

VILLANOVA COLLEGE LIBRARY
Villanova, Pennsylvania

This book was donated

3-4-49

by

Rev. M. Sullivan, O.S.A.

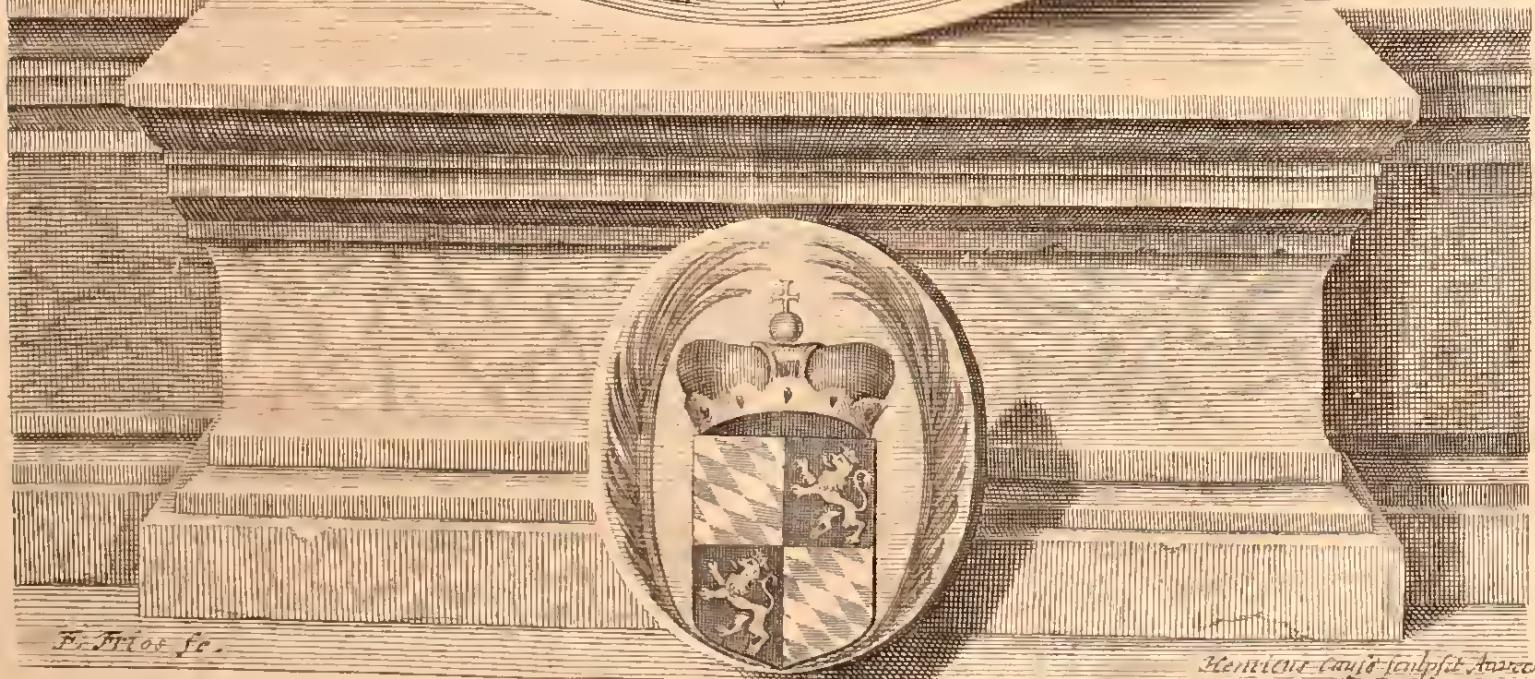
ACTA
SANCTORUM

PARISIIS. — EX TYPIS V. GOUPY, VIA GARANCIÈRE

¶.67

¶.5.

F. Fries sc.

Hendricus Luytens sculpsit Antver.

PARISIJS & ROMÆ, APVD VICTOREM PALME. M. DCCC. LXVII

ACTA SANCTORUM

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur

EX LATINIS ET GRÆCIS, ALIARUMQUE GENTIUM ANTIQUIS MONUMENTIS

COLLECTA, DIGESTA, ILLUSTRATA A

GODEFRIDO HENSCHENIO ET DANIELE PAPEBROCHIO,

E SOCIETATE JESU

EDITIO NOVISSIMA, CURANTE JOANNE CARNANDET

MAII TOMUS SEPTIMUS

CONTINENS TRES ULTIMOS DIES

OPERAM ET STUDIUM CONFERENTIBUS

FRANCISCO BAERTIO ET CONRADO IANNINGO

EJUSDEM SOCIETATIS

PARISIIS ET ROMÆ
APUD VICTOREM PALMÉ, BIBLIOPOLAM

1866

BX
4655
.A2
v. 20

SERENISSIMO ET REVERENDISSIMO PRINCIPI
MAXIMILIANO HENRICO
COLONIENSIS ARCHIEPISCOPO
S. R. I. PRINCIPI ELECTORI
PER ITALIAM ARCHICANCELLARIO ET SEDIS APOST. LEGATO NATO
LEODIENSI, HILDESIENSI
AC MONASTERIENSI
EPISCOPO ET PRINCIPI
ADMINISTRATORI BERCHESGADENSI
UTRIUSQUE BAVARIÆ SUPERIORIS PALATINATUS
WESTPHALIÆ, ANGARIÆ, ET BULLIONII DUCI
COMITI PALATINO RHENI, LANDGRAVIO LUCHTENBERGENSI
MARCHIONI FRANCHIMONTENSI
COMITI LOSSENSI, ET HORNENSI, ETC.

3.4.47. M. Martini de Bellaria 1802.
Quo plura subinde in unum nomen ac tempus concurrunt gratulandi argumenta, eo prouius est confundi solicitudinem gratulari eupientium, dum apud se diffieulter constituunt, quid prius, quid posterius sint assumpturi. Nobis certe id usu venit, Serenissime Princeps, considerantibus, quæ et quanta decora hisce postremis annis in Te contulerit supremi munifica manus Largitoris; ad commune tamen Episcopatum et Populorum, qui Clementiæ ac Prudentiæ Tuæ conerediti sunt, emolumentum potius, quam ad privatum commodum Tuum. Placeat igitur compendio et brevi oratione complecti multa, et uno veluti spiritu pereurrere; videlicet reeuprata per te esse Diœceseon jura; plebem, alibi ne tumultuaretur cohibitam provide, alibi a seditione tentata fortiter revocatam; servatos in pace neutrarumque partium prærogativa subditos, cum vicina omnia bellis arderent; abolitas consuetudines bono regimini nonxias, et inquietis atque discordiæ civicæ causas; imo quasi parum oneris foret tot tantaque curare ac conservare in Diœcesibus tribus; quartam insuper, eamque amplissimam et potentissimam, communii suffragantium voto, illis additam; novum denique deus, vetustissimo

tissimo pariter ac nobilissimo Bavarorum Princeipum stemmati adveniens; per victoriosa Dueis Cognati arma, et Cæsareæ Sponsæ auspiceatissimas nuptias. Nos tamen, Joannis Bollandi ac Godefredi Henschenii, in colligendis illustrandisque Sanctorum Actis olim Socios, nunc Successores, specialius spectat ea lætitia, qua Westphalia tota perfunditur, in optatissima Tua ad Monasteriensem Episcopatum assumptione. Per hanc enim sit, ut in morte Decessoris præstantissimi Ferdinandi Furstenbergii, præcipuo privati Mecænate, nullam nos æstimemus fecisse jacturam, cum Serenissima Gratia Tua, quanto est generis nobilitate titulorumque amplitudine præeclerior illo, tanto etiam sit ad patrocinandum potentior. Ergo Henschenii nostri nuper defuncti Exegesim de Tungrensi ac Trajectensi Episcopatu, extremis vitæ annis ab eo recognitam retractatamque, in novæ clientelæ professionem exhibemus; non aliunde quæsitum, sed quasi Domi Tuæ natum inventumque munus. Quis namque ignorat, Tungris Trajectum, Trajecto Leodium translatam fuisse Cathedram, quam Agrippinensi conjunctam tot nunc annis feliciter tenet; adeoque Tuas esse civitates, quarum vetusta auctoritas eo Tractatu asseritur; Tuos omnes Decessores fuisse, quorum ibi tempora ordinantur; Tuos Populos, quorum ibidem definiuntur antiqui limites. Primum, siue Tungrensibus ac Trajectensibus minime dubium, agendum tamen P. Godefrido fuit, quia erat Scriptorum quorumdam parum fundata contradictione obscuratum: secundum, quia multis inveniebatur ambagibus implexum, dum suo quisque genio ac sensu veterum gesta ad hodiernam chronotaxim, nullo certo usus charaktere, accommodat: tertium quia ceteris eatenus intactum; adeo ut eum recentior quidam Annalium Leodiensium scriptor moneretur, Dioecesis fines, quales antiquitus fuere, sculpta tabella re-præsentare, negarit id fieri a se posse, quando omnia nunc mutata essent, Populorum etiam nomina, non solum dominia Princepum. Et istæ quidem tria Henschenius præstiterat ante annos circiter trecentos, studia jam tum multa, Sanctorum Actis impensa, numerans: sed tamen decursu prædicti temporis se quoque ipso eruditior factus, denuo sumpsit retractanda universa, et hanc composuit Exegesim, multa quidem a priori Diatriba rescindens, quæ si olim incerta fuerant, nunc minime ambiguæ habent inter eruditos arbitrium; addens vero non pauca, postea observata; omnibus denique novam formam induceens: quæ ut Nomini Tuo, Princeps Serenissime, patrocinio favoreque digneris, etiam ex tumulo, per nos Discipulos suos, supplicat; simulque Sanctorum Acta, edita et edenda commendat. Nos vero isti communis Magis-

tri nostri Lucubrationi addimus etiam Tractatum alterum ex ejusdem sechedis adornatum, de Chronologia Episcoporum atque Archiepiscoporum Mediolanensium ; nonnihil etiam ad Serenitatem Tuam spectare visum. Etenim in eo quæritur, quo tempore ac modo potuerint Constantinopoli Mediolanum allata fuisse illa tria Sanctorum Magonrum veneranda corpora, quibus Urbs Tua postmodum ad se devectis sic gloriatur, ut in perpetuam rei memoriam scutariæ suæ tesseræ insertas voluerit tres eorumdeni Coronas : quasi parvi faciens se Regum Francorum Ripuariorum sedem olim fuisse, præ eo honore quo extollitur possessione talis thesauri, tanto hinc quam inde dignior Germanicarum Civitatum Regina nuncupari, quanto præsentia præteritis cariora sunt, et saera profanis antecellunt. Nunc ad commendanda Serenitati Tuæ Sanctorum Aeta, haetenus edita ac porro in lucem publicam itura; non dieam, quam multi iis inserantur quadruplicis Tuæ Diœceseos Indigetes et Patroni. Par unum sanetissimorum Conjugum, Comitum Palatinorum ad Rhenum, ac Brunwilensis prope Coloniam Cœnobii Fundatorum; Beati, inquam, Erenfridus atque Mathildis, soli ad conciliandam gratiam sufficiunt, utpote domestici Sancti, et ex eodem unde Bavariæ Duces stammate procreati; propter eorum Aeta atque Miracula, ad xxı Maji eruderata digestaque. His interventoribus ac proxenetis omnino confidimus, nos in eundem locum favoris recipiendos apud Serenissimam Gratiam Tuam, quo apud Decessorem in Monasteriensi Episcopatu Ferdinandum fuit Henschenius; nosque tot aliis tuis Clientibus adjungendos, non prorsus extraneos, quando opus hoc vastum componitur euditurque in ea Belgii Provincia, Brabantia scilicet, cuius pars bene magna Leodiensi Tuæ Diœcesi est innexa. Huic operi dum Serenissimum Tuum commodabis Patrocinium, incipiemus et Nos esse pars eorum, qui totis præcordiorum affectibus optant, ut videoas, videntoque læteris, paeem, in Tuis Provinceis nuper reformatam, florere diu; Bavricam Domum alibi gloriosa numerosaque sobole firmari; copias, tuo ære conductas sustentandasque ad Ottomanæ tyrannidis ac Mahometanæ perfidiæ excidium, firmamentum vero Romani Imperii Christianæque Religionis, redire victoriis spoliisque cumulatas; quin etiam Archidiœceseos Tuæ limites, vicinarum regionum ad fidem Catholicam reductione protendi ad Isalam usque et ultra: nam hujus quoque boni sub Te sperandi omen aeeipisse tunc videmur, quando Tuis auspiciis quæsitum repertumque prope Swollam est Corpus venerabilis viri Thomæ a Kempis, sub Montis S. Agnetis ruinis deliteſeens annis prope ducentis. Ecce autem, dum hæc scribimus, vergente ad finem

totius Maji impressione, mox prælo committenda; feralis de gravi
Tua ægritudine adest nuntius, subsequentे post dies paucos altero,
de vita prope a Medicis desperata, qui nobis non magis aures quam
animos perculit, alia omnia cogitantibus. Trepidis e manibus stylus
excidit, veluti ad funebrem lessum scribendum vertendus; oculique
suffusi lacrymis lituras faciebant extremæ huic et necdum plene per-
textæ periodo; dum transimus in affectum mœstitiæ, quem Tuis fide-
libus Populis omnibus tam certo credebamus esse communem, quam
nobis constabat omnium Te esse, communem amorem. Sed bene!
Audiit amantium dolentiumque suspiria, vota, lamenta Deus, et præ-
cipitem ad extrema fata morbum miseratus sttit; rediit sanitas, vita
servata fuit. Hanc quia confidimus firmorem ex impulsu, certiorem
ex periculo deinceps fore, novum gratulandi titulum atteximus con-
cludendæ hic epistolæ; Deum Sanatosque precati, ut quæ bona, Te
nobis servato ac velut a mortis faueibus redditio, conservarunt reddi-
deruntque, ea in annos adhuc plurimos durare jubeant, novisque ac
novis indies velint cumulare accessibus; quoad longæva senectute
perfunctus, ad præmia, Sacerdotialibus ac Principalibus Tuis labori-
bus virtutibusque reposita, eveharis; illis ipsis Sanctis æternum so-
ciandus, quorum hoc in volumine descripta, atque in pluribus post se-
cuturis mensium reliquorum Tomis describenda Acta, tam dignanter
suscepereis promovenda. Atque in his finem gratulandi beneque pre-
candi nunc facimus, adducto ad pluteos Junio, similiter illustrando,
alacriter incubituri, postquam aera Tua benedictione instructi rever-
terimus ad opus, nisu indefesso prosequendum.

SERENITATIS TUÆ

Clientes devotissimi

DANIEL **PAPEBROCHIUS**.

FRANCISCUS **BAERTIUS**.

CONRADUS **JANNINGUS**.

Societatis Jesu Sacerdotes

Flandro-Belgæ.

AD TOMUM SEPTIMUM
DE ACTIS SANCTORUM MAJI, TRACTATUS PRÆLIMINARIS
R. P. GODEFRIDI HENSCHENII
DE EPISCOPATU TUNGRENSI AC TRAJECTENSI,

Ante annos xxx primum editus in lucem Diatriba singulari, ante mortem vero recognitus
ab Auctore, et varie innovatus.

*Nec non de populis ei diæcesi subjectis, ac Chronologia primorum Franciæ Regum, ad ejusdem Monarchæ
initia spectantium.*

PRÆFATIO EDITORIS DANIELIS PAPEBROCHII

De vita, operibus et virtutibus τοῦ Μαζαρίτου.

§ 1 Prima P. Godefridi ætas et studia, in Seculo et Religione.

Auctor Exege-
ses hujus
Henschenius,
Datus in novam lucem, Henschenianam de Trajectensibus ad Mosam Episcopis Lububrationem, distractis pridem editionis Meursianæ exemplaribus desiderata pluries; congruum eonsui praelari nonnulla de Auctore, postquam ille iam suis Sanctis, quorum Nomina illustravit et Acta, per mortem (ut confidimus) additus, ampliorem superstibus reliquit facultatem de se rebusque suis loquendi absque adulatio[n]is nota. Quamvis enim vivens dicere consueverit, nulla sibi mortuo alia vitæ historia opus fore, quam quæ de Vita Operibus atque Virtutibus R. P. Joannis Bollandi, a me primis fere annis hujus mei studii conscripta fuit, præfixaque Martio, cui inchoando is erat immortuus; in eorum tamen gratiam, qui publicæ utilitatis interesse credunt, non ignorare quomodo per hos ultinios octodecim annos promota fuerit præsens tot grandium voluminum molitio, placet ea quæ huc faciunt elucidare cœpressius; vitæ autem Henschenianæ primordia virtutumque encomia delibare strictius, ne prolixiori encomio ornans Magistrum discipulus, privato affectui plusenulum videar induluisse.

natus in Gel-
dria an. 1600,
pieque edu-
catus,
2 Reverendus Pater *GODEFRIDUS HEN-
SCHENIUS*, inente hoc quod decurrimus se-
culo xvii, die xii Kalendas Februarii, natus Venradiæ est, populo Geldriæ albuc Catho-
licæ municipio, pijs honestisque et in lanei ope-
ris vendendi quæstori satis opulentis parentibus.
Is prius quam nascetur, cœpit vitam debere Sanctis, quibus erat ipsam impensurus pene totam; utpote preservatus S. Lucia patrocino, cui se fœtumque suum gravida devoverat mater, ex dysenterica lue periclitans. Patre orbatus cir-
citer quinquennis, a matre, castæ viduitatis constanti tenaci, una cum fratribus duobus educatus, inter divina beneficia semper numeravit, habuisse sororem, annis aliquantum majorem se natu, quæ matris, ob negotia familiaria sepe domo absentis, tam solerter supplebat vices, ut eam omnes exta atque in amarent ac revererentur. Perseveravit autem haec in scio,

Maji T. VII

usque dum primam pueritiam excessisset etiam natu minimus; deinde seculo domesticisque valefaciens, monasterium, sicut pridem habuerat constitutum, adiit: ubi non paucis annis laudabiliter vivens, credi potest fratri utriusq[ue] juniori impetrasse similem, ad vota religiosa, vocacionem.

3 Apparebat in puero *GODEFRIDO* capacius quam in fratribus ingenium disciplinarum qua-
rumcumque, et plurima sciendi cupido ingens: post Gramma-
ticam domi perceptam, quare hunc præ aliis ad litteras disceudas appli-
cuit mater: profectusque iniuste vulgares pau-
corum annorum spatio facientem, cum intelli-
geret in vicinius patrio municipio scholis ultra
Grammaticam baul multum edocendum; Poë-
tica porro ac Rhetorica informandum misit ad
Silvaducense Societatis Jesu Collegium, ea ætate
numero et disciplina iater Brabantina gymnasia
florentissimum. Hic magistrum nactus *JOAN-
NEM BOLLANDUM*, ætate quide[m] non integro
quinquennio se majorem, sed ea doctrinæ politio-
ris excellentia juvenem, qualem in proprio de
vita ejus tractatu descripsi, spectabiles omnino
ac celeres habuit in virtute et litteratura pro-
gressus. Erat ibidem Silvæ-ducis vicium Colle-
gio nostro Virginum Sanctimonialium monaste-
rium: ad quod eum *GODEFRIDUS* itaret
frequenter, illectus pietate atque prudentia
Religiosæ unius communicipis suæ, Beaticis
nomine; ab eadem, delectata vicissim adole-
scens docili vivoque ingenio, consilium sus-
cepit expetendæ Societatis, ad cuius instituta
illum velut a natura factum ipsa baul temere
judicaba, eoque studiosius illum et commendaba-
bat Deo, et pijs monitis instruebat ad cultum pro-
bitatis. Hujus ergo maternæ quodammodo pro-
se solicitudini acceptum postea semper retulit,
tum quod alia multa lubricæ ætatis discrimina
superaverit, tum quod constantiam in suscepto
vita religiosæ proposito tenere potuerit inter il-
lecebras male tuti hospitii, ubi in aeris familiæ,
domo absente marito, ad flagitium identidem
solicitabat adolescentem. Et ille quidem pella-

F
post Gramma-
ticam domi
perceptam;

*Poesim et
rhetoricam
Silendices
audit Magi-
stro Bollando;*

*animum ap-
plicat petendæ
societati.*

III **cibus**

A cibus ejus blanditiis restitit generose ; veritus tamen ne aliquando vineceretur, excogitavit mutande domus causam ejusmodi, quae ipsum quidem ac sociorum nonnullos discrimini propiores in intio locum transferret, nemini tamen cur ita fieret posset ingenerare suspicionem ; uno eodemque prudenti consilio et alienæ fauæ et proprie consulens pudicitiae.

4 Interim ad finem ei spectabat rhetoricae exercitationis annus, sub quo petita impetrataque Societate, tirocinium ejus ingressus Mechlinia est MDCXIX, xi Kalendas Novembris. Philosophiae deinde operam biennio dedit Lovatii, videlicet janiorem fratrem suum Petrum, Societati nostrae similiter adscriptum in gradu Adjutoris temporalis : in quo is fidelem operam diu navavit, tandemque in bona senectute spiritum reddidit, inter manus sui dilectissimi R. P. **GODEFRIDI**, hanc fratris operam extremam praestantis, ut ultimam ei Absolutionem impenderet. Audita et propugnata publice Philosophia, missus cum sociis ad recolendas humaniores litteras, B inter eos non solum discipulum Latinitatis egit, sed etiam magistrum linguæ Graecæ, tantum ejus jun ante sub **BOLLANDO** didicerat. Utque animos ad eam ficeret, laborem discentibus minnendo, epitomen proximique faciem Grammaticæ Graecæ concinnavit primus; qua posterioris exinde omnibus familiarissima fuit, utpote idonea Philelelli non hebeti paucos intra dies promovendo ad Graecorum librorum lectionem; quod mihi quoque usu venisse memini, cum antea ab eo studio abterritus foisssem fastidiosa Grammaticalium præceptorum tam multorum spinositate.

5 Sie instructus, magisterio tum alieno tum proprio, ad regendas Latinas scholas per varia Collegia Flandriae gradatim promotus, annis quinque litteras docuit; felix in novis identidem præibus excogitans, quibus pueri facile simul ac jucunde non minus Graeca quam Latina perdisserent; quin etiam integrum aliquando ac numerosam classem sic habuit exercitatam in lectione Demosthenis, ut totam unam Orationem parati essent sustinere fere singuli, seque examini publico sisterent, de quocunque interrogare libuisset verbo vel nomine, deque ejus accidentibus omnibus, promptam rationem reddituri. Ipse vero, minimus superficialiter tinctus litteratura Graeca, eam exinde tam promptam semper habuit, ut non solum quoties opus erat ex Graeco in Latinum converteret facili calamo, quamlibet solutam orationem; sed etiam versus utraque lingua haud invenuste pangeret, quorum specimen habes in libro cui titulus, *Imago primi seculi Societatis Jesu*.

6 Accidit interim, dum studiosam juventutem erudit, venire in Belgium ex iis Patribus unum, qui juxta nostræ Societatis usum ab Indicis provinciis identidem diriguntur in Europam, de transmarinarum Missionum statu edocuri Præpositum Societatis, et operarum supplementum reducturi in illos procul semicos agros, jam absentes ad messem. Ad ejus conspectum exarserunt illico plurium animi, juniorum præsertim Magistrorum, ut sua certatim darent nomina, ad excolendas vineas Orientalium Provinciarum. Exarsit etiam **MAG. GODEFRIDUS** : sed dispari

valde ratione. Miranti itaque Rectori suo, quod, quem præ ceteris servare noverat ad rudum instructionem, videret non etiam ambire Indias, et quo snus zelus fugisset querenti; graviter prudenterque respondit; Illuc quidem sat multos ferri; sibi vero in animo votoque esse Septentrionem, tam indigum auxili, quam expeditum a paucis; ubi amplissima Regna Nationesque complures ab orthodoxæ Religionis cultu manerent abjunctæ, per inopiam idoneorum fidei magistrorum. Ex eo tempore sua illuc cœpit dirigere studia, ut quam aptissimum se faceret reducendis heterodoxis : cumque, vertentibus alio ipsum Superioribus, ea spes ipsum postea defecisset, non desist in nostris ubicunque poterat similem excitare zelum, et eos qui istue dirigebantur consilio auxilioque juvare.

§. II *Bollando socius additus Henschenius, cum eodem perficit et vulgat Acta Sanctorum Januarii et Februarii.*

Spectabat Theologiei curieuli metam jam Sacerdos ordinatus **P. GODEFRIDUS**, quando **R. P. JOANNI BOLLANDO**, Acta Sanctorum, quorum expectationem magnam Rosweidus fecerat, elucubrare pollicito, quærebatur Socius, ad multos annos suffecturus : jam enim experiri ille, et credere cœperant Superiores, non adeo celebris expeditionis fore opus, quod erat præmanibus. Multos cœsumspectantibus visus est idoneus præ cunctis **GODEFRIDUS**, vetus **BOLLANDI** discipulus, linguæ utrinque haud exigua præditus facultate, ad libros quasi a natura factus, totusque in illis, et firma corporis habitudine par studio cœcumque et quantumcumque continuando. Nec secessit conceptam de se opinionem, sed multum etiam superavit. Veniens enim Antuerpiam, et jussus a **BOLLANDO** Februarium exordiri, interim dum ipse quem cœperat absolveret Januarium; non primum elegit faciliora quædam Sanctorum Acta, levi manu apprenda ad prælum; sed in SS. Amandum atque Vedastum conjecit oculos : in iisque sui ipsius facturus experimentum, cœpit amplos illos Commentarios moliri, correctis priorum scriptorum plurimi etiam illustrissimorum erroribus, qui nunc ad diem vi istius secundi mensis leguntur : Annotationibusque copiosis et operosis quæcumque loca obscuriora illustravit.

8 Nihil tam grande catenus cogitaverat **BOLLANDUS** : sed cuique Vitæ contentus præmittere Martyrologiorum veterum verba, de eo qui tractandus veniebat, perquam modice Commentario de Festis, Reliquis, Actorum scriptoribus aucta; adjecterat ad calcem Annotata quædam brevissima, nec quidquam fere nisi variantes plurium codicum lectiones repræsentantia, nulla initio, deinde nimis cerebra facta Capitum divisione : adeo ut opus tali ratione continuatum, haud multum fuerit assurrecturum supra prima cogitata Rosweidi; et collectionem Surianam, solo fere Actorum Sanctorumque numero, superaturum. Ast ubi vidit, qua ratione cœpisset **HENSCHENIUS** gravissimas quasque chronologicarum questionum difficultates, ad Sanctorum historiam spectantes, endare ; rerum personarumque examinare et illustrare circumstantias ; et

*Ad Sanctorum
Acta junctus
Bollando
socius.*

*initium facit
a difficili-
ribus :*

*persuadetque
operiosus
illustranda
omnia,*

*in quam re-
cepimus 1619
studet Phi-
losophuz,*

*docet Graeca
juniiores
nostros.*

*et litteras
humaniores
in gymnasii
Flandriæ :*

*selum ad
missiones
Boreales
concipi.*

*quam ceptum
erat fieri.*

A et ad diligentis Collectoris officium, etiam prudenteris Commentatoris industriam adjungere; non dubitavit Discipulum imitari Magister, et eamdem methodum etiam ipse sequi, exorsus ab Actis S. Symeonis Stylitæ, die v Januarii. Etenim priores quatuor dies, ea quam dixi simplicitate jam habebantur excusi. Sed hi ne nimis essent deformes ceteris, curatum est foliorum aliquot iterata impressione, et Actorum quorumdam imitiliter replicatorum omissione, novorumque post allatorum Sanctorum substitutione. Quoniam vero satis videbat **BOLLANDUS**, fieri non posse, quin nova hec in opus conferenda diligentia, et alia quasi forma inducenda, plus temporis requireret, quam imprimendo Januario ipse sibi præstiterat; neque se solum diu sufficiunt occupandis in eo typographis operis, quantumcumque lente progressuris: nonnullam cessationem indixit prælo, donec digestam melius materiam haberet; et **HENSCHENIUM** voluit, dimisso Februario, ad Januarium recognoscendum ampliusque illustrandum accedere sibi.

B 9 Cœpit ergo in die vii Januarii (haetenus enim solus **BOLLANDUS** utcumque rem promoverat) suam etiam ille conferre symbolam, exorsus a S. Witekindi, Westphalorum Ducis, Vita, ex variis Auctoribus colligenda: deinde in S. Cannuto, Obotritorum Rege ac Duce Sleswicensi, laboravit successu simili; ac denique in S. Baymundo de Pennaforti, institutore Ordinis S. Mariæ de Mercede Redemptionis captivorum, posteaque Ordinis Prædicatorum Generali III. Tum in die viii Januarii, de S. Attico Episcopo Constantinopolitano operosum valde texuit Commentarium; Beatique Laurentii Justiniani. Protopatriarchæ Veneti, Vitam illustrandam suscepit. In die quoque ix a SS. Juliani et Basilissæ Actis exorsus; in proprium pensum a **BOLLANDO** acceptum quidquid erat Sanctorum Orientalium, e Græcis scriptis aeciendum; et pro die x elucubravit, quæ habemus, de S. Domitiano, Mityleneis in Armenia Episcopo; de S. Marciano, Ecclesiae Constantinopolitanae Oeconomico: de utroque Theodosio, altero in diœcesi Antiochena Abbate, altero omnium Terræ-sanctæ orionasteriorum Cœnobiarca: quorum omnium Acta expeditiv ad prælum accrutatione tanta, nec celeritate minori; ut Græcos Sanctos, plerosque etiam Francicos et Italicos commendandos ei putaverit **BOLLANDUS**; ipse sibi Germanos, Hispanos, Britannos et Hibernos reservans.

C 10 Erit, uti spero, cum absoluto Junio, Supplementum adornabo priorum quinque mensium, et quid **BOLLANDUS**, quid **HENSCHENIUS** potissimum elaboraverint, adjectaque ejusque lucubrationibus nominis sui litteris initialibus J. B. vel G. II. indicabo, ex relieta mihi ab Auctoribus notitia. Id ut ab initio factum fuisset, tunc scilicet optare cœpit **BOLLANDUS**, cum vidit ad se unum omnium undecimque confluere epistolas, etiam propter ea, quæ, non ipse, sed Socius seripserat. Ergo ne idem sibi eveniret causa Februarii, atque ut volentes percutiari quidquam de Sanctorum eo contentorum aliquo, scirent uter de duabus appellandus sibi esset; suos Sociisque labores instituit litteris istiusmodi distinguere. Hoe tamen ne etiam fieret in sequenti Martio, **HENSCHENIUS** erga Magistrum

observantia fecit, nolentis ea ratione notum facere, quam exigua partem in mense prænominate haberet is, cui cupiebat adscribi laudem majorem. Tanta enim erat P. **GODEFRIDI** modestia, ut nomen quoque suum præfigi libris communibus nollet; satis sibi esse dictitans, si Sanetis probaret, quem consecraverat iis labore suum. Sed cum id non probaretur **BOLLANDO**, eatenus dumtaxat permisit nomen suum in fronte Januarii legi, ut iste Acta Sanctorum collegisse, digessisse, Notis illustrasse diceretur; ipse solum operam ac studium contulisse. Voluit nihilominus **BOLLANDUS**, quod non fuerat permisso in titulo, facere plenus in Præfatione Generali; et quam minime secundariam operam sibi navasset **HENSCHENIUS** Cap. iv § 1 sic explicare: Cum mensis Januarius paratus esset prælo; et legitime approbatus, cœptusque adeo iam excudi; datus est mibi sub anno 1503 Adjutor. Illic cum aliis in rebus strenuam mihi navavit operam; tum etiam, quod ad Januarium spectat, fideli consilio juvit. Nam cum videret Vitarum quæ jam excuse erant quasdam in Capita distributas at non omnes, auctor fuit ut et reliquias ita partirer. Annotationes etiam ut singulis Capitulis adderem persuasit. Cumque ea causa universum recognoscere mense incepisset, operam quoque tam seriam et constantem contulit, ut Vitas etiam bene multas ipse recentaret ac divideret in Capita et variarum rerum explanatione ornaret; quas habebam ego quidem antea, sed raptim quandoque congestas, saltem non ita perspicue distinctas et explanatas.... Ejus quoque studio et industria contexti sunt Indices omnes, tuoi insigni judicio, tum multo sane labore fastidii.

D 11 Ut igitur sua utrique laus propria detur, intelligat Lector, quod Acta quidem Januarii primus ac solus in ordinem dierum **BOLLANDUS** digessit; sed ut ea induceretur forma, quæ apud Eruditos tantum attulit commendationem operi universo, primus consilio suo effecit **HENSCHENIUS**, et prævivit exemplo. In illis porro, quæ post primos, quo dixi, imperfectiores dies, similiter ambo spiritu modoque peregerunt singuli; elegantia cultioris Latinitatis superare forsitan **BOLLANDUM** dixeris, sed prærogativam aerioris F ingenii firmiterisque judicii dubites utri concedere debeas. Non defuerunt certe, qui circa Sanctorum Hibernicorum Acta et alias sequioris notæ historias indulgentiorem fuisse **BOLLANDUM** quererentur; quod tandem etiam ipsem agnoverit, multa severiori lance expensurus jam senior, nonnulla etiam prorsus aboliturus, si res iterum sibi agenda ab initio fuisset: quemadmodum plenius et fide integra aliquando explicabo. Sed et ipse hoc idem satis ostendit in repudiandis Actis S. Sviberti, magno licet præjudicio subnixis; laudans interim quod **HENSCHENIUS** jam inde a principio cautius sibi agendum proposuisset, nihil ejusquam gratia prepæditus ab eo solo, quod verius esse sentiebat, scribendo.

E 12 Ita post accessum P. **GODEFRIDI** cœptus reformari Januarius, cui ante a solus **BOLLANDUS** quinquennium impenderat, oculo adhuc annis hasit inter manus auctorum et typothetarum, priusquam absolveretur, prematur in duos di-

*sic post 5
annos mensis
primus prodit
duobus Tomis,
visus*

*Exorsus a
Januario,*

*per totum
mensem utili-
ter laborat.*

*nihil tamen
privatum sibi
adscribit.*

qui nunc facile ad sex excederent?

A visus Tomos, qui in tres commodius fuisse paratus. Vulgata enim per *BOLLANDI* epistolas quaqua versum operis futuri fama, multa multi subnisiere, quae cum, cœpta secundi Tomi impressione, primo needum ad medietatem perduo satis tempestive adveniebant ut suis quæque locis insererentur, in molem justo majorem fecerunt utrumque ex crescere; secundum vero adhuc amplius extendissent, nisi placuisset prolixiora Acta S. Joannis Chrysostomi, cuius solum Translatio festivori cultu in Januario agitur, differre in Septembrem, quando sancti obitus ejus memoria die xiv recolitur. Nunc vero si mensis ille primus, aliis plurimis Sanctis Actisque angendus, ad eam exigeretur perfectionem, ad quam denique suum hunc Majum perduxit *HENSCHENIUS*; posset ille iustos sex Tomos implere, etiam expunctis illis, quæ tali loco et opere non satis digna, aut præter necessitatem geminata esse demonstravit posteriorum temporum experientia, optima consiliorum priorum arbitra. Non enim isti operi idem accidit, quod aliis pluribus; quorum Auctores, primas forte partes longiori studio curaque perpolitas excipi gratarer viderent, reliquas autem cupidius postulari, jam sciri de fama judicioque lectorum, tantum fere inveniuntur remittere de sollicitudine, singula quam possunt optimè eliminandi, quantum addunt ad prosequendi cœpti celeritatem. Progressus scilicet operis majorem majoremque indies doctrinam adferebat *BOLLANDO HENSCHENIOQUE*, et hæc faciebat animum advertere ad multa consideranda, quæ in observata alias prætermisissent: unde etiam *GODEFRIDUS*, gratulantibus sibi, quod post tam longam de Sanctis tractationem, prona ac facilia jam haberet omnia; solebat reponere illud Ecclesiastæ I, Qui addit scientiam, addit et laborem. Nam qui parum norunt, parum dubitant; tantoque plura quivis se reprehendit ignorare, quanto plurimum acquirit notitiam; unde ei crescit cum necessitate cupilitas alia atque alia indagandi, præsertim in rebus historicis, quæ hoc seculo novæ novaque identidem evocantur e tenebris oblivionis præteritæ; et plurima faciunt, aut incerta, aut etiam falsa judicari, quæ circa controversiam fuerant paulo ante recepta.

Causæ lentioris progressus,

an in Januario,

B quæ in tres commodius fuisse paratus. Vulgata enim per *BOLLANDI* epistolas quaqua versum operis futuri fama, multa multi subnisiere, quae cum, cœpta secundi Tomi impressione, primo needum ad medietatem perduo satis tempestive adveniebant ut suis quæque locis insererentur, in molem justo majorem fecerunt utrumque ex crescere; secundum vero adhuc amplius extendissent, nisi placuisset prolixiora Acta S. Joannis Chrysostomi, cuius solum Translatio festivori cultu in Januario agitur, differre in Septembrem, quando sancti obitus ejus memoria die xiv recolitur. Nunc vero si mensis ille primus, aliis plurimis Sanctis Actisque angendus, ad eam exigeretur perfectionem, ad quam denique suum hunc Majum perduxit *HENSCHENIUS*; posset ille iustos sex Tomos implere, etiam expunctis illis, quæ tali loco et opere non satis digna, aut præter necessitatem geminata esse demonstravit posteriorum temporum experientia, optima consiliorum priorum arbitra. Non enim isti operi idem accidit, quod aliis pluribus; quorum Auctores, primas forte partes longiori studio curaque perpolitas excipi gratarer viderent, reliquas autem cupidius postulari, jam sciri de fama judicioque lectorum, tantum fere inveniuntur remittere de sollicitudine, singula quam possunt optimè eliminandi, quantum addunt ad prosequendi cœpti celeritatem. Progressus scilicet operis majorem majoremque indies doctrinam adferebat *BOLLANDO HENSCHENIOQUE*, et hæc faciebat animum advertere ad multa consideranda, quæ in observata alias prætermisissent: unde etiam *GODEFRIDUS*, gratulantibus sibi, quod post tam longam de Sanctis tractationem, prona ac facilia jam haberet omnia; solebat reponere illud Ecclesiastæ I, Qui addit scientiam, addit et laborem. Nam qui parum norunt, parum dubitant; tantoque plura quivis se reprehendit ignorare, quanto plurimum acquirit notitiam; unde ei crescit cum necessitate cupilitas alia atque alia indagandi, præsertim in rebus historicis, quæ hoc seculo novæ novaque identidem evocantur e tenebris oblivionis præteritæ; et plurima faciunt, aut incerta, aut etiam falsa judicari, quæ circa controversiam fuerant paulo ante recepta.

13 Januario tamen (quem unius intra pauciociores annos potuerat absolvisse *BOLLANDUS*, si quo cœperat modo euindem fuisse prosecutus) causa lentioris progressionis non fuit sola, quam enim socio adiubuit, diligentia major; sed occupationes insuper quam plurimæ aliae, quibus latissimæ caritatis vir occupari se sinebat, ut est in ejus Vita explicatum. Exemplum imitabatur *HENSCHENIUS*, cum simul et amplissimum procuraret Confessionale, simul domesticam instrueret Bibliothecam, adeo ut vix tertiam laboriosissimæ juventutis suæ partem. Actis Sanctorum fuisse impensam sero postea doluerit; ac denique persuaserit Superioribus, ut me, quem similiter videbat annis iam pluribus distrabi; juberent prosequendo operi unice insistere, ab omni alia cura liberum, sicut ipsum fecerant post editum Februarium. Moram quoque edendo in lucem mensi primo haud parvam attulerat ille utriusque gravissimus morbus, quem in eadem *BOLLANDI* Vita cap. 5 explicui, quique tan insigni documento probavit, tum Dei

erga cœptum opus providentiam paternam, tnm D eximiam Discipuli erga Magistrum caritatem, qua pro hoc ille succedaneam se morti victimam obtulit, voto tantum non impleto.

14 Duobus Januarii Tomis sic, ut dixi, sub annum MDCXLIII evulgatis, successurus tribus Tomis Februarius, per similia morborum occupationumque superadditarum impedimenta, necesse habuit etiam ipse totis quindecim annis sub manibus præloque morari, antequam prodiret in publicum anno MDCLV. Quam quisque in eo spartam adornaverit, præfixæ nominum initiales litteræ, sicut dixi, ostendunt: edidit nihilominus suo unius nomine duas etiam insignes Diatribas *HENSCHENIUS*, alteram de Episcopatu et Episcopis Trajectensibus anno MDCLII, unde nata ea est quæ nunc dabitur Exegesis; alteram de Tribus Dagobertis Regibus anno MDCLV, postea semel iterumque recognitam ante Martium et Aprilem: utraque autem tanto Eruditorum favore plansuque excepta fuit, ut intra annos non multos cito distracta sint exemplaria omnia. E

quam in Februario, edito sub annum 1658:

alii quædam lucubrations Henschenii.

§. III Iter Romanum, editus Martius, morbi graves, vitæ religiosæ annus quinquagesimus.

Ex hinc ad pluteum adduci cœperunt Sanctorum Martii mensis Acta, eo jam alacrius promovenda, quod et valetudo utriusque firmior esse videbatur; et ambos a crebris, quæ statim frequentissimi Confessionalis cura adserebat, impedimentis liberos fecissent Moderatores Province; Bibliotheca etiam, quæ totis viginti tribus annis occupatisimum habuerat *HENSCHENIUM*, tam ordinata instructaque iam erat, ut inter præcipuas Europæ numeranda, alterius cujusque leviori opera posset regi conservarique. Itaque in spem maximam complendi quantocius primi Trimestris elatis Auctorum animis, lervebat opus eorum, si unquam; cum invitantibus eos Romanum suummo Pontificem *ALEXANDRO VII* et Societatis Generali Præposito *GOSWINO NICKEL*, persuasis tali excursione plurimæ erunderanda monumenta de Sanctis, quæ frustra per litteras requirentur; visa est minime negligenda occasio, per quam posset tanta ad opus cœptum fieri materiae necessariæ accessio; et tertius etiam socius impetrari, eo titulo, quod *BOLLANDUM* quidem longinquuo itineri minus habilem fecerant ætas et morbi; *HENSCHENIO* autem ipsum obituro conveniret addi aliquem, qui postea redux, iisdem applicaretur studiis, cum spe continuandæ per alios, usque ad operis finem, successionis. Et hæc sors mihi obtigit, alio nullo meo merito, quam quod ad multa legenda scribendaque propensior adolescentia fuisse.

Cœpta jam parari Martio

Romanum profectus pro Bollando Henschenius;

16 Totos viginti novem menses ea *HENSCHENII* peregrinatio tenuit, Autuerpiæ interim morante *BOLLANDUS*, usque saggerensis consiliis adjuvante, et curante negotia hinc obvenientia, tam densa multaque, ut in isdem S. Sviberti et post 20 menses reversus exente anno 1661.

Actis

anno 1665
edit Martium:

A Actis, in quibus eum dimiseramus abeentes, occupatum adhuc invenerimus reduces; nec Martinum gradu uno promotum, ultra quam fuerat MDCLIX mense Julio, quando nos in viam dedramus, non reversi ante finem anni MDCLXI. Tantum scilicet nos occupavit copiosissima messis, per Italiam potissimum Galliamque collecta, abunde compensans moram promovendo Martio interjectam. Huic parum deinceps commodare **BOLLANDUS** potuit, licet usque ad xii Septembris anni MDLXV superstes, quin potius impedimento nonnulli fuit: sed pertinax **HENSCHENII** diligentia, tenui meo tironis discipuli adjuta conatu, intra sextum ab itinere Romano annum tres Tomos absolvit; quos si cum prioribus quinque componas, vix credas potuisse annis quindenis elaborari, tanto istie operosiora omnia instructioraque apparent.

B 17 Ex dintina illa immodicaque studiorum contentione (ne enim componendis qui mox imprimendi erant Commentariis temporis aliquid subducere cogeremur, ad corrigendos typos nos conferebamus plerumque immediate post sumptum cibum meridie ac vesperi, quando alii religioso colloquio animos curasque laxare solent) ex tanta, inquam, talique contentione studiorum gravem aegritudinem contraxit **P. GODEFRIDUS**, quæ statim a finita impressione se prodidit, quasi usque in id tempus divinitus suspensa: et dimidio deinde anno adeo languidum habuit, ut nulli graviori occupationi posset intendere. Aeris mutatione aliqua, omnino modaque cessatione a studiis egere, Medici sentiebant. Nova ergo ad Mosanos Mosellanosque tractus expeditio, ac veluti saera quædam venatio suscepitur; eductura in lucem, quidquid ibidem in vetustissimorum monasteriorum archivis, angulisve bibliothecarum uspiam latens, nostramque rem spectans, se felis set amicorum ad id rogatorum diligentiam. Epternacum, S. Willibrordo conditore nobilem Abbatiam, ventum erat, indeque Luxemburgam tendebamus, simili conviantibus duobus equitibus; cum ad odorem rusticanae cuiusdam equæ, easu nobis se adjungentis, velut oestro pereiti siorum caballi, morsibus calcibusque invicem

C cœperunt appetere, ita ferociter, ut inter eorum pedes collapsus **HENSCHENIUS**, non quidem (quod primum erat) contritus aut letaliter sauciatus fuerit, tibiam tamen unam ferratae calcis unco usque ad os perstrictus. Visum initio vulnerum levissimum; cumque imperitus curarelur a chirurgo, magis intento ad sedundos dolores livoresque corporis eo lapsu contusi, sub male obducta cicatrice, computruit: accedente jam febre, certissimam gangrenam mortemque allaturum, nisi peritior alias, ipsum ferro reserans, emittendo copiosiori puri viam fecisset. Itaque qui ægre magnaue cum difficultate ipso casus die (S. Michaeli Archangelo sacer fuit) Luxemburgum perveneramus, integrum istic mensem sumus coacti subsistere: quod ego tempus insumpsi evolvendis, quos R. P. Alexander Wilhemius apparaverat prælo, San-Maximinianis Annalibus et Luxemburgensibus Antiquitatibus; unde occasio milii nata concipiendi aliquid de re Diplomatica, argumentum intactum eatenns, et a me quidem impari conatu tentatum ante Aprilium, a Mabilione autem justo pulcherrimoque opere explicatum.

18 Commoverat prædictus casus corporis senilis humores omnes, et temperiem needum a præterito morbo optimam sic inverterat, ut sub initium Novembris revectus Antuerpiam necessere habuerit **P. GODEFRIDUS** consolidando jani per purgato vulnus, nec non valetudini confirmanda: etiam mensem illum totum impendere. Interim cœptus ei erat annus ab initia societate Quinquagesimus, Jubilæum Belgæ dicimus, festivius more patriæ celebrandus. Tali letitia ue frustraremur, appropinquante, quem sibi antea, ad eum actum præstituerat, S. Francisci Xaverii anniversario die, celerius quam sperabamus convalescere cœpit, ipsoque die festo ad aram valetudinarii Eucharisticum obtulit sacrificium, votum pro vita conservata: et ex hoc tantum roboris accepit continuo, ut non dubitaverit in octavam abinde diem Jubilare festum amicis indicere, nequam sua in Sanctum Thaumaturgum fiducia falsus. Etenim, ut fuerat sibi pollicitus solennem in ecclesia nostra cecinit Missam (sicut erat Ecclesiastici Cantus peritus, atque ejusmodi officiis apud nos faciendis assuetus præ aliis) et Octavam conclusit. Actum præsentia sua viri aliquot Patricii et Consulares, atque **P. GODEFRIDI** ab olim pœnitentes, cohonestarunt.

19 Sub inde ad cœtum, religiosa hilaritate laetantem, ingressi Adolescentes ingenui duo ex Gymnasio, filius ac nepos Typographiæ Meursii pariter præsentis, Typographiæ ipsius Genios Angelico in habitu præferentes, post syncharistica quædam vota, ipsum Jubilæi annum sequentibus signaverunt Chronostichis.

Vltas CœlItVM erVDerant , et Typogra-
goDefriDo nensChenlo sVo pLaVDVnt typI,
præLo DiCatl qVotqVot MeVrslano,
gaVbent LaborlbVs DeserVlre DoCtIs ; .
In' LVCeM DIVos eVehentes, arls
qVotqVot reLlglo DiCat parentVM,
AVt noMen saCrIs InDere VVLt fastls.
AVCtorIs naM tVblLæVs aDest,
Magno qVI soCiVs Venlens boLanDo,
DoCtVrVs orbem Librls, Verlore
tot DIVos styLo Dat DabltqVe; VulCo
qVot IVnCtos neMo V!Derlt Labore.
sIC DVos IanVs est toMos LargItVs F
et tres De sanCtIs rebrVVs IMPLeVIT :
Vtl et MartlUs, sel GraCo-LatlVsl :
NVnC neVos totDeM Arget AprilIls,
noVo faCere DlgnVM IbVtLæo
Vt VaLeat operIs Vastl CondltoreM :
DoneC alII qVI sVpersVnt Menses,
orDIne Venlant sVo In LVCeM.
qVos pLemos VtlnaM DIV Cernat orbIs
prIVs, qVaM polI Choro gaVDentls,
WblLatVrVs seMper, aDsoClere.
qVoD sl taM Longe laCta respVls Vota
eLVCI Dasse seX erlt Menses satls,
rantVnDeM Vt soClls post te reLIinqVas.

In Deo InterIM CoëXVIltantes,
rarIter hoC gaVDeaMVs IVbILæo.
Ita illi, nihil excusantes præsumptam metri solitioris licentiam, quia litterarum typis ordinandis, non versibus ad Poëtarum prescripta pangenidis, obligati intendere ex officio, negabant se aliis numeris velle quam Jubilaris anni adstringi. Sic hilariter actus dies ille, sic annus idem decursus totus **HENSCHENIO** est, inter publicos

A. D. P.
tamdemque
exeunte an.
1668 celebrat
Initia Religio-
nis Jubilæum

cum plausu
amicorum.

A. D. P.
Inde iterum
periculosius
ager.

A publicos privatosque plausus quadamtenus reflorescenti, et alacriter perflicenti Acta Aprilis; cum ipso anni sequentis initio, nova illi indicta est a studiis cessatio, hoc qui sequitur casu, quique ad Acta S. Francisci Paulani, tunc inter manus versantia, num. 154 Supplementi Historici, his a me verbis expressus legitur.

28 Accidit viii Januarii anno MDCXLIX, ut mea in hisce studiis Antecessorem R. P. GODFERRIDUM HENSCHENIUM lecto alligeret ventosa in latere sinistro passio, quae octavo post die in alterum transiliens latus, pleuritidis instar illud affecit; expandans etiam per omnes venas bilis, totum quidem corpus magnis implevit doloribus, caput tamen imprimit tam horribili cruceatu distendit, ut dissilire in partes cranium aegro videretur. Hie, nocte inter xvii et xviii Januarii media, com sustinere vim mali non posset amplius, seque e statu aut mentis aut vitae abitulum formidaret; accersitum me de periculo monuit, deque extremis Sacramentis mature sibi procurandis. Ego vero, cui ingentia S. FRANCISCI DE PAULÆ quæ transcribebam miracula multam de eodem fiduciam aegrotanti aggressus ingerere, librum ei exosculandum præbui capitique supposui; promittens me primo mane votivum de Sancto Sacrum dictorum in templo nostro, itemque aliud in templo Minimorum, si ad Dei Sanctorumque gloriam promovendam ab illo periculo evaderet aeger.

Ex time mitigari cœpere dolores: et qui antea ab iterata phlebotomia, hirudinum applicatione, clysterum potionumque medicarum usu, auxilio nihil expertus fuerat; postero die visus sibi est minus periculose aegrotare: exindeque quotidie ad sanitatem proficiens, mense tandem Februario una mecum se exolvit voto, sacrum de S. Francisco Paulano in ipso Minimorum templo faciendo. Deinde paulatim recuperatis viribus, ad intermissa studia feliciter rediit; intercessioni dicti Sancti, et piis Religiosorum per omnes fere Conventus precibus pro se fusis, vitam diuturniorem acceptam referens: quem in gravi lxix annorum aetate evasurum a morbo, tam periculosum et vehementi, vix prudens aliquis audebat sperare.

§ IV Editio Aprilis tentata Amstelodami, facta Antuerpiæ sub alio Typographo.

Tum vero per annos solidos duos incubitum operi promovendo; et jam prælum spectabat Aprilis, quando virum honestissimum D. Jacobum Meursium, eatenus tantis animis opus prosecutum, nec sine notabili suo ut protestabatur emolumento; oblata aliunde nonnulla rei familiaris damna, tum rupta infelici casu tibia, domesticus denique moror ex litorum ignavia recusantium negotio librario applicari, sic afflixit, ut decerneret subducere sese novis in novos libros faciendis impendijs, quorum fructum fortassis ipse percepturus non esset: rebatur enim eito se moriturum, melancholia magis quam atque gravis; heredem autem, qui perceperet posset, desperabat se habiturum. Videbatur

rationabilis excusatio esse: quod autem non pœniteret cum expensæ in priores tres menses pecunia, ut ipse non fuisset chirographo suo testatus, res ipsa loquebatur; cum constaret, impressi ultimo Martii exemplaria mille, minori quam triennali spatio ultra medietatem distracta fuisse; Januarios autem ac Februarios superesse tam paucos, ut citius omnes defecturos appareret, quam mensi Junius perveniret ad prælum. Nemo tamen Bibliopolarum inventus tunc Antuerpiæ fuit, qui auderet suscipere tam sumptuosam provinciam, eo tempore, quo lacerati Belgii exiles reliquiæ dolebant nihil remissius sibi in pace esse quam fuerat in bello, accisis vel impeditis undequaque cominerciis, et aggravatis onere tributorum domi ac foris pendendorum: nobis vero nondum ita compositus erat mensis iste, quin multæ ac magna ejus partes, et totus fere Tomus tertius, adhuc componendus superasset.

22 Placuit igitur festinare lentius, et suspenso resumendæ mox impressionis consilio, compositioni soli eo usque insistere, donec absoluta haberetur res tota, etiam alibi si ita publicarum rerum status exigeret facile Typographum iuventura. Neque nostra nos fecellit opinio: ut enim in Hollandiam fama pertulit, edendo Aprili jam perfecto nil nisi impressionem deesse, enjus commoditas tunc non inveniretur Antuerpiæ; suam hanc esse fortunam ratus vir Amstelodami Senatorius. Joannes Blavius, cupide obtulit præla sua: novam enim moliebatur Typographiam, quam optabat insigni aliquo ad posteritatem monumento dedicari. Non abmuit HENSCHENIUS ea de causa privari præsentia mea ad tempus aliquod, ipse interim aggressus præparare Majum; itaque dimissus ab eo sum in Autumno anni MDCLXXI; sed procedente lentius quam dominus crediderat novæ Typographiae instrocione, necessaria ad aliquid magni operi exordiendum, nihil inchoari potuit ante Januarium anni sequentis. Ecce autem, impresso jam primo die mensis Aprilis, ac pene etiam secundo, contigit ut nova istaæ fabrica, nocte diem xxiii Februarii subsequente, tota deflagraret cum omni Typographicò instrumento; sed (quæ Dei Sanctorumque protectio singularis fuit) cum exiguo autographi nostri detimento (nam mox atque impressa erant folia quæque, mihi afferebantur exempla, quæ autographi vice deinceps essent) ut facilis paucorum dierum reparari potuerit dampnum quorundam Commentariorum, minime prolixiorum, inter typothetarum manus tum forte versantium; quia needum ad illos delatus erat prolixissimus ille Commentarius, qui potiore secundæ diei partem facere debebat, de S. Francisco Paulano, ex Canonizationis processibus voluminosis, ex Historicis antiquis recentioribusque, operose collectus.

23 Lieuit hie profecto cognoscere, quam incertæ sint ut Sapiens loquitur providentiae nostræ, quinque homini melius Deus, quam ipsesibi consulere neverit. Angebar et tristabar ego, quod impressio, enjus celerrimus sub tribus pariter prælis progressus mihi fuerat promissus, et enjus causa Amstelodami commorabar, adeo procederet lente, ut spatio septem hebdomadarum, non

B convalescit
inveato S.
Francisco
Paulano.

eum invenit
Amstelodam: E

sed orto ibi
incendio di-
sturbatur
res cæpta,

Imprimen-
do Aprili
quærens alii
Typogra-
phum,

absque notabi-
li detrimenta
operis,

A non plus efficeretur, quam unico expedito prælo posset intra duodecim dies absolvit. Sed, si tantillo magis festinasset operæ, perfisset annua lucubrationis fructus, vix unquam, aut non absque grandi impressionis alibi iterandæ, impedimento, recuperandus. Quod beneficium ipsi Sancto libenter acceptum referimus; et, ut cetera Sanctorum Acta, adhuc inedita et successive paranda prælo, a simili conservet infortunio, enixe deprecamur.

24 Accessit antem et prioribus duobus beneficium tertium. Cum enim intra privatum unius familie damnum impatiens stare fortuna, post menses ab inde paucos totius pene fœderati Status accumularet ruinam, sub victricibus Regis Christianissimi armis; atque adeo minime consultum censeretur denuo tentare impressionem, apud eundem aut alium typographum in Hollandia, ad quam sola facilioris in omnes partes distractionis spe invitarat; cumque nihilo expeditiora quam antea facta essent Brabantiae nostræ cum aliis regionibus commercia, quin etiam certo a Gallia

B bello magis etiam impedienda prospicerentur; placuit consilii incertis moram upius anni indulgere, partim operi maturius recognoscendo partim typographiæ eligendæ, partim prosequendo qui jam pridem sub *HENSCHEVII* manibus versabatur Majo. Sed ea mora, quam utilis ac necessaria nobis, tam molesta et importuna amicis visa est, undeque esflagitantibus promissum Aprilem. Horum ergo querelis fatigatus, nee tamen in tanta reruui publicarum incertitudine, certi consilii quidpiam evolvere valens; rogavi Deum, ut in proxima mensura Patronorum sortitione is mibi pro Aprili mense Sanctus obtineret, qui diuturnæ fluctuationi finem imponeret. Et ecce Sanctus Franciscus Paulanus obvenit, simulque injecta est utrique nostrum certa voluntas, Antuerpiæ potius quam alibi resumendi impressionem, ipsa, si fieri posset, ætate aut vere. Quam mentem ut sciremus esse ab eo, qui daturus erat successum desideratum, factum est, ut eodem decimo die Aprilis anni MDLXXXIII, et celebraretur a nobis Sancti festus dies, propter Paschalia solennia translatus; et Michael Knobbarus, Antuerpiensis Bibiopola atque Typographus, numquam rogatus, sed perquam idoneus, secum decerneret, prælum vacaturum brevi et gratuitam operam offerre postridie; eo id expectantibus minus, quod pergebat excusare se ob temporum angustias alter, quem præsentior certiorque majoris emolumenti spes eredebatur denuo inclinatura ad prosequendum opus, cuius priores partes sibi fructu osissimas fuisse fatebatur. Et tum quidem inchoandæ impressionis decretum fuit initium Maji: sed Sanctus, integrum esse beneficium suum volens, providit ut ob urgentem aliquam necessitatem, suspenso opere quo versabatur sub prælo, ipsum eitius vacare contigeret, atque ita quinto infra Octavam ejusdem Sancti die res nostra principium non interrumpendum caperet.

C 25 Non sumus nos adeo leves ac temerarii, ut, quidquid Cœlitum aliquo ad opem invocato nobis obtingit boni, id statim et propria auctoritate adscribanus operibus naturæ ordinem prætergredientibus. Id solum spectamus ista obligationis nostræ qualisunque professione, ut omni-

nibus Paulani Thaumaturgi cultoribus constet, D quomodo nos ab eo adjutos existimemus, testante ad ejus intercessionem Deo, sibi suisque Sancitatis curæ esse progressum operis, alieno maxime tempore tam mirabiliter et præter expectationem eeleriter promoti. Etenim novus ille Typographus, quamvis eodem tempore alia duo grandia opera sub prælo haberet, infra biennium tamen et hebdomadibus aliquot citius quam promiserat, impressit tres prægrandes Tomos Aprilis. Mensisque absolvit, ad omnium Antuerpiensium Bibliopoliarum stuporem. Nempe, sicut ejus tune adhuc vivens uxor, Maria Graet, lætanter prædicabat; ab eo die quo maritus Sanctorum Acta imprimenda suscepserat, tam large in officinam infuderat se benedictio divina; ut quandiu durabat impressio illa, tantum quot hebdomadis et amplius inferretur, quantum in operarum typographicarum mercedem opus erat; cumque alibi cessarent nonnumquam præla, deficiente que invehi prohibebatur charta, Knobbariana tamen procederent semper.

§. V *Dimidii Maji deproperata editio, patrocinante Ferdinando Furstenbergio, Paderbornensi et Monasterensi Episcopo ac Principe.*

E ditionem porro mensis Aprilis, anno MDLXXXV factam in Majo, sicutus successus est tam promptæ lucrosæque distractionis, non obstatte quantacumque difficultate temporum, ut eo animatus Michael, nullam in se moram esse profiteretur, quominus statim susiperet imprimendum Majum. Sed hunc facilius ei fuit deposecere, quam exhibere nobis: nam et ego, æstate illa gravissimo correptus morbo, gemimum ex relapsu periculum ægre evasi, et aucta exercitio diutiori experientia, non iniuebat, sed augebat examinis accurasieris laborem. Hoc tamen incessanter progrediente, per incredibilem *P. GODEFRIDI* ea ætate diligentiam, et additum nobis recentem Socium *R. P. DANIELEM CARDONUM*, ante initium anni MDLXXXVII adduci ad prælum potuit mensis quinque. Provehebatur is ventis secundis; quando sub autumnum anni MDLXXXVIII nova calamitas Belgium universum, ac specialiter urbem Antuerpiensem involvit: quæ et Typographi familiam totam oceupavit, nemini omnino in ea parceens; et me, contracto intra viscera morbo, Lovanium expulit; ac maximæ spei adjutorem prænominatum, de medio sustulit morte immatura. Opus ergo Maji, quod jam pene videbatur in tuto collocatum, repente apparuit deductum ad desperationem extremam: cum ille mortuus nuntiaretur; mihi spes vitæ longioris perquam exigua superesset, *HENSCHENIUM* fere octogenarium sua satis senectus urgeret, apparebatque desolatione tam subita precipitandum in sepulcrum, si solus relinqueretur sub mole tam grandi; quam nee possibile esset; transferri mox in alterum imparatorem; neque integrum erat, retineri suspensam, duobus primis Tomis iam fere impressis. Itum ideo in vota est ad *S. FRANCISCUM XAVERIUM* a Lovaniensibus ac Mechliniensibus Sociis pariter omnibus, ut mihi vita servaretur, iam propemodum a medicis desperata: et Thaumaturgo illo, ut pie creditum est

*resumitur
Antwerpia
impressio*

*Sanctoque
specialiter
favente,*

*magno cum
commodo
nostro*

E

*Absoluta fe-
licitate Aprili
an 1675.*

*adducatur
ad prælum
Majus,
F*

*mortisque
non nihil
retardatus.*

A est, intercedente, respexit Deus laerymas boni Senis, seipsum pro me offerentis in mortem, tantum ne præscinderetur filum tam bene jam procedentis operis. Itaque dispulso celeriter periculo, eæpi ipso Sancti festo, intra valetudinariam, ubi decumbebam, erecto altari extemporali, quotidie ad peragendum sacrificium surgere; paulatimque robustior, Antuerpiam cum ipso R. P. GODEFRIDO redii, xi Februarii subsequentis.

27 Ibi circa Pascha novus se nobis Socius junxit, ex Mechlinensi Gymnasio, ubi Graeca docebat, ad temporale saltem subsidium electus,

CONRADUS JANNINGUS; eo consilio, ut mecum resumeret impressionem Maji, septem mensibus intermissione, ac deinde Theologico curriculo absoluto Sacerdos ordinatus, si ita visum Superioribus esset, veniret in locum ipsius

P. HENSCHENI; non longam quidem sibi post hac vitam pollicentis, Acta nihilominus

mensis Junii exorsi digerere, tam feliciter, ut per ipsos studii tam ardui labores videri posset

B iterum juvenescere. Interim ipsa longioris temporis mora sic creverat moles ejus qui sub manibus versabatur Maji, ut non modo quatuor, sed sex omnino Tomos nunc autem etiam septem sint, prater Propylæum superadditum) exigeret usus præsentis seculi, spissiora quam ut commode tractari possint volumina improbantis.

Quapropter eupiens HENSCHENIUS, si forte totum Majum non posset, saltem dimidium videre luci datum; jussit illuc omnia apparari, anno

tum currente MDCXXX, idque eo sollicitius quod nostri tunc præcipui Mæcenatis, Celsissimi Principis

FERDINANDI FURSTENBERGH, Paderbornensis ac Monasteriensis Episcopi, jussio urgeret; volentis quam primum videre Tomos

illos, quos suo fratribus duorum nomini inscribi tantisper indulgebat, donec impressa parte

etiam altera, totus meus posset ROMANO PON-

TIFICI ex more dedicari. Usque adeo autem

eupiebat pientissimus Princeps, quocunque re-

moto impedimento, promoveri reliquorum mensium

absolutionem; ut cum HENSCHENIUM,

Roma sibi familiarius cognitum, exindeque

C tenerrime dilectum, evocandum ad se in Westphalam non putaret, grandi ejus aetate itinerum molestias excusante; pro eo me venire cum JANNINGO juberet.)

28 Ivi ego, et optimum Principem, quamvis cum aentissimus calculi doloribus conflictantem, inveni de promovendo opere nostro paterne so-

licitum; eaque animo volventem consilia, quæ

executioni mandata rem totam in perpetuum

stabilivissent: sed ne ea continuo in actum

deduceret, fieri aiebat duobus motionis sum-

ptuissimæ cœptis; Xaveriani videlicet templi

Paderbornæ extrinendi cura; et constituenda

fundatione octodecim Missionariorum Apostoli-

corum excolendæ per Septentrionem Orientemque

rei Christianæ destinandorum. Rediremus ergo, inquietabat, liberali, quod in præsentiarum

larginebatur, subsidio donati, et intermissi Maji

impressionem resumeremus; pro sua interim

longiori vita Deum orantes, tamquam nobis plu-

rimum profutura: oraret etiam bonus Senex,

ad quem revertebamus, sciri que nibilo magis

ipsum quam se optare ut prius quam transiret

ad plores, Sanctorum Acta quam longissime D proiecta relinquere. Ita ille in suo Principli prope Paderbornam Palatio Nihussii die xv Octobris, minime nos iterum visurus nec alteram Maji partem. Cum enim chirurgi manum subeundam sibi decrevisset, qua liberaretur a calculo, jam prideni mortem per cruciatus minante; peractum id quidem feliciter est, serius tamen factum apparet; serpente per exuleeratam vesicam incurabili gangrena, quæ Principem optimum, Musarumque delicium, immaturo funere mundo abstulit, die, sieut prædixerat, Sabbatho, ipsum honori Deiparae matris singulari semper devo-

tie solitus observare.

pie eogitatis
immoritur.

29 Epitaphium mortuo positum placeat hic intexere.

D. O. M. S.

FERDINANDUS

EPISCOPVS, PADERBORN. ET MONAS-
TERIENSIS.

BURGGRAEVVS STROMBERGENSIS,

S. R. I. PRINCEPS,

COMES, PYRMONT. DOMINVS IN BOR- E
CKELO.

LIBER B 4RO DE FVRSTENBERG,

NATVS ANNO SALVTIS MDCXXVI. DIE XXI
OCTOB.

MAGNÆ NOBILITATIS MAXIMVM DECVS
AC FVLCRM,

PRINCIPVM HOC SECVLLO ERVDITISSI-
MVS,

ERVDITORVM PRINCEPS AC MAECENAS
LIBERALISSIMVS,

HVIVS ET ALIORVM TEMPLORVM;

COENOBIORVM, SACERDOTIORVM,

ELEEMOSYNARVM INGENTIVM FVNDA-
TOR

MVNIFICENTISSIMVS,

ARGENTEORVM AD ARIS APPARITVVM
SPELLECTILIVM LARGITOR

PROFVISISSIMVS;

SVMMORVM PONTIFICVM, REGVM, PRIN-
CIPVM

CONCILIATA BENEVOLENTIA,

PACE DIOECESIBVS PARTA ET CONSER-
VATA,

MONASTERIENSI ETI AM RECUPERATO
WILDEHSVSO,

ET xxm M. ARGENTEA PRO ABACO SV-
PELLECT.

DONATO CIPITVLO PADERBORNENSI,

xxv MILLIBVS MONASTERIENSI,
xxxm MILLIBVS IMPERIALIVM LEGA-

TIS;

CLERIAC PATRIÆ PATER;

EXPENSIS IN APOSTOLICAS PER SEP-
TENTR.

ET EXTREMAM ASIAM MISSIONES
PLVSQVAM CENTVM IMPERIALIVM MIL-

LIBVS,

PIETATIS ET CATHOLICÆ FIDEI

PROPAGATOR APOSTOLICVS;

TANDEM CRVCLITIBVS CALCVLI,

FRACTIS IAM VIRIBVS SERO NIMISEX-

SECTI,

FORTITER ET SVAVITER,

ET OMNIA FECERAT, TOLERATIS;

ANIMAM DEO,

CORPVS HVIC SARCOPHAGO,

NOMEN

*tandem di-
midus datur
in lucem
an. 1680,*

*faiente insi-
gniter Fer-
dinando Ep.
Paderborn.
ac Monasteri-
ensi:*

*qui valde soli-
citus de pro-
gressu operis,*

A *NOMEN IMMORTALI MEMORIAE
TRADIDIT. ANNO VITÆ SVÆ LVI,
EPISCOPATVS PADERBORNEensis XXIII
MONASTERIENSIS v,
PARTÆ SALVTIS MDCLXXXIII;
vi KALENDVS IVLII.*

Non erat amplius in vivis *HENSCHENIUS*, ut ea jactura dolere posset; sed illuc, quemadmodum confidimus, ante sesquiannum præcesserat, ubi Patrum et Amicum gratulabundus exciperet, videretque deposita tot benefactorum præmia a supremo Judice recipientem. Morbi is extremiti principium, ut ad ipsum redeam, hojusmodi habuit.

§ VI *Gravi unius anni paralysi impedita, sed non prorsus deposita studia, extremus morbus et pius obitus.*

Anno MDCLXXX, v Novas Octobris, dum Paderbornie inter Patres nostros præstolamus tempus salutando Principi opportunum, redibat sub vesperam ad Musæum suum, gravis molestis quibusdam a recenti trium Tomorum editione curis, per absentiam meam in se devolutis *F. GODEFRIDUS*; cum subito deficere sibi tibias sentiens, ægre in pedes tam diu constitit, proximo adhærens parieti, quoadusque e propinquo accurentes quidam ex domesticis, exciperent brachiis ne laberetur, deferrentque in lectum proximum aliquem; unde postridie delatus in valetudinariom, pñcioremque formidans paralysim, petiit, ad cautelam magis quam quod medici periculum præsens illum agnoscerent, extremis Sacramenlis communiri. Litteræ R. P. Præpositi nostri *ANTONII GRADON*, quibus id nuntiabatur, non nisi xv Kalendas Novembbris, traditæ nobis sunt Monasterii, Paderborna lætanter revertentibus.

Tum nulla interposita mora, et relictis ibi impedimentis, accelerare redditum instituimus: sciebamus enim, quantum optimo Seni solatium al-laturus esset conspectus noster, et favor Principis tam benevoli, pene supra spem major. Certe non aliter illi, quam recepto filio seniori Tobiae, revixit spiritus, cum in amplexus ejus c venimus v Kalendas ejusdem Novembbris: brevique præter tibias nihil languidum vel mareidum habuit: et hæ etiam sperabantur, adhibitis somentis balneisque, usui pristino quadam tenus restituenda, lentius licet, propter instantem hiemem. Hanc ne ineomitatus tetricam haberet, cœpi opportunis horis apud eum relegere, quæ prælo paraveram needum ipsi visa; quedam etiam coram eo parare, aut ipso dictante ex originalibus membranis describere; putas. Yonis Acta, Vitas S. Mariae Magdalena de Pazzis, S. Petri Cœlestini, S. Philippi Nerii; subeunte per intervalla Janningo, et quæ commentari cœperat de SS. Symeone Stylita Juniore ac matre ejus Martha, Sanctoque Andrea Salo, Latine ex Græcis a se reddita Acta. Adventante vere, fomento loci carere senex potuit, et in sella subditis rotulis trusili a lecto ad meusam scriptoriam transferri, ubi exorsus est iterum recognoscere omnia quæ in Majo restabant impræmenda; et siquid præteritum videretur aut dubie explicatum, notare diligenter.

31 Neque hic stetit progressus melioris vale-

Maji T. VII

tudinis, quin mense Martio tripes gradi inciperet, ac tandem etiam ad aram Insiroriaræ Missam facere, atque Musæum revisendum ascendere; quin etiam grandiora nonnulla moliri pro mense Junio, quem fecerat totum ordinatum reliquit, singulis, quæ perficienda dimittebat, accurate notatis. Verum cum pervenisset ad decen Millia Militum Martyrum, in monte Ararath (ut fertur) crucifixorum, ac die xxii Junii Romano hodierno adscriptorum; cum plurimum sese torqueret, in narratione, multimodis vacillante, ad aliquam verosimilitudinis speciem adducenda; expertus fuit, cum dolore nostro, suarum tunc virium non fuisse applicationem animi tantam, quantam requirit difficultum quæstionum, olim ipsi tam prompta, discussio. In his ergo frustra lassatum, regressumque ad cubile, quod jam inde a principio morbi in valetudinario communis accepérat, iterum defecerunt gressus, non jam amplius scipione fulciendi, reliquo tamen corpore adhuc valente, et vegeto satis cerebro.

E *eum pro supplemento adhuc priorum mensum utiliter laboraret,*

32 Cogitabam igitur quid istic occupationis ei suggeream, dum ipse in Musæo utilius occuparer: nec quidquam aptius coquimini poteram, quam id, in quo minime versatus multum fuisse laboratus, et quod ipse varia praxi facillimum sibi, quin et jacundum fecerat, licet alioqui jejunum ac tetricum; ordinare videlicet Martyrum eorum classes, quorum, præter nomina locumque Martyrii, nihil nos docere possent Hieronymiani (ut appellamus) Martyrologii egrapha quatuor, cum aliis vetustioris notæ Martyrologiis collata. Prius autem quam id faceret pro ultimo sacri anni semestri; oravi ut Iauarium ac Februarium suppleret, nulla magis parte quam ista deficiente: unicum enim Epternacense MS. vetustius quidem, sed et mendosius aliis, *BOLLANDO* præluxerat. Hoc agenti necesse fuit multis occurrere, quorum commemoratione augeri possent classes ad dies singulos Praetermissorum, et iu alia parte operis tractandorum copiosius: circa alios quoque eorumdem primorum mensium Santos, fidelissima ad extremum viri memoria infinitam suggestere poterat copiam notiarum, post illos editos acquisitarum, nec haecenus scripto mandatarum, F *interim sociorum unum Romanum destinat,*

33 Et videbatur ille aliquantis adhuc annis ejusmodi labore continuatur, constanter firme iudicio ac memoria utens; sed futurorum providus, et tamquam mox migratus, de Successoribus post se relinquendis solicitabatur, non libenter in meo unius capite periclitari operis reliquum passurus diutius. Permovit itaque Superiores, eodem etiam per se inclinatos, ut, quem ipsi jam pridem cogitatione designaverant sua sententia aptissimum (neque enim delectum sibi volebat relinquere, jam semel iterumque spe sua frustratus) ut eum, inquam, quem ipsimet censuerint nobis aptissimum fore ex junioribus Sacerdotibus, mibi quam primum jungerent Adjutorem; *CYRARDUM* autem *JANVLNGH*, duorum et semis annorum experientia insigniter probatum, Romanum initterent, scientia Theologica ibi imbuendum, ubi cum omnium ex tota Europa nationum Patribus firmare amicitiam pos-

IV set,

*Henschenius
post editam
partem Maji,*

*tactus pa-
ralysi,*

*studia nihil
lominus
prosequitur
ut potest,*

A set, perpetuo deinceps usui futuram; multaque coram per se videre, quæ vidisse plurimum gaudebamus ipsi, propter insignes fructus ex Romana peregrinatione relatios. Sane yix possim explicare verbis, quantæ per hos annos quatuor utilitates ex illo consilio nobis emerserint, et quantæ porro extituae prævideantur. Jam enim ille ad hæc studia revertit; quibus ut omnem vitam se devovisse profiteretur, elegerat anno MDCLXXIV, ipsum festum Sanctorum omnium, primitiis Sacerdotalibus Offerendis.

34 Iстis sic ordinatis, cum etiam Lovanio adductum vidisset *HENSCHENIUS*, qui sibi prouissus fuerat, *P. FRANCISCUM BAERTHUM*, et mores indolemque probasset; cœpit cum Symone dicere. Nunc dimitis servum tuum, Domine, in pace, quia viderunt oculi mei successuros post me. Certe paucissimis post hujus adventum, et illius discessum diebus, id est die v Septembbris, cum pridie adhuc more jam suo aliquot Martyrum classes ordinasset, descripsissetque pro die xxvii Januarii, et pro

B die sequenti designasset nominibus collectis materiam; noctem inquietiorem expertus, sensit lebicularia aliqua se teneri, eademque omnino qua ante menses undecim infirmitate. Quapropter omnino judicans de lecto non surrecturum se amplius, et inde brevi efferrendum; aliud nihil deinceps voluit cogitare aut loqui, nisi de morte oppetenda quam religiosissime posset. Itaque de tota vita sua nihil, cui uni fidebat plurimum, solcite confessus accurateque; ac deinde exomologesi quotidiana, ante suscipiendam Eucaristiam, supplens quidquid forte præterisse se putabat, aut minus distincte explicuisse, animo quoal cetera plane tranquillo, jacebat ultimum agnem operiens. Habebat autem magnam in Dei misericordia Sanctorumque intercessione collocatam fiduciam: et quod antea, infirmis assistens ipse, iis ad spem bonam erigendis frequentius præcincere solebat verbum Psalmistæ, Misericordias Domini in æternum cantabo, nunc quoque identidem occinebat sibi ipso; crebris amoris actibus voluntariæque oblationis præludens egressui suo, quem etiam

C nostrorum exteroruique se visentium precibus solcite commendabat.

35 Inter externos, pridie quam moreretur, fuit Reverendiss. *DOMINUS LAMBERTUS BOVILLON*, Letiensis Abbas; quem advenientem verbis tam apte meditatiscepit, suo ac Societatis nomine agens gratias pro beneficiis, quibus decessores ejus *BLOSIUS*, *WINGHIUS*, et *LVTENUS*, tum utramque provinciam Belgicam affecerant plurimis, tum ipsum de Actis Sanctorum opus primi juverant; ut optimus Praelatus, ad extremas benedictionem postulantis voces, non potuerit sibi temperare a lacrymis, amoris potius quam doloris; audiendo ea ætate Senem, deque Ecclesia tota tam bene meritum, tali in articulo, fracta jam voce, adeo præsentem habere præteriorum memoriam; tamque humiliter polliceri preces suas, pro felici monasterii Letiensis statu fundendas ad Deum, si quando in hujus conspectum venire mereretur. Eo digresso cœpit magis magisque destitui viribus, pleni nihilominus sensus compos usque post meridiem diei sequentis, quando intelligi desie-

runt quæ loqui subinde nitebatur: ac demum D sub horam, qua vesperi ad salutandam Deiparam signum datur, placidissime expiravit, in frequenti nostrorum corona, feria v die xi Septembbris; viginti circiter horis] citius, quam annus a morte Magistri sui *BOLLANDI* decimus sextus totus effluxisset; ut postbac utriusque anniversariam memoriau continuata dierum serie recolere possemus successores, ingressi in ejus tot annorum labores studiorumque copiosissimum instrumentum, ab eodem dimidio fere seculo collectum.

36 Nuntiatam mortem, quo sensu exceperiat eruditiper omnem Europam amici, haud facile dixerum. Testati enimdem meaque orbitati compassi per litteras multi, aliqui etiam pangendo carminibus variis lesso; quorum tamen nihil hic referam, ne in tanta eorum multitudine, alios alii prætulisse arguar invidioso delectu. Unus pro cunctis sit Adm. Reverend. Pater *CAROLUS DE NOYELLE* discipulus aliquando *P. GODEFRIDI*, humaniores docentis litteras, Contraci in Flandria, tum vero *ASSISTENS* Generalis Præpositi pro Germanicis provinciis, ac paulo post ipsem *GENERATIS* electus; qui ad geminas meas diversissimi plane argumenti litteras, in hæc verba rescripsit: Magnum ex prioribus Rev. vestræ litteris ceperam solatum, quod renuntiarent nihili valetudinem bonam R. P. *HENSCHENIUS*, sed illud brevi post expulerunt aliae, indicantes mortem inexpectatam ejusdem venerandi et amantissimi Magistri mei. Insperato nuntio pereclusus fui eo quo par est sensu doloris: quanquam non est quod condoleam optimo Patri: gratulatione potius prosequendum censeo, utpote ex hac misera translatum ad vitam felicem et immortalem in gloria beatorum societate. Ita esse firmam facit nobis fiduciam vita ipsius religiosissime acta. Nihilominus discipuli non ingrati officio functus sum, parentando sacrificiis carissimo meo Magistro.

*magnog cum
sensu erudi-
torum,*

E
*et Adm. R.
P. Generatis
nostris, ejus
quondam
discipuli.*

§ VII. *Animi corporisque dotes singulares, in Henschenio notatae.*

Habitudine corporis, ut supra dicere cœpi, firma atque robusta imprimis erat *P. GODEFRIDUS HENSCHENIUS*, et ad quoscumque labores sustinendos comparata: nam licet aegrotaverit aliquando, etiam primo horum studiorum vicenuio; morbi tamen (ut ille quem contraxit Lovaniæ, vitam suam pro *P. BOLLANDO* offens) in exercitio caritatis, quibuscumque infirmis se impendentis, ei advenerunt; unde etiam pestilentem contagionem bis hausisse creditus a Medico est: sed inaturato remedio expulisse, prius quam ad domesticos perveniret notitia malæ, solum Superiore, Infirmary, ac Medicum consecos habentis. Complexio ejus, sanguinea magis quam cholérica, ita primo illo humore abundabat, ut ad extremam usque ætatem opus haberet annua uti phlebotomia semel iterumque: qui autem e venis educebatur sanguis, talis etiam tunc apparebat ac si fuisset pueri duodennis. Torosa membra et nervis magis quam adipe suffulta caro, etiam seni: unde non solum junior itinera prolixa obire pedes, sed et adoltior amabat; in Romana autem peregrinatione,

F
*vir corpore
robustus,*

*pro eoque
sibi tertium
adoptat.*

*Iterum cor-
reptus, et
propinquam
mortem
præsagians,*

*excipit Ab-
batem Ex-
tensem*

*et moritur
11 Septem-
bris 1681*

A tione, sexagenario major licet, haud minus viæ emensus est pedibus per hiberna quandoque frigora et aestivos calores, quam si e Belgio Romam sic esset peregrinatus. Ita Faventia Ravennam ivit, intervallo milliarium Italicorum xxx, die xiv Kalendis Decembris; et Prumia Treveros tendens, quod octo leucarum iter futurum erat, felici per silvas errore abduetus Biburgo, unde ei propter grassantem istic pestilentiam invia fuissent ecetera, necesse habuit, decem omnino leucas die illa per valles montesque confidere, licet septuagenario propinquus, ut saltem *Hemelodium* perveniret: et tamen nihil inde minus die sequenti valuit.

38 Animi vigor, robori corporis par, fecit ut indea principio tractandorum Actorum in difficultimas quaslibet quæstiones audenter se immergeret, nec nisi salebras eluctatus remitteret studium, mirante et plandente ad successus insperatos *BOLLANDO*: nulla tamen re alia tantum subito famæ sibi Societatis Belgicæ ac-

B quisivit inter eruditos Francos, quam retectione Dagoberti II, Austrasiæ Regis satis diuturni, et ingrata plusquam mille annorum oblivione apud Historicos sepulti, quem primus docuit a primo ejus nominis ultimoque distinguere. Ad bæc aliaque, noviter ab eo producta, Historiae universalis ordinandæ adjumenta invenienda, conferebat multum memoria excellens, adeoque tenax susceptarum semel specierum, ut longo post tempore fideliter repræsentaret quidquid auditus visusve impresserat. Hinc siebat ut domesticis fere omnibus pro indice bibliothecario esset; de quacunque interrogaretur materia, prompte suggerere solitus Auctores eam tractantes, signando insuper librorum colorem, formam, pluteum, quo essent requirendi. Imprimis autem ea res commoda erat *P. BOLLANDO*, graviori corporis herniosi mole difficilius se commoventi ab eo loco, quem semel ad studendum occupaverat; dum adferret referretque *HENSCHENIUS* libros, quoscumque petisset ille, magnum ea ratione faciens compendium temporis sui alienique.

39 Neque privatim tantum, sed etiam publice C aliquando profuit Professæ huic Domui felicitas illa, quidlibet facile recordantis memoriae. Regebat eam Præpositus *P. JOANNES TOLLENARIUS*, cum circa donationem quandam ab heredibus donatoris lis adeo gravis perplexaque est mota, ut extream in causa responsum scribens Advocatus, alias versatissimus, capitalia quædam puncta dissimulanter transiret, quibus ab adversario resumptis, necesse erat sequi sententiam contrariam nobis. Avimadvertis hoc *TOLLENARIUS*, jamque non tam de pecunia satisgrandi, quam de futuro in omne tempus præjudicio æstimationeque Societatis sollicitus, responsum ipse meditabatur, ut erat forensium rerum jurisque civilis bene peritus; sed temporis brevitas multa serutari prohibebat. Interim accedit, ut, solatii potius quam consilii causa, rem communicaret cum *P. GODEFRIDO*. Bono hic animo esse jubet; eundem aut similem casum inter Romanæ Rotaæ Decisiones notatum sibi ait, qui fuerit in favorem Donus Professæ resolutus. Itur ad Bibliothecam, exhibetur liber, *TOLLENARIUS* in cubiculum se recludit, poscit alle-

gatos ibi auctores, intraque duodecim horas ea D colligit responsionis formandæ capita; quæ post A. D. E. stridie cum Advocate digerenda traderet, obstru-puit ille tam cito perfectam videre rem, quam negabat se plurium hebdomadarum studio conjecturum fuisse. Quid plura? Producitur in judicium formata responsio; haret adversæ partis Advocate attonitus, desperat exitum causæ felicem quem jam manibus tenere credebat, compositionem amicam suadet, saepè frustra a Societate petitam: et hac de summo jure libentius decedente, quando jam salva æstimatione licebat, atque honestissimæ familiæ amicitiam præferente pecuniario majori emolumento, concordia initur. Tum vero libuit Præposito Interrogare *HENSCHENIUM*, quomodo occupatus studiis, toto, ut dicitur, cœlo diversis, animum in similia notanda intenderet; ille vero respondit, moris sibi esse, quecumque novum librum emebat, Bibliothecæ majori inferendum, prius saltem cursim evolvere per titulos præcipuos: itaque notasse casum de Domine Professa, quem alias credeus posse prodesse, memorie commendarit. Ex eadem etiam penu concionatoribus quibusdam, occupationibus erga proximos, et minus morosis ad alienos conceptus usurpandos, quandoque ex libris ita cursim evoluntis designabat integrarum Octavarum vel Adventum argu-menta, præconcepita a se ac mente digesta. Tautæ tamen memorie, quoties allegandus locus quispiam ipsi in suis Commentariis erat, fidebat nibil; quin ad librum recurreret, indeque immediate transcriberet: quod quanti in re nostra monenti sit, frequenti comperi in utramque partem experientia.

40 Iстis ingenii memorieque prærogativis ad-jungebat assiduitatem tantam, ut *BOLLANDUS* sape diceret; Ferreum videri, qui etiam rigidissima hieme ad quinque aut sex horas continuaret studia absque solatio foci; sicuti nec alias ullum iis ponebat intervallum, nisi obedientia vel caritate avocante. Quamvis autem Societatis indulgentia soleat suis, et potissimum iis qui occupationibus intellectus applicantur, unum aut dimidium per hebdomadam diem concedere laxando animo, ambulatione, colloquio, vel alia honesta ratione; ea aut numquam aut rarissime utebatur *HENSCHENIUS*; quinimmo meridianæ recreationis communem omnibus horam, quādiu Bibliothecæ curam gessit, impendebat ordinantis disponendisque in ea libris; in eamdemque horam librariis ac bibliopegis condixerat, ne quid scilicet detraheret temporis quod optabat Actis Sanctorum impensum. Atque utinam solum hoc eurasset etiam primis viginti annis, neque ita se occupasset emergentibus ex frequentatissimo Confessionali curis et crebra exteruorum ad Bibliothecam spectandam venientium deductione, ut iis duas fere temporis sui partes impenderet, cum vix alius (si unum alterumve excepere) nocte diuque saepius accerseretur ad aegros, domi vero assidius alias, identidem accerseretur a portario pro Bibliotheca advenis monstranda. Sane, si haec non fuissent, poterat Augustus mensis sub prælo jam esse; sed eximia caritate omnibus factus omnium, nemini nullique obsequio negare se poterat: unde nunquam sie immergebatur studio, quin hora quavis prompte assurgeret, si quis domes-ticorum

sed magis animo:

memoria per quam tenaci:

qua etiam aliquando rem domestica insigne- juvit:

sub difficultate labo-rantem;

cum ejusdem fere casus sibi notati recordaretur.

Par ei ad stu-dia et labores alios assi-duitas,

F communi Bibliotheca impensa opera

A tiorum appellaret cum pro libro aliquo sibi inviendo.

41 Neque his tantum, sed etiam aliorum Collegiorum Rectoribus ac Bibliothecariis (ut tunc erant tempora) satis largis ad augendam librariam supellectilem, obsequobatur tam sedulo, ac si unus omnium hoc in genere procurator fuisset; opera a rerum peritis tanti aestimata, ut *R. P. FERDINANDUS DEL PLANO*, pluries in hac nostra Provincie Rektor, aliquando dixerit, eam judicio suo comparandam videri integræ unius Collegii fundationi. Erat enim non minus aliis quam sibi industrius, ut quam optimos, quamq[ue] commodissimo pretio libros emeret; in quo nefalli forsitan posset, nolebat uni alicui bibliopolæ obstringere sese; sed malebat per officinas discurrendo discernendo licitandoque, neque inconsulte prodigus, neque sordide pureus; semper autem solicitus, necibi crearet debita, curam successoribus relictura. Hoe vero quia notum Superioribus erat, minime anxie requirebant ab eo accepti expensique rationes; maxime cum ex

B domestico ærario acciperet aut requireret nihil; immo nec a personis ejusmodi, quarum liberalitas alias fuisset ad propriam Domus nostræ pauperiem sublevandam derivata.

43 Mirantibus porro unde ei semper sufficeret pecunia, sive ad emendos tam copiose libros, partim Museo suo, partim communis Bibliothecæ instruendis, sive ad praestandas mercedes conductis ubique ad transcriptionem veterum codicuum ac monumentorum librariis, sive etiam ad itinera subinde prolixiora cumdem in finem suscepta; Deus, inquietabat, et Sancti, valde divites sunt, nec eorum unquam exhauditur æarium. Addebat insuper ad aliorum, præsertim Superiorum instructionem, Evangelium illud: Date et dabitur vobis. Etenim, ut erat cordis ampli ac liberalis, de libris quos duplicitos triplicatos inveniebat, vel quos accipiebat aliunde donatos, licentiam disponendi generalem habens, largiebatur Collegiis tenuioribus corbes quandoque plenos: et fuit eum Hibernis nostris, ad constitendum Dublini Collegium proliccentibus, de integra bibliotheca prospexit. Similiter

C largus erat erga Indicarum Missionum Procuratores, huc forte appellentes, sive per se sive per externos; ad quos visendos ipse eos deducebat, nequaquam timide pro iis subsidia sollicitans, neque existimans aliquid sibi per hoc decedere: inde factum ut *HENSCHENI* caritas apud Indos quoque et Brasilos celebraretur, indeque ad eum seriberetur a variis, gratanter commemorantibus beneficia ab ipso in se suosque profecta, et nova obsequia postulantibus. Eadem praestare gaudebat nostris in Hollandia vel Anglia Missionariis, tamquam eorum in rebus Agens Antwerpianus constitutus, donec suos illi proprios hic habere coeparent.

43 Nullus fere appellebat ab externis Provinciis hospes, quem non gratiouse libenterque deduceret ad spectabiliora quæque hujus ornatissimæ urbis visenda: quapropter eum et ipsum contigit Romanum peregrinari, ubique fere inveniebat notos, quos et facillime recognoscet, beneficio tenacis memoriæ, nomina, tempus, et occasiones suggestoris, per quos ipsos eorum viderat juveraque. Erat proinde gratissimus omnibus et expe-

statissimus hospes; cavebat tamen ne cui esset D Collegio gravis mora longiori: cumque ea forte opus sibi erat, ut fuit Tridenti, Venetiis, Romæ, Florentiæ, Mediolani, atque Parisiis; ulti præstabat proportionatos temporis sumptus: non discedebat autem ex lenioribus Collegiis, ubi vel diebus paucis diversatus erat, ita exigentibus quæ visenda describendaque occurrebat Sanctorum monumentis, nisi relata eleemosyna aliqua. Nempe qui omni vita sua semper fuerat erga benefactores suos gratissimus, etiam post annos triginta aut quadraginta commemorare solitus quid quisque sibi præstisset, solicitusque ut singulos religioso aliquo, prout tempus ferebat, remuneraretur donativo; in isto itinere vel maxime laxabat sese, ad minima etiam officiola compensanda.

44 Toto eo tempore, quod viginti novem mensioni fuit, fateor equidem obstupuisse mensaepius, neque capere potuisse, unde hæc ei afflueret copia. A domo quippe præter vestem extulerat nihil, pollicitus citra illius aut Societatis gravamen iturum redditumque sese. nec E tamen nisi in annum unum (non opinatus diutius se abfotum) prospexerat sibi ex liberalitate amicorum, studiis ejus privatim faventium. Quo autem major eidem Romæ messis, quam animo poterat præconcepisse; eo somptuosior erat ibidem et mora, occupatos habenti animienses, quandoque senos septenosque. Ipse tamen petendo in eam rem subsidio abstinenus, ac ne Pontifice quidem, qui Romanum invitaverat, appellato, fidebat Deo; fortuitisque ac fere ulti oblati, vel ex Belgio submissis eleemosynis sustinens quidquid id oneris fuit; suæ in Deum Sanatosque fiducie fructum referebat minime penitendum. Nam etiam reduci satis fuit, ut sequenti septennio toto occupatum Romæ haberet Graecum quemdam Abbatem, ex Codicibus Vaticanis transribentem nobis, quæ designaverauimus excipienda, Sanctorum plurium saepe prolixissima Acta, ut in Martio, Aprili, ac Mayo videre est.

*Ejus in susti-
nendis sum-
pibus magna-
minitas,*

*Fiducia in
Deum sub-
nixa.*

§ VIII. Grata et utilis cum summis insimisque Conversatio P. Godefridi.

Maximam *HENSCHENIO* gratiam apud omnes, quibuscum vel semel ageret, potissime si viri erant litterarum librorumque amantes, conciliabat sincerus quidam animi candor, quo erediti sui pectoris thesauros aperiebat, minime morosus communicator eorum quæ noverat. Sin autem in alterius conditionis personas inciderat, etiam illas devinciebat sibi, suoque tenebat ex ore suspensas, dum exempla Sanctorum, aut visa per iter eorumdem monumenta explicaret saeundo hilarique sermone, identidem eorum admiscens nomina, quorum obsequiis fuerat aut benevolentia usus; ut nemo non gauderet simile quidpiam præstare ei, quem videbat tam gratanter recordari singulorum, quiu et scripto excipere plurium benefacta, in ipsis Sanctorum Actis, quando sic res ferret, etiam a posteris commemoranda. Id vero non faciebat, fortuito effundens quidquid primo in buccam venisset; sed præmeditabatur solicite puneta aliquo, quæ tali loco, tempore, atque consortio posset adducere, quod et dexterime faciebat:

*Cum exter-
nis conver-
sari gra-
tiose,*

A faciebat : totius enim itinerarii nostri rationem descriptam sibi in memoria habenti, certius quam ego in charta, (cum distinctissime recordaretur, quid Romanum vadens rediensve quolibet die fecisset, et ubi fuisset) non deerat idonea apud hospites qualescumque materia, loquentem a mensa audiire vel super ea eupientes. Nihil in eo fucatum, nihil affectatum apparebat; sed neque inconditum aut rusticum quidquam: quae eadem res magnos inflimosque ei pariter adjungebat; unde eo tempore, quo publicum in ecclesia nostra Confessionale temuit, ab utrisque aequaliter stipabatur: et licet pauperibus se impenderet prolixius, aestimabatur tamen requirebaturque a primis civitatis; quorum cum viginti quatuor annue legantur ad gerendum Magistratum, liebat aliquando ut ex solis *P. GODEFRIDI* Poenitentibus, uno anno duodecim supremum illum in republica gradum tenerent.

B 46 Cum viris Principibus tam discrete graverterque se habebat, nec minus reverenter, sive dum itinera ficeret peregrinus, sive dum morabatur Antuerpiæ, eosque illic in Musæo vel Bibliotheca exciperet Hospites; ut ejus saepem postea meminissent, si forte in aliquem nostrum inciderent. Id non semel contigit experiri Germanos Patres, agentes cum Principibus suis, etiam heterodoxis: quamquam eum bis agens, nunquam eos dimitteret, quia libere, sed suaviter, infigeret aculeum admonitionis salubris, ad Catholicam Religionem, saltem fovendam in ditionibus suis. Accidit ergo ut quidam Electorum Germaniae, dissimulata apud vulgus persona sua in Belgum appulsus, et cum uno altero e comite ingressus Musæum, dum curiosus Iustranti singula importunus aliquis mentionem intulisset de sectis a Catholica religione diversis, diceret se credere in Deum et Christum, cetera relinquere Monachis Prædicantibusque disputanda. Tum Pater *GODEFRIDUS*, assumpta dextere occasione, sic ei fecit satis, ut haud cunctaretur agnoscere, credendum insuper in Ecclesiam esse; eamque visibilem, ac subvisibili in terris capite Christi Vicario teneri

C securius, licet putaret excusari se posse, quod eam ipse non sequeretur. Hic deinde cum reversus in propria est, nostrum mox ibi Patrem ad mensam voluit habere convivam, plurimumque locutus de Patre quodam Sene, Acta Sanctorum seribente (nomen exciderat e memoria) magna cum viri laude, subridens addidit, In paucis quoque me suassisset Prosterni fieri. Sane tam dilucidus, tam peremptorius erat, cum Principe illo magno per paucas interrogations ultiro citroque habitas, sermo; ut cum eundem aliquando (quod saepe apud heterodoxos se invisentes faciebat) iterasset Venetiis audente me, coram juvne quodam Amstelodamensi Bibliopola, aliter quam Catholice educato, et de capessenda Belgione tum forte deliberante; idem statim in animo suo statuerit (quemadmodum postea fassus est) Catholicus hieri: quod et alii plures usu sibi venisse professi sunt. Monita scilicet nervosa ac brevia, sibi Bibliothecam Antuerpiensem visitantibus gratiore a Patre Bibliotheario data, latebantur tam altas in animis suis fixisse radices, ut deni-

que post annos plures optatos salutis fructus D tulerint.

A. D. P.

47 Cum Catholicis tamen Principibus si sibi agendum esset, agebat familiarius liberiusque; sed non nisi de Deo, vel de rebus ad saeram historiam librosque spectantibus: magis tamen cum Excellentissimo Alberto Dalemburgio et principe Barbanzonio, quem arce Antuerpiensi detentum, Spiritualibus S. P. N. Ignatii Exercitiis excoluerat, et ut suum spiritualem filium, quandoque istuc fuit, perrexit visitatione hebdomadaria solari. Hic, ut erat insigniter eruditus, nec alios fere quam eruditos viros vel religiosos ad se recipiebat; pro consuetudine nonnullorum, quempiam ex antiquis quasi proprium sibi diligentium, L. Anneum Senecam, ut praesenti sue fortunæ congruentiore, cœperat legere et admirari, ejusque sententias usurpare inter familiares cum litteratis discursus; usurpandoque dicere, Meus Seneca. Hoc cum ei aliquando apud *P. HENSCHENIUM* excidisset, isque præter morem in subitum erupisset risum: E interrogavit Princeps, E quid ita rideret. Respondit ille: Quo devenimus Christiani? PRINCEPS BARBANZONIUS suum nominat Senecam! Qui sua Excellentia dicit? Meus Christus. Nec pluribus opus fuit. Vera monere dixit Princeps, ignosci sibi vanitatem hanc petuit, nihil ejusmodi ex ore suo posthac audiendum promisit: quin et ipsam Senecæ lectionem abdicaturum se, quando unica sententia Evangelii Christi plus veræ sapientiae solidæque consolationis posset animo Christiano adferre, quam exueca Stoici Philosophi dicta omnia.

de rebus spiritualibus:

48 Extat etiamnum apud me una Epistolam ejus ad *P. GODEFRIDUM*, data post liberationem a carcere, Bruxellis anno MDCCL, II Kalendas Maji; qua declarat quanti hunc virum semper fecerit, et quam religiosa simplicitate fuerit ab eo cultus. Epistola tua, inquit, data IV Idus mensis hujus Aprilis, iterata amicitiae nostræ tessera fuit. Quia amas, scribis: et qui uti semper amaveris, ostendis. Tam bonum affectum pro beneficio habeo, et inde maximas repono grates. Quocumque demum res meæ devenerint, sive fortuna riserit, sive noverea vultum avertet; beneficiorum, quæ in me contulit sanctissima vestra Societas, memoriam numquam deponam: eam universum magis ac magis semper suspiciam: sed maxime Antuerpiensem familiali, ex qua molestiarum mearum tempore tam multa consolationum genera recepi, libentius ac religiosius colam. Benevolentiae tuæ fontes in me perennes fuerunt, et tam copioso latice fluxerunt, ut abundarim. Utinam tam facile gratuimus, quam libenter agnoscere obligatum! Dabit Deus publicis ærumnis aliquando finem, ut quemadmodum amor noster nulla temporis injuria impediri potest, ita in quiete rerum plenos liberosque amicitiae fructus capiamus. Munus vestrum gratissimum fuit: illud familiae meæ distribui, unde ego et uxor mea cum liberis gratias agimus, rogamusque ut nos Deo commendemus. Ut felices facias, vale: et perge, ut scribis, me amare.

eumque sibi mirifice obstringit :

49 Quale fuerit munus istud, cuius tam granteret meminit humanissimus Princeps, quodque uxori ac liberis communie fecerit, haud difficulter

et utiliter solitus,

etiam heterodoxos Principes,

advenasque devincit.

eidem et aliis Caravanas Cruculas Commendabiles reddit,

circa affectationem obsequiosus,

A ter conjetto, cum memini ex ipso audivisse me sæpius, etiam Dueibus Lundburgensibus, quamvis professione Lutheranis, expertitas aliquoties fuisse Cruculas Caravacanas, cum forte alicui eorum domestico Cathelico, Antuerpiam patriam suam revisenti, unam dedisset, cum epitome historie explicationeque virtutis, quam divinitus habent contra fulmina atque alias aereas interperies. Ita, quæ Religionis nostræ et suæ professionis erant, libere cum quibusvis, etiam primæ notæ viris, tractabat *HENSCHENIUS*: alienus ab anlicismo et affectata urbanitate, qua arbitrabatur gratiam Magnatum amitti citius quam obtineri: cum illi nihil nisi seria et pia a nobis exspectent; in aliis, quæ ipsimet percallent, nostram rideant infantiam. Tali autem libertate maxime utebatur apud illos, cum infirmos reperiebat; quando aiebat eos, aequæ ac alios, esse Dei captivos; proinde audire libenter ea quæ salutis sunt. Sie in omnem vitam obstrinxit sibi Amplissimum *D. STOKMANS*,

B arcani Concilii Regii Senatorem, unum ex nominatissimis; quem intelligens Antuerpiæ Paschali tempore graviter decumbere apud amicum; euende, numquam alias sibi visum, adivit fidenter et ultiro; suasitque eo tempore, saltem secreto, petere sanetissimam Eucharistiam: nam publice administrari quasi de vita desperatum (quod needum erat, Bruxellas tamen continuo pertalisset rumor) non expediebat. Ille vero tam grataanter admisit consilium (id ipsum quippe summopere cupiebat, sed modum non inveniebat) ut numquam deinde Antuerpiam veniret, quin Patrem suum *GODEFRIDUM* inviseret; Bruxellis autem apud Collegas suos

omnes commendaret virum, ut ejus primum D sinceram expertus pietatem, deinde et doctrinam cognoscere cœperat.

50 Denique erat *P. HENSCHENIUS* summis et insimis, domesticis et externis percarus: quia omnibus largissima caritate impendebat se, sub extremos vero vitæ annos adeo non morosus senex, ut infirmus quoque jucundissimus esset, suaque amabili hilaritate laborem levaret se enrantum infirmiorum, quorum nemo ei non libentissime ministrabat. Etenim humillimo gratissimoque affectu obsequia eorum excipiebat, eadem apud Superiores et alios invisentes prolixè prædicabat, orationibus etiam addicendis remunerabatur. Factus autem paralyticus, cum interim annum octogenarium explesset, amoeno joco seipsum vocare solebat puerum mensium trium, quatuor, quinque (prout scilicet procedebat annus) qui instar pueri cubitum locari, rursumque relevari per alium deberet, in aliisque corporis necessitatibus simili modo juvari: unde et confidimus cœlorum esse regnum assecutum, quod ad infantilem innoceutiam reversis appromisit Christus, et talium omnino esse a sseruit. Atque hæc de externa *P. GODEFRIDI HENSCHENII* vita, cujus testes esse possunt quotquot noverunt, dixisse mihi satis: internas virtutes, quarum arbitrum solum Deum, et ex parte Confessarios suos habuit, eum non commemorare: sed oranda benedicta illius anima, ut coram Deo Sanetisque assistens, earum partem aliquam consequi faciat successores suos; simulque gratiam impetret non indigne gerendi, quod nobis decedens reliquit onus.

*et minime
morosus se-
nex.*

*E
etiam extrema
estate.*

PRIMORUM TRIGINTA EPISCOPORUM

TUNGRENSIUM

AC

c

TRAJECTENSIUM

SERIES

I	S. Maternus, <i>ob. seculo 1</i>	xvii	S. Eucharius I.
II	S. Navitus, <i>seculo 2</i>	xviii	S. Falco, <i>seculo 6</i>
III	S. Marcellus.	xix	S. Eucharius II.
IV	S. Metropolns,	xx	S. Domitianus, <i>circa 560</i> .
V	S. Severinus.	xxi	S. Monulphus.
VI	S. Florentinus.	xxii	S. Gondulphus, <i>seculo 7</i> .
VII	S. Martinus, <i>ob. 276</i> .	xxiii	S. Perpetuus.
VIII	S. Maximinus.	xxiv	S. Ebregius.
IX	S. Valentinus, <i>ob. ante 344</i> .	xxv	S. Joannes Agnus, <i>circa 628</i> .
X	S. Servatius, <i>ob. anno 384</i> .	xxvi	S. Amandus, <i>renuntiat. 649</i> .
XI	S. Agricolaus.	xxvii	S. Remaclus, <i>renuntiat. 660</i> .
XII	S. Ursicinus.	xxviii	S. Theodardus, <i>ob. 676</i> .
XIII	S. Designatus, <i>seculo 5</i>	xxix	S. Lombertus, <i>ob. 707</i> .
XIV	S. Resignatus.	xxx	S. Hubertus, <i>Sede Trajecto Leo-
dium translata, obiit 727</i> .
XV	S. Sulpitius		<i>3 Novembris.</i>
XVI	S. Quirillus.		GODEFRIDI.

3 Novembris.

GODEFRIDI.

GODEFRIDI HENSCHENII

EXEGESIS HISTORICA

DE EPISCOPATU TUNGRENSI

AC TRAJECTENSI.

PRÆFATIO.

B **P**ost edita ante hos triginta sex annos Sanctorum Jonuarii Acta, progredivs ad Februarium, cum S. AMANDI, Episcopi Trajectensis gesta ac miracula, a pluribus, etiam coetaneis scripta auctoribus, recenserem, ut ea ad recepta nunc Chronologic modum, per annos Christi procedentem, sed iis temporibus nondum usurpatum, accommodarem; ac si quid obscurum videatur, minusque cum aliis historiarum veterum monuientis consentiens, explanarem; mirari eurpi, cur tam acriter depugnarent recentiores quidam, ut ostendant, numquam TRAJECTI Cathedram Episcopalem fixam fuisse, ae nullos vere Episcopos Traiectenses extitisse. Quare visum mihi tunc fuit faciendum, ut veterum scriptorum minime obscura testimonia colligerem, eunque imbecillibus eorum argumentis conferrem; idque feceram in Commentario p̄vio ad eundem S. Amandi Vitam §. vii. Quia autem operis nostri moles vasta, ut nulle aliae morarum causæ intervenirent (que tamen postea intervenerunt plures) non promittebat lucem commentationi isti tam cito atque amici optabant, et quardam tune incidens necessitas exigebat; placuit singulari Diatriba haud paulum diffusiori idem tractare argumentum, eique ad justi libelli modum augendo duo alia vicina argumenta præmittere, partim ex jam dicta Commentatione p̄via, partim ex simili altera prælusione Actis S. SIGIBERTI Austrasie Regis: atque ita anno MDCLIII lueem scorsim vidit Diatriba illa, distributa in tres partes seu libros: quorum Primus ipsius veluti corpus Episcopatas Traiectensis ostendebat, Populos videlicet ad eum pertinentes eique subjectos; Secundus Antistites enumerabat, atque eorum annos (quod observare potueram) ad usitatæ nunc ærie calculos adaptabat; Tertius denique liber TRAJECTO vetustum Cathedrae Episcopalis decus vindicabat. Sub huc primum mihi velut per nebulam visus, denique in clara luce apparuit DAGOBERTUS, S. Sigiberti præmemorati filius, non solum a morte sui patris exul, sed etiam restitutus in regnum; occasionemque dedit alteri Diatribæ, DE TRIBUS DAGOBERTIS FRANCORUM REGIBVS, biennio C post vulgandæ. Hie libellus quoniam cupidissime per manus eruditorum distractus pridem deserat renalis huberi: nec parum novæ lucis, annis studiisque progredientibus, acceperam; primum quidem Danieli Papebrochio, ad elucidanda Sanctorum Martii Acta collegæ dato, commisi Genealogicum stemma Regum Francorum primæ stirpis, per tres jam dictos Dagobertos deducendum, quod ille fecit in Exgesi præliminari II ad Tomum III Martii: deinde ipsem Stemma Genealogicum posteriorum Regum stirpis Merovingicæ, recognitum et emendatum, præposui Tomo III Aprilis: itaque effeci, ut singularem istam De tribus Dagobertis Diatribam, nemo jam amplius requirere debeat extra Sanctorum Acta, a nobis successire jam edita. Idem ut facerem de prima, quam initio nominavi, Diatriba, et cuius pridem etiam exempla requiruntur, suasit occurrens hoc mense memoria S. SERVATII, ejus qui TUNGRIS Sedem transtulisse TRAJECTUM ereditur: et saltem, sepulcro ibi delecto, illius eo transferendi occasionem dedit, miraculis post mortem in clarescens simul et clarificans locum. Hanc ergo novam Exgesim habe, non jam de Traiectensibus tantum S. SERVATII successoribus Episcopis, et posterioribus stirpis Merovingicæ Regibus: sed et de Tungrenibus ejusdem Sancti decessoribus, ac primis Francorum ante Dagobertos Principibns: sitque hæc rcluti coronis operæ in historia Franeica, per annos quadraginta quinque examinanda et illustranda a me collocatæ, eidem imposita anno MDLXXX.

E F

A

CAPUT I.

Urbs Tungrensis antiqua. Ejus Episcopi priores deceem.

Urbs Tungrensis olim ampla

Episcopalis S. Servatii Sedes fuit urbs Tungrensis, Ammiano libro xv ampla et copiosa, cuius murorum vestigia imo et turrium per intervalla positarum etiamnum in agro vicino reperuntur, quorum (sicut Godefridus Wendelinus, in Natali solo Legum Salicarum, capite vii testatur) dimensa crassitas in imo extenditur ad pedes quinque, superne ad quatuor; ibidemque tam intra quam extra illos muros inveniuntur quotidiane numismata Romana varia, et cimelia rurissimi operis: ipsa autem urbs fuit quadrata, et in umbitu habuit supra tria millia passuum seu leucam horarum; praeterea stupenda machinationis naumachiam ibi vulere est, quam mare dixerunt rudes; aliquae inde sumpserunt occasionem singendi, Oceanum alluisse ad ipsa urbis murum: denique ex hac urbe vii militares saltem tres processerunt, prima nempe qua dicitur Baracum Nerviorum, secunda qua fert Coloum Agrippinam, tertia qua Noriomagum et in Tabula itineraria exhibetur. Populi vicini olim Tungri et Advatici appellati fuerunt. Julius Caesar Advaticos semper nominavit, numquam Tungros: at Plinius, Tacitus, aliisque Tungros semper dixerunt, numquam Advaticos: Ipsam vero Tungrensem urbem antiqui Atvaticum, sive Advaticum Tungrorum, Advacum sive Atvacam: que videntur majoribus nostris valuisse et forte magis integrę pronuntianda fuisse, Antwattich, vel Andwak, id est Ad-vadosum vel Ad-uliginosum Jecorę fluminis tractum.

*Advaticum dicta, et Advatica Tungorum;**hoc vero nomen post Julianum Cxsarem cryptum audiri,**hodie Tongeren.**et a Paganismo diutius uscic olim servato,*

2 Obscurioris etiam originis Tungrorum est appellatio: nam cum Advaticos quidem noverit Cxsar, Tungros ignoraverit; reromile fit, quod Procopius asseverare videtur, eos fuisse Toringes, qui ex interiori Germania in has partes reueiit sub Augusto, eorumque nomen a Torn ductum (qua vox spinam, turrim, iram, pro varia acceptione significat) conmutatum in Tungros. Horum longe olim patentem jurisdictionem aestimari aliqui ex eo jubent, quod dicta ab eis loca compitura, in varias lenguisque dissrias procurvant regiones. Sic Tongerlo, sive Tungrorum locus in intimam porrurrit Tuxandriam, Antuerpuam quam Tungris multo vicinior Albatia; et duplo quam haec longius Boream versus discordit Pelandia, palustris regio, ubi Tungrenheim, Tungrin et Tongerlee S. Martini dicuntur inueniri; tu Comitatu, denique Namureensi Tungrein et Tongreville; atque in ulteriori Hannonia Tungrae Dominae nostrae ac Tungrae S. Martini; ut Tungerlo prope Masacum præteram. Sed haec omnia non puto esse veterum limium co usque protensorum argumenta; ut summum enim hinc datur intelligi Capitulum Tungrense sua istis locis habuisse prædia, indeque ea manuisse nomina, quod ad præsentem questionem nihil facit. Ut ut est, gholito Advaticorum et Thoringorum vetustioribus nominibus, soli hactenus nominantur Tongri, vulgo Tongeren, oppidum non magnum, quod nostro adhuc tempore celebre aliquoties vidimus, anno autem mci.xxvii funditus eversum dolumus, ab amicis dicam on hostibus? non eodem fortassis quo veterem illam Advaticam, sed vicino et editiore situ, qui majoribus pro arce fuisse potuit. Situm vero est Tongeren in hodierna Hasbania, vulgoque (ut distinguitur ab alio ejusdem nominis oppido, inter Gemblacum et Lemeppana sito) dicitur Heidens-Tongeren, id est, Tungrorum Paganorum, sive a viis militibus quas a Gentilibus stratas, ac Heidens-wegen. Paganorum vias appellariunt (ut sit dicta urbs Tungrensis ad vias Paganorum) sive a superstitionibus paganis ac præsertim profana et diabolico divinationum disciplina, qua ibidem

etiam post Evangelii prædicationem viguit; quam qui D vagi quidam homines per chiromantiam exercent Heidenses vulgo appellantur, id est Pagani homines. Ut autem Gentiles coperunt Pagani dici, postquam per Leges exclusi ab uribus, solis in pagis permittebantur præfana sacra exercere; sic iidem apud nas accepert nomen ab Heide, Mirica, quales in nostro Belgio plurimæ, in quibus similium hominum conuentus agebantur. Floruisse autem apud veteres Tungros præteutoniam artem, auctor est Vopiscus in Numeriano sub finem, ubi Diocletianum memorat, cum apud Tungros in Gallia, scilicet Belgica, qualam in caupona moraretur, in minoribns adhuc locis militans, et cum Drude muliere rationem convictus sui quotidiani faceret, ecce ea audisse, Imperator eris, cum Aprum occideris. Quod ipsem postea avo Vopisci retulit, Imperioque tandem, cum Aprum Præfectum Praetoriæ occidisset, potitus est, anno Era Christianæ clxxxiv. Ceruatur vero etiam hodie, in miricis circa Tungros, soli, cerebra conculatione antiquitus depresso, orbites majores minoresque, vestigia referentes diabolitarum rhorearum, quas isti vixisse fama memorat. Quin et alia causa, cur Tungri Paganorum nobis apppellentur, ut recentior, ita forstianerior adferri potest; quod urbem ab Hunnis destruetam occupantes Franci, E etiam tum Paganii, eandem die tenacirunt. Nam et circa annum cccc S. Evergicus, patria Tungrensis, Colonensis Episcopus, eodem exurrit Idololatriæ sordes eliminaturns; et post annos plures quam centum, S. Cuniberto ibidem habitante siveque restauranda incumbente, vir nobilis nomine Sigobardus, postea S. Helerii pater, secundum ritum Paganorum in omnibus excrevit in Tungrina urbe, ut in eorum Vitis legetur ad xxiv Octobris, quo S. Evergicus; et xvi Julii, quo colitur S. Helerius.

3 Sed ut ad anteriora reflectamur tempora, quibus Trevirensi urbi vix quidquam concedebat Tungrensis; suos haec non minus quam illa videtur habuisse Episcopos: qui secundum antiquam ibidem traditionem hoc ordine sedissent, i Maternus, ii Navitus, iii Marcellus, iv Metropolis, v Severinus, vi Florentius, vii Martinus, viii Maximinus, ix Valentinus, ac post hos decimus Servatius. Verum quia horum nomina, ut infra dicimus, videntur etiam intrusa in Catalogos Episcoporum Trevirensium; Aegidius Bucherius, qui antiquissimæ Sedis Tungrensis dignitatem tueri se profitetur, in Disputatione historica de Primis Tungrorum sen Leodiceum Episcopis cap. 3 ita pronuntiat: Si quis conjecturæ locus esset, longe potior Trevirensium conditio foret. Quotquot enim Sanctorum Natales suis diebus adscripsérunt. Beda, Ado, Usuardus, F Molanus, ac Romaini potissimum Martyrologii tabulæ, dum Natales eorum memorant, ad Treviro referunt, ac Trevirorum appellant Episcopos. Eadem inquit idem Bucherius lib. 3 Belgii Romani cap. num. 7 ante annos quadraginta, Disputatione nostra de primis Tungrorum Episcopis ad Chapeavillum adjunctis, probavimus, ad quam se remitti, Lector gravate non feret, ut in re jam vulgatissima; ac deinde numero 8, citantur adstipulantes, Beda, Usuardus, Ado. Verum splendidius quam verius isti allegantur auctores. Non neque Ado, neque Usuardus ullum horum Sanctorum Praesulum in suis Martyrologiis recentent, ut neque genuinum Bedæ Martyrologium. Seil quod sub ejus nomine suppositum est, ad diem xiv Septembris habet ista: Treviris depositio S. Materni Episcopi et Confessoris. Quo tamen die in Martyrologio, secundum morem Romanæ curie ab Usuardo scripto et a Bellino aucto, nulla illius mentio erat. At Baronius, citato Beda, sed supposito, et recentioribus, ista inseruit: Treviris S. Materni Episcopi, discipuli B. Petri Apostoli, qui Tungrenses, Colonenses, et Trevirenses, aliosque finitimos populos ad Christi fidem

*Heydens-Tongeren,**Ante S. Servatium fuerunt 9 Episcopi Tungrenses:**Maternus qui Cathedram crevit,*

A dem perduxit. *Ecce, primo loco* Tungrenses nominantur, apud quos S. Maternus Ecclesiam Cathedram erexit, eo tempore quo SS. Eucharius et Valerius, quibuscum a S. Petro Apostolo ad hasce Belgicas regiones missus fuerat, Trevirenses et Colonienses in fide Christi instruebant. Potuit iste post horum obitum aliquom istorum popolorum curam suscepisse, et sic dicitur Coloniæ obiisse, ac Trevirim esse translatum. *Ejus certe non meminerunt*, qui octo proxime seculorum Episcoporum reliquias a S. Servatio Trajectum delatas scribunt: et Treviris in majori altari Cothedralis Ecclesiæ corpus S. Materni cum capite inventum, scribit Scheckmannus pag. 43. *Habemus* pervetustum Breviarium Ecclesiæ Tungrensis, in quo festum S. Materni solenni ritu cum octava celebratur xxv Septembris: ast in antiquo Breviario Ecclesiæ Trajectensis colitur xix Septembris.

4 De octo Episcopis, qui B. Materno in sede Tungrensi successerunt apud Chapeavillium, Harigerus, Abbas Laubiensis anno DCCCXO creatus, cop. 17 sic scribit. Post ejus, S. Materni scilicet, decessum, in Pontificio sibi per ordinem successerunt. Navitus, Marcellus, Metropolis, Severinus, Florentius, Martinus, Maximinus, Valentinus. *De quibus Egidius Aurex-vallis*, qui floruit anno MCCXL, ista addidit: Post decessum B. Materni in Pontificio sibi per ordinem successerunt. Vir pretiosus et omni laude dignissimus B. Navitus, surrexit secundus Episcopus. Ille multos convertit ad fidem, videntibus signa et miracula, quæ per eum Dominus faciebat. Qui postquam Sacerdotium multis gubernasset annis, scilicet sexaginta et amplius, in senectute bona migravit ad Dominum, sepultusque est in urbe Tungrensi. Floruit sub Apostolicis Evaristo, Alexandro, Telesphoro, Hygino et Pio, cuius anno tertio obiit. Post ejus decessum, tertius successit S. Marcellus, vir omni sanctitate conspicuus. Post decessum S. Marcelli Episcopi, B. Metropolis, cum digna virtutum moderatione, quartus Episcopus successit. Quintus Episcopus, quinque pollens talentis, S. Severinus Antistes extitit..... Perfectione sui Ordinis sextus, Tungrensis Ecclesiæ floruit S. Florentius. Loco septimo a B. Materno, septiformi spiritu Dei redimitus, contra vim dæmonum Martem agebat B. Marinus Episcopus. Octavo numero ordinatur B. Maximinus Episcopus, magnaliter octo beatitudinem sanctitate perfectus. Nonus Tungrensum Episcopus B. Valentinus, novem Ordinum Angelorum valenter amicus. *Similia habemus in Chronicis MSS. Ecclesiæ Trajectensis*. Dein dictus Egidius ista admonet: Et bi quorum Imperatorum vel Consulum claruerint tempore, vel quos vita singulorum haberit exitus, quotque annis singuli administraverint officium Pontificatus, nullius a nobis requirat exactio, cum Ecclesiarum totius Galliae memoriam aboleverit facta per Hunnos subversio. *Hæc Egidius, quæ sere eadem apud Harigrum leguntur.*

Ex his S. Martinus ut Tungrensis inscriptus et Martyr. Rom. et Molani.

5 Inter octo prædictos Episcopos præcipuus potest censeri S. Martinus, olim sub ritu triplici, ut vocabant, celebrari solitus; licet ejus non inmeminerit in Belgio Romano Bucherius, ne cogretar revocare, quod ante statuerat, omnes illos Episcopos a Molano et in Romani Martyrologii Tabulis ad Treviros referri, ac Trevorum appellari Episcopos. Audiant, si qui Bucherium propaguant; audiant, inquam, aut legant hæc in Martyrologio Romano ad xxi Junii: Apud Tungrenses S. Martini Episcopi. *Ubi Baronius in Notis, Molani ad Usuardum Additiones citat, quæ ita eum referunt*: Eodem die S. Martini, Tungrensis Episcopi et Confessoris, qui convertit Hasbanos, et multis claruit miraculis. Addit in suis Notis Baronius: In tabulis Episcoporum Tungrenium, septimus hic ponitur ordine, Hasbanorumque

Apostolus appellatur, eumque obiisse tradunt anno D Domini CCCLXXVI. *Ista Baronius et cum eo Bartholomæus Fisen*, plane e sensu nostro et ex traditione Ecclesiarum Tungrensis ac Trajectensis. *Licet autem de singulis non possint assignari tempora Consulum vel Imperatorum*; habemus tamen S. Navitum sub Pio singulis con Papa vita functum; et post centum inde elapsos annos obiisse S. Martinum, ita ut intra dictos centum annos quinque Episcopi rerent Ecclesiam Tungensem: eosque sufficere mox ostendamus. S. Martino successit Maximus, post quem, ob arduas persecutiones Diocletiani et aliorum, videtur Sedes Tungrensis vacasse usque ad annum CCCVII, aut serius; quando Valentinus creatus Episcopus præfuit usque ad tempora S. Servatii. *Iste autem Valentinus honorifice juxta suos collegas*, scilicet Tungrenses Episcopos, sepultus dicitur ab Egidio: sed hic post obitum S. Valentini hiatum Sedis vacantis collocat, quem ante ipsum sub persecutionibus collocandum arbitramur: quia et ipse ait tunc urbi Romanæ præfuisse Constantinum Augustum, succendentibus et Constante et Constantio filiis, ut latius deducimus in Junii ad Acta S. Valentini. *De horum vero Episcoporum sacris Reliquiis, Trajectum translatis, agimus ad Vitam S. Servatii.*

6 Hactenus relata videntur nobis magis certa: neque hos Episcopos arbitramur inserendos Catalogis Episcoporum Trevirensium, uti valde inepte est factum ab Auctore Chronicus Trevirensis, quod habemus ex codice Trevirensi transcriptum, unde Historia Trevirensis excerpta extat apud Lucum Acherium Tom. xii Spicilegii. Is in margine annotat initia hujus historiæ mendis futilibus et fabulis respersa suis. Jacobus Masenius, in notis et additamentis ad Proparaceven Annalium Treverensium a Christophoro Browero editorum, resumit fabulus, ab aliis explosas, et ad caput 6 ait: ante annos amplius trecentos a laudatissimo Trevirorum Archimysta Balduino archivum Episcopale excussum, et quæ ex illo producuntur fidem mereri. scilicet, Trebetam, Nini conditoris Assyriorum Monarchiæ filium, conditæ Trevorum urbis auctorem suis: quæ scripta fuerunt seculo Christi XII, et ab otiosis hominibus excoegitata. In hoc Chronicus sive historia, post Eucharium, Valerium et Maternum relatos, ista adjiciuntur: Deinde Auspicius quidam regimen teauit, deinde insignes, per legitimas successiones, sanctitate et gloria pollentes extiterunt Felix, Mansuetus, Clemens, Moyses, Martinus, Anastasius, Andreas, Rusticus, Auctor, Mauritius, Fortunatus, Cassianus, Marcus, Navitus, Marcellus, Metropolis, Severinus, Florentius, Martinus, Maximinus, Valentinus, quorum octo ultimi etiam Tungrensi Ecclesiæ præfuisse noscuntur. *Hæc ibi. Verum arbitramur octo ultimos soli Ecclesiæ Tungrensi præfuisse cum S. Servatio*, in dicta historia omissa: et loco illorum durus Ecclesiæ Treverensi S. Celsum, in hoc Chronicus et in Historia præteritum, enjus Actu, historiam inventionis, et miraculi edidimus die XXIII Februarii, eumque cum Browero successorem S. Auspicii statuimus.

7 Sammarthani Tomo I Galliæ Christianæ, acturi de Episcopis et Archiepiscopis Trevirensibus, in S. Euchario primo Episcopo, ista præfiantur: Videtur porro obscura admodum primis seculis usque ad Agricium, vel parva omnino in Ecclesiasticis diptychis mentio Episcoporum Trevirensium, quo successio legitima comprobetur. *Vitam S. Agricij dedimus XIII Januarii. Interfuit is et subscripsit Concilio Arelatensi, habito Volusiano et Anniano Consulibus*, anno Christi CCCLXIV, at quamdiu ante fuerit Episcopus creatus non constat: e.c numero tamen Episcoporum, qui post illum tamquam seniorem subscripserunt, videtur colligi, eum pluribus annis Sedem tenuisse. *Proinde a morte S. Materni* (quam Browerus retulit ad annum

A cxxviii, aliqui etiam ad annum cxxx) usque od Ordinationem S. Agricij, fluxerunt anni circiter centum et octoginta. In hoc annorum spatio ussignumus Trevirensibus Episcopos omnino quatuordecim, etiam remissis ad suos Tungrenses octo ultimis Episcopis. Talem numerum raro in ullo Episcopatu reperire quis poterit intra tempus tantillum. Ut enim maneamus in ipsa Archiepiscopatu Trevirensi, ultimis mille annis a S. Basino (cujus Vitam illustruvimus die iv Martii, et dirimus cum Browero videri Episcopum constitutum an. dclxxx) usque od Eminentissimum Electorem Carolum Gasparum a Petra, qui nuper eadem Ecclesiæ præfuit, surrunt ex calculo Broweri et Maseni solum quinquaginta duo Episcopi sive Archiepiscopi, proinque siugulis seculis sive centum annis quinque et duobus seculis sex tribuendi sunt: quis igitur rationabiliter nos arguet, immiuuisse numerum Episcoporum, quando dicimus intra annos circiter clxxx præfuisse quatuordecim? Imo, etiamsi in Catalogo Trevirensi relatus Mansuetus, censetur primus Episcopus Tullensis, uti et Clemens Metensis; adhuc absque illis reliquorum xii numerus sufficiens foret, qui dictos annos compleret. Browerus, ut annos reperiaret aliquos pro Episcopis Tungrenibus inserendis in Catalogum Trevirensium, recedit initium Episcopatus S. Agricij ad annum ccxxxvii: quem saltem viginti annis citius præfuisse dictæ Ecclesiæ non dubitamus. Hæc proponimus consideranda viris in antiquitate opus Treviros eruditis, qui si possint contrarium evidentibus argumentis evincere, libenter certiori viam ob iis monstrandum ingredimur proximo mense Junio, quo tres ex dictis Episcopis Tungrenibus coluntur, et in his S. Martius relatus die xx, od quem hic dicta stabilimus in Actis jam prælo paratis, ut etiam vii et xx Junii, quo contunduntur SS. Valentinus et Maximinus, dicti Martini successores. Browerus eos reperit ad annum ccviii et sequentes, quasi S. Martinus, in antiquis Chronicis et a Buronio relatus ad præcedens seculum, et post Apostolatum in conversione Hashonorum péractum traditus obiisse anno Domini ccxxvi, fuisse unico solum anno ccviii Episcopus, quo jam tempore S. Agricium videri Ecclesiæ Trevirensi præfuisse insinuavimus; et Acta S. Martini habent, eum suum Episcopatum ad metas longævi per transivisse, ac tandem cursum sue vitæ feliciter peregisse. Quæ non unicum, sed plurimos annos indicant, ei in Episcopatu tribuendos.

B

*Aut etiam
12 aliis
alio remissis.*

Episcopis Tungrenibus inserendis in Catalogum Trevirensium, recedit initium Episcopatus S. Agricij ad annum ccxxxvii: quem saltem viginti annis citius præfuisse dictæ Ecclesiæ non dubitamus. Hæc proponimus consideranda viris in antiquitate opus Treviros eruditis, qui si possint contrarium evidentibus argumentis evincere, libenter certiori viam ob iis monstrandum ingredimur proximo mense Junio, quo tres ex dictis Episcopis Tungrenibus coluntur, et in his S. Martius relatus die xx, od quem hic dicta stabilimus in Actis jam prælo paratis, ut etiam vii et xx Junii, quo contunduntur SS. Valentinus et Maximinus, dicti Martini successores. Browerus eos reperit ad annum ccviii et sequentes, quasi S. Martinus, in antiquis Chronicis et a Buronio relatus ad præcedens seculum, et post Apostolatum in conversione Hashonorum péractum traditus obiisse anno Domini ccxxvi, fuisse unico solum anno ccviii Episcopus, quo jam tempore S. Agricium videri Ecclesiæ Trevirensi præfuisse insinuavimus; et Acta S. Martini habent, eum suum Episcopatum ad metas longævi per transivisse, ac tandem cursum sue vitæ feliciter peregisse. Quæ non unicum, sed plurimos annos indicant, ei in Episcopatu tribuendos.

C

CAPUT II.

An S. Servatius amitus S. Joannis Baptiste et cognatus Christi Domini fuerit.

Fuimus anno millesimo sexcentesimo sexagesimo primo Romæ, et quæ ad institutum nostri operis pertinebant ibi conquisivimus, curavimusque descripsi, tanto favore Alexandri VII Summi Pontificis, ut ille nobis ultra dixerit, velle se ut omnia mouuaenta, quæ Romæ nobis profutura extarent, haberemus; quod si aliqui essent inviti, suum fore eos efficere voluntarios. Quo etiam tempore, dum summi hares ei viri eruditæ, post praudium ex more colloquentes, de longavis hominibus sermonem intulissent, interque eos nominaretur triseclis Servatius; subridens Pontifex; Adest, inquit, nunc Romæ Godfridus Henschenius, qui ut Francis ostendit tres Reges Dagobertos, ita forte tres nobis demonstrabit Servatios, perperam in unam eamdemque personam conflatos. Dagobertos tres primi dedimus, sed ex authenticis documentis: possemus et tres Servatios dicere, si vellemus narrationi a septingentis annis procreatæ, aut aliis nuper excogitatis aurem præbere. Verum cum nostrum studium extendat, ut ab historia ecclesiastica fabulas quascunque eliminemus, his rejectis unicus verus restabit Serva-

*Quam vere
dati 3 Da-
goberti,*

*tam fulso
numeraren-
tur 3 Ser-
vatii.*

tius; isque seculo Christi eodem uatus quo et mortuus. D

9 Harigerus, cuius monasterium non integris triginta lencis distabat Trujecto, gesta Pontificum Tungrenium, Trajectensem et Leodiensem texens, cum de hæresi Ariana aliisque miseriis seculi quarti late egisset, capite xxiii de S. Servatio istu scribit: Eo tempore S. Servatius Tungrensi Ecclesiæ decimus præsidebat, vir omnium virtutum honestate præclarus. Cujus quidem ortum et prosapiam, licet quidam potent ex Domini Salvatoris coguatorum descendisse familia; quia tamen locum nativitatis ejus nequaquam accepimus, nec adventus ejus causas aliunde uspiam audivimus, idcirco nec faciles ad credendum esse possumus, nec tantæ opinioni, quæ fortasse ex pietate ingeritur, judicamus omnino derogandum: cum juxta Tullium non debeat pudere nos fateri nescire, quæ nescimus; et hujus opinionis assertoribus conveniat ignorantiam potius verecunde fateri, quam irreverenter pro pietate mentiri. Ita Harigerus, defunctus anno circiter MLI, cuius ætate, circa annum forte occcccxl, primum auditu cœperat ejusmodi de S. Servatii prosapia narratio, qnemadmodum constat ex Vita ejusdem S. Servatii, a Jucundo Presbytero, composita annis minimum octoginta post Harigeri mortem, in qua hujus credulitatis fundatum describitur hisce verbis.

E

10 Ante annos aliquot, sed non multos (scilicet respectu seculorum decim, quæ ab ortu S. Servatii fluuisse prætendebantur) quidam Hierosolymitanus Clericus, nomine Alagracus, homo ille justus et religiosus, Latinæ quoque haud ignarus linguae, ad sepulcrum excellentissimi hujus Confessoris Christi supra memorati, quibusdam vita beatissime cum famulis, Trajectum Domino ducente pervenit, et dics plurimos apud eum quievit. Comperito autem quod Patronus ille peregrinus est, et de Armenia; Armenia, inquam, illa, in cuius montibus arca Noe post diluvium remansisse agnoscitur, de qua se ortum esse aiebat; cognito etiam quod nomen illi Servatius; quisnam sit vehementius mirari cœpit: sed post pusillum, quasi de gravi evigilans somno, audacter prosiliit in medio, ipsum in translatione non minis, quem diu quæsivit, quem semper optavit, procul dubio se invenisse exclamavit. Nec amplius moratus, universum convocavit Clerum ac populum; et unde, et quis, et quantus sic Pastor amabilis iste, evidentissimi ostendit indiciis. Generationem quoque ejus in medio ponens; Erant, inquit, illis in diebus, Iudaorum in partibus, juxta legem sanctam mulieres sanctissime, Anna videlicet et Esmaria, et hæ etiam secundum carnem sorores. De Anna qui descenderint vel qui exorti fuerint, nemo est apud nos, si fidelis, si spiritualis (quæ vero sunt Dei homo non percipit carnalis) qui nesciat, quim sit ejus filia sacratissima Virgo Maria. De Esmaria vero mater B. Joannis Baptiste Elisabeth, et Eliud ejus frater: cujus filio videlicet Emilio B. Melelia hunc gloriosum peperit Servatium. Hæc dixit, hæc sine mora coram omnibus scripsit. Quod profecto apud monumentum ejus, usque in hodiernum diem, esse repositum, agnovimus. Profecti quippe fuerunt ante hos dies quidam ex nobis beatæ memoriae Fratres, qui eadem scripta viderunt, legerunt, et ad nostram transtulerunt notitiam. Per omnia benedictus Deus, qui et nos, longo terrarum spatio remotos, tam pīi Pastoris, tam glorirosi Præsulis memoria et benedictione dignatus est illustrare. Hæc Jucundus Presbyter, procul Trajecto dissitus, ex nuda, ut futetur, altorum relatione, subuixa testimonio ignoti unius Armeni, quæstum scientis metatem, et simplicitati Trajectensem protervi illudentis: cujus verba ut oracula bonus ille scriptor excipiens, non dubitavit ea pro evidentissimis indiciis

*a Jacundo
Presbytero.*

*ex recenti
relatu cu-
jusdam Ar-
meni,
F*

ignotæ

A ignotæ per annos mille veritatis habere. Quis unquam dictam Esmeriam appellavit sororem S. Annæ, et matrem Elisabethæ? Hippolytus apud Nicophorū Calistum lib. 2 cap. 3 duas S. Annæ tribuit sorores, Mariam matrem Salomes, et Sobem matrem Elisabethæ. Sed hæc erunt ad Vitam S. Annæ examinanda, imo etiam ad Vitam dictæ Elisabethæ, cuius frater fuisset Eliud pater Emiu et sacer Memelix. Sed deinceps ista aliquam umbram probabilitatis habuisse, quomodo ex Emiu et Memelia natum filium, in Armenia seculo Christi primo degentem, evineat seculo quarto adhuc superstitem, factum fuisse Episcopum Tungensem? Si enim constaret Servatium aliquem tunc vivisse in Armenia, hunc multo rationabilius foret a Trajectensi post tria secula Episcopo distinguere: et sic correret tota illa machina Jucundi Presbyteri.

cujus dicta
dicuntur
confirmasse

11 Sed hic conseruit ad Concilium Moguntinum, suis fere diebus habitum, sub S. Leone IX Papa anno Christi MXLIX, ut diximus ad hujus Vitam xix Aprilis §. 2 num. 12. Ibi, inquit Jucundus Presbyter, de memoranda B. Servatii genealogia quæstio orta est eorum in medio, quia uterque et Apostolicus Leo IX et Imperator Henricus II, filius Conradi Salici, textum ejusdem generationis legerat, sed neuter fidem adhibebat. Sed ecce dubietati eorum solvendæ nova adornatur inventio: Ex voluntate, inquit, Omnipotentis aderant tunc quidam Græci, omni sapientia pleni, ipsa etiam qua venerant legatione regia viri dignissimi: missi quippe fuerant ab Imperatore Constantinopolitano. Adducuntur: et requisiti super hoc dilecto Domini Servatio, quod Pater piae recordationis Alegræcens olim scripserat, idem, et alia multa mira atque admiranda, absque mora referebant, et in magna constantia, nec sine auctoritate magnorum confirmabant. Unde Apostolica majestas, unde Regalis dignitas, Deo altissimo et huic Viro sanctissimo condignas agentes gratias, quanto certiores, tanto in gloria devotiones, quo ibant, quo divertebant, eum magnificabant, eum honorificabant, utpote virum Angelicum et totius Imperii solatum: et nisi eos maturius præveniret vita præsentis exitus, omnis Ecclesia et Romana celebraret hodie super mel et favum dulciorum, super ipsas Paradisi delicias desiderabiliorum, ejus natalitii festivitatem. Hæc Jucundus, stylo magis exuberante, quam veraci. Nam illud Concilium Moguntinum subito habitum est primo anno S. Leonis, cum solis Archiepiscopis et Episcopis Germaniarum: et si ulli adrenissent missi a Constantinopolitano Imperatore Legati, non siluisset Wigbertus in S. Leonis Vita, non etiam Adamus Bremensis in sua historia Ecclesiastico, ubi accurate hanc Synodus describit. Dein illud Concilium habitum est in autumno, e quo S. Leo versus Italiam ivit, et anno ML Romanam regressus superfuerit usque ad annum MLIV. Nihil igitur obfuit quin potuerit festivitatem S. Servatii Romanis indicere, et ipsum apud Germanos promovere Henricus Imperator, qui usque ad diem v Octobris anno MLVI vixit, si tale quid inter eos decretum fuisset. Præterea S. Leo sub autumnum anni ML regressus ad hasce partes, Tulli elevavit corpus S. Gerardi Episcopi, dedicavit in Vosego ecclesiam Romericensem, Catalogo Sanctorum inscripsit Romaricum, Amatum et Adelphum, varias in Germania Ecclesias consecravit, Hirsangiarum corpus S. Aurelii Episcopi elevarat: quidui ad S. Servatii ecclesiam, si tam mira credidisset, volnisset accedere? Omitto alia minutiora, quomodo qui prius scripserat ante annos non multos Trajectum Alegræcum venisse; jam Alegræcum Patrem piae recordationis olim scripsisse, ait; asseruissetque, quod nomen Servatii, in nostra lingua non incongrue notetur, Renatus in Christo. Nugæ merar.

12 His tamen non aequiescens Jucundus, post vitam

et obitum S. Servatii relatam, insurgit contra eos, qui negant S. Joannem præcursorum et S. Servatium ex ejusdem germinis radice descendisse, quia diviso tempore vitam agebant: ideoque exemplis rem confirmaturus asserit Judam, qui Crucem sanctam invenit, filium fuisse Simonis, fratris S. Stephani Protomartyris, et sub Juliano apostata cum matre, post ducentos aut fere trecentos vitæ annos, interfecit. Sed hanc fabulam rejecimus quarto die hujus mensis Maji, agentes de S. Juda Cyriaco. Dein affirmat, homines sub Zona torrida et frigida ad annos ferme quadringentos subsistere: quod non indiget refutatione. Invisit nos aliquando in hac domo Professorum Antuerpiensi Comes Uleveldius cum uxore, sorore Regis Danicæ, pro quo fuerat is Prorex Norwegiæ et Finmarchiæ, assernitque pro re magna, multos istie vivere annis octoginta aut nonaginta, et causam joco addebat, quod nulli istie essent Doctores medicinæ. Pergit nihilominus Jucundus. Ilæc mirantur, qui scripta nulla rimantur. Nos vero, secundum quod audivimus, quandoque et vidimus, salva inquam, pace et gratia omnium vestrum, fatemur et testamur. Quapropter nec incongruum videtur, si a tempore Domini nostri usque in dies Athanarici Regis Gothorum, et Valentis Romanorum Imperatoris, cum patre suo Emiu et avo sno Eliud, B. Servatius vixisse credatur. Vixit utique (et iis regnibus, ut majorum constat etiam nostrorum solerti industria conscriptum) sanctam Tungensem Ecclesiam regebat..... Ab illa ergo generatione præfata, generatione profecto regia, quia Davidica. B. Servatium descendisse negare non poterit, quisquis antecedentia diligenter attenderit. Hæc Jucundus, utique talia ut eu retulisse, refutasse sit; qui tamen, quod summe mirandum, plurimos habuit se paces, atque imprimis Sigebertum Gemblacensem, in Chronico ad anum 399 ista scribentem: Servatius X Tungrenium Episcopus, Domini nostri Jesu Christi consanguineus, non solum ex eo, quod voluntatem Dei Patris faciebat, sed etiam secundum carnem. Qui natus quidem in Perside, filius fuit Emiu, cui pater fuit Eliud, frater Elisabeth, quæ peperit Joannem Baptista. Mater vero Eliud et Elisabeth Emmeria, soror fuit Annæ, quæ genuit Mariam matrem Domini Hæc Sigebertus. Jucundus autem urbem Persidis appellarat Pestiam, aliis ignotam, ne quid deasset. Secuti sunt Egidius Aurex vallis Monachus, Petrus de Natalibus, et alii qui Vitam S. Servatii post Jucundum scripserunt, F

E
eadem fide
adducta
longiorum
exempta.

Jucundo teme-
re crediderunt
Sigebertus
et alii.

quorum non lubet Catalogum texere. Dederunt hi nobis occasionem accuratius querendi in originem hujus opinionis. Jucundus outem miracula S. Servatii a se descripta finit anno MLXXXVIII, quo vivebat.

CAPUT III.

Commentum novum de duobus Episcopis Servatiis, aut altero Servatio, altero Arvatio.

Vir clarissimus et eruditissimus, deque re litteraria in multis bene meritus, Hadrianus Valesius, in Præfatione ad duos posteriores Tomos Rerum Francicarum anno MDCLVIII a se editos, hanc sibi gratiam apud Tungenses, Traiectenses-Mosanos, ac Leodienses deberi gloriatur, quod unum de primis Tungensis Ecclesie Antistitibus primus omnium e tenebris retustatis ac oblivionis eruerit: monetque, ut seorsum Servatium et Arvatium dabo honore colant ac venerentur: atque omni Ecclesiastica antiquitate susque de que habita, suum Servatium Traiectensibus eripi, Arvatio sive Arvatio multo jure in ejus locum substituto. Omnia ejus verba propono, ut sincerum a quolibet veritatis amante possit judicium ferri. Ita ergo scribit.

Hadrianus
Valesius s.
Servatium,

Trajecti
mortuum,

alium statuit
esse ab eo
qui interfuerunt
Concilii
Coloniensi,

B
Sardicensi,

et Arimi-
nensi,

quasi ultra
annos centum
discrepasse
probetur ex
Gregorio
Turonensi,

Fredegario,

Martyrolo-
gus,

Aventino,

A 14 Gregorius in lib 2 Historiae Francicæ cap. 5 scribit, cum dicerentur Hunni in Gallias erupturi, *Serratum Tungrorum Episcopum*, virum eximia sanctitate Romanum petuisse, et ad tumulum B. Petri frustra Deum orasse, ut talem terris Galliæ pestem averteret; nec multo post domum reversum obiisse, ac non procul ab urbe Trajecto juxta pñntem aggeris publici sepultum esse: cuius corpus Monulfus Episcopus Tungrorum magnam in Basilicam, ab se ædificatam traustulerit: Hunnos vero, quos Gregorius Chunos vocat, profectos Pannonia, venisse in Gallias, urbemque Mettensem in ipsa Paschæ Vigilia intrasse, ae direptam oppidanis jugulatis incendisse: inde egressum Attilam Hunnorum Regem, post multas Galliæ urbes eversas, Aurelianos oppugnavisse. Huncce *Serratum* Joannes Molanus Theologus, vir doctus, in Natalibus SS. Belgij, credidit esse *Servatum* Tungrorum Episcopum, qui Concilio Agrippinensi, post Consulatum Amantii et Albini, seu Constantio IV et Constante III Coss. Christi cccxlv interfuit, Euphratamque Coloniæ Agrippinæ Episcopum, postquam eum Christum Deum negantem, nunc privatim, nunc publice coram Athanasio Episcopo Alexandriæ, et plurimis aliis sœpe arguerat, hæreseos damnavit, Episcopatumque indignum censuit: et anno insequenti Synodo Sardicensi adfuit, ac septimo inter xxxiv Galliæ Episcopos loco, Epistolæ ad omnes Catholicæ Ecclesiæ Episcopos a sancta Synodo missæ, subscrispsit: quem et Athanasius laudat, et Sulpicius Severus *Servationem* appellat, atque in Synodo. Eusebio et Hypatio Coss. anno Domini ccclx Ariminum habita, ultimum cum Phœbadio tandem, infracta constantin, conscriptæ ab Arianis pravæ fallacie fidei subscrispsisse.

15 Sed quoniam a Constantio IV et Constante III Coss. ad Valentinianni septimum et Avieni Consulatum, qui Attilæ in Gallias adventum proxime præcessit, hoc est, ab anno Christi cccxlv, ad annum ccccl, per annos cv, Tungris *Servatum* sedisse minime verisimile erat; Molanus persuasit sibi, aut saltem omnibus persuadere voluit, a Gregorio Turoneo Episcopo indicari Vandalorum, Hunnorum, aliarumque simul nationum eruptionem in Gallias, ab Hieronymo in Epistola ad Agerochiam memoratam, quæ Arcadio VI et Probo Coss. anno Domini cccv, aut (ut quibusdam placet) biennio post, Bassus et Philippus Coss. facta est. At Gregorium in libro locoque supra laudato non de alia expeditione quam Attilæ Hunnorum Regis scribere, legentibus patet, ita ut id confirmari opus non sit. Gregorio Fredegarius Auctor suppar accedit, qui in libro iv Chronicæ memoriae tradit, cum Vandali Galliis decessissent, non multo post Hunnos eas ingredi constituisse. Quo auditio, *Servatum* Tungrorum Episcopum Romanum petuisse, ut jejuniis, vigiliis ac precibus Deum iratum ad limina B. Petri placaret, adjunetis sibi Apostoli patrociniis: mortuo autem mox *Servatio*, Hunnos intravisce Gallias, et cum Aetio pugnavisse: quod est prælium Catalaunicum, ab Aetio cum Attila Hunnorum Rege commissum. Omitto Bedam, Adonem, Rabanum, et Notkerum, Hunnis Germaniam vastantibus, vel potius provincias Gallie in primis, Germaniam vero primam et secundam brevi vastaturis. *Servatum* Tungrensis Ecclesiæ Episcopum, in Idus Maji, in vico Trajectensi defunctum, in Martyrologijs suis memorantes. Gregorium et Fredegarium secutus est Joannes Aventinus, qui in libro secundo Annalium tradit Advacam Tungrorum ab Attila Hunnorum Rege expugnatam, direptam, ac incensam esse: quam Azanarius Episcopus, vir sanctus (ita *Servatum* vocat) precibus suis servare non potuerit. Eosdem secutus est et Carolus Sigo-

nus, eximia vir doctrina judicioque singulari; qui D in libro xiii de Imperio Occidental iit, *Servationem et Sigonio*, Tungrorum Episcopum, cum civitatem suam excisum iri ab Attila Hunnorum Rege, Romæ in somnis ad Petri Apostoli sepulcrum cognovisset, secessisse Trajectum, ibique obiisse. Igitur si Auctores, cum quendam Tungrorum Episcopum, seu *Servatius*, seu quo alio nomine appellaretur, paulo ante adventum Attilæ Hunnorum in Gallias, decessisse prodiderint; eum utique a *Servatio* Tungrensi Episcopa, qui sub Constantini Maximi filiis floruit, et differre non ignorarunt; et satis distinxisse, videri possunt.

16 Præterea irruptio Vandalorum, aliarumque nationum in Galliam, Honorii principatu anno Domini cccvi facta, cuius Hieronymus in Epistola ad Agerochiam meminit, et cuius tempore Molanus *Servatum* mortem obiisse contra Gregorii mentem dicit, quatuor præcipue populorum, nimirum binc Vandalorum et Alanorum, inde Sueorum et Burgundionum fuit: quorum alii in Africa, alii in Callæcia, postremi in Gallia regna condiderunt, uti præter ceteros Orosius scripsit. Quibus quatuor gentibus cum Hieronymus in ista Epistola Quados, Sarmatas, Gipedes, Eruos, Saxones, atque Pannonios expeditionis socios adjungat, nec ipse tamen, nec quisquam alias ullam de Hunnis nominatim mentionem facit: adeo hæc Hunnorum eruptio dici non potest. Denique etiamsi gratis Molano concederemus, Imperatore Honorio, Gallias ingressis, vel potius mox ingressuris, Vandalis, aliisque Germanicis et Sarmaticis gentibus, anno Christi cccv, *Servatum* Tungrorum Episcopum obiisse: ne sic quidem ejus opinio multo verisimilior fieret. Quippe *Servatus*, priusquam annum ætatis tricesimum implesset, Episcopus constitui non potuit: ante quod tempus Episcopos et Presbyteros tum ordinari minime licuisse Synodus Agathensis et Concilium IV Arelatense docent. Nec idem junior ac novus, et a Consecratione recens Antistes; sed jam ætate proiectus, et auctoritate præstans, atque sacrarum litterarum scientia celeber. Conciliis Agrippinensi, Sardicensi, Ariminensi intersuit. Quos enim alios quam seniores, et longo rerum usu doctrinaque clariiores, ad Concilia mittendos, Ecclesia Gallicana ex Corpore suo delegisset? Si ergo jam ætate proiectus *Servatus* Tungrorum Episcopus, videlicet annos natus quadraginta aut potius quinquaginta, Concilio Agrip- F pinæ habitu anno Christi cccxlv interfuit; si jam major natu Legationes obiit; et a Magnentio ad Constantium Augustum cum Maximo Episcopo missus est Legatus, multo ante Ariminense Concilium, ut Athanasius scribit; qua ratione idem anno Domini cccv, hoc est post annos lxi, Tungrensem inde Ecclesiam regere valuit? Quomodo idem, centum aut etiam decem amplius natus annos, tam cruda et viridi senectute fuit, ut anno cccv aut cccvi ab urbe Tungris ad Limina Apostolorum alacriter festinaret, ibi continua vigiliis orationibusque vacaret, et biduum triduumque cibo se abstineret et potu; Roma demum Advacam Tungrorum celeriter repeteret; inde Trajectum, ubi paulo post moriturus erat, sese conferret? Hæc aperte, ni fallor, ostendunt, *Servatum* Tungrorum Episcopum, ab Athanasio Sulpicioque Severo memoratum, qui tribus Synodis, Agrippinensi, Sardicensi, ac Ariminensi adfuit, a *Servatio* Tungrensi Antistite, qui Placidi Valentiniani Principatu vixit, et cuius primus Gregorius noster meninit, omnino differre; et errasse Laurentium Surium, Joannem Molanum, ac Cæsarem Baronium, qui pro uno eodemque ambos habuerunt.

contra asser-
tionem Mo-
tant,

quam opero-
se refutat.

asserit idem
Trajecti se-
pultum, non
Servatium,

sed Arava-
tium esse

A 17 Quod cum ego animadverterem, in libro in rerum Francicarum, baud dubitavi alterom ab altero distinguere, *scripsique Servatium Tungrorum Episcopum; cognominem ei qui Synodo Agrippinensi Principatu Constantis interfoit, Deum obsecrasse, ut a civitate Tungrorum totaque Gallia Hunnos s̄evos et immanes simulacrorum cultores averteret. Postea, ut vidi apud Gregorium, in libro de gloria Confessorum, cum Coloniae, tum Lutetiae edito cap. LXXII, Servatium hunc, qui Placi Valentiniani aequalis fuit, *Aravatium Trajectensem Episcopum* vocari, et caput ipsum de *Aravatio Trajectensi Episcopo* inscribi; ut vidi eundem a Joanne Aventino *Azanarium* vel potius *Azavarium* appellari; et Molanum ipsummet fateri, in quibus tam *Gregorii Turonici Episcopi codicibus scriptis Aravarium, sed vito (sic ut putat) legi;* suspicari coepi, posteriorem huncce Tungrorum Episcopum dictum non esse *Servatiu*; et a Magno *Servatio*, primo, ut aiunt, Tungrensis Ecclesiae Antistite, non modo reipsa ac multorum annorum spatio, sed etiam appellatione differre. Non poteram tamen conjecturam meam docto cuiquam approbare, nisi esset certissimis testimoniis argumentisque confirmata. Omnem tandem dubitationem mihi exēmēre, nodum ac errorem fere inextricabilem mihi omnem dissolvere, duo Joliana exemplaria Historiae Francicæ Gregorii, manu antiquissima diligenter scripta. Quippe in utroque codice non (ut vulgo) *apud Tungros oppidum Servatius eximia sanctitatis Episcopus; sed Aravotius* reperitur. in altero etiam eorum codicum, qui quondam Monasterii Corbeiensis fuit, libri ii caput iv, *de Aravatio Episcopo, et Chunis;* non (sicut in vulgaris libris) caput v *de Serratio Episcopo* inscribitur. Præterea in vetustissimo codice, totum Fredegarii Chronicon in quinque libros divisum contine, qui Jacobi Sirmundi, viri doctissimi et doctis notissimi fuit, initio libri quarti de eodem Antistite scriptum inveni; B. *Aravatius Episcopus Tungrorum civitatis;* cum in editis libris corrupte legatur, B. *Servatius*: quemadmodum et Gregorii liber de gloria Confessorum, cum Coloniae Agrippinæ tum Lutetiae Parisiorum vulgatus, *Aravatii Trajectensis Episcopi* hodieque fideliter nomen servat. Nec dubito quin Aventinus, et Molanus in mendoza Gregorii codices inciderint, aut potius male eos legerint, ita ut pro *Aravatio* alter *Azanarium* vel *Azavarium*; alter *Aravarium* nobis obtrusent. Ex quibus Aventinus cum *Azanarium* vocavit, et Attilæ Hunnorū Regis æqualem fecerit; satis utique eum a *Serratio* videtur distinxisse, et in nomine tantum erravisse.*

B C 18 Causa, et origo erroris confusionisque fuit, quod magni *Servatii* Tungrorum Episcopi nomen, *Aravatii* nomine multo erat notius et illustris. Quare qui Gregorii Episcopi Turonici Historiam Francicam typis impriuendam curaverunt, cum in veteribus membranis *Aravatium* scriptum invenirent, corruptos esse codices, et *Aravatium* (cui Sedes eadem quæ *Servatio*, et nomen haud valde dissimile tribueretur) a *Servatio* non differre putaverant; ac in locum *Aravatii* (quod nomen ipsis mendoza, vitiatumque videbatur) *Serratum* temere substituerunt. Idem ab Fredegarii Chronici, et a veteris Martyniologiorum editoribus factum; ita ut damnata et rejecta *Aravatii* appellatione, quæ ignorior et obscurior erat, *Servatius* ubique legeretur. Nisi si veteres ipsos Martyniologos erravisse malouissent, et pro *Aravatio* *Serratum* scripsisset. Certe in Usuardi et in Adonis Martyniologii antiquis exemplaribus, quæ Bibliotheca Regii monasterii S. Germani servat, in *Idus Majas Serratii Tungrensis Episcopi* nomen scriptum reperitur, non *Aravatii*;

et apud Eginhardum ipsum, in libro quarto de virtutibus Sanctorum martyrum Marcellini et Petri, *Monasterium S. Servatii Confessoris, non Aravatii.* Sic igitur veterum Historicorum editores, infelices critici, quæ corrigerem volebant, depravavere; quæ emendatione non indigebant, mutando corrupere; eo confidentius, quod *Servatum* apud Athanasium non aliter quam *σερβίτος* vocari videbant; *Servatum* antem, et *Aravatum* una tantum littera differre: sic ex doobus Tongricanae Ecclesiae Sacerdotibns unus est factus: sic denique error latissime evagatus, ad recentiores Scriptores, Ilerigerum Laubiensem Abbatem, Ægidium, aliasque manavit; acciditque, ut *Servatum* tantummodo Tungri Episcopum, *Aravatum* vero nullum inter Antistites suos agnoscerent; et quæ de duobus, nimis de *Servatio* deque *Aravatio* relata erant, uni *Servatio* cum multis fabulis attribuerentur.

*et antiquos
Scriptores,*

19 Proinde ita persoasum sit, apud Gregorium, et Fredegarium, præterea in veteribus Martyniologis in Idus Maji, pro *Serratio Aravatum restituere* oportere; duosque finis Tungrorum Episcopos sanctitate celebres, alterum ab altero, tempore nomineque distinctos, qui in unum criticorum culpa

*restituere
Aravatum.*

E coaluerint: priorem, videlicet *Servatum*. Athanasio atque Sulpicio Severo laudatum, qui Conciliis Agrippinensi Sardicensique interfuerit, ac pro Magnentio ad Constantium Augustum cum Maximo Episcopo aliisque legatione funetus sit, Ariminique fidei Catholicae professionem ediderit, et sub Constantini Maximi liberis floruerit; posteriore nomine *Aravatum* vel *Aravatii*, Placi Valentiniani et Attilæ Hunnorū Regis æqualem, a Gregorio primum, deinde a Fredegario, et a Martyniologis, Beda, Usnardo, Adone, Rabano, et Notkero memoratum, qui Roma reversus Valentiniano vii et Avieno Coss. anno Domini ccccl, in oppido Trajecto ad Mosam, in Idus Majas obierit, sepultusque juxta aggerem publicum; postea in Basilicam sui nominis a Monulso Episcopo translatus sit, magnisque virtutibus claruerit; cuius nomen in omnibus fere editis libris corruptum reperiatur; *Servatii* autem et natalis et tumulus ignoretur: quem ego in Sede sua Tungris decexisse, ac ibidem humatum esse non dubito; sed post eversam hancce urbem ab Attila Hunnorū Rege, sepulcrum beati Antistitis, una forsitan dirutum, nosci desuisse. De quo *Serratio* com Martyniologi veteres referant, nihil tamen ipsi conveniens, sed omnia ad *Aravatum* pertinencia sub alieno nomine commemorant. Imperante adhuc Fl. Julio Constantio videtur mihi *Servatius* finem vivendi fecisse, propterea quod post Concilium Sacerdotum, Ensebio et Hypatio Coss. anno Christi ccclx Ariminini habitum, nulli usquam Synodo intersuisse, nullis Episcoporum congregatorum decretis subscrispsisse uspiam dicitr. Nemo ex Auctoriis Gregorio nostro veterioribus ullum usquam de eo, tamquam post id tempus vivo, mentionem fecit: quod minime contigisset, si tantæ vir sanctitatis et auctoritatis, tantæque doctrinæ, et inter Gallicanos ætatis suæ Episcopos principem fere Iocum tenens, diu post Concilium Ariminense vixisset.

Servatii na-
talem
ignorari.

F 20 Hæc ego fusins sum persecutus, ut suum *Aravatio* nomeo, hactenus ignotum, famam suam, suam Seden, velut postliminio redderem; aperteque demonstrarent eum a *Serratio*, quo cum pridem confusus est, distingui oportere. Habebunt mihi gratiano, ut spero, Tungrenses, Trajectenses Mosani, ac Leodenses; quod pro uno duos ipsis beatos Episcopos, et sua utrique gesta separatim paucis asseruerim, atque unum de primis Tungrensis Ecclesiae Antistitibus primus omnium e tenebris vetustatis ac oblivionis

et sibi gratias
deberi putat
de hac
distinctione.

codices MSS.
ab amanuē-
sibus cor-
ruptos,

errasse Mar-
tyrologos,

A oblivionis eruerim. Superest, ut deinceps seorsum
Servatium et Aravatum debito honore colant ac ve-
nerentur. Et hanc quidem observationem veterissimis
membranis Claudi Joly V. C. ac Jacobi Sirmundi
deheo, atque acceptam libens grato animo refero.
Hac omnia Valesius.

CAPUT IV.

An ad illam personarum et nominum distinctionem recte procedat Auctor, ex S. Gregorio, solum in duobus MSS. lecto.

Ex re hujus controversiae erit Lectori indicare, quem dignitatis locum, quodve auctoritatis pondus habent apud Yalustum Historia Francorum, a S. Gregorio Turonensi ante annos circiter mille et ducentos scripta, unde novum hac suum commentum sumpsit. Exorditur Gregarius Historiam a mundi creatione, ac librum primum cum morte S. Martini Episcopi Turonensis finit. In libra secundo, post relatum Episcopatum S. Bricci,

B *lesii ad Vitam S. Servatii egimus. Postea Francorum*
originem iudicent cap. 2, *qua occasione Valesius lib. 2*
pag. 87 et sequente, sic loquitur de Gregorio: Sulpitium
Alexandrum, antiquum scriptorem, cum ne-
quaquam intelligeret Gregorius, et apud eundem
scriptorem legisset, Arbogaste Francorum agros
depopulante, paucos ex Ansvariis et Cattis Marco-
mere Duce in ulterioribus collium jugis apparuisse:
hanc dubitavit affirmare, Francis Duces, non Re-
ges, ea tempestate fuisse: hocque non solum veteri-
bus nostris Fredegario, Aimino, Roriconi, Adoni,
Sigeberto, ac Ivoni, sed etiam Nicolao Vignorio,
aliisque recentibus nimis credulis, anctoritate sua
persuasit. Tanta omnium vel securitas vel linguae
Latinae ignorantia fuit, ut quod cujusquam dictu-
s *gestum sit, id eo Duce actum esse Latine dici ne-*
scierint. Hac ibi, nescio an satis modeste ignoran-
tia linguae Latinæ tot oc latibus scriptoribus obiji-
cens. At lib. 3 pag. 120; præpter primos Francorum
Reges, non ex ejus sensu deductos, acrius in Gregorium
insurgit his verbis: Ceterum Gregorius, ex quo nos
prinorum Francie Regum res gestas discere oportebat, non modo Faramundi acta, sed etiam nomen
ipsum prætermisit. Chlodionem quoque, Merovaum,
*ac Cludericum fore indicatos reliquit: nec illi dee-
rant libri, ex quibus multa describeret. Quinam ob-
secro sunt illi libri, ex quibus poterat Acta Faramundi*

B scire? *Au rel nomen ejus notum fuerit aliquot etiam post Gregorium seculis, dubitari potest, ut infra cap. 10 de primis Regibus Francorum ostendemus.* Contra *Valesius*, ut *Faramundum extitisse Regem* defendat, inter *Addenda et Mutanda ad dictam paginam 120*, querit, *In Gregorius et Fredegarius aliis, qui cum memorant, diligentius scripserunt?* An nusquam et numquam errant? Numquam fabellas nobis enarrant, ad conciliandum pueris somnum, quam ad descendum Lectorem aptiores? *Hac Valesius de S. Gregorio, qui teste Cointio ad annum 447 num. 9 parentis Historiae Francicæ dici meruit.* Verum, ne abutatur Lectoris patientia, pancies indicabo occurruis in *S. Gregorium dicto in Tomis 1 et 2*, et subinde in *Mutandis subeulcem Tomi 3*. In *Tomo primo*, uti ex *Indice colligitur*, *S. Gregorius tertio arguitur*, et his quidem verbis: Ex quo judicari potest, qua fide (parva scilicet aut forte nulla) Gregorio credere nos oportet, qui sic Auctores intellexerit: *tum, An Gregorio credi oporteat nescio. Et vere nescit: non locis octo cum arguit erroris, dicitque falsa esse quae scribit, veluti dictiorum inimemor et parvum sibi consentiens: quippe qui sui oblitus, eumdem modo laudare, modo adulterum et superbum appellare inveniatnr.* In *To-*

*mo secundo, ejusdem Gregorii in scribenda negligenta et securitas sugillatur, et pag. 139. Hic Gregorii, inquit, negligentiam miror, qui de prima Franco-rum in Vascones expeditione tam breviter et ob-scure locutus est, ut intelligi noluisse videatur. At pag. 183 satis mirari non potest, historicum in crēde Chilperici enarranda adeo negligentem, et quasi consulto securum fuisse: et pag. 300 asserit, eum-
item plerasque res eo anno DLXXXV gestas, susque deque vertisse, nec suo quamque ordine retulisse. Quibus similia pagina sequenti repetuntur. Et clariss pag. 302. Omnia, inquit, fere aut saltem pleraque falso Gregorium, in arctum paucularum hebdoma-dua spatium, cumulavisse; et in anni Childeberti Regis x extremos dies, velut in ultimum agmen, conjecisse. Dein uerum pag. 316 eum errasse non dubitat.*

22 Sic de *Gregorii historia laquens ac sentiens Valesias, hic (veluti si mera ab eo proferri oracula crederet) errorem fere inextricabilem, inquit, mihi omnem dissolvere duo Joliana exemplaria Historiae Francie Gregorii, manu antiquissima diligenter scripta. Quippe in utroque codice non, ut vulgo, apud Tungros oppidum *SERVATIUS* eximiae sanctitatis Episcopus; sed, apud Tungros oppidum *ARAVATIUS* eximiae sanctitatis Episcopus reputatur. Actum est, conclusum est contra omnem antiquitatem. Iucundus Presbyter, ut Servatium Christi coquatum astrueret, post annos ab obitu illius sexcentos et plures, protulit testimonium peregrini Armeni et legatorum Graecorum, et nequam fidem reperit re bene discussa; ita nec Valesius aliquid persuadebit, post annos bis sexcentos, nobis MSS. Jolianos duos codices objiciens, et librariis saepe oscitantibus credere nos jubens, interim dum ipsi eorum auctori *Gregorio* fidem detrahit: quasi non sit aquius, nos recipere lectiones, quae hunc possint excusare, siquidem tales suppetant, esto antiquiores aliqui aut etiam plures codices habeant, quod tibi videtur errorem continere. Quid autem Valesius? pag. 26 et sequ. ait, narrari inter se pugnantia de mora Chilperici in urbe Suessionensi obsessa, et exercitu ab eo ad eam obsidione liberandam*

*Interim Ar-
ratium ob-
trudit Tra-
jectensibus,*

E

ex ejus duobus solum MSS exemploribus.

*Accusat Val-
lesius in S.
Gregorio,*

*errores circa
originem
Francorum*

*silentium
circa primos
Reges,*

*fabelas
scriptis ejus
infartas*

contradicciones manifiestas,

A *Præclara enimvero reverentia est tua erga tantæ auctoritatis virum, et Historiæ antiquissimum ac primum parentem, et ob vitæ probitatem inter Sanctos ab Ecclesia relatum.*

23 Nunc quoniam Codicibus Gregorianis majorem quam Gregorio fidem dat Valesius, inspiciamus, qua auctoritate codicam, omnes ante ipsum scripserunt Servatium. Hanc lectionem uitide præfert editio Ascensionis, quam Jodocus Badus anno MXXII Parisiis procedit, dicavitque Guilielmo Petit Confessorio Regis professus ejus auspicio, ductu, exemplariumque impendio curatam editionem. Successit editio Parisina anni MDLXI, quam præstitit Guilielmus Morellus, usus duobus codicibus, uno antea impresso, altero vetustissimo manucripto e Bibliotheca S. Martini Turonensis, ubi S. Gregorius scriptis, ac propterea dicavit Simone a Maille Archiepiscopo Turonensi. Tertia editio est etiam Parisina typis Chevalierii anno MDLX, quom adornavit Laurentius Bochettus, præfatus se dare Greg. Turonensem, ad Antonii Oiseli viri doctissimi et integerrimi membranas, litteris majusculis scriptas, collatum. Quarta editio, inserta corpori Franciæ historie, Hanovia typis Wecheliani excuso, facta est an. MDCXIII ex collatione cum MS.

B *Palatino.* Quinta et ultima curata est opera et studio clivissimi et diligentissimi viri Andreæ du Chesne, et Tomo I Scriptorum Historiæ Francorum, Purisiis anno MDCXXXVI excuso, iuxta, ubi pag. 252 præmonet, se usum quinque MSS. codicibus, iisque peroptimis: horum duos servari in Bibliotheca Thiana, reliquos subministratos Alexandri Petavii Senatoris humanitate: se etiam alterum vidisse penes Guidonem Loiselium, omnium antiquissimum, utpote litteris uncialibus, quas Gothicas dicunt, exaratum, verum duos ibidem tantum priores libros contineri. In horum autem secundo cap. 5 continetur indicata de S. Servatio historia. Vidimus et nos inter librus Christini Reginæ Succiæ duos codices MSS. quorum alterum olim faisse dicti Petavi arbitramur. Quis uigiliter prudenter abjudicabit toti antiquitatì S. Servatiu, ut barbarum et ignotum nomen Arvatii substituat, propter duorum MSS. codicum ineptam suppositionem, contemptis tot illustribus quæ jam indicavimus exemplaribus? vel quis omnes præmemoratarum editionum curatores conspirasse dicet, ut aliter posuerent quam in melioribus codicibus inveniabant? nam hoc Valesius videtur supponere, cum veterum historicorum editores, infelices criticos, sugillat, quæ corrigere volebant depravavisse.

C 24 Cum in veteribus monumentis, inquit, Arvatum scriptum invenirent, corruptos esse codices putaverunt. *Cur non potius sumum duorum Codicum scriptores creditit, oculo aut manu exerrante, legisse vel scripsisse Arvalio pro Servatio, cum fatetur omnes Martyrologos aliosque scriptores retustos scribere Servatium, non Arvalium.* Inter Martyrologia, quæ apud nos sunt, eminent apographa S. Hieronymi Corbeiense et Blumianum, tum monasterii S. Cyriaci, quo usus Baronins in Romano illustrando; Trevirens triplex, S. Maximini, S. Martini, et S. Paulini; Coloniese duplex, S. Maria ad Gradus, et quod opus Carmelitas adseratur: aliquod Reginæ Succiæ, quod uidetur pertinuisse ad diocesim Moguntinam; Aquisgranense; Leodiense duplex, S. Lamberti et S. Laurentii; Centulense, Lobiense, Bruxellense, aliqua nostra. Item quæ pluris aestimanda, Bedæ, Flori, Rabani, Adonis, Usuardi, Notkeri, Bellini, Maurolyci, Galesini, Molant, aliorumque cum hodierno Romano, et alijs Colonijs et Lubecæ an. 1490 excuso. Aliorum elogia dantur ad diem notabilem S. Servati, cuius nomen proferunt, non Arvatii. Addantur Breviaria propria, non solum Ecclesiarum Tungrensis, Traiectensis, Leodiensis, Antuerpiensis, Bruxellensis, Bru-

gensis, Insulensis, Ultrajectinae, Colonensis, et similium olim in Belgio seorsim excusa; sed etiam antiqua in membranis exarata, Montensis S. Wahletrudis, Haemeliensis in Hollandia, imo et alia Ecclesiarum Germanicarum procul dissitorum, ut sunt Lubevensis, Hildesheimensis, Ruceburgensis, Caminensis, Erfurtensis, Mindensis, Osnabrugensis, Wormutieensis, Spirrensis, Rutispensis, Passaviensis, quæ omnia olim excusa penes nos servantur, ut etiam aliquid MS. cuius usus fuit ad partes Rheni. Eius etiam memoria celebratur Urotislavia in Silesia, Meldis in Gallia, Sarisberiæ in Anglii, Eboræ in Lusitania, Copiæ in Italiæ, cuius Breviarium anno MCCCLXXXIX fuit excusum. Et in his omnino nominatur S. Servatius, nusquam Arvatius. Continentur omnia antiqua monumenta, templo, oratoria, altaria, diplomata Imperatorum ac Regum, bullæ, chartæ, epitaphia, inscriptiones; de quibus agimus ad Vitam S. Servatii.

25 Restut ut ostendamus, quæ ratione in aliquos Codices error irrepserit scriptoris, idque contra mentem S. Gregorii Turonensis. Hie dicto capite 5 libri 2, narrata S. Servatii migratione Trajectum, ejusque ibi obitu et sepultura, ista addit: Cujus beatum corpus qualiter post multorum temporum spatia sit translatum, in libro Miraculorum scripsimus, scilicet cap. 72 de Gloriâ Confessorum; qui liber unue-

quiibus contraria visa
MS aliqua.

citur alteri inscripto Miracula Marigrum: et sunt ambo simul excusi Coloniarum anno MDLXXXIII, et Parisiis MDCXL, nullo citato MS. quale nos aliquando habuimus valde antiquum. quod Reginardus I Episcopus Leodiensis anno MXXIV, cum consecraretur ecclesia S. Laurentii, pro singulare dono obtulit dicto manuistro. In eo MS. codice dictum caput 72 sic incipit: Servatius vero Traiectensis Episcopus. Solebant olim mihiiores codicum membranearum scriptures primam librorum et cupitum litteram, relicto majore spatio, omittere, eamque postea politissima arte depingere, ac colorum varietate collustrare: quod etiam, rudi adhuc librorum excudendorum artificio, a typographis primis observatum est. Et plurimi etiamnum extunt libri seu manu exarati, seu typis eusi. in quibus hæ priores tractatuum singulorum litteræ neendum sunt oppictæ: atque ita in prædicto capite, omissa littera prima. Eratius manus; quod in Arvatium et Aravatium detinserunt, quibus pro suo idolatrio erat familiare. ar, loro er, promuntiare ac subinde etiam scribere, prout totis Galliis præpositio Per in Par commutatu hodie perseverat. Sphærum hoc librariorum stupidorum, e multiplici scriptione lucrum magis spectantium eoque festinantum, secuti sunt etiam typographi aliqui, magis τὸ ζερδος quam τὸ τρέπετος spectantes, a quorum prælio prodierunt a Valesio citatae editiones. Alii, in isto libello Arvatium legentes, id etiam margini ulterius tractatas potuerunt apposuisse, quod tandem in textum, ut sapientius fieri solet, sit insertum. En totum eorum contra quos agitans, errorum fundamentum. Mancant ergo constantes in sui per mille et trecentos annos continuata traditione Traiectenses Mosani, ac cum iis Tungrenses, Leodienses, et alii vicini, imo et procul dissiti populi; ac S. Servatianæ Patronum suum pergant debito honore, quem illi tot seculis progenitores tribuerunt, colere ac venerari. Nullus fuit Arvatius, nulla illi templo aut altaria erecta: nullius etiam hoc in parte auctoritatis censendus Valesius, dum illi cultum et reuerationem adscribit. quem fatetur nullis fastis hactenus esse inscriptum. Præclare in rem nostram monet S. Augustinus libro de vera Religione his verbis: Non sit nobis religio in phantasmatibus nostris: melius est enim qualemque verum, quam omne quidquid pro arbitrio fingi potest. Reliqua quæ circa ætatem S. Servati hic objiciuntur, ad ejus Vitam explicantur. Habuit Jucundus Presbyter crediti a se de scriptique commenti laudatores, Sigebertum, Petrum

F

fuerunt
transcripta
ex libris.

ubi prima

littera ele-

gantius pin-

sa era

A de *Natalibus*, et *alios*: quid mirum si *Valesins* etiam habuerit novar inventionis estimatores aliquos? *Talis* posset censeri *Carolus le Cainte*, qui in *Annalibus Ecclesiasticis Francorum ad annum 450 num. 6* asserit, *Servatium sepulturæ mandatum esse Tungris*; sed *Aravatium*, qui *Sedem Pontificiam Tungris Trajectum ad Mosam transtulit*, ibi obiisse et sepultum fuisse hoc anno quadrigentesimo quinquagesimo. *Nam hic cognita rationum mole rolet retractare suam sententiam*, an vero de *novo* nos appugnare (ut passim solet) ex prosecutione operum ejus intelligetur. *Interim explicanda hic mihi venit alia quæstio*, in quo non jam agitur utrum *Trajectenses Patronum suum sub nomine Servatii recte colant*: sed iudicem de graviori arguuntur errore a *Leodiensibus nonnullis*, propter *Episcopalem Cathedram*, quam hi *Trajecti positam fuisse negant*. *Ita Henschenius*, frustra præstolatus prosecutionem *Annalium prædictorum*: prius enim obiit, quam vel *Prosecutio illa vel hæc Exegesis prodire in lucem potuerint*; obiit etiam ipse *Carolus*, neque ec nunc editis poterit quidquam probare vel improbare.

CAPUT V.

B Quæstio adversus *Trajectenses Episcopos Leodii* mota *S. Servatius* ejusque successores xiv sic ab antiquis nuncupati.

Sedem Episcopalem Trajecti fuisse negant

Bucherius,

Robertius, et Fisen,

Supra memoratus *Cipite primo Aegidius Bucherius*, primus illius quæstionis Auctor, *Ecclesium Tungensem* suo antiquitatis sacra splendore nudavit, negans ante *S. Servatii tempora Sedem Episcopalem* in eorum urbe fuisse, et quotquot solent hujus Ecclesia numerari *Episcopi* eos omnes ablegat *Treviros*, ac soli isti Ecclesiæ transcribit. *Nos contra eisdem omnes*, a *S. Navito*, ad *S. Valentimum usque*, vindicamus soli Ecclesiæ Tungensi, eorumque sacras Reliquias tribuimus Ecclesiæ Trajectensi, tum dicto capite primo hujus tractatus provincialis, tum capite secundo Vitæ *S. Servatii*. *Idem nihilominus Aegidius Bucherius* suam Disputationem inscripsit, de primis Tungrorum seu Leodiensium Episcopis, ac, veluti gratificari eidem Ecclesiæ Tungensi volens, quotquot post *S. Servatium* fuerunt Episcopi Trajectenses ad *S. Hubertum usque*, omnes ab *Cathedra et Sede Episcopali Trajectensi* ablegat ad dictam Ecclesiam Tungensem; egregia scilicet compensatione damni, per spoliationem Trajectensem æque injustam. *Scripsit Disputationem* istam *Bucherius*,

rum Leodii conciones ad populum haberet; ejusque dein collegii Rector, habuit assertores suæ sententiae nostros ibidem Patres *Robertum et Fisen*, qui *Trajectenses vicinos* suos omni modo conati sunt isto honore privare. Erant nobis omnes amicitia juncti, potissimum *Bucherius et Fisen*, quibus alias libros conscribentibus thesaurum nostrum liberaliter aperueramus, et animo promptissimo communicaveramus undecimque collecta antiqua monumenta, utenda pro libitu. Interim mensem Februarium prælo apparans, examinavi *Vitam S. Amandi*, a variis antiquis scriptam, reperi que ab omnibus ac denique a Romano Martyrologio appellari Episcopum Trajectensem, a *Fisen* autem, loco urbis Trajectensis, semper poni urbem Tungrorum; ima objici *Trajectensis jugum Hollandicum*, prius scilicet excutiendum, quam de suis Sanctis aliquid præsumant efferre. *Sed* *huc ratione etiam præscribi Theologis posset*, ne de *Christo et Deipara Virgine* dicunt quidquam, nisi ante Terram sanctam e manibus *Turcarum* eripuerint.

27 Indignati ad hæc plures, qui tunc aut ortu aut longa habitatione *Trajectenses* hic nobiscum residentant, regimine et doctrina illustres; extorseruntque a me Diatribam de Episcopis Trajectensis. *Huic Ful-*

tonius Leodiensis, sub nomine Nicolai Fisen Canonici D *Vizetensis nomen suum dissimulans*, opposuit *Vindicias Ecclesie Tungrensis lateque vulgarit. Inter* *hac Laurentius Ludovici, Michael Seneschal, et Jacobus Platel nostri, in Duacensi Academia sacræ Theologiae Professores*, ad quorum judicium provocarat *adversarius*, voluerunt meam Diatribam videre: quælecta et collata cum dictis *Vindiciis*, tulerunt sententiam, eamque nominibus suis subscriptam me non rogante miserunt ultro, quam penes me servo, cum grata recordatione eorumdem. *Interim excudebantur Acta Februarii*, in quibus ad sextum diem ante *Acta S. Amandi §. vii* vindicavi *Cathedram Episcopalem urbi Trajectensi*, quod res isti *Sancto optissima id exigeret*. *Quæsivit opportunitatem respondendi Fullonius*, et in eruditissimo *Commentario ad caput iii libri i Machabæorum*, occasione arrepta ex loco ad orandum, Hierosolyma Maspham translato, digressus est ad translationem *Episcopatus Tungrensis*, ac statum quæstionis hunc posuit: *Utrum Tungrensis Ecclesia unquam ex vero et proprio Trajectensis appellari debuerit*, et utrum *Trajectenses appellari debeant*, non *Tongrenses*, quotquot, medio Divos inter *Servatium* et *Hubertum* tempore, *Trajecti* habitasse perhibentur. *Ais, inquit, Diatribarum scriptor*. Ego cum nostris omnibus *Leodiensibus*, exacte ea de re loquentibus, contra sentio. *Hæc Fullonius. Quid parte prima velit non curamus*. Si pro altera parte paucis *Leodiensibus* opponerem omnes *Trajectenses*, exsibularet illos *Fullonius*, sicut *Echonis*, ut ait, vocem. Nunc quando in eudem cui *Leodienses* succensentur *Gallo-Belgica* provincia, viri nostræ *Societatis eruditæ plures*, quos nihil attinet singulos nominare, expensis utriusque nostrum scriptis, pronuntiarunt, vere fuisse *Episcopos Trajectenses*, et appellari debere, nec hactenus præterquam *Leodii inventus* est aliquis qui contradiceret (ut nostras *Flandro-belyus taccam*) contempnendus videtur ejusmodi sibilus, tamquam ulteriori indignus responso. *Quia tamen illius Diatribæ exemplaria omnia* sunt jam pridem distracta, adeo ut recudi eam postularent nonnulli, congruum duxi huic loco præcipua ejus capita, novo studio recognita misereri, incipiendo a libro tertio, in quo *Cathedra Episcopalis singulorum demonstratur*; dein de tempore quo singuli eorum præfuerunt *Ecclesiæ Trajectensi* dicere, et quia res dependet a Chronologia primorum Regum Francorum, eadem opera stabilire nostram de illis sententiam; ac demum ex prima libro aliqua suggerere de *Populis* huic Sedi subjectis, eorumque vicinis.

F 28 Ordinur i *S. Servatio*, cuius res gestas, translationes, et miracula dedimus *xiii Maji*, *S. Gregorius Turonensis Episcopus*, lib. 2 *Historiæ Francorum* cap. 5 aliqui ab ito Tungris acta narrat hoc exordio: Erat tunc temporis apud Tungrorum oppidum *Servatius*, eximiae sanctitatis Episcopus. Ubi autem miracula narrat ad ejus tumulum facta, cap. 72 libri de *Gloria Confessorum*, licet ante *Francicam historianam* scripti, ita loquitur: *Servatius* vero *Trajectensis Episcopus*, tempore *Chunorum*, cum ad intrupendas prorumperent Gallias, fuisse memoratur. *Hæc ipsa forma est et ratio loquendi*, quæ et ab aliis observatur; ut scilicet, cum de *Episcopatibus*, ab una in aliam urbem traduetis agunt, posterioris titulum Episcopis tribuant. Ita *Noviomenses* dicti, quorum decessores fuerant *Viromandenses*. *Bartholomæus Fisen* lib. 2 *Historiæ Leodiensis* sect. 46, omissa haec *S. Gregorii Turonensis* auctoritate, asserit, passim *Neotericos* scribere, auctore nullo antiquiore, nisi *Sigeberto*, *Sedem Episcopalem* a *Servatio Trajeti* collocatam. *Nescio cur ei tam vili sit Sigebertus*, cuius triplex testimonium pra se adducit *Joannes Roberti*, idque inter antiquiores auctores. *Quis autem ille Sigebertus?* Qui nimurum morum probitate et scientiæ multiplicitate

accessit in illo de fensionem Fullonius;
contra quos aliorum iudicio jam convictos erroris,

repetuntur nonnulla ex Diatriba de Episcopis Trajectensis.

S. Servatius appellatur Episcopus Trajectensis a *S. Greg. Turonensi*.

A citate laudabilis, et gratus sui temporis sapientibus, in cœnobio S. Vincentii Martyris juxta Metas diu conversatus, sapientiae fons patens erat, non solum Monachis, sed et Clericis undique confluentibus. Quem reversum ad proprium cœnobium Gemblacense frequentarunt majores natu, excellentiores gradu, acutiores sensu, qui erant in urbe Leodiensi; si quid quæstionis occurreret eis, ad hunc deferre et cum eo conferre soliti, ut referunt antiqua *Gesta Abbatum Gemblacensium apud Miraxum, in Proœmio Chronicæ ipsius Sigeberti.* Eum ergo, in hac quæstione audiamus, sententiom ferentem ad annum CCCLIII. Excidium, inquit, impendere Servatius Tungrensis longe ante in spiritu previderat, et Romæ a beato Apostolo hoc judicium Dei inevitabile fore didicerat: ideoque, reicta Tungrensi urbe, quæ evertenda erat, ad Trajectum SEDEM Episcopalem transposuit. *Eadem quæ Sigebertus, tradit Vincentius Bellovacensis, ex Ordine Prædicatorum scriptor antiquus et illustris lib. 20 Speculi Historialis cap. 39, non ex Sigeberti Chronico (quod passim toto opere, atque illo etiam capite, sed in re prorsus diversa, allegat) sed ex Vita S. Servatii: ut Auctor hujus Vitæ, quocumque is tempore vixerit præixerit tam Sigeberto quam Vincentio. Idem Fisen loco dicto, inculcat productam a Joanne Roberti centuriam testium.* In his, inquit hic auctor pagina 397, primum merito locum obtineant ipsa Ecclesiæ Tungrensis et Leodiensis Chronicæ, quæ cum varia passim viderim, nulla fideliora jndico iis, quibus usus Auctor Magni Chronicæ Belgici, Canonicus Regularis S. Augustini prope Nussiam, a Pistorio editus Francosurti MCCVII. Ex hoc igitur primo loco pauca deprolalam. *Ita Joannes Roberti. Hic Chronicæ auctor pagina 15 versu 50, ita scribit: Istud excidium Gallis impendere Servatius Tungrensis Episcopus longe ante in spiritu præviderat, et Romæ a B. Petro Apostolo hoc judicium Dei inevitabile fore didicerat. ideoque reicta Tungrensi urbe, quæ evertenda erat, ad Trajectum Sedem Episcopalem migravit, et addit: Hæc Sigebertus: Constare autem sua, neque ea exigua, Sigeberto auctoritas debet, dum alia non obstant antiquorum monumenta.*

B 29 Qui S. Servatio proxime successerunt Episcopi Trajectenses, minus noti sunt: quia res ab iis præclare gestæ aut litteris non fuerunt commendatae, aut certe injuria temporum perierunt. Auctor Chronicæ Belgici, quem magni Joannes Roberti (uti videmus) facit, et inter antiquiores locat, pag. 18 versu 26 ait, ab Episcopis Gallie institutum esse sanctum Episcopum Agricolam, habitaturum Sedem Trajecti, ob destructionem Tungrorum civitatis. Et versu 32: Agricolaus Episcopus Tungrensis xi, et Trajectensis post B. Servati primus, cum in vinea Domini feliciter laborasset, anno sui Praesulatus vii. Nonis Februarii in Christo in pace quievit, et in ecclesia SS. Petri et Pauli Trajecti superioris, quæ nunc S. Servatii dicitur, juxta S. Servati tumulatur. Hæc ex Gestis Episcoporum Tungrensi: *his vero nulla fideliora extare judicat Joannes Roberti. Ægidius a Leodio, Aureæ-Vallis Monachus, qui inter auctores antiquiores meliore jure ab eodem Joanne Roberti numeratur; ob Harigerum cap. 30 ita scribit: Convenit ergo digniori Ecclesiarum gradui, et vir vitæ venerabilis Agricolaus, agrum Dominicum exculturus eligitur, consecratur Praesul, juxta magnanimum Servatiū Sedem in Trajecto habere dirigitur: quoniam quidem Tungris dignitate Pontificali semetipsam indignam fecerat, ex quo demens illum abjecit, quem singulari quondam miraculo per Angelum visibiliter accepit. Annuntiatum est verbum hoc Trajecto. Placuit plebi Senatusque universo. Gaudenter electus Domini S. Agricolaus suscipitur, et*

in basilica S. Servatii digno successorī digna Cathedra locatur. Huic inter cetera virtutum insignia, quæ per eum Dominus operari dignatus est, concessum est restaurare tectum sepulcri B. Servatii, ventorum violentia pridem dejectum: quod nemo ante eum poterat. Sieqne post aliquantos annos Domino serviens nocte et die, recepturus ab eo corona gloriae, quievit in pace. *De successoribus ita et 7 Successores, Auctor Magni Chronicæ Belgici radem pagina 18: B. Ursicinus, post obitum S. Agricolai, xii Tungrensis, et ii Trajectensis Episcopus ordinatur..... Migravit a præsenti seculo Kalendis Octobris in Trajecto, sepultus super Mosæ fluvium. S. Designatus, xiii Episcopus Tungrensis..... sepultus in Trajecto superiori. B. Resignatus, xiv Tungrensis Episcopus, ab omni populo et Clero in Trajecto sua benignitate eligitur in Ecclesia Trajectensi tumulatur. S. Sulpitius, xv Episcopus Tungrensis et v Trajetensis post S. Servatiū.... quievit in Domino, appositus in Ecclesia Trajectensi. S. Quirillus, xvi Episcopus Tungrensis, et vi Trajetensis... S. Eucherius, alias Eucharius, hujus nominis primus, Episcopus xvii Tungrensis, et vii Trajetensis.... sepultus Trajecti. B. Folco, frater germanus prædicti Eucherii, alias Eucharii, communī assensu omnium factus est Tungrensis Episcopus xviii.... Trajecti tumulatur. *Hac Auctor Magni Chronicæ Belgici, inter auctores antiquiores primo loco supra relatus, ilque ex Chronicis Episcoporum Tungrensi, et quidem, teste Joanne Roberti, fidelioribus. Nomen Tungrense retentum ab eo ob numerum Episcoporum, quos a S. Materno uno tenore percenset, sed addito semper Episcopatu Trajectensi, ob Sedem Trajecti, ut ante ex eo diximus, locatam. De iisdem Ægidius a Leodio hæc tradit cap. 31: Post decessum B. Agricolai Episcopi, Cathedram Episcopalem in Trajecto duodecimus Episcopus B. Ursicinus..... suscepit. Loco tertiodécimo a Materno beato, Trajectensem Episcopo, successit B. Designatus.... post hunc xiv B. Resignatus Episcopus.... Quo defuncto xv B. Supplicius Episcopus: post quem xvi Episcopus ordinatur B. Quirillus. Loco xvii B. Eucherius extitit. Post hunc xviii Episcopus B. Falco extitit. Ita Auctor iste, nulla uspiam urbis Tungrensis facta mentione, Cathedram Episcopalem in Trajecto agnoscit tunc fuisse, licet eadem Episcoporum numero etiam Tungrenses complectatur. Sed paulatim ad certiora progredimur, quibus jam relata et aliquantum obscura, debent illustrari.**

C 30 Post Falconem, seculo Christi sexto, præfuit Ecclesiæ Trajectensi S. Eucherius, alias Euebarius, hujus nominis secundus, in Trajecto superiori sepultus, ut tradit sæpe memoratus Auctor Magni Chronicæ Belgici. Sequitur S. Domitianus, in eius Actis vii Maji relatæ, ex MSS. Houensi et Rubæ-Vallis, ita legitur: Tempore illo contigit ut venerabili Euchario Ecclesiæ Trajectensis Episcopo defuncto, S. Domitianus, jam scientia, virtute, nec non et sanctitate celeberrimus, in eadem Sede, populi ac Principum electione, subrogaretur Episcopus. Deinde ubi de ejus obitu agit, ita loquitur Auctor anonymous: Tandem revelata est sancto Praesuli Domitiano proxima corporis sui de hac vita resolutio: qui Sanctorum per circuitum visitans limina, ad tumbam S. Servatii pervenit; ubi convocatis Ecclesiæ sue Clericis et ceteris fidelibus, ac eis sermonem faciens, pacemque et communionem omnibus tribuens, omnes, ut pro eo Deum deprecarentur, admonuit, et remanens in ecclesia rogavit Dominum. Narrata deinde Christi inter Angelos apparitione, addit: Et Praesul gloriosus, visione Dominicæ consolatus, in exultatione permanxit: ac tandem ibidem, inter religiosorum Sacerdotum manus, Noitem ss. Eucherius et Domitianus,

Sedem Episcopalem
transtulisse
dicitur a Si-
geberto,

Vincentio
Bellovacensi,

auctore
Chronici
Belgici.

Passim Tra-
jectenses
Episcopi di-
cuntur S.
Agricolaus,

A nis Maji, ad cœlos migravit. *Hactenus MSS. Acta, quibus in codice Hoiensi priponitur Praefatio, hoc exordio:* Ad confirmandam fidei Catholicae veritatem, in diversis terrarum nationibus, sub diversis temporibus, diversos divinae religionis Cultores et præclaros Doctores providentia et pietas superna elegit. Ex quibus gloriosæ memoriae B. Domitianum plebs et patria Trajectensium Pontificem et Pastorem, sicut Ecclesia Hoiensis Patronum et meritis præclarum, accepit. *Hac ibi, absque ulla urbis Tungrensis mentione. Fisen vii Muji, Vitam dat S. Donitiani, ex Tomis Conciliorum ut ait, Harriger, MSS. Hoiensi et Rubeæ-Vallis, atque ita incipit:* Euchario Tungrorum Episcopo vita decedenti cum successor quæreretur etc. *Interim in MS. utroque, Eucharius Ecclesie Trajectensis Episcopus appellatur. Silent Concilia: Harrigerus nudum nomen exprimit: nam qui titulum hunc adjectit, De S. Remigio et novem Tungrensis Episcopis, post Ægidium a Leodio vixit. Sed quamvis ita scripsisset Harrigerus; idem ob obitu S. Servatii hiatum centum et amplius annorum induxit, quem nec ipse Fisen admittit; quoque ostendit non omnia se Harriger credere,*

B quem et in successoribus clare loquentem manifestum patitur adversarium. S. Domitianum quatuor Concilia in Gallia intersuisse tradit Bucherius cop. 6 Disputationis historicæ, scilicet Arverneusi, Aurelianensi v, Parisiensi ii, et Turonensi ii. Verum ad hoc ultimum, Turonibus anno vi Chariberti Regis Parisiorum habitum, solum qui in ejusdem Chariberti regno degebant Episcopi convenerunt: inter quos qui aderat Domitianus, ita subscripsit: Domitianus peccator, Episcopus Ecclesiæ Andegavensis, consensi et subscripsi. Idem Parisiensi iii, quod Bucherius secundum appellat, interfuit, atque omissa Sede, Domitianus peccator subscripsit. At S. Domitianus Episcopus Trajectensis interfuit Concilio Arvernensi sub Theodeberto I Rege Austrasiorum, ubi procul a patria existens opud Aquitanos (quo tum Lege Romana Theodosius usos, ac Romanos fuisse appellatos, constat) ut clarorem suæ Sedis cognitionem daret, subscripsit juxta Notitiam antiquum Provinciarum ac Civitatum Gallie, cui tamen Sedis, quam tunc tenebat, nomen adjunxit, hac formula: Domitianus in Christi nomine Episcopus Ecclesiæ Tungrorum, quod est Trajectum, subscripsi. Ita habent editiones Conciliorum Petri Crabber, Laurentii Surii, Severini Binii, et Sixti V Pontificis Maximi: additurque hæc antiqua interpretatione: A Tungris Sedes Episcopalis in Trajectensem translata est, atque inde ad urbem Leodium sem. Idem de Concilio v Aurelianensi judicium esto: ubi in omnibus prædictis editionibus, itemque in editionibus Sirmundi et Labbei, subscribit Domitianus Episcopus Tungrensis: qui quod in prædicto Arvernensi Concilio subscrutatur, Domitianus in Christi nomine Episcopus Ecclesiæ Coloniensis, certissimum mendum aestimari debet.

S. Monulphus 31 Secutus S. Monulphus xii Episcopus Traiectensis, de quo, ut ante diximus, S. Gregorius Turon. cum ageret de sepulcro S. Servatii, hæc habet: Procedente vero tempore adveniens in hanc urbem Trajectensem Monulphus Episcopus (scilicet Traiectensium Episcopum uti ante appellarat S. Servatiun) templum magnum in ejus honorem construxit, composuit, ornavitque: in quod multo studio et veneratione translatum corpus magnis virtutibus pollet. Addit Harrigerus cap. 22. Sedem Pontificalem illic (in extracta ecclesia) deinceps esse constituit, in eujus ecclesiæ medio corpus suum humari mandavit. *MSS. ejus Acta, xvi Julii danda, sic incipiunt:* Beatus Monulphus per solam Evangelicæ caritatis munadem, omnium gratiarum professione pleniter suffultus, B. Servatio, aliquantis Pontificibus inter-

mediis, in Trajectensi Sede salubriter successit. D Multa, quæ in hac Vita referuntur, eisdem verbis leguntur in Additionibus Ægidii ad Harrigerum: qualia hæc sunt: Dictus quoque Monulphus Pontifex, omnium prædiornm snorum S. Servatium fecit bemed, et sub finem: Regressus vero Pontifex glorirosus, super universis Christi beneficiis circa sanctum et inclitum Servatium, etiam suo tempore frequentius factis, laetus est valde: et, sicut dignum erat, mirabiliter glorificabat eum in auro et argento, in universis etiam quibus in ministerio opus erat divino: addidit familiam, addidit et prædia, quibus in his terrenis possessionibus erat ditissimus. Qui tandem videns sibi immobilem finem vitae, non timuit, non expavit; sed confortatus in Domino, omnem Clerum, omnemque populum, per triduum sine intermissione docuit et monuit, ut semper parati essent occurrere Christo, quasi venienti ad judicium. Omnibus vero digne peractis, in medio ecclesiæ, in qua fere xl annis fuerat Episcopns, designavit locum suæ sepulturæ: ubi vita hujus termino feliciter transacta, sepultus est cum magno honore. *Ita MSS. Qui in illis sunt anni fere xl, eos Ægidius exprimit per xxxix circiter. Alia Acta MSS. habemus hoc exordio:* B. Domitiano humanis rebus exempto, Fratres carissimi, S. Monulphus, cui nobilitate et sanctitate non erat secundus, in Pontificali regimine sanctæ Trajectensis Ecclesiæ jam xxi successit. *Reliqua atcumque cum altera Vita et additionibus Ægidii convenient. B. Monulphum sequitur electio pretiosissimi Confessoris Christi et Antistitis B. Gondulphi,* s. Gondulphus

Hic dicitur restaurandæ Tungrensi ecclesiæ et civitati applicuisse animum; et odditur, quod grassantibus in novos incolas lupis, in ædificia recentia flummis, intelligens difficultimum sibi fore divinis decretis obviare, reversus ad snam Sedem, quod inscius fecerat contra Dei voluntatem, pœnitendo studuit abolere. Non poterat disertius expressiusque designari Sedes Episcopalis Trajeti collocata. F Hæc vero si scripsit Joannes, ab ipso S. Gondulfo Episcopus tertius, ut habent membranæ quædam ad xvi Julii examinandæ, fiduci facerent prorsus indubitabilem: si autem membranæ illæ, quæ in principio atque in fine prædictæ Vitæ hujus Auctorem Joaunem faciant, ideo tantum sic scriptæ fuerunt, ut fides adderetur signum, Tungresium eversæ fortunæ injuriosis; quisquis tamen earum Auctor fuit, verosimiliter Leodiensis (num in hujus Ecclesiæ Legendario veteri sunt repertæ) ipse a quinque vel sex seculis scribens, nihilominus idoneus omnino est, cui credamus, neminem tunc Leodii dubitasse, aut saltem plurimum fuisse opinionem, de Sede Episcopali vere Trajeti constituta. Denique de ejusdem S. Gondulfi obitu hæc traduntur: Ad supernæ reprobmissionis gaudia, ad æternæ beatitudinis præcipia, tandem illum Domino vocante, vii Kalendas Augusti migravit. Et quia non impar est meritis, juxta suum prædecessorem Monulphum sepelitur in medio ecclesie viri glorioissimi Servatii. Auctor magni Chronicæ Belgici, ex fidelioribus, ut volunt, Chronicis Tungrensium, ut xii Trajectensem Episcopum statuit, et Trajeti juxta S. Monulphum sepultum. Quem etiam illic locum sepulturæ habuisse, scribit Harrigerus. Eodem modo SS. Perpetuus

A et Ebregius, qui seculo vii floruerunt, in magno Chronico Belgico et Additionibus Aegidii dicuntur Ecclesiae Trajectensis Episcopi. Quorum ille Dionanti, iste Trunoniæ est sepultus. Consentunt S. Perpetui Acta in MSS. Rubæ-Vallis hoc exordio. Post discessum B. Gondulphi Episcopi Trajectensis Ecclesiæ, B. Perpetuus ordinatur Episcopus.

*SS. Perpetuus
et Ebregius,*
*qui certo certius Episcopi
Trajectenses agnoscendi
sunt,*

32 Lubet hic nonnihil gradum sistere, et prius quam ad sequentes progrediar (quas ex scriptorum coævorum monumentis certum fiet Trajectenses Episcopos dictos esse et re ipsa fuisse) expendo in præcedentibus allata duo, paris omnino auctoritatis documenta, quæ nequeant in dubium revocari. Primum est, ipsiusmet S. Domitiani subscriptia, qua dicitur Episcopus Ecclesiæ Tungrorum, quod est Trajectum. Quid enim potest esse evidenter, ad comprobandum quod Tungrorum Ecclesia, adeoque et Episcopalis Sedes, etsi ab aliquibus adhuc antiquo vocaretur nomine, non tamen ibi concipi deberet, ubi Tungris fuerant; sed ubi tunc erat et dicebatur Trajectum? Cum igitur Harigerus de S. Monulpho, Domitioni successore, scribit, quod in ecclesia Serratiana a se ædificata Sedem Pontificalem deinceps esse constituit; hoc ut sumnum voluit dicere,

B quod ab alia quadam Trajecti Ecclesia, quæcumque illa fuerit, de quo infra videbimus, transtulerit Cathedram ad novum hoc templum; non quod eom quæ Tungris utcumque mansisse forsan videbatur, Episcopis prioribus Trajectensem urbem velut refugium dumtaxat habentibus, primus hic expresse et solenniter Trajectum transposuerit. Itaque vel hoc solum satis esset ad convictionem adversariorum, qui universim negant Trajecto Sedem Episcopalem. Adeo autem id notum erat tempore isto quo vivebat S. Gregorius Turenensis (unde secundum sumo irrefragabile documentum) ut hic non dubitaverit S. Servatium, post quem passim incipiunt Trajectenses Episcopi nominari ac numerari, communi successoribus omnibus appellatione vocare Episcopum Trajectensem: etsi ille fortassis nihil egerit, per quod desierit Tungris esse Sedes Episcopalis, aut eam solo verbo designaverit Trajecti. Vide quantum adversariis largiur, neque tamen præter solidam rationem quidquam. Si enim S. Gregorii contum consideres, nihil ibi de Sede translata leges: solum videbis de sepultura sua solicitem Sanctum, efferre Tungris quæ eo facerent; non Clerum, non familiam secum trahere, moxque ut Trajectum advenit, modica pulsatum febre recedere a corpore, atque a fidelibus se peliri; nullu utique mora interposita, quæ tamen necessaria fuisset ad ordiendam vel leviter novi Episcopii formam. Cum autem prius quam aliis Tungris institueretur Episcopus in locum defuncti, supervenientes Hunni intulissent cladem a Sancto prævisam, incensa verosimiliter urbe, Cleroque et populo trucidato, aliquam multi fluxerunt anni prius quam cogitaretur de restituenda Episcopatu; idque non in priori loco, qui Francis idololatris obnoxius ac fere desertus, minus jam erat ad sustinendam Cothedralē dignitatem idoneus ac parum tutus, uti ex S. Ebergisi Coloniensis Episcopi carde ibidem tunc patrata constat; sed in Trajecto bene munito, et nihil adhuc barbaris debente ac solide Romano, eodemque integro, et per S. Servatii miracula magis mogisque clarescente, quemque corporis sui deposito ad id veluti initiauerat ipse Sanctus. Atque ideo fortasse sapienter est provisum a posteris, ut in numerandis Episcopis Trajectensibus primus diceretur, non S. Servatius, sed S. Agricola; sicuti Mediolanensis Ecclesia (quæ initium suum ad S. Barnabam Apostolum refert, æque ac Trajectensis ad dictum S. Servatium) primum Episcopum suum nominat S. Anathalonem.

*etiam S.
Servatius re-
vera non
translatusset
Sedem,*

C sed eo mortuo post aliquantos annos id factum fuisset,

Exempla multiplicare, necesse non puto: potius addo, ex ipsa creandi Episcopi post mortem Servatii et Tungrorum excidium mora, ab omnibus admissa, ritam

eum excessu, vehementer confirmari opinionem, qua censeo ab illo vere ac proprie non fuisse translatam Cathedram, sed solum ejus transferendæ datam occasionem. Si enim Trajecti Ecclesiam ordinasset Sanctus ex Clero, vel ibi reperto vel Tungris adducto; non apparet cur idem Clerus, cum eadem qua olim Tungris potestate tunc Trajecti residens, distulisset in defuncti locum sufficere aut postulare Episcopum alterum: justa autem moræ causa eluet, si ponas Clerum, qui id facere potuisset, Tungrorum ruinæ fuisse involutum, alium autem non extitisse Trajecti penes quem tanta dignitas ac potestas foret, ut proinde expectanda fuerit nova novæ Ecclesiæ institutio a Synodo aliqua aut Romana Pontifice. Quod si forte aliquando prodeant vera seculi v monumenta, quibus probetur S. Agricola, et qui ei proxime successerunt usque ad alteram Hunnorum sub Attila vastitationem, Tungrenses Episcopos sese scripsisse, non Trajectenses, etsi alias Trajecti habitarent; id tamen cessasse dixerim, eversis denua Tungris, ita ut seculo vi verissime ac propriissime dicti sint Trajectenses Episcopi; aliorum vero nonnulli saltem per prolepsim; eodem jure, quo Leodienses Episcopi dicuntur, quotquot past S. Hubertum, sub resuscitato Ecclesiæ Tungrensis titulo, Leodii habitasse et Sedem habuisse infra dicentur. Ego, ut quam certissima scriberem, neque vel studio partium, vel prius edita contentiosius retinendi effectu abreptus viderer, a prætenso Trajectensium in S. Servatium et proximos etiam successores jure tantum reseidi, quantum per summum judicandi rigorem in partis debilioris favorem rescindi posse videbatur: quo evidentior fiat iniquitas earum, qui principali causa tam irrefragabiliter evicta, et detaceps irrefragabilius evincenda in posterioribus Episcopis, volent niti contra certam atque incontestabilem possessionem Trajectensium; evidentissime superiorum et Episcopos Trajectenses, quasi nulli unquam fuerint, exsibilare.

CAPUT VI.

SS. Joannes Agnus, Amandus, Remaclus, Theodardus, Lambertus, Hubertus, Episcopi Trajectenses dicti ab antiquis Scriptoribus.

Episcopus decimus sextus Ecclesiæ Trajectensis fuit S. Joannes Agnus, in cuius Actis scribit Harigerus, quomodo peregrinus transmarinus, visione Angelica admonitus, inter alia dixerit illi: Oppidum Traiectense suo viduatum est Pastor, statuit Dominus eo officii te sublimari honore..... Vulgatum est hoc celebre in omnium aures, prolatum est ad plurimos regni totius Proceres: non latuit Regem fama hæc, in Trajecto congregatam occupavit plebem. Confestim properatur, legatio Hoyum dirigitur. Beatus Joannes cum transmarino invenitur. Trajectum non sine admiratione omnium ambo perducuntur..... Regia præcepta edicuntur, Beatura Joannem Trajectensem fore Episcopum a cunctis acclamatur. Consentunt omnes, universi ketantur, rapitur, inthronizatur. Hæc Harigerus, quæ accurritus eluent in Actis S. Amandi successoris, per antiquos Auctores conscriptis.

33 Baudemundus, discipulus S. Amandi dein Abbas Blandiniensis, de morte S. Joannis Agni, suffetoque ei S. Amando, ita scribit: Trajectensium Episcopos migravit ad Christum. Rex ad regendum Trajectensium Ecclesiam Amandum proposuit. Author Aquitanus ex MS. Andreæ Chesnæi; Contigit, inquit; ut Trajectensium Episcopus moreretur. Tunc vir Dei Amandus, a Rege coactus, et a Sacerdotibus jussus, et a populo electus, Trajectensium Ecclesiam regendam suscepit. More Poeta lib. 3 sub hoc titulo. Ubi Sanetus Ecclesiam Trajectensium al regendum

*S. Joannes
Agnus,
F*

S. Amandus,

A regendum suscepit, ita cecinit ante annum Christum DCCCXL.

Angelus evexit celsi trans sidera cœli
Pontificem, cuius Sedem Trajectus habebat.
Quo Rex comperto, Sanctum accersivit Amandum :
Plurima Pontificum conducens agmina secum,
Præsulis ad tanti solennia, jungit honores.
Interea Sanctus sacra sublimis in arce
Ducitur ac trahitur, jam dieta in Sede locatur.

Similia habent Harigerus et Philippus ab Eleemosyna Abbas Bonæ-Spei in Actis S. Amandi. Eundem venerabilem virum Amandum, Trajectensium urbis Episcopum, appellant Monachus S. Diomysii in Gestis Dagoberti Regis cap. 24 et Almoianus lib. 4 Histor. Frane. cap. 20. Eundem Amandum Trajectensium Episcopum dixerunt Huchaldus, Monachus Elnonensis, in Vita S. Atdegundis, xxx Januarii cap. 1; Stephanus, Abbas Leodium ad S. Jacobum, in Vita S. Modoaldi Episcopi Trevirensis xii Muij; Rainerus, in Vita S. Gisteni Abbatis ix Octobris, aliisque. Usuardi omnia exemplaria typis excusa et manu exarata, ad vi Februarii, conjungunt SS. Vedastum et Amandum, quorum prior Adartensium, sequens vero Trajectensium rexit Ecclesiam. Verba Usuardi hactenus retinet in Martyrologio Ecclesia Romana, sed Atrebatensium Episcopum facit, qui Usuardo Adartensium est, mutata voce una claritatis causa ; ea retenta, qua prisca auctoritas Ecclesiastica stabilitur. Ipsa Martyrologii Romani verba hæc sunt : Eodem die sanctorum Episcoporum Vedasti et Amandi, quorum vita et mors plurimis miraculis extitit gloriosa, e quibus prior Atrebatensium, alter vero Trajectensium rexit Ecclesiam. Eadem leguntur in Adonis MSS. exemplaribus monasteriorum S. Laurentii Leodii et Lobiensis, et in antiquo Martyrologio monasterii Elnonensis, ubi sepultus Amandus est.

36 Bartholomæus Fisen lib. 3 Historiæ Leodiensis et in Floribus Ecclesiæ Leodiensis vi Februarii, in Vita S. Amandi, studiase nomen urbis Trajectensis declinat; cuius nee in titulo quidem meminit, et ubique substituit Tungros, citatis etiam hisce auctoribus, qui Tungrorum non meminerunt. Seu proferatur, qui integris quatuor seculis ab obitu S. Amandi, eum aliter quam Trajectensem Episcopum scripserit. Nos contra accumulavimus et porra pergitimus accumulare testimonia gravium integrorum, et tantum antiquorum Auctorum, quorum nullus (quod sciatur) Trajecti virit. Hi

Cautem non solum appellant S. Amandum Episcopum Trajectensem, ob solam in ea urbe habitationem, sed clare prouantiant eundem in Trajectensi Catbedra sublinnatum et collocatum fuisse; et in Sede dicta locatum, in Pontificio Trajectensi successisse; Cathedrae Trajectensium præsesisse; et Trajectum Sedem Pontificii habuisse. Denique S. Amandum Trajectensium rexisse Ecclesiam, post Boudemundum, Milonem, Usuardum, aliasque, confirmat Ecclesia Romana, quam propugno : a cuius sensu qua causa alii discedant, ipsi viderint.

37 Amando substitutus est S. Remaclus, xviii Episcapus Trajectensis, cuius Vitam, in Septembriis dannam, scripsit Notgerus Episcapus Leodiensis, ordinatus anno DCCCLXXI, vita functus MVII. Eodem auctore Notgera habemus Vitam S. Landoaldi Archipresbyteri, ad diem xix Martii illustratorem, cuius etiam nomine Epistolam dedicatoriam ad Werinfridum Abbatem Stabulensem edidit Harigerus Abbas Lobiensis, ante Historiam sive Gesto Episcoporum Tungrensum et Trajectensium, ubi eandem S. Remacli Vitam ex Notgero describit. Et quamvis hi duo Auctores tribus seculis a S. Remaculo distent, tamen excepimus quid de hac resenserint ipsi, alter Leodiensis Episcopus, alter eisdem Episcopi domesticus. Apud Notgerum ergo, inclitus

Rex S. Amandum fecit in Trajectensium cathedra D sublimari. Surius, in Trajectensi cathedra collocari.

In Vita S. Landoaldi, Trajectensium Cathedræ præsidere fecit. Harigerus : B. Joanne a corpore decedente, B. Amandus ei in Pontificio Trajectensi successerat. Notgerus etiam in utraque Vita : Plebs Trajectensium, cum electione communi Sacerdotum, cum frequentia et audientia Magnatum, cum vociferatione etiam et acclamatione omnium Ordinum, obtulit tale precum suarum votum, neminem sibi debere. nisi Beatum præesse Remaclum. Eadem habet Harigerus : quod multorum victus instantia, vicesimus septimus Trajectensium substituitur Episcopus. Apud Renerum, Monachum Leodii ad S. Laurentium, in Vita S. Lamberti, Landoaldus, a Martino Papa S. Amando Trajectensium Episcopo ad auxilium deputatur, post quem Remaclus Cathedram Ecclesiæ Trajectensis suscepit. Harigeri Historiam, in S. Remaculo finitam, Anselmus Canonicus Leodiensis, illo annis quinquaginta junior, continuavit, hoc exordio : Huc usque Gesta Tungrensum Trajectensiumque sunt digesta. Unde toti operi utriusque auctoris, Harigeri et Anselmi, in omnibus MSS. colicibus recte praefixus est, atque a Joanne Chapeavillo Canonica et Vicaria Leodiensi editus ejusmodi titulus. Gesta Pontificum Tungrensum, scilicet usque ad S. Servatium, Trajectensium, usque ad S. Hubertum, et deinceps Leodiensium. Codices illustriores MSS. allegat Chapeavillus pagina iii, in monasteriis Aureæ-Pallis, Attensi, et Cruciferorum repertos. Interim Joannes Roberti, certo sibi conscius, ut asserit, se sine affectu scripsisse, erasis Trajectensibus, notatione xv, hæc scribit : Tres Tomi Episcoporum Tungrensum et Leodiensium, a Joanne Chapeavillo Canonicu Vicario Leodiensi ex aliquot Auctoribus antiquis editi, qui cum MSS. quibus usus sum, per omnia belle convenient. Si, per omnia, ergo et in titulo, in quo etiam, ut apud Chapeavillum, Episcopi Trajectenses exprimendi erant : quid autem eos omittere snasit, nisi affectus alteri parti obnoxius?

38 Remaclus successit in Sede Trajectensi S. Theodardus xxviii. Ita Anselmus, annumerans novem priores ante S. Servatium, post quem hic Episcopus Trajectensis xix fuit. Consentient Acta MSS. ejusdem, danda x Septembriis. In antiquioribus Actis S. Lamberti Sedes Trajectensis S. Theodardo satis perspicue attribuitur : atque hæc pro Theodardo abunde sufficiunt. S.

S: Theodardus,

Lambertus, urbis Leodiensis totiusque Diocesis primarius Patronus, fuit Episcopus Trajectensis xx. Hujus Vitam primus scripsit Godeschalculus, Ecclesiæ Leodiensis Diaconus, iussu Agilfridi Episcopi anno DCLXI ordinati. Godeschalculum sub Regibus Pipino et Carolo Magna clurusse, testantur infra citandi Nicolaus et Renerus. Extat ea Vita, a Chapeavillo post memoriam Anselmi historiam edita, cui Theodoenum, qui in obsequio S. Lambertii etiam exulis permansit, vitam et opera ejus enarrasse, testatur ipseniet cap. 3. Hic autem cap. 1 ita scribit : Eodem tempore Divinæ dispensatione providentiae, summus Pontifex Theodardus, oppidi Trajectensis Cathedræ Pontificali presidebat : pater ejus (S. Lamberti) commendavit eum præfato Antistiti, Divinis dogmatibus et monasticis disciplinis in aula regia erudiendum. Hujus deinde electionem cap. 2 ita prosequitur : Interfecto autem prædicto Antistite Theodardo, copiosa multitudo virorum in regione illa habitantium, et cognoscentium fidem opera, et conversationem nobilissimam S. Lamberti, clam de eo mutuo loquens, eligere eum ad Pontificalem Sedem disponebat..... Tunc per totius plebis in Spiritu sancto unum consilium, et simul Regis imperium, favente Domino, a quo jam dudum electus erat, subrogatus est, ut præcesset Ecclesiæ Trajectensi. Et aliquibus interpositis, narrato etiam Chil-

F
S. Lambertus
juxta Acta
scripta a Go-
deschalco Dia-
cono Leodiensi

derici

A derici Regis cæde, ac depositione S. Lamberti de Sede Pontificali, Pharamundum, inquit, in Cathedra illius constituerunt. Dein cap. 4 Post septem vero, ait, annos expletos, Pharamundus de Sede Pontificali et de provincia Trajectensi depositus atque repulsus est..... In illo tempore Princeps Pipinus, in plurimis regionibus et civitatibus Europæ regnans, auditis operibus beati viri, sub unius diei articulo jussit eum cum magno honore ad propriam Sedem revocari. Et indicata omnium de ejus reditu exultatione, pergit: Regressus autem Dominus Apostolicus ad Urbem propriam, institutionis suæ normam quotidie in bono promovebat, ut sequentibus capitibus refertur. Ac tandem post eadem ejus narratam, cap. 10 de sacro corpore Trajectum drecto sepultaque, hac tradit: Pauci itaque, qui evaserant hostium manus, raptum corpus exaniine, vili oportamento contegunt, et navigii eventione Trajectum deferre disponunt, quæ urbs Episcopalis Sedis apud se eum reposcebat ex debito humandum. Et cap. 14 acturus de Translatione corporis S. Lambertii, ita incipit: Suffragante Deo, narrare volumus, quod nuper, ipso (ut probabile est) viente Godeschalco scriptore, post aliquod annos S. Lambertus cuidam viro venerabili apparens dixit,

B corpus suum Leodium transferri oportere... Sanctus autem Hubertus, quondam illius discipulus, Pontificatus procurans..... veneranda membra Christi Martyris, dolore suavissimo fragrantia, salva et intermerata invenit: quæ cum timore et honore, imo de sepulcro elevans, pretiosis vestimentis involvit. ... Et populus Trajectensis concentu et gemitu, antiphonaruin quoque lugubri prosecutione concurrevit, præ magnitudine inœstiae vix hac sequentia lamenta prosequens: O Pastor bone, cui hanc plebem servandam committis! O dulcedo pauperum! O fortitudo debilium! O lumen oculorum! Os sustentaculum putantium, noli deserere eos, quos divinis verbis, et exhortationibus spiritualibus, more patris filium corrigentis, consolabaris. Hactenus Godeschalens, Diaconus Leodiensis, qui eodem, quo S. Lambertus Martyr occubuit, rixit seculo: adeo ut hujus unius testimonia sufficient, quibus Trajectum appellatur Urbs Episcopalis Sedis, Urbs propria et Sedes propria Episcopi S. Lamberti; et vice versa, Cathedra et Sedes Pontificalis Urbis et oppidi Trajectensis. Eodem modo S. Lambertus vocatur Episcopus Ecclesiae Trajectensis, Pastor Trajectensis, et populi Trajectensis, ejusque diocesis provincia Trajectensis.

39 Si quæ tamen Godeschalco, quia Diaconus solum Leodiensis nominatur, desit auctoritas, eam firmabit sustentabitque Stephanus, consanguinitati Caroli Simplicis Regis Francorum affinis, ordinatus Episcopus Leodiensis circa annum Dcccciii, vita functus anno Dccccxx, et ipse scriptor Vitæ S. Lamberti Episcopi Trajectensis, a Chapeavillo editæ. Ejus Vitæ cap. 1 S. Lambertus Trajectensi vico extitit oriundus: et cap. 2, Pontifex Theodardus et clarissimus Christi Martyr futurus, vir Sacerdotali reverentia plenus, et coram Divinis conspectibus Sacerdos beatificandus, in memorato superius vico Episcopalem administrabat dignitatem. Huic memorabilis adolescens Lambertus, nobilitate cluentissimus, forma corporis elegantissimus, commendatur in aula regia educandus. Godeschalculus supra Trajectum vocarunt Urbem, quam Stephanus Vicum nominat, quia pars ejus Transmosana proprio nomine Wyk, quod hodieque retinet, appellabatur. At cap. 3. Postquam vero ab impiis interfectus, palmam beatitudinis Sanctus percepit Theodardus, fidelis Trajectensis caterva, pio Pastro viduata, cœpit vehementer perquirere alium similem sanctitate, quem in ejus loco posset subrogare. Diu quæsitus scrutatisque omnibus diligenter, sanctior nemo inventus est Lambertus. Hunc itaque

ditatum honoribus sanctimoniac, illustratum commerciis parsimoniac, Spiritus sancti præennte clementia, plebs Trajectensis pariter congregata, Episcopum fieri elegit, et in loco Magistri succedere acclamavit. Regalis quoque Celsitudo, ac Palatinarum Procerum multitudo, ejus opinione cognita, illum in Solio Pontificali constituerunt sublimari. At S. Lamberto annis illud detrectante, Trajectensem catervam, ac dein omnes simul dixerunt: Lambertus civis noster, operum plenius celeber, oportet ut fiat Episcopus noster. Sic voluntas est Dei, sic Principes statuunt regni. Illum omnis eligit Clerus, universus acclamat populus: Non nos, Lambertus, diutius protrahas; sed pro certo sciis, quia, velis nolis, noster Episcopus eris, et Trajectensem Pastor vocaberis..... Ita Dei dextera exaltatus, et Episcoporum benedictione consecratus, in Trajectensis Ecclesiae fascibus venerabilis Lambertus Pontifex est institutus. At cap. 4, longe lateque ejus sanctitatis diffusa opinione, pervenit ad notitiam Regis Childerici, qui eo tempore inter Francigenas sceptrum obtinebat regni, quod Lambertus Ecclesiae Trajectensis Pastor, in famulatu summi Creatoris supereminens haberetur mortalibus cunctis. Ac nonnullis interpositis, Lambertus, Sacerdos Christi inclitus, debiti honoris privatur dignitatibus, ac de Pontificali Cathedra vir celebris ejicitur: et Suggestum Trajectensis Ecclesiae latro Pharamundus invasit in epte. Verum, ut cap. 7 dicitur, infelix invasor Ecclesiae Trajectensis, Pharamundus videlicet, filius iniquitatis, falso nuncupatus Pastor ovium, appellandus merito Angelus tenebrarum, suis exigentibus culpis, plurimorum criminatus convitiis, expulsus est a Pontificali Cathedra, et ab eadem ejectus provincia, id est, diocesi. Dein cap. 8 Venientes illi, qui a Rege fuerant missi, Lambertum Sacerdotem hujuscemodi verbis sunt allocenti: Te, Pater, Rex obsecrat, omnisque populus flagitat, ut a monasterio exeras; gregem, quem non sponte dereliquisti, recipias; et opus Domini, ut inchoasti, perficias... Hinc ergo beatissimus Confessor Lambertus, felix commercium aggressus, ad propriam Sedem est reversus. Sic exul sacratissimus, ac inenarrabili patientia plenissimus, Gregem suum recepit, magna pietate protexit, et indefesse custodivit..... Ita miles eritus, vir præmaxima tribulatione purgatus, ovium suarum vocibus attollitur, et in Cathedra, Trajectensem decenter relocatur. Hæc Stephanus Episcapus Leodiensis, a quo agnoscitur Trajeti Pontificalis Cathedra, Solium Pontificale, et propria Sedes S. Lamberti, Trajeti Episcopalis dignitas, Plebs Trajectensis Episcopum eligit. Ipse Pontifex Ecclesiae Trajectensis, Pastor Trajetensis, et Noster Episcopus a ciribus compellatur, relocatur in Cathedra Trajetensis. Vocatur et Pharamundus, invasor Ecclesiae Trajetensis; ejusque Cathedra, Suggestum Ecclesiae Trajetensis.

40 Tertiam Vitam S. Lamberti scripsit Renerus, ad S. Laurentium Leodi Monachus, a Chapeavillo similiter editam. In hac cap. 2 Landoaldus a Martino Papa Romanorum, S. Amando Trajetensi Episcopo, ad auxilium exercendæ pietatis deputatur... Reinaclus Cathedram Trajetensem Ecclesiae suscepit: et cap. 4 S. Theodardo Trajetensem Episcopo substituto, commendatur etiam huic Lambertus a suo patre: ac relato martyrio S. Theodardi, additur cap. 7: Qui Trajetensem Ecclesiae substitui deberet Episcopus, multum deliberabatur in Ecclesia Dei..... Jamque paulatim sermo de palatio ad Ecclesiam, ab Ecclesia ad populi frequentiam discurrerbat, nullum Lamberto meliorem esse, ac per hoc, nullum Episcopatu Trajetensem esse dignorem. Ac multis interpositis, cap. 10 Fertur Coloniensis Episcopus

A Episcopus... Clericum Ecclesiae suae Pharamundum ad Episcopatum Trajectensem contra ius et fas passus promoveri. Verum evoluto septennio, ut cap. 13 dicitur, Trajectensis mercenarius Pharamundus, tandem justa Cleri et populi abdicatus sententia, non tantum ab Ecclesia Trajectensi, sed etiam a tota Provincia expellitur. Illico omnium ad cœlum tollitur oratio, omnium ad Principem Pipinum legatio dirigitur, ne amplius Trajectenses pii Patris Lamberti careant solatio. Placet justa petitio Principi, et edicit Pastorem ovibus suis restitui. Ita miles emeritus, per maxima tribulatione purgatus, omnium suorum vocibus attollitur, et in Cathedra Trajectensis decenter relocatur. *Hac Renerus, apud quem haec vox eminent*: Cathedra Ecclesiae Trajectensis, Cathedra Trajectensis, Episcopatus, Trajectensis; et SS. Amandus, Remaclus, Theodardus, Lambertus, Episcopi Trajectensium.

B 41 *Renero antiquior est Anselmus ante memoratus, Canonicus Leodiensis, qui suam a S. Theodurdo historiarum exorditur; et hoc cap. 2 tradit*: Beatus igitur Theodardus, sub B. Remaculo ecclesiasticis disciplinis informatus, Magistro Pontificatus honorem, arctioris vitae desiderio, sponte declinanti, in Sede Trajectensi xxviii succedit: et cap. 5. Illici successit semper memorandus venerabilis noster Patronus Lambertus..... cuius narrata origine ex nobilissima Trajectensium stirpe, atque a Sede Cathedrali expulsione, vitaque Stabulni acta, hæc refert cap. 8. Non multo post devotio filiorum Ecclesiae Trajectensis, commissi Pastoris damnum serio reminiicitur; tandemque detrectans impiissimi jugum supplantatoris, qui per septem jam annos oves Dominicas indignissime tractaverat, venerabilem virum Lambertum vehementissime reluctantem, maximo conamine de monasterio extractum, ad Sedem Episcopii reducunt; exceptumque egregio, hinc Deo servientium, hinc pauperum Christi triumpho, rursus in Cathedra Pontificali sublimant. *Denique cap. 21*, successit S. Lambertus venerabilis Pater Hubertus in ordine Episcopali xxx..... Hic cum ossibus B. Lamberti Leodium transtulit Sedem Episcopii, quæ eatenus habebatur Trajecti. *Hæc ille. En Ecclesia Trajectensis, Sedes Trajectensis, Cathedra Pontificalis, Sedes Cathedralis, Sedes Episcopii eutenus Trajecti. Quid clarus dici potest? Egidius a Leodio, in additionibus ad Anselmum, similia habet; e quibus pauca exervo. Cap. 2. B. Theodardus in Sede Trajectensi successit: huic cap. 5 venerabilis Patronus Lambertus, quem cap. 8 filii Ecclesiae Trajectensis ad Episcopii Sedem reducunt: et cap. 21 venerandus Praesul Ilbertus a Clero et populo Trajectensi honorifice suscipitur, et in Cathedra Pontificali inthronizatur. Ipse est, inquit cap. 27, qui ab oppido Trajectensi transvexit Leodium Sedem Episcopii. *Hactenus hi quinque Auctores. En iterum, ut jam diximus, Urbs Episcopal Sedis, Urbs propria. Sedes propria, Cathedra, Solium, Episcopium, Pontificium, Provincia, Ecclesia, dignitas Episcopal, urbi Trajecto attributa; et Episcopi a Clero Civibusque Trajectensibus electi, illique Episcopi Pastoresque Trajectenses appellati: ac denique sententia nostra comprobata testimonio eorum, qui Episcoporum Trajectensium temporibus propinquiores fuere, aut cum illis vixerunt, dignitate, doctrina et sanctitate, in illa antiquitate, illustres: scilicet tres Episcopi, S. Gregorius Turonensis; et duo Leodienses, Stephanus et Notgerus; tres Abbates, Baudemundus Blandiniensis, Harigerus Lobiensis, Philippus Boux-Spei; Anselmus Canonicus Leodiensis, Godeschalcus Diaconus item Leodiensis: Monachi quatuor, Milo Elnonensis, Sigebertus Gemblucensis, Egidius Aurex-Vallis, Renerus Leodiensis: qui omnes fere non for-**

tuit in eam rem inciderunt, sed horum Episcoporum Dres gestas ex professo traxerunt.

CAPUT VII.

Testimonia Imperatorum de Ecclesiae Trajectensis sede Episcopali.

P placet his subjugere publica Imperatorum instrumenta, ut, quis totius orbis sensus fuerit seculo Christi undecimo et decimo tertio, inde evidens manifestumque redditur. Cum nos anno MDCLXVIII biduo subsisteremus Trajecti, experti fuimus summam Amplissimi Domini Guilielmi Lipsen Decani, Alardi Laurentii van Eyll, aliorumque Canonicorum humonitatem, qui nobis totum archivum exhibuerunt, et quia haec instrumenta optabamus habere, curvarunt accurate describi, atque a publico Notario subsigari. Imo ex primo Henrici quarti Imperatoris privilegio exhibuerunt initium descriptum suis antiquis litteris, una cum fragmine sigilli, et monogrammate nominis, prout ea accurate sculpta lector reperiet in Propylæo antiquario ante Tomum secundi Aprilis, in eadem charta cum Privilegio Dagoberti I Regis Francorum, post paginam xii primo loco. Ipsum autem Henricianum Privilegium est hujusmodi.

E 43 In nominæ sanctæ et Individuæ Trinitatis, et victoriosissimæ Crucis, et sanctæ Dei Genitricis Ab Henrico Quarto Mariae. Henricus, Dei gratia Romanoru Imperator Augustus, omnibus sanctæ Dei Ecclesiae filiis, tam posteris quam presentibus, gratiam Dei perpetuamque pacem. Quoniam Regibus et Imperatoribus, a Deo in pacem Ecclesiarum constitutis, solicitude esse debet, sibi commissis prudenter et strenue providere Ecclesiis; necessarium duximus, ut, sicut in statu honoris sui et integritate libertatis adhuc possitæ, sunt conservandæ; ita dominatione iniqua oppressæ, in pauperiem redactæ, libertatis honore destitutæ, sint reformatæ. Talis ergo et tantæ solicitudinis studio benignitas nostra Ecclesiam B. Servatii in Trajecto respiciens, iniquæ et gravi ejus servituti condoluit, nec passa est ulterius eam debita libertate destitui. Pia namque Coniectalis nostræ et Conjugis Bertæ petitione, et Principum Regni nostri judicio, iniquæ dominationis jugum, et omne jus beneficialis servitii prædictæ Ecclesiae remisimus, nullique eam ulterius servitaram, nisi Romanis Regibus vel Imperatoribus, et respectu libertatis perpetuæ ad Sanctum Petrum et Romanam Sedem, quo jure Regalia omnia respiciunt, amplius habituram, Imperiali Auctoritate et Banno confirmavimus: Dominum vero Præposituræ ejusdem Ecclesiae nulli concessimus recipiendum, nisi ei, quem Regia vel Imperatoria manus in Curia et Capella sua Cancellarium suum ordinaverit: Advocati quoque altaris prædicti Saucti, omnibus, nisi solis Imperatoribus et Regibus et Prælatis, dono eorum Ecclesiae præsidentibus, tenendam Imperiali Auctoritate et Banno contradiximus. Hanc igitur libertatis confirmationem, quondam a Domino Karolo Imperatore factam, et multorum Episcoporum tunc præsentium Anathemate firmatam, nos quoque ob meritum Sancti et Venerabilis Servatii, et dignitatem Cleri et familiæ, quæ fere omnis ex ingenua parentum propagine libera traditionis conditione ad proprietatem Ecclesie processit, quasi neglectam et violentia quadam destructam, conditione prædicta renovavimus.

F 44 Sit ergo Præpositura ista, cum altaris sui Advocatæ, soli Regali vel Imperiali libertati adstricta, ab omni proprietate alterius Ecclesiae aliena. Et hoc merito: quoniam ipsa quondam viginti Episcoporum Sedes simul extitit, et Regalis et Imperialis Curia: Ducibus quoque et Comitibus et ceteris personis

In Instrumentis Imperatorum indicantur Episcopi Trajectenses.

redditur libertas Ecclesie S. Servatii,

intuitu 20 Episcoporum qui ibi sedrunt,

A sonis numquam beneficium fiat, sed perpetuo existens libera, Regali tantum vel Imperiali Aulae deserviat. Hujus autem libertatis consilio aut opere violatores ab Episcopis tunc praesentibus excommunicatos, reos Majestatis nostrae, et Apostolica serendos sententia, Regum et Imperatorum persequendos gladio, quasi hostes Imperii pronuntiavimus.

Acta sunt haec Aquisgrani Palatio, anno Dominicæ Incarnationis millesimo octuagesimo septimo, Indictione decima, Regnante Henrico Imperatore, Conrado filio ipsius Duce, anno Regni ejus trigesimo secundo, Imperii quarto; Henrico Episcopo Leodiensi, Godeschalco Trajectensi Praeposito, Dunkino Decano. Hi affuerunt testes, Sigewinus Coloniensis Archiepiscopus, Limerius Bremensis Archiepiscopus, Conradus Trajectensis Episcopus, Erpo Minmengardfurdensis Episcopus, Theodoricus Werdunensis Episcopus, Burchardus Lausanensis Episcopus, Folmarus Mindunensis Episcopus, Henricus Paderbrunensis Episcopus, Heinricus Leodiensis Episcopus. Hi predictæ libertatis violatores excommunicaverunt. Hi quoque Regni Principes affuerunt testes, Dux Saxoniae, Magnus Dux Lothariorum, Conradus Marchio, Godefridus Adelbertus Comes, Henricus Frater ejus, Cono Comes, Arnoldus Comes, Henricus Comes de Lacho, Godefridus de Kercklo Comes, item G. filius ejus cum multis aliis. Sic subscriptum longis et magnis litteris

B Sigillum Domini Henrici quarti Regis et Imperatoris. Et erat subimpressum magnum Sigillum, ex parte præ virtute contractum.

45 Presentem Copiam

cum originali diplomate

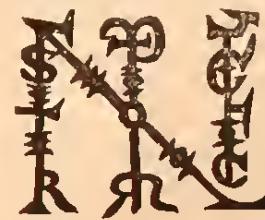
Cæsareo diligenter collatam, reperi concordare cum eodem de verba ad verbum hac 8 Octobris 1668. Chr. van Veestaten, Adm. Reverendorum ac Nobilium Dominorum meorum Decani et Capituli præfatae Ecclesiæ Secretarius et Notarius publicus, per Regiam Majestatem Catholicam in Supremo suo Ducatus Brabantiae Concilio admissus. Trajecti ad Mosam residens.

Capitulum Ecclesiæ Beatæ Mariæ in Trajecto Leodiensis diœcesis Universis præsentes litteras inspecturis scire veritatem. Noverit Universitas vestra, quod nos Privilegium, ab Illustri Domino Romanorum Imperatore Henrico quarto Ecclesiæ Beati Servatii renovatum et confirmatum, non abolitum, non cancellatum, nec in aliqua sui parte vitiatum vidimus in hæc verba: In nomine sanctæ et Individuæ Trinitatis, Tenor sequitur. In eujus rei testimonium ad preces Decani et Capituli ejusdem Ecclesiæ beati Servatii, Sigillum nostrum præsentibus fecimus apponi: et hujus attestacionis exemplum, similiter in forma authentica probatum accepimus, subsignante eodem qui supra Notario, anno MCLXXII die xix Januarii. Verum majoris longe auctoritatis certitudinem prædicto instrumento jam olim contulit Fredericus Imperator hujus nominis secundus, ipsum innovans hoc, quod sequitur, diplomate.

46 In nomine Sanctæ et Individuæ Trinitatis, Fredericus secundus, divina favente clementia, Romanorum Imperator semper Augustus, Jerusalem et Sicilia Rex. Inter cetera pietatis opera, quæ Imperialis munificentia jugiter operatur, illud magis futurum fore creditur ad salutem, quod sacrosanctis Ecclesiis, in quibus Christi servitium militat indefesse, de affluentí misericordia elargitur. Inde est quod Praepositus et Capitulum S. Servatii in Trajecto, fideles nostri, per Joannem Concanonicum eorum, fidelem nostrum, quoddam Privilegium, indulsum eidem Ecclesiæ a quondam Henrico quarto

Romanorum Imperatore Augusto, divæ memorie D prædecessore nostro, nostro Culmini præsentarunt; supplicantes nobis attente, ut Privilegium ipsum innovare, et ea quæ continentur in ipso eidem Ecclesiæ confirmare de nostra gratia dignaremur, cuius tenor talis est. *Dvria inscritur verbotehus ipsum instrumentum Henrici Imperatoris jum datum, et additur hæc conclusio.*

Nos autem pia moti consideratione, quod Ecclesia ipsa a nostris prædecessoribus recordationis inclitæ est fundata, volentes eam tamquam nostram Cameram speciale in suis bonis et libertatibus regere et fovere; attendentes insuper fidem puram et devotionem sinceram, quam Praepositus et Capitulum Ecclesiæ memoratae fideles nostri erga Majestatem nostram hactenus habuerunt ac incessanter habere noscuntur; Privilegium ipsum de verbo ad verbum transcribi jussimus, et ea quæ continentur eo, præfatae Ecclesiæ, de benignitatis nostræ gratia, perpetuo confirmamus. Ut autem hæc transcriptio et confirmatione nostra robur perpetuae firmitatis obtineat, præsens Privilegium scribi et Majestatis nostræ Sigillo jussimus communiri. Hujus rei testes sunt, Panormitanus et Capuanus Archiepiscopi, Ravellensis Episcopus, Thomasius Comes Acerrarum. Marchio Lance, Riccardus Camerarius, et alii quam plures: *Sic subscriptum alia littera*

Signum Domini Friderici secundi Dei gratia Invictissimi Romanorum Imperatoris semper Augusti, Jerusalem et Siciliæ Regis, et communilittera sequebatur,

Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo, trigesimo secundo, mense Decembri sextæ Indictionis, Imperante Domino nostro Friderico secundo Dei gratia invictissimo Romanorum Imperator semper Augusto, Jerusalem et Siciliæ Rege, anno Romai Imperii ejus tertiodécimo, Regni Jerusalem octavo, et Regni Siciliæ trigesimo quinto, feliciter Amen. *Et paulo post Datum apud Pirinam, anno, mense et indictione præscriptis, et appendebat sigillum magnum.*

47 Episcopi hic indicati tunc fuennnt, Panormitanus Berardus, Capuanus Jacobus, Ravellensis autem in Piceno quo proprio nomine dictus fuerit ignoratur: F quæ enim ad eum extat Gregorii Papæ IX Epistola, ab Ughello indicata cum nota anni MCCXXXVII, pro stylo tunc usitato Curiæ solam initialem nominis litteram N præfert, Nicolaum possumus interpretari. Solliciti porro Canonici Trajectenses pro perpetua hujusmodi instrumentorum conservatione; et cuique casui prospicere cipientes; curaverunt eoramdem authentica exempla, publica fide transcribenda, euque in archivo asservant sub triplici vidimatione (uti appellant) quarum attestacionum ipsis exemplis subjectarum hic est tenor. Cujus rescripti authenticum ego Decanus et Capitulum B. Marie in Aquis-Grani vidimus et diligeuter perlegimus, et per omnia idem in authentico quod in rescripto est invenimus, non cancellatum, non abolitum, nec in aliqua parte suæ formæ vitiatum. Et quia ipsa Authentica sine magno periculo per longum iter deferri non possunt. Ego Decanus B. Marie in Aquisgrani nec non meum Capitulum, rogati a Capitulo B. Servatii in Trajecto, præsens rescriptum nostris sigillis roboravimus. Actum anno Domini MCCXXXVIII in crastino Matthei. Vidimus et predicti Authentici Confirmationem, a Serenissimo Donino Frederico Romanorum Imperatore, Jerusalem et Siciliæ Rege, super hoc concessam. *Eadem deinde formula et iisdem plane verbis utuntur Cantor et Capitulum B. Adelberti in Aquisgrani.* Nec non simili-

Attestanti-
bus tribus
Episcopis, et
alii Comiti-
bus anno
1232
E

anno 1087

ottestanti-
bus novem
Episcopis,

varius Du-
cibus et
Comitibus.

Cujus Pri-
vilegii ex-
emplum au-
thenticavit
Notarius
publicus,

et Capitulum
B. Marie

olim autem
Fredericus
2 Imper.

transcripto
autem fa-
cientibus fi-
dem Capi-
tulis Aquis-
granensis
anno 1233

A liter omnino subsignavit F. Dei gratia Abbas Indensis cum suo Conventu, dicti vulgo monasterii S. Cornelii ad Indam, cui nomen fuisse Florentii, habetur ex Abbatum Indensium Catalogo apud Gabrielem Buccelnum. Ex istis discimus, præcipuum finem, ob quem exempla tutia rescribebantur suis, ut ad externa tribunalia et quocumque exigere usus translato, essent vice originum, certius custodiendorum in archivio, neque viurum periculis exponendorum. Imperio denique post varia schismata ad Rudolphum Hubspurgium devoluto, iterum curaverunt Trajectenses priora illa Privilegia confirmanda, quod sub hoc tenore factum.

B Rursus confirmatur utrumque instrumentum, 48 Rudolphus, Dei Gratia Romanorum Rex semper Augustus, universis sacri Imperii Romani fidelibus in perpetuum. Dum loca divino cultui dedicata benigno favore prosequimur, et eorum intendimus commodis ac honoribus ampliandis, et temporalis vitæ remedia nobis profutura confidimus et æternæ. Sane dilectorum Capellanorum nostrorum Venerabilium, Decani et Capituli Ecclesie ac Imperialis Capelle sancti Servatii Trajectensis nobis porrecta petitio continebat, ut Privilegium quoddam, a divæ memorie quondam Henrico quarto, Romanoruim Imperatore et prædecessore nostro, eidem indultum Ecclesiæ, ac per claræ recordationis Fredericum secundum Romanorum Imperatorem ipsi Ecclesiæ confirmatum, inuovare ac etiam confirmare de nostræ benevolentie gratia dignaremur, ejus utique privilegi, prout liquet inferius is est tenor.

Hic insertum erat instrumentum Frederici II, et Henrici Imperatorum.

C a Rudolpho Imperatore anno 1282. Nos igitur pia consideratione pensantes, quod prænotata Ecclesia Servatii Trajectensis ab inclitæ recordationis Imperatoribns Romanis et Regibus nostris prædecessoribus, est fondata magnifice, ac munifice prædotata; sincerum quoque fidei zelum et puræ devotionis affectum, quem Ecclesiæ prætaxatæ Collegium ad nos et Romanum Imperium gerere noscitor, gratiosins intuentes; privilegium memoratum, et universa et singula quæ in ipso continentur, apertis, prout hinc sinit expressa superius, ex benignitate Regia et ex certa scientia liberaliter approbamus, innovamus, confirmamus, et hujus scripti patrocinio communimus. Nulli itaque licet hanc paginam nostræ approbationis, innovationis et confirmationis infringere, vel eidem in aliquo ausu temerario contraire. Quod qui forte facere presumpserit, gravem indignationem nostram se noverit incursum. Signum Domini Rudolphi, Dei gratia Invictissimi Romanorum Regis semper Augusti.

Hujus rei testes sunt venerabiles Magantinus, et Treverensis, Archiepiscopi; Fredericus Spirensis et Babenbergensis Episcopi; Illustris Ludewicus, Comes Palatinus Rheni, Dux Bavariae; Eberhardus de Catzenellenbogen, Eberhardus de Marca, Joannes Hannoniæ, Joannes de Spanhem, Adolphus de Nassowe, Comites; et alii quam plures. In quorum omnium testimonium et evidentiā pleniorē, præseus scriptum exinde conscribi, et Majestatis nostræ Sigillo jussimus communiri. Datum Oppenheim quinto Idus Aprilis, Indictione decima, anno Dominicæ incarnationis millesimo ducentesimo octogesimo secundo, Regni vero nostri anno nono: et appendebat originalibus litteris magnum Sigillum.

CAPUT VIII.

Expenduntur opposita argumenta.

E rardus Fullonius, in sua Digressione ad Caput 3 libri t Machabæorum, omnium antiquorum auctoratem exsusflans; Ego, inquit, cum nostris omnibus

Leodiensibus, exacte ea de re loquentibus, contra D sentio. Quinam illi? Novimus ibidem collegii Rectorem R. P. Laurentium Ludovicum, sed qui ante Duoci sacrae Theologiae Professor subscripsit sententia nostræ. Denus tomen cum Fullonio sentire omnes; quærere sollem ex iis licet, quo id statuerint argumento. Unius, inquit, D. Leonis IX Pontificis Maximi auctoritas pro plurimis foret, qui in publico diplomate, ad annum millesimum quadragesimum octavum dato, Di-

Opponitur diploma Leonis Papæ IX,

Theodardi et Lamberti decessorem, diserte appellat Tungrensum Episcopum et Pastorem. Non utique decebat Summum Pontificem in ea causa nescire, ejus Sedis Episcopus fuisset Remachus, Tungrensis an Traiectensis; nec conveniebat Tungrensem Pastorem, si Traiectensis fuerat, indigetari in actis publicis, ubi de controversia agebatur inter cœnobia duo, in Arduennæ solo per eum extincta, sculis ab eo ævo non totis quatror. *Hoc Fullonius: prudenter cavens ne publicum illud diploma S. Leonis Papæ IX preferret verbotenus: protulit enim quilibet alius mox indicasset suppositum esse aut saltem interpolatum. Extat illud apud Chapevillum Tomo 2 pagina 574 et sequenti, post Triumphum S. Remaclii, cum hac clausula:* Data in Nonas Septembris, per manus Petri Diachini Bibliothecarii et Cancellarii S. Sedis Apostolicæ, anno Domini Leonis IX Papæ I, Indictione 3 anno Dominicæ Incarnationis 1048. *Hac ibi. Eundem annum etiam supra habet Fullonius. Verum tunc needum erat Papa S. Leo IX, creatus anno sequenti 1049 in Hypapante Domini, die secunda Febrorii; intronizatus xii Februarii, Dominica prima Quadragesimæ, uti accurate deduximus xix Aprilis, ad vario Acta dicti S. Leonis Papæ IX. Secundus error, quod annus Christi præter morem istius ævi sit expressus, uti videri potest in Diplomatis genuinis ejusdem Leonis Papæ in Tomis Conciliorum, et apud Uyhellum Tomo 1 Italiae sacræ in Asculanis Episcopis columna 503, Tomo 3 in Episcopis Clusinis columna 723, et Tomo 7 in Archiepiscopis Salernitanis columna 332, et ultiis. Tertius error est Indictionis, quia citato anno 1048 fuerat Indictio prima, non tercia: et primus annus Pontificatus S. Leonis convenit in Indictionem secundam. Quartus error est in cognomine Petri Diachini, quia cognominum tunc nullus usus Clericis erat. Diploma ejusdem Leonis Papæ inter Clusinos Episcopos relatum, datum est per manus Petri Diaconi, Bibliothecarii et Cancellarii Sanctæ Apostolicæ Sedis: quo etiam modo istic scribendum F*

sed cuius fidem elevant 4 enormia vita, in sola clausula, E

F fuisset. Porro approbantur in eo omnia secundum dicta Imperatorum Caroli, Lovincii, et Ottonis Imperatorum. Qui iste Lovincus, omnibus aliis plane incognitus? Videtur substituendus Ludovicus. Hoc autem tam temere consarcinatum scriptum, ubi nec stylus, nec annus, nec indicio, neque Pontificatus convenient, et alia insuper multa peccantur, diplomatis publici solum habere prætendat aliquis, qui vel tantillum versatus in historia sit?

G 50 Ad rem a Fullonio propositam quod attinet, sic dubium pro inde est an quod ibi dicatur S. Remactus Tungrensis Ep. sincerum sit;

Ad rem a Fullonio propositam quod attinet, sic ibi legitur. Et profecto præterea huic Apostolico decreto id vigilanter inserere, atque Apostolica auctoritate roborare curavimus, ut defuncto per successionem Abate, secundum quod a jam dictis Regibus nec non et Imperatoribus est diffinitum, ex utrisque in unum co-nobiis confluentibus Monachis, habeant sine simulatione, sine exceptione personæ, secundum S. Benedicti regulam, Abbate in eligendi liberam optionem: ea tamen præponderante ratione, Malmundariensem pace: ut quia B. Remactus utriusque monasterii constructor, et Tungrensum antea Episcopus et Pastor, maluit in altero eorum, id est Stabulensem, locum sepulturæ deligere sibi, ipsi primam electionis obtineant vicem, si apud eos melior

A melior meritis et instructior litteris inveniatur. Si autem non illic, sed melior Malmundarii reperiatur; utrique loco praeficiendus ab eo potius, quam ab externis assumptus intromittatur. Hæc ibi: quæ utrum vere sic constituta a Romano Pontifice fuerint, Malmundariensibus expendendum aut controvertendum relinquimus; unum noto, quod facit od rem nostram, scilicet dubitari merito posse, an Leonis ævo scripta credi omnino debeant verba illa de S. Remaculo, Tungrensum autem Episcopus et Pastor. Eginus 1 Februarii, de fundatione horum monasteriorum post Acta S. Sigiberti Regis, in cuius priore diplomate ista leguntur; Ubi Christo auspice, Remaclus venerandus Episcopus præesse dignoscitur. In secundo diplomate ista habentur: Ubi vir venerabilis Remaclus Episcopus Abba, Christo auspice, præesse videtur. In tertio diplomate Childerici Regis, ibidem etiam edito, ista inscruntur; Igitur Dominus et Pater noster Remaclus, Clementiam regni nostri petiit pro monasteriis suis, Stabulau et Malmundario, quæ bonæ recordationis patruus noster Sigibertus, quondam Rex, suo construxit opere. Notgerus in Vita S. Remacli meminit constructionis horum monasteriorum auctoritate Sigiberti Regis, et Remaclum simpliciter Episcopum, B non addito loci nomine, scribit.

51 Hæc volui indicare, ut usus istius temporis in similibus Scriptioribus appareret. Vel maxime autem is eluet in Triumpho et Miroculis S. Remacli, duobus libris circa annum centesimum supra millesimum scriptis a Monacho Stabulensi et a Chapeavillo editis, ubi sæpius mensio fit S. Remacli ejusque corpus, patrocinium, sacerdotium, bonum, jus, aliaque attributa indicantur, et ne vel semel additur dignitas Episcopalis. Huic Triumpho subjunctum est diploma, adeo ab interpolatore perturbatum, ut merito credi possint intrusa ista virtus, et Tungrensum antea Episcopus et Pastor. Ea tamen sive adfuerint sive absuerint ab originali (quod aliquando extitisse non constat, quamdiu non profertur sincerum exemplar) odfuerint tamen sive absuerint, ad substantiam privilegi petitum concessaque omnino faciunt nihil: quod autem similia parerga, Bullis Brevibusque Pontificis sic fortuito inserta, non soleant estimari, abunde probatur ob eruditis Canonistis et Legisperitis, imo et Theologis; idque nos ipsi Romæ ex Eminentissimis Cardinalibus didicimus. Tungrorum quoque nomen potuit usurpare scriptor pro Trajectensi, si vere (uti scribit Fisen lib. 5 sect. 3) seculis aliquot, post Sedem Trajecto translatam Leodium subsequentibus, vix aliud Episcoporum quam

C Tungrensum nomen fuit usurpatum. Invenio, inquit ille qui velint, post annos ferme quadringentos quadraginta, obtinuisse Henricum II Episcopum a Pontifice Angustoque, ut Ecclesiæ Tungrensis nomine deinceps oblitterato, Leodiensis tantum nominaretur; cum ad illud tempus Tungris servaretur Sedes, quam insidere necesse illi esset, qui Episcopio inaugurabatur. In aliud tempus scio id alias rejicare. Hæc Fisen: quæ ut non omnia probare possumus, ita quædam nolumus refutare. Si tamen ex usu seculi decimi de aliquot progressis et subsequentibus seculis formanda conjectura est; de illo nemini possumus tutius credere, quam Ottoni primo Imperatori, Leodii scribenti, et libertates monasterii Gemblacensis, charta cunscripta, Imperiali edicto confirmanti et annuli impressione Imperialis authorizanti. Quæ authorizatione facta est Leodii xii Kalendas Octobris, anno Dominicæ Incarnationis nongentesimo quadragesimo sexto, Indictione iv, regni Domini Ottonis primi anno undecimo, Cathedrau Trajectensis Ecclesiæ regente Hungone, uti legitur in Vita S. Guiberti Fundatoris monasterii Gemblacensis, scripta a Sigiberto Gemblacensi, edita xxii Maii num. xii. Erat Hugo xi Episcopus, postquam cuperant Episcopi Maji T. VII

pro eo tempore quo
altius aliter
scripsisse
constat.

Accedit quod
hoc mere pa-
rergon sit;

uti etiam quod
translata Leo-
dium Sede,

habitare Leodii, et tamen (uti vides) adhuc dicebantur D regere Cathedram Ecclesiæ Trajectensis.

52 Demus tamen quod asserit Fisen, S. Huberti atili resump-
successores in ecclesia Leodiensi Episcopos, si non semper, saltem communius seipso appellasse et appellatos ob aliis Tungrenses Episcopos, usque ad Henricum II, qui anno MCXLVI aut sequenti ordinatus dicitur; an contra tantum testimoni antiquorum consensum educere hinc volet aliquis, idem valere in antecessoribus Trajecti residentibus? Minime id consequitur. Translata Tuugras Sede Trajectum, urbem primariam Masacorum et extra Tungrorum ditionem positam, conveniens fuit a nova Sede novam accipi appellationem: e contra Trajecto translati Leodium Episcopi, si nolebant eorum aliqui amplius vocari Trajectenses, quia jam ex Masacis seu Mosegaviæ districtu exierant, congruentius erat eos veteri nomine Tungrenses dici, quam novo Leodienses. Erat namque, teste Godeschalco Diacono Leodiensi et ejusdem quo Sedes translata fuit seculi auctore, Leodium villa non magni nominis; et, quod indicat Fisen, predium Ecclesiæ Tungrensis. Hinc ergo nomen translato Episcopatu imponere quia minus honorificum videbatur; placuit aliquibus a vicina urbe ejusdem tractus, eoque perantiqua, ipsum repetrere. Trajecti, urbe regia, principe illins Mosegaviani districtus, qui sederant Antistites, non erat cur a loco, velut ignobili, acceptæ appellationis peniteret. Ostendimus supra a Stephano I Episcopo SS. Theodardum et Lambertum appellari Episcopos Trajectenses, ac Solium seu Cathedram Pontificalem, et Sedein Episcopalem, attribui urbi Trajecto. Idem tamen Stephanus, onte Vitam S. Lamberti apud Chapeavillum, ita Epistolam dedicatoriam exordit: Domino Patri Hermannu Archipræsuli, Stephanus humilius Tungrorum Episcopus. En nouen Tungrorum pro Leodiensi resumptum ab eo, qui Trajectensis idem minime tribuerat. Ex diplomate Caroli Simplicis apud Mirænum, in Notitia Ecclesiarum, Belgu, cap. 49, ista de eodem Stephano habentur: Carolus Divina propitiante clementia Rex Francorum. Dudo Virduneusum Episcopus, Raginerus Marchio strenuus, pariter etiam Robertus nostræ Serenitatis executor fidelissimus, nostram adierunt Excellentiæ, posecentes, ut interventu Stephanii Tungrorum Episcopi, nostræ consanguinitati affinis dilectissimi, partibus sanctæ Dei genitricis Mariæ, almique Martyris Lamberti, traderemus forestem, quæ olim pertinuerat ad Testis-villam, quam dato fisco Zendenpolchus retinuerat ad manum regiam, quanque constat in pago Luvieusi, atque in Comitatu Siehardi sitam..... Datum viii Kalendas Septembris, Indictione iii, anno xxii regnante Carolo Rege Gloriosissimo, redintegrante xviii: Ita ibi secundum verba, ut fieri solet, in libello supplici per ipsum Stephanum aut iuxta ejus voluntatem posita, anno Christi DCCXXV.

53 At Franco Episcopus, successor Stephani, utrumque titulum urbemque conjunxit, Tungros ac Leodium, Tungrensem vel Leodiensem Ecclesiam, uti in diplomate Caroli Crassi anno DCCCLXXXIV legitur apud Chapeavillum pag. 161. Eiom titulum alibi etiam usurpare videtur Notgerus, qui, in diplomatis Imperatorum Ottonis III et S. Henrici, appellatur Tungrensum vel Leodiensium Episcopus apud eundem Chapeavillum pag. 212 et 213. Alioquin et in ipsis Conciliis Episcopi Leodienses ejus ari, Tungrenses se in subscriptionibus apellarunt. Ita in Tullensi apud Tustiacum anno DCCCLX Franco, Episcopus Tungrensis; in Egenheimensi anno DCCCLXVIII. Farabertus, Tungrensis Episcopus signant. Litteras donationis Andainensi monasterio factæ recitat Joannes Roberti pag. 430, in quibus cavitur, postulante Walcando Episcopo, ut Episcopatus Tungrensis Sedis in nullo minorari videatur. Sed et Zacharias Papa Epistola vi

A renorata, ejusque diplomati ad verbum inserta legitur.
Ipsum autem diploma hoc est.

61 Maximilianus, divina favente Clementia Ele-
etus Romanorum Imperator semper Augustus, ac
Germaniae, Hungariae, Dalmatiae, Croatiae Rex;
Archidux Austriae; Dux Burgundiæ, Brabantiae Lo-
tharingiae, Stiriae, Carinthiae, Carniolæ, Limburgiæ,
Lucemburgiæ, et Geldriæ; Lantgravius Alsatiæ;
Princeps Sueviae; Palatinus in Habsburg, et Han-
noniae Princeps; et Comes Burgundiæ, Flandriæ,
Tirolis, Geritiae, Arthesii, Hollandiæ, Zelandiæ,
Ferretis in Kiburg, Naourei et Zuthphaniæ; Mar-
chio sacri Romaoi Imperii, super Anasum, et Bur-
govia; Dominus Frisiæ, Marchiæ, Sclavoniæ,
Mechlinæ, Portus Naonis, et Salinarum; ad per-
petuam rei memoriam. Expostulat sacri Romani
Imperii Celsitudo, cuius habent regendæ nobis a
Deo Optimo Maximo, a quo est omnis potestas et
dignitas, collatae sunt, ut quæ ad sacresanetarum
Ecclesiarum divinique cultus ac personarum ecclæ-
siasticarum bonorumque operum immunitatem et
commodum accedere cognoscimus, ea uberiori stu-
dio et larga liberalitate concedamus. Quapropter
attentis humilibus precibus honorabilium, devote-
rum, Nobis dilectorum Decani et Capituli Ecclesiæ
Collegiatae S. Servatii Trajectensis, Leodiensis diœ-
cesis, quibus supplicarunt, ut quoddam Indultum
sive Privilegium divæ memorie Lotharii tertii,
Romanorum Regis prædecessoris nostri, cuius tenor
de Verbo ad Verbum sequitur in hunc modum;

62 [In nomine sanctæ et Iudiciduæ Trinitatis, Ego
Lotharius hujus nominis Rex Romanorum tertius.
Notum sit omnibus, tam posteris quam præsentibus,
quod, secundum privilegia Antecessorum no-
strorum, Trajectensi Ecclesiæ S. Servatii, quoadam
legem et justitiam renovavimus, quam antea trecentis
annis et eo amplius in quiete et silentio tenu-
rat; et eam assensu et favore Alexandri Leodiensis
Episcopi confirmavimus, ad destruendam controve-
rsiam, quam Praepositus et Fratres de S. Maria
Trajeti, in contradictione ejusdem legis, suscitave-
rant. Est autem ipsa lex et justitia talis, quod Ec-
clesia Parochiæ S. Servatii sola in Trajectensi
urbe habeat decimas et terminum, et omnes de qua-
cumque regione ad manendum ibi confluxerint,
præter familiam S. Mariæ sancti Lamberti, ad ju-
stitiam Regis pertinent; et in Parochia S. Servatii
baptizari et sepeliri debent: et consuetudo est longo
usu in habitu conversa, ut Presbyter Parochii S.

C Servatii et Presbyter Parechiæ S. Mariæ, præsi-
dente Archidiacono, communiter habeant Synodum
in Ecclesia S. Mariæ, ita ut Presbyter S. Servatii
appellat suos, videlicet omnes pertinentes ad justi-
tiam Regis, ubicunque maneant, in eadem urbe, et
culpas eorum synodali lege corrigat: sicuti et Pre-
sbyter de S. Maria suos appellat, scilicet omnes ad
justitiam Episcopi attinetes, et culpas eorum syno-
dali lege corrigat. Quod si quis hanc justitiam ul-
teriori infringere tentaverit, offensam Dei et nostram
et nostrorum Regali potestate fungentium incurre-
re merebitur: quia dignum est, ut quod tam libera
Ecclesia Regno attinens tanto tempore obtinuit,
nostro Regali Banco stabile et inconvulsu permaneat.

63 Factum est hoc Aquisgrani, in Paschali Curia,
anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo
tricesimo secundo, Indictione decima, regnante Lo-
thario hujus nominis Rege tertio, Alexandre Epi-
scopo Leodiensi existente. Hujus rei testes fuerunt,
Wilhelmus Prenestinensis Episcopus Cardinalis,
Matheus Albanensis Episcopus Cardinalis, Joannes
de Crema Presbyter Cardinalis, Wido Diaconus
Cardinalis, Albero Archiepiscopus Trevirensis, Ste-

phanus Metensis Episcopus, Luitardus Cameracen-
sis Episcopus: de Principibus, Dux Walramus,
Dux Symon, Comes Arnulphus de Lepp, Greswynus
de Falcomente, Gerardus Hostade: de Fratribus
Ecclesiæ, Joannes Decanus, Willo Camerarius,
Wynandus Custos, Henricus Cantor; Renerus
Scholasticus: de Mioistris, Godefridus, Christianus,
Waltherus. Fuit etiam Privilegii sive Indultum
proxime præscriptum, in sue margine inferiori, cer-
tis characteribus et litteris in illis subsignatum, et
sic subscriptum de aliena littera. Signum Demini
Lotharii Invictissimi Romanorum Regis tertii, ac in
ejus fine haec scriptura continebatur: Ego Niceli-
nus, ad Vicem Adalberti Moguntinensis Archiepi-
scopi Archi-Cancellarii recognovi.]

64 Approbare, ratificare, confirmare, et de novo
concedere dignarenur. Moti itaque præfatorum De-
cani et Capituli precibus, eorumdemque votis satis-
facere volentes, motu proprio et ex certa scientia
præfatum Indultum sive Privilegium, et omnia et
singula in eo contenta, approbavimus, ratificavi-
mus, confirmavimus, et de novo concessimus, preut
tenore præsentium approbavimus, ratificamus, con-
firmamus, et de novo concedimus, ex plenitudine E
nostræ Cæsareæ potestatis, quantum de jure possu-
mns et valemus, plenum perpetuae Cæsareæ firmi-
tatis robur adjicientes: ita quod prænominati De-
canus et Capitulum eorumdemque successores, ex
nunc in antea, futuris perpetuis temperibus, hujus-
modi Indulte sive Privilegio, ejusque gratiis ac im-
munitatibus, omnibusque aliis et singulis articulis,
punctis ac clausulis in eo expressis, uti, frui, et
gaudere possint et valeant atque debeant, impedi-
mento et contradictione cessante quorumcumque.
Nulli ergo omnino hominum licet hauc paginam
nostræ confirmationis, ratificationis, approbationis,
et concessionis infringere, aut ei ausu temerario
contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit.
nostram indignationem gravissimam, et [emendam]
viginti librarum auri puri totiens, quotiens contra
factum fuerit, sciat se ipso facto irremissibiliter in-
cursurum, quarum medietatem fisco nostro Impe-
riali, reliquam vero medietatem injuriam passorum
usibus deceroimus applicandam, harum testimonio
litterarum Sigilli nostri appensione munitarum.
Datum in Oppido nostro Imperiali Hagenau, die
decima octava mensis Decembris, anno Domini mil-
lesimo quingentesimo decimo sexto, Regnorum no-
strorum Romaï tricesimo primo, Hungariæ vero
vicesimo septimo (supra plicam erat scriptum) Ad F

Mandatum Imperatoris proprium, signatum, Ren-
ner: et appendebat litteris originalibus pergameneis

magnum Sigillum, ista testante qui superius producta

cum suo originali contulit, et concordare testatus est,

Chr. Veestraten, Notario publico et Apostolico.

65 Haec enim istud diploma. Sunt qui verba S. Gre-
gorii Thronensis, quibus juxta aggerem publicum se-
pultus S. Servatius dicitur, conentur ad ecclesiam S.
Mariæ detorquere: quasi illa sit in aggere qui tendit
ad pontem: sed per meram violentiam. Nulla enim in
humili ac plane littorali funda species aggeris; cum e
contra platea ecclesiæ Servatianæ vicina vacetur de
Groote gracht, id est Magna fossa, secundum magnum
scilicet aggerem ducta. Qui sane agger, uti jam supra
dixi, non videtur pertinuisse ad eum locum ubi nunc est
pons, Urbem cum Vico transmosano committens. Locus
enim hic adeo depresso est, ut duæ ille portæ, quæ sibi
invicem ad copita pontis hodierni respondent, superli-
minaria noa habeant altiora, quam sit ipsa superficies
aqua, cum fluvius mediocris currit; cum autem exundat,
totæ operiantur. Merito igitur initio dixi, ubi re-
tus urbs erat suis merum trajectum navalem, unde et
nomen loco mansit, quemque fortassis communierit

renoval et
confirmat

Hagenox
anno 1516.

Refellitur.
qui aggerem
publicum ad
hodiernum
pontem du-
xisse diceret:

Drusus

ideo Maxi-
millianus
Imperator,

sententiam
in ejus fa-
vorem a
Lothario 3
latam,

qua jura ejus
antiqua
firmantur,

sie tamen ut
Synodi ha-
beantur in
ecclesia S.
Mariæ,

signata que
et contesta-
tam Aquis-
granum, anno
1132

CAPUT X.

Chronologia antiquorum Regum Francorum, sub quibus vixerunt Episcopi Trajectenses.

Ante Tomum tertium mensis Aprilis, edidi Exegetim præliminarem, in qua innovatur et stabilitur Diatriba olim edita de Tribus Dagobertis Francorum Regibus, eorumque Genealogico stemmate. Quia enim nova repereram instrumenta, ante optata sed non visa, potni melius quam potueram antea, longeque accuratius ordinare tempora et annos, quibus tres illi Reyes ubique ab iis propagati imperarunt. Ad eamdem porro rationem temporum conformanda est Chronologia Episcoporum, qui sub iis præsuerunt Trajectensi Ecclesiæ; quod facere distulimus ad hunc mensem Maii, in quo, propter præcipuum Trajectensium Patronum S. Servatium, propositum erat ad ineadem revocare quidquid de tota serie successorum ejus antea in lucem edideram. Hoc autem ut commodius et ab ipso initio præstetur, reducenda paucis in memoriam est ratio onnorum, quam in primis Francorum Regibus tenendum esse observarimus.

66 *Hac fere in suis MSS. Fexhins, ab anno MDCXXXIV*

in annum ejusdem seculi XXXVI Decannus ad S. Servatium, pro suæ ecclesiæ prærogativa scribens contra

BHerbenum quemdam, conatum S. Servatii monasterium ad ecclesiam S. Mariæ transferre. Idem contra eundem citiam recte assumit, hanc illa non esse censandam antiquiorem, quia nunc præfert speciem vetustiorem: quod enim Servatianæ ecclesiæ structura videatur recentior, id fieri, quia foris recentioribus appendiciis et fastigiis innovata sit, intus vero novis testudinibus concamerata, quod suorum majorum memoria factum scribit ipse Herbenus. Addo ego, nihil me dubitare, quin ecclesia utraque, post S. Monulphi ætatem, sæpius forte quam semel, tota fuerit a fundamentis destructa et restaurata; ut nullum possit ab earum quæ nunc sunt specie duci argumentum. Certum tota Fexhii ratiocinatio, in eo templo quod a S. Materno structum prætenditur, et cui Servatiana Basilica successisset, primorum Trajectensium ante Monulphum Cathedram nitentis collocare, incumbit auctoritatæ Ægidii, textum Harigeri multiplici suspectarum narrationum farragine interpolantis, quam nihil censeo faciendam. Si enim ibi sepultus S. Agricolanus et successores fuere, non ideo id factum censeri debet, quia ibi tunc ecclesia et iam ecclesia Cathedræ fuit, priusquam eo se urbis extenderent muri; sed quia pro more Romanorum, extra urbem, ad Aggerem publicum, Christianorum cæmeterium erat, et quidem S. Servatii sepulcro miraculisque ad illud frequentibus gloriosum.

C **67** *Hæc porro Trajectensium antiquitatum studiosis consideranda propono, nihil detractum volens ecclesiæ Servatianæ honori et juribus: sed nec ea credens, quæ ex Jucundo descriptis Ægidius hic verbis: Et cum Trajectum pervenisset Servatius in Basilica juxta Aggerem publicum, a B. Materno quondam ibi constructa, imperat cryptam in medio fieri: illuc universum Octaviae transtulit thesaurum, suumque interlocat sarcophagum. Tungros Octaviam aliquando dictam nescio quis primus somniaverit. Sepulcrum S. Servatii scio sub dio fuisse, nisi quantum injurias aeris aliquantum arcuit tectum lingeum, brevi a ventis dejectum. Crypta, cuius hic mentio, S. Monulphi opus fuit, uti ex historia translationis constat, æque ac ipsa Basilica. Sic autem exorbitanti, quis fidem putet habendam, cum dicit de S. Agricolao, quod in basilica S. Servatii digno successorri digna Cathedra collocatur? nisi forte eam intelligas, non quam circa locum sepulcro ejus destinatum invenerit Trajectum adveniens; sed in qua Missas celebraverit, et ad quam creditus a Sigeberto et posteris fuit Sedem Tungensem transstulisse; quam esse intra primum urbis veteris ambitum requirendam, eo loco ubi nunc S. Mariæ ecclesiæ est, utcumque puto verosimile me fecisse.*

æque ac is
qui præten-
deret ad di-
ctum aggerem
fuisse
basilicam

estate S.
Servatii.

68 *Hadrianus Valesius ut supra num. 12 insinnavi-
mus, insurgit in S. Gregorium Turonensem: quia is,
inquit, ex quo primorum Franciæ Regum res gestas
discere oportebat, non modo Faramundi Acta, sed
etiam nomen ipsum prætermisit, quamvis non de-
erant illi libri, ex quibus multa describeret. Hæc
Valesius, sed difficulter probabit non en ejus ante secu-
lum nonum ab aliqna fuisse mandatum litteris; nisi
velit ad Hunibaldum fabulatorem recurrere, et ante ip-
sum Faramundum agnoscere XLIII Francorum Reges
ex Trojanis deductos. Nicolaus Vignerius, in Tractatu
de Origine veterum Francorum, ex Adonis Chronicô
ad annum usque MCCCLXXVI deducto, conatur probare,
Faramundum Francorum Regem extitisse. Omissio
Adone, ipse Valesius et Carolus le Cointe in Annalibus
Ecclesiasticis Fraacorum confugiant ad Chronicam eu-
jusdam Prosperi, Pithoreanum vulgo dictum, quasi is
Faramundum nominasset. Sed hæc res non caret sua
difficultate. Hubemus enim illud Chronicou in duabus
codicibus MSS. quorum antiquior est exaratus anno Chri-
sti DCXXII, et in hoc desunt omnia illa quæ de Francorum
Regibus alibi leguntur, verosimiliter u posteris intrusa.
Continet hic vetustissimus codex Chronicou Eusebii a
S. Hieronymo interprete continuatum, tam dictum
Prosperi Chronicou, eisque subiectum Chronicou Ma-
rii. Unde cum sua manu noster Heribertus Rosweidus,
apographum transcripsisset, quod haec tenus asservamus, F
sed morte præventus typis dare non potuisset; Petrus
Franciscus Chiffletius, ad husce Belgicas regiones e
Burgundia delatus, ipsum reperit apud Joannem Bol-
landum: coque liberaliter annuente, transcripsit ac
misit Andreæ du Chesne, edituro Tomum primum
Scriptorum historiæ Francorum; in cuius præfatione
asseritur, Thesaurum hunc, ad eam usque diem de-
fossum, ac ne quæsitus quidem fuisse. Gandemus
publicæ editum utilitati, uti et Chronicou Bertinianum
et Epistolas de expagnata urbe Constantinopolitana, a
memorata Bollando ad eundem Chesnorum destinatas,
et Tomo tertio et quinto Scriptorum historiæ Francorum
insertas: sed nolumus Musæum nostrum dici sepulcrum
veterum monumentorum, nosque ipsos haberi pro tam
ignoris coruni quæ in eo possidemus, ut non possimus
velimusque singulis suo tempore uti, in commune litte-
rariæ rei emolumentum. Æquins igitur fuerat, ut qui
in eo edendo prætenturus non recusantes erat, ageret
gratias Bollando ut benefico, quam insultaret ut spo-
liato. Sed quo me pius erga defuncti memoriam affectus?
Ætatem prælandati Codicis indicare volui ex eo, quod
ad calcem prædicti Chronicæ Mariani, Prospero sub-
juncti,*

E
Faramun-
dus antiquis
ignotus,

abest a ge-
nuino Chro-
nico Prospe-
ri,

postea ei
intrusus,

A juncti, ista habeantur, et pagina 217 opul *Chesnæum* legi possint: Fiant igitur ab axorilio mundi usque ad præsentem Heram, id est, xiv Heraclii et xl Clothacarii Regis annum, anni quinque milleccccxxii: dictus autem Heraclii et Clothorii annus convenit in annum Christi DCXXIII. In hoc ergo vetustissimo Prospéri Chronico, vel saltem tom retusti exemplaris fideli apographo, nulla prorsus fit mentio Priami, Faramundi, Clodii, Merovei; merito igitur dicimus, præter Auctoris meutem eorum nomina fuisse postmodum intrusa interpolato Prospéri textui, etsi nesciamus quo præcise tempore.

70 Habemus præterea oliud Chronicon, quod olim Abrahomi Ortelii fuit, et unum est Societatis nostræ Antuerpiensis, in quo iterum est Chronicon Eusebii, a S. Hieronymo interprete continuatum, deinde hoc ipsum Chronicon Prospéri, tum Sigeberti Gemblacensis; denique, inter alia quædam, leguntur etiam Nomina et Origo Regum Francorum, deducto usque ad Ludovicum Juniarem, Regem et Ducem Aquitaniz; ergo usque ad annum circiter MCL: nam bieunio vix evoluto, Alienoræ heres Aquitaniz, facto divortio separata a Ludovico, titulum Aquitaniz Ducis secun abstulit. Hinc primo constat gratis dici, quod tempore S. Gregorii Turoneus non defuerint libri, ex quibus discere is potuisset nomen Faramundi. Deinde noto, ex intrusis in Prospéri Chronicon nominaibus nihil certi haberi posse circa tempora quibus dicti Reges imperaverunt, propter euromes errores, qui illi interpolationi miscentur. Annotantur enim Pontifices Romani: sed omissis Zosimo et Bonifacio primo, subjungitur Innocentio Cœlestinus ad anno XII Honorii Imperatoris, addita morte Arcadii: et sic error committitur omnorum quatuordecim. Cœlestino substituitur Sixtus, cum errore annorum quindecim: ac dein Leo numeratur quadragesimus Papa, qui fuit quadragesimus septimus. Præterea Honorio a morte Theodosii tribunatur XXXII Imperii anni, cum fuerint solum anni XXVIII cum mensibus vix septem. Non modo autem Turonensis Gregorius non habuit sic interpolatum Chronicon Prospéri; sed nec Sigebertus, totis sex seculis junior Gregorio, illud sic habuisse videtur; certe ipsum non sequitur, sed quæ primos Francorum Reges attinent omnia videtur ex propria ac nudo conjectura scripsisse: nam circa posteriores Reges Merovingiæ stirpis, quorum artates aliud satis nunc habentur cognitæ, continuo aberravit. Vide autem, quam parum istud qualecumque Prasperi Chronicon Pithéanum valeat, ut inde eruamus tempora primorum Regnum. Ad on. XXVI Honorii ista habentur: Solis hoc anno facta defectio. Tricesimus nonus Sextus Romanus Ecclesiam regit. Faramundus regnat in Francia: ubi loco Sixti substituendus Zosimus, ordinatus die VI Januarii anno CCCXVII. Dicta autem Eclipsis contigit XIX Julii anni sequentis CCCXXVIII: nec concordat annus Honorii Imperatoris. Quia tamen aliud nihil suppetit, in quo vel simplex conjectura fundetur, referotur sane initium Faramundi ad alterutrum annum, aut differetur ad annum CCCXX, qui est annus Honorii XXVI apud Prosperum interpolatum: apud quem quinto anno post obitum Honorii ista leguntur: Clodius regnat in Francia. Is foret an. CCCXXVIII. Verum quia ad annum præcedentem dicitur Arelatum, a Gotis obsessum, per Aetium liberatum, potest initium Clodii (qui alius Clodio et Clogio appellatur) referri ad annum CCCXXVII. Eligat quisque pro suo libitu annum, cum nihil certi haberi possit. Clarius, in Chronico S. Petri Vivi, omissis Faramundo, vocat Chlodionem primum Regem Franciæ, eumque ad an. CCCXLVI allegat, quo potius mortuus est. De tertio Rege ad on. XXIV a morte Honorii ista apud interpolatum Prosperum leguntur: Meroveus regnat in Francia, vi passim indicatur an. CCCXLVIII aut etiam præcedens.

cum multis
enormibus
mendis:

B Turonensis non defuerint libri, ex quibus discere is potuisset nomen Faramundi. Deinde noto, ex intrusis in Prospéri Chronicon nominaibus nihil certi haberi posse circa tempora quibus dicti Reges imperaverunt, propter euromes errores, qui illi interpolationi miscentur. Annotantur enim Pontifices Romani: sed omissis Zosimo et Bonifacio primo, subjungitur Innocentio Cœlestinus ad anno XII Honorii Imperatoris, addita morte Arcadii: et sic error committitur omnorum quatuordecim. Cœlestino substituitur Sixtus, cum errore annorum quindecim: ac dein Leo numeratur quadragesimus Papa, qui fuit quadragesimus septimus. Præterea Honorio a morte Theodosii tribunatur XXXII Imperii anni, cum fuerint solum anni XXVIII cum mensibus vix septem. Non modo autem Turonensis Gregorius non habuit sic interpolatum Chronicon Prospéri; sed nec Sigebertus, totis sex seculis junior Gregorio, illud sic habuisse videtur; certe ipsum non sequitur, sed quæ primos Francorum Reges attinent omnia videtur ex propria ac nudo conjectura scripsisse: nam circa posteriores Reges Merovingiæ stirpis, quorum artates aliud satis nunc habentur cognitæ, continuo aberravit. Vide autem, quam parum istud qualecumque Prasperi Chronicon Pithéanum valeat, ut inde eruamus tempora primorum Regnum. Ad on. XXVI Honorii ista habentur: Solis hoc anno facta defectio. Tricesimus nonus Sextus Romanus Ecclesiam regit. Faramundus regnat in Francia: ubi loco Sixti substituendus Zosimus, ordinatus die VI Januarii anno CCCXVII. Dicta autem Eclipsis contigit XIX Julii anni sequentis CCCXXVIII: nec concordat annus Honorii Imperatoris. Quia tamen aliud nihil suppetit, in quo vel simplex conjectura fundetur, referotur sane initium Faramundi ad alterutrum annum, aut differetur ad annum CCCXX, qui est annus Honorii XXVI apud Prosperum interpolatum: apud quem quinto anno post obitum Honorii ista leguntur: Clodius regnat in Francia. Is foret an. CCCXXVIII. Verum quia ad annum præcedentem dicitur Arelatum, a Gotis obsessum, per Aetium liberatum, potest initium Clodii (qui alius Clodio et Clogio appellatur) referri ad annum CCCXXVII. Eligat quisque pro suo libitu annum, cum nihil certi haberi possit. Clarius, in Chronico S. Petri Vivi, omissis Faramundo, vocat Chlodionem primum Regem Franciæ, eumque ad an. CCCXLVI allegat, quo potius mortuus est. De tertio Rege ad on. XXIV a morte Honorii ista apud interpolatum Prosperum leguntur: Meroveus regnat in Francia, vi passim indicatur an. CCCXLVIII aut etiam præcedens.

C propter quæ
ex eo nihil
certi statui
potest de
initio Fara-
mundi,

Clodii,

Merovei.

71 Querela iterum est *Valesii de Gregorio Turo-* D *nensi, Chlodionem quoque, inquit. Meroveum et* Childericum fere indictos reliquit, quasi non defuerint libri, ex quibus multa describeret. *Judicent* alii de justitia querelæ. *De istis sic loquitur Gregorius lib.* 2 *Historiæ Francorum cap. 9.* Ferunt, Chlodionem ntilem ac nobilissimum in gente sua Regem Francorum fuisse, qui apud Dispargum castrum habitabat, quod *Disthemium in Brabantia fuisse, infra ostendemus.* Sed additur, Clogio autem missis exploratoribus ad urbem Cameracum, explorat omnia: ipse secentus, Romanos proterit, civitatem apprehendit: in qua panum tempus residens, usque Suminam fluvium occupavit. De hujus stirpe quidam Meroveum Regem fuisse asserunt, cuius filius Childericus, unde posteri ab his prognati vocantur Merovingi. Childerici initium regni composimus oīas cum initio anni CCCCLVI, qui cum per annorum XXIV curricula, inquirunt *Aimoinus lib. I cap. 12, Rorico et alii, Francorum regnum administrasset, sub finem anni CCCCLXXIX vita functus, habuit successorem filium suum Chlodoveum primum, cuius primum annum numeramus Christi CCCCLXXX, et quia regno ejus tribununtur ab omnibus anni triginta; mortuum debemus dicere anno Christi DIX, die XXVII Novembris, quo die anniversariæ preces pro eo in ecclesia S. Genorefæ recitari solebant. Hic porro annus DIX, accurate nobis est stabiiliendus.*

Childericus
regnavit ab
anno 456,

Chtodoveus
ab an. 480
ad 509,

E

72 Baronius ad an. 351 num. 21 monet, magnum rerum Francorum dispendium futurum, si error Chronographicus contingat in ætate S. Martini: a cuius obitu solerent oīam tempora numerari. Ita numeravit Gregorius Turonensis Episcopus, unus e Successoribus S. Martini, qui tempora hujus sancti Præsulis et reliquorum Episcoporum accuratissime descripsit. Hic ergo lib. 1 Historiæ cap. 45 scribit S. Martinum transiisse Attico Cæsarioque Consulibus, qui annus est CCCCVII; ac tum egisse S. Martinum ætatis suæ annum LXXXI, Episcopatus XXVI, ut ex præscripto Gregorio late ostendimus ad Vitam S. Sigeberti Regis, 1 Februarii §. 7. Quod autem addat Arcadii et Honorii annum Imperii secundum, fecit more antiquorum scriptorum, attribuens annum CCCCV honoris causa Theodosio patri, qui illo adhuc anno vixit meuse Januarii, cum essent creati Consules, sub quibus corpus ejus VIII Novembris honorifice funere fuit Constantiopolis depositum. Hanc autem computandi rationem expouimus ante Tomum primum Aprilis, in explicazione veterum Catalogarum Summorum Pontificum, subjungentes ei Exercitationem singularem de anno et die mortis S. Ambrosii Episcopi Mediolanensis, quem intersuisse exequis S. Martini, ex eodem Gregorio Turonensi et antiquis monumentis Ecclesiæ Mediolanensis demonstravimus; atque post obitum ejusdem S. Martini adhuc superstitem mensibus quinque, obisse an. CCCVCVIII, clare ostendimus. Annū ergo et diem mortis S. Martini, a nobis oīam propositum, postmodum probaverunt Jacobus Grandamicus, Carolus le Cointe, Joannes Maan, in suis libris a me in dicta Exercitatione citatis. Hoc fundamento posito progredimur cum prælaudato Gregorio Turonensi, primo parente antiquæ Historiæ Francorum, qui lib. 2 cap. 43 et lib. 4 cap. 46 numerat, a transitu S. Martini usque ad transitum Chlodovei Regis, annos centum et duodecim. In eaque lectione consentiunt omnes editiones supra citatae, et codices manuscripti. Idem scribunt Fredegarius in Historia Francorum epitamata cap. 29 et 73, Aimoinus lib. 1 cap. 23. Auctor Chronicus Moissiacensis, et alii, usque ad Anonymum fabulatorem de Gestis Regum Francorum. Jam vero si a mense Novembri an. CCCCVII, quo S. Martinus vita functus est, anni numerentur usque ad mensem Noverbris an. DIX, quo statuimus decessisse Chlodoveum, certissimo calculo reperientur anni interpositi centum et duodecim: atque ita

ab obitu S.
Martini et
anno 397

elapsis annis
112.

A ita auctoritate Gregorii Turonensis et aliorum, statuimus obitum Chlodovei ad dictum annum quingentesimum nonum.

73 Confirmatur hæc sententia ex morbo ipsius Regis, indicato in Vita S. Severini Abbatis Agannensis, a Fausto discipulo scripta, et a nobis edita ad diem XI Februarii, ubi num. 3 ista leguntur: Cum Rex Francorum Chlodoveus apicem regni sui per annos vi-ginti quinque Parisius urbe nobiliter gubernaret, subito dolore febrium correptus, graviter desudare cœpit. Typo videlicet frigoris duobus annis immi-nente, continuis cruciatus affligebatur. Hic nomi-natus regni annus xxv e calculo nostro incidit in annum Christi quingentesimum quartum, qui videtur secundum modum istum loquendi jam aliquo usque elapsus fuisse, cum caput Rex corripi sebri, quæ duobus annis duravit, usque ad annum scilicet LXI quadamtenus decursum, quando a S. Severino fuit sanatus. At, qui regnum Chlodovei duobus annis serius auspicati, mortem ejus adscribunt un. LXI, ut infra videbimus; hi necessario hunc morbum debent duobus annis etiam serius numera-re, et agnoscer eum ab anno DVIII usque ad an. LXI continuis cruciatus fuisse afflictum: hoc autem posito sequeretur, quod on. LXII Chlodoveus et lecto affixus

B ægrotabat, et sanus cum Alarico Rege pugnabat. Nam Alarius, apud Isidorum i. a Chronico Gothorum, anno regni sui XXIII, Anastasii Imperatoris XVII, Ærae Hi-panicæ DLV, provocatus a Francis ob eorum Rege Chlodoveo, in regione Pictavensis urbis, prælio imito extinguitur.

74 Confirmatur præterea nostro Chronologia ex successione filiorum. Chlodoveo namque XXVI Nover-bris, anno secundum nos DIX mortuo, filii regnum por-tati successerunt, quorum annis præclaram lucem confert in Chronico Marmis, uti nos ad Vitam S. Sigiberti num. 64 deduximus de Chlodomere Rege Aurelianensi, Theodorico Austrusiorum, ejusque filio ac nepote Theodeberto et Theodeballo, quæ legi ibidem possunt. At Childebertus, etiam filius Chlodovei, Rex Parisiorum, in eodem Mortu Chronico transiit Indictione VI, anno post Consulatum Basilii XVII, ergo anno Christi DLVIII. Hujus autem diploma pro basilica S. Vincentii, hodie S. Germani, etiamnum originale extore asserit testis oculotus Labbe in Miscellaneis, datum anno regni XLVII die VI Decembris; mors vero ejus ob Amoino lib. 2 cap. 29, Auctore Vita S. Drortovai x Martii, et alii, refertur ad x Kalendas Januarii, anni regni XLIX: unde conficitur primu regni annum, sultem ad annum IX referendum esse. Denum Chlo-

C thacarius apud eundem Marium mortuus est, ejusque regnum filii ipsius diviserunt, Indictione IX anno post Consulatum Basilii XX, proinde anno Christi DLXI. Duos autem Chlotharii annos ultimos, vitio librariorum, apud Gregorium conflatos in unum esse, et ratio temporis deducti exigit, et verbo Gregorii lib. 4 cap. 21 ostendunt. Rex Chlotharius, inquit, anno quinquagesimo primo regni sui, cum multis mune-ribus lumina B. Martini expetiit etc. Et postea ista leguntur: Regressus quinquagesimo primo regni sui anno a febre corripitur, et tandem spiritum exhala-vit: ubi legendum esse quinquagesimo secundo, de-moustratur ex eo, quod Gregorius, qui nusquam eodem annos repetit, id multo minus fecisset in eodem capite. Inter filios porro dicti Chlotharii iterum, divisum regnum est, et eorum Chronologiam a nobis solide firma-tam esse, ex variis hebdomadar seriis, cyclis Paschalibus, et solis Lunaque eclipsibus, jam passim admittitur. E contra qui obitum Chlotharii primi, et successionem fi-liorum conantur componere cum dicto anno DLXI, in-vertunt omnem auctoritatem Gregorii Taronensis et aliorum antiquorum scriptorum, quia sic coguntur obitum Chlodovei primi, referre sicut et referunt, ad annum LXI; itaque Cointius pro centum et duodecimi annis,

D ob obitu S. Mortini od obitum Chlodorei supra pro-batis, centum et quatuordecim collocat ad dictum an. 511 num. 53; et pro annis regni quinquaginta uno aut duobus, supra ex Gregorio relatâ in obitu Chlotharii; asserit Cointius od annum 561 num. 7 tantum quinquaginta annos regnasse. Et Childebertum anno regni XLVII obiisse, cogitare dicere ad annum 558.

75 Effugium ille quidem sibi invenit in Synodo Au-relianensi prima sub Chlodoveo habita, cui opud Sir-mundum adjicitur Consulatus Felicis. Sed hanc signa-turam pluribus rejici ad Vitam S. Sigiberti num. 63. Postea Parisiis reperi apographa dicti Sirmondi de suis Conciliis, ubi hoc Aurelianense se reperisse in XII co-dicibus annotorat his litteris, in L, B, C, P, p D, E, R, G, T, N, et in codicibus G et R. et Bellon. ordo subscriptionis plane immutabatur, velotis primo Episcopis Aquitaniz prime, dein Aqituniz 2 et Novem-popoloniz: et ibidem legebatur, Ex civit. Burdegala Cyprianus Episcopus suscripsi, nullo olio verbo addito: tertio et quarto loco erant Episcopi Lugdunensis 2, 3, 4 et Belgicæ 2. Dein procul in fine oddebatur. Sub diebus Felice viro clarissimo Consule subscriptse-runt. Et hæc est clausula, quæ videtur primum fun-damentum contrariae nobis sententiaz fuisse, et seorsim ponebatur in codice Renensi versus finem, sub Felice V. C. Consule. In Corbeiensi MS. primo subscriptio-nis loco erat Cyprianus Episcopus de Burdegala, in die VI Idus mensis quinti, Felice V. C. Consule: in aliquo alio autem erat Episcopus Ecclesiae Burdegalensis metropolis. Ex hac tam multiplex exemplarium varietate apparet, inle nihil certi statui posse. Quod si potuit Sirmundus Aurelianensi II adscriptum Annum Justiniani Imperatoris, rejicere tamquam intrusum ob-iis, qui cum Sigiberti Chronico Chlodoveum ad an-num usque DLXV vixisse crediderunt; multo magis pos-sumus opinari, idem Concilio primo factum ab iis, qui tum volebant impletos an. CXU ab obitu S. Martini. Alias quam plurimas ad idem confirmandum rationes, collatis inter se editionibus variis late deduximus ad Vitam S. Sigiberti. Philippus Labbe noster, nolens nisi tom male subsistentibus subscriptionibus, objicit bella ultimis tribus annis a Chlodoveo confecta, quasi ad ea plus temporis requireretur: primo enim trium jam di-ctorum on. DVII consecit bellum Gothicum; dein regnum Ripuariana accepit, fraude interemptis Rege Coloniensi ejusque filio; eodem modo Characcum Regulum, dolis circumventum, cepit cum filio vincosque totundit; nec meliori fortuna usus est Ragnacharius Rex sive Regulus apud Camaracum: quæ omnia legi possunt apud Turonensem lib. 2 cap. 40, 41 et 42. Verum F objicienti quod tot victoriis angustum nimis sit triennii spatium, reponeret Cointius paginam tertiam suæ Epis-tolæ ad Christianissimum Regem Ludovicum, ante Tomum 5 Annorum, ubi uominat urbes arcere triginta quatuor unius alteriusque mensis successu Batavis a Rege Christianissimo eruptas.

76 Fuisse Regem hunc Christi saera amplexum, ex votu, quo se obstrinxerat in periculo contra Islamano-s certamine, in confessio est: annus quartrit. Is pas-sim credebatur annus XV Regni fuisse, atque adeo in nostro calculo foret annus Christi CCCXCIV, jam fere exactus, siquidem in Natuli Domini baptismum illum peractum constat. Hoc ergo tenuimus in Diatriba: po-stea vero cum prodit Anastasi Papæ Episola, eam felicitatem Regi neophyto gratulantis, adeoque aliquan-tis annis serius; explorare corporis Auctorem opinionis præfotæ, omnibusque expensis non intenimus alium, quam vulgo appellata Gesta Francorum, nugarum plena et conscripta ab Anonymo fabulator, ut Cointius ap-pellat ad an. 618 num. 98, ubi sus deque feruntur om-nio quemadmodum in innovata Diatriba Dagobertina num. 34 clarissime demonstravimus. Quid autem cogi-tari euormius potest, quam quod Dagoberto I Monar-chæ

*ex fabulosis
Francorum
gestis mate
adscriptus
an. 15 Regn.*

A chæ in tribus regnis dantur anni **xxxvi**, cui solum viii essent tribuendi. *Habemus Gregorii Turonensis Historiam, collatam cum tribus MSS. in quorum uno interjecta erant plurimæ ex dictis Gestis Francorum; vide-licet Capit 2 incipiendo, a linea 3. Eo tempore gens Alanorum cum Capitibus quatuor sequentibus integris, et Capitis 7 plusquam dimidio. Dein ibidem inseritur ex Cap. 8 de Agrippina captæ, et Capitis 11 pars ab istis verbis. Erat autem Crotildis Christiana: cum Capitibus 12 et 13 atque initio Capitis 14. Postea Capite 15 dictorum Gestorum, post relatum victoriam de Alamannis, habentur isto: Acta sunt hæc an. xv Chlodoveo regnante: quæ in dicto MS. Gregoriano sub finem Capitis 20 ita erant adscripta. Actum an. xv regni sui. Desunt autem hæc omnia in editionibus Turonensis adornatis a Badio, Morelio, Bochello, Wéchelio, de quibus et cadicibus MSS. ad ipsas editiones adhibitis supra num. 23 egimus. Chrsneus reliquis omissis ista solum descripsit ediditque, Actum an. xv regni sui. Quæ non habent majorem auctoritatem ex*

*melius ad-
scribetur ejus
anno 17
Christi 475.*

B dictis fabulosis Gestis, quam quod Dagobertus Monarcha regnarit an. xxxvi. Desunt elium ista et similia verba in Historia Fredegarii epitomata, ex codicibus Nazariano et Palatino in corpore Historiæ Francicæ typis Wéchelianis an. MDCXIII excusu, et apud Andream du Chesne ex MS. Petriano; imo et in MS. Goldastino nunc Reginæ Sueciæ. Quæ omnia satis convincunt hæc non esse a Turonensi, præter morem ejus sub finem adjecta. Proinde, re jam plene examinata, dicimus, Chlodoveum anno regni sui xix Christi dxcviii exeunte fuisse baptizatum; ac fidem Christianam per totum regnum propagatam, quando S. Eleutherius, Episcopus Tornaceus, qui Blandinii exul vixerat, migravit Tornacum; et sub Anastasio II Pontifice Romano bapti:avit undecim missa hominum, ut ad xx Februarii in ejus Actis reseretur. Certe nec minimum quidem de hac veritate dubitandi locum relinquunt ipsius Anastasi II prædictata Epistola ad Chlodoveum Regem, quam primus Dacherins excedit Tomo 5 Spicilegii pag. 582, et omnes postea receperunt hoc exordio: Glorioso et illustri filio Cluioecho Anastasius Episcopus. Tuum, gloriose fili, in Christiana fide, cum exordio nostro in Pontificatu, contigisse gratulamur. Exorsus est autem sedere Anastasius II, secundum accuratiovm Colleyæ mei Papebrochii calculum xv Septembbris, anno Christi ccccxcvi. De anno satis inter Eruditos jam convenit: qui eum Novembri cœpisse volunt, ideo id valunt, quia legebant tali mense sepultum decessorem Gelasium, unde consequens arbitrabantur etiam tali mense defunctum, nec prius ordinatum Auastasium.

seculo v Ursicinus, Designatus, Resignatus seu Renatus, Suspius seu Supplicius, Quirillus, Eucherius, et Falco ix Episcopus, quem sub finem dicti quinti seculi cum S. Remigio Episcopo Remensi vixisse constat ex hujus ad illum Epistola, quæ Tomo i Conciliorum Galliarum pag. 203 est in ordine quinta: neque ante Sulpitium sive Supplicium admittimus Aravatium, a Cointio interpositum, omnibus antiquis ignotum, ut supra probavimus. Seculo Christi sexto post S. Falconem præfuerunt Ecclesie Trajectensi S. Euclarius Episcopus x, et post hunc S. Domitianus xi, qui subscrispsit Concilio Arvernensi sub Theodorico Rege Austrasiorum habito anno dxxxv, et postmodum Aurelianensi v anno dxlvi. Domitiano suerunt subrogati S. Monulphus xii, qui cum Gregorio Episcopo Turonensi vixit, et templum S. Servatio construxit; ac S. Gondulphus, xiii, una cum S. Monulphio ad diem xvi Julii fastis sacriss adscriptus. Alii qui ad seculum septimum possunt referri, sunt xiv S. Perpetuus, Dionantensis urbis Patronus, et xv Evergicus sive Ebregius; tum xvi S. Joannes-Agnus, quem asserit Harigerus cap. 29 ab agricultura regiis præceptis ad Episcopatum raptum, administrante regnum Austrasiorum Dagoberto adolescente, id est, ante annum xcxxv, quando hic needum ducta uxore Austrasios tantum septentrionales, sub quibus erat Trajectum, regebat. At B. Joannes-Agnus, ut addit Harigerus, cursum vitæ præsentis explens, in bona senectute vita cessit, anno dclxvi, die xxv Julii.

at illi seculo 6

78 Dein substitutus xvii S. Amandus, ante ad prædicandum verbum Dei Episcopus conservatus, a Rege et Sacerdotibus coactus, ad regendam Traiectensem Ecclesiam, Pontificalem suscepit Cathedram; et per triennium viros et castra circumiens, verbum Domini constanter omnibus prædicavit. Ita Baudemundus discipulus in ejus Vita. Triennium illud, quo Ecclesiam Traiectensem rexit, terminamus annis Christi sexcentesimo quadragesimo septimo et dñobus sequentibus. Late deduximus ejus Actu ad diem vi Februarii; sed in Chronologia, § x et sex sequentibus proposita, occurruunt multa nonnulla secundum præliminarem Exgesim, qua invenimus Diatribam Dagobertinam nostram ante Tomum iii Aprilis; ubi statuimus Dagobertum I mortuum fuisse, non anno dclxlii, sed dclxxxvii sex annis citius, quod itidem in successoribus usque ad obitum Theodorici nepotis servivimus; ejus anno secundo testamentum confecit S. Amandus sub die xv Kalendas Maji, ergo (secundum calculum nostrum correctum) anno dclxxvii, quamdiu autem postea vixerit, exarte non constat. Annos enim universim vixisse nonaginta plerique, cum Milone altero ritæ scriptore censem: et sic potuisset pervenire ad annum Christi dclxxxiv, ut aliquando asseruimus; quod ex onnis S. Austregisili, sub quo Episcopo adolescens vixit, posset confirmari. Nam ex Vita ejus, illustrata ad diem xx Maii, constat, illum S. Apollinari, ii aut in Nouos Octobris, anni dclxi mortuo, successisse; ac post annos Sedis duodecim obiisse xx Maii anni dclxiv. Sub illo autem jam Episcopo S. Amandus cellulae vixit inclusus tribus ferme lustris apud Baudemundum, ubi non est necesse intelligere annos quindecim, ut cum Milone, Harihero et aliis subiude credidimus; sed forsitan sufficerent anni svolum undecim aut duodecim inchoatus, ut ante obitum S. Austregisili, Bituricis discesserit, sultem sub finem anni dcxxix. His positis potuit iter Romanum bis suscepisse, atque Episcopus ordinatus Gundensibus et Tornacensibus verbum Dei prædicasse; potuit ad Selavos quoque fuisse profectus; ac post exilium reversus, S. Siegbertum sub finem anni dclxxix aut sequentem baptizasse: et sic tempus illud ex correcto jam calculo cum Vita S. Amandi optime consistit. Eodem modo § 3 et 11, post diploma Elnonensis monasterii fundati,

et seculo 7,

quo etiam

vixerunt S.

Joannes-

Agnus,

et S. Aman-

dus.

F

Hic Testa-

mentum fecit

anno 2

Theodorici

Christi

677,

unde reliqua

ejus Chrono-

logia pendet

*Post Episco-
pos Tun-
grenses,*

*Trajecti obit
S. Servatius
anno 384.*

*Seculo 5
Episcopi 8*

CAPUT XI.

Chronologia Episcoporum Trajectensium stabilita.

C onstituta in hunc modum Merovingicorum Regum Chronologia, tum Capite præcedenti, tum in Exgesi præliminari ad Tomum iii Aprilis, de tribus Dagoberti Francorum Regibus; progredimur ad stabiliendum rationem temporis, quo Episcopi Trajetenses singuli præfuerunt sive Ecclesiæ, post S. Servatium. Nam de novem Episcopis Tungræbus, qui ante eum sederunt, egimus supra capite primo hujus tractatus: tempora autem S. Servatii ipsius ad diem xiii Maii, in ejus Vita ordinarimus, diximusque illum ex hac mortali vita decessisse anno ccclxxxiv, Feria v Pentecostes, tum convenienter in diem xiii Maii: et Chronotaxim nostram stabilientes ex successorum Episcoporum tempore, secundum Ecclesie Trajetensis Episcopum S. Agricolaum diximus circiter annum cccccxx esse vita functum. Huic successerunt codem

A annus xi Dagoberti componendus erit cum anno Christi ocxxxii, sicuti et nonnulli anni ejus aut aliorum Episcoporum conformari debebunt ad calculum chronographicum Regum a nobis nunc expositum. Addimus etiam nos deprehendisse errorem in eo, quod *Elevatio corporis S. Amandi* referatur ad an. **cccix** aut **dcxx**, referenda ad annum circiter **ccxc**, ut clarius deducimus **xix Maji**, ad Acta B. Alcuini, qui *Carmen liv* de ista *Elevatione* scripsit. Sed redeamus ad Episcopatum Trajectensem.

79 xviii Episcopus S. Remaclus dictam Sedem administravit ab anno **DCL**, sultem versus finem inclinato, per annos decem in MSS. expressos. Ab hoc jam Episcopo Trajectensi, S. Trudo Metas missus, puerili adhuc ætate floridus atque a Grammatica per reliquias liberales artes progressus, anno sexto Episcopatus S. Remaclii sacræ Scripturæ studium arripuit: in quo cum optatum fecisset progressum, in Clerum assumptus, et per Ecclesiasticos gradus promotus, initiatusque Sacerdotio est, ac plurimis peractis annis..... maturisque tam ætate quam moribus, ad S. Remaclum anno x Episcopatus reversus, Dei verbum in ejus diœcesi Evangelizavit. Ejusdem B S. Remaclii anno vi, cœpta sunt extrui monasteria Stabulense et Malmundariense, et triennio postea ab eo dedicata: qui circa annum **DLX** relicto Episcopatu in iisdem monasteriis adhuc diutissime vixit. Acta autem illius varia erunt ad diem **iii Septembri** illustranda; interim S. Landoaldi ejus Archipresbyteri Vitam dedimus **xix Martii**.

80 xix Episcopus S. Theodardus, Cathedram Trajectensem suscepit anno **DCLX** aut initio sequentis. In ejus *Vita*, a Sigeberto Gemblacensi expolita, ab Episcopatu Trajectensi S. Amandi triginta circiter anui ad martyrium usque S. Theodardi interponuntur: quibus Ecclesia Trajectensis dicitur possessionum suarum quantitate mutilata, atque irruentibus undique procellis agitata. Verum quia Harigerus, Philippus Abbas Bonæ-Spei, aliisque scripsierunt, S. Amandum a Dagoberto Rege Ecclesiam Trajectensi præfectum, quod saltem ante an. **DCXXXVIII** factum debuerunt concipere; posset dici circa annum **DCLXVIII** Martyrio coronatus, quo tempore Childericus Rex, cui admodum carus fuerat, anno nono regnum Austrasiorum administrabat. Quæ omnia erunt ad Acta ejus **x Septembri**, accuratius illustranda.

81 xx Episcopus Trajectensis S. Lambertus, aliquot post Martyrium S. Theodardi mensibus ordinatus, sub Childerico Rege, qui eum, ut ait Goleschaleus cap. 2, præ omnibus Pontificibus et Optimatibus diligebat, Ecclesiam Trajectensem gubernavit. Verum Childerico ab impiis carnificibus anno **OCLXXV** imperfecto, et Theoderico in regnum admisso, Ebroini, qui Palatio ejus præferat, adeo prævaluit iniquitas, ut S. Lambertum de Sede sua deponerent et honore debito privarent, et Faramundum in Cathedra illius constituerent. Ebroino autem circa annum **DCLXXVI** ab Ermenfrido confosso, S. Lambertus ad propriam Sedem revocatus, magna universi populi lætitia suscepimus est. Ac tum pedes suos ad Evangelizandum

pacem dirigen, populum sibi commissum omnimodis D sacræ doctrinæ sibi reficere curavit, innumeratas fidelium turmas de Gentilitate vocavit ad Christianitatem etc. tandemque a Dodone, de Primatibus Palatinis uno, et Pipini Ducis familiari, telo transfixus animam Deo transmisit. *De anno cœdis non satis constat. Præ reliquis placet, quod in codice MS. Aureæ-Vallis scribitur passus anno secundo Childeberti Regis, qui foret annus Christi **DCXCIX**: neque hinc multum abest Sigebertus in Chronica, asserens passum anna **DCXCVI**. Sed eu accuratius erunt discutienda **xvii Septembri**, die ejus natali.*

82 Vicesimus primus et ultimus Episcopus Trajectensis S. Hubertus successoris et magistri sui sacrum corpus Leodium transtulit, anno ordinationis sue XII aut **xiii**, ac dein Sedem etiam Episcopalem, ex urbe aut Trajectensi et Comitatu Masegau seu Maselandiæ, ad illam ait huc purvi nominis, que Leodium dicta, ut Godeschalculus vocat; et uti Fisen observat, fuit præedium Ecclesiae Tungrensis. Hinc nomen Tungrensis Episcopatus resumptum fuisse ait idem Fisen, et valuisse per annos **CCXL** usque ad Henricum secundum, ordinatum anno **MCLV**, vita functum anno **MCLXIII**. Hac autem de causa S. Hubertus in Martyrologio Romano non appellatur Episcopus Leodiensis, sed Tungrensis; licet Sedem collocari Leodii, ibique anno **OCXXVII** feria sexta **xxx Maji**, fuerit mortuus: cuius corpus ab obitu ejus anno **xvi**, Carolomanni ac Pipini fratribus **iii**, Christi **CCXLIII**, die Dominica **iii Novembri**, est elevatum: ad quem diem erunt Acta ejus illustranda. S. Huberto successit filius ejus, ante ex legitimo matrimonio natus, S. Florebertus, cuius Acta dedimus **xxv Aprilis**, cum Titulo Episcopi Leodiensis, per quamdam scilicet nec historicis inusitatam prolepsim, quia cupiebam, et etiam nunc cupio, in omnibus gratificari Ecclesiam Leodiensi, cuius decus gloriosissime splendet in universa Belgica et vicinis regnis.

CAPUT XII.

Antiqui Episcopatus Trajectensis populi, eorumque vicini. Dispargum Sedes Regum Francorum.

Quod alias consilium dedi Annales Leodienses scripturo amico, id ipse mihi hic sumo: et acturus de antiquis Episcopatus Tungrensis ac Trajectensis, nunc Leodiensis, populis eorumque vicini, tabulam in fronte hujus Capitis exhibeo, bonam partem secundæ Belgicæ, Germaniæque item secundæ repræsentaturam. Sumpsi cam ex grandiori alia, qua Galliam Belgicam anno **MDCXXXIII** universam complexus fuit Aubertus Miræus, eo fine ut Viarmi in ea Militarum typum exhibens, præluderet paulo post vulgando a se Chronico Belgico, exordium sumptuoso a Julii Cæsaris in Galliam adventu. Sed ita ipsam inde sumpsi, ut usui eam meo meaque sententiæ adaptaverim, quedam loca oddens de quibus agendum hic mihi est, plura omittens ad institutum præsens nil facientia; pauca etiam corrigens, prout credidi me ea certius habere aliunde definita.

S. Hubertus
post Sedem
Leodium
translatam,
mortuus an-
no 727.

Trajectum,
Maselandiæ
urbs primaria

S. Remaclus
Ecclesiam
Trajecten-
sium rexit
ab an. 650
ad an. 660,

Inde S. Theo-
dardus ad
annum cir-
citer 668,

S. Lambertus
usque
ad annum
699,

ognita in
diplomatis,

84 Incipio autem, a fluminis Masæ seu Mosæ accolis, quorum primariam olim urbem diximus fuisse Trajectum, appellatis antiquitus Masacis, Masegavis, vel Maselensis; rauida aliis visa nomina, quæ tamen Reges Imperatoresque usurparunt, adeoque nemini fastidienda. Etenim Trajectum in comitatu seu pago Maselensis fuisse confirmant in suis diplomatis, Arnulphus Rex postea Imperator, Zuendeboldus Rex illius filius, Carolus Simplex Rex Francorum. Ea diplomata exhibent Miranus in Notitio Ecclesiarum Belgii cap. 44, 46 et 49, Christophorus Brouwerus et alii: verba illorum dedimus cap. 4 libri 1 Diatribæ nostræ. In divisione porro regni Lotharii inter Ludovicum Regem Germanicæ et Carolum Calvum Regem Francorum, omnis ea Musacorum ditio distincta est in duos Comitatus, superiorem et subiorem Masau seu Masegau.

85 Eginhardus, Caroli Magni Imperatoris Cancellarius, vir scientia, doctrina, virtuteque eximus, lib. 4 Historiae translationis SS. Marcellini et Petri dandæ 2 Junii, Gangluden (quo nomine intelligitur districtus, continens opida Gangelt, Vucht et Millen in agro Julianensi, paucis a Mosa leuis distantia) fundum regium in pago Mosayo esse tradidit. Quo tempore floruerunt SS. Lambertus et Hubertus Episcopi Traiectenses, præterat Austrasiis Pipinus Herstallius, pater Caroli Martelli, de quo Brouwerus lib. 7 Annalium Trevirensium hæc habet: Diploma vetus inspeximus, quo ipse, Pipinus, in villa Bagoloso, regnante jam tum Dagoberto, jacens ex morbo, S. Willibrordum prædio Suvestra donat, quod prædium ipse ad rivum cognominem in pago Mosavorum situm esse confirmat, atque ut in nepotum Grimoaldi et Drogonis filiorum sit tutela, cavet. Denique cum propter morbi magnitudinem subnotare non potuisse ipse, Plietrudi conjugi dat negotium, ut ipsa donationem subscribendo corroboret. Quæ Theofridus in Vita S. Willibrordi ita confirmat: Idem munificus Princeps sub chirographi conscriptione anno iv Regis Dagoberti, vi Nonas Martii, tradidit illi Willibrordo villam in pago Mosavorum sitam, et a præterfluentis fluvii nomine Suvestram nuncupatam: et egregiae Blittridis sagaci industria ab ingenuis viris pecuniaæ im-

pendiis coniuparam. Est Sustera; sive Sustera, illustre nobilium virginum monasterium cum oppido adjuncto, circiter ter mille passus a Mosa remotum, e regione fere Masaci seu Masece oppidi, Trajectum inter et Ruremundam. Nec procul ab Sustera distat relatum ante Gangluden.

86 Demum ostendi cap. 5 Diatribæ, Tucitum lib. 4 Historiarum eosdem Masacos appellare, et conjugere Sunicis, Tungris, Bethasiis et Caninefatibus finitimi populis, de quibus infra agemus. Caput ergo gentis Masacorum, Mosariorum, Mosavorum, seu Maselendorum, fuit Trajectum, quam totius provincia urbem maximam dixit Ægidius a Leodio; ubi et Reges solitos fuisse commorari colligimus ex diplomate Childerici Regis, quo donationes monasteriis Stabulensi et Malmundoriensi confirmot. Datum, id est, quando fecit mensis September dies vi, anno viii regni Domini Childerici Regis, Trajecti feliciter. Annus is erat Christi DCLXVII, quo S. Theodordus Ecclesiæ Trujectensis Episcopus loca monasteriis donata cui Hodone Domestico et Forestariis regis jussus est determinare: non ergo anno DCLV occisus, ut tradunt Bucherius, Fisen, atque alii, quorum opinionem Fullonius vulgariter Chronologiam vocat, ac Belgis Gallisque sequendam statuit. Sed quomodo hi manifeste in tempore Sedis horum Episcoporum errant, ita idem inferre cogitur eos in loco Sedis assignando erravisse.

F atque Masari apud veteres.

87 Apud eundem Miranum in Codice Donationum cap. 15 referuntur tres Reges fratres, Lotharius, Ludovicus, et Carolus simul convenisse secus Trajectum, in loco qui dicitur Marsna, anno Dominicæ Incarnationis DCCCLXVIII. Hujus loci prædium donavit monasterio Remensi S. Remigii, Gerberga, Ottonis I Imperatoris soror, tum Regina Francorum, nupta Ludovico Transmarino, dicti Caroli Simplicis filio: in cuius donationis diplomate, ibidem cap. 38 relato, testatur traditum S. Remigio quoddam prædium in aldio in honore S. Petri consecratum, vocabulo Mersen in Comitatu Mosaugæ, cum omnibus ad ipsum pertinentibus prædium..... Actum in Idus Februarii, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXVIII. In præfato Comitatu, in villa quæ dicitur Sarta. Est Marsana, seu Marsna, aut Mersen pagus secundo lopide

Comitatus
Mosaugæ
superior

A a Trajecto et Valkemburgo cum monasteriolo, quod sub titulo Praepositura Monachis Remensis hactenus posseum, jam cum aliis praeditis in Gallia sitis commutatum, pertinet ad Cunonicos Regulares Eaucourtianos in Artesio. Hæc de Trajecto, urbe primaria, sive metropoli Mosucorum, cum vicina Marsana, in superiore Maserlandia sive Mosanya. Infra eam urbem tum alia occurunt loca, tum hæc celebriora; Stochemunn, Maseca seu Masacum, Suestra seu Sustera, supra pago Masariorum adscripta. Dein Ruremunda, Venlona, Gravia, Ravenstenium, Megena; cui jungitur ditio hodieque Maserlandia appellata, et ex adverso ultra alteram Mosæ ripam regiuncula Maserwalia ab utroque fluvio dicta. Atque huc usque inferior Masau seu Masegau Comitatus videtur extensus.

Vicini Batavi 88 Masacis hisce inferioribus Caninefates, etiam apud Tucitum adiunguntur. In predicta autem regni Lotharii divisione anno MCCCLXX facta, Comitatui subteriori Masau jgm explicato junguntur alii duo Comitatus, Batua et Testrebant; quorum ille pars est antiquorum Batavorum, iste Caninefatum, in Romana Historia s. p. memoratorum. Incoluere Batavi insulam inter Vahalin fluvium, dein Meruan dictum, et antiquum Rheni ulvum, ad usque urbes Ultrajectum

B et Leida, ideo Lugdunum Batavorum appellatum. At Caninefatis attribuit Tacitus alteram insulæ partem, inter antiquum scilicet Mosæ alveum et Vahalim seu Meruan, utrumque populum dirimentem: ubi cernuntur tum oppida Bommelia, Hensda, Worcominum in Comitatu Tistrebando, tum insulæ Dordracena et Iselmunda, forte etiam Stria, Vorna, Flackea ac Gorrea. Aliquod interim antiquæ Sedis Caninefatum vestigium extat iuxta novum Mosæ alveum, quo ager Bommerianus a ditione Altenensi dirimitur, ubi prope pagum Alstum parva insula Caninxvaert etiamnum appellatur. Porro apud Tucitum lib. 4 Histor. cap. 56 Claudius Labeo quosdam Nerviorum Bethasiorumque in arna traxit, et furto magis quam bello Caninefates Masacosque incursabat, nihil ausus apud Batavos, quippe ulteriores. Hæc aliaque alibi producta Tacitus, qui in accurato opusculo de situ et moribus Germaniar, Caninefates et Masacos illis non onnumerat, ut mirum sit a Cluverio eos constitui in Germania antiqua, Masacorum nomine sumpto pro nomine Marsorum, quæ gens ultra Rhenum erat, et Caninefatis ad Kennemarios, Alchmaria vicinos, qui Friesii adnumerantur, relegatis.

C 89 Masacis adjungit Tacitus Sunicos, atque hos Agrippinenses inter Tungrosque ac Bethasios locat; unde dictos Sunicos ab oppido Zousbeek, quasi Sunicorum rivus dicto, in hodierna Clivia, per leucas fere duodecim libenter extendens ad oppidum usque Zons, Reno adsitum inter Coloniam et Novesum, ut Divæo aliisque placet. Infra Tungros circa Demeram fluvium arbitramur Betasios consedisse, ubi Betagemium est in Ducatu Arschatano, quasi Betasiorum domus: et ad Getum annem in Haleni præfectura est pagus Beta-sia, contracte Betsia, vulgo Beets. Ibidem in præfectura Gerensi sub oppido Landa, sed Thenis vicinus, duplex Hasbauum superius et inferius est, vulgo Overherspen et Neerherspen, unde ea regio Hasbauia ac vulgo Hespengau nominatur.

Eburones, Belassi prope Demeram, 90 Julius Cæsar Mosan inter et Rhenum alias collat populos, Eburones, Condrusos, Paemanos, Segnos, Cæresos, quos ex gente et numero Germanorum asserit lib. 6, et lib. 2 uno nomine Germanos appellari, et lib. 5 ait Eburonum partem maximam esse inter Mosam et Rhenum; ac Sicambros, trans-euntes Rhenum, primos Eburonum fines adivisse, multos ex fuga dispersos exceperisse, ac magno pecoris numero potitos. Eburonum ergo longe patens ditio fuit, quæ forsitan ab Urta vicino amue nomen sortita, creditur a multis Leodiensi urbi, tamquam capitii suo,

nunc subesse. Ut ut est, Eburonibus a Cæsare deletis, nulla eorum notitia apud Tucitum aliosque scriptores monet. Condrusi et Paemani, rectius Fæmani, nomina sua retinent hodieque: et sunt in Ecclesia Leodiensi Archidiaconi tam Condrusii, vulgo le Condriois, inter Lendium et Hujum, quam Fæmaniæ vulgo Famennæ, cuius caput est Marchia in Famena, ad ogranum Luxemburgensem jam pertinens. Segnorum vestigium apparebat in oppidulo Segniaco, vulgo Chinei, haud procul Dionanto ad Bochum exitem fluvium, ubi S. Maternus quinque mortuos, ruina oppressos, vita restituuisse legitur. Demum Cæresi, inter Leodium et Hermaliam haud procul Mosu, videntur in monte Sedem fixisse, ubi Castrum, Cermont, quasi Ceresorum mons est. nisi malis quia per diphongum æ nomen scribitur, Pagum Carosum intelligere (de quo ex Wilhemio nostro audivisse menim, ut in monasteci Prumiensis districtu fere sit, profundius in Arduenno) et Cærosios legere.

91 Tacitus Betasis et Tungris jungit Nervios, populum hodiernæ Hannoniae, quorum metropolis olim Bagacum: quo destructo Cameracum, urbs Episcopalis Nerviorum potissimum mansit. At qui sub imperio Nerviorum a Julio Cæsare lib. 5 fuisse dicuntur, in Centrones, Grudios, Levacos, Pleumosis, Gordunos distincti, cum reliquis Nerviis antiquæ Diuesi Cameravensi inclusi sunt, secutisque temporibus Brachatenses et Brabantii, aut etiam Brachanti, appellati; quorum ditio in quatuor Comitatus distincta traditur in Divisione regni Lotharii anno MCCCLXX facta. Includitur fere hoc Brabantum flviis Haina, Senna, Rupela, Scaldi, ad eujus tamen terram ripam monasterium Ganda, a S. Amando extractum, ubi corpore S. Bavo requievit, pago Brachatensi adscribitur in diplomate Ludovici Pu, dato ejus Imperii anno vi, Christi CCCXIX. Nec deerunt in hoc Brabantio curiosis indagatoribus vestigia antiquorum populorum a Cæsare indicatorum. Gorduni, a quibusdam Gadenses censentur: Leuze a Levacis: et Cambrou a Centronibus non multum ab ludunt: Musen a Pleumosis abscerptum posset dici, et Groden seu Groen-hoef Sedes Grudiorum haberi, usitata Belgis contractione.

92 Sed hæc solum ideo adseruntur, ne ob talium volumen similitudinem ab ingenioso Vendelino eos permittamus Advaticis Eburonibusque immisceri, neque ab aliis ultra Scaldim allegari ad ditionem Menapiorum, quos Morinis adjungunt Julius Cæsar et Plinius lib.

F 4 cap. 17. Strabo etiam lib. 4, et Dio Cassus lib. 39, ὁποδύ-ται confines τοῖς Μεγάλοις Μορίοις statuunt. Adstipulantur posteriores scriptores: ita in Gestis Normannorum ante Rollouem Ducem, Normanni, Tornaco civitate, omnibusque monasteriis super Scaldem fluvium, anno MCCCLXXX ferro et igne devastatis, et Cortriaci castro ad hiemandum constructo, Menapios et Suevos usque ad internectionem deleverunt, omnemque terram juxta flumina Scaldim et Legiam consumperunt. Gualterus Diaconus in Vita B. Caroli Boni Comitis Flandriæ 2 Martii, num. 77 refert. Guilielum Viroviacensem, unum e complicibus cœdis, juxta Tornacum ad villam quamdam devenisse, et Tornacensibus eum insectantibus, vix equum nactum, in partes Nerviorum secessisse, ubi seculo ahdue duodecimo Tornacum a Nerviis secludit. Philippus ab Eleemosyna in Vita S. Amandi tradit urbem Menapiorum esse, quæ vulgato nomine Tornacum dicitur. Ac deinde Elmonem asserit intra Menapiorum positum fines, Propontis Nerviisque conterminum. Ubi MS. nostro, antiquo charactere, additum est, Menapios esse Tornacenses, Propontios Bræbatenses, Nervios Hainonienses. Continet diæcesis Tornacensis, præter Tornacum et Amandopolim, Insulas et Cortracum urbes cum agris suis, atque olim (quæ jam abstractæ) Gandarum cum Aldenarda, Brugas cum Aldenburgo,

A *Stusa vicinusque oppidis. Unum qui fecerit populum, Menapios dixerit, longe ad Morinos fuisse. Ludovicus Pius Imperator, in Præcepto divisionis Imperii inter filios facienda, videtur hanc Menapiorum ditionem dividere in Menapiscon, Medenenti, et forte Franderes, sive Flandram, quibus contiguas adjungit regiones Brabantum, Ainan, Ansterban, Advertensem et Teruanensem. Incoluisse tunc Medenatenses partem ogri Insulensis ostendimus in Februarii, ad Vitam S. Adalbaldi Duciis §. 3.*

93 *Sicuti autem diximus, supra Paemanos Julii Cæsaris rectius scribendos appellandoque esse Fæmannos seu Famenos: ita Menapios Germanos, qui trans Mosam Magnam partem equitatus miserant, a Menapiis, quos in diœcesi Tornacensi constitutum plane distinctos, si quis Genapios scribi ac dici debere cicereret, evitaret grandem diversissimarum duarum regionum confusionem. Est enim ad Mosam oppidum Gennep, extremus limes eorum, quos Tacitus Gugernos quasi Gochgenars vocare videtur, quicque fere Clivii vulgo Clevenars dicuntur, ab oppido regionis capite: ita ut, a tribus istic oppidis, modico horarum vix trium intervallo triangulariter sitis, Gennep, Gogh, Kleef, tria successiva nomina una eadēque regiuncula sortita videatur. Iverunt dicti Menapii, seu potius Genapii, prædandi frumentandique causa ad Ambivaritos, inter Antuerpiam, Bredam; et Bergozonium, habitantes, quibus accensentur insulæ Zelandicæ, ut alibi dicimus. Philippus Cluverius, ut Menapios utrosque proprius conjungeret, in hodierna Campinia eos colloravit, amandatis in insulas Zelandicas Taxandris. Verum teneri debet, quod ad dexteram Demeræ fluvii partem, longissime versus Septemtrionem, ad usque Caninefates et Batavorum confinia, habitaverint Taxandri, sive Thessandri, aut Toxiandri. Nam Thessandrorum provinciam in proximo Trajectensisbus fuisse, ostendit Renerus, ad S. Laurentium prope Leodium Monachus, in Vita S. Lamberti Episcopi Trajectensis cap. 14. Nicolaus quoque Canonicus Leodiensis, in ejusdem S. Lamberti Vita cap. 12, Belisiam (ubi S. Landrada ex consilio S. Lamberti monasterium extruxit) tradit esse in ingressu Taxandriæ, duobus a dirutis Tongrorum muriis, duobus a Trajecto distantem milliaribus: et idem ante Capite 10 dixerat, Taxandriam a Trajectensi oppido vix tribus milliaribus disparari. Ipsa est igitur, quæ jam a planicie regionis fere Campinia appellatur, et nomen olim sortita a soli arenosi natura, Taxandria dicebatur iis, quibus Tas cumulum, Sand arenam significabat, ut et hodie significat, et superest veteris appellationis vestigium in pago Tassen prope Diestam. Hujus autem Campinie altera pars dominio Episcoporum Leodiensium subjicitur, altera una cum reliqua Brabantia unam in provinciam coahuit. Porro in limite Leodiensis Campinie est pagus Budilio, vulgo Budel, et Buel, nunc intra Prælandia fines; quem Carolus Magnus, anno Christi DCCLXXIX, per diploma signatum anno XI regni sui, adscribit Taxandro; ejusque Decimas, tum impetratas, odhuc obtinet Ecclesia Aquisgranensis. Simili modo Monachi Epternacenses varias Decimas aliosque Ecclesiasticos prorentur, sibi testamento S. Willibrordi legatos, in Taxandria, nunc Campinia Brabantica, hactenus percipiunt. In his referuntur, Bobanschot, Alsem, Pieplo, Hinnesloten, Diosna, Wadradoch et Buslot: quibus hæc modo sunt nomina, Boschot, Alfen, Poppel, Hulsel, Diessen, Wedert, et Buslot. Sie etiam Otto I Imperator, diplomate auncto DCCCLXVI dato, in Notitia Ecclesiæ Belgii a Miræo cap. 62 relato, confirmat hereditatem S. Gertrudis, sitam in pago Tessandria super fluvio Struona, in villa quæ dicitur Bergom. Oppidum id nunc Berga, seu Mons S. Gertrudis dicitur, estque provinciæ Hollandicæ, quamvis in ulteriori Brabantia ripa non procul Breda*

situm. Anctor denique Vitæ S. Gummari, xi Octobris D illustrandæ, testatur villam Ledonem (oppidum Liram intelligit) uno a latere respicere Taxandriam, a latere altero Reynensem provinciam, et hasce provincias amne Nita, seu Netha, influente in villam, sequestrari. Universim tamen Plinius lib. 4 cap. 17 extera a Scaldi Taxandros incolere scribit, ut ipsos quoque Reynenses rideatur inter Taxandros numerare.

94 *At Vitum porro S. Sigeberti § primo descripsimus veterum Francorum originem, sedes atque migrationes, et diximus a vindicanda libertate wemen adeptos, ac divisos fuisse potissimum in Ripuarios et Salios; illos iuxta S. Hieronymum in Vita S. Hilarius xxi Octobris, habitasse inter Saxones et Alamannos, et in horum lege titulo 36 vicini censentur Alamanni, Frisiones, Saxones. Ad hos Ripuarios putamus spectare Ricomerem et alios Reges, et bella ob his gesta; eosdemque a Chlodoveo primo subactos, supra diximus. At Salii Franci ad Isalam flumen et in Transisalania, ubi oppidum Oldesalia, seu antiqua Salia habetur, primo habitaverunt: hinc pulsi, in Batavia, deinceps prope Taxiandriam locum, habitacula fixerunt, iuxta Ammianum lib. 17 et alios. A dicto autem Taxandrialoco, vulgo Tessenderlo, duabus lencis dissita est Diesta, oppidum Brabantæ, cuius Duplex cognomen est; sic ut a civium domiciliis Disthemium dicatur a Curia vero regia Disburgum, pro quo passim legitur Dispargum, quasi Dist-berg Dist-lurg. Ibi Rex Clodio, ut supra ex Turonensi dictum, habitavit in termino Tongrorum, seu Tongorum, quo etiam modo Tongri appellantur: indeque missis exploratoribus Cameracum intercepit. Ibi Legis Salicæ conditores, Salegast, Windegast, Bodegast, et Wyusegast, a suis nominibus appellata, habuerunt domicilia, Saleheim, Windehove, Boedenhoven ad portas Lewenses, et Wuse seu Wuest-Kerck, quæ loca suo situ demonstrant in proximo esse Dispargum, Sedem Saliorum. Quare Burgum, quem Clodio Rex incoluit, esse superiorem ac vastiorem locum Kakenburch, indicavit Wendelinus litteris scriptis anno MDLIV; coequo nomine censuit significari Regalem Burum seu Regiam domum, quasi antiqui Germani cum Scythis, Avaris et Bulgaris suos Reges Chaganos appellariunt. Præterea indignatur, quod Chifletius passus sit se decipi a quodam villico, ut Dispargum Lovanium inter et Bruxellam, ad villam Joannis de Mulder, in municipii Dusborch appendice collocaret; judicatque in Diatriba mea de tribus Dagobertis Francorum Regibus, lib. 4 cap. 8, istam Chifletii opinionem satis esse refutatam: ad eam itaque remittimus Cointum et alios, qui Chifletium temere secuti sunt, et huic Tractatui finem imponimus.*

95 *Hactenus Henschenius, cuius et Wendelinus prælaudati sententiam puto non reprobasset Celsissimus Mecenas noster Ferdinandus Furstenbergius, in suis ad Monumenta Paderbornensia eruditissimus Notis, pag. 156, ubi de Desenberga ad Dimolam, Gelenio credita Dispargum fuisse; neque Diestæ prætulisset Duisburgum ad Rhenum; si considerasset de eo agi tempore, quo Franci Salii, non solum a primis suis ad Isalam sedibus, sed et a secundis in Batavia pulsi, sub Juliano Imperatore, sibi perquam benigno, in Romanum solum trajecserant, sponte sua se cum rebus suis ejus fidei permittentes, ut tanto ante Chlodionis regnum scripsit Zozimus; et quidem apud Toxandriam locum habitacula sibi licenter figendo, ut addit coævus Zozimo Ammianus; unde hodiedum agri inter Herkam, Taxandriæ oppida, Vranckrijck, id est, Francorum regnum dicuntur; et juxta Diestam ipsam Selheim, Sellick, Selbemde, id est, Saliorum domus, vicus, prata, veterum possessorum nomen retinent molliori nostra dialecto. Cum ergo Gregorius Turonensis eosdem ait transacto Rheno Thongriam trans-*

Sedes Saliorum Francorum

Dispargum et Disthemium,

*uno nomine
Dista appellatum.*

*Diversa de
Duisburgo
trans Rhenum
sententia,*

B *Ambivariti,*

C *Taxandri.*

F

Sed situm. Anctor denique Vitæ S. Gummari, xi Octobris D illustrandæ, testatur villam Ledonem (oppidum Liram intelligit) uno a latere respicere Taxandriam, a latere altero Reynensem provinciam, et hasce provincias amne Nita, seu Netha, influente in villam, sequestrari. Universim tamen Plinius lib. 4 cap. 17 extera a Scaldi Taxandros incolere scribit, ut ipsos quoque Reynenses rideatur inter Taxandros numerare.

measse

A measse, ibique Reges erinitos super se creavisse, atque eorum unum, ac forte primum Chilgionem habittasse apud Dispargum, quod est in termino Thongrorum, quibus in partibus habitabant usque Ligetim fluvium Romani (sicuti testatur etiam lingua eorumdem, quam modo Gallicam seu Wallicam vocamus, hodiecum superstes, et a qua pars Brabantiae Brabant-Roman Francis, Tentonibus Walsbrabant, dicitur) cum, inquam, ita scribit Turonensis, certos nos reddit, sese aut non lectum aut non intellectum ab Aimoino, trecentis post ipsum annis scribente. Hujus tamen unius testimonio Celsissimus ait, asserentis quod Rex Clodio, angustos regni sui fines dilatare cupiens, exploratores a Dispargo trans Rhenum dirigit; et ipse cum exercitu secutus, Cameracum civitatem obsidens expugnavit et cepit. Edita quidem et manuscripta Turonensis exemplaria multa pro, Thongria Thungrisque, habent Thoringiam, Thorin-gosque, et hoc legisse videtur Aimoinus, eoque facilius ipsos ad Rhenum collocasse, quod ibidem etiam Franci, sed Ripaarii, habitatant: verum Morelius et Isaacus Pontanus asserunt, meliora antiquioraque generis utriusque exempla priorem preferre lectionem. Quamquam idem fortasse nomen utrumque est: nam Procopius Cæsareensis, Turonensi paulo senior, lib. I rerum Gothicarum Thoriugos barbaros, permisso Augusti Cæsar, has sedes habitasse ait: nec inverosimile est Barbaros illos Procopi, ex Germanic Thoringia, nunc Duriingen, advenisse in hanc Belgicam, atque ex veteri illo longiori nomine contractius nomen Tongrorum fluxisse, sicut initio conjectatur Henschenius.

*ex seculo 4 et
6 scriptoribus
refutatur.*

B quam idem fortasse nomen utrumque est: nam Procopius Cæsareensis, Turonensi paulo senior, lib. I rerum Gothicarum Thoriugos barbaros, permisso Augusti Cæsar, has sedes habitasse ait: nec inverosimile est Barbaros illos Procopi, ex Germanic Thoringia, nunc Duriingen, advenisse in hanc Belgicam, atque ex veteri illo longiori nomine contractius nomen Tongrorum fluxisse, sicut initio conjectatur Henschenius.

*Wendelinus
Pastoribus
Diestensis
scribens,*

C modum viris, Dominis Bartholomæo Pluckero et Leonardo Schyndelio, Pastoribus S. Sulpitii et Begginagii Diestensis; et tenor ejus talis est.

doceat Dispar-

istic quaren-
dum ubi Legis
Salicis condi-
tore sua ha-
buerunt domi-
cilia

97 Septimus jam annus labitur, Viri doctissimi juxta ac pientissimi, cum leges Salicas, disquisitione soli natalis, tñm et suo Glossario illustratas, publice exhibui; satisque mihi commonstrasse visus sum, Dispargum Castrum (quod nescio an Pharamundus, Rex ille Francorum primus, ejus certe filius Clodio habitavit) non alibi esse querendum, quam intra ipsum oppidum Diestense. Cur autem eidem loco assignaverim Chlodionis Domicilium; non temere est a me factum: quandoquidem quatuor Legitorum Gastorum Domicilia Saleheim, Vinde-hore, Lodchore, seu prout Actuarii scribunt Bode-horen ad portas Lewenses; et Huse seu Hustkerck, nobilitata loca per suos Dominos, Salegast, Windgast, Bodegast et Husegast, hoc ipsum oppidum Dispargum de proximo commoustant, ut omittam Taxandriam locum, vulgo Tessenderloo, ac Sigēnam vulgo Sichem, et tot alia Malbergiorum loca per Taxandriam comparentia, extra quorum confinia Dispargum cogitari nec potest nec debet.

Maji T. VII

98 Quamquam autem hæc tam certa sint, quam D quidvis aliud a conjecturis certitudinem suam mutuans. Ecce tamen ut nuper Deuseburg (inter Lovanium et Bruxellam municipium modicum) Dispargi *stetius substi-* *pro quo fra-*
stra Deusen-
burgum Chif-
totam gloriam ac nomen ad se trahere conatum est: *tu:*
quoniam supersunt (ut dicitur) *viri senes ac fide digni*, qui viderunt rudera et vestigia veteris *Castri Duisburgensis*, in loco ubi villa Joannis de Mulder dicta, in municipi appendice, quæ vulgo Yseren. Sie Chifletius in suo Childerico redivivo, edito Antuerpiæ apud Moretum pag. 8: quæ Doetissimus Henschenius in suo Dagoberto p. 249 tamquam ridicula explodit; et indiguo ego tecum, eum video virum tantum, quantum est Chifletius, se passum decipi a postremo Distii quæstore seu villio de May, qui negaverit Burgum Diestensem vocari den *Diester Borch* sed den *Borch* simpliciter. Quasi den *Lummenschen-Borch* non sit Lummensis Burgus, quia illieineolæ simpliciter efferunt den *Borch*. Quasi den *Lovenschen-Borch* non sit Lovaniensis Burgus, eo quod Lovaniæ vocetur simpliciter, op den *Borch*. Quasi denique Dispargum seu Diopergum (ut in aliis exemplaribus legitur) seu Dieshargem apud Fredegarium, non sit *Diest-Borch*: quod nunc quidem vocatur *Diest*, in E diplomate vero Zuentepolchi Regis anni 1000, *Diosta* [Quin et in diplomate Caroli simplicis, dato sub notis annis 1000 et 1005 significantibus, *Testis villa*, ad quam pertinuerat forestis, quam constat in pago *Luvieni* atque in Comitatu *Sichardi* sita, rectius fortassis scriberetur *Tiestis villa*, et *Diesta* esse intelligetur; sicut Pagus *Luvienensis* non videtur alias a Lovaniensi posse concipi; et *Sichardi Co-* mutatus haud dubie est *Schemensis*, a Sicardi seu Siconis habitatione nuncupatus. Ego in meo ad Leges Salicas etymologico docui *Died* et *Thied* veteri Francica lingua significare *Populum*, unde derivatum adjectivum *Dietsch* vel *Thietsch*, *popu-laris*, per transpositionem pro majori facilitate assumptam, in nomen *Diest* vel *Thiest* deflecti potuit: nec est quod aliquem moretur diversitas scriptionis *burg*, *berg*, *borg*, *burg*; alias *parg*, *perg*, *porg*, *purg*, quorum priora *montem* significant, posteriora *arcem* seu *burgum*: nam omnia sunt ab eadem radice, et quia in montibus stribantur arces, facile alternabatur antiquis pronuntiatio, sicut ex *bergen* occultare, formatur *parcium geborgen* occultus.]

99 At eniā, quam recte asserui Dispargum Chilgionis esse Diest vestrum: tam oblique in ipsum Burgum impegi, quem putavi esse collum istum minorem, inter duas ecclesias, S. Mariam de Burgo et S. Joannem de Burgo. Postquam enim omnia ruminavi ac perpeudi, Burgus quem Chlodio Rex incoluit, est ipse superior ac vastior locus *Kaken-burch*; non ex eo dictus, quod prospectet eminus in circumsita loca; sed quod ejus etymon sit sonet-que, *Regalem Burgum* seu *Regiam Domum*. Quod enim nunc dicimus Koninck, olim tota Germania, cum confine sibi Seythia, vocabat Khagan seu *Kagan*, unde *Kaganick* et *Kaganinck*. Nihil frequentius est in historicis quarti et quinti seculi, quam legere Seytharum, Chazarorum, Avarum, et Bulgarorum *Chaganos*. Multus est in his Cedrenus, Zosimus, Paulus Diaconus, aliqui, docentes illarum gentium seu Reges seu Regulos vocari solitos *Caganos*. Sie ergo *Kagenborch* est *Regius Burgus*, ejusque jurisdictio ac territorium *Kaggen-Vinne* scribitur in Actis publicis vestri Magistratus, quomodo in hac nostra Flandria *Tielwanni* olim, nunc *Dickelvin* haud procul Gandavo. Atque adeo id verum est, per *Vinne* designari Fines ac jurisdictionem, ut jus jam dictum et administratum, hoc est sententia, vocetur *Vin-nisse*, vulgo *Vunnisse* et *Vounisse*, a Latino *Finitio*, *definitio*, *definitiva* sententia [seu potius a veteri

*Etymon
Diest atibi
suggerit,*

*et indicat
R. Chlodionis
autam
F*

fuisse Ka-
kentorg,

*quod domum
Regis inter-
pretatur,*

*uti et Kag-
gen-vinne.
eiusdem di-
strictum,*

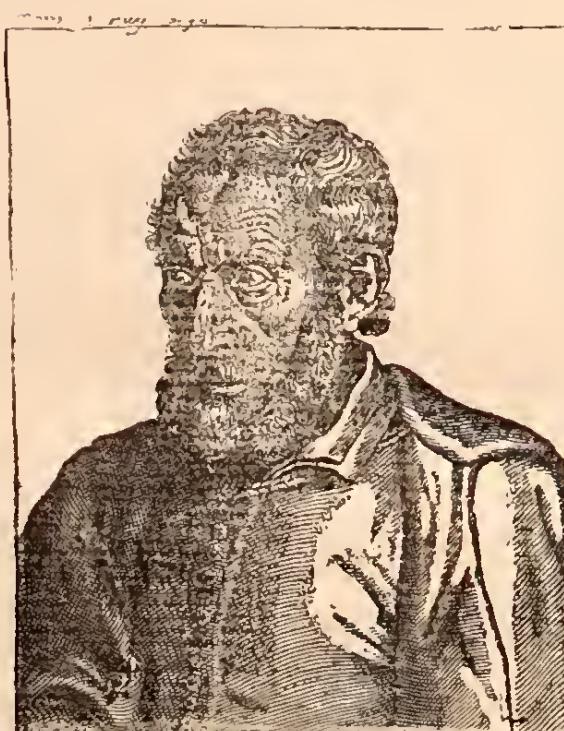
A Francico *Vinnen* decidere, unde *Vinne* cæsura seu pars decisa, et *Vinnich* dicitur ferox, imperiosus, quasi ad cædendum ac decidendum promptus.] *Kagghenvinni* ergo est *Cugguni* seu *Regis Jurisdiction* ac territorium, et *Kogenburgus* est *Regium domicilium*: quod post Salicas meas leges editas serius demum didici, a quodam vestro cive, mediocri viro, commemorante mihi *Burgum* illum suisse Domiciliūm seu Palatium Regis cujusdam, cui nomen fuissest *Cacus*. Ita scilicet per fabularum tenebras fugitiva est antiquitatis notitia

100 Ceterum quod illustrare istas potest ac debet, est ipsa antiqui istius ac Regii Burgi designatio iconica; optime egomet vobiscun illic esse, ac delineare in charta vel membrana, non tantum Burgi Regii dimensionem totam, sicut extat hodieque, sed et totum ipsum Diestense oppidum, multum habens antiquitatis, et inde gloriae apud posteritatem: præsertim cum non nisi Regiis sumptibus perfodi potuerint istæ rupes ad *Kacoburgum*, et alteræ ad portam *Scaffrenensem*, quæ vel sola duo ingentia opera Regale *Dispargum* vindicant, etiam si nulla superessent alia. Quia vero circumstrepenti bus undique nos armis paulo minus absimus ab ob- sidione, circuinque circa nihil cernere est præter vastitatem et itinerum infestorum latrocinia; quod unum possum, rogatum velim per vos Magistratum vestrum, ut civitatis *Diestensis* velint eurare exactam Ieonem ac Topographiam, per artificem aliquem delincandi peritum: atque hanc gloriam (quam ego primus indicavi Patri Henschenio, Henschenius Chifletio, Chifletius retractavit) tradere ad posteritatem, seu mea seu doctioris alterius seriptione plenius informandam. Hoc Rogati estote. Viri præstantissimi, a vestro, quem amatis (scio) Godefrido Wendelino, Luminareano, Canonico et Seniore Officiali Tornacensi. Tornaci hæc XXIX Augusti MDCLV.

101 Fuit Wendelinus tante vir astimationis apud Tornacenses, ut eorum quidum non dubitaverit ipsius effigie in æs sculpta hanc Epigraphen subjecere.

Ausonio, Graeco, Hebraeo sermone disertus, Consilium Themidis, delicium Sophiae; Qui rerum seriem, numeros, cœlique meatus, Omnia qui noscit, noscitur hac tabula.

*Elogium et
effigies Wen-
delini*

EFFIGIES REV. ET DOCT. VIRI
D. GODEFRIDI WENDELINI
Obiit Gandavi A. 1667.

His consentiens noster R. P. Guilielmus Hesius, cum D illam forte imaginem vidisset, et coxtanai sui Henschenii effigiem similiter cuperet expressam videre; optarit utrasque tabellas componi ad invicem; sicut comparata inter se utriusque ingenia operaque laudabut, ac priori quidem mortuo hanc inscriptionem aptavit:

WENDELINUS hic est *GODEFRIDUS*: Si- dera quo non

Ullus adhuc mensor rectius ire dedit.

Temporaque ex illis per secula lapsa coegit

Non interrupta certius ire via.

sub alterius tum adhuc viventis tabula, sic legi voluit idem Poeta, pridem Jubilarius, neclum tunen effatus, imo ipso quo haec edimus anno adhuc vegetus, licet biennio dumtaxat minor nonagenario.

Hic *HENSCHENIUS* est *GODEFRIDUS*: qui sua enique

Sanctorum merita et tempora distribuit;

Erroresque vagos in leges ire coegit,

Temporaque ex illis currere certa dedit.

Denique ambos, tam similes, dignosci ex vultuum li- neamentis jubens, sic concludit.

Ad numerum cœli *GODEFRIDIS* ite duobus, E

His dueib⁹ nullus cursibus error erit.

Etas prisca duos *DAGOBERTOS* miserit uui;

Ne confundat et hos, biua tabella vetat.

Henschenii imaginem in fronte deditimus; hic exhibemus Wendelinum, et communis amici desiderio fecisse credimus satis, nec eruditis Belgis rem ingratam, quod utrumque Godefridum sic perennare voluerimus.

APPENDIX II

De Comitatu Lossensi et Diostensi in Tun- gria et Taxandria.

Ex MSS. Aegidii Voechti Averbodiensis.

Wendelini discipulum professus se est R. D. Aegidius de Voecht, patiarum antiquitatum æque ac ille studiosus scrutator, ante ipsum autem prentissime defunctus anno MDCLXII, XIII Junii, in antiquissimo Præmonstratensis Ordinis apud Taxandros Averbodiensi monasterio, a Comitibus Lossensis suis, ubi Camerarii titulum auncis XIV obtinuit, ante Supprioris munere functus. Hic studiorum suorum insignia ibidem reliquit monumenta, hactenus inedita, interque ea Comitatus Lossensis descriptionem; in qua Dispargi præmemorati meminit, jam inde ab initio hujus seculi in istius urgenti illustrationem incumbens; uti ex J. B. Grammayo nobis constat; qui anno MDCLX Tructatulum vulgans de Barouatibus, Arscotano in Brabantia Ducati subjectis, quorum quintus Diestensis est, pag. 56 in murgine notat, velut ex suggestione Domini Voecht acceptum, in quadam Arnoldi cujusdam charta; anno MCC Diestum nominari. His animadversis fieri posse cogitavi, ut et ille aliquid nos doceret, hanc alienum ab argumento, quod Henschenius ac Wendelinus tractarunt: et cupidus occipiendi specimen Commentarii, neclum vulgo noti, dedi Averbodin litteras. Haec ut venerunt in manus Reverendiss. D. Servatii Abbatis, doctissimi Senis, nostrorumque operum peramantis, continuo requisivit Aegidii sui manuscripta, eisque haud perfunctorie evolutis, designavit transcribenda loca proposito huic opportuna, tanto cum judicio, ut omnino digna videantur quæ in lucem eant, nec tantum Auctorem suum, sed etiam Monasterium commendent, quod tamē educavit. Rem orditum Aegidius ab ovo, hoc modo.

103 Ditionem, Leodiensem hodie dictam, atque in ea Comitatum Lossensem, cis et citra Tameram fluviū, devicta prius Gallia, Julius Cæsar armis domuit, docet, Fran- diuque post permandere in potestate Romanorum; do- nec

comparati
cum Hen-
schenio.

trans Rhenum ac Mosam pulsos,

in Taxandria prope Tungros consedisse,

A nec, concidente paulatim eorum Imperio, illam Franci fecerunt suam: qua occasione, dicam. Ipsi, antiquissima nobilissimaque Germanicæ nationis portio, Sedibus suis pulsi a Saxonibus, transmisso Rheno, concesserunt primum in Batavorum insulam, ibique fixere domicilia; donec eos rursus inde ejecerunt, Saxonum seu confederati seu clientes, Quadi; quos Julianus Cæsar et Ammianus Chamavos vocant. Erant Franci etiam isti, sed nequaquam Salii, a Sala, id est, Palatio sic dicti; eaque propter populari in illos seditione moti, exos habebant, tamquam primores nobilioresque; tandemque idem quod Saxones ausi, tota etiam expulere Batavia, seseque Quados, id est, rabulos et rebelles dixerunt. Pulsi isto pucto Salii, quo se reciperent, non habebant, nisi bona fortuna ad Romanas, a quibus haud abhorrebat. Quod itaque felix auspicatumque fuit, intra fines proximos regionemque Taxandriam (quæ non ante annum virginei partus MCC erupta est vocari Campania) immigrarunt: ibique habitare cœperunt circa annum æra Christianæ CCCLVII; sed prælicenter, id est, non obtenta a Romanis id faciendi facultate. Hinc anno proximo Julianus Imperator, cognomento Apostata, Parisiis movens, inquit Ammianus, petit primos omnium Francos, quos consuetudo Salios appellavit, ausos olim in Romano solo apud Toxandriam locum (*Tessenderlo*) habitacula sibi figere prælicerter: cui, cum Tungros venisset, occurrit Legatio prædictorum, opinantium reperiri Imperatorem etiannum in Hibernis, pacem sub hac lege prætendens, ut quiescentes eos tamquam in suis, nec lacesseret quisquam nec vexaret. Hos Legatos, negotio plene digesto, appositaque conditionum perplexitate, ut in iisdem tractibus moraturus dum redeunt, munieratos absolvit: dictoque citius secutus prefectos, Severo Duce missis per ripam, subito cunctos aggressus, tamquam fulminis turbo percussit. Jamque precantes potius quam resistentes, in opportunam clementiæ partem effectu victoriae flexo, dedentes se cum opibus liberisque suscepit. Chamavos itidem ausos similia, fines scilicet Romani Imperii invadere, adortus, eadem celeritate partim cecidit, partim acriter repugnantes, vivosque captos compegit in vineula, alios præcipiti fuga trepidantes ad sua interim abire permisit. Hæc ille.

B 104 Zosimus paulo explicatus. Saxones, inquit, omnium eas regiones incolentium Barbarorum et animis, et corporum viribus, et laborum in præliis tolerantia fortissimi habiti, Quados, sua nationis partem, in solum a Romanis occupatum immittunt. Hi Saliorum gentem, Francorum portionem, et vi Saxorum in insulam Bataviam suis e sedibus rejectam, expulerunt. Hæc enim insula, cum prius in universum Romanis paruisse, a Saliiis hoc tempore possidebatur. Julianus ea re cognita, Quados quidem aggrediebatur, jusso prius exercitu cum Quadis acriter dimicare; Saliorum neminem occidere vel prohibere, quo minus in Romanorum fines transirent, quod non ut hostes Romanam ditionem invaderent, sed per vim ac coactionem a Quadis expellerentur. Quid posset a quoquam in rem nostram dici explicatus? Pergit tamen Zosimus; et hac, inquit, animadversa Cæsaris humanitate, Salii, partim ex insula cum suo Rege trajeerunt in solum Romanum, partim correpta fuga conserderunt ad limitanea. Verumque apparet, Salios emigrasse ex Batavia, beneficio Julioni in sibi concessam Taxandriam; et partim quidem occupasse hanc Superiorem cis et citra Yameram, ut et Comitatum Lossensem Hasbaniamque attingerent; partim consedisse circa Bergas ad Zonam, qui limes est Taxandriæ, circa Stenobergam, circa Sevenbergam, circa Bergam S. Gertrudis; quæ omnia sunt Taxandriæ limitanea inferiora, ut non oscitanter Zosimus scripsit κατέσταν, quo descendisse atque in-

D feriora in sedisse doceat. Atque hac ratione Salii, etiam in Comitatum Lossensem aliasque Hasbania oras delati, eas din postea in pace et tranquillitate possederunt, uti et Taxandriam. Quin et Quadi, a Juliano per Salios, uti scribit Zozimus, tandem ad maximas redacti angustias, deque multis pauci facti, cum Duce suo se dediderunt Cæsari.... qui deinde non solum Salios, sed et Quadorum partem Legionibus adscripsit: et hi concessam sibi prope Taxandriæ-locum habitationem, Minechleno in Legibus Salicis cap. 32 dictam, retinererunt vulgo appellatam Quaed-Mechlen, id est, Quadorum Minechleno, sive ut nunc diceremus Quadorum-Mechlinia.

105 Porro uti postea Romani Imperii interitus extorandum dedit regno Burgundionum in Sequanis, Gotorum in Italia, Hispania et Gallia, Vandalarum itidem in Hispania et Africa; ita quoque nobilissimi omnium regni Francici in Gallia occasio fuit; quod in hunc modum processit. Anno Christi Serratoris nostri quadragesimo sexto, Arcadio et Probo Consulibus, Stilico, natione Wandalus, idemque Socer Imperatoris Honorii, ac filio suo Eucherio affectans Imperium, gentes copiis viribusque intolerabiles, Alanorum, Suevorum, Wandalorum, Burgundionum, ultiro in arma solicitans, deterso semel Romani nominis metu, suscitavit; et interim ripas Rheni quatere ac pulsare Gallicas voluit: sperans sub necessitatibus circumstantia, quod et extorquere Imperium genero posset in filium, et gentes barbaræ tam facile comprimi, quam commoveri valerent. Sed excitatae illæ per Stiliconem multæque cum iis alia, Francos proterrunt, Rhenum transeunt, et Gallias invadunt. Ita Orosius lib. 7 cap. 38 et 40. Ecce hic alios a dictis Francos, tum ultra Rhenum adhuc incolentes, quos ubi protrivissent, multæ et barbaræ prorsus gentes ab Orosia recensitæ, illi pariter superato Reno venerunt ad Gentiles suos; totaque Francorum gens, ab eisdem Saxonibus et Thoringis, Vandaliæ parte, exagitata atque extorris facta, infudit se in Taxandriam vicinamque Tongriam, cis et citra Mosam fluvium, agrosque in solo Romano longe lateque vacuos insedit; pro eo ac ante octo annos Arcadius et Honorius Augusti, lege quoque lata, invitaverunt exteris nationes, ut ex variis gentibus varii populi vellent immigrare in ditionem Romanam, eisdemque terræ Leticæ, Franca lingua Ledich, id est, Vastatæ, desertæ, et incultæ assignarentur, quo arvo jacentia juvarentur cultu, et arma delectu. Atque istud est quod in notitia utriusque Imperii legitur, Præfectus Letorum Lacensis prope Tongros.

Satiis postea juncti Franci trans Rhenum reliqui, E

F 106 Ad tempus Gregorii Turonensis, lib. 2 cap. 9, verba spectant. Tradunt multi, inquit, Francos de Pannonia fuisse digressos, et primum quidem littora Rheni amnis incoluisse, dehinc transacto Reno Tongriam transmeasse, ibique juxta Civitates vel pagos Reges Crinitos super se creasse, de prima, et inutilem positurum operam.

pellentibus eos inde barbaris

107 Ad tempus Gregorii Turonensis, lib. 2 cap. 9, verba spectant. Tradunt multi, inquit, Francos de Pannonia fuisse digressos, et primum quidem littora Rheni amnis incoluisse, dehinc transacto Reno Tongriam transmeasse, ibique juxta Civitates vel pagos Reges Crinitos super se creasse, de prima, et inutilem positurum operam.

A ut ita dicam nobiliorum suorum familia. Nec frustra ille interpolavit (ut ita dicam) quod enim lacutio tunc Francia efficerat, van't Saligh gheflaght, cum præfatione venia verit, de nobiliore familia, id est, Salica. Ad temporis itaque Epocham quod spectat; potestaquam Franci Salii Taxandriam Comitatunque Lassensem insedissent, et supra totos sexaginta annos pacifice et omnium hostium securi incoluisserent, atque ad eos præsidii causa etiam ceteri Franci Transrhennani ante annos circiter duodecim advenissent; anno tandem Christiano CCCXX, collatis inter se consiliis exutoque Romani nominis amore, posteaquam Arelati captus occisusque fuit Constantinus, excusso Honorii Cæsaris metu et jugo. Regem sibi proprium crearunt, idque cis Rhenum intra hanc nostram Tongriam. Cujus sententiaz fuerunt, non modo meus olim præceptor Wendelinus, sed et duo doctissimi e doctissima Societate Scriptores, Braherius et Fixen. Primus ergo anno prænotato (si octo tantum regnarat annos) ad regiam dignitatem Faramundus ex Salii erexitur; nobilissimæque Monarchæ Francicæ fundamenta jactit; cum paulo ante, totius Francicæ gentis assensu, a quatuor Gastis, Hulstheræ conditæ essent leges Salicæ, uti Wendelinus solidissimis argumentis, in Natali solo earumdem, probat. Prosper in Chronico ad annum Arcadii et Honorii XXV scribit, Faramundum regnasse in Francia, nempe Tongritana; annoque sequenti contigisse solis eclipsim, id est, anno redempti orbis, juxta accuratum Wendelini calculum CCCXXI, die XVII Maji, feria tertia. Faramundus igitur, Marcomiri filius, regnum exorsus est anno CCCXX, et forte triennio citius, si undecim regnavit. Habemus omnino circa Tameram nomina illustria, quibus admonemur, noram seu minorem Franciam his oris capisse indigitari: nam inter Halen et Hercam magnus est Campus, Vranckrijck; et circa Hasseltum ora est, cui item Vranckrijck est nomen; interque hæc ad fluvium Tameram pascun, inter istum Tameran et emissarium De Laeck jacentia, rocantur het Fransbrouck, id est, Pascua Francica, sub territorio quidem nunc Lumpensi, parœcia tamen Hercana sive Capellania Schalensi: et infra sequuntur de Seelbemden, id est, Prata Salica, inter Hercam et Lumpnam sub decimatione Hercanum: post quæ deinde sequitur vicus Seleheim, quod est Saliorum domicilium, Comitatus olim prænobilis; quem Wibo sive Wicboldus et S. Adela uxor ejus, parentes S. Trudonis, Francorum nobilissimi, possederunt: quod et Salegasti, unius ex quatuor legum Salicarum conditoribus, prius domicilium fuerat. Cujus, ex adverso Ecelesix, in pratis ad

B C Tameram, visuntur, palati antiquissima rudera, lapidesque, et fundamento reliqua, Comitum illorum decus testantia.

107 Cum itaque tot indiciis certo jam constare incipiat, quæ Saliorum prima Sedes, quas omnes in suis Belgii Brabantæque tabulis expressis Langerenus Chorographus, hic adeundus; si conjecteræ locus est, ego quidem, inquit profunde doctus Wendelinus, Faramundum levatum crediderim in campo Vranckrijck, Halen inter et Hercam, inque illo admodum prædiolo Regni, het Koninkrijck dicto, ubi anno MDCXXII effossæ sunt urnæ cinerum et ossium, ex adverso Sacelli Donkani, baud procul a portis Halensibus. Regiæ constituendæ non est repertus aptior locus, quam quo hodie Diesta, amplum atque insigne ad Tameram fluvium oppidum, conspicitur; ut qui non tantum Taxandrioloco minorique Franciæ esset vici-nissimus; sed quod nihil eorum decesset, quæ ad aulæ regiæ majestatem poscuntur; non fluminis aquarumque et pictionis copia, neque pratorum aut pascuorum ubertas, sine qua non potest ulla aula cogitari; non silvæ frequensque venatio, non paludes, non denique vineæ, quarum tum hic tractus, et quidem generosarum, ferax erat. Estque ibidem Burgus quidem exiguis,

quem Reges inhabitarunt, id est, Clivus oblongus, sa-xens, in abruptum præcipitum desinens; ambitus, ut Wendelinus mensus est, pedum MMM, altitudine pedum DCC, sed amoenitate loci, propter fluvium prospectumque in silvas, vineas, agros ac prata utrimque lætissima, paludesque piscoissimas, dignum profecto Principibus domicilium; ut si Faramundus, per ista Francorum prima exordia, locum ullum voluerit diligere, non alium debuerit quam hunc ipsum in Taxandria, vel etiam Hasbania exoptare, ubi Regnum auspicari posset, ac filio Chlodioni insidendum relinquere, quod fecit anno CCCXXVIII. In illo Dyspурго sive Dyspargo castro Regia fuit, pro Germanicis moribus Germano-Francica, hoc est, rufis et incondita; lignis quippe, nec nisi subter in fundamentis lupidea vel saxa; quorum magnitudo ac moles cum vestigiis cavearum lodiisque superest; quippe cum nondum sint ducenti anni, ex quo ædificia illa desierunt, quæ incoluerunt Principes Die-stenses, ab anno DCC ad annum MCCCCLIX, quando illic Joannes ab Heinsberch Ex-Episcopus Leodiensis ex familia Lossensi expiravit, in castro de Diest, die de-cimo octavo Octobris.

sub nomine
Dispargi seu
Dispurgi,

108 Et ut de Faramundo, an Distburgum inhabi-taverit, ambiguum sit; illud incoluisse filium ejus Chlodionem, certissimum et indubitatum est ex verbis Gregorii Turonensis: Ferunt etiam, inquit, tunc Chlodionem, utilem ac nobilissimum in gente sua, Regem Francorum fuisse, qui apud Dispargum-castrum habitabat, quod est in Termino Tungro-rum. Hanc lectionem totidem istis litteris rotunde et nitide præfert editio Ascensiana, quam Judocus Badius anno 1512 Parisiis procdit, dedicavitque Guillelmo Petit Confessario Regio, professus, ejus auspicio, ductu, exemplariumque impendio curatam editionem. In illis ergo exemplaribus comparuit nomen Tongro-rum, non quod postea subrepsit Toringrorum. Intra diocesim ergo Tongricanam, hoc est per Hasbaniam, situm est istud Dispargum castrum, si tamen sana est istiusdem nominis lectio: nam Ado præfert Dyspor-gum, Aimoinus Disbargum, levi sane, nec ullius momenti diversitate; et quæ comparata cum dialecto nostra, facit ut audeamus legere Distborgum. Quod quam felici conjectura Chifletius primus pronuntiare ausus est, primamque Francici Regni sedem assignare in Oppido Diestensi, tam idem Wendelinus solidis ar-gumentis, demonstrationeque Mathematica evincit, ut nulli, nisi perricaci, dubitandi relictus sit locus, quique contumaciam ideo suscipere velit, quod optanda sit constantia. Nota tamen Diestam oppidum, aliquando, ut infra videbitur, appellatam Dioste, illoque nomine F suisce celebratissimum.

E sub rege
Clodione,

alias Diostæ.

109 Prusne fuerint Comites Lossenses, quam Franci hanc minorem sive Tongricanam Franciam transirent; an ex Francis hic et cum corum orti Re-publica sint, hactenus quod nullum aliquem scriptorem, quantumvis diu multumque inquisicerim, investigare potui: istud modo mihi competissimum, Lossense nomen Diostiensi antiquius, Comitesque ante dictos Lossenses, quam Diostenses, quod etiam ante nos ex veteribus monumentis observavit Ludovicus Guicciardinus, homo quidem Italus, sed accuratissimus rerum Belgicarum perscrutator. Lossa, vulgo Borchloon, id est, Loscastrum, inquit, Trudonopoli sesquileuca, Leedio quatuor ipsis leucis abjungitur, oppidulum tolerabile, et insigni in pagos agrosque jurisdic-tione conspicuum; adeo ut et Comitatus titulo celebretur. Quam dignitatem comperio huic statui antiquissimam, atque inde a Carolo Magno. Etsi a veteri suo Dynasta audierit, aliquando Comitatus Diostiensis. Habuit eo titulo perillustres aliquot et famosos Principes, cessitque tandem Imperatoris illius donatione Rogerio Dano, uni e Paribus Franciæ, quos Itali Palatinos dicimus, Pulcio, Bo-ardoque

Hinc Lossen-ses Comites,

postea Dio-stenses di-cit,

A jardoque et Ariosto in Poematis suis admodum celebratos. Postea vero resumpsit genuinum suum et praesens nomen, et in Praesulum Leodiensem potestatem devenit. Ecce prius Lossensis comitatus, deinde Diostiensis, etiam ante tempora Curoli magni dictus, rursusque Lossensis appellari coepit, perseveratque. In hoc tamen ille fallitur, quod Diostiensem, a veteri quodam Dynosta dictum scribat, cum nullus hujus nominis fuerit, sed Diostae civitas hoc nomen dederit: nec enim Comitatus, aliaque celebriora loca ab hominibus, sed hi ab ipsis nomenclaturam mutuari solent; puta Ducatus Etruria, non a Medicis qui illum obtinuerunt Medicinus, dicitur, sed ipsi a Dueatu audiunt Magni Duces Etruriz,

110 At quando Lossenses Diostiensis comitatus versusimillime titulum obtinuerint, edisseram: Ex Dispargo Clogio (verba sunt Gregorii Turonensis) missis exploratoribus ad urbem Cameracum, post perlustrata omnia, ipse secutus, Romanos poterit, civitatem apprehendit: in qua paucum tempus residens, usque Suminam fluvium occupavit. Hactenus ille. Ex hoc igitur Brabantiae Dispargo prolatu primum regni Francie pomaria, Cameracum usque sub annum ccccxxxviii, quando etiam ad Vicum Elenani, quad est Lenense Castrum (vulgo Lens) turbatae sunt nuptiae, quas describit Sidonius, optimeque interpretatus est Adrianus Valesius, qui et factum hoc definit.

Aetio et Sigisvulto Coss. prout Marianus Scotus produlit. Atque ub inde usque ad annum cccclii (qui Sigiberto cccxliv) Ambianos, Belluvacos, et quidquid inter Sequanam ac Ligerim erat, Francico regno adiicit idem Chlodio: isque ut quidam volunt, Cameraci; ut vero alii, Samarobrix Ambionarum, Regni Sedem postremum collocavit, ac denique anno * cccxlviii obiit. Atque in hunc quidem modum nuda verba Gregorii Turonensis, et cum sequentibus cohærent omnia, et cum superioribus (ubi patuit cis Rhenum regnasse Faramundum, cis Rhenum illi mortuo successisse Chlodionem) et inter se quadrant optime, ut Clodio transferit Carboniam, statim ab ipso Dispargo sibi a januis obvium, a portis quippe Diestensibus incipientem.

Eum in regno Francico sequitur Merovingus affinis, tantopreque illud auxit, atque transmisit ad posteros, ut ab ipso Merovinga Regum series nomen obtineat. Successorem reliquit filium Childericum Primum: præfuitque varia fortuna annis xxiv, ad usque annum * cccclxxii. Clodoveus vero Childerici filius regnum adiit circa annum * cccclxxxii. Qui a Clotilde uxore Christiana de amplectenda lege Evangelica sapienter admonitus, dum ad Tolbiacum (Zulpich) cis Rhenum, haud procul a Colonia Agrippina contra Alamannos prælio decertat, ipseque cum exercitu periclitatur, voto se obstringit, si victor evadat, suscipienda Christiana religionis: atque hoc pacto adjutus cælitus, fortissimam Alamanarum gentem ingenti prostrata clade perdomuit. Devictaque isti Alamanni atque in Francorum potestatem redacti, demulcendo Chlodovæ victori, ut fit, Francos item se suamque patriam Frauconiam nominare cœperunt ac perseverarunt, tanta nominis istius gloria, ut jam seculis aliquot Gallos quoque teneat persuasio, Francici nominis originem ex Franconia repetendi, quo nihil iueptius excogitari potest. Eodemque anno * cccxcvi Clodoveus victor in Galliam reversus, Christianis sociis iniciatur, a S. Remigio Rhemorum Episcopo: tandemque in fota concedit, anno regni sui trigesimo, Christi * dxl.

111 Sub quo horum quoquor Regum, Lossenses Comitatum Diostiensem, præcise adierint, non liquet: nisi quod ipsa suggerat ratio, primum a Chlodioque Regem Meroveum, nequaquam de Dispargo suo castro Diestæque oppido cogitationem deposuisse, sed illius dominatum Comitili titulo (quod jam tum in Regum

aulis frequentissimum) in Lossensem transtulisse, qui que ait beneficij a Rege accepti propagandam memoriā, illum recentiore Diostiensis Comitis titulum usurparit. Ex monumentis, inquit Wendelinus cap. 14, Ecclesiae Leodiensis eruit Carolus Laagius ejusdem Ecclesiaz Canonicus (quem Justus Lipsius cap. 1, de Constantia, virum sine fraude aut ambitione vocat, optimum doctissimumque Belgarum) Eu-cherium et Falconem fratres, invicemque Trajecti ad Mosam succedentes Episcopos Tongrenses, filios fuisse Comitis Diostiensis (in epte Placentius scripti Hostiensis) quorum Falco adhuc anno DXXIV vivebat; quoniam tunc S. Remigius Episcopus ad eum Epistolam dedit objurgatoriam, quo in Mosaguiensi Ecclesia (Mouson hodie) Jurisdictionem usurpasset, adversus jura Rhemensis Ecclesiae. Extat ea Epistola Tomo 1 Conciliorum Galliarum apud Sirmundum. Horum ergo Pater, Comes Diostiensis, vixit saltem circa annum ccccl, quo tempore, Clodione jam anno eccclviii mortuo, regnabat Merovæus, a quo credo Comitatum istum obtinuerit. Alios item Tongrorum Episcopos. Comitum Hostiensium filios nominat idem Placentius, et utique Diostensium debuit scripsisse: sed quod in monumenta Leodiensi nou pateat hominibus eruditis E prospectus, et Langi adversaria in potestate sint cu-jusdam hypochondriaci, nihil habeo quod proferam præter suspicio.

112 Unius tamen aureæ chortæ copiam mihi fecit prænobilis Ægidius a Bocholt Decanus sancti Lamberti: ex qua patet, desinente anno ccxcix, hoc est incunete DCCC, Zuentebolchum Regem Lotharingiæ Diostæ fuisse opud Comitem Angilramnum, ibique tria municipia ingenuitate donusse; ipsum lege. In nomine sancte et individuae Trinitatis. Zuentebolchus divina præveniente gratia Rex. Noverit omnium sanctæ Dei Ecclesiae fideliū, futurorum scilicet et præsentium nostrorum, industria; quoniam quidam fidelis noster, Venerabilis scilicet Comes Angilramnus, quedam sua mancipia his nominibus, Guodradam, Eckeninarum, Vustuvinum, nobis in proprium tradidit; humiliiter deposcens, ut ea in eleemosyna sui libera ac ingenua fecisset. Cujus petitioni diligenter acquiescentes, secundum legem Salicam, denarium de manu Episcopi excussimus, et sic ea a servitutis vinculo liberavimus, et ingenuitatis confirmationem illis concessimus: Nos quoque eminentius nostros apices eis fieri et conscribi jussimus, per quos monemus atque præcipimus, ut Feadem præfata mancipia, libera et ingenua firmiter omni tempore permaneant ita, quasi ab ingenuis parentibus fuissent procreata vel nata. Et ut bæc nostre confirmationis auctoritas inviolabilem obtineat firmatatem, annuli nostri impressione subter sigillari jussimus. Fraco Notarius ad vicem Rabaldi Archiepiscopi summique Cancellarii recognovi. Data quinto Idus Januarii, anno Incarnationis Domini octingentesimo nonagesimo nono, inductione tertia, anno quinto regni Domini Zuentebolchi gloriosi Regis. Actum Diostæ in Dei nomine feliciter. Amen. Nota Zuentebolchum illum Lotharingiæ Regem, ab æmulis exagitatum, circiter a bieunio Leodium præsidii causa venisse ad Frauconem Episcopum, ut nullo negotio etiam Diestam potuerit visere: ante Angilramnum autem prænominatum Comitem tulum gessisse feruntur, Berengerus, Odulfus, Ogerus Danus, a Carolo Magno ea ditione donatus.

113 At memoria patriæ nostræ Lossensis, veteres omnes, quasi uno ore et calamo, testantur, Diostenses Comites eosdem fuisse qui et Lossenses. Idem ex eis verbis asserit Trudonense Chronicou, Eucherioque et Falconi fratribus pro insignibus appingunt vulgo decem tenuias, ex auro et minio, tamquam familia propagatis Lossensi. Sanctum Perpetuum, Tongrorum Episcopum

Hostienses
inepte sub-
stitutus Pla-
centius:

Diostam pro-
bat charla
Zuentebol-
chi Regis
anno 899.

* imo cccclv

cum Franci
transita
hinc Carba-
narria sita

* imo
ccccclxxix

* cccclxxx
inde etiam
Rheni regnum
valde dilata-
tassent:

* cccxcviii

* ccix

Pro Diosten-
sibus Comi-
tibus.

Eidem autem
Diostenses et
Lossenses,

A scopum, *Placentius suo more vocat Comitis Hostiensis filium, de quo sacra tabula Leodiens ad diem quartum Novembris aiunt: Perpetuns, natus Comite Losseensi, vita et doctrina præclarus, Beato Gundulfo vigesimus tertius ordine in Trajectensi Ecclesia successit Episcopus. Monulsum quoque Placentius scribit Comitissæ Hostiensis filium. Quia vera ex S. Remigii Epistola certum est, Falconem in Episcopatu vixisse anno DXXIV, necesse est ut Ægilii Aure-vallensis relictæ Recentiarum sequamur sententiam, dicentum Quirillum mortuum anno DXXI pridie Kalendas Mojas, illique in Episcopatu successisse Eucherum, paucisque præfuisse annis, licet vulgariter ei tribuantur anni octo: quandoquidem Falco frater jam tum anno dicto DXXIV Episcopum egerit, potueritque vitam protraxisse ad annum DXXXII, quo eum obiisse in suo Chronico ad Chapeavillum doctissimus Bucherius adnotat.*

114 *Plaudus, S. Lamberti frater, legitur in Vita S. Huberti ultus S. Lamberti mortem circiter annum CCXV, dictus Comes de Osterne: quæ nomenclatura si eadem sit cum Diostiensi, de qua doctissimus Langius, facile assentiar, ut et ipse Comes Los-*

B sensis fuerit: nec quæram quomodo illi ista potuerit olvire dignitas, quam pater non habuerit; cum id temporis, ejusmodi Marchionum, Dueum, Comitumque Tituli, non forent hereditorii, nec transirent ad liberos, nisi novo Indulto Regum, quod rarius contingebat. Verum Antiquitatum accuratissimus perscrutator Wendelinus, pro Osterne, indicat legendum Ostercke; neque enim nomen illud alterum uspiam alibi comparet. Istud vero nomen Osterke inventur etiam in pervertasto Necrologio. Robertus deinde Comes Hasbaniae annis triginta post Plaudum, scilicet DCCXLV, donat monasterio S. Trudonis, Dongo, Mairholt, Felepa, Schaffine, proxima prædia, Diplomate dato in villa Ostrekias quod idem est ac Wustherck, intra ejus territorium Dongo y Mairholt sunt hactenus. Ibidem Lossenses seu Hasbaniae Comites suam Salam hubuerunt, antequam anno MCLXXXII conderetur Parthenon Herckenrode (in Sylva Hercana exsarta, sicut vox ipsa indicat) ibidemque in proximo sibi arcem Curingianam collievarunt; ad quom, cum degerent illuc, maximam partem Solam istam transtulerunt, otque ab arce deinde, Sala Curingiana Comitum Lossenium est dicta. Plaudius itaque Comes d' Osterne, non aliud loci Dominus fuit, quam Osterckæ, Wusthercæ sive Guistercæ, ut tum hodieque ab utentibus Gallico

C Idiomate pronunciobatur: facileque fuit G litteram a sribentibus comutari in O. Adde quod fluvius alluens Winterskovium, ubi S. Lambertus puer fuit educatus, ante annos mille (uti in vita S. Landoaldi a Notgero sub annum DCCCLXXX scriptu legitur) appellatus sit Archa, qui et vicum perfluens, Hasselensi oppido in itinere Trudonensi vicinissimum, ei nomen dedit S. Lamberti Archæ, sive cum aspiratione Harchæ, ut fortassis et Wustharcæ, a quo non nisi jaculatione bombardæ abjungitur; prænomenque Wust ad distinctionem alterius videtur præfixum, quod tractus ille per bella desertus et silvoso esset, quod Wust dicimus. Si quis Lossenses Comites cosdem esse cum Comitibns Hasbaniae, idem utrosque administrasse munus, diceret, non admodum refragerer, ut primo Comites hujus districtus dicti sint Lossenses, deinde Diostienes, tertio Osternæ sive Osterkæ otque Hasbaniae, quisque a tractu cui præsidebat.

115 *Othelbodus, Abbas xxvi monasterii S. Bavonis Gandavi, ob Otgiva Flandriæ Comitissa, Balduini Borbati, conjugi, circiter annum MXXX, rogatus Sanctos et possessiones sui monasterii recensere; Primus et præcipuus patriæ nostræ Patronus, inquit, est Sanctus Alwinus, cognomento Bavo, nobilissimus atque ditissimus Hasbaniensis pagi Comes, B. Ger-*

tridis Virginis Consobrinus, prædicatione S. Amandi Pontificis, imo Dei omnipotentis inspiratione, tota mentis devotione conversus, relinquens cognationem et patriam, ipsumque ad consulendum S. Amandum secutus, dum studuit relinquere terrena, meruit cœlestia. Fuit is Agilulf in Hasbania Comitis filius, migravitque Gandavi ad Superos circa annum DCXLVII. Postea Sigrammus, illustris et potens in Hasbania opibus; nec non Robertus, Hasbanæ Comes. Codex Donationis Viri nobilis, qui extat in Chronico Trudoensi, Pagum Hasbanensem eundem esse cum Diostiensi affirmat. Ego Hotbertus cogitavi de Dei misericordia pro remedio animæ meæ, etc. Dono per hanc epistolam donationis, donatumque in perpetuum volo, ad Basilicam S. Trudonis, ubi ipse in corpore requiescit, et Drogo Archiepiscopus præesse videtur. Illoc est quod dono rem proprietatis meæ in loco nuncupato Hasnoch (meo Judicio Halem) super fluvio Merbuto, in pago Hasbaniensi sive Diostiensi, curtim cum casa in Dominicato, et cetera ædificia in ipsa curte constructa, et mansas vetustas sed ad ipsam Curtam spectantes, cum præviis legitimis wariscapiis, pascuis, pratis etc, Datum publice sub die xiii Kalendis Augusti; anno xxiv regnante Domino nostro Ludovico Serenissimo et Orthodoxo Imperatore, quid est annus Christi DCCCXXXVIII.

APPENDIX III

De Cæresis et Segnis, ex Alexandri Wiltheimi Annalibus San-Maximianis MSS.

T alia sribente Camerario Averbodiensi, multo fortasse prius quam editis Sanctorum Januarii Actis, anno MOCXLIII, andri inciperet Henschenii nomen; prius certe quam hic cogitaret, de Diatriba aliqua in Francorum origines quæsitura Februario præmittenda; non ausim affirmare, inter huic et illum communionem aliquam litterarum fuisse, aut etiam notitiam mutuorum studiorum; nisi fortassis per communem utrique amicum Wendelinum. Sed hoc quam mihi incertum, tam est certissimum, fuisse semper amicitiam maximam Henschenio nostro cum R. P. Alexandro Wiltemio; Lucilburgensi Antiquario curiosissimo. Fuit hic ut natus sic denatus paucis post Henschenium annis, variaque ingenii sui monumenta typis edita reliquit, præcipuum tamen ejus opus ac seculi fere dimidii labor. Annales inquam Imperialis Abbatia S. Maximini prope Treviros, antiquariæ per omnem eam Archidiocesim eu- riositatis thesaurus ingens, defossus (ut sic loquar) in autographis latet adhuc, et fortassis æternum latebit; non magnopere pro eo publicando sotagentibus Monachis, quorum honori et utilitatí fuerat collectus, ne forte illius libri conflictus creberet cum Annalibus Trevirensibus, sub nomine Broweri editis, suscitet oliquid veterum cum Archiepiscopo litium, jam bene compositarum; Superioribus autem Societatis, penes quos erudita istæ MSS. sunt, prudenter eaventibus quidquam ejusmodi publicare amborum ingratiis: unde nec obtuere potui ut lucubrations ejus servandas acciperem, licet annuentibus olim Moderatoribus mihi ut Fideicommissario legatas. Solatio est interim cosdem anno MDCLXVII evoluisse per otium, non sine profectu, ante Tomum 2 Aprilis cognoscendo; et illustriora quædam loca, usui quondam futura transcripsisse. In his erat Copul de Arduennæ populis, Cæsari memoratis, Eburonibus, Condrusis, Paemanis (sive, ut rectius quædam MSS. Phæmanis) Cæresis (fortasse Cærosis scribendis) otque Segnis. Priorum duorum constat apud omnes notitia, et Condrusius Pagus hodieum nominatur, proprium sub Episcopo Leodiensi Archidiocenuni habens: de ultimis aliquid ex Wiltemio audivisse Henschenius supra me-

E

F Ex Annalibus illius, haud facile lucem visuris,

an vero Diosta etiam Diosterna sit dicta incertum est:

idem etiam Hasbanæ Comites fuerunt,

et Osternenses seu potius Osterkenses.

Hasbaniensis Pagus idem qui Diosteris.

A minit; non item de Cæresis: quare de utrisque olim
rer me excerpta, ne pereant, hisce attempo.

117 CÆRESI, forte **CÆROSI** dicendi snat. Eorum nomen remanet in pago, Caros seu Caroscow. De quo in Chartis Pipini Regis, anno regni XL, Christi DCCLXII, ita scribitur: Donamus pariter et ego et conjux mea Bertradæ, ad ipsum sanctissimum leum (monasterii Prumiensis) quem in honorem sancti Salvatoris vel sanctæ Mariæ construximus, res proprietatis nostræ in pago Charos, in villa quæ dicitur Rumeresheim, tam illam quæ de genitore meo Carolo mihi advenit, quam et illam portionem ipsius Bertradæ, quam genitor suus Ilerebertus ei in allode dereliquit, eum appendiciis et omni integritate sua, ad ipsum sanctum locum tradimus atque transfundimus: in enjus termino ipsum monasterium S. Salvatoris est fundatum; et illum mansionilem super Prumiam, qui est constructus super terminum prædictæ villæ. Non nullis deinde interpositis: Tradimus alia duo loca in Carasconw ad idem monasterium, Wathiliendorp et Birgisburias, eum omnibus adjacentiis suis et appendiciis. In tabulis Ludovici Pii; de concambio quod fecerunt Luidaldus vel Caroscow,

B et Marcuardus Abbas, editis anno regni ejus XVII et Lotharii filii IX, Indictionis IX, hoc est anno Christi DCCXXX, VII Idus Februarias; dedit memoratus Luidaldus et conjux sua Irmbirga, jam dicto Maruardo Abbatu, ad partem monasterii sui S. Salvatoris Prumiensis, vel Reetorum in eodem monasterio per tempora degentium, res eorum proprias, sitas in pago Caroscow, in villa quæ dicitur Huosca, quantumcumque in prædicta villa vel marca ipsius villæ, præsenti tempore habere visi sunt. In tabulis Lotharii Augusti, de Vallimaris-villa conditis anno Imperii ejus in Italia XXXVI, in Francia XIX, Indictione I, id est anno DCCCLI, v Kalendas Martias, Vir venerabilis Egilo, Abbas Prumiensis monasterii, in honore S. Salvatoris dieati, nostræ benignitatis suppliciter deprecatus est clementiam, ut ab idein cœnobium quasdam res fisci nostri, consistentes in Ardenna, quas quondam Rotmarus Comes et postea filius ejus Etmarus habuerunt, sitas videlicet in pago Caroseow in Vallimaris-villa, non longe ab ipso monasterio, mansa scilicet septem et dimidium cum omnibus ibidem pertinentibus, solerti pietatis nostræ studio concederemus.

C Habet en quinque Caros pagi vicos; Rumeresdorpum, Wathiliendorpum, Burgisburias, Huoscam et Vallimaris-villam: sntque ii Rumerstheim, proxime cœnobio Prumiensi; Wetteldorf, ad Aræ fluminis ortum; Boresborn, ad Gelbim omnem, Kilburgum inter et Girolstenium; Oos, idem Girolstenium versus, primo a cœnobia lapide; et Walmersheim; omnes hodieque ditionis Prumiensium: ut Caros Pagus pro parte intercurrerit fontibus Aræ, Gelbis, Nemesis, et Pronæ, vulgo Aer, Kyl, Nyms et Pruym. Hinc constat, Eburones, Condrusos, Fæmanos et Cæresos habuisse a Meridie Treviros, ab Occasu Remes et Nervios, et a Septentrione regiones ultramosanus, ad Ortu Ubios et Rheni accolas.

118 SEGNI, qui cum Condrusis se excusaverunt, quod cum Eburonibus non conspirassent; ideoque rogabant, ut arma a suis finibus abstineret Cæsar, videntur habitasse circa Zinsich, ad Aram fluvium, haud procul

Rheno inter Caloniæ et Confluentiam, antiquis Sen- D ciacum. Tabulæ Pipini Regis anno regni XI, Idibus Augusti, de Prumiensi Cœnobio conditæ, ista habent: Denamus etiam ad ipsum monasterium cellam aliam, quæ dicitur Casloaoe, quæ est posita infra terminos Seneiaco, et est in honore S. Petri constructa, cum omnibus adjacentiis vel appendiciis suis. Aliæ ejusdem, biennio post: Cella que Casloaoe dicitur, quæ est posita infra terminos Seneiaco. Casloacum Keslich nolo dicunt, primo lapide a Confluentibus, ut huc usque procurerit ager Seneiato attributus. In Annulis Francorum a Pithœo editis, anno CCCLX Carolus Calvus et Ludovicus, de patriis regnis bellantes, Lotharium fratrem, in villa Senciacu morantem, et a suis desertum in quibus non parum confidebat, fugere compellunt. Nithardus lib. 3. Lotharius, quoque ut fratres suos Mosellam transisse in Sinciacum didicit, confessim et ipse abire et regno et sede non destitut. Annales Bertiniani. Lotharius in Seneiaco oculo millibus a Mosella eonsedit: Carolus et Ludovicus Confluentibus transeunt Mosellam, fugit ergo Lotharius hoc audito Aquægranum versus. Idem Annales, Ludovicus de Audernaco per Sinciacum Aquis reddit. Hinc intelligas quomodo Cæsar digressus a ponte suo navalí (quem inter Antoniacum, iuxta Seneiaccum, et Bonnam structum, cum Florus infra Mosellam eum locet) per medios Condrusos et Segnos profectus sit ad Eburones; sic ut Condrasi dextræ, Segni sinistras tuerent.

119 Ita Wiltheimius: ad enjus sententiam de Cæresis, forte Cærosis, Pagum Caroscow ab iis dici asserentis, clarius explicandam iis, quorum imaginativa vim hodierna pronuntiatio præoccipavit; removendus est scrupulus, ne forte diversissima putent nomina, quorum primæ syllabæ Cæ et Car adeo diversimode nunc efferruntur. Intelligent enim tales oportet, Romanis, sua adhuc lingua incorrupta utentibus, et nomina apud nos qualia pronuntiabant ipsi relinquenteribus, nihil minus usitatum fuisse, quam ut unius eidemque consonanti, præto C et G, alium sonum darent ante E et I vel Y, alium ante reliquas crassioris toni vocales. Itaque in vocibus Carcer, Caneor, littera C rōdeni sonabat modo, in secunda atque in prima syllaba, quasi per Græcum K utraque scribeatur; sicuti eisdem vocibus Roma acceptis utimur, cum Teutonice dicitur, Karcker, Kanker. Similiter et Diphthongus Æ, quæ nunc cum simplici vocali E pronuntiando confunditur, vere compositum habet sonum, et quasi medium inter A et E. Græcorum diphthongos: itaque vox Cæsar, quæ nunc a Latine loquentibus fere effertur ac si scribeatur Sesar; rectius et ad originem antiquam proprius a Tentonice loquentibus exprimitur Kaysar vel Keyser, significatque appellative Imperatorem; interim dum proprium viri nomen iidem pronuntiant, ut nunc ceteri solent, dicuntque den Keyser-Cesar, id est, Imperator Cæsar. Igitur quorum nomen Julii Cæsaris ævo Kairesii vel Kairosii pronuntiabatur, non Seresii aut Serosii; idem usu mediæ hodiernique ævi Karos et Karoscow pronuntiantis, quam levissime et solo pinguioris ac liquidioris soni discrimine deflexit a prioris pronunciationis modo: sic et in Fæmennis eadem diphthongus vulgaris hodieum usu pronuntiatur a, cum Marchia, totius regiuncula coput, nominatur a vulgo Marche en Famenne.

disco Cæresos
seu Pagum
Caros

vel Caroscow,

bonam partem
attinere ad
jus monasterii
Prumiensis,

C

Segnos vel
ad Aram
fluvium
habitasse,

TRACTATUS PRÆLIMINARIS II
QUO CHRONOLOGICE DEDUCITUR SERIES
EPISCOPORUM ET ARCHIEPISCOPORUM
MEDIOLANENSIMUM
usque ad annum Christi MCCLXI.

Ex vetustis Catalogis MSS. Bibliothecæ Ambrosianæ,
A. G. Henschenio transcriptis, et a D. Papebrochio illustratis.

PRÆFATIUNCULA.

Inter antiquiores Ambrosianæ Bibliothecæ Codices, anno MDCLXII a nobis Mediolani Iustratos, unus membranaceus per antiquus signabatur P. 246 in folio; et continebat Sanctorum plurium, præsertim Mediolanensis Vitas nonnullosque sermones S. Ambrosii. Ante Vitas spectabantur membranae pueræ, formæ aliquanto minoris quam erant reliquæ; in iisque Nomina Episcoporum Mediolanensis Civitatis una eademque manu, sed nun codem stilo scripta omnia usque ad Thedaldum inclusivæ, qui schismaticus obiit anno MXXXV. Adjunguntur deinde, manu diversa, eo quo quisque obiit anno adscripti alii usque ad Philippum, ordinatum anno MCCLXXXVI. Porro in antiquiori ac potiori parte triplex notari potest stylus, adeo ut ipsa trifaria ridi debent, sic ut primum membrum pertingat usque ad tempora Longobardorum et seculum Christi vi; secundo contineantur sex vel septem Episcopi, post civitatis destructionem, a jam dietis Langobardis fuctam, velut in exilio commorati; tertio deseribantur ceteri, usque ad eum quem dixi Thedaldum cui succedens quartum membrum, insignis omnimo debet haberi auctoritatis, eum eo in genere vix quidquam possit optari certius. Hunc Catalogum minime sibi contemendum judicans Godfridus Henschenius à Mazaparce, dignum censuit quem manu sua totum transcriberit; et ego, adhibito exumine, inveni esse acuratissimum (si nonnullos, in primo præsertim membro, errores correxeris) solidumque in eo reperi fundamen-
tum, ad totum Mediolanensem Historiam recte ordinandum. Statueram ergo eum dare post Actu S. Dionysii xxv die hujus Maji: sed mutato deinde consilio, satius duxi eum hic exhibere, ut magis ad manum sit, positus conspicuo magis loco: non tamen primo. Quamvis enim Mediolanensis Ecclesia dignitate supra Tungreuse eminuerit semper, atque hodiecum emineat supra eidem Tungrensi sufficietas, Traiectensem primum, deinde Leodium: Magistri tamen defuneti lucubratio præcedere debuit longe imparem conatum viventis discipuli; quando sexti Tomi grandior jam moles erasit, quam ut commentorio extraneo aliquo sibi (ut fuerat cogitatum) præfixo, augeri commode possit. Hujus porro Tractatus utilitas handlevis erit hoc in opere, in quo plures partim jam occurserunt, partim adhuc occurrent illius Sedis Episcopi, Sanctorum fustis adscripti: quorum cætas hanc est promptum sigillatum discernere, priusquam omnium inter se compositi habeantur anni quemadmodum frequenti experientia jam docuerunt similes Catalogi, a nobis inter præliminares tractatus atque etiam in Maji Propylæo deducti. Hie autem referendæ mihi sunt gratiae Eximio et Reverendissimo Domino, Petro Paulo Bosæ, ex Sodalitia Sacerdotum Oblatorum S. Ambrosii atque Caroli saeræ Theologiæ Doctori, nunc quidem Moltoensi Archipresbytero; anno autem MDCLXXVI, quo hæc hui parare incipiebant, adhuc Bibliothecæ Ambrosiane Prefecto; qui rogatus a me Henschenianæ manus egraphum conferre cum originalibus, perquam diligenter id fecit, et alia multa utilia nonnulla. Similiter agende gratiae Eruditissimis ejus ac diligentissimis eadem in Præfectura successoribus duobus, Nicolao Lubino et Andreæ Pusterlæ, quorum prior, nunc prædictorum Oblatorum Præpositus Generalis summa promptitudine mihi exhibuit notitiam quinque proximorum S. Gallini successorum, quas excipere Henschenius noster neglexerat; alter majori multo molimine, ex Beroldi vetustissimi scriptoris volumine membranea, in archivo Capitali Metropolitanæ serupulasissime asservato,cepit mihi notitiam aliorum seu sequentium, usque ad Otthonem Icc-Comitem electum anno MCCLXI, cum quibus noster hic labar finitur. Huic porro non intendo singulorum inserere Acta, aut ab aliis contractius diffusiusr edita revocare ad examen historicum. Chronologie filum potissime prosequimur: in quo cum aliquando citabimus Tabulam Synodalem, eam Lector intelligat, quum Petrus Galesinius anno MDLXXIV expandit in dupli folio, ubi tota Archiepiscopalis historia legi per Synopsis potest; quamque deinde anno MDCLXII Diœcesana Synodus, sub S. Carolo Borromæo, Actis suis inseruit pag. 855 et seqq.

TABULA CHRONOLOGICA
ARCHIEPISCOPORUM
MEDIOLANENSIVM.

Ordo et Nomina.	Ann. et Dies Ordinationis.	Spatium Epise.	Annos et Dies Mortis.	Locus Sepulturae.	Sedis vacant.
1 S. Anatalon	49	43	Octobris 24	Brixiae
2 S. Gaius	61	24	Septembr. 26	in horto Philippi
0	an. 12 fere
3 S. Castritianus	97	41	Decembr. 1	ad S. Joannem
4 S. Calimerus	138	53	Julii 31	in ecclesia propria
5 S. Monas	193	59	Martii 23	an. 1/2
0	in S. Vitalis	an. 36
6 S. Maternus	282	22	Jalii 18	ad S. Naborem
7 S. Myrocles	303	12	Novembr. 30	ad S. Victorem
8 S. Eustorgius	315	17	Septembr. 18	in propria ecclesia
9 S. Protasius	331	22	Novembr. 24	ad S. Victorem
10 S. Dionysius	352	4	Maji 23	in propria ecclesia
11 Auxentius Arian.	355	24
12 S. Ambrosius	374	Decembr. 7	24 4 10	Aprilis 17	in propria ecclesia
13 S. Simplicianus	398	3	Augusti 15	in propria ecclesia
14 S. Venerius	400	9	Maji 4	ad S. Nazarium
15 S. Marolus	408	13	Aprilis 23	ad S. Petrum
16 S. Martinianus	423	13	Decembr. 29	ad S. Stephanum
17 S. Glycerius	433	4	Septembr. 13	ad S. Nazarium
18 S. Lazarus	438	11	Maji 14	ad S. Nazarium
19 S. Eusebius	449	17	Augusti 9	ad S. Laurentiam
20 Geruntius	464	6	Maji 7	ad S. Simplicianum
21 S. Benignus	470	8	Decembbris 13	ad S. Simplicianum
22 S. Senator	477	3	Maji 29	ad S. Euphemiam
23 S. Theodorus	480	Junii 22	9 9 7	Martii 28	ad S. Laurentium
24 S. Laurentius	490	22	Julii 27	ad S. Cassianum
25 S. Eustorgins II	512	7	Junii 6	ad S. Xistum
26 S. Maguus	518	13	Novembbris 1	ad S. Eustorgium
27 S. Datius	530	22	Januarii 14	ad S. Victorem
28 Vitalis	532	4	ad S. Vitalem
29 N. Schismaticus	536	11
EI. S. Gondulfus	538	Junii 27	in Dixie. Bituric.
30 S. Auxanius	566	2	Septembbris 3	ad S. Stephanum
31 S. Honoratus	568	2	Februario 26	ad Nocetam
32 Frontus	570	Intrusus	11	Genuæ captivus
33 Laurentius II	573	Januarii 22	19 7 0	Augusti 21	Gen. ad S. Syrum
34 Constantius	593	8	Septembbris 3	Gen. ad S. Ambr. 12 13
35 Deusdedit	601	Septemb. 17	28 4 14	Octobris 30	Gen. ad S. Syrum 3 0
36 Austerius	630	Januarii 28	10 5 7	Julii 4	Gen. ad S. Syrum
37 Fortis	641	3
38 S. Joannes	643	10	Januarii 2	ad S. Michaelem
39 S. Antonius	653	2	Octobris 30	ad S. Simplicianum
40 S. Mauricillus	657	10 4	Martii 31	ad S. Satyrum
41 S. Ampelius	668	5	Julii 8	ad S. Simplicianum
42 S. Mansuetus	672	9	Februario 19	ad S. Ambrosium
43 S. Benedictus	681	44	Martii 11	ad S. Ambrosium
44 Theodorus	725	14	in Monast. Arou.
45 S. Natalis	740	Martii . . .	1 2	Maji 14	ad S. Georgium
46 Aritredus	741	8	ad S. Nazarium
47 Stabilis	742	Augusti 12	2 4 0	Decembbris 13	ad S. Ambrosium 4 21
48 Laetus	745	Maji 6	13 11 0	Aprilis 4	ad S. Ambrosium 5 22
49 Thomas	759	Septemb. 23	21 0	Septembbris 27	ad S. Ambrosium 5 13
50 Petrus	784	Martii 14	22 2 2	Maji 15	ad S. Ambrosium 1 28
51 Odilbertus	803	Julii 13	8 7 11	Februario 23	ad S. Ambrosium 2 11
52 Anselmus	814	Maji 7	3 10 .	Depos. in Mart.
53 Bonus	818	Maji 16	3 8 8	Januarii 23	ad S. Ambrosium
It. Anselmus	822	Januarii 26	0 3 13	Maji 11	ad S. Ambrosium
54 Augilbertus	822	Julii 20	1 2 20	Octobris 9	ad S. Ambrosium
55 Angilbertus II	824	Junii 26	35 5 18	Decembbris 13	in Hiemali eccl. 8 16
56 Tado	861	Novembr. 9	7 6 18	Maji 26	ad S. Nazarium 10 26
					ad S. Ambrosium 1 0

Ordo et Nomina.	Ann. et Dies Ordinationis.	Spatium Episc.	Annus et Dies Mortis.	Locus Sepulturæ.	Sedis vacant.
57 Anspertus	869 Junii 26	13 5 42	882 Decembris 7	ad S. Ambrosium	2 23
58 Anselmus II	883 Martii 3	14 6 25	897 Septembris 27	ad S. Ambrosium	2 9
59 Landulfus	897 Decembr. 7	2 10 29	900 Novembris 3	ad S. Ambrosium	0 24
60 Andreas	900 Novemb. 30	6 3 0	907 Februarii 28	ad S. Ambrosium	1 44
61 Atho	907 Aprilis 3	12 5 0	919 Septembris 11	Romæ ad S. Alex.	3 0
62 Guariberlus	919 Decemb. 12	2 8 3	922 Augusti 13	ad S. Amb. in hiem.	1 20
63 Lampertus	922 Octobris 6	9 8 14	932 Junii 19	ad S. Amb. in hiem.	0 9
64 Hilduinus	932 Junii 29	5 0 23	937 Julii 24	ad S. Amb. in hiem.	0 49
65 Ardericus	937 Angusti 13	12 2 4	949 Octobris 13	ad SS. Apostolorum	...
El. Aldemanus	949	1	951
El. Manasses	949	5	954
66 Walpertus	951 Angusti	17 2	960 Novembris 8	ad S. Amb. in hiem.	1 42
67 Arnulfus	969 Decemb. 19	3 4 4	973 Aprilis 16	ad S. Amb. in hiem.	2 40
68 Godefredus	973 Julii 27	5 4 23	978 Septembris 19	ad S. Amb. in hiem.	3 2
69 Landulfus	978 Decemb. 22	18 3 0	997 Martii 23	ad Mon. S. Celsi	2 0
70 Arnulfus II	997 Maii 23	19 9 3	1017 Februarii 25	ad S. Victorum	10 19
71 Heribertus	1018 Januarii 12	27 0 5	1045 Januarii 17	ad S. Dionysium	8 11
72 Guido	1043 Septembr. 8	23 11 16	1071 Angusti 13	in Burgulis	53 42
El. Gotofredus	1068 1076 Ex parte Imperatoris schism.
El. Atho	1071	Ex parte Cleri Catholicus
73 Tedaldus	1076 Februarii 5	9 3 21	1085 Maii 25	Aronæ	13 6
74 Anselmus III	1086 Julii 1	7 5 4	1093 Decembris 4	in Bas. Apostol.	0 2
75 Arnulfus III	1093 Decembr. 7	3 9 18	1097 Septembris 24	in Clavaten. Mon.	1 8
76 Anselmus IV	1097 Novembr. 3	3 10 28	1101 Septembris 30	CP. ad S. Nicol.	11 ..
El. Grossulanus	1102 Augusti	9 4	1112 a Januarii 1	Romæ ad S. Sabam	0 0
77 Jordanus	1112 Januarii 1	8 9 4	1120 Octobris 4	ad S. Ambrosium	1 43
78 Orlens	1120 Novemb. 18	2 6 11	1123 Maii 28	in Eccl. hiemali	2 ..
79 Anselmus V	1123 In Augusto	10 7 14	1134 abdic. in Mort.	Roma in Lateran.
El. S. Bernardus	1134 vel 1135	non odmisit, sed urbe obiit.
80 Robaldus	1135 Angusti 5	10 4 26	1145 Decembris 30	in Eccl. hiemali	0 22
81 Obertus	1146 Januarii 22	20 2 6	1166 Martii 27	Benev. in S. Sophiæ	0 20
82 S. Galdrinus	1166 Aprilis 16	10 0 0	1176 Aprilis 13	ad S. Theclam	2 13
83 Algisius	1176 Julii 2	8 8 27	1183 Martii 29	in Eccl. hiemali	1 11
84 Ulbertus I	1183 Maii 11	2 4 10	1187 abd. Sept. 20	Ferrariæ in Cath.	1 16
85 Milo	1188 Februarii 6	7 8 8	1193 Octobris 13	0 26
86 Ubertus II	1193 Novemb. 30	0 9 6	1196 Augusti 4	0 29
87 Philippus	1196 Septembr. 3	10 4 7	1207 Januarii 9	in S. Moria Maj.	0 24
88 Ubertus III	1207 Febrnarii 2
89 Gerardus	1211 Novemb. 13
90 Henricus	1214	1231
91 Guilielmus	1231
92 Leo	1241	1257	ad S. Eustorgium	57 7
93 Otto Vicecom.	1261	1293 Angusti 13	in Cathedrali
94 Rufinus	1295	1296 Decembris 7
95 Franchinus	1296	12	1308	in Cathedrali
96 Casonus	1308
97 Alcardus	1317
98 Joannes Vicec.	1344	11	1353 Octobris 5

PARS PRIMA

Post alias duas, si non composita primum, certe interpolata.

Ex MS. Bibliothecæ Ambrosianæ, signato P. 246 in folio.

Primi omnes
quomodo San-
cti habiti:

Quartuor nobis exhibet prima hæc Pars; Episcoporum nomina, tempus Sedis, Depositionis diem, et locum Sepulturae. Nomina haud dubie eadem sunt, et, ubi contrarium non probatur, eodem censeri debent relata ordine, quo inter divini Officii solennia, jam inde a primis Ecclesiæ Christianæ seculis, recitabantur ex sacris Diptychis, ad iunctitius; quorum in opere nostro frequens mentio, præsertim ad viii Junuarii, ubi de S. Attico Constantino-politano Episcopo, diu obducto, ne S. Joannis Chrysostomi nomen in Diptycha Episcoporum Constantino-politanorum reciperet. Sic autem inscripti Diptychis Episcopi, communi seculorum primorum usu, Sancti et Sanctissimi nominabantur: nam et viventibus dabatur hic titulus. Hinc factum, etiam postquam vocum istarum notionem consuetudo ecclesiistica restrinxit ad eos, qui, propter notissimam ritæ sonitatem et miracula insignia aut martyrii lauream, invocantur a fidelibus, tamquam citra dubium, ullum caelesti regno recepti; factum, inquam, ex toli usu est, præsertim in Ecclesiis Italiæ antiquioribus, ut omnes fere illarum Episcopi, qui in communione Catholica obierunt, per tria, quatuor, ac plura secula, censeantur Catalogo Sanctorum adscripti sive Canonizati: quemadmodum iis fere omnibus contigit, qui in hac prima parte nominantur.

eorumque
successio no-
tata circa
an. 580.

Sicut outem Romana Ecclesia, jam inde a tempore S. Anteri Popæ, capit habere, præter supradicta Diptycha, Episcoporum Catalogum, cui, ultra nomina singulorum, etiam inscriberetur quanto quisque sedisset tempore: ita et Mediolani ejusmodi Catalogus scribi copit, saltem ante vii seculum Christianæ Æræ: ubi ad nomina, e Diptychis transcripta, notaretur annorum, mensium, ac dierum numerus, quibus quisque seddit, sicut ex antiquioribus monumentis, aut subductis per verosimilem conjecturam calculis definiiri potuit: in quo si hallucinatum aliquando Collectorem dixeris (nec enim omnia possunt imputari librariis) non tamen nihil fidei relinquetur tam antiquæ originis scripto, quando nulla gravior auctoritas coget ab eo recedere.

CHand diu post additos Sevis obtentæ terminos, adjectit aliis depositionis diem: quod facile fuit ex Fastis sueris præstare, circa eos quorum mors honorabatur anniversaria festivitate. Hæc igitur putamus genuina ut plurimum esse primæ hujus partis membra, quo modo ea circa annum DLXXX descripta habebutur. Cum autem apparuit Pars secunda, diligentius descripta; itemque Pars tertia scribi cœpisset, notato accurate sepulturæ loco; is qui primus scenso x vel xi Partes prædictas collegit in unum, addidit etiam primæ huic Parti nomina ecclesiarum, in quibus ætate sua singulorum corpora credebantur haberi. Prudenter tamen abstiunxit a verbo sepultus, eo quod primæ sepulturæ locus, aut certo alius fuisse sciretur, aut omnino haberetur incognitus. His præuotatis, ipsa Catalogi verba incipio exhibere, extensis ad longum singulis vocibus, quarum dumtaxat initia habentur in MS. hoc modo, Sed, an... m... d... dep. vel ob. et sep. e. quæ lego, Sedit annos... menses... dies... depositus, obiit, sepultus est. Littera S, nominibus præfixa significat, Sanctos: ea tamen in Catalogo nusquam apponitur, sed pro majori decoro hic adhibetur.

S. ANATOLON, sedit annos XIII, depositus est vii Kalendas Octobris.

3 Primus hic Ecclesiæ Mediolanensi a S. Bornabo Apostolo datus Episcopus, Ecclesiam quoque Brixensem fundavit; et simul utrumque rexit (ut habet historia MS.) annis tredecim, ab an. vii Claudii usque ad viii Neronis, id est, ab anno Æræ vulgaris XLV ad annum ejusdem Æræ LX. Hæc temporis ratio si vera est (quis autem spondere pro re tam antiqua, sub fide testis tanto posterioris, ausus?) et, si etiam vera nostra conjectura, de Sede Pontificia anno quinquagesimo Christi primum Romæ collocata; sequeretur, Mediolanensem Ecclesiam uno anno citius Sedem accepisse Episcopalem. Historia primorum Mediolanensium Episcoporum seculo circiter vicemposita, quæ in eodam Ambrosiano Codice post Catalogum sequitur, indicat, quod S. Anatolo duos sibi successores ordinavit, alterum pro Mediolanensi urbe, de quo mox; alterum pro Brixensi, videlicet S. Clathenum, iv Junii recolendum. In eadem Historia dicitur jam dicta De-positionis dies coli ad Cencilia Sanctorum; de corpore negat Auctor certi aliquid scire se potuisse; quod illud scilicet necdum elevatum esset: alias ipsum prope Brixiam tumulatum, ubi jam nominatus locus erat, non ignoravit Myrocles Mediolanensis Episcopus seculo IV inveniente, de quo infra. Ibi certe illud fuit inventum in templo, et ad aliam ejusdem templi partem translatum anno MDLXXII. Eodem die adhuc colitur Brixæ idem S. Anatolo: Mediolanenses, ut diem ante Kalendas Octobris ejus memoriae nunc assignant: quia scilicet priorem diem solenniori festo sibi vindicavit S. Thecla, urbis Patrona et ecclesiæ primariæ Titularis, ob reliquias Capitis Mediolanum allatas.

S. GAIUS, sedit annos XXI, depositus est vi Kalendas Octobris.

4 Vita ejus in jam dicta Historia, narrationis serie 2 Gaius usque subtexta Vitæ S. Anatalonis, docet eum in Episcopatu ad annum 85. rixisse usque ad quintum Domitianus Cæsaris auncum; obiisse vero pridie Kalendarum Januariarum, et sepultum esse in horto Philippi, Senatoris nobilissimi, apud quem convenire Christiani consueverant: et hujus rei monumentum videtur eri ex scriptura quadam Cancellariæ Mediolanensis, ubi legitur Translatio S. Caii xii Aprilis Duplex. Eam ecclesia Franciscani F nunc tenent, quibus potentibus anno MDLXXI facta est a S. Carolo Borromao nova Translatio, uniuersaque recolitur XIV Septembribus. Anni Episcopatus ita notantur in eadem Historia, ut in margine eadem manu antiqua notetur, istic ubi ponuntur duo et viginti annorum curriculis, alias legi, quatuor. Priorem lectionem secutus Auctor Catalogi est: secundum exigit Domitianus onus v, qui annus copit cum mense Septembri anni LXXXV. Dum autem dicitur Gaius, anno Episcopatus sui quinto Ronam iturus, intellexisse Martyrium SS. Petri et Pauli, confirmotur, quod alibi demonstravimus, illud accidisse an. LXV: sed expungendum est ineptum sciolii cuiusdam glossema, qui ex inveterato quorumdam errore addidit, qui erat Neronis ultimus. Denique, post obitum beatæ memoriae Confessoris et Episcopi Caii, longa intercapedine temporis præfatae Sedes Ecclesiæ Benedictione Sacerdotali viduata, et Pastoris proprii mansit cura destituta. Namdiu scilicet in vivis fuit Domitianus, ut dicit Vita successoris, id est, per annos fere duodecim usque ad i Nervæ, qui fuit Christi xxvii.

S. CASTRITIANUS, sedit annos XLI, Depositus Kalendis

Anatolon
ab an. 49,
ad an. 60.

A Kalendis Decembris, ad S. Joannem in Concha.

5 Eundem depositionis dicim habet Historia vita, prioribus subsequenter connexa: eademque tempus Episcopatus per annos circiter quadraginta extendit, ad annum usque Adriani vigesimum primum, qui est annus Christi cxxxviii. Sepaltus est, inquit eadem Historia, a discipulis juxta condictum in cæmeterio quod dicitur Romano, ea scilicet via qua Romanum tenditur, laud longe ab arcu triunphali. Quem locum hominibus quidem diu incognitum, Dei autem oculis notum palanterque postmodum manifestatum his, quos dignos summa sanctitas fecerat, aperte cognovimus. Et tunc verosimiliter translatum fuit corpus, ad ecclesiam S. Joannis in Concha. Jonnes Baptista Castilionæ, in Antiquitatibus Mediolanensis anno 1625 evulgatis, docet, hanc ecclesiam sub invocatione S. Joannis Evangelistæ superexstructam fuisse veteri illi Cæmeterio, quod Peregrinorum appellat, et cuius minime obscura vestigia cernuntur in obscuro specu, qui ædi illi pro Confessione est.

S. CALIMERUS, sedit annos lvi, depositus B pridie Kalendas Augusti.

6 Hic, decennio fere ante venerandæ memoriae Castritiani Præsulis excessum, juvenem se dederat in disciplinam S. Telesphori Papæ, quem anno cxxvii ordinatum decennio et amplius sedisse demonstravimus: sed territus periculis inter quæ hunc versari videbat, propter persecutorum rabiem, secessit Mediolanum: atque a S. Castritiano adscriptus in Clerum, eoque mortuo electus Episcopus, et multa sub Antonio Pio perpessus, itemque sub Antonino et Commodo; cum annorum circiter quinquaginta trium curricula pergesset in cura Pastorali, tandem puto mersus occubuit Martyr, Pridie Kalendarum Augusti... Cessavit autem Episcopatus anno uno et medio. Sic Historia jam sape allegata: quæ per annos quot diximus lvi deducit nos ad annum Christi cxi, ita ut annus cxvii successori Monæ surrit primus. De corpore nihil sciebatur, aut cum scriberetur Historia, aut cum hic Catalogus compilaretur. Ferrarius ait, in cæmeterio Caii sepultum, in ecclesia suo nomine postea edificata conditum esse, et ibi, inquit, altare aureum, in sancti Martyris honorem, a Thoma Archiepiscopo sub Carolo magno positum est: qui Thomas cum successerit anno ccclvi, appareret eum qui primæ huic parti depositionis locum, quando scire potuit, adnotavit;

C id prius fecisse quam invento corpore ecclesia hæc consideretur. Facta est autem nova S. Calimeri translatio a Frederico Card. Borromæo, in novam arcam, sub eodem altari quo prius recondendam, anno MDCXIX die xxxi Moji: ipsaque ecclesia, olim Humiliatorum Præpositura, nunc puellis periclitantibus juxta eam collectis deservit.

S. MONAS, sedit annos lxi, depositus octavo Kalendas Aprilis, ad S. Vitalem.

7 Ut ferunt, qui illud paterna nosse traditione potuerunt, octogenarius ferme eo erat tempore, quo Philippus Christianissimus Imperator primus ex Augustis Christi jugo colla sua submittere decrevit, quemadmodum narrat juri dicta Episcopulus Historia. Regnavit autem Philippus cum filio non integris sex annis, qui tamen imperfecti septem numerantur: quorum medius, Christi ccxlv, ultimus Monæ fuit, juxta eumdem Historiam; quæ demortui corpus Prædecessorum tumulis adjunctum ait; sed addit, qui locus usque nunc mortalibus manet incognitus, pro eo maxime quod tunc, ob nefandas persecutions, Sanctorum corpora occulte sepulturæ mandabant. Reputum postea atque in æde S. Vitalis ab Ariberto seu

Heriberto Archiepiscopo, seculo Christi xi depositum D et circa finem x seculi, aut initium xi denuo elevatum, denique a S. Carolo Borromæo in ecclesiam metropolitam translatum est, ubi ipse colitur xii Octobris, quando primam translationem factam arbitramur. Atque hic animadvertis Historiæ Auctor, mirum videri posse, quod dicantur ad ea usque tempora quinque tantum Mediolanensi Ecclesiæ Antistites præfuisse, cum in Romana Sede vigesimus post Apostolos tunc temporis degeret, vir Deo fidelissimus, Papa et Martyr Fabianus; in hoc Dei occultum et inscrutabile judicium attendendum docet; tandemque claudens hanc digressionem, cum protestatione suæ in scribendo fidelitatis, adulit, Non solum vero istiusmodi miranda superni Arbitri dispensatio, apud antiquos quosque aut primæ Christianitatis cultores, verum etiam apud modernos pari libra frequenter accidisse patenter agnoscitur; dum et in Romanæ arcis Pontificibus brevioris vitæ cursus, et vixdum ad primi Pastoris mensuram pertingens discernitur; et Mediolanæ urbis Præsulibus perrari adscripti sint, quibus non usque ad grandævitatem terminus vitæ præsentis decurrit.

8 Hæc ille, immediate post subjungens vitam S. Materni; qui, cum Sedes toto persecutionis Decianæ biennio vacasset, divino subrogatus indicio, Mediolanensis Ecclesiæ clarum tenuit, usque in gravissimam ecclesiæ persecutionem, motam a Diocletiano et Maximiano. Tenuit autem Sedem per annos (ut videtur) lvi, ab anno cccli numerandos. Qui Ursulanarum Virginum Martyrio Cyriacum Romanum Pontificem, S. Pontiani successorem, omnibus Catalogis ignotum, admiserunt; eidem, cum pluribus aliis Episcopis Italicis, junxerunt Marinum Mediolanensem; hunc autem non nullis, eruditis alias viris, intelligo non displicere, propterea quod Materno isti videant pauciores pussim annos adscribi, adeoque opportunum censant supplendo historiæ Mediolanensis hiutui, ut existimont manifesto. Nec ego vehementer contendero, nullum esse hiutum, aut hic aut hic aut etiam inter primos quatuor, quos solos invenimus nominatos. Sed firmiori testimonio opus esse puto, ut eo quo forte Sedes vacavit tempore, credam sedisse aliquem, cui nomen fuerit Marinus: et quando hoc inveniretur, novim difficultatem faceret unus ccxxxv, quo is debuissest Ursulanis ivisse comes cum isto fabulosissimo Cyriaco. Quare, explosa Marino, non cunctabor Monæ subjungere Maternum, in file præcitata historiæ Episcopalis, finem cum Materno sumentis.

9 Hanc ego Historiam aliquando credili scriptam ab Auctore, qui sub proximo ejus successore Myrocle vixerat, hoc persuasus argumento, quod viderem ipsum in principio ita scribentem; Nunc vero ab ipso Anatolion tempore, usque ad hæc quæ in præsenti decurrunt secula, gressu licet pendulo, styli hujus excussum dirigam; quem nisi tu, Præsul excellētissime, dexteram extendens benedicas et acuas; callis asperitate retunsum, incedet per devia. Hæc, inquam, cum legerem; et animadverterem, post deducatas orationis serie Historica nusquam interrupta SS. Anatolionis, Gaii, Castriciani, Calimeri, et Monæ Vitiæ, ultimam S. Materni solam finiri consuetu clausula, Regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum, Amen; existimari finem hic ponit designato operi, iudeque metiendam Auctoris ætatem. Ita ego olim, inter prima hujus mei studii rudimenta, elaborans Commentarium de S. Longino ad xv Martii num. 48. Nunc, similium scriptorum usu longiori ad ætatem discrimina dignoscenda instructior, censeo quidem unius libri finem ista indicari clausula, sed non operis. Etenim cum in Materno claudatur prima Ecclesiæ Christianæ ætas, sub gentilibus Imperatoribus inter persecutions identidem recrudescentes traducta; recte hie paebatur libri etiam

quando Roma jam numerabatur
20 Pontifex,
Fabianus.

Non potest
hic recipi
Marinus
Ursulanus,

neque s.
Myrocli
postponi s:
Maternus;

in cuius vita
finiens Auctor
librum, de
Episcopis Me-
diolanens.

eum proposi-
to istud ar-
gumentum
prosequendi,
etiam

A etiam primi finis; cui utinam adesserent ceteri, quos verosimiliter plures animo designavit Auctor, non tamen et perfecisse videtur. Esto enim periissent ipsi, superesset apud Scriptores Mediolanenses aliquod eorum vestigium; iisque praeluentibus, aut oлиis, qui inde accepissent lumen, riam steruentibus, potuisset notari ordo successivis certior et distinctior quam nunc fiat.

10 Interim Auctor credi debet, diu post Maternum vixisse, qui dicit, ejus gesta adeo esse multis ignota, ut longi temporis alluvione omnium pene in memoriae abolita putentur. Neque rursus id admodum seruacula differri potest, qui eo scribebat tempore, quando adhuc perrari adseriunt erant Mediolanæ urbis Praesulibus, quibus non usque ad grandevitatem terminus vitae praesentis decurrit. Si satis constaret S. Datium, quem infra ridebimus anno DXXX ordinatum Episcopum Mediolaneum, scripsisse Vitas predecessorum suorum, ut credidit Joannus de Deis et alii eum secuti; posset is quem diximus liber, illius opus estimari: Censemur autem hic Episcopus, solum vigesimus sextus, nec obiit ante Vigilium Papani Romanum, qui est in ordine Pontificum sexagesimus primus. Sed sive ipse uecdum Episcopus, sive alias ista

B scripsit; videatur in ejus aetate posse consistere, sic ut vel immediatorum ejus decessorum aliquis, vel ipsem et Datius, sit ille excellentissimus Praesul, cui opus inscribitur. Nec vero quemquon terreat tituli granditas, jubeatque posteriora respicere secula: nullo enim seculo ejusmodi titulus communiter datus Episcopis est: adcoque libera Auctoris usurpatione, ad horum præstantiam singularem uotandam, adhibitus censeri debet. Ceterum S. Materni gesta, quæ non nisi perturbata et mutila habentur apud Mombrition, nos ad XVII Julii integra et bene digesta dabimus, ex fide antiquissimi istius MS. quod dixi.

11 Videritne Catalogi nostri Auctor lactenus allegantem primorum Episcoporum historiam, vehementer dubito, ob ignoratum ab eodem diem obitus S. Gaii; multo que magis ob S. Maternum postpositum Myroeli, cui illum esse omnino præponendum tota ejus Vita, quanta quanta est loquitur; utpote omnem historiam Cæsaream, a Decio usque ad Diocletianum et Maximianum percurrentem, itaque finiens; Depositus est idem Christi Confessor sub Maximiano Imperatore quinto decimo Kalendas Augustas, anno scilicet CCCIII, post severissima illa contra Christianos edicta promulgata, de quibus ibi pluribus agitur.

12 Myrocles autem, eidem perpetram præpositus in Catalogo, scitur adhuc in viris fuisse anno CCCIII, Constantino III et Licinio III Coss. quando cum aliis Episcopis sedecim, et Miltiade Episcopo Urbis Romæ, in domum Faustinæ convenit, vi Nonas Octobris, die sextæ feriæ, julicturns de causa Donatistarum; itemque sequenti anno CCCIV Volusiano et Anniano Coss. præsens Synodo Arelatensi, eni subscribuntur Merocles Episcopus, Severus Diaconus de civitate Mediolanensi, provincia Italia Post hos scribuntur Oresius Episcopus, Nazarius Lector, de civitate Massiliensi Provincia Viennensi. Sed quia pro his duobus, in antiquiori imperfectiorique Conciliorum editione Coloniensi anni 1331, sub titulo Concilii Arelatensis secundi (quod tamen non est aliud ab eo quod ibidem dicitur Primum) legitur, Ex Provincia Italæ civitate Mediolanensi Orosius Episcopus, Nazareus Lector; etiam Orosius inducitur in numerum Episcoporum Mediolanensis, ab auctoribus Tabular, editæ ex Decreto Concilii IV Provincialis sub S. Carolo Borromao: quæ quidem Tabula non uno loco est corrigenda; ut nunc satis agnoscant eruditæ Mediolanenses. Corrigendus nihilominus etiam vetustior hic noster Catalogus, a S. Mona usque ad S. Ambrosium hoc modo progrediens, ordine fortassis ex interpolatori sententia erronea conturbato, citra culpam Auctoris.

videtur scriptisse secuto 6.

Præponendus est autem Maternus Myrocli,

qui vivebat anno 314.

Post hunc nullus fuit Mediolant Orosius,

D S. Myrocles, sedit annos XXII, depositus pridie Kalendas Decembris, ad S. Victorem.

S. Maternus, sedit annos XII, depositus XV Kalendas Augusti, ad S. Nahorem.

S. Protasius, sedit annos XXII, depositus VIII Kalendas Decembris, ad S. Victorem.

S. Eustorgius, sedit annos XVII, depositus XIV Kalendas Octobris.

S. Dionysius, sedit annos XIV, depositus VIII Kalendas Junii.

13 In his certum est, non tantum Maternum Myrocli, sed etiam Eustorgium Protasio præponendum: siquidem S. Athanasius postremum allegat (quod diximus in Ita ejus ad 2 Maii num. 166, ut præsentem colloquio, quod anno CCCXL Mediolanæ habuit cum Imperatore Constante; rursusque ideal anno CCCXLV subscrubitur Epistola Synodi Saricensis ad Julium Papam, apud Hiliorum in fragmentis, nomine quamvis corrupto (ut alii plures apud eundem) Protasius ab Italia de Mediolano: adeo ut inter hunc et Dionysium, de quo mox, interjici nullus possit, qui notabili tempore sederit. Quoniam autem ab anno CCCIII, quo obiit Maternus, ad CCCV, quo in exilium pulsus obiit Dionysius, nequerunt tot anni inventuri, quot hic numerantur; videri possit cum ordine nominum, etiam inversus numerus annorum; et Myrocles solum sedisse annos XII; Maternus vero, si non annos LI, saltem XXII: sic ut a tempore Decii, usque ad imperium Aureliani, Mediolanensis Ecclesia caruerit Episcopo, cuius quilem nonen sciatur. Idem forsitan etiam antea contigerit, cum vix credibile videatur, tres consequenter Episcopos una in Urbe fuisse, qui omnes quinquagesimum annum gerendo Pontificatu excederint, alius biennio, alius triennio, alius noveundo, rater renovatus toties persecutiones Gentilium: Imperatorum.

14 Ordinem igitur et chronologiam corrigens, libenter sic instituerem enumerationem Episcoporum. Motu sequentium:

E S. Maternus, sedit annos XXII, scilicet ab anno CCCXXII ab CCCIII.

S. Myrocles, sedit annos XII, usque ad CCCXV,

S. Eustorgius, sedit annos XVII, usque ad CCCXXXI.

S. Protasius, sedit annos XXII, usque ad CCCIII.

S. Dionysius, sedit annos IV, usque ad CCCLV,

numerando scilicet annos incompletos pro completis, rotundo numero; quemadmodum tota prima parte Catalogi hujus fieri patebit ex sequentibus. Ordinem eundem confirmat S. Ambrosius in Oratione, quam habuit contra Auxentium Junorem, ecclesiastib[us] trodipotentem, sic loquens: Absit ut tradam hereditatem Patrum, hoc est hereditatem Dionysii, qui in exilio fidei causa defunctus; hereditatem Eustorgii Confessoris, hereditatem Myroclis, atque omnium retro fidelium Episcoporum, plures (ut ego quidem existimo) quam quinque Myroclis decessores intelligens, licet non plures cogniti habeantur; et Eustorgium expresse Confessorem appellans, ideoque potius cum nominauis, quam Protasium Dionysii immediatum decessorem. Non video autem aliud tempus, quo is potuerit titulum istum meruisse, quam cum adhuc in minoribus Ordinibus serriebat, persequente Ecclesiam Maximiano.

15 Nihil horum explicat ejus Vita apud Boninum Mombrition, quam secutus Catalogi Auctor, Protasio postposuit S. Eustorgiu. Sed quam exigua auctoriatis

sed Protasius, anno 347 adhuc vivens;

cui succedens Dionysius, vix 4 annos sedisse potuit ante exilium anno 355.

Terus ordo

confirmatur ex S. Ambro-

sio,

cui S. Eustor- gius dicitur Confessor.

Huius Vita nullius fidet, in eo quod ipsum postponat Protasio;

et cum Eustorgio Janio e confundat,

adscribens ei adiecta CP corpora SS. Majorum.

Dionysius obiit ante annum 361:

cui exuli at anno 355 suffecus Auxentius Arianus;

A tatis ea Vita sit, satis prodit excusatio, quod de ejus gestis, non nisi pauca potuerat reperiri, propter negligentiam praecedentium, qui cognita scribere, vel scripta aliquando perdita restaurare, cum potuerint, neglexerunt. Totus autem est scriptor in narrando, quomodo Constantinopoli, nade ortum Eustorgium volunt, Mediolanum legatus ab Imperatore, ibique eadem fere qua Ambrosius ratione electus Episcopus, atque ad ipsum a quo missus fuerat regressus, impetrare it Mediolannum auferenda, que olim beata Helena, genitrice Constantini Imperatoris, in unum studiose collecta fuerant, sancta et sacratissima trium Magorum et Regum corpora..... quorum nomina, Gaspar, Balthasar, et Melchior, Mediolani diu noctuque venerari, et glorificari, et digne laudari solebant. Ex his satis apparet, admodum sero, puta seculo x vel xi I'itam ista seu potius Eucomium S. Eustorgii conscriptum fuisse, ab homine nihil inter tempora distingente, et confundente duos Eustorgios; quarum secundo Eustorgianæ ecclesiæ fundatori, secundo vi Ecclesiam Mediolanensem regenti, tolerabiliori figmento, adscribitur ubi aliquibus translatio Magorum, in dicta ecclesia olim quiescentium.

B 16 Mirum omnino est, quod ex fide istius Scriptoris, Mediolanenses recentiores ad unum omnes dictam Translationem utri Constantini Magni adscribant, eo tantum fundamento, quad S. Eustorgius dicatur electus mortuo sancto Dei viro Prothasio, octavo illius civitatis Episcopo; cum tamen nusquam naminetur Constantinus, et manifeste agutur de aliquo Imperatore longe posteriori. Est autem hoc eo etiam mirabilius quod eorum multi, qui isti Vitæ tantum tribuunt, eversum raut sine scrupulo totam Vitam S. Materni, in qua nihil difficile creditu, quam quod is totum sesqui seculum vivendo implevisset, a persecutione scilicet Decii usque ad Diocletiani et Maximiani persecutionem. Evertunt vera totam, quando eumdem Maternum postponunt Myroclii et Protasio, ut faciunt Auctor Tabularum Synodalis, Joannes de Deis, et Franciscus Bezzutius. Interim nullus omnino allegatur scriptor vetustior, monumentum nullum, quo affirmetur fides tam antiqua, ut præsumitur, possessionis. E contrario objicitur silentium S. Ambrosii, tam saepè loquentis de Sanctis Mediolanensibus aliisque rebus ad suæ Ecclesiæ commendationem spectantibus, absque ulla tamen Majorum mentione, etiam in Commentariis super Evangelium Lucae, cuius Capiti secundo explicando interponit ex Matthæo Narrationem de adventu Magorum, prolixius super eo discurrens; quorum corpora si Mediolani haberentur scivisset, quomodo potuisset id non saltem obiter indicare vel semel?

C 17 Jam quod ad S. Dionysium attinet, huic Catalogus annos xiv adscriperat, nescio qua sensu vel quo consilio; nisi forte in exilio annis decem vixisse Sanctum credidit. Nos vero deceunum denientes ei numero, quarto Episcopatus sui anno expulsum dicimus; et quamvis aliquot annis in exilio vixerit, hos tamen, nec Sedis ejus odscribendos credimus, præter morem et usum vetustatis, saepè notatum in Romanis Pontificibus, quantumvis injusta depositio fuerit; nec putamus ad eum numerum posse ex crescere, cum constet Dionysium, quem Imperator Constantius omni cum honore restitujiusserat, votis exegisse, et obtinuisse, ut in exilio vitam poneret, adoque obuisse, si non ante (quod verosimilium) saltem statim post. Nam ut Constantii mors irritam reddiderit gratiam Dionysio faciendam, non nisi mors ejus propria impedisse potuit, quo minus ad edictum Juliani, anno CCCLXI, una cum ceteris Episcopis exilibus, ad suam diocesim reverteretur.

D 18 Incubabat interim Episcopatus Mediolanensis Ecclesiæ AUXENTIUS Arianus, meritopætermisssus in Catalogis, frustra Catholicum aliquando se simulans, per summam tamen Valentiniani Imperatoris indulgen-

tiam toleratus usque ad mortem, quam obiit anno CCCXXIV, invasi Episcopatus xx. Post quem, electo S. Ambrosio opposuit sese, Imperatorio favore subnixus, Auxentius alius, adactus e Scythia, mutato nomine Mercurinus, sicut intelligitur ex ea Oratione quam habuit Sanctus, tradere ei ecclesium jussus, ad consternatum ea fuma populum in Dominica Palmarum; quilibet potius ferre paratum se declarans, quam istud agere, aut Episcopatu sponte cedere. Ipse autem S. Ambrosius, dicto anno CCCXXIV electus, non sine miraculo, et, in ritus quamvis, ordinatus die vii Decembris, eademque Dominica uero Adventus, magnum luctu ea ratione offerret ordinandæ Chronologæ Episcopali, etiam in hac prima Parte, si in hac aliter quam rotundo annorum numero supputarentur tempora.

et huic mortuo s. Ambrosius anno 374, 7 Decembris,

E 19 Sedit autem S. AMBROSIUS annos xxiv, defunctus 398, 17 Aprilis.

menses iv, dies x, uti jam demonstravit Henschenius; defunctus an. CCCXXVIII, die xvii Aprilis, in Vigilia Paschæ. Auctor Catalogi hic, seu verius ejus Interpolator, præter stylum totius primæ Partis diligentior, supra annorum numerum auctiorem, etiam menses et dies adnumeravit, ita scribens :

S. AMBROSIUS sedet annos XXVI, menses IV, E dies V, depositus die V mensis Aprilis.

Videntur hæc supponere, quod S. Ambrosius obierit anno CCCXXVIII, quando Pascha celebratum fuit V Aprilis. Constat enim ex Paulino Vitam scribente, quod pridie Paschatis mortuus, postridie ipsa Dominica in ecclesiam Ambrosianam illatus est, sive (ut phrasit artatis ejus loquar) depositus : hic autem concursus Paschatis et diei V Aprilis, scilicet contigit anno p̄x̄. Sed hac ratione S. Martinus totis septem mensibus S. Ambrosio superfluisse, contra quam habet traditio Ecclesiæ Mediolanensis, auctoritate antiquissimorum scriptorum ab Henschenio suffulta : deinde Ordinatio ejusdem S. Ambrosii, per dictos annos menses ac dies retrogradiendo, contigisset anno CCCLXXX die I Decembris. Atque is dies tali anno habente litteram Dominicalem C, non fuit Dominicus, sed feria IV: quod tamen quam patrum congruum sit veteris Ecclesiæ ritui satis demonstravi in Chronologia Pontificum Romanorum. Pridie autem quam ordinaretur, id est, ultatio Novembris, fuerat idem Sanctus Christiano baptimate tinctus, unde in Ambrosiani ritus Missalibus, ipso quo S. Andreas celebratur die, notatur etiam altera Missa de Baptismo S. Ambrosii, cum pulcherrimis quatuor Orationibus sive Collectis propriis atque singulari Præfatione, cetera vero de communi Confessore agenda præscribuntur. Porro Auctor vel Interpolator Catalogi ex hoc quoque probari posset sequiori seculo scripsisse, quod S. Ambrosium depositum dicat die V mensis Aprilis, dimisso Romano more per Nonas Idus et Kalendas indicandi diem : ut proinde mirandum non sit, si minus ei fidendum existimemus, ut mox cum ait, quod

F

S. SIMPLICIANUS, sedet annos x, depositus XVII Kalendas Septembri.

G 20 Errorem hic esse numeri, patet ex ætate successoris Venerii, mox probanda : ad eujus Vitam IV Maij diatimus, Simplicianum uno in sui Episcopatus defunctum esse, magis quia diutius vixisse non potuit, quoniam quod certa aliqua auctoritate constaret tam diu in Episcopatu vixisse : verosimilium autem dicetur x irrepsisse pro ii.

Simplicianus non introy triennio sed est :

H 21 In veteri Ingolstadiensis Bibliotheca Passionario seu Legendario, invenit Gamansius noster, cuiusdam S. Arsati, velut Mediolanensis Episcopi Vitam, nobisque transmisit. Juxta hanc, non multis a S. Ambrosii sepultura hebdomodis consecratus fuisset S. Simplicianus, idque Laudæ, civitate suffraganea vel xx P.

A *P. M. Mediolono dissita : monitus autem ob Angelo Arsatius, quod adhuc tribus mensibus non completis, ibidem curam Pontificalem intraret; cum Laudam ad Simplicianum venisset, dicitur hic, post modicum spatium temporis, convocatis universis Suffraganeis suis, ita locutus; O Fratres mei, vos seitis quod in hac dignitate ego indignus steti plus quam xxx diebus: nunc ergo timeo, si amplius durem, quod fiat mibi in detrimentum: et ideo rogo, ut vobis vice mea eligatis alium Episcopum...*

*fingit suffe-
ctum S. Arsati-
um eodem
anno mor-
tuum;*

B *dici nequit, quia Senior Theodosius obiit ante S. Ambrosium, neccum noto Juniore) additur tamen, quod altero die a sua morte, sepultus est apud Sanetos Auxanum et Martinianum, quorum corpora erant in uno sepulcro locata, idque anno ab incarnatione Domini ~~MLXXXVIII~~, per anistoriam omnino monstruosam. Nam S. Martinianus numeratur quartus post S. Ambrosium, Auxanius vero post cumdem est decimus septimus, vixitque paulo ante ingressum Longobardorum in Italiā, adeoque circa annum DLX, quibus uno adhuc seculo posterior Arsatius, quomodo fuisset S. Ambrosii, post Simplicionum successor? nisi forte translatura tunc dici velis.*

C *Fingitnr etiam is cum fratre suo germano Eustorgio prospectus Constantinopolim, quo tempore Imperator ibi erat Phorax, qui eis concesserit Serpentem arcum adhuc Mediolani visendum, et arcum cum corporibus trium Magorum, ipse eisdem illuc secutus et a S. Ambrosio per humanter exceptus, cum praedictis Sanctis Sanctorumque pignoribus. Omitto circumstantias insulsores alias illepidæ hujus fabulæ, cui inserta mentio Serpentis Mosaici vel sola sufficit ad commonstrandum, quoniam ejus Auctor fuerit ignarus Mediolanensium rerum. Scripsit de eo Serpente opusculum eruditum Petrus Paulus Bosco; et, si minus*

*dictique ejus
fratrem Eu-
storgium ob
Imperatore
CP. obtinui-
se tres Magos,*

*cum aeneo
Mosis |
Serpente;*

*quem tamen
constat, non
fuisse Medi-
olanii ante an.
1000.*

ex Oriente Mediolonum retulit, postquam is ad Hirsaugiense monasterium in Germania translatus fuit, tempore Ludovici Pii: ita etiam evanuerit cultus et notitia S. Arsati, qui saerit æque ac ille externus, forsitan etiam Episcopus, atque cum corporibus trium Sanctorum Magorum advenierit: quæ res deinde Illumensis alieni Clerico occasionem dederit commissendi præsatam Legendam: dum Mediolani alii alia comminiscuntur, occasione Eustorgianæ ædis, in quam sancti Magi allati fuerant.

*23 Tantus porro notitiae certioris defectus circa prædictam Translationem, suspicori me ulterius facit, sacra ista corpora al'ata Mediolanum esse, seculo Christi septimo, quando civitas pridem a Longabardis occupata, a suisque Episcopis Genua transgressis deserita; denique sub meliori Longoburdorum, tandem serio Catholicorum, dominata, caput resurgere ac renflorescere, manentibus adhuc Genuae Episcopis; aut etiam tempore Phocæ (pro quo Phorax obrepserit) Imperatoris circa annum DCV, ut non omnino gratis nomen ejus irrepserit in fabulam prænotatam; et quod fecit alius in eummodum Eustorgianæ ecclesie, id secesse creditus sit ipse ejus fundator Eustorgius. Quid outem? si sub ejusdem Phocæ perturbatissimo Imperio; Romanas in Oriente provincias occupantibus Persis, Christiani oliqui includem fugiti, et in his ipse S. Arsatius, prædictum thesaurum secum advererint Constantinopolim, ubi incident in aliquem Mediolanensem Eustorgium, diversum ab ejusdem nominis Epis opis duobus; qui opportunum id medium ratas resuscitandis potiriæ suæ reliquis, persuaserit sanctos Magos traducere Mediolonum in Italiam, Phoca, homine impio et sacrarum rerum incurioso, annuente, aut saltem non prohibente; nec magnopere contrariantibus Constantinopolitanis civibus, in tanta rerum snarum desperatione constitutis. Certe si ab anteriori aliquo tempore, puta a Constantino Magno (ut prætendit Auctor *Vitæ S. Eustorgii*) usque ad Imperium Justiniani ejusmodi corpora fuissent Constantinopoli, fieri non potest ut Græci scriptores, apud quos tam frequens est mentio sacrarum Corporum, illuc ex Oriente allatorum spatio duorum istorum seculorum, nullam eorum habuissent notitiam; neque antiqui cultus eorum vestigium aliquod extaret in Menaxi ac Synaxariis; vel denique nullum, si non templum, saltem oratorium vel sacellum ipsorum extitisset, cuius occasione ulti memorearentur. Alias de tempore prædictæ Translationis ipsoque S. Arsatio conjecturas, posteris explicatas relinquimus pro die XII Noverbris, pro quo ipsam illius qualemcumque Vitam*

examinari minutim, quia tali die nunc Monachii in F Bavaria colitur. Atque hoc de Tribus Magis nunc satis, solum ut appareat quam nihil istorum nos sollicitos habere debeat in tractanda Mediolanensium Antistitum Chronologia. Cetera licebit tractare vel in Supplemento Januarii, quando Adorationem Magorum Ecclesia Latina recolit: vel ad XXII Julii, quando eorumulen Translatio Coloniam celebratur. Redeo ad Catalogum nostrum, quem paulatim habebimus magis fide dignum, postquam ex quinque primorum seculorum tenebris emerserimus. Sequitur ergo:

S. VENERIUS, sedit annos viii, depositus die IV mensis Maii, ad S. Nazarium.

24 Iterum hic observa phrasem die IV mensis, uti dixi, inusitatam antiquis. Diversitatis causa ex eo nata videtur, quod quorum dies non notabantur in Kalendariis Romano more vscriptis, quia in ecclesia non habebant festum, eos Auctor vel Interpolator accepit aliunde, ubi ex vulgi usu numerati inveniebantur. Egimus de Venerio die IV Maii, nec nullum antiquæ venerationis argumentum proferre potuimus, nisi quod S. Ennodius Episcopus Ticinensis epigramma habeat de

*Verosimilius
dicerentur
Magi adducti
a Constanti-
nopoly
secuto 7,*

*E
eo attata oc-
cupantibus
Oriente Per-
sis, et rebus
ibi turbatis.*

*Venerius re-
centius col-
leptus,*

*sedit ab an.
400, ad an.
408.*

A de B. Venerio. *Quando deinde visum fuit aliquam ejus commemorationem inter sacra facere, cum dies iv mensis festo S. Godehardi haberetur occupatus, dies autem v adscriptus S. Gerontio; placuit proxime vacuum tribuere Venerio; donec S. Carolus Boromæus suum ei diem restitui jussit. Quia autem ad Venerium, jam Episcopum, scripisse se testatur Anastasius Papo, intra annum cccxcviii quo fuit creatus, et ccccii quo defunctus, ideo restringendos esse S. Simpliciani omnes dixi; et Venerium cum anno seculari expisse, absolvisse ejusdem v seculi anno ix, judicavit Henschenius: malim dicere anno viii, quin video in hoc Catalogo annos incompletos possim pro completis numerari.*

S. MAROLIUS, sedit annos xv, depositus ix Kalendas Maji, ad S. Petrum ad....

*Morolus sedit
usque ad an.
423.*

23 De hoc agentes ad xxii Aprilis, qua colitur, festo S. Georgii in sequentem diem amandato, nihil invenimus causa, cur de uotato hic annorum numero dubitaremus. Obiissel ergo anno cccccxiii Ennodius in Epigrammatis, eos qui sua tempore cultum ut Sancti habebant in Mediolanensi Ecclesia, ipso titulo seceruntur ab aliis, talem cultum non habentibus (ut videre est in iisdem titulis, quos xi Februarii agentes de S. Lazro coniunctim proposuimus) Maroli, solum ut Venerabilis, meninuit. Ecclesiam autem S. Petri ad quem depositus dicitur, esse basilicam postea dictam Nazarianam aut etiam Ecclesiam Apostolorum, docemur ex Romano Martyrologio ad diem x Maji.

S. MARTENIANUS, sedit annos xxx, depositus iv Kalendas Januarii, ad S. Stephanum.

*Martinianus
sedit solum
an. 13, usque
ad an. 135.*

26 Cultorem Dei appellat Ennodius; nunc ut Sanctus colitur iv Nonas Januarii Nempe dies xxix Decembris impeditur celebranda Octava Nativitatis, dies octauem ii Januarii vacat in Ecclesia Mediolanensi, quæ non celebrat Octavam S. Stephani, nec alias ex Romano usu sequentes; sed solius Natalis Dominici. Schismati qui libam Orientales Nestorianam, Constantinopolim missi contra Ephesinam œcumenicam Synodum anno cccccxxxi celebratam, dum alii suum Antiochiae habebant Conciliabulum, in Epistola ad Rufum fingunt quod hic Episcopus ad se scripsit, librumque B. Ambrosii de Dominica Incornatione ad piissimum Imperatorem misit, hæreticis (ut loquuntur) Cyilli capitulis contraria docentem, vocantque Martinum, sanctissimum Deoque dilectissimum Mediolanensem Episcopum; qui haud dubie noster Martinianus est, adeoque illo anno vixit, neque solum tres annos, uti in Ambrasione novissimæ recognitionis Breviario legitur, Sedem suam tenuit, sed ut minimum annis tredecim: pro quibus facile potuerunt obrepisse triginta; quos recipere nullæ ratione possumus, propter Eusebium, a Martiniano tertium, quem constat anno ccccl in Episcopatu rixisse. Dicamus igitur obiisse Martinianum anno circiter cccccxxv.

S. GLYCERIUS, sedit annos xxiv, depositus xvii Kalendas Octobris.

*Glycerius an.
4, usque
ad an. 438*

37 Alibi solum xviii anni leguntur, et ex his primos decem auferunt Breviarium; nec adhuc auferuntur satis, si Lazaro successor relinquenti sunt anni xi. Itaque solum ultimum minimumque numerum annorum quatuor teneo, censooke Glycerium obiisse anno circiter cccccxxviii. Venerabilem eundem appellavit Ennodius, hodie etiam ut Sanetus colitur sed xii Kalendas Octobris: ut dubitem errorene transribentis accesserit quinarius, et legi fecerit xviii; an vero mutatus sit dies, ne perderetur pro die xv Septembris, antiquior cultus S. Niconedis.

S. LAZARUS, sedit annos xi, depositus xiv die mensis Maji, ad S. Nazarium. D

*Lazarus annos
17, ad 449.*

28 Hunc absolute Sanctum appellat prædictus Ennodius: omnes autem qui cum inscripse Fastis, menseni, non Maji, legerunt, sed Martii: et hoc verosimilius est, sic enim in Quadragesinam iacurrent festum, necessario transferri in alium menseni debuit, prout factum intelligitur ex usu Mediolanensis Ecclesiæ, Lazarum recolentis xi Februarii. Circa annos Sedis nemo sere ambigit, quos ut Aeræ Christianæ optemus, certissimam Regulam præbet Eusebii successoris Epistola, scripta ad S. Leonem Papam, et ex sententia Quesnettii data anno cccccii, ut saltem anno cccccxl, Episcopus fuerit S. Lazarus.

S. EUSEBIUS, sedit annos xvii, depositus die ix mensis Augusti, ad S. Laurentium.

29 Amicus Dei ab Ennadio dicitur; ex pharsi autem receutarii qua dies depositionis notatur, colligi potest a vetustioribus Kalendariis absuisse nomen, quod (die ix Augusti impedito per SS. Firmum et Rusticum) nunc invenitur adscriptum diei xvii. Si anni Sedis recte exprimuntur, et eorum initium bene ponatur in anno ccccclix, non ipse, sed ejus successor is fuerit, cuius nomen exedit e titulo Romanæ Synodi, habitæ anno cccclxv, Flavio B. Silisco et Hermenerico Coss. die xv Kalendarum Decembrium. E

*Eusebius an-
nos 17 ad 454.*

S. GERUNTIUS, sedit annos vi depositus vii Maji, ad S. Simplicianum.

30 Ennodius, absque ullo venerationis titulo, suum Epigramma simpliciter inseribit, de Gerontio Episcopo. Cum autem in notanda depositionis die aliquis videatur esse defectus librarii; potius quam suppleam more Romano vii Kalendas aut Idus Maji, ut dies xxvi Aprilis aut ix Maji intelligatur; malim credere a principio scripti Catalogi positum fuisse v m Maji, id est, mensis Maji, quo die nunc re ipsa colitur, mortuus anno ccccclx. Gerontius an.
6. ad an. 470

S. BENIGNUS, sedit annos viii, depositus xiii Deeembris, ad S. Simplicianum.

31 Et hunc consequenter anno cccclxxvii mortuum direro, nihil eo dimotus, quod in Lectionibus hodierni Mediolanensis Breviarii (nam in vetustis Lectiones propriæ de hoc Sancto non sunt, sed solæ Orationes) tantum dicatur sedisse sex annis. Erravit autem vehementer Baronius, in Notis ad Romanum Martyrologium, quando Benignum sedisse ait circa annum Domini 460: nec potest adscribi Thyspotetis error, quasi iis pro 8, cibepserit 6: præmittit enim quod annis sexaginta post quadringentesimum primum cœperit, numeris ita ad longum scriptis. Alias recte corrigitur ibidem Pauvinius, qui putobat se eum reperisse in Synodo Carthaginensi; non unimadvertis, Synodum istam habitam post Consulatum Flavii Stiliconis, id est, anno ccccc. Ennodius de Venerabili Episcopo Benigno, suum Epigramma inscribit: propriæ tamen quæ dixi Orationes, in Breviariis antiquis reperiendæ, ostendunt non adeo recentem ejus esse cultum, quin seculis aliquo in usu fuerit Mediolanensem: et quia Ornitiones istæ proponuntur pro xii Kalend. Decembris, quando etiam nunc colitur, vix dubitem quin ita primus scriptum ab Auctore Catalogi sit, adeoque iam tunc nomen fuerit Kalendariis insertum. F

*Benignus an.
8, ad an. 477.*

S. SENATOR, sedit annos iii, depositus v. Junii, ad S. Euphemiam.

32 Lacunam supple et lege x Kalendas Junii: sic enim colitur, mortuus juxta calculum nostrum anno cccclxxx, et Ennodio dictus, Vir Beatissimus. Hunc autem

*Senator an.
3, ad 480.*

A autem eundem esse, nemo dubitat, qui cum titulo Presbyteri legatus S. Leonis Papæ ante Concilium Chalcedonense ivit Constantiopolim cccc, et ejusdem Papæ litteros retulit Mediolanum anno cccclii. Plura non addo, quia fusius de ipso egi ad xxviii. Muji,

S. THEODORUS, sedit annos ix, menses viii dies vii, depositus v Kalendas Aprilis.

33 Magna nec consueta huic parti accuratio notandi etium mensium ac dierum numerum, cuius tamen fructum edacitas temporis nobis invidisset, characteres pro majori parte exterens, nisi anteriori oculo eosdem rimatus Bosca nobis suggessisset. Et hunc quidem in numero annorum ix nequaquam deceptum fuisse, persuadet nobis congrua successio consequentium Episcoporum: sed vereor, ne in numero mensium aut dierum aliquid cumdem fugerit: nam a die xxviii Marti, quo quo depositus Theodorus dicitur, retrogradiendo per menses viii dies vii, non venitur nisi ad xxii Junii, quæ anno cccclxx non fuit Dominica. Saspicor igitur legendos etiam menses viii ut habeatur xxii Julii, quæ Dominica fuit. Sedisset autem hic Theodorus usque ad onum ccccc interque ipsum et Senatorem defunctum xxviii Maji, fuisset Interpontificum dierum xxiv. Nullum nunc ipse Theodorus locum obtinet in Fastis sacris aut Officiis: nisi forte hujus occasione factum sit, ut in antiquis Kalendariis ad iv Kal. Aprilis, invenintur nomen Theodorici Martyris, pro Theodori Episcopi: quo errore non observato satius censuerint Breviarii recognitores sub S. Curolo, ignotum Ecclesiae isti nomen expungere. Ennodius De domino Theodoro, virtutum omnium Episcopo, Epigramma texens, in eoque finiebus encomia Præsulum Mediolanensium, a S. Ambrosio inchoata et per omnes deinceps successores ducta; ipso titulo indicare videtur, Theodoro primum definito huc esse a se composita, suspecto tamen iam tum Laurentio; quem ne viventem landans verecundia officiat, solum hoc absque nomine aut titulo votivum ac breve Epigramma subjicit, LXXXIX in ordine Epigrammatum ejus.

Restat, quem longo servet, Rex inclitus, ævo.

S. LAURENTIUS, sedit annos xxii, depositus viii Kalendas Augusti, ad S. Cassianum.

34 Is qui colligendis Symmachi Papæ litteris inservit Ennodii Ticinensis Dictionem, datam Stephano Vivario, ut dicendam Maximo Episcopo Ticinensi consecrato sub annum cccxcviii; quasi jam nominatus Pontifex eam scripsisset Laurentio, ad gratulandum ei Mediolanensem Episcopatum: in magnam perplexitatem potuisset lectores conjicere; nisi viri eruditissimi in uera Conciliorum editione errorem vidissent, vel eo notabilem, quod non solum stylus ab aliis Symmachii litteris multum discrepet, sed in ipso etiam contextu appelleatur Maximus; licet, voce in adverbium Maxime flexa, obscuratus; quodque ibidem multi dicantur, Laurentio neutiquam convenientia. Alioquin oportuisset initia hujus differre usque Pontificatum Symmachii, prædicto anno cccxcviii primum ordinati. Opportune autem superest prænominati Ennodii Dictione, i, in Natali Laurentii Episcopi Mediolanensis, velut jam dinturno Pontificio funeti, cum denique Romanæ Synodo iv interfuit anno dñi, et in illa que ac in tribus prioribus primo post Pontificem loco subscripsit. Juxta annos vero qui ipsi tribuuntur, non potuit ultra annum dxi vivendo pertigisse. Non habet ille quidem locum in Breviario Ambrosiano veteri aut novo: sed Joannes Petrus Puricellus, Laurentianæ Basilicæ, in qua sub primario altari conditus Laurentius iacet, Archipresbyter, in libro quem de Vita ejus edidit, ejusdem in ea ut nunc est cultum ab immemorabili viguisse probat, producto testimonio Galvanei Flammæ, qui anno mccc-

Theodorus an.
9, in 9, ad
490.

xxxix scripsit: et veteri sub altari reperta scheda, quæ Dicit Sanctorum Confessorum, Eustorgii, Laurentii, et Theodori, mccccxciv, die x Novembris, subintellige corpora, tunc ad aram illam translata. Quare de ipso ut Sancto agemus sine scrupulo ad xxvii Julii; quæ autem hic dicitur veteri nomine S. Cassiani ecclesia, eadem est quæ Laurentiana, a Laurentio Episcopo restaurata et aucta, sub nomine Xisti.

S. EUSTORGII, sedit annis vii, depositus vii Idus Junii, ad S. Xistum.

35 Obiisset ergo anno dxviii: et sic commode potuit Theodosius Gotthorum in Italia Rex, per Epistolam, scriptam a Cassiodoro, anni dxiv Consule Ordinario, arbitrio ejus committere causam Augustani Episcopi. Est autem ea Epistola inscripta Eustorgio, viro venerabili, Mediolanensi Episcopo lib. i variarum Cassiodori aum. 9, quarum quæ prima est ad Anastasium Imperatorem, suo argumento satis ostendit, se scriptam esse post cultam annis multis inter Regem et Imperatorem amicitiam, sub extremum tempus ejusdem Anastasii, anno dxviii vita functi.

Eustorgius an.
7, ad an. 518.

S. MAGNUS, sedit annos xxx, depositus Kalendas Novembris, ad S. Eustorgium. E

36 Ratio temporis, quo vixit Eustorgius, et quo postmodum floruit Datius, omnino convincit errorem esse in numeris: quem agnoscens Ripamontius, pro triginta substituit tres: ego malim relinquere tredecim, qui præcise est numerus hic opportunus, ac verosimiliter necessarius: et sic obiisset Magnus anno dxix; et quidem depositus ipsis Kalendis, quando olim cultum fuisse testatur Breviarium Ambrosianum, licet ob festivitatem Sanctorum omnium, sub ritu solenniori postea inductum, Putres Dominicani elegerint eum colere die iii, ipsa vero Mediolanensis Ecclesia die v.

Magnus an.
13, ad 530.

S. DATIUS, sedit annos xxii, depositus xviii Kalendas Februarii, ad S. Victorem.

37 Obiisse hunc anno dlii, ostendimus ad xiv Januarii, proinde capisse debuit anno dxxx, ita ut ejus ordinatio in immediate præcesserit famam, cuius causa ad Darium scribens Cassiodorus Senator, potestatem ei facit frumenti regi in usus pauperum distribuendi Acta hujus Sancti collegit, ut potuit. Henschenius noster: recteque censuit num. 3 Relationem ipsius de ea fame Regi missam, qua tale rescriptum elicuit, amplius non videri quam Epistolicam narrationem: quumquam id dubium redderent, Joannes de Deis, Ecclesiae Mediolanensis Acta sub Sancto Carolo Borromeo, Possevinus, Puteanus, Miranus, Ughellus, aliisque, dicentes scripsisse Datium Historiam sui temporis Ex tali outem persuasione, quidam Ambrosianæ (ut videtur) Bibliothecæ Præfectus, veteri Codici, ante annos facile sexcentos scripto, hunc titulum prescripsit (est enim tituli manus recentior) Chronica, Datii Archiepiscopi Mediolani nunenpata. Rem ipsam accuratus discere cupiens diligenterissimus Joannes Mabilis, quadam circa codicem eum quæsivit, et mediante Claudio Castellano Parisiensi Canonico, responsum accepit, quale inseruit Tomo I Analectorum suorum pag. 5; desinere Chronicam illud in anno mlxvii, ac sere narrare ea quæ contingere in Ecclesia Mediolanensi tempore Alexandri II, esse autem non modo non eadem manu descriptum, verum neque ab eodem Auctore: nam primam partem, inquit, scripsit Landulfus Senior, secundam Arnulfus, et tertiam Landulfus Junior, omnes Historici Mediolanenses. Addiderim, idem Chronicam aut parum aut nihil facere ad historiam Episcopalem, cum ex ea nihil id protulerint, qui illam Mediolani tractarunt, ipsumque Codicem potuerunt legisse.

Datius an.
22, ad 552

F
Chronica ei
temere attri-
buta scripta
est sec. 10 et 11

A VITALIS, sedit annos vi, depositus ad S. Vitalem.

Vitalis an. 4
ad an. 555,

38 Hic, immediate post nuntiatum Datii peregre defuncti mortem, ordinatus Episcopus, et quarto suæ Srdis anno defunctus, Christi DLV, præcise perenit ad annum Justiniani Imperatoris XXIX, quando morte ejus vacasse Sedem mox apparebit. In tabala Archiepiscoporum Synodali laudatur, quod in ea temporum perturbatione, quibus Longobardi iterum Italiam opes affligerant, omnem vigilantiæ suæ vim in Pastoralibus studiis atque officiis posuit diligentissime. Non tamen Sanctus dicitur, neque *Depositionis* dies uspiam notatus reperitur: credo, quia Mediolanensi Clero Auctor fuit, ut damnationem trium Capitulorum, consentiente S. Datio subscriptam a Vigilio Papa, non reciperent; eorumque ducem se præbuit, quorum pertinacia post mortem ejus erupit in apertum schisma, contra Roatianam Ecclesiam et Pelagium Papam. Quid autem in ordinando Vitalis successore acciderit, intellegitur ex ejusdem Pontificis Epistola, sic ad Narsetem scribentis. Recolere debet Celsitudo vestra, quid per vos Deus fecerit tempore illo, quo Istriam et Venetias tyrammo Totila possideute, Francis etiam cuncta

qui damnatio-
ni 3 Capitulo-
rum adversa-
tus,

B vastantibus, non ante tamen Mediolanensem Episcopiam fieri pemisistis, nisi ad Clementissimum Principem exinde retulissetis; et quid fieri debuisset ejus iterum scriptis recognovissetis: et inter ubique serventes hostes, Ravennam tamen, et is qui ordinabatur, et is qui ordinatur erat, providentia Culminis vestri, deducti sunt.

ejusdem sen-
tentia success-
orem habuit
schismaticum,

39 Ex Agathia, ipsius illius avi *Historico*, scimus, istam Francorum irruptionem ad annum XXIX Justiniani pertinere: jam autem iterate ad Imperatorem scriptioris causa alia nulla videtur Narseti fuisse, quam quia tam Clerus Mediolanensis quam ipse ejus Electus damnationi triam Capitulorum ab Imperatore intentæ, palam refragabantur. Evicit tamen Narses auctoritate sua ut, dum exspectatur definitio Synodi universalis, super ea quæstione Constantinopolim convocandæ, Ordinatio procederet, saltem sub promissione parendi decrectis illius, si ipsa quoque Synodus dicta tria Capitula damnaret. Sed nihil minus factum ab illis qui semel animum obfirmaverant, dissimilante cum iis Narsete, quemadmodum tota illa Epistola 3, Pelagius queritur de Liguribus atque Veneticis et Istriis Episcopis, quos, inquit Papa, idonea est Excellentia vestra et ratione et potestate comprimere; et dimittis eos, in

Paulini æque
schismatis
ordinatorem,

C contemptum Apostolicarum Sedium, de sua rusticitate gloriari. Postea vero Epistola 5 ad eumdem Narsetem, ab eorum quidem communione alienum, adhuc tamen agentem remissius; Istud est, inquit, quod a vobis poposcimus et iterum postulamus, ut Paulinum Aquilejensem Pseudoepiscopum, et illum Mediolanensem Episcopum, ad Clementissimum Principem sub digna custodia dirigatis: ut et iste, qui Episcopus esse nullatenus potest, quia contra omnem Canoniam consuetudinem factus est, alias ultra non perdat; et ille, qui contra morem antiquum eum ordinare præsumpsit, Canonum vindictæ subjaceat. Ita Pontifex contra adversarios Synodi V, anno DLXVII celebravit.

hactenus ano-
nymum usque
ad an. 566:

40 Regebat ecclesiam Aquileiensem ante Paulinum Macedonius quidam, quem cense a Narsete evocatum Ravennam, ut ibi consecraret Electum Mediolanensem, Vitalis successarem: a quo postea ordinatus contra Canones Paulinus dicitur. Ughellus crimen hoc imputavit S. Honorato, sed hunc mox apparebit anno primum DLXVIII Episcopatum suscepisse: tantumdem dixerunt de S. Auxanio, duorum dumtaxat annorum Episcopo ante Honoratum. Quid ergo? Quem nominare non est dignatus Pelagius Papa, dicum innominatum latere; et, quamvis totis duodecim annis Ecclesiæ

Mediolanensi incubuerit, sicut olim Auxentius, exulte et mortuo S. Dionysio, a reversis ad Ecclesiæ unitatem Mediolanensibus, expunctum e Diptychis; Sedem autem Catholicæ Episcopo vacasse usque ad annum DLXVI.

41 Ayemus nos ad xvii Junii de S. Gundulpho, pro eo videri posset ordinatus Romæ S. Gundulphus, Episcopo et Confessore, tamquam celebrem valde cultum habente in agro Bituricensi; dabimusque historiam Translationis et Miraculorum ejus, dolentes non repeiri relationem certaminum, ab illis scriptam, qui piis ejus actibus interesse meruerunt, et opera justitiæ, quæ per eum Dominus operari dignatus est, videbunt. Interim præsumere possemus, ex eadem relatione esse acceptum, quod ibi dicitur, fuisse Gundulphum Mediolanensem Archiepiscopum, qui propter mala sua civitatis, quæ per eum Dei justitia nondum sedare disposuerat, ab eadem urbe digrediens, comitante grege discipulorum ac sociorum, transiens Alpibus Bituricas partes adiit; et silvam vastitatem eremi a frequentia humanae conversationis et accessu valde remotam, inibi reperiens. eremitice vita et contemplationi vacare studuit. Hæc si fidem aliquam, in silentio Italicorum scriptorum omnium, recentium ac veteriorum, mercantur; non aliter eam poterunt invenire, quam comminiscendo verosimilem aliquom istius silentii causam. Talis autem fortassis habebitur, si concipiatur iste S. Gundulphus (manifesto iam schismate, et lata contra Episcopos ejus tenaces sententia excommunicationis, cum Imperiali de ipsis gradiu movendis mundato) designatus fuisse aut etiam ordinatus Mediolanensem Episcopus; prævalente tunen schismaticorum factione numquam receptus, transiisse in Gallias, ubi inanis titulus Archiepiscopi Mediolanensis ipsi adhæserit.

42 Sed repugnare videtur conjecturæ isti Venantius Fortunatus, eadem hac ætate Pictavensis Episcopus, in Vita S. Radegundis Reginæ, illustranda XIII Augusti, dicens, quod Sancta, mox a consecratione sua Diaconuli (hanc autem suscepit circa annum DLXIV) inter alia piorum hominum, quæ visitavit et oblatis munericibus ornavit, oratoria sive cellas, æquiter S. Gundulphi (post Mettis Episcopi) progressa receptaculo, non minori laboratu nobilitavit synergium, seu fabricam monasterii. Attamen, Metensibus æque ut Mediolanensibus ejusmodi Episcopum ignorantibus, adeo non revertitur conjectura prior, ut potius, ex ipsa illa obscuritate, lucis ac roboris aliquid accipere possit.

Primum enim intelligitur, Sanctus iste Gundulphus, ante suam promotionem qualemcumque, ad Ligerim fluvium habuisse [hinc enim felici navigio Turonis appulsa dicitur Regina Noviom veniens] atque catenuis corrigitur prior relatio: deinde oportet aliquid in nomine Mettis vitium agnoscere, cum Metenses intra annum DLXXXV et DLXCVIII septem omnino Episcopos non minent, absque ulla apparentia alienus hiatus. Quin igitur vicinum Mediomaticum nomini requiri mus, et Mediolanum substituere liceat? pro quo vel

ipsi Venantio, vel potius Sanctimonialibus eum transcriptibus [non perquam varie satisque mendose transcripta a feminis invenitur Vita] obrepserint Mettæ, Episcopalis civitas Gallæ; non capientibus forsitan illis, quomodo homo Gallus, alibi quam in Gallia fuisse Episcopus. Hunc autem vel devotione sua vel alia quæpiam causa Romam adduxerit eo ipso tempore, quo Pelagius Pontifex angebatur, quomodo laboranti Ecclesiæ Mediolanensi succurreret; is vero idoneum Gundulphum censuerit tentandæ, si qua se daret, occasiōni, ad Sedem illam excluso schismatico Episcopo repurgandam, cum auxilio Imperialium ministrorum: quod tamen eis non successerit, remissius ut dictum est agente Narsete, ægreque ad violenta consilia contra Schismaticos procedente.

43 Petrus Paulus Bosca, qui hanc de S. Gundulpho cogitationem

is quem au-
no 514 vi-
sitaverat S.
Radegu-
dis Reginæ,

alibi perpe-
trauit dictus
Mettensis
Episcopus.

F

A

cogitationem primus mihi per litteras suggestit, in Micrologo suo de Serpente æneo, pag. 48 invenit quemdam S. Sabinum, Mediolanensem Antistitem, qui cum Divo Theodoro Abbatे Casinensi, postquam venerabundus Servatoris Jesu tumulum adiit, ad Montem Sinai perrexit, ut Martyris Catharinæ corpus coleret; ubi injuriosius tractatus a Barbaris, resectis naribus auribusque, crutis oculis excisaque lingua, minime tamen clingnis, ejusdem Martyris ope incolmis cum Mediolanum rediisset, annulum sibi a Catharina, cum membrana aureis litteris inscripta, donatum attulit. *Fatetur ille quidem*, Sabinum istum, neque in necrologiis, neque in ulla Mediolanensis Ecclesiae tabulis, inveniri; opportunum tamen censem suppledis lacunis, quas inter sequentes infra, Honoratum et Laurentium, agnoscendas putat. Ego inter istos ideo nullam lacunam reperio, ut nec omnes quidem annos invenire possim, qui Honorato ejusque successoribus assignantur usque ad Deusdedit, quem constat anno DC electum esse Episcopum. Ad hæc ergo tempora potius pertinuisse illæ, æque ac Gundulphus numquam Mediolani agnitus et receptus, si æque constaret eum in rerum natura fuisse. Sed Petrus de Natalibus et Jacobus Januensis (tertius Zaconus, quis sit ignoror) quos allegat Bosca, tamquam ista referrent in Vita ejusdem S. Catharinæ; Petrus quidem lib. 10 cap. 103, Jacobus vero cap. 167; Sed, inquam, Auctores hi duo, præterquam quod fidei nou admodum sint magnæ, revera nihil simile habent in suis primis editionibus, quales apud nos extant. Extant autem apud nos Catalogus quidem Sonctorum Petri, editus Vicentia anno 1493, et Lugduni anno 1514, sicut tunc habebatur MS. et ante annos fere nonaginta compositus; Legenda vero Aurea sive Historia Lombardica Jacobi, seculo uno Petrini scribendo antegressi, primum excusa inter rudimenta typographicæ artis absque onni notatum Coloniam anno 1483, et Argentinam anno 1496. Nescio ergo, quas unctiores, adeoque posteriores magisque suspectas impressiones Bosca habuerit. Ille autem Theodorus Casinensis Abbas (unus eorum scilicet, qui, post eversum a Longobardis S. Benedicti monasterium, Romæ ad Lateranum collectas illius reliquias rexerunt) dicitur fuisse tertius ab Abbatे Valentiano. S. Gregorii Papæ coætaneo, et sub hujus successore Bonifacio III floruisse, adeoque est annis minimum quinquaginta hoc de quo agimus tempore posterior, anno DCXXX fortassis adhuc superstes. Licet Trithemius, nullo certo arguento dicat, eum anno circiter DLXX clariusse. Verum, omissis istis, redeamus ad Catalogum

S. AUXANIUS, sedit annos II, depositus III
Nonas Septembris, ad S. Stephanum ad Ro-
tam.

44 *Titulus Sancti, sub quo ab Ecclesia Mediolanensi colitur die præscripto, securos nos reddit de ejus Catholica fide, ideoque non dubitamus proximum S. Honorati decessorem, altero ante illum anno, id est, DCLXVI, primum Cathedræ admovere. Libenter porro opinaret, ejus potissimum opera ad Ecclesiæ unitatem reductos Insubriae Episcopos, dum in schismate adhuc persistebant Episcopi Istriæ, ad quos corumque caput Aquileiensem Eliam habentur tres Epistolæ commonitoriae Pelagii H, Indictione v, id est, anno DLXXXVII datae.*

S. HONORATUS, sedit annos duos, depositus ad Noctem.

43 Ergo primo Episcopatus sui anno, Christi DLXVIII, quieta adhuc Italia, excipere hospitio potuit S. Venerum Cabellensem Episcopum, uti ad ipsius S. Honorati diem, qui nunc VIII Februarii agitur, ostensum

est numero 25. Anno autem sequenti, Alboin Liguriam introiens, indictione ingredientे tertia, in Nonas Septembri, id est, anno Christi DLXIX, sub temporibus Honorati Archiepiscopi, Mediolanum ingressus est. Dehinc universas Liguriæ civitates, praeter eas quæ ad mare sunt, cœpit; Honoratus vero Episcopus, Mediolanum deserens, ad Genuensem urbem confugit. Ita Paulus Diaconus lib. 2 de gestis Longobardorum cap. 25. Colebatur antiquitus S. Honoratus Mediolani die xxvi Februarii: quem crediderim suisse oūiversarium relati Mediolanum ad Nocetam corporis.

FRONTUS, sedit annos xi depositus in Ge-
nua ad S.....

46 *Tabula Synodatis Frontonium nominat, et omnes intrusum volunt in locum S. Honorati; quapropter invasæ Sedis poenam dedisse nefaria morte, asserit eadem Tabula: Ughellus, vel hiaute terra absorptum, vel cœlesti igne absumptum misere interiisse. Quidquid eu de re sit, non potuit Sedem qualitercumque occupatam, solus tenuisse, nisi annostres vel quatuor, si vere annis xix eam tenuit is qui sequitur, cum hunc anno DXXII, XXI Augusti oporteat obiisse, ut mox dicetur. Fortassis vivente Geauæ S. Honorato, ipse Frontus Mediolani fuerit superordinatus sacrilege, et post legitime ibidem Genuæ institutum Laurentium, perrexerit nihilominus inter ruinas desolatae urbis titulum tenere Episcopi, ac denum comprehensus Genuamque abductus, ibidem obierit anno DLXXXI.*

47 Atque ita finitur nobis Pars prima Catalogi, Finis primæ artis.
quam licet credam esse compositam ab eo, qui secundam tertianique Partem in unum corpus collegit; vol saltem ab Auctore Partis secundæ, sed ab altero isto interpolatam, atque ex proprio ejus calculo non semper feliciter reformatam: eatenus tamen censeo præferendam omnibus posteriorum scriptorum suppurationibus, quatenus nullam habet ex antiquitate contradictionem. Credere quin etiam libet, eversa urbe supersuisse aliqua scriptorum monumenta, ex quibus non solum nominum series hausta sit, sed etiam annorum quo quisque sedit numerus.

PARS II

*Genuæ tempore exilii Episcopalis successive
scripta.*

LAURENTIUS, sedit annis xiv, mensibus vii,
obiit xi Kalendas Septembris, sepultus est
in Genua ad S. Syrum, vixit annis LXXXV.

Ecce notabilem Styli mutationem. In prima Parte solum notabatur tempus Sedis et Depositionis dies [nam locum postea adjunctum censu] hic non depositus quis, sed obiisse dicitur; quod deinceps servatur. Secundo non ponitur simpliciter nomen loci; quia hoc solum positum, indifferens est ad significandam primam recens defuncti corporis, vel secundam aliunde translati sepulturam; Auctori autem qui notavit in prima parte locum non erat facile istud distinguere; ideoque prudenter abstinuit a voce sepultus est, qua usi sunt Partis secundæ ac tertiaræ Auctores. Tertio additur spatium vitæ: unde colligo de singulis, ipso quo obierunt tempore, hæc esse Genuæ scripta; idemque faciendum fuisse in tertia Parte, si hæc quoque successive esset notata, ipso quo quisque obiit tempore. Sed quia post unius alteriusve seculi decursum dieta Pars tertia primum collecta fuit, ideo nec curavit ejus colligendæ Auctor ætatem uddere, quam de plerisque invenire verosimili-ter haud potuisset: fortassis etiam secundam hanc Par-

*Auxanius
annos 2,
ad 568,*

*Honoratus
annos 2,
ad 570:*

Frontus invasor, vix 3 annis solitus, usque ad 573.

E

14

A tem numquam vidit, ut ejus exemplo moneretur annos vitæ indagare, et quando posset annotare. Hanc ergo totum secundam Partem putomus præcipuum fidei et auctoritatis gradum mereri. Extut lib. 2 Epistolarum S. Gregorii una num. 61, scripta Magno Ecclesiæ Mediolanensis Presbytero, qua hortatur eum, ut, non obstante Excommunicatione, a defuncto Laurentio inficta innocentî, strenue incumbat in electionem successoris, Cleram, utpote dispersum, ad eum accelerandum urgendo. Est ea Epistola data mense Martio Indictionis xi, adeoque anno nxciii: quare si obiit Laurentius xxii Augusti præcedentis, ut præfertur, per vii menses annosque præscriptos retrogradiendo, venies ad Januarium anni dxxxi, quando littera Dominicalis A, aptam consecrationi diem indicat, xxii scilicet mensis prædicti.

CONSTANTIUS Episcopus, sedit annis xviii, obiit die iii mensis Septembris, sepultus in Genua in Domo S. Ambrosii, vixit annis c.

B 49 Hac rursum apparent scripta ab alio, dum additur titulus Episcopi, numquam antea præpositus: et vulgari modo numeratur dies mensis: nec nisi rotundo annorum numero explicatur tempus Sedis. Sed ipsi numero inest error, ex S. Gregorii Epistolis manifeste redarguendus. Laudat illum Epistola 68 lib. 2 sanctus Pontifex, ut qui dudum sibi bene cognitus fuerit: et cum in Urbe regia (C P.) responsa Apostolicæ ficeret ipse Gregorius, longo tempore ei adhæserit: laudat vero et Electionem de ea factam, transmittitque Subdiaconum suum Joannem, qui eum faciat Episcopum consecrari. Scribebat hæc Gregorius mense Aprili Indictione xi, atque adeo anno dxciii. Ultimo autem Epistola Indictionis iii, adeoque ad æstatem anni dc spectante, consolatur Clerum de illius obitu; et omnino grates suscipit, quod Deusdedit Diaconum suum [uti etiam antea fuerat Constantius] ad Episcopatus officium unanimes elegerint. Itaque, ut Constantius fuerit mense Mayo ordinatus, non potuit fuisse Episcopus nisi annos viii et menses paucos, quos scriptor hic non curavit notare; et vacavit ante ipsius Ordinationem Sedes menses amplius viii. In anno etatis vereor ne error sit, et c pro Lurrepserit, quis enim credat, nonagenario majorem fuisse electum?

DEUSDEDIT Episcopus, sedit annis xxviii, mense uno, diebus xiv, obiit in Kalendas Novembriis, sepultus in Jenua ad S. Syrum

C vixit annis xc.

D 50 Quamquam mox ab obitu successoris electus, Pontificisque Gregorio propositus a Clero Mediolanensi hic sit, ut supra vidimus; ex sequenti tamen libri et Indictionis iv Epistolis liquet, Puntaleonem Notarium, qui designatus erat, ut examinata Electione Electum ficeret ordinari, Genuam ad id profectum non esse nisi spatio temporis longiare interjecto; eo quod, sicut ex priori Epistola liquet, Longoburdi eligere Episcopum prætendebant, et in sic electum negat Gregorius ultatenus se omissum. Interim lib. 9 Ep. 10. Populo, Presbyteris, Diaconis, et Clero Ecclesiæ Mediolanensis, uti Sedis vacante, commendatur causa cuiusdam Arethas, et per Epistolam u demum mittitur Genuam Pantaleon; ubi si Deusdedit ordinatus dicatur in Dominica, die xvii Septembris, vacaverit ante hanc Ordinationem Sedes illa annum i dies xiii; ipse vero moriens anno dcccix, xxx Octobris, sederit præcise tot annis, mensibus, ac diebus, quot ei tribuuntur. S. Gregorius scribens ad eum libri 40 Epistolum 42, Deodatum vocat; Tabula vero Synodal is Theodatum.

AUSTERIUS Episcopus, sedit annis x, mensibus v, diebus vii: obiit die iii mensis Julii, sepultus in Janua ad S. Syrum. Vixit anni xc.

E 52 A die iv Julii, retrogradiendo per designatos menses ac dies, et utrumque extremum iis includendo, pervenitur ad xxviii Januarii, eamque Dominicam anni dcccxxx, qua fuisset ordinatus Austerius; adeoque cessaverat Episcopatus post mortem Deusdedit, menses iii; obierit autem ipse Austerius anno dclx.

Austerius
annos 10,
ad 640.

PARS III

Mediolani circa annum dccxlvi scribi cœpta,
et usque ad mlxxxvi continuata.

FORTIS Episcopus, sedit annos iii.

Vel ipse Auctor hujus Partis ignoravit diem obitus et locum sepulturæ; vel qui Partes simul omnes describendo conjunxit, autographum habuit priori facie corruptum. Primum existimo verosimilius esse: non tam propterca officiaverim cum Ughello, Genuæ potius quam Mediolani sepultum circa finem anni dclxlv.

Fortis an. 3,
usque ad 644

S. JOANNES Episcopus, sedit annos x, obiit iv Nonas Januarii, sepultus est ad S. Michaelm in Domo.

E 34 Abest nomen ab antiquis Ecclesiæ Mediolanensis Kalendariis. Primus Galesinus Sanctorum Fastis illud addidit, sed ubi nos iii Nonas legimus, ipse iv Idus legit aut legisse creditur, scriptor utique non valde accuratus. Galesinum secentus Baronius in angendo Romana Martyrologio, nos etiam coegerit de hoc S. Joanne, cui a morum innocentia et intrigitate Boni cognomentum mansit, ad diem x Februarii agerr. Cum autem vel iv Nonas vel iv Idus coli Joannem Purificationis solennitas, et S. Scholastię festum antiquiori usu receptum, prohiberet; placuit postremis Breviarii Mediolanensis recognitoribus anno 1635, locum ei dare Pridie Idus Februarii. Ad tempus Sedis quod attinet, anno dclxix Romana Synodo consentiens subscrispsit: mortuus circa annum Christi dclv, aut etiam aliquot annis serius, si plurimum annorum intervallum intercipiatur inter Austerium et Fortem, vel inter hunc et Joannem. Tertius certe a Joanne Episcopus Ampelius hanc diu ante annum dclxviii potuit fuisse ordinatus, si is solum annos v sedit: atqui inter hunc et Joannem qui sederunt, Antonius et Mauricillus, prior annos dumtaxat duos, alter menses solum quatuor dieuntur implevisse; aut igitur totum circiter octennium et amplius variis successive vivibus Sedes vacavit, aut anni aliquot alterutri adscribendi e Catalogo exciderunt, quod crediderim.

Joannes an.
10, ad 655

S. ANTONIUS Episcopus, sedit annos ii, obiit pridie Kalendas Novembriis, sepultus est ad S. Simplicianum.

F 55 Menses ii dumtaxat Henschenius transcripsérat; sed annos ponendos suggessit Bosca, idque tanto facilis credo, quanto in hisce reductorum Genna Episcoporum principiis vacui spatii plus reperio. In veteri anni 1539 Breviario nihil adhuc de illo reperiebatur; in Missali anni 1522 etiam nihil, nisi quod ad ultimum diem Octobris inscriptum est nomen Kalendario, et hoc ipsum fuit in Breviario postea omissum. Secentus est hoc Galesinus, tum Baronius atque Ferrarins; et hi omnes Antoninum vocant, cum in MS. simpliciter habeantur Antonius: quia antent ultimus dies Octobris concurrit cum Vigilia Sanctorum omnium, retrahere illum ad xxix placuit Breviarii Mediolauensis recognitoribus, et solenne festum agendum præscribere. Quoad porro certius aliquid occurrat de tempore mortis, lubet eam adscribere anno dclvii.

Antoninus an.
nos 2 ad 657.

S. MAURICILLUS Episcopus, sedit menses iv.

A 56 Si liceret mensibus mihi præponere annos x, et credere eos excidisse transcribenti Catalogum; posset Episcopatus hic protrahi usque ad annum Christi DCLXVIII, circa quem oportet statuere successoris initium, uti jam monui, nec opus erit ullum hic vel alibi hiatum admittere. Quidni autem id tantis per licet commodioris Chronologiae causa? Sepulturæ locus ignorabatur cum hæc scriberentur. Auspertus, anno DCCCLXX factus Archiepiscopus Mediolanensis, sui Præsulatus tempore, quod XIII onnorunt fuit, ecclesiam S. Satyro condidit in illamque S. Manricilli corpus transtulit. Inveneritne, cum corpore notatam saucti viri Depositionem pridie Kalendas Aprilis, quis dixerit? Tali certe die mortuum traxi scripsit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italæ, et nos ipsam secuti. Quis nobis tunc suggesserit in Kalendario Missalis Ambrosiani, anno 1560 excusi, nomen ejus tali die notiri, non recordor; idque an verum sit tanto magis nunc dubito, quod Ferrarius, anno 1613 suum Catalogum imprimeus, talis Kalendarii non habuerit notitiam; sed contra viderit in tabulis ecclesiasticis, ad nsum sacrum quotannis confessis, haud ita descriptum legi, neque in Kalendariis Breviarii et Missolis, quæ postea nacti sumus impressa 1522 et 1539, tale quidpiam invenerimus; sed solum in Tabula Synodali anni 1584: nihil autem de eo fit etiam in recentiori anni 1635 Breviario, ubi nec nomen quidem inscriptum est Kalendario.

S. AMPELIUS Episcopus, sedit annos y, sepultus ad S. Simplieianum.

57 Colitur hic vii Julii et sic inserbitur Kalendariis, etiam antiquaribus: interim Ferrarius et Ughellus, ex Actis ecclesiæ sub S. Carolo confessis, asserunt, obiisse vi Idus Februarii, quod uidetur anno DCLXXII contigisse: adeoque septem annis citius quam Pontificatum Romanum auspicaretur Agatho, primum anno DCLXXXIX ordinatus, enas tamen regimini adscribitur in Tabula Synodali. Qui cum a Joanne V, unius tantum anni Pontifice, ordinato sub annum DCLXXXVI, fuisse canonizatum asserunt, hinc facile probabunt iam tum usu receptum fuisse, ut hujusmodi causæ ad Romanam Pontificiem deferrentur.

S. MANSUETUS Episcopus, sedit annos vni obiit ix Kalendas Martii: sepultus est ad S. Ambrosium.

58 De hoc jam egimus in Februario, geminumque Episcopatus ejus reperimus monumentum, alterum in Synoda Mediolanensi, quam celebravit anno DCLXXXIX; alterum in Romana, cui interfuit sequeuti anno sub Agathone Pupa: sed quod ubi hoc ordinatus Episcopus fuerit, neque tunc probavimus, neque nunc possunus non improbare asseverantius; et omnino existimamus anno circiter DCLXXXI obiisse. Ejus sepulcrum an etiam extet disputat Puricellus in monumentis Ambrosianis pag. 776 et seqq.

S. BENEDICTUS Episcopus, sedit annos XLVII, obiit v Idus Martii, sepultus ad S. Ambrosium.

59 Abest nomen a Kalendariis Mediolanensibus: in recentiori autem Breviario ponitur ad vi Septembri, cum solenni officio: quia scilicet Ecclesia Mediolanensis ritus proprius nulla Sanctorum festa recipit infra Quadragesimam celebranda. Pro Sancto tamen semper habitum persuadet anchoritas Pauli Diaconi, lib. 6 de gestis Longobard. cap 29; ex quo etiam habetur quod ejus Episcopatus concurredit cum regno Ariperti, quod hic ab an. CCVI ad annum DCCXVIII tenuit. Galesinus, qui primus Benedictum inseruit Fastis sacris, quos quidem vidimus, et sequacem Baronium aliasque habuit. v Idus Martii alicubi legit; et sic de eo egimus die mensis XI. Mortem ejus non posse differri ultra annum DCCXXV ex apta subsequentium Episcoporum serie

*Mauricillus
forte an. 10,
m. 3, ad an.
668.*

*Ampelius an.
5, circa an.
672.*

*Benedictus
an 44, non
47, ad 725.*

sic appareat, ut, nisi ipsis abundant annis IV aut III, necessario abundant Bene dicto, qui ante annum DCLXXXI non potest in Episcopatum induci, propte Mansuetum, ut vidimus, anno DCLXXX Romæ præsentem. Ratio autem exigit, ut inter initia hujus tertiae Partis, potius quam in progressu, supponatur erratum, si error Auctori est imputandus. Itaque Benedicto annos Sedis dumtaxat XLIII tribuo: facile enim fuit pro iiii legi ac scribi un.

THEODORUS Episcopus, sedit annos XIII sepultus in monasterio Aurono.

60 Quo mense obierit non notatur: quia tamen inter ejus depositionem et Ordinationem Successoris videtur plus quam mensis unus interjiciendus, debet Theodorus mortuus dici anno DCCXXXIX, ordinatus DCCXXV; nec potuit exequias celebrasse Regis Luitprandi anno DCCXLII deluncti. Auronum Monasterium esse suspicor, quod hodie Arona dicitur, condito sub annum 984 circa ipsum oppido cum aree, S. Caroli Borromæi Natalibus nobili (proprius enim familiae Borromæi locus est) monasterium vero nunc habet Societas Jesu, fecitque tertię suæ Probationis domum.

*Theodorus
annos 14,
ad 739.*

S. NATALIS Episcopus, sedit menses XIII, obiit pridie Idus Maji, sepultus est ad S. Gregorium.

61 Colitur tamen, ut Sanctus, in Idus sive die XIIII Maji; fortasse quod sequens dies esset Translatione S. Victoris impedita: ipsæ vero Idus, Evasii Episcopi et Martyris festo. Debuit autem fuisse Ordinatus circa Idus Martii, puta XIII die, ut anno DCLX in Dominica id factum sit: videntur enim menses soli nativi absque scrupulosa supplicatione dierum; itaque obierit anno DCCXLII.

*Natalis m.
14, ad 741.*

ARIFREDUS Episcopus, sedit menses IX, sepultus est ad S. Nazarium.

62 Si citra moram fuisse electus post Natalem, potuisse in Februario anni DCCXLII obiisse: sed nihil est quod tam propere electum suadeat, cum successor solum fuerit ordinatus mense Augusto, anni jam dicti; ut præstet Interponiticii menses sex dividere, quorum pars Arifredi electionem præcesserit, pars secuta sit obitum.

*Arifredus m.
9, ad an. 742.*

STABILIS Episcopus, sedit annos II, menses III, obiit Idibus Decembris, sepultus est ad S. Ambrosium.

*F
Stabilis an.
2, m. 4, an.
741.*

63 Utique anno DCCXLIV, atque aileo ordinatus anno DCCXLII, pridie Idus Angusti, id est XII die, quæ anno isto fuit Dominica XII post Pentecosten. Post obitum autem ejus vacavit Sedes usque ad Majum sequentis anni, menses circiter quinque.

LETUS Episcopus, sedit annos XIII, menses XI, obiit pridie Nonas Aprilis, sepultus est ad S. Ambrosium.

*F
Stabilis an.
2, m. 4, an.
741.*

64 Coli hunc ut Beatum Ughellus ait, et Tabula Synodalis ornat eum titulo isto: sed quia nullum ejus cultus indicium in veteribus novisque Kalendariis reperitur, necesse habuimus IV Aprilis, eum tantisper inter Prætermisso ponere, donec de eo certius docremus. Quoniam autem juxta hos calculos (quos reliquorum Episcopatum optima sequela confirmat) ordinatus mense Mayo anni DCCXLV (fortassis pridie Nonas, id est, VI mensis, in quem tunc cadebat festum Ascensionis, vel Dominica immediate sequenti, id est, IX die) obiit anno DCCLIX, potuit functus esse Legatione Stephanii Papæ III ad Pipinum Francorum Regem; non tamen ad annum DCCLXIX pervenisse, quod ex Ughelli calculis acceptum, vellemus in nostro Aprili emendatum.

THOMAS

A THOMAS Episcopus, sedit annos xxviii dies v, obiit v Kalendas Octobris, sepultus ad S. Ambrosium.

65 Ergo ordinatus fuisset ix Kalendas Octobris, quæ dies ipso anno DCLIX Dominica fuit, cum Seides vocasset plus quam quinque mensibus: obiisset autem anno DCCLXXXVII, quod esse nulla ratione potest. Et tot enim, et a Joanne Petro Puricello inter Ecclesias Ambrosianas monumenta profertur, indeque ab Ughello transcribitur, instrumentum concessionis factæ a Benedicto Abate, in favorem Theoperti Clerici, atque ex permissione Domini Petri Archiepiscopi (hic autem Thomæ successit) ab Ermoaldo Notario rogatum, regnante Domino nostro viro excellentissimo Carolo et Pipino Regibus in Italia anno undecimo et quarto, quinta die.... Indictione septima, id est, anno Christi DCCLXXXIV. Obierat ergo jam tunc Thomas: proinde correcto numerorum errore, pro annis xxviii velim xxiv legere, ut unius dimitatam litteræ ritum sit, et Thomas obierit anno DCCLXXXIII.

B PETRUS Episcopus, sedit annos xvii, menses ii, obiit Idibus Maji, sepultus est ad S. Ambrosium.

66 Ex die obitus sequitur, quod, post interponitum mensium circiter quinque, ordinatus sit Petrus, mense Martio: quod si id etiam factum est anno DCCLXXXIV, ut ex correctione in annis Decessoris facta sequitur, potest dici Ordinatio ista fuisse celebrata Pridie Idus Martii, id est, die xiv mensis, eademque Dominica tertiu Quadragesimæ, et obiisset Petrus anno DCCCI: sed detractos Thomæ annos quatuor (quia id exigebat publica et nullo ex capite suspectabilis scriptu) libenter addiderim Petro, ut annos xxii sederit, et annum Christi octo attigerit; hoc enim exigit ætas secundi post Petrum Anselmi. Eadem etiam vetat augere numerum ad annos xxvii, sicut facit Tabula Synodalis: indicio manifesto annos istos varie a variis scriptos fuisse, ut nusquam securius quam hoc loco possit correctio, olienbi prorsus necessaria, adhiberi.

C 67 Ut autem ultra annum DCCCV Petrum retineam in viris, aut etiam cum Tabula Synodali, Odelberto (quem successorem Catalogus dat) ipsum postponam, movere me non potest relatum ab Ughello Caroli Magni jam Imperatoris diploma, quo is valens, quemadmodum rogaverat Venerabilis Petrus Oldradus Ecclesiæ Mediolanensis Archiepiscopus, omnia ipsi sanctæ Ecclesiæ a felicis Constantini Magni et aliorum Imperatorum recordatione collata, postea a perfidia Regum Longobardorum turbata et sublata, restituere, redintegrare, et confirmare; eidem et successoribus ejus concessisse dicitur quidquid ad Imperiale jurisdictionem pertinere videtur; terras scilicet atque omnem districtum, domos publicas murumque ipsius Urbis, cum fisco et teloneo integro, et cum omni jure civili intus et foris in circuitu usque ad fines, cortes etiam ipsius civitatis ac civitate propriam, castella, villas, mansos, servos et ancillas.... habitas et possessas a praedecessoribus ejus Archiepiscopis ante perfidiam et tyrannidem Longobardorum, atque omnia aliquo inscriptionis titulo seu investituræ adhuc donata et tradita, oblata seu presentata sancte Mediolanensi Ecclesiæ, a quibuscumque Imperatoribus seu piis hominibus, donat, concedit, confirmat, atque alia plura sub amplissimis terminis.

68 Non moreor inquam ejusmodi diplomate, licet illud dicatur Datum Dertonæ Kalendas Maji, anno Incarnationis D. N. Jesu Christi DCCX, Indictione iii, Imperii autem anno ix, Regnum xxxxi. Quemadmodum enim certum est, ante expulsos Roma

Barbaros excessumque Græcorum Imperatorum jugum, non habuisse Romanos Pontifices dominium Urbis temporale; ita credo nec Mediolanenses Archiepiscopos, nec ullos Episcopos in Italia ejusmodi privilegia et jura a Constantino, vel quoquam successarum ejus Imperatorum habuisse; neque dubito quin Charta præmemorata merum figmentum sit, fortassis ad imitationem Constantinæ Donationis de Urbe Romæ etc. seculo verosimiliter x fabricatum, cum et illa jam plenam fidem cœpisset obtinere; cumque ejusmodi dominium (nescio quo primum Auctore) tenerent Episcopi, quemadmodum ex Chronico quodam Mediolanensi, Flos florum dicti, pro anno DCCCXLVII probat Ughellus. Certioris fidei quom ista Donatio, sunt monumenta, quæ profert præfatus Ughellus sub nominibus eorumdem Petri Episcopi et Caroli glorioissimi Regis, sine talium figmentorum phaleris confecta, annis (ut jam videre cœpimus) DCCLXXXIV, xc et xci: sunt enim conscripta eo stylo ac forma quæ nullam suspicionem suppositionis ingrerant; sicut adversus Donationem prænotatom suggesterent, tum ea quæ dixi et alia plura, tum etiam quod, præter etatis Carolinæ usum, ad nomen Petri inveniatur possum cognomentum Oldradi. Nemini enim Erudito persuaderi posse credo, quod jam tum inter Ecclesiarum Antistites notus fuerit usus cognominum; quantumcumque seculi XVI credulitas cum plusu exercerit eorum temeritatem, qui Episcopis per Insubriam etiam primis præsumperunt adscribere certam aliquam e.c. nunc celebratis nominatisque familiæ. Neque hoc puto Ughellum lotuit: qui tamen ut gratiæ amicorum servaret, gentilitia scuta (quorum usus serius etiam quam cognominum caput) præfigere dignatus est hominibus singulorum, jam inde a quarto Urbis Episcopo Mona, qui adscribitur familiæ Burræ, cum rubro in alba parvula bove.

69 Interim Puricellus in vita S. Laurentii Archiepiscopi, eum quoque familiæ Littarum adscribens, pag. 15 ingenuo fatetur, Petrum Galesinum primum suisse, qui propria cognomento et familiæ nominibus singulorum superaddidit. Floruit hic ante annos centum, sub S. Carolo Borromao et Gregorio Papa XIII, Mediolanensis fere pro oraculo habitus; vir sane diligens et eruditus, sed in asseverando præfulens, ut in ejus Martyrologio identidem notamus. Proinde sicut ejus auctoritate parum aut nihil moretur, cum Martyres aliquos, ignoti ante id temporis, Wandalicæ persecutioni alteriore determinatae adscribit, sape depragens et convictus ex gratuita prorsus id facere conjectura; ita vehementer metuimus, ne, ratus nihil non sibi credendum, aut levissimis motus argumentis, præsumperit suam enique Soneto aut Episcopo familiam assignare: non miramur tamen, in re passim gratiæ Nobilitati, paucos habuisse contradictores, assentatores plurimos. Quibus velleni posse non accensere ipsummet Puricellum, virum alias eruditum et acris ad res examinandas judicii, nisi cum ipsi offertur aliquil, quod, ad Mediolanensium houorem faciens, prætenditur speciem habere antiquitatis. Crisim certe nullam adhibuit, quando oblati fuerunt ipsi Carolus Magnus Imperator, S. R. E. defensor; et Petrus Oldradus, Mediolanensis Archiepiscopus, Caroli Magni compater, et Auctor expeditionis Gallorum in Longobardos, tamquam vera sui imagine, sub ipsis titulis expressi, in Basilica Sanctæ Aquitanensis ecclesiæ, sub anno Domini octingentesimo decimo quinto. Si enim imagines ipsas video, quas ille in monumentis Ambrosianis post pag. 50 inseruit, et vel minimam notitiam habeas Carolini ut ob Eginhardo describitur vultus, abominaberis hominem, rugosa insigniter fronte hirsutaque ac prolixa usque in pectus barba ferocem; intuens etiam formam galeæ, loriceæ, ac frameæ; non Carolum te videre dices, sed seculi XIII Principem, ad torneamenta pro sui ævi norma armatum instructumque: similis item XVI Casula Pallioque

sicut et nomen
familiae
Oldradæ,
E

tam tunc igno-
tam quam alia
similes a Gale-
sino inductæ.

Petri et Caro-
li imagines
arque fictitiae.

Petrus a 22
non 17, m:
ad 805,

Donatio
Carolina
ijus statu
effacta,

ater terisi-
militudinem;

*A*lioque instructum notabis Archiepiscopum, barba (ut tunc omnes Episcopi) rasum, atque in ejus manu librum, cuius operculo inscripta Oldradæ Gentis infra etiam notanda insignia: plane ut appareat, nihil istic verum referri, sed ad libitum Pictoris effecta omnia, jussu alius cuius Mediolanensis, qui Aquisgranum delatus, fortasse tempore Concilii Constantiensis, tale suæ familiæ monumentum ibidem curavit collocandum. Istud porro de cognomentis non facile recipieundis, ut antiquitus scriptis pro ea de qua agimus atate, sufficiat nuuc semel indicasse; ne arguamur, aut ipsis Sanctis, nihil terrena nobilitatis egentibus, aut nobilibus istis familiis sacerdotali injuriam, dum nullam harum facimus mentionem, optamusque expunctas ex Januario ac Februario ejusmodi appellaciones, quarum vanitatem tunc neculum satis cogitam habebamus.

ODELBERTUS Episcopus, sedit annos VIII, menses VII: obiit v Kalendas Martii, sepultus est ad S. Ambrosium.

*70 N*empe Julio mense, post bimestre circiter Interpontificium, ordinatus anno DCCCV, die xiii aut xx in Dominica; defunctus DCCCXIV: ejus donatio facta

*B*ab co diversus
Atibertus, non
recipitur,

8, m. 6,
ad 814:

*A*riganso monasterii S. Ambrosii Abbati, idque anno Dominorum Caroli et Pipini Regum in Italia trigesimo secundo et vigesimo quinto mense Januario, indictione quarta decima, id est, anno DCCCVI evidenter subvertit eidem Carolo Imperatori affectum supra diploma, tanto serius datum, ut prætenditur, antecessori Petro. Synodalis Tabula (quæ Oliberterum Eugubinum, præposuerat Petro, nullo definito Pontificii spatio, mortis die, aut sepulturæ laco) eidem Petro subjicit Alibertum Mediolanensem, sub isdem fere quibus hic Odelbertus insignitur notis, nisi quod pro annis VIII habeat IX, et pridie Kalendas notet obitum, fortassis quia alicubi legebatur uero pro II. Nos, dum aliud nihil urgentias appetet, etiam quoad ista Catalogum veterem sequimur: nec Alibertum admittimus.

ANSELMUS Episcopus, sedit annos V, obiit v Idus Maji, sepultus est ad S. Ambrosium.

*Anselmus,
depositus
an. 818.*

*C*um igitur vacasset Sedes duabus mensibus, mense Mayo, die vii vel xiv, Dominica iii vel iv post Pascha anno DCCCXIV ordinatus Anselmus, vixisset usque ad annum DCCCXVIII. Certe udhuc anno occxvii, quando (ut est in Annalibus Bertinianis atque Metensibus) deprehensus est in eodem scelere cum Bernardo, Italæ seu Longobardæ Rege, Lædovici Imperatoris nepote, dum is, quorundam prærum hominum consilio, inter quos aliqui Episcopi, Anselmus Mediolanensis et Theodofus Aurelianensis, munitatus est tyramnidem meditari. Deinde additur: Anno ab incarnatione Domini ccxcviii, detecta fraude et coniuratione patefacta, ac seditiosis omnibus in potestatem suam redactis, Imperator Aquisgrani revertitur: transactoque Quadragesimali jejunio, paucis post sanctum Pascha diebus, coniurationis auctores, simul et Regem, judicio Francorum capitali sententia condemnatos, Iuminibus tantum jussit orbari; Episcopos, Synodali decreto depositos, monasteriis mancipari. Celebratum est anni istius Pascha die xxviii Martii; proinde nondum quartum in Episcopata annum obsolverat Anselmus. *Huc sufficit.*

BONUS Episcopus, sedit annos IV, obiit x Kalendas Februarias, sepultus ad S. Ambrosium.

*tum sedent
Bonus an.
5, ad 822;*

72 Synodalis Tabula vii Kalendas morti ejusdem assignat: quæ differentia nostra nil refert: placet autem credere non integros annos numerandos, et Bonum ordinatum circa Pentecosten xvi Maji celebratam, mortuum esse anno Domini DCCXXII, cum anno præcedenti

Imperator, apud Theodonis-villam mense Octobri, conventum celebrans generalem, misericordiam singularem ostendit in eos, qui cum Bernardo Nepote suo in Italia contra caput ac regnum suum conjuraverant: quibus ibi ad præsentiam venire jussis, non soluim vitam et membra concessit, verum etiam possessiones restituit. In istis fuisse Anselmum, et vacanti deinde per Boni mortem Cathedræ priori restitutum, cogiatur credere ab Ughello, proferente historiam corporis, una cum corpore Bernardi Regis anno MDXXXVIII reperti, quod ipsis Anselmi fuisse, Regis amicissimi, e majorum traditione habebatur. Inventum enim est codaver ejus, sicut etiam cadaver Regis, ut pellis et caro ossibus inter se disjunctis arefacta adhaereret; simulque tum Mitra ad caput, tum etiam Baculus, sed ligneus, ad latus dexterum; iterumque Annulus ex argento, et gemmatus et auratus: quæ omnino sunt insignia Episcopi, in suo gradu atque ordine defuncti. Sic ergo quadamtempus quinquennium suum habuerit Anselmus, usque ad xi Maii, anni DCCXXII superstes. Interim dissimulata Anselmi restituzione, successores Boni, in Catalogo nostro, hic reconsentur.

ANGILBERTUS Episcopus, sedit annum I, menses II, dies xxii: obiit vii Idus Octobris, sepultus in Ecclesia hiemali.

*et rursum
Anselmus,
mensibus
aliquot.*

ANGELBERTUS Episcopus, sedit annum XXXY, menses V, dies xvii, obiit Idibus Decembris: sepultus est ad S. Nazarium.

E

73 Rectene hi duo ejusdem nominis Episcopi distinguuntur, et apto locentur ordine priusquam disquirro, stabilienda est Chronologia ejus, quem appellat lupis, in oppido Insubrum Legiuno, agens de corpore S. Primi Martyris, quod Sergius Papa junior Eremito illustri viro concessit. Inscriptio en integræ dabatur ix Junii, quando SS. Primus et Felicianus Martyres Romani coluntur. Hic notanda nobis clausula Chronologica sufficit. Haec apud Bonaventuram Castillionæ, libro de Gallorum Insubrum antiquis sedibus, juxta primam atque originariam editionem anni 1541, sic legitur in alteru ejus editione, inter Auctores Italiæ illustratae col. 373, et apud Galesium in Notis ad ix Junii; Reconditum est corpus S. Primi Martyris, cum Reliquiis S. Feliciani, anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi DCCCVI, Kalendas Augusti, Indictione VIII, ordinante domino Angilberto Archiepiscopo, anno ejus XXIII. Janus Gruterus, in sua ad Antiquos Inscriptiones Appendicula, pag. MCLXXII, ex coque Baronius, videntes annum DCCCVI non convenire cum Indictione VIII putarunt errorem posse corrigi, si addito centenario scriberetur, DCCCVI: itaque intelligeretur Pantifex, Auctor munieris, Sergius III. Sed nullum ei atas Angilbertum Insubriæ Archiepiscopum habuit; et Sergius Junior cum nominatur, intelligitur semper Sergius II, qui præfuit Romanæ Ecclesiæ ab anno DCCXLIV ad XLVIII. In hujus autem Pontificatum cadiens Indictio VIII, convenit cum anno DCCXLVI (unde intelligis non fuisse omissum c, sed xl, per errorem aut oblivionem Castillionæ) et hinc retro gradiendo per annos XXIII, ad ejusdem Angilberti principium, habes annum ejus primum inchoatum fuisse ante Augustum anni DCCXXIV. Porro si ab Idibus Decembris, quibus obiit, similiter retro gradiaris per dies XVII, menses V; cadet Ordinatio ejus in XXVI Junii, quæ anno isto Dominica fuit.

*Hoc Angilber-
ti duo usque
ad an. 860*

*quorum ultimi
annus 23 cap-
tus erat in Au-
gusto anni
816.*

74 His ita deductis, patet omnino tenendum esse, quod Archiepiscopus hic obierit sub fine anni DCCCLX, et caperit anno DCCXXIV exeunte Julio: ejus decessor Angilbertus I, si obiit die IX Octobris præcedentis, octo cum dimidio mensis oportebit Episcopatum vacasse: Anselmus autem post Boni mortem, quarto anno Episcopatus

scopatus

A scopatus obitam mense Januario, jubente Bernardo Rege, mox regressus in Cathedram, paucis salutem mensibus eamdem tenuerit, quorum tamen causa dictus sit, sedisse annos v, sed incompletos; et vacuam i ursus Sedem reliquise eodem anno DCCXXII, atque successorem acceptisse illum Angilbertum I; qui moriens sequenti anno die IX Octobris, non potuit sedisse dies XXII supra annum i menses II, et simul fuisse in Dominica ordinatus; sed auferendi ab eo erunt dies duo ad hoc, ut facta sit ordinatio XX Julii, qui dies anno DCCXXII Dominicus fuit.

B 75 Angelbert porro et Engelbert, idem nomen sunt, quod Angelbertus; quomodo ipse subscrabit apud Ughellum col. 113 in pracepto quod datum dicitur anno Dominorum Imperatorum Ludovici et Lotharii XVIII et XVI, Kalendis Martii, Indictione XIII, qui fuit Christi DCCXXXV. Sed ibi misere a transcriptoribus veterem membranam Monachis luxati sunt characteres temporum, præsertim in numero Indictionis; quæ si forte scripta originaliter fuit VIII, non XIII, ut habeatur annus Christi DCCXXIX; erratum nihilominus, sed levius, fuerit in annis Imperatorum, qui fuissent XVII et XIV. Levius peccat Lothariani Privilegii egraphum alterum, in quo Archiepiscopus Engelbertus nominatur col. 215, quodque datum dicitur ejusdem Lotharii annos XVIII, in Nonas Majas, Indictione XIII; ubi solum debuisset scribi XII.

TADO Episcopus, sedit annos VII, menses VI, dies XIII: obiit VII Kalendas Junii, sepultus est ad S. Ambrosium.

Tado usque ad an. 899.
Anspertus ad an. 882.
Anselmus 2 ad an. 897.

76 Hic ergo libenter dies XIII converterem in XVIII ut defunctus XXVI Maji, fuerit ordinatus IX Novembris, qui dies anno DCCCLXI, undecim fere mensibus post mortem successoris, fuit Dominicus; et sic mors illa cadet in annum DCCCLXIX.

ANSPERTUS Episcopus, sedit annos XVI, menses V, dies XIII, obiit VII Idus Decembris sepultus est ad S. Ambrosium.

C 77 Ita Catalogus: sed quem oporteat vitiose hic transcriptum credere, quia certior fides adhibenda Epitaphio, cui apud Ughellum distickis sensis legendo hoc subjicitur Chronicon. Obiit anno Incarnationis Domini octingentesimo octagesimo secundo, septimo Idus Decembris, Indictione decima quinta, qui characteres inter se optime conveniunt; sicut cum præcedentibus apte connectitur, quod (quemadmodum ibi subditur) Rexit Episcopatum annis tredecim, mensibus quinque, diebus duodecim, qui nos a die VII Decembris, deducunt ad XXVI Junii, anni DCCCLXIX, fuitque Dominicus, sic ut inter Tadonis mortem et Ansperti ordinationem intercesserit spatium unius dumtaxat mensis.

ANSELMUS, sedit annos XIII, menses VI, dies XXII; obiit V Kalendas Octobris, sepultus est ad S. Ambrosium juxta altare S. Marcellinæ.

78 Tabula Synodalis habet IV Kalendas: sed cum neque sic perreniri ad Dominicum possit, qua anno DCCCLXXXIII, post quinque menses vaccinationis, fuerit ordinatus Anselmus; suspicor vitrum esse in numero dierum, et pro u (qua figura olim exprimebatur quinarius) irrepsisse XI. Nam a die XXVII Septembris, retrogradiendo per dies XXV, menses VI, venitur ad diem III Martii, qua anno prænotato fuit Dominicæ I Quadragesimæ. Ejusdem Tabulæ Auctor præterea hallucinatur, quando ait, ab redeunte e Gallia Joanne Papa VIII ordinatum fuisse Anselmum II; illius enim in Galliam profectio ad Trecense Concilium, et redditus inde, contigit anno DCCCLXXVIII mense Septembri vel Octobri; cum Anselmum oporteat consecratum

in Martio fuisse, plusquam duobus mensibus post mortem ipsius Joannis: haec enim contigerat XV Decembris, anno DCCCLXXXII. Obiit autem Anselmus Archiepiscopus anno CCCXCVII. Privilegium quod is concessit Ambrosiano Canobio, vide apud Ughellam, actum anno ab Incarnatione D. N. Jesu Christi octingentesimo nonagesimo tertio, Indictione undecima.

LANDULFUS, sedit annos III, diebus minus XXXIII obiit Nonis Novembris, sepultus est ad S. Ambrosium.

79 Hic tam diversus stylus omnino probat, singulos successive Pontifices adscriptos fuisse originaria, unde usque ad Codex collectus est, Catalogo, prout contingebat unumquemque mori; atque adeo certius haberi nihil posse, nisi forte erratum alicubi a collectore sit. Si ergo diebus XXXIII minus quam triennio sedit Landulfus; oportet eum qui obiit V Novembris, ordinatum fuisse VII Decembris, in festo scilicet S. Ambrosii, Mediolanensis solennissimo, quod anno CCCXCVII in feriam IV cudebat; cum Sedes duobus mensibus vacasset et diebus IX; proinde dicendus est obiisse anno DCCC.

ANDREAS, sedit annos VI, menses III, obiit pridie Kalendas Martii, sepultus est ad S. Ambrosium.

80 Cum ergo vacasset Sedes dies dumtaxat XXIV, ordinatus hic fuit ultima die Novembris, eademque an. 919: Dominica i Adventus: obiit antem anno DCCCVII.

ATHO, sedit annos XII, menses V: obiit III Idus Septembris, sepultus in ecclesia hie-mali.

81 Tabula Synodalis VII Idus assignat Achonis vel Athonis morti: et hoc sequitur Ughellus. Utrumvis sumas, haud multo diutius quam uno mense vacaverit Sedes; et ipso Paschali die, V Aprilis, vel Dominica in Albis, die XII ejusdem mensis, ordinatus sit Atho; et pauculis diebus, plus aut minus, quam quinque rotundos menses ultra duodenium sederit, terminandos an. DCCCLXIX. Romæ defuncto, in ecclesia SS. Bonifacii et Alexii, posnit aliquis Epitaphium, cuius fragmenta priora, ut in hortis ibidem nunc leguntur, exhibet Ughellus hoc principio.

Discat qui nescit, quod Episcopus hic requiescit, Attho Oldradus multa pietate.....

Sergium qui Papam.....

Per mare per terras sequitur, per.....

Meminit Athonis Ludovicus Vidriani inter Episcopos Mutinenses pag. 38, ejusque effigiem exhibet ari incisam, prout eadem Mutinæ conservatur in familia Rangona, quæ sibi eum vindicat: de qua euidem nolim ipsi litem movere: unum cum prædicto Ludovico pag. 30 dixerim, nullius Episcopi Itali cognomentum facile inveniendum ante annum millesimum. Primus versus perfecte Leoninus, seu Rhythmicus est: sed eodem ejus Romæ stylo processisse reliquos non est verosimile: nec enim Epitaphium facile Latina in lingua voces invenias, in adus et apam terminatas, quibus debuisset claudi versus secundus ac tertius, ut primo hemistichio consonaret secundum. Itaque licet Leo, nade poesis ista nomen hodieque retinet, in Galba floruerit seculo dumtaxat XII; quia tamen haec ei laus potuit fuisse tributa, quia Rhythmicum tempore metro Latino insectens, taleni versificandi rationem ad perfectam adduxerit elegantium; ideo non cogimur necessario dubitare de vera antiquitate Epitaphii istius. Quid enim prohibet imperfectiores quosdam Rhythmo, uno altero ante Leonem seculo, usurpari caruisse? quamquam hoc pluribus exemplis Epitaphicis vellem demonstratum videre.

82 Mogis sollicitum me reddit cognonem Oldradi, tam expresse hic attributum Athoni, contra id quod alias

*et familiae
Oldradæ in
eo nomen.*

A alias asserui de initii cognominum scribendorum, ad seculum XI referendis. Sed et hoc de usitatori dumtaxat consuetudine debet intelligi; nec enim omnino nulla pro x seculo suppetunt exempla nobilium cognominum: nec ipse dicitur eo usus Atho, contra quam passim in siquondo Episcopi etiam diu postea, sed Auctor Epitaphii eo utitur. Enceps nihilominus etiam potuisse, ut successorum vel posteriorum aliquis Romanam appellens, ibique sepulcrum inveniens Mediolanensis Antistitis Athonis, ex eadem unde ipse stirpe prognati, cognomen familiæ, serius assumptum, innectere voluerit versui. Certe Ughellus, solitus appingere arma seu insignia familiiarum earum quibus singuli adscribuntur, tam huic Atoni, quam Olrico sub annum MXXI ordinato, familiæ Capitaneorum adscripto, communia addit insignia; scilicet bipartitam parvulam, cuius pars superior in campo nigro coronam habet auream, palmis duabus aureis decussatisque circumpositam, inferior vero in campo albo draconem cernilem; cum hac solum differentia, quod Capitanei, tripartita utentes parvula, supremo in loco ponant Aquilam nigrum in campo albo, tamquam novum ornamentum, antiquioribus Oldrudorum (unde processerint) insigniis additum ab Imperatore, sub quo eorum progenitor et nominis Capitanei Auctor hujusmodi titulum officio qesserit. Quidquid istorum sit, ut sequelu Sergii Papæ per mare per terras, non potest de alio Sergio quam III intelligi, sic nemini optius quam Athoni nostro tale Epitaphium applicabitur, convenientibus tam apte temporibus: nam quod Catalogus Archiepiscopalis ait in ecclesia hiemali sepultum Athonem, potest de aliqua corporis translatione, Roma Mediolanum facta, intelligi, qua occasione lapis iste loco motus tandem ad hartos prædictos transferit.

GUARIBERTUS, sedit annos II, menses VIII, obiit XVII Kalendas Septembbris, sepultus est ad S. Stephanum ad fontem.

*Guaribertus
usque 922.*

83 Igitur, post trimestrem circiter vacationem Cathetræ, corporat is sedere mense Decembri anni DCCCOXIX; puta die mensis XII vel XIX tunc Dominica, ut dies solum duos (qua scilicet pancissimos possumus) supra menses VIII assumamus, vel octavo mensi quadrivium dumtaxat definerit plenitudinem. Vixerit autem Guaribertus usque ad XV Augusti, defunctus anno DCCCOXXII.

LAMPERTUS, sedit annos IX, menses XIII, obiit C Kalendas Julias, sepultus in ecclesia hiemali.

*Lampertus
usque 932.*

84 Diis obitus XIX Junii (pro quo ipsæ Kalendæ Julii, minus verosimiliter notantur a Tabula Synodali, quam sequitur Ughellus) retrogradientes deduceret usque ad V Octobris, qui cum anno DCCCOXXII non fuerit dominicus sed Sabbatinus, vereor ut recte scriptus sit diuinus numerus, quos mallem solum XIV censeri. Ughellus hujus aliorumque Episcoporum obitum ad biennium anticipat: sed videntur refutari ex ipso, quod mox allegat, Galvanei Flammæ retustissimo Chronico sub medium seculi XIV, scripto, primis Verbis inde sic transsumptis Anno Domini nongentesimo vigesimo tertio etc. in civitate Mediolani erat magna discordia..... unde Hilduinus Archiepiscopus Mediolanensis, qui Lamberto Archiepiscopo successerat. Phrasis hæc recentem plane successionem videtur significare: non enim solemus alias meminisse decessoris in ejusmodi relationibus. Sedes autem, quæ ante Lamberti Ordinationem vacaverat non integro bimestri, post ejusdem obitum anno DCCCOXXXII non nisi diebas novem successorem illius jam dictum desideravit.

HILDUINUS, sedit annos V, dies XXV: obiit IX Kalendas Augusti, sepultus in ecclesia hiemali.

Maji T. VII

85 Igitur mortuus XXIV Julii, anni DCCCOXXXVII, ordinatus fuerat die XXIV Junii, non quidem dominico (hic enim anno DCCCOXXXII primum fuit Kalendis Julii) sed festo Sanctorum Apostolorum solenni; si tamen diem mortis non adnameres spatio Episcopatus, aut dies XXVI legere malis. Hilduinum hunc, Leodiæ in ecclesia S. Lamberti Clericum, Gillebertus Lothariensis Dux anno DCCCOXX fecerat ordinari Leodiensem Episcopum, coacto od id Herimano Archiepiscopo Coloniensi: quem cum pars adversa, nominato per Carolum Regem Richardio adhærens, non recipere; Joannes tunc Papa (scilicet X ejus nominis) evocatos ad se competitores audiuit. Deinde Hilduinus, incertum qua factione, iudicium subterfugit..... et ab Hugone Italæ Rege, apud quem fecerat confugium usu stipendiario promeruit Veronense Episcopum, promisso Regis manente, quod ubi eum altius evèhendi emergeret tempus, Rutherfordus (Lobiensis Monachorum unus, qui semper adhæserat Hildunio et vir erat doctissimus) Veronensis daretur Episcopus. Hæc ex Lobiensi Chronico, per Fulcinius Abbatem scripto, ideo protulit; quia Bartholomæus Fisen in Historia Leodiensi, Hilduinum facit Abbotem Lobinsem, et cum Fulcino Abbatore, Chronicorum scriptore, confundit, multaque tum ipse errat tum oili ante et post ipsum circa eundum Hilduinum. Hugo autem, quem dixi, Italæ Rex factus anno DCCCOXXV, non nisi anno ab inde tertio potuit disponere de Cathedra Veronensi, tunc primum vacante per mortem Notherii, qui (uti past Epitaphium Tomo 5 Ughelli legitur col. 643) obiit III Idus Augusti, anno Dominicæ Incarnationis DCCCOXXVIII, Indictione prima. Errat autem Panvinius, et hunc secutus Ughellus, cum anno mox sequenti aiunt Hilduinum, Mediolanensi Archiepiscopatu donatum, Veronensem Ecclesiani cessisse Rutherfordio: jam enim appareret id factum non esse ante annum DCCCOXXXII.

ARDERICUS, sedit annos XII, menses II: obiit III Idus Octobris, sepultus est in ecclesia Apostolorum intra Cepellam S. Lini.

86 Retrogradiendo a die XIII Octobris, pervenitur ad XIII Augusti, quæ cum anno DCCCOXXXVII fuerit dominica, oportet ut etiam fuerit dies Ordinationis, nisi hebdomadem unam additam detractam rotundo mensium numero probare quis possit; adeoque vacaverit ante illam Sedes diebus dumtaxat XVIII. Mors autem Arderici cadit in annum DCCCOXLIX. Capellam vero, in qua F sepultus est, tabula Synodalis ab eo extractam ait, sed in ecclesia S. Nazarii.

ALDEMANNIUS ET MANASSES, V annis inter se divisim.

87 Alamannum nominat Tabula Synodalis, Alde-marium alii: omnes in eo conveniunt, quod hic fuerit electus a Clero, sed cum Manasse, sub coactione. Ferdinandus Ughellus neutrum ordinatum fuisse putat. De Aldemanno dubitari forsitan possit, cum alibi de ea nihil legamus: Manassem constat ordinatione non egisse, quippe qui jam inde ab anno DCCCOXIV fuerit Episcopus Arelatensis in Gallia, ubi usque ad annum XXXIII variis Actis publicis subscriptus vel inscriptus invenitur; cum autem avunculus ejus Hugo Comes Arelatensis, anno XXV mortuo Berengario Imperatore, ad regnum Italæ capescendum invitatus, eo se contulisset; Manasses, agnitus (ut Luitprandus scribit lib. 4 cap. 3) Hugonis potentia, deserta sibi commissa Ecclesia, ambitionis spiritu multas violaturus imo laceraturus Ecclesias, Italianum petuit: Hugo autem Rex..... contra jus fasque Veronensem, Tridentinam, Mantuanam commendavit ei, seu, quod verius est in escam dedit. De Mantuana scribit Ughellus, eam a morte Joannis circa annum DCCCLIX ordinati,

*Hilduinus
usque 937,*

*ex Leodiensi
Episcopus
Veronensis,*

*tum Medio-
lanensis,
sed non ante
an. 932.
E*

*Ardericus
usque 949.*

*Schisma
Mediolani
inter Alde-
mannum et
Manassem
Arelaten.*

*Hugonis R.
ex Sorore,
nepotem,*

A usque ad subrogationem Petri, cuius sub annum occcxxv notitia invenitur, proprio ac legitimo caruisse Episcopo. Tridentinam quo præcise tempore tenuerint plures, pro hoc seculo nominati a Jano Pyrrho, in quibus etiam hic Manasses, nulla docent monumenta. Vero neusem Episcopatum, ut injuste usurpavit, sic etiam vendidisse Manassem, Luitprandus loco præcitatō indicat. Occupasse eum videtur post inde translatum ad Mediolanensem Metropolim Hilduinum (quod non nisi anno DCCCCXXXII factum esse supra ostendimus) atque post Hilduini successorem Racherium sive Ratherium, exilio multatum a Rege Hugone : cui vero illum viderit incompertum est. Revocatus autem Racherius fuit semel iterumque, ut huic etiam Episcopatui æque ac Mantuano et Tridentino adhuc incubare Manasses potuerit anno circiter DCCCCXLV, paulo ante creationem Petri; quando Berengarins II, ex Suevia qua profugerat in Italiā revocatus contra Regem Hugonem; Manassen, facta Archiepiscopatus Mediolanensis spe induxit, ut rebellis Reyi, a quo tot Ecclesias contrafas acceperat, non solum ipsi Berengario dari juss erit munitionem Fornicariam, verum etiam Italos omnes ad ejus auxilium invitaverit, ut scribit Luitprandus

Mediolanensi obstrusum a Berengario an. 945.

C lib. 5 cap. 12, jam antea pollicitus latius disserere, qualiter Mediolanensem usurpaverit Cathedram, vivente adhuc, sed exultato Arderico, quia Hugoni fidelis manebat. Eo autem mortuo, Manassem confirmare conotus Berengarius sit, sed frustro, agnoscere eum recusante Clero; unde factum, ut solum Alamannum nominent tabulae Episcopales, eidem iv annos dando. Hunc Ughellus oit anno DCCCCLI, vi Idus Augusti, adhuc interfuisse Comitiis Augustanis, sub Otthonie I Imperatore celebratis. Sed oculus legentis calamum scribentis prævertit, et nomen pro nomine scribi fecit; istic enim legitur, et post Moguntinum tertius nominatur, Manasses, Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopus, Titulo potius quam re; Berengario enim II sub anno DCCCLII pulso, non solum Mediolano, sed Itolio excessisse videtur Manasses, seque in suum primum Episcopatum, quem numquam dimiserat, recepisse : nam eodem anno MIX Kalendas Septembres, ibi inventur opus Sammarthanos nominatus in commutatione, facta cum Gontharo Antistite Forojuliensi de villa Barcinico et S. Petri Issolæ. Interim recanciliatus Imperatori ac fortassis Tridentum regressus, Conventui quem dixi Moguntino interfuit, pro Mediolanensi Archiepiscopo adhuc sese gerens; licet istic jam inde ab anno LI rite ordinatus haberetur Walpertus, et quidem absque æmulo Aldemanno, jani mortuo vel penitus abdicato : qui proinde annos solum quatuor, et quidem non integros, se pro Electo gesserit contra Manassem, rivente adhuc Arderico, in eam Sedem intruso ante quinquennium. Sammarthanum ultimam Manassis apud Arelatenses memoriam in Archivis reperiunt pro anno DCCCCLXI ; post quem, dicunt, Archiepiscopum Mediolanensem creatum, deposito Walperto Berengarii Adelberti et Willæ sœvitia, a Luitprando, seu potius ab ejus continuatore Anonymo lib. 6 cap. 6 descripta, his verbis : Dum Romanii Legati, Joannis Papæ XII, Ottoni tunc adhuc Regi, cum autem ista scribebantur Augusto Cæsari, conqueruntur de prædicta tyrannie, vir venerabilis Walbertus, sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopus, semivivus ex prædictorum rabie liberatus, ipsius Otthonis potentiam adiit, indicans se non posse pati Berengarii Adelbertique nec non Willæ sœvitiam, quæ Manassem Arelatensem Episcopum Mediolanensis Ecclesiæ Sedi præfecerat. Sic ille quidem, sed non negat id prius factum esse, et statim o morte Aldericu : dat tamen occasionem suspicandi, quod tyranni non satis compressi ante decennium, ac rursum plenam rerum potestatem adepti, Manassem revocaverint Mediolanum. Qui si iterum eo venit, de quo non constat satis, frustra pro-

*contra quos
an. 951, ordi-
natus Wat-
pertus fuit:*

*an. 961 ulti-
us ac restitu-
tus.*

fecto venit; Otthone rursus in Italiani transeunte, ad D compescendam insolentiam tantam, sicut et fecit. Interim dubium manet, ubi et quomodo obierit Manasses : cui neque Arelate nec Medioloni memoratur posita sepultura; et successor in Sede Arelatensi Iterius, anno DCCCCLXIII ordinatus a Sammarthanis dicitur.

WALPERTUS, sedit annos xviii, obiit viii Idus Novembris, sepultus in ecclesia hiemali.

89 In numero annorum omnes consentiunt; chranotaxim diriget sententia a Walperto lata pro Gompaldo Abbe cœnobii Tallani, quam in Appendice ad Tomum 4 Italæ sacrae profert Ughellus; scripta est enim Anno Incarnationis Dominicæ DCCCCLXIII, Pontificatus autem Domini Archipræsulis Walperti Deo propitio decimo, mense Julio, Indictione vi; ut primus ejus annus numerari debeat DCCCCI. Anno autem DCCCCLXIX obiisse illum exigit sequentium Episcopatum ratio: unde si retrogradiaris ab viii Idus Novembris (quem numerum, ductu perquam perplexa scriptum, neque Henschenius noster neque Mediolancium historicorum aliquis legere potuit; primus autem explicare tentavit Mabilio, ipsum hunc Catalogum a se transcriptum exhibens pag. 112 Parte i Musxi Italici) si, inquam, a die vi Noverbris anni mortalis retrogradiaris ad annum Ordinationis DCCCCLI, littera Dominicali E insignem, potuit Walpertus ordinatus fuisse die ix Noverbris, que tunc Dominica fuit, atque adeo tres tantum dies minus ad integrum octodecennium habuisse. Sic autem noto jam die obitus, dicendum erit, Sedem vacasse unum mensem et dies aliquantos, puta v vel xii.

Sedit usque ad 969.

ARNULFUS sedit annos iii, menses iv, obiit XVI Kalendas Maji: sepultus in ecclesia hiemali.

90 Hinc intelligitur ordinatus fuisse circa medium Decembris anni DCCCCLXIX; puta die xii vel xix (tunc enim Dominica fuit) itaque ad rotundum numerum mensium abandarent vel deficerent pauculi dies. Debet autem obiisse Arnulfus anno ejusdem seculi LXXXIII, XVI Aprilis. Quod vero post mortem ejus vacaverit Sedes menses iii, dies xi, calligitur ex tempore et obitu sequentis Antistitis: prout item de subsequentibus aliis definiemus.

Arnulfus usque 973.

GOTTEFREDUS, sedit annos v, mensem i, dies XXIII : obiit xiii Kalendas Octobris : sepultus est in ecclesia hiemali.

F

91 Faerit igitur post prædefinitum tempus vacationis ordinatus Gottefredus XXVII Julii anno DCCCCLXXII, Dominicæ die vel Feria sequenti, sanctis Nuzarii et Celso Martyribus ac Patronis Mediolanensis sacra, totique Urbi singulariter festiva; atque post annos, mensem, ac dies præscriptos obiens xix Septembres, pertigerit usque ad annum DCCCCLXXVIII. Post mortem vero ejus vacasse debuit Sedes menses iii, dies circa ii. Ughellus Gottefredo, ex nonnullorum, ut oit, sententia, annos xv Episcopatus concedens, anno DCCCCLXXXVIII, die xx Septembres, obiisse statuit. Tabula quoque Synodalis XII Kalendas, ejus morti assignat; sed in numero onnorum nobiscum convenit. Interim eadem sequenti Landulfo, æque ac Ughellus, plurimos annos detrahit, octo solum ei relinquens; Ughellus autem octo solum ouferens, decem relinquit; aditque, Landulfum fuisse sepultum intra portam ecclesiæ quam exornaverat insignique cœnobio dixerat.

Gottefredus usque 978.

LANDULFUS, sedit annos xviii, menses iii, obiit x Kalendas Aprilis: sepultus est ad monasterium S. Celsi.

A 92 Ex morte obita xxiii Martii, anno (ut conficitur ex numeris præmissis) DCCCCXCVII, consequens fuerit, ordinatum esse Archiepiscopum circa Natalem Dominicum anni DCCCCLXXVIII: quidni autem Dominica eam præcedente, qua tunc fuit xxii Decembris? Mabilio mortuum scribit x Kal. Octobris: quod quia commodam consequentiam non habet, et Henschenius Aprili scripsit, malo credere, per inadvertentiam aliquam factum esse, ut mensis quo decessor obierat hic perpetram iteraretur. Posita autem post mortem ejus in Martio obitam vacatione bimestri, succedens.

Dominus Arnulphus, sedit annos xiii, menses viii dies vi; obiit v Kalendas Martii, sepultus est ad S. Victorem ad Corpus.

B 93 Annus tunc agebatur ex calculo nostro MXXVII: a cuius die XXV Februarii retrocedendo ad annum DCCCCXCVII, quo debuit fuisse ordinatus, per mensium et dierum præscriptum numerum, venietur ad xx Maii: quæ dies quia tunc nec Dominica fuit nec alia festivitate insignis, arbitror pro iii diebus obrepisse dies III, et ordinacionem factam esse die xxiii, eademque Dominicana prima post Pentecosten. Chronologæ huic firmandæ suggestit Boscha, tractatu de serpente æneo pag. 40, tabulas Monacharum S. Mariæ in Valle seu in Vallo Mediolani, anno decimo quarto seculi undecimi signatas, quæ tum Pontificatus Arnulphi annum decimum septimum numerant. Utinam explicuisset nobis et mensem et diem conditi instrumenti! Placet interim arbitrari, conditum esse post XII Kalendas Junii, ut potuerit numerari annus xvii, qui alias adhuc fuissest numerandus xvi. Vacavit autem eo mortuo Sedes menses x et dies fortassis xviii.

Dominus Heribertus, sedit annos xxvii, sepultus est ad S. Dionysium.

94 Fundaverunt ipse hoc canobium ante annum MXXXIV, ut constat ex ejus Testamento tunc condito (scilicet Indictione II, Couradi Imperatoris anno VII exeunte, mense Martio) quod apud Puricellum et Ughellum legere est. Ultimus etiam ex Joanne Ant. Castilionao exhibet ejus ut Fundatoris, ipso adhuc vivente, ductam ex ære effigiem, inter geminos ejusdem Crucifixi clavos: quam non inutile fuerit, hic quoque repræsentare, ut formam Pallii Archiepiscopaloris pro seculo XI cognoscas, intelligasque, ne tunc quidem in usu Episcoporum fuisse barbirasium, quod pictor Aquisgranensis præsumpsit tribuere Petro, Caroli Magni synchrono.

Ut autem sub ejusdem Heriberti Epitaphio, ibidem D inveniendo, dicitur, Obiit anno Dominicæ Incarnationis M XLV, xvii die mensis Januarii, Indictione XIII. Unde retrogradiendo per annos XXVII, redibitur ad annum MXXVIII; cuius mense Januario potuit fuisse ordinatus die XII, utpote tunc Dominica: et sic mirum non est rotundo numero Usu Auctorem Catalogi, non habita ratione superabundantium dierum, forsitan quinque, quibus ultra annos XXVII vixit. Post obitum vero ejus vacavit Sedes septem circiter mensibus: siquidem post longam contentionem.

Dominus Guido, sedit annos XXVI, obiit x Kalendas Septembres: sepultus est in Burgulia.

95 Fuit hæc ad Tanarum amnem, non procul Derthona situm oppidum (ut ait Tristanus Chalcus) unum ex iis, ex cuius habitatoribus Alexandria coaluit. Mabilio Bergullum scribit. De Guidone Episcopo, Simoniano et Simoniacorum atque Concubinariorum Sacerdotum patrona, pluribus agendum nobis erit ad xxviii Julii in Actis B. Arialdi, sub eo martyrizati. Interim noto ex ejus temporis historico Arnulpho, quod licet Guido Episcopali dignitate renuntiarit in favorem Gothfredi, idque ab anno MLXVIII ut vult Ughellus: resumpto tamen Titulo, delusum se questus, ipsum retinuerit usque ad mortem, quam obiit post urbis incendium; quod incendium anno MLXXI acciderat, primo Quadragesimæ sabbato, id est, die XVI Februario. Hoc autem ipso anno, XXIII Augusti, mortuum Guidonem, ex prædicto Arnulfo colligitur, narrante quomodo sequenti mox anno in die Epiphaniæ, studio Ertambaldi, Ecclesiae Defensoris, electus sit Atto contra Gothofredum, quem Henricus Imperator, vivente (ut dictum) adhuc Guidone, nominarat Archiepiscopum; quemque idem Imperator, mortuo Guidone, jusserrat sacrilege a suffraganeis Episcopis ordinari.

96 Porro a die XXIII Augusti anni MLXXI retrogradiendo per annos XXVI integros, veniretur quidem ad Augustum anni M XLV: sed annos illos nequaquam sumendos esse integros, et saltem post v Septembres inchoandos, probatur ex instrumento quodam apud Ughellum quod col. 150 datum legitur, anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo quinquagesimo tertio, anno vero Imperii Domini secundi Henrici Imperatoris septimo, anno octavo Episcopatus Doinni Widonis, quinto die mensis Septembres, ingrediente Indictione septima. Ut tamen quam minimum possumus detrahamus de annorum XXVI plenitudine; dicatur annus Guidonis octavus tunc in exitu fuisse, et ipse viii Septembres festo Nativitatis Virginie eodemque Dominicæ ordinatus postquam Sedes vacasset menses viii, dies xi. Mortuo autem Guidone, Gothofredus sacrilege ordinatus, non auget numerum Episcoporum; quin Ordinationem ejus non solum irritam declaravit Romanus Pontifex; sed ipse Imperator Henricus pro nulla eam habens, alium denique, nihil minus sacrilege, substitui fecit, contra Athonom, Canonice electum et a Seile Apostolica sibi approbatum, numquam tamen ordinatum: quare neque hic accedit ad numerum, atque ab Auctore Catalogi æque prætermittitur. Sequitur ergo post Guidonem intervallo annorum iv, Mensium v, et dierum xii, Tedaldus de quo hæc habentur.

Dominus Tedaldus Archiepiscopus, sedit annos viii, et menses tres, et dies XXI; obiit viii Kalendas Junii; sepultus in Arona.

97 Alii Thebaldum appellant: sed in Gregorii Papæ VII litteris perpetuo Tedaldus scribitur, quem ne quis Suffraganeorum consecrare præsumueret, extul ejusdem Papæ ad eosdem Epistola. Data Romæ sexto Idus Octobris Indictione decima quarta, utique solo

Guido usque
ad 1071:

annorum ejus
ratio:

schisma ob
successionem
annis 4,
mensibus 4.
F

Tedaldus ab
an. 1076 ad
1085.

Alum inchoata, anno **M**LXXV. Cum autem a **xxv** Maji, quo Tedaldus obiit per menses **iii**, dies **xxi** retragendo, veniatur salutem ad **iv** Februarii; constat anno **M**LXXVI ordinatum fuisse Tedaldum, v Feria quidem (siquidem annus iste Bissextilis, usque ad vi Kalendas Martii, adhuc censebat litteram Dominicalem C) sed ab iis, quos non miramur nullam rationem habuisse Dominicæ, utpote schismaticis et plebis Catholicæ conspectui merito subducentibus actionem, contraria expressum Pontificis mandatum attentatam. Est porro Arona, ubi is obiit anno **M**LXXXV, ad fluvium Adduam, media inter Comum et Bergomum via oppidum, olim Benedictino cœnobio nobile: ubi credibile est, præalentibus paulatim Mediolani Catholicis, quasi exulem Tedaldum extremis annis egisse.

B 98 Atque hic desinit tercia pars hujus Episcopalis Catalogi; quæ maxime merito auctoritatis esse debet. Ut enim Pars secunda scripta est Genuæ successive, ita et hæc Mediolani, ab anno **DCCXLIV**, quo obiit Stabilis. Observa autem, quod sicut post Laurentium ab anno **DXXI**, cœpit Præsulum Medianensium nominibus honoris causa præfigi Titulus Episcopi, ita idem continuetur usque ad Anselmum anno **VCCCXIV** electum, quamvis eodem nona seculo non admodum proiecto, frequentiori usu nominari cœpissent Archiepiscopi. Deinde vera ne, vel contra receptum jam usum, vel contra antiquæ simplicitatis morem, impingerent Catalogi continuatores; maluerunt omni Titulo abstinere, ut vires, usque post annum millesimum, quando placuit usurpare Titulum Domini et Domini: ac denique, in Tedaldo assumptus est Titulus Archiepiscopi, quæ usi aliquamdiu sunt qui exinde Catalogi successive scripsierunt per annos **xxx**: ceteri rursus anni Titulo abstinent, et distinctionis causa bis adhibet cognacmentum familiæ: itaque habetur Pars iv hujus Catalogi, mox propanenda.

C 99 Observa etiam, quod, sicut Romanarum Pontificum seriem texentes, cœperunt currente seculo xi mutare stylum, quoad mensuram obtentæ ab unoquoque Sedis, initium ejus sumendo a die Electionis seu Installationis vel Inthranizationis (quanda scilicet illa jam videbatur Pontificem constitutum; utpote non amplius indigentem approbationis vel consensus Regii aut Imperatorii, sicut antea) ita etiam cœpit alibi usurpari, præsertim Mediolani: ubi, occasione schismatis inter Pontificem et Regem, tam confusa res fuerunt hoc eodem xi secula, et cœperunt Archiepiscopi dici, non a die qua ordinati fuerunt et consecrati (quod suppona in Damincis aut præcipua notæ festis ordinarie factum, quemadmodum etiam nunc fieri consuevit) sed vel simpliciter a die Electionis, vel a die ejusdem Electionis per Installationem completæ. Installatione autem vel immediate sequentur Electionem a Clera factam, quando hæc libera erat; vel quando ea non erat, max atque Electionem Cleri Princeps aut Papa ratam esse jusserat, vel ob ipsa Principe aut Papa electum nominatumque Clerus suscepserat: neque enim eam in rem expectabuntur Damica, ut crebris exemplis mox declarabitur. Itaque in tribus quataorve ultimis Tertia Partis Episcopis nolim asseverare, diem initi Episcopatus, exurgentem ex numero annorum, mensium ac dierum, quibus quisque sedet, collato cum die obitus, esse omnino et certo habendum pro die Consecrationis; sed fatebor fieri passe, ut secundum hunc novum stylum intelligendus sit dies Electionis, alterutro ex modis prædictis sumptu.

D 100 Observo tertio, Partes omnes priores in MS. Cadice, quem sequimur, huberi una eademque manu transcriptas simul omnes, atque adeo credi posse hanc Collectionem scribi cœptam tempore ipsius Tedaldi, eoque martuo absolutam, addita extrema linea. Exinde vero in eadem membrana, sed manu identidem diversa additi sunt quindecim sequentes Archiepiscopi, usque ad Philippum, anno **MCCVII** defunctum: additi sunt

autem illi occurritione magna, et quidem tali, post Röbaldum defunctum anno **MCXLV**, ut adnotetur quot mensibus aut diebus vacaverit Sedis ad novam usque Electionem: sed duobus ex ordine sic relatis omittitur deinceps dies abitus, eoque subripitur nobis ingens stabiliendæ Chronologizæ adjumentum. Pars hæc non potest non esse auctoritatis maximæ, nisi forte erratum quidpiam est in littera numerali, quad nunc ordimur examinare.

PARS IV

*Diversa manu adscripta vetustiori Catalogo, usque ad annum **MCXXXII**.*

Dominus ANSELMUS Archiepiscopus, sedet annos **vii**, et menses **v**, et dies **iv**; obiit pridie Non. Decembris, sepultus in Basilica Apostolorum.

Obitum hunc esse conferendum in annum **MXCIII**, quæ contra patrem Henricum Imperatorem Rex coronatus in Lombardia fuerat ejus filius Conradus, constat ex Bertholdo Constantiensi, hujus temporis scriptore et unni prætitulati acta sic concludente: In Longobardia venerabilis Anselmus, in causa S. Petri studiosissimus, et qui nuper Conradum Regem coronavit, satis laudabilem fecit finem, utique **iv** Decembris: unde retracedens per menses **v**, dies **iv**, venies ad diem **i** Julii, qui nna **MLXXXVI** fuit Feria **iv** hebdomadæ: adea ut inter Tedaldum et Anselmum hunc **III**, intercesserint vocontis Sedis annus **i**, mensis **i**, dies **vi**. Quamquam enim Bertholdus prælaudatus dicat, quod e medio sublatò potentissimo Ecclesiæ Mediolanensis invasore, erigere caput ea cœpit; excussoque e cervicibus jugo schismaticorum, Catholicum sibi delegit Antistitem, Anselmum ejus nominis tertium: Hæc tamen verba, sicut videntur intelligenda potius de laudabili Anselmi progressu, quam ingressu; ita non important successionem citissimam, nullaque longiori vacatione discretom. Cum autem Sedes Romana per Martem Gregorii VII, eodem quo Tedaldus die vita functi, vacarit usque ad Majum anni **MLXXXVII** sere biennio; appareat creationem Anselmi independenter a Romani Pontificis approbatione factam, ipsius Henrici schismatici Imperatoris violentia, et auctoritati adscribendam; esto Anselmus schismæ execratus, mox ut Victor **III**, vel qui ejus brevem Pontificatum exceptit Urbanus **II**, Gregorianis contra Schismaticos vestigiis insistens, agnitus Pontifex fuit, curaverit cum Ecclesia reconciliari; quod facile impetraverit, mortua (ut præsumere licet) Attone, ante Tedaldum legitimate electo et Romæ approbato, quoniam de ejus morte nihil uspiam legatur: forte etiam institutus Cæsarea auctoritate Episcopus, consecrari noluit prius quam Pontifex Romanus annuisset.

Dominus ARNULFUS Archiepiscopus, sedet annos **iii**, et menses **viii**, et dies **xviii**: obiit octavo Kalendas Octobris; sepultus est in Claviensi monasterio.

E 102 Ughellus nihil minus sepultum ait ad S. Victorem, cuius ille templum ditaverat fortunis, gratiisque ac privilegiis exornaverat. Joannes Mabilio aliis Clivaense monasterium scribi oit: Joannes Petrus Puricellus, in opere quod edidit de sanctis Martyribus Arialdo et Herlembaldo lib. 4 cop. 82, Clavatense nominat, ex Cataloga Episcopali quem Beroldi appellat. Sicut autem a **xxiv** Septembribus retrocedendo per menses **viii** dies **xviii** venitur ad **vi** Decembris, qui an. **MXCIII** fuit feria **iii**; ita solum habetur unus dies vacantis post mortem Anselmi **III** Sedis; intra quod tam breve tempus, ut multum est fieri posuisse Electionem, sic videtur impossibile, ut convenerint Episcopi

Anselmus 3
ab anno
1086 ad
1093.
E

A scopi suffraganei Electum ordinatur; ideoque fit evidens, quod in fine Partis Tertiæ monni, initium obtentæ Sedis, non jam amplius ducendum a die Consecrationis Episcopatis, post aliquam multas hebdomadas Electionem securæ, sed a die ipsiusmet Electionis. Ipse est autem de quo in Vita Urbani Papæ II legitur, quod ab uno tantum Catholico Episcopo ordinatus, assentientibus quibusdam aliis Episcopis, sed manum non imponentibus, quod Schismatici essent et a Romano Antistite excommunicati, quia post Electionem Canonieam a Rege Baculum sumpserat, per Legatum Sedis Apostolicæ sponte depositus est. Cumque mox mutato habitu in coenobio vixisset sanctissime; necessitate cogente, per D. Urbanum Papam ad Episcopatum redire præceptus et compulsus est, atque Romanæ Ecclesiæ sacramentum pro more Episcoporum juravit: cui post Pallium suppliciter petenti a Domino Urtano Papa cum his verbis, per Herimanum Presbyterum Cardinalem, transmittitur: Pallium Fraternitati Tuæ, præter consuetudinem Romanæ Ecclesiæ, quæ nulli hoc dignitatis genus nisi præsenti concedit, litteris tuis exorati, ex Apostolicæ Sedis benedictione, transmittimus. Vixit autem postea usque ad annum Mxcvii, et usque ad Electionem successoris vacavit Sedes mensem i dies viii, ut mox apparebit.

Venerabilis memoriae ANSELMUS Archiepiscopus sedit annos iii, et menses x, et dies xxviii, obiit u Kalendas Octobris, sepultus est Constantinopoli ut peregrinus, in monasterio S. Nicolai.

103 Priora duo verba non esse ejusdem scripturaræ observavit Mabilio. Anselmus autem ex isto calculo sedere cœpit anno Mxcvii, die iii Novembris. Feria tunc iii, et vixit usque xxx Septembribus anni mci. Erravit igitur Ughellus, quando ipso seculari anno mortuum Anselmum hunc scribit, qui dicto anno adhuc Mediolani consistens celebraverat dedicationem ecclesiæ S. Sepulchri; cuius dedicationis monumentum insigne idem Ughellus profert col. 170 et seqq. scriptum anno ab Incarnatione Domini nostri millesimo centesimo, Indictione octava, Idibus Julii. In hoc instrumento duo mihi notanda occurunt. i Quod ibi indulgeatur, ut qui eumque ad illud sepulchrum, in quo Christi corpus dormivit, aliquo impedimento detentus ascendere non potuerit, et ad hoc sepulchrum ad ejus veram similitudinem factum venerit, sana mente et bona intentione, remissionem suorum tertiae partis delictorum habeat, et ad laudem Jerosolymitani sepulcri hoc se retulisse cognoscat. Hinc porro intelliguntur majores Episcopos, qualis erat Mediolanensis, eadem proportione eodemque tempore, qua et quo cœperunt Romani Pontifices largiri Indulgencias loca sacra visitantibus, expesse in sua quemque diocesi uti consimili largitate. ii. Prædictæ ecclesiæ S. Sepulchri Presbyteris porochiam suam assignans Archiepiscopus, nominando domos plerorumque nobilium ad quas usque debat se ea extendere, eosdem Nobiles suo quemque nomine et cognomine compellat; unde sequitur, saltem inter tales, plenum usum cognominum tunc fuisse: ipse tamen solum subscribit, Ego Anselmus Quartus Dei gratia Archiepiscopus: et similiter alii supra triginta Abbates, Priorres, Presbyteri et Diaconi, nomini suo simpliciter scripto solum addunt Titulum officii sui seu gradus Ecclesiastici. Vivebat nihilominus eodem tempore Landulfus a S. Paulo, qui (sicut in monumentis Ambrosianis pag. 466 testatur Puricellus) scripsit librum historiarum Mediolanensis Urbis, ab anno Christi supra millesimum nonagesimo sexto usque ad centesimum trigesimum sextum: is autem et Anselmum de Raude nominat, eum qui Conradum corona-

vit; et Arnolfum de Porta argentea, huic suffectum; D et pro eo electum Landulsum de Badagio, S. Ambrosii Canonicæ Praepositum; sed cuius electionem irritam fecerit Legatus Apostolicus, suaque uictoritate eviceret ut Anselmus de Buis assumeretur. Post hunc

GROSULANUS hanc sedem annos ix, et menses iv perturbavit.

104 Hunc Saonensem Episcopum consecratum jussu Anselmi, ab eaque peregre projecto institutum Mediolani Vicarium, ibidem uno post anno Archiepiscopum eligendum curarant aliqui, electumque suscepserat Romanus Pontifex; nec desuit pro tali habere, etiam postquam Liprandus sanctissimus Presbyter, innoxio per ignem transitu probasset ingressum ejus Simoniacum fuisse. Judicium istud expertus Liprandus prædictus fuit anno mci infra Hebdomadam Sanctam, quam sequebatur Puscha die vi Aprilis. Illius universum Historiam ex ejus nepote Landulfo ducit Puricellus lib. 4 cap. 88 post Acta SS. Arialdi et Herlembaldi; capite autem 91 norat ejusdem Liprandi mortem anno Mxiii, in nocte festum Epiphaniae exordiente, etium miraculis subsecutis illustrati. Grosulano autem anno Mxii Kalendis Januarii abdicato per Clerum Mediolanensem, denique anno Mxvi, in Synodo Lateranensi per Pausalem Papam II celebrata, prima quidem die scilicet vi Martii, feria ii tertiae hebdomadæ Quadragesimalis, inter Mediolanenses Episcopos, Grosulanum et Jordanem, in alterum de invasione, in alterum quod suæ Sedis desertor extitit, ventilata est controversia..... Sabbatho autem tali dispensatione terminata, quod Pontifex Grosulanum quidem in locum unde translatus fuit restituit, Jordanem vero Mediolanensis concessit. Non tamen Grosulanus, ut ait Landulfus ad Saonam ivit, sed in ipsa Urbe apud monasterium S. Sabæ per annum unum et menses quatuor ut Episcopus vixit, atque ibi sepultus est octavo Idus Augusti. Defunctus est igitur anno Mxcvii post, initium Augsti: ac proinde dici posset post electionem suam primam vixisse annis sed abdicatio et amplius: sed Auctor Catalogi perturbationem Ecclesiæ sub eo definiens annis ix mensibus iv, usque ad initium anni Mxii ipsam dumtaxat extendit; eoque videtur indicare, ipsius electionem factam fuisse anno quem diximus mci circa finem Augsti, cum jam utique certissimo constaret de morte Anselmi IV. Constantino.

C palii obita ante menses fere xi. His ergo dicenda est Series omnino vacasse, deinde vero dubitatum fuisse, esetne Grosulanus vere Mediolanensis Episcopus: quod Romanus Pontifex ne tunc quidem negavit cum eum depositus; sed solum declaravit, cum translationes Episcoporum duobus fieri modis possint, necessitate vel utilitate; hujus Grosolani translationis quæ videbatur utilitatem, in animarum et corporum damna conversam, adeoque irritari jam posse. Extat in Bibliotheca Regia Parisina MS. liber, ut præsert Titulus, Petri Grosulani Episcopi de Processione Spiritus sancti; unde infert Ughellus, prænomen Petri fuisse Grosulano: quem et eruditum exitisse, et magno usui Romanæ Ecclesiæ contra Græcorum errorem, auctores volunt, ideoque in pretio semper a Pontifice habitum.

Dominus JORDANUS Archiepiscopus sedit annos viii, et menses ix, et dies iii; obiit iv Novembris Octobris: sepultus est apud S. Ambrosium juxta pulpitum.

105 Mors ejus incidit in annum Mxx, a cuius die iv Octobris, si per ix menses dies in retrocedas, præcise pertinges ad Kalendas Januarii anni Mxii, ejus electioni assignatas a Landulfo; et comprobabis, verum esse quod dixi, de mensura Episcopatus sumenda a die, non Ordinationis, sed Electionis: quamvis enim sic non computetur

Grosulanus
Episc. Saonensis,

E
desumptus
ad Sedem
Mediolan.
an. 1202:

Anselmus
IV, usque ad
1101.

C
Concessæ ab
eo Indulgen-
tiæ:

usus cogni-
minum ejus
estate fre-
quentis.

Jordanus
usque ad
an. 1120.

A computetur dies mortis, non tamen eodem computato verosimile cuiquam esse potest, die inmediate sequenti consecratum fuisse Jordanum : Kalendæ enim Januariæ anni istius inciderunt in Feriam II, et ut minimum expectanda fuit sequens Dominica, ant etiam hebdomadæ aliquot debuerunt præterisse, antequam provinciales Episcopi (quorum nullus adfuit electioni) convenirent ad benedictionem Electi, vel etiam consentirent ipsi Electioni, injussu Sedis Apostolicae contro jam pridem ab ea susceptum Grosulanum factæ. Conscrassæ autem Jordanum videntur nominati a Landulfo, Bernardus Papiensis et Mainardus Taurinensis Episcopi, non nullis obmurmurantibus, in quo murmure Episcopi Azo Aqueensis et Ardericus Laudensis videntur fuisse. Narrat autem idem Landulfus, quomodo anno sequenti Jordanis in festo S. Nicolai, postulatum a Pontifice sacramentum præstiterit, et Stolam, id est Pallium, quod ante sesquiannum Roma attulerot prædictus Mainardus, de altari sumpserit : utique prius consecratus, quam pro Stola ipsi petenda Romanam proficeretur Mainardus, quo is illico profectus dicitur prædicto murmure vigilante.

B Domnus OLRICUS Archiepiscopus, sedit annos V, et menses VI, diesque undecim : obiit v Kalendas Junii, sepultus in ecclesia hiemali juxta pulpitum.

106 A die xxviii Maji, per tempus prænotatum retrocedendo, venitur ad xviii Novembris, qui anno MCXX fuit feria V. Ante ejus Electionem vacaverit Sedes mensem I dies XIII : ipse vero obierit anno MCXXV. Sed omnino fateri oportet, vitium esse in numero onorum, quamquam similiter expressum exhibeat Catalogus Synodalis aliisque, prater solum Puricellum, quo Auctore Ughellus solum duos annos Olrico tribuit. Etenim ille inter Monumenta Ambrosianæ Basilicæ pag. 571 profert sententiam, latom in controversya inter Monachos et Canonicos Ambrosianos, nota tempore Domini Olrici Archiepiscopi sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ, et decisa anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo vigesimo tertio, primo die mensis Septembris, Indictione secunda, primum scilicet inchoata, numeris ita ad longum expressis : cui primus subscrifit Olrici ipsius successor hoc modo, Ego Anselmus gratia Dei Archiepiscopus laudo et confirmo. Videntur igitur scriptori Catalogi obrepisse anni u prou, ita ut obierit Olricus anno ipso MCXXIII, eique post vacantis Sedis mensem fere unum (ut infra apparet)

C successerit is, de quo alio prorsus stylo, eadem tamen qua priores quinque descripti sunt secundaria manu, inveniuntur sequentia rerba; addito ad nomen proprium, quod antea factum numquam, neque insequentibus sex factum invenietur, cognomento familiæ, hunc in modum.

Ab Electione Domni ANSELMI de Pusterula, usque ad Electionem Domini RIBALDI, qui tunc erat Albensis Episcopus, sunt anni VIII et dies XXVIII.

107 Anselmum hunc electum fuisse ultimo Junii vel primo Julii, probabile nobis fit ex comparatione diei mortalitatis, qui omnino videtur fuisse XIV Augusti. Nam si hinc retrocedas, per mensam unum, dies XIII, qui numero onorum ejus adjiciuntur, illuc adductum te invenies. Electio autem Ribaldi, seu potius (ut infra semper vocatur) Robaldi, quæ post nonum ab Electione Anselmi annum facta sit, id est, anno MCXXXI, diversa omnino concipi debet ob illa, a qua sumitur Epochæ Pontificatus ejus post annos X, menses IV, dies XXVI finiti, die XXX Decembris anno MCXLV : tolis enim Elec-
tio (ut apparet) solum potuit facta fuisse anno MCXXXV

die v Augusti. Dico igitur, quod Anselmo a Mediolanensis ejecto (ejectus est autem anno MCXXXI) Robaldus Albensis Episcopus, Mediolani remanserit Episcopalia exercens officia, tamquam Administrator, non quidem adhuc absolute vocantis Ecclesiæ, sed tamen præsentia Pastoris destitutæ; idque rogatu Cleri ac Populi, ipsum sibi Archiepiscopum operantis habere, quam primum per Canonicum Anselmi depositionem liceret, quod quomodo contigerit conabimur explicare Parte sequenti, quæ tota manu tertia scripta appetat, post obitum Joannis de Vice-comitibus, anno MCCLV vita functi.

D
in quo finitur
Parte 4.

PARS V

Usque ad annum Christi MCCLXVI, descripta post annum MCCLV.

C Codex ille antiquus, quem sequimur, tempore Tedaldi Episcopi scriptus, et alia deinde manu usque ad Electionem Domini Ribaldi, eo quem supra indicavimus modo deductus ; neglectus debuit delitusse, usque post annum MCCLV ; quando exorsus aliquis cæptum Catalogum prosequi, defecit in conatu, cum esset usque ad annua MCCLXVI scribendo progressus : exorsus est autem ab Anselmo, de quo nihil inveniebat scriptum stylo ac forma Catalogis consueta.

ANSELMUS de Pusterula, sedit annos X, mensem I, dies XIII : obiit decimo nono Kalendas Octobris, sepultus est in Roma ad S. Johannem Lateran.

109 Illius ipsius temporis scriptor otque Anselmo familiaris Landulfus, apud Puricellum pag. 627, asserit, quod Anselmus de Pusterla (sic enim scribit) in mense Augusti a Pisis Romanis missus, ibidem in eodem mense vitam finivit. Exerrantis ergo calamitatio factum esse, ut pro Kalendas Septembribus scriberetur Octobris, vel inde scias, quod ante hujus posterioris mensis Kalendas, octodecim dumtaxat, non autem novemdecim dies numerentur. Quo autem calculo dicimus auctorem numerasse annos Anselmi decem ? Viderat, credo, decessori ejus Olrico adscriptos annos V; nec mendum aliquod suspicatus, existimavit illum protractisse vitam usque ad annum MCXXV ; sciens autem obiisse Anselmum anno MCXXXV, decennium ei sufficere creditit. Ut autem certior constet ratio prædictorum, placet Landulfi prælauduti verba ex Puricello describere, præmissa breviter notitia causæ, quæ Anselmum in ruinam traxit.

Obiit Anselmus 14 Aug.
1145 Romæ
captivus :

110 Anno ut jam dixi, MCXXIII Junio exeunte electus Anselmus, et ordinatus ipsis forte Kalendas Junii, tunc in Dominicam cedentibus, tempore Callisti Popæ II, distulerat sese Romam conferre, causa petendæ Confirmationis et Pallii, nolentibus (ut mox apparebit) Mediolanensis Ecclesiam suam eatenus Romano Pontifici subjici, sed juris sui esse prætrudentibus, ut illud Romanus Pontifex petenti Archiepiscopo mittet, sicut constabat fecisse S. Gregorium anno DCCXIV, Joannem XII DCCCCXXX, Paschalem II pro MC allegatum a Puricello pag. 637. Anno deinde MCXXIV exeunte moritur Callistus, eique eodem adhuc Decembri sufficitur Honorius item II. Ad hunc Archiepiscopum, secutus consilium quorundam Capellanorum et Principerii, Petri quoque Terdonensis Episcopi, contra publicum interdictum Cleri et Populi Mediolanensis, Romanum ivit, quod mihi quidem, inquit Landulfus apud Puricellum pag. 174, non seddit. Verumtamen ipse, ceu vir prudens et sapiens, cum Papa Honorio et Cardinalibus ejus multa contulit ; et conferendo, ecclesiasticas consuetudines Ambrosianæ Ecclesiæ

F
post 13 annos a
sua electione :

ts anno 1125
Romam pro-
fector,

A et honores ejus Archiepiscopatus et Urbis multis et bonis rationibus defendit: unde ipse Papa buic prudenti viro dixit: Frater, meditatus, ut Episcopus, venisti: sed si vis frbi auctoritate Archiepiscopi in temporibus meis, necesse est ut Stolam suscicias de manibus meis; aut, sicut ergo suscepisti, ad altare S. Petri. Hinc Dominus iste Mediolanensis Robaldum Albensem adjuravit, ut sibi consuleret. Tunc Robaldus ille Albensis sic ait, quod prius sustineret nasum suum scindi nsque ad oculos, quam daret sibi consilium ut susciperet Romae Stolam et Ecclesiam Mediolani prepararet hanc novam et gravissimam, quam Honorius Papa dicebat sibi, imponere mensuram. Mediolanum igitur iste Anselmus Archiepiscopus sine Stola rediit, et eundem Albensem Episcopum secum reduxit: verum Archiepiscopalem Sedem non ascendit, donec Robertus de Morregano ejus scriba conjuravit, quod ipse Dominus suus Anselmus, nulli minuimento honoris Ecclesiae Mediolanensis consensit, et quod ipsum Albensis ille Episcopus auctoritate sua confirmavit. Deinde Pontifex iste Anselmus Sedem et Castella Archiepiscopatus, in beneficio Cleri et Populi, occupavit.

B 111 Interim moritur Ultrajecti Henricus, hujus nominis inter Germaniae Reges Quintus, inter Imperatores Quartus die xxi aut xxiii Maji, eique sufficitur ab Electoribus Lotharius Dux Saxoniae, et Aquisgranii coronatur, cum approbatione Romani Pontificis Honorii II. Iste cum ab ipso statim principio Henrici defuncti genus omne deprimere esset aggressus, velut divino iudicio electus ad iudicandas Ecclesias illatas a Sueviorum stirpis Regibus injurias; natus ex Henrici sorore filius, Conrodus Dux Sueviae, cedente Friderico primogenito, Titulum Regis assumpsit, velut hereditario jure debitum, et Coronam Imperii praerupturus Lothario, in Italiam trajecit anno MCXXVIII. Anselmus ergo (prosequor Landulfi a Puricello descripti contextum) Anselmus, inquam, in Castellis habitans, intellexit quod Clerus et Populus Mediolanensis nobilis Principem Conradi, cum ecclesiastica pompa et civili triumpho, conveniente Regi naturali, suscepit. Cum autem Clerus et Populus idem de coronando Rege ipso tractaret; Pontifex idem Anselmus a Leuco descendit ad Modoetiam, qui est primus locus Coronae Regis Italiæ; ibique pernoctavit, et consilium redeundi ad montana suscepit; et post trium dierum interpositionem Castellum, quod dicitur Plebia, ascendit. Ibi plures sonos sonoros de coronando Rege Conrado audivit: et ego non in amaritudine ab isto Pontifice audivi, ut citissime Mediolanum adirem, et affectum civium omnium super ejusmodi Regale negotium sibi renuntiarem.

C 112 Suscepta autem ipsius Landulfi aliorumque relatione in favorem Conradi, quasi divinitus ad Regnum vocati, ipse, quasi consentiens communis omnium gentium voto, in ecclesia S. Michaelis quæ est Modoetia, benedixit et unxit, et Coronam electo Conrado in festo S. Petri posuit, altero Episcopo adstante Regi coronando. In quo facto ego, inquit Landulfus, piger non fui: sed ante ipsum Pontificem ipsumque Coronatum, ab ecclesia S. Michaelis Pontificalem Virgam, in admirabili pompa, per Dei voluntatem congregata ad honorem illius Regis, usque ad ecclesiam S. Joannis portavi; et in S. Joannis ecclesia solenniter cum Rege isto quam optimo Missam audivi. Eamdem quoque solemnitatem Coronationis idem Pontifex in ecclesia S. Ambrosii, me alibi non meo vitio detento, celebravit. Verumtamen quidquid directe est actum in illo Domino meo Rege, dilexi et diligo. Hunc namque gradientem per Comitatus et Marchias Lombardiae et Tusciae, Comites et Marchiones cujuscumque nobilitatis, viri potentes et humiles, cum gaudio suscepserunt et amaverunt; qui vero rebelles fuerunt,

ejus acutissimi gladii fortitudinem senserunt..... ac sic benigne et fortiter agendo Romæ appropinquant: sed fortis manus Honorii Papæ ipsum resupinavit, atque in Germaniam, quasi ad sua propria, redire fecit.

D quo Romæ rejecto,

excommunicatur a suis Suffraganeis Anselmus.

113 Joannes igitur Cremensis, Cardinalis Romanus, Episcopos Suffraganeos et Comprovinciales Mediolanensis Ecclesiae, ut excommunicaret Mediolanensem Archiepiscopum, convocavit Papiæ. Quibus convocatis et Cardinali, per plures viros et sacerdotes, ipse Pontifex Mediolanensis mandavit, ne præsumerent, sed ipsum per unius diei spatium expectarent. At Papienses, Cremonenses, Novarienses quoque, et eorum et Episcopi et aliarum civitatum, prædicantes hoc Regium opus Anselmi, contrarium Deo et magno Lothario Regi, nequaquam illius Pontificis legationem suscepserunt; sed ipsum, præstante Cardinali illo Joanne, excommunicaverunt: et Mediolanensis, protegenibus castrum Cremæ, bellum facere studuerunt. Attamen in maxima parte Mediolanenses Catholicam reverentiam, vivente Papa Honorio, huic Pontifici præbuerunt.

E 114 Honorio defuncto (pergit idem pag. 591) Anacletus Papa Romanorum II, seu potius Antipapa, contra Innocentium II electus in Februario anni MCXXX, festinavit Mediolanensem Archiepiscopum ac Populum sibi conciliare, nulla habita ratione excommunicationis praesutæ out Lothorii Regis: et Mediolanensi Anselmo Stolam per suos idoneos Nuntios, Joannem Palestrinæ Episcopum et Beltramum Subdiaconum Romanum, mandavit. Quam Stolam ipse Anselmus Pontifex, Clero et Populo Mediolanensi circumstante et collaudante [assumpsit, et] Anacletum Papam ejusque Legatos et Legationem reverenter suscepit: pars vero sibi adversa inde magis detrahere sibi cœpit. At plenitudo Cleri et Populi ad eum quoque concurrebat: timorem quoque et reverentiam Regi Conrado et Papæ Anacleto ex dilectione portabat. Atque hoc in statu permanserunt Mediolanenses, tam concordes Archiepiscopo suo, quam Pontifici et Imperatori rebelles, usque ad tempus Pisani Concilii. Prius autem quam hoc conveniret, placuit Deo discordiam jacere inter male concordes cum suo Episcopo Clerum ac Populum; et illum per eos ipsos, quos seductos tenebat, exturbare ab urbe primum (quod anno MCXXXII factum putamus) deinde etiam gradu sacrilege possesso dejicere. Rem ita nobis narrat Landulfus apud Puricellum pag. 593.

F sed an. 1132
suscitata
contra eum
rixa,

115 At ubi Anselmus Archiepiscopus, contra ipsos Mediolanenses, venditiones et privilegia facere voluit et fecit, et multitudo Cleri et Populi atque Consulum ipsas venditiones et privilegia legere voluit; contigit quod..... plures de Ordinariis ac Decumanis Sacerdotibus, cœperunt, nescio quo spiritu, super causa Regis Conradi ridere, et causam Anacleti latenter spernere. Hinc Anselmus Archiepiscopus multos sustinens stimulos, tandem Presbyterum Azonem..... et quosdam alios, qui fuerunt dolosi in celebratione Coronæ Regis Conradi, excommunicavit. Ex cuius excommunicationis radice.... dissensio multa et perniciosa nimium orta est in Mediolanensi populo..... Quia si Archiepiscopus excommunicavit hunc Presbyterum et alios in pulpito sanctæ Theclæ; et Episcopi Comprovinciales et Suffraganei (sicut supradictum est) excommunicaverant illum Papiæ. Ordinarii itaque et Decumani Sacerdotes, et ceteri faventes Papæ Innocentio Secundo, et insidias præparantes hujusmodi Archiepiscopo, suas pecunias effuderunt, et ipsas Legis- et Morum-peritis atque bellatoribus viris tribuerunt. Unde ipse Archiepiscopus compulsus est intrare popularem concionem, ut ubi decertaret cum suis excommunicatis de excommunicatione. Cumque ille

oblatum istic
sibi Pallium
aceptare
recusat.

annoque 1128,
excerpto a Me-
diolanensis
Conrado,

et contra
Lotharii si-
bi Regnum
vindicante

de eorundem
voluntate Co-
ronam Impos-
nit Modoetia

ac deinde
Mediolani:

A ille expectaret sngittas de justa autdeinjusta excommunicatione; Nazarius Primicerius, mirae calliditatis homo, per prolixum sermonem cunctæ concioni fastidium induxit. Archipresbyter autem Stephanus, qui cognominatur de Guandeca, videns Primicerium suum fastidiose fore locutum, vocem suam exaltavit, et contra Archiepiscopum sic ait: Tu es haereticus, perjurus, sacrilegus; et aliis criminibus, quæ non sunt hic notanda, es reus. His auditis ex improviso, Archiepiscopus obstupuit. Archipresbyter vero ille, habens textum Evangeliorum ad manum, continuo juravit, quod ipse de istis rebus, quas dixerat esse in isto Anselmo qui dicitur de Pusterla, in judicio Episcopi Novariensis et Albensis, qui sunt de Suffraganeis Ecclesiæ Mediolanensis, staret. Consules itaque Mediolanenses, in concordia utriusque partis, statuerunt, ut ipsi et alii Suffraganei venirent.

116 In statuta itaque die, non solum Suffraganei, sed quamplures, pure induiti rudi et inulta lana, et rasi insolita rasura, concurrerunt. Cistercienses intelligi Puricellus existimat pag. 605. Ex codice Humiliatorum, quem allegat pag. 631, videri possunt suis seculares, Magnates et Nobiles cives Mediolani, qui sub idem tempus a S. Bernardo spiritu divirō inebriati, formam vivendi in habitu religiosu cum suis familiis habitando sumpserunt, dicti Fratres S. Bernardi: qui deinde fuerunt Fundatores primi et secundi Ordinis Humiliatorum. Cistercienses certe tunc nequid erant fundati Mediolani, sed illuc primum introducti sunt post Concilium Pisanum; nec pauci illi, quos in suo Comitatu habuit S. Bernardus, potuerunt turbam hic indicatam facere. Ut ut est. Cum Archiepiscopus iste Anselmus vidisset eos constare, et populo [videri] quasi si essent Angeli de cœlis; ad ipsum populum ait: Omnes isti, quos videtis cum illis cappis albis et griseis, haeretici [sunt]. Inde simplices, et compositi ad expellendum et depnendum [eum], bellum commoverunt: verumtamen gladio Anselmi in die illa resistere non potuerunt. Sed mediante nocte, per expensam pecuniam, manus Primicerii et Archipresbyteri Stephani fortissima [convenit, quæ] in summo diluculo ipsum Anselmum a Sede compulit: qui cum non inveniret quo declinaret, paternam suam donum intravit.

117 Factoque mane die altera idem Anselmus, coram humili sua plebe, in ecclesia S. Ambrosii congregata, se præsente jurare fecit Camerarium suum, ne iste Dominus suus effugeret iudicium Suffraganeorum, et coram eis responderet Stephano Guandeca dicto Archipresbytero, de iis rebus quas sibi objecerat, remota causa Regis Conradi. Joannes autem de Rhode, unus ex Consulibus Mediolani, reversus ad alteram partem quæ eum miserat, de juramento isto Anselmi nihil retulit; sed ait: Dominus ille, ad quem me misistis, ad nullam rationem faciendam vobis venire promittit. Tunc qui in concione illa aderant, clamaverunt: Et ipse deinceps sit remotus a nobis. Ac sic quisque Suffraganeus ad Sedem suam rediit, nisi Robaldus Albensis, qui Chrismate ac ceteris Episcopalibus officiis Ecclesiæ subvenit, rogatus (ut existimo) et electus a populo in Administratorem Archiepiscopatus, cum spe illius quoque obtinendi, quando certum Ecclesia haberet Pontificem, cuius iudicio comprobaretur Anselmi abdicationem. Et sic habetur, meo quidem iudicio, prænotata in fine quartæ Partis Robaldi electio; cuius tamen causa hic non capitur Archiepiscopus esse ant dici.

118 Anselmus autem ille, quasi a cuncto Clero et Populo abjectus et expulsus, ad solita Castella Archiepiscopatus exivit, in quibus qualemcumque requiem habuit, per annos subsequenter duas; per quos S. Bernardus Clarævallensis Abbas, coram atque

per litteras multum nec frustra laboravit, in universo D Clero Populoque Mediolanensi, qui hactenus Anacleto adhuc rebat, ad veri Pontificis Innocentii obedientiam adducendo. Interim anno MCXXXIV Innocentius Papa Pisis Synodus celebravit, teste ut hactenus apud Puricellum pag. 608 Landulfu; in qua, Robaldo Episcopo repræsentante, Thedaldus de Landriano Archipresbyter Ecclesiae Mediolanensis, Amizo della Sala, Anselmus de Rhode Levita, et alii plures ejusdem Ecclesiæ Ordinarii, et cum Primicerio Decumani Sacerdotes, contra solitum decus Mediolani et ejus Ecclesiæ (sic Auctori et aliis ejusdem sententiæ civibus videbatur) Innocentio Papæ fidelitatem juraverunt.... qui depositionem et expulsionem sæpe dicti Anselmi de Pusterla firmavit. Attamen prænominati, qui fidelitatem juraverant, timentes hos casus Urbis et Ecclesiæ Mediolanensis, differebant redire Mediolanum; nisi haberent Protectorem, qui coram Populo Mediolani confirmaret Anselmi expulsionem, et ad nihilum reduceret Conradi coronationem; et Populum tantæ Urbis convocaret et confirmaret ad Lotharii Imperatoris amorem, et ad ipsius Innocentii unitatem. Ah hæc peragenda Papa a Deo idoneum Angelum habuit, E sicut Bernardus Abbas Clarævallensis fuit.

119 Interea Princeps Conradi, altiori consilio potitus, Imperatoris Lotharii Vexillifer est factus: et prænominatus Abbas iste nil moratus (ut habes apud Puricellum pag. 612) cum Carnotensi Episcopo et Robaldo Albensi, Mediolanum intravit: quam civitatem nimirum prout voluit firmavit.... et tantum Populum ad amorem Imperatoris Lotharii, atque ad obedientiam Innocentii Papæ, per sacramentum pacis, quod Abbas ipse porrexit, confirmavit.... Tandem idem Populus (apud Puricellum pag. 619) ut haberet Abbatem illum in Archiepiscopum, ad ecclesiam S. Laurentii, in qua erat hospitatus, cum hymnis et landibus et solito suo Kyrie eleison concurrit. Quod Abbas ille non tulit, sed ait: Ego in crastinum ascendam palafredum meum; et si me extra vos portaverit, non ero vobis quod petitis: ac sic Mediolano recessit. Sed quidam de Discipulis ejus (pag. 626,) per civitatem euntes, collectam multam fecerunt et faciunt. Mediolanenses vero Ordinarii, qui Papæ Innocentio fidelitatem juraverant, confortati de bac Mediolanensem conversione, fecerunt Litifredum Novariensem, Vidonem Iporeensem, et alios Suffraganeos venire Mediolanum: qui in consilio suo sublimaverunt Robaldum Alensem Episcopum in Mediolanensem Archiepiscopum; habita securitate retinendi, prout dicitur, Alensem Episcopatum.

120 In hunc modum isto Robaldo sublimato (ut iterum verbis Landolfi ex Puricello pag. 627) Robaldo, inquam, sic sublimato... Anselmus de Pusterla... nullam suscepit consolationem, neque secundum consilium Lamberti de Landriano et amicorum ejus ambulavit; sed credulus Hugoni suo Naso, voluit cognoscere, qualiter cum Anacleto Papa Romanorum posset procedere. Attamen ipse cum isto suo Capellano ambulans Ravennam (sic enim legi debere, non Romam, dictat ratio itineri hic descripti) in flumine Padi juxta Ferrarium, a Goygo de Martinengo captus est, et ad Innocentium Papam transmissus. Qui Papa in mense Augusti a Pisis illum captum Romam misit: ibique (prout fama est) Anselmus ille in eodem mense, in manu Petri Latri, qui Procurator est Innocentii, vitam finivit. Hactenus Landulfus a S. Paulo, res, suo tempore et quadamtempus sub oculis suis gestas, deducens usque ad Augustum anni (sicut putamus) MCXXXV; neque enim videntur res tot tantæque pertractari omnes potuisse, ipso anno quo Concilium Pisis celebratum est;

et Anselmi depositionem confirmari impetrat 1134.

Pro eo populus frustra petit S. Bernardum:

quo recusante, eligitur Robaldus, F

et Anselmus mortur.

ipsemet, ut excommunicatus, vocatus in judicium;

populoque contra eum commoto, §

cogitur urbe excedere: cuius administrationem in sacris suscipit Robaldus Ep. Alben.

A et sequentium porro Archiepiscopatum series exigit, ut Robaldi Pontificatus non nisi tali anno inchoatus dicatur. Istae autem Landulfi verba, licet prolixiora, vel ideo libertius huius Exgesi inserui, ut Mediolanenses incitarem, ad antiqua suæ Urbis Chronica et alia similia monumenta, integra et secundum ordinem ætatis ordinata, in lucem aliquando proferenda; utque non semper nos cogant ea frustatim diserpta, ut ea hic diserpsit Puricellus, apud alios indagore.

121 Idem Puricellus ex eodem Landulfo, pag. 635, etiam hæc transcripta exhibet: Anselmo, prout dictum est, mortuo, Robaldus ejusdem civitatis Archiepiscopus Pisis Innocentio Papæ juravit, et jurando libertatem ecclesiæ Mediolaneosis (quam illa scilicet prætendebat) in contrarium convertit. Sed cum Robaldus ibidem etiam oblatum sibi Pallium cunctaretur occipere, Populi indignationem reformidans, parum absuit quin omnia, quæ tanto molinine struxerat S. Bernardus, pessum irent; quare Pontificem, per litteras sibi questum de Robaldi cunctatione, placatus sanctus Abbas, epistola ccxxviii: Quod factum nondum est, inquit, facieodum est, sed tempore quo præviderit Deus. Et post pauca, excusnatus Archiepiscopum, qui in Ur Chaldaeorum de quodam quasi Paradiſo translatus, frater factus est draconum et socius struthionum; Quid faciet? inquit. Obedire vult? et ecce bestiæ Ephesi frendent in eum dentibus. Dissimulare vult prudenter pro tempore? et omni feritate formidolosiorum vestram indignationem incurrit. Angustiæ suut ei undique.... An vos de ejus fidelitate dubitatis? Si quis vobis alind de eo maligna personadere suggestione non dubivit, se magis prodidit infidelem. Proposito deinde exemplo Domini, Lucæ 13, post expectatos per triennium ex fculnea fructus, etiòm quartum annuni expectare persuasi; Tu vero, inquit, viꝫ tres expectasti menses (puta ab Augusti initio, quo possessionem Robaldus interrat usque ad exeuntrem Octobrem) et jam securim paras?

122 His placatus Pontifex, non solum videtur combinationes remisisse excommunicationis iterandæ; sed Pallium ipsum eo forma misisse, qua debet Mediolanenses putabant: quibus hunc successum gratulatus Bernardus per Epistolam, quæ in ordine numeratur cxxxii, sic exorditur. Bene vobiscum facit Deus, bene vobiscum facit Romana Ecclesia. Facit ille, quod pater; facit illa, quod mater. Et revera quid vobis debuit facere, et non fecit? Si postulastis mitti vobis de Curia honorabiles viros, ad honorem Dei et vestrum; factum est. Si postulastis confirmari, quod unanimitas vestra de Venerabilis Patris vestri electione firmaverat; factum est: si voluistis licuisse vobis, quod illicitum, nisi pro magna quidem necessitate, sacri Canones judicant, translationem Episcopi scilicet in Archiepiscopum, concessum est... In postremo, quæcumque rationabilis petitio filiæ, non dico repulsam, sed vel moram passa est apud piam matrem? En ad complemetum Pallium præsto est, plenitudo honoris. Atque hæc dicta sufficiant, de Anselmi fortuna et Robaldi initii: nunc Catalogum, qualem invenimus, prosequamur.

ROBALDUS sedit annis xi, mensibus iv, diebus xxvi. Obiit in Kal. Januarii; sepultus est in ecclesia S. Mariæ, quæ dicitur hiemalis juxta pulpitum. Fuerunt autem ab obitu illius usque ad electionem Domini Oberti dies xxii.

123 Ecce novam definiendi Interpontificii diligen-tiam, usque ad finem hujus Quintæ Partis continuatam. Retrocedens autem a die xxx Decembris anni mclxv,

Robaldus ju-rat Papæ fide-litatem,

B sed de manu ejus differt ac-cipere Pal-lium,

quod tandem Innocentius misisse vide-tur.

incurris in diem v Augusti mclxxv, quousque differen-dam noni Archiepiscopi electionem, post teritus cele-brati Pisis anno præcedenti Concilii, facile persuadebit multitudo negotiorum, ultiro citroque tractatorum; maxime si ogatur de electione per Pontificium assensum completa: qui assensus, ut alias necessarius Mediolanensis non fuerit, necessarius tamen fuit hac vice, qua non solum deposito priori subrogandus erat aliis, sed subrogandus Sedis alterius Episcopus, quod eo tem-pore omnino censebatur illicitum, nisi accederet dispensatio in contrarie dispositionis Canone, tunc adhuc rigide solito observari. Mabilio, pro xxviii diebus vacan-tis post Robaldi mortem Sedis, xxvi notavit; sed ii pro u ab eo lectum fuisse, fallente charocterum simili-tudine, suadet dies xxii Januarii, quo oportet electum successorem credi.

OBERTUS sedit annis xx, mensibus ii, et diebus vi: obiit autem vi Kalen. Aprilis: se-pultus est Beneventi, exulans pro fide, in ecclesia S. Sophiæ. Fuerunt autem ab obitu E ipsius usque ad electionem Domini Galdini dies xx.

124 Per dies Interpontificii xxiii post mortem Ro-balди supra notatos, venitur ad xxii Januarii, eumdem ipsum scilicet in quem redditur retrocedendo per menses 1166, ac dies assignatos ejus Sedi finiendæ xxvi Martii anni mclxvi. Obertus autem ante triennium, dimissa Urbe quam Fridericus Aenobarbus obsidebat, et obtentam deinde excidit, ad Alexandrum Papam consugerat, cum Archidiacono suo S. Galdino, quem moriens etiam accepit successorem.

S. GALDINUS sedit annis x, eadem die con-scratus et mortuus. Obiit autem xiii Kalen. Maji, supra pulpitum B. Theclæ prædieans populo verbum fidei et veritatis, et præcipue contra Catharos. Sepultus est in eadem ecclesia juxta pulpitum. Fuerunt autem ab obitu ipsius usque ad electionem Domini Al-gisii septimanæ x et dies iii.

125 In alio Canonorum S. Ambrosii, catalogo, qui modo nuspiam inveniri dicitur, hæc de eodem Sancto scripta reperimus: anno 1166, B. Galdinus, ex Valvassoribus della Sara, tit. S. Sabinæ Presb. Car-dinalis et Legatus in Lombardia, sedit annis 10, obiit die 15 post Pascha, jacet in S. Thecla. Nu-meri, per zyfras Arabicas expressi, indicant non mag-nam posterioris hujus Codicis vetustatem: nihil tamen uspiam subesse vitu, persuadet Dominica secunda post Pascha, qua Sanctum obiisse etiam testatur Vita, ad xviii Aprilis ab Henschenio nostro illustrata. Anno enim mclxxvi Pascha celebratum est in Aprilis, proinde xviii ejusdem mensis fuit Dominica post festum secunda: autem Decennium vero, id est anno mclxvi endem dies non in Dominicam, sed in Feriam v ceci-dit, quo tamè Ordinatum seu Consecratum fuisse Galdinum nemo mirabitur, qui considerabit, id non esse foctum Mediolani a comprovincialibus Episcopis publice, sed privatim Romæ a summo Pontifice: quem oportet valde festinasse in hoc negotio, siquidem post xx dies a morte Oberti usque ad Electionem Galdini, nullum omnino temporis intervallum inveniri potest, quod inter Electionem et Consecrationem mediaret. Post Galdinum.

Robaldus ad 1145;

Maii T. VII

A

ALGISIUS sedit annis viii et mensibus v, quinque diebus minus: vacavit autem Sedes per mensem unum et dies xi: sepultus est autem in Ecclesia biennali juxta pulpitum.

Electus igitur est ex supraposito Interpontificii spatio (quod a xxiii Aprilis septimanarum x, dierum quatuor fuit) ii Julii, Feria iii, anno MCLXXVI, et obiit xxix Martii anno MCLXXXV. Sed dolendum est, quod Aucto-ribus unde accepta hæc continuatio, exciderit cura no-tandi diem, quo unusquisque Archiepiscopus obiit: tulis enim, colatus cum designando Interpontificii prægressi et Pontificatus gesti spatio, scribentium accuratio-nem in notandis numeris certissimam nobis reddere potuisset.

De anno mortis plurium Eruditorum judicio conser-tit Ughellus; sed duobus instrumentis, quæ antiquissima et sincerissima ipsomet viderit, cogi se putat ad asse-rendam, Algisium toto triennio citius Episcopum crea-tum fuisse, atque adeo Sanctum Goldinum obiisse anno MCLXXIII, utrique enim subscriptum legitur, Algisius

B Mediolanensis Archiepiscopus: et tamen in titulo præfato factum asseritur uuum, Anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo septuagesimo tertio, secundo die; alterum, sextodecimo die mensis Novembris Indictione septima. Sed his ex Puricello opponi potest, quod Auctorum Catalogique auctoritate subuixum prævalere debet, aliud instrumentum, Anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo septua-gesimo quarto, decimo die mensis Aprilis, Indictione septima factum, coram Domino Galdino, Dei gratia sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Archiepisco-po et Apostolicæ Sedis Legato.

Dominus UBERTUS, qui et Papa URBANUS, sedit annis duobus, et mensibus quatuor, et diebus x. Vacavit autem Sedes mense uno et diebus sedecim: sepultus vero est in Ec-clesia Ferrarensi.

C **O**biit Urbanus Papa III (ut in Conatu Chronicohistorico docui) anno MCLXXXVII die xx Octobris; post annum i, meuses x, dies xxv sui Romani Pontificatus. Unde retrocedens deduceris ad x Junii. Atqui jam dic-tum est, post mortem Algisii vacasse Sedem unum dumtaxat mensem et dies xi, id est usque ad xi Maii. Hac ergo die si electus Ubertus est; oportebit ut jam Pontifex factus, uno ante obitum mense Mediolanensem Archiepiscopatum dimiserit. Quod etiam verisimilias dici posse mox apparebit. Interim Lectorem rogatum velim, ex Conatu prædicto tollat, aut pro nihilo habeat dubium, quod movi agens de Urbano III num. 3, utrum non æque incertum sit, hunc ex Mediolanensi Pontifi-cata assumptum, atque ex Vercelleensi dicunt Vercel-lenses: irrefragabilis enim videtur auctoritas Catalogi hac in parte. Idem autem omnino dicenus hic videtur, qui anno MCLXXVIII, x Kalendas Martii, Indictione xi, contractui cuiusdam apud Puricellum in Monumen-tis pag. 1019 intersuit, Ubertus Crivellus, ipsius Ec-clesiæ Archidiaconus; ac postea pag. 1024 tit. S. Laurentii in Damaso Presbyter Cardinalis et Aposto-licæ Sedis Legatus, subscripsit sententiæ, ex mandato suo latæ die Mercurii octava mensis Februarii, uti-que anno MCLXXXIV Bissextili, currente adhuc littera Dominicoli A.

Milo sedit annis vii et mensibus octo, et diebus octo. Vacavit autem Sedes per xxvi dies.

Exstat apud Puricellum in Monumentis pag. 1079 Milo ad 1195.

instrumentum, cui anno MCLXX subscrivit Milo, Tauri-nensis Episcopus, et Mediolanensis Arclipresbyter: ante quem si post Urbani Papæ mortem vacasset Se-des Mediolanensis, numquam ab eo abdicatu, menses iv dies xvi, vacasset utique ad diem usque viii Martii MCLXXXVIII. Interim Puricellus in iisdem Monumentis Pag. 1086 habet subscriptum ab illo instrumentum mil-lesimo centesimo nonagesimo, die Sabbati, tertia die Martii, Indictione Octava, hæc omnia quidem inter se aptissime coherent: nisi tamen ante iii diem Martii Milonis Episcopatum inchoes, numquam cum iisdem conciliabis quod sequitur in altero autographorum: Da-tum per manus Domini Rolandi, Dei gratia Medio-lanensis Ecclesiæ Diaconi et Cancellarii, Pontifica-tus Domini Milonis anno tertio. Aptè autem etiam hoc cadet, si Urbanus, uno ante mortem suam mense vacuam Sedem fecerit die xx Septembris, itaque caperit Milo vi sequentis Februarii: sic enim finitus erat primum tertii sui anni mensem, quando Cancellarius ejus istud instrumentum complebat. Sed aliam sibimet ipse mox objicit difficultatem Puricellus, allato altero instrumento pag. 1104, quod similiter a Milone sub-scriptum, ab eodem Cancellario simili forma datum ha-betur, anno Domini millesimo centesimo nonagesimo tertio, die Martis, sexto mensis Aprilis, Pontifica-tus Domini Milonis anno quinto. Optime iterum cum anno Domini, habente litteram Dominicalem C, conve-nit concursus feriae et mensis: sed juxta præcedens instrumentum jam debebat in cursu esse annus sextus: nec aliam excusationem pag. 1074 invenit Puricellus, quam quod suspectur Cancellarium (potius dixerim scribam ejus) notando anno quinto jam antea assuetum, eodem non ita pridem absoluto, oblitum fuisse mutare numerum. Hic sane haud adeo levis error fuisset; quia integri et dimidiæ mensis præterlapsum spatium non patiebatur, ut in hoc tam facile laberetur is, cuius ejus modi instrumenta erant frequentius expedienda. Ad tempus mortis quod attinet, oportebit eum accidisse die xii Octobris anni MCXCV, ita ut Successor cœperit xxx Novembris.

E

F

UBERTUS DE TERZAGO sedit mensibus novem et diebus v: et vacavit Sedes dies xxvi.

Temporis quo sedit hic Ubertus, satis certum testi-monium reddit Caravalleensis apud Mediolanum Mo-nasterii Codex, sic notatus, Anno millesimo centesimo nonagesimo, facta est consecratio Altarium a Re-verendissimo Domino Oberto de Terzaghi Archie-piscopo Mediolani. Erravit ergo Mabilio, cum legere se putavit, Ubertus dictus Ciago. Et manus Tertiagi de Tertiago tamquam Testis, subscripta euidam in-strumento vino MCLXXXIX, apud Ughellum in Medio-laneu. col. 243, certos nos reddit, familiam illam istic notam fuisse. Diem electionis vii Septembris, mortis autem fuisse xii Aprilis MCXCVII, nescio unde accepit Ughellus; sic enim solum menses vii, dies vi sedisset Ubertus; ejusque electionem præcessissent menses fere novem Sedis vacantis: neque melius id potest cum Catalogo nostro conciliari, quam quod deinde scribit, xi Junii sequentis ordinatum successorem, quia sic bi-mestre Interpontificium secutum esset Uberti mortem. Nihil igitur eos moror calculos, qui neque Veterum testimonio, neque deducto ex illis ratiocinio nituntur; et Ubertum credo obiisse anno MCXCVI, die vi Augusti.

Ubertus 2.ad 1196

Philippus

A

Philippus ad
1207.

PHILIPPUS sedit annos x, et mensibus iv, et diebus vii. Vacavit autem Sedes diebus xxiv: sepultus est in Ecclesia S. Marie Majoris Mediolani.

Ex jam positis calculis consequens fit creatum ipso adhuc anno MCXCVI, die tertia Septembris; vixisse autem usque ad viii Januarii anni MCCVII: quem annum etiam Ughellus notat, ativid nihil certi definiens quoad mensem vel diem. Atque hic desinit antiquus ille Catalogus, post Tedoldum, a singulis successive Scriptoribus sigillatum auctus (quod ipsi litterarum varii ductus probant) otque adeo indubitabilis auctoritatis, ut mirer aliquem ab ea potuisse recedere. Igitur ex nototi Interpontificii spatio fidenter dicemus, Philippi Successorenum

Ubertum III electum faire die ii Februarii.

eius Successo-
res.

B

131 *Alius Catalogus*, quem reperimus quinque Episcapi auctiorem, videlicet Uberto de Pyrovano, Gyrardo de Sesio, Henrico de Setara, Guilelmo de Rozelo, et Leone, qui obiit MCCVII cum Zyfris nototos habent numeros, atque adeo recentieris animo sit scripturæ, non est etiam dignus visus qui transcriberetur. Qui autem supra laudatum Codicem antiquum possedit, et prænominatorum novem Archiepiscoporum hac quinta parte relatorum Chronogiam odjicit, prætermisssis incertum qua de causa decem Successoribus Philippi; hoc tandem etiam sui temporis monumentum eidem adjectum.

Joannes Vi-
cecomes ab
an. 1355.

C

MCCCXXXIII. Dominus JOANNES DE VICECOMITIBUS factus fuit Archiepiscopus Mediolanensis, et vixit in Archiepiscopatu annis xi: obiit MCCLV, quinto Octobris, die Dominico: qui etiam fuit Dominus Generalis civitatum Mediolani, Bononiæ, Januæ, Parmæ, Placentiæ, Bobii, Laudæ, Brissæ, Pergami, Cremonæ, Cumarum, Verecellarum, Novariæ, Asti, Tretonæ, Alexandriæ: qui multa bona paraverat et parabat suæ Ecclesiæ, si proximi ejus ipsi Ecclesiæ dimisissent, (quæ ipse non potuit attingere; scilicet libros in Officio et Theologia, calices, cruces, figuræ Sanctorum, aureas initras, baculos, et cetera alia).

Elogium istud
auctoris po-
sterioris est.

132 Apparet hæc omnia ab oligo Ecclesiæ Mediolanensis Clerico vel Canonico scripta esse, aliquom multis post mortem Archiepiscopi annis, non sine amaro sensu erga heredes, cum scilicet legatorum prædictorum evictio jam haberetur in desperatis: ideoque haud ægre ignoscet benignus Lector, si memoriali aliquo spholmate compositus fuerit quintus Octobris cum die Dominico, licet annus MCCLV haberetur litteram Dominicalem D, ac proinde mors Joannis acciderit vel quarto Octobris, vel Feria ii. Nisi forte jam tum receptus Mediolani erat usus horarum a Solis occasu ordiendarum et post eum in Dominico mortuus Joannes, dicitur obiisse die v mensis incheante. Extant interim Joannis Pauli Jovii editæ Vitæ duodecim Vicecomitum Mediolanensium, in quarum triductione Italica singularum imogines ad vivum exprimuntur, designato quo singulæ vel pictæ vel sculptæ olim fuerint loco, ut tuto vis credi possit; sed quod in Vita dicitur inesse Augusto lapsus in febrem, quæ lentis accessibus usque in Septembrim continuata, placidum ei finem attulit ætatis suæ anno septuagesimo tertio; non ita debet occipi, quasi mortuus etiam Septembri mense fuerit, cum ex dictis certius definiatur mensis diesque.

D

APPENDIX

De Joanne Vicecomite, deque posterioris ævi et notæ Catalogis; ac prioris editione in Museo Italico Mabilionis.

His jam prælo paratis, prælaudatus Ambrosianæ Præfectus Pusterla, misit ex aliquo ejusdem Bibliothecæ Codice, signato Q. 170, transcriptam prosecutionem Archiepiscoporum Mediolanensium, usque ad Hypolytum Estensem inclusive, qui dicitur obiisse anno MDXX: jamque eum cœperam parare prælo, facturam huic Commentario Portem vi: sed ut in seculo xv et xvi recte se habeant pleraque, scripta ex scientia certiori; priora tamen Chronologico subjecta examini apparuerunt tam male consarcinata, ut in corrigendis erroribus numerorum fere continuis, nec tamen olteri quam Auctori imputabilibus, consumendus omnis labor fuisset, nullo cruditionis antiquariæ out Chronologiæ certioris ougmento; cum talis jam haberetur apud Ughellum, satis diligenter informatum ex reconditionibus Romunæ et E Mediolanensis Ecclesiorum monumentis; quibus difficile non sit olia subinde adjungere facta juris publici, si fieri id posset alio fructu quom ut intelligatur, recentioribus Catalogorum Scriptoribus nihil credi posse, nisi quatenus probantur nihil ex calculo proprio, sed onunia ex fide veterum documentorum definivisse.

Prosecutio
serie usque
ad an. 1520

134 Exemplis rem confirmari optas? Non dicam, primum Philippi Successorem Ubertum dici anno 1204 e vivis excessisse (a quo tamen Ughellus ait Otthonem IV Mediolani coronatuni, Corona scilicet ferrea, alias Modoeriz accipi solita: qui Otto ejus rei causa primum in Italiæ venit anno MCCIX) non enim certa auctoritate probotur ea coronatio facta ab Uberto: sed ostendam Gerardum, Uberto suffectum. Hunc etiam mirabor, anno 1203 electum, eodemque anno 15 Decembribus mortuum dici; cuius instrumenta pro anno MCCX et xi extant apud Corolm Episcopum Novariensem; ubi idem Gerardus signatur, primum Electus Novariensis et Provisor Lombardiae a Sede Apostolica constitutus; deinde electus Albanensis Apostolicæ Sedis Legatus; ac denique, a xxx die ante obitum, id est a XIII Novembribus (quæ eo anno Dominica fuerat Episcopoque ordinando idonea) Mediolanensis Archiepiscopus. Quid autem ab eo proximus Henricus? Hic in prædicta serie dicitur electus anno 1208: et nos invenimus euidenter, dissidentibus a biennio circa tres electos Canonicis, quantum propositum ab Innocentio III per epistolam, quæ in Registri ejus Libro 16 censetur 141, data vi Idus Novembribus anno xvi, qui fuit Christi MCCXII. Is autem tunc adhuc erat Cimeliarcha Ecclesiæ, quem ait Pontifex, virum providum et honestum in Pastorem vobis duximus concedendum, per Apostolica scripta mandantes, quatenus ei tamquam Pastori vestro reverentiam et obedientiam impendatis debitam et devotam. Hic vero cum primum obierit anno MCCXXXI, quo etiam anno suffectum ipsi Guilelmu Gregorius ix confirmavit; quomodo potuit Guilelmus electus scribi anno 1226. In sequentibus porro decem vel tredicim, usque ad finem seculi xiv minus quidem enormiter exerrant numeri, ad unum alterumve annum plerique ex melius fundato Ughello corrigendi; ex quo reliqui etiam haberi possunt usque ad Alphonsum Littam, in Cardinalitia purpura defunctum anno MCCCLXXIX: cui suffectus Fredericus Vicecomes, et secundo post anno, die i Septembris Cardinalis creatus, utinam diu præsit Ecclesiæ isti!

gravissimis
erroribus sca-
tere depre-
hensa,

135 Finieram etiam hanc Appendiculam, et impressio usque ad pag. LXXIII processerat; cum Purisius affertur diligentissimi Mabilionis tomus norus, sub titulo Musei Italici, plures porro tomos impleturi.

relinquitur
aliis ex
Ughello me-
tius accipicu-
da.

In

Prioris Catalogi editio
nupera,

A In istius primi tomī parte 2. pag. 109 incipiunt nomina Episcoporum Mediolauensis civitatis, ex Codice, quantum appareat eodem quo nos, licet ille signatum scribat B. n. 245, ubi Henschenius legerat. P. 246. Ac primo indicatur ibi notatus BARNABAS, sed manu recentissima additus, ideoque ab Henschenio prætermisssus. Tum post Anatolonem dicitur GAGIUS sedisse annos xxii (quod etiam habebat egraphum nostrum, quare omissam a Typothecis unitateni suppleri calamo jussi) dicitur autem idem (quod in egrapho nostro omissum erat) depositus ad Concilia Sanctorum. Quæ animadivitens et summam accurationem Mabilionis perspectam habens, operæ pretium dnxi, reliqua nomina editionis nostræ porro cum ipsius editione conferre, et variantes sicubi currant, ipsius et Henschenii lectiones annotare: inter quas quæ veriores sint, discernendum relinquo Mediolanensibus, ipsas originales membranas, cum voluerint, consulturis.

CASTRICIANUS ... depos. ad S. Joannem ad Conca.

B PROTASIUS sedit annos xxv...

VENERIUS sed. an. viii....

MAROBUS.... ad Sanctum Petrum ad S. Naz.

GLICERIUS sed an. xviii.... ad S. Nazarium.

GERONTIUS....

BENIGNUS... dep. x. Kal. Dec.

SENATOR.... dep. iii. Kal. Junii.

THEODORUS.... dies xviii. dep.... ad Sanctum....

AUSTERIUS.... vixit ann. lxx.

THEODORUS.... in Monasterio Auronæ.

NATALIS.... ad S. Georgium.

THOMAS.... ad S. Laurentium.

ODELBERTUS.... sed. an. viii.

LANDULFUS.... diebus minus xxxviii.

ACHO.... ob vii Idus.

WARIMBERTUS.... ad Fonti.

quædam pau-
lo aliter legi
jubet,

sed vel nullius
vel levius ad
Chronologiam
momenti.

136 In his nihil ferme est quod molestiam Chronologiæ sucessat. Nam sive Protasio annos xxii sive xxv concedas, parum interest: magis tamen placet prior numerus, ne Dionysius Successor, eodem anno quo ordinatus, etiam in exilium ejectus dici debeat. Si Venerio tribuendi sint anni viii, uno solum sederit senex Simplicianus, cui duos dedimus; et x pro i, non pro ii, obrepserit. Si Glycerium annos xxviii sedisse malis, ex annis xxx male adscriptis decessori ejus Martiniano, pro quibus tredecim jusseram numerari,

amplius etiam detrahias oportet, et vnu scribas; sic ut D is solum sederit usque ad annum ccccxxxii inclusive, ipso anno mortuus, quo ejus epistola a Schismaticis Constantinopoli allegabatur. Plus aliquid molestiae adferret numerus dierum, plusquam xxix, quibus minus quam triennio sedisset Landulfus, scilicet xxxviii: sic enim oporteret eum anno DCCCXCVII, habente litteram Dominicalem B, fuisse ordinatum xi Decembris Feria ii. Quare Henschenii lectionem præferre malim.

137 Sic exhibito Catalogo subjungit Mabilio Observationes aliquas; quarum quæ ultima est, eum potissimum movere potuit debuitque, ut eundem vulgaret. Dum enim Laurentio Juniori tribuit annos xix, evexit vim argumenti ejus, quo S. Gregorii Monachatum Baronius, vel nullum vel brevissimum fuisse natus erat probare, auctoritate vulgatorum catenus Catalogorum, qui solum xii annos Laurentio adscribant. Cum enim ipse Gregorius libro tertio Epistola secunda ad Constantium Laurentii Successorem ei revocet in memoriam, quod ipse Gregorius Urbanam Praefecturam gerens cum aliis subscripterit Cautioni seu fidei professioni, quam decessor ejus Laurentius Sedis Apostolicæ misit, initio sui Episcopatus; consequens erat, ut ille adhuc Praetor fuerit anno DLXXX, quo primum sedere incepérat Laurentius isto in calculo: constat autem aliunde, Roma emissum fuisse Gregorium ad Legationem Constantinopolitanam anno DLXXXIII. Si autem annis xix sederit Laurentius, habes annos omnino decem, inter tempus Praeturæ gesta et discessum Constantinopolim. Minoris apud nos momenti est, quod (ut idem primo loco observat) Catalogus iste offimet ex communiori calculo, auctoritate Martyrologiorum subnixo, obiisse S. Ambrosium iv Aprilis. Jam cuim ostendimus, quam levis ponderis pars prima Catalogi hujus sit, et eam ipsam hoc loco fuisse interpolatam. Argumenta autem omnia quæ pro vulgariori opinione adduci consueverunt, dissolvit Henschenius; et longe fortiora opponit, tum aliunde, tum ex Sancto Gregorio Turoneusi; cui perpetua Mediolanensis Ecclesiæ Traditio adstipulatur, de funere Sancti Martini per viventem adhuc Ambrosium celebrato. Iстis ego hic addidi quod Ordinatio ejus, in sententia Henschenii, non ex communi, fuerit peracta in Dominicæ, et quidem immediate post diem suscepti Baptismi.

Utilis exinde
observatio pra
Monachatu
S. Gregorii,

non item pro
die obitus
S. Ambrosii.

MEMORABILIA QUÆDAM

IN DUABUS HISCE EXEGESIBUS PRÆLIMINARIBUS EX OCCASIONE
PERSTRICTA.

A	rsatius singitur Mediolani successisse S. Sim-	
	pliciano. LVIII	
	Arvatium Tungr. Ep. diversum a S. Ser-	
	vatio commentus Hadr. Valesius. XXII	
S.	Bernardus Ab. rogatus, Archiepiscopatum Medio-	
	lanensem acceptare recusat. LXXVI	
Cæresi,	seu Pagns Caros et Caroscaw. LI	
	Caninefates in Insula Batavorum. XLIII	
	Caroli Magni donatio pro Ecclesia Mediolanensi fic-	
	titia uti et barbara ejus imago. LXVI	
	Cognomina Familiarum inusitata antiquis Episco-	
	pis. LXVI	
Tale in	Epitaphio Atthonis Oldradi Romæ, antiqui-	
	tis incertæ est. Ibid.	
Chlodovæus Rex,	anno 475, Regni 17 baptizatus. XXXIX	
Conradus Rex contra Lotharium susceptus a Mediola-		
nensibus, et coronatus. LXXV		
S.	Datii Chronicum Mediolani nullum extitisse vide-	
	tur. LXI	
Dispargum,	Distemum, Dista, XLIV. De eis Godefridi	
	Wendelini epistola. Ibid.	
Episcopi Primi Antiquarum Sedium, cur passim		
Sancti habiti. LV		
Epochia Episcopalis Mediolani a die Ordinationis ad		
diem Electionis translata xi, seculo. LXXII		
Pharamundus Rex Francorum antiquis et vero Pro-		
peri Chronico ignotus. XXXVII		
Francorum Regum primorum Chronologia. XXXVIII		
Friderici Iup. Privilegium anno 1232 pro Ecclesia		
Trajectensi. XXXI		
Gundulphus Conf. Gallus, non Metensis Episcopus,		
sed Mediolanensis ordinatus videtur pro Schismatico		
Anonymo. LXII		
Genapii ad Mosam distinguendi a Menapiis. XLIII		
Græcorum Legati Moguntino Concilio adfuisse ficti. XX		
Henrici IV. Privilegium anno 1087 pro Ecclesia Tra-		
jectensi. XXX		
	Indulgentiæ anno 1100 ab Episcopo Mediolanensi	
	concessæ. LXXXIII	
Leoni PP. IX. suppositum diploma contra Ecclesiam		
Trajectensem. XXXII		
Longævitatis 5 Primorum Episcoporum Mediolanen-		
sium, comparata cum brevi vita 20 Romanorum		
Pontificum. LVI		
Lossensis Comitatus in Tungria et Taxandria. LVI		
Lotharii Regis sententia an. 1132 pro Ecclesia Tra-		
jectensi. XXXVI		
Maximilianus Imp. confirmat sententiam Regis Lotha-		
rii pro eadem Ecclesia. XXXVI		
SS. Magorum Trium corpora, quando Constantinopo-		
lim et inde Mediolanum videantur fuisse translata,		
explosis fabulis. LVIII		
Manasses Arelaten. variis Italiz Ecclesiis ipsique		
Mediolanensi impositus a Berengario Rege. LXXI		
S. Martini Ep. Turon. obitus, Epochæ veteris apud		
Francos Historiæ. XXXVIII		
Masavi, Mosavi, Mosarii ad Mosam. XLII		
Pallium a Pontifice accipere recusent Archiepiscopi		
Mediolan. volentes prohibet populus. LXXIV LXXVII		
Rodulphi Imp. Privilegium an. 1282 pro Ecclesia		
Trajectensi. XXXIX		
Sabinus nullus inter Mediolanenses Episcopos. LXIII		
Saliorum Francorum in Taxandria sedes. XLVI		
Serpens Æneus Mediolani cuius, sit donum. LVIII		
S. Servatius Ep. quo auctore cæptus credi triseclis se-		
nex. XIX		
Trajectensis Civitatis origo et situs ad caput aggeris		
publici. XXXV		
Treveros male traducti primi Tungrenium Episc. XVIII		
Tungrensis civitatis antiquitas et nomen. XVII XLVII		
Valesius Hadr. quani injuriouse et contemptim tractet		
Historiam Gregorii Turon. XXIII		
Wendelini Godefr. epistola, effigies, lnus. XLV		
Wiltemii Alex. Judicium de Cæresis et Segnis. L		

INDEX SANCTORUM TOMI SEPTIMI

A

- A**ccidia M. in Africa, *Ex Martyrologiis*, 18
10 Acius et Acheolus. *App.* eorum Ecclesia Ambiani, 529
16 Adam Ab. Firmannus *App.* de seculo quo floruit, 765
20 Ademarus, Clericus, Avenioneti cæsus ab hæreticis. *V.* Guilielmus Arnaldi, 177
30 Adrianus Presb. Hibernus. *V.* Frechorius, 257
3 Æmilia Biccheria, Ord. S. Dominici Vercellis in Pedemontio. *COMM. PR.* De cultu, Translationibus. Vita scripta, et anno mortis. 548. *VITA* per Sor. Annam Mechtildem Fuazzam Italice edita an. 1632. *Cap.* 1. Futuræ sanctitatis ante ac post nativitatem præsagia, propositum Religionis ineundæ oppugnatum a domesticis, probatum a patre 549. *Cap.* 2. Ingressus in monasterium ab ea constructum, Priorissæ officinum optimo cum exemplo et fructu exercitum. 551. *Cap.* 3. Caritas erga ægras, zelus disciplinæ, praxis colloquiorum spiritualium, et orationum efficacia. 553. *Cap.* 4. Favores Beatæ divinitus facti, pia mors, monasterii corporisque translatio et hanc comitata Miracula. 555. *Cap.* 5. Gratia scriptæ a R. M. Sor. Ludovica 636. *Cop.* 6. Gratia scriptæ ab ipsam Sor. Anna-Mechtibile 558. *Cap.* 7. Aliæ similes impetratae a variis. 559. *Cap.* 8. Reliqua beneficia, ejus invocationi adscripta.
1 Africarus Ep. Vabren. in Gallia *App.* vulgo *Sainte Frique*, terminatione feminina. 522
20 Albertus Ab. Bonon. *App.* de aliqua circa eum confusione. 806
19 Alcuinus Ab. *App.* de Confessione fidei ab eo vulgata, et male a Calvinistis negata. 795
3 Alexander Papa. M. *App.* circa Chronologiam. 548
3 Alexander Vinciulus, Ep. Nucerinus. *App.* 561
9 Alexander M. Cæsareæ in Cappadocia. *Ex Martyrol. Hieron.* 17
29 Alexander M. in Agro Tridentino F. Sisinnius. 38.
31 Alexander Conf. apud Arvernos in Gallia, *Ex Greg. Turon.* 433
31 Agapia M. Gerundæ in Hispania, *Ex Martyrologiis*. 428
10 Agapitus M. Pergulæ. 653. et 871. *App.* de Actis.
31 Amelia M. Gerundæ in Hispania. *Ex Mrl.* 428
13 Anastasius M. a Bonifacio IV. translatus, non perque inventus. 751
30 Anastasius Ep. Papien. *Sylloge hist.* Ex Paulo Diacono, et J. B. de Gasparis. 265
1 Andeolus Subdiac. *App.* Ecclesia Parisiis. 517
29 Andreas Cbius, M. CP. sub Turcis. *COM.* *Maij T. VII*

PR. Acta quomodo Romæ scripta, et ipse ibidem habitus Martyr. 180. *ACTA* Auct. Georgio Trapezuntio, statim post rem gestam, *Ex Laur. Surio*. 181

- 22** Andreas Ord. Minorum Mutinæ *Comm.* de variis, translationibus et cultu corporis. 826
28 Andreas Salus CP. *App.* ad Notas. 863
25 Antenodorus M. Romanus, in Oratorio Congregationis Marianæ Romæ. *V.* Cerealis. 866
2 Antoninus, Archiep. Florent. *App.* Vita ab Euphrosyno Lapini Italice scripta, genuina ex mortui vultu effigies. 544. *APPENDIX* *Ex Vita* prædicta 545. Festum ad 10. Maji translatum 670. Ubi de quibusdam scriptorum ejus monumentis, Florentiæ apud Prædicatores.
2 Athanasius Ep. Alexandr. *App.* de Symbolo *Quicumque*, 539. et 540. de Syntagmate Doctrinæ ad clericos et laicos, 537. de Actis cum S. Pachomio, etc. Vitæ scriptores Latini. 540
22 Atto Ep. Pistorien. *App.* Ex Italica vita *Per Fortigerium*. 815. Item, de præsenti statu corporis. 538
2 Avia V. M. in Gallia, diversa a S. Aurea, neque ex Societate Ursulanarum. 533

B

- B**aptista de Varanis Ord. S. Claræ Abb. Camerini in Italia *Comm.* *Pr.* de ejus familia, titulo ac cultu Beatæ, anno ac die mortis. Vitæ autographo, et supplemento, aliisque opusculis. 416. *VITA*, *Ex Italico Impresso*, ab ipsam ad suum Patrem Spiritualem scripta. *Prol.* indicans occasiōnem et intentionem hujus scriptio[n]is. 470. *Cap.* 1. Puerile votum de Christi Passione hebdomadatim recolenda, et hinc paulatim auctior devotio et exercitia pietatis. 471. *Cap.* 2. Vocationi ad Religionem diu resistens Baptista, tandem generose se tradit. 473. *Cap.* 3. Spirituales favores concessi Virgini, jam integre conversæ. 475. *Cap.* 4. Tirocinio Urbini peracto, professa Camerinum remigrat: utrobique divisa quædam patitur, hic etiam S. Claram intuetur. 478. *Cap.* 5. Alii favores eosque secuta probatio et tribulatio. 481. *Cap.* 6. Tres Epistolæ post vitæ Historiam successive additæ. 484. *Cap.* 7. Epistola, Beatæ a Christo dictata, præmuniens illam ad futuras tentationes, et alia quædam eodem spectantia. 485. *REVELATIONES* de mentalibus doloribus Christi. *Ex edit. Ital. Dom. Passini* § 1 Dolor ex damnatorum et electorum poenis. 488 § 2. Ex poenis Matris, Magdalæ, et Discipulorum. 490. § 3. Ex ingratiitudine Judæ, Iudaici populi, et creaturarum omnium. Dolor item particularis in horto. 491. *SUPPLEMENTUM*. *Ex Ital. Matthæi Pascucci Cap.* 1 Anacephalæosis chronologica vitæ, in seculo et Religione, usque ad finem 15 seculi. 493. *Cap.* 2. Humilitas Beatæ, sincerusque erga Deum

- amor, servor spiritus et recta intentio, propriis
ejus verbis expressa 494. *Cop.* 3. Caritas erga
proximos, etiam maledicos vel aliter injurios,
in monitis Discipulo datis explicata. 496. *Cop.*
4. Virtus adversis et prosperis Varanæ domus
casibos exercita : Vicariæ officium, Firmana
fondatio, dignitas Abbatissæ. 499. *Cop.* 5. Fa-
miliaritas cum Joanne Fanensi: sub hoc enata
Congregatio Capucinorum, beatus obitus, ac
veneratio corporis et linguae incorruptæ 501.
Cop. 6. Gratiae obtentæ ad invocationem de-
functæ. 503
- 17 Barbara V. M. Calari, inventio Corporis. 785
- 14 Barbarus M. *App.* de ejus ac S. Pauli CP.
translationibus. *Ex MS. Monast. Laurentiani
Venetiis.* 758
- 30 Basilius Pater SS. Basili et Gregorii. *COMM.*
HIST. *Cap.* 1. Laus ipsius et uxoris Emmeliæ,
a majorom virtute, propriis dotibus, et libe-
ratorum sancta educatione. 238. *Cap.* 2. Laus
uxoris videoæ. 240. *Cap.* 3. Locus mortis ac se-
pulturæ utriusque : item annus. 241
- 29 Bassus M. Antiochiae. *Ex Martyrol. Hier.* 18
- 20 Baudelius M. *App.* de Capite Parisiis ad S. Ge-
novese. 805
- 9 Benincasa Ord. Serv. B. M. Monte-clœli in
Hetruria *Comm.* de vita et culta, *Ex varis.* 651.
- 20 Bernardinus Senensis. *App.* De genina ejus ef-
figie nonnullisque opusculis. 822. *Miraculum un-
dennis pueri resuscitati, postquam eum Sanctus
per omnia alterius vitæ loca circumdoxerat. Ex
MS. Italica.* 807
- 29 Bernardus de Ropforti, Ord. Prædic. Inquis.
ab hereticis cæsus Avenioneti. 177. *V.* Guiliel-
mus Arnaldi.
- 29 Bernardus, Cleriens, ab hereticis Avenioneti
occisus. *V.* Guilielmus Arnaldi. 177
- 10 Berteragmus sive Bertramus Presb. Ord. Erein.
S. Augustini, Firmi in Piceno. *Comm.* ex scrip-
toribus Augustinianis, præsertim Illerrena. *Hym-
ni ex eodem.* 507
- 1 Bertha Abb. Avennaci in Gallia. *App.* 531.
- 1 Blandinus Conf. in Gallia. *App.* Corpus in Pri-
oratu Cellensi. 521
- 20 Bobo Conf. in Insabria. *App.* De locis pluribus
ei dicatis. 812. *Annotata ad Miracula.* 813.
*Anamnesis, de corpore semel iterumque Papiam
translato, ejusque novissima ibidem translatione
et miraculis.* 813
- 29 Boni Virgo, Pisis in Hetruria. *COMM.* *PR.*
de anno ac die mortis et cultus, corpore non
apud Clarissas servato, Actis fidelissime scrip-
tis. 141. *ACTA* per sapparis ævi scriptorem ex
oœ testimoniis oculatorum accepta. *Ex MS. Ecclæ:ix Pisana.* Prologus et vetus divisio. *Cap.* 1.
Casta edncatio, familiaris eum Christo conver-
satio, iter Hierosolymitanum. 144. *Cap.* 2. Va-
riæ peregrinationes, et miracula in iis facta.
147 *Cap.* 3. Varia miracula Pisis patrata. 149.
Cap. 4. Spiritu propheticæ futura præscita, et
arcana cordis cognita. 151. *Cap.* 5. Acta ultimo
vitæ biennio, morbus, obitus sepultora. 154.
Cap. 6. Miracula post mortem patrata 156.
Cap. 7. de translationibus et cultu hodierno sa-
cri Corporis. 160. De Icone Salvatoris Beatae a
Christo data. 869
- 17 Bruno Ep. Heribopol. *App.* Commendatio Psal-
terii ab eo elucidati. 789
- 29 Buriana Virg. in Cornubia, Angliae Prov. *Ex
varis.* 37

C

- Caidocus, Presb. Hibern. Centulæ. *Comm.* de ejus
ætate, sepultura, cultu, translatione. 257
- 30 Cantianus M. Aquileiæ, *Ex Martyrol. Hier.*
235
- 31 Cantius, Cantianus, Cantianilla MM. Aquileiæ in
Forojolio. *Comm.* *Pr.* de cultu et Actis, an
hæc scripta a S. Ambrosio ? 420. *ACTA Ex
variis MSS et Mombrizio.* 421. *ANALECTA*
§. 1. Sacrae Reliquiæ Aquileiæ et Mediolani in
Italia, Stampis in Gallia, Hildesii in Germania.
423. §. 5. Miracula Stampis patrata, post trans-
lationem anni 1249. 425. 3. De nova transla-
tione ibidem facta anno 1620. 426
- 29 Carellus N. Cæsareæ in Cappad. *Ex Martyrol.*
Hieron. 17
- 31 Castola, M. Gerundæ in Hispania, *Ex Marty-
rologiis.* 428
- 10 Cataldus Ep. Tarent. *App.* de Reliquiis ejus
Catanæ, in Monte-Regali, et Genuæ. 669
- 25 Cerealis M. Romanus, translatus ad Oratorium
Congregationis Marianæ, in Collegio Romano.
§. 1. De ortu Sodalitii Marianæ primarii, et trans-
latis eo quatuor Martyrum Reliquiis. 866 §.
2. Exercitia pia, quæ fiunt in Congregatione
illa. 867. §. 3. De electione Officialium et modo
alias Sodalitates aggregandi. 868
- 30 Charalampus cum Eusebio etc. M. Nicomedie,
Ex Menæis. 234
- 13 Christantianus M. *App.* de cultu ejus apud
Ferentinos. 752
- 30 Christina cum Eusebio etc. M. Nicomedie. *Ex
Menæis.* 234
- 31 Cicilia M. Gerundæ in Hispania, *Ex Mrll.*
428.
- 20 Columba V. Reatina. *App.* ad Annotata. 824
- 29 Conon et Filius MM. Iconii. *Comm.* *Pr.* de loco
tempore et Actis martyrii valde antiquis, aliis-
que recentioribus; cum Officio Aceris usurpato,
propter Reliquias eo translatas. 4. *ACTA ve-
tusta, Ex MSS. Græcis et Latinis.* 5. Recentiora
Ex MS. Neapolitano, et ex Officio Acerrano 6
- 30 Constantia Xira de Vita paupere, Ebora in
Lusitania. *Comm.* *Pr.* de ejus cultu et vitæ
instituto. 413. *VITA.* Ex Georg. Cardoso
408
- 31 Crescentianus, M. Turribus in Sardinia. *Comm.*
Pr. coltos ex ploribus antiquissimis Mrlogiis.
413.
- 4 Crescentius Presb. Patavii. *COMM.* §. 1. de
veneratione publica ei a tempore immemora-
bili impensa. Vitæ compendio, et cultus die.
575. §. 2. Translatio corporis a Parochiali S.
Lucæ ad Monachas SS. Cecilie et Agatæ. 576.
§. 3. De statu præsenti Reliquiarum, et cultu
earum ad examen revocato. 577
- 29 Crispulus M. in Numidia, *Ex Martyrol. Hieron.*
16.
- 30 Crispulus cum Gabino M. Turribus in Sardinia.
232.
- 3 Crucis inventio. *App.* Officium sub Gregorio V
compositum. 547
- 4 Cyriaens, Ep. Hierosolym. M. *App.* de cultu et
reliquiis, 563. Monachi Aotissodorensis jodi-
cium de Crucis inventione ei fabulose adscripta
566
- 29 Cyrus cum sociis M. Cæsareæ in Cappadocia.
Comm. de cultu ejus et passione, deque nominis
Sociorum. *Ex Martyrol. Hieron.* 17

D

- D**atianus seu Datiana, M. Carthagine in Africa
Ex Martyrol. Hieron. 429
 29 Demetius M. *Ex Martyrol. Casin.* 18
 16 Domnolus Ep. Cœnoman. *App. de ejus capite et cultu in Bria.* 765
 31 Donatianus M. Cirthæ in Numidia. *Ex Martyrol. Hieron.* 429
 31 Donatus M. Gerundæ in Hispania. *Ex Martyrologiis.* 428
 17 Dorothea V. M. Calari, inventio corporis. 785
 19 Dunstanus Archiep. Cantuar. *App. Vita an recte Osberto tributa; illius cum altera ab Osberno scripta collatio instituta.* 795. *Translatio Glastoniam. Ex MS. Hist. monasterii.* 796. Alius. liber Miraculorum. *Ex MSS. auct. Osberto.* 799

E

- E**leutherius Arcani in Latio. *Ex Martyrol. Rom. et Ferrario.* 63
 30 Emmelia, Mater SS. Basili et Gregorii. *Vide* Basilius. 238. Acta ejus marito viduatæ ac pius obitus 240
 1 Evermarus M. in Belgio *App.* 532
 27 Eugenia V. M. Calari, inventio Corporis 785
 30 Enplus, M. apud Græcos. *Ex Græco MS.* 235
 22 Eusebius Ep. Mutinen. *App. Cur nulla usque ad annum 1000 Cognomina Episcoporum subscripta reperiantur.* 812
 30 Eusebius M. cum sociis Nicomediae *Comm. de ejus cultu CP. et Martyrio,* forte ad fabulam ornandam exhibito. *Ex Menæis.* 234
 30 Euthymius, M. Aquileiæ, *Ex Martyrol. Hieron.* 235
 15 Eutitius Presb. in Italia. *App. de ejus et Dionysii Episc. Reliquis inventis Viterbii.* 762
 30 Eutychius, M. Aquileiæ *Ex Martyrol. Hieron.* 235
 30 Exuperantius Ep. Ravennæ *Comm. De cultu, ætate et Actis ejus, variisque Synonymis ab eo distinguendis.* 256

F

- F**elix puer. Martyr Romæ, Palmam Siciliæ oppidum translatus. 697
 17 Felix M. Calari, inventio Corporis. 786
 18 Felix Capucinus Romæ *App. de cultu. Item de Bernardino Oechino, qui semet fatetur accessisse Capucinis jam constitutis, adeoque male dicitur eorum fundator.* 793
 29 Felix Eremita Pinnatensis *V. Votus.* 56
 30 Felix I Papa M. *Comm. de tempore Sedis, Actis, Martyrio, Reliquiis.* 233
 30 Ferdinandus, Rex Castellæ et Legionis Hispali in Bætica. *COMM. PR. S. I. De Priori hujus Comimentarii Actorumque editione, antehac seorsim curata, nunc recognita, nec parum auctiori.* 276. §. 2. *De vetustate nominis Ferdinandæ, ejusque deinde claritate et etymologia, ex veteri Gothicæ.* 277. §. 3. *De antiquis Actorum hic dandorum scriptoribus: deque libro qui fertur ætate Sancti sub rupe iacentus.* 279. §. 4. *Berengarie matris primogenitura, præ Blanca S. Ludovici matre, in ea pœ fundatum jus potius Ferdinandi ad regnum Castellæ, auctoritate et ratiocinio Chronologico confirmatum.* 281. §. 5. *Ordo et natuæ liberorum Alfonsi Castellani, ex Regiis publicisque instrumentis probati, secundum quæ Blanca, inter sorores*

tertia, filia per ætatem esse potuisse sororis sue majoris Berengariæ. 284. §. 6. Altoni Legionen. conatus irriti ad filium et sua et avi successione privandum: hujus Gloria postuma: et cur huic adjuncta Historia Crucis Caravacæ. 286. Schema genealogicum Regum Castellæ, Legionis, et Lusitanæ, quatenus ad Sancti Regis historiam pertinet. 288. CHRONOLOGIA Ferdinandæ, per annos Dominicæ Incarnationis expansa. 289. *Ode Emmanuelis van Ouders,* ad Sanctum, cum Vitæ ejus Acta et Gloria postuma, invitante et excitante Hispali, singulari volumine vulgabantur. 292. VITÆ BREVIORIS Pars 1. *Ex Chronicis Lucæ Tudensis coævi* 293. Pars 2. *Ex libro Hispano dicto Flos Sanctorum, anni mœxxii.* 297. ACTA PROLIXIORA. Ex lib. 8. Roderici Toletani coævi, et Chronicæ Hisp. anno molv excusa. *Epistola dedicatoria ab Editore Hispano inscripta Don Fernando Henriquez* 299. Vetus Chronicæ divisio. 300. Tabula Geographica Imperii Ferdinandæ. 307. Cap. 1. Alfonsi XI Regis Castellæ res gestæ et obitus, Sanctique ejus nepotis nativitas. 303. Parergon 1. Miraculosa pueri Ferdinandi curatio, apud Deiparam Oniensem, ab Alfonso X, Sancti filio, rythmo Callaico decantata. 305. Cap. 2. Henrici pueri breve regnum in Castella, sub sorore Berengaria primum, tum sub Comite Alvaro. 307. Cap. 3. Regnum, Henrico mortuo, a Berengaria proxima herede Ferdinandῳ filio traditur, frustra obnitentibus Comite Alvaro, et Alfonso Legionensi Sancti patre. 308 Cap. 4. Victoria de Alvaro rebelli relata, ejusque ac fratris infelix exitus. 310. Cap. 5. Sancti matrimonium cum Beatrice Suevia, ex eaque liberi: repressi seditionis, Cathedralis Toletana fundata. 312. Parergon 2. De Miraculosa sanc- tatione Reginæ Beatricis per Deiparam, ab Alfonso filio rythmice descripta. 313. Cap. 6. Maurorum dissidentium motus: Ferdinandi in regnum Legion. successio per matrem curata. 315. Cap. 7. Ingens victoria de Mauris ad Xerez, relata per Alfonsum sancti Regis fratrem. 318. Cap. 8. Cordubense suburbium intercipitur a Christianis, urbs deinde ipsa obsidetur a sancto Rege. 320. Cap. 9. Ecigensis Regis suc- cursu aliorsum verso, urbs Sancto deditur. 322. Cap. 10. Ferdinandi jam vidui cum Joanna Pontivensi matrimonium, cura finibus tuendis et munierendis impensa. 323. Cap. 11. Rebus domi compositis, Sanctus in fideim suam suscepit Regem Murciae, et Argonam occupat. 327. Parergon 3. Sancti erga Apostolicam Sede in observantia, præsertim in dissidio Gregorii XI et Friderici II, atque inde vicissim repensi fa- vores. 329. Cap. 12. Expugnata Mula, Gien- nium obsidetur et deditur. 332. Parergon 4. De situ et inmunitionibus urbis Hispalensis tem- pore obsidionis mox narrande. 333. Cap. 13. Progressus Hispalim Rex oppida quædam per iter capit, ejus classis Mauricam vincit. 335. Cap. 14. Terrestres aliquot victoriolæ de Mauris. 337. Cap. 15. Pugnae et velitationes terra fluvioque, eventu vario. 339 Cap. 16. Varia ad Trianensem pontem arcemque fortuna parti- um. 342 Cap. 17. Deditio Hispalensis urbis, ejusque descriptio. 344. Parergon 5. §. 1. De- votio sancti Regis erga Deiparam, durante obsi- dione comprobata miraculo insigni. 347. §. 2. De imaginibus Marianis Hispalium a Sancto inductis. 349 §. 3. De ejusdem labaro ac gladio, nec non de clavibus urbem ingredienti traditis, aliisque ejusmodi monumentis. 350. §. 4. Regi- men

INDEX SANCTORUM

- men ecclesiasticum et politicum Hispali constitutum. 332. *Cap.* 18. Ferdinandi extrema gesta ac pientissimus obitus. 335. *Corollarium.* De simili etiam morte Ferdinandi Magni, deque ejus et sancti Regis Anniversariis. 338. *GLORIA POSTUMA* ex variis collecta. *Cap.* 1. Miracula post mortem, ex veteri Hispanico editionis Hispalensis. 360. *Cap.* 2. Translatio corporis incorrupti in novam capsam. 362. *Cap.* 3. Miracula recentiora, ex Summario Processuum Romæ excuso. 366. *Cap.* 4. Processus indicti pro Canonizatione, imagines cum diadema sculpi permisæ. 371. *Cap.* 5. Progressus negotii Romæ, et probatio casus excepti, quoad cultum ab immemorabili. 373. *Cap.* 6. Corporis incorrupti inspectio anno 1668, et Medicorum de eo judicium. 673. *Cap.* 7. Canonizatio inchoata a Clemente X, Hispali nuntiata, et ad novum festum factus apparatus. 379. *Cap.* 8. Festum solennissime celebratum, admiranda quædam ipsum comitata aut secura, Officium proprium impetratum. 384. APPENDIX de Cruce Caravaca. *Præfatio Collectoris* de causa facienda Appendicis. 386. *Cap.* 1. Apparitio S. Crucis descripta anno 1375, eique consona relatio Doctoris Oncalæ; ex quibus verosimiliter erinitur, rem anno 1227 factam esse. 387. *Cap.* 2. Antiquiora miracula, et informatio anno 1598 de iis sumpta. 390. *Cap.* 3. Vetusta alia et probe testata miracula, ex hist. Caravac. Robsesii. 393. *Cap.* 4. Miracula sub præcedentis seculi finem et per decursum præsentis patrata, etiam medianibus Cruculis veræ Crucis admotis, ex codem Roblesio. 395. *Cap.* 5. Higneræ figmenta, quibus Sanctæ Crucis apparitio differtur in an. 1232. Et Historiæ veritas obscuratur. 399. *Cap.* 6. Quam nihilo meliori fide alius, repertos Caravacæ characteres fictios, ut Arabicos explicans, notaverit annum Arabum 594, qui esset 1198 Christi, 401. EPISTOLÆ datæ a Decano et Capitulo, occasione primæ editionis horum Actorum, ad Regem Catholicum, ad Imperatorem Romanum et Serenissimum Poloniæ Regem 404. *App.* ad Annotata. 870.
- 29 Finodus, M. Cæsareæ in Cappad. *ex Martyrolog. Hieron.* 17
- 31 Firmus, M. Gerundæ in Hispania, *ex Mroll.* 428
- 4 Florianus M. *App.* de Translatione alicujus et cultu in Polonia, deque inventione aliorum ejusdem nominis Vicentiæ et Aësii. 566. De alio, una cum corpore S. Victorini, Monasterium Westphaliae translato 567
- 1 Florinæ V. M. *App.* Ecclesia et Monasterium. 521.
- 29 Fortanerius, Clericus, Avenioneti in Gallia occisus ab Hæreticis. V. Guilelmus Arnaldi. 177
- 31 Fortunata, M. Gerundæ in Hispania, *ex Mroll.* 428.
- 17 Framechildis, mater S. Austrebertæ Monstræ in Gallia. *Comm.* de ejus virique Badefridi sanctitate et cultu 787
- 1 Franciscus Senensis Servita. *App.* Acta ejus transferenda a die xvi Maji ad 1: quia obiit 1326, in Vigilia Ascensionis: ejus memoria Veronæ 777, et corporis incorrupti imago. 778
- 17 Franciscus Dyrrachinus Ord. Min. Uriæ in Calabria. *App.* De ejus antiquo cultu. *Cap.* 3. De cultu præsenti 3 Fer. Paschæ recentioribusque Miraculis 789
- 30 Frechorius, Presb. Hibernus Centulæ in Picardia. *Comm.* de ejus aetate, sepultura, cultu, translatione 257
- 11 Fremundus Rex in Anglia. *App.* Translatio in Dunstable. *Ex Capgravio.* 672
- 22 Fulcus Peregrinus in Latio. *App.* De præsenti statu sacri Corporis. 815

G

- Gabinus M. Turribus in Sardinia. *Comm.* De ejus cultu Romæ, variisque Synonymis ab eo distinguendis. 232
- 31 Galla, apud Arvernos in Gallia. *ex Greg. Tu-*
ron. 433
- 29 Garsias de Aurea Ord. Præd. Inquis. ab hæreticis occisus Avenioneti. 177. V. Guilielmus Arnaldi.
- 31 Gaulienus, M. Gerundæ in Hispania. *Ex Mroll.* 428
- 13 Gemma V. in Italia. *App.* de Vita auct. Mutio Phebonio, a die xii huc transferenda. 756
- 29 Gentius, M. in Hispania, *Ex Martyrologio Hieronymi.* 16
- 29 Geraldus Ep. Matiscon in Gallia. *COMM.* de ejus sepultura, Actis, ætate 86
- 2 Germanius Episc. M. *App.* 549. Corporis Ferain delati, et 4 ossium Ambianum translatorum Historia. 541
- 31 Germanus, M. Gerundæ in Hispania, *Ex Mroll.* 428
- 31 Germanus II. M. Gerundæ in Hispania. *Ex Martyrologiis.* 428
- 13 Gerardus de Villa-magna in Hetruria. *App.* de anno obitus et imagine in habitu Ord. Melitensis. 755
- 29 Gerardesca Pisana Ord. Camaldul. Tertiaria Pisæ. *COMM. PR.* Exoleta fere ejus memoria unde et quomodo hic restaurata. 161. *VITA Ex vet. MS. Monasterii S. Silvestri Pisæ,* sub finem mutilo, verosimiliter collecta a Confessario. *Cap.* 1. Pium ejus conjugium, susceptio Monastici Habitus, divinarum revelationum primordia. 162. *Cap.* 2. Favores a Beata divinitus impetrati pro aliis, sanis et ægris, intermixtaeque iis visiones. 164. *Cap.* 3. Inter cœlestes visiones aliorum peccata cognoscens Beata, iisdem sapienter medetur. 166. *Cap.* 4. Enarrat quæ in cœlesti Jerusalem ostensa sibi fuerant. 168. *Cap.* 5. Visitatur a Sanctis: pro caro sibi Religioso et animabus purgantibus efficaciter deprecatur. 170. *Cap.* 6. Alii favores a Christo et Sanctis ipsi impensi, aut aliis propter ipsam. 172. *App.* de familia Gerardesca. 870
- 0 Gertrudis Virgo M. Valduleti in Lotharingia. *Com.* Cultus postridie Ascensionis, Vita non satis certa. 505
- 5 Geruntius, Ep. Mediolan. *App.* De Corporis translatione. 591
- 8 Gibriannus Presb. Remis. *App.* De Miraculis et cultu. 608. *MIRACULA* post translationem in novam arcam anno 1145 patrata, et a Baldewino Mon. tunc vivente et vidente scripta. *Ex MS. Remigiensi.* Prologus noster. Lib. 1. Miracula a 16 Aprilis ad 11 Maji patrata. *Prologus Auctoris.* 609. *Cap.* 1. S. Gibriani Patria, virtus, sepultura, translatio duplex. 610. *Cap.* 2. Curationes, a die translationis usque ad ejus Octavam factæ. 612. *Cap.* 3. Miracula ad octavam et duodecimam a translatione dicem pertinentia. 614. *Cap.* 4. Curationes miraculosæ, coram 12000 hominibus die 29 Aprilis. 616. *Cap.* 5. Curati a fine Aprilis usque ad 9 Maii. 619. *Epilogus.* 611. Lib. II, a die 11 Maji usque ad 3 Junii perductus. *Prologus.* 622. *Cap.* 1. Miraculosus Sancti Brachii motus coram plu-

rima

AD TOMUM VII MAJI.

- rima turba, et curationes tres eundem mox sequentæ. 623. *Cap. 2.* Varii curati usque ad 17 Maji; innocens a carcere et morte liberatus. 625. *Cap. 3.* quædam a 19 Maji usque ad Vigiliam Pentecostes acta 628. *Lib. iii Miraeula* mensibus Junio, Julio, et Augusto facta. *Cap. 1.* Curati a Vigilia usque ad Octavam Pentecostes. 630. *Cap. 2.* Captivus liberatus, ægri curati usque ad 22 Junii. 632. *Cap. 3.* In fine Junii et initio Julii facta. 635. *Cap. 4.* Reliqua mensium Julii atque Augusti. 637. APPEND. *Ex Guilielmi Martoti Hist. Rem.* De translatione anni 1325, et Confraternitatis erectione ac Privilegiis. 640
- 29 Gissinus. M. Cæsareæ in Cappad. *Ex Martyrologio Hieron.* 17
- 20 Godefridi Henschenii P. M. Auctoris VITA, ante Toin. 7. Maji, § 1. Prima ejus ætas et studia, in seculo et religione *Pag. 1.* § 2. Bollandio socius additus, cum eodem vulgat Acta Jannarii et Februarii III. § 3. Iter Romanum, editus Martius, morbi graves, vitæ religiosæ annus quinquagesimus. v. § 4. Editio Aprilis tentata Amstelodamii, perfecta Antuerpiæ sub alio Typographo. vii. § 5. dimidij Maji depropertata editio, patrocinante Ferdinando Furstenbergio Ep. Paderborn. ac Monasterien. ix. § 6. Gravi unius anni paralysi impedita, sed non prorsus deposita studia; extremus morbus, pius obitus. x. § 7. Animi et corporis dotes in Henschenio singulares. xi. § 8. Grata ejus et utilis cum summis infimisque conversatio. xv
- 4 Godehardus Ep. Hildesheim. in Germania App. de cultu Genueæ et Cracoviæ. 571. Item Mediolani. VITA Collata cum MSS. 2. *Variae lectiones* 571, 871
- 9 Gregorius Nazianz. §. 2. App. Chronologia Baroniana vite cur videatur teneri non posse. 644. §. 3. Expensa et reprobata sententia Suidæ, de ætate Sancti nonagenaria; alia media tenenda proponitur. 646. §. 4. Baptismus Sancti et exercitatio apud S. Basilium in Ponto. 648. An ejus ant Patris corpus Venetiis?
- 25 Gregorius PP. VII. App. De ovo, Henricianæ rebellionis prognostico. 862
- 28 Gregorius VII Pontifex Romanus. App. Praefatio. Aeta cur hic et unde dentur: de spiritu ejus propheticō, et familia 834. *Acta ex Chronicis Hugonis Abbatis Flaviniacensis. Cap. 1.* Gregorii patria, parentes, studia, Archidiaconatus, electio in Pontificem, Synodus prima Romæ, canones. 836. *Intercalatio.* Gregorii prima Synodus Romæ. Ordinatio Hugonis episcopi Diensis et legatio in Galliam. Decretum contra Investituras laicorum 838. *Cap. 2.* Decreta Gregorii impugnata. Henricus rex pœnitens, sed non resipescens. Otto Episcopus Constantiensis inobediens 841. *Cap. 3.* Aliæ epistolæ ad Principes contra fornicarios et simoniacos 843. *Cap. 4* Gregorii cura de salute Henrici. Hujus Conciliabulum Wormatiæ. Berengarii correctio. Legatio in Germaniam 845. *Cap. 5.* Resiliente a promissis suis Henrico, inonet Papa fideles in Germania quid facto opus sit 848. *Cap. 6* Alios mittit legatos in Germaniam ad statuendum esse consensu utrinque partis locum, ubi secundum justitiam decidatur controversia 850. *Cap. 7* Excommunicatio Henrici et hinc secutæ machinationes schismaticorum eontra Papam et Hermannum Ep. Metensem 853. *Cap. 8* Schismatici consternati eligunt Wibertum in Pontificem sibi Romanum 855. *Cap. 9* Henricus Romam capit. Ejus ibi et Gregorii gesta. 857 *Cap. 10* Epistola Gregorii ad omnes fideles: gesta ultima Salerni; monita suis data et obitus 800. ANMONITIO de die obitus Alexandri PP. II et die quo electus Gregorius 860
- 23 Guibertus. Gemblacen. fundator in Belgio. App. Ad Annotata in Vitam. 828. Appendix De Vita Erluini primi Ab. Gemblacensis, *Ex Chronica Monasterii.* 829
- 20 Guido Comes Donoratii in Hetruria. App. De vita et tempore ejus. 806
- 10 Guilielmus Presb. Pontisaræ in Gallia. App. De die obitus. 669
- 18 Guilielmus de Tolosa Ord. Erem. S. Aug. App. Unde dictus de Natholosa? 793
- 29 Guilielmus Arnaldi Ord. Prædic. Inquisitor, ab hereticis cæsus Avenioneti in Gallia, 177. *Sylloge ex Stephano de Salanaco, Chronicis Tolosano, Petro Marsilio, aliisque coævis.*
- H
- H**elena, V. Trecen. in Gallia. App. De Corpore sub ecclesiæ ruina servato integro. 573
- 31 Helmtrndis. Reclusa in Paderborn. Westphaliæ Dicæesi. *Ex variis.* 433
- 5 Herine, V. M. Lupiis in Calabria. App. De ecclesia a Theatinis ipsi erecta, et patratis miraculis. 579. §. 4. Controversia, propter alterius S. Irenæ Reliquias ad Patres Societatis Jesu advectas, mota et sopita. S. Ireniæ Corpus ad Theatinos similiter Roma allatum, et in S. Irenæ nova æde collocatum. 581
- 31 Hermias, M. Comianis in Cappadocia. *Camm. Pr.* De cultu veteri apud Græcos, recenti apud Latinos. ACTA G. L. ex MS. Florent. 416
- 5 Hilarius Ep. Arelat. in Gallia. App. *Comm. Pr.* §. 1. Ætas, veneratio, Translatio, Epitaphium et laus S. Hilarii. §. 2. Vita quando, a quo, et qua certitudine scripta? Certe non a S. Honorato Massiliensi. 583 §. 3. Crimina ei a S. Leone Papa impacta, quæ et quatenus excusari possint. 587. VITA collata cum MS. Arelatensi 589
- 31 Honorius, M. Gerundæ in Hispania. *Ex Martyrologiis.* 428
- 30 Hubertus Mon. Britanniæ in Gallia. *Comm. Pr.* Ejus sub Titulo Episcopali obscurati nomen in fastis: cultus peculiaris, ætas per conjecturam elicita ex Vita serius scripta. 265. VITA Ex MS. Auct. Pisone Mon. licentius interpnata. *Cap. 1.* Precibus impetratus a parentibus, in monasterium duodennis recipitur. 267. *Cap. 2* Persuasi parentes tradunt Monasterio Britanniaco; quod ne impediat Veromanduorum Comes, ab Huberto apparente prohibetur. 269. *Cap. 3* Miracula post Sacerdotium, susceptum, ultimo vitæ biennio patrata: pius obitus. 271. *Cap. 4.* Miracula post mortem facta. 272
- 22 Humilitas Abbat. Ord. Vallumbri. in Hetruria. App. Originaria Sermonum ejus Latine scriptorum verba, *Ex Italico antehac data.* 813. Appendix ex ix Sermone Sanctæ eodemque iude S. Joanne Evangelista. 818. Sermo ii in Vigilia Natalis D. N. Jesu Christi *Ex MS.* 823
- 1 Hypolitus Presb. Aripaldae in Italia. App. De Translatione et miraculis, *Ex Hist. Ital.* 317. Gratiae receptæ per liquorem a sanctis emanantem, *Ex Instrumentis publicis.* 519
- I
- I**lluminatus Septempedæ in Italia. App. Indulgentiæ in ejus Festo. 684
- Isaaci

INDEX SANCTORUM.

- 30 Isaacius Conf. Abbas Constantinopoli. *Comm. Pr.* De Sancti circa Valentem Prophetia, cultu, monasterio, Actis. 243. *VITA ex MS. Graeco Vatic.* Auct. Anonymo monasterii Dalmatarum. *Cap. 1.* De haeresi Arii ejusque miserando exitu. 244. *Cap. 2.* De Valentis impietate, et trina Isaaci monitione. 246. *Cap. 3.* De Valentis interitu, et Theodosii electione. Hic suscepto Baptismo Isaacium reverenter babet, ac pulsis Arianis Ecclesias reddit Orthodoxis. 248. *Cap. 4.* De monastica Isnacii vita, discipulis, obitu, sepultura. 254. *VITA II.* Ex MS. Graeco Veneto, *Latina apud Lipomanum.*
- 30 Isichius sire Sicus, M. Antiochiæ, *Ex Martyrol. Hieron.* 236
- 31 Isichus, M. Antiochiæ, *Ex Martyrol. Hier.* 430
- 15 Isidors M. in Chio. *App.* occisus anno. 250 quonodo dicatur passus *Coss. Gallo et Ulpiano?* Translatio ejusdem Venetas. 762
- 13 Isidorus Agricola *App.* Sub ejus nomine institutæ Ruricolarum Sodalitates. *Ex impresso. Germ.* 763
- 31 Istialis, M. Gerundæ in Hispania. *Ex Mrlt.* 428
- 20 Ivo Ep. Carnotensis in Gallia *App.* de culta a Canonicis Regg assumpto, per indulgentiam Pii Papæ V. 820

J

- J**acobus Adelphothenus. *App.* De Fratribus et Patre : deque Reliquiis Volaterris et in Gallia, Compendii, Linguis, Centulæ. 516
- 4 Jacobus M. Diac. Bergom. *App.* De translacione, *Ex Benalia.* 569
- 10 Jacobus Eremita Ord. S. Crucis Fontis Avellanae in Umbria. *Comm.* De ætate et cultu. 670
- 31 Jacobus Venetus, Ord. Prædicat. Forolivii in Italia. *Comm. Pr.* de cultu ab Apostolica Sede sæpius probato et aueto. Vitaque a coævo scripta, et ejus varia traductione atque epitome. 450. *VITA ex MS. Vallicell. collato cum MS. Taegii.* Prologus et antiqua divisio. 453. *Cap. 1.* B. Jacobi pueritia, ingressus in Ordinem, virtutes, et penitentia. 453. *Cap. 2.* Amor pauperum et colloquiorum spiritualium, ecstases, donum lacrymarum, cultus Sanctorum. 455. *Cap. 3.* Sanctorum sepulera ultra reserata oraturo, columba humero insidere visa; periculum ex partu, tumor, cancer, podagra dispulsa. 457. *Cap. 4.* Variæ infirmitates curatæ: equus vitæ, et puer ab eo Iesus sanitati restitutus; arcana cognita, insignis castimonia. 459. *Cap. 5.* Morbus cancri patienter a Beato toleratus et miraculis honestatus: mors præscita et pie obita. 460. *Cap. 6.* Confluxus urbis ad funus: varia miracula tunc patrata. 462. *Cap. 7.* Defuncti ad vitam revocati, plurimæ infirmitates curatæ. 464. *Compend. Vitæ seu Lectiones.*
- 1 Jeremias Proph. *App.* de ejus ecclesia. 516
- 29 Joachim Abbas, Ord. Florensis Institutio in Calabria. *Comm. Pr.* § 1. Cultus sacer, ejus sepulcro et Reliquiis delatus. 87. §. 2. De scriptoribus Vitæ et Miracolorum, nec non de die et anno mortis atque nativitatis. 89. §. 3. Virtutum synopsis, per Lucam Archiep. Consentinum. Beati olim scribam, edita. 91 *VITA* auct. Jacobo Graeco Syllanæ Monacho Floren. *Dedicatoria ad Franc. Monachum Episc. Martaranen.* 92. *Cap. 1.* Joachimi adolescentia, peregrinatio in Terram sanctam 93. *Cap. 2.* Labores peregrinatio, reditus in patriam. 95. *Cap. 3.* Monachus Curatii factus; ibidem eligitur Abbas, et Privilegio Regio muniri curat Monasterium. 97. *Cap. 4.* Spiritu intelligentiae et Prophetiae clarus, facultatem commentandi supra Scripturam a Romanis Pontificibus accipit. 99. *Cap. 5.* Secedens scribendis libris vncat: quos Apostolicæ Sedis judicio committens; vicissim ab ea contra detractores defenditur. 101. *Cap. 6.* Florensis Monasterii initia, et felix progressus etiam turbulentis temporibus. 103. *Cap. 7.* Joachimi apud viros principes auctoritas summa et virtutes eximiæ. 105. *Cap. 8.* Mors, translation, examen miraculorum 108. *MIRACULA, ex MS.* auct. Jacobo Graeco. *Præfatio.* *Cap. 1.* Patrata a vivente, 110. *Cap. 2* Alia, ejusdem viventis meritis imputata. 112. *Cap. 3.* Ante et post translationem Corporis facta. 114. *Cap. 4.* Aut ad sepulcrum, aut per ejus invocationem impetrata. 116. *Cap. 5.* Reliqua mirabilia, etiam per rasuram sepulcri facta 119 *App.* ex Gregorio Lauro 121. *DISQUISITIO HIST.* de Florensi Ordine deque Doctrina et Prophetiis B. Joachimi. §. 1. Ordinis institutio, incrementa, desolatio 122. §. 2. Rei temporalis in monasterio Floris sub Ab. Joachimo status. 124. §. 3. Qnos libros, quando, et quo spiritu is scripsit 126. §. 4. Quam solide Catholice que de mysterio Trinitatis in Psalterio. 129 §. 5. Propheticus ejusdem spiritus, veris rerum eventis comprobatus, in Henrico VI ejusque posteris. 132. §. 6. Destruuntur figmenta, quorum occasione suspectus quibusdam fuit Beatus, ac Pseudo Propheta habitus. 134. §. 7. Quid de Joachimi circa Antichristum doctrina senserit Adam Persenæ Abbas, quid Telesphoro Eremitæ fuerit cœlitus revelatum. 136 §. 8. Oracula Florensi monasterio relieta circa Religiosos Ordines noviter nascituros. 137
- 12 Joanna Infanta Alfonsi V Lusitanæ Regis Flia, Ord. S. Dominici Averii. *COMM. PR.* §. 1. Cultus ut Beatæ ab immemorabili, Vitæ antiquæ acta, Auctores recentiores. 707. §. 2. Errores recentiorum, circa conjugia Regia Infantæ propria, notati et correcti: Actorum chronotaxis. 708. §. 3 Averiensis monasterii initia, et obitus Fundatrix. 709. *VITA* a Sor Margarita Pineria, Sanctæ famula, Lusitanice scripta, *Ex Autographio Monasterii.* *Cap. 1.* Infantæ nativitas et prima ætas, animus devotioni deditus et a seculo alienus 711. *Cap. 2* Varia exercitia penitentia et devotionis, a quindenni assumpta, cum proposito uni Deo serviendi. 713. *Cap. 3* Deliberatio Joannæ cum Eleonoræ Menezia de in eundo monasterio: facultas ad id petitæ et impetrata a Patre. 715 *Cap. 4.* Ingressus Eleonoræ in monasterium Averiense. Cometes super illud apparens, Infantæ eodem aspirantis acta. 718. *Cap. 5.* Secessus ejus ab aula, ac demum ingressus in idem monasterium. 720. *Cap. 6.* Ejusdem ibi sancta vita. Habitus Ordinis Dominicani assumptus. 722. *Cap. 7.* Constantia Sanctæ varie tentata, ejusque morbi, et hinc sumptum Consilium manendi in monasterio citra votorum solemnum Professionem. 725. *Cap. 8.* Geminum matrimonium Infantæ propositum, Principum procorum morte disturbatum. 727. *Cap. 9.* Suscepta nepotis pueri educatione, venenum Dei causam agenti præbitum, virtutes variæ. 730. *Cap. 10.* Revelationes de proxima Joannæ morte, morbi initia et progressus usque ad hebdomadam sanctam. 732 *Cap. 11.* Ultimum Pascha ab ægra celebratum et testamentum manu propria scriptum. 734 *Cap. 12.* Sacramenta deficiente administrata die v Maji: acta usque ad xi ejusdem. 736. *Cap. 13.* Piissima

- sima dispositio ad mortem nocte proxima expectatam : agonia, obitus. 738. *Cup. 14* Funus, sepultura, exequiae. 741. *Cup. 15* Defunctæ beatitudo variis modis revelata. 743. *Miracula ex Processu facto an. 1626 auctoritate Ordinaria Episcopi Conimbricensis.* 746. Iterata allocutio. 872
- 6 Joannes Damasc. *App. de ejus apud Sabaitas memoria.* 604
- 7 Joannes Beverlac. Episc. in Anglia. *App. VITA collata cum MS. Cottoniano.* 605
- 16 Joannis Nepomucenus Canon. Pragen. *App. de Epitomis vitæ variis.* 778
- 25 Joannes Psichaita. CP. *App. de loco exercitationis.* 834
- 29 Joannes Erem. Pinnatensis in Hisp. 56. V. S. Votus.
- 10 Job Proph. *App. de ejus vita ex MS. Ultraject.* 654. *DISSERT.* de publico cultu S. Jobi aliorumque veteris Testamenti coram S. C. Rituum, occasione Ecclesiaz Alboni dedicandæ, quod an liceat dubitatatur an. 1680. §. 1. Proponuntur rationes pro parte negativa, sed pro affirmativa validiores. 654. §. 2. Aliæ plures pro affirmativa instantiæ. 657. §. 3. Aequale omnium ante Christum mortuorum Sanctorum jus ad publicum cultum, non obstante eorum olim statu in Limbo. 659. §. 4. Solvuntur reliquæ objectiones. 664. §. 5. Ulterior ad quædam nova objecta responsio Frigidiani Castagnorii, obiter delibata in iis quæ proprie S. Jobum spectant. 667
- 29 Jocundus, M. Caesareæ in Cappad. *Ex Martyrol. Hieron.* 17
- 31 Justus, M. Gerundæ in Hispania. *Ex Mrl.* 428
- 5 Jutta Vidua in Prussia. *Comm. Pr. De recentioribus Auctoribus vitæ, et veteri MS. Processu qui desideratur, ad dubia de ætate aliisque adjunctis solvenda.* 593. *VITA Ex Polono P. Friderici Schembek S. J. Cap. 1. Sanctæ in Thuringia natales, conjugium, viduitas, et impensa ægris ac leprosis cura.* 595. *Cap. 2. Vita in Prussia acta, obitus, sepultura, miracula.* 597. *Cap. 3. Argumenta antiqui cultus apud Pruthenos* 600. *Cap. 4. Cultus ejus et S. Dorotheæ anno 1637 instauratus.* 601. *Hymnus et Oratio.* 603

L

- Landus vel Lannus M. in Hetruria *App. Miracula 13 versu consignata.* 591
- 31 Lautica, M. Gerundæ in Hispania *Ex Martyrologiis.* 428
- 18 Lucegia V. in Gallia an Luecentia, quæ Pruvini colitur prostridie Ascensionis? 793
- 20 Lucifer Ep. Catararit. in Sardinia. *App. De qualitate Schismatis ejus; deque Epitaphiis Gentilium, aptatis sepulturæ Christianorum.* 803
- 4 Lupinus, Conf. in Gallia. *App. Cur a solis Canonis gestetur ejus feretrum?* 574
- 31 Lupus, M. Gerundæ in Hispania. *Ex Mrl.* 428

M

- Madelgisilus Erem. Centulæ in Gallia. *Comm. Pr. De cultu, translatione ac vita.* 239. *VITA Auct. Hariulfo, postea Ab. Aldemborg. Ex Mabilione. Praefatio ad Gervinum Ep. Ambian. HISTORIA 260. Supplm. De relatione Corporis Centulam, et translatione in novam capsam, an. 1113* 263
- 2 Mafalda V. Regina, in Lusitania. *App. Quo in gradu attinuerit sponsum suum Henricum R. Castellæ.* 544
- 11 Majolus, Ab. Cluniac. in Gallia. *App. ad Comm.*

Pr. De Vitis variis earumque ætate, Reliquiis. cultu. 673. *ANALECTA Ex Elogio Hist. Mabilionis.* §. 1. De Patria, Familia, Canonicatu, ac Monachatu Sancti. 676, §. 2. Supremum Monasterii regimen translatum in Majolum : possessiones auctæ, quædam aliis traditæ, Monasteria reformatæ. 678. §. 3. Captivitas et Romana itinera : S. Odilonis electio cum jure successionis, reliqua Majoli acta 680. *Additumcula de Ecclesia ejus Papiae ad Somaschos translata: ejusdem ibi Pallio, ac Miraculis.* 682

- 1 Marculfus Ab. in Gallia *App. an ejus reliquiæ Meduntæ?* 522. *Corbiniai patrata MIRACULA circa 1073. Auct. coævo.* 523. *Alia Peronæ in Picardia an. 1101. Auct. coævo. Cap. 1. Circumvectio sacri Corporis per Campaniam et Tardanensem agrum, atque exceptio Peronæ.* 525. *Cap. 2. Miracula subsistente hic Corpore facta* 527 *Cap. 3. Alia, et redditus Corbiniacum.* 529.
- 30 Maria Fernandez Ebore in Lusitania *Comm. Pr. De ejus cultu et Regula Augustiniana suscepta.* 408. *VITA ex Cardoso.* 409
- 25 Maria Magd. de Pazzis. *App. De ejus genuina effigie, et novi sacelli ornamenti.* 863
- 29 Maria V. Antiochena. *Comm. Pr. Acta diu post rem gestam Antiochiae scripta, unde et quomodo hic dentur. Ex MS. Greco. Florent. Interpretæ Ant. Franc. Destien. Cap. 1. Mariæ educatio casta, ejus pudicitia frustra tentata ab Anthemio : vocatus in auxilium magus.* 49. *Cap. 2. Inducta per magiam ad Anthemium Mariæ, prudenter se ab eo expedit* 51. *Cap. 3. Anthemius, ut magus fiat, Christum ejurat ac mox pénitentiam agit.* 53
- 29 Maritus et Uxor MM. apud. Græcos. *Ex Synaxariis* 18
- 29 Marquardus, Ord. Minorum, Monachii in Bavaria. *Comm. de Miraculis ejus, sepultura, translatione.* 179
- 29 Martyres clm in Africa. *Ex Martyrologiis.* 18
- 31 Martyres Timidenses, in Proconsulari Africæ Provincia. *Ex ret. Calend. Corthag.* 429
- 29 Martyrius, M. in Agro Trident. *Vide Sisinium.* 37
- 31 Mathildis, V. Fundatrix Dyezzensis in Bavaria *Comm. Pr. de ejus familia, vita, translatione, et cultu* 434 *VITA auct. Eugehard. Cisterciensi Mon. Ex aut. Lect. Canisii. Dedicatoria 1. et 2.* 436. *Cap. 1. Nobilis ortus, vita monastica, Prefectura in Dyezen. Oitilstettinensis Abbatia suscepta, clausura inducta.* 437. *Cap. 2. Illustres ejus jam Abbatissæ virtutes et miracula.* 441. *Cap. 3. Reditus in Dyezen, adhortatio ad Sorores, obtentæ Decimæ, miracula,* 444. *Cap. 4. Ultima moribundæ gesta, obitus, sepultura, miracula.* 447
- 16 Maxima Virgo in Gallia *App. An Lerinensis instituti, aut Soror S. Maximini Treveren.* 764
- 31 Maxima, M. Gerundæ in Hispania. *Ex Martyrologiis.* 428
- 29 Maximinus Episc. Treviren. *Comm. Pr. de ejus ætate, cultu, Actis.* 19. *ACTA Ex MS. per Anonymum Sammaximinianum.* *Cap. 1. Res in vita gestæ. Relatio Corporis ex Aquitania Treveros.* 21. *Cap. 2. Varia miracula Treveris Patrata.* 23. *HIST. MIRACULORUM. Ex MS. auct. Sigehardo Mon. Prologus Ad Wickerum Ab. Miraculorum scribendorum assertorem, cum supplemento vitæ circa S. Quiriacum.* 23. *Cap. 1. Curati dæmoniaci, injuri in S. Maximinum puniti.* 26. *Cap. 2. Vindicta de aliis injuriosis sumpta : ægris invocantibus impensa inventio Corporis, ob ratiem*

INDEX SANCTORUM

- biem Normannorum occultati. 34. *Append.* de posteriore Corporis translatione, et dedicationibus Ecclesiae, atque Reliquiis alibi asservatis. 33
- 29 Maximus M. ex Istria translatus Venetas *Comm.* De loco Passionis ac sepulturæ, Actis depravatis, translationis tempore et memoria. 14
- 29 Maximus M. *Ex Martyrol. Casin.* 18
- 29 Maximus Episc. Veron. *Ex Augustino Valerio.* 36
- 23 Medicus, Conf. Ostielli, in Blesensi Galliæ territorio. *Comm.* de cultu, Fer. 2. Pentecost. 827
- 30 Meletius, cum Eusebio, etc. M. Nicomediæ. *Ex Menaxis.* 234
- 8 Metron, Presb. Veron. in Italia. *App.* ejus inventio et translatio anno 1658. *Ex relat. Caroli Libardi.* 641
- 11 Millehardi Ep. Sagien. in Gallia cultus improbatu. 672
- 12 Modoaldus Ep. Trevir. in Germ. *MIRACULA Ex MS.* 699. *App.* I. Mir. ante adventum reliquiarum in Helmwardhusen patrata 700. *Cap.* 2. Alia similiter vetustiora 702. *App.* antiquior 703. *Appendix recentior.* 704
- 4 Monica Vidua. *App.* Devita Hisp. edita a Franc. Ribera. 569. *Parergon.* Sapientia ejus inter Filii disputationes probata. 570
- 17 Montanus Reclusus *App.* de cultu. 787

O

Orientius Episc. *App.* an Oscæ in Hispania aliquis? 321

P

- P**alatinus, M. Antiochiæ, *Ex Martyrol. Hieronym.* 236
- 1 Panacea Virg. M. vita Ital. recentior. *App.* 532
- 12 Pancratius, M. Rom. *App.* Miracula, Lantuscæ in Comitatu Niceensi patrata. *Ex MS. Ital.* 695
- 31 Paschbasius, Diac. Romæ. *Comm.* De ejus cultu et miraculis, etiam in Purgatorio existentis: item de scriptis, ab eoque diverso Diacono Dunnensi. 431
- 29 Passimonius, M. in Africa, *Ex Martyroll.* 18
- 31 Paulica, M. Gerundæ in Hispania, *Ex Martyrologiis.* 428
- 31 Paulinus, M. Antiochiæ, *Ex Martyrol. Hier.* 430
- 31 Petronilla V. Romana *Comum. Hist.* De ejus obitu, spirituali Patre S. Petro, cultu, Reliquiis, quarum variae sint aliarum synonyma. 413
- 7 Ven. Petrus Georgius Odescalcus, ex Alexandro Viglebanen. Episcopus apud Insubres. *In Propylæo. VITA ex Itatico.* Prologus Auctoris Jo. Bapt. Sala, Canon. Comen. I. *Cap.* I. Genus, nativitas, et vita usque ad Episcopatum. 2. *Cap.* 2. Episcopatus Alexandrinus susceptus, ordinata familia, Seminarium institutum. 4. *Cap.* 3. Cura reformando Clero et Diœcesi visitandæ impensa. 6. *Cap.* 4. Publica pietas, varie aucta erga Venerabile, Sanctam Crucem, Reliquias Sanctorum. 7. *Cap.* 5. Deiparæ cultus promotus, erectis restaauratisve Ecclesiis, peregrinatione in Oream, libris editis. 11 *Cap.* 6. Viglebanensis Episcopus factus diœcesim ordinat; sacellum Deiparæ aliud fundat, aliud restaurat, strumentumque insigni cum solennitate. *Cap.* 7. Rigor in urgenda disciplina, et decretis ac iuribus Ecclesiæ vindicandis. 17. *Cap.* 8. Quo loco Petrus Georgius fuerit apud Prælatos Ecclesiae et Ministros Regns 20. *Cap.* 9. Ejus Sanctitas varie declarata divinitus, ejusdem erga omnes benignitas. 21. *Cap.* 10. Singularis erga Deiparam devotio. 24. *Cap.* 11. Morbus, obitus, sepultura. 25. *App.* 1. De quibusdam mirabilibus ante et post obitum. 27. *App.* 2. De accuratiore vita edita an. 1682; sed ab Auctore, suum fœtum alteri suppositum indignante, vulgari prohibita. *Toin.* 7. 510
- 19 Petrus Cœlestinus. *App.* de proprio ejus Officio, et Reliquiis. 802
- 21 Petrus Parentius M. Urbevet. in Umbria *App.* de origine Praefecturæ, quam Itali Potestatem dicunt. 811
- 29 Petrus Arnaldi, Notarius, occisus ab hæreticis Avenioneti. IV. Guilielmus Arnaldi. 177
- 29 Petrus Petronus, Carthus. Senis. 184 *Comm.* pr. De Vita a S. Joanne Columbino familiari Italice scripta, a Bartholomæo Senensi Latine ornata, deque illius cultu. *VITA.* Dedicatoria Carolo Card. Medicæo. *Prologus.* Vetus partitio. *Cap.* 1. Petri infantia et adolescentia, pietatis ac misericordiae operibus addicta. 187. *Cap.* 2. Ingressus in ordinem: amputatio digiti ad evadendum gradum Presbyteri. 191. *Cap.* 3. Humilitas, obedientia, paupertas, abstinentia, et patientia Petri. 194. *Cap.* 4. Denum orationis contemplationisque, cum eximia in Deum ac proximos caritate. 198. *Cap.* 5. Singularis prudenter circa directionem animarum, præsertim in S. Joanne Columbino ipsiusque Petri cognata. 202. *Cap.* 6. Prophetiae donum, illibata virginitas. 207. *Cap.* 7. Cito moriturnus Joachimo pandit revelationes sibi factas, et plurium cordium secreta. 210. *Cap.* 8. Coelitum colloquio fruitur Petrus, et occultas hominum cogitationes pervidet. 213. *Cap.* 9. Pro amici salute dira patitur horis 60. Seditionem domesticam de corpore suo absens novit. 216. *Cap.* 10. Obitus, eumque secutæ visiones et signa. 219. *Cap.* 11. Joannes Boccacius' adjutus: corpus post annos 60 repertum integrum translatumque. 224.
- 1 Philippus Apost. *App.* Reliquiae Tolosæ, Parisiis, et ex Cypro allatae Neapolim. 516
- 12 Philippus Presb. Argyrone in Sicilia. *App.* de cultu atque miraculis Arcæ ejus. *Ex Ital. Jacobi Conzi.* 698
- 26 Philippus Nerius *App.* de sacellis, præsertim daebus domesticis; quorum alterum quidem ex cubiculi, quod inhabitare; alterum vero ex ædicolæ, ubi celebrare solebat, reliquiis, magna ex parte confecta sunt. 854
- 4 Pius PP. V. *App.* De Vita edita ab Hieron. Catena. 574
- 20 Plautilla *App.* an et quomodo Consularis? 803
- 29 Pontanius M. *Ex Martyrol. Casin.* 18
- 12 Posidonius Ep. *App.* De Tempore Translations. 786
- 29 Primolus M. Cæsareæ in Cappad. *Ex Martyrol. Hieron.* 17
- 29 Primus, M. in Africa, *Ex Martyroll.* 18
- 26 Priscus et Cottus MM. *App.* de cultu Parisiis. 863
- 31 Protus M. Pædagogus Sanctorum Cantianorum. 420
- 19 Padentiana et Praxedis. *App.* de anno obitus earum. 794
- 29 Pullenius, M. Antiochiæ. *Ex Martyrol. Hieronymiano.* 18

R

- R**agnobertus Ep. Bajocen. in Gallia *App.* De aqua sub ejus nomine benedicenda. 765
 29 Raimundus Carbonii Ord. Minor. Inquis. ab haereticis cæsus Avenioneti 177. *V.* Guilielmus Arnaldi.
 29 Raymundus Scriptoris. Archidiae. Inquis. cæsus ad haereticis Avenioneti. 177. *V.* Guilielmus Araaldi.
 13 Rasins, M. a Bonifacio IV translatus, nuporque inventus. 751
 13 Rastragena V. M. Contiaci in Gallia. 752
 17 Restituta V. M. *App.* Leprosi per eam curati miraculum Panormi. 781
 17 Restituta, M. Calari in Sardinia *COMM.* *Cap.* 1. De suburbana ejus crypta et Reliquiarum inventione. An eadem mater S. Ensebii Ep. Vercellen. ? 781. *Cap.* 2. Illarum elevatio, et miraeula ad Sanctæ invocationem patrata. 783. *Cap.* 3. De corporibus aliis anno 1620 ibidem refossis. 785. *App.* de Capite. 865
 29 Restitutus M. Romæ *Comm. pr.* De monumentis et actis Martyrii; sub quo toleratum hoc sit, et quibus Martyrologiis inscriptum 10. *ACTA, Ex veteri MS. S. Mariæ Majoris.* 10
 29 Revocatus M. Genuæ in Liguria honoratus. *Ex proprio Genuensi.* 13
 22 Rita Vidua Cassiæ in Umbria *App.* de cultu, Romæ et Gadibus. 827
 13 Rolendis Virgo, Erpenniæ in Belgio *App.* de cultu, *Mirac.* Ex publicis instrumentis Gallieis, et ex altera Vita. 753
 31 Rogata, M. Gerundæ in Hispania. *Ex Mroll.* 428
 31 Rogatus, M. Gerundæ in Hispania. *Ex Martyrologiis.* 428
 30 Romanus eum Ensebio etc. M. Nicomediæ. 234 *Ex Menaxis.*

S

- S**acerdos Ep. Sarlaten. in Gallia. *App.* Prologus ad Vitam. *Ex MS.* 584
 14 Secundianus, M. in Africa, *Ex Kalendario Carthaginensi.* 263
 29 Secundinus M. *Ex Martyrol. Casin.* 18
 7 Serenius *App.* De ejus nomine. 603
 13 Servatius Ep. Traiecten. in Belgio *App.* De clavi ejus etc. 752
 29 Seyreneus, M. Romanus, translatus Tornacum in Belgio. 19
 29 Sicimodus, M. Antiochiæ, *Ex Martyrol. Hieron.* 18
 30 Sicus Sire Isiehius, M. Antiochiæ, *Ex Martyrol. Hieron.* 236
 1 Sigismundus Rex Burgundiæ. *App.* Reliquæ Vicentiae. 531
 31 Silvanus M. Gerundæ in Hispania. *ex Martyrologiis.* 428
 31 Silvaaus II, M. Gerundæ in Hispania, *ex Martyrologiis.* 428
 31 Silvius, Ep. Tolosanus in Gallia, *ex vita S. Exuperii.* 430
 16 Simon Stock Carm. *App.* Exhibitetur Synopsis plenioris de eo tractatus, justas ob causas ne hic quidem editi. 777
 31 Simplicianus M. Pietavis in Gallia. *Sylloge,* de cultu ejus. 430
 29 Sisinnius eum Sociis M. in agro Tridentino, *Comm. Pr.* De Actis a S. Vigilio Ep. Trid. bis scriptis, loco ac tempore Martyrii, et Reliquiis, veterum testimonio celebratis. 37. *Acta breviora, ex MS.* 39. *ALIA prolixiora, ex MSS.*

Maji T. VII

Mombrizio, Surio, Epistola S. Vigilii ad S. Simplicianu[m] Mediolanen. Episc. ex MS. 40. *Alia ejusdem ad Joannem C. P. Episc. ex MS.* 42. *TRANSL.* anno 1396 facta a S. Carolo Borromæo *ex Ital. Puccinelli.* 44

- 10 Solongia V. M. in Gallia. *App.* de nomine, 669
 10 Sophia, *ex velusto Kalend. German.* 653
 3 Stanislaus Casimiritanus, Can. Regul. ia Polonia, *ex Martino Baronio Lectiones variae ad miracula. Appendix III. ex MS.* Latino et Polono impresso, 560. *Hymnus et Orationes.* 562
 29 Stephanus de Narbona, Ord. Minor. Inquis. ab haereticis cæsus Avenioneti. 177. *Vide Guilielmus Arnaldi*
 16 Syrus Episc. Theatinus, *ex Kalendario.* 764

T

- T**ecla M. Gerundæ in Hispania, *ex Martyrologiis.* 428
 31 Telesphorus M. Gerundæ in Hispania, *ex Mroll.* 428
 31 Tertula M. Gerundæ in Hispania, *ex Mroll.* 428
 31 Tertula II. M. Gerundæ in Hispania, *ex Martyrologiis.* 428
 31 Tertus M. Gerundæ in Hispania, *ex Mroll.* 428
 1 Theodardi Archiep. corpus ubi ? *App.* 531
 17 Theodora V. M. Calari, inventio corporis. 785
 17 Theodoretus M. Calari, inventio corporis. 786
 23 Theodorus M. Romanus in Oratorio Congregationis Marianæ, Romæ. *Vide Cercalis.* 866
 5 Theodorus Ep. Bonon. in Italia *App.* Aa ejus Successor S. Proculus, diversus a Narniensi ? 392
 29 Theodosia Sanctimonialis V. M. Constantinopoli, *Comm. Pr.* Causa et series martyrii *Ex MSS. Synaxariis.* Eneodium a Constantino Logotheta scriptum : bujus ætas et dignitas, 64. Encomium Græcolat. *ex MS. Vatic.* Prologus. 67. *Cap.* 1. Virginis natales, adolescentia, vita monastica, 68. *Cap.* 2. Leo Isauricus, imagines aboliturus, gymnasium publicum eum Magistris sibi adversantibus incendio perdit. 70. *Cap.* 3. Spatharium, Christi imaginem dejecturum, præcipitat Theodosia, et tidei suæ rationem tyranno reddit. 72. *Cap.* 4. Illius post Sociarum necem crudele martyrium, et gloria in cœlis. 75. *Cap.* 5. Miracula ad ejus invocationem patrata : 78. *Append. ex Pachymere Possini.* 85
 1 Theodulfus Presbyt. Treveris *App.* videtur vixisse seculo vi. 531
 24 Thomas Mon. apud Antiochiam *App.* de ejus sepultura et cultu. 833
 17 Torpes M. Lueæ in Hetruria *App.* Cognominum usus sec. 9. cœptus apud Arabes, inde traductus ad Hispanos, tum paulatim sec. 10 et 12 diffusus. 779
 29 Tredentheus M. Cæsareæ in Cappad. *ex Martyrologia Hieron.* 17

U

- U**baldus Ep. Eugub. in Umbria *App.* Collatio vite antiquæ eum edita a Stephano Cremonensi 766. *Translatio* an. 1194 facta a Bentivolio Episc. Eugubino. 768. Benedictio panis contra maleficia in ejus nomine. 769. *MIRACULA*, a Stephano Cremonensi visu proprio et auditu præsentium cognita, *factura in ante editis Cap. 4. 5. 6. Cap. 4.* Patrata usque ad annum 1519. *pag.* 769. *Cap. 5* ipsius 1519 anni miracula. 771. *Cap. 6.* Alia ejusdem anni. 774
 29 Uxor et Maritus MM. apud Græcos. *Ex Synaxario MS.* 48

INDEX SANCTORUM

V

- V**alentinus, Ep. Genuæ. *Comm. Pr.* de ejus ætate et vita, diu post inventionem corporis seculo x factam scripta, 534. Sermo in festo *ex MS.* §. 1. Encomium Vitæ. 535. §. 2. Inventionio, elevatio et miracula. 536. §. 3. Exhortatio ad ejus cultum. 537
- 18 Venantius, M. Camerini in Italia *Append.* Antiquæ memoriarum ejusdem Rajani in Aprutio, et veterum memoriarum collectio submissa Camerino. 791
- 30 Venantius, frater S. Honorati Arelaten. *Comm. Pr.* de ejus translatione ex Peloponneso Lerinum, deque cultu et Actis. 236. *VITA ex MSS. Lerinensis eruta a Vincentio Barali.* 237
- 29 Venustus M. Cæsareæ in Cappad. *ex Martyrologio Hieron.* 17
- 29 Venustus M. Antiochiæ, *ex Martyrol. Hieron.* 18
- 8 Victor M. *App.* de Reliquiis apud Volaterranos in Hetruria. 607, 750
- 14 Victor et Corona MM. *Append.* de cultu et Reliquiis, Humanæ, in diœcesi Auximana. 757
- 29 Victor M. Romanus, Tornaci in Belgio. 19
- 31 Victoria M. Gerundæ in Hispania, *ex Martyrologiis.* 428
- 31 Victurinus M. Gerundæ in Hispania, *ex Martyrologiis.* 428
- 29 Victurius M. Antiochiæ, *ex Martyrol. Hieron.* 18
- 31 Victurus M. Gerundæ in Hispania, *ex Martyrologiis.* 428
- 31 Vitalis a Bastia, Tertii. Ord. S. Francisci Assisi in Umbria. *Comm.* de ejus Vita, miraculis,

translatione, cultu. 467

- 25 Vitus M. Romanus in Oratorio Congregationis Marianæ, Romæ. *Vide Cerealis.* 866
- 1 Vivaldus. *App.* De vitæ Auctore Anonymo, et ejus ætate. 531
- 29 Votus, Erem. Pinnæ in Aragonia. *Comm. pr.* De ejus et sociorum Actis, primum ab Anonymo, deinde a Macario Monacho scriptis, deque elevatione corporum, et cultu 56. *VITA I Ex MS. Pinnatensi.* 58. II. *Ex MS. simili.* 59. *Synopsis Hist.* *Ex Chronico Pinnatensi* 61. *Hymnus, Ex Breviario.* 63

W

- W**aldebertus Ab. in Belgio *App.* non videtur fuisse Episcopus. 544
- 1 Wiborada V. M. in Helvetia *App.* Sangallenses Reclnsæ aliæ. Variantes ex Codice Augustano lectiones Vitæ. 544
- 8 Wiro Ep. Ruræmondæ in Belgio. *App.* Restauratio Capellæ et Reliquiarum elatio in illam anno 1686, *a Pastore loci descripta,* 643

Y

- Y**vo Presb. in Gallia *App.* de Cultu. Testamentum ejus *Ex MS.* 803, 804

Z

- Z**acharias M. Viennæ in Gallia. *App.* an vere Episcopus fuerit ? 865

INDEX CHRONOLOGICUS

SECULO I ET II.

- S**ub *Domitiano*. Petronilla V. Romana, S. Petri filia spiritualis. 413
Sub Hadriano. Gabinus et Crispulus, MM. Turribus in Sardinia. 232
 Crescentianus M. Turribus in Sardinia. 413
Sub Antonino Hermias M. Comanis in Cappadocia. 416
 130 Moritur S. Pudentiana V. Romæ. 794
 154 Moritur S. Praxedis V. Romæ. 794

SECULO III.

- 250 Anno i Decii, Consules suffecti Gallus et Ulpianus. 762
 269 Papa creatur S. Felix I M. 233
 270 Macrina, avia S. Basilii et Gregorii, matrimonio jungitur. 239
Post 270 S. Cocon cum filio passus Iconii. 6
 274 Martyrium sustinet S. Felix I Papa. 233
 290 Cantius, Cantianus, et Cantianilla, cum Proto Pædagogo, martyrizantur Aquileiæ. 420

SECULO IV ET V.

- Sub Dioclet.* Eusebius cum Sociis M. Nicomediæ. 234
 315 Circiter Basilius et Emmelia, Parentes SS. Basili et Gregorii, matrimonio junguntur. 239
 325 Obit S. Valentius Ep. Genuen. 534
 332 circ. S. Maximinus ordinatur Episc. Trevir. 19
 343 Baptizatur S. Gregorius Nazianzenus. 649
 347 circ. Obiit Naucratius, frater SS. Basili et Gregorii. 240
 352 circ. Claret S. Maximus Episc. Veronen. 36
 372 Obit Emmelia, mater SS. Basili et Gregorii. 242
 378 Isaacius Mon. Valenti Imp. Ariano interitum prædictit, nisi Catholicis Ecclesias reddat. 246
 383 Isaacius Mon. moritur CP. in monasterio, postea Dalmatarum dicto. 243
 391 Obit S. Gregorius Nazianzenus 646, tunc septuaginta vel octoginta annos natus. 646
 396 SS. Sisinnius, Martyrius, Alexander in agro Tridentino occiduntur a Paganis. 38
 418 Obit S. Exuperantius, Episc. Ravennas. 256

SECULO VI ET VII.

- 520 circ. Paschasius Diac. Romæ, abduc in Purgatorio, miraculis claret. 431
 531 Obitus S. Agathumbri Episc. Meten. 672
 580 circ. Scriptis claret Paschasius Diaconus Dunensis. 432
Seculo 7 SS. Votus et Felix fratres, atque ante eos Joannes, Eremitæ Pinnæ in Aragonia. 57
 620 circ. Venient ex Hibernia ad S. Ricbarium SS. Caïlocus et Frechorius. 258
 638 S. Framechildis parit S. Austrebertam. 788

SECULO VIII ET IX.

- 712 circ. Hluchertus Monachus Britanniacen obit 265
 726 Theodosia V. M. Constantinopoli sub Leone Isaurico. 64
 817 Usus cognominum scribendorum apud Arabes coepitus, inde traductus ad Hispanos, eisque sec. 10 frequentatus, ac denique ad Francos Longobardosque traductus. 780

- 818 Obit Ven. Josue Abbas S. Vincentii ad Vulturnum. 565
 842 SS. Voti et Felicis Eremm. Elevatio Pinnæ in Aragonia. 38
 858 Excæcatus a Lobiensibus Monasterio pellitur Vener. Erluinus Ab. Gemblacensis. 831
 896 Videtur facta translatio S. Possidii Episc. Mirandulam. 786
 900 circ. Remos adfertur corpus S. Gibriani Presb. 610
Sec. 10. aut 11 Helmtrudis Reclusa revelat martyrium S. Cordulæ. 434

SECULO X ET XI.

- 916 et 942 Corpus S. Maximini Ep. Trevir. inventur et transfertur. 31. 32
 942 Obiit S. Geraldus Episc. Matisconensis in Gallia. 87
 943 Majolus ex Archidiac. Matiscon. factus Monachus Cluniacen. quinto post anno eligitur Abbas Coadjutor Aimardi. 676
 994 Obit S. Majolus Ab. Cluniacensis. 681
 996 Episcopi et Clerici abduc sine cognomentis subscrivebant in Italia. 812
 1000 circ. Reliquiæ SS. Cantianorum translatae in Galliam. 424
 1012 S. Dunstani corpus Lundonia Glastoniam transfertur. 796
 1020 circ. S. Framechildis pars dimidia corporis transfertur Marconna Mæstrolium. 788
 1030 circ. Nascitur Abbas Joachim. 90
 1060 circ. Nascitur S. Guidus Com. Donorati ci. 806
 1065 Moritur Ferdinandus I Rex Castellæ et Legionis. 358
 1070 circ. S. Gervinus Ab. Centul. elevat corpora SS. Caidoci et Frechorii. 258
 1075 circ. Corbiniaci miracula multa patrantur ope S. Marculfi. 523
 1094 SS. Voti et Felicis Eremm. Pinnæ in Aragonia translatio. 57
 1100 circ. S. Crescentius Presbyter obit Patavii. 575

SECULO XII.

- 1101 Peronæ miraculis claret S. Marculfus. 525
 1113 Refertur corpus S. Madelgisi Centulam. 263
 ibique elevator. 260. Et transfertur in ovam capsam. 264
 1114 Reges Francorum curandi strumas privilegium exercent. 523
 1140 Moritur S. Guidus ex Comite Eremita. 806
 1145 Corpus S. Gibriani transfertur in novam arcam, et plurimis claret miraculis a 16 Aprilis ad 24 Augusti : de quibus libros tres scripsit testis oculatus. 609
 1146 Corpora SS. Maximi et Pelagii MM. recondita in Civitate nova Istriæ. 14
 1150 circ. Transfertur corpus S. Fremundi Regis in Anglia. 673
 1156 circ. Nascitur Pisis S. Bona Virgo. 144
 1160 circ. Obit S. Mathildis, Fundatrix Dyezzen sis in Bavaria. 434
 1194 Transfertur ab Episc. Bentivolio corpus S. Ubaldi Ep. Eugub. 768
 1196 Florensis Ordo confirmatur a Cœlestino III 122 1198

INDEX CHRONOLOGICUS

1198 Nascitur S. Ferdinandus, futurus Rex Castellæ et Legionis. 290	1384 Scribuntur miracula S. Marchlfi, Corliniaci facta. 523
1200 Obit Jacobus Erem. Ord. Fontis-avellanæ, Nuceriaæ. 670	1378 Describuntur miracula Crucis Caravacanae. 387

SECULO XIII.

- Sec. 13** Corpus S. Barbæ M. Methone ex Peloponneso translatum Venetias. 758
- 1202** Obit B. Abbas Joachim. 90
- 1207** Pisis moritur S. Bona Virgo. 141
- 1209** Floret S. Adam Abbas Firmanus in Latio. 763
- 1212** Transfertur Donoraticum corpus S. Guidi Eremitæ. 807
- 1217** Berengaria, Henrici fratris heres, regnum Castellæ cedit filio S. Ferdinando. 290, 293, 311
- 1223** *circ.* Corpus S. Isidori M. ex Chio Venetias transfertur. 762
- 1227** Videtur cœlitns allata Crux Caravacana. 390
- 1227** Ruit Ecclesia S. Petri Trecis, illæso corpore S. Helenæ Virg. 574
- 1224** *et seqq.* Transferuntur sæpius ossa S. Marculfi. 523
- 1230** S. Ferdinandus mortuo Patri Alfonso succedit in regnum Legionense. 294, 316
- 1230** *circ.* Officium Potestatis, ejusque legendi privilegium liberis in Itaia civitatibus commune factum a Friderico II Imp. 811
- 1231** Nascitur B. Jacobus Venetus, Ordinis Prædicatorum. 450
- 1236** Corduba venit in potestatem S. Ferdinandi. 291, 295, 323
- 1240** Floret Pisis S. Gerardesca, revelationibus et miraculis clara. 161
- 1240** Genuæ transfertur pars corporis S. Valentini Episcopi. 535
- 1242** Inquisitores septem cum Sociis Avenioneti in Occitania, ab hæreticis mactantur. 177
- 1245** Ecclesia nova S. Maximini Ep. Trever. dedicatur. 34
- 1247** Hispalis a S. Rege Ferdinando occupatur, 291, 297, 300
- 1249** Reliquiae SS. Cantianorum Stampis translatæ. 427
- 1252** Moritur S. Ferdinandus Rex Hispali. 291, 298, 356
- 1255** *vel 64* Obiit S. Jutta Vidua Culmæ in Prussia. 594
- 1267** Videtur obiisse S. Gerardus de Villa-magna. 756
- 1290** Bergomi transferuntur corpora SS. Jacobi Diaconi M. et aliorum quatuor. 569
- 1293** S. Ivo testamentum condit, pro capella a se fundata. 803
- 1294** Floret CP. Constantinus Logotheta, Scriptor Actorum S. Theodosiæ Virg. M. 66

SECULO XIV.

- 1314** Moritur Jacobus Venetus, Ord. Prædic. 480, 462
- 1325** Corpus S. Gibriani transfertur in novam capsam. 640
- 1326** Obit B. Franciscus Senensis Servita. 768
- 1327** Marquardus, Ord. Min. obit Monachii in Bavaria. 179
- 1360** Transfertur Vercellas corpus B. Æmiliae. 548
- 1361** Petrus Petronus moritur in Carthusia Senensi. 219
- 1364** Transfertur corpus S. Bonæ Pisanæ. 160

SECULO XV.

- 1408** Florebant Eboræ in Lusitania Constantia et Maria de Vita paupere. 408
- 1420** Corpus B. Petri Petroni integrum reperitur et transfertur. 227
- 1426** Obit B. Benincasa Ord. Servor. B. M. in Etruria. 651
- Sec. 15.** Ex Istria Venetias transfertur corpus S. Maximi M. 16
- 1450** S. Bernardinus resuscitando a se puer mortuo, omnia alterius vitæ loca ostendit. 808
- 1452** Firmum venit, Hospitali ministraturns, B. Bertramus. 507
- 1452** Nascitur sancta Princeps Joanna Lusitana. 711
- 1455** Transfertur Pisas corpus S. Guidi Erem. 806
- 1455** Moritur Mutinæ B. Andreas Ordinis Minorum. 826
- 1465** Andreas Chius pro fide crudeliter occisus Constantinopoli a Turcis. 180
- 1468** Elevantur ossa S. Mathildis Dyezzensis. 435
- 1469** Reperitur Viqueræ corpus S. Bobonis. 813
- 1471** Monasterium Averii ingreditur, et 4 anno post Habitum Prædic. suscipit B. Joanna. 709
- 1480** Moritur Beatrix Leitoa, Fundatrix Monasterii Jesu Averii. 709
- 1488** Transferuntur ossa S. Mathildis Dyezen. 435
- 1490** Obit B. Bertramus, Erem. Augustinianus Firmi. 507
- 1490** Moritur Averii sancta Princeps Joanna Lusitana. 709
- 1491** Moritur B. Vitalis a Bastia, Tertiarius S. Franc. Assisi. 467
- 1491** Sribit B. Baptista de Varanis de vita sua spirituali. 469

SECULO XVI.

- 1501** *et seqq.* Claret novis miraculis S. Modoaldus ob reliquias in Monast. Helmwardeshusano servatas. 705
- 1505** Monachii elevantur ossa B. Marquardi Minoræ 180
- 1509** Elevatur corpus B. Vitalis a Bastia Tertiarii. 475
- 1514** Moritur B. Æmilia Biccheria Vercellis. 548
- 1519** S. Ubaldus Ep. Eugub. multis claret miraculis, a Stephano Cremonensi tunc vivente et vidente scriptis. 771
- 1524** Refertur Papiam corpus S. Bobonis. 812
- 1526** Permittitur a Clemente VII cultus B. Jacobi Veneti. 450
- 1526** Joannes Fanensis, Provincialis Marchiæ, initii Capucinorum se opponit, postea ipse met ad eos transgressus. 501
- 1527** Obiisse videtur Camerini B. Baptista de Varanis. 469
- 1564** Datur initium Sodalitatibus Marianis in Coll. Rom. S. J. 866
- 1577** Transfertur corpus S. Principis Joannæ Lusitanæ. 746
- 1579** Congregatio Clavorum Senis instituta. 191
- 1579** Transfertur corpus S. Ferdinandi Regis in novam capellam. 362
- 1564

1584	Gregorius XIII omnes toto orbe Sodalitates adnectit uni Primariæ Romanæ, sub direcione Præpositi Gener. S. J.	866	1626	Formatur processus de miraculis sanctæ Principis Joannæ.	746
1586	Bonamici ossa inventa et translata.	516	1627	Obit Ven. Fr. Bonaventura, vulgo Eremita, prope Senas Peregrinus,	605
1588	Inquiritur in cultum et miracula S. Pancratii, Lantuseæ in Comitatu Nicceensi.	636	1633	Roinæ transfertur sacellum, in quo celebrare solitus S. Philippus Nerius.	865
1589	Induc'i Lycium Theatini, S. Herinæ cultum instaurant, erecta sub ejus nomine ecclesia.	579	1637	Restauratur in Prussia cultus SS. Juttæ et Dorotheæ.	601
1593	Transfertur corpus B. Baptiste de Varanis.	468, 502	1638	Transfertur corpus S. Felicis pueri, Mart. Rom. Palmam Siciliæ oppidum.	697
1596	Reliquiæ SS. Sisinnii, Martyrii, Alexandri MM. translateæ Mediolani in novam capsam a S. Carolo Borromæo.	45	1640	Transfertur Papiæ corpus S. Bobonis.	813
1597	ac seqq. S. Rolendis, V. Gerpiniaæ, novis miraculis inclarescit.	733	1642	Collocatur sub Altari corpus B. Andreæ Mutinen.	826
1599	Petrus Georgius Odeschalcus fit Ep. Alexandriæ Propyl.	5	1647	Atripaldæ recognoscuntur et transferuntur ossa SS. Hypolisti et Soc.	518
1599	Transfertur corpus B. Philippi Presb. Agyrone in Sicilia.	698	1650	S. Germani Ep. M. corpus Ribodimonte Feram defertur.	542
1600	Nascitur 21 Januarii P. Godefridus Henschenius, Acta Sanctorum scripturus. <i>Tract. Prælim. pag. 1</i>		1652	Obit Ven. Michael de Nobletz, Apostolici zeli Presbyter et Missionarius in Gallia.	379

SECULO XVII.

1604	Transfertur Patavii corpus S. Crescentii Presbyteri.	576	1667	Reliquiæ quatuor Martyrum Romanorum transferuntur ad Oratorium Congregationis Marianæ in Collegio Romano S. J.	867
1604	Allatum ad Jesuitas Lycienses corpus S. Ireneæ M. Romanu, causa controversiæ cum Theatinis, quæ moderamine prudenti compunitur.	580	1668	Inspicitur corpus incorruptum S. Ferdinandi Regis.	375
1607	Fit secunda translatio S. Bonæ Pisauæ.	161	1671	Clemens X Sanctum declarat Ferdinandum Regen.	379
1610	Petrus Georgius Odescalcus transfertur Viglebanum ab Alexandriño Episcopatu. <i>Propyl. 15.</i>		1675	Inveniuntur et transferuntur Romæ corpora SS. Rasiæ et Anastasii, olim a S. Bonifacio Papa IV apud S. Mariam Martyrum deposita.	751
1614	In repurgata ante sexennium crypta S. Restitutæ Mart. Calarit. invenitur ejusdem corpus.		1676	Inveniuntur Viterbii corpora SS. Dionysii Ep. et Euticii Presb.	763
1616	Reliquiæ S. Philippi Apost. ex Cypro allatæ Neapolim.	516	1677	Tertium transfertur S. Bona Pisana.	160
1617	Transferuntur Venetiis corpora SS. Pauli Ep. CP. et Barbari M.	739	1680	De cultu S. Jobi aliorumque Sanctorum veteris Testimenti, controvertitur coram Congregat. Rituum.	634
1618	Obit Ven. Sebastianus Michaelis Ord. Prædic. primus Vicarius Congregationis reformatæ in Francia.	579	1681	Moritur RP. Godefridus Henschenius xi Septembris.	<i>Pag. xii</i>
1620	Petrus Georgius Odescalcus, Episc. Viglebau. obit.	<i>Propyl. 25, 26</i>	1682	Moritur Augustinus Favoritus, quatuor successive Pontificum Secretarius. <i>post Propyl. pag. 6.</i>	
1620	Reliquiæ SS. Cantianorum iterum Stampis translatae.	426	1683	Moritur Ferdinandus Furstenbergius Ep. Paderborn. ac Monaster. operis hujus Mæcænas singularis. <i>Tr. Prælim. pag. x.</i>	
1620	In crypta S. Restitutæ Caralitanæ effodiuntur corpora varia, quorum aliqua non videntur esse Martyrum.	785	1683	In restauratain a Franciea vastatione Ecclesiæ S. Maximini reducuntur Monachi.	35
1622	Toti Ord. Prædic. communicatur cultus B. Jacobi Veneti.	451	1686	Reliquiæ S. Wironis et Sociorum Ruremunda ad Montem Suburbanum reseruntur.	643
			1686	Reliquiæ ex Societate S. Prisci Martyris translatae Parisios.	863

ACTA SANCTORUM

MAJI

TOMUS SEPTIMUS.

Continebit hic Tomus dies Maji tres ultimos: qui, licet non sint enormiter prolixo, aucti tamen Appendicibus addendorum, mutandorum, et corrigendorum ad priores omnes hujus Mensis Tomos, per interrupte bis impressionis industrias copiosius subnatis, facile hunc quoque librum efficient parem ceteris. Ad ipsa porro istorum trium dierum Acta salito more atque ordine illustranda, accessuro, nihil est opus Lectorem morari profundissima. Solum hic dixero, ex prienominatis Appendicibus appariturum, ad quam perfectionem adduci opus possit; quandocumque, post absolutum Junium, licet priores omnes Tomos recognoscere atque supplere. Si enim istis solis potuit tantum addi intra sexennium, quod ab editione trium primorum Tomorum ad hujus Septimi impressionem fluxit idque ab uno me Daniele Papebrochio, in alia potiora promovende compositionis impressionisque ac sociorum informandorum studia intento; ex iis, que duo dumtaxat tresve amici suggeserunt, aut non querenti se obtulerunt altero; quid sperari non poterit si ad paucos illos monitores adjutoresque, plures ex omninatione accesserint, amice ac fidenter suggestentes, quid addendum ipsis videatur? Tres enim simul Socii, communni labori incumbentes, suspensa tantisper alterius Semestris eura, vacabimus perficiendo Semestri priori in ordine ad alteram editionem; quam omnino futuram necessariam, prius quam pergitur ad Julium et reliquos ex ordine menses, eredere nos facit raritas Januarii ac Februarii, passim in Bibliopoliis deficientium. Interim quidquid incommodi habuit bis interpolata edictio Maji, poterit eaveri in Junio; si priorum precibus, quos imploro, exoratus Deus faciat Belgio nostro fluere tempora que non cogant Bibliopolam, suos illi Mensi typa commodaturum, industrias possevere a continuandis in tres quatuorve aut etiam quinque Tomos expensis, quibus totus simul prodire ille, et simul pars Anni dimidia haberri completa poterit.

VIGESIMA NONA MAJI.

SANCTI QUI QUARTO KALENDAS JUNII COLUNTUR.

S anctus Conus et filius ejus	Martyres leonii in Asia.	S. Cyrilus,
		S. Carellus,
S. Restitutus, Martyr Romanus.		S. Primolus,
S. Revocatus, Martyr Genuae honoratus.		S. Finodus,
S. Maximius Martyr, ex Civitate nova Istriæ Venetias translatus.		S. Venustus.
S. Gentius, Martyr in Hispania.		S. Gissinus,
S. Crispolus, Martyr in Numidia.		S. Alexander,
		S. Tredentheus,
		S. Joeundus,
		Martyres Cæsaræ in Cappadocia.
		S. Primus,

S. Primus,	Martyres in Africa.	S. Votus,	Eremitæ Montis
S. Accidia,		S. Felix,	Pinnatensis in
S. Passimonius,		S. Joannes de Aterris,	Aragoniam.
Sancti clm,		S. Eleutherius, Arcani in Latio.	
S. Sieimodus,		S. Theodosia, Martyr Constantinopoli.	
S. Bassus,	Martyres	S. Geraldus, Episcopus Maliseonensis in Gallia.	
S. Venustus,	Antiochiae.	B. Joachimus, Abbas et Institutor Ordinis Flo-	
S. Vieturius,		rensis, in Calabria.	
S. Puellienus,	Martyres.	B. Bona Virgo, Pisis in Illetruria.	
S. Pontamius,		B. Gerardessa Pisana, Ordinis Camaldulensis	
S. Dimetius.		Tertiaria.	
S. Secundinus,		B. Guilielmus, Ord. Prædi-	
S. Maximus,		B. Bernardus, eatorum.	
Sancti Maritus, et Uxor, Martyres apud Græ-		B. Garcias,	
cos.		B. Stephanus, Ord Mino-	Martyres
S. Victor,	Mart. Romani, Tor-	B. Raymundus, rum,	Avinioneti
S. Seyreneus,	naci in Belgio.	B. N. Prior Avinioneti,	in Oceita-
S. Maximinus, Episcopus Trevirensis ad Mo-		B. Raynundus, Archidiaconus,	nia supe-
sellam.		B. Bernardus, Clericus illius,	riore.
S. Maximus, Episcopus Veronensis in Italia.		B. Petrus Arnaldi, Notarius,	
S. Buriena Virgo, in Cornubia Angliae Pro-		B. Forranerius, Clerici.	
vineia.		B. Adeinarus,	
S. Sisinnius,	Martyres in agro	B. Marquardus, Ordinis Minorum Monachi	
S. Marlyrius,	Tridentino.	in Bavaria.	
Alexander,		B. Petrus Petronus, Carthusianus Senis in	
S. Maria, Virgo Antiochena,		Hetruria.	
		B. Andreas de Chio, Martyr Constantinopoli.	

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sanctæ Macræ Virginis repositio corporis Remis, celebratur a Saussayo: *Vitam illustravimus* vi Januarii.
S. Alexander, Episcopus Alexandriæ, *memoratur in MS. Synaxario et Menæis Divisionibus MSS.* atque *Martyrologio Arabo-Egyptio apud nostros Romæ Maronitas. Actu ejus illustravimus* xxvi Februarii.
S. Egilis, Senonensis Archiepiscopi, primum Prümensis, deinde Flaviniacensis Abbatis, qui multis miraculis, obitus (*ut quidem videtur*) his ipsis verbis, et cum expresso titulo Sancti, inscribitur *Necrologio Flaviniacensi*; cuius auctorem Mabilio fuisse existimat Hugonem Flaviniensem, qui initio seculi xii floruit; ipse tomen ejus *Acta colligens*, seculo iv Benedict p. 2, solo utitur titulo *Venerabilis*: alias ejusdem prætermittendi causas vide *deductas inter Prætermisos, od diem, quo a monasticis Martyrologiis referuntur*, i Martii.
S. Franciscæ Romanæ Canonizatio, facta a Paulo V anno 1608, indicatur a Menarda et Bulingemio. *Vitam dedimus* ix Martii.
S. Henricus, Eremita in Etruria, indicatur in MS. *Florario*, et in additionibus MSS. *Carthusia Bruxellensis ad Grevenum*. *Idem forte est*, qui peregrinus obiit Perusii: cuius *Acta dedimus* xxi Martii.
Daganus Episcopus, in Gallovidia Scotiæ provincia, *referunt a Comerario in Menologio Scoto*. Videtur is esse, de quo egimus inter Prætermisos xxii Martii.
S. Theodosia Virgo et Martyr, Cæsareæ in Palæstina sub Maximino Cæsar et Urbano Præside, post varia tormenta in mari submersa, magna cum solennitate colitur a Græcis in Menologiis, Synaxariis et Menæis, nec non in Martyrologio Arabo-

Egyptio Romæ opud Maronitos servato. Acta ejus illustravimus ii Aprilis.
S. Vinebaudus Abbas, in *Breviario Lingonensi anni 1604 proponitur* hodie colendus, cum *Officio IX Lectio*num, quarum tres priores sunt ex *Sermone B. Maximi Episcopi*, aliæ sex contractæ ex *Vita*, quam dedimus et illustravimus vi Aprilis.
S. Pollio, Lector in Ciballis et Martyr, indicatur in *Martyrologio Hieronymiano*, et nudum nomen S. Pollionis, primo loco ante alios hujus diei *Martyres in Martyrologiis MSS. Aquisgranensi, Augustano, et Parisiensi Labbæ*, atque *Auctario Greveni ad Usuardum*. Videtur idem esse, qui colitur xxviii Aprilis.
Svibertus, Episcopus et Martyr in Bethlem, indicatur a *Greveno in Auctario Usuardi*, atque a *Canicio in Martyrologio Germanico*: verum nobis ignotus. Est S. Svibertus, Episcopus Frisonum et Boructuariorum Apostolus, Cæsaris-Werdæ ad Rhenum sepultus: *Sed non sicut Martyr. Ejus Acta nt fabulosa rejecimus* i Martii.
Altius est. S. Svibertus junior, Episcopus Verdensis: sed neque hic Martyr sicut; hujus *Acta dedimus* xxx Aprilis.
Gundibertus, indicatur in *Catalogo Sanctorum Hiberniarum Henrici Fitzimon*, idemque a Dempstro in *Martyrologio Scoto* dicitur fuisse Martyr Remi. *Hinc suspicari licet, indicari S. Gumbertum Martyrem, cuius et S. Berthæ, conjugis ejus ac deinde Avennuensis Abbatissæ, corpora aliquando Remi, quieverunt, uti diximus ad eorum dies xxix Aprilis et i Maij.
S. Olbianus, Episcopus Aneorum, Martyr, memoratur in Menæis excusis et Menologio Sirleti. *Altii referunt**

- serunt ipsum **iv** Maji.
- S. Titianus Episcopus indicatur in scriptis Additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Deditus hac tenuis tres hujus nominis Sanetos Episcopos, Opitergiensem **xvi** Jannarii, Brixensem in Martii, et Laudensem **iv** Maji.
- Mille quingenti et viginti quinque Martyres, in Umbria passi, referuntur in Martyrologio Romano, et a Ferrario in Catalogo Sanctorum. Italæ. Sunt hi relati in Actis S. Venantii, Martyris Camerini, ob cuius miracula dicuntur conversi. Eorum sedecim in hujus Actis nominaantur, et supra eorum corpora dicuntur condita duodecim altaria. Non negamus quin potuerint multi Martyres passi fuisse Camerini: sed non audemus fidem adhibere Legendæ illi, postquam examinavimus eam **xviii** Maji.
- S. Paternus et Calocerus indicantur in MS. Leodiensi S. Laurentii, et in MS. Florario: sunt eunuchi uxoris Decii Imperatoris, et coluntur **xix** Maji.
- S. Revocatus Martyr, ob saeras Reliquias, colitur ritu duplici in ecclesia monasterii S. Benigni Genæ, uti latius infra explicamus ad Acta S. Restituti Martyris.
- S. Maximinus Episcopus colitur Vesontione in Burgundia. Eumdem recentiores scriptores volunt proprium hujus urbis Antistitem fuisse, illuc missum a S. Caio Papa ante finem seculi 3: an recte, ac proinde distinguendus a Trevirensi hujus nominis Episcopo sancto, hodie notissimo, quærimus in Appendice ad hujus Acta.
- Chono, alius Chonus, Chononius, et Bono, Abbas Lerini insulæ, nunc S. Honorati, memoratur in Martyrologiis monasticis Wionis, Dorgaani, Menardi, Bucelini; eique dicitur scripta viii epistola S. Gregorii Magni, libro ix. Vincentius Barralis monachus Lerinensis pag. 186 ait de eo, se, post multos labores et vigilias impensas in evolvendis MSS. Bibliothecæ Lerinensis et aliis monumentis, nihil certi reperisse, præter jam dictam Epistolam, et nomen in quadam pervetusto codice membrano præfati cœnobii, ubi inter Sanctos et Proceres insulæ etiam iste nominatur sub his verbis: Sanctus Chonus sive Chonomus seu Chonon vigesimo nono Maji, floruit anno 600. Si hoc per zyfram ita scriptum fuit, non est pervetustus Codex iste, aut saltem scriptura recentior est. Neque de nihilo esse putem quod Barralis non audeat præponere titulum Sancti uit Beati: quare et nos ab eodem citra præjudicium abstinemus. Indicamus autem in Kaleadario Spirituali anni 1686, pro civitate Parisina et locis circumjectis, ponit hoc die nomen S. Cononis Lerinensis, cui S. Gregorius scripsit, nullo addito (ut passim alibi solet) loco ubi ille ut Sancius colatur. Quare parum movemur hac auctoritate, moniti Parisiis, collectori imprimis curæ fuisse, ut personæ illustres, quibus singularia quedam ac familiaria ad baptismum nomina sunt, aliquem sui nominis Sanctum reperirent in dicto Kalendario: eo igitur prætextu quod ad Galliam Lerinus pertineat, Cononem istum hic posuit, in alicujus nobilis Cononis gratiam.
- Modwinus, apud Marianum Gormanum hoc die relatius dicitur a Colgano num. 33, in Notis ad Vitam S. Patricii auctore Jocelino, quam et nos edidimus ad **17** Martii, in qua ille num. 28 dicitur, S. Dunnium, discipulum suum, Abbatem in Sabhall constituisse, quem Colganus opinatur esse Modwinum.
- Brunsecha Virgo indicatur in MS. Hibernico Tam-lachtensi. Ejus meminit Colganus **28** Martii in Notis ad Vitam S. Mochuæ num. 5, et dubitat num sit soror S. Mochuæ, an vero diversa, et filia Crimtha-
- ni. Iterum ad Vitam S. Kieranum num. 18, eamdem asserit ferri in Mag-trea hoc die coli, et memorari etiam in Martyrol-Dungallensi, Cathaldi Maguir, et Mariani Gormani. Verum ibi in Vita. S Kieranum cap. 10 Branecba appellatur.
- Moeltalius refertur in eodem MS. Tamlachtensi. Colganus **21** Martii in Appendix ad Vitam S. Endei cap. 7, scribit, Moeltalius filium Gobnan, Abbatem Aranæ Orientalis, decessisse anno 863. Sed num is hic referatur, non additur.
- Cumania, filia Alleani in Ard-vladh, } indicantur in eo-
Darius, } dem MS. Tam-
Mo-beccus, } lachtensi.
- Mathildis, filia Fulconis Regis Hierosolymorum, Abbatissa Fontis-Ebraldi Ordinis Benedictini, a Scriptoribus landata, quos indicat Arturus du Monstier in Gynæcoë Sacro, cui hanc cum titulo Beatae inscripsit.
- Ermendrudis, Abbatissa in Bonnensi civitate statim ab obitu cœlum ingressa dicitur, opus Cæsarium lib. 12, cap. 43, ideoque adscripta est ut Beata Menologio Cisterciensi Henriquez, Bucelini Benedictio, et Gynæcoë Sacro Arturi du Monstier. Ast ea solum Venerabilis appellatur in Fastis Agrippensis Gelenii.
- Nicolaus Abbas **xii** Villarii in Brabantia, anno 1240 mortaus, cum titulo Beati inscriptus est Menologis Henriquez et Bucelini. Eumdem absque hujusmodi titulo refert Chalemetus.
- Irmentrudis de Milendunck, Antistita Dietkirchii, laudatura Theodoro Ray in Animabus illustribus Ju liæ, Cliviæ etc. sed abstinet is a titulo Sanctæ et Beate.
- Anubrosius de Jesu, ex Ordine Minimarum, Valentia in Hispania defunctus an. 1541, hodie rerna die; Vitam habet, cum titulo Beati Patris, Barcinonæ impressam Hispanice an. 1618, post S. Franciscum de Paula Ordinis Institutorem, auctore Petro Jacobo Tristan: quod sufficit hoc obitus ejus die indicasse, donec major auctoritas confirmet titulum, privata (ut videtur) devotione usurpatum.
- Electus. Romæ in Ara-cœli aut Assisii Ordinis Mi-
Ludovicus de Sandoval Hispali sec. 13 | norum
Petrus de Padulis in Calabria an. 1540 | relati in
Bartholomæus in Lusatia anno 1546 | Martyrol
Francisca Pachieca in Castella sec. 16 | Francise.
Arturi, et Francisca etiam in Gynæcoë. Cardesni in Hagiologio videtur ad **1** Junii agere de Bartholomæo.
- Petrus Ballingus Sacerdos, Harlenii a Calvinistis hæreticis anno 1598 occisus, refertur a Raissio in Auctario Molani ad Natales Sanctorum Belgii.
- S. Hypatius in Rufinianis cum longo eloquio refertur in MSS. Menæis Divionensis. In aliis et Martyrologio Romano **xvn** Junii.
- Theodosia mater S. Procopii, ut cum aliis duodecim nobilibus Matronis passa Cæsarea, refertur in hodierno Romano, ex Actis filii. Horum files cum apud nos vehementer vacillet, ob causam supra **xxi** Maji relatam, aliasque plenius suo tempore exponendas; non audemus illas hic adscribere numero Sanctarum mulierum, quæ utrum revera fuerint in rerum natura dubitamus. Veremur etiam, ne ipsum nomen Theodosiæ mutuo sumptum sit, ab ea quam supra diximus hodie coli a Gracis, Virgine et Martyre Cæsariensi; æque ac nomen Procopii, a certo ejusdem nominis ibidem Martyre, de quo Eusebius. De omnibus, quos Acta illa suggestunt, simul judicabitur **vi** Julii.
- Septem germani Martyres via Tiburtina refertur in Martyrologiis S. Hieronymi, Usuardi, Adonis, Notkeri, et aliorum. Sunt hi filii S. Symphorosæ: cum qua dicti filii in Martyrologio Romano et aliis coluntur die **xvn** Julii.
- S. Remigii,

S. Remigii, Episcopi Remensis, translatio tertia recolitur a *Saussayo*, et in *MS. codice Usuardi ex MS. Florario*. De ea agendum erit ad ejus Vitam i Octobris.
 SS. Agriciei et Nicetii Episcoporum translatio, a *S. Hildulpho Episcopo dicitur facta in Vita S. Agriciei nuna. 10, data* xiii Januarii. *at S. Nicetius colitur* i Octobris.
 S. Clementinae Virginis et Martyris et Sociarum, Translatio Reliquiarum Mutinæ, indicatur ex tabulis Ecclesiæ Mutinensis, a *Ferrario in Catalogo generali*, qui addit putari suisse ex numero Sociarum S. Ursulæ, proinde spectant ad xxi Octobris.
 S. Vulganii Eremitæ obitus, *Monstreleti apud S. Madelgisilum* notatur in hujus Vita, die sequenti danda; interim videtur ab aliis confundi cum eo qui, *Atreboti defunctus, colitur Lensii* ii Novembris.

S. Dubricii, Episcopi Landavensis in Wallia, translationis inscripta est *Martyrologio Anglicano Wilsoni in posteriore editione*, et ab *Alfordo in Indice Sanctorum Anglie. Natalis ejus resertur* iv Novembris.

SS. Blasii et Demetrii Martyrum inventio in civitate Verulana indicatur in *Annotatis Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum*. In *MS. Floraria legitur Inventio S. Blasii Episcopi et Martyris*. *Hic forsitan esset S. Blasius Sebastenus*, iii Februarii. *est ambo Blasius et Demetrius Verulisi coenuntur* xxix Novembris.

S. Nicolai Episcopi Myræ translatio referuntur a Nicolaus Senior Ep. Myræ } Petro de Na-Theodorus Episc. Myræ Martyr } talibus lib. 5 cap. 63 et seqq. et a Wilfredo : de iis agi poterit ad Vitam S. Nicolai vi Decembris.

DE S. CONONE ET FILIO EJUS

MARTYRIBUS ICONII IN ASIA MINORE.

D. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De loco, tempore, et Actis Martyrii valde antiquis aliisque recentioribus, eum Officio Aceris usurpato, propter Reliquias eo translatas

XXIX MAI
Corpora Ico-
nico

Aceram trans-
lata,

Iconium Urbs est antiqua Asiae minoris, peregrinatione et prædicatione S. Pauli Apostoli celebris: cuius in Actis Apostolorum capite xiv tertio fit mentia, postea metropolis Archiepiscopalnis Lycœniae et Isauriae habita, in quarum provinciarum confinio sita est: proprie tamen et passim Lycœniae adscribitur in Martyrologiis, ac nominatim xxiii Septembris ad memoriam S. Thæclæ. Hic vero, tam in Actis prætulitorum Martyrum, quam Martyrologiis, occensetur Isauriae. Inde illorum Reliquiæ, incertum quando, in Italiam translatæ sunt ad urbem Campaniæ Episcopalem, Aceræ sive Aceræ dictam, sub Archiepiscopo Neapolitano ad Clanum amnem, a Neapoli viii M. P. dissita in via Beneventum ducente. Ibi extat ecclesia SS. Cono et Conio, seu Conello filio, Martyribus dicata, in qua prædictæ Reliquiæ aleservantur; solennemque prout decet venerationem habent die tertia Junii, C verosimiliter ob translationem ac depositionem isto die ibi factam. Nomen Patris Græcum, Κώνων, posterior ætas in Conum vertit, ex eoque filii, alias anonymi, nomen formavit, supponens idem cum nomine Patris suisse, aut diminutivum illius; sicuti ad diem Maji, agentes de Reliquiis S. Job, Papizni translatis cum corporibus utriusque Tobizæ, patris ac filii, invenimus hunc distinctionis causa dictum Tobinum seu Tobiolum. Et hunc quidem Scriptura testatur patris nomine dictum suisse; de filio autem S. Cononis tale nihil habent Acta antiqua.

una cum Actis
dandis Græco-
tatine ex
MSS. antiquis:

2 Nos ea Græce invenimus in perpetuosto Codice Vaticano, sub numero 866 fol. 326 descripta: qualia simul cum corpore videntur allata Iconio in Campaniam, et Latine reddita seculo saltem ix aut etiam citius, prout illa habemus ac damus ex quatuor Codicibus MSS. videlicet antiquissimo monasterii S. Maximini prope Treviros et alio nostro etiam valde antiquo, tertioque sed contractiori ecclesiæ S. Salvatoris Ultrajecti, ac denique ex Passionali Bodecensi Canonicorum Regularium in diaconiæ Paderbornensi, quod liberiori paraphrasi stylum prioris versionis corrigit, et ordinem etiam nonnihil mutat, sicut in Annotatis apparebit. Compendium eorumdem aliquod habet Petrus de Natalibus, sed loco Iconii ponit Nicomediam. Sunt illa

simplici stylo, et Græce scripta, et Latine reddita: inquit si dno sola excipias, videri possent ex Actis Proconsularibus sumpta; potiori proinde fide digna, quam quæ postea licentius exornata et interpolata Aceræ fuerunt, atque ad divini Officii formam aptata seculo forsitan xiii. Non est quidem antiqua isthæ versio, ex omni parte sincera atque germana: ea tamen uti maluimus, propter vetustatis reverentiam, observationem defectuum referendo ad Notas, quam novam condere.

3 Fidem hisce Actis eorumque antiquitati conciliant Martyrologio Usuardi atque Adonis, utpote seculo ix ad medietatem vergente conscripta, dum elogia inde accepta proferunt. Et Usuardus quidem his verbis utitur, iv Kalendas Junii, apud Iconium civitatem Isauriae, sub Aureliano Imperatore, passio S. Cononis Martyris et filii ejus: qui primum ignito ferro superpositi, deinde craticulam prunis suppositis et oleo superinfuso constanter superaverunt. Postea vero tam frisorii, quam suspensionis in equuleo penuriam passi, malleo ad extremum ligneo manibus eorum contritis, in laudem omnipotentis Dei spiritum emiserunt. Ad eadem fere sic recitat: Item passio S. Cononis Martyris et filii ejus sub Aureliano Imperatore, in Iconio civitate provinciæ Isauriae. Judice Domitiano. Hic cum esset fide preclarus, exhibitus Judicii cum filio suo annorum duodecim, Spiritum sanctum in se habituare veraci confessione manifestaverunt. Primum itaque ignito ferro superpositi, deinde eratculam, prunis suppositis et oleo superiuso, constanter superarunt, inde frisorium: inde suspensi et valido igne sub eis adhibito, malleo ad extremum ligneo manus contritæ, in lauden: omnipotentis Dei spiritum emiserunt. Similia habent Notkerus, Auctor Martyrologii sub nomine Bedæ superpositi, Bellinus, et alii passim recentiores, cum hodierno Martyrologio Romano.

4 Regnavit Aurelianus Imperator ab anno cclxx ad cclxxv; sed etiam Aurelianus alter sub Trajano, Comes utriusque militiae in Isauria, Princeps et Imperator dictus saepe invenitur. Etenim saevitia in Christianos exercenda sic probatus Trajano fuit, ut ab eo ex Asia Romam missus inveniatur, ad interfictionem

Ex his sumpta
Memoria in
Martyrologiis
29 Maii.

F

Dicuntur passi
sub Aureliano
Imp.

A nem omnium Christianorum, uti pluribus deductum est ad Catalogos antiquorum Pontificum num. 49, et rursum ad Ephemeredes Graecorum metras xxviii Septembris, cum ageremus de Charitone Icoaiensi Martyre, distinguendo ab ejusdem nominis posteriore Palestini Abbate. Ideo vehementer propendeo, ut hoc quoque S. Cononis Martyrium ad Trajanum aetatem pertinere credam; et Conitem Domitianum, hic nominatum, Aureliano in Europam evocato successisse, non autem ab eo missum fuisse: licet Actorum Auctores, aque ac alii quarto quinto seculo gesta Martyrum compilantes, confuderint personas, et has confundendo etiam temporum conturbarerint characteres. Ceterum utriuscumque Aureliani aetate res acta est. Ob secessum Cononis in solitudinem, tam interpres quam interpolator Latinus Monachum eum vocandum S. Cononem crediderunt, sed excusandi sunt, velut ex seculi sui usu locuti. Nam veri nominis Monachos nemo facile inventiet ea aetate: sed tales tantum quales faciebat fugiendae persecutionis necessitas eos, quos etiam tempore suo describit Apostolus ad Hebr. x, 38, in solitudinibus errantes, in montibus et speluncis et in cavernis terrae: horum autem aliqui, solitariæ ejusmodi quietis amore capti, cum idoneum locum invenissent, ibi cellum sibi ac munitionem constituerunt, Graece Μονὴ, quod initium denique vero Monachatui dedit circa finem seculi iii: hic vero seculo sequenti magis magisque invluit, et apud Ægyptios primum, ac deinde etiam apud alios ad perfectiorem formam adductus fuit.

B Porro Acto, quæ supra diximus seculo xiii vel serius interpolata sub nomine S. Coni, quo media aetas utebatur, invenimus transcripta Neapoli apud Clericos Regulares, in schedis Antonii Caraccioli, vulgaribus Ecclesiæ Neapolitanæ monumentis celebre nomen odepiti, quæ contulimus cum Officii ecclesiastici inde accepti, et Acerris olim soliti recitari, Lectionibus, Responsoriis atque Antiphonis: et sic collata secundo loco edimus; ut tali exemplo moneatur Lector, quantum de genuina sinceritate amittere soleant ejusmodi omnia, dum per plurimum manus ac stylos transeunt, semper aliquid furfuris contrahentia, quod cribo et scopæ indigeat. Ita hic in fine additur, quod mortem Sanctorum audientes Fratres, qui erant in eorum monasterio, venerunt cum aromatibus, et tulerunt corpora nocte, et sepelierunt eos in sancta Sion in ipso monasterio, tertio nonas Junii. Quorum nihil habent vetera Acta: Martyrologia autem vetusta, iv Kalendas Junii notant. Bodecensis Codex, nescio quare, Passionem eorumdem in titulo adscribit vii Idus Maji. MS. Trevirensse sub finem ait, quod Commemoratio celebratur vicesima die mensis Maji, et sub tali etiam die Passionem contractam habet Codex Ultrajectinus; sed errore libroriorum utrobique potuit omissum esse, nona. Neque dubitem quin sic Acerris fuerit antiquitus servatum: sed post illatas Companiæ a Sarraenis restauratasque a Normannis vastitates, videtur nova facta Corporum sanctorum translatio, cuius causa nunc die iii Junii festum celebruri diximus, quando idem referuntur a Ferrario in Catalogo Sanctorum Italiz et alio Catalogo ejus generali. Talem autem cultum confirmat Hymnus, in eo festo recitari solitus hoc tenore:

fortassis in
alium senio-
rem mutun-
do,

et vitam
solitariam
coluisse.

Acta recentiora pro
Officio et
die 3 Junii.

Martyr insignis Cone, quem colendum Tertio Nonas Junii per orbem Seimus, et hæti meritis honores Reddemus astris.

Supplices audi populos, et aures, Quas tui fundunt famuli per aras, Vocibus præsta, facilis benignas

Tempore Sacro.

Hunc diem festum pueri faventes, Hunc diem castæ celebrent puellæ, Hunc diem festum celebremus omnes

Carmine laeto.

Urbis hic noster Pater atque Rector, Laudibus suminis referendus astris; Cujus ad templum veniunt catervæ

Ordine longo.

Nam suit clara genitus parentum Prole, qui magnis opibus valebant: Moribus clarus fuit, atque miris Clarior actis.

Cum vero Calvus laceraret orbem, Nominis Christi gravis hostis, atrox Pestis humani generis et horror,

Cæde cruentus;

Claruit sanctus Conus orbe, fesso Jam malis tantis, coronandus inter Milites claros Domini supreui,

Sanguine fuso.

Filius juxta Cononus beatus, Sanguine fuso meruit coronam. Morte cuncta super astra vecti,

Ambo triumphant.

Supplices clare rogitalmus omnes, Sitis et nostri memores per ævum; Et Deum cœli populo benignum

Reddite vestro.

Ut salus illi super et salubris Aer, et fruge gravidus sit annus, Fertilis totus, gravidus olivis,

Vitibus atque;

Gaudet in latis peccis oniue campis: Sic ad exactos veniamus annos, Semper hunc sacrum celebremus hymnum

Carmine laeto.

Sit deus summo Domino polorum, Lans sit et ingens simul et potestas, Qui suo nutu regit altus Orbem,

Trinus et unus. Amen.

D
quibus con-
sonat Hym-
nus ejusdem
officii.

E

F

ORATIO. Omnipotens sempiterne Deus, qui dimicantes provehis ad coronam, concede nobis faululis tuis, sanctorum Martyrum tuorum, Coni et Cononi digne solennia celebrare, utque eorum gloriosos triumphos devotis mentibus personamus, ipsorum intercedentibus meritis ad superna gaudia pertingamus. Per Dominum.

ACTA

Ex antiquis MSS. Græcis ac Latinis.

Adductus
ad tribunal
ex eremo.

a

b

c

d

e
ubi degens,
fluvii cursum
stiterat;

f

g

i

k

l

m
deque insti-
tuto vita ri-
gore interro-
gatus,ac Christum
confessus

n

una cum
alio,

o

Regnante Aureliano tyranno, directus est Domitianus ad compellendam omnem provinciam, ut vim ficeret omnibus adorandi atque colendi nefandissima idola. Dum ingressus fuisset in Iconium a civitatem provinciae Isauriae, obtulerunt ei hominem, venerabili vita viventem coram Deo, amicum Dei et cohæredem Christi, confabulatorem *b* Angelorum : qui dæmonum quidem erat insecutor idolorum maledictorum, sanctorum Martyrum intercessor. Hic habuit uxorem, et discessit *c* ab ea, castusque permanxit habens filium : et accipiens eum, mansit in solitudine *d*.

2 Ambulavit enim in viis Moysi, increpans flutus, faciens mandata Dei. Erat enim ibi prope ipsum locum fluvius *e* torrens, quo nullus poterat de vicinis locis, a multitudine aquæ, transire. Appropiante vero populo rogabant S. Cononem, ut eos trans-fretaret. Increpuit S. Conon aquam, et statuit eam, et faciens viam eduxit eos. Descendente vero S. Conone in monasterium *f* suum, jubens aquis ut non currerent usque ad tempus : deinde implens eas inundavit plurimas provincias *g*. Cognoscens sanctus Conon quod factum fuisset, pergens venit apud flumen, jubens ei ut ita cursus ejus esset secundum misericordiam Dei : unde usque hactenus omnes ibi placentes Deo lætaotur ab eo, et subjecta sunt ei, non solum aquæ, sed et omnis terra ipsa. Completum est enim quod scriptum est : Quoniam si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic monti, Transi, et transiet. Non solum, aquis imperat, sed et *h* fluctibus jubet. Credidit autem Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam : credidit sanctus Conon Deo, et non solum amicus Dei vocatus est, sed coleres Christi factus. Hi placent Deo et hi militant *i*, non solum in terris, sed et in cœlis.

3 Videns *k* hæc minister diaboli Domitianus Comes, dixit : Venerabilem senectutem *l* tuam in multam verecundiam perduxisti, qui non respicis Imperatorem et omnem sanctum *m* lætantem : et cur sic in ista mansione falleris? S. Conon dixit, Qui cum Deo vivunt, in hoc schemate ambulant, ut ego : oportet enim eos per multam tribulationem introire regnum cœlorum : nam qui coram hominibus vivunt, schema habent in pulchris vestibus ambulantes : ego incipio properare cruci Christi, ut quæ ad tempus sunt peccata remittat mihi, qui hæc judicabit. Domitianus Comes dixit, Judicasti vitam finire? S. Conon dixit, judicavi quantum ad homines complere, et cum Christo quidem habitare.

4 Domitianus Comes dixit : Credo te impium esse diis : quid stas? primum religionis tuae honorem enarra. Monachus *n* es, aut Diaconus? S. Conon dixit, vivo coram Deo, adorans Christum, exultans sancto Spiritu : ego enim indignus laicus sum, qui vero innituntur dignitati illi in Christo lætantur. Domitianus dixit, Uxorem habuisti? S. Conon dixit, Revera : sed paucum tempus vixit mecum, et modo cum Christo est. Domitianus dixit, Volo cum *o* acribia vitam tuam cognoscere : filios habuisti? S. Conon dixit : Habeo filium, et hunc me oportet tuis præsentare aspectibus. Domitianus dixit; Et ipse impius est diis? Sanctus Conon dixit : Qualis radix, tales et rami sunt : nunc ergo

Eτι κρατήσαντος τὸ βασίλειον Λύργουλιανοῦ τοῦ τυράννου, ἀπεστάλη Δομετιανὸς ὁ Κόμης κατοπεῖσαι πάντας προσκυνεῖν καὶ σπένδειν τοῖς μικροῖς εἰδώλοις. Εἰσελθὼν οὖν εἰς τὴν Ικονίων πόλιν τῆς Ισαχρίας, ὑπεβλήθη αὐτῷ Κόνια τίς σεμνὸν βίου ζῶν, φίλος δὲ Θεοῦ, καὶ εὐλογούμενος Χριστοῦ, καὶ συνόμιλος Ἀγγέλου Θεοῦ, δικιόνου δὲ διώκτης, εἰδώλου καθερέτης, βραβεύτης δὲ τῶν Μαρτύρων. Οὗτος ἐπηγόνως γυνοῖς, ἀνεγκάρπησε χρυσάς, ἔχων καὶ νίσους καὶ λαβάνας αὐτὸν κατιδίκαν ἤκησεν.

Ἄνεδέξατο δὲ τὸν βίου Λώνταρες, ἐπιτάττων τοῖς ὄντας ἡδαῖον καὶ γάρ [ὄντος αὐτοῦ] ἐν τῇ μονῇ, πλησίον ἦν ποταμὸς ρέων, ὃς ἐποδιόρκει πάντας τοὺς γιτνιοῦντας [οἱ τινες] τούτους ἐπὶ πλημμύρᾳ ὑδάτων ἐπελθόντων, οὐκ ἡδύναυτο παρελθεῖν πύρρῳ. Ἐπιστάντος οὖν ὅγιον, παρεκάλουν τὸν ἄγιον Κώνιαν τοῖς ὄντας, ἔστησεν αὐτῷ, καὶ ποιήσας ὅδον διεῖγεν τὸν ὅγιον. Ἀναγκωρίσαντος δὲ τοῦ Ἅγιου ἐπὶ τὸ μονοστήριον, καὶ μὴ κελεύσαντος τοῖς ὄντας διοδεύειν, ἀνέχροιτα διδεύειν, καὶ ἐγέμυσαν τὰς πλησίους κώρακας. Γνοὺς δὲ ὁ μακάριος Κώνιον τὸ γεγονός, καὶ σύνους γενύμενος, ἀπέκει πρὸς τὸν ποταμὸν, ἐπιτρέπων αὐτῷ τὸν πορεύεσθαι. "Οσοι οὖν κατὰ Θεὸν ζῶνται, οὕτως πολιτεύονται, καὶ οὕτως ἀρέσκουσιν Θεῷ, καὶ τιμῶνται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὑποτάσσονται αὐτοῖς οὐ μόνον τὰ ὄντα, ἀλλὰ καὶ πάσα τὰ κτίσις ἐπλήρωσεν γάρ οὗτος τὸ γεγραμμένον, Ἐάν ἔγινε πίστιν ὃς κόκκον οινόπεπει, καὶ ἐρεῖ τε τῷ ὄρει τούτῳ, Μετάβληθι, καὶ γενίσεται. Οὐ μόνον οὖν τοῖς ὄντας ἐπιτάττει, ἀλλὰ καὶ τοῖς κτίσμασι κελεύει ἐπιστευσεν δὲ Ἀθραζὺ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίστη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην ἐπιστευσεν Κώνιαν τῷ Θεῷ, καὶ οὐ μόνον φίλος ἐκλίθη, ἀλλὰ καὶ συγκληρονόμος Χριστοῦ· τοιοῦτοι ἀρέσκουσιν τῷ Θεῷ, τοιοῦτοι στρατιγοῦσιν, οὐ μόνον τὰ ἐπὶ γῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Τοῦτον ιδόντι ὁ ὑπηρέτης τοῦ σατανᾶ Δομετιανὸς ὁ Κόμης, εἶπεν, Τὸ σεμνόν σου τῆς πολιάς, καὶ τὸ γῆρας εἰς πολλὴν με σιδῶ πατέστησεν τοίνυν ὄφας τὸν Αὐτοκράτορα, καὶ πάσαν τὴν οἰκουμένην εὐνογχούμενην καὶ διατί αὐτὸς ἐν τοιαύτῃ πλάγῃ διάχει; Κώνιαν εἶπεν· Οἱ κατὰ Θεὸν ζῶντες, οὐ δύνανται οὕτως εὐνογχίᾳ διάχειν· δεῖ γάρ αὐτοὺς διὰ πολλῶν θλίψεων εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· οἱ δὲ κατὰ ἀνθρώπους ζῶντες, ὡδε εὐνογχούνται, καὶ ἐν μαλακοῖς ἵρασίοις διάχονται. Τοίνυν μᾶλλον αἰτοῦμαι ουγκακούγεσθαι τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ, ή πρόσκαιρον ἔγειν ἀμαρτίας απόλαυσιν· εἴδοι δὲ σε μὴ διὰ συντόνων με αἰνέλης, ἀλλὰ κατὰ μέρος φαιδρούς μητὶ τὸς βασιλίους, καὶ τὰς πληγὰς ἐπιφέρων, ἵνα καὶ γάρ διὰ πολλῶν θλίψεων καταξιωθῶ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Δομετιανὸς Κόμης εἶπεν· Ἐκρινεῖς γάρ τοι ζῆν ἀπαλλαγῆναι; Κώνιαν εἶπεν· Ἐκρινεῖς τοῦ ζῆν κατὰ ἀνθρώπου πληρῶσαι, καὶ οὖν Χριστῷ πολιτεύεσθαι.

Δομετιανὸς Κόμης εἶπεν· Νομίζω σε ἀσεβεῖν τοῖς θεοῖς· τί δὲ οὐδια τὴν ἀσεβεῖν θρησκεία, Παππάς, ή Διάκονος; Κώνιαν εἶπεν· Ἐζησα κατὰ Θεὸν, προσκυνῶν τῷ Χριστῷ, καὶ συγχαλλόμενος τῷ ἄγιῳ Πνεύματι, ὃν ἀμαρτωλὸς καὶ λαίκος· οἱ γάρ καταξιωθεῖτε τοῦ αἰειώματος ἐκείνου οὐν Χριστῷ συγχαλλούνται. Δομετιανὸς Κόμης εἶπεν· Δομετιανὸς Κόμης εἶπεν· Βαύλομαι κατὰ αἰρέσειν γυναικί σου τὸν βίον· Τέκνα ἔσγεες; Κώνιαν εἶπεν· Ἐγώ τιὸν, ται τοῦτον παραστῆσαι με δεῖ τῷ βήματί σου. Δομετιανὸς Κόμης εἶπεν· Καὶ αὐτὸς αἰσεβής εἰς τοὺς θεούς; Κώνιαν εἶπεν· Οἶτα ἡ βίτσα τοῦ δένδρου, καὶ οἱ κλάδοι τοιοῦτοι· οὐν οὖν κέλευσον αὐτὸν παραστῆσαι τῷ βήματί σου. Δομετιανὸς Κόμης εἶπεν· Παραστήτω αἴτον καὶ ὁ νιός. Ή τάξις

A ταξις εἰπεν, Πάρεστι τῷ βίκαρί σου. Δομετικής εἶπεν· Πόσων ἔστιν ὁ νιός σου; Κώνων εἶπεν. Δύσκει ἔτιν ων γέγονεν Ἀνχυρωστης, καὶ τῷ βίῳ τῷ κοσμικῷ αποταξέμενος, κατέκιθεν τὸν πλήρον λαβεῖν τὸν Διοκένου.

Δομετικής εἶπεν· Τί οὖν; βούλεσθαι προσέργεσθαι τοῖς θεοῖς, καὶ θύετε, ἢ οὐ; ἐγὼ γάρ ἐλεύσθην παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος, τὸν μὴ πεθανένοντος θύειν τοῖς θεοῖς τιμωρίας διαφόροις αἰνίζειν. Κώνων εἶπεν· Ἀπέρριμμένε, καὶ πάντων ἀνθρώπων σύσεβοτες, οὐκ εἴπον σοι, Ποίει ὁ θέλεις; Δομετικής Κόμης εἶπεν πρὸς τοὺς ὑπαρέτας αὐτοῦ, Ἐκκαύσαντες τόμους, ἐπίθετε αὐτοὺς ὑπεράνω αὐτῶν. Κώνων εἶπεν· Δός ἐν τῷ μέσῳ τὸ βισσονιστήρια, καὶ τότε γνώσῃ δύναμιν Χριστοῦ. Δομετικής Κόμης εἶπεν· Διὰ πυρὸς ὑμᾶς σύστισκω. Κώνων εἶπεν· Ο βούλει ποίει. Δομετικής Κόμης εἶπεν· Ἐκκαύσαντες ἐσχάρας, ὥλαιον κατὰ μέρος εἰς τοὺς ἀνθρακας ἐπέξεοντες, ἐπιρρίψατε αὐτοὺς ἐπάνω τῆς ἐσχάρας. Κώνων εἶπεν. Καὶ πρὸ τούτου σε τέξιν, ὅτι εἰ τινὲς ἐπιχθῆναι τιμωρίας ἔχεις, ἐπάγαγε. Δομετικής εἶπεν· Στρέψαντες αὐτοὺς κατὰ τὰς γαστρὰς ἐκκαύσατε. Κώνων εἶπεν· Ηέποισο ὅτι οὐκ αἰσθανόμεθά σου τὴς πυρᾶς. Δομετικής Κόμης εἶπεν· Ἐκκαύσαντες τηγανού, καὶ ἐμβάλλοντες ἔλαιον εἰς αὐτό, ἐπιρρίψατε αὐτοὺς εἰς τὸ τηγανού, ὅπως καὶ νῦν ἀψυται αὐτοὺς τὸ πῦρ. Κώνων εἶπεν· Τί ἔστι τοῦτο; καταποίησοντι σου οἱ ὑπαρέται, καὶ οὐκ ἐθέμηναν καλῶς τὸ τηγανού. Δομετικής εἶπεν· Ἄρνετες αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ τηγανού, κρεμάσατε αὐτοὺς κατὰ σφράγην, καὶ ὑποκαπνίσατε αὐτοὺς δρυμυτάτως, ὅπως ἀποπνιγθῶν Κώνων εἶπεν· Τὸ πῦρ σου οὐκ ἔψατο ὑμῶν· καὶ τοῦ καπνοῦ σου οὐ φρουνέομεν.

Δομετικής εἶπεν· Ξυλίνῳ πρίονι τὰς γείρας αἰτῶν περιέλετε. Κώνων εἶπεν· Οὐκ αἰσχύνῃ ὅτι οὗτοι ἄχριοι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ πάσαν τὴν ὑπερράφαιαν ὑμῶν ἔθλασκαν, καὶ τὴν παγοπλίαν ὑμῶν κατέλυσαν. Καὶ ταῦτα εἰπόντος τοῦ ἄγιου Μάρτυρος Κώνωνος, φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐγένετο λέγοντα αὐτοῖς· Ἀπέλθετε οἱ γενναῖοι αθητοί τοῦ Χριστοῦ, ὡς ὁ βίος ἄγνος, καὶ ὁ τρόπος τέλετος, καὶ ἡ ζωὴ ἐν οὐρανοῖς· στεφανοφοροῦντες πομπεύετε, ἐνδεκυμενοι τὸν νίκον κατὰ τοῦ σατανᾶ. Καὶ ταῦτα τὰς φωνὰς ἐνεγκέχοντες, οἱ ἄγιοι Μάρτυρες ὀντείναντες τὰ ὄρμα αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν, προσῆνέκαντο ἐπὶ ικανόν· καὶ ποιῶντες τὴν ἐν Κυρίῳ σφραγίδαν, ἀπέδυσαν τὰς ψυχὰς ἐπὶ τοῦ βίκαρος. Καὶ ἐπὶ τοῦ ψέδου σιέστη, ὁ Ἀργυρὸς ἀπὸ τοῦ θρίουν· καὶ ἐλθόντες οἱ ἀδελφοί ἐλασσον τὰ σώματα τῶν ἄγιων Μάρτυρων, ὑπὲρ γραυσίου καὶ λίθου τίμιου τετιμημένα, καὶ ἔθαψαν αὐτὰ αἰνούντες τὸν Θεόν, ὃ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰώνας· τῶν κτίσμων. Ἀργύριοι, facientes, in Domino tradiderunt spiritum ante tribunal.

C de throno: et venientes Fratres sustulerunt corpora sanctorum Martyrum, super aurum et lapidem pretiosum multum: et sepelierunt ea, laudantes Dominum. Sanctus Conon cum filio suo in Iconio Isauriae provinciae, sub Domitiano Comite: Commemoratio celebratur vigesima die mensis Maji, regnante Domino Iesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Passim Myconium Hesaurie, vel etiam Herausiae habent MSS. nostra: sed evidens sphalma correxi: non item in Græco mutari Εὔκονιον in Ικόνιον. Licet enim ali omnes sic scribant: notat tamen Stephanus de urbibus, antiquam ibi fabulam circumferri de luteis imaginibus, ad generis humani restauracionem ibidem post diluvium formatis, unde urbi nomen adhæserit; quod proinde, inquit idem Stephanus, debebat per dyphthongum scribi, διὰ τὰς εἰκόνας εκεῖ διαγραφῆσι.

b MS. Bodecense longiori paraphrasi, Misit aparitores suos, ut comprehendenderent aliquos Christianos, quos sibi oblatos crudeli vexatione torqueri juberet: a quibus videlicet ministris suis oblatus est ei post aliquot dies... Conon.... confabularis Angelorum.

c Idem MS. melius, ea mortua recessit: Græce enim ad verbum est, Cum habuisset uxorem, viduus factus recessit, scilicet ab urbe... et privatum seu solus, habitavit.

venire jube eum ante conspectum tuum. Domitianus Comes dixit: Praesentetur et filius ejus. Officium dixit: Praest luminibus tuis. Domitianus Comes dixit: Quot annorum est filius tunc? S. Conon dixit: Duodecim p, et expertus in lectionibus, et mundo renuntians, digne fuit sortem accipere Martyrum: sed rogamus ne compendiōse nos ad sententiam perducens, finem velis dare: sed citius nos per singula tormenta transire fac et plagas, ut ego dignus sim ingredi regnum cœlorum.

S Domitianus Comes dixit: Quid ergo? Vultis credere diis et sacrificare eis? an non? Mibi enim jussum est ab Imperatore, qui non consentiunt immolare diis, sententias in eos diversas pronuntiare. S. Conon dixit: q Stulte et omnium hominum implissime, non tibi dixi, fac quod vis? Domitianus Comes dixit Ministris, Incendite ferros r, et ponite super eos. S. Conon dixit: Veniant s ad me diu sententiae tuae, et tunc videbis virtutem Christi. Domitianus dixit, Per ignem vos extricabo. S. Conon dixit: Quod vis fac. Domitianus dixit: Craticulam incendite, et mittite oleum per angulos ejus, et carbones succendite, et jactate eos super craticulam. S. Conon dixit: Pridem tibi dixi, Si qua sunt tormenta, ostende. Domitianus dixit: Revolvite eos supra ventrem suum, ut ardeant. S. Conon dixit: Credis, quia non cogitamus de igne tuo? Domitianus dixit: Succendite frixorium, et mittite eos ibidem, forte vel nunc continget eos ignis. S. Conon dixit: Quid est istud? Illudunt ministri; non calefecerunt frixorium bene. Domitianus Comes dixit: Tollite eos de t tygano, et suspendite eos u singillatim, et supponite illis ignem validum, ut statim animam tradant. S. Conon dixit: Ignis tuus nos non tetigit: nam de tuo x incendio nos gaudeamus.

6 Domitianus dixit: Malleum ligneum afferte, et manus eorum conterite y. S. Conon dixit: Non erubescis, quod duo servi Dei, omnem superbiam tuam confregerunt, et victoram diaboli vētaverunt? Et hæc dicente S. Conone, vox venit de cœlo dicens: Ite forties Athletæ Christi, quibus seculum castum, et cursus fortior, et vita in hominibus bona fuit, et coronati rosis, et ex pugna honorati, nunc in cœlis vos habitare ostendite victo diabolo. Et istam vocem audientes sancti Dei Martyres, suspicentes oculis in cœlum, diutissime orationem spiritum in oratione redunt.

nec persuasus
diis immolare,

q
r
varie per ig-
nem torque-
tur:
s

E

u
x

y
F

z

d Totum sequ. § in MS. Bodecensi, hinc exemplum, et ad finem sic relatum, inventio: Legitur de hoc beato viro laudabile quoddam et memoria dignum miraculum, quod per eum Dominus ostendit, cum in solitudine, sicut prædictimus, habitat. Erat etc. Atque hoc unum ex duobus punctis est, quod uti ex Actis Proconsularibus haberri non potuit, ita per vulgi traditionem acceptum minoris est fidei, præservim quoad circumstantias aliquas. Similiter non magni faciōtēm, quæ Martyribus in fine sui agonis infra dicitur de cœlo lupsa: quia id in primæ notæ Actis insolens, in aliis autem levioris notæ tom frequens est, ut fides haberri prudenter nequeat.

e Lycaoniam quam longa est percurrit, et Iconium alluit flavius; qui tandem una cum pluribus aliis minoribus rivis, in Ascanio lacu se perdit: ex quo deinde lacu, per subterraneos meatus, videtur Maæander procedere.

A f Monasterium in Vitis Patrum s^epe sumitur pro cella eremita, unum aut duos dumtaxat capiente : idque secundum proprium vocis etymon : quod usus posterior deflexit ad c^anobia plurium significanda.

B g Græca multo clarins et alio prorsus sensu sic redentur : Regrediens porro Sanctus in cellam suam, cum non jussisset aquas progredi, retrorsum abeuntes illæ, impleverunt vicinos : quod B. Conon, recognitans, et sciens quod factum erat, venit iterum ad fluvium, jubens ipsum procedere, solito scilicet cursu et alveo ; contra quam interpretes intellexerunt, rati vicorum illorum commodum fuisse, quod erat damnum, nisi permisus naturali suo fluxuirinus fuisse. Si aliter alius Græcus contextus olim habuit, tunc censuerim a natura fluvii, eo locu quem dixi absorpti, occasionem tribuendi miraculo, id quod erat a natura : et sic prioribus consentiens MS. Bodecense dicit, quod Sanctus fluvio præcipit, ut arrepti cursus itinera de reliquo semper observaret; ut videlicet, quod hactenus ipsi superabundaverat, divisum in partes, aliarum etiam regionum utilitatibus deserviret.... unde et usque hodie habitatores regionis illius, prædicantes beneficia tam memorabilis viri, glorificant in factis ejus largitorem et auctorem meritorum ipsius D. N. J. C. etc.

h Idem MS. sed et terræ, quæ se ad imperium ejus meabilem præbuit : Græcum, sed omni etiam creaturæ.

i Græce est : Hi imperant, velut Duces militibus suis, non solum iis quæ in terris sunt, sed etiam quæ in cœlis.

k Græce, Hunc videns : et melius : quia sic apparet, antiquo textui insertum postea miraculum illud fuisse Idem cum agnosceret paraphrastes Bodecensis, maluit illud eo movere loco, ubi importune interrumpebat cœptum sermonem, et referre ad calcem.

l Græca rectius, Venerabilis canities atque senectus tua in tui venerationem me adducit. Igitur viides etc.

m Immo et mundum universum, ut est in Græco; secundum seculum scilicet, sicut est in MS. Ultrajectino.

C n Ηλαππάς, non Monachum significat, sed Papam idest, Episcopum vel Sacerdotem, quod magis quadrat alteri parti interrogationis : et hoc videns Bodecensis paraphrastes atque emendare volens, scripsit, Monachus es, an laicus? et deinde respondet, Vocor qui dem laicus, sed professione sum solitarius. Idem omisit priores omnes responsiones, et interrogaciones.

o Ἀντίσεις diligentia, MS. Bodec. Volo evidentius cognoscere vitam tuam.

p Græce, Cum esset annorum duodecim factus est Lector; et seculari vitae renuntians, dignus fuit soritem Diaconi accipere.

q MS. Bodec. sic extendit responsonem : Sive Imperator tuus jusserit, sive voluntatis propriae malevolentia suggesserit, excogita quotquot pœnarum genera possis, et excrucia nos quantum volueris; certissime sciens, quod nec minis, nec blanditiis tuis provocati poterimus negare nomen Domini Dei nostri.

r Idem MS. et Ultraject. laminas ferreas. Fortasse propria Isaurorum lingua, laminæ ferreae dicuntur τάμιοι, aliis Græcis ignota voce.

s Græce, Profer in medium instrumenta tortoria.

t Etiam in MS. Græco, τερτύγανον, semel tantum scriptum erat Τίγανον, quod usitatum alias est, et Sartaginem significat, prout habetur in Bodec.

u Græce οὐατὰ σφυρῶν, per malleolos pedum ; οὐαὶ πονητικάτε, et fumum subtus excitate.

x Ibid. Et fumum tuum non curamus.

y Græce est, Serra lingua manus eorum amputata, et sic habent Acta recentiora, MS. Bodecense antiquis Actis inhærens, addit : Quod cum a ministris crudeliter fuisse implatum.

z Hactenus Græca, nec plus habet MS. Bodecense aut Ultrajectinum : videtur autem pro Vigesima, legendum, Vigesima nona.

ACTA RECENTIORA

Ex MS. Neapolitano et Officio Acerrano.

T emporibus a Aurelianii Præfecti erat quidam vir, nomine Conus, magnus ac timens Deum in civitate Iconii, habens conjugem fidelem in Domino : qui in tantum supernæ patriæ erant accensi desideriis, ut cœlestem magis quam terrenæ dignitatis gloriam appeterent : Et quotidie in orationibus suis postulabant Deum, ut daret eis filium, quorum pia vota exaudiens omnipotens Deus, donavit eis filium, et posuerunt ei nomen, Conus. Mater, ipsa die qua peperit, migravit ad Dominum. Beatus vero Conus in vigiliis, et orationibus die noctuque insistebat b : et cum factus esset filius annorum septem, omnia quæ habere potuit pauperibus erogavit, et ad monasterium cum unico filio suo perrexit, tantamque illi Deus gratiam contulit, ut cœcos illuminaret, leprosos mundaret, dæmonibus imperaret, varios languores ad pristinam sanitatem perduceret.

2 Erat autem eadem in civitate Iconio quoddam flumen, quod liemali tempore d, proprio relichto alveo, magnam civibus inferehat incommoditatem. Illo itaque tempore, cum ex more fluvius crevisset nimium ; illuc cucurrit omnis populus ad virum Dei, eique pedibus prævolutus cum lacrymis dicebat : Succurre nobis, serve Dei, quod fluvius crevit, et demerget nos et omnia nostra : et populus noster ex alia parte est, et huc transmeare non potest. Tunc Beatissimus Conus dixit ad illos ; Ego peccator et indignus sum, et talia agere non possum. Omnis autem populus clamare cœpit, Sancte Cone, serve Dei, adjuva nos. Beatus vero Conus surgens perrexit ad ripam fluminis, et elevatis oculis in cœlum dixit : Domine Jesu Christe, sicut exaudisti Moysen famulum tuum in mari rubro, et transvexit filios Israel per desertum ; ita Domine exaudi me, non pro meis meritis, sed propter populum istum, ut videant et glorificant nomen tuum benedictum in secula seculorum. Cumque omnis populus dixisset, Amen ; statim fluvius divisus est in duas partes, et subito aqua retro concisa est. Tunc tam omnis populus, quam etiam animalia quæ in altera parte erant, ad propria sunt reversi. Omnes viri et mulieres una voce clamaverunt, collaudantes Deum, qui salvat omnes sperantes in se. Fluvius autem ille non est reversus per alveum suum unde venerat, sed eimplevit montes et colles, ita ut neque homines transitum inde habere possent. Tunc universi populi, currentes ad virum Dei, narraverunt ei omnia. Ille vero perrexit ad ripam fluminis, faciensque signum sanctæ Crucis super eam dixit : Impelle jussionem Dei omnipotentis, et perge in alveum tuum. Statim, sicut servus qui adimplevit jussionem Domini sui, ita fluvius ille adimplevit jussionem sanctissimi viri, juxta illud quod Dominus ait : Si habueritis fidem sicut granum sinapis, et dicetis monti huic, Transfer, et transferetur.

3 Inter haec sanctissimus Conus multa templum idolorum destruebat, et multos incredulos ad fidem Christi convertebat, non solum in civitate Iconio, sed in aliis provinciis : faciebatque in Christi nomine signa mirabilia. Factum est autem, dum fama sanctissimi

D

S. Conus mortua uxore,

b cum filio septenni secedit:

c

d

precibus flumen in 2 partes dividit:

F

e Signo Crucis deinde eum ad alveum suum reducit:

Mat. 17 19.

idola destruens multos convertit:

A sanctissimi viri perveniret ad annes cuiusdam Domitiani, venit ille iniquissimus in civitatem Romam : tantusque pavor et hebetudo mentis facta est in civitate illa, ut nullus auderet se palam Christianum confiteri: adeo ut plurimi eligerent in montibus vitam cum bestiis ducere, quam Christianam fidem suppicio verendo negare.

*Domitiano
Præsidio sistitur:*

a quo interrogatus,

Christum contetur et ejus miracula:

in qua Ade se perseveratrum contensans,

Joan. 14, 6

tariis tormentis affligitur:

petit adductum,

4 Tandem diaboli instinctu Domitianus jussit ad se venire B. Conum : cui dixit : Gaudeas, Nobilissime Abbas. Ad quem S. Conus respondit, Gaudeo plane. Domitianus dixit : Quod audivi de te, modo cognosco in veritate : quia corpus tuum lucidum est, et oculi tui sicut stellæ radiantes sunt sene-ctusque tua non meretur ullam detractionem. Interea modeste illum communere cœpit, dicens : Relatum est nostræ excellentia, te felle pestiferæ Christianitatis non mediocriter esse refertum; ut non solummodo tibi tua non sufficient, sed etiam plorosque impedire non verearis : quibus auditis, fidem penitus non dedimus, pro eo scilicet quod te nobiliter oratum, et nostræ militiae levite militare scimus. Ad hæc B. Conus ait : Scriptum est, quod utilibus monitis sensum accommodare debemus, et non iniuribus. Cur exhorruisti Christum Dominum nostrum,

B tentum et damnatum, mortuum et sepultum ? Quare prius non admiraris illum de virginie natum, virginie pariente, virginie permanente ; nativitatem ejus Angelli nuntiaverunt, gaudentes et canentes, Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis ? Quare non vereris illius virtutem, qui le quinque panibus et duobus piscibus satiavit quinque millia hominum ? Quis utique hoc fecit ut ille, qui cæco nato lumen reddidit, et quattriduano Lazaro vitam donavit ? ad ultimum sua voluntate passus est pro salute mundi. Ad ejus mortem petræ scissæ sunt, monumenta aperta sunt, et multa corpora Sanctorum surrexerunt.

5 Ad hæc Domitianus ait. Si assertio tua veritatis munimine firma esset, totius mundi religio Christum crederet, et potestas Jovis ad nihilum redacta foret. B. Conus respondit : Favente Domino nostro Jesu Christo, qui veritatem me dicere jussit, quia in ea perseverabo usque ad illum finem, qui Christi lege finitur. Ipse enim dignatus est dicere : Ego sum via, veritas et vita, qui credit in me etiam si mortuus fuerit vivet; et omnis qui vivit, et credit in me, non morietur in æternum. Unde per multas tribulationes oportet nos introire, in regnum Dei :

C filii autem hujus mundi ejicientur foras, et ibunt in tenebras exteriores, ubi erit fletus et stridor dentium. Tunc Domitianus, ira repletus, jussit ipsum verberari, et variis tormentis alligi. S. Conus dixit : Ego tormenta tua non timeo : fac citius quod facatur es : deprecor autem te ut pejora mihi tormenta inferas. Domitianus dixit : Optabam utili consilio te nostris parere præceptis, quo nobiscum nostris gaudiis perfrui merereris. B. Conus respondit : Ego vivere volo in anima, et non in carne. Tu vero, scelerate, cruciandus es, cum patre tuo diabolo in inferno, ubi tormenta tua nullo fine conciduntur.

6 Domitianus dixit : Habes filium ? S. Conus dixit : Habeo : unde deprecor te ut mittas ad monasterium, et facias illum tibi præsentari ; ut, sicut fuimus socii in hac vita, sic sociemur in illa beatitudine. Domitianus dixit : Quare non dimittis, ut puer adoret deos nostros, et fruatur nobiscum gaudiis hujus vitæ ? B. Conus respondit : Ubi arbor stat, et ramus ejus cum ea. Tantum deprecor te, ut mittas ad eum, et recipiamus in unum martyrii coronam. Tunc festinanter fecit eum venire, et ante præsentiam ejus adduci. Cui ait Domitiaque : Quod nomen est filii tui ? Ille ait : Sicut et mihi. Domitia-

nus dixit : Quot sunt anni vitæ illius : B. Conus D respondit : Duodecim annorum erat, quando eum ad litterarum studia tradidi imbuendum : nunc decem et septem sunt anni ætatis ejus impleti, quibus Diaconis gradu sublimatus, in numero Sanctorum deputatus est. Perinde oro te ut unum pariter martyrum sumamus, ut pariter a Jesu Christo coronemur. Domitianus dixit : Non es datus delectatori, sed perditori : non gaudio, sed moerori. Quapropter jam tibi non expedit persuasio dulcis verborum, sed supplicia, et verbera, et tenebrae carceris, nisi adoraveritis deos nostros. B. Conus respondit : Impie, scelerate, sacrilege, crudelis, et dire tyranne : nonne prius diximus tibi, quia Christiani sumus, et idola vestra non adoramus ? Fac tantum, quod facturus es.

7 Ad hæc Domitianus jussit venire lectum ferreum, et Sanctos Dei nudos expoliari, et super ipsum imponi. Carnifex vero urgentes ministrabant carbones supra lectum ferreum, et comprimebant eos g ferreis. Sancti Martyres dixerunt : Discessi miser, quod carbones tui non dolorem, sed refrigerium nobis præstant. Cumque hoc a Sanctis audisset Domitianus, dixit ad carnifices : Tollite eus de craticula, et mittite eos in cacabum æreum bullientem, et mittite plumbum, resinam, stuppam, picem, et sulphur. Qui cum fuisset accensus acerrime, beatos Martyres imponi præcepit, et dixit : Videamus si Deus illorum potest eripere eos de flammæ ignis. Sancti vero Martyres, dum exurerentur, oculos ad cœlum elevantes, oraverunt ad Dominum, et dixerunt : Creator omnium Domine, exaudi nos ad te clamantes, et mitte nobis Angelum tuum sanctum, qui extinguat incendia sæva, sicut olim tribus pueris in camino ignis ardantis ; ut cognoscant omnes, quia tu es filius Dei vivi, qui in hunc mundum venuisti. Protinus misit Dominus Angelum suum, qui flaminivoma instrumenta cœlesti rore extinguebat, dixit ad sanctos : Pax vobis, milites optimi, agonistæ fideles : nolite timere, nolite pavere : nam Christus adest, qui vos victores faciet, et ad gaudia æterna perducet eum gratia.

8 Tunc Domitianus dixit : Tollite eos de cacabo æreo, et suspendite in eculeo : aliis enim pœnis interficiam eos. Sancti Martyres : O mors iniquorum hominum ! quid est hoc quod iterum replicate conaris, quasi nullam tibi rationem superius posuissemus ? Jam semel et bis, terque, quaterque professi sumus, non creaturæ, sed Creatori Deo nos suppliciter flectere colla. Quod semel juravimus sacramentis divinis, illud non est violandum, neque præmiis, neque minis. Quæ est credulitas tua ? Nonne qui fidem sni Regis abnegat et occultat, projiciendus est de militia cum anathemate ? Non est insudandum in talibus rebus. Dominus autem nobis adjutor est : quid ergo faciat nobis homo, non est verendum. Maledicti equidem dii vestri et omnes qui confidunt in eis. Hoc auditio, Tyrannus infrenuit, et ait : Dura sentiat, qui corda ferrea gestat : per ignem transeat, qui non vult molliri. Tunc præcepit fumum acerrimum fieri, et sanctos Martyres desuper in eculeo pendere. Sancti vero Martyres, irridentes pœnas atque tormenta, dicebant : O stulti et increduli ! non timeamus vos nec tormenta vestra ; ignis enim vester et fumus nos non potuerunt superare : nos quippe servi Christi, gloriantes et gaudentes sumus, pro omnibus tormentorum generibus, quæ nobis intulisti.

9 Tunc Domitianus, ira repletus, præcepit ut cum serra truncarent corpora eorum. Sancti vero Martyres petierunt a carnificibus inducias orandi, et orantes ad Dominum dixerunt : Domine Deus Omnipotens, cœli terraque Creator, Jesu Christe,

*EX MSS.
Septemdecim
annorum Dia-
conum :*

*ambo impo-
nuntur lecto
ignito :*

g

*E
dein cacabo
bullenti.*

*sed Angelo
protegente il-
last :*

*jubentur, in
equuleo su-
spendi :*

F

*fumo acerri-
me torquen-
tur;*

*serra disse-
candi*

EX MSS.

se Christianum fatetur:

verberatus non sentit dolorem:

gaudet exsus nervis

et plumbatis:

a

carceri inclusus,

A vir prudentissimus certe atque elegans; et ductus, a militibus ad Hermogenem Praesidem, administrantem Romae, et dixerunt ei: Hunc invenimus suadentem multis, et docentem, vanam esse religionem nostrorum deorum quam colimus, et nomina ipsorum superflua et caduca, et praedicat sectam ne-socio quam Christianam. Tunc Praeses dixit ei: Cujus esse videris, ant enjus generis es, edicito mihi. Respondit vir Dei: Civis quidem sum Romanus, et nobili genere natus: si vero carnale requiris nomine meum, Restitutus dico; si autem secundum fidem meam, Christianus sum. Hermogenes Praefectus dixit: Non audisti iussum Dominorum nostrorum Principum? Respondit B. Restitutus. Quid tibi precepereunt? Praeses dixit: Ut quicumque non sacrificaverit diis omnipotentibus, diversis ac variis suppliciis puniatur. B. Restitutus respondit: Ego cognovi precepta Imperatoris mei Domini Jesu Christi; hunc vero qui negaverit, et cervices suas vanissimis lapidibus inclinaverit, aeternis suppliciis interibit. Praeses dixit: Cessent verba haec, et accede; sacrificia diis, reverentissimis et conservatoribus Reipublice, et eris amicus Principum nostrorum: sin autem, multis tormentis cruciaberis. Respondit B. Restitutus: Ego jam paratus sum, ut me ipsum sacrificium Domino offeram.

B 2 Tum indignatus Praeses, jussit, ut cum lapidibus frangerentur ejus maxillæ, dicens: Alia pro aliis respondere noli. Cumque milites dii cæderent eum fortiter, dicit Praesidi B. Restitutus: Ab his qui me cædunt, qui sunt milites tui, nullum dolorem sentio in membris meis. Praeses dixit: Cujus dignitatis esse videris? Respondit B. Restitutus: Pro amore et timore Domini mei Jesu Christi contempsi militiam tuam intra palatium: et nunc Regi cœlesti militare studeo militiam sempiternam. Praeses dixit: Doleo super gratissimam juventutem tuam: accede et sacrificia invictissimis diis, ut cum grandi remuneracione accipias militiam tuam, simul etiam illustrissimam dignitatem consequaris. Respondit B. Restitutus: Ego militiam non perdididi: nam dignitas terrena a terris tollitur, dignitas vero cœlestis perpetua aeternitate subsistit. Tunc Praeses iratus jussit eum expoliari, et nervis eritis latera ejus et totum corpus lacerari fecit. Cumque expoliassent eum cædentes nimium, erat B. Restitutus hilarius; ac gaudens, quasi nihil pateretur, orabat dicens. Non timeo mala, quoniam tu tecum es Domine. Et dixit Praesidi: Infelicissime et inimice Dei, ecce quanta præstat Dominus diligentibus se: ubi sunt minæ tuæ, et tormenta horribilia? Recede a secta tua nequissima, et incipe colere Deum Dominum nostrum, qui cultores suos ita liberat: derelinque deos vanissimos, qui sunt ligna, ferrum, plumbum, et lapides sculpti, qui nec sibi aliquod solatium, nec cultoribus suis possunt exhibere. Praeses vero repletus furia, jussit eum plumbatis eadi. Cumque diu cæderent eum, et nihil sentiret, jussit eum levari, postea vero ei erecto dixit: Misericordia, ut quid vis vitam tuam cum a biotanatis perdere. Respondit B. Restitutus: Jam tu et Principes tui, et omnes colentes simulaehra surda et muta, inter biotanatos deputati estis, quia cæci corde et oculis nun cognoscitis Dominum omnium creatorum.

C 3 Tum Praeses jussit eum recipi in carcerem, et ferro validissimo fecit totum corpus ejus constringi, et jussit ut nullus ingredieretur ad eum. Cumque milites duxissent eum in carcerem; fecerunt sicut præcepit eis Praeses; et eatenac vinxerunt totum corpus ejus. Erant ibi in ipso carcere inclusæ personæ numero plures, quæ videntes B. Restitutum, rogabant eum, dicentes: Rogamus te, vir Dei, ora

D pro nobis Dominum tuum, ut per te aliqua bona mereamur: qui pro tanto tempore hic fame deficimus, et putrefacta est caro nostra a plagis et pondere ferri, et non est qui subveniat nobis. Audiens haec B. Restitutus, ingemuit cum lacrymis, et dixit ad Dominum: Domine Jesu Christe, fili Dei vivi et oratione fusa, veri, qui per B. Mariæ Virginis uterum ad terram descendere. et nos visitare dignatus es: qui dixisti, Petite et dabitur vobis; exaudi me in hac hora invocante nomen sanctum tuum, ut appareat virtus nominis tui, ut cognoscant omnes, quia tu es vere filius Dei vivi et veri, pro quo patior haec omnia. Disrumpo, Domine, et solve haec omnia vincula, quibus colligati sunt. Cumque complesset orationem suam, subito terræ motus fuit in carcere, et lux ingens emicuit, et odor suavissimus nimis inspiravit, et dirupta sunt omnia vincula et comminuta, et ostium carceris patetatum est. Tunc illæ personæ omnes, videntes quia dissoluta et comminuta sunt omnia vincula eorum, venerunt eum lacrymis, et prægadio prostraverunt se ad pedes B. Restituti, gratias agentes Deo. Quibus ipse dixit: Ecce quanta præstat Dominus his qui diligunt eum mente et corde puro: ecce enim in servis suis consolabitur. Vadat unusquisque quo voluerit, aut si quis voluerit animam suam salvare, meeum hic remaneat, quia visitavit nos Dominus sedentes in tenebris et umbra mortis. Exeuntes vero, omnes simul e carcere abiernunt, unusquisque in fugam tota nocte: et qui infirmi esse videbantur, ipsi sanissimis eursibus antecedebant, magnificantes Dominum. Mane facto levantes se custodes, nescientes quid esset factum, invenerunt carcerem totum apertum, in carcere nullum alium, nisi B. Restitutum prostratum in oratione. Currentes vero carcerarii ad domum Praesidis, nuntiaverunt ei, dicentes: Non solum carceres aperuit Restitutus, verum etiam et vincula omnia dissolvit, et comminuta sunt; et nescimus quo abierunt personæ, quæ cum eo fuerunt.

E 4 Praeses vero conturbatus jussit eum sibi presentari. Cumque adduxissent illum in medium, dixit Praeses: Quousque prævalent maleficia tua, et nomina deorum nostrorum blasphemas, ut nihil patiaris? ita ut penas omnes pro nihilo computaveris, et vincula omnium dissolveris, et homicidas ac sacerdos, pro suis sceleribus custodiæ manipulos, in foggam abire feceris. Die mihi, si quis tibi talia F præcepit. B. Restitutus dixit. Noli maleficiis adscribere ea quæ Dominus, ad laudem et gloriam nominis sui, suo servo præstare dignatur. Tunc Praeses dixit ad eum: Jam accede et sacrificia diis, ut evadere possis tormenta gravissima; quæ fortiter te laniabunt. S. Restitutus respondit: Qualibus diis me sacrificare compellis? His forte qui ab hominibus ferro delati sunt, et sine sensu esse noscuntur, et qui etiam ab igne aeterno simul cum coelentibus eos devorantur, atque devorabuntur. Conturbatus Praeses dixit: Injarias deorum, sicut meam, jam amplius sufferre non possum. Et ait militibus: Dueite eum in Capitolium ad fanum Jovis, ut sacrificet: si vero sacrificare contempserit, iubemus eum capitalem subire sententiam. Milites itaque aacceptantes, duxerunt eum ad fanum Jovis aeternalis, ut ibi sacrificia offerret. Ubi videns B. Restitutus simulacra sine intellectu et sine sensu, dicit militibus. Interrogate deos istos miseros, ut loquantur, et dieant mihi quid faciant. Haec et alia subjungens in deos gentium, b ecebat eum milites ad sacrificandum: et nolens assentiri illis, ligaverunt ei manus a tergo, et decollaverunt extra Capitolium: et extrabentes jactaverunt eum juxta arcum c Triumphi, ad Palam, ut a canibus consumeretur.

Luc. 11, 9

vincula captivorum solvit,

E cosque dimittit:

a Praeside obligatus,

irridet idola,

b decollatur.

c

*Corpus a
Justa ma-
trona se-
pultum,*

A 5 Justa vero quædam matrona, religiosa femina, venit noctu cum aliquibus viris Ecclesiasticis et paucis Christianis, propter impietatem Paganorum: et cum famulis suis collegit corpus B. Restituti; et abiit in domum suam juxta Metam-sudantem, et illic cum aromatibus sanctum corpus ejus condidit, involvitque in syndone Biblea, et imposuit ipsum noctu in d pavone suo, ut perduceret in prædio suo via Numentana. Et dum pergeret, misit ad Episcopum in eadem via constitutum, nomine Stephanum: ut cum Presbyteris, et Diaconibus, et aliis Clericis, una cum servis Dei et sacris Virginibus, convenirent simul cum fidelibus Christianis, ut in foro expectarent eos. Mense vero adhuc diluculo advenerunt cum sancto corpore, et cum hymnis et laudibus perduxerunt sanctum corpus in millario decimo sexto, in praedium prefatae matronæ Justæ venerabilis feminæ, in crypta in inferioribus: illicque dignissimæ sepolturæ funerali sub die f Sexto Kalendas Junias, et fecerunt illic planetum per septem dies. Sumptus vero necessarios supra memorata Justa de suo proprio procuravit et ministravit. Eodem quoque tempore multi, qui tenebantur a dæmonibus variis infirmitatibus, per vicina loca in civitate g Numentana, quotidie venientes ad tumulum B. Restituti Martyris, sani revertebantur ad sua, cum gaudio magno laudantes et benedicentes Dominum, qui vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

E 6 h Requievit autem ibi B. Restitutus usque ad tempora Adriani Papæ, sive factum est, ut ipse beatus Martyr se revelaret. Tunc viri illi quibus hoc intimatum est, levaverunt eum exinde, et sepelierunt juxta Ecclesiam S. Andreae in Aurisanrio: Ubi præstantor beneficia Domini nostri Jesu Christi, usque in hodiernum diem.

ANNOTATA.

D
EX MSS.

a Græcis βιοθανάτος ^{dicuntur}, qui violenta morte perit. βίος rito, θάνατος mors, ut vox hiuc composita videntur indicare eos, qui solum ad tormenta, id est, ad mortem longam sustinendam vivunt.

b Hinc incipit pars Actorum, ab Aringho edita.

c Arcus Septimi Severi hodieque superstes, ad Capitolini montis clivum transcundus, et hinc porro per campum Vaccinum pergentibus, per Arcum Titi itur ad ejus Amphitheatrum, prope quod est Meta sudans, mox infra nominanda, de qua Alexander Donatus lib. 3 Roman Veteris cap. 6 Metam sudantem, inquit, ante arcum Constantini et Amphitheatrum constituunt, fontem eorum, qui ludos frequentabant, extinguendæ siti percomiendum, eminenti Jovis simulacro, quam in nummis expressam habemus. Estat hodieque semiruta, absque simulacro et fonte, iuxta Colisseum vulgo dictum, uti eam Romanarum ruinarum icones representant.

d Aringhus, pagone. In glossis Isidori, Pavo, vulturum unius rotæ dicuntur: et sic corpora Martyrum in pavone posita leguntur in Actis SS. Marcelli, Sebastiani, et aliorum: ut videatur fuisse genus trahæ, unum autrorum rotam habentis, multieribus aptum, quia vehementium corpus non ita succutit, sicut bigæ vel currus.

e Apud Aringham additur: Subdiaconibus quoque et Acoluthis et Lectoribus.

f Ferrarius edidit quarto Kalendas Junii, quod ex inversis numeris contigisse dicitur.

g Nomentum ibidem, urbs olim Episcopalis, cuius forsitan Stephanus Episcopus adfuit cum suo Clero, in excipiendo sacro corpore.

h Hæc ex MS. Aringhi sunt adjuncta.

DE S. REVOCATO MARTYRE

GENUÆ IN LIGURIA HONORATO.

G. H.

Ex Proprio Ecclesiæ Genuensis.

C **I**n Kalendario Sanctorum, qui in particularibus Genuæ Ecclesiæ celebrantur, cum Officiis propriis Ecclesiæ Genuensis excuso, indicatur hoc xxix Maji celebrari festum S. Revocati Martyris, in Ecclesia monasterii S. Benigni: ibique haberi Reliquias ejus. Fuiimus nos anno MDCLXII in dicto monasterio, utque hæc tunc pauca de illo annotavimus: Corpus S. Revocati Martyris ibidem sub uno altarium requiescit, ejusqne festum agitur xxix Maji ritu duplice: de quo nihil ibidem scriptum reperitur. Si quid de eo aliquando extitit; id una cum ceteris ejusdem monasterii monumentis periit, sive in eis discordiis civilibus vel nuper pestilentia, ut no-

bis retulit dicti monasterii Reverendissimus Abbas Benedictus Carrega, cuius solicitudine quædam veteris archivi reliquiae servatae digestæque in ordinem sunt. Deditus hactenus quatuor prioribus meusibus variis Martyres Revocatos, Carthagine et in reliqua Africa, Catanæ in Sicilia, Smyrnæ in Asia, et alibi passos. Horum aliquem Genuam fuisse translatum, ut impossibile non est, ita sine fundamento affirmaretur. Magis etiam temerarium esset, ex die quo colitur Genuensis iste, conjecturum ducere ipsum esse Romanum Restitutum, mutato leviter nomine Revocatum: quare eam, ut inventio, sic relinquo, cum hujus diei Sanctis seorsim nominandum in præsenti opere.

DE SANCTO MAXIMO

EX ISTRIA VENETIAS TRANSLATO.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

De loco passionis ac sepulture, Actis depravatis, translationis tempore et memoria.

Civitas nova Istriæ, ad Quietum fluminis ostium, condita videtur frisse initio seculi ix. Nam quodam Caroli Magni diploma, notatum anno MCCCXII, nominat in istis partibus sex Episcopatus, unum videlicet Concordiensem, alium Utinensem, tertium illum qui apud civitatem novam Istriæ constitutus esse noscitur etc. quasi recentius constitutum indicans. Latent Episcoporum ejus loci nomina usque ad Joannem, qui anno DCCCLX, cum titulo Episcopi Emonensis, reperitur in consecratione Ecclesiarum Parentinæ. Eodem titulo usus illius successor, pariter dictos Joannes, obtinuit a Poppone Aquileiensi Patriarcha villum S. Laurentii in Daila, Civitati novae propinquam, prout eam hodieque ecclesia ista sub titulo Comitatus possidet, donationem confirmante Imperatore Conrado anno MXXIX. Post Joannem istum tertius apud Ughellum sufficitur Adam, cuius in æde Cathedrali, Sanctis Pelagio et Maximo dicata, memoria servat hujusmodi inscriptio, relata apud eundem Ughellum, ut posita supra prædictorum Sanctorum tumulum, Anno Dominiæ incarnationis MCLVI, vi Id. Octob. recondita sunt hæc Sanctorum corpora Pelagi et Maximi, tempore Adami Episcopi. Alius nullus titulus nominibus additur, neque verosimiliter plus de iis tunc sciebatur: Martyres tamen paulatim credi ruperunt, et quidem sic ut Maximus Episcopus, Pelagius Diaconus dictus fuerit. Hujus opinionis si non auctor; promotor certe primurus fuit Nicolaus Manzolas, in Descriptione Istriæ, cum Vitis Sanctorum provinciae illius edita Venetiis: de quibus vir eruditissimus multisque libris scriptis etiam a morte clarus, Joannes Ludovicus Schonlebins, sacræ Theologiarum Doctor et inferioris Carnioliae Archidiaconus Lubaci resilens, mihi ante hic scripsit, Vitas istas, ex vulgaribus opinionibus undecimque consarcinatas, sibique valde suspectas esse, ne vel ex toto confitæ sint plerique, vel plurimum saltem admixtum habeant fictionis.

C 2 Luculento exemplo id ostendimus die præcedenti, cum ageremus de S. Nicphoro, Petineensis civitatis in eudem Istria Patrono: nunc pene in prædictis duobus Sanctis simile quid se offert. Quæ tamen eis tribuntur Acta, apud Ferrarium in Catalogo Sanctorum Italæ legenda ad iv kalendas Junii et Septembri (quibus diebus sigillatim illi coluntur) vere sunt Acta Martyrum sive nominatorum, et eorumdem fortassis qui ab Adomo reconditi sunt: sed aliis locis nisusque diebus passorum, absque ullo sacri Ordinis titulo; quo eos fuisse præditos si credidissent Majores, non utique in sculpidis usurpandisque eorum nominibus Diaconum Episcopo præposuissent. Et Sancti quidem Pelagi Acta habemus pro xxviii Augusti, in quibus dicitur Emonæ natus, ac sub Numeriano passus esse Constantiæ, pro qua Emonam, ipsam substituit Ferrarius, quam creditit esse nunc Civitatem-novam. S. Maximi Acta, quæ ipse in compedium contrahit, jam dedimus die xxx Aprilis, secuti Florum et alios antiquiores Martyrologos: in quibus constanter is legitur, imperante Decio oblatus Optimo Consulari apud Asiam: econtrario autem a Ferrario idem Optimus dicitur Praeses Istriæ, cum impia Diocletiani et Maximiani edicta promul-

gata fuissent, et Emoniæ Episcopus S. Maximus appellatur, ac die magis diverso quam S. Pelagius colendus proponitur.

B 3 Ad diem quod attinet, posset hic sumptus videri a in tempore S. Maximo, Veronensi Episcopo et Confessore, de quo postea. Ab eodem sumi etiam Episcopi titulus potuit; idque eo prochivius, quod revera aliquis Maximus Episcopus Emonensis interfuerit Concilio Aquileiensi, tempore S. Damasi Papæ ad annum CCCLXXXI celebrato. His positis, restat dispiciendum, an quorum eadem fere sunt Acta, eisdem quoque credi possint personæ: ii scilicet quorum sacra ossa ad Civitatis novæ Patrociniū aliunde convecta, et insimul ab Adamo Episcopo fuerint collatæ; nunc autem perperam creduntur ibidem in suo gradu ministrasse ac possi fuisse. Aserit Manzolis, eique consequenter scriptures Itali suffragantur, Civitatem novam, ex veteris Emonæ ruinis, in vicino natam esse; et quoniam constat hanc Nauporto fluvio alsitam fuisse, hoc nomine insigniunt suum illum quem Quietum nunupunt. Toli in supposito non esset difficile captu, quomodo corpora, jam olim Emonæ condita, tandem in Civitatem novam translata sint. Quin etiam, licet Emoniam et Nauportum longius a Civitate-nova removeas, uti faciendum mox dicemus, dummodo intra vicinam Istriæ Pannouium insueas, facile intelliges quæ ratione contingere poterit prædicta Translatio. Ne autem obturbent Acta et Actis inhærentia Martyrologia antiqua, dum apud Asiam passum dicunt S. Maximus: succurrat in sua ad nos epistola Schonlebins, mouens præpositionem apud, non ad regionem aliquam, sed ad urbem significandam, in Actis Sanctorum Martyrologisque adhiberi. Quamvis autem Asia urbs, nulla Geographis nota sit; notam tamen ait esse Asisiam, in sua Carniola inveniendum; in qua etiam reperiri possit Constantia, martyrio S. Pelagi nobilitata.

E

ac loco pas-
sionis, qui
fuit Asisia,

F

ricina me-
tropoli Carni-
oliæ La-
baco,

C 4 Tenet siquidem idem Schonlebins, Emonam sive Emonam vel Emoniam, procul ab Istria et ab Adriatico, cui Nova civitas adiacet, mari, in sua Carniola sitam fuisse, apud Labacum flumen; quod Nauportum dixerint Argonautæ, condita istic urbe, ubi non valentes adversis fluviorum ductibus ultra provechi a Septentrione in Meridiem, coacti fuerant suum Argum humeris aut machinis per terram aliquomodi provehere, donec fluvium aliquem inventirent, qui contrario quam Nauportus cursu fluens, in mare Adriaticum ipsos devolveret, sic tandem in Græciam suam revehendos. Hanc ille opinionem suam tutatus est, edito perquam eruditio libro Salisburgi anno MDCLXXIV, sub titulo Emonæ vindicatæ, illud nomen Labaco Metropoli Carniolæ vetus asserens hac ratione, ut primo Capite, primam urbis Emonæ originem et nomenclaturam explicet, ut veteres qui ejus meminerunt scriptores alleget, ad ejus situm definiendum prævie explicatis limitibus Norici Pannouique et conterminarum regionum: Capite II ipsum esse hodierum Labacum ex antiquis Geographis, Historicis, Itinerariis, Inscriptiōnibus evidentia pene palpabili probet; nec minus evidenter per negativa argumenta ex iisdem Geographis, Historicis, Itinerariis Capite III confirmet, non posse eam appellationem convenire Civitati-novæ in Istria; denique Capite IV dissolvat oppositos sibi enjusdam Neoterici objectiones. Habeo etiam

quod veteras
Emonas
fuisse de-
monstratur.

Corpus anno
1136 cum
corpore S.
Pelagi re-
conditum.

Acta eadem
qui jam
edimus
30 Aprilis,

sed ab Istris
depravata

A illius de hoc argumento eruditam epistolam, ubi Clure-
rium allegat, asserentem in antiqua Geographica mappa,
vidisse se fluvium quo intersecabatur Istria, addito titulo
Quaetus (quem esse Quietum vix dubitareris) et juxta
eum notatur Praetorium, Silvo inscriptum, quod facile
potuit deformari ex Alvo Ptolomaei Istria civitatibus
adnumerato. Alvi ergo hujus rudera, non Emonae
contendit esse, quae iacentiuntur juxta Civitatem-no-
vam, sub Curulo magno conditam, cuius Episcopis num-
quam venerit in mentem sese nuncupare Episcopos
Æmonenses, ante seculum x; adeoque posterioris qua-
que temporis rideri illum, cuius in gradu uno Bapti-
sterii, aihxrentis Cathedrali Ecclesiae Civitatis-novæ,
huc sculpta memoria: Baptisterium digno marmore
Mauritius Episcopus Emon.

5 Jam quod Asiam attinet (unde scriptorum te-
meritas vel in trecentia, aut etiam usus vulgi contra-
ctius loquentis fecit Asiam) Ptolomaeus eam inter me-
diterraneus Liburnorum urbes locat: Liburnos autem
Illyridi idem Ptolomaeus attribuit, et Krain id est
Carniolam esse censem auctores apud Ortellum (est
Ptolomaeus tabulas aliter ordinaverit Bertius): qui
Ortelius etiam ex Nigro scribit, Asiam nunc solo

B sequatam esse, ibidemque multa antiquitatis monu-
menta extare, et locum Beribir dici. Schonlebus
vulgo Berbier nominari ait, prope flumen S. Viti, et
duorum dierum spatio distare Labaco, adeoque Tergesto
esse quam Labaco vicinus. Sed Labaco suo non ita ab-
salute vindicat nomen Æmonæ, quin liberum relinquat
hujus situm collocare intra illud fluminis spatium, quod
a superiori Labaco, nunc villa; usque ad inferius, nunc
Carnorum Metropolim (quod spatium vijinti circiter
Italicorum milliarium est) liberum relinquat veteri
Æmonæ constituendæ; unde facile fuit volenti ultro
fitem profiteri, sicut Maximus fecisse legitur, excurrere
Asiam, ubi tunc Præses erat; postea martyrizari, et
corpus referri Æmonam. Ceterum libenter Istriis con-
cedet Schonlebus, quod occasione barbaricorum in Pan-
nonias excursionum, quibus Æmona illa exparsa etiam
fuit, unum alterumve corpus ex iis quæ Æmonæ fuerant
ac nominatum S. Maximi, deportari in Civitatem no-
vam Istræ potuerit.

6 De Constantia, in qua S. Pelagius Martyrium
pertulit, non ita expressum habemus testimonium: sed
occurrit Schonlebus, arbitrande, post Ptolomæum et
antiquorum Itinerariorum conditores, huc nomen loco
factum a Constantio Imperatore, Constantini Magni
filio, qui mortuis fratribus solus rerum potitus, sapimus in
iis partibus morum traxit, hibernavit, militem legit; et
alicui istic olim magna urbi, a se instaurata ampli-
ficataque, nomen potuit posuisse. Allegat autem Schon-
lebus litteras Doctoris Falckensteinii, Purochi Gurek-
feldensis in Carniola inferiore; quibus testatur, oppidi
incolas ex traditione habere, urbem ibi olim amplum
stetisse nomine Constantiam; et amplitudinis antiqui-
tatisque argumentu præbent rudera, per integrum
milliare sparsa, de sub quibus magnum capiam numero-
rum æreorum, argenteorum atque aurorum, etiam im-
periale superantium, idem Doctor eruit, lapides etiam
ingentes cum inscriptionibus, quarum exempla ipsi
Schonlebo misit. Situs autem idem est, quem Ptolo-
mæus Neoduno, Itinerarium Antonini Novioduno vi-
denter olscribere; cui nomen Constantia tum facile
potuit successisse, in hac provincia, quam alii in Gallia,
et alteri in Germania ad Rhenum urbi idem nomen est
ab eodem Imperatore inditum: unde factum est, ut
etiam idem ambæ S. Pelagium Martyrem sibi vindicent
licet tam procul dissitæ ubi Emona, adeo expresse no-
minata in Actis.

7 Atque hæc dicta sunt, non animo definiendi certo,
quod is quos Cittanovani Patronos colunt, idem sint
quorum Acta habentur; sed ostendendi, quod hoc eis
possit sine magna difficultate concedi; modo riciSSim

fateantur Istræ quoad locum ac tempus passionis tñtius
credi antiquis Actis, quoniam innovatis apud illos. Quia
porro Civitas-nova, propter aeris inclemenciam, tem-
pore præsertim æstiva, suam non diu retinuit dignita-
tem, nec ultra annum MCCCXX securus Episcopus re-
dentes huiusse; ac tandem eo recedit, ut hiberno tem-
pore, quo solo habitetur, incolas vix ducentos numeret
sub parochi unius cura; perquam verasimile est ablata
pridem inde esse varia Sanctorum corpora. S. Pelagio
quid factum sit, nescitur: nam corpus, quod sub eo no-
mine habetur Constantie ad Rhenum, Roma allatum
esse anno MCCCCXVIII, per Salomonem in Constantien-
sem Episcopum, tradunt Annales Einzidenses; estque
credibile id nominis illi tunc inditum fuisse, propter Acta
S. Petagi Æmonensis, in quibus nominatam Martyrii

et mansit
apud Istros.

E S. Maximi
translatio Ve-
netias,
ubi festum
agit 2
Dominica
Octo'ris,

9 Tum sequuntur Acta, Decins Imperator volens,
ete, fere qualia dedimus XXX Aprilis; nisi quod, ubi
in antiquis ac genninis Actis interroganti Præsidi, F
quod officium gereret, Martyr respondit, Homo sum
plebeius, meo vivens negotio, sire (ut habent eadem
Acta ex Parentino Legendario transcripta Venetiis, et
inde nobis quoque missa) Homo sum plebanus, meis
negotiosis vacans, quæ laico soli convenire manifestum
est; ibi Acta Veneta legant, Homo sum Pastor gregis
Domini mei Jesu Christi, ut scilicet suaderetur Epis-
copus fuisse qui loquitur. Sed qui hoc mutavit, non
animadvertis, hanc convenienter, ut Episcopum Christiani
Gregis se fassus; interrogetur (sicut ubique fit) au sit
Christianus; econtra optimus ordo est, ut primo no-
men, dein exercitium, tertio fidem suam jubeatur ali-
quis enuntiare. Interim titulus Episci aliquaties in-
culcatur in Actis, tam Venetus quam Parentinis, et in
Responsoriis, quæ habemus ex solo MS. Veneto. Hæc
vero Responsoria etiam ipsa credimus ex Civitatis novæ
usu accepta; sicuti indidem acceptæ sunt Collectæ hu-
jusmodi ad Missam: I. Omnipotens sempiterne Deus,
qui miranda, B. Maximi Martyris tui radiantibus
meritis, in tuo coruscare basilica concedis; tribue
quesumus, ut sicut illi gratiam divini munieris co-
llitus contulisti; ita nobis, ejus suffragantibus preci-
bus, indulgentiam conferre digneris. II. Supplica-
tiones servorum tuorum, Auctor omtium, miseratus

et Officium
fit de Ponti-
fice Martye,

qualis in
altis parti-
bus Officii
dictatur,

Asisia illa
hodie Berbir
dicta:

unde abla-
tum corpus
S. Maximi
tandem ad
Istros tran-
sisse potuit,

et Corpus S.
Pelagii ad
eodem ferri
Cons'autia,
nunc Guelfo-
da,

veterum No-
vioduno.

A exaudi : et quibus B. Maximum, Pontificem et Martyrem, dedisti Patronum : respectu gratiae tuæ roborati, eum apud te sentiamus Protectorem. III. Deus, qui B. Maximum, Pontificem tuum et Martyrem, resuscitandi mortuorum corpora gratia decorasti : quæsumus, ut quod illi sub mortali carne degenti contulisti, nunc apud te melius viventi præstare digneris; quatenus animæ supplicantium vivere mereantur. Per D. N. J. C. etc.

cum memoria
suscitatorum
mortuorum.

Translatio
seculo 15

10 Sciendum autem quod *Cittanovanus Episcopatus*, primum *Parentina* sub annum MCCCCXXXIV unitus est ab *Eugenio IV*; deinde a *Nicolao V*, sub annum MCCCCXLI, associatus *Venetæ Ecclesiæ*; sed demum anno MCCCCXLVI, ut habeat *Ughellus*, proprios recepit *Pastores*, habuitque deinceps : qui tamen, desolato pene, ut dixi, loco, numquam ibi resident. Prior conjunctio S. Maximi cultum ad *Parutinos* propagavit, secunda occasiunem et commoditatem dederit *Venetiis* transferendi ad se corporis : quid autem causæ habuerint *Aquileienses*, ut eundem totu[m] diocesi venerandu[m] susciperent, non dico. Quia tamen, ubique colitur ut *Episcopus Martyr*, idque hanc diu post *Adiani Episcopi* tempora institutum videtur ; quando eidem, cuius *Acta* legabantur, aptata fuit ultima *Collecta*, sola aliquid novum continens, quod *Acta* non ottingant; cogimur suspicari, istum qui *Aquileiensi Synodo* interfuit Maximum, coetancum S. Damasi, revera etiam *Sanctum* fuisse, et mortuorum suscitandorum gratia decoratum, ac fortassis hoc die anti-

quitus cultu[m]. Cujus eni[m] præter hanc memoriam Acta D
Vitæ nulla extarent, applicata ei fuerint isthac spectantia ad Maximum, sub *Docio Martyrem laicum*, XXX Aprilis : quod animalvertens *Episcopus Adam*, prudenter coverit, ne eum, cuius recondebat corpus, vel Episcopum vocaret, vel Martyrem. Idem et nos facimus, in dubio relinquentes, utrius sit corpus, quod ex Istriu Venetias translatum esse inter omnes courenit.

11 Hie finieram, cum ante Officia propria sanctæ Reliquiæ Genue.

Genuensis Ecclesiæ, ex Apostolica concessione et mandato Stephani Cardinalis Duratii Archiepiscopi Genuensis anno 1640 recusa, invenio pag. 6 in kalendario festorum noturi Die 29 *Maji*, Maximi et Pelagii Martyrum semiduplices. Post ipsa autem Officia doceuntur, quomodo Sancti Ecclesiæ istius, licet Mortyrologio non adscripti, in ejus tamen lectione per totam civitatem et diocesim, post kalendurum et Lunæ pronuntiationem, præponi immediate debeant, et pag. 39 pro XXIX *Maji* sic legendum præscribitur : *Natalis SS. Martyrum Maximi Episcopi, et Pelagii Diaconi*, quorum sacra ossa ex *Emonia* civitate *Istricæ*. Urbano Sexto summo Pontifice Genuam translata, in ecclesia S. Matthæi condigno honore condita fuerunt. *Vix dubitare possumus, quin hæc ossa ex ipsis illicis corporibus sint, quæ anno MCLXVI in ea eni[m] erant Potovi Civitatis-novæ Cathedrali vetecta diximus* : *Urbanus autem Sextus, sedit ab anno MCLXXVIII usque ad LXXXIX*.

E

DE S. GENTIO MARTYRE IN HISPANIA.

Ex Martyrologio S. Hieronymi.

XXIX MAI

Antiquissimum Martyrologii Hieronymiani apographum, quod ante mille fere annos exaratum fuisse sapienter diximus, ita hunc diem auspiciatur : iv Kalendas Junii. Ronæ Natalis Virginis, scilicet Petronillæ, cuius nomen in apographo Corbeiensi Parisiis excuso hoc etiam die, sed sub finem, exprimitur. De ea cum aliis Martyrologiis et Breviorio Romano acturi sumus die XXIX *Maji*. Sequitur dein in dicto antiquissimo apographo : In Spaniis Gentis. In apographis ejusdem Martyrologii Hieronymiani Lucensi et Blumiano : In Spaniis S. Gentis. Quæ codem moda leguntur in vetusto codice *Reginæ Sueciæ*, et referuntur ab Holstenio in *Annamadversis ad Martyrologium Romanum*. Præterea in meminato apographo

Corbeiensi ista explicatius habentur : In Hispaniis natals S. Gentii. Et hæc in dictis optimæ notæ monumentis : quæ proponimus diligentissime Hispanorum ; apud quos, et maximæ apud Tamayum-Salazar in Martyrologio Hispanico, miraremur hujus Sancti Martyris memoriam nou extare ; nisi sciremus, Dextrinorum figmentorum auctoribus ignotum prorsus fuisse Hieronymianum Martyrologium, alioqui moteriem fere infinitam ipsis suppeditaturum : quod felicitati magnæ impunitum reor, cum satis superque habeamus fabularum, quibus longe præstet simplex ignorantia. In MS. Riche novensi, in locum Gentii, altii perperam substituntur, his verbis : In Spaniis S. Steinoli, Musti : qui videntur esse Sisinnius et Venustus, etiam hoc die relati.

F

G. H.

DE SANCTO CRISPOLO MARTYRE IN NUMIDIA.

Ex codem Hieronymiano Martyrologio.

XXIX MAI

Memoratum Martyrologii Hieronymiani apographum antiquissimum, quod ab Epternacensibus modo diligenter servatur, tertio loco ista indicat : Numidia Crispolis. Apographa Lucense et Blumianum : In Numidia natalis S. Crispuli. In antiquo MS. *Reginæ Sueciæ* per Holstenium edito ista habentur : Apud Nicomediam S. Crispoli, In Cæsarea Cappadociæ Cyrilli. Quæ in apographo

Corbeiensi ita mutila proferuntur : In Nicomedia S. Cyrilli. De hoc mox agemus. Magis placet Numidia, in antiquioribus monumentis assignata. Omni palæstra omissa, nomen Crispoli memoratur in MS. Aquisgranensi et Parisiensi Labbæi, et Cripoli in MS. Augustano S. Udalrici, et auctario Greveni ad Usuardum. De alio Crispolo, cum Gabino in Sardinia passo, agemus die sequenti.

DE

DE SS. CYRILLO, CARELLO, PRIMOLO, FINDO, VENUSTO, GISSINO, ALEXANDRO, TREDENTHEO, JOCUNDO,

MARTYRIBUS CÆSAREÆ IN CAPPADOCIA.

SYLLOGE HISTORICA.

NOT I TOM. VII
APP. MAJI

G. H.

De S. Cyrilli, seorsim noti, cultu et passione, et aliorum nominibus in Martyrologio Hieronymiano.

XXIX MAJI
S. Cyrilus
seorsim post-
tus,

Cæsarea, in Cappadocia Asie regione, plures nobis suppeditat Santos Martyres, et hoc die primo Cyrilum; dein aliis interpositis, alias quatuor, quos simul conjungimus. Ac primo apographum Epternacense ita habet: In Cæsarea Cappadociæ Cyrilli; uti etiam legitur in MS. Regina Suciæ per Holstenium estimato. Interponuntur verba, Natalis Sancti, in apographis Lucensi et Blumiano. In apographo Corbeiensi Nicomediae per errorem adscriptum esse S. Cyrilum jam diximus. Florus in MSS. Tornacensi S. Martini, et Atrebateni Ecclesiæ Cathedralis, ista tradit: Apud Cæsaream passio S. Cyrilli, qui ob Christi fidem mortis detrimenta libere suscepit. Priora etiam leguntur in MS. Lætiensi.

dein cum Sex
alitis.

B 2 De aliis Martyribus ibidem passis ista leguntur in MS. Epternacensi: Item Cappadocia Carilli, Primoli, Venodi, Venusti, Gissini, Alexandri Mart. Quæ addito uno ita accuratis leguntur in MS. Blumiano: In Cæsarea Cappadociæ Carelli, Primoli, Finodi, Venusti, Tredenthei. Eadem sunt in apographo Lucensi, sed loco Carelli, litteris contractis et immutatis, legitur Carchi. In MS. Corbeiensi Parisiis excuso, adhuc uno addito, ista habentur: In Cæsarea Cappadociæ Carelli, Primuli, Finodi, Venusti, Tredenthei, Jocundi. In MSS. Romano Cardinalis Barberini, Trevirensi S. Maximini Leodiensi S. Laurentii, et MS. Florario, de tribus Martyribus ista traduntur: In Cæsarea Cappadociæ natalis SS. Cyrilli, Primoli, et Venusti. Eadem, sed omissa martyrii palestra, indicatur in MSS. Pragensi, et Augustano S. Udalrici; sed in fine, loco Primuli, contracte legitur Primi. Ita etiam nomina Cyrilli et Primii proponuntur in MSS. Aquisgranensi et Parisiensi Labbæi. Qui in hisce MSS. est Cyrilus, præbet occasionem querendi, num is sit, qui solus initio fuerat positus, an vero loco Carelli sive Carilli sit substitutus: cuius rei penes Lectorem maneat resolutio, Gissinus et Alexander sunt solum in Epternacensi.

S. Cyrilli Acta
ex MS. Velseri.

C 3 Prioris et solitarie relati Cyrilli Acta quædam habemus per modum epistolæ, aliis alibi Fratribus seu Fidelibus scriptæ, ex perretusto MS. Marci Velseri, Patricii Augustani; quam utinam alicubi invenissemus Græca ac primigenia phrasí: nam et qui eam Latine vertit, inculti styllo est usus; et qui descriptsere, videntur eam multo barbariorem fecisse, dum quid describerent non satis caperent. Ipsum tamen, qualem accepimus Latinum contextum accipe, modice levigatum ex conjectura, ne prorsus stomachum tibi evertat tam hiulca balbuties, donec sincerius exemplum alicunde prodeat.

Estate puer,
propter fideli
constantiam

4 Martyrium sancti Cyrilli pueri non justum est ad vos, carissimi Fratres, silere, sed maxime enarrare: non enim sine nutu cujusdam divini spiritus; sed (si est vere dicere; et certissime expromere) cum illo Dominus concertabat, cum illo fides contra iniuriosos [Judices] Cæsareæ litigabat. Novella enim ætas beatissimi Cyrilli multum videntibus præstabat stuporem, fidei autem stabilitas miram

Mayi T. VII

[Christi] laudem sensatis..... Etenim omni tempore Christum nominans erat, et semetipsum inde esse motum fatebatur; et plagis confixus et verbis territus, neque verborum minam, neque afflictionis injuriam computavit: sed sustinuit hæc quidem libenter; prompte autem et aliud aliquid majus malum exspectabat. Cum autem crescerent ei [animi] qui sunt erga bonam fidem, et æmulatores haberet multos qui similes erant ejus ætati; abdicat eum quidem pater, domum ei claudens, et quæ in ea erant prorsus ahnegabat ei. Quidam autem in his laudabant patrem et valde mirabantur: [ipse] vero quasi nihil reputabat abdicari a patre,] et quod parva auferens ei, majora et utiliora ei provideret fides quæ in Domino erat, dicebat.

5 Hæc agens in iram provocabat Cæsareæ Judicem: et vocans eum per ministracionem militum, et terrens simul de judiciis; videbat quidem in principio eum non terrori. [sed] omni momento ab omni trepidatione securum [adstare], modica omnia contra fidem computantem. Et, Indulgeo tibi, inquit Judex, o puer, delicta: dimittit tibi et pater offensam, in domum suscipit te; licet tibi frui bona patris, si sobrius sis, si tibimetipsi des cogitatum. Beatissimus vero Cyrilus; Gaudeo, dixit cum pro his mihi increpatur: ego enim apud Deum optime [recipiar:] delector domo mea privatus, habitabo enim maiorem et meliorem: sponte fio pauper, ut fruar divitiis [æternis]: bonam mortem non metuo, [quia] vitam provideo mili meliorem. Hæc dicens cum quadam deifica virtute, præcipitur ligari solemnitatem, quasi ad mortem deducendus. Usque terrorem autem et jussionem illud publicos [ministros] facere [Judex] præcipit, probationem accipiens pueri.

6 Quando autem neque lacrymatus puer nuntiatur, neque iguem metuens, in quem injicere hunc miuabantur, sed paratissime ad mortem pergentem; iterum vocat hunc Judex, docere animatus, et verbo suadere secundum solitum sibi morem. Vidisti, o puer, [inquit] ignem; vidisti o juvenis, gladium: sobrius esto. ut [iterum] habeas patris domum, et fortunam... Qui respondit: Nocuisti, o Tyranne, me revocans; nocuisti, et pessime gessisti: frustra succendisti ignem, sine causa gladium acuisti: multo major [est] domus, quam habitare festino: multo divitiæ præstantiores: has accipere a Domino accelero: celerius me consumma, ut celerius fruar. Et hæc audientes adstantes lacrymabantur: puer autem lacrymas horum inculpabat: et, Debetis, inquit, ridere, debetis delectari, debetis [me] producere gaudentes ad patiendum. Nescitis quam civitatem habitabo? nescitis quam fiduciam haheo? Concedite sic expendere vitam. Hæc dicens ibat mori. Splendidus autem et spectabilis erat, non solum ei, qui recepit hujus animam; sed et aliis, qui Cæsareæ habitabant, ipsum adjuvante, qui regnat in secula seculorum.

abdicatus
a patre,
E

frustra solici-
tatur a Judi-
ce:

intentata
morte non
terretur:

F
ab eaque re-
vocatum se
dolet,

et gaudens
moritur.

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

PRIMO, ACCIDIA, PASSIMONIO,

ET ALIIS CENTUM QUINQUAGINTA TRIBUS.

G. H.

Ex Hieronymiano et aliis Martyrologis antiquis.

xxix maji

Hos Sanctos Martyres nobis repräsentant antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa: et Lencense quidem ac Blumianum, cum MSS. Romano Cardinalis Barberini, Trevirensi S. Maximini, et Lodiensi S. Laurentii, istis verbis: In Africa natalis SS. Primi, Accidia, Passimoni, et aliorum centum quinquaginta trium: Pro his tribus, Quatuor, ultimo loco scribuntur in MS. vetusto Reginæ Sueciæ, ab Holstenio in Animadversis ad Martyrologium Romanum edito; et solum cylm in B Auctorio Greveni ad Usuardum numerantur. Ast priorem numerum servat apographum Corbeiense Parisiis excusum, et habet Aaccidiæ, quod σωζόμενα aut amanuensia aut typographorum censemus; ut forsitan quod

Accidii scribatur in MS. Florario Sanctorum. In vestissimo Epternacensi ista habentur: In Africa SS. Primi, Accidia, Bassi, Mori, et aliorum centum quinquaginta triun. Verum, pro Balsi et Mori, unicum nomen Passimoni reponendum esse, suadent, cum aliis predictis, MSS. Rhinoviense in Helvetia, et Richenoriense prope Constantiam in Suevia, in quibus ista leguntur: In Africe Primi, Acidi vel Acædi, posimoni, et aliorum cylm. Pragense, omissa Martyrii palestra sic habet: Passio SS. Primi, Monii, et aliorum cylm. In Appendice Adonis, opud Mosandrum et Rosweidum, ista indicantur: In Africæ natalis Sanctorum Primi, Accidia sive Alcidia, Passiomoni, et aliorum cylm. Plura nescimus divinando addere. E

DE SANCTIS MARTYRIBUS ANTIOCHENIS

G. H.

SICIMODO, BASSO, VENUSTO, VICTURIO, ET PULLIENO.

Ex eodem S. Hieronymi Martyrologio.

xxix maji

Eadeni quatuor antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa, numquam satis laudata hactenus, prætitulatos Martyres nobis suggerunt, his fere ubique verbis: Antiochiae Sieimodi,

Bassi, Venusti, Victuri, Pullieni. Primus, omissa litterula, in Epternacensi scribitur Scimodus; ultimus vero Pulliemus in codice Lucensi. Nec plura de his Martyribus alibi legimus.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

G. H.

PONTAMIO, DIMETIO, SECUNDINO, ET MAXIMO.

Ex veteri MS. Martyrologio Casinensi.

xxix maji

Antiquum Martyrologium, quod charactere Longobardico scriptum repertus in Archimouasterio Casinensi Sanctissimi Patriarchæ Benedicti, hos quatuor Martyres, eosque solos sic exhibet. Quarto Kalendas Junii natalis Sanctorum Martyrum Pontamii, Dimetii, Secundini, et Maximi. Habuimus præcedenti die inter Martyres Afros S. Secundinum, itemque in unico apographo Corbeiense Martyrologii Hieronymiani Parisiis excuso: sed nullus

horum sociorum jungitur. Eodem die in dicto apographo legitur S. Maximus inter Martyres Romanos, sed ejus loco in aliis Fastis S. Maxiuua reperitur. Desunt interim SS. Pontamius et Dimetius Martyres: proinde judicavimus operæ pretium fore, ut omnes, prout eos invenimus, simul proponeremus. Erit fortasse qui plura inveniet et certiora monumenta, per quæ plenis instruamur de martyrio et cultu. F

DE SANCTIS MARITO ET UXORE

MARTYRIBUS APUD GRÆCOS.

G. H.

Ex Synaxario MS. Collegii Divionensis S. J.

xxix maji.

Sepe a nobis laudata MSS. Menæa Divionensia Societatis Jesu, ad hunc xxix Maji, ista habent. Tῇ σὺντῇ ἡμέρᾳ οἱ ἄγιοι Μάρτυρες, ἀντροὶ μετὰ τῆς συζύγου αὐτῶν, ξύλοις τὰ οστά συντριβέντες, τελεοῦνται. Eadem die Sancti Martyres, Maritus cum Conjuge sua, lignis ossa contriti, vitam finiunt. Dein isti adduntur versus, alludendo ad verba Adani

de Eva. Gen. 2. Hoc nunc os de ossibus meis.
Τοῦ ἀνδρὸς ὅστοις συγκατεσθλάσθη, γύνας,
Καίτῳ σὸν ὅστον πρὸς τὸν ἀνδρα φημι.
Tua conteruntur, ossibus mariti, ossa:
Et ego, Mulier, Os tuum, viro dioeo.
Plura neque aliunde suppetunt, neque nos divinamus.

DE

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS VICTORE ET SCYRENEO

TORNACI IN BELGIO.

n. p.

Ex epistola R. P. Josephi Ignatii a S. Antonio Carm. Discale.

xxix maji

Tornacum, Belgii urbs Episcopalis ad Scal-dim, insignem habet Carmelitanarum Dis-calceatarum Conventum, anno mœcix sub titulo S. Josephi erectum ac fundatum. Ad hujus parthenonis ecclesiam ex urbe Roma, Inno-centio X Summo Pontifice annuente, anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo, die vigesima nona Maji, qui erat Dominica post Ascensionem Domini, translata sunt Sanctorum Martyrum Victoris et Scyrenei corpora, magna cum pompa, et populi concursu : cujus Translationis ac Depositionis dies singulis annis, solenniter celebratnr Dominicana B infra Octavam Ascensionis Domini, quæ fere semper in Majum mensem incidit, sandapis Martyrum, snnimo cum artificio ex ligno deaurato fabricatis, in summo altari expositis.

2 *Iu pluribus abhinc annis ad me scripsit R. P. Fr. Joseph Ignatius a S. Antonio, Carmelita Discalceatus Gallo-Belga, a nobilitate, eruditione, et antiquarum rerum peritia laudatus, ante Tomum 12 Spi-*

cilegii Acheriani ; nobis etiam singulariter laudandus a diligentia et zelo in adjuvando libore nostro, transcribendisque manu propria, quæ huc credebat pertinere, monumentis. Vivebat ille, cum imprimetur pars prima Maji ; et licet hebdomadis paucis prius quam absolvetur impressio e vivis ubicit, impressa tamen jam erant omnia, in quibus nominandus mihi specialius erat ; nisi ejusmodi compellatio, quantum apud æquas æstimatorum laudis, tantum invidiæ habitura fuisset apud alios, pertinacius adhærentes iis, quibus minus ipse tribuebat, præjudicis. Nunc vero, cum mors immatura pro ætate, natura pro merito, maguas spes Ordinis atque nostras succidit ; hoc saltem nobis solatii E reliquit, quod palam deinceps, et citra formidinem creandæ ipsi molestiæ profiteri passim, vix quemquam esse in toto Ordine, cui plus debeam, quemque dintius vivere magis ex re communi fuisset. Quod hic gratitudinis causa additum ; boni consulant opto qui viventem noverunt.

E

DE SANCTO MAXIMINO EPISCOPO TREVIRENSI.

G. H.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

ANNO CCCXLIX.

Tempus Sedis.

S. Athanasius
a S. Maximino suspectus:

Exstat prope urbem Trevirensim illustre anti-quitate ac potestate monasterium, quod traditur ab Imperatore Constantino Mngno constructum, et ad honorem S. Joannis Evangelistæ a S. Agritio Episcopo consecratum, ut latius ad hujus Vitam, et diem XIII Januarii exposuimus. Illud monasterium postmodum sub S. Maximini nomine celeberrimum monsitus, ob sacrum hujus corpus ibidem conditum, ac miraevulis divinitus patratis clarum. Successit dicto Agritio in Episcopatu Trevirensi ipsem S. Maximinus, electus circa annum CCCXXXII : et in ea dignitate vixit sub Imperio dicti Constantini Magni, ejusque filiorum, primum Constantini, tum hoc occiso Constantis; mortuus circa annum CCCXLIX, ut patebit ex infra observan-dis ad Acta. S. Hieronymus in Chronicæ, ad annum vi Imperii Constantis, Christi CCCXLIN, ita scribit : Maximinus Treverorum Episcopus clarsus habetur : a quo Athanasius Alexandriae Episcopus, cum a Constantio quæreretur ad pœnam, honorifice suscep-tus est. Illustravimus Acta S. Athanasii ad diem secundum hujus mensis Maji : in cujus operibus hujus S. Maximini mentio habetur. Ac primo in sua Apologia ad Imperatorem Constantium (sub quo a morte Constantini Magni fuerat cum reliqua Ægypto Alexandria) cum ogeret de rebus a se apud Constantem actis, ista sub-jungit : Nunquam sine comitibus aut arbitris fratre-m trem tam vidi, sed semper enim Episcopo ejus loci ubi agebam ad colloquium intravi et recessi... Hujus rei testes sunt Fortunianus Aquileiae Episco-pus... et qui defuncti sunt, Maximinus Treveris et Protasius Mediolani Præsules... Hæc ibi.

2 De eodem etiam S. Maximino ejusque scriptis videtur agere Athanasius disput. 1 contru Arianos, in qua cum horum persulium arguisset, addit ista : Si igitur scripta ista ab orthodoxis proficerentur, qualia sunt magni illius et Confessoris Hosii, Maximini Gallæ aut ejus successoris, aut Philogonii et Eu-stathii Orientis Episcoporum, aut Julii et Liberii F Romanorum Pontificum... nihil est quod in his scriptis suspicarere : siocera enim et simplicia Apostolicorum virorum ingenia sunt. Hæc ibi. Successor S. Maximini fuit S. Paulinus, qui anno CCCIII, quod nollet in Synodo Arelatensi subscribere damnationi S. Athanasii, in exilium missus est, in eoque mortuus XXXI Augusti, quo colitur. Dubium est, num in Apologia se-cunda contru Arianos sive (ut appellandam demonstravimus) in Sylloyo, hic S. Maximius referatur. Ibi enim in epistola Synodi Sardicensis, anno CCCXLVII ha-bitæ, numerantur qui interfuerunt, aut qui suis suffragiis decreta Synodi approbarunt ; scilicet, Illosius ab Hispania, Julius Ronæ per Legatos... Galliæ Maximianus, Verissimus, Victor, nlique, et Græce etiam Μαξιμίνος scribitur, cum alibi legatur Μαξιμίνος : Si autem semel admittimus sphalma irrepisse in nomine ; non possumus improbare Baronium, qui ejusdem S. Athanasii locum in Apologia, legatos Maxi-mentii ad Constantium nominantis Servatium et Maxi-mum, corrigi voluit, et legi Maxinnidum. Hunc sa-ne correctionem perquam rationabilem esse credimus : cum verosimile sit duos præcipui nominis ejusdemque nationis Episcopos lectos ad ejusmodi legationem a Magnentio fuisse : hoc igitur notatum velim ad Acta tum

tum

AUCTORE G.H.
Vita exornata
a Lupo seculo
9.

A tum *S. Athanasii* num. 221, tum *S. Servatii* num. 5. **3** Vitam ab antiquioribus, nec eleganter, nec satis prudenter (ut videbantur) scriptam, elegantius gravissime scripsit quidam Lupus, anno DCCXXXIX, ut ipse sub finem testatur, rogatu Waldonis Abbatis, qui decessit anno DCCCLXVIII, si possimus fidere Catalogo Albatum, per Bucelinum edito. Extat illa *Vita* apud Laurentium Surium, et habemus descriptam ex illustribus MSS. codicibus Trevirensibus *S. Maximini* et *S. Martini*, et ex MSS. Ultrajectino *S. Salvatoris* atque Altmonensi in Hannonia. Endem ex MSS. Pragensi, Casaris-insula, et aliis oblata nobis fuit, si egeremus. Est in ecclesia *S. Paulini*, inter *S. Maximini* monasterium et urbem Trevirensim, retro post altare conditus *S. Lupus* Archiepiscopus, sed ubi Pontificium administraverit scitur minime: ita libellus reliquiarum istius ecclesiae, Auctor vero Miraculorum de quibus infra, profitetur se ea jussum scribere, quae facta sunt post editum a Lupo Episcopo de vita *S. Maximini* librum. Certe majorem Abbatem fuisse oportuit, qui sic orditur, Lupus Valdoni amico salutem. Amicos honestis certare officiis seque invicem velle sinceris praevenire obsequiis, inter precipua humanae vitae negotia haud immerito deputatur.....

B nee vita negotia haud immerito deputatur..... *Hujus* tantae rei consideratione me tibi, Valdo carissime, suasit morigerari; et quod jam inde ab initio nostrae cognitionis magnopere flagistasti, ne tibi negarem effecit; videlicet ut *Vita B. Maximini* meo stylo, et quae res ad nos usque qualibuscumque litteris decurrerunt, accuratori sermone, convenienti restituerem dignitati.... Verum in hoc operè illud me admodum coarctat, quod multis, quae vir ille dum adhuc viveret egit (ut palam est) silentio suppressis, vix pauca gestorum illius monumenta extant, et in his ipsis quædam fabulosis inveniuntur similia. *Ego, eo tempore quo scripta est Vita, neminem tota Imperio invenio hujus nominis Episcopum, præter Lupum Catalaunensem, magna auctoritatis Præsulem, qui potuit Archiepiscopo suo Eboni, in depositione Ludovici Pii Imperatoris, complexus fuisse; ipsosque restituto, subduxisse se procellæ, quæ illum involvit, recipiendo se Treviros; interim dum Ebbo anno DCCXXXV, in concilio Theonis-villæ habitu depositionem suam scribere cogit, ubi inter subscriptentes XLIII Episcopos non invenies nomen istius Lupi, utique absens. Summarthani quidem in Episcopis Catalaunensis, ex Chartulario Ferrariensi pra anno 835 nominant Alderium vel Aldelbaum; sed illorum numeri cum sæpe fallunt, hic eo magis suspecti sunt, quod mox allegent annum Caroli Calvi 35, quo Lupus subscriptus est.*

C *Privilegio Odonis Bellavensis Episcopi, qui propter adjunctam illic Indictionem VIII, aliaque, solum fuit subscribens Christi DCCXLV, a restitutione prædicti Ebonis annus 3, atque adeo a reditu Lupi ad Sedem suam etiam quintus: ut hanc navatæ *S. Maximino* operæ mercedem mox recepisse videri is possit. Quomodo autem deinde Treviris Lupus obierit, leve est si ignoretur; satis est repertam causam, qua aliquandiu familiaris fuerit Waldoni Abbat, prius quam ejus rogatu *Vitam* scriberet; inventaque tristia, quibus se divina gratia parem effectum, gloriatur in Prologo.*

4 *Hanc ergo Vitam, cum MSS. collatam, daturi eramus, nisi fons ipse, ex quo sua Lupus hausit, nobis obtigisse Parisiis in Bibliotheca *S. Victoris*, atque in perpetuato quodam Codice sub nota numeri 899. Est quidem stylus in eo simplex; sed quæ illi superaddidit Lupus, nullius fere momenti sunt; quæ autem omisit, non sunt talia, ut sola vel præcipua debuerint discipisci. Nam ubi antiquior Auctor (qui Pippini Regis ætate vixisse et scripsisse videtur, cum ultra eam nihil referat, adeoque integro fere seculo senior Lupo fuerit) ubi, inquam, antiquior Auctor maxime impingit contra historiam seculi IV, Constantium cum filio Constantio*

*confundens; et Maximinum, qui sub imperio Junioris D Constantini nihil formidare debebat Arianos, nec ab iis quidquam pati poterat, raultos tribulationes et angustias passum scribit; Lupus, nihil cautor, hor ipsum vehementius exaggeravit, commemorando quomodo *S. Maximinus* *S. Athannium* hospitio exceperit, quod factum vivente adhuc Constantino Magna. Similiter quod de Ephrotæ Agrippinensis depositione credit, corruptis Synodi Actis deceptis antiquior ille, credit etiam Lupus; nec dubitavit eadema annua referre de itinere Ramaua, deque corporis relatione ex Aquitania, quæ retulit ille; licet fabulosis potius videantur similia, quoniam quæ resecuit ex miraculis posterioribus, etiam iis quorum alter testem se præfert oculatum. Talia expendens, atque considerans elegantiores Vitam satis apud Surium inveniri posse; antiquiore alteram, ut scapo nostro utiliorem, præstulimus; liberam lectori relinquentes potestatem discernendi, quo in gradu credibilitatis referre velit, quæcumque hic teget. Addimus similiter ineditum hactenus, et quasi librum secundum sub jungimus, quam de miraculis posterioribus jussu, *Vikeri* *Abbatis*, anno XXVII Othonis primi, sive anno Christi DCCCLXII, scripsit Sigehardus, *San-Maximinianensis* monachus, Aquitanus homo, ut censet Brauerus lib. 9 *Annolium Trevirensium* num. 41; ut autem Scheckmannus, in libella de Reliquiis monasterii ejusdem loquitur, Summa elegantiæ homo. *Wikerus* autem Abbas, quo jubente et dictante scripsisse se Sigehardus profitetur, et libro, quem Lupus scripserat, secundum addidisse de miraculis; dicitur Abbatiam tenuisse ab anno DCCCLVII ad DCCCLXVI. Ulriusque tractatus, ritæ scilicet et miraculorum compendium aliquod habetur in Libello de Reliquiis et indulgentiis monasterii *S. Maximini*, ex quo Appendix subjungimus de posteriore corporis translatione, duplice Ecclesiæ dedicatione, et Reliquiis in ea adseratis. Auctor est Joannes Scheckmannus Trevir, canobita Maximianensis ac Bibliothecarius, a quo etiam, ex Germanica Joannis Enen, Latine conscripta est et aucta Epitome seu Medulla gestorum Trevirensium anno Moxvii, in qua folio LIV meminit prioris tractatus a se editi.*

5 *Festum S. Maximini celebratur in dicto ejus monasterio apud Treviros, tum hoc XXIX Maii, quo corpus ex Aquitania relatum fuit, et hoc primarium est; tum XII Septembbris, quo traditur in Aquitania obiisse. Interim passim ad hunc XXIX Maii ejus Natalis aut Depositio in Fastis antiquis appellatur. Ita vetustissimum Martyrologii Hieronymiani apographum Epternacense, Treveris Natalis *S. Maximini* Episcopi, et quidem de antiquis, uti additur in aliis apographis ejusdem Martyrologii. Beda, in genuino Martyrologio, ista habet: iv Kalendas Junii. In Treviris Maximini Episcopi, et Confessoris. Addit Florus, qui magnus advocate populo suo magnis se virtutibus declaravit. Rabanus seu ex Beda descripsit. Usuardus et Ado ex Chronico *S. Hieronymi* addunt, ab eo honore S. Athanasium susceptum, et passim sequuntur posteriores cum Martyrologio Romano. At pridie et 12 septembris Idus Septembbris, depositio *S. Maximini* Episcopi Trevirensis celebratur in MSS. Trevirensibus *S. Maximini* et *S. Martini*. Clarius autem in variis codicibus MSS. sub nomine *Usuardi* auctis, ista leguntur: In Aquitania natale *S. Maximini* Treverorum Archiepiscopi, qui quarto Kalendas Junii Treverim translatus est. Quibus similia habent Grevenus, et Molanus in Auctario *Usuardi*, Maurolycus, Galesinius, Canisius alioque. Quæ supra ex Floro attulimus, et excerpta erant ex Gregerio Turonensi, qui de gloria Confessorum cap. 93 ista narrat.*

6 *Est apud urbem Trevericam, in suburbano, *S. Maximinus*, magnus cum Domino, populi illius advocatus, ad cuius tumulum sæpe cernuntur miracula gloriosa. Tempore enim Theodeberti Regis, Arboastes*

Episcopo vero
similiter Ca-
tataunensi.

full accepta
ex antiquiori
seculi 8,

quam damus

cum libro mi-
raculorum per
Sigehardum,
seculi 10
scriptorem.

Appendix de
Reliquiis.

Cultus sacer
29 Maii

F

et 12 septem-
bris.

Perjuri puni-
ti.

A Arboastes quidam Presbyter, cum Franco quodam contendebat, Rege præsente. At dnm hæc agerentur, Rex loca sancta, quæ sub urbis illius vicis habentur, causa visitabat orationis. Cum autem videret Rex, prosecutionem Presbyteri esse callidam; conversus ad eum ait: Si vera sunt, inquit, quæ prosequeris, hoc super tumulum Maximini Antistitis sacramento confirma. Audeo, ait, hæc, Presbyter, quæ præcipis adimplere: et statim ponens manum super sanetum sepulchrum, dixit: Hujus Sancti virtute opprimar, si aliquid falsi loquar, de his quæ prosecutione mea contra hunc Francum insisto. Fremeante autem Barbaro, et quasi contra Sanetum Dei furibundo, egressi sunt de basilica. Cumque per viam pariter pergerent, subito dilapsus Presbyter solo pessunitedit, et mortuus est. Laudavit deinceps Barbarus virtutem Sancti, cui prius detraxerat. Sic et Archidiaconus urbis illius, cum a Nicetio Episcopo pro adulterii crimen pulsaretur, sacramento se ad hujus Sancti sepulcerum purificare expetiit. Ingressusque primum cryptæ limen, restituit quasi stupens; deinde descendens per gradus, ad aliud ostium devenit. Cumque ad tertium accedere vellet, protinus febre correptus, gressum amplius figere non audens, crimen quod imputabatur, in discrimine mortis positus, est confessus: deprecans populum, ut pro se vel Sancti Antistitis vel Episcopi sui suffragia flagitarent. Statim namque ut confessus fuit reatum sum, et ab impulsu febris eruptus est, et in sui Antistitis est caritate receptus. *Transiit ad Superos S. Nicetius Trevirensis Episcopus, sub quo res acta est, circa annum DLXIV, et colitur v Decembribus: novem autem annos prius obierat Rex Theodebertus, enjus initio siebat mentio.*

B

VITA

Per Anonymum Sanmaximianensem, seculo VIII scripta.

Ex perpetusto mS. Parisiensi S. Victoris.

CAPUT I.

Res in vita gestæ, relatio corporis ex Aquitania Treverim.

PROLOGUS

In Aquitania cum 3 fratribus et soro natus,

*a Treviris Clericus factus,
b ibidem, sicut Angelus prædixerat,*

C **D**eo, in Sanctis suis signa atque prodigia mirabiliter operanti, ab omni Christianorum populo indesinentes referri gratiæ debent; maxime istis diebus, in quibus Sanctorum aliquorū annua celebratur dies. Quapropter de virtutibus sive miraculis, quas Dominus per Beatum dignatus est operari Maximum, Caritati vestræ, carissimi Fratres, pauca emarrare decrevimus, ut exemplo instituti ipsius felicitatem ardentes adipiscamini æternam.

2 Igitur Sanctus ac Deo dilectus Maximinus, Aquitaniae originem duxit provinciæ: Frater vero ejus Maxentius nomine, et alter Maximus, tertius vero Jovinus, et Sancta eorum soror Maxima, in ipsa Pictavensi nati fuerunt provincia. Postquam itaque ipse, enjus hodie festiva a nobis agitur dies, Sanctus videlicet Maximinus, et Maxentius frater ejus, ac Jovinus, divinis bene eruditæ sunt legibus; Maxentius in Pictavensi electus est urbe a Pontificatus ordine. Tunc Maximinus perrexit [Treviros] in Galliam, quia audiverat opinionem b B. Agricili Episcopi; ut ibi Clericatus acciperet onus, in ipso jam supradicto loco, quod et factum est. Postea c S. Quiriacus nocturna perrexit vigilia ad S. Eucharium, vigilias custodiens noctis: ibique Angelus veniens Domini ad eum, denuntiavit ei dicens: Vade et dic

Maximino; ipse erit Pontifex post obitum B. Agri-
cii. Qui pergens, sicut præceperat ei Angelus, de-
nuntiavit ei. Quod, ut Sancto notum est Maximino,
se confitebatur fore tali indignum honore. Annun-
tiavit denique Angelus Domini Agricio, quod B.
Maximinus ei successor fieret in Episcopatu. Tunc
S. Agricins, mundi hujus relinquens onera, migravit a seculo. Postea omnis uno animo plebs arripuit
eum, et in Cathedra antecessoris sni Agricili elevavit, Cathedræque beatissimi viri anno d xxvii Cons-
tantini Deo iuvante præficitur. Eodem tempore
[quo] B. Maximinus ad Episcopalem electus est
dignitatem; e tunc Ariana hæresis per totum or-
bem, et maxime intra Illyricum, cœpit grassari ac
pullulare, ac persequebatur Ecclesiam Dei. Tunc
Maximinus, spem suam viriliter agens in Domino,
illi hæresi contradicebat, multasque tribulationes et
angustias perpessus est sub ipso Imperatore f Cons-
tantiu.

3 Nec hoc silentum arbitror, quod ipse venerabilis Pontifex Maximinus Synodum g congregavit pu-
blice in urbe Agrippinensi, cœpitque contendere
contra Euphratani nefandissimum Episcopum, qui
hoc adferebat, quod Christus non esset vere filius
Dei. Ipseque B. Maximinus Jesum Dominum nos-
trum ostendere curavit, qualiter baptizatus sit et
passus, et die tertia surrexit, deinde discipulis eer-
nentibus cœlos penetravit: et condemnans hæreti-
cam pravitatem canonica sententia, de Sede sua
eam penitus extirpavit. Post hæc, per plures annos
mirabilia faciens non parva, eæcos illuminabat, pa-
ralyticos curabat, dæmones effugabat. Deinde Ko-
mam, nutu atque auxilio Domini, ipse Sanctus
adiens, h S. Martino jungitur: ut ambo amabiles
Christo una visitarent limina B. Apostoli Petri.
Hilisque in quodam castello venientibus, perrexit B.
Martinus ad ipsum castellum ut cibos emeret, qui
necessarii erant in via: ibique Sanctum reliquit
Maximinum, ut custodiret eorum sarcinulas, et
asellum simul cum sportellis. Cumque S. Maximi-
nus, sopore fatigatus et itinere, soinno dedisset cor-
pus, ecce ursus de saltu egressus asellum arripuit,
eumque secum deportans devoravit. Cumque rever-
sus fuisset B. Martinus, et Sanctum excitasset Ma-
ximinum, dixit ei: Quid fecisti Frater Maximine?
Sopore, ait deprehensus fui, et hic paululum caput
reclinavi. Asellum, inquit, nostrum ubi habes? Et
ille respondit, Nescio. Ipse vero S. Martinus ei se-
ram ostendit, quæ devoraverat eum. Qui dixit:
Certissime injuriam sibi præparavit. Tunc venerabilis
S. Maximinus vocavit ipsam feram, precepitque ei
in nomine Domini Jesu Christi dicens: Veni se-
quere me, quare non dimisisti, et sic stulte opera-
nts es, ut minime nostro parceres asello, causas
portanti nostras? tibi jubeo, quod ipse faciebat, fac
et ipse i. Onerat ei onera, quæ ipse asellus ferre
consueverat. Ipse vero ursus, quod ei jussum fue-
rat, agere absque murmuratione stnduit; et perre-
xit cum illo, obedientiam exhibens, usque dum ad
limina B. Petri venissent Apostoli. Oratione autem
cum mentis sinceritate peracta, Sanctorumque reli-
quiis venerabiliter honoratis, reversi sunt usque ad
locum, cuius Ursaria villa vocabulum est, et cum
eis ursus deportans onera eorum. Tunc B. Maximi-
nus dixit eidem ursῳ: Perge quo vis, et vide nul-
lum noceas, nullum lædas, et a nullo noceri po-
teris.

4 Post hæc ambo ad Trevirorum venerunt civita-
tem, ibique S. Martinus Lubentium suum spiritalem
filium Maximino commendavit, rogans suppliciter,
ut sacras eum doceret litteras. Postea vero S. Ma-
ximinus eum Presbyterum ordinavit, et in vico,
enjus k Cubruno vocabulum est, Dei lege imbutum
posuit.

*d creatur
Episcopus
an. 332*

*interest Sy-
nodo Colo-
nensi:*

g

*h abiens Ro-
mam,*

F

*i ursus ob co-
nestum
asellum im-
ponit sareci-
nam:*

*S. Lubentium
instruit:*

k

EX MS.
In patria
mortuus
sepelitur.

A S. Paulina
missi in
Aquitaniam,

B edocti a puer,

accendant ad
corpus,

et monitu
Angelis ac-
ceptis clavi-
bus illud
exportant,

Impeditis
celitus
Aquitaniis
perseque-
bus,

A posuit. Denique Sanctus Dei Maximinus, Treviro-
rum Archiepiscopalem relinquens Sedem, ad pa-
triam rediit, amore scilicet Fratrum, Pictavensis
Antistitis Maxentii et Maximi, quos illic reliquerat
quando Galliam adiit : visitatisque fratribus, illic
vitam ultimam, dictis simul et actibus decoratam,
finivit. Sic Præsul culmina cœli laetus ascendit ;
quantusque Sanctorum chorus suave canentium huic
fuerit animæ comitatus, humana nequit lingua re-
ferre : mortuusque est Præsul in prefata provincia,
et sepultus est in cœnobia quod situm est in Picta-
vensi parochia *l*, annis suæ ordinationis septemde-
cim transactis, diebusque triginta.

5 Tunc S. Maxentius ejus germanus Pictaven-
sem regebat Sedem : eodem tempore S. Paulinus
Trevirorum ordinatus est Pontifex, faciensque cum
Clero suo et populo Trevirorum [consilium], omnes
pariter hortati sunt, ut inde corpus transferrent S.
Maximini ; qui in hoc dubii maxime fuerant, dicen-
tes se eum minime reperturum nisi eis a quoquam
ostenderetur. Simil ergo collecta multitudine Cle-
ricorum et populi, perrexerunt ad Aquitaniam, in-
quirentes ubi Sanctus Dei requievisset ; quia nemo
eorum noverat locum. Cumque ex itinere jam fati-
gati essent, in quodam castrametati sunt loco. Tunc
unus ex Senioribus, prosternens se in orationem,
Dominum, ut sibi locum ostenderet, deprecabatur.
Statimque venit unus puer, oves custodiens, qui
ovi uni testatus est, dicens : Si hinc abieris, per S.
Maximum, te percutere habeo. Quare ipse vocans
ad se puerum, interrogavit eum, ubi ipsum corpus
requiesceret sanctum. Qui respondens, dixit ei : Tu
homo qualis es, qui nescis ubi Sanctus Dei requies-
cit ? Ipse senex respondit : Ego haec ignoro, sed a
te scire desidero. Puer itaque perrexit, eique locum
ostendit. Tunc senex referens suis, omnes pariter
laudaverunt Dominum : surrexerunt, Sanctumque
Maximum [adiverunt]. ac postraverunt se in ora-
tionem. Orantibus autem illis, ecce Angelus Domini
apparens manifestus, ostendis eis dicens : Hic vir
beatus requiescit Maximinus. Illi haec audientes,
gavisi sunt inenarrabili lætitia. Tunc ipsi custodes
ac multitudo inenarrabilis populi Aquitanorum col-
legerunt se, compuleruntque eos de ipso exire loco.
At illi responderunt, dicentes : Fratres vestri in
Christo sumus. Nos vero non ob aliud venimus,
nisi causa orationis. Quid nos compellitis exire ?
Hac nocte hic morabimur, et cras proficisciemur.

C Tunc Aquitani suorum videntes constantiam, puta-
bant, Trevirenses esse timore plenos ; et lætitia re-
pleti sunt magna, cunctique inebriati, adeo ut nemo
eorum proximum suum agnosceret. Tunc sopore
depressi tam custodes quam reliquis populus, ve-
niens Angelus Domini Beatum excitavit Lubentium,
ac dixit ei : Surge, perge in cellulam ubi custos
requiescit ; et clavem ecclesiæ, quæ ad caput illius
est, accipe : et tolle thesaurum magnum, quem
quæris. At ille cum aliis pergens Presbyteris, in-
venit quemadmodum Angelus ei dixerat : tulitque
ipsam clavim, et perrexit cum Presbyteris ad eccle-
siam, ac levaverunt corpus B. Maximini, plebique
detulerunt. Clenserunt ita denique ostium, et clavem
ipsam ad custodis caput posuerunt, unde eam
tulerant. Et inde surgentes cum magno gaudio et
lætitia, suscepserunt Patronum suum cum psalmis et
hymnis spiritualibus, revertentes ad propria. Tunc
Aquitani populus, tertia hora noctis experge-
factus, viderunt quomodo inde Trevirorum populus
abiisset : dicebantque quod fugam inirent timore
eorum. Exsurgens igitur custos ipsius ecclesiæ, in-
tusqæ ingressus, accendens cercos, nequaquam cor-
pus invenit B. Maximini. Tunc ominus Aquitanorum
pulus vocem simul elevaverunt, gemitumque de-

derunt cum custodibus : et cum magno exercitu eos D
prosecuti sunt trium dierum itinere. Die autem ter-
tia, elevatis oculis viderunt illos procul castrameta-
tos. Tum mirum in modum coruscationes, fulgura,
et tonitrua super ipsos cœperunt discurrere, ita ut
nullus putaret reverti. Ibi vero, ubi Trevirorum
plebs morabatur cum B. Maximini corpore, nec to-
nitrua nec coruscationes ullæ auditæ fuerunt, nisi
serenitas ac lætitia magna.

6 Post hæc Aquitani, timore confusi magno,
reversi sunt ad propria. Gens vero Trevirorum cum
magno honore et lætitia laudes deferebant Deo, qui
eis Patronum, quem in vita habuerant, post mortem
reddidit. Dum ergo essent in itinere, cæcus quidam
veniens ad ejus feretrum, statim ut umbra eum te-
tigunt feretri, integrum recipere visum meruit. Cum-
que prope terminum *n* parochiæ advenissent Tre-
virorum ad castellum, cuius vocabulum *o* Mossomo,
quidam paralyticus delatus est ad B. Maximini fe-
retrum, qui mox ut eum tetigit curatus est. Ubi
ergo corpus beatissimi fuit positum Maximini, ibi
plebs *p* basilicam in honore ipsius ædificavit. Post
denique veniens in Trevirorum parochiam, ad cas-
tellum quod dicitur *q* Ebosias; ecce quædam femina,
immundum habens spiritum, exclamabat Treviro-
rum populo, et ait : Quid fecisti nobis sic ? Num
quid non sufficiebant vobis Sancti Dei Eucharius,
Valerius, et Maternus, et B. Agricius, qui nos tor-
quent indesinenter multasque inferunt angustias,
quia hue adduxisti S. Maximum ? Et confessim
curata est ab immundo spiritu. Ex hinc pergentes
venerunt ad oppidum, cuius nomen *r* Arlonis dicitur
t : illueque duo venientes leprosi vocem subito
dederunt, dicentes, Miserere nobis, B. Maximine,
qui mox incolumes effecti sunt.

7 Deinde civitati appropinquaverunt Treviro-
rum. Tunc universus populus utriusque sexus, cuni-
thymiamatis et incensis et luminaribus et frequen-
tia multa ornamentorum, obviam contra suum exie-
runt Pontificem. S. Paulinus igitur civitatis Antis-
tes, in basilicam S Joannis, quam antecessores ejus
ædificaverant, ferri eum imperavit. Videlicet SS.
Eucharius, Valerius, atque Maternus alium illic
præparaverunt sibi locum ad quiescendum : ibique
vir beatissimus in ecclesia, cuius superius memini-
mus, honorifice conditus est. At Sancti Eucharius,
Valerius, Maternus ex altera quiescunt parte civi-
tatis, infra ecclesiam quam sibi procul a civitate F
mirabili construxerunt opere.

deponitur
corpus in
basilica S.
Joannis.

ANNOTATA.

a Maxentius, non 14, sed 8 aut 9 statuendus Episcopus, saltem ante S. Hilarium, cuius Acta illustravimus 13 Jannarii. At S. Jovinus colitur 1 Junii, pro quo legebatur Vivinus. Maxima soror, an illa sit, quæ apud Forojulienses colitur 16 Maçi, alius divinandum relinquo. Lupus solius Maxentii meminit : de Joyino et Maxima forte nil credens, et prosapiam a Majoribus Senatorii ordinis deductam, Sanctis adscribit.

b Acta S. Agricii dedimus etiam 13 Januarii. Lu-
pus Galham Belgicam et Trevirorum urbem distin-
ctius nominat : quam hic etiam fuisse nominatam, sed
nomen librarii incuria excidisse, appareat, dum mox le-
gitur Sanctus in ipso jam supradicto loco factus Cle-
ricus.

c De S. Quiriaco latius agitur in libro miraculorum,
quæ poterunt addi od ejus Acta, his non inspectis de-
ductæ, 6 Martii.

d S. Eucharius, primus Episcopus Trevirorum, co-
litur 8 Decembris. De eo actum in Vita S. Valerii
Successoris 29 Januarii, ubi et de S. Materno agitur,
cui 14 Septembr. sacer.

A e Annus 27 Constantini caput 25 Junii anno 332, quo esset consecratus Sanctus circa 13 Augusti. Pro an. xxvii legebatur annus xxiv: sed dua priores lineolæ quaternarium inchoantes, videntur inferius debuisse in u contrahi: sic enim inchoassent septenarium numerum: similem autem errorem etiam alibi saepius deprehendimus. Non habebamus hoc scriptum cum ederemus Acta S. Agriciei, cuius obitum tunc retulimus ad annum circa 335, secuti Browerum. Si annus 332 alicui magis placeat, et rationes congruentes adferat, libenter cedemus. In apographo bis notabatur Constantius loco Constantini, servet pro patre, et dein pro fratre Constantii, quod corremus.

f Post obitum Constantini Magui, anno 337 mortui, sub Constantio, ad quem spectabat Orientis Imperium, ab Illyrico ad Nisibin cum Aegypto.

g Hac late deducuntur a Lupo: sed non fuerunt Treviri, quoad S. Maximinus vixit, sub Constantio hic nominato, sed sub fratre ejus Constantino, eoque occiso sub altero fratre Constante. Athanasius autem, de eius exceptione pluribus agit Lupus, a Constantino Magno relegatus Treviros, eodem mortuo restitutus fuit in suam Sedem, cvincentibus id apud Constantini fratribus, sicut moriens pater mandaverat. Porro cum S. Maximinus absque ullo suo periculo Athanasium exceperit, corrigendus hoc loco et hic Auctor, et Lupus, illius in hoc fortitudinem exaggerantes.

h Anno 346, uti diximus ad Vitam S. Serratii (qui interfuit 13 Maii, num. 2, Agrippinensis Synodus Acta est, in qua non Eupratam, virum sonetum, sed decessorem ejus anonymum, damnatum fuisse, demonstravimus. Inveteratum ex corruptis Synodi Actis errorum secuti auctores, excusandi nobis sunt.

i Quia S. Martinus Turonensis Episcopus anno 371 creatus, tunc Catechumenus ut sumnum erat; vult Browerus hic intelligi S. Martinum i' piscopum Moguntinum, qui tum vivebat: servant autem Maximiani Monachi utriusque viatorios baculos inter Reliquias.

k Simile quid habetur in vita S. Humberti Maricensis 25 Martii capite 1: quod scilicet, cum is cum S. Amando et Nicasio Elnonensi Romam proficeretur, equum qui sarcinas vehebat, comedit ursus, et dein loco equi sarcinas portavit. Judicet Lector de rei veritate: verendum est enim ne, quod semel forte factum est, pluribus fuerit applicatum, et occasione nominis Ursaria, longe forson antiquioris, invaluerit popularis fabella, C quales saepe notavimus simili ex causa easas. Videtur autem indicari vicus Ursel, ad dextram Rheni ripam inter Wormatiam et Moguntiam: quod si verum est, favel sententia Broweri de S. Martino Moguntino. Est etiam Ursaria quedam in Istria.

l Vieus Cubrinus, aliis Cuberinus, posteris Coverna, forsitan a Caverna, quia in valle inter tres montes situs, ad larem affluentis Mosellæ, prope Confluentiam, ubi S. Lubentius colitur 13 Octobris: qui sane pro eo tempore quo Treviros venit, non recte diceretur filius spiritualis fuisse juvenis auctius Catechumeni, qualis S. Martinus Turonensis tunc erat.

m Ergo obiit Sanctus anno 349, die 12 Septembri, qui est proprius depositionis dies.

n Parochia pro diocesi Episcopali hic et nibi sumitur.

o Mosomus, Lupo Mosomagus, ad dexteram Mosæ ripam, Sedanum inter et Satanacum, de quo egimus 9 Februnrii ad Vitam S. Victoris Martyris. Ibidem ad muros urbis fons est, diciturque a S. Maximino citius.

p Est vicus modo Uilly, vel Oeuilly, aut Eually, in via quæ Mosomo Ivodium dicit, et vulgo S. Maximini in Ullio dicitur.

q Ebosius, Lupo Eviovium, sive Ivodium, oppidum munitissimum agri Luxemburgensis, vulgo Yvoix.

r Arlonis oppidum, vulgo Arlon, aliis Arlunum D quarta a Luxemburgo tenca versus Occidentem. EX MSS.

CAPUT II.

Varia miracula Treviris patrata.

Post hæc etiam cæcus quidam a nativitate, Crechto nomine, ex regione veniens Beneventana, ad limina B. Petri perrexit Apostoli, cum tota mentis intentione rogans, ut visum sibi largiri dignaretur. Cumque vehementius in oratione persisteret, B. Petrus astitit ei; hæc dicens: Perge in Galliam ad civitatem Trevorum, et perquire ubi beatissimus requiescit Maximinus, et visum accipere mereberis. Ille auditio hoc gavisus abscessit, et perveniens ad prædictam civitatem invenit ibi custodem, Gausbertum nomine, cui cuncta quæ sibi ostensa fuerant per ordinem narravit: qui statim introduxit eum ad sepulcrum beati viri. Cæcus ergo inclinans se ad tumulum, in quo præclara continebantur membra, ut solitam Deo orationem dedit, absque mora videre meruit, et inde gaudens et exultans, et S. Maximino gratias referens, recessit.

g Paulo post namque, antequam gloriosum de ipsa crypta translatum fuisset corpus, ipsa crypta ibi repleta est aqua, ubi hæc nunquam antea nec postmodum visa fuerat: et per cryptam altior in gyro apparuit unius mensura cubiti, ipsumque sepulcrum minime tetigit, sed velut murus ex ultraque stetit parte. Tunc sancti Dei, a Hidulphus videlicet, Clemens, et b Lothbertus, cognoverunt quod vir beatus de ipsa vellet egredi crypta, et se ad locum ubi nunc adoratur, transferri c, sicut saepius Lothberto revelatum fuit Episcopo; quod et factum est, cum magno honore ac lætitia, hymnодicis resonantibus chorus. Cooperculum vero ipsius sepulcri tres illi Episcopi deportaverunt, in unoque posuerunt angulo: quod postea trecenti viri inde minime elevare potuerunt. Tunc quadraginta addita sunt boum cum funibus, nec sic illud trahere potuerunt. Nec adhuc miraculum Domini prætereundum est, quod frequenter oculis nostris aspeximus, de lampadibus, quæ ad pedes ipsius pendent, et se divino jussu illuminant gyranque, miro modo et perspicua virtute. Et quando Reges aut Principes de ipsa mutantur provincia, ipsæ lampades accendere se videntur et moveri divino nutu: et antequam hæ faciant ipsum Episcopi coruscare sepulcrum, ecclesia ipsa tremit, F lumenque apparet ingens, quod splendorem huic desert miraculo: Crux etiam, quæ ante ejus sanctum instat tumulum, quando aliqua in ipso regno exortur nova causa, ipsa ante gyrum facit et jussu movetur Dei.

10 Quædam autem femina, d Rodarea nomine, ex Francorum procreata Senatoribus, enjus tibiæ pes aridus crebratur: ex Francorum procreata Senatoribus, enjus tibiæ pes aridus factus fuerat, ut parum de carne remansisset; ad sepulcrum veniens B. Maximini, diutius in oratione prostrata jacebat: cui puellæ et viri ejus dicebant: Recede hinc. Quibus ipsa respondit: Nullo modo hinc recedam, nisi S. Maximinus mihi sanitatem restituerit. Cumque sua jam eam familia compelleret ut reverteretur, ipsa dicebat: Nequaquam fieri posse: quia qui cæcis visum restituit, ac leprosis munditiam, paralyticisque curationem, mihi miseræ si voluerit impertiet salutem. Tunc ipsa nocte veniens ad sanctum ejus sepulcrum, et prosternens se in oratione, confestim sanata est.

11 Nec hoc aestimo postponendum, quod ad sanctam ejus solennitatem triginta et septem una die venerunt dæmoniaci: et omnes in ipsa die curati sunt, inter vigilias noctis et diei. De cuiusdam quoque mulieris ore, altero die tam inmundus exivit spiritus

Cœsus illumi-
natur.

E
Sepulcro ab
aqua altiori
intacto trans-
fertur corpus:

a
b

c

tampades ult-
tro accendun-
tur

et crux move-
tur.

d
pes aridus cre-
bratur:

ex mss.
liberantur
dæmoniaci
plures.

^b
Carolus Mar-
tellus febri li-
beratus

ⁱ

^g

^h
offert dona.

ⁱ
^k
^l

^m
Sub Pippino
Rege liberan-
tur 3 dæmo-
niaci,

^o
2 feminæ
sonantur.

A spiritus, ut omnes qui ibidem aderant ab eo in sam basilicam succendi aestimarent; odorque cunctis factoribus asperior exinde processit, ita ut metas mortis incuteret cunctis. Etenim ipsa mulier quadriginta et septem annis ipsum sustinuerat dæmonium. Adveniente itaque alio anno, viginti et duo dæmoniaci, ex longinquis accedentes regionibus, absque mora curati sunt. Tertio vero anno, nihilo minus tres alii a parentibus dæmoniaci delati sunt, Frisia genere, et quartus de Aquitania, sex etiam a Germania ad Vigilias, B. Maximini, et inter ipsas carati sunt Vigilias, in nomine Domini e.

12 Neque hoc silentiam est, quod tempore Caroli Principis, ipse Princeps magnis constrictus febribus ad ultimum pene deducitur diem. Tunc S. Maximinus, in visa apparet, dixit illi: Quid agis, miser? At ille dixit: Ego nihil meæ ago voluntatis, quia nunc morior. Ta vero quis es, Domine? At ille respondit: Ego sum Maximinus, Trevirorum Episcopus; perge mane ad sepulcrum meum, ibique sanaberis continuo. Carolus Credendarium f vocans saum, dixit ei, Vidisti hunc B. Maximinum Episcopum? Qui dixit ei, Domine, modo minime vidi.

B Carolus ait: Exi foras cito, si eum inveneris: verumtamen dico tibi, quia paulo antequam te vocarem, se mihi manifestare dignatus est; et præcepit, ut post se irem ad tumulum ejus, ut ibi salutem conquererer. His ergo dictis jussit sibi plastrum g. Rex parari, et se inibi ad sepulcrum S. Maximini deferri. Cumque ibidem delatus fasset, sopore depresso, vidit iterum B. Maximinum in visu, dicentem sibi; Ego pro te Dominam rogavi, ut sospes efficiaris. Perge nunc, et cave ne ultra mala facias. Cumque a somno surrexisset, invenit se potentissimum virtute corporis. Dehinc ergo pergens ad h Secretarium, narravit cuncta quæ per B. Maximinum ei concessisset Dominus beneficia, rogavitque ipsum Custodem, ut sibi ad manducandam daret, quia famem patiebatur maximam, viginti diebus nullum samens cibum ante salutis recuperationem: qui statim dedit ei comedere; et confortatus est. Postea quippe ipse Princeps ipsi loco dedit tres Fiscos, vocabulo Petra salis i, et Vidmar k ecclesiam, atque Comitiacum, dedit etiam Andalinam l villam S. Petro: plurima vero postea ibidem largitus est dona.

13 Nec hoc prætereundum, Fratres, opinor, quod Pipinus Rex Clericum suum, nomine m Brunicam, valde immundis plenum spiritibus, per Hellaarium Archidiaconum in malas miserat regiones, ut salutem acciperet, et minime consecutus est. Cumque ille dæmoniacus deductus esset ad limina B. Maximini, statim spiritus ab eo immundus egressus est. Ille autem gaudio repletus, laudes et gloriam Deo et S. Maximino retulit qui eum de tali eripait inimico. Iterum etiam ipse Pipinus Rex unam transmisit Alemannum, cuius nomen Guerricus n dicebatur, ad Beati viri tumulum, et ipse valde vexatus a dæmonio fuerat: cumque ibidem adfuisset, miserunt eum in catenam, et ipsam velut vitrum continuo confregit. Postea eum fortiori constrinxerunt catena, ut penitus se movere nequiverit. Tunc Fratres pro eo multis diebus ad Deum fuderunt orationem. Cumque una die ad Missarum solennia convenirent Fratres, ecce ipse confringens catenam ad B. Maximini festinus eucurrit sepulcrum; videntesque pueri comprehendenterunt eum. Ipse vero exclamans dixit: Nonne videtis adversarios meos, qui me vexabant, quemadmodum nunc in fugam versi sunt, et Sanctus persecutus eos Maximinas? Et ita meritis beatissimi viri a dæmonie curatus est. Quædam etiam femina, Waltrudis o nomine, manibus debilis ac pedibus, postea deportatur in ipsam

basilicam: cui statim B. Maximinus membrorum D dedit salutem. Iterum etiam quædam filia Pipini Regis, habuit puerum, nomine p Gamberum, qui et ipse a dæmonio non minimum vexatus est. Cumque eum per nonnulla detalissent loca, nihilque proficerent; accesserant ad locum B. Maximini. Ut vero valvas ecclesiæ introivit, confessim precibus famuli Dei salutem obtinuit. Quædam etiam femina Flietildis q nomine, fractas habens manus et pedes, illuc adveniens, mirabiliter a B. Maximino curata est.

14 Fait præterea vir quidam ex Frisiorum genere, cuius vocabulum Ibbo dictum est: qui cum ad B. Maximinum se cum omnibus quæ habebat condonans, pro stipendiis Fratram emendis ultra mare ire decrevisset in una navi, negotiatores alii cum sex navibus illi conjuncti sunt. Illis namque mare ingressis, procella exorta est valida: naves vero sex ante suos demersæ sunt oculos, ita ut nullas eorum evaderet. Cumque ille hoc conspiceret dixit, ad nautas, Exclamemus ad Dominum, et ad preces B. Maximini, ut nos de hoc eruat periculo. Tanc illi clamantes dixerunt; S. Maximine, libera servos taos. Statim ipse Ibbo viram intuitus est splendidum, veluti sol, ante navem supra mare euntem, et dixit eis: Nolite metuere. Mox ergo tranquillitas magna in mari facta est, ita ut penitus timor ab eorum pelleretur oculis. Illi quippe hoc videntes, glorificaverant Deum ac S. Maximinum, qui eos de tanto eripait periculo.

15 Neque hoc intermittendum existimo r, quia vir quidam, Rusticas nomine, cum intrasset basilicam B. Maximini, vidissetque lampadas a se ipsis moventes, dixit: O vere seductores, dicitis quia S. Maximinus hoc operatur, et vos per ingeniam facitis; confessimque a dæmonio arreptus est, et ad mortem pene deductus. Post hæc ad ecclesiam sancti viri delatus est, et virorum Deo servientium orationibus atque obsecrationibus salutem meruit integrum. Sufficiant igitur vobis pauca, quæ supra memoravimus, de Beati viri miraculis: quia nostræ datum possibilitati non est enarrare, quæ per B. Maximinum operari Dominus dignatus est, et quotidie operatus, ipso Domino Iesu Christo adjuvante, cuius laus, honor, et imperium sine fine consistit, cum æterno Deo Patre et Spiritu, consolatore ac vivificatore omnium viventium, per æterna seculorum secula Amen.

Tempestas
maris sedatur
apparente
Sancto.

Catumnians
obsidetur et
liberatur.

F ANNOTATA.

a S. Hidulphus, sive Hildalfus colitur xi Julii, successit Numeriano sub Childerico inter annum 660, et 670. De eo egimus in Diatriba nostra de 3 Dagobertis Regibus lib. 4 cap. 3. et res hic confirmatur ex ordine relationis. In Vita S. Agricui dicitur hæc translatio facta iv Kalendas Junii. In vita autem S. Deodati, danda 19 Junii num. 11 notatur annus 667, et postea aliqua Reliquia donata S. Deodato dicitur

b Lothbertus, Lupo apud Surium Gosbertus, in MSS. Chrodbertus et Chodbertus, Browero Cudbertus Scheckmanno Chotbertus; quem, et Clementem, e propinquo Episcopos, in MSS. Chorepiscopos, convocatos ambo tradunt. Sunt quidem Catalogi Episcoporum valde imperfecti; placet tamen lectio quæ Chorepiscopos faciat: vix enim præter Coloniensem et Moguntinum viciniores ulli tunc Treviris Episcopi erant.

c Sequentia hujus numeri desunt opud Lupum: visa ei forsitan sunt, ut præfatur, fabulosis similia; quo titulo etiam nonnulla ex Capite præcedenti potuisse omittere, quæ sola habeantur traditione, cum in eo

quod

A quod sequitur de *Lampadibus*, oculatum se testem auctor asserat.

d Rodarea, *Lupo Rodaora*, in MSS. Rodohara, et Hrodara.

e *Hæc omnia, de dæmoniacis liberatio*, *Lupus ad ultimam calcem rejecit, et ordinem antiquum miraculorum valde mutavit.*

f *Pro Credendario*, *Lupus habet satellitem, qui sibi assistebat: est autem Credendarius, Credentarius, Creditarius, quod Græcis Ηετούς, is cui Princeps secreta sua fuit: de quo Cangius in Glossario.*

g *Leeticam habe idem Lupus, quia hanc forte magis convenire Principi, et quidem infirmo, judicavit.*

h *Idem, Saerarium: sed Secretarium antiquioris usus vox est.*

i *Idem, Patriosalam.*

k *Idem Witmaris ecclesiam, quam hodieque servare nomen, et antiquissimam esse oppidi sic dicti parochiani, scripsit nobis noster Alexander Wilhemius; oddens, se in antiquis litteris etiam detexisse Wimmariburgum, Luxemburgense Suburbanum: locus probabiliter habitationis ejus, qui prædictam ecclesiam condidit, donatam S. Maximino (ut idem habet) an. 731. Dubitat autem ipse Wilhemius, an idem non posset credi Waymers Dux Campaniæ, a nobis nominatus in Diatriba Dagobertina, innovata ante 3 Thomam Aprilis num. 25, cui anno 676 Ebroinus, Theodorici Regis Major-domus, custodiendum tradidit S. Leodegarium.*

l *Lupus ista habet, Sancto vero Petro Andaclamam obtulit villam.*

m *Lupo dicitur Bruneo.*

n *Hic eidem Ericus est.*

o *Et hæc Weltrudis.*

p *Gumbertus, Lupo Cunibertus dicitur: Matris nomen hactenus latet: nam duæ Pipini filiæ Rothais et Adelais, juvenculæ obierunt; Gisla, Abbatissa fuit; S. Itisberga, virgo mansit; Berta fabulosi Rolundi mater, inter fabulas computatur.*

q *Lupo, Elithildis.*

r *Deest hæc punitio et sanatio apud Lupum: quia scilicet incredulus prænotato miraculo de matu lampadum, ut istud omisit, sic quoque eodem spectans censuit omittendum.*

C s *Lupus, post relatam dæmoniacorum curationem, sic concludit: Si velimus et hæc et multiplie aliorum vitutum specie quoties floruerit, usque ad hunc annum quo scribimus, hoc est ab Incarnatione Domini octingentesimum tricesimum nonum, styli officio designare; nec modum libri tenebimus, et eruditio lectori minus erimus grati, dum similia frequenter narrabimus.*

IIIATORIA MIRACULORUM

Auctore Sigelardo, Monacho San-Maximianensi.

PROLOGUS.

Ad Wickerum Abbatem, miraculorum scribendorum assertorem, cum supplemento Vitæ circa S. Quiriacum.

Dominus Abbati Wickero Sigelardus. Rogas, Pater carissime, imo vi quadam auctoritatis extorques invito, quatenus ardum omnino, meisque viribus præminens, explicandum opus assumam. Nam præcipis propriaque potestate compellis, quo ea quæ post editum a Lupo Episcopo de vita Sancti Maximini librum, per eundem gloriosum Christi Confessorem sunt gesta miracula, ne prorsus legentium Maji T. VII.

vel audientium utilitati depereant, stylo alligem: Dæ competentis serie narrationis digestis, post illum ex ms. primum, secundum super illis libellum absolvam, et certa locuturo suggerente materiam. Qua de re coaretor e duobus; veritus scilicet ne, aut tibi renitendo, inobedientiae crimen incurram; aut iterum parere conando, copto succumbam; cum nimirum ingeniolí mei tenuitatem et eloquii stillulam exequendo, istiusmodi negotio nullatenus me sufficere videam. Igitur tanta rerum difficultate, qua nusquam illæsus evadere valeam, quasi quodam murorum ambitu inclusus et undique circumseptus; hoe solum mibi agendum utile ratus sum, scilicet hac in parte locum evasionis eligere, qua perspicio minus ex præcipitio læsionis posse contingere. Nam eum constet, contemptum quidem seniorum ad animæ periculum, defectum vero in cœptis spectare ad ridiculum: quis sanum sapiens tolerabilius, imo longe salubrius fore non censeat, pro imperitia irvisiones hominum sustinere, quam pro superbia semetipsum condemnare? Quapropter diu multumque desideratum opus perge securus aggredi: ego plane tibi pro viribus adero, nequaquam ausus tuæ Sanetitati diutius reluctari. Omnia ergo que dixeris, vel a te ipso (ut promittis), et ab his qui adhuc vivunt tecum visa, vel ab his qui videbunt tibi probabilibus personis comperta, qualicunque prosequar stylo; non ad hoc propriae possibilitatis fiducia nitens, sed tam operosum mihi negotium tuæ potius cunctorumque sanctorum Fratrum meritis et orationi committens. Aderit etiam, sicut semper in omnibus, ita et in hac quoque parte, clarus noster Patronus Maximinus; facile (ut confido) apud Christum Dominum obtenturus, ut sicut ille a Deo Patre in Spiritu sancto factus est omnibus salus et iustitia, ita quoque et mihi elingui efficiatur lingua. Quod si dignabitur, haud dubium, liquidam veritatem etiam a muto luculenter expressum iri.

2 Nec reticendum est, quod cum facile confidam, Deo piisque omnibus sucedentium temporum hoc opusculum gratum fore; vereor tamen præsentium aliquos eidem derogaturos, meque iusulsum, falsiloquum. nullius momenti homuncionem, omnium reprehensione dignissimum, toto orbe adjudicatros. Nec te, fateor, Pater venerabilis etsi volverint, excipere valebunt, quin totius hujus insectationis peste involvaris: quippe cum et me, juxta assertiōnem talium, falsa scribere compuleris, et scribenti falsitatis materiam ministrasses. Qua ex re operæ pretium video præsenti præfati uncula calumniandi viam istis obstruere, non magnæ defensionis arte refragando, sed humiliiter suggestendo, quo meminrint primos ac fortissimos Christi assertores, idiotas fuisse, non sopistas: neque me expectent Mercuriiali sapiditate Tulliique copia in curia declamatum; sed in cellula monasterii rerum gestarum veritatem, sobrio ac veridico pii Patris ore depromptam, puro simplicique sermone dicturum. Deinde vero, etsi merito illis respectu babita fuerit vilitas ista elaborantis, honori tamen quæso habeatur prærogativa jubentis: nec statim credant Patrem nostrum, virum utique sancta vita et conversatione conspicuum, falsa dicere, quam silere maluisse.

3 His ita prælibatis, Wickere Pater, quod agendum imminent ineamus, exorta prius dignatione divina, quatenus ipsa annuente, qua illo Sanctisque omnibus digna sint, et tu ore edicere, et ego scripto prosequi valeamus. Illo [autem] miraculo insigni [initium] statuo dedicare, quod eo tempore, quo adhuc venerandus Maximinus temporali vita aë corporali præsentia hanc urbem tuebatur et illustrabat, gestum est; licet nulla oblivio per tot se-

scribit accepta
ab iis qui vi-
derunt, aut a
videntibus
cognoverunt,

E

prout ea ipse
Abbas dicta-
vit:

F

præmittit a
Lupo omissa
circa Quiri-
cum

EX MS.

A eulorum volumina hoc valuit abolere, quin hodie que omnium pene admiratione memorabile ac celebre perseveret. Quoniam igitur tam præclarum factum, passimque omnibus cognitum, in illo libro, qui vitam gestaque sancti plenius continet, prætermisso miramur; hoc silentio nos quoque præterire, absconum duximus et indignum: quippe cum vel hoc solo meritum ac sanctitas, non modo Maximini, sed et Quiriaci quoque, a religiosis et credulis satis queat aestimari. Est autem bujusmodi.

4 Tempore quo B. Maximinus vixit in corpore, Sanctus etiam extitit Quiriacus, vir fide ac virtutibus clarus, piisque ac probis actibus totus intentus. Cui inter alia bona, cum id quoque moris esset, omnia videlicet hujus urbis monasteria et oratoria creberrime visitare, et assidua oratione divinam sibi propitiationem conciliare; maluit tamen vir sanctus, jactantiam vitans ac laudem humanam fugitans, talia studia nocturno potius quam diurno tempore exercere. Interea aliqui ex Clericis, Sancti virtutibus invidentes, qui nomen tantum ac famam sanctitatis ejus, non etiam opera appetebant, inter se mussitare cœperunt, et opinionem viri turpiditudinis infamia occulite fœdere; paulatiisque in apertiora se attollentes vitia, nocturnos illos labores, non jam virtuti, sed vitio reputare. Nec cunctati, ad ipsum Episcopum Maximinum tandem, infelici temeritate sinistris suspicionibus agitandum, prosiliunt; super crimen fornicationis innoxium Quiriaccum incusant. His auditis sanctus Episcopus (utpote qui aurem criminacionibus adhibuisse invitus) fidem quidem integrum delatoribus fertur minime accommodasse; Quiriaccum tamen, cum maxima modestia, a sua interim communione ac familiari contubernio aliquamdiu secrevisse; secumque interea egisse, ut orando tanti a Deo notitiam consequi meraisset ambigu. Erat autem Quiriacus ante hoc, ad sacras manus Antistitis, oblationes quotidianas offerre consuetus, quibus ille Sacraenta Christi conficiens, proprium æque ac Quiriaci spiritum spiritali vegetamine ad sacra et cœlestia assidue roboravit.

5 Quadam vero die Maximinus, Missarum solemnia celebraturus, ex more procedit: interest et Quiriacus divinis Officiis, ex gravi, ut ratus est, tanti Patris offensa trepidus et anxius, totusque mœrore confessus. Et quia ipsum sacri Antistitis conspectum pro humilitate ac verecundia vitaverat; eminus se pudibunde proriens, propter ipsas Ecclesiæ fores, anguli cuiusdam receptus sinu, secretius stetit. Cum ecce Angelus Domini subito affuit, blande super anxietate concepta sanctum consolatus virum, pariterque monens offerendas ex more hostiarum oblationes præparare: nihil minus Episcopum quam alicujus mali suspicionem de se cogitare: illam offensam, propemodum simulatam, totam jam demutatam fuisse in gratiam. Mirum dictu! Eadem hora codemque momento, gloriosissimo Præsuli Maximino, jam accedenti sacro altari, nihilo minus astitit Angelus; orationes ejus a Deo susceptas annuntiat, cautam communionis abstinentiam cum criminato collaudat, Quiriaccum sanctum de objectis excusat: deinde monet, ex illius manibus, ut solitas hostias Deo suscipiens sacrandas, virum inaudentem ad gratiam reconciliationis et Sacramentorum participationem indubitate admitteret. Sicque Quiriacus, primo quidem pacis osculo Antistiti suo consederatus, deinde vero Sacramentis Christi confirmatus, exterius quasi in amissam sui Pontificis visus est restituï caritatem, quam certe in amborum cordibus firmissime credendum est nunquam substiuuisse ab alterutro vel modicam læsionem. Jam vero peractis solenniis secreta petentes, magnifica ac felicissima illius temporis gesta secum

conferunt, in oscula reununt, flent præ gaudio, in que suis profectibus Christum devote collaudant; qui superbos confundit, humiliibus gratiam præstat, et machinamenta iniquorum destruit; innocentes et in se confidentes liberat, seque diligentes semper et ubique tueretur ac sovet. Haec igitur, per omnes præteriorum temporum populos celebri fama vulgata, et ad nos usque deducta, primum in nostra editiuncula obtineant locum: quæ ita ut dicta sunt vera esse. ecclesiarum etiam picturæ confirmant: quarum nos unam, et hanc antiquissimam, ac vetustate jam pene abolitam, in prisca S. Quiriaci ecclesia, super sepulcrum ejus, in crypta editam vidimus.

CAPUT I.

Curati dæmoniaci, injurii in S. Maximinum puniti.

Liberantur a
dæmonie & mu-
lieres furibun-
dx,
E

J am vero ad ea veniamus quæ nos in Praefatione ante posita scripturos fore promisimus; in quibus ordinem temporum, ut gesta sunt, non valemus servare; quia similibus similia placet connectere. Nec video quid obstet redificationi legentium, quod in relatione gestorum hujusmodi tempora varientur, dummodo quæ gesta sunt non sileantur. Quanta Sancti hujus, circa illos qui maligno spirito vexantur, semper fuerit, et adhuc sit miseratio, cum plenus in libro memorato digestum sit, nos tantum de paucis numero energuminis, quali modo per merita Maximini a Deo sint curati, primo dicamus. Duæ quondam mulieres, hachorrenda pervasæ tyrannide, pariter ad hoc monasterium adductæ sunt; in quibus tanta feritate nequam spiritus grassabantur, ut huic furori et amentiae nihil comparabile duceretur. Ursi effrati sæviendo tolerabiliores tibi videbantur, ita omnia laniabant, et dentibus et unguisæ sævientes invehebantur in singulos. Nec vinculis ullis cessit immane robur. Cum tamen nullo edulio, transactis jam septem vel decem diebus, miseranda corpuscula refocillata, solo dæmone agitantur. Multis Fratres exorcismis malignos spiritus objurgabant: sed cum nihil actum esset, tandem jubentur in cryptam ante Sancti sepulcrum pertrahi. Ubi cum sine mora obdormivissent, virtute Maximini dæmonibus effugatis, illico evigilantes crudeli hospite caruerunt. Tunc mirum in modum ambæ mulieres, mox conversæ ad Dominum, statim [facta] peccatorum suorum humillima confessione, et promissa satisfactione quantam valuerunt, indulgentiam sibi a Deo precatæ sunt. Duarum una quidem, post concitam reconciliationem, sumpto Vatico ibidem illico obiit: altera vero vitae reservandæ vix cum magno labore convaluit: nec immemor beneficiorum, singulis quoad vixit annis, Deo et S. Maximino vota sua devotissime obtulit.

7 Vir quoque inter suos non ignobilis erat, qui bac peste diu multumque vexabatur; antequam liberari mereretur sæpe vinculis suis abruptis elapsus, sæpe iterum captus, vinculatus, et hoc reductus. Quadam autem nocte, cum alligatus esset scalæ, qua pulpitum ecclesiæ scandebatur; Custos ad reficienda luminaria surgens, sanctum illum locum, cryptam dico, protinus adiit. Erat autem hic Monachus, nomine Wenilo, vir per omnia honestæ vitae atque laudabilis: cum interea, his qui luctuosis laborabant excubiis obdormientibus, vincitus arreptius, nescio, Deo dicam agente, an diabolico, repente vinculis solvit, cursuque concito contendit in cryptam. Ad cujus introitum cum nullus fugæ pateret locus, nec cum tali palæstrita suppeterent luctandi vires; Wenilo aliquandiu hærebat stupens. Jacebat forte virga de proximo: qua

vir item no-
bilis,

visa

quem noctu
ecclesias cir-
cumeuntem

atque de for-
nicatione
accusatum,

S. Maximinus
a suo contuber-
nio arcuit:

revelata au-
tem per An-
gelum inno-
centia recipit.

A visa, loquendi constantiam induit: deinde furiosum terrifico satis imperio jubet redire in locum suum. Illo vero voce stridente, multum quo decertante se non reversarum, sed cum ipso mansarum; sumpta virga, si propius accederet, ictum capiti interminatus est simul et intulit: nam ille, dum haec Wenilo locutus est, paululum movebatur. Res digna miraculo, ac laudanda pii viri simplicitas. Guttam sanguinis, attacta modicum cute, ictus elicuit: quod videns, insani caput amplectitur, suadetque blanditiis in sinum suum reclinare, ne sacram pavimentum sanguis attaminet. Cum ille, ac si sanus, ad omnia paret. Tunc Monachus, in pavimento discumbens, caput dementis in sinu suo collocavit: ubi cito obdormiens, sub ipsa somni quiete, diri agitatoris inquietudine liberatus est.

8 Thiebertus, hujus monasterii Monachus, re-ferre solitus erat, quemdam rusticum, cum adhuc puerulus esset, arreptum fuisse a daemone, graviterque diu vexatum. Cum quo cum necessarii sui ad auxilium B. Maximini confugerent; eodem die contigit, ut urgente cantandi ordine Thiebertus in analogio necessario deberet a Alleluia cantare.

B Quod cum omnino nesciret, et tamen cum inciperet omittere non auderet, aestuat praे angustia puer. Cum ecce ille perniciter accurrit, puerum netimeat consolatur: Laudate pueri Dominum (nam hoc Alleluia fuit) puerilem imitatus vocem, strenue jucundaque decantat: sicque Thiebertum cum cantando adjuvit, ab imminentibus flagellis absolvitur. Nec ille quasi bene gesti præmio caruit: nam finito cantu in terram protinus cecidit, sed Evangelica lectione nondum completa, incolumis surrexit.

9 Alio quoque tempore eidem passioni obnoxius quidam adductus est: in quo cum ab exorcistis daemon increparetur, et discedere a Dei plasmate juberetur, plangentis voce conquestus est; Wormatiæ apud memoriam b S. Cyriaci simili se abs qualibet violentia propulsum, hunc invasisse; secumque injuste agi, quod domicilio a Deo sibi permesso ab hominibus pelleretur. O nequitiam diabolicam! quæ numquam ita ad liquidum quiddam veri depromit, quod non falso sit semper admixtum. Est autem hic crucicula satis referta Reliquis: quam cum capiti hominis imposuissent, ille, quasi pro expulsionis suæ injuria, daemone se instigante, ex improviso correptam dentibus medium mordicus secat. Nec diutius inimicus subsistere in homine valuit, sed per pudendos corporis meatus (nimirum condigne sibi) protinus est egestus. Hæc ad declaram in malignos spiritus Maximini potestatem pauca de pluribus dicta sufficient, ne in similibus frequens iteratio fastidium generet: nunc cetera virtutum ejus insignia prosequamur.

10 Temporibus Arnulfi c Imperatoris, cum jam in hoc loco, religionis, proh dolor! status haud minima ex parte laberetur, et monachicæ professionis rigor paulatim laxari ac dissolvi cœpisset; defuncto monasterii Abbatte d Herkemberto, Monachi pro electione Abbatis palatum ex more competunt: quibus cum peccatis exigentibus electio non permitteretur, sequestratis aliquibus monasterii posses-siunculis, quæ vix arctam Monachis sustentationem potuissent præbere, cuidam Megingaudo regni hujus Duci, qui tunc forte aderat, Abbatia ab Imperatore donata est. Qua suscepta, cam lætus ad propria remeasset, hilarem se ac jucundum pro accepto beneficio per totum diom omnibus exhibens; adveniente nocte cum conjugé cubiculum adiit. Cumque læti thoro pariter discubuisserint, digressis omnibus, solam mulierem secreto in hæc verba alloquitur; Scisne, inquit, quantum mihi manus Dominus

meus Imperator largitus sit? Illa vero cum se nescire fateretur; Servum, inquit, prædivitem in beneficium mihi indulxit: et si vis scire, ipse est Maximinus eam Abbatia sua, quem etiam tibi si volueris tradam. Quibus auditis, sanæ mentis mulier virum propemodum insanum (quantum in se fuit) pro temeraria garrulitate vehementer objurgare, sequenti beneficij indignissimam proclamare. Cum inter haec haud mora fuit: et ecce injuriam dilecti Dei digna vindicta subsequitur, atque os blasphemum ultio divina corripuit: nam ille fragilis et caducus terricola, qui in animi jactantia ac tumido animo se super cœli Consulem Maximum extendisset, subito infra semetipsum totus contrahitur; et paulo ante hominis forma, in sphæram quamdam vel globum pene informem convolvitur.

11 Tunc Megingaudus, tam acriter divinitus et ad se-pulcrum ejus paenitens sonatur: animadversus, in se rediit, quid et cur pateretur intellectus, et ex toto corde adhortante conjugé dicti penituit, seque copiis præparatis magna cum celeritate Treverim deportare præcepit. Tandem itaque ad monasterium ventum est; ante sanctum altare deponitur; xeniis pretiosis ipsum altare cumulatur: et qui prius se Dominum superbe proclamavit. E tunc S. Maximini servum nutibus ac sibilis potius quam verbis humiliiter assignavit. Nec fructibus suæ satisfactionis privatus est homo, postquam ad ejus clementiam, quem quasi procaciter læsit, supplex confugium fecit: nam fusa pro eo a Fratribus prece, meritis Maximini cœlestis ira sedatur, virtuteque Sancti integra sanitas in puncto temporis Megingaudo redditur. Sic homo salubri correptione a Deo castigatus, ne ulterius blasphemaret in Sanctos, Maximum ex tunc vita sua colit ut sanctissimum, amplectitur ut patrem, veneratur ut dominum: remque gestam ad Imperatorem protinus referens, pro denegata Fratribus electione solicitavit; nec prius rogatu et obscuratione circa Regem destitit, quam Regalem fiscum, Ribiniacum e nomine, Fratrum usibus acquisisset f. Hujus ergo tanti ac talis Patroni nostri sanctitatem quis satis miretur? quis digne collaudet? Adeo in meritis ac virtute Maximini nostri omnia altiora, omnia excellentiora sunt, quam ut ne estimari quidem, nedum etiam abs quolibet mortalium valeant explicari. Sed nos unde, hac quantulacumque Sancti laudatione, digressi sumus, ad propositum redeamus.

12 Quamvis, ut superiore Capitulo retulimus, ordo ac districcio regularis in hoc loco anteriori tempore, negligentia et enervitate Præpositorum, aliqua claudicasset ex parte; nunquam tamen. divina meritis Maximini annuente clementia, huic loco sanctos ac religiosos defuisse viros (donec iterum datis Abbatibus, neglectus regularis observantiae, vel in pristinum vel etiam in melius Deo proprio corrigeretur) cum ex multis, quæ non est temporis explicare, tum etiam ex eo, quod in præsentiarum referam, liquido elaret. Siquidem post memoratum Megingaudam, potestatibus et usibus hujus regni Ducum g hæc Abbatia subiacuit, bis tantum exceptis, quæ Fratrum sustentationi dum sequestrata fuerant: quæ tamen ipsa (sicut et adhuc) eorum defensioni a Regibus commitabantur. Qua ex causa cum Gisilbertus, h admodum juvenis Dux, regno præficeretur; ut illa se aetas habet, secularibus oblectamentis et pompis ac voluptatum illecebris primo sui Principatus tempore (quanius postea egregius vir factus sit) se potius dedens, quam commoditatibus subditorum prospiciens; Monachos hujus monasterii etiam vehementer afflixit; ea scilicet, quæ in usus eorum cesserant, adimens, suisque satellitibus dispersiens.

D
EX MS.
appellans
servum suum
S. Maximini
num contrahitur,

E
et ad se-
pulcrum
ejus paen-
itens sona-
tur:

F
Post alios
Abbatix
usurpatores,

g

a
et quidam
rusticus,

b

c
et alius
Wormatia
abductus.

b

C

c
Melingaudus
Dux accep-
ta Abbatia,

d

EX MSS.
i
k
frustra Re-
gem appell-
tantibus,

a S. Maxi-
mino flagel-
latur
l

atque abta-
ta reddit et
concedit
Abbatem.

A 13 Ea autem tempestate, vir clarissimus Henricus *i*, genitor Serenissimi Augusti Ottonis, cuius Imperii *k* anno vigesimo septimo hæc scripsimus, monarchia Regni potitus, subditos quidem justitia, pace et clementia modestissime gubernavit, Imperii vero apicem virtutibus et gloria onnique honestate singulariter decoravit. Initio ergo consilio, Fratres, ut dictum est, intolerabili afflictione, a Gisilberto depresso, Regiam clementiam adierunt, quidque incommodi a Duce paterentur conquesti sunt; nihil tamen tanto labore assumpto proficiens, indignationem magis predicti Ducis, immiti licet, emeruerunt. Quid aliud agerent? Defectum tandem a monasterio, necessitate ultima ecarti, meditabantur. Cum subito vires denuo reparant animorum, consilium in hunc modum restaurant, scilicet ad Regem regum. Maximino patrocinante, suum orando referre negotium. Quod cum aliquamdiu laud segniter ageretur, quadam nocte venerabilis Maximinus in visione Duci quiescenti supervenit; ac primo quidem, quis sit quorumve causa venerit, pandit; deinde obnoxii culpas arguit; ad ultimum vero (mira dicturus sum, et ferme incredibilia, his tamen qui Deum non credunt omnia posse) latera ac scapulas flagellis caedendo liventes reddit, statimque dispergit.

B

14 Mox autem Dux, somno suo simul ac somnio ita graviter excussus, familiaribus paucis, somnium quidem se vidisse, quidque in ipso perspessus sit, attestantibus plagiis edixit; sed cur hoc, vel quis egerit, summo studio alicui illorum indicare dissimulavit, quamvis tamen facile ex consequentia gestorum id quoque conjici posset. Si quidem continuo Treverim versus iter acceleravit, et Maximum sibi prece placans ac munere, Monachis non solum ablata restituit, verum etiam amissam illorum gratiam pecuniarum, quibus fraterna communio valde eguit, redemit impensis. Ex hoc jam tempore a juvenilibus actibus resipiens, magnisimum prorsus evasit in virum; locumque istum atque congregationem in tantum dilexit, ut ejus potissimum studio, venerabili Ogone *m* huic Abbe intbronizatu, diu nimis obtenebrata religiosæ conversationis claritas, vitæ nostræ tandem splendidius reluixerit. Hæc ergo omnia, ita ut retulimus, de se gesta, ipse sancto viro Ogoni confessus est: in qua etiam confessione se Deo ac S. Maximino Monachum futurum devovit, si uxori superstes conjugali vinculo mereretur absolvī *n*.

C 15 Referam et alind, quod huic meo judicio haud longe impar decernitur; nisi forte hoc Maximini virtutum credi debeat detrimentum, quod in illo miraculo facti socium Remigium clarum habuisse asseritur. Comes quidam, nomine Ruobertus, germanus illius, de quo supra retulimus, Megingaudus fuit, cuius prædia in pago Naachgouwe *o*, Maximini ac Remigii collimitantia prædiis, adjacebant; quam ob rem servi ejus cum familia Sanctorum crebro litigio decertabant; illis antiqua confinia supergredivit, istis e contrario totis viribus renitibus. Interea cum crudelitas servilium querelarum et rusticæ contentionis a vicinis compesci nequivisset, nostris cupidinosam injuriam proclamantibus, causa refertur ad Comitem. Ille mox placitum indicens, diemque statuens, ad conspectionem ac circumductionem terminorum, magna turba circummanentium comitatus, advenit, suosque præire jubet duces. Nec mora. Unus ex illis, qui hujus iniquitatis semper extitit caput, et se ceteris præpiens fraudulentus circumductor efficitur; prædens et indice præmonstrans, multa de Sanctorum

prædiis, antiquos transgrediens limites, falsa demonstratione in partes sui senioris transferre conatus est. Ibat ergo, et chirotheca, quam rustici wantum vocant, manu superducta, sicut voluit demonstravit; nostris subsequentibus ac renitentibus, et auxilium Maximini atque Remigii constantissima precatione conclamantibus. Interea bonus ille ductor atque justus, chirothecam manni detrahit; sed in eadem amputatum divinitus digitum reliquit. Tunc malitiæ suæ convictus, et a seniore suo, ut dignum erat, ignominiose tractatus, gratiam ipsius amisit; sicque veritate declarata, omnis illa contentio terminum habuit.

*igitum
amittit.*

ANNOTATA.

a Moris est in Ordine Benedictino, ut super analogium, in medio Chori positura, cantentur Versus Alleluia: res autem acta videtur in festo Innocentium, quando ad Alleluia occurrens versus, Laudate pueri Dominum, cantatur ab aliquo pueroru: quibus eo die ex usu antiquo solent Chori officia omnia committi, sicut iudicem in privatis familiis patris ac matris vice tunc imperant. Est etiam ubi Episcopum vel Abbatem agant, innocentia puerili et innocua, modo salvi sacrorum ministeriorum reverentia res agatur.

E

b Cultus S. Cyriaci prope Wormatiū celebris fuit. Hinc ecclesia quæ Neohusii a Dagoberto Rege Francorum S. Dionysia sacra est, traditur ob ejus illuc delatus Reliquiis ei dicata a Samuele Episcopo, 15 Octobris anno 847. Meminerunt ejus Bruschiū in Episcopis Wormatiensibus. Freherus in Originibus Palatinis par. 2 cap. 13, Merianus in Topographia Palatinatus Rheni, qui asserit hunc locum anno 1566 a Frederico Piatino 3 occupatum. Colitur S. Cyriacus 8 Augusti, si is intelligatur qui cum SS. Largo et Smuragdo est passus. De Hierosolymitano Episcopo Martyre, cuius Reliquia jam olim in Galliam allatae creduntur, egimus 4 Maii, propter cultum tunc celebrem, tam in Gallicanis quam Germanicis ecclesiis.

c Arnulphus caput regnare anno 888, et Romæ anno 896 a Formoso Papa coronatus est, mortuus an. 899.

d Herkenbertus dicitur Bucelino electus anno 885; et Bruschiū præfuisse cum ait sub Imperatore Arnulpho Bavarо.

e Hæc donatio in Indice Chronologico Broweri refertur ad annum 890.

f Megingaudus, dein in Rutila monasterio ad ripam Mosellæ prope Sireium oppidum per insulas intersectus, apud S. Maximum sepultus est: quod factum autumni tempore anno 893 tradit Browerus lib. 9.

g Hi titulo tenus Advocati, reipsa oppressores et depeculatorum Abbatia S. Maximini, ita a Bucelino referuntur: Gerardus et Malfridus, anno 897 Comendau invadentes, ejecti sunt; verum anno 900 denuo invaserunt, ac denum anno 905 proscripti; tum Conradus, ipso anno 905 mortuus; dein Eberhardus, qui vixit anno 909; et anonymus quidam Comes partium Caroli Simplicis, anno 911 et 912.

h Gisilbertus, Ragineri primi Hannoniæ Comitis filius, a Carolo Simplice Lotharingiæ praefectus, deinde primus Lotharingiæ Superioris et Inferioris Dux fuit.

i Henricus Auceps, Rex Germaniæ electus est anno 919, mortuus 2 Julii anni 936, cui tunc Otto I filius successit, postea Imperator Romanus.

k Is est annus Christi 962.

l Sequentia docet Browerus peracta anno 933.

m Ogo præfuisse dicitur 12 annis: cuius Epitaphium ibi erectum habet Bruschiū. Interim alius, nominatur Hugo, et dicitur postea ab anno 943 usque ad

an.

A an. 947 *Episcopus Leodiensis fuisse : forte hic Monachus, ab Ogone alius, ante eum ibidem fuit. Sed id alii discant.*

n *Gisilbertus periit anno 939, Rheno flumine absorptus.*

o *Nahgovia in Palatinatu sic dicta a fluvio Naha, ad Bingam Rhenum subveniente.*

CAPUT II.

Vindicta de aliis injuriosis sumpta, agris invocantibus impensa curatio.

Est villa monasterii quæ Wimari ecclesia dicitur, quam sc̄evissimus quidam (enjus nomen memoriae nostræ elapsum est) in beneficio habuit. Qui cum Sancti familiam gravissime afflictaret, etiam non inveniens quid eis, unde culpari possent, objiceret; uni eorum, qui agrestior ceteris videretur, accipitrem suum custodiendum commisit; sciens rusticum illius artis nullam habere peritiam, ut dum ales neglecta deperiret, intuitus culpam in rusticum retorqueret. Ille vero diu multumque reniti et excusare imperitiam artis, tamen alitem demum compulsa

B est custodiendam suscipere. Quid autem ageret? Servavit interim vivam sine esu, in domo sumifica cito morituram. Qua mortua, plumas ei detraxit, ac sale conspersam, Domino servandam suspendit. Potabat enim stolta rusticitas, se astutiam callidi hominis evasuram, si ei vel cadaver avis tempore exactiovis incorruptum valuisset exhibere. Cumque jam revolutio longi temporis spatio, immisis Dominus accipitrem suum a rustico exigisset; ille protinus cadaver obtulit. Ibi nata occasione sc̄evit homo: et fera crudelior, quasi contumelium sibi a rustico factam sociis omnibus imputat, astroens communī cōsilio illum ad audaciam facti fuisse animatum; cunctosque in crastinum ad palatiū vocat, omni peculio spoliandos, multisque insuper verbaribus afficiendos. Territi ergo et æstrantes miseri, nocte illa coavenerunt; omnique humano prorsus desperato auxilio, Maximini opem expetere statuunt; electosque ex omnibus doos juvenes impositis eulogis, datisque mandatis concite ad monasterium mittunt, illis cum timore maximo statutum placiti attendentibus. Missi autem juvenes, cum Fratres horae Nonæ synaxim celebrassent portam monasterii valide pulsaverunt: et quia putabatur aliqua potens C esse persona, mox intromissi sunt. Qui currentes per medium Chorum, eulogias ante altare facite depoñunt: ac primo scopis, quas secundū detulerant, altare u diverberant; deinde prostrati solo, ingenti ac miserabili ululatu Maximum evigilare, et in suum auxilium adversus tyrannum exurgere depoñunt. Eadem ergo hora eodemque momento, quo isti hic miseras suas deplorant, ille efferus de loco placiti surgens recessum petiit, ibique cum enarrabili tortura viscera carnis simul et crudelitatis effudit.

17 Bernacher quidam, vir nobilis et opulentus, longe postquam hoc accidit, quod hactenus retulimus, eandem villam precario jure acquisivit: qui factibus avaritiae succensus, agris illius villæ undique contiguos et collimitantes pauperem agellos (eo quod fertilis illa terra esset) sibi injuste usurpavit; congregatis autem arantium turbis ipsos agros jussit [coli]. Tum illi, quibus violentiam intolit, cum per Deum ohsecreare et S. Maximinum, ut sua sibi sufficerent, nec se inique suis possessiunculis spoliareret. Quibus cum id responsi redderet, scilicet nec latitudinem nec longitudinem pedis se propter Maximinum de omnibus his terris aliquid concessurum, illi ad consuetum recurrente præsidium; in ipso vi-

delicet loco, quo aratorum multitudo jam nunc ad prandendum conserderant, Dei sanctique Maximini subsidium, cum neminem haberent qui eis tutioñ esse posset, cum magnis fletibus et ejolationibus solo strati precantes. Mira dicturus sum. Ut affirmant qui viderunt, in nulla cœli parte ne minima quidem nubecula apparuit; cum subito, in hoc tantum loco, ubi juga boum cum aratris stabant, tanta tempestas exorta est: ut vi ventorum turbinisque vertigine elevati boves, cum aratris, in vallem quamdam profundissimam, dimidio pene milliariorum ab hoc sejunctam loco, rotati projicerentur; ac sine mora, sicut undique fuit, ita ibi quoqoe serenitas alluit. Cumq[ue] agricultæ, quaquaversum dispersi, boves suos et aratra disquisissent; venientes ad vallem, boves quidem aliquos semineces, aliquos jam mortuos, his cornib[us] evulsis. illis cruribus vel cervicibus fractis, aratra vero in frusta comminuta, repererunt. Tunc agricultæ, pro damnis suis admodum mœstificati, ad Bernacherum sunt reversi, et que acciderant, cum gravi luctu mutiaverunt. Ille vero magno timore proculsus, et adhuc graviorem se vindictam sensurum suspicatus, virtute Maximini territus, ab insectatione pauperum cessavit E

coorto turbine
procus aufe-
runtur.

b illorū pertinax
Maximinien-
suum vexator,

c

d egerans se
eis nit nocu-
sc.

e miraculo re-
daugitur,

f et miseric-
prebitum.
vinum nil
imminutur.

S. Maximini
rusticos ve-
xans,

et futili
prætextu in
judicium
trahens,

a

illis Sanctum
orantibus fide
moritur:

Alterius boves
in pauperum
agros immissi,

EX MS.

A retolinius, Rimopertus, Presbyter et Monachus, qui interfuit et vidit, attestatur. De Wenilone [autem, dum] arduam vitæ sae conversationem, sœpe mihi ab his qui eum noverunt expositam, cum hoc confero, quod ita familiariter Maximini virtatum quantulacunque portioni communicat; quid aliud quam sancte censeam? Et quia tantam de hoc viro diximus; libet et aliud mei similibus, scilicet corde polntis et corpore, in exemplum se cavendi referre; quod ille quoque referebat, quotiens negligentiores vel moneret vel corriperet fratres.

20 Quidam in hoc monasterio fuit Acolythus, adolescens moribus incompositis, actione levis ac lubricus, et incorrigibilis valde; qui quotiens Fratres ad Communionem Eucharistiae accederent, ille, nil pollutam conscientiam veritus, et pariter securus, et aliquando etiam pransus, accessit. Accidit autem quadam die, ut thuribulum cum incenso portaret ex more: cum tenuissima scintilla, ubi prunas estflavit, in Albam cecidit; ex qua succensa tantas mox flamas effudit, quæ miserum penitus conflagrarent; nec multa aqua superfusa, divinitus immissum valuit extingui incendium. Mihi plane

B videtur in isto satis declaratum, quam veram sit, quod Apostolus ait. Quia lex spiritualis est: nam ipsa præcepit, domum pollutam igne expiari. Et quæ vera domus Domini, quod domicilium Spiritus sancti? Hoc sane, hoc sine dubio, quod Apostolus idem insinuans, Scitis, inquit, fratres, quia templum Dei estis, et Spiritus sanctus habitat in vobis. Si templum sumus Dei, si habitatio Spiritus sancti, non inertis studio divina admiralante gratia elaborandum est, ne dominus tanta criminum colluvionibus polluatur. Metuamus, miserandi hujus exemplo commoniti, expiationem ignis, quam Apostolum consequenter demonstrasse arbitror, cum protinus subjunxit, dicens: Si quis antem violaverit templum hoc, disperdet illum Dominus. Ecce quam terribiliter expiante igne disperditus iste est, qui in semetipsa Dei templum non veritas est violare; et ideo, ut reor, ut cum nos audimus vel legimus hominem pro suis peccatis corporaliter conflagratum, animarum attentius caveamus incendium. His per excessum dictis, ad ea quæ cœpimus explicanda redeamus.

21 Wenilo quidam erat ecclesiæ famulas, in cuius mansione quidam jacens, miserabilis pedis dolore torquebatur. Nam ille qui sacer ignis dicitur (nihil autem ista luc intolerabilius sœvit) pedem illius occupans, in totum miseri ac miserandi hominis corpus, extrema quæque tormentorum diffudit. Tum ille, præ dolore nimio pene insaniens, et quid aliud ageret non inveniens, infatigabili atque incessabili ululatu magis quam voce, nomen et auxilium Domini sui Maximini clamare, illoque clamore toto non desicere biduo. Jam vero tertiae noctis mediotalis cantus modulatione transmisso, paululum sedata doloris acredine, aliquantulum respirat miser; atque in tenuissimum resolutus soporem ad modicum, mox Maximum videt prope assistere; quid se ululatibus inquietaret, quid se vellet, inquirere. Cui ille cum suas deploraret angustias, pius Pater Maximinus, dejectione vultus præferens miserantis affectum, Mitte, inquit ad ægrotum, [lamenta]; et de oleo, quod ante altare pendet in lampade, tolle: quo peruncto pede, vel cum sanatus fueris, mihi quietem indulge: et in hæc verba disparuit. Tunc ille somno suo excussus, Wenilonem quoque stratum suo, importunitate crebri immanisque clamoris exturbans, Sanctorum affuisse Maximum indicat; et quid interrogaret, quidque juberet edicit. Nec mora: homo anhelus ad ecclesiam currit, et a custode oleum accipiens ægrotu detulit: quo cum tertio pedem oblinueret, sanus surrexit.

Improbus
Acolytus scin-
tilla ex thuri-
bulo in Albam
lapsa confla-
grat.

Rom. 7, 24

Cor. 3, 16.

Cor. 3, 17.

Curatur
ignis sacerad moto oleo
lampadis:

22 Reginerum, hujus monasterii Presbyterum et Monachum, virum plane serium ac bene moratum, sed ante hoc biennum defunctum, mecum hæc omnis regio novit. Illic aliquando tanta oculorum infirmitate depressus est, quo pene exteriorum luminum desperatione nutaret; cum tamen idem vir interiorum serena acie (ut etiam aliquando nobis patuit) Christo potissimum teste gauderet. Qui cum nocte Dominicæ, ad nocturnas vigilias surgens, ecclesiam peteret, et in illis noctis et oculorum tenebris anxius palpitareret; non sine nutu Dei in linternina, quibus præterito jam sero ad Mandatum e pedes Fratrum detergebantur, impedit. Tunc potenti fide constante prece S. Maximini juvamen, ut ipse mihi sœpe testatus est, exposcens, omnem humoris noxiæ concretionem, et illam oculorum lippitudinem penitus abstersit: factoque mane, lætus vidi de recuperata sanitate laetantem, quem pridie dolui de infirmitate mœrentem.

23 Tempore piæ memorie Willeri f. Abbatis paschalis aliquando heudomada fuit: cujus medio Fratri Richwino (qui nunc usque superest) publice celebratio Missæ injuncta est. Qui suscepta obedientia, postquam jam processisset, et divinum Officium strenue et reverenter usque ad locum lectionis Apostolicæ peregisset; tanto subito febrium igne saccensus est, ut etiam vi acutissimæ passionis, auriam et oculorum sensus, linguae quoque mobilitas, sibi præpedirentur. Quod cum Dominus Abbas illico advertisset, celer accurrit: sumensque stolam ac pallium Sancti, cum capiti superposuisset Presbyteri, onni dolore compulso in pectus, sensus rediti sunt. Quid plura? Ita sacræ exuviae noxiæ passionem de pectore in ventrem, de ventre in coxas, inde quoque in crura, virtute divina persecutæ sunt, ut hanc demum de pedibus expulissent. Tanta itaque celeritate Richwinas sanitatem recuperata, divinum gaudens ac supplex complevit Officium; ac deinceps virtute quanta valet, tam efficacem Medicum suum incessanter laudat ac prædicat.

24 Jam vero ad hoc tandem veniamus, quod de se ipso venerandus Pater noster referre solitus erat. Ille enim prædicta febrium passione, ipsa die sacra Pentecostes, urgeri cœpit; nec destitit morbus, quicquidie corpusculum lassum exaggerans, donec Augusti mensis pars aliqua fuisset exacta. Interea cunctis sensibus pene obstructis, omni corpusculo inedia squallido, ipsius animæ jam jamque defectus imminebat: nec tamen spes vitæ, de Maximini pietate concepta, defecit. Ardebat animus sacram adire sepulerum, sed debilitati corporis artus debitum negabant obsequium: rogabantur adstantes ferre solatium, sed desperati renuebant. Quadam autem die, cum omnes meridianò tempore post prandium pausarent, ferventiore solito spiritu baculum corripiens, gressum molitus est. Sed cum, duabus partibus tanto itinere jam emenso, viator imbecillis pedibus defecisset; manibus tamen ut genibus repens, tandem aliquando anhelus sc. ante altare prostratus: ibique multis gemitibus ac lacrymis commissa deplorans, et emendationem spondens, suæ quoque infirmitatis medelam flagitans, cum orationem complessset, febricitandi etiam finem fecit.

25 Sed quid præhabita recensemus miraeula, cum novella habeantur in proximo? Te namque, Wickere, in Abbatiali honore onoreque constituto, Patroni nostri gloria resulsi. Regneras (ut nosti) et Engela de Braubach g. liberi ex liberis parentibus orti, se et unicum filium suum Adelmanum S. Maximino tradiderunt; ea conditione, ut ipse puer quoad viveret, posterique sui qui masculi essent, duos denarios; feminæ vero, unum denarium ad altare B. Maximini in festivitate S. Martini persolverent

D
sanantur,
lippido ocul-
orum,f
subita febris
Presbyteri
sacrificantis.E
et alia diu-
turna Abbatis,F
puer furtim
abductus
restituitur,

g

A rent; post mortem vero illorum, quod melius habent in pecoribus sive in vestibus Ecclesiæ cederet. Interim quidam Miles, hanc in patriam prædæ causa veniens, ipsum puerum prænominatum parentibus ignorantibus subtraxit: et per Treverinum pontem equitans, abducere secum cogitaverat. Quid plura? Puer reflexis oculis monasterium Divi Pontificis Maximini intuens, ut eum Sanctus Dei, de manibus erueret Militis, exclamavit. Unde iratus Miles puerum percussit: sed mox divina ultiōne, fracto equi collo, de ponte in aquam cecidit: puer autem super pontem incolumis et illæsus remansit. At puer, ligna Sancti expetens, tibi Abbatii Wickero causam innotuit: qui Deo gratias agens, puerum parentibus restituisti. Perinde etiam hoc celebre factum Regi Serenissimo, Ottoni videlicet primo, ea luce Treveris existenti aperiens, puerum suæ regali magnificientia præsentasti: utque testamento suo traditionem pueri prædictam confirmaret, nec non ab omnibus Advocatis ipsum puerum memoratum ejusque posteros absolveret, et ut nulli beneficiarentur, exorasti. Quam denique petitionem piis votis morem gerens fieri decrevit, et chirographum inde conscribi, sigillique sui impressione, anno regni ejus h[ab] [decim]o tertio, jussit communiri.

B 26 Igitur ex his quæ a nobis dicta sunt, considerandum est, quam efficax sit penes hunc Patronum nostrum medela animarum, qui tam benignus ac promptus est medicus corporum. Etenim qui infirma ac caduca nostra minusve diligenda miserans, collapsa reficit, debilitata reparat, ac demolita restaurat; multo magis etiam, excellentioribus nostris ac spiritualibus spiritualium fomenta medicaminum medicus spiritualis impensis adhibebit; si tamen nos prece non torpeamus. Nec valemus miseri de integra animarum nos sanitatem jactare: quamdiu enim hac vita vivimus, quamdiu mortalitatem nostram circumferimus, nostrum hoc corpus quod corruptitur aggravat animam. Quis enim glorietur castum se habere cor? quis non offendit in multis? quia homo putredo, et filius hominis vermis: quis se mundum asserere audeat ante Deum? Uode si dolent animarum vulnera, si eorum mortem jam jamque imminere metuimus; nil aliud restat, quam ut talium Medicorum indeficiente prece juvamina perquiramus; pandamus vulnera, petamus subsidia: nec deesse poterit Deo propitio suppliciter postulata curatio. Sed jam ad ea explicanda, unde paululum evagata fuerat, revocetur oratio.

Q

ANNOTATA.

a Vide quæ de barbara ejusmodi supplicatione notavimus die præcedenti, od Translationem S. Germani Parisiensis cap. 3 litt. d.

b Hic ille videtur Adalbertus esse, de quo in nostro illustri Saxonico MS. dicitur, anno 958 Adalbertus, ex cœnobitis S. Maximini Episcopus ordinatus, et genti Rugorum honorifice destinatus, sed nihil proficere valens et inaniter se fatigatum cernens, reversus est. Et anno 966: Adalbertus, Rugis jam ante Episcopus ordinatus, monasterio Wiziburgensi Abbas præfectus est. Et anno 969, dum Magdeburgense Archiepiscopum ab Ottone Imperatore fundaretur: Adalbertus primus ibidem Episcopus ordinatus, qui primitus Rugis ad prædicandum directus, vix evasit. Erat tunc temporis magni nominis et meriti, dudum de cœnobio S. Maximini Monachus abstractus et Episcopus consecratus; quia Dei prævidentia in terra nostra populus illi committendus erat novæ acquisitionis. Denique anno 970: Adalbertus de Wiziburgensi Abbatia assumptus, et Romanus profectus a Joanne XIII benignissime suscep-

ptus Archiepiscopus approbatur, et Pallio donatur D in festo S. Lucæ Evangelistæ, jussus in Germania ex ms. habere Primatum, similem Coloniensi, Mogontiensi, et Trevirensi Archiepiscopis, ut esset Metropolitanus totius ultra Salam et Albiam Selavorum gentis, ac tandem anno 981 pie mortuus est. Quæ aliaque plura ibidem leguntur, et nescio an uspiam tam accurate indicentur.

c An Remingen ad sinistram Mosellæ ripam, 8 leucas supra Treviros?

d Spata, ensis, gladius, Gallice Espée.

e In Regula S. Benedicti cap. 35 Mandatum quoris Sabbato fieri jubetur.

f Willerus, Ogoni successit anno 946, obiit anno 958 Nonis Octobris, ita Bruschius: qui duo ejus Epitaphia addit.

g Braubach, Wetteravia oppidum.

h Scriptum erat solum tertio, qui esset Christi annus 939: sed quia tunc necdum Abbas erat Wickerus (ut patet ex Ottonis privilegio, quod apud Zylleum extat), Ogoni Abati datum anno Christi 940, et regni 4) censui legendum decimo tertio, ut sit annus Christi 949.

E

CAPUT III.

Inventio corporis, ob rabiem Normannorum occultati.

Multa quidem adhuc, de miraculis, per venerabilem Patrem nostrum Maximum gestis, dicenda restant; sed illorum cordium intuentes duritiam, quæ Veritati non credunt, dicenti; Majora horum facies; stylum contrahimus: ne quod ædificationi fore queat devotis, scandalorum materia somesque lacerandi mentibus fiat obscenatis: quibus nimis si non moderato silentio consulatur, dum fidem dictis abrogaverint, dicentesque studium vituperatione insectati fuerint, inde miserabilius peccati laqueis implicandi fnerint, unde potius evadere debuissent Quæ ex re stylum, ut diximus, contrabentes, ea tantum breviter attingendo, quæ de inventione corporis Sancti hujus comperimus, fine talis historiæ præsens opusculum concludamus. Ut autem cõpetentius ac liquidius ordo narrændi de ipsa inventione cedere debeat, causam tam diutinæ occultationis sacratissimæ glebæ est operæ premium quo paulo altius repetamus.

28 Ea tempestate, qua pene universam Galliam, Normannorum crudelitati feriendam, divinæ animadversionis censura subegerat; cum propriæ impietatis facibus Gentilium furor succensus, urbes ac vicos et universas Christi ecclesias ignibus conflagraret, contigit hanc quoque urbem a Trevericam, cum suburbanis ejus, eisdem casibus obnoxiam subjacuisse. Et quoniam tam miseranda civium strategies urbisque subversio, improvisa ac subita evenisse asseritur; hoc monasterium inter cetera non solum concrematum est: sed tanta monachorum et ecclesiasticae familiæ cæde completum, ut ne unus quidem superstes remaneret ex omnibus, cui notus esset locus tumuli, quo sacræ Reliquiæ claudebantur. Erat autem idem tumulus, ceu post divino partitum nntu, retro altare Oriente versus, ab ipsa altaris crepidine septem pedum distans spatio; crypta scilicet parvula, sarcophagi tantum capax, quæ breviter admodum parvisque clausa lapidibus, vix de super strati pondus pavimenti sustineret. Ibi pretiosus sacri corporis thesaurus longo tempore hominibus, propter casum supra memoratum, latebat incognitus.

29 Cumque prolixi temporis intercapidine, post redditum Pagorum, parietiæ ecclesiæ restaurari coepissent

Joa. 14, 12

Transitio
a miraculis,
ad inventio-
nem corporis.F
Vastato per
Normannos
monasterio

a

remanet
Corpus in
parva cryp-
ta,qua, dum
restauratur
monasterium,

Ex vs.

A cœpissent; accidit interea quendam, natione Aquitanum, conditione Maximini servum, grata sibi ac voluntaria peregrinatione suscepta, tanti Patris amore ductum huc commigrasse: quo videlicet, quem temporaliter habere dominum in re debuisset, clementem sibi apud Dominum Patronum promereri supplicatu assiduo valuisse. Is itaque, ubi peregrinationis suæ causam iis, qui tunc monasterio præerant, apernuisset, ipsique devotionem hominis approbassent; pro administranda clementariis sui operis materia, ceteris operariis adjungi præcipitur. Cumque quotidiano operi una cum reliquis insudaret, quodam die pondere lapidis sibi imposito sarcum sepulcrum nescius attigit: cum mox ubi locum ipsum pede tetigisset, tanta gravedine superpositæ molis repressus est, ut invito multumque remitenti prolapsus ab humero lapis in terram cecidisset: collisoque superliecietenus pavimento, in cryptæ quoque camera modicu[m] lapillum tanti ictus violentia abrupisset. Quo[rum] ille cernens admirari, tantæque cœpit disquirere causam fracturæ: cum inter agendum tanta subito suavissimi odoris frumenta ex ipsa concavitate foraminis effusa est: ut non modo ipse, verum et omnes sui laboris socii, qui ad hoc spectaculum forte cucurrerant, ejusdem odoris dulcedine complearentur. Quo tunc gaudio devotissimus Wenilo, ex conceptione spei sacratissimi cespitis reperiendi, tripudiaverit, quis unquam verbis expediatur? Jubet astantes currere concitos, et Archichlavum b[ea]tū monasterii, Wanbertum nomine, in testimonium speratae cœlitus gratiæ evocare. At ille, accepto tantæ lætitiae nuntio, celer accurrens, postquam præfati odoris suavitatem plenius haussisset; alacer recurrit ad Fratres, eorumque quæ acciderant relatu corda omnium gaudio ingenti persudit.

B 30 Ipsi vero, cum post continuata tripudia multasque Deo laudes oblatas loco secederent, primo quidem quid factu opus sit ambigentes, ac miraculi novitate stupentes, hærent: cum tamen protinus, recuperato salubri consilio, hoc quod evenerat referre ad Episcopum in communè decernunt. Tunc autem temporis Rathbodo c[on] venerabilis præsedid Ecclesiæ. Qui re Fratrum relatione comperta, mox gaudens monasterium adiit; initoque cum Monachis consilio, non subito ac leviter et quasi temerarie, ad requirendum pretiosissimum B. Maximini corporis thesaurn prosilire; sed tantum opus, jejuniis precibusque suppliciter præmissis, summa cum veneratione statuit inchoare. Proinde quoque, non in hac tantum urbe, sed in tota circumiacente paroebia, triduano in deificæ Trinitatis nomine indicto jejunio, tertia ejusdem jejunii die, quæ sexta sabbati fuit, omnes adesse præcipiens, Clero populoque comitatus, nudis pedibus et cum letaniarum solenniis, monasterium petiit. Tanta autem tunc populi multitudo diversis ex partibus fertur huc confluxisse, certatim ac lætanter omnibus suæ salutis spectaculum adeuntibus quod eam vix tota urbs Treverica, ne dum angustus monasterii locus, capere valuisse. Nec defuit divinitus collata Maximini meritis curationum gratia: cum nullus, qui venisset ægrotus, non redisset adepta sanitate curatus.

C 31 Susceptus igitur a Fratribus summa cum honorificentia Præsul, mox ut orationem complevit, cum Monachis et Clericis ad locum supradictum, ubi spes erat sacras inveniendi Reliquias, devotus accessit, sumptoque ferramento, superficiem pavimenti confringere cœpit. Deinde Fratrum astantium frequens turba cœptum ab Antistite opus perniciter accelerat: submotoque pavimenti fragmine, cryptam memoratam, ictu lapidis (ut supra diximus) pertur-

sam repererunt. Quam cum penitus dissolvissent, D intus marmoreum sarcophagum cernunt: quod apertum arcam præferebat cypressinam, quæ sacra-tissimi corporis continens, omne pretium excedentem clauserat genitam. Quæ tunc devotio Cleri, quæ lætitia Plebis, quantæ præ gudio Monachorum lacrymæ, quæ voces in Dei laudibus cœlum penetrantes, cum turba curatorum Sancti virtutibus acclamassen, quid in memorare attinet, cum prorsus careat explicatu? Ita tunc in Sancto suo potenter ac mirabiliter Dominus noster est operatus, ac si numquam, ad declarandam meritorum ejus excellentiam, retroactis quidquam gestum sit temporibus.

32 Jam vero aperta arca (ut venerabilis Wenilo, qui gestis rebus intersuit, etiam cum juramento sepe testatus est) ita d[icitu]r integra vestimenta, ita incorruptum totum corpus erat, ac si die eodem ibi conditum fuerint; naso tantum excepto, qui sarcophagi cooperculo modicum pressus, et in levam deflexus steterat e. Sed ista forte incredibilia aliquibus videbuntur, meque in hoc culpandum censebunt, quasi divinæ sententiae præscribentem; et contra illud quod homini dictum est, Pulvis es et in pulvrem reverteris, corpus hominis incorruptibile asserentem. At vero procul absit a nobis tanta a vera fide aversio, ut vel divinis oraculis præjudicando impie relictemur, vel Deo esse aliquid impossibile cogitare saltem audemus; cum de eo scriptum sit, Omnia quæcumque voluit Dominus fecit in cœlo et terra. Quid igitur mirum, divinæ virtutis omnipotentiam, quamdiu voluit præstare potuisse caro suo, post mortem corporis, douum istud incorruptionis; quod liquido constat ad tempus valere etiam artem et ingenium humanum?

In qua corpus incorruptum cum vestibus integris d

E Gen. 3, 19

in concione Stola et Pallium ostensa populo:

33 Porro, ut diximus, inventis vestibus et corpore integris, venerandus Episcopus Stolam et Pallium pro Reliquiis auferens, alia illico sanctis humeris circumdedidit: moxne ascenso eminentiore gradu, populum qui vocem audire potuit, multis exhortationum et consolationum verbis (prout se tunc occasio temporis atque oportunitas exhibuit) allocutus est. Fidem quoque tardioribus facere volens, ne aliquo dubitationis scrupulo super inventionem Sancti moverentur; ipsam Stolam et Pallium cunctis ad videndum expandit: diemque illam deinceps solennem esse constituens, populum spiritualibus confirmatum benedictionibus, ac supercœlestibus beneficiis alacrem tripudiantemque, dimisit. Hæ sunt sacratissimæ B. Maximini corporis exuviae, Treveris semper venerabiles, omnique thesauro cæriores: quæ hodieque in hoc monasterio intemera-tæ servantur: per quas etiam plurima credentibus pieque quærerentibus beneficia, meritis Maximini obtinentibus, præstantur a Domino.

F

34 De sacro autem Corpore cum Episcopus ac Fratres, quid potissimum ageretur, pie tractarent; communi consilio tandem decretum est, devotionis et amoris gratia, contraque imminentia pericula præsidii causa, inhumatum servare. Sic illa sanctissima gleba, super ipsum tumuli locum exstructo eminenti ac decoro opere, sublevata ac decentissime est collocata. Transactis autem multis amorum curriculis, cum aliquando depositionis ejus, solen-nitas immineret, cuidam diu ægrotanti, omni corpuculo jam debilitato proculque admodum posito, in visu B. Maximinus apparuit: euioque an ad ipsam iturus esset solennitatem, inquisivit. Ille vero cum impossibilitatem suæ infirmitatis quereretur; Vade, inquit, ut potes, amicorum fultus subsidiis; quoniam ut legationem meam ad Præpositum retuleris, curationis gratiam protinus consequeris: deditque man-datum de tumulando corpore suo more conditionis humanæ

Corpus Sancti aliquandiu serratum su-pra terram,

lapsu lapidis detecta,

ipsum cum ingenti latitia reperitur:

indicta tridua no jejunia

c

Ej[us]c[u]m Clerico et popula accedit,

et Crypta perfracta arcam inuenit:

A humanæ, moxque disparuit. Facto igitur mane nil cunctatus homo, amicos convocat, visum exponit, rebusque necessariis viantibus præparatis, iter arripit, atque in ipsa prædictæ festivitatis Vigilia ad monasterium venit. Cumque a suis in ecclesiam deportaretur, ibidem depositus Præpositi præstolatur adventum. Mox autem ut in advenientis auribus Maximini mandata depositus, ipse quoque, omni adversa valitudine deposita, incolumis surrexit. Declarata igitur B. Maximini voluntate, tam evidentis ac præclara attestatione miraculi, accidit etiam Rotgerum / Episcopum (qui Ratbodoni in Episcopatu successerat) eadem hora supervenisse, gratia orandi ad memoriam Sancti. Cui cum per Prieposium, et ipsum qui curatus fuerat, Sancti etiam voluntas innotesceret; per modicum quieti corporis indulgens, reliquum noctis illius cum Fratribus vigiliis et orationibus peregit: primoque mane sequentis diei, luc est in ipsa Depositionis ejus festivitate, Corpus saeratissimum, in eodem quo prins humatum fuerat loco, cum hymnis et orationibus magnifice sepulturæ mandavit g.

B 35 Hæc de gloriosissimo confessore Christi Maximino, erudilis atque religiosis auribus a nobis utecumque ingesta sufficient: ne si forte plura referre gestiamus, ad hæc pauca aliqui pruriens, prorsus obdurentur penitusque surdescant. Ceterum obsecro omnes, qui hoc opusculum non liventibus oculis repicere dignabuntur; ut dum eos incultior offendit sermo, facilem dent imperitiae veniam; nec stupeant hominem rusticatum, et qui vix prima artis grammaticæ rudimenta perceperit, oratoris copia loqui nequivisse. Temeritatis vero, quasi qui viribus meis majora præsumpserim, a nemine me spero argendum; quia præmissa præfatiuncula satis lectaris aperiet, quanta præcipiens auctoritas me, invitum multumque refragante, ad ista tandem impulerit.

ANNOTATA.

a Normanni occuparunt Trevirim Nonis Aprilis in Cœna Domini, ita Regino: ergo anno 882, quo Pascha celebratum fuit 8 Aprilis: non sequenti 883, ut aliqui Reginonem perperam corrigant.

b Archielavius seu Arbelavisi, dicitur Ecclesiæ Thesaurarius, Græcis Gazophilax, de quo plura Can-gius.

c Rathbodo seu Radbodus, anno 884, Episcopus C creatus, a Browero dicitur, anno Sedis 14, Christi 898, hæc præstissee.

d Notkerus, in suo Martyrologio ad hunc Maji, hæc ita confirmat. Treviris depositio S. Maximini Episcopi, enjus indumenta Sacerdotalia in urna ærea ad usque nostra, imo Normannorum tempora, in Testimonium sanctitatis ejus visebantur incorrupta.

e Addit Scheckmannus. Quod et hodierna die in ejus capite cernitur sanctissimo, id est ante annum 1517.

f Rathbodoni 3 Kalendas Aprilis anno 918 vita functo successit Rotgerus, et vixit usque ad vi Kalendas Januarii anni 930.

g Idem Scheckmannus addit: Porro in defossa terra, hujus abdita margarita, aforis crebris miraculis radiavit.

APPENDIX D. P.

De posteriore corporis Translatione, et dedicationibus Ecclesiæ, atque Reliquiis in ea et alibi asservatis,

C *Corporis S. Maximini ad priorem cryptam relata Maji T. VII*

tione indicata, de qua jam actum est, Scheckmannus in opusculo priore ista subjungit: Ingruit paulo post non parvum dispendium. Enimvero gratiæ anno nongentesimo trieesimo septimo, monasterium istud vorax flamma prope eonsumpsit. Præsidebat tum venerabilis Ogo, Abbas nedum utilis, sed et necessarius: qui locum ipsum renovavit, religionem induxit strictiorem, et ecclesiam a novo instauravit ac perfecit. Quam dedicarunt, sub honore antiqui Patroni B. Joannis Apostoli et Evangelistæ, recolendi viri a Rubertus Trevirensis Archiepiscopus Rutgeri successor, et b Adalbero Metensis Episcopus, Dominice Incarnationis anno c nongentesimo quadragesimo secundo, regni Ottonis primi sexto anno, Indictione decima quinta, tertio Idus Octobris. Ipsa die, pretiosa corpora beatorum Archipontificum Treverorum, Maximini, Agricæ, d Nicetii, Basini, Weomadi, levata sunt et translata in novam ecclesiam, repositaque sub sumno altari in diversis sarcophagis, prout nunc cernitur. Tres priores conjunctim: Maximinus quidem medius, Agricius a dextris, Nicetus a sinistris: ad capita eorum, ad dextram Basinus, ad laevam Weomadus. Hæc repositio celebrata est a Reverendis Præsulibus E Roberto et Adelberone prædictis, a Religiosis Abbatis Ogone præfato, Agenaldo e Gorziensi, Erkenboldo f Tullensi, g Huberto S. Arnulphi Metensis, h Frederico S. Huberti, i Salachone S. Martini, præsente multo monachorum collegio, ac copiosa plebis frequentia.

2 Accessit longe post alia quædam reparatio pariter et dedicatio, quæ et ultima, Virginei partus anno millesimo ducentesimo quinto, Venerandissimo valde viro Domino k Arnaldo ejus nominis secundo Archiantistite Treverianam metropolim gubernante: conserante eam Domino Conrado l Archiepiscopo Coloniensi, de consensu Domini, Arnoldi præfati, in honore SS. Joannis Evangelistæ, Maximini, Agricæ, Nicetii beatorum Archiepiscoporum, sub die octavo mensis Julii, in præsentia Domini m Sifridi Maguntinensis Archiepiscopi: quam Dedicationem simul tres illi, una cum venerabilibus n Episcopis Richardo Wormatiensi, et Henrico Curoniensi, pluribus decorarunt Indulgencie, confirmante easdem ac plures adjiciente Sanctissimo in Christo Patre, Domino o Innocentio Papa quarto....

3 Placet nunc venerandus hujus Ecclesiæ Max minæ Reliquias nominatim describere, et primam earumdem festivam ostensionem. Annuatim semper in die Ascensionis Domini, mane circa septimam horam, fit ostensio Reliquiarum celeberrima, sed unius principalium: principalium vero, reservatur de septennio in septennium. Celebratur autem eum passagio illo nominatissimo Aquisgranensi, nec non iam noviter instituto, verum perpetue duraturo Treviensi, die octavo mensis Julii. Jam ad Reliquias veniamus.

4 De Domino Jesu Reliquiæ. Cultellus Domini Jesu, quo usus fuit in Cœna ultima in divisione Agni Paschalis. De Cruce sancta. De linteo, quo Christus præcinctus erat in letione pedum. Pars satis egregia de ligno lanceæ, qua latus ejus apertum fuit in cruce. De purpureo vestimento ejus. De veste alba ejus. De spongia, qua fuit potatus. De columnâ, in qua fuit flagellatus. De chorda, qua fuit ligatus. De sudario, quo velata fuit facies ejus in sepulcro. De mensa ultimæ sacrosanctæ cœnæ ejus.

5 Reliquiæ B. Mariæ Virginis. Peplum B. Mariæ, quo erat cooperta in Annuntiatione Dominica. Pecten B. Mariæ Virginis. De capillis B. Mariæ. De lacte beatæ Virginis Mariæ.

6 Reliquiæ de Patronis nostræ Ecclesiæ. Caput

5 S. Maximini

D AUCTORÉ D. P.
Post confla
grationem an
no 937

ecclesia re
staurata
an. 942
a
b
c
d
corpora S.
Maximini et
aliorum tran
sferuntur.

e
f g
h i

k
l
m
n
o

Retiquiarum
ostenso Du
plex,
I

qua sunt Chri
sti Domini,

B. Mariæ,

AUCTORE D. P.
S. Maximini
et aliorum
Patronorum,

SS. Joannis
Bapt. et Apos-
tolorum,

Martyrum,

Confessorum,

Virginum et
aliarum.

In postremia
per Francos
destructione
ecclesie

A S. Maximini Archiepiscopi. Magna pars Pallii, B. Maximino a Roma directi. De crinibus B. Maximini. Duo baculi sanctorum Episcoporum Maximini et Martini, quorum usum habuerunt, petentes limina Apostolorum Petri et Pauli. De S. Agricio Archipræsule. De S. Nicetio Archiepiscopo, præclaræ Reliquie de cruribus et brachiis cum pollic. De capillis ejusdem. De S. Quiriaco Confessore, Capellano S. Maximini, plures Reliquie.

7 Reliquie Apostolorum et aliorum Majorum. De barba S. Joannis Baptiste. De S. Petro Apostolo: item de capillis ejus. De S. Jacobo Majore: item dens ipsius. De S. Bartholomeo: item de carne et dente ejusdem. De S. Matthæo Apostolo et Evangelista. De SS. Simone et Juda. De S. Jacobo Minore. De S. Marco Evangelista. De S. Barnaba Apostolo.

8 Reliquie Martyrum. Brachium S. Stephani Protomartyris. De S. Clemente, Papa et Martyre. De S. Cornelio, Papa et Martyre. Brachium S. Vincentii, Levitæ et Martyris. De S. Donato, Episcopo et Martyre. De S. Erasmo, Episcopo et Martyre. B De S. Valentino Martyre. Item dens ejusdem. Pollex S. Laurentii, Levitæ et Martyris. De S. Sebastiano Martyre. De S. Quirino Martyre, De S. Mauritio Martyre: item de societate ejusdem. De S. Gangufo Martyre. De S. Christophoro Martyre. De S. Pontiano Martyre. Brachium S. Lazari, a Domiao resuscitati. De S. Georgio Milite: item dens ejusdem Martyris. Pars capititis Oswaldi Regis Anglorum et Martyris. De SS. Felice et Adaucto, De S. Thyrso Duce Thebææ legionis, Martyris in ecclesia S. Paulini requiescentis.

9 Reliquie Confessorum et Pontificum. De S. Athanasio Episcopo Alexandrino. Brachium S. Martini Episcopi. De S. Nicolao Episcopo. De S. Willibrordo primo et ultimo Archiepiscopo Trajectensi: item de casula ejusdem. De S. Huberto Episcopo. Dens S. Servatii. De S. Lutwino Archiepiscopo Trevitorum. De S. Benedicto Abbe. De S. Antonio. De S. Simcone Confessore Trevitorum: item articulus digitii ejusdem: item pars scapulae ejus: item vitta seu birretum lineum ejusdem.

10 Reliquie Virginum et aliarum. Pars capititis S. Apulloniae, Virginis et Martyris. De S. Cathariaa: item de sudario quo ante rotas sudorem detersit: item de crinibus ejus. De S. Barbara. De S. Lucia, Virgine et Martyre. De S. Scholastica, sorore S. Benedicti. De xi millibus Virginum. De S. Margareta: item de sudario ejusdem. De S. Walpurga Virgine. De S. Maria Magdalena: de crinibus ejusdem: item de peplo ejusdem. De S. Helena Regina: item de peplo ejusdem. Brachium S. Annæ matris Mariæ, quæ ut fuit initium salutis, sic sit et nostræ salvationis augmentum, et moderatrix, per filiam suam Dominam nostram Mariam, eum qua ipsa lætatur et filio ejus Domino nostro Iesu Christo, in conspectu divinæ Majestatis, in secula. Amen.

11 Hactenus initio seculi præcedentis Schekmannus, ex quo tempore varias belli clades experta inferior Germania, cum iisque Treverica vicina diucessis, crebras San-maximiani monasterii vexationes Monachorumque fugas vidit; nihil tamen toto illo calamitosissimo seculo, nihil sequenti æque infelici, tum triste passus est sacerdinus locus, et ante tredecim secula fidelibus venerabilis, quam cum capta a Gallis Trevirensi urbe, præpositi ei Gubernator et Superintendens, prætextu melius tuendæ contra Germanos Hispanosque civitatis, sacra profanaque ædificia omnia, intra tormenti ictum posita, subverti jusserunt, Rege (ut constat) prorsus inscio, factumque vehementer abominato. Non cessit auctoribus impune tam execrabile facinus: non enim diu post, ante eam quæ ad S. Maximinum ducit portam, una cum quo fulminatus, in fossumque præcipitatus unus, inf-

licem efflavit anima; alter, murali globo decerptus D in eo Urbis propugnaculo fuit, quod eodem respicit; ipsissimet melioris mentis Francis hand obscure fatentibus, Sanctura Maximinum sociosque Divos, quorum splendidas antiquasque basilicas solo æquavabant illi, hanc ab eis pœnam exegisse. Cavit nihilominus Sanctus Antonistes, ne hoc quoque tempore sepulcrum suum omnino violaretur. Crypta enim illa quæ principi aræ subjecta fuerat (quia infra terram structa, supra terram pugnaturis hostibus usui esse nulli poterat) mansit ut erat, extero dumtaxat ornata spoliata: et reliquis Sanctorum tumbis, per omnem amplissimi templi ambitum, sacrilego ausu violatis, perrexit S. Maximinus, medius inter SS. Agritium et Nicetum Episcopos requiescere, quotidiano Missæ sacrificio etiam tunc honoratus; quemadmodum anno MDCLXXXII mihi scripsit novus onto biennium Abbas Alexander Henn, decessoris ovunculi dignissimus successor. Idem eadem in epistola addidit, Caput Sancti, inclusum argenteæ statuæ maximi ponderis pretiique, Luxemburgi in domo Refugii Maximiani religiose servari, quod proximo vere relaturus erat, una cum aliis Sanctorum Reliquiis, in restauratam triennali labore partem ecclesiæ.

12 Sed digna est quæ hic integre legatur Relatio, ab eodeat Abbate mihi per epistolam facta anno MDCLXXXVI exeunte: Contigit monasterii nostri ecclesiæque excidium anno MDLXXIV, mensibus Aprili et Mayo, ea ipsum mandantium inclemencia, ut ne pro uno quidem Religioso mansiuncta relinqueretur. Unde x Maji, triginta quot tunc eramus Monachi, ad dominum Maximiniani refugii intra urbem Trevircensem, nos recipere cogimur; ubi uno in cubiculo terni et quaterni, imo et sei, per distinctas vetustis parietinis cellulas, stabulati potius quam hospitati, Officium tamen divinum, cum magno viciniæ totius conuersu, per integræ novenniæ exiliuæ, ad usque restorationem monasterii, constanter servavimus: atque etiam per singulos dies sanctæ Missæ sacrificium extra urbem celebravimus in crypta S. Maximini: quam solam et unicam, ad Sancti sui honorem, amabilis Dei providentia servaverat integram et illæsam contra irruentium ruderum et incumbentis fornicis molem, atque injurias militum, omnes aliorum Sanctorum tumbas profanantium. Cum vero, durante novennali hac desolatione, Reverendiss. D. Maximinus Gulich, Abbas noster dignissimus, senio et ærumnus fractus, obdormisset in Domino; et ego, anno MDLXXX die x Januarii, per liberam Conventus electione, prater omne meum meritum et votum, in locum ejusdem suissem subrogatus; Sanctissimus D. N. Innocentius XI, in Bulla confirmationis, quam, utpote Sedi Apostolicæ inumdate subjecti, ex Curia Romana recepimus, dirutæ ecclesiæ ac cœnobii Maximiniani restaurationem mihi injunxit, gravissimis hisce formalibus verbis: Volumus autem, quod tu ecclesiæ Abbatalis reparationi pro viribus incumbas, conscientiam tuam in hoc onerantes.

13 Ergo Apostolico istoc mandato excitatus, ac de adjutorio Dei Cœlitumque confisus, anno MDLXXXIX, intra Octavam Peotecostes, cum invocatione Spiritus sancti, arduum istud opus aggressus sum; ea auxiliantis et promoventis Numinis benignitate, ut, quod vel cogitare fuisse præsumptio, intra unius non integræ trienniæ angustias, vastum illud et quadrilaterum monasterii ædificium, una cum amplissimi templi Maximiniani appendicibus cryptis, non sine manifestissimo propitiæ Divinitatis indicio absolverem: atque anno MDLXXXIII, in festo S. Constantini Magni, qui anno CCCXXXIII monasterium nostrum in Augustali suo Palatio fundaverat, plaudente tota Treverorum metropoli, ad pristinos lares regredieremur. Indixerat, ad augendam redditus nostri

mansit invio-
latum sepul-
crum Sancti,

et caput ar-
gentæ statuæ
inclusum.

E

Post istius de-
tationis ærum-
nas sexennales

F

novus anno
1680 Abbas
Alexander,

restaurato
intra trien-
nium mona-
sterio,

A nostri pompam, Eminentissimus Treverorum [Principis] Elector, eum in diem, ex Metropolitana ecclesia ad S. Maximinum, solennem cum Venerabili Sacramento processionem: quam sub ingenti tympanorum, bombardarum ac tormentorum currulium fragore, et per omnes urbis basilicas concrepantium campanarum clangore, universus Clerus Trevericus suas per turmas et collegia distributus; totaque civitas, partim festive armata, partim ad spectaculum et devotionem effusa, praecedendo sequendoque, ad usque S. Maximini comitabatur. Ubi decantato in gratiarum actionem solenni Sacro et hymno Ambrosiano, festum terminavit religiosum ducentarum et ultra personarum convivium, in Abbatia et duplice Refectorio. Majoris templi fabricam, per Dei gratiam, etiam eo usque deduximus, ut infra annum extremam manum expectet. Faxit Deus, ut ad majorem sui nominis gloriam, in sancti ejus servitio confortari et conservari mereamur. Ita ille.

B 14 Ex corpore S. Maximini, insigne frustam de brachio vel de crure, et aliud minus, allata per C rolum IV Imperatorem Pragam anno MCCCLXXII, item partem de baculo ipsius asservari [Pragæ, scribit in suo Diorio Pragensi Pessina ejusdem Ecclesiæ Decanus. Est ejusdem S. Maximini Archiepiscopi Trevirensis Ecclesia parochialis in urbe Senonensi; et in ea sacrum aliquod os non exiguum ejusdem Sancti habetur in veneratione, ac festum sub ritu trium Lectionum, quæ ex Vita recitantur, celebrotur in tota diaœcesi: sub quo etiam ritu invenians S. Maximini cultum præscriptum in Brevioriis antiquis, Virdunensi, Tullensi, Lemovicensi, Lingonensi Senonensi, et Turonensi, Ambianeasi quoque et aliis nonnullis, sed sub nomine Maximi; denique Vesonationensi etiam in Burgundia MS. quod penes nos est: et ubique præscribuntur Lectiones tres, de Vita quidem in nonnullis, in plerisque vero de Communi Pontificis Confessoris dicendæ: quæ omnia insignem et antiquum totisque Galliis sparsum S. Maximini cultum probant. Quin etiam apud Senonenses sub ejus nomine parochia est, in eaque os non exiguum hujus Sancti. Coloniæ autem Agripinæ, quam urbem, ut vidimus, cohonestavit, Synodus istic præsens aut etiam præsidens; ipso quo Synodus habita creditur loco, antiquissimæ originis extat ecclesia, quæ rivo suo nomen S. Maximini dedit, saltem a seculo

C XII, quo ecclesia illa ab Ursulanis Sanctimonialibus tradita est pauperibus aliquot Sororibus. Ita Aegidius Gelenius Syntagm. 56, agens de initio monasterii, quod nunc sub regula S. Augustini et Canonicarum Regularium instituto habetur, non sine aliquibus S. Maximini Reliquiis, Hierotheca v asservatis: quales etiam aliquæ ibidem sunt in Hierotheca XVIII ecclesiæ S. Pantaleonis; nee non in Cruce qualam perpetusta ecclesiæ Walciodorensis in Belgio, uti asserit Rayssius in suo Hieroglyphylacio.

D 15 Porro in præmemorata Vesonationensi diaœcesi, non solum antiquitus cultus fuit S. Maximinus: sed etiam ædicularam habuit perquam vetustam, sexto ab urbe millario, iuxta vicam Torpet; ad quod sacellum die XXIX Maji adire solet quotannis frequens populus: et podagricos, qui eo deducuntur, B. Maximini opem experiri ferant. Ita Joannes Jacobus Chiffletius Vesontinus, parte 2 suæ Vesontionis; sed alium S. Maximinum intelligens, qui a S. Caio Papa Vesontionem directus, ædicularam, a S. Lino Petri discipulo primum ædificatam, sub nomine S. Stephani restauravit; abdicatoque Episcopatu cremitice in loco præfato vixerit, sepultusque sit a suo successore Paulino. Et hæc quidem ille profert, tamquam accepta ex tabulis Bisontinæ ecclesiæ, tam antiquis, at vix alias earum auctor esse potuerit, quam qui illa ipsa, de qua scripsit, ætate vixerit: hoc autem ideo, quia MS.

retus dicit, quod idem Maximinus aliam Basilicam in foro civitatis juxta Capitolium consecravit: et Quantum, inquit Chiffletius, nunc ab illo mutatus civitatis status! Ubi fôrum illud vel Capitolium? Debole profecto pro tanta vetustate alicui scripture asserenda argumentum. Eadem quæ supra, de S. Maximini ædiculara, enim ex Petri Francisci Chiffletii sensu dixissent Sanmarthoni; agnoscunt, quod dictis repugnat Martyrologia Bisoutina, in quibus die XXIX Maji mentio habetur duumtaxat Maximini Trevirensis; nasquam autem Maximini Vesontionensis memoria celebratur.

AUCTORE D. P.
ubi gratis
singuntur Ma-
ximinus et
Paulinus
Episcopi
suisse,

xque ac S.
Linus,

E

16 Idem ex Petri Francisci sententia dicunt, Catalogum Episcoporum, in quo Linus, Maximinus, Paulinus, Episcopi primi nominantur, ab annis sexcentis conscriptum esse: quæ quam exigua ætas sit, ad probandum rem seculo in gestam, nemo nou videt. Equidem vix possunt dubitare, quin sicut ex æmulatione illa, Ecclesiæ plerisque Gallicanis olim communi, arrogandæ sibi quam maximæ antiquitatis, a Romanis mutuati S. Linum sunt Vesontionenses, nullo ex vetustate testimoio vel indicio subbaixi; ita occasionem arripuerint, ex veteri apud se cultu S. Maximini, eumdem cum suo successor Paulino ad se Treviris adducendi; et quoad sepulturam magistri, a discipulo curatam foris extra civitatem, eadem dicendi, quæ legebantur in Trevirensibus Actis. Tali autem posito fundamento, nihil prouis fuit, quam ecclesiarum a S. Helena Vesontione extuctarum exordia ad eumdem S. Maximinum referre. Edidit prælaudatus Petrus Franciscus Dissertationem unam de Constantini conversione, in qua probare conatur, Helenam cum nepote Crispone Vesontione vixisse, urbem portis, turribus, publicis ædificiis ornasse, ac tandem Crispolinorum civitatem nuncupari voluisse, unde Chrysopolim deinde fecerit imperita posteritas. Fuit cum ista agerentur Episcopus Vesontione S. Hilarius, quem primum fecerim in ordine eorum, quorum ad nos pervenerunt nomina (quod poterit ad diem ejus XXII Julii accuratius expendi) nam, quem ei præponit Petrus Franciscus Eusebium, hunc ille sumpsit ex fabulosis inventæ Crucis actis: et quia constabat, qui istic nominatur Romano Pontifici, dicta non convenire; primus omnium cogitavit ut inde faceret Episcopum Vesontensem: quod alibi satis refutavimus. Fotentur Chiffletii, nihil apud se sciri de præ- tensi illius S. Maximini corpore, ideoque supponunt istic adhuc latere, ubi tumulatum fuisse credunt. Neque plus existimosciri Vesontione de corpore S. Paulini; et æque gratis asseri, eum in ecclesia S. Stephani ante altare requiescere.

F et Eusebias.

ANNOTATA.

a Rubertus, seu Rutbertus aut Ruotbertus, sedit ab anno 930, usque ad ann. 956, quo Colonix c vita decessit.

b Adalbero, frater Frederici Ducis Lotharingiae, sedisse reperitur anno 928, mortuus in monasterio S. Trudonis anno 964, Albericus notat annum 966.

c Refertur etiam ad hunc annum dicta Dedicatio, in Supplemento Reginonis.

d Coluntur SS. Nicetius 1 Octob. Basinus 4 Martii, et Weomadas 7 Novembries.

e De Abbatia Gorziensi in diaœcesi Meteusi egimus 27 Februarii, ad Vitam B. Joannis ibidem Abbatis, et Successoris Agenaldi, qui in Catalogo Abbatum præfato Eginoldus, creditur sedisse ab anno 940 ad 960, ac primus ex instituto B. Benedicti professus dicitur, in Vita B. Joannis n. 44.

f Erat dicto anno Episcopus Tullensis S. Gauslinus seu Goslinus, qui Regulam S. Benedicti introduxit in monasterium S. Apri in Suburbio Tullensi. Forsan ibi tunc Erkenboldus Abbas constitutus fuit.

g

illuc festiva
cum suis re-
ductur 21
Martii 1683.

Reliquæ S.
Maximini
Pragæ,

Senonibus,

et Colonix,

atque in dia-
cesi Vesontio-
nenst;

A g Hubertus in Vita B. Joannis citata, num. 67 appellatur Heribertus; ast Arbertus dicitur in diplomate Adalberonis hoc anno 942 dato, a quo is e monasterio Gorziensi assumptus, primus post reformationem Abbas constitutus est.

b Fredericus, patruus dicti Adalberonis Episcopi, ex Proposito Gorziensi factus Abbas S. Huberti, petente Richario Episcopo Leodiensi, mortuus Treviris, dum huic Translationi interfuisset, ac primus in dicta ecclesia sepultus; uti latius explicatur in Vita B. Joannis num. 53.

i Salacho seu Salecho, Clericus S. Martini ultra fluvium Mosellam dicitur in Vita dicti B. Joannis num. 33; et num. 43, ex Clericis S. Martini circa Moseliam monachus Gorziensis factus an. 933, inde postea Abbas in dicto monasterio S. Martini reformato.

k Arnoldus II, Sedit ob anno 1242, usque ad 13 D Novembris anni 1259, fuit ex gente Isenburgica et Eppensteinia.

l Conradus, Comes Hochstedensis, sedit ab an. 1237, ad 28 Septembris anno 1262.

m Hic est Sitridus seu Sigefridus Tertius, aut Junior, creatus anno 925, mortuus 9 Martii an. 1259.

n Hi duo non adfuerunt dedicationi, tunc needum Episcopi. Ex iis Richardus, electus anno 1247, sed oberto Schismate possessionem solum suscepit anno 1253. At Henricus, Comes a Monte-forti, electus fuit anno 1251: qui suas etiam Indulgentias concesserunt.

o Innocentius IV præfuit Ecclesiæ ab anno 1243 ad 9 Decemb. anni 1254.

DE SANCTO MAXIMO EPISCOPO VERONENSI IN ITALIA.

Sylloge, ex Augustino Valerio, ejusdem Urbis Episcopo.

G. H.

SEC. iv

Memoria in
Martyrol.
Romano,

et dicata ei
ecclesia,

vicus portæ

nec non mona-
sterium Virgi-
num:

Retiquæ.

B Inter quamplures Sanctos Episcopos Ecclesiæ Veronensis, quos continuo proscrimus, hoc xxix Maji Tabulis moderni Martyrologii Romani inscriptus est S. Maximus Episcopus Veronæ: alleganturque a Baronio in Notis Tabulae Ecclesiæ Veronensis, et sapientius citatus Commentarius de Episcopis Veronensibus pag. 9 et 40: in margine autem dicitur clarius circa annum ccclii, ex monumentis Ecclesie Veronensis. Porra in antiquis monumentis Sanctorum Episcoporum Veronensium, a Raphaeli Bugata, Baptista Peretto, et Augustino Valerio Episcopo anno mllxxi editis, citata pagina 9 versa, ista leguntur: S. Maximi Episcopi Veronensis corpus, quidam scriptum reliquit, sepultum fuisse extra portam civitatis; ubi et templum de ejus nomine conditum et consecratum fuit. Ubi autem nunc requiescat, nos ex antiquis monumentis invenire non potuimus. In tabula Sanctorum die xxix Maji, Maximi Episcopi Veronensis et Confessoris, duplex minus. Ignoratur ubi sit. Extra portam urbis extat etiam nunc Ecclesia reædificata in honorem nominis S. Maximi, in vico qui etiam S. Maximus appellatur, et porta illa appellatur porta S. Maximi. In consecratione altaris S. Helenæ, Ecclesiæ sanctorum Apostolorum, repositæ fuerunt etiam Reliquiæ S. Maximi Episcopi Veronensis, ut ex Psalmista vetusto dictæ Ecclesiæ. Hæc ibi. Ast alia supra citata pagina 40 versa, ista habentur. De S. Maximo Episcopo Veronensi. Maximus Episcopus Veronæ, ut domestica antiqua monumenta testantur, vir fuit eximiae doctrinæ et spectatæ virtutis. Cum egregia morum probitate magnum usum rerum conjunxerat. Ex hæ vita decessit quarto Kalendas Junii, ac de ejus nomine postea extra urbem, non longe a mœnibus, in honorem ipsius templum exstructum fuit. Similiter et monasterium sacrarum Virginum, prope ejusdem urbis portam: quæ ipsa quoque cum vico, in quo templum conditum fuit, S. Maximi appellata est. In consecratione altaris S. Helenæ, in ecclesia Sanctorum Apostolorum Veronæ, una cum ceteris multorum Sanctorum positæ fuerunt Reliquiæ, etiam Sancti Iujus Episcopi. Hæc ibi. Denique pagina 77 ista repetuntur: In Ecclesia Sanctorum Apostolorum.... in consecratione altaris S. Helenæ repositæ fuerunt Reliquiæ de ligno Cru-

cis, S. Pantaleonis Martyris, S. Facundini Martyris, SS. Proculi et Maximi Episcoporum Veronensem et Confessorum. Acta S. Proculi Episcopi Veronensis dedimus xxii Martii.

2 Oanphrius Panvinus lib. 4 Antiquitatum Vero- Tempus Sedis. nesium cap. 7 produxit Episcopos Veronenses, incerti temporis, post S. Zenonem, quos pagina 101 ordine alphabeticò collocat, ubi ista referuntur: S. Maximus obiit xxix Maji, sepultus ad S. Maximum in basilia sua. Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiae, aliquod ex jam relatis edidit elogium ad hunc xxix Muji, et facit illum xviii Episcopum, Veronensemque Ecclesiam administravisse dicit circa annum ccclii. Ast Ferdinandus Ughellus in Episcopis Veronensibus statuit cum Episcopum xx, successoremque Syagrii, ad quem extant epistolæ duæ S. Ambrosii, adeoque referenda est juxta ipsum Episcopalis S. Maximi dignitas potius ad finem seculi quarti.

3 Itaque hoc solum de eo aliisque pluribus dici potest, vixisse inter illa quinque prima Ecclesiæ felicis secunda, quibus tanta fuit Episcoporum Veronensium probitas, ut ad unum omnes Sancti sint habiti. De horum inter se ordine liceret certius statuere aliquid, et (quod consequens est) etiam de ætate singulorum non nihil conjectare, si uspiam iauenirenter antiqua illius ecclesiæ Diptycha, ex quibus in Sacris suorum Decessorum nomina recitabant Episcopi.

4 Hoc notaverim: tali usu, pridem abolito, factum videri, ut quedam celebriores in Italia Ecclesiæ totam seriem primorum suorum per tria quatuorve secunda Episcoporum, absque discrimine. Sanctis adscribant; licet ex illo præcise usu et tali titulo Sancti, non plus fortassis habeatur, quam singulos vixisse laudabiliter, nihilque commisisse propter quod expungi nomen debuerit, tamquam inter Sacra usurpari indignum. Plus tamen habemus in favorem S. Maximi, quem non simpliciter dictum esse Sanetum, communè olim bonis omnibus Episcopis titulo; sed religiosum quoque cultum a morte meruisse, probant illæ, quas dixi, sacrarum ædium appellationes.

5 Nicolaus Brautius, Episcopus Sarsinæ, hoc eum elogio in suo Martyrologio Poetico celebrat:

Cœlestis doctrina, Deo populoque Magistrum
Fecerat acceptum; vita probata, magis.

Series Epis-
copalis usque
ad an. 500
incerta.

F

DE SANCTA BURIENA

VIRGINE IN CORNUBIA ANGLIAE PROVINCIA.

G. II.

Sylloge circa cultum, ex Scriptoribus Anglis recentioribus.

XXIX MAI.

Ecclæsia ejus

et Collegium
Canonicar umMemoria 29
Maji

Tinter Daunios, antiquos Britanniæ populos, est hoc tempore provincia Cornubia seu Cornwallia, in enjus promontorio, seu Penwintensi hundredo. Aut ditione, est vicus S. Burienæ dicatus: de quo Guilielmus Cambdenus in sua Britannia, de prædicta Cornubia agens, ista scribit: Viculus nunc illi promontorio insidet Saint Buriens, olim Eglis Buriens, id est Ecclesia Burienæ vel Burianæ dictus, Burienæ religiosæ mulieri Hibernæ sacer: Sanetos enim Hibernicos et indigetes suos hæc gens ut tutelares semper ita suspexit, ut omnia fere oppida illis consecraverit. Huic, ut fama perhibet, asyli jus concessit Rex Athelstanus, cum e Syllin insulis hic B vicitor appulisset. Certum est illum ecclesiam hic construxisse, et sub Guilielmo Conquestore Canonorum hic suisse Collegium, et territorium adiacens ad eos spectasse. *Hæc Cambdenus. Meminit et Jounnes Spedus, in suo Theatro imperii magnæ Britanniæ, loci S. Burienæ. Joannes Wilsonus in Martyrologio Anglicano, sub annum MOCVIII excuso, ad hunc XXIX Moji celebrat ejus memoriam his fere verbis. In Cornubia et loco Saint Buriens, commemorationis S. Burienæ Virgiui, quæ in Hibernia parentibus magna nobilitatis prognata, in Angliam est profecta, ubi in magna virtute et bona vita per annos plurimos degit, atque in vera sanitonia magna, et operibus miraculorum excellens, tandem ad Sponsum suum migravit. Memoria ejus est in veritate celebris, tam in Hibernia quam magna Britannia, et præcipue in Cornubia, in cuius promontorio locus*

ab ea cognominatur Sainte Buriens, et a multo tempore ibidem illustris ecclesia, ad ejus honorem fuit erecta. *Hæc Wilsonus, allegans antiqua monumenta Cornubiae, et Registrum ejusdem Ecclesiæ ibidem.*

2 *Wilsonum sequuntur Henricus Fitz Simon in Catalogo Sanctorum Hiberniæ, et Philippus Ferrarius, in Catalogo generali eorum qui in Romano non sunt, qui præter Martyrologium Anglicanum citat Tabulas Ecclesiæ Exonieensis, in qua venerationem habet, Actaque asservari dicuntur: quæ non vidimus, neque habuit Michael Alfordus, qui de eo agit in Annalibus Ecclesiæ Britannie ad annum CCCCLX, num. vi, ubi inquirit unde Cornubiae ager plenus Hiberniæ Sanctis: idque factum ait occasione S. Benigni, qui in Hibernia discipulus S. Patricii venit Glastoniæ, et S. Kierani sive Pirani in Cornubia quiescentis. Hujus Vitam illustravimus ad diem v Martii: De S. Benigno agendum erit in Novembribus. Iterum ad ann. MCCCCXXXVI, regni Ethelstani XII, idem Alfordus, de jure asyli ecclæsiae S. Burieue cacesso, agit. Demum in Indice ait, nomen ejus inter Sanctos in Anglicano Martyrologio aliquando positum ad XXIX Maji fuisse, m- et 19 Junii. ratus aut forte agre ferens, quod in secunda editione anni MDCXL fuerit ejus memoria translata ad diem XIX Junii: ubi interim citatur Catalogus Sanctorum Hiberniæ: sed in eo est relata S. Buriena ad hunc XXIX Moji. Si tamen Acta a Ferrario citata reperiantur et nobiscum communicentur, libenter ad dictum XIX Junii iterum de hac Sancta agemus.*

E

F

D.P.

DE SS. SISINNIO, MARTYRIO. ET ALEXANDRO,

MARTYRIBUS IN AGRO TRIDENTINO,

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De Actis, a S. Vigilio Episcopo Tridentino ad Joannem CP. scriptis, loco ac tempore martyrii, et Reliquiis veterum testimonio celebratis.

ANNO CCCXLVII

Locus martyrii

Tridentum, urbs antiqua inter montes Alpinos, in jucunda planicie ad Athesim fluvium sita, a Germania in Italiam progressuris prima occurrat. Ejus templum Cathedrale dicatum est S. Vigilio Episcopo doctrina, martyrio ac miraculis claro: a quo dicti tres Martyres suscepisti, et ad fidem Christi promulgandum missi sunt in ditionem vallis Auauniæ, aliis Anagniæ, vel Agauniæ dictæ; Ferrario, in Nova Topographia ad Martyrologium Romanum, intra Alpes Rheticas, vulgo Val d'Anagna, ubi Metho pagus, ab urbe Tridentina xxv m. p. in occasum distans: ubi S. Sisinnius ecclesiam fabricasse infra in Actis dicitur. Janus Pyrrhus Pineius lib. I Historiæ Tridentinæ describit horum Sanctorum Martyrium, asseritque apud Thajum, in ulteriori, quæ e regione est, Nauni fluminis ripa, rem actam fuisse, ubi nunc sunt, quæ vulgo Quatuor-ville nominantur: quo in loco constans est omnium incolarum opinio, Martyres ultimo suppicio affectos. *Hæc ille.*

2 Quid de Martyrio illo S. Vigilius mox ab obitu eorum scripserit, ita explicat Gennadius Massiliensis de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 37. Vigilius Episcopus scripsit ad quemdam Simplicianum in laudem Martyrum libellum et epistolam, continentem gesta sui temporis apud barbaros Martyrum. Est hic S. Simplicianus Episcopus Mediolanensis, et S. Ambrosii Successor, XVI Augusti anno CCC vita functus. Epistola autem de prædictis Martyribus illi inscripta, est primo edita ab Aloysio Lipomano tomo 2 Vitarum sanctorum præcorum Patrum, et a Laurentio Surio ad hunc XXIX Maji recusa, atque a Cesare Baronio Annalibus Ecclesiasticis inserta ad annum CCC. Doleat tamen hic numer. 7 ejusdem auctoris libellum, eo argumento fusi scriptum, omnino periisse. Hunc nos Romæ anno MDCXL reperimus in codice MS. bibliotheca Vaticanæ num. 5374, sub sequenti titulo. Incipit Epistola S. Vigili, de laudibus beatissimorum Martyrum Sisinnii, Alexandri, et Martyrii, quorum Reliquiæ per Jacobum Virum illustrem, ad Joannem Episcopum urbis

Geminum S.
Vigili de eo
scriptum:

AUCTORE D. P
utrique Acta
duplicita frē-
ponuntur.

A urbis Constantinopolitanæ, pervenerunt : et ubi ex-
plicet, eadem omnia verba iterantur : sed nominatur
Joannes sanctus Episcopus Constantinopolitanus :
quem fuisse Chrysostomum, probat ratio temporis.
Utrobique stylus inflatior et obscurior est : quare, ut
historiam melius Lector capiat, illis Vigilii scriptis,
præmittimus, ab aliis distinctius concinnata, Acta du-
plicia. Priora et valde brevia habentur in Breviario sub
annum 1490 excuso, quæ et forte accuratiora, submisit
nobis Joannes Gamausius noster, ex codice MS. Car-
thusiarum Gaminensis desumpta : quibus varia similia le-
guntur apud memoratum Pyrrhum Pincium, Petrum
de Natalibus, et alios Martyrologos. Alia Acta lon-
giora, et forte ipsius S. Vigilii etate scripta, edide-
runt Boniatus Mombritius, in suis voluminibus de Vitis
Sanctorum ante ducentos circiter annos vulgatis, et
Laurentius Surius ex aliis antiquis MSS. codicibus,
præfatus ea graviter, et eruditè, et aliquanto expli-
citius conscripta. Nos eadem libemus ex duplo per-
petuato codice Trevirensi, altero Imperioli monasterii
S. Maximini, altero Ecclesiae Collegiatæ S. Simeonis,
præterea ex MS. Ultrajectino Ecclesiæ S. Salvatoris :

B quæ diligenter inter se collato damus.

3 Inter alios qui horum Martyrum meminerunt, est
S. Augustinus, qui epist. 158, ad Marcellinum, ista
interserit. Scio in causa Clericorum Anaunensium,
qui occisi a Gentilibus nunc Martyres honorantur,
Imperatorem rogatum facile concessisse, ne illi, qui
eos occiderant et capti jam tenebantur, pœna simili
punirentur. Hac S. Augustinus : cui adjungatur S.
Gaudentius, qui eodem tempore floruit Episcopus Bri-
xiensis, et in tractatu excepto die Dedicationis basilicæ
Sanctorum XL Martyrum ista scribit : Recepimus
etiam sanctos cineres Sisinnii, Martyrii, et Alexan-
dri, quos nuper in Ara-Agatini, ubi venerandæ re-
ligionis cultui attentius inhærendo, gens interfecit
sacrilega, flammisque adhibitis concremavit, ut ho-
locaustum Deo ipsi fierent; qui Christianos suos
victimas daemoniis ministrare increpatione justissi-
ma vetuissent. Tertius adjungatur Paulinus Presby-
ter in vita S. Ambrosii : ejus auctoritas in Martyra-
logiis Usuarli, Adonis, Notheri, et hodierno Romano
allegatur; sed an recte Sanctus uult Beatus habeatur,
non constat. Is sub finem dictæ Vitæ hæc refert : Si-
sinnii etiam et Alexandri Martyrum, qui nostris
temporibus, hoc est post obitum S. Ambrosii, in
Anauniae partibus, persequentibus Gentilibus, mar-
tyrii coronam adepti sunt, cum Reliquias Mediolani

C summa cum devotione susciperent, adveniente
quodam cæco et referente cognovimus, qui eodem
die tacto loculo, in quo Sanctorum Reliquiæ porta-
bantur, lumen recepit; quod per visum noctis vi-
disset navem appropinquare littori, in qua erat mul-
titudo albatorum virorum : quibus ascendentibus
ad terram, cum unum de turba precaretur, ut sciret
qui essent ii viri, audierit, Ambrosiū ejusque con-
sortes. Quo audito nemic, cum deprecaretur ut lu-
men reciperet, audierit ab eo : Perge Mediolanum
et occurre fratribus meis, qui illo venturi sunt,
designans diem, et recipies lumen. Erat enim vir,
ut ipse asserebat, de litore Dalmateno; nec sane
ante venisse in civitatem asserebat, priusquam
recto itinere Reliquiis Sanctorum occurrisset,
nondum videns : sed tacto loculo, videre co-
pissere.

4 Hac ibi Paulinus : in cuius relatione omissum est
nomen S. Martyrii : cuius etiam Reliquias fuisse tunc
Mediolanum deportatas, infra constabit. Secundo, ista
verba, nostris temporibus, id est post obitum S. Am-
brosii, non videntur ad coronam martyrii ; sed ad
susceptionem Reliquiarum apud Mediolanenses re-
ferenda : uti infra sit in prioribus Actis : et sic neces-
sorio intellexit Baronius, qui martyrium illorum re-

tulit ad annumcccc, quo Consul erat Stilico : nam D
sub ea passos esse legitur apud Mombritiū in secundis
Actis, uti etiam in MSS. Ultrajectino et Trevirensi
S. Maximini; atque ita olim legit Rabanus, et asseverat
in suo Martyrologio. Verum ista verba desunt apud
Surium in eisdem Actis, juxta antiqua monumenta vul-
gatis : quibus assentitur MS. Trevirensis S. Simconis,
tempore Caroli Magni collectum, uti ex hujus Præfa-
tione de Vitis Sanctorum magna cum diligentia selec-
tis scitur. Et videtur dictus character Consulis Stili-
conis perperam ex Actis S. Vigilii Episcopi, qui isto
Consule interfectus est, ad hos Martyres translatus.
Alii autem characteres proferuntur in omnibus Actis,
etiam utrisque ipsius S. Vigilii, dum dicitur dies
passionis Sanctorum iv Kalendas Junii, feria Sexta,
luce nascente. Quibus verbis necessario indicatur an-
nus Christi ccxcvii, quo cyclo Solis xiv littera Domi-
nicali D, dictus iv Kalendas Junii seu xxix Maji can-
venit in feriam Sextam, et quidem infra Octavam
Pentecastes, quod dicto anno cyclo Lunæ xviii, Pascha
suerit die v Aprilis celebratum.

set an. 397
feria 6 die
29 Maij.

5 Tunc S. Vigilius, uti ejus Acta habent die xxvi
Junii danda, intentus piis operibus, Deo invigilans,
vidit in spiritu pretiosas animas eorum ab Angelis
in cœlum deferri. Quod ardore succensus cœpit ipse
in ardore martyrii efflagrare, et particeps fieri velle
eorum ad coronam. Arreptoque itinere cum uno
Diaconorum Anagnam petebat : quem sui retinere
volet, dicentes : Quo Pater pergis, qui oves
commissas neendum omnes Christo, pio tuo verbo,
aduasti? Qui fremens spiritu retineri non poterat :
perveniensque ad quendam fluvium, suo Diacono
dixit : Discalceati hinc transgrediamur, ut nudam
gentem nude aggrediamur, quorum incessus nec-
dum in viam pacis est directus. Cum autem perve-
nisset ad locum, ubi incensa fuerant pretiosa cor-
pora sanctorum Martyrum, collegit busta eorum in
sindonibus mundis : rediensque Tridentinæ urbi ho-
norifice condidit in ecclesia, ipsorum nomine ab ipso
Domino consecrata. Hac ibi. Quæ sere eadem scrip-
sit in ejus Vita Bartholomæus Tridentinus. Misit dein

copora desert
Tridentum :

S. Vigilius alias eorum Reliquias Mediolanum, cum

Actis martyrii ad S. Simplicianum Episcopum : alias

quomodo ea
nunc dicantur
Mediol-
lani asser-
vari,

particulas Constantinopolim, ad S. Joannem Chrysostomum cum majori libello : aliquos etiam sanctos cine-
res ad S. Gaudentium Episcopum Brixensem, ut su-
pra vidimus. Præterea, quia harum Martyrum occi-
sores capti erant, actum est ne simili pœna punirentur. F

6 Mediolani prope portam Comensem, quæ vulgo
Comasina appellatur, construxisse fertur S. Ambrosius
ecclesiam, Deiparæ Virgini Mariæ sacrae : in qua
S. Simplicianus dictus SS. Sisinnii, Martyrii, et
Alexandri Reliquias depasuit, et ipse etiam a marte
sua est sepultus; unde postmodum hæc ecclesia S. Sim-
pliciani cœpta est appellari. In hodierna autem Bre-
viaria Mediolanensi, non de aliquibus Reliquiis, sed
quasi de integris corporibus, ita agitur : Eorum cor-
pora Tridentum translata, inde diœcesim Mediola-
nensem ad vicum Brivium, unde denum Mediola-
num a S. Simpliciano delata, in basilica ejus recon-
dita sunt, magna civitatis Mediolanensis veneratione,
quæ eorum Martyrum intercessionibus a Deo bene-
ficia singularia accepit. Certe in recognitione eorum
de qua infra, sic indicantur abesse Capita, Tridenti
servata; ut licet reliqua assa non nominentur distincte,
pleraque tamen et præcipua Mediolani adesse vix du-
bitari videatur. Causam eorum tam liberaliter isti urbi
donandorum Placidus Puccinellius in Vita S. Simpliciani hanc allegat, quad a Simpliciano, rogatu S. Vi-
gilii et jussu S. Ambrasii, instructi in fide ac baptizati
sint : sed hoc facilius dici reor, quam prudentius credi,
in tanto antiquitatis silentio. Multo autem creditur dif-
ficilis

Eorum memi-
nerunt S.
Augustinus.

S. Gaudentius,

ac Paulinus
in Vita S. Am-
brosii.

referens ex-
cum illumi-
natum.

Passi sunt
non anno
100,

A *sicilius, quod additur, corum cuique ecclesiasticum suum Ordinem esse etiam a S. Ambrosio attributum; neque enim promptum erit exempla iuvenire corum, qui ad ecclesiæ aliquas particularis ministerium, ut illi ad Tridentinæ, ab alio quam Episcopo suo proprio fuerint ordinati: neque moris erat recens baptizatos, mox etiam consecrari ad Officia divina.*

7 *Joannes Petrus Puricellus, in Monumentis Mediolanensis Ambrosionæ basilicæ num. 550, describit, quomodo Mediolanenses, auspicibus SS. Sisinnio, Martyrio, et Alexandro Martyribus, commisso prælio; Fridericum Enobarbum Imperatorem ejusque exercitum, ingenti edita strage collectaque præda, sugarint; quando, ut ex Sigonio tradit, ante congressum exercituum tres columbæ ab ipsorum Martyrum altari avolavere, ac mirifice visu in malu ipsius Caroccii consedere. Quo augurio accepto, Mediolanenses victoriam haud incertis animis omninati, majore studio atque alacritate prælium inierunt, ... castris captis prædæ in gentem repererunt, ac clarissimo cum triumpho in Urbem se retulerunt; victoria omnibus rebus, quibus effusa significari lætitia solet, celebrata: et cum se præsenti trium Martyrum auxilio, ex propitio trium columbarum augurio, vicesse opinarentur; is dies in perpetuum civitati festus decretus. Quod porro (adlit Puricellus) de tribus illis columbis affirmavit Sigonius, id ipsum jam ante legimus affirmatum, tamquam e Chronicæ Leonis, a Gualvaneo Flamma in Chronicæ majori cap. 293, et in Manipulo florum, cap. 207, ac similiter ab auctore Chronicæ Flos florum dicti. Sic etiam Donatus Bossius in Chronicæ, et Georgius Merula lib. 3. Antiquitatis Vicecomitum, asseveranter hoc tradiderunt ... Die autem Maji vigesima nona, Mediolanenses hanc ipsam de Frederico victoriam reportarunt. Ceterum ejusmodi trium Martyrum altare majus in hodiernum usque diem perseverat in San. Simpliciana hujus urbis basilica: in qua Sanctus ipse Simplicianus Archiepiscopus ea olim collocavit, ad se Tridento allata. Eorumdem annua celebritas ab ecclesia Mediolanensi colitur ipso die Maji vigesimo nono. Verumtamen e publico politici Magistratus decreto, et in ejus itidem victoriæ memoriam, postrema semper ejusdem mensis Dominica die colitur: ejusdemque diei matutino tempore Decuriones urbis (subsequentibus, de more in ejusmodi celebribus usitato, Artificibus) ad eam basilicam solenni*

B *C pompa, longoque ordine procedunt, Missæque solenniis intersunt, quæ de Sanctis iisdem Martyribus decantatur.*

8 *Hac Puricellus. Sunt in eadem Ecclesia universim noven corpora Sanctorum, quæ cum salemnissima processione fuerant anno MBLXXXIII, a S. Carolo Borromæo translata, ut obiter quidem dictum est v. Maji, ad Vitam S. Gerontii Archiepiscopi Mediolanensis: sed hujus pompa apparatum ordinemque reperiens post præcitatam Italicam Vitam S. Simpliciani, operæ pretium censui Latinati eum donare, sæpius alias allegandum, omissa dumtaxat operosiori transcriptione Titularum et Epigrapharum; quarum licet pauas selegerit Auctor ex infinita quodammodo multitudine, tamen fastidium parere hujus cultioris seculi ingenii, non æque singula probaturis. Præterea horum trium Martyrum alias Reliquias asservari Romæ, in ecclesiis, S. Martini in Montibus et S. Catharinæ de Funariis, scribit Abbas Piaxxa in Sanctuario Romano. Ex quibus aliisque relatis cum cultus antiquus horum Martyrum satis constet, superscedemus verba Martyalogiorum referre. Eorum loca Acta plura damus; tantumque indicamus longo Encamio ad Kalendas Junii celebrari in Viola Salectorum, excusa Hagenoxæ anno MCVII.*

*et eorum
auspiciis vi-
ctoria de
Fred. Bar-
barossa im-
petrata.*

*Cultus 29
Maji*

*et ultima
Dominica
eiusdem.*

*Translatio
an. 1582.*

ACTA BREVIORA

Ex codice MS. Carthusiæ Gamnicensis.

In nomine Sanctæ Trinitatis, tres boni viri, Sisinnius, Martyrius, et Alexander, Græci natione, cives Cappadoce, veniunt a Mediolanum, et ibi eum S. Ambrosio per aliquod tempus morati sunt. Et ab inde b Tridentum veniunt, et a S. Vigilio, Sisinnius Archidiaconus, Martyrius Lector, Alexander Ostiarus ordinantur. Eo tempore vallis Anna-nia, eo forte quod satis abundet annona, tota idolis dedita fuit, et regia dicebatur. Ad hanc S. Vigilius prædictos misit, ut fidem annuntiarent Sanctissimæ Trinitatis. In vico igitur, qui Medo dicitur, Ecclesiæ construxerunt, populo prædicant, multos convertunt. Adest dies in qua diu suis, quasi pro frugibus habituris, Gentiles iminolant, et iam conversos cogunt immolare.

2 Tum Christi Athletæ pro domo Dei murum se opponunt. Unde comprehensi ad idolorum d cultu-ram compelluntur; respuunt, durissime cœduntur, ut etiam vix vita supersit. Nam S. Sisinnius senior, strepitu turbæ, qua se ad ritus suos convocabant, furiose percussus, et securibus confossus, vix ad hospitium reversus, quasi exanimis lectulo decumbebat. Psallunt alii hymnum Deo, et jam exhalanti spiritum Sisinnio Martyrius calicem aquæ præbebat. Aurora rutilat, turba furens astuit, cuncta di-ripiunt, et in tantum sæviunt, ut et templum Dianæ Deæ suæ profanent, et stercora jaciant mōre saxorum.

3 Inter hæc Sisinnius ad Dominum migravit; ad eius collum, sicut pecudibus fieri solet, tintinabulum ligatur, et per pedes trahitur. Martyrius in horto proditus capit, vulneratur, in capite cœditur, stipitibus transfoditur, et per scopulosa tractus, ad cœlos transivit. Alexander, ad januas Ecclesiæ excubans, comprehenditur; et quia junior, reservatur, ut aliorum pœnis territus, impiis consentiat. Fit ergo hujus pœna gravior, mors exspectata, quam illata. Pedibus tandem vincis Alexander, sociis jam in cœlo regnantibus, per scopulos tractus, apponi-tur, et ad fanum Saturui petrabitur.

4 Rogus succenditur, duo priores immittuntur, Alexander iterum flagellatus ante rogam statuitur, et ei, si libare velit, vita promittitur, et munera multa. Quæ ille, fidei calore succensus, reprobat; et per ignem cum sociis ad cœlestia transit. Sanctus autem Vigilius tunc cœdificiis ecclesiæ Tridentinæ instabat, et vidit horum animas ab Angelis in cœlum deferri.

5 Erat autem Dominicæ passionis sexta dies, et miracula Domini non defuerunt. Nam nigra nubes totam regionem contexit, proxima terræ discurrunt fulgura, rutilus ignis emicat; ita ut impii juste se pati hæc faterentur. Demuci in loco ubi cremata fuerunt corpora, decens ecclesia construitur, et sanctoru[m] Reliquiæ per S. Vigilium Tridentum deportantur.

6 Interim S. Ambrosius, qui eos donaverat S. Vigilio compatriotæ suo, a labore e quieverat, et sanctus senex Simplicianus illi successerat. Cui Vigilius plena devotione de Sanctis Epistolam scripsit, et quasdam eorum Reliquias ex caritate misit. In visione ergo eundam cœco S. Ambrosius, in navi plena candidatis hominibus, in Dalmatia apparuit, jubens eum Mediolanum Sanctis Fratribus ire ob-viam: qui dum illuc Reliquiis Martyrum occurrit, visum recepit. Multa et alia Deus per eos operatus est.

*a
q
c
Missi, ad
convertendos
Gentiles,*

*E
d
copiuntur:
graviter
percussi,*

*obeyunt s. si-
nnius,*

S. Martyrius.

*F
et s. Alexan-
der:*

*animæ ab
Angelis d la-
tx in cœlum,
corpora Tri-
dentum.*

*e
Cæcus illu-
minatur.*

A

ANNOTATA.

a In Actis S. Vigiliū dicuntur, religione Christianissimi, natione Cappadoces, et aliquantum temporis Mediolani commorati, scilicet (uti addit Petrus de Natalibus) a S. Ambrosio Episcopo honorifice suscepti.

b Eadem Acta: Ipse Vigilius, ex territoriis Veronensium vel Brixianorum regressus, ad interiora civitatis sue territorii duxit secum quosdam, Sisinnium etc.

c MS. Carthus. Avona.

d Breviaria, Sacrificia coguntur,

e Mortuum esse S. Ambrosium anno 398 ostendimus Exortatione singulari ante tomum i Aprilis. Occasione hujus mortis, in lectionibus Breviarii, intrusa erant ad hos Martyres non spectantia nounulla, de S. Augustini baptismo, habitu nigro, et zona pellicea. Quaz in rubrica ante Officium S. Augustini 28 Augusti iterum inculcantur, quando haec erunt expoundenda. Post vitam S. Guilielmi 10 Februarii, de habitu nigro Eremitis Augustinianus concessso seculo 13, nonnulla diximus.

B

ALIA ACTA

Ex variis MSS. Mombritio et Surio.

A S. Vigilio
Clerici ordinati, in
A nauntam
mittuntur:

a

In diebus illis, praesidente Cathedram Ecclesiae urbis Tridentinæ sancto ac venerabili Vigilio Episcopo, qui postmodum ipsam Sedem gloria effusione sui sanguinis decoravit, dum quamdam regionem sibi vicinam, cui vocabulum Anaunia, quæ viginti quinque millibus a supradieta abest civitate, error Gentilis vetusta caligine obsæcatam detinere; tres viros in loco præfato Antistes direxit, a quibus Deus prædicaretur ignotus. Ex quibus unus, Sisiunius nomine, in quo erat et venerabilis senectus, civis Cappadociae, Graecus genere; cui Diaconatus credidit officium, nec innumerito, ut minister altaris ministerium verbi Evangelici consummaret. Qui etiam propriis sumptibus ecclesiam in supradicta regione, in vico cui nomen est a Metho, fabricavit: cui conjuncti sunt, Martyrius et Alexander; et ipsi advenae illis temporibus, nunc autem Domini civium et Patroni; e quibus unus Lectoris, alias Ostiarii sortiti sunt gradua: ut recipientes verbum Christi, ab uno vocarentur, et ab alio intra aulam regiam reciperentur. Igitur dum per temporis prolixa spatia facti fuissent cultores ecclesiae, cuius structores b; ac paulatim semen verbi Dei spargebant; indigne ferre turma Gentilium ecclesiae culmen erectum.

F

multos con-
vertunt:
b

patientes in
adversis.

c

apprehen-
duntur:
e

2 Haec causa odii prima fuit. Cumque sæpe tubarum clangoribus excitata fuisset truculenta Gentilitas, ut aduersus Sanctos D i pugnatura consurget; in hoc fuit Sanctis perfecta victoria, omnia patienter sustinere, et privata mansuetudine c plebeium suorem superare; dum quodam ritu Gentilitas phantasias suas protenderent, atque agrorum spatia circuirent, veluti prodesse sibi credentes diaboli ludum. Luctuosis igitur ornatibus et diversorum pecorum pompis erectis, nuper de sua gente conversum, victimas dare cogebant d operibus nebrarum. Quod cum vidissent ministri Dei, in defensione ovium Ecclesiae adstiterunt. Tunc vero et ipsi apprehensi operibus confusis communicare jubentur. Quibus reluctantibus, tam funesta cæde fuerunt Sanctorum membra dilaniata, e ut merito coronam martyri consummarent: una interim nocte dilata, mox pervenitur ad præmium.

3 Nam S. Sisinnius in capite tuba percussus, atque securibus confossus, lectulo juxta ipsius ecclesiæ limina jam pene exanimis decumbebat: ceteris vero matutinis horis hymnum Deo canentibus, jam aurora rumpente, conspirata subito Gentilium manus colligitur, armata securibus atque præustis sudibus f. Quibus ingredientibus fit sæva direptio. Profanantur oinna divina et secreta mysteria: saxorū moles a sensilibus hominibus g dirauntur; Sanctus igitur Martyrius, qui nominis sui natalem meritis consummavit, circa curam S. Sisinnii deprehenditur: et dum pene exhalanti spiritum aquæ calicem propinaret, videns turbam, in horti secreta, qui contiguus erat ecclesiæ, secessit; non fide infirmus, sed meritis se judicans inferiorem. Tunc vero inter rosarum fructa residens, a virgine cujus erat ipse hortus proditur. Nam hæc virgo typum futuræ ecclesiæ præferebat: prædidit enim quem amittere solebat, ut qui corpore jam et nomine Martyr extiterat, corona capitis non privaretur. Nam comprehensus stetit intrepidus, agens gratias vulneratus cæso capite, lotus iterum baptismate proprii cruentis. Nemo eum sequi meruit de insequentibus qui fugere putabantur: nam ideo Martyr secessit, ne ejus gloria persecutor deperiret. Transfossus igitur stipitibus ad idolum ducebatur, in quo itinere pretiosam animam reddidit Christo: et ante victimam esse promeruit, quam ad aram diaboli perveniret.

ceditur s.
Sisinnius,

f
g

S. Martyrius
illi exspirant
assistit,

E
transfossus
sudibus obit.

S. Alexander
comprehensus

h

i
trahitur per
loca aspera,

F
constans in
fide occiditur.

4 Tunc igitur studiose a multitudine quæsitus Alexander, comprehenditur. Nam zelo scilicet fidei omnibus notus, ut in tribus viris Trinitatis perfecta gratia completeretur, familiarem invenit aditum confessionis. h Quia non prævenit ad gradum honoris; sed magis ad januas ecclesiæ indesinenter excubans, illusus sæpe Gentilibus, Christi discipulis [ad] uetus est] vivaciori poena (Nam gravior est mors exspectata, quam illata) ut quem gradus quasi inferiorem dictabat, confessio faceret coequalem; dum furor Gentilium, qui in ceteris tormenta non distulit, hunc per lenta tormenta cursu velociore post comites suos, conitivam gloriam i suscepturum, transmitteret. Tunc vero apprehenderunt corpora Sanctorum: atque ad collum S. Sisinnii tintinnabulum suspendentes, velut animal traherent, insultabant ei, dicentes: Nunc te vindictet Christus. Nam et in his non defuit mysterium, ut vox illarauca Christi dictaret præconem. Rauca enim, non dubietate fidei, sed surdis clamando; nec non etiam ut verbi Dei indicem approbaret, quia ipse primus verbum religiosæ vocis in his locis increpuit. Inter quos etiam vivus Alexander, nec unquam moriturus, vinetis pedibus trahendus apponitur, ut per scopulos iter palpitantum membrorum partes dimitteret, donec ad vitæ terminum perveniret. At ubi ventum est ad templum illud profanum veteris Saturni, in quo, igne copioso constructo, jacebant Sanctorum præmissa gemina corpora; flagellatus Alexander, iterum confessurus statuitur, ut si vellet evadere flamمام præsentem, ceremoniis obediret. Verm ille, impiorum munera reprobans, atque calore fidei contenens flammam, gloriosæ passionis promeruit palmam; et in tribus his impletum est mysterium Trinitatis. Nam maxima fidelium turba non defuit ei spectaculo, pro quo et a Gentibus sunt increpiti: qui etiam forte consimili pati potuerint, nisi cuncta Trino nomine censerentur.

5 Taliter ergo, ut diximus, Sanctorum consummata victoria est; atque iis in cœlesti sede collocatis, non fuit terror in impiis. Nam cum hæc sexta feria completa fuissent mysteria, ut pridem in Salvatore actum est, umbra quædam nigrae nubis totam texit regionem; proxima terræ fulmina k discurrunt, et coruscationis rutilus ignis emicuit; ut iam ipsi impii

Secuta ultio
divina:

k

A impii justam pro Sanctorum nece se sentiret suscipere vindictam. Sed Apostolica in mysteriis vox in veritate completa est, ut ubi abundabant tunc in hoc loco diversorum simulacrorum portenta, superabundent nunc Sanctorum Martyrum templa : et oves quae in errore positae pastorem non coguoverunt, postmodum pastoris sanguine ditarentur. In eodem enim loco in Sanctorum memoriam Basilica est constituta, ut fidelibus ad Sanctorum limina concurrentibus, quisquis capacitatem fidei detulerit, tantorum vulnerum lavaerum et medicinam conquereret. Acta sunt haec sub die quarto Kalendas Junii, *t* regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est gloria in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Mombritius, Methol.

b In MS. Ultrajectino additur, atque Rectores.

c In MS S. Maximini, publice eruore : Mombrit. publicum farorem, ubi sequentia ita explicantur. Contigit autem ut secundum gentilem consuetudinem, quam habebant per quinquennium, culturam ruris sui diabolica ponipa et semina sua circumirent, luctuosis ornatibus coronati, quasi per hunc ludum sibi aestimarent prodesse.

d Mombr. Saturno.

e Idem, ut vix extremo spiritu animarent.

f Idem addit, ex ara diaboli.

g MS. Ultraject. diriguntur : Surius dicuntur.

h Surius Non enim post venit.

i Idem, continua gloria suscipiendum transmisit.

k MSS. Flumina : sed corrigendum esse Fulmina, tum ex S. Vigilius libello, tum ex sequenti coruscatione apparet.

l Addebatur a Mombritio et in MSS. Ultrajectino et S. Maximini, Stilicone Consule. Verba autem illa absunt ab antiquissimo MS. S. Simeonis et aliis apud Surium, et rectius, ut supra docuimus.

ETISTOLA S. VIGILII EP. TRIDENT.

Ad S. Simplicianum Ep. Mediolanen.

Domino Sancto ac Venerabili Patri, bonis omnibus præferendo Simpliciano, Vigilius Episcopus Tridentinæ Ecclesiæ, salutem. Quamvis facta Martyrum mentione, non verbis merita, sed verba meritis commendentur ; potiusque sit constantiae silentio præterire, quibus est probata virtus ; tamen quia me suggestere causas, loca, pugnasque martyrii pietas impulsit, admonuit debitum, coegit officium, trepidantem mœrore linguam paginæ non negavi : quia nec abscondi poterat lucerna sub modio, nec vox pii sanguinis reticeri. Post multos namque patientiæ gradus, et sedulas pugnas, recens perfidie accessit iniquitas : quia a ministri in ecclesiis, quæ nuper fundatae fuerant, lassetti sunt, ac martyrii titulos comparaverunt b ; paratique ad omnia, libenter omnia sustinentes, nulli dantes occasionem, occasione gloriæ gloriam mernerant. Quorum vita, ut summa rerum fastigia referam, propter scientiæ notitiam, fuit tara solicitudinis quam propositi singularis : nam omnes liberi nexus conjugii, Deo immanciatas animas, ut sanctas hostias, præstiterunt. Denique primus, vocabulo Sisinnius, novam Christianiæ nominis pacem intulit barbaræ nationi ; quam per annorum seriem, quod in se fuit, jugiter custodivit, nullum consortium pollutæ hospitalitatis agnoscens, velut Loth Sodomis, stupendo timore religionem servavit : sed ovis tata, quamvis in luporum medio constituta, ovile quæsivit, quod, impensis pusillæ fidei votis munificus, primus in illa

regione fundavit : cajus minister, si mecum recensere D dignaris, per hoc velut ex debito esse promeruit, *ex MSS.* senex ut ævo, ita merito præcesserit.

2 Lector quoque Martyrins, ejus adminiculo sociatus, jam nominis pignore commendante eum, religiosæ professionis exordia post militiam temporalem Catechumenns induit. Naor projecto a se cingulo, rejectoque parentum vel fratum carnaliem cœtu, iotelligentis sese veræ lucis auctore Deo gratiam consecutam, inter Lectores * officio sociatus, * divinæ laudis canticum auribus primus surdæ regionis intonuit, attentus operibus jugiter spiritualibus, lassatus jejuniis continuis, lectionis suæ paedagogus, in lucrando animabus anxius ; quare c brevi temporis impendio tantum fœnus ante præmisit, ut illi corona merito crederetur. Quid liberatas animas referam, in sinum Abrahæ plena luce profectas, quas perfida * superstitionis dierum observantia, alienato jure naturæ, crudeli morte damnabat ? Verum ille, subductis maternis uberibus lacte turgeantibus, peregre d enarratus, condescendentem semper matri quærebat affectum, resurrectionem exemplis E præuicatam videntibus oculis dicaturus. Hæc sunt pauca de multis.

3 Alexander quoque, Martyrii consanguinitate germanus, tertius Trinitatis hostiam complens, param e confessionis jannam reseravit. Nam patriam, Dei causa f peregrinus, parentesque deseruit, comes in probationibus fidelis, fide magnanimus, miseratione prepensus. Et si testimonio meo utcumque creditur, non sunt, nisi ipsi sibi, altrinseca præfereadi : quos commendari non opus fuit, nisi forte quod decuit. At vero hactenus sicut allevata fastidio, si adhuc auribus libenter admittitis. Nam famosa gentilitas contra vaporem fidei, zelo diaboli flamma furoris incenxit, exinde jam g lento fomite serpens, quod opibus (ut dixi) fidei, paupertate devota, primus id loci Diaconus ecclesiæ tabernaculum posnisset.

4 Accessit quoque justæ ad titulos causæ, quod h condonari hostias diabolo de Christiana domo, Diaconi fidei ministerio prohiberet, et lustri ferarum vexillo præferri vexillum vetuit i passionis. Nam invitata sub uno præmio manus, ad sanguinem k convolavit ; ac matutinis horis l, nimium antecedentis diei vulneribus fatigatum, nec aliter lectulo deprehensum emerita quiete sepelivit. Lector quoque haud unquam impiger, et m ad ministerium antelucanum serviebat, cui in sacrificio Diaconus famulabatur ; et medicinam vulneribus memoratus Martyrius exhibebat, quam opera qua deprehensi sunt, compleverunt. Siquidem secedens ad hortum Lector, qui ecclesiæ cohærebat, captus, vitæ suæ arborem a radice plantavit. Ostiarius etiam passioni adjunctus est, in hospitio deprehensus, animam suam ut non obtulit, [ita] non negavit. Verum omnes in unum collecti, per aliquot spatia tractu, Deo animas exprirarunt. Et duorum quidem ductum est corpus exanime : tertio vero, quo tenacior vita, ita fuit pena sensibilior. Nam vivus suas spectavit execuñas n. Præparatus est de sacris Ecclesiæ culminibus seu trabibus regus : haec flamma Martyres velavit. Reverenti * autem voto, cogitamus nobiscum, ut id loci basilica cunstruatur, ubi primum fidei gloriæ testimonium meruerunt. Nunc me immitterum, in utroque consortem, paterno amore consolare ; et cum eodem o Sanctos apud ipsos exorator accede, quatenus possim die illa fimbriam aut Sacerdotum aut Martyrum, jam omnibus sepositis, peccator attingere. Salutamus speciali servitio Sanctitatem tuam : quæso, ut mœrorem meum a Domino commendare digneris. Item alia manu Deum negare non potui, quod tuum in nobis erat, gloriæ fieret suspicentis merito, non gratia largientis.

A. VIRGILIO
TRID.
EX MSS.

A Dies autem passionis Sanctorum, quarto Kalendas Junias, sexta feria, luce nascente.

ANNOTATA.

Quamvis nullo suppetenter MSS. cum quibus collata impressa expurgarem nonnullis quae irrepserunt sphal-matis; correctionem tamen is credidi adhibendam esse ex conjectura, potius quam in contextu obscuritatem tan-tam relinquere. In quo tameu ne nimium ipse mihi videar tribuisse, accipe sub consequentibus Notis ipsa quae corrigenda putavi sphalnata. Legebatur ergo apud Lipomonum et Surium hoc modo.

- a Quibus, b Parati. * Tota * Lectores officium.
- c Quam. * Superstatio perfida.
- d Peregrinus nutritus.
- e Confessioni. f Deinde peregrinus.
- g Et inde jam lentum somiteu.
- h Quondam. i Meruit,
- k Convaluit. l Horis se.
- m Impigre Deo.
- n Tertius vero quo tenaci vita, ita fuit poena sen-sibili: nam unius suus expectavit exeqmas.
- B Revertenti. o lisdem.

ALIA EJUSDEM S. VIGILI

Ad Joannem Urbis Constantinopolitanæ Episcopum.

Ad sanctas aures novus caritatis hospes non aliter applicaret, aut verecundiam primi motus non provocatus impelleret, vel imbueret ignotus alloquium, nisi provocaret et præminim. Ab homine itaque Apostolico, Frater carissime, præsentis tenor atque epitolæ incipiet plenitudo, ut facili confinio intelligas quod Martyrum præconio subsequantur. Jacobus etenim, desideriorum cœlestium vir fidelis, Comitivam a reclinaturus in Christi comitibus dignitatem, Sanctorum recentium et vapore sumantum Reliquias postulavit. Reclinaturus dixi, quia deponi non potest, quæ apud Dominum dignitas cumulatur. Cui ego satis timidus, ne parum prudens, causæ mecum dispensatione luctatus, quo minus distributor idoneus; pene, dum vereor, denegavi; quod semper debere, ut quis færeretur, expendi feceram. Confiteor b multorum privato timore jacturam, nisi ad Jacobum respexisse, sancto Joanni per quedam alimenta reverentiae tradituro, ut delegato amore per religiosa c vocabula Martyrum, deferretur, et iterum sanguine jungeretur, non peregrina germanitas. Hanc quoque inter cetera opinionem fidei libenter accipiens, quæ bene in meo mœro ridebat, tantum distuli, non negavi. Distuli, ut iterum d lenitudo mea aperte proderetur, qui sequi me is comites minime meruisse. Confiteor, optavi: sed non est in solo desiderio corona justitiae. Nunc autem si de-cens ordo [gravis] non erit auribus sitientibus, a regionis situ vel itineris inchoabo; summa rerum vestigia sine fastidio secuturus, ut proclivius confluat inundatio meritorum, si ad originem fontis capaci amore pervenias.

2 Positus namque (cui inquilinum est Anagnia vocabulum) locus viginti quinque stadiis a civitate divisus, tam persidia quam natura angustis faucibus interclusus, uno pene aditu relaxatus (iter trium Martyrum dicas) qui resupinus molli dorso, vallo ex omni latere desidente, castellis undique positis in coronam, vicinis sibi perfidia conspirantibus, spectaculi genus exhibet scena naturæ. Causa loco deerat, sed fuit causa Christus idonea, ut daret diaboli ludus pompa martyrio. Non sit auribus

audientis odiosa locorum relatio: fuit enim sibi D semper male socius, concavus in montibus consonus locus: ad quem cum Christi primum militia con-senserit, tubis saepe excita truculenta Gentilitas, æmu-lo furore bellique clangoribus inflammatur. Verum unum genus pugnae Sanctorum fuit perfectum, omnia sustinere, lassitos cedere, patienter ferre, passuros privata mansuetudine furorem publicum refrænare, vincere detrectando: sed prædestinata gloria maturi exitus titulis perurgebat, quos debitus ordo pepererat. Nam prætermisis ambagibus et longis anfractibus amputatis, [solum non reticebo] quibus est virtus nutrita Martyrum, damnum laudis ablaturo compendio.

3 Cum adhuc esset in supradicta regione nomen Domini peregrinum, neque ullum signum esset, quod [fidei] signaculum demonstraret; fuerunt hi, tunc numero, nunc merito singulares advenæ, tam religione quam gente, a quibus non immerito Deus prædicaretur ignotus, longi temporis quieta con-versatione compositi, dum nulla fidei utilitas illaret. Verum nunc, si causa in Dominum surgentis odii requiratur, [violatæ] pacis titulus fuit; quia unus ex his nomine Sisinnius, utroque grandævior, in quo esset [vel] sola venerabilis senectus, ecclesiam propria sumptibus elevavit. Fide dicitur quam facultate, locuples spiritu, pauper censu, tradidit ovile Pas-tori. Factus est eujus erat conditor, excubator: sed fuit lupis ovile contrarium. Invidit ruina diaboli culmen erectum; haec fuit sors prima martyrii, ut oves, dum agnum persequuntur, occiderent. Addita est, velut hostia, illa Deo justior causa, quod cum lustrale malum circa fines agrorum cuperent ducere scena ferali, ac sata nascentia tam protererent quam fodarent; Christi quoque germinacula calcaturi, luctuosis ornatibus coronati, ululato carmine diaboli, diversarum pecorum pompis, erectis in Domini ædem vexillis, nuper de sua gente conversum, vic-timas dare cogebant operibus tenebrarum. Quod cum Domini ministri sine suo reatu fieri vix viderent, [quia] adstantes ipsi quoque operibus videbantur comunicare confusis: oppignerata sunt illa die Sanctorum corpora cœdi funestæ, dilata tamen palma victoriae.

4 Hic conferre, Frater, paululum volo tecum titulos rerum, ne cui pedestre videatur martyrium esse humilitate susceptum: quia vile putatur bonum omne quod præsens est; cum novum sit atque mirandum, sine invidia e temporis suscitatum, et ita completum, ut nec ante quid præcesserit nec sequatur, se l sit singulare quod solm data consummatione conclusum. Ovem qui a prædone custodit, puto, non mercenarius, sed Christi ostenditur esse discipulus; et [qui] fugit, conductitius; qui non deserit, pastor. Qui ponit animam, vivit; qui servat amittit. Nam quid aliud egit Magister et Dominus, nisi ut non derelinqueret desertores, aut Agnus nisi ut agnam defenderet, ut pro ovibus pia victimæ consummaretur? Sed ingressurus passionum portam, post editam multiplicein causam, peregrinam laudem non contraham, neque furabor: quia nec aliena velle, Martyrum est; nec fallere, Sacerdotum; nisi quia / impossibilem me, ut inseguendo ista confiteor referendo; et in hoc minime, quia minora dicturus.

5 Post vexillum namque diabolicorum lustrorum quod (ut retulimus) erat indicium gloriæ mox futu-ræ, una nocte dilatam acceditur ad coronam. Nam matutinis horis, auroræ repente ecclœ umbra cedente, manus inopinata sed conspirata colligitur, præstis armata sudibus atque securibus, et quod rimantibus diaboli ira telum fecisset; ibique Levitis aliquantis in ecclesia deprehensis, hymnum cantantibus matutinum, fit vasta depopulatio, sœva direptio; profanatur

in quo prædi-cantes Sancti,

E

dum ad lus-tricia sacra cogi fidetes prohibent,

Martyres sunt effecti.

F

f

ab armate gentilium plebe

Per Jacobum
Comitem

a

b
*Multens Reli-
quias Marty-
rum S. Joann.*
Chrysostomo

c

d

*des.ribit to-
cum Anagula,*

A nantur omnia tam secreta quam divina mysteria; fit postremo praeda religio. Ne quis hoc vulgare potet fuisse certamen, cum aut insensibilia idola a sensibilibus diruuntur, aut saxorum moles cum suis molitoribus commoventur, ut de cultore et de colendo incertum habeas, quem judices duriorem. Petra Christus in omnibus vexabatur, angularis lapis reprobabatur a Gentibus, probandus iterum; mundo sanguine aedificatus ruinaxi surgente. Habebat inter ista fides spectaculum suum. Sisinnii tunc Diaconi corpus lectulo tenebat, confossum ac socium pristinis quoque vulneribus, cum autem ad hostiam fieri juberetur nisi feralibus hostiis consensisset; tuba percussus, qua canticum diaboli personabant, non immerito, qui sonum fidei primus intulerat; securibus caesus, qui securem ab infuscunda gentilitatis arbore defendebat. Ac ne longius pro traham confirmata; emerita, ut diximus, lectuli deprehenditur quiete; confossus credo, ut privato mysterio ad crucem citius perveniret, paralyticum populum soluturus.

qua ex vulneribus pridie acceptis decubentem Sisinnium raptat,

B 6 Per lignum funibus alligatur Lector quoque Martyrius, Confessor consimiliter et assertor nominis sui; qui canticum novum, tunc primus, et nunc solus in terra aliena cecinerat; inter strepentes et horridos jubilos pastorales, jam tunc dulcis eloquii redditis Deo laudibus, ut superius memoravi; ac Diacono Sisinnio medicinam vel fomenta contulerat sanaturus dolores, quamvis vulnera suscepturus; revocans eximiis haustibus animam fugientem non corpori, sed passioni. Verum Sanctus, jam martyrii ad Christum itinere destinato, aquae potum, quia vinum passionis venerat, refutabat, quod vitae verioris fluentis miscuerat calice propinato. In hac itaque cura deprehensus, qui semper de animarum sanctitate sollicitus, non sibi soli natus, aut sibi soli certe victurus, in horti qui contiguus jungebatur secreta secessit, hoc est ab ecclesia non recessit. Est enim, sicut melius nosti, hortus ecclesia, sepibus mandatorum plantata viventium. Non ingessit corpus, quod negare solebat: nec temeritatis sumpsit audaciam confidentia pietatis. Sicut in Africanis regionibus dicitur, qui in ultroneum funus armantur, quod sine timore faciunt ambientum praetumore. Stetit autem Martyr futurus, captus, liber; intrepidus, confessus; agens gratias, vulneratus; saucius corpore, mente securus; caeso capite, privato baptimate, lotus cruento. Nemo illum sequi meruit, qui C fugere putabatur, unde vana similique timori est secessisse religio: sed comprehensi justa confessio [demonstravit], quod illeg stetit tantum, ut vinceret; ille secessit, ut et persecutor in ejus gloria desperaret. De horto, quo h fugerat, Martyrius adducitur. Genus est hoc secessisse mysterii: ut purpureus flos, locis vernantibus inqulinus, non immerita tingeretur rosa novum praecedens Martyrem; aut inter albentes liliorum per baptismum comas, rigatis omnibus recidiva morte plantatis, voluntas vitae tacita dictaretur. Transfixus etiam stipitibus ducebatur ad idolum: sed ante victimam esse promeruit, quam ad aram diaboli perveniret.

frustra ad hortum vicinum fugiente:

g h quibus inter raptandum extinctis

junctus Alexander,

7 Tertia quoque, Alexandrum honoratura, Domini corona completur. Familiariter invenit aditum, qui ad Christi januas excubabat; quo custode velum templi tecta Gentilium corda diruperant. A multitudine studiose quæsusitus, quia zelo fidei satis omnibus notus, captus, non tamen captivatur; timor, non timuit. Illusus saepe est Christi discipulus, in hocque vivaciorem pœnam [fecit] major in tormentis martyrialibus labor: ac sic compensatur dignitatem i excessu passionis, sorte promeruit, ut nihil in tribus esset inferius. Nam in ceteris furor tormenta non distulit, hunc lenta in Dominum pœna servavit;

sensit se scire quod sustinebat, spectator corporis sui: et quamvis supradictum ex Diacono Martyrem illata vulnera distolissent, hunc sibi exhibueront tormenta custodem. Junctis namque ac nexis corporibus, ac per publicum tractis more canum, sed non ad vomitum reversuris; vivus inter illos Alexander, innexis pedibus ducebatur, per scopulos partem membrorum palpitantium dimissurus, donec ad loci, vitae inquam, terminum duceretur. Itum est post haec in religiosa fastigia, hoc est alta Dei templi: post corpora, strata solo culmina: sacratis facta pyra trabibus, in conspectu Saturni, idi veteris tempestate longæva. Praemissis in ignem geminis atque germanis ante corporibus, stetit saucius Alexander, iterum confessurus; cui præmium vitae propositum est, ut vita careret; flammam præsentem si velit evadere, [dicat] se eorum tenebris consensisse. Verum illi, transversa tuenti et impiorum munera reprobanti, contra lucem lux ante oculos fuit; pœnam, timor pœnae prohibuit: calor fidei, repulit flamam: gradus reverentiam ordo quoque tenuit passionis. Ultimus suscipitur: sed non inter fratres infimus coronatur. Impletum est, Fratres, in tribus ministris, nunc vero in cœlestis lætitiae convivio, mysterium Trinitatis; cum et alii potuissent hestia viva pati; sorte consimili, nisi cuncta trino perfecta numero censerentur. Fuimus enim inter haec portio forte non minima: et horum causa sumus a Gentibus increpati; nec dereliquimus socios: sed electionem habet gradus.

D A. S. VIGILIO TRID. EX MS.
constat in fide ante rugum ex tribibus ecclesiæ structum,

E 8 Multa præterea diel us propinquantibus passionis, non tam demonstrata sunt, quam veritate depicta, quæ in compendium dimittimus, ut per haec pauca quæ gesta sunt plenius mysteria doceamus. Si tamen mecum patienter relegere relata dignaberis, ab ipsis cunabulis regionis quidem, Sisinnius fuit Cappadox genti vel Græcns, apud vos olim sanguinis primi; fide velox, spiritu magnanimum, laboris prodigus, ad omnia perseverans, metam suam palma concludens non sera, septima k repromissionis sorte venturus, junctus semper copula caritatis, pace concordans, divinæ fræna retinens disciplinæ, jugalis tanti populi domitor, Christi index; postremo futuri gregis aut sanguinis germani (sicut usus magister rerum loquitur) ducatum viæ tenens, periculi proculator audax et auctor agnoscitur, ut secure pone tenus agmina subsequantur. Ita in nostro fidei indice matutino primatus fuit sanguinis et catus; qui post demonstratam viam duxit ad vitam, aut induxit ad gloriam, seductor salutis, cognitor veritatis, Prophetæ testante, et index i meus in matutino. Atque ut plus facta mysteria cumvarent, et Indici suo non deesset indicium; cum velut animal traherent S. Sisinnii corpus exanime, collo aerei testis tintinnum concavum ligaverunt, quod vulgus tintinnabulum vocant; insultantes corpori, increpantes morti, exprobrantes non vindicem Christum; [et] irridentes Domini discipulum, impleverunt salutare mysterium. Quid enim voluit sibi ille tintinnus, aut sequacibus animalibus utilis sonus, decori quoque congruus, collo suspensus? nisi [quod] vox ructaret [nomen] Christi, rauca clamendo surdis; et principem, ut gregis, ita gentis, in omnibus approbaret. Primus enim verbum religiosæ vocis increpuit, primus concavis vallibus personavit: adhuc prope brutis animalibus aut certe pecoriōbus dux pastus intacti, noyi tintinnor auditus, florulenta legis ruminator in Gentibus.

E et in eum cum sociorum corporibus jactatur :

virtute Sisinnii, cui ut aliorum duci

F k

tintinnabulum fuit allagatum collo.

9 Ordine proposito, Martyrii sibi quoque consequens nomen, prophetiam quam tenebat implevit: exposuit vocabuli parabolam verus in omnibus reuelator: alrisit quod vocabatur, nomen, [et] meritis cumulavit

Locus Martyrit

exemplum Domini in hortum secedentis

A cum lavavit: statuit natale vocabulum, ut origine, sic passione venturum. Quid pene conscientia horti secreta dissolvam? quid illo se primum contulit, ad quod iterum Martyr intravit, ianuam paradisi, mundam voluptatem, ac venerandas sni veris delicias meditatus; animatum florem, male habentem adhuc spinæ seculi, locis virentibus plantaturnus; a virginē demonstratus, eujus erat bortus. Quid me iterum ad mysteria facta revolvitis? Illa virgo prodidit, quæ suos tenere semper optavit: noluit dimittere, quem recepit: cultorem, quem probavit, elegit. Jam notioris affectu Deum quoque tenuit invitatum, dicente in Canticis Salomone, Descendat, frater meus in hortum suum. Descendit, et certe descendit: nam exire noluit, quem dives voluntas adamavit quoque tempore passionis, ut rem notam nostris temporibus exprimamus. In horto cum Judæis comprehendit Dominum Scariotes. Nemo de discipuli tali secessione causetur: ita Magister et Dominus invenitur. Putatus est hortolanus rigator viventium, plantator animalium. Hortus est ergo non fugientis sed confugientis in azylum, intelligentibus horti faciem meruisse paradisum.

B 10 Alexandro vero quod conferre mysterium mortis potuit, qui totum vivus implevit, nisi quod ad gentis nō vitium nomen adrisit; ut Alexandria putaretur Anagnia, privatis religiosa portentis, numerosa da monibus, biformis Annibibus, idolis multiformis semi hominibus, quod est legis irrisoriū; plena Isidis nmentia, Serapis fūgī; blanda postremo inquiline matrē criminum, quin potius novera: viperarum alumna progenie, per sobolem venetiae gentis, quæ nescit concepi, nisi patris orbitati lætetur; nescit crescere, nisi morte nascatur; nescit vivere, nisi nesciverit matrem; ut in fidei conversione malae sobolis proles, concepta jactura Dei Patris, capite denegato nata, perfossa alvo Matris Ecclesiæ parta, per Sanctorum mortem [vitæ sumat] originem; sed jam [crescit] damno fœcundior, vivacior, lætior post mōrem. Nam planum est et plene perspectum, quod est Scripturis dictantibus reseratum, cuncta uno peccato concussa, ut omnes misericordiam mererentur. Hi sunt centuplicati reditus passionis, [quibus] suos jam gens illa reatus absolvit: captivitas liberos fecit, laxavit indulgentia vinculatos. Cœlum tune consensit in tenebras, lux inhorruit passione, mentis (credo) perfidia: cœxitate confusa.

C 11 Crede, Frater, oculis fratris. Umbra quedam nigrae nubis totam texit sive contexuit regionem, proxima terræ fulmina crepuerunt, dirus saepe fragor intonuit, coruscans rutilus plus ignis emicuit, conscienti sanguinis dices cœlum. Non est ultra post umbram peregrinæ, ut ita dixerim, noctis, manifestam celare sub nebula veritatem. Dies quoque horrorem prodidit passionis, non tantum refugis, sed privatus. Nam sextæ feriæ lux alma processerat, semper post Deum amica Martyribus: tenens reverenter partem adhuc Dominicæ corporis, per sanctos alumnos famulis [Dei] præstítit famulatum, aemulante tamen invidia religionis sorte ventura. Sic se asserit Dominus operibus suis, sic se socium præstat in omnibus; ut æqualitate jungatur et tempore. Spectator, Confiteor, fui inter ista mysteria, et ad Sanctorum cineras excubator: qui participes esse non merui, sensi ad quod pervenire non potui. Vidi, vix hodieque credulus mihi: excedunt facta reverentiam relata dictorum; unde Dei erit, Frater, asserere quod elegit, et testanti testimonium perhibere. Suscipe nunc, Frater, trium munera puero rum, aut tres pueros de camino, anheli ignis adhuc propemodum ambulantes incendia; et nisi invidus flammæ furor semineces suscepisset, historiæ revisio-

xisset exemplum, ita omnia se pene simili honore D pinxerunt: Vox, Ros, Numerus, Caminus. Vox, fidem consonam; Ros, pluviam: Caminus, pyram; Numerus, trinitatem.

ANNOTATA.

a Comes videtur hic Jacobus fuisse.

b Quid si legatur? Confiteor, multum privatam timui jacturam.

c Respicit ad Apostolos Jacobum et Ioannem, Germanos fratres, quibus Synonymi ii de quibus hic sermo.

d Ecgraphum nostrum, lentitudo unica parte perderet; quod corrixi per conjecturam: posset etiam legi fortassis, in hac parte.

e Quia scilicet in tempus publice grassantis persecutio nis non potuit cœdes referri, quam alia nulla præcessit out secuta est: nisi cum ipse S. Vigilius simili modo Martyr effectus est.

f Impossibilem, id est impotentem.

g Videtur indicari Sisinnius, qui irruentibus Gentilibus loco se non morit.

h Ecgraphum nostrum, quo futurus Martyr.

i MS. Accessum.

k Fortassis. Optima reprobmissionis sorte victurus.

l Velutam Latinam versionem Scripturæ consulat oportet, ut hunc locum invenias.

m MS. Auxilium.

n Id est, Ex more Gentilitatis, vel, more Gentilium.

E

HISTORIA TRANSLATIONIS

Anno MDXCVI a S. Carolo Borromæo celeb ratae.

Ex Itala relatione, post Vitam S. Simpliciani, a D. Placido Puccinelli Casinensi Decano edita.

Cassinenses Monachi, in possessionem Abbatiae S. Simpliciani venerant, mense Junio, anni MDXVII; annis LXVI, postquam eadem, per mortem Timothei ultimi Abbatis Regularis, deciderat in Commendam Joannis Alimenti Nigri, subnixi cognatione Mariæ-Blancæ Ducissæ Mediolanensis. Eadem fortuna, quæ solet ejusmodi commendationes sequi, pristinum ei omnem splendorem abstulerat, quo fuerat integris quinque seculis posita sub regimine Monachali. et Regula S. Benedicti; ut alia quinque secula taceantur, quibus eodem in loco, jam inde a tempore S. Ambrosii, religiosum ibidem creditur viguisse institutum, auctore, ut fama est, ipsomet S. Simpliciano, (a quo ibidem una cum Sanctis Martyribus sepulto) appellata etiam fuit ecclesia, quæ fuerat Deiparae Virgini antiquitus consecrata. Novis hic incolis prima cura fuit, divinis laudibus noctu diuque decantandis aptare Chorum; qui cum plus æquo angustus videretur, laxare spatium placeuit, reinoto, quod parieti absidis adhærebatur, altari majori; et substitutis in ejus locum sedilibus Patrum Superiorum, illud sub media tribuna ex adverso sedilium collocare, istie ubi nunc Lectoralis pluteus minor consistit. Hoc dum agitur reperta sunt intra idem altare sacra pignora SS. Simpliciani, Benigni, Geruntii, Antonini, et Ampelii, Antistitum hujus civitatis; nec non Sanctorum Martyrum, Sisinnii, Martyrii, et Alexandri, Sanctique Vigilius Episcopi Tridentini.

Inducti in locum fere desolatum Cassinenses,

Inventas sub altari an. 1517 sacras Reliquias,

2 Non erat eo tunc statu Monachorum conditio, ut Translationem possent debita cum solennitate curare. Quapropter, præscriptis Ecclesiastico usu Ceremoniis contenti, priuatim omnia transtulerunt.

cum ipso pri vatim trans ferunt 30 Aug.

A sub ipsum jam alibi locatum altare, hunc in modum. In fondo altaris posita fuit arca plumbea, cum tabella eupressina, talibus litteris exarata : CORPVS S. SIMPLICIANI ARCHIEPISCOPI, MDXVII, XXI AUGUSTI. Juxta est posita capsula alia, æque plumbea, trium scilicet Martyrum uniusque Confessoris, his notis insignita : COPOA SS. SISINNI, MARTIRII, ALEXANDRI, ET BENIGNI ARCHIEPISCOPI MEDOLANI, MDXVII, XX AUGUSTI. In medio denique istarum duarum tertia lignea est constituta, cum hisce characteribus : CORPORA SS. GERVNTII ET AMPILLII, AACHENPISCOPOVM MEDOLANI, MDXVII, XX AVGUSTI. Supra hasce capsas composita fuit petra, altare medium dividens; et supra ipsam, spatiisæ duæ tegulæ : quarum una exceptit ossa S. Vigilius Episcopi Tridentini, absque capite; quod Tridenti mansit, una cum capitibus trium Martyrum ab ipso reservatis, cum reliqua corpora Mediolanum mitteret, ubi etiam nunc venerabiliter habentur in Cathedrali ecclesia: in cuius rei testimonium solebat Madrutius, Episcopus Tridentinus, quando Mediolanensi Statui Gubernator præerat, quotannis ad ecclesiam S. Simpliciani accedere in festo ipsius S. Vigilius xxvi Junii, et in festo Martyrum prædictorum. et ibidem Missam Pontificaliter decantare. Tegula sinistra suscepit ossa et caput S. Antonini, intra quæ compositum quoque est vas ligneum, cum nonnullis Reliquiis S. Dionysii Areopagitæ, Mauritii, S. Eustorgii, S. Gervasii, S. Antonini, atque sepulcri Dominici. Simul autem omnia cooperiebat atque claudebat mensa ipsius sacri altaris.

3 Ita collocatis corporibus atque Reliquiis sacris, monasterii hujus regimen suscepit D. Seraphinus Fontana Mediolanensis, ejusdemque Abbatæ professus; et applicuit inox animum instaurandæ fabricæ, præsertim sacræ: cuius pavimentum ad quinque cubitos attolli jussit, et vivis lapidibus interni, ea cum elegantia quæ etiamnum patet: novum autem Chorom constituens, elegit altare marinoreum condere, eo quo nunc est loco. Opus hoc anno MOLXXXI absolutum, monebat adesse tempus dissolventi altaris antiqui: itaque communicatum negotium fuit S. Carolo, Apostolico per Lombardiam Legato, ut recognitis quæ sub eo altari condebeat Reliquiis earum solennis Translatio celebraretur. Ille vero, privatim ipsas recognituras, interim dum de die ac modo agendæ solennitatis deliberatur, VII Maji sub XXII horam, accessit ad S.

C Simpliciani; ubi advenientem exceperat prædictus Fontana Abbas, et Joannes Baptista Bononiensis, Professus ad S. Proculi, et Abbas monasterii SS. Petri et Pauli in Glaxiato Mediolani. Tam clausis ecclesiae valvis, diffractum altare præfatum est, inventæque Reliquiarie capsæ, eo quo supra diximus situ: ac premissa oratione, cam cereis et hymnis, delatae sunt ad capellam Annuntiatæ prope portam, supra altare ejus loci, ubi præparata stebat ingens ex nuce arca, intus obducta serico, et aforis munita ferro, atque intra eam clausæ sub pluribus clavibus et sigillis.

4 Coepit deinde agi de die faciendæ translationis; neque conveniebant in ejus delectu Abbas et Archiepiscopus: siquidem hic intendebat prius celebrare translationem S. Eusebii Vercellensis, ac deinde post Pentecosten nostrorum Sanctorum Martyrum; iste vero maluisset hos transferri XV Aprilis anni MDLXXXII: quando, assistentibus omnibus totius diocesis Sacerdotibus, celebranda erat Synodus, et ipse Abbas completurus quintum sui regimainis annum. Movebatur his rationibus pius Cardinalis, et desiderio Abbatis haud agre annuit: sed rursus intervenierunt impedimenta alia, ob quæ usque in Septembrem differendam solennitatem ille

censebat; aliis tamen rationibus iterum prævalentib; conclusum fuit, ut ea fieret post finitam Synodum ultima Dominica Maji. Sed neque ea res carebat difficultate sua; contigerat enim in idem tempus convocari sextam illam Provincialem Synodum, Mediolani habendam, quo Capitulo Generale totius Ordinis Cassinensis Mantuae cogendum erat. Itaque sanctus Præsol, tum Pontifici Gregorio XIII, tum Præsidenti nostro D. Celsi Guiliehni Abbatii Pavinio scripsit, suggestus ac petens, ut Capitulum differretur ad dies octo. Præsidens vero imperavit Joanni Baptistæ Stellæ, Abbatii S. Mariae Gratiarum extra portas civitatis Placentiæ, ut Mediolanum se conferens, simul cum Abbat S. Simpliciani accederet Cardinalem Archiepiscopum; indicarentque satius videri, si Capitulum octiduo citius conveniret; sic enim fieri posse, ut quam plurimi ex Abbatibus, inde regredientes, Mediolanensi solennitati assisterent; nec cuiquam eorum incommodaretur, qui jam Patavium iter instituerant. Placuit autem Cardinali prudens electio Præsidentis, eiisque inhærendam decrevit.

5 Appropinquante deinde tempore decretæ festivitatis, ipso Ascensionis Dominicæ die, tunc IV Maji, peractis Pontificaliter in Cathedrali functionibus consuetis, sub horam XXII, cum modico comitatu rediit ad nos pius Pastor, denuo sacras Reliquias et accuratius recognituras: quod tamen non ita secretum haberi potuit, quin populus id cognosceret. Mox ergo undique accarrens ille, non ecclesiastum tantum, sed aream quoque et vicinas implevit vias: molti etiam intra ecclesiam, absque ulla casus alienus formidine, subrepebant per sedilium fenestramque coronas, nec non per longarios, peristomatæ excipiendis prætentos parietibus atque columnis; adeo ut Monachi, sutoris prospecturi infortuniis, congruum duxerint, vulgare per turbas, quod Archiepiscopus sese recipiens, alias esset redditurus. Ita laxata sunt spatia, digredientibus plerisque, nonnullis tamen perseverantibus obstinatus, ut viderent finem. Interim clausæ sunt valvæ, et procedi ac actum designatum coepit; quo intelleto, multi iterum, transcendens cœmeterii muris, per fenestras in ecclesiam irruperunt; non tamen tanto quam præsimo numero.

6 Eo igitur non obstante, et recitatis Letaniis, ac brevi oratione præmissa, aperta est area præmemorata, non sine luminibus; et extracta inde capsula S. Simpliciani; intra quam reperta sunt ossa per quam grandia, cum tabellis ex cypriso et plumbō, quibus legebatur inscriptum nomen Sancti; caput item sindoni albæ involutum apparuit, cum literis in pergamenō vetustate corrosis. Caput seorsim servatum est, argento includendum: ossa reposita in novam sindonem albam, iterumque in ipsam aream conclusa. Idem factum Reliquiis ceteris; nisi quod ossa S. Benigni recepta fuerint in sindonem rubeam. Visa est autem Monachis res mirabilis similis, quod cum Archiepiscopus haberet in animo sacra isthæc pignora in novas sindones colligere, deque iis præparandis nihil ipsi cogitassen; inventus ibidem sit quidam mercator inter alios, tantum albæ ac rubræ sindonis penes se habens quanto opus erat; ilque, recusato quod offerebatur pretio, gratis donare velle dixit. Corpora Sanctorum Geruntii et Ampillii, quia lignea erat eorum arca, in aliam plumbeam fuerant transposita, quæ ad eum finem facta, atque per medium divisa erat; adhibitis insuper novis e sindone involucris, additisque ex ære ioaurato latericulis, qui singulorum namina habebant insculpta. Sostulit etiam caput S. Antonini, quod superne novem, inferne sex dentibus instructum adhuc erat, mandans ut argenteo capiti includeretur, ad eum modum

in iis trium
Martyrum
et S. Vigilli
corpora sine
capitibus.

Restaurata
deinde splendi-
dius choro et
altari,

an. 1581 reeo-
gnoscuntur
Reliquiae a
S. Carolo.

Translationi
in annum
seq. ditatae,

EX ITAL. PL.
PUCCINELLI

deligitur
ult. Dominica
Maji.

E
Interim 4 Maj
iterum visi-
tantur
Retiquæ,

novisque ex
sindone
pannis in-
volvuntur
F

et capita
argento in-
cludenda
auferuntur,

EX ITAL.
PLA. TUC-
CINELLI.
ut et alia ossa
nonnulla.

*Ad sunt
Eps. opis, ad
Synodus
antea colle-
cti.*

*et aliis in-
super invitati,*

*cum 17 Ab-
batibus ac
200 Mo-
nachis,*

*coram qui-
bus 26
Maji res-
peri,*

*tertium
visitatae*

A modum quo caput S. Simpliciani jussicerat exornari, duobus grandibus dentibus instruetum etiam ipsum. Recepit etiam ad se quatuor digitos ejusdem S. Simpliciani, cum osse cubitali grandi, donandum ecclesiae Metropolitanae: digiterum vero unum dedit Cardinali Paleotto, alterum Abbati Fontanæ, qui illud detulit ad monasterium Brixianum S. Euphemiae, cui erat designatus Abbas: tertium obtinuit Abbas S. Petri Glaxiatensis: et quartum ipse sibi Archiepiscopus servavit: retinens etiam sibi duos digitos S. Ampelii, cum nonnullis aliorum Sanctorum fragminibus: vasenulum denique ligneum, supra indicatum cum Reliquis, attribuit Monachis, in sacristia colloquandum.

B Postea finita ac dimissa Synodo, substiterunt tantisper Mediolani, qui eadem interfuerant Episcopi, videlicet Cesar Gambara, Deitonensis; Nicolaus Stundratus, Cremonensis, postea Cardinalis ac denique Gregorius Papa XIV; Hieronymus Ragazzonius, Bergomensis; Joannes Delfinus, Brixensis; Dominicus Roboreus, Astensis; Guarnerius Guasens, Alexandrinus; Vincentius Marini, Albanus; Francisens Galiatus, Vintmiliensis; et Alexander Andrianus, Casalis S. Evasii. Adesse simili modo debuerant, non solum Synodo, verum etiam Translationi Sanctorum, sed magno cum dolore, quem per litteras testati sunt, coacti fuerunt absentiam excusare: Ludovicus Taverna, Laudensis Episcopus, apud Hispanicam Anlam residens; Franciscus Bossi, Novariensis, Genuæ occupatus Apostolicæ visitationis officio; Vercellensis, apud Imperatorem Pontificis Nantius; et Savonensis, Avignonie; ac denique Aquensis, impeditus morbo: nam Viglebanensis et Albingaunensis vita functi erant. Aderant etiam ad solennitatem invitati, Cardinalis Paleottus; Hippolytus Ruheus, Ticinensis Episcopus, postea Cardinalis; Galeatus, Maceratensis; et Joannes Franciscus, Castrensis; Monachi item ducenti cum Abbatibus Casinensisbus septendecim; videlicet, Hieronymus Silva, Castellanus; Gaufridus, S. Salvatoris Papiæ; Celsus Guilielmii Veronensis, S. Justinæ Patavinae; Vitalis de Castro-Leonis, S. Spiritus Papiensis; Joannes Baptista Stella, S. Mariæ Gratiarum extra muros Placentinos; Antonius Regiensis, Parmæ; Germanus Agedunensis, Lerini; Zacharias Taraschi, Mutinensis; Seraphinus Fontana, S. Euphemiae Brixiae; Joannes Baptista Bononiensis, SS. Petri et Pauli in Glaxiato; Syrus Papiensis, Regii; Placidus Brixensis, et Cæsarius Veronensis, Professi SS. Faustini et Jovitæ; Bartholomæus Mediolanensis, Professus S. Xisti Placentini; Laurentius Genuensis, Abbas Boschetti et Professus Cervariensis; Petrus Venetus, Professus S. Georgii Majoris; Gervasius Volaterranus, Abbas Senensis; et Chrysostomus Pochi-panni, Professus Mantuanus.

C Denique omnibus quam magnificentissime adornatis, Sabbato Dominicam ultimam Maji præcedente, ad horam xx, licet hora præcedenti cœlum in imbris vehementissimos solutum, non sine intermicantibus crebro fuligibus, apparatum et picturas omnes haud parum deformasset; sanctus Pastor, cum omni suo Clero ad hanc basilicam venit; abi a prænominatis Abbatibus exceptis, ingressusque ecclesiam, Pontificales amictus in Sacrario induit, supra thronum quinque gradibus elevatum. Mox etiam superveniens Cardinalis Paleottus, in eodem throno ad latus Archiepiscopi paratam sibi sedem occupavit; Episcopi vero consederunt in scamno, violaceis instrato atque ad proportionem sedilium chorallim tribus gradibus elevato. Post hos ingressi Abbates duodecim per portam Chori, eam Superpelliceis ac Stolis, occuparunt contigua Episcopis

loca: Magistratus denique eodem appulsi, ad Capel-lain Annuntiatæ remissi sunt. Coram istis omnibus instituta est denuo solennis inspectio sanctorum Reliquiarum: quæ deinde a Prælatis sublate in humeros; et supra majus altare, eo fine spatio latiori distensum, fuerunt collucatae; interim dum ex campanili atque castello et ex area ante templum personarent publicæ latitiae signa, explosis mortariolis, tubisque ac tympanis aerem ferientibus. Cantatæ exhibivit solennes Ve-asperæ, circumsidentibus majus altare Abbatibus; occidente autem sole accensi tota civitate ignes triumphales sunt, et campanæ per noctem integrum pulsari non desierunt.

D 9 Altare instructum erat candelabris quatuor-decim argenteis, et grandi ex eodem metallo cruce, vasisque diversis, auro, gemmis et crystallo fabricatis, ingeniose dispositis ad recipienda quinque sacra fercula, sic ut unum alterius conspectui non officeret. In Sanctuario erecti duo insignes throni, ex holoserico viridi sub unibellis, quinque gradibus E elevati, ita ut dexter Archiepiscopum expectaret; sinister sedes duas holoserico rubro vestitas haberet, unam pro Cardinali Paleotto, alteram pro Gubernatore, qui tamen thronus sesquiunnam remotius ab altari stabat quam thronus Archiepiscopi. Subtus vero, ad gradus tamen duos elata scenna, tapetiis cooperta, Senatum et Magistratus capiebant; sieut e converso juxta sedem Archiepiscopalem versus Chorum disposita erant scenna pro Episcopis undecim. Canoniceis Monachisqne sedilia Chori occupantibus. Media templi navi ornata erat pannis laneis delicatissimis, dependentibus ex ingenti coronide, supra quam duodecim grandes tabulæ dispositæ ex utroque latere, Græcis Latinisque elogiis seu titulis impletabantur, opera Ludovici Quizzoli in hoc monasterio Prioris, et Titi Prosperi Marti-nenghi, cuius Græca in lingua peritia Pontificem summum deinde movit, ut ipso imprimis uti vellet, ad Græcorum Patrum in Vaticanis scriniis extantia monumenta puriori Latinitati reddenda. Laterales vero naves Damascenis pannis aureisque decoraabantur, cuim simili titularum emblematicorumque symbolorum varietate.

F 10 Ante portam frontemque ecclesiæ, erecta erat porticus lignea Dorici operis, arcibus, columnis, statuis, picturisque distincta, qua itur in plateam Conasinam. Ad Pontem S. Marci prospiciebatur insignis altitudinis arcus, cum altari repræsentante Baptismum S. Augustini, peractum a S. Ambrosio; cui assistens S. Simplicianus, monasticum habitum neophyto candidato porrigebat. Juxta Pontem est porta, Beatricis dicta, quæ ipsa instar arcus triumphalis ornata, pulcherrimum sui præbebat aspectum; in eaque residens musicorum chorus, qui sacras reliquias illac transituras præstolabantur, cura Patrum Societatis Jesu compositi, et instructi ad easdem salutandas, brevi sed eleganti poemate, quod studiosorum adolescentium unus, Angelico schemate vestitus, recitavit. Utrumque caput plateæ Cantarinæ arcibus æque magnificis præstruebatur, et musicorum choris modulate personantibus. Ad S. Andreæ ædem præstolabatur cohors militaris, fistulariæ ænearum festiva explosione applausura pompæ: cui ad Cruculam Portæ Renzæ, versus Servitas, offerebat se porta ingens, columnis ornatissimis sustentata; et angustior atque excelsior alia in platea contigua ei areæ, quæ a Versario nomen habet, quam S. Carolus ibi erigi fecerat.

G 11 Inde ad Metropolitanam spatiotissimæ frontis ecclesiam veniebatur: fronti autem prætendebatur excelsa quinque arcuum porticus, structuræ Do-ricæ,

A rite, supraque eam SS. Ambrosii atque Simpliciani statuae, cum amplis utriusque elogiis. Medio in templo, pretiosissime circumvestito, occurrebat capax omnium simul ferulorum altare, inibi tantisper collocaendorum, dum, respirantibus bajulis eorum Episcopis, sanctus Praesul Carolus orationes aliquas Sanctos invocans decantabat: quod et alii simil modo factum locis pluribus. Aream Cathedrali praetensam clandebat alter praezellens arcus, qui plateae ducenti ad vetus Piscarium forum pro frontispicio serviebat; in quo specialiter spectabatur Carrociun Mediolanensem triumphale, atque Victoria de Frederico-Aenobarbo Sanctorum Martyrum ope reiata. Sed et alterum ejusdem plateae eam put alium similem arcum habebat; et hinc procedebatur ad plateam Curtis ducalis, Cordusi vulgo appellatam, ubi tres erant arcus, omnes munificis chorus instructi: quales etiam dispositi erant per alios duos arcus, ecclesiis SS. Thomae et Marcellini praestructis; nec non supra eum qui ad Pontem-veterem conspiciebatur. Ad ingressum plateae in Castellum ducentis stibat Hispanicus pelitatus, militariter speciosus. Singulari deinde artificio structus ornatusque Constantianus arcus vischatur ad ingressum vici, ad Portam Comasenam pertinens: supraque eum Sanctorum Ambrosii atque Simpliciani praecelsae statuae, pendentibus ex frontispicio Regis Hispani insignis, et paulo inferius insignibus Communitatis hinc et inde, eum bono bombardariorum subtus digestorum numero. Similem autem arcum fabricaverunt vicini, ad exitum vici, qua Crucula et Altare S. Rocchi prospicitur. Sed et turricula sive porta, ingressum prehens ad aream S. Simpliciani, ornatissima erat; indeque conspiciebatur altera ala praelongae porticos, quam diximus ecclesiae ipsi praetensam. Quorum omnium specialia ornamenta, inscriptionumque et symbolorum argumenta persequi, nimis foret operosum.

B 12 Die xxvii Maii, que et Dominica erat, a prima luce sic implebantur populo frequenti plateae, ut ægre per eas daretur transitus ad hanc ecclesiam: ad quam hora duodecima venit S. Carolus cum Clero. Paulo post eum venerunt eodem etiam Episcopi, ac denique Cardinalis Paleottus, cum D. Sancio Padilia hujus Status Gubernatore, Generali Syndico, Magno Cancellario, Senatu ac Magistratibus: qui postquam iis quibus antea locis sessum sese receperant, ad horam xii ingressi Chorum Abhates sunt, cum pluvialibus ac mitris pretiosis; dataque Praelatis et recepta salute, intra Sanctuarium consideront circa altare Reliquiarum. Tum vero datum est processioni initium, prelato majori urbis vexillo, in quo expressus erat S. Ambrosius, sequentibus Scholis, Disciplinis, et Confraternitatibus. His succedebant Parochiae, sub suis quæque crucibus ac labaris; Ordinum deinde Religiosorum chori; et post eos centum monachi Casinenses cum choro symphoniacorum: ac denique Presbyterorum Collegia universa, qui omnes ad tria millia numerati, vestesque Sacerdotiales pretiosas induit, ceream facem gestabant, agmen claudente Capitulo Cathedralis. Tum procedebant Abhates septemdecim, et plus quam sexaginta Monachi, in habitu sacro, ad ferenda per vices saera Lipsana operam succedaneam præstituri Episcopis, quos vacare contigisset, junctim cum mitra et baculo secuturis.

C 13 Umbellas autem, ferulis singulis superextensis, simili modo per vices portabant Gubernator, Syndicus, Cancellarius, Senatoris Praeses, ipsique Senatores, Magistratus, Titulares, aliisque primæ qualitatis Nobiles, quorum magnus ad id numerus

cofluxerat. Primum ferulum, auro textili instratum, sustinebat aream S. Antonini, et umbella intertegebatur serice viridis, auro distincti. Secundum operiebatur tapete holoserico roseo, varie laborato; et serebat SS. Ampelii atque Geruntii exuvias, candidi serice auroque illusi umbella obtectas. Tertium gerebat corpora Sanctorum trium Martyrum Sanctique Benigni, supra tapetum auri texti longe pretiosissimum, imminentे desuper umbella aurea telæ, rubro serico intercurrente. Quartum, in quo S. Simpliciani ossa, ex textili argento, obumbrabatur ab auro similiter textio. Quintum denique, cum capite prædicti Saneti, portabatur a duobus Cardinalibus, Hyppolyto ne Rubeo Episcopo Pa piensi, ac Caesare Gambara Dertoneusi, obumbrante ipsum auro textio. Porro primaria juventas Parochiæ, variegato candidæ sudoris aurisque contextu ornata venuste, et in plures distributa turmas, sub suis quaque ducibus, procedebant, armati hastis atque bipennibus, ad sacerorum pignorum custodiam, securitatemque Praelatorum ea ferentiæ, et totius pompa ordinem tuendum ab irrente indiscretius turba; qui eadem etiam occasione usi, suam liberaliter operam commodabant precarias corollas offerebantibus, easque ad sacra ferula admoveri postulantibus.

D 14 Ipso momeato temporis, quo ex altari suo attollebantur Reliquiae sæpe dictæ, omnia castri Regii tormenta soluta sunt, simulque pulsatae campanæ hujus basilicæ, ac pariter eodem ingressæ civiles turme bombardariorum, admiserunt se chorus musicorum Sanctoros invocantium; itaque procedere pompa cœpit sub horam xv versus Plateam novam, ac porro per portam Beatrixis versus Breram, usque ad regionem Cantaranam. Hinc flexo versus Portam novam cursu, ex grandi ibidem erecta machina, salutata a bombardariis est; ac versus S. Athanasium progressa usque ad S. Andreæ, obi cum salutatione similiter bellica fuit excepta. Tum tendens ad Cruculam Portæ-orientalis ac versus Servitas declinans, convertit se in regionem nunc Paifarorum dictam ad Episcopium, tertiam salutationem istie exceptura. Postea Metropolitanam ingressa, exiit inde in aream ejus, ac versus forum Piscarium vetus tetendit, ingrediens aream Mercatorum, et per regionem Fustaniorum ad Cortemducis; unde reflexa versus S. Thomam in Terra amara, ferebatur ad Pontem-veterem. Transito posthac Castello (ubi tormenta denno explosa, sicut et bombardæ a militibus per viam digestis) intravit processio burgum Portæ-Comensis; atque Turriculan subiens, regressa est in ecclesiam hora xx. Tum vero sanctus Archiepiscopus, coram Lonoratissima illa Episcoporum, Abbatum, Procerum, Senatorumque ac Magistratum cœtu Missam solenniter decantavit, atque circa xxii horam absolvit.

E 15 Deinde et ipse et ceteri Praelatis, sacris exuti vestibus, sine mora ingressi in monasterium sunt, ad locum ubi nunc Capitulum cogitur; et præparatum est ibidem pauperculis duodecim epulum, quorum manibus aquam affundit Abbas Fontana, et S. Carolo Benedictonis formulam pronuntiante assidentibus illis ministraverunt Episcopi, cum duobus Cardinalibus aliisque Praelatis: accessit postmodum ab Archiepiscopo, priusquam refecti dimitterentur, eleemosyna viritim distributa. Digressis pauperibus itum ad publicum Refectorium est, et mensis benedicens Cardinalis Paleottus sancto Praesuli dexter et ipsi deinde prandium sumunt.

EX ITAL.
PLA. FEC.
CIVELLI.

qur variis
in locis mi-
litariter sa-
lutantur.

Cantata
Missæ
I.

S. Carolus
cum Episco-
pis ministrat
et pauperibus

Postea Do-
minica ite-
rata omni-
bus conve-
nientibus,

procedit or-
dinatissima
pompa,

cum quinque
reliquiaris
ferculis,

EX ITAL.
PLA. PUCCINELLI.

Liberantur
energumeni
varit.

30 Moji
concluditur
festivitas,

et capsæ Reli-
quiariæ sub
altare condun-
turi.

Deinde S. Ca-
roli energu-
menum liberat

et sculpturæ
titulus Trans-
lationis perac-
tæ.

A tatis. Hac dictione finita sub horam xxiv, assurererunt Praelati, et a Monachis deducti sunt usque in plateam. Interim, ratione quadraginta horarum, quibus expositæ prostabant Reliquie sacrae, frequentabatur continuo ecclesia, singulis Parochiis ad horam sibi designatam comparentibus : quo etiam tempore energumeni plures manifesti facti sunt, atque a daemonibus liberati; in quibus specialiter notata est mulier, intra Metropolitanam ecclesiam absoluta ad contactum capsæ S. Simpliciani. Die Mercurii mane Missam pontificaliter cecinit Abbas S. Euphemie Fontana; qui et Vesperarum Officium explevit; et fama fuit, eadem hora liberatos a daemoniis esse energumenos tres, ac unum fere cæcum recepisse usum liberum oculorum.

B 16 Ad Completorium adsueront ambo Cardinales, conclusuri solennitatein totam, depositis sub altari Reliquiis sacris, quod in hunc modum actum est. Pontificaliter indutus Archiepiscopus Carolus, post decantatas Letanias, et incensatas lipsanothecas, ac sindonem albam quatuor plumbeis capsis instratam; capsas SS. Simpliciani et Antonini intra altare ad cornu Evangelii collocavit; in medio, capsam sanctorum trium Martyrum ac S. Lenigni; ad cornu denique Epistolæ, tertiam SS. Ampelii et Gerontii, ac supra ipsas hujusmodi titalos —— Corpus S. Simpliciani, Archiepiscopi Mediolani —— Corpora beatorum Martyrum Sisinnii, Martyrii et Alexandri, ac Benigni, Archiepiscopi Mediolani —— Corpora SS. Gerontii et Ampelii, Archiepiscoporum Mediolani —— Corpus S. Antonini, Archiepiscopi Mediolani. Multæ Reliquiae Sanctorum, repartæ in altari majori sine nomine —— quod postremum ita scriptum fuit, quia intra ipsam capsam, per medium divisionem, continetur corpus alterius innominati Sancti; quod Monachi aliæque personæ seniores existimabant esse S. Vigilii, Episcopi Tridentini ac Martyris. Denique clausum altare est ad cornu Epistolæ, opposito candido et quadrato marmore: ipsoque in actu inchoatis Letaniis, visum est nuperiri cornuum, præ suavi musicorum instrumentorum gutturalumque symphonia, cui extra ecclesiam respondebat boatos tormentorum omnium atque campanarum pulsus. Interim vero dum referuntur feretra, quibus impositæ capsæ fuerant; accensa est devotio popularis, ut ex iis unusquisque frustulum concepiceret pro Reliquiis asservandom. Jamque eorum numeri inter manus divisi erat, quando accurrentes Monachi cum custodibus sedaverunt tumultum; et omnibus in pace digressis, finem festivitas tota accepit.

C 17 Huc tenus Italica apud Puccinellum Relatio, desumpta ex Latinis Italicisque MSS. mediante favore Abbatis Pn. Mutii nec non ex Actis Notariis in Sacristia ecclesiæ asservatis: ubi pag. 43, post summariam ejusdem festivitatis expositionem, adjungitur; a D. Pio Camutio Luganensi, tunc ecclesiæ Sacristano, observatum fuisse, quod sanctus Archiepiscopus hac occasione horas circiter quinquaginta in dicta basilica orando transgerit, ejusque insignem erga Sanctos religionem insigni miraculo remuneratus sit Deus. Cum enim, inquit, absoluta compreicatione horarum quadraginta, ipse die Martis vesperi ab ecclesia egredieretur; obtulit ei sese juvenis quidam energumenus, annorum quindecim, a prænominate Camutio instructus; benedictioneque implorata et obtenta, velut mortuus corroit; sibique deinde redditus, apparuit liber a vexante se spiritu, Deum glorificans. In hujos rei monumentum perpetuum, ipso in loco postea Monachi erexerunt capellam, quæ est contigua baptisterio ecclesiæ, et habet statuam S. Caroli, in habitu Pontificali formatam. Idem Mona-

chi, memoriam universæ rei complexi brevi titulo, hunc quadrato marmori insculpendum, auroque illinendum curaverunt sicuti in sacrario ipsum est legere hoc modo: D. O. M. Divisis Simpliciano, Gerunto, Benigno, Antonino, Ampelio, Archiepiscopis Mediolani; Vigilio, Sisinnio, Martyrio, Alexandro, Martyribus, sacer loens instauratus: quorum Reliquias ex altari veteri, in hoc, Gregorio XIII Pont. Maxim. Philippo II Hispanarem Rege, Carolus Borromaeus Mediolan. Gabriel Paleottus Bononien. Archiepiscopi Cardinales, Episcopi undecim Synodi Mediolan. Seraphinus Mediolanensis hujus cœnobii Abbas, aliqui Abbates Casinenses, Pontificis insigniis ornati, Civitatis Provinciae [Presbyteris] omnibus solenni pompa comitantibus, humeris suis transportaverunt, MDLXXXII, v. kal. Junias.

D 18 Anno post ipsam Translationem nouo, placuit ab Apostolica Sede postulare, ut festum, quod in die Passionis sanctorum Martyrum Tridentinorum eateus celebrabatur, liceret pro majori populi commoditate ipsiusque festi celebriori cultu, affigere proxime alicui Dominicæ die: quod impetratum est per hujusmodi Breve. GREGORIVS PP. XIV. Ad perpetuam rei memoriam. Post insignem victoriam, quam, sicuti acceptimus, Mediolanenses divinitos ex Federico Imperatore, die festo sanctorum Martyrum Sisinnii, Martyrii, et Alexandri, videlicet xxix Maji, reportarunt; decretum fuit in civitate Mediolanensi, ut festum eorumdem Sanctorum dicta die ab omnibus celebraretur, ac solenni Sacerdotum ac Populi supplicatione, ecclesia S. Simpliciani Mediolanensis, in qua eorumdem Sanctorum Martyrum corpora requiescant, visitaretur. Cum autem hæc solennitas, refrigescente Fidelium caritate, aut alias, intermissa fuerit; ac dilecti Filii, Communitas et Homines Mediolanenses, pie desiderent, illam pro debito devotionis affectu, quem erga eosdem sanctos Martyres gerunt, renovari; illamque, pro majori Populi commoditate et anni tempore, ultima Dominica mensis Maji perpetuo celebrari; idque jam dodum bonæ memoriae Carolus, tit. S. Praxedis Presb. Cardin. pius Ecclesiae Mediolanensis Presul et Pastor, Fidelium suorum animis infixerit: Nos, de consilio Venerab. Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, super Ritibus et Ceremoniis Ecclesiasticis deputatorum, festum SS. Sisinnii, Martyrii et Alexandri prædictorum, ad ultimum diem Dominicum mensis Maji, Apostolica auctoritate, tenore F præsentium transferimus; ita ut perpetuis futuris temporibus, solennitas horum sanctorum Martyrum, ultima Dominica Maji, in civitate prædicta, quotannis celebrari, ac solenni Sacerdotum et Populi supplicatione, in ecclesia S. Simpliciani hujusmodi, visitari debeat. Non obstantibus etc. Datum Romæ in Monte Quirinali, sub annulo Piscatoris, die xvii Maji, MDLXXXI, Pontificatus nostri Anno primo.

E 19 Denique quinquennio post, uti habet jam sæpe nominatus Puccinellus, in Vita eadem pag. 41. Domini Vicarii ex duodecim, Provisionum Mediolani, anno MDLXXXVI, die Martis, xxviii Maji, decreverunt, ut Abbates et Artes quadraginta novem, juncti processionaliter, cum Tribunali Provisionum, convenient ad oblationem, in ecclesia S. Simpliciani faciendam, ea Dominica die, qua prædictorum Sanctorum Martyrum festivitas illic celebraretur. Ita ille, ex registro utique Provisionum ipsarum, in quo jam alia mentio ipsorum Sanctorum Martyrum præcesserat. Idem pag. 47, enumerans Indulgencias, Basilicam prædictum visitantibus a variis Pontificibus Romanis, et Archiepiscopis Mediolanensibus concessas; nominat Adrianum IV, qui anno MCLIX, in Translatione Sanctorum trium Martyrum, concesserit annos

An. 1591
statuit Grego-
rius 14,

ut festum
3 Martyrum
29 Maji soli-
tum agi,

deinceps stat
ultima Domi-
nica.

An. 1596 de-
cernitur Obla-
tio publicitus
facienda,

ndulgentiæ
festa eadem
concessæ an-
tiquitus,

A L, et infra eorumdem Octavas annos XIV; quas Indulgencias Lucius Papa III confirmaverit, anno MCLXXXII; Cœlestinus autem III, anno MCLXXXIII, jussit in Solemnitate eorumdem trium Martyrum esse annorum centum, in Octava vero annorum dimitiatis VII. Hinc dubium nascitur, distinctane seculo isto XII fuerit dies Translationis, a die Solemnitatis seu XXIX Maii. Constat ne nihilominus ex Adriani Bulla videtur, ejus tempore aliquam Corporum predicatorum Translationem

an genuinæ?

factam fuisse, pro qua sint istiusmodi Indulgenciarum postulata. Quæ tamen ipsæ Indulgenciarum, an eo seculo fuerint cum tam ampla annorum numero concessæ, an vero postea a transribentibus is sit auctus, majori simplicitate quam fide, haud satis constat mihi, consideranti tantam alibi in gravioribus etiam causis Apostolicæ sedis parcitatem, quantam in Conatu Chronologico praposuimus Dissert. 17 num. 8 et Dissert. 20 num. 9.

DE BEATA MARIA VIRGINE ANTIOCHENA IN SYRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Acta, diu post rem gestam Antiochiae scripta ex traditione, unde et quomodo hie dentur.

xxix Maji.

B

Acta ex MS.
Florentino

Syriæ Metropolis Antiochia complures cælo dedit, et, quoad ibi res Christiana stetit, religiose venerabatur Sanctos, quorum alibi ignotus vel invertus cultus; propterea quod, quæ nunc extant Syriacaria, licet originem fere habuerint ex divinorum Officiorum libris, per Sanctos Sophronium et Damascenum in Palæstina restauratis, in usum ecclesiistarum ac monasteriorum terræ Sanctæ; in Patriarchatu tamen Constantiopolitana aliter, aliter in Antiochenia transcripta auctaque sint; ad Constantinopolitanum vero spectaverint illa fere omnia, quæ vidimus hactenus vel manu descripta vel typis impressa. Unicum MS. hoc mense ereunte sapienter allegatum, Medicæ ad S. Laurentium Bibliothecæ, repositum Pluto IX, num. XIV, Antiochenis magis proprium fuisse uidetur: sed, quod dolendum, continet solum Majum, et hunc dimitiatis dimidium. Ut interim ea quod suppetit fruamur, offeratur ex ea Bios καὶ πολιτείᾳ τῆς μηναρίας Μαΐου τῆς Ημέρας, Vita et conversatio Beatae Mariae Virginis, in urbe Antiochia natæ (et quantum ex dicto MS. colligere licet) cultæ Μαΐῳ Μαΐῳ, Mensis Maji XXIX, sic enim habet titulus, quamvis in sequenti deinde Vita nulla fiat mentio mortis, neadum diei. Hæc autem Vita, si est Antiochenæ scripta, quod nusquam indicatur, scripta est longo post rem gestum tempore, absque ulla chyanotacticorum characterum vestigio, cui prudens

C

conjectura possit superstruïde ætate ipsius Sanctæ. Primam quidem in hac scena personam agit Anthemius E quidam, τῶν ἐπιστόμων τῆς πόλεως, ex illustrius civitatis: sed temerarium foret asserere, hunc illum esse, qui in Actis S. Aphraatis, VII Aprilis sub Imperatore Arcadia fuit Praefectus ac Consul pro Oriente, Collega Stiliconis, in Occidente Consulatum gerentis anno CCCV. Nihil facilius est divinare, ad ejus urbis Episcopum is se contulerit paenitentiæ et absolutionis causa, pastquam Christum ejusque baptismum scripto chirographo ejuraverot. Dicitur illa urbs absuisse Antiochia intervallo XVIII Milliarium, sed in quam partem? Distant hoc fere intervallo, si more Syriaco militaria sumamus horaria, ex Septentrione, Alexandria Syriæ; indeque circumvendo, Cyrus, Chalæs, Apamea, Epiphania, Antaradus. Quod autem neque civitas neque Episcopus nominetur, justam præbet causam suspicandi, nihil horum cognitum fuisse Scriptori; adeoque rem, nullo scripto vetustiori traditum, styloque recentiari exornatam, eo habendam esse loco, quo multa in Vitis Sanctorum Patrum, utilèm quidem instructionem continentia ad formandos mores, sed ad historicam certitudinem parum aut nihil. Igitur istam quoque ut talēm hic damus, liberum lectori relinquentes, ut eam quo volet gradu credibilitatis callocet, dum nihil aliunde adfertur, quæ vel confirmari possit vel infirmari.

F

ACTA

Ex MS. Bibliothecæ Mediceæ ad S. Laurentium Florentiæ.

Intreprete R. P. Antonio Francisco Destieu S. J.

CAPUT I.

Mariæ educatio casta, ejus pudicitia frustra tentata ab Anthemio, vocatus in auxilium magus.

Antiochenæ
mater pauper-
culæ

Rem Antiochenæ urbe Syriæ maxima gestam, scripto tradere, æquum esse duxi, et e diuina gloria, et ex eorum, qui sive lecturi illam sunt, sive audituri, utilitate. Hunc autem in modum refertur. In urbe Antiochia degenerat mulier, vitæ honestate, morumque exemplo commendabilis, opum vero mediocre copia. Huic conjugi orbatæ puella erat, Maria nomine, quam ad imitationem vitæ suæ et in divino amore educabat. Porro filiæ aetate progressæ suggestit mater, condicibile magis ipsi fore institutum vitæ cœlibis, quam conjugalis; propterea quod virginitas in praesenti vita solitudinum expers sit, in futura vero

Maji T. VII

Tὸ γεγονὸς πρᾶγμα, κατὰ τὴν μεγάλην Ἀντιοχεῖαν τῆς Συρίας, δίκαιον ἱροσάμαν γραφῇ περιχούσι, εἰς διέκυ- τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡφελεῖσα καὶ σωτηρίαν τῶν τε ἀνθρώπων καὶ τῶν ακουόντων· ἔχει δὲ ταῦτα διηγήσεως ὅδε, Ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ πόλει γυνὴ τις κατόκει, σεμνὴ τὸν βίον, γραστὴ τὸν τρόπον, μέτριος δὲ τῇ τοῦ περύντος βίου περιουσίᾳ. Λίτη χρειαίσσα τοῦ ὄνδρος αὐτῆς, εἶχεν θυγάτριον καλούμενον Μαρίαν, ἕνπερ αὐτέρευτην κατὰ μίμησιν τοῦ θεοφιλοῦ αὐτῆς βίου. Τέλος δὲ παιδίος προκοψάσσης γρύνοις καὶ γλυκίᾳ, ὑπειθέτο αὐτῇ ἡ μήτηρ, συμφέρειν αὐτῇ τὴν παρθενίαν ἔλεσσι, εἰπερ τῷ γάμῳ προσομιλίσαι· διότι ἡ παρθενία ἐν τούτῳ τῷ βίῳ αφε-

7 pīpīnāv

EX MSS.
FLORENT.

A ριμνίσιν ἔγει, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι σιδῶνι πολλῆς γορᾶς
καὶ τιμῆς ἀξιωθήσεται. Ή δὲ, ὃς ἐν τοιούτης μητρὸς
ὑπάρχουσα καὶ τοιοῦτου διδασκαλίου ὑπακούσσα, αἰπεῖ-
πατο μὲν τῷ γάμῳ, τῇ δὲ ἀγνῇ προθεντά ἐπιτὴν εὐτύ-
μοσεν. Ήλι οὖν σὺ τῇ μητρὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ταῖς
εὐκλησίαις καὶ φιλημοθίαις ὀπεύστως προστρέχουσα καὶ
τοσούτῳ πιθῷ ἐκρατύθη πρὸς τὸν Θεόν, ὥστε ἐκ τούτου
κατορθώσαι αὐτὴν καὶ τὸ ἱερὸν φύλακρον.

Τούτων οὕτως εὐχρέστως τῷ Θεῷ βιωντον, διαπονη-
θεῖς ὁ τὸν καλῶν ἐμποδίστης δικῆδοις, ἐπιφέρει αὐταῖς
τινα τῶν ἐπιστρῶν τὰς πόλεις, ὥσπερ τὸν Ἀνθέμιον ὅστις
κατοπτεύσας δικφόρως τὸν σερνὸν μητέρα αὐτῆς, ἀμφ
τῇ θυγατρὶ συγγένουσαν τῇ ἐκκλησίᾳ, προσετέλη τῇ κόρῃ
ορθοδρᾶς. Καὶ ἐντελέχενος ἐν τῷ πατέρῳ αὐτοῦ κατα-
μαχεῖν ἔθετο τὴν οἰκησιν ποιοῦντα, ἤξετο διὰ τὸν πα-
τέρων τῇ κόρῃ ὑποσχέσεις καὶ ἐπαγγελίας ὑπερβολῆς ὑπο-
τίθεσθαι. Ή δὲ παντελῆς οὐδεμιας ἀποκρίσεως αὐτοὺς
ἡξέναι, ὡς λοιπὸν αὐτὸν ἐκ τοῦ δικενδούσου συνιδούμενον,
διὰ ἑτούτου ἐμφανίσαι αὐταῖς κολακείαις καὶ ὑποσχέσεις
παρασχόν, ἐκλέων αὐτὸν πειρήμενος πρὸς τὴν σπουδὴν
καὶ τὸν πῖθον. Τῇ δὲ μητέρῳ προσπεσούσας αὐτῷ, καὶ
ἀπαξ καὶ διεῖ, ἐπὶ τὸ ἑδονὴν καὶ τὸν πατέρα παρενογέλειν
πρὸς τε αὐτοῦ οὐδριν, πρὸς τε αὐτῶν Οἰλύψιν, διὰ τὸ μὴ
έναι διυκτὸν αὐτάς τι τοιούτον διαπράξασθαι οὐτὸς

B οὐδὲ διλως τὰς δικενδοκῆς ἐπιθυμίας ἐπικέντοιο ἀλλὰ λοι-
πὸν καὶ διὰ γυναικῶν, αἵ τινες πρέποντας ταῖς τοιαύταις ἀπο-
κρίσεις ὑπονοργεῖν, ἐρίγνυσεν, καὶ δικηρόως ἔσαι αὐτὴν
νομίμην γυναικα, καὶ δωρεάς καὶ θεσπεῖας ὀμείψα-
σαι τὴν τε πειδὰ καὶ τὴν μητέρα. Τῶν δὲ μεθ' ὄρκου
ἀπομνημένου μὴ πρόσχει τι τοιοῦτόν ποτε, αὐτὸς τοῦτο
μαθὼν ἀνθηρόστοτο ὠσεὶ δέοντι κατέπιπτε τὰ ὑπάρχοντα
αὐτοῦ δικανήσσαι, πάντας κατακυρίεσσι τῆς κόρης.

Ως δὲ δύνα ἔτη πυρῆθιν μυρίζεις χρωμένῳ τέγμασι
διαδελικαῖς, καὶ ἀνορτός ἡ σπουδὴ αὐτοῦ ἐγίνετο, ἵν
λοιπὸν συνεγένενος τῇ δικενδοκῇ Οἰλύψι, καὶ ἀπορᾶν δὲ
πρόσχει. Εν μιᾷ οὖν τῶν ἡμέρων, καθεξούμενον αὐτοῦ
μετά τῶν τῶν τῇ πόλεως, ἦλθεν τις ἄνθρωπος, αὐτῷ μὲν
ἄγνωστος ὑπάρχων, τοῖς δὲ σὺν αἰτῷ καθεξομένοις γνωσ-
τος. Τούτου ιδόντες οἱ ἔκεισθαι σὺν αὐτῷ καθεξόμενοι,
ὑπανέστησαν αὐτῷ, καὶ πέλευ ἐκάθισαν σὺν αὐτῷ. Μετά
οὐν μίκη ὥραν ἀνέστη ὁ ἔλιθος, καὶ ἀνεγέρθησεν. Οὐ οὖν
Λυθέμιος πρέπειος ἐφωτῆν σὺν αὐτοῖς· Τις ἐστιν οὗτος ὁ
ἄνθρωπος ὁ ἔλιθος, οὗτος ὑπανέστητε αὐτῷ; Εἰς δέ τις ἔξ
αὐτῶν, ἔφη αὐτῷ. Οὗτος ὁ ἄνθρωπος, τὸ μὲν ὄνομα αὐτοῦ
Μέγας καλεῖται, σὺν τῷ ὀνόματι δὲ καὶ μίγας ὑπάρχει-
γός γέροντι δοκιμάτος, δυνάμενος ποιεῖν πάντα δια
θέλει. Λικόντας δὲ τούτο ὁ Λυθέμιος ἔχειρ, τὸν διαδο-

C λικὴν αὐτοῦ ἐπιθυμίαν βιουλόμενος δι' αὐτοῦ πληρώσαι.
Αλλ' ὁ μάνος παντοδύναμος Θεός, ὁ δυνάμενος σιδεν-
τὸς προσφευγούσας αὐτῷ φυγάς κανεὶς τὸν ἀνδρῶν κάρη τε
γυναικῶν, ὁ δέλιων πάντας ἄνθρωπους σιδεσθαι, ὁ μὴ βου-
λήμενος τὸν θείατον τοῦ χαρτωλοῦ, ἀλλὰ τὸν ἐπιστρο-
φῆν καὶ τὸν ζωὴν, ὁ κατέγενεαν καὶ γενεὰν παιῶν θεω-
μάσια μεγάλα μάνος, αὐτὸς καὶ οὐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ
ἴσωσεν καὶ τὸν πιστὸν μητέρα ἀρπα τῷ ἐναρχέτῳ αὐτῆς
θυγατρίῳ οὐ μάνος δὲ σινάρει, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν απολείᾳ
αἰτῶν τε καὶ ἐκτοῦ σπεύδοντα ἄνθρωπον ἴσωσεν. Τὸν
δὲ τρίπον τὴς σωτηρίας διηγήσομαι ὥπως ἔστιν, ην
ἐκκριτεῖς τῶν ἀκούστων διέκάσῃ τὸν οὐκόντα τοὺς ἔλπι-
ζοντας ἐπ' αὐτόν.

Οὗτος οὖν ὁ Λυθέμιος συγγάσσας τῷ τόπῳ ἐκείνῳ, καὶ
περιτυχόν τῷ προειρημένῳ φαρμάκῳ, προσέπεσεν αὐτῷ
διηγόμενος τὸν δικενδοκήν αὐτοῦ ἐπιθυμίαν, εἰπών·
Οτε κόρης τινὸς ἔροι, ητίς ἔστιν ὄρφανο, πενηνῆραν μη-
τέρα μόνον ἔχουσαν παντινα πλεισταῖς παρακλήσεσι καὶ
ὑποσχέσεσι, διέτε ἐκτοῦ διάτε αἱλῶν πλειστῶν παρα-
κλήσας, πεισθεὶς οὐ δεδύνημαι, τοῦτον ἡδη δεύτερον ἔτος.
Ο δὲ φαρμακὸς ἔφη αὐτῷ· Δεῖξον μοι τὸν ἀλκο, ἔνθα
κατακρίνονται τὰ γυναικάρια ἐκεῖνα, καὶ ἀμέριμνος ἔσται
στέμερον γέροντος τῇ νυκτὶ ταῦτη ποιῶ τὰς κόρους ἔλεσίν καὶ
παραστῆναι τῇ ηλίνῃ, ἔφη οὐ καθεύδεις. Οὐ δέ Λυθέμιος
προσκυνήσας καὶ ἀσπασίμενος, καὶ ὑποσχόμενος αὐτῷ
θεραπείαν ἀνεγέρθησεν, δοὺς αὐτῷ ἔνα παῖδα, ὅρειλον τα-

moltæ lætitiae gloriæque compos. Puella autem, ut
quæ ex tali matre genita talibus pareret documentis,
renonciavit conjugio, seque ad virginitatem caste
colendam composuit. Igitor noctu diuque ecclesias
psalmodiasque eum matre frequentans, tanto Dei
tenebator amore, ut ex illo tempore sacrum ipsa
Psalterium feliciter condiseret.

D
Marie filia
calibatum
persuadet:

2 Ambabus vitam Deo gratam hoc tenore degen-
tibus, ægre id ferens, qui pietati solet esse obsta-
culo diabolus, objicit eis Anthemium quemdam e
Primoribus civitatis: qui aliter probam illam ma-
tre, aliter filiam aestimans, dum curiosius observat
frequenter templum una adeuntes, puellæ amore
vehementi captus est; jussoque earum domicilium
perquirere servo; cœpit diabolice per famulos pol-
litionibus virginem aggredi. At hos ipsa nullo
omnino responso dignabatur, cum iste per se de-
mō et blanditiis istis et promissis satis mani-
festis ostenderet, sese a dēmone impelli, dum sic
tentat dissolvere carūdem erga Deum pietatem
ejusque potiundi desiderium. Cum autem mater se-
mel iterumque obtestata esset, se ut dimitteret,
neque turbaret, ad suam ipse ignominiam earumque
calamitatem, ad id solicitando, quod nefas erat eas
facere; nihil ille de pessima cupiditate remittens,
deinceps per mulierulas, ad ejus generis commer-
cia aptas, significavit etiam sapientis, se illam oxo-
rem habiturum legitimam, puellam interim cum
matre donis obsequiisque pelliciendo. Utraque vero
etiam cum jujeorando negante, tale quid se un-
quam admissuras; ipse eo intellecto contra juravit,
se, quamvis facultates omnes consumere oporteret,
puella omnino potitum.

E
cum nihil
proficeret;

3 Ut vero duos annos exegit, usus mille fraudi-
bus diabolice, et incassum illi cecidit conatus om-
nis; sathanico tabescebat mōrō, nesciens, quid
ageret. Forte autem, ipso cum quibusdam civium
considente, supervenit homo aliquis, ipsi quidem
ignotus, at notus iis qui una considerant. Hi vero
illam contuti assurrexerunt, ac rursum cum eodem
concederunt; isque una post hora, quam venerat,
abiit. Igitur, Anthemius confestim rogare cœpit;
Qualis vir is est; quod venienti illi assorristis?
Respondit unus e numero: Vir iste vocatur Ma-
gnus, et, quod nomen indicat, magnus revera est:
etenim peritissimus magiæ cum sit, quidlibet po-
test. Quo audito, gavisus est Anthemius, ut qui
magi opera scelestam cupiditatem suam explere
vellet. At omnipotens Deus, qui vivorum mulierum
que ad se recurrentium animas servare potest, qui
omnem hominem cupit salvari, neque mortem pec-
catoribus vult, sed ejus conversionem ac vitam,
qui per generationem et generationem facit mira-
bilia magna solos, nunc etiam sua sapientia ser-
vit matrem istam fidelem cum dilecta ejusdem filia;
neque illas solum, sed virum quoque, in suum ipsa-
rumque interitum ruentem. Quis autem fuerit sa-
lutis modus, enarrabo; ut audientium quisque lau-
det eum, qui salvos facit sperantes in se.

F
tandem indi-
catum sibi
magum adre
constituit:

4 Anthemius ergo intentidem ad locum illum re-
grediens, et in commemoratum magum incidens,
diabolicalm suam concupiscentiam ei exponit, mul-
tum obsecrans atque aiens: Puellam quamdam
amo, patre orbam, matre sola superstite, sed pau-
pere. Istam multis et precibus et missis ipse
per me, tum per alios plures adorsus, nihil persua-
dere potui, toto jam biennio. Cui magus: Domini
muliereolarum istarum mihi monstrato, de ce-
tero ne sis solicitos: eras etenim nocte ipsa, tibi
sistam puellam ad lectum, in quo dormis. Anth-
emius hominem obtestatus cum amplexu, pollici-
tusque operæ mercedem, recessit, dato famulo, qui
indicaret, ubi mulieres commorarentur. Consecota
igitur

hic politicus
ipsam ante
lectum ejus
sistere:

bis Anthemium fallit.

A igitur nocte expectabat Anthemius magi promissa; sed totam noctem vigilasse frustra illi fuit. Mane igitur ivit ad expostulandum cum mago: quem reperiens, ait cum reverentia: Nihil, Domine mi, eorum, quae heri pollicebare, mihi evenit. Respondit ille: Oblitus tui sum hesterno vespere, sed hac omnino nocte at te ventura illa est. Ut rursum nox venit, insomnis ille diabolica magi promissa præstolabatur: postquam autem neque etiam tum rem a mago condic tam consecutus est, indignatione et mœrore plenus, simulque vigiliarum molestia dejectus, festinavit enixius cum mago expostulatum. Quem ut invenit, Si tibi, inquit, nimis est difficile puellam mea in domo mihi sistere, fac saltem aut illas venire, aut ab illis me admitti ad colloquium. Cui magus, Sile tu, inquit, homo vacors: quia mihi obvenit negotium magis urgens, ei vacavi: tamen etiam res tua perfecta est. Ceterum abi, sine cura jubeo te esse: hac certe nocte veniet ad te puella, velit nolit. Id autem rursum credens Anthemius se recepit: nocte veru redeunte, turbatus nefaria illa cogitatione, rursum vigilabat, multumque speculabatur ipse secum.

B

νοποδεῖξι ἔνθα πατέρους τὰ γύναια. Τῆς δὲ υπότικης ἀπελθούσης, ἔμενεν ὁ Ἀνθέμιος προσδοκῶν τοῦ φαρμακοῦ τὴν ὑπόσχεσιν. Ὡς δὲ πάσχων τὴν νύκτα ἀγρυπνίσσας ἐμπατώθη, προκληθεὶς πρωὶ ἐγκαλέσαι τῷ μάχῳ. Καὶ εὐρὺν αἰτὸν καὶ προσκυνήσας ἐφη: Οὐδέν, κύριε μου, ὃ ὑπέσχου μοι γέτε, γεγένηται πρός με. Ὁ δὲ ἔφη αὐτῷ: Ἐπελθὼν σου ἐν τῇ ἑσπέρᾳ, αἷλλα πάντας τὴν νυκτί τελτη ἔργεται πρός σε. Ὡς δὲ πάλιν οὐ νῦξ ἐγκασεν, ἢν αὐτὸς ἀγρυπνίαν, καὶ περιμένων τὰ διαβολικὰ ὑπόσχεσιν. Ὡς δὲ οὐδὲ τότε τῆς τοῦ μάχου συντάξεως πατέτυγεν, ἀποδυσπεπληνούσι πατέτην, ἀποκλειστικόν, ἀποκλειστικόν, προκληθεὶς σπουδηιότερως ἐγκαλέσαι τῷ μάχῳ καὶ εύρων αὐτὸν ἐφη. Εἰ δυσχερεῖς ὑμῖν ὑπάρχει τὸ παραστῆναι μοι τὴν κύρην ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ τὸ προσομήλειν σύντάξας μετ' ἐμοῦ ποίησον, καὶ δέχεσθαι με εἰς ὄμιλον αὐτῶν. Ὁ δὲ φάρμακος λέγει αὐτῷ: Πιστούχον σὺ νεκρόψυχε, ἐπειδὴ ἀλλο ἀντρακιστέρων μοι πράγμα ἀνένψει, ἐπεὶ ἡ συγκολούμνη ἐπει ἀν καὶ τὸ σὸν πράγμα ἐγένεται. Πλὴν ὑπαγε, φίμερίμενε, ταῦτην τὴν νύκτα ἔργεται οὐ κύρη πρός σε καὶ μὴ θίλῃ. Ὁ δὲ Ἀνθέμιος καὶ πάλιν πιστεύεις ἀνεγέρησεν. Ὅτι οὖν οὐ ἑσπέρα πατέλασεν, συγκοπτόμενος τῷ ἀλέσμῳ ἐκεῖνῳ λαγισμῷ, τὸ πάλιν οὐ σύντος ἀγρυπνίαν καὶ αδολεστήν.

E

CAPUT II

Inducta per magiam ad Anthemium Maria, prudenter se ab illo expedit.

At magus ad ædes honestarum istarum mulierum digressus, duos dæmones inibi collocat, ita præcipiens eisdem: Habitant hic mater ac filia, filiam depert Anthemius ille clarissimus, qui domum istam incolit: Satagite igitur omnino ut hic commoremmini, puellamque eo abducatis, ubi is cubat, alioqui nequaquam vobis parcam. Et duobus dæmonibus illic relictis, abit. At dæmones, ad illas dormientes ingressi, variis eas visionibus turbarunt. Mater interim exercefacta, seque signo Crucis muniens, ait puellæ. Age, nata, surgamus, adeamusque templum: nox enim tota per insomnia mihi ducta est; visusque est sceleratus ille apprehendisse te, atque a me velle abstrahere: at ego retinebam contra nitens, te complexa, illumque adjurans per Deum et Sanctos, ut a nobis recederet. Cum autem nil remitteret, Non recedam, inquietabat, nisi hanc a te abstulero. Confestim autem visa mihi sum videre

Capparentes Clericos, populi turbam, ut solet Archiepiscopo veniente. Atque hic te illico liberans desiit videri, nos vero in templum ingressæ Deo liberatori nostro gratias egimus. Veni ergo, nata mea, ac templum re ipsa adeamus, Deum oraturæ, ut salvas nos velit, nostræque paupertati sua providentia occurrat.

6 Adhac respondit filia, ac dixit: Eamus, domina mea mater, eamus: et ego magno in certamine versata sum: ego enim visa mihi ad templum abire tecum, ampla quadam in domo, nescio qui, inveni me, ibideisque spurcum hominem istum; qui me apprehendens, argenti plurimum ostendebat, vestium item splendidarum auroque intertextarum, lectos magnificos, servos et famulas multas, hæc mihi inquiens: Horum omnium futura es domina, si mecum una esse velis. Ego vero flens dixi: Hæc nolo, ad dominam meam ire volo: atque ita flens sum exercefacta. Verum ad templum nos conferamus. Tum vestibus se induentes domo sua ad templum progressæ sunt. Summum erat mane; illæ vero insomniorum excitatae cura, existimarent se pro more somni tempus expleuisse. Ut ergo jam per unum vicum processerant in alterum ingressuræ, duo dæmones matrem inter et filiam se locarunt medios; et alter quidem, matris specie sumpta, in

De imminentia
pericula per
somnum mo-
ritæ mater

et filia,

dum oratum
exirent sepa-
rante arte
diabolica,

Ο δὲ μάχος ἀπελθὼν εἰς τὸν οἴκον, ἔνθα πατέμενον τὰ τίμια ἐκεῖνα γύναια, παρεκπάτεσσον ἐκεῖ δύο δαιμονιστας, ἐντελέχενος αὐτοῖς, ὅπιτερ ὥδε παταχένουσι μάτηρ καὶ θυγάτηρ, τῆς δὲ θυγατρὸς ἐφα Ἀνθέμιος ὁ λαμπρότατος, ὁ εἰς τὸνδε τὸν τόπον οἰκάνω θελήσατε οὖν παντὶ τρόπῳ παραμεῖναι, καὶ ἀπαγαγεῖν τὴν κύρην ἔνθα κιτὸς παθεῖναι, ἐπεὶ οὐ φείσομαι οὐδὲν. Καὶ πατελιπών ἐκεῖ τοὺς δύο δαιμονιστας αὐταῖς κοιμωμένης οἱ δάσιμονες, διεχόροις αὐτάς φαντασίας ἐπάρχειν. Η δὲ μάτηρ διωπνισθεῖσα καὶ πατεσφραγεσθεῖση ἐφη τῇ θυγατρί: Δεῦρο, τέκνου, ἀναστῶμεν καὶ ἀπέκλιθομεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, οὐτὶ δηλοῦντες οὐδὲν μάτηρ, εἰ μὴ ἐπάριστα αὐτὴν αἵρεσιν μοι γέγονεν ἐδόκουν γάρ διτέοντες ἐπειδὲ οὐκέτι οὐδένας ἔνθισται. Εἰδένεις φασιν ιδέσθη με διτέοντες οὐδὲντος πληρικοῖς καὶ σύλλοι πολλοῖ, ὡς διτέοντες ἀποσπάσαι αἵρεσιν οὐδὲν πάντας αὐτοῖς καὶ τεμαχόροις καὶ τεμαχίοις τοῖς οὐρανοῖς εἰσερχόμενοι, οὐδὲντος εἰσιθλοφεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ εὐχαριστίσαμεν τῷ Κυρίῳ, τῷ σώσαντι γένες. Δεῦρο οὖν, τέκνου, καὶ αὐτῇ τῇ αληθεῖς ἀπελθοῦσα, ικετεύσωμεν τὸν Θεόν, ὅπως σώσῃ γένες, καὶ πρόσοντας τῆς πτωχείας γένους ποιήσωται.

Η δὲ θυγάτηρ ἀποκριθεῖσα λέγει αὐτῇ: Δεῦρο, κυρία μου μάτηρ, ἄγωμεν, κάγγα μὲν ἐν μεγάλῳ ἀγόνῳ ἐγένετον ἐδόκουν γάρ σὺν σοι απιέναι ἐν τῇ ἐπικλησίᾳ, καὶ εὑρέθην, οὐκ οὔδε πῶς, ἐν οἴκῳ τοι μεγάλῳ, καὶ ὁ μάχος εκεῖνος ἀνθρωπος εὐρέθη ἐκεῖ, προτότον μεν καὶ δεκανύων μοι ἀργύρου πολὺν, κόσμια διάφορος, ἵματα γρυποί λαζάροι, στρομμάτες μεγάλας, δούλων καὶ δουλιδάς πολλάς, λέγων μοι Τούτων πάντων κυρία ἐστι, ἐξ αὐτῶν τοῖς πάντοις ποιήσεις. Οὐ διλωτας τελεῖς, πρὸς τὴν κυρίαν μου διλωτας καὶ οὐτοις κλέοντας διύπνισσα. Άλλας ἄγωμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ ἐνδυσάμεναι εἴπησθαι οὐκ τοῦ οἴκου αὐτῶν, ἀπιέναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Η δὲ τάχειον πολὺ αὐταῖς δὲ ἐκ τοῦ πάνου τῆς φαντασίας αὐτῶν διωπνισθεῖσαι, ἐνόμισσαν τὸν πατέτη συνήθειαν αὐταῖς ὑπουργούς πεπληρωκέναι. Καὶ ὡς διηλθούν μίαν βύμην καὶ εἰς ἄλλην ἐμελλούν εἰσιλεγεῖ, ἐνέδολον ἐκπούνες οἱ δύο δαιμονιστας μέσον τῆς μυτρᾶς καὶ τῆς θυγατρός: καὶ ὁ μὲν εἰς ἀφωμοίωσεν ἐκπούνες τῇ μυτρᾷ, καὶ ἐπὶ ἐπέραν πλητείαν προσέξας τῇ κύρῃ, λέγει αὐτῇ: Εὐθεν ἐργου, τέκνου μου, σκοτίης

λούθει

D

EX MS.
FLORENT.

A λούθει μοι. Ή δὲ κύρη, νομίζουσα τὴν μυτρὶ ἀκολουθεῖν, ἡκολούθει τῷ δούμονι καὶ ὁ δάκρυων ἀπήγορες αὐτὴν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἀνθεμίου καὶ ἀναβῆσε τὰς θύρας, περιστρέψας αὐτὴν τῇ κλίνῃ ἐντὸνδεν, καὶ ανεγύρωσεν. Οὐ δὲ ἀλλοι δούμων ἡκολούθει τῇ μυτρὶ, καὶ συνελάλει αὐτῇ ἐν πράγματι τῆς θυγατρὸς αὐτῆς ἄγρι τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τοῦ νόρθικος, καὶ ανεγύρωσεν.

Οὐ αὖ Ἀνθέμιος θεωρήμενος τὸν κύρην, ἢν πολλοῖς χρόνοις ἔσπειδεν καὶ εἰς ὄριλίου αἰτήσαντο, τότε δὲ παρεπενθεῖσαν αὐτοῦ τῇ κλίνῃ, ἐκκλησίος ἐγένετο, καὶ ἀναπτύχθησε τῆς κλίνης ἐκράτησεν αὐτὴν τὰς γειράς, καὶ λέγει αὐτῇ· Τί εἶ, κυρία μου Μαρία; ποσάνις παρεκάλεσα ὑρᾶς, καὶ δι' ἀλλοι δαιδαλοῖς ἐκτινά, καὶ εἰς ὄριλίου μου στῆνα, καὶ αὖ ἐσουλήνητε ἰδοὺ σὺ ἀφ' ἐκτῆς ἥλιες εἰς τὸν οἶκον μου, καὶ εἰς τὸν κοιτῶνά μου, καὶ εἰς τὰς γειράς μου εἶ. Ή δὲ τοῦ Θεοῦ δούλη Μαρία, θεωρίσας ἐκτῆν τὸν τοιούτῳ τύπῳ καὶ τοιούτῳ σχύματι ανεγύρωντο, σύντρομος γεγενουένη ἀνέρατον, μετὰ δοκτών εἰπούσα· Οὐαὶ μοι τῇ αἵματι! τί ἐπάθου; Κύριε ὁ Θεός, πρὸς δὲ ἔσπειδον απιέγκει, σὺ βοήθουσίν μοι ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ, οὐαὶ ὅτι ἔστιν βοηθόν μοι· Οὐ δὲ Ἀνθέμιος ἔφη αὐτῇ· Μή δειλιάσῃς, κυρία μου Μαρία, μηδὲ ἐκστῆς ἐκτῆς. Δεύρο ἴδε τὸν ἄρρυνόν μου, πόσος ἔστιν. Β

Δεύρο θέρσαι κόσμου γρυπακέν, πόσος μοι ὑπάρχει· πόσαι καὶ διεξφοροὶ ἔσθιτές τε καὶ στρώματα, πόσοι δούλοικοι δουλίδες μετάλλουσιν ὑπιρριτεῖν σοικαὶ τῇ μυτρὶ σου καὶ εἰ μὴ θελήσῃς αἰκείσαι τοι προσιρέσει συζευγθῆναι μοι, ὃς παλλακή σου γρήσουμεν, καὶ οὐ συγγωρίσω σοι τὰ φύσις τοῦ ἥλιου ὥσθιαι, ἐν ᾧ οὐτοις εἰς τὰς γειράς μου ἥλιες. Καὶ πρατῶν αὐτὴν τῆς γειράς ἐπεδέινεν αὐτῇ τὸν ἄρρυνον, τὸν κύρην, τὸν πατέρα τὴν ἀληθείαν. Ήρετε πεντύρᾳ γυναικίᾳ ἔγενομένα ἐξ ἀργῆς, καὶ ἐσμέν· οὐ δὲ μήτρα μου πάντα τοιτάδε ἐνδίδειν. Λέγουσα· Οὐαὶ τέκνου μου οὐκ ἔνι σῆλην παρὰ Θεῷ οὐδῆναι, εἰ μὴ που τις ἐντολῆς καὶ εὐποιίας ἐργάσωται· ἐπειδὸν ἡμῖς ἐν πεντύρᾳ ὑπάρχομεν, μὴ δυνάμεναι ἐλεγρυπόννυν παιησάς τινι, καὶ τὸν παρθενίνα καὶ σύρτην τῷ Θεῷ προσοίσωμεν, οὐαὶ ἔνρωμεν ἔδεος ἐν ὕμερᾳ κρίσεως· οὖν δὲ λαζής ἄνδρος, ἐμὲ ἐγκαταλείψῃ ἔχεις, καὶ γὰρ ἐν σύντηγῃ γενομένη μετάλω στεγάζειν κατά σου, καὶ οὐ μέλεις περιπίπεια θλίψει καὶ ἀμφοτέσσις, καὶ οὕτως κατάκριτος γενομένη· τῇ κρίσει τοῦ Θεοῦ παραδοθήσῃ· Εὖν δὲ οκούσης μου καὶ τὸν παρθενίαν φυλακής, απερισπάστως τῷ Θεῷ δαυλεύσομεν, καὶ τὸν σιωπίαν γάρου πλαρυομόντομεν. Τούτου οὐν γάριν οὐκ ἐνεγόμενοί σου στῆναι εἰς ὄριλίου· οὐ δὲ συντίθη μοι ἔχειν μετ' ἐμοῦ καὶ τὸν μυτέρα μου, ἐποιμός εἰπει προσιρέσει δούλη σου γενέσθαι, μόνον δυσωπῶ μηδὲν πραγμάτην ἐν τῷ τέως ἐν ἐμοὶ κακόν· ἐγὼ γάρ πείσω τὸν μυτέρα μου συνελθεῖν ἐν τῷ πράγματι· εἰ δὲ καὶ μὴ πεισθῇ, ἐγὼ ἐστήν σοι ἐπιμόνιμοι.

Τοῦ δὲ Ἀνθεμίου θεωρευθέντος ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει τῆς ηὔνοιας, πιστωθεὶς πωρ' αὐτῆς ὄρην, ὑπέσω λέ· γέμερην τούτο πράξεις, ἀπέκλινεν αὐτὴν. Ήδονα δὲ αὐτὴν ή μήτρα αὐτῆς ἐπερρόται αὐτὴν λέγουσα· Ποῦν ἀπῆλθες, τέκνον, διτι μέγρι τοῦ νόρθικος τῆς ἐκκλησίας σὺν ἐμοὶ γάρ, καὶ ποῦ σινεγύρωσας. Ή δὲ λέγει αὐτῇ· Μή φοβοῦ, κυρία μου· οὐδὲν γάρ κακόν μοι γέγονεν, ταῦς εὐγῆς σου ὀλλά τὴν εὐγῆν γάρ την πληρώσασι, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ γενόμεναι, ἐρῶ σοι ποῦ ἀπῆλθον. Ως δὲ ἐγένοντο

aliam plateam præcedens, ait puellæ: Veni hac, filia mea, sequare me. Et puella, matri comitem se ire rata, sequebatur dæmonem: et dæmon in sedes Anthemii ducebat: apertisque foribus, ad lectum, ubi is cubabat, puellam sistit, atque inde exit. Alter vero dæmon matrem comitabatur, assumpta filiæ specie, ad templum usque et narthecem, seque ibi mulieri subduxit.

7 Anthemius igitur, conspecta, ad lectum puella, quam multo tempore ambierat vel semel alloquitquæ nullis promissis flexa, posse: præ admiratione obstupescens, exilivit lecto; manuque illam prehendens, sic alloquitur: Quid hoc est, domina mea Maria? Quoties ego te, aut per me ipsum, aut per alios, ad meum saltem congressum venire invitavi, neque assensisti unquam: ecce autem sponte nunc tua in domum meam, in cubiculum meum, imo et in manus meas venisti. Hic autem Dei famula Maria, tali in loco ac statu se comprehensam videns, cunctum tremuit, exclamavitque, cum lacrymis dicens: Hei miseræ mihi! quo deveni? O Domine Deus, ad quem ire festinabam, adjuva me nunc temporis, neque enim alias est qui auxiliaret mihi. Anthemius autem: Ne vereare, inquit, Domini mea Maria, neque animo linquere: age, vide quantum hic sit argenti mei, adspice mundum muliebreum quam multiplex sit, quot quamque variæ vestes et lecti, quot famuli famulæque ad tibi tuæque matri servieadum venturi sint. Quod si milii sponte conjungi remuis, ut pellice te utar, nec te sinam lumen hoc solis conspicere, ex quo tota in manus meas venisti: Atque ita manu puellam tenens, commonstrat gazam, pulchramque vestium supellecitem.

8 Sed famula Dei Maria, argenti fulgore nequam inter spectandum perstricta, identidemque in profunda suspiria cum lacrymis erumpente; qui intima cordium scrutatur Deus, quique sperantes in eum ab omni vi ac necessitate defensos liberare potest solus, sancti Spiritus auxilium misit puellæ: quæ sese colligens, procidit Anthemio ad genua, et ait: Doce me mihi, quandoquidem in tuas manus induci, neque effugere possuin, dicam tibi omnem veritatem. Pauperes mulierculæ nos semper fuimus, ac sumus: mater autem mea sic iac continuo docuit, dicens: Fieri nequit, Filia mea, ut quis aliter salvatem a Deo consequatur, quam si ejus mandata exequatur cum beneficientia; nos vero, quoniam cum paupertate conflictamur, nec habemus facultatem largiendi eleemosynam; Deo donemus virginitatem vigiliasque nostras, ut in judicij die misericordiam inveniamus. Quod si tu viro nupseris, necesse crit me deseriri; ac tunc ego aliquando adversus te flebiliter gemam, tu vero in angustias delaberis ac peccata, atque ita judicio divino traderis damna. Sed si me audis, et virginitatem servas, Deo serviemus, numquam ab invicem divellendæ, æternæque laetitiae inibimus hereditatem. Hac de causa non sustinuimus tecum convenire: quoniam autem mihi prominis matrem apud me habendam, ultro parata sum tibi esse pro famula: tantum vehementer oro, ne quid modo in me scelerate fiat: etenim matrem ego inducam, ut mihi assentiat; quod si induci nequit, ipsam me tibi trado.

9 Anthemius porro, et puellæ promissis delinitus, et jurejurando persuasus, rem dierum quindem spatio perfectum iri, puellam dimisit. Sic igitur dimissa Dei famula Maria, tetendit ad ecclesiam; ubi matrem cum lacrymis orantem Deum, ut sibi filiam commonstraret, invenit: nam et domum redierat eam quæsitura, at non repererat. Illam autem contuita mater, simul interrogat: Quo abieras filia? quia una mecum ad templi usque Nartheem fuisti, et quo recessisti? Illa autem matri, Ne time,
indicias petit 15 dierum;
Intra quos matris consensum oblineat,

*quid sibi
acciderit
narrat.*

*et ambæ
Deum orant
ut sibi sub-
veniat,*

*quod et
impetrant.*

A inquit, domina mea; etenim mali nihil mihi contingit, propter preces tuas: sed oratione nostra perfecta, domum nostram redux, quo abierim, referam tibi. Quam primum ergo dominum sunt regressæ, mater filiam jussit dicere quo abiisset. Illa autem rem omnem, prout erat, exposuit: qua auditæ in humum se projiciens mater, magnopere lamentabatur. At filia matrem hortabatur temperaret lacrymis, quod, quæ Dei fuerat providentia, sinistri nihil perpessa foret: sed Oremus, inquit, Deum, ut hanc nobis excitatam tentationem dissipet; et qui nos hactenus servavit, idem deinceps protegat. Multum ergo plorantes orantesque continuabant dolorem, Deum precatæ, sibi ut salutis opportunitatem aliquam objiceret, intra pactum tempus dierni quindecimi, quod puella etiam cum jurejurando condixerat Anthemio: atque ita evenit, rem hanc, qui solus alias omnes recte potest, dirigente Deo. Siquidem Anthemius, dimissa ab ædibus suis Dei famula et virgine, multum apud se, quod actum erat, demirabatur; quomodo mater potuisse a mago induci, ut filiam a se amandaret; aut quomodo filia, ut in suas ædes ad se veniret; atque haec apud animum suum dicebat: Nimurum vir iste, qui talia efficere potuit, omnibus hominibus præstat: quidni igitur facultates meas prope omnes illi offero, ut me sui similem reddat? Tali rursum cupiditate incensus, etiam alia incendebatur, apud se dicens: Si talis evado, quidquid desideravero, id totum in promptu habeo. Et hujusmodi cogitatio, quasi a divina providentia illi incidit, quo sponte ipse sua virginem dimitteret, neque haec nefario illo juramento teneretur; et quo meretriciae rei magister diabolus, tum propter virginem istam, tum propter virginis hostem confunderetur.

én τῷ οἴκῳ αὐτῶν, πρότιχ ἡ μήτηρ τὴν θυγατέρα αὐτῆς εἰπεῖ που σπῆλθεν· ἢ δὲ διηρίσαστο εὐτῇ πάσσων τὴν οἰκίαν τησ. Ἡ δὲ μήτηρ ἀκούσασ, ρίψασ ἐχυτὴν γυμναὶ θερίνει δεινῶς· ἢ δὲ θυγάτερ προκεκλει ἐνδόῦναι τὸν κλασίν, διὰ τὸ μηδὲν οικόν αὐτῶν ὑπομεῖναι, διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας, Ἀλλὰ δεκτῆμέν, φτισι, τῷ Θεῷ, ὅπως τὸν κινηθέντα ἥμιν τοῦτον πειρημάν δικοπεδάσῃ ἀφ' ἡμῶν· κοι ἡ ἔως τοῦ νῦν σήμερος ἥμές, αὐτὸς κοι ἀπὸ τοῦ νῦν ἀντιληφεσι ἥμῶν. Κοι πολλὰ πλευσάντων αὐτῶν κοι δεκτέντων, ἔμενον ἐν λύπῃ, παρακλησιοῖς τὸν Θεὸν πρόφασιν σωτηρίας πατεροφθῆναι αὐτῆς σῆρι τῆς ὀρισθεῖσας προθεσμίας τῶν ιε' ἡμερῶν, ὃν τὸν μετ' ὄρκουν συνθεμένην τῷ Ἀνθεμίῳ ὅπερ κοι γέροντες ὑπὸ μόνου τοῦ τὰ πάντα παλῆς δικιεῖν δύναμένον Θεοῦ. Ὁ γάρ Ἀνθέμιος, μετὰ τὸ σπουδῆσαι τὴν τοῦ Θεοῦ δούλην κοι παρθένον ἐν τοῦ οἴκου αὐτῶν, ἢν θυμράζον λίσαν καθ' ἐντὸν τὸ γεγονός, ὅτι πᾶς ἐδυνάθη πεῖσαι τὸν μητέρα σπουδῆσαι τὴν θυγατέρα αὐτῆς ὁ μάγος, ἢ πᾶς ἐπεισθη ἡ θυγάτερ ἐλθεῖν πρὸς με ἐν τῷ οἴκῳ μου· κοι ἔλει, εν ἡ τοῖς, ὅτι ὁ ὕπο τοιοῦτος ἀνθρώπος κοι τοιοῦτα ποιεῖν δυνάμενος, πάντων ἀνθρώπων κρείττων ἔστιν· διὰ τοῦ νῦν μὴ προταγήσω αὐτῷ σχεδὸν πάντα τὰ πράγματά μου, ὅπως κοιμὲ ποιῆσαι αὐτῶν γενέσθαι ὃς ἔστιν αὐτός: Κοι ὑπὸ τῆς τοιοῦτος λοιπὸν ἐπιθυμίας πνεύματος, τῇ σληρῇ ἐπιθυμίᾳ E ἐγκλινέσαι, λογιζόμενος καθ' ἐντὸν, ὅτι εἰ αὐτος γένομαι πάντα τὰ ποταμύματα μου ἔγινον ἔποιμα. Κοι αὐτος ὁ λογισμός, ὃς ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ διουκήσεω, σύντηρ ἐπλήσιεν, ὅπως κοι τῆς παρθένου ἐξ αἰκίσεως προστιέσαις σπουδῆ, κρίσειν τῇ ἐπιορκίᾳ μὴ ὑποπέσαι, κοι ὁ πορνεῖος διεθεταῖς διάζεστος ἀσχυνῆ ἐπὶ τε τῇ παρθένῳ κοι ἐπὶ τῷ τούτῳ πολεμίῳ.

mere triciale rei magister diabolus, tum propter virginem istam, tum propter virginis hostem confunderetur.

CAPUT III.

Anthemius, ut magus fiat, Christum ejurat ac mox pornilentiam agit.

*Magus fieri
cupiens An-
themius*

I llucentे ergo die, exivit mature Anthemius ad magum convenientium, agendasque ei gratias: quæ inveniens salutansque, cum ampla gratiarum actione pactum aurum tradit; eique post ad pedes accidens enixe obsecrabat, simul pollicens, daturum se, quantum pecuniae is posceret, modo se efficeret, qualis ipse esset. At ille magus respondit; fieri eum nequaquam posse magum, quod Christianus esset per susceptum baptismata. Anthemius autem C mago ait: Et baptismati renuntio, et nomeni Christiano, tantum magus ut fiam. Magus vero: Neque fieri magus potes, neque magorum servare instituta, quæ tamen nisi servaveris, loco excides numquam recuperando. Sed is pedes iterum amplexus, pollicebatur se imperata ab illo encta perfecturum. Ille autem perspecta ista perseverantia ait: Hic intus habito: et chartam modicam posvens, quæ lobuit, inscripsit: eamque tradens Anthemio, inquit: Accipe chartulam hanc, et nocte profunda incœnatus, civitate egredere, ac sta in ponticulo isto. Illac ingens turba cum immani tunuatu circa noctem medium pértransibit, sedente in curru Principe: at vide sis, ne timeas, neque enim molestiae quidquam sustinebis, scriptum istud menm habens: ipsum autem tene in altum sublatum, ut conspici possit. Quod si rogatns fueris; Quid hic agis hæc hora? aut quis es tu? dic: Dominus Magnus me ad Dominum meum Principem misit, cum hac charta illi deferenda. Sed caveris timere, aut te nt Christianum signare, aut invocare Christum: alioquin voto tuo frustraberis.

*dæmoni se
sistit semel
iterumque,*

II Chartula igitur accepta ivit, seroque urbe egressus stetit in ponticulo, extollens manu schedulam. Ut autem media serme nocte advenit turba, έν τῷ οἴκῳ αὐτῶν, πρότιχ ἡ μήτηρ τὴν θυγατέρα αὐτῆς εἰπεῖ που σπῆλθεν, ἢ δὲ διηρίσαστο εὐτῇ πάσσων τὴν οἰκίαν τησ. Ἡ δὲ μήτηρ ἀκούσασ, ρίψασ ἐχυτὴν γυμναὶ θερίνει δεινῶς· ἢ δὲ θυγάτερ προκεκλει ἐνδόῦναι τὸν κλασίν, διὰ τὸ μηδὲν οικόν αὐτῶν ὑπομεῖναι, διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας, Ἀλλὰ δεκτῆμέν, φτισι, τῷ Θεῷ, ὅπως τὸν κινηθέντα ἥμιν τοῦτον πειρημάν δικοπεδάσῃ ἀφ' ἡμῶν· κοι ἡ ἔως τοῦ νῦν σήμερος ἥμές, αὐτὸς κοι ἀπὸ τοῦ νῦν ἀντιληφεσι ἥμῶν. Κοι πολλὰ πλευσάντων αὐτῶν κοι δεκτέντων, ἔμενον ἐν λύπῃ, παρακλησιοῖς τὸν Θεὸν πρόφασιν σωτηρίας πατεροφθῆναι αὐτῆς σῆρι τῆς ὀρισθεῖσας προθεσμίας τῶν ιε' ἡμερῶν, ὃν τὸν μετ' ὄρκουν συνθεμένην τῷ Ἀνθεμίῳ ὅπερ κοι γέροντες ὑπὸ μόνου τοῦ τὰ πάντα παλῆς δικιεῖν δύναμένον Θεοῦ. Ὁ γάρ Ἀνθέμιος, μετὰ τὸ σπουδῆσαι τὴν τοῦ Θεοῦ δούλην κοι παρθένον ἐν τοῦ οἴκου αὐτῶν, ἢν θυμράζον λίσαν καθ' ἐντὸν τὸ γεγονός, ὅτι πᾶς ἐδυνάθη πεῖσαι τὸν μητέρα σπουδῆσαι τὴν θυγατέρα αὐτῆς ὁ μάγος, ἢ πᾶς ἐπεισθη ἡ θυγάτερ ἐλθεῖν πρὸς με ἐν τῷ οἴκῳ μου· κοι ἔλει, εν ἡ τοῖς, ὅτι τοιοῦτος ἀνθρώπος κοι τοιοῦτα ποιεῖν δυνάμενος, πάντων ἀνθρώπων κρείττων ἔστιν· διὰ τοῦ νῦν μὴ προταγήσω αὐτῷ σχεδὸν πάντα τὰ πράγματά μου, ὅπως κοιμὲ ποιῆσαι αὐτῶν γενέσθαι ὃς ἔστιν αὐτός: Κοι ὑπὸ τῆς τοιοῦτος λοιπὸν ἐπιθυμίας πνεύματος, σληρῇ ἐπιθυμίᾳ F πατεροφθῆναι, λογιζόμενος καθ' ἐντὸν, ὅτι εἰ αὐτος γένομαι πάντα τὰ ποταμύματα μου ἔγινον ἔποιμα. Κοι αὐτος ὁ λογισμός, ὃς ἐν τῷ τοῦ Θεοῦ διουκήσεω, σύντηρ ἐπλήσιεν, ὅπως κοι τηρθέντων τοιοῦτος παρθένου πνεύματος, κοι μητέρας την τούτην τοιοῦτην παρθένον παρακλησιοῖς προστιέσαις σπουδῆ, κρίσειν τῇ ἐπιορκίᾳ μὴ ὑποπέσαι, κοι ὁ πορνεῖος διεθεταῖς διάζεστος διάζεστος ἀσχυνῆ ἐπὶ τῇ παρθένῳ κοι ἐπὶ τῷ τούτῳ πολεμίῳ.

Ο δὲ λαβὼν τὸ χαρτίον ἐπορεύθη, κοι βραδεῖας ὥρας ἔξελθὼν τῆς πόλεως, ἔστη εἰς τὸ γεφύριον, κρατῶν εἰς ὕψος

A Εὗφος τὸ γυμνῖον. Ως δὲ κατὰ τὸ μεσουάκτιον ἔργονται οἱ σύλλοι καὶ παῖσι λάρναι πολλοί, καὶ αὐτὸς ὁ ὄργων εἰς σύγχρημα παρέβαλεν, φθίσαντες οἱ παῖδες εἰς λέγουσα, Τίς εἰ ὁ ἑστὼς ὅδε; Οὐ δέ Ἀνθέμιος ἔφη. Οὐ κύριος ὁ Μέγας ἐπεμψέν με, σύγραψέν τῷ δεσπότῃ μου τῷ Ἀρχοντὶ τὸ χαρτίον τοῦτο. Καὶ λαβάντες ἀπ' αὐτοῦ τὸ γυμνῖον δεδώκαστι τῷ "Ἀρχοντὶ παῖσι λάρναιν εἰς τὸ σύγχρημα. Καὶ λαβὼν καὶ ἀναγράψεις, ἔγραψέν τινα ἐν αὐτῷ, καὶ ἐδίκην τῷ Ἀνθέμιῳ φέρειν τῷ μάρτρῳ. Εὐλόγως δὲ προίστας ὁ Ἀνθέμιος ἐπιδίδωσι τῷ μάρτρῳ τὸ χαρτίον, καὶ αναγράψεις ὁ φρερσκός, ἵνει τῷ Ἀνθέμιῳ, Θέλεις μαζεῖν τί μοι ἔγραψεν; παθός εἶπόν τοι τὸ αὐτό μοι ἔγραψεν. Οὐκ οἶδες οὐτὶ Χριστιανὸς ἑστὼς; καὶ ἐρόι τούτον οὐ δέγομαι, εἴκα μὴ τὰ κατὰ συνίθετον πάντα ποίησε καὶ ἀπαρνήσοται καὶ ἀναγράψεις. Οὐ δέ Ἀνθέμιος τοῦτο σκούσας ἔφη. Ήγέροι, κύρι, καὶ τότε καὶ ἀρτεῖ σφραγίδων τὸ σύγχρημα τοῦ Χριστιανοῦ, καὶ τὸν πίστιν, εἰπε τὸ βάπτισμα αὐτῶν. Τότε πάλιν γράψεις ὁ μάρτρος ταῦτα, δίδωσι τῷ Ἀνθέμιῳ λέγοντι. Πορευονται πάλιν, καὶ στῆθι ἐκεῖ τὴν σύνταξην, καὶ ὡς ἐλθῇ δις αὐτῷ, καὶ βλέπε τί τοι λέγει. Ως δέ ἀπειλῶν ἑστηκεῖτε, Υἱόν πάλιν τῇ σύντη μάρτρῳ αὐτοῖς, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Τέ γάρ εις πάλιν ὅδε; Οὐ δέ Ἀνθέμιος ἔφη. Οὐ κύριος ὁ Μέγας ἐπεμψέν με δέσποτα, σύγραψέν τοῦτο τὸ χαρτίον. Καὶ ὁ σφράγιος λαβὼν καὶ ἀναγράψεις πάλιν ἔγραψέν τινα ἐν αὐτῷ, καὶ ἐδίκην τῷ Ἀνθέμιῳ φέρειν τῷ μάρτρῳ. Εὐλόγως δὲ προίστας ὁ Ἀνθέμιος, ἐπιδίδωσι τῷ μάρτρῳ τὸ γυμνῖον, καὶ αναγράψεις ὁ φρερσκός λέγει αὐτῷ· Οὐδέποτε, ἀνθρώπε, τί μοι πάλιν ἔγραψεν. Εγὼ ἔγραψκα αὐτῷ, οὕτι ἀναθεράπτειν, δέσποτα, πάντα ἐπὶ ἐρμοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ κελεύης δέξαι αἰτόν· καὶ ἀντέγραψέν μοι, οὕτι εἰ μὴ ἐγγράψων καὶ ιδιογέρως ἀναθεράπτειν πάντα, οὐ δέγομαι αὐτὸν λοιπὸν βλέπε, τί θέλεις ποιῆσαι.

B Οὐ δέ ἄλλος Ἀνθέμιος ἔφη· "Ετοιμός είμι δέσποτο, καὶ τοῦτο πράξαι τοι καθίσας ἔγραψεν οὐτως. Εγὼ Ἀνθέμιος ἀπαρνούμασι τὸν Χριστὸν, καὶ τὸν εἰς αὐτὸν πίστιν, ἀπαρνούμασι δὲ καὶ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ, καὶ τὸ σύγχρημα τῶν Χριστιανῶν, καὶ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ συγ-
τίθημι μὴ δέποτε αὐτοῖς γράψασθαι ή ὄνομασθαι αὐτά. Καὶ ἐν τῷ ταῦτα αὐτούς γράψειν, ἐξῆλθεν αὐτῷ ἴδρως πολὺς, ἀπὸ κορυκῆς ἦνε ὀνύγων, κατεστρέψας διάθροισαν οὐλον ὃ ἐρήμει ἔσωμεν ιρμάτων, καθὼς αὐτὸς ὑστερον πολλοῖς δίκρυσι οὐνεγγίμενος ἀμαλούρισεν. Ομοίως γράψας καὶ πληρώσας ὁ Ἀνθέμιος δίδωσι τῷ φρερσκῷ ἐπισκέψασθαι, καὶ αναγράψεις, ἔφη· Κολάως ἔχεις σπάγγης αὐθίς καὶ δέχεται σε πάντας, καὶ ἐπ' ἄν δέχεται σε προσκυνήσας εἴπε αὐτῷ· Δέομει σου, δέσποτα, χάρισαι μοι τοὺς ὄρειλουτάδες με ὑπουργεῖν, καὶ παρέχει σοι ὅσους ἔχει θελεῖς· τοῦτο δέ σοι προδέχω, Μή πλείω ἐνὸς η δευτέρου λαβέντος ὑπουργούς, ἐπει κόπους σοι παρέχειν ἔχουσι, καὶ ἐκάστην ἴμέραν καὶ μάτια ὄγλουστές σοι, ἐπὶ τὸ παρέγειν αὐτοῖς προσφέσεις ἐργῶν. Ως δέ ἀπειλῶν ὁ Ἀνθέμιος ἑστηκεῖ, Υἱόν οἱ αὐτός, καὶ εἰλέως ὁ προσήγων ἐπιγνώσας τὸν Ἀνθέμιον, ἔκραξεν λέγων· οἱ Μέγας, δέσποτα, πάλιν ἐπεμψέν ἐκεῖνον τὸν ἀνθρώπον μετὰ ὑπομνηστικοῦ καὶ ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν. Καὶ ἀπειλῶν ὁ Ἀνθέμιος ἐπέδωκεν αὐτῷ τὸν παντὸς θρήνους δὲ σπειλῆς γέμουσαν αὐτὸν ὄμολογούς τῆς ὄρντσεως. Οὐ δέ λαβὼν αὐτὴν καὶ ἀναγράψεις, ἀνατείνας αὐτὸν εἰς ὄψος, ξέρετο κρανῆγι λέγειν· Χριστὲ Ἰησοῦ, ιδού Ἀνθέμιος, οἱ ποτὲ σός, ἐγγράψων σε ὀπινούσσατο· Εγὼ αἰτίος οὐκ είμι. Αὐτὸς ποιήσας παρακαλέσεις, καὶ προσιφέσει τὸν ὄμολογόντα τῆς ἀρντσεως ποιήσεις, ἐπιδέσθων μοι μὴ δὲ σὺ ἔτι φροντίδα αὐτοῦ ποιήσῃς· καὶ πάλιν δις καὶ τρίς τὸν αὐτὸν φωνὴν ἔγραψεν.

C Οὐ δέ Ἀνθέμιος, ἀκούσας τῆς φρικτῆς ἐκείνης φωνῆς καὶ τρομήσας ὅλη τῷ σώματι, ἥρετο καὶ αὐτὸς κράξειν καὶ λέγειν· Δός μοι τὸ ἐγγράφον μου, Χριστιανός είμι· δέσποτα, παρακαλῶ, Χριστιανός θέλω εἶναι· δός μοι ἡν κακῶς ἐποίησα ὄμολογίαν. Ως δέ ταῦτα ὁ ταλαπώρος ἐπέμενεν κράξων, λέγει αὐτῷ ὁ ἀρχων· Ταῦτα τὸν ὄμολογόντα σὺ ἔτι λαβεῖν οὐ δύνασαι, ἀλλὰ τὸν ὄμολογόντα σου ταῦτα προκομίσαι ἔγω ἐν τῇ φοιερᾳ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· σὺ γὰρ σπάρτει ἐμὸς εἰ, καὶ χρήσαι σου ἔσουσίσιν ἔχω ὡς βού-

equitesque magno numero ac Princeps ipse currui D insidens, qui praebant, accurrentes aīnt, Quis ille est, qui hic stat? Ad quod Anthemius: Dominus Magnus me misit, delatum Domino meo Principi schedulam hanc; quam de inauī ejus acceptam tradunt Principi, in curru sedenti. Ille autem accepta ea perfectaque, quædam etiam ipse in eadem scripsit, reddiditque Anthemio, ut ad magum deferret. Mane vero regressus Anthemius schedulam reddit imago; qui eadem perleeta, ait Anthemio; Vis nosse, quid mibi scripserit? ea ipsa scilicet, quæ tibi ego prædixi: An nescis Christianum esse hunc? talem ego neutquam admitto, ni de more nostro præstiterit omnia, abjuret ac detestetur. Id audiens Anthemius; Ego Domine, inquit, et alias et nunc abjurro Christianorum nomen fidemque et eorum baptismum. Ac rursus quidpiam exarans magus, dansque Anthemio addit: Vade iterum, et sta illuc noctu; atque ubi venerit, da ei, et quid dicturus sit, attende. Abivit ille, ibidemque constitit. Atque ecce eadem hora iidem redeunt, aiuntque: Quamobrem hoc revertisti? Quibus Anthemius: Domine, inquit, Dominus Magnus me remisit cum hac schedula. Princeps vero accipiens et legens, iterum inseripsit ei quiddam, referendum mago. Ad quem rursus mane accedenti Anthemio, ille, accepta charta lecta que, Scisne, inquit, homo, quid mihi iterum scripsit? Illi ego scripsi: Omnia, Domine, coram me iste abjuravit; si ita placet, eumdem admittre. Rescripsit autem mihi, Nisi scripto, manuque propria abjuraverit omnia, eum non admitto. Ceterum aspice, quid velis, ut faciam tibi.

E 12 Ad hæc miser Anthemius: Paratus sum, inquit, Domine, et id ipsum facere: considerisque in hunc modum scripsit. Ego Anthemius abjurro Christum, ejusque fidem: abjurro etiam ejus baptismum, ac cruxem cum nomine Christiano; promittoque numquam istis me usurrum, numquam ea appellatrum. Dum autem ita scribebat, fluebat ei largus sudor, a summo capite ad imos pedes, tota ut vestis interior, quam ferebat, immadesceret, ut postea continuis ipse cum lacrymis fassus fuit. Nihilominus prosecutus est scribendo, absolutumque, mago relegendum tradidit. Qui, postquam legisset; Bene, inquit, habet: abito rursum; quia omnino te admittet. Posteaquam autem admiserit, dico cum quod cum etiam scripto fecisset,

F scripturamque dæmoni tradidisset,

hujus contra se protectione auditu

13 Ast Anthemius, horribili illa voce exaudita, toto tremens corpore, cœpit pariter clamare, ac dicere: Redde mihi scripturam meam: Christianus sum: oro; obsecro: Christianus esse volo; redde mibi, quam nefarie scripsi, confessionem. Cum antem eadem infelix clamare pergeret, ait illi Princeps: Tuam hanc professionem amplius recipere nequaquam

pactum re-
tractat,et alterius
urbis Epi-
scopum adit,a quo rebap-
tizari petat,ab eoque cum
bona spe venie
dimissus,cunctis in
pauperes dis-
tributis recer-
dit,unde laudatur
Deus

A nequaquam potes, sed eam ipsam ego in formidabili judicii die proferam : tu enim ex hoc momento meus es : ego te, ut volo, habeo in potestate, nisi vis aliqua juri inferatur. Atque his dictis præterit, Anthemio illic relicto. Et ipse quidem pronus in faciem usque ad lucem jacuit ipso in ponte, lacrymans, lugensque casum suum. Quam primum vero diluxit, surgens revertitur domum, ubi perpetuo in luctu ac planetu, quid ageret, dubitabat; Distabat autem inde urbs alia ad octodecim millia, quæ Episcopum habere dicebatur amantem Dei servum. Ejus ergo audeundi consilium coepit ut illo deprecatore uteretur, ab ipsoque baptizatur, rem totam, uti evenerat, confessus : verecundabatur enim in propria civitate confiteri id quod acciderat sibi. Detonsis ergo sibi capillis, asperaque tunica induitus et saceo, dissestit ad Episcopum illum; seque indicans susceptus est, ingressusque ad ejus se pedes abjecit cum precibus, dicens : Te obsecro, baptiza me. Respondit autem Episcopus ; Credamne ego te hactenus baptizatum non esse? At is sevocato Episcopo rem totam enarravit, addens : Baptismum quidem suscepit puer, sed illo per scriptum a me abjurato, character ejusdem extra me abiit. Ad quod respondit Episcopus : Atqui quomodo mihi persuadebis, quem suscepisti baptismum, a te recessisse? Reponit Anthemius : Hora illa infelice, qua scribebam ejurationem Domini mei Jesu Christi, ejusque baptismi, confessim sudor copiosus mihi erupit, a summo vertice ad ungues usque pedum, adeo ut vestes corpori indutæ penitus madefierent : ex eoque tempore credidi, quod, sicuti illum ego abjuraram, ita me ille deseruisset. Nunc, si quid potes, juva me, venerande Pater, spontanè ruinæ mere misertus. Atque haec dicebat jacens humi, multisque lacrymis continuo perfusus.

C 14 Talia cum audivisset Dei servus Episcopus, se ipse projectit in humum, et cum Anthemio plorans jacebat, Deumque orans. Post multum vero temporis surgens excitat Anthemium, cui ait : Revera, fili, non ausim ego hominem baptizatum expiare rursum baptismino, neque enim secundus est inter Christianos baptismus, nisi lacrymarum : sed ne despera de tua salute, neque de divina misericordia; quin potius trade te Deo, orans obsecransque illum suppliciter toto, quod tibi superest, vitæ tempore : et Deus, bonus cum sit ac misericors, reddita scriptæ a te abjurationis scheda, potest insuper tibi condonare istam impietatem, ut debitori Evangelico talenta decies mille condonavit; viam alienam hac meliorem ne spares, non enim est reperire. Ille autem persuasus bonaque impertitus appreciatione recessit istine, lugens ejulansque ob perpetratum a se crimen; ac domum redux res suas omnes vendidit, utriusque sexus mancipia libertate donavit, immo etiam rebus quas vellent aliis, reliqua vero omnia templis ac pauperibus occulte distribuit servi fidi manu. Porro matri ejus puellæ, cuius amore in perniciem suam dæmonis opera exarserat, in aliquo illic templo collecatæ, auri libras tres etiam dedit, aiens : Oro vos, pro me peccatore Deum orare : neque enim amplius me aut vobis, aut alteri cunctumque molestum habebitis; sed secedo, nescio quo, ad deflendam actionum mearum malitiam. Atque id agens postea videri desiit vir ille, totum se in Dei misericordiam conjiciens, ad quam nullus eorum qui confugerunt, periit.

C 15 At nos, qui horribilis rei narrationem audivimus, omnipotentem Deum nostrum laudabimus, operumque ejus admirabimur magnalia, quod et sanctum puellæ Marie de virginitate colenda tuitus sit propositum, matremque eduxerit de afflictione, am-

ληματι, εἰ μὴ που βίαν τινὰ ὑπορίει τὸ δίκαιον. Καὶ D ταῦτα εἰπὼν παρῆλθεν, ἐκεῖς στέψαντος ἐπὶ τὸν πάτηρ ἐκεῖνον. 'Ο δὲ μέγας ὄφρου ἔμεινε πείμανος ἐπὶ πρώτων πατέρων τοῦ γερύνη, οὐλαῖων καὶ Θρυγῶν τὸν ἐπιτελόν πατήρων. 'Ως δὲ ὄφρος ἐγένετο, ἀναστὰς ἦλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἐν δικυκλῷ Θρυγῶν καὶ κοπτήμενος, σικορῶν διειπέστη. Ήττον δὲ ᾧ οπὸς δέκα αὐτῶν μιλίου ἐπέρχεται πόλις, ἡταῖς ἡπονέτο ἔγειν 'Επίσκοπον πάχυν θεοφίλην καὶ διδόνει τὸν Θεον. Ἐδούλευσατο πάντας ἀπελθεῖν πρὸς αὐτὸν, ὅπος παρακλήσην αὐτὸν, καὶ ἔξομοις γιγνομένοις σὺντὸν τὸ δίκαιον τὸν πράγματος, καὶ ἡνα βαπτίσει αὐτὸν, ὅτι εἰς τὸν πόλιν αὐτοῦ ἔργυντο ὄφροι γῆστες τοῦτο τὸ συμβόλιον αὐτῷ παράγουσι. Ἐκέρχετο δὲ τὰς τρέχας αὐτοῦ πάσσας, καὶ βαλλὼν στοιχέιον τραχύν, καὶ σάκκου περιελισάμενος, ἀπῆλθεν πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον ἐκεῖνον, καὶ μηνύσας ἐδέχθη, καὶ εἰσελθὼν, φίπτει ἔχοντος εἰς τοὺς πιδᾶς αὐτοῦ καὶ παρεκλήσην ἔργου. Δέομοις οὖν βαπτίσειν με. 'Ο δὲ λέγει αὐτῷ Καὶ πιστεύει ἐρή, ὅτι μέγρι τὸν γάνον οὐκαν εἰσαπίσθετο; 'Ο εἰ λαβεῖν τὸν Ἐπίσκοπον καὶ ιδίου, ὀμοιόγενεν αὐτῷ τὸ δίκαιον τοῦ πράγματος, εἰπὼν, "Οὐτε ἔλαβον μὲν αὐτὸν πάντας, ἀγρεπάφως δέ μοι αὐτὸν ἀπεχρυσάμενον ἔξελθεν δέπ' ἐμοῦ. Λέγει οὐτῷ δὲ Ἐπίσκοπος: Καὶ πάντες πάστοι με ἔγειρε, ὅτι ἔξελθεν ἀπὸ σου τὸ βαπτίσμα δὲ οὐσίας; Λέγει αὐτῷ δὲ Ἀνθέμιος: Τοῦ τῇ κακῇ ἥρα, διεισθέτην γραφῶν τὰς ἀπάργυρους τοῦ δεσπότου μου Ἰησοῦ Χριστοῦ E καὶ τοῦ βαπτίσματος αὐτοῦ, ἀπῆλθεν μοι εἰδέναι ιδρὸς πολὺς αὐτὸς κορυφῆς ἔως ὅντας, ὥστε γενέσθαι δίαστρογά τὰ ἐν τῷ σώματί μου περιείρενα ρυτία· καὶ ἐν τούτῳ πέπειρηται, ὅτι ὥσπερ ἐγώ ἐκεῖνον ἀπορυκτάρηκα, οὗτος κάρπεινος ἐγκατέλιπεν με. 'Ἄλλος εἴ τι δύναται, βαπτίσειν μοι, τίμει πάτερ, σπλαγχγγισθεὶς ἐπὶ τῇ αὐτῇ πειστούσῃ μοι ἀπωλεῖται καὶ τούτα ἔλεγεν πείμανος γοργά πιλότοις δέχεται συνεγόμενος.

'Ο δὲ τὸν Θεὸν δοῦλος, Ἐπίσκοπος τοῦτο σκανδαλεῖ, βίψεις καὶ αὐτὸς ἐκτόνως εἰς τὸν γῆν, ἐκεῖτο σὺν τῷ Ἀνθέμιῳ καὶ αὐτῷ, καταίσιν καὶ διάμενος τοῦ Θεοῦ. Ησθλῆς δὲ διαγεγούντος ὄφρους αὐτοῦ τοῦ Ἐπίσκοπος, ἀγειρεῖ τὸν Ἀνθέμιον καὶ λέγει αὐτῷ: "Οὐτοις, τίλην, ἐγὼ οὐ τολμῶ ἀγθρώπου βαπτίσθεντος πάλιν βαπτίσαι, αἰδὲ γάρ ἐστι παρὰ Χριστιανοῖς δεύτερου βαπτίσμα, εἰ μὴ τὸ τόν θαυμάτων. Μή απελπίσῃς οὖν τὰς ἐκτοῦν τοποφύλακας, μηδὲ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας ἀποστῆται αλλὰ οὐδὲ ἐκτόνως τῷ Θεῷ, δεήμενος καὶ ικετεύων αὐτὸν τὰς ἀπολογίας; Οὐδὲ γάρ οὐδὲ τοιούτους σάστιχούς, ὥσπερ τῷ τὰ μορία τάλαντα ὑποτείλοντις σάλικυ οὐδὲ τούτης κρείττων μοι προσδοκήσῃς οὐκ F ἐστὶν εὔρειν. 'Ο δὲ πεισθεὶς καὶ λαβὼν παρὰ αὐτοῦ εὐ-γάγη, ἔξελθεν ἐκεῖθεν, Θρυγῶν καὶ ὄδυσσαμενος τὸ ἐν αὐτῷ γενόμενον ἀτέπαρκα. Καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, διεπάλινες πάντα τὰ δέπαρχοντα αὐτοῖς, καὶ τοῖς πατέρας αὐτοῦ καὶ τὰς πανδίσκας ἀπέλιπεν, τὰ λοιπὰ δὲ ἐκκλησίας καὶ πέντοις σύριστας δὲ ἐνδέ πιστοῦ αὐτοῦ παιδός διένεμεν πάντας τὸν δὲ μητέρα τῆς κόρης ἐκείνης, εἰς τὸν ἔξεκποδην, ὑπὲ τοῦ διαβόλου, ἐπὶ τῇ ἐκτοῦν ἀπολεῖχ, μεταστελλόμενος ἐν μητρὶ τοῦ ἐκτοῦν ἐκκλησίαν, διέδωκεν κατάτητες λίτρας γρυπίσιν εἰπὼν. Δέοματι ὄμην, ἐμμετέθει ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἀμφρτωλοῦ ἐρέ γάρ οὐκ ἔτι ἔστε παχενογλυκόντα υἱὸν τὸν ἀλλω των ἀλλά ἀπέργυμα, ὅπου οὐκ οἶδα, κλαίειν τὰς παντάς μου πράξεις. Καὶ οὗτος δικαπατέχεντος ἐκ τοῦ ἀρχαρίτη ἐγένετο σύνθρωπος ἐκείνος, βίψεις ἐκτοῦν πάντως εἰς τοὺς οἰκτηρομοῖς τοῦ Θεοῦ, εἰς οὓς οἰδεῖς προσευγάνω απώλετο.

'Ημεῖς δὲ οἱ ἀκούοντες τὰς φρικτὰς ταῦτας δικηρίσωμεν, δοξάσσωμεν τὸν παντοδύναμον Θεὸν τὸ μῆναν θαυμάσωμεν δὲ καὶ τὰ μεγαλεῖα τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ὅτι καὶ τὸν ἀγαθὸν πρόθεσιν τὰς παρθενίας τῆς κόρης Μαρίας διεγίλασσεν, καὶ τὴν μητέρα τῆς οἰλιπτον διετέργυσεν, καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ γερύνη καὶ τροφὴν δακτυλίους ἔγοργυσεν, καὶ τὸν φίδιον καὶ τὴν ἀμφρτίσιας ἔργοντα, καὶ τὰς παραθύσεως τοῦ γενομένου ὄφου μεταξὺ τῆς παρθενίου Μαρίας καὶ τοῦ

EX MS.
FLORENT.

A τοῦ τούτου ἐγέροντος Ἀνθερίου συνασπρτίως διέλυσεν. Ήρός γάρ τοῦ πίκρωθάντος τὸν σὸν ὄρην τεθέσαντο προσεργειον τὸν δεκαπέντε χιλιόν, ταῦτα ὁ Κύριος ἴργασετο, ὡς λέγετο καὶ ἡράς κατὰ τὴν τοῦ Ἐνδριγέλιου φωνήν. Κοῖτος πάντα πεποίκεν ὁ Κύριος ἡμῶν οὐκείσον δὲ οὐ μόνον θεοῦ λοίπον, πρωτόπιποντα αὐτῷ καὶ μετανοοῦσα, διητεῖ ἐλεήμονα ὑπάρχει εἰπεῖ τοῖς μετανοοῦσιν, καθίσται σύτος ἔργον Οὐκ οὐδενὶ πατέσσαι δικτίους, οὐδὲ ἀμφοριδοὺς εἰς μετάνοιαν. Πρεῖς δὲ διαμίνομεν σιτούμενοι αὐτὸν, διὰ παντὸς εὐπέπεσθαι ὑπὲρ τῆς παντοδωδέκαριών δεξιότερον αὐτοῦ, καὶ βυσθάνοι οπὸ πάσης δικούδικης ἐπιφεύξεως ὅπως καὶ τοῖς οἰκιστούμενοι εἰς τὴν ἐπορρύσιν πότου βασιλεῖσαν καὶ τοῖς τὸν σύριν αἴτοντας ιστάσις. "Οὐτοί τοι τῷ Θεῷ ἡμῶν ποίησι πάσα δόξα, τιμὴ καὶ πρωτοκύντια, νῦν καὶ οὐλα, καὶ εἰς τὴν σινην τὸν σινην. Αρήν.

D
cuncta optime
disponens.

Mat. 7, 27
et 2, 17

DE SANCTIS VOTO ET FELICE,

B

FRATRIBUS CÆSARAUGUSTANIS,

E

ET S. JOANNE DE ATARES,

EREMITIS MONTIS PINNADENSIS IN ARAGONIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P.

De eorum Actis, primum ab Anonymo, deinde a Macario Monacho scriptis, elevatione corporum, et cultu.

sec. viii

Situs loci,

ubi Sancti
vixerunt,tempore
Garciae XI-
mentis Sob-
barbae Re-
gts.

Celebre admodum est cœnobium Pinnatense, sub loco ab antiquis l'anno dicto, vulgo S. Juan do la Penna appellatum, in Septentrionali regni Aragonie parte, ac diocesi Jacensi situm; a qua urbe distat duobus circiter millioribus Hispanieis, duodecim vero ab urbe primaria Aragonie Cæsaraugustana. Locus ipse aspectu jucundissimus est, utpote longa densaque arborum compositione cinctus, sed difficilem habet accessum: rivenmeirea fontanæ aquæ scutariunt ex visceribus rupium, et in plures dispersæ rivullos luxuriantia prata irrigant: undique prærupti montes sublimia sustollunt cœcumina: convulles vero tanta fructuum ubertate ac varietate decororit natura, ut mentes accendentium primo aspectu inculta loci pulchritudo admirationem trahat. Ibi aliquot ante constructum cœnobium seculis, cum Aragonia et reliqua sive Hispania generet sub iugo Soracenorum, vixerunt sanctissimi Eremitæ Votus et Felix (Priorem aliqui Otonem nominant) nobiles fratres, ex urbe Cæsaraugustana progeniti, imo et hisce antiquior S. Joannes de Atares cognominatus a sua patria, quæ medio itinere inter Pennam et Jacam interjacet.

2 Locis historiam amplio volumine Hispanice descripsit, et anno 1620 vulgavit Joannes Britius Martinez Abbas; dumque illi ibi vivebant, ibidem vult ab accolis Christianis electum coronatumque esse primum Sobrarbiæ, et (per quamdam anticipationem tituli) Arragonie Regem, Garciam Ximenez, enjus ibi epitaphium tale habeatur. Ille requiescit famulus Senior Garcia Scimenio, primus Rex Aragonum, qui ampliavit ecclesiastim S. Joannis, ibique vita funetus sepelitur ccclviii. Sed imposturam recentis fictionis argunt, titulus Regis Aragonum, ignotus usque ad xi seculum annusque Aera vulgaris Christianæ, pro Aera, Hispanis usque ad xiv seculum usurpata; imprimis autem vicinia Maurorum Jucensis, inter Sobrarbam et Pinnatensem eremum interpositorum, qui usque post mor-

tem Garciae tenuerunt urbem suam, primum inde ab ejus filio Ynico pulsæ. Credibile enim non est, tenentibus iis Jacam, liberum Sobrarbiis transitum Pinnam fuisse, ad istic coronandum suum qualemcumque Regem, et mortuum ibidem tumulandum, locumque vel ecclesiam adficiis augendam. Fieri tamen potest, ut Gareia isto regnante, ab anno (ut vult Brixius) ccxxiv ad lviii, vel etiam paucis annis ante, istic considerint Votus ac Felix, ibidemque vitam eremiticam produxerint quamdiu ille regnum.

3 Acta illorum scriptisse traditur Macarius, Monachus illius cœnobii; eaque ibidem in schedis MSS. servari testatur Joannes Tamayns Salazar: quæ ut insereret suo Martyrologio Hispanico prolixius postularerit, interposita etiam auctoritate Pellicerii Regii Chronographi, et Andressi Historiographi regni Aragonie, sed penitus obtinere non valuerit. Concinnavit ergo Acta illorum, ex fragmentis, ut inquit, ejusdem Macarii Monachi, a Joanne Brixio relatis, et nonnullis aliis: postea vero addit: Hactenus Acta, quæ ex fragmentis diversorū potius elicere. Nos Romæ existentes anno MDCLXI, in quadam antiquorum scriptorum Collectione, quæ Cardinalis Sanseverini fuerat, describendi facultatem offerrente illius herede ac nepote D. Josepho Costa, inventimus scripturas nonnullas codem spectantes, acceptasque (ut præferebat titulas) Ex processu dissolutionis unionis Oscensis et Jacensis, et erectionis Balbastrensis, et applicacionis fructuum monasteriorum, inter jura productæ pro parte monasteri S. Joannis della Penna, habetarque folio 915 et seqq. Vita Sanctorum Voti et Felicis, et Joannis primi Eremitæ dicti monasterii. Hujus Vitæ fragmenta nonnulla, Latine allegata a Brixio predicto fuerant, eidemque in Romano egrapho subiectebantur miracula quædam Auctoris alterius, ut apparebat: quæ deinde cognovimus accepta fuisse ex Vita per Macarium Monachum scripta, postquam hanc etiam

Vitam scrip-
sit Macarias
monachus,qua anti-
quiorem
aliam Romæ
invenimus,
etiam

A etiam integrum obtinuimus ex originali Pinnaeensi, beneficio R. D. Thomae Plecidi de Sarassa y Cloves Archivistar, mediante R. P. Paschasio Canisio p. m. Societatis nostrae ac provincie Flandrubelgicæ Presbytero, tunc Barcinone residente ad obsequia sacra Alexandri II Ducis ac Principis Bourbonvillani Catalanae Proregis, totam quo istic pollet auctoritatem hinc operi promovendo velle impendere dignanter gratioseque professi.

et cognorimus
neutram
scriptam an-
te sec. 14

Macarii
vero nomen
ex alia Sy-
nopsi.

4 Collatione porro utriusque vita instituta, apparuit Macarium istum, non modo non fuisse Sanctorum ritati (uti Brizius prætendit) vicinum; sed auctore perquam esse recentem; qui aliud non fecerit, quam Actu, ab alio iurantibus collecta, ex antiquorum fama et scriptura quodam, exordio epilogoque exornare, verbis plerumque usdem servatis, et qui miracula duo addiderit ex majorum traditione accepta. Priora autem illa Acta cum duobus in locis numerent annos Domini vel Christianæ salutis, non videantur antiquiora esse seculo xiv; quo, sicut supra insinuavi, Æra Hispanica, annis xxxviii vulgarem nunc Æram prævertens, abrogata fuit apud Aragones. Sed usque scriptura, quam allegat Auctor, valde retinatu potest judicari; cum Pinnaatense monasterium aliquoties exustum fuisse dicatur, deplorantibus Auctoribus jacturam veterum omnium privilegiorum atque instrumentorum, inter flamas factam; adeo ut percipuum fundamentum verum hic narratum traditio sit, et quidem hominum montanarum rusticarumque, penes quos ea serrata uteunque fuerit, quondam iterum pulsis ab Aragonia denuo turasa Mauris, locus, quem panici olim Eremite tenuerant, commendatus est Clericis, ac postea Monachis. Quod autem secundum Vitæ auctor fuerit unicus Macarius, nosciremus, nisi tertius quidam scriptor, in predicto Processu etiam relatus, historiæ Pinnaatensis Synopsim collegisset et ex priori Vita referens aliqua, id nobis indicasset, dum num. 3 ita loquitur: sed nos satis miramur, quare Dominus Macarius, qui illius (Voti scilicet) Vitam scripsit, ista prætervisit. Damus ergo etiam hanc Synopsim, licet utraque Vita (eaque, ut ostensum est, non admodum vetusta) recentiorem, neque parochronismis carentem; multum enim facit ad qualisunque historiæ integritatem. Nec omiserim induare, quod unaquaque pars Romani egraphi fuit collationata et cimprobata cum originali xxx Januarii MDLXVII, ut fidem faciebat ubique subscriptus Martinus de Iribas Notarius.

Cultus 29
Maji.

5 Ad cultum ipsorum Sanctorum quod ottinet, prælaudatus Abbas Brizius indicat cap. 14 Festum SS. Voti et Felicis celebrari xxix Maji, quo ereditar Votus, senior Frater, decessisse: ubi etiam habet potorem partem veteris Hymni, in eorumdem Officio recitandi, juxta antiquum Breviarium Pinnaense, quem una cum proprio Collecta inde accipimus; fidem facientibus, enetra illa simul cum Vita a Mavario scripta in Regio ipsius monasterii tablino uscivari, Dominico la Ripa, Praeposito Historiographo Regni Aragoniae; Joanne de Murite, Priore de Salvatierra ejusdem monasterii Decano, Petro Bernet, Priore de Luesia post Decanum secundo. Cap. 27 ubi eodem Brizio indicatur elevatio sanctorum Corporum. Prius autem elevatum fuit corpus S. Joannis de Ateres, quod sub finem priorum Actorum dicitur collocatum inter duo altaria, scilicet S. Joannis Baptiste et Beatorum Juliani et Basilissæ: quorum Acta illustravimus ad diem ix Januarii. Addit Brizius, tunc etiam fuisse elevata corpora SS. Voti et Felicis, censericque eos ista ratione Catalogo Sanctorum legitime inscriptos. Antonius Blascus de Lanuza lib. 5 Historiarum Aragonensium cap. 8, deducit Vitam S. Joannis Atares; et cap. 9 Vitam et gloriosam mortem S. Voti et S. Felicis: atque cum Brizio sentit, prioram elevationem corporum horum trium contigisse anno MCCXLII: postea

Maji T. VII

vero, cum an. MDCIV nova ecclesia suisset construeta' D periisse memoriam sepulturæ B. Joannis Atares, AUCTORE D. P. ast Reliquias SS. Voti et Felicis, in quadam area cum magna venustate depositas, et summa in veneratione habitas, utpote quod essent corpora talium et tam illustrium Sanctorum, Patronorum ac Fundatorum istius Sanctuarii, quorum memoria ha- ctenus permanet. Idem auctor edidit metrical opus lingua Latina, Peristphanon sive de Coronis Sanctorum Aragonensium, in cuius libro 2 describit Acta horum trium Sanctorum, atque pro Voto nominat Ottum: ubi hisce Sanctis fratribus tribuitur victoria de Mauris obtenta, quasi sub illorum auspiciis et patrocinis, hoc modo:

6 Sanetus eterque, Patronum concordi federe primum

Composita, jungunt felici in pace cohortes;

Mox animant verbis, praeconia laudis adire

Concipiant, sumant vindictam, bella sequantur,

Nec mora, convicti monitis, ardore triumphi

Et zelo fidei allecti et dulcedine laudis,

Instituunt leges. Regem, mox arma capessunt,

Ejicent Mauros victos de montibus altis

Viribus instructi, totamque deinde Pyrenem

Subjicunt Christo. Munitam in omnibus urbem

Jaceensem capiunt, Barbastrum, florida multa

Oppida conquirunt, longum, subjecta per

æcum etc.

Reliqua caenaria legi passunt apud ipsum Auctorem aut apud Tamogum Solazur, qui ad hunc xxix Maji ea reedit. Hieronymus Blanca, in Commentariis Aragonensium rerum, tertio tomo Scriptorum Hispaniarum illustrata editis, pag. 580 et sequenti describit aratum modum vivendi horum trium Eremitorum: ac de Joanne addit, cum diu mortuus fuit, magna a nostriscoli religione cœpisse, jam ut sine ulli dubitatione crederetur in conelio Corlestini collectatus. Martinus Carillo, acturus de Abbatibus S. Joannis de Penna primos proponit Eremitas, Joanne Atares, Votum et Felicem fratres, quorum tempore et intercessione actum fuerit de restauratione Aragoniae, ejectis Mauris: deinde addit, eorum festum celebrari die xxix Maji, eorumque Reliquias in veneratione asservari. Idem lib. 3 Annalium pluribus eorum Acta prosequitur. Franciscus Dabacus de Ayusa, in Antiquitatibus Oscunis lib. 3 de Episcopis cap. 3, Acta horum Eremitarum cum translatioibus describit: quæ non est opus repetere, ut uic ea quæ habet Joannes Marietta lib. 6 cap. 31 de Sanctis Hispaniarum, sub hac titulo, de Sanctis Joanne, Voto, et Felice Eremitis.

7 Similiu habent Garibayus lib. 21 cap. 7, Antonius Ypes tomo 3 Chronicæ Benedictini od annum 718, et passim alii: quibus accusendus etiam venit Reverendus. P. M. Fr. Antonius de Heredia, quondam Generalis Vallisoletanæ Congregationis S. Benedicti, deinde vero Abbas monasterii Hyrachensis in Navarra, inter Vitas Sanctorum Benedictinorum in formam Martyrologii digestas: quales se apud ipsum Auctorem in dicto Hyrachensi monasterio nuper vidiisse, manuscriptas quidem, sed præto paratas, testatus uabis est Archivista Thomas Placidus prælaudatus. In hac sit ille sententia Ypezii, Brizii, aliorumque Auctorum, Eremitas nostros Benedictino Ordini adscribentiam: contra quos nolo equidem disputare: censco tamen Joannem Mabilionem prudenter curisse, in Actis Sanctorum Benedictinorum, ne illos imitaretur: sed nihil hoc obesse, quo minus Monachi Pinnaenses specialiter venerentur, ut sibi proprios, istos sui loci fundatores ac primos incolas, quorum etiam sacra Corpora ibidem deposita sunt. In Actis solum dicuntur habitum cœniticum assumpisse, nulla facta ullius Ordinis mentione. Martinus vero Carillo super nominatus, primus Abbatem Benedictinum statuit Paternum, ad annum

victoria de
Mauris tributa
illis.

E

F Non videntur
fuisse Ben-
dictini.

ex ms.

A MXX : et antea asseruerat post Eremitas, ibidem aliquos Clericos, castitatem observantes, simul in quadam communitate sub Abbatibus vixisse.

D
circa annum 714
h

VITA PRIOR

Ex veteri MS. Monasterii Pinnatensis.

Occupata a
Saneenis Cx.
sarauastria.

a b

c

d

e. Votus cer-
tum perse-
quens,

Cum magnitudo meritorum venerabilium Christi Confessorum Voti et Felicis exigat, ut eorum gesta, quantum dignatio Divina permiserit, exponamus : quo antiquorum tum fama, tum scriptura nostris impulsit a auribus (immensis historiarum b sagminibus cedentes, hujus [rei] ubique terrarum c me- minentium) brevi proloquo in mentem quotannis revocare tenemur.

2 Arabum igitur saevitia d Cesaraugustam (aliis interim Hispaniarum partibus prietmissis silentio) subjugante, in praelata urbe duo constiterant Fratres, alter Votus, alter Felix nomine ; perfectissimi Christiani, divitiis affluentes, nobilique prosapia orti. Quorum Votus ferarum venati deditus, quodam die dum perlustraret abdita non minima montium, cervum repperisse dicitur : quem dum canibus gladiisque persequeretur, tandem a fugientem quam persequebatur, fera mortuosa ac compestria decurrat loca, quo usque ad altum devenit montem. Equo minique post cervum evolante, ipsoque nihil in aliud, quam in interitum cervi, gladio extracto intendente, ad altiora evolavit montis. Igitur ex ultraque parte conclusus cervus, ex una, quia persequebatur ab hoste ; ex alia, quia sub eminentissima devenerat rupe, angustiabatur undique convictus ; quando quidem saltum ex alto specu dedit, et sibi mortem intulit. Cumque sonipes in ipso montis confinio, unde cervus interierat, devenisset, ac miles acerrimus morti propinquasse se cerneret : tantum dixisse fertur, Sancte Joannes, succurre mihi. In hac voce ita omnipotens Deus equi pedes, meritis sancti sui Joannis, duro silici adhaerere fecit, quod adhuc f apparent semipedis vestigia. Qui stupefactus ex tam improviso miraculo, ad semetipsum redit ; et liberatori suo Christo, meritis sancti sui Joannis, gratias reddidit.

a precipitio
scratur :

f

descendens in
specum.

3 Enimvero de equo desiliens, eum avidus scrutator, invitante habitationis locum scire cupivit. Hinc extracto gladio quo accingebatur, praescindendo quae illie habebantur arbusta, semitam intrœundi reperit, qua ferarum genera ad fontem, qui sub montem derivator descendere solita erant. Prospectis itaque concavis rupium ac intencis locorum, tandem ecclesiolum reperit, in honore S. Joannis Baptiste antiquitus fundatum, et insepultum hominem ad cornu altaris jacentem. Tunc vir Dei admiratus, et diu cogitabundus, signans ee signo sanctæ Crucis, orationeque facta, accessit intrepidus ; et prospiciens vidit lapidem triangulatum, ejus capiti suppositum : in quo litteras style ferreo sculptas in hanc sententiam perlegit : Ego Joannes, hujus ecclesiæ conditor et primus habitator ; qui ob amorem Dei sperto hoc præsenti sceno, ut potui, hanc ecclesiolum fabricavi, sanctoque Joanni Baptista consecravi : in qua et vixi dicitus Eremita, et nunc mortuus in Domino reponere. Amen g.

reperit in ec-
clesiota cor-
pus S. Joannis
eremita,

g

et illud sepelit.

4 Haec enim legisset, multis persinus lacrymis, sape Deo gratias agens. Eremita corpus, ut potuit, humo cooperant, præsatum lapidem supponeus. Nen enim passus est Dominus tanta sanctitudinis viri neque corpusculum dimitti inhumatum, neque conversationem posteros latere ; sed sibi providit tumulum, nobis virtutis exemplum. Fuit ab Ateres loco natus, tam sancta tamque sinecera vita integrata, ut ab omni fæce terrena igne divini amoris

excoetus credatur : qui, cum pios Dominus servum suum ab agri opere fatigatum requiescere vellet, cœlicas advolavit sedes, circa annum Domini septingentesimum decimum h quartum.

D
ibidem ipse
cum S. Felice
habitat :

5 Saneto igitur Eremita sepulso, Votus vir Christianissimus, divino admonitus consilio ad propria remeans, prædiis, vineis, patrimonio omnibus ac supellectilibus venditis, servis et ancillis libertati donatis, nec ne omnium rerum suarum, auri et argenti pretiis, in cibos pauperum et captivos redimendos distributo ; cum Felice fratre Creatoris jugo collumi, superioribus iaceptis, submittere parato, ibidem Deo pro posse et scire serviendum devovit. Memorati ergo Dei fannuli, totos se ejus servitio mancipare desiderantes, ad præmissum locum pervenientes, cellulis inibi constructis, eremito habitu assumpto, eum roilites acerrimi patiente armis hostibus ellugatis, in oratorio S. Joannis Baptiste, viridariis, mulso, herbisque utentes, usque ad finem vitæ velut in cœlo feliciter conversantes, sancte efflarunt animas, anno septingentesimo quinqueagesimo septimo k.

qui ambo
mortui cir-
ca an. 757.

6 Quibus hoc in cœnobio l honorifice sepultis, excubantes ad eorum sanctissima corpuscula divinam ibi semper sentiunt custodiam : et aliquando deificum lumen, a cœlo delapsum, apertis perceperunt oculis. Infirmis etiam, quacumque infirmitate depressis, ad sepulcrum illorum venientibus, meritis eorumdem, præstante Domino, salus omnibus modis adhibetur. At ineunte tempore, jam Christiana religione m vigente, Catholicæ ampliore fabricantes ecclesiam in honorem Christi Præcursoris B. Joannis, Joannis Eremitæ n corpus transtulerunt : quod in tumba parvula, inter duo altaria, se habeat sancti Joannis Baptiste et beatorum Juliani et Basiliæ o, predicto lapide p desuper posito, collocaverunt. anno Christianæ salutis nonagesimo vigesimo q.

E
clarent mi-
raculis

m
n
Ecclesia con-
struktur an-
no 920.

o
p
q

ANNOTATA.

a Impulsit pro Impulit, alioque similia, barbaro facile innovies.

b Sagmina sunt onera, unde equus vel osinus Sa- gmarins.

c Meiminens, i.e. est, memoria faciens, nescio an alibi aihuc ligatur : verum historias huc vir credideru seculo 12 tel 13 antiquiores, quando stabilitis contra Mauros Christianorum rebus, majorique prærietarum parte recuperata, coperant litterarum studi reflorescere iudicat Hispanos.

d Anno 546 Cesaraugustum captam esse docet Brizius : nec aut un. 1118 recuperata est : Huesca vero citius scilicet an. 1098.

e Ita etiam Mucarius, mallem tamen legere constictus.

f Ast ea non amplius apparere satis indicat Brizius.

g Simile hoc est vi, quod de S. Rosalia Virgine Sicula legitur.

h Vereor ne hic uans per merum conjectarem sit scriptus, quia victus tunc a Mauris Rodericus Rex est : qui tamen in Aragoniam fortasse non penetrarunt nisi biennio post. Certe post captam Cesaraugustum dici debet obiisse Joannes, nisi velis aliquot annis post mortem ejus primum fuisse revelatum corpus. Mallem ergo hoc facta credere circa annum 718.

i Superioribus acceptis, id est, Auditus quæ supra relata sunt.

k Brizius serius obiisse vult : nam cap. 14 assertur, Regem sepulturæ præsulem, non fuisse Garciam Ximeniam, utpote jam mortuum : sed filium ejus Garciam Yñicum : verum haec gratis asseruntur.

l Cœnobio, id est, Eremitorio quod tunc erat.

m

A m Aynzam enim acquisiverat, et Sobraliensis Regni caput constituerat Garcias Ximenius: filius vero eudem Jacum adjunxerat, et sic loci istius Christianitas, circa eremitorum S. Joannis tuta satis, florentior paulatim ibidem evasit, usque ad funestam cladem Regis Sancti, acceptum a Mauris an. 835.

n Ecgraphum nostrum, Hoc emittere, sed manifesto mendo; cum sensus exigat ut legatur, Jeannis Eremitæ.

o SS. Julianus et Basilissa voluntur 9 Januarii. Brizius solus Basilissæ menuuit cap. 27, et ait omnium trium corpora ab ecclesia subterranea, in qua primitus humata fuerunt, elata fuisse ad novam superiorem.

p Lapide scilicet triangolato, qui sub mortui capite inventus naturatur supra num. 3. Sed incendio anni 1492 omnem hujus sepulcri corporisque memoriam abolitam, dolet Brizius; solatio autem fuisse ait Retiquias SS. Voti et Felicis, in area decenti conservatus; et fortassis quod hæc ab olim portatilis esset, corpus vero Joannis reclusum fuerit inter predicta altaria sepulcro marmoreo, et sec consumptum cum ecclesiæ sit.

q Idem Brizius hoc factum vult anno 842 die 4 Febr. tali enim ono et die coasercatam novam ecclesiæ, ait constare ex scriptura bene authentica, sed ipse eam non profert: et vereor ut hæc scriptura alia sit quam quæ allegatur in Vita 3 nucl. 5 sub finem, in qua solus notatur dies dedicationis, factæ annis 30 ante donationem, ibidem consequenter indicatam signatamque tempore Comitis Fortuani: quod tempus cum extendi possit ultra annum 950. Dedicatio melius referetur ad annum circiter 920. Ita creditur locus, post Sancti cladem desolatus per annos 70 aut plures, ad priorem celebritatem restitui cœpisse seculo 10 pridem inchoato: quando ad ejus custodiæ inducti Clerici Abbatem accepérunt, qui Translationem B. Joannis, et quidem solius, faciendam curarint; ac deinde in Monachos commutati omnia paulatim auixerint, et novam denique a fundamentis ecclesiam fecerint, anno 1094 consecratam: quando alteram sautorum Corporum translatiōnem fuisse factam idem Brizius pro certo habet. Cum autem biennio post recepta esset de Saracenis Huesca, securitas amnia Pennatensi cœnobio facta est, cœpitque in tantam ampliitudinem opulentiamque, excrescere, quantam Auctores describunt.

VITA RECENTIOR

Auctore Macario Monacho Pinnatensi,

C Ex MS. ejusdem Monasterii.

Quia Sanctorum quos contumis
imitandæ sunt
virtutes.

Qui Sanctorum merita religiosa caritate mirantur, quique justorum glorias frequenti laude colloquuntur, eorum mores sanctos, atque justitiam imitentur: quoniam quem delectat Sancti alicujus meritum, delectare debet par circa cultum Dei et obsequium. Quare aut imitari debet, si laudat; aut laudare non debet, si imitari detrectat; ut qui alium laudat, laudabilis reddatur; et qui Sanctorum merita admiratur, mirabilis ipse vitæ sanctitatem reddatur. * Nam si propterea justos, fidelesque diligimus, quod in ipsis justitiam fidemque suspiciamus; possumus et nos esse quod sunt, si faciamus ipsi quod faciunt. Neque enim difficile nobis est, quod ab ipsis geritur imitari, cum sine praecedenti exemplo ab antiquis talia gesta conspiciamus; ut non ipsi aliorum æmuli redderentur, sed æmulandæ virtutis se ipsus nobis præberent exemplum; ut dum nos ex ipsis, et ex nobis alii proficiunt, sic Christus in suis semper in Ecclesia laudetur. Vere, inquam, est laudandus, qui corda humana sancti Spiritus afflatis dilucidat, ut terrena

postponere faciat, atque ad aeternum præmium D anhelando, mundum cum suis actibus celerius provocent exequendo.

2 Sed quia magnitudo meritorum Venerabilium Christi Confessorum Voti et Felicis traxit nos ad hoc, ut in quantum dignatio divina permiserit, exponamus eorum gesta, vel qualiter mentes eorum illustravit ignis divinus, ut favores hujus seculi respuerent, et ad illam civitatem coelestem, quæ mater est fidelium, pervenirent: non certum ex incerto; sed sicut fama antiquorum nostris impulsit auribus, eunctis fidelibus audire cupientibus enucleabimus.

3 Tempore quo sævitia Arabum, diruntas Hispaniarum partes occupaverat, atque nobilissimam ac excellentissimam omnium urbium Cæsarangustam suo dominio subjungaverat, in praefata urbe duo constituerant fratres, perfectissimi Christiani: quorum unus vocabatur Votus, alter Felix. Hi ergo inter rabida Paganorum degentes commercia, nimis affluerant divitiis: erantque milites strenuissimi, accessu placidi, mente sobrii, castitate gloriosi, amatores justitiae, misericordie integri, humilitatis instructores: postremo tales, quorum singulas laudes lingua humana enumerare non valet. Sed quo casu ad hunc tam remotissimum devenerunt speciem, subsequens enarrat eloquim.

4 Occasio tamen accidens est, ut prius de situ hujus loci parum loqui debeamus, ut deinde ad eorum acta exponenda transitum faciamus Situ ergo loci, condensisque arborum viriditatibus, pratorum quoque amaritate, fontium a quoque venis [perde-
væ] pinnarum securientibus, bene se convenisse, nulli, qui prospicit, dubium est. Ad hunc (ut fert antiquorum fama) devenerit supradictus Beatissimus Votus, tempore quodam b: quia, (ut supra diximus) ex Cæsarangustana urbe ortus nobili prosapia, venerabilis Votus, venatus cervorum, aprorumque atque ceterarum ferarum erat deditus. * Quadam vero die, dum perlustraret abdita non minima montium, concavaque vallium, amena nec ne loca silvarum ac pratorum, cervum reperisse dicitur: eius dum ob interitum canibns glauisque persequeretur vitam (tamdiu aufugiente, quam persequebatur, sera) montuosa ac campestria deinceps loca, quoque ad præfatum devenerit montem.

5 Equo namque, post cervum evolante, ipsoquin nihil in aliud, quam in interitum cervi, gladio extento intendente, cervus ad altiora evolavit montis. Igitur ex utraque parte conclusus cervus, ex una, quia persequebatur ab hoste, ex alia, quia sub eminentissima devenerat rupe, angustiabatur undique convictus c: quando saltum ex alto spem dedit, sibiique mortem intulit. * Cumque sonipes in ipso montis confinio, unde cervus interierat, devenisset, ac miles acerrimus morti propinquasse se cerneret; tantum dixisse fuit: Sancte Joannes, succurre mihi: In hac voce ita Omnipotens Deus equi pedes, meritis S. Joannis, duro silici adhærere fecit, quod adhuc apparent sonipedis vestigia. Qui stupefactus ex tam improviso miraculo, ad semetipsum rediit; et liberatori suo Christo, meritis Sancti sui Joannis, gratia reddidit.

6 Enimvero de equo desiliens, et ut avidus scrutator d tantæ habitationis [scire] cupiens locum, extento gladio, quo accingebatur, præcindendo quæ illuc multa habebantur arbusta, semitam introeundi reperit, qua ferarum genera solito more, ad fontem, qui sub monte derivatur, descendere solita erant. * Prospectis, itaque concavis rupium, ac intimis locorum, tandem ecclesiolum reperit parvulum, in honorem Sancti Joannis Baptiste antiquitus fundatam: cuius delectatiu, ita animam ejus pellexit, quo devoveret,

A. MACAR.
BA. M.S.

m
scribitur Vita
SS. Voti et Felicis,

w
Cæsarangus-
ta sub Mauritius

E
VI
quorum prior
in Pennam

b

VII
venando pro-
gressus,

atque servatus
a præcipilio
ope S. Joan.
Baptistæ.

c

d
ejusdem ibi
ecclesiam
inventi;

IX

EX MS.
et ibidem eremita vitam agere decer-
nens,

A devoveret, se ibi Deo, pro posse et scire, servendum; multa quoque prece deposcens, quo superna Divinitas concepta animi ejus dignaretur perficere, atque adjutrix honorum Jesu benignitas ejus juventutis ne rememoraretur delicta: tandem consilio reperio, ad domum propriam redire dispositus. Redditis itaque gratiis Deo, et Sancto Joanni suo liberatori, ad propria reineavit. Venditis namque patrimonii, prædiis quoque ac vineis, omnibusque supellefribus, servis et ancillis libertati donatis, totum se Dei servitio mancipare desiderat.

XI

*codem et fra-
trem Felicem
addicit:*

XII

e jingo collum subinittere parat. Die constituto, ad eundem locum perveniunt, habitu Religionis et asumpto; ac similiter acerrimi hostibus effugatis, armis patientie, castrum Dei seseque pervigiles enstodium. Multis denique annis in certamine de cursis, quot ab incentore omnium malorum bella passi sunt, nulli mortalium absque eo, qui cuncta e cœlo prospicit, patet: quis ergo pertulerunt tentationes, aut quibus modis, aperte nescimus f.

B

8 Miraculum vero valde mirabile, quod a plerisque religiosis viris hujus regionis narrantibus cognovi, interseram. Quadam die, dum vir Domini solito more, in cella, quam sibi construxerat, consedisset; Presbyter quidam, qui ex vicino venire consueverat, ad sibi *g* servendum, more solito advenit. Quem dum soror perquireret, quo ire vellet, et nullo modo indicare vellet; soror, timens dispendium fratris, pedetentim vestigia ejus subsecuta, ad montem usque pervenit. Qui ascidente, per de vexum montis, descendente eminus cernit, quasi per gradus, cuiusdam vultus Angelici virum: qui solito more (Angelus scilicet, missus a Deo) panem viro Dei deferre consueverat. Cumque [is] cerneret, seculares ad viram Dei cœcurisse, et cum [ipso] ita familiariter suscepisse, (maxime quia mulierum societas obstare solet viris præmaximis) zelo zelatus virum Dei redarguit; eique micas panis, quem deferebat, ex alto super eum misit; atque imminentे indignatione superna, supradictum crux fractum *h* reddidit. Ab inde ergo sic cœlestem superna dignatio cibum ei negavit, nec ulterius Angelo obsequente transmisit; quo vir Dei exinde laboriosius viveret, et ne ulterius ad se introementes taliter reciperet, ut fama seculi illicitas mulieres (quod absit) ad se intrare permitteret: timuit enim internus arbiter, totus pietate redundans atque justitia, ne unde ipsi i ad pietatem serviretur, inde ille ad easnum et alii tenderent *k*.

C

9 Alio quoque tempore (sicut religiosis narrantibus viris agnovi) vir Dei, dum laboriosius viveret propter supradictorum secularium familiaritatem, et ei divinis eibus deosset; cœpit voridariis uti, atque exinde poma colligere, et sibi causa potus mulsum preparare. Cujus cor, cum parentum eora tangeret, et ad omnipotentis Dei servitum eos vellet convertere, ne testimaretur eum cibi ac potus obiisse penuria, beatissimum germonum suum Felicem transmisit, et haec mandare curavit. Qui superni Judicis obediunt mandatis, et ejus amore secularibus se frustrantur pompis, quamvis ab hominibus longe sint remoti, inter hujus seculi tamen deserta sustentantur alimentorum pabulis. Vos haec cognoscentes, carissimi, ad aliam, que est absque laboribus vitam, totis viribus tendite: et hanc lenocinatem, ærumnis et doloribus plenam, relinquite; quæ a moerore incipitur; et, dum est, cum laboribus

*qui ad seculi
contemptum
eos hortetur,*

*gulbus minis-
tranum Pres-
byterum secu-
ta soror,*

*causa fit
subtracti ipsi
alimenti An-
gelici.*

*Transmissio
ad consanguineos fratre,*

*h**h**h**h**h**h**h**h**h**h**h**h**h**h**h**h**h**h**h**h**h**h**h**h**h**h**h*

agitur; ac termino appropinquante, cum labore et luctu terminatur, nihil absque *l* peccati gravamine secum reportans. Divitiis, cum maximo sudore acquisitis, filiis ac filiabus remanentibus, ac ipsis pessimo luxu eis ostentibus, nihil pro parentum liberatione ex eis tribuentibus: euro acquisitoris a veribus corrosa, pulvisque futura, nosquam cum Angelis in aeternum erit victura. Molti namque haec multos convertit.

m agnum hic ter beatus sanctissimi ac gloriosissimi Martini secutus, qui post tam magna conversationis vitam, post tot miraculorum insignia, ad patrum solum repelavit; ac matri, Baptismatis unda purificante *m*, vitae aditum patefecit aeternæ.

10 Quia sancti viri hoc quod pro se, etiam pro proximorum salute ac libertate cepiunt; illud imaginari gestantes opere, quod docente Domino super Propitiatorum habebatur typicali mysterio. Area ergo in Propitiatorio posita, quæ est Ecclesia ex gentibus collecta, duarum retinens urnarum marina, scilicet duarum Legnam, corporis *n* ac sanguinis Domini sacramenta; virginique Aaron quæ E tronuerat, Beata quoque Mariam, [quæ] nullo humano semine prægnata, [creditur] peperisse humani generis Salvatorem; duorum Cherubim obumbratur aspectu: quæ etiam Cherubim versis stabant vulnibus, invicem se respiciens. Cherubim autem super arcam stare, est Sanctorum contemplatione superni amoris proximos præcellere; se invicem vero respicere, caritatem proxiorum, ab illo interni intuitu amoris, ad infirmorum usque condescendere compassionem, verbo prædicantium, sicut scriptum est: Qui audit, dicit. Veni. Sancti etiam, hac et plura alia[sacerorum] voluminum noscentes testimonia, se corrigendo, alios admonendo; [ne] extores forent promisso, multa in hujus seculi spatio pertulerunt tormenta. Nam etsi sunt duo Martyrum genera, unum gladio, aliud longa patientia; est tamen unus aeternus arbitrus, qui utrumque examinat, perpenditque persecutorum minas ac illatos cruciatus Sanctorum constantiis; sed non [contemnit] aliter ab hoste humani generis in cordibus fidelium diurnas allatas passiones.

11 Vere o quandoque laboriosius est vitamducere solitaria, sitis famisque interire compendio, ac inter rupes montium frigore obligescere, et absque ullius consolatione vitam anxiam et plenam aerumnarii in longum protrahere; quam cruciatu unius temporis autunni diei, gladio occumbere. Aliquando vero antiquus hostis, quos sibi prompte resistere prospicit, pluribus laueis eneare tentat. Aliquoties namque sue improbitatis calliditate incentivam eis ingerit libidinem, aliquando cibi ac potus voracitatem, aliquando impatientiam, aliquando mormurationem, aliquando perturbationem mentis. Si vero conspexerit, nihil seam prævalere calliditatem, terrere incipiet per sonum. Quod si, nec ita prævaluerit, mirificas eis ostendit visiones. Omnibus autem, quas dinumerare longum est, calliditatibus peractis, si viderit servum Dei immobilem in cunctis permanere, ad apertas se convertit inimicitias, et aliquando conspectibus se manifestabit. Servo autem Domini tot ejus evitante astutias, tritus aufugiet; et Deo suum fainulum protegente, qui prius terrebat, postea territus discedet.

12 Ihas ergo tam innumerabiles calliditates antiqui serpentis Beatus Votus patienter devicit; et in longum temporis spatium [vitam] trahens, ferendo superavit. Cumque jam tempus remunerationis adesset, et pius Dominus servum suum ab agri opere fatigatum, requiescere vellet, ne denariis, vineæ [cultæ] merces, diu fatigato operario negaretur;

t

m

*Sancti enim
in Ecclesia
quæ assimila-
tur Areæ,*

n similes sunt
Cherubins
ejus, seque
invicem res-
picunt;

Ap. 22, 17 nec solum
dicendi Mar-
tyres, qui san-
guinem fun-
dunt;

F o
sed etiam
qui solitarie
viventes,

*cum tentatio-
nibus dæmo-
niacis jugiter
collectantur:*

*sicut SS. Vo-
tus et Felix,*

*tandem beato
fine mortui,
et miraculis
claris.*

p

A tur; vocacionis suæ terminum imposuit. Qui percepto Viatico totius perfectionis, cum centesimo fructu, lampade præfulgente, thalimum sponsi et regis sui prudens virgo intrare ineruit. Qui cum die ultimo clausisset finem, in Oratorio Beati Baptiste Joannis honorifice sepultus est; resumpturus ultimo examine carnem, cum Angelis in aeternum victuram; eadem vestigia fratre ejus sequente. Exeubantes autem ad eorum sanetissima corpuscula, divinam inibi semper sentiunt custodiam; et aliquando Deificum lumen, e celo delapsum, apertis percipiunt oculis. Infirmis vero, quacunque infirmitate depressis, ad sepulera illorum venientibus salus omnimodis adhibetur *p*. Praestantur ibi beuelicia quærentibus, meritis Beatissimorum Confessorum Voti atque Felicis, præstante eodem Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat.

ANNOTATA.

a MS. et ex eo Brizius, fontium aquæ venis pinorum scaturientibus, quod corrigendum censui: sunt autem Pinnæ, vulgo Pennas, idem quod rupes excelsæ, nomen istud ab asperitate adeptæ apud Hispanos.

b Ibidem, qui. c Et, quandoque.

d Priora Acta, imitaute habitionis locum seire cùpivit: ubi, invitantem legere malui, ut sensus commodus haberetur.

e Hinc offici vult Brizius, vere Religiosos, non solum Eremitas simplices, (quo l solum ex prioribus Actis intelligebatur) et quidem Beurdietinos fuisse, SS. Volam et Felicem, eoque communiscitur Oscavum aliquem Episcopum, qui in Montanis istis, inter Christianos profugos, suum uterque manus exercens, eos habitu donavit, et corundem professionem exercerit; atque in histotum n Caput Brizio insumitur.

f Haecna Lectio xii, et finis eorum quæ ex anterioribus Actis habuit Macarius.

g Verosimile est hunc Presbyterum sanctis Eremitis Sacraenta solitum ministrare, utque hanc fuisse servitatem indicatam a Macario: quem ex hoc loco frustra conaberris propinquum Sanctorum letat facere: cum quantumunque longi temporis intervallum patiatur traditio, per quam ipse ea quæ sequuntur cognovit.

h Verror ne diuturnitas temporis facti hujus circumstantias non nihil alteravit a vero, versando illas per ora rudiis ac montani vulgi (unde postea Monachi dedicere ac triducere posteris, et hi Macario) suspicor vero, quod ex diffiliori, quo drinceps Sanctus usus sit gressu, paulatum invaluerit ut diceretur, rrus ei fractum fuisse. Causam quoque subtracti Angelici cibi, non crediderim primum hunc unius mulieris uersum fuisse; sed quod is jam non esset necessarius ei, cui ub illu altisque ejus adiutoriu ad Sanctum Eremitam risendum accurrentibus, necessaria ad victimum caperant ex devotione ministri.

i Ecgraphum Romanum, nemini ipse; Pennatense, Ne unde ipse, ... inde illi.

k Romanum; tenerent; Pennatense, tenerentur. l Absque: id est Preter.

m Vide Vitam S. Martini, scriptam a Severo Sulphio apud Surium cap. 4: ubi tamen aliud non leges, quam iter hoc in patriam susceptum fuisse a Sancto, statim postquam Clericali in ordine Exorcista fuit consecratus, primis sanctioris conversationis annis, nullis dum patratis ab eo miraculis.

n Brizius, nescio quid non exigitans, ut suadeat sanctos Eremitas, Presbyteros quoque ordinatos, et ipsimet Regi Garcie a Confessionibus fuisse; etiam haec verba eo trahit; cum referendu sint ad Ecclesiam, quam auctor Arcæ comparat; sicut deinde Sanctos in ea viros

comparat Cherubinis. Arcam obumbrantibus seque mu- D tuo respicientibus.

o Ita ecgraphum Romanum; in Pennatensi est Ve- rum.

p Neque haec attestatio miraculorum cum auctoris retinaculum necessario infert quum prætendit Brizius; cum etiam seculo 14 aut 15 potuerint eadem fuisse con- tinuata.

SYNOPSIS HISTORICA a

Ex Anonymi Pennatensis MS.

Juxta ecgraphum Romanum.

*C*um pro detestandis facinoribus aeoche Hispania traduti essent, eum Rege Visegotorum novissimo *b* Roderico, in manus Saracenorum; siti in gestis Regum Hispanie continetur; Christiani, qui evadere potuerunt, quidam in servitute eorum subiecti, quidam fugientes per latebras et montuosa loca consequentes, et diversa per loca vagantes, turres et munitiora tantaque loca fabricare voluerunt. Contigit ex his quosdam, amplius quam e ducentos, devenire in excelso quoddam monte, nomine *d* Oroli, in Aragona provincia: qui venientes, et spatioum et delectabilem locum perspicientes, in loco qui vocatur Panno fabricare conati sunt muros.

*2 Cumque opus coepit perficie conarentur, munitum est hoc Regi Cordubensi nomine Abderraman e Iben Mozavia. Tunc Rex nimium iratus misit exercitum validum, ex omni terra Hispanie, cum Duce quodam nomine Abdelmelik *f* Iben Quarstan: et precepit ei, ut omni terra Aragonensi usque Pyreneos montes perigrata, quibz eunq; in locis invenire posset Christianos, qui defendere se velleat et Regi Cordubensi servire nollent, deleret usque ad interemptionem: et dirueret munitiones et castella, vel in quibus locis posse considerare videbantur. Curque hoc decreta perficie eonaretur supradictus Abdelmelik, venissetque in supradicto monte, ex latere quo vocatur Rubio, fixere tentoria in planicie Panni: et facto impetu adversus eos, max ab ipsis fundimentis diruerunt muros, sicuti vernitur hodierno tempore: et duxerunt uxores suas, et filios filiasque eorum in captivitatem.*

*3 Qui locus inhabitabilis, et inaccessibilis extitit hominibus, donec Deo favente, ventum est ad tempus Beatissimi Voti: qui ex Cæsaraugustana urbe genitus, ut in ejus gestis continetur, exempli mucrone vepres et arbores secans, semitam angustam invenit, et ecclesiam parvulam, in honore Sancti Joannis Baptiste constructam, sub ipsis montis vertice in spelunca quæ maxima reperitur, et inse pultum hominem ad cornu altaris jacentem: et signans se signo sanctæ Crucis, orationeque facta, accessit intrepidus: et prospiciens vidit lapidem triangulatum ad caput, continens ita exaratum ferro: Ego Joannes, primo in hoc loco Eremita, qui ob amorem Dei spropto hoc presenti seculo, ut potui, hanc ecclesiolum fabricavi, in honorem sancti Joannis Baptiste: et hic requiesco. Amen *g*. Qui gratias Deo referens, accepto corpore involvit, ac sepelivit, superponens præfatum lapidem, desuper quo cooperuit terra, ut potuit; sed non satis miramur quare Dominus Macarius, qui illius Vitam scripsit, ista prætermisit. Nunc vero revertamur ad coepitum opus.*

*4 Memoratus igitur Dei famulus *h* Votus cum suo fratre Felice, ut potuere, inibi cellulas construxerunt, et usque ad finem vitæ feliciter permanes- runt, et superstites quosdam viros honestos dimise- runt, scilicet i Benodictum et Marcellum. Qui*

Benedictus

*E
christiani
200 fugiant
in montem
Aragonem:
c
d*

*f
ubi in loco
a se munito
obcessi epi-
ciuntur.*

*Venit eo po-
stea S. Votus,
p*

*et S. Joan-
nem sepelit:*

*h
Ibique cum
S. Felice
fratre vi-
vens,
i*

*Ex MS.
Benedictum
et Marcellum
successores relin-
quit.*

*k
l
m
Christiani
post restaura-
tions villa-
torum,*

*denuo fuga-
ti a Sarace-
nis,*

*o
p*

*In monte
Panno*

*constituant
Abbatem :*

q

r

*s
a Fortunio
omnibus*

*donatur spe-
lunca Gal-
lionis.*

A Benedictus construxit ecclesiam S. Stephani Protomartyris et Martini beatissimi Praesulis et Confessoris : Marcellus vero construxit ecclesiam in honorem sancti Petri Apostolorum Princeps. Qui et ipsi cibibem vitam ducentes, post non multum temporis spatium thecam corporis reliquantes, ut credimus, collocauerunt animas suas in aethereis sedibus. Ab illis temporibus copit crescere eorum sanitatis fama. Cumque auctuente Domino iam ecepisset plebs Christiana crescere et de crescere infidelitas Saracenum : contigit ut proficeretur Comes in Aragonia provincia, sub regimine *k* Fortunio Garsianus Pampilonensis Regis, nomine *l* Galindus, filius Asinari Comitis. Qui Comes fabricavit quoddam castellum, et imposuit illi nonen in Athares : et populare fecit per totam Aragoniam, quantum sibi licuit, multis ac diversas villulas, quis nobis referre per singula longum est : et divisit singulis vilulis, secundum suum arbitrium, proprios terminos. Illo vero in tempore a p[ro]p[ter]eis quodammodo supradictus habitatur locus.

B 5 Non multo vero tempore transacto, in temporibus scilicet Regis Sancti Garsiani Pampilonensis, mortuo Comite supradicto, iterum facta est magna percussio adversus Ecclesiam Dei : quoniam superatus est Rex *o* Ordinus, et facta est magna strages Christianorum ab *p* Abdaraman Rege Cordulensi. In tempore illo Saraceni transeuntes Pyreneos montes, pervenire nullo resistente usque ad Tolosam urbem : fugientes vero pauci Christiani ex supradictis villulis pervenerunt ad supradictam speluncam, et illie morantes fabricaverunt amplioram ecclesiam in honorem S. Joannis Baptiste : et transtulerunt corpus praefati Joannis Eremitae, et posuerunt in tumba parvula inter duo altaria, scilicet B. Joannis Baptiste et SS. Juliani et Basilisse, ponentes suprafatum lapidem desuper. Instruxerunt etiam alia duo altaria, unum dedicantes in honorem B. Michaelis, alterum in honorem B. Clementis ; feceruntque domos ad habitandum : et praefererunt Abbatem *q* Transniem, et elegerunt Clericos, qui voluntates proprias relinquentes, habitare voluerunt ibi. Transacta vero hac tempestate, iterum est pax Ecclesia Dei reddit[us], et unusquisque regressus est ad propria, praeter Clericos qui remanserunt in iam dicta spelunca. Eisdem vero temporibus dedicata est ecclesia S. Joannis ab Enneone *r* Episcopo die Nonarum Februariorum.

C 6 Cumque transissent anni pene triginta, et fama illius loci per ora vulgi crebresceret, contigit pervenire ad aures comitis *s* Fortunii eximii, qui tunc in temporibus sub regimine Regis Garsiae Sanctionis filii, toti regimini praeorat in Aragonensi provincia. Qui veniens in praedictum locum, constipatus caterva Militum, factaque oratione, susceptus est ab Abbatे eximio cum Collegio ceterorum Clericorum caritative : et visis officiis enectis, ascensuque montis cum plaustris, placuit sibi locus conversatioque, et vita eorum. At illi cadentes ad pedes Comitis, flagitare coeperunt, ut illis hujus montis terminos impenderet, ubi laborare, vel caulas ovium instruere, suesque pascere possent. At ille, benigno annuens petitioni eorum, dedit eis unam speluncam, quae est sub Orolis facie, cui nomen est Spelunca Gallionis, et inde devallat contra illa serrula Trasillos, arriba do fonte frigidu, qui est a facie Aragonis, et inde vadit contrario de Caulo, quemadmodum dividit illa penins S. Cypriani in Suso : et quonodo vadit via, quo exit de Spina-alba, et vadit ad summa de Euel-sito : et ex illa via quae venit de Borzo rubro, ad illa Crola S. Juliani, et exit ad illum collem sub Oroi. Hac vero oblatione corroborata et firmata, mox commendans se, obnoxius illis recessit glorifi-

cans Dominum ; eo quod ipse in hac patria dignatus D[omi]nes demonstrare locum talem, qui et remotus esset a secularibus perturbat onibus, et ad habitandum viris religiosis delectabilis. Qui veniens a palatium retulit eneta Regi, quonodo in tali loco devenisset et qualiter aptus religioni existeret, qualiterve habitatoribus terminum ad laborandum impen- disset.

D 7 Audiens haec Rex Garsias Sanctionis, ad visendum locum non multo post ipsem, cum Palatino officio et Episcopo eiusdem temporis Fortunio, proparare dignatus est : qui cum enecta ut sibi relata fuerant vidisset, et placuisse nimium sibi locus talis, obtulit sibi quingentos siclus argenti, ut pro illo et pro statu Regni Dominum deprecarentur. Quin etiam terminum suprasatum, quem Comes illis impenderat, firmari praecepit Regalibus institutis : addens quoque herbaram pastum et abscedendorum lignorum licentiam de illo monte, qui vocatur Abitiro : abstulitque Comiti de Athares omnem caluniandi atque pignorandi adversus eos potentiam. Solutis vero jam annis multis, scilicet circa disser- rentem *t* nonagesimum nonagesimum septimum, iterum venit Rex Garsias Sanctionis, causa visendi locum et Fratres. Videns vero Abbatem et fratres inermes non posse defendere terminos, quos dederat loco ; posuit tale decretum super terminum ut si non fuisset transitione unius diei vel noctis, aut si non fuisset per bonam voluntatem Abbatis vel Fratrum, nullus praesumeret in totum illum terminum intrare vel pascere neque tentorium pecorum figere: quod si aliter fecissent, haberent inibi habitantes potestate in occidendi vaccas, porcos, camelos, sine ulli dubitatio- ne et sine ullo pleyto Regali : facta donatione, anno quoniam supra memoravimus videlicet nonagesimo nonagesimo septimo, regnante Domino Iesu Christo. Et ego servus illius, Garsia Sanctionis, cum conjugi mea *n* Omeca, in Pamplona et in Aragona. Sub ejus ejus imperio Episcopus *x* Fortunius in Pam- plone, Fortunio Ximenones Comes in Aragona. Conservantibus et augmentantibus decretum sit pax et salus victoriaque in aeternum. Amen : non servantes autem spoliuntur in infernum, Amen.

*a Rege Garcia
Sanctionis,*

*eudem do-
natio fur-
matur et
augetur,*

*E
t deinde
997 anno
d[omi]no sta-
bitur.*

*u
x*

ANNOTATA.

*a Haec Synopsis, incertum a quo scripta, minus
accurata est prioribus Vitis, neque caret chronologicis
mendis, uti de pluribus chartis hujus monasterii observat
Sanderval in Episcopis Pampilonensibus fol. 19 : eo
quod monasterii incendiis deperdita monumenta, satis
ignoranter fuerint restaurata.*

F

*b Rodericus pugnavit cum Saracenis 3 Septembbris
Dominica, anno 713, Littera Dominicale A, et post octo
dies inter pugnandum occubuit. Porro sequenti ac pro-
ximis tribus annis tota denique Hispania est a Sarace-
nis subacta, exceptis Asturiæ montanis.*

*c Trecentos fuisset asserit Hieronymus Blanca :
Egraphum Romanum quadringentos.*

*d Brizio et aliis passim mons Urveli dicitur, qui
etiam multa habilitantur circa etymon nominis Panni :
quibus omissis, solum noto ex Brizio, monasterio Pin-
natensis supereminere locum undique abruptum, et duabus
dumtaxit viis accessibilem, usque tam angustis ut
ascensus possit a paucis prohiberi, quamvis non haberent
nisi lapides ad sui defensionem.*

*e Abderaman, ex linea Aben-Alaveri, a Stephano
Garibajo lib. 37 cap. I statuitur primus Rex Cordu-
bensis factus anno 738, sed absque mentione horam re-
rum contra Christianos actarum :*

*f Abdezelik Garibajo lib. 36 cap. 15 statuitur Rex
Maurorum ab anno 685, usque ad annum 707, ergo
ante accessum illorum in Hispaniam. Apud Bloncam
Abdemelichus*

A Abdemelichus Aben eatanus speluncam in Urvellis obsidione cepit, Christianos omnes cum feminis et parvulis gladio jugulavit, ac praesidia fons tus everit. *Missus autem dicitur ab Abdulazizio Praefecto sub Alcalifa Ulit, primo in Hispania Rege Maurorum. Et dein dicitur Abdulazizius Hispali a suis anno DCCXIX interiectus.*

g S. Joannem ecclesias advolasse sedes circa annum 714 in Vita primo dicitur num. 4.

h SS. Votum et Felicem, post incursionem Abdemelichi solum illic accessisse posset dict, cum jam aliquot annos vendendis possessionibus, et in pauperes distribuendis impendissent.

i *Brizius de us agit lib. 1 cap. 15 et seqq. et hoc illorum quasi Epitaphium addit: hanc dabie a posteriori, diu post eorum mortem, compositum: Benedictus et Marcellus Eremitae Caesaraugustani, viri honesti et continentes, adhuc magis ampliaverunt presencem ecclesiam, et duo altaria construxerunt, dedicaveruntque S. Petro et S. Stephano (quorum consilio*

B *Judex, medius inter Regem Enecum Aristanum et Regniciolas Aragonie, Justitia vocatus, efficitur) et etiam sepulti hic sunt. Verum hic est Garcias Eneicus, sine Yaniguez, cuius regni initium statuit Garibajus lib. 21 cap. 9 ad annum Christi 758, mortem ad annum 813: et tempora conuenient cum aetate Benedicti et Marcelli, quos Martinus Carillo vires ait usque ad annum 813. Alius vero ab hoc Reges est Unaniguez Ximenes Arista, qui apud Garibajum lib. 22 cap. 1 carpit regnare anno 840, et sic in Epitaphio videtur nomen Aristae perpetram intrusum.*

k Rex Fortunius, duci Garibaj filius, ei successit anno 802, ob Pampelonam (ut creditur) a patre Manris creptam, Pampelonensis dictus.

l Galindo patri suo Asnat, primo Comiti Aragoniae creato anno 780, et anno 793 vita finita, successit: de quibus agit Garibajus lib. 30 cap. 3 et 4.

m Atharas sive Ateres, patria S. Joannis, inter montem Pinnatensem et Jaccum urbem, cum primum nomen istud habebat, si fides primae Vitae detur.

n Sanctius Garcias successit Fortunio patri anno 813 mortuus ex vulnere in puerio cum Mauris habitu, de quo Garibajus lib. 21 cap. 11.

o Ordonius Rex Ovetanus et Legionensis, quo anno cepit regnum, vacant noctores, aliqui unum 827 aut sequentem, aliis annum 837, aliis 841 assignant, aliis serius cepisse regnum oportet.

p Abdleraman II apud Garibajum lib. 27 cap. 5. C legitur regnasse ab anno 819 ad anno 839, ubi dicitur Ordonius cepisse regnum Oretanum anno 832, et tempore Regis Mahomet e vita decessisse anno 841, atque sub utroque victorius obtinuisse: proinde videtur isti haec clades ad præcedens seculum pertinere: quam tamen Blanca ad haec tempora servat.

q Transinicus, alius Transinirus, aut Transiricus, a Martino Carillo assignatur ad annum 872. EX MS.

r Enrico, Enico, Inico, Episcopus Aragoniar habitus, inter Oscenses collocatur.

s Hac iterum non videtur satis convenire. Nam Fortunius, infra Fortunio Ximenones dictus, sub initium non secuti statuatur vivisse. At Rex Garcias Sanctionis filius secundo decimo circa annum 920, aut paulo citius, inquit Garibajas lib. 22 cap. 11: in eius charta ad annum 926 subscripta Dux Fortunus, et Fortunius Garseonius: et in alia charta ad annum 944 Fortunius Semenonis occasione quorum videtur confusio nominum facta.

t Dicitur Era intelligi 937, qui est anno 939, quando adhuc vivebat Garcias Rex.

u Altis conjua appellatur Teresa, sed plures successore habuisse uoces patnit.

x Sandoval inter Episcopos Pamplonenses non admittit Fortunium: quem alii Episcopum Aragonie et Jacensem appellant.

HYMNUS

E

Ex veteri Breviario Pinnatensi.

O Vote, et Felix, meriti Patroni;
Ut queat nostrum resonare quisque
Gesta tuitorum, dñe, Monachorum,
Quiescimus omnes.
Insequens cervum Votus, in suprema
Ropis advenit juga, devolando
Quo cadiit cervus nimis inde lassus,
Undique pressus.
Inscius easus eques ipse tanti;
Mox equi pinnae pedes applicantur,
Cuius ruens clamat, Mili tu faveto,
Sancte Joannes.
Hinc reviviscens, vepribus putatis,
Gratias reddens domino, tetendit
In specim, quo fumus erat Joannis,
Quod sepelivit.
Parce nunc nostris, Deus alme, culpis
Et domini semper tuearis istam.
Qui globum mundi regis et gubernas,
Trinus et unus, Amen.

OREMUS

F

M ericordiam tuam, quæsumus domine, interventibus Sanctis Confessoribus tuis, Voto et Felice, clementer impende, et nobis peccatoribus ipsorum propitiare suffragiis, etc.

DE SANCTO ELEUTHERIO

G. H.

ARCANI IN LATIO.

Ex Martyrologio Romano et Ferrario.

A reatum vulgo Areæ oppidum antiqui Latii, in hodiernu regno Neapolitano, supra collem prope Melsem fluvium inter Arpium et Aquitanum, ab illo quatuor, ab hoc septem militarii dissitum; a Cicerone, cuius ibi praedium fuit, memoratur in epistolis ad Quintum fratrem lib. 3 cap. 1 lib. 5 ep. 1 et lib. 16. Verba ejus Cluterius adducit lib. 3 Italæ antique pag. 1046. Hunc heum honoravit sua obitu et cultu Ecclesiastico S. Eleutherius, de quo

Martyrologium Romanum hoc xxix Maii ista habet: Arcani in Latio S. Eleutherii Confessoris. De quo, addit Baronius vetera monumenta Ecclesie Aquitanis. Verum ea non petrinus hactenus obtinere, et Ferrarius in sua Annotatione ad hunc diem ait, Acta propria S. Eleutherii se non vidisse, licet ea ab Episcopo Aquinate non semel, per alios tamen flagitaverit. Quæ autem ex incolarum relatione accepit, haec sunt. Memoria in Martyrol. Rom.

A 2 Eleutherius, natione Anglus, SS. Grimoaldi et Fulci frater, una cum illis ex Anglia in Italiā peregrinationis ergo venit. Cum autem loca sancta Romae multa cum devotione visitasset, ac Aquinum eum fratribus pervenisset; apud Arcanum oppidum Latii subsebat; ubi clarus miraculis sancto fine quicvit. Extat ibi ecclesia suo nomini dicata: ad quam plures infirmi confluunt, et sanitatum gratias referre solent. In MN. Vaticano Ecclesie S. Petri induatur S. Eleutherius, sed Episcopus appellatur: et forte est S. Eleutherius Papa relatus xxvi Maji.

B 3 De S. Euleo egimus xxxi Maji. Hujus corpus est in oppido, Sancti-Patris dicto, diocesis Aquinatis, ad limitem Regni Neapolitani, quod oppidum distat Arcano pacis dumtarat passuum milibus: propius etiam

ridem adjacet vicus vulgo dictus San-Lotiero, quod S. D. Eleutherii esse vix euidem dubito verum. Alter frater S. Grimoaldus colitur xxix Septembris apud Pontem-Corvum, olim Fregellas, inter Ceperanum et Minturnas in regno Neapolitano, ubi Episcopi Aquinates sepe resederunt. Memoria porro S. Eleutherii inscripta est etiam Martyrologio Anglicano, sed ad diem tertium Junii, cuius auctor Arcanum sive Arke collocut in Apulia, ibique ait S. Eleutherium ex itinere Hierosolymitanus reducens sancte obisse. Quæ per conjecturam ridentur scripta. Nicolus Episcopus Sorsinae in Martyrologio Poetico eum hoc disticho exornat.

Memoria
3 Junii.
Cum Sanetis properans, patriis peregrinus ab oris,
Fratribus, ex Latio scandit ad astra poli.

DE SANCTA THEODOSIA,

B SANCTIMONIALI ET MARTYRE CONSTANTINOPOLITANA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

E

D. P.
Causa ei series Martyrii ex MSS. Synaxariis: encomium a Constantino Logotheta scriptum:
hujus actas et dignitas.

ANNO
REG. XXVI
Statuum
Salvatoris,
in porta Pa-
tati colloca-
tam a Con-
stantino M.

* Gr. sic'

cum dejet
Jassissel Leo
Isauricus,

Id conatum
spathorium
occidunt pte
muleres.

Decimum Leonis-Isaurici annum funestarit sa-
cerorum imaginum abolita, quæ pridem ille
Imperium, aucto Saartissima Germano Pa-
triarcha, et in ejus locum substituta impio Anastasio.
Mox enim atque in eum istud suum supra theonum Ec-
clesiarum calloccurit, illarum removendarum initium fecit a
vestibulo Palatii, quod ab auro Christi statua illudem
collacata nomen accepit, ut γελλα diceretur. Vesti-
bulum istud, teste Codino libro de Originibus C. P.
Magnus Constantinus suadarat, in eaque statuum præ-
dictam revererat: quæ ibi stetit annos quadringentes
et quindecim*: enjus virtute mulier, sanguinis pro-
fluvio laborans, sanata fenerat, et multa alia facta
erant miracula: indeoque postea illa esset anno ccxxv.
Sed decepit Codinum supputatio sua, vel libraru in nu-
meris transcribendis errarunt; constat enim quod ante
annum ccxxviii, Constantinus non appluerit unum
Constantinopolis adficiandæ.

2 Ad rem ipsam quod attinet, testem de ea habemus,
qui tunc virebat, Stephanum magne ecclesie Con-
stantinopolitanae Diaconum, in vita S. Stephani
Junioris, memorabile Martyrium ea occasione passi,
danda a nobis, xxvii Novembris, unde hec acceperit. In
his per potestatem agens haereses tyrannus, ten-
tavit continuo Dominicam Christi Dei nostri imagi-
nem, supra regias fores positam, eo leco que ab
ipsa dicitur Sancta Chalce demoliri et igni tradere: quod et fecit. In ipsa autem demolitione zelo corroborata quedam mulieres venerandas, generose in-
surrexerunt: apprehensisque scalis demolitorem
sacrae imaginis Spatharium devolverunt in terram,
eunque diserpentes tradiderunt morti; nulla dem-
de interposita mora procurrentes, invaserunt Pa-
triarchalem domum, lapidibus impetentes impium
Anastasium, vociferantesque, O caput impurissimum!
o inimice veritatis! Ideone Praesulatum arripisti,
ut saresanetas statuas everteres? Quam contumeliam non ferens profanus ille, fuga sese subduxit e
conspectu religiosarum mulierum; atque ad tyran-
num sese recipiens, effecit ut illæ omnes morti
traderentur.

3 Hec ille, quæ pene isdem verbis legere est in ea,

quam inde accepit Metaphrastes, ejusdem S. Stephani Junioris Vita, quamque avenire est apud Lipomo-
num et Surium, nec non, inter opera S. Joannis Da-
maseni, propter vicinitatem arguamenti de cultu
imaginum, ab eodem S. Joanne egregitis orationibus
propagato. Ex dictis autem facile est corrigerem Theodo-
phenem, de tentata Dominicæ imaginis subversione, imo
et perfecta, agentem uno anno citius quam de S. Ger-
mani depositione et Anastasii intrusione. Interim ei
credere possumus dictarum mulierum suppicio non ita
repressum esse zelum Orthodoxorum, qui viri plures,
muliebri stimulati exemplo, conati sint ab eadem imagi-
næ arcere injuriam, vel foetam ulicere; veroque accide-
rit, quod Constantinopolitanus populus, ob novam
istam doctrinam maximo dolore percitus, cum ip-
sum Leonem statuit invadere, tum multos ex Im-
peratoris famulitio, qui ab ihera porta Domini
imaginem deturbabant, neci dedit: quo factum est
ut in multis, pietatis ergo, membrorum mutilatio-
ne, verberibus, exiliis, damnis illatis animadversum
fuerit.

et capite
pleteatur:

idem scelus
impedientes
postea atq
varie pu-
niantur.

F

4 Sed quantumcumque animose egerint viri, egregii
tamen conatus initium feminis adscribi debet: imprimis
autem enim duci Sanctæ, de qua agere instituimus,
Theodosiæ: ejus nomen et vitam mortemque ut non
ignoraremus, effecti religiosa Constantinopolitanorum
civium pietas, qui erubet tuniciæ subtractum corpus,
tum quidem pte considerunt, postea autem, redditæ Ec-
clesiæ pace, extulerunt religiosas, fortassis in eo ipso,
ubi Sanctimonialis vixerat, cunobio. Quoniam autem,
diem, quo mactata erubeliter fuerat, adduxerat in obli-
vionem saræ persecutionis diuturnitas et taciturnitas
scriptorum, placuit assumere hunc xxix diem Maji quo
Orientalis omnis Ecclesia celeberrimo cultu præsequitur
S. Theodosiam, Martrem Cesareæ in Palestina, de
qua nos egimus die 3 Aprilis.

Itarum dux
S. Theodosia

5 Ita nomen ejus inscriptum reperitur Menis ex-
sis, quæ sere sequitur Maximus Cytherenus επί βίου
Ἀγίων, ubi post encomium predictæ antiquæ Theodo-
siae additur Memoria Sanctæ Hosio-Martyris Theo-
dosiae Constantinopolitane, cum allusione ad Arieti-
num cornu, quo cervix et confecta est, per hujusmodi
distichon:

coletur 29
Maji.

6

A Κέρος κοινοῦ πτείναν σε, Θεοδοσία.
Οφθι, νέον σοι τῆς Ἀμαλθείας κέρχε.

Alterum Amaltheæ visum est, Theodosia, cornu
Hoc tibi, quo Christo victima pulchra eadis.

6 Eadem memoria, cum simili disticho, reperitur in
MS. Synaxario Chiffletiono : ubi insuper hoc de vita,
martyrio, et cultu ejus Elogium additur, quod ex ipso
collatum cum textu Synaxarii Claromontani ad xviii
Julii, sic sonat. "Λυτρὸν ἐν τοῖς γρόνοις Θεοδοσίου [τοῦ
Ἀτραχαντηνοῦ] γονέων εὐσεβῶν θυγάτηρ, ἐν τῆς Κων-
σταντινουπόλεως· καὶ γενομένης ἐπτατέτονος ὁ πατέρος ἑτε-
λεύτην, ἢ δὲ μήτρος λαζανᾶς τὴν παῖδα αἰπέκειρεν ἐν
τινὶ τῶν ἐν Βυζαντίῳ μοναστηρίον· εἴτα καὶ ἡ μήτρος
τελευτά, κατολείψασα τῇ Μοναρχῇ τὴν οὐκν περιουσίαν
ἀύτῆς. Η δὲ ἐκ γρυποῦ καὶ σφρύρου τρεῖς ψήφις εἰκόνας
κατασκευάσσεται [τοῦ Χριστοῦ], τῆς Θεοτίκου, καὶ τῆς
ἄγιας Ἀναστασίας, τὰ λοιπὰ διένειμε τοῖς πιναγοῖς [καὶ
όργανοις]. Μετὰ δὲ τινὰ γρυποὺς λέοντος τοῦ δυσσεῖδος
τῆς βασιλείας δραχμένου, ὃς τοῦ εὐσεβεστάτου Θεοδο-
σίου ὑπογονήσαντος, διὰ τὸ μὴ πείθεσθαι τοῖς ἀσεβέσιοις
αὐτοῦ δύγματι τὸν μέγαν ἐν Πατριαρχίᾳ Γερμανίου
[τοῦτον μετὰ ρυπάνου καὶ ἔιρην τοῦ Πατριαρχείου κα-
τέλεγκε]. Οὐλάκι καὶ τὴν ψήφιαν καὶ δεσποτικὴν εἰκόναν

B Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τὴν [ἰδρυμένην] ὑπεράνω τῶν
πυλῶν, ἐν αἰσπερὶ [θεὶ τὸν γραμπῆρο] ἡ ἄγια Χατζῆ
λέγεται, ἕσπειδην ὁ Θιριώνυμος κακενεγκεῖν καὶ πυρὶ^E
παραδοῦναι. Καὶ ἐν ᾧ ταῦτα ἑτελεῖτο, καὶ ὁ παπάθριος
τὸν ἐπὶ τῆς ηλίμανος [μετὰ τῆς αἴσιας], βανδίμανος τὴν
[ψήφιν] εἰκόνα καταλαβεῖν, εὐθὺς ἡ ρακορίς Θεοδοσία
μετ' ἑτέρων γρυπικῶν εἰσεῖδον, τὰς κηλίμακος δραχμένει,
καὶ τὸν παπάθριον τὴν γῆν πριτηψάσαι, τὸν θευτὴν παρέ-
δωκαν· καὶ καταλαβοῦσαι τὸ πατριαρχεῖον, ἐλθοῦσιον
τὸν δυσσεῖδην Ἀναστασίου τὸν πατριαρχόγυνον. Παρατίκα
οὖν καὶ μὲν λοιποὶ τῶν γυναικῶν απεικράτισθαι, τὴν δὲ
Ἄγιαν ἡμέρας τις καὶ απάνθηπος ἔλικων δύμιος πρὸς τὸν
Βούν, λαθέν κέρας κριού, καὶ μανιώδης κατὰ τὴν αὐ-
γένης ἐλάσσας, τὸν τοῦ μαρτυρίου στέψανον αἰτή προξέ-
νικες. Ήρι δὲ τῶν απέιρων θουμάτων, τὸν καθ' ἐκστατικὸν
δὲ τοῦ αὐτῆς ἐνεργούμενων, ἔξεστι πάντι τῷ βουλοφένῳ μη-
θύνειν. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτῆς σύναξις, ἐν τῇ μονῇ τοῦ Διο-
κράτους, ἐνθά πειτεὶ τὸ ἄγιον αὐτῆς λείψανον. Πατέρες
υερβις καὶ [] inclusi e Claromontano sumptis, ubi finis
etiam sic diversus reperitur. Ασέλων κέρας απέστρεψεν
αὐτήν. Οὕτως οὖν καλῶς σύρινισθμεναι εἰς γείρας Θεοῦ
τὰ πνεύματα ἑστῶν παρέθεντο. Τελεῖται δὲ ἡ ταῦτα
cύναξις, ἐν τῇ ἄγιᾳ μονῇ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ
Εὐεργέτου.

C 7 Fuit haec in diebus Theodosii [Adramyteni]
piorum parentum filia, ex urbe Constantinopoli; qua-
cum septennis facta amisisset patrem, mater acce-
pit filiam, et in uno monasteriorum Byzantiorum
attondit; deinde obiit etiam ipsa, relinquens filiae
suani omnem substantiam. Haec ex auro argentoque
tres sibi imagines comparavit, [Christi scilicet],
Deiparaeque sanctissimæ, et S. Anastasie, cetera
distribuit in pauperes. Post aliquod vero tempus,
cum impius Leo arripisset imperium, piissimo Theo-
dosio sese subducente; Magnum Patriarchata Germanum,
eo quod nollet impio ejus dogmati adhaere-
re, [cum gladiis et fustibus e Patriarchio] expulit,
et sanctam atque Dominicam imaginem Domini no-
stri, supra portam quæ, [ab ipso simulaero, sancta]
Æneam dicitur, collocatam, conatus est dejicere effe-
rns atque igni tradere. Cum autem hoc ageretur, et
spatharius [cum securi] jam esset in scalis; volens
sacram effigiem amoliri; continuo S. Theodosia
aliæque piæ mulieres arripuerunt scalas, et dejectum
in terras spatharium neci dederunt; incurrentesque
in Patriarchium. Anastasium pseudo-Patriarcham
cœperunt lapidare. Statim igitur reliquæ quidem
mulieres capite plexæ sunt, Sanctam vero crudelis
quidam atque inhumanus carnifex trahens ad locum
Bovis dictum, et cornu arietis rapiens, illud in cer-

vicem furibundus impegit, eique martyrii coronam D
attulit. De infinitis porro miraculis, quæ quotidie AUCTORE D. P.
per ipsam fiunt, cuivis scire volenti promptum est
discere: agitur autem illius festivitas in monasterio
Diocreti, ubi sancta ejus Lipsana requiescent.

8 Eadem, sed ad xviii Julii, quando forte aliqua
elevati translative corporis memoria agitur, habentur in Item 18 Julii.

MS. Synaxario Claromontano, aliisque MSS. in Bi-
blioteca Ambrosiana Mediolani, et Ducali Subaudita
Tauri repertis: sed in Ambrosiano Codice, pro tem-
pore Theodosii Adramyteni, qui Leoni Imperium es-
sit, notatur tempus Constantini Copronymi, per mani-
festum errorem; et monasterium, quod alibi Diocreti,
istic Dexiocratis appellatur sic natum revera appellan-
dum docet Codinus, ex quo Cangius in sua Constantino-
poli Christiana asserit, Dexiocratem hunc Patricium
fuisse, et sub Theodosio Juniore floruisse, et ecclesiam
una cum Geronimio ipsi addito de suo nomine appellas-
se. In Claromontano autem, omissa miraculorum aut
reliquiarum mentione, hæc ponitur clausula. Accipiens
cornu mactavit eam. Sic igitur pulebre de certantes,
animas in Dei manus tradiderunt: illius vero festi-
vitas agitur in sancto monasterio Salvatoris Christi,
dicti Benefici. Cangius in sua Constantinopoli Chri-
stiana de hoc monasterio fusa agit, docetque hanc procul
a Blacherais iuxta littus fuisse: cum quo videtur sicere
quod sequitur Eucomium, dñi num. 34 ait, prope littus
sedisse contractum querendam, inde sublatum hu-
meris esse ad tamnam Sanctar, ubi curatus est. Fortasse
socium mulierum corpora sepulta in Dexiocratis mo-
nasterio furrunt; et propter communem curum cum
Theodosia passionem, hujus quoque festivitas ibidem
agi ibidemque corpus requiescere ceaseretur.

9 Prætractum miraculum, aliaque deinceps in Enco-
mio narrata, seculo primum xii inveniente aut xiv in-
echoato petratu sun: ante que tempora oportet pridem
accidisse illa, quorum mentio fit in Synaxariis, et e-
tiquiora aliqua ipsius Sanctæ extitisse Acta, unde ac-
cepta sint Squatariorum MSS. Elogia: quæ Acta
modo non inveniantur. Utrorumque facturam utrumque
supplebit, Toū οὐρατάτου μεγάλου Λογοθέτου Κυροῦ
Κωνσταντίνου, τοῦ Ἀναρπολίτου, λόρος εἰς τὴν ἄγιαν
ἰστημένην Θεοδοσίεν: Sapientissimi et magni Lo-
gothetæ, Domini Constantini Aeropolitæ, sermo in
sancta Hiosio Martyrem Theodosiam: descriptus ex
Codice Votirano. Constantinus iste, propinquus sepul-
cro Sanctæ ædes habitans, magnisque ab ea, tam in sua
quam in generi sui persona, affectus beneficiis, hanc
illius laudationem publice recitandum composuit: qua-
leū invenimus in MS. Vaticano, intelligimus autem
Viennæ quoque in Cursure Bibliotheca extare, et hic
primum Græco-Latinum exhibemus: sed autea queri-
mus, quis Constantinus iste fuerit, et quo tempore vixerit.
Ad hoc indagandum ipse nobis suggestus, generum
sibi fuisse filium Principis Cholcorum, cumdemque ne-
potem defuncti Imperatoris ex filio, reguantis sorore.
quæ Constantinopolitæ historiæ periti facile intelli-
gunt ad Michaelis Palæologi, siliique ejus Andronicī
senioris tempora sic aptari, ut ad nulla alia a que pos-
sunt accommodari. Copti autem imperare Michael anno
MCLXX; et filium Andronicum, conjugio Annæ filie
Regis Pannonia junetum, uscivit Imperii sui consor-
tem anno MCLXXII. ipse autem abiit sub finem anni
MCLXXI. Eius uel filii res gestas accuratis commenta-
tus prosecutus est Georgius Pachymeres, non ita pri-
dem Latinitate donatus a nostro Petro Possino, vt
Græco-Latine editus Romæ magnificentissimis ac plane
regiis typis Barberinis. Ex eo discimus, quod filius
Michaeli fuerint tres, etiam nominatae a Christodulo in
epistola prævia ad historiam Joannis Cantacuzeni;
Irene scilicet, Eudocia, et Anna. Irene nupsit Asano
Juniori Bulgaria Regi; Eudocia, Principi Lazarorum
collocata, marito mortuo in monasterium sese recepit;

Ad sepulcrum
facta oīm et
scripta mira-
cula

intercederunt
cum primis
Actis:

F pro his dantur
facta et scrip-
ta circa finem
sec. 13

a Constantino
Acropolita
Mayno Logo-
theta,

enjus plia cir-
ca an. 1295
uipsi nepot
Michaelis Im-
perat: ex filia
Anna

A Anna, filia Cratis Serviæ Regis desponsa quidem, sed coniuncta numquam, anno MCCCLXXVIII Michaeli consanguineo suo nubens, attulit ei titulum Despotæ : et huic potuit datus esse Principatus Cœchorum, ut ex matrimonio natus filius potuerit, circa annum MCCXCV, ducere uxorem filium Constantini Logothetæ, de quo nobis in præsentiarum est quæstio.

*Nou ipse anno
1273 Legatus
trit Romam,*

*sed pater ejus
Georgius :*

*a quo Michaeli
Imp. conuen-
datur puer,
sed adūtior
gratia;*

*sub filio ejus
Andronico an.
1291 videtur
factus Logo-
thetæ.*

*familia no-
mene dictus
Aero; oldu.*

B A Anna, filia Cratis Serviæ Regis desponsa quidem, sed coniuncta numquam, anno MCCCLXXVIII Michaeli consanguineo suo nubens, attulit ei titulum Despotæ : et huic potuit datus esse Principatus Cœchorum, ut ex matrimonio natus filius potuerit, circa annum MCCXCV, ducere uxorem filium Constantini Logothetæ, de quo nobis in præsentiarum est quæstio.

C 10 Leo Allotius, in sua de Georgiis Diatriba edita post Georgii Acropolitæ historium, inter Legatos a Michaeli missos ad Gregorium X. anno MCCCLXXXIII, nominatum inventens apud Pachymerem lib. 5 cap. 17, ex Senatorio ordine, primum Magnum Logothetam Acropolitam; dubitat, locusne hic intelligendus sit de predicto Georgio, (quem etiam Magni Logothetæ functione officia constat) an de Constantino, cuius complures orationes in Sacerdotum festivitates tempus non invidit : in Diatriba autem de Simeonum scriptis, prius haec de S. Theodosia, tres eorum a se consperatas numerat, in S. Neophyton, in S. Theodorum Tironem, et in S. Joannem Damascenum. Sed dubium ipse suum solvere videtur Allotius, quando ex Pachymere prælaudato allegat locum, ubi dicitur Andronicus Palaeologus, post obitum patris, ante alios usus Muzolone Theodoro, quem illius pater in Magni Logothetæ Acropolitæ demortui locum subrogarat : utique Georgii : nam Constantinus unster vixit cum Andronico, uti jam supra diximus est.

D 11 Quin imo Georgii illius filius fuisse Constantinus, plane colligitur ex lib. 6 cap. 26 ubi narratur, quomodo Michaeli Constantino Acropolitam, quem a Patre Magno Logotheta acceptum educarat apud se, informarique optimis artibus curarat, propter pertinaciam in Schismate, privarit loco gratiae quem prius habuerat, et a sua familiaritate removerit : quod factum antepenultimo Imperii anno. Verum cito apud filium Andronicum recuperavit Constantinus, quod apud Michaelem amiserat : uti et Theodorus, ob eundem causam gradu Logothetæ motus : qui cum eundem ab Andronico receperisset, in ipso perseveravit, Protreptiarii titulo iusuper auctus, usque ad annum MCCXCV, quo obiit; et in ipso Logothetæ munere successorem habuit predictum Gregorii filium Constantinum, Imperatoria mox affinitate, uti supra diximus honoratum. Quamlibet hic postea vixerit non reperio : unum verosimiliter videor posse dicere, Eulogium S. Theodosie, ab eo scriptum fuisse ante annum MCCXVI, alioqui non omisisset celeberrimum istud mirandum quod lib. 5 de Andronico cap. 32 narratum a Pachymere infra dabimus, quodque eadem contigit anno. Est autem Magni Logothetæ officium proprium, ut ait Codinus libro de Officiis, mandata regia et aureas bullas ad Reges, Sultanos, Satrapas expedire : isque ab eodem Codino numeratur in ordine Officialium Palatinorum duodeci-

mus. Nec aliud præterea notandum circa haec occurrit, D quam Aeropolitæ appellationem, non fuisse patriæ, sed familie cognomentum : cum satis certum videatur, tam Georgium quam ejus filium Constantinum Constantinopolitanos fuisse : alia autem gentilium ejusmodi cognominum, sculis illis usitaturum exempla, que nequam credi possunt patriam, uti alias viderentur, notare, vide apud Leonem Allatum, in præcitatâ de Georgiis Diatriba, ubi de Acropolitâ agit.

E 12 Hactenus de auctore et tempore scripti Eulogii De loco Martyrii a S. Theodosia tolerati verbum unum hic præmittendum superest. Constantinus num. 29 in Macello pertractam Sanctam ait : Synaxaria, utique ex antiquioribus Actis, πρότερον βούνον, ad Bovem. Hic locus an olim, vel sultem Constantini aro, Macellum sibi adjunctum habuerit, eaque occasione mactatorum animalium corans ibidem ad manum essent; an vero ut Constantinus per conjectandi licentiam ita scripserit, non dirino : de Bove stio ex Joanne Tzetze inter forâ publicâ nominatum fuisse, βοῦς ἀγροφόνη, ητοι βοῦν τὸ τέρπων; Bovis forum, seu locum qui Bovis dicitur : ex Codino vero de origiibus, eum fuisse non valde remotum a Palatio : siquidem inter quatuor porticos, quibus urbem ornauit Eubulus, duas numerot, a Chalee per Miltum et Forum usque ad Taurum et Bovem et Hexakyonum ductas : postea vero de Statuis agens : in loco, inquit, unicus Bove, Maxima erat fornax, Bovis caput habens, in qua malefici puniebantur : quare etiam Julianus multos Christianos in ea combussit. Erat vero fornix illa, in figuram bovis conformata spectaculum longe maximum... et mansit usque ad Phocam, sed Heraclius eam conflavit, follium (areæ monetæ genus erat) cindendorum capsæ. Torsit hic locus Cadui interpretem Joannem Leunclaviam, quod pro, ἐγωεύθη confatus est, in MS. legebatur, ἐγωεύθη mactatus est : qitæ si metaphora non est bori æneo aptato, sphalma est librarius; ille autem eo non onimadversa ita vertit. Integra autem permansit fornax illa usque ad tempora Phocæ tyranni, qui ultimus omnium ab Heraclio in eo combustus. Hoc de Phocæ morte nemo hactenus somniavit, neque rel per umbram extundi ex hicce verbis potest, οὐ δὲ γένερος ἔως Φωνῆς οὐδὲ τὸ Ἡρακλεῖον ἐζορεύθη λαρυροφόνον : unde rudes quam parum possimus interpretibus uiuimus in opere festinavitibus fidere. Est tamen verum, quod in Chronico Constantinopolitano, Alexandrina perperam dicto, pag. 876 legatur, Phocæ cuiusdam et Leonis Sacellarii corpora, truncata et din raptata, ad Bovem delata tandem et concremata fuisse. Plura de Bove apud Cangium vide in Constantinopoli Christiana lib. 1 cap. 24; ubi de Foris publicis num. xi, multa lectu et scitu dignissima iarenies.

*Martyrii locus
ad borem,*

*unde sic di-
ctus?*

E

*Codinus de
eo illustratus.*

ENCOMIUM

Auctore Constantino Aeropolita, magno Logotheta.

Interprete R. P. Daniele Cardono S. J.

Ex Bibliotheca: Vaticanæ Codice 800 fol. 91.

PROLOGUS.

Γυναικαὶ μὲν ἀνδρεῖσι ποὺς τις ἂν καὶ ὅπως εὑροι, δοτῷς ἡπόρητε Σολομῶν. Καὶ μάλιστι γε εἰκότως ἡπόρητε. Πρὸς γάρ τὴν γάριτος ἀσθενοῦς κακήπτεται τὴν ἀνθρώπεινας φύσεως περιηνῆς διὰ τὸν τοῦ βασιλέωνος ἡμῖν ἔξαπττν σατανᾶν, καὶ τὸν τὴν δεσποτικῆς παράδεστην ἐντολῆς, τοτεύτις ἦν ὁδρανίστερον, ἐξ ἀποινωθῆς ἐξετελοῦν. Λογοῦσθε Θεὸς γέγονεν ἀνθρωπος, καὶ τὸν πεπτωκυῖαν ἀνώρθινε, καὶ τὸν τέως καθ' ὑμῶν ἰσχύουντα καταδέδηπε, καὶ γάριτον κατ' οὐτοῦ κοινῇ πάντες τὸν νικητανὸν ἐλέχομεν. οὐχ διετοῦ γε ἀνδρες κρείττους ἀνεδείγματαν φύπειν, καὶ ὑπὲρ φύσιν ἡρίστευσαν, ἀλλ' οὐτοὶ καὶ γυναικεῖς ὑπερφύσεις τινες ἀνεψίνησαν, καὶ τοὺς ὑπὲρ ἡμᾶς ὑμελλήθησαν ἀγγελιῶς ἐπὶ γῆς τοῖς ἀληθεῖσι πολιτευτάχενται, καὶ τὸν τῆδε καὶ γερρῶν ὄσα δέ, καὶ ὑπέρτεραι φύσεις ὑπεριδοῦσσαι καὶ ὡς ἀσώματοι τὸ σώμα περιφρουρίσσοσσι. Συγγάτι μὲν ὕν γυναικῶν, μετά τὸ μέγχι καὶ φρικτὸν τὴν ἐνανθρωπίσεως τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος μυστήριον, ἀνδρεῖον πρὸς τοὺς καὶ σφετέρους ἀθλους ἐνεδείχνατο φρόνημα, γενναῖον τε φυγῆς πρὸς τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ κατὰ Χριστὸν αγήγνας πυροστημα. ή δὲ νῦν ἡμῖν ἡδη προεβλημένη πρὸς ἐνθρημάτις ὑπόθεσιν, τὸ φερωνύμως θεόσθιον ἀγαθὸν, Θεοδοσία, ή ἐν Οσίᾳ πυρέπιστος, καὶ ἐν Μαρτυρίᾳ περιβίητος, ταῖς μὲν τῶν πρὸς αὐτῆς ὑμελλήθη, τῶν δὲ οὐ πάχτην ἀπέδειγμα, τὰς δὲ λαμπρῶν ὑπερίλαστε, τῶν δὲ μεριῶν ἀποκαταστήσαν πρόσθιος τις ἀτριστος ὡς αληθίης εἰνεδείγμη, καὶ ἀκαταγίνωστος πρόμηχος· τούτῳ μὲν νοοθετοῦσα καὶ καλῶς καταρτίζουσα, τούτῳ δὲ ὑπαλείψουσα, καὶ πρὸς τοὺς κατὰ Θεόν αγίους ἐπάρουσα, καὶ τὰ εἰκότα ὑπερασπίζουσα, ἡ μάλλον σπωθήτης τις εὐσεβεῖτος ὑπερίθη ὡς ἐν σπουδᾷ τῇ τούτῃ κατεγόρουσῃ σποτούμην τῆς Ἑκκλησίας τὸ πλήρωμα· δέ πρὸς μὲν μικρὸν, δέ, τι διέλαθεν ἡρθεῖ δὲ εὐθὺς, εἰς πυρσὸν καὶ τοὺς μὴ τυφλώτους ἐκούτι καθαδυγίκει πρὸς τὰ ουτήρια. Άλλα τούτων μὲν ζλις. Τὸ δὲ εινῶδε προσφεγγεῖμενος καὶ νῦν, ὡς εἴη μοι τοῦ προκειμένου συλλήπτωρ Θεός, ἐγγιρτέον ὅγε τοῖς τῆς Μακαρίας ἀγῶνι, καὶ τοῖς κατὰ Θεόν εκάτης ἐπιθητέον παλαιστρῶν.

robur ac prepositum in iis certaminibus ostenderunt, Verum illa quae laudanda, holie nobis est proposita, et velut pulcherrimum quoddam donum a Deo mortalius concessa, non a rei veritate alienum sortita est nomen, Theodosia, interque alias Virgines sanctissimas ferventissimæ fidei prærogativa insignis, et inter Martyres celeberrima, cum iis omnibus que ante ipsam extiterunt pulchre contendit de victoria. Harum enim aliis nihil admodum de gloria concessisse, alias etiam non sine præclarâ sua lante visa est superasse; cunctis vero, quae ipsam aut secutæ jam fuerunt aut porro sequentur, præses certaminum fortissima, et inexpugnabilis facta est propugnatrix; partim ad fortitor certandum, impellens verbis et pulchras in pugnam vires sufficiens; partim ad propius cum hoste congregandū fertiterque pro Deo audendum, rebus instruens et sermonibus incitans, atque etiamnum certantes ipsi pro cuiusque meritis auxilio sue fovens ac protegens; nisi dicere malis scintillæ ejusdam rationem habuisse Theodosiam. Quod si dicas, vivam intellige pietatis ac religiens scintillam, sub serido illo repartam cinere, quo universa Ecclesiæ facies, veluti caliginea quadam nocte, id temporis obtegebatur: quæ quidem paululum prins delitescens, ac dein repente excitata, in flammarum erupit clarissimam, ut rā duce quotquot non omnino cæcutiebant, in rectum pulcherrimæ salutis tramitem ultro reducerentur. Sed de his modo satis: ideo autem ea præmittenda duxi, ut operis suscepti adjutor mihi Deus adsit. Nunc igitur B. Martyris in certaminibus fortitudinem, et in arena pro Deo suo gloriose depugnantis constantiam exhibeamus.

*Prov. 3, 11
Natura hu-
mana per
demonem
et peccatum
corrupta*
*per gratiam
Saluatoris
restituta,*
*sexum etiam
fragiliorem ad
fortia roboret.*

*e quo non
paucæ eva-
sere ita-
stres;*
*sed præcipue
Theodosia*

*omnibus
Dei causa
certantibus
in exemplum*

*et ducem
proposita.*

A¹ CONST.
ACROPOL.
EX MS.

Constanti-
nopolis urbe
regia,

nata Theo-
dosia,

parentibus
valde piis,

primum pa-
tre septenatus
orbatur

et in mona-
sterio collo-
cata,

tribus post
annis etiam
privatur ma-
tre.

CAPUT I.

S. Theodosia natales, adolescentia, vita monastica.

Atque ut inde initium ducamus sermonis, unde ars dicendi (quae et ipsa positis a natura sanctionibus religiose obsequitur, incipiendum esse prescribit, ex iis quae in terra sunt positi, et ex quibus principium omnes ducimus; a loco, inquam, et aliis nascendi adjunctis, principium quoque faciemus dicendi. Nativitatis igitur locum nacta est Theodosia, ipsam magni Constantini urbem, decantatam adeo Ausoniorum Imperatorum sedem regiam, universi quondam orbis complexum imperium, cuius ad quatuor mundi partes extreimas fama nonnunquam inelitum pervasit; quam immeritis abundantem bonis, nihil ita ad posteros ornavit, aut unquam est exornatum, quam ipse qui eam condidit, et presentia sua praesidioque fulcivit, Magnus Constantinus; pulchris in Dei causa laboribus ad finem perductis memorandus, et Regnum omnium Christianorum longe primus, firmum religionis ac pietatis soleruia, fidei nostrae sanctissimae propagnaculum sane validum, ac post praeceps illos Apostolos ipse quoque ducendus Apostolus. Tali itaque natali solo Virgo ista beata prodiit, tali civitatis sue patriae gavia est Princeps et inclaret Patrono. Dicam equidem, et quod res est dicam; eundem illum, quem modo descripsi, ipsa habuit Progenitorem, eundem instituenda vitae Praeceptorem, eundem ad veram, que in Deo et a Deo est, gloriam ductorem.

B 3 Estne autem qui illud quoque cognoscere fortassis desiderat, quales Theodosia quantosque felici sorte nacta sit parentes? qua in Deum fide ac religione? Ita prefecto habeat; supremam illos Dei majestatem praeceps quadam cultu et amore suis prosecutus; tum vero summa accuratione universa ejusdem Dei mandata semper implevisse. Quid opus pluribus? Quantis circumfluxerint divitiis, quantaque gloria, silentio praetereo; breviter pronuntio, parentem utrumque habuit Theodosia, prole tam sancta tamque illustri dignissimam. Ipsa autem, cum tenera adhuc virginula septimum aetatis suum annum nondum esset praetergressa; cumque ad hoc ut sine reprehensione vitum hanc mortalem decurseret, et cacaemonis insidiis facta superior, illud vivendi institutum, quod Deo potissimum esset visum, arriperet, patris etiamnum consilio et providentia indigere videretur, eodem orbata fuit. Sed nec ita necessariis ad instituendum recte vitam praesidiis fuit destituta. Idem quippe ille qui omnia nostra, diu etiam ante quam lucem hanc ingrediamur, cognoscit; qui nobis deinde obventura, ab eo jam tum tempore quo materno adhuc utero coheremur pro sapientia sua optime disponit; et quos vult praeceps quadam enra, sive e manibus sive e seminis, sovendos eligit; hic, inquam, paternam suam providentiam erga tenellam adhuc virginem desiderari non est passus. Simul enim parens Theodosiae vitam hanc cum morte seu meliori potius vita communavit simul et mater caducis mundi rebus, mundoque ipsi nuntium remittens, secreta ac religiosa domus septis seipsam siliamque inclusit, ubi ad vitam praeclaruam ducendam pulcherrimis eam praecoptis curavit imbui.

C 4 Tribus omnino annis una cum filia traductis in loco illo et exercitatione, nihil quod laude dignum aut Deo placitum cognosceret omittens, pia Theodosiae mater, vivendi finem fecit, et terreno reliquo domicilio in celestem sese habitationem transtulit. Tantum vero earum quae hic videntur Filiae suae reliquit divitarum, quantum a piis in egenos elargitionibus ipsi superfuit: illas videlicet

A illi in' ἀρξόμενοι, οἵνις ποθεν ἡ τέχνη φύσεως τέχνη πατρολουθίας θερμίας, παρέδωκεν ἀρχεῖσθαι, ἐκ τῶν κατώ καὶ καθ' ὑψάς, οἷς καὶ τὸν ἀργῆν πάντες ἔχομεν, τὰς γενέσεις τὴν ἀπαρχὴν ποιησάμεθα. Ταῦτη πατρίς μὲν ἡ Κωνσταντίνου τὸ περιβλλήτου Λύσινον βασιλείου, τὸ πυλαῖν τὴς αικουμένης ἀρχεῖν, τὸ μέγαρο περάτων τῆς γῆς διαδόκτου ὄνομα, ἵνα, μαρτίου καθ' αὐτὴν εὐθυγενέστη ἀγαθοῖς, οὐδὲν οὔτε εἰκόνης ποτε εἰς τὸ δικανεῖς ἔγειρι κοσμεῖν, ὡς ὁ ταῦτας πολιστὴ τε καὶ πολυούχος. Κωνσταντίνης ὁ μέγας, ταῖς κατὰ Θεόν ἀριστεύμασιν ἡ τῶν κατὰ Χριστὸν ὡς ἀληθῶς βασιλέων βάσις, τὸ τῆς εὐσεβίας ἔργον, τὸ τῆς πίστεως στήριγμα, ὁ μετὰ τοὺς Ἀποστόλους Ἀπόστολος. Τοιαῦτης ἡ Μακαρία πατρίδος ἔτυχε, τοιαῦτην πολιστὴν καὶ πολυούχην σεμνάγεσθαι ἐλέγουσι· ἐρπ̄ δὲ, κοιτάζα γε εἰκότως ἐρπ̄, τοιαῦτου ἔστε τὸν πυργίουν, τοιαῦτῳ διδασκαλῷ, τοιαῦτῳ γε ὑδηγῷ πρός τὸν ὄρθιν περὶ θεοῦ δόξῃν ἐγρίσατο.

B 3 Άλλα ποτὲ τις ἴστις μαθεῖν καὶ ὄποιόν κύριορπτον τοῦ ἀργυρεῖτον τῆς γενέσεως, καὶ ὄποιοί περ οὕτοις τὰ πρὸς Θεὸν ὕπτες ἐπύργανον; Εὐσεβέστατοι, καὶ φιλόθεοι, καὶ τῶν τοῦ ἐντολῶν Θεοῦ ὀικρίσεις φύλακες. Τί δεῖ πολλὰ λέγειν; ἐν γάρ ἡσάεις ἐπίρημα πλούτῳ, καὶ δύσης ἀπόλαθεν· ἐν βροχῇ δὲ φρυγίᾳ, γεννήτορες τοιαῦτον τῷ ὅντι γεννήματος αἰρεύγεται· Ἀλλ' οὕτω τελείας γέγονεν ἡλικίας, καὶ ἀποργάνωστοι τοῦ πατρὸς, ἐπτετῆς ἔτι τυγχάνουσι, καὶ πολλῆς ἔτι θεομένη τῆς προφητείας, ὡς αἱμέρπιας τὸ έργον ἐμετρήσει, καὶ τὸν παχύδιων οὐντέρα γενομένην τοῦ ὄντος εἰς, ὡς τῷ Θεῷ βουλητὸν τὸν τοῦ βίου δρόμον αἰνέσαιν· ἀλλὰ ταῦτα οὐμενονούσιν οἵμοιρησεν. Οὐ γάρ εἰδὼς τὰ πάντα πρὸς τὰς τοῦ πατέρων γενέσεις, οὐ φορούσαν ἐκ κοινῶν μυτριῶν ἀνθράκας τε καὶ γυναικας ὥρων, καὶ ἐκλογὴν ἀεὶ περιποιούμενος ἐντῷ καὶ τὰς Μακαρίας ταῦτα, οὐσα καὶ πατέρα, πρωτούσατο. Ἄμα τε γάρ ὁ πατέρα τὸν βίον μετέλλεται, καὶ ἀμάρα γε ἡ μάτηρ καὶ τοῖς ἐν κύρῳ χαίρειν ειποῦσα, έαυτὴν καὶ τὸν ἔστιτης πατέρα σεμνεῖν τε περιέκαιτε, καὶ σεμνῶς βιοῦν προσέξουσιν ἐκπαιδεύεσθαι.

C 4 Τρεῖς τε γάρ ὅλους ἐνιαυτούς σύτη συντακτούσα, καὶ πάντας εἴτις πυρπράξειρμένη καλὸν καὶ θεάρεστον, κατέλυσε τὸν βίον, καὶ τὸν γαλονινού μετέστη πρὸς τὰς αἰράνια, πλούτου ὥρων αἰτή καταλιπούσα, ὃς γε ὑπελείψη καὶ μάπι μεταθείεις ἔσθι τοῖς πέντει, καὶ πρὸς γε τὸν πρείτων καὶ ἀληθέστυτον, ὃς καὶ περιουσία σύνεστι, καὶ μέισταρινοὶς συνάπεισιν, ἡς οὐχὶ κατὰ τὸν ὄμοιον μετέπι τοῦρνται, αἰλλὰ καὶ λίγα οὖνδρεις, καὶ τὸ δῆμοις πέντε τὸν κατὰ Θεὸν πορείαν καθοδηγεῖ, καὶ πρὸς τὸν εἰς οὐρανούς ἀργυρού, ἀπόρισκοπα βαδίζειν ποιεῖν. Τί γοῦν ἡ Μακαρία, πῶς τοῖς διεφύροις αὐτῆς πλήροις ἐγρίσατο, μᾶν, ὡς αἰτεῖς; μᾶν, ὡς ἀνθλίξ; πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Τὸν μὲν γάρ φειρόμενον πλούτου παραυτὰ σκοτοπίζει τοῖς πέντει, τοσοῦτον παχρ̄ ἔστιτη κατασχούσα, ὄπέσσον εἰς θείους στοιχηρίσεων τύπους ἐνόμισε. Διὸ οὐ καὶ τρεῖς εἰκόνικες ἐπτετῆς, τὴν τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν τῆς πανάγιου τοῦδε Μιλτούρος Ἀγισταῖσι, ἢ ἐκ τῆς δοθείσας ταῦτη περὶ αὐτὰ γάριτος, Φαρμακολυτρίαν ὁ Χριστώνυμος κατανομάζειν οἴδε λέων.

D 5 Αλλ' οὕτω μὲν περὶ τούτου διενοίητο καὶ διεπράξατο. Περὶ δὲ τοῦ λοιποῦ πλούτου, τοῦ οὐς ἀληθῶς πλούτου, καὶ μή διαψευδομένου τὴν κλησιν, πῶς, ἀρχέτει τις, ἐσκέφατο; Λίγην συνετῶς. Καὶ οὐς οὐκ ἀλλιώς ἔχοντας οὐδὲν τοῦτον διενοίητον παραχνάσαι τελεύτερον τε καὶ ὑψηλότερον, καὶ αποστέρειται μὲν τὰ τῆδε, περὶ δὲ πλείστου τὰ ἐκεῖσε ποιήσασθαι, ἀμέλειτος καὶ ωσεὶ τελείχες οὐσα τῆς ἡλικίας καὶ ως εἰς ἀκρον ἐλπικαίς φρονήσεως, τῆς κατ' αρετὴν συντονίας οὐ καθυφῆνεν αλλ' ἐκ τῶν ἀρχεειδεστάτων ἀρξαμένην, τῶν ἀπρότατῶν μέχρι ἀριστερού, οὐδὲν οὐδὲλως παραποδισθεῖσα. Οὐ δ' οὐ καὶ τελείους κατὰ καιροὺς ἔσφραγε περὶ τὰ μέσα· καὶ δι-

A δὴ τοῖς πολλοῖς ὑπὲρ τὰ ἄκρα νενόμισται φθίσσασ, με-
ζόν τι περὶ ἔκαντος οὐδὲν. ἀλλὰ κατὰ τὸν δεσποτι-
κὸν διὰ παντὸς πορειαγρίν, ἀχείσιν ἔκυπνον δούλων ἐν-
μικές, καὶ ὡς οὐδὲν οὐδεμῶς τὸν ὄφειλκόνων ἐκπλήσ-
σαν ἐταλάντες. Κατά τε τὸν πανχάριου Πτύχιου θείαν
καὶ σωτήριον ὑπόθηκεν, ἐπὶ συνθυσομένη τὸν ὄπισθεν,
ἐπεκτείνεσθαι τοὺς ἐμπροσθεύεσπεν, ἐγκρατεῖχ τὸ σι-
μοκαρχίνουσα, ἀγρυπνίας ἀδιαλείπτως ἐμμένουσα,
δινοεῖς τὰς πρὸς Θεὸν ἵκετηρίας ποιουμένη, καὶ οὐκ
καθάπτει γυναικίν τοῦ κρείττους.

B 6 Ἀλλὰ τὰ μὲν πρὸς τὸ θεῖον καὶ τὰ θεῖα οὐτοις ἦν
ἐνεργής, οὐτῷ τὸν σύντονος, πρὸς δὲ τὰς συνασκευμένας
σύντη μονογάδ. οποις εἶχεν; ὅπης διέκειτο; Ἄρχε γε ἐκ
τοῦ ὑπερέργουτος ὥμβετος; Ὁρά γε ὑπερετίθησθον ἐν τοῖς
ἔκυπνοις; Οὐ μενον οὐδεμῶς. Ως γάρ τις ἀμελής, οὐ τῶν
ἐπιγγελμένων ἐκπληρούσα μηδὲν, μετ' αἰδοῦς χαπασχες πυρο-
νεῖ, οὐτε ὅπιστε τῶν πρὸς Θεὸν ἐντεῦξαν ἵγε σγολῆν, καὶ
πέσσας ἔκυπνος ὑπερφέρειν ἡγείτο καὶ γύναιμοντες. Τὸ δὲ με-
τίου, οὐτῷ φρονοῦσα, οὐτῷ διακλογήμενη περὶ τῶν ἀδελφῶν,
οὐδὲ μιᾷ τούτων ἐφρύγνει, πρὸς οὐδεμίουν ἐγκλητόνυπονεν.
οὐλλήγεται πάσας καὶ ἕστεγε καὶ ὑπέπερ τις ἀρτιπογής,
ώς της κατὰ Θεὸν πορείας αἴθριας, ἐγένετο παρ' ἐκάστης ποιη-
γέσθαι, καὶ πρὸς αρετὴν παρ' ἐκάστη θύμεσθαι. Οὕτω τε
πνεύματα τεταπεινωμένουν, καὶ παρδίκαν συννεφιμμένουν ἐκέ-
κτυπτο, οὐ μη ἐξουθενηντὸν θεὸν, φθάνει μεραρτυρικός
ο Δαυΐδ.

C 7 Αργείτο τῷ θυμικῷ ἔγουσσα ἐργάτην τὴν ψυχήν, οτρυ-
περ ἀν γρήσκιτο, ὅλον κατὰ τοῦ σφραγέκου τὸν θυμὸν
ἔσχεγε σατονᾶ, πόρρωθεν κύτον απερύκουσα, πόρρωθεν ἐκ-
διώκουσα, καὶ μὴ παράχωροντας τὸ παράπαν προσεγγί-
σαι, μὴ δὲ ὁ φασιν ἐξ αγγυμάλου συμπλέκεσθαι. Οὐ γάρ
οὐτε γε πρὸς βολής ἀκροβολίσεων οὐκ ἐνεδίδου τὸν πολυ-
μήχανον, οὐδὲ εἰς πάλην ὅλως ἀνείσι γωνεῖν καὶ συμπλέ-
κεσθαι· οὐλλὰ εἰς μάλιστα πόρρωθεν εἴρης, καὶ ὅντει τις ἀριστὸς
στρατηγός ὡσεὶ τις δέξιος ἀντεργονιστής, εἰς τῶν ἀνταπά-
των καταγωνίζετο φθάνουσα. Μηδὲν δὲ ἀσχολουμένη τῶν
ἐνταῦθοι, μηδὲν ἐπιστρεφομένη τῶν κόσμου τερπνῶν, οὐλον
τὸ ἐπιθυμητικὸν ἀντέτειν πρὸς Θεὸν, καὶ τῆς αὐτοῦ κα-
τάκριτης αγάπης ἐκλωκεν, ὅλη θεῶν καὶ τῶν θείων ἴμειρο-
μένην ψυχήν. Οὕτως ἐν πρώτῃ, οἱ φασι, οἱ Μακρύλα
τριγύνε, πάσα πλευρὰ καὶ ἐντολὴν ἐπλήρων δεσποτικήν, μέγιον
κεραίας καὶ ἐνὸς μῆτρα, τὰ τοῦ θείου νόμου γυλάτταν, οὐς
αὐτὸς ὑπέθετο, σπεύδωσα. Άλλὰ τὸ μεῖζον, οὐλλὰ τὸ μέ-
γιστον, ἐρῶν ἐργοματι.

et inter monachas conversatur. magnum nihil de se sibi persuasit; quin potius secundum id quod a Domino ineulcari prohe noverat, famulam se ducebat inutilem; et veluti nihil omnino quod ad proiectum suum ficeret peregisset, miseram se et bonorum operum inopem reputabat; nec non secundum divinam et salutarem Pauli admitionem, que retro erant obliviscens ad anteriora se extendebat; abstinentiaque corpus suum emacerans, et numquam non vigiliis se exercens, atque assidua Deo preces offerens, continenter proficiebat in melius.

6 Ad Deum igitur et divina quod attinet dicta jam ratione erat operosa atque assidua. Cum iis autem virginibus quae in eodem monasterio sacris cum ipsa exercitationibus vacabant, Deus immortalis! quomodo se gerebat? quomodo conversabatur? quomodo reliquias omnes de sua spiritualium donorum copia red lebat participes? Insuper illarum pluribus habebat se inferiore; neque id solum, sed quasi rerum onarum incuria, et ad omnia foret inutilis, ac divinorum mandatorum nullum non negligeret, cum ingenio quodam pulcore ultro accedebat universas, propterea quod in sanctae cum Deo conversationis studio ab omnibus se superari arbitrabatur, miseram sese et infelicem appellans. Quodque longe est majus, cum tanta ei inesset prudetia, tamque praeclera agendi ratio, inter ejusdem contubernii sordales, nulla clatioris animi edebat signa, nullam suarum sodalium invidia prosequebatur, sed amore cunctas et benevolentia complectebatur singulari. Non aliter quoque quam si in divino obsequio fuisset novitia, et methodi ad Deum appropinquandi ignara aut insueta, a singulis petebat instrui, et in rectam virtutis semitam, si forte aberrare contingenter reduci. Ita spiritum ipsa habebat humiliatus, et cor contritus, quae duo despiciere Deus nequaquam solet, quemadmodum sanctus testatur David.

C 7 Omnem animi fastum et motum vehementiorem plane exuerat, cum nihil accideret quod Virginem sanctam ad iracundiam posset provocare; illud solubilis retinuerat zeli et animositas, quod in dampnum ellundere non sine gloria posset. Longe igitur illum a se abigere, longe fugientem persecui, neque omnino appropinquandi, aut ex aequo quod aiunt, congrediendi secum occasionem peronittere. Non enim adversus hostis vaferrioi impetus vel eminus suas experiri volebat vires, nec in palæstram omnino sustinebat descendere et coenitus cum eo congregari; sed meliori longe consilio procul illum a se jubens facessere, egregii prorsus militis et antagonistæ partes omnes implebat, dum e longinquo et quasi fugiens iōimicū suum caute impeteret. Nulli earum rerum quas hic miramus intenta, nullis mundi hujus voluptatibus irretita, omnia sua vota desideriaque in unum Deum defigere fuit solita: illius unius capiebatur amore, toto animo diu noctuque Deo ac rebus divinis intendens. Ita a primis, quod aiunt, uogiculis Virgo ista beatissima prescriptas a Deo hominibus vivendi leges implebat omnes, id solicite curans, ut ne punctum quidem unum unusve apex divinæ legis incustoditus elaberetur, quemadmodum ipsemet Dominus id faciendum constituit. Sed nunc majus quiddam, imo maximum, aggredior dicere.

meliores ac veriores rata esse opes, quae et hic vi- D
ventibus numquam non adsunt, et hinc emigrantes
possessores suos minime deserunt; quae eos, qui
ipsis potiuntur, non secundum id quod habent no-
minis, excæcare, sed et acutissime videndum oculos
aperire ipsis possunt et solent; quae denique ut pluri-
num suos ad Deum amatores recto tramite perdu-
eunt, et, eum ipsissimum in celos viam absque errore
demonstrent, in eosdem quoque sine impedimento
ullo ut perveniant efficiunt. Quid igitur B. Theodore-
sia? Quia, putatis, ratione divitiis, parentum morte
sibi relictis nsa est? An imperfecte? An sine fructu? Minime vero, Bona quippe corruptioni et amis-
sioni obnoxia in pauperes distribuit omnia, tantum
sibi dimittaxat ex eis reservans, quantum ad sacras
imagines coemendas necessarium fore arbitrabatur:
ex quibus tres sibi præcipue comparavit, primum
Domini ac Salvatoris nostri Iesu Christi, purissimæ
Dei Parentis alteram, unam insuper sanctæ Martyr-
is Anastasiae, tot Dei causa labores perpessæ,
quam ei singularem divinitus acceptam gratiam, popu-
lus Christianus cognominare solet. Veneficiorum-
dissolutricein a.

E 5 Atque hæc sunt quæ de iis quas dixi divitiis
Theodosia sibi facienda, et mente concepit, et reip-
sa executa est. Bonis vero iis quæ vere sunt, nec
falsa nomenclatura dicuntur bona, quomodo uniu-
num intenderit, quisquamne interrogat? Sapienter
profecto, nec aliter quam illis uti par est. Non enim
diferendum sibi amplius existimat quin, secundu-
m altissimæ perfectissimæ sapientie placita. iis sese omnibus quæ ad mundum spectant boni.
expliaret, ut plura et meliora deinde consequere-
tur. Tum vero curam omnem et solicitudinem non
necessariam abjiciens, sic quasi ad perfectam jam
pervenisset artatem, et ad summum prudentie omni-
nis vocata esset apicem, a continuo ad virtutem con-
natu ita non recessit, ut potius a pulcherrimi ejus-
dem mitiis et ipsa sumens initium, ad summum
tandem perfectionis enimen pertigerit. Nihil interim
in virtutum cursu naeta impedimenti, nec circa po-
strema vite sue tempora iis quæ ante egerat ma-
culam ullam inferri passa, quæ multis iam tum
putabatur ad summa quæque curriculo pervenisse,

Luc. 17, 10.

Phil. 3, 14 F

et

A

ANNOTATA.

D

A. CONST.
ACROPOLE
EX MS. GR

n S. Anastasia cognomento οὐρανοῦ τούτης calitur hoc nomine a Gracis 22 Decembris, quae non distinguenda sit a Romana istius appellationis Probi uxore, nobilissima Martyr sub Diocletiano, videbimus, sicut ante, certe ad 25 Decembris. Codinus de Origibus

ait templum illi aedificatum eo in loco, ubi fuerat domus ejusdem Patricii, cognomento Pharmaci: quæ en sit prima occasio cognominis, aut ipsam contra Pharmaca id est renescia invocandi, alias queri poterit.

CAPUT II.

Leо Isauricus, Imagines abolidurus, Gymnasium publicum cum Magistris sibi adversantibus incendio perdit.

Illanc pulcherrimam sane vivendi rationem tenebat Theodosia, virtutis studio continentier intendens, Virginum sacrarum cœnobio clausa et mente in Deum semper erecta. Notum autem est, quomodo cum omnia nostra salva adhuc essent et incolu-
m, et de Deo divinisque rebus recte omnes sentiebamus, crassis populus eximus et electus, qui velut novus Israel, ipsi proprio obtigimus in summa hereditatis sue. At postquam e caelo pulsus superbua spiritus suam in homines invidiam in aper-
tum coepit preferre, multis ac variis frequenter machinis animos nostros oppugnare est aggressus. Ut vero adversus illos parum valuit, et haec ex parte proficiendi quidpiam spem omnem machinasque abjecit inutiles, alia deinde ratione omnia susdeque, ut dicimus, vertere, et ipsam Dei Ecclesiam aggredi instituit. Cumque rursum nihil eorum quae singula-
latim conceperat efficere valisset, quin etiam effuso risu nermis et excipi, ad suas sese artes totum convertit, ac novum plane consilium exegitare cupit. Non enim unum quodpiam divinorum dogmatum suspicioni falsitatis obnoxium reddere est aggressus, sed adversus cuncta simul insurgens, in ea rabiem suam omnem conatus est effundere. Quid igitur mali molitus est? quas machinationes adhibuit pessimus genius? Venerandas Dei Divorumque imagines, sacras illas et omni honore dignissimas effigies, utpote quas pluribus non parum ad recte agendum prodesse jodicabat, statuit e medio sibi esse tollendas. Et via quidem ad hoc tendit, recta in speciem; sed recta, qualem declinandam monuit sapiens Salomon, utpote quæ talis videatur, sed non sit, verum ad sepiora ducat. Suggestit, ipsas a stimandas esse idola, et omne circa eas studium, veteris esse erroris atque antiquæ superstitionis evanidum vestigium, inter Christianos relictum. Vah audaciam pessimi demonis et impiorum stoliditatem! vah insanias molitiones! Modo scilicet hanc, modo illam perdendi homines rationem init: a dextris et a sinistris miseros impetit, ambi dexter ad inferendum nuncamentum.

9 Quinam autem fuere quos iudicavit idoneos? aut quibus usus rei est administris, quando Dei permisum regnum sibi erat vindicaturus? Leo is fuit, ab Isauria dictus, siveissima absque dubio bellua, eademque indomita: qui contra Domini gregem continuo infremere aggressus, in eum non aliter quam carnivora quædam fera insiluit. Quemadmodum et is qui per antiphrasim vocatus fuit Anastasius; quippe post B. Germano in Dei Ecclesiam magno ejusdem malo introductus, mortem non paucis et interitum attolit. Sed qua tandem ratione pro rei dignitate, quocunque id temporis misera acciderunt atque acerba, verbis efforam? Episcoporum exilia, comprehensione Sacerdotum, virorum principum calamitates simul et ignominias, sanctorum hominum et virginum sacrarum e monasteriis violentas detrusiones, et publice constitutas eorumdem proscriptiones, vexationes non ferendas, vincula, cruciates, violenter allatas mortes, et pejora

In rīo αὐτῷ ἡ μυστικὰ διάχουσα ἀρετῆς ἐπικελ-
μένη, ἔστη: τῇ μονῇ περιπλέουσα, καὶ μόνη Θεῷ διὰ πνεύματος προσκυνήσουσα: Ἀλλ' ἔτος τὰ παῖδες εἶγε πα-
ῖδος, καὶ περὶ Θεοῦ καὶ τῶν θεών φρενούντες ἡμεν ὄρθα,
τοιεὶς κιτρονικίσιν ἴδιωτην σύντοφη συγκίνησιν, ὡς νέντος λαζανῆς,
ἢ περ αὐτοὺς λαζανῆς καὶ ἔπικριτος. Ήπειδὲ δὲ σύνομον βασικούντων
ἡμῖν, πολλάκις πολλάκις καὶ ἡμῖν εὔρεστο μηχανῆς
(Οὐδὲν δὲ απεικόνισε) κάγκυενεέηπι, κάθηται κύριον γένος,
πάντα μὲν, ὁ φασι, καθὸν κανόνας, κατὰ τὰς Εκκλη-
σίας Θεοῦ, μηδὲν δὲ ἐπιλησσοι δυνηθεῖς τῶν ποδές βασιλη-
σι, οὐδὲ καὶ πλεκτὴν ἡρικόσην πατάχηλων, οὐδὲς ἔστι τῷ γένε-
ται καὶ κανινίτερι τι τεργάλεται. Οὐ γάρ τι τῶν θεών πα-
ραποιησαί διγμάτων ἐπικρίτεροι διὰ γάρ πάντοις ἐπιχειρήσας,
διὰ πάντων καὶ ἀποκίνημονται. Τί οὖν δισκιών εῖ; τί μηχα-
νᾶσσι ἡ πολυμήχανος; Τὰς θείας εἰκόνας, τὰς ιερὰς καὶ
πάντεπτα ἐπιτύμβιτα, ἐν μέσου, ὡς ιερούς ταῦτα ἐνερ-
γησσαι διέργων, ποιάσσονται ὑποτίθεται: καὶ ἡ ὑποθίκη,
τὸ δοκοῦν, δεξιά, δεξιά δὲ ὑποτίθενται διάδημα, οὐδὲς
ἄλλα μὲν οὐσαν, καὶ πάντα φύρουσαν ἐπικρίστερα ἡ σοφία
ὑπένθετο Σοληνόν. Εἰδυτα νομίζειν ὑπέβαλε καὶ τὰ περ
τοῦτα σπουδὴν τὰς παλαιότερα εἰνοὶ πλάνης, καὶ τὰς αρ-
χαῖς ἐκείνης τερψίσσες απάδου πάντη περιγένεσι γριστικά-
νοις λείφαντον. Βαθεὶ τὰς τόλμης! βαθεὶ τὰς σκλητυτος! Ι-
γεν τῶν μηχανῶν τοῦ αλκιστοροῦ! Νῦν μὲν αὐτῶς, νῦν
δὲ ἑτέρης ἐπιχειρεῖται, καὶ τῶν δεξιῶν βαλλεται, καὶ τῶν
αριστερῶν, ἢ περὶ τις κακουργεῖν αργυρεφροδέξιος.

Tίνει δὲ οὐδεκαὶ ἐνέπονε, καὶ τίσιν παρέτοισέπι τούτοις
ἐχρύσατο ὅτε δὴ τὸν βασιλείαν Θεοῦ παραγωρίσει σφετερ-
ούσαντος; Λέων δὲ ἡ Ισαύρων, ὁ ἄγριος αἰτούγρυπτος θήρ
καὶ αἴθασσος, ἡς κατὰ τὰς ποιρυνας εύθυνε Θεοῦ δεινὸν
έθρυγγονται, καὶ κατὰ μίσης σύντης καθά τις ὀμναστής
ῆλιτον καὶ δὲ κατίσφροντι Ἀναστάσιος, ὁ μετὰ τὸν
μητέρων Γερμανοῦ ἐπὶ κακῷ τῇ Εκκλησίᾳ ἐπεισῆργας
Θεοῦ, καὶ πολλάκις ὅτι θαυμάτου καὶ σπουδείας γενόμενος
άπιτος. Ἀλλὰ πότε ἀπὸ ποδὸς αξίων ἐπιτραγοῦδοσικού τὸ τό-
τε δεωρά; τὰς τῶν Ἀργυρέων ὑπερορίσες; τὰς τῶν Ἱερέ-
ων καθείρξεις; τὰς τῶν ἐν τέλεις ζυμίσας ἄρχα καὶ αἴτιμας;
τὰς τῶν ὄσιων ὄνδρων τε καὶ γυναικῶν, ἐν τε τῶν ἀσκη-
τηρίων σπελάσεις καὶ ἐπὶ πλατεῶν δημέσεις; τὰς τῶν
ποιότερων τούτων κολάσεις; τὰς δεσμά; τὰς σφεδλώσεις;
τὰς βασίους θαυμάτους; τὰς γειών θαυμάτους βασινιστρίας.
Αλλ' ίντα μόλις τὸ τὰς μηχανίκας γεννάσιον καὶ ἀτε-
στον παραστιστικού φρόνηρος, ἐν τι τὰς βασιλικῆς ἀπο-
νείσες, τὰλλα τοῖς Βουλομένοις ἔνθεν σφεις συνορᾶν, διη-
γίσσομεν.

10 Πρὸς τῶν ἄνω βασιλέων, οἱ καὶ τὰν ηλίστους ἡλί-
θευσαν, ὡς ἔντον τὰ βιων τυγχάνοντες τε καὶ στηρίζοντες τὸ
ὑπόκινον, καὶ τῇ φύλακοιδίᾳ τῶν ἄρχην πατεπόμπιαν,
ἀπαν δὲ τούτην εἰλεεστέρουν καθίστασι, διὰ σπουδῆς αὐ-
τοῖς ποιόμενοι πρός οὖν τῶν μεγαλουργῶν ἐκείνουν ἀν-
δρῶν, διδασκαλεῖται τούτῃ δὲ τῇ μεγαλοπόλει δεδήμηται,
διηργμίνα πως καὶ συγκριμένα τυγχάνοντα διηργμένα
μὲν τοῖς οἰκιμασι, τῇ δὲ αἰλιλουγίᾳ καὶ τῷ κοινῷ πε-
ριβίδηρῳ εἰς ἐν δημόσιον συναγγέμενα, ὡς ἔντον γε δημόσιον
οἶκον τοῖς ἔξωθεν ποιάλον καὶ πολυάρροφον καὶ διδάσκαλοι
δὲ ἐπὶ τοῖς, δέσχα δὲ ταῦτα δυοκάδεκα δὲ ἔν, εἰς αἵ
καθιδύνοντο, καὶ ἐπὶ τούτων δὲ τῶν ἥδων κατὰ πᾶν εἴδος
πικιδεῖς ὑπερζέρων, καὶ τοῖς ἐστιστήματις ἐπιστήμοτερος,
δέ καὶ οἰκουμενικὸς διδάσκαλος ἦκουε, ταῦτα γάρ τιν
τιμὴν πρός τοῦ Βασιλέως ἐλάμβανε, καὶ τὰν ἐφορεῖσαν
μυσταγωγῶν

et Ecclesiam
universam

tandem tu
Imagines
sacras conver-
tur.

Prov. 14,

Leō Isaurico
Imp. et Ana-
stasio Patriar-
cha ministris
us.

Α μυσταχωγόνος ὑμῶν καὶ μυστῶν ἐπιτέλεσθαι τοῦ. Ήν γένει αὐτὸν τοῦτο διενεργούμενον ἀνθεῖν, καὶ ὁ λόγος ἐντεινεῖ
γενεῖσθαι, καὶ τὸ κατά πύρινον αὐθιρώπην πρᾶξε τοῦ
αὐτοκόλου, πρᾶξε τῆς στοργῆς αὐτῆς, ἐξ αἰτήσεως τῆς γε-
νέσιος ἐργατοσπειρὲν, καὶ ὁ δυναμεὶς πάσιν κοινῶς ἔνεστι,
πρᾶξε τούς κατ' ἐπιτυθεντικὰ δεῖπνον κίνησιν, καὶ πολ-
λοῖς εἰς ἐνργαῖκυ, εἰ καὶ μὴ πάσι πράγματο, τῷ τε καλῶς
διοικεῖν εἰσινίχ φίλοσοφούς, καὶ πρᾶξ τὸ κατέτον τὰ κατί-
τυχες μεταφέρειν καὶ ἐψκλαπτερού, καὶ βασιλεύειν πεποιη-
γόργετο, καὶ παλαιτείκη κατή, τιστα, καὶ τὸ δημιοῦρον καὶ
ως ἐπίπλων ἀπαλλήκτον, οὐς ἐνθύ πέρβληματο καὶ συνέ-
στολήτο.

11 Ήν μὲν οὖν ἐν μακρῷ τοῖς ὅμιλοις ἔπειτα· Κατέκεινον δέ γε κακιῶν ἀνθρώπων ἀριτμητέοντες καὶ διάστημα τοῦ επιφράξατος σπουδῆς θρόνους ἔπειτα κόσμῳ σχῶν ἐλαχίσι, καὶ μάλιστα ὁ τῶν ἄλλων πρωτεύοντος, καὶ τὰς τιμὰς ὑπάρχοντας. Οὐ γάρ δέ τοι ἐπέστις μάταιος καὶ θεραπευτής μόνον, σιλλέει καὶ τὰ ἔνθην καὶ θεῖα φύλασσοφεῖν γειθέλιον, εμβέλειτο καὶ βεῖα θεοποιούσα δύρυστα, καὶ παραδίδοντες ἐλληνικαστικάς τε προθίκεσσον· εἴγον τότε τούτους καὶ περιείγοντο, καθόπι τούτων πάντας δυνατάρειν ἔργους πεποίησαν, οἵτε καὶ διὰ τινὰς πάτητες, διὰτο ποιήσαντες ταῦτα σφάς ἀπαντεῖς. Οὐ δέ καὶ Βερσιλεῖς εἰνεκεν τοῖς τούτοις πρότεροι πατέτων ἀλλιού ὅμιλορους τε καὶ ὅμαργυρίμωνας σχέτειν ἐπειράσσονται· ἐνδιμιτες γάρ διάς εἴπερ ὅμοδοζεντες στιθοὺς κτίσσονται, εἴτε σχεδὸν πάντας ὅμόδορους· Ἀλλ' οὐκ ἴσηγοντες οἱ δέντες σφῶν μεταστῆσαν, οὐ πρότους, οὐκ ἕσυχατους, οὐ μέσους πάσι μὲν γάρ ἐπὶ τῷδε τρόποις ἐγράπται, οὐδὲν δέ οὐ, τι καὶ λύνεται. Τὰ μὲν γάρ πρῶτα μετα ποιήσεις διτε πραύτεροι· τὰ τῆς γυμνήρας ἐξήγειτο, καὶ οὐ σύμφωνος σχέτειν γειθέλευν, οὐδέ δέ ἐλέγγοντας εἰδένειν σύντονά την σπινύσιον, καὶ μή δέ ἄν, εἴτε καὶ γένονται, τὰ τῶν ἀγίου εἰκόνων μηδεγυρικαμένων αἰθετῆσαι προσκύνεσιν, πρός οπειλός καὶ ὑπεροίς ἐγράπτειν.

12 Ω̄ δ̄ οὐδ̄ ὅτε οὐτοῦ μετέπειθε, πάντους ἀπογραφῆσαι, οὐλοὶ τῆς επικυρείας ἐκυρωθήσανται, οὐλοὶ καὶ γόμραι δύος στίτιος σκέψηνται, πέρηπε τοῖς εἰποτοῖς οὐκέτι ραστακακαύσουνται. Καὶ οἱ τὴν δρόμον ταράξαντες, θάτε καὶ οἱ πρὸς τὸν κοινὸν σπάσαντες δύνασται στιθεσίνουτες ὑπουροί, γέττᾶντες τούτους καὶ σύστηλινούσται, σῆλλοις σῆλλοινες περιελθόντες, πήροντες πάντας οὐσίας, καὶ τὸ τῆς σοφίας ὅμοιοντας ἐνδιαίτηροι, τῷ φρογῇ πνευταχθίσιν περιλαμβάνονται, καὶ πάσαν τοῖς ἔνδοις σπουδείοντας ἔσσονται. Έν οὖν πάντα βρεγχεῖ τῷ παχυφάγῳ πάντες πυρί, καὶ τοῖς βιθύνοις, σιταῖς οὐκέτις κατασταθεῖσι ὡς παχύνειν. Ή Κύριστε! Τὸν ὑποστατίν, μὲν τὸ δοκοῦν ἡ Κωνσταντίνου, τοῦ δὲ αἰγαίοντος γένος ἀπό τῶν Θρακίων, καὶ οἱ τὴν σοφίαν Κυπρινούτες

C ανέκαθεν "Ελληνες, ἡσπερ καὶ ὁ θεῖος Ηπειρός διεμάρτυρατο, οὐ γάρ οὐτι γε τοιούτουν ἀνδρῶν ἐστέφηται. οὐλάκι καὶ σοτίων αυδῆρων συγγραμμάτων πλεῖστων τε κοι καὶ λίστῶν συντετερότερι. Άλλα τοτεῖν μὲν ὡς ἐφθιν, εἰπόντιν ἔν τι τοῦ τοῦ Βασιλέως πατρί ἥμην ἔργου, ἔν τι τοῖν τότε δεινῶν, καὶ τῆς μελλούσης ὡς εἰπεῖν ακνέσα προομιουν· τὰ λοιπά δὲ εἰ βούλητο τις μαθεῖν, τῇ περὶ συντῶν ιστορίᾳ περιτυχέστο.

peris suaque vigilantia efficiebant; uide et illud
igionis leges vitam ducerent. Tales cum essent, na-
tentiam pertraheret; ita sibi scilicet fore persuaderet
aliorum quoque animos facili negotio expugnaret. A
medium a sana doctrina rectoque viventi institute-
tentasset, nihil tamen omnino esseeit. Principio quod
renuntiari fecit, quod illos opinionis suae socios ac
ab eis suam amentiam acriter incusari perspexit,
sito, adduci viros posse ut sanctarum cultum Imaginum
et contumelias conversus est.

12 Cumque hoc etiam modo apud viros fortes nil animadverteret; sive se ferocitati abripiendum tamen submisit qui adibus eorum flamas injicerent. Hi tissimi homines, qui ad multum noctis adversus erant, eidem etiam succumbere essent coacti, et partes circumiectentes, ignem spargere, verissimumque vere coperunt; omnem intus inanentibus exitum devorantibus ence. a flamnis hausti atque absumentibus.

mortibus termenta! Verum ut sanctæ hujus Virginis illustrem prorsus ac intrepidam magnitudinem a nini clarissim in medium adducam, uxori quodpiam crudelitatis regiae exemplum proferam, reliqua iis quibus lubitum fuerit inspicienda pointus relinqueus.

10 Superiorum Regum temporibus, cum qui regnorum moderabantur habeant, eo quod gerebant nomine sese bland ostendebant indignos, sujeccioneque sibi ditionem ex aequo justoque administrabant fulciebantque, rerum non nisi honestarum amore ac prosecutione exornantes Principatum suum, et quidquid eundem ad posteros illustriorem poterat reddere magno studio promoventes ad incrementum. Horum, inquam, Regum temporibus plura tradidis disciplinis loca exalificata sunt, quae certa quadam ratione sejuncta erant ab invicem, eademque coniuncta; sejuncti quidem locis et adiiciis, at vero unita quadam coniunctione et communii portie in unum veluti adfisiū coalescentia; ita ut, quamvis exterioris formae varietate et numero distinguerentur, non plures tamen, sed una damnataxat dominis dici posset. In his porro adiiciis, que duodecim omnino censebantur, nunquam non collocati erant preceptores, atque inter eos unus alius, qui alios omnes cunctarum disciplinarum peritia superaret. His, ut omni scientiarum genere ceteros inter plene eminebat, universalis quoque Magister appellari solitus erat: ut autem isto nomine honoris causa vocaretur, ab ipso videlicet Rege acceperat, et tam in eos qui sacris initiandi, quam qui iis iniciati jam erant, auctoritatem suam exercere poterat. Res autem sic erant dispositae ab initio, ut ibi ratiocinandi angeretur facultas; et quod homini ex quo in mundum gignitur a natura communiter insitum est, ut intellectu discurrere atque sapere per seipsum valeat, ad congruum, prout opus foret, motum excitaretur; multisque, si non omnibus, daretur commoditas recte philosophandi; adeo ut et imperium istuc erudiretur, et civilis status ordinaretur, ipsaque etiam plebs, quamvis inconsiderata et vaga, qua fieri potest ordinaretur componeaturque.

II Hac igitur, quam dixi, ratione res sese habebant antiquitus. Iisdem vero temporibus viri insignes prorsus atque præclari eas quæ per studia honoris causa obtinenter sedes in maximum sui accipiebant ornamentum, potissimum autem is qui reliquis omnibus et erat et habebatur præstantior, quique Consulari præfulgebat dignitate. Non enim externam solum et secularem Philosophium illi, sed interiorem quoque religionis nostræ tractabant, se que cum otio divinis dogmatibus exercebant, et magna cum diligentia traditiones scrutabantur Ecclesiasticus. His ipsis intendebant, harum studio toti occupabantur, nullaque earum ut negligeretur suis

D
A. CONST.
ACROPOL.
EX MS

*Ecce fundatum
ab Imperatori
bus gymna-
sum*

*ubl per duo-
decim classes
distributi
magistri
sub uno Gym-
nasiarcha,
E*

² disciplinas
⁻ etiam sacras
¹ tractabant.
E

*frustra
couatus
magistros
pervertere.*

*cum ipsis
comburi fa-
cit.*

A. CONST.
ACROPOL
EX MS.

a
b

A d afflictionem! quia sustinuisse videtur urbs Constantopolitana, revera autem natio Romana sustinuit universa, ipsique etiam gentiles, quotquot, teste Paulo, sapientiam ab iustitia quæsiverunt. Non enim talium virorum dumtaxat facta est jactura, verum etiam plorium ac pulcherrimorum librorum, quos sapientissimi homines conscripserount. Sed huc deveni, dicere voleos unum nostri Imperatoris facios, ac veluti proœmium ejus que secentura esset calamitatis; cetera si quis cognoscere cupiat, ipsam quæ de illis conscripta est, historiam b consulat.

ANNOTATA.

a Theophanes ad annum Leonis 10, anno adversum in eos præcipue ait, qui sapientate et doctrina clarebant: adeo ut Scholæ una cum sacra doctrina excederint, quæ a seculo S. Constantini Magni usque ad ea tempora floruerant. Graece σέληνης, extinguerentur. Profecto (nisi scholæ istæ extra communem curum habitationem fuerint posita.) rix est credibile,

adibus suis subjectas flamas cum viciniæ totius manifesto periculo.

b Nullam de hoc arguento Historiam singularem nunc novimus, nec ubi citatam reperimus: mirum autem foret eam auctoris auctate extitisse, nunc ignorari; quare ad Theophanis chronographiam aut simile aliquod opus lectorem hic remitti existimo.

CAPUT III.

Spatharium, Christi imaginem dejectum, præcipitat Theodosia, et fidei suæ rationem tyranno reddit.

I no ex Sparta

a Christi
imaginem
dejicere ag-
gresso,

b oppositum se
Theodosia,

primum se-
ipsam ad
audendum
excitat;

Cum igitur tam gravia tamque intolerabilia supplicia inferrentur sacras imagines venerantibus, ille autem abolerentur, et funditus ut sic loquar extirparentur; Spathariorum aliquis etiam contra Salvatoris Christi divinam effigiem, stantem in ea porta quæ a Enea dicitur, suum est aggredis- sussu furorem exercere, tamque in terram proster- nere. Hoc autem ut beatae Theodosie est renun- tiatum, Phinees mox illam zelus et Eliae invasit. Plures deinde religiosas matronas, quæ mundum mundique ornamenta omnia a se removerant, toto animo colli adherentes Deo, socias sibi adjun- gens, s'meto quodam furore in hominem Virgo fertur. Ex eorum hic erat ordine, qui gladio, non securi, instrueti Regem stipant, qui ordo est ordine satellitum, uti indicat b nomenlatio, posterior; Regem intem custodit, et n' tergo subsequens atque ab Imperatore nusquam discedens, regium noctu conclave servat, Principeisque in publicum prodeuntem cingit. Contra hujusmodi hominem, generoso plane atque intrepido animo, Virgo pro- greditur.

C 14 Qnibus autem illa sermouibus audientium mentes, ut zelum Dei conciperent, excitabat? quibus Deum ipsum verbis alloquebatur, ut justam ejus adversus homines iram placaret? quam geno- rosos comitantibus se Sororibus indebat spiritus, et ad pulchrum pro veritate certainem subeundum quam fortiter animabat? Sic enimvero secum ipsa cogitabat, sic ratioinabatur: Oportebat equidem eum me, quam ultra suscepi, rationem vivendi sar- fana teatum conservare. Hoc enim eorum Deo et hominibus facturum me proposui, ad hoc sacra- mento me obstrinx, cum Deo solo et mecum ut versarer, reliquerum autem hominum societatem effugere conuin omni contenderem. Postquam autem generis humani osor aererrimus, et nullo non tempore insidias nobis strenuus, Ecclesiam Dei coepit perturbare, et gravem adeo contra eam excitare tempestatem, tum same prodeundum etiam nobis, quieta tantisper vita deferendi; non vita parendum, non corpori; illius potissimum gratia, qui pulchrum hæc in parte exemplum nobis praebuit, quique nos et nostra non minus bene quam provide gubernat, et operum nostrorum mercedem nobis ad extremum servat repositum.

C 15 His dictis, selectas quasdam e Psalmorum li- bro sententias proferens, aliter cantu Deo Salva- tori ita concinebat ac confitebatur: Judæa Domine noceentes me, expugna impugnantes me; apprehende arma et scutum, et exurge in adjutorium hereditatis tuæ. Ecce enim legis tuae prævaricatores contra te evaverunt caput, profanarunt impiis tripudis alta-

A ñikòv οὐτωδεινῶν οὖτος ἀνυπόστων ἐπιγραμένων, πατέ τὸν τὰς ἑράς εἰκόνας προσκυνούντων τιμωρῶν, ὀμηρουσμένων δὲ τὸν θείαν ἐκτυπωμέτου, καὶ ὡς εἰπεῖν κατεριπτικέτου πάντου ἀπανταχή, τὸν τις σπεθκίων, καὶ κατὰ τὰς θείας εἰκόνας τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ, τὴς ἴστα- **E** μένης: πι τὰς οὐτωκαλούμενές Χαλκής, ὄρματον ἀπελθεῖν, ἔχοντες ταῦτην πατεστέλλειν. 'Ἄλλ' ἀνηγγέλη τοῦτο τῇ μητρὶ, καὶ οἱ Καλοὶ παρουστέ Φωτίς, Καλοὺς αὐτέλαβεν' Πλατῶν, τῷ τοι καὶ γυναικεῖς, πόστου καὶ τῶν κοινωνῶν ἀποφύγει- σας ὀλογερῆς καὶ προσκολληταῖς οὐλας Τερῆ, μετ' ἕποτε τὰς λαρνάκεις, καὶ θύρα κατὰ τοῦ σπιθαρίου κινεῖται θυρῷ. Τάχη τοῦτο τὸν περὶ τὸν Βασιλέα σπεθκάμφων, οὐ πε- λευχίρων, ὡς καὶ οἱ ιλλήσις ὄπλοι, δευτερεῖα μὲν φέρου τῶν ἐπιπρόστουν τοις πελεκεῖς, συντυροῦν δὲ σχιστὰς τὰς Βασιλέου αποσθίους, συμπερχαμένου τοὺς σύνταξο- ρους, καὶ τοὺς βασιλείους νυκτὸς θαλάμους περιπολοῦν, καὶ ταῖς πρώδοις τὸν βασιλέα περικυλοῦν. Κατὰ δὲ τούτους γεννούμητι πάντας καὶ ἀποτίνητι βαίνει φρονήματι.

C 14 Τί μὲν οὐ διαλογιζόμενη τῶν πρὸς τὸν ὑπέρ τοῦ Θεοῦ ζῆλους ἐπικρότων; τί δὲ τῶν πρὸς δυσιόπτους ικανῶν οὐ διαλογιζόμενη Θεῷ; τί δὲ οὐ γονθετοῦσα τοῖς σὺν αὐτῇ καὶ περὶ αὐτὴν αἰδελφοῖς, καὶ πρὸς τὸν ὑπέρ τὴς ἀληθείας ἀθλούς αἰείψουται; Ήρός μὲν γάρ ἔκυπτην, τοιστάδι δὲ τινα διενεκτεῖται καὶ διεσκέπτεται: 'Ἐδει μὲν δι εἰδήμεν βίου ταρποῖαι διά παντάς: Τοῦτο γάρ προσθέμεν, τοῦτο ἐπιγγειλάμεν, Θεοῦ καὶ αὐθούπων ἐπίπροσθει, ἐμαυτῇ μανῆ προσλαλεῖν καὶ Θεῷ, αλλ' οὐ δὲ ἐπιστρέφεσθαι μηδενός: ἐπει δὲ ὁ βασιλείων ἥμιν ἀνωθεῖν καὶ καθ' ὑμῶν τεκταίνων αεὶ τὴν Εὐκλησίαν Θεοῦ διετάραξε, καὶ δεινὸν ἐπί, εἰρεν αὐτὴν οὐτις οὐλέωνα: σῆμα δὲ προτίστου, τὴν τισυγίκτην F παχαρατέου, ψυχῆς ἀφειδύτου ἀμά καὶ σύμπατος ὑπέρ τοῦ προσταγμάτου ἥματος καὶ προσωνυμένου τοῦ καθ', γύμας, καὶ τὰς τῶν πρατείων ἐπ' ἐπιγένειαν ἀμοιβάς ἥμιν τομεύνοντος.

C 15 Τῷ δὲ γε ποτῆροι Θεῷ ἐκεῖνά πως τῶν ψαλμῶν ἀναλεῖται μέν καὶ ὑπακλαδέασο, ἀνθωμολογεῖτο καὶ διε- λέγετο: Δίνασσον, Κύρις τοὺς ἀδικοῦντάς σε, πολέμους τοὺς πολεμοῦντάς σε. 'Ἐπιλαβοῦ ὑπλοῦ καὶ θυρεοῦ, καὶ ἀστοτῆτος εἰς τὴν βούλευτον τῆς οἰκουμενίκης σου. 'Ιδού γάρ, ίραν οἱ ἀναμούντες κατ' αὐτῆς πεφάλαν, καὶ τῶν σῶν θυσιαστηρίους πατογερόντοι οἱ ανακιδεῖς, καὶ τὴν ἄγρα τοῦ βιετηλοῦντο οἱ παχαρατέοι. 'Αλλ' ἐπισκεψήσαι ἥματος ἐν τῷ σωτηριῷ σου, τοῦ ιδεῖν ἐν τῇ χρονιστήτῃ τῶν ἐκλεκτῶν σου. Τοῦ εὐγραφοῦντος ἐν τῇ εὐφροσύνῃ τοῦ θηραντοῦ σου. Εὐφροσύνη δὲ σου τῷ λέχει τῷ τῶν σῶν σεβετσμῶν εἰκόνων ποσικυντος. Η πρὸς τὸν ἀργυρόν αὐτῆς τῶν θείων οὐκον εὐπρέπειαν ἀναμηρόματις. Κάμοι νῦν καὶ ταῖς ὅμοιο- μοτι τούταις ἔμοι καὶ ὄμοιόσοι, πρὸς τὸν ὑπέρ τῶν σῶν θείων εἰκόνων ἀβίους χωρούσσας, καὶ τὰς αἵς παχα- μηνους μτεύζεις, τῶν τε ὑπέρ τοῦ κατὰ διαχρόνους κατέ- πατητορεμένων τὸ Καρπού, καὶ τῶν αἴλλων σοι εὐχετετησάν- των, γεῖτα βανθεῖται εἰς ἀγίους σου πατοικηταῖς τοις πεμψόντοις εὐηγγυστοις, μόνις μυνατέ, τὴν ἡμετέρων ἀσθένειαν, δὲς ἥμεν δύναμιν καὶ πραταιώσιν.

et dieinam
opem implor-
rat;
s. 31.

A 16 Ταῖς δέ γε σὺν αὐτῇ καὶ περὶ αὐτῶν τοιεῦτα δήπουσθεντος γέρωνδενε· Νῦν καὶ δέ εὐπρόσδεκτος, υἱού ἡμέρας σωτηρίας· ἐνδυσώμεθα ὑπὲκ τὸν φωτός, κατὰ τὸν ἔγχρων τὴν αἰγαλεῖας γωρήσωμεν. Θάνατος γάρ μην πρόκειται, μὴ φλογψγχρωμεν· βάσκοντο πεὸν θανάτου καὶ πολιτεῖται, μῆδειλιστωμεν, μὴ δέ φοιτήθωμεν τοὺς τὸ σῶμα μεν ἀποκτεῖναι, τὸν δέ φυγόν μὴ παρεχεῖται δυσχερένους, ἵνε προσετάχθωμεν. Ή γάρ οὐ τῆς ἡμετέρους φύσεως ἐτέγγιχον οὐσοι αἱ σωθεῖν καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς πρὸς ἀνθρώπους ἐπιθυμίας; Θεοῦ, ὑπὲρ Θεοῦ καὶ τῶν θείων θεσμῶν διαθήσασθε; "Ισμεν τοὺς τῆς πρωτομάρτυρος Θέλης ἀγῶνας καὶ τὰ παλαιότατα. Οὐκ ἀγρούμεν τοὺς τῆς μακαρίας ἄλλους Βαρετάρους, τοὺς τῆς γενναίας Ειρήνης, τοὺς τῆς μεγάλης φροντὸς ἐκείνης Μαρίνης, η καὶ τυράννους ἀντέστη, καὶ διάμοσι προτεπέλασε, καὶ λαμπρὰ καθ' ἐκατέρων ἔστη τρόπαια.

B 17 Μικρὸν μὲν ἴσως δοκεῖ τις τὸ τολμάμενον· ἀλλ' οὐτε μίγχ κακὸν, τὸ παρὰ τοὺς τῆς Ἐκκλησίας θεσμοὺς ἀπανταχῇ νῦν ἐνεργούμενον. Τὸ γάρ τοι τάξις θεαὶ ἀπαλεῖσιν εἰκόνας, καὶ τοὺς λεοντὸς νεῶς ἀγρειοῦν, ὥλην ἀπίλην παραποιεῖ τὴν εὐέξεινον, ὅλον ἀλετεῖ τὸ τῆς ἐναυθιστησίας τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος μυστήριον. Ἀλλ' εἰ ποὶ μικρὸν τὸν, ὑποστὸν ἔστι, τὸ καὶ μικρὸν τι νόμου παρασχόντος καὶ ἐντολῆς, ὁ Σωτὴρ ὑμῶν καὶ Δισπότης ἐν τοῖς Εἴσοδοις εὐδίδησεν, εἰς ἐν ἰδίᾳ καὶ μίαν περιστάν τὸ τέλειον περιγεγράψεις ἔλικην τε φέρει τὴν εὐκλειαν τὸ μὴ ἀθετῆσαι τῶν τεθεσπισμένων βραχύ. Οἱ γενναῖοι πάλαι Μακαρίστοι, καὶ πρὸς γε ἡ μακαρία τούτων μάτηρ, παρέστησαν, κακίως ὑπόδειγμα τοῖς ἐσκαθίσασι ἀντίστοις φυλακῆς τῶν νομίμων παταλελοίπεσσαν ὑείου κρίσις ἀπογενόσι μάνην ἀναγκαζόμενοι, οὕμενον οὐ κατέγενεσσαν, ὅλῃ καὶ μυρίτες ὑπὲρ τοῦδε βασάνους ὑπέστησαν, καὶ πνοὶ γάρ καὶ σιδήρη παραθιέντες, καὶ πάντα ὑπενεγκύτες δεινόν, διέμενον ἀπερίτεροποι. Τοῦτο δὴ ἐν νῷ βαλλόμεναι καὶ ὑμεῖς, ἔγε πρὸς τὸν ὑπὲρ τῆς εὐέξειάς ἀθλοῦν, μετὰ θύρων εποδυσθέμεθα, σπεύσωμεν φθάσαι τὸν πατεπιγειρῆσαι βασιλύρενον, τῆς θείας τοῦ Σωτῆρος εἰκόνας Σπαθάριον.

C 18 Ταῦτ' ἔφη, καὶ ἦ τάχος παρὰ τὸν Χαλκῆν γέγονεν. Ἀλλ' ὡς γεννούσιν ψυχὴν παραστήματος! Λύτικα τῷ παραγενέσθαι, μήδ' ἐνὸς ἐπιστραψέσσα, πάντας ὅμοι παραβλέψασ, τῆς κλίμακος δράττεσαι, καὶ ταῖς σὺν αὐτῇ συνεπιλάσσεσθαι οἱ διακελεύεται. Καὶ γοῦν ὁ μετέωρος τολμητὴς, πρὶν ἡτὶ τῆς θείας εἰκόνος λαβέσθασθαι, εἰς ἔδον βάρκοθρου πατανίγεται πίπτεται καὶ γάρ, καὶ ὁ τέως γχυρῖν, καὶ τὸ στύραξ εἰς οὐρανὸν θέμενος, καὶ τὸν ὑπερουράνιον ὄντικρυς βλασφομῶν, πτῶμα δύστηνον γέγονε, μὴ δὲ ἐκφορᾶς ἀξιόμενος· ὁ γάρ ἀπρόσποτος θάνατος τοὺς περὶ αὐτὸν διεθόρκει, καὶ ὅλους ἀλλαγῆς διεκτέσσει, τὴν τε Μακρίνην, καὶ τὰς σὺν αὐτῇ πάτερας ἐλευθέρως ἀγῆτε τὴν ἐπ' αἷς πορεύεσθαι.

D 19 Ἀλλ' ἔσθετο τοῦ γενομένου ὁ θηριώνυμος Βασιλεὺς, καὶ μέγα τι καὶ ἄγριον κατ' αὐτῶν εὐθὺς ἔδρυγκάσσατο. Συναγογόνος γάρ, οὐ οὔτω φάνητο, ἐπισκύνον· Οὐ μὴ τὴν ἐμάνη, ἐργακε, πεφαλήν, τοῦτο δὴ εἰς ὄρκον τοῖς βασιλεῦσιν ἡς ἐπὶ πολὺ προφερόμενον, οὐ τινὲς με φιλεῖν ὑμῶν ἕρξομεν, εἰ τῶν τις κακούργων τουτοινι γυναῖκαν, γειρᾶς τὰς ἐμάς διαγύγοι, καὶ μὴ διὰ τάχους ἐν τῶν σκλήτων σφῶν οικυράτου συκθροισθεῖσι, δύνας τοῦ τολμητοῦ τίσαισαν. Ταῦτ' ἔφη, καὶ οὐ παρείηται, ὅλος ἀλλαγῆς διακεριέντες, τὰ τῆς πόλεως σεμνεῖται τε καὶ γροντιστήρια διειλήγεσσαν, ἀνακτητότες μὲν καὶ τὰς ἀλλαζε, ὅσαι γε τοῦ Σπαθαρίου πατεπιγειρόσαν, πρὸ δὲ ὅλων ἀπαστὸν τὸν μακρίν ταύτην Θεοδοσίην, οὐκ ὀλίγα καὶ γάρ ιδιαίτερα φθάσι σφίσι περὶ αὐτῆς ἐπισκήψας ὁ Βασιλεὺς, πρωτουργὸν ἄτε μεριστικὸς καὶ τὸ πάντα δι αὐτῆς γενέσθαι διεργωνίης. Καὶ δὴ ταῦτα συλλέξαντες, εἰς ἐπάσσοντας συνθροισαν, σὺν δὲ ἀπάσσοντας τὴν ὑπέρ ἀπάσσοντας καὶ οἵσιν διέννηστέρας τὰς ἀλλαζες ὑπερκυράζουσαν μέσον αὐτῶν ἔστησαν, καὶ τῷ βασιλεῖ συμπαρέστησαν.

E 20 Οὐ δὲ καὶ πρὸς μὲν τὰς ἀλλαζε, βλοσσούρια ἐζηεψε, καὶ, "Ινα τί, φυτοί, θύστην γύναια εἰς τοσοῦτον ἔκετε τόμητε, ὡς καὶ προσταχῆς ἐμῆς ἀλογῆσαι, καὶ τὼν ἐμῶν

ria tua, et sancta tua homines impuri ac scelerati D polluerunt. Sed respice nos in salutari tuo, ut videamus in bonitate electorum tuorum, ut exultemus in laetitia gentis tuae. Laetitia porro tua in eo posita est, ut cultu et veneracione omni dignissimam, sacra tuam tuorumque Sanctorum adorentur imagines, ut que secundum eam quae antiquitas erat decentiam tempora iisdem exornentur. Nunc igitur mihi, et cunctis meis sodalibus, unum mecum idemque sentientibus, quæque pro sacrarum imaginum, pro matris tute purissimam, pro eorum qui viciis temporibus vitam tui causa et sanguinem effuderunt, pro aliorum denique qui quoquo modo grati tibi extiterunt honore, certamen mecum subire minimo detrectant; nobis, inquam, universis auxiliis tui dexteram ex habitaculo tuo sancto porrige; infirmitatem nostram, qui solus potes, confirmare; largire vires et fortitudinem.

F 16 Exinde ad sodales suas conversa, hisce eas vocibus est allocuta: Nunc tempus, sorores, accep- tabile, nunc vere dies sunt salutis. Induamur arma lucis et adversus hostes veritatis progrediamur. Mors nobis est proposita: vita igitur amorem mul- lum praferamus. Cruciatus mortem praecedent ac supplicia, sed non terreamur, neque formidemus eos qui corpori quidem mortem afferre, sed animam nostram laedere nulla ratione possunt; quemadmo- dum præcipitur nobis. Numquid enim naturæ nostræ consortes non fuerunt sublimes istæ animæ, quæ apud superos mode versantur, quæque ab ipso Dei in terras adventu, pro Deo divinisque legibus de- certarunt? Thecke, inter Martyres primæ, agones et certamina novimus: non beatissimæ Barbaræ, non generose Irenes, non magnanimæ illins Mari- nae e ignorantia prælia, quæ Tyrannis pariter et da- monibus opposita, gloriosum de utrisque tropæum posuit.

G 17 Exigu fortassis momenti quibusdam videatur et propositi ista nefariorem hominum machinatio: sed vos longo certaminis pulchritudine, melius institutæ, illud optime scitis, non medioere esse malum, quod contra veteres Ecclesie sanctiones impii ubique nunc sunt aggressi. Divinas enim Imagines, calcem oblitas, ex oculis tollere, et sacra tempa informia ac inutilia reddere, quid aliud est quam pietatem, quam religionem omnem evertere funditus, et universum Incarnationis divinae mysterium inane reddere atque nullum. At faciamus parvum quod conantur. Quanti tamen illud faciendum sit, quod vel mediocre quidpiam de lege divina et mandatis infringatur, Salvator noster ac Dominus in sacrosanctis Evangelii docuit, viam perfectionis unius iota uniusque apieis rigore circumscribens. Jam vero quam gloriosum erit, si divinarum legum ne minimam quidem partem infringere sustineamus. Illustres quendam Machabæi, nec non beatissima illorum mater, praesentes assistant: quale illi exemplum observanda legis similiter certaturis re- liquerunt? Porcimas carnes solum ut gustarent, a Tyranno compulsi, non modo ei non obediverunt, sed innumeros quoque propterea cruciatus susti- muerunt; ignique ac ferro traditi, et quatumcumque gravia tolerantes tormenta, inconcessi persevera- runt. Nunc igitur et nos, illustre ideo exemplum mente animoque versantes, ad pulchrum pro religione certamen subeundum fidenter accinctæ nos conse- rravimus, et festinemus Spatharinn istum, qui impura manus in divinam Salvatoris nostri imaginem parat injicere, cohibere a scelere.

H 18 Ilæ illa, et confessim ad Chalcen accedit: et (o insignem animi fiduciam) mox ut fuit in loco, a nemine mortalium prohiberi se passa, quin et fidenti vultu cunctos præsentes intuita, scalas ipsa oīnum prima arripit, ac sodalibus, idem ut ipsa Max Spathar- rum e scalis deturbat:

A. CONST.
ACROPOL.
EX MS. GR

2. Cor. 6.
Rom. 13, 12
tum sołas
animat ad
contemptum
mortis,
E

exempla Mar-
tyrum

Matt. 5, 18

ut zelum Ma-
chabæorum
imulantur.

A. CONST.
ACROPOL.
EX MS.

quo per lap-
sum extineto,

Imperator
omnes compre-
hendi jussas
objurgat,

Theodosiam
imprimis,

quam mi-
tioribus
drinde ver-
bis perva-
tere studet.

Sed hac ge-
nerosius re-
spondente,

A faciant, fortiter imperat. Qoi igitur in scalarum summitate iam fero consistebat impius, sacram effigiem antequam corriperet, iis excessus, in profundum inferni corruit: dejectus est enim: et qui paulo ante insolenter se jactans, os suum in coelum aperire, et cœlis omnibus Excelsiorem impetrare blasphema lingua fuerat ausus, miserandum ante oculos omnium cadaver jacuit, sepulturae etiam honore privatus. Repentina quippe hominis nefarii punitio omnes, qui spectaculo interfuerent, altonitos reddidit, atque alium alio fecit abscedere; ita B. Theodosiæ, et cunctis quæ eum ipsa erant Virginibus, domum se tutis resurre lieuit.

B 19 Verum quod factum fuerat, latere minime potuit ferocissimum Regem, qui magna mox rabie in sacras Deo Virgines concitatos, infrenduit. Quidquid igitur habebat supereilii, ut ita dicunt, in unum congregans: Per caput, inquit, meum (hic scilicet Regibus pridein usitatos jurandi mox est) haud equidem credam ex vobis aliquem amare me, si vel una quæpiam e facinorosis istis mulieribus manus meas effugiat, aut non omnes continuo, ex abilitis suarum adiutorum in publicum protractæ, audaciae tantæ positas persolvant. Illece vix edixerat Imperator, cum e ministris ejus pluriimi, per alia urbis loca dispersi, religiosarum Virginum domos et urbis totius monasteria perserutari sunt aggressi; requirentes quidem et alios omnes, quoecumque injicere in Spatharium manus fuerant ansæ, sed beatam Theodosiam comprehendere copientes. Non enim mediocria quedam aut vulgaria adversus illam meditari suis visus fuerat Rex, quam orationum priuam facinus fuisse aggressum didicorat, et rei totius extitisse cansam. Comprehensas ergo omnes in publicum pariter protrahunt: sed et cum omnibus eam quoque, quæ præcellens omnibus, ut sol præ stellis, alias superabat fulgore, ipsarum in medio, coram Imperatore constituant.

C 20 Ille vero, in alias quidem omnes toruum intuens; Ut quid, ait, infelices mulierculæ, eo processistis nudaciae, ut non mea modo mandatu contemnere, sed meum quoque Spatharium ab eorumdem mandatorum executione prohibere; neque id solum, verum funesta etiam morte delere non sitis veritatem? Ad beatam deinde Theodosiam conversus: Non, inquietabat, latere me potuisti, facinorosa et mulierum omnium pessima: non mihi fuit ignota tua illa infraenata jactantia, non audacia insignis. Novi profecto quidquid adversus satellitem meum, te heretrice ac duee, gestum fuerit, et qua ratione ministerium regiis obtemperautem mandatis interimere minime dubitaveris. Mihi cum eo modo avisa es adversari, tuas contra meipsum manus a te compulsa fuisse ignorare non potes. Nunc igitur haud sane injusto adversum te furore consurgens, pro seeleris magnitudine poenas repescam: nec minus juste reipsa sumum supplicium simul et vindictam, ut nemo regiis esse jossis imposterum opponere, aliave ratione audeat contra Principem offerre. Potes tamen (si vis mutare mentem, et suadenti, aut potius, ut Regem decet, imperanti parere) hic quidem salvari et splendidissime vivere, in altero auctero seculo beata perfui requie.

21 Qua nunc ego dicendi facultate sapientissimam Martyris ad Tyrannum responsionem in medium proferam: qua vorborum ac sententiarum copia instructus, vel potius quæ do cœlo inspiratione commotus? per qualem scilicet ipsa et prudenter respondit, et obnubescere fecit illum, supercilio ferocem et ore turgidum; illum, instar ðemonis se inhabitantis, frenudentem ex adverso ad deglutiendam ipsam, terramque et mare se posse abolere præsumentem; quomodo talia mihi credam comprehensibilia esse, aut ea convenienter valebo eloqui? Ego, respondit Theodosia, jam inde a prima ætate quietioris et ub omni homiuuū strepitū remotionis vitæ desiderio accensa fui, o Imperator, nec minus consequendæ salutis meæ studiosa; sed nec ex iis quidquam, quæ mundus in bonis suis gaudiisque habet, a suscepto consilio revocare me, Deo bene propitio, valuit. Nunc quoque hoc tibi est sciendum, e rebus omnibus nullam reperiri, quæ a Dei caritate possit me mode ullo abducere. Si igitur ita tibi videtur, age, nulla inteposita mora, neem affer: exhibeo corpus meum ad supplicia: verberibus illud jube diserpi, membrorum quoque omnium compagem dissolvi, confringi ossa; capitis abscissionem impera, atque, ut breviter dicam, vitæ hujus usura privari me jube; ut citius ad immortalem melioremque vitam per te transmittar.

22 Illoc responso ad summam consilii inopiam adductus Tyrannus, Virgines alias hoc iterum sermone compellat: Vos certe nolite insame huic mulieri pertinaciter adhærere, eoque dementiæ progredi, ut vos et

σπαθίκην, οὐχ ὅτι γε τοῦ ἔργου παραποδίσαι, ἀλλὰ καὶ Δ βικιῶ θυγάτῃ παραπέμψαι; Πρὸς δὲ τὴν μακαρίαν ταῦτα Θεοδοσίου ἐπιτερψεῖς, Οὐκ ἔχεις μοι, παρόντην, ἔγρ, καὶ μικρώτατου γῆνασιν, οὐκ ἡγούσας τοῦ ἀλιγυστοῦ θράσους, οὐ τὸν παράδολον τύλμαν, οὐχ ὁ περὶ τὸν σπαθίκην ἔθρασσε, καὶ ὡς ἀνεῖλες τῷ ἑμῷ προστάγματι ὑπερτερούμενον· ἔμοι γε ἀντῆρας, κατ' ἔμοι τὰς γειρᾶς ἐπίνησας· τοιγάρτοι διαγκαπτάς ἔγω γε, τὰς ὑπὲρ ἐμαυτῶν δίκαιας ἀπυτήτω, καὶ δικαίως ὅτι λήφομαι, καὶ τὰ εἰκότα τε τὸν ἀλιγυρὸν τίσομαι, οὐς μὴ τὸν βουλίμενον τὸν βασιλεύονταν εἰς νέωτα πατεπάρεσσοι, μὴ δὲ οὐτω πατέτης αἱργῆς αὐθαδίζεσθαι. Άλλ' ἔνεστι μεταβούλευσαμένη καὶ πεισθέσης συμβούλευσον πλέουν, ή δὲ βασιλεῖς σοι προστάσουνται, πεισθέντοι μὲν τῇδε καὶ διαβούλευται περιφυσέστατα, ἐκεῖ δὲ γενομένη τῇ μακαρίᾳς ἐπείνης τυγχεῖν λάξεως.

E 22 Άλλο πότε ἂν σεῖως παραστίσαιμι λίγηρ, τὸν μετά πολὺς ὅτι συνέσωε τῆς Μάρτυρος ἀπόκρισιν πρὸς τὸν τύραννον; ποικιλόγου πεπλουτηκάς δύναμιν; ή μᾶλλον ποικιλός εὐηγγέλως ἐπίπνοιαν ἀναθεύει, δι' ἣς οὕτη καὶ σοφῶς ὑπεκρίνατο, καὶ νουνεγχώς ἐπεστόμισε, τὸν βλοσσύρῳ τὸν ὄφρον, τὸν τὴν γλῶτταν πολέν, τὸν ἀντικρυσίαν καταπιεῖν αυτὸν βρευθυόμενον κατά τὸν ἐνοικοῦντά τι, τὸν τὴν γῆν καὶ θελασσαν ἐξαλείψειν ἐπακιρύμενον, οὐς ἐνόντοι ταῦτα διεννούσομαι; καὶ ὡς ἔξ εἰκότων ἔρω. "Ἔγω γέ φησι, βασιλεῦ, ἐπ παιδὸς εὐθὺς τὴν γένουσίν επόθησα, καὶ τὴν ἑμέν σωτηρίαν ἐξήτησα, καὶ οὐδέν με τὸν τὸν κόσμον τερπνῶν, Θεοὺς ουσιαρχέντων, τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης τῶν ἀπάλιτων οὐδὲν ἀποτέλεσιν. Ο γοῦν ἀν εἴη σοι βουλομένῳ μὴ κατοκύτσας, σῆρε δὴ πέρανον σάρκες ἴδου, ἔχινον σύντάξεις πρόσταττες ἀρμονίας μελῶν δικασπῆν, ὅστις συνθλάττειν, κεψαλῆ τὴν τομὴν ἐπενεγκεῖν, ἐν βραχὺ φρημὶ τῆς ἐνθάδε ζωῆς στέργον, οὐς ἀν με θάττου τῇ αἰώνιῳ καὶ κρέπτου παραπέμψεισα.

22 Τούτοις ὁ τύραννος ἐξαπογονθεῖς, καὶ πρὸς τὰς λοιπὰς τὸν λόγον τρεψάμενος, 'Άλλ' όμεις γέ φησι μὴ τῇ μετατίσσοντο ταῦτη κατακολουθήσετε, μὴ δὲ ἐς τοσοῦτοι μανίκας ἔληγε, οὐς καὶ τῶν ἐνταῦθα ὕδειν στερηθῆσαι, καὶ τῶν ἐκεῖσε οὐκ, τίτοι εἰ μὴ μᾶλλον σμοιρῆσαι τερπνῶν, καὶ πρὸς γε καταδικασθῆσαι θάνατον τὸν αθάνατον. Λι δὲ, οὐς κακῆς διδοκούσθιον κακοὶ τῷ ὄντι μαθήτρισι. Μὴ γένοιτο ἴματε, φάσι, τῇ θεοπνεύστῳ ὕμῶν ἐνκυτίᾳ φρονῆσαι μυστηγωγῷ. μη ταῖς σοὶς ὑπείκαι τιωπείσαις, μὴ θρογγίσαι ταῖς ἀπειλαῖς ταῦτας, ἐμέν ὑπαδον, ταῦτας καὶ συνταχήσαι ποιούμενα δι' εὔγης: ἀ γοῦν παρὰ ταῦτας ἀνίκοται, ταῦτας καὶ παχύς ταῦτας αἴσιοις γίνωσκε. Θυμῷ πλησθεῖς ἐπι τούτοις ὁ τύραννος, μετατίσσετε φρονεῖς τὰς ἀπονευημένας εξ ἔμοι διὰ F ταχίον, ή μᾶλλον ἐπ τὸν βίου τὰ κάκια ποιήσατε γύναις, βιαζόν θυγάτῃ παράδοτε, οὐς ἀν καὶ τὰς κατῆς αἴσιοις, μη τοῦ λοιποῦ κατατολμῶν τὰ παραπλήσια.

*Virgines
alias
frustra quo-
que tentat,*

*et simul
omnes morti
addicit.*

A et iis quae hic sunt bonis orbas esse, et quae in altera vita reperiuntur, paribus certe, si non majoribus, D voluptatibus privari, quin etiam ad mortem condemnari aeternam, patiamini. Illæ autem, quemadmodum egregiae magistræ discipulas decebat non minus egregias : Absit, inquit, ut cum divinitus inspirata Matre ac Magistra nostra non eadem sentiamus, ut tuis morem geramus blanditiis, ut minis terreamur. Hujus nos instituta ac mores sequimur, ab hac ne separemur, cum obsecratione petimus. Quaecumque igitur ab ea tibi dicta sunt, eadem a nobis dicta tibi putato. Ingenti ad haec verba furore impletus Tyrannus : Insanas, exelamat, mulieres e conspectu meo quantocum abripite, aut potius, ut merentur crudeli morte perimite, ut si quae istius adhuc fortassis sunt dementiae, similia perpetrare exherescant.

*A. CONST.
ACROPOL.
EX MS.*

ANNOTATA.

a De Chalce jam pluribus dictum supra.

b Securigeri scilicet præcedebant, sequebantur Spatharii. Sed quomodo in ordine Stipatorum regiorum secundum locum tenuisse Spotharios indicat ἡ πλῆσις? Suspicor nou tam nomen indicari, cuiusmodi notia haudquam per se conjuncta est; quam matriculam Palatii, seu nomenclaturam Officiorum, qualis passim in manibus erat, indicabutque officii cujusque ordinem, obser-

vandum quoties in publicum progrediebatur Imperator, in iis quas προκένσους vocabant, nos Processiones diceremus.

c Coluntur, S. Barbara 4 Decembri, S. Irene 5 Maii, S. Marina, Latinis Margarita, 20 Julii : quas CP. præcipuum venerationem habuisse, alibi docuimus.

B

CAPUT IV.

S. Theodosiæ post sociarum necem crudele martyrium et gloria in coelis.

E

Kai ὁ μὲν ταῦτ' ἔφη. Οἱ δὲ εὐθὺς, πῦρ οὐλῆς ὥσπερ δρακόμενοι, τὴν τε ἀγίαν μεταστάσιν καὶ τὰς σὺν αὐτῇ συναπάγουσι, τῶν τριχῶν ἐλκούστες, πατέρων τύπουτες, διὰ πλακεῖων σύρουστες. Ἀλλὰ τὰς μὲν ἄλλας εὐθὺς σφάττουσι, καὶ θύματα τεύτας τίμια τῷ ὄντι γε καὶ σεβάσμια προσκυνουσι τῷ Θεῷ, οἱ, τῆς ἑσχάτης πρὸς τῇ ἀνυπερβλήτῳ αἰσχύνῃ παταδίκης ἐπὶ ἑσχάτῳ καὶ ὑπεύθυνοι τὴν δέ γε μακαρίαν ταύτην Θεοδοσίαν, τὸ πέρι καὶ τῷ Βασιλεῖ λόγος ὅτι πολὺς ἦν, εἰς δευτέρους ἐταμίευσαν τὴν ἔξτασιν, καὶ εἰς λόγους αὐθίς ἦλθον αὐτῇ, καὶ ὑπέρ ὅτου τοσάντην ποιεῖται τὴν ἔνστασιν, πυνθάνεσθαι τὴν θελού.

24 Καὶ ἡ μᾶλλον συνετῶς, μᾶλλον γενναῖοις πρὸς αὐτοὺς ἔφεσεν. Ἄλλ᾽ ὑμεῖς γε ὡς λῶστοι πυνθάνομαι, τίνος με εἶναι παταδικέτε θάνατον, ὅτι προσκυνεῖν ἔθελω τὴν εἰκόναν τοῦ διὸ ἐμὲ κατέ ἐμὲ γεγονότος Θεοῦ; πρὸς δέ γε τῆς αἰχράντως τοῦτον τεκούσας, τῶν κηρουξάντων αὐτὸν ἐν τοῖς πέρασι; τῶν ὑπεραθλησάντων αὐτὸν; τῶν ἄλλος εὐκρεστησάντων αἰτῶν; Καὶ πῶς οἵτινες ἔξω γενούμενοι νοῦ καὶ φρενῶν, τοῖς αὐτούργημα παραπλήξιν ὑμῖν συμφρονήσασι, καὶ καθάπαξ πεισθεῖσα, τοιαῦτα παταδικάζουσι. Πῶς δὲ ἀνασχόμενοι, τὰς θείας καὶ σεπτάς εἰκόνας χλευαζόντων ὑμῶν, καὶ παλιόντων αὐτὰς εἴδωλα; Τὰς γάρ εἴδωλας ἀνυποστάτων καὶ φύλη διατυπουμένων ἐπεισίχ πλάσματά τε κατεινάσματα διεγώνταρεν, οὐδὲ ἀλλιδὴ τὰ πρωτότυπα καὶ τίμια καθ' αὐτὰ καὶ σεύστησια, τῆς αὐτῆς καὶ αἱ εἰκόνες ἐκ τοῦ εἰκότος τιμῆς καθεστάκασιν ἀξία.

25 Ως οὖν ἔγραψαν οὐ λόγοις πέποιται τάντην δυνάμενοι, οὕτω τοι στερῆσας ἀποκρινομένην ἔρδουτες καὶ συνετῶς αὐτὴν περιτρέπουσαν, ἀντιλεῶς ματιστίζειν προτίχθησαν, καὶ δὲ φθισίεν δυνηθέντες πειθοῖ, βίᾳ πατισθεῖσαι διεγονταρεν. Ἄλλ᾽ ἀπέτυχον τοῦ σκοποῦ, ἀλλὰ ὀικτηρίων τῆς ἐλπίδος πρὸς μὲν γάρ μικρὸν αὐτὴν θελέσασα, βροτῶν ἀφρονεστάτους, κατὰ τὸν ειπόντα, διέλεγεν· οἱ μὲν γάρ τοὺς τύπωντας ἐπέστησαν καὶ τὰς μάστιγας διητρέπονταν· καὶ δὲ οὐδένα λόγου σφῶν ποιησαμένη, ὡς εἰς λόγους αὐθίς ἔγραψεν μέλλοντας, Ὁ βούλεσθε, φησιν, μή μέλλετε δικράττεσθαι ἵστε τῆς, τὸ ἔγραψαι γνώμης, ἐκτησομένην οὐδέποτε· οὐ γάρ μέ τις πτυχεῖ, τῶν ἀποκτεῖναι μὲν τὰ σῶμα δυναμένων, λυμήνασθαι δὲ μηδοπωσοῦν ἰσχυόντων μουν τῇ φυγῇ, ὡς δὲ καὶ φυγὴν πρὸς τὴν σώματι δυνάμενος ἀπολέσαι, αἱ τε ὀχυρογόνοις ὄμφαῖς καὶ δεσπότης ὑπέθετο.

26 Πῶς οἰεσθε ταῦτα ἀκούσαντες διετέθησαν· πῶς οἱ τὴν ὄφρὺν ἐκ τοῦ βασιλείου πράτους αὐγοῦντες, τὴν τοσάντην σφῶν περιφρύνησιν ἔγραψαν; βέλει κατὰ τινὶ τὴν παρδίαν ἐβλήθησαν, τοίνυν καὶ συνεγύθησαν τῷ θυμῷ, καὶ

Talia cum dixisset tyrannus, continuo ministri ejus, tamquam ignis ligna corripiens, Sanctam auferunt a conspectu ipsius; et ceteras pariter cum ea abducent, trahunt per crines, maxillas percutiunt, per plateas raptant insolenter. Atque has quidem absque mora crudeliter trucidant, venerandasque revera victimas, religionis causa maectatas, Numini supremo sistunt homines nefarii, postremē condemnationis in ultimo mundi tempore, non sine insigni suo pudore, futuri rei: Beatam vero Theodosiam, de qua plurimus Regi fuerat sermo, ad alteram servantes quæstionem, iterum cum ea loqui cœperunt; et quamobrem pertinaciter adeo iis quæ imperabantur contradiceret, pereunetari.

*Ceteris ma-
ctatis*

24 At vero beata Martyr, summa sapientia summaque animi fortitudine ita eos est allocuta: Ego quoque id, o boni, ex vobis quæro, quid tandem esse possit in causa, cur ad cruciatu et mortem me designetis? An propterea quod religiose venerari studuerim ejus imaginem, qui cum Deus esset, propter me, natus est homo, similis mei? aut ejus qui Deum et hominem absque ulla virginitatis suæ labo peperit? aut eorum qui Salvatoris adventum mundo universo annuntiarunt? mut denique eorum qui suum pro Christi doctrina fuderunt sanguinem, quique alia etiam ratione divinam sibi amicitiam conciliare sunt conati? Quomodo vero non optima cum ratione stultam me dicerent et insanam, si vestra profecto deliria ego etiam delirare in animum inducerem? aut ab iis persuaderi mihi sinerem, qui ad absurdum adeo pertrahere me conantur? Id autem qua tandem ratione valcum tolerare, quod sacro et venerando Imagines odio vobis sint et ludibrio, et pro idolis habeantur. Idola certe novimus esse simulacula rerum non subsistentium, et solerti industria representatarum figmenta: quorum prototypa cum veritate sint, neque per sese aestimationis ullius aut pretii, consequens est, ut ipsæ imagines nibile majori veneratione sint dignæ.

*Fiterum inter-
rogata Theo-
dosia pro
imaginibus
loquitur:*

25 Ut igitur verbis nihil contra eam effici posse cognoverunt, quam tanta animi firmitate respondentem, tamque sapienter errores confutantem audiverant, immuniter eam cædere cœperunt; quodque oratione persuadere non valuerant, verberrum atrocitate extorquere sunt aggressi. Sed quod intenderant non modo non sunt consecuti, verum etiam omni prorsus exciderunt spe, quæ paululum eos decipiens, probavit esse, ut ait ille, stultissimos vi- rorum.

*verbis
atrociter
excipiuntur.*

Prov. 30, 2

A. CONST.
ACROPOLE
EX MS.
*rursumque
propositi fir-
mitatem pro-
fessa,*

*immaniter
flagellatur:*

PB. 70. 3

PB. 17. 3.

PB. 17. 30.

et discipitur;

*a
tanto quam
Anaxar-
chus Philo-
sophus di-
gitor laude,*

*quod nemo
ca dignam
putabat,*

*quamvis
supra natu-
ram poter-
tur.*

A rorum. Illi enim verberantes instruebant et dirigebant ictus: ipsa vero nihil eos faciens, ut vidit a verberibus ad verba rursum devenire paratos; Quod, inquit, facere vultis incunctanter peragite. Nostis me abeaquam nunc habeo mente discessuram nūquām. Nec sane quisquam me terruerit eorum, qui corpus quidem istud occidere possunt, animis ausem meae modestiam ullam afferre non possunt, quemadmodum potest is qui animam una perdere valet cum corpore, quia tamen hujus quam illius factor est et creator.

26 Qna ratione affectos suisse putatis haec audientes? Quo modo tantum sui ipsorum contemptum excepsisse eos, qui ob datam sibi a crudeli Imperatore potestate, tollebant supercilium? Transfigebatur cor eorum velut jaculo quodam, et toti confundebantur præ furore, efficiebanturque rabidi, et per iracundiam agebant omnia. Non enim omnino in mente sibi venire patiebantur, aut quod mulier esset, aut quod adeo religiose inculpateque vixisset; sed, veluti maleficam et seminarum omnium ultimam nequissimumque, solo afflixerunt et inlemonter flagellarunt. Verberabant illi, et verberabant viribus totis; ipsa vero mente in eorum dofixa, et majora melioraque omnia cogitans (o insigne mimi fortitudine! o præclarum in Deum fiduciam! o nūquām satis laudandam generositatem!) in terram licet prostrata, haec e Psalmis suaviter concinhat: Dominus firmamentum meum et refugium meum, et liberator meus. Deus mens, auxiliator meus, cornu salutis meæ, et susceptor mens, quem invocans salva ero. In ipso transgrediar murum; murum, inquam, perversitatis hujus, qui separat a Deo atqñ ab aeterna ineffabilique incolis beatitudine.

27 Cernere igitur erat, rivos quasi sanguinis e variis virginis corporis partibus profluentes, solum purpuratum, carnium frusta alio alia sparsa, corpus prorsus laenum, corpus dissolutum, et ante mortem quasi premortuum; cum anima interior perturbationis expers in ipso quodammodo cœlo versari videretur. Etenim sublato aliquantis per capito; Verberate, inquietabat, quantum potestis, quin etiam enuetas in verbera aserte vires; nostis enim, a pristina mentis sententia nullo modo dimovendam; nec vestris unquam desideriis mo subjicere poteritis. Nonne ergo quod in Anaxarcho a Philosopho fuit præclarissimum insigniter temuit? nonne melius quam ille, ob nobilitatem celebris, et ob sapientiam clarissimus, corpus suum contempsit? Si enim femina existens mollo nihil, nihil sensit aut dixit feminine, nec reverita est quemquam; sublimius profecto quam ille philosophata est, et generosius egit. Hie videlicet exigue solum tempore verberibus contusus, spectatoribus gestiit quemadmodum in theatro conspicuus esset; et hominum tantummodo lamen conseptalus, fortiter fecit; cum scilicet præsentes obstupescerent hominem, sub ipsa contusione nequidem sese torquentem in latus, ipsoque qui cum contundebant commotis animis cumdem demirarentur. Beatam vero hanc, tam qui caudebant, quam qui cæsan spectabant, non modo non miserbantur, sed infonsissima quoque prosequerantur odio; et dementiam ei objectabant, propter quam eam putabant infelicem.

28 Revera post illam Dei supra naturam omnem positi incarnationem, iis quoquo qui sub natura sunt supra naturam agere multa et pati concessum fuit. Nequo id immerito; quippe natura omni superior, naturæque effector Deus; et præter naturæ leges natus homo, multaque supra ejus vires efficere valens; naturæ quoquo dedit nonnulla supra vires perpeti, quemadmodum in hac Beata fecit. Quo enim modo valeret femina, imbecillis sexu, portentis exhausta, corpore verberibus sic lacerato, atque ut ita dicam diserpto, talia inter medios eru-

ēμρυνεῖς ἐγεγένετον, καὶ τὸν ἔργον, τοῦτο παρέστησαν. Οὐ γάρ δι τὸν ἔργον ὑστερεῖ τε καὶ ἀμέρι-
τος διέτυπεν, εἰς νῦν ὅλως ἔξελον, αλλὰ ὥστε των λησ-
τῶν, ὡστε των κακοῦργων, καὶ τὸν ἔξωλεστάτου
ἄλλως γραπτὸν κατὰ γῆς, μαστίζουσι σπινύδες.
Ἄλλοι δὲ μὲν ἔτυπον, καὶ νῦν γε ἴσχυε ἔτυπον, τὸ δὲ εἰς
νῦν συνέδησαν τὸν γάρ τοι κερατίνην καὶ μακρίνην διάρρασσα,
Κύριος στερέωμά μου καὶ καταφυγή μου, καὶ
ρύστης μου ὁ Θεός μου βοηθός μου, κέρας σωτηρίας
μου, καὶ αὐτοῦ πτυχὴ μου, ὃν ἐπικαλουμένην συθίσομε,
καὶ τείχος ἐν αὐτῷ ὑπερέζομαι τὸ τῆς κακοδοξίας
τοῦτο διερρργμόν, ὃ διατεγγίζει μὲν Θεοῦ, διατεγγίζει
δὲ καὶ τὰς ἀμφίστου ἐπείνας καὶ ἄλληκου μακαριστή-
τος.

27 Πλὴν οὐδὲν τίρκων ἐκ διαχόρων τὸν σύρκτος
μερῶν προγεομένους, κρονούσις, ἔδαφος φοινισσόμενον,
κέρματα σφρύνη ἀλλοιούς ἀλλὰ διασκιδύμενα, σῶμα κα-
θάπτες κατακυνθέν, σῶμα κατατεληθέν, καὶ πρὸ τῆς φο-
ρᾶς μικροῦ φάναι διαφθορέν, φυγὴν δὲ ἀποθῆ, καὶ ὄντος
ὑρανοθάρμονας τὸν γάρ τοι κερατίνην καὶ μακρίνην διάρρασσα,
Τύπτετε ως ἴσχυς ὑμῖν ἔηρ, τύπτετε, ἐμὲ γάρ εὖ ἔστε, τῆς
προβλέσεως οὐδὲνος ἐκτήσετε, οὐ δὲ τοῖς ὑμετέροις θελή-
μοις ὑπολίνα δυνάσσετε. "Ἄρ' οὐκ ἐμφιλοσοφώτατα τὸ
τὸν Ἀναξάργου διευκόστο; ἄρ' οὐ κρείττον ἐκείνου, τὸν
ἐπὶ γενναῖστας διεβοήτου, τὸν τὴν σοφίαν πολυθρυλλήτου
τὸ σῶμα περιπετρώνυκεν; εἰ γάρ καὶ μὴ θύλακου ἔφησεν,
ἄλλ' ἐνόμισε καὶ τὸν μικρενὸς ἐίρυπτε, πρεῖτον ὄντως
ἐκείνου καὶ ἐφίλοσοφος καὶ ὑδρίσατο. 'Ο μὲν γάρ ἐπ'
ἄλιγος ἐρεστίγμη, καὶ ὡς εὐ δεσμῷ τοῖς παρατυχοῦσιν
ἔμφανίζεσθαι οὐδελε, καὶ τὸν πάρ' αὐθρίπονον δόξαν ἐκαρ-
τέρει θυρίμενος, οἱ τε γάρ ὄρηντες στιλάμενον, καὶ ταῖς
στίξεσιν οὐ κατακομπόμενον ἐτείνεσαν, καὶ οἱ μαστί-
ζοντες παρατίξετε μετακτήσαντες ἐπισύμποντα τὸν δέ γε μα-
κρίναν ταῦτα οἱ τύπτοντες συνάρματα καὶ οἱ τυπτομένου
θεῖμενοι, οὐχ ὅτι γε οὐκ ηλέουν, αλλὰ καὶ ἐμίσουν ἐν
ψυχῇ, καὶ ἐλιοδοροῦντο ταῦτη τῆς ἀπονοίας, καὶ ἐτα-
λάνιζον.

28 Οὗτος μετὰ τὸν τὸν ὑπερφυοῦσα Θεοῦ ἐνανθρώπων,
καρτερεῖν τὸ δὲ ὑπὲρ φύσιν τοῖς ὑπὲρ φύσιν κεγχάρισται,
καὶ κατὰ λόγον ὄντως. Οὐ γάρ ὑπέρ φύσιν Θεός, καὶ τῆς
φύσεως ὄγρυπνος, ὑπέρ φύσιν τε γεγονός, καὶ τὰ ὑπέρ
φύσιν ἐνυργητίν, ψέρειν τὴν φύσει τὰ ὑπέρ αὐτὴν ἐγκα-
ρπάτο, ὕποιά γε καὶ τὴν μακρίνην ταῦτη τετίθεσται· καὶ
πᾶς γάρ ἀλλοιούς ἴσχυσεν ἀντὶ γύγνιον επαλέν τὴν φύσει,
ἐκτακέν τὴν δισκίσει, τὰς σφρύνης οὕτω καταστιγθέν, καὶ
ὡς εἰπεῖν διασπαρρυθέν, τοιεῦτα ψιλοσοφεῖν ἐν τοῖς πά-
θεσιν, ὄντως αὐτοκράτορα τὸν παθῶν τὸν λογισμὸν κατὰ
τοὺς πάλαι Μακκαθαίους παρέστησεν, ὄντως ἀγέτητον, F
ὄντως ἀκαταχήναστον. Πλὴν, αλλὰ ὅτι εἶδον οὕτω γε-
νναῖστας βασάνους, οὕτω καρτερῆς φέρουσαν, τοῦτο μὲν
γυναικὸς ἄττημενοι καὶ τὸν ἄπειτον ἐπεισχυνόμενοι, τοῦτο
δὲ τῆς αὐτῆς αὐτῶν κακοδοξίας ἀντιποιούμενοι καὶ οἵου
ἐκθηριούμενοι, τόχες τοῦ εἰλατού, ἔρουρος παραπέμποντι, καὶ
τοῖς τῆς φύσουρδης παραδιδύνσι δεινοῖς, κάτιψαι ταῦτα
οὕτω βαυλόμενοι, καὶ τῷ βασιλείῳ καθηυποτάξαι βουλή-
ματι.

29 Ως δὲ τῶν ἡμερῶν οὐκ ὀλίγοι παρεπιλύθεσσι, καὶ περίαν αὐτῆς ποιησάμενοι ἐπει τὰς αἰτίας ἐν-
έρου, τὰς αὐτῶν αὐθίς ἀνέγνωσαν, καταδικάσουσαν αὐτῆς
ζύγους. Εὐθέν τοι καὶ οἱ μὲν τὸν γεγραῦν ταῦτα λαβό-
μενοι, οἱ δὲ τῆς τῆς περιφερεῖς καλύπτεται δραστήρενοι,
ἄλλοι δὲ ἄλλου μέρους τὸν αἰώνιτον εἴλαντον, καὶ ὡς
βίστημα τὸν ἔργον ἐπὶ σχημάτην τὸν οπισθόκην ὡς αἰλ-
ανθῆς Θεοῦ ὄχυτοι, καὶ τῆς αὐτῆς νομῆς τε καὶ μάν-
δρας αὐτεγκρέντη, καὶ μὴ μεταστῆναι τὸ παράπτων αὐτῆς
ἀνεγκρέντη. Εἰσὶ δὲ οἱ ἔτυποι τὸν μεταξὺ καὶ αὐτῆς
παραδῶται σφρύνη, καὶ ὡς εὖ τὰς κτηνῶσιν.

ἄρα

A ἄμα μὲν εἰς γλεύνην τὴν μακρίας, ἄμα δὲ καὶ τῶν δροφόνων ταῦτη πατέσθεται) σὺν ὧδε ὅποι δὲ καὶ βούλουσα παραγένοντο, τῶν τις δημίους κακώσερον τι διενόσκετο· τὸν μὲν γάρ διὰ τοῦ ξένους τορῆν, πικρὰν μὲν καὶ σύλλως ὁδυνηράν, σὺν ὧδε ερεπτὸν δύποτε ἡγίστησαν, καὶ τὸν διὰ μακαρίστης ὠσαῖτος. Κέρσης οὖν τὸν παρερεζέντων λαβὼν, εἰς γῆν τε τὸν Ἀγίαν κατενέστησε, καὶ τὴν κύριην πόρος ἐκπούσην ἀνακαλέσας, διὰ τοῦ γηρυγχεῶνος ὥστε, καὶ τοὺς σπουδῶντας τούτῳ διατερόν, πικρότατα τὰς πυρὸς κύταν αἴρησενται συνάμα καὶ τὰς ζωῆς.

B 30 Κοινοὶ μὲν οὗτοι τὰ πατά θυμὸν ἐπλητταν, οὐδὲ εὐθὺς τῶν πατέσθεται παραπομποὺς γάρ ἀγγέλους εὑρίσκει καὶ προπομποὺς, οἱ καὶ προηγόντο ταῦτα, καὶ μετ' εὐφρίας παρέπεμπον, καὶ εἰς οὐρανὸν ἐν γῆς μετεῖσθκον. Τέχχη δὲ ἀναγνημένην τοιαῦτα τὰ πρὸς τὰς Ἀργάς, πρὸς τὰς Ἐξουσίας μετὰ παρρήσιας ἐψήγγετο, Ὅψηντη κέρας μονὸν ἐν Θεῷ μον. Εν γάρ αἰτῶ τοῖς ἔμοις ἐγέρθοις ἐκεράτισα, καὶ νῦν ἵδιον πρὸς οὐτὸν ἀπειπει, οὐτὸν ομέσως τὸν δὲ ἐμὲ γεγονότα πατέσθεται ἐμὲ προσκυνήσασα, τὰς τῆς Θεομάτορος θείας ὀπαποκαλύπουσα, τὰς διὰ Χριστὸν ἀληθίσασα, τὰς βιωσάσας σύλλως πατέσθεται Χριστὸν ἀσπασμένη, καὶ τῆς σφῶν ὄριλλος παταπερφάσθεται, εἶπω συγελούσα, τῶν τέως μοι προσκυνητῶν τύπων ὑψηλέντων μηνὸν ἀπέργομαι τὰ πρωτότυπα· ἀπὸ γοῦν ἔμοιο οἱ πονηρεύομενοι πάντες ὀπόστητε. Ἀλλ' οὐ μὲν οὗτως εἰχειν, οὐτως ἀνήργετο. Οἱ δέ γε ταῦτας προπορεύομενοι, παρεπόμενοι τε καὶ συνεπόμενοι τὶς ἀνέποινα, καὶ ὅπως διέκειντο; εἰ γάρ ἐπὶ ἐνὶ ἀμερτωλῆ μετανοοῦντι, ὡς ὁ Κύριος αὐτὸς εἰρυκε, γηρύοντες, πιστοὶ ἀνὲπι τῇ ἐκ παθός εὐθὺς εὐσφεστισάσης τῶν τούτου θερμῶν γαρδαῖς τε καὶ θυρδίας ἐπλησθησαν;

C 31 Ἔγω γε οἰοματίως οὐκέτι τον δέ την τῆς πρωτομάρτυρος παρέπεμπον Θέκλης ψυχήν, καὶ ἐκρότουν καὶ ἔχαιρον, καὶ τὸν ἀνθρώπουν ὑπὲρ ἀνθρώπουν γενόμενον ὑμνοῦν τε καὶ ἐδέξαντο. Ή μὲν γάρ τῷ εἰς τρίτον οὐρανὸν σύνελθοντι Παύλῳ, καὶ τὰ ἄρρενα ψυχήντι κατηλαόθησε, διότι πολλῆς δει μυστηγωγίας πρὸς τὸ τοῦ μαρτυρίου στάδιον ἐπεδύσαστο· οὐδὲ οὐκέτι σύλληψις πατέσθεται Παύλου ἐγρίσαστο, σὺν οὐδὲ τῶν πολὺ μετ' ἐκείνουν τὸ δέ γε μείζουν, οτι καὶ συγκριτὶ σήμα τῶν ὄμοργωμάνων δῆθεν πρὸς τούναντίν μετελκομένην, τοῦ ὄρθρου περιέσχετο, καὶ ὑπερθάνεντι κύτου εἰλετο. Καὶ οὐ μὲν ἐπὶ πορχύρατι τὴν ἔνστασιν ἐνεδείξατο, παρ' ἀπαντει ὄμολογομένη, τελείω τέ σῆμα καὶ στέλει, οὐδὲ ἐπ' ἀμφιελλομένῳ συγκριτὶ, στέλεισι λέγοι, οἱ καὶ πλείους ὡς φρονεῖσι καὶ πολλής δέται τὰς αὐτιλογίας εὐρίσκουσιν, ὥσθι τε απειτρεπτος, καὶ τὰ παραπλήσια ἐντάσσει τῇ πρωτομάρτυρι τὰ ἵσια διεκρίτερον. Ηὔσου δὲ ἀντίγραφα τοι εκείνης συνάθλους πλείστης πεποίηκε, καὶ πρὸς τὸν κύτουν ὑπὲρ Θεοῦ ζῆλον ἐπῆρε, οὐδὲ τὰς ἄνω βραχιλέας κληρονόμους κατέστησεν. Ἀλλ' Ἀγγελοὶ μὲν οὗτωσι πιστοὶ ἔγινον. Οσίων τε δῆμοι καὶ Μάρτυρων σύλλογοι προσυπαντῶντες, ὡς τὸ εἰκὸς ἐδεξιῶντο τὴν Ὄσιον ἄριστην καὶ Μάρτυρα, καὶ τὴν σφετέρην μοίρην ἐκάτερην πικρᾶσι τούτων ἐπόθουν καὶ ἴδιαστοις θεέσι δέ τὸν ὑγιανίστατο διατίσσας ἀμφοῖν, τῶν σύμπλου ἀγαθῶν ἀμφοῖν συγκαπολακνεῖν ἐνδέδουτεν.

c edidite a me igitur omnes qui operamini iniquitatem. Nunc autem, qui illam plausu laetitiaque exceptam, nec paucio res laudum ac gratiarum hymnos Deo propter hominem humanato decantatos fuisse arbitror, quam tunc cum Protomartyris Thecke e animam deduxere Angeli. Illa quidem Paulo in tertium usque cælum rapto, et arcana non revelanda edocto, discipula adhæsit, a quo cum non pauca de rebus cœlestibus didicisset, ad martyrii stadiūm alacriter decurrendum egregie profecto fuit instructa. Quid autem Theodosia? non Paulum, Paulive similem; aut etiam corum unum qui diu sane post Pauli tempora vixerunt, præceptorem nacta est: sed quod pluris faciendum, cum plurimi Christianorum palam in contrariam partem traherent, rectam tamen viam tenuit, et pro veritate mori elegit. Illa constantiam tenuit super re, imperfectis æque ac perfectis indabitata; Theodosia, pro ea quæ a multis vocabatur in controversiam, ab imperfectis scilicet, qui multas et magnas in contrarium rationes invenerant, ut aiebant, mansit inconcussa; in ceteris vero pari cum Pro-

c iatus sentire et profari? Evidēt sic existimō, dīvinam Theodosiam, Machabæorum exemplo, corporarum omnium affectionum dominam constituisse rationem, vere invictam, vere insuperabilem. Ceterum, nt tam fortiter tamque constanter cruciatns peraeerbos ab ea sustineri viderunt qui eos inservabant, partim quidem quod a femina victi seipsi erubescerent, partim contra suam ipsorum pravitatem agentes, et in rabiem quodammodo acti, quod tunc unum supererat, in carcere amandatam carceribus tradunt arcamnis, ita eam fatigare volentes, et regre tandem subjicere voluntati.

D 29 Non paucis deinde elapsis diebus, cum de ea iterum periculum ficerent, eamdemque sicut ante persistere invenirent, ac ejusdem cognoscerent manere sententiae mortem ejus decreverunt. Mox aliis manibus eam accipientes, ahi per capitū velum trahentes, aliis alii corporis membris eam raptantes, velut pecus quoddam, ducebant ad lanianam innocentem Dei buculam, ejusdem stabuli et pascui consortem, neque ab eis divelli unquam se passau. Non deerant interim qui eam persecuterent, et inclementer

E et paulo post morti adjudicata,

b ad macellum portrahitur et jugulatur:

30 Atque hi quidem ea qua dictum est ratione furorem suum expleverunt, Theodosia vero votis ac desideriis suis omnino potita est. Cœlestium quippe geniorum precedentium subsequentiumque comitatu stipata, non sine insigni laudum præconio, e terris in cornū deducta fuit. Dum autem ascenderet, poterat ad Principatus et Potestates sic fidenter loqui; Exaltatum est cornū meum in Deo meo; illo quippe propitio, inimicos meos ventilavi cornū; et ecce nunc ad eum proficior, ipsummet qui pro me factus est homo, velamine amoto adoratura, et Matris ejus sanctissimæ fruitura conspectu, ac salutatura ceteras quæ vel pro Christo passæ sunt vel secundum ejus præcepta vixere, et ex earum conversatione non exiguum capture gaudium. Aboe, inquit, earum Imaginum, quas religioso semper culta venerata sum, ipsamnet conspectu prototypa. Discedite a me igitur omnes qui operamini iniquitatem.

F Hoc itaque modo Theodosie res sese habuere, hac ratione in cœlos evasit. Nunc autem, qui illam præcedebant, qui comitabantur, quique subsequebantur Angelis, quid fecisse aut quibus modis arbitramur? Etenim si super uno peccatore poenitentiam agentem, quemadmodum ipsemnet Dominus testatus est, tantum ipsis sit gaudium; quanta eos laetitia, quanto gaudio dicemus suis repletos, ob eam quæ a primis vite suæ annis ei placuit per mandatorum ejus observationem?

G 31 Ad me quod attinet, non minori illam plausu laetitiaque exceptam, nec paucio res laudum ac gratiarum hymnos Deo propter hominem humanato decantatos fuisse arbitror, quam tunc cum Protomartyris Thecke e animam deduxere Angeli. Illa quidem Paulo in tertium usque cælum rapto, et arcana non revelanda edocto, discipula adhæsit, a quo cum non pauca de rebus cœlestibus didicisset, ad martyrii stadiūm alacriter decurrendum egregie profecto fuit instructa. Quid autem Theodosia? non Paulum, Paulive similem; aut etiam corum unum qui diu sane post Pauli tempora vixerunt, præceptorem nacta est: sed quod pluris faciendum, cum plurimi Christianorum palam in contrariam partem traherent, rectam tamen viam tenuit, et pro veritate mori elegit. Illa constantiam tenuit super re, imperfectis æque ac perfectis indabitata; Theodosia, pro ea quæ a multis vocabatur in controversiam, ab imperfectis scilicet, qui multas et magnas in contrarium rationes invenerant, ut aiebant, mansit inconcussa; in ceteris vero pari cum Pro-

Quæ in car-
tos gloriose
evecta,

plaudentibus
Angelis,
Luc. 13, 7

e comparatur
S. Thecke.

f

A tomartyre perseverantia nihil quam illa minus egit fortiter. Illud porro quanti faciendum est, quod plures A ejusdem certaminis essecerit socias, quas ad similem zelum pro Deo excitavit, suoque exemplo in cœlestis regni hereditatem immisit? Hoc ergo, modo letabantur Angeli, Sanctorum vero et Martyrum turnæ, alio aliunde progredientes obviam, Sanctæ simul ac Martyri occurrerant, ut par erat, et suæ quicunque parti cupiebant propriam vindicare. Dens autem, cujus ope et cujus causa certaverat, cum utrisque conversans, fecit ut eum utrisque præmio persuereretur æterno.

ANNOTATA.

a Anaxarchi Abderitæ, cum jussu Nicocreontis Cyprii tyraanni in saxe mortario contunderetur, ea vox landatur, a Laertio, Cicerone, Valerio: Tunde, tunde Anaxarchi follem, Anaxarchum enim non fundis.

b De loca supra jam actum est. Μάκελλον autem, Latina licet vox sit, etiam Paulus dixit, 1 Cor. 10 Μαρκελλίον alii; hinc λαρματέλλον, Marcellum publicum apud Cedrenum.

c Arietinum cornu fuisse indicat auctor distichi in Synaxariis.

d Melius forte Ambrosianum Synaxarium, κατὰ τὸν σύγχρονον in cervice: quis enim nescit vertebras in cervice, non in gutture esse?

e S. Thecla, discipula S. Pauli, colitur 23 Septembr.

f Quia τὸν ἴμογρωμόν τον ejusdem sententiae, de fide circa Christum διαταξατ intelligi hic debet, Christianorum verti.

CAPUT V.

Miracula ad S. Theodosiæ invocationem patrata.

B

B

Ad sepulcrum Theodosie multo rarus clarum

Atque hujusmodi sermo fuero ea quæ Sanctæ in cœlo contigerunt, prout congrue conjectare licet; nos vero qui in terra positi sacras ejus Reliquias feliciter possidemus, quid tandem facere, aut quare ratione affectos esse oporteat, consideremus; præsertim cum tot ejus admiranda opera nullo non die experianur; viileamusque homines, corporis usu vibribusno destitutos, haec membrorum suorum rectam consequi conformatiōnem, surdos ac mutos, recuperato aurium et lingua: usu, ob insignia adeo miracula gaudio exultare, et Deo, qui tanta erga homines operatur, gratias exhibere; et illam propter cuius merita tantum beneficiorum accipimus, quaque tanta in cœlo gloria, tanta in terris potestate pollet, debitissimorum et laudum titulis, ut par est, prosequi. Multa sunt quidem quæ Sancta quotidie facit admiranda, sed quæ ipsis hisce oculis videre merui, non possum non enarrare.

33 Puer quidam erat aetate ad pubertatis annos jam progressus, ex eorum pagorum uno aliquo, qui in Phrygia ad fluvium a Rhyndaenii snut, oriundus; sed a patre solo peregrinus. Ille, quod dictu abominabile, vagorum Agarenorum impietatem sectabatur, et Constantinopolim adveniens, hac illac per civitatem oberrabat. Ecce autem, o rabiem dæmonis, omnium contra nos malorum auctoris! die quendam impletur tenebris et vertigine. Meridianum scilicet erat tempus, quando etiam David ait, non habitantibus in adjutorio Altissimi. et in Dei tabernaculo non commorantibus, dæmoniacas imaginationes ingruere. Cum igitur sic agitaretur, et ratio ei non parum esset contraria, derepente etiam contortis ita repertus fuit genibus, ut tibiae femoribus affligerent, et abortivis illis laud dissimilis appareret, quos ad præterennitum conceitandam commiserationem plateis expositos frequenter conspicimus? quin etiam apoplecticus totus erat, nec plane intelligere poterat quid pateretur. Cum autem natura cogeret ad ea quibus assuevit, tunc satis cognoscens quid mali esset (reptilis enim factus erat, qui entenus solebat pedibus incedere) manibus iaque ac pedibus utens, supra sua se genua non promovebat, sed pretrahebat, catenussaltem rationis compos, ut victum quereret mendicato. Sic hac illaque repente seque volutantem (nec enim aliter poterat) ad meas quoque sedes eum contigit devenire, mibiique in conspectum venire, non gressu debilem, non claudicantem, sed manifeste repente et gra-

En μὲν οὐρανῷ τοισῦτά τοι τῇ Μακαρίᾳ τῇδε συνήτηκεν, ὅτα γε ἐκ τῶν εἰκότων ἔστι στοχάσσομενοι· τοὺς δὲ ἐπὶ γῆς εὐρισκόμενους ἡμᾶς καὶ τὸ ιερὸν αἰτής κατέχουσας θεῖψαν, τί ποιεῖν ἄρα γρὴ, καὶ διποιεῖσθαι, εποπτίσμενον, καὶ ταῦθ' ὑστέρας τῶν θυμωτῶν αἰτής ἀπολαβόντας, τοὺς τέως παρειμένους την ὁλομέλειαν τῆς σφῆν διαρτίας ὄραντας αὐθίς αὖ ἀπολαβόντας, κωδῷος καὶ αἰλίους, κωνούστας τε καὶ σικούστας ἐφηδύντας, πάντοις ταῖς θαυματουργίαις εὐχεριστεῖν τῷ ἐφ' ὑμῶν τοισῦτα διενεργοῦντι Θεῷ, καὶ τὴν δὲ ὅτις ταῦτ' ἐνεργούμενα τὴν δεδοξασμένην ταύτην ἐν οὐρανοῖς, καὶ οὕτω μεγάλα ἵσγουσσον ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ εἰκότα καὶ γεράσιεν καὶ εὐφρετὸν πλεῖστα μὲν οὖν ἡ Αγία ὑστέρας τερατουργεῖ, ἀλλ' οὐπερ αὐτόπτης ἐγενόμηκεν οὐκ χίνειον μὴ διηγήσασθαι.

33 Παιδίον τὸν ἡλικίαν ἥδη πρίστιν οὖν, πατέρες τῷδε τῶν περὶ τὸν Ρύνδανὸν πιταμὸν μία ημέραν, τῆς προειεγκυώστης μεταναστέαν, τὸ δὲ ὅπως λέγειν οὐ φοροῦτον, ἀσεβῶν τὸ κύκλῳ καταδραμόντων Ἀγαρηνῶν, καὶ παρὰ τὸν Κανυστατίνου γενίμενον, τῇδε κάκεῖτε τῆς πικέως ἀλώμενον ἦν, ἀλλ' ὡς τῆς ἀνέσθετον τοῦ ἀργελάκου πρὸς ἡμᾶς δυσμενεῖας ἐσκύπτει τούτου καὶ δίνεις μιᾶς πληροῦται τῶν ἡμερῶν. Μετριμέριας ἦν ὁ καιρός, ὅτε δὴ καὶ ὁ θεῖος ἐφτιάσθαι, τοῖς μὴ κατοικουσίν ἐν βυθείσῃ τοῦ ὑψίστου, μὴ δὲ ἐν τῇ σκέπῃ τοῦ Θεοῦ αὐλικούμενοις, τὰ δικιμονιώδη συμπίπτειν φαντασμάτα παθόντες οὐτως καὶ τὸν λογισμὸν οὐκ ἐπὶ οιλιγον συνταχούσθει. ταῦτα μυαῖς συνιστραμμένας αἰτητας τὸν ευοιτόν τοὺς εὐοιτας ταῦτα, κυρμαῖς συμπερικυιαῖς, τοισὶ τοις εἰ γενεῖται ἀμβιωμάτων συγγενεῖ παρὰ τὰς πλατειαῖς τοῖς πόλεως ἔρριπτε, τὸν τῶν παρισύντων ἔλεον ἐκδεχόμενα· ἀλλ' ἦν ὡς ἐπίπλαντας ἀπόπληκτον τὸ παιδίριον, καὶ μή δὲ ὅτι πεπόνθει, συνεῖναι τὸ παράπλανονάμενον. Ἐπειδὲ δὲ ούσιος πρός ἀπερ εἴωθε κατηγόρησε, τότε ἕγγικεν ἀνάριθμος οὐ κακοῦ γέγονεν (έρπυστιν γέρα κατέστη τὸ τέως βαθιστικὸν) γερσοὶ μὲν οἷσα καὶ ποσὶ γριμενον, τοῖς δὲ γόνασιν οὐγές διποιεῖσθαι, ἀλλὰ συρόμενον, οὐδὲν οὕτως ἔγων ἐπίπολην, τὰ πρὸς γρείσας ἐξ αἰτησεως πορτέρων. Ἐρπου τε τῇδε κάκεῖσε καὶ κυλιόμενον, ἡ τοισῦτη γε μὴν ἀλλα τούτου, καὶ παρὰ τὴν ἐμήν οἰκίαν γενέσθαι πεποίκηε, καὶ μοι πρός ὄψιν ἤλθεν, οὐ γαλεῖνον, οὐκ ὀκλάζου, ἀλλὰ σηρῆς ἔρπου, καὶ πά τῷ στήθει καὶ τῇ κοιλίᾳ κατὰ τὸν παλαιάν ἐκείνην κατάραν τοῦ ὅρεως πορεύομενον.

34 Ἀλλ' οὐ πάντα γε συγχαῖ παρῆλθον τῶν ἡμερῶν, καὶ βαθίζων αὐθίς πρὸς ἡμᾶς ὁ παῖς γέγονε, βαίνων ἀπρόσκοπα, ἐπει τε τοῖς ποδοῖν ἀμφοῖν σκυριπτόμενος, καὶ ιστάμενος ὅρθιος, ὡς γε δὴ πάντες οἱ διεπάλαστις εὗ ἔχοντες, τέρας τοῦτο τοῖς προϊόντιν ἀπασιν ἔδοξε, καὶ ἀλλος

a
adolescens
vagus,

Psalm. 90.

enclum stupore
mentis ad-
veniens con-
tractio gra-
diendi facul-
tatem obstu-
lerat,

A ζῆλος σὲλλων εἰς τὸ μετεκκλεῖτο, καὶ ἔτερος ἑτέρου περὶ αὐτῶν ἐπυγήθινετο, Οὐχ οὗτος ἐκεῖνος, λέγων, οὐ πρὸ μικροῦ μεταφορπός; οὐκ οὗτος ὁ γένες ἔχων καὶ πρότριτα συγκεκριμένα τὰ γόνατα; καὶ ἐπὶ πολὺ πιστοποιούμεθα, εἰ ἐπαπληθεύοντά εἰσιν ἡμῖν τὰ τῆς ὅψεως, ἵνας αὐτὸς ἔγω γε ἐγρύπτερον ἀγαθὸν δύως τε γόνων, καὶ πότε ὑγιεῖς οὖτοι τοὺς πόδας ἔγένετο. Καὶ δέ, ἐξηλθον, ἔφη, τῶν ἐνταῦθον παρὰ τὸν αἰγιαλὸν γέγονα, ως τῶν παριόντων σιτούμην ὡς τοῦ παρὰ αὐτῶν ἐλένους τυγχάνονται καὶ λίχις τοῦ τῶν ὄδιτῶν, οὐκ οἶδ' ὅπως τις, οὐ γάρ ἐνέργεια πρότερον, οὐ μετὰ ταῦτα τοῦτον τελέχειται, κακύτερον ἐπ' ἐμοὶ πεποίηκεν Ἐλεον, ἄρας με, καὶ γάρ ἐπωμάδιον παρὰ τὸν Ἀγίαν φέρων κατέθετο, οὗτοι γάρ καλεῖσθαι τὴν μακαρίαν ταῦτην Θεοδοσίου καὶ τὸν Θαυμάτων συνέγεια, παρὰ γε τῇ μεγαλοπόλει ταῦτη πεποίηκεν, οἷμα δὲ καὶ τῶν πόλεων πανταχοῦ, πανταχοῦ γάρ ἐξηπλοῖ τὸν γάρ, ὅτι καὶ πανταχοῦντες οἱ κακῶς ἔγοντες, τῶν ιδίων ἐπωνύμων ἀπολαβόντες· τοίνυν καὶ ἀνωμάτως οὗτοι τὸ παχύτερον ἀπεκάλεσεν.

B 33 Καὶ δέ με ὑποθείει, ἔφη, τὴν ταῦτης σορῷ, ἐλείῳ τε χρίσας τῆς ἐπιχωριμένης φωταγωγοῦ ἐξιών εὔχετο, ἐγὼ δέ ἐναποληφθεὶς ἐν σημαχίᾳ γεγένημαι οὐ γάρ προδινειν οὐδεις, οὐ μετεκάνειν ἕδυνάρην, ἀλλ' ὡς τι παρερέπι- μην ἄγθος καὶ τὸν πρὸς γρείκους ἑστερόμυνος δεῖλιχιος. Τρεῖς τῶν ἡμέρων παρερέπινταν, καὶ μοι ξέλη τις περὶ τοῦ λογισμὸν γέγονεν, οὐχ οἴταπερ ἐκείνη ἡ πρὸ μικροῦ ξυμπεπούσα, καὶ τὰ γόνατα παραφθράσασα, φρίκην μοι καὶ μόνης ἀπὸ μνήμης ἐκείνης ποιεῖ, γαλινής δὲ τὴν καρδίαν πληροῦσα, καὶ πρὸς τὸ εὐθυμον μεταβάλλοντα, θειαν καὶ τὸν πόδας, καὶ προέβην ἐπὶ μαχρὸν, ἐν ἔκυτῷ τε γενόμενος, καὶ οὐδενὶ ἵκε μοι σύνιδων καὶ βοήθεια, τὴν τῆς Ἀγίας προσδεδρομήνεων σορῷ, καὶ τὴν ταῦτης περιφύης εἰκόνι, καὶ συγχά ταῦτην περιπτυχέμενος, ἐγέλθον ὡς ὄρατε τοῦ ἐπ' ἐμοὶ δοξάζων Θαυματουργούματος, καὶ νῦν ἡμέραι τίτταρες ἡδὺ εἴη οὐ τὸν πόδιον περιγνωστῶν, ἐλευθέρως ὅποι καὶ βούλομαι πορεύομενος.

C 36 Ἀλλὰ μὴ δέ τὰ ἐμὰ διτίπερ ἐμὰ παραληπτέον ἐμοὶ, ώς μὴ καὶ αὐτὰ λίθινα παραπεμφθείεν Βυθῷ, καὶ γάρ μεμψει διπλάσια καθυποβίθιείν τοις ἀγρυπτίσασα, μὴ δέ λόγη φιλῆτη παραδοῦσαι προσθυμητίς, ἀπέρ εὖ τοῖς ἔργοις ἐφῆται περθόντη περὶ δὲ τοῦ δευτέρου τὸν λόγον ποιήσομαι πρότερον. Γρυπθός ἐμὸς ἐπὶ θυγατρί, τῶν εὐγενῶν οὗτος καὶ περιβλέπων, ἀδελφιδός γάρ τοῦ νῦν εὐεσθῆτος ὥμρου βασιλεύοντος, παῖς δέ τοῦ τὴν τῆς Κολχίδος ἀργῆν ἔν τε πατέρου, πάππου, καὶ ἐπιπάππουν αἰληρωσαμένου, τούτῳ γάρ καὶ τοῦ προθεδομενούς θυγάτηρ γάρμον νόμου συναγθεῖσα, μάκηρ τοῦδε γεγένηται οὗτος δέ πρὸς ἐστέργη τῶν αὐτοκτόνων ἔξει, καὶ τὴν ἐπ' οἴκου οὐν τοῖς περὶ αὐτῶν ἐπορεύετο οὐταὶ τὰ τῶν νέων ἔτι τὴν γλυκίσιν, καὶ μάλιστα τῶν ἐπιχέων, ὅποις οὗτος ἐτύγχανεν ὡς, ἵππον λαπτατοῖς οἱ ἐπηλθεῖν ἐπ' οἵ γε διαγνωσθῆναι μικρού. Τοῖς οὖν ἀμφὶ αὐτῶν συγχά καὶ ταῦτα κωλύοντας, καὶ τὴν αἰρίαν προσγιρούμενος περιεδῶν, οὐλως τοῦ πρὸς θέλησιν γέγονε, τοῦτο μίνιον σφίσιον ἐκελευσόμενος. "Ἄποτε, τοὺς σὺνας ἀπέστατε, τῆς γάρ λεωφόρου πήκοινος ἡστού οὗτοι νεμόμενοι. Καὶ οἱ μὲν ώς προστέχοντα πεποιήσασι, οὐ δέ εὑθὺς συγγάρησιν παπειδόμενοι τε καὶ συρποδίζοντες. "Ο τε γάρ ἐπιποστότης οἱ σύνες περιεσκέλιζον, ἔργους ὠσπερ τοῦτο ποιῶμενοι, πίπτων ἄμφα καὶ ἐγειρόμενος, τέλος εἰπεῖν, ἀνήγερτα πίπτων καὶ ὁ ἀναβάτης ἐκτιναχθεὶς, καὶ ὑποτερ αποσφεγδυθεὶς, εὐφρτει κείμενος παρενθίς, ἀγγιστά που τοῦ ἐπιποστού πραγμάτης, μηδὲν οὐλως νεκροῦ διεγνωγώς, πίπτων δοσιν σφυγμός αμυδρός, καὶ πυεύμα τοῖς περιεργαζούμενοις λεπτόν, τοῖς περιούσιοι ἔτι συγκαταλέγειν ταῦτην ὑπεξέλεν.

D 37 Οὐκ ἂπο ταῦτα τῶν αὐτοκτόνων ἔμεινεν, τόπος γάρ ἐν ᾧ ὁ οὐτωσί πως Γυρολίπην καλούμενος ἀλλ' οὐχ δέ τὰ τῆς φύμης ἐν ἀκρεῖ διαπεφάρμισται πανταχοῦ, ώς τέληντον οὐδεῖνα ἵππολατῶν, καὶ οἱ μὲν, "Ω τοῦ συμβάτος! ώς τῆς δεινῆς ταῦτης ἔλεγον συμφορᾶς! οἴδε", "Ω οἵου αἰτίης γέγονεν! οἱ οἴου ἀπροσδικήτως συνέπεσε! Καὶ μοι

dientem supra pectus ac ventrem, secundum vete- D
rein maledictionem serpentis.

E 34 Non multi inde efflexerant dies, cum rursus ad aedes nostras idem se adolescentes contulit, absque omni impedimento omniisque incommodo progrederi, utroque firmiter consistens pede, et corpore in altum eretto, quemadmodum solent ii quibus omni ex parte absoluta membrorum omnium conformatio obicit. Prodigium hoc omnibus qui aderant non mediocre visum est: ac alii confestim alios, ut sit, advocantes, super adolescente illo multa ex invicem sciscitabantur: Nonne, inquietabat, ille hic est, qui non a multo tempore huc ad nos fuit delatus? Nonne idem ipse ab heri et nudiustertius contracta habebat gennu? Multum igitur dubitabamus, num vera esset quae videbamus oculis: donec ego ipse propius ad eum accedens, percuetari cœpi, qua tandem ratione, quoive tempore perilum sanitatem consecutus essem. At ille: Non ita pridem, inquit, hinc ad littus egressus sum, ut a praetereuntibus eleemosynæ aliquil regando consequerer; cum ecce e transeuntibus unus quisquam (nec enim quis fuerit scio, qui ante numquā hominem videram, et deinde non conspexi amplius) insolitam mihi eleemosynam contulit; dum arreptum me atque in homeros suos sublatum, depositus apud Sanetam: hoc quippe nomine beatam Theodosiam appellari, in hac magna civitate fecit miraculorum multitudo: existimo autem sic etiam in aliis ubique urbibus nominari; ubique enim gratiam divinitus sibi collatam explicat; quare etiam undique confluunt male habentes, et discedunt sanitatis restitutionem consecuti.

F 35 Itaque Sanetam quoque puer iste vocans absque proprio nomine. Super hujos, inquit, tumultu me ponens ille, et desuper appensae lampadis oleo inungens, oravit et abiit. Ego vero derelictus, quid agerem nesciebam: nam neque progredi neque digredi inde poteram, sed iutilis instar ponderis remanebam, omnibus ad vitam necessariis rebus destitutus miser. Tres abierant dies, cum mihi quodam mentis concussio accidit, non qualis ante exiguum tempus superveniens mihi genua contraxit, et vel sola recordatione sui horrorem mihi incautus; sed animum implens tranquillitate, optimeque componebas; unde, veluti si somnianti tantum oblatum fuisset pedum impedimentum, ita me sanum exiliens reperi, stetique in pedes erectus, et modicum progressus sum. Tum vero in me ipsum regressus, et unde auxilium mihi venisset intelligens, ad Sanetam sepulcrum cueorri; et sacra ejus imagini affusus, cum illam eomplexu frequenti striuissem, exivi ut videtis, miraculum in me factum celebrans. Quartus vero nonne dies est, ex quo urbem hanc oiamen sanus obambulo, et quocumque locorum fuerit libatum absque impedimento pergo.

G 36 Sed quae mea sunt, tamquam si mea non essent, praeterire non debeo; ne si profundo ea silentio obruam, ingratitudinis notae subjiciar, quod nec sermone quidem exili dignatus ea fuerim, in quibus opere benefico praeventus sum cum esse infirmus. Quod autem posterius accidit, de eo prius sermonem instituam. Gener mihi per filiam est nobilis atque illustris, utpote nepos ejus qui modo pie Imperium moderatur; illius vero filius, qui ex legitima parentum, avorum, et proavorum successione Colchidis Principatum hereditate tenuit; quam enīm hic Imperatoris defuneti filia matri monii lege sibi conjunxit, hujus quo de loquor mater extitit. Hunc, cum sub vesperam ex aula Imperatoria domum se cum suis referret, cupido subiit equo se exercendi, in coquæ nonnulli se exhilarandi, quemadmodum frequenter solent iatatis istius juvenes, in prima presertim pubertate, qualis ipse

A. const.
ACROPOL
EX MS
quemque
humili refen-
tem auctor
ipse viderat

ab homine
ignoto delatus

supraque
tumbam re-
ctus.

Juventis nobi-
lis, auctoris
gener,

A. CONST;
ACROPOL.
EX MS.

equo lato

per mortuo
habitus,

A ipse erat. Eos autem qui circa ipsum erant, et multo magnoque conatu dissuadere id conabantur, intempestivum esse suggestentes, contemnens, in sententia omnino perinans; hoc tantum illis imperans, ut sues, qui propter viam publicam pascebantur, abigerent. Fecerunt illi ut jussi erant: ipse vero multimodis eorum tentans ferebatur, donec scilicet sues abactae, ter quaterve redeentes, sub ipsis equi pedibus voluntari coperirent, eomque impeditre. Equus enim, quoties sub pedibus ejus versabantur sues, veluti de industria id agentes, cadens simul assurgensque, tandem ita concidit, ut resurgere nequirit; sessor anteim, excussum tamquam e funda, statim hinni jaenit pronus juxta equum, parum admodum distans a mortuo, nisi quod tenuis quidam arteriae pulsus, a medicis deprehensus, eum adhuc in vivis numerandum suggerebat.

B 37 Non longe a palatio haec acciderunt, eo scilicet loco, qui Stagnum rotundum dicitur. Sed, quemadmodum ea solent que fauna feruntur, repente ubique vulgatum fuit, obiisse ex infelici equitatione juvenem. Tum vero alii; O infelicem exclamant casum! o infortium! Alii; Quam, inquietum, subito id accidit! quam inexpectato corruit! Ad me quoque e vestigio quidam accurrit, lacrymarum plenus, et cupiens quidem id quod acciderat renuntiare, sed voce non continuis minus singultibus quam multo anhelitu impedita, ex sola denissi in terram vultus moestitia, et commiserationis quem demonstrabat affectu, triste nihili quidpiam videbatur significare. Atque ego non parum animo commotus, Cui, inquam, meornam et quid tandem infortium accidit? Tuus, respondit, gener equo ferebatur, cum quo pariter in terram corravit; ac etiamnum infelix jacet absqne loquela et sensu His narratis egredior domo: neque alind audiire per vim nihili contigit, quam, O quomodo id intelliget, quomodo videbit soer ejus! Hac illa gemitus et manum complosiones andiebantur; cum ego ad locum ubi jacebat perveniens, manumque apprehendens et brachia circumdans: Quid pateris, aiebam, quid doles? carissime fili: age indica: ipse vero nihil magis audiebat quae dicebam quum si examinis omnino fuisset.

C 38 Jamque nox illa praeterierat, nihil omittentibus medicis eorum que hac occasione ut siant, ars medica prescribit: utriusque manus aperte sunt venis, alia tentata remedia omnia, omnia mota sus deque, ut dicunt, et nihil non adhibitum operae, ut sensibus redderetur adolescens: qui nihilo tamen melius inde habuit, sed eadem prorsus ratione jacebat sensus omnis expers. Praeterit quoque ea que noctem jam dictam subsecuta erat dies, atque ille in eodem usque statu permanero visus; cum ecce sub vesperam quasdam, quasi coactas, nec distinctas satis voces, seu potius deliramenta, proferre coepit: deinceps vero concisa quedam loquebatur, aliud quam quod interrogabatur respondens. Diurnis ut plurimum horis, maxime vero nocturnis, modo hoc, modo illud dicens, nihil certi indicare aut exprimere manifeste valebat. Clamores subinde edebat ingentes, quasi intolerabile quiddam cogeretur perferre, ac vehementer sane laudentabatur.

D 39 Nos interim, qui curam ejus gerebamus, graviter, ut par erat, angebamur: metus quippe nolis inutiebatur, ne perpetuo delirus, aut tota vita impos mentis perseveraret. Sed nec boni quidquam ominabamur ex porcis: illos enim cogitabamus demones, qui et olim a Domino id petierunt, ut in porcos immitterentur, et a principio insidiari nobis non cessant; maxime cum audiremus, quomodo

τελείωσταχτεὶς οὐκέτι τὸ γεγονός, θέλω μὲν σύγγειλαι τὸ γεγονός, τὴν δὲ φρονήν οὐχ ἔτεν τοῖς στενοχυμοῖς η τοῖς σθεμασιν ἐγκοπούμενος, εἰ μόνη τὴν τοῦ προσώπου κατηγείσις, καὶ τὴν πρὸς με συμπαθείας, ἢν ὑπενέφεινεν ἐμὴν γυμνέων τὴν συμφορὰν ἔμιν γε, καὶ γάρ οὐκαπαχγθεῖς, Τένι τῶν ἐμῶν ξυνέπειτο τὸ δεῖνον, καὶ τίπερ οὐ πέπονθε; διεπονθανόμεν εὐένει, καὶ δὲ, 'Ο σὲς ἵππαλκέει γαμβρός, καὶ οἱ συμπέπτωκεν διπποί, καὶ εἰς ἔτι κεῖται, μηδὲ τι λέγον, μηδὲν δὲ σιστανόμενος ἔξεινος κατίκα τὸν διηγούμενον, καὶ μη παρὰ τὴν οὐδὲν οὐδὲν, ἀλλὰ η τοῦτο μόνον ξυνέπειται; στενοχυμοῖς τε τῆδε πακεῖσθαι, καὶ γειρῶν πάτεσθαι, 'Αλλὰ ἐπέτην οὐπερ ἡν κείμενος, καὶ λαζήμενος τὴς γειρῶν, καὶ περιθεῖσις αὐτὸν ταῖς ἀγράδαις, τι πάτσηες ἔρχει; τι οὐδὲν; διληπτὸν μοι πᾶν φίλατε, οὐ δ' οὐδέν τι πρεττον ἄψυχον τὸν λεγομένου ἡν ἐπικίων.

E 38 Παρῆλθεν η νῦν ἐκείνη τὴν ἀσκληπιούσῃ οὐδὲν οὐδεμιῆς παρίετων, διακαπέρ οὐπεττειν η τέργυη παρεγγάρ, ιρέσης θηλασθή τεμνόντων ἀμφιτέρων γειρῶν, καὶ βασιούσῃ τῷ θηλασθήντων ἀλλοις, κατέτο τὰ σὺντονούσιον, οἱ φασιν οὐτοι, καὶ πάντα τρίπον μηγανομένων ώς εἰς σιστηματος αγαγεῖν, ο δ' οὐδὲν ἀμεινον είγειν, ἀλλὰ ὅμοιας αγαστητῶν ήν. Παρέερυν καὶ τὸ τῆς διαδειξχρένης ἥμερας διάστημα, καὶ οὗτος ο αὐτός ήν. 'Οψε δὲ καὶ πρὸς ἐσπέραν ἐφθέγχατο, βίσιον τι καὶ σδιάρθρωσον, η μαλλινού ειπεῖν παρεγγέλχατο. Καὶ τοῦ λαπτοῦ, παραπεμπομένα δαλᾶν ήν, σδίλια μὲν ἐρωτήμενος, ἀλλὰ δ' ὀπορογρινόμενος, πλειστάς τῆς ἡμέρας παραπρονῶν, καὶ οὐχ ημιστα τῆς νύκτος, νῦν μὲν τοῦτο, νῦν δ' ἐκεῖνο γέγραμενος, μηδὲν δ' οτι καὶ παριστάνον, μὴ δὲ δικλοποιῶν, μεταξύ τε βοῦν γεγονός, καὶ οὐδὲ πεπονθόντος τοῦ σιγκέστου, μέγα κράζων αἰγαγνης καὶ οὐδυρόμενος.

F 39 Πορχάλλουρεν οὖν τὸς τὸ εἰκόνης, ἐδυσφορούμενος οἱ κηδεσται, θέσις γάρ οὐτοις ἐπέξιοι μηδὲ μείνη διὰ παντὸς οὐτοι παραληφοῦν, καὶ τὰς φρένας εἴνι διεῖ βίου παράποπος. Οὐ γάρ δύποντος εἰς σύγχιον καὶ τὸ τῶν γυρίους ἔξειλαρθρίδημεν, τοὺς ἐξαιτιασμένους τὸν λύριον ἐμβληθῆναι γοίριοις διενθυμούμενοι, τοὺς ίμπιν ἀργύριθεν ἐπιδουλεύουσας διάσπους, καὶ μαλιστα μαθόντες οὐδὲ διωρθέντες οὐπετρεψαν οἱ γοίροι, καὶ οὐδὲν γάρ οὐδεποτε εἰς τοῖς εἴσιντες τε καὶ ἔξιντες, προσδέλλοντες ὀπτεσεῖ καὶ ἀττάμενοι, τελευταῖον θραυστέρων ἐπιτεθέντες κατέβαλον. 'Οτι δ' οὐ πόρρω τῆς ἀληθείας ἐστογγάρμειν, κατέδε ταῦτα παθών, μετὰ τὴν τοῦ πάθους ἀπολληγήν, οισφώς ίμπιν διεδήλωσεν. Εἴρηκε καὶ γάρ οὐδὲ διδέεν άνδρα ὄραν, μέλινα τὸν γροιάν, σύγριον τὴν ὄψιν, ὑπερμεγέθη τὸ σῶμα, αγοίνιοις περιτσημένους τοὺς σύντης, ἐφέλκωντα τοὺς τοῦ ἱππου ποιέντας ἐκφεύγειν τε τούτους βιαζομένους, πρὸς δὲ βίου ἀπαθημένους, έως συμποδισθέντος πεσόν, οὐ μέμνηται οτι καὶ πέπονθεν.

G 40 'Εργα ικαναῖς οὖν θύμεν οὐτω·διεπορούμενοι, οπος τοῦ ανυποίστου πάθους κύτον ἀποκλιξαμεν, οπως έκαντος τῆς επί τῷ φροντίδος τέ καὶ λύπης ἐλευθερώσαμεν. 'Αλλὰ εἰς νοῦν μήρις ἐξάλλορεν τάχα τῆς Λγίας καθειάσταν περιχωρούμενα, καὶ ὡς ἐκ ζέλης εἰς λιρένα παραντά καθηρμίσθηκεν, καὶ πρὸς τὸ οὐθυμότερον εὐένεις ἀπανείημεν, καὶ ὥστε περιθέτες οὐδὲν οὐδέποτε οὐδέποτε συμπάσχοντες. Ηδύντον οὖν οὐλλων αὐτίκα ήλιογκότες παρά γε τὴν σορῷ τῆς Λγίας γυνικήν, καὶ ῥίπτοιμεν ἐπ' ἐδάχρους κύτον· καὶ ὁ νεκτηρός τοῦ κιενοτοῦ ήν ιερὸν ἐξενεγκόν θαταρόν, τὸν ζώντα ταῖς ἐνεργείαις δύτων νεκρόν, οὐλων ἐπιστηρίζει τὸν σώματα, κεραλῆς αὐτῆς ἀπαχθέμενος, γρίει τε λαζῶν ἔλαχιστας τῆς γριταγηροῦ σταχυωιδῆς τῷδε τὸ πρίσιμον, καὶ πρὸς γε στέρνυτε καὶ μετάρριψεν. Καὶ, οὐ θαυμασίσιον Θεοῦ! λ' οὐδέκει, ης ἀπόλλητουσαν φυγῇ μετάξιστην ὑπεραθλητασσα τὸν θεόν, φυγῇ κατά τοῦ θεοῦ τοῖς σώμασι συμβιβασσαι οὐδὲν πεπονθίσαι, ὡς οὐ ποτέ τι παραχθεγγάρμενος, ἔξεισι ρύμης εῦ ἔχων καὶ τὸν φρενῶν ἀπρόσποπον οὐαῖρον, καὶ τὸν θερμότερον έν τούτοις γινόμενος; ἐπει γάρ οὐ καὶ προκόπετο ἀπό τοῦδε, οὐχ, θέτουν η τῇ γλυκίᾳ φυγικοῖς τε καὶ σωματικοῖς προτερογέμασιν, ο θεῖας σωρῆς ἐπισποτῆς καρποί, ο μεῖζωνος θυματούργιας λογιζόμενοι.

H 41 'Αλλὰ οὐ δέ τὸ επ' ἔμιν παραχθραμῆμαι τῆς Λγίας τεράστιον.

non sine justa
suspicione
maleficis,

A τεράστιον. Ἐπλήγην πόδα τὸν δεξιὸν, πρὸ χρόνων ὅτι συγγάνω, ή δὲ πληγὴ, ἵππος ἐπὶ κυνῆς λάζ̄ ἔτυψεν, δι πρὸς τὸ πάρον εὐπεριφρόνητον ἔδοξεν, ἀλλὰ μοι μετὰ τὴν τετάρτην ὁδύναι γεγονέσται οὐδοπωσοῦν φορυται, πώκ ἐφ' ᾧ γε ἐπεπλήγην μέρει, ἀλλ' ἐπὶ σφυροῖς, ἐπὶ δάχτυλοις, ἐφ' ὅλῳ τῷ ταρσῷ καὶ τῷ πέλματι· ἡνὶ οὖν πονήρως ἔγων ἐφ' ἴκαντις, καὶ τοῦ πάθους λωφήσαντος, χωλεύων αὐθίς ἐπὶ πόλιν, καὶ οὐκ εὐ ἐπιστριζόμενος τῷ πεπονθότι ποδὶ, δύο τῶν ἐνιαυτῶν παρεβρύσαν, καὶ πόδα τὸν αὐτὸν ἥλγησα, καὶ τοῦ λοιποῦ μοι κατέτος ὡς τι τῶν ἐκ περιόδου ἔμνανταν εἰωθότων νοσημάτων. τὸ δῶν ποδῶν ἀλγος ἀνέσκηπτε, μετὰ δὲ χρόνους οὐ πάνυ πολλοὺς δις τοῦ ἔπους ἔννέδαινε μοι τὸ πάθος καὶ τρίς. Καὶ μοι δέος ἔγινεν εἰσίνει, μή πως προύντος τοῦ χρόνου καὶ τοῦ κακοῦ· ἐκ γάρ φιλοβίας οἵμαι πᾶς τις ὡς κάργω φαντάζεται τὸ μακρόβιον, καὶ μᾶλλον εἰ κατ' ἐμὲ προστετκως εἴη τοῖς γένοις τοῖς καὶ κηλοῦσι τὸν αἰσθησιν φένος οὗν μοι γεγόνει μὴ χειρὸς τε παραλυθείν καὶ πόδες, η καὶ τὸ σύμπαν ἔξαρθρωθείν, καὶ καθέπαξ καταστάσιν κλινοπετῆς· ἐπὶ δὲ μᾶλλον ἐφέσουν οἱ τῶν ιατρῶν δοκιμώτεροι, ἔννήθεις ὅντες ἐμοὶ καὶ γέλιωπάται, μηδέν πως ἰσχύειν πρὸς τὴν νόσον τὴν τέχνην ισχυριζόμενοι.

B 42 Τί γοῦν ἐπεπόνθειν, οὗτοι μοι δι' ἐλπίδος ήν ή βούθεια, λαβὼν ἐκεῖθεν τὴν ἀπαγόρευσιν, αἴθυμίχ κατεσχέθην, καὶ ὡς τὸ εἰκὸς ἱκανότατα· αλλ' ἐμνήσθην κατὰ τὴν Δαυΐδην εἰσήγησιν τοῦ Θεοῦ, καὶ θυμηδίας ἐπλήσθην εὔθυνος, ἐν γάρ αὐτῷ, καὶ γάρ ἔψυν, εἰ καὶ η νόσος ισχυρὸς καὶ τὴν τέχνην νικᾷ, ἀλλ' ἕττονται τῆς κραταιᾶς ισχύος Θεοῦ· ὡς γάρ πεπιστεύκαμεν, καὶ τὰ ἀδύνατα Θεῷ δυνατά, καὶ οὐδὲν ὅτι τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ὑπερκείστεται. Καὶ γε ἐνενοσάμην, ὅπως τε η πάνιχνος αὐτοῦ Μήτηρ κοινῇ τε καὶ καθέπαστα ἡμῶν κηδομένη, πάντων ὑπερεντυγχάνει διτυεκῶς, Ἀγίους τε καὶ Ἁγίας ἀνελογισάμην, οἷς καὶ τῆς γάρ της μεγίστη πρὸς τοῦ ἐν οὐρανοῖς δοξάσαντος δίδοται, ὡς καὶ θεραπεύειν αὐτίκεστα καὶ ιασθαι ἀνίκαντα δύνασθαι· Δημήτριόν φημι τὸν ἐν μάρτυρι διαβότον, τὸν ιεράρχα μέγα Νικήταν, Εὔπλοον τὸν πολύτλαν καὶ τοῦ Εὐαγγελίου τῷ ὄντι διάκονον· επὶ δὲ τούτοις καὶ μετὰ τούτων τὴν Ὀσίαν ταύτην καὶ Μάρτυρα, τὸν ἐγγειόντα τὴν τορῆν, τὰς ὀσμέραι τε καὶ ὀσμῆραι θαυματουργίας ἐπὶ τοιοῖς δέ τοισι ἐπυνθανόμενης καὶ κείροσι. Τοῖς οὖν ιατροῖς αὐτίκα χαίρειν καὶ αὐτοῖς ϕερμάκοις εἰπών, τουτούς μόνους προστησάμην τῆς νόσου θεραπευτάς.

C 43 Πῶς τοίνυν παραστήσω, πῶς τὸν ἔλεον, οὐ ἐνεδεξατό μοι τῷ ἀγρέω τοῦτον δούλῳ Θεὸς, διὰ τῶν εὐνερετικότων αὐτῷ, διὰ βραχέος ἐρῶ· Χρόνοιςὲν ὀλίγοις ἔξαρθρθήσαται προσθόκημος ὄν, πλείστους ἔδη παρήμειψα, καὶ διαρτίσας εὐ ἔχων μελῶν, καὶ βαδίζω, ὡς ὅτε ην εἰνοσιέτης ἔθαδίζον, καὶ μοι ἐλευθέρως αἱ γείρες, ὅποι τε βουλητὸν ἐμοὶ, καὶ τὸ φυγικὸν πνεῦμα κινεῖ, φέρονται τε καὶ μεταφέρονται. Τοιαῦθ' ὄρωμεν τὴν Ἁγίᾳ τελιύμενα, τοιαῦθ' ὀσμέραι τερατουργούμενα. Τί γοῦν δὴ τὰ πάλαι καταλέγειν, η παραδίδονται τὰ ἐφ' ἡμῶν συγγράφειν πειρόμενος, τοῖς ἐπ' αἴφροσύνῃ διαβάντοις ἐκείνοις, ὃν οἱ μὲν ἀριθμεῖν προτύπους κύματα, οἱ δὲ ἀστέρες, οἱ δὲ ἀλλω τοι τῶν ἀδυνάτων ἐπιχειρήσαντες, ἐνιπατήθησαν. solent temporibus, pedum quoque meorum dolor increscet. Ac rursum hanc ita multum post temporis, anni unius spatio bis terve idem me tenebat malum. Metus erat, ne crescente aetate incrementum pariter dolores acciperent. (Fit enim ex immoderato quedam vitae amore, ut omnes passim homines, ac ego imprimis, multo hic nobis polliceamur annos, idque praesertim, si mei adinstar, vanis mundi huius rebus, et sensus nostros nūnū ad se rapientibus, addictus sit.) Metus igitur mihi erat, ne manib[us] pedibusque ac toto etiam corpore paralysi dissolutis, affixus omnino lecto haeretem. Ipsi insuper medicorum praestantissimi, qui moribus et aetate et consuetudine propieres mihi erant, non exiguo tenebantur metu, cum nullus artis medicæ conatus adversum mala mea quidquam valeret elicere.

D 42 Qualia igitur passum me credis, cum inde veterer exspectare meliora, unde certo mihi adsuturi auxiliū spes omnis fuerat? Jam animos abjeebam, et quod consequens est, inerter languebam; quando secundum Davidicam doctrinam, memor sui Dei, et repente delectatus sum: In ipso quippe, aiebam, esto validissimus sit quo labore morbus, et omni medentium arte superior, attamen potenti illius virtute domabitur. Simil enim atque firmiter credere et sperare in ipsum statuimus, continuo qua fieri

depulsi a via, in eamdem rediissent; idque non D simpliciter egrediendo rediendeque; sed tamquam A. CONST. assilientes cedentesque, ac denique audacius incurientes, juvenem subvertissent. Quod vero laud longe a rei veritate conjectura nostra abesset, ipse met qui hæc patiebatur, postquam a mño sue liberatus deinde fuit, planissime declaravit. Afferuit quippe, visum sibi fuisse virum, atro colore, severo vultu, corporis magnitudine inusitata, qui funibus constrictas porcos sub ipsos equi pedes adigebat. Porcos autem fugere primum compulso, alia deinde vi in equum denuō immissos, donec sic impedito collapsus, pateretur ea querum amplius non meminit.

E 40 Nos igitur absque ratione angebamur, quemodo e tam grandi malo eximeremus adolescentem, et nos ipsos moerore et solicitudine liberaremus. Vix autem ea quæ S. Theodosius quotidie patrat admiranda. cœperamus mente revolare, cum ecce quasi ex tempestate delati in portum, animos continuo majores sumus inuimus, et nobis veluti de-repente sumus redditi, qui paule ante consilii inopere extra nos ipse versabamur, et iisdem quodammodo, quibus adolescens, excruciatam doloribus. Omnia igitur alia seponentes, ad Sanctæ sepulcrum pergitimus, ipsumque in templi pavimento E collocaimus. Tum aedituus sacrum e lipsanotheca thesaurum premere, iisque heminis, spirantis quidem, sed quem ob virium naturalium defectum intermortuum aestimasses, totum corpus signare, initium a capite dicens; oleoque e lampade accepte in medium Crucis vultum, pectus, ac dorsum jacentis eblinere. Ecce autem, (e admiranda Dei opera! o gloria insignis magnitudinem, qua in cœlo perfruuntur animæ, qua Dei causa in corporibus certaverunt, animæ quæ secundum Deum vixerunt cum corporibus) quasi nihil unquam mali perpessus, neque aliquid præter rationem locutus, integris corporis ac mentis facultatibus exivit, expedite loquens, et ea quæ loquebatur intelligens. Omitto dicere, quantum ex eo tempore profecerit, non minus quam aetate, spiritus et corporis prærogativis; quod ego profecto singulari cuiquam Dei erga illum providentia attribuere, nec minoris miraculi loco habere mihi passe videor.

F 41 Sed neque aliud, quod eadem Sanctæ admirandum mihi beneficium præstítit, silentio duxi prætermittendum. Ante non exiguum tempus erus mihi sicut valde affectum, ex vulnera quod recalcitrans equus impegerat, nec magni sub initium esse vilebatur momenti. Postquam autem quatuor omnino elapsi erant dies, doloribus oppressus sum non ferendis, non en solum quæ Iesus eram corporis parte, sed una etiam pedis planta, digitis, talo. Pessime igitur mihi diu erat: cumque dolor ille non nihil leniretur, claudicabam tamen vehementer, nec sine magna molestia affecto crure nisi poteram. Duos in isto cruciata annos exegeram, nullo mali quod patiebar levamine, annisque deinceps singulis, quemadmodum certi quidem morbi certis recurrere

Auctor ipse
pedes graviter
affectus,

quotannis ac
sapius recur-
rente mali,

A. CONST.
ACROPOL.
EX SIS.
Deiparox et
Sanctorum.

d

Imprimis
Theodosia ope
Invocata, sa-
natur;
et alia infinita
miracula
sunt.

A posse non videbantur, Deo sicut possibilia, nec est quidquam quod divinam ejus potentiam superet. In memoriam quoque revocare cœpi, quomodo purissima Dei mater, rerum nostrarum quotidie haud parum satagens, divinam pro omnibus misericordiam implerare non cesset. Sanctos quoque illos cogitavi ac Sanctas, quibus ab altissimo in cœlis Deo tantum hic gratiae fuit concessum, ut insanabiles curare morbos et malis immedicabilibus mederi possent: Demetrium dico. illum inter Martyres celeberrimum, nec non magnum Episcopum Nicolaum, et Euplum d tot tamque acerba quondam Dei causa perpessum, ac sacri Evangelii verissimum diaconum. Praeter hos et cum hisce sanctam illam Martyrem, a cuius tumulo haud longe commorabar, queque perpetuis ac admirandis non modo in dies, verum etiam in horas operibus, non mei tantum similes morbos, sed longe etiam graviores depellere potest, in auxilium vocavi. Medicorum itaque et pharmacorum ope valere jussa, hisce solum morbo curatores proponebam.

43 Nunc vero qua ratione edisseram quae acta sunt? quo medo misericordiam, quam mihi, servo suo inutili, per Sanctos suos Deus praestitit, breviter potero explicare? Ille ego, qui paolo ante membris omnibus per paralysin videbar dissolvendus, jam plures transagi annes; et feto corpore firma compage utens, sic incedo ut incedebam cum viginti dumtaxat annorum essem: manus quoque mihi feruntur libere et transferuntur, quocumque animo collibitum est, aut vitalis spiritus impellit. Tanta videmus fieri a Sancta et quotidie admirabiliter pertici. Sed quid attinet vetera commemorare, aut ea quae in nobis nunc continentur scripto tradere: cum nullam ipsa sibi cessationem indulgeant, sed uti fluctus fluctum, sic aliud alterum consequendo excipiatur? Etenim qui illa omnia scriptio vellet complecti, iis mihi non videtur futurus absimilis, quorum alii fluctus innatis, stellas alii numerare, nonnulli aliud nescio quid ex iis quae fieri nequemunt non sine stultitia perflicere aggressi, omnibus se ridendos praæboerunt.

a Rhyndacus fluvius Mysian (*Phrygia majoris ea pars est*) in Propontidem influit od cognominem sibi urbem. Sunt qui credant Plinio Lycum dici. b Coluntur S. Demetrius 8 Octobris. S. Nicolaus 11 Novembris. S. Euplus 12 Augusti.

B

EPILOGUS.

E

Auditores ad
Patronum sibi
adscendendum
Sanctam hor-
tatur auctor,

Verum, quod jam ante quoque dicebam, quid nos tandem par est facere, qui tanta videmus, tanta accipimus per Sanctam beneficia? Laetitia utique maxima exultare, mediatriecem adhibere apud Dominum, cum gratiarum actione excipere singula, Patronam in omnibus sine cunctatione accersere et nobis vindicare debemus: idque magna cum ratione. Nam ut optima quæque et præstantissima, quæ ab ea et per eam accipimus, omittam proferre; assiduis illa Deum supplicationibus fatigat nostra causa, nostrisque eam magna capit miseratio, qui multis adeo delictis divinam iniustatem ad irascendum nobis provocamus. Quod si medicam ejus solidum manum in morbis gravissimis et imploremus et sentiamus, quantum illi potatis mercedem esse redilendum? quo honore dignandam? Cum autem non corporum tantum medeat surmitatibus, sed animorum quoque morbos tollere non ccesset; eia prouis quisque viribus debitum cum gratitudine persolvat, et ipsam adversus mala omnia morbosque invocet.

43 Quod cum ego numquid non facere sim solitus, nunc quoque non omittam id ipsum agere: sed pro me meisque supplications instituens, aliis quoque formam prescribam similia pro se obserandi, eademque flagitandi a Sancta. O quæ a primis aetatibus tuay amnis corpusculum tuum Deo voluisti esse saerum, et hoc quidem extenuavisti exercitatione diuturna; animum autem, ante etiam quam ex hac vita migraret, a rebus omnibus creatis alienissimum habuisti; ac deinceps fam hunc quam illud generose contempsisti ac parvi fecisti, illius videlicet causa, quem ex tota anima totaque mente desiderabas; mentem, oro, animamque nostram ab omni labore puram nunc quoque, cum in celo existis, conserva; cogitationem omnem perversam arcens ab animis nostris mentesque in Deum transforens, atque (ut breviter omnia complectar) universam vitam nostram ac sermonis rationem secundum beneplacatum divinum dirige. Misericordem Deum nobis redde placatum, ut recte et absque offendiculo vitae reanoti, eueniesque malis superiores; ex hac autem vita abeuntibus nobis patrecinare serventer, supplica instanter, deprecare operose, ut severo exempti judicio, divinae illius ac inefabilis beatitatis partem aliquam capiamus: quæ nobis omnibus contingat, per gratiam et benignitatem Dei ac Salvatoris nostri Jesu Christi, cui omnis gloria, honor, et adoratio debetur, cum eo qui principio caret Patre, et sancto ejusdem naturæ Spiritu, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

eius invocanda
formam pres-
cribit,

et invocat.

Aλλ' ὅπερ ἔργη, τί γε δέου ίματα ποιεῖν τοισῦν δράματας, τοιούτου παρ' αὐτῆς σπολαδίντες, γαίρειν μὲν γχάριν ἔνθεου, πρέσσων δὲ ποιεῖσθαι πρὸς Κύριον, καὶ οὐξισθαι μὲν εἰς δύναμιν ἐκαστον, προστάτιν δ' ἀριστεράντιον ιδιωνθεῖσθαι πάντας καὶ σφετερίζεσθαι. Καὶ μήτι γάρ εἰκότως ἐν τῷ γάρ ἐξω τὰ κρείττων καὶ ίψηλότερον, ὃν παρ' αὐτῆς ή δὲ αὐτῆς σπελάζομεν, ὑπέρ ίματον εἰς σείδιον τυγχανούσες τελῷ, καὶ ξειλευμένης συγχών πλευραλούσι καὶ παροργίζοσσι. Άλλ' εἴπερ ιστρὸν ἀνιάτου νοστρότου ρύνον πικοῦμεν αὐτὸν, πίσσους ἔχρην αὐτῇ καταβάλλεσθαι τοὺς μισθίνες; πίσσες γε τιμῆς αξέισιν; Ήπει δὲ καὶ σωράτων νόσους ἴσται, καὶ φυγὴν θεραπεύει νοσήσισι, σῆρε δὲ διὰ τούτης ἐκαστος ἀποτινάγεται εύγραμπον τὸ θάλαμον, καὶ πρὸς ἄπου πάθος ἐπικεκίσθω καὶ νοσημά.

45 Οὐδὲν γάρ ποιεῖν εἰωθώς, οὐδὲ ἐσῶν μὴ ποιησούσι καὶ νῦν εἰς ἐπίκουνον αὐτὴν ὑπέρ έρου τε τὸν ικετηρίαν καὶ τὸν ἔμπον θέμενος, τόπουν ὥστεριν θάνατον τὰ παραπλήσια λιπορεῖν, καὶ τὰ σύντα δίπονθεν τὸν Ἀγίουν ἔδυσισπειν. Ή καὶ σῆμα καὶ φυγὴν ἐν παθός παραθερέντι Θεῷ, καὶ σῆμα μὲν ἀσκήσει γρονίᾳ τίξασα, φυγὴν δὲ τῶν ἐπιτεύχη καὶ πρὸ διαλύσεως μεταπτίσασα, καὶ τέλος ἀμφι πρημένης, καὶ τοῦ μηδενὸς ἀξια κρίνασσα, ὑπέρ τοῦ οὐδὲν ἄλλη γε σοὶ φυγὴς εἶδιντος πεποιημένου Θεοῦ· βλέπε γάρ τοισιν ἀπόστολοις τοῖς παρόντοις τῷ παρόντι ἀγίτερα διατύπει, ἀπαντούσιοις πονηρὸν τὸν φυγῆν σπελαύσασι, καὶ τὸν ναὸν τοῦ μηδενὸς πρὸς Θεὸν αἱρεῖ μεταφέροντο, καὶ τὸ σύμπαν εἰπεῖν, βίσου τε καὶ λόγου τοῦ μηδενὸς πρὸς τὸ τῷ Θεῷ δοκοῦν ίσισι, καὶ τὸν ευπατρῆ Θεὸν ἔξιλέουν, ὃς εὐμαρτῆσε τε καὶ σπροσκύπως τὸν τοῦ βίσου τρίσιον οὐδεύσιμεν, πάσις περιστάσεως ἔχαιρομενοι, καὶ δεινοῦ παντὸς οὐντεροις οὐντυρούμενοι τὸν δὲ ἐνταῦθα μεταστάντων πρόστυθι, θερμῶς πρόστηθι, ικτένουσι λιπορεῖς, δυσιμπτουσι ἐκτεγνής, ὃς τὰς επικαδίκτης φυσθέντες, καὶ τὰς θείας ἐκείνης καὶ ἀγρυπτοῦ μετακριτυτος τύχοιμεν, τὸ γένοιστο πάντος τοῦτο γάρ τοισιν, γάρ τοισι καὶ φύλακοι θρησκίας τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος γάρ τοισιν Ιησοῦν Χριστοῦ, ὃ πρέπει πάσα διέχει, τιμή, καὶ προσκύνασις, σὺν τῷ οὐαρχῷ αὐτοῦ Πατρὶ, καὶ τῷ ἀγίῳ καὶ ὁμοφυλεῖ σύντονι Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς κινητὰς τῶν οὐρανῶν. Αμήν.

APPENDIX

Ex Georgii Pachymeris de Andronico lib. 5 cap. 32.

Interprete Petro Possino S. J.

Andronici Imperatoris Senioris anno xxiv, Christi Mcccvi, cum Athanasius abdicatum ultra Patriarchatum postliminio recepisset, in eoque pro hac secunda vice ageret annum iii, res Constantinopoli accidit, quam sue Historie inserendam Pachymeres censuit, et existimamus huc pertinere; licet non exprimat Auctor, de Theodosia Cæsariensi, an Constantinopolitana relit intelligi. Nam ut in hanc potius propendeam, faciunt prænotata in Encomio præcedenti miracula: quæ hujus omnino temporis esse cum jam demonstravimus, consequens esse videtur, ut hæc quoque miraculosa, quam subjungimus, curatio ejusdem Divæ patrocinio impetrata credatur. Rem accipe ipsis Interpretis Possini verbis, licet aliquanto quam textus Græcus exigat prolixioribus. Inter hæc perpetratum est prodigiosum miraculum sanctæ Martyris Theodosiae, quod equidem horum historiam temporum tradere litteris professus, haud citra periculum reprehensionis, et inofficiosi culpam silentii, distinete hoc loco referre emitterem: utique cum Dei opera vulgari, et scriptis sermonibusque celebrari digna sint: nec fraudanda posteritas rei notitia utilissimæ cognitu, quam nisi audiret me narrante, detimento afficeretur haud modico. Eadem porro promulgata, certo demonstrabit argumento, invigilare rebus humanis Providentiam divinam; nosque Deo curæ esse, dræsenti quasi pignore, fidem faciet.

47 Adolescens quidam Constantinopoli surdus annis non paucis et mutus fuit: qua ipsa miseria victum aliter sibi parare prohibitus, mercede famulans vicitabat, idque non apud unum permanens constanter, sed subinde mutans Dominos. Locavit is inter alios operam eidam Pegonitæ nomine, proxime conspicuum templum Dei præconum Apostolorum habitanti. Apud hunc muto juveni diversanti, sancta Martyr et Virgo per somnum superne apparens se obtulit: eumque omnino jussit ad suam ipsius sacram ædem cum cera et thymiamate proficisci. Experrectus ille, nutu et gestu, prout potuit, visum exposuit domesticis, ita ut satis illi perciperent. Quare ab iis acceptis quæ sancta Virgo aspergi mandarat, cum his accurrit ad templum; illicque sat longo veneratus Divam spatio, et oleo lampadis inunctus, procidens sub pedes, juxta morem, supplex Martyri fit. Inde revertenti nescio quid moleste pruriebat in auris intimo. Quare cum subinde illuc immisso indice, non parceret scalpere; ecce inde inopinatissime decidit forma quædam insecti, vivi, ut apparebat, et alis instructi. Quod cum ille admirans contrectasset cupide, ac mox indulgens naturali odio quo serimur in infesta, ulcisci noxiæ bestiolam elidendo pararet, illud, quidquid erat, confessum ex oculis evanuit. Solatio tamen fuit, quod incommoda prurigo, qua in penitissimis auriculæ cavernis importune punctus paulo prius fuerat, vel

plane resedisse, vel remissius inquietare videbatur. Qua experientia ejus animus, quodam eventus felicioris augurio, in spem plenæ curationis excitabatur.

48 In hoc gaudio, surdus tamen ut prius, ingressus herilem domum, admonetur, quibus solebat, signis a familiari ministerio Praefectis, ut ignem accenderet panis coquendo; jam enim a pistore farinam aspergi, mox in massam subigendam. Ille ad secum advolans, parendi studio pruni insufflabat stridule: Sed nec flamma micat crepitans, neque fulgurat ignis.

Solus se densa glomerat caligine sumus. B

Dum laber sic in longum irritus trahitur, ossensus juvenis contumacia ignis, ad tam cerebro intenseque afflatos susurros persistentis surdi; spiritum in verba mutat, erumpitque voces, penitus conceptam iram usitata declarantes indignantium formula. Maleficit enim foco, et magno ex affectus vehementia clamore; Numquam ex te possit oriri flamma, sonore pronuntiat. Exaudita cum stupore ingenti a domesticis vociferatio est. Atque ii primo vix credentes auribus, alterum duorum admittendum necessario videbant, ut aut ab igne prolatæ quam audiabant vox esset, aut ab eo articulata homine, quem ipsi mutum certissimo hactenus nossent. Ergo procul inclamat: Cujus hæc vox est? quis ista loquitur? Tunc vero qui mutus esse desierat, etiam se non amplius surdum esse declaravit. Auditis enim quæ ex intervallo inclamabantur, apte intelligibiliterque reposuit; eundem se, qui auditu percepisset quæ fuerant ipsi locuti, auctorem quoque vocis esse cuius ante sonum senserant; qua nimis, iras impatientis æstu, ore ac lingua propriis foco male-dixisset.

49 Illice igitur certatim omnes accurrentes, prodigiosum illud miraculum præsentibus subjiciunt sensibus, ac per viciniam urbeisque differunt. Unde momento res vulgata, ad Imperatoris quoque notitiam pervenit. Ad hunc, sic statim fieri jubentem, præsente etiam Patriarcha, ducitur qui surdus et mutus fuerat. Isque interrogatus, a primo principio rem totam, uti contigerat, ere proprio narravit. Tam mirabilem eventum haudquaquam Augustus æquum censens silentio premi, agit statim enī Patriarcha, ut per vigiliū noctis solidæ hymnis et gratiarum actionibus, apud templum sanctæ Virginis miraculi anctori impendendæ, indicaretur. Nec inde Imperator absunt. Quin etiam nt abundantius estenderet, quam prolico animo tam justè debitum mirificæ Martyri gratolandi venerandique officium personaliter, permisso aliis ut vehiculo aut equo ad ejus templum, si liberet, gestarentur, ipse sub crepusculo instantis noctis, universo Senatu et Patriarcha comitante, pedibus incedens, ad templum pervenit, sanctæque illic se stitit Martyri.

deinde lo-quelam recipit

et auditum:

quo cognito
publicam
Sanctæ Gra-tiarum
actionem
institut.
F

Ad hanc S.
Theodosiam
spectare vi-
detur

quod narrat
Pachymeres

de adoles-
cente surdo
et muto

qui viso
monitus ad
Sanctam
accedere

muscam ex
aure elicere;

DE S. GERALDO,

EPISCOPO MATISCONENSI IN GALLIA.

SYLLOGE HISTORICA.

De ejus sepultura, actis et tetate.

D. P.
ANNO
DCCCXL
Cultus in
Breviario,

cum sacello.

Fundator
fuit Eremita
Brouensis,

non tamen
in ea tumu-
latus videtur.

Jacobus Severius, Parisiensis Theologus et Ecclesiastes Lugdunensis, anno MDCVIII edidit Chronologiam historiam successionis Hierarchiarum Autistitium Lugdunensis Archiepiscopatus: cui Matisconensium Episcoporum seriem, Chronologicè nihilominus explicatam, subterruit; vigesimum sextum numerans S. Geraldum, aliis Giraldum, Gerardum, vel Girardum. Ait autem pag. 188, ex ritoalibus Breviarii Matisconensis, quod de eo Officium ecclesiasticum per diocesim sicut in kalendas Junias, attamen sine peculiari Historia, quæ legatur. Antea vero egerat de vico et Sacello sui quondam nominis Matiscone, diruto a Calvinistis, ut habeat Nota marginalis, anno MDLXVII. Atque ex his duabus capitibus abunde probatur antiquus illius cultus. De vita ac sepultura ejus panem hac ex eodem Severio accipe:

C 2 Ipse Geraldus construxit primus eam Eremitum, quae superest apud Sebusianos in agro Bressiano Galliae Celticae, postea a Pedemontano Principe dictatam; et quidem in sultu seu loco, quem nuncupant Brou, aliis quoque Broz dictum, ubi reliquum diarium ex voto transegit, ibidemque demum sepultus est, ex San-Juliano: qui in pauperum Xenodochio collocari voluit, ex Bugnonio. Quo sane in situ Duces Sabaudi elaboratissimas suas sepulturas deinceps apposuere, construendo vel ancto eleganti monasterio Eremitarum Ordinis S. Augustini. Alii vero censem, eum Matiscone huncatum, in sacello sui quondam nominis: atque ea est vulgaris fama, ex veterum traditione retenta: ob idque prudenter concludendum, ejus postea corpus vel translatum fuisse ex Eremo seu monasterio in sacellum; vel etiam econtra (et forte verius) ex urbano hujusmodi sacello in idem rurale cornobium. Auctores, a Severio citati, landantur ab eodem in Prolegomeno partis secunda, Petrus a S. Juliano, qui usus libro de titulis antiquis Ecclesie Matisconensis, nusquam typis mandari solito (*Chartularium Matisconense MS. apellaret alius*) libro suo 2 Gallico de Antiquitatibus Matisconensibus intextuit Catalogum Episcoporum; et Philibertus Bugnonius in Maticensi Chronicō.

3 De Brouensi ecclesia et Conventu, fundatis per Margaritum Austrinacum, Philiberti Pulchri anno MDIV defuncti uxorem, ad eum istic tumulandum, ubi mater ejus Margarita Barbonia sepulta condebatur, fusa agitur in Chronica Sabaudia lib. 3 cap. 96 editionis tertiarum: ubi Guilielmus Parodinus, illius Chronica primus auctor; vel potius recognitor ejus et locupletator, Johannes Touruesius, describit eximium præstantissimam fabriæ pulchritudinem et splendorem. Hujus occasione si veterem ecclesiam destrudo, et novæ fundamenta jaciendo inventum fuisset aliquid ad S. Geraldum pertinens, non omisssum hoc annotare diligentissimi historici Paradinus atque Severius. Est tamen quod miremur, locum adeo celebrem a scriptoribus Augustinianis, ac nominatum ab Herrera in Alphabeto, nec nominari quidem. Interim legi potest ipsius Margarita Austrinacæ testamentum, ex monasterii Archivo productum a Guichenono, lib. 6 Historia Genealogica Ducum Sabaudia pag. 481; ubi se in ecclesia conventus S. Nicolai de

Tolentino, prope Burgum in Bressia, deponi mandat, o sinistris viri, sui, matrem a dextris habituri. Corrigendus est autem Atlas Blavianus, primaam loci foundationem, a S. Gerardo factam, adscribens anno DCCCXXXVII; cum usque eo Sanctus non vixerit, et Bernonis successoris notitia in publicis Tabulis inveniatur pro anno VIII Rodulphi. Etenim primus hujus nominis Burgundiæ Rex, anno DCCCLXXXVIII coronatus, filia sibi Synonymo, qui hic intelligendus est, Regnum moriens dereliquit, anno DCCCCXX: quemadmodum patet ex historia Regum, Ducum, Comitumque Burgundiæ, ab Andrea de Chene accuratissime deducta.

4 S. Geraldus, vir valde religiosus, dicitur in Commentariis Nantucensibus, inquit Sammarthani, et ordinatum fuisse statuunt anno DCCCLXXXVI. id quod confirmat Mabilio, seculo V Benedictino, ex charta quadam Cluniacensi, in qua Geraldus, Matisconensis Autistes, Ingelario Abbatii Caritoloci confirmasse dicitur epiplam S. Martini, cum cæmeterio, ricinam monasteriis, anno Incarnationis DCCCLXXXVII, imperante Domino Augusto Carolo, Ordinationis sua secundo, Indict. V. Primus igitur Ordinationis annus eidem fuit præcedens, quo apud ecclesiam S. Marcelli in suburbio Cabilonensi xv kalendas Junii, duo Archiepiscopi cum Episcopis septem (quorum quartus Giraldus) considerunt, et Geyloni Lingonensi Episcopo, ipsorum uni adjudicarunt res Ecclesiae in Luco, contra Adalardum Capellæ S. Marcelli Presbyterum eradicandas. Et ibi quidem nou exprimuntur tituli Episcopales, sed exprimuntur sub privilegio quodam Caritolocensis monasterii apud Severium; ubi idem Geraldus Matisconensis Ecclesiae Episcopus subscripsit. Similiter alteri Synodali Episcoporum trium judicia, in causa Gervredi Fluviacensis monachi, qui Adelgarius Eduorum Episcopum veneno interfecisse infamabatur, sedit ad eum audiendum anno DCCCCXCV Indict. xii, kalendis Maji apud Gabilonensem urbem in ecclesia beati Praecursoris Christi: ac deinde Flaviaci, facta ejusdem purgatione per corpus Domini, scripta desuper chartæ Geraldus, Rector et humilis Episcopus Matisconensis, subscripsit. Eadem in Synodo subscriptissime cumdem testamento Herivæ Episcopi Eduensis, docet Mabilio. Postea anno DCCCCVI, una cum Lugdunensi Archiepiscopo Austerio, Geraldus Maticensis Episcopus iudex sedit in controversia Canonorum S. Vincentii Matisconensis, et Menachorum S. Eugendi; ac rursum anno DCCCCXV, cum reconsideret Dom. Austerius, venerabilis Archiepiscopus, in suburbio Cabilonice civitatis, in ecclesia B. Marcelli Martyris, Indict. iii, sententiam tulit in favorem parochiarum S. Clementis, cum aliis duobus Archiepiscopis et Episcopis quatuor, inter hos nominatus Geraldus Matisconensis. Denique anno Incarnationis Dominiæ DCCCCXXVI Dominus Anchericus, sanctæ Lugdunensis Ecclesiae Archiepiscopus; Dominus quoque Geraldus, Maticensis Ecclesiae Venerabilis Pontifex; nec non Odebardus, Maurianensis Episcopus, ad Carolilocum monasterium convenerunt.

5 Sammarthani, in Episcopis Lugdunensibus et Maurianensibus, cumdem Caritolocensem conventum allegantes pro anno 926, non potuerunt in Matisconensibus scriptissime

Acta ejus in
varis Synodis
ab an. 886,

F

usque ad 926.

*post quem
mox abdicata
Episcopatu*

*obierit anno
912.*

*imitatus illum
Electus Alderannus fit monachus Non-
tuæ,*

B

A sisse, 906 : sed errori hypothetico imputari hujusmodi defectus debet. Posito autem quod sciverint, sicut scirerunt, verum annum ultimi Caroliceensis Conventus, non potuerunt scripsisse de Geraldo, quod feliciter migravit ad Domineum, terrena despiciens, 912, Indict. 13, ut est in veteri kalendario; sed similis hypotheticus error hic quoque ognoscendus venit, ad eujus correctionem nulla verosimilior occurrit conjectura, quam si legamus annum 942, Indict. 13. Ita quatuordecim aut quindecim annis vivisset in predictu anachoresi Geraldus, si vere Ledbaldus anno 928, ut notavit Sammarthani, Episcopatum Matisconensem tenebat. Sed scrupulum hic injicit Claudius Robertus, primus Auctor Galliae Christianæ, a Sammarthauis postea auctæ; cum ait, Quo, Geraldo, obeunte, legimus in Monumentis Nantua, Adalrannum, ex Presbytero ordinato a S. Aureliano Lugdunensi Archiepiscopo, electum fuisse Matisconensem; indeque renuntiato Episcopatu transiisse ad Nantuacenses, Berthierio Abbe, qui non cœpit abbatizare ante annum DCCXC. Interim nec ipse nec Sammarthani Adalrannum istum Episcopis Matisconensibus adnumerant, ut videantur credidisse, quod Electus quidem, sed numquam fuerit Ordinatus. Utinam qui nobis notavit initium abbatizare incipientis Berthieri, etiam docuisset, an ultra annum DCCXXVI Abbotiam tenuerit, itaque suscipere potuerit Alderannum, Geraldo, non obeunte, sed obeunte electum successorem! Tunc sane consisterent bene omnia : et Geraldii exemplo motus videri posset Alderannus, od seculi contemptum. Sed oportet ut ille vel admodum juvenis factus Episcopus sit, vel perquam senex obierit, si obiit anno DCCCCXLII. Quamquam enim Iudicio xv, etiam cadat in annum DCCXXVII, non tomen verosimile est, eodem anno quo Episcopatu abiit Geraldus, etiam Vita excessisse.

6 Hugo Menardus, post eumque Bucelinus et Mabilio, ipsum Sanctis Benedictinis adscribunt; haud immerto præsumentes, nullius alterius Ordinis monasteria, seculo x condi potuisse. Non immurito etiam præsumuit Menardus, hunc S. Geraldum, fuisse familiarem S. Odoni, Reformationis et Congregationis Clu-

niciensis propagatori præcipuo, circa idem tempus D Abbi facto, quo iste Episcopalem Cathedram cum uterque ad scribendus Cluniacensibus de re monastica communicasse. Recte etiam idem Menardus Severium confutat, judicantem verosimile esse, quod hic Geraldus sit ille sanctus Au-reliacensis Comes, qui colitur xii Octobris : ex ejus cuius Vita, a predicto Odone Cluniacensi scripta, liquet, hunc neque Episcopum, neque Monachum unquam fuisse.

7 Notabile porro est, quod ejusdem nominis atque ordinis olius, paulo post Geraldi Matisconensis mortem, inveniatur Cluniacensis Monachus factus; pro-bante id Instrumento, quod in hac verba conceptum profert Mabilio. Ego Geraldus Archiepiscopus, memet ipsum Deo offero, per seculi renuntiationem et habitus commutationem, et omnes res meas, in cœnobio Cluniacensi, ubi nunc Dominus Eymardus præest : in quo, si Deus annuerit, meipsum sub ordine regulari mancipare cupio. Res vero meæ sunt in Comitatu Uzeticó, in Vicaria Cazionensi, id est ecclesia S. Saturnini. Subscribunt autem, Geraldus E Episcopus, Rostagnus Episcopus : et denique additur, Actum apud S. Saturninum publice, mense Augu-sto, anno Incarnationis. DCCXIV. Hæc Mabilio, digna sane examine nonnullo; nec enim ita facile est definire ex Archiepiscopatu Narbonensi, an Comitatus Uzeticus (iu'go Narbonensi?) Considerans tamen quod Rostagnus Episcopus, videtur fuisse Archiepiscopus Viennensis, atque adeo præponendus Alexandro, quem absque ulla probatione Claudius Robertus ac Sammarthani Rostagno postponunt. Mirum autem videri non debet, quod Archiepiscopi inter subsignandum simplici titulo Episci utantur.

DE B. JOACHIMO ABBATE

C ORDINIS FLORENSIS FUNDATORE,
F

IN CALABRIA ET REGNO NEAPOLITANO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P.
§. I. Cultus sacer Sepulcro B. Joachimi et Reliquiis delatus.

AN. MCCII
XXX MAR.
Antiquo cul-tu*t* occasionem
dedere

Quemadmodum Florensis Ordinis, quondam in Calabria celeberrimi, cœnobio pleraque malig-nioris temporis, edacitos absumpsit, et ex va-riegato Ecclesiæ ornatu gemmam non minimi splendoris sustulit; ita præjudicatae quædam de sanctissimi instituti ouctore Joachimo opiniones nomen illius, non modo ex Sanctorum, sed peine etiam e Catholicorum numero exemerunt. Utrique malo remedium ali-quod ab Apostolica Sede allatum est : cum quæ supere-rant Florensis monasteria restituere jussit sub Ordinis Cisterciensis communis Regula observationeque, nam propriam iom aboleverat neglectus usus; et amplissimis decretis, pro integritate famæ Joachimo mortuo ser-vandu conditis, ejus honori consuluit, neque aliquid unquam voluit immutatum circa eam reverentiam, quæ ipsi, potissimum in suo Floris monasterio, ab omni retro memoria delata est; quæque in hanc usque diem perseverans talibus continetur argumentis, qualia sole-

mus requirere, ut Beatus aliquis censeri et esse dicatur, et propterea locum sibi in hoc opere vindicare. Hæc au-tem exposituro mihi cum bona via Congregationis sacrae, libris probandis improbadis præsidentis, licet ut proscripto leviter et donec corrigatur suspenso opere D. Gregorii de Laude alias de Lauro, Sagittariensis Abbatis Ordinis Cisterciensis; cui Neapoli edito sub anno MDLX titulus est, Magni divinique Prophetæ B. Joannis Joachim Abbatis Hergasiarum Alethia apologetica, sive Mirabilium veritas defensa. Spero ego quod usus libri, quatenus historicus est prorsus innoxii, extra culpam habendus sit; protestatione præmissa, quod eorum nihil tenere velim, quorum causa ille censu*t* protrauerit.

2 Ita præsotus, dico, quod colendi religiosus Joachimi occasiōnem et fundamentum dedere, tum egregie virtutes et ipsius virtutes, quæ magnum de Patris sui sanctimonio miracula, optimis filiis ingenerarant opinionem; tum prophetæ spi-ritus

A ritus, quo toto mundo virus celebrabatur; tum denique ingentia miracula, quibus ipsius merita et sanctitatem Deus testatam fecit. Horum narrationem ex MS. quodam Florensis monasterii libello, usque et vetustate pene evanida transcripsit Fr. Jacobus Graecus, et paulo post annum MDCXII, in archivum reposuit: unde acceptum regraphum nobis, ut plura alia anno MDCLXI; humaissime donerit Reverendissimus Ferdinandus Ughellus, Abbas SS. Vincentii et Anastosii ad Aquas Salvias extra muros Urbis: quod accurate examinatum, inventimus evidenter ejus quem diximus cultus religiosi indicia continere. Nam in Grangia S. Martini, ubi mortuus et prima huius matus Joachimus est, ad sepulcrum coruscasse lampades, etiam postquam inde ablatum est corpus, dicitur in Miraculo 19: et in monasterio Floris simili honore cultum fuisse norum ejus sepulcrum, apparuit ex germino miraculo, quod circa easdem lampades contigisse narratur Mirac. 26 et 28.

*in his appareat
arsisse ad se-
pulcrum lam-
pades,*

Missam dict,

3 Ad idem sepulcrum auxiliu causa, tum energumenos, tum alio quocumque morbo laborantes accidere solitos et jurari, pluribus exemplis manifestatur; et Mirac. 27 expresse dicitur, Translatio ejus solenniter celebrata, in eoque loco pie et devote recoli. Quin etiam

B Mirac. 28 habemus Missa sacrificium, ante dictum sepulcrum fieri solutum; et Mirac. 39 narratur vir quidam, sumpta secum sepulcri istius rasura, præsens ritua erassisce periculum; ac deinde solitus, eadem in potionem exhibita, multorum curare infirmitates; quo factum sit, ut, aliis id imitantibus, usque in hodiernum diem sepulcrum totum corrasum cernatur. Eadem rasura hoc ipso seculo Dominicuni Ordinis Religiosum quemdam curatur Florensis Prior, cam non nisi imposita sibi Stola accepit; utique ex more pridem usurpato, et (uti dicitur Mirac. 40) cum bibendum obtulit, Collectam B. Joachimi recitorit; quæ ab infra citando Gregorio Lauro tota exhibetur, qualem solent ecclesiar de suis singulis Patronis sub finem Officii non solemnis quotidie derantare. ANTIPI. AD VESP. B. Joachim, spiritu dotatus propheticus, decoratus intelligentia errore procul heretico, dixit futura ut praesentia. AD LAUVES B. Joachim, primus Abbas Florensis, humilis et amabilis claramit miris, per quos fuit mirabilis. V. Implevit eum Dominus spiritu ea- pientia et intellectus. R. Stolam gloriae induit eum. ORATIO. Dens, qui gloriam tuam tribus Apostolis in monte Thabor manifestasti; et in eodem loco Beato Joachim veritatem Scripturarum revelasti, tribue qua sumus, ut ejus meritis et intercessione ad eum, C qui via, veritas, et vita est, ascendamus.

5 Habemus ergo reveracionem sepulcri in hoc usque seculum, et quidem visitantium concursu celebrati atque miranlis clari: adde et rotulis anathematis ornati, non tantum a devota fideli plebe, sed etiam a viris in ecclesiastica dignitate constitutis, ut liquet de duobus Canonicis Consentinis Mirac. 29 et 30. Nunc rideamus imagines ejus, quales et quibus Bratorum insigniis ornatae repellantur. Primum, prater illam, quæ cernitur in eleganti sed veterissimo ejus cœnotaphio, inquit Gregorius Laurus cap. 68, erecto secus antiquissimum ac sumptuosum altare Beatissimæ Deiparæ Florensis ecclesiae, pastoralem baculum dextra, lillum sinistra namq; refinens; etat alia similis, cum radiis et tali nominis expressione: BEATVS JOACUM ARRAS FLORIS, plurimum præferens vetustatem, et ejusdem ecclesiae parieti appicta, ad dextram ingredientis ecclesiam, subtus aquam lustralem ... ubi successivo Sanctorum Benedicti et Bernardi Abbatum, S. Joannis Evangelistæ, Deiparæ Virginis cum ejus Nato, atque sanctissimi Crucifixi species, pariter picturata cernuntur antiquissimo opere.

6 Cœlici autem (quod Consentinæ diocesis est oppidum haud procul ab urbe, quodque B. Joachimi patriæ fuit) domus longitudinis palmorum triginta octo,

latitudinis viginti quinque, et altitudinis triginta octo, in qua eum sua mater enixa est, in ecclesiam conversa reperitur, a tempore de quo nulla extat in contrarium memoria, sub titulo S. Marie de fosso; cum beneficio, cuius fructus nunc tantum ad aureorum Neapolitanorum quadraginta summam ascendunt, cum prius majorem multo redderent calenulum ... In hujus ecclesiae laqueato tector, Beatae Virginis imago depicta est, a dextera habens B. Joachimum Florensem Abbatem, a sinistra S. Franciscum de Paula. Similiter in choro et ostio organi matricis ecclesiae, D. Michaeli Archangelo dicatae, ejusdem viri Dei Abbatis Joachim simulacrum in nimia veneratione et devotione recolitur, et speciales quotidianæ preces a Cœlicensibus ad ipsum diriguntur. Ita Laurus cap. 99: qui cap. 15 verisimilitudines aliquas allaturus, quibus snaderi posset suum Sagittariense in Calabria monasterium prius a B. Joachimo aditum fuisse, quam Casam-Marii aut Fossam-novam; in Sagittariensi monasterio.

E

Hic vates nobis quam plura futura recludens,
Divino plenus spiritu, vera canit.

6 Ad Reliquias quod attinet; est in Squillaceensi dioecesi monasterium S. Stephani de Bosco, a Rogerio Guiscardo, junioris Roberti ex fratre nepote, conditum S. Brunoni ejusque discipulis: qui locus cum anno MCLVII in Cisterciensium transisset institutum, novæ disciplinæ magistris e Fossa-nova acceptis; post tempus deinde aliquod, cum esset codem introducta anterior Florensis disciplina observantia, simul etiam oblatus est B. Joachimi dens unus; qui, simul cum ceteris ejusdem loci pignoribus sacris, in Carthusianorum potestatem venit, quando iidem a Leone X obtainuerunt ut ad hoc antiquissimum sui Ordinis monasterium postliminio possidentem reducerentur, uti cap. 15 prædicto idem Laurus affirmat. In hunc modum alia Florensis instituti canobia aliquid de sacro corpore participarunt, quod nunc in ipsis vel desolatis vel alio traductis similem cum suis culturibus passum sit fortuam. Potior tamen pars apud Florense monasterium semper mansisse credenda est; unde egregius ex Ordine Minororum concionator, idemque Cœlicensis indigena, extorsit magnis et efficacibus precibus totum viri sanctissimi mentum, quod, ut Laurus cap. 99 scribit, tradidit suo ex fratre nepoti Antonio Ripoli, tum et nuper, inter alia Beneficia sua, istam, de qua supra egimus in Cœlico ecclesiam numeranti; vestes,

Inter Reli-
quias Sancto-
rum dens ejus,

quam proinde dignissimam censuit, quæ ad inflammandam Cœlicensium erga beatum suum civem devotionem, esset tam sacri pignoris conservatrix. Statim etiam a B. Joachimi morte, tum apud religiosos suos quam servatores ipsi devotos, venerationi fuisse particulas vestium, quibus vivens usus fuerat, plura inferius miracula declarabunt.

7 Quibus sic deductis, verendum non est, ne adversus ecclesiasticam aliquam sanctionem Beati titulum ei videamus asserere: quem ei tributum vidimus in quotidiana Collecta et antiquissimis picturis. Accedit autem quod, (ut sua præfatione concludit Laurus, objectionem prævertens) constet easdem illius imagines cum radiis seu splendoribus positas esse in templis et oratoriis ac aliis Regularium locis; sacras quoque illius Reliquias cum aliis Sanctorum exenviis asservari; et cum Archiepiscopis, Episcopis, atque Primatibus ostenduntur, id fieri solere a Sacerdote Stolam circum collum tenente, assistantibus Religiosis omnibus, conventionaliter Autiphonam Versiculumque et Collectam cantantibus, luminaribus accensis et incensatione prævia. Tali autem fundamento posito tutius possumus nominare Arnoldum Wion, Guilielmum Bulcelinum, Chrysostomum Henriquez: quorum prior in

que reveren-
ter moastran-
tur,

*Joachimi ima-
go cum radis*

*et titulo
Beati in mo-
nast. Floris,*

Ligno

D
item Cœlici
In natali doma
nunc versam
in templum,

in axe paro-
chiali,

*Memoria in
Hagiologis
Benedictinis,*

*Cisterciensi
Menologio,*

*et MS. Mathei
Guerræ Ep.
S. Marci.*

*Scriptis de
B. Joachimo
Lucas
Archiep. Con-
sent.*

*relatus in
collectione
miraculorum,*

*circa an. 1346
aut eitius fac-
tam:*

A *Ligno ritæ Romo ix, eos complectente qui spiritu Dei illustrati futura prodixerant. B. Joachim Abbatem et Prophetam ante omnes collocat.*

B *8 Bucelinus sumptum a Wione elogium prolixum in Menologium Benedictinum retulit ad diem xxix Maji, quamvis fateatur alios xix ejusdem mensis Joachimo tribuere, intelligens Menologii Cisterciensis auctorem Henriquez; qui elogium brevius atque concinnius texens, In Calabria, inquit, B. Joachim Propheta, cuius matri Angelus in magna claritate apparuit, et filium edituram promisit opinione sanctitatis illustrem: qui postinodum assumpto habitu Cisterciensi institutum nostrum egregiis virtutibus decoravit, rigidissime vixit, spiritu propheticō claruit, et multis editis miraculis migravit ad Christum. Chalemotus, Henriquezum secutus, ad eundem diem xix Maji posuit B. Joachim, in Serie Sanctorum ac Beatorum Ordinis Cisterciensis, eique longissimum denuo elogium texit, quod apud eum legi potest. Ego, cui justæ causæ fuerunt Joachimi præterundi, non solum xxx Martii, quo mortuum demonstrabo, sed etiam xix quo præfati scriptores Cistercienses illum referunt, Bucelinum se-*

quar, licet ignarus quibus Auctoribus aut rationibus motus diem xxix prætulerit; quo usque ex ipso Florensi monasterio, nade nihil unquam responsi ad litteras eo pluries datas accepi, distinctius docear, uter dies ibi teneatur festivus; nisi forte pluries translatura corpus, utrumque diem fecerit in veueratione esse. Matthæus Guerra, post probataa insigniter in Concilio Tridentino operam suam, propter egregiam qua excelluit Theologiae Canonumque peritiam Fundanus factus Episcopus, indeque anno MDLXXVI ad Episcopatum S. Marci in Calabriam patriam suam translatus, in suis supra Psalterium B. Joachimi Notulis, quæ apud PP. Capucinos in conventu Consentino extant manu exaratae, hæc de eo scripsit, relata a Lanro pag. 303: Ego Matthæus Guerra scripsi. Abbas Joachim compatriota mens, Cœlici natus (locus distat a civitate Consentina quatuor milliaribus) Monachus Cisterciensis, Institutior Ordinis Florensis, in vita, in morte, et post mortem miraculis claruit. Obiit in monasterio S. Martini de Canale supra Petram fittam Consentinæ diœcesis. Post ab Abbatibus sui Ordinis ejus corpus translatum est in principalem abbatiam S. Joannis de Flore, quæ in silva Consentina posita est.

C *§ II De scriptoribus Vitæ et Miraculorum B. Joachimi nec non de die et anno mortis atque nativitatis ejus.*

Antiquissimus eorum, quos nunc de B. Joachimo habemus, Auctorum, Lucas est, ex Sambucinæ Abbe Consentiuus Archiepiscopus, verbotenus relatus ab Anonymo miraculorum Joachimi Auctore, eo, ipso, quantum ceteris indicis colligimus, ex ejus autographo ipsa restituit Jacobus Græcus. Attento autem tenore Commissionis, proferendæ ad calcem Vitæ per eundem Jacobum composite, confecto sub annum MCCXLVI, probabiliter suspicamus, ea Miracula sic collecta fuisse ex iudicio Clementis VI, tunc Pontificis, cum Petrus Florensis Abbas a ceteris sui Ordinis Abbatibus alegatus ad Curiam est, ut tum alia Ordini utilia impetraret, tum Commissarios ex Episcopis seu Praelatis Calabriæ, qui possent requirere et referre de miraculis, factis et visis in vita et post mortem, per quondam Abbatem Joachim, qui fuit principium et fundamentum totius Florensis Ordinis. Quod si prædicto Florensum Decreto antiquior est illa Miraculorum collectio, multo etiam magis digna fuit quam optaremus ex autographo sua habere descriptam: sed postquam, multa opera data, frustra id optari intellexi-

*mus; eo quod libellus, quo Græcus usus fuerat, non D
esset in archivio conservatus, gavisi sumus haberi a ^{AUCTORE D' P.} nobis ipsum contextum Græci, sub juramento testati,
nihil se de eorum substantia addidisse, diminuisse,
aut immutasse, tantum aliis verbis retulisse.*

10 *Damus ergo paragrapho sequenti Synopsim vir-
tutum, conscriptam a prædicto Consentiuo Archiepi-
scopo, prout illam ex tom. 7 Italor sacre Ferdinandi Ughelli accepimus, ei loco insertam, ubi agitur de mo-
numentis ad dictum Lucam spectantibus: qui etiam
Lucas, biennio postquam factus Episcopus est, anno
secliecc vii, in suo erga Florensem Ordinem affectu
perseverans. Instante Matthæo, secundo Florensi
Abbate, omnium monasteriorum Florensis Ordinis
Apostoliens Visitator est destinatus, et omnium lus-
travit: et, una cum eodem Matthæo et Abbatore sancti
Spiritus, Panormi sanxivit aliqua saluberrima de-
creta, imposterum observanda, et ab Innocentio III
xi kalend. Martii anno MCCXIV, creditur ad eum evolasse,
et Sambuciar in templum relatus ibi quiescere; Præ-
sul sane dignissimus, et præcipua sanctimonia vita
clarus. Ordinis sui Cisterciensis ac Consentiuæ Eccle-
siæ fulgentissimum sidus, quare a Marafiotto in Cala-
briæ descriptione inter Beatos recensetur.*

11 *Alter huic et atote, et auctoritate, et cum B. Joa-
chimo familiaritate proximus fuit Joannes de Bonatio.
Hic in opusculo quod scripsit de Prophetis sui tempo-
ris, ex occasione ejusdem oraculi ad instantiam Hen-
rici Imperatoris peracti, de Joachimo non aliter loquitur,
quam cum titulo Beati Patris nostri; deinde ipsius
oraculum, super proposita per Henricum questione
relaturns, præmittit elogium breve ejusdem, ejus elogii
hæc est conclusio: Mitto vos ad volumen nostrum,
in quo Beati hujus vita longe latèque enarratur.
Ubi sive tu nostrum ad ipsum Joannem de Bonatio
referas, quasi ipse fuerit ejus valuminis auctor; sive
ad monasterium Florense, ejus erat Monachus; in-
telligi datur, tale volumen scriptum fuisse ante annum
MCCXL, circa quem credibile est scriptum a Bonatio
prædictum opusculum: quippe qui in illo de anno
præcedenti scribat, se tunc in extremo decrepitæ
ætatis relictum fuisse. Quidni autem hoc illud sit,
quod de duplice spiritu Joachim Abbatis scripsit, ex
ejus lib. 2 num. 6 verba inferius num. 63 proferenda
citat apud Gregorium Laurum pag. 70 Georgius Pothinus,
in Chronicis Regni Neapolitani, ex rhapsadiis
ejusdem Regni (quo loquendi modo videtur antiqua F
MSS. intelligere) pag. 214: qui Bonati libri si uspiam
potuissent reperiri, non effugissent Georgu diligenti-
am, et magnam ipsius operi materiam, nostro autem
lucem attulissent indubie.*

12 *Verum et volumen istud et hi libri, sive num
omnes idemque sint, sive noui, et a quoque compo-
siti, nunc frusta requiruntur; nec eos existimamus
habuisse vel Leandrum Albertum seculi superioris
scriptorem, cum B. Joachimi vitam conserberet
(scripsisse enim testis nobis est Arnoldus Wion) vel
Paschalimum Regisatum, cum Vaticinio sub B. Joachimi
nomine Latine Italiceque edendis Venetiæ anno
1589 præfixit compositam a se paucis ejusdem Beoti
Vitam. Si enim habuissent, plus novæ materiæ submi-
nistrasse aut ipsi Arnoldo, snum ex illis Elogium
conexenti, aut Jacobo Græco, tam diffuse Vitam scri-
bere aggresso, ut nobis, eam ex impresso Consentiuæ
anno 1612 hic daturis, opus fuerit parerga multa re-
scindere, quibus moles operis inutiliter angebatur. Isti
autem aperi nec Chronologiæ titulum, ab Auctore fac-
tum, putavimus relinquendum: quam enim diligens et
fidelis scriptor, tam plerumque infelix chronologus fuit,
præsertim in Siculorum Regum annis cum ortu obituque
B. Joachimi componendis.*

13 *In obitu certe longe aberrat a vero: et licet can-
sani*

*qui Lucas
an. 1206
fuit Florensis
ord. Visitator
Apostolicus,*

*Item Jo.
de Bonatio
Floren. fami-
liaris Beato,*

*qui citat
ampiam de
vita retu-
men:*

*F
MSS. intelligere) pag. 214: qui Bonati libri si uspiam
potuissent reperiri, non effugissent Georgu diligenti-
am, et magnam ipsius operi materiam, nostro autem
lucem attulissent indubie.*

*sed illud pos-
teri non vide-
runt,*

*nec ultimus
vitæ auctor
Jacobus Græ-
cus,*

AUCTORE D. P.
recte quidem
stotuens non
obissem Beatum
an. 1200,

cum estet ei
facta donatio
an 1201 in
Septembri:

sed male in
an. 1214
difficilis
obitum,

cum ann.
1202 in Junia
Abbas fuerit
Matthaeus;

intra quos
terminos 30
Martii mur-
tuus Joachim

probatur ex
Sabbata Sitten-
tes.

A sam habuerit non manu probandi, quod Aloysis Contarenus, in Viridario de viris illustribus inquit, Joachim obiisse anno Domini mccc: si tamen tam bene excussisset omnia archiviorum Florensum monumenta, quam id postea fecit Gregorius Laurus; scivisset etiam nihil causar esse, cur viri beati mortem differret usque ad annum mcccxit. Invenisset enia solidissimum refutandi Contareni fundamentum in archivio monasterii Fontis-Laurati, instrumentum scilicet authenticum, quo anno mccc Mense Septembri quintae Indictionis, Simon de Mamistra Dominus Montis frigidi et Caylegroma ipsius uxoris, proponentes adficere domum religiosis intra fines terrae sur, ita loquuntur: Quia vero multa loca eadem intentione inchoata, pro eo quod nou haberent Rectores et Ordinatores, vidimus ad desolationem venire; cupientes ipsum Deo dicatum opus perpetua stabilitate firmare, cum consilio et voluntate Domini Riccardi Tropaeensis Episcopi, vocavimus vos, Domine Joachim Venerabilis Abbas Floris; rogantes vos omni devotione, quatenus tam ordinacionem ipsius monasterii, quam ipsum monasterium acciperetis in manus vestras aut successorum vestrorum. Nou igitur vel anno mccc vel ccc mortuus erat Joachim, xix aut xxix Maji, ut valunt Henriquez et Bucelinus, atque quos ipsi secuti sunt.

14 Sed nec ad annum illius seculi xiv pertinere potuisse, poterat Graecus constare ex omnibus Privilegiis, quae ab anno mccc usque ad xiv complua extabunt, vel nullus Abbatis Florensis nomen præferentia, vel habentia nomen Matthaei, ejus qui Joachimo suspectus, post fundabile multorum annorum regimen, anno demum mccccxxiv assumptus est ad Episcopatum Gernutineum, itaque gessit hoc quoque munus, ut inter Calabria Provincia Beatos numeretur. Hujus autem Matthaei prima mentio reperitur in predicto Fontis-Laurati Archivio, in eo Instrumento quo prænominatus Tropaeensis Episcopus Ricchordus, anno mcccii, Mense Junii quinta Indictionis, predicto Matthæo ejusque successoribus tradit ecclesiam S. Dominicæ, juxta quam dictum Fontis-Laurati monasterium adificabatur, una cum duabus aliis S. Petri et S. Barbaræ ecclesiis, cum justis possessionibus et tenimentis carum: voleus insuper ut tenimentum quod Dominus Simeon de Mamistra,... Venerabili quandam Abbati Joachim,... concessit, libere et in perpetuum teneant.

15 Utrumque instrumentum integre apud Gregorium legi potest cap. 71, ubi etiam invenientur Auctores variis allegati, quasi anno mclvi, lvi, lvi, lxxx vel lxxxv mortuum Joachimum judicarent: qui tamen revera tantum scribunt, ipsum tunc clarnuisse vel floruisse. Interim ibidem recte concluditur, inter Septembrem anni i et Junium anni ii istius seculi xiii, ex hac vita Joachimum migrasse. Ceterum, inquit Gregorius, Mensis Martii diem xxx Dei famuli Joachim p̄flegimus obitui, non ex eo tantum moti, quia Graecus scripserat: sed quia in p̄vetustis quibuscum manucriptis, nulla facta anni mentione, registratum reperimus; hæreticorum malleum, vitiorum hostem, monastici spiritus restitutorem, Florigraue monasterii primum Abbatem, ex hac lacrymarum valle ad aeternam felicitatem transmigrasse die xxx Martii. Quod ita in genere scriptum a viro, alias tam solice proferre solita ipsa documentorum antiquorum verba, et locum ubi invenienda sint indicare, non prorsus nobis satisfacret; nisi a Luca Consentino Archiepiscopo scriptum inveniremus, quod ob singularem B. Joachimi devotionem, quo erga quindenam Dominicæ Passionis afficiebatur, forte ei datum sit, ut in Sabbato, quo SITENTES cantatur, mortalis vita dolore arderet; et verum adeptus Sabbatum, ut cervus ad fontes properaret aquarum. Annus enim mccc Pascha retulit ad diem xiv Aprilis, adeoque

Sabbatum Dominicam Passionis præcedens, quando D Introitus Missæ sic incipit: Sicuti venite ad aquas dicit Dominus, sicut die xxx Martii.

16 Quod ad annum attinet nativitatis, quem Graecus ^{Natum esse} mclv suis stotuit, nihil ei foret fidei adhibendum, si oditummodum ætate grandiorum obiisse Joachimum, et (ut Graecus ipse ait) senio conjectum, constaret nobis. Verum hoc tam grande senium si non probatur, nihil est magnopere cur ipsum redarguamus, quamvis multiplices ex ipso Graeco contradictiones adduci posse putet Gregorius, qui ideo primis Seculi xii annis natum probare nititur. Etenim nihil evidenter contradictionis reperimus. Certe non in commendotitia, a Guilielmo Siciliæ Rege data in favorem Joachimi, Venerabilis Albatis S. Marie de Curatio; anno mclxxviii, anno xii regni ejus, xii die mensis Decembris, Indictione xii. Quamvis enim ipse Graecus, memoria anni a se prænotati amissa, indicet hujus privilegii auctorem suis Guilielminum, cognomento Malum; qui, ut inquit, regnavit ab anno mclix usque lx, (intra quod tempus si quæros Indictionem xii, delabaris necesse est ad annum regni istius primum, ac ne primum quidem, quia December Indictionis xii ad annum spectaret præcedentem, quando quadrimus totum fuisse Joachimus) quamvis, inquam, ipse sui oblitus id dicat; alius tamen non sequitur, quom non attendisse Graecum, ut annos Regum Siculorum, quos non recte callebat (regnavit enim Guilielmus Malus usque ad annum mclxvi) componeret cum ipsius Joachimi annis, consideraretque non potuisse Beatum, tam ætate juvenem, magnum apud istum Guilielnum familiaritatem vel auctoritatem habere; nedum sub ipso Abbatiam regere.

17 Hoc autem dissimulato, si cum, qui vere Commendatuum illam dedit, Guilielnum Bonum accipimus, satis congruent omnia; et ipse Rex illud dederit anno regni sui xii, et Joachimus acceperit vitæ suæ anno xxxiii, quæ non adeo incongrua et auctoritati habenda esset atos, et regendæ Abbatia; illius maxime, in qua anno dumtaxat mclxxiii fundata, omnes, si non ætote, religione certe oportebut juvenes esse. Quia tamen incertum est, quod fundamentum habuerit Graecus pro anno mcliv, et fieri potuit, ut aliqui invenerit Joachimum circa ætatis annum lxxv excessisse e vivis, aut fere fuisse septuagenarium; quia, inquam, fieri tali aliqui ex causa potuit, ut, postquam annum mortis per errorem accepit mccciv, ad istum nativitatis annum determinandum adigeretur: ideo rem totam indefinitam relinquinus, et magis eo propendemus, ut circa annum mccc Beatum renisse in hanc lucem conjectemus. Verum non tam in hoc, quam in natali Imperatricis Constantiae anno, omnem evincendæ contra Graecum causæ evidentiam se reperire existimat Gregorius. Citat enim Graecus Auctores eos, qui Joachimom tradunt illa nascente prædixisse, Siciliæ faciem cum ipsa natam, quique eamdem jam vetulam et quinquagenaria mojorem e monasterio eductam, ac dispensante Pontifice, Henrico postmodum Imperatori junctam volunt: quom fabulam Gregorius, pro re ex omnium Siculorum historicorum consensu certa, accipit. Fateor illos citari a Graeco: sed ita ab eo civantur hi omnes, ut tantum intendat demonstrare, Joachimum vel ab illustribus Scriptoribus prophetam esse habitum, vel Regibus fuisse familiarem: nam alias numer. 10, ubi primum meminit Joachimi, velut ex Boccattii testimonio coram Guilielmo de Constantia prophetantis, ita inquit. Quidquid sit de Boccattii assertione, non est vertendum in dubium, Joachim pariter Guilielmo talis nominis quinto, et in ordine Regum tertio, qui propter nimiam in religionem observantiam ab amatis et amantibus populis Bonus Guilielmus dici promeruit, non pauca fuisse familiaritate conponetum.

18 Quod autem dixit Boccattii assertione, idem censeri debet dictum voluisse de ceteris quos postea

sect.

<sup>ex epistola
Guilielmi R.
dn. 1178 non
refutatur,</sup>

<sup>licet alias
verosimilis
sit natum
esse circa an.
1130</sup>

<sup>nec obest
vaticinium de
Constantia
Imperatrice,</sup>

<sup>F
utpote non
assertum a
Jac. Graeco</sup>

*et ut alia
plura, confi-
ctum a Siculis,*

A sect. 17 allegat Auctoriis, quatenus et illi tradunt, de Constantia nascente prophetasse Joachimnum. Num si illa, cum Fridericu II peperit anno uxcxi (non dico annorum i., quo est merissima fabula) sed annorum fuit (ut revera fait) xli utpote patri suo Rogerio, quem sui sepulcri epitaphium anno mcliv mortuum testatur, postuma proles, prout Auctores coxvi scribunt; potuit quidem Henricus Imperator, ob magnam uxoris aetatem, et expertum per annos uliquot sterilitatem conjugii, vereri ne sibi supponeretur filius, ideoque de eo consuuisse Joachimum: sed hic non potuit de Constantia nascente prophetasse, nisi in principio seculi natus. Verum hoc, aque ac plurima alia de Constantia, mentiti sunt Siculi: fixerunt enim, per Innocentii Pontificis ministros roptum ex monasterio, quo: quinquagenaria Abbatissa regebat, et traditam esse Henrico uxorem ad ejiciendum e regno Tancredum: quam tamen ex lapide, ad perpetuam memoriam positivo Reate (ubi per Procuratores matrimonium celebratum est) constat anno mclxxxv, die xviii Augusti, temporibus Lucii III, esse despousata, cum scilicet uulnus in vivis esset Sicilia Rex Guilielmus Bonus, perperam ab aliis pater

per fimbrias ex parte combustas: sed cognovi postea, D quod toto vite suae tempore de vilitate habitus non curavit. Mansit autem in Casa-Marii sedulo quasi anno uno et dimidio, dictans et emendans simul librum Apocalypsis et Concordiae. Ubi in ipso tempore librum Psalterii decem chordarum incepit.

B aut frater Constantiae creditus: constat item, in Tancredi potestate non fuisse Constantium, nisi quando ipsum Salernitanum una cum sua urbe tradiderunt Regi: qui abductum in Siciliam collacavit in monasterio, unde ut eriperetur operam Innocentius III dedit. Sicut igitur haec et alia plura, in olim cruentatibus ab Henrico exercitiorum et desolationis regno illata, fixere Siculi de Constantia; sic ista Joachimi de ipsa prophetia potuit ab ipsis, non tantum quondam tempus, sed etiam quodam rei substantiam conficta fuisse, ut ei fidere nulla ratione possimus. Num et hoc merito dubitatur, an tota illa de Constantia ante uictus Monachatu opimo, aliud habeat fundamentum, quam quod captivitatis suae tempore inter Monachus in observantia monastica vixerit, sed conjugata, a deoque religiosa professioni inceptu, nisi muritus consenseret.

21 Mox vero ut me cognovit intelligere aliquid, datur amicul, istuc ex permisso patris Scripturas interpretanti. Sedens igitur ad pedes ejus, tam infra septa monasterii quam in grangia S. Angeli de Corneto, monasterio proxima, obedienter et humiliter, die noctuque scribebam in caterno, in quo ipse dictabat et emendabat in cedulis, simul cum duobus Monachis suis scriptoribus, Fr. Joanne et Fr. Nicolao, quorum alter Abbas et alter Prior Curati postea extiterunt. Ministrabam etiam ei celebranti Missam, admirans omnes mores ipsius: quia dum celebraret, levata manu altius aliis Sacerdotibus, benedicebat Hostiam, et omnia signa vel officia propensius exhibebat: et vultum habens coloratum velut arida folia, eum [habet] vere Angelicum in hora sacrificii Missae tantum, sicut tune notavi et bene memini. Sed et lacrymantem nouunquam eum in celebratione Missae conspexi, et cum in Missa Passio Dominica legebatur.

22 Dicentem quoque audivi, nunquam se levior rem esse per totum annum, quam in diebus quindecim Passionis: ita quod semper eos fixi dolebat. Et forte propterea datum est ei, ut in Sabato, quo SILENTES cantatur, mortalis vita dolore nolleret, et verum adeptus Sabbatum ut cervus ad fontes properaret aquarum. Ad communionem quoque Abbatis mei sois ipse, cum nullum in hac parte haberet similem, sermonem tam in festis quam in feriis frequenter in Capitulo faciebat: et tune etiam intuebatur vultum ejus, tamquam Angeli praesidentis in nobis. Nam sermonem humiliori voce incipiebat: aliquantis per [autem] procedens, non jam ut hemo, sed vere ut Angelus, fortiori voce et viva quadam affectione, verbum Dei auditorum mentibus imprimebat. Nullum audiri aliquando conquerentem quod sermonem Domini protraheret, cum omnes nostri orationis ejus deliciis satiari non possent.

23 Pernoctabat assidue in scribendo et in orationibus, et tamen ad conventuales vigilias preperabat humiliter, canens et vigilans: ita quod nunquam eum in choro Casae-Marii dormire conspexi. De qualitate vel parcitate cibi aut potus numquam curabat: ita quod diebus aliquot non gustavit coctum in mensa: et cum per errorem servitoris contingenter in vaseculo ejus non apponi vinum, qui putabat hoc per refectorium ferri; aqua tantum contentus [erat], quam accipiebat de servitorum manu. Retulit mihi aliquando, quod cum in Syria juvenculus, habitu iam Religionis assumpto, solus fuisset apud quondam viduam hospitatus; illa in eum oculis impudicis intuens, lasciviis ipsum ad crimen invitare tentavit: sed servus Dei restitit sapienter et fortiter. Et quia nox erat, et congruerter exire non poterat; misera eunte dormitum, ipse totam noctem in oratione duxit insomnem; hospitantis se spreto lectulo sibi parato, lignorum fasciculis incurvans, et carnis tentationem superans; donec mane, aperto ostio domus, sine licentia tentantis exivit.

24 Vere fateor, nunquam vidi virum ita semper fortiter pro castitate zelantem, ita cunctos quos poterat ad pudicitiam animantem, et impudicitiam in omnibus quibus poterat corrigenter. Audivi a Domine Raynero intimo ejus, quod nunquam novisset

*eius cum Hen-
rico nuptias
sibi infelices
execratis.*

§ III Virtutum B. Joachimi synopsis, per Lu- cam Archiepiscopum Consentinum, ipsius Beati olim scribam familiarem.

V ir per omnia reverendus Lucas Cusentinus Archiepiscopus, ea que modo sequuntur primo sensu composuit, ore dictavit, pagellis exaravit: ut loqui-
tur apud Ferdinandum Ughellum tom. 9 Italiz sacre, ubi de Consentinis Archiepiscopis col. 279 Anonymus miraculorum Joachimi Auctor. Atque utinam hujus Anonymi contextum habuissimus potius quam Jacobi Graci paraphrasim, quantumcumque in ea ab originali textu sumenda profiteatur se rerum narrandarum substantivum prorsus immutatam tradere! Sed non omnino nobis deest, ex cuius calamo tam egregium antiquitatis monumentum ad nos pervenit: quod hic ad verbum reddere libet; non tantum ad Jouchini, sed etiam ad ipsius Lucas cognoscendum virtutem; unde, que de sonitate Magistri dictu sunt et dicenda remanent, magis fient corroborata. Sic ergo ait.

20 Ego Lucas Archiepiscopus Cusentinus, anno secunde Pontificatus Domini Papae Lucii jam Monachus, primo in Casa-Marii, vili virum nomine Joachim, tum Abbatem Curatii, filium Sambucinæ, filia Casae-Marii: propterea tamquam nepos omni honore et amore habebatur in Casa-Marii, sed magis obtenu sapientiae et intelligentiae a Domino sibi dattæ. Tunc, coram eodem Domino Papa et Consistorio ejus, cœpit revelare intelligentiam Scripturarum, et utriusque Testamenti concordiam: a quo et licentiam scribendi obtinuit, et scribere cœpit. Mirabar autem quod vir tanti nominis, tam effex in sermone, vestes haberet vetustas et abjectissimas, et

*Lucas anno
1183 cognoscit
Joachim in Casa-
Marii.*

*rectore d. e.
et istuc ex
permisso Pa-
tri Scripturas
interpretanti*

*et miratur
pletatem sa-
crificantis,*

*effectumque
erga Passio-
nem Christi,*

*nec non con-
ctionantis fer-
vore;*

F

*item ejus vi-
gilias,*

sobrietatem,

*castitatem in
occasione pro-
bulum,*

*quam etiam
alii eximia
issi testati
sunt*

AUCTORE D. P.

*laudat eum
ab orationis
instantium,**et iugunti ri-
gorem :**testatur ejus
meritis solu-
tam sibi fin-
guam,**deputsam fe-
briam.**repressam in-
tempore poti-
tus appeten-
tiam:**ut jusserit
Imperatricem
confessio-
nem causa so-
dimittere:**ut ipse humil-
latus salret
purgare infir-
marium,*

A novisset virum sic ab hoc vitio liberum; et hoc ipsum audisse ab Episcopis et multis Fratribus asserebat. Vidi eum nonnumquam stantem flexis genibus, ac manibus et oculis erectis in eorum, et cum Christo, ac si videret eum facie ad faciem, vultu alacri colloquentem. Feci apud eum in Petralata Quadragesimam totam, in qua, exceptis diebus Dominicis et festis, quotidie panem et aquam gustare potius quam comedere videbatur: cum diebus ac noctibus indesinenter aut scriberet, aut legeret, aut oraret, et Missam quotidie celebraret: accepit enim a Domino abstinere posse a cibis et potibus, quantum volebat, et quanto magis abstinebat alacrior et fortior apparebat. Extra monasterium cum ceteris comedens, eibos opportunos cum gratiarum actione sumebat.

23 Cum a Fratribus Sambucinae, de suo et Domini Raynerii consilio, postulari me contigit in Abbatem; scripserunt mihi ambo, ut venirem et nullatenus dubitarem, et quod non assumarem in excusationem qua eram impeditioris et tardioris lingue: quorum epistolas reverentia, qua debui, custodivi. Et electus in Abbatem in festo S. Clementis, sequenti Dominicae de Adventu Domini, super me habens epistolas ipsas in pectore meo, ut plus de illorum qui illas miserant quam de mea fide presumens, sermonem Fratribus in Capitulo feci, et absolutus a vinculo linguae gratias Deo egi, et eorum qui me confortaverant meritis miraculum applicavi.

26 Cum in Sambucina passus febre acutissimam ad extrema venissem, visitatos ab eo sum et caritative deductus ad Florem: qui cum videret me debilem pro defectu appetitus, [eo quod] carnes nollem nec possem comedere; appetenti mihi caules conventuales: Comedo securos in nomine Domini, ait, comede quotidie caules et bibe de musto ejus: et infra paucos dies recessi plena sanitate recepta. Sequenti mense Novembri ivi cum eo Panormum: tuncque jejunans et tarde hospitans cum eo econarem, sitiebam et bibebam in nocte. Quodam vero mense dixit mihi, quod non esset regulare sic de nocte me bibere, sed deberem confidens de misericordia Domini abstinere. Credens [autem] Dei monitum, statim ex tunc haec ultra non sensi.

27 Sexta feria in Parasceve sedebam cum eo in claustro sancti Spiritus de Panormo: et ecco vocatus ad Palatium fuit ad Imperatricem Constantiam, quae illi confiteri volebat. Igitur, et invenit eam intra ecclesiam in sella consueta sedentem; jussus auctoritate, in sellula pro ipso posita sedit; sed cum Imperatrix apernit ei propositum confitendi, eam quo debuit auctoritate frenavit, et respondit dicens, Quia ego nunc locum Christi, tu vero penitentis Magdalene tenes, descende, sede in terra, et ita fideliter confitere: aliter enim non debo te audire. Descendit et sedit Imperatrix in terra, et humiliiter confessa est peccata sua; mirantibus omnibus cum ipsa, quae retulit auctoritatem Apostolicam in Abbato fuisse.

28 Didicerat a Christo mitis esse et humilis corde: itaque Abbas in Curatio ibat frequenter et mundabat suis manibus totum infirmitorum; primo videlicet teatum, et deinde parietes usque ad pavimentum; deinde minima quæque et [vix] manifesta deenrrebat: domo vero mundata, considerabat et componebat lectisternia; et protinus quantum opportune poterat [prospiciebat necessitatì ægrotum] in coquina, ut nunquam negligeret debiles etiam inferiores. Nec solum infirmis, [sed etiam] pueris suis per viam lassis erat compatiens: ita quod descendens famulum suum aliquamdiuin equitare compelleret, quem prosequebatur pedes, donec famulum

[vires] reparasse cognosceret, et sic iterum equitaret. Illa hieme qua decessit, fames maxima in Sicilia et Calabria tota fuit; ita quod multi pauperes præ inedia morerentur: ille vero pio studio qui buscumque poterat subveniebat, et ad subveniendum alios admonebat; vestes suas pauperibus tanta compassione distribuens, ita quod solo scapulari Cusentiae visus sit coopertus in nocte.

29 Per Octavas Paschæ et Pentecostes quotidie consueverat celebrare: itaque si tunc exire monasterio cogebatur, deferebat secum vestimentum et calicem, ut in quacumque ecclesia posset celebrare. Dicebat non oportere veros et novos Judæos inferiores esse illis Hebræis, qui septem diebus azyma comedebant. Auctoritatis tanta erat apud seculares in consiliis [rerum] temporalium, ut nobiles Cusentia andiverimus, eum per circuitum [urbs] satigabator ab hostibus, quod securiores essent illo in civitate praesente, quam si centum mille milites armati ad eorum defensionem adessent. Circa cultum divinum in sacris Officiis studiosissimos obique ac semper erat, ita quod in Sila conspexi etiam cum Crucem figentem, et coram ea super candelabra lignea illuminantem cereos, si festivitas erat: et sic ordinatis horis, cum sociis vigilias et vesperas cum devotione cantabat. Cura quoque, ubicumque habitavit, permaxima ei fuit de munditia altaris.

30 Obedientiam, qua ipse subditus [eximius] extiterat, a subditis mirabiliter exigebat: inobedientes tot et tam diuturnis monitis non desistens corrigeret, donec eos ad humilitatem cordis et spontaneam obedientiam invitaret. Hospitibus omni loco ac tempore liberalissimus fuit, quos verbis et obsequiis, in mensa potissimum, honorabat. Solis consanguineis durus erat et inhumanus, tamquam ignotos illos respiciens, ut nihil eis unquam tribuere, plerumque a monasterii servitoribus et Fratribus rogatus, acquiesceret. In labore manuum incredibiliter fortis fuit, et cum conventu Fratrum plurimum delectabatur in eo. Robustus corpore, parvum de frigore vel testu, de fame vel siti curavit. Haec ut jam diximus retulit vir bonæ memorie Dominus Lucas Cuseutinus Archiepiscopus, et verbotenus *Anonymous* ipse transcripsit.

D
*et famulo una
itteranti
equum edere:
quam sollici-
tus circa offi-
cia Divina,*

E
*quantum
præsens fidu-
ciam faceret,*

F
*quam esset
obediens,
hospitatis,
laboriosus.*

VITA

Auctore Jacobo Graeco Syllanæo, Monacho Florensi.

EPISTOLA DEDICATORIA

Francisco Monacho ex urbe Consentia, ex patritia familia Monacho, Pontificii et Cæsaræ Juris consulto clarissimo, et sanctæ Marturanensis Ecclesiæ Episcopo.

Quoniam in exordio monachatus mei D. Justus Florentinus, religione conspicens, utriusque Siciliae undequaque Cisterciensis Ordinis memorabilis Praefectus, mihi imposuerat; ut si quæ de venerabili Joachim Abate, atque de ejus Florensi Ordine adinvenire possem, chronice in memoriam nullatenus revocare desisterem: quod profecto rerum vetustas et obscuritas perdifficillimum reddens, tenellum adhuc animum ab his fere sevocabit. Nolens tamen obedientiæ beno, cuius gratia arborem etiam arida fructificasse compertum est, insufficientia desidiaque orbari, suscepit adhortantis ac consulentis imperium: in quibus, quæ potius memora- potui

*Ex Superio-
rum mandata
Ven. Joachimi
gesta conscri-
pta*

offerit Episcopo Mar-
turanus,

egregio Ju-
ris consulto,

et Consen-
tino civi.

*Cur non ad-
misceat se-
cularcm hi-
storiam?*

*Antiqua dī-
rīctō libri.*

A potui, omissis ceteris, in medium adduxi. Hæc autem, cum nec inter ipsa mediocria recenserit, ita nulli dedicanda fore existimavi: nam adeo humilima retinent, ut sicut nullius protectione elevari, ita despectione ad inferiora calcari non valeant. Propterea, sicut a tirocinio meo collecta nunc in manus inciderunt; ita Amplitudini tuae, quæ non solum monastica audiri, verum etiam innata pietate excolare consuevit, legenda devotissimus offero. Non enim ut dedicata præsentare præsumeo: nam tanto viro, non nisi præexcelsæ inspectionis monumenta dedicanda forent. Nusquam tamen hæc continget inexpugnabili clypeo protectionis privari: nam inspecto ipsius in exordio celeberrimo nomine, unusquisque, etsi non laudare ea, saltem non nisi vereri præsumet. Quis enim non, tanti viri nomine et virtutum jubare victus, quæ sub illius saltem inspectione prodibunt, non solum detrahere, verum etiam satis laudare compellatur? Amplitudo siquidem tua stat Consentinæ splendore nobilitatis; cum tu ex nroquo parente nobili genere ortus existas; et etiam stat morum honestate, et Pontificii et Cæsarei Juris eminenti scientia, quibus eam decoravit Altissimus; ideoque solis instar, inter sidera nobes-
B que, obtatibus omnium mirum in modum illuxit, seseque admirabilem et venerabilem in non modica amabilitate præbuit. Hoc autem denudat testans ipsa inexpugnabilis veritas: divina namque providentia, cuius suavi dispositione cuncta attinguntur, et ad debitum finem infallibiliter diriguntur, cordum omnium ac meritorum indagatrix, et tunc laicum, et nulla adhuc nec quidem prima Clericali tonsura insignitum. ex secularibus et forensibus negotiis, dum in urbe Consentia patria tua Advocati munere summa cum laude fungereris, magnum tunc de jure respondendi onus sustinens, ad Episcopatum non sine expectatione majori signanter vocavit: eu-
jus munera sic completes Dei protectione munitus, ut omnes in te Deum pariter glorificare videantur. Fulgent etiam tecum Horatius et Flaminius, ambo etiam ipsi Jure-consulti, fratres tui germani. Lego ergo, quæso, quæ tanta tibi devotione offeruntur: in quibus, etsi non tam delectabilia miraberis, non satis forsitan abjicienda reperies. Nam licet glossematibus non sint obiecta, ac bellorum rerumque quæ in hujusmodi tempore successorunt enarratione permista; poterunt tamen, sola earum lucubratione inspecta, votis inesse Celsitudinis tuae. Non enim fuit propositum nostrum historias, per tot viros longe lateque exaratas, eisdem intermiscere; ne forte illud, quod erat in his per se, fieret objectum per accidens. Proinde ex eorum inspectione, si quis in Domino benedixerit mihi, sit ille benedictus; qui vero male-
dixerit, etiam beuedictionibus innumeris repleatur; hac solum consolationis expectatione congaudebo, quod si nulli prodesse, nec alieui obesse conspiciar: et si non benedicendi, sic maledicendi nemini objec-
ta eveniet occasio: quod sufficiet ad obstruendum ora insipientiom. Valeat Amplitudo tua colendissima, cui Deus in tua mira gubernandi vigilantia per-
petuam perseverantium concedat. Datum ex mona-
terio nostro Florensi, anno a Jesu Christo nato millesimu sexcentesimo duodecimo, Summi Pontificatus Sanctissimi Domini nostri Pauli Papæ quinti anno septimo, et Episcopatus tui anno vigesimo.

ANNOTATA.

Librum hunc Græcus divisit in Sectiones 56, quibus singulis Distichon unum, tituli vel argumenti instar, præfixit: quos Versus libenter hic dedissemus, si aliquam vel a vetustate, vel ab elegantia, vel saltem a perspicuitate laudem mererentur: nunc, cum nihil horum

Maji T. VII

eis insit, sed prorsus obscuri et insulti vidrantur, non D magnam iis neglectis jacturam nos facere arbitramur. Satis igitur sit monuisse, Numeris singulis totidem in originali respondere Sectiones, ideoque ipsos servatos a nobis, etiam ubi totam Sectionem omittimus, ob rationes infra dandas: quæ autem post Sectionem 38 supererant, ea nihil ad B. Joachimi historiam pertinebant: quatenus autem Florense monasterium spectant, in Appendice § 1 et 2 satis plene invenientur, ut multipli illa farragine rejecta nihil amissurus lector sit, quod hic requisitum vellet.

AUCTORE
JACOBO
GRÆCO

CAPUT I.

Joachimi adolescentia, peregrinatio in Ter-
ram-sanctam.

Joachim, seu Joacelinus, primus Abbas venerabilis monasterii Florensis, sub invocatione sancti Spiritus, beatæ semper virginis genitricis Dei Mariæ, et S. Joannis Evangelistæ, in partibus Calabriæ citerioris, ubi de Flore est nomen; in Consentina diœcesi, honestis quidem et piis parentibus, patro scilicet Tabellione, cui nomen erat a Maurus; et matre, cui nomen erat Gemma, circa annum a nativitate Domini millesimum centesimum quadragesimum quintum, Sanctam Catholicam Ecclesiam regente ^a b Eugenio tertio, regnante Conrado hujus nominis tertio, natus est in urbis Consentiae, Bruniorum et totius Calabriæ metropolis, oppido, cui nomen est ^b Cœlicum: tamen ex Sapientum sententia. Qui ex vico est, de civitate est. Et hinc, ex eorumdem censura, oppida seu vici eisdem, quibus urbs, gaudent privilegiis: quique etiam venditi, et ab urbe alienati non desinunt esse prioris naturæ (etsi Cœlicum ceteraque vici ab urbe Consentia alienati non sint) quia sunt veri civos, gaudent omnibus gratiis et privilegiis sicut cives ceteri, et eo magis urbs Consentia vere Joacelin potest dicere suum. Nam cum anno Domini nongentesimo septuagesimo, secundum Blondum libro decimo tertio, tempore Joannis Papæ hujus nominis Decimi-terti et Ottomnis Imperatoris hujus nominis Primi, Consentia ab Africanis ^c Saracenis fuisse depopulata et combusta; qui Consentia evaserant, circumirea castella seu vicos Consentinos redificaverunt, non valde ab ipsa urbe distantes. Idcirco non sunt aliud nisi pars ejusdem civitatis, ex his quæ scribit antiquus auctor Ptolomeus ^d de Lucca, qui scripsit historias Calabriæ, idemque testatur Bernardinus Martirianus ex eadem Consentia, ex patricia familia Martiranorum, qui fuit regni Neapolitani sub Carolo Quinto Cesare Secretarius; et idipsum refert Johannes Paulus de Aquino Patricius Consentinus, in sua oratione funcibi in obitu Bernardini Tilesii philosophi peritissimi, ex patricia familia Tilesiorum ejusdem Civitatis Consentiae: qui quidem Bernardinus fuit ingressus viam universæ carnis anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo octavo, in ejus patria, aetatis sue anno septuagesimo nono. Joachim siquidem, non nisi magnis parentum prodigiis in lucem prodiit: qui ad annes usque quatuordecim grammaticæ inecebuit, eamque maxima coevrū ejus admiratione faciliter assecutus fuit. Erat enim et ingenii acumine conspicuus, et memoria tenacissimus: corporis vero specie satis elegans, morumque integritate suavissimus: quo omania futuro excellentiæ specimen referebant. Pater autem, sibi magis quam Domino puerum genuisse putans ^e, Regis curiæ honorifice collocavit: ubi patri assentiens, ad tempus laudabiliter inservivit. Comperiens denique in adolescentia, pocula sibi a mundo propinanda parari; serpentem vitare peroptans, Domini

Nascitur
Joachim

E

b

Cœlici prope
Consentiam

Consentinis
accensundus,
d

F

qula hi vi-
etnos urbi
vicos Inco-
luerunt.

f

Grammatica
Imbutus,

g

ad autam
mittitur;

AUCTORE
JACONO
GRÆCO
h
quam fasti-
diens,

in Terram
sanctam
peregrinus
abit:

B
noram restitu-
ndutus tenta-
tur,

et vanitatis
rictor

etiam comam
detundet.

A num jugiter precabatur, ut eum ab ejus morsibus tutaretur h. Hisq[ue] animo voluntatis, pietate insignis, mente manibusque erga Christi egenos pro viribus effundebatur. Ideo corpit divini amoris æstu flagrare, aula regia abire, et sanctæ peregrinationis longo itineri se accingere.

B Maxima Dei clementia, in electis ad se revocandis, mirum in modum visa est jugiter operari: nam dum animo conceptam, remissius tamen, peregrinationem Joachim in corde voluntat; ad sacra Passionis Dominicæ leon visenda illico Dei spiritu actus moveretur: iterque agens, quorundam secum peregrinantium inopiam proprio sumptu levavit. Succedente vero Paschatis festo, paratis sibi vestimentis novis, Novo Paschale, inquit, nova mihi vestimenta præparo. Quo vix prolato, sui ipsius spiritum amoris vigore perceperit; coque impulsus cœpit de temporalibus cogitare, atque illorum voloptatibus solicitari; sic ut sibi ad mundi, quas abjecerat, vanitates rediisse videretur. At, qui non deest timentibus eum, in adjutorium sibi praesto fuit: nam vim pati deprehendens, mentis elevatione ad Deum, Amorriacos et Iebusacos cordis sui debellare promeruit. Ceterum ad Thracie Bosphorum Byzantium ingressus, ibidem, tangente manu Domini urbem illam, plurimam hominum multitudinem interire consperxit: quo se cernens absolutum periculo, prorsus se mundo renuntiaturum vallavit. Depositis ergo strophis ceterisque seculi instrumentis, albo raudique panno operto ac exalteatus, peregrinationem de cetero continuavit; et sic gaudens ibat a conspectu hominum, ut dignitatem non modicam etiam aestinaret, si daretur pro visendis locis Jesu contumeliam pati. Insuper cæsarium, naturaliter nigrum, at germani artificio flavescentem, cum non posset prisca restituere naturæ, velut vanitatis reliquias abhorrens, eam truncare maluit, quam ejus in obtutibus hominum levitate notari. Unde non pauca devotione et ædificatione, religiosi instar, reliqua peregrinationis loca lustrando, Deo et hominibus se dilectum exhibuit: ea siquidem quæ Dominus cordi ejus improsserat, fidehter operibus comprehendavit.

ANNOTATA.

C a Ex Joachiaturum familia (quæ usque hoc perseverat, vulgo Jaceinorum dicta) inquit Gregorius cap. 1; et cap. 9 exhibit insignia illius familie, accepta ex ora existente ad dextram majoris altaris in ecclesia PP. Carmelitarum Consentiarum; in campo scilicet exruleo tres moates aureos, quorum medio anser argenteus insistit: huic imminent tria lilia aurata, ac denique supra omnia rastrum, item aureum. Verum jure metu, ne recentiora sint istæ tam insignia quam cognomen: nec scio quo auctore Gregorius, accepit prænomen Joannis, quasi Joachim cognomentum sit: cum ea utata tam Clerici quam Monachi obstinuerint cognomentis Gentilitiis si qua haberent, et soli nomini baptismali adderent nomen dignitatis vel Ordinis, dicendo v. g. Joachim Abbas vel Abbas Joachim. Cognomen certe non apparet, in eo quod ipsem Gregorius prædicto loco exhibit Instrumento pacificationis, inter Notarium Maurum de Colico (quem vult ipse patrem Joachimi fuisse) et inter Ecclesiam Consentinam confecto sub anno 1169.

b Illo ipso anno 1143, Februarii 14, electus fuit Eugenius III.

c Matthæus Guerra Colicum distare a civitate Consentina quatuor milliaribus.

d Idem Gregorius cap. 34 ex Joanne Diacono narrat, quomodo anno 901, Abraham eorum Rex, multis Calabriæ urbibus eversis, in obsidione Consentiarum, tum

adhuc in septimontio sitæ, vitam amiserit; ab ipso D. D. Petro, in quadam D. Michaelis ecclesia dormienti apparente, percussus: hunc autem fuisse causam Saracenis, cur irritos tunc conatus totius urbis voluerat excedio vindicatos, post annum 69 a deserta primum obsidione.

e Videndum Vossius de Historicis Latinis lib. 2 cap. 64, ubi geminum Ptolomæi opus indicatur; alterum Annalium, ab anno 1060 ad 1303; alterum Historiæ ecclesiasticæ, usque ad annum 1342, quod Historiom Pontificum Gesnerus appellat; additum ex Volaterrano, ipsum vixisse tempore Cœlestini V: et hoc satis apparet in Actis 19 Maii cap. 3, inter vetera de Sancto isto Pontifice monumenta, ex Ptolomæo ipso sumptis.

f Ea sic narrat cap. I Gregorius: Cum Joannem mater concepisset, in somnis juvenem quendam, forma pulcherrimam lineisque valde nitentibus amictum, mirabiliter sibi apparuisse testata est, qui sic illam est allocutus: Seias puerum feliciter te concepisse, quem si supervictorum exoptas, non nisi expleto septennio baptismatis lavacro cum persundi permittas. Orto jam et in lucem edito infantulo.... altera patri visio facta est. Videbatur enim Mauro genitori puerum respicere suum, super aram S. Michaelis Archangeli (cujus sacellum parum ab ejus distabat domicilio) ejusque tectum attingere vertice; nce non et Angelos, candidis indutus vestibus adstantes, festive, leniter, et dulciter canentes, Puer natus est nobis. Alleluia. Et filius datus est nobis. Alleluia. Joannes ergo Joachim, non nisi magnis parentum prodigiis, in lucem prodiit. Baptisma tamen ejus ad decennium usque dilatum est: expleto siquidem septennio Gemmam matrem infirmari contigit, diurnoque morbo gravata ad Superos evolavit. Hac ille, nescio unde sumpta, et merito dubito an re vera Angelus jusserit pueri baptismum differri.

g Hunc Regem oportet tunc fuisse, si non Wilhelnum anno 1150 in regni consortium ascitum, saltem ejus patrem Rogerium: jam inde ab anno 1102, post Fratris Simonis mortem, paternarum ditionum heredem, et in Calabria sere commoratum usque ad annum Coronationis suæ, qui fuit Christi 1120. Interim, sive adessent sive absent Principes, Curia eorum erat Consentia.

h Huc referit Gregorius cap. 107 quod ex Cœlicensium omni exceptione majorum attestacione accept: produnt enim, inquit, ac in verbo veritatis testimoniuni perhibent, quod cum Joannes Joachim, tunc impubes, latitasset in quodam loco arboribus undique septo, enjusdam vineæ Mauri genitoris sui, in agro Cœlicensi positæ.... Cannavino amni conterminalæ; et incubans supra magnum et durum lapidem, ibidem a natura in declivi loco positum, preces ad Deum eructare consueisset; lapidem illum ex eodem loco, cui Joannes incubnerat, florem jungiter produxisso tantæ virtutis, ut applicatus cum devotione ac fide ad infirmitates quilibet ac vulnera, exemplo optatam omnibus redderet sanitatem. At cum Cœlicensis quedam molier, Pacifica Ferrara appellata, circa annum 1500 asinum haberet malo ulcere laborantem (pro cuius sospitate naturalia remedia omnia frustra fuerat experta) mirum florem applicuit olceroso. Convaluit quidem asinus sed... flos omnino deperiit. Verum eodem ex loco, unde flos oriebatur, humor quidam ad instar gummi sive incensi nascitur, qui ad hodiernum usque diem a frequenti fidelium cœta invisitur, et in magna etiam devotione habetur.

A

CAPUT II.

Labores a Joachimo peregre tolerati : redditus in patriam.

Per iter cum socio dira siti vexatus,

divinitus refocillatur,

Ap. 22. 17

a

et vir incomoda fert patienter :

a ad eremum divertens

iterum pericitatur siti,

b

c

d

e et alia dupliciti corporis afflictione:

Etsi plurima, quæ digna effata in tanto itinere servus Dei Joachim vidit et proprio corpore pertulit, perprobe metiri sufficiunt, qui hujoscemodi se actionibus commiserant: perpanca tamen adducam, quibus in Deum ardens ejus desiderium patet, dum nulla peregrinantur pericula subire formidat. Pergens namque ad iter solo comite processit, quod multorum solebat constipatione parari. Ambobus interea siti valida haerenti lingua palato, occumbere formidarunt. Joachim autem, pro certo autumnans, se Domino spiritum redditum, humavit in sabulo, jugi Deo oratione utriusque necessitatem commendans, absidente comite: et sic famulus Dei Joachim, licet non modica angustia premeretur, superna tamen meditans, aliquali ex sopore experrectus, frigi et humili excendentem appetitum libentissime de cetero non curavit; Deus siquidem amborum necessitati subvenierat. Comes enim, inventione quæsiti, periculo obviauit: at Joachim, antequam soporaretur, Domini pollicitationis memor, cum sit, Qui sitit veniat ad me, et bibat, sanctorum ruminatio Scripturarum in consolatione expletus remansit; et in quibus quantum gratia Domini illum prævenit in benedictionibus dulcedinis, patet sua scripta legenti. Convenientes iterum juxta Dei beneplacitum consolatione recepta, se ad invicem in Domino cohortantes, processerunt: at Joachim caritatis magis viscera indutus, ut magis proximi quam sua quereret: licet similia libens pateretur, commenantis necessitati jugiter compatiens, nusquam pro adhibendo remedio dissidebat: nam qui plurimum inopiam gratauerit levaverat, non fuit unius quavis necessitate fatigatus. Ad votum autem non succendentibus, patientiae clypeo remedium semper adhibere studuit: præsertim Dominum, fatigatum ex itinere et puto incidentem, memorans, animo alaci semper et ubique procedendum esse suavit.

3 Non surdis interea percipiens auribus, in seclusiore a Thebaidos regione, Anachoretas concinne Regis æterni landibus insudare. Andrea quodam Religioso comite, eos in facie salutare perarsit. Pro habendis vero aquis, etiam solis ardore cupitis, ab itinerantibus divertendum fuit, eosque ab invicem segregari oportuit. Desfluentes inter media montium aquas Joachim sedulo invenit; easdemque captantes onagri in siti sua, aveniente servo Dei, exemplo absentes, facultatem hauriendi visi sunt cessisse, pro sedanda commenantis siti: sed licet elementum attulisset, b illum de cetero non invenit. Præterea æstuantem meridiei horam atque Sarracenorum cursus vitare peroptans, sese ad modicum recepit in antrum, ubi dissimiles c persensit hiatus. Unde tanta rei protinus diversitate pensata, mox secessit, et denique d Pentapoli ab Arabia ac Palæstina interfactæ adsuit: cuius facinora ejusdem solum cinereum, non sine servi Dei admiratione vehementi, ultra ejus luminibus obtulit. Porro eum perurentibus solis ardoribus, sulsureis se undis abluit: quæ e sordis instar, supra corpus, ab eis sublatum arnere per totum: atque hujusmodi velut glutine valde cruciandus fuisset, ni spiritu auræ tenuis eum Dominus demulsiisset. Nec ulterioris causa exacerbationis desuit: nam in regione eadem in copiosam tribulorum aculeitatem impegit, quibus oberrantis membra cruento non modico maluerunt, et aeo perduraverunt, ut in hoc quasi martyrii genere Deo

aniam se redditum cunctaretur. At in his cete- D risque similibus superavit, propter eum qui dilexit AUCTORE IACOBO illum; jugiter ex pectore promens, sibi vivere GR. CO. Christum esse et mori lucrum.

4 Postquam devotus Christi famulus Joachim ad Anachoretas f ac Cœnobitas non panceos usque per- f venit, eosdem acclivi devotione recolens, uti non ab eremo medica fuerat caritate susceptus, sic non exili recessit instructione formatus: secedenti tamen emerata ab Apostolo quædam pericula, ab itinerantibus subeunda, non defuerunt. In tres siquidem 2. Cor. xi nequissimos Saracenes, obscena cum muliere degentes, incidit; qui mutuo de prospecti neco mussitantes, naturalibus tamen, imo infusis cœlitus femineis tunc precibus flexi, pepercérunt; ac dimisso juxta vicum proximum dueatum præstiterunt: ubi hospitio collectus, pariter fuit hilari fronte moratus. Qui autem fecerat misericordiam eum illo, octo parvolorum grege premebatur: quibus egenis Joachim, Dominici non ignarus præcepti, unam ex duabus tunicam elargitus; reliquam denique, quibusdam pro se obtegendo paratis, ad Dei gloria nimia pietate retribuit. Cum autem Joachim ægrotare contingeret secus illos, puerulos præsertim misericordes ex Dei munere comprobavit oum si quidem fructum atque aspectus exhibitione seculo exhilarabant. Convalescens postremo, ab humano et callido hospite, ne quavis contumelia afficeretur, de vico eductus in viam latam, in quo iter rectum intromissus, incessit; donec plurima commen- caterva, post tanta discrimina atque libata pericula rerum, exoptatam tamdiu venerataque Hierosylymam condescendit.

5 Quasi unus ex his, qui cesis ex arboribus ramis decerpisque floribus candidis, nec non stratis vestimentis suis, olim Domino viam constraverunt, ingressus est Joachim sanctam civitatem; imo pectori ejus, velut asinæ pullo, assidente Christo, ad inclitam pergebat Hierosolymam: cuius sneris ubique locis piis gressibus veneratis, adeo fuit Dominicæ devotione succensus, ut ad montem inde Transfigurationis advolaret. Ibi divino æstuans ardore, ad veterimi specus se profunda conjectit: ubi supra recentium hominum sue præcipue tempestatis inore, in hymnis et psalmis ceterisque spiritualibus documentis, per totius Quadragesimæ currículum contemplationi se viriliter addixit: et dum mentis oculis specimen Domini intueretur, tabernaculum a Petro expeditum se incolere arbitrabatur. Ideo nec inedia, nec maceratione victus, suspirabat ob expectata solamina illius beatæ noctis, quæ meruit scire tempus et horam, quando Christus ab inferis victor ascendit. Quantum autem dominica affectus est tunc illic illuminatione g, post ejus inde recessum claruit: nam tria opera, Concordiam nimirum duorum Testamentorum, Apocalypsis elucidationem, et Psalterium decem chordarum exorsus fuit, quæ omnia felici consummatione complevit: in quibus quanta de pectore ejus fluenta doctrinæ manarunt, rite ac recte opera ipsa scrutantes testimonium veritati perhibebunt.

6 Pergustata spiritus suavitate, in monte electionis et puritatis; in regionem terræ, lac olim et mel fluentis, tunc vero conversæ in salsuginem, remeavit: et partibus in illis non solum loca, ubi Christus Dominus nasci, conversari, mori, resurgere, ceteraque humanæ salutis opera explere dignatus est; verum homines ipsos, qui sanctitatis culmine præpollere censebantur, summa devotione recoluit. Quæ autem passim in fide et moribus cauterizanda reperit, quæque ad normam veritatis ac puritatis (quantum in se fuit) revocare studuit, sunt penitus reticenda. Tandem absistere inde de- crevit:

pertistrata Hierosolyma

in monte Thabor quadragesimam agit,

et die Pascha certitus illa- stratur.

redit a Terra sancta.

AUCTORE
JACOBUS
GRÆCO.
h
miserratus ejus
ruinam,

i
et impuræ
hospitæ ille-
cebras

fuga' decti-
nat :

atque post
aliquam in
Sicilia
moram,

k

l

A crevit : nec Dominicæ commiserationis immemor, videns civitates illarumq[ue] regiones, levit super illas; prænoscens qualiter Dominus datus erat pulchritudinem illarum in manus inimici *h*, eo quod declinaverant a mandatis suis. Similiter declinandi eidem valida occasio non defuit, cum corruendi tentatio adfuit : secedens enim, inter tot impietas pius, in ea Asiae parte i[us]q[ue] Euphrate ac mediterraneo mari concluditur; secus mulierem viduam, * forma ac pietate insignem, hospitari contigit. Porro Joachim, adhuc juvenculus, licet itineris tanta continuatione et compunctione marcesceret; naturali tamen elegantia erat conspicuus valde : unde miserrima dæmonis instigatione exarsit mulier, et noctu gestis nntibusque impudicis continentis animum puleavit. Qui sicut fuerat Domini virtute roboratus, præcinctus lumbos amore castitatis, allientis petulantiam strenue rejecit. Nec destitit impia : at putans conceptæ iniquitatis voluptate potiri, paratum pro utrisque cubiculum ingressa, Joachim prisca lacessatione monebat, ut accederet, si forte Christi miles utcumque mollitus esset. Qui B nequiens sine scandali perpetratione anfugere, ligorum strui admotus et insomnis noctem totam orationi assistens, nullique animum inclinans iniquitati, Dei cooperatione victor evasit. Inter apparentia tandem crepuscula mane, absque licentia ab hospite petita, ex acherontina habitatione recessit. Hinc factum est, ut gratiam continentiae, a Domino receptam, de cetero a cunctis amplexundam, dulciter prædicaret : et sicut recedentes ab ea acriter ferrebat, sic pro viribus ad emendationem irritabat. Pnus enim Christi servus Domine consimiles præpararo nitebatur, qui castitate dealbatus lucernas ardentes in manibus habens, spurecias diaboli immaculato calle transivit. Non ergo ei merito florus aliquando atque lilia desunt *k*. Relictis denique et jure regionibus illis, in Siciliam insularum præcipuum trajecit : quam videns omnium copia et glebae ubero celeberrimam, ut illius errata defleret, ad radices montis Etnæ, perpetuo incendio clarissimi, juxta eponobium *l* Græcum secessit in antrum; in quo biduanis ne triduanis orationibus et contemplationibus intentus, nullo prorsus corporali cibo refocillatus persistebat. Nec mirum : nam sic erat et meditationibus absorptus et lectione occupatus, ut in eo priscorum Patrum renovata vestigia præfulgerent. Postremo B. Martinum, pro revisione suorum trans Alpes commicantem, initari constituit : Dominus siquidem qui illum præordinaverat, in talenti multiplicatione illic valde profuturum, eidem ad patriam redire et tracieere inspiravit.

C 7 Ut terra, cui Dominus dedorat omnium fructuum genere pergravari ac bona suapte natura producere, verbo Dei rigaretur, ac servi ejus Joachim secundaretur exemplo, atque justitiae incrementa produceret; eundem in Calabriam ipsam restituit. Qui vallem Chratis *m* ingressus, juxta Bisentum *n*, Alariei sepulcro aureo memorabile, gradiens; urbem Consentianu, florentem jugi populorum frequentia, ne forte agnosceretur *o*, abhorruit. Ceterum ejus comes, sicut in pomario quodam collecturns, Joachim renuente, inverecunde intravit; unde pro illo deprehenso, pro re tam modica fuit supplicatio coactus. Interea a Cœlicensi prætereroute compertus agnoscitur : et an talis filios esset interrogatus, nec mentiri voluit, nec celari valuit. Rogatus vero ille, ne de agnito cuiquam verbum faceret; luhumane, inquit, agerem, si patrem tuosque, de te velut mortuo ingemiscentes, celarem. Si aliter fieri nequit, quæso, mecum divertas, quo patrem solum ad me perducas, ait. Conveniens autem genitor ac genitum intuens, de viso quidem gandens,

de modo vero non; talia voce retulit : O terque D quaterque me inisermi ! huccine, fili mi, de te devin expectatio nostra? Quare factus es velut vir vagus? Putabamus omnes per te domum nostram sublimari genusque nobilitari: quare ergo nos a tanta expectatione confudisti? At ille humilibus deinde sermonibus patris dolentis mitigavit affectum, et paucis mira devotione locutis, cum latificare non destitit: Pater, inquiens, pro terreno, perenni Regi modo milito. An nescis qualiter contemnentes aulam regiam meruerunt habere coronas perpetuas? Hisque similibus mollitum parentem reliquit; attonitis siquidem auribus Dominicam sententiam conceperat, cum dicit: Qui vult venire post me, et non odit patrem suum, et matrem suam, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus *p*. Contulit se ergo ad cœnobium q Sambucinæ, tunc miræ celebritatis, modo quasi penitus destitutum: ubi in supernam Hierosolymam aciem mentis intendens, hominis in carne præter carnem vivere exoptabat; atque ad futuræ pacis signa et ad cœlestium culmina gaudiorum aspirans, ex Monachorum consortio proficiebat *r*. Licet enim in ipso monasterio adhuc Regulæ jugo colla non subdidisset; ex tali tamen religionis deliberatione quibusdam visum est, Joachim Sambucinæ filium appellare.

Luc. 14.
et in cœnabio
Sambucinæ
moratur.

p
q

E

ANNOTATA.

A Addit Gregorius cap. 4 paululum quiescenti apparuuisse flumen defluentis olei, hominemque adstantem et dicentem; Joachim, bibe de flumine: visumque ei usque ad satietatem bibisse. Visione que completa evigilanti sacram Scripturam patuisse.

a Existimo hic et a Luca Consentino in Prolog. §. 3. Thebaidis nomen indefinite pro eremo accipi, quales intra et circa Palæstinam varix in iisque non tantum per Lauras dispersi Monachi, sed etiam Anchorete prorsus solitariorum ducentes ritam: nam Thebaidem proprie dictam, in Ægypti finibus, non crediderim Joachimo aditam fuisse.

b Scilicet Andream itineris comitem.

c Gregorius sic explicat: Vedit duos hiatus, singuli ventos diversissimos emitentes; unus scilicet intolerabiliter frigidum, alter insolenter calidum, ideoque retraxit se ad os speluncae, ubi oportebat contrarios statim patentiores in aere e sua pernicie lentescere, deinde subiungit. Iterumque propositum F continuans iter, ad aliam maritimam regionem devenit; ubi mira quadam se vidisse testatus est; oleas scilicet, fructus diversimode proferentes miræ quantitatis. Venienti autem per Syriam Joachimo et porro pergenti, occurrebat mare Galileæ; atque inde Jordanis ripas tenenti, Mare-mortuum, de quo mox: ut appareat non ultra loca sancta Palæstinæ peregrinando profectum Joachimum.

d Gregorius Pentapolia in Libya hic sibi imaginatus, quinque illius urbes nominat: et deinde eas confundit cum regione, quæ olim irrigabatur sicut paradisus Dei, nunc autem post Sodonæ, Gomorrhæ, et aliarum dualium civitatum subversionem conversa est in mare mortuum seu lacum Asphaltiten, sola Segor, quæ cum quatuor aliis Pentapoliorum constituebat, propter Loth conservata. Hæc autem regio evidenter media est inter Arabiam et Palæstinam, ut hic dicitur: non autem Africana illa in Libya.

e Solis legitur apud Græcum: sed typographicò, ut putamus, niendo.

f Puta inter rudera Lauræ S. Sobæ et alia loca, quæ a Mari-mortuo Hierosolymam eunti fuerunt trans-eunda in solitudine.

g Multo sane post, ut in Disquisitione Actis subjun- genda apparebit: quamvis Gregorius loca temporaque confundens,

reversus in
Calabriam,

m
n

o
ibique a circu
suo cognitus,

patrem pla-
cat, spes suas
frustrari que-
rentem,

A confundens, omnia ad hanc peregrinationem referat cap. 6 operis sui.

b Factum id est an. 1187, quando capta est a Saracenis Hierosolyma.

i Gregorius Astam minorem intelligit fuseque describit: non video tamen cur non magis definite Euphrosinia Provincia intelligatur, dictis duobus terminis ita clausa ab Ortu et Occasu, ut media sit inter Syriam Asiamque minorem.

k Perstringit hic Angelum Manriquez Gregorius, quod hanc temptationem somniaverit in Sicilia obvenisse Joachimo.

l Rochus Pyrrhus, in Notitia Ecclesiæ Catanensis, duorum monasteriorum ad radices montis Æthuse sitorum meminuit, quorum alterum sit S. Leonis de Panachio, in loco Forastella, ab Henrico Policastro Comite ædificatum anno 1136, et circa an. 1200 traditum Benedictinis: alterum S. Nicolai de Arenis, ad 12 m.p. ab urbe Catanâ, anno 1156 Benedictinis ædificatum: quid ni autem alterutro loco prius Monachi Basiliani fuerint?

m Chrates, vulgo Gratti, fluvius ipsam prope Consentiam olluens, moxque Busentum amnum excipiens,

n Jornandes de rebus Gothicis cap. 30 Spoliata Roma, Campaniaque, et Lucania simili clade peracta,

B Bruties accesserunt: ibi ergo veniens Alarius Rex Visegothorum cum opibus totius Italæ, quas in præda diripuerat,.... subito immatura morte rebus excessit humanis. Quem nimia dilectione lugentes, Bazentinum amnum juxta Consentinam civitatem de alveo suo derivant, et in medio alvo collecto agmine captivorum sepulture locum effodiunt: in cuius soveæ gremio Alaricum cum multis opibus obruunt rursusque aquas in suum alveum reducentes, ne a quoquam quandoque locus agnosceretur, fossores omnes interemerunt: quæ ex historia Miscella lib. 13 accepit Jornandes, enjus verba apud Baronium lege ad annum 411.

o Gregorius ait, quod declinata urbe, per locum qui dicitur Guarassanum (forte in tabulis Cirissanum, 4 p. m. a Consentia ad occasum,) in, seu versus praefatum Crathis flumen descenderit.

p Admirandam hic Gregorius proponit viri Dei virtutem: qui patrem ultra annum 1169 in vivis habens, numquam legatur Cœlicum remeasse, nisi in sororis cuiusdam suæ morte: nempe Joachimum putat initio seculi natum fuisse, quod nobis non probatur: uti nec satis constat, quod Notarius Maurus, de quo ipse, fuerit Joachimi pater.

C q Apud oppidum Luciorum diœcesis Bisidianensis, adeoque ad 13 circiter p. m. distans Consentia versus Boream. Angelus Manriquez anno 1160 illud fundatum dicit a Goffredo Comite et ejus matre Bertha: quod conotur refutare Gregorius, ne Joachimum cogatur facere juniorem quom facit. Chronologia antiqua MS. foundationum ponit hunc ad an. 1157, cui credere malamus, et opinari dotem pleniorum postea accessisse.

r Sub Abbatे Simeone, inquit Gregorius, per annum unum monasterii janitorem agens: ubi in hertum egresso et divina contemplanti apparuerit vir forma pulcherrimus, manuque amphoram tenens dixerit: Joachim, cape: bibe vinum hoc, est enim optimum. Quod audiens ille bibit ad satietatem, amphoramque reddidit, inquiens, satis se bibisse: Cui vir respondit; O Joachim, si totum exhausisses vi- num, nulla te scientia fugisset.

* Scilicet, quoad externam speciem; nam de vera illius eatenus pietate dubitare nos facit, quod tam facile exar- scit in concupiscentiam hospitis, tunc primum visi.

CAPUT III.

Joachim Monachus Curatii factus, ibidem eligitur Abbas, et privilegio Regio muniri curat monasterium.

J Joachim Dei famulus, æstuans spiritus fervore concepto, a memurato cœnobio Cisterciensium Sam- bucinæ secedens, contra elatum vallis Chratis terram, ubi Bucechita est nomen, iuxta a Rendarum oppidum transvolavit, ibidemque salutis opera non deseruit. Verum lucerna super candelabrum positæ, cunctis que in domo sunt splendens, occultari ne- quiverat. Ea propter qua fierat inentione præventus, Rendas populo devotione plurima Dei verbum audiendi disseminavit, et pullulantes in eo simulantes ferventi concione sedavit. Ast in agro Dominicæ ubi- riores fructus indies se producere compierens, scrupulesitate quadam turbatus fuit: metuit si quidem absque pœvia Episcopi ordinatione præ- dicationis muaus exercere; expavescens ne in illum Apostolica communatio caderet, cum ait;

Quemodo prædicabunt nisi mittantur? Propterea b

Cathazorii civitatem proceram ad Adriaticum mare, E

ob tale munus habendum, devotione maxima non imparatus adire constituit. Accidit autem ad flumen

c Crothalum in monasterium de Curatio Cisterciensis ordinis divertere, ubi ex caritate hospitatus, Reli- gioserum humanitatem inspexit. Verum, quia civitas in monte posita occultari nequit, de ore suo ab erudito Religioso agnitus, ad certain religionis uiciem amplexandam rationibus validis compulsus, remansit.

In Curatio ergo, ut fieri mandat Cisterciensis Ordo, secundum Regulam Sanctissimi Patris nostri Bene-

dicti, stabilitatem ac morum conversionem vovere statuit, sub Columbano Abbate, qui illum ad columbi-

ne habitum religionis admisit; ntque juxta pro-

positum ordinari curavit. Qualiter autem per pri-

mordia suscepti habitus Christi athleta cœcurrerit,

ex effectu præcipio evidentissime comprobatur: nam

pest pauca, monasterii Prior ex debita omnium

electione ordinatus fuit. Mortuo denique memorabilis

memoratoque Abbatे, cuncti pariter, nemino penitus

discrepante, in eorum Priorem convenerunt;

qui, ut erat humilitate sublimis, exemplo Donini,

qui in Regem eligi reconsivit, edoctus, insehiis Fra-

tribus ex monasterio recessit, et in cœnobium Sanctæ Trinitatis ad oppidum d' Aerae Ordinis prælibati,

si forte latitaret, aufugit, et inde in Sambucinam re-

pedavit: enjus Monachi a Curatio recessum ejus zo-

lantes, quasi non receperunt; ipsius tamen humili-

itate perspecta ad modicum sustinentes, quantum

erat ab ambitione alienus non immerito mirabantur.

9 Perseverantibus interea Curatii Monachis in

electione præposita, Joachim redire perdifficillimum

erat. Interposita vero deprecatione e Russi Archi-

episcopi Consentini, Symonis Sambucinæ Abbatis,

et ejusdem Prioris Hilarii, Mellis Justitarii, nec

nem plurimum Nebilitum exhortatione pulsatus; sciens

tandem, nolle acquiescere esse quasi peccatum

ariandi, in communī exultatione Abbas in Cura-

tiūm rediit. Non ergo immerito Clementina sanctione,

super Cisterciensis Ordinis firmitate emanata Peru-

sii, quinto idus Junii g anno primo Pontificatus sui,

ad similium renuentium eruditioem cautum est in

haec verba: Electa queque persona, si sufficiens et

idonea vacanti menasterio fuerit, non recuset: qui

contra fecerit, graviter puniatur. Factus ergo mo-

nasterii Pater, erat quasi fidelis servus et prudens,

quem constituerat Dominus super familium suau, ut

conservis suis mensuram tritici erogaret. Ideo sus-

cepti oneris cura pervigili sollicitus erat in tempera-

libus,

joachim juxta
Rendas concio-
nari incipit,
n.

ad quod rite
ordinandus
cum abit,
Item. 10.

c Curatium
divertit,

ibique Mono-
chus factus,

d in Abbatem
eligitur,
P

e et munus obe-
dientia ad-
actus suscepit.

g

AUCTOR
JACOB
GRECO.
atque ad
commenton
dum facult
tem expectat.

Eccles. 24

h
Efflorescit sub
eo Curattense
carnobium,

*et munitur
privilegio*

k l m

*Guilielmus
Regis.*

p

C libns, magis tamen ac magis in spiritualibus intendebat : et praesertim super ea, qua fuerat intelligentia eductus, commentabatur. Verum quia sanctum erat in libro Definitionum Ordinis, distinctione prima undecimo capite, hujusmodi sub tenore : Libri Juris vel canonici in armario communione minime resideant, nec presumat aliquis novas librorum expositiones facere nisi consensu Capituli generalis ; scholia non nisi in occulto retinens, a Capitulo vel ab ipso Pontifice maximo licentiam petere maluit, sub aliquanti formidine ; interim private ac pice exercitationis studio intentus, in opinio futuri progressus aura confortabatur, attendens illud quod scriptum est, Qui eluidant me vitam aeternam habebunt.

10 Etsi orionasterium Curatii, in territorio castri *h* Sylani, quod est patria mea, ante Joachim Abbatum, non modice considerationis extiterit ; tamen tanto viro Praeside, in utrinque status excellentiam mirum in modum auctum fuisse dignoscitur : et sicut servum Dei Joachim facies Principum admirabantur, ita ejus intuitu et monasterium et Fratres privilegiorum culmine cumularunt : quibus usque modo perfroi eosdem nulli prouersus arabitendum est. Inter innumera vero, etsi minimum, unum tamen interponendum, quod in eodem monasterio legitur de verbo ad verbum depromptum, forsitan immerito duxi ; sic autem se ostendit. Redemptoris nostri, Jesu Christi anno millesimo centesimo septagesimo octavo, i et tertio decimo regnante Domino Guilielmo gloriissimo Rego Siciliae, Ducatus Apuliae et Principatus Capuae, tertio decimo mensis Februarii, duodecima Indictione. Nos Gualterius de Moac Regii fortunati *k* Stolii I Ammiratus, et Regiae *m* Duhanæ de secretis, et Duhanæ Baronum Magister; dum essemus in *n* Baroli pro regis agendis, Joachim venerabilis Abbas Sanctæ Mariæ de Curatio, detulit nobis sacras litteras a sacra Regia Majestate, quarum continentia talis est.

Guilielmus, Dei gratia Rex Siciliae, ducatus Apuliae et principatus Capuae, Gualterio de Moac fortunati Stolii Ammirato, et o Regiae Duhanæ de secretis, et Duhanæ Baronum Magistro, dilecto fidi suo, salutem et dilectionem. Venerabilis Abbas Sanctæ Mariæ de Curatio, nuper Panormum veniens, ostendit in Curia nostra duo scripta de *p* divisis terrarum, quas eidem monasterio misericorditer olim conces-
simus; asserens te divisas ipsas a camerariis ipsius coaretari, frangi, et terminari fecisse. Supplicavit idem venerabilis Abbas, quatenus præciperemus fieri privilegium de divisis ipsius monasterio supradicto. Sed quoniama Curia nostra nesciebat pro certo, qualiter divisæ ipsæ fuerunt factæ; mandamus fidelitati tuo et præcipimus, de divisis ipsis, quas tu fieri fecisti, secundum concessionem nostram, mandato et auctoritate nostra facias fieri privilegium ex parte tua eidem monasterio, ut habeat illud ad memoriam et securitatem nostræ concessionis. Datam Panorni, duodecimo die mensis Decembris, Indictionis duodecima. Series vero ulterior privilegii hujusmodi, ad abolendam prolixitatem, reficitur *q.*

11.....r.
12.....
13.....

ANNOTATA.

a *I*best Renda solum 6 passuum millibus Consentia, inter Apennini juga et fluvium : hunc olim Arintham dictum, putat Gregorius.

b Vulgo Catanzaro, juxta Scillaceum sinum ad Flumellam, inter Corucium et Allium omnes : quo Ughellus tom. 7 Italæ sacræ docet Leonem Grandi anno 783 Tabernus transstulisse magnæ Græciæ Epi-

scopatum. *H*ec reipsa, post susceptum Curatii habitum, D ordinatum fuisse Joachimam, credit Gregorius : sed cum Marturanæ diæcesis Curatum facit, non putamus illud absque teste lequere.

c Ita Plinio dicitur, qui vulgo nunc Corace, fortassis a mox nominando Curatio ; ad ejus initiu sito in Morturanensi diæcesi, juxta Villam Scilliani.

d Aera, in tabulis Acri nominatum, Bissiniano, ad cuius diæcesim pertinet, versus Ortum, intervallo sex milliarium.

e Matricula ecclesiæ Consentinæ, userrata in area trium clavium, hujus Rufi meminit ad annum 1184.

f Gregorius addit cognomentum de Rende.

g Christi anno 1188, electus enim est Clemens III 16 Januarii.

h Justus Buffolatus, in MSS. Visitationibus, appellat Villam Scilliani. *A*best nomen a tabulis, ex situ tamen Diani (quod Marturano vix distat 5 p. m. ad Euroboream, et infra sect. 14 propinquum hujus castro fuisse intelligitur) statui de ejus situ potest.

i *F*rustra hunc annum suspectum haberi a Gregorio, ostendimus in Comentario num. 15.

k *I*Id est exercitus : pro qua re est egregius locus *F* Chronicæ Ceccanensis, Possessio dicti ab Uyello, an. 1183. Hoc anno Guilielmus Rex Siciliæ fecit stolum maximum per mare et per terram. Super stolum maris ordinavit Capitanum Comitem Tancredum, super stolum terre fecit Capitaneos Comitem Alduinum et Comitem Richardum de Cerra, et inandavit eos omnes in Romaniam, ad acquirendum Imperium Constantinopolitanum. Totum stolum intravit in mare III Idus Junii. *G*raecis στόλος propriè significat Classem et exercitum ad expeditionem navalē, ubi ἔποδα præterito medio verbi στέλλειν mittere : ab his Graecizantes etiam nunc Siculi Calabrique haud dubie Stolum retinuerent.

l Vocem barbarum esse a prospicio sumptam : cui apud Græcos Ephori nomen responderet, alibi indicavimus ; hic observo, ut nunc inter Francos Mariscalli plures, sic tunc inter Normannos, utriusque Siciliæ dominos, plures fuisse Ammiratos : unde apud Rochum Pyrrhum in Chronicæ Regum, præfijo Notitiae Ecclesiastarum Siciliensium pag. 18 invenies Guilielmi Mali diploma, datum per manus Majonis, Magni Ammirati Ammiratorum, anno 1156.

m Alias Doana et Dohanna scribitur, lib 1 Sicularum constitut. tit. 39, 78, et aliis : estque etiam hodie *F* apud Italos Fræcosque in usu pro telonio, seu loco ubi statu pro mercibus invectis pecunia penduntur.

n Straboni Baretum, inquit Ferrarius in Lexico Geographico, ad Ausidi fluminis ostia, totius Italæ clarissimum. Tabula Barlettam notat, sed 4 circiter milliariis removent a dicto oppulo.

o Ex titulis, hic ordinatius positis, sustulimus confusionem quæ superius irrepererat, ubi sic legebatur : Magister Regiae Duhanæ de secretis et Duhanæ Baronum.

p Italæ hodieque usitata vox, divisa, pro divisione et electione : ex cuius postremi sensus proprietate etiam divise, Francis devis, dicuntur sententiae breves, quas scutariis tesseris subscribendas nobiles familiæ eligebant.

q Mirum est Græcum, qui annum dati diplomaticis accurate transcripserat, tom fuisse socordem in eo rememorando, ut potuerit hoc diploma tribuere Guilielmo Malo, quem scribit ab anno 1149 od 1166 regnasse : quo toto tempore Indictio 12 non cadit, nisi in primum regni ipsius annum, quando ex Græci ipsius calculo non fuisset Joachim nisi onnorum 14. Quare et hæc et alia de Constantia Imperatrice absurdâ hic expunximus.

r Sequebatur Bulla exemptionis Curatiensis, per Michuelem Episcopum Marturanum, quam anno 1177

datam

A datam; ostendimus: item ejusdem exemptionis confirmatio, per Franciscum Monachum, itidem Marturanum Episcopum anno 1603: tum index Reliquiarum Curatiensium: ac denique supposititia bullu Honori III, quam merito rejicit Gregorius, et simul innixam ei opinionem Graci, de antiquitate Curatii majori quam ipsius Ordinis Cisterciensis. Nos omnia hac, ut nihil vel parum ad Joachimum spectantia, omittimus; maxime cum opud Ughellum, tom. 7 Italia sacra in Episcopis Marturanensibus, ipsa legi possint.

CAPUT IV.

Spiritu intelligentiae et prophetiae clarus Joachim, facultatem commentandi supra Scripturum a Romanis Pontificibus obtinet.

Ad venerabilem porro Joachim, Curatii Abbatem, supervenientibus aruis quibusque, cum omnes pariter confluenter; Sylana-i, velut ad proprium patrem sedula devotione incurvi, pro re non modica pariter convenerunt. Crucis etenim signum, sere omnibus visibiliter apparet in cœmeterio ecclesie parochialis a Diani, de significatione territos inquirere fecit; quibus perpaucis seorsum apparitionis mysterium enodavit, ita ut de cetero simile non appareret b. Quid autem edixerit, non satis clare comperitur. Ceterum si apparet signum cum rerum eventibus comprobare licebit, omni prorsus dubietate semiota, quod duorum unum edixerit, est tenendum (dicente namque Apostolo, Verbum crucis pereuntibus stultitia, qui vero salvi fiunt, virtus Dei est; ac ut malis ad patibulum, sic bonis est ad salutis oraculum) civiles seditiones, quas demum perpessi sunt Sylanæ, primum comprobavit; templo vero, in eodem loco Scigliani Diani erectum, indicavit. Sie ergo utrumque verus rerum comprobavit eventus: et Dei tandem munere, civilibus soptis ubique simultatibus, ecclesia conspirua in memorato ac signifero cœmeterio Scigliani Diani constructa remanet. Nam anno millesimo quingentesimo septuagesimo nono, die vigesima octava mensis Augusti, diruto veteri templo, sub invocatione Sanctissime Deiparaeque Virginis Mariae, sub invocatione cadem, Marianus Cainerinensis, ex familia Perbenedicta, tunc Antistes Marturanensis amplissimus, me quoque adstante in coadunatione cleri ac populi plurima, lapidem primum Crucis signatum in

C prima memoratae ecclesie fundamenta jecit, ac in fastigia non modica erigendam curavit. Zelo siquidem ecclesiastice disciplinae accensus, antequam ad Cardinalatus apicem sublimaretur, velut in corrigendis relaxationibus morum gregis sibi commissi, ita in ecclesiarum renovatione explenda mirum in modum insudavit; nec usque modo, in supremis constitutus, insudare desistit. Vir iste zelo divini cultus, ut praesertur, armatus, quam plurimas in sua Marturanensi diocesi corruptiones extirpavit; Cathedram ad meliorem formam rededit; Romæ tandem Gubernatoris officio integerrime functus, ad illustrissimum Cardinalatus ordinem a Sixto quinto P. M. promotus, expectatione majori omnibus se amabilem exhibuit. Consecratio vero templi matricis Diani facta est ab amplissimo Episcopo Francisco Monacho, sub die decima septima mensis Septembris, anno a Jesu Christo nato millesimo sexcentesimo septimo, Indictione quinta, Paulo Papa hujus nominis quinto, anno Summi Pontificatus sui tertio sedente, et Episcopatus ejusdem Francisci Monachi anno decimo quinto.

15 Adeo autem venerabilis Abbas Joachim erat intelligentiae spiritu præclarus, ut reliquis posthabitis sese ad illius explenda munera converteret;

malens ejus consolatione potiri, quam reliquis ipsius occupationibus extolli. Et licet assertio de ejusdem intelligentiae spiritu ex consuetis inspectisque ab eo operibus evidentiam habeat, probatorum tamen testimonio virorum comprobatur. Guglielmus e Parisiensis in libro de virtutibus hec asserit: Scire debes, quod donum intellectus est tante claritatis et acuminis in quibusdam, ut valde assimiletur spiritui propheticæ, quem nonnulli in Abbe Joachim suisse credunt. Et quidem liquet, plurimos testari, spiritum seu donum intellectus habuisse: an vero prophetiae quoque spiritum habuerit, in sequentibus indicabitur. Ceterum apertissimum est, Joachim humilitatis intuitu dixisse, se donum intelligentiae, et non prophetiae habere. Verumtamen quia duo talenta acceperat, ut duo alia lucaretur, eonobium Curatii (Fratribus concurrentibus) studuit commendare Sambucinæ. At illud Sambucinenses recusarunt d: igitur illud monasterio de e Casamarii (eo quod ibidem Marii, septemarii Consulatus toga illustris, villa extiterat, sic nuncupato) commendare tentavit. Cujus Monachis pariter rennentibus, Curatium monasterio f de Fossanova, inter Cisterciensia præclarissimo et in omni sanctæ conversationis puritate conspicuo, commendavit; ut non in merito miram in eodem sepulturam Dominus sanctissimo et Angelico Doctori Thomæ Aquinatî providerit, dum mandante Gregorio hujus nominis decimo, anno Incarnationis Domini millesimo ducentesimo septuagesimo quarto, ad Concilium Lugdunense prepe-ravit. Porro Joachim, ut securius super habitam ad exponendum gratiam proficeret, Laciū tertium, qui fuit creatus Pontifex, a Christo nato anno millesimo centesimo octogesimo primo, vigesimo nono Augusti, anno secundo Pontificatus ejusdem, humilibus gressibus petiturus, urbem Verulanam g adiit. . . . h ah eoque sacram Scripturam elucidandi facultate potitus, eidem multa vera ac ventura predixit. Eamdeni profecto auctoritatem interpretandi, in prefatione Apocalypsis talibus verbis induxit: Non ergo de mea, quod non habeo, sed de Christi benignitate confidens; Apocalypsim, quam Beatus Joannes in Patmos insula relegatus descripsit, non meæ presumptionis audacia, sed Romanæ auctoritate Pontificis exponendam assumpi. Quantum autem tunc in his tum in ceteris enucleandis sacrae Scripturæ arcanais proficerit, veniat qui eupt, et videat: loqnela etenim sua eundem manifestum facit: ut infra ex suo professione fidei sole illistrori clarescit.

16 Explatum opus de utriusque Testamenti cordia, cuius absolutioni plurimum in monasterio de Casamarii invigilaverat, Lucio tertio memorato devotissimus presentavit: quod a Papa ac Consistorio nimis fuit commendatum. Ceterum conperiens Pontifex quanta Joachim spiritus illustratione fulgeret, superinductæ scribendi facultati al junxit pro talenti multiplicatione, ut de cetero, deposito temporalium monasterii onere, enodandis sacrae paginæ arcana se dederet; illud eidem memorans, in thesauro et sapientia abscondit, nullum adesse profectum; quemadmodum hisce Pontificis litteris comprobatur.

Clemens Episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Joachim Abbatu de Curatio salutem et Apostolicam benedictionem. Rationis ordo snadet et debitum exigit caritatis, ut in cunctis actibus nostris ad id plurimum intendamus, qualiter secundum veritatis Evangelicæ testimonium opera nostra loceant coram hominibus, ut ex eis proficiendi materiam capiant et exemplum cum ergo, jubente et exhortante te beatæ memorie Lucio Papa predecessor nostro, expositionem Apocalypsis et opus Coneor-

AUCTOR
IACOBUS
GAECO.

a cura regi-
nantis exor-
tulas,

d e

l

Interpre-
tandis
Scripturis
possit impen-
dere,

g

h

facultatem
a Papa obti-
nere:

et sicut an-
te Concor-
diam
utriusque
Testamenti
obtulerat
Lucio 3

ita a Clemen-
te extrenam
manum ap-
ponere jussus
Apocalypsi,

dia

Crucisappa-
rentis myste-
rium enodat :

a

B

Cor. 1, 18

videturque
praedixisse
templo
Diani ex-
struendum.

b

Ut intelligentiae
donum
dirimitur sibi
concessum,

AUCTORE
JACOBO.
GRACCO.

*Curatiensi
Abbatix re-
nuntiat,*

A dies inchoasse, et postmodum de Pape Urbani auctoritate successoris ipsius composuisse dicaris; Caritatem tuam monemos et hortamur in Domino, per Apostolica scripta mandantes, quatenus laboribus tuis in hac parte optatum et debitum finem impo-nens, gratia Dei prosequente, ad utilitatem proximorum opus illud completere et diligenter studeas emendare: et veniens ad nos quam citius, si op-portunitas dederit, discussioni Apostolicam Sedis et iudicio te praesentes. Si enim velis in abscondito retinere, diligent cura prospicias, qua possis somni patris fato illias offensam, de talento scientiae tibi commisso, satisfactione placare. Data Laterani sexto Idus Junii, Pontificatus nostri anno primo.

B Porro venerabilis Abbas, ad votum retinens consilientis ac praeipientis imperium, grates Deo redidit; liberiori se cursu posse cetera prosequi ex concessione praeosceps. Reversus ergo in Curatium, renuntiavit administrationi temporalium, et festinus inde recessit. Curatienses vero Monachi, recessum hujusmodi, et incolatum continentis se in loco, cui Petra lata est nomen, valde agre ferentes; cum de ejusdem regressu desperarent vel quia tanti Patris nequibant carere praesentia, vel quia munera Dominie dispensatioois ignorabant) si quomodo ad reiendum compellere posset, de seniorum consilio ad Pontificis auctoritatem encurrerunt. At Romani Pontificis auctoritas, expedita saniori consilio perpendens, Joachim et ab onore Curatii absolvit, et alibi consedenti potestatem adjonxit. Unde non extera tantum quam intima libertate potitus, totus pergebat in Deum, ut unus efficeretur spiritus eum ea. Et quia cogitatio ejus erat apud Altissimum, de ventre ejus lumina jngiter fluere coepi-runt: Hinc factum est, quod petram mansionis prioris, Petram olei nominavit: et hoc non imo-rito; unctionem etenim Domini in se non parum profecisse cognovit.

i 17.....
t8.....

D 19 Quod vero Dominus servo ejus Joachim futura noscendi non modicam gratiam contulerit, est irrefragabile testimonium desumptum ex Vita S. Cy- rilli k Carmelite; ut videre est in vitis Sanctorum, que passim et vulgari idiomate ab Ecclesia nunc habentur. Tanti profecto testimonii causa fuit apparitio Angeli, offerentis Cyrillo, celebri prærogativa in Carmelo celebranti, duas argenteas tabulas, divinitus eidem inscriptas atque directas: qui, Sa- crilegio expleto, easdem prius legendas ac demum in obsequium Domini in thuribulum conflandas for-mandavit: scripturam vero illam, undecim Capitibus distinctam, quod futurum erat in Ecclesia con-tinere, pariter affirmatur: ejus initium lectionis erat; Tempore annorum Christi millesimo ducen-tesimo quinquagesimo quarto etc. Etsi autem Sanctus Dei Cyrillus tabellarum sensum optime teneret Praetribusque enodaret; humilitatis tamen intitu, ad Joachim in Calabriam et monasterium Floris dirigere procuravit, scribens illi in haec verba. Cum Deus tibi, velut secundo Evangelistæ Joanni, miram futura noscendi gratiam contulerit, humiliter, queso. Reverende Pater, ut brevius prophetiam haue enucleare digneris: quo dilucidius hujus divini numeris abyssum penetrare valeamus; frange nu-bem, densa revela, ut splendeat enetis claritas clarissimi solis. Cui Joachim: Cyrillo Carmelitæ, speculo paupertatis et normæ sanctitatis, qui ex Carmelo mundum virtutibus exornat, in vero salutari salutem. Perfectis litteris tuis exultavit valde spiritus meus: quis enim sentiens tanta, divini mu-neris largitate percepta, non tibi conjubilaret? A me expetita, a te, cui a Domino exhibita, expetenda

erant. Verum, sicut Dominus dederit, postulatis D parebo t. Hæc ibi.

ANNOTATA.

a Jam supra dixi Dianum abesse a Morturana ad Euroboream 5 p. m.

b Gregorius tamen cap. 16, multa de Scillano præfatus, incunctanter hanc prophetiam profert: Hoc Crucis signum tribulationem et angostiarum affli-tionem prænuntiat, nec non civilis sanguinis effu-sionem in certaione et domestica seditione signifi-cat: ac deinde subjungit; O vere plus quam propheta, quomodo vera prophetasti! Tanta enim post annos aliquot inter cives discordia est secuta, ut divisis urbis civibus tribibusque, nedum effusionem sanguinis ad invicem, sed et roinas domorum cum igne et præparatis arietibus procurarent. Imo ita convalvire inter Syllanenses sediones istæ, ut in-numeri corum necarentur, et vix per Regis provi-sionem ad concordiam devenirent. Regisque de-creto non obstante, nunc usque maledictionis inter illos somes remanet, priscis reliquias suis parvulis E relinquentibus.

c Mortuus an. 1249, de quo videndus Bellarminus in libro de scriptoribus Eccles.

d Asserentes, inquit Gregorius, se Monachorum inopiam pati. Addit autem item respondisse Abbatem et Monachos sanctissimæ Trinitatis: ad quod monaste-rium anno 1185 primum deductos Cistercienses scribit Jongelinus ex Chronologia Fundationum. Suspicatur deinde Gregorius ab his Curatio vicinioribus ad suum Sagittarieuse monasterium eadem ex causa venisse Joa-chimum; eaque occasione multa profert documenta circa prima istius cœnobii exordia et Palnum illius Abbatem: cum tamen ali exordia ejus referant ad an. 1202.

e Casemarii monasterium, in confiniis urbis Veru-lanæ inter Baicum et Soram, inchoatum anno 1003, et anno 1140 Cisterciensi Ordini sub linea Clareval-lensi incorporatum. Rei gestæ historiam ex antiqua Chronica profert Ughellus tom. I Ital. sacrae col. 290*.

f Abest paucis a Casemarii cœnobio milliariis Fossa-nova, monasterium antiquissimum Ordinis Benedi-cτini, sed anno 1135 Cisterciensibus datum invenitur: ait autem Gregorius pag. 21, quod tubulæ ecclesiarum Claravallensium. Curatii Abbatiam faciunt quartam Fossæ-novaæ filiam.

g Velitræ principio ejus anni existentem Pontifi-cem, at ex Annalibus Baronii patet, orta Roma ad-versus ipsum seditio, et hostiles in Pontificias terras Romanorum excursiones, facile compellere potuerunt, ut longius ab Urbe recedens. Anagniam atque inde Ve-rulam se reciperet ad 60 p. m. remotam.

h Adhiderat Græcus ad eam facultatem concedendam motum Pontificem, alias tergiversantem, prædictione de nuntio intercepta a Saracenis Hierosolymæ post triduum deferendo: in quo quia per errorem, vel tri-duum pro tricunio positum est (capta enim est urbs sancta anno 1187 iv Kalendas Octobris) vel ad hoc tempus et ad hanc occasionem perperam relata est prophetia, alio tempore et occasione, non Lucio, sed Urbano Pape III facta: locum ipsum expunximus: eo magis quod Lucas Consentinus § 3 in Commentario prævio nil simile dicat.

i Sequebantur collecta Anctorum testimonia de dono Prophetarum, quod habuit Joachim, et dein quærebatur, quomodo idem vere possit Benedictini, Cisterciensis, Florensis imo et Basiliæ Ordinis (quatenus nempe summam ejus sectabatur perfectionem) a variis dici: que satis in Appendice libanda hic transilimus.

k S. Cyrillus Carmelita, colitur 6 Martii, ubi Vi-tam

Joachimus
a S. Cyrillo
agnoſetur,
ut Propheta
k

et missi ca-
litus oraculi
Interpre-
tionem ro-
gatur,

A *tom dedimus ex Palæonydoro, egimusque de ea Vita quæ sub nomine Petri de Natalibus habetur; revera autem ab Antonio Verlo Vicentino an. 1494 ad calcem illius adjecta esse ostenditur: quam Gracis hic, multo gravius hallucinatus, haberet sub de Voragine iuscriptione dixit: quod expungendo correxit.*

1 Ab horum duarum Epistolarum simplici brevitate, multum obest verbositas earum, quas legimus ante et post predictum Oraculum editas per Philippum a sanctissima Trinitate: sed nec cum ea editione respondet initium, sub quo illud citat Thelesphorus, inter Prophetas ejusdem seculi numeratus a Boccacio.

CAPUT V.

Secedens Joachim scribendis libris vacat, quos Apostolicæ Sedis iudicio committens, vicissim ab ea contra detractores defendit.

Venerabilis Pater, divinorum saporem melleum, velut apis argumentosa nimia suavitate collectum, in cordis alveario recondens, ac eudem de pectore promens, omnibus qui audierant circumquaque desiderabilem exhibebat. Ex plurimis ergo qui venerant, etiam de longinquo, ut audirent eum et curarentur ab insipientia sua, Raynerius a quidam praecipuis, a regni Neapolitani finibus, ab insula scilicet Pontiana, ad tanti ac talis viri captandam sapientiam advolavit; qui licet esset in liberalibus eruditus et sermone luculentus; tamen ad Joachim pedes deveniens, didascalum ex magistro se evasisse fatebatur. Ceterum proficiuntibus siuul duabus viris virtutum, ut sole luna, ita Raynerius sapientiae Joachim fulgoribus emicabat. Porro in Scripturarum confereutia sic agitabantur, ut dogma taciturnitatis, non inquam Pythagoricæ, verum Nitriæ et Carmeli conventus, priscorumque gravitatem Patrum reflorescentem omnibus præmonstrarent. Tandem ne convenientium multitudine innumera turbarentur, seclusiores cremi partes adeundas fore statnere: idque Patri venerabili nimium cordi fuit, ne forte qui a monasterio recesserat seculo impliearetur. Non enim vox illa desierat clamare in pectore suo, Ducam eam ad solitudinem, et loquar ad cor ejus. Siquidem incunctanter recensebat, quantum expectans eum, qui salvaret illum a pusillanimitate spiritus, ne a tautæ fastigio contemplationis caderet, pariter a nimia confluentum frequentia liberaretur. Ad eos enim vero venientes, de his quæ audierant mirabantur; et ex tanterum humili ac diserta conversatione accensi, in non medica Dei magnificatione et inentium olei devotionis perfusione redibant. Joachim interea Christi famulus in operibus lucubrandis insistens, sic pergratus petentibus vacabat, ut a lucubrationibus non deficeret.

21 Quæ autem opera sub tanto meditationis æstu cuderit, enumeranda fore existimavi: ut qui eorumdem auditione ketatur usque modo, de non habita retentione condeleat: sunt namque utilitatis peropertinæ, profunditatis eximiae, et delectationis non modicæ. Eorum siquidem lucubrationem, Pontificen, Regum, ac Sanctorum obtenuit, mira eorum consolatione, curavit. Verum tamen unum valde notabile viros probos nullatenus latere desidero. Adeo nostræ etiam tempestatis quorundam temeritas inolevit, ut sicut scioli sunt, mundo quedam eniosa propinent: qui audientes Joachim Abbatem prophetico spiruclaruisse, atque de rebus magnis quamplurima prophetasse, vel proprio marte aliqua evidunt et sub Joachim nomine typis tradenda procurant, vel alicui ex Joachim operibus immixta, sub signoru atque characterum involuero impressa, foras emitunt; et sic illorum dementiam sub alte

rius nomine obtutibus ceterorum opponunt. Hinc D evenit, ut quidam, hujusmodi vere assertionis ignari, Jeachim, vaticinandi arte callidum et divinum invereconde appellant; et quod etiam majus est, aliqua ejus opera a Lateranensi Concilio examinata, nunc expurgatione digna (quod olim per generale Concilium non est factum) tam impiorum, hujusmodi vana apponentium, temeritate a viris probis esse censentur. Verum qui talia agunt, a Domino, cui omne cor patet et quem nullum latet secretum, sentient. Væ vobis, dicentibus bonum malum eternalum bonum, ponentibus tenebras lucem et lucem tenebras, amarum in dulce et dulce in amarum. Nam sicut generale Concilium opus unum (ut infra dicetur) abjeicit, sic cetera etiam expurganda mandasset. Patet ergo, ex iniquorum appositione, innocentis Joachim opera quedam fœdari: scripsit autem ista.

De concordia utriusque Testamenti libros quinque b, in quibus agit de quinque sigillis, mandaute Lucio Papa tertio.

Psalterium deem chordarum, tribus distinctum voluminibus.

Apocalypse expositionem, exhortantibus Clemente et Urbano summis Pontificibus. **E**

In Cyrilli Carmelitæ revelationem, eodem requirierte c.

Super Erythræam et Merlinum, precibus Henrici sexti Imperatoris.

Scripsit in Evangelium Joannis.

Super Isaiam d, Jeremiam, Habacuc, Zachariam, Nahum, et Malachiam Prophetas.

Condidit librum de Flore, id est, de summis Pontificibus e.

Volumen egregium sententiarum.

Librum de consolatione.

Librum Epistolarum ad diversos.

In Bibliotheca Vaticana ad primæ ingressum auctio VZ. 125, eidem Joachim hæc pariter adscribuntur.

Joachim de vita solitaria.

Item ejusdem de vita solitaria.

De virtutibus.

Super regula Sancti Benedicti.

De uitimis tribulationibus.

De artieulis fidei f.

Si quæ vero alia descripserit, quo reperire nequivi, inveniens his addere non deditur g.

22 Quoniam (quantum in nobis est) nullus debet adesse defectus in iis quæ de venerabili Patre Joachim cognoscenda, ad piorum mentes [volumus] revocare: eorum præsertim qui sanctionum Pontificalium et sacrorum Canonum alta seratarine querunt, serupulositas de medio est penitus removenda. notitiam siquidem cujuscumque rei, ingerende mentibus hominum, non nisi claro encomio proponendum decreverunt præscripta priorum. Quia ergo æcumnicum Lateranense Concilium tractatum Joachim, editum contra Petrum Lombardum, dumnaverat; quamplurimos a retentione ac devotione ceteroru ipsius operum pedem retraxisse de facili comprebatur: quinimo Florensibus Religiosis, non tantum a vulgo crasso, verum etiam a Clericis nequam, olim detrahebatur. Ad horum autem evidentiam sancta Sedes Apostolica, etiam cum de illius operis damnatione egit, os oppilari mandavit hujusmodi latrabitibus. Ad ubiorem tamen horum declarationem, quæ extat in Bibliotheca Vaticana Honorii Bulla verbatim transcripta supponitur, ut ad Lucanensem h Episeopum directa conspicitur:

Ad andientiam nostram noveritis pervenisse, quod cum Abbatem tum Monachos Ordinis florensis de criminis haereticæ pravitatis infamas, et a tuis permittis subditis infamari; sumens occasionem ex eo, **F**

AUCTORE
JACOBO
GRECO.

horum Catalogus texitur.

b

c

d

f

g

Ne propter
Bellum in
Concil o Late-
ran. dam-
natum,

ipsi aut Flo-
rensi Ordini
detrahatur

h
vetat Hono-
rius Papa,
scribens
Lucanensi,

Assumptio Ray-
neria socio,

a

secedit in
erenum,

et libris scri-
bendis vacat :

a quibus ut
secernantur
supposititi,

etiam genui-
nos reddituri
suspectos,

AT'CTORE
JACOBO
GRACCO.

A quod felicis memorie Innocentius Papa prædecessor noster libellum sive tractatum, quem Abbas Joachimus ejusdem Ordinis Institutio edidit contra Magistrum Petrum Lombardum de unitate seu essentia Trinitatis, generali approbante Concilio damnavit. Cum igit prædecessor noster in sententia prædictæ damnationis expressit, quod per hoc nolebat aliquatenus monasterio Florensi derogari (quoniam et in eo regularis est institutio, et observantia singularis) idemque Joachimus omnia scripta sua ipsi prædecessori nostro assignari mandavit, Apostolice Sedis approbanda judicio vel etiam corrigenda, dicens epistolam cui propria manu subscripsit, in qua firmiter constituit se illam fidem tenere, quam Romana tenet Ecclesia, quæ disponente Deo cunctorum est mater fidelium et magistra: Fraternitatia per Apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatenus Fratres Ordinis supradicti super haereses criminis nec ipse infamare præsumas, nec a subditis tuis permittas vel aliquatenus dissimiles infamari. Datum Romae apud Sanctum Petrum, quarto Nonas Decembris, Pontificatus nostri anno primo. Non desunt quoque ejusdem Honori litteræ, quæ in plumbeo sigillo in monasterio Floris hucusque asservantur, super rem eamdem, hujusmodi subtenore.

i
*Cusatino, et
Bisidianensi
Episcops:*

Honorius Episcopus, servus servorum Dei, Venerabilibus Fratribus Cusatino Archiepiscopo i, et Episcopo Bisidianensi, salute et Apostolicam benedictionem.

Ex parte filiorum dilectorum Abbatum Conventum de Ordine Floris, tam capitis, quam membrorum, fuit propositum coram nobis, quod is qui saluti hominum invidebat et quieti, occasione assumpta ex eo quod libellus, quem bona recordatio Abbas Joachimus contra bone memoriae Magistrum Petrum Lombardum edidit, in generali fuit Concilio damnatus, contra eos, nonnullos tam clericos quam laicos, prælatos et subditos concitatavit: qui, ut ipsos ab otio contemplationis avertant, et lumen extenderentes in laqueum pedibus eorumdem ponant, scandalum juxta iter ipsis objicerint; exprobrando quod idem Abbas, qui Pater et Institutio fuit Ordinis eorumdem, haeticus ab Ecclesia Dei habetur. Propter quod non solum simplices laetis participes a consortio ejusdem Ordinis avertunt; sed etiam fortes, qui ut cibo solido didicerunt, et ad discretionem boni et mali exercitatos pro consuetudine habent sensus, circa instituta Ordinis ejusdem incipiunt fluctuare. Licet igit libellus iste sive tractatus damnatus fuerit in Concilio memorato, quia tamen dictus Abbas omnia scripta sua Romano mandavit Pontifici assignari, Apostolice Sedis judicio approbanda seu etiam corrigenda, dicens epistolam, cui propria manu subscripsit, in qua firmiter est confessus se illam fidem tenere, quam Romana tenet Ecclesia, quæ disponente Domino cunctorum fidelium mater est et magistra; Fraternitatia vestra per Apostolica scripta mandamus, quatenus per totam Calabriam faciat publice enuntiari, quia cum fuisse virum Catholicum reputamus, sanctæ fidei orthodoxæ sectatorem, et regularem observantiam quam instituit salutarem; eosque qui Ordini memorato ex hoc defrahere velint et insultare præsumperint, monitione præmissa, sublato appellationis obstaculo, armadversione digna, veritate erguta, castigare. Datum Laterani, sexto Kalendas Januarii, Pontificatus nostri anno quinto.

An vero aliquid fuisset appositum in opere illo, antequam Concilio præsentaretur, Dei judicio examinandum relinquantur. Nam hoc ipsum apertissime idem Joachim prædicto videtur in caput xi, super Jeremiam in verba illi, Ad viros Arathoth k, qui

quærunt animam tuam. Professio tamen fidei Joachim propria manu descripta, infra scriptis ac sequentibus verbis aperitur. Universis quibus litteræ istæ ostensæ fuerint, Frater Joachimus, dictus Abbas de Flore, æternam in Domino salutem. Sicut ex litteris Domini Papæ quondam Clementis, quæ apud nos sunt, pereipi potest, ex mandato Domini Papæ Lucii et Domini Papæ Urbani, visos som aliqua scriptitasse, et hucusque quod occurrit ad gloriam Dei scriptitare non desino: denique librum Concordiæ, quinque voluminibus comprehensum; expositionem Apocalypsis, octo pariter telis insignitam; Psalterium decim chordarum, tribus voluminibus incisum, prout Deus melius inspiravit et saeuitas ingenii adfuit, ad consummationem conduxi: præter alia quæ in parvis libellis, seu contra Iudeos, seu contra Catholicæ fidei adversarios, comprehendit; et dum sum in hoc corpore præservatus, ad ædificationem fidelium Christi et maxime Monachorum dare operam non postpono. Quia vero præ angustia temporum non potui hucusque opuscula ipsa, præter librum Concordiæ, Apostolico culmine præsentare, ut ab eo corrigerentur, si quæ ibi, (quod non ab uno, etsi mihi conscius non sim) occurrerint corrigenda; et incertus est homini numerus dierum suorum; si ine contigerit prius egredi ex hac luce, quam possim, secundum quod accepi in mandatis (signidem ea conditione suscepit dictanda) omnes libros, ei cui datum est omnino mæsterium, præsentare; rogo ex parte Dei omnipotentis Coabbates meos, et Priors, et ceteros Fratres metuentes Denuo, et ea quæ posse videatur auctoritate præcipio acsi pro testamento, quatenus præsens scriptum aut exemplar habentes sœcum; opuscula, quæ haecenam confecisse videatur, et si quid me de novo usque ad diem obitus mei contigerit scriptitare, quam citius poterint collecta omnia, relictis in salva custodia exemplaribus, Apostolico examini præsentent; recipientes ab eadem Sede vice mea correptionem, et exponentes ei meam circa ipsam devotionem et fidem; et quod ea semper paratus sim que ipsa statuit vel statuerit observare, nullamque meam opinionem contra ejus defendere sanctam fidem; credens ad integrum quæ ipsa credit, et tam in moribus quam in doctrina suscipiens correptionem; abiciens quod ipsa abjectit, suscipiens quod suscepit ipsa; credens firmiter, non posse portas inferi prævalere alversus eam; et, si ad horam turbari et procellis agitari contingat, non desicere fidem ejus usque ad consummationem seculi. Hoc scriptum feci ego Joachim Abbas, et propria manu roboravi, anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo: et sic me tenere confiteor, sicut in eo continetur.

D
*quia Joachi-
mus scripta
sua omnia
recensenda
jussit Pontifi-
ci præsentari,*

E

*et ita se vel'e
scripto signa-
rit an 1200.*

ANNOTATA.

a Nescio quo fundamento Gregorius hunc eundem faciat cum Raynero Cardinali Capoccio, ex monasterio SS. Vincentii et Anastasii ad Aquas-salvias per Innocentium III assumptu, anno 1212. Nam quod ait, Insulam Pontiam, quæ in sinu Formino Cajetru obiaret 20 milliarum intervallo, sub ditione predicti monasterii fuisse, nullus probat argumento; et ut probaret, nihil evinceret. Manet interim quod, ad hujus ejusdem Rainerii instantiam, Joachim suscepit Isaiam explanandum, ut ex Præfatione liquere dicitur.

b Exensos Venetiis per Simonem de Luercum, 1519, inquit in Bibliotheca Cisterciensi Carolus de Visch, ex quo cetera quoque hic damus: editionis autem istius exemplar habet Collegium nostrum Lovanii, una cum duobus sequentibus operibus ibidem impressis an. 1527

opul

A apud Bindonum et Polynum; et extant ambo MSS. in Dunensi monasterio Brugis Flandrorum.

c Philippus a SS. Trinitate, eamdem Revelationem sub titulo Oraculi Angelici illustrare conatus, amplius Commentario edito Lugduni, pagina 34 asserit, duo ejus exemplaria, cum Interpretatione Abbatis Joachim, conservari in Biblioteca Vaticana. Et ipse quidem nobis dedit Responsum ad epistolam Cyrilli, cum interpretatione compendiosa Oraculi; sed post hanc addit, quod Abbas Joachim postea edidit Commentarium seu interpretationem paulo fusiorem ejusdem Oraculi.

d Incipit: Si ad hoc rotarum materialium centrum: editusque est Commentarius ille in Isaiam Venetiis per Lazarum de Soardis an. 1519; uti et commentarii in Hieremiam, qui in dicto Dunensi et S. Gisleni monasteriis reperiuntur MSS. quosque ex editione Coloniensi anno 1577 habemus. Venetiis similiter impressi sunt liber unus in Danielem, et alius in Ezechielem hic prætermitti, manuscripti autem opus eosdem Dunenses. Quæ porro in Prophetas quinque minores hic dicuntur scripta, similiter Venetiis 1519 impressa habentur.

B e Non est hic liber ille Vaticiniorum, pro quorum veritate vindicanda satagit Gregorius de Lauro, quod plenius jam alibi probavi, et hic post Vitam probare pergam num. 64.

f Est forte quem, de futuris temporibus, indigitat præcitat de Visch, sic ordinentem: Quia generale Mundi etc. cuius compendium MS. opus suos Dunenses extare dicit.

g Addenda ergo imprimis, quæ ipsem in parvis libellis, seu contra Judæos seu contra Catholicæ fidei adversarios, comprehensa a se profitetur inferius. Ait etiam dictus de Visch, in monasterio S. Fidis apud Caesar-Augustam Ordinis Cisterciensis, extare sequentes libros MSS. sub nomine Jonchimi.

De seminibus Scripturarum	lib. 1
Commentaria in Psalterium decachordon.	lib. 3
De prophetia ignota	lib. 1
Expositiones versuum extraneorum	lib. 1
De provincialibus præsagiis	lib. 1

Quæ autem contra Judæos scripsit, de septem sigillis; apud de Visch intitulatur hoc principia, Primum tempus Synagoga; et libellus in Nahum etc. alibi inscribitur de oneribus futuri temporis, et pariter in dicto S. Fidis monasterio extat MS.

h Acheruntinum Metropolitam intelligo Andream nomine: quem hac in parte nemo mirabitur excessisse,

C qui leget in tom. 7 Italæ sacræ col. 63 an. 1217 de simonia accusatum, minimeque ad judicium comparvtem et aliorum publicorum scandalorum reum, depositum tandem fuisse ab officio, postquam Gregorius IX an. 1231 Barensi et Regino Archiepiscopis, et Fr. Josepho Florensi monacho, commisisset delictorum examen, ea quæ ibidem extat bulla.

i Consentinus ille Episcopus, Lucas fuit, alibi laudatus et laudandus: Bisinianenses Episcopos, olim Rossanensis Archiepiscopi Suffraganeos, non habet Ughellus; unde suspicor Episcopatum cum nunc extinctum.

k Ibi Auctor, per Viros Anathot, intelligit quosdam Cisterciensium, quorum operibus et consiliis fiet, ut reprobetur, idque in Concilio forsan Generali, ubi (sicut antea dixerat) futurum erat, ut summus Pontifex veritatem insinuet, ut unus moriatur, id est, damnetur Doctor pro populo, ut nou tota gens periret in errore, quem is non docuerit, sed docuisse creditur, exhibita in judicium libro manifestas hæreses continentem: hoc enim dubitari non potest, licet de libro forte dubitetur fueritne ejus cuius nomen præferebat. Sed de hoc alias.

CAPUT VI.

D
AUCTORE
JACOBO
GR.ECO.

Florens monasterii initia et felix etiam turbulentis temporibus progressus.

Cupientes (ut dictum est) Joachim et Raynerius, inter tam dulces Rachelis amplexus remotiora teneare vallum; a Petra-olei recedentes, superatis a Sylæ jugis, inter alpes frigidissimas, ad b Lesæ fluvij partes percurrente devenerunt: ubi in æquali loci illius asperitate dimissa, ascendit venerabilis Pater ad interiora deserti, duorum, scilicet Conversi et laici, comitatum ducens. Placuit ergo (Deo disponente) in Albanetho, ubi proprie de Flore est nomen, vestigia premero: locus signum Floris, amne duplice, a Meridie scilicet Albulæ, a Septentrione vero Netho, alluitur, qui, velut Jor et Dan a radicebus Libani manantes Jordanem, ita c Albaneum efficiunt. In Flore porro duobus remanentibus (si quo modo, pastorum more, magalia ac easunelam tuguriumve parare daretur) Pater Joachim ad Raynerium, adhuc in Petra manentem, non sine venturæ calamitatis horrore, rediit; et ex mutni E denique aspectus exhibitione lœtantes, ubi primo in Flore constructum habitaculum sensere, illuc se censerre procurarunt. Ceterum, regnante adhuc memorato Bono Guilielmo, qui tanti viri vestigia sequi decreverant, secum in Florem devenientes, electum lecum non sine jubilatione probarunt. Et quia tunc omnia niuia pace gaudebant, inventum erenum, tugurio tandem sublatu, in Abbatiam construere cœperunt: et sic eviculæ Domini inter alpes Floris, floribus pasto divinis, florere visu fuerunt. Idecirco illarum odore suavitatis ubique diffuso, non itinerito ad factis mellisque silvestris captandam dulcedinem non pauci confluxerunt: qui tanti ac talis floris jugi fructificatione retenti, alvearia divini obsequi mirum in modum compleverunt. Quibus cum esset cor unum et in Domino anima una, in caritate non fieta, imitatione perenni penes omnes digni divulgaruntur.

24 Filii hominum, gravi corde, cum datur eis in pace sua amarissima vivere, arbitrantes quod licet eis quidquid libet, ambire, flagitorum assidoitate ultionis divinae jacula jamdiu retardata lassessunt jugiter: Deus autem, cujus misericordia non est numerus, aspera furoris sui adducturus super eos, sic arma justitiae pietatis oleo emollire assuevit, ut illorum feritatem sine lenitate clementiæ nusquam effundere visus fuerit. De his ergo, quæ facturus est super terram, si non cunctis passim, quibusdam saltem notitiam fieri benignus indulxit. Tempestate siquidem Boni Guilielmi, cum pacata vigerent omnia, admirabilis Joachim, ea quæ fuerat præventus gratia nescendi futura, instantis præscius calamitatis, occulta nudavit; cum boni testimonii sanctæque conversationis Fratribus seorsum vocatis d. Bonatio scilicet et Peregrino ac Jacobo ejusdem germano, ut in ore duorum vel trium veritas ipsa pateret, in hæc verba prædictis: In proximo est tribulatio; nec ultra differtur quod, juxta prophetarum oracula, super filios hominum in ira furoris sui adducturus est Dominus: qui licet mihi talia nescendi gratiam contolerit, fugiendi tamen a facie arcus et ab illorum delibatione, remedium non præmonstravit. Rogate ergo quæ ad pacem sunt, si forte convertatur Dominus, et eruat nos a malis, quæ jam parantur in nobis. Nec in eventus talia processerunt inanes. Nam mortuo Guilielmo quinto e, et a Sicaniæ populis naturali f Tancredo in Regem electo, Clemens tertius creatus Pontifex, sub anno Deiparae partus millesimo centesimo octogesimo octavo, a die sexta Januarii

Eremo ad Nethum in ventu,
a b

c

monasterium Floris conditur.

Joachimus propheticus spiritu,

F

ventura Sicilia bella de-
nuntiat.

e f

AUCTORE JA-
COBO GRECO.

9

A ministris
Regis

A Januarii coronatus, ab invalida Tancredi coronatione dissentiens, devoluti jam Regni dominum vindicaturus, paratis copiis utriusque Sicilie regiones invasit *g:* unde inenarrabili cæde et devastatione hostili cuncta permista ac confusa fuerunt; sic ut etiam ad eos, qui solitudinem incoluerant, calix Domini propinquans adiret.

25 Interim non solum bellantium discursione valida, verum etiam aliunde instigatione satane non defuerunt turbationes quamplurime; ita ut, qui pie vivere nitebantur, non modicam persecutionem paterentur. Quoniam Guilielmo, pietate in religionem insigni, jam defuncto, successor illius, Pharaonis instar Joseph contritionis ignari, servos Dei Floreuses non satis benignus ospexit. Presides signideramus, cum in regis montibus Sylæ consedisse Joachim, Christi Domini stipata caterva, non surdis auribus retinerent; velut fiscalium occupatores inquireti mandarunt. Unde ministri ad sanguinem fere sievientes, cuncta turbatione replebant; sic ut homines stipati solitudine, oclusi nemoribus, affecti cœlesti culmine, secularium immemores, secularia itorum non expectata inviti sentire cogerentur. Satellites insuper, etsi in mansuetudine plurima pietatis ac humanitatis obsequia non decesserent (quia tale genus hominum nec precibus fleetitur, nec alterius contritione mollitur) quasi ad desperandas quietis limina servos Dei compulerant: ipsi vero Deum protectorem habentes, talia velut in perpetuum diuinitura non formidabant. Venerabilis Joachim interen, sciens per tribulationes multas intrandum esse in regnum Dei, filios suos aliquali pusillanimitate compunctos e regione demulcent, et satellitum pariter saevitum sedans, promptumque in perturbatione consilium habens, omnibus provida accuratione succurrat, dum ad Regis majestatem recursum habero decrevit. Tali ergo deliberatione ministri sistentes, insolenti temeritate quidquam attentare nullatenus præsumperent: ea vero sunt orta, ut mutantem dexteram Excelsi, ex malo bonum, ex labore quies, ex turbatione pax, ex pavore securitas, et tandem ex obscuritate serenitas oriatur.

26 Nam quia vexatio non modica plurimum dat intellectum, ingruente tanto discriminé reram, docetum fuit, tam assiduis ministrorum perversitatibus non esse standum; sed potius Regiam audeundam majestatem, ex qua rivulos quietis et pacis, velut a clarissimo fonte, ematuros sperabant. Novarent profecto Apostolicum edictum; Subjecti estote omnia creaturæ propter Deum, sive Regibus tamquam præexcellentibus, sive Ducibus tamquam ab eo missis: ne etiam potestati resistentes, Dei ordinationi resistere viderentur, consilium inierunt, que Cæsar, Cæsari; et que Dei, Deo penitus esse reddenda: quippe que etiam volentes retinere nequibant. Venerabilis autem Abbas Joachim, ne infrunti animi labi notaretur, in mansuetudine pura et humili corporis exinanitione eorum Rege assistit; divina prorsus clementia innixus, qual retributionis arrha remunerandus festinus rediret. Et sicut erat circumspectione providus, affabilitate amabilis, venerabilis facie, cum similibus non solum pari sed conversari solitus, nulla propriæ reputacionis fiducia affectus, nec aliquatenus Regis auctoritate devictus, in hac Regem salutavit: Jobet Regis clementia tantaque unijestas, ut ego et pueri mei, quos dedit mihi Dominus in unum, ad Domini conjuratos militiam, in ea parte Sylæ, quam elegi, cervorum instar fatigaremur? Regis magnificentiam decet, non tantum visibles Christi hostes stipato milite, verum etiam principes ac rectores tenebrarum in cœlestibus, invisibilis militiæ gratiis munita ac undique bene prospecta religiosorum cater-

va, debellare. Heusmodi verbis Regis animum alligavit: qui licet cupiditatis levitatisque nota sceleratur, virum tamen tam rectum ac benesonantem, nequivit sibi non cepulare. Ceterum Monachorum statui insidiantes, sedula pœ conversationis amabilitate, devinxit. Factum ergo fuit, ut nuper malorum turbatione lassati, eorumdem protectione soverentur, mutatione dexteræ Excelsi. Regi sane offerenti monasterium de Matina *h* in San Marcensi diocesi, inquit; Absit mihi Rex, ut in aliorum labore introeam: sed, sicut mandavit mibi Dominus, ducam oviulas meas ad interiora deserti. Recendum est siquidem a seculo nequarr ne videntes filii Dei filias hemimum, earum minus pia spectntione molliti, sub corruptione aliqua abominabiles fiant; et sic victores a vieto prostrati, ipsi quoque succumbant. Rex tandem, tanti Patris allocotione affectus et auctoritate devictus, ne de cetero quavis molestiæ occasione turbarentur, suæ Coronæ auctoritate mandavit. Et ecce, vineam Domini Sabbathi, quam aper de silva et singularis ferus devastare contenderat, florere et palmites suos usque ad mare extendere, omnes pariter conspexerunt *i.*

27 Qui bonis æmulatoribus nihil desitutum spoponderat, pietate summa servorum suorum luctum convertens in gaudium, servum suum in conspectu Regum magnificans, immensam gratiam in oculis eorum invenire providit. Divina ergo benitate, qui cum filiorum anxietate non modica ad Regis faciem accesserat, cum eorum jubilatione quam plurima in locum Floris recessit. Ubi jam ante receptam in funiculo distributionis terram, in cœnobi alia loca divisérunt; ita ut, ubi serarum cubilia quondam religiosorum dormitoria jacerentur. Hinc visa sunt advenientium hospitum tecta parari, hinc infirmitum hospitalia erigi, hinc fabritium operum domus construi, hinc templum illustre Reginæ cœlorum inter cetera ad sublimia duci: unde non incongrue de cœnobio Florensi dœi potuerit:

Mirator molem Joachim, magalia quondam.

Lætificans ergo familiam suam, ut servirent Deum in timore et exultarent ei cum tremore, ut Virg. 1 apprehenderent disciplinam, ne forte irascente Dominu perirent de via justa, sine intermissione instruebat; et Florensis Ordinis instituta fundavit; ut sanctorum Canonia et Pontifici diplomatis auctoritate probatur, cum fertur; Quoniam ibi et regularis est institutio, et observantia salutaris. Adeoque F Dominus super domum Floris benignus illuxit, ut etiam declinaret in eam, ut flumen pacis; et proprieatum elogium in illam adimpletum fuisse non sine admiratione reboraret, Gaudete omnes gaudio, qui lugebatis super eam; ut potemini a laete, et saetiemini ab uberibus consolationis ejus. Hoc siquidem totum factum est, cum filii svi ad eam de longe venirent, et aequanimiter de latere surgerent; cum Regum protectio et Imperialis majestas sub protectionis clypeo eamdem suscipientes, eam ab egstatim et a ceterorum malorum invasione tutarentur, velut infra patebit. Domus ergo Domini in Flore Joachim auctore constructa, alta fondamenta gerit, et Regum tutamine floruit, dum in refugio Christo famulantibus patuit.

28 Adolescens quidam, cui nomen Joannes, inter innumeros ad Floensem Ordinem confluentes, ab Aquæ-Augustæ k civitato comperitur in magna pietate devenisse; qui, etsi esset temporalium ubertate perfusus, erat tamen morum integritate conspicuus: precibus ergo indefessis Altissimum pulsans, ut pedes ejus dirigeret in viam pacis, in cordis componctione persistebat devotus adsistens. Hinc, non sine Dei nutu, eorum quæ fecerat venerabilis Joachim

Monachus
Florensis
conturbantur:

guibus obediens.
ter agentibus,

1. Petr. 2:

Joachimus
causam apud
Regem agit

h
et evicit,

i
*atque ad suos
raversus*

*cœnobium
ædificat.*

*Eo confluunt
multi,*

*et inter hos
Joannes
quidam:
k*

A Joachim et Florensis observantiae fama accensus, Romam Mundum et Ecclesiae caput, ad Bajonæ t Cardinalem, eidem et patriæ et sanguinis arcta necessitudine junctum, primum advenit, ut clarius de Joachim certior fieret: ubi percipiens quod erat vir propheta, in opere et sermone mirabilis, in partibus Calabriæ; omni sublata mora, receptis papyris Cadiinalis subscriptione vallatis, ab cœnobium Floris tamdiu peroptatum intravit: ubi venerabilem Abbatem non inventum, futurus Monachus, in concepta jam devotione exspectavit. A veniente denique de accessu quæsitus, obtinuit gratiam expeditam ut in Monachum reciperetur. Hic profecto Novitiis associatus, sic erat simplicitate roboratus et in conversatione discretus, ut imitandum seipsum omnibus exhiberet. Elapo tandem probationis tempore, si Regulæ jugo suavi colla submittere, et de cetero Christi miles fieri vellet, interrogatus, talia respondit: Promptus uxorem ducere, et loca conversationis dominicæ peregrinari, cum jubetis, huc ab Aquitania accessi. Conticuere omnes intentique ora tenebant, hujusmodi responsionis mentem ruminantes. Dimissum ergo usque ad crastinum, si forte

B præter debitum de fide sentiret ambigentes, suscipienda Religionis semitas an securi, penitus constituisset, interrogarunt. At ille hilariter Abbatii redixit, quod non nisi ut Monachus profiteretur, a suis recesserat. Comperito idcirco stabiliendæ firmitatis zelo, per solemnum sponsionem Domino Deo vota sua redditurum dedicaverunt. Unde annos triginta novem, juxta S. Benedicti Regulam et Ordinis Florensis morem, in Dei beneplacito et Fratrum ita clara ædificatione eucurrit, ut in cœnebio Florensi Domino, cui in defesso servierat, spiritum reddere promoveret. Fratres vero Joanneum hunc velut Sanctum reputaverunt: nam devotus venit, purus vixit, fortiter dimicavit, et in sancta pace quievit m.

ANNOTATA.

a Sylæ montes sunt *Urbi Consentiuæ ad Orientem siti, et (nisi qua flumina intercurrunt) conjuncti cum iis, qui totam Calabriam transversim secant, eamque in citeriore et ulteriore dividunt. Sylvam scripsit Matthæus Guerra, forte a Græco ðñn Calabris Syla, Sylva, dicitur Latinis.*

C b Lesam Nethe ad Cerenthiam infundi, ait Gregorius: ex ejus, ut experientioris, fide corrigendu foret Geographica tabula, trinm hic nominatorum fluviorum alteos minus recte dicens.

c Non quod esset hoc proprium loca nomen, sed quod hoc ei re ipsa convenire videatur: alias Albane tum, ut idem Græcus num. 39, locus est ad caput Cratis fluvii, et Non dicimus, inquit, ibi aedificasse monasterium, sed in loco Floris, qui ex Albula et Nethe alluitur: qui duo amnes, ex diversis orientes fontibus, flumen unum efficiunt subter Florem.

d Gregorius cap. 11 indicat id factum, tertio die post festum Dominicæ Resurrectionis.

e Anno 1189 obiit Guilielmus Bonus, a Roberto Guiscardo, Dominii Siculi conditore, quintus, alias naminis sui Rex solum secundus: et annus iste liquet ex ejus Epitaphio, apud Pyrrhum et alios passim.

f Rogerii Ducis filium (ejus nempe qui titulum Comitis Siciliæ, permittente Papa Honorio, in Ducis titulum mutavit anno 1127; Rex deinde ab Innocentia II dictus an. 1139) ipse se Taocredus nominat, in quodam privilegio, an. 1196 Panormi dato, citatoque a Pyrro in chronol. pag. 13.

g Ita etiam Platina: quamvis enim Constantia, post huma prædicti Rogerii filia, anno 1185 Henrico Friderici Imperatoris filio nupta superesset; Regnum

tamen, ut Ecclesiæ feudum, deficiente stirpe mascula Normannorum, sibi vindicabat Pontifex: addit tamen idem Platina, occurrentibus sibi Tancredi Ducibus, Pontificem destitisse ab incepto; quin etiam Neubrigensis ait, investituram regni Tancredo esse a Clemente concessam.

AUCTORE
IACONO
GRECO.

h Monasterium Matinense, ab ipsa S. Marci urbe, quæ Consentiuæ intervallo 18 milliarum ad Boream est, duobus dissitum est milliaribus, inquit Gregorius pag. 69, a Roberto Normanno Calabriæ et Apuliae Duce ejusque uxore Sirleyatta fundatum anno 1066, tunc Nigrorum, modo Cisterciensium monachorum, sitionis Casamarii.

i Ita tunc quidem: verum postquam Henricus magno, licet irrita, conatu Tancredu tentavit ejicere; de roque, ut pacifice tandem regnatura, prænuntiare multa Abbas Joachimus nuntiaretur Tancredo; capit hic in eum vehementer excandescere: primum anno 1191, deinde biennia post, quando idem Joachimus detatus est conspirare cum Imperatoriis ministris: tunc enim cooperatorum scripsit Tancredus (qui integræ potest apud Gregorium legi) majorum suorum exaggerans beneficia, ac norissime Guilielmi Boni erga Ecclesiam a Frederici Aïobarbi oppressione liberandam. Paternitas tamen vestra, inquit, euideum quoad fieri poterat sovisti ac foves, qui diabolicas partes sectatus, Ecclesiæ nuper destructionem totis viribus procuravit. Nec prioribus erga me facinoribus commissis contentaris, verum etiam nunc obstinatione revocas occultis tractationibus in Calabriam Henricum Kala Suevum, et Fridericum Lanceam Neapolitanum, ut rursus commoveant populos. Quapropter testor Deum, ut excusatum me habeas, si brevi in utraque Sicilia constructa cœnobia Ordinis tui cuncta, injusta irritatus, demoliar. Quibus, Nonnis Julii an. 1193, respondit Joachimus ea epistola, quam infra dabimus, acturi de Prophetis ejus.

E

k Aquæ-Augustæ, vulgo Bajona in Aquitania, unde Bonatus, ipsius Joannis Magister, in opusculo de Prophetis, Joannem ab Aquitanâ nominat.

l Bajonæ Cardinalem, nullum novit Ciacconius, nec quisquam inter nominatos ab eo hoc tempore est, qui possit a patria sic cognominatus censeri: sed multorum nomina ipsi desunt 12 primis seculis.

m in Obiit, inquit Bonatus, Beatus ipse Joannes ab Aquitania anno ætatis suæ 57, Dominicæ vero Incarnationis anno 1239, Pontificatus D. N. Papæ Gregorii anno 13: neque ipsius Patrem, in extremo decrepitæ ætatis, reliquit semper dolentem, dum tantum ac talem amisi filium. Cultum tamen aliquem, ut Bento, ipsi deferri needum compéri, latente adhuc die obitus; unde nec monasticis ullis Fastis subscriptus inventur.

F

CAPUT VII.

Joachimi apud viros Principes auctoritas summa et virtutes eximiae.

Dum Christi militia in cordis compunctione corporisque jugi maceratione luctanter, pacatis intus vexationibus, in Flore sanctitatis, per incrementa virtutum floresceret, foris omnia perturbari non destiterant: nam quid mortalia pectora non coegit regni utriusque Sicilie obtinendi famæ? Mortuo enim Clemente tertio, Cœlestinus hujus nominis tertius, successor ejus, qui fuit Pontifex sub anno a nativitate Christi millesimo centesimo nonagesimo primo a..... Henricum hujus nominis sextum, Friderici primi filium, Imperatorem in Urbe coronavit die decima quinta Aprilis, annorum Domini millesimi centesimi nonagesimi primi. Qui prefecto Imperator stipato milite Neapolim, inter ceteras Europæ

JOACHIMUS
HENRICO
IMPERATOR

a

ALECTOR
YACOB
GRACIO.
b

*primum pro
Stellia ex-
natum tri-
tum,*

*Ezech. 28
dron, si se-
cedat, para-
tam ejus
possessionem
pradicit;*

*quam illo
post trien-
num adcep-
tus*

*Joachimum
honori co-
cepit,*

d

*et annum
reditum
ejus mona-
sterio con-
stituit.*

A Europæ urbes it clitam, *b* obtinuit: ceteris vero expeditis ad votum non succendentibus, enemta caede et exterminatione confundebantur: et quia posnerat in carne brachium suum, non parum manus Domini visa est gravari super eum, sic ut ex copiis suis plures languoribus quam vulneribus occumbent. At Joachim, intelligens quæ ventura erant, super eum, si quo modo tantis calamitatibus subvenire posset, in Dei adjutorio confidens, Imperatorem adivit, et de tam dira in populos Dei perpetrata iniqüitate rediorguit; addens non immeritam, ob stragum in Siciliam in alios, eam in suos recepisse; et ni absentes desisterent, omnes pariter in proximo moritres. Plurimi tamen eorū sumū obdurantibus, servus Dei Regno eidam, quem inter ceteros dociliorem putaverat, adjinxit; Futurum est, ut Tyrum et regnum ejus Rex déjicit Babilonis. Induens denique Imperatorem ait: Postquam a tanta, quam Ezechiel prædictis, depopulatione cessaveris, in hæc tua afflictione confusus secedens; Sicilia regno (tibi siquidem satis prolatus habendum) reversus absque discrimine potieris: quod aggregato Seri-

B pturarmi testimonio Imperatorem nimium personalem fecit. Henricus denique Abbatem abeuntem inter milites, nulli prorsus atati vel ordini parecentes, usque Salernum educi in securitate mandavit. Nec barbarorum aliqui defuerunt, qui missitantes dicerent; Quanta mala latent sub cuculla illa! Nam qui enemta devastare decreverant, vix fulgura tantæ ejus correptionis sustinuerant. Imperator interea, re tacite ponderata, Joachim velut a Deo misso fidem præbens, collectis copiis se ad sua sine palma reduxit. Joachim postremo, tamquam suæ fatigationis objecto non defraudatus, Confratros, velut viscera sua, in juventute revisit: nam omnium saluti Dei brachio subvenerat. Hinc omnes mirabantur, videntes, quomodo utrinsque factus adjutor in tribulationibus, in propria remeavit.

C 30 Post trium curricula annorum sermonem, quem venerabilis Abbas Imperatori prædixerat, impleri contigit. Henricus siquidem ille, qui in tanta tribulatione suorum ac regni secesserat, stipato militi innumero, ennetis in ejus aspectu silentibus, ad promissum sibi regnum equitavit. In gravi ergo magnitudine in Calabriam triumphator ingrediens, venerabilem Patrem gressibus obviis occurrentem inspectus; quem præeuntes sui, a longe cognitum et invicem indicatum, in veneratione plurima salutaverant. Imperator vero ipso, venerans atque aridens salutanti, ait: Hie est Abbas Joachim, qui præterita, dudum sic adversantia, fore tam prospera, ut cernimus, prophetavit? De cetero Henricus Joachim ex plurima veneratione sic coluit, ut etiam die natalis ejus *d*, Stanzaram Teuthonice dictum, venerabilem haberet, atque eum eo perpetua fuit et familiaritate devinctus et devotione detenus. Ex quo facies Principum venerabantur eum; et sicut Joachim magnificatus est in conspectu Regum, qui in tempore iracundie fuerat effectus reconciliatio; ita locis Floris omnibus domus refugii, et in die malorum consurgentibus ad eam protectio evaserat. Nam Henricus, ea qua in virum Dei necessitudine serbatur, innumeras gratiarum facultates Ordini Florensi in illius gratiam induxit; ex quibus unam, in ceterarum testimonium, velut nunc cœnolium Florense illius fruitione gaudet et inspectione munitur, apponere ductum est aequali, ut hujusmodi sub forma conspicitur.

Henricus sextus, divina favente gratia Romanorum Imperator semper Augustus et Rex Siciliæ. Imperialis munificentia dignitatis illis præcipue consuevit manum semper extendere largitatem, qui divinis obsequiis insistentes sub sanctæ Religionis

habitu proposuerunt Domino militare. Ea propter universis nostris fidelibus, tanto præsentibus quam futuris, præsens scriptum cernentibus, innotescat, quod nos attendentes honestatem et religionem Fratris Joachim, venerabilis Abbatis Sancti Joannis de Flore, dilecti nostri; constitutus perpetuo, pro redemptione animæ nostræ, monasterio ejus quinquaginta aureos Byzantinos de redditibus Salinæ e de Netio: que est in territorio Sanctæ Severinæ prope monasterium Calabro-Mariæ, in festivitate S. Joannis Baptiste annis singulis persolvendos. Statuentes ut nulla omnino persona, ecclesiastica vel secularis, alta vel humili, hanc nostræ paginam concessionis audiat infringere, vel ei auso temerario contraire. Si quis tamen hoc attentare præsumperit, iram et indignationem nostri Culminis incurrat, et in pœnam transgressionis quinquaginta auræ marcas componat, medietatem fisco nostro, et reliquam injuriam passo; nihilominus concessione et donatione nostra firma et integra permanente. Ad hujus autem nostræ donationis memoriam et stabile firmamentum, præsens scriptum scribi præcepimus, et nostri sigilli munimine roborari. Datum *E* apud S. f Maurum, anno Dominicæ incarnationis millesimo centesimo nonagesimo quinto, pridie nonas Martii decime tertiae Indictionis *g*.

31 Denique quoniam Panormum, Trinacriæ urbem celebrinam, virum Dei Joachim devovere contigit: dum se in cœnobio sancti Spiritus Cisterciensis Ordinis contineret, Constantia Imperatrici non ignotus, quando fama ejus totum peragraverat orbeo, mandante ea feria sexta in Paraseeve ad Imperiale palatium debita veneratione vocatur. Imperatrix siquidem, tanti viri cupiens præsentia teneri, et sancte ejus conversationis ac doctrinæ mutui allocutione letari, in oratorium ingressa est; et tanta in valescentis accensionis causam expostulanti, indicavit quod eidem peccata sua confiteri decreverat. Quod audiens, et illam sublimi throno residentem sibique humiliori loco sedem adductam intuens, ut Ecclesia auctoritati et hujusmodi aetus judicialis sententia prospiceret, ea qua prædictus erat ligandi atque solvendi auctoritate, ait: Cum tu Magdalena et ego Christi Domini sim vicem gesturus, descendens ut debes Confessionem facias: alias, ut debo, te merito non intelligam. Quæ, sicut erat ab ineunte ætate devota, tanti viri et veritatis majestate conspecta, secundum verbum Joachim in omnibus gratariter paruit. Interea mirati sunt universi, videntes qualiter Joachim, Ambrosii instar, tantæ majestatis culmen humiliavit. Ceterum Constantia servum Dei tali observatione colebat, ut audito eo multa sacerdot: qui autem adfuerant, benedicentes laudabant Deum, qui dedit talem potestatem hominibus, ut servi ejus, loquentes de testimonij suis in conspectu Regum, non confunderentur.

32 Dilectus Deo et hominibus venerabilis *ter*, ut duarum insolis Ecclesiarum meruit dec *sta* duplice narrationis encomio, humili scilicet et illustris, exornari deberet; quibus clarus, quæ circa illum Dominus digna effatu dederat, aperirentur: medio etiam eloquio, quæ de eo veritate prævia sunt comperta, lectoribus apponuntur. Erat venerabilis Joachim moderata corporis statura spectabilis, et devotus facie; effigies siquidem ejus in Florensi ecclésia adhuc conspicitur, in celebri capella Virginis gloriose, post illius altare veterrimum in cœnotaphio insculpta, quæ dextera baculum, læva libellum retinere conspicitur. Visitur adhuc et alia, diversis expressa coloribus, vetustatem plurimam intuentum mentibus ingerens; quæ Joachim magnæ abstractionis virum suisse prædicat, sub cuculla alba.

*Eiusdem
ridendi
arida Im-
peratrix,*

*eique de
peccatis
confessura,*

*monetur ut
ex throno des-
cendant.*

*Joachim exte-
riori forma
venerabilis,*

*qualis in
suis imagini-
bus cernitur,*

A ba. Sie Sacerdos Dei altissimi in disciplina mōrum, non nisi in adiōtione plurima, extima corporis composite gerebat, ut animi sui moderationem de facili prædicaret. In Missæ præparatione sæpissime lacrymarum imbre perfundebatur, et in celebratione alaci Angelum sonans, priu ceteris Sacerdotibus eminentius benedicbat Hostiam. Tempore Passionis Dominice, ergastulo Christi Domini Jesu sie erat compatiens, ut quasi de mundo alienus, in eandem amaritudinem transformatus, et sacrosanta agonia affectus, de talium brevitate dierom lamentaretur. In Capitulo Fratribus sic evangelizabat, ut humiliori incipiens, et altiori tandem sermone orationem terminans, cunctis timorem pariter et amorein devotionis ac compunctionis incuteret. Numquam in vigiliis persolvendis obdormire apparuit. Qualitatem seu quantitatē cibi nullatenus attendens, sic erat orationi intentus; ut oculis manibusque in celum erectis, ecstasim fere perpetum in oratione insinuaret. Extra monasterii septa, salva Regulæ observantia, Apostoli vestigia insequens, cum alaci disponentium ædificatione apposita sumpsit. Et quia in multorum filiorum patrem constituendus erat, ei Dominus bene et pie vivendi gratiam contulit; sic ut multis in partibus verbum salutis prædicans, in omnium devotionem caderet, et mirum ac venerabilem virum appellare non desisterent.

B 33 Pater venerabilis, veraciter instrunctus in divini schola servitii, sciens spiritum Domini non requiescere nisi super humilem et quietum et trementem verba ejus, humilitate sublimis, abhorruit superbiā mente cordis sui; nec tantum in interiori homine, veram etiam in eis quæ foris sunt actionibus humillimum semper se exhibuit, in iis præsertim quæ pietatis naturam induunt. Nam et in Curatio Præpositus et Abbas propriis manibus totum pluries visus est purgare infirmitorum; languentium quoque agones, tamquam ejus pectori infixos, dulciter consolans qua poterat, sedula pietate demulxit. Sæpissime itinerantem comitem ac famulum, ad lassitudinem restaurandam, proprio equo ascendere mandans, pedestre fuit ipse assidue securus. In quopiam levamine indigentibus ferendo non meritum vel dignitatem solum, verum necessitatem et naturæ copulam intuens, omnibus se officiosum exhibuit, et pro viribus refocillatione levavit. Unum præcipuum de tanto viro non est reticendum, quod

C pietatem ejus summopere redolet. Cum tempestate quadam fames valida utriusque Sicilie partes invasisset, ita ut inedia plurimos interire contigeret; Joachim Dei gratia tanta in pauperes misericordia effundebatur, ut post reliqua ab eodem itinerante impensa egenis, pallium et cucullam recipientibus, ipse tunica et scapulari indutus, visus sit Consentanei pertransire. Nec solum operibus, verum et concione solenni, ad similia caritatis opera Christi pauperibus eroganda, ceteros inflammavit. Inter alia ab eis ore procedentia, illud maxime audientium præcordiorum aures aperuit: Facite vobis amicos de manmona iniiquitatis; ut cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula; quæ præsertim aperta sunt eis, qui dispergentes dederont pauperibus, statuentes eorum justitiam in seculum seculi. Eos vero pauperes qui in monasterio ad eum confloebant, in mensu ejus magis quam divites ipsos, qui auctoritate sua se faciunt venerabiles, velut Christum Dominum visus est veuerari: Dominicanum scilicet sententiam jugiter præ oculis habens. Quid uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Ideo ex tali aetata caritatis exhibitione diffamatus, Deo et hominibus omnibus pergratus extitit. Tanta porro apud homines de eo existimatio creverat, ut etiam publicis in actionibus, præsente illo, nemo quidquam au-

D deret. Nam cum esset et in consileno providus, et in deliberatione maturus cum pietate, præ ceteris auctoritate pollebat.

E 34 Admirabilis atque imitandus Pater Joachim, quamvis ex Magistri gentium sancta admonitione teneret, Qui suorum et maxime domesticorum enram non habet, fidem negavit et est infidelis deterior; hujusmodi, novissima licet necessitate pressis, ad culmen pietatis profectumque virtutis illorum magis intendens, semper et ubique respexit suos, velut non habitos, ditandi extollendique gratia. Et licet a fratribus quandoque sentiret, ne tam rigidam circa illos gereret voluntatem; aiebat, Non solum Dominus comminatur ædificantibus in sanguine; sed facientes voluntatem Patris, propinquos appellavit; aesi aperte dixisset, religionis Præpositos, nullatenus meritis consanguineis dignitates, et penitus non egentibus alimoniam, Christo deservientibus præstitam, erogare numquam debere. Eos tamen ita dilexit, ut per eum iota unum aut unus apex non præteriret a lege; ne qui in salutis exemplum ceteris præpositus faerat, carnal affectione devictus in ruinam eaderet. Ad diluendam ergo eorum pravitatem, qui Christi servis, ecclesiis atque pauperibus debita subventione fraudatis, Religionis bona pro ditandis consanguineis inverecunde impendunt, haec prædicare solebat: Qui ponit manum suam ad aratum et respicit retro, non est aptus regno Dei: et jam Apostolica vestigia insequebiles, peram et resūta, quæ carnales occupationes designant, nullo pacto secum asserre debuisse. Sic autem domesticis et conterraneis bene prospexit, ut numquam a salutis semita aberraret. Supplicantibus autem sibi, non nisi pro necessariis ac justis, apud Proceres, sed satis opportunus ingessit, et quæ Religionis erant vivaci protectione sovit. Ergo in justitiae tramite currens, et favoribus et gratia apud omnes extitit admirabilis.

F 35 Non immemor Apostoli, sibi et qui cum eo erant necessaria ministrantis, Regulæ pariter eruditationi prospiciens, ut ceteris fieret in exemplum, manibus in plurimum propriis laboravit. Neque in hoc fuit a divina bonitate destitutus; nam licet mentis acie præpollentes, corporis viribus non robori, saepe conspiciantur; ipse tamen bona corporis habita valetudine, nullis deliciis in otio abutens, conventionali exercitationi immiscebatur. Verum magis ac magis in enudandis scriptoriarum arcana incoibuit: quæ autem a se edita per se emendare nequit, Sanctæ matris Ecclesiæ corrigenda reliquit. Tandem nunquam erat minus otiosus quam in otio. De ejus autem devotione quis enarrabit? Regem si quidem Regum, potenti ira commotum, precibus ipse mitigabat assiduis; præsertim sanctissimam altaris Hostiam pro vivorum defunctorumque salute offerens. Per Octaviam Resurrectionis Dominicæ ac Pentecostes de cœnobio exiturus, ad Missæ celebrationem cuncta necessaria sibi asserri mandavit; hac utique ratione duetos et devotione accensus, quod sicut veritas a figura, ita Christiani a Judicis diebus septem azima comedentibus, nullatenus superari deherent. Munus pariter divini Officii personandi ita ante oculos semper habuit, ut extra monasterium inventus, erecta Cruce arcensisque luminaribus, illud devotissime, juxta temporis et loci qualitatem, persolveret: non enim in vacuâ sanctissimi Patris Benedicti locutionem audiverat, cum ait, Divinam ubique credimus adesse presentiam, et oculos Domini speculari bonos et malos. Quid dicam tandem, quantum ei cordi fuerit, altaris et spectantium ad deficium cultum, munditia? Ipse profecto censebat, damnabilis opinionis esse nec peccatos sustinendos, qui in immundis vasis ceterisque opportunitatibus

sacrificans
et prædicans,
devotionem
ingreditur!

Excellit mira
humilitate,

misericordia
erga pauperes,

Luc. 16, 7

Matth. 25, 40

*admodum la-
codo ge-geo.*

*discreta con-
singuinorum
dilectione,
1 Tim. 5, 8*

Luc. 9, 62

*operatione
sedata,*

*devotione in
rebus sacris
tractandis,*

Reg. c. 19,

AUCTORIB. JA-
COBO GRÆCO.
et curanda at-
tariis mundi-
bus.

Jer. 48, 10

A opportunis, mundo corde Dominio sacrificia monda offerre se jactant : addens Christi ministros mun- diores etiam in extrinsecis, et officiosiores in Sacri- ficio adesse debere, quam olim Salomonis mensæ deservientes, quos beatificans Sabaeorum Regina laudavit. Devote denique et mundo ministrantes, et Dei timentes, et propriæ conscientiæ providos com- mendavit. In suis ergo cœnobiosis et Sacerdotale et Leviticum munus perpolite et cuius Dei tremore ex- pleri curavit, in l'ratrum auribus intonans senten- tiæ illam communiantis, Facientes opus Dei negligenter, maledicti ; et si negligentibus maledictio ineminet, duplice impuritate immundi ubi parebunt? In hujusmodi Dei ac proximi obsequio venerabilis Pater cursu vitæ perducens, jam senio confectus, multorum filiorum, quos in Domino et Religione gnerat, pater effectus præmio approximaverat.

ANNOTATA.

B *a Addit Græcus*, a die vigesima nona Martii, sed male : constat enim creatum xii Aprilis, coascretum ipso die Paschæ xiv ejusdem mensis, pridie quam coronaret Henricum. *Hanc vero Coronationem nihil me- tius dicit idem Græcus factam*, ad incepta prælia in Tangredum propellendum : sed quam id falsum, ideoque jure hic omissum sit, declarabit Arnoldus Lubecensis Abbas, illius ipsius temporis scriptor, lib. 4 cap. 5 apud Baronium, ad hunc annum. Igitur Dominius Imperator profectus est in Apuliam, accep- turus totam terram Wilhelmi Siculi, quæ eum cum Imperatrice uxore sua contingebat : de qua tamen profectione animum Domini Papæ non parum of- fenderat; quia alius Rex, Tancredus nomine, a Sede Apostolica jam ibi ordinatus fuerat. *Postea autem rerum potitus Henricus, totum Tancredi stirpem ave- sat aut extinxit, cum Normannica nobilitate eidem fa- rente* : quod quam inique tulerit satis declaravit Cœlestinus, lata contra Imperatorem excommunicationis sententia, prout plenius apud Baronium videre est.

b in Kalendas Maji, capta ab Henrico Neapolis est.

c Mense Augusto ejusdem anni 1191 reduxit copias Henricus, anno 1194 felicius regressurus.

C *d Fortassis Stams-zame vel Stams-gare, id est, Con- ventus totius Stirpis seu Familie : que quia per arbo- reum truncum, stam dictum, ramos suos effundentem, caprimi salet, usitata passim metaphoræ etiam ipsa stam nuncupatur : Zame vero seu Gare, collectionem conventumque significat. In natali autem die Princi- piū virorum, familiam omnem ad festas epulas conve- nire, etiam hodie usitatum est.*

e Abest Salina illa a San-Severinensi urbe circiter 6 p. m. ad Nethi fluminis Australis ripam : qua autem proxima est Abbatia, Serrachia, indigitatur in tabulis. Ab utroque vero Florense monasterium solis 16 p. m. distat.

f Lucanix seu Basilicata hodiernæ castrum S. Mauri est, in ipso pene regionis umbilico, circa Salan- drellam flumen.

g Cum utique rictor rediens e Sicilia, ubi fuerat coronatus, Tancredi conjugem liberosque et gazam plu- rimam secum archeret, Pontificis ea violentia offensi- ditiones declinans.

CAPUT VIII.

Mors Abbatis Joachimi, Translatio, Examen miraculorum ejus.

Seneseens interea venerabilis Joachim, famulus Dei, in consummatione bona coelestis gratiae præmia expectans a Domino Jesu, cui tamquam fidelis ser-

vos toto corde deservierat, in loco qui dicitur S. D Martinus de Jove, alias de Canale, prope a Petrafittæ oppidum (quem locum ipse Joachim ab Andrea Consentino Antistite, sub anno Domini millesimo ducentesimo primo, acceperat) infirmari cœpit. Ubi non imparatus, cœlestiæ fercula deliciarum prælibare exoptans, totus ferebatur in Deum, cui animam soam ab ineunte ætate, tamquam capturam salutis hereditatem, præparaverat. Etsi ægritudine corri- piebatur, intuens in cœlum præstolabatur Christum, quem toto corde dilexerat: ut sic in alacritate devo- tionem eximiam comprobaret. Concurrentibus inde Abbatibus Curati, Sambucinæ, et b sancti Spiritus; Monachis item non paucis adstantibus, et de tanti Patris recessu languentibus, in spiritu vehementia viam salutis prædicavit, ac eisdem Ordinis exter-minationem prædixit, hoc ipsum plures repetens : *Hoc vobis memorandum relinquo, ut diligatis invi- cem, sicut Dominus Jesus dilexit nos. Benedictis ergo prins Curacensibus, tamquam prioribus filiis, et demum Florensibus; Sacramentorum sacra perce-ptione munitus, velut ad fercula invitatus, inter manus filiorum et cofratrom, leni ac suavi agone, spiritum Deo reddidit Abbas Florensis, die trige- simo mense Martii c.*

*c atque od mo-
nast. Floren-
se transferuntur,*
d
*ubi eum mi-
raculis cla-
ruisse*

37 Placuit tandem filii suis, quos magisterii sui successores reliquerat, tanti Patris ergastulum in Florensi transferre; ubi, donec tuba canat, in monu- mento atque parato cœnotaphio quiesceret. An modo in eodem loco resideat, mibi compertum non est : sarcophagum profecto ipsum prisci in non mor- dica veneratione inspexerunt *d*.

38 Quia de venerabili Patri Joachim, et ejus Florensi Ordine, ea quæ lectoribus perlegenda ad- ducuntur, non nisi probatis auctoribus et testimo- niis (quoad fieri datum est) roborata, decretum est evontiare; ne inventione nostra vel alterius fi- citione exculta fuisse credantur : ideo, licet actiones, quæ naturæ ordinem superant, a tanto viro factas fuisse etiam post mortem, non sine veritatis assertione reperiatur, et ipse non paucas papyris in vetustis perlegerim ; quia tamen Sanctæ Sedis Apostolice auctoritate roboratas fuisse mihi non con- stitit, intermisce eas non curavi. Hoc sane nunc procuratione authenticæ hujusmodi sub tenore com- probatur. In nomine Domini. Amen. Anno Do- mini millesimo trecentesimo e quadragesimo sexto, die vigesima quinta mensis Septembri quintæ de- cimæ Indictionis, apud monasterium Florense. Re- gnante Domina regina Joanna, Dei gratia inelita Hierusalem et Sicilia Regina, Ducatus Apulie, Principatus Capuæ, Provinciæ f Folcauerii ac Pe- dimontis Comitissa, regnum eius anno quarto feliciter, amen. Nos Petrus Spinus de Petrafitta, Regalis Index Casalis ipsius; Petromarius Judieis Guiscardi de Petrafitta, publicus per totam pro- vinciam Vallis-Gratis et Terræ-Jordanis auctoriti- tate regia Notarius; et subscripti testes, ad hoc specialiter vocati et rogati ; præsenti scripto pu- blico notum facimus et testamur, quod constituti in nostra præsentia et testium subscriptorum reli- giosi viri, videlicet Fr. Nicolaus de Caccurio Prior, Fr. Petrus de Fontaneis Subprior, Fr. Philippus de Seminaria Cellerarius, Fr. Nicolaus de Sanetoro, Fr. Marcus de Anagnia, Fr. Angelus de Gerentya, Fr. Jacobus de Terrasonis, Fr. Joannes de Cerisano, Fr. Aloisius de Taberna, et Fr. Nicolaus de Flumi- ne-frigido, Monachæ conventuales monasterii Flo- rensis, nec non Fr. Joannes de Taberna Abbas mo- nasterii Calabro-Mariæ Sanctæ-Severinæ diœcesis, et Frater Joseph de Piniano Abbas S. Mariæ-novæ, g Geruntinensis diœcesis, dicto monasterio Florensi immediate subjecti ; asseruerunt dicti Abbates et

*e patet ex in-
strumento
procuro-
nis,
F*
*f ab Ordine
Florensi*
g

Conventus,

Conventus, habere molta utilia impetrare a Domino summo Pontifice, quem impetrata cedent et vertent ad honorem, commodum, et statum bonum et tranquillum monasteriorum et omnium Monachorum ipsorum, totiusque Ordinis Florensis. Eapropter confisi ipsi Abbates et Conventus praeditis fideli prudentia et legalitate venerabilis in Christo Patris Fr. Petri Abbatis Florensis, qui est Caput primum totius Florensis Ordinis, ipsum Abbatem Florensem constituerunt, fecerunt, et ordinaverunt eorum Procuratorem, actorem, gestorem, oeconomicum, syndicum, et nuntium specialem, praesentem et onus praesentis procurationis in se sponte suscipientem, ad transferendum se ad Romanam Curiam, ad imprestrandum infrascripta et cionia alia, quae ad honorem et commodum supradictorum monasteriorum et omnium aliorum Monachorum ipsius Florensis Ordinis eadent, et verti possent. Videlicet, imprimis ad eligendum ibidem aliquem Cardinalem in Protectorem praedicti monasterii et totius Florensis Ordinis. Item ad supplicandum Domino Summo Pontifici, quod dignetur concedere et ordinare per suas Apostolicas litteras aliquos Visitatores, qui possint inquirere et referre Sedi Apostolicæ de lesionibus et finibus dicti monasterii Floris, prout melius dicto Abbatæ Florensi videbitur expedire. Item ad supplicandum eidem Sedi Apostolicæ, quod concedatur eidem Abbatæ Florensi, ut possint reformare monasteria vacantia et non vacantia, tam per reformationem generalem dicti Summi Pontificis quam qualcumque modo vacantia, eidem Abbatæ Florensi, tamquam capiti totius Florensis Ordinis, subjecta. Etiam dignetur Dominus Summus Pontifex committere aliquibus Episcopis seu Prælatis provinciæ Calabriæ, qui possint inquirere et referre de miraculis, factis et visis, in vita et post mortem, per quondam Abbatem Joachim, qui fuit principium et fundamentum totius Florensis Ordinis: cuius Abbatis Joachim multa miracula fuerunt visibiliter patefacta, et visa et manifesta in provincia Calabriæ supradictæ, tam tempore vitae sœae, quam post obitum vitae ejus. Et ad imprestrandum Conservatores perpetuos privilegiorum monasterii Floris et totius Ordinis Florensis; et generaliter ad imprestrandum omnia alia et singula, quæ sunt ad bonum statum et reformationem dicti Florensis monasterii et totius Ordinis supradicti: et nihilominus, quod possit substituere, constituere, et instituere unum vel plures Procuratores loco sui, prout melius sibi videbitur expedire: Et ad faciendum omnia alia et singula, quæ legitimus Procurator, auctor, oeconomicus, et syndicus, et nuntius specialis facere potest et deberet, sicut si dictus constitutus personaliter adesset: dantes et concedentes eidem eorum Procuratori, ut supra, plenam et generalem et liberaum potestatem comparendi et praesentandi se coram Summo Pontifice, ad imprestrandum omnia supradicta, et quæ melius sibi videbuntur expedire; prouidentes, dantes, constituentes, rata, grata, et firma babere, tenere, et inviolabiliter observaro prædicta omnia et singula, circa præmissa et quodlibet præmissorum, quæ per dictum Abbatem Florensem, eorum generalem Procuratorem, vel ab eo substitutum, acta et gesta fueriat, etiam procorata sub hypotheca, omnium mentibus solenniter et legitime stipulantes. Quod actum et scriptum est, per manum mei præfati Notarii, meo solito signo et subscriptione signatum. Signo tamen nostri, qui supra, judicis idotæ et testimoniis subscriptorum, ac etiam subscriptorum Monachorum et Abbatum signis et subscriptionibus roboratum, scriptum, et actum, anno, die, loco, mense, et Indictione præmissis.

*datax Abba-
ti Petro,*

*ut velut
Procurator
tum alia
apud Pa-
pam agat,*

*tum pro ex-
aminandis
Joachimi
miraculis
Commissa-
rios impe-
tret,*

*per se vel
alium a se
delegatum.*

B *ut velut
Procurator
tum alia
apud Pa-
pam agat,*

C *tum pro ex-
aminandis
Joachimi
miraculis
Commissa-
rios impe-
tret,*

*per se vel
alium a se
delegatum.*

Conventus, habere molta utilia impetrare a Domino summo Pontifice, quem impetrata cedent et vertent ad honorem, commodum, et statum bonum et tranquillum monasteriorum et omnium Monachorum ipsorum, totiusque Ordinis Florensis. Eapropter confisi ipsi Abbates et Conventus praeditis fideli prudentia et legalitate venerabilis in Christo Patris Fr. Petri Abbatis Florensis, qui est Caput primum totius Florensis Ordinis, ipsum Abbatem Florensem constituerunt, fecerunt, et ordinaverunt eorum Procuratorem, actorem, gestorem, oeconomicum, syndicum, et nuntium specialem, praesentem et onus praesentis procurationis in se sponte suscipientem, ad transferendum se ad Romanam Curiam, ad imprestrandum infrascripta et cionia alia, quae ad honorem et commodum supradictorum monasteriorum et omnium aliorum Monachorum ipsius Florensis Ordinis eadent, et verti possent. Videlicet, imprimis ad eligendum ibidem aliquem Cardinalem in Protectorem praedicti monasterii et totius Florensis Ordinis. Item ad supplicandum eidem Sedi Apostolicæ, quod concedatur eidem Abbatæ Florensi, ut possint reformare monasteria vacantia et non vacantia, tam per reformationem generalem dicti Summi Pontificis quam qualcumque modo vacantia, eidem Abbatæ Florensi, tamquam capiti totius Florensis Ordinis, subjecta. Etiam dignetur Dominus Summus Pontifex committere aliquibus Episcopis seu Prælatis provinciæ Calabriæ, qui possint inquirere et referre de miraculis, factis et visis, in vita et post mortem, per quondam Abbatem Joachim, qui fuit principium et fundamentum totius Florensis Ordinis: cuius Abbatis Joachim multa miracula fuerunt visibiliter patefacta, et visa et manifesta in provincia Calabriæ supradictæ, tam tempore vitae sœae, quam post obitum vitae ejus. Et ad imprestrandum Conservatores perpetuos privilegiorum monasterii Floris et totius Ordinis Florensis; et generaliter ad imprestrandum omnia alia et singula, quæ sunt ad bonum statum et reformationem dicti Florensis monasterii et totius Ordinis supradicti: et nihilominus, quod possit substituere, constituere, et instituere unum vel plures Procuratores loco sui, prout melius sibi videbitur expedire: Et ad faciendum omnia alia et singula, quæ legitimus Procurator, auctor, oeconomicus, et syndicus, et nuntius specialis facere potest et deberet, sicut si dictus constitutus personaliter adesset: dantes et concedentes eidem eorum Procuratori, ut supra, plenam et generalem et liberaum potestatem comparendi et praesentandi se coram Summo Pontifice, ad imprestrandum omnia supradicta, et quæ melius sibi videbuntur expedire; prouidentes, dantes, constituentes, rata, grata, et firma babere, tenere, et inviolabiliter observaro prædicta omnia et singula, circa præmissa et quodlibet præmissorum, quæ per dictum Abbatem Florensem, eorum generalem Procuratorem, vel ab eo substitutum, acta et gesta fueriat, etiam procorata sub hypotheca, omnium mentibus solenniter et legitime stipulantes. Quod actum et scriptum est, per manum mei præfati Notarii, meo solito signo et subscriptione signatum. Signo tamen nostri, qui supra, judicis idotæ et testimoniis subscriptorum, ac etiam subscriptorum Monachorum et Abbatum signis et subscriptionibus roboratum, scriptum, et actum, anno, die, loco, mense, et Indictione præmissis.

Maji T. VII

- † Signum Crucis propriæ manus Petri Spini de D
Petrafitta, qui supra, regalis Judicis, scribere
nescientis.
- † Ego Syr-Goffridus Ritrandus, Canonicos Ge-
rontinensis, praedictis interfui et me subscripsi.
- † Ego Presbyter Thomas de Petra-sitta, Cano-
nicus Geruntinus, praedictis interfui et me sub-
scripsi.
- † Ego Neapolus Nicola de Caccurio, praedictis in-
tersui et me subscripsi.
- † Ego Fr. Joannes de Taberna, qui supra Abbas,
fateor, volo, et testor.
- † Ego Fr. Josephi, Abbas Monasterii S. Mariae-
novæ.
- † Ego Fr. Nicolaus de Caccurio, Prior Monast.
Floris.
- † Ego Fr. Petrus de Foutaneis, Supprior Monast.
Floris.
- † Ego Fr. Jacobus de Terrasonis, Monachus mo-
nast. Floris.
- † Ego Fr. Aleius de Taberna, Monachus mo-
nast. Floris.
- † Ego Fr. Philippus de Seminaria, qui supra.
- † Ego Fr. Nicolaus de Fiumefreddo, qui supra.
- † Ego praedictus Notarius publicus, qui supra, pra-
sens scriptum publicum propria manu subscripsi,
et me subscripsi ratus etc.

E

An autem hujusmodi informatio et relatio expre-
rita, ut supra, vel procuratio ipsa effectum aliquem
fuerit assecuta, dum nihil nisi ipsam quæ innotuit
adderem, laborandum fore nullatenus existimavi.

ANNOTATA.

a Petrafitta solum 4 milliaribus distat Consentia,
cui ad Orientem jacet, Cratem flavum ad Austrum
respiciens: ab hoc autem oppido uno millario ad ur-
bem propinqua sita est Grancia, S. Martini dicta: quam
anno 1544 adhuc celebrem Ordinis Benedictini locum
fuisse, ostendit Breve Indulgeantiarum, eidem datarum
per Guidonem Ascanium Cardinalem Sforziam, Pon-
tificis Pauli III, avi sui, Camerarium: quod Breve
catat apud Gregorium pag. 304: qui ait, nunc ibi
non nisi immundorum animalium habitaculum conspici.

b S. Spiritus monasterium in Sicilia, Cisterciensis
Ordinis, Sambucinæ filia, prope Panormum, fundatum
an. 1173; ubi primus forte Abbas Alexander fuit
Joachima familiaris, ut infra Mirac. 13; et post eum F
Matthæus, de quo ad an. 1206 mentio invenitur. Sam-
bucinæ autem Abbas Lucas erat, Joannes Curatii,
Mirac. 13 nominandus.

c Addiderat Græcus, circa annum a Nativitate
Dominii ccxxiv: quod in Commentario rejecimus.

d Sequebatur Epitaphium, versu elegiaco compo-
situm initio hujus seculi: quod satis est apud Ughellum
tom. 7 col. 272 legi.

e Quinquagesimum transcripserat Græcus: sed
lapsus probatur, tum ex numero Indictionis, tum ex
anno 4 Regni; convenientque cum pactis conventis inter
Reginam Joannam et Fridericum Aragonum Tri-
nuciarum detentorem initis, signatisque anno Christi 1373,
regnorum Joannæ anno 3t: prout in annulibus Bzovii
ea leguntur.

f Ita ex eodem Bzovio correxiimus: apud Græcum
Forealgrerii provincia erat.

g Abest a Monasterio Florensi Geruntia, vulgo
Cerenza, p. m. ad Orientem, unde de situ hujus Abba-
tiae statui potest.

AUCTORE
JACOBO
GRECO!

A

MIRACULA

Quæ Deo cooperante Venerabilis Abbas Joachim, Ordinis Florensis Institutio, edidit; per Fratrem Jacobum Græcum Syllanum, Saecæ Theologie Professorem, collecta et armario Florensis Monasterii interclusa.

Ex MS. Ferdinandi Ughelli, collato cum editione Gregorii de Lauro.

PRAEFATIO.

Post editum de Vita Joachimi libellum,
scribuntur miracula,
a uel pitem sanctitatis ejus,
aliqualiter conforman-
dam.

Quoniam, annis iam prope præteritis, libellus, a nobis ex vetustissimis collectus, Chronologiae Joachim Abbatis et Ordinis Florensis inscriptione vulgatus, typis traditus fuit; ubi gesta, etsi non omnia, aliqua tamen ejusdem et Ordinis ejus, acutis moulorum, quomodo gesta fuerunt, se præsentarunt: actiones antem quasdam, quæ naturæ ordinem et facultatem superant, et miracula dicuntur, eo quod per sanctam Apostolicam Sedem mihi non constiterant probata, opusculo eidem intermiserere nequivi: ne hujusmodi mirabilia temporum edacitate et injuria deterentur, ea quæ ad invenire suffici, adnotare et Monasterii Florensis armario intercludero constitui: non enim in conspectu hominum absque Sedis Apostolicæ probatio vulganda fore existimavi. Ceterum tanti viri miracula, mundo vulgata et potentia fuisse, eaque per Beatissimum Lucam Archiepiscopum Consentinent esse descripta, procuratio authentica, quæ nunc usque in armario Florensi legitur, cum traditione veterum, latissime probat et absque dubietate confirmat: quod etiam in pribilato opusculo nostro diffusius monstratum a. Miracula vero tanti Patris adnotare tali intentione constitui, ut talis ac tanti viri sanctitas, et Dei omnipotentis bonitas atque majestas, ab omnibus glorificetur. Et quomodo ab homine perpetrata miracula non sint de essentia ejus sanctitatis; ut perprobe dicet Dominus in novissimo die, his qui in nomine ejus daemonia ejeisse et multa fecisse miracula profitebuntur: tamen in Ecclesia sun per vires sanctos mirabilia operari, ad suæ plebis utilitatem, facientis sanctitatem, suam: que glorificandam majestatem, non destitit. Insuper, licet aliquando, ad aliquam veritatem aperiendam, etiam per improbos, Deus miracula fieri permiserit; velut filius Iudaorum, in nomine Jesu daemonia ejicere, etsi cum Jesu non ambularent, concesserit; ad claritatem tamen fidei semper in Ecclesia miracula haberi, donavit. Sunt enim ipsa miracula in fide, velut conditio sine qua non: nam quæ Deus de se et invisibilis, credendis per fidem et ejus habitum, intellectui humano indidit credenda, per miracula credenti approximari et conglutinari voluit. In miraculis ergo ali hominibus perpetratis prius Dens ipse, qui facit mirabilia magna solus, agnoscendus et glorificandus est: ille etenim est, qui sicut homini fidem tribuit, ita ad ejus confirmationem miracula fieri, et ad eum capessendam corruscare concessit. Nec homo, quemunque sanctitate præfulgeat, ex se habet posse miracula facere. Quid enim inquit Scriptura de Moyse et Aaron? Posuit in eis verba signorum suorum. Quin immo eduenti Moysi aquam de petra, nec nomen Domini glorificant, in pœnam temeritatis, quod populum in terram Promissionis non introduceret, fuit communatum. Tandem, si ea quæ inferentur, aliquibus per pauca esse videbuntur, et ideo parvifacienda; non

erit sic. Nam sicut Dominus Deus est magnus in magnis et innumeris, ita est magnus in parvis et in paucis. Satis igitur sit agnosceré, qualiter Dominus Deus universorum, servum ejus Joachim Abbatem, Monasterii Florensis conditorem et ejus Ordinis Institutorem, in vita, in morte, et post mortem piurimis decoravit miraculis. Quæ vero extiterint, ad dicti Joachim Abbatis præconium, Domini Dei nostri Jesu Christi laudem, et Trinitatis Deificæ laudem et gloriam, sub Ecclesiæ Catholicæ et Sedis Apostolicæ et Romanæ fidei perpetua correctione, inchoantur in nomine Domini.

ANNOTATA.

a Quæ Lucas scripsit, in Commentario de imis, et ideo traditioni isti non admodum fidimus: quia neque de Luca quidquam legitur in præxitato instrumento. Autem Admirabilia vocat, et singula singulis numeris inscribit consequenter: ego, servato numerorum ordine, Miracula malni appellare. Ipsos deinde Titulos, quo singulis Admirabilibus auctor præfixerat, ad marginem invariatos pro synopsi locavi.

CAPUT I.

Miracula a vivente Joachimo patrata.

E

Vincula impeditæ lingue reserantur.

Vincula impeditæ lingue reserantur:

a

Jer. 1, 6

Ex. 4, 10
17

Fuit vir illustris, vita lucidus, et nomine, Lucas; qui Monachus Monasterii Casæ-Mariæ, ab illius Abbatे Gerardo in scribam Venerabilis Patris Joachim, dum ibidem se contineret, traditus fuerat; ibi Calabriam autem repeulantibus amboibus, contigit tunc temporis Abbatem de Sambucina viam universæ carnis subire. In quo monasterio licet viri, vita et doctrina celeberrimi, Domino Deo universorum sanctissime militarent; de quorum numero eorum Abbas eligendus erat; omnibus tamen humilitatis intuitu ad hujusmodi subeundum onus se minus dignos ac idoneos deprehensionibus, de concilio a Domini Raynerii, inter eos præcipui, Lucas ille ab omnibus in Abbatem expectatur. Ceterum cum ipse Lucas tardioris et impeditoris linguae vinculo teneretur, tale onus recipiendum penitus recusavit. Non enim immemor erat illius humilitatis propheticæ, asserentis: A a a, Domine, nescio loqui, quia puer ego sum; et alterius etiam Mosaicæ assertionis, ad Pharaonem transmittendi, ac pro lingue impedimento recusantis. Verum quia ad onus illud a Domino electus erat, factum est, ut Vener. Pater et Abbas Joachim ad eundem Lucam epistolam mitteret, qua eum ad curam suscipiendam, ad quam electus fuerat, hortabatur; affirmans, ne de tali impedimento fornidaret; nam Dominus benignissimus de remedio provideret. Cum vero Lucas alibi tanti pollicita Patris multoties in veritate sanctitatis expertus esset, Joachim epistola in pectore condita, non de sua, sed de tanti Patris et Dei bonitate confisus, in monasterium de Sambucina devenit. Ubi cum balbotiens ad Fratres sermonem haberet (mirabile dictu!) illico es ejus et vincula linguae ejus reserantur: unde recte locutus benedixit Dominum Deum Israel, qui per merita Vener. Patris Joachim visitavit et fecit sanitatem lingue sua. Ordinatus ergo Abbas, in Sambucina remansit; Religiosi vero, nîmio terrore corrupti, de pectoris imo landaverunt Deum, qui talia in talibus viris fieri et recipi mirabilia dignatus fuerat; quin imo omnes qui audierent circumquaque et metu et latitia percellebantur, benedicentes et laudantes Deminum in famulis suis.

2 Quemadmodum humana corpora, non ex uno elemento, sed ex contrariis composita sunt; ita saepissime ea infirmari et alterari contingit. Advenit tamen aliquando, ea infirmitatem et alterationem

eidem Lux sanitas iterum restituatur.

subire,

A subire, ut manifestentur opera Dei in illis. Nam inter alia dona credentibus a Domino concessum est, quod super ægros manus imponent, et bene habebunt: aesi diceretur, quamplurimi Dei permissione ægrotantes et corporum alterationem patientes, Apostolorum experiendo eurationem, Deum benedicent et ad Dominum convertentur, magnificantes eum qui dedit talem potestatem hominibus. Lucas igitur (vel contrarietate urgente, aut Domino hujusmodi ordinante, ut novit ipse) magnis tenebatur febris, sic ut morti pene approximari videretur; adeoque invalescendi debilitate vexabatur, ut nec carnes, quomodolibet præparate appositæ, comedere posset. Joachim autem Dei famulus, viscera caritatis indutus, angustiis talibus et ægritudinibus compatiens, ægrotanti Lucæ caules præparari et apponi jussit eidem; eorumdemque benedictione peracta, iauit; Ede, in nomine Domini, et esto securus. Et quid dicam? Ita ex comestione convaluit, aesi divinum pharmacum sen poculum e collo demissum degustasset. Ceterum non est omittendum illud, quod evenit eisdem venerabilibus Joachim et Lucæ, in Trinacriam insulam una pergentibus. Accidit siquidem ut mense Novemboris, itineris eum lassitudine tum hospitiis tarditate, mirum in modum Lucas ipse sitiens, de nocte surgendo hiberet; idque Joachim pluries compatienter passus, tandem observantiae zelo succensus, cum Regulæ contra facere illiusque observantium demoliri, in lenitatis spiritu benigne monuit; addens, eum non debere passione superari; sed ut de bonitate Dei confidens, penitus abstinere curaret. Obtemperans ergo illius præceptis, et precibus ejusdem adjutus, de cetero non sitivit. Iste Lucas tandem, Dei donante providentia, ob præclaræ vitæ meritum, effectus Archiepiscopus Consentinus, fuit ita bonitate celeberrimus, ut si quibusdam recentioribus fides adhibetur, Beatus creditur: in hujus enim Lucæ gratiam ecclesia et basilica Consentina, Imperatore adstante, a sanctæ Sedis Apostolicæ Legato consecrata reperitur, ut in memorato libello nostro latius probatum agnoscitur b.

b

Dæmoniacus
per merita
sancti Patris
liberatur.

B

c

3 Quemadmodum teste beato Job, de potestate dæmonis nuntiante, non est potestas in terra quæ comparetur ei; ita attendendum est, quia dæmon, eum spiritus sit, superioris est ordinis et potestatis creaturis horum inferiorum, ubi ea quæ sunt vel corporea sunt vel mixta: est ergo majoris potestatis corporeis solum vel mixtis, cum spiritus sit, etiamsi creatura corporalis deseriat spirituali ad motum localem. Sed licet potestas ejus maxima existat, non potest tamen uti et exercere illam, nisi Domino Deo permittente. Novimus etenim Satan, ceterorum nequam spirituum et mundi hujus tenebrarum harum principem, non solum animam ipsius beati Job tangere non potuisse, sed nec oculum ejus, nisi Domino Deo donante: et legiōnē dæmonum, de corpore obsessi ejectam, nec in porcos, nisi Domino nostro Jesu Christo concedente, intrare potuisse. Deo ergo donante exercet suam in istis inferioribus potestatem, præcipue ad damnum homini inferiorum: velut novimus in rebus Egyptiorum ad eorum damnificationem sœvisse. Quandoque etiam in homines ipsos, propter injuriam Deo inferendam, dæmones potestatem et sœvitiam operantur: nam cum nequam voluntate et rebelles obstinatione existant, non valentes Deo aliquid malum inferre, horainibus ad Dei imaginem factis nocere procurant. Dat vero Deus dæmoni hominibus insidiari ac officere posse variis de causis, vel propter peccatum ab hominibus perpetratum, et dæmon sœvit in peccatorem tamquam in mancipium ejus (nam qui facit peccatum servus est peccati) vel

propter augendum patientis meritum, sicut fuit Datus angelus sathanæ, qui colaphizaret Paulum; aut ad alienus Dei servi patientiam aperiendam, quemadmodum de eodem Job Scriptura testatur: aut ad ipsius Ecclesiæ adficationem, ut non tantum fide, sed sensibus etiam externis simplices principaliter percipiant, homines a dæmonibus vexari, cum oculis cernant et auribus percipiunt dæmonia homines obsidere: tandem ad alicuius viri sanctitatem propalandom; nam cum quis dæmonem a corpore alicuius obsessi dejicit, esse magna virtutis et eximiae potestatis aperitur. Et licet non sit hominis, propter eam quam diximus rationem, dæmonem ejicere posse, sicut patet in Apostolis non valentibus ejicere dæmonium; non nisi in oratione et jejunio profugandum; dat tamen ejicere posse, propter ejus gloriam et ejicientis bontatem aperiendam. Ut ergo manifestaret Dominus, quanti meriti et sanctitatis Joachim famulus ejus extiterit, accidit in terra c Mydæ seu Maydæ, in Neocastreasi diœcesi, filium cuiusdam Roberti d de Benetta male a dæmonio vexari et torqueri: qui siquidem Robertus, audiens famam viri, misit ad eum, rogans ut ad illum venire dignaretur. Vir E autem Dei Joachim, cum profundæ esset humilitatis et ingentis caritatis, properare non recusavit. Audiens vero ac cernens tandem vocationis causam, ne hujusmodi dæmonis ejectio viribus aut sanctitati ejus adscriberetur, in monasterium de Curatio, ubi tunc Pater et Abbas extabat reversus, rem Fratribus et Religiosis adaperiens, per triduum orationem ad Deum fieri pro tali necessitate omnibus imperavit. Iterum denique Maydæm repetenti, illico puer est humiliter præsentatus: et ecce confessum coram omnibus acriter a dæmonie correptus est. Venerabilis autem Abbas Joachim, ad modicum orationi se donans, in nomine Domini nostri Jesu Christi immundo spiritui imperavit: quo mox dejecto et absidente, adolescentulum ab eodem liberatum reddidit patri suo. Denum cum omnium qui aderant et viderant admiratione, et gratiarum actione ad Dominum, in monasterium suum reversus, omnibus extitit admirabilis.

Religiosus per
merita R. Joa-
chim a tenta-
tioneliberaliter.
F

4 Etsi tentationes variis ex causis hominibus evenire contingat; illæ tamen præcipue, quæ a dæmoni, ad auferendam homini beatitudinem immittuntur, valde pertimescendæ sunt. Sicut enim quædam patribus in deserto, a cupiditate sua affectante atque abstrahente, tentari accidit; sic ut nauseato manna, ceparum et alliorum amissionem et carnium ollas deflerent (unde in terram promissionis aditus in merito denegatus fuit) ita pariter, si quando aliquibus a Domino Religionis ingressus conceditur, vigilandum nimium est, ne dæmonis tentatione recedentes ab ea, se indignos ad glorificationem constituant. Non enim adultis ad glorificationem devenire conceditur, nisi (teste Apostolo) per quosdam gradus: sicut scriptum est, quos prædestinavit, hos et vocavit. Vocatio ergo ad fidem, et ingressus ad Religionem, gradus est ad glorificationem, tamquam ad finem et effectum prædestinationis. Quando autem ab aliquibus a Fide seu Religione propter tentationem dæmonis fit egressus, magnum est signum reprobationis. Propterea, contra hujusmodi tentationes, valde vigilandum et collectandum est: sicut accidit euidam Munacho in cenobio de Sambucina. Hic vocabatur Maximus; et dum novitius adhuc militie religiosæ iter ageret et arma indueret, magnam recedendi tentationem patienti, manus Domini præsto fuit. Contigit siquidem ad dictum monasterium Ven. Abbatem Joachim devenire: quo ibidem discubente Frater Maximus, tanti Patris sanctitatem cogitans, inquit intra se:

Si

Rom. 8, 30

A. JAC^o GRECO
EX MS.

A Si de pulmendo paropsidis, in qua manus B. Joachim intingit, haberem et comedenter, a tentatione diu perpessa liberarer. Joachim autem divina illico præventus gratia, agnito Fratris desiderie, et vasculum porrexit et sacerulum ebtulit: quo degustato factum est. Domino cooperante, ut penitus a tentatione maxima Maximus liberaretur. Qui denique in vitæ sanetitate perseverans, dicere consueverat: Sancti escaro Abbatis degustans, ab esca daemonis liberari promerui; et talia passim cunctis in cunctorum admiracione ad Dei gloriam enuntiabat.

Adolescens
ad Christi
mittitam voca-
tur,

B In Aquitania et civitate Aquæ Angustæ, vulgo Bajonæ, quidam adolescens, cui nomen erat Joannes, spiritum sortitus est bonum, per quem erat docilis et amabilis valde: et quia rebus exuberabat temporalibus super omnes conceives suos, in bonitate et caritate sua Religiosos hospitari consueverat, a quibus verbum Dei mirum in modum audire exarcescebat. Ceterum, qui verbum Dei audientibus et facientibus illud beatitudinem pollicetur, eidem Joanni, sicut et hospitalitatis, ita pariter et devotionis donum contulit. Propterea quotidie, ad divina Officia exhaurienda, Cathedralem ecclesiam ingrediebatur.

et sub discipli-
na beati viri
coronatur.

Quodam vero die evenit, dum Chorus pedes ejus dirigi in viam pacis decantando expeteret, eundem flexis retro altare genibus ausultante, in spiritu suavitate demorari, et ibidem oculis manibusque sursum erectis ecclasiis quedammodo perpeti. Nam ecce (mirabile dictu) visum est illi ecclasiis convexitatem aperiri, et se oculis conspicere Dominum in maiestate apparentem. Ceterum quia anima ejus quæsitum Dilictum invenerat, in miram conversa dulcedine, nihil aliud ultra inde curabat. Affectionis interen sanctissimam invocationem Trinitatis, nudivit vocem de corlo dicentem sibi: Si vis ad vitam ingredi, vade ad Joachim Abbatem, et quidquid præceperit facito. Cui adolescentis, Abacuc imitatus, respondit: Domine, Joachim nec vidi nec novi. His autem dictis visio prægnata disparuit: verumtamen qui vocem dederat, intellectum præbuit. Relictis ergo omnibus suis, Romam festinanter adiuit; et inde, Cardinalis Bajonæ ejus propinquæ eruditione eductus, ad virum Dei Joachim in Florem devenit. Quomodo autem sub disciplina tanti Patris Religionis habitum suscepit, et viam mandatorum ejus encurrerit, et sancto fine quieverit, in libelle nostro iam memorato monstratum est.

Animalia
etiam viri Deli
sanctitate
curantur.

C Inter cetera ad humanam creata servitutem et obsequium, animalia præstant, sicut sensu hominibus proximiora: unde sit, ut possessione belluarum incolæ mundi hujus non parum gloriantur, et valde de illarum perditiene doleant. Novimus propterea saepè, propter usum hominum et cormum juvamen, itidem animalibus opem et auxilium præstitum esse a Sanctis. Divus namque Bernardus animalia a peste liberavit, eo quod humana ex eis corpora infirmantia resiciebantur. Non ergo spernendum est, quod famulus Dei Joachim in animali stupendum admisit. Accedit siquidem vice quadam, servum Christi Jesu Joachim Sylam Consentinam pertransire, ubi nocte superveniente divertendum ei fuit et hospitandum in villa ejusdam Jordani de Madara, a quo fuit nimia amabilitate et caritate susceptus. Colligatis vero prope equis hospitantis et hospitis, domi se ad invicem non paterentur, et Jordani equus se alio convertere niteretur; incidit in stipitem praecutum, ita ut interiora de corpore exirent. Qua de re Venerabilis Abbas nimium tristis effectus, si aliquo remedio equo subveniri possit anxius procurabat. Quo agnito hospes, hilari vultu, ne de hujusmodi casu tristaretur, Abbatem verbis duleibus deprecabatur. Visa tandem tanti viri anxietate, fidenter ait: Si equo compateris, signa illum,

et sanabitur. Ac quid mirum? Attenta fide et devotione hominis, in Domino confisus Joachim, Crucis signo equum signavit, et illico ex vulnere convalluit. Idee accepit omnes timor, qui viderunt et audierunt; et gloriam Deo dederunt, qui non tantum hominibus, sed etiam propter illorum consolationem et devotionem, per servum ejus tam insolite et stupefacti bellus sanitatem restituit.

ANNOTATA.

a Raynerium de Pontio vocat Gregorius cap. 41. Forte de Pontia scribere voluit, et conjectavit ipsum esse, qui ex ista insula Joachimo socius adhæsisse dicitur num. 20.

b Seilicet Sect. 41, ubi Nicolai Episcopi Tusculani Legati instrumentum integre refertur, cum aliorum novem Episcoporum subscriptionibus, anno 1222, 3 kaland. Febr. Iudic. 10: quod et opus Ughellum totum legere est. Is autem qui Lucam Beatum scripsit, Mafriottus est in Chronicis Calabrix lib. 4 cap. 19, ubi sere omnes hic nominati discipuli Joachim vocantur Beati, absque illa probatione cultus.

c Mydæ, seu Maydæ oppidum, olim Melanium, inquit Gregorius, Calabrix ulterioris, qua illa inter sinus Scillaceum Hipponiatemque arctissima est, ad Amatum flumen: distans a monasterio Floris circiter 30 p. m. et ultra Nocostrum ad milliaria 8.

d Addit idem ipsius Maide, Cortalis; Corigæ, Petrei, atque Jacorsi Domianum fuisse hanc Robertum.

e Num. 28, et plenius in opusculo 30. Bonatii.

f Mandaram ubique scripsit Gregorius.

CAPUT II.

Alia beneficia viventis Joachimi meritis impu-tata.

Tempore quo vir Dei Joachim magnæ apud homines erat sanctitatis, et plurimæ apud Dominum bonitatis, contigit sororem ejus infirmari, vocatus que est Abbas ad eam. Properans ergo ad illam, magis animæ quam corporis sospitate attenta, inter alios qui honoris et veneracionis intentio adventum ejus prævenire curabant, illunmet Jordanum præmemoratum festinanter obviam habuit. Ceterum priusquam ad invicem oretenus salutarent, Deopermittente, Jordanus ab equo cadens, pedem sibi extorquendo confregit; ita ut nec ceterorum auxiliis sese aliquo convertere posset. Interea occurrente famulo Dei, cuius sanctitatem jam expertus fuerat, instanter et humiliiter ab eo signari poposcit. Servus autem Christi, vehementi ejus dolori compatiens et in Dei pietate confidens, supplicantem sacrosancto Crucis munivit signaculo, et mox in pristinam sanitatem restituit. Sanus ergo effectus, de terra præsiliens, sanatorem suum comitabatur, prælætitia et devotione seipsum non capiens: ceterisque conjubilans effundebatur in gratiarum actione et Dei laude, qui non tantum in brutis, verum etiam in corpore ejus, mira per servum ejus operari dignatus fuerat. Ceteri vero, attenitis auribus vultibusque immutatis, in amberum comitatu grates Deo egrent, dicentes, Quia vidimus mirabilia hodie.

Sanitas claudio
per virum Deli
restitutur.

g In territorio et pago civitatis Tiberiae, medo a Treberna, erat quidam, cui nomen erat Leo, natione Graecus et moribus. Hic in corde suo posuerat et oro pretulerat, donante uxore, se mundo valesaccere velle: erat siquidem Sacerdos, et Graecorum more uxorem de eadem generatione habebat: mulier autem illa guttae morbe atrociter laborabat. Medio vero tempore evenit, ut illac præterevitum

virum

Mulier ad beatum virum deprecationem convuluit.

A virum Dei Joachim Leo obvium haberet, quem caritatis intuitu ad hospitandum domum suam introduceret. Ceterum infirmans mulier, nescio qua præventa gratia et spiritu edocta, ad Abbatis introeuntis pedes devoluta illosque amplexans, tales prorupit in voces : Domine, si vis, potes me sanare. Cui vir Dei, pietate incalescens, ait; Credis quod ex Dei munere possum te sanare? Et illa : Utique, Domine, credo. Admirans ergo servus Jesu Christi, erectis ad Deum sursum manibus, ac demum super mulieris infirme et deprecantis caput impositis, in eodem sanctissimæ Crucis peracto signaculo, dixit : Vade mulier, fides tua et devotione tua te salvam fecit : et sanata est mulier ex illa hora. Qui autem viderunt et audierunt, gloriam Deo protulerunt, experientes in posterum mulierem illam nunquam et nusquam consueta morbo vexatam, sed perfecta sospitate potitam, in devotione et gratiarum actione dies continuasse suos.

9 Cum servum Dei Joachim, comitantibus Petro et b Bonifacio Monachis, c Longobuccum gratia conſiendorum calicum d devenire contigeret effodiabatur siquidem in terra illa tunc argentea e minera die qua peruentum est illuc, cataractæ cœli ita apertæ sunt, ingenti aquarum inundatione subsequente, ut nulli de terra illa egredi penitus concederetur. Neque in hoc firmatum est. Per septem namque dies inundatio aquarum ita prævaluit, ut in ipsa terra tres domus diruerentur, in quarum una, veluti filii Job, septem homines demergerentur : in flumine autem, personæ decem et octo necatae sunt. Hinc omnes, proximam atque evidentem necem expectantes, pariter ad virum Dei confugiebant ; et ex pectoris imo confitentes peccata sua, dolentes misericordiam postulabant. Servus vero Dei Joachim, ut contritio eorum fructuosius ac magis augeretur, recipere eos quodammodo dissimulabat. Septimo tandem die, de inexstinguibili Dei pietate confidens, consequente eum omni populo, ad ecclesiam devenit ; in qua Venerabilis Abbas, ad eumdem populum concionem habens, acriter aedire illorum non memoranda criminis incusans, timorem et dolorem in ossibus eorum incutiebat. Promittenibus autem eis de cetero emendationem, etiam iuramento vallandam, non tantum de criminibus non perpetrandis, ad quod neque ad loca facinorosa accederent, imo vitia pullulantia inter illos pro viribus extirparent ; factum est, adhuc durante concione, ut aliquis ab ecclesia egrediens diem clarescentem

C aspicere, tenebrasque pluviarum serenitate adveniente desistere : unde præ gaudio exclamare auditus est : Ecce dies clarescit, ecce dies clarescit : et ita clamans intrando, ecclesiam personare fecit. Abbas denique Dei famulus, prædicatione completa, intonuit hymnum, Veni creator Spiritus : quo subsequentibus Clericis persoluto, septem Collectas Domino Deo pro gratiarum actione decantavit. Exeuntes ergo, diem serenum sole irradiante meruerunt. Ceterum decurrentibus adhuc aquarum inundationibus, die illa Abbas et comites illinc abire non valuerunt. Pusilli interea, metuentes inundationem pluviarum forsitan reversuram, humiliiter supplicabant, ut illic per dies aliquot commorari dignaretur. Abbas autem, de Dei pietate confisus, remanere spondendo securos esse prædictis : et sic die octavo, quamplurimis eum comitantibus, in gratiarum actione devenit est in Florem.

10 Non tantum Dominus Deus, a quo bona cuncta procedunt, in elementis et hominum corporibus, per servum ejus Joachim mira operari dignatus est ; verum etiam in animarum potentissimis, quemadmodum factum est in Religioso, ætate grandævo, moribus et vita venerando, beatum virum pro rebus mona-

sterii ab illo egressum comitante. Illic in itinere, et D ariño et vultu, mestus ac tristis tenebatur : eni beatus Joachim inquit; Frater, quare tristis incedis! At ille : Psalteriorum oblitus, cum Psalmos memoriter non teneam, te in Officio persolvendo et in vigiliis Matutinis adjuvare nequibo. At Patersanctus, Esto alaeri animo, et corde securus : nam Dominus providebit. Sed quid dicam? Per merita et intercessionem B. Joachim, ita Frater ille eum eodem Psalmos et Officium memoriter recitavit, ut numquam in ipso codice aliter se persolvisse recoleret. Ideo devitus et gaudens cogitabat, qualiter manus Domini erat cum beato Patre Joachim : et deum adstante tremens, tanto viro et Deo grates retulit : quia Dominus, cum sit lux ineficiens, illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum, lumen eidem intellectus præstít, et memoriam ejus, ad suum laudem et gloriam, roboravit : unde decetere intellectu illustratus, memoria roboratus, voluntate inflamnatus, propensius opus Dei explens, in divinis laudibus perseveravit.

11 Non tantum semel Dominus, in loco uno, et unius actione rei, famulum ejus magnificare dignatus est ; verum iterato consimilium operatione admirabile redditum : Evenit siquidem, ut Venerabilis Pater Joachim in jam memorata Mydae terram deveniret : cuius cives, alias virtutem et gratiam, quibus beatum Virum decorarat Altissimus, experti, alterum a daemonio vexatum offerunt : rogantes, ut ei manum imponens, ab imundo spiritu liberaret. Ceterum, cum propter consimile opus idem Joachim ad monasterium redierit, ad jactantiam et gloriam inanem profugandam, ne illum regressum attarent, subiungunt : Nos scimus et credimus, quod Dominus, per tuam intercessionem et preces, potest filium nostrum de manibus daemonis liberare. Abbas ergo Venerabilis, agnita necessitate illorum et fidei tantorum perspecta, nec non eorumdem precibus confessus, sese ad modicum orationi donavit. Etecum, in nomine Domini manu imposta demoniaco, sanum confessum ac liberatum factum reddidit matre suæ : unde per regiones illas divulgabantur omnia facta haec, et omnes tenuerunt, Joachim f Abbatum, magnum esse coram Domino. Posuerat siquidem signa sua in eo, et prodigia ejus in terra eoram : et videntes qualiter potestatem haberet, super spiritus immundos, laudabant Deum in corde eorum, cernentes per illum, quomodo, quem ab eis contigerat vixi, curabatur.

12 Quanta Dominus gratia noscendi futura servum suum Joachim prævenerit, diflusus in libello nostro demonstravimus : nunc vero memorabile dignum intermisceamus. Factum est namque, cum Joachim esset juxta Propheticum, Vir honorum desideriorum, quod demonstrata sunt ei, quæ ventura erant. Nam dum vice quadam Ven. Pater cum Raynerio ejus Monachio, probitate etiam venerando, quodam in loco deambularet ; deventum est ab eis ad ecclesiam veteriū, prope cuius parietem plurimi cum aliis considerunt. Cum ecce sermo Domini ad Joachim servum ejus factus est, ut confessim illinc absisterent : nam ex templo paries easurus erat. Surrexit ergo, et ait : Festinauter hinc discedamus, nunc enim paries iste diruetur. Et ecce (mirabile visu) vix recendentibus illis, paries corruit, cunctis remanentibus illæsis. Ex quo jam videntes se absolutos periculo, se præ letitia non capientes et mirabundi, genu flexo gratias Deo et servo ejus egerunt ; et de cetero sicut Prophetam, non solum corde tenuerunt, verum ore passim eum prædicaverunt.

13 Magnus Dominus et laudabilis nimis, qui non solum dedit homines servi ejus sanctitatem admirari,

*A. JAC. GRECO
EX MS.*

*Demoniacus
item ad virum
Dei precatio-
nem liberatur.
E*

b c
d
e

*Per magna
aquarem inun-
datio viri Del
concio-
sedatur.*

f

*Viro Del nun-
tiante futura,
plurimi a mor-
te liberantur.*

*Illuminatio
intellectus
meritis Joa-
chim religioso
donatur.*

A. JAC. CREMON
EX MS
Bruta anti-
matta servo
Dei parent.

Isa. 16, 3

Arari, et in admiratione recolere, verum etiam ipsa animalia bruta obtemperare mandavit; sicut noscitur evenisse tempore quodam. Colloquente namque famulo Dei Joachim in cenobio sancti Spiritus de Panormo, cum Alexandro illius Venerabilis Abate, de rebus valde ad rem pertinentibus; gracilla quædam, prope ac procaciter, eos vocibus infestare non desistebat. Sed vir Dei Joachim, humili impatientia gracillæ commissans, inquit: Hens, tace: tuumne tanti es venditura sumus? absiste hinc. Et ecce illico, nec intellectum habuissest humum, deposita cum capite voce, tantum jubentis voci eæ strepentis obtemperavit imperio. Interea Alexander Abbas, admiratione plenus, laudavit Deum in corde suo; considerans qualiter intellectu carentia, quandoque hominibus dociliora, parendo servis Dei exhibentur; sicut scriptum est de eis: Cognovit bos possesorem suum, et asinus præsepe Domini sui, Israel autem me non cognovit. Verumtamen viro Dei non taetum animalia pusilla in memorata civitate Panormi, verum etiam Reges ejus cum omnium admiratione paruerunt qualiter namque Constantiam Imperatricem ibidem humiliaverit, diffusus in opusculo nostro videndum relinquimus. Pro nunc, ad gloriam Dei et laudem Domini nostri Iesu Christi, sciatur, velut de munere ejus, et anima humilia pusilli et Reges magnos humili Servo Dei Joachim obtemperasse.

B 14 In castro seu terra Sylani, nunc Scigliani divulgata, in ea parte quod Dianum appellatur erat quædam mulier, luna in horoscope existente, caducu[m] morbo valde laborans: quæ audiens sanctitatem et famam B. Joachim, in Curacensi monasterio, constituto in territorio praedicti castri, tunc Abbatis; pro recuperanda sanitate, devotione ingenti et humilitate maxima, eidem supplicabat. Cui beatus Pater, ut ad monasterium commemoratum de Curatio euraret devenire, respondit. At totum hoc factum est, ob vitam inanem gloriam; ne illius curationis gratiam homines beato viro adscriberent. Accessit ergo in devotione mulier, atque ad ostium monasterii se continens, promissa benedictionis gratiam praestolabatur. Vir autem Dei, ea qua erat humiliata donatus, ad hujusmodi infirmitatem tollendam tale remedium adhibuit: Sanctorum Reliquias, numerose in dicto monasterio asservatas, qua decinit ac debuit veneracione, assumpsit; et jam dictam mulierem lunaticam, ante fores praestolantem, cum amborum devotione ex ablutione polavit; unde, Dei Sanctorumque et servi Domini munere, factum est, ut statim sanitatem percepta, quæ agrotans accesserat, incolumis ad propria remigraret. Quatenus autem eisdem Syllanæis Crucis apparentis, non autem existentis, Abbas Vener. Joachim mysterium ene laerit, ut de cetero non appareret, in saepius memoriato jam opusculo nostro praædictum est, in nomine Domini.

C 15 Deus ultionum Dominus, Deus ultionum, qui pro famulo suo Joachim juste et condigne vindicavit in Joanne Abbatे Curati. Hic Joannes, adhuc Monachus, sub magisterio sancti Patris fuerat secundum formam Regulæ beatissimi Patris Benedicti Abbatis; et, sicut Pater unicum amat filium, ita eum diligebat. Quodam vero tempore accidit, ut jam magister a didascalie instructione absisteret; unde pro condignis rebus Joachim ad Joannem epistolas mittere necessarium fuit: quas ille, admonitus ab admonito ægre ferens, in conventus necessaria communia epistolas dejeicit. Dominus autem vindictarum, impatientis temerarium ansum digna ultione redarguit. Percussit siquidem Joannem eundem in posteriora: enjus opprobrii morbo (ut ipsem fatebatur) usque ad mortem laboravit, idque digne perpeti pro-

sitibatur: malens cum rubore suum propalare peccatorum, quam merita tanti Patris occultare: et quia ut Patrem pius attegulare reconsavit, ideo verberantem magistrum fuit venerari coactus.

ANNOTATA.

a Trebornam olim Trischonem dictam vñ't Gregorius, estque Calabriae ulterioris, inter Coracium et Simerinam amnes, millibus passuum ab Ionio mari duodecim.

b Bonacium idem legit: Calabris fortassis usitata contractione.

c Longobuccum est oppidum ad Triontum flumen, pari 15 milliarum intervallo a Consentia urbe et prædicto mari Ionio, versus Euronotum tenendo iter.

d Addit Gregorius, pro Aquavivæ sui Ordinis monasterio.

e Minera, id est Vena metallica, sic dicta a Teutonico Mine; quod nunc Italij, Hispanis, Francijs, Anglisque commune, ductum quenvis subterraneum significat: hinc Mineralia, metalla, inde eruta.

f Addit Gregorius Curacii Abbatem, illicoque hoc miraculum refert cap. 21, inter patrata antequam Florense monasterium conderetur. E

CAPUT III.

Miracula ante et post Translationem Corporis facta.

Quam suaviter ac feliciter Venerabilis Abbas Joachim die trigesima mensis Martii, in Granicia S. Martini de Jove, nunc de Canale, juxta Petrasittæ oppidum spiritum Deo reddiderit, in præfato opusculo nostro latius commemoratione. Ipse etenim, sicut fuerat servus Christi Domini Jesu ferventissimus, ita in ejus transitu velut invitatus ad epulas, suavi agene susceptus ab eo, de laboribus coronari promernit. Concurrentibus itaque in ejus transitu quæplurimis cum Abbatibus tum Monachis, eos ad munera caritatis et pacis exequenda vehementi allocutione instruxit, illisque pariter in Domino benedictis, uni tantum benedicere recusat: nec id propter amoris aut caritatis defectum renuit; sed ut ille super impietate ac scelere suo humiliiter compungeretur. Scriptum namque est, Benedictio Domini super caput justi: et iterum, Et non dixerunt qui præteribant, Benedictio Domini super vos, benediximus vobis in nomine Domini. Et iterum: Non est pax impiis. Et licet Dominus Iuda se tradenti osculu[n]o non aegaverit, etiamen a satana inhabitato non benedixit: verum scandens in celum, centum et viginti discipulis ejus amore flagrantibus, benedixit. Joachim tandem Reverendorum Domini Abbatum Curati, Sambrinæ, et sancti Spiritus deprecatione et lacrymarum imbre pulsatus, non benedicto sub conditione benedixit: et deprecantibus causâ ejus examinandum reliquit, ut animæ ejus in timore remanentis saluti forsitan provideret. Hic Frater, nulla contritione mollitus, post transitum Viri sancti in monasterium de Curatio repedavit: et factum est, ut nocturno tempore eidem in cella se continentem, exin terribili aspectu increpans, et ad emendationem provocans, facinus ejus reprobrando, Joachim Abbas appareret. Nec quidquam egit, nisi quod de mane consurgens, quod illi de nocte eveauerat, senioribus retulit. Subsequente autem nocte Frater ille in dormitorio clamans, omnes pariter consurgere fecit: qui inventus denique demens ac phreneticus, fuit in infirmitorium adductus: ubi nihil aliud ore proferebat, nisi quod ingeminabat: Hen-

Extrema
mandata
beati viri
spornens,
atrociter
corripitur.

Prov. 10, 6
Ps. 128, 8
Is. 48, 22
E

Mulier de
gravi morbo
viri Del auxi-
lio convalescit.

Contempnens
monita viri
Del graviter
punitur.

A me! quia peccavi in servum et filium Virginis. Idque Fratres intellexerunt, eundem facinoribus suis, post Dominum, servum ejus Joachim, Virginis gloriosae devotissimum famulum, offendisse: precipue quia ad ejus admonitionem se corrigere recusavit. Nec mirum: nam B. Gregorio teste, Dominus quos diu ut convertantur tolerat, non converses durius dannat. Et sic miser ille, qui placidam correctionem respuerat, duriori sub vindicta in correctione remansit.

17 Erat mulier quedam, neptis Jordani de Madaura, de quo supra meminimus: h.ee dum gravi oculorum dolore, ab aliquibus ophthalmia nuncupato, dire cruciaretur, jam de salute desperabat: adhibuerat siquidem sibi innumera cum medicorum tum muliercolarum (ut carum moris est) remedia; ex quibus nullo juvamine habito, in aerumnis et doloribus moritura jacebat. Patruos tandem, qui B. Joachim viventis in se et aliis merita et sanctitatem expertos erat, aegrotam sic admonere curavit: Procura, filia, in Salvatoris gloriam et B. Joachimi laudem, Sacrificium devote offerri: et confidens juvaberis? Quid plura? Sacrificio ab ea juxta

B monita in mira devotione expleto, oculorum lumen et integrum sanitatem recepit: quod beneficium, Dei munere acceptum, nec silere potuit, nec celare valuit: nam sicut externa fuerat illustratione potita, ita interna devotione accusa, passim praedicabat, se per merita B. Joachimi, et lumen oculorum accepisse, et de gravi infirmitate convaluisse.

18 Sicut, uti praetactum est, in Grancia S. Martinus Vener. Pater Joachim spiritum debitum cœlo refudit; ita sarcina corporis ejus per aliquot annos ibibem in plurima veneratione remansit. Placuit tandem Patribus Florentibus, e loco jam memorato, ergastulum tanti Viri in monasterium de Flore, id est, ad S. Joannem transferre. Ad hujusmodi ergo Translationem, cum honoris tum devotionis et dignitatis gratia, cum Religiosis quam plurimis tres sanctæ opinionis Abbates cucurrerunt: accensisque luminaribus ac vestibus religiosis induitis, ad corpus detegendum atque tangendum deuentum est. Dominus autem Deus, ut comprobaret, quia erat et fuerat placita ei anima illius, et qualiter etiam corpus illud templum Spiritus sancti exstiterat, mire Translationem illam spectaculo honorare dignatus

C fuit. Unus siquidem dictorum Ablatum, cui nomen erat Guilielmus, quartanario morbo laborans, licet corporis viribus mirum in modum destitueretur, sed dolo tamen pro devotione tanti Patris illuc se adduci curavit. Tangeus ergo Guilielmus Abbas devotione non modica Beati Joachini corpus, non tantum a quartana morbo, verum etiam ab aegritudine stomachi exemplo convaluit. Ad ejus rei eventum quis explicare sufficeret admirationem et lactitiam, non solum sanitati restituti, sed et cunctorum tum monachorum tum secularium, qui illuc convenerant? Cognoverunt enim Dominum, ejus famulum Joachim, in vita, in morte, et post mortem, signis et virtutibus decorasse. Peracta tandem cum divinis laudibus et exultatione corporis Translatione, illud in coenotaphio Florentis ecclesie, iam ante ad ostium sacraria in capella beatæ Virginis parato, deposuerant. Au autem nunc usq; ibidem reponerat, mihi compertum non est: vidi vero partem aliquam ossium illius, in cassula Sanctarum reliquiarum, in magna devotione asservari. Nec extra rem talia dicantur: quoniam existente in sepulcro illo corpore sancti Patris, Dominus plurima miracula per illud ostendere dignatus est: de quibus, etsi non de omnibus, breviter tamen, prout ipse Dominus dederit, enunciabim; cunctis devotis qui auscultare desiderant.

19 Antequam ad cetera pauca accedamus, praeditum est, qualiter Dominus servis ejus, de latronum periculo liberando, subvenierit: quod utique ita evenit. In prefatam S. Martini Granciam advenierunt furandi causa prædones, ut cuncta vastilo populararentur. Intrantibus ergo, et ibidem omnibus ad libitum devolutis, ad locum ubi sancti Viri corpus quieverat, et ubi propter reverentiam ejus adhuc lampades coruscabant, deuentum est. Fratres ergo, in loco illo se continentes, humili cordis compunctione, beato se viro commendare coeperunt: unde ex Domini et servi sui Joachim gratia factum fuit, ut quamvis illuc aditus et janua pateret, intrare nientes minime valerent. Nec ad talis impedimenti bonum emolliti, illorum imitatores devenerunt, qui ad alligandum Dominum accedentes, quamvis verbo solo in solum præsternerentur, numquam conversi fuerunt. Nec mirum: quia tale genns hominum nec mirabilis fleetitur, nec minus emollitur. In sea ergo perversitate maligna remanentes, illine inanes absistendo abiierunt. Quo viso Fratres magnificaverunt Deum, ab incensu et invasione malorum eos liberantem, et tam ipsi,

quam ceteri qui audierunt, aiebant: Terribilis est locus iste; qui invius malis, et pervius bonis, ad invocationem sancti Patris extiterat. Meritoque in eum de cetero non nisi magna cum devotione appropinquare audebant: ex quo magis ac magis divinus honor et servi ejus devotio angebatur.

20 Perbrevem usque modo narrationem fecimus de aliquibus mirabilibus, quæ Dominus per servum ejus Joachim indicere dignatus est: nunc autem perpanea addemus, peracta post obitum ejus. Nam postquam corpus beati viri in monasterio Floris conditum est, Deus de bene in melius prospexit super dominum illam die ac nocte. Inter alia siquidem evenit, ut Religiosus, cui nomen erat Thomas, per optimam artem callens lignarium, adeo pessime lumborum vexaretur dolore, ut non tantum super pedes non posset consistere, at penitus cobare astringebatur: nec hujusmodi cubatione contentus erat, verum lamentationibus et stridoribus eminetos compaticentes infestabat. Deus vero, qui non obliviscitur clamorem pauperum, eam patientia eorum non perreat in finem, opportunum patienti remedium ministriavit. Inspiravit siquidem menti ejus, ut se ad sepulcrum Beati Joachim deferri confessim procuraret: quo expleto et fusis precibus, mox insperata exoptataque sospitate patitus, in devotione maxima et bei laude, praedicare solebat, Joachim sibi commissos nullo tempore dereliquisse; imo, sicut in sanitate, ita et infirmitate, a Domino opportuna et vera auxilia ministrasse.

21 Bonum est nos hic esse: faciamus ergo transitum ad reliqua quæ Deus ad sepulcrum, imo sarcinam servi ejus, dignatus est efficere miracula. Sciendum ergo est, qualiter die quadam (more Ordinis ex statutis Regule) laborantibus Monachis, Novitus erat inter eos. Hic, ut deum ore proprio aiebat, cum pudore ad necessaria naturæ exire astringebatur. Verum, cum simplex ac verecundus esset, pro necessitate hujusmodi ab adstante Magistro nec veniam petere, nec ab aliis segregari ausus est. Adstrictum ergo mirum in modum necessitate illa, interius tandem rumpi necessarium fuit: intestino propterea et letali dolore erociatus in eum nobium deportatur, ubi imminentem ac proximam mortem praestolabatur. Deo autem inspirante certisque sacerdotibus, factum est, ut ad sepulcrum B. Joachimi conduceretur: ubi precibus lacrymisque prefusis, corpore prostrato, ab eo aliisque supplicabatur. Illius vero Deus nec dolore nec pudore despectis, illico, semotis omni periculo et dolore, novitum

*Mulier per
merita san-
cti viri ab
ophthalmia
liberatur.*

*In transla-
tione corpo-
ris B. Joa-
chimi infir-
mum sanatur.*

D
A JAC.
URCO
EX MS.
L'itrones
viri Dei tu-
tamine
co-recentur.

*Monachus
ad sepulcrum
viri Del san-
tati restitu-
tur.*

*Dordius
quidam
item ad se-
pulcrum
teati viri
convalescit.*

A vitium Fratrem convalescere dedit. Nec ignoravæ homo ille carpens est, qui tanta gratia dignus fieri promeruit: nam priscis in Patribus tanta patientia, timor, et humilitas redondabat, ut non tantum in supervacaneis, verum nec in necessariis, ci- tra facultatem a seniore obtentam, quidquam ardere præsumerent: et ideo Dominus quasi holocausti hostiam accipiebat eos. Unde merito dicere poterant; Transivimus per ignem tribulationis, et aquam tentationis, et eduxisti nos in refrigerium consolationis: ut patet jam in Miribili p̄narrato, et patientiam Fratris, meritum Patris, et Dei auxilium cunctiantem.

a 22 Homo quidam do Castro a Cœcurii, cui nomen erat Basianus, dom optima et consueta gaude- ret valetudine, repente infirmitate corripitur, ita ut, doloribus et periculo constringentibus, de sanitate unius habenda quodcummodo desperaret. Interea (Deo dante) beati Joachim memoria reminiscitur, et qualiter precepsit omnibus invocantibus eum, be- neficia et juvamina inferendo. Sperans ergo per merita tanti viri se convalescere posse, multorum auxilio ductus in monasterium Floris, in eo ad sancti Patris sepulcrum advenit. Cum ecce (mirabile dictu!) acclivi supplicatione peracta, de tam iniqua infirmitate convainit: et qui tantorum deportatione et constipatione devenerat in laboribus et urinosis associatis, per se et gaudens in sanitatem redivit. Acceptit autem omnes timor; et magnifica- bunt Deum, qui fecerat misericordiam suam enī illo, et congratulabantur ei egterisque dicentibus, quomodo vir Dei factus fuerat adjutor omnibus in tem- pore tribulationis: unde et dominus Floris confluentes pro consimilibus undique excipiebat. Videbant si- quidem tam suaves et saluberrimos fructus ex fructifera et salvifica radice illa pullulare, ut non im- merito properarent ad eam, videntes signa que sie- bant super his qui infirmabantur.

*Item in eodem
sepulcro sancti
tas recipitur.*

B 23 Ut ille, qui est Deus benedictus in secula, qualiter anima et corpus servi sui Joachim pergrata ei fuerant, mundo et fidelibus suis aperiret; per merita ejusdem et animis et corporibus est dignatus sanitatem restituere. Inter alios autem qui hujusmodi favoribus digni effici meruerunt, fuit quidam Roggerius nomine, qui insaniens et furiosus, omnesque in fugam convertens, omnibus timorem non modicum incutiebat. Dum vero Religiosus quidam, insanientis quoque nomine nuncupatus, et sancti Viri alumnus, Consentino in agro olivas colligeret; ecce insano superveniente a cunctis acclamat, ut Roggerius a Roggeria cœvens se custodiret. Reli- giosus tamen, quia pius et religiosus erat, nec ti- more corripitur, nec in fugam convertitur; quin immo insanienti benignus occurrit, illumque ad ho- spitium ejus blande adducens, per biduum retento necessaria ministravit. Demum Frater, Christi Jesu Domini nostri misericordiam attendens, et Beati Joachim merita pernoseens, particulam veterinæ tu- meæ tanti Patris insanientis Roggerii Pileo consult, et capiti ejus fidenter imposuit. Sed quid referam? Ad contactum vestimenti Beati Joachim Roggerius insanus resipuit, et sanus evasit. Cognosens ergo tanti beneficij munera, ne gratiae consecutio imme- mor videretur Roggerius olim furens, apud Rogge- rium Monachum eidem multo tempore ministrando remanere curavit; et diebus ac noctibus Deum be- nedicere non desistebat, qui per merita Beati Joachim, et discursum illi restituit et ab omni insa- nia et insanientis improposito liberavit.

C 24 In monasterio S. Joannis de Flore, quidam nomine Amatus, in devotione plurima et cordis compunctione maxima, juxta Florens Ordinis sta- tuta habitum Religionis induens, se Domino milita-

turum demonstraverat. Diebus autem quibusdam transactis, illius fraude, qui saluti hominum iavidet et quieti; habitum Religionis assumptum exiit ac dimisit. Quod videns Dominus Roggerius de Apri- liano, Monachus in ira devotionis et perfectionis magnæ, qui etiam sapissime Beati Joachim sancti- tatem expertus fuerat; et non patiens oviculam Do- mini, angendam a lupo, et jam oberrantem, deperi- re; eidem Amato vinum exhauriendum et gustan- dum, in justitia et sanctitate Beati Joachim atten- dendo, misit: quo hausto, a Domino veritatis et sanctitatis auctore poenitendi gratiam accepit, Do- lens ergo et pœnitentia ductus, regularia indumenta, quæ deposuerat, in perpetua stabilitate resumpsit. Itaque tandem, toto sua vita tempore in monastica stabilitate et observantia perseverans, Deo gratias agebat; profens, se non tantum per merita Beati Joachim resipiscentem ad Religionem remeasse, at in adjutorio ejus fideliter cœcurrisse; imo in eadem et bravum et palmarum accepturum se sperans, de præteritis oblitus, ad ea quæ ante erant manum extendens, et bono fine quievit, et in Domino ob- dormivit.

E 25 In monasterio eodem S. Joannis de Flore, totius Florensis Ordinis capite, religiosus alter, Ru- tilius nomine, sed non mente rutilis, pessima cru- ciabatur phrenesi; sic ut non tantum praesentes, verum etiam absentes, ad quos clamor et rugitus ejus pervenire poterant, mirum in modum conturbaret. Infirmarius vero, cui præ ceteris onus ejus incumbebat, tantam molestiam ultra perpeti non sufficiens, corpit in semetipso meditari, quoniam remedio seu juvamine languenti, siveque et omnium quieti, subvenire posset. Deo tandem inspirante, et sanum restituit, et omnium tranquillitat consu- huit hoc modo. Nam ille Roggerius Monachus, de quo supra, suscitavit Infirmario, ut phreneticus in va- sculo, in quo Servus Dei Joachim bibere consue- rat, potum in devotione exhiberet, nec non por- tioneulam indumenti Beati Joachim capiti infirman- tis admoveret: quod utique ubi expletum fuit, phreneticus de sero obdermiens, de mane sanus et inco- lunis resurrexit. Facta ergo est lætitia magna in Fratrum conventu, dum, qui ad omnium perturbationem et molestiam insaniebat, ad omnium tran- quillitatem et lætitiam, per merita sancti Patris, restitutus sanitati fuit b.

F *Phreneticus
per merita
sancti Patris
convalescit.*

ANNOTATA.

a Castrum Cœcurii abest a monasterio Floris, trans Nethum fluvium ad Orientem, octo circiter mil- iariis: Cœcaci perperam notatum in tabulis.

b Additur opud Gregorium, quam ad Dei laudem et Bentis Joachim honorem usque in vita sue finem refinit.

CAPUT IV.

Miracula ad sepulcrum beati viri aut ad ejus invocationem facta.

Mirabilis Deus in Sanctis suis, terribilis in ma- jestate sua, dedit non tantum servum ejus Joachim ab hominibus venerari, a diembris timeri, a bel- lis cognosci, ab infirmantibus invocari: verum etiam ab insensatis demonstrari, sicut enuntiante domino Roggerio, de quo supra, veraciter auditum est. Hic Roggerius, dum in monasterio Florensi capellam, in qua corpus beati Patris quiescebat, particularem in castodium haberet, lampademque perpetuo inibi coruscantem curaret; consurgentibus nocte quadam Fratribus ad vigilias, Frater Rog- gerius,

A gerius, antequam in illis cum eisdem conjungeretur, lampadem, ante sepulcrum viri Dei splendere consuetam, jam extinctam invenit. Quod utique agre feren, ad illam accendendam annutu Fratrem Amatum accersivit: ille vero, defectu olei in ea penitus extineti, id explere nequivit. Ad oleum ergo capessendum properavit: verum coagulato oleo, ob aeris et temporis rigiditatem, et non nisi igne resolvendo, lampadem accendere nequivat. Ne autem Officium divinum, in Choro persolvendum, pro re tam modica omnino dimitteret; lampade in extinctione sua derelicta, Chorum intravit, et Officium persolvit: quo expleto, ad lampadem anxius accendendam cucurrit. Accedens vero ad capelle ostium, in ea luminaria splendescere agnoscit; intransque, lampadem quam accendere non potuerat, flammescensem invenit: nec sciens unde esset, admiratione correptus, qui valde tristis fuerat, letitia perfusus et quasi ecstasim patiens in eo quod contigerat, Deo laudiferum hymnum protulit in corde suo; et eo magis, quod in eadem capella extra solitum quasi coelestis suavitatem odoris miro fragamine persentiret, et jugi consolatione gustaret. Tandem lampadem illam, sic divinitus accensam, usque post

et ecce ex oculis ejus ambobus aquam calidam in D multa quantitate deflovere percepit (quod ipse ^{A. JAC. GRECO} laerymans referre solebat) ubi autem defluens ab oculis humor cessavit, et cæcitas et dolor peintus cessaverunt. Pristinæ ergo sanitati restitutus, usque ad mortem talia prædicare non desinebat. Curiosis vero et qui herum repetitionem replicari curabant, in hunc modum respondere solebat: Nescio, Dens scit: unum tantum scio, quia cum dolens et cœcus essem, in effusione lacrymarum et aquæ ad sepulcrum Joachim famuli Dei modo video.

28 Quoniam minimis in rebus aliqua evenientia, propter subjecti parvitatem, vel a quibusdam non attenduntur, vel attenta forte aspernuntur; [ideo] nullius seu parvæ esse attentionis putantur. Quod utique non est rationi consentaneum: nam res ipsa non venit in considerationem; sed quidquid circa ipsam, et per ipsam Dominus operatur. Scimus namque abstractionem bipennis ab aquis parvæ esse considerationis: facere autem bipennem ab aquis venire sursum contra suam naturam, et lignum recipere ad nutum attrahentis et imperium, magnæ et miræ considerationis extitisse. Ita pariter quidquid circa lampadem in sepulcro beati Viri alia vice evenit, attenta subjecti parvitate, nihil apparet; considerata vero illius qualitate, magnæ attentionis est. Celebrante siquidem ante sepulcrum Beati Joachim in capella Beate Virginis Marie divina mysteria Sacerdote, unus de duabus ministrantibus accommodatorus lampadem accessit; mox autem ad illius contactum cadens in pavimentum lampas, confacta non est; quin imo, acsi manibos deposita esset, nec ad dexteram neque ad sinistram declinavit. Nullam ergo læsionem perpessa, cum omnium admiratione adstantium, in locum suum restituta, in cernentium atque audiuentium mentes majorem devotionem ingessit. Exiit ergo sermo iste inter Fratres, quod lampas cadens non frangitnr; ideoque magis ac magis ad magnificandum Deum, serumque ejus Joachim venerandum, inflammabantur.

29 Quoniam beati Viri merita magna et immensa erant apud Deum, horum facere participes, non tantum magisterii ejus alumnos, ast etiam in seculo degentes; non solum simplices, verum etiam Sacerdotes in populis præpollentes, dignatus est: quemadmodum eidam ecclesie Consentino Canonicco evenisse percipitur. Illic re et nomine Placidus, beneficium per merita B. Joachim receptum propriis adnotavit manibus, et posteris relegendum reliquit hoc modo: Ego Placidus, Canonicens Consentino, dum humero in dextero, per sex annos continuos ad minus, labore et dolore continuo fatigarer, ita ut brachium movere vel erigere, quasi mancus, sine gravi et ingenti dolore non possem; multorum siue quiesivi remedia medicorum; quæ nonnumquam coriose administrata, nullum juvamen intulerunt: quia id temporali medico non [erat] triboendum, at cœlesti servabatur. Cumque nullum diutius juvamen per tot medelas eveniret, imo detrimentum; desperanti mihi de salute persuasom est [ut] brachium [facerem] cauterizari, si forte ignem sustinere possem. Et quia animus et corpus ignem abhorrebat, distuli, et tali consilio minime acquievi; tum quia non erat tempus canterizandi, tum quia ignem sustinere nequissim. Et cum pharmaco juvamine destituerer, ad Sanctorum suffragia invocanda conversus sum; ut eorum meritis et auxiliis Dominus a tantæ aculeo passionis, potentia ejus et pietate, liberare me dignaretur: et cum indignus [essem], exaudiri non potui; quia nondum illi preces meas firmaveram, cui medela mea servabatur, sicut exitus mihi adaperuit. Seru enim quodam cubaturus (sicut Domino placuit) invocare cœpi

Lampas ante
sepulcrum
sancti Patris
divinitus ac-
cenditur.

B Nonan ita splendescere permisit; ac demum consulto propriis manibus Dominus Roggerius extinxit: quod siquidem optima consideratione peregit: in iis enim necessitatibus tantummodo quaerenda sunt mirabilia, ubi huic operatio nec operari nec providere sufficit. Ex his ergo, quæ a Domino de die in diem demonstrabantur, mirabilibus, et Servi sui sanctitas crescens in mentibus hominum elucescebat, et omnium in eam devotio semper in Christi Domini laude exuperabat.

27 Misericors et miserator Dominus, cum sit lumen indeficiens, creator omnium luminum, illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum, nihil odiens corum quæ fecit; per merita et invocationem famuli sui Joachim cœcutientem illustrare dignatus est, ordine scilicet tali. In prælibato monasterio Floris erat Monachus quidam sanctæ et bonæ opinionis, et habebat nomen Joannes: hic dum optima sospitate gauderet, uno vespere cum dolore magno repente lumen oculorum amisit. Permanens ergo in cubili suo, flens et ejulans iudicis, sicut dolore ita cœxitate cruciabatur, adeo ut die quarto dolor intolerabiliter excresceret. Visitur propria a Fratribus et a Priore: qui pro rebus monasterii necessariis de claustrō exiturus, ad patienter ferendum exemplo Tobiae et Job infirmum Fratrem hortabatur. Absistentibus tandem eis, infirmans talem in vocem prorupit: Sanctus ac Venerabilis Pater noster Joachim, ut in Translatione sua a nobis solemniter celebrata visus est, in loco ubi pie et devote recolitor menti nunc inæc est præsentatus. Quibus vix prolatis, quia nondum viribus corporis destitutos erat, locorum bene conscius, pendentim in devotione plurima ad capellam et sepulcrum sanctissimi Patris se contulit: quo postquam quasi cœlitus conductus advenit; ibidem in terram prostratus, propter sepulcrum tangendum manibus palpabat: in quod utique inventum intrasset, si potuisset. Haerens denique ei, contritione et devotione magna præventus, et in cordis compunctione et planctu liquefens, magno lacrymarum umbre corripitur, non secus acsi glacies soli et cera igni approximaretur. Interea intra sarcophagam munitionissimum commotionem percepit, velut si quis in latus de latere moveretur. Talibus ergo attentis, illico sonno correptus est: et tenorem vocem, velut si amicus amicum alloqucretur, audire visus est. Experrectus denique præ nimio dolore caput super sepulcrum declinavit: nee mora,

E Lampas ante
sepulcrum
Joachim ea-
dens non fran-
gitur.

Cœsus ad
sepulcrum viri
Det lumen re-
cipit.

C nonne deinde in terram prostratus, propter sepulcrum tangendum manibus palpabat: in quod utique inventum intrasset, si potuisset. Haerens denique ei, contritione et devotione magna præventus, et in cordis compunctione et planctu liquefens, magno lacrymarum umbre corripitur, non secus acsi glacies soli et cera igni approximaretur. Interea intra sarcophagam munitionissimum commotionem percepit, velut si quis in latus de latere moveretur. Talibus ergo attentis, illico sonno correptus est: et tenorem vocem, velut si amicus amicum alloqucretur, audire visus est. Experrectus denique præ nimio dolore caput super sepulcrum declinavit: nee mora,

F Canonico
Consentino
per merita
B. Joachim
bis sanctas
redditur.

A. JAC. GRECO
EX MS.

A in devotione et fiducia nomen Sanctissimi Patris Joachimi Abbatis, dicens lacrymando : Libera me, Domine, per merita sanctissimi Patris Joachimi; libera me, Domine, ab hac tanta brachii passione : et ergo tenebor in signum afferre brachium cereum ad sacrosanctum sepulcrum ejus. His in spe dictis decubui, mente fixus ad merita sancti Patris. Et ecce ex tunc benedictus Deus non deservit sperantem in se : [sed] dolorem amplius non sensi : et sanus evadens, sicut numquam fueram, voti solutionem in gratiarum actionem procuravi : factoque cereo brachio, in area ante Lucio Archiepiscopi mei posui, commodum [tempus, illud ad sepulcrum ferendū] expectans. Quodam vero sero, deficientibus candelis in camera Archipresulis, nec tam cito aliunde procurandis propter noctis profunditatem, et necessario habendis ; putavi brachium etsi tremens accipere, et inde candelas perficere ; opportunam ejus putans reparationem. Adaperiens ergo pavidus arcam, et tentans brachium capere, illico sui solito dolore correptus, et quod timueram, invitus sensi. Brachio igitur dimisso, ut vere ad Florem mittendo, recessi ; iterumque in precibus et lacrymis S. Joachim supplicavi pro recuperanda valetudine : quae mihi iterum per gratiam tanti Patris data est. Et haec descripsi, Dei gratiam in S. Joachim invocatione expertus, ut unusquisque mecum Domino et servo ejus sine intermissione gratias referat, quia de tanta aegritudine his ejus meritis convalesci. Haec ille: non enim aliquid dilucidus [dici potest], sed cognoscenda tanti ac talis Patris merita et sanctitatem.

30 Dominus Jesus testem duplēm ad propalandum servi sui Joachim sanctitatem in Consentina Ecclesin, in qua et ejus diocesi Ordo et Religio tanti Patris ortum habuerat, adhibere dignatus est. Alius signidem Consentina Ecclesia Canonicus [fuit], cui nomen erat Petrus. Iste magister in artibus, moribus et scientia prædictus erat; ideoque aliquando in eadem Ecclesia electus in Pastorem fuit: adversante autem sibi alio electo, utrinque corruit electionis effectus. Petrus ergo iste, dum valetudine ad votum potiretur, membrorum ariditatem sentiens, subito fuit dolore correptus; et primo, Domino inspirante, in mentem ejus Joachim invocandus advenit. Humiliter ergo et devote [eum] invocare incipiens, aiebat: Adjuva me. Vir beate et sancte Pater Joachim, meritis et precibus tuis apud Dominum, ut mili ablatam dignetur reddere sanitatem: et ego promitto museum et manum cum brachio cereo, pro his quos deleo amisisse, in monasterium Flore mittere, ad tuum sanctum mausoleum, pretiosissimam tui corporis margaritam includens. Quibus prolatis [accidit] res mira ac memoranda: nam facto voto et verbo prolato, voti verbique fuit consecutus effectum. Habita ergo sanitatem, votum reddere non cessavit. Cum huc igitur non tantum per Consentia urbem, verum [etiam] per regiones ceteras divulgarentur; omnes qui audierant, gloriam Deo cantaverunt, qui mirisieavit Sanctum summum, donans ei potestatem, ut qui credentes invocarent auxilium ejus, curarentur ab infirmitatibus suis.

31 Cum in Graneia de Terrata prope Roccam-de-Netho duo Fratres Conversi, pro rebus ad monasterium pertinentibus actitandis, demorarentur; et sibi pro sanitate recuperanda panem, ex radicibus herbarum confectionem, apponentes, manducarent; ex illius sumptione non solum non convaluerunt, verum nova ac maligna aegritudine pergravati, in foveam quam foderant incidentur; sic ut illorum unus, ex hac vita discedens, sepulturae traditus fuerit; alter autem in dementiam conversus, ad eos-

nobium S. Joannis de Flore reductas sit: ubi tam D dire bacchabatur, ut in omnes irruens a nemine detineri posset. Merito ergo ab omnibus expectabatur, a tali aegritudine quameius occidendus, sicut socius ejus: veronitamen Deus, qui mortem noo fecit nec delectatur in perditione morientium, patientem Fratrem ab illis morsibus hujusmodi remedio liberavit. Acceptum est a Monachis aliquantulum de vestibus B. Joachimi famuli Dei, [quod] in fide et spe recuperanda sanitatis capit patientis impo-suerunt. Et ecce mirabile! illico fugator insania, et Frater Conversus in sanitatem conversus convale-scit. Cognoscens tandem qualiter insanierat, omnium pedibus Confratrum devolutus humiliiter supplicabat, ut si quid in verbis vel actibus dementium more in eos deliquisset, dimittere dignarentur. Et sic de cetero cautius et devotius Domino servienti numquam ab ore, nusquam a corde beneficium, meritis et intercessione sancti Patris Joachim a domino perceptum, recedebat; sed semper Deo gratias agebat, qui non tantum ab eo dementiam depolarat, verum saniorem et devotiorem mentem, ad eum E laudandum et servum ejus benedicendum, ei tribue-rat. In omnibus ergo his et consimilibus ille semper est agnoscendus et glorificandus, qui numquam malum permitteret, nisi adeo esset potens, ut ex malo bonum eliceret posset.

32 In monasterio de Aquaviva Filiationis Flo-rensis juxta terram b Cropanitanum, in illo tempore magnæ observantiae, nunc penitus Religiosorum absentia destituto, est puer quidam, ad mores religiosos induendos sub tutela Monachi avunculi sui. Ille ita dire fuit a domine correptus, ut non tantum ab omnibus delirans judicaretur, verum vociferaretur, clamitans se innumeros cernere dæmones, et propter eorum imagines vitandas faciem manibus operiret; nec cuiquam parcens, adstantium facinora revelabat, inquiens, Hoc egit iste: hoc ille: excessus quosdam pronuntiando. Cunetis ergo compatientibus, ac pro eodem deprecantibus, misericordia Dei non definit. Avunculus namque suus, præ ceteris tristis, Spiritus Domini inspiratione edoctus, desumens aliquantulum ex indumento B. Joachimi, a religioso Florensi præhabitu, reverentissime lavit, et ablutionem puerulo propinandam tribuit. Gustata igitur ablutione et ausfugiente dæmonio, obsessus fuit pristina libertate donatus. Unde latanter omnes benedicebant Dominum, qui fecerat misericordiam suam cum illo, suscipiens puerum solem de mano inimicorum suorum liberatum: ita cum eodem avunculo ejus in gratiarum actione de-venit in Florem. Sed quid mirum, si indumenta Joachim dæmones abhorrebant, quibus olim se induens templum fuerat Spiritus sancti, a quo bona cuncta procedunt? Ipsi ergo uni Deo honor et gloria, cum Patre et Filio viventi in secula seculorum. Amen.

33 In tempore illo tanta prisorum in virum Dei Joachim devotio exuberabat, ut non solum a seculo, verum etiam Ecclesie Principes ad ejus devotionem conflarent. Inter alios illuc Illustrissimus Consentiæ Archiepiscopus c devotionis gratia properavit: qui ubi monasterium fuit ingressus, expleta ibidem oratione, cum miram in modum infirmis compate-retur, infirmitorum adire poposcit. Infirmarius autem, dum ad infirmantium sustentationem butyrum calefaceret, et tanti ac talis viri adventum perciperet, servens in lagenam butyrum refudit. Vix ergo expleta infusione vas in gyrum disrampi et aperiri visum est: fervorem siquidem liquoris sustinere non valuit. Videns propterea Infirmarius, absque remedii spe tantam fieri jacturam, et infirmantium incommoditatem evenire, quodammodo susurraus

Religious
demens per
merita B. Joachim resipicit

Item alteri
Canonicus
Consentino
per merita
beati viri
restitutus
sanitas.

Demoniacus
puer per merita
beati viri
liberatur.

F

c

talem

Mirabile quod infirmaria Florensi ad invocationem viri Dei accidit.

A talem prorupit in vocem : Sancte Pater Joachim, succurre mihi, et ne patiaris precor tantam in tantorum languentium [inconveniendum] provenire jacturam. Nec mora : Ecce bonyrum, quasi suæ immemor naturæ, stetit. Expavit propterea homo ille, hujusmodi defluentem liquorem ad simplicem viri Dei invocationem constitisse : in devotione igitur perfectiori roboratus, rem tam miram sapissime, ad Dei honorem et gloriam, et ad servi ejus Joachimi memorabile praeconium, in veritate referebat. Qui autem perceperunt, in veritate aiebant : Vere servus Dei erat ille : nam ad invocationem ejus ex Dei munere rerum qualitates immutantur, nec deest invocantibus eum.

ANNOTATA.

a Rocca de Netho, est media via inter urbem S. Severinæ et Nethi ostium, quasi 5 milliarium intervallo ntrinque distans.

B b Notatur in talibus Cropani rievus, intra decimum milliarium ab urbe Tabernensi ad Euronotum. Ex qua colligimus, Aquavivæ nomen soli proprium monasterio suis, non autem quæri langius detere, puta in Bariensi territorio, etsi ibi oppidum ejusdem appellationis sit, et alibi alia.

c Ex sequentis mox miraculi tempore datur intelligi, hunc non alium quam Lucam fuisse.

CAPUT V.

Reliqua mirabilia ad invocationem B. Joachimi et per rasuram sepulcri ejus patrata.

C **I**n monasterio de Sambucina erat quidam homo, non re, sed nomine, Bonus. Hic existens secularis, mirum in modum in verbo aspero; quia scribendi artem callebat, pro transcribenda Apocalypsis glosstatione in dicto monasterio se continebat, tempore a Domini Bernardi Abbatis, dum Geruntinensis Episcopi. Cum ergo ab eodem scriba deuentum esset ad locum illum, Qui habet aures audiendi audiat, quid Spiritus dicat Ecclesiis ; nescio qua insconsideratione abstractus, usque tertio eamdem sententiam exaravit : qua alerratione indignatus et indignatione commotus, in Auctorem et Anctoris glossatorem blasphemiam merito reticendam protulit. Sed Deo ita disponente, ulti non nimium dilata properavit : subsequente etenim nocte delinquenti apparuit vir canicie venerabilis, et aspectu admirabilis, qui prius interrogavit eum, cur delinquisset: nec videns delinquentem pœnitentia aut humiliatione aliqua cominoveri, tradidit eum tortoribus : a quibus non parum correptus extitit. Accepta itaque in nocte de iniuritate mercede, langnens de mane repertus, nullam aliam condignam emendationem exhibuit, nisi quia in eadem cella remanere noluit.

35 In civitate Consentiaæ fuit quidam nomine Petrus, qui cum esset devotus homo et spectabilis valde, ex uxore ejus filium Dei munere habuit. Puerulum ergo, adhuc tenellum et infantulum, etiam ex Dei dispensatione infirmari contigit, ita ut per biduum materno ex ubere nec lac libare potuerit : unde parentes, ejus de ejus morte seciri, doloribus et singultibus jugiter premebantur. Verumtamen Deus, omnium viventium auctor, pacis et totius consolationis pœstator, luctum et moerorem illorum in gaudium commutare dignatus est, modo tali. Dum Petrus nocte quadam jaceret in cubili suo, talem est passus visionem. Videbatur siquidem sibi cernere S. Joannem Evangelistam, S. Nicolaum Confessorem, et B. Joachim inter utrumque me-

dium : quibus Petrus ait : Bene veniatis, Domine D

Abbas, et unde? Cui Joachim : Cognoscis ergo me?

A. JAC. GR. ECO
EX MS.

At Petrus : Cognosce, quia tu es Dominus meus sanctus Abbas Joachim. Sed Joachim addidit : Cognoscis quoque hos viros, mecum adstantes? Petrus vero ait : Non, Domine. Joachim inquit : Ille est sanctus Evangelista Joannes, et hic S. Nicolaus Confessor : roga ergo eos, et impetrabunt unigenito tuo sanitatem. Petrus reverenter respondit : Et eos, Domine, et te humiliter obsecro, ut dignemini unico meo impetrare sanitatem. Cui Joachim : Factum est petitum tuum, jam convalescit. Ceterum credidit hemæ, et continuo disparentibus eis, surgens de cubili suo, uxorem adiit, eam ita alloquens : Accipe infantem, et admove ubera, ut possit sugere : quia sanus est. Cui uxor sua : Vera scio quia non suget ubera mea in æternum. Tandem imperio vici paruit : et ecce factum est infantem tanta aviditate ubera materna suxisse, ut nunquam aliquod ægritudinis signum habuisse dignosceretur.

Tanto ergo parentes ejus stupentes miraculo, profusis precibus laudaverunt Dominum. Genitor tandem de mane consurgens, narraturus omnia ad Archiepiscopum Consentinum currit. Narranti igitur per ordinem universa, Archiepiscopus respondit : Qualis erat, fili mi, imago S. Joannis? Et ille : Elegans facie, et canicie venerandus. Et Archipresul iterum : Et de S. Nicolao quid dicis? Petrus vero : Formosus erat, et vir magnæ statura. Ea vero quæ in tenebris et in occulto facta fuerant, prædicata sunt super teeta : ex quo omnes Deum glorificantes, Joachim vere servum ejus prædicaverunt : qui Sanctorum consortio admixtus, devotorum miserias respieiens, auxilium pœstare non desistit.

E 36 Religiosus quidam, Nicolans nomine, in monasterio S. Joannis de Flœ, propter ejus simplicitatem et meritum paupertatis, in ceterorum mentibus magni meriti habebatur. Iste ergo, pro rebus monasterii agendis egressus, ad villam quamdam appropinquaret. Prospiciens autem [vidit] in ea ignem ruptis habenis debacelari taliter, quod nil aliud quam ipsius consumptio villa sperari potuisse : accolæ siquidem ejus, viribus omnibus destituti, consilio atque auxilio penitus orbati, in confusione permixti, huc atque illuc discurrebant. Accuranti ergo eidem Fratri Nicolao insperate magna cum devotione se commendabant, ut oraret pro eis, et Dominus parceret peccatis corum, nec non de loco sancto suo populum suum misericorditer liberare dignaretur. Quod utique Deus omnipotens pœstare dignatus est: nam Religiosus ille, misericordia et pietatis viscera indutus, et caritate accensus, in spiritu collectus, silenter quodammodo talem prorupit in vocem : Sancte Pater Joachim, ora Deum pro istis. Cum ecce vix expleta oratione, extincto igne, flamma in fumum convertitur, et cum eodem fumo evanescit. Monachus igitur viso miraculo stupore corripitur, et expavit, et ad illud mirandum perpetratum contremuit; et ægre ferens laudes et gratiarum actiones eorum, modestam fugam arripuit. Ceterum eum admirabile hujusmodi et beneficium acceptum patentissimum esset, occultari non valuit : villæ namque talia passim et ubique prædicabant, licet penitus non callerent ad cuius gratiam et intercessionem jam fuerant ab incendio liberati : Frater autem, qui invocationem fecerat, omnia sciens, nequaquam sibi, verum sancto ac venerabili Patri Joachim, gratiam admirabilem adscribebat.

F 37 Quoniam expositio in Apocalypsim, quam B. Joachim famulus Dei ediderat, mysteria et sacramenta in ea oculosa veraciter et ad vivum enodabat,

omnes

Infantulus fe-
re mortuus per
merita sancti
Patris ad
vitam
revocatur.

Blasphemus
ad sui cetero-
rumque in-
structionem
corripitur.

a

Incendium
ville ad inva-
cationem viri
Dei extinguitur.

A. IAC. GRECO
EX MS.

b

*Stomachum quidam
in ultra pericu-
lo oberrans,
securus ad iter
perducitur.*

B

*vita ejus parcens, direxerat pedes ejus in viam pro-
speritatis et pacis.*

c

*Monachus ad
invocationem
sancti Patris
de flumine
eliptur.*

C

38 Deus omnium bonorum largitor, non tantum expellendo daemones, infirmitates curando, brutorum et inanimatorum obtemperatione in terra; verum etiam in aquis sanctitatem servi ejus ostendere dignatus est: ut, sicut aereæ potestates illum expandiverunt, infirmitates aufugerunt, animalia paruerunt; ita elementa muta prædicarent: quemadmodum didicimus etiam flumina, imo homines in fluminibus, auxilium Dei per servum ejus Joachim percipiendo benedixisse. Hoc siquidem in monasterio Calabro-Mariae c, nunc de Altilia, apertissimum accidens mirabile demonstravit. In tali ergo cœnobio Religiosus quidam Cellerarius, qui curam de omnibus sub imperio Abbatis sui gerebat, pro necessariis agendis de conventu egrediens, ad Nethum flumen transtaurus accessit. Ceterum cum flumen illud, ab alibus repentina cursu descendens, multitudinem aquarum includeret, se impertransibile exhibebat. Religiosus tamen ille, nescio qua fiducia captus, dementia inductus, et audacia deceptus, licet periculum quodammodo cerneret, tamen evadere non curavit. Ingressus itaque flumen, paucissimis in eo passibus intronissis, illico undarum et cursus rapidi rapina devenit. Quasi ergo suslocatus, et mente magis quam voce clamare incipiens, inquit: Sancte Pater Joachim, succurre mihi: miserere mei: adjuva me. Cui fiducialiter invocanti manus Domini subvenire non tardavit, et de tanto discriminè liberare non desuit. Extremo namque de aquarum gurgite et fluminis rapina ad littus se ineolumem restitutum invenit; ubi propter rem tam subitanam et mortis repellentiam timorem conceptum, an in ripa consistet dubitabat. Agnoscens tandem tantum tamque admirabile Dei beneficium, et genna flectens, de pectoris imo gratias omnipotenti Domino egit, qui [eum] ad invocationem servi sui, de mortis tam diræ et proximæ [periculo] liberavit. In gratiarum ergo actione in monasterium regressus, in lacrymarum effusione et cordis compunctione Fratribus hujusmodi beneficia retulit: omnes propterea pariter Dominum collaudarunt, qui Petrum mergentem, Paulum naufragantem, et Fratrem Nicolaum de flumine misericorditer liberavit.

39 Homo quidam, ex oppidis Consentinii, aëstatis tempore Syllam transiturus, devenit in Florem: et quia proscriptorum iniurie implicabatur, ascensus juga et loca illa, constitit ibidem, cogitans si quomodo periculo obviare posset: non enim ei

propter necessitatem imminentem alio divertendum erat: quin imo, sicut hiemis tempore, proternivum exuberantiam; ita aëstatis, propter proscriptorum olim magis quam nunc multitudinem, Consentina Syla mirum in modum est ad transennandum periculosa. Venit ergo in hominis illius mente, ut, pro securitate ab iniurie habenda, lapidem sepulcri B. Joachimi abraderet, secumque deferret. Desumpto vero lapide, in magna devotionis securitate abiit; et veniens tandem ad interiora silvarum, in latrones, quos pertimescebat, hostiles incedit: ex quibus Deo adjuvante nil damni aut læsionis passus, illorum manibus evasit. Aucta est ergo in eo lemnis devotionis et confitentia in virtute Dei Joachimi: sic ut ipsemet cum rasura eadem, in potionē exhibita, multorum curaret infirmitates. Vulgata igitur fama facti, quamplurimi concurrerunt ut ea lemnis, ex rasura illa, utilitate potirentur: sic ut usque in hodiernum diem sepulcrum totum corrosum certatur. Ubi non est segniter attendenda divinæ exuberantia dignationis, [quæ] non solum ex Reliquiis fauuli Dei, verum ex rasura lapidis sepulturæ ejus, infirmosecurari ac periclitantibus subveniri concessit.

40 Cum annis non longe præteritis, ego Frater Jacobus Greco Syllaneus, lieet sufficientia et meritis imparibus, in monasterio S. Joannis de Flore Officium Prioratus adoministrarem; [fuit] quidam Religiosus Sacerdos Ordinis Dominicorum adhuc vivens, nuncupatus Frater Andreas Mancusius, incola terræ dicti monasterii S. Joannis, a Petrasitte oppido oriundus, aetatis sue aumoratio sexaginta circiter, itaque prolatus vitæ meritis apud suos, ut jam in civitate d Montalti Novitiorum cura in sua Religione fungeretur. Iste Sacerdos, non tantum semel verum plures, mihi et aliis in veritate fatebatur, in seipso et persona sua tale recepisse miraculum. Cum adhuc juvenculus esset, et Tertiarius e in Conventu civitatis f Belli-castri, ad casalem tune Floris, gratia videndi suos, devenit. Ceterum eum ipse Frater Andreas gravi morbo in brachio per annos multos laboraret, ita ut usum ejus fere penitus amisisset, adeo ut penitus desperaret ad Ordines promoveri mancus, et ultra in Religione sua ad gradum altiore ascendere; ex pago ad monasterium S. Joannis ingressus, ad salutandum Religiosos accessit. Monachi vero amabiliter eum excepterunt; a quibus interrogatus de valetudine, respondit eis: Patres mei reverendi, male me habeo, propter brachium jam fere deperditum, nec pro illius juvamine aliquod invenire [remedium] suscepi. At Prior ejusdem monasterii S. Joannis, aetate grandevus et canicie venerandus, inquit: Cur te non coimmendas B. Joachimi? At ille respondens ait: Ego me illi coiamendo: sed quid facere debeo? Cui Prior, Veni post me. Subsequens ergo Frater Andreas Priorem, eeteris comitantibus, ad sepulcrum B. Joachimi devenit. Ubi Prior, desumpta et impo sita sibi Stola, genuflexo et considenti ibidem Fratri Andrea obtulit de rasura dicti sepulcri, in hanstu cum devotione propinaoda, cum g Collecta B. Joachimi. Desumpta ergo et gustata rasura illa, Deo opitulante, de ejus infirmitate convaluit; et exinde ad sacros Ordines promotis, perpetuaque brachii sui sanitatem potius, egit propterea ionumeras Deo gratias, velut nunc etiam agere non desistit. Quod utique magnum et admirabile beneficium, nostro tempore perpetratum, ego per Notarium Petruum Joannem de Oliverio, aecolamdictæ terræ S. Joannis, in charta h probante, ad Dei et Domini nostri Jesu Christi gloriam, et Beati Joachimi memorabile præconiū, adnotari publice feci; eodem Fratre Andrea ore proprio talia de se referente, me quoquo omnibusque Monachis monasterii S. Joannis adstantibus,

*Securitas a
latronibus
per merita
viri Dei
viatori dona-
tur.*

E

d

e f

*Religiosus
Domini-
canus mo-
dernit
per sepulci
rasuram
sanatur:*

F

g

h

et

A et cum eodem Fr. Andrea tale admirabile subserbentibus : et hujusmodi adnotationem, ad futuram rei memoriam, in armario monasterii, quo reliquæ Conventus scriptoræ asservantur, includi manibus propriis procuravi ; ut filii, qui nascentur et exurgent, enarrant filiis suis. Nam quis erit tam impius et pertinax, qui tantis ac talibus assertionibus convictus non dicat ? Benedictus Deus in donis suis, et sanctus in omnibus operibus suis : Confitebimur ei facienti nobiscum misericordiam suam, qui resipiens de excelso celorum habitaculo, mirificavit servum et sanetum suum. Regi ergo seculorum immortalis, invisibili, soli Deo honor et gloria, in secula seculorum. Amen.

B 41 Nullo pacto putandum est, Deum omnipotentem plura beneficia fidelibus suis non concessisse, et ad ejus invocationem non alia nisi commemorata consecuisse miracula, famuli sui Joachim patrocinio interveniente. Commemorata vero ita colleginus, ut ex puerorum relatione multitudo ceterorum perpios devotosque auditores attendatur. Recitata etiam non inventione aut fictione nostra retulimus : non testor Deum verum, unum et trinum, auctorem veritatis et mirabilium operatorem ; omnia quæ descripti sumus (novissimo excepto, quod de ore Fratris Andreæ accepimus) de libello manuscripto in monasterio S. Joannis de Flore [existente] a tempore monachatus mei in codem monasterio, quod fuit sub anno Domini millesimo quingentesimo octagesimo sexto, transcripsimus et adnotavimus : nee de eorum substantia aliquid addidisse, diminuisse, aut immutasse : tantum aliis verbis retulisse, sub codece Domini juramento confitemur. Qui quidem libellus tuum vetustate tum etiam usum quicquam quasi difficultate legebatur, nec enijs fuerat compositione conditus insigniebatur : ne vero mirabilia veterum industria collecta deperirent, quodammodo recenti recitatione descripta sunt. Ceterum visiones et apparitiones, quæ inibi et alibi videbantur, his adjungere minime curavi : ea si quidem tantummodo renovare studii, que Praelati, Sacerdotes ; religiosi, seculares ; homines, mulieres ; magni et parvi in seipsis experti sunt : reliqua vero et brevitatis et claritatis causa emittere studui. Et ne gratis hoc asserere videar, apparitione n' euidam Judici evaientem in civitate k Materæ addens, finem imponam. Cum judex quidam, nomine Petrus; esset valde disertus, nocte quadam talem vidi visionem. Apparuerunt ei duo viri valde mirabiles : quorum unus ait illi, Noscis me, et qui mecum est ? Cui Petrus : Domine, neminem vestrum cognosco.

C Apparens autem subjunxit : Ego sum Apostolus et Evangelista Joannes, egregie depictus : et hic est Joachim, primus Abbas Florensis : intuere diligenter in eum, et pro ut melius noveris omni conatu depinge. At Judex, ego, Domine, non sum pector, nec talem callui artem. Apostolus tandem : Vade et prout sis depinge. His dictis disparuerunt : Judex ergo de visione tanta trepidans, nec tanti ac talis viri audens jussa despernere, cum prudentibus et sanctis hominibus hac de re consilium habuit : ex quibus uno ore percepit, ut Hymnum in ecclesia decaantandum, in laudem beatissimi Abbatis Joachim, condere non cessaret. Cum devotione ergo et non modica reverentia Hymnum composuit, qui opportune et luculentiter ita exordiebatur.

Hic Abbas Floris, cœlestis gratia roris. etc. l

ANNOTATA.

a Ergo intra annum 1204 quo Lucas prædecessor. Consentinus ; et 1209, quo Bernardus factus est Geruntiensis Episcopus, mortuus anno 1216, et inter Cala-

brie Beatos a plerisque Calabriæ scriptoribus numeratis, inquit Ughellus tom. 7 col. 703.

A. JAC.
GRECO
EX MS.

b Neocastrum vulgo Nicastro, Calabriæ ulterioris civitas, distat a Florensi monasterio 18 circiter p. m.

c Distat a Marturana civitate Altilia ad Boream 4 p. m.

d Mons-altus, oppidum inter Consentinam et S. Marci civitates medium.

e Tertiarios in die puto, quod in Ordine S. Dominici, ultra annum Probationis, alios duos annos iurones Professi habeantur secreti ab aliis : quod etiam in nostra Societate obtinet.

f Bellum-castrum Urbs Episcopalis in Calabria Ulteriore, Tabernæ ex intervallo 10 milliarium vicina, et cum ea atque Catanzaro ad Austrum discedente triangulum sive aquilaterum constitutus.

g Collecta, proprie vocaretur Oratio, quæ in Missa vel Officio divino, vel ex prescripto Ecclesiæ, vel ex pietate privata legitur, post primarium eujusque diei aut festi Orationem. Et quia in his locis ubi peculiaris est alienus Sancti cultus, frequens est propria de illo Sancto Orationem hoc modo subiectere post principalem, et (ut sic) dicam conlegere ; ideo tales Orationes passim dicuntur Collectæ, etiam solitarie sumptu. Est hæc ergo vera et unica nominis ratio : propter quam frustra aliam alii querunt, quasi ea super populum collectum fiat, vel omnium preces in ea colligat Sacerdos, vel etiam elemosynæ sub ea colligi solvent : quoniam omnia longius quæsita sunt, et absque fundamento ex cogitata. Ipsam porro de B. Joachimo Collectam dedimus in Commentario Prævio num. 3

E

h Charta probans ea dicitur, quæ legitime coram testibus signata, in quocumque judicio locum habet irrefragabit et publici testimonii : quo sensu etiam rocamas instrumenta, ad cansam scilicet quam continent evidenter probandam : et sic etiam dicitur scripsi aliquid in forma probante.

i Curaremus id nos, si contigisset veterum illum libellum hactenus conservatum fuisse, nobisque communicatum.

k A Matera, tamquam præcipua Sede sua, nomen nunc sive habet Lucanorum Archiepiscopus, proprie et principaliiter Acheruntinus dicendus : sed quia is in deserta prope-modum Achernsibnam non poterat tñeri dignitatem, anno 1203 statuit Innocentius Territus ut Materana D. Petri Ecclesiæ erigeretur in Cathedram, et utrobique Archiepiscopus posset Pallio uti.

l Eum Hymnum libenter integrum hic dedissemus, si aliquis nobis monstrasset : sed quoniam nec diligentissimus Gregorius eum habet, vereor ne posteriorum negligentia prorsus exciderit ex usu et memoria.

F

APPENDIX

Ex Gregorio de Lauro cap. 107 et ultimo.

Quamvis de sancto viro Joachim alia nonnulla, et quidem egregia ac admiranda, vulgus predicit in Calabria, asserentes, traditione majorum talia ad ipsorum usque pervenisse notitiam : quia tamen humanæ fragilitatis conditio est, in rerum traditione aliquando veritatis alterare substantiam : idcirco merito talia duximus reticenda.... Verum non est silentio concedendum, quod ex attestatione Reverenderum Rectorum, Sacerdotum, seculariumque Collicensium, authenticæ fidei juremento firmata, nuper accepimus. Produnt enim ac in verbo veritatis testimonium perhibent, quod eum Joachim, tunc impubes (mundi hujus fortassis expertus divertimenta, quæ a spiritualibus hominibus abstrahere solent exercitiis) latitasset in loco quodam, arboribus undique septo, cuiusdam vineæ

Collicensium
jurata attestatio
constat,

Mauri

ATCTORE
JACCHI
CHICO.
ex eo lapide
in quo fuerit
Joachim gen-
nua flexerat
vraus.

nascentem
floreum salu-
tisrum de-
sisse, cum
asinus adul-
bitas est,

ut S. Eustor-
gius fons Me-
diolani,

ex simili
causa dicitur
virtutem am-
bisse.

Ut ceteris Or-
dinibus Fun-
datores San-
ctos,

- A Mauri genitoris sui, in agro Cœlicensi positæ, capacitatis in semine tumulorum trium enim diuidio, Orientem et Austrum respicientis, Jovino alias Cannavino anni conterminæ; et inveniens supra magnum ac durum lapidem, ibidem a natura in declivi loco positum, preces ad Deum non exignas ex corde eructare consuevisset; lapidem illum, ex eodem loco, in quo nupubes Joachim incubaverat, Florem produxisse jugiter, tanta virtutis, ut applicatus cum deoratione et fide, ad infirmitates quilibet et vulnera, exemplo optantem omnibus redderet sanitatem. At enim Cœlicensis quedam mulier, Pacifica Ferrara appellata, circa Dominicæ Nativitatis annum millesimum quingentesimum, asinus haberet malo ulcerere laborantem, pro cuius sospitatio naturalia omnia frusta experta erat remedia (magis illius fortassis quam sue animæ salutem expetiscens, ut in similibus humanae conditionis probat experimentum) mirum florem applicuit ulceroso. Convaluit quidem ab ulcere asinus; sed quia res sancta animali fuit applicata bruto, ne dum flos virtutem amisit (ut quid simile de aqua S. Barnabie, alias S. Eustorgii, resert Morigia) sed etiam omnino deperit. Verum eodem ex loco, inde flos oriebatur, humor quidam, ad gummam sive incensi instar, nascitur; qui locus, ad hodiernum usque diem, a frequenti fidellum cœtu invisit, et in magna veneratione habetur.
- B 42 Pauli Morigiae locus, a Gregorio indicatus, reperitur in ejus opusculo cui titulus, *Historia originis omnium Religionum*, ubi cap. 51 lib. 1 agitur de Fratribus Apostolinis, seu Apostolotum; qui fuerunt ex prima sua institutione laici usque ad annum MCCCCCLXXXIV, quanda Innocentius VIII eos, certo habitu donatos et Regulæ Augustiniæ adstrictos, etiam ad sacros Ordines ascendere permisit; et nonen istud accepisse videtur, quia in communione profitebantur, secundum Regulam Apostolicam primitivorum Christianorum; quorum nemo (ut dicitur Actorum iv) eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Pluerat autem Morigiae horum originem ignotam evocere usque ad S. Barnabam, qui primus creditur Evangelium Mediolani prædicasse; et de curatiane canis leprosi isdem omnia verbis, sed Italicis, dicit, quæ Latinis de asini infirmi sanatione Gregorius; in hoc solum diversis, quod Cœlicensis flos renasci desit; fons autem Eustorgianus (sic enim rulgo vocatur, non S. Barnabæ) manat usque hadie, et religiose bibitur a fidibus. Interim sicut Flos Cœlicensis hand dubium fuit præsagium, divinitus datum, fundandi a Joachimo Ordinis Florensis; sic ejus interitus sub illud ipsum tempus, quo in Commendam dari ejusdem Ordinis Archimouasterium erat, totalem ejus abolitionem præsignavit, exinde secuturam. Omitto considerationes alias, quas inde quisque formare poterit, quod manuantem ex flore isto gratiam, ab hominibus ad asinum curandum transferri, visus sit Deus improbusse.
- C 3 Celestinus Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, Joachimo Abbatii et Conventui de Flore, salutem et Apostolicam benedictionem. Cum in nostra esses, fili Abbas, præsentia constitutus, tuis nobis relationibus exposuisti, quasdam Constitutiones, de vita monachorum tuorum et monasteriorum tuo coenobio subjectorum, et de rebus ab ipsis Fratribus possidendi, et eorum numero, te fecisse; quas, ut in eisdem monasteriis et ab ipsis Fratribus observentur, confirmari a nobis cum instantia postulasti. Nos igitur, tuis precibns inclinati, prædictas Constitutiones, sicut a te provide factæ sunt, auctoritate Apostolica confirmamus, et præsentis scripti patrocinio communimus; firmiter inhibentes, ne ipsarum Constitutionum forma in monasteriis supradictis temeritate enjuslibet encurretur. Nulli ergo etc. Datum Romæ, viii Kal. Septembri, anno Pontificatus nostri sexto, qui fuit Christi MCXCVI.
- sle et Floren-
si Deus Joa-
chimum dedit:
- E
- qd in solitudi-
ne cellam sibi
delegit,
- ad quam og-
gregatis alii
natus est Ordo,
- F
- cui scriptas
constitutiones
probavit Cele-
stinus 3

DISQUISITIO HISTORICA

De Florensi Ordine, Prophetiis, Doctrina B. Joachimi.

§. I. Ordinis institutio, incrementa, desolatio.

Quatquot religiosorum Ordinum instituta, in militantis Ecclesiæ ornatum subsidiisque, divina induxit Pro-
videntia, iis, ut futuris eximie sanctimonix gymnasiis,
semper cognoscitur dedisse initium per testatissimæ

A MEXCVI. Tria autem eatenus monasteria fuerant ab Joachimo fundata (præter suum Florense præcipuum et reliquorum caput) quæ inferius in diplomate Constantii Imperatricis nominantur: sed quæ his Constitutionum forma præscripta fuerit, postremorum seculorum calamitos, infra quoque memoranda, fecit esse ignotum: adeo ut Jacobus Græcus Sect. 46 profiteatur, plurimum se laborasse in iis requirendis; et vir demum aliquod eorum specimen, circa ordinem divini Officii a communi Cisterciensium diversi, potuisse reperire, quod it Gregorius pag. 337 suo libro inseruit.

Eas nunc de-
perditas fru-
stra querimur.

4 Reserv hic quilem a Constantino Cajetano sibi dicatum, eas in bibliotheca Vaticana reperi: sed si aliud ibi inveniretur, quam quæ Græcus Sect. 20 indicat, aut si ea possent pro Constitutionibus accipi; non prætermisset Lucas Holstenius, Bibliothecæ illius dum viveret Custos primarius, idemque similium monumentorum eruderandorum studiosissimus, inserere illo parti

2 Codicis Regularum, a se collecti typisque subjecti, ac denum post mortem Collectoris evulgati. Itaque hoc num dicere possumus, de forma ritu a B. Joachimo instituta, quod Gregorius IX, anno MCCXXVII præhibens discedentes a Florensis recipi a Cisterciensibus,

B Florensem Ordinem tau- dat Grego- rius 9.

religionem eorum satis arctam esse dicit. Qui idem Gregorius, describens in Bulla Canonizationis S. Dominici divinæ militiæ auctoratos exercitus, primam quadrigam Martyrum ac Confessorum inducit, secundum Monachorum sub S. Benedicti Instituto: post quos, inquit, quasi lapsum reparaturus exercitum Dens, et redditurus jubilum post lamentum, applicatis ad quadrigam tertiam equis albis, Fratribus Cisterciensis Ordinis et Florensis, velut tonsarum greges geminos, caritatis fœtibus uberes, de pœnitentiæ lavaero fecit ascendere; S. Bernardo, ariete ovinn, in virtute spiritus, qua ex alto indutus extitit, et in abundantia frumenti vallium, præeunte: ut transiunt, liberati per eum, in fortitudine clamant ad Dominum, dicant hymnum, et ponant castra Dei exercituum super mare.

5 Ex his duabus Florensis Ordo, Cisterciensi junior, imo ipsius propago quædam, tanta per Italiam ac præcipue Calabriam sumpsit incrementa; ut Gregorius de Lanro, postquam illius monasteria triginta quinque recensisset, minimam eorum partem se investigando assecutum credat. Omnia autem velut Ordinis Generales, venerabantur monasterii Floris Abbes, quorum hæc ex eodem Gregorio pag. 349 Græcum sento, series est. Post B. Joachimum præfuit Matthæus,

G Abbatum mo- nasterii Floris succe- sio.

usque ad annum Domini MCCXXXIV, quo est ad sedem Geruntensem assumptus, exinde Sannes, tum Orlanus, anno MCCLIX memoratus. Orlando, Bernardus, hinc Gerardus, ac deinde Guilielmus successore; incerti temporis præter ultimam, cuius est memoria ad annum MCCXC. Post Guilielmum extant monumenta de Nicolao Abbe, ad annum MCCXV; deque altero Guilielmo, ab officio remoto, et Marino, ad annum MCCXXXI. Anno vero MCCXXXVIII, Joannes; ejusdem seculi anno LVI, Petrus; anno LXXI, Joannes alter; xxi, Nicolaus item hujus nominis secundus, gessisse Prælaturam inveniuntur. Nicolao II exempto e vivis, anno MCCCVI, immediate successisse Hieronymum (qui ad annum MCCCLI nominatur in Regiæ cameræ libro sumario executorialium 8 pag. 7) non ausim asserere: multo minus, si tam diuturnum magistratum habuit, supersuisse ipsi usque ad Culisti IV Pontificatum: a quo, ab ejusdem seculi anno LV ad LVIII præsidente, ecclesiam Florensem, ad honorem S. Spiritus, Deiparæ Virginis, et S. Joannis Evangelistæ, suis consecratam, auctor est Gregorius pag. 339.

6 Florebat tamen, ut vel hinc constat, tunc adhuc insigniter Florensis Ordo, et imprimis monasterium, cui tantum honorem ipse Pontifex habebat, additis magnis Indulgentiis, ecclesiam a se consecratam visi-

tantim causa: quam etiam ecclesiæ primus suus fundator Joachim ditavrat, magno thesauro Reliquiarum, ab Imperatrici Constantia impetratarum, ut constat ex illius ad eamdem epistola, in hac verba. Mitto R. D. Cherubinum, contubernalem meum, ut Majestas tua tradat sibi illas Reliquias, quas mihi sponte pondit: presentaneani siquidem opem mihi ac familiæ meæ præstabit, ut orationibus nostris licet in lignis commendemus incoluntatem Majestatis tue, quam humillime revereor. Ex monasterio Florensi, kalendis Junii. Harum Reliquiarum partem nunc possidere dicitur Illustrissimus Don Joannes Bescaræ de Diana. Dur Saravenæ, in domestico sua egregia structuræ sanctuario: residua parti aliud magnum et amplum reconditorium extruxit Don Emmanuel Pelusius; ante annos sex, cum Gregorius scriberet, Abbas Claustralil, cui Florensis ecclesiæ restitutæ atque ornatæ laus præcipua debetur.

7 Etenim, post Hieronymum prænominatum, soli quatuor sedis leguntur electi ex ipsis Monachis Abbes, Carolus, Hippolytus, Joannes III, et Evangelista; quo circa annum MCCCLXX exempto ex hac luce, incubuit Florensis, atque ac ceteris per Italiam monasteriis, annus visitationis eorum, ab Joachimo præsumptus: et illi in Commendam dati Ludovico de S. Angelo, facti consequenter sunt in prædam eorum, per quos pene ad nihil redactus est locus tanto jam tempore sacerrimus. Ex his Salvator Rota unus fuit, sub enijs violentia gementes Monachi, cum ferre ulterrins jugum ferreum requirent; deseruerunt pro parte majori stationem, duce Don Francisco de Notarianne; inventoque prope Exculetorum casalem idoneo loco, monasterium construxerunt, quod nunc S. Maria de Succursu dicitur: enijs historiam, ipsiusque Francisei sanctam Vitam, heracio versu ab illius avi Monacha conscriptam, exhibet Gregorius pag. 340, et nos ex MS. Abbatis Ughelli posseamus dare correctiorem, si, qui istic Franciseo datur Beati titulus, publico cultu confirmatus esset.

8 Salvatori tamen Rotæ, postea fortassis ad saniori mentem reverso, et illata a se suisque decessoribus damna utcumque reparare studenti, positus ejusmodi titulus legitur: Salvator Rota, Patricius Neapolitanus, Florensis Abbas, basilicam collapsam restituit, simulaeris sacraque supellecstile exornavit, ac census in duplum auxit, pagum ditionemque addidit, anno Domini MDXXXVI. Interim Florenses Monachi, quo sese utemque tuerentur, ad petram unde excisi erant, Cisterciensem, inquam, Ordinem evidentur accessisse; enijs in Italia potissimum reformandi et restaurandi curam suscipiens Hieronymus Cardinalis de C'aravalle, sub Pio Papa V, Sanctionem edidit anno MDLXX, que apud Græcum extat sect. 49. Ex hac utrum aliquid remedii accesserit Florensum malis, nescimus: nam pietati insignium ecclesiæ Prælatorum Julii Sanctorii Cardinalis S. Severinae dicti, ejusque in Archiepiscopatu S. Severine successoris, simulque ex sorore nepotis, Alfonso Pisani, qui post Rotam Abbatis gessere titulum, potius tribuendum existinimus, quod locus non prorsus perierit; sed demum ad claustrales Abbes redierit, post decretum uniendorum Calabriæ atque Lucaniæ monasteriorum. Decretum hoc anno MDLV conditum est in Capitulo Generali Cisterciæ, sub forma apud Græcum expressa sect. 50; et executioni mandari cæptum uno sequenti, per R. D. Rogerum de Gesu, Priorem de Ferraria; expletum autem perfecte est anno MDXXXIII, vigore litterarum Apostolicarum, in Capitulo quod celebratum nit Gregorius pag. 161 in monasterio præfato S. Marie de Succursu. Ex eo tempore, in die S. Joannis Baptistæ, Claustralil Abbas, post Missarum solennia, citat subjectarum sibi Abbatiarum Prælatos, corumque recipit obedientiam titulu filiationis: quam quæ agnoscere possint, solum

D AUCTORE D. B.
Reliquia eidem
a Constantia
Imp. per Joa-
chimum obten-
te.

commenda-
res an. 1470
inaucti:

E

el lapsi mona-
chi monaste-
rium de Suc-
cursu erigunt:

F Salvator Rota
ecclesiæ in-
stante:

F

Florenses Cis-
terciensibus
uniti an. 1570

an. 1633
Regulares
Abbates recl-
iplunt.

nunc

A nunc duodecim monasteria videntur superesse, quantum
AUCTORE D. P. colligimus ex MSS. Justi Buffolati Vicarii Generalis,
quæ vidit citatque Gregorius pag. 161.

§ II. Rei temporalis in monasterio Floris
sub Abbatore Joachimo status.

Constantia
Imp. ann.
1198

confirmat mo-
nasterio dona-
tus ab Henr-
ico 6 possessio-
nes,

terminos ejus
definiens,

Hec fuit Florensis canobii Ordinisque ab eo dependentis fortuna: cuius primam amplitudinem metri ticebit ex diplomate Constantie Imperatricis, quod tolestat apud Gregorium de Laco cap. 43. In nomine sancta et individuae Trinitatis. Amen. Constantia, divina favente clementia, Romanorum Imperatrix semper Augusta et Regina Siciliae. Cum omnia humanitatis opera, quæ pietatis feruntur intuitu, stabile apud Deum habeant firmamentum; illud præcipue aeternas premeretur divitias, quod locis religiosis et Christi pauperibus impertinour. Inde est, quod ad petitionem tuam, Venerabilis Abba Joachim, benignum habentes respectum: pro remedio animarum Domini patris nostri, famosissimi Regis Rogerii divæ recordationis, et Dominae Beatriceis Illustrissime Regine matris nostræ, nec non pro salute nostra, et dilectissimi filii nostri Friderici, gloriösi Siciliae Regis: confirmamus in perpetuum, tibi et successoribus tuis atque monasterio tuo S. Joannis de Flore, omnes possessiones seu etiam libertates, quæ factæ sunt tibi et eidem monasterio tuo, a Domino Henrico, gloriössimo Romanorum Imperatore semper Augusto et Rege Siciliae, carissimo quondam viro nostro. Concedimus et donamus tibi usque successoribus, in ante dicto monasterio tuo de Flore, terras laboratorias, aquas et silvas, adjacentes eidem monasterio, a vado fluminis Neheti, quod est subitus castellum de Sclavis, sicut vadit via ipsa versus meridem, per Petram Caroli Magni, et per Serraricum, usque ad vadum Sabuti: et ab ipso vado versus ortum ipsius fluminis usque ad alveum Ampulini; et descendit idem fluvius usque ad eum locum, ubi miscetur flumini Neheto; et ascendit terminus per alveum ejusdem fluminis Neheti, et vadit ultra flumen per fines monasterii trium Puerorum, et monasterium Abbatis Marci, usque ad viam quæ venit a civitate Cherentia, et vadit per Portum: quæ videlicet via manet in confinio a parte Aquilonis, usque ad locum qui dicitur Frassinetum: et exinde revertitur terminus ad alveum fluminis Neheti, et ascendit idem alveus usque ad vadum quod est subitus castellum de Sclavis, et concludit cum priori fine.

10 Concedimus præterea et confirmamus, tibi et jam dicto monasterio tuo de Flore, tenimentum Fluee, situm in maritima Calabriae, ac libera pascua ovium mandrarum prænominati monasterii Floris, et aliorum querumlibet animalium, quæ illuc mittere libet: prohibentes, ut nemo vobis in eodem tenimento aliquam molestiam inferat, aut ibi sua vel alienum hominum animalia superinducat, seu aliquo modo pastoribus vel animalibus, quæ sub eura illorum ibi fuerint, damnum vel injuriam facere præsumat. Insuper concedimus tibi et saepe dicto monasterio Floris, per totam Calabriam, libera pascua, pro animalibus ecclesiæ, absque herbario et glandatico: permittentes ut licet Fratribus monasterii tui libere percipere salem per salinas Calabriae, emere quoque et vendere absque ulla exactione, et transire libere terra marique; indulto vobis ubique per terram Domanii nostri plateatico et passagio. Adhaec concedimus et confirmamus tibi et monasterio tuo quinqa-ginta Byzantios aureos, percipiendes annis singulis absque aliqua diminutione de salina Neheti,

aut ante festum S. Joannis Baptistæ aut in ipsa festivitate. Ipsiusque monasterium sæpe dictum de Flore, et monasteria quæ de novo fundasti in loco qui olim dictus est Calosuber, nunc autem Bonum-lignum, et in loco qui dicitur Tassitanum, et monasterium Abbatis Marci (quæ et ipsa ad tuam curam constitutis ibi a te Prælatis, pertinere cognoscuntur) et si qua te vel Fratres tuos alia in faturum largiente Domino ædificare contigerit, cum omnibus possessionibus et bonis suis, Fratres, homines, et loca vestra, sub nostra speciali protectione et defensione suscipimus: confirmantes vobis hactenus acquisita, et in antejusto titulo acquirenda: et insultum in vos, et in homines, et possessiones, etres vestras temerarium prohibentes.... Datum in civitate Messana, anno Dominicæ Incarnationis Mcccvi, Mense Januarii, prime Indictionis....

D
cisque addit
50 Byzantio-
rum censem:

11 Hæc Constantia: quibus motus Fridericus II, anno Mcccvi, prædicta omnia confirmavit et minoravit, diplomate Panormi signato. Quod antem pene puer fecit, iterarit adulterio alio diplomate, signato Brundusii sub unum Christi Mccxxii, primum vero Imperii sui. Rursumque exemptionem a fori secularis potestate, speciali induxit decreto in casulis in obsidione Januensi, xv- in Augusti, x Indictionis, puta anni Mcccxxxvii, cum maxime victoribus armis Lombardum et Liguriam premiceret. Ut autem in hoc testatur, quod parentes sui, pia recordationis Augasti, monasterium Floris pia et liberali donatione fundarint, ideoque paternum opus singulari prærogativa gratiae prosequi velit: sit et in primo diplomate dicit, quod venerabile monasterium Fleris tanto ardenter leneatur diligere, et condignis beneficiis ampliare, quanto benignius et devotius felicissimi quondam Augosti, Dominus Serenissimus Imperator pater sens, et Domina gloriössima Imperatrix mater sua, ipsum monasterium divino intuitu construere, bonisque quæ possidet detare corde purissimo studuerant. Eiusdem autem Frederici uxoris Constantia, Regis Castellæ soror, nihil viro suo hac parte inferior, per instrumentum Messanæ conditum an. Mcccvi, tum cetera omnia Florensi monasterio confirmavit, tum eidem concessit granciam, quam habebat in tenimento prope casalem Verdo, iu loco qui dicitur Albe, cum molendino in flumine Leporis, terris, vineis, et arboribus, quas tenebat in tenimento præfatae civitatis, ut apud Græcum Sect. 40 videre est.

E
cujus filius Fri-
dericus pater-
nam fonda-
tionem agnos-
cit et sovet,

E
et uxor Fre-
derici Con-
stantia novum
fundum addit.

12 Verum tanta rei temporalis incrementa, statim ab ortu sui invidiam excitaverunt, vicinorum præser-tim, per quorum fines Imperatoria liberalitas assigua-tam monasterio dotem descripscerat. Ergo Isaias, monasterii Sanctorum Trium Puerorum Abbas, quod Caccariu milliari uno, et quinque milliaris a monasterii Floris dissitum, Ordinis Basiliani monachi Graci tuac tenebant, controversiam Joachimo movit de finibus eorum Imperatrici, apud Roccam Nicophori agente, anno Mcccvi. Hæc lis cum esset in favorem Joachimi decisa (solus quippe proferebat documenta legitime possessio-nis, adversariis nihil e contra adducentibus) cumque ea-dem deinde prorsus sopia videbatur, quia Abbatii Isaiae et Fratribus suis, (sicut Lucas Consentinus pastea in-strumento compositionis inseruit) concesserat Sanctus, propter bonum pacis, quod viris religiosis conve-nit, ad preces et consilia proborum virorum, ut haberent ovilia sua in Misocampo et Vulturno; itemque vaccas, jumenta et porcos in Fraxinitris, sub aumio quatuor solidorum aureorum censu; tantum ut dimitterent monasterio Floris in pace tenere Calo-suberum et Faroclovium, et omnes terras quas apernerat Joachim prope ipsa tenimenta, cum omni-jure plantationis et edificationis, quod se in ipsa credebant habere: pro quibus eis Joachim commuta-verat obedientiam, quæ dicitur S. Martini de Netho,

F
Lis ab Abbate
triū Puer-
rum mota

et ab Impera-
trice decisa.

cum

A cum terminis et possessionibus suis, sub censu duorum solidorum auri. *Hæc, inquam, cum sic transacta et composita essent, conditum est in Calo-sulero Florensis ordinis monasterium, et prima eo deducta colonia. Huic tontisper pax a vicinis fuit, dum in hac rita fuit Constantia; ipsa vero sublata de medio v kaland. Decembris anni MCCCXVIII, Graci Monachi de non præstito trium annorum censu postulati, non modo eum non persolverunt, sed ferentes secum arma multa, fecerunt insultum, invaseruntque Fratres qui custodiebant oves ecclesiæ Florensis; et quosdam quidem percosserunt, alios vero expoliaverunt. Deinde per dies aliquot congregati in majori numero cum multitudine armatorum, invaserunt suffraganeum monasterium ejus quod dicitur de Bono-Ligno, trahentes inde Monachos violenter, destruentes officinas et oratorium ipsius monasterii, et diripientes bona quæ ibi inventa sunt. Cumque Abbas Joachim et Fratres ejus querimoniam depônerent, Justitiarii Cusentini scripsierunt Græcis, ut venirent ad justitiam faciendam: et prohibuerunt eis, sub pena centum unciarum auri, ne de cetero invadere præsumerent tenimenta ecclesiæ monasterii Floris. At illi nec ad B justitiam faciendam venerunt, nec ab invasione cessaverunt.*

B 13 Praeterea missæ sunt eis similes litteræ a Comite Raynero Marchi Forte, dicto tempore Calabriæ Capitaneo, et ad extremum a Domino Legato; et nihilominus contempserunt: quin potius ducentes secum multos viros armatos per tenimenta monasterii, multas violentias Fratribus et molestias irrogaverunt, freti quorundam hominum Cacurii consilio et auxilio, qui et ipsi tenimenta ecclesiæ et terras, contra prohibitionem et Regis præceptum, invadere præsumperant. Perseverante autem Joachimo in petendo justitiam a Bortholomao Archiepiscopo Panormitano, eodemque Regis Friderici familiariter sen primario Status Ministro, super invasionibus et dannis, quæ passa est ecclesia ejus; consignatae sunt litteræ, ex parte Regis præcipientes, ne tot excessus ipse Archiepiscopus relinqueret impunitos, sed faceret justitiam passis, secundum quod dictaret jus et ratio postularet. Verum accersitus Abbas monasterii trium Puerorum et jussus venire vel mittere ad Archiepiscopum præfatum apud S. Maurum, ut in præsentia ejus causa definiretur, nec mittere voluit, nec venit ipse.

C 14 Archiepiscopus itaque, litteris Coriolani datis xxv Maji, anni MCCCXIX, mandavit D. Bon-homini, Cusentino Archiepiscopo, D. Riccardo, Abbat S. Euphemiae, D. Simeoni de Mamistra, Capitaneo et Magistro Comestabulo atque Justitiario vallis-Crathis, vallis-Signi, et vallis-Layni; D. Guilielmo de Bisiniano, D. Rogerio filio Joeli, D. Alejandro filio Guillelmi, Regiis Justitiariis: quatenus lectis litteris Capuani Archiepiscopi, Panormitano Archiepiscopo in favorem Joachimi missis (qui Capuanus Archiepiscopus neverat plenius radicem controversiæ inter monasterium Floris et monasterium trium Puerorum, quam decisam in Curia Dominæ Imperatricis Monachi Sanctorum trium Puerorum resumere præsumperant post obitum ipsius) et inquisita de omnibus veritate, tam de contemptu mandati Regii et Archiepiscopalis, quam de illata violentia et dannis, venerabilis Abbat Joachimo pleitudinem justitiæ exhibere curarent; data prius saysima rerum et possessionum, quibus vel ipsi Monachi vel homines Cacurii monasterium Floris dissagire præsumperunt: facientes nihilominus justitiam fieri, et de his qui facientes insultum vastaverunt monasterium de Bono-ligno, et de ceteris qui invaserunt terras et tenimenta ecclesiæ, et de his qui incidentes armati per tenimenta ecclesiæ damna et contumelias Fra-

tribus intulerunt. Si autem adhuc contumaces forent, tantum de rebus ipsorum caperent, quantum dignæ sufficeret ad restaurationem damni et expensarum, quas ipse Abbas Joachim, querendo et expectando justitiam, illis differentibus fecisse comprobaretur: de cetero ipsum monasterium Floris et Fratres ejus, ab invasione præfatorum Monachorum Sanctorum trium Puerorum et hominibus Cacurii, manere facherent in pace.

D AUCTORE D. R. et B. Joachimo justitiam fieri,

15 Quibus litteris lectis, et attenta summi Pontificis ut factum per commendatitia epistola, pro monasterio Floris od Archi-episcopum Consentinum directa; nec non litteris Matthei Capnani Archiepiscopi, exponentibus quid sub Imperatrice gestum esset et judicatum; præfuti Judices, saysinam Joachimo suisque concederunt, et Abbatem Græcum peremptorie citaverunt; lata interim retul in toties antea contumacem prorisionali sententia, anno supra memorato, mense Junii secundæ Indictionis: quæ omnia integre apud Gregorium de Lauro cap. 46 legi possunt. Quid autem ulterius contra Græcos sit decretum, incomptum sibi esse futetur Gregorius: Ughellus autem tomo 7 Italix sacrae, de Luce Archiepiscopo Consentino agens, profert illius auctoritate confessum amicæ compositionis instrumentum, inter E Mattheum Floris et Hilarium electum monasterii trium Puerorum Abbatem quod xii anno præfoti Luce, Christi vero MCCCXV signatum, Honorius III anno MCCCXVIII Bullæ suæ confirmatoria inseruit. Addit autem Gregorius, prædictam Græcorum Abbatiam tandem etiam Florensi canebio subjectam fuisse: quippe quæ inter ejus Filios sub titulo S. Mariæ de Nova numerabatur septima, quando a Cardinali de Claravalle missus Justus Buffolatus, Cisterciensium monasteriorum per Lucaniam, Calabriam, Siciliamque Visitator, eo advenit; ut ipsem in suis MS. a prædicto Gregorio pag. 161 citatis, consignatum reliquit.

F Initur concordia;

E 16 Porro Græcorum Monachorum insolentia istum in modum coercita fructum patientiæ suæ Joachimus retulit, fundato quarto Ordinis sui monasterio; cui quis fuerit attributus fundus, et quomodo ipsum Florense monasterium Apostolicæ Sedi esset immediate subjectum, patet ex sequenti instrumento Centii Cardinalis Legati; ejus fortasse, ejus in controversia supra notata actione facta est mentio, quod apud Græcum Sect. 39 hoc tenore legitur: Centius Dei gratia S. Laurentii in Lucina Presbyter Cardinalis, Sedis Apostolicæ Legatus, dilecto in Christo Fratri Joachim Abbat de Flore, ejusque successoribus in perpetuum. Pio considerationis vota, que de cordibus [divinitus] inspiratis prodire noscuntur, eo sunt a Saneta Romana Ecclesia libentius admittenda, quo omnes, qui pro salute animarum suarum boni aliquid proponunt, ne aliquod in perficiendo patientur obstaculum, ad eam, velut ad singulare præsidium, habero refugium didicerunt. Inde est, dilecte in Christo Frater, quod, cum in regno Sicilie ex mandato summi Pontificis Legatione fungeremur, et euntes in Siciliam habemus transitum per Calabriam, veniens ad priorem nostram dilectus filius Unfredus Culinus, obtulit in manibus nostris sanctæ Romanae Ecclesiæ quemdam fundum, in loco qui dicitur Albanetum; de vicino autem fonte fluminis generali nomine Caput-gratis; petens ut in eadem loco deberet de licentia nostra edificari monasterium, a te vel a successoribus tuis, secundum statuta Ordinis tui, quod nulli, nisi Romano Pontifici debeat subjacere; et, quantum spectat ad statuta Ordinis tui, tantummodo tibi et successoribus tuis.

F novo monasterio locus in Albaneto datur

G et ut reliquias Ordo, immediate subesse Papæ declaratur,

17 Nos autem attendentes ad offerentis devotionem et preces illustris viri Simeonis de Mamistra, Regii Calabriae Magistri Justitiarii, qui cupiens ejusdem pii operis particeps esset, coadjutorem et cooperatorem se esse spopondit; ipsum fundum or-

resuscitatur
per violen-
tiam adversa-
riorum:

quibus non
cessantibus ab
invasione

nec ad cau-
sa m dicendam
comparentibus,

pabet Archi-
episcopus Pa-
normitanus

causam ex
litteris Epis-
copi Capuani
cognosci,

A dinandum in monasterium secundum statuta Ordinis tui, in ejus et Sanctae Romanæ Ecclesie proprietatem grataanter suscepimus, secundum quod in ejus proprietatem monasterium Floris constat esse susceptum; dantes tibi vice summi Pontificis, cuius fungimur Legatione, liberam potestatem ædificandi in praesato loco Abbatiam ad honorum Dei, secundum statuta Ordinis, et eam formam seu libertatem, quam tibi et successoribus tuis et domui tua de Flore a Romano Pontifice constat esse concessam. Ita tamen, ut si competentius tibi visum fuerit in vicino loco tuo, quod dicitur Caput-album, capere locum ipsums monasterii, propter aquarum que ibi est abundantiam; licet tibi et successoribus tuis in uno duorum praefatorum locorum sub eadem libertate fundare, sicut dictum est, ipsum monasterium; et constituere ibi Fratres et Abbatem secundum statuta Ordinis tui, omnium hominum contradictione et contrarietate remota. Institutus autem ibi Abbas, ab aliquo Episcopo Catholico, quem inaluerit, munus benedictionis accipiat, qui manus Apostolica auctoritate, quod postulatur, impendat. Ut autem haec nostra concessio firma in perpetuum tibi tuisque successoribus illibata permaneat, plenus Privelegium inde tibi fieri præcepimus, nostro sigillo et auctoritate roboratum. Anno Dominiæ incarnationis millesimo ducentesimo, mense Martii tertiae indictionis, Pontificatus autem D. Innocentii tertii Papæ anno tertio.

B 18 Denique in loco, Grancia S. Martinii de Jove alias de Canali dicto, quem passum millibus quatuor ab urbe Consentina, unicoreo millario dissitum a castro Petrac-fittæ, ab Andrea Archiepiscopo obtinnerat Joachim anno MCCI, propriis expensis construxit monasterium: in quo, dum forte illius absolutioni intendit, diem et am ritæ supremum obiit, et aliquamdiu sepultus requievit; eodemque anno et nono ante obitum mensa, suscepit de manu prædicti Simeonis de Mamistra dotem insignem, fundendo prope terram Fluminis-frigidæ, que Tropavensis diocesis est, monasterio, quod Fontis-laurenti nomen posetu tulit, ut patet ex Instrumento, quod in Comite, pr. n. 13 allegavimus; in quo, apud Gregorium verbatim posito, est legere sigillatim possessionum eidem fundacioni attributarum terminos, ceteraque jura et privilegia quæ hic brevitatibus causa præteruitimus: contenti monuisse etiam Sanctimonialium canabia varia sub Florensi viasse ac floruisse Regulu: quorum, quæ reire potuit, nominavit Gregorius cap. 38, in usque numerat monasterium S. Helenæ, in extremitate territori civitatis Scalaurum prope Ainalphiae urbem; quod a tempore ipsius Abbatis Joachim catuisse testatur patriarum antiquitatum, ex Gregorii iudicio, vir peritissimus, D. Abbas Joannes Bapt. de Afflito, Scalensis Patricius. Id huc omnino observatione est dignum, Cisterciensium Ordinem, postquam in interiorem se Italiam penetraret, septuaginta annorum spatio ad sexaginta fere monasteris ibidem auctum esse (uti ex antiqua Foundationum chronologica tabula, ad annum usque MCLXXXVII ducta, ejusque supplemento, facile est supputare) ex quo autem Florensis Ordo caput efflorescere, vix unum alterumve in toto regno Neapolitano atque utruque Calabria acquisivisse; cum alibi plurima quotannis erigerentur.

§. III Quos libros, quando, et quo spiritu Albas Joachim scripsit.

F uisse Joachimum Curiensem Abbatem, antequam Florensis Ordinis fundamenta jaceret, Luca Consentino et Jacobo Greco referentibus, jam cognovimus. Quamvis autem ignoretur, quo tempore coperit Praelaturam istam gerere: credibile tamen est, illius initia non multum præcessisse finem anni MCLXXXVII, quo ad

supplicationem ejas Guilielmus Siciliae Rex scripsit D epistolam mense Decembri, in Vita num. 10 prolatam: cum ipsum Curatiæ monasterium (in quo credibile non est, ante exactum conversationis religiosæ triennium, Abbatem fuisse Joachimum) anno dumtaxat ante hunc quarto, seculi LXXVI, fuerit vel primo ædificatum, vel Cisterciensi Regula informatum, prout constat ex antiquissima Foundationum Cisterciensium chronologia, quam aliquoties alegavimus ad Vitam, sicut Chronogram illam, anno MCLXXXVIII scribi desitam, ex monasterii Dunensis MS. pervetusto, ad Calcem Bibliothecæ Cisterciensis vulgarit Carolus de Visch, ibidem Prior. Neque sane obest Michaelis Episcopi Marturani Bulla, qua, juxta Cisterciensis Ordinis privilegia, a Romanis concessa Pontificibus, Curatiensem Abbatiam a sua suorumque successorum jurisdictione emancipat, quam Bullam Graecum num. II, vulgarit, ut datae anno millesimo centesimo septuagesimo: addi enim debet, septimo (quod librarii socordia excidit) ut cum Indictione decima annus conveniat. Et hoc potius facere debuerat Ughellus, tom. 9 Ital. sacrae col. 361, Bullam ex Greco, ut præstatur, transcribens; quam auctoritate sua pro Indictione decima substituere tertiam. Quia autem Abbatis nomen in ea Bullo nullum exprimitur, non oendemus affirmare cum Greco, in Joachimi jam tum Abbatis, favorem cum fuisse expeditum: idque adhuc multo minus probaremus, si magis nobis constaret, quod Graecus sit, anno MCLXIV natum fuisse Joachimum, adeoque anno MCLXXXVII, dumtaxat XXXII annum ætatis egisse. Quia tamen in eo monasterio ubi tam recens erat disciplinæ Cisterciensis professio difficile fuit habere viros vel istic vel alibi din in Regula eadem exercitos (quis enim ubi juvencula mater est seorsum requirat filios? uti Carolo V Imperatori Sociorum Jesu plerorumque juventutem admiranti respondit B. Franciscus Borgia, rationem ipsi reddens ingressus sui in Sociatem, et obiecta resellens) ob hanc, in quam, cansam nihil miraremur, si, mortuo, qui Fossa-nova calonum deduxerat, Abbatem Columbano post primum regiminis sui triennium, Joachimum, quantumvis atate vel professione juvenis, Abbas electus fuerit ab iis, quibus inter istac principia haud magnus esse potuit virorum ad gubernationem idoneorum, nedum in Ordine seniorum, delectus.

C 20 Quidquid ejus sit, ad monasterii regimen communibus votis electus Joachim, non tantum temporalibus et spiritualibus illius necessitatibus prudeenter se luloque prospexit: sed insuper tempus vel fecit vel reperit, quo ad sacris Scripturis diligenter meditandis non infractuose impenderet; quemadmodum subsecutæ exinde conmentationes ejus, tam multæ, tam profunde, luculentiter probarunt. Eodem tempore in diebus Alexandri Papæ, scripsisse eum aliiquid contra Magistrum Petrum Lombardum, libellum scilicet de unitate seu essentia Trinitatis, affirmat Matthæus Parisius, dimidio soli seculo junior Joachimo; negat Gregorius a Liuro. Hoc constat, Libellum istum, uti nomen auctoris Joachimi præferebat, sic esse dominatum in Concilio Lateranensi. Quando autem et utrum revera editus ab illo fuerit (licet hæc puri facti quæstio sit, et forte nequam in Concilio agitata) disentere supersedeo: unum dico, et uti spero dilucide probabo, Joachimum, si æstu disputationis abreptus junior, talia, qualia dñmnat Concilium, vel sensit vel visus merito est sensisse; amnia prorsus retractasse in Psalterio, non jam libello, sed justo trium ut (ipse appellat) voluminum seu librorum opere. De hoc alisque hodiecum extantibus operibus sancti Abbatis priusquam loquar; explicandum nobis videtur, quomodo circa annum (ut supra dixi, MCLXXXIX, auctoritate Papæ solitus a regimine præfati monasterii, ex obedientia totum sese ad sacras illas lucubrationes transtulerit; et quo spiritu in iis directus fuerit.

E

et 1477
emancipato
a juredict.
Episcopi
Marturani.

au sub Ale-
xandro 3
scripsit
aliiquid con-
tra Mag.
Sententia-
rum dubi-
tatur:
F

si fecit retrac-
ctatavit in
Psalterio,

albid carn-
arium In Gran-
cia S. Mar-
tin

et iuxta oppi-
camini fris-
gidi,

monasteria
sancti monti-
allianæ;

Florenses ad
territorium Ci-
sterciensem
in Calabria
crescunt.

Joachim
Curiensis
mon. funda-
to an. 1173

A 21 *Primuni patet ex Protestatione inserta Vitz n. 22: ubi de mandato Domini Papæ Lucii et Domini Papæ Urbani aliqua scriptitasse dicit quorum præcipua deinde enumerat. Eodem etiam facit Epistola, quam Joanni Kala dixit, ob relucem in ea virtutem humilitatis, digna quæ tota hic transcribatur: est autem talis. Devote sancteque vir, quem vocavit Dominus et segregavit, speciali gratuitaque desuper tradita gratia, a malignantium conventu. Accepi ex litteris tuis; quod niminum exoptas derelinquere Castrum, quod primo elegisti in die conversionis tuæ; ut ab hominum assiduo separatus consortio, sola dulcissimi animæ tuæ sponsi Jesu mellita gustares colloquia. In hoc clare respondeo tibi, Pater carissime, quod idem Dominus et Redemptor mihi oranti prote respondit: Joannes degat, usque ad mortalis consummationem cursus, in monte, quem primo sibi elegit; quemque prædestinavimus, ad humani generis salutem et refrigerium. Hæc mihi, peccatorum omnium pessimo, dixit Omnipotens, ut voluntas ejus manifestetur tibi. Nec facessit, quod mihi saepe objecisti: Tu, inquis, o Joachim, cum Dei donum accepisti, donum Curatii sanctam liquisti, et ad solitudinem abire gavisus es. Possem equidem respondere, vias Domini multiplices esse; quodque uni expedit, alteri non expedire. Sed hoc feci jussu Romani Pontificis, qui eligens me, peccatorem omnium indignissimum, ad onus interpretandi Scripturam sacram, expediens sano putavit, me solvere ex tot Monachorum gubernio, et ex tot facultatum administratione molesta. Tu contra, in solitudine degens, quid majorem affectas solitudinem, o Joannes? Non tibi tradidit Deus spiritum sapientiae, intellectus, et prophetiae, ut silvas et bruta convertas, sed horaines. Mane igitur in loco in quo vocavit te Deus, ad laudem et gloriam nominis sui. Vale, vir sancte, et me peccatorem commenda Domino.*

B *scribere ex mandato Pontificis caput in Scripturam,*

22 Ad hanc obedientie virtutem, quam ad scribendum sanctus Abbas attulit, accessit magna cum Deo in oratione familiaritas: cuius iudicium expressum nobis reliquit in Praefatione ad Psalterium, ex qua tum priorum librorum argumentum licebit discere, tum etiam quam speciali Dei favore præventus, exorsus sit illum tractatum scribere: sic igitur inquit: Eram aliquando ego ipse anxius ad verba Dei, et quærebam per exercitium lectionis ad veritatis notitiam pervenire. Cumque ad eam per legendi studium properare flagrarem, assumens sibi pennas velut aquilæ, longius quam erat recedebat a me. Cum autem, positus in fervore novissimo, coepi Dei causa diligere psalmodiam; multa mihi in Scriptura divina psallenti sub silentio reserari cœperunt, quæ antea legendo vestigare nequivoram. Non solum ante, sed etiam tunc sentire incipiebam, quid sit illud quod in alio Psalmo scriptum est: Beati qui habitant in domo tua, Domine, in secula seculorum laudabunt te. Sed cum mihi (qui, ut jam videbatur, cogitatione et aviditate supernæ illius civitatis habitator effectus, fruebar secundum interiorem hominem non modica visione pacis) accideret illud, quod sibi multi, etsi frustra, accidisse queruntur, ut rursum Ecclesiæ cura familiaris me cogeret implicari negotiis monasterii, quæ secundum eujusdam coloris sui speciem, aut vere secularia sunt, aut pene secularia judicanda; compulsus sum iterum cum cordis gemitu, non sine formidine, exclamare: Hei mihi, quia incolatus mens prolongatus est, habitavi cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. Et illud, Præcisa est velut a texente vita mea: cum adhuc ordirer, succidit me.

C *prius egregie in ea meditanda exerceitus,*

Psal. 83, 5.

quamvis interpellantibus monasteri curis:

unde meritus a Deo singulariter illustravi,

23 Quod illud fuerit tempus, et an post canobii Florensis fundationem requirendum, mox videbimus: satis est modo hinc discere, quo spiritu ad orandum laudandumque Deum ageretur Joachimus; ut minime

D *mireris, si is qui cor suum tanto offectu tradebat, ut rigaret diu in conspectu Altissimi ACTORES D. P. deprecaretur, os suum aperiens in oratione; ricissim ab eo meritus sit, ut spiritu intelligentiæ repletetur, atque ita tamquam imbris emitteret eloqua sapientiæ suæ: cum Dominus, cui in oratione confitebatur, consilium illius omne dirigeret, et in absconditis suis consiliaretur, quemadmodum de Sapiente loquitur Ecclæstasticus; et ut sibi re ipsa evenisse testatur Joachimus, sic prosequens captam praefationem: Cum ejusmodi gemitus versaretur in corde meo, accidit post annos aliquot, scilicet interna illius vicissitudinis (de hac enim sola hic agitur, et hæc una cum Prælatura Curatii cresceri debet habuisse exordium) cum essem apud cœnobium Casæ-Mariæ, detinentibus me ibi viro venerabili Geraldo Abbate ipsius domus et Fratribus ejus, et colligantibus me sibi insolubili vinculo caritatis: Accidit, inquam, diem adesse sollemnem, in quo dona sancti Spiritus super Apostolos effusa sunt, et [corda corum] oleo illo spirituali infusa, quo unetus est Unigenitus Dei præ consortibus suis. Quia vero non omnino eram expers ab intellectu olei, sed sciebam quod ad hoc ipsum pertineret sacrificium laudis; dolens quod tam diurno tempore, propter negotia monasterii absens a Chora, tanti beneficij gratia expers eram; statui apud me die illo dicere mihi aliquot Psalmos ad honorem tanti Spiritus, ob reverentiam et honorem diei; sperans donari aliquid in dio ipso ab eo, qui dat omnibus affluenter et nemini improperat.*

E *24 Interea cum ingrederer oratorium, et adorarem omnipotentem Deum coram sancto altari; accidit in me velut hæsitatione quædam de fide Trinitatis, aesi difficile esset intellectu vel fide, esse unum Deum omnes Personas, et omnes Personas unum Deum. Quod cum accideret, oravi valde; et conterritus vehementer, compulsi sum invocare Spiritum sanctum, eujus sacra solennitas præsens erat, ut mihi dignaretur ostendere sacrum mysterium Trinitatis, in quo nobis promissa est a Domino omnis notitia veritatis. Hæc dicens coepi psallere, ut ad propositum numerum pervenirem. Nec mora, occurrit animo meo forma Psalterii decachordi, et in ipsa tam lucidum et apertum sacra mysterium Trinitatis, ut protinus compellerer clamare. Quis Deus magnus, sicut Deus noster? Tu es, Deus, qui facis mirabilia. Et illud: Magnus Dominus Deus noster, et magna virtus ejus, et sapientia ejus non est numerus. Igitur, donante ipso, mox subscripti operis librum primum in ipso monasterio positus inchoavi, et ex parte perfecti: secundum vero et tertium non ibi tunc, nec eodem tempore, sed quasi post duos annos. Siquidem in tribus libris distinctum est opus istud, secundum quod tres sunt Personæ Deitatis, in quibus fidei nostræ pulchritudo consistit. Et quanvis post opus Concordia, quod incepimus primo; et expositionem Apocalypsis, quæ, ignorante me omnino exitum rei, nescio quæ Dei providentia, ex eodem primo opere nascendo processit; Spiritu sancto, qui et donat quod exhibemus, hoc tertium opusculum dedicare decreverim: quia tamen nihil est in rebus creatis, quod sic attribuatur uni Personæ, ut alienum sit a regno et operatione duarum: non inconvenienter in hoc ipso mysterium rutilat Trinitatis: dum primus liber, in quo agitur de Vase musico, proprietate alti mysterii attribuitur Patri, a quo omnia; secundus, in quo agitur de numero Psalmorum, Sapientiæ diuinæ, per quam omnia, tertius, in quo agitur de modo Psalmodie et institutione psallentium, eidem sanctæ Unctioni, in qua omnia: quæ cum sit gaudium summi Dei, eos quos sacris replet muneribus, lætos efficit et jucundos.*

F *post molestiam in flude hastationem,*

G *mysterium Trinitatis divinitus docetur;*

H *de roque scribere Psalterium incepit,*

I *atque in tres libros successivæ extenuata.*

Auctore D. P. A 25 *Hec ibi, quæ ut ad chronologicos calculos reducuntur, definiturque quo tempore absoluta inchoataque sint opera illa; reverendum in memoriam est, quod scribit Lucas Consentuus Archiepiscopus, sese anno II Domini Papæ Lucii jam Monachum, primo in Casamarii vidi Joachimini, tunc Abbatem Curatii; qui coram eodem Domino Papa et Consistorio ejus, tunc etiam revelare cœpit intelligentiam Scripturarum, et utriusque Testamenti Concordiam, a quo et licentiam scribendi obtinuit et scribere cœpit. Addit Gracius, eidem Pontifici oblatum fuisse librum de predicta Concordia; adeoque probatum, ut superindulto scribendi facultati pro talenti multiplicatione adjunxerit, ut Joachimus de cetero, deposito temporalium monasterii onere, enundandis sacrae paginæ arcana se dederet, illud eidem memorans, in thesauro et sapientia absconditis nullum esse prospectum. Sed hæc o principio Fite num. 16 expungens abstuli, quoniam ex ipsis Clementis III litteris, anno Pontificatus illius 1, id est Christi MCLXXXVIII ad Joachimum datis (quas velut confirmatorias asserti sui ibidem odducit Gracius, et nos retinemus) clare habetur, sanctum virum, jubente et exhortante beatæ memorie Lucio Papa, expositionem Apocalypsis et opus Concordiae inchoasse, et postmodum de Papæ*

sub quo nihil absolutum est,

sed opus ur-
bano III on. 1185,

etdem perficendo va-
cet Joachim
in Casa-Ma-
rii,

B 26 *Itaque quietem, quam se adeptum fuisse gratulatur, et a qua se rursum revolutum queritur in ea negotia, quæ pene secularia sunt judicanda, et propter quæ diurno tempore expers fuit ejus beneficium gratiarque solita ex monastica psalmodia percipi; istam, inquam quietem nolim cum Gregorio Lauro solutionem a gubernationis onere interpretari, sed trauillam rerum divinarum contemplationem, quam identidem interpalabant regiminis curæ, neque semel aut bis, sed etiam sibi in Curiam eum alque ad res forenses revolvabant. Quam vicissitudinem molestiarum et consolationum cum iam inde ob initio susceptæ Prælatura experiretur, et experiendo ingemiseret; accidit post annos aliquot, nempe (quemadmodum Belloracensis lib. 29 cap. 40) anno MCLXXXV excuntem, vel initio sequentis, ut Abbas Joachim de Calabriae partibus veniret ad Urbanum Papam, morantem apud Veronam, utique negotiorum monasterii causa; eaque occasione cum eo de Apocalypses mysteriis a se explanari cæptis multa conferret, qualia istic fuse Belloracensis ex relata non satis certo exponit. Urbano antea operis cæpti solutionem urgente, cum otium sibi causaretur deesse Joachimus, facile potuit impetrasse, ut monasterii cura tantisper alteri demandata, quemcumque vellet secessum eligeret. Itaque ad Casam-Marii cum arbitramur rediisse, ubi*

C a Gerolda Abbe detenus manserit, ut Lucas Consentuus scribit, quasi anno uno et dimidio, dictans et emendans simul librum Apocalypsis et Concordiae. Ubi etiam in ipso tempore, post illustrationem mentis in Pentecoste obtentam, Psalterium deceim chordarum incepit.

interiori spiri-
tus magisterio
usus.

26 *Quanto autem non tam studii quam orationis fervore ista scriberet Joachimus, utpote non externo hominum sed interno Spiritus sancti magisterio, quam adeptus erat Scripturorum intelligentiarum facultatem in aetum opusque edueens; colligere utcumque possumus ex iis, quæ super 1 Caput Apocalypses textu 13 scribit, ad hæc verba, Fui in spiritu in Dominica die; ubi ipse de se in hunc modum narrat: Cum deversis precedentibus libri Capitulis, pervenirem ad locum istum: tantam, fateor, difficultatem et quasi præter solitum perpessus sum angustins intellectus: ut sentiens oppositum mihi lapidem, ab ostio monumenti hebetatus subsisterem; et dans honorem Deo, qui pro velle suo elaudit et aperit, relicto in eo ipso intacto, ad sequentia pertransirem, servans difficultatem eamdem universalis Magistro... Cumque me*

occupatum in multis, circa hoc ipsum oblivio procul duceret; factum est, verso anni circulo, diem adesse Paschalem; mihique, circa horam matutinam exictato a somno, aliquid in libro isto meditanti occurere; pro quæ, confisus de dono Dei, audacior factus sum ad scribendum; quinimo in silendo et non scribendo timidior, ne quando tacenti mihi diceretur a Judice: Serve male et piger etc..... Etenim cum nonnulla jam caperem, et majora adhuc sacramenta nescirem, quasi quædam pugna gereretur in mente mea; his quidem, quæ patebant, suadentibus ausum; ceteris autem, difficultatem minantibus. Cum ergo in suprascripta nocte simile aliquid contigisset; circa medium, ut opinor, noctis silentium, et horam qua leo noster de tribu Juda surrexisse æstimator a mortuis, subito mihi meditanti aliquid, quadam mentis oculis intelligentiae claritate percepta, de plenitudine libri hujus, et tota veteris ac novi Testamenti concordia revelatio facta est. Eudem fere novissima verba ex Praefatione ad librum Concordiæ presert Gregorius, sed male ipsa referens ad tempus, quo Beatus in monte Thabor pernoctabat ante initam Religionem: quæ patet prarsus spectare ad tempora, paucis annis anteriora Urbani Pontificatu, et ad initia susceptæ scriptiois sub Lucio pertinere.

27 *Sed nec hæc quidem vice, post prædictam in Casamarii morum, incepta Concordia et Apocalypsis opera obsolesce Joachimum; verum in Curatium redivisse, circa finem anni MCLXXXVII, omnino existimamus. Sublato enim xx Octobris e vivis Urbano, nihil erat cur absolvendo incerto operi vellet porro inhærcere, cum tanto monasterii sui incomoda, quantum Prælati diuturnior absentia natu erat creare. Urbano Gregorius VIII succedit, cum quo, mensium vix duorum Pontifice, nihil negotii scimus Joachiimo fuisse. Hunc autem suspectus primis anni LXXXVIII diebus Clemens, quem diximus, ubi se utcumque evolvit præcipuis novi Pontificatus curis, et sextum illius mensem ingressus fuit; scripsit continuo ad Joachimum, per Apostolica scripta mandans, quatenus laboribus suis in hac parte, scilicet jam non minata Concordia et Apocalypses quas se habeatur habuisse præ manibus, optatum et debitum finem imponens... opus illud complere et diligenter studeret emendare; et veniens quamcunque opportunitas dederit, discussioi Apostolicae Sedis et judicio se presentaret. Ergo nihil moratus, mox se ad Pontificem contulit, nec expectandum duxit donec utrumque opus ex voto eliminasset; sed promptæ obedientiæ studio, quod absolutum habuit, opus Concordiæ, devotus obtulit. Hinc benevolo erga se Pontificem usus, videtur impetrasse, ut Prælataram abdicare omaino, et cum uno altero comite posset solitariam ritam ducere. Hoc obtento, primum in Petralata vivere cœpit, socium habens Rayuerium: inde vero in Florensem salitudinem se transtulit anno sequenti, sedemque fixit die XVII mensis Julii. Ex dictis consequens est, neque mirum esse, si Concordia opus finiatur in Urbano, etsi fuerit non huic sed Clementi præsentatum; neque dici posse quod opus Psalterii, non sibi absolutum sit ubi fuerat inchoatum, sed alibi quasi post duos annos, mox a Joachimi e Casa-marii recessu, fuerit perductum ad finem, antequam Florensis commoratio plane constituta haberetur.*

28 *Scripsit post hæc omnia Joachimus singulares libellos, in Isaiam et Ezechielem Prophetos, atque in S Joannis Evangelium, item de septem Sigillis contra Iudeos, aliasque nonnullos; quos quoniam neclum potuimus videre, nequimus consequenter statuere quando fuerint exarati; num scilicet ante vel post fundatam Henrici Imperatoris beneficentia Florensem Abbatiam. Commentarios in Hieremiam Prophetam habemus in nostri Bruxellensis Collegii bibliotheca, ex editione Coloniensi anni 1577, et in eorum cap. 24 legimus, cum scriberentur, in cursu fuisse annum Christi MCXCVII*

qui in Pascha-
li nocte totam
ipsi Concor-
diam et Apoca-
lypsim expli-
cuit:

an. 1187,
reversus
Curotiū

Clementis 3
hortotorias
accipit:
F

cisque opus
Concordia ex-
hibit,

dein Florense
mon. condit,

A MEXCVII. Quia vero in eorumdem Comentariorium et inter alia capite XI. videtur seipsum haud obscure designare, sub nomine Doctoris, cui revelabitur sententia Danielis; conjecturam facimus, trium subsequentium annorum aliquo primum inchoatum fuisse librum, qui super illum Prophetam legitur a Joachimo compositus. Alia quoque nonnulla, Prædicti Henrici Imperatoris rogata ab eodem elucida, huc referenda credamus; imprimis librum super aliqua capita Nahum, Abacuch, Zachariae et Malachie Prophetarum, ad eundem Imperatorem. Quæ omnia cum prioribus tribus præcipuis operibus in unum collecta volumen, merito optimus excusa videre, partim ex obsoletis editionibus Venetis, partim ex antiquis MSS. nec scimus unde justus id sperari possit, quam ex Dunensi Brugis in Flandria monasterio, ubi et viri docti ac curiosi rerum istiusmodi sunt, et compitores ex libris prænotatis manu scripti, ex quibus puriorum lucem accipere possent, quæ nunc multis Venetorum typorum mendis obsita squalent: maxime si collata aliorum ejusdem Ordinis Romæ degentium opera, ad bibliothecæ Vaticanæ aliasque altius Urbis manuscripta iidem libri recenserentur. Idem posset in Arragonia fieri, ubi in monasterio S. Iidis, secundo lapide a Cesar-Augusta, similiter extare varia Abbatis Joachim MSS. auctor est Carolus de Visch Dunensis, in præcita Cisterciensis Ordinis Bibliotheca.

tum in Dantem.

Varia ejus opera MSS. Brugis.

Joachimus in libro Psalterii

contra solas Arii, Sabellii et Gilberti heres disputans,

clarissime docet

nus in Personis, sine divisione Substantiæ.... Haec Substantia, quæ Deus est, una est, et summe una; et, supra quam dici possit, simplex est et una Natura. Nec negamus Trinitatem in unius confessione Substantiæ; sed partim secessiones, quas carnalis sibi fixit intellectus, horremus. Veraissime enim tres Personas hoc unum, et hoc unum tres Personas pie ac fideliciter confitemur: Patrem a nullo, Filium a Patre, ab utroque Paracclitum: nasci solum Filium a solo Patre, Spiritum vero sanctum ab utroque procedere. Tres itaque unum sunt, et unum tres; non divisi natura, ut terra, aqua et ignis; non personarum distinctione, ut tres homines ejusdem naturæ; non situ locorum, ut stagnum et flumus derivatis ab ipso: sed nec omnino ut omnia quæ creata sunt; quia non potest opus opifici, aut factura coequari factori suo, nec potest figuratum in eum qui se fixit operatione sustollit.

D
AUCTIONE D. P.
unam trium Personarum substantiam,

camque nulla similitudine explicabiliem,

31 Quia tamen invisibilia ejus, quæ exponuntur omnem sensum, non potest infirmitas captivitatis nostræ nisi per res visibles contemplari: studeat saltem seipsum homo, cum de illa Majestate loqui cupit, ad creaturas nobiliores contemplandas extenderet: ut est, in rebus visibilibus, lux; et in invisibilibus, propria quæ hoc cogitat anima. Itsi seipsum homo comprehendere potest, inveniet in seipso similitudinem Dei: si etiam semetipsum comprehendere, nequit, studeat inuenienter eredere spiritualibus viris, quibus datus est spiritus scrutans omnia, etiam profunda Dei, et suam imprudentiam ab hac temeritate compescat. Iniquum est enim incircumscriptum lumen corruptilibus coquare corporibus, quibus stultum est vel animam aut Angelum comparare: et satis est infidelis et improbus, qui seipsum discutere nesciens, Deum qui supra se est, sicut vere est, comprehendere se possratione confidit. Non igitur Divinam substantiam, aut unum Deum, quem trinum esse andis, sic in tres Personas divisioni putes, ut tria divisa arbitraris, sicut olivam, myrtum, et palmam, quæ diverso sunt natura et genere: sed nec ut tres olivas, quæ unius sunt naturæ, sed tamen corporum proprietate disjunctæ: neque ut tres ramos, uni radici infixos, ut Substantiam radicem et tres ramos Hypostases arbitraris, juxta aliquorum perfidiam, quod est inducere quaternitatem: sed si coactis aliqua necessitate figura visibilis accipienda est, saltem, quod nobilis est in rebus ratione parentibus, ipsam lucem accipiamus, quam constat istius veræ lucis qualecumque habere imaginem.

E
et prorsus individualiam Trinitatem:

32 Hinc progredivs eosque redurgens, qui Essentiam dividere nitebantur a Personis; cum eos similibus quibusdam redurgnisset, quorum aliqua inferius exponentur commolins, adversus prostratum errorem his verbis insurget: O humana temeritas, quam esca semper! o inimica semper humanæ pietati præsumptio! Si sic existimasti simplicem divinam Substantiam, ut seorsim a Personis cogitaveris illam, Sabellum sub Arrio palliasti: si seorsim a Substantia tres Personas, Arrium sub Sabelli palliatione exendas. Rursum vero cum in forma Psalterii nonnullam Trinitatis similitudinem requisivisset; ne forte putaretur eam usquequoque perfectam credere: Divinus, inquit, superius, quod et saepè dicendum est, quod simplici illi Naturæ, quæ Dens est... non potest humanis verbis, certa similitudo aptari: quia necesse est ut cedat quantitas illi magnitudinai, quæ quantitatem non habet; et visibilis forma invisibili Naturæ, et comprehensibile corpus incomprehensibili Deitati... Quid igitur? censemus his omnino abstinentiam, ne aliter sermo accipiatur?... Nequaquam... sed opitulante Deo, per Sanctorum orthodoxorum Patram gradientes itinera, in quorum explanatione plures sustinuerunt

F
in quam non sit essentia distincta a Personis

A sustinuerunt labores, confiteamur Deum unum, et
ALCOPPE D. P. summe unum; confiteamur trinum et veraciter tri-
num: Patrem a nullo; Filium a Patre, non factum
non creatum, sed genitum; Spiritum sanctum ab
nullo, non factum, non creatum, non genitum,
sed procedens. Confiteamur cum sic procedere a
Filio, ut tamen hoc ipsum Filius a Patre habeat, a
quo est, non donatione gratiae, sed simplicis unitate
naturae. Post hoc ad Psalterii formam triangularem,
sed tribus unius
communitate
et eadem cum
ipsis Deitas,

et ipsius unius tria corona consideranda digrediens;
cum ostendisset a singulritate differre unitatem, quod
hoc non nisi in personis pluribus, ipsa in una sola pos-
sit consistere, de summa fidei nostrae iterum sic concludit:
Credimus ergo hanc Substantiam, quae una est,
esse tres Personas, non unam tantum; ne singulritas,
sicut accidit Salellio, occurrat pro unitate; et
tres Personas unam Substantiam, ne ipsis tribus
Personis divisio inesse putetur.

B 33 Denique post multa, ait ipsorum, quibus in hoc
mysterio utimur, ratione significaciones descendens; cum
Beroaldo lib. 5 de Consideratione; ut ostendat non esse
illis roces cassas, neque vacua nomina; sic concludit:
Quamvis Personae secundum Substantiam dictae sint,
et quamvis Essentia secundum Substantiam dicta
sit: hoc tamen interest, quod nomen Personae plu-
ralem admittat numerum, ita ut tres esse dicantur;
Essentia, ut una trium modis omnibus execretur
secessionem. Non quia nomen istud habet hoc in pro-
prietate sui: sed quod ita positum est a Patribus, ut
esset quo responderemus haereticis, querentibus a
nobis. Quae tria, vel quod unum? (quamvis me-
lius quereremur; Quomodo unum tria, et tria unum?)
quia non aliud est ibi unum, et aliud tria; sed ad
aliud: quia ipse quidem tres Personae sunt unum,
et hoc unum tres Personae: et tamen ad aliud dictae
sunt tres Personae, ad aliud una Substantia vel Es-
sentia. Quia illud dicitur, at intelligantur etiam
tres; istud, ut intelligatur, quod illi tres non
sunt a semelipsis aliqua partium scissione di-
visi. Nequó enim aliqua pars est ibi Pater, sicut
radix arboris, qua quodammodo a nullo est; alia
Filius, ut surculus, qui a radice, in qua et manet;
alia Spiritus sanctus, sicut cortex, qui pertinet ad
ntronque: quia nulla corporalis imago potest sum-
mam illam exprimere unitatem, in qua non est mi-
nus aliquid in singulis quam in tribus. Quamvis si
illa tria, quae propriis exprimitur vocabulis, non
sunt tres arbores, sed una arbor: quid mirum, si
tres Personae dicantur esse Pater, Filius et Spiritus
sanctus, et tamen unus Deus, una Essentia, una
Natura?

C 34 Quibus per totum primam Distinctionem fuse de-
ductis, et magna auctoritatibus, similitudinibus, rationum
luce declaratis; superest, inquit in secunda, querere
et investigare, quomodo totus Pater intelligatur esse
in Filiis, et totus Filius in Patre, et totus Spiritus
sanctus in Patre et Filiis. In tertia proponit, subtili
scrutatione pensandum, quomodo in Deitate Trinitatis,
quidquid est potens, quidquid eminent, quidquid
gloriosum aut felix, totum esse dicatur, credatur, et
intelligatur eujusunque Personae; ita ut plenitudo
ipsa divinae sublimitatis non minor sit in singulis quam
in tribus; imo et quod trium esse dicitur, non per
singulas Personas dividatur in partibus, sed totum
sit integre singulorum; excepto quod proprium est
Patri, esse Patrem; proprium Filii, esse Filium;
proprium Spiritus sancti, esse Spiritum sanctum.
Inde ad eum articulum transiens, ex quo pendet no-
titia Personarum; triuu in uno Psalterio cornuum
mysteria explanat, quarta et quinta Distinctione: in
seca proponit ordinem communis orationis, qua omnes
sere Ecclesie preces circumscribuntur, cum primam
invocationem ad Patrem facimus; deinde addimus, Per

Dominum nostrum Jesum Christum; et concludimus, D
In unitate Spiritus sancti. Ac denique, Distinctione
septima et ultima contemplatur numerum et ordinem
decem chordarum, unde Psalterium decachordon no-
minotur. Atque ita explicit liber primus, qui proprie-
tate, de contemplatione Trinitatis. Hoc summa do-
ctrina, quam nobis, de subtilissimo Trinitatis arcano,
divina irradiatus luce Joachimus reliquit: post quam
frustra sit alia rrus scrutari opera, in quibus ex occa-
sione duntaxat attingit, non ex professo tractat mater-
riam istam. Sic autem eam hic tractat, ut nihil dispu-
tet, nisi contra antiquas Arii ant Sabelii heresies; no-
vatores autem aliquos (qui ab alterutra ægre scipso
poterant secessere, cum Deitatem sive communem Na-
turam, a Personis distinctam, velut aliquid quartum,
inducerent) tacitis dumtaxat noninibus orguit, codem
prorsus modo, quo tales ante ipsum arguerat S. Ber-
nardus.

E 35 Quia tamen his non obstantibus venire alicui
formido possit, ne locis superius productis fortassis
quidet, quod de libello a se damnato dicit Concilium;
et verba quidem sententia Catholica, sensus haereticus
sit, indicantibus cum adjunctis aliis manifeste haereticis;
placet exhibere primum verba Concilii id in libello ar-
guent; deinde ostendere, eas Scripturos atque simili-
tudines, quas in Libello ut perperam usurpatas damnat
Concilium, in Psalterio neutiquam sic usurpari, ut re-
dargui possint. Verba Concilii sunt. Quamvis conce-
dat, Auctor Libelli, quod Pater, et Filius, et Spir-
itus sanctus, sunt una Essentia, una Substantia, et
una Natura; unitatem hujusmodi, non veram et pro-
priam, sed quasi collectivam et similitudinariam
esse, fatetur; quemadmodum dicuntur, multi homi-
nes unus Populus, et multi fideli una Ecclesia,
juxta illud, Multitudinis credentium erat eorū unum
unum et anima una; et Qui adhaeret Deo, unus Spir-
itus est eum illu; item, Qui plantat, et qui rigat, unum
sunt; et Omnes unum corpus sumus in Christo:
rursus in libro Regum, Populus meus et populus
tuus unus sunt Ad hanc autem sententiam adstruen-
dantur, illud potissimum verbum inducit, quod Chri-
stus de fidelibus inquit in Evangelio. Volo, Pater,
ut sint unum in nobis, sicut et nos unum sumus:
ut sint consummati in unum. Non enim, ut ait, fi-
deles Christi sunt unum, id est una res quae communi-
nis sit omnibus: sed hoc modo sunt unum, id est,
una Ecclesia, propter Catholicæ fidei veritatem; et
tandem unum Regnum, propter unionem indissolu-
bilis caritatis; quemadmodum in Canonica Joannis
Epistola legitur, Quia tres sunt qui testimonium
dant in celo, Pater, et Filius, et Spiritus sanctus,
et hi tres unum sunt: statimque subjungitur, et
Tres sunt qui testimonium dant in terra, spiri-
tus, aqua, et sanguis, et hi tres unum sunt, sicut in
quibusdam codicibus legitur.

F 36 Scrutatus Psalterium trio potissimum invenio
loca, quae, si solum attendas verborum sonum iisdem et
scripturis et similitudinibus nituntur; sed sensu et fine
perquam diversissimo. Nam quoad illud, Volo Pater,
habetur id puto post principium Distinctionis 2, ubi non
quaritur, quomodo unus Deus sint tres Personae,
ipsique tres in una communi Essentia subsistentes,
quod fuerat in prima distinctione tractatum; sed quo-
modo totus Pater intelligatur esse in Filiis, et totus
Filius in Patre, quorum essentialis beatitudo in
indivisione voluntatis consistens, quadammodo hominibus
communicatur, per similitudinem; imperfectissimam
illam quidem, sed talem tamen, quam etiam Christus
suis fidelibus optaverit commendaveritque. Locus ipse
ita habet: Si de creatura dicitur aliquid, quod sit
bonum et felix; necesse est, ut dicatur verius de
eo, qui sine quantitate bonus et felix est, habens
essentialiter in seipso, quod communicet exterius
electis

nec uspiam
jam dictis con-
traria in Psal-
terio docet
Joachim

tinet hsdem
cum Libello
damnato
Scripturis et
similibus
utens;

qua iis uti-
tur sensu pla-
ne diverso:

Argumentum
reliquo
Psalteri di-
stinctionum
codem facil,

A Electis suis, sive per imaginem et similitudinem, sive per gratiam. Quocirca, quia ipse in unitate trinus est, quæsivit semper et queret, quomodo plures homines et diversi populi convenienter in unum; sciens, quod nulla possit esse felicitas, ubi scissio et divisio est, omne enim regnum in seipso divisum desolabitur. Inde est quod Filius orat pro Electis suis, ut sint unum, ad suæ et Patris sui similitudinis unitatem, dicens sic; Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut et nos. Et hoc quidem de Apostolis; deinde, post pauca quæ retulit, adjectit et ait: Non pro his rogo tantum, sed pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, et ego in te, et et ipsi in nobis unum sint. Et paulo post: Ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis; ut sint unum, sicut et nos unum sumus. Certe audivimus ex verbo veritatis, quomodo nos velit Filius esse unum, ad imaginem et similitudinem illius unitatis, qua ipse et Pater unum sunt. Est autem veritas illa (*secundum quam similes ipsis fieri possumus*) in spiritu, secundum illud quod scriptum est in Actibus Apostolorum, Multitudinis autem credentium erat cor unum, et anima una: et secundum hunc modum unitatis accipiendum est illud quod Apostolus ait: Qui adhæret Domino, unus spiritus est, etc.

B 37 Item Distinctione prima, volens demonstrare, quod aliter dicatur Unus, aliter Unitas; eo quod tò Unus singularitatem importet; Unitas, id est Unio, pluralitatem, sic discurrevit Joachim. Et hoc, quod mirabile est, diligenter attende. Aliud sonat Unus, aliud Unitas. Unum enim absolute dici nequit, nisi de una persona; Unitas vero proprie dici non potest, nisi de duobus ad minus. Neque enim cum jubemur consistere in unitate spiritus, ad singularem personam referri posse credendum est; sed ad populum, ad conventum, ad plebem. Cum eniūdicitur absolute, Unus est hic aut illic; Non est in loco illo nisi unus; personam ineunctanter intelligo. Si vero dicitur, Unus est in loco, ut protinus addatur. Quasi; potest Unus accipi de collectione multorum, ut Unus populus, Una plebs. Sic igitur cum dicimus. Pater, et Filius et Spiritus sanctus; non andemus dicere. Unus sunt; nisi consequenter addatur, Deus. Si ergo dicimus, Tres Personæ unum sunt, Catholica confessio est: qui autem dicit, Pater, Filius et Spiritus sanctus unus sunt, Sabellianæ hæreses asseverator efficitur. Constat igitur, quod neque Trinitas, neque Unitas de una Persona simpliciter dici potest: sed Trinitas dicitur, de tribus Personis; Unitas de Substantia una, non unius Personæ, sed trium Personarum. Vides, ut hæc, integræ considerata, orthologa sint quam quæ maxime, nec ullam habeant affinitatem ad doctrinam deminutam in Concilio, lucet ex eisdem Scripturis procedant.

C 28 Idem procul dubio judicabis de tertio loco, qui sumi posset ex eadem prima Distinctione, cum dicitur: Multum interest inter assignationem Trinitatis, et assignationem Unitatis, et non eodem pondere rationis demonstratur utrumque. Non enim invenio aliquod quartum, quod possim ostendere sciscitanti, quando ostendimus illa tria: et ideo necesse habemus reducere mentis oculos ad tres illas Personas, in quibus assignavimus Trinitatem, et dicere; tria ipsa, esse Unum, esse unam Substantiam, unum Deum. Quomodo, (ut non rem similem, sed dissimilem dicam) Tribus Juda, et Tribus Benjamin et Tribus Levi, quæ remanserunt filii David in templo Domini, unus simul Populus dictæ sunt. Neque enim cum dico, Unus populus, quartum aliquid assigno; sed dico, quod unitas est in tribus illis, eo quod non sint scissæ a Domo David, quo-

modo reliquæ Tribus. Quo sane loco non statuitur inter divinas Personas unitas solum similitudinaria et collectiva, quod aliqua forte verba, accepta scorsim, et absque notatu ab Auctore per appositam parte ithe sim dissimilitudine facerent videri; sed uti ex totius ratiocinii contextu appareat, hoc solum ostenditur; Unitatem, sive veram, inter tria relativa, quales sunt tres personæ divinae sive similitudinariam, inter tria absoluta, quales sunt tres supranominatae Tribus; posse et debere intelligi, absque eo quod quartum aliud intelligatur; ita scilicet commune tribus in modo concipiendi et loquendi, ut tamen ab ipsis realiter distinguatur: nam de Ratiocinis distinctione nulla hic est quæsto, ut patet in exemplis allatis; cum alius sit conceptus formalis trium Tribuum vel Personarum, alius unius Dei vel Populi.

39 Atque hic observa, cum Distinctionem, quæ a solo intellectu est, rem eandem aliter atque aliter representante, uti veri nominis Distinctio non est, sed solum sub quadam alienatione vocis, a suo primario significato abductæ; sub ea tamen alienatione optissima ad enodandas multas in Logica et Metaphysica ipsaque Theologia difficultates; ita vix aut ne vir quidem antiquis Patribus nominatam fuisse. Hinc factum ut Gilbertus, et qui post ipsum, utendo voce Distinctionis, risi sunt aliquam realem diversitatem iudicare inter Essentiam et Personas, Deum et Divinitatem, passi sunt a S. Bernardo aliisque contradictiones tantas, ac præhæreticis fuerint explosi. Audi Bernardum lib. 3 de Consideratione ad Eugenium: Quid? inquit; Negas, Deum habere Divinitatem? Non: sed quod habet, hoc est. Negas, Divinitatem Deum esse? Non: sed non aliam quam quæ ipse est. Si tu aliam invenisti, adjuvet me Trinitas Deus, adversus illam tota me contumacia erigo. Quaternitas orbem distinguit, non signat Trinitatem. Deus, Trinitas est: Deus, trium singuli Personarum: si quartam adiungere placet Divinitatem, interim ego hanc, quæ Deus non est, persuasi nihili non adorandum. Mirum porro videri non debet, si Distinctionis vocem, nunc inter Scholasticos, etiam cum de Divinis loquuntur, usitatissimam, vix aut ne vir quidem tolerabilem risam dixerim antiquis, non nisi realem diversitatem eo significare solitus. Multa, olim aspera et audita dura, usus et necessibus commodius explicable conceptus nostris lavigavit, etiam in mysterio de quo agimus. Quid enim hodie usitotius quam tres Personas, appellare tres Hypostases? et hypostaticam unicem, quæ naturam Humanam Verbo conjugit? Hac tamen si tunc dicta fuissent, cum Latinis vox Hypostasis putabatur Substantiam sive Naturam significare, Tritheitarum, in Deitate Ternionem adstruentium; vel Entychianorum, unam ex Divina et Humana in Christo naturam somniantium, insinuassent errores. Postea autem cum Graci docerent, Hypostasim aliud sibi non esse, quam quod Latine diceretur Subsistens; immeritoque se argui a Latinis, si quando tres Hypostases nominabant; et eosdem urgerent ut secum loquerentur, qui idem secum profitebantur sentire: S. Hieronymus tamen modis omnibus obtestabatur S. Damasum Papam Epist. 57, ut tres Hypostases tarentur, et una teneretur: quia tota, inquit, secularium litterarum schola nihil aliud Hypostasim, nisi Usiam, id est Essentiam, novit. Econtra Graci dixi horruerunt, Pers me numen multiplicare in Deo: quantumvis Latinis eos multum conciliare conatus S. Athanasius, operose ostenderet, notionem unam eamdemque subesse utrique voti, Hypostasis et Persona, prout hanc Latini, istam ipsi multiplicabant.

F sicut otium
tres Hyposta-
sis Latinis,

40 Ecclit satis liquido constat, quam pura et orthodoxa fuit Joachimi Abbatis doctrina, circa mysticorum sanctissimorum et individuum Trinitatis, saltem ultimis quindecim aut sedecim vitæ annis, intra quos claustratum Psalmiterum fuit, quæcumque demum fuerit sententia

A sententia junioris. Et hoc posito multiplex subnascitur
AUCTORE D. P. quæstio circa Libellum, citra controversiam hereticissi-
mum meritoque dannatum in Lateraneasi; ipsiusne
revera, on alterius Auctoris, Joachimi, nomine et
auctoritate abusi, ille fuerit: tunc etiam extremæ Pa-
tris sui voluntati Florentes satisfecerint, omnia ejus
opera ac nominotim Psalterium istud, unde certius sciri
ejus sententia potuisse, Sanctæ Sedi offerendo; an vero
salam subjectionis Epistolam, cuius solius Decretum
meminuit: ac denique quomodo in ea causa Florentes
se gesserint, hanc dubie præsentes Concilio etiam ipsi,
et inter illos ipse verosimiliter Joachimi Scriba Lucas,
statini a Sancti morte factus Consentinus Archiepisco-
pus. Verum nulla hactenus occurrente ratione, quæ omni-
bus omnino faciat dissidentibus satis, tantisper superse-
dendum nihil censeo disquisitione, non absolute necessa-
ria. Satis sit dixisse, frustra hinc sibi præsulum petere
nostræ temporis Novatores, quasi ejus pro quo depugnant
Auctoris et Joachimi similis causa sit. Nec enim dubitari
volunt illi, quia sui Auctoris liber si quem Pontifices
damnaverunt: hi vero definitivè pronuntiarunt, senten-
tias quaque ex eo sumptus, a se confiras secundum An-
B clitoris ipsius mentem, expensam a se exuminatumque.
Quare pratermissis illis, tamquam nodum in scirpo
quærentibus, et omnem Pontificiorum definitionum in-
fallibilitatem sufficiuntibus etiam circu questionem
jucis; ad alia transe.

§. V. Propheticus B. Joachimi spiritus veris rerum eventis comprobatus, in Henr- ico VI ejusque posteris.

Quibus B. Joachimi doctrina vel damnata heretico-
rum vel suspecta fuit, nihil mirum est eas aliter de prophe-
ticæ ejusdem spiritu locent esse quam viri sancti os me-
rebatur: quos antequam refellamus, operæ pretium est
in paucis minime ambigua sed clarissima veritatis
exemplis, iisque ex ipsis scriptis, non vero ex alieno
relatu acceptis, manifestum facere, quam veracem illu-
strationem superni luminis, præ humanæ præsagitionis
incerta fulgore, fuerit vaticinando secutus: ut ex his
quæ facta sunt, de illis quoque quæ neclum evenero
impostorum ferri judicium possit. Non igitur utriusque
Switæ regna inauspicatus Frederici atque Constantiæ
nuptias, ut Joachimi notatas vaticinii; non infelicem
Transmarinæ expeditionis successum, prædictum Phi-
lippæ Richardique Franciæ et Anglia Regibus, Messa-
narum sub unum mox, aut Frederico Imperatori Veronæ
ante quinquennium; non denique ipsius Henrici ex
Constantia illa nati primom ad obtinendum maternum
regnum expeditionem adversus Tancrenum irritum, et
prosperum iterandi conatui eventum, aliaque similia in
medium adducemus; quia hæc aliorum dumtaxat rela-
tu, nec satis convenientibus scriptoriam testimoniis novi-
vimus. Non etiam privatorum hominum casus prævisos,
aut secreta cordium manifestata attingam; quia horum
vix minima pars notata est, et solus reverentis fide ni-
tuntur. Sed res publice notas, et ab ipsomet Joachimo
prius quam accidere consignatus scripto, adducam in
probationem prophetici spiritus, quo fuit cuicunque admirabilis; et Deo, soli præscio futuorum, magnæ familiari-
tatis prærogativa conjunctus apparuit.

42 Primus igitur veridice prædictionis testis nobis
erit Tancredus, Rogerii Duci filius notus, præterita
Constantia, ejusdem Ducis ac deinde Regis prole posthu-
ma, Rex electus a Siculis, et confirmatus ab Apostolica
Sede; ad cuius jus videbatur devolutum Regnum, defi-
cientibus sexus masculi heredibus legitimis, per mortem
Guilhelmi Malii, qui erat Constantiæ frater, et filii ejus
itidem Guilhelmi, sed cognomine Boni. Huic Tancredo
cum suspectus esse capisset Joachimus, quasi Henrici
partibus contra ipsum farens, excanduit impotens ira
animus adversus virum Dei, easque minas jacere audi-

tus est, de quibus amicus quidam Messanensis Joachi-
mum admonens, hoc responsum accepit, Nonis octo-
bris anno MCCCXI scriptum: Accepi litteras tuas, ex
quibus Tancredi Regis minas contra me et con-
tra familiam meam intellexi: sed præsidium
Altissimi non modo servabit cœnobium patriam
que meam, sed omnia in bonum convertet. Su-
scitabit ab Aquilone potentiam, et rursum n-
fringetur cornu superbi: quod nempe, in prima Ne-
politani regni occupatione per Henricum, utcumque
fractum; communutum est penitus, in ejusdem Henrici
reditu feliciori, cuius favore Joachimo et Florensi Or-
dini ad votum ferme fluxerunt omnia.

quod prædix-
erit exter-
minandam
Trancredi pos-
eritatem,

itteris ad
ipsum Regem
datis:

43 Hoc autem multo clarius distinctiusque ipsimet
Tancredo denuntiavit; quando dominanti, se brevi in
utraque Sicilia construxa cœnobia Ordinis sui de-
molitorum, anno MCCCXII Nonis Julii, rescripsit in
hunc modum: Perlegi minacem epistolam Majestatis
tute, epi unquam officere volui, sed voluntatem
Regis Regum Dei adimplevi. Haec dicit Dominus :
Egredietur rursus ut ignis indignatio mea, et succen-
detur Rex impius. Cadet qui sedet in axe, et ob de-
sperationem tabescet. Nati ejus sterilent ferro, E
et oculi corum igne perdentur, ut pereat memoria
generationis suæ. Oro tamen incessanter, ut avertat
Deus iram suam a Majestate tua, quam humillime,
ut par est, revereor Extat epistola utraque, nec non
communitaria Tancredi ad Joachimum, in libro MS.
Abbatia Florensis, indeque profertur a Gregorio de
Lauro cap. 32. Quam autem verax prædictio fuerit,
annus mox subsequens declarovit, quando præ mortuo
primogenito codemque regni jam consorte Rogerio,
Tancremus ipse contabuit Februario mense: et hanc
suam occasionem ratus Henricus in Italum rediit, quid-
quid in ea Siculæ ditionis erat in potestatem redegit,
Panormum mense Decembri transiit, Wilhelnum Re-
gem puerum, cum matre et sororibus, ac principis Nor-
manticæ nobilitatis cupitibus, fraude ac dolo cepit, et
anno MCCCXV in Alemanniam avexit: ubi exercitatum
Wilhelmu Baronius ait: exercitum alibi neclum legi-
mus, credibile tomen facit iste non innitus huic Hen-
rica savitrix modus, Rogerio teste exercitus in Margari-
tum Siciliæ Admiralem. Quin et Joannes Casinensis
Monachus, in Chronico Fossæ-novæ opul Ughellum,
generalibus terminis inclusisse videtur evicationem et
excæcationem Wilhelmi, dum de ipso ejusque matre et
sororibus, in captivitatem abductis, sic canit : — F
Pueri cum matre ligantur..... et post pauca :

Lumine turbato puer, et post multa necuto,
Mater et imbell'e binæ vixere puellæ.

44 Sed ista de Tancredo ex epistola privatim scri-
pta habemus: quæ autem de Henrico Imperatore, ejus-
que in Imperio successoribus duobus, nec non de Hen-
rici filio Frederico II vaticinatus est, super Hieremiam
scribens, publico totius orbis judicio exposuit, et certis-
simi videmus eventu probata. Ita ergo super Caput 4
commentans ait: Tollebit Imperium post Henricum,
cujus est liber iste, et ad quem sermo dirigi-
tur jussu suo, volentem scire mysteria Danielis....
Utrum autem inter Henricum hunc et heredem alias
surgat, illi videbunt, qui supererunt: quia necesse
est ut inter Balthassar et Nabuchodonosor detur
Imperium de pauperibus terre, Regibus in modico
regnaturis. In Caput autem 20, ita scribit: Vide au-
tem tu (Henricum alloquitur) qui Vipera diceris, ne
te pereunte morteque prævento, Imperii latera dis-
rumpantur; et aliqui, quasi duæ Viperæ, ad apicem
potestatis ascendunt: et quasi alter Evilmerodach
nnus eorum obtineat, qui in brevi tempore a morsu
Reguli retro eadat.

prout anno
mox secuto
factum.

Item Henrico
IV mortuo
scindendum la-
ter duos suc-
cessores Impre-
rium.

45 Annus agebatur, cum ista scriberet Joachimus
MCCCV; et mox vaticinii sui eventum vidi. Mortuus
enim Henricus est anno subsequenti, die xxx Septem-
bris;

Multa de eo
feruntur vel
incerta,

vel privatis
personis data
vaticinia:

publica et
ex ipsiusmet
scriptis certa
sunt.

Abris; et scisis in partes Electoribus pariter ad Imperium erecti sunt Ottho Saxonæ Dux, et demortui frater Philippus Dux Suevæ, hic Magnitæ, iste Aquisgranæ coronatus. Hinc lites et bella per novem annos continua extitere, donec pax conluit, tradita Otthoni in uxorem Beatrice Philippi præmortui filia, cum titulo Romanorum Regis. Decem deinde annis superstes Ottho, Imperium neque pacatum nec felix habuit. Fredericus enim, Henrici filius, quem Siciliæ Regno investiendum ab Apostolica Sede pando ante mortem curaverat pater, contra Otthonem se sublevavit, imo et in Germaniam anno MCCXI venire non extimuit; obtinuitque anno sequenti, ut in publicis Imperii comitiis Rex designaretur Romanorum; itaque paulatim invaliduit ejus potentia contemptu Otthone, ut hic demum ab omnibus derelictus expiraverit, anno MCCXVIII die xv Martii. Atque hoc est quod a morsu Reguli retro casurum Otthonem prædixerat Vates, de qua Regulo, Frederico videlicet, ita fuerat eodem loco paula ante vaticinatus: Audi tu, Domine Imperator, et attende quod dicitur, De radice Colubri egreditur Regulus, et semen ejus absorbens Volucrem. Tu enim es Coluber in via, ob

B
Postea, Philippo occiso,
contra Ottōnem sine socio
regnantem

Insurrexit
Fredericus
II, eoque
supplantato,

C
etiam Pontificem couatus
subverttere,

el majorum
suorum exem-
pto vexans
Ecclesiam,

Imperatoris supremi, sed quasi Regis unius privati, D intra sive in sexaginta annis, in quibus necesse est AUCTORE D. P. dolorem et laborem perpeti Ecclesiam, tam ab extraneis quam a suis: quos annos a Frederici electione, facta anno MCCXU, ad Rudolphum Habsburgicum, anno MCCCLXXIII electum, numerabit, quisquis continuas Ecclesiae et Imperii turbationes, ad illum usque annum inter Electorum schismata protractas, considerabit.

47 Posthac autem de Frederico, ad Henrici immediatos successores se reflectens Joachimus, subjungit de Imperii scissione prophetiam, verbis supra allegatis; a qua fuerat et Ottonis, per Regulum subvertendi, exposito lapsu, submatus, sic de eo prosequitur. Sane ipse Regulus altius volabit et latius, ut per eunetam Imperii latitudinem affligat Ecclesiam; et quasi absorpturus Volucem, id est Ecclesiam, quæ solet designari per Columbam, in seipso vel in semine, in templo sedeat, quasi Deus. Hic tamen interim blandietur facie, in principio ortus sui (quippe ut in caput St. dicit; Mamillis Sponsæ Agni lactans, scilicet Ecclesiae auxiliis, quæ cum primum ad Siciliæ regnum adhuc infantem, virum deinde ad Imperium Romanum erexit) sed tempore procedente, velut alter Balthassar, abnuntetur in somniorum concupiscentiis, Templi, scilicet Ecclesiae, vasis. Nam volatus ejus, etsi culpam insinuet, tamen dolosc et invide ipsum innuit esse venturum: Verba, inquit, oris ejus iniquitas et dolus, quo usque veniatur ad odium Mardochæi, manifestam contra Pontificem Romanum rebellionem; et sit cor ejus contra testamentum sanctum, fœlus scilicet Cruci signatorum pro recuperatione Terra-sanctæ: quemadmodum Aman contra populum Judæorum. Si enim queris, sicut et quereris, quis sit finis ejus: Esias edocet, qui describit: Cadet in gladio non viri, et gladius non hominis vorabit eum... gladius scilicet non humanus, sed gladius spiritus verbi; ut scias, quod sino manibus conteratur et educatur de caverna Ecclesiae. Diro nemp̄ anathemate, identidem variis de causis innovato, obstrictus Fredericus; tandem in Concilio universali Lugduni, anno MCCXXIV, Imperiali exitus est dignitate, tamquam sacrilegus, hereticus, blasphemus, et Ecclesiæ rebellis; exindeque totis viribus coanti Romanum Pontificem subverttere, et propulsum Ecclesiam oppugnanti, retro abiit fortuna; donec tandem a Manfredo notho suo suffocatus interiit anno MCCCL, turbarum plenum relinquentis Imperium, quæ usque ad Rodulphi Habsburgici electionem anno MCCCLXXIII factam perdurarunt.

48 Eamdem depositionem Frederici clarus etiam expressit Propheta, super Caput 4, ubi Suevorum Imperatorum adversus Ecclesiam sacrilegos ausus, partim præteritos, partim futuros, describit his verbis: Prorsus futurum est, ut de Philistaea, id est, Italia scandala surgant, quæ non tantum seipso, sed etiam Ecclesiam Romanam exturbent: quia de radice Colubri egreditur Regulus (scilicet Fredericus Aenobarbus, prognatus filia Henrici senioris, qui in Ecclesiam schismi per Antipopæ sublevationem induxit) et semen ejus Henricus Junior, et ceteri qui de sua progenie vel propagatione procedent, nemp̄ Fredericus, Manfredus, Conradinus: quorum cor erit ad affligendam Ecclesiam et delendum populum Christianum, et maxime Clericorum: quia secundum quod legitur, Cor ferreum dabitur ei; et cum infidelibus habitatio, id est conversatio ejus, donec crescant unguis ejus, filii et propinqui, in similitudinem aquilarum volantium altius, id est extollentium se supra omne quod dicitur Deus, et supra quam credi potest universa devastet. Nec obstat quod translatum est regnum et imperium Babylonis a Nabuchodonosor, et datum Evilmerodach: quia revera tolletur Imperium post Henricum etc. ut supra num. 41: et postquam declaravit, quomodo nihil-

Auctare d. v.
omnia et singula
predixit
Joachimus;

A minus regnum Nabuchodanosaris, id est Henrici restituendum esset Frederico ejus filio, addit futurum, ut abutatur vasis ecclesiæ, libertatibus, legalis, et fidelibus aliis, quos ad Concilium proficentes fraudulenter et violenter intercepit atque captivos habuit: et propter hoc aliaque gravissima scelera, videat manum in pariete describentem, id est, sententiam contra ipsum de Imperio corrundum; et velut alter Baltassar abutatur regno contra Samuelis imperium, imo contra Domini voluntatem, Imperatoris titulo per annos xxv post suam abdicationem utens, et tyrannice regnans.

qui etiam re-
detur vatici-
natus de Man-
fredo,

B 49 Atque haec hactenus manifesto omnia: de Manfredo, Frederici II notho et Siciliæ tyronno, post patrem adversus Ecclesiam surrecturo, non ita manifeste. Videtur tamen etiam de illo prophetasse. Nam præter superiorius dicta universim de tata Henrici progenie, ad ipsum videtur nominatum responderisse, quando super caput 20 Hieremias, regno Siculo, tribulando atque angustiando, adoptat quod dicitur Isaiae 30, versu 6, In terra tribulationis et angustiæ Leana et Leo, ex eis Vipera et Regulus volans; itaque ipsum Henricum alloquitur: Quod si tu es Leo, Leana Regina Siciliæ, Constantia Henrici uxor, ex vobis Vipera filius orietur, Fredericus scilicet, de qua Vipera est Regulus egressurus, qui sub specie pietatis, legitimis Frederici heredibus, Conrudo ac deinde Conradino, servandæ, cultum Ecclesiasticum immutabit; utrumque Siciliæ regna trahens in rebellionem contra Ecclesiam, ipsosque contra eam Saracenos immittens. Quæ alioque similia, hactenus ex prædictato super Hieremias Caput 20 Commentario superioris prolata de Frederico, cum scripsisset Joachimus, nihil Henricum, quantumcum erga se beneficium, et in enjus gratiam scribere aggressus erat, reveritus, ita concludit: Si prospera tibi amuntio vel adversa, non satis timeo neque placere contendio: quia divini verbi consilium non est hominibus alligatum.

tyrannidem
in Sicilia
occupato.

§. VI. Destruuntur figmenta, quorum occasione suspectus quibusdam fuit Abbatis Joachimi Propheticus spiritus.

Ob præjudi-
cium de sana
doctrina Joa-
chimi,

C E nivero tam certas determinatasque futurorum eventuum prænotiones, quales superiorius explicavimus, quiscumque attente considerabit; cum putamus, haud facile assensurum scriptoribus, quamvis magna auctoritatis, qui, ob præconcepta adversus sanam Joachimi doctrinam judicia, credidere, ipsum istiusmodi prævidisse, non propheticō spiritu, sed conjectura mentis humanae, quæ aliquando ad verum pervenit, aliquando fallitur, ut aut D. Thomas in 4 dist. 43 qu. 1 art. 3 ad 3, addens, similiter videri esse de dictis Abbatis Joachimi, qui per tales conjecturas de futuris aliqua vera prædictit, et in aliquibus deceptus fuit. Salva enim sancti Doctoris reverentia, persuadimus nobis, libros Joachimi levi dumtaxat oculo et mente præoccupata lectos ei fuisse, aut ne lectos quidem, sed incerto relatu perlata ad ipsum in quibus prædicendis deceptus fuerit; vel in genere tantum secundum esse sui seculi sensum, quo multa sub Joachimi nomine circumserabantur, fictitia prorsus atque inanii; quorum nugacitas efficibat, ut suspensi harerent sapientissimi qui que quo loco haberent Joachimum, vel quid de spiritu illius statuerent. Quanticumque enim eum facerent Florentes sui, plurimi tamen ob definitionem Concilii pergelant habere suspectum de heresi; Florensum amulis Cisterciensibus haud segniter eam famam promaventibus, ad denigrationem eorum, quorum rigori sua collata disciplina, tantopere antea commendata, laxioris observantia esse videbatur.

et falsa ora-
esta etiæ
efficta,

S 51 Hoc tamen futurum, simul et mala ideo Cisterciensi Ordini obrentura, præcognovisse ipsum Joachi-

num, super caput ii Hieremias scribentem, haud exigua veri similitudine asseritur ab illis defensoribus, totum autem locum quem lucis cistulimus, nunc exhibemus. Verba Prophetæ hæc sunt: Ad viros Anathoth, qui querunt animam tuam et dicunt, Non prophetabis in nomine Domini, et morieris in manibus nostris: propterea hæc dieit Dominus exercitum: Ecce ego visitabo super eos: juvenes morientur gladio, filii eorum et filiae in fame, et reliquæ non erunt ex eis: inducam enim malum super viros Anathoth, annum visitationis eorum. Hunc autem locum ita exponit Joachimus. A quibusdam Cisterciensium egredietur iniquitas hæc, ut Doctor ille (quem antea prædixerat in iudicis Ecclesiæ iuridiose traducendum atque damnandum) non prophetet in nomine Domini; et in eorum manibus, id est operibus et consiliis, moriatur, scilicet, reprobetur: dum nempe prophetias ejus pro impasturis irrident, et daetrinam relut hereticam traducunt. Sed quid inde sequitur? Juvenes eorum etc. Juvenes sunt Piores, filii Monachi, filiae Monasteria (quæ Cisterciensibus per Filiationes a quinque Matribus procedentes distinguuntur) vel Obedientiæ eorum. Primi, morientur in gladio reipublicæ, inductis super eis nempe Abbatibus Commendaturis: secundi, in fame doctrinæ catabolicæ deficient; dum scilicet mercennarii illi, se suosque de bonis monasteriorum impingnantes, Monachis vix necessaria relinquunt victui, nedum de sacrarum litterarum studiis excitandis promovendisque laborabunt: reliquæ ordinis, in defectum regulacis observantiae. Inducam enim malum super viros Anathoth, scilicet super Praelatos majores Cisterciensum, annum visitationis eorum, scilicet tribulationis immissus.

E 52 Quam gravis ea calamitas fuerit tota quidem tempore schismatis introducendus.

Italia, sed maxime in regno Neapolitano atque Calabria; quot monasteria desalaverit, ipsumque imprimis Curatiense, unde egressus Joachim fucrat; norunt, qui statum monasteriorum ibidem, ante excogitatas introductasque tempore schismatis Commendas, ex libris norunt, et cum præsenti tempore conferunt; ut nihil sit opus pluribus id exaggerare, quod fecit plus quam sibi expediebat Gregorius de Lauro toto Cap. 54. Hic autem adiutor, falsa illa judicia, quæ pene omnem Joachim detraxere auctoritatem; non tam ex libris ab eis scriptis, et oculo hanc satis æquo lectis fuisse nota; quoniam ex plurimis figuris, que sub nomine ejusdem circumserabantur, tamenq; vaticinia celebrissimi Prophetae. Talia enim cum humana curiositas late vulgaret, varieque disformaret etiam ipsa vera, quæ multis falsis permiscebantur; creviebat, ut eorum successu temporis detecta falsitas, etiam homines cardatissimos, nihil habentes causæ cur illa putarent Joachimo offerta, abducere in errorem; tanto magis indies sumpturum incrementa, quanta paulatim obscuranda magis esset Joachimi sanctitas, et recta in rebus fidei mens. Neque tantum ipso mortua talia sunt conficta, sed etiam vivente odkuc atque florente. Ita apud Rogerium Hovedenum, ejusdem avi scriptorem in Anglia, legimus, quad Anno mccc, Richardus Rex Angliæ, cum Philippa Rege Franciæ Messanæ agens, donec in Terram sanctam transmitterent, audierit per famam et multorum relationem, quod quidam vir religiosus erat in Calabria, dictus Joachim Abbas de Curatio de Ordine Cisterciensi, habens spiritum propheticum, et ventura populo prædicabat; misitque pro eo, et liberenter audiebat verba propheticæ ejus: eruditos enim vir erat in Scriptoris divinis, et interpretabatur visiones B. Joannis Evangelistæ, quas ipse Joannes narrat in Apocalypsi, in quibus andiendis Rex Angliæ et sui multum delectabantur. Quomodo autem explicabat? Insanus sit, qui existimet aliter explicasse, quam fecit in eo quod super Apocalypsim scripserat opere. Interim tamen aulica quædam musca, ex iis scilicet

Cisterciensibus
a multis ipsum
deprimentibus

E
quos prædictit
punctuos per
Commendas,

F
Inter cetera
Joachim affl-
ctum est,

quod Regi
Anglia,

A scilicet qui videri volunt omnia serre et nosse, totius velut doctrinæ Synopsim perscripsit in Angliam, quem post citata verba Hovedenus transcripsit; addens (quod nusquam vel per umbram in Joachimi operibus leges, sed contrarium potius) Soladinum, qui tunc Hierosolymam tyraunus occupabat, in proximo illam perditurum.

B Tum vero quia famo spargebatur, id quod etiam Belloracensis otque alii referunt, consultantibus de successu expeditionis Regibus Joachimum respondisse, quod nondum adesset tempus recuperandæ Hierosolymæ, adeoque Christiani non multum essent ea expeditione profecturi: id ne delatum in Angliam examinaret populum, fixere aulici assentatores, qui politicos tunc se maxime credunt, cum rumoribus, quos veros aut esse aut haberi prasit rebus agendis, optent creduti vulgi aures: fixerunt, inquam Joachimum a Rege interrogatum quando futura essent illa de Saladin, respondisse; quando septem anni elapsi erunt a die captivitatis Jerusalem, adeoque circa finem anni MCCCXII: cœptu enim illa fuerat anno MCXXXVII iv kalend. Octobris. Adhuc subintulisse Regem: Ergo,

B quare venimus hoc tam cito? Cui Jonchim responderit: Adventus tuus valde necessarius est: quia Dominus dabit tibi victoriam de inimicis tuis, et exaltabit nomen tuum super omnes Principes terræ. Quod purum putum esse commentum, Joachimo affectum, ad spem bonam Anglis immittendam, nemo dubitat; qui infelissimam Fortunam Richardi, in ea expeditione victi captivatique, conferre volet cum indubitata sanctitate Joachimi, qua nollet Regem in tanti momenti negotio falsar revelationis praetextu decipere. Apud nos certe plus fidei obtinet Joannes Bonacius Florentis Monachus, et beato Abbatii per quam familiaris; qui cum dixisset, Tancredum cum duobus Regibus sacra expeditionis sociis, auditio Joachimi responso suis turbatum, addidit, interclusse præter ipsos colloquio illi D. Petrum Kala, Theologum et consanguineum Regis Richardi: qui D. Petrus, nimis turgidus et elatus, ob immensam scientiam et sanguinem Regalem, iraque exandescens, ait: Numquid aliquid boni ex cuculla? Tunc sanctus Abbas procidens in faciem suam, iracundi Praelati pedes deosculatus est: Petrus vero statim Angelum videre sibi visus est, a terris Abbatem Joachim elevantem: et audiuit vocem dicentem, Sibi veritatem revelat Deus. Ita Bonacii verbis Gregorius cap. 29.

C Nihilo majoris fidei est, quod in eadem Hovedeni narratione sequitur: De Antichristo dicit idem Joachim, quod jam natus est in civitate Romana, et in Sede Apostolica sublimabitur: et de isto Antichristo dicit Apostolus, extollitur super omne quod dicitur Deus. Et conversus ad eum Rex ait: Pntabam quod Antichristus naseretur in Antiochia, sive in Babylonia, de progenie Dan, et regnaret in templo Domini, quod est in Hierusalem etc. Oblitus est ineptus relator saltem congruam Joachimo responsem fingere: sed quod ille neglexit in ipsius scriptis requirentes, primum nullam Romanum nati aut nascitum Antichristi invenimus mentionem: de Antichristo vero non aliud quam hoc ipsum, quod asserit Epistola i Joannes Evangelista: Filioli, novissima hora est: et sicut audivisti, quia Antichristus venit: et nunc Antichristi multi facti sunt. Quod idcirco dicit, inquit Jonchim super Apocalypsim parte 1 cap. 1 textu 3, ut quo magis appropiat dies ultimus, eo magis pseudo-christos et pseudo-propetas crebrescere sciamus in mundo: et parte 3 cap. 9 textu 13. Non unum Antichristum aut unum pseudo-prophetam predixit Christus, sed multos: et parte 4 cap. 13 textu 9. Nonnulli Doctorum Regem undecimum nominant Antichristum... quod mihi ideo verum videtur, quod unus est draco, sed multa capita: et

dixerit recuperandam brevi Hierosolymam,

ipsique felicissimam ferre expeditiōnē illam:

cum plane contrarium dixerit:

item quod jam tum Romæ natus esset Antichristus,

Romæ cum nusquam meminerit,

malitiam quam nom complet in uno Antichristo, complebit in alio; et qui deterior eorum erit, ipse dicendus est maximus Antichristus. Qui ita sentiebat, et sentiebat recte, prænoscebat autem quanta mala imminerent Ecclesia sub Henrici Imperatoris successoribus, nt supra demonstratum est; nil mirum profecto, si de propinquo Antichristo (qualis revera futurus Fredericus erat, intra triennium a memorato supra Regum conventu nasciturus) multa loqueretur; et de novissima tempore, velut jam præsente, ad imitationem Apostoli, secundum sensum quem parte 3 cap. 6 textu 11 expresserat.

D AUCTORE D. P. nec nisi in sensu Apo- stoli
55 Sane, inquit illi, in verbo illo quod dixi de extremi judicij die, pium efflagito auditorem: tam scilicet in hoc loco, quam in aliis, ubicumque me contingit de eo fore locutum. Volo enim illum scire, dñobus modis accipi diem ultimum, et diem judicij. Accipitur enim largo modo, pro quedam incerto tempore, ut aperte asserit Augustinus in libro de Civitate Dei: et accipitur stricto modo, de conclusione ipsius temporis; quando consummatis eundem mysteriis, ibunt impii in supplicium aeternum, justi autem in vitam aeternam. Si ergo largo modo accipitur, potest quidquid dicitur in hunc modum, ad diem novissimum incunctanter referri, id est, ad exterrimum ultimum et novissimum tempus. Et ibide cap. 10 textu 3. Quis seit, inquit, quantum debet durare tempus illud, quod dies novissimus in Scriptura vocatur?.... Quando autem sic accipimus ultimum diem, debemus ipsum ultimum diem, ultimam, hoc est septimam, estimare aetatem. Ut enim dies septimus, hebdomadæ finis est; ita ultima aetas, quantiusque sit spatii, finis est mundi. Hac ibi, tantum abest a vero, ut in libello super Apocalypsim (quod ait Belloracensis prædictatus, et præ veteris notabilis atque suspectum habet) mundi diffiniat terminum: et infra duas generationes, quæ juxta ipsum (Joachimum) annos faciunt sexaginta, arbitretur implendum. Ex eo tamen quod huc Joachimo Belloracensis impingat illo loco, ubi dicti operis summam quædam exhibet: facile apparet, quam male informati de Joachimi scriptis illius temporis Doctores essent, interque ipsos etiam D. Thomas, Belloracensi coarus, et paria sentiens de libris illius, vel alieno salutem relatu cognitis, vel cum ejusmodi quale superius dilinimus præjudicio lectis.

E de novissimo autem die in sensu Augustini,
56 Atqui tunc notior esse poterat doctrina contenta in opere illo, variorum manibus descripto, quam cum illum adhuc recentem ex ipsius dumtaxat ore audirent Angli Francicique Prelati, Reges suos ad bellum sacrum comituti. Ideoque facile credimus verum esse, quo suam relationem Hovedenus concludit: Liceet Abbas de Curatio, hanc sententiam de adventu Antichristi proferret, (nempe qualcum hic exhibuimus, non qualcum ipse creditur mendaci relatori) tamen Walfers Rota-magensis Archiepiscopus, et Archiepiscopus de Apamia, et Gerardus Exoniensis Archiepiscopus, et Joannes Eboracensis, et Joannes Bajonensis Episcopi, et alii viri Ecclesiastici, in divinis Scripturis bene eruditæ, nitebantur probare in contrarium. Et quamvis multa verisimilia hinc et inde proferrent, tamen adhuc sub judice lis est. Hac Rogerius: quorum principia Baronius perstringens: Auctor, inquit ipse, qui tunc illa scribebat, veritatem ab eventu jure fore noscendam asserens, ex eo plane longe diverso ab ipsa prædictione convicit, toto celo Joachimi pseudoprophetae fuisse. Quando autem sententiam condemnationis accepit et ipse et ejus scripta, sub Innocentio III, suo loco dicitur. Quibus B. Joachimo usque adeo injuriis, nec satis cum scriberentur pensatis, aliter non respondemus, quam optando ut ad Annales ecclesiasticos prosequendos ulterius vita et otium Baronio sufficerent: vic enim dubitamus, in illo ipso tamen etiam habuit contradicentes F

et Baroniū Hovedenū ineptis creditum,

AUCTORE B. P.

A quin pro sua ingenuitate emolliisset sententiae præcipitatem rigorem: ut enim, tum ex ipso Concilii Decreto, tam ex Pontificum consequentium Ballis cognovisset, unicum dumtaxat qui sub nomine Joachimi ferebatur libellum fuisse damnatum, idque citra prætitulati Auctoris notam; ita fortassis etiam ad ipsam Apocalypses expositionem legendom aliquando applicuisset animum, agnoverissetque, quam falsis præjudiciis plerique ejus accusatores nitantur.

S. Quid de Joachimi circa Antichristum doctrina senserit Adam Persenae Abbas, quid Theolosphoro Eremitæ fuerit cœlitus revelatum.

Ex dictis parra constitui potest, quæ fides adhibenda scriptori Anonymo, cuius opus MS. Parisiis extans in Bibliotheca S. Victoris, ab Hippolyto Maruccio allegatur ante Mariule Adam Abbatis Persenae, et cuius ab eodem huc istic verba tradantur. Hac tempestate extitit quidam Abbas non lenge ab Urbe Roma (si hoc dici potest de intervallo plus quam centum milia-

B rium) Ordinis Cisterciensis, sed Cisterciensibus minime subjectus: qui quamdam Expositionem super septem Visiones Apocalypsis edidit, accepta divinitus, ut aiunt, sapientia, cum fere esset illiteratus etc. (Joachimini Abbatem hanc obscurè designauit, quoniam ille non supra septem visiones dumtaxat, sed supra totam Apocalypsim scripsit, nec ita illitteratus fuerit, ut diceretur.) Dixit autem quod anno MCCCXIX incipiet sexta Visio, et sexti Sigilli apertio: sub qua Visione probat auctoritate Apocalypsis, quod complebitur omnis Antichristi persecutio, et ejusdem mors et perditio: sed ante ejus persecutionem dicit Evangelium ubique prædicandum, et Ecclesiam fidelium per omnes gentes dilatandam. Dicit sane hac postremum, et dicunt cum Joachimo Catholici omnes: sed annum, quem naminare dicitur usquam nominat, illo quem supra citarimus Textu II, a quo usque ad finem partis 2 agitur de scati Sigilli apertione: Sextam autem astatem, vel ipso Bellavacensi teste, non ab anno illo exorditur, sed a Christo nato. Pergit parro prædictus Auctor, pari utique levitate qua scripsit priuia. Hic Romæ interrogatus a venerabili viro, et in Dei verbo facundissimo et aequo religioso, Abate Persenae, quoniam ausu talia prædicaret? an ex prophetia, an ex conjectura seu revelatione? respondit, se neque prophetiam neque revelationem

C de his habere: Sed Deus, inquit, qui dedit olim Prophetis spiritum prophetiarum, mihi dedit spiritum intelligentiarum, ut in Dei spiritu omnia mysteria sacrae Scripturae clarissime intelligam; sicut sancti Prophetæ olim intellexerunt, qui eam olim in Dei spiritu ediderunt. Requisitus autem ab eodem Abbat, quid sentiret de Antichristo; respondit ipsum jam esse adolescentem: quod responsum Adam consilavit.

58 Confutaverit Adam Joachimi doctrinam eo modo, quo ipsam confutare prænominati Episcopi, dum quisque in suo sensu abundat: non tamen confutasse credimus responsum, quale hic dicitur e Joachimi ore manusse. Esto enim post natum Fredericum horum duorum Abbatum Romæ congressus fuerit, quem mallemus ad Ordinis Florensis initia paulo post annum MCCCX reserve: Fredericum quidem potuit Joachimus Antichristum futurum dicere, sed dicere non potuit Adolescentem: qui, cum ipse anno MCCII morveretur, non nisi octavum annum artatis explereret. Adamum tamen non redarguimus, quia illum loquendi modum, de judicio ut proxime futuro, licet multis sanctorum Patrum usurpatum; itemque de qualicunque Antichristo, quamvis in Scripturis fundatum, non probavit: nam modus iste loquendi pusillis animis et vulgo, diversos Scripturarum

sensus distinguere nescio, sed consueto pro famosiari D significato accipere voces istiusmodi, scandalum poterat generare. Sic S. Bernardus significat se B. Norberto, in simili materia hanc usquequa potuisse assentiri, sic scribens, in epistola 56: Ante hos paucos dies faciem ejus videre, et de cœlesti fistula, ore videlicet illius, plurima haurire merui cumque de Antichristo inquirerem quid sentiret; durante adhuc ea quæ nunc est generatione revelandum illum esse, certissimo se scire protestatus est. At cum eamdem certitudinem unde haberet sciscitanti mihi exponere vellet; auditu quod respondit, non me illud pro certo credere debere putavi. Ad summam tamen hoc asseruit non visurum se mortem, nisi prius videat generalem in Ecclesia persecutionem. Et vidit: noui, ut recte Gregorius de Lauro pag. 163, scissis inter Cardinales studiis, anno Domini MXXX. vacante per obitum Honorii II Sede, pars Gregorium Paparescum sub nomine Innocentii II, pars Petrum Leonis sub nomine Anacleti II Pontificem delegere. Hujus enim schismatis causa, ingentem Dei Ecclesia persecutionem sustinuit; quatuor utique annis cœptam, antequam e vivis migraret Norbertus, anno MXXXIV mortuus, et per decennium fere continuatam; langeque acerbiora sustinuerat, nisi idem sanctissimus Bernardus se pro vero Pontifice medium intulisset.

59 Ut ergo, salva S. Norberti reverentia, ab eo innoxie dissensit Bernardus; sed postmodum, minime fallaci ductum spiritu, ex iis quæ sunt secunda hand dulie cognovit: sic et Adamus, Persenae Abbas, potuit ab Abbate Joachimo discedere; donec res ipsa comprehensum, quo et quam vero in sensu prophetia illius adimpleretur; maxime cum dissimularet Prophetiarum donum, illudque sub minus specioso nomine Spiritus intelligentiae occultat. Nam quæ prædictum, in Friderico hujus nominis II impleta esse nemo negaverit, nisi aliquis Pontificio nomini parum arquens: adeo ut merito admireremur, quamodo Joanni Trithemio, Spanheimensi Abbat, in opere de Scriptoribus ecclesiasticis, exciderit hæc de Joachimo censura: Ut propheta suo tempore habitus, etiam futura prædicere conatus est: sed mihi videtur (ut salva opinione sua vel suorum locorum) ex conjecturis Scripturarum illum magis locutum, quam prophetasse. Nam, ut de ceteris interim taceam, Fridericum Imperatorem hostem Ecclesiae futurum somniavit: quem omnes novimus usque ad mortem pacificum et Romano Pontifici subiectum et fidelem perseverasse. Fortassis astatem F Joachimi ignorans Trithemius huc impedit, et neque Henricum Aucupem ab aliis quoque in numerandis Imperatoribus præteriri solitum, neque Henricum Thuringum et Hassia Lantgravium subragatum Friderico rivenerit et usque ad mortem se pro Imperatore gerenti, numeravit; itaque factum fuerit, ut Henricum Luxemburgum sextum hujus nominis faciens, eum esse creditur, cui Joachimus librum scripsit hoc principio, Pie petis aliquid: atque adeo putaverit ea, quæ legebat de Henrici successore operibus Joachimi insparsa voticia, ad Fridericum Austriacum, ejus nominis Trithemius spectare; idque eo facilius, quod etiam post Henrici Luxemburgii mortem divisus Electorum votus Ludovicus Barariæ Dux Aquisgrani electus et coronatus fuerit, et Bonum ab altera parte Fridericus jam dictus.

60 Ut ut est, non debet contra Joachimum recipi tam evidenti errori innixum Trithemii de illo judicium, sed neque Abbatis Persenensis diversa ab eodem sententis auctoritas tanta est, ut noui aequo magnæ aut majoris sanctitatis viris probatus fuerit spiritus Joachimi. Atque ut S. Cyriillum Carmelitam taceam, cuius Vitam dedimus vi Mortii, rursumque de eo in ipsa Joachimi Vita egimus; egregium de Joachimo caritatem testimonium accepit Theolosphorus quidam, atius Tele-

uti non probavit Bernardus, S. Norberti dictum,

in Anacletu antipapa tamen vere dicatum, E

scut dictum Joachimi in Frederico,

sed 2 non 3, ut perperam Trithemius intellectus

Joachimi spiritum S. Cyriillum Carmelitam probavit:

Nan dixit
Joachimus,

sextam Vi-
sionem Apo-
calypsis in-
choandam
an. 1199,

nec Adamo
Ab. Persenæ
Antichristum
jam esse ad-
olescentem :

forte hic illius
loquendi mo-
dum impro-
bavit,

A sphorus, raræ virtutis Eremita, et a Consentinio scriptoribus Beati titulo honoratus; idque expressit in opere de magnis tribulationibus et statu Ecclesiæ, quod Angelico mandato compositum. Vincentius Bernalis typis dicitur edidisse, sed a Fr. Rusticiano abbreviatum. Illius autem apud Gregorium de Leuro pag. 255 hæc est attestatio, de facta sibi revelatione. Universis et singulis fidelibus personis, ecclesiasticis et secularibus. Humilis Frater Theolosphorus de Cusentia, pauper Presbyter et Eremita propo Thebas (*Lucanas scilicet. Plinio sic dictus a Lucio conditore: cuius olim celeberrimæ urbis vestigia extare in arce, cui Castelluccio uomea, in Calabria superiori ad Coratium amnem, persuasio tunc inter eruditos erat*) humiliavit se sub divina potentia majestatis, et ipsius gratia et gloria. Cum tristis et dolens de malis instantis schismatis, Ecclesiæ occurrentibus et verosimiliter occursuris, mansuetissimum Dominum cum magna jejunioru[m] et lacrymarum copia saepius humiliiter exorasset, quatenus instantis schismatis causam, et quis ipso schismate durante (*duravit autem ab anno MCCCLXXXVIII ad MCCCCXV*) asserentum se Summos Pontifices, verus Pontifex sit, et quis Pseu-

B dopontifex existeret: ipsiusque schismatis qualē finem habebit, et quomodo finito schismate Dei Ecclesia regeretur, ipse Dominus mihi servo suo ostendere dignaretur.

61 A uno a nativitate Domini MCCCLXXXVI, circa auroram Resurrectionis præfati Domini nostri, mihi dormienti levissime et quasi ex hoc stupenti, accidit videre unum Angelum Domini, virginæ vultus et altitudinis cibitorum duorum, ornatum dualis alis valde nitentibus, alba, lata et talari veste amictum, mihique dulciter loquentem hæc verba: Dominus exandivit preces tuas, diceas, quod servis suis dilectis Cyrillo Presbytero et Eremitæ in monte Carmelo, Joachim Abbati, et multis aliis servis suis instans schisma futurum, et ejus causas, et quis esset eorum verus Pontifex, finemque ipsius, et post ipsum schisma futurum Ecclesiæ regimen, per Spiritum sanctum et Angelum jam diu indicavit et aperuit. Quæras igitur prædictorum libros et scripturas, et tunc tuæ erit satisfactum voluntati: et quod in ipsis libris reperies scriptum, etiam aliis pro tua et ipsorum salute indica et revela. Quibus dictis et auditis illico Angelus disparuit. Ego autem timidus a somno surgens, vocavi socium meum carissimum

C Eusebium Vercellensem, cui omnia supradieta patet: cuius consilio ipse et ego, cum maxima diligentia, in civitate Thebarum et Cusentia, ubi ortus est præfatus Joachim sanctus Propheta, et in aliis locis vicinis ipsis civitatibus, prædictorum virorum libros quæsivimus, et tandem invenimus Cyrilli librum, qui incepit, Domini totius etc. cuius libri verba Angelus Domini in duabus tabulis argenteis, continentia futura magna negotia, incipiendo ab anno nativitatis Domini MCCCLXIV, ipsi Cyrillo nuntiavit et dedit. Item reperimus libros omnes præfati magni Prophetæ Joachim, et maxime ipsius singulares libros, missos Illearico de Suevia Imperatori sexto, et alio singularem librum ipsius intitulatum Liber de Flore de Suminis Pontificibus, ab Innocentio quarto usque ad Antichristum, qui incepit: Tempore colubri Leænae filii, et post pauca, Quibus omnibus et singulis per me Fr. Telesphorum vigilantissimo studio perlectis, ac orationibus et lacrymis Domino saepe effusis, ut veritatem prædictorum mihi ostendere dignaretur, valde gavisus sum, tamquam clarificatus de iis quæ scire desideraveram dim. Per quos libros clare cognovi instans schismæ ejusque causas, prædictis viris sanctis fuisse monstrata et revelata.

62 Hæc ille: libri autem singulares ad Henricum

V scripti, quorum hic præcipue mentio fit, potissimum sunt, unus In Danielem Prophetam, qui manu scriptus extat Brugis in monasterio Dunensi, et alius In nonnulla capita Nahum, Abacuch, Zacharia et Malachi Prophetarum: qui etiam de Oneribus sexti temporis inscribitur, et Venetis excusus per Lazarum de Soardis Lovani extat in nostri Collegii Bibliotheca; ex quo a pag. 11 ad 28 transcripsit Gregorius Laurus et operi suo inseruit, quæ de singulis civitatibus Episcopib[us], secundum catalogos Ecclesiæ (qui tunc in monibus erant, nominibus propriis admodum ritiatis scriptorum incuria) Joachimus vaticinando prædictus: sed stylo, qualis esse prophetarum solet, perquam ob-

scuro: sic tamen, ut, post tot annorum spatium, historiarum intermedii temporis peritus lector facile deprehendat, multa jam nunc impleta esse, ex iis quæ prædicti videntur; unde pro ceteris, needum suo eventu probatis, judicium ferri possit. Qibus aliisque similibus, quæ passim inspersa sunt aliis ejusdem sancti Abbatis libris, super Isaiam, Hieremiam, Ezechiel etc.; in quibus penè omnibus veluti futurorum præsevis; (ut loquitur Trithemius) consuevit miscere prognostica, puto subscribi posse Epilagum, quo suos de

concordia veteris ac novi Testamenti quinque libros conclusit, in hæc verba. Consummato vero hoc opusculo, comitate nos gratia Christi, his qui me præsumptorem et non magis necessarium judicant.

E per modicum respondere compellor; supernæ otiose caritatis intuitu, non humanæ gratiae appetitu; sciens scriptum esse in Psalmorum volumine, Dominus dissipat ossa eorum qui hominibus placent, quoniam Dens sprevit eos. Seiant ergo, et hoc psal. 52, oro ut seiant, non ex præsumptione superna, sed nec alienus pietatis securitate hæc me attentare voluisse; aut meo hoc ingenio, ut ista mundo loquerer, invenisse: sed quia tempus præfinitum adest. Is qui per diversa seculorum tempora multa operantur et complet, quomodo vult et quando vult, mysteria secretorum suorum voluit in hoc opere necessarie magis quam curiose, [per] sermones diu significatos, suis fidelibus aperire: non quod digniores sumus, quia ista sciimus: sed ut sciamus quanta sint nobis pro meritis præparata flagella: ut si quis est ex domo Lothi, festinet elongari a finibus Sodomorum; si quis ex familia Noe, recipiatur inter eos qui salvantur in area.

qui ex illis studiis quæsitus repertisque

F Angelus ad libros Joachimi remisit;

G sed divina compulsionis scriptis.

H qui ex illis studiis quæsitus repertisque

I * alias LIV ea didicit quæ cupiebat.

J §. VIII. Oracula Florensi monasterio a Beato Fundatore relicta, circa religiosos Ordines F

Monasterii et Ordinis sui desolationem fuisse Joachimo præcognitam, et a moriente Patre filiis prænuntiatam Græcus asserit, ex coque Laurus. Et sane omnino verosimile est, non prouersus ignoros super venturorum malorum dimisisse Florenses suos, qui de toto Cisterciensi Ordine, atque imprimis de Ordinis Matribus, ut vocant quinque, Cistercio, Pirmitate, Pontiniaco, Claravalle ac Morimundo, ita fuerat Vaticinatus lib. 4 Concordie cap. 39. De Abbatis autem, quæ creatæ sunt primæ, illud est inscrendum, quod sicut quinque majores Tribus, tamquam priores ceteris et multarum matres familiarium, primæ acceperunt hereditatem; ita quinque primæ Domus Cisterciensis Ordinis, in omnibus aliis primatum tenent, et quasi patriarchatum. Sed et sicut Patriarchæ illius populi gaudebant in propagatione familiarium, ita et istæ, nec minus in possessione ovium et armentorum. Quæ tamen omnia, quia non tam pertinent ad sublimitatem liberæ, quam ad abjectionem ancillæ, in codem diu statu, sicut sunt, manere non possunt.

K Qualis autem et quomodo ea esset successura mutatio, potissimum in Italiæ et Galliæ monasteriis (ad quæ infamati

D AUCTORE D. P.
In his fuerunt
libelli ad Hen-
ricum Imp.

plent proph-
etis,

E a Joachimo
non ex præ-
sumptione,

F sed divina
compulsionis
scriptis.

G Prædicti Cis-
terciensium
monasteri-
orum incre-
menta,

H decrementa,

AUCTORE D. P.

A *infamati Joachimi invidique in Florensem Ordinem culpam spectabat proprius*) explicavit super caput xi *Ieremie* scribens, uti jam antea attigimus num. 31; sicut etiam *supra Florensis Ordinis desolationem*, ubi de illius felicibus egimus incrementis, ut latet tristia temperarentur.

64 Nunc ergo stylus convertatur ad ea, quæ ab eodem prædicta Joachimo, futuræ mutationis acerbitatem lenire possunt: ita ergo locum priorem prosequitur, indicans reformationem egregiam Ordinis, quam postremo hoc seculo fieri cæptam boni omnes laudant et gratulan-
tue, atque ut continua sumat incrementa, ad prius instituti vigorem magis iadies magisque accedens, Deum bonorum omnium largitorem precentur. Necesse est, inquit, ut succeedat similiter vera Apostolicæ vitæ, in qua non acquirehatur possessio terrene hereditatis, sed vendebatur potius, sicut scriptum est. Quoniam enim domorum et agrorum erant possessores, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant ante peiles Apostolorum: dividebatur autem singulis prout cuique opus erat: et non gaudebat aliquis in filiis, sed in fratribus. *Similia, aut etiam longe mani festiora, habuisse potuit liber intitulatus de Flore,*

quem præmemoratus B. Telesphorus reperisse gratulatur: et quoniam agebat ille de Pontificibus Romanis ab Innocentio IV, annis post Joachimi obitum quadraginta erecto, usque ad Antichristum, id est Clementem Antipapam Urbano VI oppositum anno mcccxxviii; vel etiam ad famam illum, tempore extremo apparitum; opinari possumus, etiam istuc multa fuisse, quæ prænuntias ibi Ecclesiæ Universalis calamitates solarentur. Sed talis liber omnino perit, vel a Commendatariis Abbatibus abolitus, vel ab ipsomet Florensis Monachis obscuratus, metu incommodorum et molestiarum ab his sibi prævenientium, qui istuc se notari dolabant, aut ibi lecta potuerint importune contra alios torquere, quibus minus bene affiebantur. Interim ex initio et fine libri per Telesphorum indicatis, patet operam et oleum perdidisse Gregorium de Lauro, aliosque qui velut Joachimi de Pontificibus Prophetas perquam anxie et laboriose tuentur, figura quædam ipsius Schismatis tempore adinventa ab his, qui Urbanum VI votebant Antichristum credi, ac porro ad sequentes alios quindecim Pontificatus protracta, tam dissimili a prioribus protus sorte, quam inter se distant præterita et futura: de quibus videtur locutus Graecus in Vita Joachimi num. 21, ubi dolet quod sint, qui vel propriu marte aliqua endunt, et sub Joachim nomine typis tradenda prœcurrant; vel alieni ex Joachimi operibus immixta, sub signorum atque characterum involucre impressa foras emittunt; et sic illorum dementiam, sub alterius nomine, obtutibus ceterorum opponunt. Hanc autem deridentiam, atque ac corum qui sub S. Malachia Episcopi nomine ficta raticinium amplectuntur, quia peculiari Dissertatincula confutavimus, in Conatu nostro Chronico historico de Pontificibus; satis fuerit hic notus, ea quæ habentur Joachimo supposita incipere cum Nicolao III, præteritis octo prioribus, de quibus etiam Joachimus tractaverat; et pertinere usque ad Innocentium VIII anno mccccx defunctum, absque utla Antichristi tunc futuri mentione, quod satis est ad genuum Joachimi factum a suppositio distinguendum.

65 Verum si liber de Flore dictus periit, non perierunt alii, ex quibus magnum solatum sumere præteritis temporibus Ecclesia poterat, et secundis confirmationem de veraci spiritu Joachimi; tis præsentim, quibus continetur certa promissio præsentissimi auxilii laboranti ferendi, a duobus Religiosis Ordinibus, jam jam in Ecclesia nascituris, sub SS. Dominici et Francisci ducatu. Nam (ut alia loca, minus determinata, et plus propheticæ obscuritatis habentia, prætermittam) quid clarus, quam quod cap. 13 super Isaiam a Jo-

achimo dici testatur *Gregorius pag. 170?* In ducatu D isto, scilicet Spoleto, cui Umbria et Assisium tunc sulerat, et in territorio Hispano, duo Ordines, ac si stellæ lucidae, orientur ad prædicandum regnum Evangelium. Item super illud *Zacharie II*, Assumpsi mihi duas virgas, unam appellavi decorum, alteram funiculum, asserit S. Antonius tit. 23 cap. i §. i scripsisse Joachimum, duas Virgas esse duos Ordines Mendicantium, virgas rectas sanctitate, exiles et graciles auctoritate, perentientes doctrinæ auctoritate: ubi tamen Mendicantium explicationis causa a S. Antonino adjectum existimat, ut et quod sequitur; Decor est Ordo Prædicatorum, per habitum decorum quasi Prælatorum; funiculus est Ordo Minorum, quia funiculo manifeste einguntur. Sub alia vero figura ad cap. 7 *Isaiæ sic loquitur Joachim*: Sane secundum cursum temporis hujus sexti, Vaca boum innuit Romanam Ecclesiam, Doctoribus insignitam; duæ Oves, duas Religiones futuras, in quibus tanta fiet libertas sermonis et lactis, ut ad capiendum butyrum spiritualis intelligentiae vasa cordium deficiant. Sed et super Hieremiam cap. 4. Isti sunt duo Ordines designati in duobus Prophetantibus in castris E Israel, ut quasi duplicatu cibo in sexta seria, cuius initia jam habemus.... ad montem Oreb transeant, ad superbas et nigras mentes perfidæ gentis convertendas.

66 Ex quibus credibile sit, quod utriusque Ordinis Scriptores dicunt, vario quique modo et ad suos modis aptato; etiam ipsum eorum habitum, et verbis expressum et pictura adumbratum fuisse in Florensi monasterio, antequam utriusque Professores manifestaruntur mundo. Credibile item sit, quod habet in Vitis Fratrum Gerardus de Fracheto, centum circiter annis Joachimo posterior, invenisse illum Fratres suos, ut cum tales Ordines exarserent (quod outem de suo singulariter dicit hic Auctor, etiam alii de suo dicunt) susciperent eos devote: quod et fecerint, recipientes Fratres cum Cruce et Processione, quando primum venerunt ad eos. Ceterum non admiserim, ut veram Joachimi prophetiam, quod S. Antoninus similesque Auctores dicunt, priusquam Sancti ipsi Institutoe nascerentur in mundo, eorum imagines, suo in habitu, quem Fratibus quique suis daturi erant, pingi ipsum curavisse Venetiis in templo S. Marci: et Dominici quidem (ut aut Antoninus, cum lilio in manu, atque hac epigraphie, Agios Dominieus, Franciscivero, ut scribit Robertus de Licio Episcopus Aquinas cum stigmatibus Etenim minum, quoad tempus, nulla subsistit ratione: quia constat S. Dominicum natum esse mclxx, Franciscum vero mclxxxii: et templum D. Marci, quemadmodum colligitur ex historia Veneta Petri Justiniani, lib. 2, majori ex parte instructum instauratumque fuisse opibus Sebastiani Zani, qui Dueatum non inuit ante annum mclxxxi; et vii anna regiminis Christi mclxxviii, excessit e vita, cum prius omnes fortunas opesque suas, quæ amplissimæ erant, in piis causas distribuisset. Quis autem dubitet quin pluribus annis fuerit in ea mole laboratum, antequam ad ornatum interiore, qui ultimus esse solet, curandum deveiretur; ut consequens sit, templum quod S. Dominico nascente vix inchoatum erat, S. Francisco nascente necrum eo fuisse perductum; ut ejus ibi imago posset a Joachimo collocari.

67 Et hoc quilem de tempore: ad rem ipsam quod attinet, omnino ambigimus, an revera in Veneta illa Basilica partem ullam habuerit Joachimus. Affirmat id quidem Aruoldus Wion, atque dicit, ipsum in ejus ecclesiæ pavimento, parietibusque ac forniciis, simulacra alia pleraque, effigiata emblemata, vermiculatoque opere futura protendentia, quæ iudicis exitus comprobant, formari effingique fecisse: sed opponi merito potest dicti Petri Justiniani silentium,

Prædicatorum
scilicet et Mi-
norum,cosæ ad mo-
nasterium
Floris diversu-
ros excipi jubet
religiose:non tamen
Fundatorum
imagines Ve-
netiis

F

in templo S.
Marci, aut
alias figuræ
in eo descrip-
tas,

eo

A eo loco, ubi fuse atque minutim singularem illius templi majestatem describit. Is de his ipsis rebus sic loquitur: Multa quoque Prophetarum vaticinia intus, foris, sursum ac deorsum, toto templu conspiciuntur; omnis etiam veteris novique testamenti pulcherrimo aspectu auro effulgens figuratio appetat. Nam (et hinc causam argumentumque praenotati ornatus discit) quidquid in Genesios, Exodi, Judicum, Regum, Deuteronomii, Esdræ, Iosuæ, sacris Bibliorum voluminibus continetur, id totum diversis templi locis miro opere representatur. In his quoque novi Testamenti res divinæ expressæ sunt, ex Evangeliis, ex Actis, ex Apocalypsi exceptæ, magna cum spectantium admiratione et augustissimi templi ornamento: ejus moles Zani Principis opibus in hanc magnitudinem erecta fuit. *Poteratne de Joachimo tacere Justinianus, si vel tunc creditum passim fuisse, vel ipse fidem adhibuisse credentibus, ex Joachimi designatione ista sie esse fabricata? Profecto enim consideramus, plerorumque Joachimi operum idem quod horum emblematum esse argumentum; cognitum suspicari, ob argumenti similitudinem visum esse non numeri, enundem librorum et marmorum fuisse compositorem; idque a nonnullis absque ulteriori indicio receptum, ejusmodi quorumdam opinioni fundamentum dedisse apud vulgus hominum. Fortassis etiam admirator aliquis librorum Joachimi, ex ipsis desumpsit picturarum ejusmodi argumenta ea, quorum predictio jam ceruebatur ipso eventu completa; et sic dictæ sint Prophetiae Joachim istic esse depictæ.*

credimus
prophetias ip-
suis continere,

B 68 Quod *Gregorius de Lavo ex Bellovacensi* sinit, Joachimum Veronam venisse ad Urbanum Papam anno MCLXXXV ibidem electum, eoque occasione potuisse, Venetas excurrisse; hand sive tantæ rei firmandæ sufficit. Esto autem, natis prudem sanctissimis Patriarchis, Venetas adierit Joachimus, eoque jam tum perducta fuerit templi fabrica, ut de ejus ornatu cogitantibus ornamenta prescribere ipse potuerit, etiam propheticæ, nempe ex sacris libris accepta; an continuo consequens erit, ab illo tempore fuisse imaginibus illis adjactum, vel in iis varia occasione mutatum, post quam predicti Sancti ex hac ritu sublati essent, Dominicus quidem anno MCCXXI, Franciscus autem MCCXXVI, et paucis post annis inter Divos relati? Et tamen diversitas illa temporis tanta non fuerit, ut post ducentos a Sanctorum excessu annos, quibus S. Antoninus floruit, non potuerint omnia illa ejusdem videri esse ætatis, et ita in aliquibus decipi vulgus. Antiquiores certe de vita

vel ab eo Vene-
tis præsente
designatus,

sed potius
aliquas post
mortem San-
ctorum pictas.

Varia oracula
reperiuntur in
libris Joachi-
mi

C eorumdem Sanctorum scriptores non videntur tam cruentem claramque, et quæ vulgo notissima esse posset, propheticam fuisse præteritari, si quid de ea tunc scivissent; maxime Gerardus in *Vitis Fratrum*, talia studiose colligens, et Chronicus Prædicatorum Auctor.

69 Quidquid sit, non est opus, istiusmodi tam inertis argumentis, propheticum B. Joachimi spiritum confirmari, cum alia longe certissima habemus. Quapropter libenter præterimus quocumque ex ejusdem operibus variis Religiosorum Ordines varie ad se trahunt, et ad nostram Jesu Societatem etiam nonnulli. Ut, quod super Apocalypsim parte 4. disp. 7, textu II, cap. 14, dicit: Arbitramur in eo qui visus est, sedens super nubem candidam, et esse similis filio hominis, significari quemdam Ordinem justorum, cui datum sit perfecte imitari vitam filii hominis, et S. Iohannis Evangelistæ: habere nihilominus linguam eruditam ad Evangelizandum Evangelium Regum, et ad colligendam in aream Domini ultimam missionem. Et ibidem aliquam multo post: Surget Ordo, qui videtur novus, et non est, induit nigris vestibus, ac incincti desuper zona. Hi crescent, et fama eorum divulgetur, et prædicabunt fidem, quam etiam defendant usque ad mundi consummationem in spiritu Heliae. Qui erit Ordo Eremitarum, imitantium vitam Ange-

lorum. *Talia etiam sunt, quæ super cap. i Hieremias scribit, Revelandi sunt in proximo in ecclesia. Doctores prædicatoresque fidèles, qui terrena carnaliaque corda omni plaga percutiunt, atque erectis et tumidis magisteriis silentium studiis suis implicant. Et bene filius Helice Hieremias describitur: quia Ordo ille futurus, ad obedientiam summi Pontificis dirigetur. Et iterum super cap. 4 ejusdem Prophetæ: Filia Sion, Ecclesia Romana est: quam necesse est tempore partus ejus, qui nimis accelerat, in dolore et angustia parere filium, spiritualem patriter et vocalem: spiritualem, quoad vitam; vocalem, quoad doctrinam: ut quasi alter Christus, primogenitus de utero matris Ecclesia prudent, et aeternæ vitae pabulum haustumque salutis adducat.*

D AUCTORE D. O.
etiam de aliis
Ordinibus,
magnum fructum facturis,

70 *Hæc aliaque ejusmodi sunt, ut præter eos, qui tum in Ecclesia vigebant florebantque Ordines Monachorum, unifere contemplationi ex instituto deditorum, alias nascituros præviderit Jonchim, qui in gradu Clericali operesam Marthæ actionem conjungerent cum quiete Marie; et ex utroque mixti genere, non tantum suæ sed proximorum etiam saluti perfectionisque promovendar vacarent: de quorum ad barbaros et infideles* E *et postissimum
de novissimo
at quo*

E 3 *Apocalypseos textu 9 in prima parte? Designatur etiam in sexto mense. (quo nempe gravida erat Eliabet, Baptiste futura mater, quando concepit Maria Angelo nuntiante Jesum) sextum tempus Ecclesiæ, in quo oportebit concipere Ecclesiæ... prolem præ ceteris spiritualem, hoc est ipsum Ordinem quem designat Jesus: qui videlicet Ordo præ multis aliis, qui præcesserunt eum, amabilis et præclarus, infra limitem quidem secundi Status initiandus, hoc est in tempore sexto (si tamen usque adhuc non est in aliquibus initiatus, quod tamen mihi adhuc non constat, quia initia semper obscura et contemptibilia sunt) multiplicandus vero et dilatandus in tertio illo Status seculi, qui in tempore novissimo futurus est.*

F 71 *Ad Ordinis istius sic prædicti tempora existimamus pertinere, sanctorum studiorum resuscitationem; quorum multo tempore tractatio sterilis atque intrameras Dialetoricorum argutias, et Metaphysicorum abstractiones, implicatissimorumque terminorum farraginem multiplicem, velut in sepulcro concludenda esset; ac demum, post triplicem Ecclesiæ tribulationem, a Jonchimo prævisam, in vitam quodammodo revocanda per eos, qui Divinarum rerum et Scripturarum cognitionem ita sectarentur ipsi, et aliis tradicerent; ut extra Scholasticæ exercitationis umbram, in solem pulvrenque educti, eadem ut scirent atque docerent, ad redarguendos Catholicæ fidei adversarios, hereticos confutandos reducendosque, convertendos idololatras, rudes ac barbaros instruendos, et Christianam plebem prius moribus informandam: de quibus Joachim hoc modo videtur vaticinatus super caput xi Hieremias. Quia tribus diebus Christus in corde terræ jacuit mortuus, et nunc spiritus vite sub littera occultandus est, adhibitis militibus, id est, Doctoribus et Magistris, in custodiam litteræ occidentis, quasi sepulcri: donec transeat tribulatio reipublice, novæ scilicet Babylonis, tribulatio gentis infidelis, et tribulatio hereticæ synagogæ. Quarum prima, quam scilicet ab Imperio Ecclesia passa est, et erat passura adhuc per annos plures sub Imperatoribus Suevis, jura et libertatem ecclesiasticam indesinenter carpentibus atque infestantibus, designata est in captione Christi: secunda, quam intulere Mahometani, Saraceni, ac*

futuro in ter-
tio mundi
statu;

deque effecti
sanctorum
Literarum
scientia

F post tres Ec-
clesiarum tribula-
tiones ins-
tauranda

A *Turcorum universo demum Orientali Imperio ipsaque urbe Constantiopolitana potiti, figurata est in persecusione ejusdem Christi: tertia denique, ab hereticis imminens sub Luthero aliisque heresiarchis, et in magna Occidentalis Imperii parte, vel depressura Catholicae et Romanae fidei professionem, vel prorsus etiam extinctura, maxime in regionibus Boreibus, representatur in Christi morte. Post quam, velit nolit laudus, septimus Angelus, id est, spiritus Dei septi-formis, resuscitat intelligentiam spiritualem, qua cœci videant et intelligent mysteria Trinitatis, taliusque fidei Christianæ.*

B *Illa autem tam præclara atque illustria, sive de Ordine predicto quem designat Jesus, sive de Spirituali intelligentia, id est operosa efficacique doctrina Scripturarum, quæ esset Ecclesiae restituenda, nequidquam mundo obnitemur; an hoc quo virimus seculo imperii ceperint, alii relinquimus judicandum: et illorum arbitrio Lectoribus relecto, properamus ad alia, atque imprimis ad diluendum calumniam, Joachimo impactam per Guidonem quendam de Perpiniano Carmelitum, atque a Prateolo, Trithemio, Alphonso a Castro lib. 2 de heresis, Gualterio in Tabula chronol. seculo 12 cap. 20, nimis leviter creditam. Hoc ut fiat, necesse est hic explicare triplicem illum Statum, quem loco supracitato et variis aliis saepius Joachimus attingit, itaque describit cap. 5 libri introductorii ad Apocalypsim: Primus trium Status, de quibus nobis sermo, sicut sub tempore Legis, quando populus Domini adhuc pro tempore pauculus, servus erat sub elementis hujus mundi.... Secundus Status sicut sub Evangelio, et manet usque nunc, in libertate quidem respectu præteriti, sed non in libertate respectu futuri: dicit enim Apostolus, Nunc ex parte cognoscimus, ex parte prophetamus... Tertius ergo Status erit circa finem seculi, jam non sub velamine litteræ, sed in plena spiritus libertate... Et primus quidem Status, qui claruit sub Lege et Circumcisione, initiatus est ab Adam. Secundus, qui claruit sub Evangelio, initiatus est ab Ozia. Tertius, quantum ex numero generationum datur intelligi, a tempore S. Benedicti, eujus præcellens claritas expectanda est circa finem. Ubi per servitatem alii non intelligit, quam esse in eo Stata, qui fuerit figura futurorum: et libertatem vocat, ipsam frumentum atque præsentium rerum figuratarum.*

C *Sic libro 4 Concordie cap. 3. Scimus, inquit, quod in primo Stato præcesserint significantia, in secundo significantia et significata, in tertio amotis significantibus sequuntur tantummodo significata.*

quam nihil simile intellexit quod ipse affingitur a Guidone; C *Et quia figurarum conditio carnæ est, rerum vero figuratarum intellectus spiritualis; hinc sit, ut eudem insistens divisioni, libro 2 Concordie tract. 1 cap. 3, dicat, Aliud tempus fuisse, in quo vivebant homines secundum carnem; hoc est usque ad Christum, eujus initiatio sicut in Adam: aliud in quo vivebant inter utrumque hoc, est inter carnem et spiritum, usque ad præsens tempus: eujus initiatio facta in Eliaco Prophetæ sive ab Ozia Rege Judas: aliud in quo vivitur secundum spiritum, usque scilicet ad finem mundi, eujus initiatio a diebus B. Benedicti. Singulis nempe Statibus, ut suam quendam auroram, sic etiam velut meridiei claritatem assignat Joachim: quod ita intellectum, aliud profecto est, quam quod Guido sonniavit Joachimum affirmasse: in primo quidem Stato datum esse Legem carnalem; in secundo vero spiritualem, scilicet Evangelium, quod tamen ab Apostolis prædicatum non fuerit secundum spiritualem sensum, sed tantum secundum litteralem; in tertio vero prædicandum sit secundum sensum spiritualem, idque a Monachis S. Benedicti: quæ est turpis et horrenda blasphemia.*

D *Quod autem Capite 6 ejusdem libri et tractatus,*

Joachim primum Statum Ordinem vocet Conjugatorum, et dicat cœpisse fructificare in Abraham: secundum Clericorum, dicat initiatum ab Ozia, qui cum esset de Tribus Iuda obtulit incensum Domino, etsi non impune: hunc autem fructificasse in Christo, qui verus est Rex et Sacerdos: tertium vero Monachorum Ordinem, secundum quendam propriam formam.... cœpisse a B. Benedicto.... enjus fructificatio futura sit in temporibus finis. In ejusdem Concordie lib. 2 Tract. 2 cap. 4 magis illustrat, cum quadam ad tres Personas divinas analogia, inquiens: Scimus quod primus Ordo, qui institutus est primo, vocatus est ad laborem Legalium præceptorum; secundus, qui institutus est secundo, vocatus est ad laborem Passionis: tertius, qui procedit ex utroque, electus est ad libertatem Contemplationis. Ubi rursum nihil est quod arguat Guido, quasi Statum secundum Ecclesie minus perfectum finixerit, quam nunc sit tertius: quia non vult aliud significare, quam quod fideles nunc expediti a labore confundantur in persecutionibus fidei, et ejusdem inter Gentes auniuantur, majori quam tunc numero ad cœnobia confluant, contemplationi vacaturi: prout factum in Occidente, maxime post S. Benedicti tempora, quamvis ante ipsum fuerint Monachi et satis clari Monachi. Nusquam vero vel per umbram dicitur, quod finxit Guido, hunc Monachorum statum fructuosom esse cœpisse tempore ipsius Joachim. Ita nempe male tractantur Auctores, de quibus formata semel undecimque præjudicio, judicant alii, secundum quæ vel perfunctorie legunt, vel quæ alii in ipsis pro affectu suo sonniant se legisse.

E *75 Quod si contingat eos, qui talia sic rrecepta et in sensum minus bonum Catholicumque detorta usurpant, homines esse in fide suspectos aut hereticæ pravitatis palam convictos: tum enimvero hoc quoque necessaria consecutione sequitur, ut fidei puritatem zelantibus suspecti quoque fiant ipsi auctores, quorum illi se testimoniis armant, siquidem alias ignoti sint. Itaque cum Fratervulos, de vita paupere nunenpatos, sic mendax spiritus dementasset, ut sub uno capite Christo quasi duas fingerent Ecclesiæ; unam carnalium, super quam summus Pontifex præsideret... alterum spiritualium, de qua se esse asserebant... et ad hanc dementiam fundandam tertium novum fingerent Statum, et sine Testatore Christo novi spiritus Testamentum, sub quo Status Ecclesiæ deberet novo illo tempore innovari: cumque iidem heretici fermentum erroris sui pestiferi sumerent ex dictis Abbatis Joachim, S. Thomas de Aquino, qui ut scribit in ejus Vita Guilielmus de Thoco n. 21 tom. 1 Martii nostri fol. 667, diversis in libris suis dictos errores eliserat in quodam monasterio petivit librum præfati Abbatis, et oblatum totum perlegit: et ubi aliquid erreremus reperit vel suspectum, cum linea subducta damnavit: quia totum legi et credi prohibuit, quod ipse sua docta manu cassavit. Ita Guilielmus, animo juri præoccupato ut videtur: cum ea Sancti Doctoris recognitio et linearum subductio lenius potuerit accipi, quasi solum monere voluerit ejusmodi loca cantus esse legenda, quia ipsis perperam acceptis ab aliis hereticis prædicti possent.*

F *75 Talia porro cum sint omnia toto hoc §. prolata, et plura quæ proferri possent, nunc quidem et semper, a recte sentientibus intelligenda de innovatione pretatis, per Ordines Religiosos in Ecclesiam inducenda, tunc autem a Fratervulos ad suos errores applicabilia; nemo mirari potest quod sanctus Doctor, minus cognitam habens Joachimi sanctitatem, et suspectum ejusdem spiritum, ob plurima signacula de quibus Vito num. 21 et nos hic §. 6 egimus; lectum a se Concordie opus (de hoc enim loqui Guilielmum plane nobis persuaderemus, ob ea quæ scribit D. Thomas, in 4 distin. 43 quest. 1 art.*

quomodo ordinibus conjugatorum, clericorum, monachorum eosdem attribuerit?

Fratervulus de vita paupere suos errores per similia frumentibus

F D. Thomas opus Concordie recognoscit,

non absque sinistro aliquo præjudicio,

A art. 3, adversus eos qui volebant Status veteris ac novi Testamenti inter se adæquate componere, ac denique Abbatis Joachimi prædictiones sibi velut objiciens, qui per tales conjecturas de futuris aliqua vera prædictis, et in aliquibus deceptus fuit) mirari, inquam, nemo poterit quod dictum opus ita lectum non valde probaverit. Doctor Angelicus, spiritu non quidem minus bona quam Jouchim, valde tomen diverso procedens. Seil quod minus probavit ipso eo tempore, quo propter hæreticorum prævitaliter periculosius talia legebantur: id antea cum talis nulla causa subasset, probavit summus Ecclesiæ Pontifex; itaque probavit, ut tam ipse quam successores ejus instarent, quatenus simili spiritu expositionem quoque Apocalypticam idem Joachimus perficeret, ut supra ostensum est. Sicut autem ætate S. Thomæ, quidam abutebantur aliquibus libris Joachimi; sic etiam annis quinquaginta post inventa est, quædam pestifera secta illorū, qui Beguini sunt vulgariter nuncupati, ipsi autem se Fratres pauperes de tertio Or-

dine S. Francisci communiter nominabant, per iudicium Prælatorum et Inquisitorum hæreticæ prævitatis tamquam hæretici condemnati, ut dicitur in Vita Joannis Papæ XXII, a nobis ex MS. Bernardi Guidonis data: hæc autem secta sumebat originem et foimentum ex pestifera quadam Postilla, quam Fr. Petrus Joannis, olim Ordinis Fratrum Minorum, de Serviliaco diœcesis Biterrensis, fecerat super librum Apocalypsis Joannis; quamque anno Domini mcccxx Dominus Papa reprobavit, et finaliter condemnavit in publico Consistorio, tamquam continentem hæreticum et pestiferum dogma, contra unitatem Ecclesiæ Catholicæ, et potestatem summi Pontificis Romani et Sedis Apostolicae, Vix autem dubito, quin radem Postilla veneni aliquid, loco nullis, suxerit ex Joachimi Expositione in Joannem; fortassis etiam (si ætas Auctoris coarctat) unus ex libellis fuerit, quos D. Thomas confutavit.

*quod Post-
illa Joannis
Petri in Apo-
calypsim*

B

DE S. BONA VIRGINE ORDINI CANONICORUM REGULARIUM DEVOTA, PISIS IN HETRURIA.

E. H.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De anno ac die mortis et cultus, corpore nunc apud Clarissimas servato. Actis fidelissime scriptis.

ANNO MCCCXVII.

Pisæ, urbs Hetruriæ Archiepiscopalis et Academia, olim sui juris et Republica potens, nunc Magno Hetruriæ Ducis subjecta, a Florentia Ducali Sede abest versus mare XL millesibus Italicas, atque ac illa Arno attente spectabilis. Habet hæc inter alios Patronos S. Bonam Virginem, quæ istic nata, educata, et post vitam ibidem sanctissime peractam mortua, sepulta, et illastribus in vita atque post obitum miraculis clara effulsit. Nata autem circa annum Christi mclvi, decennis etiamnum inspiratione divina assumitur in Devotam et Sororem a Priore et Fratribus S. Martini Ordinis Canonicorum Regulareum S. Augustini, atque post plurimas peregrinationes in Terram-Sanctam, et Romanam ad limina Apostolorum, nec non ad S. Jacobum in Galitium piissime institutas; ad Christum Sponsum suum relicto in terris corpore, evolavit anno mcccxvii, ut infra in Actis num. 53. legitur. Quia autem Pisani mos est communis anni initium novem mensibus prævenire, ut alibi sape notavimus, idcirco intelligendus hic est annus mcccxvii. Ibidem etiam additur, fuisse, cum obiit, diem tertium exeuntis Maji; id est diem tertium ante finem Maji, qui est ejusdem mensis dies xxix. Id confirmatur in Appendice infra addita, ubi in Translatione corporis anno Pisani mccccliv facta, dicitur inventa tabula plumbæ, cum hac inscriptane. Anno Dominicæ Incarnationis mcccxviii, iv Kalendas Junii, venerabilis re et nomine Bona, Devota hujus Ecclesiæ et Ministra requiescit. En dies iv Kalendas Junii idem est, qui supra dies tertius exeuntis Maji, et convenit in hunc xxix Maji.

*Mortua 29
Maji,*

*male refer-
tur ad 24 April-
lis u Ferrario,*

2 Scriptura dictæ Translationis testis, facta fuit ipso anno mccccliv, dies xiv Aprilis, qui forte ipsiusmet Translationis dies fuit. Interim, quasi dies is mortis fuisset, et quidem non xiv, sed xxiv, de ea agendum sibi sumit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ad dictum xxiv Aprilis, cum aliquo eloget, in quo sub finem ista habet: Denique laboribus confecta, orans et psallens, læta migravit ad Sponsum, viii Kalendas Maji T. VII

Maji, anno Salutis mcccxvii, multis post mortem miraculis coruscans: quæ iterum repetit in Catalogo generali postmodum edito, allegatis monumentis Pisani et Silvani Razzii libra de Sanctis Hetruriæ. Verum hic accurote consentit cum ipsis Actis, quæ in Italicam linguam transtulit, atque pagina 270 ista scribit: l'anno del Signore mille dugento otto, il terzo giorno dopo il suo ritorno, che fù il terzo dell'uscente Maggio, la cultrice della Trinità, lasciata la soma del corpo se n'andò al Signore. Quæ infra num. 53 ita sunt expressa: Anno Domini millesimo ducentesimo octavo, tertio die post redditum, qui fuit tertius exeuntis Maji, Trinitatis cultrix, relicta corporis Sarcina, migravit ad Domimum. Interim errantem Ferrarium plures secuti sunt. Abrahamus Bzovius in Annalibus ad annum 1208 num. 8 ista scribit: Octavo Kalendas Maji hujus anni ad cœlestem beatitudinem excessit S. Bona, Virgo Pisana: ut deinde relato ritæ compendio ex Ferrario desumpto, ista in fine ex eodem verba apposuit; Ex Codice MS. Ecclesiae Pisanae. Ferdinandus Ughellus tomo 3 Italiae sacræ, relato obitu Utaldi Archiepiscopi Pisani columna 494, sub finem ista addit: Quo Ubaldo Præsule, viii Kalendas Maji ad cœlum evolavit B. Bona Virgo Pisana, multis post mortem miraculis coruscans, ad annum Christi mcccxvii. Ferrarius in Catalogo Sanctorum et Pisana monumenta.

F

Bzovio,

Ughello,

male etiam
adscribitur
Franciscans

3 Arturus a Monasterio eamdem adscripsit suo Martyrologio Franciscano, dicto xxiv Aprilis; Pisis in Tuscia B. Bonæ Virginis: et in Notis, Florebat, inquit, circa nascentis Ordinis primordia ad annum 1218, seu 1228, non vero anno 1208, nisi communis litteris legatur Anno 1280. Memoratur a Ferrario in Catalogo Sanctorum hac die, et in nova Topographia ad Martyrologium Romanum verbo Pisæ, Silvano Razzio de Sanctis Hetruriæ, Brautio in Martyrologio Poetico. Sed nonne poterat Arturus etiam legere hanc Ferrarii Annotationem? Miror hanc

19 Virginem

A Virginem ab aliquibus inter Moniales Minorum censi, cum eo tempore, quo illa vixit, Ordo Minorum non esset. Verum mox post mortem ejus Ordo capit, et anno MCCXI reliquit S. Franciscus Pisæ duos ex Sociis, qui oblati conventus a civibus jacerent fundamenta et structuram curarent: uti ad dictum omnium scribit Waddingus num. 25. Occasio sumpta ex eo videtur, quod prædicta ecclesia, diu post scriptum Vitam, vencrit in potestatem Fratrum Minorum: qui destruxerunt ecclesia veteri, novam amplioremque condentes anno MCCXLIV, ipsum S. Bonæ corpus ad novum quaque ejus altare transtulerunt; ut patet ex Instrumento publico desuper confecto, quod infra dabitur in Appendixe. Erant tamen quando Vita scriebatur Franciscani Pisæ, ut constat ex num. 72, Nec illi tantum, sed etiam Prædicatores, quorum aliqui num. 57 et 58 dicuntur a suis infirmitatibus liberati. Gerardus de Fracheto in Vitis Fratrum Ordinis Prædicatorum, jussu Humberti V Generalis conscriptus, lib. cap. 1 cap. 2 præponit titulum. Quod istic Ordo Prædicatorum fuit a multis prævisus et prænuntiatus, ubi tertia prævisio ita narratur. In civitate Pisana fuit quædam semina devotissima, de qua fertur, quod integra mente et corpore a Christo Domino fuit annulo subarrata, et annulus in quodam monasterio iuxta Pisæ cum devotione servatur. Hæc a Lucanis et Pisanis S. Bona vocabatur. Ipsa quidem inter multa, quæ prædicebat, hunc Ordinem Prædicatorum dixit esse venturum, sicut testati sunt qui audierunt ab ea. *Hæc ibi: quæ rerer ne intelligi debent de cingulo ejus, cuius fit mentio in Vita num. 10 et 16, quodque deinde num. 49 in Crucem transformatum ipsa tradidit ecclesiæ S. Jacobi de Podio, a se extra urbem constructæ: sed scrupulum hunc eximunt Lectiones de Vita, quarum prima pluribus quidem lucis legi non potuit, litteris tota una pagina corruptis, hæc tomen circa finem utcumque exhibebat, In deserto ubi quadragenarium perfecit jejunium, [et in] Hierosolymitanis [locis]... peragentem... annulo aureo... desponsavit; [et circulum] S. Bonæ [seruum] quem gerebat ad carnem, ponens ubi sua crux in monte Calvariae fuerat... sanctificavit. Diversus est ergo a Circulo Annulus, solumque restat rotum sciundi, an et ubi supersit: potest autem datus ei credi in caverna montis Quarantenæ, cum ibi Quadragesimam ageret; ubi Christus, uti dicitur in Vita num. 14,*

B filiam simul et sponsam appellans, matrem ipsam constituit multorum quos ei ostendebat spiritualium filiorum, de quibus plura ibi.

4 Acta ipsa, unde tota fides dictorum pendet, ex antiquis Pisanis monumentis accepimus anno Domini MDCLXV, curante Valerio Chimentello, in Academia Pisana Professore: in qua deinde Civilis juris Cathedram primariam tenens Franciscus Maria Cessinius Eques S. Stephani, quædam insuper suggestit in Appendixe proferenda. Acta autem illa scripta fuerunt paulo serius, cum S. Bona palam colebatur ut Sancta (nulla tamen, quod quidem sciatur, Canonizatione Papali præcedente) et habebat sibi dicatum altare in Ecclesia S. Martini, atque sub eo sacrum ejus corpus depositum; solenni veneratione festum ejus colentibus Pisanis, cum Vigilia et cessatione a servilibus, ac proprium etiòm Officium de illa recitantibus, quod nobis quoque transmissum est. Distat ab urbe Pisana decem milliaribus Italicas urbs Luca, in qua etiam ad publicam venerationem in quadam ecclesia expositam fuisse ejus imaginem Acta num. 63 confirmant. Mentione quoque fit in Actis num. 74 anni MCCXLIX, quo festum S. Bonæ celebrare negligens aliquis, fuerit punitus dolore manus, ejusque famulus simili in pedibus afflictione, qui emisso voto festum dum viveret celebrandi, obtinuit sanitatem; septem vero annis transactis ravigans in suo proposito, ut continuaret, monitus est.

D Annus ergo is fuit MCCLVI, post quem jam dicta Acta sunt conscripta. Ita etiam num. 36 puerulus unius anni circa annum 1257,
a S. Bona, dum viveret osculo et signo Crucis sanatus, dicitur adhuc superfuisse vir quinquaginta circiter annorum, dum auctor *Vitam* scriberet. Quibus inter se collatis, videtur id factum circa annum MCCLVII elapsis ab obitū ejus annis fere quinquaginta.

E Ipsa quidem adhuc vivente intenderat Donnus Paulus, Canonicus Regularis, miracula quæ patrabat scripto colligere, sed ab eodem prohibitus fuit num. 47, asserente id postea faciendum ab alio, cui Deus ipse revelabit, ut faciat quod ille facere proponebat. Non est ergo Vitæ Auctor Paulus, quod sub dubio indicat Razzius: sed alius; qui licet nusquam indicet visam sibi vel notam Sanctum fuisse, omnia tamen videtur habuisse ex iis qui ipsam familiariter norerant. Ita num. 8 Dominus Ciconia, et quidam pii viri, in quibus se allegantur testes oculati. Ita num. 10 Bonacursius Boschettus, in peregrinatione socius, vidit oculis propriis S. Bonam cum asino et puerō qæcidiisse in aquam fluvii impetuose currentis, at nec membris nec vestibus madidam pertransivisse, ac puerum post se attraxisse, atque ita opus illud esse divulgatum. Ita num. 28 imago Christi, ab hoc S. Bonæ data, adhuc perseverabat in ecclesia S. Jacobi. Præterea num. 40 et 44 Marcus Presbyter sanctæ vitæ, familiarissimus S. Bonæ, quæ de ea sciveret, revelavit Gerardo Presbytero: item Guardiano, qui scriptori hujus operis retulit, adhuc superstes cum scriberet. Imo soveas manu Christi, per S. Bonam adducta, in vertice dicti Marci impressas, aspergerunt plures, propriis oculis et manibus tractaverunt, qui adhuc supererant. Demum, num. 53 puer, peccata sua sibi a S. Bona revelata, nec dandam ei sepulturam ad S. Jacobum, retulit Gerardo Presbytero, et ipse viva voce scriptori. Et num. 71 Henricus incurabili apostemate liberatus, cum scriberet auctor, vivus et sanus erat. Plura colligere non est animus, sed addamus ex Officio Orationem propriam, ut ab iis, qui ejus imploraturi sunt patrionum, recitari possit: Deus, qui Beatam Bonam, singulari filii tui Jesu Christi dilectione ad ipsam, sibi benepacitam ostendisti; concede nobis peccatoribus, ejus meritis a peccato mundari, et ad tua gaudia feliciter pervenire. Per eundem Domini num. 53 puer, peccata sua sibi a S. Bona revelata, nec dandam ei sepulturam ad S. Jacobum, retulit Gerardo Presbytero, et ipse viva voce scriptori. Et num. 71 Henricus incurabili apostemate liberatus, cum scriberet auctor, vivus et sanus erat. Plura colligere non est animus, sed addamus ex Officio Orationem propriam, ut ab iis, qui ejus imploraturi sunt patrionum, recitari possit: Deus, qui Beatam Bonam, singulari filii tui Jesu Christi dilectione ad ipsam, sibi benepacitam ostendisti; concede nobis peccatoribus, ejus meritis a peccato mundari, et ad tua gaudia feliciter pervenire. Per eundem Dominum etc.

F

VITA

Per supparis ævi scriptorem, ab ore Testium oculatorum accepta.

Ex perpetuosto MS. codice Ecclesiæ Pisanae.

PROLOGUS.

Bonus Deus, bonorum omnium Conditor et Largitor, sic cuncta, hoc ipso quod ab eo essent, voluit esse bona, ut inter ipsa ampliori bonitatis participatione quædam existerent meliora. De quorum innumerabilis multitudine meliorem Virginem quamdam, Bonam re et nomine, suo gratuito munere talem fecit, ut de ipsa illud Davidicum inerito dici possit; Elegit eam Deus, et præelegit a eam ex multis, in suum utique famulatum. Volens siquidem conditor ejus Deus circa ipsam, suæ naturam ostendere et expandere bonitatis, dona multiplicia gratiarum effudit ei uberrime ac infudit. Natura etenim a B. Dionysio Areopagita sui esse dicitur diffusiva. Quod in ipso etiam nomine satis evidenter ostenditur, dum Bonæ nomen habuit proprium, quod satis omnibus aliis est commune. Per

A Deo prælecta,

a

Bona appa-
ravit ro et
nomine.

quod

postea in ec-
clesiam ubi
corpus induc-
tis,

quæ Ordinem
Prædicatorum
prophetavit
venturum.

Annulus
sponsalitus
ei datus a
Christo.

Acta dantur
ex MSS.

exarata
cum haberet
cultum,

A quod etiam quadam necessitatibus consequentia omnibus efficitur et ostenditur grata, quae divina perfusa gratia veneranda est merito ab omnibus et amanda. Omnia namque bonum appetunt, ut quidam sapiens dicit. Quod in ista apertissime compleatum est Sancta, quae non solum a videntibus eam, sed etiam a longe positis, ac de ipsa audientibus illico amabatur; Diffusa est, inquit, gratia non modo in interioribus, verum etiam in labiis tuis, o S. Bona: propterea Dominus omnibus te reddidit benedictam. Hujus saudet Virginis ortum, conversationem, et obitum, nec non etiam quædam miracula, sanctitatis ejus indicia, prævia et semper comite veritate, assumpsi describere: fidens, quod ipsa suis sanctissimis precibus et meritis perficiendi gratiam impetrabit.

a *Nihil tale habet vel David in Psalmis, vel filius ejus Salomon in Sapientalibus libris; sed Ecclesia istud usurpat pro Versiculo ante Lectiones tertii Nocturni in Officio de B. Maria.*

VETUS DIVISIO.

B **P**ost hunc Prologum, incipit Legenda sanctæ Bonæ Virginis, de civitate Pisana, et primo de nativitate ipsius; atque ita per brevia Capitula rehæna Vita distinguitur, quorum titulos hic placet consequenter subjungere, ut integrum nobis sit novam portionem nobisque aptiorem inducere, juxta numeros subsequenter notandos.

2 Quod nativitas ejus est Parisiis Joanni Presbytero revelata, et ipsa commendata eidem.

3 Similitudo nativitatis ejus ad ortum solis.

4 De profectu ejus, et præcepto ei dato a Christo, ac sanctis primordiis vita ipsius.

5 De revelatione secunda Joanni Presbytero facta de ipsa.

6 Quomodo ex præcepto Christi cilicium emit et induit.

7 Quod pictura imaginis Christi inclinavit se ipsi, et benedixit eamdem.

8 Quomodo apparuit ei Christus, et ex ejus insufflatione sancto Spiritu est repleta, ac eidem præsentia assuefacta.

9 Quomodo adhuc puella, cum volantate Domini a Priore et Fratribus S. Martini in Sororem recepta, et ipsa in devotione profecit.

10 Quomodo Christus ipsam a matre petiit, et ultra mare duxit.

11 Quomodo pater ejus et frater ultra mare eam capere voluerunt, et quomodo ipsa aufugit et latuit.

12 Quomodo post novem menses ultra mare, direxit se sancto cuidam Eremitæ, et saera loca visitavit.

13 Quod Quarantenam fecit ubi Jesus Christus: et de filiis ei promissis ac datis, et de tolerantia passionum ab ea.

14 Quomodo ad Eremitam rediit, a quo est ad redeundum Pisas monita; quæ ipsi contigerunt in via prædicta.

15 Quid circa cingulum ferreum, quo erat succincta, operatus sit Christus in Calvaria.

16 De adversis in via, et de patientia ejus, et quomodo Pisas est reversa.

17 Quomodo ex præcepto Christi limina B. Jacobi visitavit et in redditu ædificationem ecclesiæ Sancti Jacobi de Podio promisit, et fecit.

18 De commendatione peregrinationum ejus, et miraculis ibidem ostensis.

19 Quomodo aquam non madefacta transivit, et sibi adhaerentem puerum liberavit.

20 Aliud simile, sed majus.

21 Quomodo in via S. Jacobi Peregrinum re-

dargendo sanavit, et latronem prædicando convertit.

22 Quod cogitationem Dominæ Gaitanæ, de capite ejus portando Pisas, Romæ cognovit.

23 Quomodo ad similitudinem B. Petri contractum puerum in ejus ecclesia Romæ sanavit.

24 Quomodo per Christum est ultra Arnum portata, et ab ipso ac B. Maria et S. Petro vadens Romanam sociata.

25 De miraculis ab ipsa, non in via aliqua, sed in vita patratis.

26 Quomodo per ipsam Donnus Paulus ad S. Jacobum de Podio est transmissus.

27 Quomodo quibusdam Clericis cantantibus apparuit ei Christus, suavissime cantans.

28 De icona, quam Christus ei, et ipsa ecclesiæ S. Jacobi dedit.

29 Quomodo ea imago locuta est ei, et eidem forma Trinitatis ostensa.

30 De pane, B. Jacobo apud S. Jacobum de Podio, et ab eodem sanctæ Bonæ præsentato.

31 Quomodo ad S. Jacobum de Podio invisibilis ivit et volavit, ac Monachos duxit invisos.

32 De liberatione Fratris Thomæ, per vinum sanctum, a febre.

E 33 De cuiusdam sanatione puellæ.

34 Quomodo Christus, propter B. Bonam et cum ea, puellæ cuidam apparuit, ac finem ei vitæ prædixit.

35 De sanatione vulneris capitinis in pueri unius anni.

36 De gratia prophetali et cognoscendi cordium secreta, quam excellenter habuit S. Bona.

37 Quomodo periclitationem cuiusdam navis, et hominum existentium in ea, prædixit; et ita evenit.

38 Quomodo adventum trium mulierum, dactylos sibi afferentium, prædixit, et mentem unius earum.

39 Quid circa lampadem accidit viro Dei Presbytero Marco.

40 Quædam laudabilia de ipso Presbytero Marco.

41 Quomodo cognovit quod propter pollutionem nocturnam Presbyter Marcus renuerit canere Missam, et ipsum inde reprobendit.

42 Quomodo adventum cuiusdam mulieris Presbytero Marco prædixit, et quod de ipsa mandavit.

43 Quomodo virum Dei Presbyterum Marcum ab infirmitate capitinis liberavit, et finem ei vitæ prædixit.

F 44 Quomodo quamdam, S. Gregorium dicentem suum, redarguit et convicit.

45 Quomodo prædixit quemdam puerum usque ad novem dies moriturum, et ita evenit.

46 Quomodo cognovit et revelavit propositum Donni Pauli, de factis ipsius mirabilibus conscribindis.

47 De immutatione vultus ejus, et quomodo Monachos de scandalo liberavit.

48 De mirabili formatione Crucis ex cingulo ferreo, quod Sancta in vita sua deportavit ad carnem.

49 De illius virtute Crucis.

50 De his quæ circa Sanctæ transitum acciderunt: et primo de ultima ejus via ad S. Jacobum, quam in unius horæ spatio mirabiliter consumavit.

51 De equo nigro, et percussione pueri Jacobi, ejusque sanatione mirabili.

52 De revelatione, quam fecit eidem Jacobo de loco sepulture ipsius.

53 Quomodo apud S. Jacobum de Podio remansit, et inde Pisas mirabiliter portata fuit.

D
EX SUPPARIS
ÆVI MS:

A 54 De felicis transitu S. Bonæ, et de sepultura ipsius.

55 De miraculis post Sanctæ decepsum ostensis.
56 Miracula circa religiosas personas facta.

De subita sanatione ejusdam Monachi, in Curia existentis.

Quomodo Fratrem Rebaldum Ordinis prædicatorum, qui ei detraxerat, a gravissima infirmitate sanavit.

57 Quomodo eundem a dentis dolore intollerabili liberavit.

Quomodo Priorem Provincialem Fratrum Prædicatorum, per quadriennium quartanarium, liberavit.

58 De miraculis circa Personas laicas perpetratissimis, in quibus pro posse ordo temporis observatur.

59 De quodam ex equo dejecto, et per Sanctam tertio restituto.

Quomodo navim cum quatuor galeis ab immidente naufragio liberavit.

60 De alia navi, et duabus galeis similiter liberatis.

De quadam navi, in portu Achon, mirabiliter per B Sanctam a confractione defensa.

Quomodo in navi super Cruce apparuit, et navem ac homines a pericule liberavit.

61 Quomodo S. Bona navigantium sit patrona.

Quomodo in specie medicæ, ejusdam nobilis feminæ confractum brachium restauravit.

62 De pueru novem mensium, ab infirmitate mortali curato.

63 De pueru, subito a febribus liberato, de quo medici desperabant.

64 De muliere, a validissima infirmitate sanata.

65 Quomodo puellam cadentem a morte defendit.

66 De sanatione puellæ, quæ contracta jacuit septem annis.

67 Quomodo quosdam mortales inimicos, ne se mutuo perirent, impedivit.

68 Quod puerum, de quo medici desperabant, a vitio lapidis liberavit.

69 De sanatione pueri fracti.

70 De puella gingivarnm confricatione suffocata.

71 De sanatione incurabilis apostematis.

C 72 Quomodo mulierem, quæ se diabolo dederat, monuit et docuit ejus evadere potestatem.

72 De dextrario, ab infirmitate gravissima subito liberato.

73 De sanatione manus ejusdam, et pedibus alterius, observare nolentium festum ejus.

74 De liberatione mulieris, ex abortu triduo cruciatae.

76 Quomodo quemdam de adversiorum vinculis liberavit.

77 De orceolo, sine olei effusione versato.

78 De juvene pene exanimi, liberato.

CAPUT I.

Custa educatio, familiaris cum Christo conversatio. Iter Hierosolymitanum.

Igitur S. Bona nata est in civitate Pisana, parte quæ Chincitha dicitur, juxta Arnum fluvium, in parochia S. Martini, Ordinis S. Augustini: in cuius S. Martini ecclesia usque hodie Dee servient Canonici Regularis. Pater ejus Pisanus natione, Bernardus nomine fuit; mater vero a Corsicana, vocabatur Berta: ex quorum matrimoniali copula nata est S. Bona, velut quædam pretiosissima margarita. Hujus pater uxorem simul et filiam, cum tantum [trium]

esset annorum effecta, relinqnens, profectus est D ultra mare, nec ad ipsas ulterius est reversus.

3 Hujus nativitas Virginis cuidam Presbytero, Joanni nomine, b Musellino vero natione stuenti Parisiis, est per Angelum divinitus elevata; ut etiam ipsa ejus primordia, ad quorundam instar privilegiatorum Sanctorum, obsequio Angelico non carerent. Apparuit siquidem ibi dicta Presbytero, Angelus Domini, dicens ei: Quædam puella nata est in civitate Pisana, quam tibi recommendata es vult Dominus: unde divinam exequens voluntatem, vade Pisas, et ibidem a Priore ac Fratribus S. Martini postulabis recipi in Canonicum Regularem: factusque Canonicus, eam queque animam eidem facies in Devotam recipi et Sororem. Ecce quantum Sanctam istam Bonam circa ipsius primordia Christus voluit sublimare: privilegium ei de custodia simile Matri concedens: sic enim pendens in cruce Matrem virginem Joanni Apostolo virginem S. Bonam, quam, ut infra dicetur, esse voluit et fecit matrem, Joanni recommendavit, Presbytero honestissimo et pudico.

4 Sic Virgo hæc quasi quidam sol cum miraculoso fulgore inmundum ingreditur, suis sanctis exemplis, ac per eam divinitus ostensis miraculis, tamquam fulgidissimis radiis, civitatem illustratura Pisana, imo vero totam Ecclesiam ornatura, ut illud Sapientis de ipsa dictum prope videatur: Sicut sol oriens mundo in altissimis Dei, sic mulieris bona spes in ornamentum domus suæ.

5 Nata vero puella, tamquam arbor plantata divinitus in affluentia gratiarum, ætate proficiebat et gratia: et ut etiam tenella et parvula non vacaret a fructu, apparet ei Dominus Iesu Christus, cum septem esset annorum, et cum matre sua parvularum more jaceret; præcipiens ei, ut nulli personæ, nec etiam matri propriæ, sociaretur in lecto: quod ipsa omni vitæ sue tempore devote obediendo complevit. Insuper euleitis, linteaminibus, et cooperatoriis non est usa, quasi jam carnis delicias abhorret: sed in lectulo de paleis aut stramine artus teneros reclinabat; Christo parvulo in hoc vicem parvula ipsa rependens, qui pro instructione omnium et salute reclinatus est in præsepio supra foenum. Jejunis quoque et abstinentia illo jam in tempore corporis affligebat in tantum; quod in qualibet hebdomada tribus diebus in pane jejunabat et aqua. Erubescant nostri temporis viri barbati, qui non dico tribus diebus, neque in pane et aqua, sed etiam anno die gravantur in hebdomada jejunare. Discursum etiam vitabat inutili, domi corpore consistens et corde, ut ibidem eo purius, quo secretius Dominum precaretur. Hæc et his similia in snarum viarum initio sibi imposuit Virgo sancta, tamquam vitæ suæ fundamenta, assuescens in hiis parvula, a quibus nolebat discedere viva; quasi jam legisset illud Proverbiū Salomonis, Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit non recedet ab ea.

6 In his sanctis et Deo acceptis primordiis aliquantum Virgo transegerat tempus, et Joannes Presbyter supradictus, juxta mandatum Angelicum, jam de Parisius Pisas venerat, et apud S. Martinum factus fuerat Canonicus Regularis; ubi sub Augustini Regula militans, Deo erat acceptus, et hominibus gratiosus; et vitam ducens virtutibus plenam, continuatae perseverantiae merito et virtute, felicem in terris consecutus est finem, et in cœlo fructum suorum bonorum operum gloriesum. Huic quodam mane, finitis laudibus Matritinis, ex more privatis orationibus insistenti, apparet Angelus Domini, dicens ei: Puella, quæ vilibus induita ad te

b
ab Angelo
commendatur
Joanni Pres-
bytero:

E
fulget instar
solis:

Ecc. 26, 2

jubetur a
Christo sola
dormire:

F

et rigide vi-
tam instituit.

Prov. 22, 6

Ad Joannem
jam Canonicum
Regularem

ab Angelo
iterum moni-
tum,

A te veniet isto mane, ipsa est quam tibi recomen-davi Parisius et vocatur Bona. Cum ergo puella Bona, divinitus ut creditur monita, mane uti Ange-lus prædixerat, ad Joannem venisset Presbyterum, dicit ei ille: Quid vis filia? Illa, cuin prudentia simul et simplicitate respondens, ait: Volo esse ad Dei præcepta et vestra. Cui responsum responso conformans, ac trepidans tantœ Virgini aliquid sine condigna deliberatione mandare, dixit ad eam: Quod tibi præcipit Deus, illud fac: et ad me, cum ei placuit, reverteris. Oratione ergo facta reversa est domum.

7 Et ecce tibi, quadam die apparuit ei visibiliter Dominus Jesus Christus, præcipiens ei, quod sibi cilicium compararet. Quæ cum velut puella, se non habere ejus pretium respondisset: dicit ei Christus: Fila tantum in bombycinis, unde duos denarios mercaris. Cumque rursus trepidando pen-saret, quod illud pro tam parvo pretio invenire non posset; confortans eam Dominus, dixit ei: In ponte quemdam invenies mercatorem, a quo cum illud petieris, pro illis duobus denariis tibi dabit. Duos ergo filando lucrata denaris, cum quadam die ex

B præcepto matris herbas emptura perrexisset ad forum, ut divinum præceptum totaliter adimpleatur, emit etiam cilicium, quod mercator quidam in pon-te, sicut Dominus prædixerat, pro illis duobus de-nariis dedit ei. Quæ, divina instructione formata, statim in ejus medio fecit pro caputio aperturam; et, in modum caputii ante pendentis et retro, aliis ve-stibus supponens, domum revertebatur ad matrem. Ecce qualibus vestibus voluit Christus Sponsam suam, quibus et ipsa libenter induta est, procedere. Habeant, quæ volunt et possunt, vestes delicatas et variæ, nonnumquam et pupillorum hereditate ac viduarum sudore comparatas, multa vanitate con-fectas, de stercore vermium adornatas, denique sua amplitudine et longitudine ponderosas: Virgo no-stra Bona, præceptis salutaribus monita, et divina institutione formata, cilicio vadit induta, ut memo-riale mortis ante oculos corporis habens et mentis, non peccaret.

8 Nam vero cœlestis Sponsus hujus talis sponsæ suæ zelotypus, imo venerator extiterit, illico demonstravit. Nam cum domum a foro sie induta rediret, contigit ut ante fores ecclesiae cœsancti Se-pulcri transiret, super quibus, ab Aquilonari parte ecclesiae, picta est imago Domini Jesu Christi. Cui cuin, velut devota divinis et sacris, se signando more fidelium, caput cum reverentia inclinasset, Christum adorans in ea; imago eadem, versa vice se totam inclinans B. Bonæ, extensa manu benedi-xit eamdem: quod Dominus Ciconia, et quidam pñ extra sedentes aperte viderunt, ac postea retulerunt. Cum autem tali supervestita capucio domum redis-set ad matrem; mater hoc videus eam inde cum quibusdam aliis mulieribus devote laudavit.

9 Alia etiam vice, cum adhuc valde juvencula ex præcepto matris ivisset ad forum, ante prædictam sancti sepulcri ecclesiam pertransibat. Extra quam quia donum jam fuerat consecuta divinum, de ampliori confidens, orandi gratia ecclesiam intravit eamdem. Et ecce ipsi devote, et instanter oranti, apparuit juxta cancellos Dominus Jesus Christus, cum Matre sua gloria semperque Vir-gine Maria, aliisque duabus Mariis d Sororibus ejus, nec non et cum B. Jacobo Apostolo, cuius limina in Galicia, quæ a totius mundi hominibus visitantur. Illa, visionis magnitudine ac visorum gloria stupefacta, quia nondum assueta erat talibus, fugiebat: quam B. Jacobus insecurus, confortando eam, dixit ei? Filia, noli timere, quia qui tibi digna-tus est apparere est Dominus Jesus Christus, eum

Matre sua benedicta, et duabus Sororibus ejus. D Quæ, ex verbis Apostoli concepta fiducia, reversa est ad cancellos. Tunc Christus manum suam san-ctissimam capitum ejus imponens, dixit ad eam: Aperi os tuum. Quod cum illa fecisset, insufflans Christus tribus vicibus in os ejus, dixit ei: Accipe Spiritum sanctum; statimque S. Bona ipso Spiritu adeo est repleta, ut deinceps in vultu, verbis et ge-stibus ejus gratia ipsius Spiritus redundaret. Et quia B. Jacobo Apostolo mediante, tantam fuerat gratiam consecuta, specialem devotionem ex tunc concepit ad ipsum, et ininterruptam omni tempore et s̄xpe ab uto conservavit. Qui vicem rependens eidem; comes ei frequentissime fuit, cum ea stans, vadens, et lo-queus, in cani effigie Peregrini. Ipse etiam Do-minus Jesus Christus ex tunc adeo cōpīt ei esse familiaris et notus, ut ei omni vitæ suæ tempore appareret. Cujus jam apparentiæ ac præsentiæ as-suefacta, cum eo familiariter loquebatur, ambulabat, et stabat, sicut unus homo cum alio solet.

10 Beata vero Bona facta decem annorum, in oratione dictum est ei, quod ad Presbyterum Joan-nem pergeret, quatenus eam a Priore et Fratribus S. Martini in Devotam recipi ficeret et Sororem: E quod ab eisdem, dicto Joanne Presbytero mediante, multa est devotione complectum. Non enim poterat de-tetas revelationi et dono præjudicare cœlesti, ut propter ætatis defectum non admitteretur in Soro-rem, cui divinitus jam fuerant talia dona collati, et ut Soror fieret revelatiofacta. Et quia, velut pauper, non habebat inde se Sororum more vestiret: saep dictus Presbyter Joannes, cui jam fuerat plures per Angelum recommenda, dedit ei cappam suam pro clamyde facienda; in divisione vestium Beatum imitatus Martinum, in cuius ecclesia Domino ser-viebat. Effecta vero Soror, quotidie fiebat Deo de-votior, sibi ipsi asperior, et egenis misericordior; meritis proficiens apud Deum et apud homines cres-centis fama. Cingulum etiam ferreum ex eo jam tempore subtus ad carnem in suis quoque peregrinationibus econtinue deportavit, donec ipsum prope vitæ suæ terminum ex præcepto depositus Christi: circa quod cingulum Dominus est plura magnalia operatus, ut ex subsequentibus appa-rebit. Nec iam cum matre in domo propria mora-batur; sed manibus propriis laborando, quod suæ parcitati sufficeret, et unde pauperibus subveniret, in domo quadam juxta ecclesiam S. Martinidegebat; F ut divinis obsequiis mancipata, orationis esset loco vicina, et ei cui divinitus fuerat commendata.

11 Cum autem annum tertium decimum e atti-gisset, et quadam die venisset ad eam mater sua; anno 13 ætatis a Christo adducitur peregrinatum: apparuit eis in peregrinorum specie Dominus Jesus Christus, cum societate prædicta; dixitque Christus matri S. Bonæ: Nos de ultramarinis partibus pere-grini nuntiamus tibi, de viro tuo Bernardo, quod vivus est, et ibi prospere commoratur. Volumusque, quod hanc illius et tuam filiam tradas nobis, ut eam ad ipsum ultra mare ducamus. Quæ a loquente ex-terius, inclinata interius ad consensum, protinus cum liberalitate respondit: Quia boni mibi videmui peregrini, concedo vobis ipsam, ut petitis, et humili-ter recomiendo: tamen qui essent hi penitus ignorabat; S. Bona eos, utpote sibi familiarissimos, optime cognoscente: unde et eos proficiscentes sine ulla trepidatione illico est secuta; comitantibus eam Donina Gaitana, et quadam puella nomine Massaja: quæ totius hujus peregrinationis comites fuerunt indivisæ; tamen his peregrinos, et quæ circa ipsam divinitus agebantur, penitus ignorabant.

12 Navigantibus ergo ipsis, de S. Bona ultra mare publica fama pervenit, quod filia scilicet Do-Terram mini Bernardi, quam de uxore Corsicana genuit, sanctam veniebat

at ipsa monita
accedit:

Christo præci-
piente emit
cilicum,

et sub vestibus
induit.

Christo in
imagine ab
ea salutato
benedicatur:

ab eodem cum
Delpara et S.
Jacobo appa-
rente

d

EX SUPPA-
RIS AVI MS.

et insufflante
accipit Spi-
rum,

et s̄xpe ab uto
visitatur;

decennis assu-
mitur in de-
votam,

cingulo ferreo
cincta

habitat prope
ædem S. Mar-
tini,

e
anno 13 ætatis
a Christo

adducitur pe-
regrinatum:

Navigat in
Terram
sanctam

EX SUPPARIS
EVINIS.

A veniebat: Angelo ejus hoc ad probationem ipsius, ut traditnr, divulgante. Pater vero propterea de hac fania dolebat, quia longo tempore antequam Pisis Bertam matrem S. Bonæ matrimonialiter sibi copulasset, in ultramarinis partibus quamdam Dominam valde nobilem habuerat in uxorem, de qua etiam tres genuerat filios; unus quorum tunc erat Patriarcha / Hierosolymitanus, aliis fuit Magister Templi, tertius Hospitalis. Qui una cum Patre dolebant, et præcipue Patriarcha, quod hæc illuc accederet, quam audiebant a patre de matre Corsicana genitam: hoc sibi in opprobrium reputantes, quia Corsicanæ sunt ibi despiciuntur, et plus nobilitatem carnis, quam societatem animi attendebant. Navi ergo applicante, pro S. Bona capienda pater accessit ad navem, et Patriarcha per nuntius plurimum laboravit. Ast aliis cum ea loquentibus et videntibus ipsam, ab his nec videri potuit, nec audiri. Saneto quoque Spiritu revelante aufugit de nocte cum sociis, per nemorosa et aspera transeundo. Et videbatur S. Bonæ dum fugeret, quod post eam curreret hominum multitudo, Cape eam, Cape eam,

fugiens latet
in sovea:adducitur ad
Ubaldu[m]
Eremitam:

avet

invisit loca
sancta:Quadragesimam in caverna
aperagit:constituitur
mater spiritu-
tualium
filiorum

dirigendorum:

ni regunt.
mentum
monitum

bunn de g Podio, filii fuerunt et sunt. Beata vero D Bona, ex his concepta fiducia, dixit Christo: Omnes infirmitates, quæ possunt hominibus et bestiis evenire, volo prote et talibus filiis sustinere. Respondit ei Christus: Et ego promissionem hanc recipio, ut dixisti. Quæ promissio ab ea et in ea est opere adimpta tempore subsequenti, una infirmitate per aliquod temporis spatium in ea durante, et alia succedente. Unde etiam Martyr potest non incongrue appellari, quia nulli passioni defuit, quæ ad alia etiam toleranda parata fuit.

g

I 3 Ibidem etiam præcepit ei Christus, ut ad dictum rediens Eremitam, quod sibi diceret adimpleret; assignans ei Angelum, qui eam comitaretur in via. Quæ præceptum adimplens Dominicum, ad illam reversa est Eremitam, de ipsis reditu gaudiosum, et cum eo dierum septem spatio est morata. Qui facta sibi revelatione divina, dixit ei: Voluntas est Dei, quod revertaris Pisas, multa tamen adversa tibi contingent in via: nam in Saracenorum manus devenies, et vulneraberis, ac incarceraberis ab eisdem.

monita de
reditu,

I 6 Quæ cum, Deo etiam per servum obtemperans, iter pro reditu cum sociis inchoasset; duce Christo, solitis comitibus sociato, Calvariam pervenerunt. Ubi dixit Dominus S. Bonæ: Da mihi cingulum, quo es cincta. Illa de occultatione cinguli ferrari sibi conscientia, quasi etiam ipsum Dominum hoc latet, cingulum ei præbebat laneum, quo superius cingebatur. Domino autem prodente ad gloriam, quod Sancta celabat ad cautelam, statim ipsum cingulum est solutum, et in terram cecidit ad pedes ejus. Quod Christus suscipiens, misit illud in illo foramine, ubi quondam lignum salutiferæ Crucis fixum fuit. Ac postea se cingens ex ipso, reddidit illud Sanctæ. Quæ ipsum de cetero pretiosius reputans, cariusque conservans, ipso iterum est succinta.

E

I 7 Ut autem verborum servi Dei veritas, et S. Bonæ patientia probaretur; omnia ab illo prædicta circa ipsam sunt adeo veraciter adimpta, ut a Saracenis, ad instar Christi, in latere vulnus acciperet, cuius causa sanguinem per os diversis temporibus vomuit quoad vixit. Febres quoque omni pene tempore passa fuit. Quæ omnia, virtutis femina, Dei armatura induita, pro sponsi ac filiorum amore patientissime toleravit. Unde etiam febrem, sociam, cum gudio quasi luctuoso vocabat. Porro Domina Gaitana et socia eam etiam in carcere minime reliquerunt, sed ei indivisa comites et administratoriae sedulo extiterunt. Audientes vero quidam Pisani mercatores et cives S. Bonam in carcere detineri, eam a Saracenis dato prelio redemerunt, et ad navem cum sociis adduxerunt. Qnæ tandem simul reversæ sunt Pisas: ipsaque dilectam sibi ingressa est domum, in qua facta Soror cœperat habitare.

capta a Sar-
cenis vul-
neratur:

Ubi dum in peregrinatione non esset, multas Quadragesimas in arcta abstinencia et districto ac continuato silentio observavit, legumine in victu, et aqua in potu contenta. Ibidem etiam, quantum possibilis permittebat, in lectione assidua, meditationi intenta, orationi dedita, contemplatione suspensa, vitam cœlestem ducebat in terra. Et cum jam, odore virtutum ejus et famæ, ad ipsam confluenter bominum multitudo diversorum sexuum, morum, statuum, conditionum, et voluntatum; omnibus lætam faciem exhibebat: licet, ut dictum est, febres pene continuas pateretur; omnesque largo excipiebat affectu, et tamquam cœlestis medici apotheca, mulier gratiola, singulis competentia medicamina offerebat; adeo ut de tanta multitudine nullum a se, absque consolationis vel ædificationis antidoto, recedere pateretur. Unde domus illa, horum et aliorum spiritalium

F

Pisas reversa
vitam cœlestem
ducit:

*et multis
benigne
instruit.*

A tualium ejus operum officina, cœli vere facta est domus et porta: in qua non modo sancti Angeli ipsam invisere descendebant, verum etiam ipse Sanctus Sanctorum frequentissime veniebat, cum Matre sua Domina Angelorum.

ANNOTATA.

a Nata est circa annum 1156, quando Corsica insula adhuc sub Pisanis erat.

b Mugellum p. m. 44. distat Florentia ad Boream, uti constat ex Gonzaga, de sui Ordinis ibidem conuentu agente; sed in Lectionibus videtur dici de Metello, non bis adhuc ignotus locus.

c De ecclesia S. Sepulcri agimus ubi de S. Ubalde sca 28 Moji.

d Quomodo S. Maria Cleophae seni Jacobi fuerit dicta Soror Deiparæ Virginis, ad illius Actn 9 Aprilis dudum, ubi etiam de Salome, aliquibus Maria dicta, et confusa cum matre filiorum Zebedæ atque etiam Soror Deiparæ credita; quamquam ea omnia merito videantur irrjici posse.

e Circa annum 1169.

f Hic videtur Heraclius esse, non quidem tunc regens, sed postea circa annum 1180 Patriarcha creatus, sub quo Hierosolyma omissa anno 1187, nam ejus successor Amalrius ab anno 1157 Ecclesiam istam regens, erat Francus ex diœcesi Noviomensi. Consule tractatum de Patriarchis Hierosolymitanis ante tomum 1 Maii.

g De ecclesia et domo S. Jacobi de Podio, uno ab urbe millario, quomodo exordium sumpserit a S. Bona, dicitur infra num. 48. S. Michaelis de Orticaria num. 25 mentio fit, intelligiturque hanc procul etiam a civitate abesse trans Arnum flumen, Romam ituris: hodie autem dicitur S. Michaelis Discalceatorum, pertinetque ad eos qui Scopetini vocantur, inquit Razzius.

CAPUT II.

Variæ peregrinationes ejus, et miracula in iis facta.

*Peregrinata ad
S. Jacobum,*

Post aliquantum tempus a reditu apparuit ei Christus, societate solita sociatus, dixitque ad eam: Volo te hujus B. Jacobi limina in Hispania visitare, qui te mecum jam pluries visitavit. Quæ cum devotione obediens, viam aggressa est, et complevit. Cum vero rediens ad locum quemdam extra Pisas a parte Aquilonari per unius milliarii spatium circa solis oœcumbitum pervenisset, ubi in quadam domuncula paleari quedam vetula habitabat, declinavit ad eam cum socio suo S. Jacopo, quigratia hospitandi, et cuius rei causa ibi moraretur, inquirit. Quæ suæ dixit existere voluntatis, ecclesiam aliquam ibi construere, licet unde hoc faceret non habebat. S. Bona respondit: Si ecclesiam ipsam vis construere in B. Jacobi honoreto et nouen, senex iste (manu eum demonstrans) B. Jacobum multum amat, et omnia necessaria ministrabimus tibi. Illa præbente consensum, S. Bona una cum B. Jacopo dispositiōnem omnem murorum ecclesiae designavit; dein subsequentibus temporibus manum porrigens adiutricem, donec ecclesia ipsa, quæ hodie S. Jacopo de Podio dicitur, ac domus necessariæ sunt completæ. Qui locus ex tunc, S. Bonæ dum vixit devotione et opere, ac postquam mortua est, ob ejus reverentiam, in bonis crevit et crescit. Mane vero facto Sancta reversa est domum, ibidem in afflictione carnis, in misericordiis ad egenos, in compassione ad miseros et affliatos, in psalmodia et oratione quasi continua, nec non in aliis operibus vitam ducens.

*ad reditu eccl-
esiæ S. Jacobi
de Podio con-
struit:*

19 Inter alia vero sancta et Deo accepta ejus opera, peregrinatio frequens fuit. Nove in etenim vicibus B. Jacobi limina, et saepè B. Petri, ac Sancti Angeli, cibo contenta modico, ferreoque semper succincta cingulo, visitavit. Quam vero Deo gratae ejus peregrinationes existerint, dignatus est ipse Dominus, ad laudem Sanctæ suæ, et ad ecommonitionem fidelium declarare, tum ipsam cum B. Jacopo comitando, tum plura et varia miracula, circa eam vel per eam, in ipsis peregrinationibus ostendendo. Quæ licet diversis temporibus sint patrata, omnia tamen simul ad commendationem peregrinationum, in ipsa et in aliis fidelibus, sunt merito copulanda.

20 Cum quadam vice S. Bona B. Jacobi limina in Galicia visitaret; ad quemdam fluvium pervenit cum aliis peregrinis, quem quidem per pontem, propter ejus excrescentiam, nemo poterat pertransire. Aderant ibi cum asinis pueri, peregrinos pretio transportantes. Cum ergo B. Bona, iter volens persequi inchoatum, dato pretio unum pro transitu ascendisset, ac post se in eodem asino portans puerum, fluvium pertransiret; asino cespitante, in aquam impetuose currentem asinus, puer, et ipsa pariter ceciderunt. Sancta vero Bona, nec membris madida nec vestibus, pertransivit; puerum pannos ejus pertinaciter retinentem, post se attrahens super aquam. Inde homines, aqua plenum puerum existimantes, ipsum pedibus suspendere, ac aquam evomere, cogitabant. Quod puer intelligens, Nolite, ait; quia non sum aqua plenus, ut creditis, sed indicibili gratia fructus, et immensa sum jucunditate perfusus, quamdiu in aqua extiti cum ista Domina gloriosa. Audientes hæc homines, et eam ac sua nulla omnino perfusam humiditate videntes, ipsam cum admiratione ambiebant. eam insatiabiliter intuentes. Quæ videns multitudinem, ab se ob hoc undique confluentem, aufugit. Ecce in uno eodemque facto Virgo Christi salutare nobis præbet exemplum, de humana laude et gloria fugienda, et Christum sequitur suum in via socium et magistrum: Per Bonae cursum tamen Boscettum, qui vicinus ejus erat in domo, et in peregrinatione tunc socius, quique oœulis propriis ista vidit, est opus Domini, ad hominum ædificationem, sanctæ Virginis honorem, et Dei gloriam, divulgatum. Ut verum sit, quod si nos tacuerimus gloriosa de nobis, alii publicabunt, et quo ad umbræ modum gloria sequitur fulgentem.

21 Simile quiddam, in alia ad eumdem locum peregrinatione, operatus est Dominus circa eam. Nam ad quemdam fluvium ambulando pervenit, cuius pons erat adeo dissipatus, quod nullus peregrinorum, qui illuc convenerant quasi mille, transire per ipsum poterat vel audebat. Tunc Dominus Jesus, qui cum sociis solitis erat cum B. Bona, in effigie peregrina aliis incognitus peregrinis, dixit ad eam: Transi per pontem manibus semper elevatis in cœlum. Quæ cum transitum inchoasset, ab omnibus clamabatur in eam: Noli attentare, Domina, quia sine dubio submergeris. Illa, de præcipientis potestate secura, fiducialiter cunctis peregrinis cum apvore cernentibus pertransibat. Et statim Sanctorum innumerabilis multitudo, mitris Episcopalibus ornatorum, in ipsum fluvium corporali specie descendedunt: quos tamen peregrinorum nemo videbat, uno duumtaxat excepto, cui de privilegio speciali, ad testimonium et divulgationem miraculi, divinitus concessa est gratia hæc videndi. Cum autem S. Bona pontem et fluvium illeesa transisset; Christus, qui cum ipsa pariter transierat invisus, dixit ad eam: Voca ad te omnes peregrinos, ex alia parte fluminis consistentes, quia nemo peribit ex eis, si donec

D
*EX SUPPA-
RIS ANNI MS.
inter peregrin-
andum claret
miraculis*

E
*in fluvium
lapsa, sicca
vestibus
emergit,*

F
*et puerum se-
cum extrahit,*

G
*testis qui
adferat.*

H
*Jubente Chris-
to pontem dis-
sipatum
transit:*

I
*et oratione sua
aliis transi-
tum obtinet*

EX SUPP-
DIS AVI MS.ideoque abs-
ondere se
jussa,et nihil-
minus ab
uno agnita,benedictione
et sua felici-
cem mortem
obtinet.Peregrinum
a latrone
graviter
læsum

A donec transierint manus tuas tenueris elevatas. Fecit, ut dixit, et sic omnes peregrini illæsi ejus orationibus transierunt. Peregrinus autem ille, qui miraculom neverat, post B. Bonam anhelando currebat. Dicunt ergo ei alii peregrini: Quare sic curris, frater? Quid habes? Quibus ille respondit; Numquid non modo divinum miraculum attendistis? Et illi quod? et peregrinus ad eos: Nunne vidistis quinque peregrinos, primo cum ipsa Domina mirabiliter transeentes, et qui ad eam descenderunt in aquam? Sancti sunt illi et illa etiam Sancta. Illo peregrino haec et his similia repetente, et post S. Bonam clamando currente, dixit S. Bonæ Dominus Jesus Christus: Latita in domuncula, ne te peregrinus, qui miraculum vidi, inveniat. Cui Sancta tam libenter, quam utiliter obedivit. Cumque nihilominus in currendo et clamando ille insisteret peregrinus, quemdam in quadam villa snenem pannos reperit juxta viam: et cogitans, quod illuc S. Bona eum sociis pertransisset, interrogavit ab eo; Vidistis quandam Deminam, cum duabus masculis peregrinis et tribus feminis transennitem? Etaun in B signum vestimenta eorum expressit, et effigies et staturas. Admiratus sutor, quod ille sic anhelando et currando quærebat; undique cœpit attendere diligenter, si illos videret, et illam. Et ecce per data signa, maxime autem per infosam ad hoc sibi gratiam, peregrinos illus quinque et Dominam recognoscens, non tamen quod Christus et Sancti essent intelligens, vidit eos in domum enjusdam hospitis introire. Et bonos eos existimans peregrinos, currexit ad hospitem, dicens ei: Multum gauderes, si eos, qui sunt in domo tua agnosceres. Et conversus sutor ad unum ex illis quinque, qui erat B. Jacobus, dixit ei: Facite me ab ipsa Domina benedici: nomen enim ejus proprium ignorabat. Dicit ei Apostolus: Accipe pileum ejus, et cum exierimos recedentes, quod te benedicat postnlabis ab ipsa. Fecit ut dixit. Quæ non benedictionem negans, sed Apostolo deferens. B. Jacobo dixit: Signate vos eum. Ait ille: Non ego, sed vos, Ipsi ergo humiliter obediens benedixit. Porro benedictio illa tanto eum statim spiritus ardore succedit, ut ad instar Apostolorum, relictis omnibus et insalutatis domesticis, B. Bonam sequeretur et socios, omnium terrenorum oblitus. Quem cum Jacobus de reditu pluries admonuisset, et ille nihilominus eis pertinaciter inhæret, dicens; Quia vobiscum est Christus, non recedam a vobis; tandem ipse Dominus Jesus Christus eum similiter admonuit, ut rediret. Qui ab ipso benedictione recepta revertebatur quidem, sed cum tristitia et dolore: et in via positus redeundi dominum, arreptus scribibus dormivit in Christo: cuius obitum et salutem Dominus B. Bonæ illico revelavit. Ex isto miraculo Sancta ista evidenter appetet Moysi famulo Domini comparata, non solum in frequenti apparitione et familiari colloctione divina, verum etiam in elevatione manuum virtuosa. Pariterque, si tu auditor et ego lector attendimus, admonemur, de humano favore et gloria fugienda, de honore invicem impendendo, et quod Sanctis est reverentia et obedientia impendenda.

22 Alia vice et tempore, dum eadem iterum B. Jacobi limina visitaret, quantum sua reprehensione fuerit libera, efficax, et subbris, ac ipsa secretorum cognitrix, per hoc quod accidit est ostensem. Peregrinus etenim quidam, in ipso itinere ab aliis aliquanto spatio segregatus, quemdam incidit in latronem: qui ait ad peregrinum: Extrahe pecuniam, et da mihi. Quo non dante, sed ne sibi tolleret suppliciter deprecante, dixit iterum ei latro: Da mihi quod babes, alioquin tibi faciam quod proposueram ulterius non facere alicui peregrino: nota etenim

divino correptus spoliare quidem, sed non occidere D proposuerat peregrinos. Cum ergo Jacobipeta nullatenus latroni pecuniam exhiberet, latro evaginato gladio ipsum in sinistro ubere sic percussit, quod quasi mortuus cecidit super terram. Tunc B. Bona, eodem pergens itinere, facta sibi revelatione totum negotium intellexit; et festinante appropans, clamavit a longe fugienti latroni; Noli fugere, sed me aliquantulum præstolare. Qui volens fugere, sed non valens, prope peregrinum immobilis et trepidus expectabat. Quibus appropians Sancta, jacere vidit Jacobipetam semivivum: et increpans ipsum dixit ei: Miser, qualem peregrinationem faciebas? Duo etenim peccata mortalia substicuisti scienter, quando superficialiem pœnitentiam accepisti: unde, si sic fuisses mortuus, sine dubio in supplicium ivisses æternum. Porro vulnus ejus sanctis digitis suis tangens, invocato virtuoso nomine Trinitatis, salutiferæ Crucis ei signum impressit: quod statim est adeo solidatum, ac si nulla fuisset unquam ibi facta percussio, ipseque sanus surrexit et fortis. Et cum ei pecuniam suam fecisset restitui a latrone; præcipit eidem S. Bona, quod duo illa peccata confiteretur, E primo quod sibi occurseret Sacerdos. Conversa vero ad latronem, ipsum de perpetrato scelere acriter increpavit, tormenta talibus rememorans præparata. Qno virtutis voce correpto, Sancta increpationi motionem adjungens; Miserere, ait, animæ tuæ, ut non pereat in æternum. Et his dictis et factis S. Bona progreditur iter suum: latro autem ille gratia divina conversus, et aspectu Sanctæ ac verborum ejus suavitate illectus, per totum iter Beatam secutus est Bonam, usque dum Bonithi-podium b pervenerunt: ubi per ipsam illi facta est latroni, in qua ipse totò ex tunc tempore vitæ sua Domino fideliter deservivit, et vitam in pace finivit. Ecce quam evidenter appetet, quod sancta nostra Bona, divinorum verborum auditrix oblivious non fuit, sed operum factrix; dum Samaritanum Evangelicum initata, tam peregrino quam latroni vinum infudit et oleum, illum de vulnere putridæ mentis increpans, et a vulnere corporis misericorditer sanans: huncque similiter de perpetrati sceleris atrocitate redarguens, et ad pœnitentiam leniter admonendo convertens.

23 In peregrinationibus quoque ipsius ad S. Petrum virtus ejus, et gratia divina non defuit: nam in ultima quarantena, quas Romæ enī abstinentia multa et devotione peregit, est adeo graviter infirmata, quod Domina Gaitana, devota ejus et socia, de vita ipsius desperans, caput ejus detruncare, et Pisæ proponebat afferre. Cui talia cogitanti B. Bona, quasi de gravi evigilans somno, dixit: Præparate nobis cibum, Domina, ut peregrinationem nostram perficere valeamus: quia caput meum Pisæ non portabit, quemadmodum cogitastis, sed ego ipsa portabo. Quæ de revelatione mirata, cibum ut illa dixerat, præparavit, ac simul iter aggressæ sunt redeundi.

24 Ante tamen quam de Roma recederent, B. Petri ecclesiam orationis gratia intraveront; ad causas fores ecclesiæ puer contractus causa petendi eleemosynam ponebatur. Beata ergo Bona cum sociis, oratione completa, ecclesiam exeunte, languidus ab ipsis more solito eleemosynam postulabat. S. Bona, plus ceteris affluens compassionis affectu, dixit ad eum: Ut magistrum meum B. Petrum, eujus devotione ad hanc urbem accessi, et hoc oratorium visitavi, verbo seqnar et facto; argentum et aurum non habeo, sed hoc vasculum vini (barlettum c suæ peregrinationis ostendens) quod Dei possum gratia et virtute, hoc tibi eum imitando concedo. In nomine Jesu Christi surge, et bibe. Qui protinus surexit

monet de
peccatis,et signo
Crucis sa-
nat:latronique
converso
extruit
cellam.Romæ, agra
socia cogita-
tionem re-
velat:

F

ad ecclæstiam
S. Petri pue-
rum contra-
ctum sanat

c

A rexit sanus, et de vasculo illo babit. Illa vero iter suum cum sociis prosecuta, Pisam est cum bona prosperitate reversa. Et in isto miraculo tam evi-denter B. Petrum Apostolum est secuta, ut hoc non videatur illi simile judicandum, sed idem potius repetitum. Nec mirum alieni de tanta ad ipsum conformitate videatur, cum ad ejusdem pergens limina, ipsius societate frequentius sit usa.

Ituram Romanam puerum socium sumit.

B. Cum enim more solito quodam tempore vellet ipsius B. Petri Apostoli limina visitare, a Priore S. Martini et Joanne Presbytero, procuratore suo pariter et custode, eundi licentiam postulavit. Qui, concessa licentia, cum quibus sit itura perquirunt. Quae dixit, Guidonem et Guidam cum ipsa ituros, et Petrum. Porro Guidonem et Guidam, Christum Dominum nominabat et Matrem, sicut ipsa postmodum exposuit requisita. Et quidem proprie valde, cum ejus essent Rectores d' et Duces, et ducalis ipse vulgariter appellatur Guida. Jacobum tamen juvenem, qui eam frequentissime sociaverat, petiit a Priore, ut eam usque parum ultra S. Michaelis de Orticaria sociaret, ubi in quodam prato a praedictis e tribus se asseruit expectari. Quo sibi concesso, cum mane valde diluculo procederent versus Araviam fluvium; Jacobus ille dixit ad eam: Quomodo transibimus, Domina? Illa respondit: Inveniens Guidonem, qui nos in sua navicula transportabit. Cumque ad ripam fluminis pervenissent; illa dixit Jacobo: Voca, vuca, Guido. Qui cum clamasset, O ser Guido; statim ille respondit, Quis est? Et Jacobus ad eum: Quædam Domina, quæ fluvium vult transire. Et Guido subhanxit: Estne illa, quæ partim est Pisana, partim Corsicana? Beata etenim Bona, quod in principio hujus operis diximus, de patre Pisano et Matre Corsicana nata fuit: et ideo Christus familiarissimus ejus, cum ea et de ea quasi ludendo, hujusmodi de multa familiaritate dicebat. Sancta vero Bona dixit Jacobo: Responde, quod ipsa est. Quod cum ille dixisset; respondit Guido: Si ipsa est, eam transportabo libenter. Per Guidonis ergo naviculam transportati, cum ipso ortu diei pervenissent ad pratnum, in quo Sancta se dixit expectari; Jacobus undique circumspiciens, neminem vidit adesse. Et reputans opportunitatem associandi eam usque Romanam sibi esse concessam, solus dixit ad sanctam Bonam; Gratias Deo, quia illi, de quibus dixeratis, non adsunt, et veniam ego vobiscum. Cui illa respondit: Post sepem hanc aspice, quia hic debent me precul dubio expectare. Cumque diligenter aspexisset, neminemque vidisset; hilarior factus, iterum dixit ei: Ecce non sunt, et ego vobiscum veniam. Quæ rursus dixit ad eum: Volve te, et audi que conspice. Cumque se volvens aspiceret, de sepe tres exire aspicit peregrinos. Et dixit: Ecce hic sunt. Et illa: Isti sunt, inquit Guido, et Guida, ac Petrus, quos tecum dixi venturos. Porro Jacobus, unum ex his, Guidonem videbat, aetate juvenem et specie formosum attendens, et nimis quo ad Sanctam tenebatur amore sinistrum aliquid suspicatus, dixit Sancta: Nolo vos ire cum istis, ne forte vobis in via ab eorum aliquo violentia inferratur. Tunc illi tres et S. Bona pariter subridentes, dixerunt ad eum: Sine illam secure venire nobiscum, quia nullum ei malum aut violentiam inferemus. Et ille: Non sinam ait, nisi iste, qui pulchrior est inter vos, Guidonem demonstrans, pacem mihi tribuat, hujus vestrae promissionibus signum et pignus. Tunc Guida ad Guidonem conversa dixit ei: Licet rem magnam petierit, tamen fac ei, fili, quod petit. Guido itaque Jacobum, in signum pacis et fœderis, osculatus, duas radices gingiberis dedit ei; dicens, ut alteram Presbytero Joanni, alteram Presbytero Marco ex ejus parte portarent. Ipse au-

tem Jacobus statim, per osculum illud, tanto est suavitatis odore repletus, acsi in ejus corpore essent omnia mundi aromata congregata: ut ipsa suavitas inexperta, esset ipsi promissionis securitas plena. Post haec profecti sunt illi cum Sancta, et ad S. Martinum Jacobus est reversus: ac ante fores ecclesiae Presbyterum Joannem, cui haec omnia iam revelata fuerant, reperit expectantem. Et videns Jacobum dixit ad eum: Benum os fuisti hodie osculatus. Accede huc, fili mi, et præbe mihi osculum pacis, ac radicem gingiberis inibi missam. Feuit ille, ut dixit: et statim post osculum, odor ille suavitatis de ipso egressus, totaliter in ipsum Joannem Presbyterum introivit: eum radice vero gingiberis os suum tangens et oculos, ipsam pro Reliquiis reservavit. Presbyter vero Marcus suam radicem comedit.

*ex supprias
EVI MS.
d
quem ille
transfert
osculo in
Joannem
Presb.*

ANNOTATA.

a Id est S. Michaelis in monte Gargano, qui mons E nunc vulgo Sancti Angeli dicitur.

b Bonizi-podium, vulgo Poggio-Bonzi, in Ducatu Florentiu versus Senensiui fines, de quo pluribus ad vitam S. Luchesii 28 Aprilis; quia autem Pisa in Galiciam eunti vel redeunti non est transeundus locus iste; verosimile fit, peregrinationem de qua hic agitur, non fuisse simplicem; sed regredientem maritimo itinere Sanctam, petuisse Romum; atque ita transitum istac habere potuit, cum Roma pedes Pisam descendere.

c Barlettum, Tuscis diminutivum a Barile, Francis Bariellet, lugena, vni vasculum.

d Viæ ducem Itali, Franci, Hispani, secundum suam quisque dialectum, dicunt Guida, Guide, Guia.

e Scilicet Christo, Deipara, et Petro.

CAPUT III.

Varia miracula Pisis patrata.

Sancta vero Bona, non solum in peregrinationibus posita, sed etiam domi habitans, vitæ sanctitate pollebat. Et ut vitæ ipsius sanctitas miraculorum testimonio probaretur, virtus divinæ potentiae illi semper aderat ad sanandos infirmos, et diversa (prout expediebat) miracula perpetranda. De quorum multitudine numerosa quædam hie quasi exempli gratia subjunguntur, quæ per eam adhuc in carne viventei est Domina operatus: ex quibus quam potens fuerit apud Deum, et quam compatiens proximis, evidenter appetat.

*Etiam domi
miraculis
clareat:*

27 Cum jam ecclesia S. Jacobi de Podio esset, per ipsius B. Jacobi et S. Bonæ auxilium, sicut ipsa promiserat, consummata; ut divino constructa coasilio, divino Officio non careret; ac B. Jacobus, ejus designator et factor, ibidem venerationem debitam haberet; Monachi S. Michaelis de Orticaria, qui de S. Bonæ voluntate ipsam ecclesiam fuerant consecuti, cooperunt de mittendo illuc Presbytero pertractare. Et tandem in hoc prudenter et communiter coasenserunt, ut ille ex Monachis, de quo S. Bona voluisse, illuc pergeret moraturus. Ad quam cuia Abbas Simeon propterea accessisset, illa respondit: Vult Dominus Jesus Christus, quod eat Dominus Paulus, ibidem S. Jacobo serviturus. Et per ipsum Abbatem, ad instar mulieris fortis, mittens cingulum Cananeo, id est Donno Paulo, eum a voluntate propria per Sanctæ reverentiam committendo, dixit, ut sequenti mane iter arriperet Paulus ad ipsam, ut ei loqueretur accedens. Cum ergo Abbas omnia Monachis retulisset, respondens Dominus Paulus, ait: Domina Bona de me optime cogitavit,

*Electum a se
monachum*

*ad S. Jaco-
bum de Podio
mansurum,*

*ipsum cum
matre et S.
Petro socios
invenit,*

*ex quibus
Christus
pucrum
osculatus,*

*mtræ suavi-
tutis odore,
cum replet:*

C illa respondit: Post sepem hanc aspice, quia hic debent me precul dubio expectare. Cumque diligenter aspexisset, neminemque vidisset; hilarior factus, iterum dixit ei: Ecce non sunt, et ego vobiscum veniam. Quæ rursus dixit ad eum: Volve te, et audi que conspice. Cumque se volvens aspiceret, de sepe tres exire aspicit peregrinos. Et dixit: Ecce hic sunt. Et illa: Isti sunt, inquit Guido, et Guida, ac Petrus, quos tecum dixi venturos. Porro Jacobus, unum ex his, Guidonem videbat, aetate juvenem et specie formosum attendens, et nimis quo ad Sanctam tenebatur amore sinistrum aliquid suspicatus, dixit Sancta: Nolo vos ire cum istis, ne forte vobis in via ab eorum aliquo violentia inferratur. Tunc illi tres et S. Bona pariter subridentes, dixerunt ad eum: Sine illam secure venire nobiscum, quia nullum ei malum aut violentiam inferemus. Et ille: Non sinam ait, nisi iste, qui pulchrior est inter vos, Guidonem demonstrans, pacem mihi tribuat, hujus vestrae promissionibus signum et pignus. Tunc Guida ad Guidonem conversa dixit ei: Licet rem magnam petierit, tamen fac ei, fili, quod petit. Guido itaque Jacobum, in signum pacis et fœderis, osculatus, duas radices gingiberis dedit ei; dicens, ut alteram Presbytero Joanni, alteram Presbytero Marco ex ejus parte portarent. Ipse au-

*EX SUPPARIS
ÆVI NS.*

*liberat metu
penuriaz ibi
tolerandæ.*

*Clericis qui-
busdam devo-
te canenti-
bus*

*videt in altari
Christum et
Apostolos
suos canen-
tes:*

*accepta ab
ille imagine
sua,*

*imponit
ad gloriam
Trinitatis in
ca risam.*

Cant. I. 4

A quod ad S. Jacobum acetum bibiturus accedam. Verumtamen S. Bonæ consentiens voluntati, manc faeto iter arripuit, vadens ad ipsam, ut mandaverat per Abbatem. Cujus manus illa ex reverentia Ordinis voluit osculari, sed eo renuente nequivit. Dixit ergo ei S. Bona, ipsius mentem cognoscens et verba; Vade, quia non bibes acetum, ut times, sed de bono vino sufficienter habebis. Beatus etenim Jacobus mihi dixit, quod vult esse tunc amiens et frater, imo te pro Domino vult babere. Qui abiit, et illi ecclesia deservivit.

28 Ad dictam ecclesiam in festo S. Jacobi septem Clerici Pisani, cantores optimi accesserunt. Cumque ibi modulatis vocibus cecinissent; finito cantu cœperunt compuncti, de transitu omnium, excepto Dei servitio, ex ipsis cantus transitu, cogitare. Et tandem, ut apud S. Michaelm de Orticaria communiiter Domino deservirent, juramento se invicem adstrinxerunt. Die sequenti tres ex ipsis ad eamdem ecclesiam cum redirent, et a longe vidissent in ea Dominam Bonam, cum quadam devota femina et puella; dixerunt ad invicem: Cantemus Domino, ut Domina Bona ejus delectetur in cantu. Et dum cantando illud Responsorium, quod incipit, In conspectu Angelorum, ad fores ecclesiæ pervenissent; attentius ibi et dulcissime cecinerunt. Cantantibus illis apparuit super altari S. Jacobi Dominus Jesus Christus, cum duodecim Apostolis, cum eis ibidem suavissime cantans. Quod tamen nemo videre potuit vel audire, nisi S. Bona et illa puella: quæ etiam exinde territa, claraabat ad matrem: cum puris enim et simplicibus sermocinatio ejus et cantus. Cantorum cantu finito, dixit Donnus Paulus B. Bonæ: Isti Clerici mirabiliter cantaverunt. B. Bona, bonis præferens meliora, respondit: Cantus ipsis illius comparatione, quem interim audiebam, cantus extitit asinorum. Super quo Donnus Paulus admirans, dixit ei: Et quem cantum audistis? Cui illa respondit: Quia cantores illi ex devotione cantabant, Christo Domino placuerunt: ideoque ipse cum duodecim Apostolis suis apparuit visibiliter in altari, et ibi suavissime cantantibus cantoribus decantavit. In hoc facto in B. Bona beata nobis Cæcilia præsentatur, nisi quod majus gratiae munus apparet, quod Dominus isti, quam quod illa Domino decantabat.

29 In eadem ecclesia cum quadam vice more solito cum Christo familiariter loqueretur, dixit ei, santa Bona; Velle unam a vobis habere iconam, quæ vestri expressam similitudinem contineret; ut per ipsam memoriale et signaculum vestri in brachiis corporis tenens et cordis, sapientias consoler in ea. Qui statim triluit ei unam, quam ipsa postea donavit ecclesia S. Jacobi, in qua fuerat ei data, et in ipsa usque hodie perseverat. a

30 Ante eamdem in conam cum quadam vice in eadem ecclesia S. Bona orationi dedita moraretur; imago illa cum S. Bona, sicut frequenter consueverat, loquebatur. Quod videns quadam spiritualis femina, cum ipsa existens ibidem, facta est pallida sicut enim. Sed B. Bona, tamquam subtilius et attentius contemplata, pallidior satis est facta, ut ipsi tamquam sponsæ propriæ conveniat illud Sponsæ: Nigra sum, sed formosa. Quia femina ad Donnum Panum, ut veniret videre mirabilia, proclamante; venit ille: et dum B. Bonam pallidissimam intuetur, ad imaginem illam convertens aspectum, vidi ipsam, quasi incarnatam et tumidam, ac ex ipsa quasi solis radios scintillantes. Et dum causam palloris ipsius inquirens instaret, tandem dixit ei Sancta: Apparuit mihi in forma fulgidissima Trinitatis, cuius gloriam et fulgorem non potui sustinere. Per hoc vero ei Epitalamicum istud convenit eviden-

ter; Nolite me considerare quod fusa sum, quia de-coloravit me sol, qui rotunditate, splendore, et ca-lore exprimit Trinitatem. D Cant, 1. 6

31 Volens etiam B. Jacobus ad dietam suam eccliam S. Bonæ devotionem, et ad ipsam S. Bonam hominum reverentiam augmentare, ad sæpe dietam eccliam venit in sensu specie peregrini, et a Cellario eleemosynam postulavit. Ille dicens se non habere denarios, an panem vellet inquirebat ab eo. Et B. Jacobo respondente, quod panem grataanter acciperet, Cellarius unum tradidit ei panem. Quem illio Pisis sanctæ sue Bonæ B. Jacobus præsentavit et dedit, dicens: Hunc mihi tui Monachi tradiderunt, qui apud eccliam meam et tuam de Podio commorantur. Paulo post illo Cellario ad S. Bonam, tunc sociatam pluribus, veniente; dixit ei S. Bona: Nuper ad te venit optimus peregrinus, et bene fecisti largiens ei panem. Quo de unius singularitate peregrini et laudibus admirante, cum pene innumeris inde transcant peregrini; addidit S. Bona: Peregrinus ille B. Jacobus fuit, et mihi panem detulit, quem ei dedisti. In quoram signum et fidem protulit illum panem, an illum noscat, inquirens. Qui panem certissime recognoscens, amplius mirabatur his auditis. Cum de pane illo a S. Bona, qui aderant, postularent, noluit eis dare. Dare autem ex tenacitate non renuit, cujus manus erat admodum porrecta, et que palmas ad pauperes semper habebat extensas: sed de ipso pane nescio quid mysticum cogitabat. Forte etiam ibi esse aliquam personam [indignam] de illo pane edere et accipere, intellexit: unde si omnibus tunc dedisset, contra præceptum Evangelium, sanetum daret canibus, et margaritas poneret ante poreos. Porro si dans quibusdam alieni denegaret, suspicionem sinistram de illo in mentibus aliorum necessario generasset. Ut peccatum ergo simul vitaret ac scandalum, Virgo prudentissima de pane illo dare alicui reensavit.

32 Facta est aliquando contentiosa disputatio inter Monachos S. Michaelis de Orticaria, qui eorum deberent ad immineus festum S. Jacobi de Podio destinari, ita quod usque ad dieti festi Vigiliam nullus ibat. Nolens autem B. Bona eorum discordiam in scandalum populi publicari, et eccliam Sancti sui Jacobi, in ejus festo præcipue, ministros necessario non habere; ad S. Michaelm in ipsa Vigilia festivitatis accessit, et in ecclesia in medio eorum stetit. Et ut illud, cuius causa venerat, admiseret, dixit ad eos: Est aliquis vestrum, qui ad S. Jacobum velit ire? Quibus se excusantibus de eundo, ne de ipsis homines loquerentur, quia hora erat jam tarda, et quia strata multitudine illuc euntium erat plena; dixit eis iterum S. Bona: Et si a nullo videremini veniretis? Quo auditu sperantes aliquod videre miraculum, illico sufficietes cum ipsa aggressi sunt iter. Et pergentes, per totam viam, a nullo ex tanta pariter euntium multitudine videbantur. Cum autem sic invisibiliter ambulantes, ad quādam largam planiciem pervenissent; ut miraculum miraculo cresceret, et Sanetæ in omnibus obdiren, dicit eis illa: Vultis videre quomodo ad S. Jacobum ambulo, quando volo. Qui responderunt hoc se plurimum affectare. Et statim videntibus illis elevata est a terra, et peractum arcus in aere, quasi sagitta transivit. Cumque ipsam cernerent sic enitem, currendo insequebantur eamdem, nullum impedimentum ab euntium multitudine sentientes. Ecce per Sanctam istam faetum nobis repetitum Christi, dum sicut ille per exemplum parvuli elatos discipulos ad humilitatis eduxit viam; sic ista discordia Monachos per exhibitionem miraculi ad concordiam revocavit. Spiritu etiam viguit Elisæi, nisi quod majus videtur videntes alios invisibiles facere vel

*panem a
cellario datum
S. Jacobo ab
eo accipit,*

et illi ostendit,

*sed alii de il-
to dare renuit.*

*Monachos
secum invisi-
biles ducit,*

F

*et ipsa cle-
ta per viam
transit :*

A vel invisos, quam vises ab aliis efficere alios non videntes. Et ne alicujus socrorum spiritus defuisse credatur, in sancto Abachuch ejus motum per aeterni contemplemus.

33 Frater Thomas apud S. Jacobum de Podio infirmatus, propter febres abstinebat a vino. Qui vinum, ex quo Sancta gustaverat ex parte bibens, ipsius meritis statim sudans evasit.

34 Sed ecce una dierum, Donno Paulo, Abate S. Michaelis de Guanio Lucanæ dioecesis, [sedente] cum sancta Bona in domo ipsius, quædam puella portans tabulam cecidit; et illa est adeo graviter super marmor, quod semiviva, numquam posse vivere credebatur. Per devotas ergo feminas, quæ ex aliis jam miraculis S. Bonæ sanctitatem et in talibus potentiam cognoscebant, sublata est juvencula in domum Sanctæ, et positam curam ipsa, ut puellæ succurreret in mortis articulo constitutæ. Quæ ex humilitatis abundantia ac sexus ordiisque reverentia, dixit Abhati: Signate juvenculam istam. Quo penitus renuente, B. Bona, super afflitis pia gestans viscera, juvenculam leniter tetigit, dicens: Quid habes filia? Quid habes? Illa, vocis virtute sanata, primo paululum suspiravit; et aperiens oculos, quasi esset excitata de somno, respondit: Nihil habeo mali: statimque ac si non cecidisset, est plenissime liberata.

35 Vinibaldus eivis Pisanus B. Bonam vehementi diligebat affectu: qui sanctitatem ejus agnoscens cum ipsam thesaurum incomparabilem, sed a Pisaniis incognitum, nominaret, et innumera de sanctitatis ejus laudibus replicaret; filia ejus annorum sexdecim videndi B. Bonam incredibili est desiderio inflammata. Quam cum ad B. Bonam adduxisset; visa illa et audita, circa ipsam adeo est affecta, ut trecias sibi valde dilectas ab ipsa abscondi libentissime pateretur, et patris ac domus oblitera, cum S. Bona vellet ulterius indivisibiliter remanere. Quæcum tandem suasione Sanctæ domini cum patre redisset, maxime quia Sancta ad ipsam promisit esse venturam; febris est arrepta, et nihilominus in desiderio Sanctam revidendi perstebat. Et ecce, ipsa puella sola in camera existente, apparuit ei Christus cum solita societate, et eum B. Bona. Et divina gratia illos cognoscens et illam, coepit altis vocibus diem, qua B. Bonam noverat, dicere benedictam. Quas voces pater et familia audientes intraverunt ad eam, et quare sie clamaret inquirunt.

Cum Christo apparens visitat: C Quibus illa respondit: Hic est B. Bona, et videte ipsam; alii vero qui cum ea pariter intraverunt, non sunt ab hominibus nominandi. Cumque pater et alii circumspicientes undique neminem aspexissent, relicta puella cameram exierunt. Tunc Christus, et qui cum eo erant, ac B. Bona dixerunt puellæ: In medietate diei crastinæ ex hæ valle miseriae ad cœlestia regna transibis. Et his dictis abierunt. Puella vero erigens se in lecto, quia pedibus eos persecui non valebat, magnis post eos vocibus proclamabat: Audite me, audite, et quod mihi dignati estis promittere, adimplete. Et quia res sperata et promissa, si differatur, affligit animum præstolantis; quæ hora esset, querere non cessavit; donec facto meridie audivit a patre, Non iam media dies est. Cunque inde repleta gaudio Dominum collaudaret; ecce iterum Dominus Jesus Christus, cum quibus prius venerat, et cum B. Bona, apparnuit ei dicens, ut eum patre et aliis domesticis de vino communionem faceret cantando. Quo facto, spiritum suum in Christi manibus recommendans, quievit in pace. In puella ista nobis apertissime demonstratur, quantum Christus Dominus reverentiam ac devotionem ad S. Bonam accepisset; cum puellæ isti, ex hoc solo laudatae, donum suæ apparitionis concesserit

vivæ, et gloriam fruitionis æternæ retribuerit jam defunctorum.

EX SUPPABIS EVI MS.

36 Alius Pisanus similiter, nomine Benseniorus, ex uxore sua, Palmeria nomine, unicum filium generavit. Cumque sancto Epiphaniarum die ad cœnam læti sederent ex more, et mater filium, qui unius anni erat, in gremio retineret; accepit ipsa cultellum aliquid incisura. Quam infantulus ex improvise arripiens, in propria fronte coofixit. Quod videntes pater et mater, tristissimi sunt effetti, quia filium alium non habuerant, nec habebant, nec ulteriori expeetabant. In matrem tamen pueri pater, tristitia stimulatus, maledictionis verba ingeminando dicebat. Mane facto patrem pueri, ad ecclesiæ (ut meritis est) venientem Sancta videns, et ad vocans ipsum; primo de maledictis acriter increpavit, quæ contra uxoris meritum dixerat in eamdem; admonens ut occulte sibi puerum deportaret. Quem cum ei, sicut inonuerat attulisset; illa vulnus tribus vicibus osculata, signum ipsi salutiferæ Crneis impressit: et statim vulnus est adeo solidatum, quod in loco vulneris neque vestigium aliquod apparuit cicatricis. Puer etiam vivus usque hodie perseverat, nomine Bonajonta, annorum circiter quinquaginta. Sancta vero, virtutum veritate repleta, laudem humanam tanquam vanam et falsam despiciens, ac despiciendam docens, præcepit patri pueri, ut hoc factum, donee ipsa viveret; nemini revelaret. Ecce quam evidenter in modo liberationis S. Bona imitata est Eliseum, et in præcepto disciplinæ Christum.

Ad sens cognoscit maledicta a pueri lxx patre in uxorem facta,

E *et puerum osculo sanat.*

NOT. 2
APP. TOM. VIII
MAJI

CAPUT IV.

Spiritu propheticō futura præscita et arcana cordis cognita.

Sicut autem in B. Bona vitæ sanctitas per præcedentia miracula apertissime comprobatur, sic specialiter et appropriate mentis ejus paritas per pauca subsequentia demonstratur: in quibus et ex quibus appetit aperte, quantum in ea gratia viguit prophetalis, dum tot futura prædixit, et multorum cordium secreta, nee non quædam occulta Scripturarum, quantum expedivit, aperuit. Nec mirum istud aut difficile alicui videatur. Virgo etenim, corpore sancta et spiritu, spiritum habebat in modum speculi, compassione latum, lenitate planum, simplicitate purum, F exercitatione tersum, ac divino Spiritui per intensum desiderium sociatum. Unde in eo sine illa difficultate ab ipso divino Spiritu, in quo sunt omnia, clarissime tam cordium seereta, quam etiam futura et mystica, quæ divinus volebat Spiritus, resultabant.

38 Quidam civis Pisanus, navi et necessariis præparatis, proposuerat transfretare, sed morte præventus non potuit. Ne ergo ex præparatione prædicti uxor damnum incurreret, quidam compatiens, de transducenda navi composuit cum eadem. Quo facto ille doluit vobementer, se absque Sanctæ suæ Bonæ consilio hoc fecisse: quia in omnibus suis negotiis, egentibus consilio, solitus erat ipsius consilium requirere. Igitur dolens et tristis ad S. Bonam accedit. Ecce autem Sanctæ oranti totum est hoc negotium revelatum, et insuper adventus ejus ad ipsam. Quæ missa foras Agnete servitiali sua, dicit ei: Vade, die tali venienti, quod male operatus est facta sua: nec modo loquetur miti, tamen ad me in vesperis revertatur. Fecit illa, ut sibi Domina imperaverat: et ille quoque tunc recedens, vesperi est reversus. Dixit ergo reverso Sancta: Male tua egisti negotia. Noli dicere mihi quidquam: sed vade, et cum illa Domina, cui obligatus es, sic pertracta, quod te a vinculo tuæ promissionis absolvat. Si enim iveris

Spiritu propheticō futura et secreta cordium cognoscens,

contractum ea clavis initium de navis descendens,

graviter lasam tactu sanat:

Puellam sibi ple addictam,

cum Christo apparens visitat:

et de hora mortis montam iterum revisit.

EX SUPPAB-
NIS AVI MS.
recedendi jubet,

et ipsam si
solvat peritu-
ram prædictæ.

Inter pia
colloquia

Indicat a qui-
bus sibi et quo
affectu feran-
tur dactyli.

Luc. 10, 16
Matth. 25, 40

et hilarem
antimum do-
nantis requi-
rit.

Absens defen-
dit lampadem
suam,

In gratiam
Marci,

Eccles. 4, 19
Gen. 2, 18

A i veris, cum navi peribis et rebus. Similiter, et si ipsa navem miserit ista vice, et navis et res ac omnes existentes in ea peribunt, uno dum taxat excepto, qui rei gestæ renuntiet veritatem. Abiit ille, et ut Sancta consuluit, per sui industriam est a promissione facta ab illa Domina absolutus. Quæ irridens verba prophetica S. Bonæ, per aliam misit navim. Sed, mirum, et triste dictu! omnia, sicut Sancti prædi-
xerat, evenerunt: unnsque divinitus est salvatus, qui ad similitudinem Job rem gestam prædictæ Dominiæ nuntiaret, et per consequens B. Bonam in omnibus veridicam comprobaret, pariterque Domini-
nam illam et alios, verba Sanctæ non contemnere, edoceret.

B 39 Dcnnus Paulus, de quo superius fecimus men-
tionem, et alius Monachus ac Presbyter suus Joa-
nnes, quodam die cum B. Bona in domo ipsius non
parvam contraxerant moram, illa eis et cum eis de
spiritualibus ac celestibus colloquente. Quibus ab
ea postulantibus licentiam recordendi, ut sermones
utiles signo subsecente firniaret, dixit Sancta :
Expectate panulum, quia volo vobis dare de da-
ctylis, quos mihi tres deferunt mulieres, suos ea-
rum qualibet afferente. Una quarum suos quasi portat
invite, utpote Presbyteris tribuendos; et modo
transeunt pontem. Ei vero quæ portat invita, ipsi
dactyli in tabernaciorum ludo cadent in via: sed
lotis illis et tertiis, tandem cum aliis afferet, et ha-
bebitis inde. Et ecce post modicam horam tres in-
travere mulieres ad eam: illa quæ portarat invita,
et cui ea evenerant, quæ prædixerat Sancta, erat
multæ verecundia rubore in vultu perfusa. Oblatos
ergo dactylos placide accipiens Sancta et cum multa
benignitate, prius illos illius invitæ, miscuit omnes
simul. Ut Sancta illius verecundiam minueret, non
discernebantur hi qui fuerant ab ipsa delati, quam-
vis (nt. dictum est) ipsi soli paulo ante loti fuissent
et terti, deditque de ipsis dactyliis Sancta, sicut pro-
miserat, Presbyteris et Monachis prædictis. Illam
tamen invitam de cogitatione ac verbis debite incre-
pavit, dicens: quod non Presbyteris fit, sed Deo,
quod eis Dei intuitu et Ordinis reverentia exhibetur,
ipso Domino protestante: Qui vos audit, me audit,
et quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.
Et, ut pro omnibus mirabilibus ejus factis de hoc
solo dixisse sufficiat; cum istud, et alia ejus mira-
cula semper (si bene attenditur) aliqua utilitas et
spiritualis instructio comitetur; patet aperte, quod
ipsa non per artem aliquam, sed Dei tantum virtute
fiebant. Miracula namque per artem aliquam vel

C diaboli ministerium perpetrata, qualia erunt mira-
cula Antichristi, nulla utilitas comitatur, ut est vo-
lare per aerem, et ad horam facere mortuum ali-
quem commoveri vel loqui. Patet etiam quod S. Bonæ miracula Christi miraculis similia exti-
runt, quia ad utrumque semper aliqua utilitas seque-
batur.

D 40 Habebat sancta lampadem in ecclesia S. Martini, ad cuius lumen solita erat, finitis Laudibus matutinis, legere psalmiodiam: et cum quadam no-
chte venerandæ memorie Presbyter Marcus dormire non posset, ne otiosum nocturnum tempus transi-
geret ante horam matutinalem surgens e lecto, ut
Psalmos legeret, accessit ad lampadem supradictam.
Cui profectui diabolus invidens (quia vir erat sanctus et bonus) lampadem ipsam ad ejus faciem impel-
lendo movebat, ut ipsam aut extinguqueret aut fran-
geret. Neutram vero potuit efficere, S. Bona suis
ipsum meritis cohidente. Mane facto dixit Sancta
Presbytero Marco, olterius dormitorium ante horo-
logii pulsationem non exetas, quia non defendam de-
cetero, ut hac nocte defendi. Salubris admonitio
Sanctæ, dum ovis tutior est in grege quam sola, et

a Salomone dicitur, Væ soli: ac ut dicit Dominus, D
Non est bonum hominem esse solum.

E 41 Et quia de Presbytero Marco modo fecimus
mentionem, omnia facta et dicta Sanctæ ipsum
contingentia, coniunctim hic decrevimus enarrare,
licet diversis sint temporibus perpetrata; de ipso
Presbytero Marco pauca, ad sanctitatis ejus noti-
tiā, præmittentes. Presbyter ille in saepe dicta
S. Martini ecclesia sub B. Augustini regula mili-
tans, per sexaginta annos et amplius usque ad vitæ
sue felicem terminum in carnis virginitate, mentis
et operis puritate, Domino ac numeroso ejusdem
ecclesiæ populo deservivit. Et quia simplex et purns
fuit in opere, delit ei Deus gratiā in sermone,
præcipueque in his, quæ in Confessore utili requi-
runtur, scilicet peccatorum receptione benigna,
pertractione affabili, satisfactionum injunctione
discreta; adeo ut non solam Pisumæ civitatis homi-
nes, sed etiam aliarum urbium Tusciae penit
numerabiles ad ipsum confluerent gratia confitendi.
De quorum tamen multitudine tanta, nullus ab eo
unquam non consolatus abscessit, qnoniam a S.
Bona hoc acceperat in mandatis, ut nullum pecca-
torem sine consolatione et consilio a se recedere
pateretur, sicut ipse tribus diebus ante vitæ sue
terminum revelavit cuidam ejusdem ecclesiæ Pres-
bytero, Girardo nomine, ad instructionem scilicet
ejus et aliorum in eodem populo futurorum.

F 42 Ab isto Presbytero Marco quædam devoteæ
feminæ mane quadam, ut eis Missam caneret, po-
stulabant. Qui dicens se [peritiam] cantandi nou-
habere, quod illæ petebant facere recusabat, can-
sauit præcipuam, quare renuntiaret canere, subtin-
cendo. S. Bona, quæ in eadem erat ecclesia, hoc
totum plene cognoscens, dixit ei secreto: Tu non
vis facere, quod istæ ex devotione postulant, quia
in pollutionem cecidisti hac nocte. Sed confitere
hoc alicui Sacerdoti; et, dicto Pater noster, confi-
denter cantatans accede, quia diabolus per hoc
tum profectum voluit impedire. Quis obsecro ma-
gistrorum quæstionem de hac materia clarus et
discretius absolvisset, dum per discretionem spiri-
tum astutias cognovit diaboli, et secundum justitiæ
exigentiam rationemque peccati, attendit illud non
esse imputandum homini ad peccatum, cui nullo
modo liberum communicavit arbitrium: ac ad hu-
militatis cautelam confessionem et satisfactionem
sundens, culpam in hoc docuit esse timendam, ubi
culpa non erat.

G 43 Quodam iterum mane, finitis Laudibus matu-
tinis, dixit S. Bona eidem Presbytero Marco: Jam
ad te pro Confessione veniet mulier, onerata pecca-
tis: cui pro satisfactione præcipias, quod S. Jacobi
in Galicia limina visitet, laneis ad carnem induta:
ob quam causam remittentur ei peccata, et Pisces
reversa de more, cito per mortem ad vitam transi-
bit æternam. Simile buic multoties et pene innume-
ris vicibus fecit, prædicens diversarum personarum
adventum, gratia Confessionis, ad ipsum. Unde ipse
ab ea præmonitus et instructus, melius noverat,
qualiter se circa unumque inveniret habere.
Ideoque specialem gratiam obtinebat in pœnitentiis
injungendis, et peccatoribus liberandis.

H 44 Sæpe dictus Presbyter Marcus non parvo
tempore, interpolatim tamen, patiebatur in capite
gravedinem et dolorem: super quo S. Bonæ con-
questus, audivit ab ea: Vis liberem te? Ille, cum
desiderio simul et humilitate respondens, ait; Volo,
Domina. Manibus ergo suis cœpit virtutis semina
circa tempora stringere caput ejus, premereque si-
mul super ejusdem Presbyteri verticem manum po-
tentissimam Jesu Christi. Qui dolorem ex pressura
sentiens et strictura, querimoniam extorquente na-
tura

Presbyteri
sanctæ vita

et confessari
prudentis

cum suaserat
penitentes
sine solatio
non dimittere.

Eumdem re-
prehendit,
quod polluta-
nem passus
noli Missam
canere.

F Præscribit ad-
ventura pecca-
trici injungen-
gendam pœni-
tentiam,

ipsum a dolo-
re capitisi
liberat,

A tura, dixit; Heu! vultis me occidere? Miratusque de tertia manu premente, elevatis oculis vidi ibi Dominum Jesum Christum, et super verticem suam sanctissimam manum ejus. Porro differentia manus ad manum non solum in dignitate extitit, verum etiam in signo visibili demonstrata fuit. In ente namque verticis ejus, ubi manus presserat Christi, tres aut quinque foveæ ex tunc omni vitæ suæ tempore apparebant, sicut solet in cera molli vel terra, cum in eis digitus imprimitur, apparere: quas fo- veas in ejus vertice plures, qui adhuc supersunt, propriis oculis aspexerunt, et manibus tractaverunt. Tunc S. Bona Presbytero Marco dixit: Ulterius usque ad mortem meam, et inde usque ad triginta annos non patieris in capite. Quibus completis pro infirmitate quidem calidam aquam non bibes, nec jacebis in lecto; sed cito post, quando Dominus voluerit, ad gloriam evolabis. Quæ omnia rei postmodum probavit eventus. Completis enim triginta annis ab obitu S. Bonæ, sequenti die, qui tunc fuit Dominicus, vocavit prædictum Presbyterum Gerardum: qui usque hodie in eadem ecclesia populo servit et Deo, et qui mihi scriptori hujus operis hoc et plura alia retulit, quæ a dicto Presbytero Marco accepérat familiarissimo Sanctæ. Et ad diligentiam et benignitatem circa populi regimen ipsum monens, præcipueque de benignitate ad peccatores habenda, dixit ei: Jam completi sunt triginta anni, de quibus mihi S. Bona prædixit. Parum vivam ulterius, quia hac hebdomada moriar, sed qua die non dico. Sicque factum est, ut Sancta prædixit et ipse. Nam die Mercurii subsequenti, qui a completione illorum annorum extitit dies quartus, in sero post cœnam terminus hujus misericordiae, initium ei fuit frumentis æternæ; cum nulla in eo infirmitas præcessisset, immo eadem die per civitatem plus solito perrexisset, in diversis locis cum diversis personis caritatis communionem ultinam faciendo. Sepultus est autem in stepe dicta S. Martini ecclesia, extra cancellios a latere eorum sinistro, juxta se in eodem cancellorum latere habens Presbyteri Joannis venerandæ memorie sepulturam. Porro ab alia parte aliquo cancellorum latere, tumba est et tumulus S. Bonæ. Satis autem congrue in medio eorum idem Joannes Presbyter mortuus requiescit, qui vivus unus magister, alterius vero minister et eius fuit Hic sanctus vir Dei Marcus, in vita et post mortem, fertur miraculis claruisse; de quo plura dicenda suppetunt, sed illa propter sui multitudinem et dignitatem proprium opus desiderant: et insuper tractatus iste de S. Bona ultra quam credidimus prolongatur. Ex his omnibus de S. Bona colligitur evidenter, quam potens apud Deum fuerit in opere, et quam verax apud homines in sermone.

B qui et prope ipsam est seputus.

C Matronam S. Gregorio devotam ut proprie suo

et sibi 30 annis superrecturum prædicit:

43 Sicut autem per immediate præcedens ostenditur, quantum Deo, qui se in eodem opere dignatus est ei sociare, extiterit digna; sic per istud sequens, quantum fuit a Sanctis amata. Nam mulier quædam, Theodora nomine, S. Gregorii devota, S. Bonæ proxima habitabat: quæ in omnibus suis necessitatibus solita erat ipsum S. Gregorium invocare, dicendo suum. Cum ergo ipsum sic sèpissime invocaret, dixit ei quadam vice S. Bona: Estne B. Gregorius ita totaliter vester, quia ipsum taliter invocatis? Respondit: Est. Et illa: Laborate, inquit si potestis tenere et defendere, quod sit vester. Currente tempore festum Sancti advenit Gregorii: et quia prædicta Theodora ecclesiam jam longo tempore minime visitarat, quam juxta quoddam castrum, Fisechnum nomine, Lucanæ diœcesis instruxerat in ejus nomine et honore; illuc perrexit cum Sacerdotali bus indumentis, quæ pro illa ecclesia paraverat, in festo illo desiderans ibi esse. Cum ergo illuc juxta

sum desiderium accessisset, mane festivitatis facto, D videns illa, se Devotarum grata sibi societate pri- vatam, Domino faciente, illico voluntas ei affuit redeundi. Ne vero sine Missa veniret, rogavit dictæ ecclæsiae Sacerdotem, ut legendo diceret sibi Mis- sam. Quo vix præbente consensum, dum ad Missam necessaria præpararet, subito quidam intravit ecclæsiam, qui vocata dicta Theodora dixit ei: Domina Bona et aliæ vestræ consociæ ac sorores, mittunt vobis, quod Missa, cibo, et omnibus prætermisis, Pisas ad eas absque dilatione aliqua redeatis. Admirans illa, non dolens, ait: Quare sic mittunt? Quid accedit? Ille respondit: Aliud non dico: et his dictis abscessit. Ut autem miraculum evidenter crederetur, cœpit illa dicere intra se: Quare non quæsivi a nuntio isto, quis esset. Multa etenim admiratione stupida, nec nuntium illum de comedendo invitaverat, nec inquisierat nomen ejus. Ipso ergo nuntio, qui jam abscesserat revocato, quis es- set inquisivit ab ipso. Qui pest multa dixit, se Gregorium nominari. Cumque vellet ipsum saltem E pro prandio retinere: ille, nullatenus acquiescens, abscessit. Illa etiam Domina eodem die Pisas circa Vesperas est reversa. Et cum S. Bona, et saepè dictus Presbyter Joannes cum quibusdam devotis mulieribus conserderent, visa dicta Theodora reversa sic velociter, subriserunt. Quæ pro suo tam accele- rate reditu hunc risum factum intelligens, dixit eis: Quare rideatis? Nonne pro me nuntium destinasti? Presbyter Joannes et aliæ S. Bona dumtaxat ne intentiretar excepta se nullum nuntium misisse di- xerunt. Cumque illa assereret se ab eis nuntium receperisse, addens, quod nuntius ipse Gregorius vo- cabatur: S. Bona, totius negotii conscientia, dixit ei: Vos dieebatis S. Gregorium singulariter vestrum: sed ipse plus me, quam vos exaudivit haec vice; ad petitionem meam, pro vestra correctione porrectam, sic subito faciens vos redire. Ne ergo ulterius dica- tis, Meum, sed Nostrum. Religiosa mulier nos in- struit in his verbis et facto, nullum spirituale donum esse ab aliquo ex præsumptione aliqua sibi appropriandum; et quod commune bonum, sit pro- prio præponendum, tanquam Domino magis gratum, qui omnes desiderat esse salvos.

per ipsum
Sanctum ad
se vocans,

docet cum
alius quoque
communem
esse:

F 46 Eadem Sinibaldo, de quo superius fecimus mentionem, amicus quidam ipsius frequentissime suadebat, ut filium suum sibi traderet in arte mer- catoria instruendum. Qui de hoc, sicut et de aliis suis negotiis, sine S. Bonæ consilio aliquid facere non volebat, quia in multis iam expertus fuerat. ejus sibi preces, merita, nec non et consilia pro- fuisse. Et tandem ad S. Bonam ipsi tres pariter accesserunt, scilicet pater, et filius, et amicus: et Sanctæ causam pro qua venerant exponentes, audiuerunt ab ipsa: Modo recedite: vobis vero pro ut Christo placeuerit et quando placuerit, respondebo. Ut Sancta iusserset recedebant. Porro amicum illum, qui post patrem et filium aliquantulum remanserat, Sancta revocans, dixit ei secreto, nullo penitus au- diente: Noli pro hujus juvenis instructione ulterius laborare, quia hic ad novem dies sine dubio morie- tur: quod licet primo cum venistis agnoscerem, tamen patre aut filio audiente nolui revelare, ne ante tempus diutinam tristitiam paterentur. Tunc vero eum hoc completum videris, sicut dixi, suadeas patri juvenis, ut ipsum apud S. Jacobum de Podio faciat sepeliri. His dictis ille recessit a Sancta. Quod vero ipsa prædixerat, et quod suaserat, sunt impleta. Ecce quam discreta prædictrix, et sedula fuerit procuratrix in promotione ecclesiae S. Jacobi de Podio, ipsius S. Jacobi sui familiarissimi inten- dens honorem et laudem.

mortem cuius-
dam prædicit
in diem 9.

47 Cum jam per Sanctam suam fuisset Dominus multa

EX SUPPAB.
BIS ZVI MS.Proponentem
ejus miracula
scriberejubet id alte-
ri facientium
relinquere.Coram duo-
bus Monas-
chisde spiritua-
libus loquens
identidem
mutat vul-
sum:

A multa mirabilia operatus, et ejusdem gratia faciente, nova quotidie prioribus adderentur, adeo ut eorum numerositate crescente, ipsorum multitudo pene innumerabilis redderetur; Donnus Paulus saepe superius nominatus, S. Bonæ valde devotus, prudenter excogitans quod hæc non essent oblivioni tradenda, et jam non poterant sine scripturæ auxilio ab ipsa obliuione ingratitudinis matre defendi: pro hujusmodi conscribendis chartas proposuit comparare. Contigit autem ipsum S. Bonam, sicut ipse et alii S. Michaelis Monachi frequentissime erant soliti, visitare. Quæ propositum ejus, in armario cordis ipsius repositum, Spiritu revelante cognoscens, cum quicunq; inhibitione modesta dixit ei: Non sis ausus facere quod proponis, quia non placet Domino, quod modo fiat. Tempus autem adveniet, quo Deus ipse alicui, de quo voluerit ut faciat quod proponit, facere revelabit, ad sui noxinius gloriam et honorem. Dominus vero Paulus, aut illius sui oblitus propositi, aut, an ipsa determinare sumus nosset propositum, cupiens experiri, cum quadam quasi ignorantiae ambiguitate respondit; Et quid proposui facere, Domina? Quæ de propositi ejus cognitione certissima dixit; Bene scio, bene. Pro aliquibus conscribendis quæ per me ancillam suam est Dominus operatus, chartas emere cogitasti. Ecce Virgo nostra Domina S. Bona, vere est prudens ut serpens, et simplex sicut columba, dum ex intentionis puritate ad humilitatis cautelam, sic propter se de se prohibet mira conscribi, ut tamen ex abundantia prudentia eorumdem conscriptioni locum tempusque relinquat, eadem quandoque ad laudem divini nominis asserens conscribenda, ad instar serpentis, honorem sui capitum in omnibus et super omnia conservans.

CAPUT V.

*Acta ultimo vitæ biennio. Morbus, Obitus,
Sepultura.*

Duo digna memoria de Sancta nostra ideo hic seorsum videntur esse ponenda, quia creditur, quod hæc duo non multum ante vitæ suæ terminum acciderunt. Unum quorum est istud. Una dierum Donnus Paulus et alius Monachus cum S. Bona, a mane usque ad siderum apparentiam, considererunt: dulcedine namque verborum, quæ ex ore Sanctæ procedebant absorpti, nec de cibo, nec de tempore, C ino nec de seipsis aliquid cogitabant. Aspectus etiam ipsius et facies inter ipsa eloquia mutabatur adeo, ut cum tunc quinquaginta annos haberet et amplius, subito facies ejus sicut pueræ annorum duodecim appareret: rursusque, cum per vultum proprium manus duxisset suas, facies ejus et vultus secundum ætatis exigentiam et debitum temporis reddebat: sieque quando et quoties hoc voluisse facillime faciebat, aesi in manibus ejus esset potentia transmutandi naturam. In hujusmodi mirabilibus totam diem, quasi unius brevissimæ horæ spatium, transegerunt: et tandem facto sero ad se reversi Monachi, dixerunt ad Sanctam: Quomodo tali jam hora recedemus, per civitatem transeuntes, et pontem? Timebant enim notam incurrere, si de nocte inter homines ambularent; quod eos, inevitabiliter facere oportebat: quia cum omnino esset ad monasterium redeundum, ne exterius pernoctarent; et inter domum Sanctæ, in qua steterant, et eorum monasterium fluvius magnus, nomine Arnus fluat; ac propter horæ tarditatem non adessent naviculæ, homines transportantes; necesse erat eos tanto spatio; scilicet fere medii milliarii, per civitatem et homines, tam descendendo ad pontem, quam a ponte versus

monasterium ascendendo, transire, quanto ab invicem D distant ipsum monasterium et domus Sanctæ. Et licet sic faciendo viam eos contingeret duplicare, comparatione itineris quod fieret transeundo per flumen; tamen plus scandalum, quam ponderationem itineris ponderabat. Illis ergo, in hac angustia constitutis, S. Bona succurrerit, dicens? Ite securi per viam compendii, quia juxta Arnum invenietis juvenem, qui vos in navicula transportabit. Porro a domo Sanctæ usque ad fluvium et brevis erat via, et homines rari. Iverunt, et flumen per auxilium juvenis, sicut Sancta prædixerat, transierunt, breviantes viam, et omne scandalum evitantes. Tantoque redeundi desiderio timore scandali tenebantur, quod dum transirent nihil penitus illi juveni sunt locuti. Postea vero quando transierant, conversi sunt, quis esset ille juvenis inquirere cupientes: et undique circumspecto, neque juvenem, neque naviculam videre potuerunt. Ex quibus colligitur, quod juvenis ille ex Angelorum numero extitit vel Sanctorum, qui S. Bonæ precibus et meritis. Monachos de illo perplexitatis articulo liberavit: in tantum etenim supernis civibus erat cara, ut non tantum ipsi, sed etiam aliis propter ipsam adessent auxilio, in omni negotio et tempore opportuno.

49 Aliud vero est istud. Duobus annis vel circa hoc, ante mortem Sanctæ apparet ei Dominus suus Jesus Christus, dicens ei: Cingulum ferreum, quo succincta es, tolle: et Presbytero tuo Joanni tradens illud, dic ei, ut exinde ipsem faciat unam Crucem. Fecit Virgo devota quod Dominus imperavit. Presbyter quoque Joannes, fabrica portatili acquisita, cum esset solus, cingulum ipsum misit in ignem; et de igne extrahens calesfactum, posuit in incende. Cumque malleum, ut cingulum percuteret, elevasset; mox absque percussione aliqua in Crucem pulcherrimam ipsum cingulum mirabiliter est conversum; ipsam Crucem sine dubio fabricante, qui fabricatus est auroram et solem, et qui filius dictus est fabri. Et subito lux magna cœlitus veniens, Joannem Presbyterum circumfulsit: ex cuius lucis splendore gutta una sanguinis cecidit super Crucem, ipso Joanne Presbytero intuente: quæ gutta ex divino Christi corpore, et ex ejus pretiosissimo sanguine creditur euanasse. Unde Crux illa, ex sui formatione miribili, est merito veneranda, et ex profusione sanctissimi sanguinis est consecrata. Quam Crucem, tam mirabilem et tam dignam, Virgo sanctissima ecclesiæ suæ sancti sui Jacobi de Podio tradidit, ibidem pro Reliquiis reservandam, ubi etiam usque hodie in memoriam miraculi hujus ostenditur: et ut vere venerabilis adoratur. Ex isto miraculo colligitur evidenter, quantum deportatio illa cinguli Domino placita, et ex ipsa deportatione Virgo sancta Deo extitit grata; cum ipsum cingulum tam mirabili miraculo ipse Dominus sublimaret; ex cingulo, quod Sancta deportabat ad carnem, facieus ipsem formam Crucis, cui divina caro applicata fuit, ut sic mediante cruce caro Sanctæ, carni videatur copulata et sociata divinæ. Presbyter quoque Joannes Abraham sanctissimo comparatur: quia sicut ille Deo, per obedientis promptitudinem voluntatis, sine operis præpositi subsecutione, ostenditur Domino placuisse; sic etiam hujus obedientia, sine percussione, per associationem divini operis, et exhibitio nem sublimis miraculi, Deo probatur accepta.

50 Hujus reverentia Crucis verbis sacrae Virginis est adiuncta. Cum enim quidam S. Michaelis Monachus, Magnus nomine et ut creditur re, graviter infirmatus, vitæ hujus termino, et futuræ initio propinquasset; Donnus Paulus, volens ejus exitum sanctissimæ illius Crucis virtute munire, Crucem ipsam in manibus tenuit coram eo, donec dictus

eosque diu-
tius apud se
moratos,fluvio
transvehi
per Ange-
lum facit.Cingulum
ejus forma-
tur in Cru-
cem,

F

et gutta
sanguinis
irroratur:

Monachus

*cujus virtute
monachus
absque pur-
gatorio in
celum tran-
sit.*

A Monachus expravit. Quarto vero sequenti die, cum Donnus Paulus, quasi nuntians diceret; Frater noster Donnus Magnus est mortuus; illa respondit: Non est mortuus, sed de morte sine ullius mediæ pœnæ molestia transivit vitam. Et Crucem, quam eum credebas tenere in manibus, non tenebat, quia ipso migrante ablata est sibi de manibus, et tunc ultra purgatorium apportata. Ex quibus Sanctæ veridicis verbis colligitur, quod Monachus ille a pœnis purgatorii, illius virtute Crucis, fuerit liberatus; cum secundum verba Sanctæ, non citra, sed ultra purgatorium sit delata.

*Instante
morte sua*

B 51 Appropinquante vero tempore, quo placebat Domino, Virginis suæ sanctissimæ merita condigno præmio compensare, ac curiæ cœlestis satisfacere voluntati, quæ hujus tantarum virtutum animæ præsentiam cupiebat (imo, ut ita dicam, quæ de ipsa vindictam aliter congrue sumere non volebat, quod Sponsum universitatis ipsorum et Dominum, cum beatissima Maria eorumdem Domina, gloria et Regina, multisque aliis ex curia illa non modicis, e cœlis ad terram suis odoriferis meritis precibusque

*petit l'cen-
tiam eundi
ad S. Jaco-
bum in
Galicia;*

B validissimis toties attrahebat: ibique diu, quasi pro suæ voluntatis arbitrio, detinebat) venit S. Bona una cum familiari suo Presbytero Marco humiliiter ad Priorem, ac sui animi dicens esse propositum, iterum B. Jacobi limina in Galicia visitare; hoc faciendi ab ipso, ut a Prælato, licentiam postulavit. Cui Prior, quasi admirando, respondit: Quo vultis ire, Domina, cum omnes dicant quod tempus imminet mortis vestræ (Angelo enim ejus, ut creditur; divulgante, tunc quasi communiter dicebant, quod Dominæ Bonæ de S. Martino transitus imminebat) Nolo ergo quod eatis modo, ne domum istam vobis privari contingat, et per consequens multis bonis, quæ per vestram saltem corporalem præsentiam ei perventura sperantur. Quæ horum non ignara, sed conscientia, humili cum instantia dixit: Licentiam mihi eundi præbete, ac equum vestrum et puerum Jacobum usque ad pontem a Serchii concedatis: quia antequam ipsum transeam, sciam de meo transitu veritatem: et si me cognovero morituram, cum puer revertar et equo, alioquin iter meum prosequar his remissis. Prior de ipsius promissione securus, quod ipsa non posset decipere vel mentiri, eam abire permisit, et postulata concessit. Cum ergo ipsa cum puer aliquantulum ultra S. Jacobum de Podio processisset, ex equo descendens, ipsi puer Jacobo dixit: Post sepem hanc aliquantulum requiescam, tu vero hic cum equo patienter expectaas, nullo modo voces me. Illuc ergo post sepem venit ad eam familiaris suus comes et socius B. Jacobus Apostolus: et ne Sancta sua suo proposito frustraretur, spatio quasi mediae horæ ad limina sua in Hispania duxit pariter et reduxit, utrum in corpore, an extra corpus, nescio ego, sed scit ipsa. Post hac reversa ad puerum, ut sibi jussum ab eadem fuerat expectantem, Beato eam Jacobo comitante, in cuiusdam candidi induta specie peregrini, ait ipsi puer lacrymosa: Fili, ego sum infirmata: et postquam a te discessi, ad S. Jacobum ivi, sicut proposueram et volebam, ac ut adspicis sum reversa. In cujus viæ indicium exhibuit ipsi ea, quæ solerent peregrini a S. Jacobo de Galicia reportare, quæque constabat puer ipsam prius nullatenus habuisse. Qui audita infirmitate, et visis lacrymis, illatam ei violentiam suspicatus, ait: Forsitan peregrinus iste intulit vobis injuriam. Illa respundit: Non fili, quoniam iste bonus est peregrinus, et me in eundo et redeundo portavit. Quibus dictis ille disparuit peregrinus.

*et illuc intra
mediam ho-
ram trans-
portata,*

C 52 Sancta vero Bona, volens quod Priori promiserat adimplere, pro redeundo equum volebat ascen-

dere, nec valebat. Dixit ergo ad puerum: Adjuva me, ut ascendam: et post me sedebis in equo, ut in eo me teneas debilem et lassatam. Quibus ab ipso humiliiter adimplitis, eisque sic revertentibus Pisas, apparuit subito dextrarius *b* quidam niger, frendens et fremens, ac sine fræno circumquaque discurrens. Dicit ergo pueru sancta Bona: Timesne de equo illo, qui sine dubio malus est? Qui, sanctæ Bonæ præsentia roboratus, respondit: Nihil timeo quamdiu vobiscum sum, Domina. Ecce autem subito ipsis ille dextrarius propinquavit, ac puerum Jacobum in coxia *c* calcibus sic percussit, quod eam penitus fregit, pelle ipsius coxiæ ea parte dumtaxat, quæ equo hærebat, illæsa. Quod illico beata Bona cognovit, et pueru compatiens dixit: Jacobe es aliquid mali passus? Qui præ ejus amore dolorem non sentiens, dixit: Non Domina. Illa tamen quæ compassionis a passione esse non poterat aliena, dixit ad eum: Sta firmiter sicut es super equo, et ego sola de ipso descendam. Et compassionis merito viribus Sanctæ datis descendit, ac pueri ipsius tenuit crux et coxiæ dependentem. Quam sic pendulam intuens puer ploravit, Sancta vero confortans ipsum, dixit: Noli timere. Et partem reducens ad partem, manum suam virtuosam leniter superduxit. Mirabile dictu: protinus conjunctæ ad invicem et totaliter consolidatae sunt partes, et puer ipse saluti et robor pristino restitutus. Cui, in testimonium plenæ salvationis et signum, jassit, ut de equo descendeleret, ac sibi transcendentia *d* sedipem retineret. Qui Sanctæ in omnibus hilariter et humiliiter obedivit.

D 53 Cumque Sancta equo insidens, et puer Jacobus pedibus vadens, pariter procederent versus Pisas; Beata Bona, facta sibi revelatione tristis ex compassione ad puerum, qui ei valde devotus pluries fuerat comitatus, dixit ad ipsum: Videtur in peccato coram Deo anima tua, quia in peccato mortali decedes, et ideo in cœmeterio S. Martini non poteris tumulari: nullus enim sic moriens ibi poterit sepeliri. Quod in ipso Jacobo subsequenti tempore est impletum. Nam cum usque ad senium vivendo venisset, tandem infrnatus ad mortem, apud S. Martinum voluit sepeliri: sequenti die iterum eamdem voluntatem manu publica faciens roborari. Sed invalescente morbo, factuque sero, quasi prulenter exegitans, ait intra se: Major est Deus, quam Sancti. Unde Sacerdote sancti Sepulcri vocato, ipsius se adjudicavit ecclesie, statimq; desunctus est ac sepultus ibidem. Verba ista sibi dicta a Sancta, nec non et ea, quæ in hac via ultima contigerunt, Jacobus iste, tertio die ante vitæ suæ terminum, sæpe dicto Gerardo Presbytero, et ipse postea mihi scriptori retulit viva voce.

E 54 Jam verba sua progrediendo finierat Sancta, cum prepe ecclesiam suam sancti sui Jacobi de Podio ipsa venisset et puer, ubi adhuc erat domuncula, de qua diximus, et vetula quæ habitabat in ea. Dixitque S. Bona pueru: Non possum ulterius equitare, sed hac nocte cum ista muliere illoque sene morabor. Erat autem senex ille B. Jacobus, qui disparens eis paululum præcesserat ipsos. Tu autem vade Pisas eum equo, dicasque Priori, quod infirmata sum in infirmitate, qua moriar. Unde erastino ante lucem, Presbyterum Mareum et Presbyterum Vitalem Fratres et Canonicos mittat mihi, faciens pariter lectum mortuorum afferri, in quo volo portari, quia non valeo equitare: et cave, ne de his loquaris alteri quam Priori. Qui abiit, et sibi impetrata complevit. Illi quoque Presbyteri mane, sicut Sancta petierat, advenerunt; ac in predicto mortuorum lecto ad domum snam apud S. Martinum portaverunt eamdem, per civitatis Pisanae medium transentes, nullo penitus ab ipsis quæ esset quærente,

*EX SUPPARIS
ÆVI MS.
et pueri crus
a demone
fractum,
*b**

*E tactu redin-
tegrat.*

*Eidem pueru
revelat quod
ob peccatum,*

*F non sepelietur
ad S. Marti-
num:*

*agra desertur
Pisas:*

EX SEPPARIS
XVI NS.Munita Ecclesie
six Sacramen-

e

moritur 29
Maji,f
et magno con-
cursu populi
honorifice se-
pctitur.

A ac (ut ideo credimus) eos aliquo non vidente.
 f 55 Ecce autem post deportationem ipsius, subito volavit fama, iasonuit rumor, quod Bonn de S. Martino (sic enim solebat ab omnibus numerari) infirmata est infirmitate, qua morietur. Unde ad ipsam hominum confluebat multitudo, videre cupientium ejus faciem gratiosam, ac sibi posse benedictionem ab ipsa pro maximo munere obtinere finalem. Sanctæ vero infirmitate cogente jacenti, et instanter ac devote petenti, a Priore et Fratribus S. Martini sunt fidelium more omnia exhibita Sacra menta, in fine fiducibus exhibenda. Quibus ab ipsa debita cum devotione susceptis, omnibusque rite peractis, anno Domini millesimo ducentesimo octavo, tertio die post redditum, qui fuit et tertius ex eundem Magi, Trinitatis cultrix, relieta corporis sarcina, migravit ad Dominum; vitæ hujus terminum initio continuans sempiterno, ut ipsum in cœlis deinceps continue sine medio in specie contemplaretur propria, qui ei in terris multoties et cum omnibus aliis Sanctis frequentius ac familiariter in spe-
 cie apparuit aliena. Et sic tanto thesano, beatæ scilicet ipsius animæ, depauperata est terra, et caritati. Corpus vero ejus virgineum, frequentibus peregrinationibus incurvatum, variis et sibi succedentibus infirmitatibus confectum, studiis spiritu-
 libus attritum, jejuniis et abstinentia exsiccatum: et ad quod deosculandum, cum in ecclesia S. Martini jaceret exanimè, fere tota Pisana civitas confluebat (quoniam ex spirituali gratia manus ejus non mortua, sed viventis, et quasi niveæ videbantur)

per queundam f Archiepiscopum et quosdam Episcopos, adstantibus Religiosis multis et Clericis, ac praesente virorum et mulierum innumera multitudo laicorum, cum debita reverentia, tamquam sancti Spiritus apotheca et organum, in saepè dicta S. Martini ecclesia, extra cancellos in latere dextro, traditum est sepulturae: ut quietis locus esset mortuæ, qui orationis extiterat vivæ. Ad cujus tumbam, sepulturae ejus tempore, in testimonium felicissimi transitus ejus ad Patrem, sunt daemoniaci liberati, contracti erecti, ac multa et varia miracula divinitus perpetrata, ad laudem illius et gloriam, qui S. Bonam munere suæ gratiæ talem fecit, quod mirabilis esset in vita miraculis gloriösus, et tandem post mortem in terris merito veneranda, ac in cœlis sine fine benta, in secula scilicet seculorum.

ANNOTATA.

a De Serchio fluvio Pisis vicino, pluribus dictum ad Acta S. Torpetis 17 Maii cap. 1 ltt. f

b Dextrarius, a medii ævi scriptoribus pro equo strenno it qui tello idoneus est sumitur: idque infra num. 59 apparet.

c Coxia, pro Coxa, similibus medii ævi scriptoribus usurpatum.

d Sedepe in Italico apud Razzum Staffa, idem quod Stapedem alii dicere.

e Tertius dies exuentis Maji, sive ante ejus finem, est 29 Maji: annus autem qui tunc Pisanius erat 1208, nolis est 1207, adeoque endem dies 29 Maji erat etiam Feria 3 hebdomadæ 5 post Pascha, quod Cyclo solis 12, lunæ 11 ltt. Domin. G. celebratum fuerat 22 Aprilis.

f Archiepiscopus Pisanius tunc erat Ubaldus Lanfranchus, creatus anno 1174, mortuus 20 Maii anno 1209, cui subsunt modo tres Episcopi insulæ Corsicanæ; sed verosimile est, alios aliunde Episcopos tunc Pisi adfuisse, occasione expeditiōnum transmarinarum, in quibus præcipiens fere usus erat Pisaniarum navium: quin etiam dum sepultura curata solum di-

citur, per quemdam Archiepiscopum; datur locus D dubitandi, an is fuerit Pisanius.

CAPUT VI.

Miracula post obitum putrata.

P ost transitum Sanctæ ex hoc mundo ad celos, divina non defuere miracula, quibus ingressus ejus in potentias Domini probaretur; nec ipsius misericordiae defecerunt, quibus al instar misericordis Patris sui solita erat esse parata auxilio omnibus invocantibus eam. Verum multa et pene innumerabilia precibus ejus et meritis divinitas sunt ostensa, quæ omnia si scriberentur sua numerosa multitudine lectori fastidium generarent, sique singula multitudine celarentur; et dum voluntas multa, cognoscetur nihil. Est ergo melius testimandum, ut pauca sciantur ex multis; quam legendi pigritia vel fastidio mediante, igaorentur pauca cum multis. De innumeris igitur miraculorum multitudine, per S. Bonæ merita ad invocationem ejusdem divinitus patratorum, veritate semper præside, quedam quasi exempli gratia sunt conscripta, pro iis maxime qui ex pancis colligere et concludere sciunt multa. Et quoniam inter alia membra ecclesiæ Religiosi præcellunt, prius illa ponantur miracula, quæ circa religiosas personas per Sanctam suam est Dominus operatus; ut per ipsius magnifica merita Religiosi curati, testes sint mundæ et immaculæ religionis in ipsa.

36 Monachus quidam S. Michaelis de Guanio a Lucanæ dioecesis, dum ex Abbatis sui præcepto in Romana Curia moraretur, infirmitatem, quæ a medicis malum b moreca vocatur, incurrit, et nec quiescere poterat, ne dormire. Illic omnipotentem Dominum deprecatus, ut eum ab illa infirmitate Virginis sanctæ meritis liberaret; oratione finita, statim est sic plenissime liberatus, aesi in eo nulla talis infirmitas præcessisset.

57 Frater Rebaldus, Ordinis Prædicatorum, aliquando in suis prædicationibus de S. Bonâ sinistre locutus fuit, dum ipsum Sanctam homines nominarent. Et quia vexatio nonnumquam intellectum tribuit, plus quam verbum; haec vel alia capsæ tam gravem infirmitatem incurrit, quod etiam non prodierant medicinae neque consilia medicorum. Humano ergo auxilio destitutus, ac virtutum quæ per Sanctæ suæ merita in infirmis Dominus ostendebat, præconio excitatus, verborum quæ in Sanctam Dei dixerat, pœnituit: et coram tumba ipsius corpore prostratus et corde, his verbis deprecatus est eam: O Domina S. Bona, rogo te, ut sicut te Christus diligit et dilexit, ita pro me roges eumdem, quatenus me dignetur tuis sanctissimis meritis ab infirmitate hac maxima liberare. Mirum dictu! Unus orationis et infirmitatis extitit finis, et tamquam plenissime liberatus, in testimonium hujus miraculi postea diu vixit. In quo facto docet nos Sancta, quod non simus difficiles aut tardi nos offenditibus parcere, et si indigerent etiam subvenire. Ideo Frater cum procedente tempore dentis dolore aliquid torqueretur, per artificem voluit ipsum trahi. Sed dente rupto per medium, dolor dentis est auctus, licet dens fuerit diminutus. Necessitate ergo cogente, recurrit ad locum orationis et modum, quo prius virtutem et auxilium senserat Sanctæ: et statim, sine difficultate aliqua vel molestia, partem dentis quæ remanserat propria manu traxit, aesi non in carne, sed in cera molli pars illa dentis esset infixæ. Edisce, o homo, exemplo Sanctæ, finem non ponere in benefaciendo etiam inimicis, sed priora novis beneficiis cumulare.

Ex pluribus
miraculis pau-
ca seliguntur

ac primo circa
Religiosos
facta:

a
Sanantur mo-
nachus S.
Michaelis,

b
et Rebaldus
Ord. Prædi-
torum,

F
ante sinistre
de ea locutus,

a gravi morbo

et dolore den-
tis:

*et Provincialis
Prædicatorum
a quartana
febre.*

A 58 Ejusdem Ordinis Provincialis Prior in Tuscia, quatuor annis quartanam passus est febrem. Qui tandem sancta Bonæ miraculis excitatus, hisque præcipue quæ circa dictum Fratrem Rebaldum fuerat Dominus operatus; exemplo sui subditi, ante tumbam Sanctæ, pro sui liberatione, Deum devote, rogavit et ipsam: statimque infirmitatis illius causa succisa, febris illa recessit ab eo, ac diu postea vixit sanus.

59 In sequentibus miraculis ordinem temporis patrationis ipsorum, pro ut investigare potuimus, decrevimus observare; nisi forsitan, propter identitatem loci, vel materiae similitudinem, aliqua connectantur: quorum priuum est istud. Joannes Pisanius civis, in quadam congreessione populi; de suo dextrario est dejectus; et inter adversarios constitutus, memor extitit S. Bonæ. Ipsam ergo invocans adjutricem, ab ipsa est statim elevatus in equo. Cumque rursus congreiens de eodem dextrario iterum cecidisset; ipsa, quam nuper ad auxilium parata senserat, iterum invocata, ab eadem est sub consimili celeritate restitutionis beneficium consecutus. Tertio pergens ad bellum, gravius aliis vicibus est dejectus, ita quod jacens in terra, equorum et adversariorum pedibus erat stratus. In tali ergo necessitatis articulo constitutus, votum emisit ad Sanctam, quod si ipsum, ut prius, in equo restitueret, ac de illo periculo liberaret, ante tumbam ipsius lampadem, quoad viveret, faceret semper ardere. Qui quod petierat consecutus, votum quid voverat adiunxit. Ecce S. Bona, naturæ boni non inscia, exemplo divino non improperat, quod jam dedit; sed petita instanter, tribuit affluenter.

B In pugna ter
dejectus ab
equo toties
super eum res-
tituitur.

A naufragio
liberantur
navis cum 4
triremis,

et alla cum
2 triremibus,

c item tercia

ac quarta
apparente
super Crucem
Sancta.

d

60 Quadam navi, que Leo dicebatur, cum quatuor galeis, propter commotionem maris maximum, in tanto periculo constituta, quod homines existentes in ipsa mortem jam in januis aestinmarent; subito quibusdam ex ipsis venit in memoriam S. Bona. Quia pro sui liberatione ab ipsis in auxilium invocata, illico in superiori navis parte apparuit eis ipsa Sancta, vestibus albis in testimonium integerrimæ virginitatis et lactitiae signum induta: et tempestate sedata, facta est tranquillitas magna. In consimili necessitate, consimili modo Sancta affuit iuvocata navi S. Christophori, ipsam et duas cum ipsa galeas, resque, ac existentes in ipsis homines liberando. Qui tamquam de mortis periculo liberati, nudis pedibus et laneis ad carnem induiti, ad altare Sanctæ in ecclesia S. Martini cum cercis processionaliter accesserunt, gratias pro sua liberatione reddentes Deo et Sanctæ. Simile penitus circa navem Bulgarini et sociorum, in portu Aechon c rebus pretiosis onustam, Sancta auxilium præstítit iuvocata: et in ipsa homines constituti eonsimilem reverentiam Sanctæ, pro sua et navis ac rerum liberatione, fecerunt.

61 Dumi quadam vice adeo esset magna tempestas in mari, ut in quadam navi homines existentes, non nisi mortis exitum expectarent; quidam Pisanius, Joannes nomine, acceptam Crucem tenebat oppositam tempestati. Cumque mare suo tumore intumesceret super navem, necessitas ipsi S. Bonam ad meinoriam revocavit: quæ ab ipso in auxilium iuvocata apparuit super Crucem, cessavitque mare ab ipsis, furorem ejus præsentia Sanctæ placatissime cohibente. Et quia longum esset nimis omnia mirabilia singulariter enarrare, quæ in marinis periculis circa ligna *d*, et homines per S. Bonam sunt divinitus perpetrata, hoc unum pro omnibus dixisse sufficiat, quod in ipsa Sancta, ex hujusmodi miraculorum multitudine, beatissimi Nicolai Episcopi et Confessoris eximii videtur Spiritus

Maji T. VII

suscitatus, ut jam in utroque sexu Patronum et Patronam habeant navigantes.

*EX SOPPA-
RIS ZVI MS⁴*

62 Quædam uobilis Domina de civitate Lucana, cum equo insidens extra civitatem ipsam aliquantulum processit; subito cecidit equus ejus, et ipsa sub equo devenit, brachiumque dextrum ipsius sic fortiter equus calcando compressit, quod enormiter est confractum. Quæ super equo cum doloribus restituta, domum et ad lectum proprium est reducta. Cumque sola existens in camera apertis oculis vigilaret; quamdam indutam albis feminam ad se adspicit venientem, et suum confractum brachium constringentem. De illius ergo adventu incognito ac brachii constrictione mirata, quæsivit; Quæ estis vos? S. Bona, ex adventu et eventu sibi nomen assumens, respondit: Medica sum. Et Domina illa dixit: Unde estis? Sancta respondit. Ego sum Bona S. Martini Pisani, quæ ut te sanem adveni: rursumque constrixit læsum brachium, superdueens aliquoties manus suas. Quo facto Sancta ei disparens abscessit, et illius Dominæ brachium priori sanitati et robori restitutum est statim. Domina vero illa sentiens se plenissime liberata, vocavit deforis existentes, præcipiens quod

E

aperirentur ostia et fenestræ. Super quo admirantibus illis, dixit Domina: Nolite mirari, quia liberata sum plene. Et illi ad eam: Quis vos tam subito liberavit? Illa, credens predictam medicam transire per eos, cum quadam admiratione respondit: Nonne vidistis medicam, quæ venit ad me? Negantibus et admirantibus illis, habitum ejus dixit et formam, quod Bona S. Martini vocaretur adjungens. Pro veritate ergo miraculi requirenda Pisas nuntii destiuntur, scrutaturi, an apud dictum S. Martinum Sancta aliqua vel femina talis vocabuli haberetur. Qui ut eis jussum fuerat inquirentes, de S. Bona, Deo acceptissima Virgine, laudabili in operibus et mirabili in virtutibus quasi innumera audiverunt. Quæ cum Lucam reversi nuntii fideliter retulissent; Domina illa uobis a sui confractione brachii liberata, cum honorabilis societate nudis pedibus ad tumbam S. Bonæ medicæ cilicio venit induta; et donec vixit. Pisas in vigilia festivitatis Sanctæ annis singulis veniebat, ac ante altare ipsius devotissime pernoctabat. Sic cœpit S. Bonæ nomen et virtutum ejus fama in locis illis circumquaque diffundi, et ei ab hominibus illarum partium reverentia exhiberi. F Sic factum est, ut occasione sanati brachii per preces et merita S. Bonæ, virtutis divinae brachium extenderetur in illis partibus ad multa mirabilia operanda.

*a S. Bona ul-
tro apparente,*

63 Mornetto civi Lucano et uxori ejus Juliae filius erat mensium novem, qui adeo gravi est infirmitate percussus, quod de ipsis liberatione medici desperantes, noctem immediate sequentem vitæ ipsi terminum, et mortis ei statuebant adventum. Mater ergo, omni humano auxilio et consilio destituta, autem quadam imaginem S. Bonæ, quæ in quadam ejusdem civitatis ecclesia habebatur, Sanctam ipsam oravit, et sub obligatione votali promisit eidem, quod si filium suum Dominus liberaret, singulis annis comeditionem sex pauperibus in festo S. Bonæ præberet. Votiva oratione finita, per S. Bonam, procuratricem pauperum et consolatricem mœstarum, liberatus est puer: ac in festo decimo mense pulchrior est inventus et major, quam essent ceteri concubini pueri, anni et dimidi vel duorum: ut hoc ipsum esset certissimum signum, quod sanaverat eum Dominus.

*puer moribun-
dus unus*

64 Puer quidam civitatis ejusdem tanta vi fe- *et alter:*
brium tenebatur, quod de vita ipsius omnes vocati medici desperabant. Cujus mater et soror cum S. Bonæ

21 Bonæ

EX SUPPABIS AETI MS.

item mulier.

Salvatur puer
la ex alto
lapsa,aliaque 7 annis
contracta.Invocata San-
cta dirimitur
pugna :puer calculo
liberatur :

A Bonæ in ecclesia S. Martini se daturas unum pallium convovissent, statim est puer plenissime liberatus. Amant Sancti se ab hominibus honorari, quia in hoc sui Creatoris laus et gloria procuratur.

65 Mulier in civitate eadem tanta infirmitate corporis premebatur, ut natura pene succumberet morbo. Haec pro sua liboratione sanctam deprecata est Bonam, et bonitatis ejus efficacia liberata est statim. Duorum annorum puella, de parochia S. Christophori Pisani, stabat ad fenestram quamdam, a via publica duobus solariis elevatam. Quam com ex incantela puerili de dicta fenestra cadentem mater econtra sedens cum aliis aspexisset; cum festina devotione clamavit; S. Bona, tibi commendo ipsam. Et ecce, cum puella cadendo devenisset in terram, quæ ab aspicientibus, propter casus altitudinem et puellæ teneritudinem, confracta et exanimis putabatur, statim propria virtute surrexit, ab ea cui commendata fuerat illæsa servata; ac esum panis, quem cadendo interrupserat, reassumpsit.

66 Alia septem annorum puerilla, de parochia sæpe dicti S. Martini Pisani in Chinzica, sic fuerat a pueritia sua contracta, quod per se de lecto non valebat exsurgere, nec cibum ad os proprium applicare. Ad quam cum plures feminæ, in quadam Vigilia festivitatis S. Bonæ, visitationis gratia accessissent; pulsatione pro Vesperis Sanctæ ejusdem memores factæ, dixerunt ad matrem puerillæ: Quare non vovetis S. Bonæ hanc filiam vestram, ut meritis ipsius et precibus liberetur ab angustia tanta? Qua vovere eam penitus renuente; prædictæ feminæ, puerillæ sic jacenti compassæ, ac in devotionem Sanctæ festi ipsius occasione excitatae, votum communiter emiscent, quod si ipsam Dominus liberaret, imaginem ceream libraram septem, juxta numerum annorum infirmæ, offerrent ad tumulum Sanctæ. Immisso voto, statim puerilla brachiosa sua cœpit extendere: et de lecto consurgens, liberata est ab illa angustia, ad venerandi festi Sanctæ reverentiam augmentandam. Porro feminæ illæ, quo l devote voverant, integre porsolverunt.

67 Cum quidam potentes homines armata manu ad dominum adversariorum accederent, ipsique adversarii armati eis nihilominus contra starent, duo fratres scilicet contra decem; subito quædam fratribus illorum propinquæ, inter ipsos iam sese ferientes projectit se extensam in terra, pro tanto periculo imminenti invocans S. Bonam. Et subito feroci homines, et irati ad invicem, sunt sine percussione aliqua separati; Domino, per Sanctæ sibi caræ merita, effusionem sanguinis prohibente, ac illorum crudelis animos mitigante.

68 Bonajontæ, ejusdem S. Martini parochiæ, filius erat unius et dimidiæ anni, qui ex vitio lapidis doloribus stimulatus, querulosis vocibus parentes et familiam cruciabat. Cumque vocatus medicus nullum remedium malo illi adhiberi posse dixisset, incisione diuantaxat excepta; de voluntate patris pueri, sequentem diem terminum fiendæ incisioni præfixit. Porro mater, ex teneritudine dilectionis ad filium, incisionem abhorrens et timens, facto sero discincta et discalciata, et ad terram humili cum devotione prostrata, cum aliquamdiu S. Bonam pro filii sui liberatione rogasset, tandem orationem in votali obligatione complevit; promittens, quod si absque incisione contingeret puerum liberari, ad S. Bonæ tombam discalceatis pedibus cilicio induita veniret. Mane facto cum medicus pro pueri incisione venisset, dixit ad virum et ad ipsum: Non incidatur puer, quia cum a solitis clamoribus quieterit in hac nocte, forsitan ipsum sine incisione Dominus liberabit. Cumque medicus explorans more

solito membrulum pueri attractaret; reperit lapidem ad collum virgulæ juxta foramen exisse, et leni compressione adhibita absque omni molestia lapillus exivit. Mater ergo, Dominum benedicens et Sanctam, quod voverat multa cum devotione complevit.

69 Teberto, ejusdem parochiæ, duo erant filii: minorem puerum ætate quinquennem, Hugolinus frater ipsius amoris gratia amplexatus, dum super sua genua ei blandiretur, commotione ipsa ludriea ruptus est puer: qui ex clamoribus querulosis indicans passionem, patrem et fratrem ipsum admundum contrastavit. Cumque, ut propter hoc incidi deberet puerulus, esset medicorum consilium inclinatum; mater incisionem abhorrens in filio, non permisit. Sero facto se in oratione prosternens, pro liberatione filii Dominum et S. Bonam humiliiter precabatur, sub voti obligatione promittens, quod laneis ad carnem induita, nudis pedibus ejus altare cum reverentia visitaret. Gratiaque Dei et meritis Sanctæ Bonæ, puer ille repertus est totaliter liberatus. Mater ergo vota persolvens, ad altare Sanctæ, sicut promiserat, praesentibus multis venit; gratias agens Deo, qui per merita Sanctæ suæ Bonæ contracto suo filio præstítuit sanitatem.

70 Bartholomæa, ejusdem parochiæ, cum gingivæ suræ nepotule novem dierum, occasione enjusdam infirmitatis cum qua nata fnerat, confriaret; anhelitu præpedito, subito est infantula suffocata. Quam cum ipsa Bartholomæa lividam aspexisset, capitilis velamento dejecto, se homicidam clamitans, cœpit percutere pectus suum. Multi concurrunt et multæ: per evidenter signa puerilam mortuam esse perpendunt. Ex quibus una dictam Bartholomæam, hujus ream perieculi, consolando ipsam admonuit, ut percussionibus et clamoribus prætermisis, S. Bonæ, quæ tot mirabilia operatur, suam nepotulam commendaret. Quæ sano consilio acquiescens, flexis genibus cum lacrymis humiliiter votum vovit, quod si S. Bona puerilam, quam præter votum suffocando occiderat, redderet sibi vivam; cereum libræ unius ad ejus altare nudis pedibus, laneis ad carnem induita, portaret. Verbis voti completis, subito oculos apuerit puerilla, ac brachiola exteudit et manus; et mamilla ori ejus admodum lac suxit, ut prius, et per annum et amplius postea supervixit; illaque voto promissa persolvit.

71 Henricus, ejusdem parochiæ, apostema gravissimum habebat in corpore: quod cum medici incurabile perspexissent, de salute desperantes ipsius, deseruerunt eumdem. Humano ergo consilio et auxilio destitutus, divinum humiliiter imploravit, votum emittens ad Sanctam; quod si ipsa, quam tot indigentibus succurrere audiebat, sibi quoque conserret beneficium sanitatis; nudis pedibus, laneis ad carnem induitus, cum luminaribus ad ipsius venerandum altare veniret, ac ulterius semper in ejus Vigilia in pane ejunaret et aqua. Facto mane invenit se homo a dicto apostemate liberatum, votumque quod promisit exolvens, usque hodie sanus perseverat et vivus.

72 Benvenuta, ejusdem parochiæ, cum quadam die diu cum socera litigasset, tandem spiritu iracundiæ concitata, extensis manibus diabolum pluries invocavat, ut eam in sua recipere potestate. Et inimico humani generis faciente, qui semper ad illaqueationem hominum est paratus, sensit stringi aliquantulum manus suas. Nocte vero sequenti apparuit ei S. Bona, dicens ipsi: In malas manus hereditisti te ipsam. Sed tuæ miserta animæ, vade ad Presbyterum Gerardum Canonicum S. Martini; et ei confitens quod fecisti, a potestate diaboli, per ejus ministerium et virtutem Sacerdotialis ordinis,

alias hernia:

F

apostema
incurabi-
le auferitur.Mulier qui
diaboli se
devoerat,

[libertatem]

A [libertatem] obtinebis. Et ut ipsam Benvenutam absolutione ostenderet indigere, pariterque pro ipsa obtinenda solicitam ipsam redderet et attentam, eadem nocte idem ei secundo præcepit et tertio. Mane facto, dicto Presbytero, propter ejusdem vereundiam, tamquam noto noluit quod fecerat confiteri : sed semiplene præceptum sibi factum adimplens, Fratri euidam Minori in Confessione totum negotium revelavit. Qui præcepto Sanctæ suum conformans consilium, ad dictum Presbyterum remisit eamdem. Ecce Sancta nostra, ad multorum confusione, ordini clavium reverentiam exhibet et exhibendam daret.

73 Albertus, ejusdem parochiæ, habebat dextrarium, centum librarum pretio aestimatum : qui subito quadam die in stalla cecidit extensus in terra ; ibique cum multo sudore sic jacebat immotus, ut nec pedibus traetus, aut auribus, aut cauda, ulla-tenus se moveret. Cumque pro tanto damno tam subito accidente dictus Albertus ac tota familia ejulantur ; tandem uxor ejus, B. Bonæ virginis memoria, genua fixit in terra : statimque equus, omnibus aliis prætermisis, qui eum frequentissime pertrahant, in illam solam oculos direxit et fixit, quasi ei innueret, ut illam, cujus memorata fuerat, pro sua liberatione rogaret. Quæ orationem suam inchoavit his verbis : Licet videatur indignum, vos, tam pretiosam et Deo carissimam virginem, pro irrationalibus animalibus deprecari : tamen quia damnum istud est magnum, vos piissimam Dominam pro hujus equi liberatione instanter exoro; promittens, quod si ipse de hoc mortis articulo fuerit liberatus, laneis ad carnem induita, nudis pedibus eum condignis luminaribus, ad vestrum accedam altare. Mirum dictu ! orationis fini continuata est erectio equi, ipsum S. Bonæ precibus liberante, qui salvat homines et jumenta. Domina vero illa, divinæ gratiæ, quam per S. Bonam consecuta fuerat, non ingrata, Deo et Sanctæ reddidit vota sua.

74 Magister Joannes, natione Salonianus, de parochia S. Andreæ in Chinzicha, cum a vicinis suis festum S. Bonæ observantibus moneretur, ut ipsum festum cum aliis custodiret, respondit ; Et quæ fuit haec Sancta Bona ? Cumque ei responsum fuisset, quod mulier sancta fuerit. Deo serviens et devota, et ideo ejus festum a populo celebrari : dictus Joannes adjecit : Si ipsa bene facta sua exercuit, bene fecit, ego etiam bene volo facere mea. Et rediens ad fabricam cum proposito operandi, subito sensit dolorem in inanu, et eam respiciebat vidit ipsam tumidam cum rubore. Cumque nihilominus sic ad fabricam pervenisset, invenit os quoddam pedem sui intrasse discipuli et læsisse, in eodem secum operandi proposito existentis. Perpendens ergo saepè dictus Joannes, quod haec propter indevationem ad festum Sanctæ contigerant ; ad ejus accessit altare, rogans eum, quod ipsum suis precibus liberaret ; et vovens, quod si hoc faceret, ejus festum perpetuo dum viveret custodiret. Oratione finita, cum domum revertitur, a dolore, rubore, ac tumore manus est plenissime liberatus : os quoque pedem exivit discipuli, et vulnus ex illo factum osse, totaliter est sanatum. Haec autem sunt facta circa annum Domini millesimum ducentesimum quadragesimum nonum. Septem vero annis ab inde transactis, cum quædam ipsi incumberet necessitas operandi ; confidens quod Crucis assumptione a voto esset qualibet absolutus, in festo S. Bonæ, quod tunc imminebat laborare, firmiter proponebat. Sero tamen diei termino præcedentis precibus pulsavit Sanctam, ut quid circa hoc sibi placeret, in visu ei ostendere dignaretur. Et ecce nocte sequenti vidit in somnio, se juxta prædictam S. Martini ecclesiam positum, contra

quemdam vicum, per quem poterat respicere versus Arnum fluvium ad Aquilonem ; et duos viros super ripa ejusdem fluvii, ligna securibns incidentes ; quibus usque ad vultum, ipsis sic distensis non modicium, lignorum particulæ veniebant. Ipsos etiam viros asperciens, post modicum vidit, quod ligno relicto se invicem securibns seriebant. Cumque de his secum in somnio plurimum miraretur, cum dolore clamavit in somnio ; Hen ! unde provenit tantum malum ? Et statim vocem sibi respondentem audivit ; Quare homines non custodiunt Virginis festa ? Expergescatus ergo de somnio, quasi divino certificatus esset oraculo, festum ipsum cum aliis fidelibus custodivit. Non ergo est mirandum, si hoc in tempore, pestilentis, sterilitatis, guerris, aliquis tribulationibus plenus est mundus, quo Sanctorum festa, qui hominum sunt intercessores apud Deum, pessime observantur. Sicut enim Sancti pro devotis et humilibus intercedunt, sic superbos, et Sanctorum festa contemnentes et Deum, justitia exigente, in sua duritia et ex ipsa provenientibus angustiis derelinquentur.

D
EX SOPPARIS
XVI MS.
/ somnii quo-
dam mone-
tur :

75 Pretiosa nomine, de saepè dicta S. Martini parochia, aborsum passa, tribus diebus in cruciatu maximo jacuit et dolore, cum creatura mortua, in matrice interius transversata, nequirit exire. Quæ talibus angustiis circumsepta, cognatam monuit, ut se B. Bonæ sua vice voveret. Cum ergo illa fecisset, subito abortivum exivit, et ipsa Pretiosa est ab angustiis et a mortis periculo liberata ; ac postea tempore congruo ad altare S. Bonæ cum luminaribus venit, nudis pedibus et laneis ad carnem induita, sicut pro sua liberatione ejus cognata promiserat, sub vicaria obligatione votali.

E
liberatur ex
aborsu mo-
ribunda,

76 Bonajonta, ejusdem parochiæ, in quodam exercitu captus fuit adversariis et ligatus. Cumque ipsum adversarii post se traherent sic ligatum, de rebus ejus et armis, enjus ex ipsis esse deberent, invicem pertractantes ; necessitas ipsi S. Bonam ad memoriam revocavit. Devoto ergo corde et humili eam deprecans, votum vovit, quod si ipsum de illorum manibus liberatum reduceret domum suam, ad altare ipsius cum cereo unius libræ veniret. Post votum emissum, qui eum trahebant, in tantum sunt spiritu iracundiae concitati, quod se mutuo ferientes ipsum Bonajontam reliquerint ligatum. Cui sentient quidem, sed neminem intuenti, subito sunt manus a vinculis dissolutæ. Et reversus domum, reddidit votum suum ; gratias agens Deo, qui per sanctæ Virginis merita, vincula sua rupit, et vincut de adversariorum manibus liberavit.

E
et alius ex
rinculis
adversario-
rum :

77 Quædam devota femina urceolum olei, in Vigilia S. Bonæ, hora vespertina, ante ejus altare portavit. Quem cum Clericus, circa altare ambulans, occasione cereos accendentis, inconsiderate pedibus impulsisset, pluribus videntibus est urceolus ipse versatus ad terram. Quod mulier, quæ ipsum portarat, aspiciens, urceolum ipsum S. Bonæ commendavit, dicens : Eia Domina S. Bona, ego urceolum ipsum ob vestram reverentiam apportaram. Res nova et mira ! erecto urceolo, ipse sine ulla diminutione sub oculis adstantium repertus est plenus, et nec vestigium alicujus humiditatis in lapide, super quo versatus fuerat urceolus, potuit reperiri.

urceolus olei
ante ejus alta-
re revertitur
absque effusio-
ne,

78 Duobus juvenibus in equis sibi currentibus ex adverso, equi ipsi capitibus invicem sic fortiter impigerunt, quod ambo equi in terram pariter ceciderunt, ac cingulis sellæ alterius eorum disruptis, sella ipsa cum sedente in ea, nomine Jacobo de parochia S. Martini, vi percussionis cecidit retro : et quod majus est, equus ille, cui predictus Jacobus insedebat, de loco illo vivus amplius non est motus ; et alter

tapsus ex equo
et morti pro-
ximus sanu-
tur ;

Sancta appa-
rente et con-
fiteri jubente
literatur :

equus mori-
bundus su-
natur :

festum ejus
negligens.
idcoque pu-
nitus,

C

promissa
emendatio-
ne sanatur,

et ne amplius
festum violet,

A alter etiam equus, ob percussionem illam, parvo post tempore expiravit. Porro dictus Jacobus in terra sic jacebat exanimis, quod cum motus pulsalis non sentiretur in ipso, plurimi cogitabant ipsum non domum, sed immediate ad ecclesiam tamquam mortuum deferendum. Sublatus tamen de loco casus in lectum, sine locutione aliqua aut voce, usque ad medium noctis permanxit immotus. Cum pater ipsius, suasione quorundam, ipso tamquam mortuo, votum emisit ad Sanctam, quod si filium suum Dominus restitueret sibi vivum, imaginem ceream librarum deceat ad ejus altare portaret. Voto completo, statim juvenis, quasi de profundissimo somno evigilans, cum motu corporis primo, quamdam vocem emisit: et postea cibo petito et sumpto, vitae et sanitati est pristinæ restitutus. Pater etiam juvenis, quod voluntarie vovit, devote complevit.

ANNOTATA.

a Abbatia S. Michaelis de Guanio quo loco sita fuerit, et cuius Instituti, libenter discam.

B b Academicis della Crusca, Morice in plurali dicitur, haemorrhoidem morbus, ex copia sanguinis ad venas secretarum partium concurrentis.

c Accon, vulgo Acre, olim Ptolomais in Syria, post amissum Hierosolymam, Regis et Patriarchæ Sedes.

d Ligna Itali appellant, naves.

e Stalla vox Longobardica, stabulum significans, Teutonice Stal.

f Distentus, hic esse videtur, Occupatus.

CAPUT VII.

De Translationibus et cultu hodierno sacri corporis.

C **T**ranslationis primæ in Commentario prævia num. 3 indicata monumentum, authentica forma scriptum hoc invenitur: Clareat omnibus manifeste, quod corpus S. Bonæ, in renovatione ecclesiae S. Martini, de altari, in quo quiescebat, translatum est ad novum altare novæ ecclesiae. Tunc autem cum corpore fuit inventa una tabula plumbea, infra dictum altare cum dicto corpore, in qua tabula sculpta erant infra scripta verba, videlicet. Anno Dominicæ Incarnationis MCCVM quarto Kalend. Junii, venerabilis re et nomine Bona, devota hujus ecclesiae et ministra, requiescit. Quam tabulam viderunt, et propriis oculis legerunt Fratres, Ligelius de.... tunc Guardianus dicti loci, et Joannes de Sancto Vito Lector dicti loci, et Bartholomæus de Sarzana, et Jacobus de Sardinia omnes Ordinis Fratrum Minorum, in loco prædicto commorantes. Hæc omnia et vidit, et legit, et prædicta manu propria scripsit Specialis Bettus Stephani, dictæ Capellæ S. Martini de Pisis, qui pro tunc erat actaaliter [sanctorum] Corporum Visitator. Scriptum anno Domini MCCXLIV die xiv Aprilis.

*Corporis translatio facta.
an. 1364.*

locum tenentibus Franciscanis

80 Ex hoc instrumento, in quo tam expresse nominantur, Guardianus, et Lector, prædicti loci, et alii duo Fratres in prædicto loco, S. Martini scilicet, commorantes; luce meridiana clarus esse vulnatur, quod eundem tunc obtinebant Fratres Minores, cum justo tot Religiosorum numero, ut Lectorem junioribus dari operæ pretium esset: non dum tomen istuc ibi persistisse credebam; sed ineunte seculo xv translatos ad eum quem nunc quoque obtinent locum sanctæ Crucis, substituisse sibi Sorores sui Ordinis. Haec porro opinionem ut deponam suadet quidem, sed ægre persuadet Codex antiquus, apud Sorores prædictas, asservatus

(quem Agnesinum nominant) ubi Cap. 2 dicitur, quod D anno MCCCXXXII, mortuo Priore Canonicorum Regularium S. Augustini, Magnificus D. Bonifacius, novellus Comes de Donoratico, ex indulto Joannis Papæ XXII ædificaverit atque dotaverit ibi monasterium S. Claræ pro quadraginta Sanetimonialibus, vieturis sub regimine Fratrum Minorum, qui ad hoc eligerent quatuor e suo numero: curam autem animarum, ecclesiae ipsi (utpote parochiali) attributarum, gererent quatuor. Capellani, ad id a Pontifice diligendi. Utinam extaret ipsum Pontificium Breve de ea mutatione: donec enim id producatur, expressam mentionem faciens Sororum S. Claræ, istuc ex tunc collocandarum, manebit semper præsumptio vehementior pro mea priori sententia, in jam dicto Instrumento fundata. Siquidem potuerit fieri, ut libri prædicti auctor duas loci mutationes in unam conflaverit; et Parochiam quidem cum suo omni jure tenuerint Fratres, cum ouere tamen alendi ex redditibus loci Capellanos seculares quatuor administranda pastoralia: cunque experientia doceret seminarium hoc esse rixarum inter Clerum et Fratres, maluerint hi alibi liberius vivere, sique locum Sanetimonialibus cesserint, eodem forte regredientes ubi primitus habitarunt. Ut ut est, tali vel alia occasione imminuti admodum fuerunt loci ipsius redditus, sic ut pro quatuor Capellani, ægre potuerint sustentari duo; et totum demum omnis reciderit in unum, constitutum anno MCCCCXLIX, tempore Nicolai Papæ V, de consensu Juliani Archiepiscopi; sub cuius etiam regimine monasterium erat, nescitur quando exemptum jurisdictioni Fratrum, sicut hodieque manet.

81 Idem Franciscus Maria Ceffinius, qui has notitias communicavit, etiam sequentes adjecit, quas ex Italice Latinas exhibeo. Post Translationem prædictam requieverunt Reliquie supra proprium sui nominis altare, intra sacellum nobilissimæ familie a Colle dictæ, usque ad annum MDCLXVII, quando quidam Eques Philippus Capriani ædificavit dotavitque ibidem altare novum sub invocatione S. Mariæ Magdalene. Dum autem illud ædificabatur, manserunt Reliquie penes Monachas intra ipsarum claustrum; et opere finito, illuc cum magna solennitate relatae fuerunt, collocataeque super altari non admodum splendide. Mansit tamen intra monasterium caput, vasi inclusum argenteo, solumque in die festo Sanctæ consuetum fuit ad publicam venerationem exponi. Verum resplendente paulatim Pisaniorum erga hanc suam Patronam devotione, et eleemosynis in notabilem quantitatem accumulatis, honorificentiores formam acceperunt omnia: et caput quidem anno MDCLXXVII elegantissimæ ex argento novi operis thecæ impositum fuit, brachium quoque unum alteri argenteo vasi inclusum: reliqua vero sacri corporis membra reposita intra capsam, ligneam illam quidem, sed crystallis pretiosis ita cinctam, ut universum opus, una cum thecis capitis atque brachii, ad ducentos quinquaginta ducatos absurissime existimentur. Et caput quidem atque brachium tenentur supra altare interins Monacharum, corpus vero exterius; omniaque conspicienda præbentur die tertio Pentecostes, postquam vesperi diei secundæ instituta fuerit solennis processio, cum maximo civium accolaramque concursu.

82 Celebratur nihilominus festum tota civitate ac diœcesi in die xxix Maji sub ritu Duplicis, idque jam olim etiam usitatum suisse antiqua kalendaria probant. Dum autem hæc scribuntur, mense Augusto anni MDCLXXXII, sub prælo est libellus, complexus Exercitium cuiusdam devotionis, die Jovis specialiter applicatae; quando devoti ipsius Sanctæ multas gratias per ejus intercessionem recipere se agnoscant, quarum tamen scribendarum ratio nulla habetur,

*aut sattem
Clarissim,*

*cum aliquot
Capellani.
E*

*Anno 1607
renovato
altari,*

*caput seorsim
manet:
F*

*an. 1677
transferunt
ossu in novam
arcam:*

*Exercitium
dici Jovis in
ejus honorem
institutum:*

*imagines in
templis.*

A habetur, eo quod nobis sufficiat vivus fervor devotionis nostræ. Ipsæ sacre Reliquæ sœpius ab Ordinariis visitatæ, semper absque omni ambiguitate fuerunt approbatæ : idenque non paucis vicibus venerant ipsi, ad Sacrum coram iis Pontificaliter celebrandum. Plures quoque locis variis ad populi commoditatem S. Bonæ imagines habentur ; impræ-

mis in nostra Cathedrali, ubi unius altaris tabula D
representat illam, suscipientem habitum S. Augo- E
stini. Ante aram vero, supra quam colloeatum est R
corpus, continuo ardet lampas; et praeter hanc die-
bus Jovis, tempore prænotati Exercitii, ibidem ac-
cenduntur cerei ut minimorum quatuor.

EX SUPPA-
RIS AXL MS.

DE B. GERARDESCA PISANA
ORDINIS CAMALDULENSIS TERTIARIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P.

Exoleta fere ejus memoria, unde et quonodo hic restaurata.

CIRCA MDCXL

Equestris Ordo sub nomine et invocatione S. Stephani Papæ ac Martyris, ad annum MDLXI, a Cosmo Medicœa institutus; et a successoribus ejus, Magnis Hetruriæ Ducibus, auctus multis juribus ac fundis; favore Ducis Ferdinandi et Pii Papæ IV auctoritate, possidet inter alia vetustissimam Pisis S. Savini ecclesiam, quæ a Carolo Longoburilorum Rege originem suam repetens, ad seculum usque VIII videtur ascendere, quando vix alius intelligi conorine potest, quum qui a rebus gestis cognominatus Magnus, ante Romani Imperatoris titulum scribebat sese Regem Francorum ac Longobardorum. Invenitur autem in veteribus membranis fundatio vel dedicatio adscripta sexto die ante Kalendas Maji Indiet. m. Huic antiquitus conjunctum monasterium, quin Nigrorum Monachorum fuerit, dubitare non possumus: quando autem illuc introducti sint Camaldulenses, sub Regula S. Benedicti, sed albo habitu militantes, institutore S. Romualdo Abate, non est facile divinore. Florebant illi istic, et disciplina et numero, ante medium seculi xiii, quando ejusdem professionis et Ordinis habitum titulumque suscepit S. Gerardesca; viro, quicun annis nonnullis Christiane convixerat, persuaso ibidem Monachum agere; vivens ipsa in cella vel doma prope monasterium, non ut Reclusa, sed ut Terriarii; quippe quem aucillam secum habebat ad ministerium, et pro suo arbitratu nunc has nunc illas adibut ecclesias, ad quas cum festivitaturn per annum occurrentium invitabat opportunitas.

raculis ad invocationem illius tumulum patratis, quibus Sanctæ titulum et cultum, saltem ut Beata meruit quemadmodum in parte superstite centies ac centies, vocatur, & que hac in titulo his verbis præfiro : Incipit historia sive vita Sanctæ Gerardesthae, de civitate Pisana, quæ apud monasterium S. Savini requiescit.

*ex veteri MS.
cum titulo
Sancte*

B
-
ous
at
s.
x.
B
Papæ IV° auctoritate, possidet inter alia vetustissimam
Psis S. Savini ecclesiam, quæ a Carolo Longoburdo-
rum Rege originem suam repetens, ad seculum usque
viii videtur ascendere, quando vix alius intelligi co-
norine potest, quum qui a rebus gestis cognominatus
Magnus, ante Romani Imperatoris titulum scribebat
sese Regem Francorum ac Longobardorum. Invenitur
autem in veteribus membranis fundatio vel dedicatio ad-
scripta sexto die ante Kalendas Maji Indict. m. Huic
antiquitus conjunctum monasterium, quin Nigrorum
Monachorum fuerit, dubitare non possumus : quando
autem illuc introducti sint Camaldenses, sub Regula
S. Benedicti, sed albo habitu militantes, institutore S.
Romualdo Abbe, non est facile divinare. Florebant
illi istic, et disciplina et numero, ante medium seculi
xiii, quando ejasdem professionis et Ordinis habitum
titulamque suscepit S. Gerardesca ; viro, quicun annis
nonnullis Christiane convixerat, persuaso ibidem Monu-
chum agere ; vivens ipsa in cella vel doma prope mona-
sterium, non ut Reclusa, sed ut Tertiarii ; quippe quæ
ancillam secum habebat ad ministerium, et pro suo ar-
bitratu nunc has nunc illas adibit ecclesiæ, ad quas
eum festivitatum per annum occurrentium invitabat op-
portunitas.

Pisana, quae apud monasterium S. Savini requiescebat.
3 Hanc Vitam, qualem reperit, talem manu sua
nobis descripsit idem, qui nos de fortuna ecclesiarum S. Si-
vini supra memorata instruxit, Illustriss. D. Fran-
ciscus Maria Cessinus Florentinus, Eques S. Ste-
phani, et in Pisano Lyceo e prima Sede Juris ciuiiis
Professor; idem qui pro xvi Augusti ex eodem Codice
similiter nobis transcripsit Vitam S. Rayneri Pi-
sani, simili fere stylo exarata anno MCLXI. Interest
tamen quod Vita S. Raynerii crebris interpoletur titu-
lis, hæc continuo decurrat sita. Ne autem idem videri
Auctor possit, obstat longius intervallum temporis, lapsus
inter annum prænotatum et obitum B. Gerardescæ.
Etenim obiit hæc post B. Bonam, anno MCCVII defun-
ctam, uti apparet ex num. 47: et quidem ita diu post,
ut non rideatur eamdem viventem familiarius novisse,
ad eoque nec coœva eidem fuisse. Coœvam autem habuit
Venerabilem Villanam, cuius ad Gerardeam venien-
tis mentio fit in ultimo fragmendo Vita num. 68: ini-
tio autem paginae, alio charactere, sic habetur ad-
scriptum: Nota quod hæc D. Villana, mirarum vir-
tutum femina, de qua hic fit mentio, fuerit avia
Joannis de Cinquinis, patris Fratrum Bartholomæi,
Jacobi, et Francisci Cinquinorum, Fratrum Praedi-
catorum. Atqui, subjangit Cessinus, Invenio in qua-
dam membranacea Chronica Fratrum Praedicato-
rum, compilata per Fr. Dominicum de Peccioli, qui
obiit anno MCCCCIX, Fr. Bartholoniem de Cinquinis
floruisse anno MCCCXXIII: adeo ut prouia ejus ad me-
dium seculi xiii viesse potuerit, et B. Gerardescæ sal-
tem debuerit ad unnum circiter MCLX pervenisse.

*Ex Vita a
Franc. Cefl-
no commu-
nicata.*

*B. Gerardescx,
juxta eum
moratx.*

*in eaque se-
pulta& memo-
ria*

*renovatur ex
ejus attibuta-
gine.*

C 2 *Hujus corpus, in eadem sepultum ecclesia, quin etumnum ibidem requiescat, Pisanorum dubitat nemo, licet ignotus sit locus; quia bellis inter Florentinos Pisanosque grassantibus eversa sunt omnia; et demum, mutatis Dominis, totum quoque faciem ecclesia illa mutavit, nullis ibidem relictis vestigiis veterum monimentorum ac titulorum in pavimento, parietibus, aut columnis. Reliquæ nihilominus aliquæ ejusdem B. Gerardescæ, dicuntur apud Moniales quasdam in veneratione haberi de quibus distinctius doceri vellem.*
- *Unicum veteris ac publici cultus indicium superest in tabula lignea, ad majorem aram S. Michaelis in Burgo civitatis Pisanae, scilicet imago, inter alios Sanctos Camaldulensis Ordinis, depicta. Latet interim annus ac dies obitus: latuisse etiam diu vita Acta, colligitur ex Ruzzii Ferrariique de Gerardesca silentio. Illa vero non nisi truncata exhibet tandem antiquus codex, de Vitis variorum Sanctorum atque Sanctarum, ante annos plures quam quadringentos exaratus in membranis, et auctu Moniales S. Silvestri asservatus. Ibi non solum per ipsius Vitæ decursum desiderantur evulssæ quadam paginæ; sed abest pars ultima, et forte major, certe ad historiam magis spectans; ex qua discere potuissimus certius aliquid, de die mortis, etiamque secuta populi Pisani veneratione publica, vel etiam mi-*

4 Circa hunc etiam annum, in ipsorum originali codice, scripsisse predictas omnes *Vitas* potuit aliquis *Sansaviniensis Monachus*, eidemque ad suum attexuisse *Vitam B. Gerardescæ*, eo quo mirabilia ejus excepérat et annotaverat ordine, ipsem *Scriptor* idemque *Confessarius Beatae*, vel alius a *Codicis scriptore diversus*, Pater tamen ejusdem *Beatae spiritualis*, omniumque ejus arcuorum conscius ac particeps gratiarum, euidam Religioso (ut loquitur) impetratarum; nolens scilicet seipsum nominare. Ceterum caret hæc *Vita* historicis illis luminibus notarum chronoteticarum et personarum illustrium, nominalim expressarum, quibus alia arcuariatis scriptæ solent nitere: et quamvis ibi mentio fiat num. 22, cuiusdam Urbani, quondam Abbatis S. Savini; et num. 27, D. Deodati Monachi S. Jacobi de Podio; ac num. 43 Fr. Petri; et rursus num. 54, Gregorii Abbatis monasterii B. Michaelis Discalceatorum, cui paulo antequam is moreretur confessa

*Florula, coxa
va obvit circa
an. 1240:*

*post quem
scripta a
Confessorio
Vita*

A fuit Beata : dum tamen hi non habentur aliunde noti, nec invenitur illius monasterii Chronicon, nil il subsidi ex nominibus istis habere possumus.

B 5 Ut autem lumen istis caret, Vita ista, sic abundat revelationibus extaticisque visionibus, subinde plena caelesti. talibus, ut, attento secuti hujus malignioris genio, dubitaverim an expidiret plures carum efferre in lucem; cas potissimum, in quibus situs et forma caelestis Hierusalem, ejusque ares, montes, palatia, platea, flurii, ornatus, festa, et gaudia capiuntur, tam materialiter, ut delicatae quorundam aures offendendæ videantur potius, quam ad supernarum verum desiderium salubriter excitandæ. Sed cum S. Joannis Evangelistæ, enjus hic frequentissima mentio, Apocalypsim considero, divinis hanc dubie plenam mysteriis; simili tamen stylo ac modo explicatam; futurum existimo, ut in vera humilitate fundatur anima, deque Sanctorum atque Sanctarum dictis factisque sentire solitæ in bonitate ac spiritus simplicitate, adficiantur fideliter. Velim tamen in istis legendis meminisse lectorum ejus Parergi, quad

hanc absintibus Apoc. typi Joannis
Ea cur hoc
te detur.

B 6 Si spem aliquam habuisset, vel illius Vitam aliquando integrum obtinendi, vel alienunde elicendi certiores notitias de hac, jam sere ab hominum memoriorum extrita. Beato; valuisse cuncta in aliud tempus differre. Sed intelligo alia omnia ejusdem Vitæ exempla, ex eodem Codice recentius transcripto, eisdem ubique locis defectuosa inveniri; quod signum est antiquam satis esse jacturam, nec verosimiliter reparabilem. Quapropter convenientissimum est risum, post Vitam P. Boni, hanc Gerardescæ præponere, propter huic revelationam illius inter Sanatos gloriam, et multam inter ambas similitudinem, locique ac temporis proximitatem; ad eum saltem finem, ut ne omnino pereat, quod jam potiori ex parte amissum est. Quis autem norit, an non, oce sione hinc sumpta, unde speratur minus, eruendum sit quidpiam certioris notitia?

NOT. 3
APP. TOM. VII
MAJUS

VITA

Verosimiliter a Confessario collecta,

Ex Veteri MS. Monasterii S. Silvestri Pisis.

CAPUT I.

C Pium Gerardescæ conjugium: susceptio monastici habitus, divinarum revelationum primordia.

E uit quedam his diebus in Pisaniis partibus sanctimonialis femina, nomine Gerardesea, prope monasterium S. Savini, et ejusdem Professionis et Ordinis. Oppressis compatiens, afflictis erat misericors; caritate servens, omnibus imbuta virtutibus; mitis et timens Deum. Etenim in pueraribus annis, antequam septenarii finem attingeret, docta timere Dominum, et parentum suorum oblectamenta fastidiens, ad quoddam monasterium aufugit, ibique toto tempore vitæ suæ famulari Domino disponebat. Denique dum ibidem per aliquod tempus maneret, et mater ejus pro ea vehementius tristaretur; maternis inducta doloribus, velut quæ needum ad ætatis maturitatem pervenerat, ad vocem matris simpliciter de monasterio est egressa. Cumque per aliquod tempus maneret cum matre, in omnibus voluntati ejus subjecta; eidem, volenti ipsam maritali connubio tradere, non negavit assensum; imo tamquam ovis eoram tendente se obnutescens, utpote mundi hujus ignara, periculis tantis [non sua] sponte [et conjugii] voluptatibus se immersit.

indeque educta
et nuptia tra-
dita,

D 2 Sed postquam cogitavit se a Jesu Christi pro longataim serviis, et curis secalaribus involutam; cœpit vehementissime contristari, quod erat suavisimo gaudio destituta. Verum, quia Justus ex fide vivit, credens etiam in maritali copula Domino complacere, cœpit jugiter corpus suum jejuniis et orationibus macerare; sieque factum est ut quotidie neque manducaret neque bibaret, donec in ecclesia sexcentis genuflexionibus Dominum lacrymabiliter prearetur. Erat enim in orationibus sedula, in jejuniis fervens, et ut sacris semper posset interesse mysteriis non remissa. Quid plura? Sic in mundo manebat, mundo jam mortua, ut nec aliquantum in mundanis deliciis lætaretur. Jam enim scala paradisi effecta, bonorum operum in se omnibus perhibebat [exempla]. Docta siquidem erat a Domino non abscondere operationes [bonas] sub modo, sed eas ponere super candelabrum, ut exinde laudaretur Pater noster cœlestis qui in cœlis est. Igitur dum hæc Sancta maneret in seculo cum viro suo, facta tamquam vitula Ephraim docta diligere tritram, semper portabat in mente quæ non adhuc gerebat habitu.

E 3 Cumque non posset ex viro suo prolem suscipere, mater sua jugiter Dominum precabatur, ut filiæ sue daretur filius, in quo posset divina collaudari clementia, creans de nihilo omnia, et vocans ea quæ nou sunt tamquam ea quæ sunt. Verum quia Dominus eam jam eiegerat in suam, apparuit matri, in somnijs loquens et dicens ei: Quoniam desideras filiam tuam ex viro prolem suscipere, ut tua devota petitio impleatur, in suum filium præbeo Joannem Evangelistam. Et statim eadem hora tradidit ei Dominus, salviam, et sabinam a, et transmarinom b O quantis jam Sancta poterat gaudere tripudiis! o quanta lætitia exultare! quæ dum petitionem matris impletam ex ore Altissimi percipit, natum sumit adulterum, qui potius tueretur nutricem, quam nutritrix supportaret eundem, Unde factum est, ut sicut B. Joannes Virginem in morte Domini suscepit in suam, ita isti Sanctæ ex tunc suum impenderet patronatum. Cumque mater ejus a somno surgeret stupefacta, nec se posset continere præ gaudio; ad convicinas suas foras perrexit, portans in manu sua herbas prædictas, quas ei Dominus in signum dilectionis reliquerat, et ipsi quidem videbatur. In quo utique facto Dominus indignatus, tanta potentia dictas herbas de manibus ejus excusit, quod manu et brachio fistulis sauciatis, per duos annos (post quos eidem sanitas divina clementia redidit) mansit infirma.

F 4 Demum, quoniam Sancta in magnis jugiter gestiebat affectibus, mundo et ejus posttergatis illecebribus, in aliquo monasterio in Jesu Christi servitiis ducere vitam suam (nou enim credebat in seculo vitam posse promereri æternam) ferventi studio cœpit suum monere maritum, ut una cum ea hujus mundi transitoria relinquentes, vitæ melioris frugem in monasterio sumerent, et deinde cœlestis regni participationem et gloriam obtinerent. Sieque factum est, ut, cum semper in admonitione viri persistaret, vir ejus, utpote partem meliorem accipiens, tam piæ voluntati uxoris assensum præbuit et consensum. Timens itaque sancta mulier ne mutaretur sanctum sui viri propositum, cum omnis ætas prona sit ab adolescentia sua in malum; festina iter arripuit in monasterium S. Savini, ubi eodem tempore erat Abbas vir vitæ venerabilis, ejusdem Sanctæ in gradu consanguinitatis propinquus. Quicum audisset a sancta femina, quod volebat assumere habitum ejusdem monasterii cum viro suo, quia eos semper favebat in visceribus Jesu Christi, statim ejusdem monasterii cœtu sacro Monachorum adscito, de communis et ipsa iuxta manens habitum etiam suscipit, et avido

etiam sic Deo
servit impen-
situs,

bono exemplo
altis.

Prolem nat.
tam suscipien-
tient

filius datur,
S. Joannes
Evangel.

a

b

F

Persuasa viro
ut monachus
stat ad S. Sa-
vimum,

ipsa iuxta
manens ho-
bitum etiam
suscipit,

A avido consensu Fratrum et suo, dictis Dominæ memoratae ac viro donavit sacre Religionis habitum: et eos in saeris ulnis suis benigne suscipiens, deinceps cœpit eos ut spirituales filios pertinectare.

5 Sancta vero semina, postquam persensit se sanetimonialibus vestibus adornatam; tamquam in omnibus abundaret deliciis, læta et hilaris cœpit Deo gratias agere, qui non derelinquit sperantes in se. Illico itaque data fuit ei extra monasterium cellula, ubi jugiter Dominum collaudando, totis viribus corporis divinis servitiis inhærebat. Miranda quidem res, et a seculo inaudita? Illa, dum in seculo mansit, numquam hilaris, numquam læta videbatur: postquam autem habitum sancte Religionis accepit, sumens de Religione lætitiam, tanta cœpit alacritate perfungi, tantoque gaudio exultare, quod facies ejus et oculi, velut numquam visuri mœstiam, infiubili alacritate splendebant. Et porro, dum cœpit in oratorio suo manere, de virtute in virtutem proficiens, Spiritus sancti gratiam, quam etiam in seculo possederat, in eodem oratorio abundantius redeolebat.

B 6 Quadam igitur die, dum mater B. Gerardesechæ venisset ad eam, ut ejus posset visione lætari: ista, dum nollet genitricem turbare, nec etiam a solita contemplatione desistere, extra cellulam suam egrediens, exivi oratura in hortum. Cumque ibidem devote in oratione remaneret, apparuit ei quedam aquila aurea, veniens contra eam. Quæ eum appropinquasset Sanctæ, adeo Sanetam percussit in pectori, quod velut mortuam prostravit ad terram. Cumque mater ejus exiisset in hortum, ut videret quid ficeret; et inveniret eam velut extinctam, cum lacrymis asportavit eam in domum. Saneta vero parum post ad memoriam rediens, cœpit Altissimum plenis exultationibus laudare.....

C 7 Cum quadam die B. Gerarde-ca tempestivius solito in oratione maneret, audivit voces canentium in celo et laudes Domino resonantium. Quæ eum aperuisset cellulæ suæ fenestram, si potuisset aliquid in celo aspicere, statim cantus ille sub silentio depressus conticuit. Cum autem præfata Domina hujusmodi silentium sua occasione crereret contingisse, protinus deflendo amare, cœpit dicere infra se; Non sum digna tam suavissimum gaudium contemplari. Itaque ea dicente, tres columbæ in oratorio comparuere, alas habentes aerias, et stellas in fronte, et aureas coronas in capite, et pectora alba crystallinis lapidibus adornata. Et expandentes alas suas altrius secus, secrete manserunt continuis tribus diebus ac noctibus. Itaque eum quarta lux elucesceret, apparuit in eodem oratorio quedam aquila, quodam pluviali induita, habens coronam auream et in collo thuribulum aureum, et quinque stellas in fronte, ac etiam quemdam librum aureum deferebat in pectore. Cumque Saneta conspexisset stellas, quæ consistebant in aquile fronte, totius vitæ æternæ triumphum et gaudia testata est se vidisse. Et statim apparuit quoddam regale solium, quod et positum est supra dorsum aquile, et venit Dominus, et sedit: et erat eum eo B. Maria Virgo et B. Joannes Evangelista. Saneta autem Gerardesea omnia haec attente conservabat, conserens in corde suo.

8 Cum ergo esset quidam Religiosus, quem diligebat haec Domina, qui desiderabat divina mysteria contemplari; ad preces beatæ Virginis dictus Religiosus fuit coram Domino præsentatus. Et cum B. Joannes Baptista et B. Joannes Evangelista d. Religiosum coram divina præsentia ducerent; tulerunt pluviale de dorso aquilæ, et dederunt illud beatæ Virginis: quæ d. Religiosum eodem pallio induens, præsentavit eum coram Domini majestate. Sed et

Dominus auferens coronam de capite aquilæ, posuit eam in capite Religiosi præcipitque B. Joanni ^{EX MS.} Evangelistæ, ut tolleret librum de pectore aquilæ, et seriberet nomen ejus in libro vite. Cumque B. Joannes mandatum Dei implevisset, demonstravit scripturam S. Gerardechæ. Quam cum Saneta vidisset, et præfatum Religiosum agnosceret, exultavit gaudio magno. Praeterea mansit ibidem Dominus per tres dies, noctis omniuo caligine procul pulsa.

9 Post haec ivit Saneta eum Domino in desertum, ibique mansit per septem dies et noctes. Tunc, sive in corpore, sive extra, Deus seit, plena visione conspexit; qualiter Dominus stetit ibi, jejunans quadraginta diebus et noctibus. Videlque qualiter Dominum, orantem et lacrymantem, Angeli venientes sapientis confortabant: et qualiter Dominus ibat sursum, cum carne et sine carne, ad Patrem, rogans eundem ut calix mortis transiret ab eo. Post haec misit ei Dominus annulum aureum, habentem in se litteras scriptas, quæ diebant: Hunc annulum do tibi pro arrhabone, quoniam quæ vidisti et audivisti de Religioso non præteribunt donec fiant: ligavitque Saneta præfatum annulum in collo suo, ut demonstraret illum d. Religioso. His ita peractis, B. Gerardesea ivit eum Dominum in vitam æternam: et ordinavit Dominus processionem, cum beata Virgine et tota cœlesti Curia, extra civitatem Jerusalem, ubi erant duo Angeli, delantes lapides pretiosos. Cumque Sancta quereret de opere illo, taliter responsum est ei: Haec debet esse domus Religiosi tui. Statimque præcepit loco illius Religiosi parari Angelum. Tunc B. Joannes dixit Sanctæ Annulus, quem habebes, debet auferri a te per aliam c., quæ diligit eum plus quam tu. Saneta itaque turbata exinde ait, Quæ est illa?.....

10 Desideratur initium visionis, de ejusdem Religiosi defuncti anima, a*t* judicium adducta a d. monibus, quantum quidem ex sequentibus colligitur. Beatus autem Joannes ait: Non habetis aliquid contra ipsam: ite ergo, et sinite liberam. Stabat autem anima illa coram eis, timore magno perculta, et quasi ex validis periculis nondum se in castra securitatis reeperat. Et sequenti die, dum adiunguntur omnia, quæ gesta fuerunt de anima illa, essent coram oculis Sanctæ; rogavit Sancta suppliciter, ut propulsa visione hujusmodi, dignaretur ab intuitu daemonum liberari. Confestim raptus est spiritus ejus, et fuit in quadam domo, pulchra venustate decora, in qua quidem erat B. Michael eum animi: præfati defuncti, afflictionibus maximis fatigata. Et cum essent in domo illa cubicula plurima, ornamentis pulcherrimis adornata, et Saneta pulchritudinem hospitiū miraretur hinc inde; subito B. Michael discessit a loco, accedentibus statim in via B. Joanne Evangelista, S. Savino d, nec non B. Martino. Tunc alloquens eum B. Martinus, dixit: Quoniam defunctus iste magnam devotionem habuit recipi plenamque fidem gessit in B. Joanne Evangelista, B. Joannes non est oblitus ejus, sed rogavit Deum pro eo, et sedulus preces effudit: et Dominus dedit ei potestatem plenissimam, usque ad diem tertium quas meruit penas abstergere; ac ipsi in festo Annuntiationis B. Mariae, quod erat futurum in ultimo die illorum trium, in requiem sempiternam adducere. Itaque præfato adveniente festo, defunctus ille penitus exutus quibuslibet locatus est coram oculis Sanctæ in uno cubiculorum illorum, quæ prius beata mulier, sicut dictum est, sic ornata conspicerat.

11 Post haec venit B. Joannes Evangelista, et locutus est ei dicens: Vis videre domum, in qua gloriosa Virgo extitit ab Angelo salutata? Sancta, inquit, Utique, sancte Pater. Et veniens eum B. Joanne

*exinde hilaris
semper et spi-
ritu fervens.*

*Coram matre
extraim pati-
tur:*

*audito celesti
concentu*

*et viso Domi-
no,*

*nomen curi-
sibi monachi
imperat in-
scribi libro ti-
tx,*

*et Dominum
per desertum
comitata ad
caelum,*

*videt eidem
monacho pa-
rari mansio-
nem,*

c

*et animam
ejus post
juicium*

in eadem

recipi

*ostenditur
ei Annun-
tatio B. V.*

Jeanne

A Joanne ad dominum illam, invenerunt in ea Dominam nostram, in vestibus et rotante dispositam, velut erat cum verbum salutationis accepit: qualiter quoque euidam incumbebat columnæ manens in oratione devota. Omnia vidit per singula, quæ tunc gesta fuerunt a beato Angelo et Maria.

12 Quodam nocte, cum magnis revolutionibus anni Sancta cogitaret, quanta et qualis esset divina potentia, in momento ad ecclesiam S. Petri e ad gradus delata extitit, quæ quidem ecclesia distat quatuor millibus a civitate Pisana. Cumque ibi remanseret magno stupore circumuenta, vidit magnam multitudinem gentium circumquaque morantium: eius subita visionis contutus vehementer ipsam exterruit. Et quidam venit ad eam dicens: Tu habebis in visione hæc turbationem non modicam, et terroris acumine mens tua quodammodo conteretur. Et illico aperti sunt coeli, et ignis ex eis egressus consumere videbatur totam superficiem terræ, prout continget in mundi fine. Tunc Sancta vidit se mortuam, et anima sua tremefacta corpus intuebatur, resonante undique inaudibili strepitu populorum. Apparuit autem ei B. Petrus Apostolus dicens: Ego sum qui puto ante tibi locutus fui, et vidisti prout consummari debet mundus iste. Tu autem non debes adhuc mori. Tunc Sancta quæsivit ab eo dicens: Suntne adhuc mortui homines hujus seculi? Ille autem respondit: Nequaquam. Statimque Sancta, integrati restituta corporeæ, per multis dies post timore correpta extitit, et multis temptationibus turbata.

B sun qui puto ante tibi locutus fui, et vidisti prout consummari debet mundus iste. Tu autem non debes adhuc mori. Tunc Sancta quæsivit ab eo dicens: Suntne adhuc mortui homines hujus seculi? Ille autem respondit: Nequaquam. Statimque Sancta, integrati restituta corporeæ, per multis dies post timore correpta extitit, et multis temptationibus turbata.

ANNOTATA.

a Sabina, planta est de cypressorum genere, satis similis foliis, sed humilior stipite, ethnies superstitionibus apud Poetas nota.

b Transmarinus hic dici videtur, quod aliis passim Rosmarinus, Italice Ramerino.

c B. V. Mariam intelligi patet ex num. 13 infra, ubi hoc jubet nblatum a Gerardesca annulum, servandum sibi tradi usque in diem mortis ejus.

d Plures S. Savini in Italiæ coluntur, sive Sabini: celebrior videtur Episcopus Martyr, qui Firmi atque Farentie Potronus habetur, etiam Romano Martyrologio inscriptus 7 Decembrio.

e De hac ecclesia octum ad Passionem S. Torpetis 17 Maii cap. 2 litt. i.

C

CAPUT II.

Favores a Beata divinitus impetrati pro aliis, sanis et agris, intermixtaque eis visiones.

D

In festo B. Joannis Evangelistæ erat quædam Domina, Theodesca nomine, civis Pisana, in ecclesia S. Jacobi de Podio, quæ est extra civitatem Pisannam, cum B. Gerardesca. Et cum Sancta oraret, stabat in aere ferme decem cubitis elevata. Tunc mulier illa tremebunda surgens, cum videret Sanctam sublevatam suavi cantu Angelorum more concinere, cœpit grandi lætitia intra se dicere: Vere hodie cum Sancta ero in Paradiso, particeps regni Dei. Et cum inter haec ad Iloram pulsaretur Matutinalem, et Sancta ad locum suum reversa ab oratione se levasset; mulier illa nullatenus attentavit a Sancta inquirere de præmissis. Iterum cum prefata Theodesca haberet filium supra mare, appellaretque idem filius ejus ad portum Pisanum, et quædam filia ejus obiisset; stabat dicens, auditio filii sui adventu: Domine Deus, si adhuc filia mea viveret, modo cum filia mea et ipso plenum gaudium obtinerem. O Domine, quare placuit tibi hoc? Et illico

revelatum est S. Gerardesca, quod dicta mulier Dsic fuisset conquesta, et quod filius ejus grandi suborta tempestate in mari submersionem pertinxuit. Cumque illa iret ad Sanctam, ut lætaretur cum ea de adventu filii sui, ipseque filius ejus veniret cum ea; Sancta narravit eis omnia, cum stupore non modico audientium, sicut supra dictum est, ob quod ipsi vivis vocibus laudaverunt Dominum Jesum Christum.

14 Nocte quadam, in festo omnium Sanctorum, erat Sancta in ecclesia S. Savini, ut audiret ibi Matutinum; et ecce quædam aquila visibiliter apparuit ei, habens in capite coronam auream, et in ore quendam ramuscum, in quo erant aves, quæ suavissima componebant vocum discrimina. Volabat autem dicta aquila per totam ecclesiam, repausando super capita quorundam dignorum, ibi morantium. Et cum Evangelium diceretur, vidi Suncta cœlos apertos, et Sanctos stantes coronis depositis, propter reverentiam Evangelii. Ex tunc itaque Sancta perpendit, quod dum Evangelium in terra canitur, coronæ Sanctorum cum reverentia deponuntur.

15 Cum autem quadam nocte gravi esset infirmitate detenta, et vigilaret in lectulo; ecce quædam manus stabat sub capite suo, et audiebat [quosdam] colloqui lateraliter. Percepto autem colloquio revoluta in latus, vidi beatam Virginem, S. Catharinam, S. Joannem Evangelistam, et S. Paulum Apostolum: habebat autem B. Catharina in manibus ramos olivarum cum palmis. Sancti quoque Joannes et Paulus, euntes ad Sanctam, sublevaverunt eam de lectulo, quatenus reverentiam Dominae nostræ faceret. Ait autem gloriosa Virgo Sanctis Joanni et Paulo, Ducite huc [tales] Religiosos. Et abierunt, et duxerunt secum illos, de quibus dixerat eis beata Virgo. Dixitque etiam B. Joanni Domina nostra: Sunte ramos illos, et da unicuique Religiosorum ramum. Et cum hoc fieret, beata Virgo manus ejus tenebat, veluti si illa porrigeret, osculantibus illis semper manus Dominae nostræ. Cum autem B. Paulus haberet binas corouas in manibus, ait ei: Domina, Tu videris. Mox B. Maria inquit, Auferte ei annulum, quia melius est ei ipsum non habere, propter diabolum et inanis gloriae sumum: volo autem recondere eum pro ea, usque in diem mortis ejus. Statimque ablatus est ei annulus, et reversans se, inquit: Vere omnia, quæ audivi et vidi, vera sunt.

16 Quædam etiam nocte, dum S. Gerardesca vocaretur a quædam nt iret cum eo; confessim de cibili suo surrexit, et cum eodem iter arripuit: et pergentes simul venerunt ad locum, qui erat tribus semitis tripartitus. Cum igitur cœpissent per unam semitarum illarum gradi, invenerunt duo flumina, quibus prædicta semita vallabatur hinc inde; que quidem flumina continebant dæmones quamplurimos et serpentes: sed et dæmones, ut canes latrando, avide perquirebant præterentes animas usurpare. Secunda quoque semita ex uno latere flumen habebat, et ex altero rupes erat abrupta, periculosa plurimum et profunda. Tertia vero semita habebat ex una parte flumen, et ex alia viridaria, pulchra nimis et dignitate clara, quæ nemo dinumerare posset. Igitur per semitam, quæ dirigebat ad medium, videbant animas transeuntes pergentesque ad Purgatorium. Itaque dum per viam transirent hujusmodi, ecce flabant quatuor venti, concutientes eam tam fortiter, quod vix poterat se in pedibus continere. Ductor autem prædictus, videns quod Sanctæ fragilitas nimium quassabatur a ventis, porrecto ei quodam baculo, ait: Accipe baculum istum, et oppone ipsum ventis, ut non valeant tibi

Videt San-
ctos ad
Evangelii
lectionem
coronas de-
ponere,

E

et Deiparam
commendatos
ab ea Religio-
sos suscipere.

In visione
ducta ad
Purgatori-
um,

per cartas
formulines,

et futura
mundi con-
summatio.

Coram amica
orans elevatur
in aerem,

Eiusdem de
filia morte
querelas
absens co-
gnoscit.

A tibi nocere. Porro cum Sancta sumpsisset baculum, illico venti cessantes nullam ei molestiam inferebant. Post hanc venientes per viam, ubi erat (ut dictum est) rupes permaxima, pervenerunt ad locum vehementer horribilem, qui dicebatur Infernus.

17 Dumque Sancta vix posset ibidem continere se supra pedes, propter exufflationes ventorum horribiles ac pericula infinita; per medium tamen Infernum transiens absque laesione, licet esset in pœnarum visione perterrita, vidi in capite ejusdam viae Purgatorium. Accedens autem Sancta ad Purgatorium, et loquens cum illis qui erant ibi, quæsivit diligenter ab illis, a quo visitarentur, an a beata Virgine, an a B. Joanne Evangelista. Qui protinus respondentes dixerunt: Dominus nos visitat semel in mense, et tunc nullum sustineamus tormentum. Quoniam autem anima ejusdam, qui multa diversa ac fortida peccata commiserat in seculo, nuper venit huc, magna diversaque supplicia passura, Dominus jam quasi quadraginta diebus elapsis non venit visitare nos. Cum tamen accedit, facit nobis in regressu suo misericordiam, dicens secundum

B animas quæ purgatae fuerint in vitam aeternam. Tunc ita dictis mox venerunt Angeli et Sancti quamplurimi [et erex] ere tria vexilla, unum quorum ha[bebat] Crucem, et aliud imaginem [.....] et tertium imaginem [.....] Angeli continebat. Sancti itaque stantes in [Purgatorio], Angeli quoque in[trantes], animas sanctas maximis laudibus advehabant in Paradisum. Et ille qui duxerat Sanctam, omnia quæ visa fuerant reserans et exponens, inquit: Animæ quæ gravia et horribilia in seculo commiserunt, Dominum gravissime offendentes, pœnis infernalibus damnatae sunt: inter quas [aliquorum] Religiosorum animæ permanent, qui filios vel filias habuerunt in mundo, et ideo [dæmones] tenentes serpentes persecutiebant illos. Statimque Sancta vidi Religiosorum filios exequentes, [qui], velut rixantes et ex[probrautes], pœnas quas patiebantur intolerabiles referebant in patres.

18 Igitur his ita transactis et per ordinem visis, is qui ducebat Sanctam dixit ei: Oportet te adhuc mecum pergere, ut aures tuæ audiant et oculi videant, quæ ventura sunt. Et duxit eam in vallem non modicam, ubi erant ossa mortuorum innumerabilia, et Angeli et dæmones stantes, et separantes ossa ob ossibus, electorum ossa videlicet a damnatis. [Vidit] etiam qualiter electi gaudebant, et condemnati tristabantur et murmurabant ad invicem. Et illio venit Dominus cum furore magno et ira, et Angeli et Sancti cum eo, timentes atque trementes. Et ecce quidam Angelus venit, portans in manu sua faculam accensam; et percutiens terram cum ea, consumebat omnia quæ sub cœlo sunt. Videntes autem electi quod tam aquæ quam montes consucri essent, cœperunt simul uno ore nomen Altissimi ineffabilibus laudibus collaudare. Statimque surgentes, audierunt vocem Domini dicentis, Venite benedicti, et, Ite maledicti. Factumque est ita: et ibant justi, gaudentes et exultantes, a prospectu Domini in vitam aeternam; damnati vero, gementes et ululantes, in supplicium sempiternum.

19 Post hæc dicta Domina, reversa in mundum, cum vidisset se a tantis divinis mysteriis, quæ prius viderat, sequestrata, cœpit vehementissime contrastari; unde factum est ut præ nimio dulore velut mortua remissa maneret. Cumque ejus mater, pergens ad eam, invenisset ipsam tamquam ex uno latere aridam, cum tota domo sua amare desfiebat, altisque vocibus ejulabat; ita quidem quod audientes hoc convicini, surrexerunt festinanter ad clamores

rem eorum. Interea hæc Domina, tamquam de dormitione somni stupefacta consurgens, cœpit matris cuncta delicta seriatim exprimere, quæ in vita sua commiserat. Mater vero ejus, mirata valde super his quæ andierat nimisq[ue] perterrita, confessa est, omnia, sicut Sancta dixerat, se patrasse. Dixitque iterum Sancta: Quoniam hodie ante horam tertiam debo de hac vita transire, volo hinc festinanter discedere, ne carnis debitum in hoc loco persolvam,

*EX MS.
matris pec-
cata redar-
guit:*

Fratres enim mei indignati sunt contra me, quamobrem volo apud ecclesiam S. Jacobi de Podio sepeliri: sequimini ergo me: et sequebantur mater ejus, et quæ erant cum ea. Cumque Sancta procederet paululum, nec posset propter cruciatum ulterius ambulare, cecidit sicut extincta in terram. Tunc apparerunt ei B. Joannes Evangelista et B. Jacobus Apostolus, confortantes eam. Et cum S. Gerardea recubuissest in sinu B. Joannis Evangelistæ, ait ei B. Joannes: Tu cogitabas in animo tuo, omnia revelare quæ Dominus ostendit tibi: verum, quoniam adhuc non debes rebus humanis exui, ne exinde captares inanis gloriæ laudem, penitus tale propositum (a quo omnino desistas) Domino displiebat. Statimque tangentes eam confestim sanata E est, et discesserunt: et perrexit Sancta propriis pedibus ad ecclesiam B. Jacobi, laudans et glorificans Deum.

*alla visa
jubetur ta-
cere.*

20 Item apparuit ei quodam die beata Virgo Maria cum B. Joanne Evangelista, et habebat sancta Virgo quamplam vitam in manu sua, quæ habebat truncum non modicum margaritis ornatum, et uvas septem odoriferis floribus adornatas. Quæsivit igitur S. Gerardea a B. Joanne, quidnam illa vitis portenderet. Beatus vero Joannes, hilari vultu respiciens Sanctam, vehementer collectabatur ei; et dicens eam ad pedes beatae Virginis, quæsivit diligenter, quid sibi vellet illa vitis. Beata autem Virgo respondit: Hanc vitam teneo in manu mea, pro Religioso filio tuo; quam quidem quoties rogata ostendo Filio meo, toties perpendit quod appeto. Beata itaque Gerardea cum lacrymis inquit: Domina mea, debet idem Religiosus mori ad præsens? Ad hæc beata Virgo respondit: Non debet seculari vita destitui, donec uva quæ in hac vite permanet maturescat. Dixitque etiam: Non rejiciam hanc vitam de manu mea, quousque animam ejus, in ulnis meis cubantem, representavero coram conspectu Filii mei. Quapropter dicas dicto Religioso, quod omnino suo curet obedire Praelato, cui repugnare non timuit; cum obedientia non minus Deo placeat, quam hostia salutaris. Et cum hæc diceret, discesserunt. Sancta autem Gerardea, super his d. Religiosum interrogans, didicit ab eo omnia, sicut ei fuerat revelatum.

*Ex filiis suis
spiritualibus
unum*

21 Cum autem quadam die famula ejus in oratione maneret, vidi quendam Religiosum ascendente, habentem coronam in capite, et quatuor Angeli eum devotissime bajulabant. Et cum hoc diligentissime intueretur, videbat duos seniores stantes in aere, et cum eis erat reverendissima Domina, extendentes unanimiter brachia, ut sumerent d. Religiosum in cœlum. Videbat similiter quamplures viri stantes in terra, qui suspicentes in cœlum laudabant, et benedicebant Deum, dicentes: Dignus es, Domine, accipere regnum et gloriam et honorem: et gratulabantur omnes ad invicem. His itaque visis præfata famula pergens ad S. Gerardeam, ei per ordinem sicuti viderat indicavit. Sancta autem Gerardea hæc audiens, cœpit intimis præcordiis ineffabilem Dei clementiam collaudare, qui misericordiam suam ostenderat circa d. Religiosum.

*Deiparae ca-
rum esse intel-
ligit;*

F

22 Postea vero sancta mulier, cum lacrymis

22 quærens

*discit quid
solatii istic
impendatur
animabus,*

*et quomodo
punitantur
Religiosi
fornicarii,*

*videt etiam
mortuorum
resurrectio-
nem*

et judicium?

*Hinc sibi
reddita,*

*eundem an-
cillæ sur vi-
sum in gloria,*

*ex eis.
ipsa quoque
sic videt*

*et sibi adver-
santes dam-
nandos intel-
ligit.*

*Pro alio gra-
viter afflito
orans,*

*discit ejus
peccata, ob
gux sic affli-
gebatur:*

*agro mox
moritura
brevem impe-
trat sanitatem*

A querens diligenter a famula super his quæ viderat, cogitabat in animo suo, d. Religiosum in brevi praesenti vita destitui, ex quo plurimum turbabatur. Cumque in tali haesitatione persisteret, mox spiritus ejus est assumptus, et erat cum Domino et cum beata Virgine: sieque factum est ut de voluntate Domini beata Virgo, S. Joannem alloquens, diceret; Quoniam Dominus vult implere desiderium Gerardeschæ, Joannem Baptistam atque Jacobum advoca. Et cum essent ceram beata Virgine, inquit eis beata Virgo: Ite et satisfacite Gerardeschæ, dotendo Religiosum, quemadmodum Joannem Evangelistam. Et cum irent simul cum Sancta, pervenerunt ad quemdam locum, ubi erat claustrum non modicum, et arbores miro decore venustæ. Cumque irent superius, viderunt ibi cubiculum mirabile, et juvenes ineftabili pulchritudine fulgidos, stantes circa illud: videruntque Trinitatem et tetram cœlestem Curiam manentem in domo. Et erat ibi quidam Abbas, Urbanus nomine, qui olim fuerat Abbas præfati monasterii S. Savini, gaudens quam plurimum propter ornamenta Religiosi. Recordata itaque sancta mulier Fratrum suorum, qui soliti erant tribulationem ei inferre, cœpit vehementissime dubitare. Sanctus autem Joannes Evangelista dixit ei: Jam sunt in inferno, qui faciebant tibi angustiam, canesque infernales rabidi linguas eorum comedunt: ego enim Dei justitiam contra illos incito, qui tibi persecutionem facere non formidant. Vere itaque hanc Sanctam gratulari decebat, quæ filium habebat adjutorem in colo protectoremque in terra.

B 23 Erat quidam Frater de sacro Ordine S. Francisci, qui jugiter patiebatur in animo tribulationem ingentem. Perrexit itaque quodam die ad S. Gerardescam, et deprecatus est eam dicens: Quidam Frater est, quem diligo sicut meipsum, sustinens jugiter tribulationes innumeratas: rogo itaque sanctitatem tuam, ut roges Altissimum, quatenus dignetur tibi estendere, unde idem Frater tam graviter conturbatur: tanto enim dolore occupatur, quod videtur quasi duci in vesaniam, et penitus in desipientiam venire. Illa vero Fratris preces, ut solita erat, grato suscipiens animo, obtulit se procuratram, que ad consolationem memorati Fratris et salutem ipsius animæ redundarent. Et cum esset quadam die in ecclesia, rediit ad illius memoriam unde præfatus Frater ipsam tam suppliciter fuerat deprecatus: et ponens genua sua in terra, cœpit devotissime orare pro eo: et rediens ad cellulam, depositis vestibus se acriter verberabat. Cum autem sic in earnis suæ maceratione persisteret, aperte de cœlo omnia audiuit, propter quæ præfatus Frater tanta tribulatione affliciebatur. Rediit autem post aliquantum temporis dictus Frater ad Sanctam: et illa recitavit ei omnia quæ contra Deum egerat, et quod in die Veneris sancta peccasset. Tunc ille confitens omnia sic esse vera, quemadmodum sancta mulier dixerat, inquit: Vere, Domin, hæc omnia mala feci, et dignus sum morte. Et reversus ad propria, gaudio magno plenus dixit euidam collegæ suo: Congratulare mihi, demusque gloriam Deo nostro vivo et vero, quoniam dedit mihi consolationem præciuam, qui est benedictus in secula seculorum. Amen.

C 24 Eodem tempore, cum filius unicus ejusdem nebulis mulieris civitatis Pisanae ægrotasset ad mortem, mater ejus ivit ad Sanctam, deposcens humiliiter, ut rogaret Deum pro filio suo. Mox autem cum Sancta, miseriis matris benignè compatiens, deprecaretur Deum pro eo, audiuit vocem de cœlo dicentem: Ego restituam ei sanitatem, prepter desiderium matris: sed post paucos dies auferetur ab ea. Statimque sanus effectus est qui erat infirmus: et post non multum temporis mortuus est.

D 25 Quædam similiter mulier habebat filium militem, qui valde infirmabatur: misit itaque neptem suam ad Sanctam, ut rogaret eam pro filio. Tunc illa, velut pia et humilis, e vestigio ponens genua sua, cum lacrymis deprecabatur Dominum pro memore infirmo. Et cum in oratione maneret (sive in corpore, sive extra corpus nescio, Deus scit) statim dueta est in pratum pulcherrimum nimisque amœnum. Eratque plenum rosis aliisque floribus generibus, suavitate non modica redolentibus: ex fulgore autem florum ejusmodi totum cœlum videbatur roseum et jucundum. Cum autem Sancta pulchritudinem tanti prati consiperet, vidit tres peregrinos contra se venientes. Appropinquantibus autem illis adoravit eos Sancta cum omni devotione: cumque respiceret pedes [unius] eorum, et videret fixuras clavorum in eis, statim perpendit quod erat Dominus: cœpitque uberrime lacrymari, et ex lacrymis implere loca clavorum. Dum autem desideraret Sancta lacrymas illas bibere, mox Dominus fidem ejus respiciens, submeto pede a terra, ipsum ori Sanctæ porrexit: illa autem gaudendo suscipiens, totam aquam illam potavit. Aperiens itaque Dominus os suum, inquit Sanctæ: Propter amorem Genitricis meæ et tumu et Jacobi, preces supplicantis exaudiam, quoniam magna est fides ejus; restituamque sanitatem filio ejus, ipseque sepeliet matrem suam. Et statim qui infirmabatur sanus effectus est, et vixit post matrem suam non multis diebus.

*post osculum
confixis Do-
mini pedibus
datum,*

E .
*convalitum
intelligit.*

CAPUT III.

Inter cœlestes visiones aliorum peccata cognoscens Beata, iisdem sapienter medetur.

F 26 Eodem quoque tempore erat quidam Frater Ordinis S. Francisci, gerens magnam fidem et devotionem erga Sanctam, videndo et audiendo signa et præligia, quæ Dominus jugiter ostendebat per eam. Cumque quodam tempore dictus Frater pergeret Romam, et inveniret ibi Ministrium Ordinis sui; cœpit ei omnia exponere, que Dominus operabatur illis diebus per S. Gerardescam. Minister autem stupefactus de iis quamplurimum, veluit eam tentare, dicens, Pergamus ad eam, et quidquid interesse facere proponebant. Non multum vero post, prefati Fratres appulerunt ad locum, ubi Sancta manebat: et cum essent cum ea, allocuta est eos Sancta dicens: Nolo loqui cum eis, qui venerunt me tentare. Mirati autem Fratres in iis quæ audierant a Sancta, et quoniam revelaverat secreta cordis, procederunt in terram, querentes osculari pedes ejus: et confitentes omnia sicut dixerat eis Sancta, discesserunt ab ea, laudantes et glorificantes Deum.

*Cognoscit ten-
tandi causu se
visitari.*

G 27 Similiter eodem tempore, cum quadam die in festo B. Mariæ ad ecclesiam B. Francisci pergeret, quidam Frater venit ad eam, et ait: Hodie summo diluculo, ego et quidam Frater simul stantes, magnum in Domino perceperimus gaudium: et venit quædam vox de cœlo dicens, Gaudium quod vidistis ad aliam transferri debet personam, cui etiam aliud majus ostendam: præpara te itaque, Domina, quoniam tanta tibi debetur gratia. Illa autem, plena omni humilitate, devote in oratione manebat, ut consueverat. Et dum chorus Fratrum Minorum cantaret, Sanctus, Sanctus, Sanctus, tres radii solis venerunt per fenestram quæ erat juxta altare, tresque columbariæ, nec non et stellæ aureæ, quarum columbarum duæ, hyacinthinum colorem habentes, cubaverunt in dextro et sinistro humero Sacerdotis, qui Missæ mysteria in altari tractabat, sustentando brachia ejus: altare vero columba, alba ut nix, sublevavit

*In ecclesia
Minorum
Missam
audiens*

A blevavit Corpus Dominicum, stans in medio Sacerdotis; ita quidem quod Sacerdos credens tractare Hostiam, invisibiliter palpabat columbam, quam sancta femina videbat aperte. Mox autem, S. Gerardesca in oratione manente, Spiritus ejus extitit delatus in cœlum; et videbat, omnibus Sacerdotibus, qui illa hora Missæ mysteria celebrabant, gloriosam Virginem Mariam cum magna multitudine Angelorum adstantem: Eucharistiam quoque, quam sacrificabant, frangebant supra pectus beatæ Virginis cum dicebant: Pax vobis. Tunc audivit omnes Missas quæ jugiter celebrabantur in mundo, quibus similiter beata Virgo adstabat. Porro stetit corpus S. Gerardechæ in prædicta ecclesia S. Francisci unius diei spatio velut exanime, ita ut mirarentur Fratres illius loci, ineffabilem Dei potentiam collaudantes. Cumque redisset spiritus ejus ad corpus, noluit sancta mulier de his quæ audierat et viderat illo die aliquid reserare: altero autem die accedentes Fratres ad eam, didicerent ab ea quidquid ipsa viderat et audiverat diligenter.

B 28 Altero quoque tempore erat quædam mulier, commater S. Gerardechæ, habens quemdam cognatum suum, quem plurimum diligebat. Factum est autem, cum hic vellet uxorem accipere, quod suasioni cognatae annuens non accipere conjugem nisi de nobili genere, ab hujusmodi proposito penitus desistebat: quamobrem vir dictæ mulieris iratus, improperabat ei quotidie, dicendo: Tu non vis ut cognatus ducat uxorem. Illa autem dicebat: Hoc facio, quoniam diligo eum. Cumque præfatus cognatus mulieris prædictæ didicisset ab ea, quod vir suis talia ei diceret; indignatus juravit numquam uxorem accipere, præter suæ cognatae licentiam et mandatum. Igitur vicini, perpendentes sacramentum hujusmodi, dicebant ad invicem: Pro malo hic fecit, quoniam fornicationis delictum participavit cum ea. Cum igitur quadam die præfata mulier iret ad Sacerdotem ut confiteretur peccata sua, cuncta sua crima recitavit absque tanti peccati enormitate. Sed Sacerdos ille, quoniam audierat ejus infamiam, quæque referebant vicini ejus de ea, ait ei: Quid agere credis, infelix? Cuncta tua crima pandis; seclus vero execrabilis, quod cum cognato tuo egisti, non indicas: de hoc enim est publica fama, nec commode potes abscondere quod omnibus innotescit: vicini etenim tui dicunt, quod tu cum cognato tuo fornicata, fecisti eum jurare, numquam absque tua licentia accipere uxorem. Tum mulier illa furore accensa, inquit, Quomodo potest hoc esse? Et surgens ait Sacerdoti: Nolo quod detis mihi indulgentiam, sed præstolemini me usque ad dies quindecim: et abiens, peccatum, quod numquam cum cognato fecerat, damnabiliter egit. Cumque redisset ad Sacerdotem in termino velut promiserat, ait ei: Domine, illud quod non fuerat, factum est, et discessit: sive Presbyter non intellexit verbum, nec illi confessa est peccatum.

C 29 Interea dicta mulier quodam die pergens ad ecclesiam B. Mariæ, posuit quoddam peplum super iconam beatae Virginis, pro remissione peccatorum suorum. Tunc apparuit beata Virgo Maria S. Gerardechæ dicens: Talis commater tua obtulit mihi quoddam peplum, quod penitus rennuo, propter peccatum quod cum cognato suo commisit, donec illud per lavaerum pœnitentiæ deleatur. Dico etiam tibi quod recordas illud, donec dicta mulier de tanto criminis pœnitentiâ agat. Vade itaque et dicas D. Deodato, Monacho a S. Jacobi de Podio [ut adeat Sacerdotem] qui est Pœnitentiarius ejus, ut sic eam monendo sollicitet et solicitando moneat, quod pœnitentiâ recipiat salutarem: dixitque ei omnia quæ mulier fecerat. Tunc surrexit Sancta, et abiit ad

cælesti fructus
visione,

et toto die in
extasi manet.

Mulieri quæ
de adulterio
infamata
falso,

ipsum præ
indignatione
commiserat,

et deinde
peplum B.
V. obtulerat

a

ecclesiam, et invenit peplum, sicut dixerat ei Beata D. Virgin; quod etiam recepit ab ea, et reposuit illud. EX MS.

30 Cum igitur una die venisset Fr. Deodatus cum uno socio ad Sanctam, vocavit ad se socium Sanetc, et dixit ei, Habeo loqui tecum. Et cœpit ei exponere, qualiter B. Maria apparet dedit ei quod-dain peplum b, quod obtulerat ei quædam mulier pro remissione peccatorum suorum, quod utique saneta Virgo abhorruit, quoniam cum cognato suo fuerat fornicata. Dixit etiam mihi: Vade et custodi peplum istud, et dicas D. Deodato, quod ita omni solicitude studeat, quod mulierem ipsam de tanto crimine ad pœnitentiam revocet, et postea dictum peplum restituat. Cum autem Sancta omnia prædicto Fratri per ordinem indicasset; inquit Frater: Consulo tibi, Domina, ut omnia hæc seriatim exponas D. Deodato. Igitur Sancta, convocans ad se D. Deodatum exposuit ei omnia, ut superius dictum est. Ille autem, stupefactus de tanto mysterio, ait; Quid est ergo, Domina, faciendum? Paratus sum equidem devote omnia exequi, quæ principis mihi. Sancta autem ait: Vade, et quære Sacerdotem qui ei consuevit pœnitentiam exhibere: et si inveneris E. ita esse ut dixi, regredere ad me, et ego ostendam tibi peplum. Abiens ergo D. Deodatus cum socio, et inveniens Sacerdotem, interrogavit eum in omnibus quæ dicta sunt diligenter. Tunc Sacerdos respondens, dixit, omnia vera [esse] quæ dicta sunt per Sanctam. Et revertentes ad mulierem c, narraverunt ei omnia, sicut Sancta indicaverat eis: illa autem omnia diffitendo, dixit, se numquam peccatum hujusmodi perpetrasse. Tunc D. Deodatus dixit. Vade ad ecclesiam B. Mariæ, et vide si peplum est ibi. Illa autem pergens ad nominatam ecclesiam, nec inveniens ibi peplum, cognovit illud apud dominum S. Gerardechæ esse: statimqne reversa ad cor, sumpsit de tanto peccato medelam. Tunc reversus est D. Deodatus ad Sanctam cum magno gaudio, dicens: Accepit mulier pœnitentiam, et confessa est culpam. Sancta autem, plena gaudio magno, inquit: Ite, restituite peplum beatae Virginis: illi autem abeuntes fecerunt per omnia velut Sancta præceperat.

31 Igitur non post multum temporis dicta mulier expiravit: quadam vero nocte transivit anima ejus, quæ deinde mortua ipsi appetet. eruciata plurimum, juxta cellulam Sanctæ, vehementer ejulando: et intravit ad Sanctam: et intraverunt duo demones, qui flagellabant eam cum ea. Sancta autem compatiens ei, oransque Deum pro ipsa, nesciebat quis esset. Stans igitur illa coram Sancta, dixit: Quare, o commater, mihi non loqueris? Sancta vero, aliquantulum timore concussa, eam cognovit, et ait ei: Quid vis? Et illa: Noli timere, quia ego sum talis commater tua. Rogo ergo te, obtentu divinae misericordiæ, quatenus roges Deum pro me: Dominus enim revelat vobis quidquid complacet ei super aliqua persona. Nonne suistis vos quæ D. Deodato revelasti, quod ego de tanto criminis noluerim pœnitentiam sumere? propter quod inestimabilem pœnam sustineo et erueor in d gehenna: illæ etiam, quæ foris permanent, sunt animæ peccatrices, quæ incessabiliter flagellantur. His ita dictis mox discessit.

32 Cum autem hæc et alia miracula Dominus per Sanctam suam ostenderet, universo populo ad eam currente, accessit ad eam quidam Religiosus: qui confidens de meritis Sanctæ, rogavit eam, ut pro eo Dominum precaretur: erat enim de mandato Superioris cuidam obedientiae deditus, quam animus suus moleste ferebat. Illa vero, Religiosi precibus inclinata, oravit pro eo. Cumque in oratione persisteret devota, sive in corpore, sive extra corpus nescio, Deus scit, delata fuit in chorum ecclesiæ præfati

per ejus Con-
fessarium;

facit et per-
suaderi ut
panitentiam
agat,

F

d

Pro Religioso
minus obe-
diente orans,

EX MS.

videt Dei
param in
gloria,

- A præfati monasterii S. Savini : et vehementer territa timebat ne inveniretur ibi a Monachis, propter quod dicebat : O! si venerint Monachi, et invenerint me hic stante, quantam inferent mibi injuriam? Et respiciens portam, nnde consueverunt venire Fratres, vidit eoram altari B. Mariæ Virginis quadam valde venustam arborum, candidissimis liliis adornatam : et quædam Domina in eum bebat arbori, manibus utique junctis ad orationem. Cumque Sancta vibrat eam, nolens ei tedium facere, retrocessit : et vidit hinc inde in choro, et juxta altare, quare plurimos Angelos stantes. Igitur eum Angeli venient ad Sanctam, ut salutarent eam : interrogavit eos Sancta, dicens, Quid hic statis? At illi respondentes, dixerunt: Nos sumus hic cum Dominâ nostra : et illa est quæ orat eoram altari. Et cum haec dicerent, confessim accesserunt ad B. Mariam, quæ jam sedebat juxta altare in throno, stantes flexis genibus coram ea. Mox præcepit eis beata Virgo, ut dicerent S. Gerardensem ad se: qui statim pergentes, statuerunt Sanctam eoram beata Virgine. Brata autem Maria dixit Sanctæ: Ut quid B rogas pro Religioso? Nonne refugit obediens. Ego volunt sit in omnibus obediens Abboti ejus, quoniam bonum est: et revelavit ei singulas cogitationes Religiosi. Statimque inveniens se in domo sua, cœpit in Domino vehementissime gratulari.

33 Similiter quodam tempore quidam proponebat in corde suo interimere quemdam inimicum suum: cuncte insidios pararet ut suum nequam propositum ampliaret, nec posset Domino impeditate perficere; revelatum est Sanctæ per vocem dicentem sibi: Condemnatus e est talis, quia in tali die voluit occidere talem. Illico autem Sancta, faciens vocari præfatum virum ad se, redarguit eum de tanto sceleto. At ille his auditis, amare deflendo confessus est, verum esse prout Sancta dixerat ei: et egit exinde poenitentiam salutarem, laudans Dominum Jesum Christum, qui non vult mortem peccantium, sed ut convertantur et vivant.

ANNOTATA.

a Hoc intelligitur ecclesia S. Jacobi de Podio tunc monachalis fuisse, fortassis sub Canonicis Regularibus, quarum Devota erat S. Bona, ipsius fundatrix, nti dicitur in hujus Vita num. 18.

C b Ita ad Vitam 1 S. Lidwinæ 14 Aprilis num. 72 notorimus Peplum et Capitegium, etiam Sertum dici; et in Actis S. Wernerii 19 Aprilis, Peplum ex serico, multiplicatum, quod deinde vocatur Sertum de serico, et Vitta coecinea.

c In egrapho nostro: revertentes ad Sanctam, narraverunt ei omnia sicut Sacerdos indicaverat eis: sed ex sequentibus intelligetur agi de muliere, atque adeo patet necessitas correctionis nostræ.

d Gehennæ nomine non solemus passim intelligere nisi Infernum damnatorum; hic tamen accipitur pro Purgatorio: nisi velimus dicere, non tam loco quam damnationis æternæ sententia, illos distinguunt a nonnullis, quorum graviora delicta inter dampnos puniantur et expurgentur: quod satis verosimile fit ex relatis in Vita S. Lidwinæ num III, de Sacerdote suum purgatorium prope Infernum habente, et salutis suæ quasi adhuc dubio.

e Condemnatus, id est, Damnationis reus, et damnandus nisi puniuerit, nni loquitur Christus Joan. 3, 18 Qui non credit, jam condemnatus est.

CAPUT IV.

Enarrat Beata quæ in cœlesti Jerusalem sibi ostensa fuerant per visiones varias.

V olens igitur Sancta quadam die, ea quæ de re-

gnō Dei viderat aliis reserare; dixit, quod dum D quadam die, ut erat solitum, anima ejus portaretur in cœlum, cum transiret planetas cœli, vidi ingentem planitatem, quæ vocabatur a comitatu Jerusalem sanctæ civitatis: et erat ibi castrorum mirabilis multitudo, et viridaria pulchra valde, omnesque planteæ civitatis Jersalem erant ex auro mundissimo et lapidibus pretiosis. Erant ibi quoque arbores aureæ, ordinatim positæ, quarum similiter rami pulcherrimi fulgebant ex auro: flores etiam nitidi ac præclari in eis secundum proprietates suas manebant, multo magis his quos in viridariis mundanis conspicimus suaviores atque amoeniores. In medio itaque comitatns hujus extat Jerusalem sancta, subiunctis et pulchra valde, omni ornata decore: in illo etiam non habitat aliquis, nisi in civitate tantum. Et erant per gyrum arcæ septem, venustate decore, gloriosæ Virginis nomine insignitæ: quæ quidem sublimes in montibus, de lapide pretioso abscissis, scalas habent in ascensi atque descensu, geminis carioribus extractas: et jugiter supra ipsas ab alto geminis et margaritis stillantibus, omni suavitate atque delicis replentur ascendentæ per illas atque descendentes. Arcæ autem inestimabili prælitæ ornatæ, vexilla in se vicitria continent, B. Mariæ imagine communia. Et quidem infus habent pretiosa sedilia, et sacris fulgoribus reluentia, Salvatoris nostri et gloriosæ Virginis, Angelorum atque Archangelorum, Apostolorum et Prophetarum. Confessorum et Virginum, nec non et Sanctorum omnium: et erant universa disposita secundum ordinem suum. Quæ quoque arcæ ter a tota cœlesti Curia visitatæ per annum, inestibili replentur jubilo, et inestimabili gloria imbununtur. Aliae autem pulchræ valde munitiones seu castra, assignatae magni meriti animabus, sedula eum devotione excubantur: at eadem animæ b gaudentes, cum Sanctis quandoque veniant ad civitatem: quando autem volunt ad civitatem ascendere, ascendunt per gradus argenteos, qui sunt per gyrum civitatis omni lapide pretioso ornati.

35 Similiter et civitas Jerusalem, de lapidibus pretiosis constructa, muros habet altissimos cum duodecim portis: eastræ quoque ejus, palatia, viridaria, et plateæ conditæ sunt ex auro et argento mundissimo et lapidibus pretiosis. Choro autem Angelorum a choro Sanctorum distincto, cum Angeli servituri Sanctis a choro suo moventur, ita divisa operator potentia, ut nequaque chorus Angelorum diuinutus appareat: sic etiam cum animæ extra civitatem egrediuntur, semper in locis suis apparent: et muri civitatis se nullo modo opponunt, quin clare ex omni parte omnia videantur: et quæ sunt extra civitatem in eastris et in plateis, similiter omnia intuentur, totam videlicet vitam aeternam. Est autem magnitudo civitatis sanctæ Jerusalem inestimabilis; et iste similiter orbis, ad comparationem cœlestis patriæ, velut area reputatur. Majestas etiam Patris ibidem manens sic eminent omnibus Angelis in Sanctis, ut aer hujus mundi eminent nobis. Filius quoque manet juxta Patrem, et beata Virgo aliquanto inferior Filio, ita quidem quod possunt se invicem tangere Mater et Filius. Et viginti quatuor Seniores pernante prope Patrem, similes aliis Sanctis. Beatus quoque Joannes Evangelista habet locum juxta beatam Virginem, ita videlicet quod se possunt ad invicem tangere. Est autem B. Joannes apud Dominum tam pretiosissimo privilegio gratiosus, ut cum Sancti pro his qui sunt in seculo intercedere petunt, principaliter ad eum deferant: qui pergens ad locum juxta Virginem sibi concessum, rogat eam singularis ille fidei Christianæ patronus, ut pro nobis apud Filium intercedat.

a
Explicit
qualiter
raptæ in
cœlum

b
viderit ca-
lestem Jeru-
salem,

c
culpa ipsa
offensam:

d
exdem ab
alto destina-
tam revelat
et impedit.

e

*et circum
cam arcæ
varias spe-
ciosissimas:*

b

F
*in ipsa vero
Angelorum
choros,*

*ordinem
thronorum
cœlestium,*

A tercedat. Sancta autem Virgo preces ejus exaudiens, mittit manus Filii sui in manus B. Joannis. Sanctus autem Joannes, ut persentit se obtinuisse petita, ad locum revertitur, quem cum Apostolis obtinet super omnes choros Sanctorum. Chori vero Sanctorum ita proportionaliter ordinantur in cœlo, quod alter supereminet alteri, secundum uniuscujusque promerentis meritum.

36 Et cum B. Maria preces effundit pro aliquibus Filio, sublevat sibi coronam de capite, quam Angeli reverenter suscipiunt et conservant: et illico Christus assurgit ei, et omnes Sancti veniunt et assistunt eis. Necessarium est igitur quasque petitiones, Deo Patri oblatas, per Mariam obtineri. Porro in manto beatæ Virginis chori Apostolorum atque Sanctorum omnium miraculose apparent. In Dominicis autem diebus, B. Joanne Missæ mysteria celebrante, omnibus sanctis Clericis in unoquoque ordine adstantibus Officiis Missæ, B. Maria Virgo Eucharistiam Domini pro peccatoribus omnibus septem vicibus sumit; et miro modo, cum Dominus vobiscum, et, Pax semper vobiscum dicitur, reverenter, unanimiter, atque uniformiter ab omnibus respondetur. Nullusque audet ibi canere Missam, nisi B. Joannes: nec aliquis communicare est annus, nisi beata Virgo: quod utique fit tantum in festo Natalis Domini, in Epiphania, in Resurrectione, in Ascensione, in Pentecoste, in Annuntiatione, et Assumptione B. Mariae c.

37 O beati oculi, qui tunc vident Dominum nostrum, Filium Dei, rejecto pallio apprehendere baculum aureum, et ire per vitam eternam, serviendo Sanctis. Et cum incedit, adoratur ab omnibus: respicientesque Sancti Deum Patrem, tota devotione immensas ei gratias referunt in tantis suavissimis donis, quæ nec oculus posset inspicere, nec auris percipere, nec cor hominis cogitare. At omnes Sancti procul dubio in cœlesti pœna B. Mariae filii generaliter nuncupantur: verumtamen qui spem suam in beata Virgine locaverunt et servierunt ei, locum in cœlo proprium habent, tali quidem modo quod ab omnibus reputantur filii B. Mariae: magnum quoque est repositum eis meritum, nec non et compensatio meritorum: et quidem omnes in manto suo videntur, mira et perspicua visione. Igitur sciunt omnes, quoniam qui in hujus mundi ergastulo spem suam in beata Virgine posuerint et servierint ei, non frandabuntur ab ea:

C Angeli enim diligunt eos, rogant Deum pro ipsis: nam et Angeli sunt securi per cœm post aliorum occasum d.

38 Iterum Sancta dicebat: Cum B. Maria ex hac vita migravit, nemo tetigit eam nisi B. Joannes Evangelista: ex qua utique gratia B. Joannes infallibile gaudium consecutus, tanto exultavit tripudio, quanto numquam, etiam cum recubuit supra pectus Domini, fructus est. Considerabat enim, manus Dominae, quam tangebat, Dominum enutrisse Filium Dei vivi: ineffabili enim gratia tunc enitebat, e cum videbatur Apostolis in terra esse cum eis, et coram Majestate divina exultabat in cœlis. Pater autem et Filius, tamquam ipsum singulari gratia diligentes, concesserunt eidem B. Joanni potentiam tunc ordinandi totam cœlestem Curiam in honore Dominae nostræ. Tunc venit Christus, cum Angelis et omnibus Sanctis, et corpus beatæ Virginis et animam eum magno gaudio et triumpho detulerunt in cœlo. O quam delectabilis joculator! o quam Christus tunc erat suavissimus organista! dum eo die, quo B. Maria cœlestia regna concendiit, tale dulcisonum novumque concinuit canticum, quale numquam extitit ab Angelis cogitatum in cœlis, nec ab hominibus fuerat auditum in terris.

Et cum esset beata Virgo assumpta in cœlum, accepit eam Dominus Jesus Christus, et ipsam Deo Patri cum magna lætitia praesentavit. Quam ineffabilem jubilo suscipiens Deus Pater, eam supra omnes choros Angelorum atque Sanctorum mirifice collocavit, dixitque ei: Ecce posui te supra gentes et regna, et tecum dividam regnum meum. Et cum haec dixisset, imposuit ei nomen glorioissimum, ut omnes scilicet eam Matrem misericordiae nominarent, ad Filium autem dixit: Tu vero vocaberis Pater justitiae, faciens iudicium et justitiam. Illoc autem statuo, quod justitia mea deinceps vestre cedat misericordiae, ut quod a vobis misericorditer petitur, a me de plena justitia concedatur. Tunc sed sit beata Virgo in throno misericordiae atque benignitatis, regnans cum Deo Patre in gloria semperna f.

39 Tunc iterum aperuit os suum et dixit: In die Nativitatis B. Mariae, omnes chori et ordines Angelorum mittunt maiores suos, ut conferant Deo Patri honorem et gloriam de tanto beneficio benigne mundo concesso, de nativitate scilicet excelsae genitricis Dei Marie. Tunc Angeli accedentes, beatam Virginem hinc inde omni humilitate sustentant, coronamque quam de capite suo deponit devote suscipiunt. Et quidem omnium Sanctorum coronis depositis, sancta Virgo in ulnis suscipiens Filium, offert illum Deo Patri, et Pater suscepit eum in gremio, et enarrabiliter gratulatur. O admirabile gaudium! o inenarrabilis lætitia! Deus et homo, Dei Filius, requiescit in sanguis Patris. Post hæc autem Christus reddit ad matrem, plenus omni alacritate et benignitate.

40 Iis itaque dictis incepit narrare ac dieere ac animabus, a pœnis Purgatorii liberatis, et ad sempernæ gloriæ gaudia properantibus, et dicebat: Decet quamlibet animam, æternae dolorum gaudia ingredi cupientem, tria in se habere: primo, ut omni sit purgata contagio; secundo, ut sit unguentorum pretiositate limita; tertio, ut sit quamlibet virtutum redimicula prædicta. De primo inquit Psalmista, Transivimus per ignem et aquam: vere si quidem dicunt justi, se transisse per ignem et aquam; quia in igne omnis rufigo destruitur, in aqua similiiter omnia sordida eluntur. De secundo autem Ecclesiastes ait, In odorem unguentorum tuorum ad te currimus: dicunt Sancti, in odorem unguentorum se currere, illorum videlicet qui bona in hoc seculo famam opinionis ex hortulo propriae conscientias metunt, atque de se sint operationis exemplum aliis largiuntur. De tertio autem inquit Isaías g, Omnis lapis pretiosus operimentum tuum: quid enim per lapides pretiosos designare possumus. et ornatus eo nisi altissima ornamenta virtutum, quibus veluti percurrent, radii solis fulgent animæ Sanctorum in cœlis. Dicebat ergo Sancta. Postquam sic ornatae sunt animæ, in conspectu præsentantur Altissimi, cum quoniam regnant in secula seculorum.

41 Iterum exorsa est dicere beatitudines speciales, quas habent animæ in vita æterna cum sanctis, [Angelis]: et dicebat quatuor beatitudines principales, quas condecet animas habere in cœlis; sapientiam quidem et pulchritudinem, jucunditatem atque requiem. Sapientiam namque habent cum Angelis, quia nullum venantur consilium, sed omnia noscunt; pulchritudinem habent absque aliqua labe, ut in ea delectetur Altissimus; jucunditatem habent plenariam, incessanter cum Angelis coram Deo gaudentes; requiem quoque perpetuam obtinent, qualibet dulcedine persuantes. Et iterum dixit: Cum essem in ecclesia B. Stephani, audi vi choros psallentium in ipsa ecclesia et in cœlo: et ecce Angeli ascendebant et descendebant, et miscebant de nobis coram

*c
et quomodo
ibi Deipara
orat pro ho-
minibus,*

*c
præsertim
pro sibi spe-
cialiter de-
votis;*

*d
item quanta
istic gratia
olleat S.
Jo. Evan-
gelista*

e

*et qualiter
assumpta V.
Maria*

*D
ex ms
dicta sit Ma-
ter misericor-
dix:*

*/
quale ibi fe-
stum in eis
Nativitate,*

E

*quomodo anti-
mix non nisi
purgatax,*

Ps. 65, 12

*sanc*t*ificata
Cant. 1, 4*

*g
et ornatus eo
percurrent,*

beata futuræ.

EX MS.
Intercedit pro
peccatoribus
Joan. Erang.

A ram Altissimo bona et mala. Audiente autem me dulcisonos cantus, ecce filius Dei Jesus Christus gratulabatur eum Deo Patre, cum bona nova suorum fidelium audiebat. Et illico Pater benedicebat Filio, Filius vero benedicebat omnibus in terra viventibus fidelibus Christianis h..... Quid igitur facit B. Joannes, virgo Christi electus? quid festinus procurat, cum mala audit de nobis? Certe compatis nos quam plurimum, eito accelerat, cito properat. Ordinat novum canticum eoram Deo, ut iratum nobis pacifet Dominum, et ejus convertat furorem in gratiam, quem nobis nostris sceleribus saepe facimus furibundum. In festo autem natalis Domine nostrae, Sancti ornant Dominam nostram quedam manto rotato, canentes omni duleidine dicentes, Tu ad liberandum suscepturus hominem non horruisti Virginis uterum. Tunc Angelis et Sanctis omnibus humiliiter Dominum nostrum reverentibus, S. Maria junctis brachiis respicit filium, ac si diceret: Gratias ago tibi pro his in quibus hi me honorant, non enim amplius possunt. Ah! beate Joannes, uti in terra Aquila diceris, ita ipsius officium non recetas in celis: etenim quandeque volas ad Patrem, et ejus pedes amplectaris, et petus dulciter oscularis. Praeterea eum Sancti dulcisonis modulationibus canunt, Patrem immensae majestatis, eoram Deo Patre omni cum reverentia inclinantur.

ANNOTATA.

a Jam alias monicimus, et hic iterum monendum est, Comitatus, Italici regiones seu territoria quarumunque urbium, nude et ractivos Contadinos rocant, sicut Villanos alii, alii Paisanos.

b Videtur intelligere eas animas, quæ citra ullam aliam panem, abatifica visione arcentur ad tempus, defectum quendam leviorem sic pugnantes, secundum exempla relata ante Vitam S. Marie Mag. de Pazzis Comm. prævii num. 9.

c Cum nullus quod sciam Sanctorum Patrum, vel horum doctrinæ ianitentium Scholasticorum Theologorum, affirmet, Missæ sacrificium, vel a Christo, vel a Sacerdotibus Sanctis ejus vice fungentibus, continuari et continuandum in celo; notum ego sustinere, quod ea quæ hic de Joanne sacrificeante et Deipara coömunicante dicuntur, litteraliter sint intelligenda: propter tamen eum qui hoc opinaretur, nihil opinaturum Scripturæ sacræ vel statui beato Sanctorum repugnans. Nam Christum post resurrectionem suam, glorificato jam corpore, et comprobato cum Apostolis legimus, et in Eman's Eucharistiam præabusse disciplinis communior sententia est. Sicut autem infra num. 57 dicitur in ecclesia S. Savini conspectus a Sancta Missa celebrare; ita in aliorum quoque Sanctorum Vitis visum subinde idem facere invenimus. Tali vero opinione admissa, non esset difficile intelligere, quomodo in causa Apostolis suis dixerit. Non bibam amodo de hæc genimine viti, donec illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei; et magis ad litteram impleretur, quod dicitur, Sacerdos in aeternum, secundum ordinem Melchisedech. Quia vero Deipara creditur corpore jam glorificato esse in celis, cur in eo nequiret Eucharistia participare? non quidem eodem prorsus modo quo nos, sed simili fere, et eo quo Christus post resurrectionem comprobabat; quomodo etiam post resurrectionem corporum ad litteram impleri poterit promissum Christi, ut edamus et bibamus super mensam ejus in regno ejus. Etenim cum ceteri omnes corporei sensus in beatitudine fruituri sint deliciis sibi congruis, cur non etiam gustus, mira, sed vera, uobisque haud satis intelligibili ratione? Ad Joannem Evangelistam quod attinet, eum post mortem assumptum quoque cum corpore in celum, nihil prohibet

opinari; quandoquidem multorum est sententia, eorum omnium Sanctorum corpora, que moriente Christo surrexisse dicuntur, numquam ad suos tumulos rediisse, sed cum Christo pariter assumpta in celos. Legimus quoque ad 19. Mæj. in Supplemento Vita S. Petri Celestini n. 17. S. Joannem Evangelistam conspectum in visione celebrare Missam de Dedicacione, cum ecclesiam S. Spiritus de Magella a Sancto constructam Christus ipse esset consecraturus. Sed quid in ea sententia tenetur, quam ac caput 25 de Vita B. Andreæ Salii, 28 Mæj. diximus, multorum veterum atque omnium fere Orientalium esse, neandum scilicet mortuum esse Joannem, sed cum Elia et Enoch secundum Christi adventum et Antichristi persecutionem præstolari? An dicetur, quod, sicut Christi corpus in transfiguratione glorificatum ad tempus, postea rediit in statum passibilitatis prioris; ita et ipse nunc quidem corpore glorificato cœlesti fruatur beatitudine, postmodum ad exiguum tempus priori humanitas communis statui restituendus sit, ac in eo demum moriturus? Nihil equidem affirmo: sed si affirmaret aliquis, puto quod idem posset de Elia et Enoch cum proportione affirmare: itaque cessaret ei multiplex quæstio, de stata illorum in Paradiso; qui sine scrupulo tunc diceretur esse, non terrestris ille in quo conditus est Adam, quinque etiam nunc superesse nulla verosimili ratione creditur a nonnullis; sed cœlestis, qualis et in Apocalypsi et variis in Vitis Sanctorum, præsertim S. Lidwine describitur, quatenus quidem humanis verbis describi potest. Multo forsitan verosimiliora hæc fuerint, quam quæ de eodem Elia miratus est orbis, in Bitterrensis quibusdam Thesibus anni 1682 mense Aprilis coram Episcopo lo i publice per triduum propagata, et quidem ut Theologicæ demonstrabilia, imo tamquam proxime accendentia ad fidem.

E d Quatenus scilicet, propter prævisa Christi ex Virgine nascituri merita, Angeli fideles post dæmonem ruinam, fuerunt in gratia et gloria confirmati.

e Christus scilicet, non Maria.

f Qui volet hæc onnia ex Sanctis Patribus probata legere, adeut nostri P. Francisci Poiraxi librum, scilicet Triplicem coronam, Virgini Dei Matri ex humanis divinisque sententiis collectam; vel Theatrum excellentiarum Deiparæ, ex consociatione excellentiarum sui filii, editum a nostro item P. Martino Cornuelt, istic et alihi abunde reperturus, unde confundat novissimos Mariamastigas, sive (ut dici subinde non crudele) Antimorianos.

F g Imo Ezechiel cap. 28, versu 13.

h Nullo modo eredidi in contextu relinquenda, sed velut certo apocrypha eximenda, hæc verba: Angelis autem, quorum custodiis animæ dammarorum fuerant traditæ, illis inter alios cognitis, nunquam de cetero erunt animarum custodiæ assignatae, quoniam quas sub sui protectione habuerant, damnabantur. Non enim id ipsis culpæ verti potest, neque quidquam deedit eorum beatitudini ex inpiorum damnatione, cui, toti in Dei voluntatem resignati, hiliter etiam acquiescent. Sunt tamen qui patent non nisi semel singulos singulis clientes committi, propter eorum inestimabilem multitudinem. Interim ad fidelitatem pertinebat ea non prorsus dissimilare, quibus quadam tenus excusandis, servire potest Parergon superius allegatum.

CAPUT V.

Visitatur a Sanctis Beata: pro caro sibi Religioso et animabus purgantibus efficaciter deprecatur.

C um autem quadam nocte Saneta, graviter infirmata, nullo modo in lectulo quiescere quiret, cœpit Dominum humili prece deposcere, una cum gloriō-

Agrotans
Beata visitatur a Christo,

sissima

A sissima Dei genitricē Maria, quatenus in tanta ægritudine secum dignaretur misericorditer agere. Et statim Dominus apparet ei, velut in mundo conversatos fuerat, ostendit ei manus clavis affixas, revelavitque ei cogitationes suas, et omnia tam præterita quam præsentia et futura, quæ cōmissa erant ab aliis: et cum bæc dixisset discessit, et Saneta convalescit.

43 Quadam igitur nocte, cum anima ejus, delata in cœlum, erat cum Christo atqne benta Virgine; cœpit cogitare de quodam Religioso, et dicere infra se: O si potuisset ille tantum gaudium cōspectare! Et respiciens Dominus fidem ejus, vocavit B. Joannem Evangelistam ad se, dicens ei: Potestatem tibi do faciendo Gerardeschæ juxta desiderium suum, quoniam modum velles satisfacere mihi. Abiens autem B. Joannes ait Sanctæ: Nullum peccatum, Religiosum devotum tuum poterit quoad viverit impeditre, quin vitam aeternam possideat; neqoe tribulatio erit ei dum vixerit, neque angustia: et Fr. Petrus, amicus noster, erit præsens in morte sua. Post haec autem Domina nostra, regina mundi, in B his omnibus altissimo Jesu Christo gratias retulit, qui d. Religiosum suum propriom dignatus est servulum reputare. Ait autem B. Joannes: Oportet me pro servis Dominae nostræ Dominio exorare frequentius quam pro aliis.

44 In festo Natalis Domini, media nocte, ut ait Sancta, cum esset spiritus ejus in cœlo, videt omnes Sanctos et Angelos præparantes se, ut laudes conferrent et honorem et gloriam Dei genitrici Mariæ. Et venit Christus Tunicella indutus, et B. Joannes Evangelista eum eo. Tunc Sancti venientes insimul perrexerunt ad locum ubi Dominae nostræ pretiosissima ornamenta manebant, ad Archiepiscopatum videlicet B. Joannis Evangelistæ. Et descendens beata Virgo Maria in plateam tertiam civitatis Jerusalem, ad quam tribus gradibus descenditur a secunda, nec non et totidem ad secundam a prima, induita est per B. Joannem quodam manto rotato mirabili, Jesu ad pedes ejus inclinato manente: et dedit ei Jesus chirothecas et annulum, et osculatus est manus ejus. Sancta autem Gerardeschæ cogitante de Religiosa devoto suo, quod posset tanta visione gaudere; continuo beata Virgo vocavit ad se Christum et B. Joannem, dicens eis: Ite, et vocate Religiosum illum. Cumque mandatum Dominae nostræ implessent, reversi sunt et dixerunt S. Gerarde schæ: Devotus tuus adest, et nunc ornat Dominam nostram. Sancta autem gavisa non modicum resperxit: et vidit illum trahentem fimbrias Dominae nostræ cum omni devotione. Postea vero Virgo expandit mantum quo erat induita, recepitque Religiosum sub eo, interrogans B. Joannem et dicens: Si essem in mundo in aliquo indigens tui, numquid succurreres mihi? Sed hoc propter te non dico, sed propter adstantem, ut satisfaciam ei. Sanetus autem Joannes respondit: Si possem, pro vobis regum Dei dimitterem. Et iterum ait Beata Virgo: Tu nosti voluntatem Dei, recommendo tibi hunc meum servulum. Beatus vero Joannes respondit: Faciam quidquid vis, Domina. Tunc beata Virgo benelixit ei. Porro Christus ait matrī: Quid vis ut faciam, mater? illa vero recommendavit ei dictum Religiosum.

45 Cum S. Gerarde quodam die in oratione maneret, et esset clausum ostium domus suæ, quidam peregrinus accedens petiit ab ea eleemosynam, obtenuit B. Mariæ et B. Joannis Evangelistæ. Protinus autem Sancta, sentiens vestimentorum ipsius fragrantiam et odorem, eucurrit ad joannem, dixique peregrino: Cum non sit in hominum consuetudine sic expresse pro amore B. Joannis eleemosynam dat;

nam petere, cur pro amore illius eleemosynam postulasti? Oculos quidem meos tibi pro ejus dilectione impenderem: intra itaque in domum meam, et accipe quidquid vis. Et ait ille: Nolo omnia quæ dixisti, sed tantum affer mihi de pane tuo. Sancta autem pergens detulit ei tres panes et totidem caeos: cupiebat enim talem ei eleemosynam tradere: sed ille illico ab oenlis ejus evanuit, ex quo Sancta extitit non modicum stupesfacta.

46 Eodem quoque tempore in Quadragesima, cum esset Sancta inclusa intra cubiculum domus suæ, et famula ejus ivisset ad domum cuiusdam vicinæ suæ; vidit Sancta omnium cubiculi sui aperatum, et tota dominus ejus erat undique reserata. Cumque mox surgeret ut videret quid esset, vidit ante januam aulae sue stantes tres viros, veneranda canticie decoros; et erat cum eis quædam venerabilis Domina, pretiosis vestibus adornata: et quisque eorum habebat manipulum rosarum in manibus. Et cum essent oratorium Sancte ingressi, coperunt aliquantolum orare. Itaque cum sederent et essent a Sancta incogniti, unus ex eis ait: O Beata Jacobe die. His auditis Sancta cœpit vehementer gaudere. Alter quoque inquit, Et tu S. Joannes dic. Ut autem Sancta nomen B. Joannis audivit, cecidit ad coram S. Jacobe eos, lacrymando præ nimio gaudio. Beatus itaque Joannes apprehendit eam per manum, et sublevavit a terra, et statuit eam juxta pedes suos, ostendens ei annulum quem habebat in digito, et ait: Agnoseis hunc annulum? Sancta vero videbat annulum, sed gemmam illius (quoniam clausa erat in vola manus) videre nequibat. Cumque B. Joannes ostendisset ei lapidem annuli, Sancta vidit in eo totam vitæ cœlestis gloriam et triumphum; et cum absconderetur lapis, nihil de his Sancta videbat.

47 Dixit quoque S. Joannes, Haec quam tu vides Domina, est B. Bona, quæ ideo venit nobiscum, quia cum esset in mundo, ego et B. Jacobus simili modo visitavimus eam. Sancta itaque Bona, habens in manibus fustes aureos roris plenos, dedit unum ex eis S. Gerarde. Cum autem S. Gerarde illum susciperet, dicit in corde suo, Dabo eum tali Patri meo in Christo, qui etiam et aliis demonstrabit: et gratulabatur inde. Tunc dixit ei B. Joannes, Quid cogitasti in corde tuo? Tulitque fustum de manu sua, et ait: Dic tuam culpam. Illa autem confessa est, et non negavit, quod in corde suo conceperat. F Et cum ibi minarent usque ad horam tertiam, inquit ei B. Joannes: Lapis iste, quem vidisti in an-

nulo, oculus tuus est; quem mihi, cum a te peti eleemosynam, tradere voluisti: alium similiter oculum tenet B. Maria. Et Sancti discesserunt ab ea.

48 Cum quadam nocte Sancta vigilaret in lecto, Inter cœlestes cantus nec posset somnum accipere, dicebat: Surgam ad orandum: hora namque est. Et quoniam adhuc brevis hora transierat, iterum cogitando dicebat: Bene possum paulisper quiescere. Cum hæc aotem et his similia intra se quæreret, protinus audivit voces canentium psalmolias; et ubi consuetum est dicere, Gloria Patri, dicebant, Julitta est nomen ejus. Sancta vero cum audisset nomen Julittæ, quoniam ejus filia spiritualis erat, illico surgens de strato in quo jacebat, exivit foras: et dum neminem videret, voces tamen cantantium incessabiliter audiebat. Tunc respiciens in cœlum, magno cum gadio vidit Dominum, venientem in quadam rota, quæ magnis resolgebat splendoribus: et Angeli stabant in circuitu ejus, habentes manipulos rosarum in manibus suis. Porro Angeli descendentes ad eam, dederunt ei duos ex illis ramis, atqne dixerunt: Isti rami sunt taliom: et erat unus ex illis ex omni parte scriptus;

commendat
ei sibi devo-
tum Religio-
sum:

videt a can-
ctis celebrari
Natalem Do-
mini

assistente eo-
dem Religioso.

S. Joanni
Evang: su b
specie peregrin-
ti eleemosy-
nam dat:

EX MS.
intelligit ex-
cellentiam
Julitæ sibi
caræ.

A damone sub
specie viri ap-
parente tenta-
ta,

et flagellata.

ad flumen de-
fertur mer-
genda;

et a Sanctis
invocatis libe-
ratur;

ac da mone
per Angelos
flagellato di-
missa :

rogatur u de-
functis ut pro-
se oret,

A scriptus; Non est simile velum, velo Julittæ in terra. Postquam autem discessit Dominus, dicebat Saneta in corde suo, Mittam ramos hos illis, quibus sunt assignati. Et cum esset prope ostium viri illius, per quem missura erat ramulos illos, arreptis de manu sua ramulis, nequivit eos saltem eidem ostendere. Sed vir ille tantam (prout asseruit) exinde suavissimam sensit odoris suavissimi fragrantiam, quantum nonquam in vita sua persenserat.

49 Quadam etiam nocte, dum staret in oratione, apparnit ei dæmon, humanam fingens effigiem viri sui, nec non et pretendens habitum vestium, quem idem vir Sanctæ, dum esset in seculo, deferebat. Et cum ei spurcida verba diceret et prorsus abhorrenda; Sancta vehementi timore atque tremore quassata, cœpit Dominum humili prece deposcere, ut eam liberare de tanto periculo dignaretur: dicebatque dæmoni; Fæc omnia quæ de me tibi permittit Dominus, te namque bene agnosco: quoniam quidem si ille esses cuius in singis effigiem, mox eum propriis occiderem manibus, ejusque animam tuæ potentiae tradarem. Tunc apprehendit eam dæmon, et fortiter flagellavit, percutiens faciem ejus solario domus, ita quod sanguis ex ore ejus et varibus emanavit. Sancta autem Gerardescæ, dæmonis tormentis exposita, Dominum collandabat: qui suam permittebat ancillulam, tamquam inter incendem et malleum positam, velut aurum probari. Protinus autem apprehendit eam dæmon, et posuit ipsam usque ad ecclesiam S. Joannis de Gaytano, quæ est versus mare in suburbio civitatis Pisanae: et misit eam in quamdam naviculam, quæ erat in flumine Arni, volens submergeare ipsam: et vehementer concutiens naviculam, mittebat in eam aquam non modicam. Sancta autem jugiter acclamante, ille numquam cessabat in omnibus et per omnia, [nolens] a talibus desistere discriminibus, quibus eam indesinenter angustiabat.

50 Cumque Sancta, fessa non modicum et attrita, de cetero resistere non valeret: timens ne periclitaretur in aquis, cœpit adjutorium Domini atque B. Mariae Virginis alta voce deposcere, ut eam dignaretur a tanto periculo defensare: eodem quoque modo auxilium B. Joannis Evangelistæ sèpius invocabat: statimque apparuerunt ei B. Maria et B. Joannes Evangelista, et multi cum iis Angeli juxta ripam fluminis, confortantes eam. Tunc adstantibus Angelis præcepit beata Virgo Maria ut dæmonium flagellarent. Et cum cepissent eum Angeli, frequenter sublevabant ipsum in aera, et in flumine submergebant: post hæc autem flagellaverunt eum juxta ripam fluminis. Sieque factum est, ut, dum ipsum sic immaniter flagellarent Angeli, horrenda dæmonum caterva ubique manentium, altisonis stridentes sonoribus, ejus compatiebant doloribus, et insimul dæmones ejulabant. Porro B. Maria Virgo una cum B. Joanne Sanctam eduxerunt de flumine, et posuerunt illam in ecclesia, illico discedentes. Sancta autem Gerardescæ, respiciens se in ecclesia solam, quæ numquam erat spirituali consortio destituta, cœpit, præ timore gelida, cogitare ac dicere: Quid faciam, Domine? Si aliqui venerint hue, et invenerint me sic stantem, quid dicent? Ignoro quid faciam. Certe vadam ad tales consanguineum meum, et ei omnia sicut gesta sunt indicabo. Quid si non credet? In nomine Domini mei Jesu Christi pergam.

51 Et cum iter arriperet, et esset ante domum illius, audiens ibi [pulsari] matutinale Officium, cessavit a proposito volendi vocare consanguineum suum; Bene possum [inquietus] redire ad domum meum. Et cum hæc diceret et transiret per plateam civitatis, vidit homines vigilantes vigilias noctis su-

per frumentum, et ait: Si hi venerint ad me, quid dicam? Ignoro quid faciam: Domine, succurre mihi. Progrediens autem pasillum versus pontem vitem civitatis illius, vidi ibi multitudinem hominum, ex quo perterrita est vehementer. Et duo ex eis in habitu mulierum, venientes obviam ei, dixerunt: O filia, nos sumus tales convicinæ tuæ, et scimus quod in nocte hac perpessa es tribulationem magnam: rogamus autem te ut intercedas pro nobis apud beatam Virginem, quatenus ad pœnas quibus affligimur nullo modo redeamus. Sancta etenim Virgo est in ecclesia S. Martini: propera ergo ad eam, et ora pro nobis. Porro cum Sancta transisset pontem, vidi totum convicinium, quod est versus ecclesiam S. Martini, splendere ac magnis fulgoribus radiare. Tunc cœpit cogitare in corde suo ac dicere; Quomodo in conspectum Dominae nostræ pergam, cum sim undique vestibus lacerata? Sed resumptis viribus audacter pergebat. Et cum staret pedes Virginis, sancta Virgo dixit B. Maria Magdalene: Suscipe Gerardescam sub manto tuo, et cooperi eam. Hoc autem peracto S. Gerardescam ibat cum illis gaudens, et erat cum eis Dominus noster Jesus Christus, cum B. Joanne Evangelista, et cum magna multitudine Angelorum.

52 Cum autem transissent per loca, ubi erant qui rogaverant Sanctam, dixit S. Maria Magdalena S. Gerardescæ; Habes tu nobis aliquid dicere? Illa vero recordata precum illarum, inquit. Volo rogare Dominam nostram pro quarundem animabus defunctarum, quarum preces admisi, ut a pœnis Purgatorii liberentur. Haec ea dicente, B. Maria Magdalena, vocans ad se B. Joannem, recitavit ei omnia quæ Sancta petebat. Igitur Dominus noster, tenens zonam matris, reverebatur eam, incedendo coram ipsa tamquam infantulus. Cumque beata Virgo, precibus Sanctæ communica, rogaret filium suum ut Sanctæ dignaretur preces admittere; inquit Christus: Mater, multi videntes misericordiam tuam rogant te: at non deberes omnes exaudire, cum non omnis qui postulat dignos sit impetrare. Beata autem Virgo respondit; Cum propter te, humanissime fili, ab omnibus Mater misericordia vocer, numquam misericordia mea januam alicui claudam. Tunc præcepit Dominus adstantibus Angelis, ut animas illas suscipientes, dignis cœlestia regna pandarent; indignas autem, usque cum dignæ inveni rentur, in loco pœnalitate exempto locarent: factumque est ita. His ita peractis S. Gerardescam invenit se in domo sua, et Dominus noster erat cum ea; beata quoque Virgo, S. Joannes Evangelista, et S. Maria Magdalena. Tunc exiit eam vestibus suis B. Maria Magdalena, ut videret contusionum vestigia, quæ ei dæmon iniquus intulerat. Beata itaque Virgo Maria novis eam induens vestibus, dedit ei osculum pacis et dixit: Quia noluisti ore tuo tangere dæmonem, os tuum dulciter osculor: et procul eam in manibos Christo tradens, protracta aliquantulum mora, discesserunt ab ea.

CAPUT VI.

*Alli divini favores variis, a Christo et Sanctis
Beatae impensi, aut aliis propter ipsam*

Cum quadam vice soror S. Gerardeschæ gravi ægritudine teneretur, jugiter coram se videbat dæmonium, tetrica qualitate horrendum. Cumque magis terrore concussa dæmonis, quam afflictione afflita infirmitatis, plurimum anxiaretur in animo, semper timebat atque tremebat. Sancta autem Gerardescæ, divina potios quam homina indocta dilectione, venit ad eam. Dom autem appropinquaret lectulo ægrotantis,

*apud Deipa-
ram ad quam
ducebatur:*

*quod illa fa-
cit,*

*et impetrat ut
solvantur
a pœnis.*

*Sororem
ægram tactu
liberat a con-
spectu dæmo-
num.*

A ægrotantis, et imponeret manum super pectus illius; dæmon, qui ægrotæ semper manebat visibilis, discedebat: sed et statim cum ad se manum trahebat; dæmon protinus infirmæ adstabat. Vocans igitur quæ ægrotabat Sanctam, ait ei; Appone manum tuam supra pectus meum: quoniam dum sic mihi tuæ gratiæ beneficium tribuis, dæmon a meis obstatibus effugatur. Restituta igitur infirma Sanctæ meritis pristinæ sanitati, cœpit magnalia Demini, quæ jugiter monstrabantur per Sanctam, omnibus reserare.

54 Præterea cum quadam die Sancta, infirmitate præventa, sumpsisset a Domno Gregorio, Abbe monasterii S. Michaelis Discalceatorum, pœnitentiam de commissis; illeque injunxit ei, ut convalescentia obtenta Absolutionem susceptura iret ad eum; audivit a quibusdam quod dictus Abbas obierat. Statimque recordata præcepti quod ei fecerat Abbas, cœpit amare deflere; ac præ dolore cadens in terram, velut extincta manebat. Tunc raptus est spiritus ejus in cœlum, et vidit ibi B. Bonam, Sanctumque Jacobum, sanctumque illum Abbatem: B qui et absolvit eam, sicut promiserat.

55 Alio quoque tempore levatus fuit spiritus ejus in cœlum, et fuit in loco ubi erat quædam rocca, quæ vocabatur Rocca S. Mariæ: quæ cum sit sita supra montem qui septem milliariis in altum extenditur, quolibet milliari undique quadam platea distincto, a cœlesti Curia circumdatur processione aliquando: et est vexillis mirificis prædicta Majestatis divinae, atque beatæ Virginis, et omnium Angelorum. Hæc autem munitio, septem turres continens, habet etiam choros Angelorum, Apostolorum et omnium Sanctorum. Et erat ibi claustrum B. Bernardi: et ibi B. Joannes Evangelista Quadragesimali tempore, videlicet tribus diebus in hebdomade, celebrat Missam. Cumque in eodem loco sedes quædam ab Angelis fieret, et sciscitaretur ab eis Sancta cujas esset sedes; meruit audire, quod esset talis sui in Christo devoti filii.

56 Similiter etiam cum quadam die summo dilculo cogitaret de quibusdam Fratribus monasterii S. Saviae, qui ei jugiter petram scandali appenebant; hæc vel his similia intra claustra sui pectoris exorsa est dicere. Quare mibi tribulationem atque injuriam inferunt? Sane nullam eis molestiam infero: omnibus servio: et ipsi, cum multi in me ex Religiosis fidem habeant, ne nullo modo reverentur: cœpitque magna lacrymarum copia deprecare Altissimum, ut parceret eis. Post hæc cœpit capite discooperto sedere, et ab oratione cessare. Et pretinus odorem per maximum sentiens, vidi Dominum Jesum Christum, tenentem pedes conjuctos, ut tenuit in cruce affixos, sanguine de plagiis manante: timuitque valde. Ait autem Dominus ei, Noli timere: ego sum crucifixus, tam propter te quam pro multorum salute: sed doleo quod Fratres tui me iterum crucifiguat, dum tibi semper inferre scandalum non desistunt: attamen sicut tunc crucifixio mea eorum fuit redemptio, sic et nunc eorum erit damnatio. Cumque Sancta genibus prevoluta cogitaret propriore de pedibus Domini clavum extrahere, et ipsum in corpus suum immittere; inclinavit se Dominus, et apprehendit eam, fecitque ei consolationem plenissimam, lacrymando cum ea. Dixitque illi: Ego non habui tantam compassionem in Maria Magdalena unquam, quantam habeo in te modo. Sed ego vindictam faciam, et te de injuriis vindicabo. Discessitque ab ea.

57 Post haec quadam nocte, dum esset in lectulo, tempestive tentata extitit atque selicitata, ut ad orationem surgeret: itaque in oratione posita consolationem per maximam perceptit; cum statim (sive

in corpore, sive extra corpus, Deus scit) ducta fuerit D apud ecclesiam S. Savini. Porro cum inveiret ibi *ex ms.* multes Anglos verentes ecclesiam, allocuta est eos dicens: Quid sibi vult quod facitis? At illi respondentes dixerunt: Pausate paulisper et requiescite, quoniam plenus solito in hac nocte gaudchitis. Hæc autem eis dicentibus, ecce adstiterunt Angeli alas habentes, qui ernalverunt ecclesiam certinis pulcherrimis: quas secum detulerant. His ita gestis audivit tenitrua sonosque terribiles: Dominus enim cum Angelis, et Apostolis, et cum Sanctis omnibus descendebat in ecclesiam. Tunc vidit ibi Dominum Missam canentem, et quemdam Religiosum devetum suum in Episcopum consecrantes. Celebrata itaque Missa ivit Sancta cum Domino ad vitam æternam, et ita similiter Religiosus cum eis. Igitur præsentatus fuit iste Religiosus coram beata Virgine, et juxta pedes illius manebat. Cumque Religiosus ille applicaret manus suas manibus beatæ Virginis, sancta Virgo osculata est manus ejus et caput.

58 Perro quadam nocte, cum S. Gerardesca gravisset infirmitate detenta, surrexit ad orandum: et cum longe spatii tractu orasset, mox delata extitit in spirito ad cubile. Sed nec exinde turbata neque perterrita, non cessabat precari Dominum, ut eam dignaretur, carnis ergastulo destitutam, in requiem collocare. Tunc Dominus, apparens ei, dulciter ipsam consolabatur, dicens: Noli timere, quoniam ego [tecum] sum omni tempore vita tua, neque similiter te in morte relinquam: brevis namque est vita tua. Et cum discedere vellet Dominus, illa clamabat dicendo, Noli me derelinquere, Domine, in hac vita, ubi labor est laboriosissimus et planctus continuus. Igitur Dominus tertio rediit ad eam, et consolabatur eam non medicum, cum dicebat: Nolo te dimittere, filia, sed semper tecum morari, tibique dare consolationem omnimedam.

59 His ita gestis, quadam die venerunt ad eam mulieres quamplurimæ, ut audirent eam: inter quas erat quædam, magnum faciens ex contritione ploratum. Cumque Sancta exinde robur magnæ consolationis assumeret, sequente nocte cœpit cogitare intra se ac dicere, Domine Jesu Christe, fac me participem lacrymarum illarum. Et illico anima ejus fuit in cœlo cum B. Joanne Evangelista. Tunc dixit ei B. Joannes: Mulier, quæ beri coram te sic amare plorabat, ideo sic agebat, quia jam se sciebat magis criminis laqueo irretitam: premisit enim tali in tali loco cum eo libidinis scelus committere, et exinde nefanda stipendia jam recepit: et quoniam tanti sceleris pœnitentia ducta est, in proximo veniet ad te: tu autem in sermone prævio prædictes ei omnia quemadmodum statuerat facere. Factum est autem cum venisset mulier ad Sanctam, et criminis sui enormitatem audisset a Sancta, cum lacrymis confessa est, dicens: Verum est, Domina, omnia quæ dixisti me scelestam fecisse: et nunc vestris pedibus proveluta, parata sum, præter quamlibet ambiguitatem, peragere quidquid Sanctitas tua mihi, ad tanti delicti emundationem, voluerit imperare. Sancta vero respondens, dixit ei: Vade, et redde ei tetum damnabile præmium, quod ab eo receperas. Statimque reversa est mulier, laudans et glorificans Dominam, omnia devotissime, sicut ei Sancta præceperat, exequendo.

60 Quodam tempore, cum S. Gerardesca devotionem in quodam Religioso haberet, quem bonum et devotam reputabat, sed vere malus erat: accidit ut in magnis affectibus gereret eum oculis corporeis intueri. Et dum in tanto animi fervore persisteret, apparuit quidam Monachus, dicens: Vis venire ad talerum Religiosum, quem tu videre desideras? Sancta respondit: Volo venire. Et ille: Abrade

*x;ra ab eodem
se non dese-
rendam in-
telligit.*

E

*Mulieris de
consensu in
peccatum pœ-
nitentis*

*discrimen cog-
noscit et con-
silio propul-
sat.*

*Errans circa
Monachum
quem credebat
Sanctum,*

*a confessario
præmortuo
absolvitur:*

*conspicit cœ-
lestem arcem
S. Maris:*

*pro Monachis
sibi molestis*

*Crucifixum
deprecatur:*

*audit Missam
a Christo cele-
bratam:*

EX MS.

discit mala illius opera :

de eorum quos
B. Virginis
commendaratsalute certi-
ficiatur :videt Angelos
cum Monachis
psallentes:

Ps. 67, 26

A prius caput tecum more monastico, et induit te cœullam, Sancta autem Gerardesca statim fecit sibi radi caput, et induit se cœullam, et arripuit iter cum Monacho. Cumque aliquantulum pergerent simul, cœpit infra se Sancta cogitare ac dicere : Quare pergo enim illo ? Non agnosco eum, et pergo cum eo ? Dixitque Monacho ; Tanto gaudio, Frater, imbuta extiti, audito nomine Religiosi, quod tecum, quem numquam cognovi, ex abrupto iter arripui : ideoque nolo tecum venire amplius, quia te non agnosco. Monachus autem, his cognitis, dedit Sancte quemdam baculum dicens; Noli expavescere, tene haeculum istum in manu tua, et nullus poterit te videre. Statimque Sancta, resumptis viribus, cœpit secure cum Monacho pergere. Porro cum pervenissent ad locum ubi Religiosus ille manebat, ait Monachus, Sancte : Ecce locus, et ille est Monachus, eajus vult Dominus tibi vitam ostendere, ut deinceps illum agnoscas, et nullo modo ut consneveras illum revercaris : intuere itaque et respice eum, opusque illius pravum. Statimque vocaverunt ad se Religiosum : et loquentes cum eo

B cognoverunt opera sua mala. Tunc autem Sancta in ecclesia illa Missam audivit, et assumpta ibi Eucharistia Domini, uno momento invenit se in domo sua. Post hæc desiderantur fortassis non pauca.

61 In hoc porro, qui aequaliter exhibetur, articulo explicit Sanctæ Deipara nos erga Christum, recens ex se natum, affectus ; quem, inquit, de praesepio. . . . sumens denuo, talen tantumque odoris sentiebam fragrantiam, quod jugiter affectassem ipsum in pectoris mei secretario condere. Similiter volebam, materna promptitudine monita, oscula dulcedinis eidem porrigit, sed humanae conditionis reverentia debita nullatenus attentabat. Imo sublevavi oculos meos in cœlum, et aperi sunt cœli, et Deus Pater circa osculandi affectum mihi benedictionem suæ licentie tribuit : et osculatis oculis gloriosissimi unigeniti mei, suavissinam illico persensi letitiam, humanais colloquiis impossibiliter exponendam. Post hæc beata Virgo, aperiens mantum suum, receperit S. Gerardescam in eum, dicens ei : Universa et singula, quæ promisit tibi Joannes Evangelista, in filiis tuis de pleniori liberalitate confirmo asserendo nominaliter de quibusdam : et cum dies mortis eorum accesserit, ego et filius meus una cum Angelis veniemus obviam animabus eorum. Tunc S. Joannes Evangelista apprehendit Sanctam, ponens eam juxta pedes Domini nostri Jesu Christi, qui omnibus assensum pronunexhibuit, quæ beata Virgo promiserat.

62 Item cum quadam nocte Sancta Matutinum in festo S. Andreæ Apostoli [audiret] ; videbat splendorem quam maximum, totam visibiliter ecclesiam illustrare : et Fratres stantes in ecclesia singillatim habebant contra manentes [Angelos] cum reverentia maxima, et psallentes cum eis. Et unus ex Angelis erat cum Sancta, dicens : Respice et vide Fratrem illum, quia sine mortali peccato mens ejus copulata est Deo, et Angelus ejus benedicit ei : et Angelus Fratris illius, qui est in peccato mortali, valde irascitur ei, dicente Propheta, Prævenerunt Principes, conjuncti psallentibus in medio juvenularum tympanistriarum. Et iterum dicebat : Licet hi Angeli frequenter descendant inferius et ascendant, gloriosi tamen et magni semper perseverant in cœlis.

CAPUT VII.

Reliqui favores Dei erga Gerardescam, quatenus ex Codice mutilato habentur.

Alio quoque tempore voluit Dominus animam

Sanctæ sublevari in cœlum, et esse juxta arem beatæ Virginis. Tunc vidit ibi claustrum, B. Michaelis, multasque animas quæ erant cum eo, quæ quidem purgatae erant a contagiis delictorum : inter quas erat quædam Monialis, super qua Sancta admirata est vehementer, quoniam adhuc erat vivens in seculo. Tunc interrogavit S. Michaelis de Moniali illa, cum nondum sit a seculo evocata. Ille autem respondens dixit ei : Non dieam tibi de morte vel vita ejus, sed quid de ea fieri debeat, conspectabis. Tunc jussit illam B. Michael exposiliari, et corpnsejus pretiosissimo unguento inungit, ponique coronam magnam in capite suo. Et iterum inquit : Vis ascendere arem beatæ Virginis ? Illa vero respondens, dixit : Volo, Domine. Cumque accessisset ad pedes scalarum, diffidens præ altitudine maxima de ascensu illarum, Domino volente, in ictu oculi superins se invenit. Tunc vidit ibi sanctarum Virginum multitudinem maximam, inter quas agnoscit S. Catharinam, interrogans eam et dicens : Quænam sunt istæ ? Domina mea. Illa autem respondens dixit, Ego sum Catharina, et hæ sunt Virgines omnes sanctæ, quæ fuerunt fidelissimæ Domine nostræ ; et scimus quoniam ideo deputatus est nobis locus iste, nt [suscipiamus] consolationem a Domina nostra. Dico autem tibi, quod orans ego, cum sim advocata omnium famulantium ei, majorem ab ea consolationem suscipio. Ostendit etiam ei S. Catharina totam vitam æternam, et mansiones, et nomina aliquorum et aliquarum.

Videt ornatum
cælitus impen-
sum cœdum
montali adhuc
viventi,

et chorū
Virginum :

item stellas
ascendere ac
descendere

F
super psallen-
tentes Mona-
chos :

64 Quadam nocte perrexit ad Matutinum, et Officio feliciter inclito, magno cœpit Sancta gaudio exultare. Et elevans Sancta oculos suos ad cœlum, vidit supra chorū ecclesiae S. Savini, in qua ipsa manebat, quoddam cœlum de Angelis, qui habebant alas junctas inter se, nihil quoque videbatur ex eis nisi vultus eorum ; et stellæ apparebant, ex quibus exhibat splendor mirabilis : et supra caput Abbatis et aliorum duorum veniebat quædam sphæra, similis sphæræ solis, et stellæ. Ascendentibus igitur et descendebat aliquando stellis, splendor nihilominus fixus manebat in eis. Tunc cogitavit Sancta vocare Abbatem, ut videret hæc omnia, sed timuit ne aliis esset ad scandalum. Sieque factum est, ut finito primo Nocturno anima ejus portaretur ad cœlum : et erat ibi eum Domino. Tunc Dominus allocuens eam dixit : Ostendi tibi cœlum de Angelis, propter quod vocare empiebas Abbatem ; sed timore ducta ne offenderes alios, non vocasti. Et bene quidem fecisti : nam si vocasses eum, forsitan aliquid [ingratum] perspexisset. Stella quoque, quæ ascendebat et descendebat, est illa [gratia] ; quæ, cum homo conjunetus est Deo, fixa permanet super eum ; et eum aliquibus se ingerit vanitatum illecebris, separatur ab eo : cumque Monachi dicebant, Gloria Patri, Angeli illi faciebant inter se sonitum maximum. Interea dixit Dominus : Homines debent timere diem judicii, quoniam in illa die judicabit Dei Patris justitia, aqua nemo poterit appellare. In illa die Sancti contremiscent et Angeli, eumque nihilominus videre desiderant : timent propter judicii strepitum, desiderant propter resurrectionem corporum.

65 Procedente tempore, cum vellet Dominus S. Gerardeschæ suam revelare potentiam, posuit spiritum ejus juxta solium Dei Patris. Cumque Sancta prospexit inferioris, videns Sanctos et Sanctas omnes subter se stare, vehementissime mirabatur. Ait igitur ei Pater : Volo tibi monstrare universa quæ feci. Et aperiens os suum, cœpit seriatim exprimere, qualiter ab initio creavit Angelos, et postremo mundum et hominem : quonodo quoque ultimo affectu summo conditoris erga hominem

contemplatur
Dei potentiam :

Ordine Servorum B. Mariæ in Academia Pisana Theologæ Professor.

A nem, morti tradidit unigenitum snum. Tunc ostendit ei, quot et qui salvi sunt et salvari debent, virtutesque eorum ab Adam usque ad finem mundi. Et post hæc ait ei : Liceat memoria nequeas comprehendere omnia, quæ vidisti; nullus tamen est in terra vel fuit adhuc, cui tanta scire permiserim.

66 Alio quoque tempore erat S. Gerardesca apud S. Savinum, ut audiret Missam : et cum incepisset Officium, respexit Crucem, quæ est in illa ecclesia : et in ea videbatur corpus Dominicum ab umbilico superius incarnatum : in pectore quoque ejus erat quædam avis, albissima et corpore parvula; quæ habebat rostrum ex auro. Tunc avis illa erga Crucem alas expandens, cecinit tribus vicibus ; et confessim volavit ad Sanctam, et ponens rostrum ejus auriculæ, tamquam alicujus humanitatis portenderet effigiem, exposuit Sanctæ omnia quæ in corde pensaverat, et qualiter rogaverat Deum pro quodam Religioso : et dicebat : Licet pro Religioso tuo rogaveris Deum, ut ipse dignaretur tibi ostendere, si Religiosus idem esset ab omnibus reatibus sui exutus : dico tamen tibi, quod sicut videbis me in pectore Domini ablui, sic ille perfecte mundificatus est a peccatis. Et his dictis avis illa confessim volvit ad Crucem : et in conspectu Sanctæ in aqua, quæ de pectore Domini abundantius emanabat, se universaliter lavit, largiente Domino nostro Jesu Christo, qui præparat omnibus indulgentiam affluenter. Discedente autem avicula, confessim et apparitione pærmissa discessit.

67 Sancta Gerardesca, quodcum etiam tempore in oratione devota permanens, satis gaudebat in Domino, considerando lætitiam Beatorum. Cogitabat igitur in animo, dicens : Domine, quando erit anima mea tecum, qui habes super omnibus potestatem ? et cupiebat dissolvi, et esse cum Christo, nec poterat. Tunc Dominus, respiciens fidem ejus, velut unicum ostium cœlos ei aperuit, ex quibus tam irradiatissimum Sancta egredi videbat splendorem, quod non poterat, præ nimio claritatis fulgore, ipsum recta fronte conspicere. Capite hinc inde deflexo, tandem sublevatis in medio splendoris oculis suis, aperte Sancta videbat Filium Dei, sopita qualibet reverberatione splendoris. Stans igitur Sancta cum magno gaudio, constanter preces fundebat pro quibusdam Religiosis. Tunc aperuit Dominus brachia, et illa hinc inde vidi illos Religiosos, stantes videlicet inter brachia Domini : et Sancta retulit pro illis Religiosis gratias immensas Deo Patri, nihilque de his omnibus paulo post vidit. Post hæc cœpit affectanter ambire, ut alter illorum foret altero major in regno cœlorum ; et perinde Dominum et beatam Virginem sedulo orabat, ut illud ei benigne concederent. Tunc apparuit Dominus in aere, et cum eo splendor mirabilis : et appropians Sanctæ, locutus est ei dicens : Desiderio magno desideras videre filium tuum magnum in regno meo ; et ego dico tibi, quod omnia quæ volueris faciam : et qui te diligit, me diligit; et qui te audit, et me audit; et qui te odit, et me odit. Omne potentiam meam tibi manifestabo : proinde Joannem Evangelistam ad te misi, ut tibi ore ad eos voluntatem meam exprimeret : et qualiter Filius Dei ad te veniet, consolationis tibi plenitudinem collaturus. Cum.....

68 Deficiente hic ut minimum pagina una, hiatum suppleo, exhibendo imaginem Beatae, qualem supra num. 2 dixi adhuc spectari super aram majorem S. Michaelis in Burgo, in quadam tabula, multis sanctorum Ordinis Camaldulensis Patronum imaginibus per modum limbi circumornata, singulis singulas reluti conchus seu forulos implantibus. Harum una, ut dixi, est S. Gerardesca in habitu Ordinis Camaldulensis diaclematu more ceterorum Sanctorum; prout ipsum nobis inde delineandam curavit Fr. Gerardus Capassius, ex

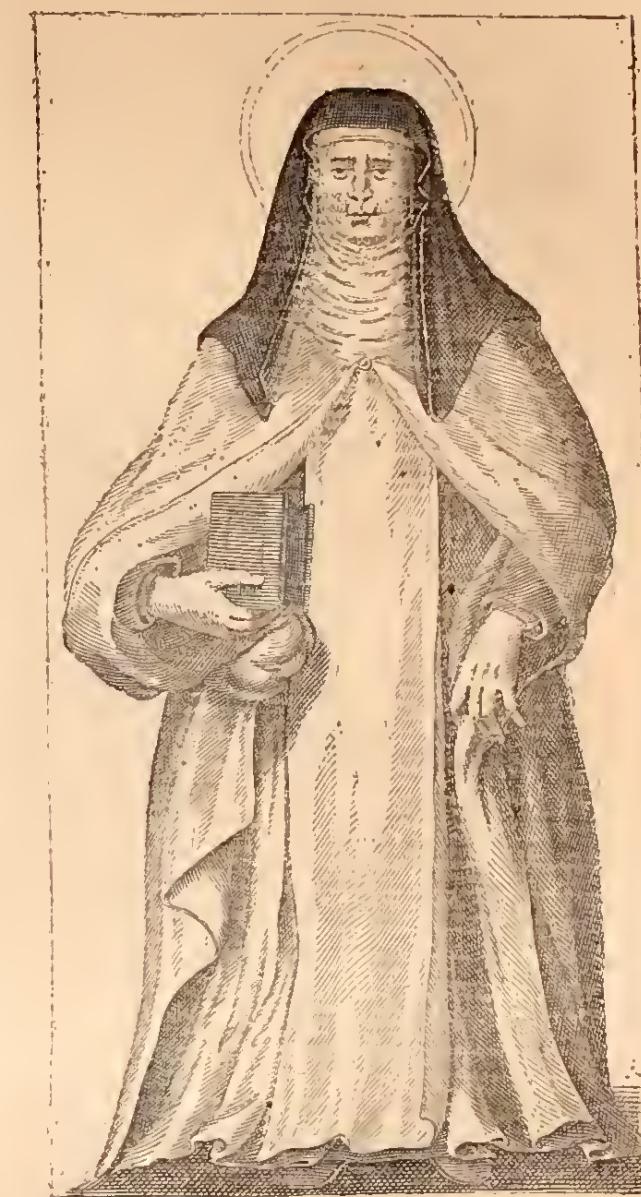
Sub Missa
certificatus

de bono statu
Religiosi sibi
cari:

rursumque
apparenti
sibi Christo

eiusdem pro-
fectum petit

et impetrat:

Sequenti porro pagina continuatur visio quædam de venerabili Villana, conspecta orare ante quadam imaginem; quærente ex Sanctis Virginibus adstantibus Gerardesca, quænam esset mulier, orans (ut dictum est) ante pedes iconæ. Responderuntque ille dicentes : Mulier ista est D. Villana, quæ orat pro civitate Pisana. Statimque descendantibus illis de oratorio, accessit ibi multitudo sanctorum Apostolorum, Patriarcharum, et Angelorum, habentes cereos accensos in manibus, iterum autem quæsivit ab eis Sancta, quare haberent candelas in manibus. Et responso accepto, quod venerant causa processionis fiendæ, quoniam exaudita erat oratio præfatae Villanæ; vidi B. Joannem Evangelistam celebrare Missam in ecclesia illa. Et post bac iverunt omnes eum eis et Sancto, cum hymnis et luminaribus, in vitam æternam, offerentes cereos ad pedes Dominae nostræ. Tunc Sancta vidi ibi D. Villanam, et accepit [signum] a quodam, qui dixit ei : Ecce signum do tibi, ut credas omnia quæ vidi. Ab hodie in die tertio, D. Villana cum tribus candelis, ut ardeant in festo Annuntiationis beatæ Virginis, veniet ad dominum tuam : factumque est ita.

intelligit
auditas preces
ren. Villanæ,

Dei potentiam
etiam in palea
retucentem
miratur.

69 Quodam die Sancta erat in domo sua, in Spiritu sancto servens, nec poterat verbis exprimere, quam pensabat in animo, potentiam Deitatis. Et respiciens paleunculam unam, dixit : O paleuncula, quoniam magna est potentia Dei, quæ in te manet ! Eratque manus in tanto ardore spiritus, quod in cœlo et in terra et obique divinam potentiam quæreret, mirando in eis quod sic excelsa essent undique

que

EX MS.

A que et perfecta. Gloriosæ quoque Virgini laudes referebat immensas, quæ tantam a Deo promeruit gratiam, ut qui cœlum et terram gubernat et sustinet, in alvo sua mirifice gereret Dominum Jesum Christum. Et respiciens paleunculam unam, sæpius aiebat : O paleunculæ, vere Dominus est in te. Tunc videns Dominus fidem ejus, ostendit ei in omnibus perfectam potentiam suam, [etiam] in paleuncula illa. Apparuit autem Sanctæ in paleuncula illa tota vita æterna cum omnipotenti Dei.

videt 9 montes Angelicorum chororum;

70 Recitavit aliquando de sanctis Angelis et civitate superna, dicens : Novem sunt montes, in quibus discrete permanent novem ordines Angelorum. Primus itaque montium nominatur Sardius, secundus Topazius, tertius Japsis, quartus Chrysolithus, quintus Onychinus, sextus Berillus, septimus Sapbyrus, octavus Carbunculus, nonnus Smaragdus. Hi vero montes sunt intra civitatem Jerusalem cœlestem, magnis irradiati fulgoribus; nec alicujus alterius speciei vel generis lapides inveniuntur in illis. Et quatuor flumina transeunt per medium civitatis, habentia aquas fluidissimas, similes auro et argento purissimo : ex undis autem illorum resultat immensus gaudium, et exultant lapides pretiosi. Et in ripis illorum Apostoli et Evangelistæ considunt, et Archiepiscopatus qui majoris habentur in cœlo dignitatis, ob ornatum fluviorum illorum, ibidem mirifice locati sunt et fundati. Aquæ autem illæ per medium civitatis, ut dictum est, ex quatuor montibus efflunt : et inibi, qui majores sunt in vita æterna, gloriose morantur.

et honorum lxx titlam in festo Annuntiationis:

71 Iterum dixit : In festo Annuntiationis beatæ Virginis, immensis lætantur Sancti tripudiis, et novis jubilationibus hilarantur. Tunc Dominus noster cum Sanctis Apostolis Dominam nostram pretiosissimis ornamentis decorant; et pergentes ad illum ordinem Angelorum, in quo S. Gabriel permanet, ipsum similiter ornant. Tuuc dueunt illum ad locum Dominæ nostræ, ferentes super caput ejus quoddam pallium, in hastis quatuor positum, et in qualibet hasta erat vexillum. Posuerunt autem sedem illius juxta thronum Dominæ, totaque vita æterna faciebat reverentiam illis. In illa die Sancti honorant Angelos magnis laudibus, quoniam dignati sunt esse advocati eorum : et locant eos reverenter in sedibus, ac eis magnis subjectionibus obsequuntur. Angeli quoque B. Gabrielem magnis venerantur obsequiis, et quilibet Angelus proprio nomine nuncupatur.

72 Item similiter quadam die posuit se in oratione, habendo consolationem plenissimam. Cumque vellet aliquantulum ab oratione quiescere, erat jaicens in lectulo : et respiciendo in cœlum, cogitabat in corde suo, qualiter Dominus Jesus Christus manet in cœlo, et si sedet ut Pontifex ; et dicebat ; O quam beati estis Apostoli, qui fuistis cum Deo in

terra, lavitque vobis pedes humiliatus ! Et illico fuit anima ejus in cœlo, et vidit Dominum Jesum Christum, in solio excelso sedentem, Pontificalibus ornamenti ornatum. Eratque coram eo altare cum ornamenti rarissimis, et in quolibet cornu ejus erat vexillum unum, ad honorem quatuor Evangelistarum compositum. Inter hæc cupiebat Sancta intueri Apostolos, et dicebat ; Ubi sunt Apostoli ? Tunc Dominus, respiciens fidem ejus, apertis brachiis et sublevato manto, ostendit Sanctæ Sacratissimum pectus suum : et erat Domina nostra, cum S. Joanne Baptista et S. Joanne Evangelista cum quinque Apostolis ex uno latere, et B. Petrus Apostolus cum aliis Apostolis ex altero latere stantes.

D
item in sede Pontificia Christum,

73 Quodam tempore in Quadragesima erat ventus validus, et Sancta respiciebat iconam B. Joannis Baptiste. Et sublevato propter ventum sendado, quod erat ad pedes ionicæ, vidi pedes B. Joannis visibiliter incarnatum : et surgens, cum festinatione eucurrit ad illum. Tunc posuit oculos suos super pedem, et lacrymata est valde, et cecidit velut extincta. Et paulo post surgens, invenit sendadum illud totum sanguinolentum.

E
item sanguinem ex ictone S. Jo. Baptistæ,

74 Insuper quodam tempore in Sabbato sancto, cum intraret ecclesiam S. Savini ut audiret Officium, respiciendo in cœlum, vidi, permittente Deo, omnes Sanctos et Angelos gratias reddere gloriosæ Virgini, ob sinceram fidem quam habuit in filio suo, cum jam totus mundus in errore maneret. Et post hoc audivit Dominum dicente, qualiter diligit et dilexit matrem : et quod omnes Sancti, et Angeli, et quatuor Seniores non possent honorare adeo illam, quod exinde satisfacerent Deitati : sed Divinitas quidem sibimet satisfacit.

E
et honorum Deiparae in Sabbato Sancto habitum :

75 Nocte quadam manens in lectulo, amore Spiritus sancti inflammata dicebat : Domine, veni ad me : nec tamen exhibat de lectulo. Et ecepit rogare devotissime Dominam nostram et B. Joannem Evangelistam, quatenus rogarent Filium Dei, ut dignaretur venire ad eam : et exiens de cubiculo suo, orabat attentissime pro amicis. Confestim autem fuit in cœlo, in quodam loco in quo non poterat nisi de longe videre filium Dei. Tunc dixit : Quare non possum, Domine, communis videre faciem tuam ? Tunc Dominus, devotioni ejus annuens, cum duodecim Apostolis, septuaginta Discipulis, et Majoribus de vita æterna, venit obviam ei : et ad pleniorem consolationem ipsius, dicebat B. Joanni Evangelistæ : O Apostole et dilekte Dei, quam carun supra omnes te habui ! tibi etenim revelavi universa secreta cœlestia : respice et vide, qualiter isti de S. Savino perforant manum meam, faciendo scandalum isti, et ostendebat Sanctam. Similiter ostendit ei maritum...

F
visitatur u Christo ebusque Apostolis.

Cetera, et ad historiam potiora, desiderantur.

DE BEATIS MARTYRIBUS INQUISITORIBUS

**GUILIELMO ARNALDI, BERNARDO DE RUPE-FORTI, ET GARSIA
DE AUREA, ORDINIS PRÆDICATORUM S. DOMINICI; STEPHANO
DE NARBONA, ET RAIMUNDO CARBONII, ORDINIS MINO-
RUM S. FRANCISCI; PRIORE AVINIONETI, MONACHO DE
CLUSA; RAIMUNDO SCRIPTORIS, CANONICO ET ARCHIDIA-
CONO; BERNARDO, CLERICU ILLIUS; PETRO ARNALDI, NO-
TARIO; FORTANERIO ET ADEMARO, CLERICIS NUNTIIS,**

6. II.

AVINIONETI IN OCCITANIA SUPERIORE.

Sylloge ex Stephano de Salanaeo, veteri Chronico Tolosano, Petro Marsilio, aliisque coæ-
vis scriptoribus.

ANNO MCCXLII

B

Contra Albi-
genses institu-
ti Inquisi-
tores fidei.

Occitania vulgo *Langedocium præclara est et notissima Gallie provincia: in qua ob exortam Albigensium hæresim, sanctissimæ Inquisitio- nis officium sumpsisse exordium ostendimus, v die Martii ad Acta B. Petri a Castro-novo, ex Ordine Cisterciensi Legati Apostolici, ac primi Inquisitoris fidei, atque effuso sanguine in ea functione gloriosi Martyris: cui inter alios cooperatores adjuncti fuerunt Didacus, Episcopus Oromensis; et S. Dominicus, Ordinis Prædicatorum in tali functione factus Fundator. Hujus Ordinis Sacerdotes, cum aliis aliorum Ordinum viris, zelo fidei accensis, in eo ministerio sese exercuerunt, et sanguine suo quam prædicabant fidem confirmarunt; ut plures, qui eo tempore viixerunt, suis scriptis sunt testati. Inter hos est Stephanus Salanacus Ordinis Prædicatorum, vir isto tempore habitus opinione doctrinæ clarus, ac regularis vita observantissimus: qui in tractatu de Quatuor rebus, quibus Deus Prædicatorum Ordinem insignivit, de hisce Athletis ista narrat.*

2 Cum Ordo Prædicatorum a B. Dominico contra hæreses et errores specialiter fuerit institutus Tolosæ, Fratres de partibus illis annis multis in faue et siti, in frigore et nuditate, et in tribulationibus multis certaverunt contra illos et contra tyrannos, qui hæreticos defendebant. Tum a beatæ memoriæ Gregorio Papa Nono Inquisitio contra dictos hæreticos et eorum fautores Fratribus per Provinciam est eomissa circa annum Domini millesimum ducentesimum trigesimum quartum, deeimo Kalendas Maji, Pontificatus sui anno octavo: propter quod Fratres multis sese periculis exposuerunt. In Tolaso namque, post multas minas Principis et suorum, prohibitum est per edictum publicum, ne aliquod commercium aliquis haberet cum Fratribus, nec aliquid eis venderet, neque daret. Secundo ad omnes portas domus Fratrum positi sunt custodes, ne aliquid victualium eis inferretur, nec etiam aquam de Garona fluvio communi aliquis iutus deferret. Inquisitorem quoque Fratrem Guilielmum Arnaldi de civitate expulerunt. De quibusdam vero male gestis duco ob honorem civium satius tacere. Cumque Fratres omnes confessi, ad martyrium pro fide et obedientia Ecclesia Romanæ paratos se offerrent, et iam eum inulto desiderio expectarent, præcepto Principis de civitate exire compulsi sunt omnes. Ibant ergo gaudentes a conspectu coniilii, digni pro fide Christi contumeliam pati. Processionaliter autem bini et bini, non veriti animositatem malignantium, qui eis prohibuerant ne incederent tali modo, exeentes alta voce, Credo in unum Deum, dehinc, Salve Regina, devotissime decantabant.

Aetum est hoc anno Domini millesimo duecentesimo trigesimo quinto Nonis Novembbris vel sequenti die, scilicet octavo, Idus Novembbris. Eadem causa fidei in Narbona domus Fratrum fuit effracta, et libri sancti ab impiis lacerati. In multis etiam lecis aliis Fratres capti et spoliati sunt, nee sine armatorum multitudine Inquisitores procedere audebant.

3 Anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo secundo, quarto Kalendas Junii, in nocte Ascensionis Domini, apud Avignonetum in dioecesi Tolosana, in domo et camera Raymundi Comitis Tolosani, Frater Guilielmus Arnaldi, de Ordine Fratrum Prædicatorum de Monte-Pessulano, vir discretus et doctus in Jure Canonico, devotus atque mitissimus, Inquisitor hæreticorum datus, auctoritate Domini Papæ, ab inquis hæreticorum Credentibus, pro fidei defensione, fuit crudeliter gladio interemptus. Cum eo alii duo Fratres nostri Ordinis Fratrum Prædicatorum, scilicet Frater Bernardus de Rupeforti et Frater Garsias de Aurea de dioecesi Convenarum. Item duo Fratres de Ordine Minorum, scilicet Frater Stephanus, et Frater Raymundo Carbonii; et Prior Avenioneti ejusdem loci, Monachus de Clusa; et Raymundus Scriptoris, Canonicus Sedis Tolosanae et Archidiaconus Letacensis in eadem Ecclesia Tolosana; et Petrus Arnaldi, Notarius Inquisitionis; et Bernardus, Clericus Archidiaconi; et duo Clerici, eorum nuntii, scilicet Fortanerius et Ademarus. Memoratus tamen Inquisitor Frater Guilielmus principaliter quererebatur. Hos omnes interfecerunt Credentes hæreticorum, pro fide Christi et obedientia Ecclesia Romanae, cantando Te Deum laudamus, de mandato Balivi Raymundi Comitis Tolosani, qui illuc eos duxerat in Cameram Comitis.

4 Hactenus Stephanus Salanacus, et ex eo Thomas Malvenda in Annalibus Prædicatorum, ad relatum annum MCCXLII, Guilielmus Catellus Consiliarius Regius in Parlamento Tolosano, in Historia Comitum Tolosanorum lib. 2 pag. 361, ex MS. Chronicò perutusto Tolosæ opud Patres Prædictores asservato eadē resert, quæ jam de horum Athletarum martyrio sunt relata: ubi Frater Stephanus ex Ordine Minorum dictiur, Collega dicti Inquisitoris Guilielmi, et Raymundus Archidiaconus Lexatensis supra, Letacensis; ubi etiam dicuntur interfecti mandato Bajuli, et melius supra Balivi, qua voce indicatur Prator aut Præpositus justitiae. Floruit eodem tempore Gerardus de Bracheto, Ordinis Fratrum Prædicatorum et Provincialis Provincie ab anno MCCXI ad annum MCCLIX; qui jussu Humberti Generalis conscripsit Fitas Fratrum Ordinis Prædicatorum, quas habemus in perver-
tusto

cum anno
1242 29 Maij
occisus,

et socii duo,

dein duo
Minores et
olu 6 ex
Clero,
Fidque de man-
dato Balivi,Inter hos ex
Ordine Piæ di-
cotorum cir-
ca an. 1234B. Guilielmus
Arnaldi, cum
atis primum
pulsus,

EX MS.

A tusto MS. codice : ubi parte quinta caput primum exorditur, a verbis num. 2 jam relatis, sed nonnullis hinc inde omissis, aliisque in hunc modum adjunctis :

S Tandem anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo secundo, nocte Ascensionis Dominicæ, passi sunt in castro Avignoneti in diœcesi Tolosana Fratres Ordinis Prædicatorum, a Domino Papa dati Inquisitores, scilicet Guilielmus et Bernardus de Rupeforte, et Garsias de Auria; et de Ordine Fratrum Minorum Stephanus et Raymundus Carboni, et alii qui cum eis erant, scilicet * Raymundus Archidiaconus Tolosanus, et Prior Avignonensis Monachus * Clusinus, cum tribus aliis servientibus sibi, ab hæreticis pro fide Christi et obedientia Romane Ecclesiæ intersecti, cantando Te Deum laudamus. Nocte vero qua passi sunt, quædam mulier ejusdem diœcesis, sed in alio Castro, in partu laborans, clamavit : Ecce video cœlos apertos, et scalam inde ad terram dimitti, et multum sanguinem in terra ista effundi. Cumque respicere et claritatem scalæ, et ascendentium per eam ruborem miraretur; partum effidit doloris oblita. Eamdem aperturam viderunt pastores, in eadem regione vigilantes. Item illustris Rex Aragonensis Jacobus, cum eadem nocte in frontraria Saracenorum excubaret, vidit lucem magnam descendentem de cœlo, et Militibus suis ait : Se itote quod hac nocte Deus magnum aliquid operatur. Apud Multendam ad hunc annum Petrus Marsilius vetustus anctor, lib. 3 Historiae Regis Jacobi cap. 58, affirmat hanc visionem lucis ingentis, de corlo allapse, oblatum Jacobo Aragonum Regi, cum obsidione cinctam teneret, a Manris infessam urbem Setabim, vulgo Xativa dictam, ubi prelixe totum hanc Martyrum historiam narrat. Sed progressiā cum Vitis Fratrum. Item in conventu nostro Bareinonensi multi Fratres eadem nocte cœlum aperiri, et inde lucem descendere, totum aerem perlustrantem, viderunt.

G Francus quidam, Carcassone commorans, auditam morte Fratrum se eis devovit: et statim a gravi morbo, quo per biennium detenus fuerat, plene convaluit. Filia Marescalli de Miropisce dietis Martyribus se devovit, et statim a gravissima infirmitate est liberata. Item Guilielmus quidam de Murello (quod est castrum prope Tolosam vulgo Muret dictum) gravi febre vexatus, veniens ad sepulcrum Martyni Christi, statim sanatus est. Et hoc pluribus factum est ad illorum sepulera.

C 7 Item * Arvandus Rufus de Sibers, Credens hæreticorum, auditam morte Raymundi Archidiaconi, quo eum causa fidei frequenter vexaverat, dixit eadem multis audientibus : Vadam Avignonetum, et videbo, si Raymundus Scriptor, loquax rusticus, potuerit mori. Qui veniens vidensque Sanctum Archidiaconom in suo sanguine volutatum, pede percussit eum dicens : Jace rustice loquax : loquere nunc si potes : statimque plaga insanabili in eadem tibia est percussus.

8 Paulo ante passionem eorum, euidam Fratri religioso in conventu Burdigalensi visum est, quod tres Fratres sub pede Crucifixi, a multis armatis occisi, videbantur depicti. Cumque miraretur, mihi tunc ibi existenti visionem narravit. Item in domo Pruliani contigit Sororem quandam, nomine Blanchiam, in maxilla graviter infirmari, in tantum ut nec eibum suinere nec loqui valeret. In nocte autem S. Vincentii Martyris, cum Sorores quædam circa ipsam vigilarent, dixerunt eidem, si vellet habere pannos Fratris Guilielmi, apud Avignonetum pro fide Christi occisi, ad tangendum lacum infirmitatis. Quibus, ut potuit, annuit, quod volebat. Quibus apportatis, cum magna reverentia et devotione accepit, et posuit super maxillam : et statim

locuta est, dicens : Ego curata sum meritis Fratris D Guilielmi, Martyris Christi.

9 Item Frater Raymundus Carbonii prædictus, vidit in somnis coronam auream, novem gemmis micantem, supra domum, in qua passi sunt, de cœlo demitti cum immenso lumine, ante aliquot dies passionis eorum. Qui admirans dicebat : Heu ! quam miseri sunt homines illius terræ, qui videntes nos pro fide Christi qua stamus taliter coronari, non convertuntur ad Catholicam fidem. Cumque evigilasset, Prior Pruliani et aliis sociis quampluribus totum per ordinem enarravit. Quod cum dictus Frater Guilielmus audisset, dixit : Scitote quod in brevi pro fide Christi Jesu occidemur. Frater quidam de conventu Burdigalensi, positus in oratione, vidit, ut postea retulit, Dominum in cruce pendente, sanguinemque de dextro ejus latere fluentem copiose, insuper et Beatam Virginem in calice aureo recipientem. Tres etiam Fratres videbat, quos Beata Virgo de sanguine, quem receperat, respergebatur : quod eum videret, et vehementer aspergi affectaret, visio disparuit. Non longe autem post eosdem Fratres, quos imaginaria visione viderat aspersos, pro fide Christi audiuit ab hæreticis interfectos.

10 Pridie quam Fratres ab impiis necarentur, scilicet in Vigilia Ascensionis, accessit ad Priorum, Fratrem scilicet Columbum, mulier quædam devota, et ait : Domine, hoc mane, cum Fratres Missam dicentes, ego paululum in ecclesia dormivi : et visum est mihi, quod Crucifixus, qui stat in medio ecclesiæ, deponebat brachium dextrum, et sanguinem stillabat. Quod cum ego stupens respicrem, vocavit me Crucifixus, et ait : Vade, et die Priori, quod mihi Reliquias ponat in tali loco. In crastinum ergo, cum Fratrum corpora afferentur; placuit Episcopo, Priori, et Fratribus, quod in loco a muliere ostenso, qui etiam erat competentior, qui locus erat situs in ecclesia Fratrum et ad dextram Crucifixi, sepelirentur.

11 Cum autem eo tempore Romana Ecclesia Pastore careret, auditio hujusmodi scelere, scripserunt Priori Provinciali et Fratribus Provinciæ omnes Sanctæ Romane Ecclesiæ Cardinales * in hunc modum. Nostis, carissimi Filii, qualiter Ordo vester, ad defensionem fidei, plantationem morum, consolationem et ædificationem fidelium, ad extirpandas hæreses et ceterorum vepres et tribulos vitiorum, a Sanctissimo Patre Dominico in Tolosanis partibus fuerit institutus. Et ne vestrae sanctitate possent inferre aliquid maculæ infideles, possessionibus ac ceteris mundialibus renuntiantes, subdidistis colla vestra spontaneo jugo voluntariæ paupertatis; et ad legem et ad testimonium magis ac magis vestros animos convertentes, obtinuistis a Domino vobis dari linguis cœlitus eruditas. At quidam more pluriætum, insanientium in suos medicos spirituales, quod intelleximus cum dolore, horrendam immanitatem exercuerunt in servos Dei Inquisitores, et eorum socios et ministros: quibus non potuerunt tantum officiando prodesse, quam persecando profuerunt. Nam per hoc, ut credimus, effecti sunt Martyres Jesu Christi, concurrentibus non solam mortis causam, sed etiam tempore mortis, et genere, et modo, et circumstantiis universis.

12 Ita dicti Cardinales ad Priorem Provincialem Provinciarum, inter cujus proximos Successores fuit Gerardus de Bracheto, qui supra num. 8 intellecit visionem de instanti martyrio, et illud post decem aut duodecim ab eo elapsos annos descripsit. Vacabat autem Sedes Apostolica a die xii Novembris anni elapsi MCCXL, quo e vita decesserat Cœlestinus IV, cui successit anno MCCXLIII Innocentius IV, electus die xxiv Junii. At palæstra

B. Raymundus prævidit coronas Martyrum:

alias eos aspergi sanguine Christi :

locus sepulture cœlitus designatus :

de illorum nece epistola Cardinalium Scde vacante,

F

a quibus Martyres dicti.

Palæstra Avinione-tum.

* at. Reginaldus
Clausianensis

tum risi ca-
B aperti

etiam a Ja-
colo Rege
Aragonum,

corum inter-
cessione varlis
sanitas colla-
ta,

* at. Ar-
naldus

alias bla-
sphemus
punitus.

Visi depicti
sub pede
Crucifixi,

maxilla at-
tactu panni
Martyris
Sancta.

A palæstra martyrii Avignonetum, quasi Avinio parva dictum, erat castrum tunc in diæcesi Tolosana, modo, post erectum anno MCCCXVII Episcopatum S. Papuli, hujus diæcesi attributum, trucuta prima littera Vignonet vulgo appellatum, prope Montisferrandi castrum, nec procul a Castro S. Petris dissitum.

13 *Guillelmus de Podio-Laurentii, in Chronico de Albigensibus deducto usque ad annum MCCCLXX, cap. 45 de hisce Martyribus ista scribit: Anno Domini MCCCXLII Frater Guillelmus Arnaldi et Frater Stephanus ejus collega, Prædicatorum et Minorum Ordinis Inquisitores, et eorum Fratres socii, et Archidiaconus Lezatensis, et Prior Avignonensis, ibidem contra haereticos negotium fidei persequeentes, in aula ipsius Comitis, in nocte Ascensionis Domini, ab iniurie Dei et fidei suæ atrociter interfici. Bernardus Guidonis, qui codem XIII seculo floruit, factus Episcopus Ludonensis, in Commentario de rebus Ordinis Prædicatorum, Glorificavit, inquit, tunc miraculis Martyres suos Dominus, et amplius glorificasset; sed incredulitas illorum, inter quos et a quibus passi sunt, sicut probabiliter creditur, impedit.*

B **14** *Sebastianus etiam de Olhaeda in Magistro Joanne Thentonico, cuius tempore passi sunt, ista addit: Quorum martyrium nocte eadem signis de cœlo clarificare non destitit Dominus, luminaribus crucibusque ostensis super eos in æthiere. Ilorum corpora, bestiis etiam volatilibus exposita, conventus Tolosanus intra templi sui ambitum recondere curavit. Horum duorum testimonia e Malvenda transcriptissimus. Supra laudatus Cutellus asserit, corpora horum Religiosorum Ordinis S. Dominicæ hoc tempore asservari in tumba lapidea seu marmorea, inclusa muro ecclesiæ Prædicatorum supra altare sacelli ad dextrum lotus, e regione sacelli in quo est depositum corpus S. Thomæ Aquinatis, in sacello nunc S. Hyacinthi dicto. Addit Dominicus Maria Marchesius in sacro Diario Dominicano, impresso Neapoli anno MDCLXXXII, quod cum sacrista quidam, curiosus magis quam religiosus, aperiendis tumuli alte a terra locati causa, cœmentarium fabrum jussisset illuc ascendere admotis scalis; ad primum quem dedit mallei ictum, retusum ferrum in pereutientem rediit. Qui conterritus cum descendisset, veniamque præsumptionis temerariae poscisset, evanuit dolor ex ictu repercutso nascens. De eisdem agunt S. Antoninus, parte 3 Historia, tit. 23 cap. 10 § 4; Leander Albertus, de Viris illustribus Ordinis Prædicatorum lib. 2 pag. 56; Abrahamus Bzovius, in Annalibus ad an. 1242 num. 5, et passim Ordinis Prædicatorum Scriptores historici.*

15 *Nec defuerunt sibi Scriptores Ordinis Minorum in suis Martyribus recensendis, e quibus Bartholomæus*

de Albizis Pisanus, lib. 1 Conformatum fructu 8 par. D

2, agens de loco Tolosæ ista scribit: In loco Tolosæ jacet Frater Stephanus; qui cum prius esset Abbas magnus, dimissa Abbatia factus est Frater minor. Hic cum esset Inquisitor in partibus Tolosanis, ab haereticis occisus, corona martyrii meruit coronari. Ibidem jacet Frater Raymundus ejus socius,

ALTORE G. H.
B Stephanus
ex Abbate
Ordinis Mino-
rum.

qui etiam martyrio cum eodem coronatus, juxta est sepultus. Secuti passim alii et cum illis Arturus in Martyrologio Franciscano et Waddingus ad hunc annum num. 3, ubi eadem, quæ supra retulimus, narrantur. Idem in Indice Martyrum cum Scriptoribus edito, ista ad nomen Stephani de Narbona, de utroque scribit: Factus hic Sanctæ fidei Inquisitor unu cum Raymundo Carbonerio. Ab haereticis capti, nudati, plumbo liquato ac ferventi pice et resina persusi, atque semiusti, martyrii palmam consecuti sunt die XXIX Maji. Quæ porro fieri potuisse non negamus, sed facta esse ne quidem asserit ipse Waddingus in Annalibus, qui citantur, aut etiam tomo 7 in Additionibus ad Tomum primum, ubi ex Catello loco supra indicato eorum sepulturam describit, scilicet in sacello infra navem ecclesiæ, posito ntrique separationi tumulo, E

Inscriptio se-
pulturæ
S. Stephan.

super altare columnis marmoreis innixo. Primo hæc insculpta sunt verba litteris aureis, *hoc modo*. Hic jacet Beatus Martyr Stephanus, Albigensium gladiis pro Christo cæsus: ejus Reliquias recognovit Reverendus Pater a Messana anno MDCIX, Octobris XXIX. At secundo ista verba. Hic jacet Beatus Martyr Raymundus, Albigensium gladiis pro Christo cæsus anno MCCCXLII, ejus Reliquias recognovit Reverendus Pater a Messana anno MDCIX, Octobris XXVI. At B. Raymundi Scriptoris, et Bernardi Clerici ejus, *Sepultura in Ecclesia S. Stephani hac inscriptione exornata legitur apud Cavellum, iv Kalend. Junii obiit R. Scriptor, Sacerdos et Canonicus istius loci, et Archidiaconus Villæ-longæ, qui fuit interfectus cum Inquisitoribus haereticorum apud Avignonet, anno Domini MCCCXLII, et cum Bernardo ejus Clerico, qui sepelitur cum ipso.*

16 *Supra indicatus Stephanus, quia ante fuerat Abbas, refertur a Menardo lib. 2 Observationum ad XV Martii: a Saussayo in Martyrologio Gullicano ad XIII Martii, at postea cum reliquis Martyribus memoratur in Supplemento ad diem XXX Maji, loco hujus XXIX, qui tunc conveniebat in diem Ascensionis, quo cyclo Lunæ VIII, Solis XIX, et littera Dominicali E, Pascha celebratum fuerat die XX Aprilis. Hoc si examinasset Marchesius, non dirisset noctem Ascensionis, qua püssi omnes sunt, anno MCCCXLII incidisse in XVIII Maji; neque ad istum diem eorum memoriam retulisset in suo Diario. Invenerit fortassis alicubi relatō xxviii, tamquam in Vigilia Ascensionis mortuus, idque per cyfram obscurius expressam, itaque ex 28 fecerit 18.*

B. Raymundi
socii,

B. Raymundi
Archidiaconi,
et B. Bernar-
di,

F
male referun-
tur 18 Maji.

DE BEATO MARQUARDO, ORDINIS MINORUM, MONACHII IN BAVARIA.

SYLLOGE HISTORICA.

De miraculis ejus, sepultura, translatione.

D. P.

ANNO
MCCCXXVII

Obii anno millesimo trecentesimo vicesimo septimo (ut ad eum aenum scribit Lucas Wadingus tom. 3 Annal. Minor. num. 14) Monachi in Bavaria Fr. Marguardus Weismaler, Laicus sive Conversus, vir miræ patientiae et devotionis, quas in diuturna infirmitate confra-

etus membris exhibuit. Post mortem multis miraculis claruit: atque inter hæc puellam caecam illuminavit, tres contractos sanavit: eujusdam auri-fabri filium ad sepulcrum ejus orantem, dum ibi versaretur B. Joannes a Capistrano, et alium a calculi dolore sanavit. Sepultus prope altari S. Georgii,

Elogium ex
Wadingo

AUCTORE G. H.

A gii, exhumatus est anno millesimo quingentesimo quinto, post obitum centesimo septuagesimo octavo, et honorifice conditus sepulcro in profecto S. Felicis Papæ et Martyris *Hac Wadingus*, qui ejusdem meminicit tom. 2 ad an. 1289 num. 49, cum de fundatione Monachensis conventus agit: atque ibi absolute B. Marquardum appellat. *Franciscus Gonzaga* 3 parte de origine Seraphicæ religionis in provincie Argentiniæ, Conv. 1, nou Laicum, sed Sacerdotem, videtur facere, dum Patrem appellat: ita enim scribit: Eadem in ecclesia, honestissimo tamen loco, corpus beati Patris Marquardi de Weismaler, qui post diuturnam gravissimamque infirmitatem, cum sanetissime obiisset, et cœcum illuminavit, et contractum hominem pristine rectificationi restituit, ac plurimis aliis miraculis claruit, reconditum est.

Memoria opus Arturum 29 Maij.

2 Facta est ejus Translatio, ut ex *Walingo* diximus, pridie festi S. Felicis Papæ et Martyris, sive xxix Maji, anno nov. Ideo Arturus a monasterio in Martynol. Franciscana, cum ejus Natalem ignoraret, eo die illum retulit, his verbis: Monachii in Bavaria B. Margnardi Confess. signis et portentis illustris. At Ferrarius in generali Catalogo Sanctorum xxix Julii cum lacat: Monachii in Bavaria, inquit, B. Marquardi Ordinis Minorum.

Alius Marquardus Wratislavæ sepultus.

3 Quod Arturus scribit, evmde videri Magnardum esse, sive Marquardum, aut Mareoaldum, vel Marcuatum, quem Pisanus memorat *Wratislavæ* sepultum, id nobis haudquam probatur. Extaret enim aliqua translati Monachium ejus corporis memoria, et causu proderetur tam longinquæ translationis. Hacenus de Marquardo jam olim commentatum nostrum Bollandum invenio, nescio qua occasione; nullam, quod miror, facta mentione Matthæi Raderi nostri in Bavaria sua Sancto, iconibus pulcherrimis illustrata, parte 1 pag. 155, representantis accusum infirmorum ad ejus sepulcrum, cuius lapis modice elevatus de terra ipsius effigiem exhibet in habitu Minorum, capite radiatum atque supinam, complicatus ante pectus monibus. Idem, in descriptione adjuncta, ipsius Conventus Monachensis Codicem MS. allegat, ubi hæc habeantur, suntque fons eorum quæ supra legisti ex *Walingo*. Ipsum accipe.

4 Eodem anno mcccxxvii, in Monacho urbe Bavariæ obiit Fr. Marquardus Weismaler, Ordinis Mi-

norum, vir miræ patientiae et devotionis. Hic cum multis annis esset infirmus et contractus, pervenit ad tantam perfectionem, ut post mortem multis miraculis coruscaret. Nam puellam cœcam illuminavit, tres contractos sanavit, et filium eiusdam fabri de Monacho, ad sepulcrum ejus orantem, tempore beatæ memorie Joannis de Capistrano (*id est anno mcccclvi*) ac alium quendam a dolore calculi totalliter sanat; devotas personas, ad ejus sepulcrum pro suis angustiis orantes et patrocinium ejus invocantes, consolatus est. Sepultus fuit juxta altare S. Georgii, in dicto conventu: ejus ossa de tumulo levata sunt anno Domini nov., post ejus obitum cxxxviii, in profecto, S. Felicis Papæ et Martyris. Raderus addit, istud altare S. Georgii commutatum nunc esse in novum altare S. Francisci: in cippo autem seu sarcophago sepulcro jam rupto hoc Epitaphium legi.

Condita Marquardi penes hoc altare Beati Ossa, peregerunt mira, favente Deo.

Ex utero cœcae lux redditæ clara puellæ,

Sæpius infirmis hic quoque parta salus.

Qui patiens, humili, contentus vixit et æger,

Post sua Marquardus funera, tanta potest.

Ileum hoc Epitaphium refert *Franciscus Haroldus*, Epitomator *Walingi*, od annum 1327 num. 5.

5 Pro eo quod Raderus allegat MS. invenitur hodie in conventu Chronologia monasterii, recentiori opere condita, quæ dici xxix Maji bis odscribit illius mortem, forsitan exemplo Arturi; dicitque quod sedecim annos manibus pedibusque contractus et nutritus ut infans, admirandum patientiae exemplum præbuit: deinde subiungitur, quod hodie, in deaurata metallina capsula ornatus, in altari maximo, inter alias insignes Reliquias, velut domesticum decus, publicæ venerationi honorificentissime exponitur. Inter eos vero, qui de ipso cum laude meminerunt, nominatur ibidem etiam celeberrimus Sanctorum Bavariæ scriptor, Matthæus Raderus S. J. qui cum anno MDCXV ediderit suum primum tomum, ubi de Marquardo, et obierit anno MDCXXXIV; credibile fit serius etiam scriptum esse prædictum Chronologiam, adeoque recentis plæae memorie esse translationem secundum, de sepulcro in prædictam arcam.

D
Prima prioris notitia ex veteri Ms.

Epitaphium.

E

Translatio in novam arcam.

F

C

DE B. ANDREA CHIO

MARTYRE CONSTANTINOPOLI SUB TURCIS.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Acta quomodo Romæ scripta, et ipse ibidem habitus Martyr.

ANNO
MCCCCLXV

A Georgio
Trapezuntia
Secretario Ia-
px.

G eorgius Trapezuntius, vir in Creta natus, sed qui a Trapezunte Cappadociae civitate nomen sibi imposuerat, quia ad eam genus paternum referret, temporibus Eugenii Papæ ejus nominis IV, circa annum mccccxxx, Romam venit; atque ibi Gymnasio prefectus, annos multos Rheticam ac Philosophiam docuit; postea a Nicolao V Eugenii successore, adeoque circa annum mccccxi, Scriba Pontificius factus fuit: *Gesnerus in Bibliotheca Pontificium Secretarium appellat*. Multa hic e Græcis vertit, nec pauca ipse Latine scripsit; quæ, prout partim Venetiis, partim in Germaniæ urbibus a typographia celebrioribus edita sunt, longo ordine enumerat prædictus *Gesnerus*. Præter illa Romæ scripsit, nescio an et imprimendum curaverit. Martyrium beatissimi Martyris Andreæ de Chio, quod

Constantinopoli obiit, anno primo Pauli II Summi Pontificis, creati xxx Augusti anno mcccclxiv; primus proinde adhuc in cursu erat, sequentis anni die xxix Maji, quando Andreas obiit; cuius ipsius anni mcccclxv mense Novembri, Constantinopolim se venisse ait Trapezuntius, initio prædicti Martyrii, quod excusum habetur in secunda Suriani Operis editione; sed in ultima, post mortem Surii curato, non sine scrupulo: quia, qui Trapezuntii opera enumerant, hanc Vitam inter illa non recensent, neque scriptores illius temporis ullam hujus mentionem faciunt.

2 Verum hunc serupulum cunctis eximere potest Gerardus Joannis Vossii, de Scriptoribus Latinis libri 3 Caput 8, orsus ob ejus encyclo, quod et nos ejus verbis alio charactere expressis dedimus; ubi de Trapezuntii stylo disserens, indicansque cum ex Erasmi ju-

scripta Acta,
etiam judicio
Gerardi Vossii.

dicio

A dicio virum quidem egregie doctum, deque re litteraria optime meritum, sed absolutiorem eo fuisse Theodorum Gazam, illius amulum; non auderet suum suffragium addendo scribere, quod est verissimum, nisi Trapezuntii characterem cognitum optime habuisset, vir in talibus discernendis non minus acutus quam sincerus; Catholice tamen unioris exors, ideoque minime suspectabilis in causa Sanctorum, quorum laudibus pro sectae Calviniana originario vitio parum afficiebat. Hic ergo cum Trapezuntii scriptum censeat, ac solum nominatum laudet B. Andreæ de Chio Martyrium, idoneus nobis auctor est, ad quemvis scrupulum depouendum. Nam quod alii ejusdem temporis scriptores Latini non meminerint rei Constantinopoli gestæ, haud valde mirum est. Scripsit autem Georgius, quæ recenti adhuc memoria ab oculatis testibus audiverat: et scripsit ex peculiari erga Martyrem devotione, quāq; obligaverat in periculo naufragii constitutus, biennio postquam Romam rediit. Obiit idem ætate decrepita, sed aliquot annis prius, quam statuat Vossius, ex eoque Labbaus noster, annum indicantes MCCCCLXXXVI; siquidem Andreas ejus filius, teste ipsomet Vossio, in Præfatione ad paternam Ptolomaici Almagesti versionem, Sicto IV inscripta, excusat patrem, quod morte præventus non potuerit opus perficere. Atqui ipsem Sictus obiit anno MCCCCLXXXIV, Pontificatus sui XIII expleto.

B 3 Non veremur autem ne, Beati titulum dando Andreæ, in Constitutionis Urbanianas impingamus. Si quidem illumiri, annis CLX priusquam hæc condeventur, sciente et legente Pontifice Romano, dedit Georgius. Idem fecit in suis Annalibus ecclesiasticis, Romæ post dictas Constitutiones excusis, Baroniani operis continuator Odoricus Raynaldus, rursumque in eorundem Annalium Epitome ibidem Romæ impressa: ut nihil dicam de Andrea Saussayo, Tullensi in Gallia Episcopo, qui sub auspiciis Alexandri VII Parisiis edidit opus suum de S. Andrea. Hic auctor lib. 2 cap. 4 ostendit, Multos extitisse Sanctos, qui Andreæ sortiti nomen, illud auctius p̄eclaris suis meritis condecorarunt: atque Articul. 1 Complectens Sanctos hujus nominis illustiores, et sub eo titulo recensens sanctos Martyres, decimum quidem ponit Andream a Turcis interemptum; sed subjungit ex Martyrologio Franciscano plures, quibus Beati titulum putamus dari non posse, citra novam ac specialem Sedis Apostolicæ licentiam: dissimulo quod etiam erret in anno, quem 1406 scribit pro 1463.

C 4 Baronium ipsum quid impedierit, cur Andream non insereret recognitis u se ac multifariam auctis Romanis Martyrologii tabulis hand equidem video; nisi quod non habuerit secundam Surii editionem, solum quinque annis posteriorem prima, nec multo auctiorem. Nam qui honorem illum detulit, Popponi Abbatii Stabulensi ad xxv Januarii, eo tantum quia Vitam et miracula legebant in Surio, licet alioqui nec hic nec aliis quisquam, nequidem Stabulenses Monachi, eatenus ipsi dedissent Sancti titulum; non puto quod voluisset Andream præterire. Nisi forte existimet aliquis veritum fuisse, ne schismaticis Græcis ea res animos adderet ad pervicaciam, si hominem suarum partium iuvenirent Romanis fastis adscriptum. Ast neendum triginta anni erant elapsi, quod Ecclesia Græca unionem Romanam professa erat in Concilio Florentino; et licet ab eo cito resilierint multi, simplici tamen et pio vulgo, schisma vix potuit imputari ad culpam, multo minus Christiane fortiterque agentibus, atque pro fide vera usque ad sanguinem ac mortem et quidem cruentissimam ferendam decertantibus, quenadmodum fecit hic B. Andreas. Præterea si hujus astatem, anno MCCCCLXV mortui, revocemus ad calendaris; iurenuemus eodem anno natum, quo dicta Unio Ecclesiarum fuit conclusa. Anno siquidem MCCCXXXIX ad astatem vergente id factum est; et Andreas erat viginti septem annorum juvenis, quando

Ipse Andreas
Romæ habitus
Martyr:

cur non relatas
tus in Mar-
tyrologium?

Maji T. VII

Constantinopoli martyrium reperit: qui anni, prioribus D additi, ad numerum anni MCCCCLXV nos perdueunt: ut videri possit eum jam tunc clugisse Deus, velut primum novæ unionis fructum, qui sua morte, Græcis æque ac Latinis in exemplum proposita, ostenderet, quia non est personarum acceptor Deus; sed in omni gente qui timet eum et operatur justitiam, acceptus est illi, ut ait Petrus Act. 10, v. 34.

5 Ut tamen constaret (quod sane non constat) Andreæ parentes vel numquam renuntiassæ schismati, vel in ipsum esse cum plerisque relapsos, et in eo Andream edueavisse, ignorantia non solum invincibili (ut idiotis plerumque accidit) sed etiam vincibili et culpabili, potuit nihilominus Andreas et credi debet, hoc si quid erat culpæ suo sanguine diluisse; eo qui constantiam dobat qua tormenta vinceret, etiam curitatem inflammatrice, qua excluderet omnem veræ pietati contrarium affectum. Ita sane ^{de} istiusmodi athletis credere se monstravit tota Orientalis Ecclesia, quando in numero Martyrum calendos recipit illos quadraginta duos, sub Theophilo Imperatore Iconomacho copiarum Duces, in Amorii ericidio captos a Saracenis, atque in Syriam abductos, ibique abductos, ibique ob constantem Christiani nominis confessionem trucidatos. Nec eodem dubitavit Baronius Romano inserere Martyrologio; et hoc, non quasi igaarus temporis et impietatis tunc in aula grassantis, atque adeo ministros Imperatoris plerosque attingentis; siquidem in suis Annalibus eorum meminit ad annum 841 num. 3 ubi cohortem quadraginta duorum Martyrum appellat quorum principi nominati sunt Theodorus, Theophilus, atque Barburziens, Duces exercitus. Etenim non ignoravit Baronius, ista scribens, eum exercitum fuisse Imperatoris Theophili de cuius impietate multis ipse agit, et cuius communioni numquam illi sciuntur expresse renuntiassæ; quod tamen eodem animo supponuntur facere voluisse, quo statuerunt temporalia omnia, etiam vitam, pro Christi fide contemnere, adeoque et gratiam Imperatoris, si de ea quæstio tunc fuisse.

<sup>sed ne que ho
vero obfusset
Martyrio.</sup>

ACTA

A Georgio Trapezuntio Romæ scripta statim post rem gestam: ex Laurentio Surio.

Quando iam triennio e Creta Constantinopolim navigasse, universam illam urbem cum Galata simul in admiratione atque gaudio reperi non parvo, propter singulare et inauditum multis temporibus Andreæ de Chio pro Jesu Christi confessione a martyrium: fuit enim paulo ante mirabili constantia per gratiam Dei gestum. Nam ego quidem mense Novembri applicui, anno ab incarnatione Domini MCCCCLXV b. Andreas vero martyr Christi præcipuus xxix die mensis Maji, ejusdem anni coronam martyrii misericordia Christi consecutus, in cœlos ascendit ad eum, pro quo multos cruciatus sustinuit. Verum quod admirabilius rite consideranti videbitur illud est, quod nisi Andreæ martyrium divinitus destinatum divina gratia Christianis opem tulisset, et animos eorum firmasset, magna in eos clades ac ærumnæ ingens ab inimico generis humani, procellæ in morem, fuisse effusa. Quidam enim, quem honoris causa non nomino, ex Trapezuntana ortus urbe, Peripateticorum Philosophie Professor, sive sua sponte (ut multi aiunt) sive impulsu nescio, nec si sciam dicere ausi, Crucem Domini negavit, et Mahumeto adhæsit.

B Quare Turcarum c Rex elatus, virum quemdam, cuius nomen me fugit, ipsumque Trapezuntium, militie peritissimum, in carcerem conjectit; ad eamdem frustra sollicitatur miles Trapezuntius;

F Post Philoso-
phi unius de-
fectionem
a

A. GEORG.
TRAPEZ.

*interim CP.
venit Andreas*

*et falso accu-
satur fidem
negasse;*

*licet invenire-
tur non esse
circuncisus,*

A in re militari : cumque Christiano non confideret, ad Mahumetum intrudere cupiebat. At ille animo Martyr; Philosophus, dicebat, in deliciis educatus, majore spe ipsarum Christi crucem negavit : ego autem, qui pro Imperatore meo d mortali tot tantosque labores, cum Scythis bella gerens, tuli vulneraque excepti (dixit, et aperto pectore, cicatrices ostendebat) pro Imperatore cœlesti mertein timebo? Absit a me tanta misania. Quæ mens præterea esset mea, vel potius quæ stultitia, veritatem doloris fugiendi causa prodere, ac æterna cœlestiaque regna repudiare, Mahumetoque adhaerere, ut bellorum labores subeam, pericula magna pro Imperatore mortalí suscipiam, gladios in Christianos Christianus ipse natus distringam ; et denique in mortem ruain, quam fugiendam censuit Philosophus, ut in æternam ac veram mortem deferar præceps? Hæc ille.

B 3 Verum dum hæc Constantinopoli fierent, Andreas febribus graviter laborabat, cœlibemque se perpetuo fore reginæ misericordiae Virgini vovit, si evaderet. Sedatis illico febribus, paulo post quasi ex morte surrexit, et albis se vestimentis induit, ut scilicet numquam oblivisci posset munditiem corporis, quam Creatoris obtulit Matri. Constantinopolim deinde petiit, non ut mercator aut vagus quidam magnarum urbium visendarum cupiditate : summa enim in juvēne viginti et septem annorum gravitas atque constantia illucebat : raro quis inane verbum ab ore ipsius excidisse audivit : a joco enim penitus erat alienus. Cur igitur ivit? A gratia Dei, ut ego arbitror, ad martyrium vocabatur, ut ipse in cœlis Christo cum aliis Martyribus assisteret, et omnibus prodesset, qui Philosophi sive levitate sive terrore fuerant conturbati. Statim cum in urbem applicuit, accusatus fuit, quod cum Christianis conversaretur, ecclesiasque visceret quasi Christianus, summa cum religione ac devotione, homo qui Crucem Alexандriæ negavit, conculcavit, sputis fœdavit, et demum in stercora projectus. Hæc mercatores Ægyptii, qui tunc in urbe aderant, ad judicem detulerunt ; seque ipsos vidisse eum negantem, confidentemque quod Mahumeto adhaereret, audiisse attestabantur.

C 4 Trahitur in judicium Andreas iniquum, accusationeque recitata, numquam se a Chio, ubi natus educatusque fuit, nisi tunc recessisse affirmabat ; idque multis testibus approbabat, universaque Chii civitatem hoc ipsum scire aiebat. Index ini- quis hac in re non esse audiendos Christianos censem- bat. Tunc Christianorum multitudo, que circumfusa stabat ; Si, inquit, Christianorum testimonium in ejusmodi causa refutandum est, Mahumetistarum quoque similiter non recipiendum : nam sicut nos Christianum falso accusatum juste defendimus, sic Mahumetistæ accusationem suorum veram esse contendunt. Quare praetermissis testibus, res ipsa quærenda est. Non aliter igitur, quam Judæi secundum Mosaicam legem, circumcidì suos Propheta vester jussit : quare si genitalia hujus membra simili nota læsa sunt, morte jure plectetur : sin minime, cum ipsa re causa determinetur sua, et nil ambiguitatis hominum animis remanebit. Spoliatur interea miles Christi, nudusque a tanta multitudine aspicitur : nullum in eo indicium, nulla circumcisionis maenula, nullum Mahumetistarum appareat vestigium. Exclamant ex laetitia Christiani, confunduntur adversarii, et vieti penitus prosternuntur : nisi diabolico astu adjuti, exposuerint moris esse in Ægypto, minoris homines aetatis circumcidì; majoris, si ad Mahumetum Dei Prophetam convertantur, circumcidì si volunt; si vero abhorrent circumcisionem, nullo cogi modo posse : quoniam melius sit lucrari animam hominis, ex toto nobis corde adhaerentem in cete-

ris omnibus præter circumcisionem, quam rejicere D quoniam circumcisionem reformidet. His rationibus, vel magis quia sectæ favebat suæ, confusus Judex, nullam pronuntiare sententiam velle in re tanta dixit, nisi Regem consuluerit : ita enim moris est in causis ambiguis et arduis.

D 5 Regem igitur, in carcere conjecto milite Christi, consultum adiit : cui omnia cum retulisset, interrogatus de ætate ipsius habituque omni corporis; Juvenis, inquit ipse, animo invictus atque magna statura est, grandibus ossibus atque nervis convallatus. Rex, tales homines habere in militia cupiens; Vade, inquit, et primum illi, si noster voluerit esse, offerimus centurionatum in militia nostra : deinde, prout in virtute ipsum valere conspicerimus, ad majora provehemus. Quod si beneficiis non commovebitur, minis atque terrore ipsum concutias : et si neutra poteris prævalere via, capite plectas. Altero igitur die, producto ipso, primum Regis pellicitationes proponuntur mirabili cum amplificatione, Quod caput statim eris, Andrea, centum militum; et a privatorum tractus conditione, cum principibus connumeraberis : quod facile virtus et diligentia tua extollet te ad majora, Verum cum Martyr Christi, nihil respondendo, contemnere oblata videretur ; qui circumfusi erant veritatis hostes, alii argentum atque aurum, alii vestes, alii supellectilem variam pollicebantur : cuinque in silentio acrius perseveraret, Quid, inquiunt, ne verbis quidem tuis nos dignos putas? Digni quidem, ait, vos estis multo majoribus, quam ego dicere aut excoxitare queam : sed res, quas offertis, nulla responsione sunt dignæ. Quid enim caducam hanc vitam atque mortalem putatis magni aliquid habere; quo cœlesti sit præponenda? Erras, ipsi respondent : nam nos, et ad illam tibi viam aperire studemus, et hanc insuper tibi felicem reddere conanmur. Non cohaerent, inquit, caduca aeternis, non felicibus misera non profana beatis. Sed quid opus est verbis? Ego felicitatem hujus seculi nihil facio : ego crucem, passionem, sepulturamque Christi mei nunquam, auxilio illius fretus, negabo. Statuite in me quidquid malueritis : unum rogo, ne me verbis amplius tentetis.

E 6 His dictis, conjectus illico in carcere, vinculis catenatus, pedibus atque manibus alligatus, ad me ridiem sequentis diei, qui fuit xx Maji, jacuit. Post meridiem statim protrahitur, et in partem urbis, quæ Orientem spectat prope mare, ducitur; ubi ad palum nudus alligatus, flagellis atque loris cæditur, acriusque quam dici possit. Principio flagellarum et verberum contremuisse dicitur, et manibus ad pectus contractis, ac digitis in pugnum compressis, magna exclamasse voce, Virgo Maria, adjuva me. Inde pedibus altero ad alterum adductis stetit rectus in eisdem vestigiis (mirabile dictu!) usque ad solis occasum. Interea dum miles Christi his cruciatibus exercetur, Trapezuntius ille, de quo supra retuli, e fenestra turris, in qua fuerat inclusus, prominens clamabat : O felicem Christianum, o beatam, quæte genuit, insulam! o nobilissimum atque omni laude dignum genus, unde ortus es! Utinam iste essem tecum, ut eadem paterer pro Christo! Hæc aliaque vociferabatur, martyri coronam, ut arbitrator, desiderans. Carnifices autem Andrea reducto, multis pretiosa membra, flagellis lorisque fœde dacerata, ungunt unguentis; cibum quoque atque potum, ad fulciendam in corpore animam, de medicorum consilio, quorum multi ac peritissimi aderant, obtulerunt; ac aquam, in qua non parvum defæcati auri pondus bullierat, conducunt ad bibendum. Id faciebant, quo longior vita ejus aliquid ad negationem Crucis afferret, simul et ostenderent, quanti

*tamen damna-
tur capit is ni-
si fidem ne-
get.*

F
*Dire flagella-
tus*

*luditur un-
guentis a me-
dictis:*

A quanti vitam facerent ejus: forte etiam, quoniam cum Christianis enutriti sunt, et nonnulli eorum Christiani fuerint; nec ignorabant, quomodo Martyres Christi olim in die cruciabantur, et in nocte convalescebant; quare, timentes ne id divinitus eveniret, medicamentis suis occultare veritatem studebant.

7 Vigesima prima ejusdem mensis die, rursus producitur, denudatusque ferreis unguibus tergora, quæ pridie ejus diei fuerant flagellata, dilacerantur, nec quidquam aliud fecit, dixitque miles Christi: quamquam prius contremuit in principio, manusque ad se adduxit, digitos in pugnos contraxit, pedes in iisdem vestigiis tenuit, magna voce clamavit; Virgo Maria, juva me. Sic Trapezuntius etiam eadem, quæ pridie vociferabatur, et turri iterum atque iterum repetebat. Aveniente nocte, unguentis illinitur similiter; et medicamentis atque aquis, in quibus magna virtus auri fuerat infusa, sustentatur, quasi caram Crucis hostes salutem ejus haberent; magnam iis rebus inesse virtutem prædicantes. Spiritus sancti gratiam in medicorum peritiam, cibique ac potus commoditatem derivantes. Illucescente namque die, sanus omnino Martyr Christi apparuit.

B quæ res medicamentis fieri non potest; quæ cum naturaliter agerent, longiore indigent tempore, frequentationeque conveniente, nec nisi digesta in dubium aliquid conferunt: quod tamen miniū facere possunt, si denuo corpus ac sèpius exagitetur, sive etiam atrocius crucietur: nam quæ virtus opem asserre potest præter divinam? Profecto nulla.

8 Vigesima secunda ejusdem mensis die, producitur similiter post meridiem; ac manus et pedes sic torquentur, ut ne digitorum quidem articuli, nec cubiti, nec genua in locis suis remanerent, sed locis suis omnia salirent: qui dolor maximus omnium est. Cetera similiter gesta dictaque, non ab ipso solum (qui tamen nihil aliud, nisi Virgo Maria juva me, in principio dolorum, idque seni clamabat) verum etiam a Trapezuntio illo, qui martyrium sic expetebat, ut multis, etiam Mahometistis audientibus sèpius repeteret, quæ dicta superius sunt: medicorum quoque diligentia similiter, ino etiam major fuisse dicitur. Vigesima tertia die incolumis sanusque, non medicorum arte, sed illius primi Martyris et Domini omnium Jesu Christi, productus Andreas, novo genere cruciatus vexatur: humeros carnibus per gladios denudant, studentes semper.

C ne celerior mors ipsum invaderet. Sperabant enim, si non acerbitate ac magnitudine dolorum, attamen diuturnitate se victuros; sed derisi tandem jacuerunt. Declinato die reducitur, sicuti superioribus diebus, dictis factisque, medicamentis quoque non aliter quam prius adhibitis. Die vigesima quarta ejusdem mensis, eodem modo fiunt omnia, eodeinde in loco quo e, pridie clunes carnibus novaculis spoliabantur, non subito, sed cum mora, ut doloris acerbitas magis sentiretur. Cetera omnia similiter acta, ut in superioribus diebus, dictaque eodem modo etiam a Trapezuntio. Martyre animo atque voluntate, qui illis diebus, quibus Andreas patiatur, similiter e turri clamitabat. Die vigesima quinta, partes pedum, quæ inter genua clunesque sunt, carnibus similiter denudantur: cetera eodem modo dicta gestaque fuerunt. Vigesima sexta die, suræ, id est, carnosæ partes pedum, quæ sunt intra genua et poplites, similiter carnibus denudantur; ceteraque facta, dicta, procurata similiter fuerunt. Vigesima septima dic, femur, quæque circa ipsum sunt corporis partes excoriabantur. Vigesima octava die, totum corpus a capite ad pedes verberibus cæditur, ut doloribus renovatis, tandem moveretur. Maxilla quoque una uno ictu denudata carne fuit, quam Christiani rapientes servarunt, fuitque in mo-

nasterio f B. Francisci inusitato fragrans odore atque mirabili.

9 Vigesima nona ejusdem mensis die, anno primo Pontificatus Papæ Pauli Secundi, ultimo præducitur Andreas de Chio, martyr Christi præcipuus, in locum solitum ad Orientalem urbis partem, prope mare, sanus, vivax, vultu læto, decora facie. Mahometistæ his rebus moti, medicamentorum virtute sie factum asscrebant, et ingratitudinem illius accusantes: Non vides, clamabant, Andrea? Tuæ vita cura nobis habita est: nostro studio, imo Regis ipsius, incolumis es; et virtute medicamentorum, et Mahometi gratia; qui te vult deliramenta Christianorum de cruce ac passione Jesu despicer: quæ beneficia quoviam ingratus non sentis, morte morieris. Non est mors sic mori, ait, sed vita. Quare nolite putare, me verbis vestris terrori posse: nec medicamenta profuerunt, quippe quæ vel in minimis vulneribus vix post multos dies aliquid afferre possunt. Me autem Crux Domini nostri Jesu Christi, et Virgo Maria ad hunc diem conservavit atque reservavit. His dictis securi caput supposuit, et ad cœlestia regna evolavit.

10 Tunc mortis ejus ministri, ut Judex jussérat, caput et truncum corpus trahere velociter ad mare E conantur. Exclamat Christiani, qui lacrymis effusis circumstabant, quorum magna erat multitudo, sepeliendum esse mortuum, non in mare projicendum. Illis resistantibus, Regiam aiunt majestatem esse consuleudam, sepelirine velit ipsum jam mortuum, an in mare projici? Hoc auditio, ipse Judex ad Regem procurrat, nec enim licet Judicibus, quando Regem consulendum esse audiunt, quidquam facere ulterius, nisi Regi prius referant. Sed Christianorum quoque Primates, quam velociter poterant Regem adeunt. Qui cum percepisset, quibus crucifixis et quandiu vexatus fuit Andreas, effervuisse ira dicitur, et verbis in Judicem sic atrocibus usus fuisse, ut exanimis ne mutiret quidem Judex iniquus. Sed ea ira et illæ ingentes minæ simul cum verbis evanuerunt. Christianis deinde jubet, ut Andreiam honorifice, sicuti decet virum fortē, sepellant. Qui apposito capite corpori suo, ad Galatam deportarunt. Aderat autem universus ultrarumque urbium, Galatæ atque Constantinopolis, populus, viri simul ac mulieres, pueri atque puellæ liberi et servi, nec Christianorum solum, verum etiam Mahometistarum multi, admiratione commoti, non pauciores quam decies decem millia: qui omnes, alii lacrymant, alii laudes ejus prædicantes, et alii constantiam ac robur animi, alii prudentiam atque gravitatem, alii contemptum humanarum rerum, multi fidem in Jesum Christum, in cruce et passionem ejus, et in immaculatam Virginem devotionem narrantes. Tandem in Galatæ partem extremam versus Ortum, mari contignum, devenerunt; ubi est ecclesia g Vigini Mariæ, si recte memini, dicta: ibi depositus jacet.

11 His ita gestis, magna Rex exarsit cupiditate Trapezuntii viri illius, de quo supra diximus, liberandi: sed quia honeste id facere, nisi rogatus, posse non judicabat; per quasdam, ut dicebatur, mulieres effecit, ut uxor illius pro marito supplicaret suo. Sic mors Andreæ atque martyrium, illum quidem palam, sed multos quoque alios a periculo liberavit, multos in fide orthodoxa confirmavit; eos, qui ante martyrium sunim quavis ratione Mahometo adhæserunt, pudore confudit, mœstitia afficit, ac inani denique pœnitentia et vexavit et vexat. His omnibus ego vehementer commotus, ardebam desiderio videndi corpus ejus: sed nive, frigore, glacie, que detentus, hiemis marisque tempestate, illuc fui. Vix mense Februario eam mihi oranti gratiam Deus intercessione

D A. GEORG.
TRAPEZ.
ac denique die
8 plectitur
capite.

*idem sequenti
die*

*et tertio,
die*

*deinde quoti-
die exoriantur
per partes,*

** imo talos*

E et honorifice
sepelitur,

*in ecclesia
B. Virginis:*

*ubi diu post
corpus incor-
ruptum vidit
auctor,*

g

A. GEORG.
TRAPEZ.

A intercessione Martyris concessit; vidique ipsum jacentem in sepulcro, nimium profundo, situ herrido, ea tamen integritate membrorum omnium, eo totius corporis colore et dignitate formæ, tali vultus splendore et habitu, ut non animum expirasse, sed dormire mihi leviter sub umbra videretur. Atqui jacebat loco ita humido, ut omnibus jam indumentis, quibus erat involutum corpus, putrefactis, nudum totum conspiceretur, præterquam quod genitales partes fragmento lini cibtegebantur *h.* Exarsi cupiditate descendendi, tangendi, osculandi, pedes, manus, faciem præcipui Martyris; nec tantum loci humiditas, descendendique difficultas, quantum verba Presbyteri custodis, et spes posse id alias commodius facere, detinuerunt. Consilium deinde inivi cum Presbitero N. furto inde Romanam reliquias illas deferre sanctas, resque jam erdinabatur: sed nescio quomodo ille deteritus, sententiam fidemque mutavit suam.

B 12 Ego cum inde decimo octavo Martii die solvissem, statim priuno die, in ipso solvendi hora, non in parvum incidi periculum. Cum nimbis contra flantibus inque saxa navem depellentibus, imploravi subite Martyris auxilium; promisque, si ad meos Romanam incolumis devenirem, martyrium ejus summatim Latina lingua me conscriptum. Evasi maris et latronum pericula, quodque miraculo est, senex *i* ægrotusque hinc recessi, junior sanusque ac multo robustior remeavi; nec maris fluctuatio, nec terrarum itinera nimium aspera, quo a Brundusio Romanæ æstatis tempore perducunt, mihi obfuerant. Iluc vero delatus, Martyris quidem numquam sui oblitus, sed nocte ac die cum ipso fui. Ejus memoria fruebar; atque oculis aspicere putabam, non solum dormiens, verum etiam vigilans, jacentem ipsum in sepulcro. Promissionis autem meæ numquam mihi venit in mentem, nisi post annos duos, dum Georgii Martyris *k* memoria celebratur. Nam cum ea die recolerem Georgii dolores, quos ille pro Christo Domino nostro subiit, illico pupigit animum promissionis memoria: nec enim minera toleravit Andreas, ne dicam multo etiam majora, propter conditionem temporum, in quibus nullo *l* juvantur exemplo, qui Christum amant; adeo in tenebris caritas intrusa marcescit. Itaque statim eo ipso die calatum accepi, et promissionis debitum jam solvi. Tu vero præcipue Martyr Christi, precor intercedas ad Dominum nostrum Jesum Christum pro Ecclesia universalis, ac amplificatione

ipsius; pro summo Pontifice Paule Secundo, cuius tempora martyrio tuo decorasti, perpetuaque fecisti: et sicut in Græcia perfidiam dejecisti, sic insurges in Italia Platonicos *m* intercessione tua reprime.

m

ANNOTATA.

a Surins invenit, Passione: sed prudenter censuit legendum, professione.

b Nimiū scrupulasi fuerunt tertiaz editionis curatores, non ausi evidens sphalma, quo annus notabatur solum MCCCLXV, corrigeri, nisi in margine; quod nos invenimus in nostro exemplari anni 1567, ipsius Surii, si non manu, saltem jussu correctum in officina, cum liber emptus est.

c Mahumetes II, qui anno 1433 Constantinopolim expugnorat, et Imperii Turcici sedem fecerat.

d Davidem Cominem intelligo; ultimum Græcorum Imperatorem, quem idem Mahomet anno 1461, capta Trapezunte eique adhaerentibus adhuc urbibus, abduxit occiditque cum liberis.

e Ita corrigo, licet impressum reperiam, in die.

f Conventum Constantinopoli jam inde ab anno 1304 habuisse Franciscanos, ex Epitaphiis nobilium Latinarum ibi sepulchorum probare nititur Waddingus in Appendice ad dictum annum, cumque adhuc extore ait; ex quo colligitur, agi de parte urbis quæ relut urbs altera trans sinum posita, clivis Pera, nunc Galata dicitur, nec vi sed deditio venit in potestatem Turcarum, idroque etiam serravit monasteria et ecclesias, cum libero ac publico Christianitatis exercitio, ubi et Societas nostra Collegium cum Gymnasio habet. Agit autem de Galatino S. Francisci monasterio etiam Cangius, lib. 4, cap. 6 § 42, in sua Constantinopoli.

g Etiam hujus ecclesiae et monasterii, tanquam adhuc extantis, ex Crusio meminit Cangius, lib. 4 cap. 2 § 23.

h Operæ pretium faret intelligere, quo nunc in statu corpus istud sanctum ibi reperiatur.

i Scilicet natus annos 70.

k Colitur S. Georgius Martyr 23 Aprilis.

l Surius legerat, inulta: quod contrarium est Autoris menti.

m Videtur notare amulos suos, quorum invidia denique coactus fuit Trapezuntius Roma excedere, sequere Neapolim transferre; ubi comiter ab Alphonso Rege habitum, et publico cum liberis altum stipendio, filius ejus Andreas indicat, in sua ad Sextum Popam Præfatione, de qua supra egimus ex Fossio.

E

F

C

DE B. PETRO PETRONO

CARTHUSIANO SENENSI IN HETRURIA.

G. II.

ANNO MCCCLXI

Putes Senis
Sancti ac
Beati.

Senensem urbem illustrarunt plurimæ utrinusque sexus personæ, ob eximiam virtutem Ecclesiastica reverentie dignatæ, et in hoc nostro de Sanctis opere proferendæ: ex quibus hactenus dedimus B. Ambresium Sansedonium et S. Catharinam Virginem Ordinis Prædicatorum; illum xx Martii, istam xxx Aprilis; B. Jeachinum Ordinis Servorum B. Mariae xvi Aprilis; B. Andream de Galetranis ob misericordiæ Sodalitatem institutam celebrem xix Martii; eidemque Sodalitati in juventute adscriptos S. Bernardinum Ordinis Minorum xx Maii; et B. Petrum Petrenum, Ordinis Carthusianorum, de quo hoc xxix Moji agimus, quo die in Maggiano monasterio ex hac vita decessit anno MCCCLXI.

2 Vitam illius et res præclare gestas scripsit Italice S. Joannes Columbinus, Fundator Ordinis Jesuato-

rum, adjutus a Nicolao Vincento socio suo. Fuerunt hi ambo intima amicitia cum B. Petro conjuncti, et optime omnia perscrutati: proinde infra saepius de iis agitur, potissimum cap. 5 et varia annotantur. Utrique suam vel maxime operam contulit Joachimus quidam, cui jussu divino, diebus ante obitum suum quindecim, B. Petrus arcanas multas suas extases ac revelationes aperuit: eidemque mandata dedit ad varios de vita corrigenda monendos; quorum etiam secreta intimare velabat Joachima, ad fidem ei apud ipsos conciliandam, prout late describitur in Vita. Ilanc Latine ex Italico transtulit, ac copioso stylo exornavit Bartholomaeus Senensis, Carthusianæ Florentinæ Moaachus, in Prologo suo Lectorem de omnibus accurate instruens: ipsam autem in tres libros distinxit, ac libros in plura capita subdivisit, iisdemque suos titulos præfixit. Sed quia breviora

B. Petri Vita
a S. Joanne
Columbinus
Italice scri-
pta,

A breviora sunt Capita quam nostro conveniat instituto, novam nobisque aptiorem formamus partitionem in capita prolixiora, quorum plerisque Annotata subjungimus, adjuti etiam Notis, ab auctore ad calcem appositis: quas integras quivis poterit apud ipsum legere, plures enim minus necessarius judicamus. Nobis quidem multo optabilius fuisse, præ illa sic interpolata Vita, nancisci genuinum ipsius B. Joannis Columbini contextum, cumque simpliciter Latinum facere: sed nulla hactenus aut Carthusianorum aut nostrorum Patrum diligentia profuit, ut vel apud Beringherios, unde acceperut Bartholomæus, vel alibi ille inveniretur: quandocumque tamen eum invenerit aliquis, sciat excipiendum a meis successoribus velut thesaurum ingentem, et operis Supplemento inserendum.

3 Petrus Dorlandus Belga, apud Diestemium Brabantiae oppidum Carthusianus, anno MDVII vita functus, edidit libris septem Chronicon Cartusiense. In hoc cum quatuor prioribus libris (uti præfatur ad quintum) majoris Cartusiae Patrum sanctorum laudes attigisset, dein de diversis domibus Sanctos succincto sermone promit, libri vero quinti primum caput incipit, de B. Petro Petronio Senensi, ac mox ita exorditur: Inter hos primus occurrit Sanctus Petrus Petronius, Senensis, Pater admirandum sanctitate venerabilis, Deo et hominibus vere dilectus... Hujus Divi Petri tam sublimis ubique sanctitas ac sanctitatis serenitas promicabat, ut inulta miraculorum per populos luce claresceret; et plurimos a vitiorum tenebrosa caligine revocatos, ad verum justitiae splendorem, qui Christus est, revocaret. Ecce ut jam tum appellatus sit Beatus Petrus, Sanctus Petrus, Divus Petrus. Ita Bruno Prior Carthusiae et Generalis Ordinis approbans historiam Vitæ, addit, Beati Petri Petroni Senensis Ordinis nostri Cartusiani. Imo primus Author *Vita*, Joannes Columbinus ei præfixit hunc titulum: Vita gloriæ Sancti Petronis, Christi Confessoris, in calce vero: Absoluitur Legenda venerabilis Sancti Petronis, Christi Confessoris, Cartusiae Monachi, qui vocatur Dominus Petro. Bartholomæus, qui suam Vitam Latinam inscripsit Cardinali Carolo Medici, optat Beatissimum Petronum ei Tutelarem exorare, et Divini Numinis coelestem Interpretrem conciliare, hortans ut eundem ipse Tutelarem veneretur et eulat.

4 Ob hanc venerationem, formula professionis, in membrana suo chirographo exarata, in sacrario Maggiani templi asservatur, hoc exordio: Ego Petrus promitto obedientiam, etc. Plures quoque ejus imagines venerationi expositas esse, indicat Bartholomæus in Prologo, tum etiam in Vita num. 41, corporis formam describens. Postea num. 43, addit, Patrem simul et Patronum, deus, præsidium et ornamentum suum, ab universa Senarum civitate Petrum haberi: quem iconicum ducentos et quinquaginta annos et eo plus veneratur in templis. Præterea num. 54 et 55 describuntur frequentes, ad ejus sepulcrum et corpus inventum, peregrinationes, pietate maxima institutæ, et plurima eaque præclarissima patrata miracula: quæ omnia antiquam venerationem eidem delatum comprobant.

VITA

a S. Joanne Columbino Italice scripta.

Latine a Bartholomæo Senensi exornata.

EPISTOLA DEDICATORIA.

Illustrissimo Princepi ac S. R. E. Cardinali Amplissimo, Carolo Medici, Dominus Bartholomæus Cartusianus Salutem.

Quas paucis abbinc annis confeci, Carole Prin-

ceps Auguste, Incubationes in vitam resque sanctissime gestas B. Petri Petroni, Senensis Cartusiani, coactus sum multorum rogatu absolvere, atque pro viribus, ut in lucem edantur, emendare, ne dicam expolire. Quod cum multo mihi faetu facilius fuerit nunc temporis, quam antea rerum domesticarum distento curis; reliquum profecto videbatur, ut veteri more, quando Beato ipsi Petrono tutelæ ac patrocinii satis in ipso est, Patronum meis hisce Incubationibus allegarem, et hunc quidem virtutis laude, generis splendore, majorum gloria perbeatum, tum vero ad honestissima quæque propensa voluntate abunde pollentem. Quid enim in studio virtutis ad utramque gloriam comparandam tam difficile, aut tam amplum, quod incitata studio voluntas non assequatur? Haec reputanti, tu, Cardinalis Amplissime, in mentem venisti: quem ad Purpuratæ majestatis fastigium evectum, suimas imperii dignitates iniarum virtutum splendore tuique ingenii præstantia exæquare, confitemur necesse est; qui te jam novimus, quique coram tuam admirabilem degustavimus humanitatem, dum singularis tuæ benevolentiae in Florentinam nostram Cartusiam fruebamur officiis. Et cum talis tantusque sis, Princeps Præstantissime, in hoc tamen honore eam personam sustines, in quam cadunt non tantum omnes virtutes, verum etiam pondus et labor; quando, Divo Bernardo teste, numquam in honore sine dolore, in prælatione sine perturbatione aliquis esse potest: ac proinde cœlesti indiges auxilio, opeque divina fulcias oportet. Nempe nihil ut facias, nihil cogites, in quo statim decus ac vera Christianique pietas non eluceat, quæ omnia consilia atque præclaras actiones tuas moderetur et regat: prorsus, ut pro salute atque Ecclesiæ dignitate tuenda excubans, animo sanguinem ipsum proca quoque profundere sis paratus, cum opus esset. Id enim per ampla istius punicei Galeri insignia abs te exigere, jam optime nosti; hoc ut præstes, avita tuæ Domus religio exposcit; hoc tui generis tot Heroum fama præcellens, totque tui sanguinis Summorum Pontificum nomea, vel numen potius, quorum tu heres virtutum es et obses, tibi plane, ut videmus, persuaserunt; hoc etiam germana Serenissimi Magni Hetruriæ Ducis Cosmi exempla, exquisitæ nempe virtutis, religionis, pietatis, singularis quoque clementiae, ac optimo dignæ Principe in sibi subjectos populos beneficentia, abs te secundissime requirunt: idque naturæ vis generosa, eique probe obsecundans educatio, ad Serenissimam Matris votum constanter approbarunt. Quæ singula operosum, ac difficile omnino aliis fuerit præstare; Carolo vero Cardinali Medici, in tam mirifica excelsi animi indole, quis aditum veræ laudis non patero, quis æternæ viam gloriæ non esse facillimam existimet? Quæ ut sit omnino ut ego omnium maxime opto) Beatissimum Petronum nostrum tibi Tutelarem exorare, et divini Numinis coelestem Interpretrem conciliasse velim. Qua enim sanctimonia insignis fuerit vir noster divinus, dum in humanis ageret, quemve apud Cœlites locum obtineat gloria præcellens, ipse per te intelligere poteris: si quando, per plurimas easque gravissimas occupationes tuas, integrum tibi fuerit, ejus illustria facta legere. Ex capite namque decimo tertii libri plane aniuadvertis potest, quæ præmia eum maneat, qui opem ejus poposcerit; quæque in terris ei subsidia pacis internæ divinitus promittantur, qui veneratione ipsum fuerit prosecutus. Nec mirum profecto. Tantum cum summi Regis potestate ac bonitate, eo imperante, sanctissimi viri conjunctionem juris habent: quin etiam vel adhuc mortales, anticipata liberalitate, non raro coelestia dona disperciunt. Accipe igitur, Cardinalis Amplissime, Petrum nostrum, tamquam

Card. Medi-
ci patroci-
nium optans
Auctor,

eldem inter
labores regen-
dx Ecclesie
E

Latine red-
dita a Bar-
tholomæo
Senensi.

Titulus
Sancti, Di-
vi, Beati,

et Tutelaris:

Imagines
venerationi
in Ecclesiis
expositæ,

et peregrina-
tiones factæ.

B. Petrum
offert in Tute-
larem.

A. BART.
SENENS.

A tamquam Deo carum: eum pietatis studiis amplectere, eumque Tutelarem, ut dixi, adversus hujus blandientis seculi fallacias venerare et cole, ut apud præpotentem Denim tibi perennem impetrat beatitatem. Mibi vero, altius quam par erat provoceto, pro tua singulari in me humanitate ignoscas velim. Sed et siqui minus prudenter mo fecisse putabunt, dabunt et ipsi veniam; quando currentibns ad metam, atque etiam appropinquantibus haud molestas esse cohortantium voces, haud displicere plausum, constat, Vale. Ex Cartusia Pontiniana prope Senas, quarto Idus Julii, mdcxix.

PROLOGUS.

Auctor ob
affectum erga
B. Petrum

En tibi, amice Lector, vita factaque præclara B. Petri Petroni Cartusiani: quæ mihi singulari Dei munere concessa, vel ex eo non imperitus rerum testimotor fateri poterit: quod cum iam inde usque a puero nostro cuperem, quæ olim fuerit in terris tanti viri sanctitas, cuius rei gratia ejus effigies ex vero scitoque antiquitus picta, passim

B spectatnr in urbe patria; neminem tamen inveniebam, qui satis tum mihi sciscitanti facere posset. Haec igitur cupiditate incensus adolescens, inde vintiquatuor annos natus, Cartusianam in Florentino cœnobio amplexus sum disciplinam. In quo cum iudicis magis flagrans animi mei studium erga beatum Virum exaridesceret, nec quemquam apud nos stros etiam tum esse cernarem, qui mihi avidius percunctanti hujus viri virtutem et sanctimoniam, aliqua saltem ex parte narraret, præter paucu quædam de admirabili ejus corporis inventione; vehementi quadam admiratione movebar, nec facile adduci poteram, ut crederem, quod quem iconicum Christianæ pietatis veneratione universa Senarum civitas suspiciebat in templis, quemque inter alia eximiae religionis pignora gremio sno complectebatur; ejus illustria facta scriptorum prætersisict industria. Ergo dum hæc et alia id genus multa pro loco et tempore volvebam animo, Patrum mecum concessu Maggianam Cartusiam, prope Sena constructam, incolendam adeo. In quam vix pedem intuleram, atque ad peristylii locum, ubi auditione acceperam Beatum virum suis humatum, semel atque iterum desideriorum plenus accesseram: cum ecce tibi ad cœnobium ipsum cum nobilitate tum

C virtute præstantes viri aliquot, mihi de facie penitus ignoti, ejus invisiendi gracia, ut sit, adveniunt. Quos ubi jussus ad colloquium receperissem, post mutui sermonis officia, atque alia de re monastica, deque Cartusianorum vita et muneribus colloquia, unus ex illorum numera juvenis lectissimus, cui Actilio Beriogherio nomen erat, hunc maxime in modum compellare me coepit.

2 Est mihi domi, Bartholomæ, pervetus manuscrpts Codex, in quo capita rubricato pigmento pro seculo eleganter conspiuntur exarata: quem codicem nuper e tenebris in lucem erutum, statim atque dominum reversus fuero libentissime ad te perferendum curabo; non ut illum perlegas modo, verum etiam describendum, atque elegantius retexendum (sic enim loquebatur) suscipias; quod, ut facias, ipse tibi sum auctor. Non enim vereor, quin tibi pergratum faciam: quippe ea est illius inscriptio, isque titulus, Vita, scilicet, glorijs Sancti Petroni Christi Confessoris ex ordine vestro, atque conterranei nostri. In calce vero. Absolvitur Legenda Venerabilis Sancti Petronis, Christi Confessoris, Cartusiae Monachi, qui vocatur D. Petro. Qui quidem libellus, quamvis admodum confuse incertoque ordine elucubratus fuerit; optima tamen fide atque integritate conscriptum, ac insuper patria

felicitis illius seculi lingua exharatum legimus. Ipse D vero, ut primum ad aures meas Petroni nomen insonuit, amplissimo exhilaratus gaudio, oculos simul ac manus in cœlum sustuli; immortales Deo gratias agens, quod in eam diem hujus cœli lucem lætus aspicarem, qua meo voto erga Beatum vi-ruin minime frustratum viderem. Mex ad Berin-gherium hilari fronte conversus, omnia illi pollicebar, omniaque (etiamsi jejunitatis atque ingenii mei inopiae præclare conscius) in me recipiebam, quæ essent ei in optatis, modo ille promissis staret; quæ, perendino transacto spatio, peregregie præstitit. Interea exoptatum codicem tanta cum voluptate legeram, vel potius avidissime devoraram; ut inter varios animi mei motus id unum sane nonnihil me momorderit interdum, nimirum quod proprii auctoris nonne in prima statim fronte careret. Ceterum totam rerum gestarum seriem paulo acutius intuitus, novis repente perfundor gaudiis, simul atque Joannem Petri Columbini, virum sanctissimum; atque Nicolaum Vincentum, Francisci Vincenti germanum, totins historiæ nostræ auctores fuisse deprehendo. Quippe qui et gener, et Christiana pietate nobiles et clari, non modo æquales illius temporis fuerunt; sed quod pluris est ad rem nostram, ipsius Petroni ad arbitrium et nutum se componentes, illum in rebus spiritualibus tractandis ducem et moderatorem consiliorum snorum sequebantur.

3 Ergo tantorum virorum suffultus auctoritate, illoruinque scriptis præsertim adjutus, statim animum ad stylum converti; scilicet ut B. Petri Petroni nostri res præclare gestas Latine consuetudini traderem, plus oneris fortasse suscipiens quam ferre possem, suscepit tamen, non mei ingenii viribus, sed Divina gratia præsidio fretus; satis me honeste discessurum putans, si in Vita hujus Beati viri conscribenda, temeritas tantum mea non reprehenderetur: quando quidquid mihi laboris in hoc opere vulgando suscepit, id totum in Dei gloriam inque nostri Ordinis hominum utilitatem cedere volui. Verum ne quis nullus in te insideat scrupulus, quod nullis videlicet antiquitatis testimoniosis, præter sui Auctoris, qui iostar omnium tibi esse deberet, nostra fulciatur historia; ae propterea totum integrum opus vel fide minus aliquando, vel certe in suspicionem adducas; operis pretium me facturum putavi, si totius scriptio meæ ratio F tibi constaret. Quod ex eo facile animadvertis poterit, quo apparatu me instruxerim, antequam ad scribendum accederem, quodve studium adhibuerim, ut quæ litteris consignare decrevissem, a vero non discrepant. Quamquam hoc loco objicies fortasse, ni fallor, hunc a me frustra susceptum labore, propterea quod Columbinus, ipse id suis præclaris virtutibus suaque eximia sanctitate consequi apud omnes meretur, ut in iis quæ vel spectasse se de beato Patre nostro Petrone, vel ab aliis fide dignis qui spectarunt se audivisse testatus est, fidis illi penitus habeatur. At mihi tamen deesse nolui, quin me cupidum, ne dicam nimis religiosum, indaganda veritatis ostenderem; quandoquidem si sunt ut plurimum nostri seculi homines, ut nihil magis propositum habere videantur, quam ut aliorum scripta passim carpant, iisque insidias struant, sic ut transiri nusquam sine periculo possit. Hæc ergo mente ad pervolvenda omnia per me primo, quæ in Cartusia Maggiana extant vetustatis monumenta, atque omnes excutiendas tabulas, ac vetera MSS. indaganda animum induxi; dein per idoneos viros, mei in primis studiosos, intra patriam sedem pervestigacda ex publicis privatisque Tabulariis curavi, quæ usui mibi et adjumento esse poterant. Nec irritus labor, studiumque

a Joan. Co-
lumbino et
Nicolaio Vin-
cento scripta:

E

qua Latine
reddita

ex Carthusia
Florentina

ad Maggia-
nam migrat.

Accipit Itali-
cum MS. de
lita,

ad eandem
confirmandam

*perlustrat
antiqua mo-
numenta;*

A studiumque incassum exhibitum. Siquidem ea compere, atque ea ad me mei detulerunt; ut, dum totus cum tineis ac blattis versarer. Numinis providentiam in me magnopere suspicerem, eamque conatibus meis adesse certo cognoscerem: quandoquidem supputata temporum ratione, recognita personarum dignitate et conditione, cuncta inter se egregie convenire, et cunctaque historiae nostrae adstipulari, eique suffragari cooperimus Cujus studii mei frumentus ut extarent, ad rerum gestarum veritatem maxime adstruendam, constitui omnino, gravissimorum hominum in id ipsum consilio usus. Anmadversiones quasdam in calce operis attexere, quibus tempus, personarum nomina, atque loca cum Columbini nostri scriptis consentire, iisque fidem conciliari, haud ita difficile ratione quisque cognoscere possit.

B *gratias agit
adjutoribus:*

4 Hæc habui, amice Lector, quæ te scire in praesentia volui, non ut studium meum industriave; qualis-ea-cumque fuerit, jaetarem et quasi ostentarem; sed ut veritatem illarum rerum assererem, quibus fides tibi est habenda: cum has illorum esse partes haud ignorem, qui historiam aggrediuntur. Reliquum est, ut has nostras in res gestas B. Petroni lucubrationes ita aecipias, ut eas cum aliquando legeris, seias non parum te debere Celso Cittadino, viro et genere et virtute nobili, qui rerum antiquarum diligentissimus indagator permultum mibi consultit in conquirendis atque suppeditandis ex publicis civitatis archiviis vetustatis monumentis. Ilabeo præterea quod Celso, pro sua mirifica in me liberalitate, gratias et ipse agam habeamque maximas. Sed de Beringherio, qui primus omnium auctor mihi extitit, incenterque ad id opus aggrediemendum, quid dicam? Is enim eleganti juvenis ingenio; et humanioribus studiis quasi quodam naturæ impetu deditissimus, paucis post elapsis diebus ex quo ad Cartusiam Maggianam adiit, neque in ea convenit, maximo cum nætore omnium, quibus fuerat notus, huc est plane omnium in patria, magno cum sensu pietatis, decessit. Hæc plenius appingere: cetera vero, quæ promittimus quæque ad notas faciunt, in calce (ut diximus) habebis. Quæ cuncta tamen accepta referas velim Clarissimo Viro Ludovico Aesaris, qui inter eximia ejus animi ornamenta, ea est in patriam urbem caritate præditus, ut studium ac operam suam labens contulerit, quo hæc ipsa typis mandarentur. Ratus enim est exactæ prudentiæ vir, non exigam ex hisce admirandæ sanctitatis exemplis utilitatem, ad veram pietatem excolendam, Religionis percupidos esse capturos: quod ut fiat, Deum supplex oro, cuius unius gloriam nostra, cuiusmodi fuit, in hisce edendis elucubrationibus, spectavit industria.

VETUS PARTITIO OPERIS.

- Lib. i Cap. i **O**rtus Petri et educatio.
 ii Quid rerum quinquenniis egerit, ad tertium usque decimum aetatis annum.
 iii Ut in Sodalitatem Intemeratæ Virginis Mariæ, in Xenodochio, quod vulgo dicitur della Seal, constitutam, nomen suum dederit.
 iv Aegris atque elephantæis ministrando in publicis Valetudinariis dat operam.
 v Suum Petrus in Carthusiensium familiam dat nomen.
 vi Salutarem sinistram digitum, ne Sacerdotio initiatetur, sibi prorsus abscondit.
 Lib. ii Cap. i Humilitas ejusdem et obedientia.
 ii Ejusdem paupertas et quidnam de ea sentiret.
 iii De muliere ad Maggianam Cartusiam sub fœdo

- cadente imbre siccis vestibus proficiscens, et de D signo Crucis in pane divinitus expresso.
 a. BART.
 SEVERI.
 iv Petri a cibo abstinentia; et de corporis dolorum tolerantia, per omnem vitam declarata.
 v Ejusdem pietatis studia, et quo maxime modo ad orandum; contemplandumque se compararet.
 vi Caritas ejus erga Deum et proximos; atque de eximia innocentia vitae et sanctimonia.
 vii Ejusdem prudentia, populi ad eum concursus, et fructus animorum per eum facti.
 viii Joannes Columbinus ad arbitrium nutumque Petri totum se componit; eoque maxime auctore Evangelicam pauperatem suspicit excolendam.
 ix Petri soror amitina, hortatu ipsius et monitis, sanctimonialis vitae cœlibatum amplectitur.
 x Prophetæ dono fulget.
 xi Petri virginitas et eastimonia.
 Lib. iii Cap. i Obitum suum prædicet; præclaras visiones sibi divinitus objectas indicat, Christas sese illi visendum ostendit; mira contemplatur; mentis recessus penetrat, et cordis penetralia referat.
 n Futura item prædictit; Cœlitum fruitur colloquio, E et occultas cogitationes hominum videt.
 iii Ut Petrus sexaginta horarum spatio supplicia aë penas, infernali instar, pro ejusdem amici hominis expiatione, Dei permisso subierit.
 iv Tumulus atque dissensiones in Maggiana Cartusia, pro Petri corpore post ejus obitum iisdem ædibus asservando.
 v Petrus, hieet absens et cubiculo clausus, omnes tamen turbas domi a Patribus exitatas divinitus novit.
 vi Petri obitus gloriósus.
 vii Ejus corpus sepulturæ traditur.
 viii De nubecula, quæ in aere sub mortis ejus tempus, instar columnæ eximio coruscantis fulgere.
 divinitus apparuit.
 ix Alia signa miranda de Petri in cœlo beatitudine.
 x Petrus vita funetus multis sese visendum præbet.
 xi Joannes Boceaccins Florentinus, Petri jussu atque præscripto, ländabiliorem vivendi disciplinam amplectitur.
 xii Ut sacrum Petri corpus, sexaginta jam annis ab ejus interitu, integrum incorruptumque inventum, atque alio translatum fuerit.
 xiii Cartusiensibus per causam inventi Petri corporis cœnobium Venetiis attribuitur, Divo Bernardino Senensi auctore.
 F

CAPUT I.

Petri infantia et adolescentia, pietatis ac misericordiæ operibus addicta.

Petrus, e gente Petrona, (quem veteres *a*, a familia videlicet, Petronum identidem appellare consuevisse legimus) apud Senas, præclaram inter Etruseos urbem, anno ab orbe redempto tercentesimo undecimo supra millesimum nascitur, patre Gulielmaccio *b*, matre vero Agnete *c* Malavolta, pro seculi ac patriæ more, Neso vocitata; ambo generis nobilitate, opibus et gloria inter primarios civitatis apprime floentes. Qui cum infantem, jam tum ab ipsis ineunabulis ex se primo natum, aspicereut egregiam animi indolem præseferentem, quamdiämque etiam illi divinitus insitam ad probitatem naturalam; singulariter illum atque unice diligebant. Quippe ejusmodi plerumque eorum qui genuerunt ingenium esse solet, ut filiorum virtus aciores in eis

*Natus anno
1311,*

b c

A. BART.
SENENSISpugue educa-
tus infans:bimulus frx-
dicit matri al-
terum filium:

B

d

gutinuennis
secreta oratio-
ni vacat;anno 8 studiis
imbultur:

A eis impetus eicat benevolentiae et caritatis : quam sane parentum erga Petrum caritatem quis dubitet auctam, ad summumque perductam non esse ejus cum educatione, tam accessione ætatis, simul et Christianæ virtutis ? Etenim cum alienis uberibus nutriendus traditus esset, paterna cœlestis Numinis providentia rem moderante, factum est, ut tanto erga Deum incensam studio, tantaque vitæ sancti monia præditam nancisceretur altricem, ut quoties ubera illi sugenda præberet. Flexo in sanctam quamdam letitiam ore, hunc in modum puerum alloqucretur : *Eia, fili, suge, suge, in nomine Jesu;* sique una cum lacte nutrix suo, suam pariter virtutem Christianamque pietatem infanti paulatim instillabat : eumque tenera adhuc ætatula uni Deo jam eduenbat.

2 Ex quo in vel in primis in eo suspiciendum, oppidoque admirandum jam tum fuerit, ut divino afflatus Spiritu cœperit innocens puerus re et verbis ostendere, se ad præclara Religionis facinora a Deo electum atque inspiratum. Bimulus namque, prout exploratissimum fuit, vaticinandi dono fulgere cœpit. Mater enim ejus, cum iterum masculæ proliis cupiditate ilagraret, apud se statuit pollicitaque est (modo benigne illi Deus annueret) filio nascituro Francisci nomen se illico facturam. Nec irrita sane ad Superos vota. Etenim, divina piis ejus optatis aspirante aura, contigit ipsam, sui ipsius conceptus prorsus ignaram, concepisse. Quod ut ad cumulataam absoluamque latitiam præstanti mulieri cederet, effecit præpotens ipse Deus, ut filiolus Petrus leni attactu quandoque parentis uterum demulceret, ei- que iuslins vix avulsus ab ubere, cuius lingua nondum sonabat eloquium, blando hoc indicaret affatu : *Est tibi, Mater, ventre hic occlusus Franciscus.* Quibus mox pueruli verbis femina in stuporem acta, utpote quæ nulli haec tenus mortalium cogitatum sumum patescerat, ipso concepti fœtus motu eodem temporis momento intra se jam perfectum esse cognovit, quod Petrus lumine collustratus divino præviderat prædictaque. Quocirca ingenti Agnes voluptate perfusa, exoptatum infantulum in tempus effudit, eumque Francisci nomine ad sacros Baptismi latices pro voto insigniri jussit. Qui cum postea Petro triennium dumtaxat superstes d extitisset, suum a germano fratre divinitus prædictum exortum libenter, quemadmodum ab ipsa parente jam inde ab adolescentia acceperat, narrare solebat.

C 3 Infantili adhuc ætatula Petrus, quinque nempe annos natus, natum se, profecto eximiæ indolis infans, (uti paule ante diximus) ad beatitudinis opera exequenda re ipsa commonstrabat. Siquidem divinitus agitatus, secreta ad orandum domi investigabat loca : atque domesticorum aspectum declinans, libero solutoque animo, diu multumque sacris preceptionibus vacabat. In quo quidem precandi studio ita se serius gerebat puerus, ut senilis in eo jam tum maturitas appareret. Interea prima ætatis crepundiis depositis, Praeceptor octavum vix annum agens, una cum Francisco fratre sexensi, primis litterarum rudimentis traditur instruendus. Quibus ediscendis ea lege operari se daturum arbitratus est, ut numquam pietatem a vulgaribus illi studiis sejungeret : quin etiam id illi cordi fuisse constat, ut nihil prius aut antiquius sacris preceptionibus haberet. Sic prorsus, ut (quemadmodum, eodem Francisco fratre referente, vulgatum est) sub vesperain cubitum cum discederet, nocte dein concubia et lectulo vigil exiliret : atque flexo humi genuculo, divinarum rerum commentationi ante Christum Crucifixum totum se daret; ac lacrymarum salsuginine plenus integras ferme noctes insomnis duceret. Quod si longa fatigatus vigilia, sopore quandoque depri-

meretur; in storea intra cubiculum humi strata, D pronus ipse prostrata membra damnabat, parentibus provida solertia pueri circumspectione, rei factique penitus insciis. Exin cum jam decimum annum ageret, nihil eo amabilius, nihil comius : quippe qui sortitus animam bonam, eam gravitatem morum præseferebat, ut facta ejus ad divinæ legis, normam sensu plane mirabili dirigeret : atque eo siebat, ut mens ejus indies magis magisque illustraretur, et ad pietatis officia obeunda ita serveret, ut inter orandum lacrymarum usus ei inoleverit, rerum cœlestium dulcedine delibuto. Id ubi malus dæmon animadvertisit, ejus perturbanda quietis avidus, dolis illum petere aggreditur, torvum in eum desigens obtutum, quod tantam adhuc tantillus puerus supernarum rerum adeptus asset cognitionem. Eo itaque acerrimo oranten odio prosequebatur : ad cœlestia illius animum inhiantem terriculamentis truculentus pulsare, lacecere, metumque incutere : ac eo denique impudentiae nocte quadam devenit, ut vitreum lychnum, e summo cubiculi tholo ad Crucifixi sciema dependentem, diffregerit ; multas inde ei molestias creando, quo terrore expavesceret, tandem aliquando ab incepto desisteret. Ceterum tantum absuit, ut hisce nequissimi impostoris technis de sententia beatus puer deduci se pateretur ; ut etiam obfirmato constantique animo, in arrepto uni Deo corpore et animo vivendi proposito, in dies singulos sese iteratis studiis confirmaret, hanc vigilandi orandique normam ad septimum decimum ætatis annum secutus.

*in stratu dormit :**decennis insi-
dias dæmonis
patitur :**familiaris pils
et pauperibus,**cum indigna-
tione patris :*
F

4 Interea dum in hæc religionis et pietatis studia, quam intentissima cura, Petrus incumbit ; iis familiariter utehatur, qui cum proiecta etate, tum honesta morum institutione, ac rerum spiritualium peritia, ad virtutes capessendas inflammare illum poterant : speciatim autem magnus cum iis, quoad ejus fieri poterat, usus illi intercedebat, qui Christianam humilitatem et sensibus intinnis colebant, et moribus exprimerent ac vita. Ultro etiam familiarius ob id ipsum sese cœtibus atque colloquiis egentium ac mendicorum quotidie inserens ; ratus haud dubie hujusmodi sordidatorum hominum consuetudine suam indies animi submissionem, ad Evangelicam disciplinam induendam, cumulatius excultum iri. Quod cum Gulielmaccius pater rescribet, vel in eum quandoque, ut fit, inter pauperum ac paucorum greges confertim versante incurrit ; dici vix potest, quam iniquo id ipse ferret animo, asperrime hac eadem de causa Petrum frequenter accipiens ; quippe qui ardenti humanæ laudis studio, et quotidiane nobilium virorum consuetudinis impetu abreptus, eum primarios inter ephelbos comparere expetebat, qui munditiarum atque urbanitatis articulos tenentes, opibus, elegantissimo corporis vestitu, formaque præstantes, illius haud absimiles essent. At Petrus nihilominus non modo cum iisdem ipsis amicitiam instituere non induxit animum ; sed si qua jam incepta conciliataque cum illis quoquomodo esset, eamdemmet dissuere, eosdemque pariter aversari non dubitabat : videlicet veritus, ne, dum interim eorum lenocinia atque in moribus mollitiem sectaretur, profanos inde paulatin hauriret spiritus. Amicitiarum etiam tunc scientissimus puer noster eximius, etiamsi vim illarum et usum needum per ætatem esset expertus ; quandoquidem inter multa secularium amicitiarum genera illud unum verum, illud solidum, firmum atque insolubile denique illud sit, quod sola virtutum similitudo devincit. Ergo sni ipsius despiciencia amore incensus Petrus, atque verae Christianæque humiliatis perquam studiosus, id in ore frequentissime habebat ; nimis ingenti sibi molestia atque adeo pœnæ

*humilitatis
studiosus.*

A pœnæ splendida vestimenta esse; quod ea quidem pauperum ac miserorum consuetudinem sibi mutilam reddereat, prorsusque labefactarent. Tantum aberat, ut de constantia graduque humilitatisullo unquam tempore, per iniñas et convitia, seu per verba atque verbera, dimoveretur.

5 Hujuscemodi ferme celestibus institutionibus excultus Petrus, non sat sibi tamen fuisse putavit, nisi et alia quidem aliis religionis opera adjicienda curaret. Ergo diu noctuque illi animo versanti, quo pacto id efficere exequique posset, in mentem venit, in landatissimam B. Mariae Virginis sodalitatem, sub concameratis fornicibus nosocomii illius celeberrimi, quod cognomento della Scala appellant, constitutam, inseribi cooptarique. Quippe qui tot præstantissimos viros, e prima omnes fere nobilitate Senenses, ac sanctimonia vel in primis præcellentes, ex ea, veluti præclaræ religionis lumen, processisse sciebat: totque iam mente futuros præsagiebat heroes, qui ex hac sanctitatis palestra prodirent armati, quo adversus teterima vitiorum monstræ, adversus truculentissimas inferni centurias, prælia Domini incliti

B præliarentur. At quales? Nempe Andreas Galeranus Pater pauperum vocatus: / Petrus Pettinarius, Francisci Assisinatis mundi contemptus atque instituti sectator egregius; Athosius Sansedonius, ille e præstantissima sanctissima Dominicanorum familia, cuius illustria g facta, omnis sanctitatis afflatum plena, jussu Ilmorii Papæ hujus nominis Quarti olim conscripta, nostra quidem tempestate in lucem revocari, eumdemque inter Cœthes, quos

*g
quæ tot alios
viroς Sanctos
habuit sibi
associatos,*

universa Catholica Ecclesia in terris veneratur et colit, Clemens Octavus Pont. Max. constanti omnino voluntate adnumerari collocarique voloit. Quis exinde Bernardus h Telomeus, præstantissimarum artium gloria insignis, insignior vero religione et pietate? Quis Franciscus Picolomineus, quisque Patricius, e Patriciagente, Montis Olivetani Orlinensis conditores idem ac rectores? Hisce proximus prodit strenuus bellator noster Joannes i Columbinus, Congregationis Jesuitorum Fratrum institutor ac parens optimus, de quo plura historie nostræ pro loco appingere est animus, una cum socio ac commilitone ejus Francisco Vincento: quos eodem fere tempore secutus est, eadem in Deum pietate, hoc in Christianæ virtutis stadio k Stephanus Maconus: qui deinde brevi post tempore Petrum nostrum æmulatus, egredie Cartusianæ familie divino plane admonitus nomen suum dedit. Et qualis quantusque demum Bernardinus Albizescus, ille Assisinatis ardentissimæ in Deum caritatis eximius æmulator, universæque Franciscanæ labentis familie reparator et custos?

Is nimurum Bernardinus dux et imperator fortissimus, ex quo jam inde ab suo tirocinio in certamen descendit, semper in acie, semper in sole ac pulvere fortiter impigreque versatus, et summi cœlestisque Imperatoris memoria fiduciaque quasi galea munitus, acutissimos quosdam cœlestis ac divinae doctrinæ gladio vibrare, atque ut elypeum, sic fidem earitatisque constantiam hostium telis tamdiu opponere, donec post multa prælia, adversus immamssimam illam ac infernalem belluam communissa, spiritum effunderet in victoria.

6 Ad hæc placet in horum fortissimorum numero bellatorum recensere strenuam bellatrixem, ac Seraphicam Virginem, Catharinam Benicasam Senensem; quæ, quamquam per sexum in hac palestra sese exercere non potuit, potuit tamen in ipsis domesticis inclusa castris, velut in acie posita, cum harum tenebrarum potestatibus gravissima gerere bella: quæ cum victa prostrataque esse videbatur, tum vietrix ipsa, Christianæ vel maximæ humilitatis constantia, uti lata insigniæ cincta lorica, stabat

*S. Catharina Senensi
plures ad id
excitante*

Maji T. VII

*cupit inscribi
congregationi
nosocomi
della Scala;*

*g
quæ tot alios
viroς Sanctos
habuit sibi
associatos,*

*h
i
k*

C

animō, et in quadam quasi precationum assiduarum D vigilia perstans inconcusse, de profligatis hostibus triumphum agebat: sic ut, cum malignantium spirituum certamina vicisset, eorumque pariter superrasset insidias, pulcherrium ac jucundissimum Angelis, atque adeo ipsi Deo spectaculum præberet.

Tu ipse per te intelligis, o nobilissimum Collegium (te nunc alloquor) quanto studio te bellatrix ista egregia incitaret, ut bella et tu fortiter gressanda susciperes cum harum rerum humanarum inconstantia et varietate, cum effrænatis cupiditatibus ac acerrimis hisce dueibus atque signiferis hostium generis humani; et quanto amore, quam sapientibus sententiis, vere pietatis ac sanctitatis plenis, et quæ denique animi contentionē acrique studio commilitones suos hortaretur, ut se dignos tantæ virtutis et fortitudinis viris exhiberent: quando ipsemēt jam inde a pueris, aliquot hujus præclaræ Virginis epistolas, suo suorum amanuensium ad majores tuos conscriptas chirographo, apud te me legisse memini. In iis enim vilere erat eamdem ipsam Virginem, non verbis tantum, sed etiam re ipsa miscere hortamenta; modo hujus sodalitatis Fratres, hujus, inquam, religiosæ palestræ athletas, Patres carissimos appellare, modo Fratres, modo alias dulcissimos Filios vocare; nunc duetricis pariter et militis, nunc parentis simul et natæ partes egregie sustineus. Proinde facere non possum, ut verum fatear, quin ex animo inter tot præstantissimos viros principem locum clarissimam hanc heroinam sustinere dicam.

7 Macte igitur animo illastris Congregatio, macte virtute: age quod tui muneras est, cura ut pietas religioque in te consistat incolimis: fac, rogo, exaudi ego de gurgustiolo hoc meo, veterum sanctimoniae disciplinam apud te incorruptam vividamque indies magis magisque perseverare. Vix enim credas, quantum cœperim animo voluptatis, cum ad antres meas pervenit, non modo alios quondam atque deinceps alios, sanctitate et innocentia vitae conspicuos, ex te prodiisse viros; sed nostra quidem memoria præe ceteris extitisse militem illum tuum, spiritualis athleticæ egregie peritum, Matthæum Guerram dico, quem vulgo Patrem Teum appellabant. Congregationis Clavorum l auctorem ac civem nostrum: cuius eximia in pauperes caritatis excitus fama Sunnus Pontifex Clemens, hoc nomine Octavus Romanum illum acciri jussit per litteras Beatissimi viri m Philippi Nerii Florentini, ad reintegrandam illius nosocomii disciplinam; quod sacerrimus Catholice Ecclesiæ Antistes, olim Sixtus Quintus, generosa illa sui animi præstantia, alcerosis ac mendicis u per compita misere quiritantibus, velut unum in locum coactis, extruxerat aedilis. Non enim dubitavit Sunnus idem Pontifex Clemens, o quin Tejus noster, misericordia operibus mire deditus, suam ad pristinam institutionem locum restitneret; ut brevi post tempore peregregio præstitit, non modo illa sua mentis alacritate studioque ingenti in eo munere obeundo, verum etiam singulari quadam vite sanctimonia: cuius gratia principes viri amplissimique Cardinales, tamquam virum Deo plenum impense amabant, ac magna prosequebantur veneratione. Ille tamen numquam his mortalium honoribus elatus, utpote qui eaduca omnia contemneret, jussa summi Sacerdotis exacte cum perfecisset, nihil habuit antiquius, quam Senas regredi: quo ubi pervenit, morte non dissimili, brevis progressu temporis, ab ea quam sancte egredit vita sexdecim abhinc annis evocatus, diem clausit extremum.

8 Atqui longius provchor: proiude, ne lacrimosa mea incedat oratio, ad reliquas Alumni tui et Patris

*A. BART.
SENENSI,*

per epistolam,

*item Mat-
thum Guer-
ra noctorem
C nr. Clav-
orum.*

F m

n

o

*His simili-
B. Petrus*

25 mei

A. BART.
SENENSI

A mei Petri actiones præclaras enarrandas redeo. Qui quidem Pater, adhuc puer et quartam decimum annum agens, nil puerile præferebat: quod, cum eximiam indolem ad virtutem haberet, omnia respuebat seculi blandientis lenocinia; et carnis voleptatisque illecebras immaculati affectos pede calcans, illibatum sue virginitatis florem ipsi virginum Sponso ac Deo consecrabat. Cernere erat adolescentulum, conversationis maturitate ac morum castitate senem, ad seria incumbere, templa venerabundum obire, sacris mysteriis pie casteque assistere, integritatem, pietatem, et animi submissionem, ut supra docuimus, sectari; parentes præcipuo quodam observantiae studio prosequi, erga maiores natu reverentiam ostendere, mansuetudinem et lenitatem æqualibus exhibere; et, quod longe difficultissimum est, inter delicias ac domesticas opes paupertatem excollere; et severa quadam vitae disciplina inediaque, virtutis amore, corpus suum innocens castigare; et, ut multa paucis complectar, in omni genere virtutis, supra aetatem, supra consuetudinem, supra vires, admirabili animi sensu ceteris per id maxime

B tempus in orbe patria præstare. Itaque tanti jam tam ejus virtus rerumque spiritualium studia ab omnibus fiebant; tantumque venerationis castissimi ejus mores illi conciliarant, ut ex externo ipsius corporis habitu, ex vultu atque oculis, ad modestiae religionisque significationem compositis, insitum ejus animo candorem ac mentis ornatum cuneti facile intelligerent, moxque præclare de eo existimarent. Quæ quidem eo magis in pueru, nobili genere nato, sospiciebantur, quo contumacior atque elatior cunctis Guglielmacciis pater ejus habebatur. Hisce proinde de causis permoti impulsique Primo- res, una cum reliquo cœte ejusdem Sodalitatis B. Mariæ, non dubitarunt illum, id enixe p. rogantem postulantemque, sibi ipsis aggregare: etiamsi non admittiebantur, nisi quorum ætas viginti ut minimum esset annorum, et integra forent existimatione prædicti. Ergo candidatum excipiunt, admittunt, et gravi Præsidentis oratione animatum pacis exosculatione demulcent Confratres; et inter sacrorum hymnorum concentus in ejus amplexus incumbunt.

C 9 Qui pius adolescentulus suo politus desiderio, non committebat ut partes suas eo loci quis desideraret; quoniam cum prima spiritualis militiae tirocinia apud tantos viros tenera adhuc aetate ponere statuisset, ita se in officio continebat, ita se mature casteque gerebat; ut pro Sodalitii more sacras preces, corporis verberationes, atque alia id genus religionis munia dies noctesque intibi libenter obiret: fecitque, ut omnes una omnino voce promittiarent, illum deus aliquando ac lumen Sodalitatis futurum. Nec eos sane fefellerit opinio. Quantos enim, et quam insignis evaserit sanetitate, apud posteres testatum reliquerunt, qui eo loco soperstites illi fuerunt: quandoquidem publico omnium consensu, ne tanti viri memoriam ulla enquam ex illorem unius deleret oblivio, atque ob oculis quotidie tum sibi tum posteris versaretur, ejusdem beati Viri Petri nostri, Cartusiana tunica induit, ac bacille imbecilla sua sustincentis membra, effigiem qua monochromate in pariete, qua in icona egregio opere colorumque varietate pingendam post ejus olatum curarunt: quam sane ad hæc usque tempora pie omnes venerantur, et colunt: quadrata videlicet corporis statura, facie ad aspectum plena dignitatis, explicata fronte, magnis oculis, inque illorum albumine nigra pupilla, naso oblongo, et a sommo leviter incurvo; labris non nihil præminentibus citra ollam tamen deformitatem, genis discreta confectis macie, colore inter cerum et album; breviter fesco capillo q. Vellem faceret ille omnia con-

taens et regens Deus, ut beati Patris nostri faciem D virtutis, et gratiam decoris interni scribendo depingere possim. Sed quid ego tanto viro muneribus aucto divinis non ingenio modo, sed vita simul et meritis impar? aut quibus meis roris depingam coloribus celestis ejus affectum animi, qui uno semper mentis ardore erga Deum afficiebatur? Proinde exiguum plane esset, ant nihil omnino, quod impudens pandere ausim: quoniam quidquid divini eandoris et venustatis, quidquid celestis pulchritudinis et dignitatis in ejus mente reuertit, totum (ne quidquam scilicet humana mortalitas sibi decerperet) præpotens ipse rerum effector ac molitor Deus sibi penitus vendicavit.

10 Per incrementa aetatis ac virtutis in dies singulos honorarius ephesus noster incedens, atque in Deum omnem curam suam; omnem affectum, actus, cogitationes, amorem denique omnem collocans, non poterat non amare et proximos, quos ipse omnium Conditor et Opifex sapientissimus vult in se diligere. Ergo tanta in Petro adversus hominum ærumnas et calamitates inerat commiseratio, ut cum in languentes, extrema vel maxime pressos inopia, vel alio E graviter affectos morbo, conjiceret oculos: ea ipserum confessim misericordia frangeretur, nihil ut loci vel diligentiae reliquum faceret, quo minus illos, quantum in se positum erat, adjuvaret. Hinc erat, ut nihil æque lubens, ad illorum calamitates miserasque seblevandas, tum animo tum corpore agitaret, quam ut se totum illis ministrando traderet. Hanc unam ob rem igitur nosocomia publicaque valetudinaria adibat; sed ad illud vel in primis, nullo adjuncto eomite, itare frequentissime consueverat. quod ad id tempus Divo Lazaro dicatum cernimus, quingentos supra mille amplius ab orbe Senensi passus. Id ille sibi præ ceteris diligendum duxit, in quo desiderium suum expleret; se totum nimiri in obsequium caritatis erga elephantiacos impendendi, propterea quod hisce curandis alendisse que conditum fuerat. Videres itaque nobilissimum adolescentem Petrum, et trahent, languentes ipsos blande amiceque solantem; hos ad pietatem Christianam hortantem, illos mœrore animi confectos celestium spe honorum erigentem, alios ad patientiam virtutemque excitantem, eosdem quoque lavantem, atque eorumdem lectos sternentem. Videres, inquam, eorum plagas et ulcera contréstantem, tergentem, circumligantem, et modis omnibus operem ferentem; et, quod caput est in tanta langoribus deformitate, eibum sibi petumque una sionul cem illis, dum fercula linteatus ministraret, sumentem. O magnam tui, Petre, caritatem! quod non tabes, non sanies fæcuenta, non morbi denique evitandi contagia obstiterint, quin temet in miserorum ministeria tutum effunderes: paratus etiam omnes subire casus, quos tetra illa lues se temere ingeneribus importare potuisset: perinde quasi nihil tibi carius nec secundus esset, quam ioter eos domestice versari; cum nullus ferme dies abibat (modo Columbino habenda sit fides, coi verors plane esset illam qui abrogaret) quin ad id Xenodochium te conferres. Nec mihi sane, non enim in tantam humilitatem, tantus juvenis se demisisset, ni prius ardentissimæ caritatis igne medullitus incaluisset. Nihil tam parvum aut tam vile est, et eo se ducat indignum, qui perfecte diligit.

'ANNOTATA.

a In formula Professionis et in Necrologio Domus, solum vocatus Petrus Guglielmacci. Latinum autem ac simplex nomen Petrus, augmentativa forma vulgariter producitur in nomen Petronis, quo solo in Vita utitur S. Joannes Columbinus, idque ita proprium fuit

Beato

onini genere
virtutis ex-
cellens,in sodalita-
tem admit-
titur,

P

eminet in
exercitiis
p. tis.et ibi a morte
depictus cer-
nitur.

q

cap. IV.
Nec ibi tan-
tum mini-
strat,sed etiam
leprosis in
S. Lazar.

F

A Beato ejusque avo, et aliis ante ac postea in eadem familia pluribus, ut ipsum gentilium quoque factum sit; et sic Petrus de Petronibus nominatur in *Vita S. Bernardini*, de qua mox. Hujusmodi autem cognomina familiarum, postquam in usu esse cuperunt, sumpta sunt ex proprio ejus nomine, quem ex majoribus suis primum nominare nobilitas ejus temporis norerat: quare ad genealogias fundandas nihil obscurius incertusque esse puto ejusmodi patronymicis cognominibus, quae multis, toto stipite diversissimis, ex diverso capite propter homonymiam potuerunt endem esse. Quanto porro major verum est vanitas, qui nec illo quidem quo majores sui familiæ exordio contenti, audaci soltu in tempora seculo x anteriora, atque etiam in Romanas familias attollit volunt, novitio posterioris extatis invento atque adulatioñis plenissimo?

b Guglielmaccius filius Petronis, nepos Accoridoris, mortuus anno 1348 ex lue pestilentiae, e quo tunc Senis esse mortua 70 millia hominum, in suburbis et millia, annotat Bartholomæus. Ejus alii filii superstites fuerunt Franciscus, Andreas, Jacobus.

c Si Malavoltæ cognomento usus est B. Joannes in Vita, bene est; sin minus, probandum familiæ isti relinquo, quonodo Beati nostri mater ad ipsam pertinent. Bartholomæus, ejus et viri imagines adhuc superesse indicat, in ædicula, quæ extra civitatem ad arborum S. Francisci dicitur, in qua ante Deiparam gennfieri pinguntur.

d Mortuus anno 1363, relictis filiis Nicolao, Angelo et Salimbene.

e Ad B. Andreæ Galerani Vitam 19 Martii explicatur institutio hujus Nosocomii.

f B. Petri Pettinarii, seu Pectinarii varia Acta nacti in Italia sumus, danda 4 Decembris.

g S. Ambrosii Sansedonii deditimus 20 Martii, sed ut postea didicimus, in iis annis Christi 1286 non currit usque ad Poscha sequens, more Gallico; sed inchoatus erat a 25 Martii præcedentis anni 1185 more Pisano, adeoque tunc recte nominabatur 1286.

h B. Bernardus Ptolemæus, cum adjuncto hic socio, fundator Orlinensis Montis-Oliveti, colitur 22 Augusti.

i S. Joannes Columbinus, inscriptus Martyrologio Romano 31 Julii; vita functus anno 1367, in cuius Vita agitur de Francisco Vincento, socio hic memorato.

k B. Stephani Maconi Vitam scripsit idem Bartholomæus, qui hanc exaravit, edendum 7 Augusti.

C Ex eadem edidimus nonnulla ad Vitam S. Catharinæ Senensis.

l Congregatio Clavorum Senis instituta an. 1579, in sacello, quod a sacro Domini Clavo ibidem servato nomen habet. Ita Fasti Senenses ad 25 Septembris in elogio hujus ipsius Matthæi Guerræ, qui obiit tali die anno 1601; ipsam vero Congregationem Gregorius XIII an. 1584, et Sixtus V an. 1586 suis diplomatis confirmarunt oruuntque.

m Vita S. Philippi Nerii, auctore Petro Baccio a nobis allegata 26 Maii, in Fastis iisdem allegatur: diciturque Sanctus ipse eidem voluisse adscribi, una cum Cardinalibus, Sfondrato, Baronio, Borromæo.

n Anno 1587 Sixtus V edidit Bullam, quæ extat, de Hospitali mendicorum, in ædibus prope Pontem-Sixti od ripam Tiberis erigendo.

o Clemens VIII, post Sextum pentus in Sede Petri anno 1592, inter eujus Bullas hactenus editas nihil de cura Hospitali isti impensu invenio.

p In Vita 3 S. Bernardini ad 20 Maii edita diciatur cap. I hic inscriptus huic Fraternitati, post alios viros illustres, inter quos numeratur Petronius de Petronibus, qui Cartusiensis postmodum effectus, Religionem eandem illustravit. Hic est autem B. Petrus,

de quo hic agimus. Idem probari ait Bartholomæus per D vetera monumenta et Codices MSS.

q Huic descriptioni cum plane similis videatur imago in fronte editæ Senis Vitæ, non gravabor illam inde exceptam hic exhibere.

A. BART.
SENENSIS.

CAPUT II. E

Ingressus Petri in Ordinem Carthusiensem, qui Sacerdotium declinans digitum sibi amputat.

Cum indies juvenis noster Angelicus divini amoris ardore æstuaret, secumque reputaret identidem, non posse se sua desideria suaque pariter studia pietatis ad voluntatem explere, tot inter hujus seculi nequam discrimina positum; quandoquidem nihil sibi prius aut antiquius esset, quam ut sanctioremi perfectio-

cap. v

remque degendæ vitæ cultum sibi sequi ticeret, eumque ad extremum usque tenere; cœpit secum ipse serio varias excogitare vias, quibus rem ex sententia ipsem gereret. Ob id ipsum itaque mens ejus versatur crebro in ambiguo, et quid interdum consilii capiat, aut quo se vertat nescit. Nam cum plura, eaque subinde per speciem absolutissimæ sanctitatis, ad quam unam persequendam omnes curas suas cogitationesque omnes conferebat, ejus animo obversarentur; eo plerunque adducebatur, ut summi Dei clementia fretus, difficillima quæque, ad novum

De statu vita
amplectendo
solicitus,

vitæ genus victu cultuque in primis asperrium in- stituendum, aggredi non dubitaret. Ad rursus eadem, quæ jam generosa alaritate in se ipso excusserat, ad calculos dum per otium revocat; liquido animad- vertit, nequaquam solutam expeditamque sibi ratio- nem esse, ad eum vivendi cursum tenendum, quem propensione, quin etiam voluntate quadam abreptus conceperat, sibique facilimum proposuerat: ignarus adhuc noster adolescens earum artium, quibus ad de- cipiendas incautas mortalium mentes tititur demon, eorum potissimum, qui in rebus spiritualibus nimio plus sibi fidentes, suam voluntatem suumque dum- taxat judicium sequi decernunt. Quoniau admirabili

quodam studio ad Christianam ex Evangelio pa- per- tatem colendam concitatus, magno tenebatur desi- derio longinquæ terrarum petendi spatia, ubi nullius congregationalis cœtusve legibus aut sacramento al- strictus, inter intimæ plebis quisquiliæ lacernatus incederet inglorius: et a Alexii sanctissimi viri Pa-

a
propendet ad
imitandum
S. Alexium,

tritiique Romani instar, sub dio vel certe in aliquo sacrarum ædium vestibulo noctes exigeret, omni hunano solatio destitutus; sicque sine lare familiari mundus pro domo illi esset, pro tecto cœlum, pro lecto solum; ac pauperum insertus gregi ostiatim precario

A prerecio stipem colligeret; ut exin libero solitoque animo, quidquid ab hujusmodi emendicatione superesset otii, in templis sacris, effundendis precibus id totum insumeret. Ceterum pii adolescentis consilia in tam ardenti rei expediendae desiderio ad nihilum ut reciderent, unus ejus pater Gulielmaccius esleit, cuius videlicet insectationes maxime formidabat. Quippe eum illum dudum frementem obsordidorum in ipsa patria sede, atque adeo intra ipsos paternos lares, contractam consuetudinem puer esset expertus; tum vel maxime temporis enimdem sibi magis tetricum asperiusque furentem concipiebat animo: ut qui potentissimis viribus ferox, atque ingeatio contumax, nec non augendae indies gentis Petronae avidus, nullo pacto tanto dedecore clarissimum suæ familie genus, ex filii sordida atque contemptissima vita ratione, afflicti passurus esset.

B 12 Hisce igitur anxio curis Petro, et ad Christi Sancti unque vestigia sectanda optima quæque experienti, saniora consilia a Patre luminum submissa sunt, ut inde veluti efficaci salutarique remedio mentis sua sollicitudini tandem aliquando consuleret: quod utique fuit ejusmodi. Quartus decimus jam

tunc agebatur annus, cum amplissimus pariter doctissimusque vir Ricardus Petronis, sancte Romanæ Ecclesiæ Vice Cancellarius, titulique S. Eu-
stachii Diaconus Cardinalis Senensis, non minori munificentia quam pietate ac religione in rem monasticam, ex testamento quatuor cœnobia, scilicet Monachorum Cartusiensium unum, Cisterciensium alterum, tertium Moniziam ex ordine Predicatorum, postremum vero Minorum divæ Claræ dicatum, a fratrio filio Joanne, quem anno hujus seculi millesimo tercentesimo decimo quarto, xvii Kalendas Februarii Genuæ heredem dixit, ubi tam decessit, et pretiosa sua tantummodo spellebili, atque grandi auri argenteaque magnifice celati pondere, intra Seminarum ambitum, vel certe in ipso circumiecto territorio civitatis, extruenda legavit. Quorum Cartusiense id nostrum cum principem obtineret locum, solum in areas descriptum Patribus ordinis cœnobii aedificandi causa, in agro Maggiano, non longius ab urbe patria quam quingentos passus, attribuit, duobus et post annis ab interitu præstantissimi testatoris, vir florentissimus Bindus, Bindi filius Falconisque nepos, Senensis: qui, ut ejusdem Cardinalis consobrinus, ejusque supremæ voluntatis executor impiger fuit; ita opere sumptuque, magnificentissimus extitit

ad quem annos natus 17 admittitur.

C imitor; quando et ipse Pontianam Cartusiaram, edito gratoque ad aspectum tumulo sitam, ad tertium ab urbe Sena lapidem, anno post Christum natum millesimo trecentesimo quadragesimo tertio, a fundamentis excitavit; ejusque Monachis alendis preventus prædiaque assignavit d. Ergo Maggianum id cœnobium, ab sua familia constructum atque perfectum, adiro frequenter consueverat Petrus: quo enim propius aberat ab urbe, eo facilis ad id excurrere se posse putabat. In quo degentium Monachorum, cum in ecclesiæ odeo frequentando, tum in rebus divinis tractandis, admiratus erga celeste Numinen reverentiam, in ea mentem denique occulto quodam instinctu acriter se sensit impelli, ut patriis bonis locisque relictis, ad eos quau primura sese aggregaret.

Declnat parentum colloquia et aspectum.

D 13 Nec irritus plane hanc sibi divinitus instillatam mentem complexus est. Siquidem permultas preces consulto ac propitiatio Dorino, uti cœptis suis in tam ardenti divine gratiae promerendæ studio perbenigne adesset, ad Cartusiam semel tandem profectus est, patria incunabula ultra non repetere fixum habens. Quoniam quidem per hanc plenam sanctimonie fugam in spem veniebat fore, ut voti compos effectus, qua parentes omnino desereret, qua se to-

E

F

Matth. 37

tm, pariter a publicis domesticisque actis segregatum. Deo dederet: et cum eo, qui solus purissimus est, purissima, quoad humana mortalitas fert, consuetudine vitæ conjungeretur: atque ex iungi oratione, sacrarum rerum contemplatione, sacrorum librorum familiari lectione, splendorem veritatis hauriret. Eo proinde consilio ad Patrum cœnobii pedes, divinum tum quiddam spirans, supplex provolutus Petrus, eos, ut in suum contubernium admittant, enixa rogat. Qui Patres, primum ejus annos ad munera Ordinis subeunda nimis teneros cansati, subsistunt paululum: tum egregia in Deum ejus pietate, verecundia, summaque existimatione, atque eximia quæ præferebat indole permoti, eum, annos natum septemdecim, in suum Ordinem admittendum putant; quoniam Ordinis decreta viginti ut minimum annorum etatem in suscipiendo exquirant alumno, ut juxta Domini præceptum ad sacra possit bella procedere. Tum deum excepitur, atque detenso capillo, quem tum pro seculi more promissum impensis comere ac alere consueverant mares, regulari tunica, sacro Monachorum agmine concinente, induitur: moxque, in nostrorum gregem adiuntratus, regularibus itidem disciplinis præceptor traditur instruens. Tirocinii autem anno de more circumacto, juravit Petrus, et solemnia Religionis vota, in Galgani e Vannis qui tum domini præerat verba, cœnobii Maggiani nomine, castissime suscepit: plus utique splendoris sua eidem cœnobio sanctimonia allaturus, quam in eo condendo nominis attulisset Fundatoris amplissimi beneficentia.

E 14 Quinta vero deinde sedulitate, quod Deo sanctissimo spoponderat sacramento, reddere conaretur: quantæ pietate, quanta religione ad Christianæ perfectionis culmen ascendere niteretur; ut in obedienciam, castitatem, paupertatem, ut in taciturnitatem et solitudinem incumberet; ut reliqua omnia, quæ religiosam decent ordinem, admirabilis aleritate obiret, longum esset enarrare. Verum hoc unum in præsentia missum facere sine scelere non quo, quod simul atque monasterium est ingressus, usque eo patrias opes omnes omniaque clarissimæ familiæ insigni ab se abdicavit, ut intra cellule parietes solitarius ex instituto latitans nunquam vel parentum affiniumque congressum excipere voluerit: quin cum ad eos, gravi morbo correptos (qui morbus vitam hausit), officii causa adire quandoque potuisset, Patrum nimurum concessu; numquam tamen adduci se passus est, ut carni daret et sanguini, quod virtuti debere se confitebatur. Atque eo factum est, ut nuntium de ipsorum obitu ita forti ac constanti animo tulerit, ut nullo doloris morsu perstrictum sese concitis exhibuerit; satius arbitratus impietatis erga parentes insimulari, quam semel propter immortalem sui omniumque parentem Deum arreptum solitudinis præpositum temerarie violare. Neque hisce tantum contentus, quin omnia quoque propinquitatis jura sublimum appetens aspernatus, ne contra Christi legem omnium sibi vel primam et antiquissimam, carnis assensum illis quandoque cogeretur præbere; nihil de rebus temporariis, quæ ad eosde parentes et affines pertinerent, vel ipsis ille auribus haurire, vel sermonem coram inferri noluit unquam. Secum enim sacerdote reputabat, nondum ex animo se Dei iussa fecisse, si, cum corpore proprium domum reliquisset, mentetamen eam incoleret, parentumque simul (etiam tum illorum cupidus) oblectaretur astutus: aut juxta Evangelii præceptum, si qui patrem, matrem, fratresque iam volens ac lubens desernerat, uti Christi dignus haberetur discipulus; adhuc etiam se vexari induceret animum, cum seu domesticorum blandimentis delinitus, seu quadam humano generi natura insita molli-

tie

sed respectu patris absterretur.

Ex testamento Riccardi Petroni Card.

constructam Carthusiam Maggianam adire solitus,

c

d

C imitor; quando et ipse Pontianam Cartusiaram, edito gratoque ad aspectum tumulo sitam, ad tertium ab urbe Sena lapidem, anno post Christum natum millesimo trecentesimo quadragesimo tertio, a fundamentis excitavit; ejusque Monachis alendis preventus prædiaque assignavit d. Ergo Maggianum id cœnobium, ab sua familia constructum atque perfectum, adiro frequenter consueverat Petrus: quo enim propius aberat ab urbe, eo facilis ad id excurrere se posse putabat. In quo degentium Monachorum, cum in ecclesiæ odeo frequentando, tum in rebus divinis tractandis, admiratus erga celeste Numinen reverentiam, in ea mentem denique occulto quodam instinctu acriter se sensit impelli, ut patriis bonis locisque relictis, ad eos quau primura sese aggregaret.

13 Nec irritus plane hanc sibi divinitus instillatam mentem complexus est. Siquidem permultas preces consulto ac propitiatio Dorino, uti cœptis suis in tam ardenti divine gratiae promerendæ studio perbenigne adesset, ad Cartusiam semel tandem profectus est, patria incunabula ultra non repetere fixum habens. Quoniam quidem per hanc plenam sanctimonie fugam in spem veniebat fore, ut voti compos effectus, qua parentes omnino desereret, qua se to-

A tie adductus, ultro ipsem et illos admitteret colloquentes.

15 Qua quidem Petri erga suos severitate factum est, ut parentes tantam ejus animi firmitatem aegre molesteque ferentes, se penitus contemni putarent: eo maxime quod se suaque nihil ab eo fieri ac repudiari cernerent. Contravero dicū vix potest, quanta ille perfunderet voluntate, quam solidos quotidie, ex hujusmodi gravitatis disciplina, tranquillitatis ac internæ pacis fructus carperet: haud ignarus siue ipsius experimento apprime eruditus, non posse quemquam intra Cartusiana septa divinarum rerum delicias animis percipere, nisi praemissis omnibus instar Jacobi solus remaneat, ut facie ad faciem. Denū violent, et benedictione simul et nominis in melius mutatione felix efficiatur; neque Moysis in modum frui Dei colloquis in solitude, ni prius hujus mundi excalceatus affectibus, carorumque nefibus expeditus, nudus ad nudum Christum accedat: quando, Divo Hieronymo teste, nudos tantummodo amat eremus. Hanc Petri affectum in res humanas nuditatem omnino me posse clarus demonstrare diffidem, nisi auctores gravissimi planis ac disertis verbis, ut cetera, que hactenus demonstravimus, memoriae illam tradidissent: quorum verba

B hoc loco vel praecepit referre libet, quo planius cunctis patent, nihil Petrum rebus humanis solatii nihilque praesidiiullo unquam tempore sibi constituisse. Si quando vero (aiunt illi) germani ejus fratres, parentibus e medio jam sublatis, aliqui qui cognatione nomen ejus et genus attingebant, strenas, munuscula, atque alia id genus humanitatis xenia ad Cartusiam interdum benignitatis causa mitterent: nunquam Vir beatus, aequo in illos ac in se ipsum graviter severus, adduci potuit, precibus etiam adictus, ea ut acciperet, sed obstinato prorsus animo rejiciebat; cum ut votivæ paupertatis religiosa professio constaret, tum ut re ipsa ostenderet, nullum se eum illis rationem habere: quoniam catenus eos amabat, quoad et ipsi Denū caritate officiisque religionis prosequerentur. Id simul atque illis cognitionem fuerat, aliorum nomine, qui sive quotidiana amicitiae consuetudine ei intimi essent, sive alio quovis pietatis studio erga eum afficerentur, ea ipsi dona deferri curabant; rati minorum hanc aliter ac agebant ab eo eadem acceptum iri; quæ nihilominus tamen, non nisi Christi nomine injecto, accipienda censebat. Ceterum ut primum prophetæ spiritu manifestins clare, futuraque simul et longinqua divinitus propriece cœpit; tantum absuit, ut ei ullo unquam tempore imponere possent: ut etiam onus acta factaque illorum perinde, quasi propter oculos ei essent, longissime puro mentis intuitu prospiceret inclusus.

16 Petrum interim ad Evangelicæ perfectionis fastigium hisce gradibus, quemadmodum supra demonstratum est, ascendentem, majoresque quotidie in Christianæ humilitatis atque obedientiae virtute efficientem processus, visum est cœnobii Præsidenti, ad Diaconatus ordinem jam promotum, ad Sacerdotii quoque apicem elevendum: quo per istiusmodi dignitatis munus magis idoneus evaderet ad cetera Ordinis ministeria exequenda. Haec ut primum ad aures Petri pervenient, mirum quam graviter ac dolenter ea ipse acceperit: unum tantummodo per id maxime tempus laborans, qua scilicet ratione tam honorificum munus effugere posset: indignum se prorsus existimans, cui tantum onus Angelicis humeris formidandum demandaretur; scilicet veritus, ne, per hanc speciosam occasionem, ad aliorum regimen rerumque administrationem iter sibi aperiretur: cum et subesse perpetuo potius,

quam præesse fixum illi esset; simulque constitutum, quoad per eum fieri poterat, numquam se rerum temporalium tricis involvere; in sermone quotidiano usurpare solitus, res temporarias illarumque curationes plurimum homini ad celestia anhelanti afferre detinuerit, ac majoribus pretiosioribusque muneribus eum expoliare atque nudare. Quocirca, cum id ipsum nosset præclare, facere non poterat, quin omnem quo posset conatu obsepiret viam, qua cum honoribus pro Ordinis consuetudinem rei familiaris administrationi aditus pateret minime dubius, hoc degendæ vitae genere facilius se humilis magistri sui Christi vestigia persecutum.

17 In hac itaque deliberatione instat apud Priorem, ut non fiat Sacerdos,

E cum esset Petrus, Cœnobiarum ultro convenit; ejusque pedibus advolutus, suu illi aperit consilium; sibi fixum in animo exponit, numquam se velle suscipere Sacerdotii dignitatem: quoniam sue ipsius imperitiae consens, negat, se posse, salva religione, hujuscemodi subire munus: prouide omni vehementer obsecrare obtestari pie per Christum Dominum, ne ad id onus suscipendum cogatur. Munus longe suis viribus impar, dignioribus, doctioribus, sanctioribusque demandandum: se sim personæ virtutia; suæque licet imbecillitatis band ignorum, paratum tamen esse pro viribus in ceteris Ordinis functionibus, que ad privatæ vitæ rationem spectant, omnia semper excipere muniri: in Sacerdotio vero suscipiendo non esse ea n se, qui ejus partes pro rei maiestate adimplere posset: quondam le munus divinam pene virtutem, et omnibus numeris absolutam tum corporis tum animi integratam exigit. Satis superque anctum se atque cohonestatum Diaconatus ordine, ad cuius dignitatis gradum se propositus indignum ascendisse, si recte meminerit que Apostolus scribit cum ad Thymotheum, Diaconi mores, integritatem, et virtutes exponit: denique nihil non facere, nihil non dicere, ut ejusmodi se munus declinare permitteret. Nec incussum plane: siquidem Cœnobiarum modestiam Petri atque animi submissionem satis admiratus, gratulatusque pariter illius mentis cauorem, peramanter in ejus ruit amplexus (quippe nihil æque valet, ad hominum benevolentiam nobis conciliandam, atque submissio moderatioque, eumque adhortatur ad Ordinis consuetudinem se ut accommodet: quod per hunc, vel omnium primam uti et præstantissimam inter omnes Monachorum functiones, majorem se liberius Deo conjugendi habiturus sit facultatem. At plus juvenis nihilominus, parenti longe quam inoperandi avidior, rursus Cœnobiarum precatur precibus quidem infinitis, ne a suscepto proposito se patiatur abduci. Denum id in præsentia tenuit ægerrime, alis quam plurimis excusationibus ad strandum allatis, ut multum intercesserit tempus, quo nulla solicitudine de propositi sibi dignitate premeretur.

18 Interea loci Francise olim Altoviti, domus Præsidenti, Franciscus Turæ Montanus Senensis f sufficitur: qui cum Petri consilium nullo pacto probaret, ut qui præclare intelligebat, quantum ad Dei gloriam propagandam splendoris, ad mortalium vero salutem commodi, conferant per Sacerdotium, qui una cum morum integritate conjunctam habent innocentiam vitæ atque sanctimoniam: non modo aliquid eorum, quæ ad Sacerdotii gradum detrectandum Petrus offerebat, ad animum non admittet, sed ne ad aures quidem: quin etiam illum monet hortaturque, ut oneri supponat humeros, et Patrum consilia volenti libentique animo amplectatur. Et ecce tibi novum in Petro certainam sui deprimendi ac submittendi: ecce rursus angustiæ. Etenim quibus humilitatis studiis Cœnobiaræ voluntatem

omni erga eos affectu nudatus,

nec xenia ab eis oblatæ acceptata:

cap. vi

Indignum se ratus,

A BART.
SNESSI

instat apud
Priorem, ut
non fiat Sa-
cerdos,

nec frustra:

F

f
sed ab illius
successore
coactus,

A BART.
SENENS.
implorato Nu-
trine,

et medio con-
sulto,

g
sibi amputat
digitum.

A luntatem ad suam flectere se posse putabat, iisdem ipsis vehementius multo eum inflammabat, ut se de munere obeundo ad arbitrium ejus totum componeret. Quapropter cum omnem præceptum precibus locum, atque nullum esse reliquum perfugium ad evadendum Petrus cerneret; ac propius jam abesset ut manus daret, quam optata ex sententia conquereretur; interiori quam antea cara excubavit animo, iis studiosius observandis, que potissimum eum voti compotem facerent. Sed primum omnium ad Numinis voluntatem exploranda, ejusque auxilium in rebus suis afflitis vocandum, per multas preces incumbit: ut in summa voluntate Christi consilia exequendi eam sibi injiciat mentem, qua et aditum omnem hinc dignitati obstrueret, et sui pariter contemptum, non verbis modo sed re ipso, per omnem vitam persequeretur. Nec in irritum fusa obseeratio. Nactus enim spatium per eos dies medicum alloquendi familiariter, querit ab eo, utrumnam, si unus ex altera mammum digitus cuiquam omnino amputaretur, mortis ille discriben adiret: ex quo cum hoc tulisset responsum, nihil videlicet in ea obtruncatione subesse periculi praeter doloris; vix credas, laetior quam sit effectus, non desperans fore, ut ea maxime ratione, rem utique ex animi sententia ipsem conficeret. Id quod ab ipso Physico, quem vocant, ea animi dexteritate atque adeo tortuosis quibusdam interrogatiunculis expiscatus est, ut numquam cogitatione assequi potuerit. quorūsum isthac Petri oratio tenderet.

B 19 Quid multa? Igne humilitatis, velut æstro quodam, percitus Petrus, rem aggredi statuit omnino: omni spe videlicet in uno Deo rei bene gerendie reposita. Per summam itaque speciem quodam die cochlearia lignea conficiendi, salutarem sinistram g digitum putatorio scirpiculo sibi prorsus abscedit; atque usque adeo constanter in se ipsum sœvire ostendit, ut generoso ac alto quodam sui contemptus spiritu concitatus, nihil doloris visus sit pati; quoniam nullo emisso ejulatu, nullo edito gemitu, ac si omnino doloris vim non sentiret, fortiter sectionem illam tulerit. Neque tamen id egregium humilitatis facinus suo tum curuit præmio. Tanta quippe repente divinæ dulcedinis vi perfundi se sensit: ut, sicuti sub mortis sue tempus confessus est, nova in præsentia divinæ gratiae luce ejus intenti oblata, certum de futura in cœlesti patria felicitate et gloria consequenda pignus acceperit. Verum, ne quid hic decesset ad probandam Petri patientiam, factum est, ut experimento exin didicerit, valde sibi caro illam qualem dulcedinem stetisse: quandoquidem (uti chirurgus, qui ei medicinam fecit, quique illi superstes fuit, satis constanter asseveravit) Petrus inter curandum ex nimio dolore in terram saepe numero corruebat examinis. Atque tandem hoc validissimo impedimento fecit dilectique, ut in omni vita dignitatem ullam inire potuerit numquam: itaque in sinu gaudens desiderium suum explevit, se scilicet omnium vel infirmorum cunctisq[ue] subjectum exhibendi pariter ac vocitandi: Frauciscum Assisiatem, eujus in defugiendo Sacerdotii munere exemplum in intimis medullis sibi semper inhaeserat, imitans; dein Ammonium h Eremitam aemulatus eximie: in utroque vero altissimam Christi Domini humilitatem secutus, qui non ministrari sed ministrare se venisse, verbis simul et factis sane quam egregie, dum inter mortales immortalis ipse Deus ageret, ostendit.

ANNOTATA.

a Colitur S. Alexius 17 Julii, et apud Gracos etiam in veneratione est, quasi inter illos vixisset.

b Ricciardi Card. elogium ex Ciacconio profert D Bartholomæus, quod ibi videri potest, corrigendum in eo, quod mortuum Cardinalem dicat anno 1313.

c Anno scilicet 1316 evocatus est Michael, Carthusie Trisultañ alumnus, ad illius fundamenta jacienda: qui adhuc anno 1324 idem cauobium rexerit.

d Bindo morienti assedit B. Petrum, cumque ad pie religioseque moriendum odjuvisse annotat Bartholomæus: quod contigit 17 Maii anno 1343: habet etiam Epitophium ejusdem, apud Carthusianos Pontianenses sepulti.

e Idem Galganus perfuit anno 1334 Carthusie Parmensi, et anno 1339 adiuit constructioni Carthusie Bononiensis extra portum Pratelli.

f Anno 1336 id factum annotat Bartholomæus, eunque vixisse in regivane usque ad annum 1369.

g Dorlandus lib. 5 cap. 1 putavit pollicem fuisse abscissum, sed digitum fuisse probat Bartholomæus, etiam ex pictura antiqua; de qua mor.

h Ammonium aurem sibi præcidisse ne Episcopatu idonens officio haberetur, scribit Palladius cap. 12, et ad Vitam S. Thomæ Aquinatis 7 Martii cap. 4 litt. b memini notasse me de Thoma Hibernico; qui ne ad celebrandam Missum coqueretur, pollicem sibi amputavit: utique ex humilitate melius ille; quam ex insano amore quidam, nostra hoc ævo, Princeps in Belgio, testatum affectum suum voluit paris nobilitatis amasix, abscissione auricularis digiti; quo tamen merito impetravit, ut sibi nubere consentiret. Nostris autem temporibus, inquit Bartholomæus, Petri factum depictum antiquitas aspeximus intra aediculam S. Bernardini, in clivo Cathedralis ecclesiae sitam, hoc est inter xenodochium Dom. Agnetis et oratorium Sodalitatis Mortis: in quam picturam, occasione reparandi loci vitium facientis, Primores Sodalitatis B. Virginis Mariæ, cui locus ipse annexus est, tectorium induci curavit.

E

CAPUT III.

Petri humilitas, obedientia, abstinentia et paupertas.

J am vero enarratis, que Petrus ad vigesimum quintum aetatis annum gessit, non abs re fore existimo, immo vero operæ pretium duo, si in ceteris deinceps rebus ejus gestis prosequendis, ab humilitatis animique submissionis virtute exordium cepero: quandoquidem hujusce præclaræ virtutis studium (ut quæ ceterarum est parens altrixque præcellens) ita in omni vita adamavit, ita complexus fuit, ita denum constanter ac perpetuo tenuit, ut in eo uno vel principatum sibi vindicasse videretur. Arduum quidem nimis ac operosum esse tradunt, singulas Petri virtutes recensere; partim quod innumerabiles propemodum essent, partim etiam, quod quæque facta sua exteriora, simul et interiora que a Deo acceperat dona et beneficia, omni studio cetero labore semper contenderit. Quin etiam viri gravissimi astrunnt, Petrum iam tum a puero a Donino studiose efflagitasse, ut mortalibus omnibus esset obscurus, nemoque deprehenderet illius pietatis studia atque exercitationes: id quod Beatus quoque Pater obtinuisse, sub mortem divinitus jussus, aperire non dubitavit; et hanc potissimum extitisse causam, cur pauca admodum de occulitoribus ejus rebus gestis litteris mandarentur. Nihilominus tamen non potuit, ut iisdem Columbini verbis utar, tanta lux sub modio latere, tantis thesauris abscondi, nec pretiosus tantarum virtutum liquor in vasculo ejus corporis recondi, quin aliqua ex parte efflueret exundaretque: ut mortales post suavissimum

ore
humilitatis

voluerit
latere pia sua
exercitia,

A suavissimum odorem factorum ejus currerent et quidquid inde sibi et animarum saluti profuturum ducerent. ipsimet carperent. Aggregari itaque ad ea de beato Patre nostro Petro narranda, quæ nobis præ oenlis proponuntur, non admiranda sed imitanda: cum alioquin non ignorem, quæ a sanctissimis Viris, divinis circumseptis praesidiis, facta conspicimus, quæque naturæ vires excedunt, ac hominum superant captum non esse imbecillitatis nostræ ponderibus exauinanda: sed in ejus æternæ mentis Numen, quo præside ac duce, immo per sui ipsius afflatum imperante, ea ipsi patientur, si le potius et silentio esse venerandum. Nos vero humunculos ad ea verae pietatis, veræ ac solidæ humiliatis, et in Deum proximosque caritatis exempla imitanda descendere æquum est: ex quibus disceamus, quo nobis itinere gradiendum sit, ad eam si velinus beatam patriam pervenire, quo ipsi pervenire qui se sancte casteque gesserunt. Horum unus vel præcipuus fuit Petrus noster Beatus, ejus eximias virtutes, non admirari, sed imitari; ejus vitæ rationem, non animo suspicere, verum etiam

B factis amplecti; et enjus denique aeta et operationes, felici ac beata immortalitate dignas, quoad possumus, et aliquanto etiam amplias quam quantum possumus in nobis ipsis exprimere debemus. Quæ quo clarius pateant, ad animi primum humilitatem atque submissionem, ut dixi, veniendum arbitror, in qua plus negotii residere videtur: utpote quæ sine controversia, ad cœlestem beatitudinem consequendam, summum in homine obtinet locum.

21 Petrus igitur, abscissione digitæ maximum in modum lætnæ effectus, quod per hujusmodi mutilationem, non modo ornem sibi aratum ad honores ex sacris Pontificum Patronumque sanctionibus egregie obsepsisse, verum etiam ampliorem viam alii contemplum ac despiciatiam aperuisse videbatur; totus sibi concors, intra carissimæ sue cellulæ fines, Deum speculatum se liberius recipiebat; seque in ea libentius continebat, et in se tanto frequentius inibi descendebat, quanto longe omnium mortalium se insimum, atque auxiliū opisque divinæ in primis egentem, ex animo putabat. Hinc fiebat, qua erat animi hunilitate, quod quinquam tantis naturæ et gratiae adjumentis mirifice apparebat instructus, namquam tamen neque sanctimoniam, neque prudentiam, qua exitie pollebat, neque scientiam pariter ostentare est visus: sed de se, suisque de rebus ita demisse ac humiliiter sentire, perinde quasi nimis ex infirma plebe vel inaxime foret: quin potius seipsum semper abjicere, semperque dejicere studebat: cupiebatque convitia et lilibria in se ab aliis ingeri, verborumque simul contumelias lacrari. Non dico ut nobilissimum familie genus jam inde a pueris contempserit, honoresque fuerit aspernatus per omniem vitam; quoniam tantæ virtutis non esse cognosco, dignitates et honores in postremis habere, quam sui ipsius despicientiam appetere: plus etenim est ut male accepi negligas, quam honorifice tractari non cupias: at vero illud summae perfectionis, ut a gravissimis sapientissimisque viris traditum est, ut pessime affici exoptes. Id profecto beatus Pater noster expetebat, et ad hoc votis omnibus iniiciabat. Sed enim probe neverat, non sat esse ad Dei gloriam illustrandam, in mentis tantummodo recessibus virtutes abstrudere, nisi ei in opus, ad aliorum vel utilitatem vel solamen, aut certe ad exemplum erumpant. Ob id ipsum igitur, ne prorsus vacuus ab onere vel potius ab honore esset, hanc dignitatem intra cœnobium est assecutus; atque ipsa sic effecit, veri honoris ac solide virtutis haud ignarus, ut infima quæque munia et servilia ministeria sœpe obiret, quæ relatu etiam sunt indigna:

quæ vero splendida, quæve honorifica repudiare, et aversus manibus pedibusque refugere.

22 Neque hisce tamen contentus fuit; a Patribus enim esflagitavit ægrotantium curam sibi demandari, quam et obtinuit. Sane ex iis, que consecuta sunt, nemo sanus quæsivisse Petrum locum, quo magis se abjiceret, quoque plus caritatis in eo munere exequendo ægrotis Fratribus exhiberet, liquido non perspiciat. Adstabat enim ille diu noctuqne pro ratione morbi ægrotantibus: ipse solus valetudinarii curator cibos porrigeret, in os inserere; ipse sedulo erigere jacentes, extruere pulvinaria; ipse cubicula arrepto verrieno purgare; ipse hortari, monere, nonnumquam etiam rogare; nihil ei esse gratius, nihil carius, quam languentes Fratres Patresque suos omni qua poterat ratione juvare. Interdum item blandissime appellat, assiduebat, colloquebatur, et dolores corporis animique mœrem, non oratione modo plena humanitatis et officii, sed etiam re ipsa atque opere multo magis mitigabat. Neque porro hic stetit res: alia enim mira quadam animi contentione meditatus, atque factis ipsis est executus; quo per ea magis magnisque semet conteunneret, sequi aliis in dies singulos dicto audientem preberet: nempe, ut obsoletioribus Patrum vestibus resarcendis præficeretur, extorsit potius qu'un impetravit. O profundam, Petre, animi tui submissionem! præclarum quippe tui ipsis exemplo Cartusiani instituti hominibus documentum stataisti, quantum videlicet externa prosiat ad interna reformandi; reformanda in te noa dixerim, quæ numquam per letalem noxam deformata ac labefactata. Hoc est, dicam cum Divo Basilio, ad humilitatem aquirendam plurimum exteriora humilitatis studia atque exercitationes conferre: ut in cultu externo humilitati studeatur, in vestitu, in cibatu, in domo, in lecto, in domestica supellecili, atque etiam in hominum usu atque consuetudine, ac demum in omnibus; ut in omnibus opere pariter et verbis splendor hujusce cœlestis ac divinæ virtutis elucet, ejusque simul studium religionis cupidus perpetuo colat.

23 Nunc vero quoniam de mirifica Petri humilitate, animi scilicet et rei, dictum est; restat ut de ea quoque verba faciamus, quam serone præ se semper tulit, cum ad animi sui sensa aperienda, tum etiam, ut alios ad virtutes generatio excoendas, subditis non humanæ sed cœlestis gloriae facibus, inflammaret. Eam itaque Petrus humilitatem in loquendo ostendebat, ut non secus de se predicare atque sentiret. Et quoties cuiusque de virtutis laude sermo illi habendus esset, proximos ad eam amplectendam exstimulandi studio accensus, numquam in virtutem illam, quam tum maxime temporis ob mentis oculos sibi laudandam proponebar, orationem suam retorquebat, ne quis forsitan illam ipsi adscriberet; sed hæc summa in ea extollenda moderatione animi utebatur, ut vel semper in virum aliquem ejusmodi virtute insignitum, totum negotii pondus ac dicendi vim infleteret: quod si quando hominem, hisce virtutibus exultum, videre illi contineret; confessim ejus de laudibus sermonem institeret, atque de ipso verbis adornando numquam deponebat memoriam: idque ad exemplum atque spiritualem eorum ædificationem illi factum tradunt, qui disserentem anseultabant. Contra vero si quis ipsum aliqua aliquando laude, vel virtutis præmio, vel honore verborum, ornare volisset; mirum, quam indignissime id pateretur: quippe qui animo obturbatus vehementerque permotus, videbatur sibi ea laudatione non solem non verum etiam onerari. Proindenque passus est se laudari; quin etiam se suaque contemni ac despici cupiebat, nullius esse numeri se dicebat, prædicabatque. Et ut hoc

A. BART.
SENENS.
agris servit:

præficitur
resarcendis
vestibus:
E

laudat virtu-
tes non suas
sed aliorum,

se laudari
non fert.

ea tamen
hic ad im-
tandum pro-
ponuntur.

omnis ostend-
ationis ex-
pers,

non solum
non extolli
sed et despici
cupiens,

infama minis-
teria obit:

A. BART.
SENEENS.

Christum
extranitum
proponit,

cap. n
et amat pau-
pertatem:

A caput his paucis absolvam, testati sunt, qui Petro pro Cartusiano instituto familiariter utebantur, numquā se hominem vidisse, qui ab humanis laudibus æque atque ille abhorret, aut qui de se sentiret humilius: quod quidem ex hoc uno vel præcipue conjici potuit. Vir quidam fuit virtute præstans Petriique intimus, qui cum haud satis probaret ad infima quoque illum passim descendere, seque tanta humilitate dejicere, eum tamen alioquin facere non posset, quin ob rerum spiritualium præstantiam litterarumque peritiam dignus existeret, cui ceteri omnes præsto essent illique obtemperarent; per liberalēm jocum semel ipsum prestrinxit, majorem plane in rebus ejus gerendis auctoritatem et gravitatem requiens. Cui mox Petrus; Frater, inquit, Dominus meus Jesus Christus exinanivit semetipsum factus obediens usque ad mortem: nil amplius in eam sententiam ellatus. Sapienter utique his verbis declaravit Petrus noster, veram Christiani hominis nobilitatem nisi in obedientia, obedientiam vero in eximia quadam animi submissione, sic prorsus, ut homo homini propter Deum se subjiciat. Quo præ-

B claro responso, alicio homini, tum vocem inclusit, et singularem apud eum quoad vixit egregiae ejusdem sanctimonie opinionem reliquit; quam illa eximia apud se sapissime reputaret, et ad alios volens ac lubens narrare solebat.

C 24 Etsi non imperitus rerum æstimator, qui voluntariae paupertatis spiritus Petro fucrit, et quo illius desiderio teneretur, quod ejusmodi virtutis amore captus, mirabiliter patrio solo egredi, et remotissimas orbis partes obire, jam inde ab inenite adolescentia expotiverit, ex iis clare nosse potuit, quæ supra docuimus, tamen de ea singillatim expondere visum est, quæ litterarum monumentis tradita quondam fuisse comperimus: quandoquidem huic virtuti tantum Petrus tribuit, ut eam, Divi Ambrosii sententiam secutus, ordine primam et aliarum veluti virtutum custodem existimaverit. Cujus ita studiosum, ita cupidum ac peramantem se præstitit in omne tempus, ut omnium pauperrimum illum fuisse dixisses, modo virtutem ipsam animo potius quam re, uti æquum est, metiri velis; quin etiam in hoc omnes sui ingeni nervos contenderet, ut Christum, ejus humilitatem sequi studebat, per tolerantiam quoque paupertatis, omni ope in se ipso exprimere curaret. Quod tam insigne Petri studium adversus divinam hanc virtutem Deus ipse, pro sua singulari clementia, ratum gratumque sibi videtur habuisse: quando certis divinitus declaratis argumentis ostendit, quanti apud se meriti hæc Petri paupertas fuerit, quantumque in eo ad extrellum usque illum ipsam admaverit. Neque solumento Pater noster Beatus hujuscem virtutis appetentissimum se semper præbuit, verum etiam non mediocriter amabat, quos in eamdem virtutem amioatos nanciceretur; egregiam operam utique pro loco dando, ut in ea colenda perpetuo sibi constarent: crebris insuper ob id ipsum sermonibus singularem autreamque hujus virtutis præstantiam usurpare solitus; sapissime autem, hominem sublimum appetentem, hanc potissimum virtutem excolere; pietatis studio delitum, et Christi amore flagrantem, hanc sequi, hanc amplecti, et plurimum omnium amare ac magnilacere debere. Quæ uti præcipuo est homini impedimento, quo minus rebus hisce intimis adhaerescat, qui quidem solum omnium malorum esse solet; sic vicissim præclaro adjumento, quo mens ejus in æternitatis amore et studio contineatur. Atqui, licet ex Cartusiana disciplina probe nosset, omnem sibi eruptam facultatem præcurvo sibi victimum queritandi; ut re ipsa liberius, quemadmodum vehementer expetebat, desiderium suum explere posset;

tamen nūni studio, quantum viribus consequi poterat, in id vel in primis incubuit, ut, quod illi proximum esset, egregie præstaret; nempe, ut, quod per sui Ordinis statuta haud sibi licere cognorat, id ipsum per se intra ipsa peristyla persequi se posse nunquam diffideret, ut saltem vel ipso desiderio meritum denudatae prorsus paupertatis apud Deum consequeretur.

D 25 Videres igitur Petrum nostrum, in ipso sui aspectu, in sermone, in incessu, atque adeo in ipsis attritis ac resarcitis vestimentis, atque domestico cubiculi instrumento, quod more nostro cellicolæ attribuitur Cartusiano, ita divinam hanc paupertatis virtutem referre, ut in eo uno eadem ipsa paupertas sedem statuisse videretur. Quoniam quidquid supellectilis haberet in cellula, adhuc in humanis agens, et quod elato jam funere in eo resederat, vix viginti ut sumnum sestertiis numeris suppeditares: nisi si forte inter ea, vilissima scruta, certo loco seposita, Patrum videlicet attritis et laceris tunicis resarcendis, adnumerare velis. Hæc non mea, sed Columbinī sunt verba: quæ clarius ut pateant, hoc loco ex Hetrusco in Latinum conversa inserere volumus. Levis, inques, dictu res. Levis plane, fateor et ipse: verum credas mili velum, minime negligenda perfectionis Evangelicae maxime studiosis. Et quulquid, ait ille, de re mobili usui illi erat ex Cartusianorum instituto, non pluris esse ducimus, quam unius tantum floreni. Cujus quidem floreni summam, si ad pecuniæ hujus temporis suppitationem inire velim, sesquinimum anreum non explere certum est: modo rationibus atque aliis seculi adversariis fides sit habenda, quibus utique habendam prorsus judico: quia in ea re vestiganda fateor me ratiocinatorem fuisse, curiosum eundem ac diligentem. Quæ omnia ferme apud se habere Columbinus profitebatur: et licet despiciatissima mortalibus, certe non obsecro argimento, quo loco apud beatum Patrem nostrum isthac virtus esset, quantique illam fecisset: quo ea tantam odoris fragrantiam etiamnum (ait idem Columbinus) ex se effundunt, ut nulla eis aromata vel opobalsami rivuli, si per ædes fluenter, comparari possent; cum nullus aut myropola, aut unguentarius ullus conjecture valeat, undenam ejusmodi odoris fragrantia effluere seu manare possit. Rem miram! Ceterum quid, quæso, effusi odoris suavitas; nisi corpus ejus, cui hæc in despicabilem usum adhibebantur, ab omni vesana turpidine et corruptela dom viveret abhorruisse?

E 26 Atque hæc in præsentia de paupertatis studio dicta sint. Cetera, quæ teneo, quæque ad hanc ipsam virtutem mirum in modum faciunt, ex iis quæ deinceps consequentur animadverti poterunt. Verum tamen pauca quædam hisce subnectere operæ pretium duxi, quo aperte quisque intelligat; quemadmodum Petrus avaritiam, tamquam, ut ipse dictabat, omnium virtutum virus pestisunque teferitam, semper fecerat detestatus; sic vicissim prodigalitatem sumptuque immoderatum nunquam probare ausus, quin etiam profligandum esse omnino perhibere: quippe quem alius esse nihil affirmabat, quam quamdam incontinentiae partem, turpitudinis ac sceleris interdomum affinem. Quod cum homines profuse largiendo egere cœperint, alienis bonis vel manus plerumque inferre coguntur, vel sibi ipsi vesano prorsus consilio mortem conciscere meditantur, vel certe miserandum in modum extremæ suæ ipsos pudet inopæ. Proinde cum ad Petri aures perveniret, nobiles eosque vel maxime religionis auantes patres familias, in urbe patria inconsulte effuseque rem familiarem profundere, ad id præcipue luxu quodam inducitos, ut inde munificè splendorem acquirerent, aut in construendis ædifi-

supellectiu-
vix ulla uti-
tur,

cui postea
odor caelestis
inhæsit :

detestatur
avaritiam, &
prodigalita-
tem:

A ciis templisque condendis religionis famam colligerent; extemplo æger animi mittebat, qui rem illis periculi plenam demonstrarent, docerentque ea effusione quantum in discrimen adducatur omnis familia, atque idecirco viderent etiam, quid prudentia in re domestica constituenda atque moderanda requirat, aut quo loco eorum res essent, ne seipso neve alios perderent: consulerent ergo sibi, prospicerent familiæ, et modum denique liberalitati statuerent. Quibus de causis fiebat, ut qui in iis profusis sumptibus suum vellent sequi sensum, nequaquam Petrum in consilium adhiberent: quoniam quidem jam passim vulgatum erat (que constans de ejus sanctitate apud omnes opinio erat atque nomen) id illum ægre ferre prorsusque abnuere.

B 27 Interea cum indies Petris virtus et nomen, domesticis effractis claustris, latius manaret; populi concursus ad Cartusiam fieri cœptus. Alii enim Petrum consulendi gratia adire, alii officii causa illum convenire, alii alio impulsu studio ad eum se conferre: saepius autem, ut ejus incensi officio et caritate precibus apud Deum invarentur, visere: saeppe alias, ut castissimis ejus de rebus divinis sermonibus ad pietatis studium et religionem informarentur ejus subire vultum. Quocirca silentio laudiquaquam involvendum arbitror, quod per hujus rei causam femina primaria, nomine Agnes, quæ uxor olim fuerat Angelo Ugolino, satis constanter affirmabat. Narravit enim, se quondam familiaritate esse coniunctam cum quadam muliere, pietati eximie dedita: quæ mulier cum magno arderet desiderio Petrum alloquendi, utpote quæ de ejus sanctimonia præclara, tam fama, tam auditio acceperat, hanc potissimum sibi rationem ineundam putavit, quo liberior expeditiorque ad Petrum illi pateret aditus. Detulerat femina hæc religiosa munuscula quædam Petro largienda, inter quæ panis erat unus justæ magnitudinis, et ad speciem concinne confectus, seque natrice beati Viri, de qua initio mentionem fecimus, comitata ad Maggianum cœnobium dat in viam. Quo simul atque pervenit, beatumque Virum ad fores domus convenit, pro voto ea ipsa munera illi dedit: quæ sane, mulieris ille simplicitate mirifice delectatus, simulque ejus admiratus benignitatem, venerandas exceptit; quod per hæc sibi quodammodo voti compos effici videbatur, ut ex emendato videlicet aliqua ex parte sibi vivere liceret; et cum per institutum, ut supra demonstratum est, ad alienas januas sacculo onustum accedere stipem corrogandi gratia se non posse cerneret animo, ad fores sui saltem cœnobii inveniret, qui sibi, juxta aesi unus ex sordidato pauperum grege foret, eleemosynam in Christi Domini gratiam præstaret.

C 28 Id mulier illa conspicata, tanta repente religione erga Petram ferri se sensit, ut mox eam incesserit cupidio, eodem non iterum ac tertio, sed saepius revertendi; ut vel optato ei liceret sancti viri frui conspectu, pariter et gratissimis ejus collocationibus ad pie sancteque vitam traducendam incitaret. Quæ mulier quo facilius pietati suæ satisfacere posset, rata nimis pergratum Petro se facturam, constituit quinta quaque feria, eodem nomine et causa, unicum panem illius similem confidere, eidemque inter pinsendum signum Crucis exculpere, ut die exin Veneris beato Viro ipsamet perficeret, quo die simplicem dumtaxat panis cibatum purumque laticem, more Cartusiano. illi esui esse ac potui didicerat. Ergo dum femina desumptum jam sibi humanitatis hoc institutum tueri curat diligenter, illud accidit non indignum plane quod prorsus omittatur. Si quidem persancte asseverabat eadem nobilis Agnes, se saepenumero hanc mulie-

rem conspexisse, ad Maggianam Cartusiam eum D decreto jam pane proficiscentem, fœdissimo e cœlo A. BART. ruente imbre ac undique inundantibus vicis et compitis, cum tamen rursus cerneret in itu redituque SENENSI. ab imbre tacta it re- vestibus atque crepidis adeo siccis, nulla ex parte videlicet imbre persusam, domum remigrare. Nec sane mirum. Siquidem tunc imber feminam tangere expavescebat; quia mox ut flammarum caritatis sentiret, ne injuriam facheret, gutta retorquebat sese. Ceterum neque hic tamen stetit res. Aliud namque non minus admirabile, eadem lectissima matrona referente, tradunt. Nam cum Veneris quodam die mulier illa ad pauariam arcam, panem de more sumptura, perrexisset, ut illum inde ad Cartusiam deferret, ingenti perculta stupore acutissimum clamorem edidit: quem cum Agnes exaudiret (utpote quæ, casune, an Dei nutu? apud feminam tum temporis degebant) eo confestim accurrit, ubi mulierem ipsam defectæ similem offendit: simulque (res mira) inspexit ita divinam apparuisse virtutem, ut in pane beato Viro apportando, contrarius color duas exprimeret Cruces, et varietas distincta duplex salutis nostræ signum monstraret: alterum nempe purpureo conspersum sanguine, alterum vero fulgentissimi auri instar eleganter elaboratam affabreque distinctum. Quo præclaro viso Agnes in admirationem acta, tantisper expectandum duxit, dum mulier suæ esset mentis: quæ cum tandem ad se rediisset, palam testata est, alia se longe majori admiratione digna conspicatam, quæ in præsentia effari propalareque se posse constanter negavit.

E 29 Cum primum jam inde a teneris supra ætatem Petrus sapere visus est, Numinis providentia illum dirigente, primum omnium certamen adversus corporis illecebras sibi instituendum duxit. Hinc in ætatis illo quasi tirocinio et disciplina puerili protractæ vigilæ, hinc somni parcitas incredibilis, hinc humi accubationes, atque cetera dein sordium amo-

cap. iv

vendarum desumpta munia, ut supra demonstratum est, in lepra laborantibus curandis conspici poterant: ut iis videlicet exercitationibus valentior annis insequentibus, ad præstantissimas Christianæ virtutis comparandas illius exureret animus; atque uno eodemque tempore præclaros ejus mentis impetus ad rerum cœlestium contemplationem facilius ipsemot erigeret. Scilicet per vite degendæ duritatem, Christi nomine ac causa rite susceptam, perque corporis labores pro expiatione animi religiose casteque exantatos, quis non cernuit animo, vel pristinum ac ingenitum mentis candorem secundius retineri, vel deperditum aliquando (quæ humanae conditionis est fragilitas) facilius redintegrari; et, veluti sale perficatam carnem, a corruptione totum spiritualem hominem, ne tarpiter lascivens

F

in luxuriem diffluat, asservari? Quod cum Petrus optime intelligeret, animam adjecit ad summum castigandum corpus, quo, eo mortificato atque in servitatem redacto, una simul cum Apostolo Paulo, non sibi, sed Christo, et Christus viveret in eo. Ergo in hanc sententiam ingressus, statuit ad superiora Christiani animi documenta non minus præclaras adjungere alia: nempe ineptam ciboramque abstinentiam amplexandam, et mordicus ad extremum usque tuendam putavit. Cujus rei perficiendæ eo majorem in spem veniebat, quo acrioribus indies stimulis ad Evangelicam perfectionem sectandam se sentiebat impelli; quam stolidus ac amens prorsus est, qui sine hujus virtutis præsidio consequi se posse putat: quandoquidem tanta in hac ipsa abstinentiae virtute vis est, tanta dignitas et splendor, ut sine illa ceteræ nec lucere quodammodo nec coherere queant. Cujus sane virtatis sapidissimos fructus in singulos dics tanto avidius Petrus degu-

cal. 2, 20

jam Religio- sus arce je- junat,

cap. iii
Pia mulier,
panem eleemo-
synæ nomine
ad Petrum
ferens,

semel

ac saepius,

A. HART.
SENESSI.

*certis præ-
sertim tem-
poribus,*

*et duriter
dormit :*

*infirmitas
medicinas
resupuit,*

A stabat, quanto frequentius ad suavissimas orationis et contemplatiois epulas accedebat; et eo usque illius exarsit amore, ut intra Cartusiana septa studiosissimus omnium Constitutionum numquam non fuerit, quae Patribus Ordinis ad singularem haec parsimoniam virtutem colendam antiquitus sancitæ fuerunt: quæ quales sint, quam prolixæ ac diuturnæ, ipsi per se intelligunt, qui Cartusiana statuta aliqua ex parte se perhibent tenere.

B 30 Siquidem a die sauciissimæ Crneis Exaltationis in Cineralem usque lucem, in die seipso dumtaxat exiguo victu vitam suam tolerabat: idem rursus ab eo tempore, hoc est, a capite Quadrageñarii jejunii ad sacrosancta Dominicæ Resurrectionis solennia, ægrius multo asperiusque vitam transigere; idem tota hebdomada ante sanctissimi Paræleti celebritatem; idem multis aliis atque aliis deinceps diebus, quos ipse privata quadam religione propter certorum Sanctorum merita observare solebat, non pulte tantum aut lacticiniis (de esu quippe carnino capitale prorsus est in omni vita apud Cartusianos verba facere, neulum aliquid degustare) sed omni fere cibo abstinebat. Et in hoc tam aspero ac duro vivendi genere illud imitatione dignum, quod ad communem mensam, festis more nostro dumtaxat diebus, in triclinio ipsem accumbens, iis communibus semper est usus cibis, quibus eam instructam reperiebat: nihil inter edendum, questus, nihilque singularitatis præseferre unquam visus. In cellula vero eam frugalitatis ac parsimoniae rationem retinere, tantumque de potu et cibo sibi detrahere, quantum suum ipse corpus, tamquam lascivientem ac indomitum asellum, perdomare consueverat. Magna profecto laus Cartusiani cellicolæ, omnes hujus salutaris abstinentiæ, quam sibi suns præscribit Ordo, explere partes. At Petri pietas eximia longe progressa est. Non hisce solum finibus ejus animi religio circumscripta tenebatur: quoniam incredibili pro Christo patiendi incensus ardore, asperiora et austeriora sui ipsius arbiter crudelis commentus est. Etenim acerbissimæ necis Servatoris nostri prosequenda memoria, per totum quinquennium in somno capiendo eapit ejus, sive ab lava sive a dextera, ab humeris per eervicis confinium, nullum sublevavit cervical, nullo nixus ille tabulato, nulli denique parieti unquam adhaesit: sed velstantem vel sedentem somnus opprimeret. Quid prius mirere nescio, an stantem ac interrupte dormitantem, an secum dimicantem seque pariter vincentem, vel deum densato, in ipso stratu, modo æstu caloreque pro tempore adustum, modo frigore rigente. Cuncta plane dura factaque difficillima: nisi quod corporis debilitatem animus Deo occupatus minus sentire potuit: etsi autem (quæ humana est imbecillitas) ea sentiebat, pro Christi tamen amore levissima ducebat. Ceterum ad illustriora merita consequenda factum est, ut præ ejusmodi sui corporis negligentia diuturnum in morbum inciderit. Nervis enim colli diu multumque distentis, ejusque laxatis connexis, per ommem dein ætatem maximo cum cruciatu obstipus incessit.

C 31 Id cum primum conobii Patres animadver-
tent, tanto malo onni studio succurrendum rati,
mittuot medicum accersitum, ut ei medicinam fa-
ciat. Quod ubi Petrus rescivit, præclaro sui ipsius odio inflammatus, neque incommodi causam neque dolorem ulli aperire constituit: veritus, ne dum remedia corpori adhicerentur, graveum utique meritorum jacturam faceret: quin etiam in semet acri verberuni castigatione usus, ita secum ipse loquebatur: Poterisne, Petre, æternas flammias effugere? Poterisne supplicia cruciatusque innumerabiles in summa rerum omnium desperatione sustinere? Si

poteris, accipe, et hæc humana remedia. Sin, quorū hæc? Ad quid eurationes? ad quid tanta molli-
ties animi? Quid medentium auxilia ad ateriam felicitatem comparandam? Cur potius non omnes molestias devorandas, omnes miserias expetendas, omnemque difficilem ac bene longam in te ipsum dimicationem subeundam statuis? Dejice proinde ac prorsus alijice hæc corporis solatia, excute socordiam, negligentiani procul repelle, et te virum prelè dignum plane Christiano nomine, dignum pietate ac religione. Pœnarum proinde cupidus Petrus, Christum Jesum suum liberatorem precibus quam intensissimis rogat, ne pro sua clementia eo ac tanto morbo illum uoqnam eximi patiatur; quin potius alia aliis in singulas horas cumulet incommo-
*plura pati
expetens,*
dis: uti vel adumbrata quadam specie, haud absi-
milis ipse creatura, in se sui referat Creatorem, propter illum in terris olim tanta atque immania perferentem. Nec in irritum missæ preces. Siquidem quoad vixit, eum capitis dolore, tum aliis corporis languoribus pœnisque accruiis adeo fuit exercitus, ut quinquaginta fere annos natus cum esset, sexagenarium et eo plus duxisses. Quas pœnas quam nihilominus libenter susciperet, ferretque moderate, vel eo tum prospici potuit. Laborabat aliquando Petrus ex laterum doloribus adeo acriter et acerbe, ut, cum medicus nobilis ei admodum carus, cui Angelo Domini Colletti nomen erat, ejus invisi gratia ad Cartusiam veniret; eique graviter ægrotanti multa ac varia medicamenta, ad pœnas pro-
*lænas aternas
considerat,*
pulsandas, proponeret; ipse, dum se illis indignum (qua erat humiliitate) ducit, repente magno lacrymarum imbre ex ejus oculis sese effundente, exclama-
vit, diceo: Recordare, fili, quod recepisti bona in vita tua. Nec plura in eam sententiam locutus: sed se naturæ dumtaxat et temporis sanandum permisit, remediis quibuscumque ad morbum rejectis; tantum absuit, ut de sententia graduque severitatis dejice-
retur, in id solummodo pro viribus incumbens, ut magnam languoris molestiam majori virtutum consideratione frangeret, animo etiam fortior quam corpore debilior. Ergo miretur nemo, si Petrus noster exterioris hominis eurationes respuisse dici-
tur, quando ad interioris cultum tantummodo animum contulerat. Cujus rei causa neque horridum cilicium, neque laneam interulam, et asperam infor-
*plane sui
negligens*
tamque restin, quam ad lumbos Cartusianum in morem prædictam ferebat, neque denum caligas reliquumque vestitum, nisi post longum temporis intervallum sibi detraxit unquam; atque ea, cum potissimum squallore obsita ac sordida essent, exuere compelli oportuerit. Ita enim a vestimentorum deliciis nimiaque munditia semper abhorruit, ita a reliquo corporis ornatu alienum se præstithit; ut credam esse neminem, qui eam, quam per eadem appressa carnis vestimenta, in scipsum exercuit duritiem, magna illi fuisse molestiæ certo neget.

CAPUT IV.

*Donum orationis contemplationisque in Petro.
cum eximia in Deum ac proximos caritate
ac vita sanctitate.*

P er laquores assiduos et carnis macerationes, perque maxime ipsius virtutis pulchritudinem et amorem, quo indies mirifice Petrus capiebatur, *summa ani-
mi pace* tanta mentis tranquillitate se perfaci sentiebat, ut omnia ei pacata cum essent, et in placidissimo quodam interne pacis portu quasi securus consisteret; dictis factisque rerum suarum statum felicem atque jucundum tenere præseferret; et cum in terris esset

A esset, primitiis quibusdam frueretur cœlestis illius status, ubi ad summam et perfectissimam pacem, per æterni Numinis conspectum angustissimum, omnia rediguntur. Hinc plane erat, quod, ut Christum vocantem sequeretur; Christumque, qui cum jam duxerat in solitudinem, loquentem ad eorū ejus andiret; totum quidquid babebat virium, tum animi tum corporis, divioarum rerum meditationibus cœlestiumque bonorum contemplationi impenderet. Cujus quem teneret modum in præsentia mihi scribenti, occurrit admirabilis illa precandi institutio, qua, divinitus dixerim, jam inde a puero in paternis ædibus fuerat imbutus: quam cum ipse reputo, magnam profecto rerum divinarum accessionem intra Cartusiana peristyria illa factam fuisse dicam necesse est, ubi nihil cum secularibus rebus commixte est, nihilque rerum humanarum hominem cœlestibus inhiantem perturbat; quin etiam omnia facultatem præsentis orationi sine ullo impedimento vacandi. Quæ, ut a vulgi consuetudine longe remota sunt, ita maxime accommoda ad mentem in supernarum rerum contemplatione continendam. In his itaque peristyliis, tamquam in stadio quodam, per

B quod ad veram solidamque Christianæ virtutis perfectionem curritur, Petrus sese exercens, tantos progressus in rebus spiritualibus fecit, Christo magistro ac præceptore, tantosque in orando et meditando profectus habuit; ut id unum in eo sane admirandum fuerit, inter præclaras ac singularia dona et ornamenta, quæ Deus ipse in eum plena manu conesserat, quod adeo divinarum rerum commentationi deditus fuerit; ut nulla unquam res, vel prospera vel adversa, mentem ejus interturbare aut impedire posset, quo minus Christo Domino, cui se totum dicarat, assidua meditatione frueretur, eique mira quadam spiritus dulcedine jungeretur. Quapropter satis compertum fuit (uti qui in intimis ejus amicis fuerant litterarum monumentis prodiderunt) id eum per hoc unum precandi studium assecutum, non modo ut mentem suspensam in Deum atque abstractam gereret, sive staret, sive ambularet; aut in cellula more nostro inclusus, vel una cum Patribus domus, vel cum aliis qui ad eum confluabant colloqueretur: sed eo caritatis erga Deum devenit, ut vim sibi ipsem inferret sæpe numero, ne de rebus divinis verbum ullum faceret: propterea quod verebatur, ne spiritus vehementia atque divini amoris ebrietate a sensibus mox abstraheretur; sique de eo jam tum dici poterat, divina magis illuminati quam agere. Tametsi, ut sibi suæque humilitati in omnes partes constaret, summa ope nitebatur, quantum re vera solerti dexteritate studioque consequi posset, ut nemo prorsus hominum adverteret, quæ et qualia munera atque altiora lumina, tamquam divini amoris in se monumenta eximia, rerum omnium Opifex sapientissimus inter orandum illi impartiret.

C 33 Ceterum de tantis ornamentis ac beneficiis, in Petrum divinitus collatis in hoc precandi studio, fusius ut exponam, quæ sub idem orationis tempus ipse faceret, aut quo maxime modo ad divinum hoc opus quam castissime curandum se compararet, paulo mihi altius ordienda tota res est. Joachimus Cianus fuerat juvenis, ortu Senensis, honestoque loco natus; qui Petri virtute ac fama sanctitatis excitus, ad eum, ut erat pietatis sectandæ epidissimus, se consultit, quo illi sese totum regendum ac gubernandum in rebus spiritualibus agendis traderet. Cujus egregiam juvenis ad studium pietatis et religionis indolem gratulatus Petrus, eumdem mirificos indies progressus in virtute habentem adeo diligebat, ut dignum illum judicaverit, quem consiliorum suorum participem faceret; et eo tamquam peridoneo inter-

*caelestia me-
ditatur,*

*nulla re pros-
pera vel ad-
versa impedi-
tus,*

*divina potius
patitur quam
agit:*

*Joachimus
Cianus fami-
liaris Sancto,*

nuntio uteretur, ad eos præsertim homines hortandos, D rogandos, aliquando vero monendos, nonnumquam etiam objurgandos, quorum vel præcipue salus illi cordi esset; seu ad ea maxime negotia in rem Christianam gerenda, quæ per se, instituti ratione præpeditus, confidere vel explicare non poterat. Quibus de causis factum est, ut cœnobii Patres, et Petro pergratum se facturos rati, et ipsius a Joachiimi precebus permoti, hominem in suam amicitiam et consuetudinem vocaverint; libera ei potestate facta ad Petrum suo arbitratu accedendi recedendique, nulla vel temporis seu loci habita ratione. Is igitur Joachimus, cum magno in singulos dies desiderio teneatur cognoscendi, quæ præcipua pietatis studia Petro essent inter orandum, quaque potissimum ratione in cœlestibus contemplandis se componeret, neque id ipsum apud Maggianos Patres consequi so posse cerneret, illorum cellulis in ipsum cœnobii peristylium omni ex parte septis; occasionem naetus migrationis Petri ad Cartusiam b Belriguardi, duo ab urbe Sena millia passuum, quam anno hujus seculi a partu Virginis millesimo trecentesimo quadragesimo primo condendam testamento reliquit Nicolaus Cinughus, prædives ac nobilis trapezita Senensis, eo beatum Patrem Joachimus secutus est: tempus videlicet advenisse ratus, quo voti compos tandem redderetur,

34 Nec eum sua fefellit opinio. Siquidem domunculis, Cartusianum in morem nondum in Belriguardi xysto per id tempus, æquato ordine atque discretis intervallis, extractis, cubiculum ad habitandum Petro domi attributum fuerat haud a ceteris disjunctum: ex quo facilis negotio quid in eo solus faceret, quæ suspiria quosve gemitus ederet, ab sagaci scilicet exploratore cerni et audiri poterat. Quia in re loco usus in tempore Joachimus, sub vesperam primuni, deinde a matutina precatione (quo tempore Vir beatus, quidquid superaret otii ad lucem, id totum non somno et quieti tribuere, sed in rerum divinarum contemplatione insinuere consueverat) in omnes aetus operaque Petri excubans animo, ad quamdam ejus cubiculi januam suspenso vestigio adrepens, Petrum ipsum observabat, modo genua humiliiter flectentem, modo lumina sursum tollentem, modo item toto corpore humili se prosterneutem: aliquando terram illum cernebat exosculari, atque se totum Deo humiliare; aliquando pectus miserabiliter verberare, et singultibus gemitisque cubiculum implere; nonnumquam autem Evangeliorum codicem in manus sumere, atque sacrae lectioni ita studiose atque diligenter incumbere, ut lacrymarum profusione continuo oborta librum largissime inter legendum dilueret; quem, ut membraneus erat, sic ex oculis imbre fluente crispum undique (uti Columbinus testatur) videres, perinde ut aquis immersum. Exiit alias beatum Patrem Joachimus se conspexisse præclaras testificatione firmavit, vestigio stantem, mox in genua iterum se excipientem, et corpore et animo immotum, non secus atque a se ipso alienatum. Interdum pansi brachiis divina quodammodo charismata cœlitus præstolantem: plerumque item post ejulatum ac mæstissimos fletus beatum Virum nostrum contemplabatur tanta gestire laetitia, ut oculis in cœlum defixis ac manibus sublati, satis superque ostenderet, se non in terris mortalem inter mortales agere, sed in cœlo quasi immortalem regnare. Quis autem nunc diecudo consequi potest ejus animi ardorem, cœlestibus ignibus flagrantem? quis oratione explicare ipsius divinæ mentis tacitos reconditosque sensus, e cœlestium rerum contemplatione delibatos? quis gaudia, quis divinæ influxus auræ, quis denique cœlestis Numinis radios in eum immissos mente et cogitatione complecti potest? ad

a

b
*In Carthusiam
Belriguardi
eum secutus,
E*

*videt in ora-
tione varie se
exercentem.*

F

quæ

A. BART.
SENENS.

*ipse a morte
apparens,*

A quæ omnia recipienda non tam laborandum illi erat, quam animæ sinus laxandus atque expandendus. Quoties se ipsum, quoties suos, quoties Rempubli-
cam Christianam universam Creatori ac Parenti omnium nostrum commendabat!

B 35 Sed quid opus est alieno uti testimonio et opera, cum per se res ipsa loquatur? Ipsum inquam beatum Patrem nostrum audiamus, ac simul quæ jam Cœlestium inhabitans patriam, beatam immortalitatem cinctus, voluit indicare, in animum nostrum patulis nos auribus demittamus. Quæ plane eo majorem auctoritatem et fidem sibi conciliare, gaudio-
que simul lectorem afficere debebunt, quo longe præstantiora celsioraque divina sunt humanis: et nō eo nimis ea se mortalis homo accepisse gau-
debit, qui in terris olim cum esset, tota mente ta-
men sublime elatus, non humanam sed divinam quamdam vitæ rationem semper fuerat persecutus. Petrus itaque cum post suum obitum cuidam viro, colesti radians luce, apparuisset, ac multa tum de rebus divinis cum eo misceret colloquia; de his inter
alia (uti Columbinus, qui haec ipsa sacramento nar-
ravit, atque rem adeo testificatus est, ut æquus rerum æstimator facili conjectura consequi possit, eundem ipsum fuisse, cœlestium rerum ignarum adhuc et rudem, cui hæc ipsa contigerint) vir ille sublinnum appetens beatum Patrem perennetari est aggressus; Die amabo te, mi suavissime Pater, num qui se totum jam Deo dieavit deditque, percipiat, cum divinæ ac cœlesti contemplationi vacat, volu-
ptatem, aut aliqua suavitate spiritus perfundatur? Cui mox Petrus; Ea, inquit, afficitur ille voluptate, et ea capitur delectatione, ut intelligi percipique non possit, nisi ab eo qui cum ingenti animi dulce-
dine solidos inde divinæ voluptatis fructus capiat: quin etiam tanta cœlestium gaudiorum copia, dum divinis meditationibus insistit, abundat, iisque divi-
nis eumulatur donis, ut interdum exclamare possit, spiritu se divino ad cœlum usque humo excitatum esse. Ita plane est. Quippe cum mortalis istius vitæ, tum cœlestis hujusce ac divinæ mirabilem sibi no-
titiam comparat.

C 36 Hujus rei gratia exemplum afterre libet de sanctissimo Christi Domini Apostolo atque Evangelista Joanne; qui cum ingentem vim aquæ divinæ contemplationis bibisset, protinus eas altissimarum rerum notiones obtinuit, ut oratione exorsus sit eloqui adeo sublimi, ut nullus unquam aliis eam attentare antea vel postea ausus unquam fuerit, quando ipse Deo plenus intonnit, In principio erat Verbum, etc. Quæ sane verba, altissimis gravida sacramentis, nisi qui præcipuo Dei munere sunt ornati, et madidi hujuscemodi perenni ac vera contemplationis aqua, intelligentia comprehendere ne-
queunt: ad cujus præcellentem exiviumque statum perpauci evehuntur, cum omni virtute ac perfectione sit refertus: nemoque ob id ipsum unquam fuit mortalium, qui cum vere de hac pellucida bibisset aqua, a Christo Domino descivisset. Huc facit sane id quod Apostolus Paulus de seipso dicit: Raptus sum, inquit, ad tertium usque cœlum, hoc est ad thronum sanctissimæ Trinitatis: ubi e largissimo ac purissimo fonte Christo Jesu bene potus redivi; ita ut, velut ebrius hac divinae contemplationis aqua, nihil deinceps aliud præter ipsum Christum et hunc Crucifixum vellem: atque hoc loco sit exclamabat divinus Apostolus, ut semet totum in ipsum Christum transferret, immutaretque; Cupio, dicens, dissolvi, et esse cum Christo: a quo neque Angeli, neque dæmones, neque contumeliae; non mors, non famæ, non sitis, nec quidquam aliud me separare potest; usque eo me meus secum colligavit constrinxitque Christus. Magdalena rogita, quæ quotidie statis

*indicit ita
orantes sun-
ma affici
delectatione:*

*quod pluribus
Sanctorum
exemplis pro-
bat,*

2 Cor. 12,

Phil. 1, 23.

horis Angelorum ministerio sublimis rapiebatur, D Deum ipsum speculat. Illic animo præsumas ve-
lim quantum hujusce divini ac purissimi laticeis exhauiaret. Percunctare Franciscum Assisianatem, cuius in res divinas contemplatio præclarum sortita fuit effectum; quando manibus ac pedibus una cum lateris stigmate Dominicæ Passionis argumenta in se admodum insigniter repræsentavit. c Jacoponum sciscitare Tudertem, ex ejusdem Francisci familia virum summa sanctimonia præditum; qui quo fa-
cilius spiritualibus invigilaret contemplationibus, sui in primis despicientiam atque contemptum ada-
mavit peregrecie, ut seculo atque sibi ipsi mortuus, soli Deo per tantas rerum divinarum meditationes inhæceret. Nec incassum plane. Siquidem mundana omnia, quæ cœca mortalitas præcipuo in honore habet, fastidiens ac totus in Deum absorptus, tanta plerumque divina dulcedine perfundebatur, ut per plateas et compita velut amens pererrans, in Iudi-
brium rerum humanarum, Insaniam, clamitaret, Insaniam.

37 Mox tum iterum ab homine rogatus Petrus; Ecquemnam saporem, adjecit ille, isthæc aqua divi-
nae contemplationis habet? Tot mirificos, respondit Pater beatus, refert sapores, ut apud mortales ver-
bis exprimi nequeat. Quantum, quæso te, adjunxit, dulcissime Pater, de hac aqua bibisti, dum hujusce lucis usura fruebaris? Tantum de ea mihi bibendum degustandumque traditum est, ut millies in die pro Christo mortem oppetere non dubitassem. Tantuo, inquam, ut orbem terræ universum pro palea com-
mutassem. Tantum præterea divinæ intelligentiæ per hanc contemplationis aquam ebibi, ut alind vellem nihil, nisi paupertatem sanctam, meique in omnibus despicientiam atque contemptum. Tantum de ea exhaustendum suscepit, ut omnium odia in me concitari, et in ipsam omnium mortalium invidiæ flammarum conjici pro Christi Domini mei causa per-
cuperem. Tantum plane hujusce aquæ perpotavi, ut per eam lacrymarum dulcedinem mihi comparave-
rim; erga peccatores ingentem commiserationem per eam acquisierim; per eam discretionem, per eam fidem, et per eam martyrii desiderium fuerim consecutus. Tantum hujus divinæ aquæ servis suis Deus porrigit bibendum, ut per eam sigillum illibatae virginitatis, quæ soror est Angelorum, ac alia quælibet virtus acquiratur. Dic, obsecro Pater, qui sermones quæve colloquia huic viro sunt ad id contemplationis fastigium elato? Eos habet sermones, usque adeo suaves atque altissimos, respondit Vir

*et explicat
quos effectus
contemplatio-
nis senserit:
E*

*et quibus col-
quitis usus fue-
rit,
F*

beatus, ut his verbis Christum Dominum fidenter compellare posset interdum: In viridarium floribus distinctum pomiferisque arboribus adeo consitum me perduxisti, ut præ ingenti suavitate odorisque fragrantia languere in eo, ac prorsus deficere inc-
sentiam; ad fontem, perennium aquarum copia exuberantem, ut summergar omnino: ad amoenissimum quemdam secessum, in quo grata opacitate, purioris aquæ dulcedine tanta cum voluptate fruor, ut inde periret numquam vellem. Atque hic ad omnem remissionem spiritus, laxato apertoque cordis sinu, dulcissimum otium agit: inque Christum figens oculos, cum eo sic amanter miscit sermones: Pro te emori velim, pro te paratus sum ostendere me in omnem aleam, et ad quodlibet supplicium perferendum, quo vel tandem aliquando tecum ad istum egregie cultum hortum perdaear, ubi miro colorum decore odorumque suavitate rosæ, flores, ac lilia perennant. Dein secum ipse loquitur, ex ino-
pectore mugitus emittens compunctionis, singultus edens pietatis et animi ardoris, atque plangores cliens satisfactionis, omnis dulcedinis sapore con-
spersos. Roga hominem ad cœlestia anhelantem,
quidnam

A quidnam sibi principio sit in optatis; Fletus, ait, et suspiria mœroris interni, dum orationibus ac divinis meditationibus insisto: qui quidem fletus in omne gaudium dein ac suavitatem convertitur.

B 38 Hæc et alia quæ plurima in eamdem sententiam rogatus Petrus dixit: tanta videlicet vultus tamque divina oculorum pulchritudine et splendore resplendens, tantoque oris decore ac corporis totius habitusque dignitate conspicuus: ut mirum sane non fuerit cum, qui horum postulator et auditor fortunatus extitit, extra se raptum, et ab omni sensu corporeo in terram decidisse alienatum; ibique tantisper exanimem jacuisse, donec illum beatus ipse Pater excitasset, opemque ei, ut inde surgeret, attulisset. Qui quidero Pater Beatus putandus est etiam (subdit Columbinus) non nihil jam tum de suavissima hac contemplationis aqua fidei suo servo gustandum tradidisse, de qua eximio fulgore micans verba illi fecerat: iisque peractis, Petrus, Beatorum lumine fulgens, cœlos concendit. Nunc vero ex hisce, quæ modo demonstravimus, hanc absurdaratione cordato prudentique viro conjectare licet;

C B qui sensus rerum divinarum Petro essent; quosque divini amoris impetus in cœlestibus contemplandis, mortalitatis etiam dum male prægravatus, sustineret; et quos denique ex hoc divino otio fructus internæ pacis et tranquillitatis in dies singulos ejus eret. Qui quamquam domestico affatu ketoque semper vultu omnes excipiebat, et inter omnes familiariter in cœnobio pro instituto ac tempore versabatur; tamen quoties vellet atque ubi se ferret occasio sui ipsius colligendi, protinus mente ac sensibus alienatis, totus scilicet divini ardoris vehementia abruptus, in Deum rapiebatur. O Virum Dci plenum! O Virum, inquam, prorsus cœlestem? Non secus de rerum divinarum contemplatione pro humanæ imbecillitatis captu te loquentem audimus, atque in terris corpore eum morarere, animo in cœlo collocatus, experiebaris.

C 39 Si quis animum cogitationemqæ intenderit in ea quæ paulo ante docuimus, nil dubium est, quin iacilius ipse multo intelligat, qua caritate Petrus in Deum esset, quo illius desiderio in momenta singula astuaret; quam ego, expers ingemii egensque virtutis, oratione persequi queam. Nam quid suavissimi ejus fletus in cœlestibus contemplandis quid tot labores, tot vigilie? quid, tam acre ac diligens precandi studium? quid, inquam, illæ fervidae ad cœlum aspirationes, et ejulatus ex imo pectore missi? quid, denique vehemens illud pro Christo, ejusque gloria illustranda, patiënti desiderium? Ingens sane erga Deum amor, quo ille dies noctesque flagrantissime ardebat, hæc et alia multa hic similia operabatur. Quippe cum in eo, quem toto mentis affectu amabat, cor et meos ejus confluxissent; facere non poterat, quin divinæ bonitatis suavitatem jucundissime degustaret: præsertim cum ei nihil omnia humana, ab omnibus hujus seculi nequam sejunctorum illecebris, essent præ ipso Domino et præ illius amore. Quibus de causis siebat, ut ob suavem divini amoris unionem succitæ vitæ diuturnitate assiduc deploraret, et cum dolore hæc et alia id genus saepissime repetendo vociferaretur; Quousque miser, quonsque hujus corporis curis distinebor? Ecquando aderit tempus illud, quod Christi mei optatis amplexis fruar? Cupio, mi Domine, mi Jesu, mi dulcissime amor, dissoluvi; ut tandem aliquando sim tecum, tibi jungar, et tecum vitam vivam cœlestium. Quæ quidem verbatanto cum sensu pietatis, tantisque animi motibus, incredibili studio Deo truendi elatus, beatus Vir proferebat; ut pene sui oblitum, atque adeo plane oblitum, totum in Christi amore absorptum diceres. Sane testantur auctores nostri, Colum-

binus nempe ac Nicolaus Vincentus, identidem se D conspexisse Petrum nostrum, totum propter cœlestis æternitatis desiderium a sensibus alienatum: A. BART. SENENSI in Deum rapitur: nonnumquam vero ad Deum ferventissimis aspiratio- nibus usque eo conversum, ut præ suavissima di- vini amoris dulcedine prorsus liquescere, et mente et corde a seipso deficere, et in Deum mox rapi vide- tur: idque illi usu venire tum potissimum solebat, cum rogaretur, cuperetne mori, atque deposita terrena corporis mole ad cœlestia vellet evolare; perinde quasi in unius cœlestis patriæ recordatione securus acquiesceret. Evidet (adjiciunt illi) pu- blico testimonio confirmare non dubitamus, jam dudum nos Petrum ex ejus dictis factisque videlicet advertisse, minime dubia spe duci, quin etiam certo sibi constare, in cœlo post summum decepsum beato- rum Spiritum se fructurum consociatione: quod nihil magis expeteret in singulos dies, quam ut ad superos quamprimum demigrare ei contigeret. Sed enim, ut id ad votum consequeretur, minime solu- tam sibi voluntatem adesse certo sciebat: illud propterera pro viribus semper enravit, atque in idipsum animum viresque omnes intendit, ut ea ipsa ficeret, que gratissima carissimaque Deo essent, et in ejus voluntatem explorandam atque exequendam totus incumberet.

*securus de
eterna salute.*

*Er amore in
proxenos, mi-
hit non agit
pro corum
profectu,*

et solatio,

D 40 Ea re igitur tanto amore mortales omnes complectebatur: quippe quos pretiosissimo Christi san- guine redemptos, ac propterea carissimos ei esse non ignorabat; ut die noctuque paratus esset pro illorum salute omnia subire pericula; famem, si- tim, et ultima preferre; quo ad officium omnes tradueri, omnes pariter ad Deum amandum, eique omnem cultum servitiumque præstandum se vicissim incitarent. Atque eo saepe fiebat, ut plus sollicitudinis de proxiorum salute, et corum vel maxime, quos ad bonam perfectæ virtutis frugem nanciscerentur idoneos, susciperet atque ipsimet. Hos non facile dixerim quo caritatis ardore ad vir- tutes Christianas colendas inflammaret, summa ope contendens, ut eos quibus poterat modis adjuvaret, et in bone mentis cursu retineret. Quos vero ex iis, quorum illi salus carissima vel præcipue erat, de recta regione deflexisse intelligebat, studiosissime dabant operam per idoneos certosque homines, seu per epistolæ, ut detestatis erratis in se ipsos descendenter, et in viam virtutis et honestatis quam primum redirent. Quos autem peccantes, opera, studio, consiliove se adjuvare non posse cer- nebat, certe prece ac votis libenti animo illis suc- currebat. Quam unam ob causam tradunt, neminem hominum vel mœrorum consecutum, vel duriori for- tuna conficitatum, seu temptationibus appetitum, ad beatum Patrem nostrum adiisse, quem ille mirifice non solaretur, ac dulcedinis quadam affectu ample- cteretur. Idque non ea solummodo ratione ab eo factum est, quod suavissimis verbis et ad commis- rationem compositis totum se illis mitissimum le- nissimumque præberet: sed, quod est longe majus, simul atque in ejus conspectum se darent, eumque proprius adspicerent, tantis ac tam novis se perten- tari gaudiis mox sentiebant, ut omnis angor mo- lestiæ ex illorum mentibus prorsus abscederet. Sed hæc et alia id genus paulo fusius suis locis per- sequi est consilium.

E 41 Ad sanctimoniam ejus transeo, ex ipso caritatis fonte manantem et vim inde et virtutem acci- pientem, ad ea potissimum quæ vel Dei gloriae pro- pagandæ, vel proxiorum saluti procurandæ ser- viunt: quoniam quidem tantum quisque habet sancti- tatis, divo Augustino teste, quantum et caritatis; cum ipsa caritas, ut ait Apostolus, plenitudo sit legis. Rom 13. Ea igitur erat Petrus noster sanctitudine prædictus, atque

A. BAGT.
SENESSI.
factus per-
fectionis
christianæ
speculum
nitidissimum.

A atque eam vivendi normam tenebat, tamquam illustria patientia, sobrietatis, mansuetudinis, religionis, atque omnium virtutum exempla praebebat; nihil ut in eo deprehensum fuerit naquam, quod quisque jure carpere posset. Quam sanctitatis disciplinam egregio ac publico testimonio vel inviti confessi sunt, eamque ratam probatamque habuerunt, qui immutata voluntate incesto ore illum quandoque lacerare, et per hominum ora traducere conabantur: eo maxime quod illorum perditos mores acriter, Dei zelo inflammatus, castigaret. Quo factum est, ut una omnium omnino constanti voce speculum nitidissimum purissimum quo probitatis, ac perfectionis Christianæ exemplar haberetur; quem qui intueretur, omnium virtutum admirandam consummationem inspiceret. Sed illud insigne ac longe omnium maximum, mea quidem sententia, testimonium fuit, quod illius sanctimonie et innocentiae reddidit Sacerdos quidam (nomen ejus Auctores nostri supprimunt, quia ipse suppressum voluit) eximie religionis et fidei, qui fuerat ei a Confessionibus. Is etenim illustri testificatione firmavit, B se non semel sed sapientis generales Petri Confessionescepisse; nec non libellum quemdam, ejusdem Beati viri chirographo exaratam, vidiisse; in quem totius vitae sue noxas, quotquot jam inde a puero ad extremum usque fere admisisse invenierat, et ordine adnotarat: nec ullum tamen vel ex ore ejus exitiale peccatum accepisse, vel conscriptum unquam reperisse. Proinde exclamat Columbius noster, Non est, inquit, quod quisquam miretur tanta, tam magna atque mira Deum per virum hunc sanctissimum operatum, et etiam nunc operari; quod in terris cum esset, letalis omnis criminis expers, vitam traduceret cœlestem.

ANNOTATA.

a *De hujus Joachimi familiaritate lib. 3 plurima dicentur. Creditur Senensis ex familia Ciana suis, testimonio Celsi Cittadini in Annotatis relato.*

b *De hoc canonio plurimo annotat Bartholomaeus. Quod cum pene interiisset, novum anno 1618, sed sede alio translata, aedicari captum, adjuruntibus Ottavio Farnesio Cardinale et Alexandro Petruccio Archiepiscopo Senensi, qui tum 10 Junii primum lapidem jecit. Nominatur illud 30 Apr. in Vita S. Catharinae Senensis num. 321, sed pro Belriguardo, C quod pulchri aspectus locum significat, invenimus B. Riguardi, et Sanctum aliquem nobis sumus imaginati: quod in Notis od litt. c. corrigi volumus.*

c *Jacoponus, mortuus est anno 1306 die 23 Decembris, et inscriptus Martyrologio Franciscano. Ejus ossa fuerunt translata anno 1596. Consule Waddingum aliasque Ordinis Seraphici Scriptores.*

CAPUT V.

Singulare prudentia prædictus Petrus, tum sibi aliisque bene consulit, tum B. Joannem Columbinum et suam cognatam ad magnam dirigit sanctitatem.

J am vero de Petri prudentia nunc se dat occasio loquendi, que ut inter morales virtutes prima et veluti ceterarum lumen esse fertur, sic in Petro eximie enituit; ut nihil aliud esse meditatus videatur in vita, quam ut in negotiis suscipiendis ac transigendis, que vel ad Dei gloriam amplificandam, vel homines ad virtutis et honestatis studium incitandos, et in recto vivendi cursu dirigendos, pertinerent, totus esset. Optime sane a viris sanctissimis traditum est, prudentiam non in sola ratione

consistere, verum etiam magnam ejus partem ex appetitu recto pendere: atque idcirco per affectus potius depravatos, quam per oblivionem labefactari atque corrumpi: ex quo illud sequatur oportet, ut in homine peccatis obnoxio perfecta non possit esse prudentia. Dicam proinde, Deum Optimum Maximum servum suum Petrum tanta exornavisse prudentia, ut ea cum eximia illius sanctitate quamoptime congrueret: sic ut altera alteri ornamento praesidioque esset, utraque vero et Deo illum carum, et hominibus conspicuum pariter et angustum faceret. Etenim si in vita rebusque agendis laudatur vir prudens, quod quæ expetenda, quæque fugienda sunt cognoscit, et in hujusmodi prudentiæ actionibus humana felicitas posita est; cur hominem summa sanctimonia, summa continentia, justitia, integritate, atque innocentia vitæ, ut supra docuimus, prædictum, beatissimum carissimumque Superis non appellabimus? præsertim cum omnes curas suas, cogitationes, studia, conatusque omnes in rerum divinarum contemplatione defigit: ut ea uno codemque tempore, quæ cum singulari pietate tractat, prudentiae munera in proxinorum commodis tuendis, atque illorum salute procuranda, collocet. Atqui, ne ab re longius labar, prudentiam Petri in hoc loco vel maxime teneo, qua id nimurum assecutus fuit non modo ut æquales suos in urbe patria, sed etiam natu multo maiores nominis splendore superaret. Sic enim sua tempestate, et in civitate, per id maxime tempus multis reserta viris sanctimonia præcellentibus, cum in consulendo tum in exhortando gloria excelluit, ut nulli eorum esset secundus.

43 Hujus rei atque sui ipsius exemplo locupletissimum ac gravissimum testis est Columbinus noster inter alios, ut paulo post dicemus: id ipsum alii aliis de causis testati sunt, nempe ut sacra viri atque recti studiosi. Hoc quam plures vitæ monasticæ cultores factitarunt, illustri sane testificatione, quo constanti viri sanctitatis opinione permoti, ad illum tamquam ad divinæ voluntatis interpretem adibant; et de rebus dubiis pariter gravissimisque illum consulentes, ejus sententiam, ut qua nihil esset aptius, maxime probabant. Id quoque pernulti, ut passim cives privati, seminarie etiam atque exteri reipsa testabantur, cum ad Virum beatum ex longinquis partibus, virtutis nomine ac fame per celebrem, consultandi gratia accederent. Qui Vir beatus, quamquam, ex Ordinis sui proposito, solitudinis atque silentii appetentis, simus, cupidiorque intra sue cellulæ amicos recessus jugiter latitandi, quam ut se in cuiusquam colloquium daret; tamen facere non poterat, quin stimulante maxime Patrum imperio, congressus ad se confluentium populorum exciperet, amicas illis præberet aures, simul et eis consuleret, et quacunque poterat ratione juvaret. Etsi autem honorificum doctrinæ munus, cum ingenii dexteritate conjunctum, sat eruditum, duplicato videlicet bono, id est naturæ et industriæ, illum redderet; nihilominus tamen, cum ad eum consilium quis petitum accederet, id consili propemodum dabat, pro ea qua erat animi moderatione ornatus, ut ad alios nempe spectatae religionis viros id ipsum se petiturum conferret: quandoquidem illorum consilia suis meliora sanioraque putabat; quod tum potissimum ab eo factum tradunt, cum ad res temporarias ejusmodi consultationes spectarent. Verumtamen ubi id oneris effugere se non posse circumspiceret, dabat manum, consultabat, decernebat; et urgente proximos adjuvandi desiderio, utilia et salutaria consilia impertiebat: nullum laborem declinans vel certainam defugiens (modo exaudiret, unum aliquem ex iis, qui ad illum adibant, vel piorum hominum studio ad

D Summe pru-
dens bene con-
sulit sibi
atusque,

E consilli causa
a teum venien-
tibus:

F consiliisque
addit sa'ata-
ria mouita;

A Cartusiam adducabantur, laudabiliorum vitæ ratione deinceps intituisse, aut ex suis aliquando sordibus emer- sissem, et ad bonam frugem, ut aiunt, se recepisse) nunc illos monendo, hos exhortando; nunc vero eos qui in luctu et mœrore jacebant consolando, atque animorum ægritudini sapientissima ratione medicinam faciendo. Quæ fugere docebat, quæ amare, quæ sequi, quæque amplecti quisque deberet; rectum consilium, rectum judicium, rectumque etiam præceptum eis accommodans, prout cuiusque personæ status atque conditio exposcebat. Nec quisquam erat, qui Petri consilia jure reprehendere posset: ut quæ ad Dei gloriam spectabant, et multa discretione cum essent ornata, ab eo certe ea dimanasse letabatur, qui Dei prorsus nuta dirigeretur.

44 Qnod si de mutandæ vitæ ratione aut instituto ejus exquireretur sententia, ut si aliquis cuiusdam sacræ familie addieere se vellet, haud levius erat (ut verbo ipsius Columbini utar) præsertim cum hominem laudabilem vivendi cursum tenentem aspiceret: nisi si tamen certa illi constarent de divina voluntate indicia, ut ex ea res ipsa omnius penderet.

B At ubi hominem prospiceret, lumine ipse collustratus divino, ad habitus, morum atque institutorum mutationem faciendam impulsu, eumque ratione maxime duci ad arctiorem disciplinam subeundam, ex qua vel in primis Dei honor consequeretur; tam dici vix potest, qua sedulitate sclertiaque ipsum opus promoveret, quove religionis studio ad solidas et veras Christianæ vitæ virtutes illum informaret: quo Deo in eo, uti per erat, honos vel maxime haberetur; ille vero salutarem cordis pacem ac mentis tranquillitatem perpetuo obtineret. Et quod coram in idipsum agere per se non poterat, ad epistolæ texendas protinus descendebat: in quo sane munere pro rei gravitate ita serius ac officiosus erat, ut boni facile intelligerent nihil sibi magis propositum esse, quam animorum saluti quoquo modo consulere: quandoquidem, ne pro summo Deo semel susceptum negotium distractum abiret negletumque jaceret, ipsis conscriptis litteris adeo hominem urgere, atque validissimis Christi amoris argumentis et rationibus in mentem ejus influere solebat, ut salutaribus subinde institutionibus perpolitus, atque ad optima quæque intra religionis septa aggredienda sperandaque animatus, nullo prorsus negotio intra Dei castra sese reciperet. Qui Pater beatus in ejusmodi litteris mirum quam integer

C quamque rursus religiosus existeret; quoniam quidem, si Columbino credimus (quis autem, nisi vera pietatis expers, tanto viro non eredat, quem tanti ob extirpationem illius sanctitatem fecit Ecclesia?) ea illis inerat Christiana perfectio, hisque religionis et cœlestis cuiusdam prudentiae luminibus illitie erant, ut eas semel qui legerant, omni abjecta cunctatione, sapere viderentur, et mirificam quondam morum institutionem mox aggredi non dubitarent. Et ut in epistolis Petrus, sic et in quotidiano sermone nullis verborum calamistris oti, nullisque orationis lenociniis obiectari: sed quæ ex ore ejus fluebat oratio, lenis in primis erat et soavis: nullo videlicet clamore exasperata, et (quod pluris est) ad pietatem et veram animi devotionem nigrum in modum composta: eum præsertim in quibusvis collocutionibus, ejus semper vox summum erga Deum amorem, atque summum sui ac mundi contemptum sonaret.

45 Tradunt proterea, numquam beatum Patrem nostrum Christiana aliqua virtute aliquem instituisse, quin eamdem ipsem et virtutem egregie calleret, eamque re factisque ostenderet; optime eruditus, quantum ad permovendos animos ad virtutem facta dictis antecellant. Ad hæc, vitam, mores, acta, gestus denique omnes ejus pro concione ad illum accep-

D dentibus semper suis, plusque ex ejus illos factis quam verbis sanctitatis excerpere. Semper item eos, qui ad illum adibant, ab eo prorsus latos discessisse: non ex hoc solum, quod illum fuerint allocuti, sed aspicerint tantum. Nullum unquam ad Cartusiam se contulisse beatumque Virum convenisse, in cuius ille animo vel virtutem aliquam non desigeret, vel vitium ex eo certe non extirparet. Quod ii consecuti, dum apud eum fuerint, longe alii dominum remigrabant, atque ad eum accesserant, pura in Deum pietate atque amore succensi, et ad novum quoddam rectiusque vivendi studium secaudum animati. Eos, qui ad arbitrium ductumque Petri vitam suam moderabantur, nullo unquam tempore a recto vitæ itinere deflexisse, neque per vitiorum salebras aberrasse. Quamplurimos quoque, Petro auctore ac duce, aperius et durum vivendi genus pro flagitorum expiatione arripuisse, atque ejus dein præceptionibus vitam ad extremam usque pie casteque transegisse. Huc accedit, quod non pauci omnino se perdidissent, quos ille magna prudentia, singularique simul rerum moderatrice discretione, qua Deus illum mire ornarat, regebat moderabaturque. Præterea mortalium, qui flagitiis obnoxii essent, tanta tradunt illum frangi misericordia, ut cum eos intuebatur, aut ad eum illorum deferebant scelera, vix ac ne vix quidem se continere posset, quo minus multas profunderet lacrymas, internæ ipsius in proximos caritatis præclarissima testimonia: omnia ob id ipsum studia, et oīnem industriam suam, quoad ejus fieri posset, ad miseros et perditos homines e peccatorum cœno extrahendos, et ad sanitatem mentis revocandos, conferre paratos. Verum enimvero, quos intelligeret, omni conscientiæ magisterio exuto, in omni scelerum genere impune volutari; et quos omnis timoris et officiis repugnulis perfractis, nullam pene Dei atque Ecclesiastearum sanctionum rationem ducere, sed pertinaciter obduratos corrigi nolle; nihil cum iis commercii habere voluit unquam: cum alioquin intimis excruciatum sensibus, aniras pretiosissimo Christi sanguine redemptas ad interitum ruere voluntarium. Qui vero, spretis aliquando Petri monitis salutaribus, ad ingenium redierant, hi sane intima postmodum icti religione, vereri quodammodo videbantur beati ipsius viri amplius subire vulturn. Erat enim Petrus noster, ut bonis rectique amantibus ad virtutem incitamentum, et in officio iisdem ipsis continentis apprime diligens: ita vicissim, ubi per sumnam impudentiam et nequitiam quidpiam flagitiæ commissum resciret, i lipsum aperi- tissime detestari, et hominem proterve peccantem ardentiæ orationis acrimonia castigare non dubitabat; ut verborum pondere objurgantisque constantia permotus seipsum respiceret, et a flagitioso conatu desisteret.

E F 46 Nec ad exemplum sancti viri laudem prætereunt silentio, qui hæc memoriam prodiderunt, ejus cum in retinenda bonorum consuetudine constantiam, tum in iisdem ad virtutem erudiendis officium simul et dexteritatem, quondam animi sanctimoniam vel præcipue redolentem. Nec quisquam illum tetricum vidi unquam, aut paulo acerbias loquenter audivit, aut vehementius commotum adsperxit; nisi forte in Dei causa: pro qua si severiorem personam induere quandoque cogeretur, ita vehemens ac rigidus apparebat, ut nemo non loquentem timebat qui ei astabat. Hisce vero sublatis nominibus, hilaritatem, mansuetudinem, ac festivitatem quondam præ se semper ferre, et ab omni indignatione se prorsus alienum prestare. Hujuscemodi igitur admirabilis prudentiæ artibus, aliisque permultis humanæ salutis studiis, quæ illi coelestis Spiritus sugerebat

moxime si
consultatio
erat de reli-
gioso statu
mutando:

epistolis aque
ue colloquos
effici.

maxime au-
tem eximpto.

A BART.
SESENSI.

Triga paen-
tentes faci-
lie,

obstinatos
aborret:

dexter in
rebus agen-
dis ac festi-
vus:

A. BART.
SENESSI.Christianæ
que sapientia
magister
exitus.

A Gerebat, tantam sibi suorumque civium et exterorum ad se confluentium conciliavit benevolentiam, tantosque animorum motus effecit, licet (quod mirandum est magis) Cartusianis circumseptus parietibus; ut ejus cellula assiduo virorum usu tereretur, qui non ex plebe tantum sed ex prima nobilitate, atque adeo ex variis Religiosorum familiis, ut diximus, frequentissimi ad eum tamquam ad Christianæ sapientias magistrum confluentes, ex illius ore atque praeceptis pendeant: illum communem parentem in rebus spiritualibus agendis vocabant; cum eo arcana cordis communicare, et ad Cartusiam, ceu ad securum perfugium tutissimumque tranquillitatis portum, in rebus adversis et temptationibus excurrere; atque beati viri cubiculum, gymnasium ac veræ sanctitatis scholam appellare. At in re aperta ne sim fusior, ipsius Columbini verba juvat hoc loco adnectere, qui post multa alia in idipsum commemorata, hac ad extreum adjicit. Eos, inquit, Petrus animorum fructus latos atque uberes tuit, ut jam per multum tempus sit, cum in proximis ad æternæ beatitudinis studiis verbo et exemplo incitandis neminem superiorem vix etiam æqualem haberit; tamen etsi complures nostra quidem aetate intra ipsam natalem sedem essent, qui ob eximiam vitæ sanctitudinem admirationem propemodum obtinerent. Hæc ille, que divino prorsus consilio facta fuisse, per virum maxime, non in sole et pulvere sed in umbra et in ipsis virtutis easbris sese exercentem, nemo sanus negabit, modo animum ad ea diligenter intenderit, quæ jam hinc a nobis dicentur.

B 47 Etsi, quæ hactenus enarravimus, sane quam luculenter amicitiam consuetudinemque declarant, quæ cum Petro intercesserat Columbino, qui inter spirituales ejusdem Petri alumnos priores obtinuit partes; tamen haud absurdum fore arbitrati sumus, ea quoque historiæ nostræ intexere, quæ a gravissimi anctores, ejus temporis æquales, de eodem Columbino litteris consignata reliquerunt; quæque ipsemet Columbinus, qua erat animi submissione, silentio præteriit, dum egregia Petri facta una cum Nicolao Vincento consribenda suscepit. Is igitur Columbinus, ab admirabili sui ad Deum conversione occultis virtutum facibus agitatus, gravi coquebatur cura, quod necdum sciebat in præsentia, quemnam potissimum pie sancteque vivendi ensrum institueret: cum multa religionis specie vel præcipue ejus animo quotidie obversarentur, quæ sum

C mam sanctimoniam suminamque pietatis laudem præse ferre videbantur. Quanobrem varie distractus, modo salutares incertenti sacrificii Hostias litandas curare, modo sacratos cujusque Ordinis viros, qui vel Christiana pietate ceteros antecellerent consulere, modo sacræ Theologiae peritos doctrinave præstantes consultanti gratia adire, et alia id genus obire: quibus propitiato Numinis mens ejus illuminaretur, simul et suam ipsem voluntatem ad solidas virtutes Christianas adeo excitaret, ut mirificum sibi traditum divinitus suæ conversionis munus non modo persiceret indies, sed etiam amoris in Deum studiis expoliret, atque in momenta singulas magis gratus memorque tanti beneficij extaret. Ex quorum viorum responsis multa licet eximia, vel pietate conspersa, vel prudentiae laude plena monita atque consilia eliceret: non tamen iis contentus erat. Quippe, ut generosus, nihil vulgare aut exiguum jam tum agitabat animo, sed egregia quædam et ardua, ad Dei gloriam propagandam, ab ipsis conversionis initiosis, mente atque cogitatione conceperat: quæ sane ita hominem diu noctuque extimulabant, ut ei ad præclara tendenti tale, haud obscura Dei providentia, consilium peropportune oblatum sit. Jam per ea maxime tempora Petri nostri virtus et

nomen sanctitatis in sermone hominum quotidie D versabatur, et ad eum, uti paulo ante docuimus, *ac tandem* B. Petrum:

qui ei ostendit quantum impedimentum sit amor divitiarum,

48 Non est, Joannes, cur animi pendas, num id vel aliud vitæ degendæ institutum deligas, quo per Apostolica vestigia Apostolico insignitus spiritu liber atque expeditus iucedas. Ex iis enim rebus pri-
mum tibi pie religioseque vivendi initium sumendum est, quæ tibi hactenus fuerunt impedimento, quo minus tamquam excœclus verius, quam rerum humanarum sensibus delinitus, cœlum aspiceris, hoc est ad cœlestia anhelaveris, atque tui ipsius salutem neglexeris. Tecum ipse perpendas velim, quas solitudines, quos labores, quas prope dicam miseras, ingentiaque pericula et mala in hanc diem subieris, ut mundo et ejus voluptatibus deservires, ut dives efficeris divitiisque auctus; ac bene locuples, iter tu tibi ad cœlestem felicitatem ipsis divitiis obstrueres, et uno eodemque tempore multipli-
ci te malo repleres. Nam quid, quæso te, illud Servatoris nostri oraculum sonat, Væ vobis divitiis, nisi quod hoc uno verbo Væ, omnia mala omnesque bene longæ calamitates divites manent?

Luc. 6, 24

Nonne satis malum, et ingens quidem malum difficultas illa, quam idem Dominus divitiis esse dixit intrandi in regnum cœlorum? Cujus nimirum difficultatis causas si scire velis, conscientiam tuam disente, tecumque parumper ad calculos voca, qui coacer-
vandis divitiis multa et gravia expertus es adhuc. Num inficiari poteris, quæ emendo, vendendo, quæ contrahendo, negotiando peccandi impudent pericula? quæ sane evitari ægre atque vix possunt, præsertim cum prava habendi libido humanae menti semel insederit. Ergo constitutum vel certe aliorum exemplo tibi omnino esse volo, homines, qui cupiditate maxime duce in quæstu colendo multi sunt, multas subinde incurrire mali dæmones insidias: id quod Apostolus planissime tuū videtur expressisse,

1 Tim. 6, 9

cum dixit, eos qui divites fieri volunt incidere in tentationem, inque laqueu diaboli, atque desideria multa et inutilia, quæ hominem mergunt in interitum simul et perditionem. Hæc sunt ergo, Joannes, pericula, quæ divitiæ afferunt. Verum tantumne? Alia quidem atque alia connumerare possem, nisi mihi verendum putarem, ne tibi nimius in dico videber. Sed enim quandojam tecum familiarius loqui cœpi, silentio haudquaquam involverim, quæ peccandi quoque discrimina subeunt, qui ipsas jam coacervatas possident opes, iisque sibi utuntur quæ et qualia sint, te testem præclarissimum appello, quando ex tuis ipse verbis liquido animadvero, meam tibi sententiam in re haud ita obscura probatum iri. Dicam proinde, num expertus sis aliquando, quantopere divitiarum usus, earumque administratio atque possessio, ipsius Dei recordationem memo-
riamque disturbet? quomodo omne virtutis studium extingnat, omnium rerum cœlestium cogitationem desideriumque dissipet omnino atque depellat? Nonne magna et deploranda sunt hæc? Magna profecto, quæ ex cura et solitudine custodiendi, quæ quisque possidet, effluunt atque emanant.

carumque usus et possesso:

49 Ad hæc quis receusere unquam potest, quæ jurgia, quas lites quamque incommodas suspiciones, et

cap. VIII
S. Joannes
Columbinus
de statu
vitæ ambig-
guis.

Mat. 19, 21

varios con-
sultit,

*proinde hoc
instrumentum omnium
vitiorum,*

Ecc. 10, 19

*abdicandum
suadet,*

Luc. 14, 33

Matt. 19.

et paupertatem Evangelicam amplectendam,

A et noxias simul appetitioes, odiaque, et ut scel dicam, inexplabilem illiam habendi sitim, quæ omnia ex eadem divitiarum solicitudine manant, quæque per se hominem pecunie amplificandæ avidum distractibunt, ac multas in partes dividunt, ejusque animum indies obtusiorem ad cœlestia speculanda redduit? Hinc præterea insolentia et fastus, hinc fastidium et luxus, atque omnium malorum vitiorumque caput superbia proficiscitur. Namque, ut optime ait Augustinus, omne pomum, omne granum, omne frumentum, omne denique lignum suum habet vermem, vermis vero divitiarum est superbia. His igitur de causis statuendum videtur, tot divinis præsertim oraculis nobis illustratis, totque quotidiani exemplis sacerdotis, divitias omnium vitiorum instrumentum dici posse; tum propter facultatem, quam præbet aurum, cui (ut est in sacris litteris) obediunt omnia; tum propter magna peccandi irritamenta, quæ secum ipsæ deferunt. Quod cum ita sit, quid restat, mi Joannes, nisi ut etiam atque etiam videas, quid lucri questus ad animæ tuæ salutem ad id tempus congregandis opibus, commercisque tractandis feceris; cum jam ideo illas esse noxias, non solum ad veram cordis pacem acquirendam, sed (quod omnium est longe maximum) ad cœlestem felicitatem comparandam, toties expertus sis? Proinde visne, heus tu Joannes, tot mala totque peccandi illecebras effugere, et ad meliorem assurgere frugem? Eas ipsas divitias atque caduca omnia et mortalia contemne. Visne Deo optimo maximo, ejusque eximiae caritati, qui te ex nihilo creavit, enjusque divinam lucem proxime per internum illius afflatum tibi affulsiſſe fateris, quam optime respondere? Inde tibi bene beateque vivendi initium capias rogo, ex quo satis locupletem habuisti materiam, quare aversum te ab eo id tempus præstares. Hoc est extuis ipsis fortunis, uti principio dixi, ineundam vitæ rationem esse statuo: scilicet, eas, ut in pauperes eroges, quo paulatin ab rerum humanarum consuetudine abductus, animum ad cœlestia erigas. Visne Christi sectatori, atque discipulus? Rebus humanis nuntium remittas, necesse est: cum ipse dixerit; Qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus: et alio in loco Adolescentulo cuidam, Evangelicæ perfectionis studia exposcenti, cum responderet: Si vis, inquit, perfectus esse, vade, et vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et sequere me.

C 50 Vide quæso quam laboriosum sit ad veram Christi assecrationem pervenire, ni prius opes disperitantur in pauperes. Vis Christianam sapientiam in Christi schola edoceri? Paupertatem Evangelicam sequaris convenit, quam auream illam virtutem esse judico, quæ minus inanis ac falsæ gloriae telis sit exposita. Quin etiam in ceteris virtutibus hanc unam esse reor, quæ compendio hominem, optima voluntate præditum, ad celos Evangelicæ perfectionis fastigium elevat: utpote quæ vulgo hominibus invisa, ab vulgique existimatione aliena, nullum nomen ac nullam prædicationem habet, vel captare vult aut potest: imo vero (quæ vis ejus est et natura) omnes suas rationes suaque simul studia et conatus ad Christi consilia exequenda accommodat: dum penitus sibi concors, uni Deo libere vacat. Haec, inquam, illa virtus est, quæ non solum omnium scelerum ac vitiorum removet locum, sed etiam omnes sere virtutes secum defert atque inducit; nimis temperantiam, continentiam, modestiam, mansuetudinem, et quod caput est ipsam humilitatem: que, uti ceterarum virtutum est fons custosque fidissima, ita huic paupertati maxime propinquua, et ejus veluti germana soror. Quo loco cave putes. Joannes, de illa paupertate me in præsentia disserere, quam

Maji T. VII

aut necessitas aut vis casusve aliquis affert; propterea quod id paupertatis geaus, omaino ignobile et sordidum, vulgoque odiosum habetur. Ac jure quidem optimo: cum non modo hujusmodi paupertas, utpote gravis, cupiditatem non adimat, sed potius importet angeatque vebementer; nec quietem in animo gignit, sed anxietatem, curam, et solicitudinem parit. Atqui de illa paupertate sermonem instituere primo fuit consilium, quam voluntariam Christus Domiuſ suo cohonestavit exemplo, nobisque verbis amplissimis amplexandam proposuit. Qui, ut ait Apostolus, cum dives esset, factus est pro nobis egenus: quando quidem ille Deus, Dei Filius, in terras de cœlo veniens, eam sibi adsciverit sic, ut ex paupere ac temni matre, regio quainvis exorta sanguine, carnem ducere voluerit: et eum quoque nascendi locum clegerit, quo nullus in terris pauperior ac vilior est. Non enim ille, Dei verbum Deique sapientia ac majestas tanta, in magnifica quapiam aut ampla domo, vel certe in casa tuguriore aliquo; sed in pecudum stabulo, hieme etiam summa ac rigente curlo, est natus: atque deinceps totam suam ætatem in terris sic transegit, ut cum vulpes foveas habeant et volucres cœli nidos, ipse tamen (quemadmodum de se contestatus est aliquando) nec ubi caput suum reclinaret, haberet; et (quod nobis magno debet esse solatio) non eum puduerit stipem emendicare, ut aliorum eleemosyais suam suorumque vitam ægerrime toleraret.

51 Quid ergo amplius quærimus? Aut quid ad hec dicemus? An pudebit nos Christum imitari, et eum per illud iter sequi, quo ipse pauper ambulavit? O nos miseros! quos pudet discipulos imitari magistrum, servos dominicum sequi. Quid moramur amplius? Cur in vetero nostræ ignavia ultra obtorpescimus? O posses intimos pectoris mei sinus et recessus oculis intueri! Utinam, inquam, occultiſſimos quosque meæ voluntatis motus aspiceres! Nihil enim me magis cupere faterere, quam quod me tibi socium et comitem adjungereui in tam glorioso opere: comitem, dixerim, ut sordida videlicet apud cœcos mortales emendatione, stipem et aōs una vicatim colligereāus ad victum; præclarum tum vel maxime nobis duceates, ut nos Christus Dominus tanto munere tamque illustri gratia condecoraret. Ast ego, quid in tam ardenti voluntate efficere possim, Ordinis mei spiritu præpeditus, certe non video, nisi divini numinis mentem in me magnopere suspicere atque admirari; inque ejus consilio quarlibentissime conqüescere, qui Deus præpotens eam mihi principio paupertatem sectandam proposuit, quam veteres Patres, eosque sanctissimos Monachorum Archimandritas, secutos fuisse optiuie constat. Tu vero interim, Joannes, ex hisce, quæ tibi bona fide dicere placuit, divino in primis suggestente Spiritu, haud ita difficile ratione colligere potes, quem tibi modum vitæ statuere oporteat, si Deo pergratium facere, si tuæ saluti consulere, si cunctis denique, qui te ex animo diligunt, solatio gaudioque esse velis. Et hæc Petrus, de rerum humanarum despiciencia atque Christianæ paupertatis laude, inæstimabili spiritus dulcediae in præsentia dixit.

52 Quibus certe verbis atque adeo ardentibus sententiis, statim, ut finem dicendi fecit beatus Pater, ita uscili impellique, Columbinus se sensit, ad Evangelicam paupertatem amplexandam; ut nova tum divini luminis copia illustratus, non adeo cupide atque ardenter pecuniarum lucris sicut antea inhiaret, utique postea ex animo ea ipsa contempserit. Namque detestatus, tamquam teterrimum animalę pestem, pravam illam habendi cupiditatem, qua in quæstu faciendo indies magis ac magis rapieba-

*A. BART.
FENENSI.*

*voluntariam
scilicet qualē
Christus tenet
2 Cor. 8.*

Matt. 8, 20

*acres ad id
stimulos et
subjiciens:*

A. BART.
SENECSI.

primo lucran-
di studium
eastigat,

et quatennus
per filii res-
pectum ille
se expositat,

u. B. Petri
consilio totas
pudens.

una cum
Nicolao Vin-
cento:

A tur; caput paulatim avocare animum ab novis contrahendis commerciis, que vel nobilis mercator negotiando tractabat, vel mensarius in occupanda permutandaque pecunia gerebat. Etenim ubi primum divinarum rerum epulas a Petro sibi expositas degustare coepit, tantum absuit ut humanas negotiationes ultro amaret, ut etiam quodammodo cuncta illi sordecerent; seipsum identidem incusans, quod in rebus gerendis atque subinde curandis negotiis, pecuniarum studio ductus, ab studio virtutis eastoque Dei timore abduceretur. Quoniam quidem in representanda pecunia nimia cupiditate abreptus, aliquid ex convenientis solebat nonnumquam detrahere; quod piaculum ut expiaret, exinde intima religione tactus, evidenti mutatione declaravit, quautopere ipsem euperet, frequenti videlicet restitutione, non soluni quidquid ab se subtractum fuisse in duplum rependere; sed etiam et pecunia condonata interdum debitoribus, et re domestica atque Christianae Humanitatis officiis erga egentes promptus ac lubens eluere. Qued ubi per occasionem ei liceret, re factisque abunde praestabat; fremente nequidquam conjugi, illique saepe numero reclamante, etiamsi viri avaritiam et cupiditatem haud ita multo antea perstringeret, utpote quae inexerabilem miseris minimumque tenacem olim fuerit experta. Neque hisce tamen contentus. Siquidem cum majorem indies a Sole justitiae lucem sihi accratis precibus imploraret, eo adducelatur plerisque, ut qua mortalibus commodis nuntium remittere, qua etiam Evangelica consilia amplecti apud se statueret. Sed incitatos tam generosi pectoris impetus unus ejus filius Petrus, haud adulta jam tum aetate, retardabat: integrum nondum sibi per eum esse ratus, ut omnibus se fortunis momento exueret. Verumtamen quod in summo desiderio rei expediendi salvo officio se posse facere arbitratus est, per eum non stetit, quin libenti volentique animo executioni mandaret. Quod cum ingenti alacritate ficeret quotidie, haud ita difficile postmodum illi fuit, se totum Petro exercendum excolendumque in rebus spiritualibus committere.

53 Ergo tanti viri Columbinus captus sanctimonia atque consuetudine, eam rerum divinarum intelligentiam adeptus esse videbatur, eodem Petro duce et moderatore; ut ad cetera pietatis opera atque incomoda voluntaria, quae ipsem anteactae vitae luxui expiando sponte suscepserat, haec volens lubens adjecerit; nimis, ut in orandi meditandique exercitationem toto pectore incumberet. Quae sane animi studia ne in eo refrigescerent, ad Cartusiam ventitare consueverat frequenter; ubi apud Petrum, una cum aliis eximia pietate viris, non modo spirituales agitare cōtus et crebra cum eo de rebus divinis instituere colloquia; sed etiam alios atque subinde alios, quos ad Christianam pietatem propenses trancisebatur, eodem adducere. In quibus Nicolai Vincenti (eius mentionem sapissime adhuc usurpavimus) nobili genere viri religio maxime enuit: quem cum in arctiore quam antea necessitudinem Columbinus recepisset, praeclaros certe dixerim ambos in spiritu habuisse progressus: quando pia illorum inter se conspiratio atque consensus magno utriusque fuit adjumento, cum ad ardentes omnium virtutam in suis animis excitandos amores, Petri nostri verbo simul et exemplo mire inensis; tum etiam ad ejusdem Petri mores atque virtutes cognoscendas penitus atque observandas, ut eas deinde ad posteritatem litteris proderent. Et hunc vivendi cursum tenuit Columbinus ad obitum usque Petri: quo rebus humanis exempto, tantum absuit ut de inita vitae ratione quidquam remitteret, ut etiam ad asperrima quæque Christi causa subeundu-

D recentem quamdam alacritatem in se momento diffundi senserit; quin dein postea (uti supra demonstratum est, et alias multo lucidius demonstrabimus) ipsius beati Viri visis et recreabatur identidem, et ad omnem sanctitatem erudiebatur: quo per ea, cum per monita quedam cœlestia perspicue conjiceret. Petrum in cœlo suis etiam adesse cœptis, suique patrocinium et curam gerere beata circumvestitum immortalitate.

54 Interea dum hisce divinis adjutus præsidii, ad perfectionis culmen gradum accelerat Columbinus; Petrus ejus filius, plena nondum pubertate, haud porre ab ipsis Petri nostri decessu, excedit e vita. Cujus orbitate eam optimus parens animi similitatem ostendit, ut doloris tristitia nullum præsetulerit indicium: quin etiam maximas Deo gratias egerit, quod per mortem carissimi nati illum sibi obicem sublatum aspiceret, qui sibi ad id tempus obstiterat, quo minus se totum Deo dederit, omnibus vitæ præsidii exulum, prout fuerat ei in desiderio. Ergo simul atque Columbinus mascula se orbatum prole animalvertit, majorem Dei amorem animo concipiens, tum omnia negotiandi commercia dirimere, ac simul trajiciendæ ac permutandæ pecuniae deponere studia prorsusque abjicere; tum fluxa præsentis vitae commoda penitus deserere, atque humanas quas possidebat opes in pauperes dividere statuit. Quam in sententiam ingresso, nou mediocre attulit adjumentum Franciscus Vincentus, Nicolai Vincenti germanus. Qui Franciscus, dum tacita quadam admiratione Columbini vitam pariter ac mores in melius commutatos apud se reputat; in eam mentem intimo sancti Spiritus instinctu se sensit impelli, ut socium se ad eum in nova spirituali militia instituenda adjungeret: quod et peregrie præstitit, eodem Columbino ad Christianam laudem et deus illum adhortante. Tali ergo commilitone aucto Columbino nihil longius erat, quam virginem filiam, quæ tredecim annos nata reliqua illi fuerat, antiquissimo ac nobili sacratarum Virginum gynæco SS. Abundii et Abundantii, quod in clitus Italiae Rex Pipinus, Caroli Magni filius, divinitus extruendum curavit, vulgoque Sanctam b Bundam appellant, ipse traderet. Quod ubi ingenti cum religione fecisset, eunque in idipsum pari animi propensione Franciscus e esset imitatus, extempore egregii Christi milites, omnes quas habebant facultates, in ejusdem Christi Domini gratiam, partim in pauperes erogarunt, partim piis locis atque xenodochiis attribuerunt, anno a partu Virginis millesimo trecentesimo sexagesimo tertio. Atque tum, ad solidam Christianæ humilitatis fundamenta in se jacienda, vicatim cum stipem emendicare, tum in ea quoque, quæ ceteri velut abjecta minimeque speciosa fastidiant, descendere occiperunt. Quorum deinde facta miranda, Columbinus vel maxime, cum a pluribus fuse atque Italice perscripta sint, inculcari hoc loco necesse non est: et haec tantum nos in medium adduximus, quæ ad historiam nostram omnino facere existimavimus.

55 In iis, qui ad Maggianam Cartusiam Petri conveniendi gratia adibant, fuerat quedam nobilis mulier, Joanna Petrona nomine, Catarini Petroni filia, beatique Patris nostri soror amitina. quam thalami consortem olim habuit vir primarius Joannes Baudinellus: quæ cum præclaram ac Christianas virtutes colendas jam inde a teneris indolem haberet, non exiguum dein sibi lucrum fecisse re factisque præ se tulit, cum in matrimonii necessitato soluta, liberius ac durius multo quam antea, in pietatis opera, viduitate acque ac religione venerabilis, incuimbebat: enus feminæ honestissimæ tam excellenti animi propensione adeo Petrum delectari solitum

dein filio
mortuo,

negotiaris
desinit:

plaque in
monasterio
collocata,

F
omnes faci-
tates ergo.

Joanna Pe-
tronæ,

A tum tradunt, ut singulari benevolentia eam prosequeretur. Non enim Petrus noster beatus affinitatis jura respiciebat, quemadmodum natura comparatum est, uti propinquos et affines amaret: sed virtutis studium, officium, et honestatem ab eis exposcere, magis quam generis propinquitatem; ut eos vel in suam reciperet amicitiam, vel si in ære illius ipsimet esse vellent; secus vero persuassimum habent, non alium atque exterorum locum apud eos illis obtentum iri. Ergo ut femina lectissima suam indies insitam animo virtutis præstantiam retineret, eamque pietatis studiis quotidie excolet, nullum vir Beatus diligentiae atque hortationi relinquebat locum. Eo itaque ipso seinet ille ad cœnobii fores mulieri accedenti in colloquium dabat (cum monasticus Canon non det feminis, ut aditus illis pateat in Monachorum cœnobia) spiritualibus exercitationibus ad verum Dei cultum ac servitium eam informabat, ad orationis studium rerumque cœlestium amorem excitabat, atque rerum humanarum contemptum subinde illi inculcabat. Et quidem vano nequaquam evenit. Eas enim Beati viri consuetudine in rebus spirituibus progressiones habuit, ut illius præceptionibus perpolita suasque potenter adacta, et rebus humanis nuntium remittere, et gaudens ac triumphans, intra monasterium divæ Marthæ d ubi sub signis S. Augustini nobilis virginum ac seminarum cœtus militat, sese recipere non dubitaverit. In qua quidem femina non possum non admirari invictum vere Christiani animi robur, quod in ea tantopere potuit ipsius quam mirifice capiebatur virtutis pulchritudo (pulchritudo autem, imo vero etiam unius Christi amor) ut nihil pensi habuerit, non modo opes amplissimas relinquare, paupertatem colere, in infima quæque humilitatis ministeria sese demittere, et pullam horridamque tunicam circumjicere membris suis: sed quod caput est, potuit et ipsa dulcia ac cara pignora, quæ jam tulerat, magno et excelsa animo linquere. Commemorabilis plane fortitudo, et plusquam virilis animi magnitudo! At quid non potest aut non efficit castus Dei amor in eo, qui se totum illi dedit dicavitque? Naturali ergo ac tenero illo affectu adversus carnem et sanguinem, quem divus Hieronymus arietem pietatis appellat, ab nova Christi ancilla superato; facile secundo loco illi fuit ad Crucis vexillum siccis oculis evolare, et secundum castimonie gradum, ad pedes Domini cum

B et Monacha facta,
d ad magnam proficit sanctitatem.
e

C Maria domi sedens, arripere; solum pietatis genus esse existimans, in hac re esse crudelem. Cujus certe crudelitatis egregius Dei beneficio fructus deinde constitit. Quippe cum Petro superstes illa fuisse, summa vitae sanctitate, qua eximie pollebat, quam maxime clarum testatumque apud omnes esse voluit, haud sine causa simul Christi consilia, simul et beati fratris e monita quondam amplexata.

ANNOTATA.

a Hi in Notis citantur, Christophorus Gani Senensis S. Catharini Senensi carus, ejusque cum aliis amanuensis, dein Xenodochii Senensis scriba, mortuus anno 1410, tum B. Joannes Tossianus, ex Monacho Jesuato Episcopus Ferrarensis, mortuus 14 Julii anno 1446; ad eam scriptiorem inductus a B. Nicolao Albergato, cuius Vitam dedimus 9 Maii: demum Feus Belearus Florentinus, qui suam historiam dicavit Joanni Cosmi Medicis filio, post quos et hanc Vitam editam, scripsit Josephus Bonafede, uti 31 Julii latius dicetur.

b Potius Sant-Abundan dixisset: coluntur autem SS. Abundius et Abundantius 16 Septembris, in quem diem optamus uebis suggeri, quidquid de illius monastri fundatione et Sanctorum ibi Reliquiis, quæ nominis occasionem dederint, haberi poterit.

c Franciscus de Vicentibus, non multis post S. Joan- D nem Columbinum diebus mortuus, inscribitur cum in- A BART: signi elogia, ex Joannis sere vita accepto, Fastis Senen- SENENSI sibus, ad 13 Augusti; sed absque ullo religiosioris cultus titulo vel indicio.

d Duplex Senis Eremitani Ordinis Monacharum cœnobium indicat Herrera, S. Maria Magdalena unum, S. Monicæ alterum: itaque alterius quam Eremitani instituti, ac forte Canonicorum Regularium credo illud S. Marthæ esse: Cœnobium autem S. Petronille, de quo infra aliquoties, est sub Regula S. Francisci.

e Ea sensu hic Joannæ fratrem appellat Petrum, quo ipsam in titulo dixerat Sororem amitiam, melius patrualem dicturus, ntpote ex patro, non ex amita Petri natam.

CAPUT VI.

Prophetæ donum et illibata virginitas Petri.

I nter præclaras Christianæ vitae virtutes ac divina charismata, peculiari Dei munere Petro impertita, E prophetæ donum ita in eo insigniter enituit, ut nihil Cap. x in agis proprium ei esse videretur, quam ut passim in rebus agendis, quæ vel ad ipsius Dei cultum obsequiumque propagandum, vel mortales ad cœlestis beatitudinis studium incitandos facerent, ipse multo post futura nunc certissime praediceret, nunc abdita panderet, nunc vero longe a conspectu remota monstraret. Quarum rerum, etsi multo suppetunt exempla, miraque in hoc genere a Petro gesta fuisse non ignoramus; nos tamen, habito delectu, ea tantummodo historie nostre inserenda putavimus, quæ nobis utilia, et ad viri sanctitatem illustrandam in omnes partes visa sunt necessaria: cetera vero consulto rejecimus, partim ne nimis in longum nostra traheretur oratio, partim autem ne gravi tædio lector afficeretur. At vero quæ in id ipsum nobis exponevisum est, suis aptata locis explicabuntur, quod cuncta hic recensere non est operæ pretium: præsertim quod alia id genus aliun deinceps locum necessario requirunt. Age jam veniam ad rem. Præsenserat divinitus Petrus Cucullatum quemdam, nocte probitatis ac magni nominis virum, sibique in primis egregie carum, vehementer anxius esse de quadam maximi momenti offensione dirimenda. Sed enim noverat Pater beatus, divino perfusus lumine, in amici videlicet exitium conspirari. Protinus hominem acciri jubet, accitumque sic alloquitur. Id causæ fuit; nt te accersirem, ut admonearis, ne de offensione illa tollenda solicitudinem ullam capias, nec in eam ulla te pacto interponas: quin etiam omnem ejus curam abjicias rogo, propterea quod non me latet, ultimum ob id ipsum te vitae discrimen adire, altera scilicet partium insidias tibi instruante. Re inopinata ille percusns, quod, nulla re alia nisi divinae glorie studio et salutis animorum adductus negotium hoc suscepserat, hæsit stupenti similis. Cum vero ex pavore se collegisset, animum confessim adjecit, ad rem æque caute ac dissimulanter explorandam. Illoc dum agit, comperit eodem temporis momento, quo Petrus admonitum illum voluit, nefariam in se jam conflatam esse conpirationem, ut de medio tolleretur: processissetque hand dubie fraus, ni beati Viri monitis insidias mature preevisset. Ipse vero præsentissimo periculo liberatus, vitam secundum Deum uni maxime Petro acceptam referebat, ejusque sanctitati immortales apud omnes gratias agebat: non dubius beatum Patrem rem omnem divinitus odoratum. Factum eiusmodi, adiungunt scriptores, consulto suppressimus, ne nova ex eo graviorque oriatur offensio; et hanc fuisse cau-

detectit con-
spirationem
in necen-
amici:

F

sam

A. BART.
SENENSI

vinum, cu-
jus emptione
altum
viderat scan-
dalizatum,
a

bibere renuit:

Idque postea
indicat scan-
dalizato illi.

Procuratoris
Carthusiani
pravam cupi-
ditatem ins-
picit,

A sam pro certo habeo, quamobrem viri nomen pariter et Ordinem hand quaquam prodiderint.

57 Vir quidam fuit, re et nomine Bonus, Ticinensis, Religioni addictus (incertum tamen ex qua familia) qui cum ex Liguria in Hetruriam per agrum Florentinum iter faceret, comiten nactus est Blasini quemdam a S. Miniata, quod vulgo al Todesco appellant; quocum variis de rebus, ut fit, Bonus sermonem instituens, inter alia, Si mihi, ait, Blasi, nummi suppeterent, cœnophorum. Vernatici vini plenum (ea est in Tuscia prænobilis ac honoraria potio, quam nostri Vernacciam a vocant) Senas ad virum sanctitate insignem perferendum quam libentissime emerem. Cui mox Blasius effuso eachiono beatum Patrem nostrum cavillatus, Obstupescere, inquit, sane, qui fieri possit, nt Sanetus Vernaciam bibat? Ad quæ Bonus respondit: Obstupescere desinas, Blasi, oportet, quando is est vir ille, ut valitudine magna ex parte utatur adversa: atque eo id ipsum vel maxioe cuperem, ratus minirum illi pergratum fore. His Blasius anditis, illico tantum pecuniae Bono numeravit, quod satis esset vino coemendo: inde mox Miniate castrum ascendit, apud patria incunabula mansurus. Bonus vero, lagena oxoptati vini potitus, Senas iter intendit: quo statim, ut pervenit, Petrum adiit, eique vinum dono obtulit. Qui Pater beatus, divinitus jam edocitus, quæ in eo comparando acciderant, alteri ingratum muneri remisit; indignum viro Religioni nuncupato existimans, solatii aliquid inde ad firmitatem corporis tuendam exhaustire, unde quidpiam incommodi in alterius animæ salutem emanasse cognorat. Interea duo de viginti effluxerant menses, cum idem Blasius instinctu plane divino Senas venit: atque celeberrimo Xenodochio, quod (ut supra dictum est) a Scala b cognomen sumpsit, sese, patriis bonis facisque relictis, religinse addixit; ac Fratrum ejusdem Hospitalis domus institutum et habitum suscepit. Ubi dum officii sui pensum accrurat diligenter, subiit ejus animum ad Petrum consultandi gratia se conferre, de ejus sanctimonia jam præclarâ inaudierat. Nec irritus ille Cartusiam petiit, Petrumque convenit. Siquidem, ut primum Vir beatus hominem ad se eminus venientem vidit, mox illum compellare cœpit: Salve, Blasi, salve, faustusque sit tuus adventus. Scito me non modo non bibisse, sed ne gustasse quidem Vernaticum vinum illud, eni coemendo pecuniam peperdisti, sed alteri muneri dedit; rem totam ita aperte atque discrete explicans, perinde ac si præsens adfuisse. Blasius porro in mentem sibi redigens, quæ a beato Viro andiebat, præ pudore stetit attonito similis: et humi defixis luminibus, tacitus volvbat cœnomo, quin pacto eum Petrus nominatim in clamasset, quod neque ille beatum Virum, neque Vir beatus illum de facie noverat unquam. Re postea studiosius explorata, omnia Dei admonitu Petrum cognovisse intellexit ille, palamque enuntiavit. Qui quidem Blasius eremiticam dein vitam amplexus, Petrum tanquam Virum sanctum Deoque carum veneratus est: et eo quoad vixit magistro ac moderatore in rebus spiritualibus agendis usus, vitaq; pie et religiose ad extrellum usque traduxit.

58 Monachus quidam fuit, qui, etsi Cartusice Maggianæ alumnus, aliud tamen cœnobium Ordinis incolebat, docesteriem rei Curatorem gerens: Qui Petri constanti sanctitatis fama permotus, illum adire constituit, benedictionem ab eo petiturus. Quem Pater beatus, nixum ante se genibus seque ab eo benedici efflagitantem, contracto vultu et ad severitatem tristitiamque composito intuitus, cessim ire cœpit. Dein seorsum vocato in aurem insursum dixit: Non e monastica Cartusianaque paupertatis norma, filii, vitam tuam colis: propterea quod in-

dignis cupiditatis nexibus te misere irretitum cerno: D iisque prolatis, aversus item Petrus retulit gradum. Ille ubi bœc audivit, intima religione tactus, mœrore simul et tristitia contabescens, loco cessit. Dein brevi interjecto tempore, iterum ad Petri pedes Monachus accedens, instat, orat, rogatque infunis quidem precibus, ei ut bene precetur. At Vir beatus rursus abnuit, rursusque iterata ohjurgatione hominem castigat. Miser tandem contemni se ratus, lacrymis ad solum usque fluentibus, cellula Petri egreditur, ac ejulatu et plangore xystum compleat. Quem tam acerbe lugentem unus ex Patribus conspicatus, hume in modum alloquitur: Facile adducor ut credam, te voti compotem futurum, modo apud te statuas firmiterque retineas illud exequi, quod Petro noveris esse pergratum. Nec mora: manibus enim ille ad sidera sublatis, in has prorupit voces: Pollicor tibi, Domine Jesu, operam me daturum, quoad per me fieri poterit, ut isti Patri audiens dicto sim, et in officio fideque monastica ad extremum usque persten. Hisque sane quam fidenter prolatis, tertio Monacho beati Patris cubiculum ingresso, ejusque pedibus advoluto, verbis ex Evangelio desumptis, ac Unius Trinique Dei nominibus fidenter invocatis, bene precatus est, ac caros jam pariter Petrus dedit amplexus. Is vero fansta preicatione auctus, laetus inde non minus quam stupore, oppressus, quod pectoris sui latebras divinitus patefactas animadvertit, ad cœnobium suum reversus est, modum nullum faciens Petri sanctitati illustre reddendi testimonium.

59 Accidit aliquando, ut Petro ægrotante Crescentius, medicæ rei peritissimus, quem Columbinus patrio sermone Magistrum e Sensum vocat, obvium haberet primarium quemdam virum, cuius nomen idem Columbinus silentio præteriit. Cui percutienti quomodo Petrus sese haberet, ac num aliqua in re opera sua illi nsui esse posset, utique suum omnibus in rebus studium officiosissime polliceri; Bellariorum si quid haberet, ait Crescentius, ad vires desperitas resovendas, nihil iis gratus cariusque illi arbitror futurum. Quibus ille auditis, extemplo exerta crumenæ: Ilos accipe Crescenti, ait, duos aureos florenos, et his bellaria compara, quæ Petro magis profutura, et ad voluntatem judicaveris gratiora, tuoque ipsi nomine illi amanda. Tum Crescentius, beato Patri gratificandi percipidus, exceptis aureis scitissima saccari condimenta emit, emptaque per certum nuntium ad Petrum suis verbis misit. Qui nuntius Crescentium prævertisset, cum subiissetque jam Petri vultum, sic eum ex composito conuppellat: Ilæc tibi, Pater, Crescentius medicus mittit. Cui mox Petrus, amaritudinem fraudis sub saccari dulcedine divinitus subodoratus; Refer, ait, refer, fili, gradum; et sthæc illi reporta, nolo munera, pecunia male parta coempta. Lator vero in urbem regressus, Crescentio, quæ a Petro accepterat, renuntiavit: qui stupore simul attonitus, aureos florenos nobili Patricio remittendos curavit; et exinde suo pensa pecunia partem medium ejusdem tragematis redemptam, Petro ex integro remisit. Quam porro illustri gratia ita exceptit, ut in hæc verba contestim proruperit; Compenset Dominus egregiam hanc in me Crescentii benigitatem.

60 Hand absurdum visum iri nrbitor hisce subnectere id quod Columbius noster sibi accidisse litteris mandavit, scilicet eo prorsus anno et mense, quo Petrus noster Beatus rebus excessit humanis. Rem gestam brevibus enarro. Cum magno quodam die tuberum desiderio Petrus teneretur, ad Columbinum conversus; Hem, Joannes, ait, affer mihi, obsecro te, paululum tuberum; acri enim illorum cupiditate rapior. Cui mox Columbinus: Scis Pater, inquit

itemque ejus
internam
penitentiam:

E

bellaria re-
cusat pretio
injuste ac-
quisito empta:
c

tubera præ-
scit haberi
posse:

A inquit, nusquam locorum, Majo præsertim mense, qui nunc agitur, tubera inveniri. Ad quæ mox Petrus, paterna cœlestis Numinis providentia fretus; Abi, inquit, in bonam rem. Insequenti vero luce iter cum capesceret Columbinus, una cum Joachimo Cartusiam versus Petri invisiendi gratia, propter pannariam ejusdem Columbini tabernam ambo præteriere, ibique juvenem quendam ejusdem tabernæ administrum, magnum chartaceum involuerum tuberum plenum manu tenentem offendunt: qui protinus id ipsum dono obtulit Columbino. Tum ille miraculo attonitus, gaudioq[ue] simul perfusus, tubera ad Petrum mox perferenda accepit: seque Odardo, Nicolai Striechæ Marescotti viri nobilis filio, comitatos, dant in viam; apud animum suum in itinere sine fine reputantes, quam videlicet pius pariter ac elemens sit Dominus erga eos, qui ex animo illi deserviunt; quamque illorum amans (quod vel ex eotum aperte conspici poterat) ostendat illorum aequa vota atque salutem sibi esse cordi. Ad Cartusiam ubi ventum est, a salutatione variisque de rebus divinis ultro citroque babitis colloctionibus, ab Odardo rogatus Petrus; Eequando Pater, inquit, interdictum, quo nunc temporis notatur civitas nostra. tolletur? Intra quinque, respondit Vir beatus, dies hoc publico tristisque malo cuncti eximemur. Nec absuit dicto fides: siquidem intra prædictum tempus justitium omne atque interdictum sublatum est,

B d Azzolino Malavolta Senarum Episcopo.

61 Audivimus modo Columbinum de se scribentes, audiamus et eundem de filio suo Petro non minus mirum, quam de seipso referentem: quando per idem fere tempus, quo Petrus noster beatus vitam cum morte commutavit, rem contigisse ex eo cognoscimus. Convenerant in Petri cubiculum simul aliquot e Patribus domus, simul et alii pietate nobiles viri, ad beatum Virum audiendum de rebus cœlestibus disserentem: cum repente orationi finem facturus ille, subintulit dicens; Expectate, quæso, paululum, Fratres: non longe enim aberit, quin ad nos veniat Joachimus, una cum pnero Petro Joannis Columbini filio, qui muouesula quædam mihi, utputa amygdala, papavera, atque nūcum cepe deportat: quin etiam ædibus nostris jam jam prope adstantibus, papaverum unum puer ipse hoc articulo temporis mandit. Haec ubi adstantes audiunt, subridere illico cœperunt. Ceterum vix haec atque alia in eamdem rem Petrus dixit, cum exemplo afferatur ad coenobii fores Joachimum et puerum Petrum adstare. Quos ut aspiciunt Monachi, discuntque, puerum scisitati, papaver in itinere comedisse, uti beatus Pater paulo ante prædixerat, ingeni admiratio ne protinus afficiuntur. Cumque mox Petri cubiculum essent ingressi, ad puerum conversus Petrus, observantie ergo popliteum ante eum flectentem, ait: Concine, fili, cantiunculam illam, cui est initium, O Diva nobilis Magdalena; nam prius eam quam absolvas, ad nos hue adventabit Sacerdos Marianus, e Ecclesiæ apud Marmorariam Plebaous. Nec verba beati Patris in ventum jacta: res enim ita prorsus evenit, uti prædixerat. Siquidem, jucunde valde pueru canente, adfuit Sacerdos, vir eximie pius; qnem, qui aderant intuentes, majori quam antea stupore opprimuntur; et beati Viri eximiam sanctitatem agitantes animo, illum tamquam humano fastigio celsiore, sibi indies magis ac magis colendum observandumque putabant.

C e 62 Peno fugerat, quod hoc ipso loco principatum vel in primis sibi vendicare videtur, simul ad Petri preceptionum vim et efficaciam aliqua saltem ex parte in medium afferendam, simul etiam ut prudentissimus fere quisq[ue] vel ex hoc uno cognoscat, hanc prophetæ gratiam ac donum in beato Patre nostro

sie effusisse, uti et absentia non secus atque præsencia longissime intueretur. Conflictabatur Petrus levi principio quidem morbo, sed paulatim invalescens, extremis tamen illi fuit. Ea proinde re cum Crescentius Medicus, eujus paulo ante meinimimus, quoque eo tempore Maggiana domus utebatur, ad illum officii causa adiisset, post mutui sermonis officia beato Patri, arteriarum pulsu explorato; Ad multum tempus, ait, te nobiscum fore conjicio; ita sane te bene valentem comperio. Cui illico Petrus; Nolit, inquit, Christus Dominus, te in me, Crescenti, miracula patrare. His verbis divinitus indicans, futurorum optime conscius, extremum sibi adesse tempus, nostræ mortalitatis exuvias relinquendi. Nec vana fuere prædicta. Siquidem panceis post elapsis diebus, ex corporis vinculis, lætitiae ac jucunditatis plenus, ut suo loco dicemus, cœli regiam conseruit.

63 Dein scisitanti Petro de Fratre Bartholomæo Mini, qui Senensem tune temporis Dominicanorum apud Campum Regium Priorem agebat, ubinam gentium esset; Apud Fratres, respondit Crescentius, domus hospitalis Castellionensis moram ducere puto. Ita plane est, ait Petrus. Verum in redditu, adjunxit, magnum vitæ periculum adibit. At vero Christum Jesum enixe precor, illi ut opem ferat; laturunque, certo scio. Ab hisce dictis, Crescentius inde se recepit, et ad Senensem urbem properavit. Postridie vero idem ipse Crescentius, de Bartholomæi incoluzitate mire sollicitus, recta ad Divi Dominicæ contendit, de eodem Bartholomæo interrogatum. Quo simul atque pervenit, ad ipsum, quem jam tum revertisse cognorat, accessit, eumque pro amicitia huic in modum compellat: Ea mente. Pater, huc accessi, solicitudine videleat de te plenus, uti quererem, quin in vitæ esse status: heri etenim in Cartusia cum essem, a Petro accepi, magnum in redditu te vitæ discrimum subitum. Etsi autem nifil esse alebat, quod reveraris; egoque in præsentia illum in cubiculum manus tollentem, ac Deum pro te rogantem conspexi. certum utique animi illæsum te inde abiturum; non potui tamen ipse non angi animo, quoad de te deque tui sospitate certior factus essem; sed cum te incoluum recteque valentem offendierim, vix credas, qui meus in te amor, quibus efferat lætitias. Haec ubi de se Bartholomæuss audivit, obstupuit veheinenter. Ast, ut primum se collegit, in haec verba respondit. Numquam, Crescenti (credas mihi jurato velim) in tantum me vitæ discrimum conjectum adverti, præterquam hodie. Iter enim Senas versus habens, via certe teteirima ac confragesa, accidit, ut asellus, cui insidiebam, vestigio fallente, corruerit; egoque ex eo jam tum excussus, minimum quidem absuit, quin ad prominens quoddam ac præruptum majoris formæ saxum caput alliderem, ita ut fude ad terram afflito ibidem haerere omnino necesse esset. Sed eo puncto temporis, itineris comite, qui pedes mihi præstabant officium, festinabatque, consternatus animo mei ob casum, suppetias ferre periclitanti, genu idem in saxum impingente, incolumis inde vi prorsus divina confestim evasi. Et haec se accepisse testatur Columbinus, non modo ex eodem Bartholomæo, enjus oratio ob insignem hominis religionem magnum pondus habebat; sed a Crescentio item, viro sane gravi et certo, et cui quantum idem Columbinus tribueret, ex eo vel in primis potest animadvertisi, quod in litteris, quas paucis deinde post annis ad Blasiam Cerretanam conjugem dederat, dum plenus Apostolico spiritu Hetruriam peragrabat, verbum Dei disseminans, atque e peccatorum veterno mortales excitans, haec inter alia legimus ei in mandatis data: Matthæum Aromatharium salvere meo nomine

A BART.
SENENSI
contra Medici
sensem se bre
vi moriturum
prædicti:

f
cidem indicat
periculum
Prioris Domini
canorum,
E

quod per vit
am incurrit
lapsus de ast
no.

F

A. BART.
SENENS.

Virgineam
castitatem
tota vita ser-
ravit

A nomine jubeas velim, quem meis item verbis roga-
bis, ut Crescentio Medico Patri meo (quem magi-
strum Sensem vernacula idiomate, ut supra dixi-
mus, appellat) millies salutem dicat; aperiaturque, et
servum me illi et filium esse, cupereque magnope-
re ejus apud Deum precibus adjuvari. Et de his hoc
loco conscripsisse sufficiat.

64 Non ab re mihi contigisse puto, ut de virgi-
nitate Petri conscripturus, hoc loco eam collocan-
dam suscepserim. Atque rursus cogitanti mihi, qua
id potissimum de causa factum sit, in mentem venit,
satis apposite hunc locum prae ceteris eam obtinere
debere. Namque, ut ea cum Petro suum habuit or-
tum, et cum eo simul acceperit; ita pariter cumdem
ipsum beatum Virum, ad extremum usque spiritum,
ab omni impura corporis contagione intactum illi-
batumque servavit, et illius vitae cursum consecit in-
corruptum. Quamobrem satis mirari nequeo praec-
claros Petri conatus et studia, quae jam inde a pue-
ris tanta cum cordis munditiae ac morum honestate
contulit, ad Angelicam hanc virtutem excoleandam;
quandoquidem memoriae proditum est, Petrum ab
ipso ineuntis a tatis flore Divinam clementiam, per

B sumnum sanetitatis ac pudicitiae studium, exorare
frequenter solitum precibus quam ardentissimis, ne
pateretur in lubrica sui ipsius aetate, atque deinceps
annis insegnentibus, quotquot videlicet inter mor-
tales vitam agere illi daretur, ulla se prorsus impu-
dicitiae labore aspergi; sed integrum impollutumque
uni sibi castissimo Virginum Sponso custodiret, quo
magis nimurum divinae Majestati suum obsequium
atque servitium gratum existeret atque jucundum.
Nec fecellit prius adolescentuli fidei Divina benignitas.
Namque (ut Sacerdotes egregia probitate et
fide, qui pro tempore generales Petri Confessiones
excepserunt, sacramento firmarunt, quique id ipsum
Columbino atque Nicolao Vincento asseverare
consueverant) numquam non modo beatus Pater
noster turpi facto, vel gestu, aut in honesto verbo,
virginalem integritatem contaminavit, sed ne impurae
quidem cogitationes ejus animum subierunt. Id
ipsum porro testatur Columbinus de Joachimo au-
divisse, eni Petrus sub mortis suae fere tempus, ex
praeclera sibi data divinitus occasione, illibatum vir-
ginitatis florem ad eam usque diem se retinuisse
aperuit. Ergo tam excellenti eximioque integritatis
ac pudicitiae dono a Deo exornatus Petrus, eo au-
gustior apparebat, quod virginalem castimoniam inter

C spiritualia ornamenta amplissimam ac praecipuum
existimari oportet: cum in iis qui eam colunt, ne-
scio quid non decorum tantum atque formosum, sed
certe divinum majusque quam humanum eniteat;
quod gravissimis verbis Basilius indicare visus est,
ubi de vera virginitate disserens, ait: Magnum quidam
revera ac praelarum est virginitas, quae ut omnia
uno verbo complectar, hominem incorruptibili
Deo simillimum facit.

ANNOTATA.

a Alibi vini genus esse docent Academicci della
Crusca: fortassis autem ita dicitur, quod ejus utpote
generosioris, usus sit hiberno tempore, quod Italis
Verno dicitur.

b Ibi vixisse in xenodochio anno 1356 ex codice
loci constat.

c Utiq ablati priori noninis syllaba, quod Tuscis
familiarissimum.

d Azzolini Malavolta factus Episcopus anno 1351,
cui Jacobus Malarolta successit 24 Januarii, anno
1370. Ast Interdicti hic indicati quia Auctor non
reperit alibi mentionem, collegit in Novis varia tem-
pora, quibus civitas sub Interdicto, ut non videatur

mirum si omnium alibi non fiat mentio. Odoardi vero D
enī hic respondetur varius meminisse indicat.

e Ejusdem fit mentio in processu MS. de S. Ca-
tharina Senensi, quem needum vidiimus, nancisci autem
enperemus.

f Hujus Bartholomaei varia ab aliis monumenta
referri annotat Auctor.

CAPUT VII.

Cito moriturus Joachimo pandit revelationes
sibi factas, et cordium plurium secreta.

H

isecce atque aliis virtutum praesidiis, divinis-
que praeditus ornamentis Petrus noster beatus, et
quinquagesimum fere annum agens, ut supra de-
monstravimus, aliud nihil die nocturne volvebat
animo, quam ut vitae Dominum et auctorem Deum
supplex oraret, quo a mortalibus hujus corporis ens-
todiis se liberaret; ut soluta terrena ac concreta
mole, ad excelsum illud plenum stellarum domi-
cilium sibi quam mox evolare contingere. Hinc
caelesti quadam dulcedine delibutus, ac miro incen-
sus studio Deo fruendi, videndique sacros illos bea-
termur coetus, illud Apostoli dictum subinde habebat
in ore: Quis me liberabit, inquietus, de corpore mor-
tis hujus? Aliquando vero: Quando veniam mi Jesu,
mi Creator, et apparebo ante conspectum tuum? et
alia his similia. Quibus studiis, amore scilicet in
Deum ac desiderio erga res caelestes, ita se effun-
debat atque suum animum excitabat, ut nihil ei dul-
cier saperet, quam de Deo deque discessu ab hac fal-
laci et mortali vita assidue verba facere. Sic nimurum
tantum in eo sensus et quotidianus moriendi affectus
potuit, tamque vehementer in momenta singula ur-
gebat; ut per quadam a calvariam, quam in cellula
ante oculos sibi semper habebat propositam, eadem
se conditione recordaretur esse natum (illam animo
et oculis contemplando) qua et moriturum certo
sciebat. Quin etiam id ea saluturi commentatione
praestantissimus disciplinæ ac perfectionis Chris-
tianæ Philosophus noster assequebatur, ut non modo
quotidie mori perdisceret, quod et Paulum Aposto-
lum sensisse legimus, ubi se quotidie mori dicebat:
sed etiam rem ipsam, ut Sapiens ait, amaram quin
potius ejus memoriam durissimam, consuetudine
quadam, quasi cum eadem morte familiaritatem con-
traxisset, adeo leuaret, adeoque in omnes partes sese
ad eam excipiendum pararet, ut venienti mox ob-
viam procederet intrepidus; nec ut incognitam hor-
reret, sed jucunditatis ac letitiae plenus amplecte-
retur; quandoquidem non copias, non honores, non
opes et potentiam, non generis claritatem, non regna,
non insignia majestatis, aut repellere mortem aut
retardare posse non ignorabat; omnia, quae homini-
bus magna videntur et honorifica, esse nihil, somnia
delirantium, et umbrarum effigies inanes; id tantum
manere, semperque mansurum, quod recte quisque
honesteque fecisset. O Virum beatum ac felicem!
enī nihil aliud agere, nihil loqui, nihil cogitare li-
buit unquam, nisi quod in hoc supremo certamine
esset praesidio futurum.

66 Tandem cum sentiret, divino agitatus spi-
ritu, tempus illud jam jam adventasse, quo tempore
reddendus esset animus, a quo illum acceperat; misit
quindecim ante diebus quam de statione vite dece-
deret, qui Joachimum suum ad se accersiret, accersi-
tumque et sibi proxime considere jussum, in hunc
modum, sub horam post solis ortum tertiam, aliis re-
motis arbitris, aflatius est. Noli, Joachime fili, mi-
rari, quae in praesens tibi duxi aperienda; et quamvis
magna sint; eaque pariter supra naturæ vim audias,
omnia tamen certissima firmissima esse, tibi om-

LIB. III
cap. 1
Anno 50 xata-
lis anhelat
ad or'os,

Rom. 7, 24

a
e calvariu
discens quoti-
die mori,

I Cor. 15

Ecli. 4, 1
F

diebus 15
ante obitum
Dei jussu am-
eo dectorum

ni

*quod mente et
corpo virgo*

*ab annis 16
omnia postu-
lata impe-
trans a Deo :*

*et de ultimo
petitis*

*triplici certi-
ficiatus signo,*

*denique ab
ipso Chrys' o
stbi apparente,
b*

A ni asseveratione affirmare non dubito. Ea hactenus nemini ausus sum mortalium aperire, neque posthac aperiam ultra, nec etiam in praesentia patescere auferem, nisi aeternum Divinitatis Numen ad id metu impelleret urgeretque. Ergo scire te volo, carissime fili, ab incunabulis in hanc diem, meo deservivisse Christo, ipsumque me deduxisse, ac per omnem vitam, tum mente tum corpore, integrum impollutumque servasse, nulla videlicet vesania turpitudinis labi coquinatum. Et, quemadmodum illum jam inde a prima pueritia impense rogavi, ut tantum mihi impertiret gratiae, qui fideliter omnibus in rebus meum illi servitium earum gratinque existeret; ita contra cumdem nultam prece exorare atque obsecrare non destiti, ut quam occultissime ad extreum usque spiritum id ipsem efficerem, prorsus ut nemo homo in terris me nosse valeret unquam: id quod pro sua erga me clementia peregrecie mihi praestitit, qua meas preces, qua vota pariter, sane quam benigne exaudiendo: sic inquam, ut sexdecim jam sint anni, cum nihil unquam a Christo Domino orando postulavi, quod pro voto cumulate non impetraverim; cumque quasi aliud interim agere simularcm, ita studia mea measque pariter actiones omnes occulere sim conatus, ut e mortalibus quidem nullus me cognitum habuerit; nunc, quando jam mihi mortem imminere sentio, haec tibi, fili, cogor patescere, divino prorsus nutu ad id impulsus. Proinde cum superioribus debus dederius haberem, Christi videndi percupidus, nocte quadam a sacris nocturnis excubitis fusus in preces, Christum ipsum Dominum etiam atque etiam orabam, ut pro singulari sua in me caritate ex hae vita aeternarum plena extrahi me pateretur, meanque animam in paterno sue benignitatis sinu exciperet, corpus vero terrae, ejusque putridis vermis mandaretur. Tum vero illum exorabam, ubi certos homines, mihi eximie caros, commendatos haberet, eosque per rectum vivendi cursum dirigere tuerique dignaretur.

B 67 Ille ubi a me peracta, extenipo vocem quamdam auribus ipsem mei sic eloquentem percipio: Exaudita est, Petre, oratio tua. Ipse vero haec intelligens, pavens simul ac tremens, fidem illi habere nolui; haud ignarus ab Apostolo dictum, nequaquam omni spiritui esse credendum. Deinde eamdem vocem clare aperteque intellexi dicentem: In hortulum tuum, ibique signa a Deo habebis, quamobrem te exauditum cognoveris. Quo ut me recepi, oculis ad astra repeute sublati, celum mirum in modum stellis illustre luculenterque serenum aspicio: moxque illud perinde atque factum, ingentem vim imbrum effundere, quibus hortulum atque meipsum bene malidum deprehendi. Tum ego, Per haec, aio, adduci tameu non possum, ut credam. Tertio reiterata vox, Tolle, inquit, sursum caput: signa quippe intueberis praeter naturae cursum. Id ubi factum, ut imperat; ecce Solem et Lunam inter se eoheren-tes video. Adhaec nihilominus in sententia persto, nec ea de mente dimoveri me patior, mali demonis illusionem ac prestigias veritus: quippe qui actu illo paelare instructus, ita oculorum aciem mihi perstringere potuisset, ut alia atque essent aspicere. Quamobrem, Nec sic quidem eredam, adjicio, nisi aeternam Sapientiam illa loquente mihi que indicantem cernam, que sathan ipse nec loqui, nec quacumque alia ratione ostentare valet. Tum porro, ut cubieulum repetam, endem quarto vox imperat. Parui simul. Ecce tibi protinus Christus Jesus clarissima in luce per speciem mihi sese augustissime obtulit videndum: quem tremebundus intuitus, cernuus continuo ad pedes ejus ruo, ferre non sustinens eximium illius fulgorem, et ad arbitrium nu-

tumque majestatis illius me totum compono. Ille vero D ad me conversus, his verbis me jam manu prehensum, unaque secum assidere jussum, benignissime affari dignatus est. Velim scias, Petre, orationes et preces ad me tuas, jam pridem mili exauditas, teque in terris, alterius instar Moysis, apud me pro populo isto semper suis. Atqui scelerata et inmania illius flagitia abominatus, quam citissime ad me traham necesse est, ne pro eo amplius ad me fundas preces: non enim illum ultra sustinere possum, ita sane ejus proterviam odio habeo, incamque faciem ab illius salute aversam refineo: quin etiam in cum animadvertere statui, ob plurima, ut dixi, infanda ejus criminis, speciatim vero propter cupiditatis et avaritiae scelus, quod orbe toto ita debacchatur, ut nullum sit malum quod per idipsum non admittant mortales: quoniam quidem magis in Monasticæ vitae cultores, inque viros Clericali dignitate fulgentes grassari cerno, quam in ceteros homines secularibus inservientes. Olim, Petre, homicidium detestatus sum, deinde fœdas carnis obscenitates, atque postmodum improbas voluptates adeo stomachitus, ut dira illa totius orbis terrarum eluvione genus humanae deleverim; in praesens vero pravam illam habendi cupiditatem sic detestor ut cum maxime, propterea quod per eum vel iu primis Filium c perditionis fatebuntur mortales, mei ipsius nomine posthabito.

C 68 His dictis Servator Christus Dominus sermonem instituit, de sui priuum conceptu atque ortu ex Virgine, mox de suis in patiendo dirissimis cruciatis, exin de cœri una cum Apostolis transacta, uti panem in corporis sui substantiam converterit, hoc est transubstantiaverit, tum de nece priuiter et resurrectione, postremo vero de ascensiōne in celum verba fecit. Post haec autem, Accede, inquit, Petre, ut omnia haec ipse cernas. Tum a sensibus ego mox abstrahi, meusque spiritus in Deum rapi transferique mihi visus, ignorans an in corpore vel extra corpus id factum fuerit; præterquam quod in Deo cum essem, meaque itidem anima ejusque simili vires et potentiae exundantia Majestatis et gloria Divinitatis absorberentur, illud sane in praesentia sum consecutus, ut cœlesti prorsus ac suavissima beatitudine circumfundi ac repleti me senserim. Porro divina ea munera et beneficia, quibus, cum divina claritas abyssum contemplabitur, auctus fuit spiritus meus, sentiri quidem animo et intelligi quoquomodo tunc poterant; verbis autem nunc exprimi, perinde atque sentiebantur, minime possunt: cum mortalem naturam in omnes partes exuperent. Per admirabilem et divinam bunc rapum perspexi cognitaque habui omnium cœlestium spirituum agmina, neconon beatarum animarum cognitionem perspicue dilucide pue sum adeptus. In eo Divinitatis pelago natans, infernas animas vidi; et qui nondum ad purum expiati purgatoriis exerciantur poenis. Atque hoc loco, quemadmodum Joachimus retulit, nonnullos apud inferos existentes Petrus nominatim expressit; negans se prorsus scire num inferna loca in terra centro collocata sint nec ne. De multis item mentionem fecit, quos torqueri cernebat; et quæ supplicia, quibusque pro meritis paterentur, aperuit. Alios quoque nomine appellavit infernis paenit addictos, quos olim cum erant in vivis, secunda cum pietatis et religionis admirinatione suspexerat mundus, eos propter flagitia detegens id commeritos. Id quod mirum omnino nobis cum videretur (sunt Anctores nostri) tantos nempe talesque viros, in terrarium illum ac potentissimum latum detrusos; alta cogitatione defixi nobiscum reputabamus, qua probitate, quaque sanctimonie laude præstantes haberentur, dum in

*A. BART.
SENESSI*

*intellecerit
eum mundo
iratum ob
avaritiam:*

E

c

*viderit cœles-
tes spiritus,*

F *inferorum
supplicia,*

b 69 Ecce tibi protinus Christus Jesus clarissima in luce per speciem mihi sese augustissime obtulit videndum: quem tremebundus intuitus, cernuus continuo ad pedes ejus ruo, ferre non sustinens eximium illius fulgorem, et ad arbitrium nu-

humanis

A. BART.
SENESSI.

d

et cruciatus
immunes,

uti allorum
in Purgatorio;

ac pueros
absque bap-
tismo mor-
tuos in Lim-
bo,

secretaque
cordum,

de quibus
varia va-
riis renun-
tiari utili-
tatem præbet :

A humanis agerent ; et animo suspenso mireque solito causas inquirere animum induximus, quare Petrus indicaverit ad sempiterna supplicia temeratos discessisse. Quod cum anxii nos, partim secreto, partim palam agitaremus ; plerosque nos compreseris affirmamus d, iisdem nominibus, iisdemque de causis atroces illas pœnas dirissime sustinere, prout beatus ipse Pater, divinitus manifestavit. Quapropter satis superque constat, alia Dei atque hominum esse judicia. Inferorum porro cruciatus indicavit Petrus adeo esse immunes, ut humanum si caderent sub aspectum, vel eos cogitatione satis complecti quis mortalium posset, omnes proscroto ad officium et sanitatem redirent : quandoquidem is ignis, eaque ibi moles pœnarum est, ut verbis vix exprimi possit. Ad hæc, quemadmodum cœlestes cœlestis domicilii cives, insigne quidpiam ad suæ beatitudinis accessionem expentes, suaque cupientes explere desideria, exemplo exoptatis potiuntur votis ; ita contra devoti ii atque maledicti in inferis subsidentes, pœnam suppliciumve aliquod cum excogitant, seu (nimurum Dei justitia id exigente) tormentum prænaliis atrocis appetunt ferale in scipios rabie, confessim horribilem in modum voti compotes efficiuntur. Nullum præterea in illis miseriatur locis esse, qui tam exigua pœna torqueretur, quin persunasum infixumque habeat, neminem se uno vel miseriorem esse, vel acerbis discruciar. Super hæc multo plures ad ima tartara damnari, quam quot hominum fert opinio.

B 69 Porro de igne purgante sermonem habuit Petrus, easdem scilicet pœnas et cruciatus eosdem esse loci atque in inferis ; præterquam quod magno afficiuntur solatio. Iore non desperantes, qui ibidem moram dolenter trahunt, ut ad cœlestia regna tandem aliquando evolent Beati ; dum interim re ipsa sentiunt Deum pro sua clementia magnum eis asserre levamen atque refrigerium. Huius sane juvantur orationibus, pietatis atque misericordiæ operibus, Missæ insuper sacrificiis, Pontificiis condonationibus, ac alijs demum viventium hominum suffragiis. De Limbo item beatus Pater locutus est, quem pueri incolant sacri baptismatis expertes : qui quamvis nulla premantur molestia, nisi quod Dei perpetuo carent aspectu ; attamen infernos stridores exaudiunt, dirasque tartari despectant uerbitates. Et quoniam hujusmodi privantur malis, præclare secum agi existimant, et grates propterea Deo sine fine agunt. Ad hæc se vidisse, Christum videns narravit Petrus, omnia omnium mortalium opera, intimaque cordis penetralia, ac mentis recessus penetrasse. Cujus rei id Joachimo certissimum tunc fait indicium, ut scilicet cunctas illius secretas operationes et pectoris arcana ei aperuerit, hunc in modum secum in præsentia locutus. Eam et hujusmodi virtutem, fili, ex quo me tibi in id colloquium dedi, apud animum tuum amplecti statuisti. An non ita est ? Cui, cum proculdubio id quidem esse, stupore plane attonitus Joachimus respondisset ; institutum sermonem prosequi beatus Pater perrexit ; multorum hominum occultos cogitatus detegendo, plurimorum item corda penetrando, atque illorum cogitationes patefaciendo, quas præter Deum sciebat nemo. Multa insuper singulatim Joachimo in mandatis daudo, in diversas ac remotas orbis partes, variis diversisque hominibus renuntianda ; his speciatim, quos nunquam de facie neverat, neque ullam ipsorum mentionem vel nomen audierat. Ex quo factum est, ut complures nes ipsi audiverimus (addunt Auctores nostri) qui ea sibi Joachimum denuntiassæ aperuisseque testantur, queæ nemini præsens mortalium, nisi Deo, qui est cordum inspector et judex, ac sili dumtaxat patebant. Queæ autem renuntiari in-

D dicarique Vir beatus jussit, in Dei bonorem et gloriam redundare, inque proximorum salutem nemo est qui ambigat, nosque id ipsum pro comperto habemus : diversa ille et varia, varie ac diversimode inculcanda præcipiens : nempe hunc hilari facie blandoque sermone conveniendum ; illum leniter comiterque rogandum ; reprehendendum graviter ac severe alium ; alium vero alia ratione objurgandum. Et sane operæ fructus egregius Dei beneficio constitit ; siquidem optime secum actum existimarent, qui illi dicto audientes fuerunt. Contra vero Dei permisso pessime acceptos constat, qui salutaria Petri monita amplecti neglexere ; ut ex his satis evidenterque appareat, non unius mortalis hominis jussa ac præceptiones eos respuisse, sed Dei prorsus mandata temere contempsisse.

E 70 Sed quo magis magisque Joachimus de rebus hinc certior fieret, ne qua scilicet hæsitatione in re tanta ejus animus fluctuaret ; de viris moribus factisque præclaris, deque illorum vita dixit, qui per id maxime tempus Senis atque alibi pietatem cum laude sequebantur ; quibus modis quibusve rationibus Deum contemplarentur, degustarentque suavem atque possidcent, aperiens. Quo loco ea vi ac dicens vehementia ardoreque animi elatus, de rebus divinis disseruit Petrus, tam veris gravibusque sententiis, tam ardentí vultu oculisque, ut divini amoris ignem undique spirare videretur ; prorsus, ut res miraculi similis judicari facile potuisset. Quandoquidem nulle pacte, teste Joachimo, hoc fieri potuisse crederes, nisi per illum, qui solus perfectus est, Deum ; aut certe per heminem, cui id ipsum æterna illa Sapientia e perenni illo fonte atque altissimo Divinitatis gurgite haurire, et cum hominibus communicare dedisset. Rursus ita exorsus est Petrus : Sane Catholicæ Ecclesiæ obtemperandum est, ejusque scita sacrosancta atque decreta oppido formidanda. Sumnum Pontificem, adjecit, ac totius Romanæ Ecclesiæ corpus, eam auctoritatem ac potestatem a Christo sibi olim relictam habere atque exercere posse ; Episcoporum autem atque Antistitum, etsi vitam et mores ad rectam vivendi normam haud quaquam dirigi exacteque traduci interdum aspicimus ; non tamen idcirco cassam esse et inanem, collatam illis auctoritatem. Perstrinxit insuper omnes pollicentes ac jurejurando sese ultro obstringentes ad voluntariam ex Evangelio paupertatem sectandam ; postea vero, omni officio atque timore posthabito, hand stare promissis. Diversi maledictisque eos defixit, qui in seipsis magis ac rebus temporariis omnia vitæ præsidia constituerunt, quam in Christo Domino, quo uno tantum niti, unique adhærere omnino deberent. Væ ! væ ! dolenter admodum in divites imprecatus, egenis ac pauperibus benigne facere renuentes. Pœnitentiam exin (ne nimis longum faciam) summis laudibus ad astra tulit : super omnia vero noxiis appetitionibus frangendis, voluptatibus repudiandis, ac passionibus superandis operam dandam, atque spiritum denique mortificationis, quem vocant, plurimum adainandum. Ad hæc dæmonem, adjunxit, eos irridere, eorumque conatus parvipendere solitum, qui pœnitentia nomine in suum desæviunt corpus, ac dira a semet-ipsis supplicia exposcent ; dum interin, nullo eorum regente studia, letalis noxæ cœno hærent; nec inde, qua una re idem ipse dæmon vehementer gaudet, extrabi patiuntur. Proinde bellum in primis cum vitiis gerendum esse ; deinde operam sane quam egregiam ponendam, cum ad excellentem virtutum supellectilem sibi comparandam, tum ad gratiam a Deo simul ineundam. Postremo vero dicendi finem facturus Petrus ; Scias, inquit, Joachime fili, hanc omnino Dei voluntatem esse ; ut tridui interjecto

indicat san-
ctos tunc
rivenientes :

E

commendat
potestatem
ecclesiasti-
cam :

perstringit
transgresso-
res pauper-
tatis,

laudat pœ-
nitentiam.

Plura di-
cturus post
triduum,

A jecto spatio, novum loquendi genus usurpem, quo quorundam hominum criminia manifestem; palamque ea, uti præsentissima eorum animorum vulneribus remedia adhibeantur, faciam. Quapropter, non deerunt ex Monachis, qui dicitent, me mentis errore affici ac aliena loqui: quod, cum quæ dicam capere non possint, carpere conabuntur.

*vult etiam
S. Jo. Colum-
binum adesse,*

71 Ego igitur te atque Columbinum, statim ut Senis aderit, apud me esse volo, ubi nullus quinque dierum spatio vobis erit impedimento, quo minus hic tuto commorari liceat; utrique vestrum cuncta per otium interpretaturus, quæ ex me sciscitabimini. Cui item Columbino communicari speciatim mando, quæ in præsens tibi duxi aperienda; quæ, licet ad fretum cogitet, brevi tamen ad urbem patriam venturum haud ignoro: alioqui non dubito, quin si hujusmodi itineris subeat aleam, supremum expletat diem exitialis noxæ piaculo obstrictus. Verum Christum Dominum quæm propensissime rogo, ne in id mali incidat; præsentioque jam haud in irritum meam (quæ Dei summa est clementia) fusam precatiōnem. Ei igitur mox regresso, omnia ex ordine, B ut dixi, referas velim; quibus quo magis fidem habeat, cuncta ejus mentis cogitata atque sensus, prout a me accepisti, pandas item volo; deque illius uxore Blasia Certana indices quæ patetacere libuit, et mecum una, ut mandavi, ambo eritis; atque hunc in modum Petri sermo in præsentia exhaustus est. * Interea cum nihil prius aut antiquius Joachimo esset, quam Petri exaurire mandata; traditam sibi provinciam, cœlestibus utique dignam promeritis, statim suscipiendam duxit. Atqui rem aggredi meditantem hæc una vel maxime coquiebat cura, quod nildum certi tunc habebat de reditu Columbini; tametsi ex verbis beati Patris in maxima expectatione esset, brevi in urbem patriam relintrum; ut quæ a Petro acceperat, cum eo mox quoque communicaret. In hanc itaque conjectus sollicitidinem Joachimus, hac vel præcipua ratione ex ea liber evasit. Convenerant post condicti tridui spatium apud Petrum, una cum Joachimo ac ceteris domus Patribus, viri aliquot eximie pii, spiritualis cœtus agitandi gratia; cum repente conversus Petrus ad Plebanum ecclesiæ Marmorariæ, cuius supra meminimus; Perge, porro, perge, ait, simul mecum de rebus divinis miscere colloquia; nam antequam peroratum fnerit, præsens nobis aderit Joannes Columbinus eqno insidens. Id ubi Joachimus ceterique qui adstabant audierunt, vix credibile prorsus putarunt, secum tum ipsi reputantes Columbinum per eos maxime dies ad prædia sua prope Castrum S. Joannis ad Assum flumen, duodevigiñi millia passuum ab urbe Senensi, moram agere; nec diem in præsentia adeo provectam, ut id longinquum iter cumnodum esset emensus. Quid plura? Ecce tibi, loquentibus illis, ut præsensioni responderet eventus, ex insperato ad cœnobii fores equo vectum, allatum est, Columbinum adesse. Quem cum ex eo digressum aspiciunt, stupore simul et gudio illico complentur: atqne ex eo percunctantibus, quonam pacto tam mature tantum itineris consecisset; Ego, inquit, satis exputare nequeo, quo id sane modo mihi factum sit, ut nulla urgente causa in agnam noctis partem quam citatissimo gressu equitaverim: quod jam diu plane est cum tale numquam mihi contigit. Dismisso dein cœtu, Columbino ait Petrus: Joachimum convenias volo, auditurus quæ illi tecum communica mandavi.

b Hanc Christi apparitionem refert Franciscus Petrar. D
cha lib. 1 Senilium Epistolarum Epist. 5 eique attestatur antiquissima pictura in templo xenodochii Senensis.

A. BART.
SENENSI.

c Ita Antechristum appellat Paulus, 2 Thess. 2, 3.

d Vereor ut scriptoris Italici mentem hic bene expresserit interpres: ego certe sanum nullum sensum video: an enim vult, ipsos qui hæc ex ore Petri narrant, eadem in simili raptu vidisse? Vix possum eredere.

CAPUT VIII.

Cælum fruitur colloquio Petrus, et occultas cogitationes hominum videt.

Inter hæc ipsi Columbino retulere Patres, ut Petrus ejus adventum divinitus prænoverat; illum miris sancti Spiritus donis decoratum, omaique virtute ac sanctimonia eximie exornatum. Cujus rei illud sane quam præclarum tum proxime esse poterat argumentum, quod paucis ante diebus ab ostio ipsius cellulæ identidem exaudierant diu noctuque suavissimas voces atque cantiones: nbi cum aliquamdiu avidissimis auribus auscultando hæsisserent, tandem (ut est mortalium cupiditas occulta quæque cognoscere) impulsa janua in cubiculum irrumptentes, neminem uno excepto Petro iavenerunt: ejus vulnus tao divina circumfusum luce conspexere, ut jucundissima oris forma Angelicam quamdam majestatem præseferre videretur: sic, ut instar Moysis ex Dei consortio divinis ille splendor ex illius facie radios mitteret pergratos. Quem tot divinis circumseptum præsidii unus ex Patribus, vir virtute præstans, conspicatus: confestim rei novitate vehe- menter attonitus, in has prorupit voces: Eligem, Deus tu scis, jam jam adhuc spiritum ducens, eodem loci sepeliri, ubi Petrus jam fato perfunctus eset humatus, modo certum mihi eset eo meum quo suum evolare spiritum. O Virum cœlestes delicias jam degustantem, inter mortales adhuc versantem! O Virum, inquam, Deo pleum! qui, quanvis omni arte conatuque te tuaque occultare contenderes, irriti tui tamen conatus in id ipsum ut redderentur interdum necesse erat; quia id vel præcipue per se habet sanctitas, ut quo plus occulitur, eo latius præter mortalium ora delata elucescat. Sed cœpta prosequamur, Joachimus itaque inopinato Columbini adventu tautopere delectatus gavisusque est, ut diutius comperendinandum non duxerit, uti per occasionem Petri imperata quam mox facere aggredetur. Ergo ambo in patriam urbem cum se receperissent, Columbino cuncta ex ordine pandit ille, ut a Petro acceperat; nempe de cogitatione aī pelagum suscepta, serio verba illi fecit; itemque de conjugi, quæ ipse in mandatis babebat; quæque ille de prædio coemendo agitabat animo aperuit; et alia quidein aliis occulta, illi uni cognita tantum atque explorata indicavit detexitque. Cumque Columbinus omnia sui penetralia pectoris ac animi consilia sibi nudari animadverteret, stabat stupore defixus; propterea quod id hominum captum in omnes partes sibi superare videretur, ipsumque Petrum, tamquam virum humana specie augustiorem sibi magis magisque in dies singulos suspiciendum putaret; quod tantum illius sanctimonie tribueret, ut nihil sibi dubium esset, quin Deus per eum, uti quondam per alios suos carissimos servos, ardua quæque atqne mira prorsus in genus humanum eficeret. Interim vero nos, adjunxit Columbinus, adibimus, simulque videbimus, quæ in Cartusia beatus Pater eventura prænuntiavit; dum te Joachime nihil negotii moretur, quominus reliqua Petri jussa pro loco et tempore perficias diligenter.

*Narrant Pa-
tres Jo. Co-
lumbino auditi
tos cantus
in cella Petri*

*luce cœlesti
circumfusi :*

*idem Joachi-
mus indicat
quæ ex Sancto
to audierat:*

*cordis ejus
secreta :*

Contra quæ qui adstabant audierunt, vix credibile prorsus putarunt, secum tum ipsi reputantes Columbinum per eos maxime dies ad prædia sua prope Castrum S. Joannis ad Assum flumen, duodevigiñi millia passuum ab urbe Senensi, moram agere; nec diem in præsentia adeo provectam, ut id longinquum iter cumnodum esset emensus. Quid plura? Ecce tibi, loquentibus illis, ut præsensioni responderet eventus, ex insperato ad cœnobii fores equo vectum, allatum est, Columbinum adesse. Quem cum ex eo digressum aspiciunt, stupore simul et gudio illico complentur: atqne ex eo percunctantibus, quonam pacto tam mature tantum itineris consecisset; Ego, inquit, satis exputare nequeo, quo id sane modo mihi factum sit, ut nulla urgente causa in agnam noctis partem quam citatissimo gressu equitaverim: quod jam diu plane est cum tale numquam mihi contigit. Dismisso dein cœtu, Columbino ait Petrus: Joachimum convenias volo, auditurus quæ illi tecum communica mandavi.

ANNOTATA.

a Ita antiquissimæ picturæ B. Petrum referunt cum calvaria.

Maji T. VII

73 His ita constitutis Joachimus Audream, Tau-

28 rum

A. BART:
SENENS:
et Petri nomi-
ne arguit Rec-
torem xeno-
dochii,

ni se corrigat
intra trimes-
tre mort-
turum.

Rursus per
Joachimum
Petrus pra-
dit,

Abbatissæ
sua monita
vilipendit;

Arum cognomento, e præcipua nobilitate virum, atque per id tempus xenodochii B. Mariæ ad Gradus, cuius jam crebro mentio habita est, Gubernatorem pariter ac a Rectorem adiit; eumque officio comprehensum, primo graviter in hunc modum appellat: Quæ (inalium l) te, mi Domine, ratio impulit, ut aliter vitam tuam institvas, atque abs te offici ratio pietasque Christiana exigit? Hoccine est vivendi genus, quod loci gubernatio exposcit? Nescisne, hanc domum illam apud nos esse, antiquitate primam, augustissimam religione, et in egenis sublevandis beneficentia celeberrimm? Præteritne, in tutelam patrociniumque Christi Parentis receptam? Quæ cuncta si comperta tibi atque explorata sunt, ut plane omnium maxime sunt; cur præclaram occasionem tot promeritis, totque pietatis simul obsequiis atque officio Deum ejusque Genitricem interemeratam, ne dicam homines ipsos, deinerendi negligis? Ilæc non ego, mi Domine, sed per me tibi renuntiari Petrus Cartusianus jubet ex Dei mandato. Qualis vir, quaque sanctimonia præditus, apud omnes constat. Is te per Christum Jesum, perque tuæ salutem animæ, locique simul dignitatem ac commodum rogat, ut castigato veteri luxu, mores induere velis rectiores; præpotentique Deo te humilias atque subjicias. Id quo facilius libentiusque efficere possis, formam tibi ponit, eorum videlicet quæ tibi sunt peragenda. Quandoquidem si animum induxeris illius parere mandatis, non modo officii et religionis te laudes relaturum, verum etiam magnam a Deo gratiam initurum pollicetur: sin (quod Deus avertat) mortem tibi intra trium mensium spatum prænuntiat, misereque interminatur. At verba in ventum jaeta. Andream siquidem ab tauri (unde et familiæ suæ cognomen insignia habebat) feritate atque lascivia hand abhorrente, aspernantemque cum beati Viri monita salutaria et preces, tum truci ore immodosos gerentem spiritus, adversa vuletudo intra præfinitum illi tempus ita prostravit, ut temerariae suæ proterviae poenas ipso interitu lueret. Sed veniamus ad aliud.

74 Praeviderat Petrus Abbatissam, quain vocant, Diva: Martha: cœnobii, tum sibi tum iis pariter, quæ in Dei gloriam inque animarum salutem renuntiari illi saepissime mandarat, fidem penitus abrogaturam. Ad hanc itaque mulieris pervicaciam frangendam, Joachimo eo ipso die quo cum eo sermonem illum divinum habuit, sic ait: Licet andieris, fili, Abbatisam Diva: Martha: Monialium fidem mihi omnibus in rebus habere, scito in proposito constantiam illi desuturam; cum autem de sententia graduque feminam dejectam aspexeris, prorsus ut pristinae in me fidei ac roboris in ea animi vestigium nullum appareat; tunc eam continuo convenias volo, meisque verbis enuntias, ni priori in sententia egregie sibi constet, capit is se ac laterum doloribus intra mensem quam acerrime correptum iri. Nec vana cecinit Vir beatus. Etenim cum eadem sacra femina in Petrum mirifico animi studio esset affecta, plurimumque omnium illi tribueret; accidit, ut improbis quorundam depravata consiliis, fidem omnem exueret ac pietatem omnem abjeceret, qua erga beatum Patrem ob insignem ejus sanctimoniam affecta esse videbatur. Id cum primum ad aures Joachimi pervenit, feminæ miseratus insaniam, ad eam protinus advolat, eique mandata quæ habuit a Petro exponit; simulque adhortatur, videat etiam atque etiam quid agat, caveatque ne vesano consilio, salutaribus servorum Dei præceptionibus ac piis monitis, inanes hominum ac mulierularum sermones anteferat; secus vero persuassissimum habeat eo duplice se malo corripiendam esse. Ilæc feminæ audiensi ita incredibilis visa res, ut per ludibrium ca-

chinos mux tolleret; deinde nuntii dicta elevare, D atque ad extremum prorsus negare. Verum nondum abierat mensis, cum magno illi stetit cavillus. Siquidem, ut Petrus ipsi prædixerat, sevissimi capit is ac laterum dolores ita illam arripiunt atque usque adeo discruciant, ut nihil unquam se acerbius in vita perpessam meminerit; tametsi summa ope contendere, quoad per eam fieri posset, intima vel præcipue religione icta, eos ipsos suppressere. Sed divinitus factum est, vellet nolle, ut id quam plurimis satis vulgatum compertumque esset.

75 Senis Frater Franciscus Guastellonus ex Ordine Minorum erat, vir genere nobilis, sec longe nobilior summa probitate, vita, atque candidissimus moribus; cui cum Petrus noster, Christo Domino revelante, præsensisset perennem ac immarcessibilem coronam in cœlum, ob plurimos quos in vinea Domini excolenda exantlarat labores, esse paratam; per internuntium Joachimum renuntiari illi mandarat, ut ad pie sancteque mortem obeundam sese compararet; haud dubius Vir sanctus, e vita illum trium mensium interjecto spatio cessurum et ad cœlestia regna transiturum. Quo quidem nuntio vix credas, quanto gaudio Franciscus fuerit delibus, E ita ut temperare sibi nentiquam potuerit, quin cœnobii Custodi ceterisque Franciscanis sodalibus rem totam, ut erat, palam aperiret; uti tot Petri nostri præsensio oculatos testes haberet, quot eodem tecto viventes, spectata religio pietasque Christiana dignas efficiebat, quibus crederetur in omnibus. Ergo Franciscus intra constitutum tempus Sacris, quæ ad expiandum animum pertinent, per otium rite procuratis; ne quid ad pie decedendum amitteretur in Fratrum corona, lætus et gaudens certa spe felicitatis æternæ, ad eam perfruendam decessit.

79 Inter eos, qui Petrum nostrum præcipua quædam veneratione prosequabantur, fuerat ejusdem Joachimi parens, eximie pia eadem ac honorata feminæ, ac jure quidem optimo: quippe præclare sibi conscientia, quanti Petrum facere teneretur; quod eo, apud cœli terræque Opificem clementissimum Deom, auctore et deprecatore, magna et singularia a Deo dona accepérat et beneficia. Sed nullum majus mea quidem sententia in eam extitit beneficium, aut gratiori munere apparuit exornata, ut tradunt, quam eamdem ipsam studio Evangelicæ perfectionis secundæ incensam aspicere, et bonis suis fortunisque omnibus dividenditis, pretioque in Christi Domini gratiam erogato, ægrotantium miserorum subire ministeria, illis servitii officia præstare, quæ interdum ab infima quaque famula exigi solent: et ipsam egentem postmodum ac quæstuariam, mercede laboris sui et manu (eo sibi tantum Iucello ex opificiis reservato, quod satis esset ad vitam ægerme tolerandam) inopes juvare atque orationibus dies noctesque insistere. De hujus igitur feminæ obitu beatus Pater, quem propediem affore præviderat, Joachimum, haud degenerem parentis filium, certiorum sibi faciendum ratus, hunc maxime in modum eum eo locutus est ubi de divino illo viso verba fecit: Id unum tibi postremo, fili, inculcandum, teque admonendum censeo, nimirum, ut moderate comiterque, uti par est, erga tuam te matrem geras; propterea quod ad breve utique tempus una tecum illam fore scio, coelestem in patriam migraturam. Ceterum de illius æterna salute ipse solitus, illi renunties velim meisque verbis præcipias, ne diutius moretur, id taleque piaculum per Confessionem eluere, quod proximis hisce diebus contraxit. Tamdiu hoc pensum Petrus ab ea exigere erat solitus, statim atque mente illa sua, divino perfusa lumine, quidquam eam peccasse neverat, quoad ille fuit in vivis; ut videlicet, partim salutaris lapsus detestatione

dolores immi-
nentes,

etcu dum
Minoritæ obi-
tum post 3
menses:

item matrem
ipsius Joa-
chimi

trevi mort-
turum:

A tatione, partim sacra confessione ab omni peccati
monet de aliis
quo confitendo labe expurgata, felici tandem discessu laeta potire-
 tur cœlo. Nec in cassum plane hortatio adhibita.
 Matrona enim castissima, leni castigatione mo-
 nita, confessim sacris religionis studiis expiare non
 destitit quidquid deliquerat, Petro per filium gratiis
 actis.

77 Sed enim de hac femina alias dicturi sumus :
 est hoc vel maxime loco quod Joachimum, reliqua
 Petri jussa persequentem, nos quoque subsequamur,
 idque adeo parce, ne plus tædii quam gratiæ lectori
 afferre videar : nam si per singula ire velim, quæ
 ille in beati Patris mandatis curandis fecit gessitque
 intra natalem sedem, multis profecto fvero; proinde
 modum in hac re adlibeo, dicamque, baud sine
 causa illum hanc de Deo deque hominibus bene me-
 rendi provinciam suscepisse acerbis illis tempori-
 bus, quibus in uibe patria exitialis illa pestis civi-
 lium discordiarum, cum ab sordida lucri cupiditate,
 tum ab effrænata regnanti libidine profecta, do-
 minaretur. Quandoquidem per ea maxime tempora
 civium odium (quod ad mutuam perniciem præceps

B
a bello civili

et ad publicæ libertatis tutelam effrænum atque in-
 cautum semper esse solet) adeo discordes infensos-
 que inter se eives ipsos efficiebat: ut bellum inter
 socios et amicos, inter affines et cognatos, luctuo-
 sum ac diuturnum excitaret; atque uno eodemque
 tempore portam externo aperirent hosti. Hinc pas-
 sim impetus insani ac cruentæ popularium invale-
 scebant seditiones: hinc turbulenti motus atque
 repentinæ Magistratum permutationes oriebantur:
 hinc prodiciones: hinc partium oppugnationes foë-
 dissimæ, atque alia id genus multa, quæ sine lacry-
 mis commemorari vix possunt, proficisebantur. Ast
 ut primum Joachimus factionum ac partium capita
 petere aggreditur, ad quorum tela retundenda præ-
 cipua a Petro habebat iu mandatis; utpote Vir bea-
 tus atroces apud inferos persolvere poenas aspexerat,
 qui ejusmodi fovendis dissensionibus operam dele-
 rarent in vivis; extemplo nonnullos videres posita
 ferocia in bonam gratiam eorum redire, quibuscum
 immortales gerebant inimicitias; alies fracta proter-
 via animum ad reconciliationem inducere, et junctis
 dextris, pacis in omne tempus inire fœdus; com-
 plures e letali flagitiorum veterno sese excitare, et
 ad bonam frugem mentisque sanitatem senet recip-
 pere. Quam plurimos vero ab ipso Joachimi con-
 C gressu, ad Sacerdotum pedes, magna cum suorum
 detestatione facinorum, illico sese confitendi gratia
 abjicere, et meliora aggredi consilia, novamque vi-
 vendi disciplinam subire.

*multos reducit
 ad pacem :*

78 Aliis autem idem ipse Joachimus de justitia,
 temperantia, et animi submissione serio præcipere :
 aliis male parta reddenda inculcare, condonandas
 esse injurias, libidines aspernendas, scorta relin-
 quenda, simultates dirimendas aliis : aliis quidem
 alia, modo amic comiterque e Petri præscripto,
 modo graviter atque severe denuntiare. Hunc, vir-
 tutis amore captum, ut in fide officioque se contineat,
 amicissime adhortari; illi, in suscepto Deo serviendi
 proposito nutanti, ne ad ingenium redeat propter
 fidei imbecillitatem, animos addere et beatitudinem
 celestemque felicitatem polliceri : alios (qui quamvis
 ad studia Christianæ pietatis magna cum laude in-
 cumbere viderentur, tamen perverso cognatorum et
 affinium suasu infatuati, domesticos motus atque ci-
 viles dissensiones fovebant) Joachimus accessit, eos
 que officio præoccupatos rogat ex Petri verbis, hor-
 taturque quam amicissime, uti tam periculosam
 curam abjicant videantque, ne dum carni et sanguini
 intemperanter tribuunt quod, publicæ salutis causa,
 communi utilitati dandum esset, se ipsos perdant ac
 simul Deum sibi irritent magis quam concilient,

*alios ab aliis
 vitiis abducit,*

quando grandis in suos pietas, impietas est in Deum. D
 Aliis autem, qui refractarii sàpe conscientiam sper-
 nunt et Numen, ni tandem aliquando sapere consti-
 tuant, ærumnas, calamitates ac divinæ demum ju-
 stitiæ gladium ex ejusdem beati Patris mandato
 minitari non dubitabat. Cujus quidem dictis, quo
 majorem fidem haberent, liberius multa pectoris il-
 lorum arcana reserare, atque animi sensa patefa-
 cere, prout fuerat illi imperatum; ut rubore quodam
 saltein perfusi, si recenti minus animi morsu per-
 moti, ab amentia revocarentur.

A. BART.
 SENENSI.

79 Neque vero Petrus in mandatis Joachimo suo *altos a ve-
 neficiis:*

dandis veteratorum præstigias reliquit, sagarumque
 atque lañiarum beneficia fascinationesque præteriit;
 quin Dei zelo quo mire exedebatur incensus, inter
 cetera illi mandavit, ut tam pravam tamque nefandi
 cultus execrabilem nequitiam ac diabolicas artes, si
 qua ratione dissolvere ac funditus evertere non pos-
 set, at acriter certe coargueret; nunc hortando et
 monendo, nunc vero eas detestando, atque cœlestes
 iras iis potissimum intentas denuntiando, qui ejus-
 modi nefariis fascinationibus operam dabant, nisi
 ab illis abstinerent. Neque id sane frustra. Siqui-
 dem ad cetera mala, quæ per id maxime tempus
 Senis, ut modo diximus, quotidie gliscabant, hoc
 omnium maxime execrandum accesserat, ut quam
 plurimi plus fidei sæpiissime maleficiis hisce ludibriis
 accommodarent, quam sacrosanctis divinæ legis
 mysteriis: sic ut apud perditos homines cum veri-
 tate mendacium et fabulæ, ac daemonum simul et
 hominum artes cum recta fide propemodum ex æquo
 contendere viderentur. Hæc recensere placuit, quo
 Petri nostri merita singularia in rem carissimæ pa-
 triæ clarius aspiciamus. Sed quid dicam in patriam,
 quando non unius alteriusve civitatis, sed provin-
 ciarum atque regnorum salutem animo complexus
 fuerat? Utinam vel Joachimus scriptis mandasset,
 quæ ille Romæ, quæque deinde Neapoli cum b Joanna
b
*etiam prodest
 rariis regnis et
 Principibus:*

E
 Regina gessit; quæ tum cum summo totius Ecclesiæ
 Romanæ Pontifice, Avenione per eos dies una cum
 sacro purpuratorum Patrum Senatu commorante,
 fecerat; quæ mox cum Joanne Galliæ, atque inde
 cum Eduardo Britanniæ Regibus, ad quos inter se
 atrociter dissidentes et gravissima subinde c bella
 gerentes, Joachimum Vicarium suum Petrus lega-
 vit, uti reconciliatis voluntatibus, de pacis fœdere
 præpotentis Dei imperio ageret. Evidem ipsius
 Servatoris generis humani ac Dei, et Domini nostri
 præconio illustri, atque adeo divino prorsus testi-
 monio, una mecum diceres, Petrum nostrum alte-
 riarius instar Moysis in terris apud Deum pro omnium
 mortalium salute extitisse; dum precationibus ac la-
 crymis, atque aliis id genus pietatis studiis erga
 viventes, Christum ipsum infensum hominibus pla-
 catum reddidit.

*unde liquet
 quam non inu-
 tiles reipubli-
 ci sint Monas-
 chi solitarii.*

80 Quamobrem bic vel in primis animos mentes
 que adhibere velim eos, qui non minus inepte quam
 temere obloqui non verentur, Monachos nimirum,
 intra sacra septa degentes, nullius esse frugis, ni-
 hilque utilitatis et commodi in rem Christianam in-
 ferre; sed potius ceu pondus inane super terram
 Endymionis d somnum dormire. Hi sane, velint
 nolint se prorsus hallucinari confiteantur necesse
 est, modo inter alios atque alios vitæ Monasticæ
 studiosos viros egregios, Petrum nostrum ejusque
 res præclare gestas ob oculos sibi proponerent in-
 spiciendas. Si enim ex umbris numquam emersus
 ille, tantos animorum motus excivit; quid, queso
 te, in sole, in campo, aut in acie positus, vel in
 arenam si prodiisset? Ergo disce yet aliquando tu,
 qui ejusmodi temeritatis tabe infectus es, quanto-
 pere Reipublicæ Christianæ unius hominis Dei cari,
 vel in solitudine degentis, vel intra Monachorum
c
F
claustra

A, BART.
SENENS.
salutem mor-
taliū im-
petrat.

A claustra cellulae castum otium agentis, orationes et crebrae ad Deum pro salute mortalium impetranda lacrymæ possint. Enimvero longe ubiorem hos dixerim afterre utilitatem mundo, quam si medii inter hujus seculi nequam tricas atque perturbationes versarentur. Tunc enim illorum animus ad Deum puro mentis intuitu contemplandum purior efficitur, cum nullis rerum fluxarum curis inturbati, nullisque seculi desideriis aut improbae cupiditatis fluctibus jactati, Deo immortalis sic adhaerent, ut unus cum eo spiritus efficiantur; atque cum eo ita se conjungunt, ut ardentibus orationibus ingentia mala, calamitatesque multas, atque incommoda a mundo depellant, cique tot simul beneficia et dona imprecent. Quarum rerum, etsi maxime præclara nobis suppetunt exempla, illustriaque in sacris litteris habebimus testimonia, ut puta de vi et virtute precum Moysis, Eliae, Elisæi, atque Danielis, ac ceterorum Sanctorum veterumque Patrum, ut recentiores silentio premam: hicque locus nos quodcuamodo admonere videtur, ut omnia omnino minime pretereamus, ad impudentiam vel maxime obtrectatorum retundendam; attamen quia non nologiam texere principio aggressi suimus, sed Petri vitam litterarum monumentis utcumque tradere fuit consilium, ea idcirco in praesentia missa facimus, et ad Petrum ipsum, ne a proposito nos aberrare dicas, revertimur; præsertim cum Joachimum, suo fungentem munere, alio etiam prosequi sit animus.

ANNOTATA.

a Andreas Tori, filius Tori Ildibrandini, ut dicitur in Notis, post Cionum Montoninum, Rector Xenodochii fuit ab anno 1355 ad 1361.

b Joanna Roberto aro successit anno 1343, violenta morte misera periit anno 1382, cuius Acta notanda passim describunt Auctores coxvi, quos Odoricus Raynalibus in suis Aunalibus allegat. Vuria in Vita S. Catharinae Senensis num. 287, 333 et 394, indicantur.

c Bellum id cum Philippo Valesio Rege cæptum, et cum Joanne filio continuatum. Frossardus integro velumine descripsit, et passim alii. Fuem antem habuit idem bellum 1360, per pacem 8 Maji, Pontifex ergo, cum quo ea pax tractata fuit Avenione, intelligi debet Innocentius VI ab anno 1352 Sede Petri potitus.

d Endymionem singunt Poetae, adamatum a Luna, perpetuum in Latmo Curiae monte somnum dormire.

C

CAPUT IX.

Pro amici salute dira patitur Petrus horis 60: seditiōnē domesticā corporis sui servandi causa molam, novit absens.

Dum Joachimus foris pro loco et tempore Petri mandata curat diligenter, domi interim beatus ipse Vir, totus ardentissimis caritatis flammis incensus, nullum tempus a piis studiis vacuum transire patiebatur, quin pro animarum salute die noctuque cruentos lacrymarum imbræ profunderet; eoque magis, quo certius horrendas damnatorum pœnas apud inferos cognoverat. Hinc erat quod de quorundam salute Monachorum anxius, cœpit intra constitutum ab eo tempus, incompositis quibusdam seruonibus ac reconditis inter loquendum verborum anfractibus, eos nunc adhortari, nunc vero etiam objurgare. Sed ubi nihil hisce artibus omnino se proficere animadvertisit, ad aliud loquendi genus mox animum adjecit: nempe ut conscientiæ noxnis illis detegeret, et mentis latebras divinitus aperiret; uti a soluta videlicet disciplina, rubore quodam salutaris verecundiae perfusi, simul ad officium redirent, simul etiam suis in melius commutatis moribus, in casto Dei

cap. iii
Fratrum erra-
ta corrigenſ,

timore ad extremum usque persisterent. At cum D primum bœc audiunt illi (ut sunt mortalium ingenia ad temere judicandum proclivia, ubi præpostero, ut putant, consilio de re sua agi animadvertisunt) Pe varia eorum judicia patitur : trum e sua potestate exisse alii dicunt, alii phrenesi laborare, alii a malo dæmone illudi, alii aliter ejus verba interpretari, illum nempe divino agitatum Spiritu hæc eloqui, et hæc in eos ex Dei voluntate fieri. Verumtamen variis inter se sermonibus Monaci dissidentes, cum prium in sese descenderent (que vel ferrea pectora non flectit interdum patientia splendorque virtutum?) ad Petri pedes mox procumbere, atque eximia ejus mansuetudine fracti veniam petere ab eo, benedictionem efflagitare, sequaque pariter in officio in posterum fore polliceri; propalam vel inviti mirificam beati Viri sanctimoniam et omnibus numeris absolutam ejus vita rationem confessi. Attamen Vir beatus, divinæ voluntatis particeps, magis magisque se macerat, precesque restaurat, et totum quam acerrimo studio in Deo placando se occupat: quo videlicet iracundiaæ divinæ manus ac tela contineat ab omnibus, quo horribiles pœnas jam diu debitas mundi sceleribus deprecetur: sed etiam (qui est caritatis fructus multo maximus) ad omnia ferenda et perpetuenda Dei ac proximerum causa eo vehementius incendebat, quo magis jam tempus appetere cernebat, quo tamquam fortissimus bellator bonum certamen certaret, et pro Christi gloria et animarum salute cursum vite consummaret.

82 Tum vel maxime recordatus, se cum in illam splendidissimam Divinæ immensitatis abyssum, in qua reconditi sunt omnes divinitatis sapientiae ac scientiae thesauri, absorbebatur; amicum bominem jam tum in humanis degentem, intuitum atrocissimis obnoxium suppliciis: cui cum ardentissimis precibus veniam apud Deum oraret, audivit ex ipsius Veritatis ore, constitutum omnino, satis esse Divinæ justitiæ faciendum: tot videlicet illi tormenta toleranda, quot ejus delicta exigent diluenda. Ergo intimis plane sensibus amici statum miseratus Petrus, Jochimo suo rem omnem ex ordine refert. Hoc ille ut audivit, confestim et ipse tactus hominis misericordia, beatum Virum quam studiosissime obtestatur et obsecrat, amicum ab se commendatum habeat, ac suis apud Deum precibus tueatur et munit. Ad hæc mox Petrus: Vult, inquit, Christus Dominus sexaginta integras horas, pro illius anima expianda, supplicia, inferorum cruciatuum ad instar, sustineri. Id si quis in se reciperet, magna utique hominem cordis contritione, suorumque criminum salutari detestatione ad Deum conversum iri, plurimumque de Deo deque sui ipsius salute habiturum cognitionis: quod pro majori sane miraculo velim abs te haberet, fili, quam si e mortalibus quemlibet jam vita functum ad vitales auras revocatum conspiceres. Tum vero querenti ex eo Joachimo, Velle ne in rem amici hujusmodi aleam subire? id ille magni timore ac tremore correptus loquebatur, propterea quod res ipsa non modo sibi facta, verum etiam dictu horribilis videretur omnino. Scias velim, respondit Petrus, nihil me æque libenter cupere: quin etiam hoc habeto, fili, jam eadem me supplicia perforenda suscepisse: et ex hac hora (certum tempus patiënti edicens) quid pœnarum cruciatiuumve sustineam, facile animadvertis poterit. Cumque jam præfixum divinitus tempus adventasset afflictissimæ illius animæ opem ferendi; non dubitavit Pater beatus pro eo acerbissimas illas pœnas ex divino condicto fortiter subire.

83 Itaque sex ante diebus, quam vitam cum morte commutaret, fide munitus, mente alacer, conscientiæ divini promissi, contra totius tartari incursus

pro expiatione
amicorum,

sexaginta
horarum
spatio,
F

supplicia in-
ferorum ferre
paratus,

6 die ante
obitum

illa suscipit :

A ac petitiones, induit arma, ardentissimas scilicet preces; atque misericordia magis fretus, quam divina justitia territus, in arenam dimicaturus descendit. Corruuit extemplo crudeliter conflictatus; et projecti humi cadaveris instar jacet miserabiliter. Fit repente luridus, languescunt vires, color in eo cernitur exsanguis, cavum dira macie ac deformatum caput appareat, oculi introrsum in suos orbes inclusi, et tempora altissimis depressa lacunis conspi- ciuntur, atque e spina fere nuda pectus aridum pendet. Non crura moveri solo, non manus in colum tolli poterant. Quid plura? Eo miseriarum de- venit, tormentorum atque pœnarum copia, ut ne pedum quidem ungues contingere quis illi posset, quin totus atrociter intremeret, et dentibus sic acriter infrenderet, ut viderentur infringi. Sola dumtaxat vox reliqua illi fuerat, quæ non nisi truncatis ac pene intermortuis affatibus, eo regius anhelante, mitti poterat; etiamsi non decessent ex Monachis, qui dicerent Petrum tum temporis voce omnino defectum fuisse. Ceterum eos prorsus falli, nos oculati testes sumus, aiuat Auctores nostri, Columbinus nempe et Nicolaus, quibuscum ad extremum usque quæ libuit communicavit. Triste sane spectaculum ac luctuosum, innocentissimum virum aspi- cere, non solum mortuum ante mortem, vel ante sepulturam jam sepultum, sed etiam morientem emori non valentem. Quis tunc vel saxeum pectus habens non fleret? Quis præcisus vel de silice non doleret, beatum Virum mœrure perditum contem- plando? Hunc cum cœnobii Patres incubantem sac- co, Cartusianum in morem paleis inferto, intue- bantur miserrime damnatum; rei novitate vehe- menter attoniti, utpote mysterii ignari, stabant stupore plane defixi; et dirissima illius animo atque oculis contemplantes tormenta, a dæmonibus true- lentissime cædi exagitarique putabant. At vero Joa- chimus, Columbinus, et Nicolaus, ingenti religione rem taciti considerantes, communemque simul pa- rentem crudeliter vexatum conspicientes, haec una vel præcipua ratione vehementer angebantur, quod nulla eis suppeterent remedia beati Viri cruciatibus leniendis. Verum etsi ejus acerbitas causæ minime nescii, deesse sibi tamen noluerunt, quo minus beato Viro tamdiu assiderent, quoad rei exitum inspicerent. Et hæc erat in Petro rerum suarum facies horrenda.

C 84 O Virum proximorum desiderio Deique gloria æstuantissimum! O invictum, Petre, robur animi tui! Quem non magnitudo atrocitatis, non dirissi- morum sævitia tormentorum, non cruciatuum hor- ror, non metus atque animi hesitatio, non dico conti- nere, sed ne potuit quidem aliqua ex parte coercere; quin temet in acerbissimarum fluctus undasque pœnarum totus immerges. Cujus ardentissimæ caritatis gloriæ facinoris, ne quis apud lectores dubitandi sit locus, cetera nobis sunt prosequenda, quæ tunc ex eo sunt consecuta. Petrus igitur eum ita totum sexaginta horarum spatium miserandum in modum discruciatus jacuisset, ad se tandem rediit. Et ecce tibi nova illius rerum facies. Siquidem interruptis vocibus respirare, redivivos velut oculos ad cœlum serenos tollere, brachia pandere, manus supplices ad sidera levare, et linguam paulatim in laudes gratesque Domini solvere; ae demum pristi- nam, licet natura infirmis esset viribus, incolumita- tem decoremque resumere cœpit: tanta nimirum cœlesti voluptate perfusus, ut inter choros Angelorum exultare sibi videretur: sic, ut tacitus exclamaret, Trahe me post te, curram in odorem unguentorum tuorum, et alia his similia. Sane nihil mirum hoc loco videri debet, si Petrus noster beatus, pro amici expiatione Dei voluntatem executus,

qua proximos jubemus diligere, tanta liquesceret D spiritus dulcedine, ut jam jam cœlestia ac semper- terna illa gaudia oculis animoque perciperet, ad quæ cum effuso ac suavitatis pleno ejulatu assidue inhiabat; præsertim cum nihil esset, quod non ag- grederetur et efficeret, pro animarum salute pro- curanda.

A. BART.
SEVENSI.

85 Interea hominis expurgati probeque expiati animi haud obscurum id fuit argumentum, quod singularis in eo propitiati Numinis indulgentia liquido apparuit. Quippe res mira! Mox a Petri obitu, qui tribus post diebus contigit, magno acrius dolore compunctum, tanta sui suorunque criminum cœpit animi contritio, ut anteactæ vitæ suæ rationem consiliaque ex animo detestatus, per plures dies sibi metu iratus, in squalore et luctu, mœrore prope examinatus jacuerit. Exin vero salutari sui ipsius meditatione vegetatus, ita se suaviter in Deum affici sentiebat, ut verbis vix exprimi posset; palam ip- semet indicans, magna quædam atque insolita in se experiri, quæ nunquam antea se fatebatur expertum; quæque item oratione se posse ullo pacto ex- plicare negabat. Quam sane cordis contritionem tum conseuta est Dei rerumque cœlestium admira- bilis quædam cognitio atque peritia. Etenim cum præcipua divinæ gratiæ lux menti ejus per eos dies affulisset, nova sibi pariter ac divina quædam imper- titia charismata animo liquidius capiebat; eujus gratiæ tam insigne donum, uni Petro secundum Deum referebat acceptum: quando tanti viri eximia sanctitati nullas æque certum testimonium, ut Columbinus testatur, atque ille tribuere poterat, etiamsi non nisi semel dumtaxat Petrum vidisset. Qua de re, cum in ejusmodi viro tum in aliis, satis evidenter que constituit, beatum Patrem nostrum egregie præ- stitisse, quod superioribus proximis diebus Joachi- mo indicaverat, se videlicet mortalibus magis post suum obitum profuturum, quam in terris dum vitam coleret: hoc est præpotentem Deum non modo mi- racula editurum, ac cœlestia simul dona et beneficia extrinsecus in eos collaturum, qui sibi fidem habe- rent; sed etiam intrinsecus mirifica divinæ gratiæ lumina per eum piis mentibus illaturum, modo sta- tuerent animis vitam pie sancteque traducere. Nec sefellit fidem: siquidem eodem Columbino teste, non defuere qui ingenue faterentur, post sancti Viri obitum multa alia præclara divinitus eonti- gisse, quæ magis magisque ejus eximiam sancti- tatem declararunt, in eos vel maxime, qui nihil vel parum fidei habebant ejus religioni, dum esset in vivis.

et ab ejus
obitu amicus
emendatur:

86 Sub hæc ad aures cœnobii Patrum pervenit, Petro admirabili Dei providentia iterum decumbente, et ad ultima properante, Joachimum, Columbi- num, et Nicolaum Vincentum, facta subitaria ci- vium manu, de ipsius Petri corpore, simul atque efflasset animam, intra carissimæ patriæ mœnia de- portando agitare; haud dubie rati sacras tanti viri exuvias sibi, teatis, fortunis, ac toti denique civitati magno præsidio fore. Qua tristi demuntatione per- eulsi Patres, studium omne cogitationemque con- vertunt, ad rem caute ac dissimulanter exploran- dam. Id ubi factum, compertumque id quod res erat; ecce tibi repente cœnobio toto arcani susurri, ecce mussitationes atque clandestina subinde colloquia, sane quam inique quisque eorum id facinus patien- tes. Ergo haud ignari Patres in mora subesse per- riculum, simulque rati sua vel dissimulatione illi- beralem Joachimi conatum corroboratum iri, in monasterii atrium coeunt omnes, ut quid ea de re deliberandum sit inter se constituant, ad se primum Conversis Fratribus ac famulis domus adscitis (Con- versos autem Fratres vocamus, qui haud sacris ini- tiati

dein sibi
restitutus,cœlesti gaudi-
fructuscap. IV
Intelligentes
Patres, de cor-
pore Petri au-
ferendo aui-in diversas
sententias
abeunt;

A. BART.
SENESSI.

*alitstd permit-
tendam cen-
sentibus,*

*pottus quam
cum scandalio
impeditendum;*

*atlis quoquo
modo caven-
dum dicenti-
bus :*

A tixi, domestico opere apud nos exercentor). Ibi perregandis sententiis diu multumque certatum est. Patres namque magna fere parte favere quieti, cui ex Ordinis disciplina consulendum esse, affirmabant: palam dein hortari, videndum etiam atque etiam, ne dum unius alteriusve hominis odium nobis ipsi conflamus, totius clarissimae civitatis periculosa inviditatem aleam subeamus, et in apertum discri- men rem nostram communem objiciamus. Etenim si aqua lance Joachimi consilium nobis perpendendum existinemus, luce clarus dignosci necesse est, fateamur, plenum pietatis, plenum religionis, plenum denique dignitatis Ordinis totius pariter atque conobii. Quid enim aliud contendunt, quam ut honorificentius pro Viri dignitate ejus corporis gleba asservetur condaturque? Qued quoniam per nos hic agi non licet, priscam nostrorum Patrum simplicitatem sectantes; quid queso causa est, quod aegre molesteque seramus alios alio in loco id ipsum praestandum curare? Alii consilium miscentes precibus, modo obsecrare, ne quid super tali tantaque re of- fensionis, aut in honesto facto inconditoque gestu aut verbo, recti studiosis praebatur. Nos omnes, cunctis ad exemplum et significationem solidae virtutis et religionis intra sacra peristyla propositos. Quan- doquidem, si quid mali induiem per nos proficietur, ex quo nihil non boni ad Dei gloriam propagandam, ejusque in pios homines elementiam illustrandam foret eliciendum; quid in ceteris rebus (qua humanae sunt vices) qua ad purissimum religionis decus officinique retinendum spectant, sperandum putamus? Ad huc si in Joachimum, tamquam in anctorem hujuscem conspirationis, animadvertisendum est; satis illi paenarum erit, non interior tantum usu, verum etiam omni introitu et ingressu ad Petrum, illum prohibere: id quod ea lenitate atque dexteritate agendum arbitror, et nihil nobis prius in amantissimi Fratris nostri corpore, apud nos perpetuo conservando, esse appareat, cum ex hac vita migraverit; quam ut omnes, una cum nominis existimatione pacem nobis ac mutuum boni consen- sun, antiquissimum fuisse intelligent.

B 87 Alii contra, et conobii dignitate et Ordinis gloria indignum affirmare, si ad unius hominis sensum, per speciem pietatis in Petrum excitatum, tantam jacturam facere patientur. Num memoria tenetis, adjicent, Patres, hominem hunc in partem olim carissimi Fratris nostri consuetudinis adscitum, atque intra tecta nostra precario admissum? Tantosne jam sibi sumpsit spiritus, ut ad religionis famam et gloriam, sibi apud vulgus colligendam, nostra adversum se benignitatis studia, tam iniqua commercii significatione rependat? Numquid expe- etiamus, dum civium populariumve agmine factu, ad unum nos conobio pollat? et vi nobis abripi duleissimi Fratris nostri corpus aspicientes, omni eura vacui et securi in utramque aurem dormire debemus? Orientem flammam, vel exiguo latice pri- mum, adultam deinde et grassantem, non nisi ruina opprimi et extingui, compertissimum est. Proinde nescienti male pro re, pro loco, pro dignitate et prudentia occurendum reor. Quandoquidem non im- merito (ecquis jam id animo non prasumit?) pia nos posteritas ingrati animi seclere accersere, at quo in Petrum caritatis expertes appellare posset; si per summam otii assimulationem, qua Ordini nostro universo, qua conobio simul tam ingens de- deens inuri pateremur; cum sanguinem ipsamque vitam nos profundere potius par erat, quam metu repulsos insignem hanc notam turpissime accipere. Deficitne sarcophagi vel honoraria nos cenotaphia, quibus pro honestate, si per institutum liceret, ejus corpus condi queat? Desuntne nobis coemeteria, in

gnibus pro sacrosanctis Pontificum sanctorumque D Patrum scitis. Monachorum humanda sunt corpora? *quorum sen-
tentia prava-
cate,* Atqui nullum, mihi affirmanti credite, nullum, in- quam, gratius pietatis munus obsequiumve Confratri nostro impertiri possimus, quam illum ad lineam agere, ejusque virtutes castissimas in nobis ipsis pro viribus effugere conemur. Hisce atque aliis in eam sententiam dictis, tandem e dignitate tideque nominis Cartusiani statuunt Patres esse, Petri cor- pus ad usque existimationis et vitae periculum tuen- dum: indignum prorsus rati, alienis in ædibus, ma- xima quamlibet cum veneratione, asservari; quem triginta tres tetos annos intra domesticos parietes carissime aluisserent. Verem non desuerunt qui rem totam assererent ex Joachimo ipso cognosci debere, ne quid, integris etiam tum rebus, temere patran- dum susciperent.

E 88 Tumultuario itaque consensu mittunt, qui illum accersirent, apud Petrum una cum Columbino et Nicolao tunc temporis coemorantem; accersitum- que coram urgere procaci interrogatione insistunt, queruntque ex eo, cur tantum facinus attentare sit ausus, tot officiis videlicet ab eis pro tempore au- et *interrogatur
acerbe Joa-
chimus;* etus. Ad ea Joachimus satis constanter negare, ob- jectaque diligenter diluere: nihil se tale moliturum unquam cogitasse; dein quotiescumque id fuisset aggressus, opera pretium sibi factum duxisset, quod ejusmodi consilium publicæ salutis causa susceptum fuisset. Cujus hon inis in dicendo projectam anda- ciam conspicati Patres, extemplo coitionem certissimam rati, furore iraque efferuntur; atque (ut sunt mortalium pectora ad præcipitum quandoque per speciem officii honestive propensa) hue illuc per atrium vociferantes, tumultus cinct excitantque fu- rias; et rixa cum verborum asperitate orta, in Joa- chimum omnes congregati impetum faciunt. Quos, ut in se acerbe animatos vident, in has illico præ- senti animo prorupit voces: Non equidem miror, Patres; neque ex hisce, que adversum me tam ini- que facitis, quidquam doloris capio; quin etiam præclare mecum agi puto, cui communis Patris causa in tantam vestrum invidiam incidisse contigit: quoniam id ipsum in Cartusia futurum, ab ipso Pa- trie præteritis hisce diebus me accepisse recordor; Quem item Patrem jam divinitus præsensisse, milie- que enuntiassse omnia eventura, ac multo acrius quam antea inter vos dissidium excitatum iri, Co- lumbinum testem habeo et Nicolaum. Sed hoc unum tantum me mordet, quod per hæc, quo minus agenti F et hæc sibi prædicta fus- sus,

C animam Patri assideam, eique postrema caritatis of- ficia præstem, que a me mea erga illum exigit pietas, sane quam dolenter prohibeoir. Sed ite, per me non stabit, quo minus mihi in medullis perpetuo hæreat infixa illius memoria, quam sane omnis amoris officio et veneratione, quoad vivam, num- quam non prosequar. Ilæc ubi Patres audierunt, irarum pleni, magis ac magis furore concitantur; et quæ (ut optime a Leone Magno Pontifice dictum est) erant causa illuminationis, sunt illis repente maticies cæcitatibus: prorsus ut nihil proprius factum sit, quam ut se ipsos atque etiam alios in absurdos præcipitarent errores. Quoniam jurgium jurgio cu- mulantes, una cum Conversis Fratribus et laouulis, Joachimum manu pariter et impressione urgent, et ad conobii fores vi pertractum, tecto pepulerunt, ab ipsis atriensibus inclementer, ut tradunt, accep- tum. Deinde ad Nicolaum furore ebrii, conversi Pa- tres, atque eadem verborum asperitate contra eum usi, foribus illum item depulerunt: nulla tameo in- juria ipsi durius illata. Ille vero, ut vir æque nobilis genere atque varietate casnum eductus, tumultuan- tum Monachorum furori et temporis cedendum ra- tus, tantam contumeliam dissimulatione mirabili exorbiuit

*Carthusia
expellitur,*

*uti et Mi-
colaus,*

A. BART.
SENENSI

A exorbuit; perinde aesi jam tun haud dubia spe ni-
teretur fore, ut morienti beato Patri quoquo modo
officiosus adasset.

B 89 Joachimo atque Nicolao cœnobio exactis, et
altercantibus etiam tum Patribus; Joannes Co-
lumbinus, ex re et ex tempore occasione usus, ad
Petrum simul una cum cœnobii coqua, et uno e
Conversis Fratribus, confestim excurrit. Quibus ad
se venientibus beatus Pater, Joachimum, ait, ejec-
runt: ceterum nihil refert: cuncta ex ordine scien-
ter ac disposite explicans, perinde atque inibi præ-
sens ipsem adsuisset. Quæ res eo mirabilior visa,
quod Petrus interiori cubiculo clausus lectuloque affi-
xus, tantum aberat ut e cellula immanes strepitus
exaudiret, ut etiam ne posset quidem, præsertim
cum in ea dumtaxat ædium parte incalescerent ru-
mores, quæ a Petro remotissima erat. Hoc ut pri-
mum Cœnobiarca ceterique Patres, Fratribus illis
referentibus, resciverunt, in admirationem mox ra-
piuntur; et incertas prætexentes causas, de Joachimi
et Nicolai expulsione sese purgare conantur. Dein
brevi interjecto tempore, ad Columbinum, apud Pe-
trum demorante, denuo internuntii commeare coe-
perunt. Patres namque, disentienibus videlicet eorum
animis, iisque suspicionibus irritatis, quo suo quis-
que sensu diversi distrahebantur; sic prorsus, ut
totum illum diem (quod malum ingens est suspicio-
num, præsertim si scelerum afferit reprehensionem)
inquietum transigere viderentur. Denique accitus
adest Columbinus: variis perunctionibus viri ani-
mum pertinant. Ille vero, ratus id quod erat, in-
victa qualam mentis pertinacia velut in gradu per-
stans, stat animo; certum fixumque habens omnes
prius exorbere difficultates, omnesque repulsas vo-
rare, quam beatum Patrem in extrema vitæ linea
positum, et jam cum morte luctantem deserere. Qua Columbini animi firmitate plerique eorum ve-
hementius irritati, ancipi cura in deliberando agi-
tabantur: Deinum urgente metu, adeo concitato im-
petu in eum invadunt, ut ei manibus illatis, ad mo-
nasterii januam per vim illum attrahere niterentur.

C 90 Et ecce tibi fœdior momento quam antea rixa:
quæ plusplus que invalescens, eo usque processit,
ut alii vesana contumacia perciti, per atrium concur-
sare, alii ad arma conclamare, alii vero ad æs campa-
num, quasi ad classicum canendum advolare coe-
rint. Quod simul atque Columbinus animalverit,
populi concursum veritus, confestim Monachorum
manus potenter eluctatus, eo rem impeditum con-
volat et ipse. Verum divinitus factum est, ut quem-
admodum in sacris Litteris habetur, palparent
sicut cœci parietem, et ambularent in meridie sicut
in medio noctis: ita enim incerto vestigio huc illuc
ferebantur, ut restim nolæ, etsi præter oculos illis
erat, numquam tamen compererint. Inter haec, altera
alterantium pars, ira metuque effera, clamor-
rem efferrunt; instant, urgent, Columbinum ædibus
omnino exturbanum. At vero unus ex Monachis,
fœdas contentiones conspicatus, simulque Colum-
bini, haud sine Dei consilio, miseratus dignitatem,
sequestrum honorarium se Patres inter et Columbi-
num posuit; partim ut ab eo esset, ne domo pelle-
retur; partim etiam, ut exulceratos Patrum in
eum animos, qua posset lenitate, sedaret. Nec sane
frustra. Siquidem eodem Monacho auctore, eodem
que pariter comitatus Columbinus, in cubiculum
Petri inde denuo se recepit. Ubi illud admiratione
simil et memoria dignum eo temporis momento acci-
dit, quod beatus Pater ad Monachum mox hilari
conversus vultu, ita faustis precibus dicere caput.
Est, fili, cur tibi maximas gratias agam, tibique vel
in primis acceptum referam, quod Columbinus apud
nos maneat. Compenset itaque Dominus Jesus pro

sua clementia hoc tuum benevolum erga nos stndium. **D**
Quæ sane ut idem Columbinus audivit, stetit atto-
nito similis, quod nec Petrus Monachum viderat;
nec, longissime remotus cum esset, exaudire illum
potuerat. Nunc autem haec mihi Patrum certamina
atque contentiones apud animum meum reputanti
in mentem venit, non sine quodam cœlestis Numi-
nis nutu eos de Petri corpore tuendo tanto studio
acerrimaque contentione decertasse, tum ut ejusdem
Petri prænuntiationi responderet eventus, tum
etiam quo liquidius longo post tempore, ut explicab-
imus in loco, de admirabili ejus innocentia atque
corporis integritate constaret. Quæ clarius ut dein
pateant, ad gloriosum beati Patris obitum enarran-
dum nunc calamum et orationem converto.

A. BART.
SENENSI

cap. V
Petro cun-
cta divini-
tus sciente.

Idem contra
Columbinum
tentatur,

sed sedatio
invalescens,

Isa. 19, 19

illo ad Pe-
trum redu-
cto utcumque
pacatur.

CAPUT X.

Petri obitus eumque secular visiones et signa.

Monachorum dissidiis utcumque discussis, Petrus
interim, quo magis supremum sibi tempus adesse
sentiebat, quo e corporis custodia ad aliam quam-
dam vitam, aeternis refertam et cumulatam bonis,
perfruendam evolaret; eo ardentes in Deum, per
jucundissimam ejus bonitatis contemplationem, fe-
rebatur. Cum vero hoc ipso die, qui dies Veneris
fuit, in secundam fere noctis horam, cum Colum-
bino, Nicolao Vincento, et Eremita quodam, cui
Sanetia nomen erat, sermonem de rebus divinis pro-
traxisset, incredibili plane animi ardore atque dul-
cedine delibutus, repente divinitus factum est, ut
tali tamque insolenti alacritate gestire coperit, tan-
toque gaudio efferrari, quantum enjusvis mens et cogi-
tatio vel capere unquam possit maximum, vel ratio
quilibet explicare: sic nimurum, ut nihil imbecil-
litatis aut incommodi illi esse fatereris, quoniam,
acsi deperitas vires momento recuperasset, e lec-
tulo mira quadam spiritus exultatione surgere ges-
tiebat venerandus: et, eeu aliquem, sensum om-
niem oculorum effugientem, amplecti vellet, oculis,
vultu, atque sermone divinitatem nescio quam præ-
seferre, perinde ut laetus atque hilaris cum tacito
quodam cantu et voluptate hinc esset migraturns.
Hac ut excubantes, Columbinus nempe, Nicolaus et luce co-
et Eremicola ille animadvertis, conteinplantorque
simul beatum Patrem divino lumine circumdatum,
nec non faciem ejus instar solis coruscantes emit-
tere radios; præ ingenti dulcedine suavique spiritus
voluptate mente pene emoti, vix seipso capere con-
tinereque poterant: quin et ipsi, perinde ac si di-
vinitus aliquam cœlestis numinis gratissimam spe-
ciem ante oculos haberent propositam, gaudio in-
credibili exilientes se invicem amplecterentur; et
hinc inde per cubiculum exultantes, modo beatum
Virum defixe intueri; modo vestigio hærentes, ocu-
los ac mentem ad superna tollere; modo vero pan-
sis manibus, suspensi quodammodo atque stuporo
defixi stare. Diceres, angustum et humilem Petri
domunculam, divinam aulam factam: diceres cubicu-
lum illud in cœlestem Paradisum evasisse, dice-
res, inquam, præsentem inibi adlesse Christum
Jesum una cum innumerabili Spirituum cœlestium
multitudine; atque eodem item purissimam atque
sanctissimam illius Matrem, Angelorum stipatam
agminibus, adventasse, ceterasque Sanctorum
Sanetarumque cœtus illi sese tripudiantes osten-
disse, et ad sempiterna Paradisi gaudia illum vocasse.
Nec conjectura plane aberrares, uti postea dicemus.
Quippe justum sane ac pene debitum erat, ut Chris-
tus, omnium optimus Parens ac Servator generis
humani, sua Beatorumque omnium præsentia re-
crearet ac cohonestaret, quem semper sibi dicto
audientem

cap. VI
Coram 4
amicis sibi
adstantibus
E

a
subito exul-
tans gaudio,

F

velut si
Christum
secundosque
presentes
haberet,

A. BART.
SENENS.

tandem oculos claudit :

et inter suorum precos,

mortur 29
Maj anno
1301 :

b

cap. vii.

et mox sl-
lentur,

In cæmeterio
sepultur.

cap. viii.

Prov. 29

Audientem fuisse intelligebat ; qui semper, in vivis cum esset, integrum se castumque servavit, et in corpore hoc mortali vitam imitatas fuit cœlestium.

B Denique cum in hoc jucundissimo excessu ad tres totas horas Petrus perstitisset ; mox veluti humana omnia fastidiret, cœlestibus jam animo perceptis atque adeo suavissime degustatis, oculos clausit silentiumque perpetuum tenuit. Tum qui aderant apprehendentes illum cum morte congressuram, cœnobii Patres statim vocari jubent : qui quidem vesperi nihil periculi suspicantes, in cellulam se quisque suam de more abdiderant. At cum supremam carissimo Fratri horam instare intelligerent, mœstissimi mox accurrunt ; et lectulo ejus circumfusi, statas pro decedentibus precatores per vices decantant. Interea in Columbino ac sociis mœror pietatis pariter lactitiaeque servor pugnabant, præterea quod amantissimum Patrem et præceptorem sibi aspicerent avelli. Sed exim vinebat eos nunc voluptatis et jucunditatis magnitudo, nunc dulcium lacrymarum effusio : et simul mixtim ad coelum usque ingentis gaudii tollentes laudes, ad Petrum Christum Iosinum accessisse, eumque vicissim ad eundem Christum ovante, ac divinarum odore virtutum fragrantem, transire non dubitabant. Inter haec precibas illis rite ac sedulo peractis, confestim Petrus noster beatus, sine ullo horroris molestiaœvesigno, placidissime exhalavit animam : et, ut diu optarat, ad vitam evolavit perennem, intra horam noctis sextam, die Sabbato, quarto Kalendas Junias, anno post Christum natam millesimo trecentesimo sexagesimo primo. b

C Interim Petri corpus rite curatum, atquo monastico vestita de more indutum, visum est Patribus at quamprimum terræ mandaretur ; ne Senarum per urbem ejus vulgata morte, popolorum concensus, enim exequias cœlonestandi, tum vero (quod proximum erat) sacras ejus Reliquias contingendi gratia, ad Cartusiam fierent : atque eo tum vel maxime loco sese rursus in apertum discrimen obiecerent id ipsum amittendi, pro quo tuendo atque conservando summi ope atque animorum concertatione dudum contenderant. Ergo ne per imprudentiam ejusmodi subirent aleam, id illis justa solventibus fuit curæ, nimurum ut quam occultissime ea prosequerentur, quæ ritu Catholicœ sua ab eis erga Petrum pietas exigobat. Quibus peractis, sacrum Viri cadaver ad cœmelerium intra monasterii peristilium defertur, comitante ac feretur prosequente Columbino, unacum Nicolao, et Eremicola Sancte : qui spe delusi pretioso potiundi thesauro, in eam curam incubuerent, ut, dum jucundissima sancti Viri in capulo jacentis specie sese in tempus pascebant, qua omnia quæ ex eo vitam vivente acceperant, qua pariter quæ oculis ipsinet hauserant, in pectus alto demitterent. Inter haec in deeretam jam serbem sacrata illa gleba injectur, ac desuper humum Monachi congregantes tumulum ex more compoununt. Dum Maggiani Patres omni studio et arte curant, no Petri mortis fama, Cartusianis egressa latebris, præceps tota volitet urbe ; Deus interim, in quem nulla mortalium prævalent consilia, eo magis ac magis indies Petri abitum explicatissimis argumentis patesfaciebat : quo ipsem, dum ageret in humanis, ad ultimas se semper ex solida humilitate dejecerat, seque cunctis ignotum atque adeo mundo penitus esse invisum summo studio conatusque laborabat : ut in eo, quod est in sacris Litteris, expressum extare aliquando ; Ilumilem nempe spiritu gloria susceptum iri. Et vero inter alia pervulgata signa atque illustria testimonia, quæ beatum Virum ad cœlestia regna evolasse divinitus indica-

D ront; illud omnium evidentissimum, quod in aere sub illius mortem apparuit, apud complures fuisse constat, quodque hoc loco cum primis visum est appingere.

E 94 Jam auditione acceperant sacratae Deo semi- na, c nobili divæ Marthæ cœnobio, Petri nostri ægritudinem, atque ex ea illius salutem ita in angusto positam, ut de illo jam actam esse conclamaretur. Ea de re igitur miserant qui suorum nomine illi declararet, efficeret utique pro sua in eas benevolentia, ut in suæ mortis tempore signum aliquod haberent, quo ad cœlestem beatitudinem eum nos- sent ascendisse : idque petissimum ejus soror Am- tina c quæ, ut supra diximus, in id cœnobium Petri hortatu ingressa Deo se manciparat, per certum nuntium, qui inter spirituales beati Viri alumnos precipitus habebatur, indicavit. Cui mox Petrus per eundem hominem hæc illi renuntiari jussit : Dic ei, fili, ut humilem se perpetuo exhibeat, humiliatisque virtutis maxime studeat : et omnia exim a Christo Domino consequetur ad votum quæ petierit. Ceterum divinitus factum est, ut eo momento quo Petrus spiritum exhalavit, cum aliquæ Deo dicatae Virgines in divæ Petronillæ Gynæco, tam alii aliis in locis egregia pietate viri, tam speciatim hu- jus divæ Marthæ cœnobii Moniales, ingente splen- dore, longe lateque omnia circumspaque, veluti diurnam lucem, nudantem intuerentur ; et ignem fortuite prope cœnobium excitatum suspicatæ, metu percusæ opem exposcerent. Sed præter ceteras Abbatissa, flammam contagia verita, præpropera desperatione ad contiguam cœnobio domunculan Sacerdotis, qui eis erat a sacello convolat, hominem pulsu excitatura, suppetias periclitantibus ut ferret, propter quod a posteriori parte cœnobii ignis vagari credebatur : eique mox somno experrecto, Circumspice, ait, quæso te, Pater, qua flammæ impune grassetur : e portico namque magnum conspicimus lumen, et undenam initium ducas, nescimis. Inter- rea Sororeculæ, pavore propemodum exangues (ut est natura sexus meticulosus) aliae fugam circum- spicere, aliae humana pariter divinaque implorare auxilia, aliae sarcinulis jam enstæ prope palatæ viciniæ cogitare : aliae vero, dum curiosis monasterii loca perlustrant oculis, comperto splendorum illum ex ignea nubecula, in modum columnæ sublimè elata, cœlitus emicare ; ad ceteras moniales Virgines perquam serena fronte conversæ, Adeste, inquit, animis Sorores : nostram quippe fidem haud fecellit Petrus. En in cœlum gloria circumda- tur tollitur : modo defunctus est : modo animam exhalavit : atque isthuc signum est nobis illius obi- tus expetitum. Hæc ut audiant illæ, oculisque jam columnam paulatim ad sidera tolli, ac undique splendere ipsam capiunt ; vix sui præ gaudio compotes, manus supplices levant ; et in genua procumbentes, Angelicum hymnum. Gloria in excelsis Deo, consono clamore decantant : profunda quadam contemplatione raptæ, dum cœlestem columnam sine fine defixis oculis, modo se aperientem, modo claudentem, et eximio gratoque candore in- trinsecus resurgentem, aspiciunt.

F 95 Jam quando in hoc sacro gynæco divæ Mar- the sumus, libet paulo diutius intra ejus fines im- morari, cum id ipsum a beato Patre nostro, dum in ius coeli luce persueretur, non mediocriter ama- tum esse ob insignem illius sanctimoniam, haud am- biguum habeam. Hic ergo Monialis quedam fuit, pietatis laude mirifice abundans ; quæ cum eadem nocte, qua Petrus mortem obiit, igneæ columnæ visione perspecta, dormitum a matutina precatione abiisset; amica subinde voce vocari se sensit : Surge, inquit, nominatum illam inclamans, Petrus etenim

Ipsa mortis
hora Senen-
ses Mona-
chæ,

ingenti pri-
mum luce
relut incen-
dio terræ,

Fident ani-
mam in
splendidæ
nubis specie
ad cœlum
ferrit.

Horum una
istic fore suum
intercessorem,
intelligit.

A io cœlum migravit : ergo a Christo Domino quidlibet jam tibi petere licet, haud dubie præclaris beati Viri meritis consecutura, quidquid ex voluntate poscosceris : scias enim velim, illum alterius instar Gregorii Magni apud Deum esse. Nec in irritum ejusmodi evigilatio recidit ; quippe continuo saera femina somno soluta, quidquid gratiae olim exoptarat, flexis humi genibus, petiti, atque id se impetrasse palam professa est. Cum in hoc eodem cœnobio eadem Monialis, de qua modo diximus, una cum alia Deo sacrata Virgine, quæ magna religione erga Petrum ferebatur ad multam noctem vigilias traheret; atque de Petri virtutibus et sanctitate, itemque de præclarâ testificatione illius in cœlo beatitudinis sibi divinitus facta, gratiaque mox per ejus merita impetrata, magno cum sensu pietatis colloqueretur; in credibili ejus religiosa Soror, hæc illa referente, mox rōre affiebatur; propterea quod Petrus, antequam supremum diem expleret, nihil sibi præcipue dederat in mandatis, neque de re aliqua eam docuissest : quapropter ex illius præscripto pie saneteque vitam traduceeret; et lacrymarum plena conquerebatur, se neglectam ab eo despectantque fuisse, hæc et alia secum expostulans : Sane misit (Petrum dicit) ceteris Sororibus nostris, eisque mandavit, quid eas facere exequique placuit; mihi autem ne verbum quidem. Quæ cum altera exaudiret, e tristissimæ consodalis Virginis animo miserorem omnem abstergere, eamque familiari blandaque oratione alloquitur; magnam in spem illam erigens fore, modo in Petri fidem ac tutelam se recipiat, ut optata ad votum impetraret. Sed ubi parum aut nihil hisce verbis se proficere animadvertisit, quod illa pias has querinomas nullis rationibus mitteret, ad scribendum protinus adjecit animum; ut per epistolam certior fieret de Petri obitu, simulque aliquid certum sciret, num eo ipso temporis momento, quo divinitus se nocte præterita nomine appellari persenserat, beatus ipse Pater cœlestium in patriam abiisset. Interim rebus ita constitutis, sodalis illa Virgo, dolore prope exanimata, multaque fatigata vigilia, enbitum discessit. Vix somnus eam complexxus fuerat, cum repente magnos sibi strepitus audire est visa, perinde atque ingens bonum vis juxta eam transiret : et a Petro se inclamari, atque per hunc modum ad pietatem erudiri intellexit; Scis ne quid agere te velim ? Utique plantes

B in somnis monitur paupertati studere.

C in cellula arborem quamdam, eni Pauperculo est nomen : ex ea enim uberes et apprime generosos capies fructus, sanctissima nempe Christi Servatoris nostri vestigia per paupertatis virtutem sectando; rata nimurum fore, ut magnam inde tum animi tum corporis pacem et tranquillitatem capias. Quare ex hisce satis superque Virgo istibæc religiosa intellexit, paupertatem vel maxime sibi excolendam esse: atque dein totam rei seriem confestim socia Virgini, quæ paulo ante ad scribendum se dederet, ex fide retulit lætabunda : quoniam quidem per eam solidiorem conjecturam consequebatur, præter ea quæ oculis ipsæ ante percepérant, Petrum defunctum esse, et ad cœlorum regna condescendisse beatum. Sed hinc jam abire licebit, etsi alia his prope similia, quæ in hoc ipso cœnobio divinitus contigerunt, ad cœlestem Petri felicitatem declarandam, ne longiores simus, consulto silentio involvimus.

D Apparens ipse dubia quedam solvit.

97 Dederat Petrus noster beatus Joachimo suo inter alia, quemadmodum supra demonstratum est, singulariter in mandatis, ut ad Franciscum Pisannum, virum gravissimum, qui eo ipso tempore, quo Petrus ad superos evolavit, Senis juri dicundo præserat, sese conferret; ut nescio quid dubitationis in re maximi momenti, pro qua dies noctesque vehementer angebatur, illi mox explicaret. Quod simul

atque Franciscus audivit, seque divinitus ea modestia levatum sensit, stupore simul et lætitia uno eodemque tempore afficitur; eoque magis quod satis constanter affirmabat, nullum id ipsum hominum præter Deum cognitum unquam habuisse. Et ut miraculum miraculo adderetur, narravit ille, paucis ante diebus, secundum quietem sibi nocte intempestam quemdam Monachum adstitisse, niveis vestibus amictum : qui cum ad tres ferme horas secum variis de rebus ad animæ salutem facientibus esset locutus, hæc inter alia ad extremum sibi denuntiari audivit; Bonum fac habeas animum; non longe enim aberit, quin e gravissima isthac hæsitatione emeras. Quibus dictis Monachus ille sublimis abiit. Haud vanum visum fuisse, per eumdem fidelem internuntium Joachimum, res ipsa comprobavit. Porro beatum Patrem nostrum. cucullatum illum extitisse, quis ambigat? Næ idem Franciscus hoc compertissimum habuit, licet nec Petrus illum, nec ille Petrum de facie atque consuetudine unquam ooverat.

98 Et quoniam de ipsius Joachimi parente, spe etatæ virtutis ac religionis matrona, pauca prout se dedit occasio supra perstrinximus; non ab re opinor erit, hoc loco explicare, quæ de ea spopundimus ; quandoquidem multiplex inde bonum haurire licebit, partim ad ipsius feminæ beatitudinem declarandam, partim ut et nos indicemus egregie sibi Petrum constitisse, ubi de bac probatissima femina sermonem intulit: partim etiam, ut ejusdem Petri cœlestem felicitatem patetfaciamus, præclaro videlicet ac prope divino hujus mulieris testimonio. Rem paucis expedio, cum ad finem properet nostra lucubratio. Quinquaginta forte dies effluxerant a Petri obitu, cum hac religiosa matrona die quodam, qui dies d Saturni fuit, una cum aliis feminis in ostio domus sua pomeridianis horis ad remittendos animos consentente, puella quedam, tres circiter annos nata, quam amici cuiusdam sibi ac Joachimo carissimi filiam unice dilexerat domique alebat, e superiori cubiculo descendens, puellari festinatione anxia, Queso Domina, dicere cœpit: propere eubienum seande : in eo enim Sanctissimam Dei Matrem ac Virginem, filiolum Jesum sinn foventem aspexi; eamque mihi denuntiantem audivi, nos una propter diem repente morbo oppressas e vita cessuras; et me meos idecirco parentes misere deploratueros. Ilæc ut auribus ipsæ percipiunt, primum subridere cœperunt, quasi unius puellulæ verba cavillatæ : tum panthesper retrusam, quod anhelanti ore importunius urgebat, neglexerunt. Verum constitit dicto fides. Secunda namque feria in sequentis hebdomadis ambæ gravem in morbum inciderunt; ambæque simul vitam cum morte commutatarunt. At grandis natu femina, ubi primum divinitus agnovit ex hac luce se migratram, omnes ad eam diem contratas animi sordes, exigua licet, per sacram Confessionem eluere curavit. Quo factum est, ut novo cœlestis gaudii rore perfusa, ex divinarum rerum singulari quadam luce, sibi Dei munere interius oblata, lata tandem in extrema pene lucta, verbis et signis, se Deiparæ Virginis augustissima in specie sibi apparentis promeruisse frui colloquio, præsetulerit. Quo viso mirifice mulier recreata, testata quoque est, adstitisse sibi clarissimo radiante lumine Petrum nostrum, qui quidem eo ipso die sub noctem ad eam iterum, antequam spiritum exhalaret, ut illi bene precaretur, se redditum receperat. Itaque cœlesti spe plena, cœlestia simul petivit regna, regnatura per secula.

99 Sed ne nimis in signis et visis enarrandis nostra in longum vagetur oratio, Columbinus veniat postremo ; cui postremum locum attribuimus, cum Joan. Columbinus etiam scribit,

A. BART.
SENESSIIpsius eum
apparuisse,et predicta
confirmasse.

A ob ejus auctoritatem quæ gravissima est, tum etiam quod quæ in conspectu nunc ponere est visu, ea per se sola divinis hisce Petri visis confirmandis sufficere putamus, etiam si nihil præterea in id ipsum adhuc esset allatum. Is enim, quamquam fietam personam inducit narrantem, quæ ipsimet divinitus obvenisse certo nobis persuadeamus, suorum videlicet ope contendens (qua erat humilitate) ut rem quisque alii cuius, potius quam sibi, contigisse credat; frustra tamen nititur se sumque nomen suppressum tacitumque præterire. Nam quo in agis occulere contendit, eo clarus ex ejus ore erumpit, illo non sentiente, sed Domino permittente; ut illustri tanti Viri testificatione gloriam servi sui Petri palam faceret. Sic enim factum scriptis prodidit. In Christi Domini veritate. Haec sunt ejusdem Columbini verba, licet patrio conscripta sermone) vobis affirmanter asserimus, sanctum hunc virum Petrum per visum quamplurimis occurrisse, atque de sui manifestatione per quam clara et illustria dedit signa: quin præter alia atque subinde alia de se ipso visa miranda, saepè saepius sese obtulit visendum, cui Dominus hoc voluit; palam de die et de nocte se perspicue dilucideque manifestans; atque ab intimis ejus sensibus, cui apparuit, omnem hæsitationem depellens, per extrinsecu scilicet et aperta symbola, quæ plane in præsens patefacere nefas omnino ducebimus. Ceterum cum ea mortales neverint, neverint profecto, quem ipse Pater beatus apud Deum obtineat locum. At inter cetera, que in ejusmodi sui apparitione Petrus indicavit, talia fuisse. Quid cum sub mortis suæ tempus insolente eum alacritatem ostendit, atque in aere nubecula illa divino collustrata lumine instar columnæ apparuit; tunc vel maxime temporis Cœlites perspexerit, qui ad ejus animam e corpore migrantem accipiendam et in cœlum deducendam accesserant. Quin, ut scit Deus (subdit Columbinus) dum Pater hic beatus cum quodam viro multam de summa ardentiæ Dei caritate deque sancte ipsius adventu orationem haberet; clara subito ad aures accidit vox, haec divinitus intonans verba: O beatam urbem, qua tantum virum tulit! Beatam plane, si nosset munera gratiamque sibi præstitam; ac beatum pariter, qui hunc meum dilectum pietate et veneratione complexus fuerit, inquit ejus patrocinium tutelamque cœnfrigerit; cum majorem iudicem pacem atque animi solatium sit reperiturus. Haec Columbinus.

B 101 Nanaque ut Stephanum Maconum Senensem, sanctissimam Virginem Catharinam Senensi eximie carum atque ab Epistolis, tum vero Cartusiae Pontianæ aluminum, dein Cartusiae Ticinensis Cornubiarcham, virum summa sanctimonia præditum; Bartholomæum Ravennatum f., Cartusiae quondam Gorgoniae Præfectum; Jeannem g. Cartusiae Vallisgratiæ in agro Pisano Præsidentem, quem eadem Virgo Catharina Senensis, divino perfusa lumine, virum Deo summe caram agnovit, sanctissimeque prædicavit, et quoad vixit singulare veneratione proscenita est. Ut alios deinceps, quorum res gestæ, nescio cujus incuria in situ et tenebris jacent adhuc, silentio ipse involvunt; unum Nicolaum Albergatum Bononiensem in apertum hoc loco afferre libet; cujus laudum præconiam longe est uberior, quam ut nunc carptim exprimatur. Is est Beatus Nicolaus h ille, cuius innocentiam ipsa primum Bononiensis Cartusia magna sui cum laude fait experta; ut quæ jam inde ab adolescentia viri ita ad omnem virtutem et sanctimeniam illum in fervoravit, ut eximio tum suorum factorum dictorumque splendore et Italianam illustraverit; et ad remotas Christiani Orbis partes, dissidia inter Principes viros tollendi gratia legatus, admirabilem apud Reges, Principes, et Dynastas sui caritatem pariter venerationemque excitaverit. Is, inquam, Nicolaus ille est, qui singularium suarum virtutum ornamento adeo Bononienses cives in admirationem rapuit, nihil ut divinus (ut gravissimi auctoris i ejus temporis æqualis verba usurpem) Nicelai nomine ea tempestate prædicari posset: sic prorsus, ut cum sanctissimorum operum patrator ipse atque prædicator passim existeret, nemine rogante, nullo dissentiente, sed una omnium mente atque consensu, Nicolaam e suo Cartusiano cœnobio, cui tum præerat, populi decreti prorsus ignorum per alterius rei speciem in Urbem accitum, suum Episcopum ac Pastorem, reluctantem omnino reclamantemque adhuc delegerint, summo Romane Pontifice rem maxime approbante. Hujus sanctissimi Præsulis mansuetudinis, animi moderationis, et aequitatis præclarissimi testes fuere Florentini Cartusienses mei, quorum usu atque consuetudine in omni vita magnopere vir mitissimus delectatus, ad eorum cœnobium (quod septuaginta jam ante annos Nicolaus k Acciaiolus, vir ob gloria facinora in reipublicæ disciplina cum quolibet suæ ætatis Damnum comparandus, magnifice atque sumptuoso admodum opere construendum curavit) Nicolaus hic noster, tanquam ad tutissimum tranquillitatis portum in rebus duris subinde excurrere solebat; in eoque tumulum sibi eligens, in eo etiam sub mortein secundi jussit: quod et factum est quam amplissime funere.

maxime ostendit. Nam magnifica in bellis, inquit D Basilius ille magnus, et oratores scepnumero et pictores pulcherrime demonstrant: hi oratione: illi tabulis describentes atque ornantes; amboque plures ad fortitudinem imitandam inducentes. Quæ enim sermo historiæ per inductionem præbet, eadem et pictura tacens per imitationem ostendit. Habebit itaque Senarum urbs ex hac nostra lucubratione illius res gestas ad imitandum expositas, quem iconicum ducentos quinquaginta et eo plus annos veneratnr in templis. Haebet et Ordo Cartusiensis noster universus, unde tanti sui filii gaudeat sanctitate: qui tamquam præclarum sidus tot divinarum radiis virtutum insigniter effusit, magnumque illi nomen et gloriam peperit. Habebunt quoque extere provinciae, Cartusianam familiam sinu suo atque complexu soventes, illustre sane testimonium, quo intelligant, Italiam minime ejusdem familie carnasse viris sanctimonia cum primis præcellentibus.

civitati Se-
nensi,et Ordini
Cartusiano,E
clarotum alias
sanctis viris,

/ 9

tum B. Nico-
laus Albergato,

h

F

i

in Carthusia
Florentina
tumulato,

k

e
Imagines ejus
plurima Seni-
solti expositæ;codem sorriet
Vita scripta,

C 100 Que cum ita sint, mirandum non est, tet antiquitus atque deinceps annis insegnibus, Petri nostri Cartusiani varias in locis urbis variis fuisse depictas imagines; cum illius effigiem passim sub obscuro monochromate in pariete, modo in porticibus, nunc in iconibus ac vexillis eleganti colorum varietate, atque egregio pro tempore perfectam opere, et ad similitudinem effictam aspiciamus; mme in ipsis civitas quadrixijs, ac publicis monium portis; nunc in Aula, quam Dominorum appellant, ob oculos positam intuciamur; perinde quasi non solum tantum, sed Patrem simul et Patronum, deus, præsidium, et ernaumentum suum universa Senarum civitas Petrum fateatur. Sed quid dico Senensis Civitas? quando ipsum cœlum, beatum Virum lumen suum et ornamentum prædicat: cum jam ab ipse immortali Deo beatitudinis et immortalitatis apud nos testimonium illi tributum fuerit. Ipse igitur non aliter atque in pictura Petri nostri facta præclara per cœnnemoratiem in medium adduxi, palamque ad omnium utilitatem constitui; quamquam inopia ac tenuitatis ingenii mei optime conscientis; fretus tamen Dei clementis, cuius majestatem et numen in Sanctis veneramus, et cuius immensam amplitudinem illorum vita, mors, et gloria

A 102 Hujus gravissimi senis justitiam, continentiam, frugalitatem, religionem suspexit aliquando et admirata fuit Urbs Roma; quod purpurei Galeri dignitas amplissima nibil omnino de veteri disciplina, pristinoque ritore rigore atque humilitate, quam semel induerat intra Cartusiana claustra, imminuit in eo vel relaxavit. Sed tanti viri in egentes eximiam commiserationem et beneficentiam quibus laudibus esteram nescio: utraque enim ita in eo exstitit, ut illum Patrem pauperum, miserorumque levamen cuneti vulgo appellarent. At quod in idipsum non quo, Thomas Sarzanus vicem meam, uno tantum tanti Præsulis benignitatis facinore, expleat cunctate. Hunc etenim infimo genere natum, ac omnibus vitae præsidiis exutum, Nicolai nostri liberalitas, quo in bonarum artium studia incumberet adeo sublevavit: ut ad magnitudinem meritorum id quoque accesserit, ut suam in familiam dein hominem adsciverit senex gravissimus; atque ita suorum consiliorum participem facere consuevit, ut nemo illo carior esset, delectatus vel in primis vivido acrique adolescentis inge-
nio Cuius merita cum assidue Thomas animo retine-
ret, tum vel maxime eorum est recordatus, cum qua-

tuo ab amplissimi Viridecessu elapsis annis, ad totius Catholice Ecclesiae clavum tenendum evocatus, Nicolai nostri nomine, tamquam viri de se optime meriti, sese insignivit; Nicolaus nempe hujus nominis Quintus, in hoc celsissimo dignitatis fastigio, appellatus. Denique zelum erga Dominum Dei, sapientiam et eruditionem Nicolai nostri tota Romana Ecclesia confiteatur necesse est, ex quo Ferrariae, ubi primum indictum fuerat, prima celeberrimi Florentini Concilii, Eugenio Quarto Pontifice, fundamenta jecit. Postremo vero Nicolai animi fortitudinem et eximiam erga Deum pietatem Senenses laudent atque concelebrent: apud quos diem suum clausit extreum, magno dolore magnoque sui reliquo desiderio, vi Idus Maji, anno a partu Virginis millesimo quadragesimo tertio, eodem Eugenio Pontifice cum reliquo Patrum coetu per eos dies Semis ageute, atque Nicolai nostri exequias cohonestante, eumque virum sanctissimum, Patremque omni veneratione et laudatione dignum proclamante. Id quod unius Nicolai sanctitati datum fuisse nullus, qui Romani Pontificis majestatem angustissimam noverit, inficias ierit: quoniam quidem compertissimum est, numquam

C consueisse totius Catholice Ecclesiae Summum Antistitem cuiuscumque vel Cardinalis vel Principum quorundamque virorum funeri interesse. Hæc de Albergato, longius fortasse, pro rei opportunitate in explicando lapsi; sed minime ab re, ut opinor. Nam sæpe tantorum virorum usurpare memoriam aliud est nihil, quam studia, labores, et contentiones nostras nobis ante oculos proponere: quandoquidem, ni talpæ omnino simus, luce clarius aspiciemus, nos ad hos sanctissimos Viros umbram tantum esse, et effigiem quamdam virtutis persequi: solidam autem veramque virtutem, nescio quo pacto, aversari videmur. Quis enim nostrum vel Nicolai vel Petri maxime illustria facta virtutesque præstantissimas animo rationeque complectens, seipsum non excutiat, atque ad perfecti-
nem sue professionis excitet aliquando? Cum nulla major adhortatio aeriorque nulla excitatio ad omne studium sanctitatis et virtutis adhiberi soleat, quam bonorum virorum exempla, illorumque maxime, quibus una cum Dei obsequio antiquissimum num-
quam non fuit primævum sui Ordinis spiritum ad extremum usque tueri? Sed hæc alii. Ipse vero, ne quis interim officium meum jure desideret, Petri nostri Vicarium, Joachimum nempe in suo versan-
tem munere, adeundum censeo: quoniam hac po-

tissimum ratione fidem meam, quoad ejus fieri pete-
rit, curabo peregregie.

D
A. BART.
SENENSI.

ANNOTATA.

a Sancti hujus, seu Sanctis, meminit Raymundus Capuanus in Vita S. Catharine Senensis 30 Aprilis, num. 252 et 340: hic autem in notis de eo additur, quod aliquot annis post mortem Petri, captus eximia religione Gulielmi Ilete, natione Britannici ex Ordoine Fratrum Eremitarum, in monasterio Illicetano commorantis, huic primum, deinde cum ea S. Catharina adhæserit; et brevi tempore post Virginis obtutum grandævus obierit etiam ipse, magna cum fama sanctitatis.

b Anno 1361 litt. Dominicali C dies 29 Maji in sabbatum conrenit. In necrologio MS. sic legitur, Quarto Calendas Majas, obiit D. Petrus Guglielmacci, Monachus hujus Domus.

c Hic intelligitur, de Joanna, Petri cognata pa-
trueli, esse sermo, cui id paulo ante promitti vidimus.

d Ergo 17 Julii res accidit: qui et ipse in Sabba-
tum eo anno cadebat. E

e Monochroma, unius coloris pictura.

f De hujus laudibus, inquit in Notis Bartholomæus, late patebit campus, cum de B. Stephani Macconi rebus gestis egerim: hoc ut excentus est, an ita etiam illud fecerit, nescio: si fecit, Bartholomæi quoque Ravennatis Vitam nobis mitti cupio.

g Hic, inquit idem Bartholomæus, Lucensis patria, Ruberti filius, sub anno 1376 ad annum usque 1385, ab ipsis incunabulis, factus et educatus ad pietatem, divortium fecit cum seculo: ac Christum crucifixum, et nudum nudus ipse nostra in familia est secutus; qui nonnullis nostri Ordinis monasteriis praefectus, præclara omnium virtutum documen-
ta ubique edidit, seque verum Cartusianum præstitit. Hunc virum, inquam, sanctissima illa virgo Catharina Senensis, divino perfusa lumine, Deo carnum propter divinas illustrationes, quibus mirifice a Patre luminum augebatur, agnoverit, prædicavit, et quoad vixit singulari quadam veneratione est proseepta, uti cumulatius de ille memoriae prodidit Thomas Naccius Dominicanus. Ceterum non despero fore aliquando, ut detur mihi copia tabulas atque vetera Pisanae Domus monumenta excutiendi, f ut iis vel maxime desiderium meum expleam, indagandi videlicet expiscandique ipsius viri venerabilis Ioannis facta præclara; quæ quidem adduci non possum, ut credam velariis oblivionis penitus involuta.

h B. Nicolai Albergati Vitam duplum dedimus 9 Maji.

i Verba sunt Jacobi Zeni Episcopi, in Vita num. 2 relata.

k Addit in Notis Bartholomæus Epitaphium tanti viri, quod non inconsultum fuerit hic adnectere: Hic jacet corpus Maguifeci Militis, Domini Nicolai de Acciaiolis, Regni Hierusalem et Siciliae Senescalli, cuius laudes in ara scriptis versibus adnotantur. Obiit autem Neapolit, et demum translatum fuit corpus suum ad hanc ecclesiam, quam vivus adificavit pro salute animæ suæ et suorum Paren-
tum.

Gloria militiae, mansuraque fama suorum,
Offensis alta infundes oblivia Lethes,
Fidus consiliis, ac ferro in bella tremendus,
Eloquioque potens, Magnum quem clara Loygi
Regna Senescallum videre hinc Trinacris, illine
Inclita Jerusalim, Christi veneranda Sepulchro.
Quemve tulisse parens gaudet Florentia Civem,
Hoc, Acciaiolum celebri de stirpe creatus,
Sarcophago clausus, cineres Nicola reliquit,

Hujus

landato per
Nicolaum v
ex ejus nomi-
ne dictum,

I

Senis mortuo
anno 1443.

- A Hujus et ecclesiae fondator : liber olympum
Mente petit, Christi post annos mille trecentos
Ac sex undecies, octava luce Novembris.
I Nicolans V, *creatus Pontifex, on. 1477.*

CAPUT XI.

*Joannes Boecacius adjutus: corpus post annos
60 repertum integrum translatumque.*

Joachimus hoc interim spatio de Petri obitu, de que iis quae eo divinitus contigerant, a Columbino et sociis certior factus, eo magis propositum suscepit ionneris prosequendi mordiens tuebatur, quod Deus mirandis visis et prodigiis testem sese illius sanctitatis apud mortales subinde praebebat. Ergo cum sibi maiores indies spiritus et animos, ad ea quae reliqua illi erant Petri mandata ex composite curanda sumeret; Senis ingeoti laetitia gaudioque perfusus proficiscitur, et Florentiam versus iter arripuit. Quo simul atque pervenit, inter alios Joanneum Boecacium, virum litterarum a sane studiosum, atque tunc temporis Itetruscae eloquentiae facile principem, adiit; enique benevolentia comprehensum, gravi oratione remotis arbitris appellat. Primum se Joachimus dicit, viri Dei Petri Senensis iussu illum convenire; quem licet viventem de facie numquam noverit, ipse tamen beato Viro, divino id agente consilio, optime cognitus. Deinde ejusdem sancti Viri vitam, virtutibus et sanctimonia insignem, demonstrat: quae mox ille, dum in immensa Divinitatis illam abyssum absorberetur, in rem ipsius perspexerit; quaeque Christo Domino demonstrante praeviderit, exponit. Quod secum Vir beatus, illius vitae statum per abrupta vitorum aberrantis miseratus, dum erat in humanis, eum per se orare atque obsecrare, ut quanto in discrimine aeternae damnationis versetur, etiam atque etiam videat, et mores in melius commutet. Ad haec luxum caecosque simul errores, in quibus misere ad eam diem jaenerat, ad amatoria studia incumbendo, detegit; indicatque pariter, quas peccandi occasiones mortalibus obtulerit, suis videlicet vulgaris b eluenbrationibus; maioresque allaturum indies, ni tule consilium mentemque abjiciat scribendi. Quoniam ea ingenii praestantia, divine illi praestita munere in Dei gloriam Sanctorumque,

ante oculos proponis: atque uno eodemque tempore D in te moribns et verbis effingis.

104 Num te præterit, aliorum scelera vel flagitia, cum ante hominum oculos constituantur, etiamsi non ignoremus esse peccata, validissimam tamen vita habere ad audientes etiam corrompendos? vel quod eo minus iam malum videri incipit, quod plurimorum consuetudine iam vulgarius et quasi fit familiarius; vel quod hoc etiam sit mortalium ingenio, ut sui quisque similes summa voluotate atque adeo voluptate sequatur. Verum ut ut est in re hujusmodi, illud apud omnes constat: nullum fere acriorem stimulum ad peccandum esse, quam pravum exemplum. Te igitur, qui verbis, scriptis simul et moribus, turpitudinis et lasciviae ceteris exemplum praebes, quae mala secupiteraque supplicia, nisi ad meliorem frugem te receperis, manent, perpendas velim. Non pareat, Joannes, auribus tuis, nec illis unquam serviam, ut tuæ saluti coosulam; idque magis, quod haec non utique ego, sed per me Petrus, dum hanc eoli lucem aspiceret, tibi inculcari jussit. Quocirca ejusdem beati Viri verbis rogo,

*tamquam ex-
emplum ne-
quitix præ-
bens;*

E *quare hortatur ista missa faciat,*

hortor, denuntio, ut vitam, quam nunc agis, offensionum pleam, deponas; ut poetica studia abjicias; et exitiale poetice illam detestatus, quae tibi hactenus fuit impedimento, quominus (ut abs te officii ratio pietasque Christiana exigebat) verba virtutis cultoreio te cunctis exhiberes, honestioreio vel tandem aliquando tuorum studiorum morumque disciplinam inreas. Quae omnia si persequi detrectaveris, exploratissimum habeas, ex ejusdem beati Viri predicto, non leuge absore quin tuae proterviae penas persolvas; et propinquiori quam animo conceperis interitu, profana studia tua simol et animam finias. Valeat igitur, Joaones, apud te tanti viri precipientis auctoritas, cuius eximiam sanctitatem Deus ipse miraculis et signis firmavit. Valeant multorum nobiliumque præsertim virorum exempla, qui Senis ipsius beati Viri monita atque præceptiones, me tradente, amplexati, uberioris indies sui obsequii capiunt fructus; et æquitatis religiosisque studia sectantes, maiores quoque officii referunt laudes: quod secus, immo vero etiam pessime aliis evenisse, qui salutaribus sancti Viri parere mandatis neglexerint, certum habeo; perinde ut non illius plena honestatis consilia, sed ipsum celeste Nunnen aspernatos fuisse, certo constaret.

F Valeat denique tuae salutis ratio, cui si ad veritatis oblatam tibi divinitus lucem, pietatis Christianæ faciem practuleris; non dubite quin Deus tibi omnibus in rebus sit affuturus.

*cumque indicat
arcana cordis:*

105 Haec Joachimus: quae sane poterant per se hominem, ingenuarum artium præsidiis apprime instructum, permovere. Sed nihil æque Boccacii animum perculsum reddidit, quam que ab ipso Joachimo sibi audivit clam fuisse detecta: sibi videbilet omnia sui pectoris arcana mentisque latebras reseratas, quorum neminem mortalium preter Deum conscientum esse, Boccacius ipse assereret. Ille enim erant, quae Joachimo, uti supradictum est, quemlibet ex mandato Petri adeunti, fidem continuo et auctoritate conciliabant. Ergo cum primus Boccacius sui animi sensa munda animadvertisit, obstupuit vehementer: et ingenti pavore metuque concussus, religione maxime perurgente, prioris vitae peccata gemebundus agnoscerre est visus: et cum apud se statueret e peccatorum ceno emergere, et ad sanitatem officiumque redire; tom etiam omnia poetica studia deserere, omnemque librorum supellectilem divendere, animum induxit. In quam deliberationem ingressus, Franciscum Petrarcham, Patavii tunc temporis commorantem, quem præceptorem suum c venerandissimum et patrem appellare consueverat;

*quibus mo-
tus Boccacius
Petrarcam
consultit:*

tota

a Jussu B. Petri
Joachimus
adiens Joan-
nem Boecaci-
um.

b arguit cum ob-
scriptorum
impuritatem;

propter qua-
stis a Deo pu-
nendus,

C abusus; eam dicendi vim et copiam, quam ejusdem ingenii præsidio adeptus erat, in proximorum perniciem adhuc retinebat; atque adeo in obsequium satanæ, hoc est, ad inanem gloriam colligendum honoresque captandos potius, quam in Dei servitium ejusque propagandam gloriam, in apertum suis proferendis vigiliis impendebat: quae quidem lucubrationes nihil aliud agunt, nisi ut bonos depravent mores, ex quibus recta castaque vivendi ratio pendet. Proinde secum intenta cura perpendat, malitiae seipsum perdere, ut deplorata vita hominibus arrideat, quam honestatis et virtutis studia sectando, iisdem ipsis adversari. Quin etiam vide, queso te, Joannes (adjecit Joachimus) quid præmii laudisve ad celestem felicitatem comparandam apud Deum consequi te posse putas; cum te ipsum hostem pudicitiae, laxamentum luxuriae et libidinis palam constituis: et quae adhuc scripta edidisti, instrumenta periude diaboli sint, ad instruendas et alliciendas in venerem animas. Verendum mihi interdum arbitror, ne divinae justitiae gladius in te sit intentus, quandoquidem tuis litterarum monumentis honestati bellum indicis; dum intemperantiam et lasciviam, dum turpitudinem et flagitosam illam tuam verborum licentiam, ad risum concitandum, vel mentes animosqae, ut dicis, exhilarandos

A tota de re per litteras certiore facere voluit. Quem Virum gravissimum, alterum nempe Hertrusei sermonis lumeo, quin potius resurgentis ea maxime tempestate Latinitatis auctorem non ignobilem, in hanc sententiam illi rescriptsse scimus. Magnis me monstris implevit, frater, epistola tua, quam dum legerem, stupor ingens cum ingenti mœrore certabat: uterque abiit, dum legisset. Quibus enim oculis nisi humentibus tuarum lacrymarum tuique tam vicini obitus mentionem legere potui, rerum nescius omnino solisque inhians verbis? Ubi demum in rem ipsam internos flexi oculos defixique, mutatus illico animi status et stuporem seposuit et mœrorem. Jam primum quod erat in ipsa litterarum fronte, præterebo. Et paulo post. His omissis ad id venio, quo me adeo prima lectione concussum dixi. Scribis, nescio quem Petrum, Senensem patria, religione insigni et miraculis insuper clarum virum, nuper obenuntem, multa de multis, inter quos de utroque nostrum aliqua, prævidisse, idque tibi per quemdam, cui hoc ille comiserat, nuntiatum. Ex quo exactius dum quereres, quemadmodum sanctus ille Vir nobis

B incognitus nos novisset, sic responsum. Fuisse illi propositum, ut intelligi datur, pium aliquod agere; quod cum implere, denuntiata sibi, ut auguror, morte, non posset; orasse Deum efficaci et ad cœlum perventura prece, rebus idoneos vicarios designaret, quibus negatum sibi copti sen destinati operis exitum divinitus largiretur. Cumque faoniliaritate illa, quæ Deum inter justique animam est, se intelligeret exauditum; ne quid in re dubii foret, Christum ipsum habuisse præsentem, cujus in vultu omnia cognovisset, quæ sunt, quæ fuerunt, quæ mox ventura trahantur; non ut apud Maronem d' Protheus, sed plenus multoque perfectius ac clarius. Nam quid, oro, non videat illum videns, per quæ omnia facta sunt?

C 106 Illum oculis vidisse mortalibus, magna res, fateor, si vera: usitatum enim et vetustum est, plerumque mendaciis fictisque sermonibus velum religionis sanctimoniacque prætendere, ut humanam fraudem tegat divinitatis opinio: de quo in præsens non pronuntio, cum ad me defuncti illius nuntius nondum pervenerit: quem ad te primum, quod essem forte vicinior; expositisque mandatis, mox Neapoli; inde mari in Galliam atque in Britanniam perrexisse significas; novissime me visurum, et mihi utili-

laudat tamen consilium præparandum mortis.

C leim mandatorum partem ex ordine prolatarum. Tum demum, quantum apud me sit fidei reperturus, videro. Aetas hominis, frons, oculi, mores, habitus, motus, incessus, sessio, vox ipsa et oratio, et super omnia conclusionis effectus. ac loquentis intentio, ad consilium vocabuntur. Nunc quantum ex tibidictis elicio, nos duos aliosque nonnullos ex hac vita dedecens ille Vir sanctus vidit, ad quos quædam secretiora committeret huic suæ hujusmodi ultimæ voluntatis executori, industrio ut tu existimas ac fideli. Hæc, ni fallor, historiæ summa est. Ceterum quid ex hoc ali audierint, in dubio est. Tu quod ad statum tuum attinet duo hæc (nam cetera supprimis) audisti, vitæ tuae terminum instare, hoc primum: tibi prælerea poeticæ studium interdici, hoc secundum ultimumque. Hinc illa consternatio mœrorque ille tuus, quem legendō meum feci meditandoque deposni: et tu, si mihi aurem, immo si tibi, si rationi insitæ animum præstas, abicies; et videbis inde te doluisse, unde potius sit gaudendum. Hactenus ex Petrarchæ litteris; quæ quoniā extant satis prolixæ, non est cur singula in præsens conserter: in quibus totus est vir sapientissimus, non modo, ut Joannes in proposito suscepitoque consilio de mutanda vitæ ratione permaneat; sed etiam omnem lapidem movet, ut a mortis metu illum abducat: ea

in re opportuna cum ethnicorum exemplorum, tum D divinorum oraenlorum auctoritate usus e. Nobis A. BART[?] SENENS^E vero illarum tantum partem hic inserere visum est, quam ad rem nostram facere existimavimus.

107 Hactenus expositis, quæ de beato Patre nostro Petro ex vetustissimis litteris probatisque auctoribus excerpti, operæ pretium me facturum reor, si ea quoque historiæ meæ, tamquam illius conditum, ut verbo Divi Basili utar, intexuero, quæ a majoribus nostris nobis quasi per manus tradita sunt: quæque firmissimis etiam nunc animis retinemus; quandoquidem hæc ipsem, ut primum ad Florentinam Cartusiam candidatus pèfitor accessi, atque dein euellatus in ea sum effectus, a dñobus Patribus Ordinis, ibi tum degentibus exacta aetate patriaque Senensibus, accepi. Quorum alter, cum adhuc hæc eadem me scribente superstes esset, septem et octoginta annos natus, autographis iisque recentissimis litteris ingenue asseveranterque mihi astruere non dubitat, quæ ille jam inde a prima adolescentia e prisorum Patrum frima certaque auditione dedicerat, quæque vel scriptis mandata numquam se vidisse aut legisse affirmat. Neo sane mirum. Maggianum enim id cœnobium, bellorum olim incendiis et agri vastationibus obnoxium cūm esset, E utpote urbi proximum; ejus Patres nonnumquam militi diripiendum vastandumque relinquere cogebantur, ut sese ex diris belli fancibus hostiumque pariter decursionibus eriperent; ne quidquam in præsens ex illis attingam, quæ superioribus annis nostrorum videlicet Patrum memoria sustulit, dum urbs obsidione cingebatur. Nam cum sedem in eo ipse Cæsarei belli f Imperator fixisset; ea damnata atque incommoda certum est tunc teniporis cœnobium fecisse, omnibus in eo militari clamore obstrepenib[us] ut, licet illius ædificiis visa sit pepercisse et strenuata militum licentia, non tamen improba illorum cupiditas temperare sibi potuerit, quin temeratis manibus ecclesiasticum instrumentum ceteraque domesticam suppellectilem violaret, atque insolenter admodum diriperet, sordidi impelle lixarum colluvie, vilissimis inhante lucellis. In qua direptione deperiisse pervertustos codices, commentarios, atque alia rerum gestarum monumenta, quæ tanto labore et studio lucubrari atque colligi solent, haud ambiguum habemus in tam recenti, ut dixi, Patrum memoria; quod ex ea lacrymabili jaetura tabulæ tantum aliquot ad hanc diem domi custodiuntur, studio atque opera quorundam in posterum longe prespicientium, e dissoluta militum consuetudine sublatæ. Ergo miretur nemo tanta de re, quam hoc loco conscribendam suscepi, nihil ad id tempus litterarum monumentis consignatum extare, quando ne ratio saeriquidem apparatus tunc habita fuerit. At vero, utcumque sese habeat res, ex hominum memoria deleri non potest, poteritque numquam sempiterni Numinis id agente consilio; quæ, ut constans tenet fama, id habuit initium.

108 Sexagesimus jam agebatur g annus a Petri morte, cum Deus ejusdem Petri sanctitatem clarissimis signis et miraculis ad ejus tumulum indies magis ac magis illustrabat. Quibus quidem signis adeo Senensis populus pristinam suam erga beatum Patrem fidem et religionem retinebat, ut eum cives tum exteri Maggianam Cartusiam, studio invisendi sepulcrum sancti Viri, frequentissimi peterent, sive inde pietatis et fidei illustria reportantes testimonia, qua ad animi, qua pariter ad corporis incolumentem consequendam. Cumque res nullo impedimento e sententia fluere, maxime propter urbis propinquitatem, eo illorum temporum cœnobii Patres devenerunt, ut secum ipsi identidem reputaotes animo, frequenti

A. BART[?]
SENENS^E

Porro ex
traditione
habetur,

(nam in di-
reptione
militari
scripturæ
perlerant)

g
quod anno
60 post
mortem,

A. BART.
SENENSIS

quieti sua
consultari
Patres et
corpus alio
translaturi,

integrum
effuderint,

ad quod cum
aliis etiam
S. Bernar-
dinus acces-
serit,

multique agri
curati sint:

A frequenti revera ad eos populorum accessu spiritali suao interturbari quietem, adversum maxime sui Ordinis spirituorū; cogitare cōperunt de Petri exuviis alio transferendis, cum aliam tum rationem inire se non posse animadverterent; qua, salva cōnobii existimatione, tanta hominum frequentia ab continuato tot annis instituto abducereatur. Ergo in unum convenientes statuunt, rem omnino gerendam esse. Eo prounde cum in peristylii cōmēterio saeris beati Viri exhumandis reliquis clanculū adhibiti essent fossores, ne quid indicii foras manaret; factum est, ut dum opus urgent pertinaciter, unus ex illis inter effodiendum alternum sancti Viri crns ligone perennerit. Quo nihilominus arguali cura cōptum prosequente, paulatim demum egesti terra, totum sese sacrum cadaver in conspectum dedit, non modo oionibus (mirum dictu!) integrum membris, perinde atque sepulturae traditum tunc primū fuisse; sed (quod longe mirabilius extitit) sumit atque per subducta illius adhuc integrā vestimenta, inspiciunt ex percusso erure crnorū purpurei manare rivos, magis ac magis in admirationem rapti, Miraculum, Miraculumque inclamat, et in Dei mox praecōnia laudum prorūpunt: rem insignis prodigii loco habentes; corpus videlicet spiritu tot annos destitutum, incorruptum et a nativo splendore parum dissimile inveniri; quando ne telluris quidem vigo, cuius est mephitum exhalare, longa tot annorum serie, sacrum illum thesaurum ipsa obrutum humo, ulla ex parte corrumpere ant labefactare potuerit. Honorificum plane Dei munus, quis neget? quod sane defuncti beati Patris claram atque illustrem integritatem urgit.

B 109 Cumque tanti miraculi fuma in urbem irrumperet, factum est ut turmatim cives ac populares ad Cartusiam, multo frequentiores quam antea, confessim nfluenter, quo corporeis oculis eum agnoscere exhumantur, quem sepultum ingenti cum veneratione diu fuerant prosequenti; scilicet laetissimā erga beatum Virum animi religionem divino prorsus testimonio propalam comprobari. Neque propterea tum Monachis integrum fuit confluentium multitudinem quavis ratione coercere. Ad venerabile cadaver ubi ventum est, alii illud exosculari, alii precarios globulos applicare, alii frusta vestimentorum pietatis ergo discindere, alii alia ratione illud venerabili contingere. Haec diu agitantur, tante rei excitus rumore Vir sanctissimus Bernardinus Senensis, is qui, ut initio diximus, Franciscanam lamenē familiam erexit, et ad veterem sui instituti severitatem et disciplinam revocandam adduxit, ad Maggianam Cartusiam convolat continuo; ejus vivendi gratia, de quo praelata jam inde suos intersodales Societatis B. Mariae Virginis adolescentulus inaudierunt. Quo ut advenit, in defuncti corporis ruit amplexus, pia virginis carnibus figere oscula; nec inde se prius extulit, quann dulces in lacrymas effusus, egregiam de beato Viro ad circumfusam multitundinem laudationem habuit. Inter haec veteribus miraculis nova adduntur, quod ad sancti Viri cadaver eaevis visus restituitur, elephantiaci mundantur, capti auribus integrum recuperant auditum, claudi gressum accipiunt, quamplures insanabili morborum genere labefactati commoda valetudinem assequuntur, et alia id genus miracula, ad confirmandam Petri sanctitatem, vi Divina patruntur. Quibus de causis Monachi, et qui vel in primis eius tum praeferat, maiores quam antea in angustias conjecti, mire aestuabant animo. Denique divino præsidio opusserat in presentia, ne quid hominum concursu in rem monasticam detrimenti domus acciperet, neu tumultu aliquo consulto concitato sacrum thesaurum amitterent; idem ipse cōnobii Pater, una cum re-

C bente familiam erexit, et ad veterem sui instituti severitatem et disciplinam revocandam adduxit, ad Maggianam Cartusiam convolat continuo; ejus vivendi gratia, de quo praelata jam inde suos intersodales Societatis B. Mariae Virginis adolescentulus inaudierunt. Quo ut advenit, in defuncti corporis ruit amplexus, pia virginis carnibus figere oscula; nec inde se prius extulit, quann dulces in lacrymas effusus, egregiam de beato Viro ad circumfusam multitundinem laudationem habuit. Inter haec veteribus miraculis nova adduntur, quod ad sancti Viri cadaver eaevis visus restituitur, elephantiaci mundantur, capti auribus integrum recuperant auditum, claudi gressum accipiunt, quamplures insanabili morborum genere labefactati commoda valetudinem assequuntur, et alia id genus miracula, ad confirmandam Petri sanctitatem, vi Divina patruntur. Quibus de causis Monachi, et qui vel in primis eius tum praeferat, maiores quam antea in angustias conjecti, mire aestuabant animo. Denique divino præsidio opusserat in presentia, ne quid hominum concursu in rem monasticam detrimenti domus acciperet, neu tumultu aliquo consulto concitato sacrum thesaurum amitterent; idem ipse cōnobii Pater, una cum re-

liquo Monachorum cœtu ad defuncti corpus accedens, hæc verba fide plenus effatus est: Te precor atque adeo tibi, Pater beatissime, jubeo, ejus vide-licet sanctæ obedientiae virtute, cuius nexu præpotenti te Deo atque Ordini nostro in hoc cōnobio incepisti, ab miraculis patrandis ut absistas; ne quod tantopere Cartusianæ disciplinæ adamasti propositum, apud nos perturbet hominum celebritas.

D 110 Hæc ubi Præsidens dixit, res mira! simul ipsum sacrum cadaver a miraculis edendiscessavit, simul confluentum multitudi ab concursu et im- petu conquivit, omnibus qui aderant stupore plane attonitis. Ab hisce peractis Patres sanctissimo consilio optimo fore existimantes, ne amplius in de- foso pretiosum illud pignus asservaretur; novo lateritio tumulo, ad radices saepe campanariæ turris e regione cōmēterii constructo, in eum Cartusianæ simplicitatis juranihilominus retinentes, noctu recondunt, iisdem cōnobii Patribus rei dumtaxat consciis; quos etiam præcepto cōnobii Moderator adgegit, ne cuiquam externo patescerent unquam, quo loci rursus depositum corpus conditum esset; cum eo tamen, ut unus alteri, alter vero alii in posterum, atque ille deinceps alii, eorum solummodo qui Maggiana Cartusia pro tempore forent alumni, E rei secreto aperiret; quo continuata personarum successione cum aliqua ex parte posteritati consulteretur, tum vero pretiosum pignus apud se Patres tuto perpetuoque incolume custodirent. Quæ cuncta ad nostra usque tempora inviolate servata, ad extremum tum mihi superioribus annis in Florentina Cartusia degenti, ut supra dictum est; tum aliis, in locis hisque præcipue in tectis, a priore e duobus illis Patribus, quorum paulo ante meotio habita est, indicati fuere; loensque pariter sacri sepulti corporis commonstratus. Qui quidem Pater, Ignatius Burghesius Senensis nomine, vir gravis ac certus, octogenarium et amplius aetatis annum agens, in hoc Maggiano cōnobio, ubi religionem professus fuerat, viginti quatuor iam hinc annos, ex hominum vita cum Christianæ pietatis laude migravit ad super- ros.

E 111 Interea Bernardinus, de quo supra memoravimus, iis minime contentus, quæ ad laudem præcomamque Petri nostri in Maggiana Cartusia gesserat; duobus etiam post annis ab invento ejusdem Petri corpore, Venetas concessionandi gratia profectus, cum in privatis nobilium virorum circulis, tum e superiori loco ad Primores clarissimæ civitatis ita de Petri laudibus et sanctimonia, itaque de Cartusiensium familia copiose ac vehementer locutus est, ut in hæc verba perorasse dicatur. Habetis, Patres amplissimi; habes, inclita Veneta urbs, in insulis, quæ circum te sunt, quam multa cōnobia, multis referta Chris'i militibus: quæ cōnobia, tamquam cœlissimæ turres ac firmissima propugnacula, a facie Aquilonis longe majori tibi sunt præsidiō, firmiorique munimento adversus hostiles incursum atque inimicorum fidei irruptiones, quam quæ ex alto stagnantes aquæ te undique crebris aestuariis circumfluunt: quando horum Dei militum virtus et studia, tibi ad bene beataque vivendum, sunt incitamento pariter et documento; tibique salutaribus divinæ legis præceptis et hortamentis muniti iter, ad cœlestem felicitatem comparanda. Atqui tum vel maxime perpetuis præsidii perpetuum te firmani beneque muniam fore existimabo, si ad strenuos hosce propugnatores, stationarios quoque milites adjunxeris; minirum si Cartusianos in urbem accieris, quorum ea est virtus atque animi fortitudo, ut dum suis inclusi castris aliorum militum contemplantur pugnam, et egregiam admirantur

sed mandante
Priore cessasse
miracula,

et corpus
denou esse
reconditum.

cap. xiii
S. Bernardino
apud Venetus
perorante,
F

in laudem
Cartusianorum
Ordinis,

virtutem

A virtotem ; ipsi tamen sine ferro profligent hostes atque conficiant. Ilæc etenim fortium militum cohors illa est, qui cum ceteri urbici milites suis ex stativis prodeunt, ut verbi Dei gladio prælia Domini prælieント adversus vitiorum monstra, teterrimæque infernalis bellæ impetus ; hi, inquam, eeu bene parati vigiles ad saeras excubias agendas, non scens atque Moyses puras in cœlum levantes manus, manus præphantum jugi oratione ac divinarum rerum contemplatione roborant, sic ut cæsis fugatisve hostibus victoram dimicantibus obtineant. Illorum quidem est pugna, sed non ambigitur horum esse victoria : quod, ut illis detur vincere, hi merentur divinitus impetrare. Ex hac veterana cohorte atque ex hisce Cartusianis castris, alteram nempe divinum Moysem proxime præteritura seculum prodiisse vidit, qui divino certe oraculo cœlestes iras, in omnes mortales intentas, præclaris suis apud Deum meritis et sanctimoniam, dum esset in vivis, deprecatus est, ac numen placatum mundo assiduis precibus reddidit atque conciliavit : quem cum Senarum civitas procreasset, hisce proxiniis annis in eadem natali sede, hisce etiam oculis sacrum ejus corpus admirabili Dei munere integrum incorruptumque, licet sexaginta annos humo coopertum, aspexi. Ergo exploratissima horum militum virtus sit tibi, Urbs clarissima, præsidio et ornamento ; horum preces, horum studia et exercitationes pietatis, horum, inquam, merita atque suffragia, in rebus tuis duris, tuam apud Deum causam defendendam suscipiant ; te inter Leilorum turbines incendiisque tueantur ; tibi adsint, cum turbulentissimis fluctibus et procellis impeteris ; ac tibi in omne tempus scelerum veniam impetrant ; perinde, ut Moysis oratio Israelitis, Duce Josue dimicantibus, victoram obtinuit.

B *et de B.
Petri incor-
rupto corpore,*

112 Hæc Divinus præco Bernardinus : quæ sane tantos in gravissimorum animis Senatorum motus feceront, ut communis omnium consensu Cartusianos in Urbem accersendos esse cuncti annuerent. Quod et factum est. Siquidem nostri Ordinis accitis Patribus, insula S. Andrew ad Littus cognomento, omnium quæ Venetam civitatem ambient maxima, una cum cœnobio Eremitanorum Fratrum, qui tum propterea ex ea dimissi alio designati fuere, attributa fuit anno a Christo nato millesimo quadringentesimo vigesimo secundo, Francisco Foscario Venetorum Duce. Cujus rei biennio post Pontificia

C diplomata data sunt, quoram auctoritate cœnolium ipsum totius Ordinis corpori et unitati, Martino Quinto Pontifice, fuit insertum. Et cum illud brevi deinde interjecto tempore ad institutum Cartusiani propositi Patres accommodarent, accito ad illud regendum e Cartusia Florentina Mariano Volaterrano ; dici vix potest, quam pia animorum contentione uobilissimi quique Patricii laborarent, ut sibi suæque genti familiaria sepulchra in eo extruerent ; quamque nostris bene cuperent, exemplo crediderim provocati non mediocriter sanctissimi Viri h Laurentii Justiniani, primi Venetiarum Patriarchæ, qui (ut tenet fama, multorumque litteris traditum est) Cartusianis nostris adeo familiariter ntebatur, ut unus ex illorum numero facile censeri posset ; captos mirabiliter Pater augustus consuetudine Francisci Tarvisani, ejusdem Venetæ Cartusiae per idem tempus habenas moderantis, viri non insigni modo eruditione, sed quod pluris est ad conciliandos et inextricabili nexu virtutis conglutinandos animos, Angelica quadam poritate eximie prædicti. Hæc de condita primo Veneta Cartusia adscribere placebit, scilicet illectis idonea opportunitate Petri nostri Corporis translationis ; cuius quidem animam, in cœlis ovantem, confidimus beata immortalitate

circumvestitam in ævum perpetuum. Proinde ad te D nunc, Pater sapientissime, meam orationem meque a BART. SENENSI. Auctor im- plorat pa- trocrinum B. Petri.

totum converto. Te appello, te, inquam Pater beatissime, invoco ; qui laetus et gaudens Auctorem tuum contemplaris, atque cœlestium simul frueris consociatione. Fac rogò experiamur omnes, qui te colimus, quantum gratia valeas apud Opificem omnium rerum, dum tui studiosi tuum imploramus auxilium, ac tuarum exposcimus pœcum subsidia. Nolis opitulare in hujus miserae vite solitudine degentibus. Ordinem nostrum Cartusianum, in quo vero tuum benigne tuere. Maggianam hanc dominum, tuam altricem et custodem dum in terris agebas, et in qua tot mirabilium tuarum virtutum exempla reliquisti, protege tuo patrocinio atque conserva. Senarum præterea civitatem, communem parentem, custodi. Et me denique, pro mea salute tibi supplicantem, ne excludas, oro ; qui facta tua tuo sae immere atque concessum cognovi : enique, ut tuum mihi concibarem patrocinium, conscribenda suscepisti : non meis fretus viribus, quæ in scribendo nullæ sunt ; sed illius virtute, qui non solum infautium linguis facit disertas, sed etiam bruti animantis os verba edere docuit : quo vitæ meæ consecuto curriculo, ad eamdem illam vitam felicem et aeternam pervenire merear, ad quam tu felix jam pervenisti

ANNOTATA.

a Michael Pocciantius, in Catalogo Scriptorum Florentinorum, ex coequo Gesnerus laudat Joannem Boccacium, ut qui fuerit Grammaticus, Graece non minus quam Latine peritus, Poeta, Rhetor, Historiens, Astronomus, Arithmetiens, Chronographus, Cosmographus, Philosophus, Theologus clarissimus : mox enumerantur libri, in omni fere facultate ab eo Latine scripti : quorum priores, his paucis versibus comprehensa leguntur, in apotheca Judicum et Notariorum Florentinorum.

Progeniem canit iste Deom, mirabile, numquam Visum opus ; et Claras Matres, Casusque Virorum Stagna, Lacus, Maria, Fontes, Juga summa, Palaudes.

Et Fluvios Silvasque prosis ; et Pascua metro : id est Bucolica, imitatus Virgilium. Sed istis omnibus fortassis careremus facilis, quam quæ historice scripsit de Bellis Pontificum et Imperatorum, Terrarum Ecclesiæ rebellantium. Florentinum eum Duce Mediolani et Rege Arragoniæ, Taurorum in Turcas, Sigismundi Imperatoris in eosdem ; deque haeresibus Boemorum et Capta Constantinopoli. Hæc inquam melius lucem rident, quam quæ vernacula Italica lingua scripsit, jocis et vanitatibus plena, eoque nocentiora, quod mellifluo verborum et sententiæ succo reserta. Nescio an ejusdem extet *Vita a Betassio, Italice quidem, sed elegantissime scripta* : curiosa etiam sunt, quæ de eodem habet Gerardus Joannis Vossii in libro de *Historicis Latinis*.

b Tales indicantur, Philostratus, Corbatius, Philomena, Philocolps, de Amorosa visione, Nymphæ Florentinæ, Centum novitates : et haec quidem in omnium nationum linguis adaptatae dicuntur : ita scilicet malu quam bona prosperrunt, ad tanto majorem talia scribentium confusionem coram supremo tribunal, quanto ab humana fatuitate ladanuntur legunturque impensis.

c In opere de Genealogia Deorum lib. 15 cap. 16, Venerandissimum Praeceptorem, Patrem et Dominum suum, appellat Petrarcham Boccacius, de quo videri possunt prædictati Vossius et Gesnerus : scripsit et hic multa digna Philosopho Christiano sed juvenis amatoriar poesi indulxit plasculum.

d Lib. 4 Georgicorum, ultimis 100 versibus.

*Carthusiani
Venetiis ad-
missi,*

anno 1422.

h

e

A. BART.
FENENSI

A e Propositum tenuisse Joannem credere suadet dilata mors ad annos 15, videlicet usque ad annum 1376, quo obiit, aetatis sue 62, anno uno superstes Petrarca, ut habet Vossius. Eodem facit Epitaphium apud Pocciantium :

Haec sub mole jacent cineres ac ossa Joannis : Mens sedet ante Deum, meritis ornata laborum. Mortalis vita genitor Boccaccius illi, Patria Certaldum, studium fuit alma Poesis.

f Princeps Auriacus anno 1329 urbem obsedit, eo successu, quem lib. 30 Hist. Florent. fuse describit Scipio Ammiratus.

g Ergo annus Christi 1421, vel potius praecedens, D siquidem infra dicitur duobus post annis Venetias accessisse Bernardinus, et quae tunc ab eo curata fuit funatio, adscribitur anna 1422.

h B. Laurentii Justiniani Vitam dedimus 8 Januarii, scriptum ab eius nepote Bernardo, cum Praefatione ad Patres Carthusianos, quorum Prior Franciscus Tarvisanus, Angelici spiritus vir, auctor operis suscipiendo fuisse dicitur.

DIES TRIGESIMA MAJI.

SANCTI QUI III KALENDAS JUNII COLUNTUR.

S anctus Gabinus,	Martyres Turribus	S. Basilius,	parentes S. Basi-
S. Crispulus,	in Sardinia.	S. Emmelia,	lui Magni.
Sanctus FELIX Romanus, Martyr.		S. Isachius Anachoreta, Constantinopoli.	
S. Eusebius,		S. Exuperantius, Episcopus Ravennæ in Italia.	
S. Romanus,		S. Caidocus,	
S. Meletius,	Martyres Nicomediae.	S. Frechorius,	Sacerdos
S. Charalampe,		sive Adrianus,	Centulæ in
S. Christiana,			Gallia.
Sancti Socii,		S. Madelgisilus Eremita,	
S. Euplius, Martyr apud Græcos.		S. Anastasius, Episc. Parmensis in Italia.	
S. Cantianus,	Martyres Aquileiæ	S. Ilucbertus, Monachus Britanniensis in	
S. Eutichius,	in Italia.	Gallia.	
S. Euthymius,		S. Ferdinandus, Rex Castellæ et Legionis, Hispaniæ in Baetica.	
S. Sicus,	Martyres Antiochiae.	Constantia Xira, de Vita paupere, Eboraë	
sive Isichius,		Maria Fernandez, in Lusitania.	
S. Palatinus,			
S. Venantius, Methonæ mortuus, et Lerini honoratus.			

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

D espensatio Deiparae Virginis cum Josepho hodie indicatur ab aliquibus celebrari, in MSS. additionibus Carthusianorum Bruxellensium ad Usuardum. Nuper autem S. D.N. Innocentius XI Officiura de eadem festivitate approbatum, sub ritu Duplicis, recitari concessit in omnibus ditionibus subjectis tam Romano Imperio quam Monarchiæ Hispanicæ, die xxiii Januarii.	Aegidius Valladarius, ex Necromanta, Conversus Ordinis Prædicatorum, refertur in Anno sancto ejusdem Ordinis. Nos acta ejus dedimus, die quo obiit xiv Maji.
B. Renildis Mirgo, in Risenbeck pago, refertur in Fastis Westphalicis Joannis Velde. Est alia S. Renildis seu Reinula, Virgo Abbatissa Masaci ad Mosam, cuius Acta dedimus xxii Februarii.	S. Dympnæ Virginis et Martyris, Ghelæ in Brabantia, translatio corporis, in MS. Flororio, et MS. Ultrajectinæ Carthusiæ, et apud Demysterum. Vitam ejus dedimus xv Maji.
S. Celsus, ex Episcopo Toletano Episcopus Trevirensis, refertur a Tamayo Salazar, citatis Chronicis Maximi et Juliani Petri. Quæ late rejicimus ad diem ejus natalem xxiii Februarii.	S. Emmanuel Martyr, ob corpus Roma Vienam Austriae translatum an. 1678 ad Theresianarum S. Josephi ecclesiam, Officio duplice colitur, sicut diximus, ubi de S. Fabio xxi Maji.
S. Agricola, Episcopus Nivernis, proponitur in MSS. S. Victoris et Reginæ Sueciæ. De eo egimus xxvi Feb.	S. Silaus, Episcopus Hibernus Lucæ, refertur in utraque Catalogo Ferrarii, tamquam anno 780 Dominicæ post Ascensionem mortuus : sed neque tali anno obiit, neque tunc Dominicæ illa in 30 Maji, sed 7 cecidit : festum autem agitur Lucæ ipsa Dominicæ, et olim offixum fuit diei, quando Vitam damus xxi Maji.
S. Gertrudis Virginis Translatio corporis in novum feretrum Nivellæ, celebratur in Annotatis Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Vitam ejus illustravimus xvii Martii.	SS. Marmenia matrona, et Lucinia Virgo ejus filia, hoc die martyrio coronatae cum aliis xxii, leguntur in Actis S. Urbani Pupæ et martyris, et eodem, quo hic, coluntur die xxv Maji.
S. Galterius, Abbas S. Martini juxta Pontisaram in Gallia, alibi Galbertus dictus, colitur in Abbatia S. Mariae Bertolcurteusi, et indicatur a Claudio Roberto, Ignatio Josepho de S. Marin, et Andrea Saussayo, ut latius notamus ante varia ejus Acta, illustrata viii Aprilis.	Stephanus, Abbas S. Petri in montibus, ut Sanctus refertur hoc die, quo obiit, in Martyrologio Hispanico. De eo aliisque Abbatibus honorificentis sepultis egimus ubi de S. Gennadio Asturicensi Episcopo, monasterii illius fundatore, et Stephani istius Epitaphium dedimus xxv Maji.
Thudebertus Confessor indicatur in MS. Usuardo, in Alsacia aucto. Is nobis hactenus incognitus, maxime cum nullum addatur elogiuai, nec locus ubi vixerit exprimatur. Est Trudpertus in Brisgoia, sed Martyr, cuius Vitam dedimus xxvi Aprilis.	SS. Conon et filius Martyres proponuntur in MS. Trevirensi S. Martini. Acta dedimus xxix Maji.
S. Marianus Martyris inventio Acheruntæ anno 1613, hodie solenniter colitur : sed festum solennius et ex præcepto, tamquam Patroni agitur quando de eo agemus in Supplemento xxx Aprilis.	S. Natalius Martyr indicatur in Menaxis Divionensis. De eo jam eginus xxix Maji.
Maji T. VII	S. Maximinus, Episcopus Bisuntinus dicitur ab aliquibus hoc die mortuus. De eo, utrum fuerit dubitantes, egimus ubi de S. Maximino Trevrensi xxix Maji

Guillelmus Arnaldi,	Ordinis
Bernardus de Rupe-	Prædi-
forti,	cato-
Garsias de Aurea,	rurum.
Stephanus de Nar-	Ordi-
hona,	nis Mi-
Raimundus Carbo-	norum.
narius,	
Prior Avinioneti Monachus de	Martyres Avi-
Clusa,	nioneti in Oc-
Raimundus Scriptor, Canonicus	itania superio-
et Archidiaconus.	re, relatio Saus-
Petrus Arnaldi Notarius,	saya in Supple-
Bernardus Clericus Archidiaconi,	mento Martyrol.
Portanerius,	Gallicani Acta
Ademarus,	deditus xxix
Ermendrudis, Abbatissa in Deytkirchen, Ordinis	Maji.
Cisterciensis, proponitur a Chalemoto. De ea egimus in-	xxix
ter prætermisso	Maji.
S. Copri Martyris Passionem pro hoc die indicavit	
nobis describendamque obtulit insignis Codex nem-	
branens quidam, tali principio, Μέγας ὁ τῆς εὐσε-	
βείας ἄρχων, ἀπόλοι. Sed umissio, quod habebamus	
ecrapho, cum quidam iterum transcriptisset, atque	
cum Graeco contextu etiam Latinam versionem pro-	
mississet, varias fortunæ suæ joestationes causatus, no-	
stram hactenus expectationem sustinuit frustra. Po-	
tuerant quidem et voluerant amici, per quos illi facta	
erat Codicis ipsius copia, egraphum alius nobis cu-	
rare; sed revulsa invenerunt ea quibus opus erat	
folia: cuius facinoris suspicio ne forte innocentem in-	
volvat aliquem; neque illos, neque bibliothecam cui	
facta injuria est, præsumimus nominare: optantes	
ut vel amicus ille etiam post huc edita, in eo statu	
quo possit fidem promissi exolvere, vel alibi eadem	
Passio reperiatur; aut saltem ulterior aliqua Sancti	
istius notitia, quem ex Orientalioribus unum esse,	
persuadet silentium Menorum et Synaxariorum	
fere ex Græcia acceptorum.	
SS. Raborosus et Laborator Martyres indicantur in	
MS. Martyrologio Carmelitano Coloniæ adserato.	
Fabrosus et Laborator in MS. Chamberensi Fra-	
trum Conventualium B. Mariæ. De quibus alibi	
nihil legimus.	
S. Novatianus aliisque nongenti Septuaginta septem	
Martyres Romæ, ex quadam MS. a nobis annotati,	
sed quoniam illo, non accurate observatum, quod ta-	
men, sub spe plenioris notitiae aliquando occipiendæ	
placuit indicare.	
S. Exuperantius Episcopus Uxamensis, referuntur	
S. Esperantius Episcopus Lugensis. in Marty-	
rologio Hispanico Tamayi Salazarii, de quibus hoc	
die ad Acta S. Exuperantii Episcopi Ravennatum	
agitur.	
SS. Petrus et Laurentius Martyres referuntur in	
Kalendariis Missalis Ambrosiani, anno 1522 et	
1560 et Breviariorum anno 1539 excusi, sed omittuntur	
in Kalendario Breviorum anno 1635 recusi. Sunt	
quamplurima horum Martyrum nomina a nobis re-	
lata, et referenda, quorum forsitan aliquæ ibidem	
fuerint Reliquie, aut certe alia causa quæ nos latet.	
De quibus si major lux accesserit, eos libenter se-	
cundum exigentiam honorabimus.	
Gobanus de Ara-Dariniis indicatur in MS. Hiber-	
nico Tamluchtensi. Colganus 16 Janu. in Notis	
libri 3 de Vita S. Fursci pag. 92, septem adducit	
SS. Gobbanos, et in his Gobbanum Abbatem Dai-	
rinensem, asserens coli 26 Martii atque 30 Maii.	
Plura a Colgani successoribus expectamus, quibus	
utinam commoditas detur prosequendi tam bene cap-	
tum opus de Actis Sanctorum Hibernicis.	
Faergussius de Druim-bile et Erniinus memorantur	
in dicto MS. Tamluchtensi, et Silanus in Catalogo	
Fitz-Simonis.	

Ostforis, Episcopi Victoriensis, memoria cum titulo
Sancti inscripta cuidam Catalogo Sanctorum Ordinis Benedictini, ut plurimum desumpto ex Tri-
themio, a quo lib. 4 de Viris illustribus Ordinis Be-
nedictini cap. 212 laudatur Ostphorus e Monacho
Streneshalensi Episcopus Victiorum, non addito
ultius venerationis indicio, ant dic quo obiisset.

Lambertus de Lidekerca, Ordinis Præmonstratensis
cœnobii SS. Cornelii et Cypriani, juxta Nin-
hoven in Flandria, sanctitate vitæ clarus, et mi-
raeulis a Deo nobilitatus, refertur a Chrysostomo
vander Sterre in Natalibus Sanctorum Ordinis Præ-
monstratensis, et a Joanne le Paige lib. 2 Biblio-
thecæ Præmonstratensis: qui ambo eum Beatum
appellant: sed cultum non probant, ideoque nec no-
minatur ab Arnoldo Raizio in Auctorio ad Molonum.

Onulphus, Canonicus Ecclesiæ Bernensis ejusdem
Ordinis Præmonstratensis, visibili apparitione
Virginis Matris recreatus; et de obitu suo præ-
monitus, cum titulo beatæ memorie, refertur ab eo
dem Chrysostomo Vonder Sterre.

Jacobus, Monachus cœnobii S. Galgani in Etruria
Ordinis Cisterciensis, vir simplex et timens
Deum, solitus pro incremento Ordinis Prædicato-
rum certas preces recitare, memoratur cum
titulo Beati ab Henriquez, Chalemoto, Bucclino, ac
novissime in Fastis Senensibus cum insigni elogio.
Manrique anno 1221 cap. 2 ejus preces ex Hum-
berto refert, sed abstinentia a titulo Beati, fuisse in-
signem opinionem sanctitatis asserit. Transiit mo-
nasterium illud a Cisterciensibus Monachis ad Mo-
nachus S. Augustini Regulam professas, penes quas
nulla Jacobi memoria superstet. Potuit sane muta-
tione tali exolevisse, si quis olim fuit illius publicus
cultus; hunc tamen revera fuisse aliquem, non de-
bemus præsumere, nullo ejus apparente arguento,
post diligentem inquisitionem.

Steppo, Presbyter ac Praefectus Virginum Cister-
ciensium in Monte-Salvatoris, dein in Porceto,
laudatur a Casario lib. 12 cap. 36, et cum titulo
Beati ab Henriquez, quem Gelenius in Fastis Agrip-
pinensibus Venerabilem agnoscit, Defuncto eo at-
que sepulto, inquit Casarius, Dominus merita
ejus volens ostendere, miracula ad ejus tumbam
dignatus est operari: infirmi, sicut audiri, super
illam dormiunt, et sani surgunt. Id sane videtur
necessarium; quia cum in acutis laboraret, totus
factus erat plenitudo, ita ut multas blasphemias
evomeret. Sed de aliquo ejus publico cultu ni-
hildum invenimus.

Joaunes Lombardus in Aprutio Ordinis Mino-
ran. 1447, rium relati in
Christianus a S. Donato in Apu- Martyrologio
lia an. 1468, Francisc. Ar-
Michael a Benevento apud Mexi- turi et sorores
canos an. 1560. in ejus Gynae-
Simon a Bruxellis apud Indos se- ceo, quibus
culo 16, Claudia addi-
Joanna de Udaldinis sorores tur in Meno-
Lucia Florentiae sec. 13, logio Laherii.
David Archiepiscopus S. Andreæ in Scotia, ab hæ-
reticis Calvinistis interemptus, refertur a Demp-
sterio et Ferrario.

Idda de Wetzikon, ex Ordine Predicato-
rum Sanctimoniales, Idda de Sultz, Thosani monasterii in
Elisabetha Scheflin, Helvetia, omnes cum
Margarata Willin, titulo Beatæ et aliquo
Beli seu Barbara de Lie- Vitæ compendio, pro-
benberg, ponuntur in Helvetia
Oslinya de Munekweil, Sancta Henrii Mure-
Margareta Finek ri, a pag. 358 od pag.
et ejusdem Agnatae, 369, notato in morgine
Anna de Klinglaw, Beli

- Beli Blettin,
Catharina Blettin,
Margareta de Hunichon,
Anna Wansaselerin,
Adelheidis de Frawemberg,
Mechtildis de Stantz,
Lucia Schaltheissen,
Margareta de Zurich,
Ida Sultzerin,
Elisabetha de Elgaw,
Elisabetha Bechlin,
Elisabetha Steiglin,
hoc die 30 Maji †,
tamquam is esset omnium conamuni veneratiōnē sacer; sed in decursu nihil tale legitur.
Floruerunt omnes secuto xiv et circa medium seculi xv, simplici stylo ac lingua vulgari earumdem virtutes conscriptae a Sororibus sunt; quas partim in monasterio Diessenhovensi, partim in alio S. Catharinæ prope Wyl in Turgovia reperisse se testatur Murerus. Poterit de omnibus simul (si operæ pretium videatur, et de cultu aliquid ulterius innoscet) fieri Appendix ad Vitam B. Elisabethæ Hungaricæ, in eodem Thosano cœnobio Sanctimonialis, quam dedimus et illustravimus vi Maji.
- S. Petronellæ Natalis Romæ celebratur in MS. Corbeiensi. Verum ab aliis sequenti die xxxi Maji.
- S. Nicolaus Peregrinus in Apulia miraculis clarus, refertur in MS. Florario, et Martyrologio Coloniae et Lubece anno 1490 excuso, item a Greveno, Mauroyco, Felicio, Cunisio et in Viola Sanctorum. Verum is Trani, ubi vixit, colitur in Junii.
- S. Urbitii Abbatis Magduni, in territorio Aurelianensi, festum hoc die celebrari testatur Carolus Saussayus lib. 3 Annalium Ecclesiæ Aurelianensis cap. 29, et sic intelligo referriri in Breviario Aurelianensi. Refertur etiam sic a Menardo, Andrea Saussayo et Bucelino. Quia tamen omnia ejus Acta habentur in gestis S. Liphardi, cuius discipulus et successor fuit, ea simul dabimus in Junii.
- S. Morandi, qui est iii kalendas Junii, Vita extat sub tali titulo in nostro insigni Codice membranico MS. Est is a quo monasterium S. Christophori in Suevia nunc appellatur S. Morandi: quem cum intelligamus istic solennissime coli in Nonas Junii; agnoscimus errorem librarii, de ipso acturi iii Junii.
- S. Maximini, primi Episcopi Aquis-Sextis, ordinatio celebratur a Ferrario et Saussoyo. At natalis vni Junii.
- SS. Ferreoli et Ferrutii Martyrum Translatio corporum anno 1063 facta, indicatur in Breviariis Bisuntinis et a Chisletto por. 2 Vesontionis pag. 217. Alia anno 1421 facta est in Ecclesia S. Vincentii, de quibus agetur ad Acta illorum. xvi Junii.
- S. Ursinus, aliis Ursicinus, Martyr Ravennæ sub Paulino Judice passus, et a S. Vitale sepultus, indicatur a Molano in prima editione, et a Canisio in Martyrologio Germanico. Ast in Martyrologio Romano xix Junii.
- B. Mustiola et S. Beata, Virgines in territorio Senonensi, indicatur in MS. Parisiensi S. Victoris et aliquo Reginæ Sueviæ. Ast in Martyrologio Gallicano et aliis xxix Junii.
- SS. Processus et Martinianus, Martyres Romæ, proponuntur in Martyrologiis Atrebateni Ecclesiæ Cathedralis, et Tornacensi monasterii S. Martini. In Martyrol. Rom. et aliis ii Julii.
- S. Totuanus, Martyr ac Socius S. Kiliani, refertur in Menologio Scoto-Camerarii. De eo agendum cum S. Kiliano viii Julii.
- Sara Virgo, in Seetica Ægypti solitudine, tempore Theodosii senioris fuisit, multum laudata in Fitis Patrum: nominata etiam a Triodio Græcorum, in Canone solito recitari ad Parasceva ante Dominicam Tyrophagi seu Quinquagesimæ (ubi sigillatim commemorantur Sancti et Deiferi Patres, qui in monastica exercitatione excelluerunt) Ode 7, quæ est de sanctis mulieribus. Eum Arturus in Gynæco sacro hodie collocavit, pro consueta sibi licentia, nullo antiquiori exemplo: nos de ea agemus, quando non men invenimus Chisletiano Synaxario inscriptum
- xiii Julii.
- B. Stillæ Virgo, miraculis clara in diœcesi Eystadiensi, indicatur in Gynæco Sacro Arturi du Monstier. Acta et miracula erunt danda die quo colitur
- xix Julii.
- Septem germani Martyres, cum S. Felice Papa, memorantur in MS. Casinensi perretusto. De quibus infra agimus in Actis S. Felicis, et arbitramur posse esse Septem fratres ex genere Carini Imperatoris, passos sub Diocletiano. De quibus in Actis SS. Juliani et Basilissæ agitur ix Januarii.
- Sunt et Septem fratres Martyres filii S. Felicitatis, alii filii S. Symphorosæ, quorum celebris cultus est
- x et xviii Julii.
- S. Jacobi majoris Apostoli translatio suggeritur in MS. Florario. Festum ejus celebratur xxv Julii.
- S. Stephani, Regis Hungariæ, elevatio corporis celebratur in Annotatis Carthusiæ Bruxellensis ad Greenum. Natolis incidit in
- xx Augusti.
- S. Eutyches sive Eutychius, discipulus S. Joannis Evangelistæ, indicatur in variis Menoris MSS. ast in excusis et Martyrologio Romano xxvi Augusti.
- Sanctissimi Juliani Martyris exceptio prima Reliquiarum Turonis, indicatur in MS. Martyrologio Prioratus Daveronensis prope Carnotum. Videntur is esse S. Julianus Martyr Arvernensis, in cuius festo Acta martyrii in novem lectiones distributa leguntur in Ecclesia et diœcesi Turonensi die xxviii Augusti.
- S. Joannis Baptiste translatio cinerum indicatur in MS. Florario. Festum Decollationis celebratur die
- xxix Augusti.
- S. Hierais virgo Martyr, hoc die nominatur in Synaxario Claromontano: sed ita ut non tam sui causa nominari videatur, quam causa Reliquiarum, in ejus Martyrio Constantiopolis prope Ecclesiam S. Laurentii in Petrio conditarum: quare non audemus ipsam distinguere ab ea de qua cum Romano Martyrologio (ubi Irais vocatur) agemus xxiii Septemb.
- SS. Lambertus et Berlerius, Presbyteri et Confessores, discipuli S. Gisleni, simul quiescent in loculo portatili in parochiali ecclesia oppidi S. Gisleni in Hannonia, ubi Officium habent de Communi Confessorum, feria secunda post diem Dedicationis, que incidit in Dominicam Cantate. Hæc Molanus in Indiculo Sanctorum Belgii, ex eoque Mabilio ad Vitam Magistri. Wion citato dicto Indiculo eos refert ad hunc xxx Maji, nescio quæ phantasia abductus: quem ex eo suo more sequuntur Dorganius, Menardus, Bucelinus, Ferrarius, Saussayus. At Molanus postea in Natalibus Sanctorum Belgii rejecit earum memoriam in festum S. Gislem, et secundus est Miranus in Fastis Belgicis: cum quibus, quia Acta simul commodius examinabuntur, agi poterit die
- ix Octobris.
- S. Romanus, Episcopus Rotomagensis, indicatur in Ferrarii Catalogo. In Martyrologio Romano et aliis ad diem
- xxvi Octobris.
- S. Huberti, Episcopi et Confessoris, memoria adscripta omnibus Usuardi exemplaribus, titulo fortassis Episcopi ub interpolatoribus addito; et sic, quad de Britanniæcensi in Gallia Monacho intelligendum erat, videtur acceptum de Trajectensi ad Mosam Episcopo, qui Sedem Leodium transiit, coliturque non hoc, sed die
- iii Novemb.
- Heyna sive Ilieu, credita prima femina quæ ex feminis in regeo Northumbriæ a S. Aidano Episcopo vitam monasticam accepit; ea cum titulo Sancte indicatur a Wilsono in Martyrologio Anglicano, ejusque exemplo a Ferrario in Catalogo generali, atque Arturo du Monstier in Gynæco sacro. Alfordus ejus mortem refert ad annum uclvii, arbitratu-

tratus eam sub nomine Begæ referri a Wilsono in prima editione ad diem vi Septemboris, in posteriore ad xxii Novenbris. Quia nihil in antiquis Martyrologiis de sacra ejus veneratione reperimus, si edocti saerimus eam illi tribui solitam, poterit de illa agi ad dictum xxxi Octobris. Quando Begæ Virginis nomen legitur in Auctario Greveni ad Usuardum: vel cum Wilsono xxii Novemb.

S. Barlaam in Oriente, in pace quiescens; indicatur in MSS. *Divionensibus Menaxis. Inscriptus est Martyralogio Romano* xxvii Novenbris.

S. Timotheus, | Martyres Romani, translati Fer-
S. Quirinas, | rariam, et hoc die in Ecclesia
S. Sisinnius, | Societatis Jesu expositi, anno
S. Marianus, | 1633. *Exstat de singulis encominium
Italice editum, in quo recursum ad Martyrologium
Romanum, quasi in eo essent indicati, et essent
(quod non audemus asserere) relati,*

S. Timotheus Martyr xxiv Martii.
S. Quirinus Martyr xxv Martii.
S. Sisinnius Martyr xxix Novemb.

S. Marianus Martyr i Decembris.
S. Nicolai Episcopi Myræ, Theodori Episcopi Myræ et Martyris, et alterius Nicolai avunculi prioris, item Episcopi Myræ, Translatio Veootias, indicatur a Greveno, Canisio, Ferrario, post Petrum de Natalibus lib. 5 cap. 65 et duabus sequentibus. Poterit de his agi ad Natalem S. Nicolai vi Decembris. Radulphi, Richardi, et Nicolai, primorum Abbatum Valcellensium Ordinis Cisterciensis, elevatio corporum anno 1179 facta, memoratur in Appendice ad Sigeberti Chronicon, item ab Henrique et Saussayo, qui Sanctos appellant; at Beatos, Chalemotus; Beatos Abbates, Menardus et Bucelinus. Beatum etiam cognominat Nicolaum Raissius: et hujus natalem referunt Henrique, Chalemotus et Bucelinus ad diem vi Decembris.

S. Exuperantius, Diaconus Martyr, teste Piazza in Sanctuario Romano, hodie Romæ colitur in ecclesia S. Bartholomæi in Insula. Pancirolius putat Spoleto etiam esse, cuius eo ulla sit corpus, adeoque primum ejus diem fore xxx Decembris.

DE SS. GABINO ET CRISPULO

a. n.

MARTYRIBUS TURRIBUS IN SARDINIA.

SYLLOGE HISTORICA.

De eorum cultu, et nominatim Romæ S. Gabini, atque ab hoc diversis synonymis aliis.

SUB HADRIANO:

Turres, qua et numero singulari Turris Libisonis Plinio lib. 4 cap. 7, urbs olim celebris fuit Sardiniae insula, cuius Episcopi memoriae sunt; Felix in Notitia Episcoporum, qui jussu Numerici Regis Carthaginem reverunt pro redienda ratione fidei; et Marianus apud S. Gregorium, epistola 59 lib. 1 Indictione 9. Verum hodie ejus nihil extat præter rudera et nomen Torre; eique traditur successisse Sussaris, altera Sardiniae metropolis. Aliqua hujus urbis monumenta in antiquis Martyrologiis extant, et certiora semper quam quæ apud Sardos dicuntur erui. Porro antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa quatuor, ad hunc diem ista habent:

C In Turribus Sardiniae natalis SS. Gabini et Crispoli, seu Crispuli. Eadem habent Usuardus, Ado, Notherus, et reliqui recentiores cum plurimis MSS. et hodierno Martyrologio Romano.

cultus sacer!

quas, uti a majoribus nostris accepimus, recondidit corpus S. Gabini Presbyteri, cuius altare mansit ibi usque ad nostra tempora. Nam tempore Domini Eugenii tertii Papæ, quando ejus præcepto erexitur istud altare ibi, duo altaria ibi erant: altare videbatur S. Gabini Presbyteri, ad quod Sardinia et Corsica tributum annuatim mittebant, et altare B. Mariae semper Virginis, quod prænominatus Dominus Gregorius Papa tertius fecerat et consecraverat. Sub quibus altaribus invenimus tres sepulturas, ferro et plumbo optime ligatas: quæ etiam altaria cancellis æneis circumdedit. Haec ibi, quæ transcripsit Onuphius Paninius de vi Urbis Ecclesiis F cap. 4 pag. 42, et altare S. Gabini, et corpus S. Gabini Presbyteri appellat. At corpus esse S. Gabini Martyris, de quo hic agitur, est antiqua traditionis, et colitur in Ecclesia Vaticana S. Petri xxx officium Ecclesiasticum: Moji S. Gabinius Martyr, officio Ecclesiastico sub ritu duplice, ea quod istic sit corpus, et omnia dicuntur de Communi unius Martyris: Missa incipit his verbis: In virtute, et dicitur sub ea Gloria et Credo. Est ab hoc Gabino alius S. Gabinius, Presbyter et Romæ, pater S. Susannæ Virginis et Martyris, et frater S. Caii Papæ et Martyris, cuius anniversarii memoria celebratur xix Februario: hujus autem corpus assertum fuisse Romæ in Ecclesia S. Susannæ ad ejus Acta diximus.

3 Baronius in suis Notationibus asserit, putari hanc esse diem translationis, diem vero natalem agi xv Octobris mira celebritate, unde et Sardos mensem Octobrem Gabinum appellare. Verum is in antiquis Martyrologiis Hieronymiani apographis Gavinius et sacerdos Savinus appellatur, eique in Blumiano et Corbeiensi Parisiis excuso junguntur socii Saturus, Asturus, Charus, aut Asthentarus, loco Asturi et Chari, uti legitur in apographo Lucensi, quod minus probamus. Iste autem S. Gavinius vel Savinus memoratur in Actis Sanctorum Proti et Januarii. Turribus in Sardinia similiter passorum, et propterea quod eos a carceri

corpus S.
Gabini Ro-
mane in eccl-
esiæ S. Petri,atius ab eo
colitur 15
Octob.

A cere liberavit, ab ipsis ad fidem Christi traductus, dicitur martyrium capitis abscissione consummasse sub Diocletiano, quemadmodum ad xxv Octobris explicabitur. Differunt ergo vehementer tempora, atque adeo etiam personæ, sub uno quamvis aut simili nomine.

4 Porro Acta SS. Gabini et Crispuli dicuntur a Baronio in ecclesia illorum legi: aliqua habentur apud Faram lib. i de Rebus Sardois. Dymas Serpi lib. i Chronicorum Sanctorum Sardinia pag. 29, asserit, eos in passione S. Antiochi conversos, cum is die xiii Decembris martyrio coronaretur: præterea, hos esse primos Martyres Turribus passos, ac summo ibidem cum veneratione coli. Ferrarius hoc eos encomio celebrat in Catalogo Sanctorum Italiæ; Gabinius et Crispulus, cives Turritani, post S. Antiochum sub Hadriano Imperatore passi sunt. Cum enim ad

Christum conversi Turribus, aliis fidem prædicarent, D comprehensi in carcere conjiciuntur ac excruciantur. Verum illis superatis cum in Christi Confessione constantiores evaderent, martyrio coronauntur in Kalendas Junii. Sequenti die passus est S. Crescentianus in eodem urbe Turritana: ad quem dicim nonnulla ex Jacobo Pinto et Joanne Area damus, cum his communia, scilicet quod præter cultum vir aliqua de eorum Actis innoterint. Dionysius Bonfanti Catoritanus horum martyrum transfert ad tempora S. Dionysii Papæ, eorumque conversionem tribuit eidem Trajano, socio S. Luxuri in Bedæ mortyrologio suppositio, quod minus probamus, et cum altis apud eumdem Bonfanti suspectis rejicimus. Colitur autem S. Luxurius xxi Augusti.

Aliqua eorum Acta.

B

DE S. FELICE PRIMO PONTIFICE ROMANO MARTYRE.

E
G.H.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

De tempore Sedis, actis, martyrio, reliquiis.

ANNO CCLXXIV

Tempus Sedis S. Dionysii decessoris,

Sanctus Felix, natione Romanus, ex patre Constantio, vigesimus Sextus Romanæ Ecclesiæ Pontificis, successit S. Dionysio: de eius tempore Sedis in Catalogo Romanorum Pontificum omnium vetustissimo, ante Apriliem edito, accuratissime ista traduntur: Fuit Dionysius ex die Kalendarum Augusti, Emiliano et Basso, usque in diem septimum Kalendas Januarii, Consulibus Claudio et Paterno. Mortuus est ergo S. Dionysius xxvi Decembris (quo die inscriptus est, Martyrologiis Usuardi, Bellini, Romano, et aliis) anno CCLXIX, quando Consules fuerunt Imperator Aurelius Claudius II et Ovinus Paternus. Huic ergo tunc successit S. Felix sub finem anni, et in docto Catalogo idem Consules reperiuntur cum hoc elogio: Felix annis quinque mensibus undecim, diebus viginti quinque. Fuit temporibus Claudii et Paterni usque in Consulatum Aureliani II et Capitolini. Hi ultimo assignati Consules, Aurelianus Imperator II et C. Julius Capitulinus, fuerunt anno CCLXXIV: neque ultra hunc annum potest extendi Felicis Pontificatus, quandoquidem admodum distincte et claræ sint phrases quibus auctor Catalogi utitur, usque in, et usque post. Omnino ergo dicendum videtur, quod Collega meus Papebrochius censet, pro annis quinque legendos esse annos quatuor; et tunc quidem, ut undecim menses dies virginis quinque, habeantur usque ad xxx Mij anni jam dieti, dehinc erit Felix vivente adhuc Dionysio fuisse ejus Vicarius ordinatus, a die vi Junii, quo anno CCLXXIX Dominica fuit; et post ejus obitum vacaverit Seiles usque ad Januarii anni sequentis, sub cuius mitium ordinatus est Eutychianus, Aureliano III et Marcellino Consulibus. Tam diuturna autem vacatio imputari potest atrocitatibus persecutionis, per quam ex improviso comprehensus Felix non potuerit viduandas per suam mortem Ecclesiam providere de Episcopo, ordinando Vicarium; neque eo mortuo Romam convenire olimunde Episcopi, qui electum a Clero Eutychianum consecrarent. Errandi autem in numeris causa esse potuit, quod plerique Episcopatum Felicis quinque annis definirent, nulla habitatione dierum quinque vel sex, ad eos complendos requisitorum. In Anastasio Reginæ Parisinæ editionis, inter varias lectiones inveniuntur ex Codice Tanano, Felici solum assignati anni IV, menses III, dies XXV, ubi solum erratur in numero mensium; reliqua optime

concordant cum Papebrochii Chronologia. Atque hinc de tempore Sedis, ut certiora dicta sunt; nam confirmantur iidem Imperatores et Consules in altero Catalogo ad tempora Justiniani deducto, in libro Pontificali, in Vitis Pontificum apud Anastasium Bibliothecarum, in omnibus tam manu exaratis quam typo cassis exemplaribus, item in MSS. Gestis Pontificum ad Martinum V deductis, et in antiquis Breviariis Romanis MSS. atque anno 1479 et 1490 excusis. Eusebius lib. 7 Hist. Eccles. cap. 32, Felicem quinque annis Romanam gubernasse Ecclesiam scribit.

2 Erat breve fragmentum hujus Pontificis apud S. Cyrillum Archiepiscopum Alexandrinum, in Apologetico pro xii Capitibus adversus Orientales, anathematismo vi, his verbis: Ex epistola Felicis, sanctissimi Episcopi Romæ et Martyris, ad Maximum Episcopum et Clericos Alexandriæ. De Verbi autem Incarnatione et fide, credimus in Dominum nostrum Iesum Christum ex Virgine Maria natum, quod ipse est semper Iesus Christus et Verbum: non autem homo a Deo assumptus, ut alius sit ab illo. Neque enim hominem assumpsit Dei filius, ut alius ab ipso existat: Sed cum perfectus Deus esset, factus est simul et homo perfectus, ex Virgine incarnatus. Hæc ibi. Præfuit Maximus Episcopus Alexandrinus in tempore, quo SS. Dionysius et Felix rexerunt Ecclesiam Romanam. De eodem S. Felice habetur in Catalogo supra citato et: utis annis auctoribus aliquod his verbis statutum. Hic constituit super sepulcrum Martyrum Missas celebrari, scilicet secundum illud Apocalypses capite 6. Vidi subtus altare Dei animas intersectorum, propter verbum Dei et testimonium quod habebant etc. Hic fecit, ubi ibidem additur, ordinationes duas per inensem Decembrem, Presbyteros octo, alius novem, Diaconos duos, Episcopos per diversa loca undecim, alii quinque.

3 Martyrio coronatus est et sepultus in cimiterio suo via Aurelia millario secundo, in Kalendas Junii. Verum Anastasius silet de dicto cimiterio, et ista habet: hic fecit basilicam in via Aurelia, ubi et sepultus est. Quidni utrumque efficerit, scilicet cimiterium, et supra illud basilicam? Ado in suo Martyrologio ista scribit, Romæ via Aurelia in cimiterio natalis S. Felicis Papæ, qui cum annis quinque rexisset Ecclesiam, sub Claudio Principe, martyrio coronatus

hujus doctrina de incarnatione Verbi:

Missa super sepulcrum Martyrum:

Ordinationes, sepultura, cultus sacerdos:

et S. Felicis:

A coronatus est. Leguntur hæc etiam apud Notkerum, **secundo 6. II.** et in virtuoso Martyrologio Trevirensi S. Maximini. **Eadem**, sed absque mentione cemeterii, habent Usuardus, Bellinus, Maurolycus et alii. Annos quinque jura definimus, partim sub Claudio, partim sub Aureliano traductos, huic antea recte ab hodierno Romano martyrium Felicis imputabatur, in ea quam statuit Pape-biochius chronologia; secus, si contra expressam Catalogi Veteris attestacionem, sedisset Felix, non usque in, sed usque post Consulatum Aureliani et Capitolini, sicut olim creduli: quia Aurelianus occisus fuit mense Martio, aut etiam Januaria tertii Consulatus, anna CCCLXXV initu, adeoque diu ante Felicem, si usque ad Muzum is superfussit. Hare porro noster Cornelius Hazart, in suo Pontificum Romanorum triumpho, tale, nescio ubi inventum, optat Epitaphium.

Epitaphium.

Sanguine Romanus Felix, primaque Cathedrae Sessor, et insignis moribus, hic tegitur:
Ut regret sacram felici sidere navim,
Non timuit strictas in sua fata manus.

E Masinus in Bononia perlustrata scribit, aliquas ejus Reliquias userrari in ecclesia Parochiali Patrum Carmelitarum S. Martini majoris, et in ecclesia Parochiali S. Marci a caritate Patrum tertii Ordinis S. Francisci in platea S. Felicis, item in ecclesia S. Luciae in monte Guardia foris portam Saragazzam. Sed has omnes unius S. Felicis esse, et quidem Papa I, quis prudenter cediderit? Certius est cumdem hunc esse, de quo ad xxvii Februario agunt Martyrologia MSS. Tornacense S. Martini et Laticense sub titulo Episcopi et Martyris; utpote cum additu expresse Via Aurelia, ubi sepultum illum esse constat. Non que

**Reliquia
Bononiae.**

Adem 27 Febr.

certo affirmari potest, quod idem etiam sit S. Felix D Papa et Martyr, ad xxxi Martii inscriptus Martyrologiis Galesini, Maurolyci, Felicis, Molani, et Conisii: quia alia omnis nota distinctiva abest. Utrumque tamen aequaliter, ut ad hunc diem referretur, utrobique inter Prætermisso indicavimus.

SIn Martyrologio Casinensi, charactere Longobardico, aliqui junguntur Martyres his verbis, in Kalendas Iulii Natalis S. Felicis Papæ, et Sanctorum septem germanorum. Verum potuerunt et alio loco et diversa persecutione septem hi fratres martyrium complevisse, sed hoc eodem die: uti passim in dicto Martyrologio diversi Martyres indicantur, non apposita palestra Martyrii. Celebres sunt septem fratres, de genere Carini Imperatoris descendentes, qui sub Diocletiano Imperatore et Marciano Praeside igni traditi, martyrium suum cum gudio et exultatione compleverunt, uti legitur in Actis SS. Juliani et Basiliæ ix Junuarii; et sicut S. Julianus in Ecclesia Mediolanensi colitur xxii Junii, quasi is esset ejus dies natalis; sic quia septem hi fratres aliquandiu ante S. Julianum passi sunt, potuit hic dies quasi eorum natalis in aliquibus Ecclesiis celebratus fuisse. Noti etiam sunt septem germani Martyres, filii S. Symphoros, quorum nomina in Martyrologio Romano ad diem xviii Julii exprimuntur; et alii septem fratres Martyres, filii S. Felicitatis, quorum celebris cultus est x Julii. Sed hæc Lectori proponuntur, ut si aliunde maiorem lucem possit affundere, ad honorem Septem germanorum hoc die relatarum, eam nobis accendat, et gratulabimur eorum martyrium illustrantibus.

*An jungundi
fratres
Martyres?*

DE SS. EUSEBIO, ROMANO, MELETIO, CHARALAMPODE, CHRISTINA, ET SOCHIS,

D. V.

MARTYRIBUS NICOMEDIAE.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

De horum enitu Constantinopoli, deque Martyrio Nicomediae tolerato, et forsitan ad fabulam quamdam ornandam amplificateo.

C

XXX MAI

Hagiolum I.

Hagiolum II.

Menwa MSS. Mediolanensia Bibliotheca Ambrosiana, signata littera O et num. 148, et aliqua Taurinensis Ducis Sabaudiar, consignant dictos Martyres his verbis: "ΑΘλησις τῶν ἀγίων Μαρτύρων Εὐσέβιου, Ρώμανου, Τελετεῖου, Χερσιλίμπους καὶ Χριστίνης καὶ τὸ πλήθις τῶν ἀγίων ἐν Νικομηδείᾳ καυθέντων. Η σύναξις αὐτῶν ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῆς ἀγίας Παρθενομάρτυρος Περάδος: ad diem xxx Maii. Certainem sanctorum Martyrum Eusebii, Romani, Teletii, Charalampus, Christinae, et multitudinis Sanctorum Nicomediae igne combustorum. Horum solennitas celebratur in martyrio Sanctæ Virginis et Martyris Heraidis. Aliquanto accuratius in MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ eadem sic exponuntur Τῇ αὐτῇ ὑμέρᾳ Λαθησις τῶν ἀγίων Μαρτύρων Εὐσέβιου, Ρώμανου Μελετίου, Χερσιλίμπους, Χριστίνης, καὶ τοῦ πλήθους τῶν ἀγίων τῆς Νικομηδείᾳ καυθέντων. Η σύναξις αὐτῶν ἐν μαρτυρεύῳ τῆς ἀγίας Εἰρηνίας, τῷ ὅντι πλησίον τῶν ἀγίων Μάρτυρος Αχυρεύτου ἐν τῷ Ηεράδῳ, καὶ τῆς ἀγίας Μάρτυρος Ιεραδός: Eadem die Certamen sanctorum Martyrum Eusebii, Romani, Meletii, Charalampus et Christinae, et multitudinis Sanctorum Nicomediae igne combustorum. Horum solennitas celebratur in martyrio sanctæ Martyris Euphemiae, quod est prope eccl-

siam S. Laurentii in Petrio, et Sanctæ Martyris Heraidis.

Quartuor Constantinopoli fuisse Ecclesias S. Euphemiae dicatas, docet Codinus de Originibus Constantinopolitanis, et videri potest, hic intelligi vel ea, cuius meminist pagina 60 sub finem his verbis, Monasterium S. Euphemiae et sepulera quæ sunt in Petrio, Basilius Macedo condidit, et filias suas ibidem attondit: vel altera, quam idem Codinus pagina 47 appellat S. Euphemiam cognomine Petream, quam Anastasius Dicorus et uxor ejus Ariadna aedificarunt. Quænam horum sit prope Ecclesiam S. Laurentii, non possumus ex Codino intelligere: sed neque diligentissimus Can gius, in sua Constantiopolis Christiana, ullam S. Laurentii in Petrio, ecclesiam novit. Omnibus interim expensis, existimo juxta hujusmodi ecclesiam in Petria extitisse aliquod oratorium seu sacellum, præter Ecclesias S. Euphemiae jam indicatas, commune duabus Sanctis Virginibus et Martyribus, Euphemiae scilicet et Heraidi seu Heraidi, quæ xxiii Septembris colitur a Græcis, in Romano vero Martyrologio pridie sub nomine Heraidis. Quod autem hujus Reliquiæ fuerint illuc ex Aegypto allatae crediderim potius, quam diversum ab ea hic notari, cuius memoria hoc die fieri jubeatur. Tunc autem locus ille in Claromontano sic commodius legeretur:

F

Cultus in oratorio SS. Euphemiae et Heraidis.

A legeretur : Horum solennitas, puta propter Reliquias eodem illatos ex Nicomedia, celebratur in martyrio S. Martyris Euphemiæ et sancte Virginis ac Martyris Hieraidis, quod est prope ecclesiam S. Laurentii in Petro.

ss. Romanus
et Meletius
30 Maij,

3 In MSS. Menais Divionensibus, omissis Christina et Sociis : quatuor alii Martyres in duas classes dividuntur. Horum prima resertur ad hunc xxx Maij his verbis : Oι ἄγιοι Μάρτυρες Ρώμανος καὶ Μελέτιος ξέρει τελειοῦνται. Sancti Martyres Romanus et Meletius gladio martyrium consumant. Et hi adduntur versus, alludentes ad significationem vocis Ρώμη, quæ proprium quidem Urbis nomen est, alias autem Robur et Vires nota.

Ρώμην Ρώμανος συμπνέων Μελέτιον
Ηνει μετ' αὐτοῦ συντελεσθῆναι ξέρει.

Robur Romanus Meletio aspirans,
Socius eidem gladio feriendus venit.

Alios duos ad sequentem diem xxxi Maij sic celebrant eadem Menæa. Oι ἄγιοι Εὐσέβιος καὶ Χαραλαμπίου πυρὶ τελειοῦνται. Sancti Eusebius et Charalamplus igne vitam finiunt : deinde itidem sic accinuntur.

B
et 31 Maij
ss. Eusebius
et Charalampus.

“Ολοὶ πυρὶ φλεγθέντες ἀθληται δύο,
Πλευρῶσιν ὡς σφροὶ πρὸς πύρ φλέγον.
Velut agni ad ignem circumvoluti ardentes,
Torrentur igne penitus athletæ duo.

Martyrologium Arabo-Aegyptium, quod Romæ in nostro Maronitico Collegio MS. servatur, Certainen S. Eusebii et sociorum, hoc etiam die celebrat : nec dubitamus, quin illud huc spectet.

Christiani
Nicomediæ
combusti,

4 De multitudine igne crematorum Nicomediarum quid dicam? Jam pridem est quod Acta Sanctorum Judæ et Damnes, visa mihi sunt similia Actis SS. Alphei, Cyrii, et Philadelphi; id est, concatenata series martyriorum, licentia poetica potius quam fide historica in uigam narrationem contractorum; quorum fortassis singulu habeant aliquid in veritate fundamentum, simul autem coordinata omnia mera siat fabula. Hanc nostram suspicionem cayimus in Ephemeride Græcorum Me-

tricæ ad xxvi Decembbris palam facere, dicendo parum D
verosimile videri debere, quod persecutionum tempore AUCTORE D. P.
habuerint Christiani ecclæsiam Nicomediarum tam amplam,
ut hominum millia quatuordecim caperet, quot dicuntur ad Domini Natalem celebrandum conuenisse, et pa-
riter eam eadem esse combusi. Adde quod a tante urbis
flagratione incendium toti urbi timeri debuisse : hoc
autem quis credat a Diocletiano. Princeps prudenti ac
politico si quis alius, suis imperatum? Itaque funda-
mentum fictionis tam obsimilis vero habemus fortassis
in multitudine combustorum hic indicata, qui in sub-
urbano aliquo tugurio Dominicum diem agere simul
deprehensi, sed numero longe moderiori, injectis in
ipsum flammis nulli vicinie formidandis perierint;
ibique tumulati, post redditam Ecclæsiæ pacem Nico-
mediam sint allati; unde aliquid postea nocta Constan-
tinopolis sit. Istorum autem præcipui fuerint, qui na-
minantur in titulo; sed Melitius et Romanus elopsi
flammis, cum manerent in fidei professione constantes,
gladio martyrium ipso loco consummarint, corporibus
nihilominus in communem uliorum rogum rejectis. Si
extarent, quæ extitisse videntur. Acto, certius aliquid
possemus definire : interim vir dubito quin illi hoc die
sunt passi, non autem in nocte Natalem Domini subse-
quentie, licet Actorum jam notatorum auctor hanc quo-
que circumstantiam voluit addere aliis a se excogitatis.
Causa autem hoc ita firmiter opinandi est, quod Hiero-
nymiani Martyrologii apographæ tria, Lucense,
Corbeiense, et Blumianum his verbis concludantur; In
Nicomedia natalis multorum sanctorum : quæ eadem
leguntur in Appendice Adonis apud Mosandrum et
Rosweidum : pro quibus verbis Notkerus habet; In Ni-
comedia multorum Martyrum. A tribus autem præ-
dictis apographis nou discedit vetustissimum Epetera-
cense, nisi quod pro Nicomedia nominet Numidianum;
quo tamen parum moveatur, scientes egraphum istud,
ceteris antiquius licet, ipsis tamen ritiosius esse, nec
melius corrigi ejus ritia posse quam instituta cum aliis
callatione.

occasionem
videntur dedi-
se fictione 26
Decemb. ex-
aminanda.
E

DE SANCTO EUPLIO

MARTYRE APUD GRÆCOS.

D. P.

Ex Synaxario MS. Divionensi.

C
Synaxarium MS. quod Divione in nostro Collegio invenimus apud P. Petrum Franciscum Chifflatum, indicat nobis hunc Martyrem istis verbis. Οἱ ἄγιοι Μάρτυρες Εὐπλιοῖς, βύρσῃ βούς ἐνιγκήταις καὶ ἐνιδίῳ τεθεῖς, τελειοῦνται. Sanctus Martyr Euplius, corio bovis involutus, et soli expositus, mar-

F
tyrio coronatur. *Hi* deinde adduntur versus
Φλέγουσα βύρσαντος Εὐπλιον ιδίῳ.
Οἱ φως νοτοῦ μὴ βλέποντες ιδίου.
Corio involutum sole adorant Euplium.
Qui spiritualis non vident solis lumen.

DE SS. CANTIANO, EUTYCHIO, ET EUTHYMO,

MARTYRIBUS AQUILEIÆ IN ITALIA.

G. II.

Ex Martyrologio S. Hieronymi.

Urbs olim amplissima, Aquileia, plurimos habuit athletas, qui fidem Christianam sanguine suo firmarunt, et inter eos coluntur sequenti die Sancti fratres Cantius, Cantianus, et Cantianilla, cum SS. Petro et Chrysogono, ibidem coronati ac relati in antiquis Martyrologiis Hieronymiani apographis : quorum vetustissimum exemplum, a mille fere annis exaratum, quo ab initio operis nisi sumis, hunc quoque diem ab aliis ejusdem urbis Martyribus sic au-

spicatur : in Kalendas Junii. In Aquileia natalis Cantiani, Eutici, et Eutimi. Martyrologia MSS. Ro- manum Cardinalis Barberini et Tornacense monasterii S. Martini nominant S. Euthymium, sed adjunctum Martyribus Antiochenis. Idem fit in MSS. Richenoi- rizni, et Rhinoviensi sed Eutimita aut Eutimia scri- bitur. At MS. Aquisgranense, omni omissa palæstra, natale S. Eutimiti celebrat.

Controverti vero potest num S. Cantianus hic relatus sit

A sit censendus idem, qui cum duobus fratribus postridie colitur, maxime quod cum Cantio, Proto et Chrysogono etiam hoc die memoretur in MSS. Atrebateni et Tornacensi. Verum quia huic Cantiano olli socii in martyria adjunguntur, potest alius fuisse: patissimum quia Venantius Fortunatus lib. 4 Vitæ S. Martini videtur indicare, quod suo tempore plures Cantiani Aquileiae celebres fuerint, dum istos versus interponit:

*Aut Aquileiensem si forte accesseris urbem,
Cantianos Domini nimium venereris amicos.*

*Gloriantur urbes Mediolanum et Aquileia se possidere D
sacra Cantiani et sociorum pignora: quid si Cantianus
alter cum Sociis Mediolanum fuerit translatus, et alter
Cantianus Aquileiae permaneserit, sic omnis illa contro-
versia facilissimo modo sopiaetur. Plura reperiet lector
sequentie die: hic solum addo, illam duplicitis Cantiani
distinctionem, ex Fortunati versibus non esse tam cer-
tam, quam alicui prima fonte videri possit, cum ille
Cantianos communis nomine vocare potuerit tres ipsos
fratres, de quibus supra.*

DE SS. SICO SIVE ISICHO ET PALATINO, MARTYRIBUS ANTIOCHENIS.

G. H.

Ex Martyrologio S. Hieronymi

XXX MAI

Corbeiense Martyrologii Hieronymiani apographum Parisiis excusum ita hunc diem auspicatur: in Kalendas Iunii. In Antiochia natalis Sanctorum Sici, Palatini. Addunt apographa Blumianum et Lucense, qui multa tormenta passi sunt. Rubannus hos ita celebrat. In Antiochia sanctorum Martyrum Sici et Palatini, qui multa tormenta propter nomen Christi passi sunt. Notkerus cum aliqua varietate eos ita indicat: In Antiochia SS. Isichii et Palatini, qui, ut S. Hieronymus scribit, multa tormenta propter nomen Christi sunt passi. Ubi arbitramur præfatum S. Hieronymi Martyrologium notari. Vacat hoc die genuinum Bedr Martyrologium, et sincera magis Usnardi exemplaria de his Sanctis non agunt: sed solum ea quæ sub nomine Usnardi a posteriori aucta variis locis habentur. Cittatis interim a Baronio in Notationibus Bedu et Usnardo, ista in hodierno

Martyrologio Romano traduntur: Antiochiae SS. Sici et Palatini, qui pro Christi nomine multa tormenta passi sunt. Variat non nihil in nominibus Petrus de Natalibus lib. II num. 160, dum Sycum et Platinum eisdem nominat: magis etiam Maurolycus, penes quem Hesichius et Phalerinus indigitantur. Loco Sici legitur in MS. Reginæ Sueviae Sitii, in MS. Leodiensi S. Lamberti Isitii, in MS. Flororio Ysichii, in MS. Richenoviensi Esiciæ, in MS. Rhinoviensi Esitiæ, opus Bellinum Fici, in Martyrologio Coloniae an. 1490 excusa Sichii. Hoc omisso, Antiochiae Palatinus tribuitur in MSS. Casinensi, Altempiano, et Vaticano S. Petri: atque in hoc additur, qui multa tormenta passus est. Demum in vetustissimo apographo Epternacensi ista habentur: Antiochiae Scipalitini, pro Sici Palatini.

G. H.

DE S. VENANTIO METHONÆ MORTUO ET LERINI HONORATO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus translatione, cultu, et actis.

C

F

CIRCA AN.
CCCLXXIV.
S. Venantius
frater S.
Honorati
Ep. Arela.

Methona in
Peloponneso
defunctus,

Dno Consulari familia prognati fratres sanctitate eluxerunt. Unus eorum est S. Honoratus, monasteri in insula Lerinensi, nunc ab eo S. Honorati dicta, fundator, ac post modum Arelatensis Episcopus: cuius Vitam a S. Hilario, ejus in institutione monastica subdito, et in Episcopali dignitate successore, scriptam, illustravimus ad diem XVI Januarii. Alter frater est S. Venantius, aetate senior, sed in juventute sua, procul a patria mortuus. Mortis locus urbs Methone assignatur, Modon jam dicta, et celeberrimum etiamnum emporium Peloponnesi, in ora Australi Messeniae, quæ proxima est Achaia propria, cui latius sumpta attribuitur infra in Actis, sed perpperom in Asia collocatur. Floruit seculo Christi nono hujus urbis Methones Episcopus S. Athanasius, cuius Vitam illustravimus ad diem XXXI Januarii. At veneratio S. Venantii perdurat in monasterio Lerinensi, post hujus obitum a S. Honorato ejus fratre condito. Vincentius Barralis, in Chronologia Sanctorum insulae Lerinensis pag. 189 ista disputando colligit: Sanctissimi ac Deo acceptissimo Confessoris, juvenis Venantii, saerata busta in monasterio insulae Lerinensis, infra turrim et in capella sanctæ Crucis, prisca religio ducet asservari, ut ex lapidis incisione præ toribus existentis ejusdem basilicæ

colligitur, ubi haec leguntur. Haec est capella sanctæ Crucis, quæ appellatur Sancta Sanctorum, propter reconditas ibi reliquias Sanctorum, videlicet Honorati, Caprasii, Venantii, etc. Quomodo autem, quo tempore, a quibusve personis veneranda ejus ossa fuerint in præfata sacra insulam deportata, certo aliquo antiquo monumento aut scripto non docemur: non inconveniens tamen arbitramur, a beatissimo Patre nostro Honorato, ejus unico gerinano, tum a moderatore ejusdem sancto sene Caprasio, cum aliis Reliquiis (ut traditur in primi libri capitulo decimo septimo vita S. Honorati, illius, inquam, quæ circumfertur tribus libris) etiam beatas exuvias S. Venantii a Methona Achaiae Lerinam nostram delatas esse, cum primum inibi signifer Honoratus castra Dei, monasterium scilicet, locaret, a nato Domino jam quarti fine labente seculi, anno CCCLXXV, ut notatur in quadam membrau codice perantiquo Lerinensi MS. Tantæ enim fraternitatis excellenti humanitatæ, et inviolabilis fidei perpetuæ vinculi compagini valde alienum videbatur, si frater unicum germanum, magister tam carum discipulum, quorum erat mens sicut et fides una in Christo, in fines tam longa intercapidine segregatos linqueret. Imo magis consonum, ut quos una in lucem protulerat

translatus
Lerinum:

in capella
sanctæ Cru-
cis depositus,

an a fratre
S. Honorato?

A protalerat mater, una regeneraverat unda baptismatis, unaque inter hujus vitæ peregrinationis corsum inseparabilis circumduxerat fides, eadem ad unum ambos germanos reduceret monasterium, ut quos Deus conjinxerat homo non separaret.

2 Porro in vetusto MS. Psalterio sacri monasterii Lerinensis, a Reverendo Patre, Domino Joanne de Nicæa, monacho ejusdem cœnobij et Priore S. Stephani de Bargiamone et deinceps Camerario Lerinensi exarato, abhinc ducentos quadraginta quinque annos, nempe currente Redemptionis nostræ millesimo trecentesimo sexagesimo quarto, habetur Hymnus, in Natali SS. Caprasii et Venantii, ad Vesperas et Laudes tunc decantari solitus: cuius serie non obscure proditur, corpora SS. Venantii et Caprasii in Lerinensi insula haberi, cum dicitur, Hi sunt quos inclita hæc tenet insula: quem hymnum in antiquitatis gratiam hic subnectimus.

Sanctorum merita pangamus, socii,

Caprasii, Venantii: quorum vestigia

Sequamur, humili corde et opere,

Laudantes digne Dominum.

Primus Pastor fuit, docens discipulum

De stirpe Regia natum: sed gratia,

Qua fiunt omnia, fonte baptismatis

Recatum plene reddidit.

Hi sunt quos inclita hæc tenet insula,

Quos multi Martyres, sed plus Confessores,

Ac plures Præsules sæpe secuti sunt

Ad regna vitæ cœlestia.

Athleta juvenis, offer obsequia

Pro tuis famulis, per tua merita

Duc nos ad bravia, quibus inhabitas,

Per tuas sanctas semitas.

Te tria Deitas unaque poscimus,

Ut tu nos visites horum precatibus,

Nos quoque colloces talis agminibus,

Finitis vitæ cursibus. Amen.

Decantantur insuper ejus insignes virtutes a S. Hilario Arelatensi Episcopo in illo sermone, quem babuit ad populum et Clerum Arelatensem in funere S. Honorati sui prædecessoris, quem habes supra sexto decimo Januarii. Supponitur et hnic hymno Oratio ad S. Venantium, ex Breviario MS. sacri monasterii Lerinensis, quæ talis est. Deus sub cujus nutibus vitæ nostræ momenta decurrunt, et cui nulla instantia, præterita, præsentia et futura, non pereunt, sed

C præstantialiter assistunt; præsta nobis supplicibus tuis, ut qui B. Venantium Confessorem tuum ad tuorum Sanctorum et Electorum elegisti consortium, ipso intercedente [eum sequamur]: esto nobis hujus vite caducæ firmam præsidium, et futuræ gloriæ perpetuum fulcimentum. Per Dominum nostrum Iesum Christum etc. Amen.

3 Hacenus Vincentius Barralis, qui par. 2 pag. 185 asserit sacram S. Venantii carpus Lerinini asservari, assignutque cultui Ecclesiastico diem hunc xxx Maii, et annum mortis ccclxxiv. Philipus Ferrarius in Notis Catalogi generalis asserit, hac item die S. Venantium fratrem S. Honorati memorari in aliquot Kalendariis Germanicæ, ac apud Pistorium legi in Chronico. Saussayus in Martyrologio Gallico hoc eum encomio laudat: Eodem die S. Venantii, Monachi Lerinensis, fratri S. Honorati, asceterii illius famosi fundatoris ac Arelatensis Archiepiscopi: cuius egregius imitator ac strenuus adjutor sacri propositi, cum Christi amore Græciam patriam, operique deseruisset, in Methona Achaiæ, morte præmatura consummatus, sub S. Caprasii, quem ducem piæ institutionis sequebatur, et ipsius Honorati fratribus amantissimi præsidio et conspectu, supernam migravit ad requiem: cui Angeli cum melodia occurrerunt. Reliquæ ejus postea Lerinum allatae, in San-

ctæ Crucis sacello reconditæ sunt, congrua honori- D ficatione. Hæc Saussayus, verum fallitur dum Monachum Lerinensem fuisse asserit, cum ante mortuus tradatur, quam illud monasterium extrueretur. Nusquam etiam legitur Græciam fuisse patriam SS. Honorati et Venantii, quos in Gallia exortos arbitramur.

4 Vincentius Barralis edidit aliquam Vitam, in MSS. Lerinensibus repertam, ex diversis monumen- vita ex MSS. tis; sed potissimum ex vita S. Honorati fratris, cuius caput secundum continet peregrinationes SS. Honorati et Venantii fratrum, et hujus abitum: sed hæc ad xvi Januarii legi possunt. Nonnulla etiam in Vita S. Caprasii ad Kalendas Junii danda explicantur. Sed sufficit hic Vitam S. Venantii indicatam proponi.

VITA

Ex MSS. Lerinensibus a Vincentio Barrali eruta.

Cum mira Sanctorum opera recitantur, illius quoque gloria prædicatur, per cuius fidem atque potentiam ipsi, ut ait Apostolus, vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt re promissiones. Natura quippe humana, cuius sensus et cogitatio, prona sunt ad malum ab adolescentia, per semetipsum labitor ad vitia, sed ad salutaria virtutum merita nullatenus assurgit, nisi potentis manus Dei fuerit auxilio sublevata. Unde Apostolus, Non, inquit, volentis et currentis, sed miserentis est Domini. Ad laudem igitur et gloriam divinæ bonitatis, aliqua de ejus operibus, quæ per beatum Confessorem suum Venantium dignata est operari, prout in diversis descripta voluminibus reperimus, huic inserere lectioni decrevimus; ut in natali ejus festo, quod hodie excolitur, habeat sancta devotio vestra, unde ad virtutum exempla provocetur.

2 Gloriosus itaque Christi Confessor Venantius, illustri prosapia ortus, sicut clarus genere, clarus apparuit et morum honestate. Ipsam namque summae nobilitatis originem probis nobilitavit moribus, sanctis operibus adornavit. Fuit enim Germanus frater illius eximii Confessoris Christi Honorati, qui primus monasterii Lerinensis Fundator et Pater, postea Arelatensis Episcopus extitit. Nam cum idem probatus Christi athleta, vita et nomine Honoratus, in annis adhuc puerilibus constitutus, divina vocazione ad Catholicæ fidei notitiam fuisse adductus; ejus carnalis pater obviantia cœpit parare molimina blanditiisque mollibus ad oblectamenta seculi hujus pueritiam illicere nititur innocentem. Et quia per se hoc explere non poterat, hunc adolescentem, fratrem, qui tunc Germanus nomine nominatus, ludicris gestis aptus erat, adjunxit. Jungitur ergo illi frater adolescentior, melius seniore deditus ad transibilia gestaque puerilia, qui sanctum puerum Honoratum de suscepto virtutis culmine aliquantum quiret flectere; sed omnipotente Deo hujus iniqua dissipante consilia, longe aliter quam sperabatur res evenit. Nam cum ad mundi hujus illecebros frater fratrem allucere conaretur; divina illico circumfulgente claritate, hic qui ad subvertendia venerat, mutatione dexteræ Excelsi subito apparuit conversus: qui accepta conversionis gratia, ministrante sancto sene Caprasio, ad sacramentum Baptismi suscipiendum se proripuit. Qui Venantius appellatus, in tantam virtutum eminentiam excravit, ut S. Honorati, ejus germani fratri adjutor existeret, et eum non minus virtute quam consortio comitaretur; et toto quo postea vixit tempore, comes ejus individuus fieret.

3 Erant autem inter illos certamina grata proposita; cuius scilicet mens ad pietatem mollior, cuius esset

E Heb. 6, 33

Rom. 9, 16
Acta hæc ex
varlis collecta
in festo legun-
tur:

votens perver-
tere a pietate
Honoratum
fratrem,

ipse ad sanc-
tam vitam,
udducitur;

Cultus sacer,

cum propriis
Hymno

et Oratione,

die 30 Maii.

Hallucina-
tiones Saus-
sayi.

EX MSS.
Certans
cum fratre
studio virtu-
tum.

et in his
excellens,

patriam re-
tinguit:

S. Caprasium
directorem
adsecessit:

A cibus durior, cuius vestis asperior, cuius sermo blandior; quis eorum loqueretur rarius, quis crebrius oraret; quem minus detineret lectus, quem magis lectio occuparet; quem minus moveret injuria, quis facilius misericordia moveretur. Fuit itaque pius Christi Confessor Venantius elegantis formae decorus: fuit et venustus aspectu, sermone blandus, misericordia lenis, morum honestate compositus, aetate juvenis, sed mente canus. Et quanto magis sublimitate virtutum crescebat, tanto humilitate ac compunctione descendebat. Cibo et somno parcissimus, asperrimo cilicio pro stratu, et duro lapide pro cervicali utebatur. Erat etiam tautae benignitatis dulcedine perfusus, ut hominibus carus, omnibus redderetur amabilis. Renitebat in juventute morum gravitas, seculis maturitas: rara erat ei feminarum visitatio, etiam propinquarum. Angelica ab eo vita in terris duebatur in multa patientia, in vigiliis, in jejuniis, in castitate, in saudacionibus, in longanimitate, in Spiritu sancto, in caritate non sicta, in verbo veritatis, in virtute Dei: et inter tot virtutes, quod satis est difficile, totius vanitatis B fuga.

4 Interea quia praecepitus Christi famulus Venantius, inter cognatos et notos, ad paupertatem et ignobilitatem, ut optabat, devenire non poterat, ad longinquas et exterias nationes transire disposuit. Pavebat ipse quoque gloriam suam: et odorem suae sanctae conversationis, jam longe lateque diffusum, licet ad Dei laudem referret, sibi tamen vanitatis periculum inferre metuebat. Initio itaque consilio, relieto regalium vestium splendore, omnibusque secularis pompa spretis insigniis, B. Venantius una cum sanctissimo Honorato ejus fratre, ad mare properat, navem ascendit, patriam propriam fugit, propinquos pro Christo deserit ac parentes; sub sancti senioris Caprasii, perfectae consummataeque gravitatis viri, magisterio vitam suam instituere, moresque componere, subtiliter eligit. Longum est percurrere, quem ab illis profectum unusquisque locus ab eis expeditus traxit, quam salubrem Ecclesiis doctrinam invexerint, quot magistris et Pontificibus fuerint in silentio magistri. Venantius vero juvenis et delicatus, contra suam teneritudinem nature, moris rheuma caloremque ac sterilitatem Achaici littoris apprehensi, incredibili patientia ac virtute tolerabat. Pro non exiguo reor computau-

dum miraculo, juvenem tam delicate tamque molli- D ter educatum, contra tantas aquarum et aurarum varietates, tanta valuisse animi constantia decer- tare. Quod quam grave, quam intolerabile illi tene- ritudini fuerit, ipsius B. Venantii incurabilis ægri- tudo patefecit. Nam ex tunc eo brevi quo vixit tem- pore, debilis quidem corpore extitit, sed fortis et robustus animi devotione.

5 Sed quia B. Venantii merita enarrare per sin- gula difficile cernimus, ad felicem ejus transitum nostræ mentis oculos et stylum dirigamus. Venantius itaque, igitur fervens divini amoris, suum tenu- rum corpusculum vigiliis multis ac variis abstinen- tiis indesinenter macerabat: divinae etiam contem- plationi deditus, contemptis transitoriis sola cœlestia cogitabat. Cumque misericors Deus sui fidelis famuli laboribus finem imponere, eique pro legitimo certa- mine repositam coronam justitiae reddere decrevis- set; ipso permittente invasit eum solito acerbior corporis valetudo. Invalescente itaque languore ad extrema perductus est: vultus tamen ejus angelicus, mansuetudine et hilaritate jucundus, nusquam apparuit mutatus. Assistantibus ibidem Sanctis Dei E Caprasio et Honorato, una cum non exiguo sanctorum virorum cœtu, anima illa generosa, sancta et incontaminata carnis est vinculis absoluta, in Methona Achaiæ provinciæ Asie. Cujus excessu occurrit Dominus Jesus Christus cum multitudine An- gelorum, eique dicit: Euge Venanti, serve bone et fidelis, intra in gaudium Domini tui. Et sic cum illis concinentibus Angelorum choris ipsa sancta anima cœlorum culmina penetravit. Beati namque viri opinionis fama in tantum excreverat, ut He- bræi, Græci, pariterque Latini ejus gloriæ conga- dentes, pro ejus excellentibus meritis exulta- rent. Judæi quoque, qui Christum respiciunt, fide- lem Christi servum admirabantur: ejusque vitam laudibus attollentes, dignis præconiis commenda- bant.

6 Illius ergo suffragio, Fratres carissimi, toto cordis annisu, ejus nos precibus commendemus, qui sancti Patris nostri Honorati frater fuit carne, sed religione germanior: ejus vitam atque mores sequi studeamus, ut intercedentibus ejus meritis, in æternum cum illo vivere valeamus, praestante Do- mino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in secula seculorum. Amen

*in morbum
incidit:*

*moritur
Methone in
Peloponneso,*

*occurrente
Christo
cum Angelis:*

*ejus suffra-
gium poscitur.*

C

DE SANCTIS CONJUGIBUS

F

BASILIO ET EMMELIA

D.P.

PARENTIBUS SS. BASILII MAGNI ET GREGORII NYSSENI,

NEOCÆSAREÆ IN CAPPADOCIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

CAPUT I.

Laus utriusque communis a majorum virtute, propriis dotibus, et liberorum sancta educatione.

SEC. IV.
Plures Roma-
no hodierno
inscripti ex
hac familia:

A nnalium Ecclesiasticorum parenti Casori Ba- ronio multum debent, cum ali plures Sancti Patres, tum specialiter Basilius Magnus atque Gregorius Nysseus, quod eorum paternam aviam Macrinam; parentes Basilius atque Emmeliam; fratrem quoque minimum natu, Petrum Sebasten- num Episcopum, nullis eatenus Sanctorum Fastis apud Gracos Latinosve inscriptos, Romani Martyrologii ho-

dierni tabulis inserendos curarit, cum merito (ut ex fi- liorum et S. Gregorii Nazianzeni scriptis patet) sanctitatis elogio. De Petro atque Macrio ad dies ix et xiv Januarii egerunt Magistri decessoresque mei Bol- landus atque Henschenius: ego hic de Basilio et Em- melia acturus, primum ex Magni Basilii laudibus apud Nazianzenum, in memoriam revoco quæ is habet de atrocissima Maximini persecutione, in qua atleta- rum

A rum nostrorum alii ad mortem usque dimicarunt, alii pene usque ad mortem; ideo videlicet relicti, ut victoriæ snae superstites, aliis ad virtutis exemplum relinquerentur. Horum *enim* numeram auxerunt, *οἱ πόσες πατέρες αὐτοῦ πατέρες*. Basilii ex parte patris majores: qui licet ita animo essent comparati, ut facile perpessuri essent ea omnia, ob quæ corona donatur martyrii, ultra tamen non prouerunt in stadium: sed divinæ se committentes providentiae, ad quamdam Ponticorum montium silvam, cum paucis tam fugæ comitibus quam cibi ministris confugerunt, ubi ad septimum annum eoque amplius protractum eis exilium fuisse narrant, vivendi autem rationem corporibus generosis angustam et insolentem, *nisi quod feræ et volucres ultro se iis offerrent mactandas ad escam, insigni miraculo, quod ibidem fusius Nazianzenus prosequitur, ut continuatum toto illo septennio.*

2 *Id semel relatum in Macrinæ avia Basiliæ laudem, hic non attingerem, nisi voluisset Henschenius noster retractatam correctionem, quæ loco isti ex Baronii mente additur, quasi non Maximinus ibi esset intelligendus, is qui anno ccccxxv saevissimam Christianis persecutionem movit; sed annis sexoginta junior Galerius Maximianus. Nam si ista de ipso S. Macrina ejusque marito Basiliæ avis essent intelligenda, ut intellexit Baronius, non conveniret actas S. Gregorii Thaumaturgi, cuius discipulam fuisse aviam suam Basilius saepius contestatur: sin outem de paternis Basiliæ proavis, ut vertit Billius, dictum id putetur, optior multo Chronologiarum ratio instituetur. Ponamus enim ejusmodi parentibus natum Basiliæ avum paternum, ejusdem cum ipsis exilio, fortassis in puerili, ætate, consortem; Macrinam vero in pace profunda ecclesiæ sub Philippis Imperatoribus Christianis natam esse, circa annum ccc; usa hæc ante matrimonium fuerit magisterio Gregorii Thaumaturgi, cuius vita extenditur ultra Synodus Antiochenam habitam anno cclxv; nupta autem circa annum cclxx; potuit post octo vel decem annos peperisse Basilium seniorem: et hic, confirmata jam vir ætatis, ducta uxore Emmelia, sub annum cccxvi genuerit ex ea primum S. Macrinam juveniem, deinde S. Basilium Magnum, ac reliquos deinde ex ordine liberos, quorum decimus atque ultimus Petrus, simul natus et orbus fuit: quo enim tempore ipse in lucem edebatur, pater vivis excessit, puta circa annum cccxxx. Mater vero (ut in laude sororis*

mortuæ sub an. 372. C Macrinæ scripsit fratrum unus Gregorius Nyssenus) eis γῆρας λυπηρὸν προελθοῦσα, in gravem proiecta senectam, migravit ad Deum, anno circiter cclxxii, adeoque si ponatur annos nata xi in viri manus venisse, numerabat ætatis suæ in hac nostra chronologia circiter septuagesimum quartum annum; quæ alii, statuerintibus natum Basilium post Nicænum Concilium, vix fuisse sexagenaria major. Sed prius quam in annum mortis quæramus, ejus ac mariti laudes, ex filiorum atque amici familiaris Gregorii Nazianzeni scriptis, eliciamus.

3 *Primus de matre sua, qualis ante matrimonium fuerit, dicat nobis filius ejus Gregorius: Ea inquit virtute erat ut consilio Dei sese in omnibus regereret, puramque et integrum vivendi rationem imprimis diligenter, adeo ut non sponte sed invita quodammodo nupserit. Etenim cum utroque parente orbata in ipso esset ætatis flore, famaque pulchritudinis multos, ut eam sibi uxorem cuperent, incitaret; et periculum esset, nisi volens in matrimonio cuiquam collocaretur, ne per vim et adversi aliquid contingeret (nam ejus forma capti ad rapinam spectabant) ut saluti consuleret, vitae gravitate spectatum consummatumque virum sibi elegit. Hunc ergo, circiter tricenorio majorem; ipsam, recte ponimus annos saltem quindecim natam, cum convenerunt; de utroque*

autem jam conjuncto Nazianzenus, in oratione de laudibus Basiliæ, sic scribit: Quamquam conjugii illius, quod non minus virtutis quam corporum erat, multa quoque alia insignia sint: nimirum pauperum alienorum atque hospitum excipiendorum studium, animæ purgatio per continentiam, bonorum portio Deo consecrata (quæ res nondum tunc multis studio erat, ut nunc ex primis exemplis adacta et culta est) aliaque omnia, quæ inter Pontum et Cappadociam divisa multorum auribus implendis sufficerent; mihi tamen maximum et clarissimum esse videtur felicitas in liberis.

ac felix fuit,

4 *Nam qui simul et multos, et probos atque honestos filios habuerint, in fabulis fortasse reperias, hos autem res ipsa nobis exhibuit; ut qui tales quidem ipsi fuerint, ut, etiamsi talium liberorum parentes haudquam extitissent, sibi ipsis tamen ad nominis claritatem sufficere potuissent; rursus antem ejusmodi filios in lucem extulerint, ut, etiamsi ipsi non tanta virtute fuissent, omnes tamen sobolis felicitate superaturi erant. Nam cum unus aut duo cum laude vivunt, id tale est, ut naturæ adscribi queat; at undique perfecta et ad summum provecta omnium virtus, iis plane, a quibus editi et educati sunt, assignari debet. Quod quidem liquido demonstrat ille felicitatis nomine prædicandus Sacerdotum ac Virginum numerus; eorumque qui in matrimonio eam vim sibi adhibuerunt, ut matrimonium nihil ipsis documenti afferret, quo minus ad parem virtutis gloriam aspirarent. Felix ille numerus, meo quidem judicio, ternarius est: quare sicut invenio tres Episcopos, Basilium Cæsareæ, Gregorium Nyssæ, et Petrum Sebastes; sic etiam existimo censeri debere tres virgines, licet nomen solius primogenitæ Macrinæ nobis cognitum sit, duabus fortasse in flore ætatis præmortuis: aliæ tres fuerint viris junctæ, sicuti et prænominatorum fratribus unus Gregorius: nam Naueratius, in numero filiorum secundus, juvenis et cœlebs obiit.*

et utriusque virtutis

5 *Eccui vero, prosequitur Nazianzenus, Basilius, hujus nostri Basiliæ magni pater, incognitus est? vir magni apud omnes nominis, qui paterni voti factus est compos; si quis unquam alias, ne dicam solus. Cum enim reliquos omnes virtute superarit, a solo filio primas obtinere prohibetur. Eccui Emmelia? quæ id prius appellata est quod postea fuit, aut id fuit quod prins nuncupata fuerat: illa, inquam Ἐμμελίας id est Concinnitatis nomen ferens. Ut uno verbo dicam, hoc inter mulieres fuit, quod ille viros. Ilorum vitam, Macrina filia ante suam mortem inter Dei beneficia expendenda commemorans, non tam opibus claram et illustrem, quam divina benignitate auctam cumulatamque demonstrabat; et cum propter confessionem Christi, patris genitores fuissent oppugnati atque vexati, verosimiliter sub Aureliano anno cclxxvi; avum autem maternum indignatio regia, Galerii Maximiani, ut existimo, sustulisset, omniaque illius bona aliis dominis distribuisset; attamen adeo per fidem crevisse, ut eotempore nullus eis clarior extiterit. Rem autem familiarem, quamvis pro numero liberorum multiplici ratione fuisse divisa, tamen eum cumulum divina clementia suscepisse, ut parentum opes, quas scilicet utrimque od matrimonium attulerant, postea singulorum liberorum sors hereditaria superaverit. De patre dicit eadem Macrina quod eatenus juvenis floruit, ut inter cives et in judiciis ejus gloria consideret, post autem eruditio ipsius longius se extulerit; toto scilicet Ponto (ut max addit) vulgata.*

additæ divinitus divitiae sunt.

6 *Qualis autem mater Emmelia in educatione liberorum et præsertim filiarum fuerit, ex cura ipsi Macrinæ impensa intelligendum præbet Nyssenus, cum ait, quod*

*quæ jam olim
exilium passa
ab an. 235
ad 242,*

*Macrinæ
seniori mari-
tum dedit
circa an. 270,*

*Emmelia
vero circa an.
315,*

*mortuæ sub
an. 372.*

*Conjugium hoc
a quo sanctum*

*Casta educatio
liberorum ac
sigillatim
Macrinæ.*

A *quod unice studebat ut filia, infantiae aetatem egressa, erudiretur: sed non ista externa disciplinarum serice, qua plerumque ex Poetarum lectione primae discentium aetates imbuuntur. Turpe enim et indecorum prorsus existimabat, tragicis seminarum perturbationibus (unde scribendi principia et argumenta Poetae sumpserunt) vel comœdiarum foeditatibus, vel pudendis eorum qui tot ærumnas ad Ilium pertulerunt factis, tenerum et bene formatum annum infici, et minus gravibus de feminis narrationibus quodammodo coinquinari. Proinde quæ ex Scriptura, divino Spiritu dictata, primæ illi aetati faciliora aptioraque videbantur, discenda proponebat: cum primis autem Sapientiam Salomonis, idque ex ea potissimum quod ad vitam et mores maxime conducehat. Inter hæc aetatis annum duodecimum transierat Macrina, cumque ad miroculum formosus esset, ejusque nuptiarum ambirentur a plurimis, Pater, qui sane quain prudens et in rebus honestis dijudicantis expertus erat, quemdam tum genere tum moribus honestum probatumque, adhuc inter adolescentiae disciplinas versantem, ex praesenti protectu judicans de futuro, filiae sue spousum de legit, mox atque haec congruam haberet aetatem.*

CAPUT II.

Acta S. Emmelie marito viduatæ ac pius ejus obitus.

Liberorum, ut diximus, decimus atque ultimus Petrus, siue atque natus etiam orbatus est patre Basilio, quem crediderint proximum sexagenario obuisse. Ex hinc autem variis (ut fieri assolet) enris distingebatur mater Emmelia, cui filia Macrina (quaravente adhuc patre per mortem destinati sibi juvenis viduam se prius intellexit quam sponsam, nec ullam nuptiarum nentionem voluit ulterius admittere) Matri, iuquam, Macrina filia in omnibus laboribus sociam se prebebat; et solicitudinum partem ipsa subiens, cum gravi molestiarum onere levabat. Simul autem et matris disciplina vitam ab omni reprehensione integrum servavit; et se viceps ei magnam, ad parem Philosophiae scopum, exemplo vitae suæ ducem præbuit, paulatim ipsam ad puriorem perfectioremque vitam trahens. *Commune autem utriusque illud fuit, quod cum aliquando Macrina sub collo pectus ita intumuisset, ut sectione opis esse judicaret Emmelia; illa, eni- quam se nudare verita, post fusas nocte integra preces,*

Cad expellendum morbum satis esse respondit, si manu sua locum mater ipsa sancto Signo muniret. Cum igitur noster in sinum ejus manum intulisset, ut eam partem signaret; Signum statim vim suam exeruit, et morbus abiit; tenui autem et obseurum signum loco horribilis tumoris apparuit, et ad finem usque vitae permansit.

18 *Interea supervenit casus lamentabilis Naueratii, ejus qui ex quatuor fratribus post Basiliū natu maximus erat, puta anno ccxxx natus; nihil enim vetat unius ulterius filia partem interficere. Hio cum vi- gesimum secundum aetatis annum confrecisset, spretis omniibus ad vitam solitariam se contulerat, cum uno ex domesticis Chrysaphio; ubi seus quosdam egestate et morbo laborantes nactus, eisdem ministrabat conquisitum venatu suo vietum. Et ille quidem in his laboribus pariter domabat adolescentiam, nec ob id alacri animo maternæ voluntati parere desinebat, si quid ab ea aliquando mandabatur. Verum sic philosophans, et matrem sua vita beatam reddens, quintum dumtaxat annum exegerat sur circa Irim fluvium sa- litudinis; quando repente vitae subripitur, non morbo aliquo aut solita ulla ratione, immatura morte sublatu; sed cum ad venationem profectus esset, qua industria senio confectis illis victus suppeditabat*

necessaria, mortuus domum suam reportatus, tam ipse quam socius ejus Chrysaphius.

9 *Procul aberat ab iis quæ configerant mater, tridui itinere ab illa distans calamitate (tautum ergo distat Neocæsarea a loco dilectæ ab Naucratio solitudinis) que licet in omni genere virtutis perfecta esset; tamen cum tam acerbum nuntium a quodam accipisset, natura ut par est superante, collapsa exanimataque, tantum non simul cum voce spiritum emisit. Hie magnæ Macrinæ, inquit Nyssenus (cujus hactenus fere verbis utimur) virtus apparuit, quæ non solum se invictam atque erectam servavit, verum etiam matris imbecillitatem fulsit atque sustinuit: nam animum ejus, gravissimo casu dejectum, excitans et recreans invicto robore suo; ad fortitudinem et tolerantiam instituit. Sic igitur tandem mater dolori restitit, nec indignum aut effeminatum quidquam admisit, ut vel vociferaretur, vel pallium scinderet, vel ejularet, vel luctuosis clamoribus lamentationem intenderet: sed ratione sensum impetus naturæ depulit, tum propriis tum filiæ consiliis ægritudini medicinam afferentibus.*

10 *Possunt hæc ex principio jam posito ad annum ccclvii, paulo plus minusve, referri. Quamvis enim a Nyssena relata sint post Basiliū redditum; fatetur tamen se narrationis filum interrumpere, ut aliquid omnino non prætereundum interserat, eorum scilicet quæ olimnot annis prius configerant, majori filio adhuc absente; de quo deque matre per Mucrinom od vitæ genus subli- cius excitat, sic loqui exorsus fuerat Nyssenus; Cum relique sorores honeste collocatæ essent a matre, a publicis litterarum gymnasiis, in quibus diu versatus fuerat, revertitur magnus Basilius; anno ut olim statui (nec adhuc mutandum puto) ccclvi, adeoque annos tunc natus circiter xl, matrem reperit sexennio septenniore natiorem quinquagenaria. Et illum quidem seror Macrina mox induxit, ut mundi posthabita claritate despectaque eloquentiae gloria, labo- riosum operosumque vivendi genus per paupertatem amplexus, expeditam sibi ad virtutem viam struxerit... Matri vero persuasit, ut relicta pristinæ vita consuetudine elatiorique vivendi modo (quas tam exercitatione accurata jam pridem subegerat et velut ancillas ad usus proprios adhibuerat) secum ejusdem sortis atque ordinis esse vellet.*

11 *Hactenus Nyssenus, qui captam narrationem hic intermittens, postquam de Naucratio interposuit quæ supra retulimus; Cum igitur, inquit, jam et nutriendorum liberorum eura, et educationis atque cellocationis solicitudine liberata Emmelia; et molestiae domesticæ majori ex parte inter ipsos filios, Gregorium præsertim atque Petrum divisæ forent: au- tor, ut dictum est matri virgo fuit, ut ad sapientiæ studium et puram vivendi rationem se conferret. Eamque a reliquis omnibus rebus, et pristinæ vitæ consuetudine, ad propriam humilis abjectæque vitæ moderationem adduxit, ut in Virginum multitudine, eadem cum illis conditione viveret, unaque mensa, simili lectulo, pari denique et aqua rerum omnini quæ ad vitam pertinent ratione uteretur, omni ex ipsarum vita dignitatis differentia sublata. Quamobrem talis erat vitae ordo, tantaque in sapientiæ studio præstantia, et tam gravis vivendi disciplina, ut nulla describi possit orationis facultate. Quales enim sunt animi, qui corporis vinculis soluti mole- stisque liberati, ex hoc vita carecere avelaverunt, talis erat earum vita: quippe quæ ab omni rerum humana- rum vanitate aliena, ad Angelorum vitæ simili- tudinem proxime accedebat.*

12 *Non ira, non invidia, non odium, non suspicio inter eas cernebatur: omissis honoris, glorie et alia- rum id genus inanum rerum cupiditas, omissis fastus et superbia, et reliqua similia vitia, inde rejecta erant.*

Vidua cum
seniore filio
sanctius
vicit;

Naueratii
filii acerba
morte con-
sternata;

ab eadem
erigitur:

circa an. 347

reverso sub
an. 356
Basilio,

Emmella
cum filio ad
cœnobium
se recipit,
F

simulque
Angelicam
vitam du-
cit.

A erant. Delicias suas in temperantia collocabant: gloriam suam in eo putabant sitam, quod notaes essent nemini; divitias, quod nihil possiderent, quodque terrenas omnes copias tanquam pulverem a corporibus suis excussissent. Nullum autem non inane studium esse ducebant, quod in hac vita curanda colendaque poneretur. Sola illuc rerum divinarum vigebat cura, perpetuumque precandi studium, et assidua Psalmorum decantatio, quae nullo unquam tempore, nec die nec nocte, intermittebatur: ut in ea re et opus ipsarum pariter, et quies consisteret. Quænam igitur humana dicendi vis banc vivendi rationem explicare queat? Erat ipsarum vita interhumanam cœlestemque naturam interjecta, utriusque particeps, utrique finitima. Etenim quatenus ab huminis perturbationibus se vindicarat, hominis conditione præstantior erat; quatenus autem in corpore cernebatur, et hominis continebatur figura, et sensum instrumentis utebatur, angelicæ et corporis experiendi naturæ cedebat; ansit forsitan aliquis etiam non inferiorem esse contendere: quandoquidem cum carne viventes, ad similitudinem vacantium corpore

B potestatum onere corporis non premebantur, sed excelsa et sublimis erat eorum vita: quippe quæ alto erectoque animo cum cœlestibus illis potestatis versabantur. In hoc vivendi instituto non parvo tempore vixerant, cum assiduis inventorum bonorum accessionibus sapientiae studium augentes, ad majorem animi munditiam appropinquarent.

C 13 Ad hunc autem tam præclarum scopum assequendum, magno erat adjumento... Petrus, in quo pariendi dolores finierat mater: hic enim ultimus susceptus a parentibus est filius, qui simul natus et orbis fuit.... Is studiorum externorum occupaciones aspernatus, et ingenium ad omnes bonas disciplinas percipiendas aptum habens, semperque responcens ad sororem, quam sibi tamquam totius boni scopum proposuerat; eos ad virtutem progressus fecit, ut in reliqua vita magno Basilio virtutis præstantia nihilo inferior fore judicaretur: tunc autem sorori et matri erat instar omnium, et una cum illis ad angelicanam illam vitam contendebat.... Interim senex admodum mater, in utriusque filii manibus moriens, migravit ad Deum. Cujus quæ benedictionis vox fuerit, qua erga liberos usa est, commemo rare non erit alienum. Nam cum de absentibus singulatim amanter mentionem fecit, ut nullus esset expers benedictionis: cum præcipue præsentes ipsa precibus suis obstulit Deo. Etenim cum ei ex utraque parte lectuli adversi assiderent, altera manu utrumque tangens, hisce verbis postremis Deum allocuta est. Tibi, Domine, et primitias et decuinam dico fructuum uteri mei. Primitiarum enim locum hæc mihi obtinet primogenita, decumæ vero extremus hic decimus filius: tibi autem ex lege utraque debentur, et tua sunt munera. In hanc igitur primogenitam meam et hunc decimum veniat sanctimonia. Ita perspicna oratio designans et filiam et filium, benedictioni simul et vitæ finem statuit, cum prius mandasset filiis, ut se in sepulcrum paternum inferrent. Id illi uti jussi fuerant cum præstitissent, in reliquum tempus ad sapientiae fastigium semper cum anteacta vita pugnantes, et præterita benefacta posterioribus superare studentes, contendebant.

CAPUT III.

Locus mortis ac sepulturæ: item annus, et ratio chronologiae quadam tenus innovatae.

I nter recessum S. Macrinæ, ubi ipsa anno CCCLXXII mortua est, et ædem Sanctorum Martyrum XL Sebas-

tenorum in qua quia parentum corpora quiescebant, D conditæ etiam ipsa voluit, septem octoque intercedunt stadia, quæ secundum Suidam collatum cum Plinio, Milliare unum constituant, sive tertiam leucæ horariæ partem. Cum autem ipsa ædes intra urbem Neocæsaream fuerit, amplam satis, neque constet eamdem ædem portæ, per quam inferenduæ erut carpus, vicinam fuisse; fieri potest, ut vix dimidio horæ quadrante ab urbis mænibus abfuerit monasterium, ipsis ut videtur suburbiis inhærens; et sicut Godefridus Hermant in Vita Basiliæ ac Nazianzeni credit, ad citimam ripam ejusdem metris Iridis illac præterfluentis, ad eujus alteram ripam monasterium virorum regebat Petrus: quod utrumque satis est verasimile. Verosimile etiam mihi videtur, quod, sicut fereretur sororis efferenti Nysseno, humeros quoque suos commodavit Episcopus Neocæsareæ Araxius, cum duobus Clericis; sic corpus Emmeliae matris portatura Petro præcipui de Clero, si non ipse jam nominatus Episcopus, auxilia venerint. Providerat autem prudenter Emmelia, ut viro suo valde capucem conderet loculum, in quo non satum ipsa suo posset apponi conjugi, sed etiam dilectissima sua Macrina. Hæc autem cum parentibus esset jungenda, revereturque Nyssenus, ne collapsa dissolutaque corpora ad turpem et inconditam devenissent deformitatem; prius inquit, quam ea nostris oculis exponerentur, pura sindone opera sunt. Nam cum operculum esset sublatum, ex utraque parte summa linteum injectum est; quo linteo contextis parentum corporibus, ego et regionis Episcopus ille, corpus e feretro tollentes, juxta matrem apposuimus, atque ita votum utriusque complevimus; uno enim consensu semper oraverant Deum; ut corporibus post mortem copularerunt; ut quæ inter ipsam fuerat vitæ conjunctio, ne ipsa quidem morte dissolveretur.

15 Æquum est credere similem cautelam fuisse adhibitum a filio Petro, quando Basilio patri opponenda fuit mater Emmelia, nec minorem tunc fuisse quam postea in funere Macrinæ multitudinis occurrentis comitantisque turbam, Virginum ptauctum, Cleri officium; quæ tamen hic omitto, in Macrinæ laudibus a Nysseno descriptis integre legenda, et exponenda ad xix Julii. In locum autem defunctorum matris ac filiæ, immediate successisse videntur ejusdem propositi atque instituti neptes. Num S. Guudentius (qui, eadem quo Episcopus Brixiensis electus est tempore, et anno secundum Baronium CCCLXXXVI, in Oriente versabatur) ita loquitur Serm. in dedicatione Basilice XL Martyrum. Quid de Quadraginta Martyribus dignum loquar, qui se itineri meo, cum per urbes Cappadociæ Hierusalem pergerem, fideles comites præbere dignati sunt? In ipsa enim maxima Cappadociæ civitate, quæ appellatur Cæsarea, ubi habent iidem beatissimi insignia Martyrum, reperimus quasdam Dei faculas, monasterii sanctorum Virginum dignissimas Matres, prorsus Mariæ et Marthæ consimiles, quas merito diligebat Jesus, natura, fide et studio, et castitatis integritate germanas: quibus ab avunculo suo. Confessore et Sacerdote Basilio, olim traditæ fuerunt horum Martyrum venerandæ Reliquiæ, quas desiderio nostro incunctanter ac fideliter tribuerunt.

16 Cur autem morienti Emmeliae solus ex filiis Petrus, non item Basilius, non Gregorius abfuerunt? Pro se causam reddet Basilius, Epist. 7 ad Eusebium Samosatensem Episcopum, cuius Epistolæ unum cum cognoverimus, etiam apparebit causa ob quod excusuri debuerit Gregorius. Basilius ergo sic orditur: Si omnes ordine causas scribere, quibus in hunc usque diem fuerint detentus, quamvis etiam vehementer cupierint, tuam erga Deum pietatem intervicare, infinitum historie campum explorerem. Morbos quidem alios aliis succedentes, hiemis odium, negotiorum continuitatem prietermittit dicere, ut quæ cognita tibi

SUCCESE D. P.
O'it Emmella
in monasterio
suburbano,

sepulta succot-
lante Araxio
Episc.

E

in codice quo
vir et d. inde
filia Macrina
tumulo

cum simili
cautela
condita,

succedentibus
ia regumne
neptibus.

abfuit Basili-
us morbo
et hieme
detentus,

AUCTORE D. P.
et mortem
matris dolen-
ter patitur,

*A*t tibi sint et jam pridem indicata, per Epistolam 6: eadem vero, prohibuerunt etiam ad infirmam risitandam excurrere. Nunc autem pergit ille, quod unicum habebam vitæ solatium matrem, etiam hanc propter mea peccata amisi. Neque me irrideas quæso; quia in hac astate fleo orbitatem; sed ignosc mihi, non patienter ferenti discessum illius animæ, cui quod comparari possit in iis quæ reliqua sunt non video. Rursus igitur in morbum incidi, iterumque in lecto decimbo, exiguis omnino viribus fluctuans, et unaquaque propemodum hora necessarium vitæ finem expectans.

17 Si solum Nyssenum attenderemus, in Vita Macrinæ post relatum matris obitum sic loquentem. Interea Basilius Magnæ Cæsareæ declaratus est Antistes, et fratrem suum, Petrum scilicet, in Clero promovit ad Presbyterii ordinem; dices neque hunc Presbyterum, neque Episcopum fuisse Basilem, cum moriebatur Emmelia. Sed præcita Epistola ad Eusebium, familiariter scripta quam a simplici Presbytera convenisset ad Episcopum scribi, aliud suadet, aliud etiam suadet, quam praetextatione allegat negotiorum continuitas, quæ needum Episcopo tanta esse vix potuit. Fortius tamen ad

jam factus
Episcopus:

*B*1 idem credendum nos urget pars altera epistole, in qua cum dixisset Ecclesiæ, sere ut corpus suum, esse affectas, rebus in deteriora semper labentibus; subiungit: Nuper tamen Neocæsaræ et Ancyra, in locum defunctorum Musonii et Athanasii, videntur acceperisse successores, et haec tenus conquiescunt: sed neque ii qui nobis insidiantur facere aliquid, ira et saevitia sua dignum, huc usque sunt permitti. Atqui super illorum morte scribens Ecclesiæ epistles 67 et 62, satis indicat, se esse Episcopum: cum Neocæsarienses velit esse persuasos, quod gloriatio sua sint, sicut ipse eorum; et quod propter Pastorem qui eis dabitur, futurum sit, ut cum eis vel amplius arctinsquo iniatur, vel prorsus disjungatur; quodque, licet Musonium non habuerit propter suspicioes quisdam (ut ille asseruit) conjunctum sibi, ad conservandam pacem Ecclesiarum; numquam tamen desiit eum advocare socium certaminum, adversus haereticos susceptorum. Athanasii autem mortem dolens; Cuinam deinceps, inquit Ecclesiarum curam imponeimus? quem in rebus hisce tristibus accipiemus consortem? plene sicut de Coepiscopo suo laquens, in quo multum fiduciæ repositum habebut. Denique persecutiones et exilia non nisi jam Episcopo

*C*facto motiri cuperant Ariani apud Valentem; in quo tamen successum vos non habuissse gloriatur Sanctus, in ea qua matris mortem nuntiat epistola.

18 Erat ergo iam tum Episcopus; et Nyssenus, sicut in narranda Nuveratii morte non tenut ordinem temporis, sic neque in commemoranda Ordinatione Basili: sed quem de matre cuperat sermonem, continua serie pertraxit usque post mortem, ut, cum dixisset qualiter eam tulerit Macrina, deinde subjungeret qualiter tulerait mortem Basili fratris, octavo postquam Episcopus factus erat anno desuneti. Factus autem erat Episcopus Basilius anno ccccxx, et anno sequenti in festo Epi-

Itoque non incommodè mors Emmeliæ, quæ exente hieme contigit (ut apparet) mense forsitan Februario aut Martio, confertur in annum CCCLXXII; quo anno etiam Gregorius Nyssenus, paucis mensibus ante factus Episcopus, persequutibus eum Arianis expulsus est ab ecclesia sua, interque istos turbines excurrere ad matrem ægrotantem non potuit. Cur autem Baronius com-

*abfuit et Greg.
Nyssenus pul-
sus ab Arianis.*

19 Hæc occurabant, quæ de SS. Basilio atque

*E**Emmelia, Sanctorum quatuor liberorum parentibus, dicerem: nunc mihi reddenda ratio est, cur discedam a Chronologia in Prolegomenis ad Acta S. Gregorii Nuzianzeni constituta ex sententia Suidæ, nonagenarii obiisse asserentis, atque adeo ante annum CCC venisse in lucem: quod etiam de socio Basilio, tamquam coævo intelligi volui. Scilicet etiam tunc professus sum, meliorem viam explicandis difficultatibus si ostenderet olyquis, eam me amplexurum libenter. Nunc autem, quæ Sancti Basillii matrem spectabant, proprius inspiciens, quodque illa videatur non ante annum CCCLVII, canobium cum filia esse ingressa; video non convenire ut illa anno CCC fuerit mater, alioqui futura cum canobium ingrediretur, plus quam septuagenaria. Hinc in eam cogitationem veni, fieri potuisse, ut numeroli una littera deceptus Suidas pro ὁ' 70, scripserit μ' 90, et Basilius Nazianzeno fuerit senior paucis annis; quo posito canobium Emmelia intraverit annos nata LVII, quod non est vulnus absonum. Quæ tamen restabant in matrimonio collocandæ filiæ, melius dicentur ante adventum Basilius fuisse elocatæ: ne credantur trecentaræ aut etiam majores natu primum trodatæ viris esse. Hoc autem facile permittet Nysseni contextus, rerum ordini potius quam tempori inhærens, ut supra vidimus. Ut autem citius natum Basilius cedam, non amplius mo*

*Basilias et
Nazianzenus
ali quando no-
bis visi venisse
in lucem ante
an. 309,*

E

*veor Epistola 20 Nazianzeni, ad Eusebium Cæsariensem data anno CCCLXVII; non enim illa Basilius revera laudat, tamquam canicie præstantissimum omnium quos noverat Nazianzenus, sicut interpres Billius vertit: sed ubi hic legit πολιτεῖα canicie. Parisiensis editio ex Basiliensi Codice habet, πολιτεῖα, conversatione, quod longe aliud est, sed nihil ad ætatem facit. Nec tamen hoc officit, quo minus credam Basilius amico suo Nazianzeno ætate ferme parem fuisse: licet enim id ha-
beri non possit servata ætate illius nonagenaria, quam Suidas asseruit, nec etiam stante sententia altera, quæ eum nasci facit ex patre Episcopo, adeoque post annum CCCXXVII: omnia tamen versando inveni riam medium, nec a sensu Baronii abhorrentem, quo difficultates fere omnes complanari possint, et dici Nazianzenus anno CCCIX natus, triennio dumtaxat junior Basilio fuisse: quæ res quia panceis verbis explicari non potest, Lectorem rogo ut in Appendix, tomo VII ponenda, consulat disputationem illam priorem de Nazianzeni ætate, se-
cundis curis innovatum.*

*nunc, omnibus
iterum
expensis*

F
videtur nat
circa an.
316 et 319

DE S. ISAACIO CONFESSORE

ABBATE CONSTANTINOPOLI.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P.

De Sancti circa Valentis prophetia, cultu, monasterio Constantinopoli, ac duplicibus Actis.

AN. CCCXXIII
Valentem
Arianum
generose
arguens,

Quo tempore Imperator Valens, a Valentiniano fratre ultra sibi concessum Orientem moderatur, et continuum non minus cum Gothis, quam cum Deo et Orthodoxis bellum gerebat. Ariane sectæ propaginator longe acerrimus; extutit in eodem Oriente Isaacius, vitæ solitarie atque asceticæ præcipuos inter cultores merito numerandus. Non ita tamen quietioris vitæ is erat studiosus, ut, ubi Dei et orthodoxa fidei causa id requirebat, in hominum et multitudinis conspectum se dare homo sanctissimus recusaret. Quod apud Theodoretum Cyri Episcopum lib. 4 cap. 34 his verbis legitur. Aint præterea Isaacum, Imperatori, ab bellum prosciscenti una cum exercitu, ista inclamasse: Quo pergis, Imperator, qui Deo bellum intulisti, nec eum habes adjutorem? Ille enim est qui contra te barbaros concitavit, quia tu prior multorum linguas contra ipsum ad blasphemiam excitasti, eos vero qui ipsum landabant ab ecclesiis expulisti. Desine ergo bellum ei inferre, et ipse bellum comprimet: redde optimos Pastores gregibus suis, et ineruentam victoriam de hostibus reportabis: quod si his insuper habitis prælium inieris, re ipsa experieris quam durum sit contra stimulum calcitrare; nam neque ipse reverteris, et exercitum amittes. Ad hæc Imperator, ira percitus, Revertar, inquit, teque interficiam, et falsi vaticinii poenas a te exigam. Tum, ille, minas neutiquam reformidans, Interface, inquit, si in verbis meis mendacium fuerit deprehensum.

C 2 Eadem fere, sed phrasi breviori, Sozomenus lib. 5 cap. 40. Theophanes autem his verbis utitur: Exim Isacius, sacer Monachus, apprehenso fræno equi Valentis, aciem ex urbe educentis, et ab bellum progradientis, quasi ultima verba præcinens, ad eum dixit: Quo properas Imperator, in Deum pugnans, eumque jam jam experturus adversarium; addit autem, narrata morte Valentis, ab hostibus in horreo quo fuderat concremati: Ferunt etiam divinum Isacium, custodia detentum, ustulati Valentis fætorem, Dei nutu et animi munditia, percepisse; ac priusquam belli eventum denuntiatur adventassent, ipsam tyraani cædem adstantibus prædixisse. Ita ille, recte omittens, quod et omisit Sozomenus, mentionem facere Bosphori Thracii, cuius Theodoretus capite primo meminerat, sic deinde loquens quasi ἐνθάδε ibidem, cellam monasticam seu stationem vicinam habuisse Isaacius; quia eum venisse ex partibus Orientalibus, id est ex Asia minori vulgo Natolia, ibique a puero jugum Domini tulisse, habent omnia tum Menæa quam Synaxaria hac XXX Moji, iisque consonant Vitæ Acta.

3 Hoc namque die (licet XXVI obierit) primario totius diei Officio eum coti Constantinopoli apparet ex Græcorum Typico, Ephemeride Metrica, et Kalendario Moscovitico Constantinopoli accepto, ubi solus ille commemoratur, æque oc in Basiliæ Imperatoris Menologio, ex quibus fortassis, sumptum Martyrologium Arabo-Egyptium quod MS. habent Romæ Maronitæ, sub cura nostræ Societatis positi, hoc etiam die præscribit Memoriam S. P. Isaac Confessoris: præcipue autem idem patet e Menæis excusis, ubi plenus de eo Ca-

non proponitur; Vitæ autem epitome quam alibi prolixior, brevior tamen quam quæ habetur in Synaxario Chiffletiano: cui utroque hoc præfigitur distichon.

Ψῆφος Θεοῦ πρὸς θεῖον χρήματα γωνίου,

Τῆς Ισακίου ἐκλίπων το γωνίου.

Deo jubente evahere divinum in locum,

Locum terrestrem deserens, Isaacie.

4 Præterea die III Augusti in prædictus Menæis ac Synaxariis plerisque recolitur S. Isaacii commemoratione, occasione S. Dalmati successoris sui et filii epus Fausti, a quo ipsius S. Isaacii monasterium insigni fama auctum (erat enim ipse Dalmatus militia clarus seculari, antequam se, conjugé liberisque relictis, subiiceret Isaacio; et jam Hegumenus, omnium totius urbis monasteriorum Præfecturam sibi commissam gessit) ab hoe, inquam Dalmato, dictum est monasterium τοῦ Δαλμάτου et τῶν Δαλμάτων, Dalmati et Dalmatorum, et ipse S. Isaacius, per quamdam nominis protœpsim, dicitur in sacris Græcorum libris Dalmatorum Hegumenus. Addunt omnes Confessoris titulum, propter carcerem, Valentis jussu toleratum: Synaxarium Claramontanum insuper Presbyterum appellat, quod cum tacetur in Vita, non videtur satis in antiquitate fundatum.

5 Błz; autem καὶ πολιτείᾳ τῷ ὄσιῳ Ηγούμενῳ Ισακίῳ, Vita et conversatio sancti Patris nostri Isaacii, scripta est post tempora Justiniani Imperatoris, quando exstructo per hunc S. Sophiæ templo, a veteri S. Irenes ecclesia translata est prærogativa Cathedræ, quam in ea Constantinus fundator locarat, ut colligitur ex num. 18: rursumque videtur exarata ante translationem corporis in templum omnium Sanctorum, factam ante Imperium Leonis Philosophi: qui uti Codinus ait, iudicem S. Stephani, in qua primum sepultus fuit S. Isaacius, Dalmatorum monasterio vicinam, ad minorem formam redegit, et omnem ejus materiam, marmora, columnas et aureas bracteas in templum omnium Sanctorum transtulit, ubi depositæ Reliquiae S. Isaacii. Vicit ergo auctor seculo VI aut VII, aut saltem non diu post VIII; et quidem eo tempore, quo Constantinopolitani incipiebant sibi placere in pseudo-canone infra commemorando, de Patriarchatus sui supra ceteros præter Romanum primatu, ut patet ex num. 13. Idem etiam videtur in ipso Dalmatorum monasterio Monachus fuisse, qui perpetuo S. Isaacium appellat sanctum Patrem nostrum, et monasterii illius historiam tam accurate cognovit.

6 Alia Vita, sed multo contractior extat in MS. Veneto Bibliothex S. Marci, unde eam Latinam faciendam curavit Aloysius Lipomanus, translatam inde ad Vitæ Sanctorum Juui sub die XXVII Martii, quia ibi legitur Sanctus obiisse VI Kalend. Aprilis: forte per errorem librarii Græci καὶ Μαρτίου legentis pro καὶ Μάρτιον. Quia autem ipsa in nonnullis diversa volde est ab ea quam ex Vaticano habemus, verosimiliter etiam multo prius scripta; ut de singulis per se judicare Lector possit, eam hic dare statuimus, secundo tamen leco: nam licet prior forsitan tempore, est tamen accuratione multo posterior: textum vero ejus Græcum, quem Venetiis nancisci necdum potuimus, expectabimus saltem pro operis Supplemento.

et 3 Augusti
cum successo-
re S. Dalma-
to.

F
Ipsiſ Isaacii
atas.

el miracula.

mortem ei
predicit:

eamque absens
cognoscit.

Colitur 30
Maii præcipuo
cultu,

*Alia unde
accepta.*

A 7 *Ipse Sanctus, ut appetet ex dictis, anno ccccxxx Constantinopolii advenit, jam grandis natu; obiit enim plenus dieruin, ut dicitur num. 17, Merobauda et Saturnino Consulibus; id est anno cccclxxviii: adeo ut verosimile sit majoribus eum pluribusque miraculis mortuum ibi claruisse quam vivum: de quibus tamen nihil in particulari narrat Vita, nihil Canon Officij ipsi proprii; solum Ode v gratulatur ei, quod fuerit in*

vita sua πνευμάτων ἀκαθίτων διώκται, effugator im- purorum spirituum: Synaxarium autem Claromon- tonum elogium ejus fuit asseverando, quod, πλεῖστα θαυματουργίσας καὶ πολλοῖς ἐκ κινδύνων ψυχοφόρων ἔσ- σας, ἐν εἰρήνῃ ὅσιώς ἀνεπαύσατο τὸν Κυρίῳ, plurima mirabilia operans, et multos e periculis animarum perniciem minantibus salvans, in pace Domini san- etc requievit.

VITA

Auctore Anonymo monasterii Dalmatorum,

ex MS. Graeco Bibliothecæ Vaticanae, Cod. 1671 fol. 45.

Interprete R. P. Daniele Cardono S. J.

PROLOGUS.

B

Mετὰ τὴν προσκύνησιν τοῦ παναγίου καὶ προσκυνήσιν στοῦροῦ τοῦ Κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς εἰδικολατρείας ἐν πολὺν γενομένης, πᾶσα ἡ ὑπ’ οὐρανὸν ἐρωτίσθη τοῖς τοῦ ἄγιου Ἀποστόλου κηρύγμασιν. “Οὐει καὶ ὁ αὐτόκητος Κωνσταντίνος ὁ Βασιλεὺς, ὃν διόν πνεύματος τῆς οἰκουμενικῆς βασιλείας τὸ κράτος ἐγγειρισθείς, καὶ τοῦ ἄγιου βαπτισμάτος αἰωνίεις, καὶ ἐπιγνοὺς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν Θεόν ἀληθινὸν ἐν Θεῷ ἀληθινῷ ὑπάρχειν, αὐτὸς πρῶτος ἐν Βασιλείᾳ τὰ εἰδώλα σπειράρχειν. Ο δέ πολυκέρδος καὶ πολύμορφος δράκοντος διαβόλος, ὃς σῆλην εἰδωλολατρείαν τὴν Ἀρειανὸν βλασφημίαν ἐπενίπεν. Ἐν γάρ τοις ἡμέραις τοῦ προσχυρεύσθεντος Χριστιανικῶν Βασιλέων, ἵν τις Ηρεσύτερος τῆς κατὰ Ἀλεξανδρείαν ἀγιωτάτης Ἔκκλησίας, λοιμὸς τοῖς τρόποις, καὶ πάσοις τῆς τοῦ διαβόλου κακοτεχνίεσσι συγκεκροτημένου ἥργανον. “Ἀρειος οὖτος ἐπελεκτότο τοῦνομα, τῆς πονηρᾶς τοῦ διαβόλου βλασφημίας πρῶτος εὑρέτης. Οὗτος ὑπὸ τοῦ ἄγιου Πέτρου Ἐπισκόπου καὶ Μάρτυρος διὰ Θείας ἀποκαλύψεως ἐγκριθεὶς τῆς λεπτικῆς λειτουργίας ὁ δὲ τρόπος τοῦ χωρισμοῦ τοιοῦτος γεγένηται. Τοῦ ἄγιου Πέτρου [ληφθέντος] ὑπὸ τῶν Ηροτικτόρων, τῶν ἀποσταλέντων ἐπ’ αὐτὸν ὑπὸ Διοκλητιανοῦ τοῦ Βασιλέως ἐπὶ τῷ αὐτικρήση, καὶ καθηργθέντος ἐν τῷ λακκῆ, ἐγένετο αὐτὸν συνίθια προσευγόμενον, ἐν τῷ μεσουκτίῳ θείσασθαι νεύτερον περικαλλῆ, ἐστῶτα ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐνδεύμενον κολκίου λινούν, διερήρησθε; ἐπέκυνθεν ἔπις κάτω, καὶ ταῖς δύσιν χερσὶν αὐτοῦ σφύγγωντα τὸ ρήμα τοῦ κολοδίου, πρὸς τὸ μὴ καίνεσθαι τοῦ γύρωντος τοῦ σύμβατος αὐτοῦ. Καὶ ἐγένετο αἰφνίδιον αναγέννησι τὸ στόμα τοῦ ἄγιου Πέτρου καὶ εἰπεῖν: Κύριε, τίσ σου περιέσχει τὸν χιτῶνα; Κακένον. “Ἀρειος περιέχισέν με εἰς δύο: αλλά βλέπε μὴ συγγωνίσῃς αὐτῷ, μὴ δὲ δέξῃ αὐτὸν εἰς κοινωνίαν, μὴ δὲ λύσῃς αὐτὸν τοῦ χωρισμοῦ δι’ οτι “Ἀρειος καὶ ἐν τῷ νῦν αἰώνι καὶ ἐν τῷ μεθλούτι ἐσται κεκινητόμενος ἐκ τῆς διέγει τοῦ Θεοῦ. μετακάλεσαι δὲ Ἀγίλλαν καὶ Ἀλεξανδρὸν τοὺς Ηρεσύτερους, διάτι τελείωμένου σου ἐν τῷ μαρτυρίῳ, αὐτοὶ ἐν διαδοχῇ τὸν θρόνον τῆς Ἐπισκοπῆς σου ἐμπι- στευθέσσανται: καὶ ἐντελεῖται αὐτοῖς, ὡς μὴ τε αὐτοὶ δέξιοιται αὐτὸν εἰς κοινωνίαν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ νεκυίσκος ἀρχινός γέγονεν ἐξ ὥριταλμον αὐτοῦ πάντα δὲ ποιήσεις ὁ Οσιος, ἐτελεώθη ἐν καλῇ ὥμολογίᾳ.

2 Γνοὺς δέ ὁ “Ἀρειος οτι κατελείψθη ἐν χωρισμῷ, ἦρξτο κατὰ τὴν ἄγιαν καὶ ὄμοιον τὸν Τριάδος παντάχον ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ βλάσφημον στόμα προσφέρειν, καὶ τὰς θεοπνεύστοις γραφάς αὐτιστρόφως καπιτλεύων, θανατικά καὶ ψυχοφθόρα ἐδλησφήμει δύγματα, λέγων τὸν Σίνην καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, τὸν τέκνον γεννηθέντα αὐτῷ πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, αὐλότριον ὑπάρχειν τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ Πατρός, καὶ ἐν τοῖς κτίσμασι κατὰ τὰ τίσια

Postquam sanctissima et veneranda Jesu Christi, Domini ac Salvatoris nostri, Crux adorari coepit, et falsorum deorum cultus desiit, nulla non orbis regio Sanctorum Apostolorum doctrinis, sic quasi pulcherrimæ cujusdam novaeque lucis radiis, continuo fuit illustrata. Hinc etiam factum est, ut venerazione hominum dignissimus Imperator Constantinus, cum universi orbis imperium divinitus sibi oblatum accepisset, et sacro regenerationis lavacro meruisset expiari, ac Dominum quoque Jesum Christum, Deum verum de Deo vero existere, luce palam profiteretur; cuncta per orhem deorum simulacra, Regum omnium primus, aboleri mandaverit. At vero versatus ac versipellis dæmon Arianam sectam, velut aliam quamdam idolatriam, excogitavit. Quo enim tempore memoratus jam Christianissimus Imperator orbem sibi subjectum moderabatur, sanctissimæ Alexandrinæ Ecclesiæ Presbyter quidam extitit, moribus admodum corruptis, et ad omnem pessimi dæmonis malitiam opere ipso exequendam instrumentum promptissimum. Homini nomen erat Ario, execrandæ ac prorsus diabolice blasphemiae primo repertori. Hic a S. Petro ^a, Episcopo et Martyre, per divinam revelationem ad id mirabiliter excitato, ab Ecclesiae orthodoxæ communione est prohibitus: prohibitionis autem talis fuit ratio. Cum ab Imperatore ^b Diocletiano in sanctum Petrum immissi essent Protectores, capiendo hominis causa, ipseque jam Petrus carcere tenetur inclusus; forte contigit, ut orationi de more suo intentus noctis mediæ silentio, formosissimi juvenis speciem sibi conspiceret offerri. Ipsos ante oculos Viri sancti hic consistebat, tunicam indutus lineam, eamque a summo ad imam usque oram in duas discissam partes, quas utraque manu, ne corporis appareret nuditas, colligere ille videbatur. Confestim S. Petrus: Quis, inquit, Domine mihi, tunicam tuam probrose adeo dilaceravit? Cui juvenis: Hac me ratione tractare Arius non est veritus. Hoc igitur nunc cave, ne impio illi mitiorem te unquam exhibeas, cumve recipias in communionem, aut excommunicationis vinculo omnino exsolvas. Nam, tam in hoc, quam in futuro deinde seculo, Arius a gloriae divinae participatione excludeundus est. Achillem vero et Alexandrum Presbyteros accersi jube, quoniam hi successione legitima Episcopatus tui thronum occupabunt, ubi per martyrium e vivis ipse fueris sublatus; quibus illud accurate mandabis, ut ne et ipsi Arius in communionem suam redire ullo unquam modo ac tempore patientur. His ad Pe-

*Quo tempore
sub Constanti-
no M. fides
florebant ortho-
doxa,*

*xortus repen-
te Arius haret-
ticus*

a

b

*a S. Petro
Alex. Episco-
po, caritus ad
hoc impulsu,
excommunica-
tur.
imo Maximu-
mo*

tratu

A trum dictis, adolescentes ex oculis ejus se mox eripuit. Ubi autem, quaecumque sibi audierat mandari, hanc indiligerter executus est Vir sanctus, in pulchra fidei confessione persistens, dieo clausit extremum.

2 At vero Arius, ut omnes sibi ad fidelium communionem aditus occlusos esse perspexit, adversus sanctissimæ et consubstantialis Trinitatis mystrium, per totam Alexandrinam civitatem, linguam suam blasphemam cœpit exercere, et inspiratis divinitus Scripturis iu pravum sensum detortis, miseram hominum animis mortem et corruptionem allatura dogmata impie evulgare; docens, Dei Filium ac Verbum, quod ex ipso ante omnia secula genitum est absque ullo temporis principio, dissimilis cuiusdam a Patre suo Deo esse substantiæ; eumque, per quem creaturæ omnes, sive quæ cœlo sive quæ terra continentur, quæque vel sub aspectum nostrum cadunt vel eundem fugiant, fuere productæ, in earumdem creaturarum numerum ac ordinem redigere ausus est homo nefarius atque impurus. Hæc Omnia tam perniciosa cum tandem aliquando

B ad nominati jam saepius et pice memoriae Constantini Imperatoris aures pervenissent, rem ille putavit minime negligendam, sed pulcherrimis cœ mox ad eum destinatis litteris, minarum partim, partim adhortationum pondere, a tam perversa tamque Deo inimica doctrina ut deinceps abstineret jussit. Postquam autem correctionis omnis expertem iu sua sententia persistere cognovit impium et infelicem Arium, Alexandria in regiam hanc a se dictam civitatem d advocatei eum confessim jussit, responsorum de blasphemis, quibus supremum nument imputebat. Ipse deinde convocatis Nicæam Bithyniæ octodecim supra trecentos Episcopis, vitæ sanctimonia clarissimis, exortam recenter adversus Deum hæresim manifestam fecit, eosdeinde ut Dominum Christum ad veræ et orthodoxæ religionis defensionem suscipiendam propitium redderent, hortari non est dignatus.

3 Illustris ille Patrum conventus, divini Spiritus opera non parum adjutus, et sancta ejus inspiratione plenus, hæreseos ut a Judaismo non multum abhorrentis commentum destruxit, ipsiusque ejus repertorem suis ad Deum precibus in terram prostravit. Hic enīt Alexandria profectus, et ad sanctorum quos dixi Patrum cœtum se conferens, sectato-

rem etiū μητον ὁ ἐναγῆς καὶ βέβυλος, τὸν δι' οὐ τὰ πάντα ἐγένετο, τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὄρα τὰ καὶ τὰ ἀόρατα. Τούτων ὅφε πότε εἰς ἀκοὰς ἐλθόντων τοῦ πολλάκις μυμονεψέντος εὔσεβοῦς τὴν μνήμην Κωνσταντίου τοῦ Βασιλέως, οὐ παρεῖδεν ἀλλὰ θεοῖς αὐτῷ χριστίμενος συλλαβὼν ἐπιστολαῖς, τοῦτο μὲν παρχεινόν, τοῦτο δὲ ἐπιτιμῶν, ἀποσχέσαι τοῦ λοιποῦ τῆς τοιχύτης Θεομάχου βλασφημίας παρηγγύησεν· ὡς δὲ ἔγνω ἀδιόρθωτον μένεν τὸ κακόν, αὐθίς τὸν μὲν δυοώνυμον Ἀρειον ἐκ τῆς Ἀλεξανδρέων εἰς ταύτην τὴν βασιλίδα Κωνσταντίου πολὺν ἀπαντήσαι τὸ τάχος προσέταξεν, ἀπολογομένου περὶ ὧν εἰς τὸ θεῖον βλασφημῶν ἐπεχείρισεν. Εἶτα συνχειρός τοὺς ἀπανταχύσας ἀγιωτάτους Ἐπισκόπους ἐν τῇ Νικαίᾳ πόλει τῆς Βιθυνίας, τὸν ἀριθμὸν τρικοσίων δέκα ὅκτω, θῦλκν πεποίκην αὐτοῖς τῆς νεωτέρας ταύτης Θεομάχου χιρέσεως τὴν εὑρετινήν, καὶ ηὔώσει αὐτούς ἔξευμενοίσασθαι τὸν Δεσπότην Χριστὸν συμμαχῆσαι ὑπὲρ ἀληθοῦς ὄρθοδίου πίστεως.

3 Οἱ τινες πανεύρημοι Πατέρες σύνεργον ἔχοντες τὸ πανάγιον τοῦ Θεοῦ Πλεῦνα, καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐμπνεόμενοι, τῆς μὲν Ἰουδαϊκῆς ἐφημίλλου αἱρέσεως καθεῖλον τὴν εὕρεσιν, τὸν δὲ ταύτης κακιουργὸν δι' εὐχῆς ἐτρέψαντο· ἐλθὼν γάρ σπὸ τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως, καὶ εἰς τὸν τῶν Ἀγίων σύλλογον μολὼν, τῷ θρόσει τῆς ἀνοίας τῶν συμπνεύσαντων αὐτῷ ἐπερειδόμενος, ἔξεμεν ἐπηγγέλλετο τὰς βεβῖλους αὐτοῦ τῶν βλασφεμιῶν κενήτητας. Κοι οἱ μὲν θεοπέσιοι καὶ θεογόροι Πατέρες, τὴν πλεύνην στιλιτεύσαντες, τὴν αληθῆ καὶ ἀδικίρετον πίστιν τῆς ὄμοοντος Τριάδος τοῖς ἀπανταχύσασθαι τοῖς ὑφίστασθαι οἰκήτορσι παρέδωσαν, ἐπιδεωκότες τῷ εἰς αἷς μνήμης ἀξιῶ Βασιλεῖ Κωνσταντίῳ, ὡς καὶ συνέδρου αὐτοῦ ὄντος, τὸν ὄρον τῆς ὄρθοδοξίου πίστεως τὴν πιστεύσιν, καὶ σέσει καὶ παραδέχεται, καὶ διὰ εὐσεβίου αὐτοῦ δικτάζειν παντὶ τε καὶ παντοχοῦ κρατυνθῆναι τὴν ὄρθιγνον καὶ ὄμοοντος πίστεως τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ὑιοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πλεύρατος ἐθέσπισεν. Τὰ δὲ πολλὰ παρεκάστες, εἰς τὸ λεγάλλαιον ἐλευστάτον. Ὁ γάρ τῶν ὀλων σιδηνῶν ὄρατῶν τε καὶ αἱράτων πρύτανις Θεός, ὁ ὑπὸ Ἀρειού ἐμπροσθευτὸς αὐθηρώπιον αἱτηθείς, καὶ ἐν τοῖς κτίσμασι κατατάχεις, ἐν αἱρέσιοι δρομέου τούτον γλαυκεύει, διὸ αὖτι τοῦ φορτίου τῆς αἰκαθάρτου γαστρὸς, τὰ σπλαγχνά σλα ἔξεγειει ἐπὶ τῶν αἱρετηρίων ὁ δυσμενής, καὶ δίκην φάνον διτραίνοντος ἀγρύ τῆς ἔξόδου τῶν σιτίων, ἐπάξιον τοῦ βίου τὸ πέλος εἴρπτο· ἔδει γάρ τὸν δυσωδίαστα ἐν ταῖς κατέχοντας Χριστοῦ βλασφημίας, ἐν τοῖς τῆς δυσωδίας τόποις κατατάχεις τὸν βίον.

C rum suorum fretus audacia, sordidas blasphemiarum sanctissimi vero sapientissimique Patres fœdum errorem inerita infamia cum notassent, veram et uniformem de consubstantiali Trinitate fidem universis per orbem religionis Christianæ cultoribus tradiderunt, exhibentes Constantino Imperatori, memoria æterna dignissimo, a concilio suo conjectam fidei orthodoxæ regulam indubitatum. Qui mox ut illam vidit, et divinitus conceptam fidei nostræ esse traditionem credidit, tum ipsem eam cum veneratione suscepit, tum per edicta sua piissima ubique locorum regulam esse voluit eorum, quæ de Patris et Filii et Spiritus sancti consubstantialitate essent credenda. Sed nunc, ut quam plurima silentio præteream, ad rei ipsius caput deveniendum est. Idem igitur ille, qui ab omni retro æternitate visibilium omnium et invisibilium Rector est ac Dominus, quem coram hominibus inopie negaverat Arius, et in rerum creatarum ordinem redegerat, in fatalem illum locum secedere compulit, in quo non tam impuri ventris sordes, quam intestina sua omnia per secessum infelix ejecit; perspicue videlicet demonstrans, usque ad postremam excrementorum ejectionem, quam non indignum vita sua exitum esset sortitus. Äquum enim erat, ut, qui ob turpes in Christum blasphemias gravem, dum viveret, fœtorem exhalarat, in locis graviter olentibus vitæ finem inveniret.

ANNOTATA.

a Colitur S. Petrus 23 Novembri.

b Maximinum dicere debuit, qui innumerabiles in Oriente Martyres ea tempestate occisi sunt, donec crudelitati modum Constantinus victor adhibuit. Illustriores suere Pamphilus Cæsariensis Presbyter, Procopius in eadem urbe passus, et Petrus hic Alexandrinus Episcopus; qui cum martyrum subiit, vitam privatam, deposita purpura, ducebat Diocletianus, a quo cæptam persecutionem Maximinus in Oriente promovebat. Si-

Maji T. VII

cuti autem Diocletianus. Ariani Præsidis conversione od Christum intellecta Protectores quatuor ad eum comprehendendum misisse legitur 8 Martii in Actis S. Philemonis et sociorum; ita hic quoque iisdem dicitur usus tyraunus.

c Eas, litteras contra Arium et Arianos scriptas exhibet Baronius ad an. 319 num. 7, exque omnino esse evidentur; quarum, occasione litterarum post Concilium scriptarum, meminit Socrates lib. I cap. 6 sub

32 finem,

Quamobrem
turens Arius
hæresim suam
palam evul-
gal.

c
Qui si stra-
a Constanti-
no X. per
litteras moni-
tus,

et a Niceno
Concilio dain-
natus,

funesta tan-
dem morte
extinguitur.

A finem, ubi ait. Alias etiam epistolas, contra Arium sectatoresque ejus in modum orationum scriptas, per singulas urbes proposuit, perstringens hominem et facete jocando sugillans : *Epiphanius laudat eamdem epistolam hæresi 69, ut respondentem eis, quas ad Im-*

peratorem ausus fuerat dare Arius, tanta majestate D parum dignas parumque officiosas.

d Nullam hujus evocationis mentionem invenias apud antiquos scriptores alios.

CAPUT II.

De Valentis Imp. Ariani impietate et trina Isaacii ad eum monitione ac predictione.

Tούτων οὐτως παραδίξεις ὑπὲ τῶν Κύριον Ἰησοῦν Χριστοῦ θυμριστουργουμένων, τοῦ χρίσιου προβάτου, ὁ τῆς εἰρήνης ἔχθρος βελίκη προγειρίζεται σκεύος ἴδιου ὡς δεύτερου "Ἄρειου κατὰ τὴς ὄρθιδέων πίστεως, τὸν Βασιλέα Οὐλέντα· ἵς παρανομάτατος ὑπάρχων, ὃς ἀλλος Ἀγράβης, κατὰ τὸν σῆριν τοῦ Θεοῦ Τεκνοῦν ἐκφένυν ὀνομασίαν προβηρυνόμενος πάσσαν τὸν τοῦ δυοσεῖδον Ἀρείου βλασφημένον. Προσέταξεν οὖν πάσσας τὰς σῆριν τῶν ωρθοδόξων Ἐκκλησίας ἀπολιθεῖσας, τῷ μὴ ἐπιτελεῖσθαι ἐν κύταις τὰς συνήθεις λειτουργίας, καὶ τὰς μὲν αὐτῶν χορούδοληνας πεποίηκεν, τὰς δὲ καθελεῖν ἐπειράτα. Ἐπεκράτησεν δὲ ἡ τοιαύτη απερριμμότητος Θείψις ἐπὶ γράμμων ικνουνές. Ἐν τῷ καιρῷ οὗν ἐκείνῳ ἡν τις ἀνήρ ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἀνατολῆς, αγγελικὸν βίον ἐπὶ γῆς μετεργόρευος, τοῦνομα Ισαάκιος, τοῦ Ὑιοῦ τοῦ Ἀρεάθμεπινομος, μᾶλλον δὲ καὶ ὄμβριτος, εἰ τὸ οὐν ὄμβριτος· ὃς κατὰ τὸ εἰωθός εἶας οὐρανίσθεν σκούπει φονῆς, παρατελευμάνεις κατιέναι τῆς ἐρήμου, καὶ ἐλθεῖν ἐν Κινησαντινούπολει. Ὁ δὲ μὴ ἀπιστήσας τῷ κελεύσκυτι, κάτεισιν ἐκ τῆς ἐρήμου, καὶ καταστήσειν τὸν προλεγμένον πόλιν, εὑρεν τὴς θεομάχου αἱρέσεως τὸν κατακλυσμὸν τῶν φυγῶν, καὶ κατὰ τὸν συμπλέσατον ἱερεμένον τὸν προρρήτην, πόρῳν ἀνήρθη ἐν τοῖς ἔγκυτοις οὐτῶν, καὶ παρεῖ τὸ πάντοθεν.

B Τοιαῦτας οὐτοις οὐτοις πρὸς τὸ συμφέρον ποιιεύοντος, ἐγένετο ἐπανάστασις τῶν βαρδάρων κραταιά· καὶ συναγαγόντες τὰς παρεμβολὰς αὐτῶν, διαπορθμεύσαντες τὸν ποταμὸν τὸν καλούμενον Δανούδιν, ἐλεγχόντων τὸν Θράκην ἐπειρειδόμενοι τῷ ἀπειρῷ πλάθειν Θείψιν δὲ καὶ τοραχῆν, σὺν τῇ προϋπαρχούσῃ τῶν Τεκνοῦντον ἔντοσι, οὐ τὴν τυγχόνσαν εἴγενον πόλις. Τότε δὴ ὁ βρυσιλένος συντίστητε τὰ σρατόπεδα αὐτοῦ, παρασκευαζόμενος ἐξελθεῖν κατὰ τῶν ὑπενωτίων. Καὶ ἐγένετο, ἐξίουτος ἐπὶ τὸν κάμπον τραπεῖσας τὰ στρατύπεδα αὐτοῦ, ἀναζωπυρισθεὶς τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, ὃς ἀλλος Δονιάλης ἐπὶ Σωσάνην, ὁ ἄγιος Ηστήρ ιμπον Ισαάκιος, προσειστῇ δυσπέσει, λέγων· Βασιλεῦ, σῶμαίν τὰς Ἐκκλησίας τῶν ὄρθιδέων, καὶ εὐδόκισει σοι Κύριος τὸν ὄδον σου· Ἔργον δὲ καὶ ξένου τοῦ σχύματος ιδίου, καὶ ἥκκαδυτοντα γράμμαν, ὃς λίρου περιφρονήσεις, οὔτε λόγου κέλωσεις αὐτούς οὐ γάρ τὸ τότε ἐνταῦθα ἕχος φονογόν. Είπε πάλιν τῇ ἔξης ἔξιόντι αὐτῷ, ἔστη ἐμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ εἶπεν· Βασιλεῦ, σῶμαίν τὰς Ἐκκλησίας τῶν ὄρθιδέων, καὶ νικήσεις τοῖς ἔχθροῖς σου, καὶ ὑποστρέψεις ἐν εἰρήνῃ. Ὁ δὲ Βασιλέας τὸν λόγον τὸν δύναμιν αἰσθόμενος τὸν ὑποστρέψεις ἐν εἰρήνῃ, ἀνεκπονώσας τοῖς ἔγγιστας αὐτοῦ ἐπὶ τῷ αὐτοῖς τὰς Ἐκκλησίας. Ὁ δὲ κατ' ἐκείνῳ κατέρρει· Πρεπόστος, καὶ οἱ λοιποὶ ἐκ τῆς Ἀγείου κακοποιίας ὑπάρχοντες, ἐπὶ πλεῖστον διέστρεψαν τὸν Βασιλέα, καὶ ἐλοιδρόποι τὸν Ἀγιον, ἐκρυπτήσαντες τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ τὰς φρογγύλλας ἐμάστιξαν αὐτὸν. Καὶ πιστεῖς αὐτοῖς ὁ Βασιλέας, παραλογισάμενος αὐτὸν, ἐπορεύθη. Ὁ δὲ θεράπων τοῦ Θεοῦ Ισαάκιος ἀδιπλεῖτος ἐδέστη τοῦ Θεοῦ, ταχεῖαν τὸν βούθειν ποιήσασθαι περὶ τῆς σῆρις ὄρθιδέων πίστεως.

C Οἱ Μετέξτης δὲ θύμοι τοῦ μέρης παρατελείμενον τὸν Βασιλέως, καὶ ἔξιόντος εἰς τὸν πόλεμον, προσήλθεν αὐτῷ κατὰ τὸν ὄδον ὁ Μακάριος, καὶ ἐπιλογήμενος τὸν γαλινὸν τοῦ ἱππου αὐτοῦ, ἀνθίστατο, τὰ μὲν διελέγχων ὡς θεομάχου, τὰ δὲ παρατινῶν τοῦ εἰέντος καὶ ἀγονίζοντος τὰς Ἐκκλησίας τῶν ὄρθιδέων. Ὁ δὲ κατὰ τὸ εἰωθός αὐτῷ αυγυπτίς διέμενεν· οἱ δὲ πλησίον παρατέρχοντες τὸν Βασιλέας, ἐμάστιξαν αὐτὸν τὸν αποστῆναι, καὶ οὐκ ἰσχυρον γίνεται οὐν ἐκ τούτου συνδρομή πλήθους, καὶ διεφύρως ἐκχειστος ἐμάστιξαν κατέντον, οἱ μὲν βέργας, οἱ δὲ φραγγόλλας, ἐπεροὶ δὲ

Hæc quæ narravi adeo admiranda cum præter omnium expectationem divina Domini Jesu Christi potentia evenissent, secutis deinde temporibus pacis omnis inimicus Belial aliud adversus fidem orthodoxam monstrum suscitat, Valentem Imperatorem, Ario haad multum dissimilem: qui cum esset impiissimus, non secus atque alter quidam Achabus, magno furore sanctas Dei ecclesias invasit, renovare studens scelerati Arii hæresim. Universas enim Orthodoxorum ecclesias jubens occludi, ne divini cultus ulla amplius ministeria in iis peragerentur; earum quidem alias in horrea convertit, alias omnino demoliri est conatus. Nec sane exiguo tempore E foeda ista procella deserviit. Ea autem durante vir quidam extitit, in solitariis Orientis locis vitam inter mortales ducens angelicam. Nomen illi cam sanctissimo Abraham filio, nec mores minus communes: Isaaciūs vocabatur. Fidei quoque integritate Isaaco persimilis, vocem percepit a ad se delatam divinitus, qua monebatur, ut, relieta quam intolebat soliditudine, Constantinopolim se transferret. Divino ille præcepto minime ratus obsistendum, soliditudini valedicens, ad indicatam sibi urbem iter instituit, reperitque hæreseos Arianae diluvio ingenitem animarum multitudinem oppressam. Tum vero, quæmadinodum compassionis pleno Jeremiæ accidit, ignis acensas est in interioribus ejus, et undique pervasit.

S Divina deinde providentia, quæ numquam non in suorum utilitatem intendit, factum est, ut gravissima b Barbarorum cooriretur adversus Romanos rebellio; qui, collectis in unam copiis et Danubio transmisso, Thracium misere depopulabantur, infinita militum suorum multitudine confisi. Magnis igitur in angustiis tam ob hanc, quam ob præteritam ecclesiæ calamitatem versabatur civitas Constantinopolitana Tunc Imperator, congregato undique milite, Barbaris obvium se dare constituit. F Eo autem exercitus lustrandi gratia in campum prodeante, accidit ut eodem spiritu, quo olim in causa Susannæ impletas fuerat Daniel, impleretur et Isaaciūs; qui obvia progressas Valenti, Aperi, inquit, o Imperator, Orthodoxorum ecclesias, et Dominus prosperam reddit viam taam ante te. At Valens abjectam hominis et peregrinam speciem intuitus, pannosum senecionem ita ut stultum contemptui habuit, nec verbo dignatus est: non enim Monachi vestigium erat ibidem reperire. Postero rursum die, cam denuo exiret urbe Imperator, ante eum Isaaciūs constituit, et dixit: Aperi, o Imperator, ecclesias Orthodoxorum, et inimicorum tuorum viatori tibi dabitur in puce reverti. Tum Rex, promissionis illius, qua reditus illi addicebatur pacificus, efficaciam persentiens, cum iis qui propius ipsum comitabantur de aperiendis Catholicoram ecclesias consultationem instituit. Sed qui ea tempestate Præpositi c honore erat insignis, nec non et ceteri omnes qui perversa Arii dogmata sectabantur, multis ab eo consilio Valentem sunt conati avertere. Conjectis quoque in Virum sanctum calumniis, et verbis ejus risu maligno exceptis, eurodem flagellis male mulctatum dimiserunt. Iloram ergo sermonibus persuasus Imperator, despacta hominis senis commonione, viam quam cooperat prosecutus est.

Insignis

Orthodoxorum Ecclesiæ invadit Valens:

a quem admonitorum soliditudinem suam Isaaciūs deserit.

Th. 1, 13

F Goths interea adversus Romanos rebellant, b

contra quos iturus Valentus monetur ab Isaacio semel,

c Iterum,

A Insignis interim summi Dei famulus Isaicius absque intermissione suas ad Deum fundebat preces, ut celerem fidei orthodoxae opem adferre ne gravaretur.

6 Duo abierant dies, quando, instructo ad conflendum exercitu, ad bellum progredienti Imperatori, denuo se obvium praebet Vir sanctus; qui et arrepto equi regii fræno, ante cum fidenter constitit, et partim increpando ut Deo adversaatem, partim adhortando conatus est persuadere, ut sua Orthodoxis templa cedat atque aperiatur. Immotus tamen ut ante persistebat Valens; cui qui propiores erant, hominem sanctum, ut de via discederet, non absque verberibus urgebant; sed frustra hi suere. Magno igitur multititudinis reliquæ facto concursu, alii eum virgis, alii flagellis, pugnis et virgultis alii pro libitu cædere, nec nisi ægre, volente sic Deo, potuerunt efficere, ut manus ab equi fræno amoveret. Tum vero Imperator, veluti in farorem actus, ac suos in omnem partem oculos circumferens, omnem circa se locum paludis quasi concretæ imaginem exhibere conspergit, quam non aquarum confluxus, sed tetri cujusdam odoris lutum conficiebat. In palude quoque ipsa arundinum et spinarunt, acuminibus suis diram perniciem minitantium, densa conspiciebatur silva, in quam quodcumque animal, ut ex errore sæpe fieri solet, gressum intulisset, certam incurrebat mortem. Hunc contemplatus locum Imperator, ita quasi laqueum mortis eum esse reputavit, et sanctum Monachum in eumdem jussit conjici, ac iter suum prosecutus est. In feralem paludem conjectus illustris Christi confessor, nihil omnino in ea mali molestiæ perpessus est. Ecce enim divina Domini Jesu Christi virtute gemini Viro sancto se obtulerunt Angeli, qui et e cœnoso lacu cum eduxerunt, et in publicam viam perduxerunt; Tum, Pax, inquit, tibi sit: confortare et esto robustus: atque his dictis, continuo disparuerunt. At Vir sanctus sibi redditus, in genua se sua prostravit, Deoque qui tantam pro famulis suis solitudinem solitus est ostendere, gratias ingentes retulit.

7 Finita deinde precatione consurgens, magna cum festinatione diversam ingressus semitam, compendio viæ Regem ad bellum proficiscentem prævertit, correptoque iterum equi imperatorii fræno, ita fidenter ac fortiter est locutus: Tu quidem, o Imperator, inevitabili morti traditum me exististi, cum jussu tuo in cœnum illud sui conjectus: at vero Dominus Jesus Christus, cuius tu fidem abnegasti, nova me quadam vita donavit; e lacu in quem immersi me volueras, salvum et incolumem educens, ut perversam animi tui sententiam palam arguat. Attamen etiam nunc amice te hortor, me ut benigne audias, et suas Orthodoxis ecclesias reserves atque reddas; quo facto, ita tibi persuade, fore ut e bello, ad quod nunc pergis, victor evadas, tibique in pace revertenti vera præbeatitur laudum et gratulationum materia. Imperator Valens monitorem suum diligenter intuitus, et vultus in co hilariatem ac libertatem sermonis attendens, sic quasi extra se suisset abreptus, ne voculam quidem ad ea quæ dicta erant reponere valuit. Interposita igitur nonnulla mora, Ecquid, ait Imperator ad virum sanctum conversus, demum est futurum, si Catholicorum ecclesias aperiare ac reddere abnuero? Tunc a Spiritu sancto incitatus Dei famulus, non aliter ac olim Achabo Regi Israelis Propheta Michæas, ita et ipse vaticinatus est Valenti Imperatori, hoc eum modo compellans: Fortunatius qui lem tecum fuisset actum, Imperator, si verbis meis persuasus, ecclesias Orthodoxorum reserare ac restituere induxisse in animum, et ad bellum istud discedens in pace elegisses reverti; sed quoniam in hoc usque tempus inexorabilis persistere non dubitasti, ita tibi denuntio: si post expeditionem istam superstes Constantinopolim aliquando vivum reverti te contingat, scias quoniam mihi Dominus non est locutus. Abibis sci-

πυρικίς, ἄλλοι δὲ ρωπάλοις, καὶ μόλις ποτὲ, τοῦ Θεοῦ συγχρονίσαντος, ἡδυνήθησαν ἀποστῆσαι τὰς χειράς αὐτῶν ἐπὶ τοὺς χαλινούς τοῦ ἵππου τοῦ Βασιλέως. Τότε ὁ Βασιλεὺς Οὐάλκης ἐμμαχήσας γενόμενος, περιτελεψίμενος ὥδε καὶ ὧδε, ὅρᾳ πάντα τὸν ἵππον ἑκεῖνον ὠσπερ λίμνην συνεπάσσαν, οὐχ ὑδάτος, ἀλλὰ βιρβόρου μυστάδους, καὶ ἐν αὐτῷ ἔλιος δακὸν παλιούρου θαυματινόν, καὶ ἀκαυθών λίχνην δεινών, ἐν ᾧ τόπῳ οἵοις ζώντων εἰσεληλύθει (οἷα γένεται ἐξ ὄγυνίας) οὐδεποτὲ ἡδύνατο ζώντων ἔξελθειν. Ηροσχῶν οὖν ὁ Βασιλεὺς τὸν ἵππον, καὶ γροῦς ὅτι παχὺς θαυματικὴ ἐστιν, ἐκθειενούσαν αὐτὸν ἐν αὐτῇ σπουδαίησι, καὶ ἐπορεύθη τὴν ὕδατα αὐτοῦ. Ἀκοντισθεὶς δὲ ὁ γενναῖος ὄμολογος Ἰσαάκιος ἐν τῷ θαυματικῷ τῆς παχύδος βιρβόρῳ, αὐτὸς μὲν ἐπασχεν οὐδέν δεινόν· ἴδοι γάρ τὴν δύναμιν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιστάντες δύο "Ἄγγελοι ἀνέσπασαν αὐτὸν ἐν τῷ βιρβόρῳ, καὶ ἔξαγγήσαντες; αὐτὸν, ἔστοσαν ἐν τῇ λεοφόρῳ, καὶ εἶπον αὐτῷ, Εἴρην, τοι, Ἱησοῦς καὶ ἀνδρίζου· καὶ τούτῳ εἰπόντες, ἀπέσπασαν ἀπ' αὐτοῦ· εἰς ἑστὸν δὲ ἐλθὼν καὶ κλίνας τὰ γόνατα, εὐχαρίστησε τῷ Θεῷ, ὅτι πρόνοιαν ποιεῖται τῶν δούλων αὐτοῦ.

7 Ἀγαστάς δὲ ἐκ τῆς εὐγῆς, δρυμικίας δὲ ἀλλης ὕδου πορευθεὶς, καὶ προσφίσας τὸν Βασιλέα, πάλιν ἐπιλαβόμενος τοῦ χαλινοῦ τοῦ ἵππου τοῦ Βασιλέως, ἔφη μετὰ Ε παρόντας· Σὺ μὲν θαυματεῖν με ἔθοξας, ἀκοντίσας ἐν τῷ βιρβόρῳ ὁ δὲ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ ὑπὸ σου ἀλετούμενος, ἐξωποιήσαν με, ἀναγγιγών με ἐκ τῆς παχύδος τῆς ἔκρυψίς μοι, εἰς ἔλεγχον τῆς απειθίνες σου γνώμης. Καὶ νῦν παραχνῶν, ἀκοντίσαν μου, καὶ ἀνοίξαν τὰς Ἐκκλησίας τῶν ὄρθιοδόξων, καὶ ἀπόδοις αὐτάς, καὶ νικήσεις τὸν πόλεμον, εἰς δὲ ἀπίρροχη, καὶ ὑποστρέψεις ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἔσται σοι εἰς ἐπιχιουν παχυτάσσων. 'Ο δὲ Βασιλεὺς θεοσύμενος τὸν Μακάριον, καὶ τὴν φιλορότυτα τοῦ προσώπου αὐτοῦ, καὶ τοῦ λόγου τὴν παρόρπασιν, ὠσπερ ἐξ ἑστοῦ γεγονός, οὐκ ἡδυνήθη ἀποκριθῆναι αὐτῷ λόγον. Εἰτα μετὰ μικρὸν λέγει ὁ Βασιλεὺς πρὸς τὸν Μακάριον· Ήδη δὲ μὴ ἀνοίξω ἢ ἀποδώσω τὰς Ἐκκλησίας τῶν ὄρθιοδόξων, ἐν τούτοις τί ἔσται; Τότε ἀνακωπορθεὶς τῷ Πνεύματι τῷ ἀγρίῳ ὁ θερόπων τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Προφήτην τοῦ Θεοῦ Μιχαίαν ἐπὶ Ἀγγελὸν Βασιλέως Ἰσραήλ, οὗτος καὶ νῦν προεργάζεται τῷ Βασιλεῖ Οὐάλκεντι λέγων· Ἄγαθὸν μὲν δὲ σοι Βασιλεὺς πεισθέντι μοι ἀνοίξαι καὶ ἀποδώσαι τὰς Ἐκκλησίας τῶν ὄρθιοδόξων, καὶ ἀπελθόντι ὑποστρέψαι με· εἰρήνης· ἐπειδὴ δὲ ἐώς τούτου ἀκομπτῆς διαμένεις, ἐάν σὺ ἀπειδόων ἐν τῷ πολέμῳ ὑποστρέψῃς ζῶν, γνῶθι ὅτι Κύριος οὐ λελάτηκεν ἐν ἐμοί· ἀπελεύθησῃ γάρ ἐπὶ τὸν τόπον, καὶ συνάψῃς ἐπὶ τὸν πόλεμον, καὶ σὺ δυνήσῃς ἀντιτίθησαι κατ' ἐνώπιον τῶν ἔχθρῶν σου· σύλλαβος τούτου σὲ, καὶ φείξῃ ἀπὸ προσώπου αὐτῶν, καὶ ἐπιδιέξουσί σε, καὶ καταφεύξῃ ἐν οἰκίσκῳ, καὶ ἐν αὐτῷ ζῶν πορτακακούθησην, καὶ τότε γνώσῃ ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἀνάγκης σου, ὅτι ἔστι Θεός ἐν οὐρανῷ, ὁ ὑπὸ σου ἀλετούμενος.

8 Ταῦτα ἀκούσας ὁ Βασιλεὺς Οὐάλκης, καὶ ἐμμαχήσας γενόμενος, προσπαλεστήμενος δύο τῶν μεγιστάνων αὐτοῦ, ζημιρά τῷ ἐνὶ Σατορνίνος, καὶ οὐρανῷ τῷ δευτέρῳ Οὐάλκηρος, πλεύδων τὸν "Οσιον, λέγων αὐτοῖς· Μετὰ πάσας ἀνάγκης καὶ στρέβλης, καὶ τῶν ἐπ' αὐτήν ζήντων ἀποστέλλεισθε τὰς Ἀκαυθώνας τὸν φρουρόν πατακακούθησε, σύρριξ οὐν ὑποστρέψας ἐν εἰρήνῃ, τιμωρήσας πορτακούθησε τὰς Ἀκαυθώνας τὸν Ζήνον, καὶ οὐ λελάτηκεν ἐν ἐμοί Κύριος· Ἐπορεύθη δὲ ὁ Βασιλεὺς τὴν ὕδατα αὐτοῦ· καὶ οἱ προρρήθεντες ἀνδρεῖς παραλαβόντες τὸν Μακάριον, ἀπῆγαντο αὐτὸν, καὶ παχεῖρες αὐτὸν παθίων ἐνετάλθησαν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως. Εἰσελθὼν δὲ ὁ "Οσιος ἐν τῇ φυλακῇ, οὐδὲ διέλιπεν γύντα καὶ τρέψαν μετὰ δακρύων μυστάδους τὸν Θεόν, ἐπιστέψας ἐπὶ τὸν ποιμένον αὐτοῦ, καὶ ταχεῖς αποστῖλκαι τὴν βοηθείαν αὐτοῦ.

Cladem prædictum ac mortem: modo compellans: Fortunatius qui lem tecum fuisset actum, Imperator, si verbis meis persuasus, ecclesias Orthodoxorum reserare ac restituere induxisse in animum, et ad bellum istud discedens in pace elegisses reverti; sed quoniam in hoc usque tempus inexorabilis persistere non dubitasti, ita tibi denuntio: si post expeditionem istam superstes Constantiopolim aliquando vivum reverti te contingat, scias quoniam mihi Dominus non est locutus. Abibis sci- licet

tertio, de aperiendis restituendisque Orthodoxorum Ecclesiis

Quamobrem verberibus exceptus,

et in cœnam paludem conjectus, ac liberatus die initus

Valentifrustra iterum admonito,

et ipse vaticinatus est Valenti Imperatori, hoc eum modo compellans: Fortunatius qui lem tecum fuisset

actum, Imperator, si verbis meis persuasus, ecclesias Orthodoxorum reserare ac restituere induxisse in animum, et ad bellum istud discedens in pace elegisses reverti; sed quoniam in hoc usque tempus inexorabilis persistere non dubitasti, ita tibi denuntio: si post expeditionem istam superstes Constantiopolim aliquando vivum reverti te contingat, scias quoniam mihi Dominus non est locutus. Abibis sci-

A ^{EX MS. VATIC.} licet in locum istum, et commisso cum Barbaris prælio, nequaquam ipsis resistere valebis; quin ipsi D potius te superiores evadent, fugiesque a facie persequentium, donec in exiguum te abdas tugurium, in quo latitans flammis circumcirca injectis vivens cremaberis. Illud erit miseriæ et calamitatis tuæ tempus, quo cognosces regnare Deum aliquem in celo, qui a te modo non agnoscerit.

In carcerem detruditur.

B His auditis, magna incensus rabie fuit Imperator, ac vocatis ad se protinus duobus e proceribus, quorum alteri Saturnino, alteri nomen erat Victori, Sanetum iis hominem servandom tradidit, ita jubens: Istum vos senecionem, compedibus et catenis vinetum atque oneratum, aretæ custodiae includite, quousque in pace domum reversus, supplicium sumam de impudente, et non minus importuna hac ejus vaticinatione. Tum B. Isaacius, cum quadam vultu majestate subridens, sic Regem iterum est affatus: Nunc equidem tibi ita prædicti. Si e bello isto vivum te in urbem reseras, non est mibi locutus Domious. Ad hostes igitur suos debellandum perrexit Valens ^d; at prænominati duo magnates comprehensum virum sanetum, quemadmodum ipsis fuerat a Rege imperatum, carceri incluserunt. Ex quo autem tempore in eum est ingressus Vir sanctus, diu noctuque supplicationes cum lacrymis ad Deum instituebat, ut placato tandem vultu populum suum respicere, et præsenti auxilio tueri vellet.

ANNOTATA.

n Tam distinctæ revelationis non meminit Vita altera, sed interni dumtaxat impulsus.

b Gothi hi surre, quibuscum assidua ferr. Valentii fuere bella; et contra quos dimicauit, sagitta confessus, et cum tugurio, in quod, ut insequentium hostium manus evaderet, se cum paucis e suis receperat, vivus exustus est.

C Simocattu libro 4 cap. 18. εύνοῦχος εἰς τὰς βασιλικὰς δορυφόρους συντεταχμένος κορυφούστατος, ὃν Ηραπόσιτον εἴθιστο Πομαίον ἀποκαλεῖν. Eunuchus su-

premus et præcipius ac Imperatoris satelliti deputatus, quem Præpositum vocare Romani consueverunt. Munera ejus ac dignitatem explicitant Codinus, Meursius alii.

d Fiduciam, prædictioni Isaacii contrariam, dabant Valenti scilicet vaticinia, quæ fuisse ejus jussu consulta de proposita belli expeditione, post ejus obitum libere fassi sunt, qui ejus familiaritate utebantur domestici, uti scribit Theophanes.

CAPUT III.

De Valentis interitu, et Theodosii in Imperialorem electione: qui, suscepto baptismo, Isaacium honorifice habet; ac, pulsis Arianis, pacem reddit Ecclesiæ.

Gενομένου τοιγοροῦν τοῦ Βασιλέως ἐν μιᾷ τῶν πόλεων τῶν πάρεγγυς τοῦ Δακονούσου, ἐπισκεψάμενος τὰ στροτύπεδα οὗτοῦ, καὶ ἀνηκοινωπάμενος αὐτοῖς, ὥρισεν ὑμέρον ἐν ᾧ συνάψει τὸν πόλεμον. Εν δὲ τῷ καιρῷ τῆς συγκρούσεως μὴ δυνηθεὶς αντιστῆναι τοῖς ὑπεναντίοις, οὐτα δεδικτής ὁ αἰτίας ἔρξετο φεύγειν ἀπὸ προσώπου οὐτῶν· οἱ δὲ ἐπεδίωκον. Καταλαβέντες δὲ ἄγρον, εύρων σίχυρην ἀνεγμήνουν, εἰσεπέμψαντες ἐκεῖσε σῆμα τῷ Πραεποίτῳ τῷ δικαστρέφοντι αὐτῶν. Οἱ δὲ ἐπιδιώκοντες βάρβαροι, ιδόντες ὅτι ἐν τῷ σίχυρῳ εἰσεπέμψαντες φεύγουν, ἀφέντες πυρὸν κύκλου κατέκαυσαν αὐτὸν ἐν αὐτῷ, καὶ οὕτως τιμωρούμενος ἀπέρρηξεν ἐκεῖ τὸν ψυχὴν. Κατὰ τὴν προφορίαν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ Ἰσαακίου. Ή δὲ ὑπολειφθεῖσα στρατεία ἦλθεν ἐν Σερμίῳ τῇ πόλει τοῦ Ἰλλυρίου ἔθνους, καὶ ἀπέστειλεν πρεσβεῖαν πρὸς τὸν Βασιλέα Γρατισόν, συμβάντες περὶ τῶν γεγενημένων πάντων. Ότι παραγενόμενος ἐν τῷ προλεγεῖσῃ πόλει Σερμίῳ, κατὰ ψῆφον Θεοῦ ἀνυδείκνυσι οὐτοῖς Βασιλέα ὄνοματι Θεοδόσιου, ἀνδρα πιστότατου καὶ φιλοχριστοῦ, ὅρθιοδοξὸν τε περὶ τὴν πίστιν ὄντα, ἀνδρεῖον τε καὶ πολεμικότατον. Κατὰ γνώμην δὲ τῶν δύο Βασιλέων συγκροτεῖσθαι ὁ πόλεμος κατὰ τῶν βαρβάρων τῶν τὸν Οὐαλεντακανούτουν καὶ τὴν συνάσσει τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοὺς μὲν ἔκτειναν, τοὺς δὲ ἐδιώξαν· οἱ δὲ πλεῖστοι αὐτῶν ἐν τῷ Ἰστρῷ ποταμῷ ἐν τῷ φεύγειν ἀλοντο· καὶ οὗτοις Γρατισόνος καὶ Θεοδόσιος οἱ Βασιλεῖς κατὰ βαρβάρων ἤρχεν τὰς νίκας, καὶ μετὰ τὰ τρίποντα, Γρατισόν μὲν ἐπὶ τὰς Σαλλίνες ἐγένετο, Θεοδόσιος δὲ ἐπὶ τὰς Κωνσταντινούπολες ἐσπεύσεν. Καταλεύθων δὲ τὴν Θεσσαλονίκην, ἐκεῖσε αὔρωστίχεια περιπίπτει. Ματαστειλάμενος δὲν τὸν Θεσσαλονίκης Ἐπίσκοπον τὸ οὖνομα Ἀγόλιον, ἐπιυθάνετο ποίην πίστιν ἀσπάζεται. Τοῦ δὲ επίνεος, ὅτι παρῆλθεν ἡ Ἀρειανὴ βλασφημία τὰ Ἰλλυρίων ἔθνη, οὐ δὲ ἰσχυσεν συναρπάσαι· παρ' ἐκείνης γενομένην αἰτεῖσθαι θεομαχία, αἱλλά τὸν ἀνωθεν καὶ ἐξ ἀργῆς ἐκ τῶν ἀγίων Ἀποστόλων παραδοθεῖσαν πίστιν, καὶ ὑπὸ τῶν ἀγίων Πατέρων τῶν ἐν Λικαΐᾳ βεβαιωθεῖσαν τὸ αὐτοχίτετον καὶ ὄμοιούσιον τῆς ἀγίας Τριάδος κατέγομεν. Ταῦτα ακούσας ὁ Βασιλεὺς Θεοδόσιος, καὶ ἀσμενέστατα χροδεξάμενος, ἕξιώσει λαβεῖν τὸ ἄγιον βίπτισμα, καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ

^a
Valens vincitur, et vivus cremaratur.

F

^c
d

^e
cui in Imperium succedens Theodosius,

^f
Barbaros fellicit superat,

^g

^h
et baptizatur ab Acholio.

Interea Imperator ad quamdam prope Danubium a urbem perveoerat, Istratoque exercitu, et auditis svorum sententias, conflictus cum hoste ineundi diem constituerat. Qui ut advenit, et cœptum est pugnari, hostibus suis Valens par esse non potuit; quamobrem coactus in fugam se dare impios, tamdiu insequentium inimicorum manus evasit, donec in agro quodam apertum horreum conspicatus, una cum Præposito, perversori suo, in illud sese abdidit. Hoc persequentes cum Barbari ut adverterunt, injecto ab omni parte in horreum igne, vivum cremarunt. Atque isto tandem modo supplicium persolvens meritum, juxta S. Isaaci predictionem, animaio miser exhalavit. Quæ vero pars exercitus a clando supersuit. Sermum ^b Illyrici tractus urbem petiit, ac missa inde ad Gratianum ^c legatione, eum de omnibus quæ contigerant edocuerunt. Ille ad prædictam civitatem mox ut pervenit ^d, Imperatorem illis proposuit Theodosium, divinitus ad tantam dignitatem electum, veræ fidei Christique amantisimum, religionis orthodoxæ sectatorem, virum denique bello strenuum ^e. Redintegrato igitur e Theodosii et Gratiani inente adversus Barbaros qui Valentem incedio necarant bello, et Domino Jesu Christo bene propitio, Barbarorum alios gladio deleverunt, alios verterunt in fugam; quorum maxima etiam pars, domum Istrum trajicit, aquis hausta interriit. Ita Imperatores Gratianus et Theodosius, victoria adversus Barbaros potiti, et erectis sibi trophyis elari, Gratianus in Gallias, Theodosius Constantiopolim perrexit. Hic Thessalonicam ut attigit, corporis infirmitate subito cœpit tentari. Quare accersito ad se ^f Acholio, urbis Thessalonicensis Episcopo, quam profiteretur fidem sciscitatus est. Respondit is, g Illyricas quidem gentes ab Arii blasphemia afflatas, ita tamen ut impia adversus Deum rebellio, quam ille iodoxyxit, ipsas post se non traxerit: Fidem enim, iocuit, tenemus jam inde a principio per sanctos Apostolos nobis consignatam; et a sanctis Patribus traditam olim doctrinam in Nicæno Concilio,

de

A de indivisa et consubstantiali Trinitate. Quæ verba libentî animo suscipiens Theodosius, sacra confestim baptismatis aqua voluit expiari. Baptizatus itaque fuit ab Acholio, Thessalonicensis et metropolitanæ urbis Episcopo, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti : et sacrum deinde atque incorruptibile Domini nostri Jesu Christi corpus, et venerandum sanguinem reverenter accepit.

10 Restaurata post dies plusculos corporis valitudine Constantinopolim est ingressus mense Novembri, die xxiv, Indictione quinta h, religiosissimis Priocipibus, Gratiano quintum, et ipso Theodosio primum Consulibus; quo etiam tempore Gregorius Nazianzenus Episcopus in exiguo Oratorio Orthodoxorum conventus habebat, eos undique convocans, et sana sua doctrina in recta fide confirmans. Ac idem postea Oratorum, regia magnificentia non parum auctum, ab i Anastasia nomen deinde suum habuit. Saturninus interea ac Victor obviam progressi Imperatori, universa quæ circa sanctum Confessorem Isaacium acta fuerant enarrarunt; vaticinium præsertim, quod Valenti in os denuntiare

B non erat veritus, quodque suis omnibus numeris modu esset impletum. Auditis quæ narrabantur, Theodosium cepit magna viri tanti admiratio, eumque ad ædes Imperatoriai adduci quam primum mandavit. Viri igitur, quos dixi, clarissimi, in carcерem cum festinatione ingressi, hominis sancti genua supplices apprehenderunt, ac sacras ab eo preces pro se postulaverunt, quoniam nunc ex rei ipsius eventu Prophetam illum esse cognovissent. Eductum deinde e custodia Imperatori confestim obtulerunt; qui Virum sanctum obvius excipiens et suppliciter veneratus, ut Deum sibi orando propitiū redderet, enixe petiit. Imperatori fausta omnia postquam precatus est vir Apostolicus, et salutem reddidit, cuncta quæ sub infelici Valente acciderant annuntiavit.

11 Quæ omnia intelligens Theodosius, et Ecclesiarum calamitatem suam esse reputans, edictum continuo celebrioribus urbis locis proponi jussit, quo hæc præscribebantur: Theodosius Imperator, Victor et Triumphator, cunctis Arianæ impietatis Sacerdotibus. Notum vobis sit, quod, quicunque vestrum ex hac die deprehensus fuerit intra urbis muros, in quavis Orthodoxorum ecclesia cœtus cogere, poena hand Levi castigandus sit. Quas vero hactenus sanctissimas ecclesias per bella et rapinas occupasti,

C eas nunc in pace suis redditte possessoribus, contenti extra civitatis muros commorari. Demophilo k quoque, Arianæ impietatis ea tempestate Principi et Episcopo CP. eadem fuere denuntiata, ab eoque quæsitum, an admissa Nicæna et sacrosancta synodo, in populi omnis Christiani unionem et pacem Ecclesiæ consentire vellet. Qui cum omnem de pace ac unione sermonem plane refugeret, contra eum ita pronuntiavit Imperator: Pacem fugis et concordiam? jubeo igitur ut hinc quam primum alio te recipias, nec nulla amplius apud nos oratoria occupies. Denuntiatione ea accepta Demophilus, ad convocatos undique Arianæ doctrinæ asseclas ita est locutus: Fratres, Imperatorem nacti sumus perhumanum, qui fidei suæ propriæ et consubstantialitatis assertoribus ecclesias jubet restitu, sic pacifice nobis edicens: Quas bellorum atque tumultuum tempore ecclesias occupasti, eas nunc in et cum pace redde. Scitote ergo extra urbis muros deinceps nobis esse conveniendum. Hæc elocutus, una cum omni Arianorum multitudine urbem relinquens, extra ejus muros commorationem sibi delegit. Ita quidem cum ad quadraginta l omnino annos Orthodoxorum ecclesias tenuissent Arianî, imperante Theodosio, non iis modo, sed ipsa etiam urbe abire sunt compulsi, eodem illo Coosulatu, eodemque meuse.

Ἄγολίου τοῦ Ἐπισκόπου Θεοφανεύκετον μητροπολίτεως D εἰς τὸ δυομήν τοῦ Πετρὸς, καὶ τοῦ Ὑιοῦ, καὶ τοῦ ἄγιου ^{καὶ MS. VATIC.} Πνεύματος, καὶ μετέλαβε τοῦ ἀγράντου σῶματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ Κυρίου ὑμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

10 Ἀναρρωσθεὶς οὖν μετὰ πολλὰς ὡμέρος, ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἤρχεται μηνὶ Νοεμβρίῳ ἕκατη τετάρτῃ ἰδικτιῶν; * πίμπτη, ἐν ὑπατίᾳ τῷ εὐσεβῶν βασιλέων Γρατιανοῦ τῷ πέμπτον, καὶ σὺντον Θεοδοσίου τῷ πρῶτον· ἐν φαριᾷ Γρηγόριος ὁ Ναζινζοῦ Ἐπίσκοπος, ἔνδον ἐν μικρῷ εὐκτηρίῳ τὰς συναγωγὰς ἐποιεῖτο, ἐπιτυνθῆναι καὶ ἐπιστρίζειν τὸν λαὸν διὰ τῆς διδοχῆς αὐτοῦ εἰς τὸν ὄρθιόδοξον πίστιν, ὅπερ εὐκτήριον μετὰ τοῦτον ἐκ βασιλικῆς φιλοτιμίας μεγαλύνθειν, ἀναστάσιν ὥνυματασκην. Οἱ δὲ περὶ τὸν Σατορῆνον καὶ Οὐίκτορα, ὑπαντίσσουτες τῷ Βασιλεῖ, ἐγνώρισκεν σύντονο πάντα τὰ κατὰ τὸν ἄγιον καὶ ὁμολογητὴν Ισακίου, καὶ τὴν προφητείαν αὐτοῦ, ἢν κατὰ πρόσωπον προεῖπεν τῷ Οὐάλεντι, καὶ ὅτι οὗτως ἀπέστη αὐτῷ. Ὁς ἀκούσας, καὶ θαυμάσας τὸν ἄνδρα, εὐθέως μετὰ πάσις τιμῆς ἐπὶ τῷ βασιλείᾳ ὅγειν προσέταξεν. Οἱ δὲ προχρηστεύεταις ἐνδιδότατοι ἄνδρες, πορευθύντες μετὰ σπουδῆς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, τῶν ποδῶν τοῦ Ὁσίου ἀπόμενοι, ἐδέοντο εὑέσθαι ὑπὲρ σύντονον, ἐγνωκτεῖς διὰ τῆς ἐκβάσεως τῶν πραγμάτων προφῆτην σύντονον εἶναι. Ἔχαγγύντες δὲ σύντονον ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου, ἤχηγον πρὸς τὸν Βασιλέα· ὃς ὑπαντίσας, προσεκύνησε τῷ Ἄγιῳ, αἰτήσας εὐγένην. Ὁ δὲ ἀποστολικὸς ἄνὴρ καὶ ἐπικύριος καὶ ὁσπατικὸς μετέδωσεν, καὶ πάντα ὀπίγγειλεν αὐτῷ τὰ κατὰ τὸν δυστῶμον Οὐάλεντα.

11 Ὁς ἀκούσας καὶ οἰκειωτάρευος τῶν ἄγριων Ἐκκλησιῶν τὴν συμφοράν, εὐθέως προτίθεται θεσπίσματα ἐν τοῖς ἐπισήμοις τόποις τῆς πόλεως περιήγουντα αὐτοῖς. Βασιλεὺς Θεοδόσιος, Νικητής, τροπαιοῦχος, πάσι τοῖς τῆς Ἀρείου θυσιοθείας μύσταις. Γυωστὸν ὑμίν ἔστω, ὅτιπερ ἐκ τῆς ἐνετώσης ἡμέρας, διὰ ἀντιφράσεως ἐξ ὑμῶν ἔσωθιν τέλεων συγαγόμενος ἐν Ἐπικλησίᾳ τῆς ὄρθιούτερον πίστεως, τούτῳ ξυρίζεται οὐχ ἡ τυχούσα· ἀσπερ ἀγιωτάτες Ἐκκλησίες μετὰ τολέμου καὶ ἀρπαγῆς εἰλήφεται, ταῦτας ἐν εἰρήνῃ καταλειπόντες, ἔξω τῆς πόλεως αὐλίζεται. Διλοὶ δὲ καὶ τῷ κατ' ἑκίνων κατηρι προεστῶτε τῆς Ἀρείου καὶ θρησκείας ὑδρατι Δημοφίλῳ τῷ αὐτῷ, καὶ εἰ βούλοιτο πειθεῖται τῇ κατὰ Νίκαιαν ἀγίᾳ συνέδημῳ, ἐνοῖν τὸν λαὸν, καὶ τὴν εἰρήνην ὁσπάζεσθαι. Τοῦ δὲ Δημοφίλου φυγόντος τὴν πρότασιν τῆς ἐνώσεως καὶ εἰρήνης, ἀντεδόκλωσεν ὁ Βασιλεὺς, Εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν φεύγεις; φεύγειν σε ἐν τῷ τάχοις καὶ ἐν τῶν εὐκτηρίων κελεύον. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Δημοφίλος, συγκαλεστάρινας ἀπαντάς τοὺς Ἀρείους, προσεφύνησεν αὐτοῖς τοιάδε λέγων· Ἀδελφοί, ὁ Βασιλεὺς φιλανθρωπὸς ἔστιν, καὶ τὰ τῆς οἰκείας πίστεως τῶν τὸ δύοντος φρονούντων Ἐπικλησίας ἐπίκητει, γαληνώτατα πολιητῶν τῆς ἑταῖρης· Ἀσπερ γάρ δύνασθαι καὶ ζέλην εἰλήφεται· Ἐπικλησίας, ταῦτας ἐν εἰρήνῃ ὀπίδοτε. Ἱστε οὖν αὐτὸς τὰς ἐξ ὑμῶν ἐνυπομένους ὑμᾶς ἔξω τῆς πόλεως. Ταῦτα εἰπὼν ἐχήλθεν ἔξω τῆς πόλεως ἀμφὶ παντὶ τῷ λαῷ κατούν, καὶ καὶ τὰς δικαγωγὰς τοῦ λυτροῦ ἐποιῶντο. Οὕτω μὲν οὖν οἱ Ἀρείους ἐπὶ τασσαρίκουντα ἔτη τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν ὄρθιούτερον ἐκράτησαν· ἐπὶ δὲ τοῦ γριτιανικατάτου Βασιλίου, Θεοδοσίου οὐ μόνον τῶν εὐκτηρίων σίκου, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς πόλεως ἐξηλάσθησαν, ἐν τῇ σύντη ύπατική καὶ ἐν τῷ αὐτῷ μηνὶ.

12 Ἀντεισέπασχε δὲ καὶ ἀντελέχειδανοι αὐτὸι· οἱ τῆς ὄρθιούτερον πίστεως, ἐπὶ τῷ κρατῦνται τῷ ἐν Νίκαιᾳ πίστιν, καὶ γειρατεύσανται τῇ Κωνσταντινούπολει Ἐπίσκοπον, καὶ δύονται κατάστασιν τῆς ἀγίαις Ἐπικλησίαις, καὶ παγῆ τῷ λαῷ. Ἡλπε γάρ δύνασθαι καὶ ζέλην εἰλήφεται· Ηλπε γάρ δύνασθαι καὶ θαυματεύσανται τῆς Μακεδονίου πίστεως, καὶ δύονται πρὸ τῆς ἀποστάσεως πάντα γάρ τῷ κατ' αὐτοὺς ἐδίδαξεν τὸν Γρηγόριον τοῦ Ναζινζοῦ Ἐπίσκοπος, καὶ ὅπως Κωνσταντίος ὁ νιός Κωνσταντίνου, ἔγενεν Ἀρέιος καὶ Μακεδονίου, πάντα τὰ τοῦ πατρὸς πίστεως καὶ ὄρθιος νομοθετηθέντα ἀναστρέψας, τὴν ὄρθιούτερον ἐπόρθισε πίστιν, καὶ μετ' αὐτούν Οὐάλεντος ὁμοίους· καὶ ἐκέλευσε παρεῖναι ἐν τῇ συνόδῳ καὶ τοὺς προεστῶτας τούτων τῶν αἵματος. Συνῆλθον οὖν τῆς μὲν ὄμοιοτού πίστεως, ἐκ μὲν τῆς Ἀλεξανδρέων Τιμόθεου, ἐκ δὲ τῶν

*Constanti-
nopolim dein-
de prefectus
h*

*cuncta de
Isaacio
edocetur,*

*eunque
habet in
honore.*

*Edictum
Theodosii
adversus
Arianos :*

*qui et Demo-
philum urbe
CP. pellit,*

*ac pacem
reddat Ec-
clesiae.*

A τὸν Ἱεροσολύμων Κύριλλος προσθέμενος τῷ ὅμοιοιν πᾶσιν, Μελέτιος δὲ σπὸ Αὐτούσιος, ἐκτὶ δὲ καὶ σύντος παρόντινον ἡ Νοτίαν Γρηγόριον καὶ Ἀγάθιον ἡ Θεοστόνιον, καὶ ἄλλοι κατ' αὐτοὺς πλεῖστοι πάντες δὲ ἵστη ἐκεῖνον πιντάρουσι τὸν δὲ Ἀρείου καὶ Μακεδονίου μέρους, Τελεύτης Κυζίκου, Μαρκιανοῦ Λαρυσίου, Εύβοιος Ἐρέσου, Μάρκου Ναυπλιανοῦ, καὶ λοιποὶ ὄλλοι πάντες δὲ ἵστη τριάνταν, ἐξ ὧν οἱ πλεῖστοι τῶν περὶ Καλλιποτοῦν καὶ τὴν Λαίσιν πόλεων ἦσαν. Συνήλθον ὥστε ἐν ὑπατίᾳ Εὐχερίῳ καὶ Συγγρίῳ, μηνὶ Μαΐῳ οἱ τε Επίσκοποι καὶ ἡ Βασιλεῖα, καὶ ὡς ἐν ἀργίᾳ ὥστε πατέρων ἡμῶν καὶ ὑπολογιστῆς Ταξιδίου, καὶ ποντικοῦ ἐργάνου ὅμοιοις αὐτοῖς τῇ ὅμοιοις καὶ ὑρθιδόξῳ πίστει οἱ δὲ μηρά φροντιστεῖς, καὶ τοῖς παραπότεις παραλογισθέντεις, μαζίλλων ἔφασαν σιρείσθαι τὸν Ἀρείουν πίστιν, ἢ τῇ ὅμοιοις πιντάρῳ συντίθεσθαι. Ταῦτα εἰπόντας ὀπίλασαν αὐτοὺς σπὸ τοῦ συνεδρίου τῆς Εκκλησίας, ἔτι δὲ καὶ σύντος τῆς πόλεως, τελείως ἀποσύργευστας τῆς ὑρθιδόξου πίστεως· χρητόσαντες δὲ καὶ αὐτοὶ τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν, συνοδὸς καὶ αὐτοὶ ὄμισκον περὶ τῆς πίστεως.

13 Καὶ ὁ Βασιλεὺς περὶ γεφυρωνίσας Ἐπισκόπου ἀντικατοπτόμενος αὐτούς, ἀνεδείχθη ὅπε τότε τοῦ κλήρου καὶ τῶν ὑπὸ φύσιν Νεκτάριος τις, ὀνομαστός ἐν εὐεξεῖσι, συγγλωττικοῦ σίρματος, ἐπιεικής τὸν τρόπον, τότε τὸν τοῦ Πρέτορος γεφυρίων ὄργανον ἀπαρχής δὲ ὑπὸ τοῦ ληστοῦ παντούς, εἰς τὸν ἐπισκοπὸν προγεφυρίζεται ὑπὸ τῶν ἐκεῖνον πεντάκοντα ἡγέτων Ιστέρων, παρόντος καὶ τοῦ φιλογρίστου Βασιλίου Θεοδοσίου. πατέρος Ἀραδίου καὶ Ὄνορίου, καὶ αὐτῶν εἰς ὑστερον γεγονότιν Βασιλέων, καὶ τῶν αἰολίμον πατέρος ἡμῶν Ισακίου. Τότε δὲ καὶ ὅρην ἐκφέρουσιν, ποτε τὸν Κωνσταντινουπόλεως Ἐπίσκοπον ἔγειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τυρῆς περὶ τὸν Ἅγιον Ἐπίσκοπον, διὸ τὸ εἶναι αὐτὸν νέον Ἅγιον. Τούτοις πάσι ουρφάρῳ γεγονότος τοῦ Βασιλέως, ἐπειγεὶς αὐτὸς τέλος εἰς δόξαν τοῦ Κυρίου Τησου Χριστοῦ.

13 Imperator quoque postquam ad Concilii Patres de Episcopi Constantinopolitani electione retulisset, pluribus Cleri suffragiis designatus fuit r Nectarius quidam, vir pietate eximius, Senatorii sanguinis, moribus optimis, qui Praetoris tunc numero fungebatur. Hic ab universo populo ad Episcopatum postulatus, centum quoque et quinquaginta Patrum assensu dignitatem eam suscepit, praesente Imperatore Christi amantissimo Theodosio, patre Arcadii et Honorii, qui et ipsi deinde Imperio præsuerunt, una cum sanctissimo Isaacio. Tunc illud etiam statutum fuit, ut secundum a Romano Episcopo dignitatis locum obtineret Episcopus Constantinopolitanus y, propterea quod Constantinopolis nova Roma et sit et dicator. His omnibus cum suum pariter assensum præbuisset Imperator, finis tandem Concilio fuit impositos, ad gloriam maiorem D. N. Iesu Christi.

C

ANNOTATA.

Nectarii in
Episcopum
CP. electio.
x

a Imo prope Hebron, videlicet Hadrianopolim, a quo 12 p. m. abest locus pugnæ, 9 Augusti anno 378, commisar.

b Quam urbem Sermium vocat Eragrius et vita hujus scriptor, Sirmium appellant oili, Colonia quondam et urbs Episcopalis. Savum inter et Danubium situ, nunc paucis canstat incolis, et in vicum est redacta.

c Appropinquabat Gratianus cum exercitu, pariter cum Valente adversus Goths pugnaturus: sed Valens moræ impatiens, non expectato Gratiano, cum hoste confluit, exercitumque et se perdidit.

d Gratianus quippe, veritus ne Goths ob victoriam serociores universam Thraciam cibibus et ropinis misere deformarent, cum ipse contra Alemannos, Imperatoris a-sentia rebellantes, revocaretur in Gallias, publicis Comitiis militaribus Imperatorem Orientis creavit Theodosium, cum non mediocri sua londe fortissimo duci dimidium cedens Imperium.

e Qaumvis e Theodosio et Gratiani mente renovatum fuerit contra Goths bellum, non tamen, quemadmodum hic scriptor innuit, ab utroque Imperatore

gestum et feliciter confectum fuit, sed a solo Theodosio, reluti apud Historicos licet videre.

f Ascholio legendum notat, non probat, Buronius, ubi de Episcopo hac Thessalonicensi agit. Acholius ille, qui et alias Ascholius, Episcopus fuit Carandensis, cuius in Concilio Chalcedonensi, anno 451, et in synodo Romana, anno 503, habemus memorium. Acholium autem qui Theodosio Baptismum contulit, alias dici Ascholium, nullibi, nisi in Baronio, memini me reperire.

g Illyricum antiquum in Occidentale et Orientale diriditur: Orientale etiam Macedoniam comprehendit, in qua Thessalonica.

h Imo erat ea Indictio 9, a Septembri mense inchoata anno 380: facile autem fuit ut littera 9, alicui visa sit esse ε, et sic 5 pro 9 indicari.

i Id est Resurrectio propterea scilicet quod eo in loco Nicæni Concilii fides Imperatorum et Episcoporum Arianorum improbatum prope extincta, reviviscere denuo incepit.

k Demophilus in locum Eudoxii substitutus ab Ariani

nis

Constanti-
nopolitanum
I Concl-
lum idem
indicit.

n

o

p

q

r

s

Damnantur
et pelluntur
heretici.

u

v

w

x

F

A nis, contra Evagrium a Catholicis electum, qui a Vau-lente pulsus urbem cedere coactus est adversario, per duodecim annos tenendam.

I Anni hi 40, a morte Constantis et anno 340 numerantur.

m Scilicet S. Gregorium Nazianzenum, cuius Acta dedimus 9 hujus, abdicato Maximo, quem Aegyptii Episcopi, nulla ad id potestate praediti, ordinavant.

n Concilium intelligit Constantinopolitanum primum, Generale secundum, quod anno Christi 381, Eucherio et Syagrio Consulibus, habendum indixit Theodosius: non tamen sine Damasi, Romani tum Pontificis, consensu, quod asserunt et probant PP. Labbeus et Cos-sartius in Concilio hujus Historia.

o Thmotheus hic Petro Alexandrino Episcopo, fratri suo, successit anno uno antequam Concilium Constantiopolitum habendum indicaretur. Eum Theodosius Imperator in quadam suo rescripto, ad Optatum Prefectum Augustalem Aegypti, virum dicit, omnium Sacerdotum susceptione venerandum, et suo etiam iudicio approbatum. Obiit Episcopatus sui anno 5.

p De Cyrillo Hierosolymitano vide, si placet, Com-mentarium Historicum Mensis nostri Marti die 18, quo sancti hujus Episcopi memoriam solenni cultu Ecclesia veneratur. In eo videre erit, numquam ab Orthodoxa fide descivisse, ut supponit Vitæ hujus Auctor (communi plurim fama ab hoc opinandum inductus) cum ad Homoousii Confessionem eum denuo ait redisse. Notatur ibidem accurate tempus, quo iunxit et tenuit Episcopatum.

q S. Meletii Acta præpositu sunt 12 Februario: Vir fuit admirandæ sanctitatis, quæ multis, ab Arianorum furore, armatis exercita, clarus inde resplenduit. Ejus imaginem in annulis, in poculis, in phialis, in thalami parietibus, a multis reuerationis ergo depictam scribit Chrysostomus, in Encomio quod de illo texuit.

r Dux ille erat Eleusius, triginta sex Episcoporum Macedonianorum, quos in Concilium vocari jusserat Theodosius, propterea quod sperabat, hosce Episcopos, pro ea quam cum Liberio inierant societate, Homoousii fidem facilius receptatos.

s Hoc idem celebrati Conciliū tempus, id est an-

num 381 et mensem Majum, indicat Socrates lib. 5 ex MS. VATIC. cap. 8.

t Adfuit Isaacius, ut alii Abbates vel Monachi, tamquam Consultor, non ut Definitor, quod Episcoporum dumtaxat erat; ideoque inter Patres Concilii non numeratur.

u Ilorum in Homoousii fide rejicienda pertinaciam describit Socrates, libro 5 cap. 8, et ex eo Baronius.

x Pucis nempe causa cesserat Gregorius, habitu insigni ad Patres oratione, quæ inter editas est 32: Nestorius autem etiam inter Sanctos colitur in Menphis xi Octobris: sed hanc illæ laudem in Episcopatu præcipue meruit. Commotior contra eum Baronius, in ejus creatione accidisse ait, prodigium ac plane monstrum. Etenim, cum Episcopus, Gregorio haud impar meritis atque doctrina, qui in locum ejus sufficiendus esset, queri deberet contigit, loco ab olutissimi Christiani, suffici hominem nonum Christianum, sed Catechumenum adhuc: et loco Theologi perfectissimi, subrogari hominem rerum Ecclesiasticarum penitus imperitum; ac denique pro consuamatissimæ perfectionis Monacho, hominem petitum e curia; et loco virginis, dari qui ha-ctenus intemperantius vixisset. In quibus aliqua forte sunt plus a quo exaggerata.

y Hujus Canonis tam Socrates et Sozomenus me-minerunt, neque prorsus cum negat S. Gregorius Epist. 123, sed negat a Romana Ecclesia receptum. S. Leo quoque Epist. 53 Frustra quorundam Episcoporum, inquit, profertur consensus, cui tot annorum series negant effectus: adeo ut nec in Oriente quidem receptum innuat. Quomodo an em recepisse cum, cum suæ Sedis præjudicio, præsens Timotheus Alexandrinus? quomodo eumdem postea pro se non allegisset Anatolius? nisi quia constabat, plerisque jam Episcopis ac nominatim Alexandrino digressis et soluta Concilio, a paucis qui remanserant esse infartum Canonibus ceteris; nisi forte et hi quoque ab illis paucis editi sint, ideoque merito simul omnes a Romana ecclesia non recepti. Ejus rei argumentum potest esse dies 7 Idus Ju-lias, ita adscriptus, cum ipsum Concilium, in iis quæ solum spectant et propter quæ convocatum fuerat, cele-bratum sit Mense Mayo.

CAPUT IV.

De Monastica Isaaci Vita, Discipulis, Obitu, et Sepultura.

At Beatissimus Isaacius ob redditam Ecclesiis pacem, et fidei veræ confirmationem, non parum animo exultans, debitas Deo laudes persolvit de universis quæ fecerat admirandis. Cum autem so-litudinis ardentissimus, in ea extremum vitæ spiritu emittere volebatur cuperet; perfecto jam præsertim opere, propter quod, relicta eremo, in hominum se frequentiam, Deo jubente, dederat; re cognita, duo illi, quos saepe memoravi, viri clarissimi, Saturninus et Victor, suppliciter, ut ne ab eo desererentur, Virum sanctum rogarunt. Quos ille, tamquam Pater spiritualis monebat, æquum esse, ut cum opus, cui perficiendo quis adhibetur a Deo, ad felicem finem jam est perductum, asceticis se deinde functionibus reddat. Verumtamen adhuc instabant cum lacrymis viri fidelissimi, petitioni sue ut Isaacius annueret. Cum ergo beatus Asceta sanctum eorum desiderium cognovisset, ita eos afflatus est: Unice quidem id mibi est in votis, ut eo unde hinc accessi, rursum me conferam; quando tamen, veluti insignes Christi famuli, hoc desideratis, ut exiguum quod mihi superest vitæ terupus tranquille apud vos transigam, meam ut Patris cuiusdam optimi vocem excipite: Si quis e vobis cellulam mihi extruere non detrectet, in ea me vitam polliceor acturum. Commodum accidit ut suburbanam, nec

Isaacium vo-lentem repe-re vitam solitariam,

amicie retinente Saturninus et Victor.

Tότε ὁ μηκαριώτατος Ἰσαάκιος, ἀγαλλιώμενος ἐπὶ τῇ καταστάσει τῶν ἡγίων Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς οὐρανοῦ πίστεως, ἐδύξατεν τὸν Θεὸν ἐπὶ πᾶσι τοῖς θαυμασίοις, οἷς ἐποίησεν. Βορλομένου δὲ αὐτῷ ἀγαλλόσαι ἐν τῇ ἑρήμῳ, οὗτον κατὰ Θεῖαν ἀποκλύψει ἐπεδήμησεν τοῖς ἐνταῦθα εἰς τὸ ἔργον ὁ ἐπίληπτος, γρύνετε οἱ πολλάκις μυγμασεύθεντες ἐνδοξωτοῖς ἄνδρες Σατορύνος καὶ ὁ Οἰκυτώρ, προσελθόντες τῷ Οσιῷ. μὴ ἐγκαταλειφθῆσαι ὑπὸ αὐτοῦ ικέτευσον. Οἱ δὲ ὡς Πατέρα πνευματικὸς ἐπειθεν αὐτοὺς λέγων, Τοῦ Θεοῦ κατευοδόταντος περιστρέψαντο τὸ ἔργον, εἰς ὁ κύτος απέστειλεν ὑμάς, δίκαιους ὑποστρέψαντος ὑμάς ἔγενθαι τῆς σωτηρίας. Οἱ δὲ πιστώτατοι ἄνδρες ἐδίσουστο αὐτοῦ μετὰ θαύμων, εἶχε τὴν παρακλήσει τούτοις. Τυπὸς δὲ ὁ Μανάριος τὸν πνευματικὸν αὐτῶν περὶ κύτου πόθου, εἶπεν αὐτοῖς. Εμοὶ μὲν κατατύμπιν ἔστι τὸ ὑποπτέρεψαι οὗτον παρεγενόμενον ἐπειδὴ δὲ ὃς δοῦλοι Χριστοῦ πόθου ἔχετε αναπάσσαι τὴν ἐμὴν βραχύτητα. ὅ λέγω ὡς πατρὸς αὐτοῖς. Εἴ τις ὑμῶν προράχθειε πτίσαι κελλίου, ἐν αἰτῷ κατοικήσω. Καὶ ὁ μὲν Σατορύνος ἡ κεκτημένος προστείον ἔξω τῆς πόλεως, οὐ πόρρω τοῦ τείχους ὑπάρχοντο ὄμοιώς καὶ ὁ Οἰκυτώρ καὶ αὐτὸς ἐκέντητο ἐπὶ τῷ παραθαλασσιῷ μέρει τῆς πόλεως πλησίον Ἐλευθερίων, εἰς τὸν καλούμενον Φαρασείων, καὶ ἥρετο ἀμφότεροι κτίζειν ἐπὶ ὄντας τοῦ μηκερίου Ἰσαάκιον. Οἱ δὲ Σατορύνος, πολλῇ τῇ φρουρᾷς χρησάμενος, ἐλογίσατο δὲ ὁ ἀνὴρ εἰρηνικῇ διαχωρῇ ἡσυχημένος ἔστιν, καὶ οὐ γρίζει πρὸς τὸ πάρον

A παρὸν πολυτελεῖσας κτισμάτων ἐποίησεν οὖν καλλίου δι-
ετηγές, ἀπαρτίσας αὐτὸν πυτὰ λόγουν καὶ ἐλθὼν πρὸς τὸν
Μακάριον, λέγει σύντῷ: Ὁδὸν ἐπινίσα τὸ καλλίου μῆς ἐκέ-
λευσας, εἰσελθὼν πατοῖσεν ἐν αὐτῷ. Εἰσελθὼν δὲ ὁ ἄγιος
Ιησάριος ἐν τῷ καλλίῳ, καὶ ὥδης αὐτὸν ἀπεριέργουν,
ἐπεργούσῃ ἐπ' αὐτῷ, καὶ φύκεν ἐν αὐτῷ μετ' ποιήσις
τῆς προσυμίχει.

B **15** Οὐ δὲ Οἰνοτῷρος ἢ περικλείσσας ἵκανον τόπου οἰκη-
μάτων πλείστουν καὶ μεγίστων γροῦς δὲ ὅτι προεικῆθη
ὑπὸ τοῦ Σωτορίνου, ἕνδημον τοῦ καλλίου, καὶ ἐλθὼν πρὸς
τὸν "Οσιον" ἐν τῷ καλλίῳ, ἔγουσπέται αὐτὸν, ὅπως καὶ
τὸν κτισθέντα τόπου ἐπ' ὄντα ματι σύντονο λαζέν. Οὐ δὲ
ὅσιος ἀνὴρ, μῆς ποτέρου φιλοτεχνος, ἐπειθεὶς σύντονο λέγουν.
Τέκνουν, μὴ οὔτως βαρύως φέρε, τοῦ γάρ Κυρίου ἐστίν η
ἐντολὴ τὸ ἔσται ἐν ὑμῖν τὸ ναὶ ναὶ, καὶ τὸ οὐ οὐ, τὸ δὲ
περισσὸν τούτων ἐν τοῦ πονηρῷ ἐστίν. ἐν ᾧ οὖν τόπῳ κα-
τηγίνων μετὸν Κύριος μους καὶ ἐπενέξαμενος αὐτῷ,
ἀπέλιπεν ἐν εἰρήνῃ. Καὶ ἦν ὁ μακάριος Ἰσαακίους ἐπι-
δεικνύμενος ἐπὶ γῆς ἀγγελικῆν πολιτείαν οἱ δὲ προφό-
ντες ἐνδημοὶ ἄνδρες οὐ πρότερον σύνεισαν ἐν τῷ παλα-
τίῳ, εἰ μη ὥρθριζούστες παρεγίνοντο πρὸς τὸν "Οσιον", εἴτα
οὕτως εὐδαιμόνενοι, γχίριντες ἀγενήρων. Πολλοῖς δὲ
καὶ ἄλλοις διηγαμένοι τὰ κατὰ τὸν "Οσιον", εἰς τῇλου
πνευματικῶν διέγειραν καὶ ἔρχοντο πάντοθιν πρὸς αὐ-
τὸν ἐφ' ἐκδιστῆς ὑμέρας, οἰκοδομούμενοι καὶ στυριζόμε-
νοι ἐν τῷ πλεστοὶ τοῦ Κυρίου τοῖς ισάνοις λόγοις αὐτοῦ.
Οἱ δὲ πλεῖστοι σύντονος ἡξίουν παραγενέσθαι εὐγῆς χάριν
εἰς τοὺς οἰκους αὐτῶν τὸν "Οσιον". ὁ δὲ θεωρῶν τὸν πι-
στὸν σύντονο καὶ τὸ ἀκενιδόν ἐπιδεικνύμενος, ἐπηρέετο.
Εἰ δὲ οὐνίσθη πορρὰ τινι γράμματι σύντονο, οὐαὶ τοῖς,
ἔπειρ χομένου αὐτοῦ νυκτός, καὶ τὸν πυλῶν τῆς πόλεως ἴσσα-
λισμένων, ἰστατο καὶ προσπογέτο πρὸς τὸν Θεόν καὶ
ποιοῦντος αὐτοῦ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ
τῆς πύλης, αὐτομάτῃ οἱ πύλαι ἡνίαγοντο, καὶ οὔτως ἀπείλη-
εις τὸ καλλίου σύντονο δοξάζοντο τὸν Θεόν. Καὶ ὁ πιστώτα-
τος Βησαλεὺς Θεοδόσιος συνεχέστερον ἤρχετο πρὸς αὐτούς,
καὶ ἡξίου αὐτούς μνεῖσαν αὐτοῦ ποιεῖσθαι ἐπὶ τῶν ἀγίων
αὐτοῦ προσευχῶν.

C **16** Καὶ ὁ Κύριος, ὁ εἰπόν, "Οπου δ' ἂν εἰσιν δύο η-
τρεῖς συνυγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰρὶ ἐν μέσῳ
αὐτῶν, καὶ τοὺς εἰς δύεσαν τοῦ ἀγίου αὐτῶν ἀνέματος εὐδόκησεν
αὐτοῖς τὸν λογισμὸν ποιήσαν τοῦ θερπτικοῦ σύντονο. "Μετέπει-
γάρ μεγαλοφρόνος σαλπική τήρουσα δικαίους πολλοὺς εἰς
παράτεξον πολέμου, οὕτως ἡ οὐράνιος πολιτεία τοῦ ὄσιου
πατρὸς ὑμῶν Ἰσαακίου, πνεύτη τε καὶ πανταχοῦ ἔδομένη,
εἰς τὴν ἀγγελικὴν ταύτην τῆς ἀσκίσιον πολιτείαν εγει-
ραγόμενον οὐ γάρ ἢ ἐνταῦθα ἔγνος μοναχοῦ. Τότε ὥδην
Σωτορίνος, αἰξανομένην τὴν χάριτι τοῦ Θεοῦ τὴν ποί-
νυν τῆς ἀδελφοτος, πολλὴν ἔγων σιοργήν πρὸς τὸν δοῦ-
λον τοῦ Θεοῦ, ἐκόμισεν αὐτῷ τὸ δικαίωματα τοῦ πα-
τός τοπου, ὅπως ἐλεύθερος ὑπάρχῃ ὁ τόπος σύντῷ τῆς
μονῆς. Ήν δὲ ὁ Μακάριος ὥσπερ ϕωστὴρ ἐν ἀναγράφ-
τοπο διολάρηπον εἴ ποτε δὲ ἐγένετο απιόντει αὐτῷ εἰς
τὴν πόλιν, προσκλησιμένων αὐτὸν τινῶν ἐπὶ τῷ εἰλογεῖ-
σθαι τοὺς οἰκους αἰτῶν, εἰ προσῆλθεν αὐτῷ τις τῶν ἐν-
δεῖν, εἰ μὴ οὐνίσθη, βηστάζειν εἴ τι δὴ ποτὲ οὖν πρὸς τὰ
δοῦνται, αὐθίς ἀπεδύετο τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ ἐδίδου τῷ
πτωχῷ. Οὐτοὶς ἐτέλει πάντα τὸν γρύον τῆς ζωῆς αὐτοῦ,
τῷ Κυρίῳ δουλεύοντα, τῇ προσευχῇ προσκυρτερῶν, τὴν
φιλοξενίαν ἐκτελίνον, τὴν φολοπιωγήν τὸν περασπιέμενον,
ταῖς γρείσαις τῶν χρήσιμων κοινωνῶν, εὐπαρρησίαστος,
ἄμυχος, αγείκηκος, ἀλέργος, διδοκτικός, ἐν πράξιται
διδέσποιων τοῖς αἰνιδιατιθέμενοις τῇ ὄρθῃ πλεστει, ὑποτιθέ-
μενος καὶ μαρτυρώμενος πάσιν ὄφοισιν καὶ δοξάζειν
τὴν ἀδισήρετον καὶ ὄμοιοσιν Τριάδα τοῦ Ποτοῦ καὶ
τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Ηγενόστος, η ἐν ταύτῃ τῇ εὐη-
στὶ ὄμοιογίᾳ ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων συνέστηκεν, καὶ
αλλὰ δὲ πλειστα παρανῶν οὐ διέλιπεν, οὐ δὲ ἐστύπησεν
πάντοτε ἐξ ἀγριοῦ.

17 Τραχεῖς δὲ λοιπὸν ἐν γίρα καλύπτει καὶ πλήρες ὑμε-
ρῶν, ἔφθασεν περὶ τὴν ἐσπέραν τοῦ τέλους, καὶ συ-
καλεσάμενος πασαν τὸν Χριστὸν πνευματικὸν αὐτοῦ

ita procul a civitatis muris remotam domum possi- D
deret Saturninus; similiter et Victor, qua parte
urbs ad mare vergit, prope Heleniana, in vico qui
Psamathea a dicebatur, quasdam obtinebat aedes:
et cœperunt ambo in nomine B. Isaacii ædificare.
Sapienter autem illud cogitarat Saturninus, homi-
nem solitudini habitandæ assuetum amphoribus
ædificiis minime delectari. Dnarum ergo contigna-
tionum ædiculam curavit fieri, a domiciliis aliis, ut
vir sanctus expetierat, sejunctam. Tum Isaaciū
conveniens, Eu, inquit, qualem desiderabas cellu-
lam tibi exstruxi: eam nunc, si libet, inhabita. In-
gressus in ædem Sanctus, ut minime operosam esse
consperxit; non parum delectatus, commemorationem
istic sibi de legit.

*Viliorem sibi
cellulam deli-
gens Isaacius,*

15 At Victor non exiguum possessionum suarum
spatium amplis multisque ædificiis complebat. Qui
postquam cognovit a Saturnino spem suam esse
interversam, magnum animo dolorem cepit: ac
hominem sanctum in ea quam incolebat cellula in-
visens, positis in terra genibus, ut quem ipsi lo-
cum ad habitandum paraverat admittere ne gra-
varetur, ardenter flagitabat. Illum vir sanctus,
quemadmodum amantissimus filiorum pater, hoc
E responso pacavit: Ne quæso, inquit, fili, quod actum
est moleste adeo feras; hoc quippe a Domino ha-
bemus mandatum, ut sermo noster non alius sit
quam, Est, est; Non, non; quod autem amplius est,
a malo est. Quocumque igitur loco ex hac vita
migrare Dominus me voluerit, in eo æquum est ut
ad extreum usque persistam. Quod ut dixit, et
homini bene est precatus, eum in pace a se dimisit.
Isaacius porro angelicam in terris vitam degebat:
præmemorati autem Viri illustres ad regium se
numquam palatum conferebant, nisi prius multo
mane sanctum Ascetam salutassent, cujus tum lau-
sta appreceptione muniti, sua ad negotia alacrius
multo abibant. Pluribus etiam aliis cum admiran-
das hominis sancti virtutes aperuissent, sacro quo-
dam zelo omnes impleverunt: cœptusque est omni-
ni ex parte certatim fieri diebus singulis ad Isaa-
ciū concursus hominum, qui sanctis ejus serino-
nibus in vera fide. Christianisque moribus laudab-
rum confirmabantur. Hinc factum ut eorum plu-
rimi in suam illum domum invitareut, quo sanctis
ejus precibus adjuta felicia omnia consequerentur;
quorum insignem fidem advertens Isaacius, ab omni
vanæ glorie captatione longe positus, domos eorum
adire non dedignabatur. Cumque subinde conting-
ret, ut longiorem alicubi moram justa ex causa
traheret, velletque multa nocte ad sua se recipere,
clausas offendebat urbis portas. Ante has tunc con-
sistens Vir sanctus, suas ad Deum fundebat preces;
quibus finitis, et Crucis Dominicæ signo soribus ci-
vitatis impresso, sponte sua persæpe aperiri hæ sunt
visæ; ac suam deinde cellulam ita repetebat Isaacius,
divinam majestatem meritis prosecutus laudi-
bus. Quin et ipse Imperator Theodosius perquam
eum frequenter adire, et sui ut inter orandum memor
esse vellet vehementer expetere.

*Crescit ejus
apud homines
veneratio,*

F *quam ejusdem
humilitas et
miracula
augent.*
16 Ad extremum etiam visum est supremo De-
mino, qui ubi duo aut tres in nomine ejus congrega-
tati essent, in medio eorum futurum se promisit,
ad maiorem nominis sui gloriam, non paucos fa-
mulo suo Isaacio discipulos committere et sectato-
res; ita ut, vulgata ubique de celesti S. P. N.
Isaacii conversatione fama, ad angelicam illam vi-
vendi rationem plurimi undique excitarentur, cum
nullum ibi Monachi b vestigium esset. Saturninus
autem cum virum sanctum per divinam gratiam tot
fratribus et discipulis auctum videret, ingenti erga
eum amore compulsus, cuncta loca ejus instrumenta
et jura tradidit, ut omniō liber ipse maneret. Erat
igitur

*Discipulos
non paucos
coligit;*

b

A igitur vir beatus quasi clarissimum quoddam lumen, in obscuro loco resulgens: quod siquando contingebat abeunti illi in urbem, ad eos qui plurimi ut domini ac familiæ suæ bene precaretur orabant, e mendicis quempiam fieri obvium, nec quod misero elargiretur esse ad manum; suo se pallio exiens, egeni illud concedere erat solitus. Hoc modo universum vitæ suæ cursum consummavit, Domino suo fidelissimum obsequium exhibens, orationi assiduæ intentus, hospitalitatis amantissimus, egenos omni auxilio sovens, necessitatibus c Sanctorum communicans, tractatu facilis, minime contentiosus, injuriarum patiens, iracundia expers, utilia multa cum lande docens, ac eos suaviter benigneque erudiens qui rectæ fidei contraria opinabantur. Quibus omnibus id unice inculcatabat esse confitendum et summis efferendum laudibus, quod in sanctissima Trinitate unius ejusdemque substantiae sit Pater et Filius et Spiritus sanctus: in hac quippe piissima confessione salutem hominum sitam esse et alia inulta ad bene vivendum utilia suadere minime desistebat.

B 17 Ceterum cum præclaræ senectutis annos jam ingressus, et plenus esset dierum, ad vitæ suæ terminum appropinquare cœpit. Convocatis igitur cunctis quorum spirituali prefectui intendebat discipulis, multa ad eos usus est admonitione, ut in Dominicæ fidei petra firmi atque immobiles persistarent, Deoque misericordiarum Patris ipsos commendavit. Electo deinde ex universis uno aliquo, eni Dalmatio d nomen, ferventissimæ fidei viro, et virtutum Isaacii imitatori egregio, novum suis moderatorem susfecit. Tum vota rursum ac preces eorum causa ad Deum concipiens, in pace omnes a se ilunisit. Cum igitur, quo ex hac vita discederet, et in cœlos ad Dominum abiret, tempus jam advenisset; per Angelorum manus, qui non secus ac intimi quidam ejus familiares momenti aderant, spiritum suum Deo tradidit. Tum sane ingens Fratres omnes mœror invasit. Ipse etiam Christianissimus Imperator Theodosius, audita viri tanti morte, non parum doluit. Lectoram quoque submisit, cui venerandum hominis sancti corpus impositum, ad magnam et sanctissimam ecclesiam, quæ tum e Irenæ cognominabatur, deportaretur. Quod ut factum est, in eadem sanctissima ecclesia cœptum est haberri pervigilium. Postero mane civitas universa cum sanctissimo suo Archiepiscopo Nectario, et omni Clero, non sine psalmis et hymnis spiritualibus, ad ipsum usque sepulcrum extulerunt defunctum.

C 18 Aurelianus vero, e magnatibus f Imperatoris unus, in protomartyris Stephani honorem, edificarat Confessionem versus meridie in regione Monasterii S. Abbatis Isaacii. Cum igitur hic e vivis abiisset, constituit ante viam monasterii præsidium multorum virorum, ut venerandas S. P. N. Isacii reliquias raperent, et in memoratum jam Confessionem benedictionis causa reponerent; quod et factum est. Hac igitur ratione in S. Protomartyris Stephani Confessione ad sacrae mensæ latus dextrum, ipsa in Sacratori parte, venerabile S. Isaacii corpus collocare necessum fuit. At vero ejus discipuli, magno affecti mœrore, ad monasterium sunum sunt reversi, quod a predicto Oratorio haud longe aberat. Vivere desiit S. Pater et Confessor Christi Isaacius mensis Maji die vigesima sexta, moderante imperium Theodosio, et filio ejus Arcadio Cæsare declarato, Consulibus Miarobaldo secundum g et Saturnino, ad gloriam D. N. Jesu Christi, cui laus et honor, in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Codinus, πόρτη τοῦ ψυχαρίου Porta Arenaria: est enim ψυχαρίος arena, item ταῦ ψυχαρίου παλάτια: atque per illam ingressam Helenam intulisse in urbem Crucis Dominicæ portionem, ideoque ibidem extruxisse monasteria duo, propriis nominibus dicta Bethleem et Gastria; communi autem, una cum adjunctis Palatio et Gerocomio ab eadem extractis, Heleniana aut Psamathea: quod ultimum licet non clare dicit Codinus, innuere tamen videtur, dum ea quam dixi occasione nomen loco factum asserit. Interim alibi ridentes e vulgi fabellis etymologias adducit, quasi vel dicta Psamathea sit, quia Gentiles ibi idolum habuerint, quod ridentes Christiani dicebant esse φεύγεια figuratum:

Maji T. VII

ποίμνην, κατηγύσας αὐτὸν λόγῳ πολλῷ, τοῦ ἑδραίους Δ καὶ σταλεύτους διαμένειν ἐν τῇ πέτρᾳ τῆς πόστεως τοῦ EX MS. VATIC. Κυρίου, παρέθετο αὐτὸν τῷ πανοικιτίρμονι Θεῷ καὶ ἐπιλαζόμενος ἐξ αὐτῶν ἀνδρα πιστώτατου καὶ μιμητὴν εἰς πάσος τὰς κατὰ Θεὸν ἀρετὰς αὐτοῦ, Δαχλιάτιον τούνομα, κατέστησεν αὐτὸν ἡγεῖσαι αὐτῶν ἐν Κυρίῳ· καὶ ἐπευξίμενος αὐτοῖς, ἀπέλυσεν αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ. Ελθούσας οὖν τῆς ὥρας τοῦ ἐκδημῆσαι χώτου ἐκ τοῦ σώματος καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον, τοῖς παρούσιν ἐπ’ αὐτὸν Ἀγγέλοις, ὡσπερ οὐνόθεις φιλοὺς ασπαζόμενος, δι’ αὐτῶν παρέθετο τὸ πνεῦμα τῷ Θεῷ. Ἐγένετο δὲ πένθος τοῖς ἀδελφοῖς περὶ αὐτοῦ ἡκουσεν δὲ καὶ ὁ Χριστιανικῶτας Βασιλεὺς Θεοδόσιος περὶ αὐτοῦ ὅτι ἔκοψεν, καὶ ἀνιάτο δεινῶς· απέστειλε δὲ λεκτίκους ἐπὶ τῷ ἐμβληθῆναι ἐν αὐτῷ τὸ τίμιον σῶμα τοῦ Ὁσίου, καὶ εἰσκομισθῆναι ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, τῇ τόπει Ειρήνης ἐπιλεγομένῃ, καὶ εἰσελθεύειν ἐκκομισθῆναι· καὶ τούτου γενομένου, παννύχιον γέγονεν ἐν τῇ προσειργήσῃ ἀγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ. Καὶ οὕτως ἦνθεν πάσας ἡ πόλις ἅμα τῷ ὀσιωτάτῳ Νεκταρίῳ τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ, καὶ παντὶ τῷ κλήρῳ αὐτοῦ, φαλμοῖς καὶ ὑμνοῖς καὶ ὠδαῖς πνευματικαῖς προσκομισαῖς αὐτὸν, προπέμπουτες ἄγρι τῆς ταφῆς.

E 18 Λύριλιανὸς δὲ, εἴς τῶν ἐνδίξων τοῦ Βασιλέως, ἀντιρύπων τοῦ μοναστηρίου τοῦ Ἀββᾶ Ἰσαακίου κατά μεσημβρίαν ἔκτισε μαρτύριον τοῦ ἀγίου Πρωτομάρτυρος Στεφάνου. Τῷ οὖν καιρῷ τῆς ἐκθμάσις τοῦ τρισμαρτίου Ἰσαακίου, ἔκτισε βούθειαν ἔμπροσθεν τῆς ὁδοῦ τοῦ μοναστηρίου πλήθος ἀνδρῶν πολὺ, ἐπὶ τῷ ἀρπάσαι καὶ απαγγαγεῖν τὸ λειψανὸν τοῦ ἀγίου Πατρὸς ἡμῶν Ἰσαακίου ἐν τῷ προειρημένῳ μαρτυρίῳ, εὐλογίας χάριν, καὶ ἀποθέσθαι, ὃ δὴ καὶ γέροντες. Οὗτος οὖν ἐδέκενται κατατεθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ μαρτυρίῳ τοῦ ἀγίου Πρωτομάρτυρος Στεφάνου, ἐν δεξιῶν τῆς ἀγίας τραπέζης ἔνδον τοῦ ιερατείου. Οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ανιώμενοι, ὑπέστρεψαν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, οὐ πόρῳ ἀπέχοντος τοῦ προειρημένου εἰκτηρίου. Ετελειώθη ὁ ἐν ἀγίοις Πατέρεbus ἡμῖν καὶ ὄμολογοτάτης Ἰσαακίου μηνὶ Μαΐῳ εἰκάστη ἔπειτα, βασιλεύοντος τοῦ φιλογράφου Θεοδοσίου, καὶ τοῦ Τιοῦ σύντονού Αρκαδίου ἀναγορευθέντος, ὑπατίᾳ Μικροθεύδου τὸ δεύτερον καὶ Σατορίνου· εἰς δόξαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἢ δέξας εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀριν.

F 19 Aurelianus vero, e magnatibus Imperatoris unus, in protomartyris Stephani honorem, edificarat Confessionem versus meridie in regione Monasterii S. Abbatis Isaacii. Cum igitur hic e vivis abiisset, constituit ante viam monasterii præsidium multorum virorum, ut venerandas S. P. N. Isacii reliquias raperent, et in memoratum jam Confessionem benedictionis causa reponerent; quod et factum est. Hac igitur ratione in S. Protomartyris Stephani Confessione ad sacrae mensæ latus dextrum, ipsa in Sacratori parte, venerabile S. Isaacii corpus collocare necessum fuit. At vero ejus discipuli, magno affecti mœrore, ad monasterium sunum sunt reversi, quod a predicto Oratorio haud longe aberat. Vivere desiit S. Pater et Confessor Christi Isaacius mensis Maji die vigesima sexta, moderante imperio Theodosio, et filio ejus Arcadio Cæsare declarato, Consulibus Miarobaldo secundum g et Saturnino, ad gloriam D. N. Jesu Christi, cui laus et honor, in secula seculorum. Amen.

claret virtutibus,

c

et sana doctrina.

Plenus die-
rum,

B

et designato
sibi successore,
moritur :

e
celebratis in
zde Cuthedra-
li vigillis;

seperitur in
Martyrio S.
Stephani.

f

g

vel ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ θεῖον, quia ibi exaltatum sit Crucis divinum signum.

b Idem supra num. 5 inculcorat. Nempe, invalecente post Constantini mortem Arianismo, desolata fuerant quæ ipse et mater ejus construxerant in urbe monasteria, Mouachis fidei causa dilapsis.

c Grace scriptum erat ρεισίτις, memoriis: sed quia locus videbatur respicere verba Pauli ad Rom. 12, 13, substitui γρείσις quod etiam habet alia Vita: Forte tamen indicatum auctor voluit, Memoria Sanctorum, quæ multæ Constantinopoli erant, ab Isaaco religiosa visitatione frequentatas.

d S. Dalmatius, in Menzis, Synaxaris, et Codino

33 Dalmatus,

EX MS. VATIC.

A Dalmatus, colitur cum filio Fausto 3 Augusti.
e De S. Irene et variis ejus Constantinopoli ecclesias actum 5 Maij: ubi hanc a Constantino adficiat et tunc Metropolitanam, vidimus vocari veterem, τὴν ἀρχὴν Εἰρήνη τὴν παλαιόν
f Hinc Codinum corrigere, qui ejus templi auctorem

facit Constantiū. Est autem Aurelianus hic indicatus idem forsitan, qui anno 400 Consulatum gessit cum Stilicōne.

g Annus hic est 383, quando 16 Januarii Arcadius a patre consors Imperii est declaratus, iuxta Idatii et Prasperi Chronica.

ALIA VITA

Ex Graeco MS. Veneto apud Lipomannum, Interpretate Francisco Zini.

Persequente
Orthodoxos
Valente,

Post venerandæ et immaculatæ ac pretiosæ Crucis Domini nostri Jesu Christi inventiōnem, pōst imperiō Constantini Magni Imperatoris, callidus et vafer ac versipellis serpens, qui semper piorum horainum generi inimicus et invidus atque malevolus adversatur, et fidem Salvatoris nostri Jesu Christi semper impugnat, tale quiddam in Dei ecclēsias machinatus est. Regnante enim impio et iainquo Imperatore Valente, magnus B; aduersus orthodoxam fidem impetus factus est. Nam ipse Arianorum hæresis studiosus ac defensor, jussit ut sanctæ fidelium ecclēsiae clauderentur: vetuitque, ne solita in ipsis sacrificia fierent: quin etiam alias earum diruendas, alias in stabula redigendas curavit. Atque haec quidem superbia diu viguit: quo sane tempore magnus erat luctus et dolor servorum Dei. Preceabantur autem nocte ac die, ut Dominus Dens ad misericordiam moveretur, et justitiam exerceret. Sie igitur tunc agebantur, ut olim sub Herode rege pro Apostolorum Principe actum est.

2 Deus ergo aliquet annis interjectis, eujusdam servi sui Monachi, qui Isaaciū vocabatur, spiritum, ut pro Susanna quondam Danielem, excitavit: qui, ut Elias Propheta, eum angelicam vitam instituisset, ab Oriente profectus est. Ejus autem oratio lucernā iostar ardebat: divinus enim Spiritus et gratia cœlestis in ipso quiescebat. Hic cum Imperatorem inique se gerere perspicere, vehementer dolebat et angebatur; orabatque Dominum, ut e sublimibus et sanctis sedibus suis despiceret, et misericordiam suam demonstraret. Audivit eum Deus, quemadmodum Mosem adversus Pharaonem, et contra Imperatorem hostium impetum concitat. Eo enim tempore Barbari, apud Danubium congregati, copias suas contraxerant, et bellum aduersus Imperatorem muovebant, ne totis viribus in urbem ingredi conabantur. Magnus igitur tumultus exortus est, et multa præda agebatur. Coegit et Imperator exercitum suum, et in hostem expeditionem parabat. Veram idem illi accidit, quod Sauli Davidis inimico contigerat: neque enim reversus est: nam Samuels prophetia in ipso quoque expleta est, quod Deom ad iracundiam incitasset.

C Cum igitur ad bellum proficeretur Imperator, occurrit ei beatus Isaaciū, et sic illum est allocutus: Imperator, Orthodoxorum ecclēsias aperi, et Deus iter tuum fortunabit. At ille viro sancto ne respondere quidem dignatus est: sed eo, ut stulto, relieto, discessit. Aho die vir sanctus Imperatore rursum assecutus: Aperi, inquit, Imperator ecclēsias Orthodoxorum, et bellum prospere conficies, ac viator reverteris in pace. Imperator seipsum colligens, et cogitans quid sibi vellent ea verba, Reverteris in pace; voluit ei ecclēsias liberas dimittere. Coactoque concilio, de patefaciendis Orthodoxorum ecclēsias consultabat: verum qui eo tempore Praefectus erat, cum esset ex impio Arianorum grege, persuasit Imperatori, ne B. Isaaciū audiret, sed contumelia affectum afflictumque dimitteret. Quibus verbis adductus Im-

perator, virum piūm contempsit. Sed ille justum Dei iudicium exspectabat.

4 Paucis autem diebus interjectis, Imperatorem proficiscentem rursum assequitur; arreptoque equi ipsius frēno, cœpit eum tum reprehendere, tum adhortari, ut sibi concederet, quod postulabat: sed ipse noluit. Erant autem prope viam spinæ com paliuris, adeo densis et asperis, ut quodvis animal introisset, non posset sese inde vivum expedire.

E Hunc Imperator lecum tamquam laqueum conspi catus, jussit, ut virum sanctum illue conjicerent,

candem etiam
arrepto equi
ejus frēno
semel iterum
que,

quo interiret. Verum cum in spinas conjectus esset, ita molliter jacebat, ut si in leetulo conquiesceret, nec ullo modo laesus est. Cumque Imperator cum exercitu discessisset, accesserunt tres a viri candi dis vestimentis indeti, quos vir beatus noa agnosce bat, et eum incolument extraxerunt, seque ab ejus oculis subduxerunt, ut non posset intelligere, qui nam essent. Sed cum in se reversus fuisse, egaavit esse Angelos Dei: et flexis genibus, gratias egit

Domino, cui curae sunt ii qui timeat eum. Cumque diu precationibus incubuisset, et Deum laudasset, surrexit: et Spiritu sancto corroboratus, per aliam viam ocurrerit Imperatori, et constitit in ejus con spectu. At Imperator eum aspiciens, admiratus est,

a

et viri sancti præseatia sic obstupuit, ut loqui non posset. Ipse vero cum fiducia: Tu quidem me, in

ipsi mortem
communitur
nisi ecclēsias
restituat.

inquit, interitorum in spinis existimasti, verum me Deus per Angelos suos vivum servavit. Quanobrem audi me, Imperator, et aperi ecclēsias Orthodoxo rum, et adversarios superabis, et cum lande et glo

ria reverteris. Imperator, etsi libertatem et vultum hominis admirabatur, noa tamen paruit: erat enim eorū ejus exēcatum et alienum a Deo: sed duobus Senatoribus, Saturnino et Victori, virūm sanctū tradidit: Hunc mihi, inquiens, custodiendum cu rate, donec revertar in pacē: et tone ejus arrogantiā meritis pœnis afficiam. At sanctus Isaaciū, Spiritu sancto plenus, ut oīam aduersus Achab regem Israel Michæas Propheta, ita reprobavit: Si re versus in pacē fœris, scito in me non locutum esse Dominum Deum. Te quidem manū conseres, sed non poteris hostib; resistere, et ab eorum con

spectu fugies: demōm capieris, et vivus igne con flagrabis.

5 Tradito igitur viro sancto custodibus, discessit Imperator, verbis ejus commotus ac perturbatus. Et cum esset bellum initurus, in oppidum quoddam

b

Danubio propinquum ingressas, exercitum Iustravit, diemque prælio dixit: enīque pacis diebus quievisset, signa contulit atque conflixit. Sed quēm admodum vir sanctus prædixerat, hostiom impe

tum sustinere non potuit: itaque se fugæ commisit, et in agrum, in quo stabulum erat palearum plenum, pervenit; ibique cum Praefecto, per quem corruptus fuerat, se abscondit. Barbari vero, qui

c

seq̄ebantur, cum illic eum latitare comperrissent, igne circumjecto stabulum incenderunt. Atq; ita miser combustus, spiritum reddidit. Totus autem ejus exercitus Thessalonieam c; se contulit, et Gratiānum

et Isaaciū
malorum fl
nem a Deo
poscente,irruunt in
Imperium
barbari:contra quos
moturum Va
tentem bis
frustra com
monet Isaaciū :

Theodosius
Imp. consti-
tuatur.

Isaacius a car-
cere solutus

d
e

extinctam
sibi cellam
ingreditur.

signo Crucis
portas aperit.

Rom. 12, 13

A tianum Imperatorem Romanum expectavit: qui cum ad eum, Deo favente, pervenisset, alterum eis Imperatorem, nomine Theodosium, virum fidelem glorioumque, et orthodoxæ fidei studiosissimum constituit: atque ita Romam Gratianus reversus est: milites autem, suscepto Imperatore Theodosio, laeti eum ipso Constantinopolim profecti sunt. Saturninus vero et Victor, quibus sanctus Isaacius custodiendus traditus fuerat, ad Imperatorem salutandum accesserunt: petieruntque a viro saneto, ut pro se Deum precaretur: colebant enim eum uti prophetam, quoniam quæcumque Imperatori futura prædixerat, evenissent.

B Duxerunt autem eum in civitatem, et inter se contendebant, uter ipsorum viro saneto domum ædificaret. At ipse, cognita eorum contentione: Andite, inquit, me, servi Christi, nolite contendere: mihi gratum est studium vestrum. Sed quia vobis cordi est, ut humilitati meæ persugiam paretis, quid vobis faciendum sit, dicam. Si quis anteverterit, ut mihi domum ædificet, illic habitabo omnibus diebus vitæ meæ. Ipsi autem, auditio sancto viro, certatim domum cœperunt extruere. Ac Saturninus quidem, cum locum extra portam d, quæ

C Collarida dicitur, possideret, illic ædificabat. Victor autem, in palatii loco e, qui Arenosus appellatur, domum construebat. Cum igitur ambo, beati viri nomine ædificium molirentur, Saturninus adhibita diligentia, ita volente Deo, domicilium ex duplice constans contignatione perfecit: et virum beatum adiens: Ecce, inquit, serve Dei, habitaculum tibi construxi: veni igitur, atque ibi habita. Accessit vir sanctus, atque illic in nomine Dei nostri permanxit. Victor autem magno ambitu domicilium cum extruxisset, venit et vidit se a Saturnino fuisse superatum. Itaque magno affectus dolore, supplex ad sancti viri se pedes prostravit: Orote, inquiens, Pater, ut meum quoque locum accipias, et in eo commoreris, quando eum in nomine tuo ædificandum curavi. Cumque multis verbis obsecrasset, respondit ei justus Isaacius: Fili, inquiens, quo in loco voluit me Deus habitare, in eo quiescam, donec vitæ meæ finis advenerit: et benedixit ei, atque dimisit. In domicilio igitur suo laetus commorabatur.

D Saturninus autem et Victor frequenter eum invisebant, ducebantque secum et alios amicos; et ea, quæ sublevandis pauperibus sunt necessaria, subministrabant. Domum etiam icterque suam illum vocabant, ut eis Dominus in ejus ingressu et exitu benediceret. Quod si contingebat, ut, eo serius egrediente, portæ civitatis essent clausæ; consistebat et orabat, factoque Crucis signo, sponte sua portæ aperiebantur, atque ita exhibat, gratias agens Deo. Saturninus autem cum eum vehementer diligenter, attulit ei tabulas totius loci, ut proprius esset ipsius mansionis. Noctes igitur et dies assiduas Deo preces offerebat, nec unquam cessabat pauperibus eleemosynas distribuere. Quod si usu veniret, ut aliquis ab eo pauper in via peteret eleemosynam, statim exuebat pallium suum, et pauperi dabat. Omni autem tempore vitæ suæ gravitatem servavit, spiritu fervens, ut ait Apostolus, Domino serviens, spe gaudens, in tribulatione patiens, orationi instans, necessitatibus sanctorum communicans, omnibus benedicens, maledicens nemini, Angelorum imitans

vitam, vestigia sequens Apostolica, tum zelo, tum sacrificio, tum desiderio Christi; omnem mansuetudinem erga omnes homines præ se ferens, Dei virtutibus ornatus, minime pugnax, ab omni malevolentia et malitia alienus, pacem et quietem querens, adversarios monens et cohortans, ut confiterentur et adorarent sanctissimam Trinitatem, in quo consistit hominum salus; utque cœlestem Angelorum ordinem et divinam vitam imitarentur. Proventus autem ad senectutem bonam, ad quam Abram in terra promissionis, ad communem vitæ finem properavit.

E 8 Quodam igitur die convocatis omnibus Fratribus, longo eos sermone instituit, et cohortatus est, ut stabiles ac firmi in fide permanerent, et procul ab omni reprehensione Dei mandatis obtinuerent: atque ita illos Christo elementissimo commendavit: et virum fidelem atque constantem, ac disciplinæ suæ studiosum elegit, quem illis præficeret: et Deum precatus, eos dimisit. Cum autem venisset bora, ut e corpore ad Deum migraret, in pace spiritum suum sanctis Angelis tradidit. Magnus vero inter Fratres clamor et luctus exortus est, qui cum lacrymis dicebant: Pater, sis memor nostri: et curantes eum, pro dignitate extulerunt. Cives autem universi ad obitum ejus concurrerant, et ad tumulum usque sunt eum comitati, et sanctas ejus ac pretiosas Reliquias in æde S. Stephani Protomartyris, in g sacro altari collocarunt. Ac ceteri quidem ad sua quiske loca reversi sunt: Fratres vero ad mansionem ipsius, Deum collaudantes, redierunt. Migravit ad Dominum sanctus Pater noster Isaacius vi Kalendas Aprilis h, et assidue pro nobis apud Salvatorem Christum intercedit, fiducia utens apud Deum et Patrem: cui gloria et imperium et adoratio et laus debetur, cuin unigenito ejus Filio, et Spiritu sancto, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

D
EX LIPOMANNO:
Virtutes sanc-
ti viri,

f
et plus obitus,

E
atque honorifi-
ca sepultura.

g

h

ANNOTATA.

a Altera Vita duos tantum habet.

b Jam monui, Hebrum, non Danubium nominandum videri.

c Merito hoc corredit alterius Vitæ Auctor: constat enim Sirmii declaratum esse Imperatorem Theodosium, qui deinde exercitum duxit Thessalonicanam.

F d Xerolophon omnino scribi existimo in textu Græco quem vulgus Ixirolaphum appellat corruptioni vocabulo (de quo multis actum 2 Maii ad translationem S. Athanasii Constantinopoli Venetias); indeque Latine factum portæ Collaridæ nomen; nam Ξηρόλαφος Collis aridus est, extra quem porta illa ducebat.

e Græce τὸν ψημάθην vel ψημάθεια: quod Zenus arenosum vertit, littoralem interpres Codini.

f S. Dalmatium, qui cum non nominetur, angetur suspicio quod hæc Vita antiquior altera sit, et Dalmatia adhuc vivente scripta.

g Distinctius altera, ad latus dextrum sacræ mensæ: fortassis in Græco Veneto solum etiam nominatur τὸ ιερότερον locus altaris, sic dictus quia ad eum Sacerdos solus cum ministris ingreditur, populo extra ipsum manente.

h Omnino erratum esse credo, et quidem scriptoris potius quam auctoris vitio: certe 26 Maii mortuum Sanctum clare dicit alterius Vitæ scriptor.

DE SANCTO EXUPERANTIO

D. P.

EPISCOPO RAVENNATE IN ITALIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

De cultu, aetate et actis ejus: variisque Synonymis ab eo distinguendis.

ANNO CCCXVIII **T**ribulae Martyrologii Romani, citatis Tabulis Ecclesiae Ravennensis, hunc Sanctum xxx Maii his verbis celebrant: Ravennae Sancti Exuperantii, Episcopi et Confessoris. In Kalendario sancte Metropolitanæ Archiepiscopalis Ecclesiae Ravennæ ejusque diaecesis, quod habemus pro anno MDCLX, quando ipsi istic fuiimus, prescribitur officium Ecclesiasticum, de S. Exuperantio Archiepiscopo et Confessore Ravennate sub ritu duplici. *Lectiones 2*

Cultus sacer. **B** Nocturni metipunt, Beati Patris, 3 Nocturni Vigilate. Missa Sacerdotes tui, de Communi Confessoris Pontificis. Ejus memoria inscripta est Martyrologio Florentino, tam MS. Senatoris Strozzi quam excuso anni MCCCCXXXVI. *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italie hoc eum exornat Elegia.*

2 Exuperantius, xix Episcopus Ravennatum, S. Urso successit, Honorio Imperatore. Vir fuit gravis magnaue prædictus caritate, simplex tamen et sincerus, tranquillam ducens vitam, Ecclesiaque et populo Ravennati valde utilis. Hic Argentam, oppidum minime contempnendum, edificavit; ita dictum quod Ecclesia Ravennati argentum penderet (sicut et Aureolum et Ferrariam sic dicta putant, quod illud aurum, haec ferrum eidem Ecclesia solverent). Nec vero eidem populo minus in spiritualibus rebus utilis fuit, cum animarum saluti semper invigilaret. Cum autem annos viginti Ecclesia sua præfuisse, bonis cunctulatus operibus, Cathedra S. Joanni Angeloptæ relieta, ad præmium evolavit in cœlum, in æde S. Agnetis sepultus tertio Kalendas Junii, Zosimo Pontifice Maximo, anno salutis quadringentesimo decimo nono. *Hæc Ferrarius. Vitam S. Ursi decessoris dedimus xiii Aprilis, S. Joannis, qui Angelum vidit, successoris, Vita dubitur xxi Novembris.*

C 3 Hieronymus Rubens in Historia Ravennatum varia de S. Exuperantio habet, ac lib. 2 pag. 61. Urso, inquit ad annum CCCXCVI, Ravennatum Archiepiscopo subrogatum Petrum Antistitem, Agnellus, quique eum ad verbum sere descriptsit Ferrettus, falso putant, quod rerum gestarum ordinera minus, ut videtur, animadverterint. Nam debetur Exuperantio hic locus: qui nihil dissimulanter, nihil ex occulto agens, sincerum, simplicem, et apertum animum gessit: et præsidio divino septus, vitam traduxit placide, tranquille, leniterque. *Dein pag. 70.* Cum Stilico Sarum Alanorum Duce, ad tumultum in exercitu concitandum, impulisset.... Ravennam iter intendit.... Ubi Ravennam venit, Honori Imperatoris litteræ ad exercitum Ravennatem ab Olympio missæ sunt, quibus mandabatur Stiliconem comprehendenderent, atque in custodiæ darent. Recepta, Stilico per noctem in templum salutis causa consugit. Ceterum cum id Exuperantius Archiepiscopus rescivisset, ne violaretur militum injuria templi, occurrit: Stiliconi et militibus, ut absque tumultu res ageretur, persuadere uititur: quando nec Stiliconi tandem ad resistendum vires essent, et nihil aliud posset, quam magis Honorium perturbare, exulceratumque ejus animum exagitare: præsertim quod ædem ingressi milites, coram Exuperantio

jurejurando affirmarant, non esse sibi, ut illum perimerent, a Principe imperatum, sed tantum ut captum custodia tenerent. Hac fide egressus Stilico sese militibus dedit. Ceterum haud diu post ... ad capitale supplicium abstractus est, anno CCCVIII.

4 Postea Rubens pag. 89 cum retulisset Epistolam Zosimi Pontificis ad Presbyteros et Diaconos Ravennates, datam v Nonas Octobris, Honorio xii et Theodosio viii Augustis Consulibus, id est anno CCCXVIII, subiungit. Sub idem tempus Exuperantius Archiepiscopus Zosimi Pontificatu, tertio Kalendas Junii decessit: sepultus est in Divæ Agnetis sub porphyrite lapide ante aram maximam, Insequentibus temporibus in medio eo templo sub ara illi dicata, in monumento ex marmore cum viseretur nostra aetate ara solo æquata, sinistrorum ingrediens seculorum est collocatum. Oppidum Argenta, quod ante id tempus ultra Padum erat, eo loci ubi nunc templum vetustissimum Divo Georgio dicatum visitur, ab eo exædificatum est. Ita vocatum plerique ferunt ab argenti pensione, quam eppidi incolæ Ravennati Archiepiscopo quotannis persolvere tenebantur: quod ad hanc diem, cum ex ipsis Ecclesiæ sit juribus, servatur. Tametsi Blondus eo nomine appellatum scribat, quod Archiepiscopi Ravennates tribus sibi subjectis Ecclesiis, quas præcipias tunc habebant, trivm metallorum nomina, quæ maxime nobilia videbantur esse, imposuerunt. Quapropter Aureolum, quod oppidum est in amoenissimo Foroliviensi colle, ab auro; Argentam, ab argento; et Ferrariam, a ferro vocatam. *Hæc Rubens, cum quo potius arbitramur S. Exuperantium vita functum esse anno CCCXVIII, hoc xxx Maii, ac properea in Epistola Zosimi non fieri mentionem ullius Episcopi: et ipse Zosimus e calculo nostro, quem ante tomum primum Aprilis de summis veteribus Pontificibus Romanis edidimus, e vita decessisset adhuc dicto anno CCCXVIII.*

5 Baronius in Notis, cum de hoc Exuperantio egisset, addit ista. Est et alias ejusdem nominis Exuperantius Episcopus Dertonensis, qui interfuit una cum S. Ambrosio Concilio Aquileiensi. *Hic Ughello Tomo 4 Italie sacre in Episcopis Dertonensibus scribitur Superantius, et dicitur floruisse anno CCCLXXIV, et Dertonensem Ecclesiam quadraginta annos administrasse. Sed pergit Baronius.* Fuit ejusdem nominis Exuperantius, alias Superantius, Episcopus in Lucania, sanctitate insignis, cuius meminit Uranius in transitu S. Paulini Episcopi Nolani apud Surium Tomo 3. Porro ibi dicitur ad S. Paulinum ingressus quidam Presbyter, de Lucaniæ partibus veniens, missus a sancto Episcopo Exuberantio, sive a viro clarissimo fratre ejus Ursatio. *Ferrarius, in Notis ad elogium S. Exuperantii, asserit se intellexisse, nullum Episcopum Exuperantium aut Superantium in Lucania pro Sancto haberit. Ughello Tomo 7 Italie sacre dedit Episcopatus et Episcopos Lucania, sed, si Indici ejus fidendum, nullus reperitur Exuperantius aut Superantius in Lucania Episcopus. Polnimus hæc indicare lectori, eo quod Tamayus Salazar, in suo Martyrologio Hispanico ad hunc xxx Maii, duos*

*moritur
30 Maii.
E*

*sepultus
sub ara illi
dicato,*

anno 418.

*Alii ei Syno-
nymi Episco-
pi Dertonæ
et in Lu-
cania.*

*perperam in
Hispaniam
translati,
duos*

Elogium ex
Ferrario.

Anno 396
creatus Epi-
scopus,

immunitati
Ecclesiæ stu-
det on. 408,

A duos proferat Sanctos hujus nominis, ex Italia in Hispaniam traductos. Horum alter ipsi est S. Exuperantius Episcopus Ravennatum, quem oit Uxamae vulgo Osma, in Hispania citeriori Episcopum, Tarragonensi et Aquileiensi Concilio interfuisse, dein Ravennatum factum Antistitem; et in Hispaniam reversum, Concilio Toletano interclusus; et iterum Ravennam profectum, ibidem gloriose sine quievisse. Alter est Exuperantius in Lucania Episcopus, qui antea etiam fuisse Episcopus Lucensis urbis, vulgo Lugo, in Gallæcia. Nititur Tamayus Salazarus nuda citatione nuper excogitatorum Chrenicorum sub nomine Flavii Dexteri et Juliani Petri: quorum auctoritas licet modo apud viros cruditos plerosque nulla sit etiam in Hispania, exteros tamen illi quosdam minus cautos deceperunt; quibus gratum fuit istuc invenire, unde defectum uotiarum desideratarum ad patriæ suæ historiam locupletandam supplerent, in quibus dolemus fuisse duos amicos nostros; videlicet D. Primum Aloysium de Tattis Annalium Comensium Auctorem, ubi de Plinio suo, quem isti fixerunt Martyrem pro fide Christi in Hispania obiisse, aliisque nonnullis locis; et D. Hieronymum Fabri, in Sacris memoris Ravennatis Ecclesie: qui ombo a nobis postea admoniti de fæditate istorum commenrorum, quam essent ex operis nostri lecti locis plurimis agituri, doluerunt Actorum a nobis illustratorum lectionem catenus sibi non obtigisse; nec ab aliquo se monitos ut carcerent fictiones, tanta plausu cum primum prodirent exceptus commen-
dataque ab Hispanis.

B alius S. Exuperantius Diaconus Martyr,
cur hoc die colatur Rom. x.

B Si Sancti alii hujus nominis Episcopi requiruntur, essent afferendi, S. Exuperantius Episcopus Cingulanus in Piceno, a nobis relatus ad diem xxiv Januarii, et S. Exuperantius Episcopus Comensis producendus ad diem xxii Junii. Abbas Piazza, in Sanctuario Romana ad hunc xxx Maii, asserit celebrari festum S. Exuperantii Diaconi Martyris in ecclesia S. Bartholomæi in insula, ubi ejus corpus asservatur. Verum Pancirolius in Thesauris absconlitis urbis Romanæ, Regione 9 ecclesia 1 asserit, huic cum Sabino Episcopo et alii Martyribus eoli die xxx Decembris: quod magis placet. Credo tamen etiam Piazzæ de die hodierni cultus, eo solum respectu ussumpti, quod cum postremi dies anni satis superque occupentur Nativitatis festis, hic dies xxx Maii etiam haberet aliquem ejusdem nominis Sanctum in Romano Martyrologio, licet alioqui diversissimum. Atque hoc exemplum Romanorum cedere potest in excursionem aliorum, qui acceptis Roma corporibus ac nominibus Martyrum, ipsos C sibi calendos sumunt iis diebus, quibus talia nomina in Martyrologio inveniunt: etsi alioqui id nobis minus probetur, propter confusiones ex tali licentia provenientes.

7 Inter epistolas S. Hieronymi una est ordine xxxv, ad Exuperantium, hortatoria, ut uia cum fratre Quintiliiano seculo valefaciat, utque in Bethleem se

D conferat; prainde scripta post annum ccclxxxiv, quo is sibi cum sua Paula stabilem ibi sedem constituit. Potuit ergo illa data esse cum adhuc secularis esset noster S. Exuperantius, primum anno ccxcvi, aut triennio serius juxta Ferrarium factus Episcopus. Quis tamen nos certos faciet, eum non diu ante renuntiasse seculo, et prius quam rediret in Palastinam Hieronymus? Quis, etiam hoc negato, ansit asserere, unam eamdem personam haberi, non autem duas illius nominis? et si potuit, non tamen probatur, ad Ravennatem data esse.

E Is illa laudans ejus uidue secularis opera,

S Inter omnia, inquit exordiens Hieronymus, quam mili sancti fratris Quintiliani amicitiae praestitunt, hoc vel maximum est, quod te mibi ignotum corpore, mente sociavit. Quis enim non diligit eum, qui sub paludamento et habitu militari agat opera Prophetarum, et exteriorum hominem aliud promittentem vincat interiori homine, qui formatus est ad imaginem Creatoris? Unde et prior ad officium provoco litterarum; et precor ut mibi occasionem tribuas sepius rescribendi, quo scribam audacius. Et paulo post, exhortans ad generosam diritiarum abdicationem, subiungit: Projice sarcinam seculi: ne queras divitias, quae camelorum pravitatis cemparantur: nudus et levis ad celum evola, ne alas virtutum tuarum auri deprimita pondera. Hoc autem dico, non quod te avarum didicerim, sed quod intelligam idcirco adhuc militiae operam dare, ut suadet abdicare diuitias, et sibi apud Bethleem conjungi.

F

DE SS. CAIDOCO ET FRECHORIO, SIVE ADRIANO,

CENTULÆ IN PICARDIA.

G. H.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

De eorum ætate, sepultura, cultu et translatione.

sec. vii
SS. Caidoc-
eus et Fre-
chorius, sicut
promulgant
in Pontiro,

P ontivum, seu Ponticum, Picardia versus Oceani Britanicum ditio est, ad dexteram Somnona ripam, cum præcipua urbe Abbavilla. Hujus historiam Ecclesiasticam descripsit Ignatius Josephus de Jesu Maria, Caruelita Disculceatus; ac post iudicatam ruinam, per incursionses Wandalorum

atque Attilæ Regis Hunnorum factam, quando et Christiana fides ferme extirpata fuit, secundos Christianos religionis in dicto Pontivo fundatores cap. 13, inquirens, omnium primos assignat duos Sanctos Presbyteros Hibernos, qui eo venerunt: quorum unus nominabatur S. Caidocus, alter S. Adrianus: qui ambo ibi dem

A dem vitam sancte peregerunt, ac sacras suas Reliquias in monasterio Centulensi reliquerunt. *Fundator hujus monasterii fuit S. Richarius: cuius Vitam, ab Atenino Flacco, tempore Caroli Magni, non tam scriptam quam reformatam, deditus xxvi Aprilis, die ejus notali. Ex ea hic decerpimus, quae ad hos Santos duos spectant.*

ex Hibernia profecti,

ab incitaram injurias

a S. Richario proteguntur:

quem predicatione sauconverunt.

Eadem asseruntur in poemate Ingetram.

Non venerunt tempore Sigeberti I Regis Australiorum,

** at. Germaniam.*

2 Contigit eo tempore (de quo infra uerius) duos Sacerdotes, sanctitate florentes et virtutum meritibus fulgentes, quorum prior Cardoens vocabatur, alter vero Frichorius, de Hiberniae partibus in Pontivas pervenisse regiones. Sed a rusticis et popularibus illius loci, propter insolentiam morum, non sunt suscepti, nec digno eorum sanitatis honore tractati; sed magis injuriis afflictos et opprobriis castigatos, a finibus suis coeperunt eos expellere. Quorum violentiae et sceleratis praesumptionibus futurus

Dei famulus Richarius obviavit, Christique servos de manibus impiorum eripuit, et cum omni benignitate eos deduxit in dominum suum; Deo previdente, ut illi protegerentur et ipse salvoretur. Nec lucerna gratia Dei accensa, diuini abscondi potuit; sed patet facta, lumen sanitatis et prædicationis longe lateque ad salutem multorum sparsit. Nam introductos hospites suos, cum magnæ caritatis honore, curavit: eosque sibi verbum Dei prædicantes, cum tota humilitate et intentione audivit. Nec frustra in terram bonam semen verbi Dei sparsum est: sed quod ambe audiebat, hoc radicitus corde retinebat, et centenos in horrea Christi fructus germinavit. Igitur ex prædicatione famulorum Dei et aspiratione gratiae divinae conjunctus, ad lacrymas conversus, confessionem suorum fecit peccatorum; et in conspectu omnipotentis Dei ardenter veniam petens, lacrymis absolvit, quod ignoranter ab adolescentia illecebris peccavit: et qui Dominum suscepit in famulis suis hospitalitatis gratia, susceptus est a domino in misericordia et pietate.

3 Hoc ex dictis S. Richarii Actis, quibus addimus, quæ Ingelramnus Abbas de hisce Sanctis in Vita metrica ejusdem S. Richarii habet cap. 2 istis versibus:

*Tunc et Pontivus ineruit splendescere pagus,
Forte Sacerdotum radians fulgore duorum,
Nomen majoris quorum fuerat Caidocus,
Egregius meritis quos misit Hibernia nobis.
Ex ipsis populus temnens audire salutem,
Non recipit digne, digno nec tractat honore:
Sed magis a propriis cœpit depellere metis.
Quorum crudelis Sanetum violentia movit
Richarium; et justes rapiens a plebe feraci,
Hospitium tribuit, tenuit, fovitque benigne,
Disponente Deo, que salvarentur utrique:
Succensusque domi divino lumine lychinus
Nec claudi valuit, radios sed in ampla tetendit.
Namque peregrinos postquam suscepit in ædem,
Ipsis corporeos sumptus largitur, ab ipsis
Solicitus vita capiens compendia sanctæ.
Nec tellus sterilis percepit semina verbi:*

*Sed menti inservit, carnis quod sumpsit ab aure,
Quam plura et Christi portavit ad horrea grana.*

*4 Hactenus Acta antiqua S. Richarii. Exstat tomo 4 Spicilegii, a Luca Acherio editi, Chronicon Abbatia Centulensis, ab Hariulpho Monacho anno M. LXXXVIII conscriptum: ex quo, rejectis superfluis, confecta est etiam Vita S. Richarii, quam ex MS. Centulensi et alia codice nostro habemus; in quibus tempus adventus et prædicationis Sanctorum Hibernensium ita explicatur. Contigit autem eo tempore, quo Sigebertus Rex cum uxore Brunechilde, statuto apud Mettensem urbem regni sui solio, * Orientalem Franciam gubernabat; duos Sacerdotes, sanctitate florentes, et virtutum meritibus fulgentes, de Hiberniae partibus Pontivas pervenisse regiones, etc. Quæ hic de Sigiberto*

Rege intrusa, nec tempori nec loco congrua, ex Vita S. Columbani ita rem Hiberni sunt desumpta. Chlothario primo, anno DLXI Vita functa, successit Sigebertus cum frotribus tribus, anno DLXXV interemptus. Hobebat eo tempore regnum Suessionense, sub quo erant Pontivæ regiones cum reliqua Francia maritima, alter frotrum, Chilpericus: cui anno OLXXXIV successit Chlotharius II, anno DCCXIV factus Francorum Monarcha, mortuus anno DCXXVII; relieto filio Dagoberto, enjus solius meminil Aleninus. Hujus tempore S. Richarius extraxit Centulense monasterium; jam ante a Sacerdotibus Hibernis ad vitam sanctiorem amplectetur tam permotus. Pottuit id contigisse sub Dogaberti parente Chlothario II, S. Columbano a vita mortali jam pridem egresso in Italia; sub quo horce Sacerdotes un'ea vixisse, omnino non constat: cum Aleninus et alii solum dicant, de Hiberniae partibus in Pontivas pervenisse regiones.

5 De reliqua vita et obitu horum Sacerdotum ista subduntur ab Ariulpho, cap. 6 Chronicæ Centulensis: Jam dicti præterea viri Dei, post emensem vitae stadium, immortalitatis adepti bravium, cœlicas sedes suo ingressu exhilarant: Centulensem ecclesiæ fundatam corporibus nobilitant: jam vero pene dirutam orationibus sustentant. Verumtamen licet nos jam eorum transitum explicuerimus, noverit Lector, eos, usque dum senescerent, in divinis operibus Centulæ deguisse. Flornit inter Abbates Centulenses S. Angilbertus, anno DCCXIV vita mortali exutus XVIII Februarii: ait quem diem ejus Vitam deli. Hic sepultra horum Sanctorum exornavit aliquot versibus, quos Ariulphus in Chronicæ pag. 473 ita edidit: Epitaphium S. Chaidoci Confessoris.

6 Mole sub hac tegitur Chaidocus, jure Sacerdos:

*Scotia quem genuit, Gallica terra tegit.
Hic Domini Christi gaudens præcepti secutus,*

Contempsit patrias mente beatus opes.

Hinc sibi concrevit centeni copia fructus,

Et metit ætherei premia larga soli.

Huic Angilbertus, fretus pietate magistra,

Et tumulo carmen condidit et tumulum.

Item aliud de socio ejus Fricoro, seu Frichorio:

Corpore terreno qui cernitur esse sepultus,

Gaudia pro meritis cœlica latus habet,

Iste fuit Fricorus, Chaidoco consociatus:

Quem sibi concessum Centula gaudet ovans,

Hic virtute valens despexit prospera mundi:

Et modo viventi gloria magna patet.

Quande Deo placuit, cœlorum regna petivit:

Nunc Angilberti carmine fulget. Amen.

Jacobus Malibrancus, lib. 2 de Morinis cap. 55, hunc Fricoræum appellat, additque, cognomento Pontivensibus abseno relieto, Adrianum vocatum fuisse.

7 Habemus alind Chronicon MS. Centulense, a Joanne Capella anno MCCCCXII compilatum, ex eoque delimus ad diem III Martii Vitam S. Gervini Abbatis Centulensis, anno MLXXIII vita functi: de quo num.

21 ista habentur: Iste translatavit corpora SS. Caydoci et Fricorii sive Adriani Confessorum, et deinde, Et in instanti elevavit corpora SS. Caydoci et Adriani, et ea imposuit in capsula seu feretro argenteo, lapidibus pretiosis ornato. Quæ Ariulfus auctor coxus, lib. 4 cap. 32 ita commemorat: Sancti quoque Confessoris Caydoci, sœlique illius corpora a terra levavit: et eorum Reliquias decentius cellocans, fidelibus populis honorandas censuit. Egerat cap. 18 Ariulfus de crypta a S. Gervino constructa, et quatuor in ea erectis ultoribus: in quorum majori, inter reliquias Sanctorum Confessorum, ponitur nomen Caydoci.

8 In veteri Martyrologio MS. Ecclesix Centulensis, cui hic potior fides debetur, utrinque cultus ad

*sed Chlotarit
II aut Dagobertii:*

*mortuuntur
Centulæ se-
nes.*

E

*Epitaphium
S. Caidoci,*

et S. Fricorii,

*F
Adrianus dicti.*

*Corporu ele-
vatu a S. Ger-
vino:*

*Reliquia in
altari:*

hunc

*Nomina in
Fastis Centu-
li 20 Maii.*

A hunc diem pertinere inducitur his verbis : Cœnobio Centula SS. Chaidoci, Fricorii, et Maldegisi, quorum duo primi B. Richario ad initium sanctæ conversationis Doctores fuerunt. In veteri similiter *Ku-lendario*, quod *Toma x Spicilegii sui Acherius* inseruit, ita legitur : Cœnobio Centula sancctorum Confessorum Caydoci, Adriani et Madegisti. De tertio max octuri, videtur hoc dicere posse, quod certius cognitus ejus Natalis potuerit Centulenses movisse, ut duos illos ignotæ diei Santos pariter commemorandos instituerint. *Saussayus* in *Martyrologio Gallicano*, et *Menardus* in *Benedictino*, in Appendix eorum quorum diem natalem ignorarunt rejectos, longo encamio celebrant. *Joanne Colgunus*, nulla redditu sui facti ratione, retulit S. Caïdoenii Morinorum Apostolum xxiv Januarii : et iterum celebrot xxxi Martii, SS. Adrianum et

Caidocum Apostolorum, plurima congerens D ex Alcino et Malbranco, itemque ex *Saussayo* et *Mendaro*. *Henricus Fitz-Simon*, Societatis Jesus Sacerdos Hibernus, Roma huc submisit anno MDCXI Catalogum Sanctorum Hibernarum, dein Duaci anno MDCXIX excusum, in quo celebrantur Kalendis Aprilis, SS. Sadoc, aliis Caidocus, et Adrianus. Præriverat Joannes Wilsonus in Martyrologio Anglicano anno MDCVIII excuso, ac dein anno MDCXL recuso : in quo elogium ex Vita S. Richarii excerptum preponitur. Secutus eodem Thomas Dempsterus, utrumque in Menologio Scotico anno MDCXXII impressa commemoravit. Denun, citato Martyrologio Anglicano ac dein Scotico, eodem celebret Ferrarius in Catalogo generali Reliquias in monasterio Centulensi isto die quoque coli, observat Mabilio, in Notis ad Vitam S. Richarii.

AUTORE G. R.
alibi alius
diebus,
potissimum
1 Aprilis.

DE S. MADELGISILO EREMITA, CENTULÆ IN PICARDIA.

E

B

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. R.

De cultu, Translatione, ac Vita ab Hariulphio Centulensi scripta.

SEC. VII.
Cultus 20
Maii.

Corpus delu-
tum Centulani,

inde ut eccl-
esiast illi dic-
tam amanda-
tum,

et ibi miracu-
lis clarens re-
portatur
Centulani,

Quod in præmemoratis duabus Sanctis, jam nudarimus MS. Martyrologium Centulense, tuobus illis tertium, ut vidimus, jungit Madelgisilum. Ejusdem nudum cum illis nomen etiam habet antiquum Kalendarium. De isto autem ipsius certo cultu, ne possimus dubitare facit Chronicon Centulense, sub finem seculi xi conscriptum, cuius etiam supra meminimus, et cuius liber 3 hunc exhibet Capitis 29 Titulum, Translatio S. Madelgisili Confessoris, ista leguntur : Cum cœabii Centulensis Abbas Ingelardus adhuc teneret regimina, inter cetera bona, quæ illi contulit pietas superna, Sancti quoque Madelgisili Coafessoris meruit habere corporalem præsentiam. Est denique vicus in pago Poativo, qui vocatur Monasteriolus, ubi ipse Sanctus a die sui transitus quieverat : sed cum curiositate fidelium delatum fuisset corpus ejus Centulam in monasterio sanctissimi Richarii; cœperunt quidam ex Monachis quadam stoliditate permoti dicere, quod indignum esset ejus hominis venerari ossilla, cuius ignorarent Actus vel Vitam. Cumque hac ratione, vel potius irrationalitate, aliquoties contenderent; erat antiquitus ecclesiola quedam in confinio Centulæ, sub ipsius Sancti nomine dicata, ad quam decreverunt ipsum ferri debere : dum et suæ ecclesiae domicilio frueretur, et illum tali modo non cogerentur honorare. Factumque est ita. Cum ergo illic fuisset positus ille, Deus qui humilia respicit, quique olim videoas Liam respectui haberi causa deformitatis, dedit ei fœcunditatem, ut proliis saltem numerositate amari posset, quæ sui vultus fœditate horrebatur; ille, inquam, Deus cum videret hunc suum servum, pro ignoratis vitæ ejus gestis non satis amari, ut, quanti penderetur meritum illius, populis demonstraret, voluit sua pietate eo loco multa patrare magnalia, quo ejus fuerant membra non sine respectu portata. Cum ego tam evidenter claruisset, vere hunc apud Deum esse magnum; cœpit Abbas Ingelardus cum Monachis suis pœnitentia moveri, quod tam claram Dei margaritam, quasi quoddam vile abjecissent : et quem prius pro obscuritate despexerat sanctitatis, cum devota cordis humilitate et celebri honore disposuit reportare, ad quem amandum et honorandum ma-

gaifica Dei virtute invitabatur. Tunc aggregatis Fratribus, cum multo honore magnaque tumoris Dei reverentia, jam dictam ecclesiam expetivit : præmissaque erroris pœnitentia atque adorato Domino, qui in Sanctis suis mirabilis est et gloriosus, corpus saactum accepit, et ecclesiam sanctissimi Richarii cum laudibus restituit, quod etiam hic usque itidem servatur. Igiur hæc sunt gloria Sanctorum pignora, quibus Centula nobilis decoratur..... S. Richarii Abbatis et B. Vigoris Pontificis..... Deinde ille ferax divinorum mandatorum Caydocus habetur : post quem ipse, de quo modo narravimus, S. Madelgisilus decibiliter amat. Veneratur cum istis S. Caydoci sociis, quem quidam Adrianum vocant. Hæc ibi Ariulphus. Dictus Ingelardus Abbas floruit seculo x, tempore Hugonis Capeti Regis Francorum.

2 In alio Chronico MS. Centulensi, a Joanne Capella compilato seculo xv, ista præterea dicuntur : S. Magdelgesilus fuit socius S. Fursæi, et ambo erant transmarini : ipsoque S. Fursæo defuncto, S. Magdelgesilus intravit congregationem Fratrum, et immediate post quæsivit, impetravit, et obtinuit eremum, in quodam loco secreto non habitato super Alibam, quod dicitur Monasteriolum. Monastreles : et duxit vitam austeraam, ibidem defunctus, et corpus sepultum per distantiam temporis ibidem jacuit. Sed dictus Ingelardus Abbas, cum andisset et vidisset plura miracula fieri super tumulum Magdelgesili, consilio habito cum Fratribus, perrexit in Kalendas Junii ad dictum locum, et secum cum magna processione corpus pretiosum apportavit et detulit. Et cum Fratres vidissent ipsum coruscare miraculis, invidebant dicentes : Quod talis vir, cuius Gesta, Acta et Vita ignorabatur, non debebat præ ceteris honorari. Et ut pacifice viveret dictus Ingelardus, constituit sibi fieri capellam extra villæ ambitum, in qua poneretur et a fidelibus veacaretur. (Quod factum ita) et in qua extra modum a populo frequentabatur, ita quod duo ligna vix deportare poterant oblationes ceræ et imaginaum, capitam, brachiorum, manuum, pedum, et similium : et illis de causis statuit corpus prædictum in dicto cœnobia reponi et restitui. Quod factum est, sed omni anno, die m Kalendas Junii, processionaliter reportabatur. Accidit tamen quod in regressu corporis, Abba-

S. Madelgesi-
lus dicitur
Socius S. Fur-
sæi,

et in eremo
rexisse :

tis,

*Luctore g. n.
magna devo-
tione colitur,
et annua
processione
30 Maji,*

*non absque
miraculo.*

*Memoria ejus
in Fastis 30
Maji.*

*Elevatio
S. Madelgisili
1 Junii,*

*Capella
3 Sanctorum,*

*Vita S. Ma-
delgisili auct.
Hariulfo,*

*qui et Chroni-
con Centulen-
se scripsit,*

A tis, et Fratrum decem, et in eadem die in Kalendas Junii, tempus perturbatum est et nebulosum cum ventis et pluviis, regnibus tonitruo scintillationibus et vaporibus in insula regione aeris, quod omnes dicebant hora decima de mane, quod erat nox et non dies : tamen publice duo juvenes Religiosi ante corpus sanctissimum cum duobus candelabris argenteis secum deferebant duas cereas et duo lumenaria, quae unquam defecerunt : sed in eis semper fuit lumen usque regressum, et dum feretrum seu capsula reponeretur in suo loco præordinato. Hæc ibi in dicto Chronicorum, in quo iterum inferius ista traduntur. Anscherus Abbas, anno xvi sui regimini, id est anno MDCXII, renovavit omnes capsas et feretra omnium Sanctorum, et Reliquias huc existentium... et in una invenit schedulam sic scriptam : Corpus S. Magdelegisili Confessoris hic positum in Kalendas Junii : quod corpus reposuit in alio novo feretro v Idus Julii.

3 Ad dictum in Kalendas Junii, sive hunc XXX Maji, celebratur depositio S. Madelgisili Confessoris Centulei in Martyrologio Berolini, auctius Parisiis sub annum MDXXI edito, et ex eo apud Molanum et Canisium, item apud Wionem, Doryanum et Menardum, sed interponunt hic nomen Monachi. Saussuyns longo cum encomio celebrat, in quo dicitur alta ortus prosapia, secessisse in agellum ab Angelo demonstratum. Cui aqua deficiente, signo Crucis cespiti apposito, statim vena aquæ limpidissime se aperiens clarissimum fontem effundit : ex quo non solum refocillatus est Christi miles, sed et hujus fontis alveus per amœnam planitiem excurrens, et potum bibentibus jucundum, et medelam etiam agris suo haustu innundat. Eadem habet Bucelius in Menologio Benedictino, et adiungit ista : Moritarus cum esset, vocatus ab Angelo Abbas ejus cum Fratribus occurrit : quorum adventu audeo exhilaratus est, ut omnem ægritudinem oblivioni dederit. Verum paulo post mortuus est. Quæ optoremus verbis antiquiorum auctorum referri. Et hæc seorsim de S. Madelgisilo reperimus. Cujus etiam aliqua elevatio facta est prima Junii : et ad hanc fortassis hi Versus pertinent, nescio an corporis arcæ, an feretro ejusdem inscripti :

Ossa Madelgisili tenet hæc leetica Beati :
Quem Confessorem sibi Christus rite beavit,
Anscherusque novam sibi capsam jure paravit.

C Rexit autem Centulense monasterium Anscherus ab anno MDCVII vel VIII annis XX circiter aut XXX. Deditus ad diem in Martii Vitudem S. Gervini Abbatis, in qua num. 3 is dicitur dedicari fecisse copellam BB. Modelgisili, Caidoci et Adriani Confessorum. Sed mirum ultiorum doborum mentionem apud alios auctores non repperiri, ad hunc XXX Maji, præterquam opus Scriptores Centulenses.

4 Hactenus corpore et animo firmus Decessor meus, P. Godfridus, commentariorum hunc deduxerat; quando correptus paralysi anno MDCLXXX, accepit eodem anno editam partem alteram Seculi IV Benedictini, in eaque ipsius S. Madelgisili viam, Auctore Hariulfo, Monacho Centulei, ineunte seculo XII scriptam; mihi recognoscendam commendauit, levioribus post id studiis, quatenus valetudo ac vita peccitteret occupatus esse. Reliquit monasterio Centulensi Hariulfo loci Chronicorum, a se diligenter pertractum usque ad obitum S. Gervini Abbatis, anno MLXXXIV defuncti : idque se absoluisse ait anno MXXXVIII. Aliquot autem annis prius vel post, cum scilicet Abbas suus Gervinus II primum factus esset Episcopus Ambianensis, et necdum de eo palam Centulæ murmuraretur, istam S. Madelgisili Vitudem ei inscripsit. Sicut autem Gervinus II mortuo, hujus acta bona ac mala, eidem Chronicorum texenda composuit, vel ipse, vel potius aliis sub annuni memori ; ita et Vitæ S. Madelgisili, ab eodem vel alio

accessit ut minimum narratio translationis in novam D copiam ab Anscherio Abbe, istius Gervini post onum MDCVI successore, facta anno MDCXII : et ita tum Chronicum ipsum tom. 4 Spicilegi, tum Vitum prædictam Acherius et Mabilio ediderunt : cui Vitæ in MS. Centulensi, post Chronicum, præmittebatur nihilominus Abbatis Anscheri elogium metricum.

5 Prius autem quam Supplementa istæ fierent, Hariulfus ipse, ut nobis constat ex Aldemborgensem in Flandria prope Brugas Abbatum serie chronologica accurate deducta, quæ penes nos est, in insigni tomorum octo Monasteriologia, ab Aquicinctini quondam monasterii Priori D. Bar sub initium hujus seculi collecta, Hariulfus, inquam, ipse, anno MDCVII suspectus est secundo istius Monasterii, Abboti Verwino. Laudatur is in dicto Serie, tamquam vir totius prudentiae et miræ discretionis : et additur, quod ejus solicitudine, anno regimini sui XVI, levatom est de terra sanctissimi Præsulis Suessionensis Arnulphi corpus, anno XXXIV depositionis ejusdem princi Fundatoris, seu potius Restauratoris, monasterii prædicti. Insuper viriliter ac legitime defendit ecclesiam sibi commissam, contra Abbatem ac Religiosos S. Medardi Suessionensis, qui eam nitebantur redigere in Prioratum. Rexit digne et laudabiliter XXXVIII annis, et obiit anno Dominicæ Incarnationis MDCXVII, XVI Augusti : cuius anima partem beatæ retributionis obtinet.

6 Alius est ergo scriptor Hariulfus a duabus ejusdem nominis, in Necrologio Centulei relatis, altero XIII Kal. Maji, cum titulo Senioris ; altero relato ad XIII Kal. Junii, sub titulis Levitæ et Monachi ; contra quam existimavit eruditissimus Mabilio, post Epitaphium, quod Hariulfo Scriptori et Abboti compositum ab ipso refertur, tom. I Analect. hoc tenore.

Pontivo natus, pronus studiis, Hariulfus,

Alni Richarii claustra puer subiit.

In quibus imbutus, deceat quid nosse Magistrum, Ejus Epitaphium.

Aldemborgensis tertius Abba fuit.

Rei sibi commissam pro viribos amplificavit;

Crescere, Petre, tuis semper opes sitiens.

Fratribus exemplum prætendens compatiens :

Multa nimis, tacuit; quæque loqui, docuit,
Centula quos Fratres retinet, coluit Seniores,

Hillis quod sit honor cernere semper amans.

VITA

Auctore Hariulfo Monacho Centulei, po- F stea Abate Aldemborgensi in Flandria.

Ex editione Joannis Mabilionis.

PRÆFATIO.

Domino dilectissimo, Patrique spirituali amore complectendo, Gervino, sanctæ Sedis Ambianicæ Episcopo a nec nou almifci Centulensis cœnobii Rectori, vestri gregis ovicula, utinam idonea, Hariulfus, salutem et sinceram obedientiam.

Seniorum, qui de tempore venerandi Abbatis An- gelanni b usque ad nostra tempora perstiteront, multimodo relatu, didici quædam narratione digna, quæ ad posteriorum notitiam memorie studiose commendavi; ea scilicet, quæ de Sanctis apud nos quiescentibus gesta ferebantur: quorum gestorum seriem, antiquorum nihilominus studiosa relatio, notitiae posteriorum tradiderat. Inter quæ omnia, Fratres, delectabat audire et nosse de beato Confessore Madelgisilo, ab antiquis temporibus apud nos quiescente; quis fuerit, qualiter Domino omnipotenti deservierit; et quomodo vel quando sanctum corpus ejus ad locum Centulensem delatum sit,

et Abbas Al-
demborgensis
fuit,

usque ad
1143, 16
Augusti,

Ejus Epita-
phium.

a
Hariulfo
audita nar-
rat,

b

*ipse ex parte
testis oculatus
miraculorum.*

A sit, et ibi collocatum; quot et quantis miraculorum signis a Dotino sit glorificatum: quorum denique signorum non tam relatu quam aspectu notitiam certam percepimus, dum et ipsi quædam ejus miracula liquido cognovimus, et iunumera per tales assertores didicimus, qui non auditu, sed ipso visu præsentialiter se percepisse testarentur c. Igitur carissimorum Fratrum desideriis sanctis vel ex parte volens satisfacere, ad honorem Dei et reverentiam ipsius Sancti, nec non ad utilitatem posteriorum, ea quæ nobis frequens seniorum relatio de eodem Sancto contulit, scribendi officio annotamus, ne per nostram inertiam solertia futurorum tantæ rei notitia defraudari videatur.

ANNOTATA.

a Fuit, hic ex sorore nepos et successor S. Gervini, cuius aliquam Vitam, sec. 15 exente scriptam, deditus 3 Martii, plenam in Supplemento duturi ex Chronico Hariusi, quod nondum ad manus Henschenii venerat, cum istam imprimi faciebat. Quo outem anno factus sit Episcopus Ambianensis hic Gervinus Junior, incomptum est quidem; suspicor tamen, quod non ante completum anno 1087 fabricam novæ Centulensis ecclesiæ. Ut autem Centulensis Abbatæ administrationem, judicante Urbano Papa II, amisit an. 1096; ita sub annum 1102, ipsa quoque Ambianensi Episcopatu expulsus fuit, ob similia demerita, ac biennio post successorem habuit S. Godefridum, cuius Acta Surius edidit, mutato stylo nonnihil contracta; genuina autem, sicut ea scripsit Nicolaus Monachus Savessionensis curius, optamus pio 8 Novembris noncisci, frusta quæsita a P. Henschenio.

b Angelrannus, Mabilioni in Notis Ingelrammus, cognomento Sapiens, landatus in Chronico per 13 prima Capita lib. 3, præfuit regnante Roberto seculo XI.

c Quis hic non expectet integrum librum miraculorum? Nihil minus reperties. Hinc mihi suspicio nascitur, progressurum ad ea Hariulfum substituisse, obsoleto primo de vita libro; motum indiguis facinoribus Gerrini, cui opus cooperat dedicare; ipsumque imperfectum dimisisse, atque ultima capta non tantum alio tempore esse adjerta, sed etiam ab alio auctore. Num qui Chronicon supplevit, fatetur, se ab ipso Gervino exempli hand boni Abate, monachizatum, et in corde tenero, quasi in molli cera, gestorum suorum imaginem, non imitandam, sed abiciendam compressisse. Erat erga hic adhuc plane juvenis, quando an. 1088 Chronicon suum finivit Hariulfus; quem oportet matura tunc aetate fuisse, nono post anno factum Abbatem.

dieti Regis juvamine Cœnobium insigne c constituit, D et servorum Dei multitudine sufficienter implevit. Nam ejusdem sancti viri prædicationibus multi ex eodem regno, ad fidem et dignos pœnitentiae fructus, propemodum accedebantur: ex quibus aliqui majori devotione subnixi, ad meliora divinæ servitutis studia certatim properabant, ut cuncta mundi impedimenta fugieentes efficerentur Monachi.

c 2 Inter quos fuit quidam nomine Madelgisilus, alti generis prosapia genitus, et quod majus est atque beatius, in divina præscieotia electionis gratia præscriptus. Hic B. Fursei adhærens prædicamentis, et congaudens sanctitatis ejus exemplis, decrevit comes fore indissociabilis operum et viarum ejus, ut mereretur esse particeps meritorum et præmiorum illius. Itaque S. Furseus, perfecta ædificatione atque institutione prædicti cœnobii, et commisso regimine ipsius loci carissimo fratri suo B. Abbati Ultano d, nec non requisita et accepta Sieberti Regis licentia, assumptis etiam secum discipulis, Occidentalem Galliam, quæ postmodum Francia dicta est, adire deliberavit; in qua jam cœlitus erat præfixum, illum terreno corpore solvi, E ipsamque Franciam exemplis et meritis illius ex di- vino decreto debere illustrari. Hujus itineris comes individuus vir Domini Madelgisilus fuit, et cum B. Furso civitates et regiones pertransiit; famem, sitim, vigilias, ceterosque labores sustinuit; orationes et psalmódias cum illo, uti probus discipulus cum magistro, exercuit; prædicationis etiam et abstinentiae patientissimus imitator inolevit.

d 3 Postquam vero vir Domini beatus Fursemus, ut cœlitus fuerat præstitutum, terrena mole relicta in pago Pontivo, loco vocabulo Macerins, suum Cœtore reddidit spiritum e, et sacrum corpus ejus ab incolitis viris, Haymone Duce et Archenoldo Præfecto, Perronam delatum est et sepultum; beatus Madelgisilus vehementi angore, pro amissione eä- rissimi magistri, cœpit affligi: et, utpote advena atque locorum ignarus, cœpit æstuanti studio inquirere, sicubi esset locus monasticae vitæ studiis institutus, ubi Domino adhærencere posset, contemplati- vosque carpere fructus. Cui talia perquirenti continuo innotuit celebre omen cœnobii Centulensis, a beato Patre Richario jam olim tota sanctitate et justitia collocati, et corporis ejus exuviis sacrosan- etis hactenus mirabiliter ac divioissime exornati: in quo etiam Monachorum cœtus Deo acceptus regulari transtite strenue militabat, et divinæ iussioni F in spiritus paupertate totis misib; parere insistebat. Ad hunc ergo locum prædictus famulus Dei tota aviditate convolavit, et sanctorum Fratrum beatæ concioni se admitti religiose expetit, religiosius impetravit. Invenit sane ibi veros Israelitas, spiri- tualēm Ægyptum toto animo fugientes, et cœlestē manne totis votis ambientes, puræ vitæ Monachos, totius abstinentiæ et humilitatis virtute armatos. Horum beatissimæ societati se ferventer connectens servus Dei Madelgisilus, et de die in diem ad me- liora se extendens in timore Dei valde proficiebat, ac de virtute in virtutem ire assidue contendebat.

e 4 Florebat per id temporis Francorum res publica sub Rege Lodoveo, Dagoberti filio, et Baltilde vene- rabilis Regina, que post mortem viri sui præfati Lodovei Monasterium Corbeicense construxit. Cœnobium quoque Gemmeticum, iostante B. Philiberto, in territorio Rotomagensi construxit; ac per alia loca, ad costruenda cœnobia, regalem m misericordiam profuse adhibuit. Monasterium ergo Centulense, antiquitate et religione, ceteris sacris locis præeminebat, et miraculorum signis quotidie ad tumultu B. Richarii divinitus clarescebat: quæ dum Fratres assidue perspicereunt, quasi radiis divisi-

*Cœnobium
condit.*

*Madelgisilus,
ab eo institu-
tus,*

E itineris comes,

*eo mortuo
Centulam se
recipit.*

F

a Furseus ex Hibernia ve- nut in Gal- liam.

b

HISTORIA VITÆ.

Franceorum regnum feoente Lodoveo filio Dagoberti, a et Austrasiis regnante Sigeberto æque filio Dagoberti, vir Domini S. Fursemus, ab Hibernia ortus, et ibidem signis virtutum et notitia revelacioni mirificatus, ex divina iussione natale solum reliquit: Britanniam, quæ Anglia nuncupatur, pertransiens, in partibus Germaniae appulit, ubi vide- licet præsatus Rex Sigebertus b euudem sanctum virum magno cum honore et gudio exceptit: magna- que affectu eum retinere gestiens, quæque loca monasticæ vitæ congrua illi offerebat, quatenus eo modo in locis sui regni delectaretur morari. Sanctus autem Furseus, per spiritum sentiens nequaquam se in illis locis permanere debere, regiis tamen petitionibus vel ex aliquanto cupiens obedire, rura quæque sibi oblata circumiens, et divini verbi prædicationibus ubique ferventer insistens, locum tandem gratuo reperit, ubi cum Dei gratia et præ- Maji T. VII.

*Sub Chlodoveo
et Baltilde,*

*miraculis
Centulæ cre-
brescentibus,*

AUGT. BA-
RIULFO.secedit in
eremum,caelitus pra-
monstratum;

A amoris medullitus inflamnavantur : sciebant enim quoniam arcam et angostam viam viriliter sectando, et contra hestem antiquum alacriter decertando, ad tantam meritorum gratiam beatus Confessor RICHARDUS excreverunt, ut ad ejus merita declaranda, tot et tanta Christus Dominus ostenderet miracula : quae dum fierent, multiplici laude pollebant ; dum Christo Domino honorem et gloriam, Confessori ejus laudis reverentiam, cernentibus quoque imitandi desiderium, et debilibus praestarent sospitatis gaudium.

5 Haec, inquam, divina miracula multum B. Madelgisilo circa Dei cultum inspiraverunt ardorem, multam in corde ejus divinitate dilectionis flammam succenderunt, multam ad contemptum mundi in ejus praecordiis efficaciam genuerunt. Qui cum aliquanto tempore in divinis exercitiis spiritualem militiam in hoc Centulensi Cœnobio peregrisset, et a ceteris Fratribus pro honore sanctitatis venerabilis haberetur ; cernens sibi officere impensam a Fratribus reverentiam, et cupiens arctiorum remotamque arripere vivendi formulam ; cum magna humilitate expetiit, ut liceret sibi remotum et quietum locum perquirere, quo divinis lundibus securis atque profusius quivisset incumbere ; orationibus quoque et lacrymis sine strepitu valeret invigilare, ac divinis obtutibus se mortificando semper purgatiorem exhibere. Quique quod devote expetiit, gratuita Fratrum benignitas ei cum magna dulcedine concessit ; quippe qui fraternis proiectibus nescirent invidere, sed potius congaudere. Adeptus etenim desiderium, licentiam scilicet pergendi ad eremum, cœpit summis precibus ac lacrymis impensis flagitare, ut immensa Christi pietas ei locum talen dignaretur demonstrare, ubi in spiritu humilitatis et in animo contrito divinis obtutibus valuisse assidue laudis sacrificium immolare.

6 Ad quod impetrandum, assumpsit laborem majoris jejunii, studium prolixæ orationis, psalmorum diuturnam decantationem, seniorum quoque spiritualium expositulavit orationes ; ut superna gratia illi pandere dignaretur, quoniam in leco sortiretur dominici servitii solitaria stationem. Cei talibus insistenti apparuit per soporem Angelus Domini ; et educens eum, dixit ; Sequere me, et eautus attende quem tibi monstravero locum, in quo tu deinceps dominiennm expreas servitum. His dictis ante illum cœpit ire, et per diversa loca illum circumducere, donec pervenit ad colitus decretam stationem ; ubi ligens gradum, ait famulo Dei, Ilic requies tua in tempus præfixum, hic habitabis, et hic debitum de corpore ages transitum. Post haec dicta dispernit, et famulus Dei ad se reversus intellexit quid vidisset : et prosternens se cum lacrymis, egit gratias Deo, pre inenarrabili dono ejus.

7 Sequenti diluculo, expletis hymnorum obsequiis, convocat majores de Fratribus, et per ordinem refert visionem. Illi, ut vere sine dolo servi Dei, exaltant, et immensas Creatori grates persolvunt : ac deinde inaurant opus perficere, quo nulla moratur divinæ bonitatis indicium potuisset intrinsecum. Eliguntur Fratres, ex præcepto Abbatis, qui eum deducerent ; apparantur utilia, quæ Christi militi forent necessaria : quibus rite præparatis, procedit fortis athleta ad singulare certamen. Deductus autem per quæque loca, ubi ad ostensem locum pervenit, mox et intimo sapore, quod is esset sibi divinitus præelectus locus, recognovit, adinavit, apprehendit : et prime omninem procidens in orationem, lacrymis madefactus, ad quod venerat mox inchoavit. Fratres vero qui eum conduxerunt, tandem cum ille permanserunt, quoque cellela erigeretur et oratorium, ubi Christi miles suo Regi debitum im-

penderet famulatum : quibus ad legem eremi rite D compositis, reversi sunt ad castra cœlestis exercitii.

8 Servus itaque Christi Madelgisilus, solus remanens et remetus, studuit omni fervore divinis laudibus et cantibus insistere ; orationibus et vigiliis attentius incumbere ; mala mandi, tamquam sua essent, assiduis fletibus expiare ; optans omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis pervenire. Est autem locus ipse in pago Pontivo circa fluvium Alteiam f situs, aquæ prolapsu et silvarum opacitate circumdatus, et ad Deo serviendum liber valde et quietus, vocabulo Monstroledus g. Aqua vero ejusdem alvei interjacente, palustri mollitie inaccessibilis erat, unde et labor importabilis ad aquam hauriendam Dei famulo accidebat. Unde totis uisibus conversus ad Dominum, orabat supernam maiestatem, ut illi afferret tantam hauriendæ aque difficultatem : et prostratus homi lacrymas fudit cum precibus, ut aquæ subsidium conferret illi omnipotens Deus. Sentiens quoque in spirito se a Domino velociter exaudiiri, post orationem fusam surrexit, et durissimo cespiti signum Crucis apposuit. Mox etenim vena aquæ limpidissimæ ibide se aperiens clarum fontem evomuit : qui in devexi montis subjacente modica et pendula planicie ebulliens, ad alveum Alteiae seu maternum sinum recurrit, sed in suo decursu copiam hauriendi omnibus attribuit. Ilic idem fonticelos, cœlesti medicina refertus, diversos languores suo hausto expulit ; quod et modo nullus fieri ambigat, nisi infidelitas id pentitis impeditat.

9 Igiter in omni sanctitate et nimia simplicitate serviens Deo sine interpolatione, et permanens in assumpta tam ardui propositi austoritate, post aliquot annorum curricula infirmatus est corpore languore valido, non tamen inpenditus a divino servitio : et putans se iam resolvi, cœpit in Dei opere esse tom ferventior, quam exspectata felicitas iam foret propinquior. Mox etenim Abbati Centulensem apparet Dei Angelus, monet et imperat ut visitetur in eremo Dei servus, et impendatur ei solarium, ne deficiat ad Christi servitium. Surgit Abbas festinanter, assumptisque de Fratribus quos elegit, incumbit et accelerat Dei servum invisere, quem complicerat celestibus excubili non carere. Venerant itaque in eremum præfata in habitaculum viri : inveniunt ægrotum, orant, psalmos canunt : inde præmissa benedictione salutant illum in osculo sancto, ac deinde proferunt quæ ad usum ejus detulerant ex cœlesti mandato. Prae gaudio autem de illorum adventu in tantum servus Dei exhilaratus fuit, ut totam langoris gravedinem protinus oblivioni dederit. Requientes ergo ei Fratrem, qui ejus solitudini ac imbecillitati solamen præberet, redierunt ad claustra, extra quæ diutius commanere nullatenus proficeret.

10 Per idem ferme tempus fuit in Britannia majori vir Deo placitus, genere et scientia insignis, Vulganius h ; qui dum esset ad arcem Episcopatus Dorovernensis civitatis, quæ Cantuaria nunc caput, præelectus ; et sentiret sibi obesse tanti culmen honoris, utpote qui in paupertate et extremitate Deo servire maluerat ; rogavit Dominum, ut tale ei consilium præberet, quo de vinculis tantæ prælationis absolvii, et divinæ servitutis officio quam maxime valuisse implicari. Talia deprecantem, taliaque deprecando frequentantem, respexit qui humilibus dat gratiam, de quo scriptum est : Desiderium pauperum exaudiuit Dominus. Nempe cœlestis nentius ei assistens, consilium quod quærerat, eidem intimavit dicens : Festinus, transi mare versus Galliam, et applicabis in Alteiam, supra quam quidam Dei ser-

ejus situs

l
g
et fons ibi
imperatus.Centulenses
Madelgisilo
agrotanti
subuentur :h
8. Vulganius
codem divi-
nitus missus

ps 10, 3

ipsum sonat

ves

ANNOTATA.

D
EX MABILIONE.

A vus habitat; ad quem tu velox abibis, et ex Dei mandato a sua infirmitate illum sanabis, ac deinceps in Dei servitio cum illo socialiter permanebis. Percepto hoc oraculo, B. Vulganius continuo exivit ad urbem, et arripuit iter ducens ad mare. Invenit autem notu Dei naviculam, in quam mox intravit, Christum invocans, et de Dei præsentia non diffidens. Statim navicula, fluctibus elevata, sine humano remigio, per maria in directum encurrit, et angelico ductu ad portum Alteiæ velociter pervenit; indeque oram legens, usque ad habitaculum Dei servi, contra impetum fluminis navigando, pervenit.

ipsique adharet:

11 Egressus de navicula, et intrans ad famulum Dei, æque Dei servus Vulganius, mox orationi ineubuit; qua completa, manus suas ægroto imposuit; et continuo, languore depulso, sanitas redire incepit. Beatns etiam Madelgisilus, lento conamine exsurgens, in ejus complexum ruit; et sic se invicem mutua dilectione complexi sunt, aesi uterini fratres, pust longa terrarum vel locorum spatia, in unum convenissent. Fuerunt ergo isti dno venerabiles viri fide et devotione conjuncti, spirituali gratia confirmati, ad instantiam divinæ landis unanimiter animati, ad vitia calcanda fortes; in contempta seculi alacres, ad quæstum virtutum avidi, ad impendia beneficia prompti. Et quoniam nec sensus excoxitare, nec lingua valet eorum virtutes proferre; qualiter, auctore Deo, tanti pretii margaritæ, in hujus mundi exilio eliminatæ, ad cœleste sertum transmissæ sint, jam nunc propalare aggrediantur.

dein morbo correptus,

B 12 Consequenti tempore, ut placuit supernæ providentiae, jam expleto cursu fragilis hujus vitæ, accidit corporalis ægritudo famulo Dei Vulganio. Quo ægrotante, B. Madelgisilus satis ægre ferebat sodalis molestiam: et assistens ei, cum singultu querebatur, ita dicens: Ergone. Frater mi, ad hoc venisti, ut me relicto in convalle lacrymarum, tu festines ad consortium gaudentium animarum? Ego certe sperabam a te, corpore humo, spiritu Christo commendari; et nunc affectas hinc velox recedere, ut ante me, spiritu cœlum, corpore terram debeas penetrare? Cui S. Vulganius aiebat: Sustine quæso patienter, Frater beatissime, et Dei voluntati in nobis libenter acquiesce. Nam quid proderit tota vita in obedientia præceptorum Dei sudasse, si circa finem nostrum, is qui calcaneum observat, rebelles ac murmurantes valuerit invenire? Nec durum patiaris,

C quod ad tempus te relinquo: quoniam mox ut faciem Dei video, pro te, ut hinc eximaris, supplicare non cessabo. His beatus Madelgisilus ad modicum recreatus, ministrum suum, dudum sibi ab Abbatte delegatum, ad idem monasterium festiuanter transmisit, maodaos Fratribus, ut infirmum cohabitatorum suum quantocius visitarent; et quidquid ad viaticum decedentis pertinet, eidem ministrarent. Mox andito hoc mandato, ad omnia bona efficaces et prompti Centulenses Monachi, sub omni celeritate venerant, Oleo sacro servum Dei perunxerunt, Communione dominicorum mysteriorum tradiderunt, et sic sanctam illam animam, iv Non. Novembris, de corpore egressam, psalmis ac lectionibus prosecuti, corpus demum condignæ sepulturæ in oratorio i tradiderunt. Nec longo post temporis spatio sanctus Madelgisilus superfuit: quin potius plenus dierum honorunque operum, ad gaudia Sanctorum transmigravit; accipiens coronam de manu Domini, et reddens terræ corpusculum, juxta sepulturam sui quondam sodalis Vulgani, in eodem loculo oratorii sui. Dies autem natalitus hujus viri Dei ab antiquis traditor in Kal. Junii, ad laudem et gloriam nominis Christi. k

a Obiit Dagobertus I, istorum pater, an. 638; et Chlodovæus II usque ad ann. 656 regnavit in Francia, in Austrasia vero Sigebertus usque ad 658.

b Dixerat Beda a Sigeberto Rege exceptum S. Furseum (in cuius Actis ad 16 Januarii multa supersunt hanc satis evoluta a Bollandio) sed Sigebertum Orientalem Saxonum in Britannia, non in Germania Francorum Regem Beda intellecit. Is autem fuit Sigebertus I, ab anno 623 ad 653 regno isto potitus. Igitur æquivocatione nominis deceptum Hariulfum apparuit; non enim ex Britannia in Germaniam, sed in Franciam appulit S. Furseus.

c Beda locum describit mari vicinum in castro quod lingua Anglorum Knobherburg, id est Urbs Knobberi vocabatur.

d De S. Ultano, qui et ipse postea Furseum secutus est, egimus i Maji.

e Obiit S. Furseus circa an. 650.

f Althea vulgo l'Authie, Papirio Massono Altilia.

g vulgo Monstrelet quod ex dicendis num. 15 constat paucis leuis Centuln absuisse. In Chronico lib 3 cop. 29 Monasteriolus. Sed vereor ne Chronicus transcriptorem, potius quam Hariulfum ipsum, hic recte scribentem, deceperit oppidum vulgo Monstreuil, in vicina Cancelæ ripa situm, propter nominis æque a Monasterio ducti, affinitatem: interim Monstroleti nomen etiam hodie celebre reddit Ingeramus Monstreletus, sec. 15 scriptor haud ignobilis. Mabilio t. 2 sec. 3 pag. 2 in Addendis sect. 2 ad Vitam S. Richarii, dum indicat Argulium sibi videri vicum vulgo Argonne, non longe dicit distare Monstreletum S. Madelgisili, sed hunc non exhibent tabulæ.

h Colitur S. Vulganius, 2 Novemb. Vitam ejus habemus aliquam, in qua dicitur, educatus ad pedes Qui-riani Catorberiensis Episcopi, nusquam in serie istius Urbis Præsumum noti; et æque ignotus iisdem est, ipse Vulganius, qui hic dicitur ad idem culmen electus, quod tamen in alia ejus Vita MS. neandum nobis visa, legi etiam indicat Mabilio: ut utraque haud magnæ fidei esse videatur, et ipsum quod hic simili fide asseritur.

i Sed ille in nostro MS. nullu facta mentione S. Madelgisili, dicitur obiisse in monasterio S. Vedasti Atrebati: de eoque agens Baldericus in Chronico, assentit in castro Lenensi, vulgo Leni requiescere; ut omnino videantur duo diversi, propter gentis et nominis communionem, in unam personam conflati, confusa utriusque memoria.

k Hic dixerim desuisse Hariulphum, cetera alterius esse.

SUPPLEMENTUM

Detranslatione corporis Centulam, deinde an. 4113 in novam capsam.

M ultis autem postea effluentibus annorum currulis, translatum est corpus B. Madelgisili ad cœnobium Centulense, in ecclesiam B. Richarii, et ibi requiescit: ubi scilicet divinæ landis sonus a non desistit, et nbi multa continentur corpora animarum quæ cœlo vivunt. Inter quæ cum tempore Abbatis Ingelardi b idein Christi Confessor honorifice fuisse collocatus, cœperunt quidam ex Monachis, quadam stoliditate permoti, dicere: quod indignum esset illius hominis venerari ossilla, cuius ignorabant vitam vel gesta: neandum enim lucida ejus opera Scripturæ tradita, neandum memorie Fidelium fuerant commenda. c Hac de re dum jam dieti Fratres aliquoties contenderent,

Centulam
translatio
corpore
a

b

c

*moritur 29
Maji,*

i

*Madelgisili-
lus vero 30
ejusdem.*

k

EX MABILIONE
Indeque ad
vicinam ejus
ecclœ-
tam;

*ab frequen-
tia ibi mi-
racula,*

*recipitur
apud S.
Richarium.*

*Dum corpus
ex more
Monstreletum
defertur,*

*C
candela ren-
to non extin-
guuntur,*

*et ager Sancto
oblotus resti-
tuitur,*

*ob corpus is-
te immobile.*

A contenderent, erat antiquitus ecclesiola quædam in confucio ipsius Centulæ, ex ejusdem Sancti nomine appellata; ad quam decreverunt ipsum ferri debere dummodo et sua ecclœa domicilio potiretur, et illum taliter remotum non cogerentur honorare. Cum ergo illic esset positus; ille Deus, qui humilia respicit, qui etiam Santos suos, quamvis occultos, exaltare non desinit; decretiveo loco plura patrare miracula, quatenus vel sic cognoscerentur præfati Sancti merita, et eorum qui illum abjecerant, domaretur stultitia. Denique circis visum, surdis auditum, claudis gressum, mutis loquela, ceterisque infirmitatibus tale ac tantum contulit ibidem remedium, ut nemo valuerit lingua prædicare aut memoria retinere tantorum operum copiosam numerositatem.

B 14 Cum ergo longiori tempore hæc Dei gratia ibidem claresceret, et tam evidenter omnibus pateret esse hunc apud Denim pretiosi meriti: cœpit Abbas Ingelardus eum Monachis suis grandi poenitentia moveri, quod tanti pretii margaritam quasi quoddam vile abjecissent; et quem prins pro gestorum ignorantia, seu pro obscuritate despexerant sanctitatis, cum devota cordis humilitate et celebri honore disposuit reportare, ad quem amandum et honorandum magnifica Dei virtute trahebatur. Tunc aggregatis Fratribus et populo convocato, præmissis crucibus et cereis ac thymiamateriis et omni decore ecclesiastico, cum honore et magna timoris Dei reverentia, jam dictam ecclesiam processionaliter expetunt; priemissaque erroris venia, cum hymnis sanctum corpus acceperant, et ad ecclesiam S. Richarii cum laudibus retulerunt, uti eum qui mentionem duriatam meritorum virtute domaverat: quod etiam ibidem reconditum cum honore servatur, et cum amore veneratur.

C 15 Fuit postmodum Centulensis populi et pagen-sion Pontivorus devota consuetudo, ut unoquoque anno, ad diem sui natalis, qui est in Kalendas Junii, sacrum corpus ejus ad locum, ubi olim fuerat sepultus, cum gaudio et honore decenti deferrent: conveniebatque de proximis villis vel municipiis ingens turba populorum; et cum multa lætitia Sancti festina colebant. Quadam ergo vice, cum de more solenni illuc fuisse deportatum; et expletis solemnibus, cum jam tempus adesset referendi; egredientibus Fratribus cum Sancti corpore de ecclesia, tantam contigit fieri pluviae et ventorum turbulentiæ, ut illa dies nocte turpior videretur, præ nimia tempestivi aeris densitate. Ferebantur pro more ante corpus sanctum duo argentea ceroferaria: quorum lumina, licet ventis pulsarentur, et pluviis valide humectarentur; nequaquam tamen extingui potuerunt, quoque ipsam parœciam, in qua fuerat conversatus, pertansisset. Ita, quasi designans quod fuerat proprium, miraculo sacravit.

D 16 Quidam vicinus possessor, avaritiae jaculo stimulatus, quamdam terram, ecclœa B. Madelgisili olim condonatam vi rapuit, et in usus proprios rededit. Interea redeunte annua Sancti solennitate, contigit lectican ejus per ablatam sibi terram permeare. At ubi, qui portabant, illam terram calcare cœperunt: repente lectica ejus, nimio pondere aggravata, immobilis substitit, ac tamquam mons moveri a loco non potuit. Tunc qui noverant, ipsam terram præfato dudum Sancto injuste ablatam; conquerebantur, dicentes: Ecce S. Madelgisilus, propter summ terram commotus se aggravavit, et se hinc profecti non permittit. Convenianus raptorem, rogamus et exhortemur, uti Sancto sua reddat. Sic temerator, ninium pavescens, et formidans ne terra illum viventem deglutiret, tremulus accessit; et veniam humiliiter petens, agrum suum S. Madelgisilo restituit, liberumque et quietum in perpetuum ac-

clamavit. Hoc facto ad Sanctum redditur, lectica D gestatur, ponderositas nulla sentitur.

E 17 Sub anno etiam divinæ per carnem apparitionis millesimo centesimo et tertio decimo, Indictione quinta, Regnum Francorum tenente Ludovico filio Philippo anno quinto, cum sanctissimi Richarii nobile quondam Monasterium detinaret Abbas Anscherus annis jam d sedecim; placuit ipsi Abbatæ ac ceteris Fratribus, ut amabile corpus S. Madelgisili revolverent et inspicerent; atque in novam capsam, quia antiqua valde fragilis erat, diligenti studio reconderent. Paratis itaque quæ ad tantum opus competentia videbantur, ubi ventum est ad id quo sacra membra relocarentur; cervini corii saccellus, quo recipienda erant, invenitur brevior, minusque capacior, quam ipsorum ossium magnitudo ac procuritas poscebat: ideoque pars quædam eorumdem ossium remansit in pristino indumento, quoque tempore liberiori res in melius aptaretur: attamen in novam capsam universa reposita sunt cum psalmis et decenti honore.

F 18 Non multi post hæc fluxerant dies, et Custos ecclœa, qui eumdem Sanctum ferventi amore prosequebatur, infirmitate præventus dormire non poterat, et tota nocte apud se tractaverat, quando et qualiter sancti corporis transmutatio perfici posset. Jam vero aurora consurgente, idem Custos, lassabundus modice obdormivit; et in ipso parvissimo somno, sensu interiori de Sancti reliquiis compendis cogitabat. Et subito adstitit coram illo vir procerns et decorus, in habitu glorioso, et ait: Hoc cautius provide, et sic perage, ut omnia ossa mea insimul recondantur. At ille, qui peregrino sopore tenebatur, et quem ejusdem Sancti servens amor aspirabat; mox ut audivit dicentem, Omnia ossa mea, ipsum esse B. Madelgisilum liquido intellexit; et librata in eum oculorum acie, nomen et meritum inquirere concupivit. At ille vir magnus et gloriosus, antequam interrogari potuisset, disperauit: sed odorem nimis gratum reliquit, et vestigia pedum suorum tamquam aurea dimisit. Idem autem de recessu ejus dolens, sed de odore gaudens, et hujus visionis aliquot indicium retinere satagens; ait, ut putabat, intra se: Statim hæc aurea illius vestigia apprehendam, et hæc Fratribus in testimonium deportabo. Sic evigilans exilivit, extensis brachiis: et hac motione concussus aurea vestigia, quæ se cerneret putaverat, jam non vidit: sicut visionem, et totam qua premebatur segritudinem continuo depositus, e adjuvante merito Sancti per gratiam Domini nostri Jesu Christi, cui est honor et gloria in secula. Amen.

ANNOTATA.

a Landem perennem, a S. Angilberto institutam, intelligit Mabilio: dubitat tamen, un ea adhuc viguerit, cum hoc scriberentur; omnia fere sumpta, quod primam Translationem, ex Chronico Hariulfi lib. 3 cap. 29, verbis in Comm. prævio relatis ab Henschenio.

b Ingelardus, successor immediatus præfati Angelanni, sec. 10 ad suam vergente.

c Non ergo mirum si jam recitata Vita, adeo parum certa sit: quod idem de Vita S. Vulganii jam notavimus.

d Fuerat ergo institutus Abbas anno 1097, vel sequenti: quod cum dictis in Chronico Hariulfi, de tergiversatione Gervini, post sententiam in favorem Centulensem ab Urbano PP. latam, optime constituit.

e Mirum est non addi, utrum mandatum implere curaverit Custos iste, ut videbatur exigere fides somnio habita: nec appetit quomodo aliter potuerit animo quietem capere, nisi jussa executus.

Anno 1113
transfertur
in novam
thecam,
d

E
et Sanctus
apparens ju-
bet ossa sua
in unum sac-
culum componi.

F

e

DE

DE SANCTO ANASTASIO

EPISCOPO PAPIENSI IN ITALIA.

SYLLOGE HISTORICA.

G. II.

Ex Paulo Diacono et Joanne Baptista de Gasparis.

ANNO DCLXXX.
cultus sacer.

Memoria sacra S. Anastasii Episcopi Papiæ, citatis Tabulis Ecclesiæ Papiensis, conservatur ad hunc xxx Maij, in hodierno Martirologio Romano: ubi Baronius allegat nonnulla ex lib. 4 Historia Longobardorum edita a Paulo Diacono, qui cap. 15 otiis cap. 44 ista habet: Temporibus Rotharis Regis Longobardorum, Arianae hæreseos perfida maculati, pene per omnes civitates regni ejus duo Episcopi erant, unus Catholicus et alter Arianus. In civitate quoque Ticinensi usque nunc ostenditur, ubi Arianus Episcopus apud basilicam S. Eusebii residens, baptisterium habuit, cum tamen Ecclesiæ Catholice alius Episcopus præsideret. Qui tamen Arianus Episcopus, qui in eadem civitate fuit, Anastasius nomine, ad fidem Catholicam conversus, Christi postea Ecclesiam rexit. *Hæc Paulus Diaconus. Meminerunt ejusdem Anastasii Episcopi, ex Ariana late ad veram fidem conversi, Bernardus Saccus lib. 9 Ticinensis historiæ cap. 12, Antonius Maria Spelta in historia Episcoporum Papiensium, aliisque. Post quos Joannes Baptista de Gasparis anno MDCL, tacito suo nomine, edidit Breviarium Vitæ Sanctorum Episcoporum Papiensium, qui sub ritu duplice in dicta Ecclesia coluntur, et præfatur se diuturna inquisitione ex pluribus Scriptoribus collegisse quæ profert. Sant illa ejusmodi.*

A secta Ariana conversus
factusque Episcopus Catholicus,

C 2 Anastasius secundus, Ticini claro genere ortus, a teneris annis pietatis ac modestiae præ se facem tulus, ita ut nihil moribus illius honestius, nihil ejusdem vitæ integritate candidius videretur. Adolescens in Ariana hæresim incidit. Presbyter factus, Rotharii Longobardorum Regis studio, Arianae Episcopus præficitur Ticini, eodem tempore, quo Magnus, Catholicus Ticinensis Episcopus, præsidebat. At cum sua sponte tum religiosorum hominum sermone hæresim detestatus, divinarum litterarum studio incensus, tantum in omni genere virtutum profecit, ut mortuo Catholicæ Episcopo Magno ad Pontificii Ticinensis dignitatem electus fuerit. Ille vero cum sacri istius munieris functionem minime subterfugere posset, prudentissime summis-

que viribus laboravit, ut commissam sibi Ecclesiæ navem optato in littore collocaret. Qui cuni sancte et pie plurimos verborum sententiarumque gravitate a pravitate vitæ ad honestatis studia traduceret, id multo magis excellentiusque clarissimis virtutum exemplis faciebat. In mentis oculis ad semperternarum rerum contemplationem erigendis admirabilis fuit: nam adeo divinarum rerum considerationi assueverat, ut nulla inquam res vel prospera vel adversa mentem ejus ab intuitu rerum cœlestium avertere potuerit. Caritate fuit illustris, quare quidquid habuit, larga manu in opibus erogavit, tantaque vigilancia pauperum calamitati consuluit, ut cuncti, a gravi paupertatis afflictione, Antistitis sui beneficio sublevatos se leti testarentur. Interrogatus cur peccantes soleant excusationem afferre, cum prædicaret ne cujusquam cor declinaret in verba malitiae ad excusandas excusationes in peccatis, illos belluæ marinæ comparavit, quæ apparet moxque in aquas demergens se abscondit: atque non posse quemquam se a peccatis excusare, cum scriptum sit; Septies in die cadit justus. Synodo generali, sub Agathone Papa anno sexcentesimo septagesimo nono celebrata, interfuit. Demum peractis annis duodecim pastoralis sollicitudinibus, de obitu suo certior factus, ad contemplanda cœlestia multo studiosius se composuit; donec tertio Kalendas Junii, animum benignissimo Creatori suo redderet anno sexcentesimo octagesimo: et sepultus est in veteri Cathedrali ad dexteram arce maximæ sub Evangelii pulpite.

3 Hactenus dictus Joannes Baptista de Gasparis de S. Anastasio ejus nominis secundo, et Episcopo trigesimo primo: cuius aliqua hic narrata (præsertim de ejus in pauperes et afflictos benignitate et excusatione peccantium) ab aliquibus attribuuntur Anastasio I., quem ut Sanctum Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italæ retulit xxviii Maij, secutus Antonium Mariam Speltam et Stephanum Breventanum, qui eum Titulo Beati honorant. Quod mouisse sufficit.

obit 30
Maij anno
680.Aliqua Anas-
tasio I con-
tribuuntur.

F

DE S. HUCBERTO MONACHO

BRITANNIACI IN SUSSIONensi GALLIÆ DIOECESI.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P.

Ejus, sub titulo Episcopali obsecurati, nomen in Fastis: cultus peculiaris, ætas per conjecturam elicita ex vita serius scripta.

CIRC. AN.
DCCXII.
Memoria
apud Usuar-
dum, addita
Episcopi Ti-
tulo obscu-
rata;

T in omnibus etiam antiquissimis Usnardi exemplaribus MSS. tam eo quod Parisiis in ipsius auctori Monasterio ad S. Germani de Patris servatur, quam quod seculo xi exaratum ceteris omnibus, si non antiquius, minus certe interpolatum censuit Boltlandus, x Februarii ante Acta S. Austrebertæ num. 9;

passim ad iii Kalendas Junii, ultimo loco, leguntur hæc verba: Ipso die S. Huberti, Episcopi et Confessoris. Veremur tamen, ne Titulus Episcopi, temere adjactus ab aliquo, fecerit hanc memoriam videri Trajectensis hoc nomine Episcopi (qui S. Lamberto snfectus Trajecto Leodium Sedem transtulit, neque hoc die

A die usquam colitur) eo quod hodie colotur ejusdem namnis alius, non Episcopus, sed Monachus Britannici: qui locus, vulgo Bretigny dictus, cum distet Parisiis non amplius quam septendecim leneis, non potuit ejusmodi error obrepere Usuado, si vere hic de illo scripsit: ut sane non videtur eum omissurus, quem loci vicinia et professionis communio commendabunt. Neque enim dubitari potest, quin recenti adhuc fama sanctitatis celebrati captus seculo Christi viii, ut infra dicetur, nec longe Paricis situs, Usuado notus fuerit. Nisi forte suspicari quis velut, cum mensium nomina confusisse, quia in Kalendas Maji, obiisse sunetum Episcopum legerat; etsi ix Novembris potissimum colatur, propter tunc factam translationem.

2 Interim Saussayus, ad conjecturas plus aequo praecip, non dubitnt scribere in suo Gallicano Martyrologio, quod hodie colatur, Elevatio S. Huberti, celeberrimi Tungrensis Episcopi et Confessoris. Tungensem vocat, ex recentiorum Leodiensium sententia, Trajectenses Episcopos nominare recusantum, quorum hoc in punto perversiōnē peculiari diatriba, ante annos triginta edita, et paulo ante mortem iterum ad in-

B cudem revocata, Henschenius castigavit. Quod ontē ad elevationes istius S. Huberti pertinet, Bartholomaeus Fisen Leodiensis omnes breviter colligit, in istius Ecclesiae floribus; docetque, primum factam esse sub Carolo Martello, predicto die ix Novembris, ultram sub Ludovico Pio, cum Andaluum, nunc S. Huberti monasterium dictum, transferendum esset corpus, quod istuc pervenit xxx Septembri, non multis ante dibus (ut par est credere) ablatum Leodio. Exinde portatilis loculus semper sacrum istum Thesaurum habuit: proinde non est quod postiorem aliquam elevationem quis cogitet, quia Usuardum movisse potuerit, ut hac die vellet Hucberti (sic enim antiquitus nomen constanter scriberetur) cum Titulo Episcopi meninisse. Verum igitur hujus diei Hucbertum, sed Monachum, exhibemus: de quo amicus noster Mabilio, propter quædam Stephoni Papæ responsu, anno cccliiii Monachis Britanniacensibus data, sub ejusdem anni nota Parte i Seculi 3 Bened. pag. 720 breviter acturus, sic praefatur.

3 Britanniacum seu Brittennacum, recentioribus Bretigniacum, Monasterium quondam agri Noviomagensis, ad Oesiam fluyum, altero milliari supra Noviomagum Galliae Belgicæ urbem, in diœcesi tam Suessionica situm, ignotæ est originis. Locus

C iste nunc redactus in vicum et Prioratum Ordinis Cluniacensis, a Lihonio dependentem, duabus maxime rebus illustratus olim fuit: nempe habitatione S. Huberti Monachi, et Stephani Papæ II responsis ad Monachos ejusdem loci: nunc vero præter S. Huberti reliquias, nihil servat ornamenti. Ecclesia semironta jacet; Monachorum ibi cœtus nullus, unus istic Thesaurarius Monachus cum Priore seculari, qui quidquid ibi annui redditus est percipit, ceditque Thesaurario partem oblationum, quas fideles voti causa illuc confluentes conferunt. Eo loci visuntur adhuc vestigia ædium monasticarum; extatque haec tenus sacellum (ut vocant) Bilancium, quod est ad partem majoris altaris B. Petro nuncupati. Ponderatos quondam existimo eos, qui, maxime ob vitandam rabiem ex morsu canum rabiosorum, istuc remedii causa se conferebant, seque conferunt indies. Ita Mabilio, existimans superstitione quadam observatum, ut cum homines quovis incommodo laborantes vota continuarent ratis diebus, in frequentioribus Sanctorum quorundam sedibus, quotidie pensitarentur seu ponderarentur in libra, ad hoc suspensa; experimentum facturi ex ponderis decremento, an morbus seu ægritudo hominis affecti decresceret. Evidem in hujusmodi experimento superstitionem agnosco; sed an uspiam sit vel suerit unquam

surpatum dubito. Certe illud non probant que ex D Historia Translationis SS. Arsacii et Quirini Mabilio adducit exempla; sed pensationem aliam annino religiosam, quam expressum etiam video in eo quem ipse allegat homine, qui panibus et caseolis ibi se pensans, ea distribuebat egenis: vt sic in ipsis quæ dominus S. Hucberti miraculis num. 20, legitur quidam liberatus, facta oblatione ceræ instar sui corporei ponderis. Talem pensationem etiam nunc usurpari scio, nec aliam puto esse quam in pluribus Sanctorum Actis legisse memini, cum simpliciter voretur aliquis appendendus in honorem olicujus Sancti. Contingit enim sæpe etiam exprimi eam speciem rei offerendæ, ad quam appendendus sit is pro quo votum contipitur: quæ deinde oblatio, arque ac predicti panes et vasculi, vel distribuebatur egenis, vel relinquebatur ecclesiæ; in quo nihil non religiosum appetat.

4 Etatem S. Hucberti aequa ac facta obscuram esse, censet idem Mabilio. Legi, inquit, quæ de illo quotannis recitantur in ecclesiastico ipsius Officio, legi et epistolam quamdam sat prolixam, de ejusdem Sancti gestis, Medericu Seposio Equiti et Britanniæ Admirali a Fr. Benedicto Pisone Theologo inscriptam, anno mcccxxxix, e Calensi monasterio diœcesis Senonensis. In utraque narratione nihil fere certum aut memoria dignum. Ita ille: tum paucis totam histarium colligit; et obiter corrigens Martyrologium Benedictinum (Menardi scilicet, adeoque et hunc secuti Bucelini Menologium) in quo S. Hucberti dies natalis reponitur pridie Kalendas Junii; Cura, inquit cum Livio, non deisset, si qua ad verum via inquirentem ferret. Nunc famæ rerum standum est, ubi certam derogat vetustas fidem. Lectiones, quæ hoc seculo recitantur in Officio ecclesiastico, recentioris fabricæ esse mihi persuideo, quam sit allegata a Mabilioni Pisone Epistola, imo ex has desumptas; idoque non laboravi ut obtinerem. Epistolam etiam ipsam non vidi, saltem sub forma Epistolæ, cum nominis tam recentis inscriptione; sed Vitam B. Hucberti Bretignacensis, ex MSS. Codicibus S. Eligii Noriodunensis habeo, ab annis xl et amplius missam Bollando nostro, a R. D. Joanne de S. Martino Fullensi Parisiis, ubi ultimum miraculum factum dicitur elapsis annis post Christi natalem mille ter centum: in fine autem sic habetur: Finiunt præclarissima Divi Huberti gesta, quæ conscripsit B. Piso, Burgundiaco loco natus.

5 Utrua hæc Acta, seculo salem xiv collecta, exornarit seculo xvi Piso Calmensis Monachus, sub Titulo Vitæ, et Britoniacensibus ac Noviomensibus primum tradiderit, deinde cum præfatione Epistolari miserit prænominato Mederico; an vero ipsem Piso, seculo xiv vixerit scripseritque, Britoniacensis forsitan Monachus, quam alius deinde in Calensi Monasterio, sicut invenerat Auctoris nomine subnotatam, ita incluserit Epistolæ, suum ipse nomen non exprimens, non definio, nec operæ pretium videtur indulgere curiosus: quando indubitatum videtur, extitisse antiquorem contextum alium, saltem seculo x scriptum, et forte ex antiquiori monumento, cui consequenter accesserint miracula quædam. Nisi autem postremus scriptor, exiguum de vita historia materiam amplificare in longiore contextum volens, inventis in priori Vita characteribus temporum multa addidisset de suo, præter xvi antiquioris stylum; non fuisset credo Mabilioni difficile certum aliquid de Sancti ætate inibi reperire. Sed neque sic desperandum puto, cum primigenii characteres in ea quom hæmus vita videantur effulgere, sicut inter avenas ramenta auri. Etenim num. 5 dicitur S. Hubertus duodenis Monachalem cucullam sumpsisse, quando Childebertus Rex rerum potiebatur in Francia. Tum num. ii infertur, quod, cum vigenos jam annos exegisset, consecratus fuit Sacerdos. Deinde

*Elias ha-
ctenus ob-
scura*

*in Vita a
Pisone am-
plificata*

*F
seculo 14
vel 16,*

*videtur erui
posse ex no-
minibus Re-
gum;*

*quo? Saus-
sayum dece-
ptu,*

*ut putaret
esse Eleva-
tionem S.
Huberti
Tungrensis.*

*Britanniac
stus et mo-
nasteriū sta-
tus ho-lier-
nus?*

*in eo cultus
S. Huberti,
et succellum
Bilancium*

*ad usum
vñme su-
perstitio-
sum.*

VITA

A num. 13 legitur, quod, postquam decem annos ac menses tres ad Bretigniacum exegisset, ruminere sui obitus diem compertum habuit; et ne præmatura morte, juvenili aetate extinguitur, Deum precantur Monochi. Tandem vero num. 15 asseritur, tranquillo spiratio efflavisce spiritum in Kalendas Junias, regnante id temporis Dagoberto Rege Francorum. Ut autem ex his actas Sancti colligatur, solum opus est invenire Childebertum et Dagobertum Reges, sibi mutuo succedentes, sic ut sub uno Monachus fieri, et sub altero mori Sanctus potuerit intra undecimum annum.

6 Interpolator noster (qui fortassis non nisi uniuersum Childebertum et unicum Dagobertum noverat) famosores nominum istorum Reges imaginationi objicit suæ, et huic objecto ceteras aplavit circumstantias annorum Christi et Pontificatus Romani, quorum apud veteres nulla ratio habebatur. Ergo Dagobertum accepit, ejus nominis Primum: hic autem in Nestriu, ad quam Britoniacum pertinet, solum regnare cœpit post mortem patris sui Chlotarii II anno DCXXXVIII. Ante hunc in eadem Neustria Parisiense quidem regnum Childebertus Clovorxi magni filius tenuit, ad eumque potuit Britanniacum pertinuisse, si regnum ejus a Suessoniensi regno frutris Clotharii eo nomine primi dividebatur Oesia fluvio; sed intercedit temporis longius spatium quam Hucherto aptari possit: signum hic Childebertus mortuus est anno DLVII. Optime vero eidem Hucherto convenient tempora Childeberti III anno DCXXVIII, iuxta Henschenianam Chronologiam, regnare cœorsi (sed fere Titulo tenus, Pipino Majoredonus omnia moderante) et filii ejus Dagoberti itulem III, qui anno DCXI patri succedens, Regis nudum nomen parvulus tenuit usque ad annum CCCLXV. Itaquesi pro anno Christi circiter sexcentesimo (quem impetrante posuit Autorum veterum interpolator, abreptus ambiguitate nominum regiorum) annum circiter septingentesimum substitutas, non solum habebis inter utrinque regni confinia requisitum Monachatus Hucherti decennium; sed etiam tempus quo Trujectensis Hubertus, anno primum CCCLX factus Episcopus, potuerit, adhuc secularis existens et in aula Francica degens, de sacro fonte suscire, atque a suo nomine appellare hunc de quo agimus Sanctum, prout fecisse asserunt Acta num. 2. Videtur ergo satis securè pedem hic figere: neque morari nos debent Pelagi Papæ Romani tempora, præter morem veterum in Francia scriptorum ab interpolatore adjecta; neque Titulus Longe fortissimi Regis, a primq' ad ultimum Dagobertum trahatur.

C 7 Esset quidem opabile nobis primam qualemcumque Vitam, ab interpolationibus puram, accipere: non tam omnino contemnda hæc posterior ridetur. Facile enim per se ipse discernet lector prolixus prosopopœias, quas hic inveniet, Pisonis esse; et quæ velut uno colloquio transacta proferuntur, in piures congressus cogitando dividet. Prudenter etiam poterit dubitare, utrum Britanniensis Prior duodennem puerum induerit habitu, non præhabito parentum ejus consensu; et de Angelicis visionibus suspicibitnr, quod ea possint ad internas inspirationes reduci salva historie substantia. Fattendum est enim, amplificatione plusquam rhetorico, ac ferme puerili usum Pisonem; sed si propterea tota ejus compositio deberet repudiari, repudiandas forent similes Gracorum compositiones plures, quus citra hæsitacionem recipimus integras: facit enim ad judicium solium de re ipsa ferendum, Auctoris ingenium habere ex suo stylo perspectum. Interim observo, quæ narrantur miracula per S. Huchertum vivum mortuumque patrata, sinceriori longe stylo exponi.

*non ut ex-
positis a Pi-
sone,*

*sed ut colla-
tis cum de-
cenatu quod
Huchertus
in Monaste-
rio egit,*

*et ideo ita
Vita hic da-
tur ex MS.*

*A Pisone Monacho licentius amplificatea,
Ex MS. Monasterii Sant-Eligiani Novioduni
a R. D. Joanne de S. Martino Fulliensi
communicata.*

CAPUT I.

*Precibus impetratus a parentibus Huchertus,
in monasterium recipitur duodennis.*

Venerande ac pie recordationis Confessor Divus Huchertus, excellenti quodam munere divino, tum præcipuis virtutum gratis effulsi, tum nobili natus loco sortitus est præclaros natales. Bretoniacum in Suessionum Presulatu, generosam hanc stirpem produxit. Ibi Huchertus cum primis illustri genere prognatis honestiore vitam duxit, eadem sepultus homo, coiuentibus longe lateque miraculis beato in cœlis ævo potitus. Ejus pater, Bretoniaci Dominus, bellicis in armis apprime strenuus Eques promicuit: atque huic quidem vocamen fuit Petro, matrem Joanna nominabatur. Hi conjuges, ut genere nobilissimo, ita sanctissima religione floruerent, præter quod locupletis Dotinii futura heres diutile defuit stirps; quippe cum sterilis Joanna foret complures annos. Angebantur itaque haud parum, quod amphissimas possessiones heredi incerto legaturi essent. Demum incessit animum religio pientior, hoc tantum munus ab optimo Deo capiendum esse; votis inneupatis divinæ Majestati supplicandum; id aliam Divinitatem sua unius vi largiri posse, uti sterdi alvo mulier, divino fœta nomine, sobolem pulchram pariat.

2 Ea tempestate, in prædio Bretoniaco Monachorum Prior, a eximia præditus sanctitudine, per celebrem famam compararat. Hunc precis faciendæ causa nobilissimi conjuges adeunt. Tum [dicitur] eos Divo Petro saerum augustius subisse templum, sacris aris opima dona tulisse, enixius orasse, ut Divos Divasque precaretur Cœnobita sacer, quo ciuitas egregia prole superne donarentur. Is rite libato Sacrificio, laetiora omnia pollicitus, quo divino spiramine afflatus erat, primum illos ingenti solatio affectit; mox blandiloquentulo delinitos lepore, quam hilarissimos ab se dimisit. Irene alacres, beneque F imposterum sperarent; fore brevi uti desiderata stirpe potirentur. Nec fefellit spes jussa. Post inde mensibus novem elapsis, Joanna virilem stirpem edidit. Sancto lavacro tinctus infans, appellatus jucundo nomine Huchertus est. Patrini duo viri summates de more Christiano accersuntur; Huchertus, magnus Ardennæ b tam Dominus, is qui in Sanetos postea relatus est, atque Comes c Veromanduus, vir et Christiana re militari inter paucos illustris. [Quantum autem] pueru Huberto divinus favor aluxerit, præclarum facinus aperte declarat, Christi Salvatoris arecanum proloquium adstipulatur. Sicuti sacrosancto Evangelio est recensum, Non potest civitas abscondi supra montem posita, neque accendunt lucernam sub modio, sed super candelabrum, ut qui ingredientur lumen videant: quid enim Divum Huchertum censuerim aliud, nisi civitatem quandam opibus et præcellentium rerum gloria florantem? Quid Huchertum dixerim potius, quam lucernam pellucidissimam? adeo rebus præclare gestis effloruit, adeo splendidissimis tum benefactis tum benedictis illuxit, ut eum jam inde ab utero genitricis plenum Deo fuisse existimares.

*Bretoniaci
natus illu-
stri generis,*

*sterili matris
impetratur*

*precibus Pri-
oris:*

*a s. Huberto
suscipitur in
Baptismo*

b

c

*Mat. 5. 14.
Pie educatus,*

ABTORE
PISONE EX MS.
*et ecclesiam
duodennis in-
gressus,*

*petit ibi lecta
explicari sibi:*

B

*et de timore
Dei instructus,*

Mat. 4:14
Ps. 110, 10

*de qua via
ad ipsa cenda
beatitudinis,*

A 3 Hubertus, jam tum puer adhuc, asperatus Spiritu sancto, benignam humilitatem, clarum nobilitatis iasigne, prae se tulit semper, ita facilis urbanus, lepidus erga eunatos, mite et [placidum] adolevit ingenium; tum præterea ante omnes beneficentior in egenos, eos amore et ope prosequebatur (quæ sane est egregia animi probe affecti indoles) nec aliud quædvis mente volvbat, præterquam sanctissima quæque et eadeo placentia summo Deo. Talibus auspicamentis Hubertus ætatem puerilem decoravit, at eum putares non nisi cœlestia meditatione complecti. Isque duodenos natus annos, velut imitabundus Christi vestigia, egregium imprimis facinus adoritur. Cum antea parentum studio, pro consuetudine Nobilium, domi litteras didicisset, ædem Divo Petro sacram erektrius adibat, Monachosque eo loco sacris operantes familiariuscule invisebat. Erat id monasterium in Bretigniaco situm, haad procul arce paterna. Sacro tandem pellectos Monachorum instituto puerulus duodennis, domum paternam clam linquens, ad cœnobium sese perduxit. Jam sacram ædem subierat cœlesti captus religione, cum insperato audiit Subdiaconum legem Prophetarum vaticinia. Ibi prestanti indoli puer Hubertus, eloquia Vatum perspicacius intelligere studet: proinde Monachum seniorem placide querit, atque blande seiscitatus. Mi venerabilis Pater, ait, quidnam esse censes, quod nunc in sacris legitur? Tum vero senex, eeu latabundus, interroganti perpansis respondit. Belle fili, quidquid lectione sacra recentum est, id omne pertinet ad animæ sustentamentum; jubetur tum deinde, quo continentior vita degatur, spiritus hujus vani seculi voluptariis illecebris [abstinere]. At enim Hubertus, majora capescere enixns, percunctari coepit, Rogo supplex, inquit, luculenter et perspicue doceas me. Pater, quodnam esse potes sustentamentum animæ. Nec distulit senex, quin sciscitanti liquidus explicaret. Timor Dei sustentamentum animæ firmum est, timor in Deum nutrimentum vitale cordis humani est: Scripturæ sancte lectio simul et auditio animam humanam nutrit atque corroborat: divinam Christi Jesu dictum teneto. Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Certum quoque oppidoque elegans illud Vatis regii reputato: Initium sapientiae timor Domini, intellectus bonus omnibus facientibus eam: laudatio ejus manet in seculum seculi.

C 4 Similque haec effatus, quasi demirans præcox pueruli sagaci ingenium arguta-que seiscitationes, ita salguntur: Vereor admodum ne tute, fili pulcherrime, qui tam sapienter interrogas, insipientiam meam probatum ire velis. Expostulant seni garrisimum fandi Hubertum respondisse satis constat, eas percunctationes se posuisse, non tentandi causa, sed quo plenius caperet altiloqui senis dictum: quippe se non puerili tantum ævo, verum litterarum quoque ignorantie præpediri, quo minus altilloquentias intellectu capesceret. Tum vero bonus ille senex, eo responso molli sanoque persuasus, infit hisce verbis: Omnes homines, qui cœlicam beatitudinem indipisci student, virtuti candidissimæ, egregiis benefactis, reliquisque bonis artibus operari sedulam navare necessum est. Ac quandoquidem, fili pulcherrime, tantopere cœpis verum pronosse, meum attendit diligenter alloquium. Aëternus, omnipotens, ac summe bonus Deus, animam rationis eapacem ad suam ipsius imaginem ex nihilo creavit; ea quidem lege, ut si præceptionibus divinis obsecandaret, felicitate perfrueretur sempiterna; qui primus humana gentis progenitor Adamus, in perbeata illa et oppido amœna paradisiaca sede, ab exordio vitam degere tranquillam fuerat jussus.

Enimvero sic in Sacris diserte recensum est; Talit 1) Deus hominem quem formaverat, et posuit eum in Gen. 2, 15 paradiso voluptatis, ut operaretur et custodiret illum. Ceterum eum minus dicto obediens aberrasset a cœlesti lege, miserrimo exilio infelix solum verit: namque simul ut vetitam pomum per nefandum scelus inconsiderate momordit, protinus in extremas quasque miseras infausto crevit prolapsu. Inde mox partim variis morbis languere, partim tristitia pallore universum; et tantisper clausum fuit cœlum, donec Christus Jesus, compar æterni Dei patris proles et splendor, humano corpore assumptus, simul pro nostra redemptione sœvam mortem appeteret, simul redivivus hoste triumphato sidereas arcas adiret. Beatitude turpi gula perdita est, ac nefario tumore: eam denum per Christianam fidem et mites et abstemii legitimo jure sibi veadicarunt. Quonobrem quisquis ob honorem Dei sese temperato jejunio obstrinxerit, qui vota rite solverit, qui preces Deo digne fuderit, qui sese in conspectu Dei hominumve modestum gesserit; ad hoc qui cupidio affectu neutiquam dilexerit aurum nec argentum, neque vestimenta, neque divitias, neque mundanæ possessiones; tum præterea qui merito honore affererit patrem matremque et sacerdotes, is denum feliciter amplissima cœlorum regna consequetur. Verom qui fastu superbendo tumescunt, qui vicinis perperam obloquuntur, qui sordidore anguntur avaritia, qui vecordi trahuntur cupiditate, insuper qui nee patrem, nec matrem, nec sacerdotes, nec seniores, nec proximos honorant; ii prorsum in tartarea obtrudentur ambras, quas maligno diabolo fertur ab initio præparasse Deus, ubi, sicuti divina perhibent oracula, fletus erit et stridor dentium. Sed per pulchra illa benefacta, ea quæ paulo ante perstrinxerit, quamvis a plerisque Christicolis plena fide præstentur, in monasteriis tamen religiosis favente Deo et facilius et splendidius exercentur. Quocircum, mi carissime fili, si taam animam alere pabulo cœlesti gliscis, tecum pensiculate consultes licet, quidnam opus sit aggresso, Christum Jesum me consultore super ea re sanctius et devotius obsecrato.

F 5 Postquam loquenli finem facundas senex fecit, extemplo religiosus puer Hubertus, acclivi genu senis ad pedes accidit, hocque modo fatur, O vere ab hac deinceps die Christi loquentissime senex, tu es pater meus, utpote qui sis magister operum præcellentiorom, viamque in regnum paradiſi demonstres; tu nimurum animata acquisisti meam, anctore te dignatus est Dens accersere me e mundo caduco et profano ad religionem sacram. Comprecor Deum beneficentiorem complosis dextris, ut dignam pro merito mercedem tibi pendat. En ardet meus animalas, pro tuo salutari consilio, bujuscem monasterii cucullam vestire, ac monastico amiciri pallio. Deniratur gravis ille senex, tanto puerum duodennem ardore erga res divinas incensum, exclamat, Euge, summa virtute puer, sie tibi gradum facies in cœlos. Antequam proinde cœnobiale consortium adeas, facturus mlni operæ pretium esse videor, si te quidem sedulo commonescam, quæ potissimum sint Monachis et leges et eventa. Pulcherrimum quidem facinus moliris: at in ordine monastico acerbis es molestiis affligendus. Vigilias insomnes obire habes, nocturnis psalmis occinendis incumbere, passurus adversas res, interdum objurgationes auditarus, graves ærumnas adibis. At enim victor evades, eunctisque periculis defungere. Verum enim vero, si inter haec omnia calamitosa et magnanimititer et fideliter, ob amorem erga Deum, stabilem gradum sistas, tum denum in te quadrabit ad anussim illud profatum Christi Jesu, qui perseveraverit usque in fine

*unde homo
per Adami
lapsum exci-
dit,*

*ad monaste-
rium recipi
postulat:*

*receptus habi-
tur innuit.*

at. 10, 12
d
e

A finem hic salvis erit: hocque ipsum tibi faxit Deus volenti propitiis. Igitur constanti vigore Hubertus ab eo venerabili Priore, tum bono, tum probo, sub Benedictine d' ritu Monachalem cucullam sumpsit, non sine ingenti gratulatione, anno Incarnati verbi circiter sexcentesimo e; quo quidem tempore Pelagius, uti memoriae proditum est, Romano Pontificio fungebatur. Tum etiam Christiana pietate longe plurimum insignis Hildebertus Rex, potiebatur rerum in Francia. Quantum proinde monasticis disciplinis Illebertus, coaluerit auctus pollensque, incredibile est. Honestis moribus ornatior, pollebat facie venusta, sermone comi, colloquio suavi, gratiore servitio, de cunctis bene merebatur. Quantum porro emitebat pietas in Deum, observantia in seniores, benevolus amor in omnes; ita Deo placere, Fratrum gratiam demererit, omnibus carus esse. Nec vero solum præ se generosam nobilitatem olebat, verum aliam Divinitatis gratiam sapiebat odorificentius.

ANNOTATA.

B a Dubitat Mabilia, an hic fuerit S. Gamo, cuius in monasterio effigies cum insignibus Abbatis, vulgo S. Gam.

b Bonam quidem Arduennæ partem possidet S. Huberti monasterium, sed illum, qui genere Aquitanus erat, verosimile non est amplos ibi habuisse fundos.

c Ambianum, Veromanduorum metropolis, solum 15 leucus distat Britanniaco.

d Ita ex suo sensu Piso, Monachus utique Benedictinus ipse.

e Imo Septingentesimo, ut supra dictum; male igitur hoc convenit nomen Pelagii Papæ, sive primi, qui sedit ab anno 519 ad 558, Childeberto I coœvus; sive secundi, qui sedit ab anno 577 ad 579.

Ad Cap. 2 num. 10 Nota, quod licet Feudi nomen seculo 9 primum audiri cœperit, antiquitas tamen Allodia seu hereditaria bona distinguebantur, a datis in Beneficium: de prioribus, cuivis licebat pro arbitrio disponere; de secundis, non nisi salvo jure supremi Domini. Tale jus si Veromanduus Comes reveru habuisset, injuste hoc ei subtraxisset Petrus, tradendo ipsum Monachis: igitur tale jus Comes nullum habuit; sed alio nirus titulo, puta consanguinitatis proximæ, injuriam sibi factam per talem alienationem temere prætendit, quamvis fundus nemini esset obstrictus,
C præterquam necessario heredi Huberto.

CAPUT II.

Persuasi parentes tradunt monasterio Bretigniacum: quod ne impediat Veromanduorum Comes ab Huberto apparente prohibetur.

*PARENTIBUS
eum requi-
rentibus,*

Libido interim patri matrique incessit, Huberti visendi, rescire cupientibus, quidnam eum in templo tam diu demoraretur. Petuit cœnobium, super Huberto multa regitant. Ubi rescivere illum monasticum Ordinem iniisse, primum gravi mœrore percelluntur, inde collocuti mutuo apud Priorem Bretigniacum conqueruntur, mox Hubertum accersunt. Adstanti coram mater Joanna, ut quæ filium materno affectu plus complecteretur, lacrymis obortis, dixit: Si mihi pro concione populari, seu ad potentissimos Reges, seu ad Magnates habenda foret oratio, lacrymis temperandum, querimoniis mulieribus abstinentendum esse putarem. Verum, mihi dulcissime gnate; cum apud te veluti dolorem meum depositura esse videar, vel plorando vel conquerendo, nea est cur reformidem verba facere,

Maji T. VII

lacrymis perfusa genas. Juvenili ætate dum florem, dintius alvo sterili sui, nupta sine liberis. *ACTORE PIPO-*
NE EX MS.

*et matru ut
domum redeat
hortanti,*

7 Ubi nobilis matrona perorasset, indulgentiori

*reponit Huber-
tus exemplum
Christi,*

genitrici Hubertus, indole præstans adolescens, tamquam Spiritu sancto plenus, graviter et accurate respondendum hoc duxit eloquie. Tametsi, dulciloquentula mater, luctuosa verba tua et flebiles ejulatus, tum dolorein tum lacrymas milii ubertim eient (nec enim, uti vulgo dicitur, sanguis ementiri potest) tamen ab orsis avelli haud quivero unquam. Nempe inspiratio divina me ad hoc præclarum Iacinus obeundum instinxit. Nec vero me latet quid sacrosancta mandent eloquia. Honora patrem et matrem, ut sis longævus super terram, et benedicat tibi Deus. Vicissim, opinor, tenes memoria, quemadmodum luculenter in Evangelio recentum est, pientissimum Jesum, duodecim natum annos, clam matre Ierosolymis in templo remansisse, mira quæsiisse, et Scribis responsa longe argutiora dedisse, cunctis admirantibus super prudentia et responsis ingeniosioris Jesu. Triduo post inventus in templo, Mariae matri, ploranti ac querulæ, comitter et placide tale tulit responsum: Quid est quod me quærebatis? Nescitis quia in his quæ patris mei sunt oportet me esse? Quo responso flexa mater, nullum responsum contra fecit. Age, cedo parens longe carissima, quid censes? An hoc egregium ac divinum Christi patrabulum frustra litterarum monumentis traditum est? An nebis incassum legitur? Pensiculatus animo volvito, mente saerum eloquium complectere, quidnam est aliud nisi quoddam capescendæ pietatis exemplar? Cunctos vite meæ dies Deo servire, templum incolere, sacris me totum addicere, animum induxi meum: ita mihi persuasum, ita decretum est. Num mortali matri quidvis injuriæ factum itur, si Factorem sequar meum? O gloriose Pater mi cœlestis, qui Virgine sacratissima nasci voluisti, qui pereune regnum in cœlo tenes; adsis mihi quæso felix, clemens, propitius: dulciter et supplicans tuam opem imploro; acerbas parentum meorum perturbationes amolire procul, tristitiam omnem arceto, facessat mœror omnis, nec mihi deinceps obstiteriat quomiaus tuis sacris addicar. Quid lamentaris? quid gemebunda ploras, amantisimagenitrix? quid mibi terrestres opes dignitatesque pollicere? Ego vero gaudia, voluptates, pompas labentis mundi nauci pendo: terrena hereditas, occidua, lapsatilis, falsa, vanescit; cœlestis, selida æternaque habetur. Deum delegi, Deum amabo,

35 Deum

*petitque sibi
id sequi li-
ceat,*

AUCTORE PISO-
NE EX MS
et ibi usque
ad mortem
manere.

Assensi paren-
tes

bona sua
trifaria u
partiuntur :

ipse vitam
piissime insti-
tuit:

demonis ad
defectionem
solicitantis
tentationes
vincit:

A Deum colam, Deum venerabor, Deo sacer ero, Deum de vestra omnium salute poscam, nee ulla mortaliū suggestio me ab hisce meis orsis avellet. Quas ob res te, bona mater, obsecro obtestorque, per Jesum reliquosque Cœlites, cum vestra venia hic Monachum profitear, hic divinis vacem, hic Christum Jesum contempler; mors instat, senium appetit, naturæ jus brevi solvendum est: quare permitte modo inchoem id, quod, ut primum humana vita excesserimus, pariter, mei quam dilectissimi pater materque, sumus in illa cœlesti beatitudine facturi. Eo namque pacto lenge majori atque veriori fuero vobis solatio. Spirituales animi delicias una crebro capiemus. Proinde redite domum, ac simul hilarem vitam vivitote.

B Vix ea dicta finierat, cum derepente Petrus de Bretigniae, armipotentissimus Eques, eeu divino afflatus Numine, in hæc verba prorupit: Siste, fili, sermonem longiorem, Deo per te loquenti consentiamus, necessum est. Nec enim tua vox hominem mortalem sonat, quin altissimum potius Deum tonat. Divinae voluntati terrigenas homines parere

tum deceat, tum par est. Aogelum vivito, ut lubet, cœlibem: Monachum profiteor: nostra omnis res communis esto; prome, matre tua Deum supplices orato. Hæc esfatus, ipse pariter et genitrix gnatum complexum esculantur, ac simul arcem repetunt, non absque gaudio ingenti. Nec multo post, sectati Joachim Annamque, avitos parentes Christi Jesu, proventus nummarios omnes dividere: pars Divi Petri Bretigniacensis cœnobio est attributa, pars in pauperes disperita, peregrinis, orphanis, viduis, valetudinariis erogatur; at vero tertiam ad quotidiani victus penum liberaliè beneficentiam recondidere; tres partes eas Huberto legarunt. Rebus ad hunc modum belle confessis, Hubertus animi liber votique compos, totum sacris sese addixit. Mores illi fuisse honestissimi, modo lectioni studere, modo precum meditamentis incumbere sedule curavit. Principio Psalterium regii Vatis, inde sanctas Scripturas et memoriter et celerrime didicit. Ita religiosam ducere vitam perseverans, insignem gloriam sibi decusque parit. At quantus integerium conversationis esfluxerit in illo candor, edita miracula declararunt, quæ mox paulo narrabuntur. Ac ipse quidem temperans et frugi, tenerrimum corpus edombit. Ter in septimana per omnem vitam jejunium tenebat, videlicet feria secunda, quarta, et sexta; hisque ternis diebus cibarum portionem, quæ sibi ministraretur, viris omnino pauperibus elargiri solebat.

C 9 His optimis factis inimicus generis humani diabolus invidit. Divinae meditationi vacantem Hubertum fraudulenter daemon compellat, aperte sassus e cœlestibus Angelis unum se esse, ob id Dei jussu cœlo delapsum, quo manifestius quenam divina voluntas esset, aperiret juveni vacillabundo. Plaeere admodum Deo uti parentum votis obsecundaret, nec ees macore diutinu contabescere pateretur, ne spe bona decideret, neu opulens patrimonium fastidiret. Rem nimis arduam imprudentium puerorum more fuisse temere aggressum, præter jus bonumque. Enimvero quid esse potest inhumanus, quam paternos marores habere susque deque? Quæ (malum) amentior foret stultitia vel potius stoliditas, quam magnas opes, paterno sudore partas, insano contemptu profundere! rediret ergo velocius paternam dominum, suosque perfunderet hilaritate; ni faciat divinas iras mox experturus. Tum vero Hubertus animo titubare cœpit, et grandi tædio flaccescere; quid ageret, quo se verteret in re dubia, aeneeps. Simul ac satanicas fraudes animadvertisit, atque dolos opitulante divino favore præsensit; tedium expe-

ctorat, cogitationemque pravam longistrorsus avertit; idque non nisi prius oratione ad Deum fusa.

10 Accidit haud ita longe post non minor perturbatio, quæ tamen ipsa Huberti laudum titulis accessit. Rumor percrebuit ad aures Comitis Veromanui,

Comiti Vcro-
manduo, feu-
dum aliena-
tam indigna-
to,

restiturus pa-
ter, fili pre-
ces poscit:

penes quem unum summa potestas Bretigniaceni Dominii id temporis erat, Hubertum jam pridem esse initiatum saeris, hereditatem paternam omnem Monachis esse sacram, proinde nullum in his terris Comiti fere post hac laudis imperium. Tilit clarissimus Princeps id ipsum quam ægerrime, ac protinus eam injuriam de feudis repetundis tollere bello statuit. Protinus igitur in armis illico stipendiarius milles cogitur, bellum indicitur Petre Bretigniaci Dominio: multi mortales ultro citroque frequentes convenere. Ubi compertum babuit Bretigniaci Princeps atrocis bello se peti, veluti vir Deo devotus ad opem divinam configit; nec ante armis cerrere putavit, quin Hubertum, de quo tanta lis movebatur, consulturus alloqueretur. Pollebat is Comes Veromanus et corporeo robore et sublimi principatu, atque in re militari plurimum valebat, utpote sævus et strenuus in armis. Petrus igitur nobilis Eques, E carpturus iter ad duellum ferox, preces et auxilium filii sui Huberti in monasterio postulat, utque secundum pariter abiret enixe depositus. Persancte spondet Vir sanctus affore sese, præsentenque opem latrum; vaderet quam maturrime pater ad campum prælii, excellentique fortitudine et magna animi spe fretus, haud dubie precum suffragia sacresaueta eunctipotenti Deo porrectum sese. Vale audacter, mi pater, inquit: equidem pro te supplices orabo Deum, quem ambiguo procul tutissimum ab omni periculo defensorem habebis. Faustæ sponsioni fidem habuit pius pater, ac perquam laetus a filio discessit, ad condicatumque certaminis locum velocius contendit. Postea vero quam mutuum in conspectum venere, utrumque instruunt aciem, pugnæque sanguinolentæ sese feroes accingunt: interim Hubertus, promisse staus, multa Deum eum laerymis in tenta prece poscit. Nee diu is distulit ferre suppetias. Namque in exercitu Bretigniaceno, Hubertus angelica stipatus phalange visus propalam est, atque coram agnitus; et id non solum a Comite Veromanus, sed universo etiam agmine. Jam vero Comitem, divina visione perterritum, gelidus invasit tremor; confessim lanceam abjecit, equo se in terram prorupit, ac simul genuflexo Petrum Bretigniacenum manuprehendit. Subinde mutue exosculati pacificas F junxere dexteræ: ibi perpetuum amicitiae fœdus vicissim pacisuntur: jurat persancte Comes initum fœdus sese defraeturum numquam: ac subito ubi rediissent in gratiam, Divus Hubertus una cum Angelorum multitudine oculis adstantium evanuit. Pater incruenta victoria ovans, Bretigniacum reversus, in sublime divi Petri templum sese recepit, opima dona sanxit, ingentes Deo servatori filioque Huberto gratias egit. Contigisse hoc eximum factum, anno primo quam divus Hubertus monasticum institutum profiteri cœpisset, memorie preditum est. Ea res Huberto magnam paravit admirabilitatem. Tantum porro abeunt ob id benefactum vanam gloriam aucepere, ut etiam id omne Deo acceptum ferret. Crebrescebat illius quidem fama per ora populorum, at indies augebatur sanctitudo major: usque adeo Hubertus virtute clarissima mortales eeteros omnes antecellebat.

qui pugnaturis
apparens,

pacis auctor
fit.

A

CAPUT III.

Miracula, post Sacerdotium susceptum, ultimo vitæ biennio patrata : pius obitus.

Cum vigenos a jam annos et justo et pudice exegisset, conseceratus fuit assensu omnium Sacerdos. At enim, quanto dignus honore esset, Deus palam ostendit : nam Pontifices tres, Suessionum *b*, Laudunensem *c*, Noviodunum *d*, nocturno viso per Gabrielem Archangelum monet, Bretigniacum proficerentur, divinum hominem Hubertum invisuri (is sacram rem, primum Sacerdotio consecratus, facturus erat) velle Deum uti terni Pontifices Huberto sacrificanti, loco singularis honoris, adessent. Igitur insperato sacerrimi Pontifices Bretigniacum appulere, divinitus instineti. Miraculo res est habita, præsertim cum nulla prorsum intercessisset evoctatio. Affuero terni Pontifices Huberto Sacrum pagenti. Ceterum finita sacræ rei solennitate, mirificum quiddam obtigit. Enimvero cum ad convivium sessum esset, inter Nobiles complures ac sanctissimos

BPontifices, qui tum epulis accumbebant, mendicus improvisus mensis affuit : is eoram obsonanti conione stipem obsecravit. Tum demum Hubertus, quanta liberalioris animi munificentia polleret haud obscure patefecit : nam dapes omnes, quæ fuerant appositæ pro novo Sacerdote Huberto, inops sua ipsius manu sumpsit, et illico disparuit. Demirantur convivæ, tanto prodigio obstupescunt, Hubertum summis laudibus attollunt; epulo assistentibus Christum sacerrimo convivio illapsum fuisse, vulgo creditum. Quis enim diseredat, immensum Deum sæpius pauperis mendiei personam induisse? Is ergo pauper credi Christus esse citra dubium et potuit, et debuit. Huc accedit facinus longe plurimum memorabile, quippe quod eximiæ sanctitatis opinionem progenuit, non modo rusticæ plebi, verum Pontificibus quoque ternis. Per eamdem lucem mulier, oppido Noviomensi oriunda, cum miserrime spiritu maligno divixeretur, ante pedes offertur divo Huberto. Ibi editur miraculum ingens. Quippe simul ac dæmoniacam Crucis signaculo collustravisset, adjuncta maorum impositione; confessim nefarius dæmon aufugit, liquido etiam videntibus iis qui tum illic præsto aderant. Ita prece S. Huberti sanitati pristinæ restituta dæmoniaca mulier, sospes et incolumis ad ædes patrias remeavit. Quibns e rebus almam vitæ sanetimoniam et præclari Huberti virtutes, Pontifices terni facile cognorunt, eumque postmodum summo honoris cultu habuere : nec enim cunctati sunt, quin discedentes illius precum sacrosanctis suffragiis magnopere sese commendatos esse vellent. Ita Divum Hubertum venerati retro abierte.

12 Matrona itidem ab agro Laudunensi pari fato unicum filium pepererat, isque puer per novem annos nec locutus fuisse nec ambulasse pedum ingressu ferebatur, donec ad Divum Hubertum advectus est. Coram jacenti puero Divus Hubertus, fidei plenus, imperat, sic effatus verbum deprecatorium. In nomine Jesu Christi, in quo prolatus sacerrimo lavacro es, confessim surge, staque rectus super pedes tuos, ac eloquere. Nec mora, mox ut audivit jubentis Huberti potentissimam vocem, bona valetudine dominatus illico surrexit, et loqui disertim cœpit. Ægros innumeros, et rabido furore debacchantes, et variis affectos morbis præsentissima sospitate S. Hubertus impertiebatur; quibus omnibus sanctiora duo præcepta dare solebat : unum id longe fuit princeps : Abito, mi carissime frater, domum, datus honorem uni dumtaxat Deo; et altissimo rerum omnium Creatori gratias agito, nec ausis cuiquam prodere

mortalium, quod Hubertus te sanavit, ne deterius tibi contingat. Tum deinde legem banc dabat longe optimam : Caveto per Dei nomen jures, quippe est immane scelus. Quam ob causam olim majorum consuetudine receptum fuit, ut Laudunenses, Novioduni, Suessiones, per S. Hubertum jurare consueverint; tantum illius viri cœlestis egregia claruit sanctitudo. Constans quoque fama ab antiquis retro seculis inolevit ad ætatem nostram usque, tantum auctoritatis ac potentiae plusquam humane sibi ipsum Huberti nomen ob divinam sanctitatem adscivisee, ut ubicumque nomen hoc, sane quam venerabile et angustum, inscriptum haberetur, insuper quidquid sacratissimi corporis ejus reliquis fuerit attactum, huic ipsi nec fulgur, nec tempestas, per terrificatio sathanæ, nec rabies, nec amentia nocere possit unquam. Porro id esse veritati consentaneum eredi, par piumque est; siquidem adstipulantur quotidiana miracula; et peregrinorum concursus, Bretigniacum turmatim ruentium, fidem irrefragabilem factitant *e*.

13 Adolescebat viri divini erga Deum flagrantissimus amor, jamque ad sumnum virtutis fastigium evaserat, jam nihil nisi Deum ferme sentiebat, *E* jam non nisi cœlestia animi cogitatione complectebatur, jam nihil præterquam divina loquebatur, jam cœli dulcedines ardebat; cum in paucis diebus pater materque Huberti rebus humanis emigrarunt, haud dubie felicitatem æternam adepti. Nec diu postea Hubertus superstes in terris fuit. Auxere parentum mortes repentinæ divino homini tum bu manarum rerum tedium, tum cœlestis gaudii desiderium ingens. Cupit ocius mori mortalique vita excedere, quo citius visione Dei perfruatur et beata et semiperna. Percrebro cernua precum efflagitatione Deum obnixe poscit, ut corporea labe liber in cœlestem puritatem emergat, bonumque finem assecuratus in societatem fidelium adscribatur. Itaque nocturnis excubiis ad sacras aras sancto Viro, preicationum meditationibus incumbenti, demissus cœlo Michael apparuit; jubere Deum uti Hubertus quam citissime in cœlum terris excedat : proinde consolationem animo caperet, nec longiori tristitudine langueret; futurum paulo mox uti ærumnis terrenis eruptus felici beatitudine donaretur. Hæc ait, simulque cœlestis nuntius in sublime rediit. Tum vero Hubertus incredibili gaudio geminas manus composit gratulabundus, ab imo pectore gratias egit, immensam laudem panxit Christo Jesu. Igitur postquam decem annos ac menses tres ad Bretigniacum in cœnobio vir Apostolicus Hubertus exegisset; virtutumque culmine præcelsus et miraculorum gloria insignis, devote ac religiose conversatus esset; imminere sui diem obitus divina revelatione compertum habuit. Proinde cognitam mortem suis Fratribus, ne repantino timore pereellerentur, amice detexit. Tum vero atroci dolore conficiuntur omnes, plœctus et moeror oboritur, lacrymæ passim oculis effluunt. Inde collacrymantes Hubertum, acerba febre decubentem lectulo, circumsistunt : ibi obnixe deprecari Deum cœpere, nec præmatura morte, juvenili ætate, vernans Hubertus oœcumbat. Ergone florulentæ juventutis ævo præcocem mortem obiret? Sicine nobiliori præstans indole, caros Fratres desertos esse pateretur? Itaque Deum supplices orabant, ne moreretur bonus Hubertus, tam duleis, tam benignus, tam amabilis, tam clemens.

14 Ubi tamen luctuosus clamor obstrepit; ubi auidam vertit Divus Hubertus acerbo moerore consternatos Fratres, eos omnes consolando habuit; et mentis alacritate et hilaritudine arridentis faciei, dieitur blande allocutus fuisse eos, quos tristes ob suum unius transitum perspexit; postremo fecit luctuosa orationem hoc pacto. Optime maximeque

AUCTOAE
PISONE
EX MS.
unde venera
tioni quoque
nomen ejus
est.

*a Anno at. 20
consecratus
Sacerdos
b
c d*

*coram 3 E/i-
scopis primi-
tias offert.*

*Christum
pascit in
paupere,*

*dxmoniacum
liberat,*

*mutum ac
paralyticum
curat,*

*et alios mul-
tos agros.*

*Parentibus
mortuis*

*mori quoque
optat,*

et impetrat,

*11 anno ritu
monasticæ,*

*Fratresque
mærentes
consolatus,*

rerum

AUCTORE
PISONE EX MS.

A rerum omnium conditor bone Jesu, animam meam tuæ clementiae commendatam esse supplex velim. Et sane amoreni erga me tuum perinagnum esse facile perspexi, præsertim cum per cœlestem Angelum mandes hoc mundo esse mihi abeundum. Infelix nimium esset jussio, nisi quis immundum cor purgare niteretur. Attamen supremo mandamento refragari numquam licet, siquidem nobis omnibus semel est moriendum; tali itaque confessione peccatorum meorum noxas piabo. O misericors et clemens Deus, uoi tibi confiteor scelerumque veniam precor supplex. Quidquid a me unquam peccatum, et seu perverso cogitatu, seu tumescenti superbia, seu invidioso labore, sive inertis societate, sive incuria torpenti, sive bili indignabuada, adversus divinam tuam majestatem est offendit, id penitus omne propter amaram necis tuæ passionem, ob intemerata fidem in te meam, ignoscito clemens propitius que abolet. Insuper, bone Deus, precor, miserere miserrimæ animæ meæ. Hanc placide et hilariter accipito, simul ac emortuum corpus exierit, tuoque solius liberali dono cœlestis regni gloriis ornatur. Postrema hoc unum abs tua beneficentia impetrandum contendo vobementer etiam atque etiam, malum, periculum omne, simul et tristitiam tuo solius gratuito munere ab hisce fratribus Monachis arceto: Bretigniacum affinesque, malis bestiis, grandine, fulgere, diabolica illusione, liberato: tum præterea, si quis caduco morbo laboret aut insana rabie furiat, isque Bretigniacum opis assequendæ gratia sese contulerit, is morbo crudeli quam liberrimus esto; concede lubens et propitius, id quod patrino f meo donasti, quisquis nominis mei patrocinium implorarit, continuo ab eo rabiem vesanam avertito. Summae trinitatis, virginisque matris Mariæ simul et Divorum omnium opem imploro, ut meam animam sereno vultu suscipiant, inque sempiternæ quietis amoro sinu locent.

B 15 Compluribus aliis id genus precum supplicationis deposcebat Deum divus Hubertus, sub imponentis mortis hora sacram corporis Christi Communionem libavit, reliquaque Christianæ pietatis sacramenta de more majorum sumpsit: mox inde eum in stratu suo recubans, veluti soporem dulcicellum carperet, Monachis interim hymnos et cantica circum pangentibus, tranquillo spiratio efflavit spiritum, et continuo paradisiacam quiescem petiit;

C tertio Kalendas Junias, regnante id temporis Dagoberto g, longe fortissimo Rege Francorum. Postea vero cum Divus Hubertus animum expirasset, Bretigniaci repente tara suave olenis odor defragavit, perinde acsi divina potestas universos vernæ temperiei flores in eum locum aggregavisset. Qua ex re quid existimandum aliud, præterquam quod paradisiacæ fragrantiae dulcis amœnitas ad obsequium funeris aspiraverit sanctissimo Huberto? Mox Hubertum vita defunctum esse increbuit rumor; ac sane per quara nobilis fama sui non solum vicinas oras incessit, sed per universum etiam Belgicæ regionis ambitum sanctitas ipsius longe lateque est divulgata. Ruunt exinde catervatim, tanti suavitate odoris illecti, populorum cunei fidelium; et undiquaversum per cunctos viarum tramites accurrunt. Certant singuli tangere Divi Huberti corpus sanctum, pro sospitate salutari præsentibus assequenda: nec poscentium quisquam immunis abscessit; omnes id quod Huberti nomenclatura poposcisseat baud gravatim obtinuerent. Quas ob res Deus beneficentissimus palam monstravit, quanta virtutum dignitate gloriosus Hubertus, qualive superni honoris privilegio potiretor; quippe quo magis Deum, cum in terris esset, integra caritate dilexit, eo potiori donatu curandis morbis excellit. Verum quo mani-

festius id omne clarescat, veraci recensu exempla D splendida subtexam.

ANNOTATA.

a *Mabilio, vigesimum vitæ monasticæ annum interpretatus, dicit Hubertum in monasterio egisse annos triginta: sed manifeste aliter sensit Piso, solum decem annos Huberto assignans in monasterio, atque adeo anno 22 xbatis mortuum eum credens. Neque mirum si tam præcoci sanctitati maturatum Sacerdotium ex privilegio sit. Acta autem hæc essent ex nostra sententia circa annum 710.*

b *Urbs Suessionum Britoniaco distot 7 leucis; ibi anno 680 obiit Episcopus S. Drausius juxta Sammarthonos, qui decem quidem proximos successores nominant usque ad 814, sed non definit tempora. Potest ergo hic intelligi a S. Drauso tertius S. Gaudinus Martyr, quem 10 Februarijs conjectavimus circa an. 720 florusse.*

c *Landunum Britoniaco distot circiter 9 leucis, ibi outem sub Pipino Principe Episcopus fuit Madalgarius, qui hic posset signari.*

E *d Post S. Mommolenum Noviomensem Episcopum, anno 686 mortuum, indefinita similiter est successorum septem Chronologia usque ad an. 744: eorum autem quartus, qui 18 annos sedet, vocatur Munarus vel Numianus.*

e *In margine antiquo charactere legebantur sequentia, fortassis per oblivionem scriptoris prætermissa, et hic inferenda: Post nocturnas vigilias egrediebatur in hortum, qui ad hunc usque diem Hortus S. Huberti dicitur: ibi sub tilia arbore frondosa positio lapide, genibus flexis ad Deum preces fundebat.*

f *Non hoc petuisse crediderim Sanctum; sed (quia eodem quo Magnus Hubertus vocabatur nomine) contra idem malum cæptum iavocari a vulgo, fortassis non satis utrumque distingue.*

g *Imo puerulo: ex hac autem persuasione, quod tempore Dagoberti cognoscere contigerit, addit Piso: Tum claruere, et doctrina et sanctitate præter certos illustres, Audoenus Rotomagensis Archiepiscopus, et apud Atrebates Philibertus Abbas; quæ molui expungere. Colitur S. Audoenus 24 Augusti, biennio post Dagoberti mortem, cuius Referendarius fuerat, ordinatus anno 646: Philibertus Abbas 20 Augusti celebratur, eidem S. Audoeno familiaris.*

F

CAPUT IV.

Miracula post mortem facta.

Paucis post diebus elapsis, ubi sanctum Corpus venerandi Huberti ad Bretigniacum honorifice sepulcro conditum est, Namaramus, vir tum nobili sanguine cretus, tum armis et robore bellico per celebris, quamquam pietate spectabilis et probitate esset, brachium tamen dextrum seminex et exangue plurimos dies circumtulit. Is valetudinem impetraturus ab Huberto Magno, Ardennam petiit: cunque novenos dies, totidemque noctes pio sacrorum ritu in aede Divi Huberti ab Ardenna, perinde ut gravissimo percussus morbo, noctu jaceret; multo maximam vocem coelitus audivit sibi jubeat, surgeret velox, et supremum facesceret oraculum. Vade, palam inquit, ad eminentem Huberti Monaci Bretigniaci templum: habet namque divinitus collatum donum suis meritis tui prorsum sanandi, penes quem unum eadem quæ mibi in ægrotos omnes altissima potestas est. Nihil cunctatus pius boino imperio cœlesti paret, subque noctis intempestæ silentio consurgens magnis itineribus Bretigniacum contendit, atque ibidem corporea sanitatem donatur,

Brachii emortui sanitatem a S. Huberto Episcopo postulans,

jubetur eam Bretigniaci quare e;

suffragante

*postulata a
Deo venia
peccatorum,*

*commendat
et monasteri
rum,*

*et placide
expirat:*

*accurritur ad
exequias.*

A suffragante Divo Huberto Bretigniacensi. Quid hoc opere insigni esse potest evidentius? quid tanta potentia depellendis ægrimiis eminet præstantius? Perinde igitur Hubertus Bretigniacensis advertens morbis potis est, atque celeberrimus ille Hubertus Arduennianus; quod quidem ingenuo fateanur oportet, vel compulsi rerum manifestiore argu-

mento.

D
valetudinem fuerat conseuta. Itaque plena fidei ac pietatis, egregium facinus adoritur. Proluit exangue brachium eis undis, quibus ante paulo sacer Divi Huberti vertex lotus fuerat: idque fecit palam pro populari obtutu. Ibi quantum Divi Huberti posset auctoritas, opitulamento manifestatio cunctis est ostensum. E vestigio imbecille brachium vivax et robustum evasit.

LECTORE FI-
S SONE EX MS

*Curantur
lunatica una,* 16 Nibilo secius dignum enarratu censuerim, licet minus excellentiae præ se ferre videatur. Cum variis admodum et miraculis et virtute efficiendis Beatissimus floraret Hubertus, tot signis inducta Lunatica mulier, a Vico eis Exonam a orta, se consultulit Bretigniacum. Mulier Petronillæ noioen tulit. Ut ante sacerrimum corpus appulit, orare cum lacrymis sane uberrimis occipit Divum Hubertum, ut conferret oranti gaudia sanitatis. At enim ubi novem dies ob aras Divi Huberti vesano cerebro saucia decubuisset, tandem valetudinem diutius optatam patrocinante Huberti suffragio promeruit adipisci. Quapropter sana jam mulier patrios fines repetens, magnifice collaudavit Deum longe pientissimum Christum Jesum, qui ob almi Huberti preces mirabilia patraret. Longe mirificissimum videri cunctis par est, quod factum nunc recensere sedet animo.

B Tredecim homines, dæmonibus immundis arrepti, post uno exacto anno quam Divus Hubertus rebus excessisset humanis, ad ædem sacram Divo Huberto deducti fuere, feruntur originem duxisse ab Suessionice urbis pago (veteri nuncupamine Turris-Comitis appellatus) dies novenos ante sacratissimum Divi Huberti corpus, manicis ferreis vinci steterunt; cum interim quotidianis jejuniis et precum supplicamento sedulam operam navassent, nona demum luce ioter Missæ solennia convaluerent: inde lares Suessionicos gratulabundi remearent.

C 17 Quantum sincera femininæ mentis fides valeat, oppido quam locuples testimonium dederit exemplum subnexum. Ducentesimo trigesimo quarto supra millesimum Incarnationis Domini anno, tertia Kalendas Junii, die B. Huberto sacra soleuniter, mirum quiddam evenit. Mulier interesse annuæ solennitati majorem in modum cum optaret, Isara flumen (sicuti usu venire solet) id temporis undosius offecit. Jam ad crepidiuem fluvii exundantis appulerat; ceterum qui peregrinam trajiceret, comparebat regnum uemo: tum vero humanis destituta præsidiis, opem Divi Huberti cum lacrymabili ejulatu inclinare coepit, obnixe deprecata ut festis interesse digna haberetur. Quid plura memorasse coner? Mira et eadem pene incredibilia descripturus sum. Etenim navis, quæ ex altera fluminis ripa anchoris fixa stabat, ad trajiciendam eam mulierem sine ullo quovis adminiculo adremigavit. Itaque navim conscientit mulier, ac sine gubernaculo citraque discrimen ullum fluvium trajecit: sique in ædem sacram Bretigniacenam velociore cursu ad honorandum Divum Hubertum perrexit. Ibi mirum obtigit: quippe ea mulier, cum jam dudum prægnans esset, nec diutino fœtu liberaretur, inopinato cunctis intuentibus, qui tum divino Sacrificio coram adstabant, prope majus altare puerum peperit sane formosissimum. Hujuscemodi factum non nisi ad Auxiliatorem salutiferum religiosa matrona retulit, utpote quem inter precanendum de puerperio felici dulcissimam obsecrarat. Huc accedit multo [grandius] aliud miraculum, adeo præclaris actis facta splendidiora accumulascunt. Sub hora eadem inter sacrificandum, matrona apprime nobilis, Magnicampi b oppido prognata, Divum Hubertum interpellavit. Ea dextrum armum veluti præmortuum pendulum gesserat annos tres, haud exigua opes medicis expenderat, nec idcirco bonam

18 Age dum porro denarremus illud quoque latrones 2 unum, quod gentes humanæ admirantur et parenni laude sustollant. Est in Belgia longe celeberrima arx, quæ Cotianum c appellatur. Latrones duos, insigni furto nobiles, isthie datos in custodiam fuisse pro confessso proditum, subindeque necei damnatos ob flagitia nefanda. Quod ubi exploratum habuere, protinus ad cœlestes suppétias esse confugiendum consulto existimarent. Quippe rerum extrema necessitudo miseros mortales ad id interdum impellit, ut humanis auxiliis destituti, tum demum divina præsidia supplices implorent. Igitur suam deplorantes ærumnam, tota mentis devotione S. Hubertum proclamarunt. Accidit continuo mirabile quiddam ac potius divinum. Enimvero dum summo nisu patrocinia Huberti depositum, subito sese Bretigniaci ante valvas templi divina ope translatos fuisse cognorunt, ferrisque etiam et vinculis (uti captivis assolet) innexos. Templi limen introgressi persitente dies novenos, Hubertinum auxilium deprecabundi. Tandem gravis Huberti intercessit auctoritas, qua citius effractis vinculis in libertatem sese vindicarunt. Pacto namque cum adversa factione inito, citra noxæ damnum invicem convenerunt: mox patrias domos regressi, felicem eventum vulgo denarravere. Quibus de rebus minime profatu est quot laudum præconiis, eisque magnificis, summum et longe celssissimum extulerint Deum de gloriose confessore suo Huberto. Neque enim tantum optimo dilargitori Deo ingentes egere gratias, verum Divum quoque Hubertum magna veneratione pro collatis beneficiis affectere: quippe nihil præ se fert egena mortalitas nec præstantius nec antiquius, quam meritos honores ferre Divis Patronis. O te perbeatum! o inenarrabilem coelicolam, Dive Huberte! qui tam magnifica virtutum prærogativa polles. Mundi labentis inanem pompan excelsa quidem animo contempsisti, sed cœlestes divitias efflagasti. Jam licet gaudio frueris aeterno, nec tameu miseris mortalibus opitulari cessas.

D
19 Elapsis annis post Christianum natalem mille ter centum, virgo nobili exorta progenie corpororum membrorum prorsus erat impar. Ea nuncupabatur Agnes, ab oppido d Laschenio suam dicens originem. Triennium perpetuum infelici ægrotatione male affecta domi decubuit, cum de vicinis audit famam gloriosi Huberti Bretigniacensis. Mox ex intimo cordis affectu se Divo Huberto devovet, opemque Sancti magnopere deprecatur: nec diu comperendinavit, quin venerabunda Huberti sacerrimam ædem peteret. Ideoque Bretigniacum ad sacratissimum corporis Hubertini mausoleum semetipsam vehendam curavit. Cumque per dies novem continuos templaribus thoris accubuisset, oblationemque votivam quotidie faciens sacro præseus afforet; pristinam sanitatem est adepta, inque proprias arcis absque bajolorum adjumento regresa est.

E
20 Haud perinde longa deinceps ætate, die Divo Huberto festa, multo mirificissimum factum festum vi-
lans, evenit: nam solenne festum Christicolis; plerisque quidem, sed præcipue Bretigniaci coloni tum agi solet. Ceterum Bretigniacensis quispiam indigena longe secus egit: cupidior enim domus ædificandæ, perat;

Anno 1300

d

Curatur
triennio
clinica

*Curantur
lunatica una,*

a

*et 13 energu-
men.*

An. 1234
mulier mira-
culo trans-
Isaram recta,

*fatum eniti-
tur ante
altare,*

*alteri humerus
sanatur.*

b

DUCTORE PISO-
NO. EX MS.

ideoque pu-
nitus,

Sancti ope-
sanator.

*A que hac
sufficiunt
ad laudem
Sancti,*

A perat; cum statim ecce maligno spiritu correptus miser, infandum torquetur, inque foveam profundam cadit: terra mox prolapsa cooperitur: pueri pleisque, qui tum brutos greges in campestribus passus secundum illius irreligiosi hominis fundos pascebant, subitam præcipitum obtuti, veloces accurrunt; statim casus infaustos vicinis ac propinquis obnuntiant. Tum vero catervatim rount, homini moribundo fraternalm opem laturi. Protinus effodiantes permultam humain, in altissima serobe seminecem ædicolam, ac jamjamque moribundum nanciscuntur: nigrum præterea signum in ejus fronte, veluti lividam cicatricem offendunt, tam duriter eum malus hostis pereusserat. Quid facerent, quidve aggredierentur, diu hæsitavere; tandem, ceu divinitus afflati, diro vulnere saucium bomunctionem in templum super mensam attulere. Exin ubertim illaerymantes pene mortuum pro sacerrimo Divi Huberti seretro sistunt. Triduum rusticus ille vir in eo statu miserando permanxit: post tres autem dies convaluit quidem sospes, at enorme signum illud quadraginta dies infixum ejus fronti comparuit. At

B vero, facta cerea oblatione instar sui corporei ponderis, omnino sanus evasit. Itaque ob indeptam sospitatem gratias nimirum maximas egit, tum beneficissimo Deo, tum Divo Huberto cum paucis bono.

21 Quas ob res et sanctissimæ vitæ conversatio, et stupenda miraculorum immensitas propalam ostendunt, aeterna cum beato Deo felicitate Divum Hubertum jam dudum fruisci. Quid enim hac evidentissima declaratione manifestius? An vero quisquam errore sacrilego tam est impius, ut iverit inficias, Hubertum Bretignianum nec prodigiosa magnalia fecisse, nec in Sanctorum albo conscribi?

Sensit agricola profanus divinam pro nefaria impietate vindictam; sensit itidem opem præsentaneam pro cultu religioso: qua de re quantum honoris, quantum excellentiae Divo Huberto tribuat aeternus et summus Deus, quanti candidissimas illiusce precationes pendat, tanta prodigiorum congerie, tot miraculis dilucidum evasit. Igitur longe dignissimus Divus Hubertus optimo jure censendus est, cui sonoris modulis concinamus omnes; O Divi Huberti splendida præconia, o ineffabilis ardor caritatis, qui dum pereuntis mundi fugaces pompas disprevit, pereunem aeterni regni gloriam adeptus est. Supersunt innumera ferme alia miracula, quæ divino quodam ac singulari privilegio Divus Hubertus edidit: sed universa ex ordine si recensere quidem velim, opus inexhaustum moliri insano videbor ausu, queis e rebus isthæc pauxilla non meæ solum exiguitati, verum avidissimo etiam fidelium Christianorum studio satis abunde factitarint. Concedat nobis Christus Jesus, ut salutifera Divi Huberti intercessione et cunctis libcremur adversis, et aeternam coelstis patriæ requiem consequamur, perpetuo laulaturi Deum trinum et unum. Amen.

*allis innu-
meris omis-
sis.*

ANNOTATA.

a Vir, vel potius, Vic-sur-Aysne, Bretigniaca 5 leucis ad meridiem dissitum.

b Vero similiter Grand-Pré, inter Reteliam et Vir-dunum in Campania.

c Forte legendum Cotiacum, ut sit Coucy in dia-
cesi Laudunensi 4 leucis Britanniaco distans.

d Laschenium, ubi positum sit libenter discam, si-
militer ubinam sit vel fuerit Turris-Comitis num. 16
nominata.

REVERENDISSIMIS DOMINIS
DECANO
ET
CAPITULO
PATRIARCHALIS ECCL ESIAE
HISPALENSIS

DANIEL PAPEBROCHIUS SOCIETATIS JESU
SE SUAQUE STUDIA O. D.

Redit ad Vos Sanctus Rex FERDINANDUS, Fundator Vester, quem ante hos tres annos singulari in volumine praecedere voluistis Tomum ultimum Maji nostri, mole sua ac multitudine Sanetorum impeditum, eoque lentius quam vota vestra patiebantur properantem; quemque ad Thronum Regiae Catholice Majestatis ipsimet tunc deduxistis. Redit autem secundis, imo tertius, curis auctior et politior universa nostra de tam augusto arguento lucubratio, grandiori in opere, communibus S. D. N. INNOCENTII XI Romani Pontificis, ac potentissimi Monarchæ CAROLI II Hispaniarum Indiarumque Regis Catholici auspiciis tandem nunc absolute; stipantibus Regem Sanetum Sanetis, in eundem Mensem concurrentibus, plusquam mille sexcentis, nominatim expressis. Promptum meum studium erga Reverendissimi Vestri Collegii honorem haud minus spero agnosceris ex hac secunda et potiori editione, nec parciori eam suscipientis benevolentia, quam ex priori illa probasti nostrum Vobis obsequendi conatum.

DE S. FERDINANDO III

REGE CASTELLÆ, LEGIONIS, ETC.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P.

§. I De priori hujus Commentarii Actorumque editione, ante ac seorsim curata, nunc
recognita nec parum auctiori.

ANNO MCCLII
Nomen atla-
te nostra
ceptum fre-
quentari in
Belgio,

ut valde
gloriosum,

non item ut
sanctum,

Ex quo Belgio nostro hic honor obtigit, ut Gubernatorem ab Hispanis acciperet Serenissimum Cardinalem Infantem Ferdinandum Austriacum, germanum fratrem nostri tunc Regis utroque in orbe potentissimi Philippi IV, quoniam immortalis apud posteros gloria permanet; Ferdinandi nomen, rarioris alias inter Belyas usus, frequentius audiri caput, et felicis omnis causa ad Baptismum usurpari. Nemo dubitabat, quin magnum illud atque præclarum esset, quod tantus tamque carus omnibus Principes ferebat; maxime cum eodem tempore Romanum in Germania Imperium teneret Ferdinandus II; ejusque filius ac deinde successor, Ferdinandus III, titulo Hungarici Regni clareret; idem is cum quo prædictus Cardinalis Infans, anno MDXXXIV, VIII Idus Septembris, felici ad Norilingam pugna Succum hostem fundens, prælusit victoriis, apud nos referendis de confederata Francorum Hollandorumque potentia. Cum autem in Nonas Novembri Bruxellas ingressus, sequenti anno exceptus esset Antuerpiæ XV Kalendas Maii, ac deinceps in ceteris Regiarum Provinciarum urbibus, apparatu tanto, quantum ulli unquam Principi, possessionem ipsam ineunti, factum nulla hominum memoria noverat; nihil jam toto Belgio crebrius iterabatur, nihil audiebatur libentius, quam nomen Ferdinandi. Qui porro altius volebant assurgere ad præteriorum temporum lumina, recordabantur Ferdinandi, primi hoc nomine Imperatoris, qui incomparabilis fama heroi Carolo V frater fuerat, et simul cum illo nepos Ferdinandi Catholici, cuius felici cum Isabella conjugio coalita Hispaniarum regna, in unam secum Monarchiam traxerant, quidquid Provinciarum uniebatur Coronis Aragonia Castellaque in Belgio, Italia, ipsisque in Indiis. Erat is inter Castellæ, Legionisque Reges sui nominis Quintus, quatuor enim ante numerabat Synonyms, quorum Primus cognomen Magni promeruerat. Verum tam omnes illi, quam quotquot cum illis toto orbe vel nominari tunc poterant, vel olim fuerunt in Historiis nominati Principes Ferdinandi, excellentem quidem isti appellationi claritatem conciliare vidabantur; sed cuius fulgor inanis posset judicari, nisi et accederet vera Christianæ Sanctitatis lux, qua vel sola clarum facit gerentis nomen, etiam in humiliori conditione.

2 Non deerat quidem ea lux Ferdinandæ nomini in Hispania; nam dictus apud Castellanos Legionisque Tertius, cognomine Sancti Regis secernebatur ab aliis. Sed eadem Sanctitas tam parvum nota habebatur vulgo, etiam Hispanico, ut, exceptis Hispalensis urbis incolis accolisque, vir quisquam Patronis Hispaniarum Sanctis adnumerare Ferdinandum audiretur. Imo Joannes Tamayus de Salazar, (quem, si ceteri omnes tacuissent, hic oportuisset disertissimum fuisse) Gallicano Andreæ Saussayi Martyrologio tomorum duorum, snum sex tomorum Hispanicum oppositus, cum undecimque contraheret Sanctos, quotquot vel suspicabatur conducere posse ongendo numero, non cogitavit de Sancto Rege Ferdinand. Adeo ut Franci, etiam post editionem illius Martyrologii, tanto copiosioris suo, in suo S. Ludovico, ante quatuor fere secula canonizato, viderentur sibi

posse Hispanos despicere, quasi nullum eatenus ostendere valentibus sanetum suæ gentis Regem (nam Hermigildus, Princeps tantum, pro Regno Martyrium erat consecutus a patre) aut certe talem Sanctum, cui is titulus esset Apostolicæ Sedis iudicio vindicatus. Habet id ægre pios multo fideles, quibus gloriosa Ferdinandi appellatio ex sacro obtigerat fonte, optantibus Sanctum sni nominis Patronum indigetari, quem annuo cultu prosequerentur, secundum jam receptum inter Catholicos morem, laudatissimum sive et ad multa utilissimum. Quamvis enim nonnullis in locis reperiatur Flos-Sanctorum perretus, ubi inter aliorum Sanctorum quas vocant Legendas, ante centum quinquaginta annos typis Hispalensibus Hispanice editas, inveniebuntur Vita et miracula gloriosi Regis Don Ferdinandi, qui Hispalim recepit; non tamen nisi ab Hispanis legi liber iste poterat; quin etiam Auctor, titulus Gloriosi Regis contentus, abstinebat elogio Sancti, licet veteri usu apud Historicos suæ gentis præscripto: quin etiam reprobrabat Hispalensibus, quod novum in Ferdinandino Patronum adepti, cuius sanctitatem, intra tam breve tempus, Deus ac Dominus noster per tot miracula manifestavit, neclum pro eo canonizando supplicationem misissent.

3 Hujusmodi improperium videbatur in omnes, non solum Hispalenses, sed etiam Hispanos tanto justius torqueri; quinti majoribus luculentioribusque beneficiis, si more humano res vestimentur, illos sibi obstrinxerat Ferdinandus, quam cousininus suus Ludovicus Francos. **Hic** siquidem pro Christi religione contra infideles certans in Oriente, non unum terræ pedem restituit licet magis ad id obligatis, quam Franci pro S. Ludovico. Reipublicæ Christianæ, quin non fuerit amissus intrabreve tempus, ipsomet ahdic vivente etidente: Ferdinandus vero Sanctus, sic expulit Mauros totu sive Bætica, per annos quingentos ab iis insessu, ut numquam in ejus possessionem redire potuerint. Avitum quoque ac paternum regnum ingentibus augens accessionibus, fidei etiam Christianæ cultum longe leteque propagavit, iis in partibus non amplius eradicandum: idque dum agit, et Barbarorum vires distincte alteritque, ceteris quoque Hispánicis Regibus facultatem præbuit paria agendi, adversus sibi conterminos Saracenos. Verum qui omnia momentis temporibusque suis prudenter disponit Deus, Ludovico censuit deproperandos Cœlitum honores legitimos, pro ea quam ipsi non dederat prosperorum successum gloria in terris; Ferdinandus autem tunc primum eos voluit auctoritate Pontificia assertos, quando bellorum felicius ab eo gestorum memoria, attrita per temporum velustatem, segnus officiebat oblivious meritorum præteriorum animos. Excitavit enim Catholicon Regum atque Capituli Hispalensis studia, hujus, ut Fundatori; istorum, ut Progenitori suo cum peterent cultum in Ecclesia universalis decerni, quem a tempore immemorabili recte eidem delatum in Hispalensi, tot tantisque Deus indies declarabat miraculis, quot fuerunt publicis Processibus cognita et approbata. Exhinc sanctius ac venerabilius haberi coepit, non Hispanis solum, sed exteris quoque nationibus pluribus, Ferdinandi nomen, cuius merita quo citius latiusque pervulgarentur

Ferdinando
mper tall
declarato,

edita antecipate Acta,

A *pervulgarentur, persuaderi mihi passus fui, ut onno-*
MDCLXXXIV, sinerem ultimo Tomo Maji praecurrere
scorsim ejusdem Acta; eadem ratione satisfacerem
curiositatē multorum, quibus tot voluminibus quot opus
nostrum de Sanctis complectitur complecteturque, aut
legendis otium aut coemendis commoditas deest; adest
tamen non parva cupiditas penitus cognoscendi, quia
istud sit operis, cuius molitioni jam pene sexaginta annos
impensos audiunt, nec pauciores impendentes restare,
minusquam totus sacer Annus, eo quo caput pede,
decurrat ad finem, quinquaginta aut pluribus Tomis
explicatis.

B *Etenim eadem investigandæ ac tenendæ antiqui-*
tatis cura, eadem methodo discutiendi ambigua et ob-
scura illustrandi, eadem libertate ac sinceritate disser-
nendi falsa a veris, dubia a certis, qua hic tractantur
Sancti Regis Ferdinandi Acta; decessores quoque
mei RR. PP. Joannes Bollandus et Godefridus
Henschenius omnium Sanctorum, quotquot toto orbe
coluntur vel a Catholicis scriptoribus celebrantur,
res gestas atque memorias, quæ quidem ad suam notitiam
pervenissent, tractandas sibi proposuerunt ipsi, mithique
continuandas reliquerunt. Ex lucubrationes utinam vel
legantur, eo quo ipsas scribimus animo, id, est, a præ-
judicis libero; vel legere omnia non valentes aut non
volentes, sibi sinant persuaderi, isti quod tenent speci-
mini similia esse cetera: quoniam, adversus qualiacum-
que demum obloquia, ea optima defensio est, quæ non
insinuantur verbis, sed præstatur operibus. Porro ex ta-
li anticipandæ singularis editionis consilio hæc quoque
emersit commoditus; quod, dum omnia per manus meas
alienasque transiernunt sibi prius quam ad principa-
lem inter ipsa Maji Acta impressionem veniretar; opus
ipsum evaserit varus in locis politius ornatusque, cor-
rectis etiam erratis nonnullis, quæ priorem diligentiam
nostrum sugerant; vel nunc etiam me laterent, nisi ea
dividisset amici suggestione Hispanorum eruditorum,
et propriæ rerum, locorum, ac personarum notitia
imabitorum. Taliū judicio censuraque doceri sicut sin-
cere petii, sic æstimavi in partem felicitatis; ingenue
proficiens, non esse me ex eorum numero, qui gloriantur;
quasi primo conatu omnia dederint perfectissima; et
istud Pilati videntur assumpsisse pro tessera. Quod
scripsi, scripsi. Πάτερα ναζαρέτον τοι πατέρα χριστόν
Θεόντο: Omnia quam rectissime facere, et in
nullo deficere, Deorum est, inquietabat ille, non ho-
mum. Et libentins illud alterius Sapientis usurparero,
Τηράσσα ἀτι μανθάνων

C *Senesco discens nonnihil quovis die.*

D *Si autem οἱ δευτέραι φορτίδες σοφωτέραι, ut vulgata*
inter Gracos paramia dicuntur, ad docendum, quod
secundæ quaque curæ sapientiores prioribus sint:
quanto magis tertiae quartæque addent aliiquid perfe-
ctionis operi cui fuerint impensa? His autem etiam
alibi a me impendi, impendentesque deinceps, in postea
conficiendis Actorum jam editorum Supplementis; et
quicquid agnovero minus recte scriptum, me in tissem
fideliter retractaturum; facilius putavi credendum, si isti
etiam peculiari tractatui, in ipsa prima editione, ante-
quam ea plane absolveretur, subjecerem Appendixem
addendorum, mutandorum, corrigendorum, sicut
feci; et istic notata suis quæque locis jam addo, muto,
corrigo, longe copiosius quam istic promisi.

§ II. De vetustate nominis Ferdinandæ, ejusque deinde claritate et etymologia ex veteri Gothiea.

N *N*unc ut uniuersaque notum habcas nomen, tot titulis
 venerabile; inuenio quod primus, qui Castellum cum
 dignitate Comitis tenuit, beneficio Garciae Regis Le-
 gionensis sub finem seculi IX, dictus fuerit Ferdinandi
 Maji T. VII.

Nominis nullum in-
dicium unte-
seculum 10.

D *dus: anteriorem vero nullum reperio in Historia Hi-*
spanica dignum nominari. Nam quod ad S. Ferdinandum,
Cajacensem in Campania Episcopum, pertinet,
XXVII Junii a nobis recolendum; nemo facile dicet quo
seculo vixerit, licet ex Hispania advenisse in Italiam
satis verosimilis opinio habeat. Qui autem ex figmentis
Higueræ, inter veraces Historicos nunquam absque
commiseratione (notim enim dicere, indignatione) no-
minandi: qui, inquam ex figmentis Higueræ Ferrandum,
Diaconum Carthaginensem in Africa sub an-
num DXL, attraxerunt Cartogenam in Hispania, ut
deinde ficerent Toletanum Archiepiscopum; XXXI Maji
inter Santos habendum, nec refutari quidem merentur.
Verum tamen est, quod tempore S. Ferdinandi Regis,
pro uno eodemque nomine accipiebantur Ferdinandus
et Ferrandus; uti patet ex subscriptionibus chartæ Re-
gix, communicantis privilegia Fori Toletani Hispanensi
civitati, sub quo leguntur Ferrandus Gonsalvi et Mu-
nio Ferrandi; atque ex Epistolis Honorii Papæ scrip-
ptis. Ferrando Illustri Regi Castelle; quamevis hic
nomen suum Latine non aliter quam Ferdinandus si-
gnaret; Hispanice autem Fernando, pro quo Italice
sere scribitar Ferrante. His autem non obstantibus
censo diversissima esse nomina Ferrandus et Fer-
dinandus, uti sunt Ignatius et Ynecus; Theodorus
et Theodoricus; Ignatius scilicet a Latinis, Theodo-
rhus a Græcis institutum; cum Ynecus et Theodoricus
sint Gothicæ, planeque alias etymologiam habentia no-
mina. Et Ferrandum quidem dici censio a Latino
Ferrare, sicut Amandum ab Amare; licet propter
similitudinem quumdam litteraria confundatur cum
Ferdinando, pro eodemque accipiatur. Ferdinandi
vero nomen judico, aut in Hispania primo compositum
fuisse, aut illuc inventum, ab aliqua externa natione,
alia quam fuerint Carthaginenses Phœnicum propago
ex Africa, vel Romani ex Italia adiecti; atque adeo
originem suam debere vel Gothis, in Septentrione exor-
itis atque anno CCCXII Hispaniam ingressis; vel Sa-
racenis, quos in Gothorum exterminium eodem submisit
Africa, sub annum CCCXII.

E *6 Duplex ergo ex alterutra lingua invenio duci no-*
minus Ferdinandæ Etymon, utrumque auspiciissi-
mum. Primum ex Arabica Maurorum Hispaniensium
lingua suggerit Carolus Macer, in additionibus ad Hier-
o lexicon Dominici fratris sui, docens, Ferlin din-handu,
illa in lingua idem esse, quod, Gaudium fidei habet
ipse, vel Gaudium fidei apud eum; quo nescio quid
aptius excogitari possit ei, qui restituto in tot reguis
Fidei Christianæ cultu, gaudium percepturus erat, non
solum in tempore, sed etiam in aeternitatv, ipsumque
toti Hispaniæ facturus communie. Sanc Barraceni,
quamvis nihil minus teneunt quam veram fidem aut Dei
legem, utraque tamen mirabiliter gloriantur, seque
unos Fidelium upellatione censeri volant; unde et
Imperatorem suum appellant Miramolinum, quod in-
tegre scribendum esset Avair-almuniim, id est, Imper-
ator Fidelium. Quin et in hujus nostri avi historia
invenio Feklirel-divum quemdam (quod Gloria legis
interpretatur) qui totius regionis Carmelum inter et
Damascum jacens Dominus, plurima Turcis damna
attulit in Syria, indeque Roiam venit ad Paulum V,
ac denique Constantinopoli plexus est capite anno
MDCXXXIII. Verum quantumlibet istæ ab Arabibus
sumpta Ferdinandæ Nominis derivatio, feliciter adin-
venta, blandiatur ingenio, ad honorem Sancti Regis ex
nomine suo querendum propenso; horret tamen animus
ab ea suscipienda. Vix enim induci possum ut credam,
Hispanos Principes, germanam veterum Visigothorum
sobolem, qui posseposse per tria secula Hispaniarum im-
perio pulsi a Mauris, atque in montes Cantabrici re-
ducti, ibi antiquos mores fidemque servarant; paula-
timque invalescentes, cedentibus vicissim Mauris,
Callaicum, Legionense, Navarræum atque Arrago-
nium

D *uctore d. p.*

a quo diver-
sum plane
Latinum
Ferrandus,

licet vulgi
acceptio
confusum
cum Ferdi-
nandus.

Onomato-
pœla felix
ex Arabica

verior ex
Gothica
majorum lin-
guæ,

A nium regna fundarunt, ac Maurorum oīum quasi cum materno lacte hauserant: hos, inquam, Hispanos, credere non possum, adūnasse nomen, aliunde sumptum quam ex Gothicā majorum suorum lingua; et quidem ex lingua non simpliciter aliena, sed exosissimā sibi gentis. Si posset ex Græca Latinā peti verosimile etymon, deberemus eo esse contenti: has enim linguas non poterant Gothi magnopere fastidire, postquam Christi fidem edocti a Græcis, ineunte seculo iv, ast sub Valentī in Arianisnam cūn suis adhuc Gentilibus Regibus protracti, in veteri sua ad Danubium sede, errorem in Hispania depositurunt, docentibus eos ibidem Latinis Episcopis, S. Isidoro et aliis. Nunc dum constat Ferdinandi nomen, nec Græcae, nec Punicæ, nec etiam Latinæ originis esse; minus autem credibile videatur fluxisse a Mauris; restat ut eis compositio et originalis significatio a Gothis accersatur.

multum simili Suecorum lingue,

B 7 Ad hujus porro investigationis vium reperiendam, scire convenit, Gothos sive Gotthos, vel a Divinitate, vel a Bonitate, sua in lingua nomen sibi fabricatos (Got enīa et Bonum et Deum iis significabat) processisse ex iis hodiernis Sueciæ partibus, quæ usque in præsentem diem interjecto lacu Wettera divisæ, Westrogothiæ et Ostrogothiæ, id est Occidentalis atque Orientalis-Gothiæ nomina retinent; quæ deinde nomina postmodum resumpta apud Italos et Hispanos, his Visigothos, istis Ostrogothos dederunt; quatenus Italia Orientem, Hispania Occidentem respicere dieuntur, relate ad se invicem. Gothi ergo a Septentrione, per Balthicum mare, in eas transgressi provincias, quæ nunc censentur Pomerania, Misnia, Bohemia, et Hungaria, ad Danubium denique sedem fixerunt (ubi nunc Transilvani, Walachi et Moldavi incolunt) ibidem noti sub Constantino Magno; sub quo jam aliqua inter eos Ecclesia gentis misit Episcopum, Patribus Nicarnis adnumeratum. Huic succedens aliquis ejusdem nationis nomine Ulphilas, sacros libros transtulit in Gothicam linguam, litteras plerasque mutuatus a Græcis. Verum cum Principes Gothorum, etiam tunc Gentiles omnes, interneccino odio dissidere capissent armisque configere; pars debilior, Valentis Imperatoris Ariani auxilium demeritura, Christi legem amplecti sponpondit, sed qualis apud Imperatorem erat. Hæc itaque pars Cæsareis auxiliis facta validior, alteram quoque partem coegit Arianismum sequi, non sine multorum Martyrum gloria morte, de quibus a nobis instituitur seriao ad xxvi Martii et xii Aprilis. Sic infecta universa Gothorum natio, dimissa habitatione Danubiana in C Italiā Hispaniamque effudit sese, illuc invehens Arianismum, una cum litteris, tum iis quas Ulfilas invenierat, quadamteaus Græcis; tum Runnicis, quas e Suecia primitus odixerant; cuncte originaria Gothicæ lingua, non sic alterata, quia adhuc multam retinerent affinitatem ad eam, qua hodiendum Sueci Teutonesque loquuntur. Patet hoc ex uominibus Gothicorum in Hispania Italiisque Regum ac Principum, Athanarici, Alarici, Sigerici, Theodorici, Amalrici, Errici, Witerici, Roderici; Ataulfi, Aistulfi, Sigulfi, Sigenulti; Athanagildi, Leovigildi; Trasemundi, Rosemundi, Veremundi; Kindaswindi, Regiswindi; Ranemiri, Richemiri; Adalwaldi, Grimoaldi, Rodoaldi; Gundeberti, Cuniberti, Liutberti, Ragimberti; Asprandi, Luitprandi, Hildebrandi, Garibaldi, Gondemari, Recaredi, Sisenandi, plurimumque aliorum; quibus sigillatim etymologium aptare ex nostris Septemtrionalibus linguis haud esset difficile, itoque demonstrare, quanta cum ratione possit Ferdinandi nomen hac via indagari.

8 Sed ne conjecturali dumtaxat ratiocinio niti videar, addendum est aliquod veteris linguae Gothicæ monumentum, ipsoque gentis in Hispanias ingressu antiquius. Est autem Evangeliorum traductio Gothicæ, per supra nominatum Episcopum Ulfilam tempore prædicti

Valentis composita, et forsitan ab ipso Imperatore scribi D curata ac dono missa Fritigerni Regi, fæderoto suo, suaque opera converso, dicam? an perverso. Imperiulem certe majestatem præfert purpureus membranarum color, et splendor argenteus litterarum, elegancia prorsus exquisita descriptiarum: quas in scribendo prærogativas credibile est Orientis Imperatores usurpare, sicut Sinarum Imperatores usurpant mihi imprimere libros, quod ceteri faciunt atramento, et in operculis eorumdem uti colore flavo. Codicem illum, nescio quo casu illatum in Sveciam, primam veterum Gothorum patriam, Regia nunc servat Bibliotheca, sed plusquam dimidia parte mutilum; et formatis ad ejus exemplum typis Gothicis, quidquid ejus supersuit, in lncem dedit Henricus Junius, Dorbraci in Hollandia anno MCLXV, cum accepto inde Gothicæ linguae Glossario; utique futuro ampliori, si omnia quatuor Evangelia integra habuisset auctor, vel etiam Biblia veteris ac novi Testamenti omnia. Isto in Glossario invenio Fair (quod Anglo Saxonum, Teutonum, et Belgarium mollioribus aliquantum dialectis Far, Fer, et Ver effertur) idem esse quod Longe sive Procul: Thein (quod iisdem Dialectis Thin, Dein, Dyn prouinciatur) Tuus, tua, tuum redditur: Handus denique, aliis Hand vel Hant, significat manum: atque ita Fair-thein-handus ac molliori effuto Fer-din-andus et contractum Fernhandus aut Ferhandus, propriissime esset, Manus tua procul, vel is cuius manus, id est, potentia, robur, virtus longe ac procul valet, tenditur, aut sentitur; secundum istud Poetæ,

An nescis longas Regibus esse manus?

9 Longam certe Ferdinandi gemini, Primi scilicet ac Tertii, manum experti sunt in bellis Mauri; quin et fama hujus, in Africam trajecturi, longius præcucurrerat, novum ei istic Imperium spondens, nisi placuisse Deo felicem victoriarum ejus cursum morte feliciori sistere atate media, et ad æternæ beatitudinis bene meritam coronam Sanctum suum erocore. Non eadem fuit fortuna Ferdinandi II: Legione enim imperitans, et nullos circa se Maures limitaneos habens, nec tamen valens ab armis quiescere, manum suam extendit in Christianos viciuos proximeque consanguineos Principes; primum quidem in nepotem puerum Alfonsum IX, cuius pene totum reynum in suam redigit potestatem, ab eodem postea pubere feliciter expulsus e Castella; deinde, justiori longe titulo, contra novum ac primum Lusitanis Regem Alfonsum, sacerum suum, et proari sui Alfonsi scilicet VI nepotem, quem prælio fudit, dnatque captivum. In eo autem quem Catholi- F cum appellamus Ferdinandum V. (nam Quartus, Sancti Regis Princeps, in ipso rerum contra Mauros gerendarum initio, occupatam ab iis Alcaudetem obsidens, mortem contraxit jurevis, anno MCCCXII) in Quinto, inquam Ferdinandu Curvi V Imperatoris Avo, rursum vim sue significationis exeruit Nouen: quando is omnes fere totius Hispaniæ provincias potentissima sua manu complexus, cum ultraque Sicilia ac Ballearicis insulis. eamdem trans Atlanticum Oceanum porrexit in novum illum mundum, quem auspiciis ejus Columbus invenit, ac porro demonstrare perrexit Americus, et Americam dixit; ibi una cum Castellanis Arragoniisque insignibus Crucem plantans, cui tot barbaræ nationes paulatim subiicerentur. Ita in nostro orbe gronde jam olim Ferdinandi nomen, ultimis hisce duobus seculis grandius etiam erasit in altero: quod sub tot gloriosissimorum Ferdinandorum Nepote Carolo II gloriosius etiam reddot is, a quo et in quo omnis vera magnitudo exordium habet, et finem accipit, seu potius sine fine perennat. Idem Leopoldo I Imperatori, trium Ferdinandorum Austriacorum Filio, Nepoti, Trinepoti, et per totidem gradus, quot noster Hispanus Monarcha, Castellanos Legionensesque Ferdinandos attingenti, concedat; quantum ille in altero Orbe terrarum possidet,

Mann procut
valentem si-
gnificans,
E

et rapse
plures imple-
tum,

in Rebus
sic nuncupa-
tis,

retinuerunt
nomina Sue-
cicis affinita

explicanda
sicut et nomen
Ferdinandi,

*A majoribus acquisitarum Christoque adductorum sere
sine armis ac sanguine; tantum in hoc nostro eripere
Turcis cultuque restituere orthodoxo, Marte felici;
fauditusque evertere, quod jam coram eo ruere capit
Ottomannicum Imperium, Constantinopoli ipsisque Hie-
rosolymis receptis.*

Chronice, inter se collatis ab Alfonso Morgado, infra laudando, manifeste apparet, iisdem fere verbis Chronicam utramque procedere, ita ut unam ex altera sumptane esse oporteat; utra, non facile discrevero, cui altera tantum al manum est. Christophorus Bagnez de Saleedo, Particularem ex Generali atque ex Rode-
NOT. 4
APP. TOM. VII
MATH.

AUCTORE D. P.

NOT. 4
APP. TOM. VII
MAIL.

§. III. De antiquis Actorum hic dandorum
scriptoribus: deque libro, qui fertur æta-
te Sancti sub rupe inventus.

Idem Mauri, qui nominatissimam sub Romanis Imperatoribus ac Gothicis Regibus Hispanum, anno DCCXIII cum reliqua Baetica, cuius ipsa Metropolis erat, redigerunt in potestatem; sicut sacra profanaque omnia ad suum conformarunt arbitrium, ita etiam nomen commutarerunt, et dixerunt Seviliam; quod eorum lingua Domum opulentam seu divitiis abundantem significare, discimus ex descriptione Andaluzie inserta lib. 17 Atlantis seu Geographix Blavianæ. Hanc cum Mauris eripuisset anno MCCXLVIII Rex Ferdinandus, sui nominis Tertius coagamento Sanctus resumpta Latine

B *minus Tertius, cognomento Sanctus, resumptu Latine*
scribentibus prior appellatio est, posterior in usu vulgi
mansit. Mutatis civibus, non sicut mutata etiam fortuna
urbis et opulentia: præ cunctis tamen divitiis ejus æsti-
mandus est ipse, qui post restitutam in ea Christianam
Religionem, et dotatum munificentissime Ecclesiam,
non solum Regni scdem ibi elegit habere quoad postea
vixit, sed etiam sepulcrum, pretiosissimus ipse thesaurus
urbis. Eo regnante, prius quam ista fierent, floruerunt
is Hispania nobiles duo scriptores, Rodericus Ximenez,
Archiepiscopus Toletanus in Castella, ab anno MCCVIII
usque ad MCCXLV; et Lucas, Tudensis Diaconus, po-
stea et Episcopus in Gallicia, usque ad annum MCCXL.
Primus novem suos de Rebus Hispaniæ libros perduxit
ad annum MCCXLIII; secundus, cum adhuc Diaconus
esset, mundi Chronicon contexit usque ad annum
MCCXXXVII. Ex his Rodericus, eo majoris fidei cen-
sendus est, quo plurium rerum quas scribit testis certior,
utpote Regia castra sæpe secutus, et omnium Regni ne-
gotiorum particeps: nec tamen contemneandus secundus,
cui magis propositum fuisse videtur sancti Regis virtutes
persequi. Utriusque igitur contextum hic domus: et,
pro iis qui utrique deficiunt annis, summ cuique addi-
mus supplementum, ex antiquioribus, quæ nancisci po-
tuimus, Hispanicis monumentis. Deficienti circa finem
Tudensis contextus (anno prima loco dabo) placeat sub-

C *Tudensis contextui (quem primo loco dare placet sub titulo Vitæ brevioris) succurret Legenda vetusta, quam reperimus in libro *Flos Sanctorum* dicto, editionis *Hispalensis* anni MDXXXII. Roderici verba invariata, ex *Francofurtensi* anni MDCL editione de-
sumpta, inteximus Actis prolixioribus Chronicæ, in Codice MS. *Hispalensis* ecclesiæ Hispanice repertæ, et quotenus opus fuit Latine redditæ, secundum edi-
tionem *Vallisoletanam* anni MDLV, sumptam ex alia
vetustiori, forsitan *Hispalensi*, anni MDXV, uti apparet
ex Prologo.*

12 Legendam istam tempore Catholicorum Regum Ferdinandi et Isabellæ, adeoque ante finem seculi xv aut initio sequentis compositam esse, colligitur ex Miraculo xi, ibidem relato. Chronica multo antiquior est, et tunc non a coaxe Auctore conscripta; quod intelligitur, non solum quia sic consequenter scriptæ fuerunt Chronicæ Regum subsequentium, Alfonsi Sapientis, Sancii IV, Ferdinandi IV, Alfonsi XI (quorum posteriores duas etiam habemus, impressas iisdem typis circa annum MDL, alias duas vehementer optamus nancisci) sed etiam, quia Alfonsus Sapiens scipisit ipse, aut nomine suo scribendam curavit, vulgari gentis lingua, Chronicam Hispaniæ generalem, quæ similiter dicitur impressa haberí anno MDL, et a nobis æque desideratur. Etenim ex variis locis utriusque

poneretur danuc stantes; tunc consuet ex Morgado, quod
anno MCCXCVI, terræmotu excusæ comminutæque
faerint, nec repositæ amplius. Addiderim tamen, quod
si revera tam antiqua est hæc Chronica, oporteat eam
transcribendo fuisse nonnullis locis interpolatam vitia-
tamque, quemadmodum in Annalibus obseruamus. Item
obervo, editiois antiquæ auctorem Sebastianum Marti-
nez, in Proœmio ad lectorem, protestari, quod fide-
liter inhæserit verbis MS. Codicis; nisi quod aliqua,
usq; omni oboleta, mutanda putaverit in alia tunc
usitatiora; quod in Chronicis Ferdinandi IV et Alfonsi
XI factum ab eo non legimus.

13 Post Toletanum atque Tudensem, inter Scriptores Latinos de S. Ferdinando, tertius nominandus venit Alfonsus a Cartagena, ex Episcopo Zamorensi post annum MCCCCXII usque ad XXXIV Burgensis Antistes, in Rerum Hispanicarum Anacephalæsi cap. 83, ubi more suo, ut ceterorum Regum, sic etiam hujus imaginem proponens, Depingitur, inquit, Fernandus armatus in equo, prope civitatem Sevillam, quodam Arabe dante ei claves: quia civitas illa, per longam et strictam obsidionem ab eo afflita, in deditioinem ejus devenit. Tacet de diademate et titulo Sancti: sed similiter de utroque tacuit capite 26, agens de S. Hermenigildo. Quartus inter Latinos venit Rodericus Sancius, post Ovetensem et Zamorensem Episcopatus administratos, factus penultimo vitæ anno, Christi MCCCCLXX, Palentinus Episcopus, nescio cur apud Baronium et in Summario sæpissim dictus Gerundensis: qui Historiam Hispanicam partibus quatuor deduxit. Hic parte 3 cap. 40 ait, quod nullus ante annum (scilicet Ferdinandum) bellis felicior aut in

*Imago ex
Alphonso Zamorensi.*

pace moderationis fuit. Et hoc ipsum ex præcedenti capite egregie probari potest, ubi legitur, quod interrogatus, cur longe plus regni fines auxisset quam multi ejus progenitores, quippe qui recuperavit quod illi perdiderunt; respondisse fertur verbum, suo auctore et sempiterna commemoratione dignum: Patres, inquit, mei fortassis animo gerebant principatum terrenum exaltare potius, quam fidem plantare; augere sibi populum multum, sed non stabilire divinum cultum: quare decepti sunt in adventionibus suis. Itaque ad cœlum oculos vertens, Tu Domine, qui scis corda et renes hominum. nosti, quia non meam, sed tuam gloriam quero; non tam caducorum regnorum, quam fidei tuæChristianæque religionis augmentum desidero. Ita ille, qui locus in Summario Processuum tribuitur Michaeli Mauclero, veluti insertus ejus libro, de utriusque Monarchiæ sacro fadere: sed hic Germanus scriptor recentior est, atque Palentinum transcripsit: ignota nunc nobis

Elogium ex
Roderico Pa-
tentino:

*Rodericus
Totelanus et
Lucas Tuden-
sis, coxvi,*

*supplentur
ex Veteri le-
genda et
vetustiori
Chronica:*

*hac sub Al-
fonso sancti
Regis filio*

Auctore D. P. A sunt Anaalia Hispanica, allegata a predicto Roderico Sancio; et Martinus Cusentinus, ex quo idem se dicit accepisse quod sequitur.

Proprietate de eo ex Martino Cusentino.

14 Hujus gloriosi Regis tempore, quoddam mirabile, ad nostræ Catholice fidei exaltationem, accidisse fertur. Nam (ut Martiaus Cusentinus scribit) cum apud Toletum quidam Judæus, gratia ampliandi vineam suam, rupem comminuisset; in medio saxi concavitas reperta est, ubi liber erat folia lignea habens, descriptus tribus linguis, Hebreis, Graecis, et Latinis; scriptura vero quasi uarius psalterii videbatur. Hic liber de triplici mundo disserebat, ab Abraham usque ad Antichristum; Principium vero tertii libri ita incipiebat, a Christo sic exordiens: In tertio mundo filius Dei nascetur in mundo ex virginine Maria, patieturque pro salute hominum. Quod cum Judæus consiperet, statim cum familia sua sacro fonte renatus est. In fine itaque libri dicebatur, quod tempore Fernandi Regis inveniri debebat, [proprietates hominum uniuscunusque mundi exprimendo.] Eudem leguntur in Chronico Nicolai Trivetti Dominican, sub annum MCCCCV scripto in Anglia, insertoque Spicilegiis Acherianis tori. 8, quasi accidet.

B non videtur majoris esse fidei.

B rint anno MCCl., et intersetur verba inter [] relata. Multum autem ab Hispanis recentioribus ista pondentur, ut etiam in Summario Processuum num. 17, tomquam singulare opus Providentiae divinae, famuli sui nomen, quinque minimum seculis prius quam nasceretur, revelantis ei, qui ipsum librum ibi abscondisse presumit sub ingressum Maurorum in Hispaniam. Verum, ut ingenue fateor, dum considero, in illo tam mirabiliter, ut prætenditur, invento libro, velut auctoris Christoprioris, nihil repertum ob quod mereretur ad notitiam posteriorum transmitti, nisi istum de Messia nascituro locum, et notam temporis qua esset reperiendus; rehementer metuo, ne S. Ferdinandus aero liber iste fuerit primus abditus, et mox erutus a Judæo, aliud quom par est lucrum per Baptismi susceptionem captante, atque ita tota res meru fabula sit.

quam tabulis librique prope Granatam reperli,

15 Certe simili fraude defossæ, et seculo superiori exente refossæ fuerunt, in caveris cuiusdam montis prope civitatem Granatensem, laminæ quædam plumbeæ atque membranæ. Arabico sermone atque charactere exaratae, in quibus, ex Arabico in Latinum sermonem fideliter versis, repertum est contineri libros infra scriptos:

Liber fundamentorum fidei.

Liber de essentia veneranda.

Liber ordinationis Missæ Jacobi Apostoli.

C Oratio et defensivum Jacobi, filii Samechi Zebedæi, Apostoli, ad omnes adversitates.

Liber beatissimi Apostoli Jacobi, filii Samechi Zebedæi, de prædicatione Apostolorum.

Planetus Petri, Apostoli Vicarii.

Liber rerum præclare gestarum D. N. Jesu, et miraculorum ejus, et matris ejus Mariæ sanctæ Virginis.

Liber historiæ certificationis Evangelii.

Liber donorum præmii.

Liber mysteriorum magnorum.

Liber colloquij S. Mariæ Virginis.

Liber sententiæ circa fidem.

Liber historiæ sigilli Salomonis.

Liber assequibiliū divinae potentiae.

De natura Angelii et ejus potentia.

Liber relationis doni domus pacis, et tormenti doinus vindictæ.

Liber rerum præclare gestarum Jacobi Apostoli, et miraculorum ejus.

Pars secunda libri rerum præclare gestarum, Jacobi Apostoli.

Qui quidem libri, ad Apostolicæ Sedis judicium pridem delati, atque anno MDXLII severe prohibiti legi,

explicari, aut defendi, anno denique MDLXXXII absolute condemnati fuerunt; ut qui falso tribuatur beatissima virginis Mariæ, et sancto Apostolo Jacobo Majori, nat ipso dictante ejus discipulis Thesiphonti et Cæcilio; imo sint pura figura humana, in perniciencia Catholice fidei composita; et respective continent hæreses atque errores, ab Ecclesia Catholica damnatos; ac adversentur litteræ sacræ Scripturæ, et expositioni sanctorum Patrum, et usui Ecclesie; quin etiam plura redoleant Mahometismum, nec parum inducere videantur fideles ad sectam Mahometi, e cuius Alcorano, et aliis Mahometanorum impurissimis libris, non modica illorum pars agnosceatur transcripta.

D et merito
damnati;

16 Simili etiam fraude, Prospero cuiusdam Auguri Fæsulano, qui temporibus Syllanis ac Tullianis vivebat, adscripta sunt Etruscarum Antiquitatum fragmenta, quibus urbis Romæ aliarumque gentium primordia, mores et res gestæ iadicantur, a Curtio Inghiramio reperta Scornelli prope Vulterram et (sicut falso prætendit) impressa Fraconforti anno salutis MDXXXVII, Etrusco vero MCCCCCXCV. Interim editionem constat factam esse Florentia; omniaque eo libro contenta esse commentitia, non dicunt, sed clamant, sermo non sat Latinius, Graecæ linguae inscitia, autographi ipsius characteres dispares vetustis temporibus, olique plurima argumenta, ab eruditis viris, Pagano Gaudentio et Leone Allatio expensa abunde: qui etiam verum auctorem deprehenderunt demonstraruntque, Thomam quemdam Fœdrum; ex predicti Ingeramii familia hominem, sua ætate inter eruditissimos stimatum; sed cuiusdam majorem Etruscæ genti gloriam ac præcipue Volaterranis, conciliandum) lubuit multum operæ atque industria collocare, in istis ad quandam summæ retustatis speciem comminiscendis, et vario desper obducto operimento sic maniendis, ut durare sub terra quantumcumque multis seculis incorrupta potuisse, verosimile videretur. Similis farinæ commentis scatere judicatur historia Sueorum, cum Vita eiusdem Joannis Cala, ut Beati edita Neapoli anno MDLX, ideoque sverissimo judicio reprobata. Ista autem aliaque similia monent, cante procedere circa ejusmodi subterranea inventa; ne ad probationem historicam facile recipiantur, nisi cum certius alinnde cognitis probe consentiant. Evidem Sancti Regis honoris aveo vehementer; nec in eo quod nomen ipsius tot seculis antea alicui fuerit divinitus revelatum, quidquam absurditatis video; nec omnino res caret exemplo. Etenim S. Theophanes, in sua Chranographia ad i annum Constantini et Irene (qui fuit Christi DCCLXXX ipsiusque scriptoris, sicut ad XII Martii ante Vitam ostendi, annus XXXI aetatis) narrat quomodo sub idem tempus quidam ad loagos Thraciæ muros fodiens, tumulum ostendit, qua terra et pulvere mundato atque recluso, virum intus jacentem, litterasque urnæ insculptas in hanc sententiam invenerunt. Christus nascetur ex Maria virgine, et credo in eum. Sub Constantino et Irene, o sol! iterum me videbis. Verum hoc inter istum, et alterum casum interest; quod inscriptio illa urnæ Græcunicæ, sola inventa, nulli alteri rei fidem fecit, quam quod corpus istud ibi jacuerit ante Christum natum: principium autem istud tertii, quem Judæus invenit, libri, si opus eos ad quos deferri par fuerat Episcopos, viros eruditos et prudentes, fidem invenit; fidem etiam facere debuit ipsi libro, tamquam mente divinitus illustrata scripto; quem proinde oportuisset tum studiose servari, tum a multis legi diligenter, et (quod consequens est) variis occasionibus allegari ab iis qui legissent. Dum autem nihil horum invenimus factum, cogor suspicari, quod predicti Episcopi, lecto libro judicaverunt nihil aliud in eo contineri quam Judaicas imposturas et Rabbinicas fabulas, recentius confictas, quibus auctor suis fidem intenderit facere imitatione

aut antiquitas
Etruscae
erutæ Scornel-
li.

Res quidem
ista non caret
exempto:

F

Evidem Sancti Regis honoris aveo vehementer; nec in eo quod nomen ipsius tot seculis antea alicui fuerit divinitus revelatum, quidquam absurditatis video; nec omnino res caret exemplo. Etenim S. Theophanes, in sua Chranographia ad i annum Constantini et Irene (qui fuit Christi DCCLXXX ipsiusque scriptoris, sicut ad XII Martii ante Vitam ostendi, annus XXXI aetatis) narrat quomodo sub idem tempus quidam ad loagos Thraciæ muros fodiens, tumulum ostendit, qua terra et pulvere mundato atque recluso, virum intus jacentem, litterasque urnæ insculptas in hanc sententiam invenerunt. Christus nascetur ex Maria virgine, et credo in eum. Sub Constantino et Irene, o sol! iterum me videbis. Verum hoc inter istum, et alterum casum interest; quod inscriptio illa urnæ Græcunicæ, sola inventa, nulli alteri rei fidem fecit, quam quod corpus istud ibi jacuerit ante Christum natum: principium autem istud tertii, quem Judæus invenit, libri, si opus eos ad quos deferri par fuerat Episcopos, viros eruditos et prudentes, fidem invenit; fidem etiam facere debuit ipsi libro, tamquam mente divinitus illustrata scripto; quem proinde oportuisset tum studiose servari, tum a multis legi diligenter, et (quod consequens est) variis occasionibus allegari ab iis qui legissent. Dum autem nihil horum invenimus factum, cogor suspicari, quod predicti Episcopi, lecto libro judicaverunt nihil aliud in eo contineri quam Judaicas imposturas et Rabbinicas fabulas, recentius confictas, quibus auctor suis fidem intenderit facere imitatione

sed suspecta
fit per libri
verosimiliter
mali suppressionem.

A imitatione illius Byzantini passim vulgati vaticinii; ideoque istic defoderit, ubi cito sciebat inveniendum: quod tamen inventor (si non ipse librum defodit) causa fuerit salutis; sicut aliquando ex falso miraculo sequi potest vera conversio: et per supposititiam Reliquiam, propter fidem credentis, fieri verum miraculum. Quare, ut de libro præfato, sic et de prætensa ejus vetustate, judicium pergo suspensum tenere: non tanien culpo eum, qui simpliciter credere rem maluerit, quam scrupulosius examinare.

§. IV Berengariæ matris primogenitura præ Blanca S. Ludovici matre, in caue fundatum jus potius Ferdinandi ad regnum Castellæ, auctoritate et ratiocinio Chronologico confirmatum.

Ferdinandum Regem divinitus concessum Hispanis fuisse, ut possimus credere, nihil opus est præsagio quod ante Christum scripsisse aliquis et defodisse prætenditur. Satis clare id demonstrant armorum ejus contra Maurorum successus, quibus fidem simul et regnum amplificavit; nec non vita sanctitas, qua celestes honores apud posteros meruit; felior in uno, in altero similis consobrino suo, Ludovico IX Franci Regi, qui gerendis contra Saracenos armis, Sancti quoque nomen et cultum promeruit. Etenim duo hi sanctissimi Reyes, dñarum sororum Berengarie et Blancae, ab Adelphon XI Castellæ Rege progenitorum, filii fuerunt; suisque moribus simillimis demonstrarunt, similis prorsus educatione se hausisse, ex simillimis virtutis genitricibus: quas inter eamque filios nulla scitur fuisse de regno contentio. Nata ea primum sub nepotibus est; qua partium jura sic fuerunt confusa, ut nunc etiam dubitetur, an Castella proximiori successionis jure ad Ferdinandum, an ad Ludovicum pertinuerit; quia dubitatur, utra ex matribus prior nata sit. Quinetiam tres magni nominis scriptores Hispani, Garibayus, Mariana, et Zurita, licet successionem Ferdinandi ut justam tueantur, scrupulo sibi nulli dueunt Blancam maiorem natu agnoscere. Præxivit illis quidam Historiarum, seu potius Exemplorum compilator, qui Vulerium Maximum sequendum proponens, Valerii nomen libro suo indidit, eumque vulgavit sub nomine Ferdinandi Perez de Gusman: putatur tamen fuisse Archipresbyter Burgensis Didacus Perez de Almella, tempore Alfonsi de

D ipsis factiosis tolerabili futuro. Quare nec velim sanctissimis duobus Hispaniæ Antistitibus tam impudentis AUCTORE D. P. fictionis crimen impingi; sed quando alio decessent omnia ad idpsos justificanulos argumenta; malem credere, eorum libros fuisse audacium interpolatorum maibus adulteratos, diu post mortem ipsorum: sicut necessario cogimur fateri Roderici Palentini scriptis accidisse, ne de eadem re scripsisse contradictoria arguatur.

18 Castellæ Nobiles, inquit Tudensis, Regnum *Tudensis et Berengariæ Regine tradiderunt, eo quod erat pri-*

Toletanus;

mogenita Adelfensi. Toletanus vero, postquam lib. 7 cap. 24 dixisset, quod Adelfansus Castellæ Rex Conrado, filio Imperatoris Frederici, quem cingulo militari accinxerat, filiam suam primogenitam Berengariam despontavit: lib. 9 cap. 5 de S. Ferdinandi successione aucturus, scribit, quod Magnates et Milites Castellani, communis consensu, Regnum Castellæ fidelitate debita nobili Reginæ, scilicet Berengariæ, detulerunt: moxque addit: Ipsi enim, decedentibus filiis,

cum esset inter filias primogenita, regni successio debebatur, et hoc ipsum patris privilegio probabantur, quod in armario Burgensis Ecclesiæ servabatur, et etiam totum Regnum, antequam Rex haberet filium, bis juramento ethomino hoc firmarat. Possetne tanta esse impudentia cuiusquam, ne dicam Antistitis forsitan octogenarii, et prima in Regno auctoritate conspicni, quæ intra quatuor lineas totidem comminisceretur mendacia, omnium qui tuicu Castella virabant monibus palpanda? Toletano et Tudensi manifesto inhaeret Rodericus Palentinus, parte 3, cap. 30 sic loquens:

E

Ferdinandus in regno Castellæ successit, ex D. Berengaria, filia primogenita inclitissimi Regis Castellæ, sine liberis masculis decedentis (quatenus scilicet puer Henricus, patris solum biennio superest, non censetur nisi sub tutela regnasse) itaque regnum Castellæ dictæ D. Berengarie naturali optimoque jure debebatur. Fieri non potest ut hæc legerit Spondanus, et tunc asserueranter (uti facit loco præmemorato)

item Roder.

Palentinus

nuo loco,
licet alio loco

ritatus;
F

asseruerit, Palentinum in contraria prorsus stare sententia. Malim opinari, alienæ, nec bonæ fidei temere ipsum credidisse, quod olim huc de re nihil apud Palentinum legeretur, quam verba quæ inveniuntur parte 4 capiti 4 addita, ad persuadendum, quod Ludovicus fuerit filius D. Blancae, primogenitæ Alfonsi; econtra vero Ferdinandus filius Berenguelæ, filiae secundo natæ Alfonsi prædicti. Unius ejusdemque auctoris esse nequeunt duæ tam ex diametro contrariæ sententiæ: oportet igitur ut locus alteruter spurius sit et adulterinus. Hoc autem de posteriori suadit nomen Berenguelæ, ex vulgari recentiorique usu scriptum præter modum Palentini, toto historiæ sive decursu sapienter et constanter Berengariam scribentis. Adde quod prior assertio medio in contextu reperiatur, loco omnino suo, ubi non ita facile est per additiones auctorem aliquem vitiare: posterior vero extra contextum in fine capituli positus est; ac verosimiliter ab aliquo Francicarum partium studioso solume adscriptus margini, deinde per librarii socordiam textui ipsi adjunctus, vel in aliquo ejus MS. vel saltu in vulgata impressione.

19 Verum quid scriptoribus Hispanis inhæreo, et ac denique excipiendi contra eos Spondano, tamquam domesticis testibus, cesso os obtundere, testimonio scriptoris Franci, ejusdemque S. Ferdinando coœvi, Alberici, inquam; Monachi Trium fontium in Cutilaunensi diacessi, qui Chronicon suum, vivente adhuc Sancto Rege utroque, finit cum anno MCEXLII? Extat Chronicon illud MS. in pluribus Galliæ Bibliothecis; quare, licet ipsum non habeam, nec habere facile possim, deperdito exemplari quo hic Auturpiæ plurimum usus fuit Christophorus Buthens, non dubitaverim verba ejus accipere ex Vindiciis Hispánicis Joannis Jacobi Chiffletii pag. 176, quando hac in parte nemo adversiorum ejus, acrum addepoleretur, atque in manibus Chronicæ verba habentium, præsumpserit

Mater Berengaria an primogenita Alfonsi fuerit,

B

dubitant recentiores, etiam Hispaniæ

asserunt coœvi,

A præsumpsit eum hac in parte arguere textus perperam allegati. Verba Ibericæ de parvo Alfonso S. Ferdinandi avo, quia puer regnare cœpit, ita sonant: Hic itaque Rex parvus, de sorore Regis Angliæ Richardi (quæ dicta est Alienor, et fuit etiam soror ex alia parte Comitissæ Mariæ Campaniensis), genuit HENRICUM, qui juvenis obiit, et quinque sorores illius. Prima dicta est BERENGARIA, quæ Regi Legione, si id est Gallicæ peperit Fernandum, successorem Regis parvi (Henrici) in Castella et Toletu, et fratrem illius, et illam quam Rex Jerusalem Joannes in uxorem novissime accepit. Secunda fuit URRACA, Regina Portugallie; tercia fuit BLANCA, Regina Franciæ: ALIENOR dicta est quarta, Aragonum; quinta CONSTANTIA, monialis. *Hoc testimonio undragnaque irrefragabili aliisque præmemoratis nixus Chiffletius, fidenter sententiam pro Berengaria dicit: et Sammarthanis, Procerum Hispaniæ litteras in contrarium allegantibus, apte respondet; quod illæ litteræ Blancam primogenitam fuisse non probant; solumque testes sunt turbarum, quas in Berengariam natu majorem viri Principes excitabant, et quibus foventis, obducta juris falsa specie, Francos vocabant; qui tamen vanis scriptiōibus audientes non fuere. Sunt autem litteræ istæ omnino novæ, ejusdem tenoris omnes, ad Ludovicum VIII ejusque uxorem Blancam, et servantur, inquit iudicem Sammarthani, in Historia domus Franciæ lib. 13, pag. 533 in thesauro titulorum Franciæ, armario Castella inscripto, titulo I. Utinam etiam ipsarum tenorem nobis protulissent! Interim Francorum fidei rolo credere, quod litteris illis prædicti Proceres filium ipsorum Ludovici et Blancæ, Regem suum esse declararent; eumque ad se mitti petant, eo quod Alfonsus Blancæ pater testamento suo voluisset Henrico filio, absque liberis masculis decedente, succedere jure hereditario filios Blancæ.*

B Neque ostiāt epistolæ Procerum rebellium, si non et falso prætextum ultimam voluntatem Alphoni. C frustra, si non et falso prætextum ultimam voluntatem Alphoni.

20 Sed hoc, si non fuit Alvare Comitis et factiosorum illi adhaerentium signum (nec enim ipsius testamenti id jubentis exemplar miserunt, sed videntur voluntatem verbis solis indicatam prætendisse) hoc, inquam si vere scriptum est, ut summum probaret Alfonsum, irritam fecisse voluntatem primam, publico instrumento duplique homagio ante annos circiter triginta confirmatam, ut scribit Toletanus. *Hoc autem fecisse potuit veluti jure suo utens, ne Castellæ Regnum devolveretur ad Ferdinandum, Legionensis regni natum designatumque successorem, adhuc sub patris arbitrio constitutum; neve victoribus sarpins Castellanis dominarentur Legionenses, ab ipso victi alias semperque infensi: sicut ex eadem causa Alfonsus Legionensis, adversus cumdem Ferdinandum filium suum, jam Castellæ Regem, filiabus ex priore thoro notis regnum legavit, nolens illud subjici Castellanis: quod æque successu caruit, sicut æque injustum fuit. Utrumque tamen utriusque Alfonso tam potuit justum videri, quam postea utriusque ex S. Ferdinando nepos ac pronepos Alfonsus X justum esse putavit, exheredoto filio suo Sancio, substituere ex filio Ferdinandino præmortuo et Blanca S. Ludovici filia nepotes. Hæc autem dispositio Alfonsi X vera et unica fuisse videtur causa et origo dissidiorum, inter Franciæ Regem Philippum Blancæ istius fratrem et prædictum Sancium, non obstante ejusmodi patris voluntate receptum a Castellanis. Factum id est anno MCLXXXIV: cumque de eorum juribus disceptaretur, et primogenituræ titulus in Ferdinandino, Blancæ junioris marito, prætenderetur a Francis in favorem superstitionis filiorum, tamquam patrem representantium; Castellani vero ex adverso arguerent, ab eo qui ipse numquam Rex fuerat, non potuisse ius regnandi tradi, superstite vero ac immediato Regis demortui filio; nihil facilius fuit, quam ut posterioris ætatis scriptor quispiam exterus (qualis Ptolomæus Lucensis fuit, qui seculo XIV floruit in Italia) incerti rumoris arriperet aliquid, inter similia*

D Blancarum, Ferdinandorum, et Alfonsorum nomina palpabundus. Quod autem Ptolomæus iste Lucensis, tam in excusis Annalibus ad annum MCLXIV, quam in Historia Eccles. MS. lib. 21 cap. 15 et 16, sic errasse potuerit, nec solum Berengaria Seniorei facere Blancam, sed etiam graviori memoriae lapsu in præcitatâ MS. Historia dicere, in pactis matrimonialibus additum fuisse, quod si moreretur Rex sine herede masculo, Blanca in regno succederet: quod, inquam sic errasse potuerit Ptolomæus, nemo mirabitur, qui intellegit quomodo XIX Maij, in Sylloge historicæ de S. Petro Cœlestino num. 22, viderimus eum in ossignando mortis anno, ad totos novem annos potuisse decipi, tunc, cum res in Italia agebatur, viventem ac scribentem; alibi tamen fortasse degentem primis sex vel septem annis successoris Bonifacii; et sic deceptum vano aliquo rumore, inde nato, quod Bonifacium non esse verum Pontificem seditiosi aliqui suadere nitebantur, utpote viventi Calvestino superinductum.

E 21 Relatis expensisque auctoritatibus, quibus nituntur quotquot primogenituræ prærogativum Berengaria assertam vel ademptam nunc volunt, si porro Chronologicas rationes relis consulere, omnes invenies pro Berengaria contra Blancam stare. De Berengaria leges apud Toletanum lib. 7 cap. 23, quod in eadem Curia (Carionis scilicet, in qua Aldefonsus Rex Legionensis, ab Aldefonso Rege Castella, accinctus cingulo militari, manu ejus fuit in plena Curia osculatus) idem Nobilis Rex Castellæ, Conrado, filium Frederici Imperatoris Romani, accinxit similiter cingulo militari, et ei filiam suam primogenitam Berengariam desponsavit. Sed ipso Conrado in Teutoniā revertente, prædicta Domicella desponsationi continuo contradixit, et per Gondisalvum Toletanum Primatem, et Gregorium Cardinalem Apostolicæ Sedis Legatum divortio celebrato, puella Berengaria mansit innupta. Quo præcise tempore facta hæc sint tacente Roderico, incerta divisa remansus conjectura; et quantum quidem ex illo est, dicere aliud non possemus, quam circa principium regni Legionensis, ab Aldefonso initi, rem contigisse: cœpit autem is mortuo patre Ferdinandino, de quo Rodericus lib. 7 cap. 23 ait, quod annis triginta uno in regno consummatis obiit, æra millesima ducentesima [decima] octava, ubi typographicò sphæmate omissum denarium recte suppleri, ut habeatur annus Christi MCLXXX, tota præcedens historia loquitur. *Hinc autem sequeretur Berengariam (quæ proximis abhinc annis eam habuisset ætatem, ut desponsationi suæ valide potuerit contradicere) notam fuisse non diu post patris Aldefonsi Castellani matrimonium, anno MCLXX cum Alienora Anglica contractum: Principium tamen regni, quod Alfonsus Legionensis totis quinquaginta annis tenuit, laxius sumptum, posset etiam ad integrum decennium extendi, intra quod a Consobrino suo Aldephonso Rege Castellæ et Sancto Rege Portugalliae infestatus, paulatim ab iis sese expediverit; et rebus compositis domi forisque, utriusque demum amicitiam obtinerit; ab uno quidem Cingulum militare possendo, alterius vero filiam Tarasiam uxorem accipiendo. Ne autem circa annum quo facta istæ sunt, atque adeo quo Berengaria fuit Conrado desponsa, ambigua nobis vacillet conjectura; ad annum MCLXXXVIII manu quodammodo nos adducit, certoque in gradu sit Garibayus sui immemor, lib. 12 cap. 24, allegatis duobus instrumentis, prædictarum initiationis desponsationisque memoriam facientibus, et sequenti § profrendis. Hæc autem omnia eo faciunt, ut numquam ita juvenis concipi Berengaria possit, quin sit inter primos Alfonsi liberos nata anno MCLXXI, vel paulo post. Quid? quod ea ipsa solicitude de Berengaria maritanda quam demonstravit pater totis XV annis prius quam cogitaretur de Blanca viro jungenda, indicium sane haud exiguum præbet grandioris in ea quam in Blanca ætatis.*

Berengaria
Conrado Sue-
vo desponsa,

anno 1198

nasel debuit
sub annua
1171,

A 22 Quid autem hæc? Tradita est in matrimonium Ludovico VIII, adhuc puer et annos dumtaxat tredecim nato, ut scribunt Sammarthani, anno MCC, neque ante annum MCCIX, caput ei liberos parere, ultimumque eorum vel penultimum Stephanum edidit anno MCCXXV. Si igitur eam ponas Berengaria seniorem, dicenda erit, annos XXX ferme natu venisse in manus mariti, tam imparis ut mater ejus esse potuerit; expresse autem parere circiter quadragenarium, et longe ultra quinquagesimum ætatis suæ annum fœrundam fuisse. Neque hæc tantum sequentur, sed etiam quod filio ejus S. Ludovico transfretante contra Saracenos, et matri regnum administrandam committente, fuerit ipsa septuagenaria major: hoc enim factum est anno MCCXLVIII; et ipsa obiit filio in Syria absente anno MCCXL.

Hic vero, intellecta ea morte, non debuisset tali nuntio, veluti in expectativa plene rei, consternari: quin potius seipsum arguere potuisset arguere ab aliis, quod in ea ætate matris, qua de proximo ejus funere cogitandum erat, Regno excesserit in longinquam diuturnamque peregrinationem, gubernationi ejus tam male prospiciens. Quod si ista dicta sunt absona, absonum etiam id unde sequuntur. At vero Alberici Monachi Chronica, Blaucam inter Alfonsi filius tertiam numerans, expedita uobis facit omnia. Sic enim proficidente in Syriam filio fuisse illa annorum circiter quinquaginta sex; quæ ætas consilio maxime valet, nec inepta est laboribus regiminis quantumcumque magni: et nuptiurum ejus conciliatrix Alienor, ipsius avia materna, eademque mater Regis Angliae, inter hunc et Philippum Franciæ Regem pacem per eisdem nuptias conciliatura, eoque in Castellam prosecta, ex nepibus suis, Alfonsi et Alienor Angliae filiabus, cum elegerit, cuius forma et ætas ad futuri spansi ætatem accederet proxime. De forma tanen dubium movet unctor Gullus recentior, Egidius Andreas de la Roque, in tractatu de origine nominum atque cognominum, asserens ex Historia gentis sua, nescio qui, pte Urraca formosiori, sed ingratis ac difficile nomen Franciæ habeute, electam Blaucam minus formosam, propter prærogativam nominis dulcedine pleni. Sed hoc ipsum, undecimque acceptum, pro nobis facit; dum constat, Urracam, postea Lusitanæ Reginam, nec nisi anno MCCVII nupti traditam, fuisse Berengaria juniores multo; eoque credibile sit, non loage dissimilem fuisse ætatem Urracæ et Blancae, inter quas dabatur Legatis optio.

C 23 Blaucam certe, perquam juvenem cum nupsit, nobis describit Aëdilus Parisiensis, in libro qui Carolinus iucribitur, et prædicto juventi Ludovico dedicatur anno MCC, de adveniente ejus sponsa deque Joanne Rege Angliae, mortuo Richardo fratre pacem compositorum cum Francis, sic canens:

— Qui invaluit si vera susurrat

Rumor, ei (Philippo) in terræ cessurus parte Joannes

Quodam conjugio Regem placabit; et ejus Nepis (ex sorore) ab Hispanis aderit, cum fœdere pacis,

CANDIDA (I. Blanca) quæ nubat JUVENI VIRGUNCULA nostro.

Hanc auctoritatem (qua nescio an convincentior ulla possit a quoquam desiderari) contra seipsum pro Hispanis suggestum noster P. Philippus Labbe, in Tabulis Genealogicis Domus Regiae pag. 54. Maneat igitur, quod Virguncula Blanca: si non impubes, ut summum tamen duodecim fuerit, cum tredecenni Principi est despaus: adeoque totis tredecim vel quindecim annis junior quam Berengaria, jam ante triennium mater, et ante annos duodecim postulata ad nuptias. Ista autem utriusque sponsi junior ætas, causa fuerit tam ser ex ea matrimonio fructus, qui primum anno nono in lucem venit; anno autem decimo quinto S. Ludovicus. Similia fere, sed quoud ætatem definiendam minus

efficiencia, habet Willtemus Brito Armoricens, supparis D. xvi Poeta, lib. 6 Philippidos, ita canens de Joanne ^{ACTORE D. P.} Anglo;

Dumque videt vultu sibi fata favere benigno,
Impetrat ejusdem sub pacis tempore, neptis
Ut sua felici Ludovico fœdere nubat,
CANDIDA, candescens candore et cordis et oris;
Nomine rem signans, intus qua pollet et extra;
Quæ Regale genus ducens utroque parente,
Nobilitate tamen animi præcellit utrisque.

*et indicat
Gu L. Brito,
tunc viven-
tes.*

Neque ad tenendam Blancae primogenituram suspectur forsitan aliquis, tam imparis ætatis sponsam, uti consequens foret, juvent quamvis Principi electam fuisse, propter spem successionis in regnum Castellæ. Ut enim nihil dicum de alta longe causa eligenda Blancae, supra a Fraciscis historicis allegatu; habebat Rex pater tunc filium Ferdinandum, adhuc viventem, nec desperabat alios gignere; sicuti revera post annos tres genuit Henricum, eumque habuit successorem; et hoc primum mortuo, successit eorumdem ex sorore Berengaria nepos, Ferdinandus sanctus.

E 24 Porro tanta junior Blanca ut filia Ferengarie fuisse per ætatem potuerit, haud mirum est quod noluero Alvaro ceterisque rebellibus, regnum veluti a patre legatum offertibus, consentire; tuct, vivente adhuc socero Philippo Augusto, necnum Regina Franciæ, et iam tum duplicitis filii Philippi ac Ludovici mater, quorum alterum potuisset in Castellam postulantibus mittere, si sororis potiori juri voluisset se opponere. Movere etiam ramdem potuit, ne quia ejusmodi tentaret nota Comitis Alvari insolentia atque perfidia, non Regem Regno, sed Regis larvam sibi impetrare volentis, sub quas exerceret firmaretque tyranidem adhuc novam, nec uno illo anno, quo vivit puer Henricus frater Blancae, satis confirmatam. Aliam reconsendi causam communisit Spondanus, genio suo dignam, videlicet; Non eo tune statu fuisse Regnum Castellæ, ut potentissimi juxta ac religiosissimi Regis, solis expugnandis Infidelibus ac paci inter Christianos Principes, etiam cum rerum suarum detimento, totis piissimi animi et florentissimi Regni viribus intenti, cupidinem, cum damno Christianitatis, in Hispania solicitare deberet. Quam florens fverit Castellæ status cum moreretur puer Hearicus, quantoque florentioreum cumdam statum Deus fecerit Ferdinando, addito vi, præter Legioneuse regnum; totius fere Bæticæ dominatu, satis apparebit ex hac historia. Non autem nisi post utriusque Reginæ matris et S. Ferdinandi mortem

F *nepoti suo
Ferdinando
traditum
debitumque.*

S. Ludovicus fingitur a Francis, illus filio Alfonso movisse controversiam, nulli ejus temporis historico notam, quam ille necesse habuerit consopire, filium Ludovici Blancae petendo uxorem suo filio Ferdinandino, et hinc nascituris liberis regnum paciendo, etiam cum injurya alterius filii Sancii: quorum tamen nihil vel ex tabulis matrimonialibus vel ex scriptoribus probatur, Quam autem parum decore dicitur de sancto Rege Ludovico, quod ejusmodi controversiam tunc demum movevit; tam est injuriosum aequo Sancto Regi Ferdinando, quod sustineatur, alteri debitum Regnum per annos quinque et triginta absque scrupulo usurpasse. Nam quod aut non nemo, vetatis prærogativam et Hispaniae leges pro Blanca quidem facere, verum, jura regnandi, non leguleiorum tabulis contineri, sed potius studiis populi, et Principum dexteritate, virtute, festinatione, felicitate, quod in præsenti acciderit, hoc politicum sapit non satis Christianam, quamque absit ut Sanctis vel cogitando adscribat aliquis.

A

AUCTORE D. P.

§ V. Ordo et Natales liberorum Alfonsi
Castellani ex Regiis publicisque istrumentis probatus, secundum quae Blanca inter
Sorores tertia, natu maxima Berengariae
filia per aetatem esse potuisset.

*Castellanorum
Regum In
signandis an-
nis accuratio,*

Hispanis Regibus, praesertim Alfonso, soneti Regis avo, mos singularis ac proprius fuit, Donationibus suis adscribere nomina uxoris et liberorum, quotquot in loco praesentes aderant; atque regnorum suorum annos, non tam numero signare, quam re aliqua ad omnem posteritatem memorabili: unde fit ut ad explicandos Chronologicarum questionum nodos maximum in ejusmodi clausulis praesidium hodie reperiant eruditii Hispani. Horum unns, D. Christophorus Bonjez de Salcedo, vir equestris Ordinis honoratus, et multum in Hispana historia versatus, rogatu D. Joannis de Loyasa, in Metropolitana ecclesia Præbendati, vel (ut ipsi appellant) Rationarii, primum editionem nostram recognoscendam sibi sumens, inter alia secundæ hujus editionis adjumenta, notitiam compendiariam mihi misit eurum chartarum, quas opportuiores esse credidit, ad argumentum in titulo propositum explicandum. Ergo pro certo ponens, de quo nemo hactenus dubitavit, matrimonium Alfonsi et Alienor parentum, contractum fuisse anno MCLXX; Berengariam, natam ait XXIV Augusti sequentis, mense forsan xi post celebratas nuptias, ut alia anterior proles omnius concipi nulla possit. Probat hoc facta Charta apud Ramagam, Æra MCCIX, id est anno 1171 Christi, ix kal. Septembris, qua Rex pro omni hereditate et omni illo jure, quod Hierosolymitanum Hospitale habebat in Mataplana, in concionib[us] tradit Ascibilam, ita exordiens: Notum sit etc. quod ego Aldefonsus, Dei gratia Rex Castellæ et Toleti, una cum uxore mea Alienor Regina, et cum filia mea Infantissa Berengaria etc. Tota chartam habet Manrique in Annal. Cisterc. ad an. 1174 cap. 6; et in predicti Regis Historia eamdem habere dicitur, mihi alias ignotus Don Alfonsus Numus de Castro cap. 14 et 38. Laudatur is in Biblioteca Hispana Nicolai Antonii, ut qui alia multa scripserit, sub annum MDLX Philippi IV Mediensi simul et Historiographus: ejusque præcita Historia multum se fatetur adjutum is, qui similem Historiam Neapoli anno MCLXXX Italice edidit Michael Angelus Laureti; ut mirum sit, qua ratione potuerit pag. 71 et 109, Blancam Majorem natu credere et scribere. Simili principio, quo Charta præcedens etiam inchoantur factæ Chartæ apud Segobiæ Æra MCCXVIII, id est Christi an. 1181, quarum una Episcopo et Capitulo Segobiensi confirmantur Decimæ juris regii, altera confirmatur iisdem ecclesia S. Martini de Grajul, v Idus Septembris, anno quinto, ex quo Aldefonsus Rex Serenissimus Concham fidei Christianæ viriliter mancipavit, anno primo quo idem Rex Aldefonsus Infantatum a Rege Ferdinando patruo suo acquisivit, pro utroque autem Privilegio integre legendu, allegantur Didacus de Colmenares in Historia Segoviensi, et prænominatus Alfonsus Nunjez de Castro.

*deinde Ferdi-
nandus,*

26 Interim nati fuerant filii, Ferdinandus et Sancius, et aliqui forsan alii, sed prius mortui quam Blanca nasceretur, Ferdinandus meminit facta Charta in Medina Æra MCCXI, Christi anno 1173, uideo ut verosimile sit, proximum a Berengaria natum cum esse. Ea Charta extare dicitur in Archivio Calatravæ capsa xi n. 55, et allegatur a D. Antonio Suarez de Alarcon, in Appendice ad Relationes Genealogicas Comitum de Torresvedras et Marchionum de Trujillo, Scriptura 23: et per eam conceditur, Martino Petri, Ordinis Calatravæ Magistro, et universis Fratribus,

ut omne Castellum, quod de Saracenis deinceps D quolibet modo acquirere potuerint, in hereditate habeant semper. *Chartæ autem illius hoc est principium:* Ego Aldefonsus etc. una cum uxore Alienor, et cum filio meo Fernando, patre scilicet socium Privilegii dandi volente habere filium, speratum regni successorem, licet adhuc infuntem, ut is factus adnlior firmius illud tueretur velut proprium. *Notitia Sancii,* tamquam anno MCLXXX nati, habetur primum ex donatione locorum S. Petri de Fitero, concessorum Petro Sanchez, eo quod uxor sua D. Stephanía, inquit Rex, nutrit filiam meam Reginam Berengariam. *Notat autem hic D. Christophorus Bonjez,* eo tempore in usu non raro fuisse, ut Reges regium titulum etiam liberis suis communicarent, cuius rei ignoratione sape ab Historicis errari monet. Ut ut est, anno illo natum filium, quem diei alterum, probat predicta Charta, facta Burgis, Æra MCCXVIII, kalendis Maji, anno quarto ex quo Serenissimus Rex Aldefonsus Concham fidei Christianæ subjugavit... postquam natus est Burgis Rex Sancius, præfati Alfonsi illustris Regis Castellæ filius. Ita illa, teste Alfonso Nunjez de Castro cap. 29, authentice transcripta fol. 16 libri, E existentis in Rota Commendatorum Hospitalis Regii tam Sancius extra muros Burgenses. Continuatur autem ejusdem an. 1180, Saucii memoria, etiam pro anno sequenti, apud Colmenares præfatum cap. 18, § 3, in Charta facta apud Carrionem, Æra MCCXVIII, pridie kalendas Junii, anno primo, quo Rex Serenissimus præfatus Aldefonsus Infantatum a Rege Ferdinando patruo suo recuperavit. *Per hanc Rex Episcopa Segoviensi Gonçalvo,* in cambium Alcazareni, tradit Villas, Mojados et Fontis Pelagii, sic incipiens: Ego Aldefonsus etc. cum uxore mea Alienor Regina, et cum filio meo Rege Sancio: talenque oportet originaliter inveniri in archivo Episcoporum Segoviensium. Rursum autem solius Berengariae (verosimiliter quia sola adderat) meminit donatio Villæ Vallartillanæ, in favorem Abbatis et Monasterii Dominæ nostræ de Ovarenes, facta charta apud monasterium S. Cypriani de Villa Messina. Æra MCCXX, id est an. 1182, septimo Idus Maji: et sic dicit eum Alfonsus Nunjez a Castro extare in archivo prænominati monasterii Dominæ nostræ de Ovarenes. Virebat nihilominus tam adhuc frater eius Ferdinandus, nescio an et Sancius: nam scriptura quedam anni MCLXXXIV, in favorem monasterii S. Petri de Arlanza, uti eam ibi vidit Alfonsus Nunjez, signata dicitur, Regnante Rege Alfonso, cum uxore sua Regina Elianor et filio suo Fernando, in Toledo, et in Logronho, et in Burgis, et in tota Castella; facta Charta, quinto Kalendas Februario Æra MCCXXII.

27 Secundæ filiæ Urracæ mentio prima, quæ quidem in manus meus venit, occurrit in fundatione ac donatione Regii Burgensis monasterii sub hac principio: Ego Aldefonsus Dei Gratia Rex Castellæ et Toleti, et uxor mea Alienor Regina, cum consensu filiarum nostrarum Berengariae et Urracæ. Habebat ergo jam aetatem aliquam etiam Urraca optam præstante consensi liceat cxiugam, quando facta est illa Charta in Burgis, Æra MCCXXV, quæ est Christi annus MCLXXXVII, Kalendas Junii. Cur autem non additur consensus filiorum? Existimo quod obierant ambo: si quidem non est verosimile Burgis Urbe regia absuturos fuisse si virissent. Obierant certe sequenti anno, quando Berengaria, velut nullis superstribus masculis heres primaria, promissa est Conrado Suevo, secundum Instrumentum, quod ex Tomo 3 Privilegiorum Comitis de Mora in lucem protaxit Antonius Suarez de Alarcon, in Appendice præfata, Scriptura 99: cuius instrumenti bonum partem operæ pretium fuerit hic transcribere. In Dei nomine. Amen. Divina proeunte providentia, placuit nobis Federico, Dei gra-

notæ jam
pridem Urra-
ca filiarum 2,

et anno 1188
Berengaria
præmissa
Conrado Sue-
vo,

A tia Romanorum Imperatori semper Augusto, et vobis Aldefonso eadem gratia Regi Castellæ et Toleti, contrahere matrimonium inter Serenissimum filium nostrum Conradi Ducem de Rosemburch, et Illustrem filiam vestram Berengariam : ad cujus rei et conjugii consummatione, ego Federicus Rom. Imp. semper Augustus, cum consensu ejusdem filii Conradi, proposito, quod mittam filium meum Conradi ad Regnum vestrum in proxima Letania; et desponsabit et ducet in uxorem legitimam prædictam filiam vestram Berengariam, et dabit ei donationes propter nuptias, quæ vulgo dicitur apud Romanos Douaire, apud Hispanos Arrhas; videlicet totum allodium etc..... et manebit apud vos in Regno vestro interdum cum voluerit, et redibit in terram suam quando placuerit sibi. Et ego prædictus Aldefonsus, Rex Castellæ et Toleti, promitto, cum consensu filiæ meæ Berengariæ, vobis Imperatori, quod dictam filiam meam Berengariam tradam in sponsam et uxorem legitimo filio vestro Conrado, et a proximo festo Nativitatis Domini usque ad duos annos ibit filia mea Berengaria ad

B terram Imperatoris, et deferet secum xcii millia aureorum ; ita quod Imperator prænominatus super hoc per spatum novem mensium ante terminum præfixum faciat, ut assignetur locus ubi ei occurtere possit. Hæc autem sunt pacta infrascripta, quæ debent servari ex utraque parte Imperatoris et filii sui Conradi. Si prædictus Aldefonsus Rex Castellæ filium habuerit masculum legitimum, filius ille succedat ei heres in regno Castellæ. Si Rex Aldefonsus sine filio masculo obierit, succedat illi in regno filia sua Berengaria, et vir ejus Conradus cum ea etc. Si Rex Aldefonsus filium masculum legitimum habuerit, et ille filius sine prole legitima mascula decesserit, prædicta Berengaria filia Regis habeat regnum Castellæ, et vir ejus Conradus cum ea etc. Item ex quo filius Imperatoris Conradus ad regnum Castellæ venerit, suscipiat benedictionem cum filia Regis Castellæ ; et quando venerit ad Castellam usque ad tres menses, vel antequam et postquam eam sic legitime duxerit, facient statim securitatem homines terræ Regis Castellæ de regno filiæ ejus Berengariæ et Conrado viro ejus etc. Facta est Charta anno Dominicæ Incarnationis MCLXXXVIII, Indictione vi, data apud Saligestad, ad manum Ruodolphi Imperialis aulæ Cancellario ix kalend. Maji, Æra MCCXXVI feliciter. Amen.

C 28 Juxta hæc pacta venit Conradus in Hispaniam, et desponsatio eodem adhuc anno celebrata fuit, diebus paucis post xxii Decembri, quod probatur ex donatione quorundam vicorum juxta Quintanillam, cessorum Ordini Calatravæ, in cuius archivio ipsum instrumentum reperit D. Antonius Suarez de Alarcou, et inseruit Appendix prefatæ sub numero Scripturæ 52, cum hac expressa clausula : Facta Charta apud Tolentum Æra MCCXXVI, undecimo kalendas Junii, anno illo, quo.... Dominus Rex Castellæ et Toleti Dominum Regem Legionensem cingulo militie accinxit, et ipse Rex Legionis osculatus est manus dicti Domini Regis Castellæ : et consequenter eo anno et his diebus, quibus supradictus Dominus Rex Castellæ et Toleti, Romani Imperatoris filium, Conradi nomine, in novum Militem accinxit, et filiam suam Berengariam tradidit in uxorem etc. Perrexit deinde Rex, annis sequentibus duobus, ut eidem Chronicis notis, velut suo nomine gloriissimis : utque ita apud Yez in Append. ad tom. I Chronicæ Benedict. Scrip. 27, in Donatione, quam ipsæ cum uxore Alienor Regina, et cum filia Infantissa Berengaria, fecit Deo et S. Mariæ monasterio de Valle-venera, reperitur facta charta apud Burgos Æra MCCXXVII,

id est anno Christi 1189, Septimo Idus Maji, secundo D anno postquam Serenissimus Aldefonsus Rex Castellæ et Toleti Aldefonsum Regem Legionis cingulo militie accinxit, et ipse Aldefonsus Rex Legionis osculatus est manus dicti Aldefonsi Regis Castellæ et Toleti ; et consequenter, paucis diebus elapsis, saepè dictus Aldefonsus, illustris Rex Castellæ et Legionis, Romani Imperatoris filium, Conradi nomine, in novum Militem accinxit, et filiam suam Berengariam ei tradidit in uxorem. Similis omnino tenoris clausula, eadem Æra et eodem die notata, reperitur sub donatione, ad ipsius Berengariæ instantiam facta D. Elvira alteri Nutrici ipsius Berengariæ, quam Alfonsus Nuniez de Castro extare ait in archivio Arlanzano, capitulo f. num. 944. Ex eadem Epochæ procedit Privilegium, quod sequenti anno Hispanicæ Æra, atque aëdo Christi 1190, civitati Segobiensi expedivit Rex, facta Charta apud Palentiam Æra MCCXX, VIII kaleod. Aprilis, anno secundo postquam etc ; quam charta totum ex archivo Segoviensi refert Colmenares. Similiter eadem Æra datur aliquid Abbati ac Monachis S. Dominici de Silos II Idus Octobris, in villa Barlenga, inchoato jam anno tertio prædicta initiationis ac desponsationis. Hanc Chartam, una cum supra indicata alia in favore monasterii S. Mariæ de Valvera-nera, cum alleget Garibayus, eadem ipso loco ubi Blancam facit Berengaria seniorem, notabilis est valde socordia hominis, nou considerantis solam ex filiabus utrobique nominari Berengariam, et quidem ut jam sposo junctam ; nullam vero fieri mentionem Blancae, quæ sultem alieni prius fuerat nominaanda, si prius nata fuisset.

29 Sed de Blanca mox acturus, hic noto, in prædictis Privilegiis plus quam semel dici, quod paucis diebus elapsis, post militie cingulum Regi Legionensi datum, ipsum una cum filia datum quoque sit Conrado, fortassis Natalitiorum festorum uno. Endem instrumentum certo nobis probant, Conradi Frederici filium (quem cum prius genito Frederico, paulo post patrem in Syria mortuo, ad annum MCXG perperam confudit Baronius ; cum suerit solum tertio genitus, teste Ottone a S. Blasio, Othonis Frisingensis Continuator, tunc vivente et scribente) probant, inquam, Conradi, non statim a suscepto cingulo militari redivisse in Teutoniam, sed usque ad annum MCXCI mansisse in Hispania, sub Rege socero accepta ab eo arma tractantem, in honoraria contra Saracenos militia ; post quos denique, ipso in Teutoniam revertente, desponsationi F continuo contradixit Berengaria, utique adhuc intacta viro. Quæ autem causa snadcre potuit contracti jam matrimonii consummationem, seu potius ejusdem solemniter pacti, sed necdum rati et consuetis Ecclesiæ ceremoniis benedicti, celebrationem differre ? Existimo nullam moram in Conrado fuisse, sed Berengariam, annos jam natam XVII, eam futuri matrimonii fidem patre sic volente daret, experiri prius voluisse, an mater sua, quæ non ita pridem Blancam, ut mox dicemus, pepererat, tandem desincret liberos parere ; si enim adhuc pareret, et pareret masculum, actu videbatur de revienda unquam Hispania, postquam semel in Teutonium obivisset. Nec vanus ille timor fuit aut imprudens cautela ; vix enim elapsa a Blancae nativitate anno, caput rursus uterum ferre Alienor, et anno MCLXXXIX, XXIX Novembris, die mercurii, filium peperit, cui, ob memoriam premortui a quadriennio filii posuit item nomen Ferdinandus. Sic habetur apud Colmenares cap. 18 pag. 7, in favorem Gonsalvi Episcopi Segoviensis et Roderici Episcopi Palentini, facta Charta apud Palentiam xvii kalend. Aprilis Æra MCCXXVIII, id est an. MCLXXXIX, eo anno quo natus est feliciter in civitate Coneba Rex Ferdinandus, filius Illustris Regis Aldefonsi, et uxoris ejus Reginæ Alienor etc. ubi annus intelligendus est naturalis,

AUCTORE D. P.

assumiturque
in Epocham
annorum se-
quentium :

quousque
mortuo in
Syria utroque
Frederico,

et nato in
Castella altero
Ferdinando,

AUCTORE D. P.

A a precedenti Novembri ductus : quod enim anno civili precedenti natus sit puer, constare ait *Mariana lib. 11 cap. 17*, utique ex simili aliquo instrumento, nec quisquam *Scriptorum Hispanicorum dubitat*. Per illam porro novi *Infantis* nativitatem jam evanescebat *Conrado*, vel saltem valde extenuata erat spes cessuræ sibi aliquando cum Berengaria *Castellæ* : neandum tamen proprium ullum magnum statum habens aut sperans alibi, merito adhuc remanebat in *Hispania*, qualemcumque spem Regni dotalitii fovens, aut saltem notabilis in eodem incrementi tali conjugio mediante. Verum mox justam causam accepit morum omnem, abrumpendi, quando nuntiata ei fuit mors patris ac fratris primogeniti, in *Syria* obita anno MCLXXXIX, et electio secundo geniti *Henrici* in locum patris ; adeoque intelligebat in se, jam loco proximum, recidere *Ducatum Suevix*, quem pater fratresque duo successive possederant, quoad altius evehentur. *Nora* igitur ac proprii spe afflidente ex *Germania*, si quid novo Imperatori *Henrico* humanitus accideret ; et invitante acquisito jam sibi ibidem jure ; merito festinavit reverti in *Teutoniam*, eodemque addictam sibi uxorem invitavit. Sed hæc æque merito recusavit exigere regno, redituro ad se, si puer citius moreretur ; sicut prioribus duobus, ideo in historia vix notis, eveneral : præsertim cum non deessent in vicinia *Principes*, quibus nubere intra *Hispaniam* posset, *Conrado* potentiores. Fortassis etiam ipse Rex pater, futuris prospiciens, neque volens filiam a se dimittere, primum de industria moras innearuit celebrando et consummando matrimonio, ac deinde eidem filiæ suæ auctor fuit contradicendi. Certe eo invito nihil crediderim Berengariam fecisse.

B 30 Jam quod ad *Blanca* attinet, notitiam anni quo illa nata est, largitur nobis D. *Elvira* prænoninata, in donatione quam fecit monasterio *Arlauzano*, per instrumentum ibidem originaliter asservatum una cum authentico suo transsumpto, quod ibidem habetur sub littera V num. 124. *Ipsum* in sua originali veteri *Castellana* lingua totum recitat *Alfonso Nuniez*, cap. 38 suæ *Chronicae*, sic autem Latine reddi potest. In nomine Dei omnipotentis, ego D. *Elvira*, quæ educavi D. *Infantissam Berengariam*, offero monasterio SS. Petri et Pauli de *Arlanza* corpus meum, et do prædicto monasterio, pro refrigerio animæ meæ et parentum meorum, omnem substantiam quam possideo in Villa viridi etc. Ficta charta die quarto mensis Martii, anno MCLXXXVIII, regnante Rege D. *Alfonso* cum sua uxore D. *Alienor Burgis* et in aliis suis regnis, ipsoque anno quo nata est *Palencia* D. *Blanca* ex *Regina D. Alienor*. *Ubi nota*, in condito per feminam vulgari lingua instrumento, et diem vulgari modo numerari a principio mensis, non autem Romano more atque retrogrado a Nonis ; et annum Ære dici, non *Hispanicæ*, sed *Christianæ* ; quæ ut in *Castella* quoque universaliter reciparetur, tandem statuit *Joannes I* in Comitiis anni MCCCLXXXIII. Denique, ut finem faciom produendorum pro competissima jam veritate instrumentorum (plurima enim alia inveniri haud dubie possent, si quis utriusque *Castellæ* archiva diligentius perscrutetur) extat apud D. *Antonium Suarez de Alarcon*, in supra citata *Appendice Scriptura* 54, allegaturque ab *Alfonso Nuniez* cap. 43, *Privilegium Burgensi civitati concessum*, cum his in principio formalibus verbis, *Regios liberos usque ad unnum* MCCXIIII *superstites*, *suo et dignitatis et ætatis ordinem* omnes numerantibus, Ego *Adelphon* Rex *Castellæ* et *Toleti*, cum uxore mea *Regina Alienor*, et cum filio meo *Fernando*, et eum filialius meis *Infantissis Berenguria*, *Urraca*, et *Blanca* etc. facta charta apud *Zorral* Æra MCCXXXI, sexto Idus Decembris. Quod attinet *Alienor* sive *Eleonoram*, *Regi Arragoniae* Jacobo nuplam anno MCCXXI, vi Februario, quo die Rex, *Zurita* teste, ingrediebatur ætatis suæ annum XIII, fuit

illa haud dubie omnium postrema, nec diu ante obitum D matris circa annum MCCVII aut X nata : de qua nihil ex orthenticis suggestum mihi fuit, neque cogniti resert scrupulosius querere in ejus natales.

§. VI *Alfonsi Legionensis* conatus irriti, ad filium et avi et sua successione privandum : hujus *Sanctitas*, et *Gloria postuma* : et cur huic adjuncta *historia Crucis Caravacæ*.

Porro non jani primum a gloriæ virtutisque *Hispanæ* obtrecitoribus hac Ferdinandi, pridem mortuo et inter *Sanctos* relato, controversia movetur, super Regni *Castellani* titulo. *Pater ejus*, *Alfonsus Legionensis*, illum filio invidit erexitque voluit; prætendens, quod deficiente in *Castella* stirpe mascula, ex *Alfonso Imperatore* per *Sancium* primogenitum ducta, ipse, ex Ferdinandi secundogenita ejusdem *Imperatoris* nepos, proximus esset successioni. Deinde ei arma intulit prætextu *Castrorun*, quæ jure belli quondam sibi eriperat socer, filiaque Berengariae in dotem dederat, quæque ipsa, ut suam et filii *Ferdinandi* possessionem, pergebat post divortium retinere. Addit Michael *Augustus Laureti* mihi superiorius nominatus, pag. 211 *Italico Vitæ* votuisse *Alfonsum*, cum *Castellam* non posset, *Legionem* saltem Ferdinandi eripere; eique substituere secundogenitum item *Alfonsum*, sæpe in *Sancti Regis* historia laudatum; qui prudenter recusaverit præripere fratri, quod nec si vellet retinere posset eo atque matre invitis. Verum hoc alibi neendum legi, neque intelligo qua juris specie palliari potuisset. Si tamen hac cogitavit *Alfonsus* pater, ejusmodi consilium videtur deposuisse, filia humillimis litteris bellum deprecante, totiusque *Castellani* regni vires ad patris obsequium offerente: quod etiam, litigis tandem bene compositis, fideliter exhibuit *Sanctus* in bello, tam contra quosdam rebellantes *Proceres*, quam adversus *Infideles* gerendo. Filii tamen et *Castellani* regni incrementa numquam satis æquis oculis aspicere pater potuit: ideoque sub vita exitum tabulas condidit, quibus heredes instituit duas ex priori contubernia filias, nescio quid novi juris, et in supremarum potestatum successionibus inauditi commentus, contra jus filiorum ex posteriori thoro natorum. Ita scilicet *Princeps* iste, eadem libidine animi postea Legua sanctiones Ecclesiæ contempserat in ducendis uxoris; etiam jura regnandi singebat refingebatque, primum a *Castellæ* regno exclusas volens feminas, deficiente masculo; deinde in suo *Legionensi* excipi eas postea Le volens, etiam superstibus maribus filiis suis duobus; taatum ne *Castellani*, quos oderat, Legione imperarent. Quin imo Hieronymus *Zurita* lib. 3 cap. 10 asserit Regem, priusquam moreretur, egisse cum *Jacobo Aragoniae* Rege, qui consanguinitatis prætextu divortium fecerat ab *Eleonora* *Berengariæ* Sorore, de tradenda ipsis primogenita sua *Sancia*, cum jure successionis in regnum *Legionense*; quo tamen ne porro is aspirare afferret, cito mors *Alfonsi* fecerit, et magna *Berengariæ* diligentia in asserendo filii jure, prius quam pro *Sancia* quidquam moveri efficaciter posset.

32 Alter profecto Ferdinandus, solius Dei (ut supra dictum) gloriæ augendæ studiosus: unde et contigit eum crescere, etiam temporali potentia. Sed non ex hoc ejus incremento volumus probare justitiam cause. Multi siquidem Reges, raptores, injusti, adulteri, dominationis suæ terminos latissime ac felicissime propagarunt: sed *Sanctus* numquam adnumeratus est aliquis, qui fuerit alieni Regni usurpator injustus, in eaque usurpatione defunctus. Sanctum autem dico Ferdinandum: nam hunc ei titulum, non solum præscriptio temporis immemorabilis veteresque picturæ, et anctorum tam antiquiorum quam refectionum consensu vindicant;

sed

redeuentem
in Germaniam sponsum sequi nobut Berengaria,

cui soror altera *Blanca* primum nata erat an. 1188,

In ordine
fibrum ter-
tia;

ultima
Alienor sub
an. 1200.

A sed etiam, quæ summa est in terris, auctoritas Apostolicæ Sedis, expensis Processuum desuper formatorum Aetis, quorum Summarium, Romæ impressum anno MDCCXXXVIII, nacti sumus, ex quoque damno tum aliqua hujus xvi miracula (nam vetera exhibet Flos Sanctorum) tum argumenta præcipua, quibus demum inductus est Pontifex Clemens X, ut anno MDCCLXXI, decerneret Officium ac Missam, per omnes Hispanicæ Monarchiæ provincias, recitari ac celebrari de eo posse, ut vere Sancto et tali semper habito. Ante quam definitivam sententiam videtur auctor Martyrologii Hispanici Joannes Tamayus de Salazar scrupulo sibi duxisse, illum adnumerare reliquis Sanctis Hispanis; longe prudentius facturus, si illud suum opus non implevisset figmentis innumeris, a Pseudo-dextro eique succenturiata auctorum suppositiorum turba acceptis: quibus Hispanicæ adscribuntur plures, qui non solum ad eam omnino nihil pertinent, sed nec ulla verosimiliti auctoritate asseruntur aliquando in rerum natura fuisse, uti sæpius in hoc opere demonstravimus, ac pluries porro demonstraturi sumus. Sed missum Tamaayum facio, bona verosimiliter fide, sed exigua discretione usum in suo illo opere; ad Ferdinandum revertor.

B 33 Hujus antiquiora recentioraque miracula, quorum jam memini, dupliceis Translationis Acta, et quidquid Canonizationem ad extremum pene terminum deductam attinet, dabo Tractatu particulari, quem Gloriæ postumam appellabo, Titula ante hac mihi sæpius usurpato in talibus. Ad eum Tractatum confidendum, non solum magno mihi usui fuit Summarium jam dictum, sed etiam idem qui utilia multa pro Annottatis suggestit, D. Didacus Ortiz de Zunica, Ordinis S. Jacobi Eques, auctor novissimus Annualium Hispaniensium, anno MDCLXXVII editorum: unde etiam acceptimus historiam iaspecti Corporis incorrupti, cum iudicio medicorum de eo miraculo; nec non descriptionem brevem solennitatis geminæ, quarum prima tunc acta est, cum Hispalim allatæ sunt Remissoriales Urbanii VIII, processus in genere ac specie pro informanda Romæ causa fieri permittentis: altera norissime celebrata, cum Missa et officio, auctoritate Clementis X, ut jam indicavi; quæ descriptio ultima ut plenior esset, juvit insigne opus D. Balthazaris de Turre-Farfan, quo totum apparatus, eam in rem ab Ecclesia Metropolitana factum, complexus est; quidquid typographicæ arti deerat auxilio chalcographicæ, supplex, per multas figuræ æri incisas, quarum etiam plerasque dabimus; quales, ad editionis particularis cuiuscumque mensuram, in majori (ut appellant) octavo, sculpendas curavimus, elegantiori haud paulo cœlo quam fuerant Hispali pleno in folio primum exaratae;

additis nonnullis aliunde acceptis, et plurimum ad nostrum argumentum facientibus. Denique rem totam AUCTORE D. P. claudet Tractatus de historia et miraculis sanctæ Crucis Caracavanæ, per modum Appendix adjunctus Tractatui de S. Ferdinando. Non quia id exigunt ejus Acta (nam in his nulla illius mentio) sed partim ac denique Historia et Miracula Crucis Ca- ravanæ, partim quia in priori editione sic examinavi eam traditionem correxi, rejectis fabulosis Higueræ commentis, ut ipsam inconsulte firmaverim pro anno nativitatem Sancti Regis prægressa, tamquam præsagium exaltandæ ab eo tota Bætica Crucis. Feceram id ego ex fide interpretationis, quam Licentiatus de Luna præsumperat dare quibusdam Caravacensis Inscriptiōnibus, tamquam Arabicis; nunc autem re plenius examinata intelligo, nihil ipsas habere cum Arabicis affinitatis; Runnicos quadamtenus Gothicosque characteres Latinis temere admixtos esse; quique nihil minus possint, quam quod Licentiatus finxit, significare. Pertinet igitur ad fidem scriptoris ingenui, retexere quod male assertum fuit; ea ratione, qua neque sanctæ illius Crucis æstimationi detrahatur quidquam, neque lector ex uno errore deductus in alium, in eodem confiraret dissimulatione mea. Utrumque fieret, si rescissa tota Appendix, eligerem hoc in Tomo de isto argumento silentium tenere, aliis judicaturis, me ideo id facere, quia mutata mente ipsi historiæ nihil aut parum fidei tribuam; aliis id soli studio brevitatis adscripturis, nec suspicaturis quidquam ibi esse quod correctum velim, sed me priori editioni simpliciter acquiescere, et libri molem auctam nolle haud plane necessaria accessione materiæ alio pertinentis. Interim nec poterit a Mense Mayo, aliena videri hoc ejus ultimo Tomo illustrata historia Crucis, tota Hispania imo orbe Christiano tantopere celebratæ; quando in primo ejus Tomo a fabulosis narrationibus explicuimus ipsius Dominicæ Crucis Inventioem, in die mensis solitam regoli: nec a Sanctis Regis historia oratione separari debet Crux illa, quæ, si ortum ejus non illustravit; ex traditione tamen populari, ducentos quinquaginta post annos authenticis consignata scripturis, demonstrari potest inter prima expeditionum ejus contra infideles suscepturnum conamina, totius Hispanicæ reductionem, per ipsum et Jacobum Arragonium Sororium ipsius tantum non absolvendam, portendisse.

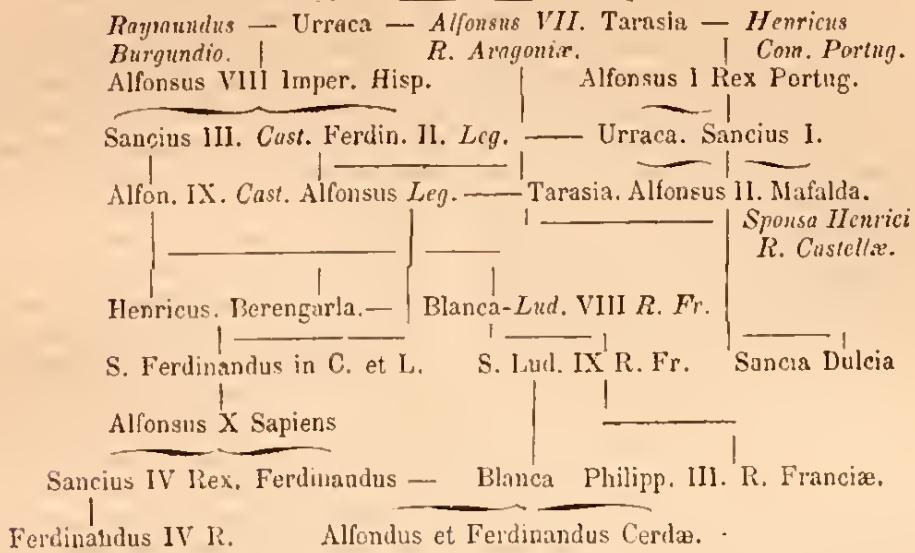
C 34 Porro, ut partim dicta in hoc prævio Commentario, partim in decursu plenius dicenda capiantur facilius; accipe duplex Schema, Genealogicum unum, Chronologicum alterum.

SCHEMA GENEALOGICUM

REGUM CASTELLÆ, LEGIONIS ET LUSITANIÆ,

Quatenus ad Sancti Regis Historiam pertinent.

Alphonsus VI filius Ferdinandi Magni.

*Alfonso Leg.
incestus declaratur*

*propter con-
jugium con-
tractum in
2 gradu,*

*ut in 3
gradu contra-
xit,*

Vides hic quomodo ab Alfonso VI, filio Ferdinandi Magni, procedant, hinc quidem Reges Castellæ ac Legionis per Urracam, ex primis cum Raymundo Comite Burgundionum nuptiis (nihil enim hue faciunt secundæ nuptiæ cum Alfonso Aragonio, nisi quatenus ex tali causa is inter Castellæ Reges numeratur VII) inde vero Reges Lusitanæ per Tarasiam, Henrico Comiti Portugallæ conjunctam. Vides præterea, quomodo Alfonsus Legionensis, Tarasiam Lusitanam in secundo, Berengariam Castellanam in tertio gradu contingebat: Henricus vero puer, sancti Regis avunculus, Mafaldam sponsam suam solum in quinto gradu, quorum tamen matrimonium Pontificio jussu et intercedente Berengaria direptum fuit. Atque hac ratione commodissime correctum manet, quidquid alibi erratum a me hac in parte est, confundente se memoria in tot Synonymos Reges Regumque liberos, inutuo consanguineos. Mirum autem videri non immerito possit, quod Alfonsus Legionensis, Romanorum Pontificum Clementis III et

Cœlestini item III severitatem expertus, in urgenda dimissione Tarasie; non timuerit simili iterum difficultati se implicore, duceudo Berengariam, uno dumtaxat gradu consanguinitatis remotiorem. Sed existimo credidisse, ipsis jam mortuis, mitiorem sibi futurum eorum successorem; tunc quia levius impedimentum erat, tum quia eensebat ei prævalitum publicum bonum tam grande, quantum erat duorum Regnorum pacificatio, ex istis nuptiis secutura. Sed sua eum spes fecerit: nam, ut Rogerius Hovedenus scribit, ad annum MCEVM, Defuncto Cœlestino, Innocentius Papa III substitutus, iterum suspendit Aldefonsum Regem de S. Jacobo, et totam terram suam, a celebratione divini Officii; propter uxorem suam, filiam Regis Castellæ; erant enim consanguinei in tertio gradu. Et licet Rex ille de S. Jacobo obtulisset Domino Papæ et Cardinalibus viginti millia marcarum argenti, et obtulisset tenere ad stipendia ducentos milites, per unius anni spatium, ad defensionem Christianorum contra Paganos, tali conditione ut Dominus Papa permisisset eis insimul moram, donec Deus daret iis sobolem, saltem per tres annos; noluit tamen D. Papa Innocentius in hoc illis consentire.

35 Mariana in simili Alfonsi Aragonii et Urracæ Castellanæ divortio, ad annum MCX, tantæ severitatis causam videtur existinare, quia nondum moribus receptum erat, ut Pontificum Romanorum venia, lege cognationis soluta, conjugia inter cognatos coirent. Itaque passim, inquit, consideramus per hæc tempora, connubia Principum dirempta esse, cognatione inter conjuges illegitima injustaque. Rarum id fuisse fateor: sed non ideo Pontifices existimes non agnoveris suam potestatem dispensandi in ea lege. Cur ergo ea in prædictis non sunt nisi? Credo: quia uterque Alfonsus prænominate, Apostolica Sede inconsulta ac veluti contempta, controxerant ejusmodi matrimonia; ut non tam dispensandi parcitus, quam vindicandi severitas ostentata in prædictis casibus videatur; ne perversæ licentiae exemplum a Princibus ad subditos promanaret. Alioqui dispensaudi potestatem hoc ipso tempore in Romanis Pontificibus agnitam fuisse, et aliquando exercitam, evidenter cognoscimus exemplo apud tunc viventem Continuatorem Ottonis Frisingensis, dictum Ottонem a S. Blasio, pro anno MCCIX, quo Innocentius III, ad tollendum Imperii schisma, non solum indulxit, sed etiam præcepit Ottoni Saxonii, Regi Romanorum electo contra Philippium Sucrum, ut acciperet in matrimonium ejusdem Philippi jam mortui filiani, quod alias sine Apostolicae Sedis licentia fieri non licuit, cognatione impediente: nam pater Ottonis avunculus fuit Friderici patris Philippi. Est tamen etiam in tam evidenti utilitate Christianitatis totius eum hoc cunctela processum, ut in Comitiis Imperii, coram Legatis Apostolicis ea de causa Heribaldi celebratis, surgens Abbas Morimundensis, Ordinis Cisterciensis, et omnium Abbatum aliorumque Claustralium utriusque Ordinis, Cluniacensis videbilet et Cisterciensis, personam assumens, delictum hoc connubio contra consuetudinem Ecclesiæ, quantumvis dispensatore, committendum, monastico Ordini auctoritate Apostolica imposuerit, orationibus scilicet et pœnitentiis luendum: et nihilominus Regi propter hoc injunxerit pœnitentiam, ut monasteriorum aliarumque ecclesiarum pro posse defensor existeret, viduis et pupillis justo judicio præcesset, monasteriumque Cisterciensis Ordinis in fundo proprio ædificaret, ac post hæc in propria persona Ecclesiæ

*absque dispen-
satione Ponti-
ficis,*

*tunc quidem
rara,*

sed non abs-

que exemplis

F

A clesiæ Hierosolymitanæ subveniret : quæ omnia Rex humiliter et gratanter implenda suscepit. Nescio an tantum in simili raso cantelam adhibuerit Gregorius IX anno MCCXXXVI, circa Robertum Comitem Atrebatensem et Alfonsum fratres S. Ludovici Regis, quibus sanguinis propinquitas impedimento erat ; Roberto quidem ut filiam Lotharingiæ ac Brabantæ Ducis, Alfonso ut Tolosani Comitis natam duceret : hoc scio, Bzovium ad istum annum num. 8 allegare ipsius Pupæ Brevia, Interamus data xiv kalend. Februarii et vikal. Junii, quibus utrique potestas fit celebrandi conjugii istiusmodi : plus forte intelligeremus ex originalibus litteris, si ipse prodirent in lucem. Scindendum tamen quod defectus Pontificiæ dispensationis in istiusmodi casibus impeditabat quidem ne vinculum indissolubile contraheretur, non tamen censebatur officere legalitatib; liberorum, stante tali contubernio susceptorum, ad quoscumque effectus juris civilis, consanguineorum nuptias extra primum gradum non prohibentis : ideoque nihil obest, quo minus S. Ferdinandus Rex legitimus fuerit, non solum Castellæ per matrem, sed etiam Legionis per patrem : qui ipsem non alio jure regnavit, utpote natus ex consanguineis in tertio gradu, ideoque etiam separatis ; prælatus tamen liberis, ex secundo thoro Ferdinandi Legionensis et Urracæ Lopez magis canonice natis. Præterea saltem Principissæ ipsæ excusabiles erant, et bona fide matrimonium contraxerant, cui nemo Episcoporum Regni sese opposuerat : ulque imprimis de Berengaria censco ; vix dubitans, quin postquam certa fuit non posse conjugium suum salva Ecclesiæ pace consistere, viri thoro se abstinuerit, in pellicum copia facile id patientis, enique demum impulerit ad divorceum celebrandum, et sic redenda Regno Sacra. Adde quod plerique similes fuerint juniores, quam ut scrupulo sibi dicere possent conjunctionem parentibus probatam : solet autem etiam nunc tali in easu bona fides matrum suffragari proli, ne notha censeatur.

B Interim sic suscepta præoles censebatur legitima, idque pro S. Ferdinand do nominati,

36 De aliis porro quidquid sit, Ferdinando, jam Castellæ Regi, ut non tantum pñcifica esset aviti regni possessio, sed etiam paterni successio incontestabilis ; providit, ad ejus et prudentissimæ matris instantiam, Honorius Papa III ; simulque declararit omnia ratenus ad illam stabilendam publice acta, ruta atque inconcussa haberi se velle, etiam ex parte putris ; qui solus filio restare timendus videbatur, ex iuncto contra Castellanos odio. Odorico Raynaldo, Annalium Ecclesiasticorum Continuatori post Baronium, referendæ gratiae, quod Breve, quo docentur ea omnia, ex Regesto C Pontifici nobis descripsert his verbis, Ferrando, Illustri Regi Castellæ, directis : Regiæ dignitatis sublimitas, non solum in iis quæ meram justitiam continent, sed in iis quoque quæ gratiam sapiunt, favorem debet Apostolie invenire. Quod attendens felicis memoriae Innocentius Papa, Prædecessor noster, cum, sopita discordia, quæ olim inter carissimum in Christo filium nostrum Alfonsum illustrem Regem Legionensem patrem tuum, et recolendæ memoriae avum tuum Alfonsum Regem Castellæ, occasione divorci inter parentes tuos, edita super hoc Constitutione Apostolie celebrati, periculosisse vertebar ; pax inter eos, per concessionem Regni Legionensis ab ipso patre tuo, te secundum Regiam consuetudinem solenniter recipiente in filium, per quod voluisse videtur te suum esse legitimum successorem, priori animo et voluntate libera tibi factam ; de concessione ipsa nullo tempore revocanda præstito juramento, sicut in ejus litteris perspeximus contineri ; esset de consilio et consensu Prælatorum et Baronum ipsius Regni voluntarie reformata ; eidem paci, propter evidentem utilitatem et urgentem necessitatem, robur Apostolicæ auctoritatis impedit, illam gratam

habendo et ratam ; et super hoc, ad utriusque Regis instantiam, suæ confirmationis litteras concedendo. Nos igitur, tuis et carissimæ in Christo filiæ Berengariae illustris Reginæ matris tuæ precibus inclinati, factum ipsius patris tui (cum saluti ejus expediat, ut quod juravit inconcussam obtineat firmitatem) gratum habentes et ratum ; illud, sicut provide factum est, auctoritate Apostolica de speciali gratia confirmamus, et præfatae Scripturæ paginam communimus, te ipsius successorem legitimum declarantes.... Datum Laterani vi Idus Julii, Pontificatus nostri anno secundo.

AUCTORE D. P.
declarat Hono-
rius 3,

37 Simili discretioni usum invenio Honorii successorem Gregorium IX, anno MCCXXIX, in favorem Alfonsi Aragonie Infantis, suscepti ex Jacobo Rege et Berengaria Sorore Alienor, Alfonsi Imperatoris Præpotibus, quem pater coram Sabiniensi Episcopo Legato Pontificio, ad cognoscendam eunam divertit missus, atque Hispanicorum Præsulum ad idem convocato cœtu, protestabatur bona fide susceptum, institutum que ac juratum heredem. Sed cur idem illi Pontifices, qui divorciū Berengariae a Legionensi tam servidegerunt, simili in Aragonia conjugio adro numquam E sese interposuerint, ut, si concors satis illud fuisset, per Apostolicam Sædem diremptum numquam faret, fateor equidem hanc satis me capere. Garibayus quidem ab Honorio imperatam secessionem scribit : sed quis credit, rem ab isto judicatam, a Gregorio multis petendam fuisse, nec nisi causa per Legatum cognita concedendam Regi, eam summopere cupienti, uti Zurita asserit, auctor longe accuratior et certior quam Garibayus ?

38 Nunc quoniam quæstionum hactenus tractatarum atque historiar porro deducendæ intelligentia plurimum pendet a ratione temporis ; non gravabor hic quoque, sicut in prima editione feci, ipsam studiosius digestam expandere.

CHRONOLOGIA

FERDINANDÆA.

Per annos Dominicæ Incarnationis expansa.

ANNO DCCXII.

Hispalis, cum reliqua Hispania Bætica, occupatur a Mauris.

MLXV. Moritur, Ferdinandus I, cognomento Magnus, F Rex Castellæ et Legionis, simili qua postea Rex Sanctus pietate atque humilitate, xxvii Decembris, cui succedit filius Alfonsus VI.

MLXXXIX. Rex Alfonsus filiam Urracam, adhuc impuberem, cum dote Comitatus Galeciæ despondet Raymundo, fratri Comitis Burgundie et Guidonis Episcopi Viennensis, postea Calixti Papæ II ; filiam vero naturalem Tarasiam Comiti Portugallie Ilurico, unde natus Alfonsus, ibidem primus Rer.

MCI. Mortuo in pugna contra Muuros Infante Sancto, Alfonsi unigenito, Urraca, marito Raymundo viduata, nubit Alfonso Aragonie infanti.

MCVII. Alfonsi VI decedenti, succedit Alfonsus VII, Urracæ maritus, tamquam privigni sui tutor, jam ante Regem Arragonie, dictus exinde Imperator Hispanie.

MCXXVII. Castellani et Legionenses, abdicato Aragonie, jam pridem sejuncto ab Urraea, hujus et Raymundi filium Alfonsum VIII, Sancti Regis tritavum, ad regnum evenerunt.

MCXXXV. Alfonsus VIII, subjecto sibi Navarræ regno Imperator Hispanie coronatur, in publicis Regionum Comitiss Legione, per Raimundum Archiepiscopum Toletanum Hispanie Primatem, annuente (ut volunt)

(propter jura-
mentum pa-
tris,

ab Innocentio
3 probatum)

A volunt) Pontifice Innocentio II : ille autem uxorem quoque suam Berengariam, Imperatricem in suis diplomatis nominat.

MCLVII. Alfonso Imperatori mortuo succedunt filii, Sancius in Castella, Ferdinandus II in regno Legionis et Gallicia.

MCLVIII. Moritur Sancius Castellanus, relicta filio quadrimo, Alfonso IX, dicto Nobili, sancti Regis avo materno.

MCLXV. Mortuo Ferdinandu Legionensi succedit filius Alfonsus, sancti Regis pater futurus, ex Urraca Lusitana natus, nequicquam contra nitente noverca, Urraca Lopez.

MCLXX. Alfonsus Castellanus, annos xv natus, uxorem dicit Alienoram, filiam Henrici II Regis Anglie et Alienoræ, ex Guilielmo ultimo Aquitanie Duce natu.

MCLXXI. Nascitur Berengaria, Sancti mater futura, liberorum utriusque sextus primogenita.

MCLXXII rel iii. Venit in Iucem Ferdinandus, Castellani filius, ad onnum etatis xi rel xii perrenatus.

MCLXXV. Nata videtur Urraca, Sancti Regis matrera, futura Regina Lusitanæ.

B MCLXXX. Nascitur Alf. Castellano filius secundus, dictus Sancius, mortuus intra paucos annos.

MCLXXXV. Mortuis Alfonsi filiis, solæ filia duæ nominantur in paternis chartis quarum Senior Berengaria, in regni Comitiis heres agnoscitur.

MCLXXXVIII. Nascitur Blanca, futura S. Ludovici Franciæ Regis mater, sorore majori tanto junior, ut filia fuisse, per ætatem potuerit. Eodem anno exeunte, Alfonsus Legionensis ab Alfonso Castellano sumit cingulum militare, paulo post ducturus uxorem Tarasiam, filiam avunculi sui Sancii Lusitanæ Regis. Eodem adhuc anno Berengaria despondet Conrado, tertio genito Friderici Imperatoris, cum spe successoris in Regnum Castellæ, ubi jam non nisi feminæ supererant.

MCLXXXIX. Conchæ mense Novembri nascitur Alf. Castellano alius Ferdinandus, patri æque ac duo priores præmoritur, cum ad xxi annum pervenerit.

MCLXXX. Moriuntur in Syria Fridericus Imperator, et primogenitus ejus etiam Fridericus Dux Sueviæ : pro quibus Germaniæ Rex eligitur secundo genitus Henricus II.

C MCLXXXI. Conradus, futurus Dux Sueviæ in Germaniam remigrat, spe successionis Castellanæ dejectus: eum illuc sequi nollens Berengaria, a sponsione absolvitur.

MCLXXXV. Alf. Legionensis cogitur dimittere Tarasiam cognatam suam, post susceptum ex ea filium Ferdinandum cito mortuum, et filias duas sibi supervicturas, Sanciam et Dulciam. A Mauris circa Arcos vincitur Alfonsus Castellanus.

MXCIV. Berengaria nubis Alf. Legionensi, annos nato circiter xxxiii, ipsa onnorum xxvi.

MEXCVIII. Alf. Legionensi parit Berengaria primogenitum suum S. Ferdinandum, in monte quodam, inquit Lauretus, inter Zamoram et Salamanticam; dignum locum (si verum id est) qui certioribus monumentis illustretur, et speciali Sancti cultu. Nascitur autem hic xvii annis ante S. Ludovicum : et nativitatem istam paulum præcessisset Crucis Caravacanæ Apparitio, si figuratum Licentiati de Luna fundatum in vera temporum ratione haberet.

MCC. Blanca Alf. Castellani tertioenita solum duodecim annis despondet tredecenni Ludovico Franciæ Principi, juvem virguncula (uti hoc ipso anno canit Ægidius Parisiensis), moxque adducta in Franciam eidem nubis proxima feria ii post festum Ascensionis, pace cum Anglo reformato : sunt tamen qui matrimonii celebrationem differant in annum sequentem.

MCCIV. Alf. Castellano nascitur alius filius, dictus D Henricus, patri supervicturus. Cirea idem tempus Alf. Legionensis, Pontificio obstrictus mandato, divorcium facit a Berengaria consanguinea, jam trium liberorum ex eo matre.

MCCVIII. Urraca Castellana, inter sorores secundogenita, nubis Alfonso Lusitanæ tunc Principi et post quadriennium Regi. Sub idem tempus nascitur Alf. Castellano quarta filia Alienor, ac postea etiam quinta filia Constantia, hæc Olearum Abbatissa, ista futura Aragonum Regina, nec din post supervixit eam mater Regina Alienor, de cuius morte ac sepultura miror nihil legi.

MCCIX. Palentinæ Scholæ a Rege Sancio sub annum MXXX institutæ, ab Alf. Castellano in Universitatem eriguntur. S. Ferdinando puero ægrotanti sanitas opud Deiparam Oniensem redditur, ad votum matris Berengariæ, qua de re successor filius postea hymnum composuit. Blanca, annos XVII vel XVIII nata, incipit marito liberos in Francia parere.

MCCXI. Innocentius III, litteris viii et xiii Kal. Martii datis, iudicat Alf. Castellano ejusque Filium Ferdinandum, ob suscriptum contra Mauros bellum : ita cujus procinctu moritur egregius adolescentis, perpetram a nonnullis confusus cum Sancto Rege nepote suo: moritur autem triennio ante patrem.

MCCXIII. Inter Reges Castellanum et Legionensem fædus instauratur, salva Berengariæ dote et filiorum jure ad successionem in Regnum, per juramentum patris et Pontificis assensum. Saraceni a Christianis, in plenilice dicta las Navas de Tolosa, immuni strage funduntur.

MCCXIII. Moritur Alfonsus Castellanus, Sancti avus maternus : succedit filius undennis Henricus I, sub tutela Sororis suæ Berengariæ : sed hanc Comes Alvarus cogit tutelam dimittere, et puero Regi jungit B. Masaldam Lusitanam, in quinto gradu consanguineam, et ætate longe majorem : quæ jussu Pontificis ab eo separata, virgo in patriam redit.

MCCXV. Nascitur S. Ludovicus, futurus Rex Franciæ.

MCCXVII. Moritur Henricus R. Castellæ, succedit Sororum ejus primogenita Berengaria : quæ coronam transfert in suum primogenitum S. Ferdinandum, annos XVIII natum, XXXI Angusti.

MCCXVIII. Honorius III confirmat Ferdinandino jus in successionem Legionensem, ei a patre juratam, et approbatam a suo successore Innocentio III. Capitur Comes Alvarus Regi rebellis XIX Decembris, et usurpatis cedens Legionem se recipit.

F MCCXIX. Idem Pontifex Sanctum Regem ac Regnum ejus suscipit in speciale suam et Sedis Apostolicæ protectionem. Ipse sub finem anni uxorem dicit Beatricem, filiam Philippi Ducis Sueviæ, cognatam Frederici II postea Imper. seque ipse baltheo militari accinxit.

MCCXX. Rodericus de Camberiis, Regi Sancto refractorius, compescitur.

MCCXXI. Gonsalvus de Molina similiter repugnat et coeretur. Alienor, Sancti Regis materteria, Jacobo Aragoniæ Regi nubis Turriæone vi Februarii.

MCCXXII. S. Ferdinandus auxiliatur patri suo Alfonso Legionensi contra rebelles quosdam : et xx Novembris Gladium ac Labarum benedictum contra Mauros de manu Mauritii Episcopi Burgensis suscipit.

CIRCA MCCXXIII. Pngitur Tabula Confraternitatis S. Matthæi, unde accepta effigies Sancti. Nascitur B. Isabella, soror S. Ludovici. Ferdinandus prima in Mauros expeditione Beatiæ et Ubetæ fines vastat, capit Caseatam : quando etiam Zeyt Abuzeyt, Valentiæ atque Murciae Rex, Concham ad Sanctum venit, in ejusque clientelam se dedit.

MCCXXV. Idem Rex Tervelæ cum Jacobo Aragonio paciscitur

A pocietur pro quinta parte redditum pendenda: Blanca R. Franciae, circa ætatis sue annum XXXVI, parit Stephanum, inter liberos undecim ultimum vel penultimum, iuxta Genealogicas tabulas nostri Philippi Labbe. Secunda expeditione Sancto sese subjecit Rex Mahumad Beatiæ.

MCCXXVI. Venit in Hispaniam Legatus Apostolicus, ab Honorio IV missus, Reges contra Mauros animaturns; Synodus in singulis Regnis cogit.

MCCXXVII. Tertium in Mauros incurrens Sanctus, oppidu quædam capit. Zeyt Abuzeyt, amissa Murcius Rex Carabacæ et Valentiae videtur hoc anno miraculosa Crucis apparitione conversus.

MCCXXVIII. S. Ferdinandus signat chartam de conuenta prædicatorum Madriti. Fines Giennenses expeditione quarta vastat.

MCCXXVIII. Zeyt Abuzeyt ob Christianismi suspicionem ejectus u Valentinis, Zahenum Regem assumentibus, in fidem Jacobi Aragonii scese tradit, cum filio, suscepto Baptismo dictus Ferdinandus. Regina Beatrix Conchæ agrotans, miraculo Deiparae convalescit, præsente filio Alfonso, qui postea ea de re Hymnum composuit. S. Ferdinandus, quintum excurrens obtinet Capellani: novæ Cathedralis Toleti funda-

B menta ponit: patrem denuo arma moventem scripta epistola nuncumque placat. Jacobus Aragoniae Rex divortium facit ab Alienora Castellana, titulo consanguinitatis, salvo tamen jure nati ex ea Alfonsi filii.

MCCXXX. Moritur sub anni exitum Alfonsus Legionensis heretibus institutis duabus ex Tarasia Lusitana filiis: sed secura; Berengaria Ferdinandum inducente in Regnum.

MCCXXXI. Navarre Rex Sancius jam decrepitus, et Jacobus Aragoniae juvenis, mutuo sese adoptant in successionem regnum, bellum illaturi Castellanis, successu nullo, ob mortem Sancii mox secutam.

MCCXXXII. Berengaria, Sancti Soror, Joanni Briennio Regi Hierusalem, perditis in Syria rebus auxilium ex Europa petenti, uxor traditur.

MCCXXXIII. S. Ferdinandus R. Castellæ et Legionis occupat Ubedam: moritur ei uxor D. Beatrix. D. Alfonsus, Sancti frater, Mauros ad Xerez vincit. Pax cum Aragonio resarcitur, assignata Alienoræ dimissæ, Sancti multerteræ, date competenti.

MCCXXXV. Christiani occupant suburbium Cordubense.

C MCCXXXVI. Corduba ditionem Sancto facit: Campanæ an. MCCCCX ab Almansore sublatæ, Maurorum humeris referuntur Compostellam. Illetericos Pulegiae reprehensos castigat Ferdinandus. Zeyt Abuzeyt, Christiano nomine Ferdinandus, Cesaraugustæ uxorem Christianam ducit, unde nata filia, Arenosæ familiæ origo.

MCCXXXVII. S. Ferdinandus secundam uxorem duicit, D. Joannam, Comitis Pontici filiam. Lucas Tundensis finit suum mundi Chronicon: in quo habet Vitam Sancti, hactenus deductum.

MCCXXXIX. Patentina Universitas Salamanicam transfertur a Sancto: qui mortuo Alvaro Baeticæ Praefecto, Cordubam proficiscitur: inde Burgos regressus, Biscayæ Dominum compescit. Denique ipse et Regna mater per Legatum suum, Abbatem S. Facundi, plenæ reverentia litteras, dirigunt ad Gregorium Papam IX, eique commendant secundo-genitum suum Fridericum, pro materna hereditate recipienda missum ad Imperatorem cognatum.

MCCXXX. Murciæ Rex in potestatem Sancti Regis se tradit.

MCCXXXII. Capitur Argona; vastantur fines Granatenses.

MCCXXXIII. Rex Granatæ, clientelæ Sancti se subjicit, eique Gennium cedit. Rodericus Toletanus Historiæ suæ finem imponit: ipse autem hæc diu

supervixit, mortuus in confiniis Aragoniæ et Galliæ, Drediens a Concilio Lugdunensi anno MCCXLV IX Augusti; aut alia occasione secundum alios, XXIII mensibus serius.

MCCXXXIV. S. Ferdinandus abit in Baeticam, numquam amplius Castellam revisurus.

MCCXXXV. Fredericus Imperator excommunicatus, in Concilio Lugdunensi deponitur; et tunc saltæ Fredericus secundo-genitus Sancti, spe maternæ hereditatis recuperandæ frustratus, ab eo ex Italia in Hispaniam revertitur. Moritur Berengaria Mater Sancti, viii Noverbris (decreta jam obsidione Hispanensi) LXXX annos nata.

MCCXXXVI. Alfonsus Sancti primogenitus, urorem dicit Violantem, filiam Jacobi Aragonii, Nulli- soleti mense Novembri.

MCCXXXVII. Hispalis die XX Augusti obsidetur, oppidis plerisque circumquaque jam occupatis. Moritur Rex Valentinus; eique in nudum titulum succedit filius Zeyt-Abomahomad, nequum Christianus.

MCCXXXVIII. Convenit inter Infantem Castellæ et Regem Aragoniæ de limitibus conquestum hinc inde faciendorum. S. Ludovicus R. Franciae, in Terram sanctam proficiscens, regimen matri Blance committit, tum agenti LX annorum ætatis. Valentia totis quoquor annis oppugnata die XXVIII Septembris, Jacobo Aragoni a Zoheno traditur. Hispalis, mense XVI obsidionis capta, Saneto Regi deditur, XXIII Novembri.

MCL. S. Ferdinandus communicat Civitati Hispanensi et angelis Privilegia, Tolentinæ civitati ab Ato et Proavo concessa, atque a se confirmata: eodem anno dicitur inventus a Judæo liber de triplici mundo, cum prophœtia de S. Ferdinandō, imposturæ suspectus.

MCL. Berengaria Abbatisa, filia Sancti Regis, corpus Aviæ Burgos transferri curat.

MCLII. Moritur Hispali et ibidem sepelitur S. Ferdinandus. Moritur etiam Blanca mater S. Ludovici, in Palestina absens.

MCLIII. Alfonsus Sapiens R. Castellæ et Legionis, Sancti Regis primogenitus, condit tabulas de urbis et uariis Hispalensis inter Christianos partitione.

MCLXIII. Zeyt-Abomahomad, Exrex Valentinus, dictus in baptismo Vincentius, de sua filiique et nepotum duorum conversione Urbano IV scribit; qui respondens, ipsos in Sedis Apostolicæ tutelam recipit

MCLXX. Moritur S. Ludovicus R. Franciae, consobrinus S. Ferdinandi.

MCLXXXIII. Moritur Alfonsus R. Castellæ et Legionis, Sancti filius, sub quo aut successore filio scripta Chronica ejusdem Sancti Regis. Sancius, exclusus ex præmortuo fratre Alfonso et Blanca Francia nepotibus Alfonso et Ferdinandō, quibus Sapiens regnum legarat, ipsum sibi vendicat et retinet.

MCLXXXV. Moritur Toleti Sancius, Alfonsi X filius, S. Ferdinandi nepos, sub quo facta fundamenta novæ Cathedralis Hispalensis: succedit filius decennis Ferdinandus IV.

MCCCXIII. Ferdinandus IV R. Castellæ et Legionis moritur: succedit filius anniculus Alfonsus XI.

MCCCLVIII. Fridericus, Magister Ordin. S. Jacobi, Alfonsi XI filius nothus, jussu fratris interficiatur: corpus cum corpore Sancti Regis, transfertur anno MDLXXIX.

MCCCLXII. Moritur Maria Pallidia, pelle Petri Crudelis, corpus ad Regia sepulcro transfertur: postea cum iisdem etiam translatum in novam Capellam.

MCCCLXXV. Historia et Miracula S. Crucis Caravancæ, jubente Garcia de Cardenas Commendatore, primum authentice describuntur.

CIRCA MCCCLXXXVI. Accidit Miraculum S. Ferdinandi, primum ex iis que notat Flos-Sanctorum.

- A **MCCCXCIII.** Additur nova Appendicula ad prædicta mirocula.
- MCCCXCIII.** Oppidum et ecclesia Caravacensis, a rebellibus Granatensis Mauris capiuntur et incenduntur, salva S. Cruce scriptisque præfatis.
- MCCCLXXXV.** Sphæræ quatuor æneæ, Turri Hispalensi impositæ a conditoribus Mauris, Terræ motu dejiciuntur.
- MCCCCVII.** Absolvitur structura novæ Cathedralis Hispalensis, inchoata ante annum **MCLXVI.**
- MCCCCXXXIV.** Moritur Alfonso a Cartagena, ex Zamorensi Episcopo Archiepiscopus Burgensis, Auctor Anacephalaesis rerum Hispaniarum, in qua describitur Rex Sanctus.
- MCCCCLXX.** Moritur Rodericus Sanctius, Episcopus Palentinus, Auctor Historie Hispanicae, contra ipsius mentem clare explicitam parte 3 cap. 39, turpiter interpolata parte 4 cap. 4, ubi iterum de Berengaria, Sancti matre.
- MCCCCLXXX.** Historia et miracula S. Crucis, demandato Viraiii Episcopalis pro Cardinali Valentino, legitime transcribuntur.
- MDVIII.** Ferdinandus Catholicus Hispaniarum Rex, Gladium S. Ferdinandi, in processione gestat.
- B **MDXV.** D. Fernandus Enriquez, portat Gladium Sancti, eique inscribitur ejudem Chronica primæ editionis ex MS. Ecclesiarum Hispalensis.
- MDXXXII.** Editur Hispanice Flos-Sanctorum, cui inserta Vita Sancti, composita ante annum **MD.**
- MDXXXXVI.** Doctor Antonius Oncala imprimi facit Compluti suum Heptaplon, in cujus Tract. 30 Apophya dieta, pro prima vice typis eiusa legitur sincera relatio de S. Cruce Caravacuna; testis ipse oculatus fuit anniversarii in pluvia impetranda miraculi.
- MDXXXVIII.** Moritur xx Februario Vener. P. Ferdinandus de Contreras, Capellanus Ecclesiæ Hispalensis, cuius canonizandi causa versatur in Rota Romana. Murcienses Inquisitores quærunt in veritatem historie et miraculorum Crucis Caravacanae, et quomodo ea per Sacristam Toleti submissum furto ablatu, ac miraculose restituta sit.
- MDLI.** Imprimitur Vallisoleti Chronica Generalis Hispaniae ab vel sub Alfonso Sapiente composita. In qua cum bona pars Chronicae Ferdinandæ pene ad verbum descripta inveniatur, oportet alteram ex altera sumptum esse.
- MDLV.** Recuditur Vallisoleti Chronica Sancti Regis apud Sebastianum Martinez et editur die iv Augusti.
- C **MDLVI.** Iterum, rogatu Sacristæ Caravacani, Historia et miracula prænotata de popyro in pergamenum transferuntur, nulla re nova addita.
- MDLXV.** Absolvitur fabrica novæ Capellæ Regie in ecclesia Hispalensi.
- MDLXXVII.** Hieronymus de Gudiel Compluti evulgat Compendium Historiarum Hispaniae, in quo plara de Sancto Rege.
- MDLXXVIII.** In Cathedrali Hispalensi transfertur intoto Dominæ nostræ de la Antigua, quæ ante Maurorum adventum honorata, ab iis nec aboliri, nec frangi potuit; et muro obducta, atque hoc corridente detecta, præsiguum dederat restaurandæ istuc cito per Regem sanctum Religionis.
- MDLXXIX.** Corpus Sancti, cum aliis corporibus Regis, solenniter transfertur in novam Capellam.
- MDLXXXVII.** Alfonsus Morgadus edit Hispali Historiam Hispalensem, quæ magno notis usui fuit.
- MDLXXX.** Lectiones pro Dedicatione Ecclesiæ Hispalensis approbantur a Congregatione Rituum Romæ. Fundatur Missa pro Anniversario sancti Regis.
- MDXCVIII.** Authentice transcribitur testimonium inquisitionis præmemorata de Cruce Caravacana.
- MDCXVI.** Joannes de Robles, Presbyter Caravacensis, Hispanice imprimit libris duobus historiam et miracula Crucis Caravacane; opus multa correctione egens, Dob admixta Higueræ et Lunæ figura.
- MDCXXVII.** Paulus de Spinosa publicat Historiam, Antiquitates, et Magnalia Urbis Hispalensis, sapientia nobis alleganda.
- MDCXXIX.** Roma expediuntur Remissoriales in ordine ad Processus pro Canonizatione Sancti formondos.
- MDCXXXI.** Hispali sumitur Informatio de Miraculis Sancti.
- MDCXXXIV.** Capitulum Hispalense Deputationem ex suo corpore instituit pro negotio Canonizationis optatæ, ejus directionem et sumptus omnes in se suscipiens. Inspicitur rite corpus Sancti.
- MDCXXXVIII.** Romæ imprimitur Summarium Processuum.
- MDCLV.** Ibideor declaratur antiquus Sancti Regis cultus excipi a Decretis Urbani VIII.
- MDCLXVIII.** Iterum inspicitur saucti Regis incorruptum corpus.
- MUCLXXI.** Clemens X. confirmat cultum S. Ferdinandi, eique decernit Officium et Missam. Balthazar de Turre-Farfani describit Festa Hispali hac occasione, et hoc anno celebrata.
- E **MDCLXXIII.** Festum S. Ferdinandi, prius ad libitum, jubetur in omnibus Regnis Hispaniarum fieri ritu Dupliri.
- MDCLXXV.** Lectione propriæ, pro Officio S. Ferdinandi, a Congregatione Rituum approbatur.
- MDCLXXVII.** Didacus Ortiz de Zuniga edit Annales Hispaleenses, in quibus Festa Translationis anni 1671 describit. Cornelius Galle insignem S. Ferdinandi imaginem Antwerpia scalpit, dedicatam Archiepiscopo Hispalensi, D. Ambrosio Ignatio de Spinosa y Gusman.
- MDCLXXIX.** Corpora Reginæ Beatricis et Regis Alfonsi, hactenus cum S. Ferdinandi corpore intra eamdem tumbam clausa, in propriis translata loculos, reponuntur ad latera Capellæ Regiæ.
- MDCLXXX.** Michael Angelus Lauretus, ex Ordine Clericorum Ministrantium infirmis, Neapoli edit Italicum Historiam Sancti, dicatam D. Ferdinando Marchioni de los Veles Proregi Neapolitanico.
- MDCLXXXV.** Acta saucti Regis seorsim eduntur Antwerpia, impressa sumptibus Decani et Capituli Hispalensis.
- F **39** Tandem, prius quam ad ipsa Divi nostri Acta illustranda occingamur, oblivioni subtrahendus est Conatus Poeticus amicissimi viri, deque Sanctorum Actis in Propylæo Maji exornando optime meriti, R. P. Emmanuelis van Oters S. J. ante hæc etiam editus in prima Collectionis Ferdinandæ editione, sub hoc titulo.

ODE

AD S. FERDINANDUM.

Cum Vitæ Acta et Gloria postuma, invitante et excitante Hispali, singulari volumine vulgabantur.

Fernande, Regum maxime; maxime, Fernande, Divum: quem positis Iber, E servitute viudicatus Barbarica, veneratur aris. Tuo receplas consilio et manu Tantis per Urbes respice; et atriis Cœli relietis, quos beasti Imperio, populos revise. Omnes laborant Principis inclitum Nomen sacratis tollere honoribus: omnes

A Omnes Iriumphant. Te Toletum,
Corduba te decorat trophæis.
Hosti probatae te fidei memor
Argona, te non ante domabile
Maurorum asylum, te tuorum
Denique vieta animis Nepotum
Granata donis prosequitur suis :
Illa, illa Ibero cedere contumax,
Vincenda numquam, jam Granala
Læta tuos cineres adorat.
Urbs nulla parcit sumptibus : æmula
Virtus clientes et studium rapit.
Inusitato templo fastu,
Compitaque, et fora vestiuntur.
Sed vincit omnes Hispalis, Hispalis
Praelata cunetis. Illa tuas amans,
Fernande, virtutes, volensque
Per titulos memoresque fastos
Post nascituris conspicuas dari,
Elueubrandas fert Papebrochio,
Per Acta Sanctorum celebri, et
Nominis Austriae clientes
Lecto tot inter; dum Tibi construit
Aram ipsa, multo lumine splendidam;
Tuasque pugnas pingit auro,
Et solidis tua bella gemmis.
Illa armat omnes artificium manus,
Parsura nulli. Nil simile aut prior
Spectarit ætas aufutura.
Cunctæ tua monumenta pompæ,
Fernande, cedunt. Ne studium piæ
Mireris Urbis; plura tibi Hispalis
Redempta debet : plura reddet,
Impatiens in amore vinci.
Nec vos amicas pœnitentia, mei
Herois, Urbes, landibus Hispali
Cessisse vietas, Ferdinandum
Quæ studiis coluistis æquis.
Ut vicit, omnes vicerit Hispalis,
Auroque gemmisque atque opibus potens :
Vicisse debebat, favore
Indigetis meritisque victrix.
Nam universis prætulit urbibus,
Regnis relietis, et Patris et suo,
Fernandus : illi se sunnique
Credidit immoriens cadaver,
Decursa post tot secula vividum,
Et nec peresum, nec violabile
Parrente nulli tabe mortis.
Deposito pretiosiore
Domare cives non poterat suos.
Ditarit aras numeribus licet
Benignus æternis, perennes
Divitias superat cadaver,
Illustræ centum prodigiis. Cole
Regem fidelem suppliciter ; cole,
Urbs grata : Ferdinandus favores
Cultibus innumeros reponet.
Ferdinandus atram corporibus luem
Fugabit ægris : subjicit suam
Mors pulsa falcem Ferdinandu :
Exanimis nova vita rursus
Subibit artus. Sed neque tristia
Posthac timebis prælia, nec dolos :
Invicta stabis. Ferdinandus
Ipse suæ vigil, ipse muros

Defendet orbis : Præside barbarus
Quo Maurus omni pulsus Iberia,
Ardentis extremos recessus
Deficiens Lybie petivit.

D

VITÆ BREVIORIS

PARS PRIMA.

Ex Chronico Lucæ Tudensis, Coævi.

Fera MCCLV a Fernandus, filius Adefonsi Regis Legionensis, in Castella (ei matre Berengaria tridente Regnum) felicissime regnare coepit. Siquidem Castellæ Nobiles Regnum Berengariae Reginae tradiderunt, eo quod erat primogenita Adefonsi Regis Castellæ : et ipsa, ut dictum est, tradidit Regnum Filio suo. Hie autem Rex Ferdinandus, gravissima adolescentia venustatus, non (ut illa ætas assolet) lasciviam amplexatus est mundi; sed pius, prudens, humilis, catholiceus, et benignus, senilibus se moribus decoravit. Etenim ita obediebat prudentissimæ Berengariae Reginae matri suæ, quamvis esset regni culmine sublimatus, ac si esset puer humillimus sub ferula magistrali. Habebat secum prudentissimos viros, quibus tam ipse quam Mater totum suum consilium committebant. In tantum, regnum sibi subditum, succensus igne Catholicæ veritatis, strenue rexit; ut inimicos fidei Christianæ totis viribus persequeretur, et quoscumque reperiebat hæreticos flammis exureret, et ipse vice fainulorum ignem et ligna in eis comburendis ministrabat b. Aderat illi in humilitate justa severitas, qua reprobos puniebat; et in severitate justa, misericors et clemens humilitas, qua prostratis inimicis placebat. Ejus au parcerat? Regalis animus avaritia numquam potuit inflammarii : siquidem visum est quod requieverit super eum spiritus sapientiae, qui fuit in Adefonso Rege Castellæ avo suo; et spiritus fortitudinis et elementiæ, qui erat in Adefonso Rege Legionensi patre ipsius. Quid plura? quod de nullo Regum præcedentium legitur, omnino irreprehensibilis fuit, quantum nobis scire datum est : et thorum conjugalem unquam minime violavit. Duxit namque uxorem ex Imperiali genere Romanorum, Deo devotissimam feminam, nomine c Beatricem : ex qua genuit Adefonsum, Federicum, Ferdinandum, Philippum, Henricum, Sancium, Emanuelem, d Alienor, F Berengariam, et Mariam.

2 Omnibus etiam Ecclesiis ita omnia sua jura servavit, ut nullus esset qui auderet eas vel in aliquo molestare. In tanta pace regnum sibi subditum rexit, ut majores vel minores in aliorum res insurgere non auderent. Sed cum regnare coepisset, Comes Alvarus de Castella, et fratres ejus Comes Ferdinandus et Comes Gundisalvus, contra eum rebellare coeperunt. Et cum Rex Ferdinandus, una cum matre sua Berengaria, eum manu militum, juxta castrum quod dicitur e Ferrerola, transitum faceret; Comes Alvarus ei bellum indixit. Fuit autem Dominus cum Rege Fernando, et coepit ipsum Comitem Alvarum : et tam ipse Alvarus quam fratres ejus multa Castella Regi Feruando tradiderunt, in quibus rebellabant ei : et Comes Alvarus est tunc a vineulis liberatus. Rex autem Legionensis Adefonsus cum exercitu suo, quosdam regni Castellæ fines molestabat, eo quod adhuc quædam ad regnum Legionense spectantia detinebant f Castellani. Tunc congregati sunt contra eum omnes Nobiles de Castella, quia revera filius ejus Rex Ferdinandus cum patre pugnare solebat. Initio autem certamine g prædicti Nobiles Castellæ fugati sunt, et omnes

^a
*Factus an.
1217 Rex
Castellæ,*

^E
*virtutibus
Regi con-
gruis excusat-*

b

<sup>imprimis
pudicitia.</sup>

^b
an Germanorum?

c

F

^e
*Pace per
Regnum
stabilita,*

f

g

38 in

EX LUCA
TUDENSI.
intendit pa-
rando bello
Maurico

et ecclesiis
restaurandis :

Episcopos in
plo opere
juravat :

^h
itemque
Patrem R.
Legionis
contra re-
belles.

Eodem
defuncto

A in Castelion a Rege Adefonso inclusi. Tunc mutuo colloquentes de pace, ut justum erat, firmaverunt pacem inter patrem et filium : et ad tantam concordiam Regna Hispaniae pervenerunt, ut unanimiter convenirent ad Arabes persequendos. O quam beata tempora ista in quibus fides Catholica sublimatur, haeretica pravitas trucidatur, et Saracenorum urbes et castra fidelium gladiis devastantur ! Pugnant Hispani Reges pro fide, et ubique vincunt. Episcopi, Abbates, et Clerus ecclesias et monasteria construunt : et ruricola absque formidine agros excolunt, animalia nutriunt, pace fruuntur, et non est qui exterreat eos.

B 3 Eo tempore reverendissimus Pater Rodericus, Archiepiscopus Toletanus, ecclesiam Toletanam mirabiliter fabricavit ; prudentissimus Mauricius, Episcopus Burgensis, ecclesiam Burgensem fortiter et pulchre construxit ; et sapientissimus Joannes, Regis Fernandi Cancellarius, ecclesiam Vallisoleti fundavit, et multis possessionibus gloriose dotavit. Hie tempore procedente factus Episcopus Oxomensis, ecclesiam Oxomensem opere magno construxit. Nobilis Nunius, Astoricensis Episcopus, inter alia quae prudenter gessit, muros Astoricensis urbis, episcopium et ecclesiae claustrum fortiter et pulchre studuit reparare. Regula juris Laurentius, Aurensis Pontifex, ejusdem ecclesiam et episcopium quadratis lapidibus fabricavit, et pontem in flumine Minio juxta eamdem civitatem fundavit. Generosus etiam Stephanus, Tulenensis Episcopus, ejusdem ecclesiam magnis lapidibus consummavit, et ad consecrationem usque perduxit. Pius autem et nobilis Martinus, Zamorensis Episcopus, in ecclesiis constitutis, monasteriis restaurandis, pontibus et hospitalibus aedificandis continuo prebebat operam efficacem. His et aliis sanctis operibus nostri beati insistunt Pontifices et Abbates, isti et alii, quorum nomina scripta sunt in libro vitae. Adjuvavit his sanctis operibus largissima manu Rex magnus Fernandus, et prudentissima mater ejus Regina Berengaria ; multo auro, argento, pretiosis lapidibus, et sericis ornamentis Christi ecclesias decorantes. Eo tempore per totam Hispaniam Fratrum Prædicatorum et Fratrum Minorum h construuntur monasteria, et ubique verbum Dei prædicatur..... Adefonsus Rex Legionis, ubi cum filio suo pacem habuit, quosdam rebelles in regno suo perdonavit, Rege Fernando filio suo auxilium præbente.. . Rex autem Castellæ Fernandus, quam sapienter tunc corporis gesserit, C non est qui scriptis ostendere posset. Etenim revocavit virum potentissimum Alvarum, Petri Fernandi de Castella filium, qui erat cum Saracenis ; et aggregato suorum exercitu magno, barbarorum fines invasit ; et multas strages Saracenis inferens, cepit ab eis civitatem Baetiam, Porcunam, Quesadam, Andugar, Aznataraph, Garciez, Marthosiaheni, Capellam, et alias plures, et cum magna victoria in Castellam reversus est. Post haec Reverendissimus Pater Joannes, Cardinalis Romanus Sabiniensis Episcopus, Apostolicæ Sedis Legatus, missus est in Hispaniam a gloriosissimo Papa Gregorio. Hie, inter cetera quae sanete gessit, Reges Hispanos contra Saracenos studuit incitare : unde Rex Legionensis Adefonsus, cum exercitu suo et parte exercitus filii sui Regis Fernandi, obsedit Caceres, oppidum fortissimum barbarorum et cepit ipsum....

4 Obiit autem Æra MCLXVIII, viii Kalendas Octobris [Adefonsus Rex Legionensis] Rex autem Fernandus filius ejus tunc temporis crat in expeditione in terra Maurorum : et cum audisset quod decesserat pater ejus, festinavit venire Legionem, ut obtineret regnum patrum suorum. Eo tempore facta est perturbatio magna in regno Legionensi : multi

namque Milites Gallici et Astures, multas populationes, quas Rex Adefonsus fecerat absque murorum ambitu, incendio tradiderunt. Nitebantur etiam resistere Regi Fernando si possent : sed omnipotens Deus illum mirabiliter adjuvabat. Etenim Miles nobilissimus Didacus, cum esset Legionis, fecit suos per palatum Regis furtive ascendere, et turrim et ecclesiam B. Isidori occupavit. Reverendus autem Pater Rodericus, Episcopus Legionensis, vir nobilis, providus, et honestus, ut haec vidit, ecclesiam Legionensis Sedis armis, hominibus, et bellicis apparatus munivit, ut civitas Regi Fernando servaretur ; civisque turres murorum et ecclesiarum, ut potuerunt, similiter munierunt. Erat tunc in ipsa civitate die ac nocte continua vox belli, et tribulatio, et angustia magna : sed misericordia Dei non defuit ; et praedictus Didacus ægreditudine valida est percussus, ita ut ipse, vel in eo nescio quis, clamaret, quod B. Isidorus, ob auxilium Regis Fernandi, volebat ipsum Militem interficere, eo quod occupaverit turrim et ecclesiam ejus. Præterea a capite dicti Militis oculi videbantur avelli, et concavitate sua egrediebantur, non sine magno dolore : unde compulsa, cum se videret tam gravissime vexari, consilio Sanciae Comitissæ venerabilis matris suæ, Abatti et Conventui ipsius monasterii turrim et ecclesiam restituit, et damnata quæ illis intulerat integravit : datoque super sancta Dei Evangelia juramento, quod de cetero esset miles et vassallus B. Isidori Confessoris, illico sanitati restitutus est, et statim cum suis de civitate egressus.

5 Episcopus autem Rodericus et cives, gaudentes in Domino, quod etiam Sancti pro Rege Fernando pugnabant, miserunt nuntios illi, veniret cito suam accipere civitatem. Venit itaque Rex Fernando (qui vere creditur Rex virtutis, eo quod sit virtuosus) una cum prudentissima D. Berengaria matre sua, et Legionensem civitatem ingressus cum gloria magna, obtinuit regnum patrum suorum. Tunc confluentibus ad eum de singulis civitatibus et oppidis viris nobilissimis, concessit eis bonos mores et foros antiquos, et etiam illis multa gravamina relevavit. Supererant duæ nobilissimæ sorores suæ, filiae Regis Adefonsi, quas generat ex Regina Tarasia, Sancia scilicet et Dulcia, quas habuit in magna reverentia, donans illis dum viverent annuatim triginta millia aureorum. Deinde pacificato toto regno suo, omnes Milites, qui populationes patris sui incenderant, exulavit. Post haec, congregato Legionis et Castellæ exercitu magno, ingressus terram Maurorum, obsedit Ubedam et cepit eam. Eo fere tempore inclitus Adefonsus frater ejus, et Alvars heros potentissimus de Castella, de mandato Regis, cum Nobilium exercitu, deprædantes terram Maurorum, usque ad mare mediterraneum hostiliter pervenerunt : quibus cum exercitu innumerabili occurrit Rex barbarus, nomine Abenfuth, juxta civitatem quæ vocatur Xerez. Commissio certamine fugati sunt Mauri, multis milibus suorum prostratis, et Christiani reversi sunt in patriam, cum multis opibus et gloria magna. Iterum Rex Fernandus movit exercitum ; et fines Saracenorum iuvadens, cepit fortissimum castrum, quod dicitur S. l Stephanus, et quædam alia : et acceptis a Saracenis thesauris multis, reversus est.

6 Divulgabatur fama Regis Fernandi per universas regiones, et de fide, gloria, et victoriis ejus loquebantur omnes gentes. Siquidem magnanimitas ejus et sapientia omnes hostes ejus vehementissime deterrebat. Regina vero Berengaria mater ejus in tanto sapientiae culmine ferebatur, ut in regni administratione cuncta sapienter et nobiliter ordinaret : quapropter secure Rex Fernandus faciebat moram in

nequidquam
obsidentibus
seditionis,

uno etiam
divinitus
punito,

fit Rex Le-
gionis

F
Casis ad Xerez
Mauris,

ipse relicta
ad regni gu-
bernationem
matre,

A in expeditione contra Saracenos, eo quod Regina Berengaria vices ejus sapienter in regno Legionis et Castellæ supplebat : et tanta securitate et pace utrumque regnum gaudebat, ut parvus vel magnus aliquis non auderet violenter res alterius occupare : tantus invaserat cunctos haereticos terror, ut cuncti de utroque regno fugere festinarent. Mittebat Regina Berengaria abundantiter filio suo Regi Fernando, dum esset in expeditione, milites, equos, aurum, argentum, cibaria, et quæcumque erant necessaria exercitibus suis. Aëra MCCLXXIII Regina D. Beatrix obiit, et sepulta est Burgis in regali cœmeterio *m*, quod bonæ memoriae fecerat Castellæ Rex Adefonsus. Ante paucos dies discesserat filia Regis Fernandi et Reginæ Beatricis Maria puellula, quæ Legione in monasterio S. Isidori *n* est sepulta. Tunc temporis devotissimus Rex Fernando, coram corpore B. Isidori fixis genibus oravit, et votum faciens dixit viva voce : Adjuva me, Beate Confessor, contra Saracenos, et de his quæ acquisiero huic ecclesiae tuæ conferam honorabilem portionem.

B 7 Eo tempore quidam Catholici, viri strenui, de frontaria Maurorum, qui Almugavares vocantur, collecta suorum multitudine, de nocte terram Saracenorum furtive ingressi sunt. Qui cum venissent Cordubam, et custodes murorum ipsius civitatis barbari minime vigilarent; per scalas et funes civitatem magnam Cordubam *o* intraverunt, et maximam obtinuerunt partem turrium et murorum. Et cum adversus Saracenos fortiter dimicarent, et multos ex eis occiderent; festinanter miserunt nuntios ad Regem Fernandum, ut ad eorum properaret succursum. Erat tunc in partibus illis heros poteatissimus, Alvarus de Castella; et veniens festinus ad succurrendum Christianis, extra Cordubam tentoria fixit. Paucissimi erant Christiani, habito respectu ad Saracenos : sed quotidie de barbaris, adjuvante Domino, triumphabant. Quantæ autem magnanimitatis fuerit Rex Fernandus, ex hoc potest aderti, quod statim Beneventanis, et Zemorensibus, et aliis sibi adstantibus dixit : Si quis est hic amicus et fidus vassallus, sequatur me. Erat tunc hiems valde pluviosa ; et dum non haberet secum centum milites, iagressus est audacter per frontariam regni

Legionis, et cum paucis Cordubam venit. Magnus timor et dolor invasit amicos cunctos Regis Fernandi, cum pervenit ad eos, Regem se tanto discrimini contulisse. Accelerabant cuncti tanto Domino subvenire, sed resistebant eis flumina inundantia et pluviarum tempestas. Rex autem Fernandus stabat fortis et imperterritus, et Saracenos cum suis fortiter feriebat. Et cum ingressum civitatis et egressum non possent Christiani Saracenis prohibere, eo quod prohibente flumine magno *p* Guadalquivir ad alteram partem non poterant transire, et Saraceni egrediebantur et ingrediebantur per pontem ; Rex Fernandus fecit fieri balsas *q* et navigia de lignis et coriis, et ipse Rex cum paucis primus transivit. Tunc prohibitus est Saracenis egressus et ingressus, et cepit Rex castrum quod erat in ipso ponte.

8 Obsessa fuit civitas Cordubensis, undique properante Christianorum exercitu : et cum quotidianie ab utraque parte gladiis mortiferis et jaculis fortiter certaretur, tandem laboribus multis et fame victi Saraceni, Regi gloriose Fernando Cordubam civitatem inclitam tradiderunt : et ipsi Saraceni recedentes, se aliis Agarenorum oppidis contulerunt. Ingressus est Rex Fernando Cordubam, cum gloria et lætitia magna; et eliminata omni spurcitia Mabometi, Pontifices sacri, in festu Apostolorum Petri et Pauli, ad honorem D. N. Jesu Christi et Genitricis ejus Reginæ cœlorum Mariæ, in eadem urbe divina mysteria peregerunt; magnum illud Saracenorum oratorium Genitricis Dei Mariæ nomine decorantes. Ioventæ sunt ibi campanæ, quas ob insigne ab ecclesia S. Jacobi Apostoli Rex Cordubensis olim detulerat Almanzor *r*; et Rex Catholicus Fernando fecit eas Saracenorum humeris ad ecclesiam S. Jacobi *s* reportari. Capta est civitas Cordubensis Aëra MCCLXXIV : et reversus est inclitus Rex Fernando Toletum cum victoria et gloria magna. O quam beatus iste Rex, qui abstulit opprobrium Hispanorum, everteens solium Barbarorum, et restituens ecclesiæ S. Jacobi Apostoli campanas suas cum magno honore, quæ multo tempore fuerant Cordubæ, ob injuriam et opprobrium nominis Christi; Accepit etiam Rex Fernando Turgellum, Sanctam-Crucem, Alhage, et quædam alia castra.

*contra eos
dem egredi-
tur :*

m

*manubias
S. Isidoro
rovet*

*o
Capto a
Christianis
Cordubæ
suburbio,*

*eodem cum
paucis pro-
ficiuntur,*

D
*EX LUCA
TUDENSI.*

p

q

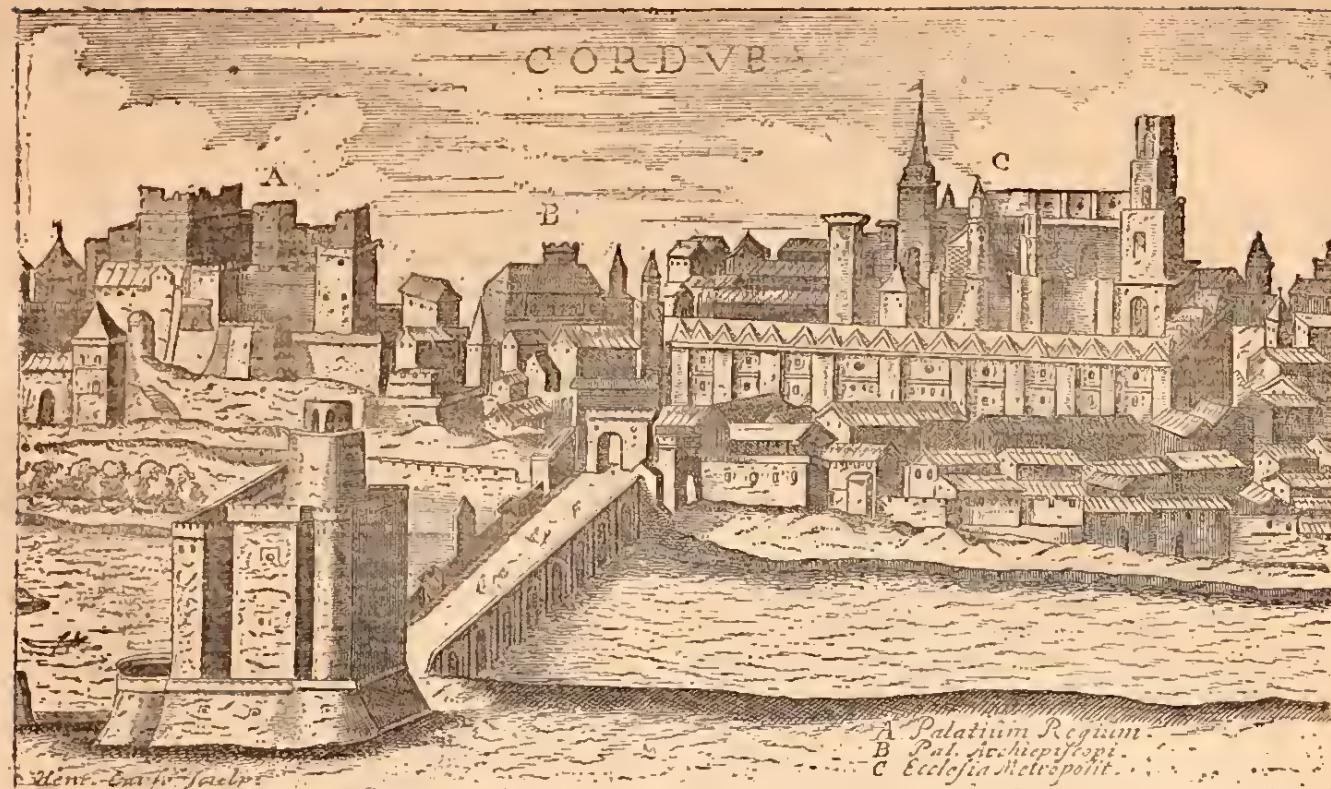
*ac denique
urbem obti-
net,*

E

*et restituit
campanas
S. Jacobi.*

r

s

ANNOTATA.

a Is est onus Christi 1217. *Flos Sanctorum* aliisque passim notant unum Christi 1216, sed male; cum Alphonsus orus solum obierit anno 1214, 6 Octobris; et posten puer Henricus Rex rixerit in regno annos 2 menses 10, mortuus 6 Junii 1217. Porro quem Lucas Fernandum, Rodericus integre Ferdinandum, media etas Ferrandum, quin et Ferdenandum scripsit: Castellani autem, et nunc passim Hispani, F initiale soliti mutare in H, scribunt Hernandum: quod sequitur *Flos Sanctorum*. Similiter nomen Patris diversimode scribitur, Aldefonsus, Adefonsus, Alfonsus, et vulgaris Alonsus: sunt etiam qui idem faciunt cum Hildefonso.

b Huc spectat quod Odoricus Raynoldus ad an. 1236 ex Regesto Gregorii Papae IX lib. 10 Ep. 182 notat his verbis: Cum Palentiae aliquos haeretica lue infectos deprehendisset Ferdinandus, candidi ferro aeternis infamiae notis in vultu inuri jussit: ii vero, calamitatis illius sensu ad paenitentiam ducti, conciliari Ecclesiae solisque anathemate demisse flagitabant: quam Provinciam Gregorius Episcopo Palentino dedit.

c Quia pater ejus vocabatur Philippus, filius Frederici Enobarbi et Frater Henrici Imperatorum, ipse electus post fratrem Imperator; hinc auctori Legendæ veteris obrepit, ut Beatricem ficeret filiam Philippi Regis Franciæ.

d Eodem Legenda solum nominat quinque, et quidem ordine perturbato, Alfonsum, Fredericum, Emanuelem, Philippum, et Henricum: oportet nutem ut Patri præmortui sint Ferdinandus, Alienor, Maria, unde postea eadem nomina indita sint liberis ex secundo thoro susceptis. Idem ipsum Sanco accipiendo nominis occasionem dedit: nam (ut ait Zungai) Alfauso Legionensi ex priori eum Tarasia Lusitana contubernio natus filius, Ferdinandus dicebatur; sed infans obiit, prius certe quam noster hic nasceretur.

e Ferrerola, seu Ferreola, vulgo Herreta: illud forte quod inter Palentiam et Cordubam media fere notatur via.

f Nempe, ut ait Rodericus lib. 7 cap. 31, Alfonsus Castellanus, celebratis filiæ nuptiis, omnia quæ jure belli abstulerat, nunc genero, olim hosti, dedit filiæ

suum: et hoc utique di recto matrimonio debebant ipsius filiorumque manere: et sic antea cap. 24 dixerat, quod post divortium guerræ et vastationes vix aliquo tempore inter Reges cessaverunt, Rege tamen Castellæ in omnibus prævalente, et de regno alterius castra plurima occupante: sed tamen nec sibi, nec filio, sed nepoti Ferdinando omnia acquirebat: quem vel idro studiosius apud se retinebat; et primum restituit Patri per pacta anni 1213.

g Rodericus (cui potius hic credimus) ait, non nisi exercitus Castellani præcursoris fuisse, qui Legionensi Regi occurrentes, absque certamine fugerint in castellum istud; ibique inclusi coepiunt de concordia agere, læso qui bellum suscitabat Alvor.

h De Prædicatorum Conventu Madritensi extat diploma apud Spinosam fol. 152 lingua vulgari antiqua, initio tamen ac fine Latino scriptum, ubi dicitur Ferdinandus, Dei gratia Rex Castellæ et Toleti (quod tantumdem est ac si nunc scriberetur Castellæ Veteris et Novæ, hujus enim caput erat Toletum, et nomen Maurico istic regno tribuebat) et, Facta carta apud Medinam del campo, xxiv die Junii Æra MCCLXVI anno regni sui xi, qui est Christi an. 1228.

i Vereor ne depravata sit lectio: quia tamen Lucas, Chronicou suum non perduxit usque od obtentam Jaen, non audeo legere divisim Martos, Jahan.

k Tarasia, Sancii Regis Portugalliae filia, prius ducta quam Berengaria, sed post ternam prolem suspectam, propter affinitatem in secundo gradu, ab Alfonsi thoro separata. Agit de hoc conjugio incesto Rodericus Toletanus lib. 7 cap. 24; ac deinde de matrimonio Berengariae et divortio.

l Castrum S. Stephani distat Ubeda Euro-boream versus milliaribus tribus. Atque hic universim nota, Milliaria communia Hispanica a me usurpari in dimensions locorum, quorum novem constituant Belgicas horarias leucas decem.

m Illud scilicet, quod juxta monasterium de las Huellas ibidem fundaverat Rex Aldefonsus.

n Fuit S. Isidorus Episcopus Hispalensis, universæ Hispaniae patronus habitus: colitur autem 4 Aprilis. Hujus corpus Ferdinandus I, a Rege Mauro impetratum an. 1063 Legionem transferendum curavit, erecto

A in hujus honorem hic nominato monasterio Canonicorum Regularium, cuius alumnus fuisse, quem præ manibus habemus, Lucam, postea Tudensem Archidiaconum atque auctorem Chronicæ, opinatur Magister meus R. P. Henschenius, ad Acta Vitæ et Translationis, ab eodem júniori composita.

B *Bætis fluvius* Non civitatem acceperunt, sed ejus suburbium unum post antemurale, ut ex sequenti ipsius urbis opugnatione apparet.

C *Cordubæ ponte instrutus,* Guadalquivir, antiquis Bætis, unde Hispania Bætica, nunc Andaluzia. Nomen autem Guadalquivit, dicitur Arabice idem sonare, quod, Magus fluvius. Sed quomodo hic non erat Pons, quandoquidem Chronicæ num. 90 tam expresse dicat, Regem castra metatum ad Pontem Alcoleæ, qui odieque invenitur notatus in tubulis? cum etiam num. 50 describatur Laurentius Suarez, Ezigia veniens quasi ad exploranda Sancti Regis castra, desiliisse in pedes ad caput pontis, per quem erat ad eadem castra transgressurus? Placet credere, structum eo loci, ubi Rex castra fixerat, pontum fuisse, postquam ratis transitus fluvius erat; idque ad necessariam defensionem eorum qui jam tenebant Ca-

eo quod Alhamadus nomen haberet viri fortis, isque ad regnum pervenisset, continuo tradidit b Fernando Argonam. Fernandus vero eundem menuit, ut recordaretur, quod per ipsum factus esset Rex Granatensis; ideoque petebat ut sibi traderet civitatem Jaen c, sub hac conditione, ut eam ipsi reddebet quandocumque is postulasset: atque ita urbem illam obtinuit, arcemque in ea, quæ nunc est, ædificavit. Molitionem autem istam ægre ferentibus Mauris, et cur id faceret interrogantibus, respondit; hoc se facere, ut ne civibus cogeretur esse molestus, sed sibi suisque illac transituris ab que incommode corum hospitiū inveniret.

D *EX LIBRIS SPAN.* 10 Toletum deinde redditurus Fernandus, Corдобe reliquit Magistrum D. Pelagium Correa, et D. Rodericum Alvarez Asturicensem, aliasque plures, Hispalim usque excursuros. Metatus est autem Magister Pelagius in loco, qui dicitur Sant-Lucar d de Albayda, inter Hispalim et Tegadam; Rodericus autem, Alcalæ e de Guadaira: atque ex his locis adeo infestos habuerunt agros Hispalenses, ut ad magnas angustias Mauros compulerint. Iuto ergo cum Proceribus suis consilio, convenerunt de certa auri suaria, duobus istis Equitibus danda, pro pace cum iis habenda: quam illi hard difficuler concesserunt. Quia autem sciebat Mauri, Fernando Regi constitutum esse manere in Castella totis tribus annis, decreverunt quantam maximam possent sementem facere: quod ita eis successit, ut si messem colligere permitterentur, deesse iis non potuisset annona per annos viginti, adeo fœundus fuit annus iste. Tunc Magister Pelagius et D. Alvarus significarunt Regi quidquid actum erat, et quod, nisi ipse novam messem nunc collecturus veniret, non deberet intra viginti annos de capienda Hispali cogitare. Hoe nuntio accepto Rex, statim et absque mora Burgis f discessit, cum Equitibus circiter centum: et evocatorias misit per regnum totum, maedans et omnes Hispalim convenienter. Advenit autem eo Rex Fernandus medio Martio, anno Domini g MCCXLVIII, civitatemque tam arce cinxit ex omni parte, ut necessaria ad victum inferri in eam non posset, nisi per h Axarafam: quæ non poterat præcludi, eo quod prope Trianense i castrum tensa erat catena per quoniam grandis, trans ipsum fluvium, a Turri-aurea usque ad alteram partem: quæ catena adjuvamento magno Mauris fuit. Quidam autem, Romanus k Bonifacius dictas, civis Burgensis, dixit Regi: Habeo navem valde bonam, quacum, F si bonum ventum annuerit Deus, velis expansionis proiectus, intendo catenam istam perfringere.

H II Tum Rex per triduum integrum se recepit ad orandum, et nec ullius alloquiū suscepit; ab oratione autem regrediens mandavit, ut nautæ navim appararent. Quæ eam velis expansis promoveretur, tam validus ea implevit ventus, ut sursum in flumen provecta, non tantum catenam illam perruperit, sed etiam pontem justo ab inde spatio dissitum. Qui successus magnam Mauris molestiam attulit, utpote iam omni ulteriori spe necessariæ annona obtainendæ privatis. Ergo parvo post tempore petierunt Mauri loqui cum Rege, qui eis transmisit Rodericum Alvarez Asturicensem; cui dixerant, quod ei tradituri essent civitatem, modo sibi liceret egredi cum uxoris, liberis, atque fortunis; manere autem voluntibus, sub Regis obedientia atque ad ejus servitium, id liceret. Rex vero arbitrium conditioeum ad Adefonsum filium retulit: qui respondit, faceret pater suis quod bonum videbatur. Postea vero redierunt Maurorum legati, petentes inducias sibi dari, ad demolientiam turrim et mezquitam majorem: qua de re Adefonsus interrogatus edixit, quod si vel unicam tegulam

E *Mauros Hispaniense s' excursionibus fatali- gat,* Jaen ab eo sibi concessam munis.

f *dein urbem cibisidet:*

g

h

i

k

l

m

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

x

y

z

aa

bb

cc

dd

ee

ff

gg

hh

ii

kk

ll

mm

nn

oo

pp

qq

rr

ss

tt

uu

vv

ww

xx

yy

zz

q Balsa Hispanice, Latine ratis dicitur.

r Circa an. 990 anno 13 et ultimo Regis Almansor, occupata Compostella, minores campanas inde ablatas scribit Rodericus lib. 3 cap. 16: quod sacrilegium Barbaro fatale fuit, etsi aliqui ab ulteriori injuria sacro loco inferenda abstinerent, fulmine territus.

s Addit Legenda, quod sicuti humeris Christianorum auctoræ fuerunt campanæ, jubente Almansore; sic de mandato Ferdinandi, eas referre coacti sint ipsimet Mauri.

a

PARS SECUNDA ^a.

Ex libro Hispano, dicto Flos Sanctorum

anni MDXXII.

Argonæ Regem sibi concilians Sanctus,

faciensque Regem Granatæ,

Statum post subactam Cordubam, abiit Rex excursionem facturus in ditionem Hispalensem: cui Argona transeunt in illicatum est, quod ibi esset Rex nomine Alhamad, idemque generosus eques, qui ei magnam posset inferre damnum, posteriora exercitus eam impeditimentis carpendo. Hoc intellecto, statim versus Argonam Rex tetendit. misitque ad Regem Alhamadum, causa tractandi cum eo. Qui cum egressus esset ad Regeam, eique se subjecisset; promisit ei Rex, quod si Argonam tradere vellet, facturus eum esset Regem Granatæ; interim tuenteretur exercitus Christiani impedimenta, curaretque ne, quid eorum periret. Quod cum ei Rex Maurus jurasset, abiens Fernandus incurrit in agros Hispanenses. Misit deinde Rex nuatios ad præcipuos quosdam Granatensis urbis incolas, ut exauktorato eo quem tunc habebant Rege, Alhamadum Argonensem Regem assumereat: hoc vero cum eis persuasisset,

camque per ditionem accepit.

EX LIB
BISPAN.l
mIn Castellam
rediturus

n

ne id faciat
sapienter
monetur
a parasito,ibique manero
voret:jubet Regi
Granatæ Jaen
testitut.acceptisque
derote Sacra-
mentis.

A tegulam in civitate moverent, omnes mactari juberet. Videntes igitur talia frustra peti, supplicarunt Regi, ut septem dies sibi concederet, intra quos civitatem traderent, ea qua Rex vellet conditione et forma. Intravit ergo Rex Fernandus in urbem Hispalensem die viii Novembris, anno Domini MCCCXLVIII: mansit autem in urbe major in pars incolarum.

B 12 Post haec tam Rex quam Magnates ejus in Castellam rediendum esse censuerunt, dimisis eu-ruin aliquibus ad custodiam civitatis. Verum hoc ne fieret tali ratione dicitur suis impeditum. Parasitus n quidam Fernandi Regis, Paya dictus, conseendit turrim majoris ecclesie, numeravitque plateas a Christianis insessas; facile utique distinguendas ab aliis, quia unusquisque Magnatum vexillum suum extulerat e loco in quo hospitabatur. Hinc agnovit quanto in periculo, si Rex discederet cum exercitu, futuri essent reliqui. Ergo ad Fernandum accessit, et dixit: Domine, unam a te gratiam peto, videlicet ut eum omnibus Primoribus tuis in eum velis prandere in summa turri majoris ecclesie. Dumque responderet Rex, quod locus omnes non caperet: In illa, inquit, turricula, o Rex, quam superne vides, et existimas tam parvam esse, plus quam quinquaginta viri contineri possunt. Tum Rex petitioni annuit; et abiit Pnja: hora autem congrua accersivit Regem cum suis Magnatibus. Quicun ascendissent; Prandium, inquit Paya, quod vobis paratum habeo, est ut videatis hanc civitatem, quam Dominus Deus noster donavit vobis. Cui Rex, Video eam perquam bene, et benedictus sit Deus, per enjus misericordiam aequissimus eam. At ego, replicat Paya, faciam ut multo melius eam video: et monstravit ei vexilla Magnatum et Tribunorum, qui ibi erant; et quam exiguum partem civitatis occuparent, jussit considerare. Ad quæ Rex, Vere, inquit, miseret me civitatis hujus. Tum parasitus: Si modo, cum hic sunt Castella et Legio, non habitatur Hispalis: quomodo hinc abiens credis relicturum te, qui eam faciat habitari? Evidem edico tibi, quod si semel hinc abieris, numquam in eam sis rediturus. Tum vero Rex, inquit. Etiam ex ore satuorum prudentia quandoque consilia proficiisci audivi saepius; atque ex nunc promitto Deo, me numquam in Castellam reditum, sed hic sepulcrum habiturum. Atque ita Fernandus Hispali mansit, eamque a frequenti populo habitari fecit, ienclis ex omni Hispania accersitis: C et post captam urbem in ea vixit sanctus hic Rex tribus cum dimidio annis.

13 Quando autem se vidit morti vicinum, accersito ad se filio Adelonso, post multa sancta ac salutaria monita, ei dixit: Urbem Jaen a Granatensi Rege teneo, sub ea conditione, ut eam reddere quondcumque reposceret: volo autem ut fides mea etiam post mortem meam praestetur integra, sicut eam servari cuicunque ipsam obligavi cum viverem. Itaque volo ut reddas eam Granatensi Regi, quondcumque volet; tibi autem serves aream, quia ipsam addiscavi; et est mea. Illoc autem praestitit Rex Adelonsus post mortem patris sui. Fernandus vero, cum res ad animæ sua statum pertinentes compo-sisset, magna cum devotione petivit Sacraimenta: et recepturus Corpus Christi, surrexit de lecto, soque in terram prostravit, dicens, Domine, unde merui, ut venires ad me? Et prius quam ipsum suscipieret, accepit restim colloque circumjecit: tum genibus ac cubitis terræ innixus, dixit: O Domine mi, amore mei passus es aliam magis crudelem restim collo tuo circumdari: ego vero miser quid feci pro te? Obsecro, Domine, ne consideres quam male possim tibi rationem reddere eorum quæ mihi com-mendasti, et temporis impensi: sed considera, qua-

lis ipse sis, et miserere mei. Atque ita cum multis D lacrymis recepit Dominicæ Corporis Viaticum, petens ab omnibus sibi ignosci, si cui gravis fuisset, vel causam querendi de se dedisset. Mox testamentum suum condidit, filio suo Adelonso expresse mandans, ut magnam curam Reginæ gereret, fratres bene educaret, famulis suis esset munificus, et subditis omnibus æquus o. Denique Clerum totum ibi præsentem, post recitatas Letanias, præcepit canere, Te Deum laudamus. Sumptaque in manus candela, et Cruce ante se posita, inclinavit caput: ac magna cum devotione animam tradidit Creatori, in urbe Hispali, die xxx p Maji, anno Domini MCCLII, regni vero sui XXXV.

pte moritur
an. 1252.

ANNOTATA.

a In hac secunda parte multa dicuntur plane aliter quam a Garibayo ac Mariano, Chronicum Ferdinandi antiquam secutis, cui nos quoque plus fidei inesse arbitramur: volvi tamen Legendæ istius verba hic dare, judicium discriminis faciendi Lectori relinquens.

b Argonam scribo, quod Hispanis Arjona scribitur, sum j pronuntiantibus sicut Græci pronuntiant z. Cur ergo, inquires noa scribis Archona? Quia nempe disparatesimum sonum apud Hispanos habet eh: occipiam ergo et hic et alibi litteram g, ut genuino sono Hispanici j vicinorem. Argonam autem voluntaliqui Albam Virgaonensem Plinii, vel Aurigiam Lwii fuisse, inter Jaen et Anduxar. Chranica urbem obssessam fuisse scribit et deditione captam.

c Jaen, Latine scribentibus Roderico et aliis Gien-nium et Gienna, quam Chronica dicit prius obssessam et ad extrema redactam, quam Rex burbarus, se suaque fidei Ferdinandi committens, urbem tradi juberet; nec meminit illa adjectæ conditionis, imo Christianos incolas illuc inducitos scribit, utique Mauris omnibus aut plerisque egredi füssis. Nihil etiam ibi de promotione Al-hamadi, per Ferdinandum curata.

d San Lucar de Albayda, hodie, San-Lucar la Major, urbi Hispalensi ad Occidentem jacet, cis flumen Guadiamar, interrallo circiter lencarum 4; distingendum a San-Lucar de Barrameda, maritimo oppido ad æstuaria Bætis, ac veluti portu urbis Hispalensis.

e Alcala de Guadaira, od Orientem ejusdem urbis, vix duabus leuncis inde abest.

f Chronica ait, Cordubæ fuisse Regem, cum ob-sidetor Hispalis consilium cepit, mutato priori præposito redeundi in Castellam: Cordubam quoque ju:s inconvenire exercitum, cum quo plura oppida prius occuparit quam iactoaret obssidionem.

g Eadem ait obssidionem sedecim menses tenuisse, proinde deberet capta fuisse anno priori 1247 mense Julio.

h Axarafæ vulgo dicuntur excelsæ porticus seu am-bulationes: sed eo nomine hic intelligitur ingens terræ tractus trans Bætim, quin forte excelsior quam ceterior ripa.

i Dabinus in Actis plenam urbis descriptionem, et ipsius Catenæ, cujus tamen nulla fit mentio in Chronica.

k In Chronica dictus Raymundus: nempe inter nomina vulgaria Ramon et Roman sola vocalium transpositio significationem variat.

l Certum hic mendum est, cum constet quod accepta sit in deditiōnē urbs, traditiōnē portis et Alcazario, die S. Clementis 23 Novembris: quem diem Civitas eo nomine celebrem agit quotannis. Fortassis die 8 ejusdem signatæ fuerunt, conditiones deditiōnis faciendæ: et hoc Auctorem deceperit. Ipse autem Rex primum ingressus est civitatem 22 Decembris in Translatione S. Isidori, egressus qui egredi voluerunt Mauris.

m

An omnes
Mauri Hispani
pulsati?

Am Licet post mensem unum a ditione omnes exire coactos dicat Chronica: tamen ad salvandum sequentem narrationem, credatur, tontum fuisse egressorum numerum, quoniam manere volentibus id per pacta licuerit, ut hi respectu illorum quasi nulli fuerint; respectu tamen ingredientium Christianorum tam multi, ut eis formidabiles esse debuerint, saltē de conflāda cum egressis conspiratione, quam primum Rex cum exercitu recessisset, ut mox infra insinuatur: atque ita pars major apud Tudensem, intelligatur pars magna.

In Hispanice Trulian, quod etiam Morionem significat, quales Regibus ad delicias esse solent, sopia inter satui. Tūrim vero hic indicatum infra plenus describemus, atque etiam spectandam in imagine dabimus.

ORodericus Sancius Palentinus Episcopus, parte 3 cap 40; Habent, inquit, Hispanorum Anualia, quia cum hic gloriosus Princeps in agonia mortis esset constitutus, a quodam Milite interrogatus est, quale sepulcrum aut statuam sibi jubebat apponi. Cui ille; Immaculata, inquit, ut potni, vita mea ac gesta, sint mihi sepulcrum et statua.

P Idem eodem loco addit. Quo die auditæ sunt voces in cœlo, Eu moritur justas et nemo considerat. Cuneti fideles ob ejus obitum ineffabiliter flebant, dicentes, Utinam talis Princeps aut non nasceretur, aut non moreretur! Hoc quidem a Gentilibus de Gentili Imperatore dictum tolerari poterat: inter Christianos autem explicacionis eget, ut commode intelligatur: alioqui enim certum est, nullum regnū cuiquam mojus bonum posse divinitus obtingere, quam Regem Sanctum; qui livet vel modico vivat tempore, cuorum tamen Patronus perpetuus erit in cœlis. Quod autem attinet ad voces unditas in cœlo, tales occurunt frequenter, in Martyrum passionibus iis, qua in locum verorum Actorum, aut numquā scriptorum aut a tyranis abolutorum, post multa secula scripta ideoque suspecta sunt; in sinceroribus tamen et notarialiter exceptis, cum ipsi Martyres paternatur, eas numquā inveniūt. Quis autem citra harsitationem credit, Palentinum habuisse idoneam antiquitatis et fidei testem ad rem tam insolitam asserendam, quam tacuit auctor Chronica, satis alias proclivis ad mirabilia narranda, ut nihil de auctore Legendæ dicam?

ACTA PROLIXIORA

CEx Libro viii Roderici Archiepise. Toletani coævi, et Chronica Hispanica sancti Regis, juxta MS. Hispalense edita Vallisoleti, an. MDLV.

Roderici textum integrum, itidem quibus est editus verbis legendum proponens, sed nonnullis ex Chronica acceptis Capitibus interpolatum; primam, quidem necessarium duxi numeros Capitum quibus distinguitur textus ille, notare in margine usque ad num. 99, ubi Roderici historia finem accipit: deinde congruum censi, hic præmittere distributionem Capitum, in ipsa Chronicæ editione servatam, adscribendo e regione numeros nostros, initio talis eujusque Capitis respondentes; ut, cum aliquis incidet in libros Hispanicos, in quibus Chronicæ prædicta citatur per Capita, promptum ei sit sensum Latine expressum intenire. Qnod si numero addatur *, notabis istic, ubi tole signum reperitur in contextu inchoari, quod ei respondet, Caput. Qui Chronicam hanc prælo paravit, Hispalensis fuit (ut patet ex Prologo) nam nostrum appellat: et Hippolytus de Vergara, Discursu 6 de S. Ferdinando, nominatim indicat, D. Didacum Lopez de Cortegana Archidiaconum ipsius Metropolitanæ ecclesiæ. Misit autem is egraphum suum an. 1535 Vallisoletum, quia ibi jam impressa fuerant successorum Regum Chronicæ, ut habeatur in

titulus; Chronica Sancti Regis D. Ferdinandi, hujus D. nominis Terti, qui Hispalim totamque Bæticam ex hisp obtinuit, et fuit pater D. Alfonsi Sapientis, avus D. Sancii Generosi, proavus D. Ferdinandi Quarti, qui beneficio periit; tritavus D. Alfonsi Undecimi, qui Algeziras visit; quorum omnium Chronicæ similiter habentur impressie. Habeo postremas duas, totidem intermedias require: et, si quis submiserit beneficium agnoscam,

PROLOGUS EDITORIS HISPANI.

Magnifice et Prænibili Domino, Don Fernando Enriquez.

Inter alias scripturas. Magnifice ac Prænobilis Domine, quæ reperiuntur in bibliotheca hujus sanctæ Ecclesie Hispalensis, inveni historiam sancti Regis Don Fernandi, qui acquisivit sibi hanc insignem et prænobilem civitatem. Quamvis autem Summaria quædam hujusmodi Chronicæ fuerint impressa; conducibile tamen mihi visum est, etiam hanc prælo subiecere: utpote copiosorem, et quia in ea diffuse narratur Regis illius heroica facinora, æterna memoria digna; ac denique ne diutius conclusa detineatur historia, tantopere expedita, præsertim in hac prænobili civitate, quam obtinuit non sine labore maximo, propriæ vitæ periculo, impedioque snorum redditum et thesaurorum; quos præmisit in cœlum, istie sibi restituendo. Quia autem ad perfectionem historiæ opus est paulo altius repetere ejus originem; incipit narratio a Rege Alfonso, sancti Regis avo, filio Sancii cognomento Desiderati, quo melius intelligatur ordo Regii sui stemmatis, nobiliumque et illustrium ejus operum. Longum enim et confusionis plenum opus foret, ipsum deducere per omnes illos Reges, qui Sauctum regnando processerunt; nostraque intentionis dumtaxat est texere illius historiam. Haec vero emendanda fuit, aut (et expressius loquar) renovanda, quoad pronuntiationem nonnullorum vocubulorum antiquorum, ut a modernis melius intelligentur.

2 Quia autem ad Dominationem vestram, tamquam primum Equitem civitatis hujus, et ejusdem cum Sancto nominis consortem, pertinet præcipue favere magnis et nobilibus facinoribus ejus; existimavi quod merito deberem ipsi inscribere hanc Chronicam, ut sub ejus auctoritate et favore publicetur in gratiam legere cupientium: idque eo magis, quod Dominatione vestra, hoc anno millesimo quingentesimo decimo quinto, in festo S. Clementis, extulit Gladium ipsius sancti ac beatissimi Regis, quando celebratur solemnis processio, in memoriam ejus diei quo acquisita haec civitas fuit; et existens in capella Regum, demonstravit desiderium videndi ipsius Chronicam. Hoc enī me permovit, ut, ad obsequendum voluntati isti tuae, eam emendarem, sicut, dixi, et nominis vestro inscriberem: quo scilicet nomine, nec non ingenuis tuis ac nobilibus moribus, imitaris enidem. Credo eqnidem non defuturos, qui me reprehendant, dicantque non debuisse mutari vocabula antiqua; quæ plus in majestatis et auctoritatis quam moderna videntur babere. Verum illis facile responderem, quod dum historia aliqua Latina in linguam nostram vulgarem convertitur, non utamur Latinis vocabulis, quantumvis magis sonoris quam sint nostra Romana; sed idiomate secundum tempus usitato: quem usum videmus intra spatiū quadraginta aut quinquaginta annorum notabiliter mutatum ab eo qui ante fuerat. Verum favente Dominatione vestra, haec et alia maledictorum dieteria parum mihi curae sunt, alind non ambienti quam ut maneam, quod sum, famulus vester.

Tali

Post quardam
Summaria
antea edita.

ipsi Chronicæ
integra pro-
ficit;

et tantum
quæd voces
aliquæ
turorata;

offerturque
D. Fernando
Enriquez
F

cum excusa-
tione mutat
teuter Styli;

A Tali ergo fiducia et robore nitens Historia, invocato nomine Dei, et Virginis Mariæ Dominae nostræ matris ejus; suisque et vestris protecta nimis, initium accipit, quemadmodum sequitur.

3 Hoc tenus ille, cuius rationes pro expletarum rotum mutatione, quamvis in vulgo plausibiles et occurrentiae, eruditis tamen (hoc saltem tempore) minus probabuntur. Tales enim non querunt vetera istiusmodi scripta, ad excordendum ista lectione sermonem; sed sincera in iis veritatem spectant, et haec in originaliis verbis certius tenere se credunt. Huc autem spectat, quod R. P. Laurentio Surio accidit, colligendis Sanctorum Actis alias de tota re litteraria optime merito. Is dum sui seculi fastidio consulens, phrasim eorumdem Actorum subinde leviter immutavit, tunc fortassis non intilem diligentiam assumpsisse visus fuit, quando hereticis sciolis risui erat ecclesiasticorum scriptorum redi simplicitorum; nunc autem eorumdem quoque judiciis in contrarium sic versis, ut vel apicem mutare ex orthographiae Latinæ legibus scrupulo ducent, suamque fidem egregie probasse se credunt, si quotiens, Ammonio, Conlabor, alioque similia scribiginis semi-barbaræ mendu (erraverint) nunc, inquam, Surii factum arguitur factum ab aquis iniquisque; nec desunt, qui tali occasione sensum quandoque non leviter immutatum vel obscuratum querantur. Antiquorum quippe monumentorum eadem que statuarum et monetarum ratio est, quibus apud peritos estimatores pretium venit ex quadam securitate fuscoque colore tamquam vere antiquitatis earum characteristicis notis. Ea propter decessores Magistri mei, Bollandus atque Henschenius, Sanctorum Acta suscepimus edenda, servata primigenia scriptorio, quantumvis subbarbarorum, phrasim. Quo nomine licet eos initio sugillarent dicatores quidam Franci, Scriptores Sylvestres eos appellando; citatenus obmutuerunt, confusi unanimi approbatione eruditiorum apud se virorum. Hi vero non solum in Latinis mediis urbi scriptis invariatum stylum serrandum esse judicurunt, sed in ipsis quoque Francici idiomatici libris antiquitus compositis: quorum nonnullis, ut vulgo consularent, hodiernæ phrasis contextum recentem addiderunt columnatum, quomodo alias Graeco latina imprimuntur; aliud tamen habuerunt recentiora vocula, antiquatis respondentia, ponere in margine, vel Annotationibus subjunctis obscuritatem tollere, et laborem lectoris sublevare. Idem utrum in hac quoque Chronica factum ab editore fuisset: fecisset autem id tanto facilis, quanto pauciora mutarunt Hispani, ut in habitu, mortibus, religione constantiores quam ceteræ passim nationes; sic in patrio quoque sermone ruriundo pariores cunctantioresque.

4 Dicta autem Chronica sicut Vallisoleti impressa habetur, dividitur in septuaginta octo Capita: quæqua more nostro contrahuntur ad numerum minorem et retro operi conformem, magisque idoneum Annotationibus interponendis; ipsos veteris illius divisionis Titulus, continua serie hic præpono, sicut alibi habentur impressi ad calcem, addito ubique numero, ubi singula reverenda sunt, in uera nostra divisione. Asteriscus vero significabit in medio talis paragraphi novum Chronicæ Caput inchoari.

VETUS DIVISIO.

Incipit Chronica Sancti Regis Don Ferdinandi, hoc nomine Terti, qui acquisivit Hispanum.

D e nobili Rege Don Alfonso, hujus nominis nono, filio Regis Don Sancii Desiderati, ejusque grandibus facinoribus. Num.

ii. De Rege Don Henrico, hujus nominis primo,

- qui regnavit post mortem nobilis Regis D. Alfonsi. 13
 iii. Quomodo Rex Henricos comitia celebravit Vallisoleti. 14
 iv. De malis et rapinis exercitis per D. Alvarom, et quomodo conatus sit discordiam adducere inter Regem ejusque sororem ac tutricem D. Berengaria. 15
 v. In quo commemoratur mors D. Henrici Regis. 16
 vi. Quomodo post Henricum regnavit D. Fernandus, et quomodo D. Alfonsum ejus pater voluerit ipsi regnum auferre, ex consilio Comitis Alvari. 17
 vii. Quomodo D. Berengaria et Rex Fernandus fecerunt adserri corpus Regis Henrici a castro Tarreco, et deportari Burgos. 20
 viii. Quomodo Comes Alvaros et fratres ejus grandia damnâ intulerint ditionibus Regiis: et quomodo Rege ac matre ejos Herrera transeuntibus, captus fuerit Comes Alvarus, per Egoites qui Regem comitabantur. 22
 ix. Quomodo Comes Alvaros pepigerit cum Rege de tradendis ei oppidis et arcibus, quas ipse et frater suus tenebant, pro sua liberatione: et quomodo Palentiam ambo se receperint. 23
 x. In quo narratur mors Comitis Alvari, et fratris ejus Don Fernandi. 24
 xi. Quomodo nobilis Rex Fernandus uxorem duxerit D. Beatricem, filiam D. Philippi ex Alemannia et D. Mariae filie D. Coysat * Imperatoris Constantiopolitanus. 25
 * Isaac:
 xii. Quid negotii habuerit D. Fernandus cum aliquot Equitibus, contra ipsum insurgentibus ejusque ditiones populantibus. 27
 xiii. Quomodo nobilis Rex Fernandus, post pacificationem regnum suum, perrexerit contra Mauros, crudeli bello eos persequens, eisdemque multa oppida munitionesque cripiens. 28
 xiv. Quomodo nobilis Rex Fernandus nobilissime construxerit ecclesiam majorem Toleti, ex manubiosis Maurorum, deque ejus aliis pluribus facinoribus. 29
 xv. De morte D. Alfonsi Regis Legionensis, patris D. Fernandi: et quomodo hic post obitem patris regnum ejus obtinuerit. 33
 xvi. Quomodo nobilis Rex Fernandus iverit Legionem regni caput, fueritque receptus et agnitus F. Rex absque illa contradictione. 34
 xvii. Quomodo Rex Fernandus ex condicto accesserit ad oppidum Tabogal, acturus cum Rege Portugalliae, et miserit fratrem suum Dominum Alfonsum ad infestandom terras Maurorum. 35
 xviii. Quid acciderit D. Alfonso Infanti et D. Alvaro Perez, ingredientibus terras hostiles. 36
 xix. Quomodo D. Alphonsus Infans conflixerit cum Rege Abenlue, eumque vincens fuderit. 37
 xx. Quomodo Christiani, postquam repulissent Mauros intra portas Xerezenses, obtenta victoria collegerint spolia: ne postea occiderint multos Mauros, abditos intra spissitudinem olivetorum. 40
 xxi. Quomodo Rex Fernandus obsederit Cordubam, et post dies aliquot obsidionis eamdem obtinuerit, Mauris ei se tradentibus.
 Ita habet Hispanicus titulus, sed fallit; debuisset enim sic dimitaxat legi:
 Quomodo Christiani obtinuerint suburbium Cordubense. 43
 xxii. Quomodo Rex Fernandus confessum discesserit Benaventam, opem latus iis qui suburbium Cordubense intercepterant. 47

MONITIUNCULA

AD RECTUM TABELLÆ HUJUS INTELLECTUM.

Completebitur Tabella præsens non solum Navarræ, Aragoniæ, atque Valentia confinia, sed totum insuper Portugalliae Regnum; nihil quidem ad Sanctum Regem pertinens, sed ita situm, ut ab ejus Imperio non possit resecari, et simul integre exprimi Gallecia atque Algarbiorum Regna. Habet autem ea coniunctio, etiam pro hæc historia, utilitatis nonnihil, quoad nominatim expressa loca. Quin et in tota Tabella ordinanda hoc præcipue spectatum est, ut ea potissimum nominarentur, quamvis nunc exilia, quorum hic frequentior mentio incidet. Plura si voles, majores Geographorum Tabulas consule, ac nominatim ante hos decem annos Amstelodami editam per Nicolaum Vischerum, unde hæc nostra sumpta; sed (quod imprimis monitum Te oportet) non uniformiter per ultramque dimensionem. Lieet enim Ferdinandæum Imperium, quod hic ferme quadratum exprimitur, reapse magis longum quam latum sit sexta sui parte, ad Hispanicas Leueas cl. a Meridie in Septentrionem proeurrens, ab Ortu in Oceasum non exceedens spatium similium Leucarum cxxv: ut tamen, contracta longitudinis mensura, latitudini ipsam æquaremus, suscit peculiaris horum Actorum editio, ea forma cui major altitudo fuissest incommoda: hujus autem prior ratio habenda fuit, propter eos quorum impensa tum editio

ipsa, tum sculpturæ eo servientes curabantur. Volenti igitur locorum distantias, secundum appositam Sealam milliarium, dimetiri; semper observetur hoc monitum, ut concipiatur spatia Leucarum ab Oriente in Occidentem revera esse sexta parte minora, quam comparata ad Sealam esse videantur. Exemplo sit *Hispalis*, vnuo *Sevilia*. Ab hæc, secundum Sealam prædictam distant Hispanicis leucis xv *Xeresium Fronteriense* versus Meridiem, et *Ellerena* versus Septentrionem: pari autem Leucarum numero distare videntur in nostra Tabella *Eziga* et *Ossuna* ad Ortum, ac *Niebla* ad Occasum; revera autem solum distant Leucis xii eum dimidia.

Jam quod vulgaria locorum nomina, sicut invenit, ita expressit Sculptor; nobis invitis non fecit. Quamvis enim antiqua Romanaque vocabula, quibus Latine scribentes utuntur libentius, usurpemus etiam nos: hodierna tamen vocabula aptiora erunt ad usus ipsius Tabellæ alios, a nobis successive intentos; cum scilicet, quæ nunc Latine edimus Aeta, fuerint Hispanice, Gallice, Germanice, ac Belgice reddita, prout reddenda promittuntur a cupientibus Sancti Regis notitiam venerationemque promotam. Ne qua tamen ex hoc capite nunc sit difficultas; ecce Nomenclaturum locorum plerorumque, interpretatione Latina, secundum Alphabeti ordinem, illustratum.

INTERPRETATIO NOMINUM

HISPANICORUM

AAlcala de Henares, *Complutum*.
Andaluzia, *Bætica*.
Astorga, *Asturica*.
Avila, *Abula*.
Badagos, *Pax Augusta*.
Baeza, *Beatia*.
Baza, *Basti*.
Bellorado, *Bellum foramen*.
Braga, *Bracara*.
Braganza, *Brigantium*.
Burgos, *Burgi*.
Cadix, *Gades*.
Calaherra, *Culagurris*.
Carthagena, *Carthago novo*.
Ciudad, *civitas*.
Coimbra, *Conimbrica*.
Cordova, *Corduba*.
Cuenca, *Concha*.
Duero, *Durius fluvius*.
Ebro, *Iberus fluvius*.
Estrecho de Gibraltar, *Fretum Gaditanum*.

Estremadura, *Extrema Durii*.
Evora, *Ebora*.
Eziga, *Asti*.
Gibraltar et Ceuta, *Columnæ Herculeæ*.
Guadalquivir, *Bætis fluvius*.
Guadiana, *Anas fluvius*.
Huesca, *Osca*.
Huete, *Opta*.
Jaen, *Giennium*.
Leon, *Legio*.
Lisbona, *Ulissipona*.
Medellin, *Metelliaum*.
Medina, *Metymna*.
Merida, *Emerita*.
Mondonedo, *Mindon*.
Navas, *Campestria*.
Niebla, *Nebula*.
Olmedo, *Ulmetum*.
Ossuna, *Ursaona*.
Oviedo, *Orietum*.
Pamplona, *Pompejopolis*.
Portalegre, *Portus alaceris*.

Porto, *Portus*.
Ronda, *Arunda*.
Rio, *fluvius*.
Salamanca, *Salmantica*.
Santaren, *S. Irene*.
Santjago, *S. Jacobus*.
Sevilla, *Hispalis*.
Sierra, *montana*.
Siguenza, *Seguntia*.
Simancas, *Simantica*.
Sintubes, *Setubal*.
Tajo, *Tagus fluvius*.
Tanger, *Tingis*.
Toledo, *Toletum*.
Toro, *Taurus*.
Tuy, *Tude*.
Valladolid, *Vallisoletum*.
Venta, *villa*.
Villa, *oppidum*.
Visen, *Viscum*.
Xuar, *Sucaris*.
Zaragoza, *Cæsaraugusta*.

A	xxiii.	Quomodo Abenluc Rex Ecigæ volucrit in auxilium Cordubensem proficisci contra Regem Fernandum; sed ab ea mente deductus fuerit per D. Laurentium Suarez.	49	xlii.	Quomodo nobilis Rex Fernandus, post occupatam Alcalam Guadairæ, reversus sit Cordubam; indeque iverit Jaenum, ubi decreta est ob-sidio Hispalensis.	D 83
	xxiv.	Quomodo D. Laurentius Suarez Eciga discesserit cum tribus equitibus versus castra Regis Fernandi.	50	xliii.	Quomodo nobilis Rex Fernandus obtinuerit Loram, Cantilianam, Guilenam, et Gerenam, et Alcalam del Rio.	84
	xxv.	Quomodo D. Laurentius, post instructum de omnibus Regem Fernandum, egressus e castris redierit Ecigam.	52	xlii.	Quomodo adveniens Raymundus Bonifacii cum classe, quam Rex adduci jussérat, pugnarit contra triginta Maurorum triremes, et victoriam obtinuerit.	86
	xxvi.	Quomodo Abenluc, ad auxilium Regi Valentiae ferendem profectus, a quedam subdito suo sit interfactus Almeria.	53	xlii.	Quomodo quidam Eques, Rodericus Alvarez nuncupatus, fuderit cohortem Maurorum, venientium adversus classem Christianorum.	86
		<i>Hic porro addendum fuerat: et quomodo ex mortuo Rex Fernandos Cordubam obtinuerit trudentibus eam Mauris.</i>	54	xlii.	Quomodo D. Pelagius Correa, transierit cum suis flumen, et eis Azualfarachem residens, magno in periculo versatus sit.	87
B	xxvii.	Quomodo major Mezquita Cordubensis fuerit consecrata, per Episcopos qui erant cum Rege Fernando: et quomodo Rex eam restauraverit, et necessaria quaedam aedificia adjunxerit, ipsam quo dotaverit.	53	xlii.	Quomodo Rex Fernandus castra in Tabladam transtulerit, propter damna in loco priori accepta, et metanti exercitu supervenerint Mauri.	88
	xxviii.	Quomodo Rex Fernandus, post mortem D. Beatricis, contraxerit secundas nuptias cum D. Joanna, consobrina Ludovici Francorum Regis, filia Comitis Simonis et D. Mariæ uxoris ejus.	56	xliii.	De eo quod contigit Garciae Perez de Vargas cum ecto Mauris, quos obviam habuit, a castris ad pabulatores vadens.	89
		<i>Prologus historiam præsequentis.</i>	58	xlii.	Quomodo post translata in Tabladam castra, in unam eorum partem incurrentes Mauri, peccora quædam abegerint; eademque ab erumpentibus Regiis suerint recuperata.	E 91
	xxix.	Quomodo Rex Fernandus Toleti profectus sit Cordubam, eidem aliisque confiniorum munitiobibus, annenæ penuria grandi laborantibus, provisurus.	58*	L.	De iis rebus quo acciderent Magistro D. Pelagio cum Mauris trans flumen.	92
	xxx.	Quomodo Benalhamar, Rex Granatæ, magno cum exercitu Maurorum venerit ad arem Martanam, eamque ad extromus redegerit angustias.	59	LI.	Quomodo Mauri Aznalsarachienses saepius eruperint, pugnaturi contra Magistrum S. Jacobi D. Pelagium Corream et copias ejus, et de eo quod contigit.	92*
	xxxi.	De morte D. Alvari Perez, de quo magno dolore quem inde hausit Rex Fernandus.	60	LII.	Quomodo Mauri Hispalenses conati sint exurere classem Christianorum artificio quodam; sed caruerint successu, fusique ac cæsi sint.	93
	xxxii.	Quomodo nobilis Rex, hac vice qua in confiniis fuit, multa oppida et loca munita obtinuerit; ceperitque Regem quemdam Maurum, qui de trans mare venerat.	61	LIII.	Quomodo civitas Carmonensis ditionem ex pacto Regi fecerit.	94
	xxxiii.	De quadam discordia inter D. Fernandum Regem et Equitem quemdam ex Biscaya, qui D. Didacus Lopez nuncupabatur.	62	LIV.	Quomodo Alxotaf, cum omnibus Mauris Hispalensibus, assultum fecerit in castra Christianorum, dum Rex ad eam fluminis partem transisset, in qua erat Magister D. Pelagius Correa.	95
C	xxxiv.	Quomodo Rex Fernandus, Burgis ægrotans, miserit filium suum D. Alfonsum ad confinia: cui Toletum venienti occurrerunt quidam legati missi ad Regem patrem ab Abenluc Rege Murcia: quos D. Alfensus, ibidem Toleti expeditos, remisit Murenum.	63	LV.	Quid actum sit inter navales copias Christianorum et Mauros.	95*
	xxxv.	Quomodo Rex a morbo relevatus, Murciam miserit magnam annonæ copiam, et versus confinia discesserit ipse.	64	LVI.	Quomodo Prior S. Joannis decem Equitibus Mauris eripuerit, quam abducebant in castrorum conspectu, turbam vaccarum; animosiusque introrsus, protractos sit in locum insidiarum, cum maximo swo periculo.	98
	xxxvi.	Quomodo Rex Fernandus obtinuerit Argoniam, aliasque urbes et munitiones.	65	LVII.	Quomodo D. Henricus et Magistri Calatravæ atque Aleantaræ, cum Priore S. Joannis, expilarint suburbia, Benalgofar et Macanæ dicta.	99
	xxxvii.	Quomodo Mauri, Gazula dicti, incurserint in arem Martanam, et Fratres qui intus erant erumpentes, eosdem repulerint vice rintique.	72	LVIII.	Quomodo D. Didacus Lopez de Haro et Rodericus Gonzalez, qui stationem eum suis habebat ad portam, quæ Macarenam dueit, fuderint Mauros, quotidie in ipsos erumpere solitos.	100
	xxxviii.	Quomodo Infans Murciam appulerit, cum magno annonæ commeatu, et Mulam obtinuerit.	72*	LIX.	Quomodo Almogavares exercitus Regii insidias posuerint Mauris, et hi eas detexerint, magnoque numero eruperint contra insidiatores.	101
	xxxix.	Quomodo Rex Fernandus Corduba discesserit cum uxore sua D. Joanna, ad colloquium cum matre sua D. Bereugaria in Villa-regali, ac postea in campetria Granatensi incurserit, et Jaenum obsederit.	73	LX.	Quomodo D. Laurentius Suarez, et Garcias Perez de Vargas, atque alii Equites, cum exiguis copiis, fuderint aciem Maurorum ad portam Guadairæ.	102
	xli.	Quomodo Rex Granatensis tradiderit D. Fernando Jaenum urbem, eique scipsum subjecerit.	75	LXI.	Quomodo Rex Fernandus frererit pontem Maurorum ad Trianam, duobus magnis navigiis usus, que favens ventus in ipsum impogit.	104
	xlii.	Quomodo nobilis Rex Fernandus cum exercitu suo discesserit Jaeno Hispalim versus, et ex itinero incurserit vastaveritque agrum Carmonensem, atque Alcalam obtinuerit.	82	LXII.	Quomodo Rex Fernandus, videns confractum Pontem, transierit personaliter ad obsidem Trianam.	106
		<i>De eo quod contigit Garciae Perez cum quodam Infantione, eadem quæ ipse iusignia gestante.</i>		LXIII.	De eo quod contigit Garciae Perez cum quodam Infantione, eadem quæ ipse iusignia gestante.	107

imo Pontem

TABULA GEOGRAPHICA REGNORUM

S. FERDINANDI,

Et confiniorum Portugalliae, Navarræ, Aragoniæ, atque Valentie.

INSTRUCTIO BIBLIOPEGI:

Ideo tibi offeritur hæc Tabula, in extrema integri folii parte excusa, ut alterius partis marginem libro insuas, et supra hanc complices istam, atque ita præbeas legenti commoditatem, projicieandi extrorsum totam Tabulam, sicut vertendis in progressu lectionis foliis numquam impediatur oculus, quo minus intendere possit in illam, sibi à sinistris jacentem extra librum; et finita lectione introrsum replicandam.

Le Relieur doit prendre garde, d'afficher tellement la Table par l'autre bout, qu'en ouvrant le livre et déployant le feuille, la Table demeure couchée à gauche par dehors.

Il Legatore si ricordi di legar questa Figura in tal modo nell'altra estremità della carta, che essa si debba piegare, e spiegata che sarà, caschi tutta à man manca fuori del libro.

Maj. Tomus VII.

A LXIV. Quomodo D. Petrus Ponce et Equites quidam alii posuerint insidias Mauris, damna multa inferentibus stationi Archiepiscopi S. Jacobi, quia male posita erat; et multos Mauros occiderint. 109

LXV. Quomodo viginti Equites Christianos, ad custodiam pabulatorum constitutos, invaserint quinquaginta equites Mauri, perituros nisi ipsis succursum fuisset. 110

LXVI. Quomodo Maurus quidam, Orias dictus, qui ex voto Hispalim venerat in auxilium suorum gentilium, fraude tentaverit occidere D. Alfonsum Infantem, sed irrito conatu 111

LXVII. Quomodo Rex Alfoncus Archiepiscopum S. Jacobi dimiserit dominum, quia infirmus erat; et quomodo ad ejus stationem transierit D. Pelagius. 111*

LXVIII. Quomodo Orias aliquae Mauri Hispali Triannam transierint, eisque præclusus fuerit redditus ad civitatem. 112

LXIX. Quomodo Mauri Hispalenses proposuerint conditiones Regi Fernando, eique pepigerint tradere civitatem. 112*

B LXX. Quomodo Mauri Hispalenses tradiderint claves civitatis Regi Fernando, eamque liberam dimiserint. 112*

LXXI. Quomodo nobilis Rex Fernandus, ingressus Hispalim, magna curo lætitia et solenni processione receptus sit ab Episcopis et Clero. 113

LXXII. Ubi exponuntur labores, quos Rex cum suis exantlavit in obsidione Hispalensi, et ratio castrorum ejus describitur. 113*

LXXIII. Ubi initur ratio temporis, quo Hispalim Rex Fernandus obsedit; ipsiusque urbis ac nationis Castellanae supra alias omnes excellentiae declarantur. 114

LXXIV. Quomodo Rex Fernandus magnis redditibus dotaverit Ecclesiam Hispalensem, et Archiepiscopum atque Canonicos instituerit. 116

LXXV. De tempore, quod Rex Fernandus impendit acquirendæ toti Andaluziæ: et quomodo mare trajicere voluerit. 119*

LXXVI. Quomodo nobilis Rex Fernandus tempore mortis suo repererit sancta Sacra menta, cum magna humilitate et devotione: item quomodo advocatis coram se filius extrema monita dedecrit. 151

C LXXXII. Quomodo Rex Fernandus expiraverit, sancto fine vitam concludens, et animam Deo creatori reddens. 153

LXXXIII. De planctu et sepultura sancti Regis. 154

Atque hic finitur Chronica Sancti Regis Don Fernandi: hoc nomine tertii, qui debellavit et obtinuit Hispalim ac totam Andaluziam, quam amiserat Rex Rodericus, Gothorum Regum ultimus. Fuit autem impressa Vallisoleti in ædibus Sebastiani Martinez juxta S. Andreæ, absolutaque impressio est die quarto mensis Augusti, anno millesimo, quingentesimo, quinquagesimo quinto.

Placet autem ad fuciliorem intellectum totius sequentis historiarum, expeditiones bellicas Sancti complexa, Tabellam proponere geographicam earum provinciarum, quos suo imperio ille tenuit.

CAPUT I.

Alfonsi IX Regis Castellæ, qui sancto Regi avus maternus fuit, res gestæ et obitus, Sanctique nativitas.

Rex Alfonsus, qui obtinuit victoriam predictam a las Navas de Tolosa, fuit filius Regis Sancii, cognomine Desiderati; et nepos Regis Alfonsi, appellati

Imperatoris Hispaniarum. Nobilis iste Rex Alfonsus cœpit regnare a quarto anno ætatis sue *a*, et regnavit annis quinquaginta tribus; habuitque uxorem *b* Alienor, filiam Regis Angliæ, ex qua genuit D. Henricum qui post ipsum regnabit. et D. Ferdinandum *c*; et D. Berengariam, Legionensem Reginam; et D. Alienor Reginam Aragoniæ; et D. Urracam, Reginam Portugalliaæ; et D. Blancam, Reginam Franciæ, quæ fuit mater S. Ludovici Regis; et D. Constantiam, quæ fuit Abbatissa monasterii de las Huelgas, quod Rex pater suus fundavit Burgis, sicut infra dicemus. Idem nobilis Rex instituit Ordinem *d* Equitum S. Jacobi, cujus Caput ius sit residere in oppido Ucles: deditque hujus Ordinis Equitibus pro tessera sanguineum gladium, in memoriam victoriarum et sanguinis Maurici per eos effusi. Ut autem terra habitaretur defendeturque contra Mauros, deduxit colonias secundum ripam Tagi et per montem Ocaniæ: quem tractum, una cum montibus Oregæ et Castello Mora, aliisque locis et oppidis, dicto Ordini tradidit possidendum.

Quia autem pater suus Rex Sancius Abhati Fiteriensis Ordinis Cisterciensis dedit Calatravam, confirmavit eidem ipsam possessionem, et exaltavit E Militiam istius Ordinis, dando eidem multa loca et oppida, per quæ ipsa Religio valde crevit et sublimata est, ad Dei gloriam et Coronæ Regiæ ornamentum.

6 Prosequens autem bene cœpta, aëdificavit civitatem Palentiam, incolis eo deductis, fecitque in ea ecclesiam Cathedram, ornans eam mitra et Episcopo *e*. Similiter aëdificavit monasterium de las Huelgas / Burgis, in quo posuit Monachas, nobilium filias, dotans ipsum multis fundis: et juxta illud erexit hospitale, quod similititer dotavit ad pauperum receptionem. Et quia in Hispaniæ regnis non parum defecerant scientiæ, propter Mauros qui totam fere regionem occupabant; sancto suo desiderio impulsus Rex, Palentia constituit Studium universale, viros eruditos ac litteratos accersens e Francia et Italia, ut subditis suis illas prælegerent: quod Studium diu *g* in Castella floruit. Postea cum bellum Mauricum continuaretur, quidam Maurorum Alarabum Rex, Miramohraus nomine, ex familia Almohadarum, venit cum maxima suorum multitudine: cui obviam processit Rex cum suis circa *h* Alarcos: sed quia Mauri erant longe plures numero, velut locustæ: profligatus est, ægreque ac violenter a suis quibusdam Equitibus extractus e F campo, in quo velut Miles generosus mori decreverat: deinde vero nullum suscepit gaudium, priusquam rediret ad ultionem sumendam. Ut autem tam Equites suos quam reliquam omnem armigeram gentem exercebat ad pugnam; edixit ut dimitterent vestes pretiosas et aurifrigia aliosque superfluos ornatus, utque eorum pretium impenderent armis: quam enim displicebat Deo inanis ille luxus, tam placituras expensas factas in comparando contra Mauros bellum instrumento. Hunc in modum præparatis rebns exivit ad bellum, et in regionem Maurorum ingressus est trans fluvium Xueear *i*, occupavitque multas villas atque oppida, spolians et occidens plurimos Mauros. Paulo post venit Toleton; ibique copiosum militem colligens, cum exercitu suo egressus est, occupavitque *k* Calatravam atque alia oppida, donec pervenit usque ad fauces Muladarri *l* supra las Navas de Tolosa, ubi obtinuit celebrem victoriam a dicto loco nuncupatam, in qua seruntur occubuisse usque ad ducenta Maurorum millia, et dumtaxat viginti quinque Christiani; unde hodieque ibi inveniuntur plurime cuspides ferreæ lancearum ac sagittarum, fræna equestria, aliaque similia ingentis prælii monumenta: adeo ut manente

D
*EX HOD
TOLET.*
a
b
c

d
institutor
Equitum
S. Jacobi,

fundator Pa-
lentiniæ urbis
et academix
ac monast.
Burgensis.

e
f

g
Circa Arcos
victus a Mau-
ris

h

eodem po-
pfigat ad Na-
vas Tolosanas,

i

k

l

EX ROD.
TOLET.16 Iulii
1213,

m

n

o

et post famem
publicam ut-
cumque leva-
tammoritur 17
Sept. 1214

p

A. Castellani
atas et obitus.

eiusdem filii.

Patentini
Episcopatus
influm.

A nente ibidem Rege cum exercitu, totis duobus diebus non aliis lignis ad ignem usi sint, quam hastis sagittisque contractis, sicut scribit Archiepiscopus Toletanus Rodericus, testis oculatus. Commissum fuit hoc prælium die lunæ xvi Julii, anno Incarnationis Dominicæ MCCXIII.

B 7 Inde porro Rex progrediens obtinuit Ubedam, Vilches m., Vannos, Tolosam, et Casirum Ferral, aliaque loca plurima, quæ usque hodie remanent sub potestate Christianorum, cum magno gloriæ suæ Regiæ ac fidei Catholice incremento, tempore Apostolici Romani Innocentii o Terti. Post eum annum, divino id agente judicio, cessarunt pluviae per totam Hispaniam, et vehemens regionibus famæ incubuit propter siccitatem; adeo ut multi morerentur per plateas, quibus nec suppetebat quod comedarent, nec ab aliis præberi poterat. Quare tam Rex quam Prælati ac Nobiles largas erogarunt eleemosynas: sed annona caritas tanta erat, ut non solum desiceret panis, verum etiam aves et pecora: quia propter siccitatem deerat palea et fœnum, neque in agris quidquam viroris reperiebatur. Inter brevem nobilis iste Rex Placentiam tendens infirmari cœpit in via, venitque Arevalum, et mortuus est anno sue ætatis quinquagesimo octavo, quorum quinquaginta quatuor regnavit, anno autem Domini MCCXIV, die xxiii Septembri: sepultusque est Burgis in monasterio de las Huelgas, quod fundarat; tanto sui relicto desiderio apud omnes, ut nunquam oblivioni danda sit gloria bonitatis suæ: imprimis autem filia ejus Berengaria eum luxit, tantopere hac morte affligens sese, ut et ipsa ad vitæ discrimen deduceta fuerit p.

ANNOTATA.

a Ita etiam habet Chronica Generalis, Toletanus vera lib. 7 cap. 15 dicit quod patri suo trimus successit, Æra MOXCVIII, id est anno Christi 1160. Ast Garibainus et post hunc Muriana, quem alii recentiores sequuntur, lib. xi cap. 3 scribit, quod Sanetio Castellæ Regi anno 1153 tertio Idus Novembris, uti Annales Toletani aiunt, filius natus est. Alfonsus nomine, et cap. 7 Anno 1158 Rex Toleti obiit pridie kalend. Septembri, quando filius Alfonsus, trimus quidem dici poterat rotuado numero, qui præcise subducendo numeros jam vixerat annos 2, menses 9, dies 21: sed convenienter omnes quod Alfonsus obierit an. 1214, 17 Septemb. et sic dignasset ille, in istorum sententia, annos 56 dies 18. Ego, ut a Toletani testimonio secure discedam, merito requiro certiora antiquorum instrumentorum testimonia, quam sint Annales, Toletano Archiepiscopo ignoti et forsitan multo posteriores, quos qui solos allegant, solos videntur habuisse auctores sententia sua.

b Ita nomen hoc scribitur Toletano, Hispanice Leonor, quod multis Eleonora redditur.

c In eo Ferdinandos duos, et Sancium; sed hujus ac prioris Ferdinandi nulla hic habita ratio, quia impuberes obicrunt: posterior autem Ferdinandus, quia ipse etiam ante patrem obiit annos 21 natus, postponitur ei qui ad regnum perrenit, licet tanta juniori: similiiter in recensundis liberis ordo potius dignitatis spectatur, et omnium natu minima secundo loco ponitur; quia Aragonie regnum antiquius est regno Portngalliar, et utrumque Hispanis potius est regno Franciar, utpote extraneo. Constantia, videtur omnium postrema fuisse, et anno 1209 nata.

d De tribus Ordinibus Militaribus, S. Jacobi, Calatravæ, et Alcantaræ insignem librum scripsit Franciscus Carus de Torres, ediditque Madriti an. 1629.

e Antiquior Urbis ac Sedis hujus instauratio est, et Regi Sancio patri Aldefonsi adscribenda probatur ex

diplomaticis Regiis Æra 1175 signatis, translato Pontio D ab Ovetano Episcopatu ad hunc novum.

f Ita passim, quando ex Hispanico reddendum quid erit, Hispanica nomina locorum hominumque retinebimus: posset alius Monasterium-deliciarum verti, scilicet spiritualium: sunt enim Huelgæ, viridaria et domus recreationi et quieti comparatax. Toletanus passim et simpliciter appellat monasterium Regale, vel S. Mariæ Regalis; deque ejus et Academiarum fundatione, facta ad instantiam Reginæ Alixæ sub an. 1199, agit lib. 7 cap. 33 et 34: fuit autem Ordinis Cisterciensis. Mariana Hispanam vocem Latina formâ donans, Oleas vocat.

g Academia Palentina multum celebratur propter S. Dominicum, Ordinis Prædicatorum auctorem, qui prodiit ex eis Scholis, ab anno circiter 1030 per Sunium Regem erectis, missus eo sub an. 1184. Alphonsus Garcias Matamoris an. 1553 episculum scripsit de Academis Hispaniæ, sed conditum sit ab eo quo scribatur tempore annis circiter 380, ergo circa annum Christi 1173. Atqui tunc needum natus Ferdinandus erat, multo minus ejus filius, quem ipse Academiarum conditorem facit, prouepotem scilicet loco proavi accipiens. Quemadmodum autem ille eravit in nominando Rege; sic et in eo, quod consilii talis auctorem fecerit D. Tellium Telli, Episcopum, aque ac Alphonsus X juniores institutione tali. Certe incredibile est, auctorem Chronicæ Ferdinandæ, ipso hoc tempore ant proximo riventem quo simulatam Academiam vult Matamorus, errare potuisse in ejus conditore nominando, quamvis erraverit in tempore fundati Episcopatus. Fortassis autem Alfonsus IX ad Episcopatum ditandum tantum contulit, ut quasi alter ejus fundator censeri potuerit: idem suspicarer de Alfonso X factum in oraanda Academia, nisi Mariana lib. 13 cap. 1 assereret, quod Ferdinandus an 1239 Palentinam scholam, ab Alfonso avo constitutam, Salmanticam transtulit, ubi Alfonsus Legionensis pater suns novæ scholæ fundamenta jam ante posuerat.

h Perperam in vulgata legebatur Arcos: erat autem inter Carchel et Civitatem-regiarum, et inter ruinæ adhuc superstes magnæ devotionis ecclesia, Dominæ nostre de Alarcos. Toletanus Alarcum appellat; ageusque de clade hic accepta a Christianis lib. 7 cap. 29, adscribit eam Æra 1233, qui nobis est annus 1193.

i Toletana Sucaris cap. 36, ubi de hujus belli operatu.

k Calatravam Mauri recuperarant, post cladem Christianis illatam ad Alarcum, una cum reliqua F prvincia usque Ibaniez sex lencis a Toletu, naque expulsus inde fuerat Orda, quem istic Rex Sancius collocarat, ut supra dictum est.

l Toletano, Mansio in radice montis de Muradal; Hispanice, Puerto de Muladar; eo scilicet sensu quo Portus siccus gens illa appellat, quasvis Angustias montium.

m Vide Toletanum lib. 8 cap. 6 et reliquam celebrim pugnar historiam ibi lege. Idem lib. 7 cap. 10 Miramotimum eam cladem passum vocat Aben-mahomath, alii Mahometem Viridem appellant. Rediit is inglorius in Africam, Hispania fratri Abozecrit frustra commendata: nam ipso digresso plurimi ubique surrexerunt Reges, solius tributi pensione Miramolini dominium reverantes, quæ præcipua exterminii Maurica occasio fuit.

n Eidem Bilche et Balnea: Ubeta autem cum Beatis, vulgo Baeza, licet hic prius nominatæ, posterius tamen captæ fuerunt, ut patet legenti lib. 8 cap. 12.

o In Regesto Epistolarum Innocentii III, per Bataliū edito, lib. 13 Epist. 183, anno 1210 xvi Kalend. Decembr. monentur Hispaniarum Episcopi, ut Ferdinandoo

Academia
Palentina tre-
ctio.

A Ferdinando Aldefonsi illustris Regis Castellæ primogenito, militiæ suæ primitias omnipotenti Deo dedicare desideranti, ad exterminandum inimicos nominis Christiani de finibus hereditatis ipsius, quam impie occuparunt, ceterisque Regibus et Principibus idem acturis, adsint : et lib. 14 Ep. 3. viii Kalend. Marti, jubentur ecclesiastica censura compescere, si quis forte Regum Hispaniæ ipsum intentum præsumperit violare. Et hoc ita mandatum a se esse, ipsumet Alfonso ejusque filio, qui Legionum in Hispaniam mitti postularant, significat Pontifex per Epp. 4 et 5, ne scilicet laudabile utrinque propositum valeat ab aliquibus aliqualiter impediri ; sed missionem Legati excusat. Anno autem sequenti per Epistolam 154 ejusdem lib. 14 datum u Nonas Februarii Illustri Regi Castellæ, de infortuniis quæ nuper Serenitati Regiæ accederant, (quorum præcipuum fuit ipsa mors filii) paterno condolens affectu, respondet ; sese ad ejus petitionem et instantiam, Archiepiscopis et Episcopis per Regnum Franciæ et Provineiam constitutis, dare in mandatis, ut subditos suos sedulis exhortationibus moveant et inducent, in remissionem omnium peccatorum, ut, cum ipse Saracenis in

B Octavis Pentecostes proxime astutis campestre bellum indixerit ; in eo necessitatibus articulo ipsi succurrentes, necessarium impendant auxiliū, in rebus pariter et personis ; ut, per hæc et alia quæ fecerint, cœlestis regni gloriam consequantur. Pari quoque remissione gaudere concedit peregrinos, qui propria devotione undecimque processerint, ad idem opus fideliter exequendum. Denique anno 1211 Nonis Aprilis scripsit Toletano et Compostellano Archiepiscopis. . . quatenus Reges Hispaniarum movente prudenter, et efficaciter inducant, ut pacem aut treugam servent ad invicem illibatam, præstam hac imminentि Saracenorum guerra durante. . . quin etiam mutuum auxilium sibi praestent adversus Dominicæ Crucis inimicos . . firmiter inhibentes ne se præsumant jungere Saracenis, vel contra Christianos illis consilium vel auxilium impertiri. Quod si forte Legionensis, de quo specialiter dicitur, sive aliis cum Saracenis offendere præsumperit Christianos ; denuntiant, sublato appellationis obstaculo, personam ipsius Excommunicationis vinculo innodatam, et Interdieto suppositam terram ejus ; hominibus suis, ne in hoc sequantur eundem, sub interminatione anathematis inhibentes. Hæc fusus exponenda fuerunt, ne quis ad Sanctum nostrum, vix duodenem cum priores Epistolæ scribebentur, aut ad ejus patrem Alfonsum Legionensem pertinere credat cum Laureto, expresse inscripta Castellano : cui non scribenlo solum, sed etiam orando, ad victoriam valde profusse Innocentium ; præstis est credere. Quod autem ad imploratu ad eodem Castellano externorum auxilia ottinet ; idem Balucius, qui Innocenti Registrum vulgaravit, etiam præfati Regis ad Philippum Francorum Regem epistolam exhibet, 2 Miscellanearum suorum pag. 231, qua exponens Saracenorum immane in Christianos odium, significat se cum iis in instanti die Maji procul dubio conflicturum : ideoque preces porrigit eum singultu, quatenus de regno suo vernacula expeditos et armatos milites ad coadjutorium transmittat : nihilque dubitat, quin, si sanguis suus in conflictu Christi respondet sanguini, vere poterit inter Martyres computari.

¶ Hactenus historiam Aldefonsi IX, ex Roderico Toletano, compendio sumptum habes, ut est in Chronica nostra : nunc ipsamet Roderici verba, id est totum librum octavum consequenter accipe, capitibus nonnullis ex Chronica additis interpolandum ; quandoquidem

auctor Chronicæ, in iis quæ a Roderico accipere potuit, dumtaxat interpretem egit.

PARERGON I.

Miraculosa pueri Ferdinandi curatio apud Deiparam Oniensem, ab Alfonso X Sancti filio rhythmicè celebrata.

Inter alia vetera monumenta, in Scuriacensi Bibliophylacio reperienda, numeratur Codex unus, servari dignissimus, utpote continens quamplurima Cantica, ab Alfonso Sapiente, Sancti Regis primogenito ac successore, composita. Sunt autem illa descripta Rhythmo, non Castellano, sed Callaico sive Gallaco : cuius rei ratio videtur reddi posse, quod pubertatis annos ingressus Princeps, et majorem quam præstatæ sapientiam præferens, fuerit in parte regiarum curarum cito accitus, atque post mortem matris et secundas patris sui nuptias missus Legionem vel in Galliciam, simul et regnandi peritiam ipso exercitio acquisiturus, et extremas illas auctioris jam Imperii provincias, in oppositis plane finibus ut plurimum occupato patre, præsentia sua conservaturus in officio. Certe non ante ætatis annum XXI. et quidem postea non nisi bis, fuisse illum in Bæticæ, legimus priusquam Rex fieret; unde intelligitur alibi ut plurimum degisse quod pater vixit, præsertim in sua juventute : ubi autem potius, quam in Galiæ, præcipua Legionensis regni parte, unde pater et avia longius aberant? Ibi ergo Callaicum idioma, dialecto valde diversum a Castellano, non solum didicerit, sed etiam sic adamurit, ut scribendis eo Rhythmis delectaretur. Horum autem volumen, tamquam primum sui ingenii factum, carum habens, etiam cum iam Rex mortuo Patre Hispali scđem haberet; ipsum per extrema sua voluntatis testamentarias tabulas, una cum corpore legasse dicuntur Hispalensi Ecclesiæ. Fuit namque, ut testatur Zuniga in illius archivio servatus liber, quo ad usque Philippus II, gloriósæ memoriae Monarcha, adificato Scuriacensi Palatio, ad erectam ibidem Bibliothecam transversi Regium istum codicem jussit.

¶ Horum Rhythmorum unus sic inscribitur. Esta o como Saneta Maria guareceu en Onna al Rey don Fernando, quando era menino, de una grand' enfermedade que avia : quod Latine sonat : Haec Ole est de modo, que Sancta Maria sanavit Regem Don Fernandum, quando erat puer, de magna quadam quam habebat infirmitate. Ubi nota. Sancti Regis Vasconum et Castellanorum mandato factum fuisse, sub annum MXXX aut citius, ut Benedictini Monachi, ex Chaniacensi disciplina traducti in Hispaniam, monasteriū istud Oniense tenendum acciperent, Sanctionibus, quæ illud antea tenebant, Buylenum oppidum ablegatis, ut scribit Mariana lib. 8 cap. 14. Hie ergo erat illa, miraculis celebris, Diparæ imago, de qua cunctem Callaicu lingua Alfonsum Regem audire jurat, simulque exhibere veteris Callaice linguæ specimen, quod gratum futurum confido, non Hispanis dumtaxat, sed etiam exteris peregrinarum linguarum curiosis. Ut autem addita colaminatim interpretatio Latina fidelior sit, neque metro neque rhythmico odstringere illam visum est.

Regis Sancti
filii Alfonsi

inter alios
rhythmos lin-
guæ Gallæca
scriptos,

composit
unum quo
canit.

F

EX ROD.
TOLET.
ad Deiparx
honorem,

A Ben per esta a os Reyes
D'amar en Santa Maria :
Ca en os muy grandes coitas
Ela os acorre guia.

Na muita a amar dese,
Porque Deus nosa figura
Pillon de la, e pres carne :
Ar porque de sa natura
Veno, e porque justica
Tenen del e dereitura.
E Rey name de Deus este.
Ca el Reyna toda via.
Ben per esta a os Reyes
D'amar en Santa Maria etc.

E por ende un gran mirayre
Drei, que urena, quando
Era moro pequenino
O muy bau Rey Don Fernando :
Que sempre Deus e sa Madre
Anuu, e foi de seu bando :
Porque conqueriu de Mauros
O muis de Andaluzia.
Ben per esta a os Reyes
D'amar en Santa Maria etc.

quomodo pa-
ter suus adhuc
puer apud
avum mater-
num,

B Este Menim en Castela
Con Rey Don Alphano era
Seu orna, que du Reyno
De Galiza o fezera
Ventr, e que o amara
A gran maravilla fera;
E ar era y sa madre,
A que muy ende prazia.
Ben per esta a os Reyes
D'amar en Santa Maria etc.

E sa orna y era.
Filla del Rey d'Ingraterra,
Moller del Rey Don Alfonso :
Porque el passou a serra,
E foi entrar en Gascona
Por la ganar por guerra :
E na vend n mayor parte,
Ca todo ben merecia.
Ben per esta a os Reyes
D'amar en Santa Maria etc.

a subacta Vas-
conia regres-
sum,

C 10 Meminit expeditionis hujus Rodericus Toletanus lib. 7 cap. 34; Et totam, inquit, fere Vasconiam, praeter Burdegalam, Regulam, et Bayonam, suæ subdiderat ditioni. Fugerut enim in Africam Rex Sancius, territus potentia adversarit, contra se venientis una cum fœderato Aragoniæ Rege: inde autem revertens absque speratis subsidiis, pacem tamen ab adversariis obtinuit, prono in eam potissimum Alfonso, ob bellum Mauricum quod meditabatur, ulturus acceptam ad Alarcurim cladem. Post victoriam autem de iisdem ad Navas Tolosanas relatam, recepit regnum ex parte Sancius, pro navata eo bello opera, exceptis locis quatuordecim controversi juris, Victoria scilicet alisque in Biscaya oppidis; atque ita haec provicia annexa Regno Castellæ permansit. Porro cum Induciae Mauricæ, quibus durantibus gestum ob Alfonso fuit bellum Vasconicum, expiraverint anno MCCCX; recte fecisse videtur, quod miraculum hoc adscripterimus anno precedentem, utpote factum post Alfonsi redditum ex Vasconia, ut mox apparebit. Certe jam non solum puer Henricus, regni successor fatus, natusque anno MCCCII oliquam etatem attigerat; sed etiam Alfonsus, Sancti frater, quem simul cum eo apud avum fuisse mox apparebit. Fuisset ergo ex hoc calculo duodecim Ferrandus, adeoque idoneus ad augendum insigne, tali acceptio beneficio, Deiparæ amorem, quem cum lacte materno hauserat. Cum eodem lacte etiam traxisse censerri potest, propensissimum ad pauperes juvandos affectum: de quo Lauretus pag. 97 ait, infantem adhuc inter materna brachia, solitum illis ubicunque conspectis projicere, etiam de fenestra, quidquid ex collo gerebat bullarum; quod ne faceret, implendam ei mature manum fuisse nummulis sic dispergiendis. Sed id aliaque similia mallem apud antiquos scriptores legere; nec placent nova, quamvis pia, de rebus antiquis, nullo teste allegato protuta. Tale imprimis est opus eundem Lauretum lib. 2 pag. 99, quod Sanctus an. MCCCXLII securoris post Regibus exem-

Videtur decens esse Regibus, ut ament S. Mariam; nam in majoribus necessitatibus adest eisdux vite.

Multum autem amari debet, quia Deus formam nostram ex ea sumpsit, et carnem accipit. Quamvis vero ex sua natura et ex titulo justitie Deo directe conveniat nomen Regis: ipsa tamen est Regina. Videtur decens esse Regibus, ut ament S. Mariam etc.

Idecirco narrabo grande miraculum, quod evenit quando puer parvulus erat rex optimus Don Fernandus: qui Deum et Matrem suam semper amavit: ideoque eos a parte sua stantes habuit, et ita de Mauris acquisivit maiorem partem Bascie. Videtur decens esse Regibus etc.

Parvulus hic erat in Castella, cum Rege Don Alfonso suo; qui ex regno Galicie cum venire fecerat, ipsumque amabat, ac multum demirabatur ejus indolem: aderat ibidem etiam Mater, cui eadem ex causa perquam carus erat. Videtur decens esse Regibus etc.

Aderat quoque avia sua, quae erat filia Regis Anglie, uxori Don Alfonsi Regis. Hic autem transitis montibus intravit Vasconiam, ut eam bello lucraretur: sicut etiam maiorem ejus partem devicit: nam totam bene merebatur. Videtur decessus esse Regibus etc.

pluni primus dederit lovandi duodecim pauperibus pedes D in die Cœnæ Domini: ubi admirotioni imprimis mihi est annus, post tot secula primum proditus, nec tamen nullo teste firmatus ab eo qui alibi non parce fontes citat unde aliquid hausit. His prænotatis prosequamur Poema Regium lingua ultraque.

11 E pois tornous en Castela
De si en Bourgos morara,
E un Hospital fazia
El, e sa Molle larrara
O monasterio das Olgas.
E en quant assi estara
D'os seus fillos e d'os nietos,
Muy gran præzer recebia.
Ben per esta a os Reyes etc.
D'amar en Santa Maria
Ca en as mun grandes collas
Ela os acorre guia.

Mais Deus non quer que a omo
Este sempr'en un estalo.
Quis que Don Fernando fesse
O seu neto tan custido
D' una grand' enfermedade,
Que foi dal desesperado
El Rei: mas entu sa madre
Tornou tal come san dia.
Ben per esta a os Reyes
D'amar en Santa Maria etc.

E oyo falar de Onna
Vivia gran vertude,
Dis ela, Leralo quero
A lo, assi Deus m'ayude:
Ca ben creo que a Virgen
Lie de vida e saude.
Et quando aquest ave dito,
De seu padre s'expedia.
Ben per esta a os Reyes
D'amar en Santa Maria etc.

Quantos la ir assi viren
Gran piaida' ende acian.
E mui mas polo menina,
A que todos ben querian.
E ya con elas gentes
Chorando muito changian,
Reu como se fosse muerto,
Ca a tal dor aria.
Ben per esta a os Reyes
D'amar en Santa Maria etc.

Ca dormir nunca podia,
Nen comia, nen migalla,
E vermes del sayan
Muistas e grandes: sin falla
Ca a morte ia venera
Sa vida sen batalla.
Mais chegaron los a Onna,
E teieron sa rigia.
Ben per esta a os Reyes
D'amar en Santa Maria etc.

Ant' o altar mayor loco,
E pois ant' o de Reyna
Virgen santa gloriosa,
Royandolle que agyna
En tan grand' enfermedade
Posseste la meezina,
Si servizo do Menina
En algun tempo queria.
Ben per esta a os Reyes
D'amar en Santa Maria etc.

A Virgen Santa Maria
Logo eou sa piedade
Accorreu a o menino,
E de sa enfermedade
Lie dea saude compida.
E de dormir u vontade,
E de pois que foi experta,
Logo de comer pedia:
Ben per esta a os Reyes etc.

E ante de quinze dias
Fue efforçad'e guarida
Tau ben que nunca mar fora:
De mais deulle bon sentido.
E quando el Rey Don Alonso
Our' est mirag' oido,
Logo se foi en camynuo
A Onna en romaria.
Ben per esta a os Reyes
D'amar en Santa Maria etc.

Postea rediuit in Castellam, et morabatur aliquando Burgis, ubi faciebat Hospitale ipse; et uxoris eius redificabat monasterium Ollearum. Quando autem sic vivebat, multum capiebat voluplatis ex suis filiis (Ferdinando scilicet et Henrico) et nepotibus (ex filia Bergaria Ferdinando et Alfonso). Videtur decens esse Regibus ut ament S. Mariam etc.

cum matre ac
fratre manens
graviter agro-
lavit;

Sed Deus, qui noo patitur ut homo semper permaneat in eodem statu; voluit ut Don Fernando eius nepos tam gravi corriperetur infirmitate, ut vita ejus fuerit a Rege desperata. Tunc mater ejus facta est velut amens pro dolore. Videtur decens esse etc.

E

Audiens autem de Onia reperi, quod ibi erat magna virtus, dixit: Portare ipsum Illic volo, ita me Deus adjuvet, quia bene credo quod Virgo Deipara dabit ei vitam et salutem. Cumque hic dixisset, expedivit se a suo patre. Videtur decens esse Regibus etc.

et ad Oniam
a matre dela-
lus

Quotquot cum sic evntem videbant, magna commiseratione langebantur; maxime propter puerum, cui onnes bene volebant. Ita autem cum illa turba plurima, quæ plorans plangebat eum, velut si jam esset mortuus: tantos enim patiebatur cruciatus. Videtur etc.

Etenim numquam dormire poterat, nec comedebat, nec bibebat: multique ac magni vermes de ipso egrediebantur. Itaque procul dubio ad mortem venerat absque pugna. Sed rogarunt locum sibi concedi Ooia, ibique vigilem noctem duixerunt. Videtur etc.

ac positus
ante altare

Ante majus altare collocabant eum, deinde ante altare Sanctæ Virginis gloriose Regine; rogantes ut propitia deferret medicinam tam gravil infirmitati: signidem a pueru aliquando volebat prestari sibi servitium quocumque. Videtur decens esse etc.

Sancta Virgo Maria statim sua cum pietate occurrit ad puerum, et a sua infirmitate dedit ei plenam salutem. Venit ergo ei voluntas dormiendo: et postquam experctus fuit, statim petiit sibi dar quod ederet. Videtur decens etc.

Ante quindecim vero dies fuit corroboratus et sanatus, tam bene ut numquid melius habuisse se sentiret. Cum autem Don Alfonsus Rex audivisset miraculum istud, statim se in viam dedit, et peregrinationem suscepit Oniam versus. Videtur decessus etc.

statim co-
pet convu-
lescere.

A

CAPUT II.

Henrici pueri breve regnum in Castella, sub sorore Berengaria primum, tum sub Comite Alvaro.

Eo igitur jam sepulto, filius ejus Henricus, parvulus et heres, a Pontificibus et Magnatibus, universo Clero Te Deum laudamus cantante, ad regni fastigium elevatur. Undecim annorum erat cum regnare cœpisset; et duobus annis et decem mensibus regnavit. Verum post mortem Regis nobilis, viginti quinque diebus transactis, Alienor uxor ejus fuit rebus humanis exempta. Ille erat Henrici Regis Anglie filia, pudica, nobilis et discreta; et sepulta est in praedicto monasterio juxta virum; et custodia pueri Regis et regni gubernatio remansit penes Berengariam Reginam, sororem ejus. Cujus diligentia sic apparuit, toto tempore sui Regiminis, ut pauperes, divites, ecclesiastici, seculares, sicut tempore Regis nobilis fuerant, in suis statibus servarentur;

B licet Baronum varietas, zelo invidice circumacta, dissidia procuraret. Cum vero essent tres Comites, Ferdinandus, Alvarus, Gondisalvus, filii Comitis Nunii, cœperunt ad custodiam Regis pueri inhiare; ut concepta odia possent in his quos cederant vindicare, sicut pater eorum fecerat, tempore pueritiae patris ejus. Aliqui etiam, quibus Reginae Berengaria se credebat, eorum studiis consenserunt, mediante quodam Milite Palentino, qui Garcias Laurentii dicebatur, et de mandato Reginæ erat custodiæ Regis pueri deputatus. Hic, promissa sibi a Comite Alvaro in hereditatem villa, quæ dicitur Tabularia, Regi suasit, ut ad Comitis Alvari custodiam se transferret. Quod cum solers Reginæ Berengaria perceperisset, animo gratanti concessit: sed timens insolentias quæ venerunt, fecit jurare Consitem Alvarum et Magnates, ut sine ipsis Reginæ consilic, nec aliquibus terram auferrent, nec aliquibus terram darent; nec vicinis Regibus guerram moverent, nec mulctam imponerent in aliqua regni parte: et juramenta et hominium in manu Roderici Toletani Pontificis firmaverunt; ut, si contrarium facerent, proditionis infamia tenerentur. Sed quia Reginæ, propter importunitatem Militum et Majorum, tædio erat affecta, timebat ne regnum in sui custodia turbaretur, et ideo Comiti Alvaro dedit puerum conditionibus supradictis. Qoi cum Gondisalvo Roderici et fratribus suis, tunc sibi faventibus, incontinenti Burgis egrediens, cœpit exterminia procurare, magnos humiliare, et vulgi divites exhaustire, Religiones et Ecclesias ancillare, et decimarum tertias, quæ ad ecclesiarum fabricas pertinebant, cœpit similiter infiscare (Sed excommunicatus a Roderico Toletano Decano, qui vices Archiepiscopi tunc gerebat, coactus fuit restituere, et jurare b ne de cetero attinare) et ecclesiarum homines, qui privilegiorum regalium immunitate gaudebant, cœpit exactionibus subjungare.

C 14 Verum cum apud Valleum-Oleti Curiam celebressent Magnates alii, Lupus Didaens c de Pharo, Gonsalvus Roderici et fratres, Rodericus Roderici et Alvarus Didaci de Camberis, Alfonsus Telli de Menesis, et alii Nobiles, Regni exterminio condolentes, curaverunt tantis cladibus obviare: et Reginæ Berengariae prudentiam adeuntes, humiliter supplicarunt, ut regni miseriis condoleret. Comes autem Alvarus cœpit Reginam nobilem infestare, adeo ut ea, quæ sibi pater suus dederat, occuparet; et ei etiam ore temerario demandavit, ne in regni finibus remaneret. Tuuc Reginæ nobilis, cum sorore

sua Alienor, quæ fuit postea Regina Aragonum, D

et erat tunc temporis domicella, in castrum Gonsalvi Roderici, quod Aptellum dicitur, se recepit, ibique deguit usque ad mortem fratris. Sed prædicti Mag- nates, tamquam naturali Dominæ fidéliter adhærentes, Regi parvo fidelitatis debitum in omnibus servaverunt. Ceterum prædictæ Reginæ solers in-

dustry, omnia sic provide ordinavit, cum Magnati bus illis, ut et Comitis Alvari insolentias refræ- naret, et iura sua Regi parvo conservaret. Verum cum Rex tenellus intentionem Comitis sagaci indole jam sentiro, libenter volebat ad sororis custodiam se transferre. Sed Comes Alvarus per suos complices ita cavit, quod Rex puer quod volebat non potuit effectui mancipare. Nam Comes callide cogitavit uxorem ex Portngallia sibi dare, qua mediante posset puerum in suo beneplacito retinere. Sed in contrarium res evenit: nam cum Mafaldam filiam Regis Portugalliae adduxisset, et puer non esset in ætate nubili, remansit Domina conjngali commercio defraudata; et quia se consanguinitatis linea attin- gebant, de mandato Innocentii Papæ fuit contuber- nium separatum: et post, ut fertur, inter se et Do- minam voluit Comes Alvarus connubium procurare:

E

sed ipsa, cum esset pudica d, verbum respuit indi- gnanter.

15 Post Curiam Vallis-oleti Comes Alvarus cum suis complicibus, et eum Rege Extrema-Dorii per- gravit, Majorum animos sibi concilians, ut eorum favore posset aliis imperare, et habentium divitias exhalaurire, et inde se transtulit ultra Serram. Et cum venisset Maquedam, quæ est oppidum in diœ- cesi Toletana, Reginæ nobilis misit nuntium de fratri status clanculo percunctari: erat enim soli- cita, eo quod a Comite Alvaro negligentius ser- batur. Et cum Comes Alvarus de nuntio compe- risset, fecit scribi litteras imposturæ, et falso sigillo Reginæ nobilis intercludi; in quibus continebatur, quod Reginæ nobilis scribebat aliquibus, de consilio Magnatum de Campis e, ut cum toxico sibi missio fratri suo exitiale poculum propinarent, ut sic puerum ad sororis odium gravius provocarent: et ho- minem continuo suspenderunt. Sed cum labia mali- gnorum sibi velut ebria mentiantur, qui Susannam a falso testimonio liberavit. Reginam nobilem et innocentem ab imposturæ mendacio liberam decla- ravit: et ut in suis mendaciis caperentur iniqui, communis et fidelis assertio omnium sine dubio affirmabat Reginæ nobilis veritatem; detestans ma- ledictis et convitiis quod iniurias adiunxit. Et f

licet effronti superbia Comes Alvarus niteretur, refutatur a tanta tamen efferbuit subsannatio populi contra eum, ut cogeretur recedere a partibus diœcesis To- letanae: et Optam f veniens ibi aliquandiu fecit moram. Advenit autem Miles nobilis Rodericus g Gondesalvi de Valle-viridi, qui beneplacitum Regis pueri jam habebat, ut ad sororem suam inscio Co- mite Alvaro se transferret. Sed cum Ferdinandus Nunonis, Comitis Alvari fautor et nepos, compe- risset; ex improviso assumptis militibus supervenit,

et captum duxit ad h Alarconem.

h

16 Tunc Comes Alvarus, ut in regno excidia ex- citaret, fautoribus Reginæ nobilis movit guerram: et assumptis quos habere potuit, cum Rege ad Vallem-Oleti in sequenti Quadragesima pervenerat; et Paschate Resurrectionis Dominicæ celebrato, cum Militibus Castellanis et de Extremis-Dorii i, Vallem k triticariam vastaverunt, et domos Magnatum qui Reginæ favebant hostiliter dissiparunt. Deinde in castro quod Mons-alacer l dicitur, Sue- riuni Tellii obsederunt. Sed cum Gonsalvus Rode- ricci et fratres ejus et Alfonsus Tellii pluribus mi- litibus præmiserent, Regis præsentiam reverentes,

i

k

l

Regis tran- situm ad so- rorem im- pedit:

i

k

Alfonsi Re-
gis duoden-
nis filius
Henricus,

sub tutela
sororis Be-
rengariae

traditur ab
codem Co-
miti Alvaro:

a

accepta
ejus et pro-
cerum fide:

ille vero ec-
clesias et
nobiles re-
xauit,

b

i duxo
Comitis
acc usatus,

Regem im-
puberem uxori
jungit:

magnam
colligit fa-
ctionem :

conatus Re-
gem aliena-
re a Sorore,

refutatur a
populo.

f

g

h

i

k

l

A noluerunt obpresso fieri in succursum: sed ipse Suerius Tellii Regi potenti protinus castrum dedit. Exinde Comes cum Rege procedens in Campos plura-ma devastavit, et apud Carrionem per dies aliquot fecit moram. Deinde ad Villam-albam de Alcor contra Alfonsum Tellii properavit: et quidam milites ex agmine praeurrentes, extra munitionem Alfonsum Tellii repererunt: et eptis equis et armis ipsum etiam vulnerarunt, et vulneratus in municipio se recepit: ubi per aliquot dies obcessus, viriliter se defendit. Ab obsidione vero Comes recedens Palentiam festinavit. Regina autem et sibi Nobiles in Aptello et castro m Cisinario morabantur, et nesciebant quid agerent: eo quod in exercitum Rege praesente non poterant insilire, nec illatas injurias sustinere. Unde communiter decreverunt Regi restituere terram suam, et de cœlo auxilium expectare. Cum igitur terra, ut dictum est, variis incursionibus vastaretur, et Comes cum parvo Rege Palentiam advenisset; contigit eum in domo Episcopi hospitari, et res ecclesiae ut hostem consumere et devastare. Quadam autem die, cum Rex puer instaret Iudicis cum coactaneis Domicellis, minus provide eostodus; Domicellus, quidam, e turri casu tegulam projiciens, Regem in capite vulneravit. ex quo ictu post dies paucos sicut mors legubris subsecuta. Sed antequam rumorem Ioquacitas divulgassem, Regina sapiens misit Lupum Didaci et Gondisalvum Roderici Magnates pro filio suo Ferdinandino, qui apud Taurum eum patre n tunc temporis morabatur. Qui euntes rumorem de morte Regis pueri sumpserunt, et Regi Legionis causam aliam suadentes: cum Intante Ferdinando ad Regionem Berengariam redierunt.

ANNOTATA.

a *Jurta Chronicam (unde deinceps vulgario nomina apponemus) Talada quod est in Cervaceo: sed forte legendum Tablada: quo nomine etiam planities infra Hispanum nominabitur num. 88: in confinis autem veteris Castelle ac novæ reperio notatos Munes Tabladæ, unde colligo fuisse ibi hujus nominis oppidum.*

b *In notis ad Historiam Roderici Toletani, editionis Francofurtensis pag. 161, proferuntur charta, duæ, Henrici scilicet Regis pueri et tutoris Alvari, apud Soviam 15 Febr. Æra 1234, nobis 1216 quibus uteque, Comes vero etiam sub juramento et multo prolixius, abicit tertias Ecclesiarum.*

c *Vulgariter de Haro, quomodo Hurtado pro Furtado, Herrera pro Ferrera, Hernando pro Fernando, aliisque infinita paulatim invulnerunt, mutato F in H, tam in verbis quam in nominibus adjectiris substantivisque.*

d *Sicut hujus Mafalda, ut Sanctæ, dedimus in Appendice primi Tomi ad diem 1 Maii, ubi Virginis titulum ei vindicavimus: sed quod ibidem num 3, diximus de ejus consanguinitate cum Henrico, tum correctionem hic in Schemate Genealogico fuit, tum iterum, ex professo mutatum invenietur in Appendice ad diem 2 post hunc ultimum Tomum Maii. Vixit autem postea Mafalda (tanto senior ut sponsi mater forsitan esse potuisse) Aroco in Lusitania, in fundato a se Virginum Cisterciensium monasterio, ibique colitur, defuncta anno 1252. Lauretus nihil de Mafalda scivisse videtur: solumque ait, Alvarum satagisse, ut Henrico jungeretur Sancia, Legionensis Alphonsi ex priori conjugio filia; cuius rei nullus meminiit antiquorum. Fuisset sane ejusmodi consilium opportunum Comiti ad subvertendum Berengariam, et ejus filium Ferdinandum ipsius etiam Legionensis regni successione privandum, si is in favorem matris moliretur aliquid patre invito: sed istud si facile poterat cogitare Alvarus; tanto faci-*

Ius poterat Berengaria impeditre, quanto propiori consanguinitate Henricum Sancia, quam Mafalda aitinebat: erat autem etiam illa annis minimum tredecim senior Henrico. D

e *Campos Gothicos intellige, a Salamanca usque Placentiam extensos, in quibus dotalia sua castra habebat, Berengaria: qui autem istic sua etiam bona tenebant, illique ut Dominæ adhærebant, eos censet in Observationibus MSS. Christophorus Baniez fuisse, Lupum Dias de Haro, Gonzalvum et Rodericum Rodericos ex familia Gironum, Alvarum Diaz de Camheris, et Alfonsum Tellii de Meneses; omnes nominatos aut nominandos in hac Chronicâ.*

f *Opta, vulgo Huete vel Guete, inter Toletum et Concham, huic quam isti vicinius: in tabulis Alcazar de Guete.*

g *Chronica, Ruy Gonzalez de Valverde.*

h *Alarcon, veteritus Illerco, ad Sicurim flumen, medium fere inter Toletum et Valentiam.*

i *Extrema-Durii, vulgo Estremadura, inter Castellam et Portugalliam flumine Durio intersectas: quod autem porro extenditur ad mare secundum eundem fluvium, Extremadura Portugallica nancupatur ab aliquibus.* E

k *Valis-triticaria, vulgo, Val de trigueros.*

l *Mons-alacer, vulgo Mont-alegre. Carrionem vera esse credo, quod hodie adhuc dicitur Carrion del Conde, inter Burgos et Legionem.*

m *Male impressum Cinisarium, vulgo Castro Cisneros. Singulorum porro locorum, cum hic tum alibi nominandorum situm (nec enim omnia nominantur in tabulis, nec forte eundem omnium appellationem nunc retinent) alios curiosius definiendum relinquo. Taurus, vulgo Toro, civitas etiamnum nobilis est, inter Zamoram et Vallisoletum. Aptillum, vulgo Aotillo, ubi sit libenter discerem.*

n *Post restaurata cum Castellanis fædera, hac inter alias conditione, ut Ferdinandus patri legitime succederet in regnum Legionense, per ejus concessionem jnramento firmatam et nullo tempore revocandam; congruum erat ut is patri restitueretur, apud illum deinceps mansurus; quod factum anno 1313.*

CAPUT III.

Regnum Henrico mortuo, a matre Berengaria proxima hærede Ferdinandῳ filio traditur, frustra obnihilentibus Comite Alvaro, et Alfonso Legionensi Sancti patre a. F

Fieri potest ut circa hanc successionem lectori nascatur dubium, quod expedit prius breviter absolvi, quam porro progrediar. Dubium autem tale est. Quandoquidem D. Berengaria de jure erat heres Castellæ, mortuo fratre Henrico, quare opus habuit secreto accersere filium Ferdinandum, elevandum ad Regnum; maxime cum haberet maritum vivente, Alfonsum scilicet Regem Legionensem; ipsa autem succedente in regnum Castellæ, simul cum ea videbatur succeedere maritus ejus. Praeterea non absque ratione interrogabit aliquis, quare D. Berengaria manebat in Castella, et non potius apud maritum Regem? Ratio utriusque rei hæc est, quod matrimonium inter D. Berengariam et Regem Legionensem Alfonsum coalaerit causa pacis et concordiae conciliandæ: gravia enim extiterant bella inter patrem Berengariæ et Regem Legionis; et Magnates Castellæ, præcidere volentes cursu damnorum ex ejusmodi bellis provenientium, ac Reges inter se conciliare, utrumque crediderunt per ejusmodi nuptias obtineri posse, non considerantes quam arcta consanguinitate jungentur inter se Berengaria et b Alfonsus, ex quibus prognatus est D. Ferdinandus

Mater Ferdi-nandi Be-
rengaria,

post suscep-tus
ex Alfonso
Rege Legion.
liberos ab eo
separatu,

arma contra
ipsam moveb-

m
guæ mortuo
puero Rege,
filium accer-
sit.

n
an suppres-
serunt?

Consanguini-
tas Ma-
falda et
Henrici R.

An huic
destinata
Sancia Le-
gionensis

A dinandus, præsentis historiæ argumentum. Pontifex antem conjugium istud irritum esse declarans, sejuxit eos: ideoque Rex Alfonsus aliam c uxorem duxit; Regina autem Berengaria rediuit in Castellam, atque post mortem patris mansit apud Regem fratrem suum D. Henricum, paterni Regni heredem. Hoc prænetato ad historiam regredior.

*astu recipit
filium ex ejus
potestate,*

18 Mortuo ergo, sicut dictum est, Rege Henrico, D. Berengaria cum aliqua cautela accersivit filium suum Ferdinandum: mittens ad eum finem Equites dues, Lupum Diaz et Gonsalvum Ruyz, in quibus multam habebat fiduciam. Hi profecti cum ad Regem Alfonsum venissent, nullam mentionem facientes de morte Regis Henrici, sicut præscriptum eis erat; alia omnia et quæ ipsi grata fore sciebant locuti cum Alfonso, tandem opportunam horam nacti et facilem Regis animum, supplicarunt ei, ut daret licentiam infanti D. Ferdinando eundi secum ad viendam D. Berengariam matrem suam, quæ magno illius desiderio tenebatur; promittebant autem, quod, post mutuum filii matrisque congressum, reducturi eum salvum essent. Adeo autem gratam habuit Rex Alfonsum supplicationem duorum istorum Equitum, ut petitam licentiam facilis concesserit. Alacres ergo cum Infante regressi Aptillum, eundem adduxerunt ad Reginam matrem. Interim autem Comes Alvarus tulit Regem a Palentia, ut in castrum quod Tarecum dicitur celaretur: sed quia res non potuit occultari, soror ejus Regina, funestis ruinoribus concitata, Palentiam cum Magnatibus properavit: ubi a Veneribili Tellio Episcopo civitatis cum processione solenniter sunt recepti, et inde ad castrum, quod Doniae dicitur, procedentes, continuo vi ceperunt. Tunc Magnates cum Comite Alvaro de concordia tractaverunt, sed nihil voluit Comes Alvarus acceptare, nisi Infans Ferdinandus, Rex futurus, suæ custodiæ, ut avunculus, traderetur. Cui pactioni Regina nobilis et Magnates, verentes praeterita, nullatenus consenserunt; et procedentes ad Vallem-oleti venerunt; et consilio habito ad Extremorum-Dorii processerunt: et cum venisset ad villam quæ Cauca dicitur, habitatores villæ eos recipere noluerunt, sed ad aldeam quamdam quæ S. Justus dicitur secesserunt, et ibidem nuntios receperunt, ne Secobiam vel Abulam, ve ad aliquam Extremorum Dorii accederent civitatem.

B

*et Alvaro præ-
rece rebus
opponit:*

*cum coque
Vallis oletum
necedit:
d*

*nbi in Comi-
cuis Regina
declarata,*

C

19 Nuntiatum est etiam quod Sancius Ferdinandi, frater Regis Legionensis, contra Reginam et filium ejus magna cum multitudine advenirent: unde et Regina nobilis et filius suns, cum his qui aderant, ad Vallum-oleti protinus redierunt. Cum autem audisset Regina potiores Extremorum-Dorii et de ultra terram Secobiaæ convenire, misit nuntios, qui eis fidelitatis debitum suaderent. Cumque viri Extremorum-Dorii hoc audissent, venire ad Reginam nobilem continuo consenserunt. Et cum ad Vallum-oleti communiter convenissent, ibidem tam Extremorum-Dorii Potiores, qui pro omnibus venerant, quam etiam Magnates et Milites Castellani, communis consensu regnum Castellæ, fidelitate debita, Reginæ nobili obtulerunt. Ipsi enim decadentibus filiis, cum esset inter filias primogenita, regni successio debebatur: et hoc ipsum patris privilegio e probabatur, quod in armario Burgensis Ecclesiæ servabatur. Et etiam totum Regnum, antequam Rex haberet filium, bis jnramento e hominio hoc firmarat. Ipsa autem, intra fines pudicitiae et modestiae supra omnes mundi Dominas se coartans, regnum sibi noluit retinere; sed extra portam Vallis oleti educta multitudine Extremorum-Dorii et Castellæ, ubi forum agitur, convenerunt: eo quod tantam multitudinem domorum angustia non ferebat. Et ibidem filio regnum tradens, In-

fans Ferdinandus, de que diximus, omnibus approbantibus ad ecclesiam S. Mariæ ducitur, et ibidem ad regni solium sublimatur, anno iætatis suæ decimo f octavo, Clero et Popule decantantibus, Te Deum laudamus, te Dominum confitemar. Et ibidem ei omnes fecerunt hominum, et fidelitatem Regi debitam juraverunt. Et sic honore regie ad regale palatum est reductus.

D
EX ROD. TOLET

20 Cum autem audisset Regina nobilis, Alfonsum Regem Legionensem ad villam quæ Ayroum g dicitur advenisse; modestiae sue insistens pudori, per Mauritium Burgensem et Dominicum Abulensem Episcopum humiliiter supplicavit, ut se ab inquietatione filii temperaret. Sed ipse Rex elatus superbia, quam cordi ejus Comes Alvarus instillarat, supplicationi et precibus contradixit, eo quod imperio inhibebat h. Imo transivit Pisoricam et venit Lacunam; ubi cum diebus aliquot permansisset, direxit faciem contra Burgos: et cum loca plurima et domos Militum devastasset, et alias incendio concremasset, ad villam quæ Arcus dicitur supervenit, sperans civitatem Burgensem se captiuin. Sed cum audisset in eadem urbe Lupum Didaci et multos Milites congregatos, frustratus spe vacua et inani, E contra consiliarios indignatus, in terram suam propere remeavit. Regina autem in Regem filio sublinato, dura haec fierent, Palentiae morabatur: et ibi venerunt ad eam ex Secobia et Abula et aliis oppidis Extremorum-Dorii Milites Copiesi, Conciliorum suorum servitia offerentes. Et tunc Reginæ duas venerabiles Pontifices, Tellium Palentium et Mauritium Burgensem misit Tarecum, ut Henrici Regis corpus reciperent, cum suis parentibus tumultandum; præsertim cum et hoc ipsum Comes Alvarus jam mandasset. Et præfati Pontifices recepto corpore Palentiam redierunt: et inde Rex novus, cum matre sua Regina nobili, ad castrum quod Munio dicitur advenerunt. Et dum Rex oppidum impugnaret, Regina nobilis fratrem Henricum Regem in sarcophago nobiliter præparato detulit ad monasterium prope Burgos, et ibidem juxta fratrem suum, Ferdinandum Infantem, cum planetu magno, exequiis celebratis, regaliter sepelivit.

*Recipit et
sepelit corpus
Henrici
Regis:*

21 Inde vero Regina, veniens i Munitionem, inventit castrum a Rege Ferdinando et suis fidelibus occupatum, Militibus qui inerant captivitatis. Post haec ad Lermam et Laram, quas Comes Alvarus detinebat, cum Burgensi k Concilio procedentes, invasas fortiter occuparunt, et rebellantes Milites vi ceperunt. Inde ad urbem Burgensem redeentes, a Pontifice Clero et Populo honorifice et processionaliiter sunt recepti, gaudentibus omnibus, quod liberati ab hostibus in Dominae naturalis dominio remanserunt t. Verum quia, perturbatione hujusmodi obstante, Regales redditus ad stipendia defecerunt, et Regina nobilis quidquid habuerat in largitionibus dispensarat, ad argenti et auræ et gemmarum donaria misit manum: et quæque ex talibus reservarat, in auxilium filii liberaliter erogavit: et de consilio Magnatum qui secum aderat, ad partes Belli-foraminis l. Anagari, et Nagaræ processerunt: et receptis villis, quas sibi incolæ gratissime reddiderunt, Burgis iterum sunt reversi: Munitiones enim quas Comes Gonsalus Nunii detinebat, non potueront propter sui fortitudinem expugnare.

i
*et oppidu-
quidam Alva-
to cripit,*

k

*gaza sua ad
belli sumptus
distracta.*

ANNOTATA.

a Initium hujus Capitis, usque ad num. 14, accipientes ex Chronica, interponimus textum Roderici.

b Vidimus post Stemma Genealogicum consanguinitatem fuisse in tertio gradu, eaque de causa Regnum interdictio suppositum. Non tamen sic potuit persuaderi

Alphonso,

EX ROD.
TOLET.

Tarasia Lusit.
uxor 1, non 2
A. Legionensis.

A Alphanso, ut ductam tanta ex causa uxorem statim discedere pateretur; sed prius ex ea ternam prolem sustulit, Ferdinandum scilicet atque Alfonsum, et filiam Berengariam, Joanni Briennio Imperatori Constantiopolitano nuptam anno 1231.

c Nihil de alia uxore olibi legimus: Scriptor autem Legendax manifeste hallucinatus est, cum credidit, Tarasiam superinductam Berengariæ fuisse. Quod si ex eodem errore hic quoque processum est, non passunt ea esse a primo Auctore, sed adscribenda editori forent; et sic fundaretur suspicio, quod non omnino ab interpolationibus pura hæc Chronica sit. Maïm ergo opinari, Regem Legionensem, jam sultun gemina mascula prole, eaque ad successionem ex Regni totius consensu legitima, non curasse de uxore alia nuptias magis cononicias duceuda, ne ea occasio turbarum foret; sed aliquot inferioris generis concubinis contentum vixisse, ex eis que nonnullos adhuc liberos suscepisse. Certe moriens Ferdinandus, præter fratrem Principem (quem filio successori commendavit nominatum) invenitur num. 144 in genere meminisse aliorum adhuc fratrum, et plures extra matrimonium genitos numerat Catalogus Genealogicus Roderici Nendez de Silva; de quibus infra.

B d Lectio, in margine editionis Francofurteensis notata, Cauca scribi dicit, pro Coca. Est autem hæc, iuxta tabulas, inter Vallisoletum et Segobiam, huic vicina ad 5 millaria. Nescio quo errore hic locus in Chronicu sic legatur redditus: Ex castro Domivarum iter intendeant Vallisoletum, quando venientibus Calzonenem clausæ sunt portæ, pernoctarunt igitur in vico quodam S. Justi vuncupato; ubi pro Cauca, ponitur Cabezo, inter Vallisoletum et Placentiam.

e Nihil hoc obest, quo minus verum (si tamen est verum) quod rebelles Proceres scripserunt in Franciam de ultima voluntate Alfonsi, in favorem liberorum lanceæ declarata, ut supra ostendimus.

f Existimat Zuninga, ex pluribus instrumentis constare, quod matrimonium Berengariæ cum Alfonso Legionensi contractum fuerit anno 1197; allegat autem diplomam ab utroque conjugi in favorem Martini Episcopi Zamorensis datum, xvi Kalend Jan. Æra 1236: Sed Auctori, alias accurato, obrepit ut annum 1197 scriberet pro 1198, cum jam dicta Æra concurrenti. Satis nobis est, si natns sit Sanctus in autumno vel etiam sub finem anni ejusdem 1198, ut nunc egerit annum 18 ætatis suæ. Catalogus Genealogicus supracitatus eamdem nativitatem adscribit anno 1201: qui manifestus error est.

C g Alias Arroyum, quod etiam habet vulgata versio; ubi et sequentia loca, Pisuerga et Laguna. Cum autem Pisuerga etiam rivulus sit, Legionense et Castellanum regna distinxians, et prope Simancam Durio influens; appareat quod in eodem tractu requirendu sint praedicta duo oppida, alias non reperienda in tabulis.

h Louretus asserit, Alfonsum, plus quam ad vim denerire, astu usum, ac Berengariam solicitasse ad repetendum contubernium suum, pollicendo dispensationem Roma hanc ægre impetrandum: sed ipsam ait amore filii Ferdinandi certa præsentia incertis futuris prætulisse. Vellim scire unde id hauserit: interim propositam dispensationis spem, quæ secundum hodiernos mores maxime rationabilis videri posset, video tunc parum verisimilem fuisse: et ut fuisse, prudentior erat Berengaria, quam ut, satis superque negotiis habens in executiendo a filii cervicibus Alvaro, nulla dum juris specie subnixa; superinduci sibi pateretur Regem, jure marituli atque tutorio omnia ad se tracturum, sub quo quidquid porro contra Reginam ac filium ageret Alvarus, jure agere videretur. Ceterum quidquid sit de sollicitatione a Laureto asserta, patet vel ex ipsa Chronica verum esse, quod idem ait, noluisse Berengariam, ut contra patrem arma filius sumeret in campumque pro direkt, sed mere defensive se haberet. Postea nihilomi-

nus prodeundum etiam in campum fuit, instigante Legioneasem Alvaro seque ducem præbente, uti infra num. 24 dicitur. Et tunc quidem direpta pugna, treuagae inita est, eaque ex parte Sancti tam sincera, ut patri adversus rebelles quosdam auxilio fuerit: quo beneficio abstictus pater, cum amore filium debuisset, tertio tamen ipsum adversus eumdem ad arma prosiliisse, patet ex Epistola quadam Sancti, cuius epistolæ ex Castellano (ut apud Lauretum extat lib. 2 pag. 97 hic tenor est:

Domine pater, Rex Legionis, Don Alfonse, Domine mi. Quæ istæ est iracundia tua? Cur mihi damnum et bellum infers, nihil tale de te merito? Facile intelligitur displicere tibi bonum roeum, in quo multum tibi deberes complacere; habiturus filium Regem Castellæ, qui tibi semper erit honori. Nullus enim Rex aut Christianus aut Maurus, qui me timeat, nocere tibi audebit. Unde ergo tibi indignatio tanta? Sane ex Castella quamdiu vixeris numquam vel damnum vel bellum nascetur in diebus meis: e contrario, qui antea tibi inferebant molestiam, nunc te reverentur et metuunt. Quapropter scire debes, quod ipse tibi noceas. Posset autem si velles intelligere, quod valeam magis quam Rex alius in mundo impedire te crudeliterque vexare: sed nihil ejusmodi fas mihi in te, quia pater meus es et dominus meus; neque id bene fieret. Convenit ergo mihi ut potius te patiar, usque dum ipsem recognoscas quid agas. Apparet hæc scripta esse postquam patri auxiliatus Sanctus fuerat contra rebelles, ut ait Tudeusis: quin immo, postquam is expeditionibus Mauricis clarescere et formidabilis esse coperat; ac verosimiliter circa ultimos Alfonsi annos: quos tamen quia præcise definire non potui, omnia hic simul posui sub unum conspectum.

i Castrum Munonis, nunc in tabulis reperitur, uti et alia plurima a Roderico nominata loca, videtur tamen haud procul absuisse Burgis: hinc enim intervallo non nonnullarum leucarum absunt mox nominatae Lerma ac Lara, od alteram Arlanzi fluvii ripam sita oppida, primum ad Austrum, alterum ad Ortum Burgensi civitati objectum.

k Concilium, etiam in vulgata versione saepe recurrens Concejo, ita significat Senatum seu Magistratum alicuius civitatis vel oppidi, ut hic et alibi saepe etiam sumatur pro numero delectorum Miltum, ab ejusmodi Senatu submissum Regi, ad expeditionem quampiam, absque obligatione ulterioris obsequii, redditum ad propria illa peracta: et sic Rodericens lib. 8 cap. 9 ejusmodi subsidiarios appellat Communia civitatum.

l Bellum-foramen, Anagarum et Nagara, in versione vulgari nominantur, Bilborado, Anajara et Navara, forte Najara legendum. In tabulis invenitur Bellorado notatum (una forsitan littera male omissa) 5 millaria Burgis versus Ortum dissitus locus; ad 9 millaria porro gradienti occurret Najara, unde etiam locus datur suspicandi, Navarram, a Chronicæ auctore nominatam esse Navarrettam, duabus milliaribus Nagara distantem.

CAPUT IV.

Victoria de Alvaro rebelli relata; ejusque ac fratris infelix exitus.

Dum Rex et Regina nobilis essent Burgis, Comes Alvarus, cum Fratribus et complicibus, per Aggerem-Alliorum a et Quintanam-Fortunii transierunt; et in Belli-foramine hostiliter irruentes, nec ætati nec sexui pepercérunt, sed cuncta cæde et incendio consumperunt: quod cessit novo Regi et Reginæ nobili in amaritudinem et dolorem. Et hac vastatione peracta. Comites ad propria redierunt: et Rex

a Regi se oppo-
nens Alvarus,

novus

A novus cum matre *Regina nobili* et suis *Magnatibus* a Burgis *Paleatiam* cœpit ire. Et dum ad villam, quæ *Palentiola* b dicitur, pervenissent; Comes Ferdinandus in ripella vallis c *Guariæ aciebus dispositis* subsistebat. Comes Alvarus cum suis militibus *Ferrariolam* se recepit. Et quarta feria d *quatuor-Temporum* mensis Septembris, cum Rex Ferdinandus et *Regina nobilis* ituri *Pulentiam* juxta *Ferrariolam* pertransirent; collateralem aciem eum *Alfonso Tellii* et *Suerio Tellii* separavit, ne agmen exercitus transeuntis a Militibus Comitis lœdereatur. Et cum Comes Alvarus extra villam cum aliis *Militibus* re-sedisset, in villam ceteris intromissis, ut posset exercitum contemplari, remansit cum paucis, in villam colligi dedigoatus. Sed cum *Alfonsus Tellii* et *Suerius Tellii* et *Alvarus Roderici*, et quidam alii, eum eminus agnoscisset, contra eum equorum inopetu processerunt: et videns multitudinem præminere, jam exanimis, quamvis superbus, recolligere sese cœpit. Sed cum prædicti Milites advenisset, Comes Alvarus de equo descendit, et jacens in terra clypeo se obtexit. Sed illi manibus eum trahentes, captum cum duobus Militibus concavatis Regi et nobili Reginæ præsentarunt: et qui multos offendiderat, qui nulli pepercerat, qui naturali Dominæ ejus dominium abnegarat, divino judicio nunc prostratus, suorum Militum et Fratrum intuentum auxilio destitutus, captur inglorius et confusus. Tunc *Regina nobilis*, gaudio et lacrymis Denuo laudans, diu gratiarum institit actioni, quod inimicum suum et regni et filii sibi tradidit tam facili captione.

B 23 Videntes igitur cuncti qui aderant, quod Deus omnipotens Reginæ nobilis opera dirigebat, cum gaudio et actionibus gratiarum, *Palentianum* intraverunt, et inde ad *Vallem-oleti* iverunt: ubi fuit Comes Alvarus in captione et vinculis custoditus. Cumque ibidem de compositione aliquamdiu tractaretur, ea conditione fuit pactio acceptata, ut Comes Alvarus restitueret castra omnia quæ tenebat, scilicet *Cannetum* et *Alareconem*, *Amagam* et *Tarecum-Cæsareum* et *Villam-francam*, *Turrim Belliforaminis*, *Anagarum* et *Pandicurgum* e: et his deditis solveretur. Castrum *Xeriz* f et *Orzegonem* detinebat Comes Ferdinandus frater ejus, et ad eorum captionem tenebatur Comes Alvarus cum centum Militibus Regem sequi, donec ea suæ potentiae subjugaret. Comes autem Alvarus *Gundisalvo Roderici* fuit commissus, donec compleret superius prænotata. Rex autem duxit exercitum versus Castrum: et licet Comes Ferdinandus, fultus copia victualium et multitudine armatorum inibi rebellareret, ea conditione restituit Castrum et *Orzegonem*, ut ejus vasallus fieret, et ab eo ut vasallus proprius castra teneret. His peractis, Domino disponente, quievit perturbatio novi Regis: et sex mensium spatio fuit seditio sic sedata, quæ credebatur perpetuo duratura, quod Rex Ferdinandus susceptus ab omnibus cœpit ubique jurisdictionem Regiam exercere.

C 24 Post hæc autem Comites, videntes in regno potentiae sua gloriæ minoratam, imo potius annullatam, in *Valle-Juniperi* g territori *Palentini*, cœperunt iterum rebellare, et prædas in Campis h *Gotthicis* exercere: sed Rex Ferdinandus, cum *Regina nobili* in parte Magnatum, venit ad *Aggerem-fumorum* i et *Medinam de Rivo-sicco*, et sic Comitum insolentiae pro parte maxima cessaverunt. Sed videntes Comites in *Valle-Juniperi* non posse resistere, Regis Legionensis dominio se decesserunt; et ut inoveret guerram filio, suaserunt. Cumque utrumque exercitus convenient, et quidam Nobiles ex *Castella* versus partes *Salmantieæ*

intravissent, videntes Regem Legionis sibi cum suo D exercitu occurrentem, in aldea k *Medinæ del Campo*, quæ *Castellio* dicitur, intraverunt. Cumque Rex Legionensis eos inibi obsedi-set, et Comes Alvarus cœpisset caligis ferreis calceari, percussus a Domino cœpit gravissime infirmari: et firmata trenga inter patrem et filium ab invicem discesserunt. Comes autem Alvarus, morbi et treuge dolore vexatus, Taurum semianimis est delatus: ubi mortis anxietate coactus, *Militia S. Jacobi* sese dedit, et ibidem vitam finivit, et *Uclesii* est sepultus. Et post modicum temporis Comes Ferdinandus frater ejus, cuius non ut voluit in regno *Castellæ* desideria ut et frater provenerunt, in Africam transfretavit, et ab Amira l Momenino susceptis muneribus varia jactitavit. Et dum ibi longa mora, ut moris est m *Arabum*, traheretur, eum contigit infirmari: et fecit ad vicum prope *Marochos*, qui *Elbora* dicitur, se transferri: vicus enim a Christianis dumtaxat incolis colebatur. Et dum percepit ex incurabili morbo interitum immunere; a *Gondisalvo u Fratre Hospitalis*, qui *Ianocentii Papæ III* familiaris extiterat, suscepit habitum *Hospitalis*; et universæ carnis viam ingressus, cum aliis qui ibidem obierunt ad domum *Hospitalis*, qui *Pons-Fiterii o* dicitur, in diœcesi *Palentinensi*, in sarcophago est delatus: et ibidem ab uxore sua *Comitissa Majore*, et filiis suis *Ferdinando* et *Alvaro*, et multis aliis est sepultus.

ANNOTATA.

a *Agger-alliorum*, et *Quintana-Fortunii*: in vulgaris, *Oterdagos*, *Quintana*, y *Fortunio*, ut videantur triu loca ponit.

b *Palentiola*, in eodem vulgari (per aliquem forsitan errorem) Herrera: quod nomen mox iterum ponitur pro *Ferrariola*.

c *Vulgariter Ribera de la val de Gragera*.

d *Anni 1218*, quo harr facta videntur, litteram habuit *Dominicatem G*, proinde hæc quarta feria incidit in d'em 19 Septembris.

e *Eudem loca in vulgari sic nominantur*, *Canhete*, *Alarecon*, *Tariego*, *Cieaseo*, *Villafranca di monte d'Oca*, *Torre di Bilborado*, y *Nagara*: omittitur autem *Pandicurgum*.

f *Ibidem Castro Xeriz y Moazon*, quod ultimum valde discrepat.

g *Vallis-juniperi*, vulgo, *Val de pero*.

h *Campos-Gothicos ignoravit interpres*, ideoque F simpliciter vertit, terras, sen agros.

i *Agger-fumorum* et *Medina de Rivo-sicco*, vulgo, *Tor de humos y Medina di Ruyseo*; horum locorum ultimus locis abest *Palentia ad Occasum circiter 6 leucas*, unde de situ aliorum locorum *Cumporumque Gothicorum facilis fit conjectura*, eum in confiniis Regni Legionensis fuisse.

k *Aldea Hispanis Villam seu Burgum denotat*: est autem *Medina del Campo media inter Vallisoletum et Salmanticam vii*.

l *Amiras Saracenis et Mauris Dux seu Rex dicitur*: hic vero, contractis id unam duabus vocibus, possim vocatur ab historicis *Miramolinus*: quod tamen non est proprium, sed appellativum nomen summi Saracenorum Principis, et Latine redditur Imperator fidelium. *Vide Cangium in Glossario*.

m *Interpres vulgaris*, inter multas delicias.

n *Chronica vocat Hospitalarios S. Joannis Accensis*: ita scilicet tunc nuncupabantur, a loco habitationis primario; qui antea S. Joannis Hierosolymitani appellabantur. Cum enim Hierosolyma amissa anno 1187, recepta esset anno 1191 Accon, huc immigrarunt. Similiter iterum amissa Accone an. 1291, occupata autem a Christianis Rhodo, caperunt dici Equites

b
c
d
temereque
ad explorandum egressus

virus capitum:

cunque se
redemisset
usurpatis
cedendo,

e
f

ac Legionem
fugisset,

g

h

i

EX-ICD.
TOEIT.

A Equites Rhodienses, donec huc etiam Turcis cesset
anno 1522: unde in Melitam recepta Carolo V anno
1530, Melitensium nomen hodie tenent, insulamque
contra Turcos timentur generose.

o Idem, Puente di Fitero en la ribera de Pisuerga: qui fluvius, nunc Legionensis et Castellani regoi limes, supra Costrum Melgar exoriens, a Septemtrione procurrit in Austrum, atque infra Septimaniam Durio se immixxit.

CAPUT V.

*Ferdinandi matrimonium cum Beatrice Sue-
vica, ex eaque liberi. Repressi sed tiosi. Ca-
thedralis Toletanæ fundatio.*

Adversariis itaque sic a Domino judicatis, Rex Ferdinandus Regnum obtinuit pacifice et quiete, Regina nobili omnia disponente: quae adeo solite filium educavit, ut regnum et patriam, juxta morem avi sui nobilis Alfonsi, in pace et modestia gubernaret, usque ad vigesimum quintum a filii sui annum. Sed quia indecens erat, ut tam magnus Princeps extraordinariis petulantis traheretur; mater sua, quae semper voluit eum ab illicitis custodire, procuravit ei uxorem nomine Beatricem, quae fuit filia Regis Philippi & in Romanorum Imperatorem electi, et Marie filiae & Isae Constantinopolitani Imperatoris: quae fuit optima, pulchra, sapiens, et dica. Missaque pro ea muntū, Manritius Burgensis Episcopus, vir laudabilis et discretus; Petrus Abbas S. Petri de Aslantia, Rodericus Abbas de Rivesco, Petrus Odoarii Prior Hospitalis, ad Fredericum & Romanorum Regem, sub eius custodia erat tunc temporis Domicella, in Teutonia accesserunt; et ab ipso Rege honorabiliter sunt recepti. Cumque legationis causam, ut injunctum fuerat, explicassent; predicti nuntii expectabant. Tandem Rex Fredericus, in Imperatorem electus, consobrinam suam Beatricem, Domicellam nobilem, pulchram, compositam et prudentem, Regi Ferdinando predictos nuntios, cum apparatu nobili, destinavit. Et cum Parisios advenissent, Rex Francorum, Philippus nomine, qui tunc Gallis praesidebat, eam honeste recepit, per terram suam honorifice dans ducem: itaque ad regnum Castellæ felici itinere per venerunt.

C 26 Tum Regina nobilis Berengaria , cum comitatu nobili religiosorum et secularium Magnatum et Domicellarum , ultra burgum qui Victoria e dicitur , occurrit nobili Domicella : et Burgis exinde venientes , invenerunt Regem Ferdinandum , cum Magnatibus et Nobilibus et civitatum Primoribus , expectantem . Qui IomiceLLam et Nuntios honore quo decuit receptavit , et tertia die f ante festum S. Andreæ , in regali monasterio prope Burgis , celebrata Missa a venerabili Mauritio Burgensi Episcopo , et armis militariis benedictis , ipse Rex suscepto gladio ab altari manu propria se accinxit cingulo militari : et mater sua , Regina nobilis , ensis cingulum deaccinxit . Tertia die , in festo scilicet S. Andreæ , Beatricem dulcissimam Domicellam duxit solemnis et legitime in uxorem , Missam venerabili Mauritio in Cathedrali ecclesia celebrante , et benedictionem nubentibus largiente : et fuit ibi Curia nobilissima celebrata , assistentibus totius regni Magnatibus , Dominabus , et fere omnibus regni Militibus et Primoribus civitatium .

27 Post modicum vero temporis, propter injurias quas Rodericus Didaci de *g* Camberis in terra sibi credita exercebat, licet esset Cruce-signatus in subsidium Terræ-sanctæ; Rex Ferdinandus citavit eum, ut ad Curiam veniens satisfaceret de objectis.

Cumque ille ad Vallem oleti Curiam advenisset, cum naturaliter irae inconstantia diceretur, a falsis amicis suasus, inviso et insalutato Rege recessit. Rex autem pro hujusmodi indignatus, abstulit ei terram suam. Et cum praedictus Rolericus Didaci nollet restituere munitiones, tandem restituit ex pacto, ut Rex daret ei quatuordecim millia aureorum. Et cum pecuniam suscepisset, tunc denum reddidit castra Regi. Anno postea iterum revoluto, Gonsalus Petri, *i* omnis Molinae *b*, consilio Comitis Gundisalvi, cepit contra Regem minus provide rebellare, et partem Regiae, Molinae vicinam, rapinis et vastationibus molestare. Cumque monitus nec desisteret nec satisfacere voluisse, Rex Ferdinandus super eum exercitum congregavit. Sed superveniente nobili Regina Berengaria matre sua, cum Rex non posset castrum Zaphare expugnare, concordiam procuraverat, et certis pactionibus Rex soluto exercitu a Molina recessit. Et diebus aliquot interpositis Comes Gundisalvus Nunii, qui ad Arabes se transtulerat; eum a Rege Castellae beneficia non posset assequi ut optabat, iterum se restituit Agarenis: et dum in partibus Cordubæ moriaretur, in villa que Beata dicitur infirmitate gravissima contigit ipsum mori: et de'atus a suis sepultus est in *i* Cephinis, ubi habent oratorium Fratres Templi.

28 Suscepit autem Rex Ferdinandus ex uxore sua gratissima Beatrice filios hic notatos, Alfonsum primogenitum, Fredericum, Ferdinandum, Henricum, Philippum *k.*, qui oblatus a Domina Berengaria, Regina nobili, avia sua, Deo et Roderico Toletano Pontifici, per manus ejusdem Pontificis ad titulum Ecclesiae Toletanae in sortem Domini est vocatus: et in continentem idem Pontifex Praebendam et alia Beneficia in predicta Ecclesia assignavit. Habuit alios filios, Sanctum qui oblatus Roderico Toletano Pontifici, a quo cum Clericali tonsura Psalmistre officium est adeptus, Praebendam et Beneficium in Toletana Ecclesia est consecutus; Emanuelem, et duas filias, Alienor, quae decessit parvula; et Berengariam, quae in Regali monasterio degit, Virgo Domino consecrata. Verum Regina nobilis Berengaria mater Regis, volens eum a Christianorum injuriis alienum, militiae suae primitias voluit Domino dedicare; et trengam eum Arabibus noluit ulterius protelari *m.*: sed exercitu congregato, assistentibus sibi Roderico Toletano Pontifice et aliis Magnatibus regni sui, per Beatiam et *n.* Ubetam vastationes exercens, aggressus est Caseatam: et p. captis et interfectis multis millibus Saeculariorum, ut quia castrum variis impugnationibus erat dirutum, tunc noluit retinere. Rex autem, Caseata, ut diximus, occupata, per ripam Baetis magni fluminis ad partes pervenit *o.* Gienmii: et destructis quibusdam munitionibus et urgente instantia hiemali ad propria est reversus. Post haec autem iterum exercitum congregavit; et tradente eas sibi Avomahomat, qui erat Abraham Princeps nobilis, filius *p.* Avoabdellae filii Abdellaurris, cepit Beatiam, *q.* Andugarum atque *r.* Martos; et castrum istud nobilissimum dedit Fratribus Calatravae. Et destructis aliis castris et municipiis, ad sua feliciter est reversus.

29 Et tertio ingressus terram Arabum, cepit Sevioth s, Xoparam et Gartiez, et bellatoribus obfir-
mavit; aliisque vastationibus peractis, ad urbem
reversus est Toletanam. Eo tempore erat in Hispaniis Legatus Romanae Ecclesiæ, Joannes t de Abba-
tis-villa, quæ est in Comitatu Pontivi, Sabinensis
Episcopus Cardinalis, vir bonus, sapiens, litteratus:
qui celebratis in singulis regnis Conciliis, postquam
monita salutis proposuit, ad Sedem Apostolicam est
reversus, tribus annis legationis expletis. Post haec
iterum Rex Ferdinandus terram Arabum est ingres-

u A sus, et cepit Eznatoraph, u Turrim de Albet, S. Stephanum, et Chorlamam. Et alia vice duxit exercitum per Giennum circa festum S. Joannis, quod propter sui fortitudinem non potuit expugnari. Et inde procedens cepit x Pegum : et captis incolis et occisis, munitionem funditus desolavit. Et veniens ad oppidum quod y Allhamia dicitur, captis habitatoribus et occisis, locum destructione simili dissipavit : post quod ad propria cum exercitu remeavit. In hac expeditione non interfuit Rodericus Pontifex Toletanus, qui Guadalquivigare remanserat, febris acumine fatigatus, ubi finis periculum vix evasit : sed misit eum exercitu Dominum Capellanum suum, viram venerabilem Episcopum z Placentiensem : qui in exercitu loci ejus Pontificia exereveret. Et procedens iterum contra Mauros obsedit Capellam, castrum munitissimum in diocesi Toletana, et duodecim impugnationibus tandem cepit. Et expletis quatrordecim hebdomaulibus expeditionis, ad urbem regiam est reversus. Et tunc jecerunt primum lapidem Rex et Archiepiscopus Rodericus in funimento ecclesie Toletane, quae in forma Mezquitæ tempore Arabum adhuc stabat. Cujus fabrica opere mirabiliter die in diem, non sine grandi admiratione hominum exaltatur a *.

B

ANNOTATA.

a Cum Toletanus dicat S. Ferdinandum creatum fuisse Regem anno xatis sue 18, ilque factum sit anno Christi 1217; oportet ut annus 25 illius, sit 1223 Christi. Corrigendum autem hic fuit evidens mendum, testi Hispanico uscio quomodo inductum; dum numeratur annus 25 regni, et quidem velut ex auctoritate Toletani; hic enim annus esset Christi 1241 quoque dici nequit regnum gubernasse mater; quo temen rationabiliter credit potest, ea lege tradidisse filio suo Regnum, ut ipsa illud gubernaret, quoque is annum xatis 25 attigisset, licet aliquot annis prius ei uxori jungeudam curaverit.

b Philippus Dux Siveviro, Alfonso a Cartagena datus Dux Bavarie, Frater Imperatoris Henrici, an. 1197 defuncti, electus an. 1198; cui oppositus discordi electione fuit Dux Saxoniæ Otho. Obiit Bamberg, occisus anno 1208.

c Isac Angelus, ab anno 1183 Constantinopolitanus Imperator, et anno 1195 executus depositusque a fratre Alexio; a Franciæ et Venetiis, victo tyranno regia urbe potitus, restitutus fuit. Huius secunda filia Maria, ultius Irene, nouallis etiam Cecilia nuncupata, primum Rogerio Tancredi Siciliæ Regis filio nupserat, hoc autem mortuo, et Sicilia ab Henrico Imperatore occupata anno 1193, ab eodem tradita est fratri Philippo, eadem quo hic anno mortua, et in Lorchensi ad Tubingum monasterio sepulta: uti accuratissime tradit, in sno de familiis Bysantiniis eruditissimo opere, amicus noster Dominus du Cange pag. 294. Loco, Isac, in textum irrepererat, Corsac, sive (at vulgaris interpres traxit) Cousat: quod in gratiam lectoris correci David Blondellus volumine 2 Tabula genealog. 14 Beatrixi nostræ, quam unigenitam aliqui fuisse volunt, sorores addit (sed forsitan ex ulio patre) Mariam Brabantæ Ducissam, uxorem Henrici II, Cunigundum uxorem Wenceslai Regis Bohemiæ, et Elisam Ottoni IV Imperatori sponsam.

d Fredericus II, Henrici Imp. filius, adeoque Beatrice patruelis, Rex Romanorum factus 1215, Imperator coronatus 1220 Romæ 22 Novembris. Sed quoniam ab eo tempore usque ad obitum Philippi Regis Franciæ (qui sponsam transeuntem exceptit ei mortuus est an. 1223) non facile est invenire menses quatuor continuos, quibus in Germania Imperator fuerit; recte is solum hic dicitur Electus, et intelligitur hoc matri-

monium conclusum fuisse in celebribus illis comitiis Norimbergeoisibus, quornad annum 1219 meminerunt Annales Augstenses. Idem indubitabiliter confirmat Zuniga ad an. 1282 num. 9, allegans Privilegium Fitorensi monasterio datum die 12 Decembris signatum que sub hac formula, Anno regni mei tertio, anno vi delicit quo ego p[re]fatus Rex Ferdinandus, in monasterio S. Mariae Regalis de Burgis, manu propria cingulo militari me accinxii; et Dominam Beatricem Regiam, Philippi quondam Regis Romanorum filiam, duxi solemnitate in uxorem. Probat autem ex multis instrumentis idem Zuniga, copisse Ferdinandum annos sui Regni numerare a 31 Augusti an. 1217.

e Victoria, oppidum in Cantabris, conditum an. 1180 trans Iberum, distat Burgis ad leucas circiter 20, sed cum ejus Conditor Sancius, Vasconie ac Novarræ Rex et Biscayæ pro magna parte Dominus, coactus fortu[m] Alfonsi Castellani cedere, turpiter in Africam profugisset, capta an. 1200 Victoria ipsa est, ejusque ditionem seculum est regnum sive universum, etiam trans montes. Quod cum pace inita restitutum esset, manserant tamen in potestate Castellani quatuordecim oppida juris controversi (ut Muriana lib. 11 cap. 23) in quibus erat ipsa Victoria, cum reliqua usque ad E moutes Biscaya.

f Id est 27 Novembris, quæ anno 1219 incidit in Feriam 4 et Festum S. Andreæ in Sabatum, cum esset littera Dominicalis F.

g Vulgariter Ruy Diaz de los Cameros.

h Molina, oppidum montanum, in finibus Castellæ novæ versus Aragoniam, unde vicinis montibus appellatio Sierra de Molina.

i Cephini, in vulgata Zasinos.

k De Philippo vide annotanda ad Caput. 18 l. C.

l Durandus lib. 2 cap. 3 docet in sueris Canonibus Psalmistam dici Clericum primi Ordinis, id est, primæ Tonsuræ, eundemque in Concilii etiam Cantorem vocari: unde S. Isidorus: Ad Psalmistam pertinet officium canendi, dicere Benedictiones, Psalmos, Landes, Responsoria. Sunt qui eundem Sancium prius Canonicum, postea Archidiaconum Toletanum fuisse dicunt: mortuo autem D. Guterio, aut (at olii) D. Dominico Pusquali, electum Archiepiscopum fuisse constat, per Scripturas, quibus usque ad an. 1259 utiliter titulo Electi et Procuratoris seu Administratoris; deinde, cum per xatatem licuit, ordinatus ab Archiepiscopo Hispalensi Raimundo, Archiepiscopum se absolute scriptus, quod obit an. 1261 vel 1266; bene T distinguendus ab alio Sancio, filio Jacobi Aragonum Regis qui eundem titulos successive gessit, et ab illi in prælio contra Mauros an. 1275. In utroque autem corrigendum Tamayus ad 25 Octobris, ubi Archiepiscoporum Catalogum texit, et Castellum quidem cessisse dignitate dixit, Aragonem vero obiisse an. 1283.

m Eriavit ergo Auctor Chronicæ cum scriptit: quod Berengaria, teuerius filium diligens, ab eis omnibus omnino armis abstinere emam voluit; eoque curavit treugam emam barbaris factam prolongari, et moræ innectendæ causa suaserit Regi, ut prius Deo consecraret filiam Berengariam, aviae cognominem. Hoc sisusit, eosusit, ut moturus in barbaros filius, relut alter Jephite, hac graviori sanctiorique victimæ, propitiaret Deum, victoria omnis auctorem. Lauretus nescio quo Auctore asserit lib. 2 pag. 3. Sancto Regi in monasterio Olcarum fuisse a Mauricio Burgensi Episcopo porrectum Gladium et Labarum benedictum, die xxx Novembris: quod ita potuit aliquis notatum invenisse: non item annum MCCXX; tunc enim adhuc biennium durare debebat treuga cum Saracenis, contra quos dumtaxat sacra arma dabantur. Scripta fortassis fuerit Era

D
EX LIB.
TULIT
annus tete-
trati cum
ea conju,ti,

x Noram Toleti Cathedratem adfecit.

* 6

*Elias San-
cti, regnare
incipientis,*

*Isuaci CP.
Imp p[ro]p[ter]a,
Sancti So-
crus*

*Regina Be-
atrixis genus
Proternum*

Sancios
sancti fi-
lius Archi-
episc. Tole-
tanus.

Berengaria
heratix
filio ad tel-
lum Mau-
rorum.

A MCCLX, cum anno Christi 1222 conveniens, et vel typotheta ejus errarerit o pro 2 ponens, vel potius ipsam male subduxerit caleculos, sicut mox annis 35 ab anno 1220 armis illis usum Sanctum scribit, qui tamen an. 1232 obiit.

n Ubeta seu Ubeda, Baezæ propinquia ad Orientem, qua oppidum respicit trans Baetim situm, vulgo Punta de Ubeda. Primus hic forsitan antiquæ urbis situs fuerit; ita ut huc prædicto fluvio nomen suum vel dederit vel debnerit; urbes enim plerasque in aliquam ubi antiquitus fuerant situ locarunt Mauri, servato quandoque veteri nominae, etiam in longiori distantia. Caseata, vulgo Quesada, a caseis dicta (nescio an adhuc superstes) infra num. 65 conjugitur Baezæ et Ubedæ, notis in extimæ Andalusia ad Ortum urbibus.

o Giennium, vulgo Jaen, distat Baeza 6 circiter leucas.

Beatus Rex Maurus,

p In vulgata nominatio Aben-Mahomat et Aben-Abdale filius Abdel-Moyn. De quo apud Zuñigam ad an. 1232 num. 10 habetur memoria, sub diplomate signato per Regem 8 Januarii, anni dedicationem proxime secuti 1226, anno autem regni sui nono, quo anno Azehid Abu-Mahomed, Rex Baezæ, devenit Vas-

B sallus Regis et osculatus est manus suas. Quem sane modum annos regni signandi aliquo memorabili facto, jure londut Zuniga, tamquam historiæ commodissimum.

Robles in Historia Caravacana l. 2 cap. 6 patruellem fuit Regis Valentini, ipsiusmet Murumolini Mahomadi cognomento Viridis ex fratre nepotem, et anno 1223 a suis fuisse occisum ait, quod suspicarentur clam facturi Christianum; successorem vero habuisse filium Aben-Mahomed, patri similem ei fide et amore erga Sanctum: qui baptizatus dictusque Ferdinandus, nobilis post si reliquerit posteritatem, hadieque in Baetica florentem. Ego ut nihil cuiquam detractum volo, ita optarem talia legitime probari; suspectas enim semper habemus, familiares nimium huic seculo nequam, Generalistarum imposturas. Et vero quis credat Mauros, qui tali ex causa Regem occiderint, assumpturos ejus loco fuisse filium, de quo nihilo certiores quam de patre es- sent? aut Ferdinandum inultam reliquisse unici eadem, tali causa patratam, ipso quo se ei conjunxerat anno? vel, si ultus est, tanti momenti rem præteriri in Chronica potuisse? Anno certe 1234 adhuc vivebat Mahomed, et filium miserat in auxilium Christianorum ad Xerez. Sit ergo penes referentem fides, tum eadis illius anno ut summum 1233 putata; tum obsisionis, quam a rebellantibus civibus sustinuerit uræ, Sancto ex pactis

C traditu, et Gonzalvo Ybanchez Magistro Calatravæ commissa ad custodiæ. Hic dicitur, cum arcem desperaret posse diutius obtineri, deficiente penitus annona, ita deseruisse locum, ut calces equorum in contrarium partem ferrati, vestigia relinquenter velut tendentium in arcem et fidem faverent hosti magui subsidii noctu inducti, qua specie conterrati Mauri obsidionem dimiserint; præsidarii vero, per medianam progressi leuam, reflexis ad arcem desertam oculis, supracasus portam principalem viderint fulgere Crucem Caravacanam: cuius ranspectu animati repetierint locum; cumque contra regressos errore cognito hostes tenuerint, usque dum adveniens cum quingentis equitibus Diducus Lupi de Haro, a S. Ferdinandu subnatus, festo S. Andreæ cunctos exemit periculo, ingressus per totam quæ ex tali eventu et ex obtenta sequenti die ubi erumpentibus inde victoria, appellata fuerit Porta Comitis. Certius id fortassis probori posset, ipso exhibito instrumento, quod anno 1232.

18 Maji Rex expedierit, invitans quam plurimos ad inhabitandam Beatiam: cui interim a prædicto successu creditur pro armis obtigisse Crux Caravacensis, supra decussatas claves duas; quæ insignia utrum tam antiqua sint, alios examinaandum dimitto. In Historia trium Ordinum agitur de prænominate Calatravæ Magistro, nec aliud quidquam de eo dicitur, quam utili-lem operam Ferdinandu navasse in Baetica subigenda,

ac nominatim contra Maurum Beatiæ Regem. Et D si verum est, inductos revera Christianos in locum Maurorum verosimile est id non esse factum nisi ob prægressam aliquam eorum rebellionem, fortassis post Regis sui mortem, quando Crux visa supra portam fuerit. Mirum est interim Beaticensis Regis, in clientelam Ferdinandi redeuntes, nullam fieri a Toletanomentionem: Lauretus addit Valentium quoque Regem Zeyt Abuzyt apparatu Sancti contra se territum, Conchani venisse od Ferdinandum eique homagium præstisset: qua de re vellem & que certum testimonium videre. Si tamen ea vera est, non potuit facta esse anno quem ille ex Garibayo nolut. 1223, sed necessario pertinet ad annum 1227. Addunt autem illi subjectionem hauc fuisse semeu discordiarum inter Castellanos et Aragones, quorum Rex Jacobus Valentini regnum subjugandum suscepit, sicut et fecit: quare Castellanorum in illud irruptiones suam estimabat injuriam.

q Andugar, oppidum eis Baetim, aliquando vicinus Cordubæ quam Giennio.

r Martos, nominatissimum in hac historia castrum, E hodieque superstes trans Baetim, pari fere a Corduba atque Granata leucarum 12 intervallo.

s Chronica de horum locorum acquisitione tacit, uti et de adventu Legati Apostolici.

t De hoc Joaune Ferdinandus Ughellus tom. 1 Italiæ sacræ in Episcopis Sabinensibus: Vix sub Gregorio IX roseo pileo fuerat donatus anno 1227, cum ad prædicandam Cruciatam contra Saracenos statim in Hispaniam ac Lusitaniam missus est.

u Hodie Iznatoraph, et ultimum locum Chiclanam dici, monet Nota marginalis: sed R. P. Joannes de Gumiz (eui hunc et alias plures correctiones acceptas rescribo) ex nostro S. Hermenegildi Collegio Hispali ad me scribens, gravis erroris Notam istam arguit, cum Chiclana sit locus longissime distans, in hora Maris Gaditani: suspicatur autem Chorlanam hic dictam, fortassis esse hodiernam Solanam, locorum vicinia id suadente.

x Pegum, vulgo Pliego, in tabulis Priego, 6 circiter leucas ultra Murtos in Austrum.

y Alhama, in vulgari Alhambra.

z Chronica Placentium hunc Episcopum, tunc Archiepiscopi vice suum, nominat Dominicum, quem Tamayus in Catalogo ad 16 Oct. sedisse ait ab an. 1221 ad 1233, et adfuisse pugnæ ad Navus Tolosanas: F locum autem in quo ægrotavit Archiepiscopus, Chronica vocat Guadalagar.

a * Eadem Chrouicu: Perfecta autem nobiliter ecclesia ista, novis quotidie augetur ornamentis et ædificiis. Operæ pretium igitur foret, ad præcise no-scendam ætatem Chronicæ, scire quando ecclesiæ Tole-tonæ Fabrica absoluta fuerit. Primus in fundamenta lapis iactus erat 15 Augsti, quapropter et titulo Assumptæ Virginis dedicata est postea die 28 Octobris. Noster Antonius Quintanuduehus (qui de Sanctis Fe-stisque Toletanis librum conscripsit) pag. 14 eamdem ecclesiam describit ut habentem naues quinque, quarum media supra ceteras eminens alta sit pedes 160; longitudinem vero totius molis esse pedum 404, latitudinem pedum 202 numerum autem columnarum eamdem una cum adiuncto claustro sustinentium, ad 804 ascendere. Quam magnificum opus istud sit, utcumque estimare poteris ab exteriori ejus forma, secundum latu unum, quemadmodum anno 1566 ipsum delineavit Georgius Housnaglis.

*Cathedralis
Toletana,*

*cjusque
ionismus.*

PARERGON II.

De Miraculosa sanatione Reginæ Beaticis,
per Deiparam, ab Alfonso filio rhythmi-
ce descripta.

*N*arrata superiori Capite recuperatione Capella, ne-
quaquam prætermittenda videtur occasio, referendi hoc
loco insignis miraculi, eam secuti, in sanatione Reginæ
Beaticis, quam Rex Sanctus eo tempore Concham ad-
vocaverat, propius intenturus ulterioribus contra Mau-
ros progressibus. Habetur illud opus Zunigam, ex supra
laudato Codice Rhythmorum Gallorum Alfonsi Sa-
pientis, rem coram oculis suis, licet tum odiu puerili-
bus gestum, celebrantis sub hoc titula: Esta es como
Sancta Maria guareceu a Reyna Donna Beatrix de
grand' enfermedada porque a orou a ssa omagen con
grand' asperanca: quæ sic Latine sonant: Hæc est,
quomodo S. Maria sanavit Reginam D. Beaticem a
magna infirmitate; quia cum magna fiducia adoravit
sanetam ejus imaginem.

*Alfonsus
sapientis hym-
no Gallorum,*

*narrat quanto-
do se puerio
mater sua,*

31 Quen na Virgen groriosa
Esperanza muy grand a.
Mu, car seia molt inferno,
Ela mui ben o graria.

D'est un mui grad miracre
Ves quero dezie que oy :
E pero era mingua,
Membrane que foi assi :
Cam estura eu deante,
Et todo muri e oy
Que feso Santa Maria,
Que muitos ferr e fara.
Quen na Virgen groriosa
Esperanza muy grand a etc.

*Esto for en aquel anno
Quando o miu burn Rei ganou
Don Fernando a Capela
E de Christianos poblon,
E ssa muller a Reina
Donna Beatrix mandou,
Que fosse morar en Concha,
E quant el fui a colo.
Quen da Virgen groriosa etc.*

Moji T. VII

Qui in Virg ue gloriosa ma-
gnam habet fiduciam, quamvis
multum sit infirmus ipsa eum
bene sanabit.

Hanc in rem prægrande mi-
raculum vobis volo dicere,
quod audivi. Eram quidem
tunc puer: optime tamen mem-
mini rem ita se habuisse, quia
præsens fui, omnesque audivi
dicentes, quod fecerit illud
Sancta Maria, que multa fecit
et faciet. Qui in Virgine glo-
riosa etc.

Fuit hoc eo anno, quo ho-
nus Rex D. Ferdinandus obli-
nuit Capellam, ei Christianis
habitandum tradidit: sue au-
tem uxori D. Beatrixi Reginæ
mandavit, ut veniret habitum
Concham, quamduo foret
in ea regione. Qui in Virgine
gloriosa etc.

*Na oste, e seu mandado
Per ela mui valente :
E quando fui na cidade
Per enferma molte
Non ristes, do que foi ela :
Ca Pera de Mopiller,
Banos fisicos y eran,
Decian non riviera.
Quen na Virgen groriosa
Esperanza muy gran a etc.*

*E porque esto decian
Non era mui sen razón :
Ca d'avec ela seu fillo
Estura en a sazon :
E aria tan gran fever,
Que quen a via enton,
Decia, Seguamente
Destra nou escapara.
Quen na Virgen groriosa etc.*

*Mais la Reyna, que sera
Era dit que todo val,
Virgen santa groriosa
Reyna esperital,
Trez trayer huna omagen
May ben foyta de metal
De Santa Maria, disse :
Esta cabó mi fera.
Quen na Virgen groriosa etc.*

*Ca pris en asa segura
Vir a tal exercita ei,
Que de todos estos maes
Que a tun tastre guarrei.
Por end a mi a cheyude
E logo le beizarei
As fas manos e as pees.
Ca muy gran prol me terra.
Quen na Virgen groriosa
Esperanza muy grand a etc.*

*Et tod' est assai foi frito;
E logo sen autre ven,
De tados aqueles mares
Guaria a Reyna tan ben,
Per poder da groriosa.
Que nada non sentiu en.
Por en sera de mal fiso,
O quer a nou loara.
Quen na Virgen groriosa
Esperanza muy grand a etc.*

*Nihil morala illa, valde il-
benter implevit mandatum
ejus: sed mox ut venit in ci-
vitatem, magis infirmam mu-
lierem numquam te vidisse
dixisses. Quia Petrus de Mon-
pellerio et boni medici qui
aderant, dicebant quod non
era supervictura. Qui in Vir-
gine gloriosa etc.*

*Id autem dicebant non abs-
que magna ratione: erat enim
brevi partitura filium: et pa-
tientibus febrem tam vehemen-
tem, ut quicunque expertis
diceret. Certo inde non eva-
deret. Qui in Virgine gloriosa
magnum habet fiduciam etc.*

*adorata B.
F. imagine*

*Sed Regina, famula ejus
que valet omnia, sautæ ac
gloriosa Virginis et spiritualis
Regina: fecit adserri quam-
dam imaginem ipsius S. Ma-
rie, per pulchre elaboratam ex
metallo, et dixit: Hæc mihi
aderit. Qui in Virgine gloriosa
etc.*

*Quia possum ego secura vi-
vere in tali credulitate, quod
ab omnibus istis malis bene
cito sanabor. Quapropter ap-
plicate eam mihi, et statim
osculabor illi suas manus at-
que pedes: quia mihi magnam
adseret utilitatem. Qui in Vir-
gine gloriosa etc.*

*E
statim con-
valuat.*

*Statim autem totum id fa-
ctum est, et absque alio reme-
dio, ab omnibus istis malis
tam bene sanata fuit Regina,
per potentiam gloriosæ Virgi-
nis, quod nihil postea male
valetudinis sensit. Proinde ma-
le sanus fuerit, quisquis eam
non laudaverit. Qui in Virgine
gloriosa etc.*

CAPUT VI.

*Maurorum dissidentium motus. Ferdinandi in
regnum Legionense successio, per matrem
curata.*

*I*n diebus hujus Regis Ferdinandi, surrexit quidam
nomine Abenhuth, in castro Rehoc a in territorio
Murtensi: et cœpit contra Almohades b rebellare,
qui cismarinos Arabes, adeo crudeli dominio oppri-
mebant, quod de facilis Abenhuthi proposito consen-
serunt. Et obtenta Murtia et finitimus oppidis et
Castellis, omnes Almohades quos habere potuit ca-
pite detruncavit: et omnes Mezquitas præsentia Al-
mohadum judicans inquinatas, aspersione aquæ
fecit a suis Sacerdotibus expiari, et armorum suorum
insignia fecit c nigra, quæ in bellis et alibi
præferebat, quasi luctu præsignans excidium gentis
suae. Et in modico tempore obtinuit Vandali d
Hispanorum, præter Valentiam et confinia, in qui-
bus Zahen de genere Regio rebellant. Erat au-
tem Abenhuth de genere Aboaget olim Regis Cæsar-
augustæ: et cum fere Monarcha in cismarina
Vandalia haberetur, audacia, largitate, justitia, ve-
ritate (prout gentis ejus infidelitas seu versutia to-
lerat) præmirebat. Sed a quodam suorum, qui Aben-
Raman dicitur, invitatus ad epulas et delicias familia-
res, quas gentis illius colit voluptas, factione hos-
pitiset vasalli occiditur in conelavi, apud præsidium e
Almarie. Et tunc invaluit Arabs quidam, dictus Ma-
lioma fAlienalaginar, qui paulo ante boves et aratri
vestigia sequebatur. Hic Argonæ, et Giennii, Grana-
tre, Vastæ et Accii, et locis aliis adhuc hodie princi-
patur:

*a
b
F
Mauri mutuis
cadibus debili-
tati*

c

d

*Christianis
sunt causa
rei bene geren-
dx.*

e

f

EX ROD.
TOLET.g
h
i
Mortuo Alfon-
*so Legion. 1230**Berengaria*
filium dicit
*Legionem,*k
l
qui per via
*bene exceptus,**et Tauri ab*
Episcopis re-
gni,

n

o
deum Legion-
ne Rex proclu-
*matus,*p
qr
assignata so-
roribus date,

A patur : et post interitum Abenuthi Vandalia Cis-marina in plures Regulos est divisa, et ab Almo-hadibus separata, quod Christianis utile invenitur. Post hæc iterum Rex obsedit Giennum, et machinis validis impugnavit : sed videns quod civitas tanta fortitudine præminebat, quod non posset humano ingenio expugnari, habito Magnatum suorum consilio, inde recessit.

33 Et cum *g* Abdalarfarteam pervenisset, rumor advenit patrem suum in Villa-nova de Sarrea ab hoc seculo migravisse, et in ecclesia B. Jacobi *h* traditum sepulture, Æra *MCCLXVIII* : et quod etiam regnum legaverat *i*, quas ex Regina Tarasia suscepserat, siliabus. Propter quod mater ejus Regina nobilis *D*. Berengaria ad eum materna solicitudine veniebat, ut ad recipiendum bonum paternum quantocius festinaret, quod ei de mandato Patris Pontifices, Magnates, et Civitatum Concilia jurarant; ne forte in mera perturbatio aliqua oriretur. Erant autem cum eo Rodericus Pontifex Toletanus, Lupus Didaci, Alvarus Petri, Gonsalvus Redericus, Garcias Ferdinandi, Alfonsus Tellii, Guillermus Gonsalvi, Didacus Martini, et alii Nobiles et Magnates, et plures Milites civitatum : qui cum Rege inclito venientes, Reginam nobilem, in pago qui Orgatum *k* dicitur, invenerunt : et inde communiter urbem regiam intraverunt. A qua, mora postposita, omnes continue recesserunt, et ad oppidum quod *l* Agger-sellarum dicitur, pervenerunt; indeque ad castrum *S*. Cypriani de Mozoth venienti cum matre et comitatu, castrum ei ut Domino reddiderunt. Sequenti die cum similiter in Villa-Lalii *m* reperunt, ubi ad Regem, tamquam ad Dominum, ex Tauro nobilissimo oppido Milites advenerunt, qui Regem sui et oppidi naturalem Deminum cognoverant, et ut sequenti die Taurum adiret instantissime supplicarunt, nobili Regina hæc omnia solertissime procuraute.

34 Altera vero die Taurum intravimus, ubi omnibus annuentibus Rex Ferdinandus, facto sibi hominio, in Regem et Dominum est receptus. Indeque per castra Dominae *h* Reginæ aliquamdiu incedentes, receperimus ex aliis civitatibus Milites et munitios venientes, qui videbantur de receptione Regis aliquantulum dubitare. Sorores enim Domini Regis, Sancia et Dulcis, de quibus diximus, rebellionem cum complicibus preparabant. Sed tamen regni Praelati, quorum interest Regnum et Sacerdotium contueri, in auditu auris Regem Ferdinandum in Regem illico receperunt, scilicet Joannes Ovetensis, Nunius Astoricensis, Rodericus Legionensis, Michael Licensis, Martinus Salamanicus, Martinus Mindonensis, Michael Civitatensis, Sancius Cauriensis. Ili omnes eam suis civitatibus, patre mortuo, filio se dederunt, nec rebellio cogitata potuit invalere : nam quam cito venimus Majoricam et Mansellam *o*, Regi se protinus reddiderunt. Sequenti vero die intravimus Legionem, quæ in Regno illo Sedis regie preminet dignitate : ibique ab Episcopo et universis civibus ad regni Legionis fastigium elevatur, Clero et populo Te Deum laudamus cantantibus concorditer et jucunde : et ex tunc Re. Castellæ et Legionis *p* pariter est vocatus. Ibique nuntii advenerunt ex parte Reginæ *q* Tarasianæ, ut super compositione internuntia referentes. Et licet verbum Magnatibus displiceret, tamen Regina nobilis in tantum timuit regni et pauperum vastationem, quod procuravit, ut Rex subsisteret Legione, et ipsa iret Valentiam, de concordia cum Regina Tarasia tractatura. Cumque ambæ Reginæ Valentiae *r* convenissent, sic solertia Reginae nobilis Berengariae procuravit, ut Regis sorores Regi restituerent omnia quæ tenebant, et ipsæ es- seut provisione contentæ, quam eis Rex et Regina

nobilis assignarent : et si quid juris in regno habe- D bant simpliciter resignarent.

35 Et pacto hujusmodi confirmato Rex advenit, et inde omnes ivimus s Beneventum, quod etiam Infantes filiæ Reginæ Tarasianæ advenerunt : ubi Rex Ferdinandus et Regina nebulis eis redditus tri-ginta millium aureorum in locis competentibus assignarunt, percipiendos toto tempore vitæ suæ : et sic obtinuit emnes munitiones et omnia castra quiete et pacifice Rex Ferdinandus. Et in hoc eni- tuit quam plurimum Reginæ nebulis solers cura : quæ nen minori gratia Regi filio dedit hoc regnum, quam regnum Casiellæ, quod ad eam jure hereditario pertinebat. Sic enim scivit omnia ordinare, ut, licet Regnorum unio fere omnibus displiceret, ipsa studuit taliter providere, ut sine sanguinis ef-fusione Regnorum unio proveniret, et utrumque Regnum pace perpetua laetaretur *t*. Indeque Rex ivit Zemoram, Salnanticam, Lethesiniam, Civita-tem Roderici, et Albam, et per ceteras Regni par- tes, in quibus honore Regio et hominio ab omni- bus est susceptus. Tunc Rex Ferdinandus dedit Caseatam jure hereditario Roderico Archiepiscopo Teletano, quæ tamen aliquantulum reparata a Sa- racenis incolis tenebatur. Sed Rodericus Archiepi-scopus, evolutis a donatione mensibus tribus, exer- citu congregato, ivit contra Caseatam cum multi- tudine armatorum : et expulsis Mauris, qui ruinas oppidi reparabant, illud retinuit, et ad honorem Re- gis, qui illud dederat Ecclesie Toletanae custodivit hactenus. et custodit eum aliis castris ; scilicet Pilos, Teyam, Laera, Agasco, Fonte-Juliani, Turribus, Dela, cum Fieu, Alaulula, Areola, Duobus-germa- nis, Villa-montini. Nubila et Castorla, Concha et Chelis *u*. Post hæc iterum Rex Ferdinandus obse- dit Ubetam, oppidum populosum, bellatoribus et munitione magna tutatum : et adeo fortiter impu- gnavit, ut conclusi salvis corporibus oppidum re-signarent. Et tunc Rex oppido acquisito ad urbem regiam est reversus. Æra *MCCLXXII*, obiit Regina Beatrix in oppido quod Taurum dicitur, et ducta ad regale monasterium prope Bargis, juxta Regem Henricum regaliter est sepulta *x*.

ANNOTATA.

a Rechoc, in Chronica Ret dictum, Murcia au- tem, olim Murgis ad fluvium Seguram, olim Setabim, modici sed fertilis regni caput, inter Granatense et Va- lentinum regnum, ad more mediterraneum sinumque Vergitanum siti.

b De ortu Almohadum agit auctor noster lib. 7 cop. 10, tamquam nomine habentibus a pseudo-prophe- ta quodam, Alcorani interpretationem novam et entenus re- ceptæ contrarium predicente, sublatu in Regem quo- dam Aldelmone figuli filio; qui regno Africano potitus, etiam Hispanos Arabes subjugavit, itaque in Africam rediit : ex eius semine tunc regnabat in Africa Miramolinus ille vulgo dictus, de quo supra.

c Doctor Laurentius Galindez de Carbalal, in suis fragmentis, apud Argote de Molina allegatum in Ap- pendice ad Annales Zunigæ, pro anno 1248 ait, inter libros, quos Ferdinandus et Isabelle Regibus Catho- licis tradiderunt Mauri Granatenses, inventa esse ea- dem omnia quæ referuntur de Almohadibus et Aben- hucho : et addi, quod Magus quidam, inter Mauros Propheta habitus, præsens cum tesseraria illa scuta sic tingerentur, exclamarit, nunc finem Maurici in Hispania regni adesse : et Abenhucho quidem pœnas daturum effusi Almohadum sanguinis ; sed eo die quo is necaretur, lapsura scuta istæc nigra, nec amplius Regem Maurnum futurum Hispali. Itaque revera accidisse : nam mortuo Abenhuco scuta prædicta,

pa. tice regnat s

E

u

x

Almohades
Muiri.Prophecia de
corum exter-
mino explata

A dicta, in Mezquita Hispalensi appensa, delapsa esse: et Axatasium, sub quo amissa urbs fuit, Capitaneum duintaxat non Regem fuisse. Mauros autem, ex die prædicti lapsus scutorum, certam habuisse perditionem urbis.

d Vandalia Hispanorum, vulgo Andaluzia, quasi Vandaluzia.

e Almaria, vulgo Almeria, nunc civitas Episcopalis in regno Granatensi.

f In vulgata est Mahomat Alegrajae.

g Alia lectio, ex MS. in margine apposita, sic habet: Et cum ad Daraferiam pervenisset: in vulgata scribitur, Guadakijara.

h Videlicet Compostellæ in Galæcia, regno Legionensi udne.ra, unde etiam in Annalibus Rogerii de Hoveden passim vocatur, Alfonsus Rex de S. Jacobo. Chronica assignat mortem Alfonsi Legionensis anno 1234: sed Æra 1268 unnum Christi 1230 notat, eumque exigit multitudo et magnitudo negotiorum, in diuornu Reguorum nova conjunctione oblatorum, per quæ non licuisset Sancto expeditionem in Mauros suscipere ipso poterna mortis anno, sicut anno 1234 suscepisse eum scimus; nam eo anno recepit Ubetam, secundum ipsiusmet Chronicæ calculum. In eo quod ibi legitur Epitaphio, sepultus Rex dicitur juxta Ferdinandum patrem suum: locus autem in quo obiit a Sarria rivo nomen habet, estque mediu sere inter Legionem et Compostellam via, huic quoniam isti propior.

i In quibusdam Roderici exemplaribus, juxta editionem Franco-surtensem, non tamen in MS. Toletano similio, sed multo brevius, sic leguntur lib. 7 cap. 23 ubi de patre: Reliquit duas filias, Sanciam atque Dulcem, quibus Regni successionem legavit. Sed quia omnes regui Nobiles, tam de civibus quam de aliis, olim filio suo Ferdinando juraverant, non potuerunt regnum filiæ obtinere: sed aliquantis dissidiis procuratis, et civitatibus et nobilibus in varia studia separatis, nobilis Berengaria Regina Castellæ interposuit partes suas; et sic omnes gratiae solertia dulcoravit, quod, licet Infantes quam plurimos sautores haberent, et munitiones et castra quain plurima in omib[us] sere regni finibus possiderent, ad hoc Infantes et matrem earum Reginam Tarasiam necessitate induxit, ut ejus gratiae responderent: unde paternæ largitatis in omnibus iunitatrix, curialitate sua, Infantibus quoad vive[n]t magnos redditus fecit a filio assignari. Porro jam dirimus ad inveterato Castellanorum odio ad ejusmodi dispositionem adductum patrem ingratum be-

suit alioqui amicus mihi, sicut in præfatione ad Vitam D S. Masfaldæ demonstravi; sed amicis cunctis magis EX COD. TOLET. amica veritas.

k In Chronica dicitur Orgaz circa Toletum, uti notatur in tabula intervallo leucarum circiter 4.

l Agger-sellarum, ibidem, Tor de sillæ, ad alteram Durii ripam, distat Vallisoleta leucis circiter 6. Non tamen Vallisoleta, sed Abula venisse debuit Rex, cum fines regni Legionensis est ingressus, a Giennensi obsidione revertens. Est igitur verosimile aliud Tor de sillæ hic intelligi.

m Dubium de superiori loco motum, simili modo potest moveri circa Villalalim: licet enim similitudo nominis appareat in Villalar, minus diei itinere a Tordesillas, recta versus urbem Legionensem; tamen obstat eadem itineris jam descripti ratio; et quia istud Villalar, in Blariana Chorographia notatum, in accuratiori tabula Vischeriana, contractiori nomine, sed cum addito, vocatur Villar-Diego. Tavro ad Boream situm; suspicari licet aliud Villalar, vel Villar inveniri, eidem Tavro ad meridiem situm, ipsumque hic indicari.

n Castrorum horum aliqua enumerat auctor lib. 7 cap. 8 dicens, Rex Castellæ et Rex Aragonum, ex Monte-Palumbario juxta Abulam, contra Regem Legionis processerunt et obtinuerunt Castrum Legionis, et Ardon, et Castrum-Gundisalvi, et Castrum-terræ, et Albam de Aliste, et usque ad Astoricam cuncta cœde et incendio vastaverunt. Nullus interim horum locorum nunc exprimitur in tabula, et forte aliquorum etiam nomen mutatum est: nam Moral del Reyia; id est, Moretum Reginæ, quod eo tractu est, a Berengaria Alfonso nupta potest exultum appellatumque fuisse: si quidem, ut mox dicitur cap. 31, celebratis nuptiis, Rex Castellæ, omnia quæ abstulerat nunc genero, olim hosti, dedid filiae sue nuptie: et rursus, cum post factum divorcium super dote reddenda controversia eritissen; Idem Rex (ut dicitur lib. 8 cap. 13) cum Legionensi olim genero sno anno 1213, fœdus initum innovavit, et restituit Carpium et Montem-regalem, ita ut diruta de cetero non starent: et sic manus Berengaria in pacifica dotalium castrorum possessione quoad vixit.

o Mansilla in tabulis, in eodemque recto itinere Legionem versus, una solum dicta distat ab urbe. Majorica, in tabulis non reperitur.

p Quemadmodum, inquit Chronica aliquamdiu factum fuerat præteritis temporibus, scilicet sub Alfonso VIII, Imperatore Hispaniarum dicto.

q Recepierat se Tarasia post divorcium in Lusitaniam, et cum traductis ad Lorvanense Benedictinorum canobium Monialibus Cisterciensibus vitam agebat, monacham inter eas professâ, ut vult Macedo in ejus ritu: qui cap. 31 fuse tractit, quomodo ipsa Berengariae litteris, ad ipsam et ad patrem ipsius Alfonsum dutis, evocata sit, mediatrix inter Infantes et Regem futura: quas litteras, si extant alicubi, optaremus videre.

r Valentia, non illa Valentini regni caput, quæ tunc Maurorum erat, longissime distans a Lusitanie; sed altera (plures enim sunt minoris notæ) dicta Valentia Aleantare, quod intra hujus propinquæ urbis districtum sita sit, in Extrema-duræ Lusitanæ atque Hispanæ confinis, triplo fere longius dissipata Legione quam ipsa Conimbrica, in cuius districtu Lorrana est: Tarasia autem Legionenses fines omnino non attigit.

s Beneventum, vulgo Beneventa, medio fere inter Legionem et Zamoram itinere.

t Hic interset Chronica, quod Ferdinandus, post res compositas cum Sororibus, ivit in Sabugal, ad conferendum cum Rege Portugallie, quemadmodum inter

A. Legioni
quando obterit.

et ubi?

Sancti in
regnū pa-
ternū suc-
cessio justa

cur eum pater
invisum
habuerit?

C nefuis acceptis a filio. Franciscus Mæcedo in Vita Tarasie, cuius ut Sanctæ ratio nobis habenda erit ad 17 Junii, cap. 31 de hac Alfonsi dispositione agens, nescio an animadverterit, agi de Ferdinando; non qualicumque, sed Sancto Rege; parentum observantissimo, inde mansuetissimo, bellis ac civilibus curis exercito, et jam agente a talis annum 31. Si enim animadvertiset, non puto scripturam fuisse, quod Alfonsus filio Ferdinando, propter turbulentum ejus et ferox ingenium minus initio æquus et indulgens, postea et infensus fuit: hinc primum, inquit, dissensiones, deinde simultates, tandem apertæ iniuriae extiterunt; adeo ut Alfonsus moriens regnum Legionense penes filias testamento reliquerit: tam abalienarant animu patris, filii mores. Inter causas deinde quæ regnorum conjunctionem videbantur dissuaderet potuisse, etiam hanc addit idem Mæcedo: Obrutum in tanta mole rerum juvenem, minus et gratum et expertum rerum publicarum. Ignoscendum viro, multiplici librorn scriptione de argumentis prorsus aliis distractissimo, quod historicas quastiones levè nimium manu tractaverit, ut etiam ex Appendix ad Vindicias S. Hilarii Arelatensis, ab eodem infeliciter susceptus, poterit lector agnoscerre ad diem 5 Maii:

E
Dos Beron-
garie A. Le-
gioneus
nubentis.

F
Tarsnia Lusit.
ab Alfonso Iho-
ro separata.

EX HISP.

A inter eos condictum erat : peractoque colloquio circumire cœpit regnum, administrando ubique iustitiam, atque ita pervenit usque Zamoram : *hac antem civitas est ad Durium fluvium, antiquis Zentica; Tauro propinqua. Sabogal ad confinia Portugalliz situm est, duabus vel tribus leucis a Civitate Roderici.*

u In Chronica sic nominantur loca, Toyalaera, Araysmo, la fuente de Julian, Torres de Alecuza, Pegura, Aulala, Elervela, Dos Hermanas, Villamontin, Nubla, Cazorla, Cuenca, Archillas.

x Idem corpus postea ad ecclesiam Hispanensem translatum est : idque jussu vel ipsius sancti Regis, uxorem sibi contumulatam volentis, vel filii Alfonsi, sibi ac parentibus communem tumulum fabricantis. Vero porro ne Roderici Toletani historia insigni uno vel altero Capite mutilata casu aliquo sit : nam a captione Ubedæ, quæ contigit anno 1234, immediate transitur ad obtentam Cordubam, anno 1236. Hunc vero hiatum explabit Ferdinandæ Chronica, cum quæ deinceps progrediemur. Hic vero adduderim ex Zurita, quod eodem anno 1231, convenit inter Regem Navarræ Sancium, Biscainorum in suis terras incursionibus irritatum, et Regem Aragonie Jacobum, spe Legionensis regni dejectum, ac Valentini Regis tutela per Sanctum suscepta irritatum, de bello Castellani inferendo, sub conditione adoptionis mutua in successionem regnum : quæ tamen confederatio, quia nullum successum habuit. Sancio decrepito sene citius vita excedente, non est a Castellani Chronologis annotata ; sicut nec matrimonium, sequenti anno 1232 primo contractum inter Regem Hierusalem Joannem de Brienna et Berengariam Sancti Regis Sororem, de quo Moriana libr. 12, cap. 16. Similiter nec memoratur redintegratio amicitiae inter Sanctum Regem et Jacobum Aragonium, mediante traditione Harizæ, ad Aragonium reddituræ, si Regina relatiu[m] matrimonium vel monasterium iniret, ut scribit Zurita lib. 3 cap. 19 : quæ res anno 1234 peracta est.

Beatrixis R.
sepultura.Defectus in
historia Rode-
ricti Totetani
fortassis mutu-
ta,Fodus Navar-
rei et Arago-
nis contra
Castellani.Missus Alfon-
sus frater,dum Alvaro
Perez bello
duce,

a

b

c

sitam prædam provide et caute contraxerunt in D unum locum.

37 Rex interim Abenhuc, ex quo scivit quod Insans popularetur Andaluziam, quantasque prædas ibi ac ruinas faciebat ; jussit convocari quidquid erat Maurorum ex hac parte maris, secundum pro- ficiisci Xerez, ubi erat Alfoncus : itaque collecta est undique multitudo magna, non solum imperio Regis sui, sed etiam fama Iufantis excita. Considerans ergo Abenhuc Christianorum exercitum, et minime numerosum esse intelligens, certo credebat quod non posset elabi sibi de manibus : ideinque credidisset, quicunque collatas utrimque vires inter se comparans, non cogitasset Deum posse in paucis æque ac multis vineere. Quare castris positis in olivetum, inter Christianos et oppidum, ante omnia peditibus suis edixit, ut præpararent multa vincula funesque ad vincendos captivos : quod sane neutiquam frustra fuit, suum enim usum opportune haberent, ad ipsosmet constringendos abducendosque. Non tamen Christianos, quia pauci erant, contemplavit Rex Abenhuc : sed curavit, ut aciem instrueret quam ordinatissimam contra eos, eamque in septem turmas distribuit ; quarum minima mille quingentos equites, quædam bis mille numerabant, aut etiam amplius : adeo ut totus equitatus Christianorum non posset cum minima Maurorum cohorte æquiparari, quamvis conjunctus eis esset filius Regis d' Baeza ; qui erat Regis Ferdinandi vasallus. Infantique ad expeditionem progressuro submiserat istum suum filium, cum equitibus ducentis ac trecentis peditibus. Venerant etiam ad Iufantis subsidium multi Fratres militarium Ordinum S. Jacobi et Calatravæ : sed simul omnes respectu Maurorum pauci erant. Reperi quoque in eodem prælio fuerunt Tellus Alfon-sus, et Ruy Gonzalez de Valverde, in eoque generissime se gesserunt : universus autem Christianorum numerus, tam equitum quam peditum, vix censebantur mille quingenti.

38 Hi tam pauci, videntes tantam Maurorum multitudinem collectam, haud parum fuerunt consternati ; maxime cum hostibus subsidio venit quidam Rex Arabum cum septingentis equitibus : qui post Christianorum terga se collocantes, majores etiam angustias fecerunt, neque pregredu neque regredi valentibus : utpote quibus ab una parte objiciebatur fluvius valde profundus Guadalete, ab altera Maurorum exercitus. Nihilominus D. Alvarus, ut erat dux strenuus, animos addere suis conatus, tam efficaces alhibuit rationes, ut excusso metu expetereut prælium, ac si decuplo plures Mauris fuissent. Frontem aciei obtinebat Alvarus, posteriora tuebatur Alfon-sus, habens apud se Mauros quingentos ea excusione captos, quos omnes ut decapitari jubebat Iufans, edixit Alvarus, id enim in præsenti easu convenientius videri. Initio deinde cum præcipuis militiae sue capitibus consilio, decreverunt peditatum ab equitatu sejungere, sicuti et Mauri fecerant ; non tamen in turmas dividere suos, sed in unam omnes phalangem componere. Mandavit etiam ut opifices quam multi possent mulas et jumenta sarcinaria concenderent, turmanque construerent, et sese ad eam partem jungere quæ magis urgeretur. Ingens erat Maurorum clamor fremitusque, tympanorum vero æneorum crepitus atque tubarum clangor tam horrendus, ut cœlum terra-que misceri viderentur. Illo autem die, quo pugnandum erat, tunica delicata se vestiit Alvarus ; sumptaque in manus virga, veluti satis superque iostri-ctus ab armis, adhortabatur milites ut parvi facerent Maurorum potestatem, fiduciam omnem collocantes in Deum, qui eis datus esset victoriam de sanctæ suæ fidei inimicis.

contra
Maurorum
compossum
cum exer-
citum,ipse no-
bilis
opus ducit:easque no-
rum ho-
stium ad-
ventu terri-
tas,in unam
phalangem
colligunt.Animati ad
pugnam mi-
litæ et
expiatæ,

A 39 Tum Christiani, quotquot habebant copiam Sacerdotum, confitebantur eis peccata sua; alii vero mutuas excipiebant *e confessiones*: prius autem quam congrederentur exercitus. D. Alvarus Perez Equitem ordinaverat Garziam Perez de Vargas, cujus deinde multa erit mentio in historia, et hoc principium fuit armorum ejus. Absolutis Confessionibus Christianorum, cum sibi invicem mutuas condonassent offensas, seque Deo commendassent ex animo; misit D. Alvarus nuntium ad Infantem in fine consistentein, ut (quemadmodum convenerat) in unam phalangem conjungerent sese: quo facto exorsus denuo est Alvarus omnes animare, in hanc illamque partem discurrens, easque suggerens magna cum prudentia quae res locusque postulabant, ad exitiendum timorem et alacritatem ciendam. Itaque juneti simul omnes, inclamantes S. Jacobum et aliquando Castellam, infecti sunt in Maurorum turmas; quarum primam perrumpentes, moxque secundam ac tertiam, singulas denique unam post alias profligarunt, disjacentes ac mactantes quoscumque obvios, cum maxima ubique clade. Adeo autem se illis perniciuerunt Christiani, ut unum Maurum cum altero non sint passi consistere. Sic disjecti confusisque verterunt terga, qua maxime poterant fugientes, in sequentibus eos Christiani atque mactantibus et infinitos captivantibus, usque ad portas Xeresii: ubi ingens fuit Maurorum invicem se prementium, imo et occidentium strages facta. Pedites autem, praeterea numero cadaverum super campum stratorum, vix poterant progredi, et tamen multos etiam ipsi captivos fecerunt. Grande eo die miraculum in favorem Christianorum creditur operatus fuisse Deus, missis ad eos in praelio juvandos saneto Apostolo Iacobo, ilque duabus de causis sustineri potest. Primum quia impossibile erat, Christianos tam paucos, de Mauris decuplo pluribus, reportare victoriam istiusmodi absque simili auxilio; deinde quia pluri ipsorum metu Maurorum dixerunt, se vidisse Equitem equo albo invenatum, cum vexillo albo in manu una, gladio evaginato in altera, quem alii multi Equites albi sequabantur: vidisse etiam per aerem discurrentes Angelos: quodque Equites isti multo plus damni inscrebant Mauris, quam ipsimet Christiani, quorum etiam aliqui idem se conspexisse testati sunt.

B 40 Sed regrediens ad historiam, dico, quod cum eo modo campum obtinuissent Christiani, Mauris partim cæsis partim captis fugatisque, inter mortuos numeratus fuerit Rex Gazularum aliquis homo noratissimi multi: in eæde autem prædicti Regis præcipuam laudem retaliit novus, quem diximus, Eques, Garcias Perez de Vargas: hic enim occidit eum Ipse autem adduxerat septingentos illos equites Arabes, unde maximus terror Christianis in principio fuerat incensus. Quinquam enim Historia eos superius Arabes nominet, hic vero Gazulas, de una tamen eademque gente ac Rege intelligenda est. Hic siquidem quasi ex voto, in sui Mahometi honorem peregrinatione suscepta, eum transitum hac haberet, accepit a Rege Abenhu civitatem dioram de los Gazules *f.*, utique ab iis qui in hoc prælio adfuerunt. Porro Rex Abenhu, cæsis ac dispersis copiis suis, non eredit satis tutum se esse Xeresii: et quam occultissime potuit se recepit, ea via qua sperabat posse evadere. Christiani vero, plena potiti Victoria, redierunt in campum ad colligenda spolia, quae plane innumerabilia erant; adeo ut fastidio denique essent colligentibus, maxime quia tentoria inveniebantur tam plena ac reserta omnis generis annona, ut nihil esset aliunde conquirendum. Toto etiam tempore quo ibi substiterunt, non aliis ad focum lignis usi sunt, quam has-

tis lanceisque et telis contractis. Vincula et maniceæ *ex hisce* funes, quæ preparari Abenhu jusscerat pro abducentis captivis Christianis, per quam necessaria fuerunt ipsomet colligandis, quorum tamen numerus copiosior fuit quam apparatus vinculorum. Post hæc effuderunt se pedites per oliveta, in quorum densitate adeo multos Mauros mactarunt et ceperunt, ut licet eos dumtaxat occidissent atque ceppisset, sole hæ postrenæ manubie abunde eos potuissent locupletare. Multi Equitum Christianorum insignia in hoc prælio patraverunt facinora: imprimitis autem D. Alvarus Perez, quamvis eum sola virga armatum ad pugnam venisse *g.* Historia dicit. Similiter fecerunt etiam Egidius Manrique, Tellus Alfonsus, et Ruy Gonzales, atque alii plures, ferentes lanceis, gladiis et elvis; Equites etiam Toletani variis, quorum gesta narrantur, ei qui non viderit difficultia creditu: Fratres quoque militarium Ordinum grandem Maurorum fecerunt stragem; omnes denique, per gratiam Dei auxilium ferentis, generosissime se gesserunt.

C 41 Inter ceteros celebratur quidam, Didacus *imprimis* Perez de Vargas dictus, ipsius D. Alvari subditus, cui contigit ingentes suas vires hæc occasione monstrare. Cum enim, amissis inter prælandum hasta atque ense, aliud nihil haberet quo maum *Lidaci* armaret; rescidit ab olla quadam nodosum ramum, cum eoque ingressus qua maxime calebat pugna, a dexteris et a sinistris graves ictus incutiebat, paratque facinora justis armis vix exequenda; quibus cum delectatus plurimum Alvarus identidem acclamaret, Eia, eia, Didace: Machuea; id est, Contere, Contere *h.* mansit Equiti isti ex eo die cognomen istud, quod hodieque ex posteris ejus aliquibus adhæret. Alius ejus frater germanus, dictus Garcias Perez de Vargas, ille quem creatum Equitem ante pugnam fuisse diximus et Regem Gazularum interfecisse, plura quoque insignia opera eo die fecit, quamvis etiam tertium ejus equo, sumendus toties novus ei fuerit. Deinde autem in aliis occasionibus quibus adfuit magna effectus, quemadmodum in decursu historiæ apparet: æquum est enim virorum fortium generosorumque Equitum commemorare heroicas actiones, non minus quam degeneres aliorum culpas.

D 42 Accidit autem casus perquam notabilis die ista duobus inter se cognatis Equitibus, udio invicem prosequentibus: scilicet, quod cum sibi mutuo constitebantur milites initiri certamen, is cui magis videbatur incumbere ut alteri satisficeret, veniam a commilitone petiit solum *i.* pro die illa: et hic erat jam nominatus Didacus Machuca, alter vero Petrus Michael vocabatur, Toletani ambo. Sed Petrus ignoroscere Didaco noluit, quantumcumque a Clericis ac viris religiosis admonebatur (quamvis etiam ipse Infans D. Alfonsus ac D. Arvarus Perez eum rogarent) nisi hac sola conditione, ut Didacus complexum ejus admitteret; id scilicet agens ut eum occideret: tantarum enim erat virium, ut quemcumque posset complexu stringere *k.* elisum suffocaret. Cum ergo Didacus conditionem abnueret, nolens tali periculo se exponere, nec aliter quam in Dei servitio mori propositum habens; ambo ad pugnam sunt progressi. Placuit autem Deo, quod, ex omnibus Equitibus Christianis ad prælium eductis, solus Petrus Michael, qui commilitoni noluerat condonare offensas, desideratus sit, neque inventus postea aut vivus aut mortuus; quamvis vi-sus sit in ipso conflictu singularia multa patrare facinora, præ grandi virium suarum robore; et licet post receptum fuerit diligenter quæsusitus. Sunt quidem qui affirmant, quod nimio prosequendæ cædis ardore abreptus, inter fugientes Mauros Xeresii portam

*in rebustur
in hostem,
cumque
fundunt,*

*a S. Jacobo
apparente
a juli.*

*Rex Gasu-
larum oc-
cubuit:*

*Rex Aben-
huc fugit.*

*Christianii
præda iugen-
ti potuuntur.*

*hercica quo-
rumdam
facinora,*

*et Garcia
Perez fra-
trum.*

*Quadam
nolens ini-
ruco ante
pugnam re-
conciliari,
F*

*l.
in eundem so-
lus perit.*

*Victores re-
vertuntur
ad Regem.*

A portam sit ingressus, ibique numero obrutus et occisus: verum nihil certi potuit de eo resciri, ad exemplum earum, qui audent prælio se committere prius quam offensam deprecanti sodali eam condonarint. Grandes fuerunt favores quos Deus in illa die Christianis, fecit, grandis honor et gloria quam hi retrulerunt, nec minor confusio barbarorum, quanduquidem ex toto fidelium exercitu vix decem homines occubuerint, Maurorum vero cæsorum atque captorum numerus modum omnem excesserit. Itaque Infans Alfonsum et D. Alvarus Perez multa laude claram et spoliis opimis ouustum, exercitum reduxerunt ad propria; filius autem Regis Baecæ gloriosus et opulentus revertit in patriam. Illi vero Palentiam venientes, ubi Rex Ferdinandus erat, perquam benevole sunt excepti. Victoria porro ista, causa fuit cur Christiani postea acquisierint totam Andaluziam: tantus enim terror inessus est Mauris, ut numquam potuerint pristinos animos viresque resumere l.

ANNOTATA.

B a Rodericus lib. 8 cap. 13 docet, Alfonsum Castellæ Regem an. 1213 celebrasse Pentecosten, præsentibus uxore Alienor et Henrico et filia Berengaria et nepotibus Ferdinando et Alfonso: et quando puer Ferdinandus ad votum matris sanabatur sub annum 1209; simul cum eo apud avum degebat etiam Alfonsum secundogenitus, tunc saltem quinque aut sex annorum puer; atque adeo nunc agebat etatis annum haud minus quam trigesimum; ut auctor Chronicæ omnia videatur esse, tam juvenem interpertunque describens, qui fratre suo, jam 6 annos nato, ut suum quatuor aut quinque annis junior erat.

b Palma, oppidum Andaluzæ, inter Cordubam et Hispalim trans Baeticum.

c Xerez de la Frontera, juxta fluvium qui paulo post in mare influit ad sinum Gaditanum, dicitur de la frontera, quia respicit confinia Regni Granatensis, quod dum mansit in potestate Maurorum, sub tributo tamen ut mox videbimus; atque ita distinguitur ab altero ejusdem nominis oppido, in confiniis Andaluzæ et Alegaribæ, dicto Xerez de Guadiana, quia ad Anæ flumen situm circa ruis ostium.

D Cum ergo supra num. 37 dicitur Rex, tradeute Arabum Principe, cepisse Beatiam aliqua vicina leca; C intelligo non omnia retinuisse, sed quædam restituisse amico jam ac tributario, cum titulo Regis, ad comitendos facilius Mauros Granatenses: Bertia tamen ipsa Christianis incolis data, cum Episcopo inferius nominando, non sicut reddita.

e Etiam hoc tempore, in defectu Sacerdotum urgente pericolo certaminis vel naufragii, aliquando tale quid usurpatum scio; vix credo tamen aut olim aut recentiori memoria sive esse Sacramentalem, ac est Baptismus in casu necessitatis collatus a laico, sed solum pro actu aliqualis pœnitentiæ eamdem usurpavisse.

f Alcala de los Gazules exprimitur in tabula, unius dimicata diei itinere distans a loco pugnae, inter Medinae Sulonium et Arundam.

g Si verum est, quod est sane probabile, hanc Ferdinandam Chronicam extractam pro parte esse ex Chronicæ Generati, verosimile quoque erit hic et alibi, dum Historia allegatur, intelligi dictam Chronicam generalem, curante Sancti Regis filio, Alfonso Sapiente, compilatam. In Summario Processuum num. 50. Testis primus super art. 52 dixit, quod omnes historiae, tam impressæ quam manuscriptæ, narrent miraculosum successum conflictus ad Xerez, et quod ibi apparuerit S. Jacobus: eundemque etiam refert

Lopez Garzia de Salazar, cuius MS. est omnium quæ sunt in Hispania MSS. Codicum auctoritate præcipuum fol. 647. Mox autem uarratur successus hic relatus inter duos milites dissidentes, et supponitur Ferdinandi Regis mandatum sive, ut milites sui ante conflictum mutuas sibi invicem condonarent offensas. Si quis prædictum MS. habeat et simul Chronicam Ferdinandam, dijudicare poterit uter auctorum alterum transcripterit, et junior sit.

h Odoricus Vitalis lib. 8, Quidam, inquit, serens ingentem maxucam, Presbyterum properantem prævenit, et super caput ejus levato vecte, dixit: Sta: unde intelligis Maxucam et vectem idem esse: sicut autem Itali a voce Mazza fuste faciunt amazzare occidere: sic a Maxuca formatum verbum Maxnear, habetur in Imperativo Maxuca, ut hic explicatur: videtur autem Maxuca augmentativum esse a Mazza, atque adeo grandem fustem significare.

i Non credo tibi solam ita intelligendum, ut voluerit post pugnam resumere inimicitiam is qui reconciliari petebut; sed idem hic valere, quod saltem: quamquam et hoc non minoris similitatis fuit, quam quod supra dicitur, Rex Legionensis petuisse, ut saltem per tres annos sibi licet cum consanguinea matrimonio uti.

k Nemini id incredibile rideatur: nom et parentum nostrorum memoria fuit in Antuerpiensi arce Hispanus miles, taurarum virium, ut rheum, a duobus equis effuse currentibus protractam, retro apprehendens si steret, vectem ferrem grandem trans fossas latissimas murosque sat altos in arcem jacaret, stanicarum lanciam oras flectendo crisparet solis duobus digitis, et pomum manu comprehensum non dimitteret, quamvis quatuor alias robustissimi viri simul id niterentur extorquere.

l Hic primum ponit Chronicæ, ex Roderico, captam Ubedam, et mortem Reginæ Beatrixis, ut videatur hanc victoriam relatam dicere ipso anno 1234: coque confirmatur, errorem supra notatum ad Cap. 6 litt. h, non esse imputandum typographis, sed editori vel auctori ipsi. Dolendum profecto quod tam insignis victoræ annus usquam expressus inveniatur. Non possumus tamen de ea dubitare, cum ejus meminerit Lucas Tudensis, num. 7 eundem paucis verbis vehementer extollens. Quod autem cum prætermiserit Rodericus Toletanus, forte referet aliquis in ejus tunc Romæ degentis absentiam; sed qui propterea non omisit Cordubensis urbis a Christianis occupatae historiam strictim describere, non videtur Xerezanam pugnam potuisse penitus præterire, ideoque magis propendeo ut aliquid desiderari credam in ejus contextu: in quo etiam desideratur homagium Sancto Regi præstitum a Regibus Beatiæ et Valentiae, intrumque momenti ad historiam permaximi; sicut et alia supra indicata.

CAPUT VIII.

Cordubense suburbium intercipitur a Christianis, urbs deinde ipsa obsidetur a Sancto Rege.

Quinque annis a post patris sui Alonsi mortem, jam bene stabilitus in regno suo Legionensi strenuus Rex Ferdinandus, captaque Ubeda gloriosior, anno MCCXXV obsedit Cordubam, civitatem Regiam, unamque ex præcipuis Andaluziæ, idque hac ratione. Cum Ferdinandus Regnum Legionense visitando obiret, administrans justitiam et curans publicum commodum populorum; contigit eum venire in oppidum Benavente, eo ipso tempore, quo Christiani Mauris vicini equites ac pedes, cum Almogaravibus seu velitibus ac viarum peritis ductoribus, convenerunt in Andugar, quod Christianorum erat. Factaque in regnum Cordubense excursione, inter spolia quæ retulerunt

*Confessio mu-
tua laicorum
periclitantium*

*Fides confie-
tus memoran-
di ad Xerez,*

Maxuca clava.

F

*Hispani unius
stupendo for-
tudo.*

F

a
A.D. 1235.

*Mauris capti-
vis suggeren-
tibus,*

b

*persuasi' subur-
blum tentare
Christiani,*

*hibernæ noc-
tis silentio
accidunt;*

c

*turrim unam
in observati
occupant,*

*ac deinde ce-
teras cum
porta :*

A retulerunt, etiam adduxerunt Mauros aliquot; ex quibus intellectum est, gentem istam Cordubæ per quam securam agere, neglectis vigiliis custodiisque eo quod a Christianis nihil sibi crederent formidandum. Offerebant autem illi se ad parandam eis viam, designaruntque modum quo capi suburbium unum posset, Arabice Axarquia *b* nuncupatum: de quo facile convenit, quia credebatur per illud posse obtineri civitas, sicut et factum est. Tum deliberatum est, qua ratione disponerentur omnia, ad exceptioni mandandum adeo salutare consilium; quæsitæque sunt scalæ et omnis alius necessarius apparatns. Visum deinde est occupandam noctem aliquam obscuram et pluviam, qualcm citu promittebat mensis, qui tum currebat, Januarius. Rebus sic compositis, omnium certiores fecerunt Petrum Ruyz Tahir, et Martinum Ruyz de Argote: miserruntque Martos, ut id de quo conventum erat indicaretur D. Petro Ruyz, et D. Alvaro Perez fratri ejus; significantes quod pro tali, quam nominabant, nocte cuncta habebant ordinata: adesserent illi cum justo militum numero in succursum.

44 Dum nuntius excurrit Martos, ipsi quantas B potuerunt copias aggregarunt, et in eam qua conditum erat noctem scalas suas expediverunt, ac minimo strepitu subierunt usque ad pedem antemuralium; maceriamque circumenantes, auscultabant solicite an in turribus et antemuralibus vigiliae agebantur: inveneruntque mutare neminem, sed omnes alto sopore teneri, plenamque mediae noctis silentium servari. Cunctis autem probe exploratis, squalque consilio favere judicatis, locuti sunt cum quibusdam illic repertis Christianis, quid agendum esse putarent. Respondit autem iis Dominicus *c*, qui viam monstraverat: Domini mei, suaserum ego, ut bene facientes signum Crucis, commendemus nos Deo vero, et gloriosissimæ Virgini matri ejus benedictæ, sanctoque Apostolo Jacobo, et sic viribus omnibus connitamus hoc opus effectui dare: ideo enim huc venimus, fidentes Deo ejusque benedictæ Matri quod nos juvabit, quia agitur de ejus servitio et honore, atque de exaltatione sanctæ fidei ejus. Quod si nequeamus jacere sparteas hasce scalas, utamur ligneis, atque per eas conemur ascendere. Primi autem ascendant qui melius e nobis callent Arabicam lingnam, et gentis more vestiti sunt; ut occursuri forsitan eis Mauri suos esse credant, neque agnoscant qui sint. Qui autem sie ascenderint, satagant primam turrim occupare, donec ascenderit multitudine reliqua.

45 Plenit omnibus Dominicæ consilium; ipsumque executioni mandantes, experti sunt tres ligneas scalas: cunque his nimium curtas esse viderent, alias aliis adnectentes applicerunt ad primam turrim. Ascenderunt ergo priores Alvarus Colodro et Benedictus de Banios, quia hi accuratius callebant idioma Arabicum: secutique sunt alii, quotquot vestibus ac mitris Mauricis inductis: et ceperunt turrim, quæ usque in hodiernum diem nomen habet Alvari Colodro. Ille quatuor Mauros sotipos invenerunt: quorum unus ex illis erat qui cum Christianis ad hoc negotium conspirarant, in ea quain supra dixi excursione capti, et tentandæ rei auctores primi. Cum ergo accedentes ad turrim Christianos interrogarent Mauri, quinam essent et quid quererent; responderunt Arabice, se esse inspectores vigilium. Tum Maurus, quem dixi e conspiratis fuisse, Alvarum Colodrum ex voce agnoscens, apprehendit manum ejus, atque in aurem clam dixit: Ego ex eis sum quos nosti; enra ut hos qui mecum sunt occidas, et ego vos juvabo. Tunc Christiani manus in ipsis miserunt, oribusque obstructis dejecerunt ex turri, ubi mox ab aliis mactati sunt; cœperuntque

Christiani ceteri confestim ascendere. Cumque jam D pro parte majori ascendissent in turrim istam, progressi sunt per murum, et sigillatim occuparunt tennes omnes, usque ad portam ducentem Martos, qua ipsa etiam sunt potiti.

46 Jam ilucescebat aurora, et Christiani, omnes quas dixi tennes ipsamque portam habentes in potestate, aperuerunt illam, atque intromiserunt Petrum Ruyz Tahir cum suo equitatu. Mauri autem ut videbant suburbium totum, quod Axarquia dicunt, Christianorum esse; coacti fuerunt dimissis domibus suis confugere ad civitatem, cum modico eo quod quisque australiter potuerat fortunarum suarum, quorum ingens strages facta est a Christianis, usque dum civitati sese inclusissent. Hoc facto Christiani firmiter sepierunt omnes plateas suburbii, excepta principali atque directa, per quam insequebantur fugitivos. Mauri vero, postquam in civitatem intulerunt quidquid rerum suarum salvare quiverant, eruperunt contra Christianos, cum eisque cœperunt pugnare; aliis interim ex urbis mœbiis sagittas jacentibus et petras, tanta cum rabie et continuaciona, ut victores tertium coacti fuerint usque ad murum recedere. Videntes ergo tam acriter se argeri a Maurorum multitudine, initio consilio duos viros emiserunt, alterum ad Regem Ferdinandum Domini num suum: alterum ad D. Alvarum Perez, qui in Martos habitabat, eratque ex nobilioribus ac potentioribus regni Castellæ; et ad quemdam Equitem, Ordonium Alvarez nuncupatum: hinc autem posteriori nuntio imperarunt, ut per quæcumque transiret Christianorum Mauris finitimarum loca, propalaret quod actum erat, sicut et fecit. Qui vero ad Regem fuerat missus, diu noctuque accelerans iter, venit in Benavente: offenditque Regem ipso quo ad mensam erat accubitus tempore, ac genibus flexis epistolam tradidit.

47 Visa Rex epistola, nec unam quidem horam cunctari voluit, sed illico consendens equum, cum Equitibus centum se dedit in viam, mandans ut subditæ ceteri sequerentur (idque per omnes civitates, oppida, et loca munita) atque in confiniis convenienter. Tempestate illa vehementer abundabant aquæ, adeoque intinuerant fluvii, ut cum vado transiri nequirent. Rex non potuerit tam cito quam optabat adesse subsidio suis: clementiori tamen aura redditæ, prosequens est iter, valdeque opportune supervenit Christianis. Iter autem quod tenuit fuit hujusmodi. Benavente venit ad Civitatem Rodericæ *d*, et hinc Alcantaram. Alcantara digressus, transitu navi T Gnacliana, Metellinum venit, Metellino Magizelam *e* et Bienquerenciam. Bienquerencia Maurorum Castrum erat, cui ex ea gente Praefectus obtigerat, Eques generosus et valde probus: qui intelligens Regem Ferdinandum tentorium tetendisse in campo prope fontem vicinum castro, exivit ad manus ei deosculandas, adferens ei dono panes, vinum, carnes, et avenam. Excepit hominem Rex perquam humaniter et honorifice, rogavitque ut castrum sibi traderet. Qui respondit: Domine, tu modo proficeris ad Cordubam capiendam, donec autem hoc fueris executus non poterit usui tibi esse hoc castrum: postquam vero urbem ceperis, et hoc et quidquid habebo, meipsum quoque, tibi in servitium tradam. Ille autem ficte dicebat et ironice, pro certo habens fore ut numquam Rex Cordubam caperet: quippe qui solum triginta armatos viros secum ducebatur, quorum præcipui erant D. Ferdinandus Ruyz, Caputvacæ cognominatus: D. Didacus Lopez de Vaya, tunc adhuc Scutifer; Martinus Gonzales de Gamæos, Sancius Lopez de Alios, D. Joannes Arias de Mexia, et alii plures, nominatim ab Historia non expressi.

*admissisque
sociis politi-
toco,*

*nuntios ad
subsidiæ peten-
da expediunt.*

*Rex continuo
advolans,*

*cum solis 20
armatis eo
perirent,*

e

EX MISP.
f
g
h
quo aliex
ruris to us
jam pravene-
rant.

A 48 Porro a castro Bienquerencie transiit Rex ad Duos germanos f et Guadalbazar g; hinc vero discedens, relicta ad dextram Corduba, tetendit ad Pontem Alcoleæ h; ibique explicuit tabernaculum, cum paucis illis quos post se trahebat Equitibus. Quando autem illuc advenit Rex, jam a diebus aliquot suburbium Axarquia ingressus erat Alvarus Perez in auxilium Christianorum, et D. Petrus Ruyz frater ejus, quem Mauri Alastac nominabant, quia simus erat. Similiter ex confiniis omnibus accurrerat eodem magna multitudo tam equitum quam peditum, angebatque quotidie numerus, mox atque mandatum Regis innotuit, ex tota Castella, Legione et Extremadura, ut Deo Regique praestarent obsequium, ad honorem nominis Christiani fratrumque auxilium. Hic vero ut intellexerunt adventum Regis Ferdinandi Domini sui, dici non potest quanto fuerint repleti gaudio; nupte jam vebenenter fatigati, atque in angustiis positi; obliscentes quidquid passi erant malorum, et novas vires resumentes, ad facinus, quod feliciter cœperant, consummandum.

B

ANNOTATA.

Ubienda quo
anno obtenta?

Suburbium
Cordubense.

a Obrepserat MS. Latino Roderici Toletani vitium, quod et impressa retinent; et biennium legebatur, pro quinquennio: hoc tamen revera exigunt Æra 1268 ab auctore notata in morte Regis Legionensis, et Æra 1272 notata in captione Ubedæ; idque non per litteras numerales, sed per verba ad longum descripta: quod mirum est non observatum fuisse ab interprete, pro annis Æra Hispaniae annos Christi substituente, et hic signanter obsidionem Cordubensem ad annum 1233 referente. Quia vero multo prolixior hic est textus Hispanicus quam Latinus Roderici, Latinum infra cap. 9 scorsim exhibemus.

b Azaraqia, Roderico (ut jam vidimus) Exarquia, non tam ambitus debet Latine dici (quamvis ita reddat Rodericus) quam suburbium, cui voci respondet in Chronica Hispanum Arraval. Et hoc ipsum iuncte videtur Rodericus cum dicit Christianis promissum ambitum unum: possunt enim ac debent plura unius urbis ad præcipias portas suburbia concipi, non flares circum circa ambitus. Talia autem suburbia notare est in expressione ipsius urbis Tab. 5, lib. 6 Theatri Urbium ad utramque secundum flumen extremitatem, quarum C suprema, Orientem versus, Andugarium respicit, et videtur portam ac pontem habuisse Martos ducentem: ibi enim hodieque notatur cataracta cum titulo Molen-dinum de Martos: hic autem dicuntur victores occupasse portam de Martos, eamque subsidiis ab altera fluminis parte venientibus aperuisse.

c Hispanice est, el Aldalid, Hodegetes seu Vix dux: ad quem locum notat Christophorus Baniez, Almogaravibus supradictis (de qua voce pluribus infra ad num. 101) quando Reges eos in expeditionem mittebant, præfici solitos magna conditionis simul ac peritiae viros: Dominicum enim, hic indicatum, esse Dominicum Munboz, Equitem Gallæcum, progenitorem per filiam magnæ et illustris familie, a Corduba dictæ. Certe in Catalogo Nobilium, quibus Rex Alfonso, ex præscripto patris Sancti Regis, hereditates in civitate et territorio Hispanensi assignavit, apud Zunigam numerantur Rodericus et Martinus Munhoz germani, consobrini Domini Munhoz Alalidis, ita scilicet postea cognominati ab insigni opera ad Cordubam præstata.

d Non sicut (ut apparet) Auctoris mens, distinctè notare, quantum viæ unoquoque die consecutum sit (est enim Benavente usque Civitatem Roderici iter 30 milliarium Hispanorum) sed loca præcipua, per quæ iter illud sicut, nominare. Fuit autem iter per illa,

propter commoditatem transcendendorum fluviorum tunc exundantium, et talis Alcantara erat, nomen suum sortitur a celebri ponte qui Tago insternitur: qualis pons si tunc, ut nunc est, fuisset Emerita, non habuisset Rex necesse transire Anam navibus, Metellini, nisi forte id factum causa rectioris itineris deinceps tenuerit. Locus autem ille hodie Medelin vocatur: extatque liber de Sanctis ibidem passis aut natis auctore Jo. Ant. de Figueroa ibidem Archipresbytero, editus Madriti an. 1650, totus ex novitiis Pseudodexter ac Juliani et sequacionis figmentis consurcinatus, quod ad Sanctos attinet; quod autem ad secularem mediæ avi historiam, multa utilia continens.

e Magazela distat Metellino leucus circiter octo, et Magazela tantumdem fere distat Benalcazar, alii Belalcazar, quod hic fortassis Bienquerencia dicitur: Nisi malinus credere castrum quoddam, 10 milliaribus dissitum Metellino, hic intelligi, quod olim sub Mauris istud nomen habuerit; u Christianis vero occupatum et S. Nicolao dedicatum, cœpicio dici S. Nicolaus a porta, id est a montium istic occurrentium saecibus imminet.

f Hispanicus textus in feminino ponit Dos hermanas; sed hujus nominis locus prope Hispalim est: retinco ergo masculinum genus Latini textus: suspicor autem ipsum esse locum quem mappa similiter masculine nominat Puebla de los Infantes, non de las Infantas, sex militaribus dissitum a jam nominato castro S. Nicolai.

g Licet tabula, intra prædictom Parochiam ab Infantibus dictum urbemque Cordubam, nullum rivum interponat, facile tamen credi potest aliquem esse, unde Guadalbacar nomen habeat.

h Pons Alcoleæ notatur in tabula, 2 vel 3 milliaribus supra Cordubam, in eadem citima ripa Baetis: ratio autem huc ascendendi erat, quod suburbium a Christianis occupatum, et civitati ad Oriente situm, huc spectaret: ponenda enim castra erant istic unde melius succurri obsidentibus posset. Cum autem supra dicuntur Mauri hic habuisse portam ducentem Martos, et ibidem in Theatro civitatum, ut dixi, nominetur Mola Martana, castrum autem istud sit ex altera parte fluminis, distans Corduba 10 milliarib[us] enni Giennum; credibile sit, eo loco fuisse pontem sublicium fluvio instratum, qui etiama ipse fuerit in potestate eorumdem Christianorum; nisi forte eum fregerint Mauri, ex occupato suburbio in civitatem se recipientes, ne per eum circumdari ab obsessuris possent.

Pons subli-
cius a San-
cto Instratus
Baeti in ob-
sidione Cor-
dubæ.

F

CAPUT IX.

Ecigensis Regis succursu aliorum verso.
Urbs Sancto deditur.

I Illo tempore Ecigæ a morabatur Rex quidam Maurus nomine Abenluc, multum habens militem peditem equitemque: apud quem versabatur Christianus Eques, D. Laurentius Xuarez nuncupatus, atque a Rege Ferdinando propter facinora quædam relegatus. Dum ergo ante Cordubam erat Ferdinandus et exercitus Christianorum adhuc exiguis, licet ex variis partibus identem novus miles accederet; si volasset Rex ille Maurns, ad eujus ditio-nem Corduba spectabat, contra eum progredi cum omnibus quibus poterat viribus, hard difficulter eum inde pepulisset. Sed Deus, cui suppetit remedium adversus quæcumque pericula, istiusmodi cogitationem menti ejus excusit, in gratiam Regis Ferdinandi. Si quidem Abenluc iste vehementer formidabat alia facinora aggredi, jam sæpe in similibus castigatus, et numquam sine clade regressus ab ejus generis expeditionibus. Quare licet ei diceretur, Regem exiguae tantum copias habere, non audebat

a
Rex Aben-
luc Cordu-
bensibus au-
xitio ventu-
rus,

iterum

Metellini
pons Tagi
instratus.

*consilio Ca-
stellani apud
se exulantis*

A iterum tentare fortunam : deinde non poterat persuadere sibi, quod vir talis, qualis Ferdinandus erat atque tam potens, cum parva manu obsideret Cordubam. Deliberandum igitur sibi maturius ratus, inter alios voluit etiam audire D. Laurentium Xuarrez, quia existimabat hunc sibi quod utilius foret consulturum, idque duabus de causis : quia scilicet multo fidebat ei credebatque in omnibus, et quia existimabat ipsum pessime velle Ferdinandu, a quo fuerat ejectus. Talia considerans, vocavit eum, et dixit : Laurenti, quid hic mibi agendum suades? Respondit ille : Domine, quandoquidem Celsitudo tua me interrogat, quid agendum sit, dicam. Ego, Domine mi, transferam me ad castra Christianorum, tribus Christianis equitibus comitatus; in eaque secreto me insinuans accurate perlustrabo omnia, et quo res loco sit cognoscam, ac deinde revertens dicam, quid faciendum sit; interim mihi promittas velim, quod nihil omnino moturus sis usque dum regrediar, nec moveri ab aliis sines. Placuit autem consilium Regi, et ut ita ficeret imperavit.

b B 50 Tunc D. Laurentius, tribus secum pariter equitibus comitantibus, in viam se dedit : perveniensque ad illos colles qui sunt ad alterum cap^t b pontis, desiliit in pedes; unumque ex tribus sequi etiam peditem jussit, duobus aliis commendans eipos usque in redditum suum. Ingressus in castra lento passu pervenit usq^e ad tentorium Regis, ibique reperit unum ex Regii corporis Custodibus c in excubiis positum, atque ei dixit : Amice, gratiam quæso hanc milii facio, ut aliquem ex ministris Regiis voces, dicasque hominem adesse, qui ei loqui velit : idque confestim, magni enim momenti rem esse. Introivit ergo in tentorium venator, vocavitque Martinum de Otiella, qui continuo consurgens egressus est foras. Hunc rogavit Laurentius ut vellet secum iu partem secedere, ubi secreto loqui cum eo posset; dixique ei, Noscis me? Ego sum Laurentius Xuarrez : ingredere ad Regem, et dic ei, quod hic sim, et cupio loqui ei; rogo autem ut Celsitudo sua mihi det licentiam introeundi ad se, nec enim aliter ausim quidquam. Ingressus Martinus excitavit Regem, tum forte dormitatem; indicavitque adesse Laurentium Xuarrez, qui Celsitudini suæ loqui volebat, modo daretur ingrediendi licentia. Ingredi ergo jussum interrogavit Rex, quomodo audebat in suo conspectu apparere. Respondit Laurentius, Domine, tu me ejecisti in regionem Maurorum, ad male faciendum mihi; ego vero credo quod hoc fuerit ad meam vestramque utilitatem. Atque inde narravit ex ordine quidquid acciderat; jubebat autem, ut porro dispiceret Celsitudo sua, quid mandatum ac factum vellet. Placuerunt Regi verba Laurentii, quæsivitque ab eo ecquid ipse faciendum judicaret.

C d 51 Tunc dixit ei D. Laurentius ; Domine, videatur mihi quod Celsitudo d vestra debeat hie manere quieta, ubi nunc castra fixit cum exercitu suo, sed majori quam nunc adhibeat vigilantia opus esse : videat autem quantum militem habeat in suburbio Axarquiæ : qui si sufficiat ad tuendum illud, id tibi satis sit; ceteros autem omnes, ibi non necessarios, jungeo exercitu tuo. Ego vero revertar ad Regem Abenhuc, et meliori quo potero modo conabor eum divertere a proposito; dicamque, quod omnia quæ ei sunt relata, sint falsissima; et vestram Celsitudinem hic esse cum copiis numerosis, nec ulla ratione ipsi expedire ut hic veniat; atque ita suadebo ut dimittat militem quem legit. Duarum autem rerum alterutra continget; ut scilicet vel ego divertam eum, ne veniat adversus Celsitudinem vestram; vel si efficere id non potuero, promitto Celsitudini vestrae, quod continuo veniam cum omnibus qui ibi

sunt Christianis, ad serviendum tibi in propria persona, ac vitam reliquam eidem impendandam : quid autem ibi factum sit, tertio abhinc die intelliges per epistolam meam, ab hoc quem adduxi scutifero deportandam. Tunc Rex Ferdinandus D. Laurentio gratias egit, pro tam bona voluntate ejus erga se; eique veniam præteriorum concedens, recepit in subditum, dimisitque; dicens, ut quemadmodum promiserat, ita ageret. Osculatus manum Regis Laurentius abiit, et abiens dixit Regi, ut per tres aut quatuor sequentes noctes juberet in castris excitari focos muitos, ut si forte Abenhuc mitteret alios exploratores Mauros, numero focorum persuasi crederent vera esse quæ ipse retulisset. Respondit vero Rex, iret in pace, curandam rem ita ut consuluerat.

D E 52 Dimissus a Rege Laurentius egressusque e castris, rediit eo ubi dimiserat comites et equos; subditisque calcaribus, quam potuit celerrime iter suum relegens, primo mane pervenit Castrum e, atque inde Ecigam appulit sequenti nocte sub primum somnum; moxque ad Regem Abenhuc accessit. Gavisus est eo viso Rex, et quid vidisset interrogavit. Ipse vero respondit; Domine, baud eisdem libenter dixero, certus non habendum mihi fidem : sed mitte alios qui videant, et inventem Regem Ferdinandum bene armatum et munitum in castris suis valde copiosis : quod autem moram aliquam traxerum, eo feci ut melius cuncta circumiens explorarem, et explorata referrem certius. Quid ergo, inquit Abenhuc, suades? Cui D. Laurentius : Non convenit mihi consilium dare Celsitudini tuæ, sed ipsi omnibus viribus meis servire et mandata execuvi. His auditis quievit nocte illa Abenhuc, sequenti die consilium initurus. Tunc autem advenerunt legati Regis / Valentine significantes quo^j Jacobas Aragonie Rex, cum omnibus copiis suis imminebat Valentine civitati, contra quem ut auxilio sibi veniret Abenhuc etiam atque etiam regabat. Ille vero lectis litteris, in consilium advocans Satrapas Mauros, interque eos D. Laurentium, exquisivit eorum sententiam super postulatis Valentini Regis; quorum omnium mens una fuit, videlicet, quod cum Christiani jam tenerent suburbium Axarquiæ, ipsa vero civitas diu resistere eisdem posset, satius esset succurrere quantocius periclitanti Valentino Regi : quo facto satis tempori veniretur ad succursum Cordubæ, postquam interim copiæ Ferdinandi Regis (ut fieri assolet) magna ex parte disfluxissent.

*abducitur
a proposito:
e*

*et in auxi-
lium R. Va-
lentini pro-
gressus,
f*

F

*g
perinde occi-
ditur ab
amicu Mauro.*

53 Hoc consilium cum Regi Abenhuc placuisse, instructis mox copiis progressus est Almeriam, ubi habebat naves quasdam, ad custodiam Valentini portus servituras. g Almeriae porro cum esset Rex Abenhuc, Maurus quidam ipsi perquam carus invitavit eum, ac probe potum suffocavit in piscina sua: mox autem atque innotuit militibus mors Domini sui, dissoluti sunt et singuli ad sua reversi. Laurentius vero, assumptis secum Christianis omnibus, transiit ad Regem Ferdinandum, qui eum gratariter exceptit pro tam insigni servitio sibi præstito. Ex hoc vero tempore dominium Maurorum eorum qui portus obtinebant, multifariam divisum est, eo quod nollent Regem qui simul omnibus imperaret, sicut factum eatenus : et Regem Ferdinandum Deus infinita sua misericordia liberavit a discriminne tali, de medio tollens Regem barbarum, qui exaltationi fidei sanctæ ejusque restaurati per Ferdinandum curandæ potuisset obsistere : eademque via Jacobo Aragoni Regi expeditam reddidit victoriam de Valentinis h Mauris, quorum civitatem intercepit, sicut narrat Historia.

h 54 Interim Ferdinandi Cordubam obsidentis copiæ augebantur quotidie, multis ex utroque regno

*et cum R.
Ferdinando
clum locuti,*

*de modo pe-
riculi immi-
nents
avertendi,*

EX HISPI.
Auctus in-
terim copias
Ferdinandus.

*urbem dedi-
tione capiti,*

*Mezquitam
expiat dedi-
catque,*

i

*S. Jacobo
ablatas cana-
panas resti-
tuit.*

A Nobilibus, et Communitatibus pluriam delectis eodem accendentibus. Tunc vero arctius cœpit obsideri civitas et in maiores angustias cogi Mauri, audientes extinctum esse Regem Abenuc, Principatumque multifarie divisum, et novis identidem viribus auctum Ferdinandum. Quare cum animadverterent, non destitutum eam ab incepto opere prius quam id ad finem perduxisset; se vero pluriū fatigatos fame, consumptis sere victualibus omnibus, et undique pressos; petierunt pacisci de conditionibus tradendae urbis. Conditio autem non alia eis data est, quam ut vita personisque salvis egredenter quo vellent, urbem cum rebus suis omnibus victori dimitterent. Ita civitas, ex præcipuis Andaluziæ una, tradita est in festo Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, atque a Mahumeticis spurciis evanescata. Rex autem Ferdinandus jussit continuo Graecem in summa tarri collocari, unde execrabilis Mahometi nomen invocari solebat: et cœperunt Christiani magno cum gaudio laudare Deam adjutorem suum, atque exaltare sanctam ejus fidem. Sua quo que insignia juxta Crucem collocari mandavit Rex, et Episcopos cum universo Clero in exultatione vocum Te Deum laudamus decantare, sic at ab omnibus Christianis exaudirentur; qui similiter prædevotione lacrymantes dabant laudes Deo i.

B 55 Et tunc venerabilis Joannes Oxomensis Episcopus, Regalis aulae Cancellarius, cum Gundisalvo Conchensi, Dominico Beatiensi, Adamo Placentinensi, Sancio Canriensi Episcopis, Mezquitam ingressus est Cordubensem, quæ cunctas Mezquitas Arabam ornatu et magnitudine superabat. Et quia venerabilis Joannes, de quo diximus, Roderici Toletani Primatis vices gerebat, qui tunc temporis apud Sedem Apostolicam k morabatur, eliminata spurcitie Mahometi et aqua Iustitiae perfusa, in ecclesiam commutavit, et in honore Beatae Virginis erexit altare, et Missam solenniter celebravit. Et sermonem exhortationis, divinæ proponens, secundum sapientiam sibi datam et gratiam suis labiis instillatam, diffudit eum in cordibus auditorum; adeo ut pœnitentiali gaudio recreati, contriti cordis sacrificia et labiorum vitulos immolarent: et Rex Ferdinandus novæ Ecclesie dotem obtulit competentem. Postea consecrato ibi Episcopo Magistro Lupo, Rodericus Primas et Pontifex Toletanus aliquos redditus privilegio confirmavit, et Lucenas insuper dedit ei. Et tanta est urbis illius abundantia, amoenitas et ubertas, quod auditio præconic tantæ urbis, ex omnibus Hispaniæ partibus habitatores et futuri incolæ, relictis natibus sedibus, quasi ad regales nuptias euenrerunt: et sic incolis continuo est repleta, quod domus habitatoribus, non habitatores domibus defecerunt. Et cum in opprobriam populi Christiani, campanæ S. Jacobi, quos Almanzor dictalerat in Cordubæ Mezquitam, dependerunt functæ officio lampadæ; Rex Ferdinandus easdem campanas fecit ad ecclesiam B. Jacobi reportari: et ecclesiæ B. Jacobi restituta sunt: ubi eam ceteris cymbalis bene sonantibus, peregrinoram devotione laudat Deum in Sanctis suis l.

C ANNOTATA.

a Eciga, olim Astigis, ad alteram Singilis fluvii ripam, inter Cordubam et Ossunam, qua limites Cordubensis et Hispalensis diocesis terminos proxime contingunt.

b Quamvis ex Tindensi intelligatur nullus eo loci, ubi Rex castra locabat, tunc pons fuisse, ideoque ratibus trajiciendus Batis fuerit, nd præcludendum Cordubensis egressum per pontem suum: postquam tomen

Ferdinandi copiæ castrum, in capite illius pontis situm, D occuparunt; opus et otium Rex habuit ædificandi pontis, qui hic indicatur, et quo deinceps ibi manente factum, ut Alcoleæ vicus cœperit vocari Pons Alcoleæ, sicut eum anticipata nunquid Chronica. Hoc autem ponte jam strato et manente, necesse non fuit restituare illum (ut supra conjectavimus) destructum pontem, ad quem ducebat porta Martona.

c Hispanice Montero, quæ vox licet significet Venatorem: hic sunitur pro Milite prætoriano, sive Custode regii corporis. Hoc autem Custodia nup Castellæ Reyes deputata erat solis Nobilibus quibusdam, Spinosa oriundis, estque hodie dum inter Regias custodius præcipua, de quibus D. Petrus dela Escalera y Guevan etiam librum scripsit, cui titulus delos Monteros de Espinosa.

d In vulgari Alteza: et hic titulus sufficiebat quando composita est Chronica, nec eum judicavit uspiam mutandum, qui ante 120 annos eamdem curavit imprimendam, licet tunc Majestas daretur Regi: quod ideo solum nota, ut appareat quam fidelis editio hoc sit, quamque ab origini mutatum nihil, quod intelligi eo tempore poterat, licet modus loquendi tunc aliud esset.

e Nisi aliud inter Ecigam et Cordubam Castrum nominetur, quam quod vulgo dicitur Castro del Rio (distans a loco costrorum Regionum versus Euro aficum Milliaribus 6, longius ab Eciga, quo Laurentius redibat, remotum quam ipsam Corduba) dicendum est Laurentium de industria declinasse ab itinere recto, sive quia observari metuebat, sive quia rivulus (unde Castro nomen) non alibi transiri commode poterat. Hoc vero est eo verosimilius, quod Castro Ecigam equitans tota die opus habuerit, a primo mane in seram noctem, ut perreniret quo tendebat, confecto itinere 13 aut 14 milliarum. Nisi rursum alio Castro invento inter Cordubam et Ecigam causa tam lenti redditus refundatur in equos, oppido lassos, nec tota ea die pastos.

f Zachenum appellant historici, qui pulso Zeyt Abuzezt, propter suspicionem meditati ad Christianam legem transitus, Regnum istud occuporat an. 1229 Barbaro ad Aragonium confugiente eique se confederante, quin et baptismum sascipiente: qui tandem etiam an. 1236 Cæsaraugusta dicitur fixisse sedem, atque uxore Christiano ritu ducta filioque suscepta, posteritatem reliquisse de Arenos a toparchia nuncupatam.

g Almeria, maritima civitos, 40 milliaribus Eciga, F et Valencia distans 50.

h Marianæ, libro 12 capti Valentiam ab Aragoniis uit 28 Septembri an. 1238, post insignem victoriæ de Mauris per eosdem relatam anno præcedente mense Angusto. Utinam vero liceret videre Historiam Jacobi Regis hic allegantam, et intelligere quam non multo post ejus mortem scripta sit: obiit enim Jacobus anno 1276, annis 8 ante Alfonsum Regem Castellæ, ouctorem Chronice Generalis.

i Hactenus Chronica, quod ultra nunc possumus ex Roderico habere, consequenter accipe ejus verbis.

k Hac Roderici absentia causa fuisse potuit, cur de victoriâ ad Xerez nihil; de Corduba capta brevius scripserit: enjus tomen contextum propter auctoris reverentiam hic oddendum censeo: est autem Cap. 16 hujusmodi. Ceterum elapsò biennio a morte patris sui Regis Legionensis, obsedit Cordubam, regiam et patriciam civitatem: ad cuius obsidionem hoc modo venit Saraceni quidam, offensi Primoribus civitatis, venerunt ad quosdam Millites Christianos, spondentes se datus unum ambitum civitatis. Hi autem Millites, qui Almogavares dicuntur Arabicæ, verbam gaudii audientes, licet non crederent, pericolo sese dederunt, et in noctis silentio ad marum Cordubæ pervenerunt. Et cam vocem vigilum non audissent,

E

*Castrum del
Rio ubi situm:*

*Rex Valentini-
nus Christia-
nus factus*

F

*Cordubæ
obsidionis hi-
storia ex Roi
Tolafano.*

*imo quin
quemq;*

A audissent, quia soporis ignavia tenebantur, appositi scalis quas secum tulerant, ad muri altitudinem adscenderunt, et turres aliquot occuparunt; in quibus vigiles occiderunt, et ambitum qui Exarquia dicitur iovaserunt, multis ex Arabibus interfectis qui in hoc ambitu habitabant. Et ipsi metu postposito in turribus resederunt, sicut ex alio nmbitu Arabes sagittis, fundis, jaculis, et lapidibus fortiter impugnarent: et successum hujusmodi nuntiarunt Christianis qui in Frontaria morabantur. Quod cum audisset Miles quidam de familia Regis, qui Ordonius Alvari dicebatur; statim omnes, quos habere potuit, Cordubam secum duxit, et statum obsidionis Domino Regi continuo intimavit: interim autem advenit Alvarus Petri, de Regni Magnatibus, potens et nobilis, et obsidentibus se adjecit. Et Rex Ferdinandus, qui in Regno Legionis eo tempore morabatur, recepto nuntio, convocatis civibus et militibus, licet non expectatis, vix cum centum milibus cœpit continuo proficisci. Sed imbruum et fluviorum inundationibus aliquantulum impeditus, non potuit tam cito occurrere ut volebat. Advenit tamen tempore opportuno, et quotidie tam ex Castella

B quam ex Legione veniebant Milites et Magnates et Communia civitatum. Cœpit Corduba gravius coarctari: tandem affecta pugnis, et inedia vieta, rediditur et invita; et vitæ tantummodo conservati inclusi Arabes exierunt, et in festo Apostolorum Petri et Pauli a sordibus Mahometi patricia civitas expurgatur: sed Rex in turri majori, ubi solebat nomen perfidi invocari, præcepit lignum Crucis vivisca exaltari: et cœperunt omnes cum gaudio et lacrymis, Deus adjuva, conclamare, et subsequenter Regale vexillum juxta crucem Dominicam collocare. Et cœpit in justorum tabernaculis gaudii et lætitiae vox audiri, Clero cum Pontificibus acclamante, Te Deum laudamus, te Dominum confitemur. *Hactenus verba ipsiusmet Roderici. Richardus a S. Germano hoc tempore Chronicon suum Casini scribens, ita habet:* Mense junio in Vigilia Apostolorum capta est Corduba, nobilissima Saracenorum civitas (qua præter Romanum, Constantinopolim, et Hispalim nulla maior in orbe dicitur) a Ferrando, Christianissimo Rege Toleti et Castellæ.

I Addit Chronica: Jussit insuper Rex ubique promulgari, omnibus Cordubam transferre se volentibus assignandum habitationis locum; adeoque multos ex omni Hispania accurrisse, ut novis incolis C ædes suppellectiliaque præbenda deessent.

CAPUT X.

Ferdinandi jam vidui cum Joanna Pontiensi matrimonium: cura confiniis tenuis et muniendis impensa.

Rex Toletum regressus ad matrem,
Stabilita igitur incolis et bellatoribus civitate, Rex Ferdinandus Toletum ad Reginam nobilem est reversus; quæ pari victoria jucundata (utpote quæ consilio et subsidio, hæc absens, omnia procurarat) gratias cum lacrymis egit Deo, quod antiqua dignitas, ignavia Princepum litorata, sui solertia et studio filii fuit Hispaniae restituta. Ilæc enim Regina nobilis Berengaria sic filium in bonis operibus enutrit, quod [nunquam dimisit] bona studia, quæ Regina nobilis, nullius virtutis oblita, nullius charismatis expers, ut lac mellifluum gratis circumfusum, cordi ejus influere non cessavit, nec unquam ab ubere pleno virtutibus ablactavit. Et licet vir factus, in astate roboris [sit] confirmatus, mater ejus nunquam cessavit nec cessat, quæ Deo et hominibus sunt accepta studio vigili suadere: quia nec unquam fe-

minea, sed semper magnificentiae opera persuasit. D Hæc enim Regina nobilis, tanto studio conservavit, et adeo dilatavit recepta charismata gratiarum, ut omnia ætas, omnis sexus, omnis conditio, omnis professio, omnis natio, omnis lingua affectum sentiat cum effectu; et virtutum fasciculo non partito, omnibus misericordie opera compartitur; et paternorum operum provida executrix, plus invenitur regni et rerum prodiga quam virtutum. Quam merito nostra tempora admirantur, cui numquam similem nec moderna nec patrum nostorum tempora babuerunt: pro qua Dominum exoremus, ut eam dignetur diutius conservare et sibi profutura concedat, et bonis operibus abundare, donec felicem spiritum suo restituat Redemptori.

^a

57 Et ne Regis pudicitia alienis commerciis lœderetur, Regina nobilis mater sua Domicellam nobilem, generosam, proœptem Regis Francorum Illustrissimi Ludovici, filiam Simonis Coritensis de Pontino et Mariae illustris Comitissæ ejusdem, Joannam <sup>anno 1237
ducit Joannam
Franciam;</sup> b nomine, procuravit in conjugem sibi dari: [quæ] Æra mclxxv Burgis adveniens, more regali curia et nuptiis celebratis, ad Reginæ assumitur dignitatem. Hæc vero Regina pulchritudine, præstantia et modestia sic floruit, ut in conspectu viri virtutibus gratiosa, coram Deo et hominibus sit accepta. Et suscepit ex ea filium, qui dicitur Ferdinandus; et filiam parvulam, quæ a proavia Alienor c est vocata, et alium parvulum Ludovicum. Verum Rex Ferdinandus, cum filiis suis Alfonso et Ferdinando, qui tunc in flore adolescentiæ lætabantur, Cordubam est reversus: et inde adventu suo multa castra Saracenorum, quæ Christianorum incuribus et intestinis cædibus longo tempore tabescerant, volentes colere pacifice terras suas, supradictis interpositis se Regis Dominio tradiderunt. Tunc datæ sunt ei civitates et castra, quorum præsidia Christianis ut diximus investivit: et ab Arabibus tributa suscepit; et eorum nomina notantur, Eciga, Almodovar, Luc, Luxena, Stepa, Sitefilla d et multa alia, quorum nomina longius esset enumerare. Atque hactenus Historiam suam perduxit Rodericus Archiepiscopus Toletanus, finem eidem ponens per bæc verba. *Hoc opusculum, ut scivi et potui, consummavi [anno Incarnationis Domini mcccxxxii]. Æra mclxxxi, anno xxvi regni Regis Ferdinandi, quinta Feria, pridie Kalendas Aprilis, anno Pontificatus mei xxxiii, Sede Apostolica a hinc vacante anno 1, mensibus viii, diebus x, Gregorio Papa IX viam universæ F carnis ingresso e. Ut autem tam nobilis Regis facinora non hærent imperfecta, compilationis brjusce Auctor exhinc eamdem Historiam pertexuit, ut sequitur.*

58 Solent ii qui cœptam ab alio narrationem prosequuntur, supplere siquid ab auctore priore omisum videant, memoratu dignum. Cum igitur Archiepiscopus Rodericus, relata Regis profactione ad confinias, finiat nominando loca quæ eidem in Castellæ revertenti se submisere, neque explicet illius profactionis causam, hinc resumendum argumentum censeo. Dicit ergo Historia, quod Rex, post consummatum suum cum Regina Joanna matrimonium, regnum suum perlustrans, Toletum venerit; ibique intellexerit, civitatem Cordubensem aliaque recens acquisita loca in confiniis, magna annona penuria laborare ac premi. Quare vehementer tristatus, Cordubam misit viginti quinque millia f Maravedisiorum in auro, totidemque per alia loca munitiona distribuenda, cum multa annona, pro numero hominum in unoquoque loco commorantium; atque hoc facto discessit Toleto Vallisoletum, ubi diebus aliquot mansit, animum relaxans cum matre et uxore pluri-num dilecta. Hic vero iterum ei nuntiatur in hebdomada

<sup>EX ROD.
TOLES.
landatissimam
matronam;</sup>

^b

^c

<sup>quæ in oppi-
da Mauris
eripit.</sup>

^d^e

*Emitur hic
a Roderico
Archep hi-
storiam pro-
sequens au-
tor,*

^f

g addit quod laborantibus inopia confi-
nitis.

A bebdomada Dominica Palmarum *g*, Cordubam et cetera loca gravi fame laborare: statimque regressus Toletum aperuit thesauros suos, indeque quod necessarium videbat promens Alvaro Perez tradidit, et ipsi cunctos obedire jussit, tamquam sibi. Quod is perquam bene executus, in nullo defuit personae et potestati sibi commissae, omniumque amorem et estimationem sibi conciliavit. Cunetis autem recte dispositis, atque excursionibus aliquot factis, revertit ad Regem, relinquens apud Martos, eujus arcem teacbat beneficio Regio, Comitissam uxorem suam, cum nepote Tello et quadraginta quinque Equitibus sibi subditis; invenitque Dominum suum Toleti, intentum apparando commeatui annonario ad tuitionem confiniorum.

et Martana
Arce, absente
Alvaro Comite

B ab ejus uxore
mirabiliter
servata,

h

59 Interim Benalhamar Rex Argonæ, sic enim (quia inde erat oriundus) principio regni sui nominabatur, postea Rex Granatæ dictus; contra prædictam arcem de Martos magna cum multitidine Manrorum venit, eamque obsidens oppugnare disposuit; parvumque absuit quia eam caperet Quaodo enim illuc appulit, omnino vir nullus in arce erat, Tello cum suis quadraginta quinque Equitibus in aliquam contra Manros excursionem profecto, et locus needum tam bene munitus erat, atque est modo. Comitissa autem odsideri se videns, puellis et mulieribus moandavit, ut capillito in modum virilem composito arma sumerent, cum iisque inter pinnas murorum comparerent conglomeratae: modum etiam invenit, duo per emissum nuntium admoneret D. Tellum, de iis quæ ad Martos agebantur. Accurrit max cum suis Tellus; sed viso Manrorum numero, et quomodo cœpissent arcem quatere, hærebat anceps consili; hinc pudore confusus, quod Dominam turbamque muliebrem tanto periculo expositam videret, per suam improvidam temeritatem; inde impossibile existimans loco succurrere. Erat in numero Equitum Tellum secutorum Didacus Perez de Vargas, is cui diximus Maxneæ cognomen, a nobili ad Xerez oppidum successu, adhæsisse. Hic succursum tentandum vel per medios Mauros suasit sociis, oratione *h* tam efficaci ut persuaserit. Quare calcaria subdentes equis invehuntur in Mauros, nonnullisque eorum generosa morte defunctis, alii pro majori parte penetraverunt ad rupem: et eo suo facto ita consternaverunt barbarum, ut existimans nequaquam id ausuros fuisse, nisi certos quod locum possent tueri, inde discesserit; atque ita soluta obsidio Martana est, et Comitissa periculo liberata.

mortuo deinde
ipso Alvaro,

i

60 Dies aliquot post hæc transierant, et Rex Ferdinandus Ayllone erat, quando sub noctem a confiniis advenit D. Alvarus Perez; contulitque cum Rege de rebus bellicis, atque obtinuit promptum expedituique subsidium pecuniarium et annuarium, pro urbe Cordubensi totisque confiniis, quibus utrumque, vobementer necessarium erat: deinde vero confessim rediit, tum quia mandatum Regis urgebatur, tum quia res ipsa id exigebat. Licet enim, ex eo tempore quo capta est civitas, ibi pro Rege manebat Tellus Alfonsus, Alvaro tamen commissa erat summa potestas, cum titulo Vice-regis omnium Confiniorum istorum. Ceterum a Rege digressus, ubi Orgaz *i* pervenit, graviter infirmatus, ibidem defunctus est, et sepultura tam honorifica donatus, ac si Rex ipse fuisset. Interim Ferdinando Toleti existenti allatus est nuntius de obitu D. Didaci Lopez de Haro, quod sane perquam dolenter ille tulit: erat enim ex nobilioribus et fidelioribus Proceribus regni, multaque in eo fiduciam collataam Rex habebat. Superveniente autem altero quoque nuntio de obitu Alvari Perez, geminatus est dolor, quia defectu personæ tam necessariæ ad res

bellicas, quarum scientissimus erat, periclitabatur D quidquid conquisitum fuerat: ideoque oportuit ipsummet confessim proficiisci Burgos atque inde Cordubam. Ita primus illuc rediit Ferdinandus ex quo capta urbs fuerat, propter prædictam D. Alvari mortem. Veniens autem Cordubam Ferdinandus, eidem communienda impedit tres menses, quibus ibi substitit; nisi quod aliquoties, optimo cum successu, excurrit in Mauros, eisque loca quædam ademit. Interim multos illuc habitatores induxit, optime iis prospiciens de fundis hereditariis Regio beneficio tenendis, liberalis tamen maxime erga eos, qui causa obtinendæ civitatis fuerant, scilicet erga Dominicum Munhoz Adalidem: et socios ejus in capiendo suburbio Axarquiæ, unde initium victoria habuit.

Rex Cordubam revertit.

61 Eodem tempore Rex etiam cepit Regem *et plura loca capit,* quemdam Maurum, qui trans mare venerat cum spe occupandi Andaluziam. Similiter obtinuit Rex, partim vi, partim conditionibus pactis, Ecigam, Estepam, Almodavar, Siete-villam, quorum Rodericus Archiepiscopus meminit, Historiam suam finiens: alia vero loca quæ nominare prætermisit, *E* appellantur Santelia, Moratilia, Hornachulos, Mirabel, Fuente-Romiel, Zafra, Ynogen, Rubefella, Montorum, Aguilar, Beunaexit, Zambra, Ossuna *k*, Cazalia, Marchena, Zaheros, Curet, Lñque, Porduna, Corte, Moron, præter alia ignobiliora. Causa autem cur Moron, oppidum tam frequens populo, tamque munitum, adeo cito venerit in potestatem; fuit Nobilis quidam, nepos Laurentii Xuarez, datus Meledon Rodriguez Gallinatus: qui non minus expertus belli quam generosus, cum turri quamdam in vineis positam, nomine Magazamaram, non nisi quarta leuce parte Morono distante, occupasset; ter quotidie excurrebat ad oppidum prædabundus: coque tantum sui metum Mauris incusit, ut nomen plorantibus pueris matres objicerent, et ita facerent contieescere, dicentes, Tace, quia Meledon venit. Cum ergo nullum finem faceret Moronenses vexandi, nec quidquam securum eis extra muros permitteret, elegerunt ipsi tandem se Regi tradere, sicut fecerunt, se suasque facultates salvas pacti. Rex porro loca sic conquisita ut plurimum distribuit inter Ordines militares, aut eorum fructus applicavit Ecclesiis,

qua: Christia-
nus Eques ex-
cursionibus
crebris vexi-
rat.

ANNOTATA.

F.

a Ita scilicet præoccupavit viventis Berengariæ lou-
des Toletanus, tam grandi jam senio vir, quod ipsam
omnino crederet diutius victoram, quam ut mortuum
laudare posset, sicut fecit infra num. 136 auctor Chro-
nicæ. Non est autem otiose pertransenda metaphora,
nec unquam ab ubero pleno virtutibus ablactavit:
videtur enim ea supponere, quod ipsa Berengaria filium
infantem propriis lactavit uberibus. Ita certe in-
tellexit auctor Hispanicæ versionis antiquæ apud Pi-
nedam in Memoriali, cum scripsit, con tettas llenas
de virtud le dio su leche, id est, cum uberibus vir-
tutum plenis lac suum ei dedit. Histori vero Gene-
ralis, ab Alfonso Rege nepote curata, part. 4 cap. II
ait, quod Berengaria filio dedit suum lac, eumque
suavissime educavit. Idem fecisse Sororem ejus Blan-
cam in Francia, erga suum Ludovicum, volent recu-
ntores aliqui: sed ex pia verique simillima præsump-
tione potius quam auctoritate. Est sane inter Reginas
rara ea laus, et in inferioris ordinis matronis adeo fre-
quens non est quam esse deberet: nec enim tam gene-
roso animo omnes sunt, quam Augustissimi nunc Impe-
radoris Leopoldi mater Eleonora Mantuana, qua
numquam persnaderi voluit, ut quos pepererat liberos
non etiam ipsam lactaret. Porro idem Archiepiscopus
sicut et Blan-
ca suum s.
Ludovicum.

Toletanus

A Toletanus eamdem Berengariam etiam ante laudurat lib. 7 cap. 36, agens de sepultura Ferdinandi fratris, quam curatam ait ab excellentissima sua sorore Berengaria Regina, ad quam postea regnum Castellae successione pervenit, impidente liberaliter et decenter officia funeris et honoris, et gemitus doloris: ubi virtutum ejus plenitudo sic claruit, ut ejus prudentia devoti sexus excederet pietatem: et eleemosynarum largitio Principum largitates: et tam pudica modestia inconsolabili luctui precabatur, ut exinde famae dulcorata suavitas, in augmentum cresceret et duleorem. Religionum, et pauperum, et quorum titulos paupertas incrustabat, toto tempore vitae suæ, subventrix extitit et levatrix: præter opera magnifica, quæ regnante suo filio magnifice claruerunt.

b Joanna, Pontivi seu Pontini (utrumque enim reperitur) et Monstrolii Comitissa, ariam maternam habuit Alisiam Sororem Philippi, adeoque magnam amitam S. Ludovici, sic ut hic et Joannæ mater Maria, parecunt suorum heres unica essent subgermani.

Joannæ Regina genus,

B Joannæ autem pater Simon de Dommartin nominabatur, frater Reginaldi Comitis de Dommartin: et avus maternus vocabatur Willelmus. Toletanus lib. 7 cap. 7 docet, prænominatam Alisiam (quam ipse Adeloidem vocat) filiam fuisse Elisabethæ, natæ ex Alfonso VIII, Imperatore vulgo dicto, a quo natusque Alfonsi Castellani et Legionensis; eo qui post vitrisci mortem, subacta ejus fratre Ranimiro, cum hoc rediit in concordiam tali lege, ut Rex Aragonum loca omnia citra Iberum teneret in feudo a Rege Hispaniarum, et fieret ei in vasallum: et post hæc rediens Legionem imposuit sibi Imperii diadema, et vocatus fuit deinde Imperator. Porro Ignatius Joseph a Jesu Maria, in Historia Abbavillana lib. 1 cap. 28 graviter hallucinatus est, quando matrimonium hoc adseripsit anno 1250, et in eo vixisse Joannam annis tantum quatuor aut quinque. Nam sanctus Rex obiit anno 1232, et secunda huic uxori iunctus fuit anno 1237: potuisset ergo Ignatius, si Hispanos auctores consulnisset, scribere annos quatuordecim aut eujus nulla quindecim.

quando Sancto nupto?

quando mortua ipsa, et filia ejus?

C C Hæc mortuo patre reversa est cum matre in Franciam, ubi nupsit Edoardo Regi Angliæ. Mater vero anno 1255, tamquam Regina Castellæ et Legionis Pontivi et Monstrolii Comitissa, fecit insignem donationem Decano et Canonicis S. Fulfranni; et mortuo anno 1278, sepulta est juxta propylæum ecclesie de Valloriis Ordinis Cisterciensis. Quomodo autem puniri fuerint, qui sub spe alicujus thesauri reperiendi tumbam ejus aperuerant, narrat prædictus Ignatius loco jam citato. Matris et filiarum meminit Chronicon Triveti his verbis: Obiit anno MCCLXXVIII Regina Castellæ, mater Reginæ Angliæ; ad quam jure hereditario post mortem matris devolutus est Pontivi Comitatus. Hujas porro Alienocæ fratrem seniorem Ferdinandum (sic nominatum pro ultero quem Beatrix paperrat, jam extincto, ut vel hinc patet) juvenem omnino obiisse ait Ignatius: idemque præsumere licet de Ludovico, memoria ulterius reperitur.

D Ita junctum legendum, quod impressum legitur, Sed et Fila, vel, Site et Filia, docet nos interpres Hispanus: qui deinde suo marte prosequitur historiam. Est autem Lucena ad eundem ad quem Eciga et Corduba jacent Xenilem fluvium, media fere utrimque via. Stepa ab Eciga versus meridiem procurrit in confinio Aandaluziæ et Grauntensis regni; hunc de situ aliorum duorum locurom conjectura fiut.

E Obiit Gregorius IX 21 Augusti 1241, post quem electus quidem fuerat Celestinus IX, sed et ipse 19 Novembris sequentis obiens Sedem vacuam reliquerat: vacavit autem usque ad 29 Junii anni hic signati 1243, quando coronatus est Iunocentius IV. Brevem vero

Cœlestini Pontificatum pro nullo habens Rodericus, ejus D qualcumque spatium Sedi vacanti adnumeravit. Ceterum annos Incarnationis Domini, [] inclusimus. Cum enim Auctor nulla suorum operum parte utatur nota Æræ vulgaris; vehementer dubito utrum ea verba vere sint Roderici; nisi hoc forte loco ea addere voluerit propter extenuos, suam historiam lecturas, quibus jam ubique in usu erat vulgaris Æræ numerus; quamvis Hispani, receptorum semel verborum æque ac morum retinentissimi, omnino ultimi eum receperint ad historiam usumque civilem, saltem cum Latine scribebant: non vulgari lingua scribentes, uti Eleira illa in Comm. prævio num 30 eam subinde neglexisse videntur; et hæc Chronica Ferdinandæ, quam Latine reddimus, annos numerat ab Incarnatione.

Moravedisiæ aurei quid?

f Ita superiusnum 34 scriptum quoque erat, ubi agebatur de onua pensione Sororibus a Rege addicta, et ubi Rodericus nulla certam summam expresserat. Chronica autem designat triginta millia maravedisiorum, subintellige aureorum: hoc enim additur num. 34, ubi agitur de pretio quo Rex sanctus a Crucesignato quodam Roderico Didaci de Camberus possessiones ejus emit; et ubi Toletanus expresserat quatuordecim milia aureorum. Chronica habet Maravedisiorum aureorum. Non ergo hic intelligas Maravedisios seu Marobolinos vulgares, quorum trecenti septuaginta quinque, uno Ducato sive Aureo: triginta quatuor uno Regali continentur, in hodierno Mercatorum Hispanorum et Collyhistarum calculo.

g Intelligo Hebdomadem sanctam seu majorem, quæ a Dominica Palmarum initum sumit: sic enim etiam dirimus Hebdomadem Paschæ: Pascha autem anno 1243 cadebat in 12 Aprilis.

h Non fuit visum operæ pretium ipsum orationem, satis prolixum, Latine reddere. Lauretus pag. 256 Comitissimam hic laudatam, dictam ait fuisse Irenem.

i Ab Orgaz usque Martos, non nisi 30 milliarium iter supererat.

k Ossuna hodieque celebratur, tamquam nobilis iis in partibus Academia, distatque Eciga versus meridiem leuis circiter quinque: ac porro versus Xerez ituris, pari, circiter intervallo, occurrit castrum Moron, de quo mox, Cetera loca quærrere nihil attinet. Inuenio autem in historiæ Caravacensi; Moratiliam, ibi dictam Morataliam, Vicario Caravacensi subjectam fuisse, tamquam loco proximam. In tabula quoque Topographica Vischeri spectare est primo, hic nominatam Santeliana 3 milliaribus Corduba dissitam, Aguilar 3, versus Euro-Africanum utramque; itemque 3 milliaribus aburce Martana aliud Moron; existimo tamen hic de eo agi quod jam indicari inter Ecigam et Xerez.

F

CAPUT XI.

Rebus domi compositis Sanctus in fidem suam suscepit Regem Murciæ, et Argonam occupat.

P ostquam Rex Ferdinandus munitionibus omnibus rite prospexisset, trium prædicatorum mensium spatio, Corduba Toletum revertit, ubi uxor sua et mater erant: quas deinde, expeditis ibi negotiis, assumpsit et secum Burgos duxit. * Hic Regi cum Didaco Lopez, Biscayæ Domino, subnata discordia est, propter quam cum sua spoliavit ditione. Sed Didacus statim se recipiens, non modo sententiæ Regis se opposuit, verum etiam in ipsam Castellam incurrens, cœpit damna quanta poterat irrogare subditis Ferdinandi. Qui coercitrus audaciam hominis, inter altissimos duos montes se continentis, eduxit contra eum copias. Didaco autem non auso expectare venientem, destruxit munitiones quibus præcipue fidebat, ac nominatim a Briones;

Rex Toletum regressus,

a

*ex hisp.
Burgos Do-
minum rebel-
lastem semel,*

*iterum que
comfescit:*

*Murcia
missi a I Ro-
gem Legati*

B

*Alfonso In-
fantri uitem
suam tra-
dant;*

d

*quem eodem
cum unvna
regressum*

- A Briones; recedensque filium suum Alfonsum reliquit in confiniis Biscayæ, eadem defensurum. Mox autem ad hunc accedens Didacus, gratiam apud eum invenit: qui secum assumptum ad patrem duxit, ipsique reconciliavit. Inde simul abierunt Burgos, ac deinceps Vallisoletam. Paucis diebus post necesse habuit Rex Olmedum proficisci, quando Didacus Lopez iterum in Biscayan abivit: quod ubi Rex inauditi suspectum habuit, eumque sequi instituit, ne denou danni quidquam crearet. Postquam autem in sua se recepit Didacus, copias aliquas Rex colligens, iterum tradidit eas filio Alfonso ad tuendos Biscayan fines, rectaque contendit Valmasedam, Infantem præmittens. Illoc intellecto, saniori consilio usus Didacus, alio ad Regem venit, ejusque se commisit potestati, sane perquam feliciter; humaniter namque exceptum Rex Burgos deduxit, ibique, intercedentibus pro eo Reginis, non solum eidem ablata restituit, sed etiam Alcaraz condonavit.
- 63 Rebus sie pacatis, Ferdinandus in mortuum Burgis incidit; et finitæ inducæ sunt, quas cum Granatensi Rege pætas habebat. Cum autem per mortem D. Alvari Perez confinia essent custode destituta, missus eo est Infans Alfoncus, omni necessario apparata instructus, una cum D. Roderico Gonzales Giron. Qui Toletum perveniens obvios ibi habuit legatos Abenhuclii Murciae Regis, tendentes ad Regem Ferdinandum, ut ei pro Domino suo aucto regno Murciae fidelitatem jurarent, sub conditionibus quibusdam quas ferebant accurate descriptas. Visis iis noluit longius ire Alfoncus, sed ipse met patris sui nomine conditiones acceptavit; Murcianus regressos subsecutus est. Venerunt autem in Alcaraz *b* obviam processerunt iudeum legati, attuleruntque confirmationem pactorum, et Infantem invitarunt ad incundam regni possessionem. Comitabatur tunc Alfonsum Pelagius Correa *c*, Magister Ordinis de Ucles dicti, magnoque ei adjumento fuit, tum recte consulendo ea quæ ad negotium conducebant, tam militem annonamque sumptibus suis subministrando, ubi opus esse videbatur. Hoc ergo comitante Infans Murciam intravit, obtinuitque arcem cum toto dominio regisque redditibus, salvo eo dumtaxat quod inde debebatur ipsi Abenhuclii, toparchisque in Crevilien, Alicante, Delche, Orihuela, Alhama, Aladeo, Ricote, Cieka *d*, aliisque dynastis, jus ad dictorum reddituum partem habentibus. Atque ita D. Infans suscepit de manibus Maurorum possessionem Regni nomine patris sui, exceptis dumtaxat Lorca, Cartagena *e* et Mula: quibus parum profuit quod in pacta ab aliis sancta noluerint consentire: si quidem brevi ad ea vi compulsi sunt, D. Alfonso cum Magistro Pelagio regnum universum perlustrante, munitiones reficiente, Mauros pacificante, rebellium villas pro merito tractante, sicut postea suo ordine referetur.
- 64 Restitutus interim ab infirmitate Ferdinandus, digressus est Burgis ad visitandam regnum suum justitiamque administrandam: quod valde necessarium fuit, praesertim Palentia, ubi multorum querelas audivit, et malefactores plurimos districte punivit. Ibi existenti advenerunt Corduba et Murcia nuntii, annonam postulantes, quia magna iste fame laborabatur. Auditis illis, statim Rex Toletum se contulit, ibique constituit Murciam deportandum magnum commeatum victualium, per loca noviter acquisita distribuendum. Venerat ad eum excipendum Alfoncus, sed prius quam Murciam revertetur, abiit cum patre suo Burgos: ubi per manus D. Joannis Cancellarii velum sacrum impositum fuit D. Berengarie, sorori Alfonsi: qui peracta ceremonia festinavit, cum præparato sibi commeatu,
- unde venerat regredi, comitante eum Magistro Pe- *D* lagio, et apud Regem manente D. Ruyzio Gonzalez. *secutus pater* Ferdinandus,
- 65 Transito eo quem diximus portu, venit Rex Ferdinandus in Andugar *g*, moxque eadem post ipsum appulit frater eius D. Alfoncus, cum D. Nonnino Gonzales aliisque, numero quidem non admodum multis, sed robore animoque præstantibus: qui simul omnes iverunt Argonam *h*, demetendo fruges, bertos subruendo, oliveta scindendo, magnum abi- que Mauris damnum facientes. Inde proficiscentes versus Jaen, tantumdem fecerunt *i* Alcandetæ, unde Rex Nonnus Gonzales et D. Rodericum filium Comitissæ remisit Argonam, ut eam obsiderent oppugnarentque, cum majori parte eorum quos secum ipse habebat militum. Hi mandata facientes, brevi Mauros ad magnas redegerunt angustias; sequenti autem die mane cum reliquis supervenit Rex ipse. Quo cognito rebus suis distisi Mauri, miserunt qui cum eo agerent de facienda deditio. Factum hoc die Mercurii: die autem Veneris tradiderunt oppidum, vacuum illud dimittentes, præter eos quos ibi manere Rex voluit: qui cum ibidem biduo mansisset, cunctis bene prospiciens quæ videbantur ad loci tuitionem necessaria, victor recessit. Eadem excursione obtinuit etiam Pegalhajar, Bexixar, et Escarenam *k*: indeque fratrem suum Alfonsum Granatam direxit, quidquid posset ferro ac flamma deleturum, *F* jungens ei quos apud se habebat ex Ubeda, Baeza, atque Quesada delectos *l*, nec non Sancium Martinez de Xodar, cum bono, licet non valde numeroso, pe- ditatu. Cum his Granatensem regionem, qua plana erat, ingressus Alfoncus, stragem ut fuerat jussus fecit.
- 66 Rex autem revertit in Andugar, sumptumque inde uxorem Reginam deduxit Cordubam; et mox festinato abiit Granatam versus, fratri præmisso se conjuncturus. Hic eo in tractu jam decimum diem agebat, nec absque periculo: quia Rex Maurus te- nebat urbem cum equitibus octingentis; nec tamen ideo dimiserat copta Alfoncus. Postquam autem Rex advenit, nihil integrum relictum est in hortis aut turribus usque ad portas ipsius urbis, cuncta pro arbitrio conculeantibus vastantibusque Christianis, per totos viginti dies, quibus ante Granatam Rex mansit. Contigit autem una dierum istarum, ut Mauri, tanta rerum suaram jactura irritati, eruptionem subitam in Christianos facerent, magna cum vociferatione. Sed inimisis in eos equitibus, ita erumpentes exceptit Ferdinandus, ut cum multa clade fuerint coacti terga dare, insequentibus et ce- dentibus eos usque ad portas Christianis: neque posthac ausi sunt urbe egredi, tam duriter eastiga-

*Argonam
occupat;
E*

h

i

*et alta loca
non nulla.*

k

*Vastat agrum
Granatensem.*

A

ANNOTATA.

a Briones castrum, Ibero adjacens in confinio, et pontem fluvio impositum habens, 7 milliaribus supra Lucronium. Mox autem nominandum numeri sequentis initio Olmedium sive Umetum, medium est inter Vallisoletum et Abulam, 9 milliaribus utrimque dissitum: et quæ ibidem subjungitur Valmazeda, licet in tabulis non expressa, insignis locus olim fuisse dicitur.

b Alcaraz, Castellæ novæ oppidum, unde nomen vicinis montibus ex quibus Baetis oritur; a Caravaca, in finibus Murciensis sita, adhuc bidui itinere distans. Videlur autem idem quod supra, num. 62, Sanctus Rex adiecisse dicitur possessionibus Didaci Lopez, Biscaia Domini.

c Huius Pelagio Correæ tribuitur in Relatione Romana quod de ordine sancti Regis, juxta oppidum de Segura Legionensis dioecesis, perse juens Saracenos, et committens cum iis prælium; quia sol inclinabat, commendavit se gloriosissimæ Virgini ut sol sisteret, donec victoriam consequi posset: et sol miraculose stetit per notabile spatium: et quia dicta die, sciens Rex quod prælium committendum esset, continuo Denin oravit, ut sibi concedere victoriam dignaretur contra infideles; ideo fuit successus hujusmodi miraculi orationibus sancti Regis, mediante ejus Generali, reputatus. Allegatur numerus 31 Summarii, in cuius margine dicitur. Miraculosus successus juxta oppidum de Segura Legionensis dioecesis, ubi corrigendus error interpretis, seribendumque, oppidum Seguræ Legionensis, sic dictæ, non quæ in Legionensi dioecesi sit, sed quia pater Sancti Rex Legionensis ipsam cum multis vicinis terris, Maurorum eruptis potestati, tradidit ecclesiæ Compostellanæ, quæ hodieque terras illas possidet, sub nomine Prioratus Legionensis. Æque male ibidem in contextu pro Segura nominatur Hispaniæ, leonis 15 dissita. Est autem Segura illa ad pedem Montis Mauriani, vulgo Sierra de Morena dicti, territorii Cordubensis. Radix de Andraida, in historia trium Ordinum impressa an. 1609, lib. 1 cap. 16 agit de dicta Magistro, creatumque ait anno 1242, ac sequenti anno profectum in expeditionem cum Infante Alfonso. Tum verboteus fere describit omnia, quæ in hac Chronica de illo narrantur, sine ulla talis miraculi ad Hispaniæ facti mentione; ac denique narrat prælium, a Pelagio commissum ad Sierram Morenum, ubi hodieque stet ecclesia, in memoriā prædicti miraculi ab eo constructa sit, vulgo dicta S. Maria de Tula, quod traditio vulgi interpretatur sic abbreviate dici, pro. S. Maria de Ten tula, eo quod Magister solem sistens dixerit, Ten tula, id est, Siste dies. Eadem quæ jam ex Andraida diximus, magis confirmat Spinoza lib. 4 cap. 7, dum allegat antiquas MSS. memorias Ordinis, in quarum aliquibus id tribuatur nocturnæ Sancti Regis oratione; in aliis etiam addatur, quod idem Magister post viceriam lancea percutiens rupem, elicuit, velut alter Moyses, fontem exercitui fesso ac sitibundo, qui hodieque fluens mirabilia multa operatur circa infirmos inde bibentes. Opera præmium esset scire quam antiqua sint MSS. illa. Vixit autem Magister Pelagius et pinguavit eum Mauris usque ad annum 1273.

d Omnia fere hæc loca extra fines regni Murciensis videntur fuisse: nam Alicante et Orihuela pertinent ad regnum Valentini; Alhama procul in mediterraneis Granatensis distat; sola ultima Cieca iurenitur intra fines Murcienses 8 milliaribus a metropoli.

e Cartagena, urbs maritima et potens, Cartaginensium veterum opus. Lorea comodo iuvabit fluvio ad confinâ regni Granotensis. Mula, hodieque superest in regno Murciensi, licet in Tabulis prætermisso.

f Comitissam intelligo, uxorem D. Alvari Perez D supra laudatum.

EX BISP.

g Audigar supra Bxim consistit, inter Beotiam et Cordubam.

h Argonam in tabulis non iuveni quidem, jussi tamen ponî inter Andacharium et Givurum, supra eundem fluvium (Rio-frio, id est, Frigidum vocant) ab uno loco ad alterum currentem; neque enim vel emittere debui locum tam celebrem in hac historia et regio olim insignem titulo, neque ejus situm tunc potui certius divinare: potuisse tamen propius admovevi Anduxario, unde ipsam solis 2 leuis distare nunc iuuenio in Geographia Bandrandi, allegantise Morali veterem inscriptiæ, ubi Albense Varcaonense municipium nominatur, ut proinde endem ipsi sit que Plinio Alba Virgaonensis dicitur.

i Alcaudete, inter Cordubam et Jaen, obsidione Ferdinandi IV, ejusque ibi contracto letali morbo nobilitatum, cum illud Mauri occupassent.

k Ex his priora duo summi adhuc nomen retinere scribit etiam mihi R. P. Joannes Gamiz.

l Hispanicus contextus Concilia appellat, quam recenti retinimus num. 21, ubi Conciliorum nomine intellectimus Communitates civium: hic vero delectos earumdem vertitius, juxta ibidem annotata.

E

PARERGON III.

Sancti Regis erga Apostolicam Sedem observantia, praesertim in dissidio Gregorii IX Papæ et Frederici II Imperatoris: et inde vicissim repensi favores.

A unum Imperii sui xix agerat Fredericus Imperator, hujus nominis II, evque sura contra beneficentissimum motrem Romanum Ecclesiam contumacia excessus proveterat, ut cum alia omnia remedia ipsi suando frustra tentata viderentur, summus tunc Pontifex Gregorius IX, necessarium duxerit, non tantum anathematis fulmine euudem ferire, verom etiam Imperium ipsi abrogare, deque alio substituendo cogitare. Hunc in suum imploranda ei undeque auxilia fuere Christianorum Principum, adversus potentissimum hostem, Romanæ Urbis cœribus cum formidabili exercitu invadentem. Criminum enormitatem, quibus Pontificiam iram Fredericus meruit, paucis collecta vide apud Annalium Ecclesiasticorum continuatorem Odericum Rainaldum; opul cumdem etiam reperturas, quomodo hoc in dissidio Ecclesiæ atque Imperii alii se gesserint, F ad annum MCCXXXIX num. 38 et seqq. Hispaniæ autem Reges excusatos invenies, quod, licet eximie erga Romanam Ecclesiam affecti essent; continuis tamen Saracenorum bellis impliciti, studia sua non aliter explicare potuerint quam per epistolæ, quibus exinde untum sub exitum testarentur dolorem, et faci compouenda operam mediationemque offerrent. Invenies etiam præcipuum in his fuisse Ferdinandum, affinitatis vinculo pridem Frederico adstrictum, ac Matrem ejus, quorum litteras etiam proficit Rainaldus, omnibus amoris et observantie notis insignes; quæ licet in Regesto Pontificio anni XIV extant; ipse tamen, nonnullis argumentis ductus, arbitratur eas ad annum prædictum pertinere. Argumentum certe non levè est, quod omnes inveniantur datæ mense Decembri; quodque Richardus de S. Germano in Chronico, ad tertium dumtaxat ab hoc annum deducto, adeoque tunc scripta (sicut extat post Tomum 3 Italæ sacræ Ughelli) quod, inquam, Richardus iste narret, quomodo sequenti mox anno MCCXL, mense Aprilis, filius Regis Castiliæ ad Imperatorem apud Foggiæ venit, Apulia Daunia oppidum, ubi is Colloquium generale celebrabat. Etenim earumdem epistolæ stolarm una, iturum illuc Principem commendabat Imperatorem,

Ciscente
dissidio illo,

Ferdinandus p̄tium
Fredericum
destinat al-
stolarum una, iturum illuc Principem commendabat Imperatorem,
Pontifici,

Solum sti-
tisse dictur
cœrra.ad Segoram
de Leon in
Barcia.unde locus
actus, Ten-
tu die,

EX HISP.

A Pontifici, per eundem Legotum, pr̄r quām et aliae litteræ ferebantur: omnes autem iūusmodi sunt, quāe huic historiæ integræ mereantur interseri. Imprimis certe huc facit ea, quāe commendatur Infans Fredericus, sic utique in baptismo dictus in honorem consanguinei, simulque indicatur, quān non bona fide idem Imperator, egerit in retinendis sibi Beatrixis Reginæ hereditariis bonis, quorū proprietatem illa moriens videtur isti suo secundogenito legasse per testamentum, quando p̄imogenito poterant regna paterna sufficer. Sic ergo in istius filii sui favorem, cum insigni suæ erga Sedem Apostolicam obseruantibz testificatione, scribit Rex pater.

68 Sanctissimo Patri ac Domino Gregorio, divina providentia sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici, Ferdinandus, Dei gratia Rex Castellæ, Toleti, Legionis, Galiciæ, et Cordubæ, cun debito famulatu pedum oscula beatorum. A Sanctitatis vestræ memoria non credimus excidisse, quod cum tempore dulcis memorie, Reginæ Beatrixis, filiolæ, vestræ, bona, quæ sibi jure successionis competebant, ab Imperatore, qui ea detinebat, pro Frederico filio nostro s̄aep̄ s̄ap̄s petissenius; quia ipse reddere recusabat, ad Paternitatem vestram recursum habuimus, vestrum super hoc consilium et auxilium implorantes. Ad quod, sicut patrem decet justitiae et Jesu Christi Vicarium, solitæ benignitatis clementia respondistis, quod vestrum nobis non deesset consilium; promittentes nihilominus, quod faceretis nobis exhiberij justitiae complementum. Verum cum idem Imperator, saniori ductus consilio, postmodum nobis s̄aep̄ significandum duxerit, quod bona petita paratus erat reddere; si eundem Fredericum, quem mater etiam sūm in extremis posita sub quadam obtestatione illuc destinandum jussérat, sibi mittere curaremus; nos, attentes quod nocuit differre paratis, tum propter maternam hereditatem obtinendam, quam ad servitium Romanæ Ecclesiæ eum habere volumus; tum propter alias causas urgenterissimas, quas venerabilis Abbas et religiosus vir dilectus noster W. Abbas S. Facundi Magnificentiae vestræ plenius exprimet; de prudentum viorum consilio eundem duximus destinandum; viva voce firmiter præcipientes eidem, et sub pœna paternæ gratiae injungentes, quatenus, more progenitorum suorum Regum et Imperatorum Hispaniæ, honorem et exaltationem Ecclesiæ Romanæ procuraret et diligat, et ei semper sit obediens et devotus.

B Sane si idem Imperator, quod non credimus, eamdem hereditatem sibi reddere contradicat antiderat; Paternitati vestræ affectuosas preces porrigitur, peccantes humiliiter et devote, quatenus eum sub defensione vestra, cui eum committimus, protegentes, vestrum eidem dignemini impetriri auxilium et favorem. Datum Burgis iv die Decembris. Nescio quādū cognatae suæ filium opud se detinerit Imperator: vix tamen crediderit, illo in excommunicacione et iūmicitia Ecclesiæ perseverante, ac tandem etiam sub annum MCCXLV, publica Concilii Lugdunensis sententia deposito, ut hoste communibus Christianorum armis exterminando; aut patrem permisisse, aut filium voluisse ulterius hærere in execrata illius aula. Sed neque quidquam eorum quæ débebat restituisse Imperatorem dixerim; cum unsquam legatur Infans Fredericus, titulum aliquem ex moteris in Allemannia ditionibus usurpare (Duxem v. g. Sueviæ se scribendo) idemque inveniatur num. 175 obsidioni Hispanensi adfuisse cum fratribus, morientisque patris extremam benedictionem exceperisse. Quod autem ad Imperatorem attinet, Pontificis contra eum querelis, eadem die per eundemque Legatum, sic respondit Rex Sanctus.

69 Novit ille qui nihil ignorat, qui scrutator est cordium et cognitor secretorum, quod sinceræ mentis desiderio, non minus devoto quam debito, cor

nostrum ad honorem vestrum æstuat, et ad exaltationem aspirat: nimirum [ejus] quem constat in terris Vicarium Jesu Christi, et vices gerere veri Dei, incrementum, progenitorum nostrorum sequendo vestigia, et gloriam Sedis Apostolicæ quantum sufficiens affectantes, quæ cunctis per orbem fideliibus saeratissimum fidei pabulum abundantiter erogat et sapienter ministrat: per quam nos et universi Christi fideles, tam Reges quam alii, cœlestis spei propinari nobis et credimus et desideramus augmentum: pro qua fide pugnamus et stamus aduersus inimicos ejusdem, hæreses extirpando, et nos ceterorum inimicorum, qui errores suos armis contendunt defendere, insultibus et conflictibus, non absque gravi periculo, corporaliter opponendo. Hæc igitur et quamplurima alia duriora, quæ non duximus litteris committenda, tum quia longum esset et superfluum enarrare, tum etiam ne laudem propriam quærere videamur, pro Christi nomine dignum duximus sustinenda; ut funiculus hereditatis Domini dilatetur, et honor p̄iæ matris Sedis Apostolicæ per ministerium nostrum, etsi non optatum vel debitum, saltem aliquantulum suscipiat incrementum. Nam si sacrosanctam Romanam Ecclesiam, quæ nos semper dilexit et fovit in visceribus caritatis; et requisita, non solum propitiati, sed promptam se exhibuit circa promotionem nostram, specialium exuberantia gratiarum, quantumcumque sincere diligimus, mercedem non credimus nos habere: imo etiam modicum reputamus, si eidem in suis necessitatibus assistamus, et pro ea et personam et regna quibuscumque discribentibus exponamus. Sane multorum relatione didicimus, quod nabis postmodum Papalis littera demonstravit, Imperatorem in sacrosanctam Romanam Ecclesiam, quæ eum curiose nutrit et mirabiliter exaltavit, multipliciter deliquisse, et eam adeo ad iracundiam provocasse, quod opus fuit ut manu Domini tangatur. Numquid pati potest pia mater, et non compatitur filius? Numquid dolet Sedes Apostolica, et exultare potest fidelis? Numquid turbato capite, membra vigore noscuntur? Atiamen quia non obliviscitur misericordia Deus, nec in ira misericordiam continebit; ex quo semel cœpimus loqui, loquimur parum ad Dominum, de dubiis negotiorum eventibus magis auxili, quam de facto Imperatoris, quem quantum eum Domino possumus multipliciter tenebimus diligere; obtenta prius venia et concessa licentia, ut mansuetudo patris pœnitentem reciperet filium, et Ecclesia suo non careret athleta, partes nostras interponere curaremus. Ah hoc autem competentius exequendum, venerabilem ac dilectum W. Abbatem S. Facundi, virum circumspectæ prvidentiae et honestum, de quo propter sue prærogativam honestatis plenæ confidimus; quem, cum esset causa visitandi Romanam Ecclesiam in itinere constitutus, ad nos revocavimus; deliberatione habita, ad Vos propter hoc et alia duximus destinandum; ut securi de ejus honestate et industria, enimdem confidenter ad Imperatorem ex parte nostra, si expedire videritis, vel ad nos etiam remittatis, eum vestræ in omnibus et per omnia beneplacito voluntatis: ipse enim quod a Sanctitate vestra injunctum sibi fuerit, sicut novimus et suimus in pluribus jam experti, devote ac fideliter exequetur. Datum Bär- gis iv die Decembris.

C 70 Hactenus Rex Sanctus, in priori epistolæ sua parte hanc dubie respiciens ad eam Honorii Papæ IIII gratiam, quam in Commentario prævio num. 26 explicimus, per ejus Brve, datum Laterani vi Id. Julii, Pontificatus anno secundo, Christi MCCXVIII, qua declararat, parentum ejus divortium, ex mandato Sedis Apostolicæ celebratum, ipsi non debere obesse, quo mi-

*At his litteris
suam Gregorio
obseruantiam
testatus,*

*pollicitum es
restituere he-
reditarium ma-
tris bona:*

*eundemque
Apostolicæ
Sedi comen-
dat;*

*ac recipit
saltē an.
1245, spe
frustratum.*

*compatitur
eius afflictio-
nibus,*

*et Legatum
suum media-
torem offert,*

*cum grata
acceptorum
beneficiorum
memoria:*

nus

A *nus rata ac firma maneat concessio patris, ipsu*s* recipientis in filium, a deo et in legitimum successore*n*a. Istam autem gratiam non præcesserat (ut videtur Odo-
ricus Rainaldu*s* estimare) sed secuta fuerat (ut patet ex
data, non tantum quod diem mensis, sed etiam annum
Pontificatus posteriori) secuta, inquam fuerat gratia
alia, hoc Brevi expresso. Ferrando, Illustri Regi Ca-
stellæ. Ad impendendam circa Te et Regnum tuum
curam et solicitudinem speciale*m*, et ætatis tuae
consideratione inducimur, et præclaris inclitæ re-
cordationis Alfonsi Regis Castellæ avi tui meritis
provocamur. Tuæ igitur Serenitatis precibus benignum
impertinentes assensum. Personam tuam et
Regnum ipsum sub speciali Apostolicæ Sedis et no-
stra protectione suscipimus, et præsentis scripturæ
pagina communius, Nulli ergo etc. Datum Late-
rani xiv Kalend. Augusti (non ipsis Kalendis, uti
legisse videtur Zuniga ad an. 1252 num. 8) Pontificatus
nostri anno tertio. Præter has, aliæ in cum-
dem sanctum Regem ac speciales gratiae ubi ipsomet
Gregorio IX profectæ sunt, quarum distinctior notitia
perit; confusa autem atque ingenere eorumdem meminit*

B *Regina Mater, in Epistola, quam eidem Legato per-
serendum dedit, dignam similiter hic transcribi. San-
ctissimo Patri ac Domino Gregorio, divina providen-
tia sacresu*c*tæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici,
Berengaria, Dei gratia Regina Castellæ et Toleti,
pedum oscula beatorum, cum reverentia filiali tam
debita quam devota. Pro multiplici gratia, quam
ex multa vestræ exuberantia bonitatis Ego et Fi-
lius meus a Sanctitate vestra tam sæpe recepimus,
nec petita multoties sed oblata, dignum ducens ad gra-
tiarum saltem actiones assurgere, condigne nequeo;
dum erga Me et Meos vestram dignationem attendo,
dum penso vestræ promptitudinem pietatis; quod
quidem gratius mihi foret rebus efficere, quam ver-
bis aut litteris declarare. Sed quia ad presens quod
volo non valeo, non propter aliquem cordis defectum
aut rerum indigentiam mundanarum, sed expectan-
do potius vestræ beneplacitum voluntatis; pro tot
beneficiis grates interim reddo vestram Magnitudinai
quantas possum; Majestatem vestram totis mentis
affectionibus implorando, ut juxta devotionis affectum,
quem Ego et Filius meus erga Vos semper habui-
mus et habemus, aliquid mihi dignetur innuere,
quod vestræ voluntati sedeat, ino quidquid vestræ
placuerit Sanctitati, per omnia et in omnibus ex-
quendum. Hoc autem apud benignantatem vestram
reticendum non credo, quod, quia vobis non scribo*

C *frequentius, non ex minori devotione provenit; sed
propter verecundiam quam contraxit sexus femi-
neus a natura, et reverentiam quæ debetur Vicario
Iesu Christi. Novit enim Dominus, quod dum mentis
oculis Papalis claritatem intueor puritatis, mentis
intuitum quasi quidam fulgor reverberat ad scriben-
di desiderium retardandum; et stupore comprehensa,
quodammodo præsumptionem reputo attentare sal-
tem vestri tangere simbriam vestimenti. Verumta-
men quanto frequentius vestras litteras reciperem
aut mandatum, tanto gratius foret mihi, et tanto
pleni*s* meæ satisficeret voluntati. Nunc autem gra-
tes Domino refero, quia opportunitatem habeo per
venerabilem ac dilectum W. Abbatem S. Facundi,
virum providum et discretum, qui alias erat ad ve-
stram præsentiam accessurus, quædam quæ litteris
commendare nolui secure ac fiducialiter declarandi,
qui ea licetius vobis exponere, et voluntatem no-
stram latius peterit aperire. Datum Burgis v die
Decembri.*

71 *Respicere etiam Ferdinandus potuit in agnoscen-
dis Apostolicæ Sedis erga se beneficiis, od ipsiusmet
Gregorii IX, erga se indulgentiam, qua anno MCCCX-
XVII (teste ad istum annum Brovio, num. 6) ei conces-*

*quam etiam
testatur mater
Berengaria,*

*optans gratt-
itudinem reipsa
monstrare,*

*et codem in-
ternuntio
utens.*

Maji T. VII

*sit, ut in locis, quæ manibus Saracenerum eriperet D
in posterum, posset Rectores Ecclesiarum, prima
duintaxat vice, ad arbitriam suum electos, præsen-
tare Episcopis; idque per litteras Viterbii datas XII
kalendas Octobris. Quamquam, cum per id temporis
regni illius Cancellarius Episcopus Oxomensis, ad
Ecclesiam Legionensem postulatus fuisse, atque
eam postulationem Ferdinandus a Sede Apostolica
confirmari, eumque postulatum ad Cathedram Le-
gionensem transferri oraret, Gregorius denegavit;
quod videret Ecclesiam Oxomensem inaltum posse
incommodari ex translatione postulati, qui vir maxi-
mi consilii et dexteritatis audiebat (Joannes Terce-
rius hic fuit, supra nu*m*. 53 nominatus, ubi Mezquitam
Cordubensem dicitur expiisse) Excusavit autem fa-
ctum Gregorius, litteris Ferdinandando atque utriusque
Ecclesiæ Collegio datis, Laterani II Non. Decem-
bris. Causa negandi præcipua videtur fuisse, adficium
novæ Cathedralis, a Joanne inchoatum; dicit euim
Ægidius Davila, in Theatro illius Ecclesiæ, quod ab-
soluta fabrica, et vacante per mortem D. Mauriti*s* Epi-
scopatu*s* Bargensi anno MCCCXLVII, Innocentius IV Regi
indulserit eumdem Joannem illuc transferre; quo Can-
cellarius Regni ita esset personæ Regiæ propinquus, ut
tamen Episcopus nou elongaretur ob Ecclesia sua. Lo-
dem anno, cum Infans Alfonso optare se significasset,
ut civitas Carthaginensis, quam de novo, per suum
ministerium triumphante Dei dextera, eripuerat de
manibus Paganorum, posset ad statum prosperitatis
exurgere, si Pastorem desiderabilem providente
Apostolica Sede sibi gauderet obvenisse; tum ipsi
quod petebat annuit idem Pontifex, tum Regi Reginæ
que ipsius Ecclesiæ dotationem commendavit. Regi san-
cto scriptum Breve, hujus erat tenoris. Spiritu exultan-
te perceperimus, qualiter regnum Murciae per divinæ
virtutis auxilium dominio dilecti filii, nobilis Al-
fonsi Primogeniti tui, fuerit subjugatum De hac
siquidem exultatione processit, quod cum dictus Pri-
mogenitus affectaret, ut civitas Carthaginensis, sita
in Regno prefato, Cathedrae Pontificalis obtineret
honorem; virum honorabilem, et Religionis celebriter
(Franciscanæ) professorem, ac scientia et honestate
conspicuum, nec non in spiritualibus et temporalibus
circumspectum, scilicet Fr. Petrum, Confes-
sorem ipsius Primogeniti, Carthaginensi Ecclesiæ,
Fratrum nostrorum communicato consilio, de spe-
ciali gratia providimus in Pastorem. Quia vero cla-
ritas tui nominis exigit, at hujusmodi novis et divinis
plantationibus occurrat; Serenitatem tuam omni qua
possimus affectione rogamus, in remissionem tibi
peccatorum injungentes: quatenus Ecclesiam ipsam
beneficiorum tuorum largitate fœcundans, et præsi-
dio desiderati favoris attollens, personam dicti Epi-
scopi optatæ foveas benignitatis affectu; ita quod,
ipso ad votum prosperante in commissi sibi cura
regiminis, et endenti Ecclesia plenum obtinente vi-
gorem; sub spiritualium et temporalium incrementis,
tibi exinde, a clementia Conditoris omnium, com-
pensetur gloria principum æternorum. Epistolæ
porro ad Reginam Joannam hoc erat exordium: Regis
et Reginæ cœlorum gratia te dignam constituimus, si
mente sollicita vaces operibus caritatis: et ex hoc
etiam apud homines tibi clari nominis augmentum
acquiritur, et in conspectu Sedi Apostolice laudis
et benedictionis materia impetratur. Concluditur au-
tem similis præcedenti exhortatio, optando, ut exinde
præsentibus ac posteris grande ac delectabile relin-
quatur exemplum; et ipsi Reginæ Dei benignitas
propter hoc dona suæ benedictionis accumulet; et
Nos, inquit Pontifex, etiam uberes gratias oppor-
tunis temporibus referamus. Extant tres illæ Epistolæ
integræ, sed impressæ absque nota anni, diei, ac loci, pro
anno tamen quem signavimus, apud Ægidium Davila in*

*EX HISP.
Indulserat et
Gregorius no-
varum ecclæ-
starum præ-
sentationem,*

*tardior tunc
ad permuta-
tiones pro-
bandas:*

*et ad sugge-
stionem Alfon-
si Infantis*

*F
ordinatum
Petrum
Carthaginen:
Episcopum,*

*Sancto et uxo-
ri ejus com-
mendarat.*

EX BISP.

- A *Theotro Ecclesiae Murciensis: nam tertius post restauracionem Cathedrae predictas Episcopos, D. Didacus Martinus de Morgaz, teste Tamayo ad 24 Januarii, transtulit Cathedram ecclesiam ex Carthagine Murciam, propter crebram Maurorum infestantium in urbem irruptionem, qua nec divina Officia debita geregabantur solennitate, nec oppidanorum numerus ad defensionem necessarius inveniebatur.*

CAPUT XII.

Expugnata Mula, Giennium obsidetur et deditur: decernitur obsidio Hispalensis.

Rex succurrit arci Martanæ,

- B *Dum Rex ad Granatam esset, Mauri, Gazulæ dicti, excurrerant ad Martos, locumque obsederant: quo intellecto, statim missus est Alfonsum Regis frater: hic autem cum Magistro Calatravæ ejusque Fratribus illuc properans, invenit Mauros jam recessisse. Etenim qui intus fuerant Fratres, adjuti ab aliis qui auxilio venerant, erumpentes contra ipsos ita generose pugnarant, ut multis eorum cæsis, et captis non paucis, plenam de barbaris victoriam per Dei gratiam reportarint, magna præda equorum aliarumque rerum ditati. Interim Rex Ferdinandus, satis diu circa Granatam hæsisse et Maurorum insolentiam repressisse visus, populata regione eorum ut libuit, sicut prædictum in Historia est, paulatim sese recepit Cordubam; ubi honorifice lætanterque receptus, apud uxorem suam D. Joannam, necessaria sibi suisque quiete corpus refecit, et copias refocillavit. Dictum etiam superius ab Historia est, quomodo Rex Ferdinandus Alfonsum filium suum Murciam miserit: nunc addendum, quod illuc cum credito sibi commeatu appulsus, eodem per munitiones et arcæ distributu, omnes perlustrarit; et ubique justitiam administrans ac beae meritos remunerans, cuncta optime disposuerit. Tum demum excurrit Mula, Lorca, et Cartagenam, quæ ei se noluerant tradere, ac multa singulis damna intulit per campos. Intelligens autem, quod Mula magna esset annonæ penuria, eamque si obsideretur fame cogi ad deditiæ posse; consulto prius D. Pelagio Correa oppidum ciuitat, atque ante illud tam diu perseveravit, donec famæ ipsi locum tradidit: ex quo atque ex arce ejus Mauros omnes ejecit, exceptis paucis quos in suburbio permisit manere. Hunc primum locum Infans Alfonsum obsedit et obtinuit, præsentem ad omnia Magistro Pelagio, qui numquam ab ejus latere discedebat. Est autem Mula oppidum validum ac bene munitum, cum areæ insigni et turribus circumsepta, opulentum præterea terris cultis ac passuicis, fructibus item et aquis commodum, atque districtu territorii sui complerens montes bene fertiles spatiumque peramplum. Sed nunc in Murcia regno dimitentes Infantem, redeamus ad patrem ejus Ferdinandum.*

C *73 Erat is cum Regina uxore sua Cordubæ, post redditum ex agro Granatensi; ibique a filio Alfonso accepit lætissima sibi nuntia de Mula intercepta, deque statu Maurorum neandum subjugatorum: præterea nuntiatum ibidem ei est, Regem Argonæ, cum maximo commeatu plus quam mille bestiarum oneratarum, proficiisci Jaen, ut civitati illi prospiceret de annonæ. Statim ergo Alfonsum fratrem, cum delectis Ubeda atque Baeza adductis, misit, qui venientibus se medium interponeret, adituque ad urbem proliberet. Mox ipse post eum ivit, iveruntque cum eo D. Rodericus de Valduerna, D. Didacus Gomez, et D. Alfonsum Loper de Vaya. Profecti sunt autem Argonam indeque Jaen, biduo toto expectantes venturum commeatum: sed frustra: nescitur tamen utrum Mauri, adventu ejus cognito, an alia ex*

causa venire prætermiserint. Rex vero, nolens ibi tempus terere, post grandia damna circum urbem facta, revertit Cordubam; ubi, priusquam aliquain requiem caperet, intellexit matrem suam D. Berengariam Toletu ad se venire. Hoc cum gratissimum ei accidisset, ad excipiendam eam confestim egresus est cum Regina Joanna; transitoque Portu venerunt ad locum, tunc Pozuelo dictum, ubi filius eorum Alfonsum postea insigne oppidum condens, Villam-regalem a nuncupavit. Ibi inter se viderunt mater et filius, mutuoque aspectu et convictu recreati sunt totis sex hebdomadis, numquam amplius invicem revisuri; nam ipsa Toletum reversa est, Rex cum uxore ad confinia abiit, neque in Castellam amplius venit.

D *74 Transito autem Portu ivit in Andugar, ubi totum suum exercitum colligens, cum Regina uxore profectus est Jaen. Ac primum vastavit hortos viueasque et messem totam, nec quidquam quod reperit dimisit integrum: deinde progressus est Alcalam Abenzaidæ b, et similiter egit, multos Mauros abducens in servitatem. Postea transiit Illoram c, intravitque suburbium et expilavit; oppidum vero incendit, occisis captivatisque Mauris toto illo districtu. Fuit autem præda copiosa quam inde avexerunt, tam in gemmis lapidibusque pretiosis, quam suppellectile ac vestimentis, copiaque magna pecorum ac jumentorum: erat enim oppidum dives valde. Inde nobilis iste Rex ad campos Granatenses populabundus excurrit, idemque fecit in montanis locis, donec veniret usque Granatam: circa quam mansit diebus aliquot, destruens ac vastans omnia quæ Maurorum erant, absque eo quod hi auderent contra eum procedere. Videns ergo frustra se ibi hæsurum, recessit Martos: ubi ad eum Murcia venit Magister D. Pelagius Correa, Regique narravit quam prosperè ibi egisset D. Alfonsum filius ejus, Victoria relata de resistentibus Mauris, quod Regi lætitiam non parvam attulit. Tum illius consilium exquisivit, interrogans, quid ei de Jaen civitate obsidenda videatur: qui respondit optimum id factum esse: idemque sensus fuit omnium aliorum Procerum. Convenierunt ergo Magnates hominesque opulentí et cuncta sodalitia militaria, et statuerunt qua ratione alii hoc, alii alio tempore, adessent, ad obsidionem per vices continuandam, donec urbs traderetur. Et hoc ita quidem ceptum est; sed cum vidisset Rex, post dies aliquot ibi consumptos, non procedi quemadmodum constituerat et volebat; ipsemē eodem accessit, mansitque, licet incommodissimo tempore, frigido utique et pluvio, quia media hiems tunc agebatur: unde siebat ut tam homines quam jumenta pluriuum damni paterentur, nec tamen ab obsidione recessum est.*

E *75 Videns ergo Rex Argonæ, qui idem et Granatae, Ferdinandum tam pertinaciter inhærere proposito, neque recessurum nisi capta urbe; quæ longa fame pressa, non videbatur diu posse resistere, fatigatis extenuatisque propugnatoribus; se vero non sufficere ad auxilium obsessis ferendum d, omni ex parte sic clausis, ut nec egredi quisquam nec ingredi ad eos posset; statuit ad Regem supplex accedere, seque ac sua omnia ejus fidei tradere, confidendo in ejus magna bonitate, quod clementer habiturus eum esset. Hoc suum consilium cum Mauris proposuisset Rex Barbarus, quo nullum ei occurrebat salubriss, ad consulendum ipsis suoque honori ac regno; perrexit ad Regem Ferdinandum, seque subditum ejus professus, cum osculo manuum tradidit se in illius potestatem, simulque obsessam urbem in pignus perpetuae fidelitatis. Exceptit enim sic humiliatum Rex humanissimus, cum ea clementia qua tales solebat; pactusque cum ipso est, ut maneret in regno ac*

Rex cum matre extreum congressus, a

post rasta- tos Mauro- rum agros,

b
c

E

Giennium
absidet;

F

d
enjus de- fensionem deperans Granatæ Rex

*ultra se Fer-
dinando
subjicit,*

e

*relicta ti-
dem urbe
Jaensi,*

*qua Christia-
nis habitan-
da traditur.*

*Decernit
obsidio Hi-
spalensis.*

A ac dominiis suis sub tributo centum et quinquagies mille maravedisorum annue pendendorum, et oblligatione sequendi suam Curiam, fidæque societatis pace et bello; solum urbem obsessam, utpote jam propemodum subactam, dimiteret. Quod cum utrimque placuisset ac firmatum esset, tradita est Ferdinandus urbs Jaen e. Est autem urbs hac perquam populosa et ampla, multisque ac fortibus turribus munita, abundat vero aquis bonis intra muros, et copia rerum omnium quæ possent in nobili atque opulenta civitate optari: bellicosa etiam multumque formidata erat, antequam veniret in potestatem Christianorum: postquam vero his cessit, fuit semper propugnaculum confinium, quæ exhiinc secura manserunt, atque extra periculum habitari ab eisdem potuerunt. Sed regrediamur ad Historiam.

B 76 Tradita in illum inodum civitate, ingressus eam est Rex cum processione totius Cleri: rectaque procedens ad Mezquitam majorem, eam dedicari in ecclesiam fecit sub invocatione S. Mariæ, Missam cantante D. Guterio Episcopo Cordubensi. Stabilivit etiam ibidem Cathedram / Episcopalem, attri-

B buens ei oppida et castella ac fundos sufficietes; misitque in omnem partem, invitans ad implendam urbem, sub prælicitatione multarum immunitatum ac privilegiorum, quæ venientibus illuc habitatum fideliter præstítit, dividens eis civitatem et agros. Mansit autem ibidem Rex mensibus octo, pacem constituens, munitionesque restaurans, quatenus opus erat. Postea convocatis in consilium Magnatibus atque ditiōribus regni Magistrisque Ordinum, dixit, aliquid denuo tentandum videri, quandoquidem jam pridem otabantur. Singulis vero sententiā dicentibus, et quibusdam excursionem versus Hispalim suadentibus, aliis castella quædam Maurorum adhuc relicta in confiniis expugnanda; Magister Pelagius et variis Equites Ordinis S. Jacobi, rerum bellicarum experientissimi, magis probaverunt ut obsideretur ipsa Hispalis, qua urbe superata prona essent futura omnia. Erant tamen quibus consultius videbatur, excursionibus iteratis prius depopulari agros circumquaque, ac tum demum defatigatos obsidere; ita minori tempore atque periculo capiendam urbem. Nihilominus Magister Pelagius aliquique multi persistenter in sententia, asserentes, tempus illud quod ponendum esset eundo ac redeundo, et sumptus faciendo in expugnandis minoribus locis, melius impeudendos metropoli capiendas; ita uno eodemque labore omnia simul absolvit: quod consilium etiam Regi magis placuit, et stabili-

C tum fuit g.

g

ANNOTATA.

a Topographica Blavii tabula Andaluziam repræsentans, media inter Toleum et Corubam via, supra Anam fluvium, exhibet oppidum sub titulo Villæ-regalis: sed accuratior Vischerus Villam-majorem nominat, et 6 milliaribus altius ad idem flumen notat Civitatem regalem, quam potius hic intelligi credimus.

b Hanc existimo esse illud oppidum, quod in Tabulis dicitur Alcala Regalis; et Giennio abest 8 milliaribus.

c Illora, licet non exprimatur in iisdem Tabulis, tamen usque hodie nomen suum retinet, leuis ferme 5 distans ab Urbe Granensi, sicut disco ex litteris nostri P. Jounis Gamiz.

d Addit Muriana, Regem Oysemelium, factione inter suos tumultuante, de vita deque imperio periclitantem, præsidium quæsivisse a Christianis.

e Zurita lib. 3 cap. 42 nos docet urbem traditam fuisse medio mense Aprilis 1246.

f Ægiulus Davila tom. I Theatri sui Ecclesiastici pag. 245, primum hujus urbis Episcopum facit Domi-

nicum, qui tamen Beatiæ sederit totis 59 annis, fueritque Ordinis Prædicatorum, et successorem habuerit Petrum, a quo Giennum relata sit Sedes anno 1249, annente Innocentio IV. De Petro nulla occurrit dubitandi causa, de Dominico longe maxima. Hic enim (scilicet Dominicus) non potuit ante annum Christi 1249 fuisse annis 59 Episcopus, nequidem Beatiæ; debasset namque anno 1190 ordinationem suscepisse: et tamen constat, quod quando pugnotum ad Xerez est on. 1234, Beatia adhuc habebat suum Mauricum Regem. Præterea S. Dominicus, Ordinis Patriarcha, teste Bzorio Dominicano in Annalibus, primum suos alumnos caput mettre in Hispaniam anno 1219, annis quatuor post impetratam sui Instituti approbationem. Porro cum antiquitus neque Beatia neque Giennum fuerint urbes Episcopales, facile crediderim facultatem novi Episcopatus instituendi in urbe Giennensi, cui etiam Beatia subbesset, primum expeditam fuisse anno 1249 (neque enim istiusmodi negotia solent tam cito Romæ confici). adeoque Petrum primum fuisse urbus utrinque Episcopum; idque tenendum esse, donec pro Dominico, saltem ad pocos annos Cathedram tenente, certius nonciscar testimonium.

g Hic addiderim, eodem quo hæc agebantur tempore, Regem quoque Aragoniæ felicissimos habuisse progressus in Regno Valentino contra Barbaros: quos ne impedirent veteres prætensiones Castellani in Navarram, et novarum simultatum quotidianæ occasions; provisum est, contrahenda denuo inter ipsas Reges affinitate; dum Alfonsus Sancti primogenitus, Violantem Jacobi æque primogenitum, ex Violante Audreæ Hungariæ Regis filia anno 1234 ducta natam, uxorem duxit Vallisoleti mense Novembri, ut ait Zuniga: qui deinde explicat, quomodo novæ utrimque simultates ex ipsis victoriis ortæ inter Sacerum Regem et Infantem generum, compositæ fuerint an. 1248 mense Aprilis, definitis Murciensis ac Valentini regni limitibus, quoad loca adhuc acquirenda.

E

*Inter Ca-
stellanum
et Aragonem
contracta af-
finitas, pacis
vinculum.*

PERERGON IV.

De situ et munitionibus urbis Hispalensis tempore obsidionis mox narranle.

P rius quam porro pergam Latine reddere textum Chronicæ Ferdinandæ, expediet, ad eum clariss et faciliss intelligendum, præ oculis ponere situm statumque urbis, qualis erat cum eam obsedit Rex sanctus, præcente et præluciente accuratissima Hispalensis historiæ et antiquitatum urbis scriptore Alfonso Morgado, annis ab hinc ferme centum impresso Hispali. Hic cum lib. I cap. 14 dixisset, quod Mauri Hispalenses, progeniti a primis ex Africa transgressis Hispaniarum domitoribus Arabibus, eo tempore Rege destituti, numquam se voluerunt subiecti Maurorum Granatensis Regi, utpote ignobiliorum et ex Palæstina post ipsos advectorum, quamvis diu eos multumque solicitasset; sed unius inter suos præcipui, Axatæ dicti, consilio fere et auctoritate regebantur; hæc, inquam cum dixisset Morgadus; quam fuerit urbs armis annonaque et omnis generis apparatu ad vitam bellumque lucendum instructa, colligi jubet ex diuturnitate obsidionis tolerata. Sed et hæc, inquit, brevis temporis fuit, respetu ingentium hujus urbis virium. Etenim ambitu præcipui sui muri complexa spatium non minus quam octies mille septingentaram ac quinquaginta virgarum, plena erat populo bellicoso ac fere innumerabili. Muri alti ac firmi, absque rima aut ruptura ulla; utpote numquam bello pulsati, instructique turribus per circuitum centum sexaginta sex

F
*Describitur
urbs am-
plissima*

*cincta turri-
bus 166.*

et

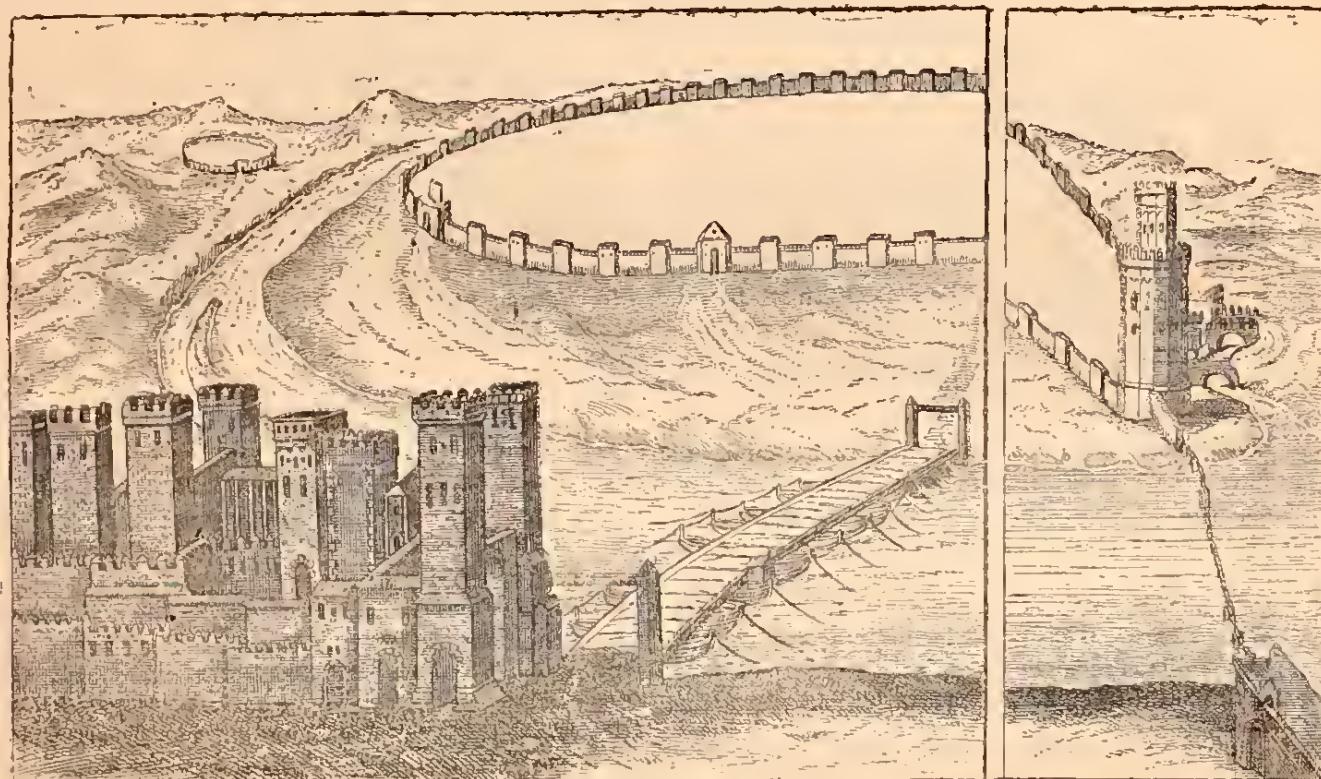
A et pluribus. Præcingebat eamdem antemurale, quale enicunque magnæ civitati vel solum sufficere ad munitionem posset, cum fossa bene profunda ac larga. Portæ ejus prineipales duodecim (ut de posticis duobus taceam, Alcazari et Atarazanarum dicitis) cum procurrentibus oblique propugnaculis, erant densatæ clavis et ferreis laminis obductæ, supra durissima boum tergora, craticulis chalybeis substrata.

D quod ex una parte, qua Hispalim respicit, flumen alluit: ex altera, muri cingunt, instructi turribus altis ac firmis, quales nunc quoque conspiciuntur. Hinc porro vix dimidia leucæ horariæ parte distabat perquam munita civitas Haznalpharache, quæ omnes totius Axaraphæ Mauros tuebatur, posita supra jugum montis, ad dexteram Bætis infra Trianam, turrita etiam ipsa: quæque una cum castro Trianæ clavis erat regionis istius. Castro autem, præter turres, prætensa ex hac parte erat fossa grandis, quæ nomen usque nunc retinet foveæ Trianensis; per quam derivabatur fluminis ipsius brachium, Castello ac turribus ejus circumductum. Ut autem facilior esset inter urbem castellumque istud communicatio, ligneum supra naves grandes ac robustas pontem straverant Mauri, quem ferreis catenis ipsi castello adstrinxerant. Ut vero naves cis pontem stantes, et occupantes grande illud quod ante urbem protenditur fluminis spatium, ab omni incursu securiores consisterent, ad Turrim auream affixa erat ingens catena ferrea, quam quoties visum fuerat tendere poterant trans ipsum flumen, affigendam cuidam firmissimo muro, hodie dum manenti in platea quadam Trianensi, ab inde nomen Parientinæ habenti.

B Quia tamen ex latere uno, atque adeo dimidia sui parte, sex portas habente, securam magis urbem faciebat fluvius Bætis, ad eujus sinistram ripam versus Occidentem jacet; id est ex altero latere sublimiores firmioresque muros turresque cum antemuralibus fecerant de industria, fossam etiam latioram profundioresque, sicut hodie videntur. Sed nihil æque magnam Marris fiduciam dabat, ut sese inexpugnabiles crederent, quain commoditas subsidiæ tam hominum quam alimentorum, inferendorum ex famoso illo et fertilissimo Herculis horto (Axarafam ipsi appellabant) qui ex adverso urbis trans flumen incipiens, decem leucas in longitudinem et quinque in latitudinem extenditur, triginta autem leucas suo ambitu complectitur, usque ad oliveta Nieblensis pertingens: in quo centum millia prædiorum, præter arcæ vicosque, numerabantur; ha-

paratum habens ex Axara fa subsidium

per castellum Trianæ,

Ejusdem icon in theatro urbiæ

C 79 Hoc Morgadus, tam clare omnia, ut præter iconographiam urbis atque suburbiorum, oculis ipsis subjiciendam, desiderari amplius nihil possit: huic autem defectum curioso lectori supplere quadamtenus poterit triplex iconismus urbis Hispalensis, secundum varium ejus aspectum insertus Theatro civitatum orbis, per Georgium Braun sociosque et successores, sex libris vulgato Coloniæ, ab anno 1582 usque ad 1602, scilicet lib. 1 tab. 2, lib. 4 tab. 2, et lib. 5 tab. 7: itemque in multo auctiori meliusque ordinato Theatro, ante non multos annos edito Amstelodami apud Janssonium. Hic siquidem redemptis Coloniensis laminis, ante centum annos sculptis, tamquam novis est usus, nulla adhibita distinctione ab iis quas novas addidit; quod tamen monendum hic Lector videtur, ne titulo libri deceptus, ex laminis prædictis judicium formet de præsenti tempore quo urbes multæ, atque imprimis Hispalis, plurimis ædificiis magnificentissimis publice privatimque auctæ, aliam prarsus faciem induerunt, etiam extra mœnia. Porro prædictarum Tabularum

secunda institutio huic accommodatior est, quia ad planum aptatur, cum enumeratione ac designatione singularium portarum, præcipuorum templorum, fororum, atque suburbiorum. Interest tamen inter hic descriptam antiquam, et ibi notatam designationem recentiorem, quod ibi nulla appareant indicia antemuralium, et quod suburbium Trianæ, ex quo conspiciendus urbis situs datur, repræsentetur absque exterioribus ab aversa parte mœnibus, turribus ac fossa, fortasse solo jam æquatis; solum ex parte Meridionali videtur apparere pars aliqua veteris illius muri, cui prædicta Catena ex Turri aurea trans flumen ducta, offigebatur: ex parte vero Boreali conspiciuntur, ad caput pontis Trianensis, formidabilis carceres sacræ Inquisitionis, in modum castelli octonis turribus septi. Pons ipse navigiis innititur mûnime magnis, nec ullatenus comparabilis ei est, quem nostro Scaldi instratum saxe vidimus Antuerpiæ, cum id belli necessitas postulabat. Quin etiam pro ripa, usque in fluminis alveum manu aggesta, murataque et silicibus eleganter strata (ut opud nos est) oliud non vi-

non valde ab antiquo discrepans,

deos

*atque etiam
ex parte hic
posita.*

*Qua trans
flumen vulgo
Vetus Hispania
dicitur*

*potius Italica
vetus dicere-
tur.*

Unde nomen?

A deos quam informem arenoriam, nullisque praesidiis ad commodam navium exonerationem instructam, quamvis etiam maximæ dicuntur flumen hue usque subire. Haec omnia poteris utcumque coacipere ex supraposito schematismo, in quo spectanda exhibetur pars utrimque extrema civitatis, cum ponte trans Baetini stroto, uti nunc est; et catena trans eundem tensa, uti olim fuisse concipio super defixos in alveo palos, tanto ponderi sustinendo idoneos.

80 Ultra predictum Trianense costellum, videre est longam secundum fluminis flexum plateam utrimque habitatam, usque ad monasterium de las Cuevas seu Cavearum, Patribus Carthusianis attributum, quod originem suam primum snmpsit circa finem seculi xiv. Porro pergendo, secundum fluminis ejusdem flexum, eadem tabula ostendit Amphitheatri amplissimi ruderia, cum monasterio S. Isidori, locisque nomen a Sanctis Brigitta et Pontio sartitis; additurque epigrapha Sevilla la Vieja, id est Hispalis vetus. Hinc aliquando mihi visum est verosimile, quod Mauri, qui vix ullam Hispaniae civitatem aut ne vix quidam ullam dimiserunt, quam non aut aboleverint penitus, aut alio transtulerint; eam quæ sub Romanis Gothisque fuerat

B Hispalim, a dextero Baetis fluminis latere ad sinistrum transportarint. Verum eruditæ omnes Hispani appellationem istam Seviliæ Veteris rident, ut insulsum rulisi vulgi commentum; certisque argumentis docent veteris Italicæ, non Hispalis, reliquias esse amplissimorum, quæ istic adhuc reperiuntur, ruderum vestigia. Nam et frequentes istic effodiuntur nummi, Italicæ nomen inscriptum habentes in aversa facie; et quem vulgus vocat Santiponce, videtur esse S. Gerontius, Italicæ in Hispania Episcopus et Martyr, xxv Augusti inscriptus Romano Mortyrologio. Itinerarium autem Antonini Imperatoris; Ab Hispali Italicam p. m. vi constituit, idque trans flumen Occidentem versus. Est autem ibidem adhuc locens, Talea dictus, in partitione territorii Hispalensis a sancto Rege deereta, qui propius nomen veteris Italicæ repræsentat. Ceterum ipsa Hispalis proprium ex re nomen habuerit; si (quemadmodum docuit Ortelium nostrum Arias Montanus) Phœnicium illud est, ex Spila vel Spala deflexum, quod planicie sive virentem regionem significat, qualis est omnis ea, quæ urbi ad meridiensi posita, vulgato nomine Tablada dicitur, nomen, inquit Morgadus, ab eo habens, quod sit campus planus ac spatus (Latine Tabulatam possemus dicere) quo loco, inquit Braunius, in Theatro urbium præcito, plurima antiquitatis monumenta eruuntur, veluti tynbi, lapideæ ac vitreæ C lampades, urnæ, numismata, et alia id genus, ex quibus Romanorum sepulturam hic quondam fuisse intelligi potest.

CAPUT XIII.

Progressus Hispalim Rex oppida quedam per iter capit: ejus classis Mauricam vincit.

*Post vastatos
agros Carmo-
nenses.*

a

Ribus apud Jaen compositis, uti dictum est, obsidioneque Hispalensi decreta, Ferdinandus pro se reliquit Ordinum Ordoñez urbis Praefectum, qui reliquam domorum agrorumque partitionem prosequeretur, secundum mandata sibi facta; et ipse Cordubam rediit, atque post paucos dies egressus tetendit a Carmonam, quotquot extra portas reperit Mauros mactans aut capiens. Eorum, qui hac vice comitabantur Regem, præcipui erant hi: Alfonso frater Regis, filius D. Henricus, Magistri Ordinum S. Jacobi et Calatravæ, Didacus Sanchez et D. Ferdinandus Nuñez. Comitabantur eundem equitatus Cordubensis, perquam bene exercitatus; et Rex Granatensis, jam Regis vassallus, cum equitibus

quingentis, apud Carmonam eundem assecutus. Desolatione autem circa Carmonam quanta potuit facta, Rex cum exercitu abiit Alcalam Guadairæ b. Mauri vero qui Alcalæ erant, intelligentes Granatensem Regem esse in comitatn, egressi ex oppido ipsum ei tradiderunt: qui continuo illud consignavit Ferdinando in manus. Illic vero Alcalæ subsistens, fratrem suum Alfonsum cum Magistro Pelayo jussit incurrere in Axarapham Hispalensem; Regem vero Granatensem, cum Magistro Calatravæ ac filio suo Henrico, immisit contra Xerez c.

82 Ibidem Alcalæ existenti Regi lucumque munienti, nuntiatur obiisse ejus matrem D. Reginam d Berengariam: nec dici potest quantum ex illa morte sensum doloris hauserit atque monstrarit. Succurrit tamen ei, ne tristitiae succumberet, innatum animi robur, invictaque constantia ad quosvis casus perferendos. Neque vero præter rationem erat, quod tales jacturam dolenter se ferre Rex tantus monstraret. Perdebat enim matrem, cui parem generositate atque virtute Rex nullus habuit: quæ utrique regno, Legionensi atque Castellano, imo Hispaniae universæ, speculum orunis probitatis fuerat; cujus unius consilio, non unum tantum sed plura regna gubernabantur; quæque omnes ætatis sine Reginas meritis exuperavit. Deplorata autem mors ejus fuit per omnes civitates, oppida, villas Castellæ ac Legionis, a magnis æque ac parvis; sed præcipue a nobilibus eagentioribus, ergo quos beneficentissima erat; perfecta et consummata in virtute, Dei rerumque divinarum amans, virtutis exemplum: quam bonorum omnium remunerator, ut veram famulam et amicam dilectam, faciat cum Sanctis suis regnum aeternum hereditare. Amen.

83 Meminit Historia nostra superius, quomodo Rex Ferdinandus, Alcala Guadairæ potitus, fratrem suum in fines Hispalenses, Regem vero Granatensem jussit in Xeritanos excurrere; nunc refert, quomodo iisdem a demandata sibi expeditione regressis, Ferdinandus ratam ac gratam habens operam sibi a Rege Granensi navatam, eundem in regnum suum remiserit, ab ulteriori servitio absolutum. Hic magnas ei gratias agens, letus atque hilaris ad propria rediit; ipse autem Ferdinandus Cordubam ivit, propositum habens in Castellam regredi. Sed suorum consilio desuper audito mutavit mentem: considerabat enim rebus suis perquam noxiis tali tempore fore regressum in Castellam, ubi inventurus esset multa, quæ ut remedio sic etiam mora longiori egebant; interim vero messem facturos Mauros viresque sumptuos, quos postea difficilis multo frangeret, atque ad eam in qua nunc erant imbecillitatem reduceret. Hoc ergo consilio approbato, Corduba discedens versus Jaen redivit; ibique intendentem bello contra Mauros prosequendo convenit Burgensis quidam civis valde opulentus, nomine Raymoundus Bonifacius: cuius adventus Regi gratissimus fuit, quia erat vir instruendæ regendæ classi navalí idoneus, et ipse decreverat fabricandam unam, qua uteretur in mari ad subjiciendam sibi facilius Hispalim. Quare post longos cum illo sermones, remittens eum, in mandatis dedit, ut quam maximam posset classem e compararet navim et triremium, cum eaque veniret versus Hispalim.

84 Raymundo eum talibus mandatis dimisso, regressus est Cordubam Ferdinandus: ibi enim condixerat Proceribus atque Magistris Ordinum ac populorum Deputatis: mox autem atque exercitus convocatus adfuit, procedere versus Carmonam jussit, ipsemet continuo subsecuturus. Præcessit ergo ille et Rex quinto post die assecutus eum est: quæ presentes, statim ecceperunt vastari suburbana omnia,

D ex miss.
occupat antequæ
Alcalam Guadairæ,
b

c
nuntiatur
Regi mors rux
matris
d

E
Qui dimisso
ad sua Rege
Granatenst,

F
jussaque para-
ri classe.

*ex hisp.
Carmonam
deditione ra-
put,*

f

*deinde Loram,
h*

B

Cantilianam,

i

*b
Alcalam
del Rio.*

*Eiusdem clas-
sis pro obsi-
dione Hispa-
lensi*

A omnia, horti, vineæ, fruges : crescente continuo numero Christianorum, per eos qui ex regno Legionensi, Coria item, Granata, f Motanches, Medellino, Caceres, aliisque ex locis affluabant. Quod videntes Mauri Carmonenses, ratique se obsidendo, petierunt inducias mensum sex, quibus manerent quieti a bello sub certo tributo, iaterim vero tractaretur de oppido Regi tradendo. Placuit Regi propositio talis, libenterque eis postulata concessit : quippe cui minime in animo esset, obsidioni isti se suasque vires impendere g. Similiter etiam Mauri illi, qui Constantinam, quinque Reynam ineolebant, accesserunt ad Ferdinandum, postulantes conditiones, sub quibus oppida sua traderent ei; quas continuo eis definivit, et Constantinam Cordubæ, Reynam Ordini S. Jacobi concessit, manentibus ibidem Mauris, quia sic convenerat. Tum Priori S. Joannis, qui postea Commendator fuit, mandavit Rex, ut cum numero congruo militum peteret h Loram : ejus incolæ dissidentes sibi, mox pacti ditionem, locum Priori pro Rege tenendum tradiderunt; hic vero illum cum districtu suo donavit Ordini Hospitaliorum S. Joannis. Deinde Carmona discedens, transivit vado flumen Guadalquivir dictum, non sine magno suo suorumque periculo, propter spatiose salebras ibi occurrentes, quibus operiendis superansque contextæ fuerunt plurimæ crates ex ramis arborum, per quas solo stratas utcumque transgredi multum laborantibus contigit.

B Transito autem flumine, itum est Cantilianam, quæ Maurorum erat; et bane vi obtinuerunt Christiani, occisis captisque quotquot intus erant, numero septingentis. Tum porro processum Guillenam, Mauris quidem refertissimam, sed excidio Cantilianæ facto sic territis, ut elegerint pacisci quietam in loco commorationem, salvis rebus ac fortunis suis, seque Regi sic subdere: qui eis in fidem receptis, perrexit Gerenam i, ubi Mauri sese ad strenuam defensionem paraverunt. Hoc cognito crates ac vineas Rex fieri jussit, et resistentes validissime oppugnari. Qui ad angustias magnas redacti, pacisci quidem voluerunt; sed audire eos Rex noluisse, omnes perditos volens, nisi Magnates sui ei suasissent, ne istic se pateretur occupari. Quare indulxit iis ut liberi egredi e loco possent, nihil secum auferentes; ipse vero Guillenam redit, ubi gravi pressus infirmitate, ne cursus victoriae sistetur, exercitum misit versus k Alcalam del Rio, obsiderique eam jussit, et oppugnari usque dum caperetur. Hoc dum machinis adhibitis conantur exequi duces militesque, convaluit Rex; illucque profectus, præsentia sua accedit oppugnationem: exiguo tamen cum successu, quia balistæ murales tertia quartaque vice rumpebantur. Erat autem intra oppidum Axataf Maurus, qui cum equitibus trecentis frequentes ac damnosas Christianis faciebat eruptiones. Ideo mandavit Rex omnes hortos, vineas, segetemque succidi: quo viso Maurus, non ausus ibi diutius subsistere, egressus inde sese Hispalim recepit; ceteri vero, quibus potuerunt conditionibus, fecerunt Regi ditionem.

C Oppido huic muniendo dum intendit Ferdinandus, nuntiatum ei est Raymundum Bonifacium venire quidem cum classe, ab epibatis, militibus, annona, et omni apparatu bellico optime instructa; iu magno tamen periculo positum esse, propter ingenitam vim copiarum Mauricarum ex Tanger, Zeuta, atque ipsa Hispalis terra marique vicinientium in occursum, proinde opus esse auxilio festinato. Ad hujusmodi nuntium exilaratus Rex, ne quid danni classis paleretur ex mora, misit continuo Rodericum Flores, Alfonsum Teliez, et Ferdinandum Dianiez, cum sufficienti equitatu ae peditatu. Hi cum venis-

sent eo ubi in anchoris stabat l classis, nullos conspicerunt Maures; nec adventuros rati, rediverunt Alcalam, ubi Regem dimiserant. Verum vix abiabant, quando advenerunt Mauri, cœperuntque acriter oppugnare naves Christianorum. Qui viso discrimine, nequaquam dimiserunt animos: sed generosissime præliaentes, Deoque cujus causa agebatur fidentes, adjuvante eos benedicta Virgine Maria sive Regis Ferdinandi fortuna, adeo strenue rem egerunt contra fidei inimicos, ut turbatis eorum ordinibus tritemes tres ceperint, unam combusserint, tres mari merserint, ceteras in fugam egerint, quæ usque triginta advenierant cum Raymundus solum tredecim numeraret. * Ita in aquis res acta: terra autem magna quoque vis Maurorum egressa erat, tam Hispali quam ex aliis partibus; quando ex castris regiis processit Eques D. Rodericus Alvarez: qui intelligens Mauros eo tendere, ut classem aditu prohiberent; quam potuit celerime evenerit in auxilium Christianorum, inciduntque in cohortem Maurorum, cum quibus confligens disputit in fugam, et magnam in eos stragem exercuit.

*Maurorum
classem pro-
fligunt.*

E

ANNOTATA.

a Carmona, etiam Ptolomæo ac Straboni nota, urbs olim ampla, etiam hodie ad quinque millia fucorum numerat, distat Hispali ad Ortum leuis sex, uti ait Morgadus cap. IS ex quo plurimam huic et sequentibus capitibus lucem uideremus, utpote qui hanc ipsam Chronicam præ oculis habuerit, et accurate expenderit.

b Alcala hæc duobus solum millariis distat Hispali, unde intelligas fere quo loco castra fixerit Sanctus, aliquo scilicet inter hanc et illam medio.

c Hæc est Xerez de la Frontera, seu Limitanea, versus Mare, cuius supra fucta mentio, et unde una ex primariis urbis portis, ea scilicet quæ dicit ad mare, uomen tenet.

d Annis ogebatur 1216, quare cum (sicuti dictum Mors R. est) nota fuerit Berengaria an. 1171, oportet ipsam Berengarix a tetis suæ annum 75 excessisse cum obiit, die (ut alii cubi legisse scio) 8 Novembris. Moriens humiliter et in plano sepeliri voluit, in regio Huelgarum monasterio Burgis: sed cognominis ei ex soneto filio neptis, anno 1251 honorificentius transferendam curavit; et ne soli translatio corporis. presenti secula pompa illa serviret, ab Innocentio Papa IV oblinuit Indulgentias omnibus, ipso die ac decem post secururis pra anima ibidem oraturis: de quibus Indulgentiis vide Odericum Raynaldum in Annalibus num. 27 anni jam nototi 1252.

e Incolæ S. Vincentii de Barquera, istam classem apud se fabricatam fuisse gloriabantur, apud Zunigam ad an. 1247 num. 1.

f Motanches, quamvis non exprimatur in tabulis, urbem tamen insignem fuisse oportet, quæ tam expresse hic nominatur. Caceres media fere est inter Coriam et Emeritam, aliquanto longius distans Metellino.

g Sed neque consultum erat urbem hostilem tam potentem, qualis erat Carmona, habere a tergo. Constantina autem et Reyna, Castellæ finibus propriores eis Bætim, etsi longius ob Hispali positæ (præsertim Reyna, quætridui itinere dissita) incommode tamen vehementer poterant commeatibus, ad castra vel Murciam deducendis.

h Lora, media fere via inter Cordubam et Hispalim, ad dexteram Bætis ripam.

i Cantiliana, Guillena, Gerena, uno fere tractu ab Ortu in Occasum tendenti occurrunt, prior ab Hispali trucis 3, secunda 3, totidem quoque distat ultima.

k Alcala, del Rio dicta, quia in dextra Bætis ripa sita, duabus leuis supra urbem.

l Quamvis Hispalis decem circiter leucarum spatio ab Oceano distet, extuario tamen amplio dilatata pars extrema

*batis ad His-
palim am-
pliudo.*

A extrema fluminis, navibus copiosis aditum præbet, easque ad urbem usque transmittit: itaque Classis Christiana non nisi una alterave ab urbe leuca videtur stationem sumpsisse.

CAPUT XIV.

Terrestres aliquot victoriolæ de Mauris.

*Rer trajecta
parte exercita-*

*a**b**c**d**e**f**g*

*coqu ripam
altrram obti-
nente,*

*cis flumen
castra meta-
tus incommo-
de*

h

*stationem
mutat.*

*Garcias Pe-
rez septem
Mauris occur-
rens,*

Necdum intellexerat Ferdinandus relatam a classe sua contra Mauros victoriam: quare in illius auxilium festinans etiam ipse, nocte prima dormivit ad Vadum quod a Palis a nuncupatur, idque ad decimum quintum diem Augusti. Altero die pervenit ad Turrim *b* appellatam a Canali; multumque exhilaratus est, audito pugnae navalis successu; jussitque magis sursum agi classem *c*. Pelagius autem Correa Magister Ordinis S. Jacobi, cum equitatu suo, tanta Fratrum quam secularium circiter ducentorum septuaginta capitum, fluvium *d* natatu transivit subtus *e* Aznalfarache. Audax profecto consilium: ad eam enim partem posuerat sese, transitum exercitiū prohibitus, Abenamafon Rex *f* Nieblæ; tota

B antem exinde terra erat Maurorum numero fere infinitorum, ipsumque Aznalfarache habebat equites peditesque, et ex toto districtu plurimi undique accurrebant. Ita Magister cum Equitibus suis quotidie pugnare debuit, modo cum unis, modo cum aliis, nullum ei requiem permittentibus: *g* et nihilominus semper remanebat victor, modo confusis ordinibus recedere eos cogens, modo grandes eorumdem strages edens. Videns autem Ferdinandus Rex, quanto in discrimine versaretur Magister: Non est æqua, inquit, partitio inter nos et eos qui sunt trans flumen: hic enim sumus ad mille equites, et illi trecentos non innuerant: oportet ergo ut aliqui adhuc eis se jungant. Itaque mandavit Roderico Flores, Alfonso Tellez, et Ferdinando Dianez ut et ipsi ad alteram ripam transirent: quod feliciter factum, magno rebus adjumento fuit, sicut infra dicetur.

88 Interim Rex ipse, cis flumen inetas eastram, quotidianis etiam Maurorum incursibus fatigabatur, nee pauca recipiebat ab iis dama, tam hominum quam jumentorum; idque hi faciebant citra periculum suum, eo quod regio tota esset plana, ubi insidias nullas timere debebant; opusque erat Christianis continuo manere in armis. Quare visum est Regi transferenda esse castra in *h* Tabladam. Huc

C ergo cum procederet exercitus, latus ejus tegebatur Eques quidam, Gomez Ruyz Manzaneda nuncupatus, eum cohorte Madritensi: in quem incurentes magnō cum impetu Mauri, equites duos et sex equos occiderunt. Tamen adeo generose repulsi sunt a Christianis, ut denique eos in fugam egerint fere Hispalim usque, multis Maurorum mactatis, et equis captis; atque ita probe suorum cædem ultus est Gomesius. Traductus autem in Tabladam exercitus, ut melius potuit eastram manivit, pro exiguo numero quo constabat: needum enim advenerant delecti a Communitatibus milites: quare ut ab incursibus Maurorum tutiores se redderent Christiani, circumduxerunt iisdem castris profundam fossam.

89 Contigit porro quosdam equites egredi ad custodiam pabulatorum, post quos egressi sunt, aliquantam moram in castris trahentes, Don Garcias Perez de Vargas et alias quidam Eques, videruntque obviam sibi venire septem Mauros: quibus conspectis, dixit ille alter D. Garciae; Domine, vertamur retro, ipsi enim septem sunt, nos autem dimittaxat duo. Cui Garcias, Non ita, inquit, mi Domine, sed progrediamur; neque enim nos audebunt expectare. Visa est alteri fiducia ista plena dementiæ: quare adducto fræno retro egit equum,

rediitque in eastram occultissime potuit, seque D in tentorium recepit. Erat interim in speculis, Rex, et quoniam regio plana erat, ipse vera tentorium in editioni nonnulli loco habebat, vidit omnia quæ agebantur: mandavitque ut in auxilium illius, qui solus pergere contra septem præsumebat, egredierentur aliqui. Sed Laurentius Xuarez, lateri assistens, qui viderat egrediente ex castris D. Garciam Perez, certoque sciebat ipsum hunc esse; Nihil inquit, est opus, Domine mi Rex: eques enim ille est Garcias Perez, nec eget auxilio contra septem Mauros; qui, si noverint eum, cavebunt congressum; sin autem, videbit Celsitudo sua quantus ille sit. Cum ergo Mauri appropinquarent, petiit a scutifero arma sua, mandavitque a se ne ahiret longius; cassidem vero alliganti excidit pileolus inobservatus, atque ita viam est prosecutus Garcias, pone subsequenti scutifero. Mauri vero agnoverunt eum (erat enim inter ipsos famosus ex rebus quæcumque occasione gestis) nec præsumperunt eum aggredi, sed in utrumque latus viae partiti comminabantur. Transivit ergo Garcias, irretorto vulta eos intuens.

90 Tunc illi abeuntes, substiterunt in loco, ubi Garciae pileolus de sub casside exciderat: quem deinde, galeam dissolvens, ut deesse vidit, quæsivit ex scutifero ubinam is esset. Illoc autem respondent, se nihil de eo scire; intellexit Garcias excidisse eum sibi: ideoque resumens arma, relegere iter quo venerat voluit, mandans scutifero, ut attento oculo elapsum requireret. Graviter id serens armiger, Eia, inquit, Domine, an tu propter pileolum vilem redire in tantum discriben cupis? nec satis gloriae tibi esse putas, quod unus non timueris septem equitibus occurere, eisque despctis progreedi via tua? At Garcias: Tu vero, non vides, sine pileolo si sim, sine capite me esse? (erat enim calvus) et hoc dicens regressus est eo, ubi primum arma induerat. Tunc Laurentius Xuarez redemptem videns, inquit Regi: Vide quomodo regrediatur ad Mauros, aggressurus ultro eos, qui se aggredi transiuntem timuerunt: nonne videbis quam fortiter in eos invecturus se sit, si forte eum audeant prestatari. Ast hi redeuntem versus se conspicati, receperunt sese, nec ausi sunt hominem exspectare. Tum iterum Laurentius: Eccum, ut dixeram; non audent septem Mauri expectare unum Garciam Perez, quod Celsitudini tuae specimen sit ejus famæ, qua etiam hostibus noti sunt generaiores Equites tui. Denique perveniens ad locum Garcias ubi pileolus exciderat, armigero desilire in pedes jusso ipsum recepit capitique imposuit, atque ad pabulatorum perrexit *i*. Reversis autem equitibus iis, quos egressos diximus, ad illorum custodiam, cum iisque Garcia; quæsivit ex eo coram Rege Laurentius, equis fuerit Eques iste, qui eum deseruerat. Sed Garcias negavit se novisse hominem, neque patienter tulit se in faciem laudatum: idem vero postea sape interrogatus, semper excusavit se scire quis eset, quamvis hominem quotidie viseret in castris; solebat enim quidquam ejus famæ detractum, qui vulgo bonus Miles habebatur; sed et armigero inhibuerat, ne cuiquam faceret illuam notum, interpositis minis si aliter fecisset.

91 Translatis, ut dictum est, in Tabladam castris, impetum in ea Mauri fecerunt, ex ea parte quam tenebant Magistri Calatravæ, Alecantaræ *k* et Alcanizii *l*, inventosque ibidem vervecos aliquot abducebant. Quod intuens Ferdinandus Ordoniez Magister Calatravæ aliquie Magistri, una cum suis Fratribus, celeriter insecenti sunt Mauros. Cum vero eos jam pene attigissent, inciderunt in locum ubi Mauri equites quingenti se collocaverant, porroque pergentes

ex hisp.

*spectante
eminus Rege,*

*impune eos
transit;*

*E
iterumque
cosem re-
diens ob
anisum pi-
teolum,*

*in fugim
aut solo sui
terore.*

*i**k**l*

*Protracti
ad insidas
Christiani
pauci*

EX HISPI.

A pergentes venerunt in locum alium insidiarum, ubi equites trecenti subsistebant cum multo peditatu. Tum vero utrumque erumpentes in Christianos, in medio eorum deprebensos, coperunt acriter ipsos hinc et inde urgere. Qui tali in discrimine positos se reperieutes, et vel moriendum sibi vel vincendum esse, Deo commendaverunt animas suas; tantoque cum impetu insiluerunt in barbaros, ferientes a dextris atque sinistris, ut denique in fugam utrosque compulerint, quamvis nonnumquam subsistentes ac pugnam redintegrantes. Duravit autem ab aurora usque in horam nonam certamen istud, in quo multi Mauri tam equites quam pedites occubuerunt; Christiani vero, obteuta Victoria revertentes ad castra, obviam habuerunt Ferdinandum Regem, auxilio sibi venientem, cum quo pariter regressi sunt exultantes ob successum.

B 92 Talia duni agereuntur ex hac fluminis parte apud Regem Ferdinandum, in altera erant Magister Pelagius Correa, Rodericus Flores, Alfonsus Tellez et Ferdinaodus Dianiez, stationem habentes sub-tus Arnalsarache: qui procedentes inde irruerunt in Gelves m; atque adeo strenue oppugnarunt, ut vi locum ingressi occiderint aut coperint Mauros omnes intus repertos, cum opulentis spoliis. Hinc vero perrexerunt Trianam, unde contra eos egressi sunt Mauri multi, pedites equitesque; sed eos sic exceperere Christiani, ut denique in fugam actos persecuti sint usque ad portas castri: atque ita, cum houore et nemine suorum amissio, redierunt ad stationem praedictam. * Ibi cum essent, Mauri Arnalsarachenses quotidie excurrebant, non sine aliqua jactura hominum nostrorum ac jumentorum: cui malo medium posituri illi, consilio inter se habito, posuerunt insidias. Cum ergo solito more egressi essent Mauri, venissentque in præparatum sibi locum; prius quam eum omnino transissent, detexerunt insidias. Quod ipsis quidem nonnulli principio profuit: sed antequam se recipere possent, adeo acriter invicti Christiani sunt, ut occiderint coperintque plures quam trecentos, persecutique sint usque in Arnalsarache, neque deinceps illi ausi sint amplius e sua munitione prodire. Post hæc intellexit Magister, quod Capitaneus quidam nauticus, Hispali missus, transisset Triana, venturusque esset in Arnalsarache ad subsidium suorum ibidem existentium, itaque tetendit ei insidias: quas quidem evasit Maurus exerrans a via, assecuti tamen eum Christiani sunt; et occisis novem e comitatu, ipsummet dejecerunt de equo; parumque absuit quin caperetur, nisi maximo numero erumpentes praesidiarii, periculo eum subtraxissent, quanvis non sine jactura suorum.

ANNOTATA.

Fadum in
Bati quæ-
situm.

C a Vadum hoc, inquit Morgadus, est supra Alcalam duabus leucis, sed, propter commoditatem transitus, utendum hoc circuitu fuit: vulgo est Vado de las Estacas. Cur autem omissa commoditate, quam ad obsidianem formandam ex eadem parte fluminis præbere videbantur, jam occupata oppida, Cantiliana, Guillena et Gerena, maluit Rex iterum trajicere flumen, paulo ante tanto labore transitum? Causam addit Morgadus, quia, ut ex illa parte occurreret classi, transunda fuisset tota Axrapha, Mauris confertissima.

Turris Ca-
nalis.

b Vulgo Torre del Canno, quæ, ut ait idem Morgadus hodieque permanet, sed modo nominatur Turris-pabulatorum, juncta magno Canali, qui tunc temporis Turri isti nomen dabat, distans a sinistra Bætis rupam quartæ circiter leucæ parte, ab urbe autem leucis duabus, et sex a vado prænomiato de las Estacas. Cannos autem Hispani vocant, non solum

Aquæductus (qualis est ille Hispalensis notissimus, D et Romanæ magnificètæ æmulum opus, aquam Carmona deducens) sed etiam minorum fluminum majoribus se immurgentium ostia: Turris vero ista erat ad ostium Gundayræ, in Bætim se exonerantis.

c Confusa hæc narratio est, inquit Morgadus, Castrorum dum dicitur quod venit Rex a Turri Canalis ad regiorum locus. locum ubi stabat classis, camque jussit sursum duci: ex eo tamen quod mox dicitur Pelagius transisse fluvium infra Azoalpharache, colligimus castrorum locum fuisse media circiter leuca infra Hispalim. Ibi ergo steterit classis, ubi circa annum MOLX eruta fuit anchora antiquissima, et formæ prorsus differeatis ab hodierno usu, quæ potuit a tempore hujus obsidionis ibi jacuisse.

d Ita corigo quod impressum erat, a vado; et lego Vado, an a nado. Vadum enim nullum concipi potest in flumine natatu tam profundo, ut maximas etiam naves Hispalim usque transmittat: natatu autem transiri fluvias quamvis rapidissimos posse, non solum nos docuerunt Tartari ad Viennam, sed etiam saepius videt Hispalis, quanda intumescens. Bætis, obtecturus videtur majorem minarumque insulam, ubi armenta solent pascare; tunc enim hæc cum sui custodibus natatu transeunt in continentem: sed custodes non aliter fere quam in equis, ut hic Correa sociique fecerunt.

e In tertiu Hispalensis civitatis tabula, notantur velut rudera magni oppidi atque turriti, uno quadrante ab urbe, cum titulo S. Joannis del Foratche: quia scilicet Equitibus S. Joannis locum sanctus Rex ac filius ejus dederunt: opinio autem communior inter eruditos est, eo laci stetisse retus Osset, Plinio nominatum, (cujus nomen Mauri mutarunt) et præcae ibi Christianitatis reliquiam adhuc manere in templo parochiali, fontem scilicet baptismalem, longe antiquissimum.

f Niebla, oppidum nunc, tunc ampla satis urbs, trans Rivum-linctum sive Azecham, Hispali fere ad Occosum sita, intervallo circiter 10 leucarum.

g Iterum hic erratum videtur a librario, scribente Embarcandolos; est enim embarcar navgio impanere; neque satis commode id explicat Morgadus de sua Maurorum ad naves suas, vel de captivorum transmissione ad castra Regia: quare credo scribendum fuisse Embarazandolos, id est impediendo confundendo illos; vel Embangaudolos, quod idem est.

h Tablada, inquit Morgadus, ab ipsis Hispalensibus muris patens versus meridiem; atque adeo locus in quem translata castra dicit Chronica, magis ex fronte respiciebat civitatem, paulo amplius quam media leuca ab eadem distans, trans pontem Guadairæ, medium Tabladam percurrentis, donec se in Bætim immergat. Tam igitur commode illuc subveni omnia poterant, quam ad ipsam Bætis ripam, meliusque muniri castra quam in usignoso fundo, qualem ad Bætim longo tractu esse scribit Morgadus. Zuniga num. 7 addit, ibi hadie visi Eremitorium S. Mariæ de Palme, atque ex traditione haberit, quod ipso loco steterit sancti Regis tentorium.

i Zuniga, in Appendice ad Annales, pro an. 1247 num. 8, futetur, non dcesse, qui putent tam hauc narrationem esse apocrypham: neque ipse pro eu fide-jubere audet: ad ejus tamen qualemcumque confirmationem ex Argote de Molina, in 3 parte Nibiliarii Andaluziae, ipsam refert rhythmo vulgari expressam: qui cuius ætatis sit nescitur, scitur autem etiam typis vulgaribus fuisse ante unos ducentos. Non video tamen quomodo res plane fabulosa irrepare in Chronicam hauc potuerit, nisi hæc successu temporum transcripta ex originali fuerit et transcribendo interpolata, quod probari deberet, non simpliciter præsumi; maxime cum tota eadem res legatur in Historia generali, quæ sane haud parva auctoritatis est. Accedit quad liber, inscriptus Lucanor, a Sancti Regis pronepote D. Joanne Emmanelis

E

Ossetum
velut ubi?Tablada
campus Hi-
spali subur-
tanus.

F

Garcia Perez
audax facinus
propter pileo-
lum

veteri rhythmo,

inscriptio

et sculptura
confirmatum.Schisma in-
ter Eguites
Calatravæ.

A manuelis compositus, de eodem Garcia Perez dicat, quod una cum duobus Equitibus præsumperit procurare in unam Hispaleum portarum, eique hastam impingere, unde secutas sit cruentissimus conflictus cum Mauris, ad ultionem tanti contemptus egressis: qui conflictus tamen hic præteritur, sicut et alia haud dubie multa, diuturnæ obsidionis tempore gesta. Denique singulares honores, Garcia collati longe supra ordinis sui gradum, singularia ejus facinora fuisse demonstrant: nam supra portam Xeresiæ antiquitus legebatur hæc stropha;

Hercules me edifico, Vn Rey Godo me perdio,
Julio Cesar me cerco Vn Rey Sancto me gano,

De muros y torres altas: Con Garcí perez de Vargas ubi reenperatio urbis æqualiter tribuitur Sancto Regi et Garcíæ, aut saltēm hic illi præcipiam operam navasse indicatur. Quod autem oīl præmemoratam heroicum actionem propius pertinet, est, quod, cum jubente Philippo II innovanda esset Copella Regia, atque ex ejus mandato auferendæ ab eu imagines omnes, nisi quæ representarent Angelos, Sanctos, Reges, aut Virtutes; per inadvertentiam ejus qui præterat operi, integræ manserint dux, clavicularibus lapidibus arcum

B fornicem continentium insculptæ, quarum una pileolum manu, altera fustem tenebat; unde intellectæ sunt Garciam et fratrem ejus cognomento Maxucam representato: de quibus interrogatus postea Rex quid fieri vellet, retineri omnino eas jussit; judicans non sine altiori providentia accidisse, ut, contra quam mandarerat, dux illæ imagines intactæ remanerent. Ego, quod accepi, simpliciter retuli: alii, quod voluerint, judicent.

k Aleantaræ Magister VI D. Petrus Yannez, ab anno 1234 usque ad 1254, cui Rex donavit Metellinum et Bienquerencium. Calatravæ Magister XII D. Ferdinandus Ordonnez, ab anno 1243 ad 1254: sub quo ordinem istum ingressus est Regis Frater Alfonsus, Dominus de Molina, licet uxorem filios ac filias habebat, ut dicitur in Historia trium Ordinum.

l Alcanizium, oppidum Aragonia, ad fluvium Guadalupe; qui inde ad 4 mill. Ibero se infundit, Cæsarangusta (ad cuius diæcesim pertinet) distans mill. 14. Id sub an. 1348 nominatur a Mariana lib. 16 cap. 14, veluti alterum caput Ordinis Calatravæ, per schisma divisi, occasione Garcíæ Lupi Magistri, ex Castella in Aragoniam profugi, ubi titulum Magistri Alcanizii duobus successoribus reliqui; interim dum Magister Calatravæ dicebatur, pro ipso electus Joannes Nunnius: qui demuni anno 1348, sublato schismate, solus C tenuit Magisterium. Sed ista fuerit veteris schismatis resuscitatio potius quam principium: cum enim post infelicem ad Alarcos pugnam, amissa Calatrava, in summas Angustias redactus apud Castellanos Ordo, Alcanizii in Aragonia Commendatorem ad Magisterium extulisset; videtur is maluisse Alcanizii Magister appellari quam Calatravæ, que nulla ipsi erat. Unde factum sit, ut urbe postmodum recuperata et Ordini restituta, certari cœperit inter utramque Domum ultra potior haberetur, et uteque Commendator appellari Magister: nam in utroque simul, ut distinctis, nominando, Chronica Generalis cum Ferdinandæ consenserit, ut istam hic nequeamus interpolatam cogitare.

m Gelves, oppidulum seu vicus, Trianæ proximus ad occasum est.

CAPUT XV.

Pugnæ et velitationes terra fluvioque, eventu vario.

Mauri fluvium
sibi aperturi,

P Post tot tantasque strages, quas Mauris Christiani intulerunt, perseverante in obsidione Hispalensi Ferdinandó, illi in arctum se cogi viderunt tam aqua quam terra, et undique oppugnari; magis ta-

Muji T. VII

men senserunt damna quæ patiebantur a classe fluviū insidente, atque adeo auxilium, quod ea parte ex hispafilius baberi poterat, præcludente. Quare, ut incommodum istud a se amolirentur, construi fecerunt ex trabidus inter se contextis ratem adeo magnam, ut totam fluminei alvei latitudinem occupans caveri nullatenus posset: hanc autem onerarunt vasis, igne Græco, pice, ac resina plenis, stupisque et alia materia multa, adflammam concipiendam disflundendamque idonea. Ita instructæ machinae imposuerunt militem multum, antecedentibus aliquot navibus bellicis; magnaque cum ferocia inventi sunt in naves Christianorum, ignem omnibus si possent, injecturi. Eudem vero tempore etiam terrestres eorum copiae se moverunt, et horrendo utrinque tubarum ac tympanorum strepitu vociferationeque terribili commissum est prælium: ad quod nec aqua nec terra imparati Christiani, sic exceperunt advenientes, ut utrumque tandem eos verterint in fugam, cœpti sui sero pœnitentes. Magna tamen dici parte duravit conflictus, potissimum navalis, prius quam vinci se fassi Mauri fugam arriperent cum clade magna, eorum præcipue qui de navibus atque de rate desilentes in fluvium, bauriebantur aquis. Neque danni quodquam passi sunt Christiani ab igne Græco, quem ipsimet succidentes reddiderunt inutilcm, æque ac ceteram materiam flammiferam. Terrestres etiam Christianorum copiae, in utraque fluminis ripa, stragem magnam ediderunt fugientium tam equitum quam peditum; donec eos compulerunt, partiu intra portas Hispalenses, partim intra Trianense Castellum: atque hunc exitum habuit Maurorum machinatio tam formidabilis.

94 Interim explebatur tempus induciarum, cum Carmonensis paetarum: qui considerantes Ferdinandi Regis fortunam proficere, res autem Manorrnm retro ferri, pepigerunt cum Rege ut oppidum et omne ejus dominium ei cederent, ipsi vero ibidem vivere permitterentur salvis suis rebus omnibus. Hac conditione firmata misit Rex illuc D. Rodericum Gonzales Giron, ut suo nomine possessionem iniret: quo facto, relictioque in arce idoneo præsidio, redivit ad Ferdinandum Rodericus; actorumque reddens rationem, perquam bene receptus est. Contigit autem diebus illis castra regia pene absque milite relicta fuisse, dum aliqui egressi erant ut impedirent conmealum annonarium civitati inferendum, alii in Maurorum regionem incurserant, alii denique pabulatores comitati aberant, Rege cum valde paucis castra custodierte. Tali rerum statu Eques quidam Manrus, exploratum egressus, recta ad tentorium Regis se contulit, meditata primi fraude simulans, quod se et creditam sibi arceni vellet in potestatem ejus contradere. Ita benignus auditus et exceptus, castra perlustravit securus: cunctisque pro libitu exploratis, cum adeo male custodita omnia comperisset, lanceam sumpsit: cursuque versus civitatem arrepto, obvium quemdam balistarum occidit. Ubi vero civitati appropinquit, immensum vociferari coepit, ne tardarent erumpere in Christianos, quorum nemo posset eorum manus evadere propter eorum paucitatem. Sed frustra omnis adhortatio fuit, et nemine egredi audente, etiam hac vice discussum periculum est a capite Regio.

95 Alias accidit Regem trans fluvium abiisse ad Magistrum Pelagium, castraque cum exiguo milite tuenda reliquise Infanti Henrico. Dominisque Laurentio Xuarez et Ariæ Gonzales Quixadæ. Hoc intelligens Axataf, cum omnibus copiis suis bene numerosis egressus Hispali, ingenti cum strepitu atque clamore prorupit contra Christianos, tamquam

conantur
classem Re-
gium in-
cendere,

sed frustra,

Castra regia
pene vacua
esse referenti,

F credere non
audent:

EX HISP.

proligantur
u paucis:naval pugna
vincunt et
vincunt,ad impactas
flumis atro
sudes

spc certatur,

crebro excor-
rentium temb.

A ordinatis ad prælum turmis impressionem facturus in castra; sperans vel solo sui adventes terrore agendos in fugam esse custodes. Sed Insans Henricus, cum Ducibus prædictis et exigua illa militum manu, subjicientes calcaria equis, sic procurrerunt in barbaros, ut adjuvante ipsis Deo in fugam averterint multitudinem totam; quo viso, generose eos insecuri sunt, ferientes atque necantes, donec eos in civitatem retruserunt. Prius autem quam portas tenere possent omnes qui egressi fuerant, incurentes in cohorte equitum quinquaginta et turmann peditum plus quam quingentorum, eos compulerunt in flumen, mactandos a Christianis qui cum navibus suis occupaverant ripam: atque ita magna strages eo die est facta*. Quia tamen consueverant Mauri cum navibus suis sæpe accedere illuc, ubi classis Christianorum stabat in anchoris; visum his est ponere insidias in quadam arbustorum densitate, iœdia inter civitatem et exercitum suum. Mauris ergo ut consueverant venientibus, progressi in eos Christiani tam diu secuti sunt fugientes, quoad necatis circiter quadragesima, ceteri in totum se receperunt. Alio porro die triremes suas in ipsum illum deduxerunt locum, ubi insidias tetenderant antea Christiani: qui omnium securi cum illac præterverherentur, subito erumpentium adventu ac multitudine consternati, coacti sunt fugam retro querere, viamque vi facere, quod absque cæde hominum circiter triginta ipsis non licuit: ita par pari redditum fuit.

96 Ceterum quia Christiani vehementer timebant navibus suis ab igne Graeco, quem Mauri jaciebant; consuluerunt Ferdinandum Regem, ecqua possent ratione amoliri periculum; qui respondit, successum illis qualemcumque remedium, excogitassent. Illi ergo trabes duas crassissimas altissimasque in medium flumen desixerunt, qua Maurorum navibus transeundum erat. Quod cum fieret, ægre admodum ferentes Mauri, et transitum sibi præcludi videntes, rem impedire conati sunt; itaque fiebat, ut ad trahes istas quotidiana committerentur certamina. Cum autem die quadam minus attenderent sibi Christiani, venerunt Mauri in lembis suis, quos probe armatos habebant; et prius quam observarentur, grandibus funibus unam trabium constringentes, eamque extrahentes de fundo, abierunt magno cum plausu propter successum. Raymundus autem Bonifacius, irritatus injurya et probro suis

C facto, assumptis triremibus suis bene instructis, accessit ad ipsam navium Mauricarum stationem, seque de iis egregie est ultus, multis barbaris occisis et captis, nec paucioribus submersis; abduxisse secum grandiorum navem unam satis pretiosam, cum minoribus quatuor, nullum ipse passus damnum saorun.

97 Hunc in modum quotidianie inter Christianos ac Mauros terra et aqua res gerebantur: habebant autem Mauri quoddam balistarioru[m] arcu[m] genus, quod adeo certos validosque perferebat ictus, ut ex cassum telum transiret equitem, quantumcumque gravibus armis munitum: cumque eo utebantur, evibratis telis in naves Christianorum, adeo celeriter recipiebant sese, ut consequi eos Christiani nequirent; hoc vero sæpe tacientes magnum inferebant terrorem et damnum. Suos ergo videns aliquando Ferdinandus sine fructu reverti, mandavit Raymundo Bonifacio, ut iterum ventoris Mauris poneret insidias alias, cisque si posset illuderet. Ille ergo navigia duo bene instrui et generoso milite mandavit impleri, collocarique intra litorum quemdam Aycasæ, ex parte Axarafæ, abscondique et operiri ramis, sie ut conspici nequirent: paratas ethum esse jussit triremes, in subsidium dictorum

navigiorum, quandocumque opus foret. His ita dispositis venerant Mauri in lembis suis, omnino securi nec aliquid insidiarum suspicantes; ad locum tamen earum cum venerunt, ibidem substiterunt. Christiani ergo ut eos pertraherent qeo volebant trans ipsum locum, suorum unum, Arabice scien-tissimum, immiserunt in flumen, tamquam esset Maurus qui natu evadere cupielat ad lembos. Hoe itaque Arabice vociserante et auxilium inclamante, festinaverunt Mauri eidem succurrere; itaque præterveci sunt locum, ubi oculabantur Christiani. Hi autem, naviis mox in aquam protractis, subsequi prægredientes cooperunt; et triremes ex parte altera iisdem occurentes, medios intercepere Mauros, frustra redditum ad civitatem tentantes. Ita lemborum unus captus est, Maurique in eo venientes occisi omnes, exceptis quatuor quibus vita servata: secundus autem lembus, dum altero capiendo occupantur Christiani, evadere se posse speravit, sed frustra: nam et in hunc victores insilierunt, præcisisque remis fœgam inhibuerunt, et gemina præda læti redierunt ad ceteros, nullo damno accepto.

98 Iterum porro contigit ut militibus in varia partitis, scilicet ad tutandos pabulatores, ad impe-diendum coimeatum inferendum in urbem, ad excursionem aliquam in Mauros, et demum ad excipiendum Infantem Alfonsum Murcia veniente, castra Regia pene desolata inanerent. Tali occasione venientes Mauri equites ex Gazulis decem, audacter ingressi sunt versus tentorium Prioris S. Joannis; sed nihil repererunt quod auferrent, præter paucas vaccas ante illud oberrantes, quas continuo abigere studuerunt. Prior vero cum Tribus nonnullis, injuriam animadvertis, sumptis mox armis progressos et insecutus est prædones; qui, dimissis inter oliveta vaccis fugam capessiverunt. Tum Prior receptas vaccas, armigero cuidam per occultam semitam reducendas commisit; ipse vero fugientes aliquousque secutus, receptum cogitatbat; cum vidi peditum suorum aliquos longius progressos periclitari de vita, si dimitterentur soli. Hos ille ut recolleret, equites suos promovens, inedit in locum, ubi centum quinquaginta equites Mauri cum multo peditatu se latenter abdiderant. Videns igitur præclusum sibi receptionem ad castra, adeoque aut pugnandum aut moriendum, licet viginti solum equites apud se habens et pedites paucos, tamen generose in hostem invectus est: quorum multitudine citio obrutus fuisset, nisi eodem ardore sui omnes pariter impressionem facientes, ducem eripuerint periculo, amissi Equite uno Commendatore Sietefillæ et scutiferis septem. Tum vero recrudit pugna, tanto generosior ex parte Christianorum, quanto spes minor erat evadendi periculum; idque agebant tantum, ut ne inulti morerentur: quare ex his universim viginti, ex Mauris longe plures occubuerunt: donee denique totis castris elamatum est ad auxilium. Prior jam capto vel mortuo (ut credebatur) ferendum. Tum scilicet, egressis inter primos Episcopo Cordubensi D. Guiterio et D. Sancio Episcopo Coriae, cum delectis Equitibus satis multis, ad festinatum eorum advenatum, cœperunt Mauri receptionem circumspicere, dimisis quos cinxerant Christianis; quare advenientes subsidiarii, paucos solummodo pedites in fuga tardiores assecuti, satis habuerunt Priorem non sine clade aliqua salvum recepisse.

99 Alia die D. Henricus, cum Magistris Calatravæ atque Alcantaræ, nec non D. Laurentius Xarez et Prior Hospitalis S. Joannis, communis consilio ad spoliandum suburbium Benaljofar a dictum noctu egressi, magnum ei loco damnum intulerunt, post aciem ac longum pugnam ju-vantur a suis, spoliant suburbia Hispania, "

Mauros ex insidiis occupant,

b

A lerunt, bona ejus parte incensa, abductisque pecudibus et jumentis non paucis, cum multa praeda vestium rerumque aliarum : licet non sine vulneribus multis, quae receperunt a barbaris, quorum plurimos vulnerarunt atque mactarunt, et sic tandem victores redierunt in castra. Iterum vero iidem Equites cum Infante Henrico ad suburbium alterum, Macarena *b* dictum, per nocturnas invecti tenebras, plurimos Mauros occiderunt et ferierunt : locoque ex parte combustio et spoliato, cum opulenta praeda regressi, desolatum dimiserunt. Hujusmodi autem incursus multi facti sunt durante obsidione. Interiu Rex Ferdinandus, recepto ad se Infante Alfonso, qui Murcia accersitus venerat, propius urbem castra adinovere constituit; mandavitque Infanti ut metaretur intra olivetum civitati propinquum, ipse vero cum reliquo exercitu Tabladæ substitut: quod perquam moleste tulerunt obsessi. Igitur Alfonsus, cum loco sibi præscripto metatus esset, militibus suis et Aragoniis a Rege Jacobo submissis impetravit, ut quod e re videretur pararent : qui constiterunt erupturis mox Mauris insidias ponere, quod et fecerunt. Et Mauri quidem (ut credebatur) excurrerunt; sed qui erant in loco insidiarum positi, citius quam par erat egressi, fortiter nihilominus rem egerunt; cuinque iis se Infans Alfonsus junxit, simul omnes secuti sunt fugitivos, mactantes et cædentes usque ad portas civitatis. Aragonii vero, propriam aliquam gloriam cupientes, separaverunt se ab Alfonso, quod eis nequaquam bene cessit.

panci plurimos fundunt semel,

iterumque:

C Cemissum e civitate est omne robur Maurorum, ordinataque bene acie progrediebantur ad pugnam : expectabant autem eos obviam egressi Christiani, nihilo minori cum fiducia. Infans vero Alfonsus, qui, proinota ultra locum designatum statione, jam progressus erat trans fluvium supra Trianam, videns tantam Maurorum multitudinem, contra eos qui erant in altera ripa progradientem; confessim consensis navibus trajicere properavit ad auxilium periclitantium : quo facto et Mauris se ultra non mouentibus, quies utriusque fuit diesque elabebatur : quare priores se Christiani moverunt, sed Mauri expectare eos non ausi in civitatem se receperunt.

c vario marte pugnant Almogavares,

101 Eodem tempore et obsidione durante, Almogavares *c*, qui erant in castris Ferdinandi, pro sua quique virili parte fatigabant Mauros, nunc incursum aperta vastando agros, nunc ex insidiis rem agentes, ea qua fieri solet in obsidionibus fortuna, dum utrumque ingenium solertiaque intenditur in mutuum damnum. Contigit ergo aliquando ad eum locum, ubi Christiani insidias posuerant, appropinquare multo copiosiores Maurosquam expectaverant. Quare videntes se latere difficulter posse, generose egressi in occursum sunt; sed Mauri tam validum

impetum in eos fecerunt, ut fugere compulerint amissis viginti. Atque ita Almogavares haec vice vieti sunt, sed aliis deinde vicibus se egregie ulti. Magister etiam Templi, in statione sua saepius impetratus a Mauris, et toties iteratarum molestiarum pertusus, mane quodam sub auroram exivit, sequi in insidiis collocavit eum suis tam prope civitatem quam potuit. In horum manus eum incidisse se viderunt Mauri, solito more egressi, conati sunt quidem sese recipere in urbem; sed non ita cito fugere potuerunt, quin equites e suis septem, pedilites autem plures quam centum amitterent. Itaque factum est, ut saepè repulsi barbari, multum remiserint de fiducia egrediendi, qua initio utebantur.

102 Solebant etiam iidem Mauri saepè erumpere per portam Alcazarii *d*, quæ est propinquæ vico nunc appellato Judæorum; transeuntesque per e pontem Guadairæ aggrediebantur castra Christianorum, ac multis illatis quotidie dannis recipiebant sese ad pontem. Quibus indignatus D. Laurentius Xuarez, inito consilio cum Garcia Perez de Vargas et Equitibus aliis, ut eos deinceps ab hujusmodi cœptis absterreret, egressus cum iisdem est ad ponendas insidias. Dum autem irent, edixit omnibus, quod si forte ad manus veniretur cum Mauris, eosque contingeret in fugam dari, nemo procurreret ultra pontem Guadairæ; fore enim ut ibi perirent, quandoquidem ab exploratoribus didicerat, trans pontem illum, inter pontem *f* et civitatem, reseedisse magnam vim Maurorum, cui resistere non possent si pontem ingredierentur. Hoc autem dicebat, experiri volens quid acturus esset Garcias Perez: itaque se collocaverunt expectaturi Mauros, solito more trans pontem venturos contra castra. Cum ergo venissent, et locum insidiarum transiissent, prodiere in hostem qui latebant, accepto signo a D. Laurentio, ales serociter insilentes in eos, ut Mauri coperint se recipere trans pontem, insequentibus usque eo Christianis. Illis autem hic pedem figentibus, iidem Christiani eos generose perulerunt trans pontem, multis fugientium in flumine demersis. Porro victoræ dulciline abreptus Laurentius, jam pervenerat usque ad medium pontem, unde rediens atque post tergum respiciens, et animadvertisens Garciam Perez minime sequi; recurrit ad pontem, vidiisque permixtum Mauris periclitari, quatuor eorum jam præcipitatis ab equo.

103 Tum vero Laurentius, Decepit nos, inquit, Garcias Perez, eo progressus ubi nobis opus erit manibus strenuis uti, si eum velios recipere salvum. Hoc vero formidans, caveram ne quis nostrum transiret pontem. Verumtamen, quoniam eo loci nunc est, progrediamur in auxilium ejus; grande enim dedecus nobis foret, si tam insignis Eques per nostram culpam hodie amitteretur. His dictis irruerunt contra Mauros pontem tenentes, feriendo, mactando, et præcipitando barbaros, quorum multi de ponte in flumen dati, alii ex ripa transitum natatu tentantes, submersi omni sunt; ceteri turbatis ordinibus perquam confuse intulerunt se in portam Alcazarii, desiderantes e suis vice ista plus quam tria millia hominum. Cum vero redirent victores Christiani, dicebat eis Laurentius Xuarez, noui invenisse se eatenus cui inferior haberi vellet animi et corporis robore, præter Garciam Perez, qui omnes eo die fecerat fortiter agere. Atque ex hoc tempore omnino non fuerunt amplius ausi Mauri redire ad oppugnanda castra Christianorum, sed quieti se continuerunt intra civitatem.

D ex hisp. Templarit fortiter agunt:

d
e Victoriam servidus prosequentes aliqui

E

f

*dimissum
inter Mauros
Garciam Pe-
rez*

*agre recipiunt
hoste caso.*

A

EX M.S.P.

ANNOTATA.

a Liber quartus Theatri urbium, cuius Tabula 2 Hispanum exhibit in plano, cum nominibus portarum, plaeiarum, ecclesiarum pricipuarum, atque etiam vnum suburbanarum, nusquam hujus nominis meminit: sed plura ex eo tempore mutata esse patet ex porta Alcazarii mox nominando, ac Vico Judaeorum, quæ hodie aliter nuncupantur. Zuniga existimat Benaljofar suburbium, istuc fuisse, ubi nunc S. Bernardi dicitur; ad quem locum per portam Cordubensem exitur.

b Macarenæ suburbium nomen dedit ei porta quæ est in orientali urbis latere, incipiendo a Turri curva septima inter decem.

c Almogavares, inquit Mariana lib. 10 cap. 10, veterani, præcipua dexteritate et multis bellis aduersus Mauros exerciti: et hujusmodi militibus adscribit Rodericus supra initium expeditionis Cordubensis. Discimus autem ex Nicephoro Gregora, una littera ex tria nomen corrumpente, Rouzerium, Regis Aragonum Petri genitorem, habuisse in exercitu suo mille

B Amagabarios, quos Latini Pedites appellant. Eadem voce usum Villonium Florentinum in Italia notat Carolus Macer, in Hierolexica fratris sui Dominici; docetque vocem Arabicam esse, ex Mghabbar, quod pulverulentum significat, et articulo al compositum, addita Euphonie causa vocali inter m et g. Sed quale genus militiæ isti haberent clarissime explicatum repetitur in Historia Catalana, quam seculo 13 ad finem vergente scripsit Bernardus Desclot, continentem res sui temporis, eas præsertim quas gessit Petrus Aragonæ Rex ab an. 1276 ad 1285, quamque Castellana lingua redditam Raphoel Cerrera imprimendam Barcinonæ curavit an. 1616. Ibi libro 2 cap. 3 sic illi describuntur in litteris ad me datis, nam librum ipsum non vidi: Almugavarum professio est semper in armis vivere, extra habitationem communem, in montibus et silvis, continuo pugnando cum Mauris: in quorum terras excurrendo ad duas tresve diætas, struunt illis insidias, indeque revertuntur ad terras Christianorum, multa cum præda multisque captiuis, unde illis tota victus ratio. Incredibile dictu est, quam laboriosam et asperam vitam agant, sape bivium triduum impasti, aut solis campestribus herbis sese sustentantes, citra fastidium aut molestiam. Totus eorum vestitus et apparatus, sagulum

C unicum est perquam breve, hieme non minus quam æstate, cum femoralibus coriaceis valde arctis; gladius acutissimus et minime latus, ex corrigia robusta pendens; basta seu minor lancea; jacula duo, cum ascopera in bumeris, in qua ferunt bidui triduum cibum, cum somite et silice ad ignem. Admodum expediti ad incurrendum recurrendumque sunt, et omnes fere ex montanis Aragoniæ, Cantabriæ vel Castellæ, ac plerique Nobiles, qui facultibus ad vitam in urbibus tolerandam destituti, ad Maurorum confinia se recipiunt, rapto ut dixi, victuri, quoniam alia iis nec res nec spes est; tales nempe quales in Hungaricis bellis identidem nominatos audimus, Haydones, vel Hussaros.

d Porta Alcazarii, de quo infra num. 112, olim stetit inter Portam Xeresiam et illam quæ a Cornibus nomen habet, cuius arcus ab annis 50 adhuc cernebatur. Qui autem, tunc cum scribatur Chronica, Vicus erat Judæorum, nunc occupatur a parochiis S. Mariæ Conditæ, S. Crucis, S. Bartholomæi, et ex parte etiam S. Nicolai; protegebaturque ea parte muri, qui inter Carmonensem portam atque prædictam portam Alcazarii tendit.

e Ex Chronica Generali intelligitur, tara in titulo Capitus 60, quam in contextu erratum a vulgata editionis curatore, dum portam pro ponte legit, Guaday-

ra autem rivulus est Tabladam percurrent, ducto ab D Alcalâ principio, et uno circiter infra Hispalim leuca in Batim se iungens.

f Est autem trans pontem usque ad muros civitatis planities aqua, ad spatium medius circiter leuæ; in quam facilime procurrere Mauri equites et majori numero circumvenire pauciores Christianos poterant. Quæ ultima tria pueta Hispalensem nostrorum litteris dидici.

CAPUT XVI.

Varia ad Trianensem pontem arcemque fortuna partium.

Habebant Mauri pontem ligneum, navigiis instrutum, et catenis ferreis perquam firmiter connexum, ea parte qua transibatur ab urbe Trianam: qui pons magno conmodo obcessis erat, sublatu autem ad extreamam eos poterat rerum omnium penuriam deducere. Ferdinandus ergo, cui propositum erat vel urbem capere vel in ejus obsidione mori, considerans omnem annonam omneque auxilium civitati per pontem istum venire, itaque differri cupitam victoriam, forte etiam se numquam potitum ea; in consilium adocavit Raymundum Bonifacium et alios maritimorum rerum expertos, eosque jussit excogitare modum quo posset pons Trianæ frangi. Post longam deliberationem, imprimis placuit accipere e tota classe navigia majora ac firmiora duo, eaque instruere omni necessario apparatu, ac denique expansis velis immittere in pontem. Intravit autem Raymundus in unum eorum cum congruo numero suorum: alterum vero concenderunt ii quos idem Raymundus ad hoc delegerat: quando circa meridiem ventulus aliquis assurgens, rei bene agendæ spem fecit. Huic intenti Christiani, naves prædictas aliquanto spatio siverunt flumine secundo delabi, ut ex majori intervallo accipientes deinde impletum, vehementius in pontem impelli possent.

105 Dies sanctæ Crucis sacer agebatur et mensis Majus, quando tentanda res erat. Jussit igitur Ferdinandus Rex, pro sanctæ fidei exaltatione servitutis navibus aplustria imponi crucibus sericeis signata: quæ cum tensis quantum ventus aspirabat velis sursum proveherentur, subito requievit aer, et remittens se ventus mœstiam movit Christianis. Sed brevi aliis isque valentior ventus insurrit: quo impellente provectæ sunt naves, frustra id conantibus impedire Mauris, qui per Arenariam a dispositi, areibus balistisque et fundis atque omnia generis machinis jaciebant majora minoraque tela, quod idem fiebat a custodibus Turris-aureæ, et ex altera ripa a præsidiariis Trianensibus sed exiguo ntrimecum cum damno. Itaque prior navis, quæ secundum latus arenarie provehebatur, acta in pontem est; sed confracto in quod impegit navigio, ipsum pontem frangere ac perrumpere non potuit. Hoc autem fecit navis altera, qua Raymundus Bonifacius vehebatur, magno cum plausu spectantium rem eminus Christianorum; quorum Rex Ferdinandus, volens fracto jam ponte tutum naves prædictis receptum parare, cum filio Alfonso multisque Equitibus ac numeroso milite, impetum fecit in Mauros arenariam insidente, omnesque retrusit in civitatem. Exhinc cœperunt Mauri rebus suis omnino dissidere, præcisa eum ponte etiam spe onnis ulterioris subsidii.

106 Rex autem, cum filio et Magistris Ordinum totoque exercitu, movit contra Trianam, eamque cœpit ex omni parte quatere; accesserat enim eo per flumen etiam Raymundus Bonifacius cum universa classe. Verumtamen Christiani, tam aqua quam ter-

Trianensi
route navalı
destrueudo,

E

parata navi-
gia duo,

in festo inven-
ta Cruci,

a
rem confiant

Triana ipsa
obcessa

ra,

A ra, grandia patiebantur incommoda a saxis sagittisque, ex castello in ipsos continuo denseque emissis: quod animadvertis Ferdinandus, neque id pro tempore caveri a se posse, receptui signum dedit. Cupiens nihilominus obtinere locum, moram aliquo facturum victoriae de civitate speratæ, Infantem Alfonsum aliosque filios suos, D. Fredericum et D. Henricum, emisit ad castellum proprius lustrandum: qui mandata patris executi, jussérunt fieri crates ac vineas, quibus protectus miles ad murum subiret. Comitabantur eos Magister de Ucles, D. Rodericus Gomez, et D. Rodericus Flores. Alfonsus Tellez et Petrus Ponce, qui stationem ceperunt ad Trianam juxta flumen, totusque eodem mox accessit exercitus: et pars adoriri vi aperta castellum cœpit, pars ad illud cuniculum ducere. Sed latere Trianenses conatus iste non potuit: quare cuniculo e contra acto occurrerunt fossoribus Christianorum, atque in omne periculum tam vigilanter intenderunt, ut Christiani desierint cuniculos nihil proficientes moliri. Mauri porro Trianenses, qui per pontem jam ruptum sperare auxilium nullum poterant, collatis ex omni circum regione necessario ad sustinendam obsidionem apparatu, non desponderunt hic animos: sed crebris eruptionibus fatigabant obsidentes, et balistis quas habebant fortissimis fundisque tela et saxa jaciendo, haud parvum nocumentum inferebant. Judicavit ergo Rex Ferdinandus, murariis tormentis et machinis sibi esse opus al oppugnationem promovendam: quibus paratis et admotis, fortiter quidem quatiebatur castellum: sed Mauri, suis contra machinis usi, adversas aut impedire aut etiam frangere conabantur: saepe etiam erumpentes et mox sese recipientes, hand infeliciter fallebant adversarios. ardor pugnæ et hostis persequendi propius protractos ad munitiones, a quibus non facile erat absque damno reverti, quantumcumque ageretur caute. Atque in hunc modum ducebatur tempus ad castellum, aliis illud expugnare, aliis propugnare nitentibus.

B 107 Interim ad castra venit nobilis quidam, ex iis quos Infanzoneb nominant: qui ibi conspiciens Equitem, eadem qua ipse tessera militari utentem, undis scilicet albis et cœruleis, accessit ad alium Equitem, indignans quod eadem qua ipse tessera uteretur aliquis minoris conditionis, diceisque quod eam ipsum cogeret abdicare. Cui is qui inter rogabatur respondit, idemque affirmarunt alii præsentes, etiam atque etiam videret quid incepertaret. Iste enim, inquietus, Eques, licet exteriori habitu despabilis videatur, est Garcias Perez de Vargas, Eques honoratus et in dignitate positus, mireque generosus et fortis in armis, qui si verba tua intellexerit, haud facile manus ejus evades: tantum enim in armis valet, ut ceteri Equites libenter ei primas deferant. His ille auditis verecundatus conticuit: res autem, nescio quo deferente, ad aures Garciae Perez pervenit, qui quidquam se scire dissimulavit. Quodam autem die, cum simul ad claustra castrorum observarent ipse et Nobilis iste, Equitesque nonnulli alii; egressi Triana Mauri, nonnullis Christianorum cæsis, accedebant versus ipsos illos Equites, uno inter ceteros præcedente atque monstrante, quod eorum aliquem ad singulare certamen deposceret. Hoc viso, Garcias Perez subdidit equo calcarin, et Maurum tam felici ictu perculit, ut eum in terram prosterneret: tum ceteri similiter in Mauros provecti, pepulerunt eos usque sub arcem. Illic enimvero pugna recruduit, animadversa paucitate Christianorum, ita ut totum fere diem duraret. Validis autem utrimque ictibus agebatur res, lanceis, gladiis atque clavis, dum interim

ex arce densissima sagittarum ac lapidum pluvia mittebatur in Christianos, quorum sane multi læsi fuerunt, sed multo plures Maurorum cæsi: atque ita his intra arcem compulsi, isti, vijtores reverterunt in castra.

108 Ingentia eo die facinora Garcias Perez ediderat, ictusque tam multos et grandes clypeo suo exceperat, ut totum, pene confractum referret, atque e tessera undarum eidem appictarum nihil amplius appareret. Videns ergo Infanzonem prædictum, ad claustra castrorum eodem loco consistente, ubi eum dimiserat (nec enim inde se moverat) Domine, inquit, Eques, talibus in locis depono ego tessera undarum, quæ expungitur eo quem vides modo: si placet, altera vice, quando Mauri redibunt, simul ambo egrediamur in occursum: ibi apparebit uter nostrum magis mereatur undas istas gestare. Non fuit Equiti illi, jam pridem dictorum a se temere verborum pœnitenti, gratus sermo; jamque metuebat, ne suas ipse undas cogeretur deponere; quapropter voce modesta respondit: Domine Eques, bene tibi convenit undulata tessera, multumque decoris ipsa ex te recipit, ac majori deinceps in pretio erit: obsecro te, ut tamquam generosus, atque ad simile experimentum provocante,

E qualis es, ignoscas mihi, si quid contra te locutus sum priusquam haberem cognitum. Benigne, quod petebat ille jam bene humiliatus, indulxit Garcias: gratiasque accepit a supplice suo, multum gaviso, quod tam parvo culpam redemisset. Scivit autem rem gestam D. Laurentius Xarez et Regi Ferdinandi retulit, vehementer probanti factum, utpote cui jam pridem notus erat Garcias: mox autem totis vulgata castris, confusionem haud modicam attulit Nobili isti; passini enim explodebatur, et interrogabatur, ecquid ei cum Garcia Perez accidisset.

109 Eodem tempore D. Arias Archiepiscopus S. Jacobi venit in castra, et stationem sibi elegit circa Tagarete; moxque infirmari cœpit tum ipse tum comites sui. Mauri ergo, videntes ipsum adeo procul abjectum ab aliis, frequentius incurrebant in eum, et magna inferebant damnæ. Hoc cognoscentes D. Petrus Ponce, D. Rodericus Flores, et D. Alfonsus Tellez; atque innurbanum ac minime ferendum rati, quod adversus infirmum Archiepiscopum adeo insolenter agebant Mauri; conspirarunt ut eis insidias struerent. Quare accersitis viarum ductoribus, quorum unus fuit Dominicus Munoz, illarum expertissimus, idemque vir fortis ac generosus; assumpserunt secum equitatum aliquem ex copiis F Infantis D. Alfonsi, modicum illum, sed bonum; seque convenienter disposuerunt, et venturis Mauris ad se pertrahendis exposuerunt oves Archiepiscopi. Ut ergo venerunt barbari, ovesque a statione aliquantum abjectas sunt conspicati, pertransiunt insidiarum locum, abigere eas cœperunt: sed egreditibus qui latebant, dimissa præda fugam inierunt qua quisque poterat. Insecuti autem eos Christiani, ferientes atque mactantes, sic castigarunt, ut plerique in loco occubuerint, interque illus equites Gazulae quinquaginta ex generosioribus (ex istis enim erant qui prodierant) peditum vero ad quingentos: pluresque periissent, si non tam cito ex insidiis suis prodiissent Christiani.

110 Solebant equites Ferdinandi Regis, per vices cohortesque suas egredi ad custodiæ pabulatorum, secundum ordinem a Rege constitutum. Quodam ergo die, cum vices custodiæ ubi venissent Didaco Sanchez et Sebastiano Gutierrez, exiverunt cum equitibus viginti: viderunt autem eos centum quinquaginta equites Mauri, Xerez egressi: contemptaque Christianorum paucitate, irruerunt super illos. Qui in orbem collecti, defendebant se quo meliori poterant

frustra oppugnat.

b
Quidam indi-
g natus Garelæ
Perez propter
scutariam tes-
seram;

eodem contra
Mauros pu-
gnante for-
titer

c
Mauri in-
festantes
stationem
Compostel-
lani Archi-
episcopl,

castigantur.

Pabulatorum
eustodes ab
esdem invasi

ex hisp.

*ægre mortis
periculum
cavunt.**d
Simulatus
transfugit
spe sua sen-
satur.**quotidiani
conflictus
partium.
e
f**Arenaria
Hispalensis*

A poterant modo. Mauris eirem in qua prementibus, tantumque non obrumentibus telorum ac sagittarum multitudo. Sed profuit Christiani consilium, quo jacta in se missilia frangebant omnia, non retorquent in hostem: laesi tamen fuerunt ambo duces, ex quibus Sebastianus Gutierrez statim expiravit; Didacus vero Sanchez nequaquam evasisset, nisi fideleriter adjutus a suis fuisse. Hi autem adeo fortiter se premi sentientes, aliquoties impetum fecerant in hostem: sicutque tam pertinax utrumque pugna, quia neutris subsidio veniebatur, ut totum fere diem tennerit. Christiani vero omnes, nimis fessi labore, mactandi fuissent vel capiendi, nisi tandem, audita in castis Regis prælia fama, itum fuisse in auxilium; quo viso recuperunt se Mauri, et prius se muris incluserunt, quam assequi eos possent qui sequebantur. Alias accidit, ut equites ad fabulatorum tuendos designati, serius egredentur, atque progressi illi in Mauros incident: qui cæsis circiter ducentis viris, jumenta multa abduxerunt, prius quam advenientes praesidiarii attingere eos possent.

HIII Eques Maurus *d*, ex voto peregrinus, Andaluziam intraverat, Hispalensibus Mauris adjutor futurus: qui eos videns tam arce obsideri, modum aliquem ultionis per fraudem de Christianis sumenda excogitavit, communicavitque cum obsecorum Primoribus. Probato eo, misit ad Alfonsum Infante qui nuntiaret, quod ei traditurus esset duas turres quas tenebat, tantum cito veniret ad eas occupandas. Suspecta Alfonso erat fides Maurica: ideoque non ausus ire ipse, pro se misit *D. Petrus de Guzman* cum aliquod equitibus; quos nec continuo destinarentur Mauri: sed *D. Petrus* fraude agnita, subditis equo calcaribus, velocissime se recepit aliisque post eum; insequentibus Mauris, et unum, qui minus cito ab iis se expedivit, asseruentibus, quem etiam occiderunt: de reliquo votis suis insidiisque frustati sunt. Rex porro Ferdinandus, videns Archiepiscopum *S. Jacobi* in birmari, ipsum, cum majori suorum parte e aequa infirma, in propria remisit curandum; transiitque ad stationem ejus Magister *D. Pelagius Correa* f. cum suis, juxta muros civitatis: usque eo enim haec strigebatur, nec nisi natu poterant Mauri egredi: non tamen propterea cessabant ultro citroque Hispalenses ac Trianenses inter se commicare, non valentibus Christianis claudere aquas. Ægre valde id se rebat Ferdinandus Rex, multumque angebatur, quod neque commercium istud communionemque præsidii et auxiliū mutui posset præscindere, nec Trianam pugnando obtainere. Advocato igitur in concilium Raymundo Bonifacio et reliquis nauticæ rei peritis, deliberavit de transitu illo oculendo, atque ad eum finem velut arenariam occupari, adnotis illuc triremibus suis. Sed Mauri tanta mox copia se effuderunt in occursum, ad prohibendum transitum, ut tota die peragi nihil potuerit.

ANNOTATA.

a A Turri-Aurea usque ad Portam Almenilæ, inquit *Morgadus*, Arenaria ea extenditur, id est secundum totum latus urbis Occidentale, reflectendo per Boreale urbis cornu ad latus Orientale, ubi secunda a dicto cornu porta Almanilæ est. Latissima tamen est Arenaria in spatio, quod inter Turrim prædictam et pontem procurrit, ubi, inter Portam Trianensem et Postica Ataracanarum, id est Armamentarii (hodie Postica Carbonaria dicta) media est speciosissima nunc Porta del Arenal: *Morgadus* autem tam spatiösam Arenariam esse asserit, ut capere possit plusquam

quinquaginta millia bellatorum, præter suburbana^s domos, quæ tunc nullæ erant.

b De Infantibus multa et eruditæ *Cangius*: eorum tria genera apud Aragones distinguit *Vitalis Episc. Osceus*. *Michael de Molina* in *Repertorio*, Militum filios appellat, ita ut hi nascantur, illi crecentur.

c Tagarete virus initium sumit ad latum Boreale *Tagarete* civitatis; et hortos Archiepiscopi rigans, transit per *tus Hispaniæ* pratrum *S. Justæ*, cui acrius valde insalubrem reddit vaporibus suis, si quando tempore aestivo exundat: inde sub aqueductu *Carmonensi* decurrens, usque ad portam *Xeresiam* deinceps civitati pro fossa est, ad pedem *Turris aureæ* influens in *Batum*. Metabatur ergo Archiepiscopus ad partem *Urbis Borealem*, e regione portæ *Mucarenæ*, prohibens ne quid illuc victualium inferretur.

d In titulo *Capitis 66* *Maurns* iste proprio nomine appellatur *Orias*: quod forte e textu excidit per incuriam transribentis; exprimitur tamen mox infra num. 112.

e Quidquid hic de isto Archiepiscopo dicitur, narrat iisdem verbis *Ægidius Davila*, in *Theatro* istius Ecclesiæ pag. 33, tumquam ex *Chronica Generali Hispaniæ* acceptum; unde iterum confirmatur, quod alibi diximus, duarum Chronicarum alteram ex altera munus transcripsisse.

f Nempe, rupto ponte *Trianensi*, minus necessaria erat *Statio* tertia trans flumen ad urbem fame cogendam; quod Regem sperare ansum cum exercitu tam exiguo, pene fidem superaret, nisi factum doceret tam certa historia.

CAPUT XVII.

Deditio Hispalensis urbis, ejusque descriptio.

Expectatione sua circa transitum frustratus Rex Ferdinandus, præmia se largiturum ei, qui ipsum impedire posset. Cum ergo quadam die Hispali Trianam transissent *Orias* et alii quidam Mauri sine obstaculo ullo, non ita expeditum invenierunt redditum: siquidem Raymundus Bonifacius eis se objecerat, cum navibus et lembis bene armatis. Quo viso, redditum ad suos desperans *Orias* et qui cum erant, petierunt adduci ad colloquium Regis.* Hic vero a*3* audiendos eos misit Roilericum Alvarez: ac primam ab iis propositam conditionem attulit ex parte Axatasi, quod arcem Hispalensem Ferdinando traderet, pecuniam vero annue pendit solitam Miramolino, ipse et Axataf partirentur; itaque Mauri permitterentur manere in civitate. Sed Rex, qui eos tam arce constrictos tenebat, nec audiire quidem voluit conditionem ejusmodi: quare alias a*3* ei obtulerunt Mauri, quas æque rejectit; omnino volens civitatem sibi liberam ab illis relinquiri. Tum denique petierunt ut regredi sibi licaret, cum liberis, uxoris, et facultatibus suis: quod si ad Regis militiam transire vellent aliqui, in ea recipiarentur: atque in hanc conditionem Rex non invitus consensit. Petierunt deinde, ut licaret sibi sequare solo Mezquitam majorem: quod Rex arbitrio filii sui Alfonsi reliquit: hic vero respondit, quod si vel unicam tegulam inde dejicerent, nec Maurum nec Mauram vivam dimitteret ex tota civitate. Tum supplicarunt ut saltem licaret sibi demoliri turrim, pro qua essent aliam fabricaturi: sed etiam ad hoc respondit Alfonsus, quod vel propter laterculum unum ablatum Mauros omnes esset interfecturus. Ergo nihil his profici videntes Mauri, promiserunt quod intra septem dies evacuatam urbein tradituri essent. Atque ita obtainuit Rex civitatem in die *S. Clementis* xxiii *b* Novembris anno MCCXLVIII. * Firmatis de-

*Capto Oriæ
Mauro**agitur de
urbis dedi-
ctione:**E**qua conclu-
sa urbem
obtinet Rex
23 Nov.**b*

ditionis

A ditionis facienda conditionibus, continuo Alcazarium e traditum Regi est, et Mauri ab eo petierunt unius mensis spatium, quo posseent quae collibitum foret vendere. Hoc autem obtento, distractaque quae volebant carere supellecile, ac pretio recepto, claves civitatis tradiderunt Regi, liberam eam vacuamque facturi; quibus Rex mandavit ituris mari naves atque triremes *d* consignari, terra autem discessuris jumenta et custodes præberi, qui salvos ubi optassent sisterent. *e* Egressi autem versus Xeres sunt terrestri itinere trecenta hominum millia, quos comitatus usque Xeres est Magister Calatravæ.

cam 22 Decembribz ingreditur.

113 Ipse vero nobilis Rex Ferdinandus; cuius tot illustris gesta resert præsens Historia, nobilissimam civitatum Andaluziæ Hispalim ingressus est in festo Translationis *f* S. Isidori, quondam Hispalensis Episcopi xxii Decembribz; solenni cum processione exceptus ab Episcopis et plurimo Clero, communique gratulatione laudantium Deum ac benedicendum, propter favores Regi impensos, tantisque victorias de fidei Christianæ inimicis concessas. Ingresso autem Rege in ecclesiam S. Marie, Missam celebravit nobilis quidam Prælatus D. Guiterius,

post infinitos 16 mensum latores.

B Electus *g* Toletanus: qua finita Rex abiit ad arces suas, comitatus Magnatibus omnibus; festumque ibi diem cum iis agens, cunctis letitiae signis enim celebavit. * Incredibile porro est quantis laboribus vigiliisque Ferdinandō steterit conquisitio civitatis prædictæ; quantis periculis aerumisque, in tot peregrinis, excursionibus, velitationibus; in adducendo ad castra sua commineatu omnis annonæ, eumque hostibus praescindendo; inter plurimas suorum mortes necessariarum rerum defectus frequentes, assaultus Maurorum fere quotidianos, gravesque et vulgatos per exercitum morbos, quos generabat intensissimus aestus, aerem sie inflammans, ut sudore omnium diffuerent corpora, castrensis operibus prius fatigata et debilitata. Habuerat autem idem Rex castra instar *h* populose urbis, in plateas vicosque distributa; ut cuique opificium generi sua esset specialis habitatio, in quibus et textores, et campsores, et aromatarii, et pharmacoœi, et frænarii nominabantur: fora item piscaria et macella: ut quicumque illa vedit, dicere potuerit, nihil illis castris magis ordinatum, opulentum ac nobile se conspexisse, nequidem in potentissimis civitatibus. Ita enim ibi fixus haerebat exercitus, cum mulieribus, infantibus, supelleciliisque domestica, ac si perpetuo habitando eo loci fuisse: scielant enim omnes, Regem Ferdinandum habere propositum, imo votum, toto vite sua tempore numquam discedere nisi capta urbe: certaque persuasio de constantia Regia in quocunque cepto voluntatis, fecerat homines undequaque asfluere, ibique tamen fixe permanere.

in castris etiam assulmis, ex in-

C *i* *llos.*

114 Sexdecim menses operi isti Rex beatus impendit: et vero operæ præmium retulit. Est enim Hispalis circuitu amplissima, conditione nobilissima civitas regionis totius: cuius muri altissimi, amplissimique ac fortes valde, ornantur turribus polychro dispositis et eleganter elaboratis. Antemurale quoque ejusmodi est, ut quaelibet civitas eo se solo per quam bene muratam erederet. In ripa fluminis ab aquis ipsis turris assurgit, Aurea nuncupata, propter venustissimam qua nitet speciem. De turri autem S. Marie quid dicenius, cum in ejus ornatum humana omnis industria consumpta videatur? Et autem sexaginta pedes lata, alta ducentos quadraginta. Scalæ interiores, per quas adscenditur, gradibus tam amplis planisque *k* assurgent, ut mula vel equo conseedere eam Reges, Reginæ, ac Magnates possint. Supra hanc *l* turrim alia minor eminet, octoginta solum pedes alta, sed opere ad-

mirando fabricata: supra quam ænei in orbis seu sphæræ quatuor gradatim consistunt, ita ut minima sumnum locum tenent, secundum major aliquantulum; sub illis major sit etiam tertia: quæ licet omnes sint speciosissimi, neque similes sibi fortassis uspiam habeant, quarta tamen et infima, ut magnitudine ceteras, sic et elegancia superat. Distinguitur enim quasi per canales duodecim, singulos quinque palmorum amplitudinis; adeo ut cum inducenda hæc machina in urbem esset, nec ulla portarum satis ampla ad ipsam excipendam, latior aperebendus aditus fuerit: quando autem radiis solaribus illuminatur, visendam se præbet plus quam spatio diurni itineris.

el tellus orbis commercio

115 Alia præterea ornamenta multa et prærogativas habet hæc civitas, paucis communes: ad ipsam enim ac pene sub muros ejus, appellunt unde quaque advenire naves ex Tanger, Zenta, Tunez, Bugia, Alexandria, Genua, Lusitania, Anglia, Pisa, Burlegala, Bajona, Catalaunia, Sicilia, Vasconia, Aragonia, Franeia, aliisque regionibus transmarinis, tam Maurorum quam Christianorum, qui ibi dem omnes censem aliquos nationis sue habitatores. Oleo præterea sic abundat, ut terra marique sufficiat magnis etiam regionibus, aliasque innumerabiles opes continet: et in districtu ejus numerintur centum millia prædiorum, absque pertubis, unde ingens annue redditus provenit. Denique Victoria hæc ex memorabilioribus fuit, quæ unquam tam brevi tempore relatæ in mundo suat. cui credi possunt causam dedisse, primo ac præcipue divini favoris indulgentia erga servum suum, nobilem ac beatum Regem D. Ferdinandum: deinde eximia fides optimorum subditorum erga eundem, quia nullus Rex unquam tam bonis tanque obsequentes habuit, quam Castellanos suos Ferdinandus; cum ipsa eorum natio ex propria natura Regibus suis fidelissima sit, præ alia quacumque; cuius utinam probitatem provehat Deus porro, evanescatque ad sui honoris incrementum!

116 Nobilissima autem civitas ista obtenta fuit anno Domini MCCXLVIII *n* die S. Clementis, id est XXII Novembribz: et postea nobilis Rex Ferdinandus obtinuit alias multas civitates et regiones, suaque adjunxit imperio; subjiciendo sibi Reges et regna, quæ ei clientelari jure subdiderunt se, tamquam Domino solventes tributa et vectigalia: quidquid enim eis mare ex parte Castellæ Mauri possident, in ejus venit potestatem. Primum autem opus Regis hic fuit, restituere pridem vacantem Sedem Episcopalem, ad Dei Matrisque ejus honorem, cui ecclesia ipsa est dedicata; stabilire in ea Canoniciatus ac Dignitates alias, perquam bene fundatas; dotare illam multis possessionibus oppidorum atque vicorum opulentia insignium, præter ingentem gazam, quam donavit primo ejus *o* Archiepiscopo, Raymundo. Ecclesiasticis porro rebus tam bene dispositis, etiam politicum statum optime constituit, collocans in urbe habitatores omnium ordinum atque condituum, quibus domos fundo-que distribuit liberaliter; accessens etiam cunctarum artium opificiorumque magistros, et cunque generi suos sigillatim viros tribuens; litteratos etiam ac dectos viros *p* invitans; ea denique omnia curans, quæ civitatem aliquam ornare ac nobilitare possunt. Similiter et territorium circumiectum habitari coique præcepit: et civitatem magnis communivit instruxitque privilegiis, quibus gavisuri in posterum essent, tam qui illuc habitatum venirent, quam quos ibi ab initio collocavit; propter fidelem operam sibi navatam ob-sidionis tempore.

et tellus orbis commercio

n
per sanctus
tra am eccl-

six et politie

erhanat.

F

o

Raymundo.

p

litteratos

et dectos viros

invitans.

q

ANNO

CCXLVIII.

tempore

Regis

FC

A

EX HISP.

ANNOTATA.

Dedenda urbis conditions, rejecta.

a *Morgadus ait secundas conditiones fuisse, ut Mauri Regi penderent totum quod Miramolino dabatur, et praeter Alcazarium tradarent partem tertiam civitatis: denique, ut tradarent partem dimidiadum cum eodem tributo, et suis expensis ducerent murum, qui utramque partem separaret.*

Anniversarium ejusdem dedita.

b *Hunc diem festivum quotannis agunt cives, solenni cum processione, in qua circumfertur Gladius de sepulcro sumptus, quem creditur in manibus habuisse Rex Sanctus cum urbem invheret; quod tamen non nisi uno post mense factum mox indicatur. Dicit autem Morgadus tunc Regi traditas claves urbis: moxque non solum arcem, sed omnes etiam turres et Mezquitam fuisse praesidio regio occupatas, post annos quingentos triginta quatuor, quibus civitas fnerat in potestate Maurorum.*

Alcazarii Hispalensis situs.

c *Alcazarium olim dicebotur quod nunc Palatum, istic ubi Australe corum civitatis a Turri-aurea versus ecclesium majorem procurrit in modum trianguli: cuius basis a dicta turri ultra portam Xeresianam se extendit, mirisque ac turribus per singula latera denis aut pluribus instruitur, et versus ecclesiam suam portam habet quae: Palati dicitur, propterea quod ducat ad palatum ibi situm: atque ita habes portam Alcazarii supra quasitom, eique adhaerentem Vicum Judeorum.*

d *Centum millia hominum mari se commisso scribit idem Morgadus, quibus Rex indulserit quinque naves, per Bætim subductas usque Hispalim, cum decemnem triremibus et una carraca, id est navi majori rotunda, qualem Nonins in Plantum videtur appellare Cicerum, quam Navim Asianam prægrandem interpretantur Lexicographi: haec tamen noves debuerunt saepius wisse et redivisse, ut tanta turba evehetur.*

e *Addit idem Morgadus concessum Axatafo, quem Maurorum Archithalassum appellat, ejusque partiariis et sautoribus, ut qua possent meliori fortuna remauerent in Sanlucar, Aznalpharache, et Niebla.*

f *De S. Isidoro ejusque translatione egimus 4 Aprilis: celebrantur ipsu die 22 Decembris.*

g *Roderico scriptori defuncto, sub an. 1247 succedens Joannes Uxamensis, supra laudatus, ac deinde Burgensis Episcopus, uno vix anno tenuit Cathedram Toletanam; suffectus autem eidem Guiterius, dicitur*

C *vixisse biennium in eogradu, et obiisse anno 1250. Verum observat Zuniga, num. 23 hujus anni 1248 vacasse Sedem Toletanam adhuc mense Martio anni 1249. Cum autem ex Canonico Episcopus factus Guiterius sit, Electus licet, non potuit ejusmodi actione perfungi, quæ soli Episcopo consecrato competit, ideoque idem Zuniga suspicatur, erroris occasionem ex synonymia sumptam; et eum qui ecclesiam dedicavit fuisse Guiterium, Episcopum Cordubensem. Quia autem præcipuum domundæ urbis instrumentum fuit navalis illa machina, quæ pontem fregit; ideo credit idem Zuniga, Capitulum Hispalense pro Sigillo, enjus formam ex ipso infra representamus, sumpsisse navim, tensis proiectam velis, residente ad puppim Deipara.*

h *Simile quid sub annum 1404 in triennali obsidione Ostendæ in Flondria contigisse audivimus.*

i *Testis u super ort. 34 in Summario, dicit ex historiis, quas legit et habet, quod sanctus Rex, quantumcumque gravatum se videret in expensis ad bellum faciendis, Deo tamen et justitiae armorum suorum confidens, nunquam aggravaverit populum sibi subditum novo aliquo tributo. Quæ ejus abstinentia maxime patuerit in obsidione Hispalensi; ubi cum hoc ei suaderetur, quin etiam suggereretur, posse eum in causa fidei etiam uti argentea suppellectili*

ecclesiarum, quibus eandem deinde copiose restituueret; responderit, aliud se subsidium ab ecclesiis earumque ministris non sperare quam orationes, aurum vero aut argentum nequaquam (sicuti in particulari narrat Mariana de Regis institutione) quantum autem ad regnum gravandum attinet, magis timere se maledictionem unius edentulæ vetulæ, quam totum exercitum Maurorum: posse enim Deum, qui tali loco ipsum posuerat, et regni desensionem commiserat, prospicere de mediis ad victoriæ necessariis, sicut eatenus fecerat; et hoc narrat Fr. Dominicus de Baltanas alioque. Mariana libellus hic citatus ad manum mihi non est: Baltanas Dominicanus post an. 1360 obiit, eumque Nicolaus Antonius in Bibliotheca Hispanica scribit edidisse Compendium rerum Moralium in Hispania gestarum; et curasse ut ederetur apud Joannem Truxillo Flos Sanctorum. In alterutro, Lector, credo, inveniet dictum, hic allegatum.

k *Similibus gradibus etiam concenditur tectum Basilicæ Vaticanae Romæ; sunt enim plani et leniter solū acclines, sic ut ab angulo ad angulum mediæ turris, secundum cuius latera gradus isti ducuntur longitudinali 23 pedum, solum emititur quis sursum pedes 5; qui quater secundum numerum laterum replicati, faciunt ut singulæ enjusque lateris fenestræ, quæ lumen ipsis gradibus præbent turrisque interioris cameris, una supra alteram posita videatur intervallo pedum 20 circiter. In theatro urbium Turris haec sic delineata inventur, ut ex angulo uno ridenti duo latera conspicienda offerantur; itaque patet oculis ipsis illa, quam dixi, fenestrarum utrinque paulotim ascendentium differentia. Eadem representatur in altero ejusdem tabule lateri, introrsum conspicienda per effractum muri angularis hiatus; sed perquam infeliciter: quia nec turris media latera predicta conspiciuntur, neque scalarum forma vera exprimitur: notantur enim in lateribus singulis 8 vel 10 gradus, singuli tam alti quam lati, quos a quadrupede scandi, sicut ibi singitur, impossibile sit; cum econtra non nisi gradum unicum habeant singula latera, quibus omnibus succedit in eodem lateri gradus alter. Proinde tantum ubest ut aliquam scalarum Hispalensium ideam formare tibi ex ea delineatione possis, ut erroneam prorsus concipere necesse sit, nisi admonitus careris.*

l *Quamvis vox Hispanica Brazas, communiter ulnas notet, mensuram scilicet duorum et semis pedum*

Ejus dimen.
sio,

geometricorum: appareat tamen ex omnium recentiorum consensu, pedes dumtaxat hic numerari: et quidem cum aliqua varietate. Nam ubi Chronica numerat longitudinis Brazos 60, illi solum habent 50; et 240 Brazas altitudinis mutant in 250. His vero securius stibimus, credemusque numeros Chronicæ a transcribentibus vitiosos, quod mox infra certiori exemplo constabit.

Operæ pretium fuerit legere Morgadum lib. 4 cap. 1

F

describentem quum minutissime et accuratissime totam istius molis fabricam; quom una cum adhaerente Mezquita totum esse a fundamentis opus Maurorum evi-

sililitudo

em Turri

Marocheni.

debet probat, contra nonnullos, a Romanis potentes illius originem; esto, inquit; nulla uspiam appareat Arabica iusscriptio, quam Catholici dejecerint: sicuti inventus est Cordubæ similiter dejectus titulus,

marmori albo insculptus, quo dicebantur Aldermen et Issen, pater ac filius, Mezquitam Cordubensem condidisse. Ipsa quoque solicudo Maurorum, pro

impetranda facultate demolendi turrim illam prinsquam excederent, etiam cum onere ædificandi novam propriis sumptibus, ut habetur num. 112, confirmat proprium

opus fuisse eorum, qui ad perpetuam infamiam suam sive Mahometi, ex ea turri soliti invocari, manere illum nonuisserent. Allegat etiam item Morgadus auctoritatem Ludorici del Marmol Curavajal lib. 3 cap. 40

Africana,

NOT. APPEND.
TOM. VII M⁷

Sancti abstinentia a gravantis bonis ecclastasticis.

PARERGON V.

Ad quatuor præcedentia Capita.

Ex Hispanico Spinozæ, Zunigæ, et aliorum.

§ I. Devotio sancti Regis erga Deiparam, du-
rante obsidione comprobata miraculo in-
signi.

Licentiatus Paulus de Spinosa, Presbyter et civis Hispalensis, patriæ Historiam, antiquitates, et magnatia edere in lucem cœpit anno M: CXXVII; cuius parte 1, lib. 4 et ultimo agit de recuperatione urbis per sanctum Regem Ferdinandum. Narrat ibi Paulus iste non pauca, vel ignorata vel præterita auctori Chronicæ, potissimum intento successibus bellicis referendis. Et quoniam accurate satis refert fontes ex quibus hausit singula, visum est in unum omnia Appendix, recuperationis Hispalensis narrationi subiungendam, colligere; prud'ntisque lectoris arbitrio ratiocinare, quid fidei singularis dandum existimet. Ac primū fol. 148 ex veteri Ecclesiæ Hispalensis membrana, in sacello Regis asserrata, asserit idem quod habent Lectiones, ad Matutinum in dedicatione Hispalensis Ecclesiæ xi die Julii recitandæ, et a Congregatione Rituum approbatæ anno MUXC. Quomodo scilicet Rex Hispalim obedit, ad eam expeditionem a S. Isidoro Hispalensi Episcopo per visionem excitatus, quod scilicet sanctissimus Presul suam Ecclesiam, tot seculis jam ab infidelibus profanatam, Christo restituendam curaret. Prudenti tamen cautione additur in dictis Lectionibus, Ut fertur; qua nempe intelligatur id non constare ex certis auctorum coevorum monumentis, sed solum constanti traditione receptum esse: uti etiam, quod pius Rex, tum alias, tum in eo bello Deiparae Virginis (cujus sacram venerandæ Majestatis imaginem quocumque iret in exercitu secum ducebat, ac mira devotione et honore prosequebatur) præsentem opeū non semel sensit.

118 Predictam autem membranam, inquit Paulus, continentem miracula aliquot sancti Regis, transcripsit Licentiatus Franciscus Pachieus, Capellanus Major Capellæ Regiae et Canonicus ipsius sanctæ ecclesiæ, cuius exemplum ego habui, a quodam Regni hujus Magnate communicatum. Utinam suis originariis verbis, Hispanicis vel Latinis (nec enim qua lingua scripta fuerit exprimitur) membranam istam cuiasset Lectori suo Paulus exhibere, vel Progressum sumario inserta inventirentur notata ibi miracula, sicut notantur alia infra danda ex libro veteri Flas-Sanctorum. Interim ex membra illa attulerat Paulus fol. 134, quod post conflagrationem igniaria illius machinae (de qua in exitium Christianæ classis comparata dictum est num. 39) acturus pius Rex de tam singulari beneficio gratias Deo et Deiparæ, quibus acceptum id referebat, in suum se recepit tentorium, prostravitque ante imaginem Virgins in oratione. Postero autem mane sub ortum solis sine gladio egrediens ex castris, progressus est orabundus usque ad ambitum mœnorum urbis, et ea usque ad portam Cordubensem transiens, intravit per eamdem; eoque venit ubi est locus supplicii Martyrum, oravitque coram imagine Mariana, quam a vetustate Antiquam appellant: et tota civitate transita, nulli Maurorum conspicuus, egressus est per portam Xeritnam: veniensque in tabernaculum, et superiore vestem quietis capienda causa deponens, deprehendit se absque gladio esse: unde intelligitur extaticæ orationis fervor, quo abruptus toto illo itinere fuit.

A Africana, quod Jacob Almanzor, nepos Abdalmumeni, ædificavit ad Mezquitam majorem apud Marrachos turrim, quæ hodieque ibi visitur, eadem omnino formæ ac fabrica, qua structa est Hispalensis, et Rabathana in Mauritania Tingitana: easque fecit unus idemque architectus. Et turris quidem, ut dictum est, hactenus fere manet: Mezquitæ vero solum superest pars Atrii sive Claustræ, reliquis ejus partibus dejectis ad ædificium novæ Cathedralis.

m Similiter ait Morgadus de Marocchensi turri, quod supra ejus cacumen elevabantur quatuor orbes aurei per axem ferreum trajecti, quorum insimus capiebat octo Hanegas tritici. secundus quatuor, tertius duas, quartus unam. Hanega autem Hispana hodie dicitur duodecim Almegas seu Romanos modios continere. Porro testatur Morgadus, quod ingenti quodam terræ motu fractus sit axis, eni vasti illi orbes inserti erant, in die S. Bartholomæ anno 1394: et quod hanc ruinam reparaverit Archiepiscopus Ferdinandus de Valles, suis et Capituli sumptibus, ultra 250 pedes quos a principio turris habuerat, elevando ipsam ad alios 100 pedes, qui post tertiam quartamque zonam novi operis desinunt in ornatissimam pyramidem, cui incumbens sphæra ænea inaurata altitudinis pedum quinque, sustinet simulacrum Victoriae, similiter ex ære fusum et inauratum, ulnarum quatuor et dimidiæ. Qua de re ibidem insculptus lapidi legitur titulus, a Canonico Francisco Pacieco compositus in hunc sensum:

ÆTERNITATI SACRUM.

Magnæ Matri Virgini Sospitæ; sanctis Pontificibus Isidoro et Leandro; Ermengildo Principi, pio, felici; illibatae castimoniae et virilis constantiae Virginibus, Justæ et Rufinæ, Divis Tutelaribus; hanc Turri, Punicæ structuræ molisque admirandæ, atque in pedes CCL olim editæ, in augustiorem faciem, opere accurato et splendidiore, aucto insuper centum pedum operosissimo fastigio, auspiciis Ferdinandi Valdesii, Antistitis pientissimi, Hispalensis Ecclesiæ Patres ingenti sumptu instaurandam curarunt: cui, ob pietatis res egregie compositas, capite diminutis atque sublati Romanæ Ecclesiæ perduellibus, vetricis fidei colossum, ad universa cœli tempora captandæ tempestatis ergo versatilem, imponendum jussere: absoluto opere, anno instauratæ salutis MDLXIX, Pio V Pontifice Opt. Max. Philippo II Aug. Cath. Pio, Felice, Victore, Patre patriæ, rerum Dominis.

C n Hinc supposititia esse convincitur Charta jurium ac privilegiorum Carmonensium, eni sic subscribi finitur, apud Carum lib. 3 cap. 44. Facta charta, Rege Christo, vni die Maji, anno quo dictus Rex Ferrandus, felix, populator, invictus cepit Hispalim nobilissimam civitatem [et populavit] de populo Christiano, Era millesima ducentesima nonagesima. Hæc enim respondet anno vulgaris Aeræ 1252. Eodem anno primum etiam electus et ordinatus est, mortuo Joanne, Cancellario Ferdinandi, Apparicius Episcopus Burgensis, confirmans eamdem Chartam, post Reginam Joannam, Infantes Ferdinandum et Philippum, eorumque patronum Alfonsum, et Joannem Archiepiscopum Compostellum (qui tamen ager remissus in Galicium fuerat) et auctorat Toleianus Electus Guiterius, eni id potius competit, si ipso captæ urbis anno talis charta scribenda fuisset: sed tunc Apparicius nebulum erat Episcopus Burgensis.

o Id quidem Raimundus fuit, ast non statim, sed primum post Mijum anni 1253, aut etiam serius aliquanto, cum Infans-Ferdinandus, ad hoc minus Electus a patre, eo mortuo renuntiasset Electioni suæ.

p Non ipse tamen, sed successor filius, Universitatæ seu Academiam instituit.

Maji T. VII.

Utrique impo-
siti globi ænei
quatuor;pro quibus po-
sita desper
Victoria,cum titulo
teste restaura-
tionis an.
1569,Chartæ Car-
monensis ci-
tium.Ex recentio-
ri scriptoreE
veteres
membranas
allegante,probatur de-
votio sancti
erga B. V.cujus imagi-
nem Antiquam
in urbe,

EX MSR.

A 119 Doctor Hieronymus de Gudiel, *arte Medicus*, qui anno MDLXXVII *Compluti vulgari lingue editum Compendium aliquot Historiarum Hispanicarum*, in quo tum aliae antiquitates memoria digniores traduntur, tum præcipue illustratur familia Gironum) cap. xi dicit eundem se causam vidisse in alio MS. antiquo de rebus et antiquitatibus Hispalieis, hoc verborum tenore expositum. Videns Rex sanctus obsidionem prostrati in longum, idque peccatis suis imputans, et ideo vehementer afflictus, continuas ad Deum Virginemque gloriosam ejus matrem preces fundebat, ante imaginem quæ hodie Regum dicitur, quamque circumducebat secum; supplicans ne sua peccata respiceret, sed zelum sanctum, quo impellente obsidionem tam arduam suscepserat. Hoc tota una nocte agenti responsum fuit, animos sumeret, cito enim potitum esse desiderato glorioli laboris fructu. Surgens autem manu Rex, ambulavit usque ad civitatem, non visus a suis; et per unam portarum, quæ inter Turrim auream et portam Xeritanam clausa apparet, introgressus est; ubi dicunt, excidisse ei non animadvententi gladium

B sum: et perveniens usque ad Mezquitam majorem, veneratus est imaginem quam appellant Antiquam, quamque istuc reperit, ubi etiamnunc consistit: atque per eamdem portam regressus in tentorium, invenit ibi gladium qui sibi exciderat. Eodem mane D. Petrus de Guzman et D. Petrus Pontii, non convenientes in tentorio Regem, perquisiverunt totis castris, usque dum venirent ad tabernacula DD. Roderici Gonzalez Giron et Didaci Lopez de Haro. Qui suspiciati Regem ingressum esse civitatem, ingressi sunt etiam ipsi per portam Macarenae, querentes eum usque ad Mezquitam majorem. Quo cum plurimi Mauri accurrissent, pugna acris ibidein ipsis exorta est; in qua, protegeute eos Deo progressi usque ad portam Xeritanam, per eamdem redierunt ad castra; in quibus Regem repererunt, sanum atque hilarem, et gavisi sunt. His relatis, Apte, inquit Zuanus, subiungit Gudiel: Si postremum istud facinus Roderico Gironi et sociis affictum Poetice est, apte inventionis istius auctor legit personam cui ipsum adscriberet. Scimus tamen etiam in Granatensis urbis acquisitione, occasione non absimili, quid simile patratum fuisse a Ferdinando del Pulgar. Pergens deinde Spinosam. Alii, inquit, autores dicunt, quod tota una nocte ferventi orationi

C insistens Rex, a Deo sibi concedi petiit ingressum in urbem Hispalensem, ad introducendam illuc sanctam Christi fidem, et visitandam magnæ religionis imaginem Marianam, quam quidam a Columna nominant; quia stabat ad columnam cuiusdam fontis, ad concursum platearum Genuensis et Marinæ: quidam vero asserunt fuisse miraculosam illam imaginem, quæ Antiqua nominatur, eratque intra ipsam Mezquitam Maurorum, honorata ab his, adorata a Christianis. Postea, aiunt, surrexisse Regem, velut in ecstasi, præ attentione atque fervore spiritus; et inobseruatum prodiisse de tabernaculo, ac transito Tabulariae campo quam longus erat, circuivisse murum usque ad portam Cordubensem, et campum illum in quo solebant Mauri capitum supplicium sumere de Christianis, inde appellatum Decollatorium Martyrum. Hinc inductum, vidente nemine, in civitatem ab Angelo, usque ad locum imaginis: qua adorata, Rex egressus fuerit per portam Xeritanam: ingressusque in tabernaculum, animadverterit periculum in quo fuerat, absque gladio existens.

120 Triplicem hanc extaticæ illius peregrinationis narrationem, tam uonam in substanciali facti, quam in circumstantiis variam, ideo credo proposuisse Spinosam; ut pluralitate testium, non omnino recentium, ejusmodi

de sancta Rege credulitati, saceret fidem traditionis, D saltem popularis; quæ, licet raro aliquid integrum invariatumque transmittat ad memoriam posteritatis, non sit tamen prorsus contemnenda, quanam nulla gravior ratio in contrarium obsistit. Et hujusmodi sunt quæ idem Auctor adjungit, solitum Regem ter in hebdomade, quamdia duravit obsidio, seipsum noctu flagellare usque ad copiosam sanguinis effusionem; cum autem pinguiandum esset, cilicinam crucem, ferreis aculeis asperam, supra nudam carnem gestare, quæ pectus et brachia complectebatur: habuisse etiam in exercitu Sacerdotes, qui militibus pœnitentiam et virtutum exercituum prædicarent. Sed mihi verosimiliter hoc etiam additur, quod in istis Sacerdotibus præcipui sacerint beatus Fr. Dominicus, vir sanctissimus, discipulus et socius glorioli Patriarchæ Dominicæ, Confessarius Regis, eique adjunctus socius, thaumaturgus Pater Fr. Petrus Gonzalez, quem asserit Christophorus Nunnez, Capellæ Regie Sacellanus, in historia quadam a se scripta de singularibus rebus urbis Hispalensis, multa prædixisse sancto Regi obsidionis hujus temporis, quæ exitus vera demonstraverit. Egimus xv Aprilis de S. Petro Gonzalez, ibique noturimus ad num. 13 Vita littera d, hunc mortuum esse septem annis citius, quam obsidio inchoaretur; nunc vero occurrit etiam alius error ejusdem Vitæ notandus, quo dicitur idem Petrus capta urbe comitatus Regem, ad urbem suam regiam regressum: neque enim amplius rediit in Castellam Ferdinandus, aut vivus aut mortuus. De Fr. Dominico, Petri Gonzalez socio, nihil minus dubitaverim, an unquam fuerit in Castella, neulum in Bætica: vide interim quæ de eo uotavi ad Vitam B. Petri num. 4 litt. b. Quod autem ab eodem in castris Ferdinandi factum ait Lauretus lib. 2 pag. 63 circa meretricem solicitantem ad flagitium, quam ad cubandum secum in rogo invitavit; id alii et verosimiliter in Lusitani Regis Castris; Leander Albertus pag. 180, in Curia Gallorum Regis actum ait; nisi forte mendacum est, legendumque sit Portugallorum. Idem Laurentius lib. 1 pag. 347 Dominicum Munoz nominat, atque fuisse sancti Regis Confessarium, quod certius velim probatum vide, ab ea præsertim qui max sequ. pag. 349, parum sui memor, titulum Regii Confessarii, pro eodem occupata urbis tempore, adscribit Don Raymundo de Lezana Episcopo Segoviensi. Similiter certius probatam velim, assertum ab eodem Laurentio præsentiam S. Petri de Nolasco in iisdem castris. Vehementer cuim reveror, ut en aliud habeat fundamentum, quam quod Sanctus iste (sicut in Vita a nobis edita legitur xxix Januarii num. 18) Barcinone profectus ad Castra Jacobi Aragonum Regis, eodem quo Hispalis obsidebatur anno Valentiam prementis, urbem cum eo ingressus dicitur, die scilicet xxviii Septembris, qua illa, ex prædictione ejusdem Sancti, pridem in Deum precati, dedita Christianis fuit. Fama tamen fundati Valentia Conventus movisse Sanctum Regem potuit, ut etiam Hispalum Petrum accerseret, idem ibi factrum. Potuit etiam sanctus Fundator, comitatus ultra fuisse Aragones illos quos Valentia occupata, Regem Jacobum Ferdinandum misisse ad Hispalensem obsidionem extremo ejus mense, intelligitur ex successu eorum mihi felici num. 99. Allegatur autem Bernardus de Vargas in Ordinis sui Chronica, Sunetum Saueto sic loquentem inducens; Cura, non solum fabricam ecclesiæ et conventus; sed etiam ut Fratres vestri pro me orent Deum, dum vivo; nec non pro anima mea, post mortem: optime enim novi, quam gratae sint Deo sanctæ vestræ preces, æque ac opera vestra bona.

an etiam
comite S. Pe-
tro Gonzalez.
Eet B. Domini-
co ejus socio,F
ac S. Petro
Nolasco.

A

§. II. De imaginibus Marianis, Hispalim inductis sanctis a sancto Rege.

circumducere
imaginem
Deipara soli-
tus,

Refert Rodericus Toletanus lib. 8 cap. 10, ex eoque *Lectiones xi Julii ad festum Triumphi S. Crucis apud Hispanos, quod in sape memorata Christianorum ad Navas Tolosanas contra Saracenos pugna, erat in vexillis Regum Christianorum, Castellæ, Aragoniæ et Navarra, imago B. Mariæ Virginis, quæ Toletanae provinciæ et totius Hispaniæ semper tutrix extitit et patrona: in cuius adventu, acies illa mirabilis et turba innumerabilis, quæ hactenus satis immobilis permanebat, et rebellis nostris obstiterat, cæsa gladiis, fugata lanceis, victa ictibus, targa dedit. *Hanc majorum ac sui nominatim Avi materni religionem imitatus Rex sanctus, ejusdem Virginis imaginem, non quidem vrillo suo inseruit (hoc enim, ut infra descriptur, solis Castellæ ac Legionis insignibus notatur) sed majori cum apparatu habebat, cumque iret in exercitu secum ducebat, præseutem opem semper expertus, tum in aliis bellis ornatibus, tum maxime in B hoc Hispalensi, uti testantur *Lectiones Dedicationis Hispalensis supra allegate num. 117, exdemque argumentum cæptum sic prosequuntur:* Capta urbe, Ferdinandus, felicem victorianam, non sibi, sed Deo ejusque sanctissimæ Matri acceptam referens; dictam imaginem, triumphantis specie ornatissimo ferculo impositam, ad templum, quod ejus nouini dicandum erat, inferri fecit. Hac celebritate triumphi eadem sacratissimæ Virginis imago, cum splendida Episcoporum et Sacerdotum processione, signis ac legionibus præcedentibus, sequente postremum Rege et Procerum comitatu, in urbem delata et in templo est collocata: quoijam a Guterio Archiepiscopo Toletano a superstitionis sordibus fuerat expurgatum, et Christiano cultui restitutum. Tum vero idem Toletanus Præsul ecclesiam, præsentibus Episcopis et innumerabili populorum multitudine; solemni ceremonia Deo, in titulum et honorem beatissimæ Virginis Mariæ, dedicavit; cuius venerandam imaginem, cum multis Sanctorum Reliquiis, ibidem Rex reponi curavit.**

candem
triumpha-
bundus inducit
in urbem:

multa per eam
operatus mi-
racula,

ubi etiam
nunc in hono-
re est,

122 Hæc ergo illa est, quæ ut olim in Veteri Regum Capella, sic et hodie in nova, principem aram occupat, in copite Ecclesiæ Patriarchalis Hispalensis, sicut infra apparebit, ubi Capellæ istius forma propouetur. Nunc satis est ipsam imaginem in suo argento tabernaculo, in quo et circumfertur, exhiberi conspicendam. Eadem imagini sicut antiquitus communis cum ipso sancto Rege honor deferebatur, sic utrique communiter accepta reverberantur miracula vetera, inferius proponenda in principio Gloria postumæ. Hoc etiam indicat Titulus, Legendæ antiquæ præfixus his verbis: Vita et miracula gloriosi Regis D. Ferdinandi, qui Hispalim obtinuit; et cui, mediante quadam devotissima sculpta imagine, quam secundum circumducebat, Dominus noster magna miracula ejus tempore et usque hodie fecit ac facit. Taliu[m] miraculorum occasione, ipsam illam Deiparæ imaginem Guilielmus Guinperberg noster renuit in sua Atlante Mariana, continente centurias duodecim miraculosarum toto orbe imaginum, ubi ex Memoriali seu Vita S. Ferdionandi scripta per Joannem de Pineda, sic habet: Fama est duas Deiparæ statuas Hispalim esse allatas a Ferdinandῳ Rege. Altera argentea est, et colitur in altari principe summi templi; altera, lignea et justæ stature, sedet, puerumque Jesum manibus tenet. Hæc a Regibus nomen habet, sive quia in Sacello Regio est, sive quia a Ferdinandῳ Rege contra Mauros semper inter primos militum ordines collocata, refertque constans fama, in oppugnatione urbis Hispalensis, Regem, Ferdi-

naodium a Virgine doctum esse, quibus modis Mau- D
rorum machinas everte.

EX IUSP.

123 Hæc ille ad imaginem ccxli: addit deinde: Tanto hodie in honore est hæc sancta Statua, ut a Regiis ministris Custodes præsidiarii constituantur, non tamen ut picta ab Angelis,

lis,

quos Armoruni reges vocant. Hi togati cum clava argentea quæ foribus adstant. A cubiculis Deiparæ, velut Imperatrici, nobilissima quoque virginum deligitur: quibus omnibus Regio diplomate hæc officia assignantur. Tanta porro in hac sancta Statua vestienda est religio, ut hoc officium non nisi Canonice permittatur. Sed ista collata cum præcedentibus, credere nos suciunt, Testem V in Processu Neapolitano super art. 26 in Summario allegatum, perquam confusa usum memoria fuisse, quando dixit, quod cum sancto Regi apparuisset imago quædam Deiparæ cum puerulo, promittens victorianam inconflictibus; ille similitudinem monstratæ sibi imaginis factam volens, plures pictores accersiverit: quorū oemnūcum votu ejus posset facere satis, secundum ea quæ memoriae habebat impressa lineamenta; deorum oblati sint duo, qui opus suscepserint, unumque in locum simul clausi absolverint intra dies aliquot: sed ope- re completo inventi amplius non sint, proinde cre- di fuisse Angeli: et banc ait devote servari sub

*quod forte
de Antiqua
dicebatur,*

altari in capella Regia: atque ita et vides se sæpius, et ex antiqua parentum traditione accepisse. Sane non pictam esse, sed sculptam imaginem; non subtilis, sed supra altare collocatam, extra controversiam videri debet. Sed video quid secesserit hominem. Hispaniæ advenam, et bona (quod præsumendum est) side, visa auditaque, ut meminerat, referentem. Est in eadem Hispalensi ecclesia imago alia supra mormora, non allata, sed inventa Hispali a Sancto Rege, maxi- maque in reveratione habita; Antiquam vocant, est que Gompenbergio Imago ccclxxxi, depicta in pariete, statura sesqui major humana, forma speciosissima, ut miraculum sit inter majores pictorem fuisse tan- ta arte præstantem: et quod ipso miro mirum magis est, in hanc usque diem et integra est, et vel formæ vel colorum nullum omnino passa damnum, quantumvis Mauri, quibus antiquiore esse fama celebrat, eidem expungendæ ligones et malleos adhibuerint. Vestis tota deaurata est, cultus hodie ingens; ardent perpetue in sacello, quod au- gustissimum, lampades; nulla diei hora sacrum lo- cum accedas, quia tibi via sit per confertum popu- lum facienda Omnia pene superant litaneaticæ preces, quas Lauretanæ vocamus, et quovis Sabbato, assistente toto Clero, Cathedralis templi sym- phoniae, non miaori pietate quam majestate, conciaunt.

124 Eadem omnia de predicta imagine ante cen- tum annos habemus apud Morgadum impressa, lib. 4 cap. 10: qui addit, quod prius stetit ad manum dexteram capellæ, sed non ita prideo (Zuniga, qui rem plenius describit, notat annum 1578, 18 Nove- bris) ab Archiepiscopo Christophoro, maximo inge- nio et molimine translata est, in eum ubi aunc est locum, una cu[m] tota illa parte firmissimi parietis, supra quem formata est. Nec tamen illa prima vide- tur fuisse translatio: cum enim ablata est a priori loco, apparebat clare, partem illam parietis non cum reliquo pariete fabricatam, sed aliunde accep- tam, ibique insertam fuisse. Estque hoc omnia vero- simillimum; tum quia Mauri solitus debuerunt omnia destrutisse, ut suam Mezquitam novam a fundamentis edificarent, tum quia credibilis est Sancto Rege fuisse repertam extra ipsam Mezquitam, quam intra eamdem, quo Christianis anni pituisse accessus. Addit Zuniga num. 17, desperantes de ipsius imaginis destructione Mavros, educto ante eam pariete, ipsam oculuisse; sed frustra, cum propterea Christiani non oblivisceren- tur

*ad miraculum
speciosum,*

*et an. 1578,
translata.*

EX HISPI-

A tur illius, et tectam quoque pergerent in veneracione habere. Verum paucis ante hauc expeditionem annis, ille paries concidit, sub roque apparenſis imago aero quodam fulgore intuentium Maurorum ita perstringere caput oculos, ut arcano quodam impulsu coram ea stare crederet non valentes, genua flectere congerentur: sicuti testatur, sub annum MDXX, Bacalaureus Peraza, cuius MS. et hactenus anecdoto autographum extat in Biblioteca Ducis de Alcala. Hanc ergo imaginem, quam representamus xri incisam; quæque modo est in ultima capellarum ingredientibus ad latus dextrum, juxta lateralem portam dictam S. Christophori, hauc, inquam, imaginem bonus ille Neapolitanus testis, non distinxerit ab ea quæ Regum dicitur; nec animadverterit, haud esse in tabula sed in muro pictam. Ut vero ipso statua, quæ vere est et dicitur Regum, credi possit Angelicis manibus fabricata, videatur opus esse plurium concordi testimonio: quod cum desit, deest quoque idoneum argumentum fidei miraculo adhibendæ.

Bis additum
Eburneum
unam reper-
tam cum cor-
pore,

B 125 Præter has duas nominis ac veneracionis præcipuæ imagines Marianas, quarum alteram similiter etiam xri incisam hic vides; iureno alioq[ue] alias ad Sanctum spectantes Earum una Eburnea, alia Argentea est. De Eburnen ait Spinosu, anno MDLXXXIX, quando ex veteri in novam arcam transferendum erat socium corpus, inventam esse supra mortui pectus, creditumque quod ipsam solitus fuerit secum semper deferre; et quando pugnandum cum hoste erat, supra hastile vexilli Regii figere; quod etiam Testum aliquis in Processu affirmavit; alius vero Testis dixit, auditum vel lectum sibi esse, quod ipsam in tali discriminé ante se haberet positam in arcu ephippii sui. Atque hiuc originem sumpsisse videtur, ut recentiores omnes sancti Regis imaginis, pro Vellereareo, Austriacorum postea Regum gestamine, appictam habeant ex collari torque pendulam effigiem Deipara. Servatur ista hostiæ in Archivio Capellæ Regalis, inter pretiosiora illius cimelia. Argentea denique Deiparæ imago Hispalæ, cuius et Gunzenbergius meminit, incertum utrum ante vel post captam urbem fabricata, putatur sancti Rygi domini esse, vocaturque imago Metropolitanæ ecclesiæ, et stat super altare majoris Capelle, quæ (uti infra ex ichnographia loci oppurebit) in media templi navi servit Archiepiscopæ et Cuniculis ad Officiis sua omnia. Louretus lib. 2 pag. 87 alias quoque Deiparæ imaginis indicat, quas Sanctus Rex, ibidem dicitur fabricandas curasse, et in variis ecclesiis u se successive fundatis constituisse: quorum una in Collegiata S. Salvatoris ab Aqua nomen habent; alias duæ sint, in ecclesia S. Francisci sub choro et S. Clementis Monacharum Cisterciensium; præter plures eudem in urbe, de quibus similis traditio sit, et similis eo titulo cultus. Idem Laurentus allegat Fr. Alfonsum de Vargas, in relatione de Mariana Mortensi imagine, asserentem, infinitas esses ecclesiæ, quas Sanctus Rex Deiparæ fecerit dedicari; erre vix dubitarim, quin in civitatibus oppidisque omnibus, a se occupatis, ille cuoroverit extare aliquod pietatis suæ erga Deiparam monumentum.

C et alias alibi collocatas.

Imago Christi vulgo Veronica,

126 Lucius Marinensis Siculus, lib. 3 de Rebus Hispanicis, Sanctum Regem laudat, quod Dei effigiem, quam semper habebat apud se, devotissimus adorabat summaque devotione celebrabat; ab eaque, quidquid et necessario et honeste petebat, facile impetrabat. Hoc igitur numine adjuvante, inquit, Hispalæ aliisq[ue] pluribus oppidis potitus est. Habet hodiisque Gienensis ecclesia Christi Dni nostri multum, ad eum expressum similitudinem, quæ vulgo Veronicæ nomine appellantur; vel quia id nominius erat p[ro]p[ter]e cuiusdam mulieri, quæ Christo crucem suam bajulanti cum aliis obvia, tergendo sudori sanguinique velum capit[us] sui probuerit, in eoque sacræ faciei accepit expressa linea, sicut populariter circumfertur; vel quia id

quod primitus dicebatur Sancta vera icon, sicuti Dicitur Sancta vera Crux, leviter litterarum transpositione mutatum in S. Veronicam, occasionem colitur, dedit ea omnia communisendi, quæ in nostro Februario ad diem iv malleum eruditæ viri severiori trutina expensa videre. Ut ut est, vulgo S. Veronica nuncupatur, non solum quæ illam accepit matrona, quæan ulla unquam fuerit dubitatur; sed circa dubitationem nullam multoq[ue] communis, ipsa sindon, in qua sie expressus cernitur Christi voltus; et hic est quæ Dei effigiem Marinæ vocat, et cui Numinis appellationem eo modo aptat, quo modo figurate solent imaginibus optari quæ sunt prototypi; quod facilius etiam ignoscas hamini, præ studio emunctæ Latinitatis, adeo nullam vocem peregrinum in suis scriptis toleranti, ut nec proprium Luce[n] nomen legiu[i]is voluerit, sed Romano vocabulo Lucius dici. Extat tamen Hispanica Marinæ versio, ipsis Latinis editionibus (quarum prima anno 1533 curata Compluti) triennio vetustior; ubi circa controversum Veronica nominatur, itaque legitur. Traia consigo la Veronica... y con el ayuda y socorro de nuestro Señor ganó muchas victorias. Alibi autem idem Marinæ, agens de Mentesa quam Jaeneum vocant, dicit, quod Christi sudario, quam alio nomine Veronicam vocant, non immerito gloriatur. His parro duobus Marinæ locis inter se comparatis, existimat Franciscus de Ruspuerta in Hist. Eccles. Giennensis urbis Sec. 12 § 5 aliisque, Giennensem traditionem, ipsam acceptam referentum Episcopo suo D. Nicolao, qui eam ante annum MCCCLXXVII attulervit, posse concordarium Juliu[m] Adversariis; ubi dicitur, quod ea a temporibus antiquissimis apud Giennenses colitur et ostenditur peregrinis. Putant enim dici posse, quod S. Ferdinandus, accepto in ditio[n]em Giennio, ipsam ibi clam servatam repavit, et secum ad bellum Hispanense assumpsit; itaque retentum Hispani[us] Nicolaus Episcopus revenerit Giennum. Sed nos Pseudo-Juliani Adversaria ut figmenta contemnentes, nullaque memorum apud Hispanenses invenientes talis imaginis, malumq[ue] ceteris Marinæ erratis, quorum causa Joannes Vasarus multis locis diligentiam scirto[r]is pluribus fidem desiderat, malumq[ue] inquam, Marinæ erratis etiam hoc imputare, quod fa[ct]lente memoria ad Veronicam transtulerit, quæ de imagine Virginis Deiparæ audierat.

non satis pro-
batur, a San-
cto ad His-
panensem obsi-
dionem dela-
ta.

E

ex solius Ma-
rinæ Siculi
fide, collata
cum Juliani
Adversariis.

§. III. De sancti Regis Gladio et Labaro, nec non de Clivibus urbis ingredienti traditis, atque ejusmodi monumentis.

F

P rudentius de Sandoval in historia trium Episcoporum, ad finem Vitæ Comitis Ferdinandi Gonsalvii (fuit hic Castellæ Comes tempore Ranemiri Regis, heroicis contra Saracenos gestis clarsus; quem ab insigni pietate et felicitate multum laudat Rodericus Toletanus lib. 3 cap. 2 et 12, et floruit sub medium seculi x) ad hujus, inquam, Heros vitam addit Prudentius de Sandoval, apud Spinosam, quod sanctus Rex Ferdinandus, iterus ad obsidionem Hispanensem, extulerit secundum os unum de illius corpore, cum ense et labaro, tamquam viri sancti, et enjus meritis speraret multum se adjuvandum. Deinde prosequitur Spinoza: Quod exemplum imitati successores Reges, eundem gladium saepe petierunt, ad maximi momenti expeditiones profecturi, ac nouinatim Infans Ferdinandus, in obsidione Zabarana et Antiquerensi. Est autem gladius ulnam unam longus et acutissimus, in capuli vertice globum habens crystallinum, et pro transverso pretiosam ex lapide flavo petram, ad unius digiti crassitudinem. Servatur vero in sacristia Capellæ Regiae, in leque effertur ad processionem, die S. Clementis xxvi Novembbris duci solitam, in gratiarum actionem pro liberata a Mauris urbe.

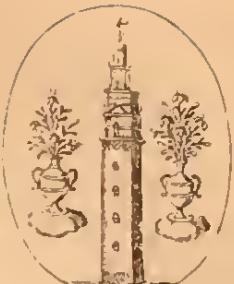
Ensis et laba-
rum ad obsi-
dionem dela-
tum,

in processione
annua cir-
cumferuntur,

Hunc

Hon Causé sculp.

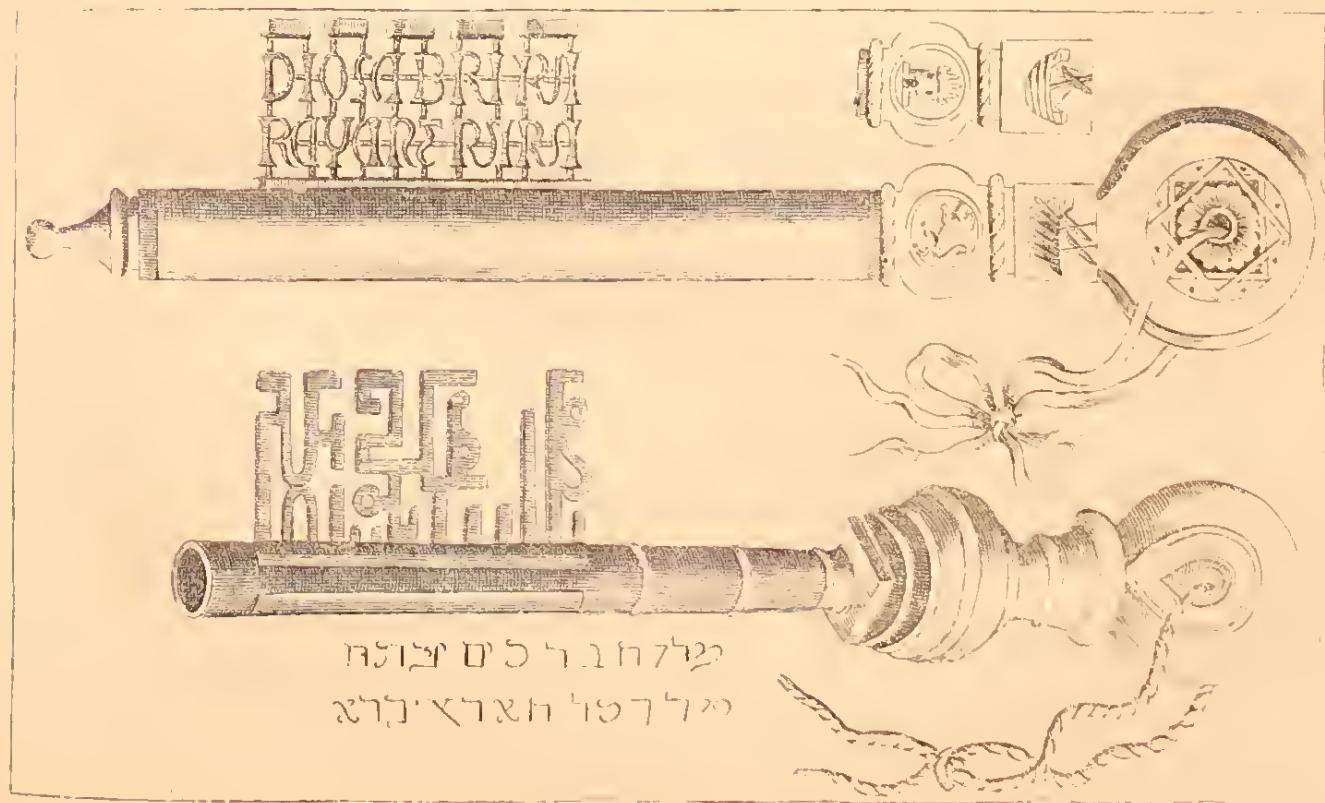
Tom 7 May pag 353

N.S. DE LOS REYES

N.S. DEL ANTIGVA.

A Hunc ensem elatum portat Assistens Hispalensis, præcedente illustri quodam viro, ex parte Civitatis delecto, qui vexillum ferat, quod Regi sancto præferebatur quando urbem obtinuit; servaturque in Sacristia majori ecclesiae.

128 Apparatus ipsius Regiae capellæ tali die hic est. Ad latus dexterum portæ, sub diviti conopæo, collocantur figuræ Sancti Regis et Reginae Beaticis, primæ uxoris ejus ad sinistram, dexterum latus tenente figura filii Alfonsi Sapientis, omnes vestitæ quam speciosissime: Regis autem figura prædictum gladium manu dextera tenet. Accedente ergo ad Thronum Assistenti, interim dum e capella procedit pompa, Capellanus Major ibidem adstans cum Custodibus, genu flexus osculatur prædictam dextram, ab eaque acceptum gladium tradit Assistenti in manus; quas suis ipse manibus stringit, exiguitque juramentum in forma Castellanis consueta, quod eum sit restituturus finita celebritate: qua de remox conficitur publicum instrumentum a Notario, eum in finem præsente. Habet autem Christophorus Nunnez Sacellanus in suis manuscriptis, quod anno MDVIII gladium istum in processione extulerit B ipsem, tunc forte Hispali præsens, Rex Ferdinandus; vexillum vere gestandum tradiderit Legato Cæsaris Maximiliani, dicens, Si hic adesset Nepos meus Carolus, ipsius partes forent istud portare: nunc, quoniam abest, vices ejus sustine. Tanta in veneratione habent Reges nostri honorandas illas Reliquias. Hactenus Spinoza: quibus ex Zuniga addiderim, non æquæ probori omnibus, quod resarcendo sacrum istud vexillum subditus hinc inde alias fuerit pannus, sicut facile deprehenditur a non hebreo oculo, licet major par sit materia antiquæ; reverentur enim, ne, paululum evanescere pauci utrinque discriminem, non distinguunt a recentiori vetustiori.

129 Servatur præterea, teste eodem Zuniga num. 24, inter ecclesiæ rariora cimæta, Clavis argentea, ex parte inaurata, quam creditur Sanctus Rex, sibi successoribusque urbem ingressuris impostum offereendum, fabre fieri jussisse, loco alterius ferræ, sibi ab Axatas Mauro sub introitum ante portas urbis oblatæ, quæ hodie est in potestate D. Antonii Lopez de Meso, olim autem putatur in archivio civitatis custodita fuisse. Alii credere malunt, prædictam argenteam clavem, a Judæis fabricatam, et ab Archisynagogo Hispalensi oblatam Regi fuisse: idque verosimile fieri ex addita manubrio inscriptione Hebraica: notant autem in more Judæis fuisse, Rege ingrediente in locum ubi Synagogam habebant, cum cum tali ceremonia excipere et simul protectionem ejus petere. Utriusque clavis formam, qualam Zuniga exhibet, non gravite reprobant, sub imaginibus Marianis, sed paulo contraciari mensura: ubi nemo est qui non facile intelligat Castellanorum verborm, secreto ipsius Clavis tam eleganter intextorum, sensum, DIOS ABR RY. REY INTRARA. Sed notio scripturæ Hebreæ, quæ per eximam annularis manubri orbitam est circumducta, et cum exprimi suo loco non posset, hic ad latum notatur, minus obvia est omnibus; quare eam Latine sic reddi monco: Rex Regum aperiet, Rex universæ terræ introibit. Similem ferme sensum subesse Arabicæ Mauricæ Clavis characteribus, similiter ipsi ejus secreto intextis, ex sensu peritorum ejus lingua ait Zuniga: quod tanti non facio, quam quod Maurorum Hispalensium Princeps Axatas, ad pedes Sancti Regis exprimi solitus cum similis forme clavi in manu, cum inde digressus pervenisset ad collem Belli-visus dictum, ubi incipit urbis aspectus evanescere et maritima ora in conspectum venire; illacrymans exclamavit, fieri non potuisse ut urbem tam generose defensam, tanto incolarum numero constipatum, cum exercitu tam exiguo vinceret alius quam Rex Saectus: ita scili-

cet implenda fuisse decreta supremi Ala, qui ho D te tempore destinaverat civitatem amittendam a Mauris, multa talis eventus prognostica pridem habentibus; quemadmodum in veteri quadam memoria legisse se scribit jam supra aliquoties nominatus Zuniga num. 32 et in Annotatis ad Caput 6 litt. c, explicatum pro parte invenitur.

130 Idem in Appendice ex Gonzalvo Argote de Molino, tamquam teste oculato (floruit autem hic ante annos centum) meminit tertiaz cuiusdam Clavis, superiori seculo pariter in majori sacraria ecclesiæ Metropolitanae asserrata, quæ, non vero priorem, Regi obtulerint Judæi, facultatem petentes (ut deinde ad cuiusque Regis ingressum facere eis in more fuit) commorundi in sibi assignato rivo: Notabilis ea est, inquit, raritate fabricæ ex omni metallo, sic ut unumquodque per se distincte appareat: secretum ejus, similiter ut primæ, contextur ex litteris, eadem Castellana verba utrimque legenda exhibentibus: in circulo autem annulari Hebraicis characteribus scripta verba, sic a peritis Latine reddebantur, REX REGUM INTRADIT, Scyphus Regis TOTUS MUNDUS EUM VIDET. His ista positis, hanc incongrue suspicere: hunc ultimum clavem solam ac propriam Judæorum fuisse, ipsim ingredienti Regi offerre solitorum: priorem vero fabricatam etiam ab aurifabro Hebreo, sed Regio jussu et ad usum Civitatis. Fabrum quoque dices suo indulsisse ingenio, in Hebraicis illis litteris annulo manubri circumducendis; Regem autem præcipue intendisse, ut laus Deo rediretur per verba secreti, per signa vero, quadrato clavis nolo insculpta sub ornulo, designatum voluisse, quid præcipuum instrumentum victoriae, quo urbs accessit regnis Castellarum et Legionis, fuerit gemina illo navis, catenæ pontique perfringendis adhibita. Denique idem Zuniga ad an. 1252 num. 30 addit, quod etiam in Ecclesiæ Cathedralis thesauro servetur poculum crystallinum, auro circumornatum ac munitum, in cuius aureo labro litteris antiquis hæc legitur inscripta sententia: Dominus meus: Dominus mihi adjutor, et non timebo quid faciat mihi homo, et despiciam inimicos meos: ex quo vase creditur sanctus Rex libere salitus.

131 Quod autem dicitur Axatas miratus exiguitatem exercitus, cum quo Rex Sanctus urbem tantam caperet, meretur non ita strictim præteriri. Obstupesco sane cum n. 87 lego hæc Regis verba: Non est æqua partitio inter nos et eos qui sunt trans flumen: hic enim sumus ad mille Equites, et illi trecentos non numerant; et vereor ne quis existimet, fabulum id potius redolere, quam historiam. Dubio hunc occurret Petrus d'Outremannus noster, in sua Constantinopolis Belgici pag. 270, narrans, quomodo Balduinus Imperator Constantopolitanus, copias educturus in hostem Murtzuplum, Gracos omnes ad difendi solitantem, Henricum fratrem cum centum lectissimis Equitibus præire jussit, qui oppidatim fidem et sacramentum a singulis Imperatoris nomine excepturus discurreret; ut et reapse fecit, partim minis, partim blanditiis urbes etiam marimas, quarum una Hadrianopolis, in officio continuens. Talia autem cum narrasset d'Outremannus: Hic nihil, inquit, monendum lector violetur, ut cum centum hastatos equites sive cataphractos ad tam arduas expeditiones mitti, aut eos justas profligare copias, atque urbes expugnare in hac narratione audierit; non continuo sibi animo fingat, centum dumtaxat ejus modi virorum manipulum, omni prorsus nudum præsidio educi, ac millibus aliquot hostium opponi. Verum sciendum est ex antiquo Gallorum instituto (quod idem etiam Hispanorum, Langobardorum, ac Germanorum fuisse non dubito) singulis ejus generis Equitibus alios cum milites, inferioris illos notæ quidem, sed tamen ex unum aut plures armatos censeantur vocat, et ejusmodi unum Garcæ Perez apponit num. secum habuisse

maxima cum
reverentia.

Clavis argen-
tea urbis san-
cto Regi fabri-
cata,

et ferrea ri-
dem trudita
a Mauris,

D
ex hisp.

F
Ex illas
copiarum
Regiarum

sic tamen ut
singuli Equites
ex veteri
instituto

plures armas-
tos censeantur
secum habuisse

89)

EX MSA.

A 89) tum pedites adjungi solitos esse pauculos; ut cum centum equestris Orlini viros dicimus, sexcentorum aut non multo secus caput turma, ex consequentium ratione, intelligenda veniat.

B 132 *Huic autem loco illustrando mire facit quod Pausanias in Phocicis, loquens de Brenno Gallorum in Graciam Due, habuisse eum dicit Equites vices mille et quadringentos, moxque se explicans, verior inquit, numerus fuere supra sexaginta Equitum milia amplius mille et ducentos: nam singulos Equites famuli sequabantur dum, in equis et ipsi et equestri artum gnari: ii praeuentibus dominis in extrema acie consistentes ei erant insui, ut si forte equus eset amissus, statim suum submitterent; si vir cecidisset, servus in ejus locum succederet: quod si intrinque belli impetus subvertisset, jam praesto erat tertius, qui pro demortuis locum tenebat: jam vero si vulnera primarius ille acceperisset, e secundarius alter ex acie illum subluebat, alter vero sancii vicem subibat..... Atque hanc quidem equestris militiae institutionem voce patria Tropopaeos nominant: equum enim Mæppaz appellant. Ubi recte Mæppaz scribi jube Camerarius, eo quod Marea alio prorsus significaverit semper, Marren autem equi sint, unde Marscall rororum curator, et Marrie equa. Sed nescio an propterea etiam Mæppaz scribendum Pausaniae fuerit, cum Dry-mar kise, trium rororum electus, commode reddi possit. Interim vero apparet ex Auctore sub annum 150 scribente, sequitur retusiores secuto (nam ista Gallorum expeditio 278 annis Christi natiratem præcessit) quam recte sentiant; qui veterum Gallorum linguam sola dialecto putant diversam fuisse o Belgica seu Teutonica; et quomodo S. Hieronymus, commentaturus super epistolam Paulinum ad Galatas, in Præfatione dicat, Galatas, id est Gallo-Graecos, antiquorum istorum in Graciam cum Breuna delatorum posteros, excepto sermone Graeco, quo omnis Oriens loquitur, propriam linguam eamdem pene habere quam Treveros. Sed in primis ex isto Pausaniaz luce apparet, Equestris disciplinae vetusta ratio, isti quam attigimus questioni solvendæ idonea; apparet etiam unde fiat ut grovis armaturæ equites apud Francos, hodie Maistres, id est, Domini vocentur, respectu scilicet Scutiferorum, quos tales olim secum ducere solebant: qui tamen etiam quarterni ac seni, singulis Ferdinandi Equitibus additi, quid sunt ad grandem illam Maurorum multitudinem, quiccum res fuit Sancto Hispani oppugnanti obsidentique?*

§ IV. Regimen Ecclesiasticum et Politicum, Hispani constitutum a S. Ferdinando.

Ab Innocentio
A Rez admo-
nitus.

ut recuperatis
urbibus Sedes
quoque Episco-
pa pars resti-
tuatur;

Cum Innocentius Papa IV, anno MCCXLVII Lugduni in Gallia commorans, fama referente cognovisset, quantum iactum mentum res Christiana occiperet in Bætica, felibus Sancti Regis contra Mauros progressibus; solicitus ille ut eadem mensura, qua Regnum amplificabatur terrenum, etiam restauraretur veteris Hierarchia splendor; in Kal. Aprilis, anno Pontificatus v, usque ad Junium adhuc currente, atque adeo Christianæ Æra anno prædicto. Illustri Regi Castellæ et Legionis, et nobili viro Alfonso primogenito suo, scripsit Epistolam, quæ extat apud Odoricum Raynaldu tom. 13 ad annum prænotatum num. 47. hoc tenore: Virtutum Dominus discretiunis tantæ gratiam utrique vestrum contulisse dignocerit, ut libere devotis mentibus agnoscatis, quod suæ Majestatis oculis pro eo placiti semper debeatis existere, quia ipse multa et grandia regna vestro dominio, enim interventu famosi nominis, noscitur subjugasse. Propter hoc itaque secura fiducia magnitudinem vestram, affectione qua possumus, rogandam duxi-

mus et monendam, in remissionem vobis peccati D num injungentes. quatenus Sedes Episcopales terrarum illarum, quas virtus Altissimi principaliter per vestra et aliorum fidelium victoriosa subsidia de manibus Paganorum eripuit, et ad lucem religiosis Christianæ deduxit, de multiplici bonorum vestrorum affluentia, pro divini honore nominis, dotare magnifice studeatis; ita quod præsentibus et posteris nomen vestrum semper effulget, et Deo propitio vobis augmentum gloriae triumphalis accedat, succendentibus postmodum felicibus premiis, quæ recompensat aeterni Regis benignitas pro fructuosa operibus pietatis.

B 134 Potuit hoc Breve aliquam multis mensibus prius quam Hispaliis dederetur traditum Sancto Regi fuisse: qui ut urbem habuit in potestate, haud segniter exequi caput quoniam sibi commendabatur. Nam sicut ei prima cura mox fuit, Mesquitam majorem convertere et consecrare in ecclesiam Christianorum: ita nec dia cunctatus videtur in ordinando ibidem Clero, cui creditur statim designasse Archiepiscopum futurum. filium suum Philippum: Chronica num. 147, Electum Archiepiscopum ideo appellat; sed in diplomate Privilegiorum, Hispalensi civitati concessorum, de quo mox infra, solum subscriptur, Infans Philippus, Procurator Ecclesiæ Hispalensis: Lauretus scribit pag. 349 eum Parisiis in Sorbona sub Alberto Magno fuisse omni scientia gramori instructum; sed ipsum illud collegium, a Roberto de Sorbona fundatore suo nuncupatum, non ante annum MCCXII, institutum se esse fatetur: et Albertus Magnus lectiones suas habebat procul a Sorbonæ loco, in area publica, quæ creditur ab ipso retinuisse nomen ut vulgo Place-Maubert dicatur quasi Locus-Magistri Alberti. Ego non existimo Philippum extra Hispaniam quidquam didicisse, sed studuisse Salamanca, instituta a patre Universitate, si tamen ullam aliquando adiuit studiorum causa. Quod autem non fuerit mox consecratus Episcopus nihil miror; neendum enim attigerat annum ætatis trigesimum, ante quem Presbyterum vel Episcopum ordinari per Canones non licet, utpote tertianenitus ex parentibus primum matrimonio junctis anno MCCXIX.

Hispalensi
proicit In-
fantem Philip-
pum cum
titulo Pro-
curatoris,

C 133 Interim dum actas congrua Philippo accederet, Episcopalia in Urbe munera, per modum Vicarii, jussus est exercere Raimundus Episcopus Segoviensis; qui quia postea renuntiante Philippo, factus est Archiepiscopus Hispalensis, in Chronica supra una. 116, et infra num. 147, sic anticipate nuncupatur. Cum autem ex postmodum secuto Philippi matrimonia constet, nec Diaconum quidem unquam ordinatum fuisse, qui gradus patebat annos XXV natis, indicio id nobis est, militaris animi adolescentem a sacris ministeriis alieniorem fuisse semper, tunc et id vivente patre dissimularit. Ägidius Gonzalvi Davila in Theatro Ecclesiæ Segoviensis asserit, eundem, paucis post patris sui mortem diebus (melius dixisset annis, aut saltem mensibus) ob causas in historia allegatas, mihi vero neclum lectas, renuntiassisse Electioni sue; eas causas certe non legit Tamayns de Salazar, quando ad xi Marii, in Catalogo Archiepiscoporum Hispalensium, cessionem istum distulit usque in annum MCCXI. Sed in hoc insigauerit eum erravisse probant Versus Ära MCCXXXVIII, id est anno Christi MCCXIX Segobiæ positi, ad honorem ipsius Raimundi, cum his iterato titulo Archiepiscopi Hispalensis. Profert eos Vicarius idem Divita in Theatro Ecclesiæ Segoviensis, tamquam Epitaphium: quo loquendi modo deceptas Tamayas, expressius affirmavit, tanti Praesulis memoriam ea epigraphie in sarcophago conservari. Interim tam ipse quam Ägidius asserunt Raimundum dum tanta obiisse anno MCCXXXVIII; et antea in Theatro Hispalensi ideam Davila dixerat, quod anno MCCXXXV baptizari Sancium, Alfaasi Sapientis secundogenitum, postea Regem, unde et Com-

dato Vicario
Raimundo Ep.
Segoviensi:

facto dividende
Archiepiscopo
Hispalensi.

pater

A pater Regis vocatur a Morgalo in *Hist. Hispal.* fol. 111, col. 1, allegante caput 17 *Chronica Alfonsinæ.*

136 Non est utem Raymundi Epitaphium quod appellat Davilla, ne tale quidem, quale etiam viventi ponit posset; sed sunt quatuor Tituli, distinctum descripti, ac distributi per parietes ecclesiarum Parochialis S. Agapiti, cum ipsius ait huc viventis et purpureum ibidem pridem tumulorum memoria. Hoc intelliges, si placeat dividere versus, et correctis mendis, cum quibus eos edidit Davilla, legere quomodo legi potuerunt, ac vero etiam debuerunt, ut aliquem tolerabilem sensum habent.

*quod erat anno
1259 quando
natus quidam
Segobix positi
sunt.*

I.

Gloria Raymundi, perlustrans climata mundi, Ejus lemn nomen et felix praedicat omen. Segoviae nivit Pastoris culmine pridem, Hispalis Archiepiscopus factus modo floret ibidem.

II.

Templum dotavit praesens ac edificavit
Præsul præfatus Raymundus: quo est tuouatus
B Præstis ipsius pater Hugo, Richardaque mater,
Presbyter ipse pede quos ealeat marmoris æde.

III.

Hæc loca fundavit, propriis fundata paravit.
Præsul expensis, Raymundus Segoviensis.

IV.

Hoc fundamentum sancti tenet ossa parentum
Præsulis; Hugo pater, mater Ricarda vocatur.
Claruit ex meritis ejus Segovia pridem,
Hispalis et tandem fuit Archiepiscopus idem.

ÆRA MCCLXXXVII.

*eo dirigente
ordinatum Ca-
pitulum et
Clerus,*

137 Eidem Raymundo, id est consilio et directioni ejus, auctoritatibus Davila præbendatis erectionem Dignitatum, Canonicatum, et Præbendarum in ipsa Metropolitanæ Ecclesia; ubi hodie constat Capitulum Præbendarum unaginta, inter quos undecim Dignitates, qui Archiepiscopo Pontificaliter celebrantur assunt mitrati. Omnum autem in frequentando divino Officio commendatur ussiduitas: sed in primis Beneficiatorum quos appellant Vicenæ, eo quod viginti Presbyteri, voce et canticis peritia præstantiores, suffragiis Capitularibus ad hoc elegantur, ut diuinis nocturnisque Horis iudicinenter assistant. His accedunt plures quam quadraginta Capellani, suffragiis Capituli similiter electi. Hujus tertiarum atque ultimarum classis fuit Venerabilis P. Ferdinandus de Contreras, Apostolæ plane spiritus concionator, tantoque animarum zelo astutus, ut non solum ad Confessiones audiendos esset assiduus, sed frequenter etiam trajiceret in Africam, captivos Christianos de barbarorum servitute redempturus. Hujus tamquam viri sancti causa cum in Romana Rota versetur, et pro impetrando canonizatione magna fiat ex parte Regis et Capituli instantia, erit fortassis de eo plenus aliquando agendum in Supplemento Februarii, cuius mensis die xxiiij. MDCXLVIII obiit, insigni tumulo conditus inter utrumque chorum, ubi nec Archiepiscopis quidem sepultura conceditur. Ad commendandum quoque Regii hujus Capituli præcellentiam facit, quod ex instituto Catholicorum Regum Ferdinandi et Isabellæ, quotquot in novo Orbe instituuntur Ecclesiarum, titulo Capellanizæ subjiciantur Ecclesiarum Hispalensis, jubeanturque secundum statuta et ceremonias illius ordinari. Item quod Urbanus VIII xviii Novemb. MDCXXXVII speciali indulto cesserit provisione Præbendarum intra Pontificios menses vacantium, jure hoc in Archiepiscopum Capitulumque translato, etiamsi contingere defunctum Præbendatum ipsius S. R. E. Cardinalem

fuisse: uti et hæc et alia plura nobis Hispalii prescripta D
fuerunt.

ex Hisp.

138 Dum hæc ita strictum mihi indicantur, que
sunt ac minutum tractantur ab historiæ Hispalensis pro quibus
scriptoribus hispanis, nec non a Michaeli Angelo in Jus Ecclesiæ Hispalensis,
Laureto Italice; prodierat Neopoli, anno scilicet
MDCLXXXI Discursus historicus, in quo per rerum
gestarum seriem demonstratur, Sanctum Regem
Ferdinandum III, et Alfonsum X cognomento Sa-
pientem illius filium, eorumque prædecessores Ca-
stellæ et Legionis Reges, habuisse jus disponendi de
Decimis terrarum, quas e Saracenorum manibus
recuperabant: quem Discursus ex authenticis do-
cumentis et illustrum Scriptorum traditionibus
con innasse se profitetur D. Rodericus de Quintanilla,
Archidiaconus de Xerez, Dignitas et Canonicus
Metropolitanæ Ecclesiae Hispalensis I. V. D. Non
est hujus loci tractatum istum, quoniam hisoricum, non
dico inserere totum præsenti operi, sed vel strictim per-
curri, prout in Paragraphos cxviii distinguitur.
Satis erit ex §. 92 docere, quomodo ea, quæ ibi vindicantur
Decimorum pro arbitrio applicandarum facultate,
Rex Sanctus usus sit in favorem Ecclesie Hispalensis. Instrumentum Donationis, ex veteri Castellano
Latine redditum, sic delibat Archidiaconus præfatus.
Notum sit omnibus etc. qualiter ego Don Ferdinandus Rex Castelle etc. ad honorem Jesu Christi,
qui est verus Deus, qui me direxit et auxiliatus est
in meis gestis, et signanter in acquisitione civitatis
Hispalensis; dono et concedo Ecclesie Hispalensi
in perpetuum Decimam meorum vectigalium Hispa-
leum, omnium rerum ibi provenientium per
mare et per terram, de quibus ego debeo ha-
bere mea jura. Et simius dabo Ecclesie Hi-
spalensi Decimam omnium aliorum vectigalium,
existentium in acquisitionibus a me factis et fa-
ciendis, favente Deo, et a post me regnabitibus in
Castella et Legione, ac in Archiepiscopatu Hispalensi. Et si forte Regina Donna Joanna aut Don
Henricus ostenderent litteras Apostolicas, rationa-
biliter et iuridice tales, ut valere debeant ad eos
excusandos a Decima, eis valeat eorum jus. Et
Archiepiscopatum intendo ego hoc modo, ut non
comprehendantur ibi alihi Episcopatus Provinciæ
Hispalensis, nec res ad illos spectantes: sed volo,
quod si aliquod oppidum Provinciæ Hispalensis
fuit antiquitus Episcopatus tempore Christi, et
et aliqua alia oppida fuerint istius Episcopatus et
modo non sunt acquisita: quando illa acquisiero,
seu ille qui post me in Castella et Legione [regna-
bit] acquisiverit; Ecclesia Hispalensis habeat De-
cimam et jus, quod Ego, aut ille qui post me in
Castella et Legione regnabit, habebimus in illis locis,
usque quo adsit Episcopus in loco: et quando ade-
rit Episcopus in loco, redeat Decima et jus quod ibi
in illis locis, Ego aut qui post me regnabit in Ca-
stellæ et Legione habebimus, ad Episcopum et Ec-
clesiam ejusdemnet oppidi; et excludantur Archi-
episcopus et Ecclesia Hispalensis. Hæc et alia plura
sunt cum Decimis donata, continet Instrumentum,
factum Æra MCCLXXXVIII, sive anno Christi MCCL;
quæ donatio, inquit Archidiaconus, fuit subscripta
et confirmata a duobus Regis filiis, uti Procura-
toribus Archiepiscopalium Ecclesiarum Toletanæ et
Hispalensis, et ab uno et viginti Episcopis, aliisque
Proceribus.

139 Atque hæc, de Ecclesiæ statu, Hispalii ordinato, Idem statum
dicta sunt: de politiro, Mariana lib. 13 cap. 8. urbis ciuitatem
Regium, inquit, Senatum, cuius hoc tempore litibus ordinat,
djudicandis summa in Castella est auctoritas, ab
hoc Rege (S. Ferdinand) excogitatum esse memo-
ratur, duodecim virorum Collegio creato, ad quos
majores controversie spectant, et causæ ab aliis
djudicatæ

*transcribit
Rex Deci-
mas vecti-
galium ci-
vitatis,*

*et totius
Provinciæ
Hispalen-
tis*

anno 1250

EX HISP.

A dijudicatae ex provocatione, periculo pecuniae, si is qui provocavit sit vetus. Paulatim gliscente calumnia multitudineque causarum incremente, novum constituere forum opus fuit, cum antea civitates, domesticis iudiciis contentae, aut certe ad proximos conventus juris petendi causa appellantes soluimmodo, turpe ducerent atque importunum, Regium auxilium iuplare. Magnis praeterea viris legum condendarum potestas data est, colligendarum cura injuncta eorum quas Partitas vulgo vocant: quod opus ingentis laboris Alfonso itemum Rege perfectum est. Qualem porro Hispani juris dicendi rationem Rex Sanctus instituerit, colligere licet ex ea quam suo tempore servatum scribit *Morgadus lib. 2 cap. 16*, primo loco constitutus Audientiam Regiam, a qua non detur appellatio. *Nou paucā eodem facientia habet etiam Zunijs, ad annum MCCL, postquam narrasset, quomodo Rex Sanctus, convocatis Hispani Regni Comitiis, Forum Toletanum, id est jura, privilegia, et immunitates Regiae Toletanae civitati ab aro ac trito suo, Alfonso VIII ec IX concessas et a se olim confirmatas, auctiores etiam in nonnullis, communicavit cum novis civitatis restituenda incolis accolisque, eo quem ipse exhibet tenore,*

B secundum authenticam exemplar, jussu Ferdinandi utque Isabellae Regum Catholicorum descriptum, et in Archivio publico servatum (nam originaria menti cona deperit) cuius initium ex veteri Castellano idiomate placet *Latinum facere, quia spirat insignera Sancti Regis erga Deum et haniens gratitudinem.*

140 In nomine illius Dei veri ac permanentis, qui unus est Deus cum Filio et Spiritu sancto, atque unus Dominus, in Personis trinus et in substantia unicus; illius, inquam, Dei qui ista nobis de sua gloria revelavit, de quo etiam eadem credimus ut nobis revelata sunt, de gloria ejus, et de Filio ejus, et de Spiritu sancto: itaque tenemus et recipimus Deitatem veram ac permanentem, adorantes proprietatem in Personis, et in Essentia unitatem atque aequalitatem Divinitatis. In nomine autem hujus Trinitatis, in sua essentia individuae, incepimus et terminamus omnia quae fecimus opera bona, ipsamque invocamus, ut etiam bñjus nostræ actionis sit principium ac finis. Amen.

140 Reminiscuntur omnes, quotquot hoc scriptum legent, grandium bonorum, grandium gratiarum, grandium beneficiorum, grandium decorum et prosperorum successuum, quae fecit et exhibuit is, qui omnium bonorum initium et fons est Christianitati universae, sigillatim in Castella ac Legionne, in diebus ac temporibus nostris, Mei scilicet Domini Ferdinandi, per Dei gratiam Regis Castellæ, Toleti, Legionis, Galicie, Seviliæ et Jaeni. Intelligent autem et cognoscant, quod Dens tanta bona nobis fecerit et præstiterit, tam contra Christianos quam contra Mauros, non propter nostra merita, sed propter magnam suam bonitatem et grandem misericordiam; atque propter depreciationes et merita S. Mariæ, cuius famulus sumus; nec non propter auxilium quod ipsa nobis tulit cum suo benedicto Filio: item propter depreciationes et merita S. Jacobi, cuius sumus Vexillifer, signum ejus tenentes, qui nobis adjutor semper ad victoriam fuit; quique, ut saceret bene Nobis et Filiis nostris, nostrisque Divitibus hominibus et Vassallis nostris, omnibusque populis Hispaniæ, constituit, ordinavit atque peregit per Nos, qui Miles ejus sumus, perque laborem nostrum, et cum auxilio atque consilio D. Alfonsi filii nostri primogeniti, et D. Alfonsi nostri germani fratri, atque filiorum nostrorum ceterorum; nec non cum auxilio atque consilio aliorum nostrorum Divitium-hominum, fideliumque nostrorum Vasallorum, Castellanorum ac Legionensium, ut acquireremus totam Andaluziam, ad Dei servitium augmen-

tumque Christianitatis, amplius atque perfectius quam ab alio ullo Rege conquista fuit, seu viro seu feminæ: qui quidem multum Nos honoravit, magna- que gratiam nobis fecit in ceteris nostris per Andaluziam victoriis; credimus tamen, quod tanto abundantiore ac pleniore favorem nobis exhibuit in conquestione Sevilie, quam fecimus cum auxilio potentiae ejus, quanto illa major et nobilior est omnibus aliis Hispaniae civitatibus. Ideo nos Ferdinandus, famulus et miles Christi, quandoquidem tanta beneficia, tantasque gratias, atque tot modis, acceptimus ab eo qui est omne bonum; æquum et rationi congruum existinamus, bonorum illorum, quæ nobis fecit Deus, participes reddere nostros vasallos, et plebem quæ nobis venit Seviliam populatura. Et hac de causa, Nos, Rex Don Ferdinandus, simul cum Regina D. Joanna uxore nostra, et cum Infante D. Alfonso filio nostro primo herede, aliisque nostris filiis D. Frederico, et D. Henrico, damus et concedimus istis privilegium et libertates in hac charta contentas.

141 Damus vobis, civibus Seviliæ, id quod communiter dicitur Forum Toletanum: et damus Equitibus omnes immunitates, quibus gaudent Equites Toletani. Pergit deinde Rex eadem privilegiis et immunitates in nonnullis punctis ampliare; genti etiam nauticæ proprium magistratum, jura, et privilegia constituere (quod Toleti, utique in mediterranea civitate, locum non habuerat) et præcavere difficultatibus, inter nautas civesque ac eorum magistratus causa jurisdictionis emersuris. Denique finieus, omnibus istic contenta violaturis interminatur suam atque divinam iram, multamque iudicat centum marcarum auri, sibi aut post se regnanti pendendam. His vero sic veteri Castellana lingua deditis, sequentia omnia Latine subjuguntur, pro notitia styli istius temporis, personarumque, tunc representantium Status Regni universi, hanc indigna hic legi. Faeta charta apud Seviliani, Regiis expensis, quindecim Junii, Æra de MCCLXXXVIII annos. Et nos prænominatus Rex Ferdinandus, regnans in Castella, Legione, Galicia, Sevilia, Corduva, Murcia, Jaeno, Baetia, hoc Privilegium, quod fieri jussi, approbo, et manu propria roboro et confirmo.

Ecclesia Toletana vacat. Conf.

Infans Philippus Procurator Ecel. Hisp. Conf.

Ægidius Burgensis Episcop. Conf.

F

Nannius Legionensis Episcop. Conf.

Petrus Zamorensis Episcop. Conf.

Petrus Salamantinus Episcop. Conf.

Rodericus Palentinus Episcop. Conf.

Raymundus Segoviensis Episcop. Conf.

Ægidius Oxomensis Episcop. Conf.

Matthæus Conchensis Episcop. Conf.

Benedictus Abulensis Episcop. Conf.

Haznarius Calagurritanus Episcop. Conf.

Paschias Gienensis Episcop. Conf.

Adam Placentinus Episcop. Conf.

Ecclesia Cordubensis vacat. Conf.

Petrus Astoricensis Episcop. Conf.

Leonardus Civitatensis Episcop. Conf.

Michael Lucensis Episcop. Conf.

Joannes Auriensis Episcop. Conf.

Ægidius Tudensis Episcop. Conf.

Joannes Mindoniensis Episcop. Conf.

Santius Cauriensis Episcop. Conf.

142 Hactenus Episcopi, ubi quod Toletanae et Cordubensis Ecclesiarum vacantium ratio habeatur, potius quam Compostellanae aliarumque, per suos Episcopos non presentium ideoque non nominatarum, videtur indicare speciale vacantium Ecclesiarum jus, ut per Delegatum possint locum suum in Regni Statibus obtinere et acta publica confirmare; non item aliæ Episcopum

adjutoribus
autem ho-
minibus re-
fert gratias,

eique com-
municat
privilegia
civitatis
Toletanæ,

per diploma,
cæptum a
fidei profes-
sione,

successus
suos acceptos
refert Deo
et Sanctis,

A scopum habentes, ex quacumque causa interesse non valentem. Apparet interim Segoviensi, ratione commissæ sibi Hispalensis Ecclesiæ, nullam specialem prærogativom inter alios competere. Post illorum autem subscriptiones, sequuntur columnatim Proceres, octoni et octoni, primum Castellani, tum Legionenses et Galeci, ex iis qui supra videntur dici Homines-divites, et nunc fortassis Grandes-Hispaniæ nuncuparentur, hoc ordine :

Alfonso Lupi Conf.
Alfonso Telli Conf.
Munius Gonsalvi Conf.
Alvarus Petri Conf.
Joannes Garciae Conf.
Gometius Roderisi Conf.
Rodericus Gometii Conf.
Simon Roderisi Conf.

Rodericus Gomez Conf.
Rodericus Frolaz Conf.
Gometius Ramirez Conf.
Joannes Petri Conf.
Ferdinandus Joannis Conf.
Rodericus Roderici Conf.
Alvarus Didaci Conf.
Pelagius Petri Conf.

Magnatibus,
Porro post jam dictos utriusque Nationis Proceres signant sub utraque columna, ordine unico sigillotim, primarii quidam Regis Ministri, hoc modo :

B Didaens Lupi de Faro, Alferez Domini Regis Conf.
Rodericus Gonzalvi, Majordomus Curiae Regis Conf.
Ferrandus Gonzalvi, Majormerinus in Castiella Conf.
Petrus Guterii, Major-merinus in Legione Conf.
Munio Ferrandi, Major-merinus in Galetia Conf.

et officialibus
principis.
Ubi Alferez, idem est quod Gonfalonero Italis, vox Arabica, significans Equitem, velut antonomastice, ad denotandum primum in Ordine Equestri officium. Merinus, ex Majorino contractum, denotat Præfectum juri dicundo, quacumque in villa, oppido, civitate (Majorum ulti dicunt, Galli Mayre) qui autem in eo Ordine primus, totique Provinciae aut Regno cum potestate Prætoriu antistit, Major-merinus.

Saneins Segoviensis scripsit, de mandato Magistri Raymundi, Segoviensis Episcopi et Domini Regis Notarii, anno tertio ab illo, quo idem gloriosissimus Rex Ferdinandus cœpit Hispalim, nobilissimam civitatem, et eam restituit cultui Christiano. Notat autem Zuniga, istum morem distinguendorum, in subscriptionibus ejusmodi, Castellanorum a Legionensibus et Galecis, statim post factam Regionum duorum conjunctionem reperiri, jam inde ab anno MCGXXI. Qui porro ipsum textum Fori Toletani; ex Latino in Castellanum idioma antiquitus traducti, videre voluerit, inveniet apud jam dictum Zunigam, post textum Fori seu Privilegii Hispalensis.

C 143 Cooperat etiam Rex Sanctus inter novos incolas partiri civitatem ac territorium Hispalense: sed res longioris opera fuit, quam ut integre obsolutum potuerit. Rex sanctus videre. Cæptam ergo a patre distributionem perfecit, et legitimis tabulis consignavit successor Alfonso, proximo anno a morte patris MCLMI: quas tabulas integras exhibet Moryadus lib. 2 cap. 1, ex rogo transcripsit Carns parte 2. Earum principium, relatum dignum, hoc est, ex Hispanico translatum.

Sevilie die Jovis primo Maji, æra millesima ducentesima nonagesima prima, ex scientia et magna voluntate quam habuit D. Alfonso, Dei gratia Rex Castellæ, Toleti, Legionis, Galitiæ, Seviliæ, Cordubæ, Murciæ, Jaen, præstandi obsequium Deo; et ad honorem prænobilis Regis D. Ferdinandi patri sui; et ad remunerandum Infantem D. Alfonsum patrum suum, suosque Fratres et Homines-divites suos, et Ordines suos, et Nobiles suos, et omnes qui juverunt ipsum in obtinenda prænobili civitate Seviæ; propter servitium et auxilium quod fecerunt Regi D. Ferdinando patri suo et sibi in ea acquirenda, subjugandaque Andaluzia, populandaque et componenda prædicta nobili civitate Seviæ; necesse habuit scire quot essent ibidem praedia, fæta, oliveta, horti, vineæ, agri: et hoc scivit per D. Raymundum Episcopum Segoviensem et per Lupum de Mendoza... qui totum Hispalense territo-

Partitio-
nem civita-
tis et agri
absoluti fit-
tus success-
tor,

an. 1253
Maji.

Maji T. VII

rium circuiverunt, et sigillatim omnia cognoverunt: D et secundum quod illi retulerunt esse in quovis loco, EX hisp. distributionem fecit Rex, prout describitur in hoc libro. Extat liber ipse in Archivio Capituli Hispalensis, ex quo totum transcripsit Paulus Spinoza, posuisse in fronte lib. 3 Historie sua Hispalensis; qui liber, si non est primum et originales scriptum, est soltem ex primo sumptum authenticum exemplum: sic enim verbis Latinis subsignatur. Istum librum excusit Gomesius Martin de la Mota, Notarius Altissimi Regis Castellæ. Benedictus sit Dominus in secula seculorum. Amen. Multa iste indicantur loca, quorum vetus appellatio jussu Regis dicitur in olim commutata. Sic dicitur statim in principio, quod D. Alfonso patruo suo dedit Rex pagum, qui tempore Maurorum dicebatur Corolina: Rex autem posuit ei nomen Molinae, estque in terminio San-Lucensi. Atque hinc apud Morgadum, vetera hand dubie monumenta secutum, prædictus Princeps semper appellatur Dominus de Molina, non ab alio aliquo in Castella vel Legione loco. Cum autem dubium esse vix possit, quin ex eo tempore plura alia loca aut omnino desierint nominori, aut appellationem mutaverint; probabile etiam sit, horum quoque notitiam renovari posse auxilio libri prædicti; scilicet ex nominibus vicinorum locorum, adhuc quadamtenus superstibus; ut nihil dicam de multarum illustrum familiarum progenitoribus, indidem eruendis ei, cui Genealogicum studiam placeret. Addit Lauretus pag. 355. Præfectum primum Alcazarii Hispalensis a sancto Rege constitutum fuisse Don Nunnius Gonzalvi de Lara et Herrera, quæ dignitas hodieque conservetur in excellentissima familia Dominorum Comitum Ducum de Olivares; quod neque negare, mihi neque asserere est animus, nescienti quam magnæ vel parvæ antiquitatis auctoritatisque testimonio id nitatur.

*liber de ea
originaliter
inveniendus
apud Spino-
sam.*

CAPUT XVIII.

Ferdinandi Regis extrema gesta ac pientissimus obitus.

P utea victoriam suam ipse per se prosequens Rex præclarus, obtinuit Xerez, Medina, Alcalam, Bejar, Sanctam Mariam a porta, et Gades intra ipsum mare sitas; nec von Sanlucar de Alpechin, Arcos, Lebrixam, Rotam, Trebuxenam aliaque loca plurima, haud facile nominanda sigillatim, ac denique quidquid ad hanc partem a cis mare est regionum.

*Post 8 annos
in Andaluzia
actos.*

* Totos octo annos in Andaluzia transegit Ferdinandus, neque amplius in Castellam rediit; eoque tempore ærumnas et pericula multa sustinuit; quia quemcumque locum obsidione cœxisset, non prius fere dimittebat quam obtinisset, quantumcumque gravem ac diuturnum agonem propositum sibi videret. Vixit autem post occupatam Hispalim aánis tribus et quinque mensibus; et hic finivit eum ipsa vita cursum glorirosorum suorum certaminum, quia tantus ardor ei merat recuperandæ totius Andaluziae, ut numquam persuaderi sibi siverit redditum in Castellam. Quia autem jam obtinuerat quidquid eis mare possident Mauri, desiderabat etiam b transfretare, ad ipsos in Africa debellando. Jamque præcurrens adventus ejus fama magnum jubique terorem sparserat, tum quia credebant non destinaturum a proposito, quod fixum certumque ei esse dicebatur; tum quia diffidebant se posse resistere potentiae, animo, atqne fortunæ ejus. Unde complures istarum partium Toparchæ constitutum habuerunt, eidem, si trajiceret, subdere sese c; ut dubium nullum sit, quin vehementer etiam iste dilataturus imperium fuerit, si longior sibi vita obtinisset. Verum aliter visum Deo, vitæ ac mortis

*b
trajecturus
in Africam
Sanctus mo-
ritur.*

c

EX HISP.

Vitam, omnibus virtutibus ornatam.

A Domino; cuius dispositioni neque Rex, neque Imperator, neque alius cujuscumque conditionis homo potest resistere, et mortem ab eo decretam fugiendo declinare. Omnibus siquidem communis mors est, aliis tamen honorata illa felixque contingit, aliis infortunata atque ingloria. Nunc ergo qualem Beatus Rex Ferdinandus sortitus sit, enarrat historia.

B 145 Mortuus est Rex inclitus Ferdinandus, post tot tamque heroica facinora, post tam insignes de Mauris victorias, post tantum cumulum laudis ac decoris conquisitum: qui praeterquam quod hominibus carus fuerit, fuit etiam dilectissimus Deo; ab eodem spatum vitae nactus, quo tanta agere pronominis divini gloria posset in terris, et in cœlis consequi coronam tam grandibus meritis debitam. Sic autem mortuus, quomodo non dicetur habuisse mortem felicem atque honoratam, quamvis Christianitati toti, per ipsum exaltatae atque ornatæ, luctuosa? Sed imprimis luxerunt eum subditi sui, quibus Regis sui tam excellens virtus præsidio simul erat et ornamento. Fuit enim exercitio virtutum heroicarum semper intentus, otiosus numquam; fortis in conflictibus, felix in progressibus, gloriosus iuictoriis; liberalis et munificus erga benemeritos, præsertim Viros nobiles, Ecclesias, Ordines Religiosos, Adalidas, et Almogavares; conditor legum et consuetudinum optimarum, immunitatum privilegiorumque largitor, ministrator justitiae; multa prudentia, scientia, clementia et pietate prædictus; amabilis bonis, terribilis malis; custos veritatis, fidei servantissimus; et ideo Mauri, licet eum timereut, amabant tamen, quia numquam non fidelem experiebantur. Fidei Christianæ exaltator præcipuus, infidelium persecutor acerrimus, mandatorum divinorum observantissimus fuit hic Rex; ideoque, sicut in omnibus actionibus suis Dei honorem et gloriam semper præ oculis habuit, quæ Dei sunt ante omnia curans; ita etiam Deus ipsum in omnibus juvit et prosperari fecit, daudo ei victorias tot ac tantas de fidei nostræ sanctæ inimicis, civitatesque et oppida tam multa, tam nobilia eidem subjiciens per Hispaniam, quot et quanta in hac historia commemorantur. Denique tot ejus extiterunt virtutes, ut omnes enumerare et explicare humani vires ingenii superet.

C 146 Regnavit Rex Catholicus Ferdinandus triginta quinque annis, et obiit in nobilissima urbium Hispali, quam Mauris eripuerat. Quando autem sensit moriendum sibi esse, accessivit filium suum D. Philippum, electum d' Archiepiscopum Hispalensem, alioque ibidem præsentes Episcopos et Clerum universum, ac petiit præberi sibi Corpus D. N. Jesu Christi. Quod ubi inferri a Sacerdote vidit, cum humilitate profundissima volens excipere, de lecto in genua se conjecit; collumque laqueo assumpto implicauit, postulatam Crucifixi imaginem ante se collocavit. Cui humillime se inclinans, ipsamque adorans, omnia sigillatim Dominicæ passionis tormenta in cruce tolerata enumerauit: et crebris eam osculis devenerans, multaque cum contritione et lacrymis pectus percutiens, peccatorem sc maximum fatebatur, ac delictorum veniam postulabat a Deo. Deinde protestatus est, se firmiter tenere ac credere omnes fidei Christianæ articulos, in eaque fide mori velle. Tum vero petiit Corpus Domini; quod sibi exhibuit adoravit devotissime, manus in cœlum elevans, oculisque in illud defixis proouintiavit preces aliquas, magna fidei atque contritionis formidam continentibus; atque ita deum adoratum sanctissimum Sacramentum suscepit de manu D. Raymundi Archiepiscopi Hispalensis.

D 147 Hoc facto exui jussit atque auferri a se omnia Regiae dignitatis indumenta, et cunctos liberos ad

se vocari, videlicet hos, D. Alfonsum, primogenitum atque heredem regnum suorum; D. Fredericum, D. Henricum, D. Philippum, D. Emmanuel; aberant autem D. Sancius, utpote e Archiepiscopos; et D. Berengaria, monacha Burgis in monasterio delas Huelgas. Atque hi natifuerant exprima uxore D. Beatrice: ex secunda vero D. Joanna adfuerunt, D. Ferdinandus, D. Leonora, et D. Ludovicus omnium minimus. Hos autem ubi junctim adesse vidit, una cum D. Joanna f multum afflita; primo appellavit D. Alfonsum, successorem futurum, eique benedictionem suam impertivit, deinde ceteris ex ordine liberis. Coram omnibus præterea Magnatibus regni sui sermonem convertit ad Alfonsum, docens atque erudiens, qua ratione status suos regere ac gubernare deberet; injungens etiam eidem curam germanoru[m], ad omnem virtutem elucandorum, quantumque posset evehendoru[m] ad dignitates cuique congruas in regno, atque amore fraterno complectendorum; tum ut Reginam Joannam haberet sibi commendatissimam, honoraret ut matrem, omni solatio obsequioque foveret; voluit etiam Infantem fratrem suum Alfonsum aliasque fratres eidem commendatos. Denique injunxit ei, ut Regni Proceres, Nobiles et Equites omnes haberet honorifice atque munifice, et sua cuique privilegia illibata servaret: et addidit, si omnia ista adimpleret, benedictionem suam plenam super eum descensuram; sin minus, maledictionem super eum venturam; et voluit ut ipse subjiceret, Amen. Tum dixit: Fili mi, vides, quonodo sis auctus opibus, subditis, possessionibus, præ quam alius ullus Rex Christianus: satage ut recte utaris omnibus; sisque bonus, tot bene agendi media nactus. Manes Dominus ejus omnis terræ, quam Regi h[oc] Roderico Mauri eripuerunt: si hoc in statu, quem tibi relinquo, regnum sciveris conservare, tam bonus Rex eris atque ego fui: non item, si amiseris aliquid.

E 148 Cumque jam advenisset hora, qua Rex sanctus animam esset redditurus Creatori suo, conspexit Sanctorum se expectantium societatem; multumque eo visu recreatus, dedit gratias Deo: petitque Cercum benedictum, in manibus ritu Christiano tenendum. Prius tamen quam eum apprehenderet, elevatis in colum oculis, dixit: Domine, dedisti mihi regnum, quod non habebam; et maiorem honorem atque potentiam, quam merebar: desisti mihi quantum fuit voluntatis tuæ sanctæ: et pro his omnibus gratias tibi reddo, et resigno in manus tuas regnum, quantis potui incrementis auctum: animam quoque meam tibi offero. Tum veniam ab omnibus circumstantibus petiit, ignosci postulans, si quam alicui eorum dedisset querendi de se causam: et illi vicissim lacrymantibus orabant, ut sibi culpas suas condonaret. Mox candela accepit, et eam ambabus manibus in sublime efferens, Domine, inquit, Jesu Christe, Redemptor mi, nudus egressus sum de ventre matris meæ, et nudus revertor in terram: suscipe, Domine, animam meam; et per merita sanctissimæ Passionis tuæ, placeat eam collocare inter servos tuos. Deinde manus cum candela demisit, et tamquam fidelis Christianus Deum patrem adoravit, jussitque ut Clerus totus recitaret Letanias, elataque voce Te Deum laudamus decantaret. Denique inclinato capite et oculis clausis, animam Deo reddidit, quam inter fideles ac sanctos habeat cœlestis gloria. Amen.

F 149 Nulla lingua poterit explicare, qui planetus, quæ lamenta fuerint per omnes regni partes, propter mortem tam sancti Regis. Quis enim unquam vidit tot matronas ac virgines celsissimi generis capillium ponere, lacerare genas, vocibus querulissamentari? quis tot Infantes, Equites, Infanzones,

D
et convoca-
tis liberis,

e

primogeni-
topue Al-
fonso moni-
ta postrema
relinquens,

g

h
cum cereo in
manibusF
pie defun-
gitur,concludit
Ferdinan-
dus, anno
Regni 35.

d

munitus
Riatico,

Nobiles

A Nobiles, Ricos-homines *i.*, radere barbas, pilos vellere, in seipsos s̄ævire? Profecto nemo super alicujus Regis morte luctum ejusmodi conspexit.

k 30 Maji 1252, Dies autem ille luctuosus fuit dies *k* Jovis, idemque

trigesimus mensis Maji, anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo secundo: et die tertio, videlicet sabbato, sepultum est corpus in sancta Hispalensi ecclesia: ubi usque hodie habetur in maxima veneratione. Missam celebravit Archiepiscopus Hispalensis: ac deinde in laudem defuncti sermonem habuit. Rex vero Granatae, morte ejus intellecta, jussit planetum maximum fieri per totum regnum, idque jure meritissimo, quia sub protectione atque tutela ejus securns degebat. Neque solum per Castellæ atque Legionis regna, sed per universam Hispaniam, mors Ferdinandi fuit lamentata: propter ipsum enim illa celebrabatur per universum mundum, magis adhuc exaltanda, si diutius vivere potuisset. Specialiter autem concessum ei a Deo fuit, quod eo regnante nullus annus in Hispania et præsertim in ditionibus ei subditis, fuit sterilitate aut pestilentia notatus. Benedictus sit dies,

B quo Rex iste natus est: quandoquidem Deus ei fecerit gratiam, ut per suas sanctas actiones conqueretur tantum honorem in hoc mundo, et in altero gloriam permanentem; in qua ipsum habeat Deus cum Sanctis, sempiterna fruentem beatitudine. Amen. Nobis vero concedat gratiam, ut similia opera possimus facere, quibus meremur partem habere in regno suo sancto, ubi est perpetua claritas et gloria infinita, per æterna secula. Amen. Deo gratias.

ANNOTATA.

a Scilicet *cis* mare Oceanum, ubi oranis loca hic nominata inveniet lector, in chorographica tabula Andaluziæ, sed cum addito ad distinctionem cognomine, puta Medina-Sidonia, Alcala de los Gazules, San-Lucar de Barrameda. San-lucar de Alpechin, alias la Major cognominatum, Trianensi suburbio ad Occidentem paucarum leucarum intervallo adjacet. Quod vero hic dicitur Bejar, videtur in tabulis dici Bege vel Beger, ad fretum Herculeum prope Tariffam. Gaditanam peninsulam vide sis accuratissime delineatam in Atlante Blaviana. In ipsum vero sinum, quem ea format, effunditur rivulus Guadalete, supra quem conse-

Afrorum hoc tempore re-giones cis ma-re.

C quenter consistunt, hic nominata loca, Arcos, Xerez, et S. Maria: sed postremum nomen credo suffectum antiquiori alteri Manrico. Tariffa, Gibraltar, et reliqua versus Granatense regnum loca ad fretum ac mare mediterraneum, vel tunc odiu ad regnum Granatense pertinabant, a posteris Regibus denique ei subtracta; vel tributaria Ferdinandu redditæ, ejus nepoti rebellarunt; sollicitis Manris, ut, servata sibi tam commoda in Hispaniam ex Africa trajecta, spem quoque recuperandi aliquando ibidem Imperii conservarent. Ad Algarbiorum Regnum quod attinet, non videtur illud Sanctus victoriis suis attigisse, sed potius reliquise Lusitanis vindicandum, velut partem veteris Lusitanie. Certe primus Alfonsus X invenitur se Regem Algarbiorum scripsisse, idque postquam Pelagius Correa, de quo frequens mentio in hac historia, præcipua quedam loca expugnoverat, cetera tributo subjecerat. Postquam autem idem Alfonsus filiam suam notham Beatricem matrimonio junxit Alfonso III Lusitanie Regi, datis nomine eidem accesserunt Algarbi, ex eoque tempore manserunt dominationis Portugallie.

b Mariana addit, quod hunc in finem, In Cantabriæ finibus nova et numerosior classis ædificabatur, quo tempore Regem morbi vis invasit.

c Lauretus lib. i pag. 389, allegata historia Segoviensi Colmenarii, asserit, Sanctua, mediante suo Ar-

chithalasso, fædus offensivum ac defensivum inivisse D cum Rege Marochensi, ut haberet exponendo militi *ex hisp.* commodum portum; in illud nutem fædus noluisse recipere Regem Bellamerinum, paratum similiter cum ipso pacisci, eo quod hostis Marochensi esset. Sed lib. 2 pag. 157 idem Lauretus, invertens nomina, Bellamerinum in fædus receptum, rejectum Marochensem scribit, memoria lapsus. Pro Marochensi facit, quod sub eo Christiani, satis quiete agentes, proprium eaestate Episcopum haberent; quem Lauretus lib. i pag. 348 inter eos numerat, qui Hispalensis urbis deditio adfuerunt, eandem simul cum Sancto ingressi; Lupum fortassis, quem Alexander IV anno MCLV Legati dignitate per Africam ornavit, uti ex ejus Epist. 230 docet Odericus Raynalibus tomo 14 Annalium.

d Utrum eam electionem approbare noluerit Innocentius Papa, aut ipse Philippus fuerit a sacris Ordinibus suscipiens alienor, compertum non habeo: hoc certum, quod antores ei dent titulum Administratoris, et ipse, in præfato Patris Instrumenta privilegiorum Hispalensibus concessorum, confirmans sua manu, scribitur, Infans Philippus, Procurator Ecclesiæ Hispalensis. Certum est etiam quod numquam fuerit consecratus vel ad majores Ordines pronotus: siquidem postea uxorem duxit Christianam, Regis Norvegiae filiam, ea consilio adductum, ut Alphonso uxorem sterilem repudiaturu nuberet; sed Regina interim gravida facta, mutavit Rex consilium, et fratri virginem habendam dedit, sue apud Norvegos estimatione sic consulens. Notabilis certe petulantia Regum istius ævi erat, quod justam divortio faciendo novisque nuptiis contrahendis causam se habere crederent, si sterilis uxor manebat. Ita etiam prædictus Lusitanus, ex France quo profugerat rediens, optime de se meritam Mathildem Bononice Comitissam, quam viduam et grandevam uxorem exul duxerat, dimisit; ac Beatricem, ut dictum est, suscepit, improbante palam Ecclesia; adeo ut postea, Mechtilde mortua, ægre impetrari potuerit ab Apostolica Sede, ut adulterinum cum Beatrice contubernium purgaretur, sive retque legitimum matrimonium.

e Si patre moriente Archiepiscopus Toletanus erat Sancius, saltem Electus (quod absque irrefragabili actarum publicorum testimonio non ausim in dubium revocare, contra hanc tam expressam auctoris talis auctoritatem) erravit Tarayns, quando Guterii successorem Paschasi, anno 1250 ordinatum, ait supervixisse usque ad annum 1262; et rectius fecerunt, qui Paschalem istum medium collocarunt inter duos Sanctios; Castellanum de quo hic agitur, et Aragonem de quo etiam supra ad Cap. 5 litt. l.

f Alfonso Nunez de Castro, in Annalibus apud Zunigam, testatur, in monasterio Metaplaux inveniri ac legi epitaphium, lingua Castellana sic scriptum: Hic jacet Infans Don Alfonsus Fernandez, filius præcelsi Regis D. Ferdinandi, ejus qui Seviliam obtinuit, et gloriosæ Reginæ D. Joanne. Obiit ultima Septembribus, Æra 1350, id est anno Christi 1312. Hinc Zuniga colligi putat Joannam, moriente Sancto, gravida fuisse. Sed quam mirum esset, hoc taceri potuisse in Actis Sancti Regis; tam videtur impossibile, ut de longæ adeo vita Principe nulla uspiam mentio inveniretur in Chronicis subsequentium Regum. Quod si non animadvertit Zuniga, easdem Chronicas alias diligenter scrutatus; animadverterunt alii, haud immerito suspiciati, Epitaphium istud esse figuratum Antonii Lupiani, de multis ejusmodi imposturis convicti, ut pluribus doceo in addendis post num. 71 in serie Chronologica Hierosolymitanorum Episcoporum. Causam fictioni præbuit cognomentum Fernandez, quasi id sumi solum potuerit a patre; cum exemplis variis doceri possit, etiam ab aris illud sumpsisse eos, quibus idem erat cum patre nomen. Dubium autem in hoc casu omne tollunt

Philippus
Sancti filius,
non Episco-pus, sed Ad-ministrator
Hispanensi.

E

Sterilitas con-jugis causa
divortii sec.
13.

Paschalis Ar-chiep. Toleta-nus quando?

F

Alfonso Fer-dinandus, an sancti Regis postumus?

terius nepos,

EX HISP.

X.
filius Alfonxi
X.

A. Legionensis
Naturalei
plures,
Sancti R. fra-
tres.

A tollunt instrumenta complura, ex quibus constat Alfonsum Fernandez, Molinæ Dominum, et Matuplanæ sepultum, fuisse filium Alvensi Sapientis et Mariæ Morantis. Pro cunctis sit mandatum, de Decimis Ecclesiæ Hispalensi dandis, quod in ejus loci servatur archivo, signatum xxviii Maji ærae mcccxxi, qui est annus Christi 1274, et incipit: Alfonsus Dei gratia Rex Castellæ, Toleti, Legionis, Galicie, Seviliæ, Murciae atque Jaeni, et Alegarbiarum, Vobis, Alfonso Ferdinandes filio meo, Domino Molinæ et Mesa, omnibusque Divitibus et possessiones habentibus in Archiepiscopatu Hispalensi, salus et Gratia. Scientis etc.

g Jam diximus num. 17, Alfonso Legionensi plures liberos fuisse, extra matrimonium genitos ac verosimiliter post dirorium geminum ab iis quas male duxerat Regnis. Enumerat eos Rodericus Mendez de Silva, in Catalogo Regio-Genealogico hoc ordine:

Don Fernandus, Decanus S. Jacobi.

Don Alfonsus, Major Praetor Fronteræ.

Don Petrus, Ordinis S. Jacobi Magister xiiii, defunctus anno 1228.

Donna Teresa, nupta Don Nunnio Gonzales de Lara.

B Donna Aldouza, sponsa Comitis Petri, unde procedit familia Dominorum Ponce de Leon, Ducum de Arcos.

Donna Urraca, nupta Don Lupo Diaz de Haro, quorum filia Mencia nupsit Sancia II Lusitanæ Regi.

Don Martinus. (ex cuius secundo matrimonio processit stirps celebrium Ghonum, Ducum Ossuua) sepultus in Salmanticensi S. Spiritus monasterio.

Donna Maria.

Donna Sancia, nupta D. Simoni Ruiz de Haro, Domino de Camberiis.

Donna Urraca, uxor D. Petri Nuñez de Gusman, Praefecti Costellar.

Don Nunius, multæ in Custella nobilitatis pater.

h Infelix iste Rodericus regum vitamque amisit anno 713, ultimus Regum Visigothorum: qui cum possederint quidquid intra Pyrenæos montes jucet, nec parvum etiam terræ tractum ultra eosdem, puta Navarram, Arragoniam, Cataluaniam, Vasconiam, nec non Portugalliam; verbo, Hispanias omnes; cum etiam Manri dominati sint iisdem fere omnibus (nam apud Astures Cantabrosque servata utcumque libertas est, locorumque asperitate defensa) patet hanc loquendi modum indulgenti acceptione opus habere, totumque sumi pro parte præcipua.

i Ricus, voce Tentonica Ryk, dives. In supra memorata distributione Alphonsi Regis Ricos-homes invates nominatos, ante Ordenes e Fijosdalgo, id est, Nobiles: ut appareat fuisse eam appellationem non vulgaris notæ et dignitatis. Vitalis Episc. Oscensis apud Cauginum, verbo Infaciones, horum primam ac nobilissimam speciem facit Barones vel Ricos homines: talisque fuit Raymundus ille Bonifacii, Architallassus S. Ferdinandi, supra laudatus.

k Anno squidem 1252 Bissextili litteræ Dominales fuerunt G. F.

l Nisi ante novæ ecclesiæ molitionem scripsisset auctor, non dixisset simpliciter Ecclesiam, sed addidisset veterem: sicut neque superius, ubi de Merzquita et turri, vel minimum indicium dat novæ fabricæ inchoatae, nedum perfectæ. Addit Laurentius lib. i pag. 373 extremis verbis mandasse Sanctum; Ad pedes Mariæ collocate miserrimum meum cadaver: idque pag. 385 ita impletum oit, ut non fuerit Sanctus ante altare sepultus, sicut intenderat, sed supra ipsum ad pedes statuæ Marianæ locatus, quod factum non eredimus, nunc autem ut fiat cogitari intelligimus.

COROLLARIUM.

D

De simili etiam morte Ferdinandi Magni: deque ejus et Sancti Regis Anniversariis.

Licet nunc mihi comparationem instituere inter Primum Tertiumque Regem Ferdinandum. Hunc, matris Berengariorum beneficio, avitum Castellar regnum, Henrici pueri morte vacuum, obtinuisse vidimus; ille primus Castellar ejusdem Rex dictus est, favore motris Elviræ, seu Nunnæ, ad quam Principatus iste, per obitum Garcæ fratribus, uxoris pueri, fuerat devolutus. Tertio pater suus Alfonsus, Rex Legionensis, regnum avitum invidens, adeo nihil profecit ut suum quoque eidem reliquerit vel invitum: infestorem etiam passus Primus est Veremundum, Regem Legionensem, levirum suum, eidemque defuneto similiter successit, et Castellar ac Legionis regna juncta tenuit. Uterque, domesticis explicitus turbis, simili successu in Manros armis vertit; quod ut de Tertio explicatum jam est, ita de Primo satis fuerit indicasse, quomodo in medianus usque Lusitaniam victoria signa promoverit, et Conimbricam atque Visetum Mauris eripiens, Mondegensem fluvium imperii sui terminum statuerit, adjuncta sibi tota fere Extremadura; Toletanum ouem et Hispalensem Reges potentissimos, ac Regulos barbaræ gentis plures, tributariorum habuerit. Quod vero ad insignem religionem pertinet et obitam pientissime mortem, ut intelligas quam ambo similis fuerint uice, qua Toletanus habet lib. 6, cap. 14, Ferdinandi I gesta concludens. Illic, inquit, jam senectute confectus, vitam suam bonis et Deo placitis operibus dedicavit. Ecclesias Regni sui, et præcipue S. Jacobi, S. Salvatoris, S. Isidori, et Cathedralem ecclesiam Legionis, possessionibus et donationibus inclitavit: monasteriorum etiam indigentiam de suis facultatibus sublevabat. Cum vero quadam die in Cathedrali ecclesia Legionis audiret Divina, vidit ministros ecclesie causa familiaris inopiæ, nudis pedibus ministrare; et statim certos reditus ad calceamenta instituit ministrorum. Ceterum cum ad S. Facundi monasterium veniebat, cibis eorum contentus, pari ordine et consortio, quasi unus ex eis, et divinis officiis insistebat, et cibariis regularibus utebatur. Cumque oblatum vas vitreum de manu Abbatis ad mensam residens, suscepisset, vas decidens de manu Regis illico fractum fuit. Rex vero, pro negligentia valde pœnitens, in continentia vas aureum gemmis ornatum fecit afferri, et Abbatem offerens pro vitreo satisfecit. Obtulit insuper Cluniaceusi monasterio de Regio fisco mille aureos, annuatim in perpetuum solvendos..... Sed jam vitæ termino sibi imminentem, apparuit ei B. Isidorus, et diem sui obitus intimavit. Et cum cœpisset post modicum infirmari, fecit se Legionem adduci, et nono Kalendas Januarii die Sabbati ingressus est civitatem, et ex more corpora Sanctorum flexis genibus adoravit; petens et supplicans, ut cum dies obitus jam instaret, anima ejus ab Angelis duceretur. In ipsa autem nocte Dominicæ Nativitatis, licet æger, ipse Rex cum Clericis intersuit Matutinis, concinens ut infirmitas tolerabat; et observabatur ibi tuum temporis Officium Toletanum. Facto autem die, vocatis Episcopis, fecit sibi Missam solenniter celebrari, et perceptit Corporis et Sanguinis Domini Sacramentum.

m 144 In crastino autem, voratis Episcopis et Abbatæ et viris religiosis, una cum eis fecit ad ecclesiam se deferri: et imposito capiti diademate, et induitus regalibus indumentis, coram sarcophago S. Isidori clamavit ad Dominum voce clara: Tua est potentia, tuum est regnum, Domine: tu es super umnes Reges: tuo imperio omnia sunt subiecta.

F
erga ecclesiastis
luctus,

et instar Mo-
nachii religio-
sus,

a S. Isidoro
duco mortis
intelligit,

et quæ obdurus
desertur in
ecclesiam,

Acta. Quod te donante accepi, restituo tibi regnum: tantum animam meam in æterna luce jubeas collucari. Et his dietis, exutus Regalibus ornamenti, pro venia exorabat: et accepta ab Episcopis pœnitentia et gratia ultimæ Unctionis, induitus cilicio et conspersus cinere, duobus diebus in pœnitentia atque lacrymis supervixit. Tertia autem feria, hora sexta, in festo S. Joannis Evangelistæ, plenus diuinum reddidit Deo Spiritum immaculatum, et juxta patrem suum in eadem ecclesia S. Isidori est sepultus. Regnaverat autem vivente patre annis xii, in Castelia mortuo patre annis xii, in Castella et Legione annis xvi, in universo annis xl, mensibus vi, diebus xii. *Mariana lib. 9 cap. 6 annum fuisse ait MLXV: quod etiam probat concursus Dominicæ et Nativitatis, relationem vero sic concludit.* Sane Ferdinandus, dum vixit, insigni pietate fuit: quo in erito Legione anniversariis sacris memoria ejus celebratur, et in Cœlum numero locum habet. *Evidem neminem alium inveni hactenus, qui eum Sanctis accenseret, inter veteres narosque scriptores;* ideoque existimo Anniversarium illud non aliter quam funebri ritu actum fuisse et alio agi, quandoquidem Ferdinandio Tertio, indubie Sancto, non aliud obigerit usque ad nostram ætatem, sicut ex mox dicendis apparebit. Si quid amplius factum fieri probetur, ratione cuius debet in nostro opere tamquam Sanctus referri etiam Primus; id velint posteri discere accurate, prius quam ad ultimum usque mensem percurrent.

B 145 *His præmissis venio ad prænotatum ipsius Sancti Regis Anniversarium: de quo apud Morgodum et Spinosam lego ut sequitur:* Post mortem Sancti Regis, Granatensis Rex Maurus (Mahomadum *Morgadus, Spino Alhomadum vocat*) non contentus superadiu demonstratione doloris, misit annue, quoad vixit, ad diem recurrentis Anniversarii, delectos ex Equestri suorum ordine viros centum; et ad maiorem testificationem luctus, pedites ire jussit, singulos cum cereo candido, quos circum cœnotaphium accensos ponerent: voluitque ad posteros transire exemplum, velut tributum. Duravit hic usus usque ad tempora Catholicorum Regum Ferdinandi et Isabellæ: sub quibus extineto penitus Granatensi Maurorum regno et urbe subacta, cessavit tributum istud, suffictusque est certus Maurorum numerus, ex ipsa urbe Hispalensi, eorum qui habitant in Regione Adarbegi (hodie Maurariano appellamus) Collationis S. Petri. Hi assistebant exequiis Regis ad Vigilias et Missam, cum capuciis ejus quem quisque eligebat coloris, apicibusque viridibus, et media super eos luna coloris item viridis, circumsistentes tumulo facesque in manibus albas tenentes. Postea, cum obligatio haec eis gravis accideret, petierunt a Capitulo et impetrarunt, ut eam sibi liceret redimere annua pensione cerae, certo pondere ad diem istum ipsorum expensis consumendæ, quemadmodum scribit sacelli Regii Capellanus Christophorus Nunhes.

C 146 Institutior Anniversarii hujus fuit filius et successor Ferdinandi Alphonsus: eoque die et præcedenti non permittebatur, ut quisquam vel officinas aperiret vel opificium exerceret consuetum: idque servatum fuit quamdiu Alphonsus supervivit. Eunidein diem Legionenses et Castellani omnes, sed præsertim Andaluzii, consueverant etiam cum maxima demonstratione doloris agere, et præcipui quique regnorum illorum funebri isti officio conabantur interesse, singuli adferentes labara et insignia suarum urbium oppidorumque, cum multis facibus ex cera alba: que quidem labara disponebantur per ecclesiam majorem; faces vero accendebantur primo mane, et ponebantur circum sepulturæ locum, ubi ardabant die toto quia erant valde

magnæ. Istud autem Anniversarium usque hodie D (inquit *Morgadus et Spino*, prior anno MDLXXXVII, ex miss. alter MDCCXVII, scribens) cum Officio Defunctorum celebrat Capitulum sanctæ ecclesiæ majoris Hispalensis, ex particulari fundatione, cum musica et sermone ad populum, omnique honore funebri pro anima Sancti Regis D. Ferdinandi, interveniente Capitulo Civitatis cum Andientia Regia, in die sanctissimæ Trinitatis vesperi et die sequenti: in eumdemque finem construit cœnotaphium inter duos choros; cui imposita pulvinaria auro contexta, sustinet gladium et coronam regiam: exponitur etiam eadem occasione labarum Regium, collocaturque ad pulpitum Evangelii.

D 147 *Hactenus illi: quæ omnia nunc saltem cessare existima, et in augustinorem latioreunque ritum mutata, postquam decrevit Apostolica Sedis Officium de Ferdinandio ut Sancto rexitandum, juxta Romani Breviarii formam, sicut infra dicitur. Ut tamen etiam hodie fierint, non præjudicarent certitudini acquisitæ a Ferdinandio beatitudinis æternæ, quam solemnis iste cultus Pontificio confirmatus decreta fidelibus omnibus inducibilem facit; sed solum esset præ ac simpler primævæ institutionis observatio, non ad solatum, sed honorem animæ tam heue meriti Regis; ad refrigerium vero aliarum animarum, quoquo modo ipsum attinentium.* Sic XXI Februarii observavimus, Nivellis in Brabantia factum SS. Pippino et Ilubergæ, parentibus S. Gertrudis: sic XI Maii, Malbodii in Hunonia diximus olim parentari solitum SS. Walberto et Bertiliæ, genitoribus SS. Allegundis et Wuldetrudis. Quin et in toto Sacro Præmonstratensim Ordine semus fuisse usitatum, nec nisi auctore Molano amissum, ipsius sancti fundatoris Norberti Anniversarum funebre; quod hodieque continuatur, sed pro defunctis ex eadem familia prognatis. *Hoc autem ideo dicemus, ne multibei Sanctimonialium Nivellensium otque Malbodiensium simplicitati id tribuens aliquis, ignorandum potius quam tolerandum majoribus nostris fuisse putet istiusmodi ritum; maxime accedente hoc altero Hispalensi exemplo, quod sapientissimus Ecclesiæ istius Archiepiscopis et amplissimo gravissimorum virorum Capitulo numquam displicuit nec improbatum fuit, usque in nostram ætatem; qua tamen prudentius talia omittuntur, ed post Dominum præscindendam curias magis quam religiosis hominibus cam Trinitatem cavillandi materiam.* Porro ratio Anniversarii, post festum Sanctissimæ Trinitatis celebrandi, fuit, quod dies XXXI Maii, quo Sanctus Rex obiit, plerumque concurrebat cum Octavis Ascensionis aut Pentecostes, quarum festivam latitudinem non conveniebat lugubri officio fanestari. Volentes ergo diem eligere numquam aut rarissime impediendum; nulla habita diei mortalitis ratione, elegerunt primam post Octavas prædictas Ferias, hinc officio vel ideo aptiorem, quod universalis Ecclesia, Dominicam Christo resurgentem dicatam habens, soleat Feria u recolere memoriam fidelium in Christo defunctorum, quos ejus exemplo resuscitandos credit. Inchoatur autem prout Vesperi, scilicet post absolutum Dominicæ diei officium totum: et cum anno MDLXXXIX facienda esset sacri Corporis apparatissima Translatio, apte electa fuit eadem Feria, tamquam annua Sancti memorie ab antiquo dienta.

E 148 Ad probandum porro, quod Ferdinandus statim ab obitu caperit haberi et appellari Sanctus, facit D. Raymundi, Segoviensis Episcopi, et pro tunc Electo Philippo Infante Hispalensi Ecclesiæ in Pontificibus servientis, diploma de Capellani, signatum Aera MCCXCI, id est anno Christi MCCXIII, hoc principio: Recognoscentes multa bona et ingentia beneficia, que nobis contulit nobilis et sanctus Rex Ferdinandus, et quomodo nobis crediderit corpus et animam suam. *Haud absimile eidem testimonium dedit Innocentius IV, gemino in brevi, quorum unum, datum Idibus*

ubi susceptis
sacramentis
expirat 27
Decembr.

eius Anniver-
sarium Legio-
ne,

Tertii Anni-
versarium ho-
noratum
a Mauris,

funebri ritu
diu Hispali
celebratum,

EX INSP.
cum Indul-
gentiæ pro
anima defun-
ctu.

et usu mitra
Dignitoribus
Canonicis in-
dulio,

Tumulus
Sancti Regis,

huie olim cō-
posita 12 sen-
tentiæ

- A Idibus Octobris, quinto post Regis obitum mense. Pontificatus anno x, ita inchoatur: Clarae memoriae Ferdinandus Rex Castellæ et Legionis, gressus suos in cultu mandatorum Dei direxisse creditur, cultum nominis ipsius magnifice amplificando; alterum expeditum fuit anno ejusdem Pontificatus xii, v Idus Julii, et incipit, Clarae memoriae Fernandus, Rex Castellæ et Legionis, in via mandatorum Dei sic ambulasse creditur, ut ab ipso delictorum suorum veniam consequatur. Utroque tamen illo Brevi, tamquam necdum discussa saecularis causa, conceduntur Indulgenciæ, in favorem defuncti, omnibus pro ejus anima, si forte opus habeat, oraturis: primo quidem unitus anni et xl dierum, in die sepulturæ et anniversario mortis; deinde xx dierum omnibus sabbatis, quibus quis ecclesiam Hispalensem visitans eodem modo animum commendaverit. Innocentio IV succedens Alexander item IV, voluit etiam ipse mox testatum facere, Pontificatus sui anno i, qui fuit Christi MCCCCLV, viii Idus Julii, quanti saceret defunctum; institutos ab eo in Hispalensi Cœthedrali Dignitates Mitræ Episcopalis ornans, sub hujusmodi principio Bullæ: Pia et magnifica opera clarae memoriae Ferdinandi Regis Castellæ ac Legionis, qui velut Princeps Catholicus expendit laudabiliter, contra Christi blasphemos, ad ampliandum cultum Divini nominis, dies suos, non admonent et inducunt; ut ecclesiam vestram, in qua præfatum Regis corpus sepultum dignoscitur, honorantes, reddamus ipsam specialibus titulis insignitam.
- 149 Restaret describendus marmoreus tumulus, intra quem compositum Sancti corpus fuit, nisi Tractatus sequenti numeri. 26, agens de illius translatione, locum tali descriptioni aptiorem me reperisse credidisse: itaque hoc solum dixero, eum tumulum, tam amplum fuisse ab Alfonso successore curatum, ut capere posset etiam corpus Beatricis Reginæ, ante annos xviii vita functæ: quin et suum ipsius, ut post annos xxxii factum est. Horum tamen nulla fuit ipsi tumulo insculpta notitia; solum Ferdinandum, ac si solus ibi contineretur, Epitaphium sicut, Latina, Arabica, Hebraica, otque Castellana lingua sculptum. Existimat Lauretus lib. I pag. 434, quod Sapiens successor, omnibus linguis istis parentem laudasse nequaquam contentus, etiam voluerit circum eumdem tumulum duodecim sententias legi, pro numero Consiliorum, quos a patre decem accepérat, et duos in demortuorum locum catenus ipse subrogarat. Ex autem ex veteri Castellana Latine redditæ sic sonant.
- C
- i. Melior est finis tuus, quam principium.
 - ii. In morte finiuntur scientiæ; sed in hujus Regis obitu sapientia erexit.
 - iii. Fūisti vivens multa semper virtute ornatus, et in morte sapiens eris.
 - iv. Pluris erit memoria tua, quam tempus tuæ vitæ.
 - v. Amplius est quod tu fecisti, quam illi qui subjugarunt Orbem.
 - vi. Æstimasti res minime fluxas, et usque in finem durabit nomen tuum.
 - vii. De tuo dominio nihil remanet, præter mandatum quod reliquisti; et sapientes; ac bonum quod fecisti.
 - viii. Solum sapere magni fecisti; et ideo te nunc laudabunt sapientes.
 - ix. Impendio pecuniæ modico formosam tibi domum struxisti.
 - x. In vita habuisti pulebritudinem corporis: in morte autem ostendisti speciositatem animæ.
 - xi. Magis notus eris mortuus quam vivens fuisti.
 - xii. Hactenus, qui norant, te laudabant; nunc laudaturi te sunt, etiam qui non noverunt.

Possunt sane hæc omnia Sancto Regi hand incongrue optari: sed deficiente idoneo teste ex antiquis, qui ejus honori ea fuisse sic scripta docent, non facile mihi evelletur suspicio, ne patri contumulatum filium Alfonsum, cognomento Sapientem, respiciant sententiae, in quibus tam expressa continentur laudatio sapientiae; quare easdem ut reperi contentus retruisse, finem Chronicæ illustrandæ facio; et ad Sancti Regis Gloriam postumam, ex monumentis certioribus colligendam, trauseo.

*Ultimum an-
tiquum spe-
ctent, dubito.*

GLORIA POSTUMA.

Ex variis Auctoribus et Monumentis collecta.

CAPUT I.

Miracula post mortem ex veteri Hispanico,
Editionis Hispalensis, anni MDXXXII.

*Antiquiora
oblivioni data:*
E

Nescio quid amplius dicere possim de gestis sancti hujus Regis in vita: post mortem vero, tot tantaque patrata miracula sunt, meritis ejus et intercessione Dominae nostræ, ut numerari nequeant. Sed propter exiguum diligentiam majorum animique remissionem, omnia fuerunt oblivioni mandata: nisi potius ea nunc voluerit ignorari Deus, quia homines hujus ætatis indigni sunt qui istis auditis salutem consequantur, propter excessum iniquitatum, quæ hodie publice patrantur in mundo. Eorum autem quæ hoc tempore claruerunt cum sciāli aliqua, facta personis hodieque viventibus, ipsa ex ordine recensita audies.

i Patronus cujusdam navis Hispalensis, qui, dum bellum cum Lusitanis a esset, multa iis damna influerat, vicissim ipse aliquique plures ab illis capti sunt; qui omnes quidem alios diris carceribus incluserunt, ubi nullam omnino lucem conspicerent, navis autem Patronum seorsim recluserunt. Id ubi resecurit uxor, Regi Ferdinando devotissima, in capellam ejus accessit, ad quamdam imaginem, cui prædictus Rex dum viveret ipse afficiebatur: cœpitque prolixe orare Regem Ferdinandum, vellet intercedere apud Dominam nostram, ut maritus suus a tanta calamitate liberaretur: votum addens, quo se obligabat ad curandas ante prædictam imaginem triginta Missas per totidem dies, et gloriose Regi offerendum panem et vinum etiamque accensam. Primo autem die, ipsaque hora qua cœpit F prima Missa, collataque sunt panis, vinum et cera; maritus suus, qui tenebatur in isto tenebris carceri, propemodum enectus fame ac siti, vidit candelam ceream coram se accendi, panemque et vinum ab uxore oblatum, eisque refocillatus est. Dum autem orationes et oblationes continuarentur Hispali, captivus quoque Olisipone simili hora et modo illuminabatur reficiebaturque. Cumque custos carceris, octavo cœpti miraculi die, cereum accensum fuisse conspicatus, suoque captivo decesse nihil animadverteret, voluit eum torquere: quapropter ille mysterium aperuit, et quid octiduo toto sibi factum fuisse manifestavit. Haec ubi ad aures Lusitani Regis pervenerunt, veraque probata sunt; quamvis eum bene commeritæ morti adjudicasset, accersivit illum; juramentumque exegit, quod reversus in patriam, nuntiaret sibi quid istuc pro eo factum sit. Interim nuntiatum est Hispali, mortis sententia accepta, sublatum de medio hominem esse: sed non ideo pia mulier cœptum dimisit sacrificium ac votum. Vigesimo autem die ab eodem curato, doinum mulier rediens, ibidem invenit maritum suum: quem manu apprehensum duxit ad capellam prædicti Regis,

*a
Captivus in
Lusitania
mortique ad-
dictus,*

*oblationibus
ab uxore Hi-
spali factis
sustentatur,*

*et agnito mi-
raculo libera-
tur*

A gi, ubi Deo et ejus gloriosæ Matri egerunt gratias ipsique gloriose Regi. Sumpta autem dierum aliquot quiete, redivit in Portugalliam, narraturus, quid absente se domi fecerit uxor.

ii Quidam propter grave crimen addictus morti, per sagittas Confraternitatis b excipiendæ, captivus attinebatur in turri, manicis implicitus, cum cippo ad collum et gravi ad pedes catena. Pridie vero quam ad supplicium educeretur, commendavit se huic gloriose Regi: eademque nocte, nesciens ipse quo modo, solutum se a vineulis omnibus miratus est; et sequenti mane ad capellam Beati venit, vi- taminque servavit meritis istius gloriose Regis.

iii Cuidam devoto Dominae nostræ ejusdemque Regis aufugerat mancipium, quod cum utriusque commendasset, in eo requirendo nullam prætermisit diligentiam. Amissa deinde ejus recuperandi spe, octavo jam fugæ die currente, petiit sibi Missam diei ante imaginem Dominae nostræ, de Concepcione ejus; orans gloriosum Regem, ut pro se dignaretur intercedere. Cumque predictam Missam in capella Sancti de genibus audiret, post tergum respiciens, vidi adstantem fugitivum suum: qui regatus, ubi fuisset, respondit: Hac nocte quatuordecim leucis hinc abfui, asino insidens, et mane me reperi circa Hispalim.

iv Cuidam virgini pauperi addicta in dotem erant decern millia maravedisiorum: sed eidem jam desponsæ, qui dotem promiserat, præstare eam non potuerunt: qua de causa accipere eam sponsus noluit. Ipsa vero, solum sexaginta quinque maravedisios habens, rogavit gloriosum Regem, ut sibi quo meliori poterat modo succurreret. Itaque paucos illos quos habebat nummos, decrevit in ejus nomine exponere sortibus, quæ Hispali duci solebant. Prima autem sors egressa est puellæ hujus et gloriose istius Regis, quæ fuit centum duplarum Castellarum et trium uluarum holoserici villoso: quare qui rogabatur sponsus, necesse habuit ipse rogare: itaque celebratum matrimonium est, iu quo illa Deo et Regi gloriose servivit.

v Viro cuidam vacca sua vel aberraas perdita, vel furtum abacta erat; quam multis diebus magno cum labore requirens, nec inveniens, vovit Missam cum oblatione gloriose Regi Ferdinando. Vesperi autem venit, stipem ferens pro Missa die sequenti dicenda. Eadem hora, cum lanijones Hispalim iudicarent animalia macello destinata, neseitur quo modo, simul omnia intrantia in civitatem, hæ illæ dispersa sunt; vacca autem predicta viam tenuit versus ecclesiam S. Mariae, neque sisti a quoquam potuit, plateas et viculos multos pereurrens, usque dum stetit post sepulcrum gloriose Regis. Dominus autem ejus, egrediens a numeranda stipe, vidi continuo agnoscitque vacam suam, atque ob hoc miraculum valde laudavit Deum et gloriosum Regem.

vi Mulieri cuiusdam captivos filius, causa minis, addictus erat morti: quia autem erat pauperula, accessit lacrymans ad sepulcrum Regis gloriose, quotidie candelam offerens. Cumque sententia esset executioni mandanda, declaratus est liber absolutusque a culpa: atque ita mulier a tristitia, filius ab ignominia exempti fuerunt.

vii Sacristanus quidam capellæ hujus Regis, cum stipendum nimis modicum sibi præberetur quam ut eo vitam agere posset, decrevit ambire aliam majoris emolumenti sacristiam: hac autem obtenta, majori quam antea necessitate premi se sensit. Igitur in se conversus, animadvertisque exaruisse in animo suo devotionem erga gloriosum Regem; ad ejus famulatum revertit, consneto stipendio acquieturus: et mox omnes eum juvare co-

perunt, sic ut necessitati suæ optime prospectum D
fuisse, et etiamnunc esse, fateatur.

EX VARIS.
A. D. P.
c
recuperatur
amissum ro-
sarum,

viii Quidam ecclesiae Hispalensis Scepfrifer, c dum iret accepturus gladium, quem Rex manu tenuit quando urbem intravit, ad Processionem publicam deferendum; in conferta multitudine hominum, tali die concurrentium, amisit sertum globulorum precatotiorum minime contemnendi pretii. Oratione autem ad gloriosum Regem facta, dixit, quod amissam in ejus obsequio coronam eodem intercedente recepturum se speraret. Anno autem vertente, hora eadem orans ante imaginem Beati, ipsam coronam vidi in manibus ejusdem mulieris; quæ libenter illam restituñ, mirans quomodo reperisset: quod ille beneficium Deo et beato Regi acceptum retulit.

ix Mulier paupercula ex d Palomares, rorisimæ plantas venales circumdñe Hispali solita per plateas, jumentum quo utebatur ad illas vehendas amiserat, una cum tortulis panis, ad familiæ suæ victimum coemptis: nec aliud præter ipsum jumentum habens, quo vitam sustentaret, circumibat plorans civitatem. Cujus labori compatientes aliqui, suggesserant, ut ad Regem Ferdinandum candelam ferret, E ipsique bestiam commendaret. Fecit hoc die quodam sabbati, inter nonam ac decimam; erationeque completa rediens ad gradus capellæ, invenit præconio publico proclamari ubinam animal esset: atque ita quod amiserat reperit, et Deum Dominum nostrum cum sancta Virgine Maria et Rege gloriose landavit.

x Ethiops quidam, quia mulierem conjugatam alapa percusserat captus, et accusatus de crimine dimititur
manu tran-
scenderat,
fuerat; et servus
furex adjudi-
catus:

xii Quidam Regum e modernorum satelles habebat mancipium Æthiopicum, propter facinora varia morte damnatum. Cumque ad furcam duceretur, dominus suus commendavit ipsum Ferdinandum Regi gloriose; dicens, non minus suum quam ipsius servum esse. Moxque reductus in carcерem fuit, et intra paocos dies solitus a periculo mortis, quam decies eoque amplius commeritus fuerat.

xiiii Mulier Trianæ commorans duos habebat Mauros, matrem vero devotam huius Regi. Cum autem Mauri predicti fugissent, seque in silvulam quamdam abdidissent, vineula omnia disrupernat. Verum statim ac mater mulieris istius cognovit ipsos disparuisse, curavit Missas aliquot predictis Dominae nostræ et gloriose Regi dicendas: cumque se ad abitum Mauri pararent, apparuit eis vir senex, canus, et venerabilis, qui eos non prius dimisit, quam compulit ad ostium Domini suæ se sistere; ubi agniti reductique in domum sunt, per intercessionem ipsius gloriose Regis, qui (quantum ex imagine cognosci poterat) ipsis apparuerat, secundum confessionem ejus, cui visio talis obtigit.

xiii Armiger quidam, Corduba veniens, amiserat peram, continentem centum nummos aureos, et recuperatur
amissa pecu-
nia.

xiv Trianensis nauta duodecim Henricos-Alfon- sœos f portabat in bursula; et haec, nescio quomodo, aperta, eos amisit variis in locis per quæ transiit, nunc

b
Item aliud
educendum
ad mortem.

Redicetur su-
gillum man-
cipium,

curatur
pauperi puer-
ta dos,

reeditur ab-
ductu vacua,

liberatur
addictus mor-
tis.

juvatur ege-
nus sacrista,

A nunc singulos, nunc binos, aut etiam quaternos. Quos ubi deesse sibi vidi, nec proficere adhibitam in requirendo diligatiam, amissa eorumdem reperiendorum spes, recurrerat ad Regem Ferdinaadum, ejusque honori certua Missarum numerum dicendam curavit. Moxque in variorum manibus divisum reperit quod amiserat.

xv Mulier conjugata, pridem nihil de viro suo inaudiens, quasdam Missas dicendas cum oblatione curavit, et mox accepto nuntio recreata fuit.

Ille et similia alia, si essent ad longum deducenda, non possem ea cito absolvere: interim ex relectis apparet, competere huic gloriose Regi Sanctorum trium prerogativas, videlicet S. Antonii Patavini, in recuperandis animis; S. Dominici, in solvendis captivis ac liberandis reis; S. Nicolai, in juvandis pauperibus et peregrinis g.

Quapropter vehementer demiror Hispalensem ingratitudinem, qui novum in Ferdinando Patronum adepti tamquam Advocatum, cuius sanctitatem iatra tam breve tempus Dens ac Dominus noster per tot miracula manifestavit; needum pro eo canonizando supplicationem miserunt. Hec tenuis pars tertia

B Legendarum antiquarum, excusae in libro *Flos-Sanctorum* dicto, unde partem secundam Vitae deditus: ad recentiora transeo.

ANNOTATA.

a Inter Ferdinaadum Lusitaniae et Joannem Castellae Reges certatum est primo cum vastatione totius Lusitaniae: Beatrice deinde regni herede Joaani nupta, cum Ferdinandus absque prole mascula obiisset anno 1383, Lusitani, fratrem ejus notum Joannem mulierunt habere, quam Castellano subjici: cum autem suum atque uxoris jus prosequeretur Castellanus, infelicitate pugnauit ad Algarbarrotam an. 1386, atque ita mansit Joanni Notho regnum, Bonifacii Papae IX induito confirmatum.

b Confraternitas, vulgo, la sancta Hermandad de Sevilia. Agit de ea Morgadus pag. 63, propriumque Magistratum, ministros, carcerem, iudicium habere indicat in casus ad se pertinentes; delicta scilicet foris atque in campus commissa: institutionis enim finis primarius est contra latrones et grassatores.

c Ita in Summario Processuum num. 76 Latine redditur vox Hispana Pertignero.

d Palomares, vicus trans Batim leuca distans

C Hispalie.

e Mortuo Henrico IV successit anno 1474 Isabella soror, Ferdinandu Aragonie Regi nupta. Ex hinc in plurimi dicti Reges sunt, et Reges Catholici; eo quod per se haberet Isabella ut Regina diceretur, non autem acceperat a marito: qui tomen et ipse per se Rex erat. Regnarunt hi simul usque ad annum 1504, quo prior Regina obiit, superstite Rege usque ad annum 1516: utrisque successit, ex unigenita Joana et Philippo Austriaco nepos Carolus, postea Imperator eo nomine Quintus.

f Interpres Latinus in Summario, Scuta aurea vertit.

g Coluntur S. Antonius Patavinus, 13 Junii, S. Nicolans Myræ Episcopus, 6 Decembris, et notæ sunt utriusque in eo genere prerogativa: qui autem hic a liberandis captivis laudatur S. Dominicus, intelligendus est Silensis, de quo agemus ad 20 Decembris. Hic anno 1073 defunctus, eo in genere Patronus habetur: quumquam notus etiam sit S. Dominicus Calceatis, priori paulo junior, in cuius Actis quæ deditus 12 Maii, etiam liberatorum captivorum miracula varia occurruunt: estque hic etiam Castellanus notissimus ac proprius.

Trium Sanctorum prerogativa in Ferdinando.

g

Joannes Nothus Rex Lusitanus.

Reges, Catholici dicti.

S. Dominicus Silensis, Patronus Captivorum.

CAPUT II.

Translatio Corporis incorrupti in novam Capellam anno MDLXXXIX.

Octavo post prænotatam in titulo Translationem anno Hispalensis urbis Historiam, ibidem Hispali et Hispanica lingua, vulgariter Alfonsus Morgados Sacerdos, Alcuntaræ natus, in Annotatis jam sape nominotis: ubi lib. 4 cap. 7 argumentum nobis propositum tractat, testis fortassis omnium oculatus; sed qui multa prætermisit explicare, minutim inventienda apud Paolom Spinosa; annis quidem quinquaginta circiter post rem actam scribentem, sed ex relatione, ut videtur, olim facta. Ergo ex utroque conteatam narrationem sic accipe, ut initium ex Morgado, cetera ex Spinosa potissimum accepta suisse intelligas. Jusserat. inquit Morgadus, Ferdinandus Rex sanctos corpus suum sepeliri in ecclesia majori Hispalensi, quam Deo et Deiparae coraverat consecrandam: similiterque ibidem sepulti fuerant filius ejus Alfonsus Sapiens, Reginæ nonnullæ, pluresque Infantes: quorum corpora simul cum Reliquiis S. Leandri, duabusque statuis Dominae nostræ, et Gladio atque Vexillo, quibus usus Ferdinandus erat civitatem acquirens, deposita eraat in Mezquita olim, deinde majori et Cathedrali ecclesia: ibique sic longe tempore manusserunt, primo in una navium dictæ Mezquitæ, ubi nunc est Capella, Domicellarum dicta, in corpore novæ ecclesie: indeque translata sunt ad aliam recentiorem ejusdem Mezquitæ navem; quæ modo pro bibliotheca est, vicina scalis. Istæ naves seu capellæ secunda ac tertia, sunt eæ quæ ex veteris Mezquitæ claustro remaaserant: ad easque translata fueront prædicta Corpora, Reliquiæ et Imagines, interim dum absolveretur fabrica novæ Capellæ regalis, in capite ipsius majoris ecclesie.

17 Scribit autem Zuniga, absolutam suisse fabricam anno MDLXXV. Qua de re cum monitus Rex Philippus esset, non dubitaret quispiam quin ille mox fieri Translationem juberet; mandatum prævenientes Capellani Regii, plintho, cui imponi tumbo corporum Regionum debebant, quales in veteri capella steterant, insculpi titulum hunc jussernunt, qui hodieque imperfectus fallaxque perseverat: Ferdinandus III, cum clarissima

Beatrice ejus conjugi, et Alfonso Rege eoru filio, ex humiliiori sacello translatis, anno ab æternæ salutis principio MDLXXV, curantibus Divæ Virginis Sodalibus. Verum cunctantins agente Rege, et multa interim eodem facientia ordinante per quadriennum, tandem anno MDLXXXIX, die sabbato ante Dominicam sanctissimæ Trinitatis, xiii Junii, de mandato ipsius Regis, ad horam septimam vespertinam conveauerunt in capellam, ubi regalia corpora collocata erant, Archiepiscopus hujus orbis. D. Christopherus de Rojas a sanctæ memorie, Regens Audentiae Regiae Hispalensis, et Assistens Civitatis,

ad horam septimam vespertinam; præsentibus ibidem pariter Auditoribus Regis, multisque ex Vi-

ginti-quatuor-viris et juratis, ac nonnullis Comendatoribus Militiæ S. Jacobi, nec non variis Dominis titulatis tune in urbe existentibus, seiliceat Marchionibus Tarifa, Alcalæ, Villæ Manrique, Algarve, et Del-valle, Comitibus item de Gelves et Castellaai; Dux autem Alcalæ, quo minus interesset, fecit ingens qua detinebatur infirmitas. Aderant etiam ipsius sanctæ ecclesiæ Decanus, cum aliquibus Canoniciis ac Rationariis, Præsidens denique et Capellani atque Custodes Regiæ Capellæ prædictæ. Coram quibus discoptatum fuit corpus S. Leandri, et duæ imagines valde antiquæ ac devotæ Dominae nostræ;

In veteri capella sepultæ Regis corporibus

atque in aliis tantisper depositis,

an. 1579 in novam trans-

ferendis,

A nostræ : corpus item sancti Regis D. Ferdinandi, et Serenissimæ Regiae D. Beatrix uxoris ejus, et Regis D. Alfonsi Sapientis filii eorum, et D. Marie b de Padilia; nec non corpora Infantum D. Alfonsi c, D. Petri, et D. Frederici d Magistri Ordinis S. Jacobi. Inspectis etiam Gladio et Vexillo regio, aliisque ceremoniis requisitis diligenter expletis, coram Notario Regio portaverunt prædicta corpora, ad magnificum tumulum, inter duos e choros ecclesiæ eo fine fabricatum, ubi illa reliquerunt nocte ista, cum quanta potuit fieri decentia et majestate. Imagines autem gloriosissimæ Virginis Dominae nostræ, uam quidem, quæ Regum dicitur, collocarunt super ferculum suum intra capellam Regiam: alteram, quæ tota est eburnea, posuerunt super altari majori, cum corpore gloriostis Antistitis Leandri.

B 18 Inventus est Rex Saactus cum annulo, cuius palæ insertus erat lapis cœruleus, in uno digitorum manus dexteræ; accinctus gladio, et induitus calcaribus Regina Beatrix ad unum pugnorum habebat arnillam, contextus nigri, gemmis in orbem conspersam. Rex Alfonsus, gladio accinctus, habebat sceptrum atque coronam, cum nonnullis insigniis Imperatoriis; in pedibus quoque babebat calceos formæ vetustæ cum fibulis argenteis: notatumque fuit, frontem ejus et caput normam communem magnitudine excedere, barbam vero aliquanto prolixiorem esse quam sit Clericalis. Sed sarcophagi omnes, præterquam unius Reginæ Beaticis, adeo cariosi reperti sunt, ut ceteris corporibus omnibus fuissent facienda novæ capsæ: quarum que Sancti Regis ejusque filii Alfonsi corpora excepturæ erant, coccinea interius byssso, exterius vero panno aureo fuerant obductæ, et clavis iantratis consertæ, desuper autem extendebatur crux panni argentei. Magistri sarcophagum placuit holosericu cœruleo convestire exterius, ejusdemque coloris byssso interius, cum simili, qua duæ priores arcæ ornabantur, aureæ elevaturæ limborumque ex auro et serico contextorum splendore: qui etiam ceteris sarcophagis est additus, exterius holosorico coccineo, interius byssso obductis. Tribus prioribus injecta deinde sunt pallia, ex tela auro coccinea, cum finib[us] ex auro sericoque concolori textis, similisque texture fluec. Ceteras capsas tegebant ejusdem formæ pallia coccinea: et in medio cujusque pallii acu picta erant insignia regia, præterquam in eo quod Magistri capsam operiebat, coloris cœrulei, quod Cruce Ordinis S. Jacobi cum suis conchis insigniebatur. Ordo, quo serebantur, hic erat. Præcedebat sarcophagus continens corpus Magistri; deinde cum corporibus duorum Infantum gestabatur corpus D. Mariae Padilie: postea corpora singula ex ordine sequebantur, Alfonsi, Beaticis, et Ferdinandi; et hoc ultimum portabatur sub umbella speciosissima panni argentei, decem ulnas lata, cuius bastilia tenebaat Beneficiati ecclesiæ Metropolitane, ensem præferente Comite de Villar Civitatis Assistente; postremo autem serebatur Corpus S. Leandri, pone sequente Archiepiscopo et ceteris, die, ut dictum est, xiii Junii.

C 19 Tumulus eum in finem positus inter ambos choros, illud vastissimum spatium sua implebat circumferentia, in formam pyramidis assurgens, desinensque in globum, qui ipsum fornicem fere attingebat. Tota autem moles ornata erat picturis, victorias glorirosorum istorum Regum et illustria gesta representantibus, artificio et decoro mirabili. In his eminebant proceritatis eximiae figuræ quatuor, cum in modum compositæ, ut licet nomina absunt, Sapientiam, Munitcentiam, Sanitetatem, et Victorianam iis referri intelligeres; et sua singulis

subjecta erant hieroglyphica, cum epigrammatis D cuique virtuti aptatis, et alludentibus ad eas historias, per quas demonstrabatur, sanctum Regem in omeibus illis quatuor eximium fuisse. Sapientiae ad pedes in throno assidebat Rex Alphonsus, velut in tribunal causa dijudicans; ad aliarum vero trium pedes cernebatur Rex saactus, hic quidem larga manu thesauros effundens; ibi comitatus Pontifice summo multisque Sanctis ac Martyribus, quibus afficiebatur devotius; alibi denique in curru triumphali; coronatus lanro, cum palma in manu: atque hæc omnia explicabantur Latinis versibus. Res autem tota in formam historiæ descripta fuit, Regiaeque Majestati oblata; sed nescio per quam socordiam perit relatio illa, æque ac instructio totius pompe adornandæ dicendæque, quam propria manu Rex ipse conscriperat. Sic autem ordinata erant omnia, ut in pegmate primum locum teneret Magister, post ipsum coasisterent tres sarcophagi Infantum atque Mariæ Padilie; eminentiori vero loco supra ceteras elevata conspiceretur arca sancti Regis; utrinque, sed gradu paululum humiliori, habens uxoris et filii E corpora, hujus a sinistris, illius a dexteris collocata. Supra has tres arcas posita erant pulvinaria quatuor ex aureo panno: duo scilicet supra arcam sancti Regis, sustinentes coronam auream; alia duo super singulas collaterales, totidem coronis similiter aureis sustinendis. Circum pegma vero disposita lucebat ingens copia grandium ex candida cera tædarum.

D 20 Excubituris nocte ista ad funebre pegma Capellanis duodecim mandaverat Archiepiscopus, ut Psalterio recitando occuparent sese: custodiam vero commiserat delecto ad id D. Hieronymo de Montalvo, supremo satelliti urbani Praefecto, qui cum pluribus Praefectis minoribus ejusdem satellitii, aliisque ad id deputatis personis, intra ecclesiam peregrinans, portas usque mane clausas tenuit ad horam quartam matutinam: quando primus in ecclesiam ingressus est Archiepiscopus, tum omnes qui debebant interesse processioni, seque sessum contulerunt ad loca, unicuique ordini præscripta a sua Majestate, in hunc modum. Audientia Regia, in capella majori ad latus Epistolæ, locum cepit; Tribunal sacri Officii, ad cornu Evangelii; Magistratus Civitatis cum Equitibus suis, tenuerunt atrumque latus tumuli; post eundem tumulum, Universitatis Doctores et Magistri consederunt. Titulares Domini qui erant de Capitulo Civitatis, cum aliis Rectoribus ejusdem etsi de Capitulo non essent, recepti sunt ad sedilia chori inter Digniores et Clero; Equites et Fratres Militarium Ordinum, ad inferiora subsellia ejus chori, qui ad Archidiaconum Hispalensem pertinet; et ex adverso in choro altero, Judices Commercii Indici: omnibus autem una erat regula, ne eni vel sella particularis, vel cussinum præberetur, sed nudis scamus æqualiter insiderent; ne durante Officio quisquam caput tegeret; ne lactum aliquis præferret in habitu.

E 21 Religiosi Ordines et Clerus universus distributi sunt per capellas ecclesiæ, singulis autem in manibus luxit cereus candidus librae unius: Confraternitates vero occuparunt Studium S. Michaelis, ibique sese composuerunt, ut secundum ejusque ætatem ordinate prodirent. Intravit autem D. Hieronymus Montalvo cum suis centum bipenniferis, et tumulum pulcherrimo ordine circumsepsit. Ne cera deesset providerat Civitas, tam copiose, ut cum omnibus personis dignitatis alicujus tributum esset pro suo cuique gradu, plurima superabundaret. Quare designati sunt homines duo, qui in canistris deauratis paratos haberent cereos, erogandos ejuscumque conditionis hominibus, ceptæ pompe superventuris; conditionis hominibus, ceptæ pompe superventuris; præsertim Equitibus, qui cum Regiis corporibus

EX VARIIS
A. D. P.pulchro or-
dine.Ad hoc peg-
ma postridie
conveniunt,Magistratus
omnes et ulti-
que Clerus,
Fsuo singuli
cerco in-
structi.b
c
d
dum apparan-
tur omnia,
eipsa carosis
exempta
sarcophagis,imponuntur
novis arcis
singulæ,et decore
velantur.Eadem so-
leniter cir-
cumferen-
da,in unum
pegma com-
ponuntur
13 Junii,

EX VARIIS
A. D. P.

A aliquamdiu succollassent, vices suas tradituri essent aliis identidem comunitandis. Providerat etiam Civitas satellites quadraginta, ultra viginti ordinarios, et eos quos sancta Fraternitas adjunctura erat; qui turbam popularem compescerent, ne quid tumultus causaret immoderato spectandi et proprius assistendi studio; itemque bipenniferos centum jano dictos, omnes sutores atque sartores: qui id munieris sibi specialiter depoposcerant, tamquam inscripti Confraternitati S. Mathæi, quam ipse Rex sanctus ereditur instituisse.

22 Quomodo nunc porro tota pompa processerit, idem qui supra auctores nobis declarant his fere verbis. Sic comparatis, uti dictum est, omnibus, processit D. Archiepiscopus, vestitus Pontificaliter, ad inchoandum Missam: quæ quoniam congruere debebat celebritati, potissimum spectanti Imaginem Dominae nostræ et Reliquias gloriosi Pontificis Leandri, placuit de Dominica potius quam de Requiem Officium fieri. Mox ac datum initium Missæ est, coperunt progedi ex S. Michaelis Collegio Confraternitates successive omnes, pulcherrimo ordine, cum labaris facibusque, quæ supra quindecim millia numeratae

B fuerunt; tanta reverentia et decentia, ut nec minima quidem (quod alias contingere solet) fuerit inter ipsas contentio Proxime successerunt, secundum atatem institutionis suæ, quotquot intra et extra civitatem sunt religiosorum Ordinum cœtus, nullo prorsus excepto; adeo ut, praeter eos qui ad generales Processiones convenire solent, adsuerint etiam Carthusiani et Hieronymiani, tam qui in Domo Pulchri-aspectus, quam qui ad S. Isidori in campis degunt; Monachi item gloriosi Patriarchæ Benedicti, Religiosi sanctissimæ Trinitatis, et sanctissimus Ordo Societatis Jesu; omnes numero mille quingenti. Tertio loco sequebantur Religiosi et Fratres S. Jacobii, medium ferentes corpus sui Magistri, cui succollabant Equites ejusdem habitus cum suis palliis et insigniis. Tum Parochiales Cruces viginti quinque, nomen ducente Cruce Metropolitanæ ecclesiæ, quam sequebatur et comitabatur Canonicus D. Luovicus Pontius, in habitu Subdiaconi, cum Clero et Capellani plus quam sexcentis, secum habentibus feretra ornatissima septem, in quibus gestabantur spectabiliores ejusdem ecclesie Reliquiae, grandibus argenteis lipsiæ inclusæ, cum candlebris ad singulos angulos argenteis cereisque ardentibus, succollantibus ad singula feretra Capellani quatuor, Dalmaticas pretiosas indutis.

C 23 His proximi gradiebantur primum Capellani et Vicenarii ipsius ecclesiæ, tum Universitas Beneficiorum Parochialium cum suo Abate, deinde Canonici S. Salvatoris, ac denique Capitulares ipsi, omnes induiti cappas chorales albas: inter quos portabatur ornatissimum feretrum, cum arca in modum tumba composita, pallioque pretioso instrata, continente corpus S. Leandri: et desuper grandem ejusdem ex argento statuam, ad humanæ mensuræ modum, cui caput Sancti includebatur: quod quidem feretrum sub umbella speciosa deportabatur a Beneficiatis. Post hanc arcam ferebatur Deiparæ parva imago eburnea, quæ fuerat in capsula Sancti Regis inventa: ferebatur autem per quam devote et reverenter inter manus Rationarii. Ab hac, intervallo modico gestabatur in grandi feretro imago ejusdem Deiparæ, a Regibus cognominata, induta vestem conspersam munilibus pretiosissimis, et habens in capite coronam auream, quæ ipsiusmet Sancti Regis fuerat; sub umbella argenteis hastilibus quatuor sustentata, tota holoserici rubei, opere phrygioneo acupicti, cum insignibus ecclesiæ: ipsam vero imaginem gestabant humeris Regii Capellani capellæ ipsius. Tum succedebant Dignitates

ecclesiæ, cappas et mitras induti, interque eos Crux Archiepiscopal, pone sequente Archiepiscopo in Pontificalibus, cum suo Clero atque Capitulo. Post hos ibat sanctæ Inquisitionis Tribunal, ipsi scilicet Inquisitores, eorumque Advocatus Fiscalis et Satellitii summus Praefectus, Secretarii ac Judices Fisci cum ceteris Officialibus; Universitas Doctorum ac Magistrorum, in forma consueta, cum Bedellis argenteas clavas gestantibus: tum Prior et Consules Domus Contractum, Judicesque et ministri eodem spectantes; ac postremo omnium, Capitulum ejusdem civitatis cum Nobiliis atque Equilibus, omnes cum facibus ardentibus, præcedentibus eosdem Sceptrigeris suis, atque post eos Juratis; simulque procedebant symphoniaci publici, sub directione Voxilli-seri Majoris: atque inter hos portabant corpora duorum Infantium et Mariae Padiliae, deinde corpus Alfonsi Regis, ac denique matris ejus Reginae Beatricis, succollantibus viginti quatuor ex Equestri ordine nobilibus viris

24 Vexillum postea Regium, cum quo haec civitas recepta a Mauris est, efferebat D. Joannes de Sandoval, frater Marchionis Deniæ et Archiepiscopi consobrinus, vestitus habitu ex acupictura argentea, et stipatus Clavigeris quatuor, sagum rubeum argenteis laniis ad humeros tectum gestantibus. Mox succedebat prænominateus Civitatis Assistens D. Comes Villariensis, effervens sancti Regis Gladii, inter quatuor Feciales seu Reges-armorum, suæ professionis habitum indutos. Postremo omnium ferebatur a Titularibus Dominis corpus sancti Regis, umbellam gestantibus eorumdem filiis fratribusve. et subsequente Audientia regia, sic ut agmen clauderet illius Regens: de post eius tergum usque ad corpus Magistri, longo utrimque ordine, tegebant pompam et arcebant turbam satellites Justitiae ac Fraternitatis; nec deerant certis locis admixti tubaines musicaque omnis generis instrumenta, cum cantoribus et symphoniacis. Hunc in modum ducta est pompa per omnes illas plateas, per quas solet in festo Corporis Christi sanctissimum Sacramentum circumgestari; fucruntque illæ die isto quam opulentissime exornatæ, dispositis etiam per opportuna loca triumphalibus arcibus novæ ac curiosæ inventionis. Cumque ad ecclesiam majorem, eo quo exierat ordine, redivisset processio; rursus in suo pegmate collocata sunt corpora, eodem quo nocte præcedenti steterant situ; imagines vero in capella; Reliquiae autem ceteræ relatae sunt ad conditoria sua. Ab eodem die et ab hora vespera una, usque in diem Lunæ sequentem, pulsatae sunt viginti quatuor turris majoris campanæ, ad oblectamentum aurium singulare, propter harmonicam earum inter se consonantiam: atque ita finita est diei istius festivitas.

25 Postero mane die xv Junii, redierunt ad ecclesiam Tribunal Inquisitionis, Magistratus Civitatis, Audientia Regia, Contractationis Curia, Titulares Domini, omnes lugubribus induti: quos mox secuta Universitas est, Equitesque ac Fratres S. Jacobii, ingressi per Portam ecclesiæ quæ Pieta cognominatur, per quam etiam egressa ingressaque pridie processio fucrat. Venerunt autem ad eam præcise horam, qua expectabantur ab Arciepiscopo et Capitulo, et eadem quam pridie loci occuparunt. Ingressus etiam cum suis centum bipenniferis Praefectus major Satellitii, eosdem circum pegma dispuluit. Tum apertæ valvæ omnes sunt, et populo concurrenti permissus accessus ad ecclesiam. Adfuerunt etiam, sicut antea, religiosi Ordines, seque parti sunt per assignatas cuique capellas, ubi singuli recitarunt Officium defunctorum cum Missa, eam sicut antea præbente Civitate: in choro autem symphoniaci omnes exorsi quam solennissime sunt

Optimo or-
dine proce-
dere cuperunt,

cum ferulis
Reliquiarum.

et corpore
S. Leandri.

item Mariani
imaginibus
duabus;

has sequitur
Archiepisco-
pus,

Inquisitione,

Universitas,

Magistratus,

cum vexillo,
E

Gladio,

et corpore
S. Ferdinandi,

per plateas
spectose or-
natus

F

Coram his-
dem, 15 Ju-
ni eodem
reversis,

Officia fu-
nebra in-
staurantur,

A sunt idem Officium, Missam de Requiem Pontificale canente Archiepiscopo : securaque est oratio, quam pronuntiavit insignis concionator ex Ordine S. Dominici P. Mag. Joannes de Spinoza. Tum professionaliter egrediens Capitulum, cum cereis ardentibus circumvivit per templum, secum ferens imagines Deiparæ et corpus gloriose Præsulis Isidori, subsequente eos Archiepiscopo ; cui successerunt Inquisitionis sacrae, Universitatis, Contractationis, et Civitatis Officiales primarii, superius expressi. Post Juratos autem ferebatur vexillum Civitatis a D. Ferdinando de Solis : deinde Equites S. Jacobi sustulerunt corpus sui Magistri, Viginti-quatuor viris aliisque Nobilibus alia Regalia corpora similiiter accipientibus. Sequebatur Assistens Hispalensis cum Gladio, et D. Joannes de Sandoval cum Vexillo Regio, et Proceres titulares cum Corpore sancti Regis, pompa claudente Audientia Regia. Ita levatum est ad capellam Regiam, super cujus principem aram collocata sunt imagines Beatissimæ Virginis cum corpore S. Leandri, atque ad ejus eum aræ utrumque latus, quatuor corpora, Infantum scilicet, Mariæ Padiliae, et Magistri, infra duos arcus, ad eum finem fabricatos, et divite panno convestitos. Ad gradus altaris stabat marmoreus tumulus, panno aureo instratus : intra quem collocata sunt corpora sancti Regis, Reginæ Beatricis, et filii eorum Alfonsi ; apertis tamen prius capsis, ut ea sub cautione publicæ fidei, manu Notariali mox signata, Comes Assistens traderet Capellano Majori : cui etiam, sub similis fidei testimonio authentico, sanctus Gladius traditus est. Quibus peractis symphoniaci extulerunt Responsorium, et Archiepiscopus subjecit orationem pro Defunctis.

B 26 Hactenus breviori relatione Morgadus lib. 4, cap. 7, prolixiori Spinoza lib. 7 cap. 6, itemque Zunigu ad annum prænotatum, ipsa etiam publica Instrumenta super his confecta producens; tumulus autem ille marmoreus, in quo, una cum sancti Regis corpore, usque dum propriæ tumbar conficerentur, posita sunt Beatricis atque Alfonsi corpora, venerabilia illa quidem, haud tamen religioso Sanctorum cultu prosequenda, non erat novus; sed idem ille antiquus, in quo ante jacuerat Sancti Regis corpus. Formam Lauretus hanc nobis pingit lib. I pag. 430. Quadrilaterum est opus, novem pedes profundum, latum septem cum dimidio, tres autem ut semis altum, in modum veterum Romanorum tumbarum, ex petra quam Martelliam Bætica nuncupat, quam jaspis candidus, studiose incastratus satis eleganti limbo exornat. Trium autem facierum prima, quæ occurrit in oculos bifariam distincta, in medio habet figuram muliebrem operis anaglyphi, qua Caritatem designari adjuncta loquuntur, sicut in aliis lateribus simili anaglypho expressæ visuntur virtutes sancti Regis aliæ, eadem scilicet quæ laudantur in Epitaphio, cuius tenor insculptus circumcurrenti jaspidi, vetustæ formæ litteris auro illitis, quatuor diversis linguis (Alfonso successore curante) legi etiamnum potest, Latina scilicet, Arabica, Hebraica et Castellana : nobis satis erit, Latine ipsum hic ex Zuniga apporere. Hic jacet Illustrissimus Rex Ferrandus, Castellæ, Toleti, Legionis, Galleciae, Seviliæ, Cordubæ, Jaeni, constantissimus, justissimus, strenuissimus, decentissimus, liberalissimus; in timore et servitio Dei efficacissimus : qui contrivit et exterminavit penitus hostium suorum proterviam, qui sublimavit et exaltavit omnes amicos suos, qui civitatem Hispalensem (quæ caput est et metropolis totius Hispaniæ) de manibus eripuit Paganorum, et cultui restituit Christiano : ubi solvens naturæ debitum transmigravit, penultima die Maji, anno ab Incarnatione Domini CIO.CC.LII. Capellæ nova, fabricata in capite totius ecclesiæ, inter Sanctorum Petri et Pauli collateralia sa-

cella, descriptionem architectonicam legere qui volet, D Zunigam adeat; minutim singula explicantem ad an. 1573, quo cœptum est hujus Translationis negotium tractari, et video certo absolendum sperabatur, ut jam tum fuerit sculptus hic titulus : Ferdinando III cum clarissima Beatrice ejus conjugi, et Alfonso Regi eorum filio, ex humiliori sacello translatis, anno ab æternæ salutis exordio MDLXXV, curantibus Divæ Virginis Sodalibus. Sed variis intervenientibus causis differenda Translatio fuit, nec ante prænotatum annum MOLXXIX res peragi potuit; conclusu autem illa est per authenticum Actum restitutionis factæ per Comitem Assistentem, de Corporibus et aliis omnibus sibi ab ecclesia concreditis : quod instrumentum totum describit Zuniga pag. 557 et sequentibus.

C 27 Postmodum, sed non exprimitur quando, corpora Separatim Beatricis et Alfonsi, c allocata sunt intra proprias arcas postea positi ad utrumque Regis Sancti latus; et supra marmoream ac tribus arcis communem tumbam, superius descriptam, composita tria canotaphia, funebri pallio pretioso instrata singula, et regium in modum coronata : sic tamen ut eorum medium Sancto positum collateralibus duobus emineret; pallii etiam colore flavo distingueretur; pro quo, Laureto teste, impositum est candidum, postquam veterem cultum (ut infra dicetur) Romanus Pontifex approbat. Tunc etiam curatum est, ut ante frontem medii canotaphii erigeretur statua ipsius Sancti, inter duos ceroferarios Angelos justæ proceritatis : quorum tamen moles nihil impedit prospectum in imaginem Marianam, altius positam in altari ad plures gradus elevato, sicut videre est in Regiæ capellæ schemate, inferius ad Caput vii proponendo. Atque ita manserunt omnia, usque dum anno MDLXXIX, de mandato sue Majestatis, Beatricis et Alfonsi ossa translata fuerunt in suos loculos, ad latus capellæ regiæ excavatos : ubi nova eis Epitaphia, litteris ex ære fusis, super marmoream tabulam posita sunt, cum propriis super unoquoque coronis, Imperiali super Alfonsi, Reginæ supra Beatricis tumulo. Reliqua corpora, quorum supra ut pariter translatorum meminimus (uti mihi responsum a Deputatis Capitularibus est) jam inde a principio furrunt, suntque etiam nunc, a sacro S. Ferdinandi tumulo remota notabilis intervallo, intra Pantheon, quod appellant regale, ad quod per porticus quasdam intratur; ita ut nec minima quidem apparentia sit, quod alius iis habitus honor sit quam pure civilis et regiæ personis conveniens. Postquam autem duo, quæ supra dixi, Regia corpora longius remota fuerunt ab eo, cui soli religiosior honor debebatur; supra ipsam hujus tumbam erectum est conoporum panni aurei, cum imagine sculpta; per quam intelligeretur, ejus quem ipsa representabat ibi corpus esse: insistitque ea imago positio ad pedem tumbarum altari, ad quod dicuntur Missæ votive de Sancto. Jamque ex mandato sue Majestatis per varios Commissarios pluries tractatum est, de modo collocandi ipsum sanctum corpus multo propius ad Imaginem Deiparæ, quom vocant Regum: resque eo hodie adducta est (quemadmodum hic scriberetur ex parte Capituli mense Novembri anni MDLXXXI) ut propediem discernenda videntur constructio argenteæ capsæ, ponenda supra altare Dominae nostræ Regum dictæ, ad cuius prædes semper optovit Sanctus consistere. Novissime autem negotium istud commissum fuit Regenti Audientiæ Regiæ civitatis Hispalensis, ut quam primum executioni mandaretur: et hunc in finem Majestas sua Regina designavit quædam jura civitatis prædictæ, ut quam decentissime transigantur omnia; remanente nihilominus juxta ipsum sepulcrum altari, quod diximus, cum Statua Sancti. Cum vero hæc parata fuerint, occasio dabitur novæ solennitati, post eam que curata fuit, cum primum anno MDLXVI sancti Regis festum, tot seculorum usu probatum, præhabita Sedis Apostolicæ sententia, instauratum fuit, sicut infra pluribus dicendum veniet.

ANNOTATA.

et corpora
inferuntur
in novam
capellam;

corpus au-
tem S. Fer-
dinandi in
marmoreum
tumulum,
poterit trans-
latum;

eius epita-
phium,

et titulus
jam inde ab
an. 1575
paratus.

^{EX VARIIS}
^{A.D.P.}

novus cultus
tumbx san-
cti Regis
additur :

nunc para-
tur eidem
capsa ar-
gentra.

A
EX VARDIS.
A. D. P.

ANNOTATA.

a Christophorus de Rojas, Archiepiscopus Hispanensis, obiit mox anno sequenti 1580.

b Mariana Padilia infamem totis Hispanis cum Petro Crudeli pellicatum, justis post Blanca mortem nuptis purgatum fuisse, benignior erga ejus memoriam Hispanus opino tenet. Sed hanc opinionem tanti non fecit Mariana, lib. 17 c. 15, ut vel refutandi causa attingendam sibi putaret; quippe quod nullo cuiusquam antiqui scriptoris testimonio fulciatur: ideoque solum dixit, Mariano funus per urbes et oppida magnifice, quasi justus Regius, celebratum esse; nomine scilicet andente se huic probro opponere. Zunigo ad annum 1362, qua ipsa obiit, num. 3, diligentissime scrutatus omnia nolum narrat, quomodo Rex (magis scilicet de successore institendo, quam de propria vel aliena salute curunda solitus) evocatis Hispanis Regni comitiis, juravit, quod numquam haberit D. Blaucana prae uxore legitima, eo quod antea occulte contrarisset cum Maria, eorum quatuor testibus, quorum unus obierat, tres idem jurare parati erant: ideoque petit uatos ex hac liberis haberi legitimis, corpus autem defunctar ex Studiensi monasterio Hispani ad Sepulcro Regia transferri jussit. Et ipse quidem utrumque obtinuit, si non quia vera dicere videbatur, sollem ne contradicentibus irasceretur. Sed decretum eius, quod Padilia liberos, effectu caruit, prae mortuo (quem sibi successorem Petrus designaverat) Alfonso, et Castellonis ad Henricum Petri fratrem nothum jus Regni transerentibus. Huic autem, amore potius quam violentia Regnum firmare satagenti, visum non fuit circa martuam immutare quidpiam: atque ita mansit inter Regios tumulos corpus Mariæ. Dicitur etiam Rex Philippus II, eidem in aliquo suo rescripto attribuisse titulum Regiae. Sed nihil ista prasunt, ut rationabilis presumpcio aut spes formari possit de aeterna salute ejus, quia ut summum exensata mundo fuit titulo matrimonii clandestine contracti, adeoque peccuniasi, nec ulla quod sciatur penitentia expurgati. Obierat autem Maria mense Julio, poucis diebus postquam in carcere expirasset Blanca, vel arumnis succumbens vel violentiori etiam modo extincta, in gratiam, et fortassis etiam opera, ipsius Mariæ: cuius subita mors, effectus haud dubius fuit ultiōnis divinae in ipsum Petrumque. Interim non videtur sancto Regi placuisse, quod eodem honore secum fuerit translata mulier pessima, et totius Hispania (quatenus liberas voces non reprimebat metus) exerratio. Si quidem pro felicitate publica, ex actu aliis tam religioso speranda, omnibus Hispaniorum Regiarum provinciis supervenit pestilentia biennalis, quo ipsem Archiepiscopos interiit: cum tamen in sancti Regis Chronica num. 220 dicatur, quod eo regnante nullus annus in Hispania, et praesertim in ditionibus ei subditis, fuit sterilitate aut pestilentia notatus.

c Infantes in Regia Capella tumulati.

e Querenti quinam hic essent, responsum est, Alfonso XI prognatos ambos fuisse. Sed quis credat, Petro Crudeli, istius Alfonsi filio adhuc virenti, fratrem alterum Petrum fuisse? Furit ergo hic Sueti Regis ex Alfonso X nepos, patri prae mortuus: sicut hic nominatus Alfonso Iufans, fuit filius Mariæ Padiliae, cui pater successionem regni frustra destinaverat, teste Mariana; quemque matri contumeliatum fuisse docet ex testamento, quo Rex medium se inter Padiliam Reginam filiumque Alfonsum, in sacello quod sua impensa extruendum curabat, sepeliri mandat: quod tamen successu caruit.

d Fredericus ejusdem Alfonsi XI ex Leonora Guzmana filius nothus, anno 1342 adhuc decennis, dispensante in natalibus Pontifice, factus Magister Ordinis, a Petro Crudeli Alfonsi filio et successore, cru-

delissime interemptus est an. 1338. De quo vide Historiam trium Ordinum lib. 4 cap. 27.

e Metropolitana Ecclesia, intra muros et laterali sacella lata pedes 110 geometricos, longa 379, opero Gothicō extenditur sub quintuplici fornice, grandibus columnis nixo; habetque in latitudine, prater navim medium atque praeципuam pedum 59, alias noves quatuor, utrumque scilicet minores duas, pedum 40 singulos, qui pedes 40 octies circumvoluti seu replicati, procurruunt per totidem intercolumnia, quinque ante et tria post transversam medie navis crucem; post quae denique sequitur in capite ecclesie recentiori opere addita Capella Regia, cum sacellis ac portis laterilibus, in quibus lateralium navium prospectus terminatur. Duos ergo Choros in media uari sic positos concipe, ut totum transversae navis spatium inter utrumque chorum mediet: occupat autem uterque Chorus intercolumniæ duo, ita ut primus (in quo altore magus, et post altore sacristia) soli Officianti ejusque ministris servire videatur gradibus aliquot altior: secundus, qui ecclesiam ingradienti post tria intercolumnia primum occurrat, subsellia habeat Canonorum et Cleri, ad divinum officium concinendum. Atque haec notare juvabit, quia saepius infra Euentio fit spatii inter duas Choros, quod est sub umbitico fornici principali, istic ubi olim assurgebat augustinus in quadrum tholis, qui postea corruit, nec unquam restitutus fuit, sed continuatus est fornix, per ruinam talem hians: quo sit ut constratum supra ipsum forniciem textum. aequaliter planum sit totum, quam late extenditur media ecclesie navis. Ipsam augustissimæ fabricæ ichnographiam vide infra ad Cap. vii, æri incisam, ut singula hic dicta et ibi dicenda intelligas distinctius.

CAPUT III.

Miracula recentiora ex Summario Proces- suum Romæ impresso.

Scriptorem antiquum miraculorum, Capite primo re-latorum, audivimus expostularem de Hispanus ingratis, quod novum in Ferdinando Patronum nacti talemque Advocatum, necdum pre eo canonizando supplicationem misissent. Hæc cum vulgari lingua in libro *Flos-Sanctorum* dicto passim ab omnibus legerentur, non potuerunt noui acriter pungere devotos ac generosos animos; effectu tamen suo caruit diu stimulus iste, et priujo negotium hoc aetate nostra curari coepit, regnante Philippo IV Hispaniarum Rege, et Urbano VIII Apostolicam Sedem obtinente; sub quo Alexander Mansenius Advocatus, anno MDCXXXVIII Romæ curarit imprimendum supplicem libellum, oblatum Eminentissimis ac Reverendissimis DD. Cardinalibus sacrae Congregationis Rituum Proponente Antenio Card. Barberino, instante Serenissimo Rege Catholico, in causa Canonizationis servi Dei, glorio-sissimi, invictissimi ac sancti Regis Ferdinandi III, Regis Castellæ et Legienis, eadem plane forma, qua solent confici Relationis Auditorum sacra Rotæ, quales sepe in aliis similibus causis allegavimus, cum Summario Processus. Hoc libello plene continetur quidquid eatenus actum fuit: allegatis autem, quæ supra retulimus ex Legenda, miraculis antiquioribus, additur, quod omnipotens Deus de recenti operari dignatus fuit alia quinque miracula, quæ probantur ex Processu Apostolico, facto in civitate Hispanensi: et, quod multa alia miracula constant ex Processu ordinario, quæ pre adminiculo dantur in prædictato Summario LXXVII. Hæc autem verbotenus accipe, ipsis (quia licet) Summarii verbis Latinis, aut (ubi ea deerunt) ex Italico Latine redditis (Italice enim placuit Romæ exhibenda legere,

Metropolitana Hispana de-scriptio.

A legere, quæ Hispanice excepta fuerant) ac primum
quatuor potiora.

29 Hispali die xxv mensis Februario MDCXXXI, coram judicibus Apostolicis, existentibus in loco et hora audiencie. D. Juratus Felix Escudero de Spinosa, nomine suorum principalium, pro informatione praesentavit in testem Gabrielem Perez, incolam dictæ civitatis: qui I, monitus fuit de gravitate perjurii, præcipue in similibus causis canonizationi, velut est ista cirea quam exaamini debet. II, interrogatus de nomine, cognomine, patria, ætate, parentibus et officio quod habet: et an sit dives vel pauper, et ejus sumptibus vivat. III, an fuerit confessus et communicatus, et a quo tempore, a quo Sacerdote, et in qua ecclesia. IV, an accusatus fuerit de aliquo criminis, qua de causa et coram quo judice, et an fuerit condemnatus vel liberatus, vel hactenus causa pendeat. V, an aliquo tempore fuerit nominatus publice seu denuntiatus pro excommunicato, et pro qua causa, et an talis adhuc existat. VI, an fuerit instructus ab aliqua persona: quomodo et circa quæ; et quis eum instruxerit; et an fuerit ei datum, promissum, seu condonatum aliquid, vel speret sibi dari, vel aliquam commoditatem consequi pro iugismodi examine. VII, quomodo venit ad testificandum; an inerit vocatus et requisitus, et quæ causa eum movit venire ad hunc locum. Ad huc omnia cum ille congrue respondisset, et per Dominos judices ab eo receptum fuisset iuramentum, per Deum Dominum nostrum, et per signum Crucis, quod fecit digitis sue manus dexteræ super libro Missali: deinde requisitus, quid possit declarare de vita et miraculis servi Dei Regis Ferdinandi; respondit, quod recordatur, anno MDCXXVII fecisse se quamdam declarationem unius miraculi, quam legi petebat. Et statim mandatum fuit in summaris informationibus, quæ fuerunt compulsatae, perquirere dictam declarationem: et perquisita fuit, et inventa tenoris sequentis.

30 Hispali die xxiii mensis Maji MDCXXVII, cum ego infrascriptus Notarius dederim extremam Uactionem in mea parochia S. Marinæ, cuidam viro qui dixit vocari Gabriel Perez Coramarius, die Sabbathi octava presentis measis; eique consilium dederim ut se commendaret sancto Regi D. Ferdinandi, qui sanitatem pro eo obtineret: et cum scirem ipsum jam sanum esse, me contuli ad domum suam, ac ab eo recepi juramentum juxta formam juris, ut declararet quidquid evenerat sub oculis, de quo promisit dicere veritatem. Et interrogatus quomodo sanatus esset a sua infirmitate, dixit, quod die quodam mensis Aprilis proxime præteriti, ascendens quendam lectum ligneum, posuerit pedem super tabulam unam: qua rupta, cum formidaret sibi crux lacerare, quaata potuit exhibita vi foras ejecit corpus, longe extra lectum, tam gravi casu, ut alienatus a sensibus habuerit pessime affectum brachium, et corpus totum quasi coartatum. Ideo collocatus in lecto, sequenti die surrexit ab eo, et diebus aliquot consequenter ambulavit; donec putrefacto, qui per corpus erat diffusus, sanguiae, coepit veluti suffocari; ac denique in gravem decidit infirmitatem: a qua ut curaretur vocari jussit Sebastianum de la Torre, Magistrum in parochia S. Romani, eo quod ipsum nosset hominem, non ætatis minus quam experientiae magnæ, ac famæ in morbis curandis optimæ. Hic autem, cum multa iafirmo applicasset remedia, jussit ut quam citissime ei darentur Sacra menta, prout factum est die Sabbathi, die viii measis presentis.

31 Recepta auctoritate extrema Unctione, cum auctoritas esset ut se commendaret sancto Regi D. Ferdinandi, ingressus est ad eum Eques quidam, quem

audivit appellari Juratum Felicem Escudero. Hic autem dixit ei, quod, si ex toto corde se committaret sancto Regi, promitterebat ei, liberum ipsum futurum proximo die Mercurii; addens, ut juberet etiam Missionem aliquam dici. Tum ipse Deponens commendavit se statim Sancto itemque ipsa nocte, propter graves dolores: ubi autem illuxit, primo mane generum suum misit, ad curandam Missam in capella Regia, atque ex ea hora evidenter conuovit melius se habere. Cum autem ad illum visitandum venisset D. Sebastianus de la Torre, admiratus est, videntis in eo tantam mutationem, et depulsum omne vitæ periculum: quæsivitque, ecqua diligentia usus ad id esset. Narravit infirmus quod contigerat, et quomodo se commendarat Sancto Regi, qui sibi a Deo sanitatem impetraret. Et ego, inquit melius, ita futurum credo. Processit ergo valetudo in melius, usque ad diem xxii mensis, qui Mercurii erat; quando ita confirmatum se sensit Gabriel, ut (si uxor liberique permisissent) egressus fuerit ad atrium domus suæ: ipsisque id deprecantibus propter debilitatem, surrexit nihilominus de lecto, atque intra cubiculum, ubi infirmus jacuerat, sed in sella: itaque perrexit quotidie surgere usque hodie, quo præsentem declarationem facit, estque validus ac robustus, quantum sua graadis ætas patitur, et morbi quem sustinuit magnitudo. Quod autem dixit, tenuit tenetque pro miraculo, sibi concessso propter devotionem quam monstravit erga sanctum Regem; idemque senserunt quotquot factum sciverunt. Et hoc dixit esse verum per juramentum præstitum, et esse astatis plusquam sexaginta sex annorum; et non subscripsit, quia dixit, nescire. Fuit sibi lecta ejus depositio, et eam ratificavit Joannes de Pineda, coram me Baccalaureo de Robles Notario Apostolico.

32 Et cum ei lecta fuissest atque ostensa declaratio, dixit quod recognoscet et recognovit per suum dictum et declarationem eam quæ sibi ostensa fuit; et illam dixit et declaravit, prout et quemadmodum in illa scriptum est.... Et quod ulteriorum, cum esset gravida quedam ipsius Declarantis filia, conjuneta Didaco d'Avila, auri-ductori et argenti-fabro hujus civitatis, suscit prædicto genere suo, ut quod paritura erat uxor sua, sancto Regi commendaret: quod fecit, dicens, si masculus edetur, ponendum ei nomen Ferdinandi. Peperit autem paulo post mulier per quam feliciter ac facile, nominaatusque est infans Ferdinandus, sicut uox patrat pater. Puer vero cum esset unus ac dimidiis mensis, coepit adeo graviter infirmari, ut per novemdecim continuos dies lac nullum suixerit, sed gravissimos dolores pateretur, quantum quidem exterins cognosci poterat: capite enim manibusque ac pedibus et corpore toto eos faciebat motus, qui sunt ejusmodi cruciatum indices, vi lebaturque velut a maligno aliquo spiritu insessus. Quod ipse testis infantisque parentes conspicati, magna cum devotione coepérunt invocare sanctum Regem, rogantes ut sanitatem pueru impetraret a Deo. Res mira! Qui totis novemdecim diebus abstinerat a lacte, subito mamillam arripiuit ac saus fuit. Atque ab hoc tam certum miraculum omnis ea familia plenissime afficitur erga sanctum Regem. Et hoc verum est per juramentum præstitum, et non se subscripsit, quia dixit nescire: et Judices Apostolici subscripserunt, in quorum præsentia declaravit. Fuit sibi lecta illius depositio, et illam ratificavit.

Licentiatu Don Franciseus de Monsalve.

Licentiatu Don Didacus de Guzman.

Doctor Don Fraescus de Cassaus.

Matthæus Vasquez de Leca.

Coram me Gundisalvo della Cueva Notario.

Similiter

Judices Apo-
stolic, an.
1631 delegati,

post interroga-
tiones præcias

admissus ad
testandum
Gabriele
Perez

audiunt legi
eius declara-
tionem;

quomodo ex
casu peri-
ditans.

segue Sancto
commendans,

D
EX VARIS
A. D. P.

postero die sa-
nari copert:

E
quod iterum
declarat;

F
affirmans
etiam filiam
puerperam

G
et nepotem
in simili ar-
ticulo adjutus:

EX VARRIS
A. D. P.
eadem attes-
tatur gener-
sus.

Hispalensis
Sutor in illi-
nere,

correptus
paralyti,

desperante
medico,

sancutum in-
vocat,

et statim sa-
natus

A Similiter præsentatus, interrogatus, et juratus prædictus Didacus d'Avila, gener Gabrieles, prædicta omnia confitmarit, addens, socii corpus ipsa infirmitate fuisse inflatum instar utris; et quod medicis chirurgisque de ejus sanitate desperantibus, asserentibusque non supervictorum usque mane, sub vesperam ad Ave Maria, ministratum ei Viaticum fuerit, ac deinde sacram Olem: se vero ipsem Dominica mane ivisse ad curandam Missam: de filio autem autem suo nihil habuit quod adderet.

B 33 Prædicto miraculo, sane evidentissimo, duo alia ex eodem Summario succedunt. Die..... mensis Martii MDXXX, præsentatus Christopherus Marquez, Magister calceolarius, incola civitatis Hispalensis, parochia S. Salvatoris in via Gallegorum; interrogatus que et juratus ut supra, dixit scire, quod a mensibus quatuor præteritis, ipse et Franciscus de Enzinas, magister calceolarius ejusdem civitatis, pariter iverint ad civitatem Jaen, empturi corum Cordubense. Tertio autem itineris die substiterunt, noctem acturi in hospitio quod dicitur Dominae Mariæ, inter hanc et civitatem predictam via recta in Campo. Qua quidem nocte tota sani atque hilares fuerunt: die autem sequenti, qui erat Jovis, cum sub auroram egressuri hospitio essent, ipse Testis sensit se male dispositum; itaque condescendit mulam, in qua et mansit usque ad exitum Ville Turris-campi dictæ, diœcesis Jaensis: ubi longe pejus sibi esse sensit et absque viribos. Mula autem qua vehebatur ingressa est in domum quamdam, cuius portam apertam repert; nec poterat Testis manu sinistra, qua frænum tenebat, vim ullum facere ad mulam inde educendam, quia totum brachium ac latus illud cum sinistro crure attracta erant, omnique vigore destituta. Cum ergo se vellet manu dextra juvare, supervenit prædictus Franciscus de Enzinas, paulo post subsequens; quæsivitque quid ipsi accidisset: sed non potuit ei respondere distincte, solamque confusa voce dixit, Eamus. Tunc Franciscus, tali in statu socium conspicatus, dixit aliquibus ibidem præsentibus, ut hominem resinerent, ne caderet de mula, interim dum ipse descendit; et sic omnes eum deposuerunt, atque inter brachia deduxerunt in dominum; ibique supra pulvinaria collecarunt. Qui toto latere sinistro impeditus et attractus, nec pedem nec brachium movere poterat, vultum insuper distortum habebat, credebatque sibi vitæ finem adesse: nec minus dolens eo casu Franciscus, multis demonstrabat mororem suum: sicut notabat ipse testis, qui non omnino amiserat usum sensuum; quamvis ex quo tempore cœpit ratione nti, non meminerit se unquam in tantis fuisse angustiis, adeoque dejectum animo, quam cum se procul a domo cerneret, ita contractum distortumque.

C 34 Interim Franciscus medicos, ad visendum ægrum; Curaturn, ad Confessionem audiendam, accessiri jussit: statimque ex prioribus unus adfuit, medicus vel chirurgus: qui, explorato pulsu, malignæ enjusdam auræ afflatum hunc esso dixit, cui idoneum nullum remedium ad manum esset, preinde videbatur salutem infirmi desperare. Tum appropinquans ei Franciscus: Eta, inquit, Sodalis, ex animo invoca Sanctum Regem D. Ferdinandum, cuicunque te commenda, Missam et novenam vovens, quia ipse impetrabit tibi sanitatem a Deo, atque ab omni molestia liberabit. Cui Deponens, utcumque potuit, confuso lingue sono respondit, Ita: commendabo me: idque ipsum interius fecit prolixiori affectu. Dum autem pauca illa verba conatur exprimere, magna cum violentia, cœpit in eo ubi positus erat loco corpus convertere, brachiumque et crus sinistrum movere, quod antea facere omnino non poterat; deinde in pedes surrexit, dicens, Eamus.

Magna porro animi consolatione repletus, sensit totum malum continuo dissipari. vultu etiam in pristinum statum converso; majorisque securitatis causa confessus est ei qui advenerat Curato: qui etiam una cum D. Francisco aliisque præsentibus clamabant, Miraculum, miraculum, quod Deus operatus est per intercessionem sancti Regis Ferdinandi. Absoluta autem Confessione, dixit ipse Testis Francisco socio, quia sanctus Rex et Virgo Maria dederunt sibi sanitatem viresque magnas. Cumque Francisco curasset asperri sedem, in qua portaretur Testis ad civitatem Jaen, una solem leuca distante a Turri-Campi: noluit ipse ea uti, sed iterum ascendit in mulam suam: resque pro miraculo habita est, quia tanta mutatio, quantum diximus, non poterat naturaliter accidere, uti accidit, intra unius horæ spatium, quæ ab initio mali usque ad ejus curationem fluxit. Num ergo iter prosecutus, confectoque negotio reversus Hispalim, visitavit capellam, in qua corpus sanctum requiescit, exindeque eidem devotissimus vivit. Quæ omnia sunt certa et vera, et ita se habuerunt modo et forma declaratis; et non subscriptis, quia dixit nescire, sed subscriptis Domini Judices: qui similiter etiam interrogarunt et audierunt D. Franciscum de Enzinas, magistrum Sutorem in collatione S. Mariæ-majoris in platea Francorum. Hic de se ipso fassus, quod prius quam urbe egredetur successum itineris cominendavit Sancto, cui multum afficitur, eadem omnia quamvis aliis verbis explicavit; addiditque, Curatum audita Confessione scripsisse miraculum et nomen Sancti: Christophorum autem fuisse pleno atque obeso corpore, cuius generis hominibus observiens apoplexia, soleat eos per omnem vitam contractos tacere. Denique dixit, in eodem itinere alia multa evenisse sibi, quibus cognoverit, quam efficax apud Deum sit Sancti Regis intercessio.

D 35 Hispali die x mensis Martii MDXXXI præsentatus in Testem Don Joannes Panduro, incola d. civitatis in parochia Sanctæ Crucis..... interrogatusque an aliquid sciret..... dixit, sex circiter menses transisse, quod cum demi suæ esset ipse Testis, venerit Michael Sanchez, præfectus operarum, quas ipse habet in suo quodam prædio, sito intra territorium hujus civitatis in Vineto Tarrazanæ, duabes ab urbe leuis; nuntians eodem die in vineam, olivetum, et hortum ejus irruisse infinitam multitudinem locustarum: videret dum quod ei malo remedium nosset: nam vicinorum agros fundosque, in quibus illæ substiterunt, prorsus esse consumptos. Tum sero se, pro magna qua erga Sanctum Regem fertur devotione, nullum certius præsidium scientem, accurrisse ad capellam, ubi corpus ejus in aede Cathedrali sepultum jacet, eique commendasse facultates suas, et Missas aliquot dicendas curasse; deinde revertisse ad sumendum prandium, moxque in villam misisse mancipium quoddam suum, ut videret quo res loco esset. Ilunc vero ante vesperam revertisse atque dixisse; Domine, operæ pretium tulisti Missas illas curando: quæ enim in prædium irruerant locustæ, subvolantes deciderunt omnes in piscinam, et suffocatae sunt. His auditis, proximo die mane abiit ipse Testis, ut rem prodigiosam videret; itaque reperit ut ille dixerat. Quia autem tanta erat locustarum demersarum copia, ne ab eaurum putrefactione corrumpetur aer, necessarium duxit foveas facere, in quibus collectæ terra obruerentur: atque in hoc laboratum est quatriduo toto; admirantibus omnibus pestem illam in ictu oculi totam fuisse sublatam, nulliusque noxae ab iis illatæ vestigium apparere. Atque ita non solum hic Testis, sed omnis circum vicinia liberata est ab ejusmodi plaga..... Quæ omnia dixit scire, quia ita

cæptum iter
prosequitur

E cum socio
sibi attestante.

F Locustæ innu-
merabiles,

G dicta ad San-
cti sepulcrum
Missa.

A vidi esse et fieri, seque subscrispsit una cum Dominis Judicibus: in quorum praesentia *eadem omnia* declaravit. *Similiter fecit præsentatus, juratus, interrogatus,* Don Petrus de los Rios, incola d. civitatis in parochia Sanctæ Crucis, *præsens in domo Joannis,* quando Michael Sanchez triste nuntium attulit: qui se deinde ad prædium prædictum conferens, ipsas locutas, ut dictum est, submersas cōspexit. *Eadem confirmavit præfatus Michael Sanchez,* qui servit in exercitio Caporalis D. Joannis de Panduro, in possessione quam habet supradictus in Terrazana, expresse notans, mense Augustum anni MDCXXV, quo res facta sit: *Piscinamque illam dicens fuisse in horto ipsius prædii, bene amplam ac spatiösam;* seque mox ut illuc redit, ibidem suffocatos locustos vidisse.

simul omnes suffocantur.

Guardianus Minorum angina taborans

et jam morti proximus

B ante sex menses, anginam passus sit adeo gravem, ut sex qui ipsum curabant Doctores medici urbis totius præcipui, Mexsa, Biscardus, Ancona Valverde, Figueroa, Munhoz, de vita infiriori desperantes, jusserint extrema ipsi ministrari Sacra menta. Atque ita in die S. Jacobi mane suscepit sanctissimum Sacramentum per modum Viatici, sequenti autem festo S. Annæ Oleum sacrum. Cum vero illi de ejus mox futura morte, tamquam de re certissima, omnibus ipso statu is esset quaerentibus, loquerentur tam Religiosis intra Conventum, quam pluri bus secularibus per civitatem; ipsius Provinciae Minister, qui tune Hispali erat, commendavit funebrem orationem, apparatumque exequiale P. Fr. Alfonso Venegas, Lectori primæ Theologicae; ipse que Testis, a prædictis medicis monitus de extremo periculo, mandavit Fratibus sibi in eo morbo assistentibus, ne quemquam vel religiosum vel secular em amplius ingredi ad se permetterent, eo quod modicum istud vitæ reliquum, volebat, totum cum Deo transigere. Ita constitutus cum jaceret in festo S. Annæ mane, ingressus sociorum unus, nuntiavit adesse Consulem civitatis. Felicem Escudero, qui unicum solum verbum loqui ipsi volebat. Cumque ipse excusaret dicens: *Nunquid non edixi, ne quis admitteretur, quia non est tempus loquendi cum hominibus, sed cum Deo?* atque hoc responsum præstolanti detulisset Frater; persistit ille instare, quod unum solum verbum dicendum habebat, idque monenti maximi. Credens ergo infirmus aliqui dieturum quod conscientiæ foret, permisit eum recipi: qui ingressus, monuit ut se commendaret Sancto Regi Ferdinando, qui iis ipsis diebus sanitatem dedisset aliis æque ac ipse des�atis, Missamque in ilitius honorem dicendam curaret. Annuit salubria monenti infirmus cum gratiarum actione; moxque accersito ad se P. Fr. Francisco a Cruce, Vice-commissario Hierosolymitanus, interrogavit eum utrum Missam celebrasset: quo annuent, quia provectione jam erat dies; injunxit eidem, ut die sequenti iret celebratum ad capellam S. Mariae-Regum, in altari ubi est corpus sive sepulcrum d. Sancti Regis, petens a Deo per merita ipsius sanitatem et vitam sibi Testi. Quod cum iste fecisset, medici pos prandium revertentes, adeo notabiliter melius habentem infirmum repererunt, ut vehementer obstupuerint.

monitus de invocando Sancto,

post curiam et Missam convalescet.

C 37 Exinde proficiente quotidie in melius sanitatem perfectam paulatim eam obtinuit ipse Testis: qui nihil prius habuit, statim atque egredi e Conventu licuit, quam visitare sepulcrum Sancti Regis, cu-

lus miraculo servatum se credebat ipse alii que, attenta ratione morbi, eo adducti, ut, cum extrema unctione muniretur, carceret usu sensum; et brevitate temporis, quo discussum extremum periculum est. Quæ autem interea acciderint notitu digna, nulli melius potuerunt observasse, quam præd. P. Vice-Commissarius Hierosolymitanus, et P. Fr. Joannes Garciaz pharmacopœus ejusdem Conventus: qui dixit ipsi Deponenti, quod per multos annos, quibus functus ibidem est officio pharmacopœi et infirmarii, nullum Religiosum, qui fuerat sacro Oleo inunctus, viderit convaluisse, ipsum autem eo adductum fuisse quinto morbi die. *His consona dixit Testis xxiv, idem cui Missa ad sepulcrum descendit fuit commendata, particularius exprimere, quomodo* quinto morbi die, post precipitataam Sacramentorum administrationem, ipse Testis arteriam infirmi tactu exploravit, judicavitque enim mori; pro majori autem certitudine advocatebat præd. Fr. Joannem Garciam, hominem expertissimum et nulli medicorum sex prænominatorum inferiorem, cuius idem sensus fuerit: advenientes autem mane medicos, a se interrogatos an spes aliqua superesset, pariter omnes dixisse, quod nulla. Cumque nihilominus eorum aliqui in deliberationem adduxissent, an aperienda esset vena sub lingua, Doctorem Ancinam respondisse, non absque injuria artis adhiberi remedia corpori jam mortuo. *Hic accessit Testis XLVII, unus ex prænominitis sex Medicis, ipse scilicet Doctor Ancina, qui de sanguinis per linguam missione dixerat, id aliud non fore, quam estimationem detrahere remedio tam singulariter efficaci, ipsum applicando corpori jam mortuo, qualis erat iste P. Guardianus. Addidit etiam, ideo tantum se rediisse ad Conventum post meridiem, ut sciret utrum expirasset.*

*Ex variis
a. d. p.*

38 Petrus de Chavarria, Testis LXXII, dixit de nepotulo sibi cognomine, annorum octo puerulo, quod ante sedecim aut septendecim dies, decimum quartum diem conflictatus cum pestilentiae maculosa febri, quoniam Petecias Itali, Tabardilius autem vocant Hispani, curantibus eum Doctoribus medicis Sola et Silva, et multis remedis frustra applicatis, fuerit ab eisdem derelictus pro mortuo; solumque mandarint ut sustinenda utecumque vita præberent ei confortantia quedam: ac pro extremo remedio applicarent capitum ejus columbinum pullum quem vivum aperuerant. Quo viso et cognito, Testis ipse se contulit ad capellam S. Mariae-Regum, commendans Sancto Regi nepotulum suum. Vesperi autem revertentes medici, in eodem quo dimiserant statu eum repererunt: sequenti, vero mane inveniunt adeo melius habentem, ut obstupuerint: audientesque ab ipso Teste quid fecisset, miraculosam esse mutationem illum judicaverunt. Atque ita proficiens semper puer, ultimo morbi termino, qui dies vigesimus primus censetur, fuit liber ab omni febri, remanente solum debilitate, a qua citra aliud remedium ullum paulatim convaluit. *Idem affirmavit Testis LXXVI; pater ipsius pueri et filius Testis prioris, addiditque, quod de sententiadictorum medicorum, ipsa die, quo invocatus pro eo sanctus Rex fuit ab avo suo, exhibita ei fuerit extrema Unctio: quodque postridie rediens Doctor Sola seipsum abdicaverit ab ejus cura, dicens non alia re quam bono regimine opus porro esse. Eadem dixit Doctor Silva, qui perrexit puerum visitare, Testis LXXVII, distinctius explicans progressum morbi, quo scilicet puer, usque ad diem septimum inquietissimus et perparum dormiens, humore noxio ad caput ascendentem, dormire coepit ac delirare; undecima autem die spes quidem aliqua data fuerit ab urina, utecumque melius cocta; sed eadem brevi iterum conturbata,*

Medicis miraculo id nunc ibeatius.

simili voto curatur puer moribundus.

F evanuerit,

EX VARIO
A. D. P.

invenitur
amissa or-
mitta ada-
mantina.

Sanatur dos-
tor dentium
attactu ima-
giinis.

Curata
Missa ince-
nitur ex
aurea per-
dita :

- A evanuerit, crescente semper periculo usque decimum quartum diem, quo et post quem facta sunt omnia supradicta.
39. D. Martinus de Zoniga, Testis xxxv dixit, quod ante duodecim aut quindecim dies, uxor sua D. Catharina de Arellano, accedens ad Conventum S. Elisabethae hujus orbis, ut interesset velationi ejusdem Sanetimonialis; perdidit in ipso ecclesiæ ingressu armillam auream, adamantibus quadraginta instructam; quam ingressa comperit sibi deesse, fecitque preconio publico proclamari: Cum autem totis sex diebus nullum ejus indicium adferretur, ipseque Testis esset in oratorio suo domestico; incidit ei cogitatio ut rem amissam commendaret intercessione sancti Regis quod fecit, idemque ut faceret mandavit uxori, ac die sequenti in capella Regia curavit dicendam Missam. Primo autem alterove post die, mulier quadam, ut videbatur pauperula, armillam predictam attulit ad D. Josephum de Zuniga, sororem ipsius Testis, dicens quod ipsam invenerit in porta ecclesie, quodque eam ostenderit aurisiebus; quibus pro ipsa offerentibus nongentos Julios, scrupulo sibi duxerit eaia vendere, ideoque accesserit ad Sacristanam predicti Conventus, quæ conscientia jaetoria factæ, ipsam ad aedes D. Josephæ direxerit et ei dari jussit, prout fecit; omnibus pro miraculo rem habentibus, attentis circumstantiis loci, populo consertissimi, ubi armilla exciderat; conditionis ejus, quæ ipsam retulit; et diei, quo est relata, ejusdem quo fuit Missa curata, *Paria asseruit* D. Catharina, Testis xxviii, dicens ad istam ecclesiam se ivisse in comitatu predicto D. Josephæ sumunque maritum, intra eos quibus armilla perdata manuit dies, curavisse dicenda plura Sacra de S. Antonio Patavino, de Desmetis, et de S. Carolo Borromæo: septimo autem die, quo maritus coravit dicendum Sacrum in honorem sancti Regis, numtum se accepisse a D. Josephia, de ejus restitutio- ne sibi facta, sic ut ei omnino nihil deesset.
40. His protinus relatis in Summario, apte subjunguntur reliqua succinctius ibidem narrata, his fece verbis: D. Testis ceci, domestica et famulata domo Felicis Escudero et D. Anna de Spinosa, dixit optime recordari quasi hodie res ageretur, quod predictæ D. Annae advenerit gravissimus dolor dentium, qui nullam ei requiem vel somnum concedebat, diu noetoque per hebdomades tres, nihil proficiens quibusunque remedii. Imo meminit, quod, cum suggestum aliquando illi fuisset, ut tabaci foliculum dolorifico denti applicaret; eo incruderit malum, ut sensuum usum amittens, crederetur proxima esse morti. Anna autem, videns sibi nihil prodesse, nocte quadam sumpsit imaginem Ferdinandi Regis, quam habebat in charta, et applenit maxillæ ea qua dollebat parte. Statimque somno correpta dormivit usque mane, et expurgiens libera ab omni cruciati, nihil ejusmodi postea sensit: quod ipsa Testis miraculo tribuit, propterea quod liberatio secuta sit immediate applicationem imaginis, post recitatum semel Pater et Ave. Idem dicit alia. Testis cxxxi similiter apud D. Annam predictam tunc manens,
41. Quinto loco ponitur miraculosa sanatio Gabrielis Perez, inter quinque principaliora miracula supra memorata; inveniuntur autem loquentes, ipse Gabriel Perez Testis cxxv, uxor ejus Testis cxlvi, et Mag. Sebastianus de la Torre chirurgus Testis cxlvii: quorum verba ex Processu ordinario hue translata nihil attinet repetere, cum ea jam habeantur ex posteriore Processu Apostolica auctoritate facto. Perge igitur ad sextum de quo Hippolytus de Vergara, Testis cxlii, dixit, quod babens cruculam quamdam auream, non maiorem pollice suo, sed, valde sibi pretiosam,
- eo quod contineret particulam de ligno veræ Cru- D eis; et die quodam anni MDCXXI existens cum uxore in prædio suo, media leuca distante Hispani amiserit eamdem: quam ubi deesse sibi sensit vehementer dolerit, totoque triduo quæri diligentissime jusserit, per octo quas ibi habebat personas domesticas. Cum autem omnis labor, domi forsique impensus, frustra esset; curavit Saerum unum diei in honorem sancti Regis Ferdinandi: ipsoque die puella quædam servilis conditionis, intravit aream, in qua cuniculi discurrebant, et in qua tertio requisita crucola predicta fuerat; volensque de sob uno animalium istorum tollere tegolam, mox atque illud inde desiluit, invenit cruculam quæ perierat, omnibus successum tam admirantibus. Inter hos fuerunt ipsius Hippolyti uxor, Testis cxliii; et ancilla Testis cxliv, eadem quæ ipsam reperit, tota qua nocte et duobus diebus sequentibus quiescitam diligenter, eo quod Dominus suus reperienti promiserat liberalem mercedem.
42. D. Leonora Romero, Testis ci, dixit, quod ante mensem ac dimidium circiter habuerit adeo difficile puerperium, ut foetus sibi in utero mortuus faerit; eoque adducta ipsa infra triduum sit, *litteratur pueraria* ut Doctor Ibanne medicus et Gregorio de Casanova *moibunda:* obstetrix, pro mortua eam habuerint. Quo in articulo cum se variis Sanctis commendasset, quædam consanguineæ ibidem praesentes suggesserunt, ut invocaret sanctum Regem Ferdinandum: quod simul ac fecit, fuerunt etiam (sicut postea intellexit) curatae aliquot Missæ in Capella Regia. Subitoque ejecit mortuum foetum ac plane jam tumefactum; et quæ ante gravem febrim patiebatur, fuit ab eadem omnino libera, atque intra decimum quintum a partu diem surrexit de lecto: cum omnium communis letitia ac senso, quod miraculo id esset adscribendum: sicut fecerunt ipsias *Deponentis* mater Testis cui, quæ consilium sancti Regis invocandi suggesserat, et Missas dicendas coraverat; et Soror Deponentis Testis cui.
43. Felix Escudero de Spinosa, officio quod dicitur Contadoris fungens, Testis cxxiv, dixit, quod cum anno proxime præterito MDCXXVI advenissent Galeones Indiæ, ipse cum aliis pluribus, ac nominatim cum Capitaneo Joanne Nunhez de Jeroci, et Capitaneo Eugenio Delgado, et Isidoro de Aguilas Hispanensi, die xxvii Novembris feria quarta, concederint lembum Averiae, ad excipientes predictos Galeones. Cum autem admirantia, ad Capitancum Eugenium Delgadum pertinens, in quo pro Admirantio erat Generalis Ferdinandus de Losa, intrare vellit per Ostium S. Locari, principio noctis supervenit tempestas adeo sæva, ut ingredi non potuerit; ejectisque in mare anchoris quatuor eum totidem rudentibus, tribos earum disruptis, mansit navis cum una sola eaque non valde robusta; unde in maximum devenit periculum, præcipue quando defecit etiam gubernaculum. Ipsi ergo credentes navim perditam, volebant ex ea auferri argentum, quod plusquam quatuor millionum erat; sed propter saevitiam maris jungi ad galeonem naves nullæ poterunt, quamvis tormentis plures explosis subsidium postulassent si qui intus erant. Ita tota illa nox acta est, multum auxilio prædicti. Capitaneo Eugenio Delgado, et omnibus qui discriben intuebantur desperantibus de salute ipsius navigii. Tum vero Testis ipse, pro singulari qua fertur erga sanctum Regem Ferdinandum devotione, et experientia favorum quos præstat invocantibus se, suasit predicto Capitaneo, ut ei invocato Missas aliquot polliceretur. Quod cum fecisset, cœpit ponere continuo ventus, potuitque navis usque mane subsistere; quando magno quidem cum labore, sed tamen sine ullo

liberatur
pueraria
moibunda:

navigio amissio
gubernaculo
perditans.

*sedata tempe-
tate in por-
tu adducitur*

A ullo damno, absque gubernaculo tamdiu periclitata, inducta in portum est; omnesque agnoverunt beneficium sancti Regis. *Eidem beneficio fidem quoque fecerunt, qui simul adfuerunt, concordes per omnia*, Testis cxxv, cxxxvi et cxxxvii.

44 Licentiatus Thomas de Velasco, Portionarius sanctae Hispalensis ecclesiae, Testis lxxxvi, dixit, quod ante octo vel novem menses fronti sue increverit carbunculus; quem minime malitiosum esse credens, contempsit; uti et febrim, inde sibi advenientem. Utrique autem medicinam aliquam faciens, cum carbunculum sanatum crederet, sensit febrim vehementer exarsisse, adeo ut amisso judicio ne quidem potuerit Sacraenta suscipere. Cum ergo eum visitarent Doctor Nunhez et Licentiatus Ludovicus, de Herrera medici Hispalenses, quibus potissimum utebatur, dixerunt cum mori: et quod altero paroxysmo simili, qualem tunc patiebatur, adveniente, certo esset eripendus e vita: quare jubebant, ut, quam primum ad suos sensus rediret infirmus, extrema ei ministrarentur. His ita stantibus, dixit ipsi Testi Antonius de Merlo, Portionarius Metropolitanae Hispalensis, ut se commendaret sancto Regi Ferdinando; quod in se reversus fecit, vovens quod primam, quam dicere posset, Missam dicturus esset in Capella Regia, et pro viribus adlaboratus ad illius Canonizationem. Placuit autem Deo, ut eodem die multo melius se haberet; et redeuntes in die invenerunt eum fere absque febri; sequenti vero die omnino liberum: unde quarto vel quinto die post de lecto surrexit; crediditque, sanitatem, tam cito recuperatam, miraculo adscribendum esse.

Suum vero testimonium eidem curationi, ut miraculosum addiderunt Thomae frater, Testis lxxxvii, dicens rem accidisse in festo Corporis Domini; et amicus alius, qui aderat cum votum fieret. Testis centesimus.

45 Hippolytus de Vergara, Testis cxlii, dixit, quod cum totis duodecim annis matrimonii sui cum D. Joanna de la Puente, unicus dumtaxat filium genuisset, isque mortuus esset; ipsa vero uxor sua iudicio medicorum et obstetricum preferret signa sterilitatis perpetuae, ambo fuerint vehementer contristati, praedesiderio heredis obtinendi. Quia autem Testis ipse pridem erat sancto Regi Ferdinando devotus, suggestis uxori suae votum communiter faciendum, quod si per illius intercessionem alium sibi filium daret Deus, Ferdinandum nuncuparent, et ad promovendam Canonizationem conferrent quidquid poterant: statimque curarunt Missam dicendam in capella Regia. Nec mora, gravi lata est mulier, et nono post haec mense filium peperit, qui Ferdinandus nuncupatus etiamnum vivit. *Idem dixit D. Joanna, Testis cxliii, addens quod post prioris filii mortem, quinque et amplius annis sine liberis manserit. Testis etiam cxliv, eadem in domo tunc habitans, subiungit, quod in pueru particularia multa signa notentur, quibus appareat ipsum fuisse obtentum intercessione sancti Regis.*

CAPUT IV.

Processus indicti pro Canonizatione: imagines cum diademate sculpi Romæ permisæ.

*P*rocessus illi, ex quibus predicta miracula collecta fuerunt, confici cooperant, postquam sub die xv mensis Octobris anni MDCXXIX, proponente Eminentiss. et Reverendiss. D. Antonio Barberino, vigore specialis commissionis, manu Sanctissimi D. N. Urbani Papæ VIII signatae, fuerunt a sacra Congregatione Rituum expeditæ litteræ Remissoriales et Compulsoriales, ad effectum faciendi Processus au-

ctoritate Apostolica in genere et in specie, super virtutibus et sanctitate servi Dei ac sancti Regis Ferdinandi, nec non super miraculis a Deo ejus intercessione operatis, uti legitur in præmemorato sumario. *Quid porro actum in Hispania sit, sic prosequitur Zuniqa ad an. 1630.* Ejusmodi litteris Roma allatis, instituta desuper in Regis aula consultatio est, ex qua xxii sequentis Januarii emanavit Responsum Regi serendum. In hoc deputati Consultores, exposita summa litterarum Apostolicarum, merito appendunt, quod tam Cardinalis proponens quam alii Cardinales Congregationis Rituum, culpantes incuriam præteriorum temporum, per quam prius causa non est coepita tractari, quæ ante ducentos annos debuerat confici; adeo certam habuerint illius evidentiam, ut informationes ad ejus probationem allatas permisent Latine atque Italice imprimi, signanter prætitulando eas esse de sancto Rege Domino Ferdinando: id quod in tali causa numquam visum fuerat, ut scilicet id ipsum in Processu assereretur, quod erat probandum. Deinde iidem Consultores censem, predictas Remissoriales, quoniam ad Archiepiscopum diriguntur, licet etiam dirigantur ad sex Ecclesiæ Hispalensis Dignitates (ut vocant) ea conditione ut duo ex omnibus possint in causa procedere, differendas tamen esse usque dum Hispalie reverteretur, tunc absens, Archiepiscopos; interim vero committendas P. Joanni Pinedæ Societatis Jesu, a quo consecutum Memoriale causam promoverat Romæ, eique injungendum ut in illius adventum præpararet omnia: id etiam juberetur providere atque disponere, ut ejusmodi litteræ non absque solennitate aliqua et publicæ lætitiae testificatione proferrentur.

47 Probavit consilium sibi oblatum Rex: sed moram non serentibus Hispalensibus ac Regi supplicantibus, ut, quoniam eorum ad quos litteræ dirigebantur satis multi aderant, pateretur eas aperiiri, postulationi quoque ipsorum annuit, per epistolam xv Julii expeditam: qua, die xxiv ejusdem mensis, Capitulo recitata, per delectos ad eam Consultores, designatus solenni isti latissimæque actioni est dies xxii Septembbris, in Dominicam incidentis. Hac vero appellente, inter festivos campanarum sonos ac bombardarum strepitus, Marchio de Villa-Manrique D. Melchior de Guzman, splendido cum comitatu processit versus ecclesiam, consueto ritu ac ceremonia accepturus sacram sancti Regis Vexillum, quod post noctem (si tamen nox illa fuit, cui tenebras nullas indulsere luminarin, tota urbe accensa, apparuit ante ædes Assistentis in podio explicatum, inter expansa octordecim vexilla militarium cohortium, pulchro et longo per fenestras ordine. Interim Ordinum omium collecta nobilissima comitiva procedere coepit: in qua P. Joaçmem Pinedam, tam bene de causa meritum, medium ducebant Don Stephanus Hurtadus de Mendoza, primogenitus Assistentis; et D. Ludovicus Ortiz de Zuniqa Ponce de Leon et Sandoval: Assistentem vero, qui portabat suspensas intra pretiosam operis phrygionii hursam Apostolicas Remissoriales, præcedebant Jurati et Rectores urbis.

48 Ducta est pompa per plateam Serpentis, ad ejus ingressum stabat arcus triumphalis, a natione Lusitana magnifico apparatu erectus prope carceres regios; nec quidquam huic cedebat secundus, a Flandris Germanisque curatus, qua Serularius vicus se pandit; uti nec tertius in area S. Salvatoris, sumptibus vicinorum extructus; sicut etiam ab iocolentibus plateam Francorum ædificatus quartus in sua platea visebatur: huic porro quintus, ipsius met Francicæ nationis, succedebat in platea dicta Placentinorum; ac denique sextus nationis Italicæ, juxta

D
et in Curia Regis consideratis,

E
ad eas Hispali presentandas,

F
solenniter progressus Assistentis urbis

G
por sex triumphales arcus:

pestilens carbunculus cum febre sanatur.

sterili aliis impetratur.

Remissorialsibus Romæ expeditis an. 1629.

EX VARIIS
A. D. P.
Inductusque
in ecclesiam
ad Judices.

A plateam Genuensem. Ita per ventum est ad unam præcipuarum Basilicæ Cathedralis portarum, in fronte illius Occidentem versus, nuncupatum a S. Michaeli. Ibi adventantes præstolabantur Capitulum et Clerci; et ab his medias sumptus Assistens, processit ad capellam Regiam; atque ad sedentes in ea Apostolicas Commissarios, D. Franciscum de Monsalio Decannum, D. Didacum de Gusman Archidiaconum, D. Franciscum de Cosaos Thesaurarium, et D. Matthaeum Vasquez de Leca Archidiaconum Carionensem. Cumque Marchio de Villa-Manrique Vexillum deposuisset juxta altare, Assistens in hunc modum locutus est.

cosdem alio-
guntur.

49 Post singulare beneficia, quæ insignis haec civitas divinae Majestati accepta refert; magis specialia atque infinita sunt illa, quibus obstringitur sancto Regi Ferdinando, Domino nostro; impensa non tam ut vasallis, quam ut filiis: quia Dominus noster, paterno magis quam herili affectu complexus eamdem, superavit laudem ab Homero datum eidam Gracorum Regi, his verbis; Bonus Rex, qui bene se rexerit, et illis quibus imperavit felicitatis causa fuit. Etenim noster, fuit Rex simul et pater: felici-

et causam
commendat.

B citas autem, quam comparavit suis, non sistitur in terra, dum ipse eam nobis præparat in celis, quemadmodum certos nos faciunt principia suæ Canonizationis: felicitas, quam S. Ambrosius agnoscens, dixit: Optandum nobis ut Regem gloriosum, perfectum, atque beatum habere possimus. Hoc votum causa est hodiernæ lœtitiae, in eo positæ, quod vestrae justitiae curæque offeramus Apostolica rescripta; cum de zelo atque diligentia vestra secura Civitas, credat nusquam vos communib[us] Ordinum omnium desideriis defuturos. Concurrunt in hac causa obligationes filiorum, vasallorum, et judicium; quas uti cognoscunt omnes, ita sperant brevem felicemque expeditionem; supplicantes, ut agatis, sicut vos agere convenit, titulo justitiae et testimonia, ex eo accedentis, quod estis constituti Judices in ea causa, in qua gloriissimum foret ministros esse; idque ex vi commissionis, a beatissimo Patre nostro Pontifice sancto ad vos directæ, quam Hispanis vobis traditæ in manus.

Litteras accep-
tat Decanus,

50 His dictis accessit Joannes Guittierez Tello, Dux Urbanae militiae (Magistrum campi vocant) cum titulo Procuratoris ex parte Capituli functioni huic assistens; acceptaque de collo Assistantis bursam explicans, litteras Judicibus tradidit. His omnium nomine com suscepisset Decanus, seque cum Collegis imposito muneri responsuros pro viribus, gravioratione promisisset, cantari coepit concentu plenisimo, Te Deum laudamus. Collectam de Spiritu sancto subjicit D. Ferdinandus de Quesada Nieblensis Archidiaconus; et Vexillum Regali capellæ restituit Marchio de Villa-Manrique. Ita cum die illa discessum esset, eodem quo ventum erat ordine, simili modo omnes convenerunt iterum postridie in ecclesiam, ad solennem Missam, pro implorando divino auxilio celebrandam. Sub hac gravem et eruditum sermonem habuit D. Manuel Sarmiento de Mendoza, Canonicus Magistralis, assumpto themate, Justus prior accusator est sui, veniet amicus et investigabit eum. Proverb. xviii, V. xvii.

Missaque de
S. Spiritu
canitur.

Imagines cum
diademate
permittuntur.

51 Interim Romæ non torpebat P. Bernardus de Toro, a sua Regia Majestate Agens in Curia a thanc causam constitutus: sed licentiam obtinuit a sacra Rituum Congregatione ipsoque Pontifice curandæ imaginis, cum diademate radiisque ut Sancti, subiecto hoc lemmate: Ferdinandus III Hispanæ Rex, cognomento Sanctus, Saracenorum terrar ac Religionis Catholicæ propugnator. Hujus imaginis exemplaria multa Hispaniæ ad varios idem Pater misit, sub data xxiv Decembris, sibi urbique gratulatus hoc optimi

ominis præjudiciom. Haec fere amplissime deduxit D. Zuniga, nos in pauca contraximus: addimus autem quod haec imago, ad mensuram dimidii exigui folii, inventiatur præfixa Summario impresso, de quo supra, in qua cataphractus Sanctus adstat, amictus paludamento Leonibus Castellisque distincto, dextra gladium, laxa globum sustineus, et cælum versus quasi pronuntiatis oppicta sursum verba, Dominus mihi adjutor. Cum autem elegatiorem majoremque aliam, regali in folio exprimendam, ex mea directione delinquesset sculpsissetque anno MDCLXXVII, qui tunc Antwerpia florebat ultraque in arte peritissimus Cornelius Galle, ubi etiam in recessu eminus prospicitur sanctus Rex, in conspectu Hispanensis civitatis equestri prælio Mauros profligans, dedicatoriæ epigraphen hanc subjecit; S. Ferdinandum, Regem hujus nominis tertium, barbarorum terrorem, Christianorum præsidium, patriæ propugnatorem, Illustrissimo Domino Don Ambrosio Ignatio de Spinola y Gusman, Hispanensis Metropolis (quam ille a Saracenis liberavit) Archiepiscopo, Catholicæ Majestati a consiliis status etc. Cornelius Galle in hac imagine præsentem, ad patrociniū; seipsum, ad obsequiuū dicat, consecrat.

E 52 Ast ut ista laudem mercantur ab arte ingenioque sculptoris, reverationem tamen semper majarem merebitur quam initio ante prolegomena exhibimus, acceptam ex libro festorum, cajus initio etiam præponitur, ut vera effigies cum hujusmodi epigrapham:

Magui FERNANDI veros in imagine vultus

Aspicis, expressit quos tibi docta manus.

Hujus Alexandri faciem qui pinxit, Apellem

Fors dedit: ast animum pingere nemo potest.

Prototypon, ubi et quale sit, tubet ex libro Festorum jam dicto pag. 325 explicare. Tabula est cedrina, repræsentans Regem, coram Deiparae imagine genuflexum, in eodem quo hic exprimitur habitu, nisi quod coronam manibus teneat. Hanc coronam in ectypo vides impositam capiti, alias istic nudo, et pro qua manibus ensim globumque imperiale inseruit Bartholomæus Morellus, qui prototypon studuit quoad cetera imitari, ac diadema beatitudinis signum, hodie illi conveniens, addidit. Regem in eadem tabula utrumque assistentes stipant personæ duæ; quarum muliebris una, videatur Reginam Beatricem ejus sponsam; altera pueri lis, tenellum tum althuc Alfonsum filium, eidem Deiparae adgeniculantem, sistere. Huic tabulae antiquitatis et auctoritatis prerogativam ideo judicium cominunc cedit; quia creditur ab ipsomet sancto Rege donata Confraternitati S. Matthei, cui vivens adscribi voluit, sub cura Magistrorum Sartorum, qui hodie eamdem tabulam conservant in insigni Conventu S. Francisci, cum talit traditione et scripturis authenticis. Quamvis enim etiam alie quædam credantur veram similitudinem continere, ac nominati illa, quæ est in S. Clementis, omnibus tamen illis fidem admit atatis recentioris species, et diadema seu splendores circumducti capiti, quod non foisset viventi factum. Porro cum supradicta Beatrix obiit anno MCCXXXIV, quanda primogenitus pictam sub ejus jam attigerat annua atatis xv, non videtur aberratura conjectura, quæ tabulam priorem pictam esse snaderet circa annum Domini MCCXXV, Sancto needum xxx atatis ingresso. Placuit autem Capitulo mandare, ut eadem lic a nobis sculpta effigies, ampliori limbo ornaretur, simulque operi nostro huic majori optaretur, ipsi inserenda, et privato usui subservitna sigillatim distributa. In hoc limbo, supremum locum obtinet avium regina Aquila, fulmen unguibus premens, symbolum potentiae quæcumque opposita pervadentis ac conterentis; rostro serpente in se retortum, æternitatis imaginem prætendens. Lateribus assistunt, hinc Christianæ Religionis firmitas, inde Majestatis Regiae auctoritas; sic ut Majestati Fortitudo; Religioni,

pro quibus
dedimus ve-
ram effigiem,

paucis muta-
tis acceptam
ex originali,

F

an 1225.

Oratio

A Oratio servens sublimisque Contemplatio socientur : subtus autem spectetur Christianus Orbis, justo Imperio, Fideiique orthodoxae sacer.

CAPUT V.

Progressus negotii Romæ: et probatio casus excepti quoad cultum Sancti ab immemorabili.

*Fabricatis
Processibus
Hispaniæ ac
Neapolit.*

Quomodo progressum deinceps in Negotio Romæ sit, melius nos docebit impressa istir Relatio, qua assertur, quod vigore dictarum Remissorialium facti sunt Processus, in civitate Hispalensi, et in civitate Neopolis: qui fuerunt in hac sacra Rituum congregazione præsentati, ex decreto ejusdem per Illustriss. D. Protonotarium aperti, et successive recogniti et interpretati. Omnia autem facta fuerunt servatis decretis ejusdem sacræ Congregationis, et in omnibus citato Illustriss. D. Antonio Cerro Fidei Promotore, ita ut plene constet de firma probante dictorum Processuum. Cumque eorum examen fuerit commissum Illustrissimis Dominis tribus sacræ Rote Auditoribus antiquioribus, Capitulum Metropolitanæ Ecclesiæ Hispalensis, in cuius ecclesia et Regia capella S. Mariae-Regum corpus d. Servi Dei et sancti Regis requiescit; nec non etiam d. Regiæ Capellæ [Capellani] ac Conventus omnes, omnesque Religiones, cunctaque Collegia ipsius civitatis, ipsa que civitas Hispalensis; præcipue autem Serenissimus Rex Catholicus Philippus IV, ex d. sancto Rege Ferdinandino in decimo tertio gradu descendens; maximopere cupientes deveniri ad formalem Canonizationem ejusdem sancti Regis, iteratis pluries instantiis institerunt et instant pro expeditione, ut appareat ex dd. instantiis et Regiis litteris ab Illustriss. et Excellentiss. D. Emanuele de Moura et Cortereal, Marchione Castri Roderici, Magno Commendatore Ordinis Christi, Duce et Gubernatore perpetuo insularum Tertiæ. S. Georgi, Fayal, et Pico, ejusdemque Catholici Regis Cubiculario, in Lusitanie Regno Regiorum reddituum Praefecto, et apud Sanctissimum Dominum nostrum d. Catholicae Majestatis Oratore præsentatis; una cum Perill. D. Doctore Bernardo de Thoro, ab eodem Rege Catholicus specialiter ad prosequendam causam d. Canonizationis deputato; et Perill. D. Didaco Lopez de Zuniga, ab eodem Capitulo Metropolitanæ Ecclesiæ Hispalensis, cum d. D. Bernardo de Thoro, Agente pariter deputato.

54 Verum quia ob novam formam procedendi, in similibus cansis præscriptam ab eadem sacra Congregatione, Remissorie amplius non conceduntur unico contextu in genere et in specie; sed prius in genere tantum: et successive, examinato Processu in genere, capitul resolutio, an ex eo sit concedenda in specie; propterea fuit ex parte d. D. Fidei-promotoris oppositum, recenti Decreto ejusdem sacræ Congregationis sancitum esse, in causis in quibus relaxatae fuerunt Remissoriæ unico contextu in genere et in specie, antequam d. nova forma procedendi prius in genere deinde in specie esset præscripta, remittendum esse arbitrio d. Sacræ Congregationis, an sit ad ulteriora procedendum, et pendente arbitrio nihil innovandum: ideo propnente Eminentiss. et Reverendiss. D. Cardinali Antonio Barberino, in proximâ Congregatione ex parte ejusdem Serenissimi Regis instatur deveniri ad favorabilem declarationem arbitrii pro Processu, ne dum ad ulteriora in d. causa, verum etiam ad effetualem Canonizationem d. Sancti Regis: quod videtur concedendum ex sequentibus. Primo. Quia cum versemur in Dei servo et Sancto Rege anti-

quissimo, qui obiit anno Domini MCLII, et sic ab annis tercentum octoginta et ultra; et in causa antiquissima, Testes de fama deponentes plene probent, ex cuncclusione in jure receptissima, quam etiam secuta fuit sacra Rituum Congregatio in pluribus causis Canonizationum, præcipue vero S. Hyacinthi, S. Raymundi, et aliis... et in causa de qua agitur plures Testes deponentes, de fama sanctitatis d. Sancti Regis deponentes, plenissime de causa scientiæ interrogati, etiam plenissinam rationem reddiderint..... sine dubio sumus extra omnem controversiam.

57 Secundo. In hujusmodi causa concurrunt historici omnium fere nationum, qui de fama Sanctitatis ejusdem servi Dei testantur, inter ceteros autem præcipui sunt sequentes videlicet: Gilbertus Genebrardus Episcopus Gallus, in sua Chronica anno MCCXLIV, dicit infrascripta, S. Ferdinandus ab omnibus fere Hispaniæ finibus Mauros expellit: et anno MCCXIV, Magnificentia S. Ferdinandi et S. Ludovici Regum, Theologia et bonæ Artes, quæ valde elanguerant ab annis centum, vires receperunt. *In hunc modum porro numerantur, allegatis singulorum locis ubi Sanctum Ferdinandum appellant, Auctores plures quam octoginta; et additur quod idem faciunt plures alii historici, Galli, Germani, Itali, Scotti, Poloni, Catalani, tam Latini quam vulgares, quorum nomina omnia recessentur per Joannem de Pineda Societatis Jesu, in suo Memoriali Vitæ d. Sancti Regis Inter nominatos autem in hac Relatione est liber originalis in Archivio civitatis Hispalensis, qui incipit ab annis fere tercentum, in quo registrata sunt privilegia illi concessa per d. Sanctum Regem, in quo Sancti titulo nominatus est. Item Supplementum Historiae Don Roderici Toletani Archiepiscopi MS. cap. 103: sed non auditur quousque hoc Supplementum sese extendat, unde nec de atate ejus quidquam dicere possumus, apparel tamen supponi MS. vetns esse.*

58 Tertio. Concurrunt picturæ et sculpturæ ejusdem Servi Dei et Sancti Regis antiquissimæ, cum titulo et inscriptione Beati et Sancti: quibus inscriptionibus in antiquissimis plurimum desertor... quæ veneratio et cultus publicus supra-dictus per inspirationem vox Dei appellari potest, cum sit populi Catholicæ Sanctos venerant, soloque pietatis et divini honoris ducta, non alio mundano affectu et interesse moti, ut fuit consideratum in Relationibus S. Philippi Nerii, S. Isidori, et aliis. Et de dictis picturis et sculpturis cum diademate et inscriptione Sancti antiquis, ultra depositiones Testium, constat plenissime ex oculari inspectione, facta per Illustriss. DD. Indices Remissoriales et Compulsoriales Apostolicos, præcipue autem de sequentibus. In capella antiqua S. Marie de las Quevas depicti sunt octo Sancti, ex pictura antiqua, cum diadematibus et splendoribus Sanctorum, inter quos est sanctus Rex Ferdinandus. In ecclesia et monasterio S. Clementis et majori illius capella, e conspectu Regii sepulcri, adest pictura ejusdem Sancti Regis, cum diademate tamquam Sanctus. In altera ex principalibus foribus civitatis Hispalensis, nuncupata de Xerez, in medio Sanctorum Isidori et Leandri, depictus est Sanctus Rex Ferdinandus, cum diademate Sancti; et haec omnes picturæ in pariete sunt valde antiquæ. Atque hoc modo indicantur picturæ. Sanctum Regem, modo cum aliis, modo solum representantes, veteres omnes, numero undecim: authentica autem singularium inspectionum acta, a die VIII mensis Aprilis MDCXXXI usque ad VII Maii ejusdem anni, deducuntur in Summario num. 4 per duodecim paginas. Quæ autem ipsum representant cum SS. Isidoro et Leandro, ut habeat rite inspectus. earumque epigraphis

*sine novo
processu*

*EX VARIS
A. D. P.
deveniri ad
canoniza-
tionem posse:*

*qua constat
ab immemorabili
de titulo San-
cti ex fama
et libris:*

*item ex plectu-
ris vetustis,*

*carumque
epigraphis*

*Idem pro-
batur ex usu
Missarum ro-
tivarum,*

A dum tabernaculi, cum diadema seu splendore et corona regali, et in laeva manu globum mundi (*quædam in dextera ense addunt*) et simul omnes elatione eum loca ponunt, quam predictos e lateribus consistentes Sanctos: sub plerisque autem scribitur, Sanctus Rex Don Ferdinandus.

B 59 Quarto. Concurrunt innumerabiles Missæ Sancti Regis, quæ celebratæ fuerunt et celebrantur, cum publico cultu et veneratione, ab annis fere quadragesimæ continuatae usque ad præsens.... Prout etiam ab antiquissimo tempore Ensis Sancti Regis magna veneratione desertur in publicis processionibus... videntibus et consentientibus Archiepiscopo et aliis ministris ecclesiasticis et secularibus.... Corpus etiam d. Sancti Regis, honorifice supra terram elevatum, veneratur; quod concedi non solet nisi Beatis et Sanctis... Quæ omnes juris conclusiones sine dubio procedunt in hujusmodi causa, in qua non solum concurrit licentia Sedis Apostolicae illiusque consensus præsumptive, sed etiam expresse, ut liquet ex attestationibus summorum Pontificum; videlicet Innocentii IV, qui testatur Sanctum Regem in via mandatorum Domini ambulasse; Gregorii XIII, qui confirmavit Officium quod recitatur in Ecclesia Toletana, in cujus Lectionibus dicitur: quod d. Sanctus Rex Ferdinandus, ob virtutum præstantiam. Sancti cognomen fuerit adeptus: et idem habetur in Officio, quod recitatur in Metropolitana ecclesia Hispalensi, a Sixto V confirmato.

C 60 Porro præter Testes relatos in Summario circa usum Missarum Sancti Regis faciendarum, a tempore quod ipsorum memoriam exedit, allegatur num. 4 liber protocollus memoriarum et possessionum Confraternitatis benedictarum animarum Purgatorii, in Conventu S. Francisci Hispalensis, in quo existit capitulum dotacionis factæ d. Confraternitati, cuius est tenor prout sequitur. Catharina Diaz de Castellijo, olim uxor Francisci de Avila, et sui filii, dederunt huic Confraternitati centum quadraginta Ducatos de contantis in Regalibus, cum onere ut singulis annis in perpetuum dicatur pro animabus supradictorum in Conventu S. Francisci, in die omnium Sanctorum Vesperæ et Missa cantata cum Diaconis..... item dicantur aliae undecim Missæ sanctorum Festivitatum sequentium, Sancti Regis Don Ferdinandi, S. Rochi, S. Petri..... prout totum constat per scripturam coram Joanne Bernal de Heredia, Scriba publico Hispalensi, sub die iv Februarii MDXC. Seruit autem mihi Christophorus Baniez, postea, nova adhibita diligentia, compertum esse exemplum retustius, in archiva ipsius Capellæ unde primum istud acceptum erat; exture enim ibidem Scripturam ejusdem Notarii, factam iv Augusti anno MDLXXXVI, qua Hippolyta Munhoz, Vidua Joannis Gomez de Aguirre, eidem Capella et Confraternitati legavit Ducatos centum, sub obligatione celebrandi tria festa Beatae Virginis, et curandi duodecim Missas, quarum sex sint de Requie, aliae vero sex de SS. Francisco, Antonio, Josepbo, Onophrio, Michaeli, et Sancto Rege D. Ferdinandu. Accedit legatum quingentorum Ducatorum, coram Hieronymo de Lora, iv Novemb. MDGVI, factum a Petro Ximenez Aillon et Catharina Aguirre ejus uxore, pro certo Missarum cantandarum et recitandarum numero, inter recitandas autem sex definitiuntur in honorem SS. Blasii, Laureani, Isidori, Hyneinthi, Justæ et Rutine, atque sancti Regis D. Ferdinandi. Nec dubitat idem Christopharus, quin, ex animis plurim Confraternitatum registris, plures similium Missarum fundationes antiquæ sint reperiendas.

D 61 De Ense, in eodem Summario num. 6 asserunt ex veneratione Ensis et Se- pulcri, Testes, quod omni anno in festo S. Clementis e se- pulcro et manibus Sancti Regis sumitur, deferen-

dus in processione, idque cum ceremonia et attestatione publica fidei de eo restituendo. Fit autem hoc in memoriam victorize, quam Sanctus cum eo Gladio tali die retulit de Mauris, obtenta ab iis civitate Hispalensi; et simili cum cereoionis denuo repouitur d. Ensis inter manus Sancti, id est imaginis Sanctum repræsentantis ad vivum, atque ad eum finem Regio habitu thronoque collocatae, ut dictum num. 9. Denique de Sepulcri veneratione allegantur testes in Summario num. 7, quorum unus affirmat expressius, quod ad dictum Sepulcrum et altare offeruntur cerei, candelæ, imagines, vestes mortuæ, et tabellæ, quibus continentur vota plurim personarum, quæ per intercessionem Sancti Regis obtinuerunt gratias et favores innumeros. Quinto. Concurrit etiam fama miraculorum, non solum in genere, sed etiam in specie expressorum in libro intitulato *Flos-Sanctorum*.... qui liber..... fuit semper ab omnibus habitus, tentus et reputatus pro veridico, ut latissime deponunt Testes, de quibus in Summario num. x. Sed ibi nemo allegat editionem antiquiorem Hispalensi anni MDLXXXVIII, cum nostra sit anni MDXXXII. Sexto. Quia Status Sanctitatis d. Servi Dei et Sancti Regis est etiam plene probatus, cum omnibus requisitis immemorabilis.... ita ut non videatur amplius esse locus disputandi..... Nec est querendum de probatione virtutum in genere vel in specie, cum tendat hujusmodi probatio ad videndum, an fuerit Sanctus; et debemus illius sanctitatem in genere et in specie supponere, ex eo quod tanquam Sanctus fuit palam et publice ab omnibus veneratus ut supra: consequens enim supponit suum necessarium antecedens.....

E 62 Ex sola consuetudine immemorabili in causa S. Petri de Nolasco, præcedente Decreto sacrae Congregationis, fuit per Sanctissimum Dominum nostrum S. Petrus Nolaseus descriptus in Catalogo Sanctorum, ut constat ex litteris in forma brevis expeditis. Constat etiam Leonem Papam X canonizasse S. Guibertum, cum solo libro vitæ ejusdem; et Alexandrum Papam III in numero Sanctorum retulisse Eduardum Angliae Regem, inspecto dumtaxat libro miraculorum ipsius, et litteris Innocentii II, ut appareat ex Bulla ejusdem Alexandri III. Unde videtur tanto magis annuendum iteratis instantiis supplicantium, et præsertim Serenissimi Regis Catholici, pro Canonizatione d. Sancti Regis, pro quo tot tantaque superius adducta concurrunt, que probata sunt ex processu Ordinario et Apostolico.... In quo processu Apostolico plures etiam Testes deponunt plenissime de omnibus virtutibus in specie, etiam in excellentissimo gradu, scilicet fide, meditatione, contemplatione, contemptu seculi, puritate cordis, spe, fiducia, caritate erga Deum et proximum, zelo honoris Dei et salutis animarum, gaudio, pace, misericordia, beneficentia, prudentia, discretione, docilitate, solitudine, circumspectione, justitia, religione, oratione vocali et mentali, penitentia, pietate, observantia, obedientia, paupertate, gratitudine, veritate, simplicitate, amicitia, liberalitate, fortitudine, magnanimitate, securitate, magnificentia, patientia, longanimitate, perseverantia, sobrietate, pudicitia, maceratione, constantia, temperantia, abstinentia, mansuetudine, clementia, humilitate, studiositate, taciturnitate, et modestia: et in Deum referebat omnium virtutem operationes.... Et licet præmissa satis esse videantur, absque alia discussione virtutum et sanctitatis, cum in antiquissimis non sit necessarium causas et rationes exprimere; nihilominus, ut clarus ex omni parte sanctitas d. Sancti Regis innotescat, opera pretium existimavi (inquit Auctor) etiam particulares actus, ad dictas virtutes

A virtutes pertinentes, recensere, quæ perfectam sanctam vitam instituant, et in animo ejusdem plenissime fuerunt. *Tum vero progredivit sigillatum per triplex genus virtutum, videlicet Theologicarum, Intellectualium, et Moralium.*

63 His autem late deductis probatisque, allegando Testes in Summario deductos, qui sua fere habuerint ex lectione veterum recentiumque auctorum, vel majorum relatu; expendit Relatio quod ad presentem causam concurrit incorruptio corporis supra omnem naturae potentiam, spatio annorum fere quadringentorum; de qua deponunt testes Medicis physici, exhibiti per Illustriss. Dominos Judices Remissoriales in visitatione corporis d. Sancti Regis, et non solum nullum signum foetoris seu pravi oderis ex eo oritur, sicut juxta naturæ consuetum contingit in corporibus mortuorum; sed potius bonus odor et suavis fragrantia, quæ similiter sauitatis est signum. Nescio cur hoc loco omiserit Auctor Summarii producere ipsum ocularis inspectionis Actum: nam quorum allegat num. LXXXIV testimonia, solum procedunt ex auditu in genere a parentibus et familiis, præterquam Testis vi, qui simpliciter dixit Ego vidi corpus Sancti Regis; et Testis iii, qui allegat nominatum assertiōnem Don Pauli, qui ipsum viderit et expertus sit tertio: quæ ut sufficerent ad credendam corporis prout integritatem, non probant eam esse miraculosam. Verum quod ex illius temporis octis habere non possumus, suggesteret nobis sequenti Capite Zuniga ex actis anni MDCLXVIII: tamdiu enim et ultra causa tenuit. Post ea quæ hoc et superiori Capite relata fuerunt, Romæ acta et exhibita, tardius ibidem progressum in negotio est. Etenim (sicut prosequitur Zuniga) anno MDCLIII, ibidem obiit P. Bernardus de Toro, Agens ex parte sue Majestatis, tam in ista causa quam in alia Immaculatae Conceptionis; viresque illius, cum omnibus quæ penes ipsum erant documentis et instrumentis suscepit P. Joannes de Lugo, ex Societate Jesu, is qui postea Cardinalis obiit anno MDCLX. Interim formati processus erant: qui eum anno MDCLII Romam essent remissi, et difficultatem movisset Congregatio super articulo de nou cultu, eodem Joanne Lugo jam Cardinali agente, sacra Congregatio, conveniens in Quirinali die xxix Maii anno MDCLV, censuit constare de casu excepto, ex cultu adhibito per immemorialem temporis eursum, metam centum annorum excedentem ante deereta, cum scientia et tolerantia Ordinariorum, ideoque posse ad ulteriora procedi.

Quibus legitime compertis,

B

13 *Testis vi, qui simpliciter dixit Ego vidi corpus Sancti Regis; et Testis iii, qui allegat nominatum assertiōnem Don Pauli, qui ipsum viderit et expertus sit tertio: quæ ut sufficerent ad credendam corporis prout integritatem, non probant eam esse miraculosam. Verum quod ex illius temporis octis habere non possumus, suggesteret nobis sequenti Capite Zuniga ex actis anni MDCLXVIII: tamdiu enim et ultra causa tenuit. Post ea quæ hoc et superiori Capite relata fuerunt, Romæ acta et exhibita, tardius ibidem progressum in negotio est. Etenim (sicut prosequitur Zuniga) anno MDCLIII, ibidem obiit P. Bernardus de Toro, Agens ex parte sue Majestatis, tam in ista causa quam in alia Immaculatae Conceptionis; viresque illius, cum omnibus quæ penes ipsum erant documentis et instrumentis suscepit P. Joannes de Lugo, ex Societate Jesu, is qui postea Cardinalis obiit anno MDCLX. Interim formati processus erant: qui eum anno MDCLII Romam essent remissi, et difficultatem movisset Congregatio super articulo de nou cultu, eodem Joanne Lugo jam Cardinali agente, sacra Congregatio, conveniens in Quirinali die xxix Maii anno MDCLV, censuit constare de casu excepto, ex cultu adhibito per immemorialem temporis eursum, metam centum annorum excedentem ante deereta, cum scientia et tolerantia Ordinariorum, ideoque posse ad ulteriora procedi.*

anno 1655
declaratur
casus exceptus a decretis
Urbani 8.

CAPUT VI

Corporis incorrupti inspectio anno MDCLXVIII, et Medicorum de ea judicium.

*Q*uanta diligentia inspectio hæc peracta fuerit, amplissime patet e.c. Relatione, quam Archivopiscopus Hispanensis D. Antonius Paino misit Alexandru Papæ VII: ubi cum post alia narrasset, quomodo processurus ad ipsiusmet sancti Corporis inspectionem, elegerit xvii Martii anni MDCLXVIII, ita scribit: Constitutos personaliter in capella regia hujus sanctæ ecclesiae, a peritis ad cognoscendum de corporis incorruptionem, atque a deponentibus de notitia et antiquitate sepulcri, iteratum exegi juramentum: iisdemque et Promotore fiscalis Testibusque præsentibus, aperatum fuit sepulcrum, in quo reperta est capsula lignea nigra. Quia autem locus obscurior erat, ad eorumdem peritorum instantia, extracta de sepulcro capsula illa est in plenam lucem: eaque reserata exhibuit alteram capsam, ornatiorem et panno pretioso obductam, intra quam erat corpus venerabilis servi Dei. Cum ergo vidisemus; et propriis manibus

An. 1668
Archiepiscopus
Hisp.

illud reverenter contractantes, reperissemus omnibus suis membris continuum integrumque; accedentes similiter perit, simul omnes et seorsim singuli, inspexerunt tetigeruntque illud in variis suis partibus: qui eum declarationes suas fecissent signassentque, clausa rursos omnia sunt, et eodem quo fuerant ante repedita modo ac loco; deque re tota conditum a præsenti Notario instrumentum, et simul cum reliquo Processu ipsisque declarationibus Romanum missum. *Inspectionem istam prævenierunt Capellani occasione præparandi omnia ad ipsum necessaria: quid autem tunc actum sit, accuratissime descripsit, qui præsens adfuit et curiosissime notauit singula, D. Christophorus Baniez: cuius hæc relatio opus Zunigam extat, sic Latinæ reddenda.*

63 Dic xvii Martii anno MDCLXVIII, facta est visitatio corporis sancti Regis D. Ferdinandi, per D. Antonium Paino Archiepiscopum Hispanensem, ejusque Provisorem, et duos ex Dignitatibus sanctæ ecclesie, Judices Remissoriales ad processus de sua Canonizatione. Ista die vidi prædictum corpus sanctum, manens sub meridie in sua regia capelia; quia andiveram, quod regii Capellani tali hora disponere deberent omnia necessaria ad visitationem; et quia mihi videbatur, quod tali occasione, majori eum otio, possem satisfacere desiderio, quod semper habui videundi miraculum istius sancti et tam incorrupti corporis. Satisfeci autem sicut speravi. Cum enim experimentum esset somptum doarum clavium ipsis tumbæ, tantopere institerunt Capellani ibidem præsentes et duo qui aderant seculares, videlicet Didaeus de Gongora et ego; ut persuasus Capellæ Præses vinci se siverit a sua devotione et nostra, nobisque ostenderit venerabilem istam Reliquiam. Aperta est ergo prima capsula, quæ tribus clauditur claudibus, estque nucha vel querua. Continet hæc aliam secundum, quæ duabus valvis clauditur, estque opera heloserico cœruleo cum limbo rubeo, utroque perquam vetusto. Intra hanc rursus est tertia capsula, ad pedes magis arcta quam sarcophagus, cuius opereulum convexum erat in modum tumbæ, et operiebatur panno perquam pretioso coloris rubei, ornato cruce ex argento cusa insignis artificii, quæ a capite ad pedes descendit, lata in suo hastili et in brachiis palmos duos. Hac reserata sublatus est tapes coloris carmesini, et patuit oculis intuentum corpus sanctum: magnumque nobis ingessit stuporem ac gaudium, tam rara atque mirabili incorruptione sua, post annos quadragesimos et sedecim.

66 Corpus est statira plena, induiturque tunica talari ex ignota nobis texture panno, quæ tota distinguitur insignis regiis, Castellis videlicet et Leonibus, cum manicis proportionatis. Ad caput habet eumdem pannum circa verticem unde capilli emergunt: nec potuimus distinguere, an eo tamquam corona redimeretur, an vero haberet formam caputi, ut solet videri in epomide Episcopali; an denique esset calantica auriculata: distinctionem enim intercipiebat cervicali, cui suo ipsomet pondere immersum caput Sancti, illud ad utrumque tempus sursum attolli fecerat. Jacet autem supra culcitram et pulvinar rubri serici, perquam male a temporis vetustate habiti, indutus calceos corii viridis auro illusi; quibus loco auricularum erant uncini ad eos adstringendos. Erat qui dicere esse calcaria: verum uncini hærebat ipsis calecis affixi, nec apparebat ejusmodi calcarium indicium aliquod. Idem calcei nudos contegebant pedes absque caligis ullis, eratque digitis fere tribus latiores quam pro mensura pedum, desinentes in cuspidem triangulariter acutam: reliqua pars in lera secabantur, præbebatque per intervalla aspiciendam carnem pendum

D
ex virtus.

A. D. P.
de incorrup-

tione corporis
consult perti-

Huic actioni
dum cuncta
parant Capel-
lanti.

pia curiosita-
te reaserant

triplicem cap-
sam,

et corpus
inspiciant,

F

ut erat indu-
tum suis ves-
tibus.

EX VENIS
A. D. P.apposito gla-
dioannulo et sce-
ptra.atque ultro in-
dictio balsami;

integra facie,

et cetera

Præterquam
in digitis

et tibiis

contractu re-
niuntur

A dum eorumque dgitos. Supra pectus tendebatur gladius, simplici cruce praestuctus ad manubrium, eadem forma qua est ille, qui in processione circumseritur die S. Clementis : verum hujus manubrium, id est crux, pugna, et pemum, argentea sunt et granulis quibusdam distincta, operitorque vagina coriacea coloris electrii, vinculis argenteis interpolata. Cum autem impetrassimus a Præidente, ut dictum gladium accuratius considerandum nebis daret; conati simul ambo sunus eum educere e vagina, hinc inde, per manubrium unus, alter per vaginam trahentes, uno magno, sed irrito. Aderat annulus ex auro, qualitatis inferioris ut videbatur, sed spissus absque ulla cælatura vel encauste : cui pro pala inerat lapis cœruleus instar zephyri, magnitudine mediocris fabæ et figura ovalis. Denique manu dextra supra sinistram, cum brachiis supra pectus decussatis, tenet virginem seu sceptrum ex ligno grunato, vel sinuili materia, tunc temporis pretiosa, ad mensuram unius uluae, utrumque choro prænunitum.

67 Mox atque prima tumba reserata fuit, diffundi corporis et sentiri suavis quidam odor, velut aromaticæ cujusdam, sed ignotæ speciei. Est autem corpus totum solida compage unitum; quodque ipsum non sit conditum balsamo, cognovi, quia vidi linguam incumbentem maxillæ et inferioribus dentibus; neque sectionem habet vel signum aliud ullum in fronte; neque ligatum fuit ut solent corpora balsamo condienda; nec denique in intestinis quidquam invenerunt medici, unde non certo colligerent nullamunctionem adhibitam esse. Facies est integra, non consumpta, sed turgida, ejus coloris qui solet remanere post mortem homini naturæ rufu, sed quasi leviter conspersa pulvere. Oculi non profunde introacti, sed intra modicam cavitatem decenter depresso; ubi etiam obscurior color est, veluti in loco magis apto pulverem retinere. Barba nulla, os apertum est, sic ut videre licet in superiori parte omnes dentes molares: in parte vero inferiori extremitates dentium unius lateris: quos inter media conspicitur lingua, cetera labium tegit. Ossa temporum grandia per entem se demonstrant, tamquam viri robusti: collum visui patet, quatenus tunica nouæ absconditur, estque plene integrum cum sua cete, ejusdem coloris cujus et vultus. Quidquid ex brachiis manibusque nudum videri potest, usque initium digitorum, cete sua vestitur, eademque nativi coloris: digitis solis cotis deest. Lefectus autem causa esse videtur, quod multis annulis ornati fuerint, ex quibus solus relitus est is quem supra dixi; detrahendo autem saepius inserendoque ipsos annulos detrita cutis illa esse videatur: quod autem conspici petest in digitis, non sunt articularia ossa, sed fibræ seu nervi coloris fusci, non nihil tendentis ad argenteum, tamquam carnis siccæ.

68 Tibiæ a genibus usque ad collum pedis ossa nuda monstrant, sed coloris multo vivacioris quam sint ossa corporum per corruptionem dissolutorum. Pedes, quatenus conspici per calceos possunt, cum sua cete albi apparent, bene formati, sed pro statu satis exigui, ac velut hominis adhuc viventis. Judico autem ideo a tibiis defecisse ceten; quia dum sanctum corpus stabat inter tumbras Reginae Beatricis et Regis Alfonsi Sapientis, contingere eas potuerunt, et paulatim aliquid inde auferre ii, qui per tot secula illuc accesserunt, cupidi reliquiarum; quod non ita commode potuerunt facere pedibus, per calceos meius defensis ab injuria ejusmodi. Atque hoc testari satis certo possum: quia vidi quam multum isto die raptum sit de vestibus, deque tapete super instrato, quorum etiam ad iue portio-

nes notabiles pervenerint, uti et de calceis: jamque etiam pes sinister, a collo usque ad initium digitorum, rasus erat. Est perro sanctum corpus flexile et plicabile per omnes suos artus, cum maxima facilitate: quemadmodum experti sunt chirurgi movendo tibias, brachia, caput, et reliquas partes optime compaginas; quod fieri non posset, si aliquid esset corruptionis in eis. Ipse ego notavi, quod cum Assistens acciperet gladium, quia simul apprehenderat et manicam, elevarit brachium dexterum: quod ille animadvertis laxavit manicam, et brachium rediit in locum suum.

69 Haec sunt quæ tunc cognoscere potui: postea autem ex medicis didici, quod omnia sic inuenient, et insuper viderint totum pectus, humeros et brachia, cum sua cete, salvo quod circa stomachum apertura esset, et cutis retroacta in latus; sed ex altera parte adeo grossa, ut cognosceretur nihil ejus deesse. Suspicio autem fuit quod apertura ista ex eo sit, quia juxta usum istios temporis fieri potest, ut statim a morte sanctum ejus corpus apertum fuerit ad viscera eximenda: quemadmodum factum est D. Alfonso Sapienti, qui jussit corpus suum sepeliri Hispali aut Murcia, cor autem in mente Calvariae Hierosolymis: et asserit Garibayus, ætate illa consuevisse Principes corpora sua in uno, intestina in aliò, viscera seu cor tertie loco condenda mandare. Verum hoc solum per conjecturam dicitor. Dixit enim mihi Doctor Olíbera, quod cum misisset manum intra sanctum corpus, ut experiretur an non esset conditum balsamo (si enim fuisset debuisset in longitudinem cavum esse) non potuerit illam promovere versus pectus, quia nempe adhuc viscera inerant. Fortassis extraxerint stomachum et ilia: vel etiam non extracta, fuerint exsiccata per se, utpote humidiora; exsiccata autem attraxerint cotem in unam vel alteram partem, unde sit facta sub stomacho fissura ista; vel denique, cum quasi vacuus esset stomachi ac ventris locus, ictu vel impulsu aliquo disrupta cutis sit.

70 Haec, inquam, sunt quæ vidi et scire potui, tum proprio visu, tum relatu eorum qui astiterant visitationi, cui designata erat hora quarta vespertina. Et quamvis coratum fuerit ut res quam secrætissime ageretur, servens tamen devotorum cupiditas videndi corpus Regis sancti evulgavit secretum: adeo ut bene multi in ecclesiam convenerint, jam inde ab uno horæ quadrante. Cumque uni viderent F alios Regie capelle elathris assistentes, et quid ibi morarentur interrogati illi, causam redderent; diffusa ad plures paulatim notitia est, et increvit numerus. Denique ad horam prænetatam intravit D. Archiepiscopus in capellam, ubi jam aderant ii qui nominati convocati ac necessarii erant; clausaque est porta, sic ut ex tota illa turba pauci admundum ingressi sint. Tum vero fideles, qui tanto numero suæque expectationi tam propinquæ adstabant, videntes ea se frustratos, tantum egerunt, ut sublata quo seram tegebat lamina, pessulum portæ reduxerint; eaque cum festinatione ac resolutione irrumperent, qualem tali occasione a conspirato vulgo possis expectare, impleverunt capeillam. Ego, qui sanctam Reliquiam jam videram, ad compressionem evitandam, subi in tribunam ad manum sinistram, ut inde contemplarer ceremonias, in actu tam extraordinario adhibendas: quæ hujusmodi fuerunt.

71 Ascenderont Judices in gradum marmoreum, in quo stat tumba sanctum corpus continens; in eumque finem sublatæ fuerunt inde tombæ Alfonsi Sapientis et Beatricis matris sœae. Apertæ deinde sunt tombæ seu capsæ interiores sancti Regis, verum intra illas non potuerunt ipsum videre tam multi, quot illud examinare debebant: ideoque mandavit

D
Corpus totum
flexilecum fissura
circa stoma-
chumE
lib. 3 c. 16cujus causa
latet.Re vulgata
concurrit
multitudo,et post Archie-
scopumin capellam
irrupit.Extracta de
tumba capsæ,

mandavit

Vera Effigies
S.FERDINANDI
Regis Castellæ & Legionis
*Huius Alexандri vultum sic forsitan spelles
Pinxerit: ut amnum ut neveris acta lege.*

Facie

A mandavit D. Archiepiscopus, ut e tumba extraherentur aliae capsæ, et supra marmoream planitie locarentur. Factum id est magno cum labore : quia tumba et capsæ valde erant arctatae, una intra alias : opus itaque fuit iugna violentia multisque impulsibus, nec nisi laxatis seu fractis trochleis, tumbae marmoreæ latera inter se constringentibus, extractæ sunt capsæ : quas deinde, in illa constitutione tanta multitudinis, opus fuit varie convertere, modo ad pedes, modo ad caput; adeo ut difficile fuisset etiam vivum corpus manere illæsum. Verumtamen Deus, dominus utique vivorum ac mortuorum, non permisit quidquam violari vel a sua compage resolvi. Fecerunt deinde Indices sigillatim examen sibi injunctum : ac deinde etiam sigillatum medici atque chirurgi, qui corpus inspicerunt moveruntque sicut dixi. Interim, quamvis id impedire Archiepiscopus conaretur, non cessabant fideles unde unde accedere, viamque tentare qua sancto corpori sua admoverent rosaria, vel etiam aliquid reliquiarum decerpserent. Visitatione completa clausæ sunt capsæ, repositæque in tumbâ ; et ego regressus sum ut manerem in capella : et noctu denuo apertæ fuerunt capsæ, ad componendam sancti corporis tunicam ; itaque altera vice ipsum cum otio vidi, notavique deficere calceos, ac frusta tunicae, rasumque esse pedem unum, sicut dixi.

Hactenus curiosæ observationes D. Christophori Banicz, quas, inquit Zuniga, habui a D. Didaco de Gongora, in cuius potestate mine sunt.

mirabiliter illatum corpus exhibet :

quod noctu iterum inspec tum a Castellani

Medicorum unus cum so ciis

Heretico iuratus de veritate dicenda.

17 Martii

B *Judicium medicorum de supernaturalitate incorruptionis prænotatæ, legitime descriptum, etiam exhibet Zuniga, quod similiter ex Hispanico Latinum fecimus : ita autem sonat. Doctor Gaspar Caldera de Heredia, mediens civitatis Hispalensis, unus ex senioribus, tamquam nominatus ac deputatus simul cum Dominis, Doctore Don Petro de Heredia medico, et Licentiato Didaco de Olivera, atque Licentiato Ferdinandu Soriano chirurgis, bene approbatis et qualificatis personis, ad inspectionem, visitationem, et recognitionem ejus status, in quo ludie repertur corpus venerabilis servi Dei D. Ferdinandi III, Regis Castellæ et Legionis, appellati communiter et generaliter Sancti, per Illustrissimum Dominum Antonium Painum Archiepiscopum Hispalensem, et Dominos D. Didacum Tribinum, Consultorem sancti Officii, Previsorum ejus et Vicarium generalem ; D. Franciscum Ponce de Leon, Archidiaconum Nieblensem ; Doctorem D. Petrum Franciscum Lebante, Archidiaconum Reynensem. Dignitates sanctæ ecclesiæ Metropolitanae Hispalensis, Judices Apostolicos Remissoriales in causa et processu pro Canonizatione et Beatificatione prædicti venerabilis servi Dei D. Ferdinandi III : quam denominationem et deputationem acceptavi ac denuo accepto ; præstitumque sacramentum, quatenus necesse est, ratifico ; ac promitto declarare cum omni veritate et justitia, secundum captum scientie et ingenii mei, quidquid videro vel cognovero in dicto corpore esse naturale vel supernaturale, et utrum fuerit vel non snerit divino miraculo conservatum.*

C *73 Hunc in finem præsenti sabbato xvii die Martii, currentis anni MDCLXVIII, comparui in capella Regia in sancta ecclesia Hispalensi, ubi publice ac notorie constat haberi in sepulcro et jacere prædictum corpus ; in præsentia et assistentia Dominorum quatuor Judicum, et adm. Reverendorum DD. Promotorum Fiscalium, atque nonnullorum Testium, circa horam quartam vespertinam paulo plus minusve, in comitatu dictorum Dominorum medici et chirurgorum. Cumque de mandato DD. Judicum aperta esset quædam capsæ lignæ, judicio meo querna vel nucea, quæ stabat in suppedaneo*

marmoreæ, quod est ad pedem altaris ante sanctam D imaginem Dominae nostræ a Regibus nuncupitæ ; inventa est intra illam capsæ alia, ex quodam ut videbatur ligne nigre, clausaque. De mandato autem prædicatorum Dominorum Judicium, ut clariori in luce agerentur omnia, educta est etiam hæc secunda capsæ de priori : apertaque ostendit capsam tertiam, tela antea cooperata, tam splendida ac lucida, velut si paulo ante istic posita fuisset. In hac autem, etiam aperta, est et jucet dictum corpus istius sancti Regis. Cumque prædicti Domini illud attente vidissent et inspexissent, mandarunt dictis DD. Medico et Chirurgis, milique cum ipsis, ut videremus et palparemus cum speciali attentione prædictam corporis ejusque partes : atque secundum artem et scientiam nostram expoueremus clare atque distincte statum, in quo hodie invenitur prædictum corpus, conformiter nostræ legalitatæ et cognitioni de obligatione jurisjurandi quod præstimus.

74 Et ego Gaspar Caldera de Heredia, cum religiosa veneratione et singulari solicitudine, postquam Denim ac Domini nostrum orassem, ut mihi divinam suam lucem concederet, ad dicendum et declarandum id quod esset ex suo majori honore et gloria, et ad compleendum mandatum dictorum DD. Judicium ; pro eo quod me attinet, tamquam unus ex peritis, dico et declaro sub juramento ; quod cum ostensum esset dictum corpus in luce clara atque distincta, invenerim ipsum esse integrum, et in eo a capite usque ad pedes continuari entem veram, ut eum vocant medici, in omnibus suis membris, præterquam in radio unius tibæ, quæ est discoporta a genu usque cavillam pedis : os tamen quod patet est candidum, et sine ulla corruptione : pedes autem cooperiantur ente-vera, instructi naturalibus ungibus suis in debita proportione. Caput est velut hominis mortui, et in fronte et in vertice ente sua cooperatum, cum nonnullis capillis, et palpbris oculorum integris. Os apertum cum suis labiis, quamvis siccis et aridis, multaque pars dentium intra ipsum. Caput autem, non omnino, sed aliquæ ab jungitur a collo : quod potuit configuisse, ex mortuæ factæ ad extrahendam de sepulcro primam, ut dixi, capsam. Facies ejus neque formosa est, neque deformis ; sed pallore quodam mortuali obducta. Pectns et humeri operiuntur ente-vera, sicut et ceteræ partes, quæ inde continentur una cum brachiis, eadem ente proportionaliter contextis. Cumque elevasset ambo brachia dexterum et sinistrum, inveneri firmiter unita et coherentia suo unumquidque humero, cum debita textura nervorum tendonumque.

75 Ventrem reperi vacuum et tractabilem, contenue ex omni parte firmam, absque ullo indicio suturæ vel balsami olim exhibiti : coxas vero continuatas cum ente, a parte ventris inferiori usque ad genua ; et utramque attollens agnovi cohærente ossi sacro, per nervos et tendones suos, eadem proportione quæ esse debet inter corpus et membra, sicut dixi, deficiente dumtaxat carne, quæ solet ista membra ornare. Sane oportuit eam imminui et consumi spatio quadrigentorum annorum a tempore mortis suæ, magis per resolutionem quam corruptionem : quæ si alicui parti advenisset, aliarum partium corruptio secura successive fuisset. Reliquit ergo caro inter deficiendum corpus ut erat, id est, non velut sceletum, sed tamquam corpus hominis mortui : quia cutis-vera est absque corruptione : et venter integer (quantumvis ea pars tam humida sit) nullum ostendit in ente signum alicujus putrefactionis. Et hoc esse mirabilius est, quo constantius ex antiqua et generali traditione creditur, sanctum

*DX VENVS
A. D. P.
apertis sancti
corporis arcis*

*illud jussus
explorare,*

*declarat ip-
sum esse inte-
grum,
E*

*c' solide con-
servatum sub sua
cute,*

sed exsecum,

*curse con-
sumptu,*

Regem

*EX VARIO
A. D. P.
non putrefac-
cta,*

*atque suavi-
ter olente;*

*qua esse mi-
racula pro-
bat,*

*ex natura
loci,*

*conditione
tumuli,*

*frequentia
inundationum*

*opinione vulgi
miracula
nira,*

*odoris suavi-
tate:*

A Regem hydropisi obiisse : qui autem sic moriuntur, silent statim corrupti cum foetore intolerabili. Quantum vero ad odorem, mox atque seplerum apertum est, perceptus is fuit ex ipsomet corpore sancto tam suavis procedere, ut nequeat explicari. Non enim erat sicut odores artificiales et naturales succini, musci, aut cedri, vel aliarum similium specierum, sed fragrantia plane singularis cor oblectantis : et adeo ut hinc vel sola testis sufficiens incorruptionis sit. Declaro igitur, et sic mihi videtur, quod omnia jam dicta non potuerint in isto statuto annis conservari, nisi operante divino miraculo: atque haec mei est sententia sub nomine juramenti : itaque confirmo, approbo, et ratifico.

76 Nunc porro officii mei est sententiam, ex Philosophiae et Medicinae principiis stabilire, ac definire utrum corpus istud potuerit tot seculis conservari virtute naturali, an vero ejusmodi conservativum miraculosa censeri debeat. Primo igitur suppono, velut principium infallibile, quod miraculum dumtaxat dicitur, effectus exceedens ordinem communem naturae et artis, sic ut nequeatullo artificio vel medicamine obtineri, sed solum haberi queat a superiori ac divina potentia. Tale autem esse quod corpus istud venerabile incorruptum servetur, primum probo ex eo, quod sanctus Rex plusquam duobus ultimis vitæ annis habitaverit Hispali, ibique obierit : qui est locus tabidus et humidus, magis quam aliis ullis totius Baeticæ, tam propter naturalem suum situm, quam propter stellarum ei respondentium influxum, magisque obnoxius corruptioni : et tamen absque hac illud illi duravit tot seculis. Idem secundo probo ex situ et modo depositionis, a prima hujus die usque in horam præsentem, intra tumbam marmoream, in solo frigido et per excessum humido, præsertiu ad præsens in capella Regum dicta, ubi tumba solum contingit immediate : adeo ut secundum naturæ ordinem debuerit corpus illud in pulverem redigi, nisi esset miraculose servatum : maxime cum præcedentibus annis plures obvenerint urbi inundationes aquæ propemodum infinitæ, superfundentis se Hispalensi civitati, unde naturaliter corrupti illud debuit. Quod autem servatum fuerit incorruptum, manifeste convincitur opus esse miraculosum causæ superioris ac divinae : adeoque, licet Deus non fecisset alia miracula per hunc suum servum, judico quod ipsum sit primæ classis, inter ea quæ divina Majestas solet operari :

C accedente ad istam incorruptionem circumstantia suavis atque celestis fragrantia : adeoque non nitor sola incorruptione, sed concursu omnium simul signorum ad compositionem istius miraculi. Moveor præterea ad confirmandam miraculosam istam integritatem concursu omnium reliquerum signorum, tam humanorum quam divinorum; acclamatione omnium fidelium Christianorum; continua ab immemorabili opinione sancte sua vitæ et heroicarum virtutum; affectu et devotione tantarum ac tam innumerabilium personarum, quæ per ejus intercessionem agnoscent singulares favores atque omnino miraculosos, sibi præstitos a Deo fuisse. Sed haec ratiocinatio aliud et sublimius tribunal spectat.

77 Quod si quis sustinere velit, sanctum Regem aliquam pati corruptionem in cute vel in membris aut harmonia corporis; erroris convincetur manifesti, per suavem odorem et fragrantiam ex dicto corpore manantem, porque ejus integritatem. Sicut enim horribilis foetor et graveoleutia sequitur corruptionem et putrefactionem; ita bonus ac suavis odor conservationem, unionem, et perfectam conformatiōnē partium: odoris quoque illius temperamentum, non naturale sed supernaturale, publicat et confirmat effectum esse omnino miraculosum.

Sin porro instet aliquis, ex eo quod in hoc corpore caro naturalis desit, sustineri posse quod passum sit aliquam corruptionem, alias enim illam quoque integrum mansuram fuisse, sicut ea dicitur integra permanere in aliis quibusdam Sanctis, Francisco, Didaco, Isidoro Agricola: respondet quod istud peculiare beneficium Dei non debeat æqualiter ad omnes Sanctos extendi, sed partialiter etiam a Deo soleat communicari: quandoquidem audiamus sic dici conservatum esse indicem S. Joannis Baptistæ, in fronte S. Mariae Magdalene partem carnis, linguam S. Antonii, cor S. Theresiae: et ita in hoc sancto Rege integre conservatur tota cutis vera per omne corpus a capite usque ad pedes. Neque hic penetrandum curiosius in Dei providentiam, quærendaque ratio, cur Dens favorem istum universalis integratatis, etiam quoad carnem, unis Sanctis potius quam aliis concedat; multo minus ex carnis defluxu, non obstante reliqua corporis integritate, arguendum, non subesse hic verum miraculum, sed supremum effectum naturalis virtutis. Ad comprobationem porro confirmationemque sententiae meæ sufficere potest, quod dixit et judicavit Doctor Franciscus de Figueroa anno MDCXXXIV, quando simili de causa vidit et inspexit hoc venerabile corpus, gravibus verbis declarans, quod ipsum invenerit cum eodem celesti ac divino odore, et cum eadem incorruptione atque integritate, perfectissimaque compositione et harmonia, cum qua hodie spectatur. Neque minus id confirmatur inde, quod ipsum sic fuit conservatum per plures quam quadringentos annos. Debemus itaque indubitanter statuere, quod odor, integritas, color, unio, et compago membrorum, aliisque omnes a me relatæ circumstantiae hujus sancti corporis, excedant in sua conservatione præsenti omnem ordinem naturæ vel artis, per Dei operationem miraculosam ad suos altos et secretos fines.

78 Liceat autem pro veritate, non solum affectus mei, sed ipsissimæ essentiæ, hoc etiam addere discurrendo, quod si justa Dei permissione hodie fieret resurrectio corporum, suis animabus informandorum qualis fiet in ultimo die judicii: venerabile istud corpus, quemadmodum ipsum invenimus integrum, omnibusque partibus suis secundum legitimam harmoniam dispositum, ut modo est; solum exigeret, ut anima sua ipsum informaret lucido illo splendore, quo justorum animæ informatur sunt corpora sua, communicantes ipsis lumen glorie, quod Majestas divina illismet communicavit, in præmium satisfactionis, quam hac in vita dederunt divinae justitiæ per opera sua heroica, elevata meritis passionis et mortis D. N. Jesu Christi. In nostro autem casu evidens est, quod opera istius sancti Regis fuerint radicata in vera sanctitate: quandoquidem sciamus, quod vixerit et mortuus sit cum opinione sanctitatis, juxta sensum communem et venerationem omnium fidelium; quæ hodieque perseverat, continuata plus quam quadringentis annis, continuaturque cum majori semper devotione et fervore: quod ipsum arguit superiorē aliquam causam tam continuæ perseverantiæ.

79 Et sane videtur inihi nullum formari posse ratiocinium humanum, quo evincatur contrarium: quin potius in hoc comprobatur ipsa sanctitas, cum respectu ad humanæ naturæ potentiam, si mihi permittitur, hanc veritatem comprobare effato Gentilis Aristotelis, dicentis, Id quod omnibus videtur, impossibile est omnino esse falsum. Quod duo, aut quatuor, vel pauci quidam, fallantur, possibile est communis iudicio: ut autem omnes in communis unius veritatis comprobatione fallantur, est impossibile. Consideretur quæso tempus et numerus secundorum

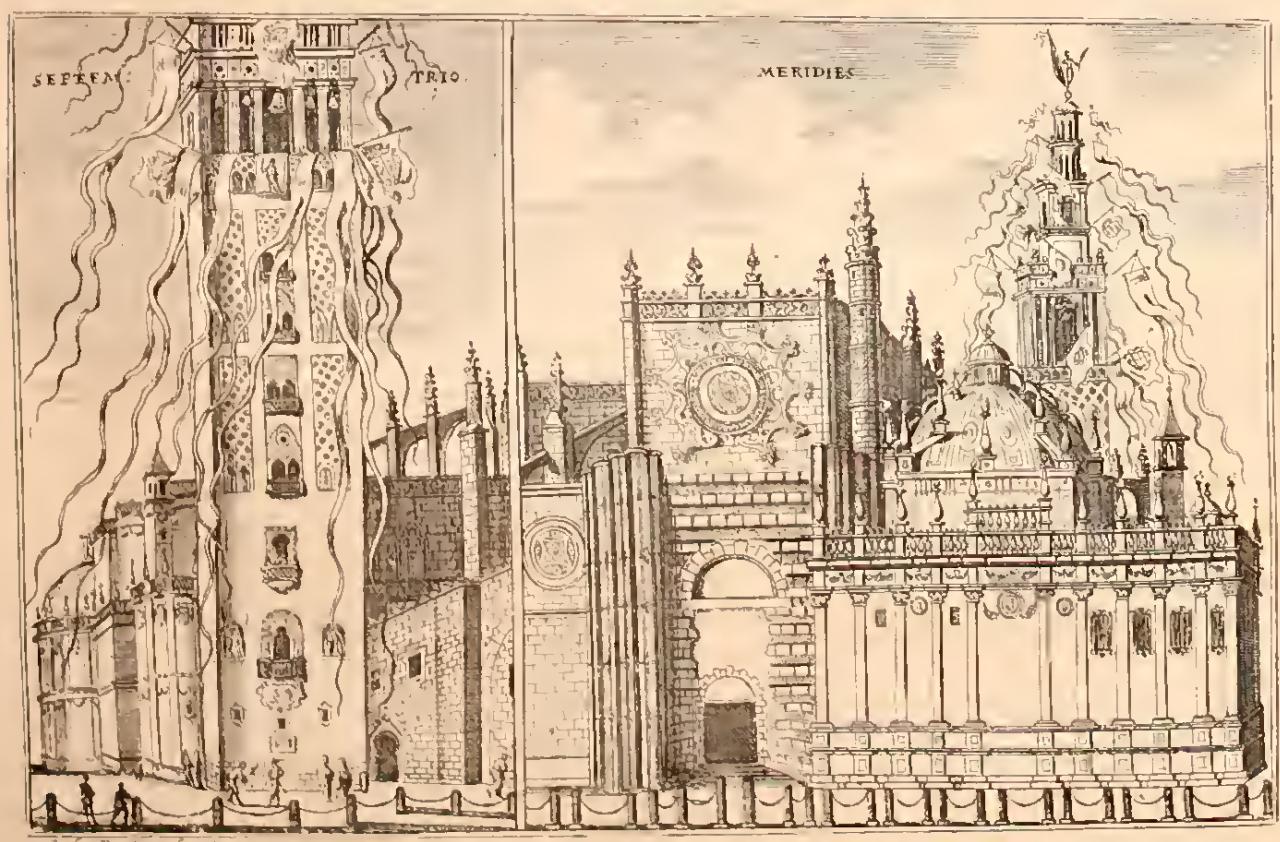
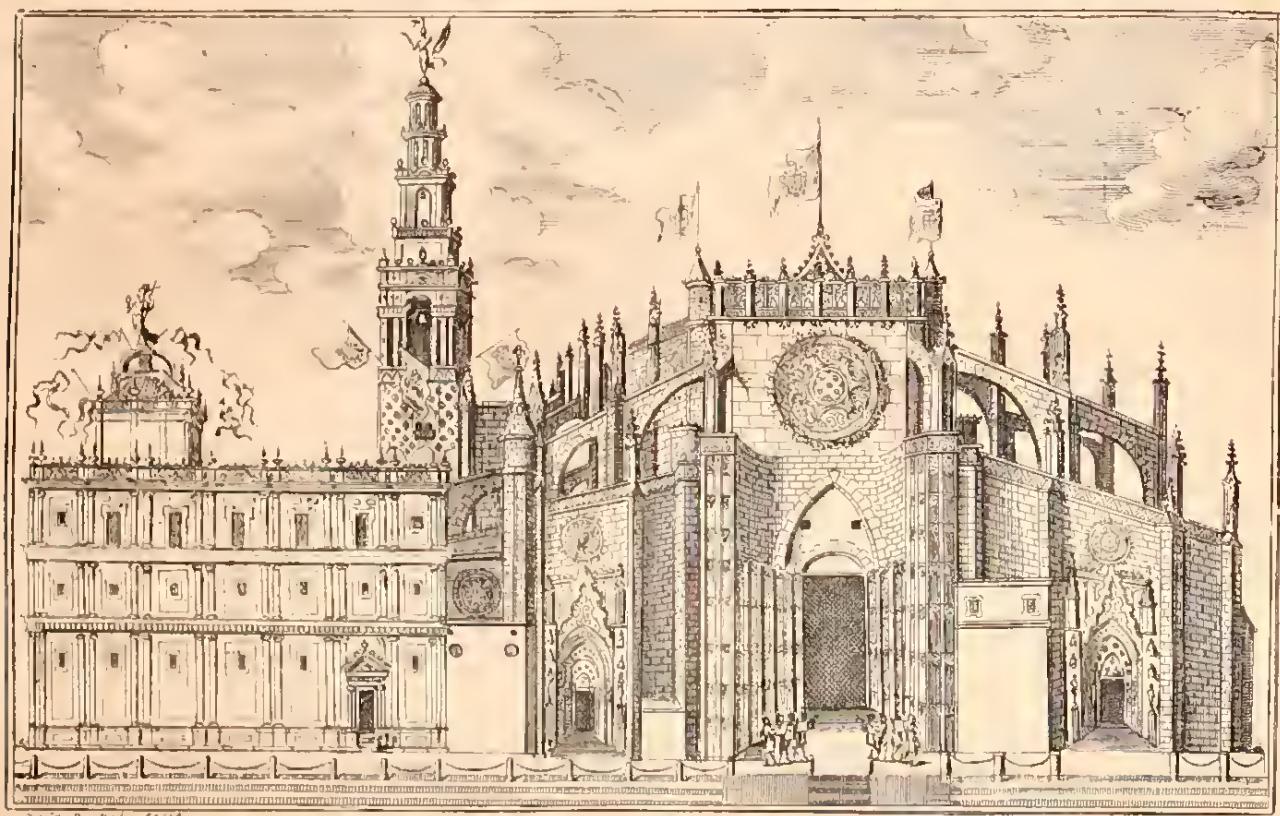
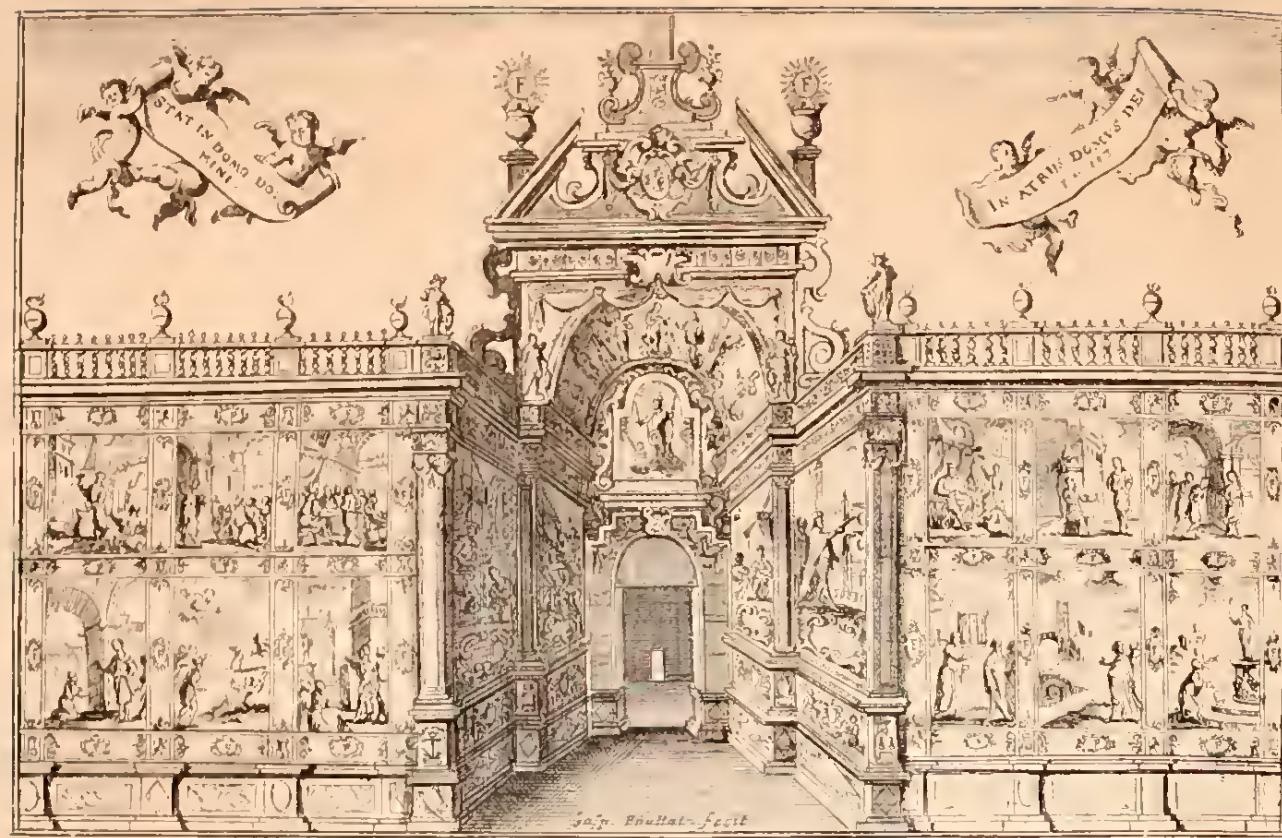
D
*nec obesse
quod caro sic-
cata et con-
sumpta fuerit,*

E
*sicut antea
et cui judica-
tum fait in
Visitatione
 anni 1634.*

Ideam commu-
nem opinio-
nem sanctita-
tis,

F

*tot seculis
continuatam,*

*infallibilis
testimonii
locum tenere
censet,*

*et declaratio-
nem concludit.*

*Deputatio
Canonicorum
pro causa di-
rectione.*

A lorum, quibus duravit aestimatio, cultus, veneratio, et servens devotio erga istum venerabilem Dei ser- vum, in omnibus populis et regnis, tam Catholicis quam externo Principatui subjectis; et patentissima in luce apparebit veritas, quam in eo tenui judicio assequi videor. Denique accedit, quod novissime appellatus sit Sanctus, et honoratus tamquam alii Sancti, atque ut talis permisus et toleratus hono- rari, non solum a Prælatis et Superioribus ordina- riis, sed etiam a Sede Apostolica, quam regit et gubernat Spiritus sanctus, per cuius auxilium spe- ramus Canonizationem ipsius, ad honorem et glo- riam Dei ac Domini nostri. Haec est mea in hoc ju- dicio sententia, quam ratam probatamque habeo, tamquam de visu et inspectione ipsius corporis ve- nerabilis servi Dei, secundum scientiam et expe- rientiam quam consequi potui spatio annorum quin- quaginta, quibus medicinam profiteor. Si erre in aliquo, quod non bene intellexerim; nullo modo in- tendo disserere a sensu et doctrina sanctæ Ecclesiæ Catholicæ: quia in tali casu omnino modis me resigno et subjicio, tamquam fidelis et Catholicus filius Ecclesiæ; neque tantum ipsius luci et mandato, cedo, sed etiam cuicunque meliori ac saniori ju- dicio.

B §1 In eamdem sententiam ac formam arbitrati sunt, tum alter Medicus, tum Chirurgi duo: et eisdem ante- hac consonæ fuerunt resolutiones corum, qui anteriori- bus visitationibus intersuerunt, conservationem sancti corporis approbantes pro stupendo et continuo miraculo. Perro jnm inde a principio hujus tractatus, et specialiter ab anno MDCXXXIV, inquit Zuniga, quo Decanis et Capitulum Metropolitanæ Ecclesiæ in se sum- pserunt totam curam et iuspendium, huic sancto negotio necessarium, habuerunt semper formatam Diputationem, quæ singula agenda particulariter dirigeret, mutatis identidem pro temporam varietate personis; quibus liberali manu Decanus et Capitu- lum, sicuti Philippo IV Regis Catholicæ promiserunt, contribuunt quidquid eis est necessarium ad finem consequendum. Qua sane in re insignem animi sui ge- nerositatem declarant, tamquam digni successores antiqui illius Hispanensis Cleri, qui ad subvicem edificandæ ec- clesiæ nova Cathedralis, cui similem Hispania tota ha- bitura vix esset, generose cessit suis omniibus proventibus annue percipiendis, modico eo quod ad necessariam su- stentationem sufficeret contentus, quoad absolutum opus esset; quod sub Sancio IV Rege, atque odeo ante annum

C MCCXCV captum, sub Joanne II, id est non diu ante an- num MCCCCVII primo finitum fuisse, ait Rodericus Caro lib. 2 cap. 4 ipsius descriptionem futurus, qualem antea etiam Morgadus dedera lib. 4 c. 2. Similiter in in- structionibus mthi missis lego, quod Capella S. Cle- mentis (quæ ad communiorum sanctissimi Sacramenti administrationem in veteris ecclesie claustro constructa s'eterat jam inde ab anno MDCXLVIII) novo opere longe que pulcherrimo iuxta novam ecclesiam facit parentum nostrorum memorii condita; conserentibus Beneficiariis omnibus certas suorum redditum portiones, præter eam quam Fabricæ Præfecti ex arario suo poterant erogare summam. Et hoc est quod Sanctuarium appellant, no- ve architectonicæ specimen pulcherrimum iniis ac foris, visuque juvenilissimum.

CAPUT VII.

Canonizatio sancti Regis, inchoata a Cle- men- te Papa X, Hispali nuntiata, et ad novum festum factus insignis apparatus.

A uno tandem MDCLXXI adfuit tempus, quod, ut ait Zuniga, destinaverat Deus in maximam Hispanico- rum regnorum et civitatis Hispalensis gloriam, per

S. D. N. Clementem Papam X, qui die iv Februarii D declaravit, Regem Ferdinandum, ut Sanctum coli posse, festumque concessit iudicis ejus Natalicelebrandum, sub ritu Duplicis, per omnes ditiones Hispanicæ Mo- narchia subjectas, expeditis die vii ejusdem Februarii Pontificatus sui anno primo in hanc formam litteris: Gloriosissimos coelestis Jerusalēm Cives, illos præ- sertim, qui in diebus peregrinationis suæ, tametsi in rerum humanarum sublimitate positi essent, non sperarant in lubrico divitiarum, nec in Regiae pot- tentia dignitatis; sed magna illa virtute humilitatis (qua fit, ut omnia terrena cacumina, temporali mo- bilitate nutantia, non humano usurpata fastu, sed divina gratia donata celsitudo transcedat) solidati bellarunt bella Domini; et unico illi fundamento, quod est Christus Jesus, innixi, superædificaruunt aurum, argentum, lapides pretiosos, manentisquo operis mercedem in aeternæ salutis stabilitate acci- pere meruerunt, congruis honorum laudumque præ- coniis in terris celebrandos esse, merito censemus. Ac proinde flagitantia id ipsum Regum orthodoxorum, non minus pietatis aliarumque Christianarum virtutum, quam Regii fastigii splendore fulgentium vota, paterno affectu exaudimus; sicut ad Ecclesiæ Catholicæ decus, spiritualeque fidelium populo- rum ædificationem atque devotionem fovendam et promovendam, conducibile in Domino fore arbitra- trum.

83 Cum itaque alias, videlicet die xxix Maji MDCXV, Congregatio tunc existentium S. R. E. Car- dinalium, sacris Ritibus Præpositorum, ex deductis in processu auctoritate Apostolica consueto, super easu excepto, declaraverit, de illo constare ex cultu exhibito servo Dei Ferdinando III, Regi Castelæ et Legionis, cognomento Sancto, per immemorabilem temporis cursum, excedentem metum centum annorum, ante Decreta fel. rec. Urbani Papæ VIII præ- decessoris nostri, cum scientia vel tolerantia Ordini- niorum, et emanatum desuper dictæ Congrega- tionis Decretum, recol. ment. Alexander Papa VII, etiam prædecessor noster, die xxxi ejusdem mensis approbaverit; et inter alia plenissime constiterit, de celebratione Missarum in honorem prædicti servi Dei, prout de Sanetis celebrari solent, tam in Sa- crario veteri, quam in Capella Beatæ Mariæ Regum nuncupata Metropolitanæ ecclesiæ Hispalensis, ubi extat illius sepulchrum. Hinc est quod Nos, piis enixisque carissimi in Christo filii nostri Caroli, Hispaniarum Regis Catholicæ, ac carissimæ in Chri- sto filiæ nostræ Marianæ, earumdem Hispaniarum F Regiæ Catholicæ, Viduae ejus Genitricis precibus, nobis per dilectum filium nobilem virum Petrum de Aragonia, Ducem Segerbiae et Cardone, Regni Nea- politani Prorogem, ac ejusdem Caroli Regis apud Nos et Sedem Apostolicam Oratorem, ad præstan- dam Nobis ipsius Caroli Regis nomine obedientiam missum, super hoc humiliiter porrectis, favorabilem assesum, quantum cum Domino possumus, præ- bere cupentes; ut in omnibus Regnis Hispaniarum, et Ditionibus eidem Carolo Regi subjectis, et in ec- clesia SS. Jacobi et Ildephonsi de Urbo nationis Hispanorum, de memorato servo Dei Ferdinando Tertio Rege, Missa et Officium de Communii Con- fessorum non Pontificium, sub ritu duplici, juxta Rubricas Breviarii et Missalis Romani, quotannis in perpetuum die xxx Maji, qua idem Servus Dei obdermivit in Domino, celebrari, et ab omnibus utriusque sexus Christi fidelibus, qui ad Horas Ca- nonicas tenentur, recitari libere et licite possunt et valeant respective, auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus et indulgemus. Non ob- stantibus Constitutionibus et Ordinationibus Ap- stolicis etc.

EX VOTOS
A. D. P.

quod antiqui-
tate cultus
sufficenter
probata,

recitandum
Officium et
Missa sit de
S. Ferdinand-

EX VARIIS
A. D. P.
et permittit
votum fe-
stum.

Quo nuntio
festive excep-
to Hispali,

4 Martii
ayuntur Dco
gratia,

consulitur su-
per festo su-
faciendo Rex.

A 84 Hanc gratiam, *inquit Znigna*, idem Pontifex ampliorem mox fecit, die xi mensis præfati, permittens ut pro una sola vice celebrari posset festum unum votivum per omnia regna, præter illud quod in die Natali occurrit xxx Maji celebrandum. Cum autem adeo letus nuntius pervenisset Hispaniæ die in Martii, ubi propter immediate ante acceptas Röma litteras, felix quidein, sed non ita promptus successus expectabatur, etiam obduratissima corda soluta in lacrymas gaudii sunt. Advenerat nuntius ipsam hæc matutina, qua ad majoris momenti negotia convocari Capitulum solet. Nulla igitur mora fuit, quin reseratis tabellis res publica fieret, expeditis continuo Deputatis qui novum gaudium Prałatis et Magistratibus indicarent; et pulsatis confessim Metropolitanæ ecclesiae signis, quæ reliquarum tota urbe campanarum concentus exciperet, et tantæ latitiae cunctos sacerdos participes. Aderam ego in ecclesia, *inquit Zniga* (*unde deinceps sequentia acripinus*) fuique tam felix, ut inter primos rem intelligerem. Testari autem possum, inexplicabilem fuisse animorum motum in omnibus qui aderant; cum mutato repente stylo, qui dicere solebant,

B FERDINANDUS SANCTUS; cœperunt pleno gutture ex clamare, SANCTUS FERDINANDUS: plerique vero proferabant ad ejusdem corpus adorandum in capella Regia, quæ nunquam intra se constipari vidi magis devotum affectuosumque concursum. Mox sacra Sancti effigies collocata fuit super altari, quod in mediæ capelle applicitum est Regalibus tumbis: quo eadem vespera venerabunde et processionaliter accesserunt ambo Capitula, in gratiarum actionem Archiepiscopo decantante orationem, DEUS QUI BEATUM FERDINANDUM; eundem verosimiliter, quam Ecclesia de S. Philippi Neri sic prosequitur; Deus qui Beatum N. Confessorem tuum Sanctorum tuorum gloria sublimasti, concede propitius ut cujus solennitate latatur, ejus virtutum proficiamus exemplo. Porro noctem breviorem fecerunt lumina, per omnes vicos domosque accensa: et sequenti die Jovis v Martii Audientia Regia Missam de sancto Rege canendam curavit in Collegio Angeli Custodis, quæ fuit omnium Hispali prima: secutum mox est Officium Contracrationis in conventu S. Pauli; neque cessassent ex ordine alii aliquicunque, nisi judicatum fuisse sisti debere illum præproperæ devotionis cursum, donec Metropolitanæ ecclesia suo jure esset usus.

C 85 Ex hinc ergo Decanus et Capitulum magnificenter adornandæ festivitatis cœperunt metiri generositate et obligatione sua: maturandum autem et properandum erat, ut festum extraordinarium præcederet annua commemorationis recursum. Primum ergo ex corpore Capituli missus est, qui Regi successum gratularetur, D. Joannes de Texada et Alverete Canonicus: deinde decretum, ante omnia esse curandum, ut corpus sancti Regis, separatum ab aliis sepuleris Regiis, eminentiori loco ponetur; nunc quidem ex temporali opere pro festo, postea vero durabili alio, secundum descriptiones, quas esset facturus Capitanus Franciscus de Ruesta, mathematicus et architectus præcipuus. Consultabatur etiam, unde, si esset habenda processio (quod erat ambiguum) haberetur urna tam sancto deposito circumferendo idonea; ac denique de formalitatibus et assistantiis Ministrorum Regionum determinandis ab Aula. Tempus breve supererat pro tanto, quantum Decanus optabat, apparatu: cuncte incipendum esset opus ab altari majori ipsius Metropolitanæ, erant qui volebant ei præstruere machinam, occasione præsenti accommodatam. Verum quid concipi potuisse, quod ejus magnificèntia non excederet, etiam absque ornato extraneo? Reprobata ergo

istiusmodi cogitatione, obtinuit sublimis idea Joannis de Baldez, pictoris sculptorisque incomparabilis: qui suggestus, in eadem longissimæ Basilicæ navi, inter chorū portanque principalem, ubi in festo Corporis Christi solet exponi Sanctissimum, erigendam machinam triumphalem, ad earum imitationem: quas Heroibus suis erigebat antiquitas. Quod tam feliciter magnificeque successit, ut qui festivos solennitatis hujus apparatus integro volumine describendos sibi sumpserat Don Ferdinandus de la Torre-Farfán, quamvis omne ingenii acumen, styli proprietatem, doctrinæ studiis acquisitæ excellentiam in hoc contulerit; imparem se fassus, auxilium a sculptura petuerit; ut quoil non satis poterat verbis, utcumque exprimeret lineamentis.

D 86 Porro exemplo Zanigæ, lectorem suum ad præcitatum superiori Capite festorum librum ablegantis, potuisse hic calamus sistere et ad ulteriora transire: sed pati noluit Capituli magnanimitas. Intelligens enim quanto omnia elegantius sculptores Belgæ eadem possent expressa dare, in minori et congrua primæ horum Actorum editioni forma, maluerunt me scriptorem priorem, quam posteriorem imitari. Itaque sic scalpenda curvi tunc omnia, ut singulæ lamellæ paginulas singulas implent, ternæ autem vel quaternæ in unam contractæ majore in pagina, qualis Actorum nostrorum est forma, simul possent imprimi; quas hoc ordine nunc exhibeo, ut tribus eurum, ornatum interiore majoris Portæ, Capellæ Regiæ, atque Sacrarii offerentibus aspectui, præponatur tota vastissimæ basilicæ ichnographia, servitura etiam ad intellectum descriptionis, propositæ Annos. e ad cap. 2; deinde ut post formam machinæ principalis, media in novi ecclesiæ erectæ, contemplari tertia in tabula licet faciem omnem exteriorum ejusdem ecclesiæ, insignibus multis operibus cinctæ, quæ in prædicta ichnographia signare non licuit. In qua etiam ichnographia præcipias omnes vastæ istius fabricæ partes placuit signare zyfris, earumque explicationem hic seorsim dare. Est ergo

E I Porta principalis, ducens a gradibus in ecclesiam.

2 Locus machinæ triumphalis ejusque vestigium.

3 Chorus major ecclesie.

4 Capella major, intra quam et chorum conspectus et commeatus mutuus columnaribus cancellis præmunitur, ad arcendum vulgi iugressum transiunque.

5 Sacristia Capellæ majoris.

6 Capella Regia, in qua corpus Sancti.

7 Porta Capituli.

8 Porta Aerarii.

9 Porta Anticapituli.

10 Porta Sacrariae majoris.

11 Porta meridionalis ad Longiam.

12 Capella Domini nostri de Antiqua dictæ.

13 Porta S. Michaelis, ad latus Meridionale.

14 Porta Baptismi, ad latus Septentrionale.

15 Porta Sacrarii.

16 Baptisterium.

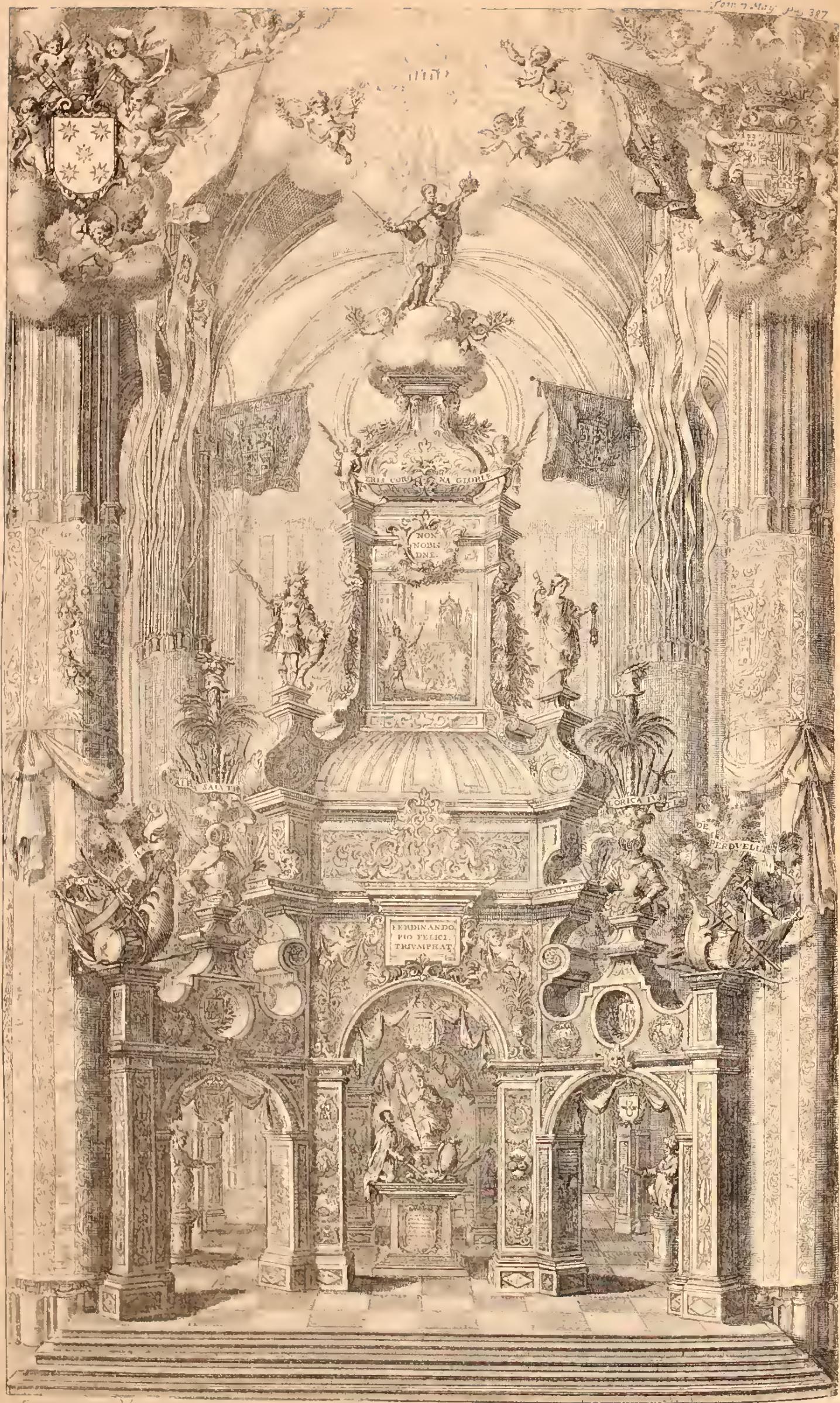
17 Porta ad atrium Aurantiorum.

18 Porta Lacerte, inter turrim et atrium.

19 Porta ad turrim et coemeterium.

F 20 Turris vetustissimi operis, cuius hic solum media pars notatur.

87 Hoc præhabito situs totius conceptu, ecclesiam ipsam ingrediatur cogitatio per præcipuam Occidentali in facie portam, ubi ante omnia tibi occurret, media in navi post primas columnas, ingens ac triumphalis machina quatuor facierum, quarum unam intrens et paucis explicatam legens, intellige tabularum pictarum atque emblematum eodem spectantium argumenta, quæ tacitus transeo, similiter ut in prima facie, ex heroicis sauci Regis actionibus virtutibusque desumpta fuisse,

in qua repræsentatur Sanctus Ecclesiæ exhibens subiecta sibi Maurorum regna,

A fuisse, quibus sua quæque lemmata epigrammataque Latina et Castellana lingua respondeant. Centrum totius machinæ inferioris Ecclesia obtinet, Ferdinandum ad pedes sibi inclinatum excipiens, et monstrantem per quotuor ejusdem machinæ latera suis in basibus genusflexa Hispalis, Cordubæ, Murciæ, atque Gienni regna, cum hac ad basim primoriam, in quo consistit ipse, scriptura; Leva in circuitu oculos tuos et vide: omnes isti congregati sunt venerunt tibi. *Hanc Scripturam, sumptam ab Isaïæ cap. lx, explicant Latini Castellanique versus: et Ecclesia, sibi ipsique in scuto quod sinistra tenet gratulans, pari poesos utriusque elegantia, reponere ei videtur istud ex Psalmo xv. Tu es qui restitues hereditatem meam mihi. In tribus reliquis basis prædictæ lateribus, simili modo geminæ linguae paraphrasis metrica, Ecclesiæ ejusdem nomine, applicabat Regi Ferdinando hæc Scriptaræ loca: Ad alligandos Reges eorum in conupedibus, Psal. cxlviii: Deducet te mirabiliter dextera tua, Psal. xliv: et, Ego primogenitum ponam illum, excelsum præ Regibus terræ, Psal. lxxxviii. Sic etiam Hispanense regnum clavem porrigena fingebaratur dicere, Non erit qui claudat, ex Isaïæ xxii; Cordubense, Qui vicerit possidebit hæc, Apocal. xxi; Murciense, Quia contrivit portas æreas, Psal. cvi; Giennense, Possidebit semen tuum portas inimicorum, Gen. xxii. Quibus etiam omnibus subiecta legebantur in eundem sensum concepta epigrammata Latine atque Hispanice.*

B 88 *Ast illa prætermittens, solum hic notabo quatuor principales titulos, totidem faciebus ossurgentis pavlatim machinæ sic inscriptos. I. Ferdinando Regi, pio, felici, triunphatorique perpetuo, inter Duces auspicatissimo, Indigetes inter felicissimo, ob rem Christianam optime gestam, pietate potius quam armis assertam in regnum religione inque Bæticam, Maurorumque gentem attritam, sacris Hispanorum fastis quondam adscripto, recens cultui exposito. II. Clementis X, nomine ipso felicitatem Divo Ferdinandino præsagientis, æterno seculorum plausu vicariam Dei potestatem agentis, universo Christiani orbis consensu sacros honores etiam decernentis, munificentiæ integerrimæ. III. Caroli II Hispaniarum Regis, vel ab infantia et monstris formidandi, nomine magno Thraciam concutientis, spe letissima Ecclesiæ affidentis, progenitorum Divum ideam sibi præscribentis, ejusque sacra a summa Sede impetrantis, catholicissimus auspicii. IV. Marianæ C Austriae, augustæ, magnæ in cunis, magnæ in thoro, magnæ in prole, Ferdinandi quartæ decimæ sobolis, orbique Reges diva posteritate tradituræ, piissimis officiis, gratitudinis ergo Patriarchalis Hispalensis ecclesia. Convexo fornici machinæ inferioris, in modum templi conformatae, inpositis cubis, ex quatuor lateribus partem aliquam continebat historiæ, assubre pictam in tabula; sicut anterior triumphante pro Ferdinandō Virginem Hispalim induceret, sub hoc versu Psalmi cxiii, Non nobis, Domina, non nobis; sed nomini tuo da gloriam: qua verba hoc deinde carmine explicabantur:*

Cœlorum augusto vehitur Regina euruli.

Quam pedes insequitur Rex, præit aginen
[ovans.
Vincentis Mauros Fernandi est dextera: at illa
Pugnantis Regis duxit in arma manum.
Ergo triumphanti Mauros sit gloria Divæ,
Auspiciis cujus castra inimica ruunt.

89 *Porro ex uno laterum Sanctus Rex conspicitur, Hispalense templum dedicans; ex altero, idem Rex coram sacro Vaticano de lecto in terram ægrum corpus provolvens; a tergo denique idem cernebatur, animam Creatori feliciter reddens, cum datis sibi ab eo coronis, vicissimque æternæ gloriæ coronam accipiens; sub hisce*

*Epiaphis: Sedes tua Deus in seculum seculi, D
Psal. xlii; Seidi vestimenta tua et levasti coram me, ego quoque exaudiyi te, u Paralip. xxxiv; Annuntiaverunt coeli justitiam ejus, Ps. xcvi: quæ omnia, æque ac alia, epigrammate Latino pariter et Castellano illustrabantur, super splendidis ductilis argenti scutis. Angulos hujus cubi circumsistebant statuæ, quarum in imagine solum duæ cernuntur; et haec, ex habitu subscripto nomine, cognoscabantur esse, Seculum felix, et Oratio efficax: quæ vero in recessu latent, indicantur fuisse, Mars indefessus, et Victoria perpetua. Singulis breve lemma, ex antiquis scriptoribus sumptum, optabatnr in scutulis, positis ad initium rotule, supra zophorum sursum nitentis; muta sub ea cui Seculum Felix inveniet, hoc Plinii secundi in Panegyrico ad Trojanum; Est enim vera felicitas, felicitate dignum videri: alioque aliis tribus personis proportionata. Super quatuor portas, ex angulis majoris machinæ lateraliter procurantes, totidem ascendebant palme, galea supræ loureata onustæ, et ad pedem victricibus Regis Sancti armis circumornatae, sub hisce lemmatis. I. Indutus est justitia ut lorica. II. Galea salutis in capite ejus. III. Indutus vestimentis ultiionis. IV. Et opertus est quasi pallio zeli. Extensis vero carum portarum pilis superstabant ramosæ quercus, dependentibus undique barbarorum devictorum spoliis onustæ, sub circumvolta lemnisco, cui inscriptum, Fernandus Deo hæc de perduellibus arma, metro quidem non usquequaque ad leges poeticas exacto; sed satis apte expresso ad Virgiliani hujus imitationem.*

Æneas hæc de Danais victoribus arma.

90 *Supra quadrilateram vero, quam dixi, basim ipse vero in eiusque coronidem, in tanto arctius spatium pavlatim vertice eminet, assurgens machina quanto serebatur sublimius, habebat in angulis palmiferos Genios, inscriptam lemniscis, quos tenebant manibus, litteris enitalibus exhibentes quadripartitam sententiam ex Isaïæ lxii. — ERIS CORONA GLORIÆ — IN MANV DOMINI — ET DIADEMA REGNI — IN MANV DEI TVI — Et hæc omnia cladebat splendido nubium globo insistens statua S. Ferdinandi, regaliter induit armatique, pro ratione altitudinis suæ aucta ad mensuram pedum decem cum dimidio, altera gladium tenens, coronam altera; hanc velut acceptam caritus, istum pro Deo exertum. Et quoniam Basilicæ fornix non exiguo adhuc omnia transcendebat intervallo, spatium sicut componendo desuper insigni cœlo, in quo tremendum Jehovæ nomen circumdabant Seraphini; præter Angelos, qui velut ex ocre lopsi novo Cœli videbantur in occursum advolare, tanto artificio compositis omnibus, ut non suspensa de fornici, sed librata in aere per se consistere viderentur, totumque machinam desuper operire. Alia plura, quæ verbis describere modo non vacat, ejusdem machinæ ornamenta, facile ducibit sculpta hic tabula, minori mole, elegantia majori, apus ipsum sicut stetit exprimens; nisi quod sculptori licere volni, ut corrigeret defectum passim notatum a peritis, cum res staret, judicantibus altius a pavimento ecclesiæ attolli debuisse machinam: quod hic factum, ex citato graduum aliquot suggestu, per quem ascendatur ad illud quasi templum: ejus etiam structura, quoad prium ordinem porticum justo humilior visa, hic cernitur aliquanto elatior: atque ita moles reliqua ad decem pedes nostra in tabula assurgit altius: quia cum eadem moles iterum erienda erit (quod fiet fortassis cito) curandum intelligo, ut spectantium oculis ea quam periti requirunt satisfactio detur, sitque opus omni ex parte absolutum.*

91 *Istis circumcirca ex omni latere diligenter consideratis, si spectator, rursus ante præmemoratum in media navi machinom constitutus, sese convertebat, et ad principem templi portam, qua fuerat ingressus, reflectebat oculos; objiciebat ex adverso theatralis upparatus*

sub titulus ipsi Sancto.

Clementi Pax,

Carolo Regi,

Reginæ matris positis.

*Superne pingitur Sanctus inducens His-
palam D. V. flagiem,*

*EX TABLIS.
A. D. P.*

*cum parergis
statuarum:*

F

*velut in certum
tendens.*

*Ornatus in-
terior portæ
principaliis,*

EX VARIIS
A. D. P.

A paratus in hic opposita num. 2 imagine expressus, et capitella majorum columnarum altitudine excedens, ea forma, ut alte supra portam eminerent, Vexillum regium, Gladius, et Scutum sub magnifica umbella, supervolitante lemaisco, cui inscripta legebantur ista Psalmorum Davidicorum verba, Dominus mili adjutor, non timebo quid faciat mihi homo: ego despiciam inimicos meos. Hanc Sancto Regi suis e familiarem lesserum haud temere dirinavit P. Joannes de Pineda in suo Memoriali; argumento sumpto ex litteris, perquam barbarice ac vitiouse, pro seculi illius ruditate, sculptis circum labrum scyphi aurei, qui ab illo Hispalensi ecclesie donatus inter Reliquias conservatur; prædictaque verba sic notata exhibet: DOMYNVS. DOMYNVS. MYCHI. AIVTOR. ET NON. TYMEV. KID. FACIAD. MYCHI. OMV. ECHV. DESPICLAM. ENEMICOS. MEOS. Utriusque lateris argumenta licebat partim ex pictura colligere, partim intelligere ex adjunctis lematis. Spectabatur enim hinc quidem Rex Sanctus, filium suum Philippum instituens Archipiscopum Hispalensem; inde Fama, buccinans magnolia Metropolitane Ecclesie, ab eodem fundata; dum hic legebatur ex Martiale Poeta hemistichium tale, Unum præ cunctis fama loquatur opus; inde ex c. 48 Genesios, Do tibi partem unam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio. Superne vero totum utrinque opus absolvabant emblematicæ expressiones elegantes dñe; sic ut in earum una ostentarent se gemina brachia, Christianum Mauricumque vexillum protendentia, quorum hoc ex inimicis relatum carebat litteris lesseriis S. P. Q. R. quas ex barbarorum mente legere oportuisset, SARACENORVM POPULO QVIS RESISTET? translatæ autem in vexillum Christianum, respondere videntur, SANCTVS PIVSQVE REX. Ex adverso autem representantur geminae dexteræ, armata una, altera oculum in palma gerens, alata utraque: quibus docentur Rex, velut ambidexter, suis in actionibus fortitudini prudentiam, et utrique exequendi operis celerritatem junxisse.

B 92 Placeat nunc mente sequi circumituru lateralia amplissimi templi Sacella; in quibus adornandis, serica ueste et supellectile argentea, sic laboravit patronorum custodiamque zelus, ut non sit permisus evagari ad nova in iis opera fabricanda; ne scilicet nuns alteri impedimento foret, ipsisque principioribus operibus, in tanta augustia temporis, subtraheretur numerus necessarius fabrorum. Uuum novum et omnibus commune

C fuit ne satis mirum quod prætensa singulis sacellis crateres potuerunt simul omnes novo auro obduci alterum & que gratum oculis spectaculum faciebant parietes, pinstromatis sericeis vario colore varioque ingenio convestiti ubique. Sacellorum autem singulorum propria et particularia decora strictim percurrit liber Festorum: sed ea, cum sint perpetua, et rarer quotidianum possint, nihil attinet prosequi cum eodem: nec enim intendimus describere minutum omnes augustissimæ Basilicæ partes. Ego silentio præteritis viginti duobus lateralibus versus Austrum altaris, intra non multo pauciora Sacella; præterita etiam commemoratione insignum ædificiorum, ejusdem meridionalis lateris cornu extrinsecus circumvenit, ad quæ ob ecclesia patent portæ, opere tam eleganti elaboratæ, ut nihil us debuerit potuerit ad ornatum addi; ut sunt Ævarium, vulgo Contaduria major; Anticapitulum; Capitulum, centum triginta quinque pedes circumferentia sua ovali complexum (quæ omnia eleganter describit liber Festorum) præteritis, inquam, istis universis, lectori æstimandum relinquunt tantorum operum interiorem venustatem, ab exteriori forma, quam sic exhibeo in tabella, ut eidem ex parte adjunctum volverim conspectum lateris Borealis; quatenus post turrim videri potest he-

micyclus dimidiis capella: Regiæ, et initium Atri sive D Claustræ, cui adhæret latus Orientale ipsius turris, extimum ecclesiæ ad Euro-borean ongulum angulo suo contrario uttingentis.

D 93 Tali modo compendium facieus temporis, recte sisto ante ipsam capellam Regium, quæ medice navi exhibetur pro capite seu parte suprema crucis est. Etenim in hoc Sacellum Regiæ, ad initium gradum versus altare ducentum, gium, consistit Sancti Regis monumentum, cum altari ejusdem; et in ara majori imago Diparæ, quæ sibi a Rebus nonnæ vindicat. Hujus primarii Sacelli parietes, quamvis eos tautopere ars excoquerit opere architectonicæ et sculptorio vario, ut dubitatum din fuerit, esetne futurum satis ex decoro, si peristomatis, quantumcumque auro et serico pretiosis, convestirentur; quia tamen noua festivitas novum videbatur apparatum exigere, placuit custodiaz illius præfectis Presbyteris, tam pilas novo peripetastmate vestimentum,

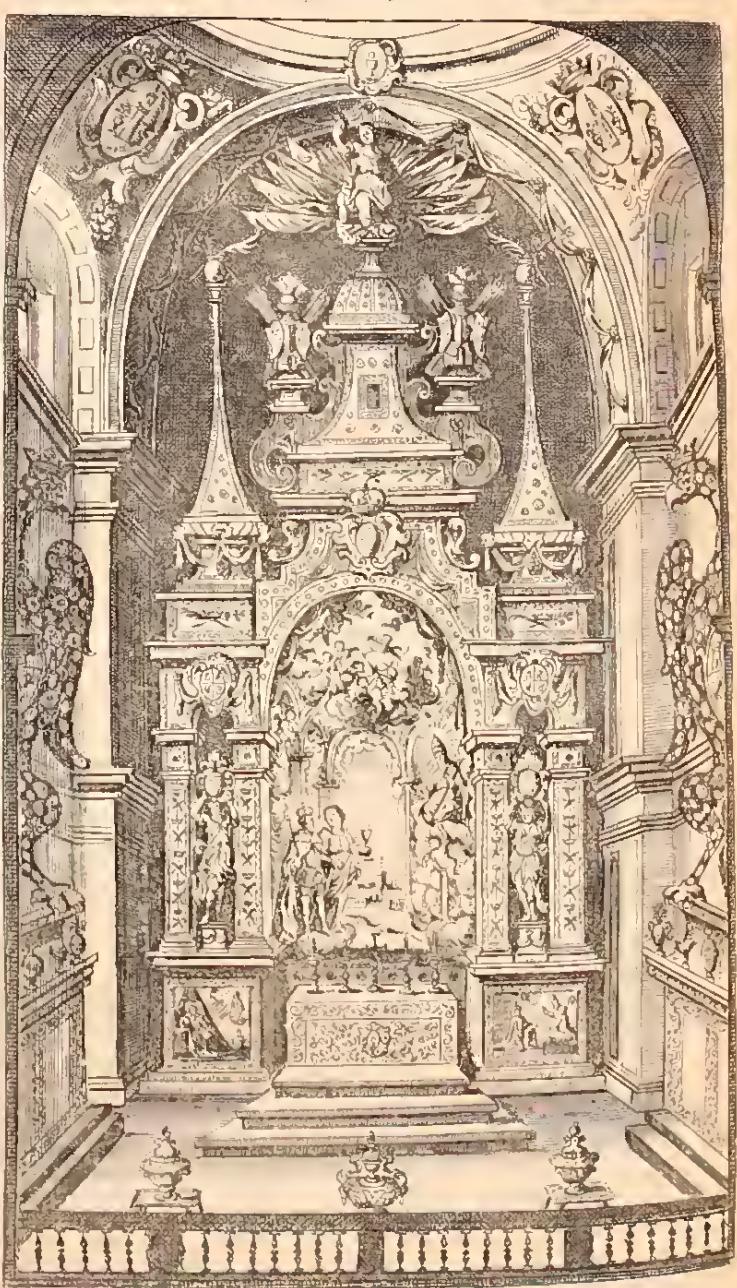
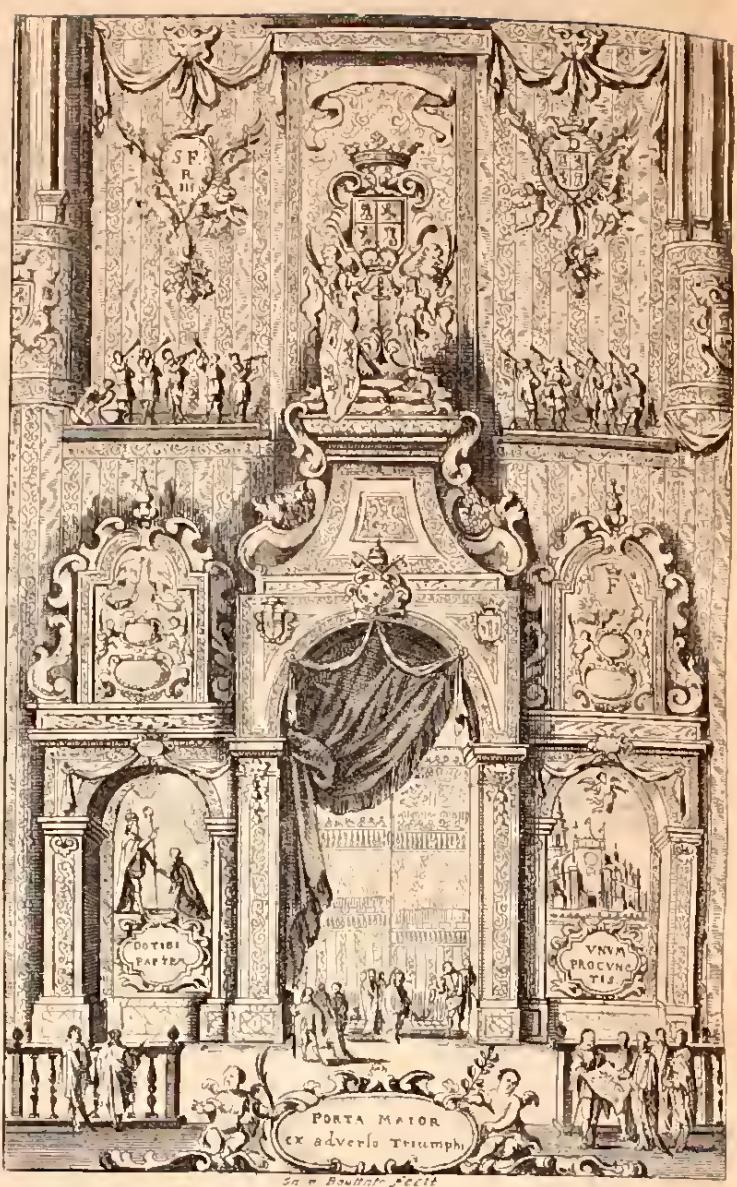
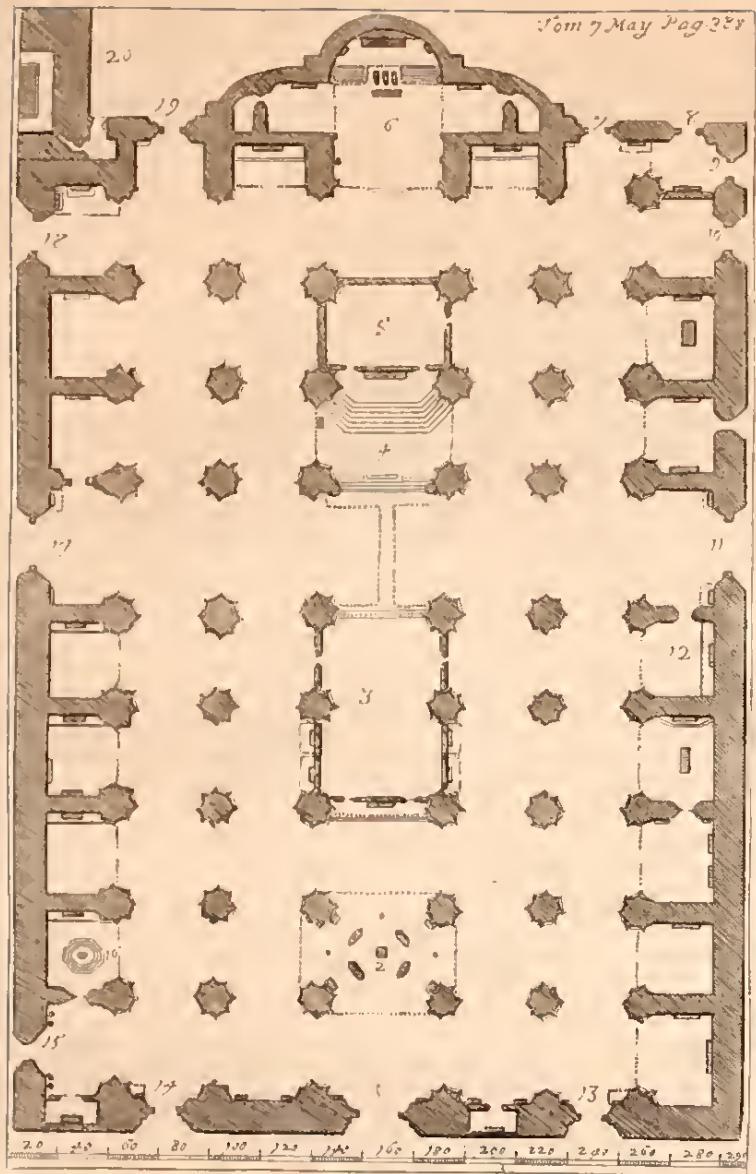
a Custodiæ ejus præfectis Presbyteris:

etspectacula tateralia:

E 94 Hinc per navim ecclesiæ Borealem, ubi totidem quæ supra sacella similiterque apparaata erant, progredi licebat usque ad sacellum Baptisterii, cuius labro ex jaspide octogono circumducta erat nova totalem laterum atque columnarum machina, quæ sursum in modum pyramidis assurgens, tanta arborum florumque et fructuum omnigenorum distinguebatur varietate, ut forma quædam extemporalis Paradisi in ea exprimi videretur; præter argumentum, quidem præsentis festi, sed non præter exigentiam loci, in quo recuperatur per sanctum lavarium gratia amissa in Paradiſo terrestri. Secundum hoc sacellum, per elegantissimam ex marmore portam, ingressus dabatur in Sacrarium, in eadem cum templi frontispicio linea lateraliter procurreus, sicut utrumque exhibet infrposita tabula. Ejus interiorum fabricam ac formam multis describit liber Festorum: quo lectorem remittens, et quatuor utroque ex latere ipsius posita altaria pertransiens, sisto eum ante primarium ipsius Sanctissimi Sacramenti sacellum, sub eleganti tholo atque Sacra pedes omnino triginta tres latum, profundum viginti ri, quatuor. Hujus latera veluti stipatores hinc inde prætebant

Delibato
strictim or-
natu Sacel-
lorum latera-
tum,

et ædificiorum
ecclesiæ adhæ-
rentium,

A rebont bicipites Aquilæ, usque ad pedes sexaginta elevatae cum suis basibus; plumas habentes argenteis varii operis scutulis justa cum proportione contextas, capita coronis uireis insignia, unguis quoque et rostra inaurata.

93 Altare, præstructum altari ordinario S. Clementis, licet speciosissimo (in quo ipsum Sanctissimum, ad ægros offerendum aut communicantibus distribuendum, servatur) quale in quarta imagine cernis, ultum pedes centum, sic erat conformatum, ut mediæ tabulæ locum teneat duorum utrimque arenum porticus, ad modum perspective; quam inter solo tenus demissa uubes, hinc S. Clementem in sublimi consistenter habent, manuque monstrantem viam Hispalim versus, cuius mœnia ac turres, post longa camporum spatha eminus videbantur representari; inde Ferdinandum, Fide Sacramenti sanctissimi comitatum, per uubes easdem in terias, delapsum et velut iter Hispolim versus inuenientem, applaudentibus desuper sceptrumque ac coronam seruentibus de cœlo Angelis; cui representationi subjectus limbis ex Apostolo Jacolo sic loquebatur: Vides quoniam Fides cooperabatur operibus illius, et ex operibus Fides, consummata est. Columnarum utrimque fundementum ample patens, hinc dormientem sub paliore Regem habebat, appareate eidem Deipara, ac velut dicente id quod inter pilaris Angelas alte efferebat supra caput scriptum, ex libro Geneseos, Terram in qua dormis tibi dabo et semini tuo; iude coram apparente S. Isidoro exhibebat genuflexum cumdem Regem, et aliis superstans inter pilaris Angelus, simili ex scuto faciebat huic illum dicere istud Psalmi xxxiv, Restitue animam meam a malignitate eorum, intelligendo Hispaleum civitatem, a Mahometica spurcitia expurgandam et Catholicæ fidei reddendam. Desuper sub cornuide prominebat, et late legebatur hic titulus: Clementis aspirantis auspicio, ob sanctam, acto de barbaris triumpho, reducem a cœlo Fidem, claris quæ inficerat Arabs primævae gloriae subselliis, almae Hispalei Sedi in potenti brachio redditam, cultus benemerenti, acerrimo Christi athletæ, Ferdinandio tertio, Castelke ac Legionis Regi sanctissimo, fortissimo, felicissimo, Patrono Beticæ, sacer splendidus ordo Hispalensium, quem in augustissima Eucharistia sibi pro colendo silei mysterio Deus homo delegit, curam sumptus addixit. Opus porro totum desuper coronabat Victoria, ex armis vexillisque barbaricis confecto throno insideus, et supremum fornacis arcum suo pene capite contingens, cum hoc lemmate ex Epistola i Joannis. Hæc est victoria, quæ vineit

B piliō Regem habebat, appareate eidem Deipara, ac velut dicente id quod inter pilaris Angelas alte efferebat supra caput scriptum, ex libro Geneseos, Terram in qua dormis tibi dabo et semini tuo; iude coram apparente S. Isidoro exhibebat genuflexum cumdem Regem, et aliis superstans inter pilaris Angelus, simili ex scuto faciebat huic illum dicere istud Psalmi xxxiv, Restitue animam meam a malignitate eorum, intelligendo Hispaleum civitatem, a Mahometica spurcitia expurgandam et Catholicæ fidei reddendam. Desuper sub cornuide prominebat, et late legebatur hic titulus: Clementis aspirantis auspicio, ob sanctam, acto de barbaris triumpho, reducem a cœlo Fidem, claris quæ inficerat Arabs primævae gloriae subselliis, almae Hispalei Sedi in potenti brachio redditam, cultus benemerenti, acerrimo Christi athletæ, Ferdinandio tertio, Castelke ac Legionis Regi sanctissimo, fortissimo, felicissimo, Patrono Beticæ, sacer splendidus ordo Hispalensium, quem in augustissima Eucharistia sibi pro colendo silei mysterio Deus homo delegit, curam sumptus addixit. Opus porro totum desuper coronabat Victoria, ex armis vexillisque barbaricis confecto throno insideus, et supremum fornacis arcum suo pene capite contingens, cum hoc lemmate ex Epistola i Joannis. Hæc est victoria, quæ vineit

C mundum, Fides nostra: cuius totius operis elegantiam ut ipsis oculis metiri posses, speciem etiam ejus curavi æri incendam.

96 Sacrarium hoc communiter obtinent prænobiles Confraternitates duæ, altera ad sanctissimi Sacramenti honorem: promovendum, altera ad procurandum purgandis post obitum animabus auxilium instituta; unde partitum etiam inter se habent lateralium, quo dixi, sacerdotiorum custodiā. Hac tamen vice Sodalitas secunda, totam totius Sacrarii ornandi eum priori relinques, velut ipsi ex titulo suo magis propriam; excolendum sibi sumpsit Atrium sive Claustrum; quod quia lateri ipsius Sacrarii inhæret, Claustrum Sacrarii appellant aliqui; sed magis ordinarie vocatur Claustrum Naranjorum, id est arborum mala aurea serentium, ab earumdem media in area consitutum insigni uniuersaque proceritate; Maurorum opus, et nunc quidem longius multo quam latius, utpote secundum latitudinem Sacrarii tanta procurrrens longitudine, quantam habet boreale latus templi usque ad turrim, ad cuius (ut dixi) occidentale latus pertinet. Videtur olim ipsa turris tenuisse medium lateris Orientalis locum; donec luxurians novi templi spatiis dejectum est totum latus Meridionale, cum parte fortassis tertia laterum Orientem atque Occidentem pectantium. Ex quibus rursus sublata est pars reliquas

Occidentalis, ille quod dixi Sacrario struendo locum factura: superest ergo ex veteri fabrica lateris Orientalis pars una arcum septem, et totum fere latus Boreale, quod cum integrum staret scribente Morgado arcuum fuerat quindecim, nunc uno altero brevius invenitur, quadamtenus aptatum in Vestiarium aliosque usus adhærentis siti Sacrarii. Hoc Atrium, quocumque ex latere ingredi telles, ingredieboris per arcuatum insigniter operis triumphalis portam, cuius utrumque procurantes alii, præteudebantur particibus illis vetustis, quodque utrumque a mediæ porta restabat spatiū, erat pro longitudinis sua ratione divisum pluribus puncoribus pilis, peribolum supremum sustinentibus, et continuabatur usque ad communem reflexionis angulum; sic ut unum latus intuens, omnia te videre possis credere, modo velis concipere alterius atque alterius argumenti, unum tamen scopum spectantis, fuisse picturas figuratasque, quibus portarum singularum machinae decorabantur. Singula inter pilaria (qua debuisse impleri duplice serie circumcurrentium picturarum, si tempus tam multis faciendis fuisset) historiatis multiplicis argumenti topeti præterebantur, quemadmodum vides ea in tabella, que insima est trium, una in pagina mox exhibendarum.

97 Eiusdem etiam quam dixi Sodalitatis Animarum alterum fuit inventum, supra prægrandem fontem, qui centrum Atri totius occupat ad omnem ecclesie usum opportunus, erigere ex truncis arborum cavigibus mouentem sublimem, ad cuius summum ducere videbatur semita, spiraliter per clivum illius ascendens; sumptu initio ab ejusdem operis porta, cui insidebat venustissima vernantis specie Nympha, Naturam capimens; et quem tenebat recens natum Sanctum tradeus alteri splendidissimæ matronæ, Gratiam dicinam repræsentanti, od sumnum scilicet virtutum culmen per omnes ætatum gradus provehendum. Succedebant enim, quæ ex ordine illum suscepserent, primum Virtutes Theologicas tres, tum Morales quatuor, insigni vestium et symbolorum cuique proprietum ornata conspicuæ; donec tandem perveniebatur ad fastigium montis, ubi inter nubes erectus super quatuor columnas thronus, supremum Dei Majestatem, Angelorum choris cinctam, sustinebat, atque ante eum genuflexum Sanctum, eo in habitu, quem prædictæ Virtutes texuisse videbantur ex colore cuique proprio. Hac machina præterita, veniebatur ad portam in templum ducentem: cui præstructum arcum placet explicare paulo diffusius, ut inde de tribus ulti ceterorum laterum portis similibus conjectura formetur. Supra ipsam ergo portam templi, stibat, subvectus Angelicis humeris inter nubes, Sanctus, alterum gladium, altera crucem ferens, cum hoc lemmate: Domini orbem et ferro et ligno. Ab hoc principio, desuper sese explicauit atque paulatim latior arcus trifariam dividebatur, pendente ex ipsa ejus clavi columbu, Spiritu scilicet sancto, Domi septemplicis auctore: quæ quidem Dona repræsentabantur figuris mulieribus septem, in ipsis curvatura fundo spatiose depictis.

98 Utrumque sub epistylio explicata latera totius operis, bifariam dividebantur singula; intraque columnas vel pilas angulures, pictis quatuor ornabantur; quarum in dextro latere extima Berengurium faciebat, regio insideantem throno, detractam capiti suo coronam imponere filio, ad genuflexo, cum lemmate subjecto; Vide Regem Salomonem in dialemate, quo coropavit eum mater sua. Interior pictura habebat Sanctum Regem, cum suo exercitu explicato per campum, Angelumque velut obumbrantem omnia, quibus subscriptum erat, Immitet Angelus Domini in circuitu timentium eum. A sinistris interior portaque ipsi vicinior tabula, ostendebat gentem Mauricam muliebri schemate, ad genua Sancti in throno sedentis, accipientem de manibus ejus librum Christianæ legis, ad quod declarandum subdebatur: Ego autem constitutus sum Rex ab eo, prædicans præceptum ejus. Ultimo de-

D
EX VARIIS
A. D. P.

novo altari
instructi,

ubi repræsen-
tatur Sanctus
Hispalum ten-
dens,

Deipara et
S. Clementis
promissis
fætis:

Claustrum
seu Atrium ve-
tus adhærens
lateraliter
templo :

E
Mons in ejus
centro supra
fontem elegan-
ter erectus,

F
et portæ sibi
invicem in
quadrum op-
posita;

G
quarum expli-
catur una, pr
quam erat
ingressus in
templum,

EX VARIIS
A. D. P.
et Iusque ex
latere utroque
picturis.

Alibi legen-
da varia per
urbem thea-
tra et arcus.

Hic atisque
præparatis

instituitur
Dominica Tri-
nitatis Pro-
cessio,

cum Vexillo
et Gladio
Sancti,

A nique exprimebat idem Sanctus, Maurorum Hispanensem basilicum Deo atque Deiparae consecrari faciens; quapropter etiam subscriptebatur. Ecce plus quam Salomon hic. Singulis autem picturis suppositi Hispana lingua rhythmī, singulus sententias explicabant diffusim: et quod subtus erat spatii, inter columnarum bases, occupabant quatuor paria virguncularum insignium, per adjuncta sibi symbola lemataque Beatitudines octa Evangelicas representare a pictore jussi. Quin etiam ipsam basium lateribus singulis emblemata varia inscribantur, quae minutim possunt digesta riederi in libro Festorum. Ibidem legere etiam poteris, quibus in locis transiturā pompā processionali erecti fuerint aens triumphales, quovis arguento; quae et quam sumptuosa per plateas altaria; quot theatra choreis festis exercendis; quanta opulentia expositorum ubique peristomatū et pictorū. Opus enim est ut librum ipsum festorum adeas, quando hæc nostra summaria delibutia capitum præcipuorum modum jam excessit historici commentarii: cui propositum antiqua potius rerecare intuem, quam recentioris memoriae acta exornare scribendo.

B

CAPUT VIII.

Festum solennissime celebratum: admiranda quædam ipsum comitata aut secuta. Officium Proprium impetratum.

I psnum festum quod attinet, narrat porro de eo Zuniga, qualiter sabbato Dominicam Trinitatis præcedente, que tum cadebat in xxiv Maji, et fuerat novæ festivitati, semel duumtaxat agendæ, destinata: inter utrumque Chorum, id est, in ipsa templi medixa navis utrimque cruciformiter excurrentis umbilico, steterit Sancti Regis statua, sculpta opere accelerato eleganterque inaurata, qualis erat sequenti die in processione deferenda. Drinde exponit causam, cur non nisi decimo ante illam die decreta supplicatio fuerit, metuentibus aliquibus, ut id per leges Ronanas liceret; asserit nihilominus tam copiosum splendidumque fuisse domarum, platearum, vicorum ornatum; ac si neque potiorem partem artificum occupatam habuisset Metropolitana ecclesia, et a longo tempore præparare omnia per otium licuisset. Taadem vero, prætermisis solennibus novæ festivitatis officiis, quæ totam Dominicam Trinitatis occupatam habuerunt, perdixeruntque longe ultra meridiem; agreditur vespertinalis processionis, diem claudentis, modum ordinemque describere; in multis similem ei, qui C fuit servatus in translatione anni MDLXXXIX, et quem quotannis videre est in festo corporis Christi; nisi quod hujus loco gestabantur Vexillum et Gladius Sancti Regis.

100 Vexillum inter Præbendatos Capituli portabatur, a D. Lupo de Mendoza, Locumtenente Praetoris majoris Ducis de Alcala, Equite habitus de Calatrava, stipantibus eum filio ejus D. Joanne de Mendoza et genero D. Josepho de Grena. Inter ipsos Capitulares, Hispalensis Assistens D. Comes de Lences, Petrus de Villela, ferebat Gladium ejusdem Regis, non tamen ab aliquo Sacerdotum digniorum deductus, quod ei tamquam Reliquiae nunc debebatur, sed secundum antiquum morem in die S. Clementis solitum usurpari. Assistentem sequebatur secundus ordo musicorum, ambulans ante tabernaculum portatile perquam illustre, sub quo deferebatur venerabilis omnibus S. Ferdinandi imago, stipata specioso satellito Fratrum Societatis S. Matthæi atque Sartorum. Succedebat Regia umbella (Pallium vocant) decem argenteis hastilibus elata a totidem Rectoribus civitatis, ex Viginti-quatuor-virum numero sumptis. Tum procedebat reliqua pars Capituli, et præludentibus Isidoriani seminarii Collegia-

libus, Regina Regum, in suo feretro argenteo, sub D umbella, circum sonante tertio musicorum choro; atque post illam Archiepiscopus, assistantibus sibi ex Capitulo Diaconis quatuor, cum suis domesticis: agmen autem cladebat Tribunal S. Inquisitionis, eum suis Familiaribus et Ministris; et Capitulum Rectorum Urbis, etiam cum suis. Atque ita ducta processio, cum esset egressa per portam S. Michaelis, que est in frontispicio ad latus dexterum portæ majoris; ingressa est per portam turris, quæ consistit in latere etiam dextro capellæ Regiae, totamque illius Vesperæ periodum occupans clausit diem xxiv Maji, quo nullum laetorem unquam habuit Hispanis, ab annis CCCXXII, mensibus v, et diebus iii, quando primum, XXIII Decembris anni MCCXLVIII, vixit urbem ingressus est Ferdinandus.

optimo ordine
ducta per ur-
tem,

et continuatur
festivitas,

101 Sequenti die sic est continuata festivitas, ut ne indulgæ facultatis pro una solum die limites transirentur, cantatum fuerit Sacrum de sanctissima Trinitate, cum consueta ad gratias agendas Oratione. Feria iv factum decurrenti tunc festo S. Joannis Papæ et Martyris, cum Collectis in gratiarum actionem. Feria v, die xxviii Maji, ad festum E Corporis Christi agendum subservivit quidquid plateras ornaverat Dominica præcedenti; ipsumque Sanctissimum positum fuit intra suum tabernaculum, collocatum in illa triumphalis machinæ centrali basi, supra quam antea visus fuerat ante Ecclesiam genusflexus Ferdinandus. Cum vero in proximam ab ipso festo diem etiam caderent solennes Vespere S. Ferdinandi, natalem ejus diem inchoantes cum Indulgentia plenaria, quam usque ad secundas Vesperas duraturam concesserat Pontifex, per Breve expeditum xxviii Februarii: et tota deinceps Octava permanerent iidein qui antea apparatus; videbatur divina Majestas renita ordinasse, ut honoribus suis admiserentur hujus sui servi honores, qui semper illi mysterio cultum præcipuum detulerat. Denique ipsa octava die et v Junii, Venerabilis Sacramenti Confraternitas in Sacrario, sic ut vidi mus apparato, festum Sancti proprio nomine instauravit: quod deinde per omnes urbis conventus atque ecclesiæ singulariter factitatum, cum quanto maximo singulæ potuerunt splendore.

cum Octava
Corporis Christi.

102 Hactenus Annales Zunigæ nos dedicunt, quibus una cura sapientis nominata libro Festorum uti quod patuerim, debeo diligentia admodum R. P. Balthasaris Egues, tunc cum hæc primum motu cœpisse Præpositi Domus Professæ Hispalensis, deinde Provinialis Bæticæ, nunc vero vita functi: cujus deinde suggestione factum est, ut Reverendissimum Capitulum, accepta notitia operis nostri meaque solicitudinis, ut Tractatus hic, ad sancti sui Fundatoris honorem, evaderet undeque instructissimus, moræ longioris impatiens quo erpectandus eni ultimæ Maji Tomocredebatur, peteret urgeretque anticipatam editionem, quæ secuturo ac porra ulterius perficiendo operi majori præludaret. Habet Capitulum istud, ut supra num. 81 dixisse memini, delectos e suo corpore viros, quibus peculiariter commendata est cura omnium, ad cultum venerationemque sancti Regis pertinentium, sub appellatione Deputationis. Cum ergo desiderio prædicto prompte annuissem, et in promissi executionem intento nonnulla haud levis momenti dubia occurrisse, quorum solutionem vix aut ne vir quidem sperare a propria industria poteram; Deputatio prædicta, canatus meas accusationemque pro veritate indaganda vehementer commendans, et quidquid ad eos promovendos a se conferri posset liberaliter poterat; magna cum promptitudine misit Festorum librum: deinde retulit ab iisdem congruum ad singula quæsita responsum, studiose digestum a D. Francisco Ponce de Leon, Canonico et Archidiacono Hispalensi, ipsiusque

Deputati Ca-
pitulares pro
cultu S. Ferdi-
nandi,
F

de novissimi-
miraculis in-
terrogati,

A ipsiusque Deputationis nunc Praeside, Punctum responsi illius ultimum ad quæstionem hanc meam, num quæ miracula comitata secutave essent festivitatem, placet Latinum facere.

B 103 Si miracula requirantur, quodnam haberi potest majus admirabili illa incorruptione corporis, a visitatione anni MDCXXXIV, usque ad eam cui ipsi præsentes interfuiimus, ne hilum quidem alterati; prout ex eorum, qui utrique adfuerunt, medicorum collatis inter se depositionibus liquet? Quid mirabilius, quam quod concurrentibus ad hæc festa plus quam quinquaginta millibus hominum, in civitatem aleso populosam, ali omnes simul potuerint, absque eo quod anno preterit saltem uno termino angeretur, vel inter eives externosque minima oriatur discordia, vel fulta, rapinae, factiones, in urbe audirentur; sed inter omnes pax et quies vigeret, condita gusto suavissimæ et inusitatæ devotionis? Quid humanitus poterat minus sperari, quam factum videmus, ut inter plures quam sexcentostum fabros tum fabrorum magistros, divisis inter se operis in capillis, in saerario, in turri, in claustro, in ipsoque ecclesiæ vastissimæ corpore laborantes, nemo aliquid sibi deesse quereretur, nemo alterum interturbaret, nemini molestiae quidquam infortuniive obveniret, quamvis contingeret plus quam semel nunc scalas, nunc alias res varias de summo labi inter subitus operantes, cum admiratione eorum omnium, quos casus opprinxere aut graviter saltem potuisset offendere? Quid quod ex mensa Capitulari præbita sint in istarum festivitatibus apparatum plusquam quinquaginta millia ducatorum de redditibus anni currentis; et tamen in subducendis rationibus inventum est, id quod Praebendatis superavit, in duplum excēdere summas annorum præcedentium, admirantibus Capitularibus, idque adscribentibus indubitate sancti Regis miraculo? Pauco tamen alterius generis accipe.

C 104 Michaela Maria, in sua declaratione dixit, quod cum anno MDCLXX laboraret catarro, quando solun erat decem vel undecim annorum; siue parentes animadvertereut ipsam plene deficere; ad vocarunt quemdam sui vici chirurgum: qui ea visa quater aperiendam brachiorum venam censuit et sanguinem minuendum: ultio autem vice contracta fuit: brachiisque ac manibus velutar arthritide occupatis, mansit paralytica. Mater ergo accessivit Doctorem Petrum Perez, medicum et chirurgum Hispalensem; sed hinc ea visa pronuntiavit, nullum nisi a celo sperandum remedium, jussitque ut extremis Sacramentis muniretur. Paulo post repere cœpit puella in latus, manibus ac pelibus nitens: ut autem ad solarium ascendere vel ex eo descendere posset, auxilio patris matrisque egebatur, quæ ex hoc labore aliquando etiam abortivit. Accidit autem ut anno illo appelleret Breve suæ Sanetitatis de novo culto S. Ferdinandi; quod intelligens mater, et audiens quanta cum festivitate ageretur in ecclesia Metropolitana festum, eo se contulit, ut filiam paralyticam Deo Sanetoque commendaret; eodemque tempore pater suus eam in solarium tulit, ut videret turrim vexillis aplustribusque festive ornatam, et audiret lusum campanarium. Ad primum autem illius auditum tanta letitia perfusa fuit, ut exclamaret dicens: Sancte mihi, volo saltare in tua hac celebritate: obsecro ut ad hoc mihi salutem largiaris. Eodem vero momento erexit sese quæ inclinata reperiebat, cœpitque ambulare et saltare, magna voce collaudans Sanctum: et pater qui præsens aderat, tanto obstupescens prodigio, non poterat lacrymas continere. Ex eo tempore numquam necesse habuit reptare: sed, licet cum aliqua difficultate ambularet, pedes nonnihil distortos ducens

propter nimiam corporis debilitatem, de die tamen D in diem proficiebat: semperque robustior cœpit EX VIBIS A. D. P. domesticis laboribus manum, quæcumque se dabat occasio, admoveare absque ullo impedimento: tertioque aut quarto post anno nuptui tradita tres filios peperit: estque successus iste toto illo, vico notissimus inter vicinos, qui eam contractam paralyticamque viderunt, et modo non alio appellant nomine, quam Miraculum Sancti. Hodie vero, id est anno MDCLXXXI, agit annum circiter vigesimum primum ætatis, estque res publica et notoria.

D 105 D. Luisa Raphaela, nunc conjugata, dicit quod cum paella esset annorum se lecim circiter ant septendecim, in domo patris sui Joannis Baldez pictoris insignis, adducta fuit statua S. Ferdinandi collocanda in ecclesia Metropolitana, atque inde processionaliter circumferenda, eo fine ut inauraretur; et, quod eam colorum in vultu ac manibus reserre debebat, pingeretur. Illa autem, sciens quod pater suos huic rei vacare non poterat, multimodis impeditus circa opera in ecclesia et circum ecclesiam facienda; et suppeterem neminem qui opus facheret; licet magnis febris tertianis tenetur, obtulit tamen manus suas ad utrumque laborem, si sanitatem sibi largiretur Sanctus; et addidit, quod curaret Missum unam dicendam ante sumum corpus. Nec mora: cœpit commandatum sibi incarnationis atque inaurationis opus quam optime poterat executioni mandare; et numquam ei febris rediit. Finitque miracoli instant, quod, propter brevitatem temporis in suo opere usque in mediam noctem pervigilans, antea infirma puella, nihil incommodi senserit: sed evaserit semper exinde robustior. quod idem confirmant testimonio suo tam ejus parentes quam doctores.

E 106 Istis aliisque divinæ beneficentiae effectis, dum Hispaniæ magis magisque firmatur concepta erga Sanctum fiducia; Romæ Clemens Papa X. idem qui festum sub ritu Duplicit in omnibus regnis Hispaniarum etditionibus Regi Catholico subjectis celebrari permiserat anno MDCLXXI, sicut vidimus; iterum sub die xvi Augusti MDCLXXIII, de consilio Eminentissimorum ac Reverendissimorum DD. Cardinalium, sacerorum Rituum Congregationi, præpositorum, habitæ die xii eiusdem mensis et anni, concessit et per litteras in forma Brevis expediri mandavit, ut in posterum de præcepto sub ritu Duplicitis servari et celebrari debet festum prædicti Regis, cum Lectionibus propriis, ab eadem Congregatione Rituum approbatis. Denique ad reiteratas preces Majestatis Catholice, per Eminentiss. et Reverendiss. D. Cardinalem Nithardum, sumum Oratorem ordinarium, porrectas eidem Sanctissimo, et per eundem ad sacerorum Rituum Congregationem remissas, eadem Congregatio suprascriptas Lectiones pro secundo Nocturno cum Oratione, ut jacent, diligenter revisas et relatas ab Eminentiss. et Reverendiss. D. Card. Porto-carrero, Comprotectore Hispaniæ, approbavit ac recitari et imprimi posse concessit, die xviii Maii MDCLXXV. Ea ut alius quoque extra Hispanicas editiones regnis prouinciasque innescant, placet hic subjungere Oratione autem talis est. Deus qui beato Confessori tuo Ferdinandi præliari prælia tua, et fidei inimicos superare dedisti. concede, ut ejus nos intercessione muniti ab hostibus iuuentis et corporis liberemur.

F 107 Proprie Lectiones hæc præscribuntur, iv. Ferdinandus Tertius, Castellæ et Legionis Rex, eoi Sancti cognomentum jam inde a quatuor seculis Ecclesiarum et seculorum consensu dedere, tantum prudentiae adolescens adhuc specimen præbuit, ut Berengaria mater, Castellæ Regina, a qua personæ educatus fuerat, abdicatum a se regnum in filium transtulerit. In eo, adjunctis regni curis, regiæ

proximitate
raria admittenda

ipsam festi-
vitatem comi-
tali

deinde testa-
tor

de paralytica
desperata

ad primum
festum compa-
na palsum
sanata:

de que puerello,
qui statuam
Sancti inaura-
et,

a febris cu-
rata.

O'ficium de-
cernatur sub
præcepto di-
cendum,

et Lectiones
propria ap-
probantur.

EX VARIO
A. D. P.

A regiae virtutes emicuere, magnanimitas, clementia, justitia, et præ ceteris Catholicae Fidei zelus, ejusque religiosi cultus tuendi ac propagandi ardens studium. Id præstítit in primis hæreticos insectando, quos nullibi regnorum suorum consistere passus, propriis ipse manibus ligna comburendis damnatis ad rogum advehébat. Præstítit insuper in erigendis, dotandis, et consecrandis Christiano ritu Cordubensi, Giennensi, Hispalensi, et aliarum urbium Ecclesiis. Maurico eruptarum jugo, simulque in instaurandis primariis templis, Toletano, Burgensi, et aliis, pia et regia munificentia.

LECT. v. Inter hæc, per Castellæ et Legionis Regnum, in quo patri Alfonso successerat, collectis magnis exercitibus, annas expeditiones contra Saracenos, Christiani nominis hostes, suscepit. In queis, ut semper vinceret, præcipui exercitus fuere preces piissimi Regis ad Deum fusæ; et quod ante pugnam, ut sibi Deum propitiaret, flagris in se stiebat, atque aspero cilicio muniens at corporis: sicque insignes contra ingentes Maurorum acies victorias reportavit, et plures urbes Christiano cultui impérioque restituit: conquisitisque Gienni, Cordubæ, et Murtiæ Regnis, ac Granatensi vectigali facto, ad B expugnandam Hispalim, primariam Baeticæ urbem, bortante in visione (ut traditum est) beato Isidoro, olim illius urbis Episcopo, victoria signa transtulit. In ea obsidione (ut fertur) præsentem divinam opem habuit: nam ferream catenam, quæ super Baetim transversim extensa, Mabometanis pro repagnolo erat, coorto validiori vento, una ex navibus regiis, Regis jussu eo delata, tanto impetus fregit, ut longius prætervecta, pontem quoque ligneum, et simul spes Maurorum abruperit, et ad deditioñem coegerit.

LECT. vi. Tet victorias beatæ Virginis Mariæ patrocinio serebat acceptas; cuius imaginem secum in castris habens, peculiari cultu prosequebatur. Capti Hispali, prima Religionis enra fuit. Nam templum Maurorum expiatum, et Christianorum dedicatum sacris, insigni Archiepiscopatu et honestissimo Canonicorum et Dignitatum Collegio, regia et religiosa liberalitate, exornavit: alia deinde in urbe templo et cœnobio erexit. Inter quæ pietatis officia, dum trajicere in Africam parat, Mahometanum in ea imperium eversurus, ad cœlestem regiam vocatur. In extremo vitæ agone sacram Eucaristiam pro C Viatico allata, sive ad collum alligato, et humiliatus, cum lacrymis ubertim fusis adorans; eaque dignis reverentiae, humilitatis, et Catholicae Fidei obtestationibus accepta, obdormivit in Domino. Jacet ejus corpus, incorruptum adhuc post quatuor secula, in templo maximo Hispalensi, honorificentissimo inclusum sepulero.

APPENDIX DE S. CRUCE CARAVACANA, credita tempore sancti Regis allata.

PRÆFATIO COLLECTORIS D. P.

Cum primum applicui animum ad Sancti Regis gesta colligenda illustrandaque, non solum Annotationibus, ut aliorum Sanctorum Acta, sed etiam Parergis nonnullis Historicis eodem spectantibus; primum hunc in finem mihi se obtulit illud Hispania tota celebrissimum miraculum, quo allata fuisse creditur Crux Caravacana; et omnino operæ pretium censui studiosius quaerere, An et quomodo ad hujus, de quo aycbam, temporis ac Regis historiam pertineat revelatio illius sanctæ Crucis. Pertinere siquidem evolebant omnes;

et in manibus erat anno MDCXV impressa Madriti, D IIistoria apparitionis et miraculorum sanctæ Crucis Caravacanae, divisa in libros duos, et dedicata D. Christophoro de Roxas y Sandoval, Duci Uzetenisi, Regiae Majestati Philippi III a cubiculis et Commendatori Carabacensi, per Licentiatum Joannem de Robles Corvalan, Clericum Presbyterum Carabacensem, cum approbatione auctorum gravium, cyfrarum, characterum, testimoniorum, epistolarum, et traditionum antiquarum. Hanc Historiam volvens et revolvens, de substantia quidem ipsius miracula censi satis certo constare, per Constantem Caravacensis civium traditionem, jam inde ab anno MCCCLXXV, id est, a proximo post saeculi Regis ætatem seculo, publicis consignatam instrumentis, et continuis deinde prodigiis ad nostram usque ætatem hodie datum confirmatam. Sed istis nihil docentibus de anno, fuisse cum et de anno 1232 nihil fidem Higueræ, Historiam Caravacanam Roblesti,

(ut ferratur) scientissimi; cumdem annum reperi initium sumere XII Novembris anni nostri MDCXVII, fairi vero die ultimo sequentis Octobris, intra quod tempus conceptum ac forte etiam natum Ferdinandum constabat, qui sanctæ Crucis honorem ac fidem tantopere erat propagatus. Id tunc tanta facilis sive in animum descendere, quanto plura occurrerant firmandas opinioni isti monumenta, absque ulla repugnancia cum certioris notitia factis; cum e converso multiplex illa inventetur in figuris Higueræ. Quia porro verebar, ne cada tempore disputatio lectorum alicui, pio magis quam curioso, præberet offendiculum si sola proponeretur, uti tunc factum in Parergo fuerat; decrevi in fine libri argumentum istud prolixius extendere, traductis in linguam Latianam miraculis, quibus Crucem istam sanctam, non Hispanis dument, sed omnibus toto orbe Catholicis voluit commendatam Dens.

2 Ita liber prodiit, atque ob hoc ipsum non vulgari plausu fuit exceptus a devotis sancto Regi, neque fraudem suspicantibus eo loci, ubi tam feliciter inventus concursus Arabicæ et Christianæ Aræ, mulcebat grata noritate omnium pie effectum. Verum utsautores multos habuerit ista definitio anni, quo Crux apparuerit; mihi tamen eorum gratulatio numquam potuit eximere scrupulum, inde natum, quod inscriptionum Caravacanarum characteres videtur more nostro a sinistris ad dextram duci, contra quam Arabes conservaverunt, quibus a dextra ad sinistram scriptura retrocedit; dirinde quod eorumdem characterum figura, non solum a passim notis Arabum litteris immane quantum discreparet, sed etiam ab artificiosis elaboratis majusculis, quales coupiuntur in illa Clavi, quam Ferdinando victori Hispalenses Mauri tradiderunt. Dubio autem semel moto, aliaque supervenerunt rationes magis dubitandi de fide interpretationis ejus, quæ paucas litteras, partim notas, partim peregrinas, in tam multa extenderat verba, ut, si ad longum quocumque lingua scriberentur, deberent lineas plures implere. Denique discere volui, quid hominis Michael de Luna fuisse, non minus fidenter quam mirabiliter interpretatus mysterium, ejus clavis hactenus nequivisset in ullo notorum Alphabetorum ordinar reperiri. Poteram hoc ex Roblesiodidicisse, pag. 47 benedicente Dea, qui sibi interpretem obtulisset, jam ante probatum in explicazione librorum ac laminarum Granatensium: harum enim impostura, fulmine Vaticano notata, non permisisset me, si animum advertissem, diu ignorare, quam nihil fidei cunctum explicacioni isti esset. Sed (quod ingenne fateor) explicatio,

Occasione
Sancti Regis,

hand autem
advertisse,
quam non
Arabica es-
set scriptu-
ra.

et quam in-
fidus inter-
pres Luna,

nihil Higueræ melior.

A explicatio, intento meo tam commoda, sic me afferit, celeri oculo præcipua Roblesianæ historiæ puncta dumtaxat percurrentem, ut non induiserim mihi spatiū considerandi attentius præcedentes lineas, ubi figmentorum Granatensium sit mentio. Prius autem quoniam relegarem in Roblesio, pridem non satis bene lecta; occurrit animo laudanda inferius Nicolai Antonii Hispanorum scriptorum Bibliotheca, in iisque Michaelem fore suspicatus sum. Nec vana cogitatio ea fuit, sic enim ibi legi: Michael de Luna, Granatensis, ex Arabibus conversis, oriundus, hujus linguae interpres Regius, ex Arabicо Abucacini, transtulisse in linguam vernaculam videri voluit Historiam Regis Roderici et Perditionem Hispaniæ, tum alibi tum Cesaraugustæ 1603; posteaque secundam partem Perditionis Hispaniæ, seu vitam Regis Jacobi Almanzoris, ex eodem Abucacino Granatæ 1610. Exhorruit, fateor, n*isi* hæc legi; magis autem cum cognovi, quantam ille Michael partem habuisse in Granatensibus fictionibus; nec dubius iudicis agnoscens Higueræ symmysten, vel ex ipsis librorum sub Abucacini nomine editorum titulis, sero sensi, quod

- B In Scyllam cecidi, cupiens vitare Charibdum.
 3 Sed bene habet, quod allusum semel infeliciter navigium retrahere etiam inde liceat, et cursum remetiri per hanc secundam ejusdem Tractatus editionem; ostendere etiam ipsos illos characteres, quam falso reputatos Arabicos, tam certo esse posteriores Maurorum astate, et ex nullius noti alphabeti idem sumptus; sed fabricatos ex phantasia celebri, vel stolidè delirantis, vel studiose fallentis, per Latinas ut plurimum litteras, sed ad aliquam barbarie speciem distortas nihilque significantes. Deinde cum consideravi, quod incendium anni MCCCCXLVII, teste ipsomet Robles, tantum fuerit, ardente ecclesia et turri sanctæ veræ-Crucis, ut effluens per portam cera, liquefacta et ardens, requaret altitudinem dimidiæ tibiæ, flammæ autem pertingerent usque ad supremum culmen ipsius turris; facile credidi me persuasurum, quod omnino necesse fuerit, veterem omnem, si qua antea erat, sculpturam aboliri, dissidentibus maxime saxis ambientibus fenestram flamas vomentem; nec non quidquid in parietibus fuit veterum picturarum tectoriogypso inductum: pro quibus substitutæ ex incolarum memoria sculpturarum picturæ novæ, ut veræ fuerint, quoad substantiam facti ipsis representati; non potuerunt tamen veræ esse quoad figuram characterum. Nam hos si qui viderant rudi illo C seculo, nesciverant legere, multo autem minus ex vero reformare. Placet igitur contrario quam antea ordine retractare propositum argumentum; et primo Caravacense traditionem, nullis dum fabulis inquinatam, ex sincera veterum fide proponere; tum subsecuta per seculorum successiones miracula, fideliū religionem semper rividum servantia; ac denique, refutatis Higueræ Lusque figmentis, investigare veterum Chronicorum memorias circa ipsum Regem, qui in relatione Zeyt Abuzeyt nominatur: sic enim haud erit difficile, venire in aliquam notitiam temporis, quo tantus favor Hispaniae divinitus obtigit; enique, haud paulo securius quum untea, adscribere ætati sancti Regis, quamvis anno non tam præcise ut prius determinato.

CAPUT I.

Apparitio miraculosa sanctæ Crucis,
 descripta Caravaeæ anno 1375;
 eique consona relatio Doctoris Oncala;
 ex quibus verosimiliter diceatur,
 sub annum 1227 resaccidisse.

Historia hæc invenitur apud Robles pag. 41, Hispanice scripta, et legitime transcripta anno MDLVI, ante fabularum prænotatarum fictionem; idque ex antiquo-

ri egrapho anni MCCCCLXXX, cuius origine vetustius D fuisse anno MCCC, infra docebo. Sed duorum Notariorum, consequenter id agentium, præliminaria verba prius accipe.

In oppido Carevacensi, die secunda mensis Januarii anno MVLVI. Hodie coram admodum Magnifico Domino, Francisco Muso Munhoz, Prætore ordinario hujus loci, comparuit præsens Franciscus de la Torre, Sacrista S. Veræ-Crucis: et dixit, quod prænominate Reliquia fecerit multa miracula, descripta in papyro quam exhibet: quorum ut memoria perpetua conservetur, petit in hac pergamina charta fieri transsumptum authenticum, in forma probanti, idque sibi tradi. Testes Genesius Botia, et Henricus de Moya, et Licentiatus Munhoz. Dominus autem Prætor demandavit mibi, Petro Diaz scribæ, ut faciam transcribi prædicta miracula S. Veræ-Crucis in pergamo, tradamque ut petitur: et dixit quod interponebat, sicut interposuit, auctoritatem suam et decretum judiciale, ac nominis sui subscriptione firmavit, Franciscus Musus Munhos: ex mandato vero Dominationis snæ, Petrus Dias Scriba. Transsumptum autem tale est. In Dei nomine. Amen. Notum sit omnibus, præsens et publicum instrumentum transsumpti visuris, audituris, aut lecturis, quod in oppido Caravacensi decimo die mensis Septembris, anno a nativitate Salvatoris nostri Jesu Christi MCCCCLXXX, coram venerabili et honorato Domino Chacon, Capellano Regis et Reginæ Dominorum nostrorum, Vicario Carabacæ et in territorio ejus pro Reverendissimo in Christo Patre, Domino Roderico de Borgia. Miseratione divina Episcopo Portuensi, Cardinale Valentino vulgo dicto, Vicecancellario Sedis Apostolicæ, et Administratore Episcopatus Cartagenæ, coram me Notario ac Scriba, et testibus infrascriptis, præsentes comparuerunt honorati viri. Petrus Fernandi Botia Prætor-major, et Joannes de Chinchilia et Alfonsus de Robles. Prætores ordinarii oppidi prænominati: obtuleruntque et per me legi fecerunt quandam scripturam, exarata in papyro, tenoris sequentis. Omnibus quaternum hunc testimonii visuris, quos Deos honoret et servet a malo. Ego Garcias Lupi de Cardenas. Commendator Carabacæ, Concilium, Equites, Scutiferi, Rectores, Officiales, et Bonihomines prædictæ villæ, inclinamus et commendamus nos vestræ Gratiæ et Nobilitati, tamquam iis quibus optamus ut Deus multum honorem multamque felicitatem impertiatur. Seiatis, quod ad notificandum et demonstrandum fidelibus omnibus Christianis statum veræ Crucis Caravacensis, et miracula quæ per illam sunt facta ac fiunt quotidie, ut visibiliter conspexerunt majores nostri, et nos conspicimus quotquot hodie sumus habitatores hujus villa; mittimus, Gratiae vestræ Procuratorem nostrum, Fr. Petrum, Concionatorem Ordinis Prædicatorum: quem etiam rogamus ut velitis habere custodiæ ac gratiæ vestræ commendatum, juvetisque eleemosynis vestris, ad exornandam reparandamque sanctam ecclesiam et tresses sanctæ ac veræ Crucis, quæ in hunc modum reperta est.

3 Cum Rex Zeyt Abuzeyt, suo tempore potens Rex Carabacæ, haberet captivum Clericum quemdam Presbyterum; accidit sciscitari ex eo Regem, quare Missam celebraret. Qui respondit, Scito, Rex, quod omnis Clericus ordinatus ad Missam, postquam sacris vestibus induitus est, et protulit sancta illa verba, quæ Christus dixit feria quinta in cœna, hostia illa quam elevat fiat caro, et vinum in calice merus sanguis: et sic conficit Clericus corpus Dei puri ac veri. Dixit Rex, quod hoc non erederet, nisi seipsum faceret id videre. Respondit Clericus, Domine, si mihi facis adferri omnem apparatus necesse

Eo nunc agnito

ipsaque scripturæ post ann. 1448 pœlx novitate,

cogor tractatum istum hic retractatum dare.

Anno 1556
transcribitur
vetus
Historia,

ex transsumpto anni 1480,
E

secundum
originale
factum sub
Comme-
datore Gar-
cia de Car-
denas,
F

narrante,
quod defi-
ciente ad
Missam
Cruce,

- A** sarium ad faciendam Missam, faciam te videre quod cupis. Tum Rex mandavit. idquid necessarium erat referret in syllabum ad memoriam: et hoc fecit Clericus, nisi quod oblitus fuerit Crucis. Deinde misit Rex nuntium suum; quo reverso, die mane sequenti surrexit Clericus, et recitavit Horas suas; unaque cum Rege ingressus turrim castri, ubi vera Crux est, vestivit sese, fecit confessionem devote, et accedens ad altare veneratus Crucem, nullam repperit: quapropter animo consternatus conversusque ad Regem, dixit, Deficit una ex rebus maxime necessariis ad Missam dicendam. Quærenti vero, Quæ? respondit, Crux, Domine. Tum Rex, aspiciens versus altare, visa ibi sancta ac vera Cruce, dixit: Estne ista, quæ stat supra altare? Accepitque illam Clericus cum magna devotione, et cœpit Missam dicere. Et quando elevabat Hostiam, animalvertit Rex inter manus Clerici puerum candidum et formosum: ille autem Missam absolvit. Eadem hora cognovit Rex Zeyt Abuzeyt, quod lex Christianorum erat res sancta: et liberavit Clericum, factusque est Christianus ipse, et subditi ejus quænot voluerunt: et dedit terram suam Christianis: qui vicissim ei dererunt turrim circa Concham, quæ vocatur turris Abuzeyt, ut illuc vitam duceret: et ibi sepultum jacet ejus corpus... Atque hæc est primigemina historia S. Veræ-crucis (quamvis tam admirabilis, ut verbis nequeat scripto compreendi) nec non multorum ejus miraculorum, quæ fecit facitque quotidie etc. *Hactenus Traditio popularis, quæ satis videtur similis vero, modo baptismum a Regi vel clam susceptum censcamus, subditis vero palam permissum religionis mutationem; vel adhuc dilatum ad onnos aliquot celebratumque in Aragonia, quod facile potuit ex memoria Caravacensis excidisse. Sed quod ad turrim attinet: eam citius crediderim ædificatam ab Abuzeyt, quam ipsum in ea sepultum haberi; siquidem is extremam fere vitam omnem Cæsarangustæ in Aragonia duxit, ut infra videbimus: nequeconvenire potuit Christiano tali in loco profano sepultura.*
- B** Ut ut est, apparet ex dictis, nomen miraculo consensi Regis in ore vulgi fuisse Abuzeyt, vel Zeyt Abuzeyt: quod si rerum nomen fuit, idemque is ille sit, in veteribus &que ac recentioribus Hispanorum Historiis celebratissimus Valentia Rex, qui primum Christianorum maximus persecutor (sicut eum describit S. Antonius pag. 3 tit. 24, § 24 Azotum appellans) haud difficile ratiocinio intelligeretur, res acta intra annum MCCXXV et XXIX. Etenim, teste Roblesio pag. 48, constat ex historia Generali Alfonsi Sapientis, quod anno vi Ferdinandi Regis patris ejus, id est anno Christi MCCXXXIII, Abuzeyt Rex erat Murciae et Valentiae, atque ut talis Concham venit, clientelæque ejus se subjecit, ne sue ditiones ab eo infestarentur bello inferendo Constatetiam per Historiam, quam Rex Aragonie Jacobus composuit, talem fuisse anno MCCXXV (quando prædictus Jacobus obiit Paniscolum) ipsique obtulisse partem reddituum regnorum suorum, qua delinitus in Aragoniam reverteretur. Utinam ipsa utriusque Chronicæ verba nobis exhiberet Robles! Nihilominus Regem Valentiae Murciaeque tunc illum fuisse, omnino credo Hieronymo Zurita; quippe qui priores & suorum Aanalicum Aragonicorum libros edidit anno MDLX, utique longe prius quam Higuera cogitaret de Historia Hispanica suppositis suis antiquitatibus interpolanda; quinque anno MDLXII in comitiis Aragonensibus, conscribendæ publico sumptu Gentis Historiae Chronographus creatus (teste in Bibliotheca Hispana Nicolo Antonio) eam curam impendit ipsi, ex solennibus atque irrefragabilibus documentis undique conquisitis formandæ, quam peregrinatio ejus per Italiani Siciliamque, atque per omnia Aragonensis ditionis regna, satis superque
- prodit. Omitto gravissimo pro eodem Zurita Joannis D Poez de Castro et Ambrosii Moroles testimonia, laudem ipsi tribuentia diligentie incredibilis, et fidei nequaquam suspectabilis, apud prælandatum Nicolaum Antonium legenda; satis sit dicere, inhærentem Historia Jacobi Regis (qua certius nihil hoc loca optari possit) scribere de Zeyt Abuzeyt, Valentiae Rege, quod anno MCCXXV inducias Terveke composnerit cum Jacobo Rege, tributum paciscedo, cique consignando quintam partem reddituum, ex civitatibus Valentiae et Nurciae percipiendorum. Ea re exacerbatis contra eum Mauris, Marcienses quidem Abenhudum Regem suscepserunt, eum qui se quoque Sancto Regi subjicit anno MCCXL; Valentini vero anno MCCXXIX Diana gubernatorem Zahenum, qui regnum male occupatum Jacobo cedere coactus fuit, eodem anno MCCXLVIII, quo Sanctus Hispanus deditio recepit. Primi defecisse Marcienses videntur: pro quibus ad suam obedientiam reducendis cum nihil egisse Rex ignarus videatur, de retinendis in officio Valentinis uxice solitus, cumque, post horum quoque defectionem, Valentini Regis titulo sic uti perierit, ut titulum Murciensis, usquam ei inveniatur junxisse; præsumi verosimiliter posset, cum anno autem 1229 etiam Valentia exclusus a suis,
- C** Zeyt Abuzeyt nomine, post annum 1225 amissa Murcia adhuc Rex Valentia, (de quo Zurita fidelis historicus)
- E Abenhufo tronsegisse de jure suo in regnum istud, reservato sibi Caravacensi territorio, unde ex supra dicta traditione istuc simpliciter Rex Caravacæ vocari caperit. Pro Regno Valentino recuperando multa molitus Zeyt Abuzeyt est, Aragoni confederatus, datis utrumque pignoribus, sub conditione ceden læ tertiam eorum locorum partem quæ illo adjuvante ibidem recipere.
- F Notat autem Zurita, Valentinos ideo potissimum defecisse, quia deprehensus Rex fuit, per secretos internuntios cum Roonano Pontifice et Aragonum Regi agere, de Christiana lege suscipienda; dixerim: ego, publice profitenda; si ex supra deductis satis verosimiliter sit, viso Caravacensi miraculo clam esse baptizatum. Ceterum, cum is, baptizatus licet, parum Christiane inter Christianos Aragones viveret, vagae indulgens libidini; tandem, ad persuasionem Sancti Cæsarangustani, circa annum MCCXXXVI Cæsarangustanam puellam D. Dominicam Lopez matrimonio sibi copulavit, ex eaque filiam procreavit D. Aldam Fernandez, quæ deinde D. Blasco Ximenez Arenosii Toparchæ conjuncta, plures fundos sibi a patre Rege relictos posteritati suæ hereditarios transmisit. Ita ad annum istum Zurita, ex filia cognomine, secundum Hispanorum morem patronymico, occasionem nobis præbens suspicandi, quod baptismale Zeyt nomen Ferdinandus fuerit, fortassis ex memoria primæ cum: Sancto Castellano consociationis, licet postea ad Aragonem sese converterit, utpote opportuniorem recuperandum Valentino regno, quod Castellani, in Bætica solis alias occupati, ipsius partitioni reliquerant. Si tamen non ante annum MCCXXIX baptizatus est Barbarus, ut verosimiliter est, tunc eum suscepisse de sacro fonte potuit Jacobi Regis patruus Ferdinandus alius, suumque nomen ipsi imposuisse. Diag. lib. 7 Annalum Valentiniorum cap. 2 asserit, quod in propriis ejus quas viderit scripturis vocetur Miramolinus nepos, itaque dico voluntus putat respectu Josephi, famosioris illius Manorum in Africa Imperatoris, qui anno MCV Hispaniam cum exercitu secentorum millium ingressus, Christians, sub Alfonso Sancti patre occurvere ausis, memorabilem illam cladem intulit. Atque hoc certius ei crediderim, quam quod idem fuerit Zeyt Abuzeyt Miramolinus istius frater, qui proprio nomine Mahomad dictus, cognomine Viridis, xviii post annos passus est grandem illam ad Navas Tolosanas cladem, et cuius frater ab eo relictus in Hispania a Roderico Toletano Zeyt Abocecrit dicitur: nepotis enim titulus salvari potest in filio fratri. Si tamen corruptum est a libriis nomen, quod apud Rodericum legitur (ut est verosimile) potuit sese Miramolini, non soium nepatem, sed et
- proprietate suspicione Christianismi:
- dictus in baptismo Ferdinandus, Miramolinus nepos,

A et filium et fratrem scribere; recteque dicetur, in partitione Maurici per Hispaniam Imperii, post cladem prædictam, Murciae atque Valentiae contermina regna sibi reservasse, atque adeo regnare capisse anno MCCXIII. Quamquam porro non explicit Diagus, quo suadamento assurrit Moderus quidam (sic enim semper nominat) in Historia regni Valentini Dec. I, lib. 3 cap. 3 num. 13, Zeytum obiisse anno MCCXLVIII, atque adeo immediate post deditam Regi Iacobo Valentiam; facile tamen inducar ut credam, vel tunc, vel etiam citius, et ante dictum ditionem, mortuum: neque ut usque ad MCCXIII et ultra vitam ejus protrahit, movet me productum ab Diago Urbani IV breve, suum filii que et nepotum baptismum gratulantis, Vincentio illustri quondam Regi Valentiae. Absit enim ut dicam, aut tam sero baptizatum Zeyt Abuzeyt, aut de sua conversione tunc primum scripsisse Romano Pontifici, aut filiam supra dictum Ahlam aliunde cognomen Fernandez sortitam esse quam a nomine baptismali sui patris.

B Censo igitur Vincentium istum esse primogenitum Abzeytum, Zeyt-Aboinalhomad in paterno cum Aragone contractu nominatum, qui mortuo patre paulo post suscepit ex Christiana conjugi prolem unicam, puta circa annum MCCXLV, cœperit Valentini Regis titulum gerere gesseritque, quoad usque Metropoli illa sub Aragonis potestatem redacta, etiam titulum illi cesserit, contentus possessionibus sibi a victore assignatis. Res fiet ipsius Urbaniani Brevis exhibitione clarior: sic enim sonat.

Urbanus Episcopus, servus servorum Dei, carissimo in Christo filio, Vincentio, illustri Regi quondam Valentiae, salutem et Apostolicam benedictionem. Litteras, quas nuper tua devotio nobis misit, libenter iuspximus et legimus diligenter: et de tua et filii ac duorum nepotum tuorum conversione feliei, quam ibidem scriptam invenimus. Nos et Fratres nostri plenam lætitiam habuimus, et exinde concepimus gaudium magnum valde; exolentes protinus devotos exultationis jubilos et gratiarum supplices actiones, unigenito Dei filio, Domino Iesu Christo, ac patri luminum et errantum propenso directori; super eo quod dignatus est astare spiraculo vitae cor vestrum, et retrahere vos ab invio reprobi circuli, et in viam rectam dirigere gressus vestros, ac parare vobis Iucernam ad quam in nocte presentis vitae inoffensis gressibus ambuletis,

C fidem videlicet orthodoxam, que est sanctissimæ religionis solidum fundamentum, vera cœli porta et ostium, per quod intrat ad cor hominis omnium Conditor et humanæ salutis Amator. Agnoscit itaque, carissime Fili, vocationem tuam, ut fides tua semper sit certa, ne spiritu decipiatur erroris: sit operosa, ne per carnis mollitiem evanescat; sit fortis, ne quibuslibet adversitatibus supereretur: sciens quod quicunque intimo cordis amore fidem Christi percipit, quidquid extra ingruit, non solum tolerat, sed et vincit. Imiteris in fide constantiam Chamaæ, ut, quod a Domino Deo tuo digne petieris, impetrare per constantem perseverantiam merearis; et aspiciens in remuneratorem, maiores aestimes esse divitias omni Aegyptiorum thesauro impropterum Jesu Christi: qui compensabit tibi pro terreno regnum cœlestis, et pro transitorio sempiternum. Prædictum autem filium et nepotes, adhuc in fide (ut intelleximus) parvulos, Catholicis instruas disciplinis: confortans eos in adoptione virtutum, in expugnatione temptationum, in sustentatione tribulationum, et conflieti quorumlibet vitiorum; ut eos reddas moribus placidos, et orthodoxis traditionibus informatos; et inde vere probentur esse pietatis tuae heredes, qui, ordinabiliter succendentibus rebus, futuri sunt tuorum bonorum temporalium successores.

D Favorem deinde iis suum, ad quæcumque digne postulaverint, appromittit Pontifex; multoque eis bona appetitus, patrocinium quoque suum addicit, apud Urbem veterem, quarto Idus Aprilis, Pontificatus anno tertio. Istæc autem D. Vincentii filii, a patre D. Ferdinandino, distincio, haud incommoda Belvisis occidet, suom ad Valentini Regem Maurum originem referentibus, et quoad patrem merito rejectis a Diago. Si tamen illi possint verosimile reddere, quod nepotum D. Vincentii aliginis in Catalonia migraverit, indeque sub nomine D. Bernardi Belvis, anno MCCLXXXVII, redierit contra rebellantes Mauros in Valentini regnum cum Infante Don Petro, virtutis ergo donatus ab Alfonso III Aragonie Rege costellis quibusdam circa Xativam, quorum uni nunc nomen Belgidæ est, quæque ipsi volunt ad prædicti Exregis possessiones pertinuisse. Hæc autem quousque probentur, certum alii habent, Bernardum istum familiæ caput esse.

E Ceterum, ut ad Abuzeytum redeam, visumque ab eo Crucis allata miraculum; manet hactenus verosimile, factum id esse post factus cum Castellano et inducios cum Aragone initas, antequam ei Zahenus rebellaret occupata Valencia, ul est circa annum MCCXXVII,

I istis positis
allata fuisset
Crux circa
an. 1227.

cum jam aliquoties in alios vicinos Mauros Rex sanctus incurrisset. Ad majorem porro confirmationem præmissorum, atque ut clarius intelligatur iis de rebus nihil distinctius scitum fuisse aut creditum, quoad usque Higuera et Luna procuderent sua somnia, lubet huc etiam referre originalia verba Doctoris Oncalæ, Canonici Abulensis, relata per Robles pag. 36; dicitur enim is

primus fuisse, qui de historia Caravacana aliquid prælo dedit: floruit autem, sicut noster Joannes Gamiz mihi scribit ob anno MDXXX usque ad LVIII, ut mirum sit illius memoriam non inventri in Theatro Ecclesiastico Mag. Egidii Gonzales Davila parte 2, edita sub anno 1647, ubi de Ecclesia Abulensi acturus, præponit Catalogum virorum in urbe ista illustrium, qui tum ipsis titulis tum etiam ac specialiter scriptis claruerunt. Sed neque mentionem fecit Antonii Oncalæ (hoc enim prænomen fuit) Nicolous Antonii in sacerdicia Bibliotheca: quare illorum de Oncala silentium cogit me dicere, quod edidit (sicut accepi a jam nominato P. Gamiz) 1, Commentaria in Genesim, u Opusculorum tomum unum, an. 1553 Salmanticæ apud Andream de Portonoriis. in. Pentaplon, anno 1546 Compluti, apud Joannem Brocanum, sicut in nostro Collegio Granatensi extat, et Philippo II Hispaniorum tunc solum Principi dicitur. Hujus autem Tomi Opusculum XXIX, Staurion dictum, agit de arcanis Dominicæ Crucis, et max sequens XXX, appellatur Apophya, estque Appendix Miraculorum. Auctor is, ut nihil habet quod favet commentis ad calcem rejectis, ibique refutandis; ita attestatur veteribus que laudamus et amplectimur monumentis, in hæc verba, leviter expurgata a mendis, qui'us veterum typorum non peritissimus librarius, Roblesia apographum ex impresso curans, ea uidetur deformasse, prout in margine uotabo ad hæc signa. ***

F 10 Inest et Carabæ celebris memoria, de vetusto miraculo Crucis, quam oppidani Veram vocant; apparuit enim Christiano Sacerdoti, cum sola decesset sacrificaturo, historianque referunt. Regnibus [per] Hispanias Mauris, eaque loca tenebantibus que sunt ad Castalonenses et Oretanes, quæque hodie Murtiense regnum appellant, ob plurimorum Myrtorum exuberantiam, bella cum eis Hispani Christiani gerebant, [et] finibus expellebant suis, tumultuantibus animosi. Per id tempus reliquias quidam Sacerdos noster ad eos comedat, Christi Evangelium prædicaturns, [et] sacra persuasurus, sive neci sive vitæ paratus; sumtusque fretus auxilio Dei, dicit operari audacius, quo multas (si posset) filiæ animas Christo lucrificaret:

*mortuus ante
deditam Iacobu
bo R. Valentiam:*

*cuius filio, sub
annum 1236
etiam bap-
tizato, et di-
cto Vincentio,*

*Urbanus 4
suam fillique
et nepotum
conversionem
gratulatus,*

*favorem
omnem ap-
promisit.*

*Ex Apophya
Doctoris
Oncalæ,*

*an. 1553
excessu,*

** Hispanis
hanc a i-
nuidice . . .
fictur hæc
ria Cœlio,*

** orati
• postulat
• crucille . . .
ret:*

Auctore D. P. A ret : in primis sacrum Missæ officium apud illius loci Regem interrogatus laudat audacter, docet, suadet. At Rex audiens, quasi per opprobrium, jubet rem divinam ut faceret more patrio, visurus quid esset, quod tantopere Christiani magnificarent. Sed quoniam apparatus [ad] Sacrum celebrandum defuit, misit e vestigio * pius Sacerdos urbem Coneham, quam Christiani tenebant, famulos, ut per eos sibi remitterent ornamenta, quæcumque ad Missæ Sacrificium, magno * Rege visuro, necessaria forent. Remissa sunt omnia praeter Crucem. Incipit * Mystes celebrare. Cumque advertissent Crucem deesse, sacrificio Missæ necessariam, constitutis turbatis [et] multa volvens. Est enim sommo Christianorum omnium consensu receptum valdeque consuetaneum, non nisi præsente Cruce ad aram celebrare. Conspergit Rex Maurus cessante, in pallorem faciem vertere : rogat, num quidquam accidisset. At ille; * Deficit Crux, respondet. Continuo Rex; * Num illud est? ait: videbat enim Angelos Crocem * obviis manibus afferentes altaris fastigio, quos digito demonstrabat. At Sacerdos, Deo speque certa plenus, elevatis oculis gratiis actis, Crucem cœlestem ab Angelis suscepit, Sacrumque latitudinis absolvit. Rex vero et plurimi qui cum eo aderant, conspecto miraculo, confessim [sin] Christum crediderunt; verumque lumen * accipientes, religiosum Mysterium, munere illius effectuque, secuti sunt * haud gravate. Hactenus Oncala, qui quod rei gestæ tempus illud notet, quo dissidentibus inter se Mauris, fidentius eis insultabant Christiani, non repugnat foderi et induciis scorsim ab aliis cum Abuzeyt constitutis; ut neque captivitas Christiani Sacerdotis: non enim in jure belli captus dicitur, sed ideo comprehensus, quod prædicare Mauris fidem præsumeret, rem apud omnes Mahometanos semper capitalem ausus.

CAPUT II.

Antiquiora Crucis Caravacanæ miracula, et informatio sumpta an. 1598.

Vidimus Capite Superiori Roblesium, Crucis sanctæ historiam ex veteri instrumento acceptam sic concludere: Atque hæc est primigenia historia sanctæ Veræ-Crucis.... nec non multorum ejus miraculorum, quæ fecit facitque quotidie etc. Atqui nulladum miracula ille retulerat. Cousequens ergo esse videtur, ut ea quidem immediate post Historiam scripta fuerint in eodem authentico, et ista denique conclusione terminatum instrumentum totum: sed a Roblesio suo loco avulsa, ut ab his ordiretur librum secundum, qui erat futurus de Miraculis; nam hæc accepta satetur, ex memoria auctorizata per Alfonsum Ruiz Notarium publicum, et multos testes: qui Alfonsus dicit se fuisse tempore Garciae Sanchez Mesiae Commendatoris Carabacensis, consanguinci Don Gomez Mesiae Magistri S. Jacobi. Hoc unum posito, scilicet quod inter relationem historiæ et Conclusiunculum prænotatum locata erant miracula mox describenda, habetur annus, quo illa sic authenticæ transcripta sunt: subjunxit enim num. 13 hac clausula terminativa. Quidquid hic scriptum est contigit ab anno MCCCCLX usque ad MCCCLXXV, eo tempore quo Rex Castellaræ erat D. Henricus, ejus nominis secundus. Fuit autem ab anno MCCCLXVII, quando juxta Carum in Histor. 3 Ordinum lib. I cap. 28, ex auctorato Garcia Alvarez, in Magistrum Ordinis S. Jacobi assumptus est, non Gomez, sed Gonzalez de Mexia, et regnum cum vita terminavit anno MCCCLXXIX. Proinac tota tam historiæ quam miraculorum catenæ expositorum scriptura, credi potest ad jam dictum annum MCCCLXXV pertinere; quando ab eo quo Crucem apparuisse arbitramur tem-

pore, solum effuxerant duo secula cum dimidio. Non D longa sane temporis intercapedo in materia traditio-
num, quarum credibilitas etiam ad multo majora anno-
rum spatio sese solet extendere, tanto tamen semper
minor, quanto a sua origine longius recedit. Et hoc
quidem dictum sit cum respectu ad historiam appariti-
onis miraculosa, capite superiori relatam: nam mira-
cula (ut appareat) fidem accipiunt a præsentibus, et cum
ipsa scriberentur viventibus pro parte majori testibus,
hoc tenore.

12 Tempore Garciae Sancii Mesiae Commenda-
toris Caravacensis anno MCCCXLVIII, grande incen-
dium exarsit in ecclesia et turri S. Veræ-Crucis, scitur de
Cruce extra
noxam
flamulis
erupta an.
1348.

adeo ut effluens per pertinaciam cera liquefacta et ar-
dens æquaret altitudinem dimidiæ tibiæ; flammae
autem pertingerent usque ad supremum culmen
ipsius turris. Nibilominus armiger quidam ipsius Commendatoris, magna cum devotione dixit, quod paratus erat mori in obsequio S. Veræ-crucis; adeoque vel ipsius in sua capsula eripere igni, vel in eo conatu vitam ponere. Irrupit ergo per medias flamas, capsamque S. Veræ-crucis ab iis extraxit, prorsus illæsus egrediens. *Hic porro merito dolet Robles, nomen viri, aterna memoria dignum, non fuisse scripto consignatum: deinde, ut ad secundum E*

*Miraculum transeat commodius, notat eo ipso tempore magnam illam atque universalem mortalitatem extitisse, cuius calamitates versibus suis Petrarcha interuit; putatque ejus prænuntium fuisse incendium istud: deinde interruptum contextum sic prosequitur: Postea anno secundæ mortalitatis, qui fuit MCCCL, Commenda- et mortalitate
anno 1350
prænuntiata,*

*dam Caravacensem administrante Petro Alvarez, tam ipse Commendator quia armigeri sui, ac multi boni viri, istic forte præsentes, viderunt effetti in coelum magnum splendorem ardentiæ cereorū ex capella S. Veræ-crucis: quod magni prodigiū loco habitum: statimque secuta est altera ingens mortalitas. Addit vero iterum Robles, endem pestilentia extinctua fuisse Regem Alfonsom XI, in obsidione arcis de Gibraltar. Ita scribere Joannem Nouum de Villasan in prædicti Regis Chronica cap. 341. Alias etiam, tempore ejusdem Commendatoris, excurre-
runt Mauri Morataliam usque, et magna præda collecta Velezum abduxerunt uxorem Didaci Gil: que ibidem detenta commendavit se S. Veræ cruci. Mox autem aperta ei ultra est porta quedam, et ipsa trans lecticam, intra quam dominus suus dormiebat, desiliens, pervenit usque ad portam domus: quam aperiens, abiit ad dominum alterius Mauri, ubi captivus tenebatur Christianus quidam cognatus suus, cui nomen Gonsalvo Ferrerio. Aperiens ergo etiam istius domus portam, intravit solvitque cognatum a cippo cui adstringebatur. Tunc pariter demittentes sese per murum quemdam, quarto post die appulerunt Caravacam: ibique noctem per vigilam egerunt in ecclesia S. Veræ-crucis, reli-
ctisque ferreis quæ Gonzalvus attulerat vinculis, abierunt.*

13 Commendam gerente Ægidio Rodriguez Nogerolio, quælat dic, cum turba multa S. Ve-
ram-crucem in processione deduceret, ipsam intra brachia ferente Joanne de Parega, nunc Loreæ commemorante, tunc autem annorum circiter quatuordecim pueri; et hunc sustentantibus hinc quidem Petro Garcia, tone seriba oppidi Caravacensis, inde vero Joanne Pereton; accidit circa ecclesiam S. Bartholomæi, quæ procedentibus transeunda erat, quod Vera-crux quasi tonitru dedit intra arcuam suam, nulla ejusmodi sonitus causa apparente. Obstupescit omnes miraculum tam grande, judicaruntque alteri porteriori tradendam Crucem, qui fuit Ferdinandus filius Joannis Pereton, puer parvulus; itaque perrexerunt cœptam pompam deducere.

Postquam

Ex authen-
tico anni
1375,

et fide cer-
tissimorum
testum,

deque mulle-
re et juvenc.
apud Mauros
captivis et
solutis.

Narratur ibi-
dem quod s.
Crux intra
capsam sonum
tingentem
dedit,

A Postquam vero ad ecclesiam redierunt, aperta capsula invenerunt argentum, cui S. Vera-crux inclusa erat, crepusse, incertum qua de causa; in ipso autem loco, ubi miraculosus sonitus exauditus fuit, fundata est postea Parochialis ecclesia, quæ hodie manet. Rursus tempore ejusdem Ægidii Rouriguez, degebat Caravacæ vir quidam, non solum alearum Ihsui perdite addictus, sed etiam solitus inter ludendum abnegare S. Veram-crucem, adeo ut vice quadam tantum non raptus a diabolo fuerit. Haud tamen propterea execrations consuetas dimisit. Cum ergo Commendator prænominatus, aliis bonis viris comitatus progrederetur versus ecclesiam S. Mariae, et alocatorem prædictum audiret more solito dejerante: cannam quidem quam manu ferebat quasi percussurus extulit, sed irruens in eum alter ipsam de manibus violenter extorsit, cœpitque fugam versus turrim S. Vere-crucis. Curabant ergo post eum alii, videruntque impingentem in valvas ipsius turris, nullo ferreo repagulo clavas, sed simpliciter conniventes; nec tamen eas, quocumque adhibito nisi, aperire valente: quare exinde prosiliens inter duas murales pinnas, eisdem enim ipso ruentibus decidit, malaque morte periit, qualem execrando tam pretiosam Reliquiam commeritus erat. Postea juvenes duo, Oscæ captivi in domo Ali Alcizarii, commendarunt se S. Vere-cruci; et liberati dimiserunt compedes suos; atque egressi de loco per nocturnas terebras, neque scientes quo vel qua irent, postero die invenerunt se in hoc oppido. Erant autem, unus quidem eorum Argonensis, alter Mesensis. Porro quidquid hic scriptum est contigit ab anno MCCCCLX usque ad MCCCLXXV, eo tempore quo Rex Castellæ erat D. Henricus, ejus nominis secundus. Et hic ego primam scripturam, coram Garcia de Cardenas factam, terminuri reor: postea vero eadem chartæ successive adscripta miracula sequentia.

B et duo captivi liberati:

et duo captivi liberati:

et hoc intra
1360 atque
1375,

item anno
1376 excus
illuminatus,

imo 1378
puer mortuus
suscitatus,

imo 1392
locustæ an.
1386 abactæ,

13 et num. 25 et num. 28 pro MCCCLXXII, LXXXVII; item num. 32 ante Incen-

dium anni
1393.

C 14 Post ista, anno Æræ MCCCCXIV, qui est annus 1376 venit Caravacam Alfonsus Martin, cibrator, civis Hispalensis ex Collatione S. Ægidii, cæcus, ducente ad manum filio, obtulitque S. Veræ-cruci casulam sericeam calicemque argenteum: et noctem totam ibidem pervigilavit. Sub horam vero matutinam soporato sanguis erupit ex oculis, quos deinde experrectus sibi persanatos sensit, tam bonis iis utens quam ullus ex nobis, sanusque remansit. Actum hoc coram Commendatore prædicto, et aliis viris bonis hujus loci. Anno 1387 erat Commendator Caravacæ, decimus tertius ex Ordine, D. Gometius de Soto-mayor, cum esset Magister S. Jacobi D. Gometius Suarii de Figueiroa. Tempore istius Commendatoris annis jam circiter quatuordecim præteritis, misit Paganus Rodriguez, incola prænobilis civitatis Murciensis, lampadem argenteam, involutam sindoni mortuariae filii sui, qui mortuus eique involutus fuerat, sed commendatus huic Vere-cruci revixit. Coram omnibus autem elevata est lampas, que hic prius erat, atque ex oleo quod continebat transludit in novam, et utrique simul ardenti abumilavit oleum. Annis jam circiter sex transierunt (numeramus autem 1382*) quod ingens tempestas locustarum pervasit oppidum territoriumque Loricense, spem totam futuræ messis depascens, ac ne in arboribus quidecum viroris aliquid reliquum faciens. Missi huc ea de causa fuerunt Petrus Dias de Corduba, Petrus Joannes de Palentia, et Joannes de Corvalan: qui instituta processione, S. Veram-crucem intinxerunt aquæ, et aquam inde defluentem tulerunt Lorcam, eaque consperserunt agros: quo facto intra tertium diem cessavit calamitas, nec quidquam ulterior facere animalecula noxia potuerunt.

D 15 Hactenus Appendicula illa, ut est apud Robles, annorum zyfris (meo quidem judicio) mendose transcriptis vel impressis: quas si juxta marginales correctiones mutare liceat, rectus omnino ordo erit, neque postremum censeri debet factum scriptumque citius, quam fierent et post annos quatuordecim scriberentur penultima duo. Etenim sicut post annum MCCCLXXV (in quo fuit Relatio, curante D. Garcia de Cardenas scripta) recte sequitur primus Appendicula hujus miraculum de anno MCCCLXXVI; sic huic succendent etiam recte secunduni ac tertium de anno MCCCLXXVIII; et ultimum factum fuerit anno MCCCLXXVI; annis utique vi prius quam ultimum, et XIV annis prius quam penultima scriberentur; siquidem scripta omnia fuerint anno MCCCLXXII. Incuria autem magna usus Roblesii typothetas in zyfris ejusmodi, videmus etiam pag. 104 ubi eadem locustarum depulsio memoratur, et pro 1382 hic expressis, invenitur 1384. Sic infra num. 21 die Veneris sancto, XIV, pro IV Aprilis cogor scribere, ita exigente Paschali calculo anni MCCCCXXX, qui Pascha retulit, non VI Aprilis (uti perperam ibi dicitur) sed XVI, uti reposui: erat enim littera Dominicalis A, cyclus Lunæ 6, ultimum autem Pascha actuvi VI Aprilis fuerat anno MCCCLXXII, neque ipsum tali die reddit nisi anno MCCCCLV. Depreheuso autem tam evidenter ejusmodi ratio, consultum census num. 24, tres annos adscribere intervallo unius miraculi ab oltero, pro duobus; et pro anno MCCCLXXIX notare LXXVI; ac rursus num. 25 et num. 28 pro MCCCLXXII, LXXXVII; item num. 32 ante Incen-

dium anni
1393.

E 16 Pluris merito faciendum est, quod laudatus priori Capite Doctor Oneala, post relatum utcumque miraculorum apparitionis historiam refert, partim ex Prædictis ad traditione Caravencium, necdum figuratis novitiis dit Oneala inquinata; partim uti testis de visu, his verbis. Est ea Crux in hodiernum usque diem, non incolis tantum, sed Hispanis omnibus, maximis honoribus veneratio neque semper habita: quam summo studio summaque vigilancia, in edita fortissimaque arce positam, asservant [inclusam] arcuæ, ut et perpetuo avole lumine illuminetur, et non nisi tribus clavibus clausam venerentur religiose, vicini provinciales. Tra- • religiosis duunt

Ad hanc etiam a pastore subreptam, et nimis quasi pondere sumem disruptum, et [ad] arcem divinitus reversam: usque adeo divina numina delicta latrociniaque [nou] patiuntur, nec sine pena facinora praviora relinquunt: tanti est * jus suum enique tribuere. Narrant et alia quam plura certissimaque miracula, non aspernanda, sed quae ob brevitatem non vacat in praesentia [rum] recensere: inquis * enim spatiis exclusi, alio stylum intendimus proprantius: sed illud non desiramus interim [monere.] Celebrant Carabacenses Veræ-crucis festum solenne ad * v Nonas Maii, conventumque celeberrimum ibi peragunt mercimoniorum, quo mirum est quanta advenarum præsentia, quanta confinium populorum copia, adja [cen] tiamque provinciarum turba avidissime confluat.

17 Aliud [quoque] sanctius frequentiusque miraculum ac solemius non * videtur prætermittendum. Etenim multi religiosi [Sacerdotes] urbis ac provincie, cum tota plebe, incensis funeralibus, magna pompa magnaque veneratione, non sine chloreis et saltatoribus, inter maximas peregrinorum constituant catervas, apertam Crucem ex * area de promptam, inaurataque lectione impositam, quotannis usque ad proximum lacum efferunt (Aequum vocant) inibique ter urbanus Archipres [by] ter eam lymphis mersam (extremam ejus nempe partem intingens) [extollit: terque eadem] coram frequenti populo auspicienda adorandaque circumfertur. [Tunc] quasi aquis [inferioribus] sanctificatis et vocatis supernis, (mirabile visu) confestim pluvie, apertis nubibus de celo descendentes, ingruunt saepe vesperato festo, et per ternos quaternosque dies * celebritatis saepius per Octavas effluunt: quibus desicata arva fecundiores fruges, et * luxuriosius crescentia pabula innumeris gregibus et animalibus * inundant: quod ut * verum, admoniti hisce oculis, presen [tes] inspeximus, fidem scriptis facturi: oppidanique seniores affirmant, numquam se sine opportunis optatisque pluviis id festum celebratum meminisse, qua una re fructus colligunt ubiores. Hinc * urbs illa pre vicinis plus abundat opibus. Sed et naturæ loci que virtus Deus optimus maximus hoc munerus miseratus indulsit: est enim ea Hispaniae pars et solis acerbitatibus exposita ad ineridiem atque ob hoc sitibunda: nisi * annuis per rivulos aquis fariditatem terræ] lenientibus, agri juvantur: ut [pote regni], quæ vix de celo pluvias agnoscat pro tempore, nisi [ii] Veræ-crucis beneficio reclusis, levetur * sitis. [Quia autem in eadem Vera-crucis remedium] tempestatum præsentium juvare [et] admirandum experti, cernimus; ideo a Dei bonorum omnium fonte sumnam [ei] virtutem attributam faciliter cognoscimus, cui per infinita secula laus, honor et gloria. Amen.

18 Quo ritu quibusque ceremoniis fiat predictum aquarum sanctificatio, protice describit Robles lib. 2 cap. 11; putatque cum suum habuisse principium a beneficio Loricensibus impenso contra locustos, anno fuit notis visum) MCCCLXXXVI, cum aquam Caravaca petissent, attactu Veræ-crucis sanctificatum. Ibidem etiam ait, prater primarium et omnibus notissimum festum S. Crucis vii Maii, celebrari xvi Julii, sed paulo minori solennitate. Triumphum S. Crucis, jam olim ab anno MCCCX institutum festum et tota Hispania uigissimum, in memoriam clarissimæ illius victoriae, a sancti Regis ore Alphonsa ad Navas Tolosanas tali die relatæ anno predicta. Hic cultus, lapsu seculorum quatuor, multum reficerat; ut autem Caravaca denuo resumeretur, unctor fuit noster P. Aynaya: qui anno MDCLVI ad populum verba faciens, suscit persuasitque debitor gratitudinis demonstrationem illum renorandam. Similiter etiam mense Septembri celebratur Crucis Exaltatae festum, die xiv, circa quem diem divinando D conjectum utrum fuisset S. Ferdinandum. Narrat porro idem Robles cap. 16. Michaelem Reyna, civem quondam et Consulem Caravacensem, paenitidine magna peccatorum præteriorum tactum, eoque deliberautem quo satisfactionis genere melius elueret noras contractas; indurisse in animum, quod nihil divinæ majestati facere acceptius posset, quam si honorem S. Crucis promovendum modis efficacissimis curaret; efficaciorum autem exortiture nullum paterat, quam fundationem Collegii Societatis Jesu. Ad illum enim usque diem nullum Religiosorum Mendicantium cœtum habebat Caravaca; postea vero, introducta Societate nostra, accesserunt alia monasteria quinque, Hieronymianum scilicet unum pro viris; duo Franciscani, et in cujus oratorio postea tuventum corpus Fundatoris per ann. 28 incorruptum.

19 Restat hoc loco producendum aliud publicum Instrumentum, repertum apud sepe citatum Robles pag. 85. In oppido Caravacensi anno MDCCVIII, coram me Joanne Abril, Notario publico intra dioecesim Cartagenensem, et testibus infrascriptis, personaliter comparuit Ferdinandus Lopez, Clericus Presbyter, natus et habitans Caravacæ; dixitque venire ad instantiam Jeannis de Robles Corvalan Clerici, rogatum, ut velit jam nonagenarius declarare ad memoriam posteriorum quædam, circa S. Veram-crucem ejusque originem. Dixit ergo, quod cum anno MDCLVIII relatum fuisset civitatis Murciensis Inquisitoribus de S. Cruce, quæ servatur in castro et arce oppidi Caravacensis, in ordine ut sumpta informatione de miraculis, quæ ea mediante consecuti sunt indiesque consequuntur fideles, iisdem suæ approbationis certitudinem adderent. Cumque Inquisitores cum in fidem hue misissent prænominatum Ferdinandum Lopez Clericum, tunc ipsius sacri Officii ministrum; ipse informationem faciens, et verificationem apparitionis atque miraculi, examinavit Genesum de Robles seniorem, Dilacum de Mesa, Petrum Munhoz, et Ferdinandum etiam seniorem, aliasque. Hi dixerunt, scire se per traditionem majorum suorum, esseque pullicum et notorium, quod sanctissima Crux quæ est in castello, allata sit ab Angelis in turrim, eo loco ubi nunc est, quemadmodum ipsius miraculi relatione circumfertur.

20 Dixit etiam prænominatus Ferdinandus Lopez, quod examinavit Alfonsum Sanchez, sicut cum aliis testibus, adjuratum super altari cedarino quod est in ara, quod altare consistit ad manum sinistram majoris altaris in ecclesia veteri hujus oppidi, et vulgo nuncupatur altare Solitudinis Dominae nostræ. Hic vero depositus, moris fuisse, ei quod oppidum erat finitimum Mauris Granatensisibus, vigiles consti- tuere ad altare in quo servatur S. Vera-crux, cui alia

ATTORE D.
quot S. Crucis
sum suum
disruptum,
vis

* etiam

* ad
video

* area
et 3 Maii
processionaliter
delata
ad quas sanctificandas elicit sereno
carlo plaus.

* celebritate

* luxuriosis
* mundant.
* qnos ut re-
rum.

* Tunc urbe.

* animis.

* teibus ut

S. Crucis alia
anno festa
celebrantur,

et institutur
collegium So-
cietas Jesu

Anno 189
scributur,

quonodo
an. 1548
Inquisitione
de miracul's
factu,

completum
est S. Crucem
solitam præ-
nuntiare ad-
ventum Mar-
rorum,

cui ideo apponebantur nocturni vigiles.

Horum unus testatur ablatum a Sacristo.

minaculose receptam,

sed absque iustis scrupulis:

quas Toleti exhibitus et etiam institutus fuisse opinabantur.

A alia nulla sera aut custodia erat. Cum autem contingebat Mauros versus oppidum aut agrum circumiectum incurrere, ipsa S. Crux strepitum queindam ciebat: quo auditu predicti vigiles pulsabant campanam, quae hodiecum est in turri: quibus siue respondebant excubitores in turribus, Nova ac Veteri atque Patibularia, quae singulae quasi una leuca hinc distant; respondebant autem excitando sumum. Sicut ergo non nisi notae probitatis hominibus, et in quibus magna habebatur fiducia, committebantur vices ejusmodi vigiliarum, unde tantum omnibus in communione proveniebat emolumentum; ita ecclerat aliquando sors in ipsum Alfonsum Sanchez.

B 21 Eodem tempore ibidem Sacrista officio fungebatur ab annis aliquot Sacerdos quidam, hic fraudulenter missus a Capitulo Toletano, cupiente ad ecclesiam suam transferre S. Crucem: qui cum suam integritatem prohitatemque toti civitati abunde probasse videretur, nemini suspectus erat. Hunc ergo ad S. Crucis custodiam sociis una noctium datus Alfonso, cum quadam necessitate urgente foras exire compelleretur, commoditatent insensu præbuit Sacristano ipsam subripendi ex capula, in qua etiam servabantur testimonia apparitionis miraculosae. Ibat Toletum versus prædo sacri depositi, eademque die vir honestus hic veniens Moratalia, supra locum qui dicitur S. Francisci, nunc a Crucibus nominatum, passim notum omnibus et lencie quadrante distantem Caravaca, humaria quedam conspexit, interque ea sanctissimam Crucem. Nuntiavit ergo Caravacie quae viderat. Venerant mox Parnelius et Clericus quidam peregrinus, tum forte præsens, cum civibus omnibus processionem devotam constituentibus, et S. Crucem in turrim suam ad proprium altare retulerunt: in ipso autem loco, ubi reperta Crux fuerat, apparuit fons novus, qui istie hodieque manat. Porro cum loci Commendam gereret D. Petrus Faxardus, primus Marchio Velezimus, facta sunt, tabula picta altaris, sacrarium, et reliquarium, quae nunc habentur, ut melius fidei illiusque servari possint omnia.

C 22 Dixit insuper prænominatus Clericus Ferdinandus Lopez, quod de mandato Inquisitorum ab anno predicto MDLVIII usque ad L, biennium manserit in Curia Vallisoletana, sollicitando restituitionem instrumentorum et chartarum testimonialium, a Toletano Clerico sublatarum; eoque rem adduxerit, ut nisi mortuus fuisset Concilii Praeses D. Ferdinandus Ninno, ipsas fuerit per sententiam recuperaturus relaturusque etc. Hactenus Instrumentum illud, quod profert Robles ad confirmandum factum, initio Capitis 3 a se relatum, ubi notat, consilium rapundæ S. Crucis sumptum Toleti fuisse sub Archiepiscopatu Fr. Francisci Ximenii de Cisneros Cardinalis, qui Cathedram tenuit ab anno MCCCCXCV ad MDXVII; quoque Primatis jure usus, atque persuasus ex majori S. Crucis honore futurum, si in Primitiali ecclesia honoraretur, maluerit permittere ut clam auferretur, quam cum seditionis periculo palam transversandam mandare. Ait etiam Robles, Clerico ad id delecto prius quidem sacristiam Parochialis ecclesie, deinde multum probato custodiam S. Crucis commissam esse, quam is sexennio tenuerit; propositi autem exequendi occasionem nactus sit tempore Cardinalis Taveræ, adeoque post annum MDXXXIV. Denique accusat eumdem Clericum quod requisita instrumenta oculatur, ne publice confundetur, pertinaciterque negaverit ea penes se esse. Sed vereor ne id judicium temerarium prorsus sit; malimque, ad ipsius Clerici totiusque Capituli Toletani excusationem, præsumere, quod Toletum pervenient Clericus; neque Crucem inveniens, quam se adserre credebat, sed solas chartas (ipsas scilicet, quas supra dedimus, scriptas tempore

Garcia de Cardenas), eas quidem ostenderit Canonici D a quibus missus erat, in testimonium impleti quantum in se fuerat mandati; sed ipsas, vel eorum sunta vel propria sponte, clam vel palam, referendas curaverit istuc, ubi postea sunt reperte, et anno MDLVI ad authenticandum oblate, ob ignorantibus easdem esse, quae tantopere requirebantur, superstite dumtaxat memoria ablationis, restitutionis non item.

^{17 tom. II. p.}

CAPUT III.

Vetus alia et probe festata miracula, ex Historia Caravacana Roblesii.

A b historia Caravacana probatione transeo ad Miracula, documentis hactenus adductis non comprehensa, et proxime secundo seculo xv patrata, qualia ex monumentis Caravacensis Robles producti Hispanice. Anno MCCCCXXX convenerat civi cuidam Caravacano, cuius nomini pareatur causa familiæ, cum Granatensis Mauris, ut pro constituto pretio eis traderet oppidum. Verum in ipso exequendi facinoris articulo audita est Crux Sancta, intra arenam majores solito ictes dare; et statim post visi sunt excubantes in turribus signum edere Maurorum advenientium. Accesserant hi ad oppidum ipsa nocte feriae vi majoris, xiv Aprilis; cumque adventum suum intuisse cognovissent, deflexerunt Ciezam et pervernerunt ad vicum quendam Campoloy dictum. Hic quidam pastor Didaci de Fuensalida, proavi mei, in altam evadens querum, ut transeuntes evaderet falleretque; commissum sibi ejusdem Didaci filium parvulum, proavunculum meum, sub vepreto quadam absconderat: secundum quod transiens Maurus eques, et circumspiciens causam que consternatum ex improviso equum ferocire fecisset, puerum advertit, in eumque septies hastam suam contorsit: quapropter reversus postea ad locum pastor, puerum reperit tantum non mortuum: sustulit eum tamen, atque in domum patris detulit. Hic eum qui aderant S. Veræ cruci commendaruunt, promittentes, quod servatuu in vivis Ecclesiæ ministerio consecrarent. Sanatus est per Dei gratiam puer; studiisque peractis effectus Clericus, etiam receptus fuit Uclesii inter Fratres Ordinis S. Jacobi, ubi habebat patruum ejusdem habitus, Alfonsum de Fuensalida. Ipse vero Genesius de Fuensalida, factus in oppido Morataliae Parochus, ad tantam pervenit senectutem, ut annum cxv ætatis transcenderit: siquidem anno MDXL adhuc in vivis versabatur, et quando læsus fuit censebatur esse tredecennis; multique adhuc supersunt, tam hic quam Morataliae, qui eum sibi visum notumque meminerunt.

<sup>An. 1130
puer fataliter
vulneratus
a Mauro.</sup>

E miraculose
sanatur.

F et vivit ultra
annum 1540:

24 Eodem anno, ipso die Paschatis xvi Aprilis, iidem Mauri Ciezam advenerunt, captoque et expiato oppido multos Christianos abduxerunt captivos: ac supposito deinde igne revertebantur ad propria onusti manubiis. Id cum Caravacani intellexissent, Lorcanos admonerunt; unanimiterque egressi obviam, invenerunt hostes in campo quodam exiguo, quem ab hoc eventu Equitum campum dixerunt. Ibi acerrimum utrisque certamen incubuit, eo quod Mauri numere maximo essent, animo nostri: dumque Maurorum pars pugnabat, progrediebatur altera, pergebatque in tutum subducere praedau. Hoc ergo prævertere cupientes nostri, mutuo se cohortati congregati, invocato nomine S. Crucis, quæ ipsis eo loci apparuisse dicitur, tanto impetu se intulerunt in barbaros; ut multis eorum cassis, reliquos in fugam egerint, omnemque prædam ex iis reperirent. Nihil autem dubitabant hujusmodi successum divino isti vexillo referre acceptum. Anno MCCCCXXXII Caravacam venit Religiosus quidam ex Ordine

reportatur insignis victoria de prædonibus

Auctore
sanatur sur-
dus ac mutus:

lampas ultro
accendi ur.

Servus
Æthiops,
ex fama S.
Crucis cupidus
Christianismi,

cum captivo
Christiano
fugam init.

et mirabiliter
pervenit Cara-
vacam.

Prodito pul-
su S. Crucis
indicatur,

A Ordine S. Francisci, post gravem quam passus fuerat infirmitatem, linguae atque aurium usu privatus. Hunc pia mater sua ad Capellam Veræ-crucis adduxerat, per eamque Dominum deprecans loquela audituunque reeuperavit filio, citra moram ullam. Anno MCCCCCLXXIII, Joanne de Haro Commendam Caravacanam administrante, ipsemet declaravit, coram ordinario Praetore loci Petre Fernandez Botia, quod in oratione consistens coram altari S. Crucis, auinadvertit extinetam, quæ ibi erat, lampadem lumen amplius nullum dare; ideoque pedissequis suis epiebis mandavit, ut eam reaccenderent. Verum priusquam aliquis eo perveniret, ultro illuminatam ardere iterum conspicit, idque pro magno ac certo miraculo habuerunt, tam ipse, quam qui aderant alii.

25 Anno MCCCCLXXIII, die x Octobris eademque Dominica, summa mane venit hic quidam, dicens se Alfonsum de Morote nuncupari, ipsiusin loci Morotensis in quilnum. Hic socium secum ducebat Æthiopem, nomine Benalique, nullis viuetum catenis, cum ipse compedes traheret pondere librarum circiter sexaginta. Medio autem juramento declaravit, coram Fr. Antonio de Poza, Locum-tenente Vicarii hujus Commendæ, honorabilis viri D. Didaci Chacon, quod Bazæ captivus apud Mauros, sub potestate Salini Abenlegæ, auditus est die quodam a præsente Benalique suspirare; et gemitus causam interrogatus, responderit, quia se videbat in captitate positum, optabatque reverti in patriam. Cui Æthiops: Vide ut secretum mihi serves, Alfonse, et ex veritate tibi affirmabo, per legem veri Dei, me, postquam inaudivi de Cruce Caravacensi et magnis quæ operatur miraculis, aestuasse vehementi desiderio Christianismi amplectendi. Cum ergo dominus noster milii crediderit, ut vides, curam Christianorum custodiendorum; si placet, et viam nosti qua Caravacam itur, commendemus nos Deo et S. Verae-cruci, eamusque Caravacam, et ego siam Christianus. Concedemus autem mulam sub vesperatu, et si quis abeuntes interroget, Quo? respondebimus. In vineam, ad colligenda sarmenta. Factum est autem ut proposuerant feria quadam sexta circa vesperam, et cœperunt proficiisci usque in noctem; quando exerrantes a via audiebant tympanum Bazæ pulsari, ob animadversam fugam suam; neque multum fuit cum egressi plures post eos sunt, intercepturi abeuntes. Quid agerent, medio deprehensi in campo extra publicam viam? Genua flexerunt versus ortum solis, Deumque et S. Mariam de Guadalupe nec non S. Veram-crucem rogarunt, ut auxilium sibi salutemque præstarent, neque sinerent relabi in manus hostium Fidei sanctæ. Ecce autem apparuit eis in aere sculptura lignea, veluti castelli, plane similis eppido arcique Caravacensi, quantum balistarius arcus jacere potest. Ad illud cum gressus intenderent, disparuit quidem visio tota, ipsi vero se invenerunt in via regia, quam prosequentes usque mane sabbati, toto quidem die delituerunt in agro; sub noctem vero resumentes iter, altere die mane, id est Dominica, hue intrarunt. Hos ut prædictus D. Commendator vidit, jussit Alfonso vineula demin, quorum par unum appensum est in ecclesia S. Crucis, alterum in Guadalupe missum, sicut is se vovisse affirmabat; Æthiops autem effectus Christianus, nomen sumpsit Joannis a Vera cruce. Testes prædictæ depositioni et adjurationi fuerunt Bacalaureus Alvarus de Pratada, Alvarus de Mula, et Garcias de Aguilar, famuli et armigeri prædicti D. Joannis de Haro.

26 Annis post in tribus aliud miraculum contigit, cuius testimonium habetur sequentis tenoris. Cum esset hujus loci Caravacensis Commendator fertu-

natus Eques D. Joannes de Haro, in festo S. Crucis D III Maji, Feria quoque III, in anno Salvatoris nostri Jesu Christi MCCCCCLXXVI, coram honorabili Petro Fernandez Botia, Praetore ordinario dicti oppidi Caravacensis, atque Francisco de Salas, scriba Domini Regis nostri, ac testibus infrascriptis, personaliter vir quidam comparuit, dicens, sibi nomen esse Laurentius de Barrio-novo, domicilium autem Beatiæ; et asseruit quod xv Martii anni presentis cum noctu vigilaret in castello S. Crucis, audiverit ab ea quosdam pulsus: ideoque se redivisse alii quoque noctibus, et idem semper expertum; usque dum alii etiam testes, cum et absque illo, eosdem audirent. Iterati sunt autem pulsus illi noctibus singulis, usque dum huc advenit nuntius, missus a D. Lupo Vasquez de Acunha, Praefecto Cazorlensi, cum litteris, quibus significabatur D. Joanni de Haro, quosdam proditores in hoc oppido jam popisisse cum Mauris de tradendo eo. Ipsa autem nocte, qua talis epistola allata fuit, cessarunt prædicti pulsus. Super quorum veritate eum dictus Bartholomæus juramentum præstaret in forma juris, testes adfuerunt Sancius de Pæregæ, Joannes de Ubiedo, et Martinus Montego, famuli et armigeri prænominati D. Joannis de Haro. Rarum, sub eodem Commendatore, aliud miraculum consignatum fuit publico instrumento hunc in modum.

27 In oppido Caravaeæ, xviii die mensis Maji, anno a nativitate D. N. Jesu Christi MCCCCCLXXVII, in præsentia mei Francisci de Salas Scribae Regii, coram honorabili Didaco Chacon, Vicario in hoc oppido Caravacensi ejusque Commendaria atque oppido Morataliae, præsens comparuit honorabilis Eques Petrus Alarcon, Commendator oppidi dicti Membria del Tocon, Ordinis S. Jacobi, et dixit: quod cum in oppido quodam regni Granatensis, Velez Album nominato, captivus teneretur a Mauris, nostræ sanctæ fidei inimicis, intra arctum carcerem; et quidem laminis quibusdam ferreis, libras minimum quinquaginta appendentibus, gravatus; ibidem manserit mensibus plus quam tribus. Aderant istic etiam captivi Christiani alii, quos inter convenit carcerem suffodere, quamvis adeo altum validumque, ut mirum fuerit tale quid illos potuisse vel cogitare. Ut ergo ad propositi istius executionem divinum sibi favorem conciliarent, tum alias instituerunt devotiones, tum imprimis se commendarunt Domino Deo nostro, sanctæque Matri ejus Marie, et huic S. Verae-cruci; promittentes quod ab oppido F Xiquena, per novem leucas desolate regionis Maurorumque insidiis expositæ, pedibus ac tibiis nudis venirent, ac novemdiuum agerent coram S. Verae-cruci, addita quadam eleemosyna. Cœperunt autem euniculum moliri intra carcerem, unico usi quem habebant pugione, absque alii ullis ferramentis, ut mirum fuerit tantillo tempore tantum operis perfici potuisse; cum Mauri nocte diuque ad custodiam carceris intenti starent. Et tamen solo illo pugione intra octilumin actus euniculus est, hiatus tam amplio quam esse solet fenestra; cuius aditum cum non aliter quam egesto rudere possent obtegere, visitantibus tamen eos identem Mauris inobservata molicie mansit, virtate Crucis, quam desuper formabant malleolis, quibus ad saxa cavanda utebantur, licet rem adeo patentem notare vel cœcutiens potuisset; sed videbantur oculi Maurorum mentesque teneri, ne eoram se posita cernerent, aut quidquam agi suspicarentur.

28 Post octiduum laboris istius cœpit Commendator, cœperunt et alii Christiani captivi, vincula quisque sua scindere, mediantibus quibusdam instrumentis eo idoneis: quod cum agerent, jamque compedes suos media ex parte scisses haberet Commendator

E
Commendator
quidam cum
aliis captiuis,

voto ad s.
Crucem
nuncupato,

perfodit car-
cerem solo
pugione,

et in vicinam
ferrariam
penetrat:

A mendator, bis die uno evocatus e carcere ad colloquium est, occasione lytri de quo tractabatur; et tamen ne tune quidom suspiciati quidquam barbari sunt. Regressus autem in carcerem ille, ipsa hora tantum acceleravit opus, æque ac alii, ut vinculis solti omnes a prima noctis hora usque ad auroram paulatim inde egressi sint, præeunte Commendatore, ac Crucem quam istic habebat præferente, discalceati universi, hymnumque Te Deum laudamus recitantes, ordine quasi processionali. Per cuniculum autem suum evaserunt in officinam ferrariam, imminentem plateæ publicæ et aforis clausam: cujus seram cum ab intus persfregissent, duasque ex ipsa porta tabulas abstulissent, eruperunt in prædictam plateam; præcedente, ut dictum, Commendatore cum Cruce, ceteris ordine ac nudo pede subsequenteribus. In ipsa porro platea occurserunt mulieribus quibusdam Mauricis, a balneos cum lumine domos suas re-leuntibus: quæ viso euntiù agmine clamorem tollentes, excitauit maritos suos et vicinos ibidem conmanentes. Ast illi nihilominus cœpta gradiebantur via versus portam Velesiam: quo pervenientes, animadversi sunt a vigilibus supra portum eamdem exequantibus: qui sublato clamore saxajacentes nihil profecerunt, Christianis eo non obstante ausis per portam istam transire. Venerunt deinde ad antemurale sepimentum, quod etiam ipsum clausum ostio erat: unusque Christianorum, quamvis compedes disruptos adhuc ferret, transilivit sepimentum, quatuor vel quinque cubitos altum; atque post eum Commendator, aliique: et cœperunt per terram cultam descendere, ab edito oppidi loco, in viam quæ Xiquenam dicit, quamvis eorum nemo sciret qua gradendum foret, neque quo duceret iter. Quatuor tamen ex illis, admodum onusti ferro, a Mauris post eorum terga egressis reducti in captivitatem sunt: ceteri cum Commendatore Xiquenam pervererunt, nequidquam insequentibus barbaris, ac sœpe eos transeuntibus, nec tamen videntibus et quasi cœcitate percussis, per virtutem Dei, sanctissimæ Matris ejus, et S. Veræ-crucis interventum. Digrassi Xiquena appulerunt salvi Caravacam, præmemorataque omnia affirmarunt coram testibus ad id vocatis, Genesio de Robles, Roderico Nogueros, et Joanne Begar, civibus Caravacanis. Et ego supradictus Scriba hic me subscribo.

Franciseus de Salas.

C 29 Sub eodem D. Joanne de Hora Commendatore, in oppido Caravacæ, xv Octobris, anno a nativitate D. N. Iesu Christi MCCCCCLXXVII, erat in ecclesia S. Veræ-crucis vir quidam, Martinum de Beatia vocari se dicens, civeunque Argonensem esse: qui finita novemdiu devotione affirmavit, quod incense Majo nuper præterito, Baza in regno Granateni captivus, penes Maurum illius urbis civem, nomine Cad Alvaroz, vincitus tenebatur compedibus, ut minimum quinquaginta libras ferri habentibus. Hoe in statu cogitanti qua ratione posset liber evadere, succurrit ut se eommendaret Deo Domino nostro, et S. Mariae de Guadalupe, ac S. Veræ-cruci Caravacanæ, quatenus inde adjutus pervenire posset ad locum aliquem Christianorum; erat eniit itinerum regionis ignarus. Tum corpit lama ferramenta attenerere, eo successu, ut intra duos dies illis se exolverit inobservatus; Bazaque sub noctem egressus est in conspectu Maurorum plurium, quia non poterat aliter. Illi ergo currere cœperunt post eum, qui solus et nupides ambulabat: ast ipse proximos venire sibi sentiens, conversus inclinavit sese, ut dextera arriperet saxum in eos jaciendum, cum aliud quo se teneretur haberet mihil. Dum vero se convertit, missurus lapidem in pone sequentes, neminem omnino vidit, neque tunc ueque postea;

Maji T. VII

sed cum ipsa petra in manu venit Xiquenam: estque ea nunc in Capella S. Veræ-crucis: quainvis enim illam abjicere per viam conaretur, numquam potuit. Testes Lazarus et Joannes de Viamonte, atque Alfonsus de Ubeda.

*AUCTORE D. P.
Curatur puer
angina præ-
focandus:*

30 Eodem tempore Fr. Antonius de Poza, Vicarius Caravacensis affirmavit, jurans per Ordines quos suscepit, venisse puerum, filium Bartholomæ Sanchez et Catharinæ de Truxillio, angina gravissime laborantem ac suffocationi proximum; venit autem cum eo mater ad Capellam S. Veræ-crucis, oratura pro eo, et scutellam olei oblatura pro lampade. Hanc ergo conspiciens prædictus Vicarius, qui stabat cum Fr. Gonzalvo, Capellano D. Commendatoris Joannis de Haro, S. Veramerucem prætendens adversus nubilosam procellam, quæ supra civitatem ventura timebatur; mandavit præfato Fr. Gonzalvo, ut guttur pueri ungeret, oleo lampadis ante altare ardantis Paruit iste, et mox unctus puer per os ejecit grandem atque bicipitem lumbrum, ac loqui cœpit. Reduxit igitur mater filium, deferens secum oleum ad ulteriores unctiones; vix autem tertio iis usa fuerat, cum detumuit puer guttur, quinque lumbricis ejectis expurgatum. Deinde anno MCCCCCLXXVIII, cum hujus oppidi Commendator esset Petrus Faxardus, Praefectus Regni Murciensis et civitatis Cartagenæ Dominus, fabrum lignariorum quidam, Capared nomine, Decembbris die ix, ligua quædam aptans in capella S. Veræ-crucis, cecidit ab altitudine elevationum undecim in rupes quasdam; sed cadens commendavit se S. Veræ-cruci, inventusque est disruptis thorace, subacula, indusio, bracis; atque calceis, illæsus ipse omni ex parte. Anno MCCCCCLXXXIII Ferdinandus et Isabella Catholicæ Reges obsederunt Bazam, multumque laborem exarserunt ut obtinerent urbem: voverunt autem ire Caravacam ad visitandam S. Veræ-crucem, et anno prædicto ac die S. Barbaræ iv Decembbris ingressi urbem sunt. Cumque res omnes ibidem ordinassent, transierunt in redditum Caravaca, et S. Crucem visitantes obtulerunt lampadem argenteam, ibi hodie quoque conspiciendam.

*E faber pericu-
lose tabitur
sine noxa.*

CAPUT IV.

Miraeula sub præcedentis seculi finem et per deuersum præsentis patrata, etiam mendiantibus Cruculis, veræ S. Crucis admotis, ex eodem Roblesio.

F

I n partibus istis, quæ plerumque aliud non sunt quam rasa planicies, quandoque, cum minime expectet aliquis, excitantur procælestæ ventorum atque imbrum, ut salsa, etiam pondus nonagiata, ferentes, ita desolatos ayros hortosque relinquant, ut si diluvio aquarum pertutti fuissent. Prout totum oppidum Caravacanum cum suo territorio pridem funditus periisset, nisi ipsi Deus prosperasset de miraculoso sanctæ Crucis ligno, faciens ipsum quotidie triumphare de aeris potestutibus, per elementa saitem res hominum familiares lædere satagentibus, quando nequeunt eorundem animabus uocere. Pluribus exemplis ut confirmat Robles, exordiens ab hujusmodi. Ego Genesius Salineron, Scriba Regis ac Domini nostri et eivis Caravacanus, certifico, si demque do ac facio, in verum testimonium eorum qui præsentes videbunt, quod in prænominate oppido, die viii mensis Novembris præteriti anno MXXCI, coram Licentiatu Petro de las Cuevas, Gubernatore et Justitiario Majori hujus oppidi, comparuerant, Alfonsus de Robles, tam proprio suo quam publico oppidi ac reipublicæ hujus nomine; et Guiterius Robles, ejusdem oppidi et sanctissimæ Crucis Scriba

*Districtus
Caravacanus,
obnoxius tem-
pestatibus*

*cœque effracta
evadens in
plateam,*

*transitum cum
iisdem sociis
sepimentum
porta,*

*et salvus per-
venit Cara-
vacam.*

*Allus, Mauris
inspectantibus
fugiens,*

*corumdem
manibus
eripitur.*

St publicus,

AUCTORE D. P.
servari credi-
tur per
S. Crucem:

A publicus, nomine Confraternitatis et ceterorum, ut Sacrista illius; dixeruntque notorium esse, quod in castello ipsius oppidi habeatur sanctissima quædam Reliquia, sub appellatione et invocatione Veræ-crucis Caravacanae; quæ, cum haec civitas olim esset Maurorum, descendit de cœlo associata duobus Angelis, ad conversionem infidelium hic dominantium, et depulsionem tempestatum adeo frequenter insurgeutum, quæ ad ejus præsentiam cessarunt et cessant; aliaque plura miracula fiant, quorum fides authenticæ manet in archivio hujus loci

quæ anno
1591, 7
Novembris si-
mill in casu,

32 His ita se habentibus, contigit, quod nocte ante diem viii prædicti Novembris, tempestas oritur tonitruorum ac fulminum, cum procella turbinum imbriumque tanta, ut cives formidarent exterritum ultimum; cum preter densissimas tenebras, quas causabat aquarum e cœlo defluentium copia, aures animosque perstringeret ruentium pluribus locis ædificiorum frigor, sic ut nemini possibile esset incidere per plateas: quare etiam nec Joannes Martinez, S. Veræ-crucis Capellanus, nec aliis quispiam præsumebat versus castellum ascendere, sicut alias

visa est supra
turrim multo
in lumine,

B consueverant, ad efferendam et exponendam prædictum S. Veræ-crucis. Multi nihilominus cives viderunt supra culmen tectumque turris, intra quam illa servatur, scviente quam maxime tempestate illa, multa luminaria accensa, interque ea aliam majorem lucem magisque splendentem. Existimabant ergo, et sic dicebatur, Capellanum prænominationum aliasque personas ibi esse cum sanctissima Reliquia: sed compertum est postea, neque illum, neque alium quemquam in turri fuisse, vel S. Crucem extulisse. Quapropter judicatum fuit, ipsam sanctissimam Reliquiam per se, movente nemine, adscendisse ad fastigium turris, in auxilium incolarum accolarumque, sicut alias st̄epe ipsos juverat contra ingruentes ejusmodi tempestates. Ut autem hujus miraculi perpetua extet memoria, petebatur ut sumeretur inforatio authentica, Gubernatore prædicto suam auctoritatem interponente: prout idem mandavit fieri etc. Oblati autem in testes fuerunt, Ferdinandus Melgares Scriba, Damiana Robles uxor ejus, eorumque filius Ferdinandus Melgares, qui coauorabantur in arce. Hi dixerunt omnia supra contenta in relatione; quodque tunc accesserint ad portam præfatae turris, sed clausam invenerint. Simul etiam examinati fuerunt alii quinque testes; et Capellanus ipse in sua depositione juravit, se nocte illa non potuisse propter nimiam tempestatem accedere ad capellam. Omnes autem declarant, splendoris istos supra turrim durasse per sesqui horam. Scriptum vero est Instrumentum Morataliae, xxviii Julii mdcxii.

quo tamen ne-
mo potuerat
ascendisse.

Sanatur mu-
lier manu
mancu

euque tactus
cæcus illumi-
natur,

C 33 Anno mdcxlv, cum processio S. Veræ-crucis, sub vesperam festi, die ii Maji, descendisset de capella ad ecclesiam oppidi Parochiale, ad Officium isto et sequenti die ibidem ex more peragendum; cumque perlata esset Reliquia ad altare, eo fine erectum in media navi; mulier quædam manu manca vocem extulit, instantissime supplicans, ut ipsa S. Cruce manus sibi brachiumque tangeretur (id quod tali occasione ac loco facillime fieri poterat) contacta autem, iisdem roembris cœpit uti tam libere, acsi nullam in iis passa infirmitatem fuisse. Dum ergo exultabunda recederet, magnis vocibus glorificans Deum et opera ejus mirabilia praedicans: cæcus, cui a sex mensibus defecerat visus, idem beneficium oculis suis impendi postulavit: sed cum præ circumstrepente et premente turba exaudire non posset, simili rogavit instantia jam sanatam mulierem, ut sc pertraheret proprius ad altare prædictum. Hoc dum illa conatur effectum dare, interro-

gavit eam cæcus, utrum brachiorum attigisset Crux D sancta: illa vero respondente, quod dextrum; rursus ille accedens magis institit, ut eo sibi perficeret oculos: et fidem petentis secuta est gratia expectata, restituto statim et integre visu Erat cæcus iste ex diæcesis Conchensis loco, Vers de Tovar de Beta dicto.

34 Anno mdcxvii nulla in hac regione facta erat sementis, eo quod ab Octobri usque ad sequentem Martium defecerant pluviae, proinde præ inopia pabuli peribant greges. Ergo Clerus et Concilium oppidi decreverunt in vigilia Incarnationis Dominicæ, quando serenissimum cœlum æque ac unquam in Ægypto nullam spem aquæ faciebat, processionem totius populiducere ad capellam S. Veræ crucis: quo facto cum ab ea reverterentur, tam copiosa decidit pluvia, ut dominum quisque suam ingredieretur, non minus ab imbre madidus, quam laetus pro impetrato beneficio. Eodem anno, tam densæ nebulae tantaque obscuritas aeris incubuit agris toto vere, ut messis facienda spes omnis elanguesceret: instiuta autem processione altera, pro impetranda sanitatem, impetrata illa continuo est; et messis fuit non prorsus contemnenda. Anno mdcxviii ex Lorcensis et Velezii oppidorum finibus tanta supervenit copia locustarum, ut remediuo eis nullum sperarent Caravacani: jam enim cœperat eorum agros vineasque et hortos depasci calunitas, atque intra domos ipsas penetrare. Kursum igitur indicta supplicatio est: et sine mora videri desiit omnis locusta, etiam per totam circum regionem, velut si nulla ibi unquam fuisse.

35 Anno moci, Judex quidam ex certa commissione buc advenit, emensque ab argentario Cruces aliquot argenteas æreasque; præter scientiam illius aliquot alias surripuit, quarum pretium non solverat: omnes autem simul, insertas filo saepius intorto ac nodato, detulit admovendas S. Veræ-cruci. Cumque easdem recepisset sic junctas, et filum digito circumvolvisset; composuit se ad orandum coram altari, ipsas Cruces intra manum colligens. Verum absoluta oratione, ad easdem reflectens animum, non invenit nisi filum digito sinistre circumplexitum. Hoc eventu confusus narravit ipsum quibusdam Religiosis, rogans ut se digresso, nec nominato, publicarent casum: prout fecerunt. Anno mpcv, ab Augusto usque ad Martium anni sequentis, non pluit: et modica quæ facta erat sementis, messem nullam datura timebatur; cum educta est in processionem S. Veræ-crucis: quo peracto quadriduum continuum iadesinter pluit. Tuac autem promisit Civitas, viso tam evidenter miraculo auxilio, divinitus sibi dato, observare festum Triumphi S. Crucis xvi Julii, sicut xiv Septembris observatur festum exaltatæ Crucis: quod servari antea non solebat.

F 36 Anno mdcvii, ad festum agendum iii Maji, huc venerunt Petrus Garcias et Antonia Serrana, cum filio annos novem nato, cui brachium ex lapsu confractum adeo male curatum erat, ut movere ipsum omnino non posset. Cum ergo S. Crucem tali die immisissent aquæ, in acceptam inde aspersionis situlam brachium pueri immerserunt parentes, statimque mouere illud cœpit. Vesperi autem delatum ad capellam iisdem parentes unixerunt oleo lampadis, magisque corroboratum se puer sensit. Cum vero iterum immersissent aquæ prædictum brachium, adeo sanum extraxerunt ab ea, ac si numquam ruptum fuisse. Eodem die ex oppido Cehegin adduxit mater sua puellam mutam: et ambæ vigilam nocturnam peregerunt in ecclesia, ubi tunc Crux sancta prostabat. Cum autem Clerus assumeret illam efferendam ad locum, instanter ac devote

impetratur
pluvia,

et serenitas:

furtim ablata
Cruculæ omit-
tuntur,

pluvia iterum
impetratur,

brachium
immobile
sanatur,

muta loque-
ta redditur,

A devote rogavit mater, ut os filiae suæ ea contingere-tur. Hoc facto cœpit puella ballutiendo dicere, Cru, Cru; iterumque contacta perfecte loqui, laudando Deum in operibus suis. Multos jam annos mos obtinunt, ut singulis feriis sextis cantetur solemni ritu Missa, cum Diacono et Subdiacono, in capella S. Veræ Crucis ad ejus altare, ipsum incensando secundum præscriptos ritus. Quadam ergo ejusmodi feria, oblitus Sacrista thus acerræ impone-re, et sciens nullum superesse, dominum abiit illud quæsi-turus. Interim eo perveniens Officians, ubi thurifi-catione opus erat, mandavit ut denuo inspiceretur acerra; inventaque est illa prorsus plena, sic ut etiam supereflueret: qua re attoniti presentes mi-nistri, casum ut mīraculosum prædicarunt.

37 *Ex quo cæptum est usurpari, ut Crucis Carava-canæ attacta sacra-tæ Crucis alia, ex omni metallo materiaque, per orbem Christianum distribuerentur; comperta earumdem ad multos mirabiles effectus virtute, ingens quotannis talium numerus poset, ac profunde etiam fabricari incepit; adeo ut vurū generis opifices, argeantur,*

B *ru, ararii, scriuiri etc. simulacra omnitigena Carava-canæ Crucis efformare instituerint: quæstumque exinde non modicum facientes, conati sint etiam ejus formam et modum per omnem dimensionem assimilare quam proxime. Miraculo autem simile est, inquit Robles, quod, sumpta scepis ejusdem mensura, bactenus tam-en potuit nemo sic eam repræsentare perfecte, quin deficeret aliquid in latitudine, longitudine vel spissitudine. Hoc tamen nihil detrahit earumdem, quam supra indicavi, virtuti: quapropter placet eam exemplis nannullis clarioribus, ex eodem Roblesio accep-tis, comprobare.*

38 P. Alfonsus Sanchez, ex Societate Jesu, toti innotnit Hispaniæ, propter virtutem et singularia-ta-lenta sua; nec non propter certa precatoria, quæ Philippinarum dicuntur, benedicta per suam Sanctitatem cum applicatione Indulgentiarum, facultate que ipsi concessa easdem etiam aliis applicandi, no-mine ac vice Sanctitatis suæ. Hic antea resederat in hujus oppidi Caravacensis Collegio (quod ex antiquioribus sui Ordinis unum est) annos aliquam multos: quibus transactis, pro singulari quo æstuabat animarum Deo lucrandarum zelo, petit obtinuit-que missionem Iadicam, et Mexico transiit in Phi-lippinas: postea vero ex mandato Gregorii Papæ XIII revertit in hæc regna, et Romanum adiit. Unde

C *huc iter relegens, favoribus et gratiis excellentibus in aliorum utilitatem cumulatus a Sixto Papa V, narravit mihi, quod ex Nova-Hispania et portu Acapulensi solventi, per mare Pacificum versus Philippinas, in coritu aliarum duarum navium, post multam in navigando difficultatem et laborem, supervenerit tempestas turbinosorum ventorum adeo furiosa, ut quotquot in navi sua erant perditos se cum ipsa crederent: jam enim aliae due perierant. In tali discrimine recordatus Crucis Caravacanæ, quam secum gestabat, funiculum longiore petiit: cui ipsam alligans epibatae cuidam tradidit, projiciendam in mare, quando atrociores fluctus ingruere consiperet. Tanta autem fuit ejus virtus, ut quoties alicui undæ objiciebatur, numquam ad Crucem illa pertingeret, sed refringeretur in semetipsam con-versa, omnibus quotquot erant in navi inspectantibus et admirantibus. Sic illa, multum licet concussa, salva tamen pervenit ad portum Manilæ: superest autem hodiedum in Collegio Madritensi Fr. Bartholomæus Alfonsus, Societatis ejusdem, socius prædicti P. Alfonsi in tempestate, qui veluti gestorum testis eadem omnia confirmat.*

39 Cum P. Didacus de Soto, ex eadem Societate, anno MDLXXXI hujus Collegii Minister, ad quædam sua negotia Granatam ivisset, secum ferens unam

ex Crucibus Caravacanis; ibique visitationis causa accessisset D. Isabellam de Mansilia, affinem Patris Fuensalidæ ex eadem Societate; inveniens illam perquam metuentem fulgurum ac tonitrnorum, per-suasusque adversus ea nullum se illi præsentius dare subsidium posse ipsa quam ferebat Cruce, hanc illi dedit. Paucos abinde dies transactos exceptit horronda fulminibus tonitribusque tempestas: qua-propter recordata Crucis suæ, acceptam extendit ad eam cœli partem quæ præcipua caligine obnubebatur: statimque et in ictu oculi cessavit tempestas. Credens ergo quod tam venerabile pignus, melius in aliqua ecclesia publice quam sua in domo privati honoraretur, tradidit eam quibusdam religiosis ac devotis personis: quæ, instituta sub ejus nomine Confraternitate, ipsam quotannis die in Maji solen-niter efferunt, nec minori prosequuntur honore, quam ipsi Caravacenses suam.

40 Ex Conventu Carmelitarum Discalceatorum hujus oppidi, anno MDXCII, una cum aliis Fratribus, quo-s sua Majestas Regia in novam Hispaniam desti-nabat, egressi sunt duo. Hispali consensu navi-gium. Horum alter Fr. Julianus de S. Hilariione, annos aliquot in istis partibus cominoratus, revertit ad hæc Regna; mibique et aliis multis narravit, quod cum veherentur una navium, constituentium classem anno illo transeuntem ad novam Hispaniam; puer dispensatoris panis nautici, in inam partem descendens cum candela accensa, ad quærenulam epibatis annonam; eamdem candelam tra-ctavit tam incuriose, ut flammantis lychni particula delapsa supra vasculum pyrii pulveris, ipsum mox crepare fecerit et simul navim; nemine, quod qui-demi scire poterat, mortem evadente, præter se, ex navi demersa. Habebat ille jam a multis diebus appensam collo Crucem Caravacanæ admotam, cui se in tanto discrimine commendabat. Nesciens autem quomodo, videbatur sibi sub pedibus positum habere sustentaculum alicujus rei durioris, eoque impediri ne fluctibus iratis immergeretur. Ita ferebatur capite eminente supra undas, suo ut erat vestitus habitu: quin etiam Crucem suam videbat, supernatare aquis et fluctuare ex funiculo, unde appensa gestabatur. Tamdiu autem sic permanit, donec concomitantium navium proximior una, viso supra mare Fratre, otium habuit ejiciendi in mare cymbam, ipsumque ad se recipiendi: agnoscentibus cunctis evidentiam miraculi, citra quod necesse erat demergi dictum F Fratrem, cum ea qua vehebatur navi. Unde postea publicebat, quod vitam suam acceptam referebat Deo, per S. Crucem Caravacanam, et eam quæ ipsam attigerat pendente de collo, quam etiam mihi monstrabat, ante non longum tempus defunctus in oppido Bezeril de Campis.

41 Transiverat in Indias prænominatus P. Didacus de Soto, ad Populationem Angelorum, quæ caput est provincie Tascalensis in Nova-Hispania, inde vero scripsit ad suos Patres Caravacanos in collegio quod ibi Societas habet residere P. Magistrum Morales, magnæ eruditio-nis ac sanctitatis vi-rum: cui habenti ex Crucibus Caravacanis unam, eo anno (qui erat MDXCV) acciderit, ut videns fulmi-neum radium perquam terribilem de cœlo erupisse, cœstinet recta in suum cubiculum ferri: qui propter exiliens, prædictam Crucem collocavit in fene-stra. Nec absque fundamento timor fuit: mox enim flammarum proximam sensit, eredebatque extremam eam sibi horam esse. Sed fulmen, statim ut fene-stram attigit, quasi retortum, deflexit quam celerrime in parietem fenestræ lateralem; per eumque descendens, fœdum transitus sui vestigium reliquit; eo ipso demonstrans, quanto gravius damnum secu-tum fuisset, nisi S. Crucis virtus impetum illum repressisset.

D
AUCTORE D. P.
Matrona Gra-naten-sis
simili exposi-ta sedat tem-pestotem:

thus in va-cuo rascuto-iventur.

Licet num-quam po-tuerit perfe-cere assimi-li-ri Cruz ipsa,

alix tamen et admotæ sunt valde efficas.

Talem ha-bens P. Alfon-sus Sanchez: S. J.

præservat na-tum a naufra-gio.

Discalceatus naufragus servatur a submersio-ne.

P. Didacus de Soto S. J. cus-toditur a ful-mine.

A repressisset. Non videtur autem absqne præcedenti Patris illius merito hæc ei gratia divinitus concessa; sed merces suisse beneficij, anno præcedenti per eum concessi ecclesiæ ipsius S. Crucis, applicando eidem Indulgencias, quas Sixtus Papa V ei concesserat ad conversionem Philippinarum, quo ibat, magna cum potestate similes distribuendi ubicumque idoneum judicaret, non minus intra quam extra hæc regna. Itaque eas contulit Capellæ S. Crucis, aut ubicumque illa esset, die xxiv Junii, MDCXIV; sicut constat ex ejus patentibus litteris, in archivio S. Crucis asseratis, cum inserto eis exemplo Pontificii Brevis: alioque earumdem litterarum exemplari, relieto in secretaria Communitatis. Quas etiam Indulgencias, die iv Septembris ejusdem anni, confirmavit Cardinalis Don Franciscus Davila, tamquam Commissarius generalis Cruciatæ.

B 42 Anno MDXCV Petrus Portillus, Scriba Regius, hujus oppidi civis, vir fide dignissimus, ex commissione Regis hinc in Novam-Hispaniam navigavit urgentium negotiorum causa, usus navi cui a Rosario nomen. Hæc cum insulam Garnosam pertransisset in Provincia Hondurarum, die v Septembris, turbine tam vehementi involuta fuit, ut nautis colligendi vela spatum decesset, sed cogerentur ipsa seque committere misericordiæ divinæ: nihil enim præ oculis habebant quam præsentem mortem, eique tantisper differendæ satagebant ut navim exonerarent, imprimis ejiendo lembum, qui tamen bis emissus, bis rejectus intra navim a fluctibus est. Ejecerunt etiam tormenta ænea, quæ erant in suprema contabulatione, cum mercionibus multis, ne navim everterent pondere suo, in unam simul partem convoluta. Sed nihil istæc proderant, cum magis magisque intumesceret mare, et quovis momento minaretur navigium cum vectoribus absorbere. Recordatus ergo Petrus Caravacanarum quas habebat Crucularum, et miraculorum similibus in casibus per ejusmodi patratorum; parvulam unam ex ære dedit Hieronymo de Gamarra Riogensi, qui crassiori alligata filo projectit in mare ex parte pippis. Inter hæc supervenit eis nox; et tempestas, quamvis mitior non nihil, duravit usque mane; quando tota conquivit, et Crucula (uti asseruit Petrus) inventa est cum filo suo jaceret supra unum inferiorum rudentium, quibus vela tenduntur instar stellæ resurgens. Admirati omnes casum sunt; Deumque collaudantes, salvi pervenerunt in portum et civitatem Ton-

C sillanam Provinciæ Hondurarum, die viii prædicti mensis in vigilia Nativitatis Domini nostræ.

43 Cum vero prædictus Petrus, in die S. Martini, ex Campeciensi provincia Uscatanensis portu versus Novam-Hispaniam solvisset, in ea quam Commercii appellaot navi, simul cum minoribus navigiis tribus; et tempestuosus Borcas omnes simul in præsens discrimen adduxisset; recordatus ille supra memorati eventus, aliam Cruculam æneam dedit navarcho, qui similiter annexam funiculo dimisit in mare: et post dies viginti duos difficillimæ navigationis, cui alias quatuor aut quinque sufficere poterant, tennerunt portum S. Joannis de Ulva, amissis sociis navigiis duobus; tertium vero eundem portum post tres dies subiit, facta omnium rerum quas vehebat jactura. Rogavit ergo Petrum navarchus, ut ipsam Cruculam sibi condonaret, oblata nihilominus grandi summa pecuniae: sed is, nullam aliam reliquam habens, privari noluit tam efficaci præsidio, pro iis quæ sibi adhuc restabant per mare itineribus. Reversus denique idem Petrus in Hispaniam, sicut ipse testatur, mense Octobris anni MDCLXIII visitavit ecclesiam Domini nostræ de Guadalupe: eodem istue intrans tempore, quo eo attaxerant energumenam mulierem, adeo horrendos

motus cidentem, ut cunctis esset formidini. Ad banc D sacræ exorcismis compescendam accitus Presbyter, quem Rubrum nominabat, virtutis exploratæ vir, quæsivit a circumstantibus, num quas penes se haberent Reliquias. Protulit Crucem Petrus, Caravacanæ olim admotam, ipsam qua mediante prius miraculum factum erat, quam habebat Rosario suo affixam, deditque Sacerdoti: dæmoniaca vero, quamvis depresso in terram capite videre non posset quid ageretur, clamavit tamen, Caravaca, Caravaca: quanticumque eam facias, abjicito tamen, quia cruciat me. Stuporem ea res omnibus intulit: multæ enim aliæ Reliquiæ exhibitaæ absque effectu fuerant: et Petrus suam exinde habuit cariorem, quod cam tantopere dæmon abhorret.

44 In Germaniam quoque penetravit Crucularum talium aestimatio, in cuius testimonium placet hoc adferre, quod P. Petrus de Buyza Societatis Jesu, in præsentiarum Madriti in sui Ordinis Collegio commorans, affirmat per memoriale suo nomine subscriptum, in quo dicit, quod anno MDC ex obedientia suorum Prælatorum in Alemanniam migrans, secum abstulit Cruculas aliquot, Caravacanæ contactu sanctificatas, ut eas istic partiretur inter personas devotas. Harum ergo unam debet D. Mariæ Manrique, quondam Camerariæ majori Augustissimæ Imperatricis D. Mariæ, avia Regis ac Domini nostri uxorisque Imperatoris Maximiliani: quæ Domina Manrique, propter excellentem virtutem suam multamque prudentiam, maximo apud Majestatem illam in pretio habita, matrimonialiter conjuncta fuerat Baroni Pernstenio, uni ex primariis et ditioribus Proceribus Bohemiæ, a quo moriente retinuit dotis nomine, secundum illius regni mores, Laytomizliensem civitatem, ubi ipsa tunc temporis commorabatur. Hæc redeunti illac Patri narravit, quod in prædicta civitate paulo ante maximum fuerit excitatum incendium, quo brevi spatio plures quam octoginta domus conflagrarent, quamquam Agnus Dei aliaeque Reliquiæ flammis compescendis injectæ essent. Ipsa igitur, ut aiebat, recordata Cruculæ quam acceperat a Patre, et quain efficax remedium inde sperari soleret ejusmodi in casibus; arripuit precatorium sertum cui ipsam alligarat, baculoque implicitum per fenestram palati sui extendit, ad eam partem ubi gliscebat ignis: qui continuo subsedit, eo ipso articulo temporis, quo de universa civitate actum esse omnes existimabant. F

Tantam ea res civibus omnibus admirationem attulit, ut, cum causa sopiti tam subito incendi lateret, nonnullis persuaderetur Angeli cœlitus demissi opera id factum fuisse. Ast Deus voluit, distinctius sciri causam protectionis tam admirandæ, permitendo ut quindecim diebus post aliud incendium oriretur in altera civitatis parte, nihilo mitius priori. Domina enim, jam semel experta promptitudinem misericordiæ divinæ, mediante S. Cruce eliciendæ, longe etiam confidentius quam prius, Cruculam suam extulit: et rursus ita consedit in se ignis, ac si nullus fuisse. Unde omnes evidenter cognoverunt effectum S. Crucis fuisse, postquam eis Dominæ sua narrari fecisset quod egerat: excitataque in universis est ingens erga sacrum istud pignus devotionis, quod Baronissa ipsa deinde etiam carius habuit, tantoque in pretio, ut omnibus thesauris suis illud præferret.

In Bohemia
vehemens in-
cendium sopi-
tur, semel,
E

*Civis Carava-
nus,*

*una in mare
jacta tem-
pestatem sedat
semel,*

iterumque,

*et dæmonem
compescit in
energumeno.*

A

CAPUT V.

Higueræ figmenta, quibus sanctæ Crucis apparitio differtur in annum 1232, et historiæ veritas obsecuratur.

Ut cumque verosimilis ratiocinatio ea sit, secundum quam, certioris auctoritatis luce nulla affulgente, definiens num. 9 hujus Appendix, ad onum circiter MCCXXVII pertinere apparitionem Sanctæ Crucis Caravacanæ, coram Maurorum Rege Carabacensi Zeyt Abuzeyt; intra illud scilicet tempus, quo is in toto Murciensi regno solum possidebat Caravacam, Valentinum autem adhuc obsque æmulo obtinebat: si tomen alicunde offerretur oliquod satis certæ antiquitatis monuarentum, unde confici posset, rem istam conjectasse aliquantis annis post Zaheni evictionem, ejectionemque Zeyti ex regno Valentino prænominato; haud difficeret illi me darem, inventiremodum prioris qualiscumque ratiociniti dissolvendi. Verum talia non sunt quæ, pro anno MCCXXXII, Roblesio obtulit Hieronymus Roman de Higuera; ab omnibus fere quibuscum vixit antiquaria rei curiosis commendatus quidem non perfunctione, uti in Bibliotheco scribit Nicolaus Antonii, sed nou a suo Toleti plus quam per annos triginta collega, Joanne Mariana; qui in tota sua Hispaniensi Historia, ita invenitur abstinuisse manum ab iis omnibus quæ Higueram haud illiberoliter communiicare non ignorabat, ac si eum omnino nusquam novisset: quod vel solum satis sit, Marijanæ eruditionem ingeniumque cognitum habentibus, ad ea vitanda, quorum ille, licet vel maxime viderentur facere ad rem suom posse et cupidissime passim exciperentur, nec vestigium quidem voluit in libris suis apparere.

46 Prælandatus Nicolaus Antonii, emunctæ virnaris et eruditionis solidæ, quem Regitorum in Curia Romana negotiorum Procuratorem generalem per annos viginti probavit Italia Hispanique; Industriam, inquit, Hieronymi et diligentiam suminis in cœlum usque laudibus efferant vulgo nostri homines, qui cum fallere nesciant, falli se ab aliis posse haud facile credunt: quia ditasse nos ille dicitur quibusdam veteribus Chronicis, atque aliis nusquam antea vasis antiquitatum Hispanarum monumentis; quibus mirum valde est, quam obnoxii ac venerabundi hujus seculi homines, atque in iis non pauci ex nostris, nec non ex exteris, docti sagacesque as-

C surrexerint: quæ tamen alii (exterorum neque eruditissimus quisque, nostrorumque hi qui ratione magis quam præjudicatis ducentur opinionibus) fuisse conficta, atque iis quorum nomina præseferunt supposita, luculentioribus indies argumentis convicti, liquido ipsi credunt; nec minus facile persuadere sperant se posse aliis, ad rem qui adduxerint mentem doceri cupidam. Eiusmodi fictionum evictiones toto nostro opere adeo multas inveniet lector, ut facile agnoscere possit nihil nobis opus fuisse alieno indicio od cavendas hominis illius imposturas, qui quotidie ipsas propriis palpamus manibus. Prins tamen quam retegere inciperem, quæ Higuera de Cruce Caravacna vel confinxit ipse, vel ab aliis conficta commodavit Roblesio; placuit hujus nimium facilis Hispani credulitati, hominis item Hispani judicium opponere. Nanc venio ad exhibendum ex Roblesii pag. 26, figmentum, quod ille tanta cum fiducia profert, acsi rei gestæ documentum nullum certius explicatisque, non haberi solum, sed nec sperari posset, hisce originariis verbis Latine conscriptum.

47 Anno MCCXXXI (ut ex relatione Conchensi et Carbacensi constat) prefectus est ex urbe Conchensi, cum salvo conductu Regis Mulei Azebuteii, Carabis et Valentiae, Dominus Genesius Petri Chirinus,

Persona Conchensis Ecclesiæ, nepos Chirini Populatoris Conchæ, Carabacam ad prædicandum Evangelium Christi, Christianis captivis et Mauris. Cumque iste sanctus vir, Magister Genesius Petri Chirinus, semel plus quam alias invehetur in sectam Mahometi, ipso die Sanctæ Crucis, jesus est a Rege Azebuteo inter captivos conjici in vincula. Postmodum anno sequenti mense Januario in fine, cum Rex jussisset captivos duci ad se, visus est et ipse sanctus vir: qui conquestus est, quod in vincula conjectus esset, sub fide publica et salvo conductu. Rex dixit, Nisi hujus rei rationem habuissent, plane te interfecissent, et jesus est recludi. Donec sub finem Martii, cum Rex inquireret singulos de suis officiis, Magister Chirinus dixit, se Sacerdotem esse Christi. Et eum juheret, ut sacrificaret; dixit id fieri non posse sine sacris vestibus. Missus est qui Concha illas illuc afferret: quibus allatis, et frontalii et ara, calice et aliis necessariis ad divinam celebrationem; in latus vestibus cum substitisset tristis, dixit Rex, quid subsisteret? Respondit Chirinus, Crucem deesse. Rex vero attollens oculos vidit duos Angelos, afferentes Crucem Patriarchalem, quam abstulerant ex collo sancti Roberti, tunc Patriarchæ Hierosolymitani, idque Angelis nuntiantibus scitum, et Carabacensibus missum nuntio est compertum.

48 Hæc Crux erat ex sacro ligno Crucis ubi Christus pependit. Perfecit Sacrum Chirinus; et sunt qui dicant, Regem in Hostia vidiisse puerum formosissimum. Qui tantorum miracolorum magnitudine (ut, quod Hierosolymis vulgo jactaretur, ante hanc Crucem disparuisse post annum MCCLXXXIII invenit autem Patriarcha Dositheus) stupefactus, proponit se Christianum fieri. Vocatusque est Rex iste Dominus Vincentius, idque sub Rege Jacobo Aragonum Bellatore. Hoc miraculum accidit ipso die Inventionis sanctæ Crucis mense Mayo, qui semper in Ecclesia dies illuxit faustissimus, et toti terrarum orbi celeberrimus. Crux etiam ex illo ad hunc diem cœpit multis clarere signis et miraculis, et per Hispaniam illustris haberi. Hujus relationis auctor a Roblesio fuisse dicitur, Fr. Joannes Egidius Zamora, in Additionibus seu Adversariis, quas contra aliqua puncta Chronicæ, a Juliano Toletano Archipresbytero compilati, scripsit de mandato sancti Regis Ferdinandi, quemadmodum reperiuntur in quaterno P. Mag. Hieronymi Roman de Higuera, fama miraculorum quæ fiebant Caravacæ moti, ut dicebat, ad visitandam sanctam Crucem. Dixerat F antem antea pag. 11, totam hanc suam historiam, ipsius Higuera fætum quodammodo esse censendum, cuius ordinariis vigiliis dortisque studiis acceptum referri debeat, siquid boni habet. ex variis lectione antiquorum modernorumque Auctorum collectum: cum ea ipsi communicarit, profitens, se multum S. Crucis Caravacanæ causa velle, quia per applicitam sibi a matre Cruculam illius tactu sacram tam, sanitatem recuperasset, immodeco studio deperditam, puer annorum septuaginta. Prædictis autem ut firmior adhibetur fides, pag. 66 rursus quoddam verba Latina proferuntur, velut a prætenso illo Joanne Zamora sic scripta: Ego dum hæc scriberem, aliquoties allocutus sum, scilicet Azebuteum, vel Dominum Vincentium Belvisimum. Erat homo comis, humanus, prudens, justus, procero corpore, jure regis, oculis pulcherrimis, facie decora, plena majestate, capillis demissis in tegumento capitum serico, veste purpurea, semper in multis famulis comitatus; filii eum sequuntur.

49 Dedit etiam Roblesio Romanus de Higuera, aliud quoddam documentum transsumptum ut aiebat ex veteri pergameno codice MS. Hispanico, quem assere-

D
AUTORE D. P.
*Angit quod
an. 1231
Genesius
Chirinus
conjectus in
vincula.*

*et an. 1232
jesus coram
Rege missum
fæcere,
E*

*aceperit Cru-
cem sumptam
a collo Patri-
archæ Hieroso-
lymitani,*

*velut ex rela-
tu auctoris
corriri*

ipsique firmando alle-
yat MS. Con-
chense,

A bat in Conchensis Ecclesiae archivio servari; ille vero, de ejus fide certissimum se esse credens, accepit etiam Concha, uero quodam ejus urbis cire, egraphum simile in hunc sensum, ex Hispanico (quod habetur pag. 14) Latine sic reddendum: Moyses Genesius Petri Chirini, filius Alfonsi Petri Chirini, unus ex primis Populatoribus Conchae, qui Toletu originem ducent, ad oppidum Carabacense transivit, praedicaturus fidem Mauris, cum salvo conducto Regis Ferdinandi cognomento Sancti, qui pater fuit Regis Alfonsi, Imperatoribus comparandi. Cum autem Azebuteus, Rex Carabacæ, Murciæ, et Valentia, ibi eum interrogaret, quod opificii exerceret; respondit se esse Clericum Missalem. Idem autem quæsivit ex ceteris captiis omnibus, jussitque ut sum quisque opus exerceret: Clericos vero dixit, quod non poterat cantare Missam absque paramentis ecclesiasticis. Sciens porro Rex ea Conchæ invenienda, misit qui requireret: allataque induit Clericus, et fecit altare. Mandavit ei Rex ut opus suum ageret. Cumque nihilominus haesitaret Clericus, Quare, inquit, non operaris? Respondit ille, Quia deficit pars potissima, videlicet Crux. Sustollens porro oculos Rex, vidit quod Angeli duo Crucem cum magna claritate demitterent; unde animatus Clericos Deo gratias egit. Missamque dixit: postea autem intellectum fuit, quod Angeli ipsam acceperint de pectore Patriarchæ Hierosolymitanæ. Baptizatus fuit Rex per manus Chirini: patrini vero ejus fuerunt D. Petrus de Monteforti et Bello-viso, et D. Joannes de Concha: ex quibus et ex D. Moyse Genesio rescita fueront haec omnia; cum Rex Zeyt Azebuteus liberos eos dimisisset. Praedictus Moyses Genesius vitam suam sancte terminavit, et jacet sepultus Conchæ in ecclesia S. Mariæ. Æra MCLIV.

B 50 Quis non crederet hic se manu tenere omni fide dignissima testimonia duo, alterum atate S. Ferdinandi, alterum sub filio ejus Alphonso conscriptum? Utrumque tamen sublstr fidri esse suspicabilur mecum, quisquis novit istum Romanum de Higuera, ex ejus fide cuncta hæc edidit Robles, uirtutem esse omnium curum fabularum, quibus tum cæcam fidem a plerisque recentioribus habitum merito queruntur oculatores in Hispania, cum aliud nihil sint quam cerebri post multas litteras delirantis somnio, imprimis prænomini Juliani Chronicou, atque alia hujus genarris plura, sub nominibus Dexteri, Maximi, Luitprandi, et similium antiquorum edita: adversus quæ tum alii

C cruditi Hispani nonnulli fidenter decerterunt, tum omnium operosissime ac solidissimè Ieron Gaspar Ibanez de Segovia y Peralta in suis Dissertationibus Ecclesiasticis, quarum priorem partem edidit anno 1671 tunc præcipuo titulo solum Agropolitanus Marchio; nunc vero, dum secundum sub prælo habet, dupli ex capite Magnus Hispaniæ, utpote hereditario uxoris jure transgressus in familiam Mendozæ, factusque etiam Marchio de Mondegar y Vallhermoso, Comes item Tendilie; ut toccam alias ejus prærogativas, ex Equestri Ordinis Calatrava habitu, Prætura Alhambræ, et Capitanatu urbis Granatensis. In eadem ergo officina, eademque fallendi lubentia, censeri procusa possunt præfata monumenta duo, ex Roblesio jam relata. Romanus enim iste, machinam talam molens, nihil egit soleitus, quam ut quaquaversum spargeret suorum commentorum fragmina, quibus postea in confirmationem adornatæ a se fabulæ concursuris, tamquam testimoniis omni certitudine subnixis, uteretur. Verum nolo ut hoc prejudicio, licet apud Eruditiores Hispanos jam receptissimo; venio ad evictionem immediatam imposturarum, quibus scutent tum prætensa illa Fr. Aegidii Zamorensis Adversaria, tum Conchensis scripta.

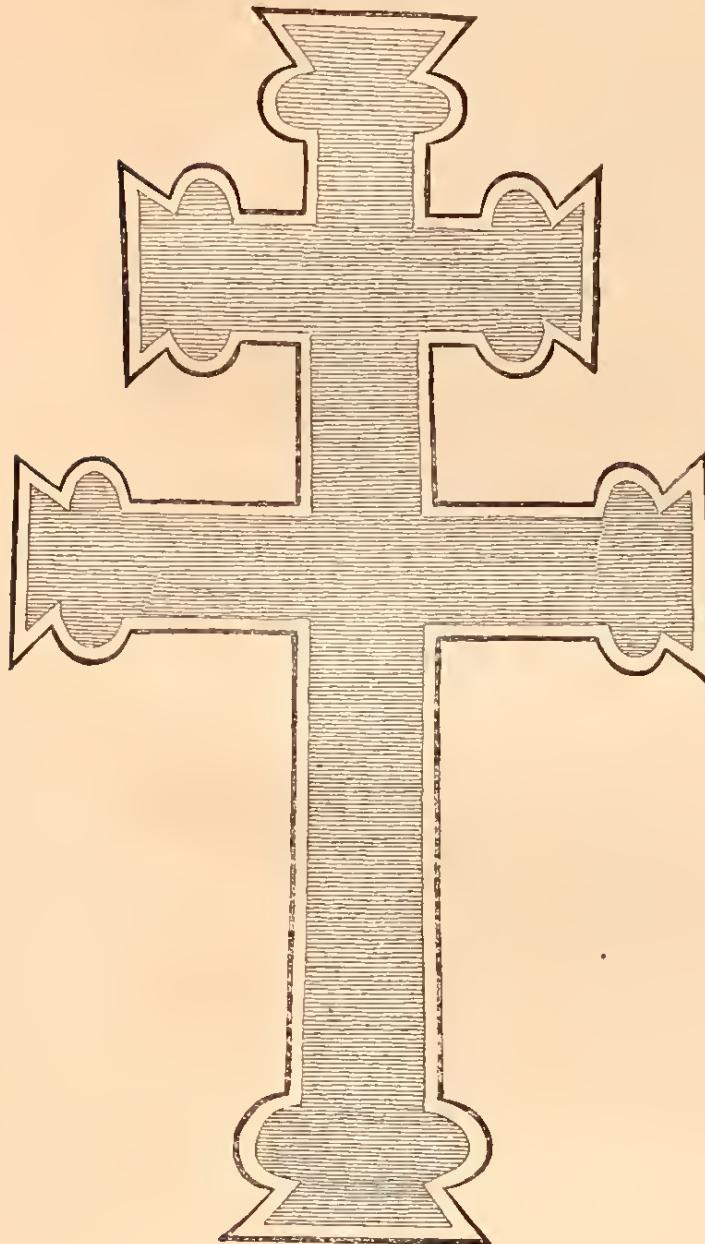
D 51 Quod ad primum præcipuumque attinet, Latina conscriptum lingua, difficile esset speciem aliquom re-

tustatis in eo agnoscere, facillimum suspiciri ueritatem, ex vocibus recentioris plane usus, ut sunt Salvus con-
datus, Persona, Magister, Populator, Frontale, Sacrum, Ara, isto XIII seculo non sic solita nominari. In istis (at taceatur stylis novitas, inconclu-
tas utriusque Ex etc.)
Sed nolo hoc argumento uti. Nolo etiam querere, quomo-
do, præter usum ejusdem seculi, in eodem Latino
testimonia notentur omni secundum Æram Christianam
vulgutam. Cuvere tamen non possum quin notem, an-
num Christi MCCXXXI, quo Curavacam profectus pri-
mum Genesius præmemoratus sit, male convenire cum
Æra MCLIV, qua in Conchensi MS. videtur ille se-
pultus dici: esset enim hic annus Christi MCCXVI. De-
nique non requireo, quæ sint illa Relationes Conchensis et Carbacensis, ad quis Joannes Zamorensis fin-
gitur provocare; voce tenuis, an scripto traditæ? licet
eo quæ anno MCCCLXXV scripta habetur Caravacie Re-
latio, olim nullam priorem supponat scripto traditam,
et longe aliter narrat ea quæ velut ex Majorum memoriis accepta refert. Prius tamen quam porro pergam
examinare, iterum iterumque protestor, de veritate al-
lata Caravacam S. Crucis, et miraculi quo allata sit,
nullatenus me dubitare; solumque Historiam ejus ex-
purgatum me cupe a novitiis additamentis circumstan-
tiarum fabulosarum, sine quibus nisi res inveneritur E
antiquius sinceriusque testatu, ipsam etiam miraculi
substantiam merito quis haberet de fictione suspectam.
Nec enim perniciosior ulla sacris historiis afferri tales
potest, quum cum sic implicantur falsis circumstantiis
rerum, temporum, ac personarum, ut his deprehensis
statuere lector auditorve nequeat, quid demum eis veri
subsit, nisi per conjecturam. Sub ista ergo protesta-
tione dico, Relationes præcitatas, neutrum recipi posse
pro veris seculi XIII scriptis, quia cum indubitabili, tam
Hierosolymitarum Patriarcharum, quam Regum Hi-
spanorum Chronologia pugnant, ut ejusmodi errores
committere et sic exorbitare Auctor eo tempore scribens
non potuerit.

D 52 Conchensis civitas, unde Sacerdos iste (cujus
nomen ignorare malo, quam discere a fabulatore) rivi-
tas, inquam, unde ivisse Curavacam dicitur Christia-
nus Sacerdos, anno MCLXXVII Christianæ Religioni as-
serta ab Alonso, non Aragoniæ (uti forsitan Higuera
credidit, ista fingens) sed Castellæ Rege, anno MCCXXXI
subiecto Sancto Regi Ferdinando. Quomodo ergo fieri
potuit, ut Auctor ejus jussu correcturus defectus Juliani
Archidiaconi, quod pretenditur; Regemque, sub quo
res octa erat, nominaturus; eo, ad quem, et in cuius
gratiam scriberet, prætermisso, scribebat rem actam
sub Rege Aragonum Jacobo, cui neque Conchæ neque F

Caravacæ quidquam juris erat? Hoc autem eo modo fit,
dum additur, Bellatore; acsi ageretur de Rege pridem
mortuo, et gloriosum istud cognomentum crebris pugnis
victoriisque commerito. Jacobus tamen iste primum
natus fuit anno MCCIX, adeoque junior Ferdinando
Sancto fuit annis XI, et eidem totis XXIV annis super-
vixit, mortuus sub annum MCCLXXV. Nihilo levius im-
pingit suppositius Joannes Zamorensis contra Chro-
nologiam Patriarcharum Hierosolymitarum, ex
coavis oculatisque testibus deductam ante Tomum 3
Moji: ubi invenietur, quod Robertus de cuius, tunc,
Hierosolymiani Patriarchæ collo, dicuntur Angeli
Crucem Coravacensem accepisse, primum promotus
fuerit anno MCCXL; ante quem electi alii duo sint, vide-
lunt Jacobus de Vitriaco, et Gerondus vel Geraldus
Valentinus in Gallia Episcopus, mortuus anno MCCXXXVI.
Absonum præterea est, quod Crux, quæ dicitur amissa
fuisse anno MCLXXXIV, adeoque sub Heraclio, Latino-
rum Hierosolymis residentium ultimo, et a Dositheo
(urbe iuncta a Turcis) schismatico ejusdem successore, reperta; nou etiam dicatur ab hujus vel successoris charum
æque indigni collo rapta, sed a collo orthodoxi Latini
Patriarchæ, non Hierosolymis sed Accone residentis;
et tamen veritatem foci, non Accone, sed Hierosolymis

mis didicisse singuntur Caravacenses Legati. Proinde facillimum est judicare, quod fabulator sic exorbitans in designundis locis personisque, tam fuerit ignarus rerum, quam qui sub nomine Enoch Patriarcha Hierosolymitanus singens vitam S. Angeli Martyris, eum, Sacerdotem ordinandum anno MCCXIII, non misit Acconem, ubi inventurus erat Patriarcham orthodoxum, cumdem a quo suus Ordo recens acceperat Regulam; sed in Hierusalem insessam a Turcis, et ubi Christianus nemo nisi schismaticus manebat. Utique arbitrabantur scriptores ambo, penes orthodoxos adhuc Urbem sanctam fuisse eo pro quo scriberant tempore; sed hoc opinando suam prodebat imperium, surque temeritati confutanda prestatabant argumentum.

ipsaque
Crucis for-
ma, quæ
falso dicitur
Encolpion
Patriarcha-
le fuisse,

53 Cur autem vocatur Crux Patriarchalis, et de collo sumpta dicitur ea, cuius hic figura exprimitur, ipsa qua Caravacensis Crux est longitudine ac forma? An quia Patriarcha Venetus, et quidam alii in Occidente nostro Patriarchæ, duplice mire Cruce utuntur? Ast institutum hoc nostrum admodum recens est; in Oriente autem omnes, tum Episcopi quam Patriarchæ, tam Clerici quam Laici, tam viri quam feminæ, simplici vel duplice Cruce utuntur indifferenter, ut videre est in Sanctorum Sanctorumque omnis generis imaginibus, quas nostra Ephemerides Græco-moschæ ante I Tonum Maji exhibent. Si porro eas Cruces attendimus, quæ Caravaca adferri solent, habent illæ omnes superne vel ansam perforatam vel annulum, ut ad collum vel aliter suspendi possint: talem autem, si Crux pri-maria etiam haberet, nihil obesset, quo minus Græ-canicum Encolpion illa fuerit, Episcopale vel Patriar-

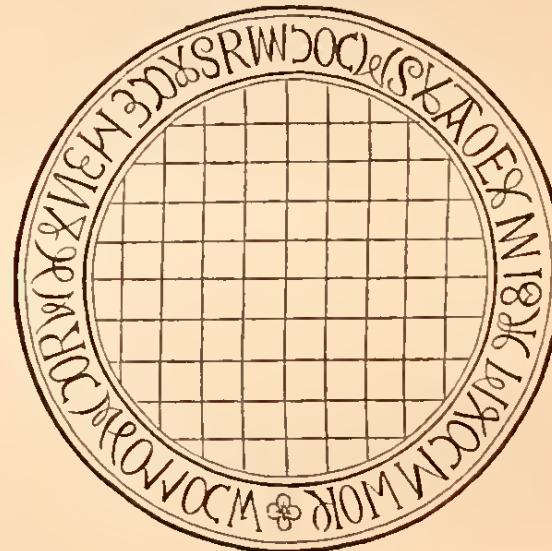
chale. Ast si ejusmodi ansa desit, nec aliud in parte su-periori foramen, per quod trajici funiculus vel catenula possit (sicut suam Robles in imagine exhibet, nosque ex eo) projecto, sicut ille negat ipsam ex corum esse genere quæ Patriarchis præferebantur in hastili, quia inferne nec foramen habet, quo cuspidem hastilis recipiat; neque cuspidem, quæ hastili ipsi superne forato immittatur; sic etiam negari debet eadem Crux usum Encolpii præstare potuisse, ob ansulæ vel annuli, aut saltem foraminis defectum in parte superiori. Tali autem casu dicemus (estenim valde consonum præsenti historiæ) Crucem esse Liturgicam, quali passim (ut ipse vidi) utuntur Græci ad Sacrificium, habentes eam ante se positam in altari, usque ullo cui, sicut apud nos fit, infigatur pedimento. Unde vero Crux Caravacana allata sit, definire præsumat nemo: nemo etiam cum fundamento asseveraverit, formata esse ex ligno ejus Crucis, ex qua peperit Dominus; quando, ante jam refutata conuicta, nemini in mentem venit illud asseverare; nisi forte eo trahatur quod, in antiquis miraculis hodiernoque usu, identidem appellatur Sancta vera Crux, unde ad summum haberi potest vulgaris præsumptionis argumentum. Talis vero præsumptio, quam difficulter convinceretur erroris, tam facile credetur esse incerta ac dubia, ab iis qui norunt, quam multis passim alienus sacri ligni vel miraculosæ Crucis frustulis traditio popularis prærogativam eam tribuat, quod sint de ipsa Christi Cruce accepta. Caravacanam quod attinet, ad eam specialius venerandam abunde sufficit, quod Angelorum manibus credatur allata, sitque divinorum beneficiorum erga homines instrumentum præsentissimum.

CAPUT VI

Quam nihil meliori fidei alius, repertos Caravacæ Characteres fictitious ut Arabicos explicans, notaverit annum Arabum 594, qui esset Christi 1198.

Est Caravacæ, e Regione altaris in quo S. Crux servatur, orbicularis fenestra, per quam ipsi altari totique sacræ lux insertur; in cuius limbro exarati legebantur, cum scriberet Robles, nescio an etiam moda, characteres quidam, scripturæ ac linguis, vulgo eruditorum ignotæ, hac, quam pag. 47 exhibet forma.

Characteres
circum fe-
nestram re-
pertos.

Hos characteres, inquit Robles, cum fideliter et accurate per singulos eorum apices, ut hic repræsentantur, curavissem excipiendo, præteritis nuper auncis (scilicet ante annum 1610, quo librum suum editi) misi Valentiam atque in Aragoniam, in Lusitaniam quoque et Salamanticam, aliaque Hispaniæ loca, ubi sciebam plures eruditos homines haberi, quos inter sperabam reperiendum interpretarem ipsorum

interpretari
præsumpsit
Michael de
Luna,

Auctore D. R. A rum Characterum; quin usque in ipsam Barbariam mea se extendit diligentia. Sed frustra omnia; nemo enim uspiam inventus est, qui explicationem polliceri auderet: quoisque Deo ac Domino nostro revelante thesauros suos divinos, qui in monte sancto prope Granatam absconditi, etiam seculis praeteritis latuerant; illuc venit, ad explicationem repertarum laminarum librorumque, talium peritissimus Licentiatus Michael de Luna, Medicus, linguarum interpres: qui sensum Characterum istorum declaravit per duas epistolas, quas originales habeo, et archivo sanctae Crucis inferre servandas cogito; unam scriptam xxix Septembribus anni MDCVII, alteram vim Martii sequentis: docuitque me, esse zyfrus Arabicas.

Characteris ut prætentur, Salomonici:

53 Hæc legens recurre, obsecro, ad Commentarium Actis Regis sancti prævium, est uum. 15 vide quales sint isti libri laminaeque Granatenses, et quomodo illorum pars non modica, juxta gravissimum Apostolicæ Sedis de iis judicium, ex Alcorano aliisque Mahometanorum impurissimis libris, transcripta fuerit in perniciem Catholice fidei. Sunt plerique, aut in pergameno subtili descripti Arabicæ hodierna et lingua et littera, cum aliqua tamen affectatione vetustatis; aut in plumbeis lamellis punctim insculpti latini verbis, litteris tamen non Romanis, sed affectate barbaris: quorum specimen sit tibi titulus unus eorum, ordinariis Latinis litteris sic legendus; LIBER FUNDAMENTI ECLESIE, SALOMONIS CHARACTERIBUS CONSCRIPTUS, quales scilicet hic vides.

eosque Arabicos esse imaginatus sibi,

56 Verum quid Arabici characteres, euicunque linguam scienti sat prompte legibiles, et nullam omnino cum Caravacanis affinitatem habentes? quid alii, si Superis placet, Salomonici, ad formam Teutonicarum litterarum atque typorum paulo arte hoc seculum in Hispania usitatorum facile referibiles, quantumvis studiosius deformati? quid, inquam, utrique potuerunt conferre Michaeli de Luna, ad explicandum sensum inscriptionis praedictarum; in qua plures litteræ, puta A. E. I. O. V. vel Y. M. N. R. S. T. clarissime dignoscantur quales sint; ceteræ pleiaeque in Gothicis Runicis scriptis reperiuntur quidem, aut ad eas facile reducuntur, nullam tamen speciem articulatae vocis integrare valent? Qui autem, ipsam inscriptionem interpretandam assumens, opere convincitur suis mentitus, in eo cuius contrarium optime sive poterat; quando in Arabicis scripturis sat bene versatus, diversissimas ab eorum usu litteras, fixit esse Arabicas; quomodo fidem inveniet, non solum dicens, singulas aut plerasque supponere pro integris verbis, quod gratis asseritur; sed et significationem genuinam eamdem assecutum se?

cum ex unis eisdemque initialibus litteris, sic acceptis D et pro cujusque arbitrio extensis, aptari sententiæ dispositissimæ ac fere infalx possint, ut patet in hisce S. P. Q. R. et I. N. R. I. Age tamen videamus, quam sententiam Caravacanis (ut appellat) zyphus subesse credi voluerit Arabs noster, Regii interpretis titulo st. penitioque auctor, pro opera in libris Grauentibus uiratæ solusque idoneus inventus OEdipus Sphyngi isti extricanda. Ait ipse huic sensum facere. Anno quingentesimo nouagesimo quarto Arabum, tempore Mahomed, Abuzeyt Rex potentissimus, et triginta homines, in hoc habitaculo conversi fuerunt ad salvamenti veram legem (et hoc, Dei gratia, Cruce duplicata mediante, quam Angeli Dei attulerunt) et alii multi eos comitantes et adjuvantes ad celebrationem: ad quorum in memoriam haec litteræ fuerunt cælatæ.

57 Hic prius quam nimium meam accusem excusque credulitatem, natam ex affectu erga Sanctum Regem, et ex abominatione Higuerianæ fictionis, necesse est explicem Arabicorum annorum rationem, diversissimam a nostris. Scio igitur, omnes eos papulos qui Mahometanam sectantur impietatem, atque impunitis Arabes, unde Saraceni Maurici genns ducunt, annorum suorum epocham, quam Hegiram vocant, ducere a fuga Mahometis, quæ (ex consensu omnium in ejusmodi nunc versotorum) occidit in xv Julii, anni secundum communem Christianis Æram vxxii. Cumque illorum anni lunares sint, adeoque ordinariæ solum numerent duodecim lunationes, constituentes summam dierum ccclii; contingit necessario, ut Hegiræ annus i, a xv Julii ductus, finiatur die iii Julii sequentis; et annus ii ejusdem Hegiræ inchoatur a die iv mensis prænominati; et sic consequenter per dies xii retrogradieudo, anticipatur semper anni ejusque Arabici initium; ac tandem eo pervenitur, ut nostri Januarii Kalendis inchoatus talis annus Arabiens, in Decembri ejusdem nostri anni finiatur; sicut accidit anno DCXL, quando annum xix Hegiræ, i Januarii cæptum, excepit, eodem anno nostro et xx Decembribus, annos xx ipsius Hegiræ. Ita sit, ut evdem circulo singulis trigesiæ dnobus annis recurrente, supra annorum nostrorum numerum excrescat anno uno numerus annorum Arabicorum, utque eorum annus DCCXIV sub isto inæquali progressu initium sumat xii Novembris anni nostri MCXCVII (alias, qui cadit in si æqualiter progressum fuisse, inchoandus in Julio an Christi anni nostri MCCXV) finiaturque die i Novembris anni nostri MCXCVIII, secundum accuratissimum eorumdem annorum tabulam, in Glossario Cangii (quod omnigenæ eruditiois promptuarium rectius nominaveris) accuratissime explicatam, ad verbum Annus.

58 Ita doctus, et inveniens Mahomedum, cuius tempore res acta dicebatur, eo præcise anno regnasse: quippe qui, paulo post illotari Christianis anno MCXCV ad Alarcum cladem, patri successit, et vixit usque post majorem ab illis ad Navas Tolosanas receptam anno MCCXIII: inveniens, inquam, prænotatum annum Ærae Arabicæ recte convenire cum tempore regnantis Mahomadi; convenire autem in eum præcise unum, quo vel conceptum vel natum sanctum Regem constabat; quasi clausis aut alias otimes considerationes oculis, primum ipsi Sancto gratulatus sum, tam illustri miraculo fuisse præmonstratum, cum fore Crucis salutiferæ propugnatorem; deinde compassus Roblesio sum, qui Higuerianis figuris obexcavatus, conatus sit Arabicorum annorum circulum, contra quam passim doceri agnoscebat, torquere ad annum Christi MCCXXXII, ex nescio ejus Pinedæ calculatione imaginaria; nec saltem animadverterit, quam multum annus iste excederet tempus imperantis Mahomadi, quod tamen omnino retinendum erat, si qua esset fides interpretantis Lunæ. Tum vero capi cogitare, quam apte posset concipere aliquis, quod Abuzeyt, etsi tunc, cum res ageretur, solum Rex seu Regulus Caravacanus, antea tamen etiam

Couchensis

gratis exco-
gitavit an-
num 504 He-
gyrx,

qui cadit in

1198,

meque dece-
pit ista cum
anno natali
Sancti conven-
tientia,

A Conchensis fuerit: qui amissa ipsa Concha totaque circum regione, anno MCLXXVII, vitam ac libertatem pactus a victore Castellano, permisus sit suo arbitrio snaque lege vivere Caravacæ; quod idem sub annum MCXCIV, erectis præsentia Almohadi novi Imperatoris animis Maurorum, propter innumeræ quas is ex Africa traduxerat copias, eidem se junxerit, spe magna plenus recuperandi regni, quod pugnæ et victoriae ad Alarcum particeps, eoque ferocior erga Christianos, complures Caravocom captivos abduxerit, interque eos Sacerdotem unum; quod denique, hoc Sacerdote Missam celebrare jussa, factum sit miraculum, quo motus Abuzeyt ad fidem Christianam accesserit; ejusque liberius exercendæ causa Caravacam cesserit Alfonso, accepta invicem possessione quadam apud Concham, enjus hodie superstes turris a tali incola nomen retineat. Denique, sic invento, ut rebar, vero anno allatae Crucis, judicavi ultro corruere omnia quæcumque Castellani Aragonique scriptores nonnulli, ab eodem Higuera suffarinati, aut propriis porro conjecturis subnixi, adduderunt capite semel fabulæ; ut quod Abuzeyt pacis petendæ causa Concham advectus,

B et Genesii Presbyteri hospitio usus, facultatem ei fecerit Caravacam excurrendi; quod post miraculum, regno expulsus a rebellibus subditis ad S. Ferdinandum confugerit cum uxore et filiis, Alfonso et Ferdinando supra fontem dictis; multisqne donutus possessionibus, post rem fideliter contra Mauros gestam in obsidionibus Cordubensi atque Hispanensi, apud Concham consenserit, et vixerit usque ad annum MCLXX octogenario major: quod denique prædictis filiis relinquentis quidquid possibilebat, dono Jacobi Regis, in regno Valentino jam Christiano; alias in Murciensi Regno possessiones dimiserit Hospitali S. Jacobi Conchensis.

C 59 Error alius meus fuit, ex eodemque affectus nimii fonte scaturiens, fenestram illam qualcumque inscriptionem, una cum picturis per parietes Sacelli Caravacani ductis, recepisse velut indubitate monumenta illius ipsius temporis, quo res gesta fuit; nec animum adseruisse ad horribile illud et num. II relatum anni MCCCXLVIII incendium, quo neccesse fuit aut, aboleri si quid tale ibi antea exstítit: aut miraculo nihilo minus memorabili quam fuit ipsius Crucis præservatio, illæsum mansisse a flammis, quod tamen nusquam dicitur. Hac enim si animadvertissem, satis fuisse concedere, istæ omnia, post annos aliquot fuisse, vel pri-

Sunt ita nunc
abolita qui-
den,

NOT. 6 APP.
TOM. VII MAJI.

sed quæ vidit
ea descripsit
Roblesius.

et apriori ad
reliquam
historiam
connexione,
quam sigmen-
ta Higuera
habebant

ut non nota-
rem omnia es-
se recentiora
seculo 14.

et explicatio-
nem gratis
commentus est
Luna,

cum illi
characteres
non sint Ara-
bici sed Latini,
et Gotha-Run-
nici.

F

annopædesios+evnen
cetisodædesec

60 Hec Roblesius: quibns lectis ac visis, non diffi-
cile fuit Luna communisci quidquam, non omnino
abludens ab ipso picturarum argumento: itaque primis
characteribus hanc interpretationem adaptavit. In me-
moriā mērē conversionis, et ad gloriam Dei, obtuli
hanc Regiam vestem, ad induendam eam in die
sanctæ Crucis, propter solennitatem festi. Alios
fixit significare: Cum hoc equo exaltavi Legem
Dei, et vici' inimicos ejus in prælio multis vicibus.
Tertiis denique litteris talem sensum subiect: Ego Re-
gina Heyla, nunc Helena, uxor Abuzeith, et duo
filii mei, fuimus conversi per Dei gratiam ad san-
ctam fidem: in cuius rei memoriam hic effigia-
sum. Ita ille ex conjectura, quam non prorsus aliena a
picturis, tam diversa a litteris sibi oblati commentus.
Quamquam ea quæ videtur esse de Reginæ conversione
pictura, non usquequaque conveniat, cum precotione,
quam cœci apud sanctam Crucem recitant, teste Robles.
In hac enim, nullu facta conversionis mentione, solum
dicitur Regina, intellecto miraculo, mansisse Morataliz,
ubi erat, quasi ad virum numquam reverterit. De
Characteribus patet (ut dixi) multos esse Latinos, quibus
aliquos etiam Gothicos, plures Ruonicos esse permixtos,
nemo negabit, quisquis earum gentium Alphabeta, apud
Franciscum Junium et Olaum Wormium viderit.

ENVILORPHESVIN

D
AUCTORE D. P.

SELONEZH NSHTT

In arcu etiam sellæ equestris, cui Rex videbatur insidere, similiter notati legebantur characteres hi:

ONRON BUDYMA.

In altero parietis latere ad cornu Epistolæ, exprimebatur disputatio Regis et Sacerdotum ejus cum Clerico, Rex autem sedebat in sedili; Clericus vero stabat, atque incipiebat Missam; interim dum Angeli dimittebant Crucem, ea qua supra expressimus magnitudine ac forma. Denique in pariete qui est e regione altaris, ubi est fenestra rotunda, de qua supra, conspiciebantur duo Sacerdotes Mauri, cum aliis magnæ gravitatis personis, assistentes baptismo Regis; qui baptizabatur a quodam nostro Sacerdote, eodem, quantum ex facie lineamentis apparet, qui captus fuerat et Missam dixerat. Rex vero ad pedem Fontis sacri apparet genuflexus, E manibus junctis hilari vultu cum magna devotione: juxta autem assistebat Regina togata magnæ majestatis, et circa oram togæ videbantur hæ notæ:

ANOPÆDESIOSEN
CETISODÆDESEC

1783 FUNDAT
HÆNÆT PERSEB
E 1700 1713 1716
ΣΛΕΤΡΖΙ ΗΒΩΣ
ΣΟΥΖΙ ΖΕΒΕΔΙ

A *Ne tamen harum quoque specimen desideret lector, Autores illos in pomptu non habens, en tibi, ex Christianissimi Franciae Regis gazophylacio, Gothicorum nummorum ibidem asservatorum aliquos, ichtyocalla, exceptos mihi que ab eruditissimo Caagio transmissos, dimissa ulteriori eorumdem examinatione peritis Septentrionalium antiquatum. Animadvertisit etiam eruditus quidam Danus inter Caravacanas illas litteras nonnullas misceri quos solum invenire sit in sex alphabethis secretis atque magicis apud Thurneisserum, in calce partis 2 sui Onomastici, quod needum vidimus: et toles esse ait*

aut potius ad libitum ficti.

PYBG quarum prima in Alphabeto Nortmannico respondeat nostro R, secunda in Magico Honorii Thebani sit E, tertia in Vastualdiano sit G, quarta in Trithemiano sit D. Ex quibus interim simul omnibus negat vir iste eruditus, et negant alii omnes, sensum aliquem elici posse, proinde vehementer suspicuntur rem totam esse fictitiam. Certe si quis tempore S. Ferdinandi scribere aut sculperet aliquid Caravacæ voluisse ad illustrationem historiarum, in parietibus sacelli pingendæ; usus is esset ejusdem temporis litteris, vel Arabicis vel Getho-Romanis; B *quas qui legere sciret numquam desuisset, tot hodieque extantibus seculi XIII utraque in lingua monumentis scripturarum privatarum ac publicarum.*

*Caravacanæ
Cruci admotæ
alia,*

*multas imper-
tiuntur Indul-
gentias,*

*et pro verisati-
quando obtra-
duntur falsæ.*

61 Atque hæc dicta sint de imposturis, ipsiusmet primæ Veræ-Crucis historiam nunc obnubilantibus, ideoque necessario reectis. Quod antea attinet Cruculas secundarias, quas Cap. 4 vidimus, primarie illius ottaactu tantum virtutis adipisci, ut ad earum præsentiam nihil minora quam apud ipsam patrentur miracula; monendus etiam Lector est, ne cum illis credat pariter distribui facultatem lucrandi Indulgencias, quales obtinent Fideles tenentes numismata aliaque id genus, enim in finem a Romanis Pontificibus vel ex eorum speciali commissione benedicta. Fuerit hic aliquando error, in vulgus prosemnatus ab horainibus, minime maliis, sed nunquam credulis, quorum circumferuntur Relationes, vario idionate variisque locis et annis impressæ, cum addito ad calcem syllabo maximarum Indulgenciarum, quas ejusmodi Cruculas pie gestantibus Pius V concessisset, confirmassent autem Gregorius XV, et Urbanus VIII. Nunc vero postquam Decretum sacræ Inquisitionis Romanæ prodit anno MCLVII, xxviii Maio, ubi inter alias plures suppositias, penultimo loco recensentur Indulgencia concessæ Crucibus de Caravaca, par est, niminem inveniri amplius, qui C (ni si Decreti talis ignorans) vendere aut donare præsumat Carrucanas Cruculas, velut ejusmodi Indulgencias præditas. Videntur noster P. Georgius Gobat in Quinario, Tract. de Indulgencis num. 678, Decretum ipsum exhibens: quod legisse satis est, ut ab ejusmodi imposturis quis cuveat sibi aliisque. Difficilius fortasse corebuntur, qui Caravacanarum formam imitati, similes ris venditent, tamquam allatas ex loco, ubi nunquam fuerunt; et participantes virtutem sacri Ligni, quod nunquam attigerunt. Et ræ quidem illis qui quæstum sibi faciunt ex pia fidelium eruditate: sed tanta est benignitas clementissimi Servatoris, ut sic deceptorum bonam fidem numquam sit rejecturus, quin vel optatum speratumque fructum, vel meliorem alium ex ea referant. Interim, ut revertar unde digressus sum, maneat sanctum istud lignum, Sancti Regis amatoriis cultoribusque Hispanis eo etiam titulo venerabilius posthac, quod fuerit illo regnante allatum: per virtutem vera ipsius sanctissimæ Crucis, quam Caravacana representat, si non et pñrs ejus aliqua est, liberet nos Deus noster ab omnibus inimicis nostris. Amen.

occasione primæ editionis horum Actorum, ad Regem Catholicum, ad Imperat. Romano-rum, et Serenissimum Poloniæ Regem.

R *ecuso, quod antehac singulari editione prodierat opere, atque in hunc proprium suum locum relato; injurius posteritati, et erga Reverendissimum Decanum atque Capitulum Hispalense, editionis istius curatores, ingratissimus videbor; si lectorum oculis subtraxero Epistolam eam, cum qua ipsum gloriosissimo Monarchæ nostro dedicatum oblatumque fuit; alias item illas, cum quibus Cæsari Regique Polonio missa sunt exemplaria; ut qui in exterminium Turcicæ barbarie auspicatissima arna et consilia tanto conferebant cum successu; præ oculis habentes eximium hac in laude Ferdinandum, ejusdem et animarentur exemplis, et juvari mererentur suffragiis.*

E

GAROLO II

HISPANIARUM

ET

INDIARUM

REGI CATHOLICO.

S *ub sacrum Majestatis Tuæ aspectum rursus venit Tuus Nosterque Ferdinandus, Rex Castellæ ac Legionis, nominis ordine Tertius, sanctimoniae prærogativa Prinus. Noster, beneficio fundatæ dota- tæque nobis post Mauros ejectos Metropolitanæ Hispalensis Ecclesiæ: Tuus, nexus continuatæ per tot gloriissimos Reges prosapiæ. Utrisque tamen venerabilior eo titulo, quo ante hoc deceuninum dignata eum Apostolica Sedes, Sanctorum Hispaniæ Patronoruni Catalogo adscripsit. Tunc apparatus ordinenque festorum, tali occasione in Tua Hispalensi Urbe instructorum, non soli legeadum per litteras, sed et in imaginibus spectandum exhibuimus Sacré Majestati Tuæ; annos quidem ætatis primæ dumtaxat egrædienti, sed jam tum magnifice demonstranti, quantum Catholicæ pietatis ab Avotam Sancto hausisset. Postquam vero, passu eodem quo gradiebaris ad virilem ætatem, factus quoque es ad talis Progenitoris augeadæ venerationem æque ac ad vestigia illius sequenda concitior; exoravisti Poatificium Breve, quo Tui utroque in orbe subditi, quotquot ad Ilorarum Canonicarum pensum rite persolvendum tenentur, ejusdem Sancti Regis festum solennitate præcipua sub Ritu Duplicitis celebrare juberentur. Hinc accensis magis magisne studiis tot populorum, quot vastissimo Tuo complecteris Imperio, cupientium nosse distinctius Patroai novi, tantaque cum prærogativa honoris sibi commendati, merita ac laudes; nihil videbamur facere opportunius posse, quam si curaremus Acta vite, non minus Christianæ quam Heroicæ, inter Annalinn veteranum codices voluminosos sparsa, colligi in corpus uicum, atque cum tota Postumæ Gloriæ historia fieri juris publici impressione Latina, quo possent per omnia Regna Tua legi, inter tot diversissimarum alias linguarum nationes. Sic cogitantibus,*

F

A cogitantibus, Tuo ex Belgio, Tuaque Urbe Antwerpia, obtulit se nobis Daniel Papebrochius, e Societate Jesu Scriptor minime obscurus, et post ejusdem Societatis Patres Joannem Bollandum atque Godfridum Henschenium, illustrandis quotquot orbe toto noscuntur colunturque Sanctorum Actis cum laude immortuos, Continuator laboris, Ecclesiæ Triumphant per honorifici, Militanti vero non mediocriter utilis. Videramus nempe initia Maji, tribus grandibus Tomis ante triennium edita; et proximum esse sperabamus, ut in reliquorum Tomorum ultimo inveniremus Divi nostri gesta, simili accusatione, fide, et eruditione pertractata, qua tot aliorum illustrium Sanctorum jam habebamus exposita Acta. Sed longa videbatur expectatio tam operosæ molitionis, forsitan adhuc in unum alterumve annum protrahendæ. Optavimus ergo ea (siquidem prælo parata jam haberentur) præmitti in lucem singulari Tractatu; et qui magna cum promptitudine sustinueramus ingentia pecuniarum impendia, curandæ apud Romanum Sedem Canonizationi primæque festivitatib; hic apud nos celebrandæ necessaria; nihil minori alacritate obtulimus modicum

B illud quod desiderari videbatur, ut talis liber evaderet Tuo non indignus sisti fastigio, nec infra argumenti tam sancti majestatem. Ille vero, pro ea qua Belgæ omnes erga Hispanum nomen sunt reverentia, tanto libentius desideria nostra pro imperiis habere se respondit, quo ardenter cupiebat quam citissime ab omni dubietate absolvere Reginæ Berengariæ (ejus quæ Sancto Regi mater fuit) primogenituram, præ Blanca, sorore ejus, S. Ludovici Francorum Regis genitrice. Hæc enim, licet nulli coævorum dubitata, sed a Ruderico Archiepiscopo Toletano et Luca Tudensi Præsule, quantis viris luctu viventibus omniaque coram intuentibus, incunstanter asserta; superiori tamen seculo, etiam ab Hispanis duobus scriptoribus (ut Gallos non mireretur) Garibayo et Mariana inconsiderate inconsulteque negata fuit; cum manifesta gentis nostræ injuria, Tuæque etiam Majestatis præjudicio non dissimulando, dum successionis in Castellæ regnum naturalis jus sententia illa tradere Francis videtur. Econtrario promittebat Papebrochius, in Comentario ad Acta prævio (prout in hoc libro facit) demonstratione chronologica evicturum se manifeste, adeo non suis juniorem Blanca Berengariam, ut mater ejus esse per ætatem potuerit; quæ, prius quam illa nasceretur, Cæsareo juveni desponsa,

C ipsum deinde sequi in Teutoniam recusavit; eoque expedita nexu, atque post annos abinde sex nupta Alfonso Legionensi, Ferdinandum Filium ipsi pèperat, cum vixdum novenius esset soror, tertio post anno (qui fuit Christi MCC) nuptura Ludovico Franciæ Principi, tredecenni tunc Juveni Virgincula ipsa, sicut eodem anno in sua Carolina cecinit nobilis et antiquus apud Gallos Poeta (ne fidem Hispanorum suspectam quis habeat) Egidius Parisiensis. Digua sane, quæ homines, nostris in rebus imo nostras in res tam eruditos profert alitque Belgica, cui tantum Hispani sanguinis, non minus quam auri, impensum bene credit generositas Castellana: enique se totam impendere et superimpendere cupiat, ut provinciarum fidelissima, et ea soluæ causa nunc miserrima, Tuo, Rex Potentissime, nutu relevetur; et Abavum Carolum, inter Imperatores Quintum, inter Castellæ Reges Primum, redivivum in Secundo Rege suo experiatur. Interim idem ipsum Clementiam Regiam orantes nos quoque, jure Patronatus specialiter Tui; cum Belgarum votis jungimus et nostra; ut qui, cum Serenissima Uxore Maria-Ludovica, sanctissimos pariter et felicissimos Conjuges, Ferdinandum et Beatricem, repræsentare

satagis, justitia, clementia, religione; ceteris quoque adjiciendarum divinitus gratiarum titulis par efficiaris eisdem, numero videlicet gloriosæ Sobolis, dilatandæ inter barbaros Fidei successu, aviti Imperii redintegrandi celeritate. Verum quæ Sanctis istis Regibus fuerunt per annos sedecim dumtaxat communia (nam post eos iminatu fato extincta Beatrix locum fecit Joannæ, in ejusdem felicitatis consortium per annos fere totidem successura) Tibi ac Sponsæ Tuæ sint duplo ac triplo diutius indivisa: nec nisi sero a tantorum bonorum usu-fructu separetur etiam Serenissima Marianna mater. Etenim ut Berengaria suum Ferdinandum, Castellæ ac Legionis regnis; sic illa Hispanicarum quam late per orbem utrumque patent ditionum Imperio filium, ipsumque Imperium filio conservavit, similia inter discrimina, sine viri solatio. Vivat igitur, æque ac illa, longævos dies: exultet vestros intuendo successus, victorias, incrementa. Vivat cum Uxore ac Matre Majestas Tua in senectam uberem, concordi cum ipsis animo pluribus imperans Provinciis, quam Sancti quos laudamus Reges dominati sunt Urbibus. Da perpetuam orbi Christiano pacem, ut subditi populi firma gaudeant tranquillitate, Religio sancta crescat ac floreat, Romana Ecclesia exaltetur sublimius, Carolo II, Hispaniarum atque Indiarum Regi Catbolico, æternum obstricta. Ita vovemus, Hispali MDCLXXXIV, vi Idus Februarii.

Signat, Pro Decano et Capitulo
Almæ Patriarchalis Ecclesiae Hispalensis
Paulus Franciscus Eustachius
Secretarius.

Antuerpiensis Librorum Censor Ordinarius, Eruditissimus D. Antonius Hoefslach S. T. L. et Ecclesiæ apud nos Cathedralis Canonicus Graduatus, Approbationem suam eidem Libro hoc tenore subtexuit.

Tum demum felices sore Respublicas, cum vel Philosophi regnarent, vel philosopharentur Reges, dictum unius ex Antiquis fuit; verissimum, si Christiane intellectum; ita scilicet ut Philosophiæ nomine accipiat amor studiumque Virtutis, secundum Christi Dei nostri disciplinam consummatæ, quæ unica et sola vere Sapientia est. Hanc quomodo semper sectatus fuerit Ferdinandus III, re et nomine Sanctus Rex, etiam in illo supremæ potestatis culmine, luculenter demonstrant ejus Acta, hoc in libro ex Coævorum fere scriptis collecta. In quibus atque in adjunctis R. P. Danielis Papebrochii S. J. Theologi Historicis Annotationibus et Commentariis, non modo nihil reperi aut sanctæ fidei aut bonis moribus contrarium; sed multum etiam sanctæ ædificationis et eruditionis curiosæ. Proinde censeo expedire, ut præsens opusculum, sumptum ex Actis Sanctorum Maji posterioribus, quæ post tres jam editos in quatuor alias divisa sub prælo sudant, præmittatur; velut specimen allatum ex vernantissimo omnigenæ varietatis horto, quem speramus brevi totum aspicere omnium visibus et usibus reseratum. In hujus itaque pulcherrimi floris contemplatione tantisper fixi, laudemus Denim, et gratulemur inclitis Hispaniarum Regnis, quæ Ferdinandum sibi Regem, Ecclesiae Militanti Propugnatores, Triumphant Sanctum, Principibus Exemplar, omnibus Patronum protulerunt. Dabam Antuerpiæ MDCLXXXIV; vii Id. Martii.

Hactenus ipsomet in Libro edita omnia, hic vero non tam ad commendationem ejus subjuncta, nedium ad laudem Collectoris (cui plus satis mercedis fuit eritque de commissis hic et aliis erroribus admoneri) quam ut ii qui Sanctum tali occasione honoratum suis elogis voluerunt,

A voluerunt aliquoni pietatis suæ fructum ad posteros referant. Ut autem fructus iste od plures sese extenderet, placuit prælaudatis Decano et Capitulo editi jam in lucem libri ad quingenta exemplaria liberali mox animo per Italiam, Germaniam Belgium ac Galliam, potissimum vero per Hispaniam distribuenda mandare; ut quantum in se erat ubique legenda præberetur Actorum ejus historia, cuius omnis hactenus sere notitia continebatur in Lectiounibus Officii proprii, neendum ultra Hispánice Monarchiæ terminos recitari permissem. Id nutem ut cunctis ubique terrarum Clericis, aliisque ad Hororum Canonicularum pensum obligatis licret, vel etiam mandoretur ab Apostolica Sede; libri prædicti exemplar in Urbem missum est et per unum Canonicorum delatum ad Pedes Sanctissimi Domini nostri, cum multa gratulatio felicium successuum ex Christianorum Principum fædere contra Turcas per ipsum conciliato. Addebutur Epistola sua Sanctitati inscripta, sed ea ad manus meas non pervenit: pervenerunt tamen endem occasione datæ aliæ, quas supra memoravi duæ, quasque cum Responsoriis hic attempo.

B CELSISSIMO ET POTENTISSIMO
ROMANORUM IMPERATORI,
LEOPOLDO IGNATIO.

Sacra Cæsarea Majestas.

Historiam saeram S. Ferdinandi, Castellæ et Legionis Regis, aliae nostræ Ecclesiæ munificentissimi Erectoris, olim ab Hispanis Scriptoribus, nunc vero extero etiam calamo exaratam, et Belgicis typis, nobis procurantibus, eusam, Cæsareæ tuae Majestati reverenter sistimus: gratumque futurum obsequium nostrum ex ipsius operis argumento nobis pollicemur. Erit quippe Cæsareæ tuae Majestati non injucundum Sanctissimi progenitoris, cuius decimus tertius Nepos numeraris, præclara facta, rerumque ab eo gestarum seriem evolvere; eum in ea, si magnanimitatem spectare velis; egregia facinora et auim vere Regii inclitæ dotes passim occurrant, si pietatem; justitiae, religionis, omnium denique virtutum domestica exempla valeas contemplari. Hoc etiam, inter plurima, Augustissima Domus Principibus Deus induxit, ut tam ad fortiter et gloriose, quam ad pie sancteque operandum gentilitiis acuantur, nec alienis egeant incitamentis. Emicuit inter ceteras Sancti Regis virtutes ardentissimus Fidei propagandæ zelus; atque inde etiam constans illud et ininterruptum in Austriacis Principibus tuendæ Catholicæ Religionis studium, pluribus abhinc seculis hereditarium, et veluti innatum, etiam invidis licet agnoscere. Ilujus rei iterata documenta præstitut Cæsarea tua Majestas; sed illud in paucis illustre, dum pro ea asserenda subditorum defectio-nes, et cum rebellibus Hungarum decennale jam bellum maluisti sustinere. Hoc fidei ardore inflammatus sanctissimus Rex, debellandis Mahometanis, juratis Christiani nominis hostibus, totus incubuit; et gravissimis licet, semper tamen periculis major, bello ex victoria insurgente, nobiliorum eis Hispaniæ nostræ partem eripuit. Omit-timus, quæ Cæsarea tua Majestas, inclitique tui Majores, cum eisdem hostibus bella gesserint; nec vacat triumphos recensere, dum nos rapit, quod totius Europæ oculos rapuit, præsens hoc et periculosisimum cum Orientis Tyranno bellum: in quo Cæsarea tua Majestas exhibuit se, prudentia, magnanimitate, fortitudineque incomparabilem; et (ut maxima quæque verbo complectamur) dignissimum

et gloriössimum Sanctissimi ac Triumphantis Ferdinandi Nepotem. Cohorruit sane Christianus Orbis ad Barbaricæ multitudinis irruptionem, et ad Vien-næ obsessæ periculum sere contremuit: stetit ta-men et infracta stetit Cæsareæ tuae Majestatis invicta constantia. Hanc conjurata Rebellum et totius Ottomannici Imperii vires, non modo non evertere, sed nec cominovere potuerunt; quia erecto supra diserimen animo, fortunæ tunc Barbaris blandientis iniquitatem sustinuit; auctisque copiis, sub-sidib⁹ contractis, cunctisque sapientissime constitutis, duabus illis ad Possonium et prope Marchiam fluvium victoriis. ad maximam illam et seculis im-primitis memorandam prolusit, qua imumeris Turcarum et Tartarorum epiis justo prælio cæsis ac fugatis, Viennæ libertatem, Religioni præsidium, Christianis provinciis securitatem, Sibi vero lætan-tium populorum plansus, et apud seram posterita-tem immortalem gloriam comparavit. Exultat gaudio Orbis Christianus, et Cæsareæ tuae Majestati æterno beneficio se devinctum fatetur; dum Tuis perieulis, suam stabilitatem; curis et vigiliis, suam quietem et tranquillitatem, refert acceptam: sed et ipsum seculum, tali victoria nobilitatum, gestit quodammodo et superbit. Jactet elapsa ætas Viennam, a Solimanno viginti dierum obsidione nequidquam tentatam, profligataque ad Naupactum felicissimo prælio Selimi classem, Melitamque servatam; præ-sens enim eamdem Urbem, bimestri spatio pro-pugnatam acerrime, Viennensis pugnæ et Parca-nensis stragis laureas, captumque Strigonium glo-riössime reponit, aliisque indies triumphis con-decorari expectat. In id vero utrumque seculum cons-pirat, et fremente licet invidia testatur, immanem illam Ottomannici Imperii potentiam, sub Austria-corum Principum auspiciis, qua terra, qua mari, for-titer et feliciter debilitatam ac repressam. Sed novis adhuc cladibus infringendam a Cæsarea tua Ma-jestate speramus, Augustissime Imperator. Aderit auxilio Sanetissimus Rex, qui præivit exemplo; nec deerit suis, qui implorantibus favet alienis; et qui toties pro Religione pugnavit, pro Religione pugnanti præsto erit; Christianasque legiones ea virtute cœlitus roborabit, ut Cæsarea tua Majestas, Turearum viribus penitus accisis, intima hostium penetrare, Crucisque trophyum inibi stabilire, et nobilissimas olim provincias in pristinam liber-tatem, et Orthodoxam Religionem valeat asserere. Ita vovemus: et Cæsareæ tuae Majestati, ut Chri-stianæ Reipublicæ salus exigit, diutinam incolmi-tatem et felicitatem precamur. Hispali, ex nostra Capitulari aula, Die II mensis Martii, anno Do-mini MDLXXXIV.

Infra scriptum signatumque erat, ut supra.

Corruptus Viennæ aer morbique grassantes, et rui-narum reparandarum necessitas, adhuc prohibuerant, ne mox a soluta obsidione Viennam repeteret Imperator, et Lintzii subsistere totam Aulam coegerat; ibi-demque habebat adhuc, quando illuc allatus et traditus est Liber ineunte æstate. Hinc dum indies paratur re-migratio in repurgatam tandem Regiam; et Cancellaria Cæsarea, magno molimine relata, in pristinam ordi-natur statum; dilata usque in Septembrem fait ex-pe-ditio Responsi, quod inscribebatur, Honorabilibus, Devotis, Nobis Dilectis, N. Decano et Capitulo Patriarchalis Ecclesiæ Hispalensis, hoc tenore.

LEOPOLDUS D.G.

Romanorum Imperator semper Augustus,
Serviae, Hungariae Bohemiae, Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Comes
Tyrolis etc.

Accepimus ante aliquot menses vitam S. Ferdinandi III Regis Castellae et Legionis, erudite conscriptam, ac deinde typo datam, Nobis vero a vobis destinatam et dedicatam. Eam sieut ob viri Sanctitatem venerabundo animo reeepimus; ita propensam vestram erga Nos observantiam, et quam obsequioso animi affectu utraque Nostram Domum prosequamini, ex litteris vestris abunde perspeximus. Fuit sane hujus libri munus Nobis gratissimum, et dignum, quod Cæsarea benignitate, dum se opportunitates ferent, compensemus; harum ut pote nullas prætermittimus, quibus honorabili Capitulo Hispalensi universim, vobisque singulis Cæsareæ nostræ gratiae promptitudinem benigne testatam facere possumus. Datum Viennæ v Septembris MDCXXXIV.

Celsissimo ac Potentissimo Principi

JOANNI REGI POLONIAE.

Potentissime et Invictissime Rex.

Eximiæ virtutes illustriaque facinora S. Ferdinandi, Castellæ et Legionis Regis, ab Hispanis scriptoribus vernacula lingua litterarum monumentis commendata, prodeunt nunc in Europæ theatrum, nobis proeulantibus, Latino sermoæ conscripta: neque veriti sumus Piissimo et Invictissimo Regi opus sistere, materiae argumento non minus Sacrum, quam Regium. Impellimur sane, Majestatem tuam, quam Orbis Christianus suspicit et summis laudibus celebrat, aliqua devinctissimæ nostræ observantiae significatione revereri, simulque declarare studium propagandæ pietatis, erga almæ nostræ Ecclesiæ sanctitate et munificentia præclarissimum Erectorem. Si enim Majestas Tua sacræ ejus historiæ favebit (favebit autem humanissime) et in ea clementiæ justitiam, regio splendori humilitatem, mansuetudini bellicam in fidei hostes fortitudinem, majestatem humanitati, conjunctamque cilio purpuram contempletur; haud dubium est, quin in Sanetissimum Regem singulari quodam et speciali religione atliciat. Accedit his, piissimi Principis exemplar, et tot in Mahometanos pro gloria Crucis susceptis expeditionibus incliti, Majestati tuae peculiari quodam jure deberi; quam in hoc ferreo seculo, quo impotens domiuandi ambitio deploranda inter Christianos Principes dissidia excitavit et foveat, Pater ille misericordiarum, qui Christianam rem publicam periclitari aliquando sinit, perire numquam, ad eam tueri et infidelium vires conterendas speciali suæ providentia beneficio destinavit, erexit, roboravit. Testatur id (ut alia de tua Majestate, quamvis nobilissima, omittamus) recens hæc et terribilis belli Turcici in Cæsarem eominota tempes; quæ primi impetus turbine ruptis Hungariae aggeribus, Austria que cædibus et incendiis vastata, Viennæ incubuit; atque inde grandines, fulgura, sanguineosque imbres ceteris Christianis Provinciis minabatur. In hac sævissima procella, horridoque periculi impendentis imagine, omnia moesta, turbida, caliginosa omnia: ubi vero Majestas Tua sacro fœderi

subseripsit, prima quædam serenitatis lux albescere D cœpit, quæ consernatos omnes populos, quibus Religionis eura cordi est, non nihil recreavit. Sed postquam nuntiatum est, Majestatem tuam collectis copiis profectionem parare, in procinctu esse, jamque in Cæsareis ad Danubium castris expectari: tunc quidem, velut aperiente se die, e timore in fiduciam traducti erectiæ animi, nec jam de eventu, sed de opportuno adventu solliciti, Majestati Tuæ facile et expeditum iter conceptis votis preeabantur. Optatam tandem serenitatem Majestas Tuæ reddidit, nec ullus Christianæ Reipublicæ purior et hilarior dies effulsit, quam ille, quo Majestas Tuæ integris Ottomannici Imperii viribus et Tartarorum copiis acerrima pugna profligatis, Viennam peritram ab excidio, fortissimos propugnatores ab interitu, siinitimas Regiones a tyrannide, populorum Nationes integras a servitute, Christiani nominis honorem a dedecore, sacrataque Deo templo a nefariis ritibus eripuit ac servavit. Nec stetit hic invicti animi virtus, quamquam susceptæ provinciæ ac totius Europæ expectationi cumulatissime sufficerat. Ereptos noctis beneficio Barbaros insecenta, novo ad Parkanum prælio, ad internacionem delavit quidquid roboris ex hostilibus copiis victoriæ Majestatis Tuæ dexteræ fuga subduxerat. Et vero nobilissima hac et in primis illustri victoria servatus Christianus Orbis Majestati tuæ immortales grates agit, et in ejus venerationem atque amorem religiose conspirat, celeritatem, præsentissimumque in perieulis animum, et iovictam fortitudinem, debitibus laudum titulis celebrat et extollit: at Majestatem tuam, non pro focis, sed pro aris; non sibi, sed Deo, sed Ecclesiæ pugnantem; Regiamque Personam et Serenissimi Principis Jacobi præliorum discrimini inter promptissimos objectam, mirator ac stupet, stupebitque ac mirabitur sera posteritas. Nec est jam, quod de seculi iniquitate valde queranur: huic enim religiosissimæ magnanimitatis exemplo invidere potuissent etiam aurea illa surgentis Ecclesiæ tempora. Atque utinam ceteri Principes modo inviderent, et Majestatis tuæ non solum factis; sed etiam litteris excitati, aliquid suo nomine dignum in communem hostem moliri vellent; vel saltem puderet, quæsisit coloribus omnia miscere, et oblatam debellandi superbi tyranni opportunatatem, honoris sui numquam delenda nota, corrumpere. Sed hæc forsitan, sinente Deo ita eveniunt, ut dum flu- F ram, et ne optandam quidem gloriam captant illi; veræ et solidæ eopiosissimam segetem Majestati tuæ amplius demetendam relinquant. Pergit autem Majestas tua, uti instituit iteratis cladibus fractos hostes urgere; et Deo auspice, partis victoriis novos superaddet triumphos, Christiani nominis gloriam victricibus armis late protendens. Non possunt enim Majestati tua non esse prospera omnia, que se Serenissimumque Principem, in spem nobilissimi Imperii educatum, tam pie generoseque pro Religione devovit. Quod dum ex corde vovemus; Majestati tuae fausta omnia, et post longissimum et fortunatissimum vitæ eursum aeternam felicitatem precamur. Hispali ex nostra Capitulari aula. Die xx Mensis Martii. Anno Domini MDCXXXIV.

Subscriptum erat et signatum ut supra: sed Rege in Castris tantum non hiemante, longisque terrarum intervallis remoto Cracoria, sere valde perlatus Liber cum Epistola est, serius etiam oblatus Majestati suæ; mortuo inter castrenses in Hungaria labores Confessario Regio, cui res fuerat commendata; ac nemine porra existente qui sui officii esse putaret responsum Regiæ Humanitatis expediendam curare. Ita unus alterque transiit annus, nusquam fere stabiliter agente Rege; quoad R. P. Carolus Mauritus Vota e Societate Jesu,

Regi

A Regi ob Historicarum Mathematicarumque verum scientiam carissimus, et Librum et Epistolam Regis in Scriniis requisivit ac reperit; annuentque sibi Rege, quod hic pridem factum voluerat, circa moram conscriptum est responsum, cuius tenor fuit inscriptus Venerabilibus et Clarissimis Praelatis, Decano, Canonicis, totique aliae Patriarchalis Ecclesiae Hispaniensis Capitulo, sincere Nobis dilectis.

JOANNES TERTIUS

Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviæ, Samogitiæ, Kiovie, Podachiæ, Livonie, Smolenscie, Severie, Czernikoviæque.

Venerabiles, Clarissimi, sincere nobis dilecti. Quemadmodum eximia Pietatis Vestrae documentum est, quod Divus Ferdinandus, Almae Vestrae Patriarchalis Ecclesiae Fundator, ceu alter Phoenix sacris excitatus ex cineribus, tam modo e pælo glriosus, quam olim e pælo victoriosus, iteram in orbem prodeat Christianum: ita insignis Urbani-tatis vestrae est argumentum, quod ad nos tantis terrarum spatiis dissitos, hoc Regalis fortitudinis ac pietatis dirigere voluistis archetypon. Nobis

equidem, qui hactenus heroica Cathelicorum Regum, et inelitæ Gentis Hispanicæ toto orbe celeberrime, contra Christiani nominis hostes facinora, admirabundi suspeximus, semper in animo fuit invictissimi pro gloria Crucis athleta Ferdinandi colere meioriam, et qua possumus factorum ejus imitari celsitudinem. Nunc vero, cum et seriem sanctissimæ illius vitæ veris adumbratam coloribus, vestro munere, Nobis relegere licet, enixius conabitur, pro re Christiana et fide orthodoxa, actiones nostras ad hauc ideam, tam sancti Deoque cari Regis opac ac patrem efformare. Id vero, inter optime de vobis meriti Principis exempla, non postrem apud nos erit, ut Venerabile Capitulum vestrum, quod a tam sancto Monacha fundatum se gloriatur, Regalis nostre benevolentiae aestimationisque specimina, quoties se tulerit occasio, experiatur. Interea emvis boni et felicitatis incrementa Venerabili Capitulo vestro cœlitus exceptamus, ac nos, Regiam Demum, Regnumque nostram, Sanctæ Vestre Hispalensis Ecclesiæ precibus impense commendamus. Dabantur Leopoli, die xii Martii, anno Domini millesimo sexcentesimo octagesimo septimo, Regni vero nostri decimo quarto. E

JOANNES REX.

DE B. CONSTANTIA XIRA ET B. MARIA FERNANDEZ, DE VITA PAUPERE, EBORÆ IN LUSITANIA. COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De earum cultu, vitæ instituto, Augustiniana Regula, saltem post Constantiæ mortem suscepta.

SCC. xv

Earum ritæ
Institutum,

postea indu-
cta Regula
Augustiniana
commutatum.

Corpora sub
altari.

Quas Castellani vulgo Beatas, Lusitani seculis Superioribus Pauperes, vel de Vita paupere nuncupabant; mulieres erant, curitatis et devotionis operibus sic deditæ, ut distractis pro Dei amore possessionibus, munum suarum labore ac piorum eleemosynis vivere eligerent, nullius religiosi instituti Regula sese adstringentes, solaque Confessorii directione contentæ. Tales fuerunt, quas in titulo proposui, Constantia et Maria; Videlæ, an Virgines, non habeo dicere; talisque ritæ exemplo plures ad sui imitationem provocando. Collegium quoddam Reclusorum, in domibus ad hoc emptis, instituerunt. Ibi denique assumpta S. Augustini Regula, et cœnobitica vivendi forma introducta est, sub titulo S. Monicæ et regimine Frotrum Eremitarum; sub quibus multiplicatae Sanctioniales, anno MDXXVII Coloniam emiserunt in Villam-vitiosam; et aliam, cum essent ab Ordinis jurisdictione ad Episcopi curam traductæ, anno MDLXXXVI Ulisipponem, fundandis istic Sanctæ Crucis Sanctarque Monicæ conventibus. Hinc factum ut ipsas quoque sui Ordinis Beatis adscribant Eremitæ Augustiniani, quoram Alphabetum texens Herrera, parte i pag. 136, nonnullas nobis de illis notitias dignas memoratu suggestit, quas in Hagiologio Lusitano Georgius Cardosus partim auxit, et partim eliminavit.

2 Ac primo ad cultum quod attinet; earum Reliquiæ sub altari capella majoris veneranter asservantur, ubi antiquitus pluribus miraculis coruscavunt; eamque dies natalitius solemnis fuit in hoc monasterio, prima die post Pentecosten, usque ad initia regni Philippi I, Hispani Secundum vocant id est usque ad annum MDLXXX, quo ultimus Lusitanæ Rex Henricus obiit. Intermittendi cultus causam vix aliam possit excusat, quam languentem exitate ut quam maxime pietatem. Illius testis allegatur Antonius a Purificatione, Theatri triumphalis Choro 3, qui hunc

sum librum, Lusitanæ Eremitarum provinciæ laudes complexum, edidit anno 1632, deinde vulgari lingua redditum publicavit, sub titulo Chronicæ antiquissimæ Provinciæ Portugalensis; similia denique imprimi fecit in opere, quod Cardosus allegat, sub titulo Chronologiaz. Nononasticæ. Quid porro Cardosum moverit, ut festum, intra unnum mobile, affigeret huic xxx Maii, difficile est divinore; nisi forte invenit aliquid (quod tamen si invenisset non videtur tacitus fuisse) circa ipsas vel earum alterutram tali gestum anno, quo dies ejusmodi conveniebat cum Feria u Pentecostali; quod toto seculo F xv, de quo solo quæstio esse potest, tantum bis contigit, videlicet anno MCCCCXXI et MCCCCXLII, nec totis octoginta annis post, aut quadraginta antea acciderat ut Pascha celebraretur die x Aprilis, unde iste concursus exurgere debet.

3 Porro tam Antonius prædictus, quam quos secutus est, paulo dumtaxat antiquiores, Ludovicus de Angelis, in Viridario Lusitano, aliisque; Sorores eas faciunt. Non fuerunt Sed spiritu, non carne, sorores fuisse convincit Cardosus, ex legato testamentario Joannis Gomez et Violantis Rodriguez, scripto sub Era MCCCCXLVI, id est anno Christi MCCCCVIII, quo dominus quædam brigantur Constantiae Xiræ et Mariae Fernandez * contuberniali ejus, quia sunt bone mulieres, pauperes et famulæ Dei; ubi vel sola cognominum diversitas sufficit ad excludendum germanitatem. Idem Augustiniani auctores de illis sic loquuntur, quasi Augustinianam Regulam tandem professæ ambæ sint: sed et hoc, saltem de Constantia, dici non posse, probat sepultura in æde Cathedrali; cui duplex Anniversarium in eadem Cathedrali constitutum, sub hisce terminis Latine redditis, invenitur. Die xxiii Martii facimus anniversarium Constantiæ Pauperis, propter domos quas legavit Capitulo, quæ sunt in Murofracto, datæque legavit

Cultus feria
2 Pentescosta-
li.

* Parecera
nee saltem
Constantia
professa est
Regulam
Augst.

*prius mortua
23 Martii,
fretisse id Ma-
ria potuit,*

A legavit Capitulo, quæ sunt in Murofracto dataque pro domibus illis sunt libræ antiquæ novem. Facimus autem pro ea duo Anniversaria; unum hoc die, quo vitam fioivit; et alterum vi Maji, suntque pro iis assignatae libræ antiquæ quinque. Jacet juxta fuatæ baptismalem per duos gradus, et petræ supra eam stratæ signantur crucibus. *Similia in eodem Anniversariorum libro iisdem Lusitanicis terminis leguntur die vi Maji. Ex quibus verbis primum scimus, obiisse Constantiam die xxiii Martii; deinde colligimus ex iisdem, Pauperes Sorores, quas vivens collegerat, propriam tunc nullam habuisse ecclesiam, in qua mortuos suos sepelirent. Incerti vero manemus, utrum per testamentum ejusmodi ipsa vivens se abili- caverit proprietate domorum istarum; an vero ita, ut post suam testatrix mortem ea primum devenerint in possessionem Capituli: placet tamen magis, ut omnem stabilis fundi proprietatem vivens ipsa deposerit.*

B clarere miraculis, et coleretur ut Sancta; judicatum fuerit a Superioribus, dignius collocandum corpus; non tantum ipsius, sed etiam Constantiae, nihil minori cum opiaione sanctitatis defunctæ, quamvis alibi jam sepultæ. *Hujusmodi autem a prioribus sepulturis translatio ad altore, utique non nisi consulto et probante Archiepiscopo facta, species quædam Canonizationis fuit, superioribus seculis usurpatæ, et ei saltem quam nunc vocamus Beatificationi respondens; quapropter Beatas sine scrupulo diximus. Circa annum MCCCCXC, ut ait Ludovicus, jam stabat in urbe Eborensi istud devo- tarum valde mulierum reclusorium: et anno MCCCCXXI, ut scribit Cardosus; Regula Augustiniana illuc inducta est; recipiente illarum obedientiam Fr. Joanne Fanono Provinciali Lusitanice, sub cuius et successorum regimine locus mansit usque ad annum MDXXXVI, ut Ludovicus; vel, ut Cardosus, usque ad MDXII, quando Joannes tertius earum regimen ad Ordinarium transtulit, nequidquam din frustra obni- tentibus Sanctimonialibus. Tali vel alia occasione pau- latim a veteris disciplinæ fervore dilapsæ illæ, etiam resixerunt in cultu primarum suarum Matrum, eo fortassis præ. ext' quod non essent solenniter canonizatæ; quemadmodum aliorum plurium, diuturni cultus pos- sessione Beatorum, venerationem antiquitus receptam,*

C post Tridentinum Concilium abolitam scimus, a nimis rigidis decrutorum Concilii interpretibus. Sed nos, omissa ejusmodi querela elogium quod illis texunt Cardosus, Latine reditum exhibamus.

ACTA

Ex Hagiologio Lusitano Georgii Cardosi.

*Secundo renun-
tiante,*

Dic xxx Maii. Eboreæ solennis commemoratio duarum prudentium virginum ac sponsarum Christi, Constantiae et Marie de vita paupere, eo loci natarum, et fundatricum (ut creditur) Conventus S. Monice, quem istic habet Ordo Eremitanus. Cum enim essent divitum ac nobilium parentum filiae, mundanam omnem pompa generoso animo conculeantes, et virginalem puritatem consecrantes Deo, mundum suum muliebrem, haud sane exiguum, in manus pauperum reposuerunt; matronis ac virginitibus Eborensibus (sicut olim Romanis Paula atque Eustochium) ad imitationem positæ in exemplar perfectionis. Cum ergo suavis tam sanctæ conversationis odor longe lateque se diffunderet per regionem illam, complures eis allexit socias; unde brevi extitit insignæ ac bene ordinatum Beatarum collegium, quæ succendentibus annis amplexæ sunt

Regulam S. Angustini, sub obedientia Ordinis Eremitani. Illis Constantia senior locum Priorissæ, junior Maria Vicariæ tenebant, quoad vixerunt; iaria cum suavitate regentes ambæ novellum ger- gem, nec deerat, ubi erat opus, discipline rigor; qui tamen subditarum animos neutiquam alienaret exasperaretq; sed astimationem ipsis inter eas venerationemque conciliaret. Erant autem ambæ, tantum deditæ operibus caritatis, ut solum id animo propositum habere viderentur, quo bene inererentur de singulis, tanquam si sue germanæ sorores forent: manus vero earum, virtute quadam divina præditæ, præsens remedium ferebant infirmis, qui buscumque admovebantur.

2 Porro ex suæ reclusionis loco, quotidie procedebant ambæ, subsequentibus gemino ordine sociabus, pro usurpandis Sacramentis, ad viciniorem sibi S. Mametis ecclesiam; diciturque de iis, quod cum Mater Constantia, sive aetatis vitio, sive pre copia lacrymarum devotarum, facta fuisse cæca; hiberno tempore foras progrediens, ad manum ducebatur ab Angelo suo Custode, in forma et habitu juvenili, ne caderet vel luto inficeretur. prout ipsa saepe testabatur. Pœnitentiaria, quas exercebant, rigor erat magnus; et in memoriam sacre columnæ, ad quam in Praetorio fuit flagellatus Dominus no- ster, habebant in secretori ædium parte columnam, ad quam etiam ipsæ se ambas alligari faciebant crudeliterque flagellari. idque potissimum seruissæ sextis; pium ejusmodi exercitium applicantes animabus Purgatorii, quarum intima tangebantur compassione: et tali occasione saepe videbant coram se ascendentes scintillas ignitas, quasi indicia auxili animabus impensi, que eo modo se sublevatas a tormentis monstrabant. Quia autem cunctis notissima virtus illarum erat, numquam temporalis subsidii patiebantur inopiam; sed Dominus quibusdam fidelibus inspirabat, ut ad ostium domus noctu afferrent, quod ducentæ diei satis erat; sic tamen ut numquam resciri potuerit, cuius benignitate id fieret.

3 Multis annis in hunc modum traductis, ad finem desideriorum suorum tandem pervenerunt, meritis bonorum operum cumulate. Et prior quidem obiit, quæ aestate senior, oculis cæca erat, Mater Constantia: cuius corpus in ædem Cathedralem delatum (necedum enim ecclesia istie ubi morabantur erat ædificata) depositum fuit magno cum accursu populi juxta pilam baptismalem. Quando vero Maria obiit, ad justam altitudinem surrexerat propria ecclesiæ fabrica; intra quam ipsi data sepulta fuit, singulari cum veneratione, subtus altare magnum. Credibile est, haud diu postea illuc quoque translatum fuisse corpus fidelis sociæ: nec enim conveniebat post mortem separari ab iavicem eas, quæ tam coniunctæ in vita sua fuerant; cum ultraque æqualem de sua sanctitate opinionem in omnium animis reliquisset. Hac inducti fideles, diu in usu habuerunt de terra primæ illarum sepulturæ devote accipere ad usum febricitantium: quod cum plerisque felicissime cederet, magnam iisdem tota provincia venerationem conciliabat, et hoc præcipue apparebat, prima post Pentecosten die, quam illis singulariter festivam habere populus Eborensis consueverat. Sed tempus, quod immutat omnia, et festivitatem et venerationem antiquam abolevit, haud sinc culpa Eborensium civium, prout hodie cernimus. Ita ille, cuius tertium bimestre primum prodit anno MDLXVI. Altera pars sacri illius anni ne perficiatur, importuna mors auctoris efficit; cui utinam pari diligentia succedat aliis, sed qui audeat Dextrina figura contempnere; quod si Cardosus facere potuisset, suæ suæque gentis estimationi haud dubie melius consuluisse apud eruditos viros, quibus ista contemptui sunt.

D collegium Rea-
tarum insti-
tuunt:

*ecclesiam S.
Mametis fre-
quentant:*

E ad columnam
se faciunt
flagellari:

*eleemosynis oc-
cultæ vici-
tant.*

*Constantæ
in Cathedrati
sepulta.*

*postea Maria
sub Altari
jungitur,*

*cotuntur
ambæ die
Pentec.*

DIES TRIGESIMA PRIMA MAJI.

SANCTI QUI PRIDIE KALENDAS JUNII COLUNTUR.

S ANTA PETRONILLA, Virgo Romana.	S. Justus,	in ceteriori Hispania.
S. Crescentianus Martyr Turribus in Sardinia.	S. Tecla,	
S. Hermias miles, apud Comanos in Ponto Martyr.	S. Firmus,	
S. Cantius,	S. Paulinus,	
S. Cantianus,	S. Hesychius,	
S. Cantianilla,	S. Donatianus Martyr, Cirthæ in Numidia.	
S. Protus,	Saneti Timidenses, in Proconsulari Africæ Provinceia.	
S. Gaulienus,	S. Datiana seu Datianus Martyr Carthagine.	
S. Germananus,	S. Paulinus, { Martyres Antiochiae.	
S. Vieturus,	S. Isieus,	
S. Silvanus,	S. Simplicianus, Martyr Pietavii in Gallia.	
S. Telesphorus,	S. Silvius, Episc. Tolosanus in Gallia.	
S. Vieturinus,	S. Pasehasius, Diaconus Romæ.	
S. Donatus,	SS. Alexander et Galla apud Arvernosi in Gallia.	
S. Isthalus,	S. Helmtrudis, Reclusa in Paderbonensi Westphaliae dioecesi	
S. Tertus,	B. Mathillis, Abbatissa Ordinis Canon. Regularium S. Augustini, Dyezzæ in Bavaria.	
S. Rogatus,	B. Jacobus Venetus, Ordinis Prædicatorum, Forolivii in Romandiola.	
S. Germananus,	B. Vitalis, Eremita tertii Ordinis S. Francisci, Assisi in Italia.	
S. Silvanus II,	B. Baptista Verana, Ordinis pauperum Sororum S. Claræ, Camerini in Umbria.	
S. Honorius,		
S. Cieilia,		
S. Tertula,		
S. Lautia,		
S. Victoria,		
S. Fortunata,		
S. Rogata,		
S. Paulica,		
S. Agapia,		
S. Castula,		
S. Amelia,		
S. Tertula II,		
S. Lupus,		
	Martyres Gerundæ	
	{ Martyres Aquileiæ.	

COROLLARIUM.

- S. Gertrudis, Virgo Martyr, Valduleti in Lotharingia : colitur postridie Ascensionis Dominicæ.
 S. Berferagmus Presb. Ord. Eremitarum S. Augustini, Firmi in Piceno : colitur feria tertia Pentecostali.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

- B**eatus Gislemarus Monachus, Daniæ Apostolus, memoratur in Menologio Bucelini, ex Actis S. Anscharii Archiepiscopi Hamburgensis; in quibus ejus mentio fit pag. 412, num. 16 iii Februarii.
 Blanda, a S. Elentherio Episcopo Tornacensi ad vitam resuscitata, sancte obiisse traditur in Vita illius xx Februarii.
 Luitpurga Sanctimonialis in Saxonia, virtutibus et miraculis clara, a Wione propter ignorantiam diei in Appendicem relata, ab Arturo in Gynecæo sacro ponitur hac die, citato Wione, et quem hic allegat Cratepolio : ipsa est quam Greveni ad Usuardum Additiones et ex his Canisius habent ea die, qua Vitam, nunc demum obtentam, dabimus xxviii Februarii.
 S. Kmesrida Virgo, Pendæ Regis filia, memoratur a Bucelino. Est hæc S. Kineburga relata vi Martii. Miraculorum S. Benedicti festum celebrari indicat idem Bucelinus. Nos ea deduximus ad Vitam xxi Martii.
 S. Frontonius Abbas suggestur in Annotatis Carthaginiensibus Bruxellensis ad Grevenum. Videtur esse S. Fronto Abbas in Seethi, cuius Vitam dedimus xiv Aprilis.
 S. Antonini, Archiepiscopi Florentini, Canonisatio anno 1523 facta, indicatur in Kalendario Balinchemii. Vitam ejus cum Actis Canonizationis dedimus ii Maji.
 S. Mundana, Vidua et Martyr, celebratur sub ritu duplice in Ecclesia Surlateusi, dicata S. Sacerdoti Episcopo Lemovicensi filio ejus. In hujus Vita omnia, quæ hic dici possent, continentur v Maji.
 Certamen Martyris Jeremiae refertur in Martyrologio Arabo-Ægyptio, quod nobis Latium facit cum Romanæ ugeret Gratia Simonius Maronita, nunc Tripolitanus in Syria Archiepiscopus. Putamus scribendum fuisse Hermiam, de quo hoc die agimus ; nisi forte est Patriarcha Hierosol. alias Orestes, de cuius martyrio sub annum 1006 tolerato egimus in Historia Chronologica istorum Patriarcharum antet tomum iii Maji, invenimus autem nomen in aliquibus fastis Latinis xv et xvii Maji.
 Ferdachricus, inscriptus Tamachtense, et iterum, quando

quando inter Prætermisso de eo egimus xviii Maji.
Silanus, cognomento Peregrinus et Episcopus, refertur a Dompstro in Menologio Scotico. Aliquot Silani Hiberni hoc Mense a nobis sunt ad ordinem Prætermisso rejecti. Interim quia scimus Ferrarum a Dempsstro induitum in plures errores, suspicamur hunc esse Silaum, quem ipse ad xxx Maji retulit, nos autem

xxi Maji.

S. Lupicinus, Episcopus Veronensis, refertur in hodierno Martyrologio Romano, de quo cum ecclesia Veronensi et aliis egimus

xxii Maji.

SS. FLAVIANUS et CRESCENTIUS Martyres Romani, ob corpora de mandato Innocentii PP. X ab Alexandro Victorio Episcopo Aletrino extracta e Cæmeterio Calepoli atque in Austriam translata, Officio ecclesiastico Duplici coluntur; hie, a Carmelitis Discalceatis monasterii eremitici S. Annæ, quo solent ipsius S. S. Annæ die quotaannis Imperatores accedere, in confinis Austriae et Hungariae siti, atque ob Eleonora Augusta Ferdinandi II conjugi fundati; iste, a Sanctimonialibus Carmelitanis itidem Discalceatis Græci in Styria. Ita nobis adm. R. P. Paulus ab Omibus Sanctis, qui et alia plura similius suggesit, monasteriorum sui Ordinis ornamenta simul et munimenta, etiam ad alios menses pertinentia: cuius diligentia et pium zelum utinam imitentur plures; quatenus ejusmodi Sanctis, de quibus alias consultum non est longam re speciale texere narrationem, sans saltem locus detur in capite Prætermisso, cum prærogativa majusculi characteris.

Ferrandus, Cartaginiensis Ecclesiae Diaconus, ob doctrinam celebris est. Ejus opera omnia, et aliorum de eo elogia edidit Divione anno MDCLIX Petrus Franciscus Chiffletius Soc. Jesu, eique dicitur Fulgentius Ferrandus. At Hector Ferrandus Tamayo Salazar in Martyrol. Hispanico, qui, auctoritate Julianum Petri et Antii Hali, adstrinxit ei Episcopatum Carthaginis Spartariæ, ac dein Toletanum; et, quod maxime hue spectat, ut Sanctum autumat coli. Verum hujus venerationis non reperimus ullum vestigium: abest nomen ejus a Toletanis Missalibus, Breviariis, Officiis propriis, quæ varia habemus excusa. Silet de eo Antonius de Quintanauduenias; in libro de Sanctis Ecclesiarum Toletanarum. Nulla etiam mentio ejus est in Officiis divinis Ecclesiarum Carthaginensis: neque Hispanica istæ figmenta momentum ullum apud nos habent, ut faciant dubitare, quin Ferrandus intra Diaconi gradum, quem Carthagine in Africæ gessit, semper substiterit, solius Synonymiæ occasione a fabulatoribus ad Carthaginem Spartariam in Hispania tractus, indeque ad Sedem Toletanam traductus, pari mentiendi licentia: nihil enim Julianus Petri vel Antonius Hali apud nos sunt quam veterum auctorum ac nominum larvæ recentes. Eugenius Episcopus et Sapiens inscripti ut Sancti de Magh-Creainb-Chaill, Hiberni, Martyr Moeldradus Slavensis, rologio Tamlachtensi, de quibus et aliis Hibernis hoc mense relatis, certiora libenter addiscemus.

Hildebertus Archiepiscopus Magantiacensis, mortuus hoc die anno 931, cum titulo Venerabilis dumtaxat, locum habet in seculo 5 Benedictino, ubi Acta ejus a Mabilione collecta legi poterunt.

Hermannus, ex Canonico Bonnensi Monachus Hemmenrodensis, dein Abbas Heisterbacensis in Valle S. Petri, indicatur in Kalendario Cisterciensi et cum titulo Beati profertur ab Henriquez, Chalemoto, Bucelino. At solum Venerabilis appellatur a Geleño in Fastis Coloniensibus, et Theodoro Rhay in Annotabus illustribus Juliarum Cliviarum etc. Absque omni titulo enim habet Jongelinus in Serie Abbatum.

Hermannus Conversus Heisterbacæ, Ordinis Cisterciensis, ut Beatus refertur ab usdem Henriquez,

Maji T. VII

Chalemoto, Bucelino: absque omni titulo ab iisdem Gelenio et Theodoro Rhay.

Fulco, ex Dumensi Abbatte, tunc Savigniacensis Ordinis, Institutum Cisterciense amplexus, in Clara-valle mortuus, cum titulo Beati refertur ab Henriquez, Chalemoto, Bucelino et Raissio. Più solum adscrribitur a Saussayo.

Rolandus, Comes Cenomanensis aliquique primæ nobilitatis Equites Gallæ, traduntur tempore Caroli Magni in Pyrenæis saltibus n Saracenis occisi, quos inter Pios recenset Saussayus. Eginhardus in Annalibus ad an. 778 narrat, quomodo a debellatis Manris, et Pamplona, ne rebellare posset, miris exuta, revertitur Carolus; et Vascones, extremum regnum adorli ex insidiis, magno illud tumultu perturbant; et in hoc certamine, inquit, plerique Aulicorum, quos Rex copiis præficerat, interficiuntur. Atque hæc est illa Poetarum fabulis celebratissima pugna Roncivalensis seu Roscidævallis, de qua idem Eginhardus in Vita Karoli Magni agens, inter tres primarios nominat Rollandum, Britannici limitis Praefectum. Plura identicus nullus auctor habet, nedum aliquid de Rollandi cultu sacro.

Sigewinus Pins, Archiepiscopus Coloniensis, indicatur in Fastis Agrippinensis Gelenii, quem consule.

Joannes Ketel, relicta mercatura adjunxit se Fratribus seu Clericis in communi Daventriæ viventibus, et ab iis coquinæ officio deputatus, pie anno 1398 mortuus, refertur ab Arnolfo Raissio in Actario Molani ad Natales Sanctorum Belgij, nullo apposito titulo; sed indicat se illud encomium dare, ex Vita ejus a Thoma Kempensi edita.

B. Andreas, Archiepiscopus Trevirensis, Confessor, indicatur in Notis MSS. CARTHUSIA BRUVELLENSIS od GREVENUM. Habetur xii Episcopus, et vixisse creditur circa an. cxxxvii. Sed nihil alibi de atquo illi tributo cultu legitimus.

Pilegrinus, Episcopus Passaviensis in Germania, cum titulo Sancti profertur a Ferrario in Catalogo generali. Abstinet ab omni titulo WIGULEIUS HUNDUS in Metropoli Salisburgensi, ubi ejus Acta describit, ac mortuum tradit hoc die anno DCCCLXCI: recenset autem eum inter illos, qui in quodam Chronico dicuntur clariusse miraculis. Habemus Passaviense Breviarium anno MCV excusum, sed usque mentione hujus Pilegrini.

Paulus, Abbas Castaliensis, in territorio Lemovicensi, cum toto conventu suo a Normannis occisis, memoratur a Bernardo Guidonis in MS. Chronico, usque ultra cultus mentione, nullo etiam anno, mense aut die indicato. Hos tamen sanctos Martyres appellant ad hunc diem Menardus et Saussayus; qui Paulus tribuit, quæ Bernardus asserit factu a Gaufredo, postmodum istic Abbatte. Bucelinus novo encomio eumdem exornat.

Erutherus, Episcopus Merciorum et Abbas monasterii Ingoltingum in Anglia, cum titulo Sancti memoratur in Kalendario MS. Ordinis Benedictini, ut plurimum desumpto ex Trithemio. Quantum conjectura assequitur, videtur designari Trumberus, ex Abate Gethlingum creatus Episcopus Merciorum anno 659. De eo agit Trithemius lib. 4 de Viris illustribus Ordinis Benedictini cap. 18, sed absque indicio ullius venerationis, neque diem obitus indicat.

Hubertus, Abbas in Picardia, ut sanctus indicatur a Bucelino, citante Menardum, asserente suis magnæ sanctitatis virum. Omititur a Saussayo, licet alias Menardum sequi solito.

Findocha, Virgo in Scotia, refertur a Cumerario, citato Breviario, quæ non est in Aberdonensi.

Simeon in Frisia, gentis illius Apostolus, indicatur

in Menologio Scoto-Dempsteri, qui lib. 17 Hist. Eccl. gentis Scotorum, asserit solum S. Bonifacii fuisse, et non Sanctis sit adscriptus, non audet temere asseverare.

Nos in Actis S. Bonifacii dandis v Junii Simeonem, istum non invenimus; Dempsterum autem, tam multa scimus in suæ gentis grotiam temere confinxisse, ut nobis hic videatur ridiculus, dum dubitat Sanctis adscribere, quem in rerum natura fuisse sua unius fide numquam probabit.

Apollinaris, Arima in Japonia occisus pro fide, anno 1617.

Justinus Guardianus, Crocovia, circa annum Joannes Slonka, 1483.

Joannes Gomesius, laicus Casaraugustæ, an. 1447

Petrus de Montibus, in Canaria, anno 1560

Felix a Perusio, Philippina Abbatissa Romæ anno, 1423 inscripti Martyrologio Franciscano Arturi, et Felix etiam ejus Gynecæo, cui Philippina odditur in Menologio Lakerii.

Joannes Baptista Podius Genuensis, Congregationis S. Mariæ de consolatione institutor, in Ordine Eremitarum S. Augustini, obiisse hoc die anno 1479 resertur, cum titulo Beati Fratris et radiis Beatorum insignitus, inter Scheolas Angeli de Rocca, citatas a Thoma de Herrera tomo 1 Alphabeti Augustiniani pag. 390 et sequenti: qui post plurima relata dolet, ubi et quando efflaverit animam, incertum esse, ejusque ossa tumulo ignoto tegi.

Antonius Pasqualinus, Sacerdos exemplaris vitæ, mortuus anno 1590 hoc die, memoratur a Masino in Bononia perlustrato; sed solum Venerandus appellatur.

Antonius Augustinus, Archiepiscopus Terraconensis, anno 1586, hac die, pientissime obiit: vir, apud omnes sui temporis Eruditos astimatissimus, nec minus virtutibus quam litteris excultus. Ista, licet non fuerint adeo celebrata post mortem, neque iis dirimitus testimonis roboretur, quibus moveri Sedes Apostolica potuisset, ad enim religiosiori honore dignandum; atque adhuc licet Antonius, ad opus hoc nequaquam pertineat; nomen tamen hic ponere volui, ut indicarem exture in Musavo nostro prolixam de vita ac scriptis ejus virtutibusque tractatum, Latine conscriptum et ex Hispania huc delatum ab Andrea Schotto: qui illius olim domesticus mortuum funebri oratione lauduverat; atque in nostram Societatem transgressus, Latine verit ediditque Antwerpia, anno 1617 ipsius Archiepiscopi Dialogos, de Romanis Hispanisque Antiquitatibus per nummos illustrandis. Erit fortassis qui eruditissimum opus aliquando curabit recudendum, accepto a nobis, si volet, exemplari, Schotti manu correcto, et variorum Elogiis Græcis Latinisque uoto: in cuius novæ editionis limine apte ponevetur Troctitus iste, a me aut successoribus meis haud illibenter communicandus; aut eo longe prolixior alius, sed Hispanicus, et aequo ineditus, quem idem Andreas Schottus servavit, compositum a Doctore Don Martino Joanne Augustino, Archiepiscopi nepote et Metropolitanæ Casaraugustanæ Canonico, dedicandum D. Galcerano Alhanell, liberorum Philippi III instructori: cuius Martini frater, patruo cognominis Antonius, Societatis nostræ Sacerdos, legitur in Bibliotheca Hispanica Nicolai Antonii, scripsisse Hispanice, Summam Chronologicam Actionum magis illustrium Archiepiscopi, ex Traetatu justo in compendium redacto; qui justus Tractatus, eorum quos dixi Tractatum alteruter procul dubio est, an autem alterutrius fratris Lotinus etiam sit, non facile dixerim. Non esse Schotti, persuadent mihi additamenta marginalia, a diversa longe quam istius sit manu, quæ etiam a nota nobis ex suis ad Schottum epistolis

Martini manu non videntur esse; sed potius ab Antonio poterunt adjecta presumi, donec certius aliquid ex iis constiterit, qui forte ex ea supersunt familia, et plura Patrui ac Nepotum autographa servant.

Wilstanus, alias Wostanus puer, nepos Regum Meriorum, a Wertefredo cognato suo innocenter occisus anno 849 in vigilia Pentecostes, ut Sanctus Martyr, relatus a Wilsono in priore editione Martyrologii Anglicani, et Ferrario cum secuto. Verum in secunda editione, calculo melius inito, relatus od diem, quæ tunc erat Pentecostes vigilia. 1 Junii

NOT. 7°

APP. TOM.

VII MAJ.

S. Bennonis Episcopi Misnensis in Saxonia Canonizatio anno 1523, resertur a Wione, Dorganio, Mernardo, Bucelino, Ferrario. Natalis ejus celebratur. xvi Junii.

S. Joannes Episcopus Gotthiæ, hodie cum longo elo- gio inscribitur Synaxario nostri collegii Divionensis; Typicon et Mena eum habent, quando et nos de illo. xxvi Junii.

SS. Processus et Martinianus, seu Marcianus, Martyres Romæ, inscripti sunt apographis Martyrologii S. Hieronymi, et in Corbeiensi additur Firminus, de quo cum aliis duobus poterit agi notali horum die 11 Julii.

Sanctorum Machabæorum Martyrum Translatio Coloniæ, anno 1164 facta, celebratur apud Grevenum, Gelenium, et Canisium, item in MS. Florario, et Martyrologio Coloniæ an. 1490 excuso. At cultuntur potissimum 1 Augusti.

S. Joannis Baptiste Translatio einerum Genuam. indicatur in Catalogo generali Ferrariae. Celebratur illud festum Dominica infra Octavam Ascensionis sub ritu duplici secundæ classis. Poterit de ea Translatione agi ad festum Decollationis ejusdem, xxix Augusti.

S. Rosa, Virgo apud Viterbiæ, indicatur in MS. Florario: ab aliis iv Septembbris.

S. Wulfildis, Virgo et Abbatissa in Anglia, indica- tur in secunda editione Martyrologii Anglicani. Habemus Ritam in codice MS. relatam ad diem v Idus Septembbris, ad quem ante referebatur in priore editione dicti Martyrologii et a Ferrario. Proinde differimus ad dictum diem ix Septembbris.

Mablina a Simana, et Bertranda Carmara, Matronæ beatæ apud Phocensem Galliae provinciam, tantum in Gyuecæo Arturi, de promptis encomiis ex Vita S. Elzearii Comitis Ariani: in quibus non exprimitur dies obitus. Si intelligamus eis tribui aliquem cultum Ecclesiasticum, referemus eas cum S. Elzeario xxvii Septemb.

Frudocha Virgo inscripta est Menologio Scoto-Camerarii, citantis Breviarium Scoticum, Dempsterns lib. 6 Hist. Eccl. gentis Scotorum pag. 276 de ea agit, et citato Kalendario Adami Regii, asserit socrum ejus memoriam recoli xiii Octobris.

Helmtrith, Ancilla Dei et Reclusa, post memoriam SS. Cantii, Cantiani, et Cantianillæ Martyrum, et Petronille Virg. inscribitur verbis jam allegatis perantiquo membraneo kalendario, serrato in Bibliotheca Cathedralis Paderbornensis: ideoque non dubitavit Gamansius noster Sanctam vocare, addens in MSS. esse eruditos Paderbornæ viros, qui existimant inclusam fuisse in Herdehausen, ubi adhuc reclusorium extat prope chorum, quod origo et causa fuerit monasterii ibidem fundandi. Nihilominus maius ipse eumdem facere cum Helindrude Reclusa Herisiensi, cuius est ampla laudatio in historia de S. Cordula, Ursulana. Faret Martyrologium Paderbornense ouctum a B. Imado seculo xi, ubi prescribitur Commemoratio Hiltrudæ, Dei ancillæ et in Herisia Reclusæ, cui revelata fuit S. Cordula. De hac autem agendum nobis erit xxii Octobris.

S. Chrysogonus,

S. Cbrysogonus, Martyr Aquileiæ, *adjungitur hoc die SS. Cantio, Cantiano et Cantianillæ, ibidem passis, in MSS. Martyrologiis S. Hieronymi, iten Aquisgranensi et alio Reginæ Suecæ. At dies ejus natalis est*

xxiv Novembbris.

SS. Marcellus et Exuperantius, Diaconi S. Sabini Episcopi, referuntur ab Hermanno Greveno et Henrico Canisio : quia hoc die, haud diu post Martyrium suum, sepulti fuerunt : sed alii eos referunt cum sua Episcopo S. Sabino die xxx Decembris.

DE SANCTA PETRONILLA VIRGINE ROMANA.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

De ejus obitu, spirituali Patre S. Petro, cultu, Reliquiis, quarum variæ aliarum synonymarum sint.

a. u.

SUB DOMITIA-
NO ! Marcellus
a SS. Nereo
et Achilleo
rogatus, exponit Vi-
tam S. Petronilla. C a Flacco Ca-
mite in spon-
sam petitur, post sumptum
Eucharistium
moritur:

Acta martyrii SS. Nerei et Achillei Eunuchorum, et S. Flaviae Domitillæ Virginis, ex plurimis peretustis MSS. codicibus illustravimus ad diem xii hujus mensis Maji. In his Marcellus, Marci Præfecti Urbis filius, rogatus litteris SS. Nerei et Achillei, ex insula Pontiana scriptis, respondet hoc exordio : Marcellus, servus Christi, sanctis Confessoribus Nereo et Achilleo. Lectis litteris vestris, gudio sum repletus. Cognovi enim vos constantes esse et fide et corpore, et solicite pro veritate pugnare. Et quoniam memorasti objectum vobis hoc, quod Simon (*Magus intelligitur*) innocens fuerit, retexam ex parte aliqua vitam ejus, ut ex paneis cuiuicta noscantur. Qua relatione facta, subiungit ista : Quo autem ordine se viderunt SS. Petrus et Paulus Apostoli, et post septem menses conflictum habuerunt cum Simone, quoniam hic fuistis et vidistis oculis vestris, superfluum habui vos docere quod nostis... De Petronilla vero filia Domini mei Petri Apostoli, quis ejus exitus fuerit, quia interrogasti solicite, breviter intimabo : ac dein ita vitam ejus exponit.

C 2 Petronillam itaque bene nostis, voluntate Petri Apostoli clinicam factam. Nam recolo, interfuisse vos, cum apud ipsum plurimi discipuli ejus reficeret, contigit ut Titus diceret Apostolo : Cum universitate salvetur infirmi, quare Petronillam paralyticam jacere permittis? Apostolus ait : Sic expedit ei. Sed ne existimetur impossibilitas ejus incolumentis meis sermonibus excusari, ait ad eam : Surge, Petronilla, et ministra nobis. Et statim surrexit sana. Ministerio autem expleto, jussit eam redire ad grabatum. At ubi jam timore Dei cœpit esse perfecta, non solum ipsa salvata est, verum etiam plurimis recuperavit in melius suis orationibus sanitatem. Et quoniam nimis speciosa erat, venit ad eam Flaccus Comes cum militibus, ut eam sibi sponsam assumeret. Cui Petronilla ait : Ad puellam inermem cum militibus armatis venisti. Si uxorem me habere vis, fac matronas virgines honestas ad me post tres dies venire, ut cum ipsis veniam ad domum tuam. Factum est autem, ut trium dierum acceptum spatium Virgo sanctis jejuniis et orationibus occuparet, habens secum sanctam Virginem Feculam, collectaneam suam, in Dei timore perfectam. Tertio itaque die veniens ad eam S. Nicomedes Presbyter, celebravit mysteria Christi. Virgo autem sacratissima, mox ut Christi Sacramentum accepit, reclinans se in lectum, emisit spiritum. Factumque est, ut omnis turba matronarum et virginum, quo fuerant a Flacco conductæ, exequias funeris sanctæ Virginis celebrarent.

3 Hæc sunt Acta S. Petronillæ Virginis, a Marcello ad SS. Nereum et Achilleum Ennuchos S. Flaviae Domitillæ Virginis scripta, cum hi exules in Pon-

tia insula degerent, imo martyrio essent coronati, ante quam responsum cum hisce Actis ad eos ferretur. Ablegati autem in exilium fuerant cum S. Flavia Domitilla, missa in dictam insulam anno Imperii Domitiani decimo quinto, æræ Christianæ nonagesimo quinto aut sequente, annis post martyrium S. Petri exactis triginta. Verum videntur petuisse, quis exitus fuerit S. Petronillæ, quam ante noverant Romæ a S. Petro paralysi liberatam ad petitionem S. Titi, cuius Acta dedimus quarta Januarii ; diximusque ex Actis tam Græcis quam Latinis hunc Romæ fuisse, cum S. Paulus, imo et S. Petrus, a Nerone interficerentur. In Passione vero S. Pauli, quæ circumfertur sub nomine Lini, dicuntur Romam venisse, Lucas a Galatia, et Titus a Dalmatia, et expectavisse Paulum in Urbe. At quo tempore obicerit S. Petronilla non indicatur in Actis jam relatis, neque in martyrio S. Felicitæ collectaneæ aut S. Nicomedis Presbyteri ; quorum illa passa traditur xiii Junii, iste xv Septembris, eodem quo decesserat anno S. Petronilla. Usuarius assertus Nicomedem Presbyterum migrasse ad Dominum sub Domitiano Imperatore, qui successit fratri suo Tito, xiii Septembris anni LXXXI defuncto, elapsis post martyrium S. Petri annis sedecim. Idem alii habent recentiores cum Breviario Romano.

4 Alia et magis intricata controversia inde exorta est, quod S. Petronilla a Marcello dicatur filia Domini Petri Apostoli, et eadem verba referantur in Martyrologiis Rabani, Usuardi, Adonis, Notkeri, et hodierno Romano ad hunc xxxi Maji, et iterum in predictis Actis dicantur num. 16 SS. Nereus et Achilleus sepulti juxta sepulcrum, in quo sepulta fuerat Petronilla, Apostoli Petri filia. Hinc aliqui cum vulgo credunt, eam ab illo progenitam, antequam a Christo ad Apostolatum vocaretur : itaque videtur etiam sensisse Waudelbertus Prumiensis seculo Christi nono, dum hos versus in Martyrologio suo edidit :

Tum pridie Petronilla, Petri de germine sancto, Fulgida Virgo niciat, Christi trabeata decore.

Aliud argumentum desumitur ex Chronico Sigeberti Gemblacensis usque ad annum MCXII deducto, in quo ad annum MCCLVIII ista leguntur : Corpus S. Petronillæ, Petri Apostoli filiae, a Paulo Papa transponitur, in cuius marmoreo sarcophago ipsius Apostoli Petri inanu sculptum legebatur : Aureæ Petronillæ, dilectissimæ filiae. Quæ eadem habent Platina et Ciacconius in Vita dicti Pauli Pontificis, et ab hoc citatur Baronius ad annum 758, qui ibidem ait, fuisse vetus cœmeterium, S. Petronillæ dictum, ex quo idem Pontifex sacrum corpus ejusdem Sanctæ sublatum transtulit apud basilicam Vaticanam, ac dein verbis Anastasii Bibliothecarii ista refert : Intra ecclesiam B. Petri Apostoli, foras muros hujus civitatis Romanae (scilicet in Vaticano) noviter oraculum in honorem sanctæ Dei Genitricis construxit,

Queritur quo tempore?

appellatur fi-
lia S. Petri,

juxta

A juxta oratorium S. Leonis Papæ, secus fores introitius S. Petronillæ, absque ulla mentione supra indicata inscriptionis: cuius etiam non meminerunt Luitprandus, aut qui sub ejus nomine *Vitas Pontificum*, edit, nec qui corundem *Gesta MSS.* ad Martinum I deduxit. Verum ea inscriptio neque patris nomen exprimit, neque forsitan Christianorum ejus temporis simplicitatem, sed potius antiquam Romanorum sapit elegantiam.

*an pottus filia
spirituali
adoptione.*

S Altii ergo, consideratis temporum ac nobilitatis circumstantiis, S. Petronillam non agnoscunt a S. Petro Apostolo procreatam; sed ab eo in fide Christiana instructam, baptizatam, aut potius ex baptismali fonte susceptam, et sic spirituali adoptione ejus filiam fuisse vocatam. Addit Flarentinius ex præcipua in Petrum Apostolorum Princepem devotione, et aliqua ad ejus sepulcrum vel oratorium præstita jugi veneratione, filiam Petri nuncupatam fuisse. Quad ad temporis rationem spectat, vixisse S. Petrum post Christi Salvatoris in cœlos ascensionem annis omnino triginta et septem, ostendimus in tractatu de Antiquis Pontificibus Romanis ante tomum primum Aprilis: cui si ad- dantur tres anni, quibus S. Petrus in Apostolatum assumptus cum Christo vixit, anni sunt quadraginta, ut jam tum fuisse pridem adulta. Quad si dicantur cum Usnarda et Brevioria Romano S. Nicomedes, et conseqüenter SS. Petronilla et Felicula sub Domitiano ex hac vita decessisse, et forsitan cum SS. Nereus, Achillens et Domitilla degerent exiles in Pontiana insula, jam tunc debuissent SS. Petronilla et Felicula decrepitæ mutronæ censerii. Dein nomen Petronilla, ut adverbit Baronius ad annum 69 num. 32 magis proprie a Petronio quam a Petro deductum videri posset: nam a Petro Petrilla, ut a Prisco Priscilla, a Druso Drusilla, dicenda potius videretur. Addit præterea, S. Petrum cum illani generasset, neclum nomen Petri, sed solum Simonis habuisse, postea a Christo Cepham sive Petrum appellatum. Dein Felicula, ejus collactanea, in ejus demartuæ locum a Flacco Comite in sponsam capita, ejusdem fuisse grandævitatis, et ambæ in Palestina exortæ; cum interimi utrumque nomen Latinæ originis sit, et Petronii Romæ ea a late nominatissimi fuerint, quos inter Petronius Arbitr, nan tam amicitia Neronis et Consulatu gesto, quam intolerabili scriptorum impuritate famas: u Petronii autem processerunt Mamertini, Septimiani, Turpiliunt, Volusiani, omnes nobilissimæ apud Romanas familias; et sub Caligula Petronius quidam Syriæ Praefecturam gessit. Demum quomoda Flaccus Comes mulieres Galilæas, Romanis incognitas et invisas, tanta ardore amasset, et non potius nobilissimam carum Romæ prosapium censemebatur cognovisse? Proinde, quemadmodum S. Petrus suum discipulum Marcum, in epistola sua prima cap. 5 filium nuncupavit, et Apostoli fideles passim fratres appellarunt; ita S. Petronilla filia S. Petri, fuerit cognominata.

6 Paulus Aringhus lib. 3 Romæ subterraneæ cap. 18, describit cœmeterium S. Petronillæ, sanctorumque Martyrum Nerei Achillei ac Flaviæ Domitillæ: ac fundamentum jacit ex Actis dictorum Martyrum Nerei et Achillei, quorum corpora Auspicius discipulus eorum rapuit, et in prædio Domitillæ in crypta arenaria sepelivit via Ardeatina, a muro Urbis milliaro uno et semi, juxta sepulcrum, in quo sepulta fuerat Petronilla Apostoli Petri filia. Addit Aringhus, extractam fuisse supra hoc cœmeterium ecclesiam in ejusdem Virginis Petronillæ honorem; et apud Franciscum Albertum, qui sub Julii secundi Pontificatu floruit, in libro de Rebus urbis Romæ mirabilibus, legi ista verba: Cœmeterium Domitillæ via Ardeatina, apud ecclesiam S. Petronillæ. At S. Gregorius Papa Tertius, apud Anastasiū Bibliothecariorum in Vita ejus, in cœmeterio S.

Petronillæ stationem annuam dare instituit: ubi D obtulit coronam auream, calicem et patenam argenteam, seu alia diversa ad ornamentum ecclesiæ pertinentia.

7 Post S. Gregorium III, interpositis Zacharia et Stephano II successit Paulus I, a quo passim dicitur, ut supra attigimus, corpus S. Petronillæ, ad basilicam Vaticanam translatum: et post hunc interpositis iterum Stephano et Heliario I successit Leo III, qui magnam erga S. Petronillam, venerationem noscitur habuisse. Nam teste eodem Anastasio, in altari S. Petronillæ posuit vestem de stauracini unam, habentem pterygin de blattis seu chrysoclayo. Item in altari B. Petronillæ, fecit vestem albam holosericam, cum tabulis de Chrysoclayo et eruce; et ibidem presbyterium ex marmoribus sculptis decoravit: fecit et columnas argenteas sex, et regulares duos, pensantes simul libras octoginta... Nec non et super altare B. Petronillæ, ubi supra fecit regnum aureum cum geminis pretiosissimis, pensans libras duas et uncias tres. Item fecit venerabilis et præclarus Pontifex super altare B. Petronillæ ciborium, eum columnis porphyretieis ex auro purissimo, mætræ magnitudinis decoratum, pensans libras trecentas quadraginta et octo; atque imaginem argenteam sub areu de ipso ciborio, pensantem libras decem et semis. Præterea investivit altare B. Petronillæ ex argento purissimo deaurato, diversis ornatum pieturis undique, pensante libras centum sexaginta et duas, et uncias octo... Et in Musileo B. Petronillæ, quod ponitur ad B. Petrum Apostolum, fecit coronam ex argento pensantem libras viginti... Sed et in Musileo B. Petronillæ, quod ponitur ad B. Petrum Apostolum, fecit vela alba majora tria, minora octo, ornata undique de fundato. Denique in basilica B. Petri Apostoli... deorsum ubi sacratissimum corpus ipsius Principis Apostolorum requiescit, renovavit imaginem auream, habentem vultum salvatoris Domini nostri Jesu Christi, ac sanctæ Dei Genitricis Mariae Dominæ nostræ, et beatorum Apostolorum Petri et Pauli atque Andreæ, nec non et B. Petronillæ Martyris, ubi et addidit auri obrizi libras viginti et unam et uncias tres. Hæc omnia præstitit Leo III, mortuus anno MCCCXVI. Post Leonem sedit Stephanus IV non integris septem mensibus, dein S. Paschalis I, in cuius Vita, XIV Moji edita ex Anastasio eodem, fit mentio S. Petronillæ, sed neque unquam in horum et Gregorii III relatione appellatur filia S. Petri Apostoli, uti neque in genuino Martyrologio Bedæ, duplice MS. Vaticana S. Petri, duplice Casinensi, Attemptiano, Richenoviensi, aliquo Reginæ Sueciæ ab Holstenio plurimum astimato, et variis aliis, cum apographo Martyrologii Hieronymiani ante mille fere annos exarato. In MSS. fastis monasterii S. Cyriaci ista leguntur: II Kalendas Junii. Romæ S. Petronillæ Virginis, quam cum quidam Romanorum in conjugium accipere vellet, ipsa acceptis tridui indueliis, orando impollutum Domino reddidit spiritum.

8 Corpus ejus sacrum hactenus adservari in sacra sancta basilica Vaticanana, constans ibidem traditio est: et propterea festum ejus ibidem Officio Ecclesiastico sub ritu duplice celebratur, præscribiturque in Missa Gloria et Credo. Traditionis illius testem se præbet Cumanicus Romanus, qui sub Eugenio III Basilicam Vaticanam descriptis, his verbis; Infra Palatium vero Neronis est templum Apollinis, quod nunc vocatur S. Petronillæ, in quo est reconditum corpus ejusdem Virginis; ante quod est basilica S. Angeli, quæ vocatur Vaticanum, quia Vates ibi canebant sua officia ante templum Apollinis. Interim Sansayus, in Martyrologio Gallicano ad hunc XXXI Moji ista scribit: Natalis S. Petronillæ Virginis et Mar-

Corpus Romæ,

atiud S. Petronillæ Virginis et Martyris in Gallia,

tyris

Ecclesia Va-
ticana cor-
pus et altare
a Leone 3
varii donis
honoratum:

F

A tyris, cuius Romæ hodie coronatæ sacram corpus in Galliam delatum a Joanna Regina Fraucorum, uxore Philippi cognomento Speciosi, in sacrario virginis coenobii S. Mariæ de Barra, prope Theodoricæ-castrum Suessionensis diœcesis, congruo decoro collocatum est. Corpus quidem thecæ deauratae inclusum: venerabile vere caput in loculo conditum argenteo, auro illito, effigieque sanctissimæ Christi sponsæ et athletæ decorato. Factum est id superiori seculo per Focaldum Episcopum Suessionense XVIII Martii, uti inter Prætermisso ejus diei diximus. Memoratus Philippus Speciosus sive Pulcher regnavit ab anno MCCCLXXXV usque ad annum MCCCLXXIV; cui Joanna filia Henrici I Regis Navarræ nuptæ anno MCCCLXXXIV, mortua est anno MCCCLXXIV, cum ei peperisset Ludovicum Hutinum, Philippum Longum, et Carolum Pulchrum successive Reyes. At cum S. Petronilla, cuius sacrum corpus dicta Joanna habuerat, appelletur Virgo et Martyr, potuit alia fuisse a S. Petronilla, de quo hic agimus, licet et ipsa supra Martyr semel dicatur; ei que colenda electus hic dies esse, S. Petronillæ reverentio celebris. Sicuti factum est etiam Suessionibus, ubi similiter colitur S. Petronilla, S. Petri Apostoli filia, cuius corporis magna pars ad ecclesiam S.

B Petri-vivi pertinet, ut habet indiculus Reliquiarum Suessionensium nobis descriptus. Sed et Silvanecti, sicut scribit Arturus in Gyneco sacro ad XVIII Martii, habetur in ecclesia S. Reguli capsæ argentea S. Petronillæ Virginis, cuius attactu et intercessione curantur febricantes, teste Jaulmæ in Vita et miraculis ipsius S. Reguli Silvanectensis Episcopi pag. 169 et 170, quem librum utinam habuissimus pro die XXX Martii, quando de illo Sancto egimus! utinam adhuc accipiamus! Intelligo etiam Parisiis haberi extra muros civitatis ad Septemtrionem Abbatiam Canonicarum Regularium sub nomine S. Petronillæ, vulgo sainte Perrine; fortassis occasione similis alicuius Reliquiarum; quæ Abbatia longius ad eamdem partem dissita ab Urbe, non ita pridem translata in propriorem istum locum fuit. Intra ipsam vero civitatem via S. Honorati, eadem sancta Virgo colitur in æde S. Remigii de Quindecim-viginti, seu Quindecies viginti, id est trecentorum cœcorum, istic a S. Ludovico fundatorum, vulgo les Quinzevints, uti notatur in Kalendario Spirituoli Parisiensis anni 1686.

D 9 Inter Ursulanæ Virgines et Martyres iadicantur ab Hermanno Crunbach pag. 734 tres Petronillæ dictæ, quarum Reliquiarum, quæ quidem in Germania inferiori sunt, videri possent antiquiori Petronillæ attributæ: ut cum dicitur a Gelenio, quod Coloniæ in ecclesia Patrum Prædicatorum asservatur pars magna capitinis; et inter Reliquias nostri Collegii Monasteriensis in Westphalia, quatuor diversæ particulae nonumantur in variis lipsanothecis osservatae. Ecclesiæ quoque Cathedrali urbis Norwicensis est in veneratione caput S. Petronillæ Virginis, excepta mandibula inferiore integrum, argenteo capite affabre facto condecoratum, ilque creditur ejus esse quæ Principis Apostolorum filia habetur, de quo Consule Rayssi Reliquiarum in locis.

Hierogazophylacum. Præterea Philippus Sconville, Societatis Jesu missionarius in Luxemburgensi ditione, indicavit nobis anno MCLXX, partem capitinis S. Petronillæ, quæ est cranium, vele serico rubro involutam, servari in capsula ecclesiæ S. Maximini in Urenkingen, nunc Bettingen dicto. Rursum Coloniæ in Ecclesia collegiata S. Gereonis, hierotheca decima continet solas reliquias S. Petronillæ, cujus ibidem reliquiarum particulae sunt in hierotheca decima quinta, et bona pars capitinis in hierotheca vigesima tertia. Omitto recensere reliquias ejus Bononizæ in tribus ecclesiis, item Neupoli, Oveti quoque in Hispania, et alibi adseratas.

E 10 Aliquis circa prædictum historiam scrupulus objectur, ex eo quod S. Augustinus, libro contra Admantum Manichæi discipulum cap. 17, asserat, quod in apocryphis legant ipsius Petri filiam sanam factam precibus patris, et hortulani filiam ad precem ipsius Petri esse mortuam; et responderit, quod hoc expediebat eis, ut et illa solveretur paralysi, et ista moreretur. Hæc ibi. Verum hujus historiæ contextus plane diversus est, cum in prædictis Actis nihil reperiatur de filia hortulani mortua; imo inde videatur colligi hanc Petronillam non fuisse filiam a S. Petro prognatam, si qua tamen filia ab eo prognata est: quia hoc videtur esse, quod S. Augustinus inter apocrypha recenset: quale etiam dicendum erit esse illud Epitaphium, quod in sepulcro repertum dicitur quasi a S. Petro, patre saltem, spirituali positum; Aureæ Petronillæ, filiæ dulcissimæ.

Non obest prædictis S. Augustinus.

DE SANCTO CRESCENTIANO

MARTYRE TURRIBUS IN SARDINIA.

F G. H.

Cultus ex antiquissimis Martyrologiis pluribus.

SUB HADRIANO.

Cultus sacer,

Jacobus Pinto, e Societate Jesu vir eruditus, natione Sardus, et in universitate Turritana divinarum Scripturarum Professor, lib. 3 de Christo Crucifixo titulo 4 loco 12, interserit Digressumculam de Martyribus Sardiniae, et præcipue Turritanis: cumque egisset de Sanctis, qui primo Christi seculo floruerunt in Sardinia aut eam effuso sanguine decororunt, ista subjungit nunc. 21. Sardoa Ecclesia, sub his et supparibus Trajanæ et Hadriani temporibus, Martyres suos celebrat, insignesque Confessores: in quibus celebriores Gabinus et Crispulus XXXI Maji, et XXXI Crescentianus, Turritani Martyres, Turribus passi honorificeque sepulti. Deindebus prioribus jam assignato die XXXI Maji egimus, et urbem Turritanam descripsimus, imo et Acta ibi relata sunt cum gestis S. Crescentiani communia. Joannes Arca de Sanctis Sardinie in fine libri, hos Sanctos inter eos refert, quorum vitae et martyrii series non nisi

Moji T. VII

brevissimo compendio innotescat ex Beda, Adone et Usuardo: uti hæc scribit Franciscus Maria Florentinus, inter suas ad hunc diem Annotationes, super Martyrologium Hieronymianum, in cuius antiquissimo apographo Epternacensi ista solum leguntur: Sardinia Criscentiani. In apographis Lucensi et Blumiano hæc referuntur: Turribus Sardinie Criscentiani. At Crescentiani legitur in apographo Corbeiensi, additurque Menmii: de quo quia a Scriptoribus Sardinie non reperitur facta mentio, aliunde per errorem intrusum fuisse suspicamus: et dum maior lux affulserit, omittimus nomen in titulo præscribere. In Adonis Martyrologio eadem his verbis leguntur: Turribus Sardiæ S. Crescentia: quæ ipsissima plane leguntur apud Notkerum et Auctorem Martyrologii Bedæ suppositi. Apud Usuardum additur Martyris. Sequuntur Bellinus, Grevenns, Maurolycus, Molanus, aliquæ cum hodierno Martyrologio Romano, in quo ita legitur:

in Martyrol. S. Hieronymi,

Adonis Usuardi et atiorum.

53 Turribus

Auctore G. B.

Elogium ex
Ferrario

A Turribus in Sardinia S. Crescentiani Martyris. *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italix hoc eum exornat encomio.* Crescentianus, una cum Gabino et Crispulo, Christianam amplexatus religionem, cum Turribus sanctitate et miraculis resplendesceret, apud fidei persecutores accusatus, et comprehensus, et ipse paulo post praedictorum sanctorum Martyrum certamen, pridie Kalendas Junii, Martyr occubuit: isque in Ecclesia Turritana summo in honore habetur. *Ita Ferrarius citato libro I Faræ de Rebus*

Saraois: quibus similia habet Dimas Serpi lib. I Chro-nici Sanctorum Sardiniæ. Quod Dionysius Bonfant hujus martyrim transferat ad tempora Diocletiani, supra ad Acta SS. Gobini et Crispuli rejecimus. Ejus-dem S. Crescentiani Martyris Turribus Sardiniæ memoria inscripta est MS. Martyrologio, Romæ in Memoria 19 Mäji. bibliotheca Ducis Altempsii asservato, itidem in Martyrologio Bellini de Paulæ, sed auctius edito Parisiis anno MDXXI, in quo Crestianus scribitur.

DE S. HERMIA MARTYRE, COMANIS IN CAPPADOCIA.

V. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De cultu veteri apud Græcos, recenti apud Latinos, et Actis ex MS. Græco dandis.

SUB ANTO-NIO.

Cultus apud
Græcos cum
elogio ex
Actis,

B **P**rincipio totius diei Officio, ultima Maji, apud Græcos colitur S. Hermias Martyr; et in omnibus tam manu quam typo expressis Synaxariis seu Menais elogium ipsius invenitur, quale jam Græce dedimus ex Menologio Basili Imperatoris, Latine autem sic redditur: Hic fuit sub Antonino Imperatore, in urbe Comanaru, vitam militarem agens; jamque ætate proiectus et canitie venerandus erat, quando propter confessionem Christi comprehensus est; et Sebastiano Duci præsentatus, primum maxillas contunditur, deinde detracta vultus totius cuncte, dentes eidem evelluntur; postea in medium ardantis fornacis injectus, indeque sine noxa egressus, jubetur venenatis cibis vesci. Sed cum hos quoque citra damnum comedisset, ad finem convertit qui illos præparaverat magnum, et capite plexum ad coronam præmisit: ipse autem, succisis totius corporis nervis, immittitur ardenti lebeti. Denique effossis oculis per triduum suspensus e capite, tandem jubaratur cervicem gladio præbere, et sic ad Dominum emigravit. Eadem omnia plurimum laudantur in Canone toto per Odas singulas: quem Canonem ex antiquioribus unum esse credimus. Elogio in Menais excusis hoc distichon præmittitur.

Bάπτεις σεκυτὸν νογγύλη τῶν σιρμίτων,
'Ερμέα, τμῆμα. Ω βαρῆς ἀνεπληστοῦ!

C Caput resectus ipse te, Hermia, tuo
Tingis cruento, o! purpuram in lelobilem!

Græcorum Typicon, Ephemeris metrica exindeque sumptum figuratum, Græco-Moscorum Kalendarium, unicum hunc Sanctum laudant ac nominant: nusquam vero legitur aliquid, unde suspicio formari possit, quod corpus alibi quiescat quam Comanis. Cum ergo in Synaxario Claromontano, ubi ad hanc diem legitur, prænotatum elogium, etiam ad XXIX Aprilis invenitur memoria τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Ἐρμίτου τοῦ ἐν Σιρμίῳ, sancti Martyris Hermæi in Sirmio; cogimur quidem inter Hermiam et Hermæum distinguere: sed laboramus ut distinguiri ab hoc credamus S. Hermem, Dalmatiæ Apostolum, de quo egimus ad diem VIII Aprilis, propter commune festum cum aliis quinque Copostolis; Dalmatia enim proximum adjacet in confiniis Pannoniæ Sirmium; et nomen Hermæ in nomen Hermæi facilime convertitur.

2 Ex Latinis primus in suum Martyrologium S. Hermiam recepit Molanus, in secunda Usuardi a se octu editione, anno MDLXXXIII curata, velut accepta a Græcis notitia, his verbis: Die trigesima prima sancti Apostoli Hermii, et Sacrosancti Martyris Hermæi: quod idem fecit, nescio ubi, reperiens Genebrardus, ante Psalterium Parisiis excusum anno MDXII, in

Kalendario Græcorum legi fecit, Hermiam Apostolum et Hermæum Martyrem. Utrumque in tertia editione anni MDLXXXIII Malanus omiscerat, utique haud satis prioribus documentis fidens. Et merito quidem Apostolum omittere poterat, utpote hac die nusquam apud Græcos reperiendum: sed Martyrem debuerat retinuisse. Fecit hoc anno MDLXXXVIII Galesinus hac phrasa: In Græcia S. Hermæi Martyris, qui Antonino Imperatore, fidei incredibili ardore accensus, nullis vel exquisitissimis suppliciis, que Martyri inuri Sebastianus Praeses jusserset, perterrefactus, deinde capite suspenso spiritum Deo reddidit. In Annotationibus fatetur hæc fusius Græce scripta, paucis a se collecta esse; sed ibi legisse poterat, eum abscissione capitidis martyrium consummasse Hermiamque non Hermeum dici. Itaque ex Sirleti Menologio in hodiernum Romanum Baronius ipsum sic translutit: Apud Comanos in Ponto S. Hermæ Militis, qui sub Antonino Imperatore, ab innumeris et sævissimis tormentis ope divina liberatus, carnificem ad Christum convertit, et ejusdem coronæ participem fecit, quam tamen ipse primus gladio obtruncatus accepit. Sed nec in hoc elogio desunt menda, quæ corrigas. Neque enim carnificem, a quo capite minutus est, præcessit ad coronam; sed secutus ad eamdem est magum, qui sibi venenum miscuerat: distingu etiam debet Comann Pontica, a Comana Cappadociæ, cui hunc Sanctum Acta adscribunt, quemadmodum eas bene distinguunt Ptolomæus: sed novum Baronio non est Pontum confundere cum Cappadocia, ut vidimus in Vita S. Gregorii Nazianzeni.

3 Acta quæ dixi, Bibliotheca Laurentiana Magni Ducis suggestis, ex srpe nobis laudato codice XIV Plutei IX, sub hoc titulo, Μάρτυρος τοῦ ἁγίου ἐνδοξοῦ Μάρτυρος Ἐρμίτου. Μηνὶ Μαΐῳ λα'. Martyrium sancti et gloriosi Martyris Hermæi. Mense Mayo XXXI. Latine ea reddidit meus olim discipulus, et servens quoad licuit adjutor, R. P. Hugo Bottius Czrthusianus, ejus opera in Mario nobis multum profuit, cum primum stetisset consilium de Græcis, que numquam alterutra in lingua lucem viderunt, ad calcem eam jusque tomi subjiciendis. Postea cœperat pro aliis mensibus quædam Latine reddere, sed præter hæc S. Hermæ Acta vix aliquid perfecte absolvit, morbis ac denique morte præpeditus. Et hæc ipsa nostræ memoriaræ ferme exciderant, quando ante I Tomum Maji, ad Metricas Græcorum Ephemerides, in ejus nomen ad hunc diem ultimum Maji incidimus; quia fuerant loco non suo posita sub alio mense. Quod attinet ad Codicem, in quo ea continebantur, hunc quidem subinde censuimus ad aliquam Antiochæ Patriarchatus ecclesiam pertinuisse,

Acta duntur
ex Græco MS.
Florentina,

ab hoc diver-sus S. Her-mæus M. in
SrmioMemoria apud
Latibus recent-i-tor, nec sive
meritis

A propter S. Siram similesque Orientales Sanctos ibidem repertos: nunc autem id mihi valde ambiguum fit, dum cogito in eodem codice non solum illos coatineri, sed et alias quosdam ex partibus Romano Patriarchatui subjectis, ut olim fuerunt Illyricum, et Iasulæ mediterranei moris, atque Achaia cum Macedonia. Undecumque

tamen est ista collectio, egregia sane est, et magnam D
hunc operi lucet adferat menses alii, sicubi iuvenia-
tur totus Annus; utpote ab ea collectione, quæ Meta-
phrasti ex vulgi errore imputatur, et passim in Con-
stantinopolitano Patriarchatu descripta invenitur, diversissimus.
EX MS.
FLOREN.

ACTA MARTYRII

Ex MS. Graeco Bibliothecæ Laurentianæ Florentiae.

Interprete R. P. Hugone Bollio Carthusiano.

Temporibus illis magnam Christiani sustinere persecutionem, sub Romanorum Imperatore gentili Antonino, qui hac de causa quemdam Duce in Sebastianum cum mandatis misit. Hic e Cilicia in Cappadociam profectus; in Comanis reperit quemdam militem, Hermiam nomine, Christianum, contentem Deum et justitiam facientem, cui ipse dixit: Litteræ ab Romanorum Rege Antonino mihi missæ afferunt, ut omnes Christiani diis sacrificent; si vero haud sacrificaverint, ut magnis et acerbis excrucientur penis. Age ergo, Hermia; immola diis, et amicus eris Cæsaris Antonini, una et magnis adaugeberis honoribus: igitur mihi obsequere, ut ne et animam et corpus tuum diseruam.

2 Respondens autem Athleta Christi Hermias, dixit Sebastiano: Ego miles suu cœlestis et immortalis regis Christi, cuius regni non erit finis: ideo non obtempero mortali et impiissimo Regi, cuius regnum non perdurabit; manebit autem regnum stabile Domini nostri Jesu Christi in æternum; et qui eredit in ipsum, hereditabit vitam æternam. Hisce auditis Sebastianus Dux S. Hermiæ dixit: Immola diis, et vita æterna perfrueris in gaudio. Dixit illi Sanctus: Quando apud Imperatorem tuum Antoninum merebam, quæ illius erant, non sapiebam; sed in occulto Dominum Deum meum colebam, quam ob rem dæmon non vincet me. Corporis quidem mei habes potestatem, et hoc Domino meo permittente; sed anime meæ potestatem non habet nisi solus Dens, qui potens est dare mihi patietiam, et conservare me in seculum seculi.

3 Quibus auditis Sebastianus Dux ait S. Hermiæ: Video te multa esse præditum sapientia. Respondit S. Hermias dicens: Ego, ut ne sacrificeam, cum voluptate patiar tormenta et moriar; insuper corroboror et annitor pro veritate Domini mei Jesu Christi tormentis affici. Dicit illi Dux: Contemplor canitatem et prudentiam tuam, et parco tibi. Dicit vero S. Hermias: Non egenus hujusmodi gratia, sed gratia Dei; haec me deducit ad illum: ipse enim est, qui præbet tales prudentiam mihi et rectis corde ketitiam, et iis qui servant mandata ejus sapientiam; sapientiam enim et intelligentiam donat per spiritum suum sanctum. Uti enim agricola, si terram suam excolat, præparat illam ut fructus edat uberes; eodem modo Dei sapientia custodit seipsam in iis, qui sequuntur illam, nullam adversario concedens potestatem invadendi illos; sed facit ipsos fructificare Deo. Dixit Sebastianus Dux: Eligis ne magis mori, quam vivere vitam? Respondens S. Hermias dixit: Haec mors, non est mors; sed vita æterna, si patienter tulero tuos cruciatum et poenas. Ait Dux Sebastianus: Retinesne hanc mentein, et vis perire? Cui S. Hermias: Dixi tibi, quoniam non pereo; tu facito modo, quod vis.

4 Tunc Dux maxillas ejus et dentes contundi jussit, et cutem vultus ejus dilaniari. S. Hermias di-

En ékenous ταῖς ἡμέραις ἐδιώκοντο οἱ Χριστιανοί, ὑπὸ τοῦ Βασιλέως τῶν Ρωμαίων Ἀντωνίου, ἔθνον τυγχάνοντος. Οἱ ἔξαπέστειλεν ἐπὶ τούτῳ Σεβαστιανὸν τινα Δοῦκα. Αὐτὸς ἀπέδην απὸ Κικηλῆς ἐν Καππαδοκίᾳ καὶ ἐν Κωμάχοις εὗρεν τινα στρατιώτην Χριστιανὸν, εὐλαβόντεν τὸν Θεόν καὶ ἐργάζουν δικτιούντας, ὃνδηκτι Ἐρμείχ, πρὸς ὃν εἶπεν Γράμματα ἵνεγέθησαν πεμφθέντα ὑπὸ τοῦ Βασιλέως τῶν Ρωμαίων Ἀντωνίου, ὅπε τάντος τοὺς Χριστιανὸν θύειν τοῖς θεοῖς εἰ δὲ μὴ Εθύσωται, ἐν μεγάλαις καὶ πικραῖς τιμωρίαις βασανίζεσθαι αὐτούς. Δεῦρο οὖν ἄκουσθαι μου Ἐρμείχ, καὶ θύσου τοῖς θεοῖς, καὶ ἔσῃ φίλος τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀντωνίου, ἂμφι δὲ καὶ τιμῆς μεγάλης σειωθήσῃ πεισθῆται οὖν μου, μήπως καὶ τὸν ψυχὴν σου καὶ τὸ σῶμά σου τιμωρίσωμαι.

2 Λαπροκριθεὶς δὲ ὁ αθλητὴς τοῦ Χριστοῦ Ἐρμείχ εἶπεν τῷ Σεβαστιανῷ Ἐγώ στρατιώτης είμι τοῦ ἐπουρανίου καὶ αθανάτου Βασιλέως Χριστοῦ, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος: καὶ διέκατοντοσύνην πακούνθηντον Βασιλέως καὶ ἀσεβεῖταις τούτου γάρ οὐ διεπένειτο βασιλεία, δισμένει δὲ ἡ βασιλεία τοῦ Κυρίου ὁμοία Ιησοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς αἰῶνας· καὶ ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, αἰλρονομήσει ζωὴν αἰώνιον. Ταῦτα ἀκούσας Σεβαστιανὸς ὁ Δοῦκε, λέγει τῷ ἄγιῳ Ἐρμείχ Θύσου τοῖς θεοῖς, καὶ ζωῆς σινούντος κατατροφήσεις. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγιος Ἐρμείχ: Καὶ ὅτε ἐστρατεύσουν παρὰ τῷ Βασιλεῖ σου Ἀντωνίῳ, τὰ αὐτοῦ οὐκ ἐφράσουν, αὐλά ἐν τῷ κρυπτῷ Κυρίῳ τῷ Θεῷ μου ἐλάττευον· διτὸ τούτο οὖν οὐ περιγίνεται μου ὁ διάσθολος· τοῦ οὖν σώματός μου ἔχουσίν με ἔγειραι, καὶ τοῦτο τοῦ Κυρίου μου συγγραφούντος, τῆς δὲ ψυχῆς μου ἔχουσίν μοι ἔγειραι, εἰ μὴ μάλιστα ὁ Θεός, ὁ δυνάμενός μοι τὴν ὑπομονὴν ἀπονείται, καὶ σῶσαι εἰς τὸν αἰώνα τοῦ αἰώνιος.

3 Ταῦτα ἀκούσας Σεβαστιανὸς ὁ Δοῦκε λέγει τῷ ἄγιῳ Φ· Ἐρμείχ· Ορῶ σε πολλὰ σοφίαν ἔχοντα. Απεκρίθη ὁ ἄγιος Ἐρμείχ οὐ πέπειτο τοῦ μὴ θύσαι, ὑδέως γκαλάζομαι ἀποθνήσουν, καὶ πατισγυρίζομαι ὑπὲρ τῆς αληθείας τοῦ Κυρίου μου Ιησοῦ Χριστοῦ καλάζεσθαι. Λέγει αὐτῷ ὁ Δοῦκε· Ορῶ σου τὸν πολιάρην καὶ τὸν φράντον, καὶ φειδόματι σου. Οἱ ἄγιοι Ἐρμείχ εἶπεν· Οὐκ ἔμεν ἔξιος τῆς τοιαύτης γάριτος· Ἀλλὰ ὁ γάρις τοῦ Θεοῦ αὐτῇ με ἀγαγεῖ εἰς τοῦτο αὐτὸς γάρ ἔστιν ὁ παρέχων μοι τὴν τοιαύτην φράντην, καὶ τοῖς εὐθέσι τῇ παρδίκῃ εὑφροσύνην, καὶ τοῖς φυλάσσοντος τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ σοφίαν σοφίαν γάρ καὶ σύνεσιν ἀγαθὴν ὀδηγεῖται διτὸ τοῦ ἄγιου αὐτοῦ Πιλαρίατος. Οὐσπερ γάρ ὁ γεωργὸς, ἐξην καλλιεργήσῃ τὴν γῆν αὐτοῦ, ἐποιησεῖ αὐτὸν πρὸς καρποφορίαν· οὕτως καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία, ἐν τοῖς ποιησίσιν αὐτὴν, φυλάξτει ἐστάτην, οὐ συγγραφούσῃ τῷ ἐγγέρῳ ἐπιθῆνται αὐτοῖς, αὐλά ποιεῖ αὐτοὺς παρποφορεῖν τῷ Θεῷ. Σεβαστιανὸς ὁ Δοῦκε εἶπεν· Ημέρων μαλλον ἀποθνήσειν ἡ ζῆτος· Απεκρίθη ὁ ἄγιος Ἐρμείχ καὶ εἶπεν· Οὐτος ὁ θάνατος οὐκ ἔστι θάνατος, αὐλά ζωὴ αἰώνιος, ἐξην ὑπομονὴν τὰς βασιλείας σου. Σεβαστιανὸς ὁ Δοῦκε εἶπεν· Ταῦτη τὸν γράμμαν ἐκράτησε, καὶ θίλεις απολέσθαι; Οἱ ἄγιοι Ἐρμείχ εἶπεν· Εἴπον σοι, δὲ οὐκ ἀπολλύμαι ποίει μόνον ὁ θέλεις.

4 Τότε ὁ Δοῦκε ἐκέλευσεν θλασθῆναι τὰς σιαγόνας αἰτοῦ καὶ τοὺς ὄδοντας, καὶ τὸ δέρμα τῆς χριστιανῆς κοπῆναι τῆς ὄψεως αὐτοῦ. Οἱ ἄγιοι Ἐρμείχ εἶπεν· Εὐχαριστῶ

*Ab Antoniu
imp. missus in
Cappadociam
Sebastianus,*

*Hermiam mi-
litem ad sa-
crificandum
invitat:*

*quod hic ge-
nerose recu-
sans,*

*et a Deo
esse suam sa-
cientiam,*

*ac fortitudi-
nem agnoscens*

INTERP.
B. BOLLIO.

A τῷ Θεῷ, διεγγίγουσεν ἐπ' ἡμέρᾳ γένεσις τοῦ Κυρίου μου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Σεβαστιανὸς ὁ Δούξ εἶπεν· Διά τι τὴν ἀνύδναν σου οὐ λαμβάνεις; Ὁ ἄγιος ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ Ἐφραίμ εἶπεν· Οτις ἀδίκως καὶ βιαιώς ἀποστερεῖτε ὅλλους πτωχοὺς, διὰ τοῦτο οὗτε λαμβάνουσι οὐτε ἔσθιω απ' αὐτῆς· ἐγὼ γάρ ἔχω πνευματικὸν τροφὴν ἐκ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καὶ οὐ μὴ πεινάω εἰς τὸν αἰῶνα. Ταῦτα ἀκούσας Σεβαστιανὸς ὁ Δούξ, ἐκέλευσεν βλήθηναι αὐτὸν εἰς κάμινον κατοικέντινον δεινῶν. Ἐμβληθέντος δὲ αὐτοῦ, ἐκέλευσεν ἐπὶ πλέον ἐκκαθίναι τὸν κάμινον καὶ εὑρέθη ὁ ἄγιος ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ Ἐφραίμ, φύλλων καὶ εὐχόμενος τῷ Θεῷ, διεγέγονεν τῷ φάστῳ αὐτοῦ τὸ πύρ.

B Τότε θυμωθεὶς ὁ Δούξ ἐκέλευσεν φύρμακα ἀναιρετικὰ γενέσθαι, καὶ δοθῆναι αὐτῷ. Ἐπιδοθέντων δὲ αὐτῷ τῶν φρυμάκων διὰ τοῦ μάχην, εἶπεν ὁ ἄγιος Ἐφραίμ· Οὐκ οὐδεὶς μὴν ἀπογεύσασθαι, ἀλλὰ ἵνα σοι δεῖν οὕτι δύναται ὁ Θεός μου τὰς μαχίσεις σου πάσσας καταλῦσαι, λαμβάνω τῶν μερμαχεύμένων κρεῶν, καὶ προσευχέμενος ἔσθιων καὶ λαβόντι ἑγενέσθαι, καὶ οὐδὲν ἥδικην οὕτε βλάσπελην ὑπέμεινεν. Ὁ δὲ Μάγος δεινότερα παραχαγάνων αὐτῷ φάρμακα ἔτερα, εἶπεν· Νῦν δέξαι, καὶ εὖν οὐδὲν πάθης, καταλείψω τοῖς μαχίσεσσι μου, καὶ πιστεύω τῷ ἔσταυρομένῳ Θεῷ, διὸ σὺ λατρεύεις. Λαζόντος δὲ αὐτοῦ, καὶ μηδὲν πειθόντος, εἶπεν ὁ Μάγος· Ἐνίκησας καὶ ἐνεδυνηθήκε, διότι ἔσωσας ἐξ ἀδου τὴν ψυχήν μου ἀπολυμένην, ἵνα Θεῷ ζήτω· ὥστε πάρα γάρ ἀνδρίζεις ἀναγγελεύεις, πλησίον δὲ ἀνακινίζεσαι, οὐτοις καὶ γάρ τοι πελασθεῖς τοῖς κακοῖς, οὐδὲ ἔπρεπα, καὶ ἐν απωλείᾳ γενόμενος, τὴν ψυχήν μου ἀνεκπεισθήναι, ἐπιστρέψας ἐπὶ Θεόν ζῆντα καὶ δικηρέοντα εσί καὶ εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ πάλιν ἔλεγεν· Ὁ Θεός ἔσωσάς με ἀπὸ τῆς πλάνης τῶν δαιμόνων, καὶ τῶν φρυμάκων βούλημάτων διὰ τοῦ δούλου σου Ἐφραίμου, διὸ οὐ ἐπίστενα εἰς σέ. Τότε Σεβαστιανὸς ὁ Δούξ ἐκέλευτον Μάγου ἀπομηθῆναι τὸν κεφαλήν, καὶ οὐτοις ἐτελεύθη ἢ αὐτοῦ μαρτυρίᾳ ἐν καλῇ ὅμολογίᾳ.

C 6 Εἶτα λέγει ὁ Δούξ τῷ ἄγίῳ Ἐφραίμ· Θύσον τοῖς θεοῖς, καὶ γενοῦ φρόνιμος. Ὁ δὲ ἄγιος εἶπεν αὐτῷ· Πάγκατος φρόνιμος είμι, τοῦ Θεοῦ μου δύναμίν μοι παρέχουσας. Σεβαστιανὸς ὁ Δούξ εἶπεν· Ἄλλα γῦνα μωρός ἐγένουν θύσον τοῖς θεοῖς. Λέγει οὐτῷ ὁ ἄγιος Ἐφραίμ· Άλλα τὰ μωρά τοῦ κόσμου ἔξελέκατο ὁ Θεός, ἵνα καταργήσῃ τοὺς σοφοὺς, καὶ τὰ ασθενή τοῦ κόσμου· καὶ τὰ ἔξουτενημένα ἔξελέκατο ὁ Θεός, ἵνα καταστήνῃ τὰ ἴσχυρά, καὶ τὰ μὲν ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ, ὡς ὁ Ἀπόστολος Πτυχίος ὁ φίλωρ ἐδίδαξεν τὸν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ· ἔλθων γάρ ἐν τῇ κήπαις τῇ ἀγίᾳ, καὶ λαβὼν σοφίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἔσχεν ἐν ἔκυρῳ τῷ πλήρωμα τῶν γραφῶν, καὶ οὐδὲν ἔδειξε σωτηρίας τοῖς βουλομένοις σωθῆναι. Σεβαστιανὸς ὁ Δούξ εἶπεν· Ἐφραίμ, πάντας τῶν μωρῶν τούτων ἥρματα, οὐ γάρ σε ὀφειλόσουσιν. Ὁ ἄγιος Ἐφραίμ εἶπεν· Οὐκ εἴμι μωρός, ἀλλὰ τὸ εὐνόηντον ζητῶ· μωροὶ δὲ εἰσιν οἱ ἀκούοντές σου, καὶ θύνοντες ἀψύχοις εἰδήσιλοι, καὶ τὸν Θεόν τὸν αἰλιθινὸν αἰτεοῦντες, καὶ τοῖς θεοῖς φεύδεσσι πιστεύοντες· γέγραπται γάρ, Θεοὶ οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀποκένθωσαν, μετ' αὐτῶν οὐν καὶ οἱ πιστεύοντες αὐτοῖς, καὶ τὴν γῆν τῆς αἰγαίων πίστεως αθετοῦντες ἀπολούνται.

D 7 Τότε ὁ Δούξ θυμωθεὶς ἐκέλευσεν ἀποσπασθῆναι αὐτοῦ τὰ νεῦρα ἀπὸ παντός τοῦ σώματος αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἄγιος Ἐφραίμ εἶπεν· Ταῦτα πάντα πάσχων οὐκ αἰσθάνομαι· ὥστε πάρα γάρ κέντρον νύσσον τραχύμα κενοῖ τὸ ὑγρόν, καὶ ἐκφέρει τὴν κακουγίαν ἀπὸ τοῦ σώματος, καὶ ἀνέπιστα παρέγει οὐτως καργά τὸν νεύρων ἀποσπωμένου σφόδρα ἀνεπαυσάμενην, διὰ τὴν ἐν Χριστῷ πίστιν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Σεβαστιανὸς ὁ Δούξ, ἐκέλευσεν ἔλαιον σφοδρῶς ἐψήθηναι καὶ ἐμβληθῆναι τὸν Ἅγιον εἰς αὐτό· Τούτων δὲ οὐτως γενομένων εἶπεν ὁ ἄγιος Ἐφραίμ· Τούτο τὸ ἔλαιον τὸ ἐκπυρωθὲν, ὃς δρόσος ἐξ οὐρανοῦ μοί ἔστιν, ἢ δισπερ υδωρ δοθὲν ἀνθρώπῳ ψυχρὸν κατὰ τὸν σώματός μου· ἐγὼ γάρ τῶν τοιούτων κολάσεων, οὐκ αἰσθάνομαι, οὐδὲ ποιῶ τὸ θέλημά σου, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ ἐπουρανίου Πατρὸς, καὶ ἐμχυτὸν προσάγω θυσίαν ἀγνὴν τῷ Θεῷ τῷ πλάσαντί με,

xit: Gratias Deo ago, quoniam gratia Domini mei D
Jesu Christi mihi adfuit. Sebastianus dixit; Ut quid maxillas
annonam tuam non accipis? Sanctus Christi Athleta
contunditur: Hermias ait; Quia injuste et violenter defrandatis
alios pauperes: ideo ego neque accipio, neque co-
medo de illa: habeo quippe spiritualem escam, quae
de Spiritu sancto est, et non esuriam in secula. Quibus auditis, Sebastianus Dux præcepit illum in
caminum vehementer accensum immitti; et illo
immisso, longe amplius inflammari caminum. Tri-
bus autem evolutis diebus caminum jussit aperiri,
et repertus est S. Hermias Christi Athleta psallens
et Deum orans, quoniam non tetigit illum ignis
omnino quidquam.

E 5 Tum Dux, furore percitus jussit, pharmaca le-
tisera apparari, et dari illi. Quibus sibi a Mago
porrectis, dixit S. Hermias; Ilaud vellem quidem
degustare, sed ut ostendam tibi, quoniam potens est
Deus omnes tuas dissolvere prestigias; ideo carnes
incantamentis infectas capio, et, fusis ad Deum pre-
cibus, manduco. Cumque eas accepisset, gustavit,
et io nullo Ihesus est, neque quidquam sustinuit no-
cumenti. Tunc Magus cum alia perniciosiora protu-
lisset medicamenta, dixit: Nunc accipe, et si nihil
passus fueris, relinquam et ego magias meas, cre-
damque in Deum Crucifixum, cui et tu famularis,
Quæcum accepisset Hermias, et nihil omnino esset
passus, dixit Magus: Vicisti, et invaluisti, quia
servasti ab inferno animam meam jam percutiem, E
ut Deo vivam. Veluti enim statua, antiquitate prope
confecta, renovatur recusa; ita et ego malis, quæ
commisi, inveteratus et periculo pereundi proximus,
secundum animam renovatus sum, reversus ad
Deum viventem, et permanentem semper et in
ævum. O! Deus, qui liberasti me ab daemoniorum
errore atque execrandis medicamentis per servum
tuum Ihermiam, per quem et credidi in te. Tunc Se-
bastianus Dux Magum jussit capite truncari, et hoc
modo in bona confessione est martyrio consumma-
tus.

F 6 Dein ait Dux S. Hermiae: Sacrifica diis, et
esto prudens. Cni Sanctus: Omnino sum prudens,
Deo vires mihi suppeditante. Sebastianus Dux ait:
Jam vero stultus factus es; immola diis. Ad quem
S. Hermias: Sed quæ stulta sunt mundi elegit
Deus, ut destruat sapientes; et infirma mundi, et
contemptibilia elegit Deus, ut confundat fortia;
et ea quæ non sunt, ut ea, quæ sunt, destrue-
ret, uti Apostolus Paulus, facundus orator, Dei
Ecclesiam edocuit. Veniens enim in sancta vo-
catione, accepta a Deo sapientia, habuit in seipso
Scripturarum plenitudinem, et viam monstravit
salutis iis, qui salvari volunt. Dixit Dux Seba-
stianus: Hermia, abstine ab his stultis verbis, quæ
tibi non proderunt. S. Hermias ait: haud sum stul-
lus, sed sapere studeo. Stulti sunt, qui audientes te
inanimatis idolis sacra faciunt, et falsis diis credunt,
contempto Deo vero. Scriptum est: Dii, qui non
fecerunt cœlum et terram, pereant; Et cum ipsis
peribunt omnes, qui confidunt in iis, verae cogni-
tionem fidei non recipientes.

G 7 Tum Dux excandescens, præcepit omnes totius
corporis ejus, nervos extendi. Cui S. Hermias:
Haec omnia sustinens, minime sentio: nam, quem-
admodum lanceola medici pungendo evacuat re-
cens vulnus ab omni humore, et corpore educit om-
nem parvum habitum, et præbet refocillationem;
sic et ergo, nervis vehementius distentis, refocillat-
tus sum per fidem quam in Christo habeo. His au-
ditis Sebastianus Dux, præcepit Sanctum projici in
oleum, fervens supra modum. Quo facto, ait S.
Hermias: Hoc oleum, adeo inflammatum, veluti
ferventi oleo immissus, admodum

ὅτι αὐτὸς ἐστιν φυγὸν καὶ σωμάτων ἔξουσιαστής. Ταῦτα δὲ τοῦ σώματος ὁ Δούξ ἐκέλευσε ὅσος καὶ κονίαν εἰς τὸν λόχον γγγαντοῦ ἐμβληθῆναι. Εἶπεν δὲ ὁ ἄγιος Ἐρμείας· Τὸν ὅσον καὶ νονία ἐμοὶ ὑσπερ μεῖνε πάρινόν ἐστι διὸ τὸν Θεόν μου, διὸ δὲ πάσαγω ταῦτα. Τούτε ἐκέλευσεν ὁ Δούξ τὴν ὥρασιν ὀρθαλμῶν αὐτοῦ σέσεθῆναι.

INTERP.
H. BOLLIO

8 Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἄγιος Ἐρμείας εἶπεν· Καὶ δέ τοι τὴν τοῦ σώματος μου ὄρασιν ἐκέληκε, δύναται δὲ τῆς φυγῆς μου ὀρθαλμὸς πλέον πυρέγειν μου ὄραντα καὶ βοηθοῦντα τὸν ὄρθαλμον τοῦ σώματος τὰ μάταια κόσμου ὄρασιν, οὐ δέ ὄρθαλμον τῆς καρδίας βλέπουσι τὸ ψῆφος τόντονον. Σεβαστικὸς ὁ Δούξ εἶπεν. Ἀνυγκάζεις με πολλάς καὶ μεγάλας βασάνους ἐπενεγκεῖν σοι. Οὐτοῦ ὁ ἄγιος Ἐρμείας εἶπεν· Εὐχαριστῷ τῷ Θεῷ, τῷ ἐνδυναμοῦντί με ὡς θελεῖς οὖν κύκλας με, καὶ μὴ μου φείδου, ὡς συνομίζεις ἐποιησος γάρ εἰμι ὑπομένων πᾶσαν βάσανον, τοῦ Θεοῦ δύναμιν παρέχοντος μοι τότε ὁ Δούξ ἐκέλευσεν καταπίγχαλα κρεμασθῆναι αὐτὸν ἐπὶ θύμφων τρεῖς, ἵνα ἐκ τῆς ριψὸς αὐτοῦ ἥρνῃ σῖμη. Κρεμασθέντος δὲ αὐτὸν ἐπὶ θύμφων τρεῖς, ἀπῆλθεν ἰδεῖν αὐτὸν, νομίζοντες αὐτὸν τεθνηκέντοντας καὶ ἐλθόντες εὑρον αὐτὸν ζῶντα καὶ ὑμοιοῦντα τὸν Θεόν, καὶ ἐν τοῦ φύσου ἐτυφλωθεσαν. Καὶ ἴδων αὐτοὺς ὁ ἄγιος Ἐρμείας εἶπεν, Ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου μου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀναβλέψατε, καὶ ἐπιθεῖτε αὐτοῖς τὰς χεῖρας ἀγένετας ἐν αὐτῶν τοὺς ὀρθαλμούς· καὶ ἀπειλήστε τούς Σεβαστικούς τῷ Δούκι ἀπαντά τὰ γενέμενα. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Δούξ, ὀργισθεὶς κατέ τοῦ χρήσιον μάρτυρος Ἐρμείου, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐκδεματισθῆναι. Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ ἄγιος Ἐρμείας· Κἀντοῦ τοῦ σώματος μου ἀρέλης δοράν, κατέ τὸ θέλημα σου ἔῳδον ποιῶ. Ποίου οὖν δὲ θέλεις ἐποιεῖς; γάρ εἴμι ανταγωνίζεσθαι τῷ πατέρι σου τῷ διεκδόλῳ.

9 Ταῦτα ἀκούσας Σεβαστικὸς ὁ Δούξ, καὶ βρύξας ὥς λίσσω, ἐκέλευσεν τραχυπλοκαπηλήσαι αὐτὸν. Ακούσας οὖν τὸν ἀπόφεσον ὁ ἄγιος Ἐρμείας, εὐχόμενος ἔλεγεν· Εὐχαριστῶ σοι ὁ Θεός, ὁ γαρύσκωντος μοι τὴν χρήσιν τῆς νίκης. Μέλλων δὲ τελειωθεῖν ὁ ἄγιος Μάρτυρος τοῦ Χριστοῦ Ἐρμείας, εἶπε· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ δοξάζω σε καὶ δέορκοι σου, ἵνα, δοσοὶ ἐπιτελοῦσι τὴν μνήμην τῆς ἀθλήσεως μου, τύχωστος μερίδης τῶν Ἅγιων διετὸς τῆς θεοτόκου Μαρίας, καὶ τῶν όχιών Μαρτύρων τῶν εὐαρεστησάντων σου. Ταῦτα εἰπὼντος αὐτοῦ, ἔκρουσεν αὐτὸν ὁ σπενσελάτωρ, καὶ ἐξῆλθεν σίμης καὶ ὄδωρ, ὥστε πάντας τοὺς εὑρεθέντας καὶ ιδόντες θαυμάσαι ἐπὶ πᾶσι τοῖς γενομένοις. Πολλοὶ οὖν προσετέλισαν ἐν τῇ πίστει τοῦ Χριστοῦ, διετὸν ἄγιον Μάρτυρος Ἐρμείου, θεορήσαντες θαύματα γενόμενα ὑπὸ αὐτοῦ. Καὶ ἐλθόντες ἀνδρες Χριστιανοί, συγενέμενοι αὐτὸν τὸ τίμιον λεῖψανον, καὶ ἐκδευσαντα κατέ, καὶ σπέθεντο ἐν Καππαδοκίᾳ ἐν τόπῳ λεγομένῳ Κωμάνοις, ὥστε πολὺ πλῆθος πιστεῦσαι τῷ Χριστῷ διετὸν χρήσιον αὐτοῦ λειψόνων. Εμαρτύρησεν δὲ ὁ ἄγιος Ἐρμείας τῇ πρὸ τριῶν Καλανδῶν Ἀπριλίων, ἐτελειώθη δὲ ἐν τῇ συμπληρώσει τοῦ Μαΐου μηνὸς, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου χριῶν, ὡς ἡ δόξη καὶ τὸ πρότος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· Ἀμήν.

acero et lixio potatus,

contemnit minas inferendas exaltatis,

triduo suspenditur in caput,

nec timet exoritari:

tandem capite plexus,

sepellitur Comans.

A supersusa, sic corpori meo præbet refrigerium. Ego quippe hujusmodi non sentio cruciatum, neque exequor tuam voluntatem; sed voluntatem cœlestis Patris, meque offero sacrificium immaculatum Deo, qui me plasmavit, quoniam ipse est corporum et animarum Dominus. His auditis Dux præcepit accutum et lixivium in guttur ipsius infundi: ad quem S. Hermias: Acetum et lixivium mihi veluti favus mællis sunt, propter Deum, cujus amore haec tolero.

B Tum jussit Dux illum orbari Iuminibus. Haec audiens S. Hermias ait: Et quoniam corporalem mihi visum auferas, potest animæ meæ oculus mihi præbere, ut plus videam; et clamat ad illum, cuius amore haec sustineo: attamen, si tibi opus sint; accipe hos meos corporis oculos, qui vana mundi consciunt; cordis vero oculi lumen verum intuentur. Sebastianus Dux ait: Cogis me, ut multa et grandia tibi tormenta infligam. Sanctus Hermias dixit: Deo me confortanti ago gratias: igitur pro voluntate et libitu tuo excrucia me, et ne parcas mihi, uti sanxisti: paratus sum omnem sufferre cruciatum, Deo mihi auxiliante. Tunc Dux præcepit capite suspensi eum per triduum, donec naribus ipsius efflueret copiosus sanguis. Per tres vero dies

cum pependisset, venerunt quidam videre illum, rati jam obiisse. Et venientes reperire illum viventem et laudantem Deum: et præ timore excæcati sunt. Quos ut vidit S. Hermias, ait: In nomine Domini mei Jesu Christi visum recipite: et impositis super illos manibus, eorum aperuit oculos. Et reversi nuntiavere Duci omnia, quæ contigerant. Ille intellectis Dux offensus, jussit illum totius corporis pelle nudari. Ad quem S. Hermias: Quamvis corpori meo detrahas cutem, secundum voluntatem tuam ego non sacrifico: fac, quod vis. Quippe paratus sum certare adversus patrem tuum diabolum.

C 9 His auditis, Sebastianus Dux, more leonis rugiens, mandavit illum decollari. Audita sententia S. Hermias supplicans ait: Gratias tibi ago, Deus, qui hanc mihi contulisti victoriae gratiam. Jam vero consummandus S. Hermias, rursum dixit: Domine Jesu Christe, glorifico te, et oro, ut quicunque mei certaminis peragent memoriam, per interventum Deiparae Mariae et Sanctorum, fiant participes sanctorum Martyrum, qui tibi optime placuerunt. His dictis, spicator decollavit eum, et exivit sanguis et aqua; adeo ut omnes videntes, qui illuc aderant, raperentur in admirationem, propter omnia quæ facta fuerant. Igitur plurimi fidei Christianæ adjuncti sunt, conspicati miracula ab ipso patrata. Et venientes viri Christiani venerandum ejus corpus collegerunt, et justis expletis reposuerunt illud in Cappadocia, in loco, Comma dicto; magna autem multitudo per Sancti reliquias credidit Christo, Sanctus vero Hermias, quarto kalendas Aprilis fidem, primum confessus est, sed consummatus mense Mayo completo, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et imperium in secula seculorum. Amen.

DE SS. CANTIO, CANTIANO, ET CANTIANILLA, ET PROTO EORUM PÆDAGOGO IN FIDE,

MARTYRIBUS AQUILEIÆ IN FORO-JULII.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. II.

De Cultu et Actis: hæc an scripta a S. Ambrosio?

Aquileia hodierno agro Euro-Julieni inserta, olim urbs Carnorum, ac teste Strabone Illyricarum gentium emporium, et ob incolarum frequentiam ac divitiorum rerumque omnium affluentiam, Cœsarum aliquando Sedes, et quasi altera Roma habita fuit. Ad hanc a S. Petro missus S. Marcens Evangelista, fidem Christi plantavit; atque inde abitivus Alexandriam, successorem ordinavit S. Hermagoram Episcopum; uti ad Vitam S. Marci diximus xxv Aprilis, atque iterum dicendum erit ad diem xii Julii, quo S. Hermagoras, cum Fortunato Diacono suo, est martyrium passus. Inter alios Sanctos ibidem martyrii palma fuerunt coronati, S. Hilarius Episcopus, Tatianus Diaconus, Felix, Largus, et Dionysius, sub Numeriano Imperatore, quorum Acta illustravimus die xvi Martii. Hujus Numeriani et Carini fratum ac Cari patris consanguinei fuerunt, SS. Cantius et Cantianus fratres, et Cantianilla eorumdem Soror, qui a S. Proto pædagogo in Catholicæ fide præclare instructi, cum illoque sub Diocletiano et Maximiano in agro Aquileiensi capite plexi, hoc xxxi Maji solenni cum veneratione coluntur. Plexi autem fuerunt anno Christi ccxc, quemadmodum sequitur ex Chronologia, a nobis stabilita in Aprilis ad Acta Sanctorum Agapes Chionix et Irenes, Aquileia pariter abductarum Thessalonicam, una cum Judicibus suis Dulcidio et Sisinnio: qui deinde remissi Aquileiam uno post mense novam hanc tragediam concitarunt.

Acta martyrum apud Mombritium tributa S. Ambroso Mediol.

ut et cum pend. n.

2 Boninus Mombritionis, tomo primo Legendarii antedictos annos excusi, inseruit passionem Sanctorum Martyrum Cantianorum, quam asserit editam a S. Ambrosio Mediolanensi Episcopo, cum hoc exordio: Servus Christi Ambrosius Episcopus, Christum verum Deum colentibus Fratribus per omnem Italiam, in Domino omnem salutem. Ex hisce aliquod compendium extat inter Sermones S. Ambrosii, a Georgio Wicelio in Historia de Sanctis Dei, et a Laurentio Surio ad hunc xxxi Maji recusum, cum hoc exordio. Hodie beatissimorum Cantii, Cantiani, et Cantianille natalis est: et mor oddita particula, Quam, reliqua ex Actis apud Mombritionis desumuntur, hoc modo: Quam bene et jucunde tres Martyres uno pene vocabulo nuncupantur. Nec mirum, si similes sint nomine, qui sunt similes passione. Si una est illis apud homines appellatio, quibus apud Deum est una vocatio. Uniter enim vocati sunt a Domino, non interposito tempore aliter et aliter passi, sed omnes eodem ictu pariter martyrium pertulerunt. Quod quidem illis parentina quadam a Christo affectione concessum est, ut congruerent meritis, qui vocabulis concordabant; [et] qui erant consanguinitate fratres, fierent sanctitate germani; et quorum membra unius corporis substantia vegetabat, eorum animas ejusdem fidei confessio coronaret. Hec ibi, vel ideo a nobis proleta, quod eadem in Actis infra dandis non habeantur: cuius ultima verba de consanguinitate erant omissa apud Mombritionis: apud quem de Dulcidio Praeside et Sisinnio Comite, atque horum Martyrum apud eos delatione multa proferuntur,

quorum loco in dicto Compendio ista habentur: Refert autem de Beatis supra dictis historia, quod tempore passionis, cum eos persecutor inquireret: ac tum reliqua habentur apud Mombritionis, Ascenso vehiculo usque ad ultima hæc verba: Præcedere nos profitemur ad gloriam. Dein narratur quomodo deprehensi sunt, et quia nolbant Jovi thus offerre, morti adjudicati; quales dein preces fuderint et quomodo tandem fuerint capite plexi, ac sepulti, in dicto Compendio alto silentio involvitur. Nos, relictæ aliis oliter sentiendi libertate, judicamus dictum Compendium ex aliquibus Lectionibus, ad Matutinum solitis recitari, fuisse presumptum. Similes Lectiones, ex quodam Breviario antiquo, secundum ritum sanctæ Ecclesiæ Aquileiensis, cedit Illustrissimus Senator Joannes Chauvin, in elegis horum trium Martyrum, anno MDLXX apud Parisios editis, et sub finem earumdem adduxit subscriptionem Joannis Josephi Capodalei, Juris utriusque Doctoris et Capituli Aquileiensis Secretarii, cum sigillo ipsius Capituli. Fidem pro Capodaleo faciente Cossino, Notario curiæ Patriarchalis Aquileiensis, cum sigillo Patriarchæ Aquileiensis. Interim hæc Lectiones inveniuntur totæ presumptæ ex Mombritione, sed solum incipiunt a supra indicato, ascenso vehiculo, ac dein ad finem martyrii et sepulturæ deducuntur. Adjunxit dictus Chauvin in posteriori editione Acta, prout sunt olim a Mombritione in lucem prolata.

3 Alia nos monumenta hactenus inedita nacti sumus; ac primo ex triplex codice MS. scilicet Audomarensi monasterii S. Bertini, Trevirensi monasterii S. Maximini, et Ultrajectino Ecclesiæ S. Salvatoris. Alia Joannes Gamausius nobis submisit, a se descripta ex Passionali MS. cœnobii Bodeensis Ordinis Canonico-Rularium in diœcesi Paderboruensi: sed hæc sola phrasu hinc inde ab aliis differunt, et multis in locis sunt contracta. Denique Acta quædam uberiora reperimus anno MDLXI in urbe Florentina, in Codice MS. Illustrissimi Senatoris Florentini Caroli Strozzi, signato num. 5, ubi folio 177 habentur, quæ nos cum aliis MSS. et Mombritionis collata dumus. In illis omnibus nulla præponitur mentio S. Ambrosii, quæ invenitur apud Mombritione; nec, licet præponeretur, continuo audieremus asserere, revera ipsum talia Acta vel alia scripsisse. Mullet Baronius illa adscribere S. Maximo Episcopa Taurinensi. Ast Bellarminus de Scriptoribus Ecclesiasticis, quia varios Sermones S. Ambrosio adscriptos reperit inter Sermones S. Maximi, satetur plane judicari non posse, utrum Ambrosio vel Maximo tribui debeant; sed eujuscumque sint, antiqui et sancti Auctoris esse. Idem et nos de Actis prænotatis dicimus, etiam si neutrius horum forent, plane antiqui Auctoris esse. Compendia eorumdem, prout in dictis MSS. habentur, reperiuntur apud Petrum de Natalibus lib. 5, cap. 70, et in variis Breviariorum, de quibus infra agemus.

4 Sacra memoria horum Martyrum passim omnibus Martyrologiis Latinis inscripta est, et apographo S. Hieronymi, ex vetusto MS. Corbeiensi Parisiæ excuso, his verbis: Pridie Kalendas Junii,

Alia Acta ex MSS.

F

Menoria in
suevis Fa-
stis.

- A Junii, in Aquileia Natalis SS. Canti, Cantiani, Proti, Chrysogoni, et Cantianillæ. In MS. Epternacensi deest *utio amauensis nomen Canti, uti palestra in MS. Lucensi. In MS. Reginæ Succia per Holstenium edito deest nomen Proti, ideo forsitan, quod in Ecclesia Aquileiensi seorsim colatur xiv Junii: uti S. Chrysogonus, illustris etiam ipse Martyr Aquileensis, xxiv Novembris Rabanus in suo Martyrologio ista notavit: Eodem die martyrizati sunt beatissimi Martyres, Cantius, Cantianus, et Cantianilla, imperante Diocletiano. Usuardus istu habet: Apud urbem Aquileiam natalis sanctorum Martyrum, Cantii, Cantiani, et Cantianillæ fratrum, qui cum ducerent prosapiam ex genere Aniciorum, ob Christianæ fidei constantiam, una cum paedagogo suo Proto, capite plexi sunt. Similia habent Ado, Notkerus, Bellinus, aliquique recentiores cum hodierno Martyrologio Romano: ubi in Notis late agit Baronius de familia Aniciorum, illustrata non tantum Consulibus et Imperatoribus, sed et nobilitate Martyribus et Confessoribus, ut in decursu nostri operis sœpe apparebit. Antonius Gallontus Romanus Congregationis Oratoriæ editus Romæ anno MDXCI Historiam Sanctorum Virginum Romanarum, cum Cæsar Baronius ibidem scriberet Annales Ecclesiasticos, et inter illas censem S. Cantianillam, Virginem et Martyrem, ejus et fratum Acta ibidem describit. Eumdem inter Virgines venerantur Franciscus Lahierius in eorum Menologio, et Arturus du Monstier in Gynecaō sacro. Ceterum, ne alieni forte suspecta sint trium Germanorum germanissima nomina, in dubium revocanti, an tule quid fuerit ius temporibus usitatum; exemplum is sumat a tribus filiis Constantini Magni, qui Constantinus, Constans et Constantius fuerunt appellati.*
- B *Ecclesiasticos, et inter illas censem S. Cantianillam, Virginem et Martyrem, ejus et fratum Acta ibidem describit. Eumdem inter Virgines venerantur Franciscus Lahierius in eorum Menologio, et Arturus du Monstier in Gynecaō sacro. Ceterum, ne alieni forte suspecta sint trium Germanorum germanissima nomina, in dubium revocanti, an tule quid fuerit ius temporibus usitatum; exemplum is sumat a tribus filiis Constantini Magni, qui Constantinus, Constans et Constantius fuerunt appellati.*

ACTA MARTYRII.

Ex variis MSS. et Mombrizio.

Omnia, quæ a Sanctis gesta sunt vel geruntur, si quis voluerit studiæ perquirere, et sibi et plurimis ædificationis exhibet fructum: sieut arbor fructifera non sine causa probatur terram occupare dum vivit, cum et ipsa suis pomis ornatur, et omnis qui ex fructu perceperit saginatur *a*. Scribinns, ut in gestis invenimus, quid egerint, quid locuti sint, quid passi sunt Sancti. Ostenditis vos esse Catholicos, qui victorias Christi libenter legitis, libenterque auditis. Interrogo vos, qui ista inter apocryphas litteras abolenda censem: per quos constat Canon Scripturarum divinarum? Numquid non per eos, qui pro ipso Canone occidi magis voluerunt, quam vinci? Quid ergo? Tenuerunt Martyres fidem rectam, que sacris voluminibus certo librorum numero continetur. Agunt illis gratias apiees sacrissimi, quia per illorum perseverantiam perseverant; et ideo volunt eorum gesta conscribi, ut in conspectu Dei et hominum semper Sancti landentur, qui in conspectu incredulorum pro eorum defensione tormenta immania pertulerunt. Nihil præter Scripturas Canonicas recipientes, ista studiose conscripsimus, ostendentes dogma Catholicum per Catholicos Martyres custoditum: exemplum posteris damus, ædificationem creditibus tradimus, artem belli Christi militibus demonstramus. Constat eos nolle, si necesse sit, pugnare, qui legere nolunt pugnatores. Imperent silentium infidelibus; spectent pugiles diabolicos, qui athletas Domini spectare contemnunt. Nos divinas virtutes loquimur, scribimus, prædicamus. Prohibeant æmuli, imperent silentium timidi, verberent contemnentes, lugentes increpant, libenter hæc audientes accusent.

el Cantianilla inter Virgines.

Gesta Sanctorum utriusque legendibus:

u

et commen-
ta a Scriptu-
ris, pro quibus
survenerunt illi
passi sunt.

Gloriosos faciunt milites vulnera, pro Imperatoris D
lande suscepta; pro cuius amore etiam animas per-
dere libenter optamus. Triumphorum Christi ac vi-
ctoriarum labores exercitibus de occultis foras profe-
rimus. Scimus pugnas, quas illi visibiliter passi
sunt, invisibiliter nobis excitari quotidie, et negligenter repugnantes acrius vulnerari: ergo ut arma
pertractes, attende bellantes; da mentem studiis,
ut hostis incipiat te timere.

2 Beatissimos igitur Martyres Christi, Cantium, Aniciorum
Cantianum, et Cantianillam legimus, a paedagogo
suo Proto valde Catholica fide fuisse eductos, qui
de genere Aniciorum, hoc est dive memorie Ca-
rini Imperatoris, noscuntur progeniti, et intra ur-
bem Romanam in quarta decima regione generati at-
que educati probantur, Diocletiano Romæ impe-
rante, Maximiano partibus Hilyricis, Carino quoque
intra Gallias *b* bene agente erga Christianos, qui
non post multum tempus *c* defunctus est. Post cu-
jus obitum sceleratissimi Imperatores Diocletianus
et Maximianus *d*, per omnes Provincias decreta
posuerunt, ut ubique Christiani invenirentur,
si sacrificare contemnerent, diversis poenis afflige-
rentur. Cumque haec edicta audissent Beatisimi
Christi Martyres Cantius, et Cantianus, atque Can-
tianilla, eum in urbe Roma fuissent positi, consilio ha-
bito eum B. Proto, ut iniquam vitarent sententiam,
omnes res suas et domos, quas intra muros urbis
Romæ habebant, venuindantes distribuerunt paupe-
ribus: et servos ancillasque, quas habebant circiter
in aumabibus septuaginta tribus, baptizantes eos in no-
mine Patris et Filii et Spiritus sancti, ingenuos eos
fecerunt. Tum prædia sua in suburbano posita sub
specie visitationis eirent decreverunt, et apposita
haec occasione de urbe Roma exierunt, et apud Aquileiensem civitatem, pro amore Christianissimi
Chrysogoni Martyris, eodem tempore repedaverunt;
in qua civitate tunc temporis non parva rura possi-
debant. Sed quia lumen latere non poterat in tene-
bris, necesse erat ut eos Dominus ad gloriam sui
nominis coronaret.

3 Cumque in Aquileiensem urbem sancti Mart-
tyres Cantius, Cantianus, et Cantianilla cum Proto
paedagogo suo fuissent ingressi, duriorem sævitiam
erga Christianos repererunt, quam reliquerant
Romæ. Ita etenim omnis sanctorum Martyrum vel
Confessorum pro Christi nomine multitudo in vin-
calis carcerum custodia tenebantur, ut numerari
non potuissent. Cumque sancti Dei Martyres in F
urbem Aquileiensem ingressi fuissent; intempestæ
noctis silentio venerunt ad careerem, et interroga-
runt viros Christianos, qui in carcere erant retrusi,
si cum eis esset sanctissimus Christi Martyr Chrysogonus. Tunc dixerunt ad eos sancti Martyres qui
in carcere erant: Jam sunt dies triginta et sex,
quod per martyrii palmam ab iniquissimis Princi-
pibus capite plexus est *e* S. Chrysogonus, non longe
ab hac civitate, loco ubi dicitur, Ad aquas gradatas,
et ibi sepultus est a sanctissimo Zoilo Presbytero. Hæc audientes Christi Martyres Cantius, et Cantianus, atque Protus, et Cantianilla, cœperunt præ
gaudio flere cum iis qui in carcere erant: et data
pecunia careerarii, per totam noctem ibi morati
sunt. Mane vero exeuntes de carcere, prædicantes
Dominum nostrum Jesum Christum, et in nomine
ejus multa signa facientes, cæcos illuminabant,
leprosos mundabant, dæmones effugabant, et his qui
in grabatis erant imponeutes manus salvos eos fa-
ciebant.

4 Eodem tempore in eadem civitate Aquileiensi
f Præsidatus officium Dulcidius impiissimus habebat
cum Sisinnio Comite suo. Audientes itaque iniquissimi
Judices, quod sancti Dei Cantius, Cantianus, et
Protus,

ex ms.

*stipe pro-
gnati fra-
tres,*

b
c

d

E
*omnia in
pauperes
distribuunt,*

*Aquileiam
abentes,*

*Christians in
carcere con-
fertant:*

e

*clarebant
miru utis:*

f

EX MS.
dilectis thura
offerre re-
nuunt:

^g
et jussione
Imperatorum,

B
damnantur
capitis:

^h
a Christo
animantur:

^k
ad Aquas gra-
datas,
Ps. 132, 1 et
148,6.

precies fun-
dunt:

A Protus, atque Cantianilla de Roma advenissent, statim conveniri ab apparitoribus præcipiuntur, ut dili thura imponerent. Tunc beatissimi Martyres Cantius et Cantianus, Protus et Cantianilla, aspicientes in cœlum, responderunt: Nos dæmonis nou sacrificamus; quia scriptum est, Omnes dii gentium dæmonia, Dominus autem cœlos fecit. Et iterum; Similes illis siant qui faciant ea, et omnes qui confidunt in eis. Ite ergo, nuntiate iniquo Præsidi vestro, nos pro Christi nomine optare potius mori, quam ab ejus mandatis recedere: quia ab ipsis cunabulis Dominum Jesum Christum confitemur. At illi redeuntes Præsidi retulerunt omnia quæ gesta fuerant. Tunc Dulcidius Præses, una cum Sisinnio Comite, valde commoti talem dederunt impio ^g Diocletiano et Maximiano suggestionem: Piissimi Imperatores, subvenite Romanis legibus, pro quibus vietrix dextera vestra hostium cervices inclinat; et diis omnipotentibus, qui a Christianis contemnuntur, juvamina præbete. Advenerunt enim tres germani ex urbe Roma, qui de genere Carini Imperatoris esse noscuntur, cum Proto paedagogo eorum, uno animo fortiter reluctantes et confitentes Christum, illum, quem Judæi sub Pontio Pilato Præside in Judæa crucifixerunt; et in nomine ejus virtutes multas operantur: unde quid jussio vestra decreverit, decernite. His auditis sceleratissimi Diocletianus et Maximianus vehementer ira commoti sunt, et hanc auctoritatem dederunt, ut si sacrificare noluissent, capitali sententia plecterentur.

5 Cumque iniqua sententia pervenisset ad beatissimos Martyres Cantium, et Cantianum, et Cantianillam, ascenso vehiculo una cum paedagogo suo Proto ex urbe Aquileiensi egressi sunt, festinantes ire ad corpus sancti Martyris Christi Chrysogoni, divinam Scripturam habentes præ oculis, quæ dicit: Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. Nam ipsos beatissimos Martyres in ipsa nocte Dominus ^h visitare dignatus est, dicens eis: Pax vobis. Festinate ire ad dilectum meum Chrysogonum, quia ibi vobis coronas præparatas habeo: et ibi debetis coronari, et in regno Patris mei eum Chrysogonum sine fine gaudere; et nolite contristari, quia si vos persecuti fuerint in unam civitatem, fugite in aliam: et, Qui vos persecuti fuerint, et me persequuntur. Mane vero facto nuntiatur iniquissimis Judieibus, Sanctos Dei properasse. Tunc Sisinnius Comes una cum spiculatoribus, ex præcepto impiissimorum Imperatorum Diocletiani et Maximiani, subsequuntur eos ⁱ.

6 Beatissimi vero Martyres Cantius, et Cantianus, et Cantianilla, una cum Pædagogo suo Proto, ascenso vehiculo junctis mulibus seedere festinabant. Et cum irent, et non longe ab urbis mœnibus iter agerent, unum animal de subjunctis, subito corrut, in loco qui appellatur Ad aquas gradatas, ^k ubi passus est B. Chrysogonus; ut Dominus hæc admiraret, quæ David propheta per Spiritum sanctum dixit: Ecce, quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum; et, Præceptum posuit Dæminus et non præteribit. Cum essent ibi sancti Martyres, ubi S. Chrysogonus passus fuerat, ponentes genua sua oraverunt, dicentes: Domine Jesu Christe, Deus omnipotens, dirige sanctum Angelum tuum ad auxilium nostrum, ut confundantur omnes qui adorant sculptilia. Deprecamur ergo, Domine, ut digneris nos in hac voatione perseverantes esse, ad laudem et gloriam nominis tui, et ad confirmaudum corda in te creditum; ut cognoscant omnes qui idolis serviant, quia non est alias nisi tu solus Deus, cui Angeli serviant.

7 Hæc autem eis orantibus supervenit Sisinnius

comes cum spiculatoribus suis: ita illi sunt a persecutoribus comprehensi. Quod factum quam gloriosum sit, et a divinitate dispositum, debemus advertere. Semper enim Deus, quos elegit, eos victores cum subvectione sublimi in aulam regni cœlestis inducit. Nam sicut Elias curru applicito ascendit in cœlum, ita et isti vehiculo admoto ad martyrium pervenerunt: et quadriga, sicut illum evexit ad requiem, ita illos portavit ad gloriam. Et quamvis illa ignea quadriga fuerit, hæc tamen non inferior habenda est: quia illa unum gestavat Prophetam, hæc tres Martyres sustentavit. Sed dicet aliquis, Gloriosus gestavat ignea quadriga, quam terrena. Nec hoc plane defuit sanctis viris: nam sicut Eliam ignea quadriga portavit, ita sanctos Martyres fides ignea jam ferebat. Ferebat illos, inquam, Christus, qui lumen est, qui ignis est, de quo scriptum est, Deus noster ignis consumens est. Ergo cum Beatis, de quibus loquimur, persecutor ingrueret, vehiculum concenderunt. ^l Qua causa? Ut fugerent? Absit: sed ut ad martyrium citius pervenirent. Non ut latarent, sed ut se Christianos cunctis transeuntibus demonstrarent. Certe occultius inter plures in civitate manere poterant: sed hoc fecerunt, ut totius populi corda, dum per diversa fugiunt, Christi amoreflammarent. At vero, ubi quis vehiculo apparato ac dispositivo per aggerem publicum egreditur, illa non fuga dicenda est, sed profectus. Sancti enim viri hoc facto, velut in triumphali curru positi, contestabantur dicentes: Ecce persecutor, ecce proficisci, ecce præcedimus. Quid resides? quid moraris? Subsequere nostra vestigia, nolumus enim videri inviti duci ad paenam, qui præcedere nos profitemur ad gloriam ^m.

8 Tunc Sisinnius Comes ⁿ hæc audiens, jussit beatos Martyres comprehendendi, dein Judeus hortatur eos, ut Jovi thura incendant. Beatissimi vero famuli Dei execerando dixerunt, se numquam dæmoniis immolatueros, sed omnipotenti Deo, qui fecit cœlum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt: nam omnia idola simul, et qui ea colunt, eum eisdem ibunt in ignem æternum. Tunc impius Sisinnius Comes hoc audito, valde iratus est, et jussit spiculatoribus, ut, si Jovi thura non darent, capite plecterentur. Beatissimi vero Martyres Cantius, Cantianus, et Cantianilla, una cum Proto paedagogo, gaudentes et psallentes ducebantur a spiculatoribus. Tunc beatissimi famuli Dei, expansis manibus ad cœlum, orationem ad Dominum fuderunt, dicentes: Domine Jesu Christe, qui perseverantibus in tuo nomine te patrem et matrem esse dixisti, et pro temporalibus futura, et pro perituriis perpetua, et pro divitiis terrenis incorruptam vitam cum æterna felicitate dare promisi; te obseeramus, amator puræ conscientiæ, ut adspicias de summitate cœlorum ad hanc horam, ut suscipias animas nostras in pace, et inter sanctos et electos tuos nos collocari præcipias, cum quibus congaudent gloriosi Martyres tui, quia tu es Deus solus et benedictus in secula seculorum. Et cum complessent orationem, dixerant: Amen. Porri gentes sibi invicem osculum pacis, ponentes genua, suscepserunt gladium, acceperunt coronas sempiternas: et ecce sanguis eorum tamquam lac videntibus apparuit, et apparebat super petram quæ est juxta Aquas gradatas, usque in hodiernum diem. Quo tempore Venerabilis ^o Zenus Presbyter colligens beatissimorum Martyrum corpora, condivit ea arogatibus pretiosis, et in locello marmoreo collocavit eos, juxta Chrysogonum. Passi sunt autem beatissimi Martyres Christi Cantius, Cantianus et Cantianilla cum paedagogo eorum ^p pridie Kal. Junias, duodecimo milliario ab urbe Aquilegia, trans flumen q Hysontio, loco qui vocatur Aquas gradatas.

ANNOTATA.

D

comparantur
Elias Prophetæ

Deut. 4, 24.

E

quia iverunt
ultra in curru
ad palestram,

^m
ⁿ
constantes in
fide,

precibus fusis,

capite ple-
ctur,

31 Maij.

p

q

A

ANNOTATA.

a Hucusque eadem leguntur apud Mombritium, totus autem Prologus deest in aliis MSS. *Hic idem repetitur ante Acta quædam S. Anastasiæ 25 Decembris, cuius exordium citat in Notis ad dictum diem Baronius: forsan vero est generalis, præfixus toti uni collectioni plurium Actorum.*

b In *Actis martyrii S. Sebastiani*, illustratis ad 20 Januarii, auctore S. Ambrosio, ista num. 64 leguntur: Carinus erat cum omni exercitu in partibus Galliarum positus, et ejus intuitu lenta persecutio circa Christianos esse cœperat; quia Carinus habebat aliquos amicos, quos hujus tituli professio decorabat.

c MS. Bodec. Bene agendo erga Christianos occubuerat. Occisus dicitur in *citatis Actis*, in civitate Moguntiaco, alius apud Marguni, seu Murgum in Mœsia, contra Diocletianum confligens, quod contigit anno 285.

d In *Actis S. Sebastiani* num. 65. Occiso Carino, facta est persecutio talis, ut nullus emeret vel venderet aliquid, nisi qui thuris exhibuisset incensum. Quæ nos 3 Aprilis, ante *Acta SS. Agapes, Chioniae et Irenæ*, ostendimus contigisse anno 289.

e Anno 289 erat Aquileiæ Diocletianus, et mandavit capite plecti S. Chrysogonum, quod factum est 24 Novembris. Addebatur S. Anastasia, postea martyrizata in insula Palmaria 25 Decembris. Nulla alterutrius mentio sit in aliis MSS. et nomen Anastasiæ videtur a sciolo perperam adjunctum, quod ubique expunximus.

f Hinc potissimum incipiunt *Acta* apud Mombritium.

g Diocletianus discesserat Aquileia Thessalonicam, et eo etiam abductæ Agape, Chonia et Irene ibidem martyrum compleverunt, sub Dulcedio seu Dulcicio Præside et Sisinnio Comite Imperatorem secutis; ut hinc videantur statim Aquileiam remitti, ad prosequendam in Illyrico persecutionem.

h Hæc visio deest apud Mombritium et in aliis MSS.

i Hinc incipiunt citatæ supra lectiones antiqui Breuiarii Aquileiensis, sed ex *Actis*, prout sunt apud Mombritium, desumptæ.

k Iterum hæc desunt in MSS. et apud Mombritium.

l Mombrit. et MS. S. Maxim. manifestius appeararent. MSS. S. Bertini et Ultraject. manifesta- C rent.

m Hic finit compendium seu sermo, inter opera S. Ambrosii et apud Surium.

n Tam hic, quam mox iterum adjungitur apud Mombritium, et Dulcicius Præses, sed in aliis MSS. etiam soli Sisinnio hæc execilio tribuitur: et forte rectius: quia Dulcicius in passione Sanctorum sororum correptus amentia, potius reductus quam regressus Aquileiam, in eadem amentia verosimiliter adhuc perseverabat.

o Ita Mombritius, Petrus de Natalibus, aliisque: sed idem qui nomini Chrysogoni ubique addidit nomen Anastasiæ, pro Zeno quoque substituit Zoilum, quem sciebat curavisse sepulturam S. Chrysogoni. Interim de Zoilo expresse dicitur, quod cum sub die quinto Kalendarum ab eo conditus esset S. Chrysogonus..... et ipse S. Zoilus trigesima die susceptionis ejus perrexit ad Dominum, adeoque xxvii Decembris, cum biduo antea martyrium absolvisset S. Anastasia. Deleto itaque ex his *Actis* jam dicta verba, ut huc perperam intrusa, nisi quod pro trigesima die, hic scriptum erat post aliquantum tempus susceptionis suæ; et loco Zoili, scribo Zenum. Aliqua *Acta* hic interserunt omnia quæ alibi habentur de visione S. Chrysogoni Zoilo facta, et his martyribus ea attribuantur.

Maji T. VII

p Eidem, sub die octavo decimo Kalendarum Julianarum, qui dies aliis dicitur ejus translationi sacer. D EX MS.

q Antiquis Sontius, in Mappis Geographicis Lisonio, ubi parochia S. Cantiani collocatur, uti et alia inferius versus sinum Tergestinum.

ANALECTA.

§. I. Sacrae Reliquiæ Aquileiæ et Mediolani in Italia, Stampis in Gallia, Hildesii in Germania.

In *Actis* jam datis Zenus Presbyter, colligens beatissimorum Martyrum corpora, condivit ea aromatibus pretiosis, et in locello marmoreo collocavit, *Corpora pri-mum Aquileiæ deposita,* In MS. codice S. Maximini, et in optimo loco seplivit. In MS. Bodeensi, condigna veneratione seplivit. Petrus de Natalibus, a Zeno prope ipsam civitatem tumulata sunt. Quanidu ibi permanserint non liquet. Adhuc seculo Christi sexta Aquileiæ Sanctorum venerationem viguisse, intelligitur ex poemate Fortunati de Vita S. Martini: qui sub finem libri quarti, in Prosopopœa ad suum libellum, istos versus habet.

Hinc Venetum saltus campestria perge per arva, Sub montana quidem castella per ardua tendens.

Aut Aquileiensem si fortasse accesseris urbem, Cantianos Domini niuum venereris amicos, Ac Fortuati benedictam marmoris urnam.

S. Fortunatus cum Felice, passus Aquileiæ etiam sub Dioceletiano, inscriptus est Martyrologio Romano ad diem xi Junii. Sed utrum eodem modo voluerit auctor poematis Fortunatus, etiam ibidem servari Cantianorum Martyrum corpora, an solum sacram memoriam celebrari, non satis distingui potest ex ejus verbis. Palladius de Olivi lib. 8 Rerum Foro-Julienium, de nostro hoc tempore, ita loquitur. Corpora a Zenoue Sacerdote Aquileiam deportata, usque ad præsentem ætatem, magnifice coluntur: imo testari incolas ea adhuc ibidem esse, infra apparebit. Interim ipsa esse alio translata volunt alii.

2 Ac primo Paulus Morigia Mediolanensis, lib. I de Nobilitate Mediolanensi cap. 14, in Sanctuario urbis et diaecesis Mediolanensis pag. 5, et in Historia Domus seu Cathedratis Ecclesiæ Mediolanensis cap. 11, osserit in hac osservari corpora Sanctorum Cantii, Cantiani, et Cantianillæ, fratrum et Martyrum. Josephus Ripamontius, decade prima Historiarum Ecclesiæ Mediolanensis lib. 2, describit pag. 115 Mart

tyrium SS. Cantii, Cantiani, et Cantianillæ: et dein pag. 116, ista addit. Corpora translata Mediolanum, et in Basilica Dionysiana collocata, posterior ætas transtulit inde in templum maximum, ubi anniversario precum officio recoluntur pridie Kalendas Julii (imo Juvii): totaque pietas Ambrosiana sacris Reliquiis hunc honorem impedit. Hæc ibi. Habenus Missale Mediolanense, secundum institutio-nem S. Ambrosii anno 1522 excusum, in quo ad

diem xiv Junii præscribitur Missa Sanctorum Cantianorum Martyrum, fol 175; et præfigitur effigies quatuor personarum, scilicet trium fratrum et S. Protæ pedagogi, atque hæc Oratio super Populum præscribitur, Populum tuum, Domine, perpetua munitione defende; nec disfulter, quod pie et juste postulat, consequatur: cui Sanctorum tuorum Cantianorum merita suffragantur. Altera super Synlo-nem hæc recitatur: Deus, qui Sanctorum tuorum Cantianorum gloriosi fecisti palnam florere certa-minis; da nobis, quæsumus, hostis nostri fortia superare tentamina: et quod nostris nou præsumimus meritis; ipsorum, quorum natalitia celebamus, assequi precibus adjuvemur. Tertia super Oblata est ista: Plebis tuæ, Domine, munera benignus iu-

cultus ibi-dem Ecclesiasticus;

53 tende:

Auctore G. II. A tende : quæ Majestati tuæ in Sanctorum tuorum Cantianorum solennitatibus sunt dicata. Ultima post Communionem hæc legitur : Invocantes nomen tuum, Domine, deprecamur, ut qui patres nostros, virtute tui nominis præeunte, Angelicis pastibus refecisti ; nos quoque, intercessione beatorum Martyrum tuorum Cantianorum, mysticis dapibus soveas et reforomes. Hæc ibi, quibus conformia sunt, que in antiquis Breviariis Mediolanensibus præscribuntur, ut sunt primæ duæ Orationes jam indicatae; quibus adjungitur Actorum martyrii compendium in tres Lectiones distributum : et iisdem relatis in Breviario, jussu S. Caroli Borromæi edito, ad XXXI Maji, ista pauca subiunguntur : Eorum Reliquiæ, Mediolanum translatae, in Basilica Metropolitanana reconditæ sunt.

ritualē appellans. Ex his auctoribus duobus nonnulla D subjungimus, quæ iudicem asserunt ex ipsis archivis Stampensibus accepisse.

4 Virtutes autem miraculorum apud hæc sacra corpora adeo eminuerunt et eluxerunt, ut eorū venerationem assumpserint omnes circumquaque positorū civitates. Ex his Metropolitanā Ecclesia Senoneusi ejusdem diocesis festum SS. Cantii, Cantiani, et Cantianillæ, celebratur cum officio novem Lectionum, quarum tres in secundo Nocturno recitari solitæ ex Vita et Martyrologio desumuntur; ultima vero, ex impressione anni MDCXXV, concluditur his verbis : Nunc vero pretiosæ eorum glebae venerabiliter coluntur in fano Virginis Mariae Stampensis oppidi, partimque in nostra Metropolitanā Ecclesia Senonensi : quibus in locis, eorum meritis indies Dei pietas operatur mognalia.

et coluntur
in Ecclesia
Senonensi

Et sic Nicolaus Cardinalis de Pelleve Archiepiscopus Senonensis, in Processu verbali de Reliquiis sue Cathedratis ecclesiæ, qui opus nos est, sub nota anni MDLXXI; Puoniam, inquit, multorum, tum Principum ubi creditur pars magna eorum esse : E

tum Archiepiscoporum, opere et pio labore, corporum piorum Reliquiæ huc asportabantur, quæ coactæ invicem et mixtæ piis Christianorum votis non respondebant; venerabilis Antistes Galterus, anno Domini MCCXLVIII, gloria pignora Sanctorum Cantii, Cantiani, et Cantianillæ, S. Macarii Abbatis, et SS. Felicis et Felicissimi, singulis thecis reponebantur curavit. Deinde narrans, quomodo eadem et alias ibidem Reliquias visitaverit, duodecim distinctas thecis, et quid singulis continetur explicans; In septima, inquit, et octava repertæ sunt reliquiæ corporum SS. Cantii, Cantiani, et Cantianillæ, cum Reliquiis Heraclii et Pauli Confessorum et Pontificum Senonensis Ecclesiæ: et quia in utraque theca iudicem tituli reperti sunt, ne quis in distinguendo subrepat error, eosdem retinendos esse duximus. Omnis autem istæ duodecim capsæ stant super altari majori, sicut habet indiculus ad nos missus: qui etiam citra ambiguatem asserit, SS. Cantii, Cantiani, et Cantianillæ corpora, fere integra, in sua capsula continerit: quod nimimum esse puto: nam novum quod Chauvinus pag. 92, allegat Breviarium, solum dicit: Ex quibus corporibus extracta sunt postea quedam ossa insignia, quæ servat et honorat ecclesia Senonensis, in theca retro majus altare elevata: distinctane a duabus predictis ac nova, an una ex duas præmemoratis, haud facile dixerim.

5 In Ecclesia Parisiensi ejusque diocesi ita sub fiuum

F
et alibi in
Gallia.

Lectionis tertiae dicitur: Quorum corpora Zoilus Presbyter Aquileiæ sepelivit, pridie Kalendas Junii, et eadē Christiāmissimus Rex Francorum Robertus Stampas ad ecclesiam B. Mariæ dicitur transtulisse. In Meldensi Ecclesia legitur: ad Ecclesiam B. Mariæ transtulit. Similia habentur in Breviariis Aureliensi, Bellovacensi, Carnotensi, et aliis: et ista præscribitur Oratio. Deus invisibilis fortitudo certantium, adesto quæsumus nobis supplicantibus, ut qui hodierna die sanctorum Martyrum tuorum Cantii, Cantiani, et Cantianillæ gloriosum triumphum recognimus, eorum meritis et precibus, festis Angelorum perpetuis interesse mereamur. Andreas Sausayus præter illa, quæ de his Martyribus ad hunc diem XXXI Maji in suo Martyrologio Gallicano habet, contatur in hujus Supplemento, ad diem XIV Junii, omnium sententias conciliare hoc modo: Eodem die translatio corporum Sanctorum Martyrum Cantii, Cantiani, et Cantianillæ, cum ex Aquileia (abi, postquam cæsi sunt pro fide ad Aquas Gradatas, a Zoilo Presbytero sepulti fuerant) Mediolanum sacra eorum pignora transvecta, inde piis votis Roberti Francorum Regis Christianissimi in Gallias delata, Stampas ab eo in ecclesia S. Mariæ religioso cultu reposita sunt. Colit Ecclesia Aquileiensis eorum inventionem die

An Mediolano
illuc trans-
lata?

quem tamen
dubium fa-
ciunt Aquileienses,

Bergomenses
uz Verouen-
ses.

Stampis
etiam in
Gallia

B reliquiæ aliquot insignes, quæ per synedochem corpora appellantur, advectæ sunt. Hæc Ferrarins, qui idem dubium movet in Catalogo generali ad diem XIV Junii, quo asserit, Translationem horum Martyrum celebrari Mediolani; eorumque addit Inventionem Aquileiæ, die XXIV Aprilis, memorari. Motum a Ferrario dubium magis auget Ughellus, tomo 4 Italiae sacræ, asserens de Ludovico Donato Episcopo Bergomensi, quod ejus tempore, anno MCCCCLXVII die ultima Maji, inventa sunt corpora Sanctorum Martyrum Cantii, Cantiani, et Cantianillæ fratum, in Seriate pago (est in civitati ad Euro-Africum proximus) in æde S. Chrysogoni: ab ipsoque Episcopo, præsenti clero populoque Bergomensi, in altari eorum nomini dicato reposita fuere. Ante Ferrarium vero et Ughellum, Augustinus Valerius Episcopus Veronensis scripsit, ecclesiam S. Mariæ in Organis Veronæ, in medio altaris sanctissimi corporis Christi, ostentare lapidem hoc titulo inscriptum: Conditorum marmore interciso et auro insperso, ubi sanctissima Cantii, Cantiani, Cantianillæque, Chrysogoni, Proti et Anastasii ossa jacent, Antistites templi adorantibus apposuerunt MCCCCXCVII. Hisce controversia occedit alia & que difficilis. Sunt Stampæ urbs Galliarum in Senonibus, et hodiernæ Belsiæ insertæ, Insulæ Franciæ vicinæ ac Parisiis duodecim circiter leucis dissitæ, qua versus Aureliaos iter instituitur, otiose a Gregorio Turonensi, Fredegario, alisque antiquis aemoratæ: et sic Robertum Regem Francorum monasterium S. Mariæ in Stampensi castro, et ecclesiam in Palatio ædificavisse, scribit Helgaldus Monachus Floriacensis, in dicti Roberti Vita apud Chesnæum tomo 4 Historiæ Scriptorum Francarum pag. 77. Addunt alii, eumdem Regem Robertum impetravisse sacra corpora SS. Cantii, Cantiani, et Cantianillæ, et in dicta S. Mariæ ecclesia Stampensi deposuisse. Regnavit autem Robertus iste ab anno DCCCLXXXII ad XXXII. Descripsit ipsorum Martyrum Vitam, passionem, translationem et miraculo carmine heroico ac libris quatuor comprehendit Petrus Gandreas, apud Stampas Cansarum Patronus, atque curavit Parisiis anno MDCLXIII typis Juliotarum vulgari. Alius Martyrum horum ecomiastes est Joannes Chauvin, Consiliarius Regius in Curia montaria, qui edidit Elogia horum Martyrum, et annuo typis Pitræis curavit anno MDCLXX, recudi, itaque recusis, rursum addidit novas Observationes, cum altera classe sex novarum Epistololarum, quarum tertia mihi inscribitur, et Magistri mei Joannis Bollandi tui vita functi laudes prosequitur, Attantem eum spi-

Rex Robertus
dicitur depo-
suisse dicta
corpora,

A xxiv Aprilis : eorumque pignoribus nonnullis etiam num gloriatur, de quibus pia æmulatione cam ea dimicat ipsa Ecclesia Mediolanensis.

*Hildesii insig-
gnes Reliquæ
ante annum
1045 nescio
quamdiu,*

6 *Huic controversiæ accedit Ecclesia Hildesiensis, in Saxonia inferiore: cuius Canonicus, Christianus Theodorus de Plettenberg, Celsiss. Paderbornensis ac Monasterieus Episcopi Ferdinandi Furstenbergii Patroni nostri ex sorore nepos, ita ad nos scripsit: Quando et per quem horam Sanctorum Reliquæ huc translatae sint, prorsus mihi ignotum est; nec patet hic facile inveniendum quia id doceat: varia enim tempestas, qua plus quam annis centum, usque ad pacem Monasterii constitutam, quassata fuit haec Diocesis, pleraque vetastatis monumenta aut omnino delevit aut alio transtulit. Interim ex Vita S. Godehardi, a vobis data iv Maji clare patet, jam Azelini Praesulis ætate, qui anno MCLIV, septimo a S. Godehardi morte, adeptas Episcopatum, eamdem tenuit annis decem, Sanctorum istorum Reliquias in Cathedrali nostra servatas fuisse. Quin etiam Hezelonis Episcopi, qui Azelino successit, Constitutio, qua is numerum Canonicorum eatenus incertam ad quinquaginta duos redigit, annuosque Præbendarum redditus insigni munificentia auxit, inter cetera præcipua festa Ecclesiæ, diserte meminit Vigiliæ Sanctorum Cantianorum, item Festivitatis eorumdem: quibus diebus, durante tum adhuc communis refectionis uia, largiore mensam Canonicis voluit exhiberi: hodieque in talulario nostro superest Constitutionis istius autographum. Ceterum uti Vita S. Godehardi, loco jam citato, Adventum Reliquiarum prædictarum refert ad Kalendas Aprilis, quibus miraculum coartit ibi commemoratum, ad Sancti illius tamulum; ita et Breviarium nostrum, anno 1516 Lipsie impressum, Adventum eundem eodem die notat, quamvis ipsum Festum xxxi Maji sub ritu Duplicis apud nos celebratar. Idem quoque sancti Martyres, in festo Patronorum Ecclesiæ nostræ, quod sub rito Duplicis primæ classis annue peragitur Dominicæ in post Pascha, Lectione vi inter Compertos adnumerantur.*

*Sunt ea in
variis capsis,*

B *7 Reliquæ ipsæ per diversa scrinia dispersæ nunc sunt. Nam cum anno MCLVII, xxix Maji, Serenissimus Maximilianus Henricus, Elector Coloniensis atque Episcopus noster, ecclesiam Cathedram pro sui offici ratione visitaret, tambau argenteam aperiens, in qua S. Epiphanii corpus et SS. Cantianoruū sacra lipsana deposita sunt, partem dumtaxat eorumdem reperit: quæ ne similiter distrabili posset, arctius ipsam tumbam claudi voluit: quod ita factum est, ut sine summa difficultate ipsiusque vasis fractione aperiri amplius nequeat. In turri antem, laminis argenteis obducta, quam veteres Tariim Patronorum appellarunt, quod eorumdem insignes Reliquæ ibi conlitæ essent; notabiles partes de Sanctis Cantianis Martyribus, ac nominatim de S. Cantianilla reperiantur: et in Reliquario, quod in Processionibus portatur a Subdiacono, cernuntur insignes etiam Reliquæ S. Cantii Martyris, ut et in aliis hierothecis minores aliae eodem titulo. Caput antem S. Cantii, argenteæ lipsanotheæ inclusum, servatar in nostro Hildesiensi sacrario, certisque festivitatibus exponitur publicæ fideliam devotioni. Ego quoque superioribus annis aliud caput reperi, inscriptum, Caput de sanctis Cantianis, cuius jussa Reverendissimi Capituli mei sacros istos thesauros pervaigarem, redigeremque in Catalogum. Hactenus Reverendissimus ille Canonicus nostri que operis amantissimus: quibus nihil addi posse speres, modo intelligas S. Epiphanii, intra eundem tumbam reclusi corpus, esse Episcopi Ticinensis, a nobis retati xxi Januarii, ubi vide Historiam translationis factæ anno DCCCLXIII. Porro, tot tamque variis Ecclesiis de*

possessione Sanctorum istorum Corporum contendentes, nihil mirum est, si alia quoque plurimæ in Italia, Gallia, Germania Ecclesiæ, eorumdem Sanctorum cultum receperunt, majori minorive festivitate agendum, quarum omnium Breviaria ac Kalendaria enumerare longum sit. Quin et in Poloniam usque penetravit religio illa, ubi festum SS. Cantii, Cantiani, et Cantianillæ Martyrum sub ritu duplicitis majoris celebratur in diœsi Wratislaviensi, et in Ordine Crucigerorum cum rubra stella, et propria Oratione assignatur: at quæ causa hujus sit venerationis, non additur. Facilius est dicere, cur Venetiis quoque celebris eorumdem sit cultus; cum ibi habeatur ecclesia propria sub nomine S. Cantiani.

§. II. Miracula Stampis patrata post Translationem anni 1249.

A *ad Stampensem ecclesiam revertamur: ubi sacra ossa, arcæ inclusa, erant in veneratione. Sacerdotibus, Senatu, populoque Stampensi, et bis quotannis in processione publica deferebantur, scilicet Feria tertia Paschali et hoc xxxi Maji, die eorum natali. Contigit interim, ut pluvii e cælo negatis magna siccitas circa ditiones Stampenses esset exorta, atque inde miseranda famæ timeretur. Recursum est ad misericordiam Divinæ bonitatis: adhibita intercessio Sanctorum Martyrum: instituta Supplicatio cum Reliquiis horum Martyrum ex oppido ad ecclesiam haud procul dissitam sive capellam S. Lazaro dicotam. Dura hæc pia devotio exercebatur, nubes cum lætitia supplicantum colligebantur in aere, copiosas suo tempore daturæ pluvias. Sed ecce cum, peractis iam in dicta æde litaneuticis precibus, reducenda esset pia supplicatio ad primariam Deiparæ Virginis ecclesiam ibidem hierotheca Martyrum — de sede moveri*

*Post pluviam
imperatam,*

Convallique nequit: manet arca immobile pondus,

Densa velut rupes defixa in viscera terræ.

Stupent omnes, et humiles ad Deum fundunt preces. Inter hos Sacerdos, ob singularem doctrinam et sanctitatem notus, inter plura monta istud effatur: Offeramus Sanctis loco vilis lignæ arce alium ex argento faciendam, ut post hoc honestiori modo repræsententur oculis omnium in ecclesia nostra; ac videbimus si velunt ad illam reportari.

*immobilis
manet capsæ
ligneæ,*

Dixit, et exemplo genibus pia concio pronis

Consilium Mystæ crebro probat utile plausa;

Hoc simul ac votum flammanti corde sacratar, Sarcina fit, sicut ante, levæ; positoque dolore Stampicolæ læti Saperis nova cantica promunt. Sancta reportantes Divorum pignora Fratrum, Ut Tutelares retulere in Virginis ædem.

*F
donec vo-
reatur et
fæt argentea*

9 Mor collux pia elemosynæ, unde nobilissima arca confecta ex argento fuit, et circumquaque figuratis fimbriis inaurata. Ut translatio fieret, indictus dies iv Augusti, anni MCCXLIX, et invitatus Archiepiscopus Senonensis Gilo seu Ægndius Cornutus, a quo Sanctorum Martyrum Cantii, Cantiani, et Cantianillæ apud Stampas corpora translata fuisse, indicant in Archiepiscopis Senonensibus Claudius Robertus et Sammarthani. Addunt alii, Gilonem ob quamdam de veritate Reliquiarum hallucinationem, fuisse quadam aorasia puniunt, ut ne quidem in aperta arca potuerit ullæ ossa videre; sed totius rei gestæ historium eductus, reatum ipse suum arguit.

*in quam an-
1149 sacra
ossa,*

Mox prece præmissa, lacrymis perfusus obortis, Explicat inscriptos Divorum nomina Fratrum Fascicatos, sacrosque viris astantibus artus Ostensat, structamque recens transmittit in arcem; Quam prius antiquo trinis de more dicarat Fratribus Antistes. Canti tamen ille lacertum Excipit, et castæ mentum sanctæque Sororis.

*non sine mira-
culo transfe-
runtur.*

Ita

*Hildesii insi-
gnes Reliquæ
ante annum
1045 nescio
quamdiu,*

num. 58

*cum triptici
festo.*

*ut et capita
duo eorum-
dem Sancto-
rum.*

Auctore G. H. A Ita Stampenses, cum interim Senonenses credant, potiorem partem sacrorum corporum apud sc esse, hand magna, ut supra vidimus certitudine.

*Curantur
gravis lassura
pedis,*

10 Post istam sacrorum ossium translationem, aucta est erga hos Martyres devotio, et a Deo variis honorata miroculis. Duabus ab oppido Stampensi versus Parisios lencis est Striehiacum, vulgo Estrechy pagus, in ejus vicina erat hisce Martyribus erectum oratorium sive ædicula: quibus illic aliquam exhiberi reverentiam non ferens rusticus, redeunt ex silva cum asino lignis casis onusto, ante dictam ædicolam securis de manibus lapsa pedem gravi vulnera diffidit: unde collapsus eranit, paulatim recepto spiritu reatum deplorat, Sanctos invocat, somno corripitur, et plane sanguis Sanctorum patrocinio surgit, solis vulneris accepti vestigiis relictis. Cognito a vicinis miraculo, aguntur Deo et Sanctis debitæ gratiae, eademque quotannis innovantur. Degebunt. Stampis in platea S. Jacobi, alias dicta Majori, quadam pia femina, Maria Apie nuncupata, qua extemplo domum regressura, incidit in puerulam pauperem, et nascere contractum, ac sua membra testudinis instar humi trahentem. Curat ergo eum ad suas transferri aedes, atque ita languentem spatio septem annorum sovet. Quadam vero die Dominica

B egredientem ad templum subsequitur, more suo humilians, miser contractus; et ex nimia erga Sanctos Martyres fiducia, matronam, ne contereretur metuentem, consolatus, per ecclesiæ gradus descendere incipiens, inter manus ipsum sub axillis tenetum.

Extemplo sacras diris clamoribus aedes Implet: quippe toti nervique illius inertes Tenduntur, mirisque modis laxata repente Ossa reponuntur, propriaque in sede locantur. Ac juvenis subito medium progressus in agmen, Abstrusas tanti causas clamoris, et in se Quod factum est paucis narrat mirabile verbis Prodigium, et grato pia carmina concinit ore.

11 Aliud mirandum contigit Sulpitiae matronæ Stampensi piissimæ, quæ aut lampadibus sovendis in templo, aut orationi operam dabat, aut ægris qui sub tegmine templi jacebant solerter serviebat. Quadam nocte huic ibidem oranti adstitit Deipara Virgo, cum hisce Cantianis fratribus, atque una ægros invisit, quorum unius prædirit felicem ad eulos post triduum accessum, aliis contulit sanitatem. Quæ ita evenerunt. Adolescens, quadam totus oppletus pustulis, fuit a matre Sanctis Cantianis non sine piis lacrymis commendatus, et max pristinam obtinuit sanitatem, solam tanti mali memoria riam retinens. In pago Allaco territorii Carnotensis, quadam mulier peperit filiam mortuam, ac curavit sepeliri. Verum dirinitus inspirata, sequenti die filiam ex sepulcro receptom, Stampas detulit ad arcam Sanctorum Martyrum, ubi illa vitam recepit, et sacro baptimate etiam fuit regenerata, anno MXXI in conspectu plurimorum hominum, qui suis testimonis confirmarunt factum. Aliud tempore Henrici secundi est patratum miraculum, cum feria tertia Paschali in publica processione deferretur capsæ SS. Cantii, Cantiani et Cantianillæ. Interfuit ei juvenis, ab ipsa nativitate surdus et mutus, et annos tunc natus viginti: eni circa adem S. Michaelis.

*Apparet
Sancti cum
Deipara:*

*suscitatur
mortua ad
baptismum,*

*scabies mun-
datur,*

*et an. 1638
paralytica.*

C riam retinens. In pago Allaco territorii Carnotensis, quadam mulier peperit filiam mortuam, ac curavit sepeliri. Verum dirinitus inspirata, sequenti die filiam ex sepulcro receptom, Stampas detulit ad arcam Sanctorum Martyrum, ubi illa vitam recepit, et sacro baptimate etiam fuit regenerata, anno MXXI in conspectu plurimorum hominum, qui suis testimonis confirmarunt factum. Aliud tempore Henrici secundi est patratum miraculum, cum feria tertia Paschali in publica processione deferretur capsæ SS. Cantii, Cantiani et Cantianillæ. Interfuit ei juvenis, ab ipsa nativitate surdus et mutus, et annos tunc natus viginti: eni circa adem S. Michaelis.

Extemplo mutae solyuntur vineula linguae, Dantur et elingui vocalia munera muto.

12 Atque hoc ex Petri Gandrai prolixiori poemate decerpisse sit satis; interim dum eorumdem miraculorum contextum veterem, quod vehementer optamus, nobis transmittat aliquis. Nunc ex Elogiis, a Consiliario Chauvino editis, addo recentius unum; cui fidem facturus Auctor, in speciali quadam ad nos instructione, allegat relationem Parisiis impressam ipso vel sequenti anno; et plures dignos testes, qui illud sibi retulerint, atque inter alios Dominum de Lescomay, in Parlamento Advocatum, magisque judicij ac studii

virum. Res ita se habuit. Puella quædam ex S. Memmii vico, nondum ætatis annum sextum attigerat, Jacquetta Chapé dicta, et jam vergebat ad vitæ finem, tota debilis ac paralytica, pene ab ipsa nativitate. Frustra eam curandam suscepserat chirurgus quidam ex oppido S. Arnoldi: quin et Parisienses medici super ea consulti, remedium a se inveniendum tanto malo desperaverant. Ergo ad superhumanam opem convertitur Cornelius mater puellæ, et anno MDXXXVIII die vi Aprilis Stampas cum filia perveniens, ipsam albis vestibus indutam, in ea quæ ducebatur processione pariter circumgestari fecit. Quo facto melius habere misella cœpit, domumque relata, tota alia inox apparuit, suis ipsa pedibus citra impedimentum ambulans: deinde vero indies magis magisque corroborata, intra unius mensis spatium, integrerrime valuit ad omnes humanæ vitæ, suæque ætati congruas functiones.

§. III. De nova inspectione et translatione sacrarum Reliquiarum Stampis facta anno 1620 et 21.

E

In ea capsa, quam anno MCCXLIX factam argenteam vidimus, manserunt immotæ Sanctorum Reliquæ anni CCCLXXI, quibus exactis quid factum sit prælandatus Chauvinus accurate prosequitur, in novis ad historiam Observationibus, post Elogia excusis; ejus verba non pigebit ex Gallico Latina sic facere: Anno MDXX decretum fuit reparare argenteam Sanctorum capsam; eumque in finem recursum est ad Illustriss. et Reverendiss. Joannem David, Archiepiscopum Senonensem; qui ut ea aperiri posset, publice indulxit pietati; id faciendum committens Guidoni de Verambrois, Magistro in Artibus creato Parisiis; et Decano Christianitatis, atque Curato S. Martini Stampensis. Commissionem, signatam 1 Julii, secutum est decretum Capituli datum XVI ejusdem. Ergo die XXX dicti mensis Julii, instituta est totius Cleri generalis processio, comitantibus Officialibus oppidi civibusque et accolis magnō numero, ad quos panegyricam de Martyribus pronuntiavit P. Druopianus Capucinus. Regressa in ecclesiam pompa, Mag. Guilielmus Chasse-cuillier, Cantor et Canonicus D. Virginis, Missam celebravit; assistantibus sibi, pro Diacono et Subdiacono, Mag. Stephano Beauvoix Primicerio Curato ejusdem ecclesiæ, et Petro Godin Sacellano.

*Capsam ar-
genteam repa-
raturi Stam-
penses*

30 Junii indi-
cunt genera-
tem processio-
nem

F

14 Coram iisdem, finita Missa, Mag. Andreas Gilles et Gedeon Pans, Canonici D. Virginis, simul cum Mag. de Verambrois, ascenderunt ad locum ubi consistunt Reliquæ supra quatuor columnas elevatae, ubi etiam præsentes aderant Magistri, Nicolaus Thirouin, Joannes Veron Cantor et Canonicus Sanctæ Crucis, Damianus Doucet Curatus S. Egidii, et Petrus le Roy Curatus S. Petri; Dominus Michael Gaguin, Prior claustralium Abbatiae Moriniacensis; Patres, Seraphinus le Bourgeois, Minister Ordinis Sanctiss. Trinitatis de Redemptione captivorum; Desiderius Parisot, S.T.D. Guardianus Franciscanorum; Petrus Audiger, S.T.B. ejusdem Ordinis; Raphael de Rouate, Guardianus Capucinorum, ejusdem Ordinis concessionator. Ibidem etiam inventi sunt adesse Officiales Balivatus et Praeposituræ cui ab Electione est nomen, Major et Schabini Stampenses, Provisores et Aeditui D. Virginis, aliqui innuneri, eodem zelo adducti. Postquam igitur sericea vela alba et rubra, recipiendis sacris Reliquiis destinata, consueto ritu sacrata fuerunt incensataque, una cum parva capsula quernea, in quam reconderentur; aperta fuit argentea capsæ, nec non quæ intus claudebatur lignea per-

*deinde coram
multis testi-
bus,*

vetusta

A vetusta, atque intra hanc repertæ Reliquiæ, cum Latinis iascriptionibus, quarum nna sic soat: Hic continentur Reliquiæ sanctorum Martyrum, Cantii, Cantiani, et Cantiaillæ etc. Aliud: Hic requiescent Reliquiæ de ossibus Saactorum Martyrum, Cantii, Cantiani, et Cantiaillæ, Fratrum, In eadem etiam veteri lignea capsæ, iaveata est bursa ex diversi coloris serico, intraque eam tria ferri fragmina, ex eo forsæ quo mors Martyribus sanctis illata fuit. Quin etiam apparuerunt panai, rubro colore tincti, vestigia forsitan fusi sanguinis: ac denique quadam in parte aotata cernebatur similitudo Episcopi pedum tenentis, cum his verbis, Gillo Dei gratia Archiepiscopus Senonensis; et juxta S. Stephanus Protomartyr, Senoneasis Metropolitanae Titularis.

*eadem aperta
eximuntur
Reliquiæ,*

*sequentia an.
1621 12 Aprilis*

15 Post hæc, artificum industria, reparatæ, ubi opus erat, argenteæ capsæ splendor novus additus est: opere autem intra novem menses absoluto, quid actum sit, dicit Relatio, ut appellant, verbatis, ab eo qui Translationem peregit, hunc in modum authentice consignata.

Aano Domini millesimo sexcentesimo vigesimo primo, pridie Idus Aprilis, feria Paschali secunda, sedente Gregorio decimo quinto summo Pontifice, Joaane David Archiepiscopo Senonensi, Ludovico decimo tertio Rege Francornm et Navarræ; Nos, Hearicus Clausse, Episcopus Aurensis, nec non Coadjutor Cathalaueensis, successorque designatus, indicimus, attestamurque, data facultate ab eodem Reverendissimo Senoneasi Archiepiscopo, peraati- quas et revereadas divisorum Martyrum Cantii, Cantiani, et Cantianille Reliquias, in feretrum, cujus longa vetustate aureus fulgor obsoleverat, magnis sumptibus nitori suo redditum, incocutum, et plurimi laminais argenteis auctum, et in capsam rece- tem (quod altera carie pece exesa deperiret) asse- tis ritibus, ac celebritate, pries habita ad frequen- tem populum concione a Fratre Gabriele San-Lau- densi, Prædicatore Capucino, nostra manu, magna spectante frequentia, depositis in aede Beatæ Mariæ, ubi pie coli atque asservari solent. Postero autem die in stata et solenai supplicatione promulgatis quadraginta dierum Indulgentiis, quas idem Dominus Archiepiscopus concessit, et æternum vim ha- btere jussit, magno apparete circumlatas per urbem easdem sanctas prosecuti sumus Reliquias, ingenti civiom Stampensium, et populi uadique ad celebri- tatem affluentis multitudine. Quibus omnibus et fi- des major sit, ad perpetuam rei memoriam, hisce

*in eamdem
novo ornatu
splend entem
repositæ,*

*C
et 13 Apr. cir-
cumlatæ*

*condito eu-
de re instru-
mento
publico.*

litteris propria manu subscriptis, præseatibus viris insignibus, tum Clericis tum secularibus, Rever. Patr. ac Dom. Andrea Berzeau, Abbe Moriguiacensi ac in supremo Senatu Consiliario: Ve- nerabilibus viris Magistris Guilielmo Chassenuilier Cantore et Canonicco, Andrea Gilles, Ludovico Bas- tard, Nicolao Thirovyn, Egidio Barrault, prædictæ ecclesiæ Canonicis, Stephano Beauvoix Capicerio Curato, multisque aliis ejusdem ecclesie Capellani: Rever. FF. PP. Joanne Pave Doctore Theologo Franciscano; Raphaele Rothomagensi Guardiano Capucinorum Stampensium; Nobilibus ac præclaris viris Jacobo Petau Stanapanae provinciae Præside, Nicolao Couste Propræside, Guidone David Asses- sore, Michael Egal Prætore, Claudio Prevost Pro- prætore, Simone Chauvin, et Isaaco Blanchard, Advocato et Procuratore Regiis, Petro le Gendre Majore, Petro de Jamboa, Isaaco Guysenet, Joanao Aleaume, et Michael Gillet, Scabinis; Petro Baron, Doctore medico; Joanae Albert Juris utriusque Licentiato, Collegii Stampani Moderatore; Cle- mente Poissoa, Electo Regio; Jacobo Guysenet, Claudio Guetard, Renato le Sueur, Natale Maugia,

et Stephano Rivet, dictæ ecclesiæ Beatæ Mariæ DÆditeis, permultisque aliis ad rem admissis testi- bus. Datum Stampis in dicta ecclesia Beatæ Mariæ, sub sigillis nostro et Capituli, anno et die supra- dictis

Signat

Hearicus Episcopus Aurensis, nec non Coadjutor Ecclesiæ Cathalaueensis.

16 Ex predictis et exilitate capsæ ad recipiendas Reliquias prædictas destinatæ, satis appareat non nisi exiguum singulorum trium corporum partem Stampis haberi: quod certius etiam discere potuissemus, si plau- ciasset auctoribus dictæ Translationis sigillatum enu- merare ossa intas deposita.

Ad angendam deinde in populo venerationem prædictorum Sanctorum Martyrum, instituta etiam Archiepi- scopali auctoritate Sodalitas est utriusque sexus Fide- lium: quorum ut accenderetur zelus in exercendis sibi propriis religionis et caritatis officiis, Urbanus Papa VIII, per Breve datum anno MDCLIV die vii Junii, eidem a se approbatæ Confraternitati concessit Indul- gentias varias; ac plenarias quidem iis, qui confessi ac sacra Communione resecti, nomina in illam sua dabunt, ipsa qua id facient die; tum annis singulis, post sacra- menta suscepta, primario Sodalitatis festo, visitariis oratorum ejus, ibique orantibus ad consuetas Pontifici E intentiones: nec non aliis diebus quatuor, pro devotione communiter elegendis atque ab Ordinario approbandis: dierum vero sexagintas indulgentiae conceduntur omnibus, ad quæcumque pietatis et caritatis opera ipsis præ- scripta convenientibus etc. Cunctis istis anno MDCLV, xiv Februarii robur ordinariæ suæ potestatis addens Octavius, Archiepiscopus Seanaensis; approbavit elec- tos a Confratribus quatuor dies, Festum Circumcisio- nis Domini nostri; Feriam in Paschalem; iv Au- gusti, translatione sanctorum Martyrum memorabi- lem; et primam Dominicam Octobris, Dedicatione ecclisiæ D. Virginis festivam.

15 Porro Feria in Paschalis a Stampensibus præcipua religione transigitur, quia tali ad se allatas credunt fuisse s̄xpe nominatorum Sanctorum Reliquias. Instituitur siquidem generalis Processio, inquit Chauinus, quam ordiantur ambo Ordines S. Fran- cisci, exemplari cum inodestia; hos subsequatur Parochiæ ex locis diversis collectæ, atque Capituli utriusque D. Virginalis et S. Crucis Canonici, hi si- nistrum, isti dextrum latus teantes; capsam vero circundat ingens facularum ardantium numerus. Post hanc defertur etiam alia hierotheca, S. Mat- thæi appellata, et alia, S. Joannis Chrysostomi: Officiaas autem Crucem argeatam gestat, egregio opere laboratam. Pompani auget Deiparae imago sculptilis, cui est inclusa particula de ejus vestimen- tis, Ludovici Ebroicensis Comitis Stampensis memo- rabile donum; qui etiam nobili fundatione testa- tem suum Stampensibus affectum reliquit; nec de- suat qui humili amictu ac pedibus nudis capsam comitando circumdant. Die Natali Sanctorum, xxxi attud minus Martii, alia processio dicitur, in qua dumtaxat cir- euangestatur capsæ, quam Minorem vocant, coati- dentem vestes ipsorum Martyrum; eos, credo, pa- nnos, qui in Translatione nuper reperti fuerunt sanguinolenti; et cantatur Missa, ex fundatione Rochi Colleau, Stampis natu, sed Aurelianis, ad S. Anianum Canonici, pridem defuncti. Nec tacendus nobis est annus MDLXVI, quando Stampas advenientibus præcipuae nobilitatis feminis duabus, Domina Du- cissa Vindociaensi, matre Cardinalis sic nominati: et Domicella Aumalia, postea Lusitaniæ Regina; utraque capsæ deposita in medium ecclesiam fuit, ipsarumque et ianuarii, qui affluxerat populi, con- spectui præsentata.

An. 1644,
Institutæ
Sodalitati
concessæ In-
dulgentiæ.

Festum præci-
puum Fer. III
Puschæ

attud minus
31 Martit.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

GAULIENO, GERMANO, VICTURO, SILVANO, TELESPHORO, VICTURINO, DONATO, ISTIALO, TERTO, ROGATO, ITEM GERMANO, ITEM SILVANO, HONORIO, CICILIA, TERTULA, LAUTICA, VICTORIA, FORTUNATA, MAXIMA, ROGATA, PAULICA, AGAPIA, CASTULA, AMELIA, ITEM TERTULA, LUPO, JUSTO, TECLA, FIRMO.

C. II.

GERUNDÆ IN CITERIORI IISPAÑIA.

Ex antiquis Martyrologiis, præsertim S. Hieronymi.

XXXI MAI. B
Memoria
trium in va-
ritis fastis.

aut etiam
quinque, cum
alii multis,

retatis in
Martyrolo-
gio S. Hieronymi.

Victusta MSS. *Martyrologia, Romanum Cardinalem Barberini, Trevirensse S. Maximini. Leodiense monasterii S. Laurentii sub nomine Adonis, item MS. Florarium Sanctorum, et Auctarium Greveni ad Usuardum anno 1515 et 1521 excusum, aliquos ex hisce Martyribus ita referunt: In civitate Gerunda natalis SS. Germani, Vieturi, Sylvani. Eadem habet Petrus Canisius in *Martyrologio Germanice* edito, additque Gerundam in Hispania, ut palestram, non Emporiam, quod perperam ei imponitur a Ferrario in *Catalogo generali*, ubi eosdem Martires Gerundæ adscribit: qui etiam sed palestra omissa, referuntur in MS. *Pragensi*. Plures socios adjungit in suo *Martyrologio* S. Notkerns his verbis: In Hispania civitate Gerunda, Germani, Vieturi, Sylvani, Telesphori, Victorini, et aliorum multorum. Notkerum describit Tamayus Salazar in *Martyrologio Hispanico*, et hoc eos elogio celebrat: Gerundæ in Hispania citeriori, SS. Germani, Vieturi, Sylvani, Telesphori, Victorini et aliorum multorum Martyrum: qui profide Christi per varios agonum cruciatus ad felicem coronæ triumphum pervenere.*

2 Qui hic citantur multi alii Martires, indicantur in quatuor antiquis *Martyrologii Hieronymiani apographis*, sed per socratem amanuensium loco Gerundæ scriptum est, Earundem sive Eorumdem, et ita in MS. Blumiano legitur: In civitate Earundem (imo Gerundæ) natalis SS. Gaulieni, Germani, Victuri, Sylvani, Telesphori, Victorini, Donati Stialerti, Rogati, item Germani, item Silvani, Honori, Ciciliæ, Tertulæ, Lauticæ, Victoriæ, Fortunati, Maximæ, Rogatae, Paulicæ, Agapiæ, Castulæ, Amellæ item Tertulæ, Lupi, Justi, Teclæ. *Hæc ibi. In opographo Lucensi, dicitur sub initium, In civitate Eorumdem, quæ verba desunt in aliis apographis: et Corbeiente Parisiis excusum incipit ab his verbis; Natalis Sanctorum. Sed et hæc desunt in Epternacensi, in quo primus appellatur Gallienus, qui alius est Gaulienus: ita etiam loco Vieturi, Telesphori, et Victorini, scribitur Victoris, Telisfori seu Thalisfori, et Victurini. At Stialerti dividitur ab Epternacensi in duo nomina ubi scribitur Istali, Terti. In Corbeiente est Istiali, Terti, quod magis probamus. Dein loco Ciciliæ, Lauticæ, Victoriæ et Fortunati, est etiam Ciliciæ, Leuti-*

cæ seu Laudæ, Victuriæ et Fortunatæ: sic pro Paulicæ et Agapiæ, legitur atiam Paulicæ et Appiæ. In Epternacensi quoque deest nomen Amellæ, et unico vocabulo scribitur Justidiae, aliis Justi et Teclæ, quibus additnr in Corbeiente nomen Firni. En Sancti Martyres novem supra viginti, quos Hispaniae offerimus, quod utinam sxpis possemus cum sciamus, gentem sacro Martyrum cultui addictissimam esse. Nudum nomen Germani inter alios Martyres referunt in MS. Parisiensi Labbæ, uti nomen Justi in MSS. Atrebateni Ecclesiæ Cathedralis, et Tornacensi monasterii S. Martini. De urbe Gerunda egimus xviii Martii, ad Vitam SS. Narcissi Episcopi Gerundensis et Felicis ejus Diaconi, in persecutione Diocletiani martyrio coronatorum; acturi iterum de eadem vii Junii, quo die coluntur SS. Germanus, Paulinus, Justus et Scicius, in eodemmet Diocletiani persecutione Gerundæ martyrium passi. Ad quos olosque Martires videtur Prudentius allusisse in libro περὶ οἰκουμένης, Hymno iv de Martyribus Cæsarauastanis, quem dedimus xvi Aprilis: in quo Gerundam, sacris pignoribus divitem appellat, hoc versu:

Artibus sacris locuples Gerunda.

3 Antonius Vincentius Domenecus, in *Historia generali Sanctorum Catalaniæ*, ad confinium Muji et Junii ponit Aeta quatuor supranominatorum Sanctorum, quorum festum agi dicit feria u post Dominicam Trinitatis. Evidenter suspicor, Germanum et Justum ex iis esse qui hodie referuntur: sed quia duos alios socios sibi habent adjunctos, horum causa differimus de iis agere usque in Junium, pro quo die servamus ipsa originalia Acta: nam que Tamayus de Salazar profert, etsi ea dicat se ex veteri Gerundensi MS. sumpsisse, putet tamen legenti recentem esse ac proprium stylum ipsius Tamayi, iterum Latine reddentis, que Domenecus ex Latino Hispanica dederat. Ceterum non dissimulaverim, quod ea Acta plane commentitia videantur esse, nec fide digna, nisi quatenus agunt de Translatione facta a Gerundensi Canonico ac postmodum Episcopo, Arnaldo de Monrodon, ante finem seculi xii; ideo ut nihil repugnet, duos hoc die passos alii duobus, alia die passis, conjungi. Fortassis etiam ex Paulino et Scicio, in unum feminæ nomen perperam conflatis, facta est Pau'icia.

E

Ex his duo
fortassis co-
luntur Feria 2
post Domini-
cum Trinitatis.
F

DE S. DONATIANO

MARTYRE CIRTHÆ IN NUMIDIA.

Ex Martyrologio Hieronymiano.

C. H.

XXVI MAI

Cirtha seu Cirta, metropolis Numidiæ, plures olim Martyres habuit, a nobis ad diem xxx Aprilis recensitos; quibus arbitraur annuentrandum S. Donatianum Martyrem licet urbs Sirtha, Sytha, Sista scributur: quia nomen est apud Afros usurpatum, et litteræ S et C, uti in pronuntiatione ante vocales i aut y apud plurimos non differunt, ita saepe in nominibus propriis non satis distinguuntur. De hoc ergo Sancto Douatiano, in civitate Sirtha seu Cirtha Martyre, agnunt antiqua Martyrologii Hier-

onymiani apographa, et cum us alia antiqua MSS. Romanum Cardinalis Barberini, Trevirensse S. Maximini, atque Leodiense S. Laurentii sub nomine Adonis. Idem vero sed palastra nulla indicata, nominatur in MS. Florario Sauctorum, et MSS. Parisiensi Labbi, Augustano S. Udalrici, et alio Ecclesiarum Provensis. Per errorem quoque, ut facile sit, bis Donatianæ scributur, et semel Daciani; sed forte propter S. Dacianam, Carthaginæ hoc die passam, uti jam dicetur.

B

DE SS. TIMIDENSIBUS

IN PROCONSULARI AFRICÆ PROVINCIA.

E
D. P.

Ex veteri Kalendario Carthaginensi.

XXVI MAI

Ex unico sed
indubitate
testimoniis
notis,

in Proconsu-
lari provin-
cia,

Kalendarium istud, a nobis ex ejus erudectorate Joanne Mabilione pluribus laudatum, descripsumque ad xxv hujus mensis ubi de S. Flaviano; pro hoc die ii Kal. Junii Sanctorum Timidensium Natalitium suggestit, alio quidem nullo testimonio confirmabilem nobis, sed nec alterius confirmationis eagentem; quando de Natalitius domesticorum Sanctorum certissimo præ ceteris testari potest ipsa Carthaginensis Ecclesia, cuius hoc Kalendarium fuit, minime copiosum nominibus, nec plures quam octoginta per annum dies, sui alicuius Episcopi depositione, vel alterius valde memorabilis Sancti, out oratione patrii nomine inscriptos habens. Est autem ex S. Augustini lib. 7 contra Donatistas cap. 22 notus Faustus, Episcopus a Timida Regia; et ex Catalogo eorum qui anno vi Huneric Regis, Christicccc, Carthaginem convenerunt in Provincia Proconsulari, cuius ipsa

rum; xvi Kal. Nov. Sanctorum Volitanorum, quo- scut alii si-
rum locis nativitatis vel certaminis intra Provinciæ milititer indi-
Proconsularis terminos est notus: et pre Scillitunis catti Martires,
quidem de Martyrii titulo constat ex Actis, od dictum
eorum diem proferendis. Neque alia phrasis utilitur Ka-
lendarium, quando inter paucos externos meminit, Kal.
Aug. Sanctorum Machabœorum, et.... Kal. Sept.
Sanctorum Massæ candidæ. Utinam hoc indicio habito,
alicunde eruatur distinctior notitia, non solum istorum
Timidensium aliorumque jam nominatorum locorum; sed
etiam eorum quos idem Kalendarium habet ad Mauri-
taniam Cæsariensem pertinentium iii Kal. Nov. Vagen-
sium.... Id. Nov. Sanctorum Capitanorum (ita, ut
reor, dictorum a civitate sua Caput cillianum dicta) et
iii Non. Febr. Sanctorum Carteriensium, ubi legen-
dum censeo Cartennensium. Quod si de his incertum
est quarrere, multo difficultius venietur in notitiam eorum,
quorum Natales appellantur, iii Id. Dec. sanctorum F
Martyrum Eronensium, xvi Kal. Febr. Sanctorum Rubrenium, xiii Kal. Febr. Sanctorum Tertullen-
siuni et Ficariensem, ac denique ad xiii Kal. Martii Sanctorum Petrenium. Nam nec loca quidem nota
habentur, unde nomenclaturam hi accipient: quare sic
omnes conjunctim proponere hic placuit quos euidem
opinor sub Imperatoribus Gentilibus passos universos,
nullos ad Vandalicam persecutionem spectare, ad quos
Galesinius eas more suo amandasset, si notitiam eorum
nactus fuisset.

In Mauritania,

et alibi in
Africa.

DE S. DATIANO SEU DATIANA

MARTYRE CARTHAGINE IN AFRICA.

D. P.

Ex S. Hieronymi Martyrologio.

XXVI MAI

Datianum sive Datianam Carthagine celebrant eadem antiqua Martyrologii Hieronymianapographa, Lucense, Blumianum, et Corbeiense Parisiis excusum. At vetus MS. Reginæ Sueciæ, laudatum ab Holstenio in Animadversis ad Marty-

rologium Romanum, ista habet: Carthagine natalis S. Datiani. Palæstra autem omissa, nomen Datianæ legitur in MS. Parisiensi Labbi; et Datiani, in MS. Augustano S. Udalrici. Nec plura nisi sex eolicum testimonia reperimus. Oportet tamen fateamur, non admmodum

A admodum celebre fuisse Ecclesiæ Carthaginensi hoc martyrium, quando in præfato ejus Kalendario illius nulla mentio invenitur : nisi suspicari quis velit, jam jam memoratos Sanctos Timidenses, Carthaginem

deductos, ad causam fidei coram Proconsule dicendam, D ibique martyrum consummasse ; quorum antesignanus fuerit Datianus, solus in Martyrologio nominatus.

DE SS. PAULINO ET ISICHO MARTYRIBUS ANTIOCHIÆ.

D. P.

XXXI MAI

Predicta Martyrologii Hieronymiani apographo concludunt hunc diem et mensem his verbis : In Antiochia Paulini et Isici. Pro hoc in Epternacensi exaratur Istici. Sed cum priore electione consentiunt Martyrologia MSS. Romanum Cardinalis Barberini, Atrebutense Ecclesiæ Cathedratis, Tornacense monasterii S. Martini ; et in his duabus appellatur eorum natalis, et additur Justus. Sed hic pertinet ad Sanctos Hispanos, Gerundæ passos. At B non apposita palæstra memorantur ambo in MSS.

Pragensi Ecclesiæ primariæ, et alio nobis Parisiis a Philippo Labbe submisso, solus autem Isicus in MS. Richenoviensi in Suevia. Plura si quis de his Martyribus cognoverit, libenter addiscam : nec enim diffitebor, non ausurum me fuisse a Gerundensibus Martyribus eos separare, illosque differre ad Junium, nisi tam concorditer in omnibus Hieronymiani Martyrologii exemplaribus invenirentur adscripti Autiochiae, interjectis etiam Martyribus duobus Cirthensi uno, E Carthaginensi altero, paulo superius nominatis.

DE S. SIMPLICIANO MARTYRE PICTAVIS IN GALLIA.

G. H.

XXXI MAI

Cultus.

Ecclesia parochialis.

Exstant Litaniæ Pictonicæ Sanctorum, qui ortu vel incolatu Pictorum oram nobilitarunt, ab Henrico Ludovico Castanæo de la Rochepozay Pictaverum Episcopo concinnatae et dispositæ, notisque illustratæ : in quibus invocatur S. Simplicianus Martyr, et de eo ista annotantur : Simplicianus, viro Consulari et Pictonicæ provinciæ Recto natus, quod idolorum cultum sperneret, patris jussu juxta Pictavorum urbem gladio obtruncatus est, in prato Ponti S. Cypriani contemnito, ubi Crux memorie causa antiquitus posita est. Ipsius nominis parochialis ecclesia intra muros ejusdem urbis consecrata est : additurque in margine, colli hoc XXXI Maï : ad quem diem cum hoc elogio celebratur a Saussayo, Pictavis S. Simpliciani Martyris, qui adolescentulus a Justo patre, injusto et impio, quod Christi fidem coleret, gladio obtruncatus, ineliti martyrii lauream gloriose emeruit.

C 2 In Pictaviensi, ut vocant, Pullario, id est, Registro beneficiorum urbis inter parochiales ecclesiæ numeratur supra citata, S. Simpliciano dicata : cuius Parochum constitendum Abbas S. Cypriani præsentat Decono Ecclesiæ Cathedralis, ad quem spectat, il-

lud Beneficium conferre. In Officiis propriis Ecclesiæ Pictaviensis præscribitur solemnis S. Simpliciani Martyris, celebranda hoc XXXI Maï sub ritu dupliciti, et hæc Oratio : Deus qui Beatum Simplicianum Martyrem, in adolescentia constitutum, in agone certaminis roborasti : præsta quæsumus, ut ejus meritis et precibus æternam consequi mereamur. Item hæc : Deus qui Ecclesiam tuam meritis et precibus beatissimi Martyris tui Simpliciani mirifice splendore clarificas ; concede propitius, ut qui memoriam illius veneramur in terris, intercessorum eum apud te habere mereamur in cœlis. Pro secundo Nocturno hæc ponitur Lectio : Simplicianus, viro Consulari et Pictonicæ provinciæ Rectore natus, adolescens piorum virorum monitus in Christum religione fretus et confirmatus est. Quod cum rescivisset pater, et idolorum venerationem a filio haberi contemptui ; in eum capit is obtruncatione juxta Pictavensem urbem animadvertisse jussit, eaque ratione Simplicianus Christianæ fidei illustre perhibuit testimonium. De sancti corporis Reliquiis, quas verosimile est in proprii nominis ecclesia aliquando fuisse, mirum est nihil dici a quoquam.

DE SANCTO SILVIO EPISCOPO TOLOSANO IN GALLIA.

G. H.

SECULO IV

Cultus sacer 31 Maij.

Ex Vita S. Exuperii successoris.

Philippus Ferrarius in Catalogo generali ad hunc diem XXXI Maï ista habet : Tolosæ S. Silvii Episcopi ejusdem civitatis. Annotatque ea se tradere ex tabulis Episcoporum Urbis Tolosæ, et libello Officiorum propriorum Ecclesiæ Tolosanæ. Hâbemus nos dicta Officio, jussu

Caroli de Montchal Archiepiscopi Tolosani recognito, et anno MDXLVII recusa, in quibus præscribuntur propriæ Lectiones in secundo Nocturno ad Matutinum recitandæ, eaque fere ex Vita S. Exuperii Episcopi successoris, ad diem XXVIII Septembbris illustranda, de sumptæ, quas hic domus.

Ecclesia ad honorem S. Saturnini ab eo strata cepta: sepulcrum S. Silvii reperatum.

A 2 Silvius, Episcopus Tolosanus, B. Hilarii antecessoris sui praeclaris vestigiis insistens, suum populique studium erga sanctum Pontificem Saturninum fovit plurimum ac promovit. Cum enim animadverteret, frequentiu fidelium sepulera juxta S. Saturnini sepulcrum extrui, veritus ne post tempus aliquod, praecipulorum multitudine, dubii aliquid suboriri posset de ipsius S. Saturnini sepulcro; secum serio, de exportandis atque alibi honorificentius collocandis tanti Martyris Reliquiis, cogitare coepit. Quapropter coacervatis et collectis undique multis pecuniis, magnis sumptibus et impensis tempi Tolosani, non quale nunc est (nam posterioribus seculis in hanc magnitudinem, in qua cernitur, extrectum est) sed qualiscumque fundamenta jecisse dicitur, et ex parte aedificasse. Ad fastigium tamen perduceret non potuit morte interceptus: quare illud inchoatum suo successori perficiendum reliquit. Is fuit S. Exuperius, qui templum illud non modo absolvit, sed in illud etiam S. Saturnini beata pignora, magna cum veneratione, deportanda curavit. Ipsius Silvii tumulus in prænominato templo non paucis post seculis repertus est, anno scilicet millesimo ducentesimo sexagesimo quinto, Novenis Octobris. Inventa quoque sunt in eodem loco sepulera S. Papuli Martyris, et SS. Honorati et Hilarii Tolosanorum Antistitum. Ex illis tunc educta

sunt borum quatuor Sanctorum corpora, et in monumentis aliis, extra humum effossam superius excitatis composita, in ea templi parte, quæ S. Saturnini monumento seu sacello subest. *Hæc ibi, quæ Nicolaus Bertrandi, in Gestis Tolosanorum, editis anno MDXV, sic breviter perstringit: Sanctus quoque Silvius fuit Episcopus Tolosanus. Hic inchoavit ecclesiam S. Saturnini, quam S. Exuperius consummavit, sicuti scribitur in gestis S. Exuperii. Corpus S. Silvii in eadem ecclesia requiescit, in proprio tumulo lapideo, infra eamdem cryptam super terram. Ejus natalis recolitur pridie Kalend. Junii. Reliquia de Inventione et Elevatione dicta sunt XXI Maji ad Acta S. Hilarii Episcopi Tolosani. S. Saturninus colitur XXIX Novembris. Saussayns in Martyrologio Gallico ad hunc XXXI Maji scribit: Tolosæ repositio S. Silvii Episcopi et Confessoris, cuius depositioni sacra est dies XVI Februarii. Verum multum fallitur S. Silvinus Episcopus alicujus iacere Sedis, ab hoc S. Silvio plane olius est, et ejus Acta dedimus dicto XVI Februarii, atque diximus obiisse circiter anaum DCCXX. At S. Silvius Tolosanus floruit seculo Christi quarto. Hujus proximum successorem statuunt Sammarthani Rodanium, quem alii præponunt, asseruntque immediate successisse S. Exuperium, qui E. S. Hieronymo valde familiaris usque ad anaum CCCVII vixit.*

D AUCTORE G. H.

Tempus Sedis.

DE SANCTO PASCHASIO DIACONO ROMÆ.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

G. II.

De ejus cultu et miraculis, etiam in Purgatorio existentis: item de scriptis, ab eoque diverso Diacono Dumiensi.

CIRCA DXX.

Memoria in Fastis recentioribus,

elogium ex Dialog. S. Gregorii,

eiusdem in ventiali schismate mortui.

Johnnes Molanus in prima editione Auctarii sui ad Usuardum, ad XXXI Maji, minore charactere, et prænotata littera Q, ad significandum sequentia haberi ex quadam alio Martyrologio, subjungit ista verba: Romæ S. Paschasi Archidiaconi et Confessoris, de quo Gregorius in Dialogis lib. 4 cap. 40. Arvernus Sanctorum Confessorum Alexandri et

C Gallæ de quo Gregorius Turonensis in libro de Confessoribus cap. 36. Petrus Canisius eadem transtulit in suum Martyrologium Germanicum. De duobus ultinalis mox agemus. De priore in hodierno Martyrologio Romano ista leguntur: Romæ S. Paschasi. Diaconi et Confessoris, cuius meminit B. Gregorius Papa. *Hic autem de dicto Paschasio, lib. 4 cap. 40 sub hoc titulo.* De anima Paschasi Diaconi, cum ante eisset de igne purgatorio, ista subjungit.

2 Nam dum adhuc esse in juvenulus, atque in laico habitu constitutus, narrari a majoribus atque scientibus audivi, quod Paschasius, hujus Apostolicæ Sedis Diaconus, cuius ait nos rectissimi atque luculent de sancto Spiritu libri extant, miræ sanctitatis vir fuerit, eleemosynarum maxime operibus vacans, cultor pauperum et contemptor sui. Sed hic in ea contentione, quæ inardescente zelo fidelium inter Symmachum atque Laurentium facta est, ad Pontificatus ordinem Laurentium elegit, et omnium post unanimitate superatus, in sua tamen sententia usque ad diem sui exitus persistit, illum amando atque præferendo, quem Episcoporum judicio præesse sibi Ecclesia refutavit. Hic itaque cum temporibus Symmaci Apostolicæ Sedis Præsidis esset defunctus, ejus Dalmaticam feretro superpositam dæmoniacus tetigit, statimque sanatus est. Post

Maji T. V.

multum vero temporis Germano Capuano Episcopo cuius superius memoriam feci, medici pro corporis salute dictaverant, ut in Angulanis thermis Iavari debuisset. Qui ingressus easdem thermas, prædictum Paschasiū Diaconum, stantem et obsequenter in caloribus, invenit. Quo viso vehementer extimuit; et, quid illic tantus vir faceret, inquisivit. Cui ille respondit: Pro nulla alia causa in hoc F pœnali loco deputatus sum, nisi quiu in parte Laurentii contra Symmachum sensi. Sed quæso te, pro me Dominum deprecare. Atque in hoc cognoscet, quod exauditus sis, si huc rediens me non inveneris. Quia de re vir Domini Germanus se in precibus strinxit, et post paucos dies rediit, sed jam dictum Paschasiū in loco eodem minime invenit. Quia enim non malitia, sed ignorantia errore peccaverat, purgari post mortem a peccato potuit. Quod tamen credendum est, quia ex eleemosynarum suarum largitate hoc obtinuit, ut nunc posset prumereri veniam, cum jam nihil posset operari.

3 *Hæc ibi, at Capite sequenti ad hæc Petrus ista addit:* Placet quod dicis: sed in tanto viro Paschasio hoc animum ad inquisitionem movet, quod post mortem ad pœnalem locum ductus est: cuius fætri vestis tangi potuit, et malignus spiritus ab obpresso homine fugari. *Ad quæ ita respondet S. Gregorius:* Hac in re magna debet omnipotens Dei dispensatio, et quam sit multiplex agnusci. Cujus judicio actum est, ut idem vir Paschasius, et ipse intus ad aliquantum temporis reciperet quod pecasset, et tamen ante humanos oculos mira per corpus suum ficeret, qui ante mortem eis quoque cognoscentibus pia opera fecisset: ut neque bi qui bona

lib. 2 cap. 35,
Ex purgatorio literatio,

licet antea fuerit miraculis declaratus Sanctus.

A ejus viderant, de eleemosynarum illius aestimatione
fallerentur; neque ipsi sine ultiōne laxaretur culpa,
quam nec esse culpam credidit, et idcirco hanc fleti-
bus non extinxit.

cum quomodo
excusat Ba-
ronius.

4 Hac S. Gregorius, cui sententiæ confirmandæ
servire potest exemplum simile de S. Vitalina xxi Fe-
bruarii, ex S. Gregorio Turonensi. Ex en porro Pa-
scasii excusatione, qua utitur Gregorius Magnus, in-
fert in Notis Baronius, ea verba, quod in sententia
sua usque ad diem exitus sui perstiterit, vel esse
exclusive intelligenda, quasi sic perstiterit in sen-
tentia, ut tandem die obitus sui pœnituerit; vel
dicere necesse est, Paschasium, verlente adhuc illa
de electione Symmachi controversia, ex hac vita
migrasse.... Prædictorum itaque alterum præces-
sisse necesse est, cum ejus sanctitati adstipulari
virtute egregii miraculi visus sit Deus; imo et ho-
nestam sepulturam tegumento Dalmaticæ adeptus
fuerit. Ubi Baronius plurima de usu Dalmaticæ habet,
qua ibi videri possunt.

B

5 De dicta Laurentii cum S. Symmacho contentione
latius agendum erit ad Vitam S. Symmachii, qui crea-
tus est anno cccxcviii, mortuus anno dxiv, sepultus
die quo colitur xix Julii, quando Acta erunt illustran-
di. Interim videri potest elogium de eo in vteribus Ca-
talogis Summorum Pontificum, a nobis editum ante to-
tum primum Aprilis pagina xxxv. At S. Germanus,
Episcopus Capuanus, cuius animam S. Benedictus in
cælum ab Angelis ferri vidit, colitur xxx Octobris.
Unum hic miror, quomodo Ferrarius ejus non memi-
nerit, in Catalogo Sanctorum Italiæ, ubi nullum ejus
elogium profert; neque ibidem in Indice Topographicico
nomen allegat: ast in Indice Alphabetico ista leguntur:
Paschasi Diaconus Romæ 3 Maii. Interim neque
eo die neque in Appendix ejus mentionem facit, et for-
tassis 31 Maii voluit imprimi; nam et alios aliquos
similes defectus sic videns in Indice illo suppletos. Ni-
colaus Brautius Episcopus Sarsinæ, in Martyrologio
Poëticæ, illos versus editid de eodem Sancto.

silentium apud
Ferrarium.

Paschasiu Præsul laudat quia maximus, omni
Eloquio laudis dignus habendus erit.

Constantinus Ghinius, in Natalibus Sancrorum Cano-
nicorum, aliquod ejus elogium ex S. Gregorio depromp-
tum habet, et Masinus in Bononia perlustrata asserit in
Ecclæsia S. Jacobi Majoris alias S. Paschasi Reliquias
asservari: sed num hujus, quis ausit certo as-
severare, quando nec Romæ quidem notæ ejus Reliquiæ
sunt?

C

6 Georgius Cardosus in Hagiologia Lusitana suis
adscribit ad hunc diem S. Paschasi; et ante istum
Antonius a Purificatione in Chronologia monastica
Lusitana, quasi in Lusitania natus, fuisse monachus
et discipulus S. Martini, primo Abbatis, deinde Episcopi
Dumiensis ac postea Braccarensis, ejusque jussu de
Græco in Latinum transtulisset aliquot Concilia Ori-
entalia, atque sententias antiquorum Patrum Ægyptiorum.
Imo libri septimi de Vitis Patrum apud Rosweidum
iste est titulus Prologi: Domino venerabili Patri
Martino Presbytero et Abbat, Paschasi, qui in
priore titulo appellatur S. R. E. Diaconus. Verum de
eo titulo Rosweidus Prologomeno 14 dubitat: sed quia
ante impressum repererat, noluit mutare. Acta S. Martini
Dumiensis illustravimus ad diem xx Martii, ubi
ostendimus eum anno DLXXX mortuum esse, cum circiter
annos viginti vixisset in Galicia; et S. Paschasi,
de quo hic agimus, pridem ante diem obierat ult-

Atius ab eo
Paschasius
Diaconus S.
Martini Du-
miensis.

timum. Nam S. Germanus videtur ex hac vita dece-
sisse anno DXL die XXX Octobris, cuius successorem S.
Victorem ordinatum fuisse anno DXLI scribit Ughellus
in Episcopis Capuanis, prout latius dicendum die XVII
Octobris quo colitur. Jam quot annis ante suam mortem
S. Germanus viderit S. Paschasi in Angulanis
thermis, sive balneis Neapolitanis, quæ dein Sudato-
rinum S. Germani dicta fuerunt, non constat. Imo ex
conjectura Baronii esset mortuus forte ante Romanam
Synodum, in quæ ab Episcopis centum et viginti
quinque redintegratus est Sedi Apostolicæ B. Hor-
nisdas, et damnati Petrus Altinas et Laurentius
Nucerinus: atque ita obiisset S. Paschasi sub finem
seculi quinti aut initum sequentis: testimonio autem
S. Gregorii saltem temporibus Symmachii Papæ defun-
ctus est, adeoque toto dimidio seculo prius, quam Mar-
tinus ordinaretur Dumiensis Episcopus.

7 Baronius ad annum 496 num 50 censet huic
eundem esse Paschasi Diaconum, cui Eugippius
Presbyter inscripsit Vitam S. Severini Noricorum
Apostoli, quam cum utriusque epistola dedimus VIII
Januarii, ubi Eugippius asserit se scribere biennio
elapso post Consulatum Importuni, aliis Opportuni,
proinde anno DXI, ac sic obitus S. Paschasi, posset
referri in annum DXII, quo adhuc præterat Ecclesiæ
universæ Symmachus, et Capuanus S. Germanus. Con-
veniunt ergo nomen, tempus, et ordinis Ecclesiastici
gradus, quæ rem satis probabilem faciunt, non omnino
certam; cum plures ejusdem nominis potuerint esse
Diaconi, illique cruditi. Libri ipsius de Spiritu san-
cto, rectissimi et lenienti a S. Gregorio appellati,
primo editi fueru ut Coloniæ anno MDXXIX; dein trans-
lati ad Veterum Patrum Bibliothecam, sapienti sunt
recusi, sub hac Præfatione, quæ ad aliquod doctrinæ et
styli specimen hoc loco meretur, correctis typographicis
niendis nonnullis, dlibari. Fides Catholica in uni-
versum mundum per Patriarebas et Prophetas, gra-
tiæ dispensatores, Spiritu sancto insinuante diffusa
est. Hanc Apostolicæ solicitude atque perfectio,
sicut per sanctas Paginas dilataverat, ita per Sym-
boli salutare mira brevitate collegit, et tamquam
per diversas remediorum species dispositi in corpus
num, ac veluti ex innumeris aromatibus pretiosum
confecit unguentum, cuius odor omnes fines terræ
potentia fragrantiae spiritualis implevit, ut in ipso
universitatis * assensu virtus appareat. Et quia
oportet ut errantibus, quasi parvulis et ignaribus *,
prima Christianæ traditionis elementa repetamus,
in bac Symboli perfectione et unitas evidenter ape-
ritur et trinitas; dum ter repetita confessio, Patri
et Filio et Spiritui sancto, unum credulitatis reddit
obseqnium.... In hoc ergo numero atque myste-
rio, in quo et sanctus Abram de innumeris gen-
tibus triumphavit, Seniorum (in Synodo Nicæna)
hostem fidei Arianum, sub una Patris et Filii et Spi-
ritus sancti prædicatione confundo. Unde etiam in-
telligendum est eos (Macedonianos) qui in Spiritum
sanctum, sub æterna damnatione blasphemant, aut
sine * professione Symboli baptizatos, aut in ipso
fidei Symbolo * ad Fontem mentitos, ante quem
omnis homo diabolo renuntians confitetur, Credo et
in Spiritum sanctum.... hoc est dicere, Confiteor
illum, Colo illum, Adoro illum, Totum me in jus
ejus ae dominium tradò atque transfrundo. In pro-
fessionis hujus reverentia universa divino nomini
debita continentur obsequia.

forte ei in-
scripsit Eugip-
pius Vitam
S. Severini

E

Librorum
de Spiritu
Sancto exor-
dium.

* al. Ascensu.
* primæ. F

: profectione
: sibi
* ac fronte

DE SS. ALEXANDRO ET GALLA

APUD AVERNOS IN GALLIA

G. H.

Ex S. Gregorio Turonensi et recentioribus Fastis.

XXXI MAJ. Memoria in Fastis,

Joannes Molanus, uti jam in S. Paschasio monuimus, in prima editione Auctarii sui ad Usurandum, minore charactere et prænotata littera Q, ad denotandum ea se ex quibuscumque recentiorum collectaneis accepisse, hoc die xxxi Maji refert primo S. Paschasiū, ac dein subdit: Arvernus Sanctorum Confessorum Alexandri et Gallæ, de quo Gregorius Turonensis in libro de Confessoribus cap. 36. Petrus Canisius utriusque memoriam transtulit in Martyrologium Germanicum. Baronius S. Paschasiū, quia Diaconus Romanus, inseruit Martyrologio Romano: de hisce siluit. At Ferrarius in Catalogo Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, retulit illos his verbis: Arvernus Sanctorum Confessorum Alexandri et Gallæ. Andreas Scussayns in Martyrologio Gallico, ad diem IX Martii, ista habet: Item ibidem, Arvernus, S. Alexandri Confessoris, de cuius tumulo infirmorum necessitas eraso pulvere consequitur sospitatem. Idem iterum in suo Supplemento ad hunc xxxi Maji ista scribit: Claromonte Arvernorum, Sanctorum Confessorum Alexandri et Gallæ: quorum miræ sanctitatis encomia S. Gregorius suo in libro de Gloria Confessorum enarravit.

B 2 Cum dictus Gregorius Turonensis capite 35, egisset de sepulcro, effracto in basilica S. Venerandi, dein cap. 36, ista scribit: Sunt autem isto in loco multa sepulera, quæ, ut diximus, fidelium esse probantur. Habetur enim ibi tumulus, huic a lœva contiguus, longitudine, latitudine, altitudine, omniisque positione coasimilis. In hujus fronte superiore habetur scriptum, Sanctæ memorie Gallæ. Est et illud nihilominus sepulcrum multis meritis gloriosum, inter egressum basilice S. Illidii, et ingressum templi B. Venerandi, in edito positum: in quo ferunt Alexandrum quedam religiosum fuisse

sepultum: de quo frequens infirmorum necessitas, eraso pulvere hansta potionē, extemplo consequitur sospitatem. Unde tam frequens consequitur medicamentum, ut pro assiduis beneficiorum commedis transforatum ab aspicientibus cernatur. Hæc Turonensis.

3 Baronius, cum ad diem v Octobris retulisset S. Gallam, Romanam viduam, filiam Symmachi Consulis, in Notis addit: Floruit in Gallis alia item Galla, quæ fuit uxor Eucherii, de qua Ado xvi Novembris, cuius sepulcri, meminit Gregorius Turonensis de Gloria Confessorum capite xxxvi. Ad dicto xvi Novembris profert longum encomium S. Eucherii Episcopi Lugdunensis, in quo sub finem ista habet: Hujus uxor Galla, in sancto habitu Deo serviens, speluncam ejus ingressa, omne illic vitæ suæ tempus in studio religionis exegit. De ea ejusque filiabus, ad dictum diem latius agetur. Quantum enim colligere possumus, ab hac S. Galla facile distinguitur ea, qua procul ab Arvernus in Delphinatu vixit et obiit: ubi fuisse filii speluncam indicat idem Ado, cum scribit, latuisse Eucherium super fluvium Druentiam, retrorsum in specu. Jacobus Branche, in Vitis Sanctorum et Sanctarum Arvernæ atque Velaunii, editis anno 1632, verba S. Gregorii Gallice reddens, allegat librum ecclesiarum Claromontanarum, in quo saltem mentio fiat ecclesiæ, S. Alexandro constructæ. De praesenti cultu nihil habet, vir alias in talibus diligens; unde suspicamus eum plane intercidisse, nec ullam Reliquiarum extare memoriam. Miramur autem, quod cum dictus Auctor citet etiam Molanum, et hic SS. Alexandrum et Gallam ponat die 31, ipse illos collocet die 3; et veremur ne in ordinandis chartis, quibus continebantur vitæ ab eo scriptæ, oculos fugerit posterior zyfra, et sic ad diem 3 sint relati.

Non videtur
fuisse uxor
S. Eucherii:atibi notantur
die 3.et apud Greg.
Turonensem.

c DE S. HELMTRUDE RECLUSA

IN PADERBORNENSI WESTPHALIÆ DIOECESI.

D. P.

SYLLOGE HISTORICA.

SEC. X.
VII XI
Herisius natus
Sanctus

Herisia, vulgo Herse, perantiquo Virginium Canonicarum Collegio, post annum MCCCLXXV, fundato, insignis locus, et multis Sanctorum, Reliquiis olim exornatus, pluribus describitur xx Maji, ubi de S. Saturnina Virgine ac Martyre, veteri ibidem Patrona, agitur. De eadem, in vetusta quadam Actorum Ursulanorum Appendix apud Crombachium, ita legitur, ut simul nobis videatur notitia dari ejusdem Sanctæ, de qua in titulo agere proposuimus: Est locus in Saxonia (Inferiori scilicet, Westphaliæ totam complexa) Herse, ibique usque hodie gloriosa Sanctimonialium congregatio, ubi Inclusa quædam, incomparabilis vitae et specialis meriti, Helenetruda, nata et nutrita, peracto sanctissimæ vitae cursu, nunc corporaliter in pace quiescit; quamvis ultimi temporis sui aliquantum in monte, quo civitas Iburg, Osnabrugensis diocesis, sita est, in eadem sanctitate

exegerit. Hujus vitæ et sanctitatis tot sunt testes, quæ vel hodie Hersæ Sanctimoniales sunt, vel abinde fuerunt: et verissime; utpote Deo verbis hominum adstipulante. Usque hodie enim, ad tumulum ejus, frequenter redditur lumen cæcis, gressus claudis, infirmi ad usum vitæ reparantur, et obsessi ab immundis spiritibus emundantur.

2 Ita ille, non quidem antiquissimus scriptor, et qui ante secula non multa vixit, ex judicio Crombuchi in Vindiciis Ursulanis pag. 14; idoneus tamen testis cultus S. Helendrudæ (ut vocat ipse) apud Herisienses notissimi suo tempore. Quapropter neque dubitare, quin ipsa sit, cuius hoc die nomen cum nominibus SS. Cantii, Cantiani, Cantianillæ, et Petronillæ, reperit noster Joannes Gamansius eadem vetusta manu, in perantiquo, ut loquitur, et insigni pergamente kalendario Bibliothecæ Cathedralis Paderbornæ, sic scriptum, Helmtrud,

ibidemque
sepulta clas-
ret miraculis:inscribitur
kalendario
Paderborn.

AUCTORE D. P.
ossæ viden-
tur ab hæ-
reticis dissat-
pata.

Apparens ei
S. Cordula
Ursulana,

proprium
Coloniæ fe-
stum petit
et impetrat:

A Helmtrud, Ancilla Dei et Reclusa; eodem scilicet modo, quo alibi in eodem Kalendario, concurrentibus propriis diœcesis Patronis, horum nomina nominibus veterum Sanctorum ceterisque communium adscribuntur, ut ait ille: quare nec dubitat ipsam absolute Sanctam, scribere in suis ad prædictum kalendorium Notis. Nunc quod ejus nulla apud Heresienses veneratio, fortassis nec meioria supersit, factum ridetur bello Christiani, Ducis Brunswicensis hæretici, quo Reliquiae templi, eversis tumulis, per totum pavimentum dispersæ fuerunt, nec sine confusione a sacris Virginibus iterum collectæ; nisi forte anteriori aliqua vastatione monasterii contigerit sepulcrum Helmtrudis violari, et alio auferri corpus vel dissipari.

B 3 Huic, ut habet eadem Ursulana Appendix, longa serie temporum, post Sanctorum Virginum Martyrium, evoluta, apparuit per visum S. Cordula; eamque, quasi contubernalem suam, an se agnosceret, requisivit. Illa autem, quamvis sancta et mente jam Deo proxima, tamen adhuc corruptibilis, et quasi corruptio incorruptelam non sustinens, divinae venustatis et gravitatis personam abhorruit: erat enim Virgo Dei ultra omne artificium hominis vestita mirifice, coronam liliis rosisque alternantibus intextam gestans in capite. Famula ergo Dei, ex pavore respirans, indignam se Majestatis agnitione esse respondit: Cum ego, inquiens, carnalis peccati sim legibus obnoxia; tu autem, jam in ordinem Cœlicorum assumpta, totius sis corruptionis aliena. Tum illa, Noveris, inquit, me unam ex sacro Coloniensem Virginum numero fuisse; quæ, illis in agone Christi triumphantibus, una nocte supervixi; sequentique die, mortis cupida, ulti me carnicibus obtuli; siveque in Christo moriens, nec Sorores meas deserui, nec socialem Martyrii coronam amisi. Itaque cum illarum gloriosissimi transitus diem debita jam devotione tota Colonia veneretur, mei nominis

nec brevis adhuc recordatio agitur. Proinde nunc D veniens id tibi injungo obedientiæ, quo Sanctimonialibus, ad corpora nostra devote excubantibus, deunties cx me; ut, cum Sororum mearum triumpbalem gloriam celebrant, proxima die, et mihi aliquid venerationis impendant: quia minime eis expedit, ut inter omnes quæ illic pausant, mei tantum nominis reverentia nulla sit. Cumque illa de nomine ejus requireret, jussa est a Virgine frontem ejus intueri, ut hoc sibi nomen fuisse indubitanter sciret, quod illic exaratum inveniret. Parvit illa, vidit, et legit; distinctisque syllabis, Cordula, distincte scriptum invenit. Famula igitur Dei ad Sanctimoniales divinum oraculum retulit; creditumque est ac deinde statutum, ut cum Sanctorum Virginum solennitas agitur, sequens dies S. Cordulæ laudibus impendatur.

C 4 B. Imadus, post annum MLI Paderbornensis Episcopus, reliquit Ecclesiæ sue proprio studio auctum Martyrologium, ubi, ad hunc ultimum Maji, præscriptum facienda Commemoratio Hildrudæ, Dei ancillæ et in Herisia Reclusæ, cui revelata fuit S. Cordula. Ita unum idemque nomen varie scribitur, et cultus ejus aliquis magis magisque confirmatur; etsi neque Sanctæ neque Beatæ titulus adscribatur. Colitur ipsa S. Cordula xxii Octobris, ad quem dirm pluribus erit de ea agendum: interim ex Cronbachio pag. 498 noto, quod Bruno II, Archiepiscopus Coloniensis, aliquod S. Cordulæ altare consecravit, anno MXXXV, et festivitatis, ut jam eo tempore, a pridiana diversæ, meminit. Hoc si ita est, videtur omnino Helmtrudis, sive (ut alii scribunt) Helintrudis vel Hælendrudis, seculo X nut xi virisse; de qua ultimam plura scripta sint, et aliquando efferriri in lucem possint. Ipsa interim hic collocata, expungi possunt, quæ in ordine Prætermisorum de ea scripsimus, velut plenus de ea tractaturi ad diem S. Cordulæ mense Octobri.

*ipsa inscri-
bitur Mar-
tyrologio,*

E

*videturque
vixisse se-
culo 10 aut 11.*

DE B. MATHILDE VIRGINE EX DYEZZENSI PRÆPOSITA, ABBATISSA OETIILSTETINENSI.

G. H. ORDINIS CANONICORUM REGULARIUM S. AUGUSTINI.

DYEZZÆ IN BAVARIA.

C COMMENTARIUS PRÆVIUS.

F De ejus Familia, Vita, Translatione et Cultu.

CIRCA MCLX.
Ex nobilissi-
ma familia
Andecensi,

Bertholdus pa-
ter B. Mathil-
dis,

W iguleius Hundius, præter Metropolim Salisburgensem, quam Additionibus pluribus auctam atque in tres tomos distinctam vulgavit Christophorus Gewoldus, indiscriminatim sub nomine Hundii solitus allegari; scripsit etiam Stemma genealogicum nobilitatis Butaricæ, anno MDXCIII Germanice excusum: in quo a pagina 20 late deducit familiam antiquorum Comitum Andecensium, Dyezzensium, Hohenwartensium, Wolfradthausiorum, Thauriorum, Dueum Dalmatiæ, Meraniæ, Voitlandiæ, Marchionum Isteraviæ, et Palatinorum Burgundiæ: et dein pag. 26 describit ex hac familia Bertholdum, Comitem Andecensem et Dyezzensem, patrem B. Mathildis Virginis: quæ seculo Christi XII in monasterio Dyezzensi, in Bavaria superiore ad lacum Ambræ sito, antiquis Damasia dieto, sancte vixit, et mortua multis miraculis claruit. Idem Hundius tomo 2 Metropolis pag. 239 de variis fundationibus hujus monasterii agit: et dein, Tertia fundatio, inquit, facta anno MXXXII per illustres Principes Bertholdum

Comitem de Andechis et Ottонem Comitem de Wolfradzhausen, una cum uxoribus Sophia et Lanrita et liberis earum; qui arcem suam Damasiam verterunt in monasterium, construentes ibi ecclesiam in honorem B. Marie Virginis, dotantes eam monilibus et prædiis nec non pluribus privilegiis, ratione ad vocatiæ et quarumcumque exactiæ offerentes eam tutelæ B. Petri et Sedis Apostolicæ. Et pag. 261 subjungitur Diploma Iunocentii II Papæ, datum dicto anno MXXXII. En tibi parentes B. Mathildis, qui infra in Vita nominantur Bertholdus Comes, et ejus uxor Sophia, Comitissa Amertalia aliis dicta. Fratres fuerunt Bertholdus II Comes Andecensis, qui ducta uxore propagavit stirpem; et Otto Dux Meraniæ et Comes Andecensis, factus anno MCLXXVII Episcopus Bambergensis, qui anno MCLXXXII dedicavit Ecclesiam Dyezzensem ad honorem B. Marie Virginis, præsente Hartwico Augustæ Episcopo, et prædiis compluribus donavit, unno MXCVI vita functus, adeoque distinguendus a S. Ottone I Bambergensi Episcopo, anno MCII conse crato,

*fundat ecclæ-
stem Dyezen-
sem sub an.
1132,*

*fratres Virg-
inis Berthol-
dus 2 Comes
et Otto 12 Ep.
Bamberg.*

A crato, et anno M^{CM}XXXIX mortuo die secunda Julii, cuius tunc Vita danda erit. Sorores Mathildi fuerunt B. Euphemia, monasterii S. Altonis Abbatissa, anno M^{CL}XXX defuncta, et apud sororem in ecclesia Dyezzensi sepulta, cui dicitur dies XVII Junii sacer esse: et Gisala, uupta Diepoldo Comiti Bergensi in Suevia, ex quibus geniti Udalriens secundus, Episcopus Passavieus, aliquibus Diepoldus dictus; ejusque frater Magnoaldus, itidem Passaviensis Episcopus, cum Otto secundus, Episcopus Frisingensis, et Henricus itidem secundus, Episcopus Heribolensis; ac denique Ulricus, loco potris Comes Bergensis, aliique ab Hundio indicati.

B Inter alia quam plurima monasteria, ab hac somilia constructa et fundata, apud Hundium pag. 20 primo loco nominatur Lanckenheimium, in montanis Voilandiae, tribus a Culimbachio milliaribus versus Bambergam, in cuius est diocesi situm; magnificissimum, inquit Jongelinus, et munificentissimum Cisterciensis instituti cœnobium, anno M^{CC}XXXII fundatum ab Othono Comite de Orlemund, Principe Meraniæ, ejusque uxore Domina Beatrice, et utriusque filio Othono Domino in Mistelfeldt in proximo pago, cuius templum arx fuit Meraniæ Ducum.

Hujus cœnobii Monachus Engelhardus, ex Abbe forsan alterius innominati monasterii, Vitam B. Mathildis graviter conscripsit: quam solidis plenam virtutibus, non immerito thesaurum quis dixerit, ut præfatur Hearicus Canisius, qui illam libro quinto Antiquarum suarum Lectionum inseruit, extra quam alii nonnulla minus solida affirmant, ut infra notabimus. Non indicatur ibi annus aut dies obitus: Andreas tamén Brunnerus par. 3 Annalium Bojorum a pag. 421 epitomen vitæ tradens, ipsam ad annum M^{CLX} asserit obiisse. Aliom epitomen edidit Matthæus Raderus tomo I Bavaricæ Sanctæ, ubi scriptis, iv Kal. Martii seputum, ut tunc inter Prætermisos diximus, rejecimusque in hunc XXXI Maji; quo eam obiisse anno M^{CLX} certius edocti sumus scripto Domini Simonis Præpositi Dyezzensis, et DD. Innocentii Kesperhoheri atque Thomæ Durri successive Decanorum. Horum posterior pro die anniversario præsignato allegat Breviarium Dyezzense antiquum, itemque Kalendarium retus, et monasterii Chronicon anno MDXX scriptum (quæ omnia etiam definiunt annum mortis M^{CLX}) ac denique Martyrologium scriptum ab anno M^{CCCCLXXII}, ex quo annis singulis ad talen diem leguntur, Monasterio Diezzensi depositio B. Machtildis, Virginis et Abbatissæ, filiæ Fundatoris ejusdem cœnobii.

In Kalendario tamen præcitatō notatur (eodem teste) obitus Machtildis iii Kal. Junii. Cuius diversitatis ratio videtur esse, quod XXX Maji obierit Beata, sed XXXI deposita fuerit soleuni exequiarum officio. Idem Thomas Durr misit ad nos in forma probante, sub attestatio Notarii Cœsarei Joannis Georgii Herrmanni, anno MDCLXXXII, XIX Octobris, fidem suam obligantis, ex veteri monasterii Dyezzensis codice uberiori Vitæ compendium descriptum circa annum MDXXXV; et retustius aliud ex loci ejusdem Chronico, per Fr. Sebastianum Mecheloher, ejusdem Dyezzensis cœnobii alumnū, compilato circa annum Domini M^{CCCLXV}.

C In hoc (nam utrumque nihil continet quod Acta prænotata non habeant) altera manu inventum postmodum ad mea hujusmodi appendicula; Anno virginis partus M^{CCCLXVIII}, in die Sanctorum Martyrum Gordiani et Epimachi, id est x Maji, procurante venerando Præposito in Dyezen Mag. Joanne Schon, extumulata sunt ossa B. Macbtildis, filie Fundatoris nostri, Comitis Berchtoldi, de licentia D. Georgii de Godzveld, Vicarii Reverendiss. D. D. Petri Card. Presbyteri tit. S. Vitalis Romæ et Episcopi Augustinæ diœcesis. Inventaque sunt ossa ipsius Machtildis incorrupta, in sarcophago lapideo, in profundo terræ, decentissime inclusa, carnibus et

vestibus tantum consumptis, excepto velo capitinis ejus, quod capiti innixum inventum est, quo se Christo sponsam sacravit. Jacuit autem ibidem in terræ pulvere trecentis et octo annis. Præfatus autem venerabilis Præpositus, ad instar hominis Evangelici, qui thesaurum in agro absconditum inventit, sed tamen abscondere noluit; B. Machtildis reliquias quas invenit, idcirco in loco quo supra, Pario sepulcro a terra elevato, easdem honorifice reposuit; ut quilibet visitans chorūm; devotionis objectum habere possit. Anno autem Domini M^{CCCLXXXVIII}, Venerabilis Pater D. Joannes Zallinger, præfati D. Præpositi Schon successor Præpositus, considerans populi devotionem et concursum ad B. Machtildis sepulcrum, voluit pretiosam margaritam inventam, videlicet Reliquias ejus, non abscondere, sed libernū cuique visitandi aditum præbere: quia priorem locum adire non semper conveniebat, eo quod Conventus frequenter ibidem in choro divinis laudibus insistebat. Quare dictus D. Præpositus Zallinger sepulcrum cum Reliquiis devote transtulit ad capellam S. Sebastiani, quæ pervia utrique sexui existit.

D Considerandum insuper censeo, lapidem repertum in sepulcro B. Machtildis capiti suppositum, quem prænominati Domini Prælati, ad augendam Christi fidelium devotionem, in abside Aquilonari nostræ majoris ecclesiae Dyezzensis, circa extremum beatissimæ Virginis Mariæ altare, infigere fecerunt artis clementarior gnos. Ibidemque tantus devotionis ardor in cordibus fidelium ex crevit, ut se, qui osculatus lapidem fuerit, feliciorem in suis operibus successum habere præsumat. Nec illud devotionis portentum eis sufficit, quin etiam communi Christi fidelium contributione magnam ceream candelam efficiant; quam isti, quorum interest, tempore tempestatis accendere debent, ne tempestas et grandines nobis noceant. Et cum bonis antecessorum vestigiis insistere laudabile sit; Reverendus in Christo Pater D. Hieronymus, Præpositus, successor eorumdem, volens augmentandi cultus divini posteris occasionem præbere (nam exempla mouent) parvam imaginem pectoralem B. Machtildis argenteam, veteri schemate coemptam, renovavit; et majorem, integrali hominis effigie, ex argento puro effecit. Præfatus vero Decanus Thomas, in datis XXX Octobris anno M^{OCCLXXXII}, cum affirmasset, quod crescit indies, cum ipsius Sanctæ gloria, rusticæ præsertim plebis devotio, quæ singularem prorsus contra tempestates aeras ac segetum grandinationes Patronam illam veneratur. magnoque fructu et gaudio experitur: subjungit, quod Festum illius, ex recenti indulto Reverendissimi Ordinarii Augustani, celebrabitur in posterum annuatim, cum Officio et Missa ex communī Virginum, feria II post Dominicam Trinitatis. estque in parochia Dyezzensi dies iste in foro quoque festivus: cum antehac dies illius Natalis sic ageretur feria IV Quatuor-temporum Pentecostes a Dyezzensibus tantum. Quo id fundamento, equidem ignoro: nam anno M^{CLX}, quo Sancta ista obiisse dicitur, dies XXX Maji aut XXXI cum dicta Feria non concurrit, nec aliquo eorum annorum quibus facta ossium translatio est: eoque liberius mutatum diem credo, quod ejus causa nulla certa appareret.

E In MS. Florario Sanctorum, ad diem XXX Januarii, resertur Memoria Mathildis Comitissæ, quam Virginem hanc Mathildem, arbitrati sumus, leetore ad hanc XXXI Maji remisso. Hugo Menardus et Gabriel Bucelinus, eandem ad diem vi Juli Martyrologio Benedictino inscripserunt, et hos securus dicitur novissimus kalendurii Benedictini in quatuor tomo sextensi auctor, Aegidius Rhambeeck, Scyrensis in Bavaria Monachus;

Sorores
B. Euphemia
et Gisala ma-
ter 4 Episco-
porum.

A Lanckenhei-
mensi mona-
cho Engelhar-
do scripta Vi-
ta Beatae:

Annus et dies
obitus ex
antiquis scri-
pturis.

Ossa an. 1468
elevata,

AUCTORE G. H.

an 1488
transferun-
tur.

E
Lapis reper-
tus sub ca-
pite in ho-
nore est;

ipsa inno-
catur con-
tra tempe-
states et
grandines.

argentea
ejus statua
renovatur,
F

festum trans-
fertur in fer.
2 post Trini-
tatis.

Nou fuit
Ordinis
Benedictini
sed Augu-
stini.

AUCTORE G

A chus; allegatque auctorem Vitæ Engelhardum, quasi is
 b. Regulæ Benedictinæ, Mechtildis servatæ asserte memi-
 nisset. Sed neque ibi neque alibi, ullum talis asserti ves-
 tigium apparet aut fundamentum. Econtra Innocentius
 II Papa in citato supra diplomate, statuit ut Ordo
 Canonicus, secundum B. Augustini regulam, in ea-
 dem ecclesia futuris temporibus conservetur: et ita B.
 Mathildis in Vita num. 22, cum petisset ex redditibus
 dotis suæ donari vicinis ecclesiis panem in altari conse-
 crandum, addit: Id quod petii vestra, Pater pie
 Hartwie Praeposite, mihi præstet gratia, et confir-
 metur consensu omnium Confratrum et Dominorum
 meorum hujus Ecclesiae Canonicorum. Et in clvio ipsius
 Præpositi Hartwici apud Hundum, dicitur, præter
 Caenorum sodalitum, et Sanctimoniales rexisse,
 separato clausas cœnobio: idque, ea moderatione et
 prudentia, quam B. Mathildis earum Præpositæ
 perspecta sanctitas commendat. Præfuit Hartwicus
 Præpositus ab anno MCXXXII usque ad annum MCCLXXIII,
 et sic usque in nostrum ætatem ibidem perseverant
 Præpositi, eorum qui Canonicam Regulam sub Hartwi-
 co suscepérunt successores, ut circa contioversiam videa-
 tur eisdem adscribenda B. Mathildis. Monasterium
 quoque Oetilstetinense ejusdem cum Dyezenensi instituti
 fuisse, vel ex eo colligas, quod ex hoc ad illius regimen
 postulata Mathildis fuerit. Si quis nihilominus dubi-
 tare vellet, huic opponetur Bulla Sixti IV anno MCCE-
 CLXXXI, XIII kalendas Novembris, Pontificatus anno
 XI, data Dilectis in Christo filiabus, Abbatissæ et
 Conventui Monasterii de Edelsteton, Ordinis S. Au-
 gustini, Augustanæ dioecesis. Hujus Bullæ exem-
 plum authenticum accepimus, sub attestatione et sigillo
 Augustini Grath, Doctoris et Notarii Apostolici.

Officium
proprium,

C 6 Suggerit sub finem Vitæ auctor, se in MS. codice
 præterea reperisse Hymnum de S. Mathilde, et Offi-
 cium Missæ de eadem: et constat ex Appendice post
 Vitum adjecta, ad tumulum elevatum, et insculpta Bea-
 tæ imagine venerabilem, votiva etiamnunc Sacra fieri,
 atque defectuosos multas sanari. Missa nihil propriam
 habet præter hanc Collectam. Deus qui nos anna B.
 Mechtildis Virginis tue solennitate laetificas: da
 ut quam veneramur officio, etiam piæ conversationis
 sequamur exemplo. Ex Officio accepimus Hymnum,
 unum, cum Lectionibus secundi Nocturni. Hymnus, ad
 Supplici metri similitudinem aliquam male tornatus,
 sic incipit: Meritis celsam, præmio beatam etc. Le-
 ctionis, elegantem Vitæ epitomen continent, dignam
 hic legi. IV. Mechtildis Virgo floruit in Germania,
 per illud tempus, quo maxime in ea et alibi, religio-
 sorum utriusque sexus Principum et reliqua nobil-
 itatis pietate ac munificentia, pene in immensum
 crevit numerus monasteriorum. Quare etiam parentes
 ejus, non minus liberatitate in Deum, quam summo
 genere illustres, duo Cœnobia fundarunt Dyezze
 in superiore Bavaria, ad latus Occidentale, ubi flu-
 men Ambra lacum efficit; in quorum uno Canonicos
 in altero Canonicas posuere sub Regula S. Augustini.
 In hoc Berchtoldus fundator quinquennem filiam, in illo
 scipsum Deo consecravit. Mechtildis ætate et sa-
 pientia proficiens, florem virginitatis, obedientie ac
 humilitatis ceteraque virtutum ornamenti ita
 cumulavit, ut a morte Magistræ una digna videtur,
 quæ reliquis præcesset, sed una reclamaret. V.
 Ad gubernaculum adnotata, exemplo magis quam
 verbo subiectus erudit. Nulli durior quam sibi ipsi,
 tenui victu, vili vestitu utebatur. Balnearium semper
 abstinentis, carnis vesci aut vinum bibere ausa
 non est, nisi semel aut iterum superiori potestate
 ac jussu coacta: nec plumis unquam, sed paleis in-
 cubuit. Verba otiosa adeo studiose cavit, ut unum
 aliquando sibi elapsum multis lacrymis et longa
 pœnitentia expiat. Qua virtutum exercitatione et
 regendi prudentia efficit, ut ad nobilium Canonica-

rum Abbatiam in Suevia gubernandam ab Episcopo D
 Augustano accerseretur; quas in sanctam ac sponsas
 Christi decentem disciplinam, suaviter juxta et for-
 titer, reformavit. VI. Gratia sanitatum prædita,
 multorum infirmitates, curavit. Ab energumena
 malum daemonem orando expulit, eamdemque mu-
 tam loqui fecit. Sanctimoniali oculum, subula traje-
 ctum, tactu restituit. Morituram se præsentiens,
 Dyezzam referri voluit, nt ubi se Christo donaverat,
 ibi ab eo recipieretur. Ergo ad iter æternitatis rite
 se comparans, habito ad Virgines Christi de caritate
 et animorum concordia luculentu sermone, placide
 obdormivit in Domino, anno salutis millesimo cen-
 tesimo sexagesimo. Corpus ejus, cum velo capitis,
 post annos trecentos et octo, ex terra elevatum, et
 tumba marmorea conditum, frequenti fidelium devo-
 tione colitur, ac rite petentibus hodieque impertit
 diversa beneficia.

7 Quod ad noninis orthographiam spectat, indicat Nomen varie
 scriptum. Simon Præpositus, nomen ejus antiquissime scribi
 Mathildis, in Kalendariis mortuorum monasterii:
 sed posteriores sensim variasse, scribendo Mathildis,
 Metbilda, Mahtilda, Mehthilda, Machtilda, Mech-
 thilda, Mahtilda, ac demum Mechtilda, uti scribunt E
 Raderus et Brunnerus. Nos Mathildem cum Simone
 appellamus, uti scripsimus cum Mortyrologio Romano
 ad XIV Martii B. Mathildem Reginam, conjugem
 Henrici Aucupis Regis Germaniarum, nec dubitamus,
 quin inde nomen celebre factum sit apud posteros.

VITA

Auctore Engelhardo, Ordinis Cisterciensis.

Ex antiquis Lectionibus Henrici Canisii.

EPISTOLA DEDICATORIA I.

D omino Præposito et Fratribus universis in Dyezen-
 zen, Engelbardus, panper et modicus, non modice
 in Domino valere. Servitum servivi vobis nescienti-
 bus, nescio an et nolentibus, utinam et patienter
 ferentibus. Thesaarum vestrum prodidi ego: quæso,
 ignoscite; hoc cogitantes, quia secretum Regis ce-
 lare bonum est, Dei autem gloriam revelare hoo-
 rificum est. In hoc scrupulus, quod mea non inter-
 est, prodilisset; vestrum fuit hoc, et forte causa-
 mini cum Esau, quod ego præripui benedictionem
 vestram. Si facerem hoc secundo, recte causarem: F
 Supplantavit enim, inquit, me altera vice. Semel
 operatus sum pro vobis in scribendo Vitam B. Ma-
 thildis, utinam benedictionem patris in ea merue-
 rim, et ipsa sit Rebecca pro me, ne inducat super
 me maledictionem probenedictione. Utinam Deus al-
 teram Mathildim mihi det, in qua secundam benedi-
 ctionem promovere, scribendo verum, laudando Deum,
 proponendo exemplum, extollendo miraculum. Haec
 facta sunt in Mathilde vestra, imo nostra, de qua
 multum rogatus, sed parum eruditus, scripsi quod
 scripsi; et plus fecisse, si plus vel melius scissem.
 Velle apud nos jam et alter Apollo inter vos fieri,
 fiducialiter agens pro Sancta, essetis et vos mihi
 Priscilla et Aquila, docentes me quæ nescio, ad haec
 forte scribenda. Est tamen locus vobis benedictionis
 promerendæ, ut omissa mea suppleatis, errata mea
 corrigatis, falsa mea deleatis, et laborum meorum
 in caritate vestra gloriam faciatis. Christus est Dei
 virtus et Dei sapientia, virtus infirmis, sapientia
 stultis; utrisque corrigendis ipsis vobis officium in
 me sumite, infirmum supportando, stultum emandan-
 do: et hoc cogitate, quia panis est, Qui edunt me,
 inquiens,

A inquiens, adhuc esurient : sed et sons, Qui bibunt me, adhuc sident : postremo quia sapientia, Qui elucidant me, vitam æternam habebunt: et ut, quod prius est, ultimum pónam, lapis est, Qui operantur in me, ait non peccabunt.

EPISTOLA DEDICATORIA II.

Dominæ illustræ a Comitissæ N. Frater E. quondam dictus Abbas, nunc autem pauper Christi in Lanchaim, orationes peccatoris et servitium pauperis. Rogatus a vobis Vitam scribere B. Mathildis Abbatisæ, vix audeo acquiescere, cum sciam difficile doctis indocti verba placere. Qui ad pondus et mensuram et rationem more Dei volunt cuncta constituere, et constituta ostendere, mallem illos arripuisse opus, et mihi calumnianti occasionem vel causam abstulisse. Sed ipsis deditantibus, et circa Leges vel Decreta occupatis, ego rusticandi studiosus, vitam aggrediri feminæ beate, sanctitatis ejus auctorem sanctum invocans Spiritum, ut bona, quæ illi contulit facere, mihi largiatur edicere. At omnia illius non attingo, quia nescio. Nam

B ant scitis, vix hora una vobis assedi, qua capitula nobis recitanda collegi. Sed nec ipsa cum viveret, sua vel aliqua sciri voluit; cum exemplo Domino jubens de se taceri, virtutes latere non possent, sed virtus ipsa clamaret. Adsit mihi pietas Sanctæ, juvet immeritum meritis suis, ut si magistris et sapientibus mundi scribendo displiceo, placeam ei cui se Sancta probavit; quæ in vita laudari noluit, quia timuit; post mortem, quia non timet pia, laudem pietatis admittit. b

a *Simon Præpositus Dyezzenensis interpretatur, Comitissan de Orlamund, in enjus fratre Ottone, anno 1248 mortuo, defecit prosapia Dyezzenensis.*

b *Interseribantur Capitula, quorum verba hic conjungimus, et in numeros convertimus, more nostro distinctos. Sunt autem hæc Capitula.*

- Q**uo finit genere nata.
- 2 Adulta, carne et vino abstinuit.
 - 3 Quod medicinam carnalem non adhibuit.
 - 4 Quod obediens ultra hominis mensuram fuit.
 - 5 Quod patiens in infirmitatibus fuit.
 - 6 Quod mendacium fugerit,
 - 7 Quam districta sibi, aliis pia et clemens fuerit.
 - 8 Quod in Magistram eligitur.
 - 9 Quod in Abbatissam eligitur in Octilstetin.
 - 10 Qualiter vixerit in regimine.
 - 11 Quod apertum claustrum ipsa reclusit.
 - 12 Quam frequens in ecclesia fuerit.
 - 13 Quod in stramine sine plumis jacuerit.
 - 14 Quod honorem fugiens non effugit.
 - 15 Quantæ compunctionis fuerit.
 - 16 Quantum fleverit pro uno verbo otioso, et quod non riserit.
 - 17 Curiam adiens, ex aqua ter vinum bibt.
 - 18 De dæmoniaca curata.
 - 19 Quod obitum præscivit suum, et in Dyezzen rediit.
 - 20 Quod ad caritatis donum Sorores admonuit.
 - 21 Quod decima substantia patris ejus in Dienigen, data est ecclesiæ S. Mariæ Virginis in Dyezzen.
 - 22 Quod eventu mirabili semel carnes comederit, vinum biberit, et semel riserit.
 - 23 Quod oculum, excussum subula, restauravit.
 - 24 De exhortatione Præpositi Hartwici super aegram.
 - 25 Quomodo exitum ejus Angeli vel dæmones observabant.

- 26 Quod in morte gavisa est ad visionem S. Mariae.
- 27 Quomodo Chunrado gratias egit.
- 28 Quod invisibiliter coömmunicavit.
- 29 Quod in transitu ejus pius fuit fletus, sed magis pium gaudium omnium.
- 30 De Chunrado quodam, qui a gravi capitidis dolore ibidem curatus.
- 31 De gloria exequiarum ejus.
- 32 Defunctæ crines abscissi contra tonitruum valent.

D
A ENGE-
LWODO

CAPUT I.

Nobilis ortus : monastica vita. Fræfectura in Dyezzen : Octilstetinensis Abbatia suscepit. Clausura procurata.

Igitur Mathildis, nobilis carne, sed mente nobilior, de sanguine a Imperiali duxit originem: sed genus esse Dei, pluris habuit per pietatem. Ad hanc se totam converterat, hanc emulabatur, hinc studiebat: ut alium patrem suum nesciret, quam Deum; nec aliam matrem, quam illam, in qua oblata fuit, Dyezzensem ecclesiam, videlicet illius tunc magistram. Evidem de b Dyezzen sanguinem, unde traxit et sanctitatem, Principis terræ filia, et filio Dei cœli in eodem monasterio solenni oblatione desponsata, Sponso suo placere contendit in tantum, ut terrena despiceret et amaret cœlestia; sciens duobus dominis non posse serviri, nec virginem sequentem amatores ignobiles a nobilissimo posse aluari. Audierat a David: Audi filia, et vide, et inclina aurem tuam, et concupiscet Rex decorum tuum: et factum est ita. Audivit in tremore, nunc videt in exultatione; inclinavit aurem suam, humilem et hilarem exhibens obedientiam, et hoc in eam Regis excitavit concupiscentiam. Quinquennis intravit monasterium; non pedem posuit foras, non linguam, non animum, sed nec de ore ejus auditus est unquam seculare verbum. Duleis infantula infantilia sua tam mature gessit, ut maturas ætate, non verbo, sed exemplo corriperet.

2 Crevit corpore, crevit et mente, crevit et virtute, amplius etiam quam ætate. Audebat in fortitudine sœpe mittere manum suam ad fortia, domare carnem suam carnis abstinentia: non ut creaturam Dei quæ bona est rejiceret, sed ne carnem edens carnis vitia nutriri. Abstinuit et a vino, in quo est luxuria, ut vinum illud lætificans eorū hominis in crapula sœpe biberet, et diceret in letitia cordis sui, Botrus Cypri dilectus meus mihi. Denique carnem illam Agni Paschalis, Agni peccata mundi tollentis, in remissionem peccatorum suorum frequenter accepit, edens illum potius mente quam dente, et parans se illi templum mundum, tam corde quam corpore. Parum fuit hoc in oculis ejus, adjecit majora præsumere, spiritu infirmitatem sexus adjuvante. Contempsit et balnea, cum Petro audiens; Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet: quos etiam ipsam lavasse non negaverim, ne audiret illud tonitruum, Si non lavero te, nou habebis partem mecum.

3 Sæpius infirmata cum Paulo, dixit; Cum enim infirmor, tum fortior sum et potens; libenter glorians in infirmitatibus suis, ut inhabitaret in ea virtus Christi; certa et experta, quod virtus in infirmitate perficitur. Unde et medicinam carnalem corpori suo numquam exhibuit, Agathæ c jam solidalis et similis. Nam quod buic gladius in morte defuit; gladio tamen verbi Dei quotidie vulnerabatur, totum ad se trahens, quod in sermone, quod in lectione

a
Genere illustri
nata,
E

b
Ps. 41. 11.
quinquennis
oblata
monasterio,

cirne et vino
pertinet:

Cant. 1. 13
s i p e s a c r a m
E u c h a r i s t i a m
s u m i t :

Joa. 13. 10

2 Cor. 12.
x g r a m e d i
c n a m n o n
admittit:

c

A. ENGE-
LHARDOprompte obe-
diens lit-
teram im-
perfectam
relinquit:2 Reg. 22, 45.
Prov. 21, 28.

1 Cor. 6, 17.

fortis in ad-
versitatibus
ferendis,

Esai. 33, 17

Job. 27, 6
conscientiam
puram servat:

d

omnibus co-
mis et hu-
millis.

Rom. 12, 15.

A lectione legeret vel audiret; carnem suam crucifigens cum vitiis et concupiscentiis, timens gehennæ supplicia, et ambiens promissa cœlestia.

4 Nihil tamen suo fecit arbitrio. Ab ore Magistræ tota pendebat, ut quod illa prohiberet, ista numquam præsumeret; quod juberet, numquam negligeret, numquam differret. Sic obediens fuit, ut antiquum ubediendi miraculum sibi traxisset in usum, et quodlibet opus imperfectum relinqueret, mox ut vocantis vocem vel jubentis audiret. Scribere solita et docta, apices inchoatos saepius inventa est ad sonum vocantis Magistræ vel campanæ non implesse, ut audiret de se præconium Domini, In auditu auris obedivit mihi. Sed et viro forti se comparans, de quo Salomon; Vir, inquit, obediens loquetur victorias; victorias loquebatur Mathildis nostra, vicendo cor suum, vineendo sexum, vincendo diabolum. Et in spiritu Dei facta cum Deo spiritus unas et cor unum (Siquidem teste Paulo, Qui adhæret Domino, unus est spiritus) jam mente quasi in monte mundo supereminens erat: aspexit et despedixit sub se omnia, cantans et psallens in corde suo canticum illud castitatis, canticum caritatis; Regnum mundi et omnem ornatum seculi contempsi, propter amorem Domini mei Jesu Christi: quem vidi fide recta, quiesivi spe firma, dilexi caritate perfecta. Sic Mathildis nostra in medio juvencularum tympanistiarum cantavit in viis Domini, Quoniam magna est gloria Domini.

5 Virtutem virtuti coniunxit, obedientiam patientiæ præferens; [et suscipiens] omne flagellum infirmitatis a Deo, adversitatis a proximo, temptationis a diabolo; ad nullum horum murmurans, indiguans, vel repugnans. Nam cum tentaretur a diabolo, buic se tota virtute opposuit, respuit et contemptis: neminem etiam, præter eum, numquam inimicum habuit. Omni major invidia, invidas, si quæ fuerunt, caritate superavit, virtute confudit, auctoritate obruit, humilitate prostravit, ut sibimet fecisset, si qua moliretur aliquid contra illam. Nam uobilissima omnium omnibus se fecit ancillam, nulli se præferens, nulli comparans; facta ipsa vas sibi perditum, sed utile et in honorem omnibus qui erant in domo Dei. Si qua tamen, ut fieri solet, aliquando loqueretur, quod posset offendere, surdis auribus studuit præterire; obturans aures suas secundum Prophetam, ne audiret sanguinem; et oculos suos avertens, ne videret vanitates. Silentium tantum C indixerat sibi, ut mutam crederes; si vero loquerebatur, cum Angelo te conferre putares.

6 Mendacium sic cavit, sic abhorruit, ut non argueret eam omnis caro: sed et talis esse studuit in conscientia, ut secundum Joh non reprehenderet eam eorū suū in omni vita sua. Hinc dilecta Deo et hominibus, cum multorum peteretur affectu, multorum munusculis tentaretur, turturi suo torturem se custodiebat, contemptis munera, respuit blandimenta, fugit colloquia. Inde et d Fratres suos Principes vix videre concessit, et tam breviter, ut puncto eis assedisse sufficerit: hinc eis carior, quo eorum colloquia renuit. Sciebat in multiloquio non deesse peccatum, quia vix ad interrogata respondens, lingua placabilem lignum vitae in se ostendit. Ex hoc non Sororem, sed Dominam suam eam nominaverunt, colnerunt, et honoraverunt.

7 Tam nibil habebat proprium, ut nihil diceret suum; tam communia faciens sua singulis, ut singulare nihil pateretur habere præ ceteris; tam pia, tam clemens erat omnibus, tam patiens, tam compatiens universis, ut cujuscumque dolorem, suum crederet; gauderet denique Pauli exemplo cum gaudientibus, fleret cum flentibus, cum infirmis infirmaretur, et aliorum scandalis ureretur. His cana-

sensibus, his affectibus annus juvencula, ætatem se- D nectutis, vitam immaculatam gessit, majori placens et minori. Omnibus debita reddidit, Praelatis subjectionem, senioribus honorem, junioribus amorem: sed et ipsis ancillis rogans imperavit, ne se Dominam dicherent, sed Sororem. Et sic dum fugeret, non effugit honorem; dum exhibet omnibus, omnium habet vel invita favorem.

8 Tecta sub modio, lucerna lucens et ardens, latere voluit: sed quod voluit, non potuit: posita est super candelabrum, ut luceat intrantibus in domum. Domus illa Dyezzensis viduata est Magistra sua: mœror fit et luctus omnium: sed præ omnibus Mathildis, quæ sese orphanam tunc primum sentiret, eam, ut prædictum est, aliam se matrem habere nesciret, aliam contemneret. Versata sunt consilia de alia substituenda: sed omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci. Quid utilius quæque diceret, quid dulcius audiret, quam Mathildis nos regat, nos gubernet, nobis imperet! Verbum abbreviatum fecit Dominus; vocem sequitur effectus, effectum laetitia, laetitiam perseverantia. Mathildis fit Magistra, dolet, renuit, reclamat, quæ nihil injunxit, nihil rogatum ante renuerat. Cogitur in E virtute obedientiæ, obediens opus facit Evangelistæ, monens et suadens de regno Dei, cum fide, cum fervore, cum dulcedine. Salvandæ uni animæ suæ prius intenderat; intendit pluribus nuoc salvandis, castigans corpus suum et in servitatem redigens, ne forte aliis prædicans ipsa reproba inveniretur, et dicerent ei quasi in occulto, Medice cura te ipsum. Multum jejunaverat ante, vigilaverat plus, oraverat plurimum; nihil putat se egisse. Accingitur, primum nunc arripiens arma militiae Dei, arma spiritalia, arma potentiae Dei: fit altera Judith, pugnatura cum Holoferne; fit Esther, Aman hostem pessimum deletura; fit denique Maria, cum tympanis et churris populum Dei præcessura. Exhortatur subditas suas, Cantemus Domino, gloriose enim honorificatus est, laudans ipsa nomen Domini cum cantico, et magnificans eum in laude; incipiens cum Jesu facere et docere. Prima omnium Chorum intravit, ad opus consedit, et disciplinæ tenax omnia pietate permiscent, sciens secundum Apostolum; Quia corporaliter exercitatio ad modicum utilis est. Nulla in victu, nulla in vestitu differentia fuit, nisi quod ipsa vilioribus utebatur, nec posset inter alias aliunde dignosci quam veste, non immunda quidem, sed omnium viliori. Signum cognitionis ejus humilitas F et hilaritas vultus, tam nobilis, tam insignis, ut in eo Angelum exhiberet; tam gravis, tam matura, ut nihil petulantia, nihil levitas coram ea præsumeret. Sic denique se, sic suas egit, ut schola Christi esset domus illa, tam Deo conjuncta per amorem, ut secundum Prophetam nullius os loqueretur opera hominum, et quisque adveniens, audiens, et recedens, vere testaretur: Quia Deus est vobiscum: hodie que Mathildis, quasi vivens in corpore, est eis sanctitatis exemplum.

9 Anrum fuit Mathildis nostra, quod per ignem transierat: purum visum est omnibus, etiam in coronam summi Regis gloriose transferendum, maleis productum, sed adhuc melius producendum. Non suffecit Deo, quod laboraverat; ad laborem de novo vocat eam, acquirere sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum, et vocare non plebem Dei, plebem Dei. Erat e domus una de antiquis ecclesiis; nobilis in personis, dives in substantia, cuius obierat f Abbatissa, et religio simul decesserat, vel ante ipsam, vel cum ipsa: est enim solitum et justum Dei iudicium, ut negligentia disciplinæ certissimum sit rerum et facultatis excidium. In illis diebus non erat Rex in Israel; et unusquisque

in Magistrum electa,

E Act. 19, 8

bono exem-
pto præf:
1 Tim. 4, 8e f
ut collapsa
disciplina in
actu iste in
restauretur,
que

A que quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat. Fuerat domus dilapsa, dilapidata substantia, sublata disciplina. De restauratione cogitabant, quibus id curae vel cordi fuit, ut in loco Dei Dens haberet gloriam, refloresceret disciplina, desincent vitia, virtutes denuo plantarentur. Quæsitam est, per quem istud fieret; et nemo inventus est dignus, qui aperiret librum, nisi leo de tribu Juda, et Matildis ejus ancilla Dyezzensis Magistra. Hanc elegant, aiunt Principes, in banc suadet Antistes. Huic obediemus, inquiunt Sorores g. Hanc eligimus, hanc petimus, dicunt omnes. Fit electio, fit exultatio. Acclamatur, Deo laus et gloria, imprecantur electæ fausta, domui pacem, rebus abundantiam, moribus disciplinam. Affuit his Deus agendis, movendis, et promoven lis, et beato fine complendis. Mittitur pro ea electionis titulus, Pontificalis commendat auctoritas, junguntor Principum preces, Sororum humilis et devota petitio, totus familie supplicatio, sed et provinciae serviendi larga promissio. Omnia hæc, in comitatu nuntiorum, commendata litteris, firmata testimoniis, approbata personis. Veniunt ad locum, aperiunt numtium, dant nuntiis litteræ testimoniū, quorum nobilitas pluris potuit esse quam scriptum. Domum fama pervolavit et invadit omnes mœror, quod thesaurum vix inventum et optimam margaritam essent amissuræ, cuius amore amor Dei coauerat eis, ut alios amores nescirent, nisi Dei tantum et Matildis. Petilio venit ad ipsam, erubuit, renuit, reclamavit, Posuerent me, inquiens, custodem in vineis, vineam meam non custodivi: satis est mihi in judicium unam non custodisse, quam post banc illam quoque negligere. Praevaluit autem Episcopalis auctoritas h, quam juvit nuntiorum et auctorum facundia, ut cederet, et fieret voluntas Dei major quam sua. Sorores tamen et familia persisterunt in tristitia, dampnum intelligentes maximum profectus sui, quem unaquaque habuit in ejus præsentia. Acquiescit altera Rebecca, vadit cum pueris Abrahe, venit ad Isaac filias ei paritura non paucas, qui et occurrit ei ad puteum viventis et videntis Scripturæ: nam aliis risas non est viventis, nisi quid de promissione sermonis Dei; sed nec videns, nisi cuius revelat oculos C Deus, ut consideret mirabilia de lege Dei. Sic proficietur Rachel altera, oves patris sui adaquare: nam gregem ipsa pascebat, illa pecorum, ista hominum: et ecce Jacob haariens ei aquam de puto, et adaquans oves cum ea, faciensque reduci ad pascua. Numquid non et Sephora fuit, quam Moses a pastoribus violentis defendit, ut gregem cum ea pariter adaquaret, postremo et pasceret? Haec in figura illis contigerunt. Matildis pro tribus illis; Isaac dico, et Jacob, atque Mose. Christum habuit, gregem secum pascentem pane illo, qui descendit de cœlo, et dat vitam mundo: adaquatem illo etiam de fonte, qui de Paradiso egreditur, et deinceps in quatnor capita dividitur, quia in quatnor principales virtutes sese partitur. Ad hunc proficietur Domina Matildis cum Regina Saba audire sapientiam Salomonis, ostensura se amicam, columbam, fornosam, non suis meritis, sed dono gratiæ Salomonis. Proficietur, inquam, letantibus et exultantibus, qui eam deducerent; flentibus et lugentibus, qui eam dimitterent. Quis perdat auri massam, et non doleat? quis margaritam fulgentem, et genitam carbunculi pretiosam, et aequanimiter ferat? Id tibi cogita de Matilde. Sed quod gravius est illis, illam amisisse. Sed quid viam prolongem longam satis, et non hanc in sua deducam? suis

exhibeam? Venit expectata, et benedictio Domini cum ea. Excipitur cantu lætitiae, osculis exultationis, in amplexus novæ matrisfamilias irruunt filiae, sed et tota clientela inclinatur ante faciem dominæ. Desertor ad requiem: sed non est requies, ubi videt laborandum, nec sine labore gravibus damnis consulendum. Induit animum viri mulier fortis, cuius pretium non prope, sed procul et de ultimis finibus invenitur. Laborat aesi nihil egerit prius, et laborem lætitiae secutus est fructus.

A. ENGE-
LHARDO.

10 Causam cum hominibus pugnandi non habuit prius, nec agere terrena cogebatur: nunc ad nutum ejus cuncta pendebant, et de Maria Martha effecta fuisset, nisi ad pedes Domini optimam sibi partem clegisset. Unde et respondit Dominus pro ea, providens illi suæ solitudinis solatia, viros foris, sorores intus collaborantes, et fideles et prudentes in rebus agendis, supponentes se totos in parte solitudinis, et Dominæ deferentes plenitudinem potestatis. Soror Matildis contendit appellari, sine Dominæ adjectione, altum omne contempsit in nomine; sed nsas exegit Dominus et Monasterii regula, ut Domina vocaretur et Abbatissa. Ad hoc nomen habuit ordinari, et ab Episcopo solemniter benedici;

malens So-
ror appel-
lari,

E ad quod utique non consensisset, nisi et domum suo jure minuere, et donum Dei in se respnere timuisset. Consensit ergo: benedicta est, et benedictione aucta. Aucta dico per gratiam, sublimata ad gloriam, non tam nominis, quam consummatæ virtutis. Videres in ea pleno plenius adjici, perfecto perfectionis, ut delicias præteriti temporis nova carnis castigatione redimere putaretur ab eo, qui ne sciret, in quanto prius rigore vixisset. Ceterum ita domuerat carnem, ut iam non contra spiritum conciperet, sed tamquam domino ancilla serviret; non nolens, aut coacta, sed volens et spontanea, et virtutis suavitate delectata. Cantabat ergo in viis Domini, quoniam magna est gloria Domini; dicens Deo in orationibus suis, In via testimoniorum tuorum delectata sum, sicut in omnibus divitiis. Hoc fecit, hoc docuit, et eodem affectu post se gregem suum traxit; similis ipsa mulieri Evangelica, quæ in sata tria misit fermentum, donec fermentaretur totum. Non tamen facile inchoanti: nam durum assueta relinquere, et licentias illas illicitas illicitis magis velle prohibere: sed prohibitæ sunt, Domino Abbatissæ cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis. Quæreris quibus? Primum signum F quod sancta dedit, ipsa fuit. Juvencula nobilis, forma herilis, visu amabilis, talis erat in moribus, talis erat in motibus, talis eloquio, talis contubernio, ut non argueret eam omnis caro: sed nec mentiri auderet fama de illa, quod maximum est decus, testante S. Ambrosio, quo commendatur virgo. Talis fuit mater Dei Maria, talis et Matildis pedissequa ejus, imitans eam in omni disciplina; imitans eam, dico, usque ad partum illorum divinum, qui Mariæ fuit singulare privilegium, et ei præ consortibus suis plenitudine gratiæ sequestratum. Ceterum qui Mariæ filius, hic Matildis est sponsus; tam dulcis ei, ut nihil non dulce crederet, non suave reputaret, in quo illi placere potuisset. Ad suadendum tamen efficax fuit, ut durissima corda molliret, et sermone verbi salutaris leves quasque ad maturitatem corrigeret,

F

et diceret correcta illud B. Job; Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ angustia cibi mei sunt. Sic fecerat timoratas, sic vita præteritæ pœnitentes, ut audirent ab Apostolo. Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? nam finis illorum mors est. At ipsa timoris Dei forma erat illis, in mandatis ejus servandis; in tantum, ut cum S. Job dicere possent, Semper quasi tumentes super me fluctus timui Deum, et pondus reddit subditas maturas et timoratas:

Job. 6, 7,

Rom. 6, 21

Job. 31, 33

ejus

g
eligitur Abba-
tissa:

h
Heroidibus
antiquæ Legis
comparanda :

excipitur
cum lætitia:

A ENGER-
LIARDO.

*discreta In
opere exlygen-
do,*

Gen. 33, 10

Ecel. 9, 10

*benignitate
corda emot-
tit:*

*contra ac-
cessus viro-
rum clau-
suram in-
ducit.*

A ejus ferre non potui. Hinc faciles erant flecti, et quidquid esset retortum vel recurvum, redegit ad lineam, ad normam revocavit; in pondere, mensura, et ratione cuncta constituens, et poeticum illud apud se dicens,

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos ultra citraque nequit consistere rectum.

Recto sic intendit Mathildis, ut misericordiam et judicium cantaret Domino, sed cum Domino misericordiam superexaltaret judicio. Sic moderatur omnia, sic singula separat, ut et fortes plus laboris pro Deo appeterent, et infirmae non refugerent. Dicebat in spiritu discretionis illud Jacob, Si greges meos in ambulando plus fecero laborare, morientur cuncti uno die. Fortiter illud Salomonis exhortans ait: Quodcumque potest manus tua facere, tu instanter operare; quia nec opus, nec ratio, nec scientia erunt apud inferos, quo tu properas. Et consolans adjecit: Non sunt condignæ passiones hujus temporis, ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Item: Momentaneum et leve tribulationis nostræ supra modum in sublime æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Sed et illud admirans, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ preparavit Deus diligentibusse; Quæ, inquit, talia sunt et tantæ, ut pro his leve sit ferre vigiliæ, jejunia, vel quælibet aspera. Hoe vita probavit et lingua, apponens manum linguae, opus verbo; imo digitum superponens ori suo, ut dictis facta præeminereut, nec alias doceret, quod plus et prius ipsa non fecisset. Tanta pietatis clementia præerat, ut non verbo vel officiï nomine mater haberetur, sed opere et veritate; tantum cuique apud se præbens fiduciæ, ut nihil eam celarent conscientiæ suæ, sed instar Adam et Evæ sibi nudæ essent: nudæ, dico, corde, non corpore; puritate, non temeritate; non impudentia, sed innocentia.

B 11 Adjecit adhuc fructum facere majorem, in gloriam Sponsi accessus prohibere virorum, ut veritas castitatis haberet et ab his testimonium, qui foris sunt; nec haberet adversarius aliquid loqui de eis obtrectandi gratia. Loquitur super hoc Sororibus, contradicentes aliquas audit, sed non exaudit. Instat eis loqui de proposito castitatis, votum grande professione firmatum, fragilem sexum, multiformem inimicum, nec cum eo in campo congregati feminis tutum; sed juxta Martini sententiam, satis esse ad laudem, si se intra castra contineant; fœdissimum autem, si vel illi illas, vel illæ illos frequenter audeant. Flores quoque Scripturarum ad castitatem suadendam decerpserit multis. Odoratae sunt plurimæ odorem vitæ ex eis, adeo ut sui clausuram expeterent; quadam odorem mortis acciperent, ut claudi omnino renuerunt. Venit foras verbum, acceptatum est tamquam a Deo missum, et Deo oratione commissum. Advocatur Episcopus, panditur verbum prius absconditum; queruntur voluntates; inveniuntur diversæ: sed postremo, præter paucas, omnes post Abbatissam conversæ. Laudes Deo et gratiæ referuntur, clauduntur volentes remanere, claudi nolentes dimittuntur voluntati suæ. Tum demum floruit hortus Domini, et emissiones ejus tamquam paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus. Illa prius cum Militibus usitata colloquia versantur ad Angelos; et in foraminibus petræ, in cavernis maceriae versabantur columbae, in vulneribus Christi et Angelorum frequentia felices, a se fuerunt occupatae. Percurrebant desiderio paradisum, et per jubileas amoenitates cordibus ferebantur, et Sponsum fletibus invitabant ad hortum, ut pascatur inter lilia, quo singulis virtutibus sibi quæque diceret, Quam dul-

cia fauibus meis eloquia tua, super mel et savum Dori meo, loqui autem de secundo, amarius esset absynthio. Ita floruit hortus Domini, quem conservant ei Mathildis, adjutorio Spiritus sancti, pulcher ad videndum, dulcis ad gustandum, suavis ad odorandum, sed tener ad tractandum. Nova enim plantaverat, et ne incaute moverentur lingua seculari, diligenter cavebat. Porro spiritales viros litteratos gaudebat admittere rigatores, rogans singulos effundere phialas suas, et verbo Dei refrigerare plantas suas, foovere areolas, areolas aromatibus cōsitas. Sic faciebat Mathildis, dies per singulos offerens holocausta per singulas, dicens Deo: Perfice vineam quam plantavit dextera tua, et singularis ille serus longe sit ab ea: spiritus tuus bonus bonus operetur in ea. Igitur filiae Dei a filiis hominum semotæ, supra homines esse nitebantur, cum Maria sedentes ad pedes Domini, et audientes verbum illius; matre super eas lætante, quod laudarentur voce Dei, quia partem optimam elegissent sibi.

ANNOTATA.

a Fredericus I Barbarossa sive *Ænobarbus* infra E num. 17 B. Mathildem suam cognatam appellat.

b Infra num. 21 dicitur Dyezen a patre et prosapia Virginis fundata: et num. 22 pater sapientis appellatur Comes Bertholdus.

c Acta S. Agathæ Virginis et Martyris illustrata sunt ad diem 5 Februarii.

d Inter fratres fuit Bertholdus 2 Comes, et Otho Episcopus 12 Bambergensis.

e Oëtilstetin, in titulo dicta, alius Edelstetin et Oetlinstetin, inter Augstam et Ulmam medio itinere.

f Bruschio Gisila, et prima Abbatissa dicitur, et secunda B. Mathildis, sed sic non fuisse domus de antiquis ecclesiis, ut hic dicitur.

g Eadem Bruschio dicuntur fuisse Canonissæ liberæ, et ab omni professione ac regula immunes, quibus liberum erat egredi ac nubere.

h Tempus hujus electionis innotescit ex Additionibus Gewoldi tom. 2 pag. 262, ubi Anastasii Papæ IV Breve recitat, Datum Laterani x Kalend. Decembris, atque adeo anno MCLII vel IV, nam annum tantum 1, menses 4, dies 23 Anastasius sedet, defunctus 2 Decembris, ut in Conatu Chronico-historico docetur. Brevis istius hic est tenor. Anastasius Episcopus Servus Servorum Dei, Dilectæ in Christo filiae M. F Electæ monasterii de N (multum scriptum fuisse) salutem et Apostolicam benedictionem. Sicut obedientes ad æternæ vitæ præmia per obedientiæ virtutem perveniant, ita inobedientes per inobedientiam damnationem æternam utique promerentur. Pervenit quidem ad nos, quod cum canonice ad onus sis Abbatæ vocata, onus ipsum non velis suscipere, et recusas aliis ministrare; cum Christus non ministrari, sed ministrare venisse legatur. Quia ergo melius est obedire quam sacrificare, et auscultare magis quam offere adipem arietum; devotioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus jugum Christi, administrationem videlicet Abbatæ, ad quam vocata es, nullatenus recuses accipere, et mandatis venerabilis Fratris nostri Augustensis Episcopi, nequaquam audeas repugnare; sciens quia eidem Fratri nostro dedimus in mandatis, ut, si obedire nolueris, canonicam in te ceusuram exerceat. Erat autem tunc Augustensis Episcopus Conradus a Lutzelstein, teste Bruschio, electus 1132.

A

CAPUT II.

Illustres Mathildis jam Abbatissæ virtutes et miracula.

Quid ipsa studii, quid fervoris habuerit, non tacui ante; sed jam quasi de novo incipiens, et velut aquila juventutem suam in Dei servitio renovans, cœpit ardua petere, et quasi non ambulare super terram, sed dicere cum Paulo, Nostra conversatio in cœlis est. Frequens in ecclesia fuit, verissime cohaerens mente Deo, conversatione Angelis, cohabitatione Sanctis, quorum se gaudebat adesse Reliquiis. Si quis eam alibi quereret, non inveniret; sed illie inventam, pulsare non auderet, stante super eam Sponso, prohibente et dicente; Adjuro vos filiae Jerusalem, ne suscitatis, neque evigilare faciat is dilectam, donec ipsa velit. Talem se bora orationis exhibuit, ut Deo videretur injuriam facere, qui ab eo voluisse tam abstrahere, et ipsum dicere Mathildi; Qui tangit te, tangit pupillam oculi mei. Hinc ipsa Deo adhærens, et unus cum eo spiritus existens gloriabatur; Læra, inqniens, ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me: et sic in pace in idipsum dormiam et requiescam. Quam suaviter dormivit, abscondita in abscondito vultus Dei a conversatione hominum, protecta in tabernaculo Dei a contradictione linguarum! O felix anima, quoties tibi datum est ascensiones in corde tuo disponere in valle lacrymarum, et ire de virtute in virtutem, postremo videre Deum deorum in Sion, et dicere cum Paulo; Nos omnes revelata facie gloriam Domini speculantes, in eamdem imaginem transformamur de claritate in claritatem, tamquam Domini spiritu. Quoties tibi contigit ad instar Moysi velare faciem tuam, ob genas tuas madentes lacrymis, accipienti et patre tuo cum Axa irriguum superius et inferius: et quasi sciscitantibus dicere; Introduxit me Rex in cellam vinariam, ordinavit in me caritatem. Talis existi de conspectu Domini, plena gratiarum, splendens et sapiens, de consortio Divinici sermonis; proficiens contemplando et orando magis in Christo, Dei virtute et Dei sapientia, quam legendo in pagina, vel audiendo magistros in schola. Quoties in lectulo tuo per noctes quæsisti quem diligit, immo quem dilexit anima tua? caritas enim numquam excidit. Etsi ædicula caritatis caro tua in morte deciderit, verum anima tua, inter carnem et caritatem media, caritatis adjutorio et veritatis testimonio numquam non vivit. Gaude et letare nunc, filia Sion, cum per speculum et in ænigmate vides Regem gloriae; sed quantum in carne ambulanti, et non secundum carnem militanti lievit vide. Sustalsti tamen te super te, dicens in corde tuo: O quis dabit pennas mihi sicut columbae, et volabo, et requiescam. Tendebas ad illas cavernas maceræ, maceræ ex parte destructæ, ruentibus ex ea lapidibus ignitis, in quorum medio Lucifer ille, teste Ezechiele, ambulavit felix, donec igne Dei flagravit infelix, cum ignem alienum, hoc est, invidiæ, accedit: unde et ruit, et tertiam partem stellarum secundum Joannem post se traxit, et facti sunt de principibus lucis principes tenebrarum, contra quos nobis certamen est, non contra carnem et sauginem. Haec meditans Mathildis nostra, immo Dei, quia si cognovimus a eam secundum carnem, sed nunc jam non novimus, et ipsa secundum carnem neminem agnovit; Mihi, inquiens, adhaerere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam. Quæ retro sunt oblita est, in anteriora se extendens, superiorum sitiens, aeterna mente complectens. In ma-

Plul. 3, 20
Frequens in
ecclesia,

B

Christo per
contempla-
tionem ad-
haret:

2 Cor 3, 18

Ezech. 28

Apoc. 12

a
Ephes. 6
I'salm. 72
ardet desiderio
caelestis patriæ

ceria b illa Angelica oculum suum frequenter exa-
cuit, purgans eum a pulvere terreni desiderii, inun-
gens stibio cœlestis sapientiæ, ut sapientiam ipsam
videret, componentem omnia, et singulos ordines
cœlestium virtutum compositos in sapientia, dispo-
sitios in ipsa maceria. O quam illi desiderabile, co-
gitare sapientiam, attingentem a fine usque ad finem

A. ENGE-
LHARDI, ¹⁸⁴¹
b

fortiter, et disponentem omnia suaviter, ædifican-
tem Jurasalem illam de vivis lapidibus, quæ ex
parte regnat, ex parte adhuc exultat, et de exilio
reversos quotidie recipit, et cavernas illas muri
Jerusalem in animabus sanctis reædificat! Attendit
mansiones illas multas in domo patris, datas pro
meritis, sufficietes singulis, abundantes deliciis,
perpetuis gaudiis, permixtas cum Angelis, distinctas
gloriis, sed unitas vinculo et glutine caritatis. Ire
jucundum illi de virtute in virtutem; ire, inquam,
animo, circuire desiderio templum illud, quod est in
cœlo; offerre laudis incensum Deo, singulis quoque
ordinibus Angelorum dare gloriam de cordis sui sa-
crificio. Detulit illis animabus beatis unicuique lau-
dem, petens intercessionem, et parans sibi cum illis
beatitudinis sortem. Qui putas fuit illi cum Maria,
virginum domina, virginum regina? O quoties illi
suspiravit, loquens illi, et relevans se in stratu suo
cum illa, a malitia seculi, a laqueis diaboli, ab an-
gustiis incolatus sui. Hanc habuit singulare solatinum,
hanc contemplationis principem, hanc vitæ sue for-
nam et ordinem; per hanc accessit ad spiritum, sni
spiritus ducem. Sed et Scripturam sanctam adhibuit
magistrum, ut hanc potius sequeretur, quam sensum
sum ad contemplationem Dei. His præviis secura
incedere, intrans in sancta sanctorum, corde san-
cto contemplans tabernaculum illud admirabile,
exemplar illius quod ostensum est Moysi, et dictum

contemplando
singula ejus
maginalia :

est; Vide, fac omnia diligenter, secundum exemplar
quod tibi ostensum est. Mirata est altare aureum,
quod est ante oculos Domini, et sub altari animas
occisorum; thronum etiam Dei, cui viginti quatuor
illi seniores in suis sedibus assederant: sed et
quatuor animalia, senas alas habentia, et oculis un-
dique plena; tum etiam illa centum quadraginta
quatuor millia, canticum novum cantantia; sed et
sinum Abraham, animarum sanctorum susceptorem;
et postremo, turbam illam magnam, quam dinume-
rare nemo potest, ex omnibus populis, tribubus, et
linguis, stantes ante thronum, et palmæ in mani-
bus eorum. Hæc et his similia contemplari solebat
Mathildis nostra, doctior ipsa in videndo, quam
ego in dicendo; sed et beator in experientia, quam
inexpertus in scientia. Adhuc libet sequi Abbatis-
sam nostram, intro in atrium Regis ingressam: sed
fulgorem, quo ipsa pascitur, ferre non sustinens,
reverberatis oculis eum cœctio, et clamo post
tergum ejus; Intra in gaudium Domini tui; sic
enim digna es: et memento mei, cum bene ti-
bi fuerit, ut suggeras Sponso, ut mei meminerit.

Apoc. 4,
Luc. 16,
F

13 Hoc opus ejus, immo otium non otiosum in
ecclesia: hoc illi actitare per diem dulcissimum, sed
et noctis in hoc plurimum consumpsit, vel potius <sup>de commoti-
filiarum soli-
cita in strami-
ne dormit:</sup>
totum. Unde ne lectus ei blandiretur, et segnior
esset ad surgendum; non in plumis, sed in stra-
mine jacuit. Sed et stramenta respusisset, nisi fugis-
set laudem, libertissime quievisset et super humum
nudam, aut super lapidem. Sororibus tamen ele-
mentior ubique quam sibi, providit lectisternia,
pulvillo et lintea stratorum, et indumentorum
mundicias, dicens nihil hoc animabus nocere, si
modo non haberentur superbæ vel superflue. Mo-
dum modis omnibus commendabat, quem tamen
sibi negabat in beneficiis corporis, corpori non par-
cendo; servavit tamen in ceteris, a nulla plus quam
posset exigenda. Munditas, ut prædictum est,
amavit

A. ENGE-
LHARDO.et sacris vigi-
llis intendit :

Esa: 26. 9.

Psalm. 67

fugiens hono-
rem,magis honora-
tur :omnium neces-
sitatibus com-
patiens,

A amavit cum paupertate; atque ut honesto satisfa-
ceret, noluit videri pauper, sed esse. Saccum ergo
palaeorum pro plurimis sub se habuit, qui tectus lin-
teamine pompam ostenderet, et pretinum non habe-
ret. Sed quæ cura? Curavit magna præparatione
cor suum Domino, quærens in lectulo suo, quem di-
lexit anima ejus; sed non inveniens, surrexit et
circuivit civitatem, quærens dilectum; civitatem dico
illam, quæ sursum est; Jerusalem, quæ est mater
nostra. O quoties invenerunt enim vigiles, qui custo-
diunt civitatem, quos sciscitata est. Num quem di-
ligit anima mea vidistis? Pertransivit et illos, et
invenit, quem diligit anima sua. Ipsum habuit socium,
sociam se parvum illi, et adhaerens illi unus spiritus
fuit. Quid dico fuit? Est potius amans, tuuc in spe,
sed nunc in re; tunc in desiderio animæ, nunc sa-
turitate, non quæ fastidium generet, sed quam di-
lectio diligendi perpetuet. Dixit autem cum Isaia
Domino, immo sponso: Anima mea desideravit te
in nocte, sed et spiritus meus in præcodiis meis: de
mane vigilabo ad te. Ita dormivit, ut diceret;
Ego dormio, et cor meum vigilat. Sic illa cum
Sponso suo vigilavit, ut in palea dormiens platum
cœli sonniaret; sed et somnium crederet, et paleam

B reputaret omne, quod mundus iste suspiceret; unde
et fletibus lavabat lectum suum, et lacrymis stratum
suum rigabat. Vigilias coquines antevenire con-
suevit, ut principes illos, Angelos dico, qui conjun-
gi psallentibns solent, si non præveniret, invenire-
tur tamen ipsa prima in medio juvencularum tym-
panistarum.

14 Opera hæc lucis in lucem venerunt, tegi non
poterant, sicut nec civitas super montem posita.
Habuerunt amatores, omnes rectos corde; et lauda-
tores omnes, transeuntes per viam; ut et fama virtutis
ejus pervolaret terram, et perveniret ad Curiam.
Mirum visum de persona, quia nobilis, quia pulchra,
quia juvencula; et eo fama gratior, quo junior,
quo acceptior femina: solet enim carnis nobilis
ignobilitatem mentis plerisque generare, et
eo licentius peccant, quo se reprehendi vel redar-
gui tardius putant. Ceterum hoc non in publico, sed
in angulis, quis non vituperet, quis non judiceat, quis
non condemnat? Ubi duo vel tres congregati fuerint,
in medio eorum est, cum duobus tertia, cum tribus
quarta: hæc est pars nobilium ignobiliter agentium.
Sed aliter Mathildis, quæ hominum laudes cum fu-
geret, non effugit, juxta illud Hieronymi; Gloria

C virtutes quasi umbra sequitur, et appetitores sui
deserens, appetit contemnentes. Hæc sancti viri
sententia probata in Mathilde nostra, quæ quanto
plus sprevit honorari, tanto magis honorata est; eteo
celsior apud Dominum, quo humilior in oculis suis,
et despacta penes judicium suum. Veram probavit
Dominicam et Exangelicam vocem; Omnis qui se
exaltat, humiliabitur; et qui se humiliat, exaltabitur.
Exaltationem humiliiter experiendo didicit in se,
humiliationem se exaltantis in aliis vidi, videndo
perfecit, et manus suas lavit in sanguine peccato-
ris; lavit et peccantem fletu compassionis, lacrymis
compunctionis, spiriis pii doloris.

15 Tantæ quippe compunctionis fuit, ut nullius
dolorem præteriret, nullius easum vel infortunium
dissimularet; sed mox, ut comperisset, prorupit in
lacrymas, ad orationem confugit, et quod factum
est, Dei clementiae flendo commisit. Hinc multis
subventum est, ipsa orante, ut cederent dolores,
minuerentur angustiae, rediret salus, sive corporis,
sive animæ. Inde nomen illi sanctitatis amplificatum
est, ut colerent illam, non ut exulantem adhuc in
terræ, sed ut regnantem jam in celis. Hoc illi: sed
illa de laude suspicata judicium, de favore arbitra-
ta supplicium, volvbat apud se illud Propheticum:

Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te deci-
piunt, et semitam gressum tuorum dissipant. Ecce
elongavit fugiens, et mansit in solitudine, persi-
stens in fletibus, et exitus aquarum David, divi-
sionesque aquarum Jereiniæ deduxerunt oculi ejus.
Si afflictam videret Ecclesiam, exitus aquarum
diffudit in lacrymas, omnium miseriis miserando
compatiens; si tangeret afflictio singulos, divisio-
nes aquarum fecit lacrymando per singulos si
peccasset quis, flebat pro eo; si tentaretur Fra-
ster aut Soror, flere non destitit, donec cessaret
stimulus, et anima eriperetur a laqueo. Ciba-
vit se pane lacrymarum, et potum accepit in la-
crymis in mensura; unguentum faciens sibi de an-
gustiis pauperum, de inopiis egenorum, de uritate
viduarum, de oppressorum spiriis, de orphanorum
atque pupillorum miseriis, de captivorum exiliis aut
catenis, de peregrinantium vel navigantium pericu-
lis vel naufragiis; ad ultimum, de omnibus in omni
tribulatione constitutis. Hoc, inquam, unguento
venit cum illis mulieribus Evangelicis ungere Je-
sus; sed illo non invento, qui resurrexerat jam in
gloria, ista unguentum non perdidit; sed expendit
in corpus ejus, quod est Ecclesia. Uox omnes, ut
dictum est, afflitos unctione misericordiæ, com-
passionis adipe, oleo benignitatis, unguento clemen-
tiae. Ad hoc lacrymas fudit, ut in iis subveniret, et
ipsa laudaretur non ab homine, sed ab eo qui intue-
tur cor. Suscepit enim auris sua venas susurri ejus,
et quasi vocem anæ lenis audivit susurros Sponsi,
ad se loquentis in Canticis; Meliora sunt ubera tua
vino, fragrantia unguentis optimis. Et alia ejusmodi
unguentia parare consueverat, unum quod Domino
Maria Magdalena super pedes funderet lacrymando
pro peccatis, aliud quod super caput gratias agendo
pro beneficiis: sed oculis priore istud, nec illud
despicitur, quia sacrificium est spiritus contribu-
latus; hoc tamen placet et placat magis, cum sit sa-
crificium laudis. Tertium quod est optimum, con-
passionem proximi, beneficium indigentis, utrique
præponderans, ab utroque non discrepans, Mathil-
dis nostra tam actu quam affectu præstulit; sciens
illa facere, et istud non omittere. Unde placens Deo
facta, dilecta, exaudita est pro sua reverentia,
quæ nihil asperum ulli exhibuit, cum esset gravis
quidem et matura, sed omni dulcedine et suavitate
permixta.

16 Dicere me cogit historia, quod utique per me
non dicarem, nisi dicti testem et dicendi instigatri-
cem, matronam nobilem tam genere quam veritate,
habuissent. Sed quid dubito? Quid impossibile Deo?
Numquam visa est ridere, nec audita verbum inuti-
le dicere. Finis tamen vitae cum risu fuit illi, quod
in sequentibus dicam, dum illo pervenero. Ceterum
de verbo inutili redarguit seipsam; redarguit se
præter morem conscientia: quod ita gestum est.
Una Sororum stetit coram illa, portans quiddam in
manibus. Cecidit quæ portavit in terram, et Abba-
tissa subjunxit verbum vulgo tritum: Calca desuper.
Quod ut dixit, prorupit in lacrymas, flens et eju-
lans, acsi Romanas effregisset ecclesiæ. Multis die-
bus super hoc afflitit se jejuniis et vigiliis, adjiciens
dies pœnitentiæ. Quid ad hæc nos dicimus, loquentes
contra interdictum? lacerantes colloquio proximum?
sagittantes in occultis inimmaculatum? exacuen-
tes linguis nostras ut gladium? Audierat illa
in Evangelio, Omne verbum otiosum, quod locu-
tui fuerint homines, reddent de eo rationem in die
judicii. Audierat, et prævenit diem judicii, citius et
felicius ipsa judex sui. Audierat a Sapiente, Melior
est ira risu; quia per tristitiam vultus, corrigitur
animus delinquentis. Irata est sibi, ceterum aliis
numquam visa est irasci. At quomodo, inquires,
emandavit

D
Esa. 5. 11,
Ps. 54, 8
Ps. 118, 36
Thr. 3, 48omnibus sub-
renire satagit.
Mar. 16, 1
E

Cant. t. 3

F
numquam
visa ridereob verbum
hoc sum flet
aware.
Mat. 12, 50

Eccl. 7, 4

A emendavit excessus? An nemo ibi peceavit, sed erat omnes quasi Angeli Dei in cœlo? Peccantes non arguere peccatum est, et maximum: dicente Domino ad Heli, quia noverat indigne agere filios suos, et non arguit eos, idcireo, inquit; Juravi Heli, ut oon expietur iniquitas domus ejus victimis et muueribus usque in aeternum. Cavit hoc Mathildis corripiens, sed in misericordia increpans, et cum modestia; ut ipsa quæ peccaverat, non iram deputaret, cum puniretur, sed justitiam; ceterum resistere illi nemo auderet, nemo tentaret. Tanta fuit gravitas iudicantis, ut lux vultus ejus non cederet super terram, sed quasi tonantis de cœlo audiaret sententiam, siquidem cum Ecclesiaste risum deputavit errorem, et gaudio dixit; Quid frustra deciperis? Quæ cum Job dum sederet circumsepta Sororum exercitu, erat tamen mœrentium consolatrix, in judicando justa, in consolando benigna, in actu severa, et cum Apostolo omnia omnibus. In multis erat secundum Salomonem quasi inscia, nihil tamen negligens, quia timorata; sciens mutare quodlibet, sed ipsa non mutari; et cum Anna vultus ejus non sunt amplius in diversa mutati. Habes olector in hac feminamulta virtutis insignia, quæ si retexas, invenis ab infantia sanctitatis exempla, et a prima hora diei laborantem in vinea, non causantem de pretio, sed premium sibi non aliud delegisse, quam Domini gratiam. Habes sanctitatem, probatam factis, sanctificatam meritis, quæstam laboribus; sed neclum manifestam virtutum signis. Nec ista viventi defuerunt, multo magis defunctæ non desunt.

B 17 Causa extitit ut evocata Palatum adiret: utilitas monasterii sic exegit, et damnum maximum si non isset. Per alios voluit agi negotium, Fridericus e tunc Imperator quæsivit Abbatissam, jus ipsum id poseere ut veniret, et finiretur res per ipsam. Veniat, inquit, cognata mea Ratisbonam: solennis res est, nec aliter, quam solenniter agenda eoram Principibus et Curia. Ivit licet invita, comitatum habens nomini suo congruentem, et majorem quam vellet; cui solitudo amabilior, quam palatum. Videres alteram Judith, post tot jejunia, non pallorem vultus ostendere, sed omnium oculis apparere gratiosam: et, nisi probata virtus corriperet insipientem, insipiens non deesset, qui putaret eam vacasse deliciis potius, quam laborasse jejuniis. Probatum est ibi, quid egerit domi, quod vere habuerit jejunia pro deliciis; et hinc vultus ejus, præ erapula spiritus, similior specie rosarum, quam cineris; respuens cum Daniele et sociis ejus, cibos regicos, et esu contenta leguminis. Talis astitit Imperatori videnti pulchritudinem, nec ignorantis virtutem, et deferenti Sanctæ plus ob sanctitatem, quam propter genns et sanguinem. Lætabatur quam maxime, talem se habere consortem generis; mirabatur sanctissimam de non sanctis, et quasi rosam processisse de spinis. Hoe prædicavit de ea, et visa gavisus est ea: fed et libentius ea auditæ, causas, pro quibus venerat, fecit et perfecit omnes pro ea. Ventua est ad mensam: cœna familie; prandium Abbatissæ vesperi parabatur: carnes ceteris; Abbatissæ positus est cibus Danielis. Ipsa cum ceteris indiferenter visu et olfactu percepit omnia; sed ab omnibus gustu divisa, non habuit in gusto nisi legumina. Pinea ejus Miles erat, maturus ipse, sciens quid Deo, quid seculo deberet; nec præteriens, quod Dominæ voluntatem esse agnosceret. Præmonitus, fontem clam haustum, solenniter cum sociis procedens, detulit Abbatissæ: nam aliis omnibus ad omnem copiam vinum propinabatur. Sed illa gustans, se deceptam, vel contemptam præter solitum, mirabatur: fons enim, non fontem, sed vinum optimum sapiebat. Quo protinus

abstinens, pincernæ modestius innuebat, inobedientiam arguebat, auferre vinum, et asserre fontem, elaneulo faciebat. Misit ille pedissequum suum, hausit fontem, tulit in domum. Propinat denuo, babit Abbatissa vinum ex fonte; pincernam increpat de obstinatione. Jurat ille, servum aquam hauiuentem se vidisse. nee præter quam hauserat se obtulisse. Tanc illa, Bibe, inquit, et te ipsum redargue. Bibit alter architrielinus: factus est laudator vini hujus. Nihil, inquiens, huic Bavaria simile gennit, nihil Austria protulit, nihil Francia vel Alsacia misit, nihil Cyprus aut Graecia huic comparandum dedit. Laudantem compescuit Abbatissa, fontem d tertio poscit. Currit ille, hausit perse, et affert. Afferit se lausisse, gustatum noluit aliud esse quam vinum: quod Abbatissa voluisse occultum esse, sed rei magnitudo latere non valens venit in publicum. Vides quam dilectam habuit Dominus, quam omnibus suis abundantibus vino, solam noluit aquam bibere: sed de botro Cypri, quod ipse fuit, viuum ministravit ei; ut dilecta dilecti tali gratuletur convivio, et coram Principibus, quos latere non poterat, glorificaretur miraculo. At ipsa, honoris impatiens, suppressit et supprimi optavit verbum; sed exemplo Domini, quo magis tegitur, est detectum. Fugit ergo de Curia, nolens gravari rumusculo; sed odorem reliquit post se dignum Deo, quasi contemptum deliciis faciens, amorem jejunio, honorem Deo, adspernationem seculo. Hoc initium signorum habuit cum Domino Jesu Domina Mathildis, utrobique, ut eredo, comitantente et monente Maria, Vinum non habent: idemque fecit hic vinum ex aqua, pro una quam dilxit, qui pro multis ibi, quos diligentes et credentes effecit. Ipsa nihil sibi super hoc laudis vel honoris oculite vel publice vendicatos, manus suas excussit, immunem se dicens facti hujus; Dominum esse factorem omnium, nihil propter se vel a se, sed propter alios, si quid novi accidit, factum. Sic remisit virtutem ad Dominum virtutum, sicut ad mare fontes et flumina recurrunt, ubi origo est omnium: siquidem omnia flumina intrant mare, et mare non reducat: et Mathildis, ad locum unde exierat, miraculum reverti fecit, ut iterum fluat; fluat, inquam, et non deficiat iteratum.

C 18 Adjecit adhuc Dominus facere cum ea, et facti sunt lætantes habitantes sub ea. Filia cuiusdam carnalis erat, daemonicum habens, cui locum pater impetraverat in monasterio præbendariae, non Sororis, sed a Sororibus sequestratum; et hoc prece, non pretio factum. Genus hoc daemonicis pessimum, et simile illi de Evangelio, quod in nullo exiret nisi in oratione et jejunio. Unde nec illud Discipuli, nec istud Sorores potuerunt ejicere, cum frequenter orassent pro ea, sed adhuc nihilominus daemon erat cum ea. Erat in ea videre miseriam, nudam discurrere, implere clanoribus omnia, spiritu exigitante diserpere seipsam, querere locum præcipitandi se; vel igne vel aqua, horrenda visu et auditu committere daemon, ut eam perderet. Gravis omnibus, omnium vicerat gravitatem, ut ne dicam servire infirmæ, sed nec videre aut audire illam jam esset facile. Sensit hic Mathildis operandum; et revelante sibi spiritu, animata spe atque fiducia, aggreditur daemonicum; oratione præmissa, jubet ut exeat: reclamanti ac si flagris cæderetur, ne ultra ibi sit, imperat. Fremit daemon, deutibus stridet, et multum diserpens eam, Domino Jesu adjuvante sponsam suam, exivit; ostendens discriptione ipsa, qualis et quantus fuerit in malitia. Sanata est puella, testis ipsa virtutis Abbatissæ, serviensque dum viveret Deo vita sanctitatis et justitiae. Volebat et hoc Abbatissa esse celatum, sed clamavit miraculum:

D
A. ENGE-
LIARDO.
ad cœnam
bibitura,
aquam repe-
rit in vi-
num muta-
tam:

d

E

Joan. 2.

Eccl. 1.

F
Mat. 17
Sanat daemo-
niam,

*Evocata ad
Fridericum
Imperat.*

*agit causam
monasterii:*

A. ENGE-
LHARDI-

et mutum :

Rom. 6,

desiderio
atrrax ritæ
accedit Soro-
res.

A culum : ipsa hoc dicente, quia idem est Jesus Dominus in cœlis, qui fuerat in terris ad operandum ; et idem invisibilis facit, quod visus exhibuit. Hinc factum est ut frequentaretur a multis, et frequentata signa saceret multa : quæ sic obumbravit, ut benedictionibus verborum adscriberet, sibique de virtute virtutis nihil arrogaret. Sed non latuit meritum operantis in opere, et de fructibus suis non cognoverunt eam, referentes ab ea salutem et auxilium de tribulatione, reddentes Deo pro ea honorem cum gratiarum actione. Illa quæ curata fuerat (quod pene omiseram) etiam muta erat: sed Dominino curante et Mathilde orante, daemonem perdidit et loquelam recepit ; conterens de cetero satanam sub pedibus suis, et ore facundo pronuntians laudem Domini Salvatoris, imitansque et magnificans vitam S. Mathildis. Viderunt Sorores se non deceptas, sed habere fructum suum in sanctificationem, finem vero vitam æternam, cuius jam spiritus [partem] maximam prægustassent in centuplo, quod eis dederat Deus pro contemptu seculi, et imitatione Jesu Christi. Totis ergo viribus anhelabant ad superna, cupientes dissolvi et esse cum Christo : hoc enīa multo melius. Et currebant omnes desiderio, ferrebat studio, nitebantur affectu. Currentib[us] omnes : sed Mathildis præcucurrit citius ceteris, sed non introivit præ ceteris; multas ipsa præmittens ad thalamum Sponsi, a quibus maluisset inveniri, quām præveniri; præventa in benedictionibus dulcedinis, ut gestiret exire de corpore, et Christo presens esse. Mundum vidi in maligno possum; vidi, inquam, non tantum in locutione, sed magis in actione; vidi vanitatem cunctam sub sole, et contendit animo supra solem. O, inquit, quando veniam et apparebo ante faciem Dei mei? Quando absorbebitur hoc quod mortale est a vita, et corruptibile hoc induet incorruptelam? Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Et responsum accepit a spiritu, responsum Apostolicum lacum et jucundum : Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Voces istæ cordis ejus auditæ et exauditæ sunt in cœlo, introierunt in sancta, et missum est ei auxilium de sancto.

ANNOTATA.

n Annotat hinc Canisius, notam fuisse B. Mathildem scriptori Vitæ.

C *b Maneris, modus, ratio, prout pluribus exemplis probat in Glossario Cangius: Macerie Canisius legit et impressit, unde nullus sensus conficitur, ideo illud corrixi et supposui Manerie: sicut infra pro Macerie correxi, Maceria.*

c Hic est Fridericus I Enobarbus, creatus Rex Germaniae an. 1152, Imperatoris nomen adeptus ab Adriano IV an. 1153, Tarsi in Cilicia mortuus an. 1190.

d Hujus triplicis miraculi meminit Brunner: at Simon Præpositus ægre credit, quod sic probaretur abstinentia Virginis.

CAPUT III.

*Reditus in Dyezzen: Adhortatio ad Sorores.
Decima procurata. Miracula.*

*S*ciens ergo se in brevi morituram, simile quid Patriarchæ Joseph faciens, qui filius mandavit de ossibus suis transferendis, Dyezzen se oblatam et despontatam Christo memoravit, et illic cum Sororibus suis sepulcrum optavit. Convocatisque Sororibus suis, indicat dissolutionem sui corporis immixtare, Dyezzen se oportere redire, valde infirmam

esse dicens; ibi aut cito mori, aut in brevi convalescere. Assenserunt, vitam ejus exinde sperantes, simul etiam nulla in ea mortis signa videntes. Igitur, non dubia se morituram, vel potius transituram de morte ad vitam ; quæ vitæ sunt mandans servare Sororibus, maxime quæ didicissent et vidissent verbo et exemplo ipsius. Munda, inquit, sum a sanguine omnium vestrum : non enim subtersugi, quo minus annuntiaverim vobis omne consilium Dei. Vado a vobis; utrum revertar, incertum ; certum autem, quod reddat Dominus unicuique secundum laborem suum. Et exosculans omnes, Deoque commendans, abiit Dyezzen. Triste suscepta est, quia infirma ; sed omni cura et humanitate procurata, non ut hospita, sed ut mater carissima, et ut loci Domina. Dolor crevit, sed die et nocte non aliud corde versabat et ore sponsa Dei, nisi laudem Dei. Sic vitula, ut in bonam partem interpreter, docta diligere tritaram, aliud facere ne ciens in tempore infirmitatis, ostendit coimiserationem suam. In vigiliis, in jejuniis usum tenuit suum, nisi tantum, quantum potuit exorari, ut reficeret paululum. Convocat Sorores, et carni vim faciens, spiritus virtute salutat omnes dulci allocuio ; deinde assatur hoc sermonis exordio : Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum ; vere Pascha mihi, quia lætum, quia jucundum, quia semper optatum ; Pascha inquam, id est, transitum. En ego, dulcissimæ, viam universæ carnis ingredior : jam ad Patres meos colligor ego, et cum Adam einis in cinerem redeo. Hoc indeclinabile, hoc fugiunt omnes, et nemo effugere valet. Nihil mihi conscientia sum : sed, qui iudicat me, Dominus est ; miserator idem et misericors et justus : qui si decreverit salvare me, continuo librabor ; si laborem aspiciat, nihil subtersugi, quo non studuerim placere illi. In omnibus laboravi, non autem ego, sed gratia Dei tecum. Illius adjutorio bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi ; nec dubito quin mihi superest corona justitiae, quam reddit mihi Dominus, qui corona, qui finis, et merces pugnae. Considerate, Dominae, momentaneum et leve hoc tribulationis nostræ, quod supra modum in sublime æternum gloriae pondus operatur in nobis, contemplantibus nobis non ea qua videntur, sed quæ non videntur ; quæ enim videntur temporalia sunt, quæ autem non videntur æterna. Et temporalia quidem blanda contempsi, adversa non timui, et finem utrorumque nunc habeo in reditione jucunditatis, in plenitudine glorie, in æternitate latitiae. Potueram illam viam latam et spatiösam, ducentem ad mortem, cum mortalibus ambulasse ; nunc esset finis voluptatum, sed tormentorum initium, de quibus non evaderem, sed calorem de poena in poenam per seculorum secula. Nunc anima mea liberata est de laqueo venantium, spirituum dico malignantium in nos, et trahentium ad peccatum ; sed laqueus contritus est, et, Deo gratias, ego liberata sum. Envenit princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam ; quia mundo me nulquam præbui sociam, familiarem, vel amicam. Abrahæ sinus me recipit, thalamus me Christi exspectat ; et Maria mater Domini mei, cum sanctis Virginibus, in occursum mihi properat : Patriarcharum et Prophetarum chorus, Apostolorum senatus, Martyrum gloriose exercitus, sed et omnium Electorum innumerabilis exercitus adventui meo congaudet et tripludiat ; cœlum lætatur, Paradisus exultat ; et ipse Christus Dominus ad epulas et ad convivium suum me invitat. Ecce venio, gratias ago. Cum his ero, qui redempti sunt a Domino, qui venient in Sion laudantes, et lætitia sempiterna erit super capita eorum,

revertitur in
Dyezzen:Sorores alto-
q[ue]runt mag-
num animi
fiduciam
præfert,

A eorum, gaudium et latitiam obtinebunt, fugiet dolor et gemitus. O me felicem quae evaserim judicium Dei, supplicium aeternum, gehennæ poenam, ignem inextinguibilem, vermem immortalē, vincula manuum ac pedum, tormenta parata peccatoribus, et malleos jugiter percutientes impiorum corpora. Evasi per Dei gratiam os leonis, manum canis, facies diras tortorum, mortem ipsam, sathan et diabolum. Procul a me erit Behemoth ille Leviathan, serpens antiquus, draco tortuosus, aspis et basiliscus, aper de silva, et singularis ferus; idem ipse multis et diversis nominibus appellatus, quibus magna et mille artifex significatur malitia ejus. Hunc mihi viciisse in Christo, quantæ sit gratia, quam immensæ gloriae, de hostis magnitudine vos pensate. Et ecce apertus est mihi paradisus, janua cœli patet, et Jerusalem illa cœlestis, quæ fundata est in saphyris, cuius propugnacula jaspis, gemmis aedificantur turres ejus, et omnis lapis pretiosus structura murorum ejus. Plateæ Jerusalem sternentur auro mundo, et per omnes vicos ejus Alleluja cantatur, et Virginum chorus illic canticu novum cantans, Agnum quocumque ierit sequitur.

His ego conjungor, una lætantium et cantantium in plenitudine gaudii, in saturitate convivii, cuius micas et minutias cum canibus sub mensa dominorum colligere solebam et edere: siquidem plenitudo gaudiorum est in cœlis, et inde sententiæ illæ Scripturarum, quibus consolamur in terris: inde vox illa, vox plena gaudii: Ecce ego creo cœlos novos, et terram novam, et non erunt in memoria priora, neque ascendent super cor, et gaudebitis et exultabitis in his quæ ego creo: quia ego creo Jerusalem in exultationem, et populum ejus in gaudium, et exultabo in Jerusalem, et gaudebo in populo meo, et non erit in eo ultra vox fletus et vox clamoris. Eia, dilectissimæ, festinate ingredi in civitatem illam: et o me beatam, si fuerint reliquæ seminis mei in ea! vos dico, semen, non carnis, sed cordis mei quia per Evangelium ego vos genui.

20 Ite illuc, diligere est: nam nisi per caritatem mon intratur in eam, nec aliud gaudium quam caritas est in ea. Hoc mihi dicere non pigrum, vobis autem necessarium; quia necesse est in hac parte vos emendare, ut majorem operam detis caritati servandæ. Pulsatis vos, et fatigatis invicem injuriis, iras diu tenetis, pro nihilo litigatis, et de festuca trabem, de ira odium vobis facitis. Laudo vos? in hoc non laudo. Laudo vos, quod estis alacres ad divinum Officium, quod promptæ ad jejunandum, quod veloce ad vigilias, quod paratæ ad obedientiam, castæ ad continentiam, vigiles ad omnne bonum; non laudo, quod contentiones inter vos habetis et zelum. Quid est Deum laudare, et vituperare proximum? Fons ex eodem foramine non emanat dulcem et amaram aquam, ut ait Jacobus, oec Deus accipit laudem sui cum vituperio proximi. Quid valet jejuoium cibi, quem Deus creavit ad perciendum cum gratiarum actione fidelibus; et comedere carnem Sororis aut Fratris calumniis aut detractionibus? Quid vigilæ prosunt, in quibus ore cantatur Deo, et corde cogitatur malum Sorori, vel mali talio? Quid utile habet obedientia hominis cum contemptu Conditoris? Quid confert continere carnem a luxuria, et non continere cor ab invidia, lingua a contumelia? Et de his quidem, quæ bona sunt, laudo vos: sed non laudo, quod invidit et contentiones inter vos sunt. Virgines estis; non valde gloriemini: fuerant et illæ, quæ reprobatae sunt, quæ oleum caritatis in vasis suis non habuerunt, quibus pulsantibus dictum est, Nescio vos. Sed absit, ut hoc dicatur ad vos. Avertite a vobis, carissimæ, illam scilicet Hieronymi sententiam,

Pessimum virus invidiae vipereo semini comparatur, D neumpe interficit matrem suam. Hoc est solum, quod timeo vobis; hoc ultimum moneo emendare, et spero certissime vos salvari; nec foris cum fatuis virginibus remanere, sed cum prudentibus intus ad Sponsum intrare. Cum gratiarum actione admonitio suscepta est, emendatio promissa; et in omnibus, quæ habuerunt adversum se aliquid, confessum exhibita. Vocat ad se omnes, sigillatum exoscularatur, Deoque commendans, requiescit exiguum.

A. ENGER
LVRDO!

21 Dolor crevit in dies. Non aliud corde versabat et ore sponsa Dei, nisi laudem Dei. Et ut Dei famulos et famulas, Fratres et Sorores ejus in Dyezen Deo famulantes, sicut viva sic et mortua, sicut verbo sic et exemplo, sic et aliquo reficeret stipendio; convertens se ad parentes B. Mathildis patrem suum Bertholdum a, et matrem suam Sophiam, coram omnibus leni voce sic alloquitur: O pater, memor esto, quod me juvenilam destinasti in hanc Ecclesiam, in qua, sancti Spiritus me gubernante gratia, ita profeci, quod, quamvis indigna, tamen magisterii nomen effugere non potui: Deinde in Oetilinstettem, sicut ipse nosti, nomine Abbatissæ usque nunc florui. Constat ergo paternitati tuæ, quod in seculari habitu vitam honestam duxisse potuisse tegum, si Deo haec mea vita contemplativa plus quam activa non placuisset. Patet sane omnibus intelligentibus, in Oetilinstetten magis delicate quam in seculo vixisse, si voluisse; quia quam plures libertatis socias ibidem habuissent. Nunc ergo quia in Dyezen sui juvenila et magistra, dignum aestimo, ut ego ancilla et filia tua tecum hic merear sepeliri. Nunc, pater mi, si me despontasses viro mortali, nonne illi partem substantię tuæ nomine dotis mecum tribuisses, et isdem deinceps non solum pro genero, immo pro herede totius tuæ substantię se gessisset? Verum quia Rex Regum et Dominus Dominantium Jesus Christus me filiam tuam sibi elegit sponsam, tu numquam tñm dulei Sponso meo, Creatori, Redemptori, ac Salvatori tuo, pro me, et pro anima tua, aliqua sponsalia dare deliberasti. Cognosce igitur, pater pie, quod ecclesia Dyezen, a te et prosapia mea fundata, in qua thalamus materialis mihi est a Deo praordinatus, sita est in loco nemoroso, aquoso, et inservituoso. Da ergo, pater carissime, Sponso meo immortali, non de tuis, sed de suis, quæ sibi in prima totius mundi elegit constitutione: da, inquam, F quæso, mihi, et tam justæ congrueque petenti Sponso, nomine sponsalium, decimam substantię tuæ, quam habere dignosceris circa Isaram, in confinio Diengen. Pater vero ejusdem sponsæ Christi præcordialis filiae sue intellecta petitione, communicato parentum suorum consilio, gaudenter et affectuose ipsi adimplens petitionem, dixit: O filia, mihi præ omni cognitione tua dilectissima, decimam totius substantię mee circa Isaram in confinio Diengen, ob amorem tui, huic ecclesiae sanctæ Mariæ in Dyezen conseruo, et sub testimonio omnium circumstantium, super hoc altare sanctæ Mariæ Matris et Virginis Jesu Christi delego. Ad quod sponsa Christi B. Mathildis dixit voce gratulabunda: O pater mi, jam congandeo tibi, quia mea per omnia satisfeciisti petitioni. Convertens ergo se B. Mathildis ad Præpositum Hartwicum, et ad conventum Fratrum et Sororum, flexis in terra genibus erectisque manibus, cum lacrymis rogabat Deum, dicens: Domine Jesu Christe, suscipe jam tibi collatum munus et conserva famulis et famulabus tuis, hic tibi devote famulantibus, ad usum profuturum. Post haec subiunxit pater ejus, dicens: O dulcis Deoque dilecta filia, meum, precor, ora Deum, si quisquam, quod absit, meorum posteriorum donum jam per me datum

petit a paren-
tibus dotis no-
mine,

Isa. 65, 17

inculcat mu-
tuam carita-
tem:

Jac. 3, 11.

decimas quas-
dam monas-
terio Dyezen-
st.

A. ENGE-
LIARDO.
casque impe-
rat, Angelis
subjicientibus
Amen:

*ex iisdem
carnes et
vinum per
obedientiam
sumit,*

Joan. 1.

Prov. 14,

*cato approban-
te:*

Esa. 24, 16

*quod ipsum
cum jussa
esset revelare,*

A datum impedire attentaverit, nt isdem hic condigna pena puniatnr, et in extremo judicio cum Cain perpetuo crucietur. Hac finita prece, audita est vox in aere sanctorum spirituum respondentium, et cum dulcissima voce clamantium, Amen.

22 Cum B. Mathildis cognovit tempus et horam adductionis decimæ de confinio Diengen, quæ nomine ejus ecclesiae S. Marie Virgini in Dyezen est collata, ad Praepositum Hartwicum, coram omnibus Fratribus et Sororibus, tali usa est sermone, dicens: O in Christo Pater et Domine, jam gaudeo, quod dotem pro meæ desponsationis testimonio adduci video: quia sicut presentis vite refectionem sentio, sic et aeternaliter in futuro in cœlesti patria refici confidenter spero. Post hæc, cum Fratres et Sorores more solito, cymbalo sonante, ad refectorium convocarentur; Praepositus Hartwicus, relicto ordine Fratrum ad refectorium Sororum properavit, et B. Mathildem his alloquens verbis, dixit: O iu Christo filia, Deo et hominibus dilecta, quia patratus sunt jam cibaria, quæ dulcissimo tuo interventu nobis et successoribus ad refectionem corporum sunt collata. Debet itaque tuam piissimam devotionem

B hodie in caritate carne cibari et vino potari. Auctoritate ejus, qui visibiliter coram te positam aquam in vinum mutavit, moneo, peto, et in virtute sanctæ obedientiæ tibi præcipio, ut de omni cibo, quo hodie et deinceps nos et nostra successio reficimur, eodem, in instanti hora, gaudenter reficiaris. Ad hujus præcepti verba ingemuit B. Mathildis, et tacite arridens, dixit: O! Pater et Domine, risus dolore nescetur, et extrema gaudii luctus occupat. Nunc ergo, quid faciam, ignoro; nisi hoc solum scio, quod numquam inobediens volo inveniri. Ad hanc vocem omnes Sorores, ad pedes ejus prostratae, gratias immensas ei referebant, non tantum pro stipendi, qno fruebantur, collatione; quantum de ejus solemni refectione, cui omnes congratulabantur. Porro Magistra ordinis, dante signo, ut Sorores de mensa surgerent, et cum Psalmo, more solito, ecclesiam peterent; B. Mathildis tremebunda cum Sororibus concinens, vocem audivit in aere dicentem: O B. Mathildis, scias te hodie non cum Esau reprobato, sed cum Elia in aera levato esse cibatam. Huic voce auditum præbens, tacite Deo gratias referbat. Quod non audientes, sed intelligentes Sorores; sciscitabantur, quid esset, quod intra se animadverteret, et cum aliis non psalleret. Ad hoc B. Mathildis cum Propheta respondit: Secretum meum mihi, secretum meum mihi. Super tali ejus responsione universæ admirantes Sorores, quid facere possent, cogitabant. Cumque mutuo inter se, ut dictum est, disceptarent, Magistra conventus piarum Sororum, dixit: Si est ad placitum vestrum, ne diu sic inter nos disceptemus, Dominum Praepositum vocemus. Iloc auditio omnes dicebant: O Domina Magistra, placet nobis, quod Dominum Praepositum vocetis, ut per ejus auxilium, quid Beate Mathildis fuerit secretum cognoscamus. Ad hæc verba est vocatus Praepositus Hartwicus, qui veniens inquirere coepit, quare vocatus esset. Cui Magistra pro omnibus, sicut decuit, Sororibus respondit, dicens: O Pater et Domine in Christo venerande, cum hodie more solito de mensa surgeremus, et ecclesiam peteremus, Domina et Soror nostra B. Mathildis, quasdam habuit, sicut intellexeramus, cum sanctis spiritibus collocutiones; et dum pie inquireremus apud eam, quid esset, quod locuta fuisset, respondit: Secretum meum mihi, secretum meum mihi. Super tali ejus responsione, Pater et Domine in Christo, vos noveritis esse vocatum. His auditis, Praepositus Hartwicus vocari ad se jussit B. Mathildem. Quæ cum vocata esset,

dixit ad eam Praepositus Hartwicus: O filia, Deo D et hominibus dilecta, si me vereris, ut Dominum, et ut Patrem veneraris, dico tibi cum Malachia Propheta: Si sum tibi Pater, ubi est amor meus? si

Malach. 1

Dominus, ubi timor meus? Sub obtentu ergo paterni amoris, et magisterii timore, dic mihi, cur dilectis Consororibus dixerit, cum a te, quid ageres, sciscitarentur, et tu respondisti, Secretum meum mihi, secretum meum mihi? Ad hæc Mathildis respondit: Anima mea liquefacta est, ex quo tu, Pater amauide et Domine mihi semper timende, sic locutus es. Et statim ad pedes Praepositi Hartwici prosternere se disponens, Praepositus Hartwicus, recepta manu ejus, pie eam elevans, parumper seorsum eam ducens, didicit ab ea quod spiritus Angelici dixerunt ei: O B. Mathildis, scias te hodie non cum Esau reprobato, sed cum Elia in aera levato esse cibatam. Vix finito tali sermone, cum lacrymis, inquit Praepositus Hartwicus: O B. Mathildis, Deo et hominibus dilecta, tu sis nunc et in æternum benedicta. Et sine mora præcepit, ut ambo conventus Fratrum et Sororum cum devotione psallerent

E

ad laudem Dei, qui hodie mirabilia declaravit in B. Mathilde, hunc Psalmum: Benedicite omnia opera *Dan. 3,* Domini Domino. En mirum; cum iam cantatus esset ultimus versos hujus Psalmi, pater beatæ Mathildis Comes Bertoldus astans foribus ecclesiae, iterato *aguntur Deo gratia,* incepit eundem ultimum versum cum lacrymis aiens; Benedictus es in firmamento cœli, et laudabilis, et gloriosus, et superexaltatus in secula, qui in filia mea tanta facis virtutum mirabilia. Quo dicto, a Praeposito Hartwico, et a B. Mathilde, et ab omnibus honorifice est receptus: super qua salutatione omnibus regatians, subjunxit, dicens: Audite precor, et intelligite, et quomodo venerim huc, mecum perpendite. Hac nocte circa pullorum cantus, dum de filia mea ego et mater ejus colloqueremur, quædam vox insonuit auribus meis, dicens: O Comes Bertholde, surge, et ad filiam tuam propera. Et cum festinatione surgens, sicut cernitis, adveni. Nunc ergo, o Praeposite Hartwice, quid sit gestum, mihi narrate. Ad hæc Praepositus Hartwicus respondit, dicens: Audio et intelligo, quod Deus noluit vos ignorare mirabilia, quæ nuper in Domina mea, filia vestra et Dei sponsa B. Mathilde sunt, ut ex parte cognovistis et plenis cognoscetis, peracta: et consedentes, narravit ei singula. Quibus auditis Comes Bertoldus, respondit, dicens: Deus qui huc venire me fecit ad tantam solennitatem, illi sit mea devotio nunc et in ævum oblata, sitque ei laus perpes nunc et in perpetuum. Vix Comes Bertholdus sermonem suum finierat, et B. Mathildis subinserens, dixit: Ego dormio, et cor meum vigilat. O quam dulcisona voce, Christi sponsa, sui cordis protulit arcana: quia sicut omnium juris est sponsarum, curam suorum gerere sponsorum; sic multo decentius est, veram Christi sponsam, corde vigili recolere sponsi sui Jesu Christi amorem, quem in ea habuit, dum propter eam carnem induit; cum in cruce pendens, somnum cepit; et in somno mortis corporalis, per apertitionem sui lateris, de fonte sui cordis sanguinem et aquam nobis propinavit. Illius amoris memor B. Mathildis, inquit: O in Christo Pater et Domine, venerande Praeposite Hartwice, ego misella precor, provida vestra dispensatione mihi detur, ut de Decima, per presentem patrem meum huic Ecclesiae Dyezen nomine meo collata, pars tantæ quantitatis ad Oblatas b instituatur, ut etiam omnibus adjacentibus Ecclesiis large et perpetui tribuantur. Gaudium etenim inibi generat et salutem omnibus, residuis ejusdem Decimæ partibus fruentibus, si [de ea fiat] panis ille mysticus, qui de cœlo descendens in uterum Virginis,

*guibus divini-
tus monitus
pater interre-
nit.*

F

Ipsa petit
Decimæ par-
tem in Obla-
tas erogari
vicinis Eccle-
sias: b

C Super tali ejus responsione universæ admirantes Sorores, quid facere possent, cogitabant. Cumque mutuo inter se, ut dictum est, disceptarent, Magistra conventus piarum Sororum, dixit: Si est ad placitum vestrum, ne diu sic inter nos disceptemus, Dominum Praepositum vocemus. Iloc auditio omnes dicebant: O Domina Magistra, placet nobis, quod Dominum Praepositum vocetis, ut per ejus auxilium, quid Beate Mathildis fuerit secretum cognoscamus. Ad hæc verba est vocatus Praepositus Hartwicus, qui veniens inquirere coepit, quare vocatus esset. Cui Magistra pro omnibus, sicut decuit, Sororibus respondit, dicens: O Pater et Domine in Christo venerande, cum hodie more solito de mensa surgeremus, et ecclesiam peteremus, Domina et Soror nostra B. Mathildis, quasdam habuit, sicut intellexeramus, cum sanctis spiritibus collocutiones; et dum pie inquireremus apud eam, quid esset, quod locuta fuisset, respondit: Secretum meum mihi, secretum meum mihi. Super tali ejus responsione, Pater et Domine in Christo, vos noveritis esse vocatum. His auditis, Praepositus Hartwicus vocari ad se jussit B. Mathildem. Quæ cum vocata esset,

ose. 7, 7

et impetrat:

- A nis, et in cruce pendens, teste Osee Propheta, coetus est in cibano, ut nobis fieret esibilis. Ut ergo nos eodem pane pariter reficiamur in regno cœlorum, id quod petii vestra, Pater pie Hartwiee Præposite, mili præstet gratia, et confirmetur consensu omnium Confratrum et Dominorum meorum hujus ecclesiæ Canoniconum. Completa hæc petitione, omnes pari voce dicebant: O B. Mathildis, quod jam petisti, hoc omnes consulimus, et fieri postulamus. Ad hæc pius caritativus Præpositus Hartwieus, manu Fratribus silentium imponens, dixit: O B. Mathildis, Deo et hominibus dilecta, gratum eru- etasti verbum; quia omnium corda nostrorum excitasti ad tuum complendum desiderium. Ut igitur tui affectum desiderii ad optatum ducam effectum, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti consti- tuto, et omnibus Officialibus præcipio, ut singulis annis in tam superabundanti quantitate medulla frumenti de Decima in Diengen et de confinio ibidem, specialiter ad Oblatas, sicut B. Mathildis petiit, perenniter tribuatur; et sicut salutaris illa Eucharistia, in eadem panis forma figurata, nulli pœnitentis simul et postulantis affectui est neganda, ita etiam ipsa panis substantia numquam euiquam denegetur.
- B Constat sane omnibus Christianissimæ fidei cultori- bus per hanc saluberrimam constitutionem, dotem despontationis B. Mathildis, in ecclesia Dyezen, apud Deum et homines esse celeberrime confirma- tam.

23 Cum Soror una, cui usus erat scribendi membranam, dum ad lineas c punctaret, subulam incante trahens, oculum transfigit, pupillam perforat, et continuo exivit sanguis et aqua. Dolor elicit elamo- rem, concurrunt omnes ad Sororem: geminatur molesta de languore desperabili Matris, et de excre- ratione Sororis; siquidem utilis erat, et dilecta omnibus; et hinc magis doletur dolor ejus. Excitat Matrem tumultus ille, vocatur et adducitur illa: cum aqua pupilla defluxerat, et adhuc sanguis riva- tim fluebat. Nulla spes oculi rehabendi, nulla de cetero videndi; solus dolor ut quiesceret, optatur dolenti. Jubetur accedere, attractat oculum manu [Mater]: et manu Domini affuit, fugans dolorem, dens sanitatem, et luminis claritatem. Stetit sanguis, et sanitas perstitit, adeo ut numquam clarius viderit, nec suavius habuerit. Hoc fecit in morte Mathildis nostra, contestans se non mori, sed de morte transire ad vitam, et viventibus consulens ad meliorem C vitam.

ANNOTATA.

a Simon Præpositus hic σφάλμα aliquod Scriptoris orquit, arbitratus patrem novennio ante filiam mortuum esse, scilicet anno 1151, sed quid si legatur mortuum esse anno 1161? tum omnia salvantur, et potuit hic error facilius contigisse. Alias quæ hoc et sequenti numero referuntur, referenda essent ante ejus discussum ad canonib. Octostetinum.

b Oblatæ dicuntur, orbiculi sacrificiales, vulgo Hostiae, et hinc Francis Oblies dulciaria quædam codem modo confecta quo illæ.

c Ita videamus et habemus plures codices ad æqua utrimque intervallo singulis in foliis acu transfixa, et ductas ad utriusque lateris correspondentia sibi puncta subtiles lineas diluti aut etiam nullius coloris, supra et intra quas scriptura postea inducta decurrit.

CAPUT IV

Ultima moribunda gesta. Obitus, sepultura, miracula.

Interim auditur foris, Abbatissam infirmam formari jam ad mortem. Præpositus Hartwieus ac- currit exanimis, irruunt Fratres eum fletu maximo et lamentis, fit super eam mugitus et gemitus, proprius cuique, et planctus in communione solennis. Sciebant quod per eam Dominus salutem dedisset domui, et sequentia præcedentibus raro similia. Tunc Præpositus Hartwicus exorsus est fari, Abbatissam consolans, et Conventum exhortans: Te qui- dem, o Mater, video in defectu corporis maximo, non tamen adhuc de vita tua despero: potens est Dominus te reddere nobis in salutem domus, quæ tota pendet in te, quam plangimus, quam lugemus. Seimus te Christum desiderare, quem diligis; salva sunt tibi præmia meritorum, nec dilata minuentur. Nostri potius miserere, quos deseris. En quos in duobus locis Christo lucrata es tuæ sauitatis exemplio: en Fratres et Sorores, quos per te Chri- stus acquisivit, omnes ad coronam tuam pertinentes, et geminarum instar in decore tuo fulgentes. En omnes vicini, odorantes de te odorem suavitatis in operibus tuis, quæ empererunt in verbis, quæ de te audierunt; sed et in disciplina morum tuorum. quam viderunt; in his omnibus gloriam Christo acquisisti, nec est quod neget tibi oranti. Oramus ergo, ut petas vitam adjici tibi, necessariam nobis magis quam tibi. Quis ultra, te subtracta, proteget nos orationibus, lovebit suasionibus, muniet consiliis, relevabit auxiliis? Principes genus tuum sunt, omnes tui gratia gratum habuerunt locum, impenderunt beneficium, averterunt omne contrarium, inclinaverunt ad nomen tuum. Te vivente pacem habuerunt nostri; omnes tui fuerint ex te honorati; nihil audebant maligni; ipsi, qui oderunt pacem, tuis fuere pacifici. Optamus vitam tuam; sed si Christo magis placet, ut migres, vade secura, certa de corona, gloria de victoria. Et vos, inquit, o Sorores, ecce via, quam currimus ad finem: hinc tendimus, ut vitam hanc morte terminemus. Atque utinam morte hac terminaremur, nos qui male vi- vimus; et non alia mors sequeretur immortalis, qua peccatrix anima in aeternum moritur, et numquam F permoritur. Vivit enim semper recens ad suppli- cium, nec defertur ad terminum; consumitur, et non consummatur; habens in aeternum, quod doleat desperans, et desperata quod evadat. Eia nunc, Sorores, beatas vos dixerim, quas Dominus assumpsit sibi, quas non ancillas, sed sponsas suas vult vo- eari: quia non a nobis vult timeri, sed diligi; vel si timetur, timore deflectatur filiali, immo sponsali, non servili. Cernitis ante vos Ducem vestram eur- rentem, et eurus jam consummantem, et pulsantem ad januam cœli; et ecce jam aperietur ei. Felix ipsa, quam deduxit Dominus per vias rectas, et ostendit illi regnum Dei, et dedit illi scientiam Sanctorum; honestavit illam in laboribus, et complevit labores illius; deducens eam auxilio, ostendens regnum consilio, dans illi scientiam sapientia, honestans in laboribus constantia, complens labores perseverantia: et vos, filiae, eadem virtute arma- mini, vestigia Matris vestrae sectamini, ut cum ipsa eurrentes perveniatis ad bravium, et ipsius meritis perveniatis ad regna cœlorum, Sponso ipsius et vestro parante, qui vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

25 Exitum Sanctæ sancti Angeli observabant, et daemones

A. ENGE-
LIARDO
*Illa cum ter-
nisset to-
tlesque ri-
sisset,*

A dæmones et Sorores. Tum subito illa fiere cœpit amarissime; post fletum, quod ante numquā visa est fecisse, risit cum lætitia magna: et sic tertio fletum iteravit, et risum, non impos mentis, ut saepe fit, sed optime habens sensum. Nulli tamen indicavit, quare id esset factum. Super hoc conjectandi quisq[ue] licentiam habeat. Mihi, non ut sapienti, videtur, causam fletos sui dæmones fuisse, quos Sancta vedit, mala ejus numerantes et pensantes; Angelos autem sanctos bona, opera e contra numerando superantes; et ex hoc recte ridens exultavit, sicut fleverat, dum malignos fore victores extimuit. Ter vero idco factum; quia tribus modis bonum vel malum committitur; cogitatione, locutione, et opere; quæ singula inimici dæmones trutinant. Primum [prava] opera in trutina ponunt; quæ si bonis præponderent, animam male operantem vendicant sibi; minora si sint bonis, fugiunt victi. Adhuc tamen de verbis causantur, quæ et ipsa deducunt ad libram; et his victi, secundam exhibent fugam. Postremo, nec ultimam cogitationem prætereunt indiscessam, ubi si vincantur, ultra nibil juris habent in animam. Sic autem spiritus mali student rapere, ita boni conantur eripere animas; ut nibil malorum patientur deduci ad medium, quod fuerit satisfactione deletum: tantoque exagerant boni bona, quantum mali mala. Credo, huic Sanctæ de se vidiisse istud datum, sed dicere non foisse datum; ut ipsa letior, quo securior, de corpore exiret; et alium minus sanctum fletu suo sollicitum redderet, riso quoque fiduciam non negaret.

B 26 Quod et ipsa perseverantia gaudii probavit: nam ita læta jacuit postea, tamquam ad epolas invitata, et cum Angelis convivata. Vedit enim S. Mariam Dominam nostram, vedit et salutavit. Ave, inquiens, Maria, gratia plena, Dominus tecum; et, in Benedicta tu, defecit, et risit, et magno tripudio exultavit. Obtulerunt ei Sorores imaginem S. Mariæ: manu avertit illam, convertens oculos ad visionem, quam vedit in spiritu; quasi diceret, Ego saluto S. Mariam, non in imagine, sed in veritate. Et sicut extrema gaudii stoltorum luctus occupat, ita expectatio justorum lætitia; et sicut mors peccatorum pessima, ita pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum, in hac Sancta probatur. Probavit de se dictum: Usque ad tempus sustinebit patiens, et postea redditio jucunditatis. Vidisses eam ad præceptum Jesu obinutuisse, nec verbum de ore ejus exisse; circuisse muros septem dies, et tunc clamasse, et clamore muros disjecisse, et morti mortem insultasse, nec mortis amara præ dulcedine vitae sensisse. Risit tunc, ante non ridens, et videns impletam illam Baldad Smitis sententiam: Deus non projicit simplicem, nec porrigit manum malignis, donec imp[e]rator os tuum risu, et labia tua jubilo. Evaserat omnem angustiam, vedit al vitam se transferri; perfecta merito, certa de præmio, vocatione Christi, et Angelorum conductu. Hæc illi causa risus, haec materia jubili; quæ potuissent in occulto fieri, nisi parasset illi Deus apud homines in benedictione memoriam, sicut apud se gloriam, ut et nos traheret ad similem vivendi formam.

C 27 Necdum tamen penitus defecerat; respiravit, et locuta est in gaudio, mirantibus cunctis; singulas quasque consolando exhortans, et confortans manus earum in Deo, et gratias singulis agens pro impenso servitio. Vedit Chunradum nomine, fidelem et devotum sibi, qui de Milite Conversus ex familia parentum ejus, omne monasterii fecit opus; quem alloquens, multa consolatione replevit, instruens verbis salutaribus. Tu, inquit, mibi adjutor et minister fidelis in Domino, bene servisti mecum in officio domus Dei. En ego cucurri ad terminum, et hodie

percipio bravum: superest mihi corona justitiae, et D requies æternæ vitæ. Confide et tibi superesse, nec diu differri, quia tu mihi coronam magna ex parte præparasti. Si quid oratione, meditatione, vel lectione profeci, tu me reddidisti expeditam; ut tui laboris instantia, fuit requies mea; ita nunc erit merces tua cum mercede mea. Sta ergo nunc, et persta quasi miles bonus, certa ut fidelis athleta. Labor quidem est, sed brevis et modicus, ad futuram gloriæ, quæ nec modum habet, nec finem; quæ ego nunc video, non tantum per fidem, sed certe per speciem. Video coronas nostras pro labore nostro reddendas, tantæ jucunditatis, tantæ gloriae, ut nullius sensus, nullius lingua tibi possit edicere. Persevera benefaciens, adjice quotidianæ dixitias tibi et gloriæ in cœlo; sicut ille qui thesaurebat, nihil contemnit in lucro. Hæc locuta est; et reincipiens, a Dei laude non cessavit, quamdiu linguam movere prævaluit.

28 Sana frequentius communicavit, agnum comedens cum lactucis agrestibus; quia nonq[ue] sine lacrymis et amarissimis fletibus communicavit, et poculum Sanguinis Christi cum fletu temperavit. Communicaverat in lepto doloris, accipiens, de consilio S. Jacobi Apostoli, et Sacramentum Unctionis sanctæ, atque in ea indulgentiam precatorium. Illud ab hominibus inter homines vivens: sed jam cum Angelis victura, manibus communicavit Angelicis. Ad finem deducta vocem ultra non habuit, gestu corporis præsentiam Majestatis ostendit, inclinans reverenter, hiens ore competenter, glutiens gutture decenter, sel et gestum bibentis imitans, et inclinans frequenter. Hoc viso miratae sunt Sorores, et qui aderant; sed miraculum exhibens, animam mox solvit, communicans communicatoribus Sanctis in gaudio, et abiens cum eis ad rem sacramenti de sacramento, et de re fidei ad vulnus speciei. Erat illic videre miraculum, signa non mortis in mortua; splendorem, sed vitæ. Viventi similior vultu roseo, rosis Martyrum admixtum ostendit spiritum suum; sed lilli candorem imitans corpus reliquum. Virginibus sociam testabatur animam, tam spiritu quam carne incorruptam. Gaude nunc et lætare Mathildis, filia Sion, et non captiva Babylonis; canta cum David canticum Domino in terra tua, quod plene non poteras in aliena. Dic, Diripisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam landis; eo quod esfugeris de fornace ferrea Babylonis, et habites in luce cum filiis lucis.

29 Celebranter exequiæ: ploratom ibi non est multum; nam lacrymas absorberat gloria: magis gandebant de virtute manifesta; fletas si qui erant, erant pro se cuique ad ipsam, non pro ipsa. Corpus olim jejuniis attenuatum, accessu infirmitatis prorsus absumptum, nihil reliquit vermibus devorandum; sed super ossa cutis extensa hanc ab ea vocem Job elicuit; Pelli meæ consumptis carnibus adhaesit os meum, et derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos. Nonne et dissimilis erat illi, qui currit adversus Deum erecto collo, et pingui cervice armatus est? Operuit faciem ejus crassitudine, et de renibus ejus arvina dependet. Nihil horum in Mathilde. Spiritus ejus rexerat artus, ad ferendum faciles, quo ipse vellet, nec velle ipsius alind, quam ut de morte ad vitam transiret. Et factum est ita. Nihil exequiis defuit gloriae spiritualis: Psalmis, Hymnis, et cantis spiritualibus celebrate sunt: accensa luminaria plurima, sed vento vehementi et frequenti extincta. Fecit autem Deus miraculum, ut eam præ flatu ventorum homines stare non possent, candelæ incessanter arderent; et cum jam extinctæ viderentur, arderent denso invisibiliter reaccensæ; et qui imperavit ventis et mari, voluit sponsam

*adhortatur
ad perseve-
rantiam:*

*Extremum
inuncta, vi-
se est quasi
Communi-
cationem acce-
re ab invi-
sibili manu.
Jac. 5, 14
E*

Psal. 115,

*F
Dum cele-
brantur
exequiæ,*

Job. 19, 20

*ceret vento
extincti di-
vinitus re-
accendun-
tur,*

Matth. 8,

*creditur a
Deipara ap-
parente ex-
hilarata.*

Ecclesiastes 1

Jos. 7.

Job. 1.

*Chunradum
ministrum
suum*

2. Tim. 4,

A sponsam suam luce, quam semper dilexit, nec in morte privare.

30 Voluit Deus ostendere, quod viveret, post mortem signum dans in Fratre, qui mortuus fuisset, nisi mortua subvenisset. Nomen illi Chunradus; non ipse, quem proxime [diximus], sed homo liber, spiritali amore Conversus, ita infirmus capite, ut responsum mortis haberet quotidie, sed præcipue post fletus in morte Abbatissæ. Quid ageret? Uno tantum gradu ipse morsque dividebantur. Cœpit concepta fide audaciam, accedit ad mortuam, cogitans Evangelicæ mulieris exemplo, Quod si tetigero fimbriam vestimenti ejus, salvis ero. Tetigit ipse caput Sanctæ, et suo capiti salutem acquisivit; quod ad mortem ultra usque non doluit, et se de cetero virtutis Abbatissæ testem et præconem dedit.

31 Affuit de provincia plebis multitudo exequias celebrantis: offertur pro ea salutaris oblatio, offerunt singuli ob sui memoriam, commendantes Sanctam Deo, et se Sanctæ commendantes coram Deo. Vicini aderant illelū ejulantes, viduæ et orphani damna sua plorantes, ac si Doreas jaceret præsens, et ostenderent Petro, quas ulli tunicas fecisset et vestes. Affuerunt et infirmi sanati ab ea; contitentes, illas et illas infirmitates se evasisse per eam; sed semper hoc celasse, ne Sancta gravaretur: si quidem fuerat comminata, si proderent, quod in eadem mala reciderent. Haec minæ finem accepseront in morte ipsius; illuc usque pactum fuit; postea quod vellent, dicere licuit. Processerunt plurimi tunc. qui dicebant; ille, se cæcum fuisse, et vidisse; ille surdum, et audisse; ille, paralyticum, et convaluisse; et alii atque alii, diversas et innumeras infirmitates per eam evasisse. Venerunt etiam infirmi ad exequias: plurimi sanati sunt, quorum numerum ideo non scribo, quia præsentium negligenter non annotavit. Invidia quoque si adfuisset, pro evidenti miraculo celari non potuisset. Sepulta est cum honore, posita in Dyezen, ante altare S. Joannis Baptiste, spiritu ejus exultante in Domino, et corpore ejus in testimonium illuc posito, contra eos qui agunt vitæ illius contraria. Age nunc, Sancta Dei, cognosce figmentum nostrum, cognosce et tuum; et te nihil potuisse, præter auxilium divinum: idemque nobis impetra ad faciendum bonum: et si tuum non possumus attingere meritum, ad gloriam eminentem, vel pœnam possimus evitare per te. Deo conjunctam, in Omnipotente nihil non potenterim.

C Regnas cum Deo, da ut non regnet peccatum in mortali corpore nostro: et qui tibi contulit fructum centesimum cum Virginibus, conferat nobis sexagesimum cum continentibus: imo vel tricesimum, eum conjugatis sibi placentibus. Ornet te lilium, in corona gloriae et seruo exultationis; nobis fiat vel viola, testis poenitentiae et humiliationis. Tu sedeas cum Sponso Sponsa in throno regni, dormias in simu ejus. consors quietis et socia thalami; nobis sufficiat evasisse supplicium, et in regno cœlorum vel ultimos fieri. Tu cum Virginibus Virgo sequaris Agnum, quoemque ierit, et cantes cantem novum; nos vero, per lamentationes propheticas, declinemus illud Væ tormentorum. Tu postremo sedeas cum Christo judex vivorum et mortuorum; nos cum dextris assistamus in numero benedictorum, percepturi regnum tuis precibus, quod non possumus justitia meritorum; ipso præstante, qui vivit et regnat per omnia secula seculorum. Amen.

32 Ad finem nimium festino. Superest unum dicere, quod historia prohibet reticere. Consilio Pauli comam nutrierat, dicentis: Mulier si comam nutrit, gloria est illi. Quod audiens et obediens, ne quid mandatorum præterisse videretur, cogitavit observare, acquiescens verbo doctoris, non speciei

corporis. Nam capillos ita velatos habuit, ut numquam viderentur; et laboris plus, quam decoris fuit, eos non tonderi; cum lasciviæ ejus nihil servierint, totum oneri corporis, totum militiae spiritus, et oculos ejus simplex esset in omnibus. Defunctorum absiderunt eos, servantes pro Reliquiis: nec fallit pietas fidei, nam tactu eorum sæpe sanantur infirmi.

Certissimo autem sunt remedio contra tempestates et fulgura; et surgentibus ventis atque militantibus, capillos Sanctæ suspendunt in aera; sieque tempestates conquiescent, conficescent tontrua, ac si Dominus Jesus imperet eis, sicut in mari quondam, ita nunc in terra. Hoc tam solitum in monasterio, tam notum in provincia, ut capillorum S. Mathildis ostensio, sit tempestatum depulsio; nec post mortem ejus illic noxiæ fuerint, cum prius sæpe nocuerint. Oremus et nos Sanctam, ut sanctitatis suæ meritis nos defendat a tentationum tempestate, protegat precibus suis a diaboli laqueis ignitis; ascendat potius spiritu judicij et spiritu ardoris, ut zelum habeamus Dei per dilectionem, et animum contemporatum proximo per discretionem. Impetret nobis S. Mathildis sancti Spiritus gratiam; depellat iram, sedet invidiam, extinguat odia, premat superbiæ, sanet conscientiam, occidat luxuriam, tribuat castitatem, adaugeat fidem, cumulet spem, adjicet caritatem; ut ipsum, qui caritas est, videamus Deum, in illa bonitate electorum viventem et regnante in secula seculorum. Amen.

D A. HENGE-LHARDO,

E ct tempestates sedantur.

APPENDIX.

Miraculum anno MDCXVII patratum, a Simone Præposito Dyezzensi transmissum.

Quamquam semper fuit estque fidelium magnus in B. Matildem nostram fervor atque devotio; divina tamen bonitas recenti miraculo dignata est seu illum fervorem magis in nobis accendere, seu B. Mathildem amplius illustrare. Circa annum xvii hujus seculi miraenulum illud accidit. Virgo quædam nobilissima, duodenni ferme, dupli ex morbo, asthmate scilicet et foedo gibbo laborabat, qui omnem medicorum industriam et artem pridem eluserant. Erat illa illustrium Comitum de Furstenberg, Wiesenstaig et Helfenstein filia, cuius malis parentes mire discrucibantur, naturæ vitium, convitium sue, ut assolet, prosapiæ interpretati. Dominus Rudolfus Comes parens, tunc temporis, auctoritate Serenissimi Ducis Bavariae Maximiliani, Præfecturam administrat Landspurgæ, quæ superioris Bavariae civitas est, quo paulo ante ex sede sua Wiesenstaig commigrarat. Iste loci forte celebris fama Comitum aures ferit de B. Mathilde nostræ sanctitate, apud Deum meritis ac miraculis, maxime quæ patrasset in curandis defectuosis. Accenduntur Dynastæ ambo et eriguntur in spem, fore ut parem Beata snæ quoque filiæ gratiam conferat. Spem porro ut firment suam, vovent ad seputerum B. Mathildis legendum Sacrum; et, si sanaretur filia, etiam alia donaria. Eapropter Comitissa, causa tam voti solvendi, quam experiundi B. Mathildis opem, venit cum filia ad nostrum monasterium; curat legi Sacrum votivum. Interea ambæ aliquantis per et tumulum flexæ; fundunt ad beatam Abbatissam preces, quas ardens desiderium exoptati auxiliis suggesserat, utique servidas. Surgunt. Mater primo filiæ palliolum sepulcro (id super humum, lateritio opere, et marmore desuper imposito). S. Mathildis restringente imaginem incisam, elevatum est; mox ipsam filium imponit; cui dein eamdem, qua gibbus prominebat, circum circa strictim admovet, pallioloque rursus

F Puella asthmate et gibbo laborans sanatur.

capitis dolor curatur:

Marc. 6.

multi se a viveente sanatos factentur, sed stlere jussos.

Invocatur a Scriptore vita.

Capillis mortuæ rescissis morbi curantur,
1. Cor. 11

A rrursus amicit. Res mira! Dei potentia, et B. Mathildis merita et supplicum fidem respiciens, imo tamquam clarissimas cœlo voces exaudiens, liberat virginem utroque malo, matre et filia stupentibus et gaudientibus; atque Deo Deique Sponsæ castissimæ, Patronæ suæ B. Mathildi, animitus gratias quas poterant maximas agentibus. Illustris Matrona tam in animi pro tanto beneficio grati significationem, quam in patrati testificationem miraculi, sanctæ sospitatri ci suæ dono misit duo scite facta capita,

inclusis Sanctorum reliquiis venerabilia: quæ deinceps beneficium B. Mathildi acceptum referre ac prædicare, quoad vixit, numquam destitit. Hujus testes miraculi, qui partim coram spectarunt, partim ex spectantibus audierunt, aliqui etiamnun suspent: et in iis duo celebres Prælati, qui nominari possunt; et quorum alter nuper etiam propria syngrapha rem testatam fecit, xxvi Aug. anno MDCXXXVII.

DE B. JACOBO VENETO ORDINIS FRATRUM PRÆDICATORUM,

D. P.

FOROLIVII IN ROMANDIOLA ITALIAE PROVINCIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De cultu ab Apostolica Sede saepius probato et aucto, Vitaque a coævo scripta,
et ejus varia traductione atque epitome. E

ANNO MCCXIV

Beatum Jacobum, illustrem in Italia Ordinis Dominicani Confessorem, alii Venetum cognomine, alii Salomonium dicunt: Venetum a Venetiis natoli urbe; a paterno vero nobili ibidem genere Solomoniorum. Salomonum. Chronotaxis ritur, ut ea vel in limine ipso, quod Actis præstruimus, sub Lectoris siuul ospectum cadut, hujusmodi est. Natus fuit Venetiis anno a Nativitate Christi MCCXXI, ibidemque nuno decimo septimo post, hoc est MCCXLVIII in Religiosam S. Dominici familiam adscitus, annos exeyt octodecim. Post quos, anno videlicet MCCLXIX, vitatus molestam propinquorum consuetudinem, mutata sede, in Conventum Forolivionum commigravit: ubi reliquis exuctis aetatis annis (si sex excipias, quibus ex intervallo Praefecturam inter suos Rareunatem, Faventiam, atque San-Severinarem, sed vicarium gessit) annos omnino sexaginta sex in Reguluri disciplina consumpsit, decessitque aetatis octogesimo tertio, Christi MCCXIV. Humato, et ante ac post mortem patratis miraculis clero, laboratum ex optimo marmore mausoleum Forolivii, cum hujusmodi inscriptione Veneti posuere:

Hoc Jacobum tumulus conservat marmore Fratrem, Virtutum emaulus quem dat tibi Livia Patrem.

Epitaphium.

C Gloria qui Venetis, cuiatibus est oriundus: Virgineis meritis meruit cœlestia mundus. Hujus Dominicus, Petrus, Thomas Ordinis almi Gaudent, quod socio cantantur in æthere psalmi. Cancros, arteticas, febres, capitisque dolores Propulit, atque alias morbos mentisque furores, Forlivium gaude pro te nunc Præside tanto, Qui Patrem Natumque rogit enim Pneumate sancto.

2 Publicum ejus cultum, non multis ab obitu annis, tacito assensu probavit primo Joannes XXII; continuatisque per duo interea secula illustribus miraculis, iisque ad examen oblatis Clementi VII, impetratum ab eo fuit anno MDXXVI viræ vocis Oraculum, quo potestatem faciebat, annum intra Foroliviensiæ mœnia festum ei agendi. Oraculi istius testis idem qui et orator apud prædictum Pontificem, Christophorus Numainius, Miseratione divina Tituli S. Mariae Aracæli S. R. E. Presbyter Cardinalis, Foroliviensis vulgariter nuncupatus, fidem ejus manu propria sub attestatione Secretarii sui Bartholomæi Bentivoli, hoc modo fecit. Universis et singulis Christi fidelibus, has præsentes inspecturis, lecturis, pariter et audituris, salutem in Domino sempiternam. Fidei indubiam faci-

mus et attestamur, qualiter; cum sit quod divina clementia varia et diversa sanitatum et gratiarum munera, meritis B. Jacobi de Venetiis, Ordinis Fratrum Prædicatorum S. Dominicæ, in sacro Conventu S. Jacobi intra Civitatem Foroliviensem consistente, multis eum pie invocantibus indeficienter conferre non desinat; propterea dictæ civitatis et conventus tam populus quam fratres ejusdem Ordinis S. Dominicæ, Congregationis Lombardiæ, hujusmodi B. Jacobi pia devotione inflammati, ad Sedem Apostolicam et ad sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri D. Clementis Papæ VII clementiam recurrentes, eidem suæ Sanctitati per nos corum nomine humiliiter supplicari curarunt, quatenus, tam pro ipsis B. Jacobi gloria, quam pro ipsorum populi et fratrum plurima devotione augenda, de omnipotentis Dei misericordia ac beatorum Apostolorum Petri et Pauli auctoritate et sua, annis singulis perpetuis futuris temporibus, concedore et indulgere dignaretur, ut dicti B. Jacobi festum in die obitus sui, videlicet ultima mensis Maji, nec non divinum Officium et Missarum solennia, pro ipsis B. Jacobi gloria edita et facta, sub Officio festi duplicitis solenniter celebrare valeant; infra annum vero, tam pro dictorum fratrum pro tempore ibidem degentium, quam pro aliorum sæcularium devotione, prout ipsorum devotio exegerit, toties quoties opus fuerit, in ecclesia ipsorum seu etiam in monasterio monialium ejusdem Ordinis, in dicta civitate et sub eorumdem fratrum regimine consistente, Missam dicere aut cantare, seu dici aut cantari facere, per fratres dicti Ordinis Prædicatorum dumtaxat, valeant; similiter præfati Jacobi commemorationem, quandocumque ipsorum fratrum ibidem degentium seu aliorum advenientium devotio induixerit, ibidem in ecclesia et in monasterio supradicto, tam in Missis quam in divino Officio facere possint; et insuper quod dictæ ecclesiæ S. Jacobi consecrationem, quæ ultima Maji celebrari consuevit, ad sextam mensis Septembri transferre, et tali die illam celebrare possint. Et quoniam sua Sanctitas fidelium piis votis libenter annuere consuevit, vivæ vocis oraculo nobis desuper facto, anno Domini millesimo quingentesimu vigesimo sexto, die vero xxv mensis Junii, et Pontificatus sui anno iii, tam pro ipsorum populo et fratrum devotione, quam pro ipsius B. Jacobi gloria augendis, de Omnipotentis Dei misericordia

per vivæ vocis oraculum,

cum Missa et Officio proprio, etiam infra annum recitandis,

F

Cultus Foroliviensis concesso pro 31 Maii.

A cordia ac Beatorum Apostolorum Petri et Pauli aneritate et sua, nobis, pro parte et nomine supradictorum communis et fratrum humiliter a pie supplicantibus, omnia et singula supradicta liberaliter et benigne concessit pariter et indulxit: ita quod supradicti fratres, ibidem pro tempore degentes, hujusmodi Festum, nee non divini Officii ac Missarum solennia, tam in die obitus sui quam infra annum, ut præmittitur, celebrare, nee non Consecrationis festum transferre, et alia omnia et singula supradicta facere et explere libere et lieite, et absque alicuius conscientiae remorsu, possint et valent, in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium, has praesentes nostras litteras exinde fieri, et nostra ac nostri Secretarii infra scripti manibus subserbi voluimus; nec non nostri majoris oblongi sigilli appensione communiri jussimus et mandavimus. Datum Romæ in ædibus nostris, sub anno Domini a nativitate ejusdem MDXXVI, Indictione XIII, die vero XXVI mensis Junii, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et D. N. D. Clementis, divina providentia Papæ VII, anno ejus Tertio, etc.

B 3 Quod in predictis litteris editum indicatur, et usurpari permittitur Officium, id Ferrarinus ait recitari solitum fuisse, usque ad Breviarii emendationem, a Dominicanis Foro-Liviensibus: et ex ejus ecographo, quod penes nos est, infra quidem Lectiones proprias et Hymnum damus; hic vero lubet hanc Orationem apponere: Deus, qui per B. Jacobum Confessorem tuum fecisti Ecclesiam tuam novis gaudiis exultare: praesta quæsumus, ut ipse pro nobis pius existat intercessor, qui tui nominis pro nobis devotus semper extitit prædicator. Per Dominum etc. Ut autem dictum festum, ex societate cuiuspiam dici, a populo ferendo agende, festivius Foro-Liviensibus esset. Julius Papa III anno MDLIV, XI Aprilis, Joanni Morono, Tituli S. Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali, Ordinis Prædicatorum Protectori, ad instantiam Rev. P. Fr. Stephani Ususmaris, totius Ordinis Generalis, Magistri, ac dicti Conventus Fratrum, simili vivæ voeis Oraculo, concessit et decrevit ut Festum prædictum, quod ultima Maji eelebrari consuevit, de cetero perpetuis futuris temporibus, in locis et a personis prædictis, in Domioica que post festum Ascensionis D. N. J. C. immediate sequitur, sub Duplice majori et proprio Officio, cum solenni proceessione et

C oblationum pompa, prout antea consueverat, celebretur. Referunt hæc omnia Lucas Castellinus in tractatu de certitudine gloriae Canonizatorum pag. 140: antea autem, videlicet pag. 85, succincte egerat de eisdem, addens, in ipsa proceessione ejusdem Beati Reliquias decenter ornatas circumferri, et ad sepulcrum appendi tabellas, donaria, et vota. Veneti quoque, nihil Foroliviensibus pro cultu sui civis seigniores, per Oratorem suum in sacra Congregatione Rituum instituerunt, et annente Paulo Papa V impetraverunt, XXII Octobris anni MDXVII, ut idem sibi liceret quod Foroliviensibus.

D 4 Anno tandem MDXXII, sub Gregorio XV, universus S. Dominici Ordo Decretum sacræ Rituum Congregationis, de communi ubiis locorum B. Jacobi festo instituendo, hujusmodi elicit: Proposita, in sacra Rituum Congregatione, Serenissimæ Reip. Venetæ unaque totius Ordinis Fratrum Prædicatorum petitione, quæ B. Jacobi Salomonii festivitatem, quæ felicis recordationis Clementis VII primum, ac deinde Julii III conesse in civitate Foroliviensi; nuper vero, ex indulto Pauli Papæ V, ac voto ejusdem Congregationis, Venetiis quoque celebratur; in omnibus eorumdem Fratrum ecclesiis ac provinciis celebrari posse supplicabant: eadem Congregatio, votum Illustrissimo-

rum Cardinalium et Secretarii Referentis amplexata, D petitum indultum, si sanctissimo Domino nostro AUCTORE D. P. placuerit, censuit concedendum. Decere seilieet arbitratu sunt Illustrissimi Patres, iis qui vitæ sanctitatem longa temporis diuturnitate comprobarunt, non in solo naturali, vel iis in locis dumtaxat ubi corpora eorum asservantur; sed etiam ubique ab omnibus, qui idem eum iis profitentur institutum, venerationem haberi. Idem vero sanctissimus, audita saerae Congregationis in Beatum virum propensione, præsens indultum Apostolico beneplacito roboravit, die XXII Septembris, anno MDXXII. Quæ omnia, cum ad instar Indulti Foroliviensibus a Julio III facti procedant, intelligenda sunt pro eadem post Ascensionem Dominica: quæ cum sit mobilis, neque sic commode Sanctorum Fastis inseri nomen posset, placuit Philippo Ferrario in utroque Catalogo, et Joanni Punli Masini in Bononia perlustrata, retinere diem XXXI Maji; nam Bononiæ peculiari etiam jure festum idem agitur, propter ipsius Sancti Reliquias in ecclesia S. Deminici asservatas.

E 5 Ad cultum B. Jacobi in primordiis suis propagandum, non multo post ejus obitum, piorum horum Sodalitatem instantam fuisse, ex litteris Berengarii Salomedii, Ordinis Dominicani Generalis, constat. Iis ipse, Sodales omnes universi Ordinis meritorum, ad promovendum B. Jacobiculum, participes facit per hujusmodi verba: Devotis in Christo dilectis, universis utrinque sexus, in Congregatione seu Societate ob felicis ac beati Jacobi Ordinis nostri gloriam et reverentiam congregatis vel imposterum congregandis, Frater Berengarius, Fratrum Ordinis Prædicatorum Magister licet indignus, salutem, et eongregationi conjungi Civium superiorum. Dona charismatum fraternæ participationis communione proficiunt, et eo copiosius inter possidentium mentes exuberant, quo largius in proximorum subsidia derivatione quadam traduees caritatis emanant; quæ licet sint universis communicanda fidelibus, ad illos tamen debent largiori emanatione protluere, quos meritorum attollit probitas, et singularis prærogativa dilectionis merito reddit acceptos. Vestre itaque devotionis merita, et dilectionem quam ad nostrum geritis Ordinem, speciali et attenta consideratione recogitans; vobis omnium Missarum, orationum, jejuniorum, abstinentiarum, vigiliarum, laborum, prædicationum, universorumque bonorum, quæ per Fratres totius Ordinis nostri fieri divina gratia operante contigerit, participationem concedo tenore præsentium specialem. F Volo insuper et ordino, ut post decepsum vestrum animæ vestræ in Generali Capitulo devote et spiritualiter comindentur, et injungantur pro ipsis Missarum et spiritualium orationum suffragia, scienti pro Fratribus et Familiaribus Ordinis nostri defunctis fieri consuevit; ut multiplici suffragiorum præsidio, et hic a malis protegi, et in futuro mereamini in æterna tabernacula feliciter introduci. In hujus autem concessionis testimonium, sigillum nostrum duxi præsentibus apponendum. Datum Forlivii. Anno Domini MDCCXV, pridie Nonas Julii.

G 6 Primigeniam illius et antiquissimam Vitam reperimus apud Patres Oratorii S. Mariæ in Vallicella Roma, in codice II, fol. 185, transcriptam sub hac clausula. Explicit Legenda R. Jacobi de Venetiis, Ordinis Prædicatorum: quæ eum antiqua esset, et ex characteribus eaducis et pravis constaret, inova est fideliter per Fr. Vincentium de Faventia ejusdem Ordinis, addito ultimo miraculo Fr. Sebastiani, MDXXIII, die XXII Maji. Miraculum istud ultimum contigerat anno MDCCXIX. Cetera ergo omnia, quæ ad viginti septem post mortem B. Jacobi facta narrantur, sunt ex illis trecentis triginta octo, de quibus, infra viginti octo mensium terminum a transitu ejus pertis,

translata
in 16 Septemb.
Dedicatione
ecclæ:

deinde pro
Domin. post
Ascensionem,

et sic com-
municatur
Venetiis,

ne denique
tota ordinis.

Sodalitas
sub illius
patrocinio
instituta.

Datur Vita
Romani missa
ad Clemenc-
tem 7:

A pertis, est diligens facta inquisitio per manum publicam cum attestatione solenni, ut dicitur num. 73. Quæ autem od Vitæ gesta et virtutes attinent, videntur accepta ex Processu, sub idem tempus instituto, idque intra tres aut quatuor primos annos; accepta autem ab aliquo ejusdem Conventus alumno, propositum habente, incerta seu dubia, quæ de B. Jacobi virtutibus et miraculis a multis relata fuerant, prætermittere; et ea solummodo de vita et virtutibus ejus præsentis Legenda conscribere, quæ diligentí indagine probata sunt, vel fide dignorum attestatione comperta. Auctor suam ut præsentis et ridentis fidem nusquam allegat, eadem fortassis humilitate, qua nomen suum subcuit. Novum autem exemplar ut scriberetur Romamque mittetur, factum crediderim auctoritate publica Senatus I'pnique, pro anni festi impetracione Clementi VII supplicaturi, ut dictum est.

eadem fuerat transcripta a Bursello,

B 7 Hunc Vitam Hieronymus Albertutius Bursellus, anno MCCCXC florens, verbo tenus inseruit libro suo, quem de Generibus Ordinis Magistris conscripsit. Idem uno post seculo Mediolani fecit Ambrosius Taegius, in vastissimo trium voluminum opere, quod in Bibliotheca Conventus S. Mariæ gratiarum servatur MS. nobisque benigne communicatum fuit: sed loco retinctoris Prologi novum quoque instituto magis proprium hisce verbis præteruit. Provincia S. Dominici appellatur ea, in qua corpus ipsius sancti Patris, Bononiæ mortui et sepulti, requiescit. Haec quain plures produxit illustres viros, qui prædicationis gratia, vitæ sanctimonia, ac morum honestate in Ecclesia Dei floruerunt: quorum tamen memoria pro majori parte, ex priorum Fratrum incuria, vel forte rerum nimia occupatione, deleta est. Quorundam nihileminus actus et nomina, prout colligere potui, hic apponenda statui, ad Dei gloriam, et Ordinis honorem, ac Studentium spiritualem profectum. In priuis præmittere libet Vitam Fr. Jacobi Veneti (qui Forolivii jacet, quem Fr. Galvaneus, in Chronica sua, patrem habuisse sanguine Mediolanensem, affirmat) non quia tempore prior fuerit; sed quia mirabilior, prout insipienti patere potest, comprobatur. Haec Taegius. Opus prælaudatum perducens usque ad annum MDXIII, quando creditur obiisse. Ast Joannes Antonius Flamininius Forocorneliensis, anno MDXVI novo stylo eamdem retexunt; et Fr. Matthæo Bandelli, amoris ac venerationis ergo, inscrispsit, inserendum libro Leandri Alberti de viris illustribus Ordinis, ut sequenti mox anno Bononiæ prodiit. Alterutram porro Italiæ secuti deinde sunt, qui ulti linguis scripsere. Italica quidem Silvannus Razzius.

C Joannes Thiepolus S. Marci Primicerius, Franciscus Mercenda Foroliviensis Dominicanus; omniumque novissimus Dominicus Maria Marchesius in sacro Diario; Hispanica vero Ferdinandus Castellius, et Gallica Joannes de Rechac; ut eos taceam qui compendiosius vitam tradiderunt idiomate vario.

VITA

Ex MS. Vallicellano Patrum Oratorii Romæ, collata cum MS. Ambrosii Taegii Medioli- ni reperto.

PROLOGUS.

Splendor gloriae Dei Patris et salutis auctor humanae, Dominus Jesus Christus, qui emittere suæ admirabilis claritatis radies, ad illuminandum corda fidelium et peccatorum tenebras effugandas, cunctis præsentis vitæ curriculis, selita pietate non destitit; novissime diebus istis sidus novum exhibuit, suæ gratiae luce præfulgidum, suum videlicet B. Jacobum de Venetiis, de Ordine Fratrum Prædicato-

rum: qui fulgore sanctæ conversationis et vitæ, ac miraculis quibus in vita et in morte claruit, evidenter semivivam in multorum cordibus devotionem et fidem superna gratia suscitavit. Ut igitur sanctitatis et virtutum ejus notitia spiritualium æmulatoribus exemplorum fructum sacrae imitationis pariat, et noxiæ propulset negligentiæ detrimenta, ipsius vitam, virtutibus plenam, ad Deigloriam et devotorum consolationem, subscripto fidelic commendare decrevimus: incerta seu dubia, quæ de ipsius virtutibus et miraculis a multis relata fuerant, prætermittentes, summa præcaventes diligentia, ne Deum veritatis falsis videamus attollere laudibus: hoc enim magis esset ipsius iram accendere, quam misericordiam provocare. Cum ipse, qui major est omni laude, nostro mendacio non indigeat, ut pro ipso loquamur dolos. Ideoque ea solummodo de vita et virtutibus ejus præsentis Legenda conscribimus, quæ diligentí indagine probata sunt, vel fide pignorum attestatione comperta. Quæ autem rudi quidem stylo, sed veraci, conscribimus; illius laudi et gloriæ deputamus, qui Sanctos suos ita glorificat, et per humilium merita facit mirabilia magna solus.

ANTIQUA DIVISIO CAPITUM.

- D**i ipsius infantia et primordiis vitæ ejus.
- i. De projectu vitæ ejus in seculo.
 - ii. De introitu ejus in Ordine Fratrum Prædicatorum.
 - iii. De conversatione ejus saneta et mirabili perfectione ipsius.
 - iv. Qualiter ad Foroliviensem Conventum se translutit.
 - v. De abstinentia et parcitate ejus.
 - vi. Qualiter vinum sibi missum, tempore caristiæ, occulte pauperibus erogavit.
 - vii. De austерitate ipsius.
 - ix. De custodia et continentia linguæ ejus.
 - x. De pia compassione ejus ad pauperes et afflitos.
 - xi. De juvene tristi, quem suis precibus a superabundanti tristitia liberavit.
 - xii. De ferventi devotione ejus.
 - xiii. De abundantia et gratia lacrymarum ejus.
 - xiv. De devotione, quam habebat ad Sanctos.
 - xv. De rosa, quam miraculose invenit in hieme in Ravenna.
 - xvi. Qualiter ivit Romam, et intravit miraculose in Catacumbas.
 - xvii. Qualiter celebravit Romæ in Sancta sanctorum.
 - xviii. De columba, quæ super humerum ejus visa fuit.
 - xix. De gratia sanitatum, quam ægrotis contulit: et primo de puella quadam, a scrofulis liberata.
 - xx. De muliere, liberata a periculo partus.
 - xxi. De puella, cuius pedem mirabiliter curavit.
 - xxii. De Moniali, quæ ad invocationem ejus fuit dolore artetice liberata.
 - xxiii. De muliere, a qua tristitiam maximam suis precibus propulsavit.
 - xxiv. De muliere, curata a quadam passione nisi cum saliva ejus.
 - xxv. De muliere, quam a viri cujusdam tædio liberavit.
 - xxvi. De muliere, quæ in deosculazione manus ejus fuit a dolore capitinis liberata.
 - xxvii. De alia, quæ a simili dolore remedium acceptab ipso.
 - xxviii. De equo, quem precibus suis suscitavit: et de curatione pueri semivivi.

- A xxix. De illo qui in ejus præsentia dolorem arteticæ non sentiebat.
- xxx. De simili miraculo in eodem.
- xxxi. De muliere surda, quæ in ejus præsentia subtiliter audiebat.
- xxxii. De Religioso quodam, quem a discedendi proposito revocavit, propter revelationem divinitus sibi factam.
- xxxiii. Generalis quædam et brevis descriptio mortuum ejus, et virginitatis et eximie sanctitatis ipsius.
- xxxiv. De infirmitate ejus gravi et patientia ejus.
- xxxv. De mirabili odoris fragrantia, quæ sentiebatur.
- xxxvi. Qualiter tempore suæ ægritudinis ad gradus altarium faciliter concendebat.
- xxxvii. De oleo nūgmentato pro cibo ejus.
- xxxviii. *Deest.*
- xxxix. De miraculo, ipsius meritis facto in ultima Missa ejus.
- xl. De ultima ægritudine ejus.
- xli. De ampulla vitrea, concussa et non effusa, neque confracta.
- B xlII. De felici obitu ejus apud Forolivium.
- xlIII. De conventu populi Foroliviensis ad exequias ejus.
- xlIV. De muliere, cuius brachii curationem prædixerat, quæ ad tactum corporis ejus curata est.
- xlV. *Deest.*
- xlVI. De muliere cuius brachiam manu propria diu tenuit, dum jaceret in feretro mortuus.
- xlVII. De curatione artetici.
- xlVIII. De curatione cuiusdam gibbosi, et miraculosa campanarum pulsatione.
- xlIX. De sepultura ejus.
- l. De muliere, liberata a periculo squiniantiæ.
- lI. De apertione tunnuli, facta post novem menses, et mira odoris fragrantia.
- lII. De poena et curatione illius, qui B. Jacobi miraculis detrahebat.
- lIII. De puerula curata, et lacte divinitus imperito.
- lIV. De leprosa curata.
- lV. De puero contracto curato.
- lVI. De puero semivivo curato.
- lVII. De suscitate curatione cuiusdam pueri defuncti.
- lVIII. De alio puero resuscitato.
- lIX. De liberatione mulieris claudæ.
- C lx. De curatione alterius mulieris.
- lxI. De illuminatione cuiusdam cæci.
- lxII. De surdo, qui ad invocationem ejus recuperavit auditum.
- lxIII. De auditu cuidam alteri restituto.
- lxIV. De Sacerdote paralytico et artetico liberato.
- lxV. De liberatione alterius paralytici.
- lxVI. De muliere epileptica liberata.
- lxVII. De curatione cuiusdam muti.
- lxVIII. De tranquillitate maris, ejus meritis impetrata.
- lxIX. De equo, suscitato ad invocationem ejus.
- lxx. De loquela, restituta cuidam mulieri.
- lxxI. De quodam Ferrariensi, a gutturis periculo liberato.
- lxxII. De quodam Fr. Sebastiano Faventino, ab incurabili morbo sanato.
- lxxIII. Generalis clausula de multitudine miraculorum ejus.

Hic est numerus et Ordo Capitum in Romano egrapho, quemqua duobus locis inveni interruptum, volui servore invariatum, quo facilius suppleri possit, si quando alibi reperietur magis integrum exemplar: alioqui qui quorundam capitum mensura, plusculum excedens aut deficiens, facile suasisset ipsos quoque paragraphorum numeros aliter dividere, quædam Capita bifariam

dividendo, quandoque etiam tria in unum numerum D colligendo, præsertim in miraculis.

CAPUT I.

B. Jacobi pueritia ingressus in Ordinem S. Dominici; virtutes illius pænitentiae et abstinentiae rigor.

Beatus Pater Jacobus, ex honorabili civitate Venetiæ, patre Adam, matre vero Marchisnia nomine, de domo Salomonis, oriundus fuit dum adhuc autem parvulus esset, pater suns ex hac vita decessit: mater vero ipsa, coelesti Sponso adhærere cpiens, cum adhuc juvenis esset, commisso puero curæ et fidei socrus suæ, spretaque seculari vita, ad monasterium Monialium de Cœlestibus a Cisterciensis Ordinis, convolavit: ubi diu devote Domino serviens, dies suos laudabiliter duxit, et feliciter consummavit. Erat autem præfato puero avia Joanna nomine, mulier devota, fidelis et providens. Haec in sanctæ viduitatis proposito Christo diu fuerat famulata: quæ pueri curam suscipiens, ipsum in omni puritate Deo non seculo nutriens, in devotione Christi et matris ejus gloriosæ Virginis totis conatibus informabat; summa diligentiam adhibens, ne puer ex comitiva malorum posset a via puritatis et devotionis averti: fecitque eum litteris imbai, et Officium Beate Virginis corde tenus discere. Ut autem assuesceret ipsum quotidie dicere, promisit puero certam pecunia sommam, si centum diebus continuis ipsum Officium pro ipsa promitteret se dictum. Cum autem partim ex amore pecuniae quam sperabat (ut moris est innocentiae puerilis, omnia scilicet pretio facere, ant intuitu præmii temporali) centum diebus continuis, quod promiserat implevisset, suique laboris mercedem promissam exigebat; avia ejus præmium, quod promiserat ridendo, negavit. Quod nutu Dei factum est, ut disceret puer devotus, pro coelesti, et non pro temporali mercede, liberum Christo ministerium exhibere. Agnosceps igitur se pia deceptione delusum, statim intra se firmavit propositum in omni vita sua quotidie ipsum Officium dicere, non pro transitorio præmio, sed pro honore Virginis gloriosæ: et ex tunc devotam inchoavit consuetudinem, quam usque ad ultimum vitæ suæ diem nulla oblivione, infirmitate, vel occupatione dimisit. Licet autem puerilis esset ætatis, erat tamen in mente ejus veneranda senectus, quam in sermonis et operis puritate monstrabat, maturis moribus, puerorum abdicans vanitates Dissolutum namque puerorum consortia deserens cum melioribus et honestis conversabatur, ludos dissolutos in sua abhorrens infantia. In uno solo ludo erat solitus delectari, ut puerilem scilicet Missam sicut neverat cum pueris decantaret, prout in ecclesia conspiciebat fieri; Christi Sacerdotem futurum in puerili ludo, ut alter b Athanasius, præfigurans. Pueriles vero transcendens annos, puerilem innocentiam conservavit.

2 Factus igitur adolescens, a quodam religioso Monacho Cisterciensis Ordinis, qui in monasterio matris Capellanus erat, in captu ecclesiastico et divino Officio eruditus est. Sic enim nutriebatur in seculo, ut litteris et divinis officiis informatus, ad Religionem suo tempore facilius convolare: ipse vero in forma Religionis et devotionis sibi tradita sic profecit, quod sub seculari habitu religionis affectum celare non poterat. Nam continue ecclesiastica frequentans limina, et audiens divina Officia, reverenter post communem Ecclesiæ devotionem ad secretum altariolum, quod in suo cubiculo

Natus Venetius.

a

E titteras et Officium B. V. in pueritia discit,

quod tota dein vita quotidie recitat :

F

Iudicis sacris detectatur,

b

et precan- di studio.

ex

EX MSS.

distracto
patrimonioejusque parte
in pauperis
candidati
vestem impen-
sa,cum eo insti-
tutum S. Do-
minici ampli-
citetur:profectum si-
ne intermisso-
ne urgens,virtutibus præful-
get.

A ex institutione aviæ ornatum babebat, recurrebat quotidie, et serventer ac diu orationi vacabat. Sæpe etiam se in ipso oratorio concludebat; et sodalium ac suorum consortia vitans, cum Christo latitans, Patri, qui videt in abscondito, devotionis obsequium exhibebat.

3 Interea crevit juvenis talibus moribus informatus: et aetate crescente crevit et gratia. Cumque illi jam sensus cognoscendæ veritatis plenus inesse cœpisset, cœpit mundi hujus voluptates spernere, atque ad æternæ dulcedinis gloriæ totis desideriis anhelare. Volensque perfectius Christi se deputare servitio, Prædicatorum Ordinem intrare disposuit: et enī a Fratribus, ejus instans et devota petitio fuisse admissa, distracta omni substantia, quæ ad eum jure hereditatis pertinebat, sic ipsam in diebus paucis amore Dei dispensare studuit, ut temporalium substantiam in hereditatem perpetuam commutaret. Invenit autem juvenem quemdam secularrem illitteratum, qui in eodem Ordine Christo servire cupiens pro Converso recipi cupiebat; sed tristabatur vehementer, quia a Fratribus pauperibus indui non poterat, et ipse pecuniam pro vestibus non habebat. Beatus vero Jacobus, ejus congaudens proposito et compatiens paupertati, pecuniae partem, pro omnibus illis vestibus necessariam, quam in libris sibi necessariis proponebat expendere, illi tradidit, ne spiritualem prolectum amitteret pro defectu pecuniae temporalis. Cum igitur Religionis vestes pro ambobus præparatae fuissent, et ipse B. Jacobus a cunctis seculi solicitudinibus esset expeditus; cum esset annorum circiter decem et septem, simul cum illo prælatum Ordinem est ingressus. Ubi sexaginta sex annis in tanta perfectione et devotione admirabilem vitam duxit: quod non est nostræ facultatis exprimere, præ multitidine et admiratione virtutum: pauca tamen de multis narrari poterunt, quæ de ipso visa sunt et fideliter approbata.

4 Ipse siquidem Christi servus, [ut] in observantia sanctæ religionis instrueretur, sanctorum exemplorum imitatus vestigia, ad tantam humilitatis et perfectionis gratiam in brevi tempore proiectus est, quod cunctis ejus vitam cernentibus factus est devotionis norma, juventutis speculum, et religionis exemplum. Tantum erat religionis ejus solicitudo continua, ut nec unius horæ spatio bene agendi studium præteriret. Otium enim inimicuum virtutis tanta diligentia fugiebat, quod aut sacrae lectionis studio, aut caritatis vel humilitatis obsequio, aut devote orationis vel meditationis solatio, aut utilis collationis exercitio, suum tempus et animum integraliter occupabat; numquam etiam in cuncta vita sua visus est otiosus. Tanta fuit in ejus animo bene agendi constantia, quod virtutis regulam, quam semel in juventute arripuit, usque ad aetatem decrepitam non dimisit. Crescebat quotidie in eo virtus gratiae spiritualis, et de virtute in virtutem quotidiani studiis procedebat: præfulgebat enim in ipso infatigabiliter totius perfectio sanitatis. Aderat quidem ei in jejunio continuitas, in cibo parcitas, in lecto asperitas, in lectisterniis vilitas, et in veste humilitas. Erat et in oratione assiduus, in contemplatione fervidus, in lide fortissimus, castitate purissimus, locutione utilis, conversatione dulcis, conpassione pius, consilio post sacrae lectionis studia solidus, sermone rectus, in opere bono solitus, obsequio promptus, in incessu matrus, in tribulationibus indecessus, in conventu pacificus, actione ædificativus, exteriori habitu despectus, mente compositus, caritate provectus, et cunctis virtutibus adornatus.

5 Postquam vero vir Dei fuit unis pluribus in

conventu Veneto in sacræ doctrinæ exercitio instrutus; in obedientia vera, puritate perfecta, humiliitate profunda, Christi gratia solidatus; sciens consanguineos ac patræ sære impedimento esse voluntibus iter perfectionis proseQUI; metuens ne mens ejus, quæ jam mortua mundo erat, ex illorum praesentia et requisitione frequenti posset aliquando a spiritualibus profectibus retardari; honorabilem Venetiarum patriam, Conventum c solennem, ac consanguineorum et notorum præsentiam deserens, ad Foroliviensem Conventum se transtulit: considerans se posse liberius Christi vacare servitio, si a patria et consanguineis foret corporali præsentia segregatus. In quo quidem loco, pro eo quod potuit suas libere devotiones proseQUI, tantaq[ue] invenit requiem cordi suo, quod spatio annorum quadraginta quinque mansit in ipso, parvo excepto tempore quo fuit [ad] Conventus aliquos, licet invitus, pro Supprioratus officio deputatus. Fuit enim Supprior in Conventibus Faventino, S. Severini, Foro-Liviensi et Ravennate. Hac igitur obedientia in præfatis locis completa, humiliiter semper postulabat Foro-Liviensi Convento assignari, eligens ibi dies suos cum Christi beneplacito terminare. Cunctis autem diebus, quibus inibi vixit, Fratrum et secularium cum quibus conversabatur, tam pius sibi vendicavit affectum, quod omnes diligens ab omnibus amabantur.

6 Jejunia Ordinis sui et communem reectorii vitam cunctis diebus vitae sua sic sedulo observavit, quod in ipsis jejuniis dispensationem numquam recipere volebat; nec a commoni refactione divertere voluit, nec per alios trahi unquam potuit, nisi ultimis vitæ sue diebus; quando ipsum gravis infirmitas, senectus decrepita, et Prælati sui obedientia coegit. Extraordinariis horis ita semper a potu abstinuit, quod circa finem vitæ sue, dum semel ei potus offerretur, dixit; quod quinquaginta annis elapsis, extra communis refactionis horam, numquam nisi quinque vicibus biberat. Quando autem dicitantia aliqua quantum cumque modica Fratribus dabatur, semper partem sue portionis inter pulmenta ponebat absconde; ut pauperes quos pio semper dilexit affectu, portionis sue socios faceret: sibi vero Domino placere desiderans, ab humanis oculis quantum poterat in hujusmodi se actionibus occultabat.

7 Tempore quodam erat in civitate Foro-Livii magnus vini c defecitus, propter quod Fratres maximum de eo patiebantur penuriam. Matrona vero quædam dives, quæ ipsum habebat Confessorem et Patrem, paupertati Fratrum et ipsius debilitati compatiens, obtulit, se Beato Patri, toto tempore defectus predicti, quotidie duos vini urceos devotione spontanea transmissurum. Ipse autem, pro se singularitatem illam nolens recipere, sed duorum pauperum sibi notorum et valde indigentium compassionem commotus, oblationem illam eorum intuitu gratanter suscepit: ac quotidie per fidelem nuntium sui secreti conscientia recipiebat vinum, et præfatis indigentibus accepta licentia transmittebat. Post multos vero dies requisitus ab ipsa, si vinum illud ei gratum extiterat; ipse, qui super modum erat benorum operum suorum mirabilis occultator, metuens eorum fructus perdere, si sinistra ejus sciret, quod ejus dextera faciebat; ita respondit: Vinum vestrum optimum est: ego autem vestræ caritati gratias ago, quia necessitati meæ gratum subsidium contulisti. Sicque response prudenti indicate noluit, quia non bibisset de eo, aut quod pauperibus erogasset.

8 Cum beatus Pater Jacobus semper fuerit dividens subditus voluntati, merito dignus fuit corpus exerceat.

D
fugiens pro-
pinquos Fo-
rum libit
migrat.E
Infecturas
aliquot obit,F
jejunis con-
stante se ma-
cerat,G
et a potu ex-
trahorario
abstinet :H
vinum in an-
nonce caritate
submissum in
pauperes ero-
gat,I
varia afflu-
ctione corpus
excreet.

- A**pus proprium spiritui subjectum habere: qua potestate et gratia sic solcite uti studuit, ut semper in juventute et senectute, sanus et infirmus existens, corporales delicias abhorret; metuens ne caro menti fieret contumax, si non etiam a licitis consolationibus frænaretur. Unde in lecto suo semper omnem mollietatem renuit, solum super paleas unicum et vile coopertorium laneum habens.
molesto cubatu
Baleas lecti sui aliquando per annos decem et octo nee moveri nec mutari permisit. In lecto dum quiesceret, scapulari et tunica semper indutus fuit, coopertorio vili et aspero cooperiebatur. In lectulo, in vestibus, cilicio, et omnibus lectisterniis, asperitatem vilitatemque dilexit. In librorum suorum ornamentis et cooperturis, in corrigiis, cultellis, calceamentis, et aliis utensilibus quibuscumque semper curiositatem abjecit: sic humilis corde erat, sic humilitatem in suis actionibus exhibebat. Vigilias graves et continuas omni vitæ suæ tempore observavit: nam sero diu lectioni et orationi vacabat: ad Matutinas primus omnia consergebat, quibus finitis Fratrum plurimorum et maxime juvenum Confessiones in ecclesia audiebat, quos pio studio ad devotionem et puritatem exemplis et monitis provocabat; post hæc diu in orationibus vigilabat. Ante auroram vero ad celam rediens, caput aliquantulum reclinabat; nihil plus de somno capiens, nisi quantum lassitudine cogebat: ad auroram semper mane primo surgebat. Divini autem amoris igne succensus, materialis ignis consolationem cunctis vitæ suæ diebus, in juventute et senectute, quantumcumque frigus esset intensus, penitus refugiebat. Oblatum sibi in hyeme ignem ad manus, dum celebraret, pœnam frigoris pro Christi amore fortiti animo sustinens, omnino renuebat. Numquam ad ignem sedere visus est: numquam ad ignem pedes vel manus calefaciebat, nisi ultimis vitæ sue diebus, quibus cum ad refectionem sederet, quandoque ad oblatum sibi ignem in vasculo manuam porrexit. Cum locus Foroliviensis Conventus spatioum haberet viridarium; ita rarissime visitavit ipsum, ut pro miraculo quedam a Fratribus haberetur cum in viridario videbatur: sed aliis post cœnam ipsum aestivo tempore intuentibus, ipse ad ecclesiam orationis gratia se conferebat. Hoc autem, inter hæc omnia et alia quæ amplius multæ austeritatis indicia, fuit viro **C**Domini mirabiliter singulare: quod, cum sibi admundum esset austerus, aliis tamen pius erat et dulcis, aliorumque consolationibus congruis affectu mirabiliter congaudebat.

ANNOTATA.

a *Hodie, S. Maria Cœleste, vel S. Maria della Cœlestia, situm in Sextario (ut vocant) seu regione urbis a Castello nuncupata.*

b *Vide S. Athanasii Vitam, 2 Maji a nobis collectam, num. 18.*

c *Soleneis etiam nunc multis, idem quod Magniæ eximus.*

d *Pitantia; aliquibus putatur, quasi Pietantia dici; eo quod pietatis seu misericordiae intuitu supra communem portionem erogetur; alias etiam pro quotidiano dimenso accepta nihilominus potest sic dicta videtur, ut Religiosi eam occipientes meminerint, eam velut Christi pauperibus eleemosynæ nomine obvenire.*

e *In titula vocatur Caristia, et in vulgo dicitur cunscumque annonæ caritas.*

CAPUT II.

Amor pauperum et colloquiorum spirituum: studium precandi, ecstases, donum lacrymarum, cultus Sanctorum.

Non solum gloriosus Pater bona operari studuit, Matth. 12, 55. sed etiam bona loqui. Et quoniam, ut ait Salvator: Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona, sicut legem Dei sui in corde suo infixam habebat, sic lingua ejus judicium virtutis et rectitudinis loquebatur. Semper enim cum Deo aut de Deo loqui volebat, et ad hæc loquenda alios hortabatur. Nam inter cetera dona virtutum, quibus a Christi gratia dotatus fuit, hoc habuit specialissimum et insigne, quod serio malus de ejus ore non procedebat. Quia enim labia sua orationibus sacris et divinis laudibus sic sedule dedicavit, dignum profecto fuit ut ejus labiis talis gratia sit diffusa. Testantur omnes, cum quibus conversationem habebat, numquam se audivisse ab ejus ore verbum adulatiois, detractionis, irrisiois, duplicitatis, levitatis, aut vanitatis: posuerat enim ori suo custodiam et ostium circumstantiæ labiis suis; sicne custodivit vias suas, ut non delinqueret in lingua sua. Si quis cum eo loquens ad inutilia vel vana aut secularia sermonem trahere voluisse, statim beatus Pater verbum B. Hieronymi ad medium adducebat dicens: *Felix lingua quæ non novit nisi de divinis tenere sermonem.* Quod verbum saepissime allegabat: et introduceens in medium verba utilia, inutilem sermonem pia locutione dissolvebat; quod si obtinere non poterat, confessum a loquentibus discedebat. Detractionis vero verba penitus sustinere non poterat, sed ea loquentibus dicere solitus erat: si defectus nostros recognoscere vellemus, numquam loqui præsumeremus de defectibus aliorum. Aspectu enim et auditu justus erat, idecirco super hujusmodi verbis semper displicentiam ostendebat. Si quando eoram ipso de divisionibus patriæ vel de bellis mentio facta est, numquam visus vel auditus est verbo, mutu, vel affectu in partem alteram declinare, sed omnes diligens afflictis omnibus miro compatiebatur affectu.

10 Sicut Venerandus Pater, in suis infirmitatibus et gravaminibus quibuscumque, fuit dono speciali gratiæ mirabiliter patiens, sic aliorum tribulationibus et infirmitatibus fuit miro modo compatiens.

In suis quidem adversitatibus gloriabatur, sed in proximorum calamitatibus turbabatur: nam potentium et divitium consortia vitans, nisi ad eos pro animæ auxilio peteretur; pauperum, infirmorum, cæcorum et abjectarum personarum admodum familiaritatem avebat, considerans se in talibus suscipere Christum: unde eis subsidia quæ poterat et salutaria consilia in frequenti collocutione præbebat: adeo ut vix ad ipsum hujusmodi veniret afflitus, qui non recederet consolatus. Dicere autem solebat afflitos, quando ei tribulationes proprias exponebat: Si sciretis qualem fructum de suis tribulationibus recipient patientes, rogaretis Dominum, ut paucis tribulationibus vestris cum sui gratia superadderet ampliores. Hoc autem non solum verbo, sed facto in suis infirmitatibus docuit, quas hilari facie et jucundo animo toleravit. Juvenis quidam pauper ex morbo quodam cæcitatem incurrit: cumque cœpisset eleemosynas querere, orationes et prædicationes et ecclesiæ frequentare, quæ omnia negligeere era solitus dum videret; interrogatus a beato Patre qualiter sibi esset, respondit, pro cæcitate sua se admodum esse tristem. Cui pius Pater ait:

Fili earissime, numquid tempore quo videbas præ-

*Sermones
spirituales
mi et
amat,*

*E
omnia lingua
vitæ debitans:*

*pauperum
ambientes
consortia,
vitæ illis-
dem impen-
dit,*

EX MSS.
excum ad
tolerantiam
efficaciter
animal,

A dicatoribus et divinis officiis intendebas? Ait ille: Domine, lucro intentus et operi, iis vacare parum poteram parumque curabam. Ergo ait Sanctus: Fili, consolare in Domino, et de ejus judicio non tristeris: quod tibi Dominus dedit, pro gratia, et non pro pœna, suscipias: quoniam Dominus de statu cæcitatatis te deduxit ad lucem: ille enim veraciter cæcus est, qui veræ lucis opera negligit: qui autem imitatur opera sanctitatis, horrendæ cæcitatatis tenebris non tenetur. His aliisque multis persuasionibus Sanctus ad tantum ejus cordis tristitiam relevavit, ut cæcitatibus pœnam deinceps pro gratia reputaret. Insuper etiam benignus Pater tanta ad illum motus est caritate, qui penitus illiteratus erat, et præter orationem Dominicam nullam aliam sciebat orationem; quod ad miseriæ illius elevationem majorem et devotionis augmentum, septem pœnitentiales Psalmos, Evangelia multa de iis quæ legenduntur in ecclesia, Officium totum gloriosæ Virginis et Letanias ipsum docuit continuatis dicibus. Qnod non in brevi tempore fieri potuit, ut illitteratus et mendicus vir tanta disceret et corde retinere. Multos et alios cæcos et clandus, pauperitos et abjectos, jucunda et pia familiaritate recolligens, in eorum tribulationibus quotidianis monitis plurimisque subsidiis studuit consolari; in tantum ut a multis, Frater Jacobus amicus pauperum vocaretur. Vocatus ad pauperes et abjectos, confessim ad ipsos hilariter accedebat; saepissime vero non requisitus ad eis, ipsos per ecclesiam caritate spontanea requirebat, et verbis sacris eos instruere satagebat. Neque autem mirandum est, si ad homines pius erat, qui studium misericordiae adeo verterat in affectum naturæ, quod et ad aviculas et animalia cetera miro movebatur compassionis affectu: saepè enim a pueris aviculas, quas filo ligatas tenebant, emit; et ipsas dissolvens evolare permisit, dicens, se compati aviculis Domini, quas videbat ligatas in angustia detineri. Non autem vir Domini hoc ideo faciebat, cum esset litteratus et prudens, ut irrationalium animalium captionem et mortem homini illicitam esse putaret, cui Dominus animantia cuncta subjecit: sed cum esset excellentis pietatis gratia prædictus, ad minima quaque animalia ejus mira pietas redundabat, omnemque crudelitatis actum ejus benigna caritas abhorrebat.

C 11 Quodam mane, dum pro celebratione Missæ ingredi vellet ecclesiam, obvium habuit juvenem quemdam, gravi cordis mestitia perturbatum: quem cum benignus Pater tristem cerneret, ipsum monitus sacris conatus est consolari. Cumqne ille propter injuriam, quam a quodam ejus vicino receperat, nimia motus indignatione, mitigari non posset nec a communionibus refrænari; Beatus Jacobus, ad altare Missam celebraturus accedens, totum pro illo se contulit ad orandum, Missa vero ex more devotissime celebrata, ad illum rediit, quem sic desolatum dimiserat; et ait; Fili, confide in Domino, quia cito te ab hac tristitia liberavit: ego enim prote hanc celebravi Missam. Statim ut verbum finivit, sicut ille subito immutatus, et omni recedente tristitia consolatus.

12 Inter cunctos animi sui actus, quibus B. Jacobus Deo placere studuit, hic illi videtur suis præcipiis, ut in divini amoris fervore et honore, cunctis vitæ sua temporibus, intellectum et affectionem et linguam totis viribus occuparet: et licet saepè cum Martha in actionibus caritatis proximi Christo sedulū exhiberet obsequium; cum Maria tamen frequentius ac libertius secus pedes Domini sedens, ipsius contemplationi et dulcedini totis desideriis inhiabat, corporeque in terris positio anima

in cœlestibus pascebatur. Tantam solitudinem in D

in ecstasi
sæpe reperti-
tur:

ivinis laudibus adhibebat, quod Chorum numquam diurnis vel nocturnis officiis dimittebat: et quia in juventute sua cantum ecclesiasticum et divinum officium plene didicerat, numquam error in aliqua difficultate officii vel defectus in ejus præsentia esse poterat; quoniam ipse onus officii indefectis viribus sustinebat. Nemo illum fatigatum, nemo alienatum in divinis laudibus et ecclesiastico officio vidit. In suis infirmitatibus vim sibi mirabilem inferebat, et chorū et ecclesiam quasi infirmus non esset hora officii, cum admiratione omnium frequentabat. Finitis matutinis et Fratrum aliquorum anditis Confessionibus, cuncta ecclesiæ altaria cum genuflexionibus et orationibus visitabat, et diu ibi in cœlesti consolatione manebat. Ante diem per horam modicam somnum necessitate cogente capiebat, et statim mane primo consurgens Missam devotissime celebrabat. Sæpe dum quæreretur, a Fratribus inventus est in ecclesia, ante altare stans, facie elevata: et vocatus a Fratribus, non respondebat: tractus autem per manum vel cappam, non sentiebat. Scilicet hilari vultu fixus et immobilis in suo rapta manebat: itaque requirentes ipsum expectare oportebat, donec qui super se elevatus erat, reverteretur ad se. Postea ad se rediens, vocatus a Fratribus, hilariter et humiliter respondebat.

13 Nomen Domini Salvatoris, sicut jubilus in corde ejus erat, sic in ore ejus ut mel dulcescebat: propter quod in omni locutione sua nomen Domini frequentissime dominabat. Cum autem hæc dignissima nomina, sive Jesus, sive Christus, ore pronuntiabat; præ dulcedine vivæ devotionis, lacrymas ut plurimam continere nun poterat: quas et largiter effundebat, quando de veneranda Christi passione aut de passionibus Beatorum Martyrum loquebatur, vel si coram ipso aliis de hac materia loqueretur. Sermones quosdam devotos et utiles de quibusdam Sanctorum festivitatibus in juventute sua mente didicerat, quos pro Dei et Sanctorum reverentia frequentissime ruminabat: propter quod eos semper cordetenus retinebat. Cum autem a junioribus Fratribus rogaretur, ut aliquorum ex ipsis copiam illis daret, respondebat: Ego eos scriptos non habeo: si vultis vobis eos scribere, ego ipsos vobis scribentibus recitabo: quod dum faceret, in tanta copia lacrymas emittebat, quod pro lacrymarum abundantia nimia faciem ad partem F aliam, ne Frater lacrymas videret, eum vertere oportebat. Missas cum multis lacrymis celebrabat. Extraordinariis horis de die et de nocte se in aliquo secretiori loco ecclesiæ recolligebat, et devotissimis lacrymis habenas dintissime relaxabat. Sæpe autem inventus est ad altare B. Ursulæ, ubi est ipsius et Beatorum ejus sodalium depictum martyrium, in illas picturas inspicere; et sic uberrime flere, acsi beatas illas Virgines coram se veraciter videret occidi. Hunc autem devotionis et lacrymarum servorem, quem in juventute inchoaverat, cunctis vitæ suæ diebus imprætermisse servavit.

14 Devotionem antem, quam vir Dei habebat ad Sanctos, nullius heminis lingua sufficeret enarrare. A juventute enim sua cor suum summa soliditatem apposuit ad Martyrologium Usuardi, quo Fratrum Prædicatorum Ordo continue utitur: habet enim liber ille pro singulis anni diebus singulas Lectiones, in quibus multæ sanctorum Martyrum passiones, plurimorumque Confessorum ac multarum beatarum Virginum et Ancillarum Christi felices actus et obitus recitantur. Multorum etiam aliorum Sanctorum passiones et vitam in antiquis ecclesiarum libris fuerat perscrutatus:

mire cultui
Sanctorum
addictus,

marsto fusa
prece hilari-
tatem reddit,

orationi de-
ditissimus,

A ex quibus omnibus pro diebus singulis totius anni ordinaverat, sibi solum, pro Sanctorum honore secreta solennia. Nam præter quotidianum Officium ecclesiasticum, ad quod erat ex professione sui Ordinis obligatus, faciebat diebus singulis de sanctis Martyribus, ad quos speciali afficiebatur fervore, festum Duplex aut totum Duplex, dicendo per se Officium totum integraliter pro Sanctorum illorum honore; omnes scilicet horas, diurnas pariter et nocturnas, cum officio Missæ, semper ad Tertiam hujus officii dicens hymnum, *Veni creator Spiritus*: et præter omnia supradicta dicebat quotidie cum novem lectionibus Vigiliis defunctorum. Post gratiarum autem actiones, quæ post cibi sumptuosa dicuntur, devotam Antiphonam illam, *Salve Regina*, semper superaddebat. De multis insuper Patriarchis, Prophetis, Confessoribus, et Virginibus frequentissime solennitatem sicut et de Martyribus faciebat: ita quod, pro majori totius anni tempore, faciebat quotidie trium festivitatum specialem Officium integrum, diurnum, ut prædictimus, et nocturnum. In cella sua altariolum unum in arca quadam secretum hahebat, quod decentibus paramentis secundum festivitatum diversitatem cum

B multa reverentia præparabat: et candelas quatuor ante ipsum in Matutinis et Vesperis accendebat: et juxta ecclesiastici morem Officii thus ad altariolum offerens: salvatori Domino et Sanctis ejus devoti cordis odoriferum sacrificium offerebat. Hæc autem omnia in juventute inchoans, toto vitæ suæ tempore conservavit. Bonum enim faciens non defiebat, sciens quoniam in gloria recepturus erat cum exultatione manipulos, quos cum devotionis lacrymis et bonorum operum solitudine seminasset. Hæc autem omnia dum viveret scita de eo sunt, et post felicem ejus transitum per schedulas multas ipsius mauu conscriptas plenarie patuerunt. Prædictis vero solennitatibus tanta replebatur devotionis lætitia, quod spirituale gaudium quod habebat non ita poterat interius continere, quin devotis et familiaribus suis Sanctorum suorum solennia panderet: quod et in suis prædicationibus ad populum sæpius faciebat. Sanctorum illorum festivitates populo recitans, qui infra illam hebdotoadam concurrebant.

15 Dum beatus Pater in Copyventu Ravennate Superior esset, et die quinta decima Kalendarum

C Decembri, infra octavam scilicet B. Martini (qua in Martyrologio supradicto Beatorum martyrum Aciscli et Victoriae passio recitatitur, qui apud Cordubam fuerant Martyrio coronati *a*, ubi ad commendationem pretiosæ mortis eorum eodem die rosæ nasci et colligi divinitus referuntur) solus per hortum Fratrum deambularet, in honore Sanctorum illorum solita Officia persolvendo, et delectaretur mente in ipsius consideratione miraculi; jucundo illo miraculo, quod fit in Corduba, lætificari meruit in Ravenna. Nam dum ante rosarium, floribus ac foliis pro illo tempore destitutum, transitum facebat; vidit in ipso rosario subito rosam pulcherrimam. Quam cum lætitia colligens, sensit ex ea suavisimi odoris fragrantiam: et ipsam ad Fratres detulit, in memoria et reverentiam miraculi supradicti: mirantibus omnibus, quod rosa, tam suavis et pulchra, tali tempore sit inventa.

ANNOTATA.

a Verba Usuardi hæc sunt. Civitate Cordubæ, passio sauctorum martyrum Aciscli et Victoriae; ubi ob commendationem mortis eorum, eodem die ortæ rosæ divinitus colliguntur: quæ in hodierno Romano Baronius amisit, aliis substitutis, absque Rosarum

mentione; dubitans forte de facti veritate, quæ vel hinc D videtur confirmari. Licebit hoc plenius ad 17 Novembris examinare. EX MSS.

CAPUT III.

Sanctorum sepulcra B. Jacobo ultro reserata, columba humeris insidere visa: periculum ex partu, tumor, cancer, podagra ab eo dispulta.

Dum gloriosos Apostolos Christi Petrum et Paulum vir Dei summo veneraretur affectu, sicut in suis devotionibus eorum honorabat merita, sic voluit eorum pretiosa corpora visitare: unde obtenta licentia perrexit Roriam; ubi etiam cuncta sanctuaria visitavit. Cum autem Fratres tres in devota peregrinatione comites haberet per Urbem; contigit cum eisdem, in vigilia Ascensionis Domini, post Missarum solennia ad B. Sebastiani ecclesiam pervenire: introeuntes autem in ecclesiam neminem repererunt. Facta vero ibidem oratione devota, voluerunt in capellam illi ecclesiæ contignam ingredi, quæ Catacumbas dicitur, ubi antiquitus beatorum Apostolorum Petri et Pauli fuerunt recondita corpora; accedentesque ad ostium invenerunt ipsum diligenter vecte ferreo clausum et clave firmatum. Cumque nullum invenire possent, ad a quem pro apertura ejus recursum haberent, singuli adhuc scrutati sunt diligenter, si modo vel ingenio aliquo possent ostium aperire. Frustra autem laborantes, et rem velut impossibilem dimittentes, inde cooperunt discedere. Sed et cum ad portam principalem ecclesie B. Sebastiani pervenirent ut discederent; B. Jacobus, Domini fiducia roboratus, conversus ad socios, dixit: Non discedamus, Fratres, sed propter Dominum retrocedite mecum: quia spero in Domino, quia ipse nobis dignabitur aperire. Paululum vero intra se orans, cum Fratribus retrocessit ad januam, quam invenerant clave et vecte firmatam; cuius vectem cum manu leviter tetigisset sua, conseruata aperta est janua, ac si clavi nullatenus firmata fuisset. Tunc ingressi sunt omnes in Catacumbas, et visitatione illa interiori ad libitum facta, et devotione completa, Domino gratias agentes, ad propria remearentur. Cum autem Frater Alexander Faventinus, qui inter socios priocipalior erat, diceret ei in via: F Pater, propter merita vestra Deus fecit nobis miraculum; respondit humilitatis amator: Rogo vos, Fratres carissimi, propter Dominum, ut de hac re nulli aliquid referatis.

17 Audiens Romæ beatus Pater, quod Beatorum Apostolorum Petri et Pauli capita, cum multis Reliquiis pretiosis, in veneranda illa Basilica *b*, quæ dicitur Sancta Sanctorum, recondita servabantur: desideravit in altari ejus venerabiliter celebrare: et cum audisset hoc esse insolitum et difficile, ut in loco illo permittantur extranei celebrare; oravit Dominum, ut ei illum gratiam dignaretur conferre. Unde de Christi benignitate confisus, quodam mane dum illuc accederet, Missam in domo Fratrum celebrare noluit, sperans habiturum se a Domino gratiam quam petebat. Cuiusque capellam intraret, Sacrista loci illius, statim viso eo, antequam beatus Pater aliquid loqueretur, ipsum prævenit. Ad quem reverenter accedens, percunctari cœpit, si Sacerdos esset, et si ipsa die celebrasset Missam. Cumque vir Domini respondisset, et Sacerdotem se esse, et ipsa die non celebrasse; ait ille: Rogo vos, Frater carissime, ut in hoc altari venerabiliter celebretis: quoniam casus contigit, propter quem impedimentum patitur qui hodie debuit celebrare. Qui gratias agens

Romæ Sanctorum Catacumbas visitans,

sola prece ad Deum fusa obseratum ostium rescrat:

b
ad SS. Petri et Pauli capita celebrare gestiens subita voti composuit.

EX MSS.

*humoris con-
fessiones ex-
cipientis co-
lumba inside-
re visa.*

*Ipse scrofulas
desperatas
curat:*

*partum expe-
dit diutius
laboranti.*

*signo Crucis
cancro labo-
rante sanata,*

A agens Domino, cum multa mentis consolatione, quod desideraverat adimplevit.

18 Devota quædam matrona de Forolivio, nomine Florentina, retulit, quod dum die quodam ad pedes beati viri Jacobi in ecclesia Fratrum de Forolivio pro Confessione sederet; vidit subito super humerum ejus dextrum columbam albam et pulcherriam: cumque visa ea diceret; Pater, videtis vos columbam, quam super humerum habetis? Ille respondit: Præcipio tibi, filia, in nomine Domini Jesu Christi, ut quædam vixero nemini manifestes hanc te vidisse columbam. Quo dicto columba ad fenestram volavit ecclesiæ, quæ super caput ejus erat, et inde exiens ab illius aspectu subtracta est.

19 Vir quidam de Forolivio, Peppus Zelonis nomine, filiam habebat annorum circiter quindecim, cuius guttar, dum ac turpiter, a scrofularum passione fuerat corrosum: et cum medicorum remedia penitus defecissent, ad Regem Franciæ, secundum consilia sibi data, desiderabat puellam ducere: sed deficiente sibi pecunia pro expensis suis, corde pariter deficiens, mirabiliter, tristabatur. Sciens autem quoniam beatus Pater Jacobus miro modo compatiens erat ad pauperes et afflictos, adducens secum puellam ad ipsum, propriam paupertatem exposuit ei, et puellæ infirmitatem ostendit Venrandus autem vir, mira compassione commotus, et de Domini pietate confisus, manum super guttum apposuit: et consignans ipsam Christi signaculo, ait: Confide in Dominino, filia, quia cito te liberabit: nec oportebat pro eneratione tua te iter tanti laboris assumere. Illis discedentibus totum se contulit ad orandum; Christo vero gratia ejus precibus annuente, antequam illi ad domum propriam pervenerint, fuit puella integraliter liberata. Confestim igitur pater cum puella rediens, et pro curatione gratias egit, et liberatum guttum ostendit. Quibus ille mandavit, ut a solo Domino recognoscerent gratiam, et quod per eum Dominus hoc fecisset nulli hominum intimarent.

20 Mulier quædam de Forolivio, diabus pluribus partus doloribus cruciata, omni humano deficiente remedio, nullam habens pariendi virtutem, mori credebatur in Trevi: quæ advocans virginem suum ait: Cum omnia mihi desint remedia, hoc solum residui habeo, ut sanctissimus ille servus Dei Frater Jacobus de Venetiis requiratur, ut dignetur pro me Dominum deprecari. Festinus ille pervenit ad ipsum, et uxoris sua periculum et devotionem exposuit: cumque pius Pater respondisset, se Dominum precatorum; ait ille: Rogo etiam, Pater, ut aliquid mittatis ei quod tetigeritis manu vestra. Beatus vero Jacobus ad cellam vadens, attulit illi quandam schedulam, quam propria manu scripserat, et ait: Ex parte mea hanc schedulam trade uxori tuae, et dic ut forti animo sit, quia in proximo liberabitur. Cum igitur mulier, quæ adhuc prædictis detinebatur angustiis, schedulam cum devotione suscepisset, et in sinu proprio posuisset; statim duos filios peperit, quorum unus erat mortuus, alter vivus. Hoc etiam mirabile fuit, quod dum inciperet parere, vicina quædam ut ipsi parienti assisteret fuit celeriter advicta: quæ festinante currrens, invenit illam jam ab omni partus impedimento totaliter expeditam.

21 Fuit in Forolivio juvencula quædam, nomine Christiana, cuius pedis dextri cavillam cancer horribilis, dum esset annorum decem et octo, terribiliter corroderebat: mater vero ipsius vidua, cum illam haberet unicam, tristitia plena, totis conatibus medicorum remedia querens, non parcebat laboribus nec expensis. Humano tamen deficiente auxilio, puellæ periculum semper in deterius procedebat.

Tandem pedis et cruris deficiente virtute, sex mensibus in lecto decubuit, nullatenus valens propriis viribns surgere: nam pes totus com crure usque ad genu graviter intumuerat, et cancer pedem augmentis continua sedula corrosione vorabat. Cumque per medicos deliberatione habita consularetur matri, ut filiæ pedem amputari permetteret; mater admodum tristis effecta, sed de Domini Jesu Christi pietate confisa, ait ad filiam: Filia mea, ex quo nobis desunt humana remedia, recorramus ad Christum. Patrem nostrum, Fratrem Jacobum de Venetiis, advocemus: peccata nostra ambi confiteamur, et rogemus ipsum, ut pro nobis Dominum deprecetur: spero enim, quia verus servus Christicst, quia Deus per ejus merita nos juvabit. Accersentes igitur Patrem præstatum, omnia peccata sua ei generaliter sunt, confessae. Absolutione facta, dum Sanctus discedere vellet, puellæ mater ejus pedibus provoluta, ait: Obsecro, Pater, ut orationem pro filia mea fundatis ad Dominum, quia spero ei per vestras orationes sanitatem restitu. Cui cum responderet, Ego pro ipsa libenter orabo, ait: Volo, Pater, ut ante recessum vestrum hoc faciatis: scio enim quod potestis liberare eam. Cui vir Dei ait: Non est hoc meum, filia, facere: non est hoc meum: quoniam non suppetunt merita: sed cum fide vera recurritis ad Christum. Illa autem, cum devota violentia ejus apprehendens cappam, dixit: Et ego vos deprecor, ut in Christi nomine hanc mihi gratiam conferatis. Tunc servus Christi, fide magnificus et compassionem commotus, flexis genibus et elevatis manibus, devoutam orationem direxit ad Dominum; deinde surgens, et puellæ decumbenti approximans, signo Crucis pedem ejus in Christi nomine consignavit, et ait: Contidite in Domino Jesu Christo, quia cito vos consolabitur. Quo dicto statim discessit, et plaga illa putrida et horrenda sic fuit statim perfecte curata, quod nec cicatrix quidem, nec signum aliquod infirmitatis vel vulneris in pede illo potuit ulterius apparere. operante Domino, qui facit mirabilia magna solus. Rursum vero ipsum accersentes, et ei gratias agentes, factum ejus meritis miraculum ostenderunt. Beatus autem vir, verus humilitatis amator, nolens humanæ linguae attestatione laudari; eas sacramentis mirabilibus adjuravit, ut quamdiu viveret nulli penitus revelarent.

22 Quædam Monialis monasterii B. Dominicæ de Forolivio, nomine Ormandia, ad præstatum Patrem dom viveret magnam devotionem habebat. Quodam autem tempore per sex septimanæ sic fuit dolore artetricæ gravata, et totius corporis viribus destituta, quod infra præstatum dierum numerum numquam potuit de lecto surgere per se ipsam, nec aliqualiter ambulare. Cum vero die quadam, suam et Sororum propter ipsam pœnam considerans, mente pariter non modicum graveretur, B. Jacobum Patrem, absentem quidem, sed adhuc viventem, intus se devote et fiducialiter invocavit, dicens: Mi Pater carissime, serve Dei altissimi, Frater Jacobus, scio te salvatori Domino sic acceptum, quod si pro me orare voloeris, mihi sanitatem protinus impetrabis. Mira res! Statim ut hæc verba finivit, a gravamine præstatu se allevatam sentiens, surrexit: et quæ primitus sine Sororum auxilio se mouere non poterat, propriis viribus per totam dominum libere sicut voluit ambulavit.

23 Mulier quædam, Clara nomine, propter filii sui mortem tanta fuit absorpta tristitia per meus plurimos, quod nec ad ecclesiam ire valebat, nec aliquid operari; rei autem familiaris curam omnino dimiserat; filium, qui residens erat, quasi videre non poterat; cuncta ei in fastidium versa erant, et in nullo nisi in lacrymis et gemito poterat delectari: verba

E
*ex humilitate
id facere pri-
mo detrac-
ctans:*

F
*a moniali ar-
thritim depel-
lit,*

*et pericu-
lum ex filii
morte ma-
reorem.*

A verba consolatoria a nullo audire sustinebat, propter quod timebatur a multis, ne in furorem præ angustia verteretur. Cum autem quadam die, quasi per violentiam, ad domum Fratrum Prædicatorum fuisset adducta, et ad eam post Missas fuisset beatus Pater vocatus; videns eam tam gravi et desperata mentis perturbatione detentam, ipsam caritative corripiens, ait: Præcipio tibi, ex parte Domini Jesu Christi, ut deponas tristitiam, et ut fideliter Christiana ecclesiam devote frequentes. Cui respondenti, se hoc facere nullatenus posse, ait: Vade secura, quia ego pro te orabo ad Dominum. Illa igitur discedente, sic fuit subito et totaliter a corde ejus abrasa tristitia, ut in ipsa nullæ amaritudinis reliquiae remanerent.

24 Vicina quædam Fratrum in Forolivio, nomine Tomasina, tumorem quandam habuit super nasum, qui post dies aliquot resolutus, dimisit ibidem vesicam cum pruritu. Post aliquos antea dies renovatus est tumor, et post dies paucos modo simili resolutus, quamdam vesicam laceratam dimisit. Iterum autem atque iterum secundum præfatum modum excrescebat tumor, et rursum modo simili solvebatur. Hoe autem tedium, cum dolore non modico, duobus fere annis persessa est; multis vero medicinis adhibitis, in nullo profecit. Quadam igitur die, dum pro suorum Confessione peccatorum ad pedes B. Jacobi sederet in ecclesia, beatus Pater casu in terram expuit. Venit illa clam, eo non advertente: et ob sanctitatis ejus reverentiam, de ipsis sputo collegit cum digito, et præfatum infirmitatis locum cum salvia ae devotione linivit. Recepta igitur absolutione ac benedictione ab ipso, invenit se a pena predicta totaliter liberatam, ita quod eam ulterius non est passa.

25 Vir quidam in civitate Foro-Livii in Uxorem alterius sic inordinate affectus oculum fixerat, quod ante illius domum quotidie transiens, et alia simulata causa eam sœpissime domum ingrediens, verbis et aspectibus mulieri grave tedium inferebat. Cum autem Deum timens ipsum rogari fecisset, ut ab hujusmodi frequentatione desisteret; ille semper deteriorius faciebat. Illa vero metuens ne ex hoc scandalam et periculum aliquod sequeretur, si ad viri sui notitiam deveniret; ad B. Jacobum fideli mente recurrit, obsecrans ut rogaret ad Dominum, ut huic tædio remedium apponere dignaretur. Cumque pro ipsa orationem fecisset, vanus ille vir sic fuit a sua stultitia immutatus, nullo hominum cooptante ulternus, quod de cetero viam illam facere aut præfatae mulieri inferre tedium aliquod non est visus.

ANNOTATA.

a Est S. Sebastiani ecclesia extra Urbis mœnia media: horæ spatio, quo fit ut post divini Officii horas, æstivo præsentim tempore, quale tunc erat, nemo ibi inveniatur.

b De his Clemens IVth, Isabella Francorum Reginæ scribens; Seias inquit, filia, Apostolorum capita Romæ indubitanter haberi, quæ fel. recordationis Gregorius Papa IX de Sanctis-Sanctorum suis manibus extrahens, Romano populo patenter exhibuit, et in locum suum restituit, præsentibus et visentibus universis, utique ante annum 1241, quo is obiit. Dicuntur autem Sancta-Sanctorum sacellum illud, quod olim S. Lauretio sacrum, extra basilicam Lateranensem est, sublimi loco; adiuturque nunc per eas quas passim Scalas-sanetas vocant, e Pilati Prætorio (ut creditur) advectas, semper fere clausum; dictum etiam Sacellum Pontificium, quod soli Pontifici istic licet celebrare. Ast Urbanus Papa V, ante annum 1370, cum sacra

Capita ibi hand sntis digne haberi existimaret, ea in ^{ex mss.} Lateranensem Basilicam transtulit, et super aram maximam in marmoreo, quod hodieque visitur, ciborio (sic enim appellant) collocavit. De quibus vide Casarem Responsum de Basilica Lateranensi lib. 4. cap. 19.

CAPUT IV.

Variæ infirmitates curatæ: equus vita. et puer ab eo lassus sanitati restitutus: arcana cognita, insignis castimonia.

Dum Foroliensis populus, propter B. Jacobi eximiam quam in eo viderat sanctitatem, ipsum mira veneraretur devotione; et post celebrationem Missæ ipsius, ad deosculationem manuum ejus, confluenter catervatim; contigit quadam die inter ceteros quamdam mulierem adesse, Bertam nomine, quæ mensibus tribus gravi ac continuo fuerat capitis dolore vexata: multa autem experta remedia fuerat, sed nullo, juvari a medicis poterat. Quæ cum videret ad oscula manum viri Dei confinere populum, accessit et ipsa: et cum manum ejus osculata fuisset, fuit continuo a dolore capitum totaliter liberata.

27 Alia quædam matrona, nomine Beatrix, sæpe dolorem capitum consueverat pati: veniens autem *alterique*: die quadam ad beatum Patrem ut confiteretur cum eo, dum ipse ei Absolutionem conferret, et manum super illius caput poneret, simul cum Absolutione contulit sanitatem. Post paucos dies redeunte dolore, rediit et ipsa ad Patrem; et modo simili, dum in Absolutione manum imponeret capiti, subito dolor evanuit. Rursus dum post aliquot dies, innovaretur dolor, redibat ipsa ad remedium consuctum; et sic pluribus vicibus, ad tactum manus sacrae evanescente dolore, recepit continuo beneficia sanitatis.

28 Cuiusdam medici, vicini Fratrum, equus indomitus in domo Fratrum Prædicatorum de Forolivio pascebatur in claustro; super quem puer quidam, circiter annorum decem, puerili levitate ductus, ascendere voluit; et pede in laqueo funis positio quem equus ad collum habebat, perterritus equo et saltum præ pavore dante, sic fuit puer funis laqueo per pedem adstrictus, quod equo currente ipse pariter trahebatur. Equus autem ex hoc magis ac magis terrore perterritus, nunc anterioribus nunc posterioribus pedibus percutebat puerum et trahebat, quem et crebris ictibus percussit in capite. Fratribus autem pluribus ad tam triste spectaculum concurrentibus, et puerum a morte cupientibus liberare; unus ex ipsis, cum remedium aliquod non videret; arrepto fuste grandi et forti, equum multis ictibus percussit in capite, volens ipsum si expediebat occidere, ut per mortem ejus puer liberaretur a morte: equus vero in terram mortuus corruit, puer autem eecidit semivivus. Tristes Fratres velimenter effecti pro morte equi, sed magis pro periculo pueri quem mori timebant: elevantes eum, qui per se surgere vel moveri omnino non poterat, ipsum portaverunt interius, ut cum remedii quibus poterant adjuvent. Interim Frater aliis, memor sanctitatis B. Jacobi, cœurrit ad ipsum, qui in cella erat: et cunctis quæ accederant enarratis, rogavit ut pro puero et Fratrum tristitia Dominum precaretur. Audiens Christi servus tristitiae casum, compassionem commotus et de Salvatoris pietate concitus, ait: Nullus dubitet, nemo tristetur: quia Deus misericors nos juvabit. Coofestimque surgens ecclesiam introivit, faetaque ibi oratione brevi revixit equus, nullum penitus habens percussionis vulnus vel tumoris signum: et puer, qui prius jacebat immobilis, plenæ confestim restitutus est sanitati. Qui statim, puer

*Dolores captiis sanat
Beatus, uni,*

*equum sustine maclæ
tum vita,*

*puerum ab
eo lassum
sanitati re-
stituit.*

scilicet

ex mss.

dolorem arthriticum,

A scilicet et equus, propriis pedibus sani et incolumes ad domos proprias redierunt.

29 Erat servo Domini consuetudo humilis et devota, pauperes quosque libenter suscipere, et cum eis de cœlesti gloria benigne conferre. Inter ceteros autem paupereum unum cœcum, Hieronymum nomine, valde familiarem habuit, cui propter Christum consolationem maximam exhibebat; propter quod ille, ejus benigna paternitate affectus, ad ipsum saepissime veniebat. Hujus autem attestacione fidei compertum est, quod dum multo tempore arteticæ doloribus in manibus et pedibus, et in omnibus juncturis sui corporis, diutissime gravaretur; nilominus ad eum saepissime veniebat, enpiens ejus doctrinam et sacris consiliis recreari. Hoc autem mirabile multo tempore est expertus, quod dum loqueretur cum ipso, dolorem illum in ejus praesentia nullatenus sentiebat; cum vero discedebat ab ipso, dolor, qui in Sancti praesentia exul fuerat, ipsum more solito cruciabat. Semper igitur hoc in ejus praesentia habuit, ut dolorem arteticæ non sentiret; mortuo vero beato Patre, ad sepulcrum ejus a doloribus illis totaliter est curatus.

B et oculorum, sua presencia levat;

surda auditum reddit,

30 Idem quoque devotus vir simile sibi accidisse assernit: nam cum in uno oculo din gravem dolorem haberet, qui eum continuo affligebat; semper quando cum beato Patre loquebatur, dolor ille, quasi sancti viri praesentiam metuens, illum affligere non audebat: quando vero discedebat ab ipso, dolorem maximum sentiebat, propter quod ipsum saepius visitabat.

31 Narravit matrona quedam Foroliviensis, devota et prudens, nomine Druda, quod dum ex infirmitate quadam surda fuisset effecta, ita ut per annum nihil nisi clamore magno audire, potuisset; multis vicibus infra annum illum, prout solita erat, B. Jacobo confessus fuit. Hoc autem certitudinaliter semper experta est, quod, non obstante surditatis poena, ipsum submisso valde loquentem ita absque omni impedimento et difficultate audiebat et clare intelligebat, sicut facere erat solita quando perfectissime audiebat: quando vero discedebat ab eo, statim ut prius surda erat. Hoc semper cum eo loquens manifeste probavit; cum vero servum Dei instanter precaretur, ut pro integra et continua auditus ejus recuperatione Dominum exoraret, beatus Pater, quasi futurorum praescius, respondebat: Patientiam habe, quia brevi liberaberis. Mortuo igitur viro Dei, praetata matrona venit ad ecclesiam, ubi corpus ipsius tumulatum, et cum multa miracula fieri videbat, oravit beatum Patrem, ut eam ab illa miseria liberaret. Oratione devote completa, domum rediit: et post medium horam sensit intra caput suum frangere quendam, quasi multæ arundines frangerentur: quo facto, fuit autem ab omni surditate curata.

arcua scientia in statu erligioso vacillantem confirmat,

32 Frater quidam juvenis de Burgo Sancti sepulcri, Franciscus nomine, Ordinis Servorum B. Mariæ, qui conventionalis erat in Forovolio, maligni persuasione deceptus, deliberaverat in brevi a sua professionis voto et habitu resilire. Cumque deliberatum illud malum nemini manifestare præsumeret, sed diem sibi captaret et horam, qua posset absque impedimento quod conceperat adimplere; gloriosus Pater B. Jacobus, Fratris illius, quem numquam viderat, nomen, cognomen, et propositum didicit Spiritu revelante divino: acceptaque licentia statim ad locum ubi Frater erat accessit, petivitque a Fratribus Fratrem illum juvenem ad se vocari. Requisitus Frater, admirans quid sibi vellet, venit ad ipsum. Quem vir discretus et caritate plenus ad partem trahens, inter se et ipsum solum cum caritate corripuit, et salutaribus monitis coepit a suo propo-

sito revocare. Cum autem ille mentis suæ conceptum secretum fateri nollet præ verecundia et timore, Sanctus ait: Fili, ille qui cogitationem novit hominem, hæc mihi revelavit; de me autem nihil dubites, quia correctionem tuam, non confusionem quæro. Videns ille quod cogitatio cordis ejus beato Patri fuerat divinitus revelata, et audiens beati Patris salutifera monita, et culpam protinus confessus fuit, et propositum mutans in Ordine consolatus permanxit: post mortem vero servi Dei B. Jacobi, ad Dei gloriam, hæc quæ retulimus per ordinem enarravit.

33 Omnipotens Deus, a quo bona cuncta procedunt, servum suum Jacobum tanta virtutum honestate decoravit, ut mores ipsius et actus cunctis conversationem ejus insipientibus ædificationem præberent: tam Iucide siquidem profulsi in ipso dilectio puritatis, quod non solum a malo, sed et ab omni specie mali sic se conservavit inimunem, ut nullus unquam de eo præsumperit aliquid mali iudicii vel mali testimonii proferre secundum morem; quia vita simplici et recta in cunctis suis actionibus gradiens, verba et actus simulationis et duplicitatis horrebat. Ad Fratres et Socios in omni sua vita benevolus, obsequiosus, gratus, et humilis semper fuit. In Conventu cum omnibus sic dulcis et pacificus erat, quod verbum injuriæ, turbationis, et amaritudinis ad fratrem vel secularem, in omni vita sua, non est auditus proferre. Praelatis obedientiam, antiquioribus reverentiam, infirmis compassionem, desolatis consolationem, junioribus eruditionem, et cunctis ædificationem exhibebat. Hospites undecumque advenientes hilari et pio suscipiebat affectu. Si quoniam pietatis intuitu ei data vel missa fuissent, interioribus et exterioribus indigentibus libenter condidiebat. In prosperis non elevabatur, in adversis non frangebatur. Constitutiones Ordinis sui, Capitulorum et Praelatorum monita, toto studio et libenti animo integraliter observabat. In observantiis regularibus, Fratrum omnium speculum erat et forma. Silentii amator et observator præcipius semper fuit. Et quoniam amicitia Dei, delectatio bona, et cor gaudens exhilarat faciem; jucunditatem faciei in cunctis suis successibus ostendebat: mundi vero laudem gloriisque contemnens, ad cœlestem gloriam totis desideriis anhelabat. Vitam in cunctis irreprehensibilem duxit. Ita semper vivebat quasi quotidie moriturus. Duorum etiam Confessorum suorum, qui ejus generalem Confessionem pluries audierunt, firma assertione repertum est, quod illibatum nitorem virginis munditiae perpetuo custodivit, et mortalitatis peccati contagio numquam extitit maculatum: idem etiam asseruit Frater, qui tertia die ante ipsius mortem Confessionem ejus generalem audivit.

omni virtutum genere ornatus,

virginitatem et animum ab omni graviori noxa illibatum servat.

CAPUT V.

Morbus cancri patienter a B. Jacobo toleratus et miraculis honestatus: mors præscita et pie obita.

Cum omnipotens Deus servum suum Jacobum, operarium fidelem, ad mercedem æternam perducere decrevisset; gravi prius cancri ulcere pectus ejus percussit; ut tanto gloriosior esset in celis, quanto pro amore ejus graviores poenæ cum patientia tolerasset in terris. Qui morbus annorum fere quatuor spatio pectus sacrum continua voratione corrosit. Sed qui exteriori pectori irrogavit poenam, interiori cordi contulit patientiae gratiam; ut poena corporis semper

Morbus cancri patienter celat

virtutem

A virtutem augeret mentis. Nam fere per annum pœnam illam sic cunctis occultavit, ut nemo percipere posset quod passione aliqua gravaretur: cum autem in lotione tunicæ ejus, post annum fere elapsum, fuisset in signo erroris de sua infirmitate deprehensus; ostendere compulsus est plagam pectoris, quam pro Christi amore patienter et humiliter occultabat; et cum adhiberentur ei aliqua auxilia medicinæ, nihil liberationis habere corporaliter potuit, quin potius noluit: qui tamen aliis in infirmitate simili et aliis pluribus sanitatis gratiam dum viveret impertivit: divina hæc providente clementia, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, et virtus in infirmitate perficitur. Plaga igitur illa adeo ampliata est, ut gallinæ ovum libere receptare potuisset: et cum horribilis esset ac putrida, et quando pro medicina aperiebat fœtorem emitteret, et vermes sœpe scaturirent ex ea; numquam conquestus est, numquam gemitum præ dolore emisit, numquam tristis apparuit; sed Deo semper gratias referens hilariter, ac patientissime sustinens, Missas devotionis solitas et Sancturum suorum officia, nec non et cetera saeræ Religionis exercitia, devotus atque solicitus persolvebat. Remedia autem medicina

B nalia cum tædio videbatur suscipere, qui sibi pro amore Christi in suis infirmitatibus complacebat. Quodam tempore, cum per dies plures plagam illam a servitore suo videri et mutari non permisisset; metuens Frater ne nimis plaga putreaseret, tali eum arte coegit. Agnum parvulum coram illo adduxit dum decumberet, et arrepto gladio ipsum prætendebat se velle in ejus præsentia jugulare: beatus vero Pater Fratrem lacrymabiliter precabatur, ne illud Dei animal kederet. Cui cum diceret Frater, Nisi permittas plagam vestram mutare ut volueris, istum agnum occidam; statim pro liberatione agni, ipse Christi Domini agnus, ejus se tradidit manibus, pro ejus libito contrectandum.

C 35 Fuit autem hoc viro Domini mirabile, quod cum plaga pectoris ejus quando aperiebat sœpe fœtorem emitteret, mira tamen fragrantia odoris frequentissime procedebat ex eo. Testatur enim plurima devotorum fidelium multitudo, sensisse ex eo prodire inuisitatem suavissimi odoris fragrantiam, nulli rei aromaticæ similem. Alii namque ad tactum vestium ipsius, quæ tamen erant humiles et despectæ; et alii in deosculatinne manuum ejus, maxime quando Missam celebraverat; alii vero de ore ipsius,

C dum loqueretur, odorem suavissimum exire sensebunt; ut exteriori tanti odoris signo claresceret, quod mens ejus virtutibus refecta, tota erat odoriæ coram Domino.

D 36 Cum propter aetatem decrepitam et ægritudinem gravem corpus pene haberet emortuum, sola Christi devotione vivebat in ipso: ut posset in errore Apostolo dicere: Vivo ego jam non ego, vivit vero in me Christus. Devotionis ejus fervorem, quem in juventute inchoaverat, sic fortiter et delectabiliter in senectute servavit, quod nec ad lioram ab ipso desistere potuit; quin imo ad devotionem ampliorem augmentis continuis procedebat. Cum autem, præ nimia senectute et corporis debilitate, amplius per scalas vel gradus ascendere non valeret, ino vix pedes a terra elevare poterat; ad gradus tamen altarium ad orandum vel celebrandum, quoties voluisset, libere absque difficultate aliqua concesdebat. Interrogatus a Fratribus, quomodo ad gradus illos sic ascenderet libere, cum ad gradus alios penitus impotens videretur; ait: Si deberem multum auri lucrari, vel ad Papatum etiam promoveri, pro hac causa adscendere rectus horum altarium gradus non possem; sed si debeo ibi orare aut celebrare, hanc a Domino gratiam habeo, quod sine

difficultate illuc adscendo velociter: quod quotidiana experientia evidentissime comprobavit.

E 37 Tempore quo beatus Pater caneri prædicti ulcere gravabatur, matrona quadam, quæ magnam reverentiam habebat ad ipsum, per nuntium requisivit, ut crespellas ex herbis et farina commixtas, quas vulgo a fritellas vocant, pro ejus prandio cum oleo præpararet: quæ tunc in urgenti rei familiaris exercitio occupata, vicinam suam quamdam pauperem advocavit; et vasculum ei cum oleo tradens, rogavit, ut pro beato Patre perficeret, quod ipsa occupata nimium facere non valebat. Illa recepto vasculo abiit, et libenti animo cibum parare disposuit: sed cum totum oleum quod in vasculo erat in sartaginem effudisset, tantæ quantitatis non fuit, ut pro cibi illius præparatione sufficeret. Cum vero mulier tristaretur, quia olei sufficientiam non habebat, et erubesceret ad matronam redire pro oleo; subito oleum illud, quod modicum erat, ita excrevit et replevit sartaginem, quod propter superabundantiam nimiam oportuit plus olei de sartagine removeri quam prius fuisset appositum. Frixura vero completa, oleum, quod in deoctione hujusmodi consumi consuevit et minui, ita superabundavit, ac si in eo nulla fuisset facta decoctio, et ad ignem possum non fuisset: propter quod pauper illa mulier plus adhuc de ipso reposuit, quam in vasculo a principio reperisset. Cum autem B. Jacobo, quod acciderat miraculum, retulisset; ille respondit: Filia mea, oleum illud cum gratiarum actione conserva, quod tibi misit Dominus Jesus Christus. Simile etiam contingit duabus aliis matronis, et pluries, pro ipso ebum parantibus; quia oleum non solum consumi non potuit, sed fuit insuper ejus meritis augmentatum.

F 38 Hic caput unum transcribenti excidit vel in numeris Capitum signandis erravit librarius: quod infra item notabimus. Corporis sancti viri deficiente virtute, crescebat quotidie devotionis ejus: nam licet euto difficultate nimia ambularet per domum, cum multa tamen devotione Missam quotidie celebrabat. Cum autem die quo Missam ultimam celebravit, ad B. Andreæ altare accederet; affuit statim ante Missam inchoationem religiosa quedam mulier et honesta, vicina Fratrum, Helena nomine, turuorem magnum in dextra parte gutturis habens, quem fere per annum perpessa fuerat, nec potuerat ab eo medicorum arte curari. Sed quia præcedenti nocte doloribus maximis fuerat cruciata, adeo ut præ dolorum vehementia requiem invenire non posset; speravit se posse a cruciati liberari prædicto, si manum beati Patris Jacobi tangere forsitan meruisse. Cui hoc devote petenti Sanctus respondit: Prestolare, filia, donec complevero Missam, et tunc quod postulas adimplebo. Missa devote completa, manu suneta locum tumoris et doloris tetigit, et Christi signaculo consignavit: quo facto ab altari discessit uterque; et illa statim versus domum absque dilatione iter arripiens, antequam de Fratrum exiret ecclesia, evanescente tumore ac dolore fugato, fuit continuo integraliter liberata.

G 40 Omnipotentis Dei gratia disponente cunctis servi sui laboribus finem impunere, et mercedem paulo ante mortem nullum ex cancro factorem reddit.

et sustinet,

ac nihilominus suavem de se odorem subinde spirat.

Gal. 2 20
Oratur in decrepita axtate et morbo singulariter confirmatur

D
ex mss.
cibum ægro parantibus oleum dicintus augetur,
a

Plagæ

EX MSS.

A Plagæ autem ejus fœtor, qui sæpe sentiri consueverat, infra memoratos dies quatuor totaliter extinctus fuit.

*vas vitreum
contactu ejus
in terram
lopsum nihil
aguæ effundit:*

41 Quodam sero, dum in ipsa infirmitate decum-
beret, propter sitis anxietatem, quam ob febres pa-
tibatur, aliquando servus ipsius ampullam vitream
plenam aqua ad caput lectuli super asserem posuit,
ut remedium nocte in promptu haberet, si situs
pateretur ardorem. Quinque nocte vasculum illud
vitreum manu propria vellet accipere, manum taliter
impegit in ipsum, quod de alto inferius cecidit:
et os vasculi, nullo clausum opercule, versum fuit
inferius, et sic inversum per magnae nectis horam
usque mane permansit. Mane autem servitor vas
colligens, valde obstupuit, quod vitreum vasculum
fragile, ex easu illo frangi minime potuit: et quod
aestatis tempore, ex eversione vasis, nequivit de
aqua minui aliquid vel effundi.

*mortem præ-
sciens,*

B quentantibus cellam ejus, et qualiter sibi esset re-
quirentibus, bene sibi esse omnibus respondebat hu-
mileriter; sed ut spiritus ejus in illa beata expecta-
tione liberius dirigi posset ad Dominum, ipsos statim
lieentiabat benigne. Ex verbis autem ipsius cognosci
potuit manifeste, quod hora transitus ejus ei fuerit
a Domino revelata. Nam dum hora b sexta moritu-
rus a Fratribus crederetur, et ob hoc facto signo
Fratres cum festinavit ad ejus transitum pro com-
mendatione anima convenirent, Fratribus dixit:
Nimis cito vocati estis, cum nondum venerit
hora mea. Discedente Conventu, post nonam
horam cœpit a servitoribus de vespertina hora
diligenter inquirere: et responso accepto, quod
hora illa nondum adesset; rogavit ut disce-
derent cuncti, et solum cum Domino vacare permit-
terent. Cumque Fratres crebro redirent, a cunctis
supervenientibus de vespertina hora desiderabili
requirebat. Facto igitur ad Vesperas signo et termi-
natis in ecclesia Vesperis, putans unus ex servito-
ribus quod idée sic fuisse de vespertina hora solli-
citus, ut hora debita Vesperas diceret, ait ad eum:
Pater, adest hora, de qua hodie sic sollicite quæsi-
visti: si vultis, vocabo ad vos Fratres, qui dieant
Vesperas vobis, quoniam vos nimis debilis estis.
Qui ait: Non expedit filii omnes omnia horas meas

per illam obit,

Cui ait : Non expedit, fili, omnes enim horas iueas
integraliter dixi, et jam de Vesperis expeditus sum:
ex tunc autem neminem licentiam voluit. Confestim
autem coepit corporis virtute destitui : et dum pro
Fratrum conuocacione signum fieret, Frater quamdam
eruecum illi offerens ait : Confidite, Pater, in adju-
torio Crucifixi, et nullum periculum metuetis. Ipse
vero, elevatis sursum oculis, dixit : Non timeo, fili:
non timeo, fili. Fratribus vero Officium commen-
dationis animie prosequentibus, ipse cum eis pariter
dicebat Officium. Et dum cum ipsis diceret Letaniam,
elevatis in cœlum oculis, et exhilaratus in facie,
Redempteri Christo spiritum reddidit. Statim autem
ut migravit ad Dominum, plaga pectoris ejus, quæ
tanta magnitudinis erat ut dictum est, ita fuit con-
solidata, ut vix ex ea cicatricis tenuis vestigium ap-
pareret. Migravit autem ad Christum gloriosus ser-
vus ejus B. Jacobus, anno gratiae millesimo trecen-
tesimo decimo quarto, die ultima Maji, feria c sexta,
in festo sanctæ gloriæ Virginis Petronillæ, anno
autem ætatis suæ octogesimo tertio, completo vero
in servitio Christi in Ordine Fratrum Prædicatorum
anno sexagesimo sexto.

*ploga cancri
subito coeun-
te.*

c

ANNOTATA.

D

a Huc videtur facere, quo^r ex Consuetudinibus Cluniacensibus allegat Cangius, Pro signo Crispellarum, vel (ut alii dicunt) Frigidolarum, cum pugno accipe crines, quasi cupias eos facere crisplos. Academicī della Crusca masculine usurpant, et aiunt esse cibum ex solidiori farinæ purioris massa crispatum, quales in Belyo simili etymo vocamus Kerspelinge; et ab iis distingunt Frittellas, quasi hæc siant et farinacea pulchritudinē quam missa; Lagana, Latine ac Græce dicuntur; Francis Gaufré, Belgis Wafels.

b Horæ hic intelliguntur ecclesiasticæ , secundum cursum divini Officii ; et sic consequenter hic numeratur Hora nona, et Hora Vesperarum : quas ex initio Capitis sequentis, ubi dicitur multum adhuc diei superfusse, intelligimus recitari solitas circa tertiam vel quartam post meridianam.

e Recete: nam anno 1314 littera Dominicalis erat F.

CAPUT VI.

*Confluxus urbis ad R. Jacobi funus, variæ
miracula tunc curata.*

13

*Confluente ad
sumus urbe,*

Quamquam Fratres omnes, qui beati viri vitam virtutibus plenam noverant, ipsum non ambigerent ad cœlestem gloriam evolasse; nihil tamen novitatis insolitæ facere præsumentes, et quia multum adhuc diei supererat, et calor tunc temporis erat intensus; volebat ipsum, nulle populo cenvocato, cum honore humili in Fratrum cœmitorio sepelire. Deo tamen melius disponeente, qui clarificat honorantes se; liet per Fratres ejus obitus non fuisse extra-neis nuntiatus, subito per totam civitatem Forolivii et ejus suburbia insonuit vox de transitu ejus. Confestim autem universa populi multitudo, utrinque ætatis et sexus, operibus officiis, exercitiis. et quibuscumque occupationibus prætermisso, ad locum Fratrum tam subita celeritate encurrit, quod beatum se quisque putabat, qui ad tactum saeri corporis poterat alium prævenire. Interea Fratres, statim post transitum ejus, involventes corpus et in feretro ad ecclesiam deferre volentes, obviaverunt turbis innumerabilibus irruentibus intra claustrum. Turbae autem violentia devota irruentes in eos, corpus cum feretro deponentes, et cum devotione maxima contingentes, vestes, quibus corpus fuerat involutum, minutatim pro Reliquiis dilaniaverunt: ita quod in brevi tempore oportuit ipsam tribus vicibus ex integro indui. Odor autem mirabilis inauditæ et incognitæ fragrantia, de sacro corpore proliens, contingentes ipsum mira devotione lætificabat. Delatum vero ad ecclesiam corpus, fuit super altare a populo positum, deinde propter supervenientem multitudinem ad diversa loca delatum est: præ multitudine autem nimia confluente, infra tres dies non potuit sepeliri. Statim vero ut in ecclesiam delatum est corpus, multa miracula propter ipsius merita divinitus ostensa sunt.

44 Quaedam mulier de Valdopse dioecesis Foroliviensis, Agnes nomine, habitans Ferolivii, lapsu subito, dum beatus Pater viveret, cecidit : et dum super manum sinistram in ipso casu firmare se vellet, os brachii ejus juxta pugnum in partes plurimas confractum et divisum fuit. Adbibitis autem multis medicorum remediis, per menses plures nec solidari potuit nec curari. nee de manu vel brachio potuit se juvare. Ad Beatum igitur Jacobum, dum ejus beata mors in vicino esset, accedens, pluries rogavit ipsum, ut pro se Deum precaretur : cui sem-

*ad quod con-
tractum
brachium res-
tituitur.*

A per Christi servus aiebat: Sustine filia patienter, quia Dominus cito te ab hac infirmitate curabit. Mortuo igitur viro Domini, cum ipsa hora transitus ejus ad contingendum eum tota concurreret civitas, mulier ipsa cum primis cneurrit; et ad feretrum accedens ait: Ubi est, Pater, promissio vestra, qua mihi in brevi affutram sanitatem promittebatis? obsecro, ut nunc pro me oretis ad Dominum. Et tacto corpore ejus, cum brachio et manu ubi fractura erat: confessim es brachii perfecte et integraliter consolidatum est, et (ut servus Christi promiserat) recepit integrum sanitatem.

45 *Diest.*

B mulier quædam, Brunetta nomine, de civitate Forolivii, brachium habens per longa tempora tumefactum, manum ejus in feretro quiescentis aperiens, brachium suum in illius posuit ianuam: sic eam fuit tribus diebus tenera et tractabilis caro ejus, quod in ipsa nulla durities, nulla rigiditas fuit; brachia enim ipsas et crura plicari poterant et extendi; manus vero et digitii claudi et aperiri, plicari, retrahi, et extendi poterant, sicuti quando vivebat. Cum autem prefata mulier in manu suam intus manum ejus ponere, ipse manum illius sic fortiter strinxit et tenuit, quod vidente multitudine populi diu ab eo non potuit separari; vestigium etiam impositionis pollenis viri sancti in brachio illius ulterius deleri non petuit. Sed quid sibi voluerit ille tactus, cum mulier a tumore manus et brachii curata non fuerit, penitus nobis hucusque mansit incognitum. Hoc tamen non modice apparet mirabile, quod manus mortui sic fortiter strinxerit viventis manum: hujus autem rei judicium illi soli relinquimus, cui nihil incognitum est, qui novit omnia antequam fiant.

47 Vir quidam, Nicolaus nomine, de natione Foroliensi, artet ex passione dire gravatus, corpus sancti viri amplectens in feretro, statim liberatus est.

48 Gibbosus quidam, Pieinus nomine, qui magnum gibbum haberat per annos circiter viginti sex, et cum aure sinistra audiire non poterat, accedens ad feretrum ejus, brevi facta oratione ab ultraque passione curatus est. In ejus curatione, ut servi Domini virtus innotesceret cunctis, facta est in campanili Fratrum campanarum pulsatio per se ipsas, nullo hominum penitus operam dante.

C 49 Die tertio a beati Patris transitu, intra ecclesiam ante altare gloriosæ Virginalis in monumento humili, cæmento forti et lateribus circumcluso, pretiosus thesaurus cum mira populi devotione reconditus est: cui superposita fuit craticula lignea, quousque lapis pro coopertura tumuli pararetur. Tribus vero diebus aliis nullo alio tecum operculo mansit corpus ejus, ita ut libere ab omnibus videretur: a civibus tunc sollicitudine et devotione sedula custodiuntur fuit, et ab innumerabili populorum frequentia visitatum. Infra quos dies cum esset æstus per maximus et pressura continua populi, die nocturne ipsum cernere et contingere satagentis; nihil corruptionis vel fœtoris de sacro corpore exhakavit, sed odorem suavissimum sensit ex ipso maxima populi multitudo. Infra triduum vero prædictum, infirmi alii plures viginti, a diversis languoribus sunt miraculose sanati.

50 Cum Beati viri sepulcrum fuisset lapide cooperatum, antequam cæmento undique clausum esset, mulier quædam Blanca nomine, habens in gutture squinantiam, ex qua liberari non poterat auxilio medicorum; vicina mortis periculum metuens, ad Beati viri tumulum accessit, multis comitata consanguineis et amicis. Cernens autem ex parte imia se-

puleri parvam quamdam aperturam sub lapide, D filia sua parvula corrigiam per foramen illud intromisit in tumulum, ut tangeret locum infirmitatis suæ cum corrigia, quæ sancti viri corpus vel reliquias tetigisset. Deposita vero iatus sepulcrum corrigia, viderunt et senserunt emnes qui aderant; qued trahi inferius videbatur; et cum plures simul sursum ipsam trahere conarentur, manifeste senserunt quod cum violentia quadam inferius trahebatur. Cumque mulieri patienti snaderetur a pluribus, ut beato Jarebo corrigiam dimitteret quam trahebat; ait illa: Corrigia hæc ad nihilum valet ei, mihi vero pernecessaria est, ex quo tetigit corpus ejus. Iterata igitur violentia ipsam retrahit, quam illico sibi ad collum applicans, dolore confessim cessante, antequam perveniret ad dominum suam, fracto tumore fuit perfecta curata.

E 51 Tempore quo beati Patris corpus extitit tumulum, tanta fuit circa ipsum populi multitudo, ut involvi et aptari non potuerit ut decebat. Post novem vero menses a transitu ejus, subito quod omnium fuerat perfecerunt. Fidelium igitur civium testimonio secum allibito aperuerant arcam; et corpus, ut decreverant, pannis sericis involverunt. E Senserunt autem de corpore sacro odorem prodire mirabilem: pulvis etiam qui in sepulcro juxta corpus ejus inventus est, mirabiliter redolebat; quo devote collecto, ad contactum ipsius pulveris, infirmi plures receperunt beneficia sanitatis.

52 Jovenis quidam, Miciolus nomine, audiens a multis sancti viri miracula recitari, non solum incredulus exitit; sed et ipsis miraculis detrahere coepit. Nutu vero Dei statim motu et usu sinistri brachii privatns est, qui de sancti viri virtutibus loqui verba sinistra presumpserat. Vexatione igitur præbente intellectum auditui, ad eum suum rediit; et B. Jacobum lacrymans miserabiliter invocavit. Facto autem voto, quod si liberaret ipsum, linguam de cetero contra ipsius miracula non laxaret, confessim recepit beneficia sanitatis.

53 Maturus quidem et devotus vir de Bononia, habitum habens Penitentiæ, nomine Frater Guido, pro susceptione pauperum in valle S. Victoris Cæsenatis dioecesis, cum uxore sua in hospitali se pauperculo deputavit. Quodam autem mane domo egredi volens, puellam parvulam, à vili matre projectam, ante hospitalis ostium reperit, qui uxorem advocans, mandavit ut puellam aljectam pro Christi amore susciperet, et ei matris obsequium pro ipsis reverentia exhiberet. Quæ dissolvens puellæ pannculos, quibus involuta fuerat, reperit ipsam turgentibus vesicis et pustulis toto corpore coopertam. Audita autem fama miraculorum B. Jacobi, ipsum oraverunt fideliter, ut sanitatem puellæ pauperculæ suis meritis impetraret: nocte vero sequenti puella fuit Beati viri meritis integraliter literata. Cum vero uxor præfati devoti viri filios a multo tempore parere destitisset, et jam spatio annorum tredecim lacte penitus caruisset, lactare per se puellam non poterat, quæ omnino lacte carebat. Quarentes igitur in contrata prædicta si mulierem aliquam invenire possent, quæ pro Christi amore lactare vellet puellam; cum ipsis, eo quod pauperes erant, pro solutione nutricis pretium non haberent; et nullam sub hac conditione reperirent; omnia ad B. Jacobum fidelis ille vir cum fide et devotione magna se contulit, orans ut uxori sue lac a Domino impetraret, ne puellæ nutrientum deficeret. Facto igitur voto ad eum, nocte sequenti uxor ejus in manillis pruritum sensit: quas dona scalperet et comprimeret, subito Dei virtute lac erupit: quo augmentis quotidianis multiplicato, infantulam nutrire sufficenter potuit toto tempore quo lactanda fuit; cum

*corpo post
9 menses
suaviter etiam
redolente,*

*obtrectanti
B. Jacobi
miraculis bra-
chium con-
trahitur et sa-
nat,*

*meritis ejus
infans a pu-
stulis liberalitur*

F

*ac nutriti
miraculose lac
ministratur.*

*et ægra que-
dam manu
ejus arcta
stringitur:*

arthriticus,

*et gibbosus
sanantur,*

*multique ægri
ad humatum
corpus, etiam
tunc suave-
lens.*

*Curatur
quædam an-
gina affi-
cata,*

EX MSS.

*Leprosa mundatur,**contractus sanatur,**et Infans semivivus.**Resuscitatur puer in dolio aquæ,**a et alter in fluvio suffocatus:*

A tamen præfata mulier nec prægaans esset, nec a multo tempore extitisset.

54 Mulier quædam, Francisca nomine, septem annis leprosa fuit, ex quibus annis quatuor in leprosorum hospitali fuerat separata. Accedens ad sepulcrum B. Jacobi, voto emiso plene liberata est. Quæ videns sic se perfecte curatam, facta oblatione statim recessit, nec Fratribus et populo, ad Domini gloriam, ut debuerat, publicavit. Post dies paucos subito gravi passione correpta cecidit, et penitus loquelam amisit. Quæ rursus intra se facto voto ad B. Jacobum, quod si liberaret eam a prædictis passionibus, visitaret iterum sepulcrum ejus, et miraculum quod occultaverat publicaret, ad plenum liberata est; et accedens ad tumulum viri Dei cuncta per ordinem enarravit. De prima autem infirmitate ejus testis extitit maxima populi multitudo, quæ postea ipsam vidit perfecte curatam.

55 Andriolus quidam nomine, parvulum filium habens, in manu et pede, brachio et cruræ, ex dextra parte contractum, ita quod ex parte illa nullo modo poterat se juvare; ipsum ad B. Jacobi sepulcrum addixit: ubi puer statim sic plene curatus est, ut infirmitatis præcedentis nullum vestigium remaneret.

56 Mulier quædam de Fighino Ravennatis diœcesis, nomine Julia, filium peperit semivivum, motu sensuque carentem, nisi quod tantum illius labia movebantur: qui cum crederetur illico moriturus, statim baptizatus est. Cum antem per dies quatuor sic immobilis permanisset, et nec lac quidem sumeret nec ploraret; mater ejus ad beatum Jacobum se reduxit. Emisso autem voto ad eum, absque dilatione vel mora, fuit puer vitæ et sanitati protinus restitutus.

CAPUT VII.

Defuncti, meritis B. Jacobi ad vitam revocati, plurime infirmitates curatae.

Cum civis quidam Foroliviensis, Guilielmus nomine, faceret in domo propria parietem construi, ob quam causam in medio domus suæ dolium cum aqua posuerat; accidit parvulum filium suum, Sanctum nomine, super ipsum dolium incaute ludere. Cumque inclinare se vellet ad aquam, in ipsam cedit et suffocatus est. Cum venissent autem ad aquani operarii, et invenissent puerum totum in aqua submersum; exclamantes, ipsum mortuum extraxerunt: mater vero pueri, cum vicinis pluribus accurrens, et videns eum penitus mortuum, B. Jacobum devote et fideliter invocavit. Mira res, sed ab eo facta qui vitæ et mortis habet imperium. Matris oratione finita, et voto emiso ad B. Jacobum, puer, qui mortuus erat, confestim a mortuis resurrexit.

58 Alius quidam puer duorum fere annorum, Jacobus nomine, juxta fluvii a eujusdam ripam dismissus a matre apud Forolivium, quæ in vicino horto colligebat herbas; in unibus reptans et pedibus ad flumen accessit, et in ipsum cecidit. Cumque capite demersu deorsum, et pedibus elevatis sursum, per longum spatium fuisset tractus ab aqua; a quibusdam super ripam fluvii iter agentibus elevatus de aqua fuit. Clamantibus illis concurrit populi multitudo, quæ ad festum quoddam vadens iade transitum faciebat. Et dum per pedes elevatus fuisset ut aquam evomeret, ipsa emovita mortuus est inventus, nullum habens penitus signum vitæ. Faciem namque habebat nigerriman: et calefacto ad ignem corpusculo ejus, nec motus

nec sensus in ipso apparuit, sed in eo fuerunt omnia signa mortis. Cumque pater ipsius et mater omnesque adstantes vidissent, eum esse veraciter mortuum, ipsum B. Jacobo cum multis lacrymis et magna fiducia devoverunt. Ante Matutinas autem, per B. Jacobi merita, omnipotens Deus ipsum vitæ et sanitati restituit: pristinoque recuperato colore, nullius gravamias vel delibitatis vestigium remansit in ipso.

59 Mulier quædam Foroliviensis, nomine Avenante, quæ triginta duobus annis ex utraque parte claudæ dux gressu donatur,

accedens ad Beati Patris tumulum, oratione facta, adepta est plenæ beneficium sanitatis, ita ut recte sicut ceteri ambularet.

60 Alia mulier Foropolitana, nomine Ymoldina, quindecim annis fuit adeo viribus destituta membrorum, quod de loco ubi sedit vel jacuit, sine sustentaculo baculi vel alterius personæ auxilio, surgere non valebat: delata vero in vehiculo ad sepulcrum ejus, in multorum præsentia fuit statim perfecte curata.

61 Cremonensis quidam, nomine Zaninus, qui per annos sex oculorum lumine totaliter privatus fuerat, dum esset Ravennæ, et audisset famam miraculorum B. Jacobi; cum fide et devotione statim versus Forolivum iter arripuit, oculos cereos et candelas promittens se ad ejus tumulum oblatum, si visum recipere mereretur. Cumque Forolivum pervenisset, antequam ad beati Patris tumbam accederet, omnia peccata sua confessa sunt Sacerdoti. Confessione facta statim aliquantulum videre cœpit; accedens vero ad arcam et offereas vota tua, statim illuminatus est integraliter et perfecte.

62 Gulielmus de Ponte-Ronchi, Foroliviensis diœcesis, qui quatuor annis surdus fuerat, facto voto ad B. Jacobum, liberum ejus meritis recepit auditum.

63 Bonagirus quidam de Mantua, qui per annos sex auditum perdidera, visitato beati Patris sepulcro continuo recuperavit auditum.

64 Sacerdos quidam apud Ravennam, Joannes nomine, paralyticus effectus et toto corpore languidus, in visu et voce adeo debilitatus erat, quod nec legere nec cantare valebat; insuper et artetice doloribus gravabatur. Cumque ad sepulcrum B. Jacobi nocte una cum devotione et reverentia pernoctasset, liberatus est plene a cunctis gravaminibus supradictis

65 Quidam de b Valle-Amonis Faventiae diœcesis, Servatus nomine, decem annis paralyticus fuit, intra quos diebus et noctibus caput vellementer et continue agitabat. Hic accedens ad B. Jacobi venerabilem sepulturam, perfecte curatus est.

66 Apud Castrocarium mulier quædam, Æmilia nomine, epilepsiam sic horribilem passa est annis septemdecim, quod infra prætaxatum annorum numerum regulariter in omni die ter cadebat ad minus, et passione illa terribiliter concutiebatur: quæ ve niens ad beati Patris sepulcrum, oratione facta, ejus meritis fuit perfecte sanata.

67 Florentinus quidam, Sentinus nomine, Faventiae habitans, quadam die dum solus esset, sensit se subito a quadam manu tangi; et dum se undique verteret, et neminem adesse consiperet, tanto fuit stupefactus horrore, quod statim usum loquela perdidit. Cumque nil ei prodessent auxilia medicorum, ad B. Jacobum se devovit. Post quinquaginta autem dies ab horrore prædicto, ad sepulcrum ejus accessit: et facta ibi brevi oratione, solntum est integraliter vinculum linguae ejus.

68 Navis quædam in mari Adriatico, dum a c Portu

B. Jacobi
meritis
tempestas
sedatur.

equo vultu
restituitur,

mutæ loque-
la redditur,

lapsa cereis
contracta
sanatur:

A Portu Volanæ per millaria circiter viginti quinque distaret, tanta fuit tempestate quassata, quod propter procellas maximas et ventum fortissimum, qui in ipsa erant nou valentes conatu proprio se juvare, de rebus et vita pariter desperabant. Erat autem inter ipsos Foroliviensis quidam, Nicolatus nomine, qui induxit socios, ut omnes devote B. Jacobum de Venetiis invocarent: cujus ceteri acqniescentes consilio, Beatum cœperunt vocare Jacobum, voventes se ejus sepulcrum visitaturos, si eos a periculo liberaret. Oratione completa et emisso voto, statim illa tempestas B. Jacobi meritis est sedata.

69 Duo juvenes de Forolivio, qui fratres erant et communiter habitabant, equum habebant admodum sibi gratum, quem quodam mane in stabulo mortuum invenerunt: super quo vehementissime constri stati, diligenter scrutati sunt si vitæ signum reperire possent in ipso. Cumque omnes advenientes absq[ue] dubio ipsum vere mortuum judicarent, cum motu penitus privatus esset et sensu, et esset horribiliter tumefactus; nuntius pro illo directus est, qui ferramenta de pedibus removeret, et ad excoriandum ipsum faceret asportari. Interim unus ex prædictis fratribus. Conus nomine, dixit fratri suo:

B Credo, frater, si devote invocaremus B. Jacobum de Venetiis, per quem Dominus tot et tanta mirabilia operatur, quia Deus ejus meritis nobis vivum et sanum restitueret equum istum. Quo fideliter annuente, votum ambo pariter emiserunt, quod ejus venerabile sepulcrum discalceatis pedibus visitarent, et equum cereum offerrent, si equum eis restitueret vivum. Tunc frater alias, Manfredus nomine, mortuum equum apprehendens per aures, fidi voce clamavit dicens. Surge in nomine B. Jacobi. Statim autem, servi Christi, invocato nomine, omni evanescente timore, qui mortuus fuerat restitus est vitæ, nullum penitus habens infirmitatis vel debilitatis indicium.

C 70 Apud Solarolum Faventinæ diœcesis, quedam mulier, Alberta nomine, superveniente in ipsam suita passione, usum linguae sic totaliter perdidit, quod nec minimum verbum exprimere poterat. Cum vero sic diebus pluribus perdurasset, et nec subveniri ei in aliquo posset auxilio medicinae; ad beati Patris Jacobi suffragium se reduxit, et nutibus innens suis ut potuit, petivit duci ad venerabile sepulcrum ejus. Et cum ad Fratrum ecclesiam pervenisset apud Forolivium, antequam ad sanctam sepulturam accederet, signo quo potuit Confessorem petiit: Quod vocato, ad ejus pedes humiliter se prosternens, ostendit se habere magnum desiderium confitendi: cumque a Fratre ei data benedictio fuissest, ad sepulcrum B. Jacobi ducta est: factaque ibi brevi oratione surgens, et accensas candelas ad ejus imaginem offerens, statim ruptura et sonitu quodam intra guttur ejus facto, nomen B. Jacobi, audente populo, invocare cœpit, loquelæ usu et officio ei plenarie restituto.

D 71 Dum Ferrarieus quidam, Bartholomæus nomine, ex quodam casu collum confractum haberet, propter quod caput super collum denodatum stare non poterat, sed super pectus cadebat; in lecto positus, audivit a pluribus de miraculis magnis et multis, quæ divina virtus per merita B. Jacobi de Venetiis in Forolivo faciebat. Ipse autem, qui vicinam sibi mortem esse putabat, accepta fiducia de virtute ejus, eidem Patri humiliter se devovit, promittens se ejus sepulcrum discalceatis pedibus visitaturum, si eum pristine restitueret sanitati. Statim autem facto voto obdormivit paululum; confessimque exitatus a somno, vidit virum quemdam venerandi aspectus, albis induitum, qui ab eo recedere videbatur, invenitque se pleuarie liberatum.

72 Anno insuper millesimo quadringentesimo D septuagesimo tertio, die duodecima mensis Augusti, cum terræ motus magai fieri cœpissent, et per dies plurimos incrementes perdurassen; Cæsenatenses (major enim inter Civitates Romandiæ ex hu-

ex MSS.
guidam in-
curabili
morbo la-
borans,

jnsmodi terræ motibus Cæsenam timor invaserat) relictis domibus die noctuque loca sub divo incolebant: Fratres etiam Conventus Cæsenæ, eodem perterriti timore, hortum sibi delegerant in dormitorium. Quo factum est, ut Frater quidam, Sebastianus nomine, Faventinus, Vicarius Conventus, cum et ipse per dies multos cum aliis in horto dormisset, infirmitatem quamdam ex aere et soli humiditate contraxerit: adeoque hujusmodi infirmitas invalidit, ut latns ac femur et crus alterum sibi totaliter invalidum ne emortuum redderetur. Quare cum multum temporis pro sanauda qua tenebatur ægritudine expendisset, et defecissent medicorum remedia, nulla que posset sibi arte subveniri; ad D. Jacobum se convertit, ejus auxilium imploraturns. Seuserat quidem ejus virtutem antea per multos annos, in alia quam passus fuerat infirmitate: a qua cum ejus meritis meruisset liberari, in devote et gratæ mentis signum singulis diebus septem Psalms pœnitiales cum Letaniis dicebat. Fecit igitur in mense Decembbris a consanguineis suis equo se Forolivum portari. Cum autem ibi ad altare B. Jacobi in Missa confessus sacram Communionem accepisset; sub ejusdem B. Jacobi sepulcro marmoreo, quod quinque columnis fulcit, se locari a Fratribus fecit. Non poterat solus incidere, nisi quibusdam ligneis fulcimentis, quas d[icit] serlas vocant, fultas. Cumque a summo mane usque ad horam ferme vespertinam ibi permanisset, suavi quodam deteatus sopore, vidit quemdam Fratrem sui Ordinis (is erat B. Jacobus) leniter manu loca infirmitatis denulcentem, ac inquietem sibi: Confide, fili, quia sanaberis. Nec mora, a somno expergefactus, se sanum et incolumem, sicut audierat, invenit. Tunc protinus ex se ipso a loco in quo jacuerat exiliens, in adeptæ sanitatis perfectæ signum sic graliebatur, ac si numquam fuissest passus infirmitatem: contestabatur autem magnis vocibus, se B. Jacobi munere donatum sanitatem. Ad hujus vocem et miraculi magnitudinem, excita est universa civitas in laudem beati Patris: noverant enim quamplurimi, ipsum tali detentum infirmitate. Cœperunt autem Forolienses propensius ejus suffragia non incassum implorare: inter quos et filia Domini Juliani Custodis arcis Illustrissimi Comitis e Hieronymi, quæ gravi languore et ferme incurabili detenta, cum voto se vovisset B. Jacobo, sanata est. In horum autem testimonium extat Civitas Foroliviensis, et littera Domini Vicarii Reverendissimi Episcopi f[est] Cæsenensis.

ad B. Jaco-
bi sepulcrum
ductus cu-
ratur.

d

E 73 Alia autem miracula, ad ipsius beatissimi Patris Jacobi sepulcrum vel ad ejus invocationem divinitus facta, quæ fideliter sunt probata, pro vindicanda prolixitate nimia, ne legentis gravetur animus, in libello hoc judicavimus non scribenda. Nam præter omnia miracula supra dicta, infra viginti et octo mensium terminum, a transitu ejus, reperta suat miracula numero trecenta triginta octo: de quibus est diligens facta inquisitio, et quæ per manum publicam cum attestatione solenni in scriptis seriatim et expresse redacta sunt. Multa vero alia, quæ scripto commendata non sunt, in diversis mundi partibus cooperata fuerant, quæ a personis fidelibus sunt relata: in quibus repertum est, quod omnipotens Deus ipsius Patris meritis plures alios mortuos suscitavit, cæcos multos illuminavit, surdis auditum restituit, contractos consolidavit, contractos erexit, paralyticos, epilepticos, febricitantes, et hydropicos euravit;

Miraculorum,
ejus meritis
patratorum,
numeris et
probatio.

e

f

A curavit; multis loquela redidit, vulneratos sanavit, in carceribus compeditos et in hostium manibus constitutos miro favore eripuit, afflietis et desolatis multis veram consolationem exhibuit. In testimonium enim ipsius eximiae sanctitatis, Christi pietas et potestas continuare et multiplicare miracula non desistit, ad sui nominis gloriam et honorem, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus in secula seculorum. Amen g.

ANNOTATA.

a *Fluvius, qui Forolivum proxime ad Occiduum latutus altuit, a capite quidem suo Flumana dicitur; ubi autem civitatem attingit, et infra eam, Canalis della Socolia: ac denique accessu aliorum auctior, Ronci nomen obtinet; unde infra num. 62, Pons Ronci dicitur.*

b *Vallis-Amonis dicitur longus secundum huic fluvium tractus, ab Apennino usque Faventiam. Sunt autem in eodem via Flaminia tractu, pari 12 aut 13 milliarium intervallo, Faventia, Forolivum, Cæsena, de qua infra.*

B c Portus Volanæ, ad ostium Padi Ferraria transiuntis.

d Ferlæ, id est, Ferulæ, non a feriendo, sed ferendo, apte dictæ.

e An Hieronymi Riarii, qui Pontificis Sirti IV nepos superintendebat exercitu Ecclesie, sub imperio Ptni Ordelaffi, Domini Foroliviensis, contra Venetos et Mediolanenses adversus Papam colligatos?

f Carsena Episcopatum tunc obtinebat Antonius Ventorellus, ab anno 1463 ad 1475.

g *Hic Incipit tabella hujus Legendæ suprascripta, seu Syllabus Capitum, quem cum describi non curaverimus, utpote quibus satis videbatur ipsos titulos in decursu descriptos habere, non possumus nunc discernere, an et quid desit duobus supra notatis locis post numeros 37 et 44.*

ronymi usurpabat, Felix lingua, quæ non nisi de divinis novit texere sermonem.

III. In nomine Jesu proferendo uberrime flebat, quod etiam cum de Christi passione. Sanctorumque Martyrum, et præsertim S. Ursulae Sociarumque ejus sermo erat, præstebat. Secreta cordium ei divinitus revelata: propheticæ quoque spiritu donatus fuit. In sacramento Pœnitentiae administrando, saepe illius humeris insidens columba, rostro in ejus aures immisso, sensibiliter apparuit: et in propriis miseriis, ceterarum hominum culpis deflendis, ex ipsius oculis lacrymarum fontes seatebant. Animarum salutis negotium numquam Dei operoso ministro fuit otiosum.

IV. Virginitatem perpetuo illæsam custodivit, totamque vitam ab omni letalis peccati labore immunitam duxit. In malorum tolerantia invictissimus: ultius enim gravissimum, ipsius pectus assidue corrodens, ita quatuor annis occultavit, ut ne minimò quidam gemitu aut suspirio acerbissimum dolorem proderet: nec propterea quidquam de consuetâ sui corporis maceratione remitteret: jamque in ipso, ob decrepitam ætatem assiduamque regritudinem E semimortuo, solus Christus vivebat.

V. Sui obitus diem divina revelatione prædixit; qua adveniente, illico ex pristino ulcere ita convalluit, ut ne exiguum quidem ejus vestigium in eo amplius appareret. Ecclesiasticis deinde Sacramentis munitus, dum una cum ceteris Fratribus alternis vicibus Deo psalleret, defixis in cœlum luminibus, ex corporeis vinculis lætissimus animus ad Superos evolavit, anno salutis millesimo trecentesimo quarto decimo, ætatis suæ octuagesimo tertio. Triduo corpus ejus, ob advenientis populi concursum, inhumatum, mirificum odorem spiravit, piis fidelium manibus vestium particulas decerpentibus.

VI. Miraculorum gloria illustris, et qui vivus multos juvit, mortuus indigentibus prodesse non destitit. Leprosos mundavit, surdis auditum, mutis loquela, gressum claudis redidit; parturientibus dolores eripuit, narium ulceræ sanavit, semivivam ad vegetam valetudinem reduxit, mortuos ad vitam revocavit, omnibus omnia factus profusissimæ beneficentiae præbuit exempla. Romæ S. Sebastiaoi templum clausis januis penetravit. Quamobrem in Beatorum numerum relato, festum ejus ac officium Clementis VII primum, ac deinde Julii III jussu apud Forolivienses, postmodum Pauli V etiam Venetiis institutum. Gregorius quintus decimus in universo Prædicatorum Ordine celebrari voluit. F

HYMNUS.

Summe felix Ecclesia, lætare novo gaudio,
Per quam cœlestis Curia novo relucet radio.
Jordanis transit fluvium Jacob cum turba duplice;
Fert Augustini radium, et lilyum Dominici.
Fulget Prædicatoribus sidus, per orbis cardinem,
Refulgens in virtutibus, quorum decorat Ordinem.
Ad Jacobi corpusculum columbam Sancti Spiritus,
Et gratiarum vasculum Salvator misit cœlitus.
Novum sentitur gaudium, nova prodeunt miracula:
Dant ægris ossa præmium, exultant omnes in secula.
Sit laus Patri cum Filio, Sancto simul Paraclito,
Cui Jacobi confessio nos juugat parens debito.
Amen.

COMPENDIUM VITÆ

in Lectiones, Apostolica auctoritate editas distributum.

C **J**acobus Salomonius Venetus, nobilissima familia natus, in ipso ineuntis ætatis flore parentibus oratus, sub avia disciplina, mirificos in litteris ac pietate progressus fecit; Evangelico accepto consilio, ut nudus nudum Christum sequeretur, patrimonio in pauperes distributo, Prædicatorum Ordinem elegit, in quo sexaginta sex annis sanctissime vixit, sola contemptione voluptatis et contentione virtutis, ad S. P. Dominici exemplar totum in sese exprimentum aspirans.

II. Humilitatem adeo servavit, ut virtutes omnes ac miracula, quæ ex divina liberalitate indies patabant, diligentissime absconderet. Caritate in Deum et proximos, præcipue pauperes, ita ardebat, ut Pater pauperum communis elogio diceretur. In assidua divinarum rerum meditacione, tanta animi voluptate perfundebatur, ut saepe in extasim raptus, omnino immobilis subsisteret. In ejus ore non nisi Deus ac divina versabatur: hinc saepius illud Hie-

DE B. VITALE A BASTIA

EREMITA TERTII ORDINIS S. FRANCISCI

IN ASSISIENSI UMBRIÆ DIOECESI.

G. II.

SYLLOGE HISTORICA

De vita, miraculis, translatione, et cultu ejus.

ANNO
MCCCCXCI.

Patria.

Bastia, locus in agro et diaecesi Assisiensi, iersus urbem Perusinam, patria fuit B. Vitalis, qui hinc cognomen traxit. Ast apud Assisienses assumpto habitu et regula tertii Ordinis S. Francisci, relictis omnibus quæ possidebat, anno millesimo quadragesimo septuagesimo secessit ad eremitorium, mille passibus ab Assisio dissitum, ubi prope Ecclesiam B. Mariæ, de Viola dictam, in quodam sacello vitam solitariam ultra annos viginti duxit, in aspera paenitentia et summa perfectione. Erat conversatio illius cum Deo in oratione et contemplatione: erant exercitia in jejuniis, corporis castigationibus, et sensuum suorum mortificationibus. Porro ex quo Eremita od dictum locum migravit, numquam ignem aut lumen accendisse fertur. Paupertatis rigidus sectator, tunicum et habitum gestabat segmentitum ex panno vili et rudi, ac nudis semper pedibus incedebat. Vinum aut obsouium aut quidquam sale conditum non gustabat. Ne vinceretur a somno, solebat cæsarium prominentem supraposito ligno intexere, uliisque modis soporem repellere. Ita meritis virtutibusque repletus, mortuus est die xxxi Maji anni MCCCCXCI; ac populo venerandus, miraculis clarus, lapideoque reverenter fabricato sepulcro impositus, atque in suo sacello sepultus: ubi postmodum ad ejus honorem Ecclesia fuit constructa, cum a Deo multis ac variis miraculis ejus sanctitus esset declarata.

B
Vita sancte
peracta:

plus Obitus
anno 1491.

C 2 Quæ pouca ex plurimis ad notitiam posteriorum pervenerunt, sunt ista: Scholasticus quidam memoriam et loquelam amiserat, qui cum sacras ejus Reliquias visitasset, utramque recuperavit. Puer defunctus, a parentibus ad ejus sepulcrum delatus, ejusque intercessiōnibus commendatus, ad vitum est revocatus. Quidam Tudertianus, morti adjudicatus, cum B. Vitalis implorasset patrocinium, carcere vinculisque divinitus reserrotis ausguit. Demum per plurimos annos obseci a

dæmonibus, et disrupti, ad tumulum ejus curabantur. Quare tanta miraculorum operatione excitati cives, corpus ejus elevavunt, quod ex recessu in solitario loco constructa, cum solenni pompa ad ecclesiam Cathedralem translatum est, die xxii Septembris, anno supra millesimum et quingentesimum uno, et depositum in sacello in ipsius servi Dei honorem dicato, quod Capella S. Vitalis appellatur Imago ipsius, tam in priori ecclesia, quam in Cathedrâl venerationi publicæ exposita visitur. Dies autem natalis ejus in urbe et diaecesi Assisiensi sub ritu duplici celebratur xxxi Maji, et festum translati corporis xxii Septembris. In ipso autem festo ad ejus honorem instituitur per urbem solemnis processio, ubi præterea est nobilis et numerosa Confraternitas, S. Vitalis nuncupata.

3 Arturus du Monstier in Martyrologio Franciscano retulit eum ad diem xxv Novembris. Nos in hac relatione secuti sumus potissimum Ludovicum Jacobillum, qui Fuljinu loco plane vicino Vitas Sanctorum ac Beatorum Umbriæ conscripsit. Ad eundem diem xxxi Maji, retulit eum Ferrarins in Catalogo Sanctorum Italiorum, et alio Catalogo generali. Waddingus eumdem celebrat in suis Annalibus ad annum 1491 num. 42, qui corpus in urbem translatum asserit anno 1599. Verum cum Jacobillus eam translationem retulisset in primo tomo ad annum 1510, in Additionibus et Correctionibus tertio tomo adjunctis, ubi etiam meminit Waddingi, ascribit ad annum 1509; facilis autem error potuit contingere in cifra apud Waddingum, ut scriberetur annus 1599. Præterea addit Jacobillus, ex Indice castrorum et villarum Comitatus Assisiensis, esse ibidem pagini sub titulo S. Vitalis eam ecclesia illi dicata, in quo numerantur centum et quindecim familiæ. Alii auctores, qui de B. Vitale agunt, citantur plurimi a dictis Jacobillo et Arturo, ad quos lectorem remittimus.

Translatio
corporis facta
an. 1509.Officium
Ecclastical-
cum.
Eecclesia paro-
chialis illi
dicata.

DE B. BAPTISTA DE VARANIS

ORDINIS PAUPERUM SORORUM S. CLARÆ.

CAMERINI IN UMBRIA.

COMMENTARIUS PREVIUS.

B. IV.

De ejus familia, titulo ac cultu Beatae, anno ac die mortis, Vitæ autographis
et Supplemento, aliisque Opusculis.ANNO MDXXVII.
Ex domina-
trice pridem
Camerini fa-
milia,

Leander Albertus in descriptione Italæ pag. 425, inter nobiliores Umbriæ civitates Camerinum numerans, diu, inquit, in ea Principatum tenuit Varanorum illustris familia, ex qua vir armis strenuus, et consiliis prudentiaque multam pollens fuit, Gentilis (xviii Maji in Annotatis od Translationem S. Venantii littera claudatus) cui Rodulphus filius successit: qui Gentilem Pandulphum et Gerardum (scriptores Camerinenses Berrardum appellant) ex prima conjugie; Petrum-Gen-

tilem et Joannem, ex altera suscepit. Secundi per coniurationem primorum germanorum perierunt... quo scelere per urbem evulgato, concursu populi Gentilis-Pandulphus et Gerardi liberi quinque (nam ipse Gerardus paulo ante Tolentini cæsus erat) trucidati sunt, anno post Christum natum MCCCCXXXIII. Ita in libertatem sese asservit civitas, sed annis solum decem eam tenuit. Etenim relictos ex patre Julio-cesare Varano liberos Rudolfum et Julium-Casarem miserata, eisdem honorifice revocatis se subdidit. Ho-
rum

AUCTORE D.

A rum Junior, cum sub Nicolao V et Sixto IV Pontifi-
ciarum copiarum summum imperium tenuisset, Venetis
primum, deinde Matthæo Corvino Hungariæ Regi eo-
dem in munere egregiam navavit operam, tam primo
virilis ætatis vigore utilis extraneis, quam postea mortuo
fratre seniore civibus; laudatus a Sansovino, quod ur-
bem adficiis multis exornavit ac munivit, templum

D. Marie in suburbio construxit, Cives optimis
institutis, gratiis, ac beneficiis benevolus restituit:
castra Serra-vallis, Ploraci, Lanciani, Beldilecti,
S. Anatolie, Agelli, ac alia loca instauravit; viva-
rium in planicie spatiostissimum securus flumen Po-
tentius stravit, murisque undique cinctus.

2 Hic tantus talisque, ex Joanna Malatesta, Sigis-
mundi Ariminensis Principis filiu, quam vixdum octen-
uem sibi desponderat (sive firmandæ propriæ potentiar-
consa il fecit, sive inductus in spem illius quoque ci-
vitatis dominum jure uxorio, si masculi deficerent, ali-
quando obtinendi) processu temporis gennit filios qua-
tuor, filiamque Camillam, natam anno MCCCCCLVIII die
IX Aprilis, cuius causa istæc ottigimus; nuncupatam
vero anno MCCCCCLXXXI in Religione Baptistarum, cui
scriptores plerique hoc seculo titulum Beatæ absque

B scrupulo tribuunt. Cultum curte huic nomini convenien-
tem probuut ea, quæ anno MDCXXX edidit novissimus
Vitr scriptor Multhæus Pascuccius, Presbyter Cong-
gregationis Hospiti Camerinensis, agens de Corporis
translatione et honore lib. 3 cap. 13. Narrat enim
quomodo trigesimo anno a morte, repertum integrum,
ac dенно terra conditum; anno deinle MDXCI refos-
sum iterum sit, in ossa quidem resolutum, sed suavis-
simum odorem spirans; lingua autem (quæ citissime
diffluere in cadaveribus solet) integra, succulenta, ac
rubicunda. Et ossa quidem novæ arcæ decenter im-
posita; linguam scorsim in proprio reliquiario ad re-
verationem collocatam ait; accedente proenlubio con-
sensu Ordinarii Hieronymi de Bobus, aut saltem ejus
tunc Romæ degentis Viciorum.

3 Neque est quod vereamur, Beatam vocando, et
locum ipsi hic tribuendo, impingere in decreta Ur-
bani VIII, circa reverationem nondum Canonizatorum,
anno MDCXXV irritum facientia quidquid citra expres-
sam Sedis Apostolicæ licentiam, aut temporis immem-
orabilis privilegium, fuerat recentiori cujuscunque
auctoritatis indulgentia receptum usuque introductum.
Siquidem iis non obstantibus, ipsius Pontificis quondam
Secretarius primus, quem appellant Status, D. Scipio
Savini, Archidiaconus Camerinensis, tam Reliquiarium

C quam Sepulcrum et Arcam renovari curavit, sic ut
conspici per crystallos obductas possint singula. Ita
fuisse eadem anno MDCXXXIX religiose visitata a Pon-
tificiæ somilia Matronis primariis narrat idem Pas-
cuccius. Post has, eodem similis religionis causa acce-
dentem D. Annam Colonnam, D. Taddæo ipsius Popæ
nepoti nuptam, honoris et reverationis ergo comitatus
est Illustrissimus Æmilius Alterius Episcopus Camer-
inensis: qui postea Pontifex Clemens X et predicto-

et a matre
principibus
religiose visi-
tatas,

atque impres-
sa miracuta,

cultus sub
Clemento X
victus,

lampades; frequeotesque eo accurrere, non Came-
rinenses dumtaxat, sed etiam extraneos: quæ sus-
picari me faciunt enidem Clementem X, qui pro sin-
gulari suo erga Camerinenses affectu eorumdem Pa-
tronum S. Venantium universali Ecclesiæ colendum
præcepit, istius quoque Beatæ cultum probasse ouxis-
seque, etsi ea de re nihil certi intellexerim.

4 Paulo fusijs hæc dicenda fuerunt, quia pro Beatæ
titulo tribuendo Baptistæ, non solum non facit tem-
poris memoriam hominum antecedentis præscriptio,
quippe vix centum annis ante Urbani decreta mortuæ;
sed neque temporis presentis paulum antiquioris usus
apud scriptores Franciscanos, immo nec opud Cameri-
nenses. Nam prima quæ Vitam ejus, quam ipsam

tice titulo
Beatæ anti-
guiores ab-
stinuerint,

scripserat, in meliorem (ut Pascuccius loquitur) for-
mam redigit, Sor. Euphrosyna della Cornia, anno
MDLVII hunc ei præfigit titulum: In nomine sanctissi-
mæ Trinitatis. Incipit vita fel. mem. Illustris Do-
minæ Baptistæ de Verano, Ordinis S. Claræ, quæ
fuit filia Illustris Domini Julii de Verano, olim
Domini Camerini in Umbria: quæ suam virginia-
tatem consecravit Domino Iesu Christo benedicto,
vero sposo suo: quæque sua sancta vita et ope-
ribus bonis meruit multa familiaritate sponsi spi

E Jesu Christi frui, ab eoque accipere multas con-
solationes spirituales et revelationes, præsertim de
octo doloribus mentalibus, quos pertulit Jesus Chri-
stus vivens in carne mortali; et inter alia mirabilia
epistolam unam circa modum suum vivendi in ad-
versitatibus suis, dictatam a Domino Iesu Christo,
ab ipsaque. Christo dictante, manu propria scrip-
tam. Eudem pene titulum, pauculis verbis mutatum
vel auctum legere est ante Vitam, anno MOCXXIV Ma-
cerutæ impressam ubi solum dicitur Veneranda Mater,
Soror Baptista Varani. Eodem cautela, qua Sor.
Euphrosyna utilitur Gonzaga Generalis Ord. Francis-
cani anno MOLXXXVII in opere de Origine Seraphicæ
Religionis, parte 2 in Prov. Marchiæ monasterio 8
pag. 217, sotisque habet primo Nobilissimam, deinde
Pientissimam Sororem appellare. Nec plura Wod-
dingus: nam in Annualibus ad an. 1492 Gonzagæ
verba describit: ad annum vero 1509 elegans ritæ
summarium collocans, solum nobilem et piam Cla-
rissam vocat. Eadem Waddingi abbreviatori Haroldo
simpliciter dicitur, sancta, nobilis, et erudita Virgo;
nusquam absolute Sancta vel Beata Baptista, ut passim
ejus generis alia. Mirabilis porro est, quod Artnrus
a Monasterio, neque in Martyrologio Franciscano,
neque in Gynecæo sacro, Baptistæ meminerit; alias
minime parcus in multiplicandis Ordinis sui Sanctis
ac Beatis, ut illi ignorata potius quam prætermissa
videri debeat.

5 Primus, qui Beatæ titulo usus sit, videtur fuisse
Bartholomæus Cimarella: cui Chronicis Minorum, a
Marco Ulisipponensi compositis et a se Italice versis,
addidit partem 4 impressum Venetiis an. MDCXXI cuius
lib 7 præfigitur Vita spiritualis et inflammæ Jesu
Christi sponsæ, B. Baptistæ Varanæ, Principis
Camerini, Monachæ Ordinis S. Claræ: et hoc exem-
pli factum videtur, ut in exemplo Camerinensis editio-
nis, quod apud nos est, in prima libri pagina veteri
atramento adscriptum inveniatur, B. hoc modo Vene-
raada Madre B. Suora Battista. Post Cimarellam
eadem licentia usus invenitur in sua Historia Camerini
MS. Anglus Benigni, Canonicus Collegiatæ ecclesiæ
S. Venantii, I. V. D. Camers, allegatus n Ludovico
Jacobillo, circa titulum Beatæ utrumque secuto, Tomo
1 de Vitis Sanctorum ac Beatorum Umbriæ, iuppresso
sub annum MDCLVII ad vii Aprilis; et rursum anno
MDCLXI in Toma iii, ubi supplentur defectus priorum
tomorum pag. 476. Angeli istius hæc verba leguantur
apud Pascuccium: Nec tacere debeo, quæ Deus per
sexum fragilem operari dignatus est, atque imprimis

Ipseque Wad-
dingus,

et absit a
Martyrol.
Francise.

Capit ea sic
appellari hoc
seculo,

a variis scrip-
toribus.

per

A per B. Baptisam de Varanis, quæ ad vitæ austertatem excellentiamque Christianam, quam Ordo S. Claræ profitetur, varias observantiae regularis perfectionisque religiosæ institutiones adjuvit. Sequuntur deinde alii aliisque recentiores, relati a Pascuccio lib. 3 *Vitæ cap. ult. ac nominatim Fr. Cletus Calcagna, seu quis alius, qui compilavit Catalogum Sanctorum ac Beatorum Religionis Franciscanæ in Marchia Anconitana; P. Carolus Casalicchius Societatis Jesu, in libro cui titulus, Utile cum dulci mixtum, impressa Neapoli sub annum MDLXXI Decade 3 Argutia 2; P. Antonius Gulielmus, in libro Reflexionum supra mysterium sanctissimæ Trinitatis, Discursu 29; aliisque minus noti nobis, et quorum non allegantur expressa verba, sicuti priorum; ut minus certum nobis sit, utrum æque ac illi Beatæ titulo Baptisam officiant.*

6 Prater eam quam exposui superius venerationem religiosam sanctorum ossium ac lingue, etiamnum incorruptæ, nulli certo tempori affixam; non invenitur ullius particularis diei observantia apud Camerites, quo illi publico cultu quotannis recolant B. Baptisæ memoriam: ino incertum din ipsis fuit, quo die mortem obiisset illa. Præcitatius Jacobillus, primus diem ag-

gressus determinare, notaverat vii Aprilis, uti dixi: quod deinde ex aliena sententia in Supplemento retractandum duxit. Æque incertus passim erat ejusdem mortis annus: quem cum idem Jacobillus nescio quo auctore numerasset m, qui Christianis Jubilæus fuit, ab Alexandro nempe Pupa VI reseratus; sequacem mox habuit Lucam Waddingum in libro de scriptoribus sui Ordinis, sub annum MDCL edito. Neque postea, octavum Annalium suorum tomum conterens ipse, ruridemque in epitome contrahens Franciscus Haroldus, quidquam exploratus habuerunt; cum neque ex traditione, neque scripturis monasterii, aliquid suggesteretur ad tollendum incertitudinem; ambo tamen epitomen Vitæ ad annum MDIX retulerunt, etsi needum vidissent Breve Julii II, Firmanis civibus anno MDV potestatem facientis, pro novi monasterii fundatione Camerino ossumendi Baptisam de Varanis, et Angelam de Ottonibus. Quod si uidem vilere potuissent epistolam ejusdem Beatæ, Camerinensi monasterio jam cum summa Abbatissæ potestate præfectæ, datam Fr. Joanni Fanensi anno MDXXI, indubie vitam ejus longius protraxissent.

7 Prodiit tandem Camillus Lilii Cumers, postea

C Parisiis mortuus cum titulo Historiographi Regis Francicæ, qui parte 2 Historiæ Camerinensis lib. 9, apud Jacobillum in Supplemento prædicto, sic loquitur: Ultimo die Maji MDXXIV, cum magna sanctitatis fama obiit Soror Baptista de Varanis, cui Dux Joannes-Maria de Varanis, frater suus, fecit solennes exequias, lugubribus una cum tota sua aula vestitus: verumque apparuit, quod de ea prædictum fuerat, neminem alium ex familia Varana ita aeternam acquisivisse famam, sicut acquisivit hæc religiosa Priaceps, morum viteque sanctimonia immortalem memoriam in mentibus Cameriaensium adepta. Credibile videbatur, quod inter scripturas monasterii frustra requisiverunt alii, inter ipsius dominus Varanæ ephemerides repertum fuisse a Camillo. Hunc ergo annum, jam ei adscribem; motus insuper auctoritate Angeli Benigni, a Pascuccio allegati sub eadem zyfra anni 1524; quamvis idem Pascuccius, in allegandis Camilli præfati verbis, scripsisset 1525, typographicæ, ut existimabam, errore; quando ex eodem auctore Vita colligens Supplementum, ea de initiosis Capucinorum referri a Beata vidi, quæ ad certiorum notitiam Joannis de Terra-nova Annalesque tam Franciscorum quam Capucinorum collata, necessario evincent serius etiam Beatam obivisse et ultra annum MDXXVI prorogasse Vitam. Itaque proximum annum

sumpsi, ut prius illa defuncta sit, quam frater ejus D. Joannes Maria, primus et ultimus Dux Camerinensis, peste mortuus anno MDXXVIII. Diem tamen ultimum Maji retinui, ne nihil Camillo tribuerem; quem existimo in assignando anno ideo solum errasse, quia non certo exploratum habuerit initium Capucinorum, cui haud diu supervixisse Beata probabatur aliude.

8 Ceteruni eademi Baptisticæ humilitas, que fecit ut celestes favores, ipsi per extremos XXIII annos mortalis hujus vitæ impensis, nos lateant; atvrno etiam silentio pressisset eos, quibus antea fuit cumulata divinitus, jam inde ab anno etatis sue decimo, nata (ut scribit ipsa) anno MCCCCLVIII die IX Aprilis; nisi anno MCCCCLXXXVIII adeo vehemens in eam incubuisse tentationum diabolcarum tempestas, ut post horrendam tristum fere annorum luctam, tandem coacta facerit totam anteactæ suæ vitæ historiam Patri suo spirituali perscribere; eidem, a cuius fructuosis concionibus initium primæ erga Passionem Dominicam devotionis habuerat; quique postea Vicarius Provincialis, ipsam in Camerinense monasterium adduxerat; ac demum mortuo Fr. Petro de Moliano ipsius Confessario, pro Patre spirituali esse eidem cooperat a sex circiter mensibus, quando ipsa illi omnia cordis sui arcana aperuit, prolico quod ex Italico Latinum dabimus scripto, mense Martio anni MCCCCXCI. In hoc cum prædictus Fr. Petrus de Moliano multum laudetur, et quidem velut ante semestre mortuus n. 35 et 48, mirum est quomodo non solum Waddingus, ad plura distractus; sed etiam Pascuccius, uni hinc rei intentus, sic potuerunt errare; ut dicentes, prædicatorem illum, de quo supra, fuisse ipsummet Petruam de Moliano, eodemque præcipiente scriptam a Beata esse eam de qua agimus Vitam.

9 Ilanc porro describendam, ut ait Pascuccius ex eo quod Camerini inventur autographo (Protocollo vocabimus) curavit P. Sebastianus Grandi, S. Philosophi Nerii dilectus discipulus, et Congregationis Oratorii Cameriaensis, quod Hospitii vocant, fundator laudatissimus, rogatu P. Juvenalis Ancina, Oratorii Romani Presbyteri, postea Episcopi Salutensis; Patrum item Congregationis Neapolitanæ, exemplar nancisci desiderantiam. Tali autem occasione usus P. Dominicus Passinus Caiers, prædicti P. Sebastiani discipulus, eundem in capitula aovemdecim divisit, ac Maceratensis typis subjiciendam curavit anno MDXXIV, qui erat ab ipsis morte ferme centesimus; idque sub auspiciis ejus qui tunc erat Camerinensis Episcopus, Joannes Baptista F. Alterius, Germanus frater sui postea successoris Emissi, ac denique Pontificis suam, ut diximus. Et hæc editio verbotenus etiam convenit, cum MS. quod habemus egrapho Sororis Euphrosinæ supra laudata; eo solum excepto, quod huic, sub nota diei III Martii finito, desint ea quæ postea scripsit, et habentur edita sub nota diei XIII. Hoc autem mihi occasionem dedit suspicibili, duplex Camerini autographum inveniri, sub duplice data; quorum unum quidem transcripterit Euphrosyna, aliud ab ipsamet Beata (cum mittendum Patri spirituali, sua denuo manu id forte rescriptsset) nounullis ad finem additis auctum, Passinus eliderit. Itaque quod habebum egraphum MS. secutus, Latini ipsum feci, ultima loca addens illa quæ insuper apud Passinum inveneram. Cur autem deinde consilium mutaverim, aliquam aliunde acceptam versionem prætulerim propriæ, causam accipe.

10 Bartholomæus Cimarella, tribus, ut initio dixi, annis ante Passinum (quod ipsum fortasse latuit, mihi certe diu ignotum fuit) Venetiis ediderat Partem quartam Chronicarum Ordinis Italica lingua, atque in libri 7 fronte collocaverat Vitam B. Baptisæ Varanæ, scriptam ab ipsamet ad suum Confessarium, ut habet titulus. Hanc meus pridem adjutor Conradus Janningus, tunc Theologix operari dans in Romano Collegio

Dies et onus
mortis diu
incerti,

et Aprili ac
seculo 16 mo-
le attributi,

videbantur
innovisse ex
Camillo
Lilia:

sed etiam hic
erravit in
anno.

AUCTORE D. P.

E priora ipsamet
divinitus
scribere
coacta fat.

Ea Maceratæ
pridem, edita
ex Camerinen-
si protocollo,

et a nobis ex
MS. Latine
reddita

Venetiis etiam
ex autographo
altius inserta
Chronicis,

EX MSS.
et Latina
facta a C
Janningo hie
dantur.

A *legio, reperiens ibidem in Bibliotheca, et suavissimi a devotissimi argumenti captus dulcedine, simul etium sui in Italice lingua profectus experimentum facturus, Latine vertit transmisitque Antuerpiam; cum librum ipsum mutare commode non posset, neque cito speraret inveniendum venate exemplar aliquid. Illum ergo versionem contuli cum mea, ipsoque Italico contextu quem hic habebam: invenique Cimarella: contextum pluribus locis auctiorem altera, phrasit etiam nouo diversum, signari die non in, sed xx Martii: nec potui aliud j. dicare, quam primon. quidem scriptiōnē ab ipsomet Camerini fuisse servatam inter alia sua opuscula; sicut illum transcripsit Soror Euphrosina (nam quod dicitur in nucleus ordinem ipsum redigisse, usquam apparet) secundum vero, quod erat Patri spirituali mittendum, interque transcribendum sic fuerat auctum mutatumque, in ea mansisse Conventu, ubi Pater ille postea obiit, et ubi ipsum deinde Cimarella reperit. Idecirco censui patiorem debere haberi contextum, quem Brata secundis curis recognoverat, et cuius a priori discrepancia posset vel in Annotatis indicari vel hisce signis [] contestui oppositis, ut significetur sic inclusa abesse a prima scriptione.*

B *Utinam vera alicui Sororum vel Confessariorum monasterii, post mortem Beatae, mentem injecisset Deus perteundi reliquam historiam vitæ, post dissipatas tentationum praetectorum nubes procul dubio haud minus sunete, imo sanctius traducet, præficiente per adversa virtutem! Cum autem id factum non sit, superest solum ut Pascueci novissimo labore fruamur, ad conficiendum qualemque Supplementum, omissis parvagis, quibus argumentum ille sum in tres libros dilatavit. Idem Pascuecius huic sui lucubratiōni triu ipsius Beata subiunxit opuscula, videlicet, Dolores mentales D. N. Iesu Christi, Considerationes devotas supra Passionem ejusdem, et Novenam beatissime Virgini Domine nostræ faciendum. Quæ omnia, licet devotissima sint, solum tamen primum, (quia acceptum diriuntur est, ipsumque jam habeo Latine a me redditum) Vitæ addam. De secundo dubitum ipse Pascuecius, ab illoane fecit ex B. Henrici Susonis operibus compilatum, an vero ut sit quod initio exercitationis sue spiritualis accepisse se dicit a Confessario, quodque inter sua semper servaverit, memor percepti exinde fœtus.*

et tractatus de
internis Chri-
sti doloribus;

attiu opuscula
indicantur.

C *In editione Veneta Cimarella, post Vitam prænotatam sequuntur alii duo tractatus; quorum (sicut Janninus indicat) brevior alter, monita quadam complectitur, Baptista adhuc seculari data, quæ primum scripsisse dicit in chartis (quod dolet) minus decentibus et abjectiis, Urbini, quinque mensibus ante Professionem suam, et transcripsisse anno MCCCCXCI ultimo Januarii, sex mensibus post mortem gloriosi Patris sui Petri Moliani: additum: et modi novem sunt anni cum habitu S. Claræ me indui. Alter Tractatus, qui longior et ultimus est, continet instructionem ad consequendam perfectionem, missam ad Sacerdotem Religiosum, filium suum spiritualem, cui varia intermixt de vita sua quoque ad progressum spiritualem conatu, nulla abjecta rebus quibus narrat nota temporis: et huc Tractatu subscriptur Italice, sicut antea, Ego Soror Euphrosyna della Cagna.... rescripsi hanc vitam spiritalem Beatae Sororis Baptistae Varanæ, ad instantiam enjusdam devote Religiosæ et in Christo Sororis carissimæ anno Domini MDCCLVIII. Multa ad historiam Vitæ spectantia ex ultimo isto tractatu decerpit Pascuecius, quæ inde collecta et in Capita aliquot digesta, Latine dabimus in Supplemento Vitæ: atque ita totum de Baptista commentationem absolvemus. Ceterum prædictis ejus operibus annuauerasse Cimarella potuerat, Carmina pleraque Latina et Vulgaria (utraque enim lingua exculta Beata erat) nec non plures Epistolas spirituales ad devotas personas, quæ ipse hinc inde delibat*

in Vita, et Waddingus laudat in libro de Scriptoriis. Nobis ista indicasse satis est, simulque significasse lectori, quod que verba originaliter Latine scripta inveniuntur in historia Vitæ, ea a ceteris ex Italico traductis invenies ipso charactere distingui. Placet etiam in margine notare diversam geminæ editionis Capitum divisionem, sub litteris B et D, utriusque Auctores Bartholomæum et Dominicum significaturis.

VITA

Ab ipsamet ad Patrem Spiritualem scripta,
ex impresso Italico Bartolomæi Cimarella,
Interprete Conrado Janningo S. J.

PROLOGUS.

Indicans occasionem et intentionem hujus scriptiōnis.

A *Admodum Reverende Pater, in Christo Jesu dilectissime, hisce tibi significo, quo pacto versata sim tota hoc mense Februario in summis angustiis, et pugna spirituali. Causa fuit vehemens imprimis fervensque inspiratio, cui pro viribus resitū, dubia, essetne an non diabolica tentatio superbi tumidique spiritus, cribrare me volentis, accepta ad hoc a Deo potestate, propter delicta et iniquitates a me commissas. Hinc omni destituta auxilio solatiisque humano, mōrens ad consueta orationis arma me converti, precando dulcissimam Dei Matrem, quanto potui affectu et amore, ut in tantis tenebris mentisque caligine, in quibus ob peccata inca me deprehendebam; id saltem luminis mihi impertiretur, quo cognoscere licet, essetne ista voluntas divina, an secus. Et ut verum fatear, Pater mi in Christo Jesu, salva conscientia possum dicere, me toto hoc mense, quasi mentis impotem fuisse, orto malo ex assiduo clamore, quo onerare cœlum non destiti, ut in tali lucta mihi succurreretur. Hac de causa, ut tam in soianis quam vigiliis, tam in oratione quam Officii divini recitatione, pacem aliquam reperiam; hodie secunda Quadragesimæ Dominica a, penultima Februarii, postquam sacram altaris Synaxin communiciavi, decrevi omnino obedire et obsequi dictæ inspirationi: alioquin enim frustra quietem desidero et F quero. Fauxit Deus, ut elegerim id quod ipse vult! et confido pro sua bonitate et gratia, id me elegisse potius quam oppositum. Nihilominus seu ita sit, uti dico, seu secus; nihil mihi inde tum in tuo, tum in divino conspectu manet, præter verecundiam et confusionem: et haec ratio ad obsequendum inspirationi potius me instigat, quam quælibet alia, quamvis multæ, et utilæ, et necessariae mihi propositæ fuerint.*

E
propletur
quod vehemen-
ti inspiratio-
coacta,

ad animum
suum ut-
rumque pa-
candum,

F
cum maxi-
ma sua con-
fusione,

b
explicatura
sit vita sue
spiritualis
initium,

2 Inspiratio porro, Pater mi b in Domino, hæc est quæ me sollicitam reddit ad consequendam salutem. Utque melius et quæ dictura sum capias; et quanti ponderis sint quæ dixi iudices; narrabo manifestaboque Reverentie vestræ, quæ nulli unquam homini patescet, nimirum vitam meam spiritualem; quodnam illius exordium, quis progressus ad hodiernum usque diem fuerit. Ita volo. O mi Pater, in hanc usque horam balbutivi cum vestra Paternitate, quando sive scripto sive verbo indicium quoddam dedi illius, qui me angit doloris: nunc vero tempus poscit, ut, invita licet, proferam quæ in imis præcordiis latent; et occultum vulnus, quod jam inde a tribus e annis afflictam hanc et peccatricem animam exedit, aperiam. Hic ille et fuit et est præacus tuus pungensque cultellus, qui cor meum transfixit; hæc

c

A hæc fait est que d'lanœ illa potentis militis Jesu, quæ usque ad penetratio cordis mei pertransiri. O mi Pater in Domino, ne tibi ægre sit vel tu diosum aures mihi præbere. Quippe ut altera Magdalena, ad pedes bovi Jesu prostrata, ita ego benignis tuis et paternis pedibus advoluta, humili procumbens, perfusa faciem lacrymam, pulore ac verecundia; humili expositura histriam infelicissimam meæ felicitatis. Et vero recte mihi videor illam appellare posse infelicitatem; quia peccatorum, infidelitatis, et ingratitudinis mœcæ ergo, in tale fel, venenum, et amaritudinem mihi coversa est. Verum, dilecte careque mi in Christo Jesu Pater, cum obtestatione precor, ut oculo illuminatae mentis tuae paterno atque commiserae respicias, consideres, ac perpendas, si est dolor sicut dolor mens.

B Quoniam loquendum mihi est de materia tanta tamque sublimi, id est de Deo, deque rebus divinis, clam a sola ipsius bonitate atque gratia patratis in anima mea; vere mihi videor omnem sensum amittere, cumque magno metu narrare ac scribere aggredior: et quia probe novi, totam me, quanta sum et in me nihil esse alind quam falsitatem ac mendacium; cum lamentabili atque intimo cordis affectu invoco benignum benedicti Domini Jesu Christi Spiritum, ut dignetur assistere et adesse huic meæ narrationi; quia ipse, scio, verum ac summum bonum, ipse Spiritus verax et simplicissimus, sine aliqua mixtura, atque veritatis puritatisque amator est; ut mihi det gratiam, qui possim sine fuso simpliciter narrare tibi, mi Pater, dona beneficiaque particularia, quæ ab ipso clementissimo Deo, Patre misericordiarum, indigna recepi. Atque ita fert animas suæ; fert, inquam, ut potius det minorem multum, quam addere vel minimum. Volo autem dicere sub titulo et sigillo confessionis e, ac propterea dico: Confiteor Deo omnipotenti et tibi Pater.

ANNOTATA.

a Anno 1491 littera Dominicale B, Cyclo lunæ 10, solis 16, celebratum fuit Pascha 3 Aprilis; utque adeo dies Cinerum inculit in 16 Februario.

b Hujusmodi tenerioris ac devotioris affectus expressiones plenamque absunt a Protocollo, ubi sere aliud non legitur quam Pater mi.

c Id est ab Octobri anni 1487: tunc enim hæc tribulatio caput, die mensis 11, ut infra habetur num. 47.

d MS. Camerin. Aenta lancea et potentissima.

e Hæc clausula primum fecisse debuit, ut sub ejusmodi præfatione scripta nemini, quoad rizit Beata, ausus sit communicare qui acceperat; postea vero etiam eis, in quorum manus illa renentur, movisse potuerunt religionem, ne perlegere præsumerent tali sigillo obsignata, quod sanctitatis fama lotus diffundi corpit, miraculo incorruptæ post annos 69 lingua. Idem acciderit tum Camerinensi Protocollo, tum Sororis Euphrasynæ egrapho: et sic ignota manserint toto sere seculo 15 magnalia, quæ Deus fuerat in sua famula operatus, et scribi voluerat, definito a se tempore in publicum lucem efferenda, ad solatium devotorum unimarum, ambulantum per viam divini amoris, sanguineis Redemptoris nostri vestigis signatam.

CAPUT I.

Puerile votum de Christi Passione hebdomadum recolenda, et hinc paulatim auctior devotio exercitiae pietatis.

S

cito, suavis et dilectissime in Jesu Pater mi, totam vitam meam spiritualem, secundum gratiam Dei, a te solo exordium principiamque duxisse. Cer-

tum mihi est, huic seruacionem tibi moturn admiracionem, videndumque fortassis incredibilem: scio namque, hæc te latere omnia; neque vero credidi unquam aut in animum induxi meum, fore ut isthac seu tibi seu cuivis alteri manifestare cogerer. Sed ausenla modum, et omnia Deo possibilia esso comprehendes.] a Persuadeas tibi velim, Pater, quod te ultiaum Camerini prædicante verbum Dei, ego, ut mea quidem fert sententia, annis amplius octo vel decimi nata non eram: sed tu id recte suppatabis, si memor sis, a quanto tempore, hic præsiceris. Ego, non Aprilis die, anno annum Domini anni b Jesu Christi; quia vero nata sum anno MCCCCLVIII, subfrahe ab aannis XXXIII numerum illorum, qui ab ultima hic facta prædicatione tua effluvere: quod reliquum est, ætatem tuam temporis meam indicabit. Die Veneris sancta, volui sponte mea sanctæ et proficiæ mihi concioni tuæ interesse; ac interfui, non modo (quæ Spiritus sancti gratia est) attenta, sed omnino abstracta a sensibus, instar hominis audientis quæ numquam ante audierit; videbanturque tunc mihi res istæ, quas dicebas, non jam peractæ, sed mox peragendæ. Unde probe intelligis, cajus astatat cunusque paritatis ac simplicitatis eram quæ, cum tu dixeras, Dominum nostrum: Jesum Christum adiunctum esse ad Herodem, ab eoque, si loqueretur, liberandum; tanta ipsius commiseratione me motam sensi, ut precibus a Deo postularem concedi, ut Jesus ille meus loqueretur, ac Herodi responderet, quod mortis supplicium evaderet. Verum ut, noluisse responsum dare, inandi; supervenit mihi dolor ingens, quo deinde ut animum tantisper levarem, dicebam in corde meo. Cur respondere renui? Indicium id est sponte sua velle mortem oppetere. Sic est, Benignissime Jesu, sic est: sed ego non comprehendebam. Et hæc dicta volui, ut quod annis nata fuerim intelligas, quando dulcis hic Dominus crepit possessionem sedemque in hac anima mea ingrata sibi veadiceare.

f 5 Ad extremum sacrae concionis tuæ perorasti cam multo affectu, at auditornm animos ad planetum piamque patientis Christi memoriam induceres, precando unumque, ut omni saltem die Veneris sacrosanctæ Passionis recordarentur, et vel unam unicam lacrymulam istius amore elicerent; affirmans efficaciter, hanc solam vultu acceptiorem Deo atque utiliorem animæ futuram quilibet altero, quantuavis bono, opere. Hæc porro Sancta peroratio, quemadmodum, virtute Spiritus sancti operante, efficaciter a te dicta fuit; ita easdem virtute agente, in teneram ac paerile cor meum tam tenaciter impressa est inhaesitque, ut numquam illius memoriam deinceps depusuerim: atque ita aliquanto grandior astatate facta, volvens revolvensque animo sancta illa verba tua, Deo me obstinxi voto fundendi quolibet Veneris die lacrymam unam amore Passiois Christi: hincque spiritualis vita mea servata est, quemadmodum infra ordine intelligitur, cajus hac de causa dixi modo exordium principiamque a te esse, ut ne mireris, sed mecum ludes Deum, et gratias agamus Creatori nostro, a quo hoc atque cuncta bona procedunt.

6 Redearaus ad rem. Emisso quod dixi voto, totis viribus incubui in illius observationem, quamvis multa cum difficultate. Sab vesperam diei Veneris tempore opus erat non modico, priusquam lacrymulam istam possem elicere, eo quod modum eliciendi nullum reperiem; usque adeo aversata res spirituales, ut non modo illas non legire, sed ne legentes quidem audire sustinerem; ideoque angebar plurimum, antequam prodiret lacrymula ista benedicta. Quando autem per specialem Dei gratiam oculis meis emicabat una, ne putas, expet-

D
EX AUTOGRAPHO ITALICO.

a

b
c

E

et quam sit
meritorum
omni feria 6
unam lacry-
mam dare:

ad quod jam
grandiu-
scula se voto
adstringit,

idque con-
stantissime
obseruat,

simul et
præsentem
suam affi-
ctionem,

idque sub
sigillo Con-
fessionis.

e

Fere decen-
nis concio-
nem de Pas-
sione audit,

EX AUTO-
GRAPHO:
ITALICO.
licet magno
cum labore,

c.

postea addit
legenda 15
mysteria
Passionis,

d
quocunque
impedimen-
to postha-
bito;

e
eadem dein
de quotidie
meditatur.

A etasse me (pro exigua mea prudentia) secundam; sed festina erigens me in pedes, fugiebam. c Ali quando pro vivacitate mica tantum ridebam aliasque exercebam nugas, ut quando ad illam exprimendam me confcrebam, morari tamdiu nequirem donec eliceretur: tunc vero septimana sequenti tota ægre me habebant omnia, ratam sinistri quidpian propterea milii eventurum. Inter hæc Quadragesimæ tempore conveniebam Fr. Pacificum de Urbino, expiudorum peccatorum gratia; expiatisque interroganti, num quo voto tenerer, [respondi, non teneri; at paululum in me reflexa recordataque hujos voti, dixi, teneri et subinde observare non posse; stante tamen fixa voluntate observandi semper. Interroganti porro illi, quodnam votum vovissem; principio inducere in animum nullam de causa potui, ut edicerem, propterea quod res bona esset, quam me pudebat manifestare: nihilominus] manifestavi tandem, cum ipse instare non desineret. Tum ille: Filia mea, hoc te voto neutquam absolvero; quin immo volo ut illud observes: hac tamen conditione, ut quoties observare non poteris, dummodo quod in te est præstiteris, nullo peccato obligeris.

B 7 Ita voto adstricta, multo tempore, multoque, ut dixi, cum labore perseverans, volente Deo, incidi in meditationem quandam de Passione, partibus quindecim distinctam, factamque, ut quidem apparabat, in usum ejusdem, rudit ad meditandum de tali argumento. Ubi vero unum e quindecim articulis perlegeram, jubebar recitare Salutationem Angelicam: deinde aggrediebar alterum, dicendo: Gratias tibi ago, Domine mi Jesu Christe, quod hæc et illa fecisti pro me; ceteraque admodum in longum protracta. Tuli mihi retinuique librum eo animo, ut totum genibns flexa coram Crucifixo feria sexta devote evolverem; quod et feci annis pluribus, operam dans, ut inter recitandum illas quindecim Angelicas Salutationes suis locis assignatas, ad singulas lacrymam unam elicere: et, quæ gratia Dei est, ut plurimum abundantiores expectatione mea fundebam. Quadam die Veneris usque ad octavam d noctis horam occupata fueram, cum facultatem mihi dedit Dominus parens concedendi cubitum: siue, tum quod alta nox et longa meditatio erat, tum quod reliqui omnes domestici quieti sese dederant, gravissimum tentata ad supersedendum solita illa devotione: deliberavi autem multum, quater et amplius, modo in hanc, modo in illam purtem inclinans;

C Deo tandem largiente victoriæ, ad persolvendu pensem solitum. Si scires, mi Pater in Christo Jesu, quanto periculo per illam noetem defuneta sim, una circiter hora postquam cubitum concessi, obstupeficeres: quod si quæsieris, quale sit, dicam postea: modo, ne in scribendo fusior sim, prætermitto. Verum o beatam creaturam illam, quæ qualicumque tentatione pulsata, non desistit a bene cœptis! quod experientia docta pronuntio: sed brevitatis causa e redeamus unde discessimus.

8 Ex continuata Passionis lectione talem tantumque animi voluptatem cepi, ut decernerem non modo legeru illam deinceps, sed meditari etiam; nec solum Veneris, sed omnibus diebus; idque per temporis spatium satis longum, prout Deus meditanti inspiraret, non prout charta suggereret. Tantum autem erat devotarum lacrymarum donum, a Deo milii concessum, ut saepe saepius recitare Coronam sine lacrymis cupiens [cum ratione circumstantium, tum loci ad orandum apti defectu] absolvere illam non possem. Et hoc tenuit annis tribus continuis, prius quam Deo me consecrare totam decernerem, nihil non agente astutia diaboli, ut quocunque modo ab hoc lacrymarum usu abstraheret me, suggestando illis, quorum conspectum atque commercium sub-

terfugere nequibam, quia simul habitabamus, ut fletum meum modo rerum mundanarum, modo aliarum insaoo affectui tribuerent. Quæ dicteria atque exprobationes gravi quidem dolore cor meum urebant, sed per gratiam Dei omnium evasi victrix, nihil ab instituto recedens, obvertendoque columnianibus tergum, et animum convertendo ad Deum, in devotione mea perseverans, dicebam: [Interpretemini licet seu bene seu male factum meum], non floeci facio. Atque ita tribus istis annis feci semper, propter devotionem Passionis dulcis Christi mei, [qua mihi cor redundabat.]

9 Diem Veneris jejuna semper in pane et aqua transigebam: eadem die quibusdam meis defectibus ac peccatis abstinere, voveram; licet votum subinde per malitiam meam violaverim. Adhæc eadem die sapissime in totum corpus meum verberibus saeviebam: præterea singulis noctibus e lecto surgebam, ut Coronam dicere; si quando autem ex negligencia mea non surrexeram, pro una Corona recitabam duas. Nunc vero, eum Monacham induta sum, non [surgo, nec] quidquam boni ago. Accedebat, quod prædictis tribus annis, omnibus Domini Dominaeque nostræ festis diebus, solo pane et aqua viverem: occurritque subinde septimana, qua aut tres aut duos continuos jejuniæ dies in pane et aqua transigerem: [at modo numquam jejunio]. Sed omnia haec bona opera exercebam, non solum ut in altera vita, sed multo magis ut in hac felix essem. Verum quidem est, quod quando finem illius longæ, devoutæ, et lacrymosæ orationis attigeram, meque separare a Deo et recipere ad alia volebam, anima mea saepe rapta singulari tranquillitate ac pace fruebatur, quam nec ipsa possim dicere, qualis esset. Id scio, quod exiguo illo spatio quo durabat (erat illum aliquando plusculum, aliquando minusculum, quam quo recitari Salutatio Angelica bis posset) corpus spiritu omnino carebat, nou aliter atque cadaver; anima vero in loco moltum tranquillo deliciosoque versabatur. Propterea non raro dixi Deo ex toto corde: Domine mi, si cognoscis mundi causa vel ad latum unguem separandam me a te, immittre mihi prius mille calamitates f et miseras: idque intelligebam hoc modo: Si cognoscis, perdituram me hunc pauculum, quo fruor modo, suavitatis gustum. Neque enim aliud ad Deum babebam accessum: quippe dæmpto modico illo, quod supra dictum est, tempore, omne reliquum, tripudis, cantui, ambulationi, vanitatibus, aliisque juvenilibus ac mundanis oblectamentis g insinuabatur. [Tanto mihi fastidio erant res devoutæ, ut risum moverent vix legi coptæ: tantumque aversabar Religiosos utriusque sexus, ut ægre eos videre sustinerem: tota eram in ornatu meo et lectione rerum vanarum] Fluenteribus istis tribus annis semper animum circumstulti incarceratum, nec, multum licet precata, obtinere orationibus meis potui, ut in plenam libertatem vindicaretur. Sed audi sis, quo pacto tandem liberata sim. O Deus, quam benignus es, qui mille modis semper adjuvare nosti animam, serio sese ad virtutem applicantem. h

addit jeju-
nia, flagel-
la et vigilia:

sub finem
orationis
rapta in Deum
solita.

F

g

ANNOTATA.

a Hic primum incipit cap. 3 editionis Maceratensis; alterius vero editionis quam sequimur originali, inter rescribendum, adjectæ sunt præcedentes lineæ, uti et cetera deinceps [] includenda.

b Id est 33 annum, tamdiu enim Christus vixit, et tribus insuper mensibus, ut alibi docuimus.

c Manifesto hypothetæ errore in margine apud Cimarram legitur, quod nata sit an. 1425.

d Quamvis difficile sit definire, quo præcise tempore

hoc

A *hoc acciderit (cum Itali nullum habeant fixum horarum numerandorum initium, sicuti ceteræ, quas vocant Transmontanas, nationes omnes, que horis utuntur astronomicis, fixum in meridie ac media nocte initium habentibus) facile tomen concipi potest hoc spectare ad eam anni partem, qua noctes Camerini, sub 41 Elevationis polaris gradu sita urbe, longiores erant. Longissima autem ibi nox die 22 Decembri, in hiemoli solstitio, est horarum 15: proinde hæc ibi tunc inchoatur ad medium 5 postmeridianæ: atque ita hora 8 nocturna Camerini, inciperet ad medium nostræ 12. Rursum, quia iudicem Itali diurnas actiones suas auspicantur cum respectu ad ortum solis, easque finiunt post horas ab eodem ortu 16: contingit ut tempore ejusdem solstitii hiberni, quo sol ipsius oritur hora 15, decumbendi tempus eisdem sit hora 7 nocturna. Qnanto autem et dies longiores et noctes breviores sunt, magis ultra medianam noctem hora 8 procedunt, tandemque circa solstitium aestivum pene concurrit cum ortu solis. Ut ergo ad unam horam ultra medianam noctem vigilasse dicatur Beata, antequam dimitteretur a patre; fuerit id circa initium Februarii, vel post 9 Novembri, quando hora 7 Italiae incidit in medianam noctem. Plura de his qui volet, videat Theodosii Ruberi Horologium universale perpetuum, editum Romæ an. 1660.*

B *e Hæc verba in Protocollo habebantur Latine: Regrediamur unde digressi sumus.*

C *f Ibidem est, Da mihi inguinariam, scilicet pestem, imprecationem per quam familiari Italiam.*

D *g Ibidem additur, Ornando corpori et libris vanis legendis: et, quæ hic sequuntur, absunt omnia.*

E *h Ille interserit Pascuccius quatuordecim documenta circa Dei amorem, quæ Fr. Petrus de Moliano huic suæ filiæ spirituali misit per epistolam, excerpta ex tractatu B. Vincentii Ferrerii de Vitæ Spirituali; quasi jam tunc illa se ipsius directioni commisisset, quod non existimo.*

CAPUT II.

Vocationi ad Religionem diu resistens, tandem generose se tradit Baptista.

B. 3 D. 6 C *D*isponente Deo pro misericordia sua, ut ego ex mundi tenebris ad lucem veram perrumperem, venit Camerinum anima illa benedicta, tuba illa Spiritus sancti, Fr. Franciscus de Urbino, qui nunc in pace quiescit, prædicandi Evangelii causa; cujus verba et doctrina mihi videbantur esse tonitrua ac fulmina, quæ assidue contra animam meam vibrabat: tota namque ista Quadragesima proposuit verba hæc, timoris plena, *Timete Deum, Timete Deum:* quibus identidem repetitis, tantus animum meum invasit Dei timor; tam clara oflensæ injuriaque, ipsi a me irrogatae, cognitio; tantus infernalis flaminæ pavor; ut, si alias docta non fuisse, præ ceteris peccatis displicere Deo desperationem, vere, vere. Pater mi in Christo Jesu, desperassem misericordiam. Sola illa, quam modo dixi, vox, erat tota spes et fiducia mea in tanta angustia: quenam nihil unquam illa de re cum quopiam contuli; sed die nocteque amaris planetibus atque lacrymismedabam, præ magna, quam sentiebam, contritione: ideoque valentius incubui in orationem meditationemque Passionis Christi. Nimirum ubi primum eamdem recolebam semel de die, tum bis contemplari coepi, videlicet mane ac vespere: die Veneris autem tres quatuorve buceellas panis manducabam cum aqua medica, aut prorsus nihil refectionis sumebam: nocte vero ob reverentiam Passionis Christi, ne quidem in lecto reeumbens, parum admodum dormiebam, poteramque vere dicere, *Ego dormio, cor meum vigilat.*

D *11 Interea devotum frequensque orandi studium continuans propter timorem, cuius supra memini, identidem a mihi insessurri sentiebam, ut si pœnas inferni, ejus ad eo vellem evadere, Religioni me manciparem, nuntio remisso rebus mundanis; b sin vero, uti haec tenet, iis vana adhærerem, fore ut propter illas condinnarer. Videbantur mihi voces illæ amariores felle; quia contraria dispositio naturæ meæ, prepter malitiam suam voluntarium eœnumque mundi unice desiderantis, fortiter repugnabat. Allegabam quidem ego rationes, quæ id mihi persuadere potuissent, plurimas; sed frustra: neque enim ulli assensum præstare potui, propter affectus inordinatos, quibus liberum esse oportet quicunque ad serviendum Deo vult accedere.*

E *12 Placuit tandem omnipotenti Deo, vero atque unio amatori ac redemptori animarum, mihi ut veniret in mentem, scribere ad Patrem prædicatorem epistolam, quasi ex zelo promovendi salutem alienam, non meam (quoniam non aliis, sed mili solidi id salutare fuerit) idque clam omnibus, adeoque sine spe recipiendi responsum: nec vero memini illi vel litterulam commisisse unicam, quæ bonam malamque de me opinionem posset injicere, excepto hoc quod ad caleem subjunxi, *Memento mei in tranquilla sublatione mentis tux.* Idque ideo subjeci, quod crederem,*

F *EX AUTOGRAPHO ITALICO.*
a *sunt se ad Religionem vocari:*
Z *cui inspiratione dum resistit,*

G *alia ex causa Francisco scribit;*

H *quo inopinato responderente ut se vincat,*

I *F generose ut facere inclit:*

J *deinde saneta hæc subjunxit verba: Quenso te, filia mea, ut coneris cor et corpus tuum conservare immaculatum, exemplo S. Cæciliæ Virginis, dum Deus de te disponat; neque succumbas carnali sensu: dileque affectui, crebro animum tuum invadenti; sed in omnibus generose te ipsam vinee. Vale. Lectis hisce, præ afflictione, fere in deliquium animi incidi; neque enim verba mihi videbantur, sed acutæ sagittæ, a Deo vibrante ut eor mihi traijerent. Probe noram, nee allocutam me, nee vidisse unquam ipsum; nihilominus videbatur captivitatem cordis mei non ignorare; dixique Deo, ubi ad me redi: Tu Domine, per os hujusce famuli tui mihi loqueris: scio enim, latere ipsum secreta cordis mei; et nihilominus mihi dieit, Vince te ipsam, si vis esse perfecte libera: ita, Domine, ita decerno facere. Crede mihi, mi Pater; vix ter quaterve a placitis atque oblectamentis sensum abstinui oculos; et subito, affectu illo libera sui. Quam ob rem tantum erga Fr. Franciscum concepi amorem, ut nimis videri possit; atamen necessarius, quia mundanus fallaxque amor ita in sanetum et spirituale conversus est; eoque me obligabat suminum beneficium, per sanctum ipsius sermonem acceptum.*

K *13 Posteaquam Pharaonis servitute liberata fui, iustitit magis Deus, ut populus suus in solitudinem sacrificatiū secederet; ut anima inquam, mea ad sanctam Religionem sese recipere. Verum moras trahente perversa mea natura, divinæ voci obsecuta non sum; inno magis magisque contumax, alias ex aliis inveniebam afferebamque excusationes, sic ut nullus me posset ex potentibus patris manibus eripere, adeo caram constrictamque tenentibus, ut tametsi voluisse, proripere me inde posse desperare. O mi Deus! o mi Deus! Quid tibi cum haec anima fallaci et peccatrice? quid me tibi opus erat, dulcis Jesu, quod tam instanter me requireres? Quem fructum*

Conclonante
Francisco de
Urbino,

Iungentem
Dei timorem
concepit,

et plenatis
exercititia
duplicat:

EX AUTO-
GRAPHO
ITALICO.

*donec cupiens
sentire aliquid
eius amoris
quo B. V.
arsit,*

*ad renuntian-
dum omni ro-
nitati,*

d

*r
dilata tan-
tisper Com-
munione
Paschali,*

*f
et facta ge-
nerali Con-
fessione,*

g

A fructum tibi reddidi, Domine mi? Sed modo taceo, quot quaque mihi promissa proponeret, quo e potentibus patris manibus me eriperet; nimis enim eor meum, mi Pater, tristitia obruunt, ideoque referri a me non possunt.

B 14 Perspecta igitur duritia atque pertinacia cordis mei, constituit patientissimus sapientissimusque Deus alia via illud aggredi et emollire: eumque in finem curavit per dictum predicatorum, pridie festi Virginis Annuntiatione, concessionem fieri de amore divino, quo Virgo Maria exarsit, Angelo ipsum salutante. Et vero, ex fervore quo concessionabatur, judicassesse Seraphinum loqui. Inter alia autem affirmabat, in onore illius amoris, quo Virgo redundabat, scintilla, majorem inesse suavitatem, quam in omnibus earnis voluptatibus simul. Finita concione, ante altare quoddam positis humili genibus votum Virginis Mariae feci, sensus mens me omnes immaculatos servaturam, donec aliter de me Deus disposeret; hac tamen conditione, ut me participem ficeret unius scintillulae istius amoris, quem ipsa Annuntiationis die experta fuerat; et perseverabam diu noctisque talia ex toto corde ac desiderio precando. Quoniam vero minus conveniebat, thesaurum aulo pretiosum divini amoris reponi in vase immundo, quale erat anima mea; ita illum mundare Deus voluit.

C 15 Sabbato e sancto concessionator, contra consuetudinem et placitum Sacerdotum ecclesie praepositorum, id nolentium ratione ceremoniarum, quae illo die in ecclesia Cathedrali fiunt admodum prolixæ; praedicare instituit, pra sentibus auditoribus paucis, quoniam id usus non obtinebat; aderat tamen illa, cuius gratia concessionem fieri volebat Deus. Petit autem ab unoquoque veniam, quod tali die concedatur; causatus inspirationem Dei, jubentis exonerare conscientiam ratione diei sequentis, quo Pascha celebraretur. Unde dicere instituit de impedimentis, quae facerent illicitam Communionem; disserruitque multa; sed ad me sequentia. Quisquis, inquietabat, ad Confessionem accedit sine proposito relinquendi illa, quae sunt ait subministrant materiam peccati mortalis, communicare prohibetur. Tum ego tacito in sanu: Heu me! qua: quasi semper tali modo Eucharistiam suscepi, nulla concepta voluntate aut adhibita dispositione remittendi nuntium vanitati d' et stulticie mea, nisi forte in presentia! Hac vespera, cum noxas Confessione expiabo, de illo peccato ne præsertim accusabo. Atque ita feci. Fr. Oliverius, cui constiebat, percunabatur, a quo tempore istum in modum Pœnitentiae atque Eucharistiae Sacraamenta suscepisse. Cui ego: Quasi semper. Et ille: Filia, neutiquam permittam, ut die crastina Domini corpore te reficias e: sed vade, serio sedulioque perpensura delicta tua, ac redi septimana sequenti, tum Confessionem tuam excipiam generalem. Uti jussit ille, sic feci, multum licet confusa et pudore affecta *corum adstantibus*, quod festa Paschatis luce cum aliis ad sacram mensam non accumperem. Sed verissimum est illud: Qui n' dat quod potest, non accipit quod vult; idque mihi tum evenit. Facta autem Confessione illa (vera dico) sinceram, ut oportet, contritionem [quasi tota f' haec Quadragesima] per Dei gratiam habui: [nec tamen diffiteor, quod, pro laxa conscientia mea, exiguo lumine instructa, non quilibet minimam rem conscientiae mihi duxi, uti ducerem modo. Quod autem tum non feci, fieri postea debuit, ut porro intelliges: sed sufficiat, me fecisse, quantum cognovi faciendum.] Octava erat Sabbathi sancti, quando [Fr. Oliverius in g S. Petri Confessionem meam exceptit, sacramque Synaxin porrexit. Unde digressa contuli eum pio Patre meo Fr. Francisco de Urbino, nunquam antea mecum colloco. Qui me interrogavit, numquid Re-

ligionem meditarer? et responsi: Non: videbatur que propterea ex vultu dolore affici, et dixit: *Jam facta es sana, noli amplius peccare, vade in pace.*] Atque ita solatio affluens domum redii.

D 16 Cum anima mea, eo quo narravi modo, expurgata mundataque esset, cepit divina bonitas fortius pulsare ostium cordis mei: vocesque ejus jam non ewinus allabebantur, sed cominus insonabant tam claræ distinctæque, ut non raro manibus obturaverim aures, quo minus eis persentissem: sed frustra, quia non corpori loquebantur, sed animæ. Hinc quando ad orandum accedebam, verius ad præsum me accingere videbar. Nec injuria; certamen quippe difficultos ille nullum reperitur: non tamen propterea oratione consueta supersedi unquam. Accidit aliquando, cum vehementius me urgeret benignus Dei spiritus, atque ego non minus fortiter urgenti resistarem, ut mihi minitaretur his verbis: [Ego ille sum, quem tu desideras]: abi sis ad mundum; numquam istie desiderata consequeris. Considera, mi care Pater, quam mens mea istis non arquieverit: volvebam ac revolvebam animo, dicta, nec requiem inveniebat ullam, nec ad Religionem applicare mentem poterim. Nihilominus orationem repetii, erat autem dies Veneris, visusque est mihi (neque enim certo affirmo) alias quidam juxta assisteret; cum tam vehementem animæ conflictum, modo volentis modo nolentis sensi, ut præ angustia per totum corpus sudor erumperet: tum vero arbitrium liberum, quod semper sui compos firmumque perstiterat, sponte sua, non coacte, agens quasi judicem, in cathedra sedentem spectantemque crudele certamen, contra me sententiam pronuntiavit: statuque cum totius animi affectu servire Deo, adeo ut, si illius rei causa martyrum mihi subeundum esset, prius hoc et quidem promptissime advissem, quam a proposita sententia discessisset. Eodem tempore cupido infusa est mihi proficisci Urbinum, alio in loco pacem animi non habitare. Quemadmodum igitur defitigato ac debilitato corpori maxima requieti est mollis [floribus rosisque] lectulus; ita exagitatae menti mee consolationi summa fuit, tandem assentiendo vietas manus dare; ac deinceps pace, tranquillitate, et gudio spirituali perpetuo gavisa sum.

*post diutur-
nam tuctam,*

*tandem decer-
nit vocanti
obedire.*

ANNOTATA.

a Expressius MS. Camerin. Cœpi audire intra animam meam voces quasdam, velut a longe; non adeo tamen longe, quin eas bene intelligerem.

F

b Ibidem: Dabaturque mihi interius lumen, quo distincte cognoscebam, quod si pergerem in seculo vivere, omnino damnanda eram.

c Commode hoc potuerunt accidisse anno 1477, quando mense 19 aetatis explebat Virgo, nata 9 Aprilis, an. 1458, et Pascha celebratum fuit 6 Aprilis, atque adeo præcedens festum Annuntiationis inciderat in feriam 3 post Dominicam Passionis. Itque confirmatur ex 13 annis, quibus infra num. 24 dicit se tolerasse quamdam infirmitatem, sibi jam converso datam pro ardenti multa pottendi desiderio: a Februario enim anni 1491 retrocedendo per annos 13, venitur ad Februarium anni 1478, proxime secuti dictum conversionem.

d Cum ex infra dicendis num. 51 satis appareat mentis et corporis puritas, quam omni vita servavit Baptista; non est credibile eam levitatem, cuius diutius continuata sibi conscientia hic reddebat, ad mortalis peccati gravitatem aut accessisse ipsam, aut proximam occasionem paruisse. Sed neque credibile est in eadem Confessioni subjicienda eliciendoque emendationis proposito sic negligenter fuisse Virginem, ut invalidas fecerit Confessiones. Quid ergo? Piarum mentium est,

inquit

A inquit Gregorius, ibi culpam apprehendere, ubi culpa est; et quæ magnis peccatoribus morendis intendant quændoque concionatores, applicare sibi, propter internum lumen, quo astimare norunt etiam illa quæ ulius videntur levissima.

E Non etiam credo, quod prudens Confessarius estimaverit omnitudo obligari Virginem ad iterandas Confessiones suas; ex praesenti tamen dispositione illius bona debuit judicasse, moram Communione injectam, et postea faciendam Confessionem generalem, plurimum conducturam ad ejus profectum spiritualem.

F Non potest hic intelligi Quadragesima major; quæ præterita erat; sed Quadragesima Spiritus sancti, quam multi in Ordine Franciscano observant, a Feria 2 post Dominicam in Albus usque ad Pentecosten, de qua mentio fit inter alias in Vita B. Felicis Cappucini, per Mathiam Salodiensem 18. Maii, num. 63.

G Ea erat ubi nunc est arx, inquit Pascuccius.

CAPUT III.

Spirituales favores concessi Virgini, jam integræ conversæ.

B

O Deus meus, modo te precor, ut mihi præsens ad sis, non alia posthac quam Angelica Divina pte re laturæ; desqæ gratiam, ut [sicut] hoc ore et venenosa lingua] expliceat beneficia mirabilia tua, mihi iniuæ concessa ad confusione et pudoreme numen: quo scilicet Pater mihi, non semel, sed milles possis dicere: Bene merita es, filia, et illud et omne malum tuum: quid ultra potuit furare Deus, et non fecit? Atque ita revera se res habet. Cum enim sic tota in divinam voluntatem concessissem; omnes cœli catactæ patuerunt mihi, et misericordiae divinae abyssus peccatricem hanc animam meam absorbut. Tum benignus Deus obviam venit filio prodigo: tum paternis brachiis ipsum amplectens, suaviter ac amabiliter strinxit; tum sanctæ pacis osculum ore suo non semel iterumque, sed pluries ipsi dedit. O cor meum! saxo durius! cur non rumperis? quid agis? cur moras trahis? Et videbatur summa Bonitas, stringendo sanctissimis divinisque unctionis suis meam [adulteram et peccatricem] animam, satiri non posse. Sanctissime assevero, sape sapientis me sanctæ humilitatis studio fugisse, Deoque supplicasse, ut mediatus constrictam brachiis suis teneret animam meam; alias aboratione desistebam: sed nequidquam fuga, nequidquam precatio adhibebatur: nullæ enim ab amplexu ejus mihi induciae fuerant, priusquam divinae Majestati suæ placeret eas indulgere. Accedit autem non raro ut finita oratione non modico temporis spatio oberrarem, antequam anima mea sibi restitueretur. Dulcissimæ erant suavissimæque ejus ad me voces, manu et melle plene, plena exultatione, jucunditate et letitia, aptæ ut lenirent et reciprocō amore exardescere ficerent, cor saxeum: sed neque totum scribere, quia Propheta dicit: In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi. Sed vere poteram uti istis Canticorum verbis: Animæ meæ liquefacta est, ut dilectus lorutus est: atque illis Prophetæ: Quam dulcia favebas meis eloquia tui super meliori meo, [Et ignitum eloquium tuum rehemerer, et anima mea peccatrix dilexit illud] a. Et clarissime intellexi, in me vere completa esse illa Prophetæ: In quæcumque die conversus faveat peccator, non recordabor amplius iniquitatum ejus. Atque ideo totam me in amoris oceanum ingerebam ac submergebam: * Sicque periculo meo didici: Quod initium sapientie, id est principium Sapientie diuinæ dulcedinis, est timor Domini. Et quæcumque pro magnitudine timoris, major est amoris divini sensus, qui consequitur; hie

immensus maximusque in me extitit, quia ille summus, Deo donante, fuit.

19 Tum vero habendas cordi meo ad amandum laxavi, quod annis pluribus ob timorem honoris mundani fræno discretionis non sine labore constrinxeram; siveque impetum suum b sequi, et reposui totum in suavissimo sponso meo Christo Iesu benedicto; qui sie me vocabat, quia sic in anima se exhibebat totumque dabat, et quidem aliquando sub forma benignissimi patris; aliquando tanta cum familiaritate, ut carnis amicus solisque appareret; sed ut plurimum instar suavissimi sponsi. Cum vero Dens, uti sponsus, ingreditur animam peregrinam. credo ego, pro modica quam habeo experientia, illum amoris divini sensum esse tales, ut in hoc vita statu dulcior suaviorque dari non possit. Quod si mihi sensus ille durasset porro, numquam mortali hoc corpore liberari voluisse; quoniam vita æterna et paradise coelesti in hæc mundo frui videbar. Neque crediderim, aliud inter paradisum et dulcedinem istam interesse. [nisi quantum inter arrhabonis et totius stipendi solutionem; et] quod alterum certum est perpetuumque duraturum; alterum incertum et in momento ammissibile. Sed heu E me! non exigua hæc est differentia; imo maxima infinita.

20 Quare hinc videns, tam tenero me amari; inde cognoscens, nihil in me respere praeter iniuritatem et peccatum; eo quod in illo, nbi sol justitia Christus Jesus diversatur hospitio, luce omnia illustrantur clarissima; præ admiratione obstupescens vehementer, aliquando ex profunda humilitate ita ipsum allocuta sum: O Domine mihi, si audient dæmones blasphemare te certum mihi est, quod audentius appellabunt te amatorem iniquitatis; o ego quæsoque te, mihi Iesu, ut ne amore mei isto te nomine appellari sinas. {Ego aliud non sum, quam mera iniuritas; et in tanto me amore dignaris? Quod igitur aliud tibi nomen impingent, nisi illud, Amator iniquitatis?} Ad hæc suavis Deus meus, benignissime respondens, dixit: Seito, filia mea, procul abesse, ut sim amator iniquitatis; non iniuritatem, sed innocentiam, in qua et nata es et vivis mod. delector. Rudit ego vocabulorum spiritualium, ignorabam penitus, quid hæc voci, Innocentia, notionis subesset: verumtamen ad extremum e reperiens istiusmodi vocabulum d, et simile beneficium aniuæ cuidam a Deo collatum, interrogavi quid hæc sibi vellent: Ego primam tibi restitutam innocentiam. Et famulæ quedam Deo devote declararunt isthunc sensum subesse: Ego peccata tibi tua remitto, tum quoad omnem culpam, tum quod onus pœnum. Atque ita intellexi, in illo usque temporis gratiam enipæ pœnaque peccatorum mihi factam. Opinabar ad hæc, innocentiam istam quemdam animæ oriturum esse: at non capiebam, quæ supradictis subjunxit Christus: Sicut ego me ipso delector, et non te; innocentiam quippe istam animæ tuæ ego infudi, meaque est; ac propterea non te, sed me ipsum amo, me ipso delector et gaudeo. Atque hisce declaravit mihi copiose, quo pacto nullius rei desiderio aut amore, priusquam sui ipsius tenueretur, tam in cœlo quam in terra: tantum scilicet creatæ diligit, quantum sibi in iis posuit; nulla namque res extra ipsum et sine ipso quidquam amabile aut delectabile habet, seu cœlum sive terram perscruteris. Et hoc modo me instructum relinqueus, ne superbia vanave gloria extollerer, cavit. Sed hæc materia, mihi Pater, talis est, ut quanto plus de illa dicam, tanto plus dicendum restet: et postquam dixisse, quæ possim omnia, respectu illorum quæ re ipsa contigerunt, nihil dixisse putarer. Sufficiant quæ dictasunt, ut manifeste cognoscas, quanta in pace

LX. AUTOGRAPHO ITALICO velut dilectissimam, b

unde gaudio fore cœlesti debita,

c

d

In eaque delectari Christum, quia ab ipso est.

Postquam ita se tradidit,

Deus animam ejus amplexi caput,

et interius suavissime atque.

a

D. 9

ad primitivam innocentiam se reductam intelligit:

e
d

F

et

A et tranquillitate, quanta in dulcedine et dilectione, quanta in fiducia et familiaritate, sancto spiritualis istius jubilæi tempore, vivearem; deprehendens me sæpius in colloquio divino, inter cara brachia Sponsi colestis, in conversatione benigni æternique Patris, in gratia et consolatione Spiritus sancti.

usque reputabam, quo ille majoribus me beneficiis D cumulabat. Et hæc gratia id effecit, ut semper omnia illius dona tamquam credito commodata tenebam, non ut data in sortem: itaque verum est, veritatem esse amabilem, quæ me sic instruxit docuitque.

B 21 O tenipus gratissimum, serenissimum, et jucundissimum, quomodo in tempestuosum, obscurum, et tenebrosum mihi conversum es! O pax incomprehensibilis, quer superasti omnem secum, quoniam exiit a ihu bellum facta es! O dulcedo ineffabilis, quo pacto in amarissimum mihi fel mutata es! O amor, [qui memori pene cogebas]. quoniam crudele odium poste relinquis! O amicitia, o familiaritas e, quantam in discordiam et iniuriam versæ estis! O brachia dulcissima, quomodo e loco tam sublimi in profundum orci me cadere permisistis! Itæ mihi, quam gravis iste lapsus est! Nihil modo niri, anima mea verumne, si omnia ossa tua dirupta sint. Modo lamentaris, modo suspires, modo exclames licet: Sedet in tristitia domina gentium, et lacrymæ ejus in maxilla ejus, et non est qui consoletur eam. Omnes noti me abierunt simul et dereliquerunt me desolatam, tota diræ marore confectam. Quis ergo dabit capiti meo aquam et ornatis meis fontem lacrymarum? et plorabo desolutionem meam [viduitatem meam, et infelicitatem meam]. Eheu mihi! cecidit corona capitum mei, et exitus aquarum deducunt oculi mei, quia non custodivi immaculatum divinum amorem colestis Sponsi mei. Ploret super me cœlum et terra: plorent super me rationales creature omnes: plora tu, dilectissime mi Pater, (si modo cor saxeum tibi non sit) super filiam tuam desolatam; et vide, ut dixi, [si est dolor sicut dolor mens, et] si est dolor similis dolori meo. Haec illa fuit atque est occulta plaga, quæ jam pridem cor mihi meum disrupit: modo illum tibi detego, modo monstror; quia celare, quia tegere amplius nequeo: medicinam adhibe, si potes; si non potes, exhibe commiserationem, prolevamine erit. Desidero patientiam, desidero tolerantiam; præ dolore deficio, [percussa timore gravi et amaritudine avara; sum sensus expers, ignorans quid dicam faciamve: quare si quo in verbo peccem, ignosce; haec namque mihi stat sententia:] Quantum fuit in deliciis et gloria, tantum date in tormentum et luctum. Verum nunc narrationem cooptam proseguimus: dicam, ut promisi, vita meæ spiritualis seriem, quomodo nempe peracta sit, ad tempus usque verumne ac desolationis meæ; et dicam summa cum veritate ac simplicitate, uti hactenus dixi, per gratiam Dei.

C 22 Ille, qui est flos campi, lily convallium, et inter lilia pascitur, manifesta præsentia in anima mea vestigia volens relinquere, tribus illis vernantibus atque odoriferis liliis adornavit. Priuolum fuit mundi odium tam grave, ut si quis potestatem mihi dedit set eligendi quod vellem, ant perstare in mundo Imperatricem cum certitudine consequendi salutem; aut secundere ad Religionem cum periculo incurriendi damnationem: velim mihi credas, Pater [mi in Christo Jesu], cum præcipitudo summa spiritus elegisset potius Religionem, salutis dubia; quam mundum cum omni pompa et gloria sua, ejusdem secura: idque elegisset propter odiorum capitale, quo hunc prosequabar; neque enim mihi amplius videbatur mundus, sed id quod erat, temporalis infernus et arria infernalium poenarum: atque ita est, ad confusionem ejus, qui id fateri non vult.

D 23 Alterum lily fuit animi demissio interna, qua sincere ex toto corde consitebar credebamque, majorem et iniquiorem peccatricem non sustinere terram quam me, non aliter, quam summa Dei misericordia, salvandam; damnandam vero, si justitia ejus ratio haberetur: siveque eo me viliorum ardens desiderium patiendi.

E 24 Tertium denique lily fuit, ardens patiendi desiderium, sic ut, si ipse evocare me in suum paradisum voluisset, nulla passam incommoda et ærumnas, venire renuissem: orabam vero et precebar identidem cum suavi affectu, si tanta benignitas, quantum mihi usque exhibuerat exhibebatque re ipsæ, e corde sincero proficeretur, ut isthoc mihi signum poneret. nimur ut vestirer eadem veste, quam dilectissimus ejus filius indutus fuit; id est, ut adversa pati in hoc mundo concederetur. Ecce autem tam liberalis eorum promissio mihi facta est, ut quater et amplius iis ad satietatem expleta sim. Tum temporis continuo in morbum incidi, hunc ipsum, quo labentibus jam annis tredecim numquam curata sum; eumque tanta cum voluptate tuli, ut credere vix possis; excepto dumtaxat anno hoc ultimo, quo visa mihi sum sustinendo diutius non esse; tametsi primum cum resignatione plena libenter agrotaverim: verum hæc non in me, sed in Domino gloriatio est, quoniam ab ipso patientia mea. Cumque, ut alter Job, gravissima et mortali infirmitate corporis affligerer, psalmos caneudo gratias agebam Deo ex toto corde.

F 25 Finitis porro septem mensibus, quibus in momenta animam exhalatura videbar, e lecto surrexi; ac Fr. Gregorius f, qui nunc triumphat gloriosus in celis si verum est, quod dicitur, instituit me docuisse modum meditandi vitam Christi. inter recitandum coronam Beatae Virginis, explendis tribus horis sufficientem. Interea tanto abundaham solatio ac dulcedine, ut finem facere vix aut ne vix quidem possem, omnibus mihi in mel et saccharum et manna suavissimum conversis g. Verum enimvero inter contemplandum Christi Salvatoris nostri Transfigurationem, tam sublimia cœlestiaque mibi promissa sunt, ut numquam vel nominari Transfigurationem audiam, quin suavissima animi voluptate tota perfundar; exsequens ita, quod præscribit Propheta his verbis: Gustate et videte. Nam ut gustavi, tanto ipsum videndi desiderio accensa sum, ut omnis oratio mea aliud non esset, quam languor perpetuus amantis cupientisque intueri serenissimum et gloriostissimum ejus vultum: seu herbas, flores, rosas in terris aspicerem, ad pulchritudinem Domini contemplandam me provocabant; seu rursum oculos attollerem in cœlum, stellis distinctum, tota languore deficiebam, dicens: Cali enarrant gloriam Dei, et opera mannum ejus annuntiat firmamentum. O dulcis Jesu mi, si tanta nitent elegantia opera manuum tuorum, quantum resplendebit radiata facies tua? Ostende mihi te, [ostende mihi te, ostende mihi te,] benignissime Domine: cur me ita languore sinis? Tu solus vita et spes mea, solus amor cordis animique mei; [cur me celas, cur a me abscondis faciem tuam sanctissimam?] Hoc illud erat tempus, quo non fugiebam ipsum, ut pridem; sed avide sequebar, in odorem unguentorum suorum; dicens illi: Meliora sunt ubera tua vino, et odor vestimentorum tuorum super omnia aromata; utinam osculeris me osculo oris tui h!

G 26 Cum tali desiderio multum agitata passaque i essem, ita compotem me votorum reddidit, ut pententi gloriosam videre faciem ejus, ipse mihi tergum obverteret. Nihilominus aliquando mecum ipsa dictans: Hic Jesus natus omnia mihi oblique præstat: vere tum oblique exaudita sum et intellecta; sed directe votorum particeps redditæ: perstisti quippe

a quo felici
status se deje-
ctam lamen-
tatur,

e
coram Deo

et suo Putre
spirituali.

Relinquit in
corde ejus
Christus tria
lilia,

id est magnum
odium mundi,

humilitatem
intimam,

Docta me-
ditari vitam
Christi,

F
et Transfigu-
rationem cogi-
tans,

accenditur
ejus videndi
desiderio:

h
i

23 Alterum lily fuit animi demissio interna, qua sincere ex toto corde consitebar credebamque, majorem et iniquiorem peccatricem non sustinere terram quam me, non aliter, quam summa Dei misericordia, salvandam; damnandam vero, si justitia ejus ratio haberetur: siveque eo me viliorum

A Quippe ex eo omnimode pacata et desiderio potita. Nunc audi sis, quo pacto ipse pro infinita bonitate ac misericordia sua se mili videndum exhibuerit. Orationi vacans aliquando, ex signis percepi non dubius, præsentem ipsum animæ adesse meæ; cumque inde abitum pararet, mihi dixit; Si me videre cupis, respice. Respexi: et velut homo, qui ab altero discedens, ei terga vertit suumque iter prosequitur, ab anima mea fugiebat. Ubi primum videre ipsum cœpi, aberat a me sex amplius passus; ambulabatque protinus per aulam satis longam, in cuius extremo ostiolum erat, quale cubiculis proprium: vidique ipsum tamdiu, donec propter procuram corporis staturam inclinato capite, per ostiolum prædictum evaderet; [nec postea aut ipse, aut aula, aut ostiolum oculis meis apparerunt usquam: et sic vidi tergum, non faciem ipsius.] Vestem erat indutus candidissinam, et talarem, quæ quidquid candoris hic mundus habet superabat; ac limbo, aureis litteris crassi digiti unius magnitudine adornato, terram verrebat. Litteras tamen legere nequivi, tum quia procul aberant, tum quia ipse, licet modeste incedens, usquam subsistebat. Circa lumbos erat tenuissimus, circumdatuſ zona ex auro solidi, duobus digitis lata. Capire colloque super homines eminebat omnes: capilli videbantur inaurati, ad zonam usque promissi, leniter crisi: verticem vero capitis tam accurate videre non licuit, ut rescire possem, coronamne an diadema, aut circulum e rosis floribusque contextum gestaret. Noluit ipse, ut hæc mihi innotescerent: credoque tam concinno ornatu comptum ei caput fuisse, ut oculis illum meis usurpare digna non fuerim. Aorea vero copiosaque cæsaries, per latos ac bene proportionatos humeros promissa, candidissima pulcherrimaque veste decorem augente, [tantopere ipsum commendabant, ut intuens in admirationem atque stuporem raperer.]

B 27 Duobus istis et diuidio annis, quibus meliora meditans in mundo perstitti, multis a Deo gratiis ac donis præventa sum; quorum hic mentionem non facio, satius esse judicans de multis pauca, quam de paucis multa dicere; quia id ad pacem meam expedit majorem. Scito tamen certissime, Pater mi in Domino, tranquillissimo illo tempore innotuisse mili omnes, quas passa sum, angustias atque ærumnas, quemadmodum manifeste patebit infra, quo eas prudenter ac patienter tolerarem. Sed beu me miseram et infelicem, quæ neque unum, neque aliud reipsa complevi! quia non seus, quam ovis, me rex: ideoque non possum non lamentari sacerdotiam meam, dicens: *O vos omnes, qui transitis per viam divini amoris, attendite et videte, si est dolor similis dolori meo. Illa anima infelix, quæ erat sponsa et secretaria summi Dei, et in crocibus jacebat, amplexata est stercora fætentissimi diaboli.*

C 28 Cum adveniret itaque plenitudo temporis (*quia omnia tempus habent*) quo afflictæ probataque fui, aurumne an plumbeum forem; probata infirmitate, probata tentationibus, minis, [carcere], rebus omnibus, *Deo auxiliante*, rependi suam ipsi monetam, id est blandicias contempsi, et ægritudinem minasque cum desiderio complexata sum k. Voluit tandem omnino liberare me, quemadmodum pollicitus fuerat, Ægyptiaca mundi servitute, et potentis manibus Pharaonis, qui duobus cum dimidio annis eor in duratum habuit, *quique proprio ore dixit, quod si non timerem flagella Dei, numquam permetteret me ad Religionem ingredi.* Itaque spoliata Ægypto, thesauris, inquam, et gratiis spiritualibus onusta, *sic cis pedibus*, id est sine labore vel minimo et passione, transivi mare rubrum, inflatam, dico, tumidamque mundi pompam et principatum: quæ rubra quidem

D apparent, hoc est oculos oblectant, uti rubeus color solet; re autem vera pulchra non sunt, qui præter fumum et ignem e stramine excitatum, qui cito perit, nihil habent. Cumque me invertens post tergum respicerem, vidi submersum in ipso mari cum toto exercitu suo Pharaonem; puta daemonium cum omnibus laqueis, vitiis et peccatis. Et hoc modo translata sum in desertum sanctæ Religions, in sacrum monasterium l Urbini, te teste, te præsente ubi in veritate, Pater mi in Domino, tanto repleta sui gaudio, quando me ex mundo ejusque laqueis evasisse vidi, ut eum Maria Prophetissa merito potuerim dicere: *Cantenus Domino gloriose, quia honorificatus est, equum et ascensorem project in mare.* Et fieri quidem possit, ut alius quispiam tanta cum libentia voluptateque mandum deserat, quanta ego: ut vero cum majori, credere non possum. Nec mirare, quod in comparationem adduxerim dignitatem et figuram populi Judaici, tot Dei donis ac beneficiis cumulati: non enim occurrit, cui me potius comparem; tum propter infinita, quæ a Deo accepi, beneficia; tum præcipue propter infinitam duritatem atque ingratitudinem meam.

E EX AUTOGRA.
PRO ITALICO.

F Urbini ingre
datuſ mo-
nasterium.

ANNOTATA.

E

a In *Protocollo additur*: Tunc nec recordabar, nec sentiebam timorem, quo antea torquebar; multo minus recordabar ullius eorum quæ ante feci.

b Ibidem. Pene dixeram, furorem.

c Item Quando eram Urbini.

d In quodam libro.

e Quæ cogitari non potes nec explicari, propter tui magnitudinem.

f Ibidem Fr. Gregorius.

g Additur ibidem. Et quidquid cogitabam non se offerebat velut præteritum, sed tamquam si corporaliter præsens interesse omnibus verbis et observationibus gloriosæ Virginis et pueri Jesu, quos mihi videbar comitari in suis laboriosis itineribus.

h Item hac quoque Latinis verbis subhanguntur: Ostende mihi te ipsum: nam dum expecto te, Domine, sufficit mihi.

i Ibidem additur, Totis sex mensibus.

k Rem explicans Pascecius dicit, patrem Beatae, per mortem Nicolai, nepitis ex fratre majori, factum totius Domus Varanæ caput ac dominum, item Venetiarum copiarum ducem, nec alind quam incrementa status sui spectantem, modis omnibus filium cogere voluisse ad nuptias, quibus res suas augeret potenti officiate aliqua.

l De monasterio S. Claræ Urbini ita scribit Pascecius: Electum hoc monasterium fuit, quia ibi aliquanto tempore ante Monachian induerat Baptista Malatesta, uxor quondam Guidonis de Monte-feltrio, postea nuncupata Soror Hieronyma, doctrinæ nomine istius seculi scriptoribus celebratissima: et ibidem etiam vixerat Elisabetha, quondam uxor Petri-Gentilis Varani, quæ post mariti cædem apud Recinetenses patratam, Fulginii facta religiosa, atque apud Nicolann Papam V in suspicionem adducta, quod prætextu vitæ monasticae Fulginii ducentæ intenderet urbem redire ad dominatum Trinctorum, consanguineorum sui quondam mariti; ideoque jussa emigrare; interuenta quorundam Principum Italorum obtinuerat monasterium Montis-Luci, cum viginti et una Religiosa eam Fulginio secutis: septennio autem ibi exacto, mandante Callixto III, ad preces Ducis Urbinatis transierat Urbinum, ibique monasterium prædictum crexerat a fundamentis, magna que cum probitate gubernarat. Tunc autem ibi vivebant Francisca Varana, ipsius Elisabethæ filia, cognata item Euphrasia Chiavelli

de

tandem mirabil modo con-
sequitur,

multosque
favors atios
toto biennio.

B. 6, D. 11
Ad multam
tolerantiam
præparata

l

et obtento de-
nique patris
assensu,

EX AUTOGRA-
PHO ITALICO.

A de Fabriano, Emerentiana Colonna, Clara Cappelli, Bernardina Baglioni, aliaeque nobilissimæ Virgines. Jacobitus uis additum Camillam scribit anno 1481, 14 Novembris, quod ex Urbinitis monasterii registro habuisse potuit.

CAPUT IV.

Tirocinio Urbini peracto, professa Baptista Camerinum remigrat; utrobiusq[ue] eadem putatur, hic etiam S. Claram intuetur.

Habitum in-
duta
D. 12

renuntiat om-
ni spirituali
gustu,

C
volens intrare
in cor patientis
Iesu,

a

b
in quo se
olim scriptam
legerat:

Et hactenus quidem de vita mea spirituali in seculo ducta, ubi per intercessionem et merita gloriosissimæ Virginis Mariae, id a me rogatae, persensi semillam unicam amoris divini. Et vere unica erat solummodo, collata ad ignem illum amoris essentiam, in aternum astuantem; [attamen que tantum ac taliter exarsit, ut sinu meo aut portare aut capere plus nec possem nec vellem, et saepius saepiusque exclamarem: Nil amplius, Domine, nihil amplius.] **B**Nunc porro prosequar, quæ sacro S. Francisci habitu vestitæ acciderunt. Sicut in materiali deserto invenitur cantus avium, florum pulchritudo, secreta cibilia animalium, ut dicit Ubertinus; sic in sacro monasterio Urbini suaviissimum cantum devotarum orationum, bonorum pulchritudinum exemplorum, secreta calicia dirinarum gratiarum et caelestium donorum. Motaque a Spiritu sancto et provocata, exarsi desiderio vehementi penetrandi ad interiora deserti id est, ad sacratissimas intimi cordis Jesu mei suavissimi pœnas Tunc temporis ex corde nuntium remisi omni cœlestis magna dilectioni: non quod id fastidirem, ut electus ille et ingratus patriter Judaicus populus; sed quod præ sancta humilitate indignam eo me putarem, verebarque ne id debito meo potius quam capitati accenseretur. Preenbar autem ex corde puro sinceroque Deum, ut amarissimis et venenatis sanctissimæ ac myrrhatæ Passionis sua cibis me nutrit, satiaret ac impletret; illos namque solos desiderabat sitiebatque anima mea, illos solos concupisebat ardebatque; ac poterat cum dilecta Sponsa in Canticis dicere: *Fasci-
catus myrrha: Dilectus meus mihi, inter ubera mea
commorabitur.*

99 Tunc constitui, quidquid orationi temporis impendebatur, ad Passionis Christi meditationem transferra; nolensque ad aliud cogitationem adjicere, enim totius mentis vigore et impetu in mare amarissimum pœnarum, quibus cor Jesu Christi abundavit, solvi, cupida eisdem intingerere me si possem. Nec mirum videri debet, quod me cupido incessit ingrediendi cor tuum, dolcissime Jesu: quoniam istie jam pridem nomen meum aureis a descriptum notis monstraveraſ. [O quam belle apparebant in rubenti corde tuo litteræ aureæ, capitales antiquæ, isthæc exprimentes:] *Ego te diligo, Ca-
milla!* b Et haec ideo exhibuisti mihi, bone Jesu, quia plurimum stupebam, quod tu tanto me amore prosequereris, quodque excusando te dices, aliter facere non posse, quia in corde me scriptam gerebas: et sublatu in altum brachio suo glorioſo, legere me supra recitatas voces iubebas. O anima mea, cur non conforteris aliquantulum, memor tanti boni, amorisque erga te dilectissimi Jesu tui? At inquit, scio. Non possum; quoniam illorum memoria tantum abest ut me corroboret, ut pro sagittis acutissimis sit, quæ mihi trajiciunt eorū; atque adeo satiari nequo lamentando: *O vos omnes, qui transitis per
viam divini amoris, attendite et videte, si est dolor
sicut meus.*

30 Nunc vero nt ad institutum regrediamur; D cum tali desiderio in oratione ac meditatione perse- verans duobus illis annis, quibus antequam Came- riuum redirem Urbini substiti, per admirabilem Spiritus sancti gratiam introducta sui in sacerri- mun thalamum myrrhati cordis Jesu Christi, veri solique maris amarissimi, omni tam angelico quam humano intellectui innavigabilis; in eoque mari saepius submersa fuisse, si potens Dei manus me non juvisset. Nam moito ægrius terre poteram asperitatem dolorum meorum, quam amoris ipsius dulcedinem; dicens: Non amplius, non amplius. Domine Jesu Christe, non possum amplius; submergor, quia mare hoc termino et fundo caret. Tum mihi Deus, non paradisus apparebat, ut pri- mum; sed crudelis infernus: et vero [ex sancta simplicitate] frequenter ipsum non alio appellabam nomine quam Inferni, quia aliud convenire ipsi non putabam. Sed in præsentia hac de re nihil dico amplius; dicitur alibi: illud tamen non prætermisero, quod tametsi mihi fuerint participatæ tante ipsius mentales pœna, quantas tolerare atque capere [per Spiritus sancti domini] anima mea potuit; nihilominus respectu ipsarum, quæ fuerunt, intellexi meas E taliter se habere, qualiter granulum arenæ, et si- quid illo minutius cogitari potest, respectu cœli et terræ universæ.

31 Tempore c illo, quo Urbini in sacro monaste- rio vixi, anima mea, sole divinae justitiae cœlestem inflorum suum communicante, mirabilem in modum florebant diversis floribus gratisque Deo desideris, ut vere posset dicere: *Flores apparuerunt in terra nostra*: omnibus tamen germinabant latius florebantque vernans istud liliom, quod jam inde a principio conversionis meæ plantatum fuit in [sterili] animæ meæ terra; desiderium, inquam, illud inflammatum patiendi adversa. Illud præ ceteris omnibus sacer- rimo isto tempore a regia manu veri Assueri Chri- sti Jesu benedicti fuit cultum, et aqua pœnarum ejus mentalium irrigatum, largeque perfusum, ut quanvis saepissime propæ abfluerim a morte, ta- men orarem frequenter Deum hoc modo: O Do- mine mi, quando me conduces in pœna ista pingua hortosque pœnarum amœnos, ubi electæ et dilectæ oves tuæ pinguescent? O Domine mi, multum dif- fers, quæ promisisti, conferre! age, brevi, subito: Domine mi, patientia ulterior me deficit: propter multa peccata mea non te peniteat promissa solve- re; non me priva, Domine, tanto bono.

32 Post haec secuta est Professionis meæ cala- mitas, turbans et concutiens universum Religionem F d [hoc est Fratres et Sorores, et seculares etiam Dominos; quæ quem eventum habuerit scribere certa de causa omitto: sed nolo alind cogitetur, quam quod scribere nolui.] Illud tacere non volo. Nimirum turbatam quidem ratione Professionis meæ terram; in cœlis vero gaudentibus Angelis diem festum somma cum lætitia celebratum esse; idque pro certissimo tene, [dilectissime] mi [in Christo Iesu] Pater: neque enim ex relatione hoc assero, sed ex clara notitia; atque utinam tam certo pec- catores omnes consequerentur eolum, quam illud est verum! Nec tamen in animum induco credere, ita cœlum gestisse mea causa; sed potius hejuscem monasterii gratia, multum deinceps utilitatis percepturn, tum propter professionem meam, tum propter gloriosam et angelicam prædam, quæ mundo erepta, in eodem sacro loco morari debebat. Atque adeo æquum fuit, ut dæmonium in terris seminaret turbarum zizania, quo in cœlis Angeli exultarent. Hæc notata velim, scilicet quod illo tribulatio meæ anno electus sis Vicarius e, quod munus ou ante non gesseras, neque postea obiisti amplius;

Idque tandem
inventi ama-
rum supra
nodium,

c
ipsa per de-
siderium
patiendi be-
ne ad id pa-
rata.

d
Capit ergo
sub tempus
Professionis
sæc. tribulari,

propter tur-
bationem
sua causa
motum,

ita

A ita volente Deo, ut, quemadmodum per bonitatem ejus et gratiam fueras causa et principium salutis meæ, sic ad medium et finem quoque allaborares: ad medium, inquam, ubi desolatione et ægritudine animi affecta sum; ad finem vero eorum, quæ a Septembri in hoc usque tempus et egi et ago. [Et vero conveniebat te præ ceteris tum esse Vicarium, ut qui tanti boni causa fueras, particeps quoque fo- res tantarum molestiarum turbarumque, quantæ per Provinciam universam Fratres Sororesque in- ter, et inter seculares tum inferioris tum primæ no- tæ, exsisterunt. Hinc certo ac evidenter scio, quod uti a molestiis non absuisti, ita Deus tibi voluit par- tem redere bonorum omnium, quæ sunt in sacro monasterio hoc. Et vero licet im- pense egeris, ut tui Vicariatus tempore non aecipe- retur locus, volente Deo deinde sententiam mut- tasti:] et fuit similiter necessarium, ut tu fores is, et non alius, qui auctoritate tua et præsentia nos hic includeres, ac principium saeco hunc monasterio dares. [O! fuge licet Camerinum, fuge ut libet; id constat, nulla in orbis parte tantum fructus boni- que a te factum, quantum Camerini. Hinc diabolus, B nequaquam ignarus, quantopere ipsi istic obsueris, facit ut locum illum oderis fugiasque. Et hæc pan- eum filiali fiducia dixi.]

B. 8.
et ipsa istic
inclusa fuit.

f

Rapta in
extasim,

interest my-
sterio depo-
sitionis
Christi de
Cruce,

coque intelli-
git suam mi-
grationem Deo
placuisse.

33 Posteaquam ego per obedientiam Reverentiae vestræ, ex auctoritate Apostolica tibi concessa, una cum aliis venerandis Mætribus in istud monasterium translata sum; non ignara, imo optime conscientia, divinae Majestati placere, ut huc reverterer; aliud a Deo signum pro certitudine et consolatione mea obtinui, magis nobile ac manifestum, nempe boe. Secunda ab ingresso nostro in hoc monasterium Veneris die g Soror Constantia, tibi probe nota, ad focum nebat forte, ibidem suente me; cum illa canere hymnum, ejus hoc exordium: *Anima be-
ne-
detta dall' alto Creatore etc.* et ego canenti respondere atque alternis inter nos prosequi, donec ad illa perventum est verba, *Risguarda quelle mani, ris-
guarda quelli piedi, risguarda quel costato.* Tum vero non potui amplius: præ cordis angustia me remisi in sinum Sororis, latus meum claudentis, opinantisque non esse aliud, quam solitum alias sæpius accidere mihi malum corporale, cum vere tum esset spirituale: anima quippe mea in illud mysterium afflictae matris, mortuam filium suum materno amplexu stringentis, rapta fuit. Percipiebam præseus sonoras, raucas, flebilesque ipsius sanctissimæ Matris voces: audiebam amantissimam mestissimamque discipulam Magdalenam, clara voce exclamantem, Magister mi! Verberabat aures meas dilecti discipuli Joannis amarus planetus, stridulo submissoque sono dicentis: Pater mi, frater et magister mi: ac pari modo reliquæ dilectaæ Mariae lamentabantur. Tenuit status ille meus ad horam usque primam noctis et amplius, inclinatus paulo ante Completorium: ec tenuisset nocte tota, nisi ipsa mihi vim intolissimam, quo animum revocarem, ac Sororibus levarem doloris sensum. Nam quamdiu ita affecta fui, aliquando audiebam Sorores elarissime, aliquando minus elare; cum vero intendebantur voces gloriose Virginis Mariæ, nihil prorsus percipiebam mundi hujus, quasi exultante a corpore anima: et subinde lacrymæ prorumpabant ex oculis, quando sentiebam, quæ circa me fiebant dicebanturque. Reversa denique in memet ipsa, tam fatigatam afflictamque compperi, tam facie mutatum transfiguratumque corpus, ut quindecim diebus subsecutis e sepulchro prodiisse videretur.

34 Porro priusquam id accideret, ant exigua aut nulla mihi memoria erat mysterii illius, scilicet Virginis Mariæ, eadaver dilectissimi filii sui brachiis

constrictum tenentis; sed tota mens tendebat vel in cruci affixum, vel in orantem in horto Dominum; et hoc inter omnia mysteria primas tenebat. Verum ab illo tempore semper isti mysterio devotissima fui, relinquenti in me hoc verum sui signum, ut duobus amplius annis scalas, malleos, clavos, fer- cipes intueri non possem; licet raptus mei tempore, quod quidem memini, istiusmodi instrumenta non viderim. Et hoc illud est signum, quod dico, mihi datum fuisse, ut cognoscerem, plenisse Deo redi- tum meum in locum hunc; atque ideo, *O vos omnes, qui transitis per viam diriu amoris, attendite et videite, si est dolor sicut dolor meus.** Quemadmodum dicit Apostolus, quod Populus Hebreus baptizatus fuit in aqua et igne i: sic anima mea baptizari primum voluit aqua lacrymarum contritionis ac devotionis, deinde divino et seraphico igne. Nunc intelliges, quo pacto Deus illam igne voluerit baptizare et purgare a culpis, [tribulationis tempore contractis], ut, quæ gratia divinae Majestatis est, novis ipsam donis ac beneficiis deinde cumularet.

D
EN AUTO-
GRAPHO
ITALICO.

35 Expiraverat annus tribulationis meæ, quo amaris doloribus afflita fui. Deo ita disponente, propter meum copiosum meritum et coronam (neque enim propter aliud delictum, ut nosti, id evenit, quam quod initium dari huic monasterio vellem sub titulo et Regula pauperum Sororum S. Claræ; quemadmodum per Dei gratiam in praesentia obtinet) cum Pastor et Vicarius noster electus fuit anima illa gloriosa, anima illa sancta, vereque beata, propter miracula, quæ tuum in vita patravit, tum patrat post mortem; Frater, inquam, Petrus k de Molano: qui ad monasterium nostrum accedens aliquando, post multa alia mihi dixit, præsentibus frequenter Sororibus: *Tune es Soror Baptista Varana? Para te, Filia, ad Confessionem, quia excepere eam prius volo, quam viae me discessurus committam.* Cui ego continuo: *Nihil mihi opus est, Pater, Confessione.* Et ille: *Filia, ita mihi inspiratum est; ac propterea velim delicta expies, guarus, ita ex re tua esse.* Ego autem reposai, Non esse. Tum ille rursus: *Dimitte Sorores, et gradum huc admove: quia sic oportere, ex inspiratione cognovi.* t Comque ego nolle, interrogavit: *Car Confessionem subterfugis?* Et respondi, *Quoniam nihil illa opus.* Quæ responsio cum non parum ei displicere visa esset, dixit sibilando: *Apage cum tali responso; fac melius rem consideres. O mi Pater! admodum benignus eras erga hanc inhuma- E*

A Petro Mo-
tiano Vic-
ario jussa ge-
neraliter
confitior,

id primum
excusat,

deinde novo
lunane in-
structa,

m

facit magno
cum fructu.

n

reperirem: ideoque non poteram non per litteras instare, ut redditum acceleraret. At ille, ut medicus expertus, necetebat moras, quo excitaret in me desiderium vehementius, ut postea mihi testatus est. More autem istæ tenuerunt a Capitulo ad usque festam Inclem sacrorum Stigmatum u S. Francisci Patris nostri: donante interim divina gratia tantum mihi dolorem peccatorum (ad deplorandum amaris lacrymis tam remissa, quam nondum remissa) ortum ex eo, quod infinita Dei bonitatem offendissem, et eonunctum cum tanto mei odio, ut ex toto corde desiderarem Patri Vicario post Confessionem summe abominabilis ac detestabilis esse.

D. 14.
Postea ei
visendam se
sistit,gloriosa,
quædam et
amabilis
Soror :quæ intelligit S. Claram
fuisse.

A Verum enim vero cupienti mihi, ut ille me detestaretur, promisit Deus fore ut inde amorem conciperet majorem. Et vero expiatis ad pedes illius per Confessionem generalem peccatis, cum multa divina illustratione atque odio mei, tantum consolationem ac voluptatem cœpit, ut exinde sancto me amore prosequeretur tenerius, quam ullam aliam in hoc mundo filiam spiritualem. [Atque hæc certo scio.] Ego vero post Confessionem majori etiam, quam ipse, solatio gaudioque perfusa, tranquillo deinceps animo semper fui.

B 37 Paucis diebus interjectis, videndum se mihi exhibuit, non modo orationis tempore, sed fere omni etiam alio. Soror quædam Ordinis nostri, coperta caput velo nigro, quasi una e nobis formosissima plane; eamque tam clare conspexi, ut numquam oculis corporeis viderim rem ullam clarior lumeniusque, suavitatem conciliante liquidorem oculo quo videbatur animæ, quam corporeus aspectus posset. Ipsa autem singularem mihi comitatem atque amorem yultz laetissimo ac renidente exhibebat: unde plurimum ego voluptatis capiens, ad tale spectaculum haesi, præ stupore ac admiratione a sensibus fere aliena; nec poteram imaginari, quæ furet: et bac ipsa de causa videbatur illa sibi plandere ac latari, et quasi dicere: Non me cognoscis? Quotiescumque animum meum subibat, subito ex instinctu particulari curvabam genua coram ipsu, quantumvis ad mensam, ad focum, ac erates sedarem; et illi pro benignitate sua sublevare me volenti humo, neutquam assentiebar; existimans venerationis causa convenire, ne genu flexam adesse. Oculi ejus præ pulchritudine, ut tota pulcherrima erat, radios vibrare videbantur: exultabat latabaturque mecum, nesciente qua de causa vel propter quam, tota gratiosa, tota benigna. Et hæc saepius saepiusque contingentia durabant diutius; quindecim puta, ut quid certi dicam, diebus. Æstatem habere dixisses quadraginta annorum: cumque post haec disparuisset, numquam deinceps, uti nec antea, oculis meis visa est.

C 38 Interea ego ne per umbram quidem unquam suspicata sum, illam esse S. Claram, Matrem nostram gloriosam et vexilliferam, quia numquam me incessit cupido videnti illam in hoc mundo, sed solum in altero. [Verum audi, Pater mi, quid cogitaret haec filia, an ovis tua, dicam?] Semper obstiti, quo minus aliunde adducta Soror quæpiam recipie-

rebetur hic; idque ex zelo bono:] credebam ergo illam esse ejusmodi, et volente Deo collocandam hic, ac propterea monstratam mihi, ut ei non contraria, sed propitia et benigna forem; et dicebam in corde meo: Ecqua aut desidiosa aut minus contenta vivet, quando ista in monasterium nostrum recepta erit? Solo oculorum nutu nos consolabitur. Denique ubi omnino e mente mea evanuit, tanto amore ac devotione erga gloriosam Matrem nostram S. Claram continenter inflammatam fui, ut dubitandi locus non relinquatur, quin ipsa fuerit: et si unquam per sanguinis Christi merita paradisum consequar, ipsam inter mille millia cognoscam, amplectar, et dicam; Mater mea suavissima, tu illa fuisti, quæ in mundo me visitasti. Ileu me! quæ fui, et quæ sum! atque ideo, O vos omnes, qui transitis per divini amoris, attendite et uidete si est dolor sicut dolor meus.

ANNOTATA.

a *Protocollo Comerin. Aureis et antiquis.*b *Ibidem* Ego diligo Camillam: hoc enim nomen Beatae in baptismō positum erat, sed in Religionē mutatum.c *Ibidem*, Dubius illis annis.

D *Pascuccius* causam fuisse existimat, quod pater voluerit filiam e monasterio extractom nuptui collocare, sicut reipsa factum est cognitæ Genevæ, filiæ Rodulphi Varani et viduæ Mutii Columnensis, cum Beata illuc ingressæ. Potius dixerim voluisse patrem, auctoritate Pontificia subnixum, ut filia sua ad aliquod Camerunense cœnobium, laxioris licet instituti, et alterius forson Ordinis, troduceretur; idque ex post secutis intelligere mihi videor. Non enim prius acquievit, quam filiam Camerini videret in condito ad hoc (non enim volebat ipsa dimittere dilectam sibi paupertatem) novo veteris observantiaz monasterio. Cum autem infra num. 35 dicot, istius suæ tribulationis annum sibi primum expirasse, quando anno 1484 jam Camerini constituta, in pacifica erat possessione institutæ istic observantiaz; videtur ea tribulatio cœpisse in Januario vel Februario anni 1483; ut autem cœpisse dicatur ante Professionem, oportet hanc fuisse dilatam ad 15 aut plures menses a suscepto habitu.

E B. Petrum Molianensem hic intelligit Pascucius, aliique: sed errant, ut supra diximus: expectamus igitur ut hujus temporis Vicarium oliunde nos doceat aliquis in monumentis Provinciae versatior.

F Jacobillus tom. 3 in *Supplemento ad 7 Aprilis* scribit, anno 1484 die 4 Januarii inductas illuc Sanemoniales, ubi antea Tertiarias fuisse ait Gonzaga, quarum aliquæ ibidem manserint suscepta Regula, alii alibi prospectum fuerit. Pascuccius monasterium Belmaneriorum appellat, sub Congregatione Olivetana, cuius reliquæ inde ad extremitatem Burgi translatæ sint. Waddingus ad annum 1483 sic scribit: Julius Cæsar de Varano, civesque Camerineuses, hoc anno 6 Kalend. Septembbris rogarunt Pontificem, ut suppresso Ordinae S. Benedicti in vetusto et pene diruto monasterio S. Constantiæ, in quo tantum una Monialis decrepita permanserat; liceret ex pretio et ruderibus ejusdem aliud monasterium Ordinis S. Claræ, juxta primæva instituta ejusdem Ordinis, sub invocatione S. Mariæ-novæ, et regimine Fratrum Minorum de observantia, alio commodiori et honestiori loco construere. Annuit Pontifex, ea lege, ne S. Constantiæ ecclesia profanaretur, sed in ea quandoque Missæ celebrarentur, et decrepitæ Moniali de opportuna sustentatione provideretur. Hinc illæ Reliquæ S. Constantiæ Virg. ac Martyris, quas ibi haberi ait Gonzaga. Universim autem octo fuisse primum ibi inclusas, ait in *Supplemento Jacobillus.*

G Ergo 16 Januarii, non anno 1484 Bissextili litteris Dominicalibus DC, 4 Januarii, quo ingressas diximus, erat Dominica. MS. Camerin. Prima, imo secunda, (si recte memini) die Veneris,

h *Hymnum integrum Pascuccius recitat pag. 96.*i *Protocollo:* Duplicem modum baptismi scriptura allegat, aquæ scilicet et ignis. Matthæi 3.

k B. Petrus Molianensis refertur ab Arturo in *Martyrol. Franciscono* od 25 Julii, et merito; testatur enim de eo Jacobillus tom. 2 ad dictum diem, quod corpus anno post mortem duodecimo repertum integrum, translatumque ad novum conventum intra civitatem, requiescat sub altari majori. Obiit autem in festo S. Jacobi, dum in choro Te Deum cantaretur. In ejus morte ad annum 1489 collocanda errant omnes: et errorum agnorit ac retractavit Waddingus tomo ultimo, inventa custola in qua dicit Beata, se multa ex iis quæ prius scripserat et Urbiali inchoaverat, transcripsisse die ultimo Januarii anni 1491, sex mensibus ab obitu Molianensis recursus: obierat ergo anno 1490. Miraculorum porro ejus aliqua refert Waddingus ad on. 1489 num. 34.

l *Protocollo.* Et ideo rursus dico, Volo audire Confessionem tuam. Scio quod non egeas.

A m Ibidem. Enimvero plane asina fui et rustica, quæ sic P. Vicario respondi.
n Festum Stigmatium S. Francisci recolitur 17 Septembris.

CAPUT V.

Alii divini erga Baptisam favores, eosque secuta probatio et tribulatio.

B. 10.
D. 15.
A duobus Angelis in spiritu locata ad pedes Crucifixi,

duosque ibi menses detenta,

petit ad se unum e Seraphinis mitti:

a

et rivo Dei amore erga creaturas,

b

Mirabilia testimonia tua, Domine, et animæ querenti te credibilia nimis. [Sub firmamento cœli clariora et veriora testimonia non sunt, quam Dei; et tibi, Pater Reverende, qui ipsum in veritate queris, sunt credibilia nimis. Propterea non celabo, Domine, laudes tuas Patrem meum devotum;] sed narrabo illas, ad magnificentiam tuam et confusionem meam; [non tamen incredulis et insensatis; sed tibi, Pater mi, quia scio, quod qui probat, credit.] Vos autem, Angelici spiritus, quorum nonnulla mihi memoranda veniunt, supplex oro, ut adsitis mihi; quo veraciter in lucem proferam comitatem ac benevolentiam vestram, ingratæ animæ meæ exhibitam. Pauci erant dies elapsi, a quo sancta Mater Clara sese animæ meæ visui subduxerat; cum apparuerunt Angeli duo, candidissima indui vestimenta (qualia jam pridem gestare Christum Dominum videram) et alis inauratis decori: quorum alter animam meam e dextera, alter e sinistra prehensam sustulerunt in sublime, posueruntque ad cruci affixos filii Dei incarnati pedes; coque pacto mensibus plus duobus continuo tenerunt: ego interim ambulare, loqui, et agere quidquid vellem, mihi videbar sine anima, istie fixa, ubi ab Angelis, numquam inde recedentibus, tenebatur. Neque tamen memini, me unquam antea desiderium sentire standi semper ad pedes Christi. Elapso hoc tempore restituerunt animam corpori suo, tanto exinde amore ac devotione erga Seraphinos mihi remanente, ut aliud loqui nolle, quam de ipsis; ardenti semper postulans affectu et oratione, et unus illorum ad me, uti quondam ad Isaiam Prophetam, advolaret.

40 Cumque saepius per dies plurimos precata, veterum compos non fierem; converti aliquando orationem tempore matutino ante Primam ad dulcem Dei Matrem, et cum sancta quadam impatientia dixi: O dulcissima Mater, o benignissima Regina, scio Imperatricem te esse Angelorum, cunctosque tibi ut Domine suæ obsequi; oro te, suavissima Domina mea, mandes alicui Seraphino, ad me ut advolet, quemadmodum advolavit ad a Prophetam Isaiam: tu nosti, Mater mea sanctissima, quanto pere id desidero. Et illa, non passa in longum protrahi orationem meam, subito promisit ulti, missuram se quod petebatur: unde plurimum læta toto corde exultabam. Post dies aliquot noctu, absoluto Matutino, orationi me dedi, et libido subiit meditandi attentius magnitudinem amoris divini erga creaturem. Erat ille orandi modus parum nihil usitatus, se permittebam sequi mentem, quo trahebatur a Deo; ac principium cogitationum fuit de rebus infimis et abjectis; sed mox modo inflabili translata sum ad sublimia divinaque, [et ingressa sum mare tam altum ac profundum, ut bis terve optarem viam relegere, si potuissem]. Neque illud ratiocinum aut visio fuit, sed lumen quoddam, verbis omnino inexplicabile b. [Dicam tamen ad consolationem tuam nonnulla, videlicet tria; nam reliqua dici non possunt, sed per solam Dei gratiam considerari. Primum est, quod contemplantes, qualia quantaque sint benignissimi et clementissimi Dei præstata nobis ex amore nostri beneficia, compre-

riemus, duorum nos debitores manere, quæ solvendo D numquam erimus: amoris scilicet, quo prius ipse nos, quam nos ipsum, dilexit; et passionis, quam pro nobis vilissimis vermiculis, pleuis foetore et graveolentia, subivit: et hæc duo debitum sunt insolubile. Secundum erat, quod omnis noster in Deum amor sit quasi odium pessimum, omnis laus quasi maledictio, omnis gratiarum actio quasi blasphemia; si consideretur quæam sublimi in gradu illa debeantur tanto Deo. Tertium denique, quod vidi perspicue ac manifestissime, est, quod gloriosa Dei Mater, una cum omni angelica humanaque natura, non sufficiat ad gratias divine bonitati persolvendas, pro creatione unius vilissimi flosculi terræ hujus, utilitatis nostræ causa producti, propter infinitam Creatoris excellentiam et magnitudinem, nostramque vilitatem et abjectionem.

41 Nunc vero, Pater mi, velim cogites, in quanta me abyso reprehenderim, considerans tanta ejus collata mihi beneficia, non esse aliud quam flores et herbas. Tum scilicet vere desperavi de me ipsa, deque omni opere meo bono: tum repudiavi ex toto corde omnes delicias spirituales, quo minus debitum debito et ingratitudinem ingratitudini adderem; sic ut, si Christus apparuisset mihi, clausisset oculos, quo minus viderem. Tum prono in terra capite postulabam a Deo gratiam, et me continenter ad finem usque vitæ sine intermissione poneret ad pedes clementissimos crucifixi filii ejus; utque omne tempus, quod illuc peragere, imputaretur mihi, quasi blasphemando Deum et fornicando transactum (certa quippe eram, quod et illud et omne aliud malum perpetrassem, si misericordi manu sua non me tenuisset) denique et post mortem me mitteret, quo ei ad honorem suum majorem collibitum esset, etiam in inferno commoraturam libertissime, quia sola ejus voluntas, in me et per me adimplenda, in votis mihi erat; illa mihi erat pro beatitudine, illa pro mercede, illa pro gloria.] Vidi tam immensum nullisque terminis circumscriptum, quo Deus creaturem complectitur, amorem, ut in me reversa non possem non exclamare: O stultitia, o stultitia! neque enim ullum vocabulum inveniri posse patabam magis conveniens amori tanto. Tum concessi mihi fuere gratiosissimi illi pedes, quorum possessione annis quinque gavisa sum cum continua illorum memoria et pace tanta, quantam si dicerem, incredibilia loqui putarer. Nunc pedibus istis orba, nunc veste tam divite spoliata, nunc thesauro cordis mei tam opulento privata sum. O pedes, o sola et unica spes animæ meæ, qui fieri potest, ut vivam ego sine F vobis, qui eratis vita, cor et thesaurus animæ meæ? O Jesu mi, saltem unius horæ spatio illos concede mihi, [et detrudas me ad inferos fecit, labens eos sic adibo]. Tantam lacrymarum copiam, scio, funderem, tantum amplecterer atque oscularer vulnera illa sanctissima, ut mihi eor creparet, sieque miserum hoc fortisque corpus destrueretur. O pedes sacerdimi, vestri amore mihi volupe est omnium pedes videre, tractare, osculari, amplecti! O pedes dulcissimi, quantam in amaritudinem mihi versa sunt convivia, super vobis mihi celebrata, [qualia fuere planetus devoti, amore ac pietate referti!] O pedes amabilis, numquam credideram, isthunc locum mihi interdicendum auscendunque, ubi adulteræ et meretrices repererant asylum! Heu me, et millies milliesque heu me! quanto calamitosior et infeliciar sum ego omnibus aliis peccatibus! [O pedes clementissimi, nisi parcerem tædio illius, cui haec scribuntur, totum hunc quantum quantumque Veneris diem istiusmodi suspiriis planetibusque darem!] Neque isthac mireris, mi Pater; quia secuti aurum reliqua metalla omnia splendore superat, sic dolor

EX AUTOGRA-
PHO ITALICO.

*alque intimus
cognito quan-
tus is sit,*

E
*discit nil esse
nostra ad cum
collata.*

*Præsentes sibi
habet Christi
pedes quin-
quennio toto*

*et que sibi
postea subtrac-
tos plangit.*

c

luc

EX AUTOGRA-
PHO ITALICO.

B. 11.
D. 16.
Tota divino
amore incen-
sa

mori optat et
esse cum Christo:

qui eam dul-
citer super di-
latione solata-
tur.

qua pro eius
rita orabant
alii,

Intelligit cur
eructetur co-
desiderio, un-
de latantur
Seraphini

sequo plus
ignis habere
quam lucis.

A hic reliquis omnibus cruciatibus pœnosior mihi est; credo, quia diutius hac gratia aliis fruca sum. Et ideo versa est in luctum cithora fiducia mea. Amœnissimi ac suavissimi pedes isti aberrare me a proposito fecerunt; sed cum gratia Dei prosequar modo et pertexim, quam per solam ipsius gratiam atque inspirationem exorsa sum telam.

B. 11. D. 16. Tota divino amore incensa

d

42 Evanscente, de modo quo, lumine, tantus animam meam insegit ignis, ut cum summa veritate ausim dicere, illam vere inflammata arsisse immateriali hac flamma, quemadmodum res materiales materiali solent. Perduravit autem hic ignis, si recte memini, menses facile tres d; eratque desiderium exequendi ex carcere hujus corporis et fruendi Christo, desiderium excedens modum, desiderium tantum tamque intensem, ut, si dicam, timere possim, ne fidem apud audientes non inveniam. [Sed Deus scit, quod vera eloquor]. Desiderium erat tam testuans atque inflamatum, ut per aestatem in corpore meo circumferre pœnas infernales mihi viderer; imo has refrigerium putabam, collatas cum meis, numquam deinceps mihi expetendis, præterquam in hora mortis: quia tali cum desiderio

B moriens, non mori, sed ad nuptias me conferro pulsantibus organis viderer. Tunc dicere cum Apostolo poteram: Cupio dissolvi et esse cum Christo. Et cum Propheta: Educ de carne animam meam ad confitendum nominis tuo; me expectant justi donec retribuas mihi. Tunc perspicue cognovi, e Seraphinis aliquem advolasse ad animam meam, quemadmodum pollicita erat, illorum et mei pariter dulcissima Imperatrix, sanctissima Dei mater.

43 Interim ego vehementer afflita et cruciata, tum in anima, tum in corpore, ab hoc ardenti desiderio, amarissime plangelam et singoltiebam, orans instanter Deum, ut e miseria corporis hujus mundique mo eriperet. Unde die quodam orationis tempore, id ipsum instantis a Deo postulanti mihi, visus est Christus benedictus multam commiserationem monstrare, ac circumdatam brachio altero animam meam pectori suo applicare, dicens idem. Ne tantopere plores; altera vero manu oculos animae meae abstergebat; erat quippe planetus iste animae, non corporis, licet etiam corporaliter largissime plorarem. At vero tunc abest, ut duleissima illa Christi verba dolorem mihi minnereat, ut potius in lacrymas totam solverent, precentem ardenti, ut ex hac custodia educeret animam meam.

C Ad quam petitionem ille tandem respondit; Nondum possum; simulque potentissimas manus mihi suas monstrabat, variis modis ligatas et constrictas, dicens: Haec sunt orationes tuarum Sororum Monacharum et Fratrum Observantie, quas pro te fundunt, ut ne moriaris: esto patiens.

44 Quod nunc relatura sum, nescio sane priusne an posterius fuerit modo dicto. Sentiens aliquando tantum ignem spiritualem ut ferendo non essem, converti me, quasi destituta sensibus, ad Seraphinos, lamentando et quasi paenitendo, quod praesentiam illorum precibus Deum postulassem, dicens: O spiritus dulcissimi, ego tam ferventer accessum ad me vestrum expectavi, rata, quod qui vestra praesentia, idem et paradiso gauderet, quia vos Deo estis propinquissimi; quo igitur fato post adventum vestrum pœnas ego interni sustineo? Ignoro sane, quid vos vobissem afflatis. Tum illi mecum familiarissime, quemadmodum cum nota et amica colloquentes, dicebant; Quod tibi pœnae, nobis voluptatis causa est: flamma quidem vehementis desiderii aestuas tu, sed quando in corpore teneris, cares praesentia illius qui nobis adest: ideoque tam grave tormentum tibi, quem ardens desiderium est. At nobis, intensem desiderium semper cum praesentia dilecti habentibus,

intenditur voluptas pro intensione desiderii incomprehensibilis. Post haec declararunt mihi, intimam sui cum Deo praesentiam istiusmodi esse, ut Deus sine ipsis, aut ipsi sine Deo numquam vel essent vel esse possent. Declararunt præterea, tam arctam inter Seraphinos atque Cherubinos intercedere conjunctionem, ut neutri unquam sine alteris in anima versari possent, subiungentes: Verum quidem est, in una anima primas obtinere Cherubinos, in altera Seraphinos; sed in tua, nobis Seraphino principatus obtigit; ideoque in te igitur prævalet Iunni. Atque ita revera res se habebat. Nam tametsi lumen, ut supra memini, esset præ intentione sua incomprehensibile; nihilominus illud tribus et partibus superabat ignis. Et hinc clarissime intelligo, duos istos Angelos, qui me tamdiu pedibus Crucifixi ad motam tenuerunt, suis Cherubinum alterum, alterum Seraphinum. Hic ille igitur est, per quem me baptizatum et expurgatum dixi, accidente pura et generali Confessione, gloriose et beato Patri meo Petro de Moliano facta.

45 Vere Sacramentum Eucharistiae est panis Angelorum. Ita loquor, quia post Angelicam visitationem tantus mihi remansit appetitus famesque sanctissimi Sacramenti, ut explere illam nullo modo possem; et hinc per annos fere duos continuos ad sacram mensam singulis Dominicis diebus accedebam, desiderans quotidie eamdem frequentare: cogitanti vero in octavum usque diem illa abstinentiam, præ dolore animus deficiebat. Sic tribus ante annis f, quam inchoabatur tribulatio mea, requiem inveniebam et lætabar in mentali et Angelicâ pace mea. Tunc omnes viæ Sion, id est Paradisi sancti, mihi patabant liberae, planæ, expeditæ; currebamque per illas velociter, desiderio et pia oratione quodvis impedimentum amovente. Tunc vere, Pater mihi, aut habebam, aut habere mihi visa sum angelicum et cœlestis potius, quam humanum terrenumque cor: nec aliam in eo superbiam sensi præter hanc; quod si quis tum dixisset, per ventrum me ad illum statuin, ad quem pervenisse tu nosti, numquam induxissem in animum credere, id fieri posse. Hanc, inquam, in corde meo superbiam sensi, nullius præterea mibi conscientia. Tunc sanctam illam institui per singulare Spiritus sancti donum meditationem, qua optabam, ut opto modo, ut omnes vitæ meæ dies ir diem Veneris sanctum converterentur; accensa cupiditate planendi semper amarissimam Passionem dulcis mei Jesu, ut in hora mortis meæ mihi appareat resuscitatus et gloriosus. Ab illo tempore, nec Paschatis, nec Natalis, nec alterius cuiuslibet festæ lucis, ab Ecclesia celebrari solitæ, discriben apud me fuit; imo nec die Veneris sancto aliud potui quam intendere exercitium solitum. Verum quidem est, quod cogitatio mea me rapiebat quasi invitam ad recolenda mysteria, quæ Ecclesia militans in festis representat; cum tamen fixum firmumque mihi esset perseverare in meditatione Passionis, illa quam instituoram, cum optavi, vitam meam universam in diem Veneris sanctum converti. Et sic respondent ultima primis, id est, sicut die Veneris sancto sum orsa per tuam sanctam concionem operari salutem meam; ita pariter in die Veneris sancto meditationis meæ, finio relationem vita spiritualis, tibi, qui principium fuisti, faciendam.

46 Transieram hoc modo per desertum mundi hujus, deliciis affluens, innixa supra dilectum meum passionatum, ab ipso separata corpore, sed non mente. Jamque appropinquabat tempus infelicitatis et ruinæ meæ spiritualis, quam mihi (quia omnia præterita et futura nota sunt oculis ejus) prædictis hoc pacto; sed ego radis et ignorans non intellexi. Die quodam vix me dederam orationi, cum subito mihi dictum fuit;

B. 12 D. 17
Magnam
Eucharistiae
famem

f
conjungit cum
jugi medita-
tione Passio-
nis.

g
Jubetur scri-
bere dolores
mentales
Christi,

Abi

A Abi sis, commissura chartæ dolores illos mentales Passionis, quos nosti. Et ego me excusans, respondi: Domine mi, ne quidem novi, quo pacto exordiar; neque enim est animus narrare, res illas accidisse mihi. Tum jussa sum exordium pñnere hoc modo: Anima quædam fuit cupidissima pascendi se: fuitque sic porro dictatum, donec duo unius paginae explerentur versus: cum subito me in pedes erigens obedivi præcepto, tanta verborum copia affluente, ut, quid scribendum foret, numquam animo recelere oportuerit. Similiter et modo mihi accidit, ut quoties ad scribendum me accingo, molestiam patiar non levem; sed deinceps porro etiam non cogitanti abundet oratio: O quantum mihi res illa adversa fuit! Videbatur enim velle dicere: Video ego et prævideo, animæ tuæ vas inficiendum non parum, imo tantum, ut ejecuta sis balsamum dolorum meorum mentalium, illudque in alios effusura, quoniam ob infectionem tuam predesce tibi amplius non poterit. Et hæc vera sunt. Id autem quod modo præ manibus habeo, ne aut similem eventum aut pejorem etiam obtineat, vehementer timeo. *Quasi dicit Deus; Evome ex ore tuo omnia bona mea, quia evomere volo te ex ore meo.* O Deus meus, libera me ab amara ista sententia!

D. 18.
scilicet ei accedit
in octavam
S. Francisci:

B 47 Augustus agebatur mensis, quo cœptum erat crudele meum certamen; verum ego astutias sathanæ ignorans, altaque animæ pace gaudens, belli secura agebam, adeoque omnem inimici machiuationem existimabam pacificam et periculi expertem. Dehinc ad Octavam S. Francisci h̄ perventum erat, cum tam crudeliter ab ipsis inimicis excepta percussaque fui, ut persuadere mihi non potuerim amplius aut ipsos amicos ant ipsorum machinationes bonas esse i: imo cognovi manifeste, et re ipsa experta sum, esse inimicos capitales animæ meæ. Tunc Deus aperuit mibi ad modicum oculos, vidique me in medio campo, ubi vitæ hujus mortalis pugnæ pugnantur, circumdatam a potentibus inimicis; e quorum manibus eripere me sola poterat potentia divina, quiescitram frustra alias evadendi vias. Tunc irremediabili dolore obruta sum, et quid aliud consilii caperem iguorans, Octavam S. Francisci solo pane et aqua vescendo transegi, Dei dictique Sancti opem continenter implorans. Tunc noctu in somnis repræsentatus mihi fuit laboromnis et afflictio, quæ me manebant. *Hic suspendimus organa nostra.* Hic finis bonorum meorum, hic principium malorum fuit. Tunc puteus abyssi diabolicae pravitatis, qui annos decem k occlusus fuerat, patefactus est: prodiitque C draco ille venenatus, faucibus apertis rugiens adversu me, cum tanto impetu ac furore, ut me vivam, vivam inquin, deglutire velle videretur: adeoque quantum ad malignam ejus voluntatem attinet, deglutivit ac devoravit. Verum potens Dei manus, quæ numquam dereliquit sperantem in se l, extraxit me integrum illæsamque e rugientibus illius faneibns, ut notum tibi; idque sua solius bonitate, neutquam vero mea virtute aut prudentia. Tunc exuta spolia que fui omni divite ac pretiosa veste. Tunc eruti mihi oculi; tunc tonsi capilli spiritualis meæ fortitudinis: insuper percusserunt, vulneraverunt, et semi-viva relicta abierunt.

quando vides
se dæmoni
tradi vexan-
dam:

k

48 Duobus hisce annis, quibus tam miserum in modum afflictata fui, nullam omnino opem aut consolationem humanam sensi, nisi ter, cum sancto et glorioso Patre meo Fratre Petro de Moliano collocta. Plurimum namque gavisa, ubi Vicarium eum rescivi electum esse, dicebam: [Si modo cum ipso agendi copia mihi fiat,] numquam dæmonium effectum dabit, quod intendit; sed continuo opem experiar. O Pater mi sancte, venisti quidem [etiam postea] min has partes; sed dilecta Filia tua non potuit

alloqui te, ne paucis quidem, utpote prius morte erexitum. Hac mors me nimium afflixit, hæc me meipsa quasi destituit, et quodammodo desperatam coagit firmior decernere, in nullo deinceps homine quodammodo necessitatem meam, fiduciam ponere, nisi Deus illum mihi per gratiam suam commonstraret. O Pater mi, derelinqueret voluisti me orphanum, quia sic expedire saluti meæ cognosebas. Primum subito a morte tua meos hostes omni potentia privasti, meque in viam veritatis reduxisti. Deinde inspiravit mihi perejus intercessionem Deus, ut quemadmodum in ipso, ita in te quoque [Pater mi senecio] fiduciam meam collecarem, et ordine declararem tibi omnem tribulationem meam, ut peracta erat; atque illuminando docuit, ita oportere ad salutem meam: nec vero id a veritate dissonabat, ut scis. Accidit autem mihi dieta inspiratio, tam amara voluntati pue meæ contraria, ut omniem humanam cogitationem excedens, a solo Deo comprehendendi amaritudo possit. At posteaqnam, ut facta erant, narravi omnia (non adulans loquer, sed verax) tam quieta consolataque fui, ut nolle cuilibet alteri mundi hujus, quam vestræ reverendæ Paternitati fisa fuisse.

D
EX AUTOGRA-
PHO ITALICO.

tota refusa in
eum a quo
initium suum
habu. at,

n

sublevatam se
sentit.

E

ANNOTATA.

a *Protocollo.* Sicut venit Gabriel ad Danielem Prophetam.

b *Tonus hic locus de præstantia divini amoris, aberrat a MS. sororis Euphrosynæ: odest tamen in editione Maceratensi.*

c *Cum hoc additum sit in transcriptione Protocollti, facta (ut infra dicitur) intra 13 et 20 Martii, non potuit hic dies Veneris alius fuisse quam 18 Martii, quia anno 1491 littera Dominicalis erat B.*

d *Jammingus scripserat triginta: quod ex Protocollo mutandum censui; cum tam prolixum duorum et semis annorum tempus non solet a Beata numerari per menses: neque post 5 annos ad pedes Crucifixi, inchoandos ab anno 1484, plus quam trimestre spatium superstit, usque ad initium novæ temptationis; qui per duos et semis annos durante, compulsa fuit talia scribere.*

e *In Protocollo solum dictur, plus igitur quam lucis.*

f *Id est ab anno 1484: cepta est enim tribulatio 11 Octobris an. 1487, ideo ut omnes prædictæ visiones progressæ sint anni istius autunnūm.*

g *Ita Protocollo: nec potest aliter habuisse MS. quod secundus est Cimarella, siquidem autographum fuit: sed imperitus quispiam potuit vel in margine adnotasse, vel textui addidisse nomen B. Fr. Petri de Moliano, p quod habet editio Veneta ex coque Pascuccius: quodque et hunc et alios in errorem traxit, ut hanc relationem illi scriptam credherent, quia scripta ad eum, cuius canticionis attribuebat Beata suæ conversionis initium, supra num. 4.*

h *Id est 11 Octobris, quia festum S. Francisci agitur 4 ejusdem.*

i *Hinc intelligitur permisisse Deum, ut ministri satanæ, transformatosse in Angelos lucis, Beatoe nostræ duobus et amplius mensibus continuis illuderent, quorum consolationes apparitionesve fallaces tunc primum agnoverit, cum earum acerbissimos effectus sentire coepit, videlicet ingentem desolationem, ariditatem, et obscuritatem mentis. Huc enim facit illud quod dicit pum. 27. quod anima sua, quæ jacebat in croceis, amplexata est stercora fætentissimi diaboli, deducta in errorem, quem in ista perturbatione nequiverit discernere a peccato formalí, cum urgens tentatio impelleret ad judicandum, id quod patiebatur invita, a Dea sibi ad peccatum imputari, ideoque se hostiliter ab eodem tractari, quæ est extrema animæ pice, afflictio.*

j *Decem isti anni videntur numerandi ab anno 1477, quo*

et Petro Mo-
lianensi,
qui eam & ita-
tus erat mor-
tuus,

m

EX AUTOGRA
PHO ITALICO.

A quo Beata se integre tradidit vocont ad Religioneum Deo, mensibus fortassis aliquantis, post factum in Paschate Confessionem, adhuc luctata. Cur autem non dicit ab annis sex, ut indicetur tribulatio quam passa est ante suam Professionem? Existimo, quia illa tota fuit externa, neque tunc diabolo data potestas fuit animam interius affligendi.

I Proinde numquam in formale peccatum protracta fuit, saltem grave ac mortale.

m Hæc verba nusquam inventa, ad sensum clariorem reddendum, ipse addidi.

n Ita Protocolla: Cimarella vero, dum pro suæ legit tue, fecit ut sequentia omnia ad Petrum, licet iam mortuum, a Waddingo, Pascuccio, aliisque reverentur: nec alia de causa item Wuddingus appellas scriptum hoc videtur, obscurum atque perturbati ordinis opusculum: cum alibi hactenus nulla appareat perturbatio; imo neque obscuritas ulla notabilis, nisi quod non exprimatur nomen ejus cui scribitur. Desunt etiam upud Cimarellam verbu illu, Pater mi, quæ sunt in editione Maceratensi; et Euphrosyna addit, Vecchiarellu, quod significat Seniculum.

B

CAPUT VI.

Tres epistole, post vitæ historiam successive additw.

Scriptis 3 Mar-
ti addit doloris mentales
christi.

sed postea
interpolavit
epistolæ duas
in novo exca-
ptu,

Autographum Camerinense, sicut illud Soror Euphrosyna transcripsit, quod Protocollo appellamus (quia id ipsam Beatam sibi reservasse existimamus, postquam scripsisset alterum nonnihil nitidius auctiusque) primum, inquam, autographum finitur adscripta die in Martii, MCCCCXCI, deinde consequenter subungitur: Postquam exposui cursum spiritualis vitæ meæ, tantum ut obediæ inspirationi divinæ, hic finem facio ad laudem Jesu Christi gloriosi. Deinde sequuntur dolores mentales Christi benedicti, quos dixi mandavit ut scriberem. In quibus observa, me dicere, quod una ex Sororibus Urbinatis talia mecum contulerit, ut non cogitetur quod sint ex mea farina: et ideo loquor in tertia persona: quandoque etiam dico, Anima ista sancta et benedicta sic mihi dixit, ut melius obtinendam a lectoribus fidem, atque ut non cogitent quod ego fuerim. FINIS. Hunc ergo tractatum, seorsim in alio quatuor scriptum, Beata servabat, pariter ostendendum suo spirituali Patri cum advenisset Camerium: nec enim res tam arcana adhuc statuerat committere talellario. Ipsam vero dum expectat, duas successive scripsit Epistolæ: unam sine datœ, quæ quidem inveniatur; alteram sub data diei xiii, sicut illæ autographæ habentur in editione Maceratensi, una cum gratiarum actione od Deum pro sui manifestatione, caudile et integre scripta. Interim vero non adventente Camericum Patre, stimulari sese beata sensit, ut quæ communicata optabat, per interiunctum saltem illi mitteret; cunique in finem scripsit secundum autographum, quo usus est Cimarella. Inter rescribendum vero (ut fieri assollet) mutavit et addidit quadam, superius his signis [] indicata; Clausulam autem de doloribus mentalibus ad finem nove scriptioris reservans, expuixit etiam notam dæc in Marti. Tum consequenter adscribens primam secundamque epistolam, omisit siuiliter notam diei xiii, quoniam jam illa æque effluxerat ac dies in, agebaturque dies xx mensis; quando tertiam epistolam scripsit, vel seorsim, vel ad calcem ipsius quem erat missura quaterni. Descripsit etiam novum exemplar predicti tractatus de mentalibus doloribus, mutata nonnihil formula transitionis, ab uno ad aliud argumentum faciend.r, sicut infra videtur. His outen- ita distinctis, spero nihil perturbationis obscuritatisque superfuturum. Sit ergo prima epistola.

50 Mi reverende ac dilectissime Pater. Multis de-

causis sperabam quietis et induciarum aliquantum a capitali duorum annorum pugna: sed heu me, mi Pater, vana fuit hæc spes mea: imo post discessum tuum a crudelius quam antea afflita percussaque sum, maxime insurgendo contra Deum, imputando ipsi quidquid defectus, peccati, et erroris admittebam; expostulando subinde cum ipso, adscribendo propter varia, tum ipsi, tum sacræ Scripturæ mendacium, quæ est iniquitas pessima b; denique alia agendo, quæ hic cum silentio prætereo. Et credo, devotissime Pater, quando hæc audies, opinaberis pauperem hanc animam meam post tuum discessum, a quo sex menses modo elapsi sunt, in temporali inferno extitisse; utque vere dicam, visa milii est tota infernalis et diabolica. Verum quod, omnem dolorem superans, cor mihi comminuit, est, quod cum nemine conferre sermonem quantumvis brevem, aut solatium minimum in tanta mea necessitate ac cruciatu recipere, ut nosti, datum sit. O mi Pater, ubi locorum fuisti! O mi Pater, fui multum cruciata illo tempore, et alloqui te mihi non lieuit, nec me tibi! O infelicitas, o infortenium meum, cuius inter principium et finem grande interfuit intervallum! ideoque in tota hac dolorosa narratione ingemui identidem flebiles istas voces: E

Patris ab-
sentia ag-
gravatam,

O ros omnes qui transitis per viam divini amoris, at-
tendite et vulte, si est dolor similis dolori meo! O mi
Pater, te unum alloquor, considera et vide, num
dolor sit aequalis meo! O utinam mihi Deus daret
vozem tam potentem, ut a mundo universo possem
intelligi! vociferarer ac dicerem: O vos omnes fa-
muli et famulæ Dei, qui viam amoris divini teritis,
discite exemplo meo et humiliate vos, quia etiam-
num fieri potest, ut quis colloquatur cum Deo,
cum beata Virginae Maria, cum Angelis Sanctisque;
ac deinde miserabili lapsu corrut in multa morti-
fera delicia; ut corrui e ego: exemplo vobis sit in-
fortunata et infelicissima hæc anima, quæ peruenit
in altitudinem maris divini amoris et spiritualis dulce-
dinis; nunc autem tempestas valida demersit eum in
profundum abyssi et inferni.

Vale Pater etc. fortassis ut infra, addita verosimi-
liter etiam dici nota, quam nolumus per conjecturam
appingere.

51 Secunda epistola, per modum testamenti exarata, taliæ erat. Sententiose dictum est ab Ecclesiastico, quod omnes aqæ, que e mari exeunt, eodem re-
vertuntur: ita aqvum et conveniens est, ut cum per gratiam Dei debet Reverentiæ vestræ princi-
piu salutis meæ, ejusdem salutares aquæ per cir-
culum temporis fluentes, disponente Deo, ad te
revertantur; et iterum fluant: tu plantasti, ali sancti Patres rigaverunt, Deus autem usque nunc incre-
mentum dedit. Astutia satanæ deradicavit eam, sed
adhuc in ea est aliquid viriditatis, hoc est intimitas et
promptitudo et amor voluntatis ad bonum, quam Deus
ito et tuliter custodivit, quod illæsam, intactam, et immu-
culatam corporaliter me custodivit: et immaculata, Dei
gratia, non mea virtute permaneo, et vere cum Dei
Matre dicere possum: Ego virum non cognosco. Refer
itaque mecum, Pater dilectissime, gratias Creatori
meo, qui dignatus est me ut amicam et sponsam custo-
dire.

Ecli 40
F
Secunda el-
dem se totum
committit.

52 Nulla dubito, mi Pater in cruxifixo Jesu,
quin hæc res, animæ meæ nova (numquam enim
quidquam ejusmodi feci) paritura sit aut grande
malum, aut grande bonum: sed ego ex toto corde
Deum obseero ejusque gloriosam Matrem, quo si-
gnificare dignentur, hanc esse ultimum meum finem,
ultimunque testamentum. Quod si ita, uti vere
opto, foret; condo testamentum rerum mearum, id
est animæ corporisque, quia prius illa nec amore,
nec desiderio, nec affectu vere quidquam possideo
ni

ac subinde
etiam tec-
tum.

quasi testa-
mento ut
cito mori-
tura,

A in hoc mundo. Corpus reliquo terræ; concedatque Deus, ut in factorem ac pulverem, prout convenit vili ejus materiæ, brevi resolvatur. Animam in ultimas tuas caritate plenas resigno, Pater mi dilectissime, qui secundum Deum es unica et sola spes salutis meæ: et certa sum fore, ut per pretiosum Christi sanguinem et per preces tuas reperiam locum pacis ac misericordiae: nec tui unquam me oblia capient. Vule Pater optime in Domina Jesu meo, quem pro filia tua exorare memento. In monasterio S. Mariae novæ Camerini xii Martii. Anno Domini MCCCCXCI.

Soror Baptista.

*Deoque pro
re confecta
agli gratias,*

*Ita editio Maceratensis, in qua mox seorsim et charac-
tere grandiori sequitur hæc Oratio. Gratias infinitas
tibi ago, Domine mi. quod te donante, summa cum
veritate ac simplicitate narravi veritatem tuam: et
precor pariter ut gratiam tuam largiaris, qua sim-
pliciter ea credatur ad laudem gloriamque tuam, et
tempore meam confusionem ac pudorem.*

53 Tertia denique epistola (cujus Camerini nullum remansit exemplum, quamque reperit Cimarella, so-

*et omnia
mudit Patri
predicto,*

*lom ex omnibus instructum nota diei, initialique saluta-
tione ac finali commendatione) hujusmodi est tenoris:
Reverende mi Pater in Jesu crucifixo. Quæ dicta
hactenus sunt de vita spirituali mea, quoniam co-
gnoscere visa sum divinam inspirationem esse, ex
obedientia narrare constitui: ac cogitavi quidem
primo coram tibi illa referre viva voce; sed ad scri-
bendum adacta sum: deinde statui propria manu
tibi scripta tradere; sed necesse est ut mittam:
nec scio quam ob rem aut finem. Utinam recte me
intelligas! In nomine Patris, et Filii, et Spiritus
sancti. Amen.*

*sicut et dolo-
res mentales
Christi sibi
revelatos,*

54 Quæ sequuntur, sunt illi dolores mentales Christi benedicti, quos dixi mandatum mihi esse ut scriberem: sed observa, quod quando redi vi Camerinum, aliquid de iis subinde Sororibus meis dicebam, ad ipsarum meamque consolationem; addebamque, quod Urbinatum Sororum una de talibus rebus mecum contulerat, ut non suspicarentur esse meam farinam. Soror autem Pacifica sæpe ac sæpius me oravit, ut illa scriberem: sed respondebam, quod numquam id facerem quam diu viveret Soror illa. Quia vero, quando mihi imperatum fuit ut scriberem, plus quam duo anni transierant, ex quo de ipsis mihi amplius locuta non erat; jam scribere coacta, ad ipsam Sororem Pacificam stylum direxi, quia ipsa tunc erat mea Reverenda Abbatissa, et ego illius

C indigna Vicaria; singens tamen semper, prout ei dixeram, quod Soror quædam Urbinatis monasterii talia tamque devota mecum contulerit: et ideo aliquando dico, Ista anima sancta, Ista anima beata sic mihi dixit: idque bona fide, ut non cogitent lectores me esse. Illa autem ad utilitatem animarum, Christi Passionem amantium resero, ut sequitur. Tum incipit ut supra indicavit num. 46. Fuit anima quædam: quem tractatulum placet infra Latinum facere: nunc pergo referre quædam post eumdem descripta, simulque cum præmissis omnibus Maceratæ impresa, in quibus præcipua est epistola, ipsi Baptista a Christo dictata, pro tempore suæ futuræ et tantopere concupitæ tribulationis.

ANNOTATA.

a Intelligitur Pater ille, cui post obitum Molianensis se tanto cum solatio suo apernerat Beata (uti in fine Relutionis præmissæ explicaverat) hanc diu post Camerino abiisse; et huc etiam facit, quod supra num. 32 queratur de eo, quasi locum oderit fugiatque.

b Simili modo S. Maria Magdalena de Pazzi,

*perpessa horribiles illius integri quinquennii tentationes, D
in lacu, ut appellabat, leomin, relatas in Vita per
Puccinum; easdem humiliori sui causa enarrans eni-
dam Novitiam, in Vita per Ceparium num. 183, se
accusat quasi gravissime in omnibus illis peccaverit.*

e Scilicet quantum ad sensum, qui faciebat hæc om-
nia ut mortalia apprehendi; non quantum ad consen-
sum voluntatis superioris, Deo semper adhærentis, sic
tamen ut ægre id ipsa perciperet, propter tentationum
vehementiam; quod probat sequens mox epistola.

d Ut scilicet scripto mandaret omnem interiorem
ominx statum.

e Scriptis autem an. 1487, adeoque sermones isti
habitæ fuerunt primo anno commemorationis Camerinensis;
videtur porro hæc Sor. Pacifica, fuisse una ex pro-
terioribus Urbino adductis.

CAPUT VII.

*Epistola, Beate a Christo dictata, præmu-
niente illam ad futuras tentationes, et alia
quædam eodem spectantia.*

Soror mea, quandoquidem sæpius mihi dixeris, quod Deus in principio tuæ vocationis, tibi promi-
serit magnam aliquam tribulationem; et quod for-
midet, ne quando eris in istis penit, obliviscaris
promissionis tibi datae, ideoque fias quasi desperata;
decrevi tibi dictare hanc epistolam, velut memoria-
le: nec dubito quin vel sola tibi sit allatura ma-
gnum refrigerium in tua angustia. Recordare ergo
primo, quod vocatio tua non sit facta per verba
humana, sed per vocem Dei contra tuam volunta-
tem; quodque post conceptum desiderium faciendi
bona, subito successerit alterum tolerandi mala, et
station cœpisti ægrotare. Recordare etiam quod a
pueritia semper te traxerim ad meditandum Passio-
neum meam, in cuius similitudine volo ut transigas
vitam hanc, quantum mortalitatis fragilitas poter-
rit. Incipe autem tibi ipsi anuuntiare tuas pœnas,
quando es in oratione: idque oro et obsecro ut fa-
cias, quia non potes aliquid mihi gratius agere. Si-
eut enim homines mundani magis amant videre dile-
ctam suam in uno habitu quam in alio; ita scias,
quod mihi magis placeat te aspicere in isto habitu
virtuoso. Considera autem quod quando ego in ora-
tione versabar, placuit Patri meo monstrare mihi
omnes pœnas, quas pati et tolerare debebam; et tunc
ego omni propria voluntate me expolians, dixi, *Fiat
voluntas tua.* Tantumque incensus fui caritate in ista
mea quam dixi oratione, quod volui in tali erciatu
mori, non propter meam utilitatem, sed solum
propter honorem Patris mei et propter salutem
animatorum. Redivi vero tertio ad orationem, ut da-
rem intelligere tibi et cuicunque mihi placere eu-
cienti in veritate, quod non sufficiat semel orare,
sed quod perseverantia orandi me delectet, superet,
et vincat.

F 56 Recordare, quod licet ego Deus venerim ut
paterer; tamen appropinquante Passione, quia eram
etiam homo, coactus fui orare ac dicere, *Pater, si
possibile est, transeat a me calix iste.* Itaque tibi etiam
dico, filia, quod licet sæpius me rogaveris ut conce-
dam tibi pati; quando tamen propter pœnarum
multitudinem me oraveris dicendo, *Transeat a me
calix iste si possibile est;* quia concludes addendo,
Fiat voluntas tua; non putas te desperare aut mihi
dispicere: ideo enim idem feci in quantum homo,
ut tibi et aliis præarem exemplo. Quod si benignitas
Patris tanta fuerit, ut cum inter ipsas pœnas perse-
verabis in oratione, ipse tibi dignetur monstrare
omnes quæ te adhuc manent, sicut monstravit mihi;
et

*Præcepit ei
Christus,
ut tempore
sue tribu-
lationis,*

*recordetur
vocationis.*

*seque ejus
exempta ad
tolerantiam
patet,*

*licet natura
repugnet,*

*gratianter
excipiendo
puratas sibi
pœnas,*

ut rem pre-
tostissimam.Idem eam
docet quo-
modo excep-
tiōnē in-
jurias,In hisque vo-
tuntas sit
untenda di-
vinæ,volenti ip am
assimilare sua
passionis.

A et tu sic inflammeris ut velis eas pati, non propter utilitatem tuam, sed solum propter amorem Dei et salutem proximorum, sicut ego feci; propter hanc mei similitudinem quam assumes, cogetur Pater meus in altissimo veræ caritatis gradu te amare. Agas ergo cordialiter Deo gratias propter pœnas, quas tibi preparavit ex sua benignitate; et doleas amare de illis quas tibi non preparavit propter tuam ingratitudinem et defectum spiritus: sciasque tantam esse illius caritatem, ut vellet tibi immittere omne malum, ut occasionem haberet dandi tibi omne bonum. Agnosce cum gratiarum actione, quod non merearis tantum bonum, quantum est conformem fieri dilecto ejus filio per viam passionis: haec est enim vestri nuptialis, qua ego verus sponsus tuus semper fui amictus. Revera autem pretiosissima gemma, post bonam voluntatem, quam Deus tibi possit dare, est tolerantia mali. Quod quidem malum sicut ego effugere potuisse, sic etiam poteris tu evitare: sed scito, quod si fugias, fugies omne bonum: quia sicut electio patienti, quoniam feci ego ex mero amore et caritate, placuit Patri meo; sic etiam opus est ut tu facias, si velis te similem mihi reddere at Patri meo fias grata. Quando vero sic inflamatus caritate discessi ab oratione, obviam processi inimicis: itaque tu etiam obviato illis absque timore. Ego traditus fui per osculum a discipulo, sic etiam tu decipieris et affligeris ab eis, quos amas et quibus bene cupis.

B 57 Recordare quod hic te doceam paneta quinque. Primū, quod quando tu offenderis, plus doleas de offensi Dei, quam pœna tua. Secundū, ora me cordialiter, ut offendentibus te ignoscam, cosque a commerita pœna liberem; sicut velles liberari oculum aut aliud quodvis membrum tuum a cruciato, quia revera proximus tuus est oculus tuus et membrum tuum. Tertium, ut cognoscas, quod magis obligeris ei qui tibi male facit, quam qui bene; tales enim purgant animam tuam, eamque faciunt pulchram, gratiosam, et acceptabilem in conspectu meo. Quartum, considera quanta sit mea caritas, quod licet esses mea mortalis inimica propter culpas commissas, nihilominus omnem injuriam tibi factam reputarem factam esse inibi: et ideo volo ut doleas offensam meam. Tali autem odio vellem odisses inimicos tuos, id est, ut omne malum quod ipsis accidit, putas accidere tibi. Quintum, ut cogites te recipere tantum partem eorum quae mereris, et omnia me permittente fieri pro bono tuo, nec illis peccato imputes quidquid faciunt.

C 58 Considera, quod accepto osculo, Judam et turbam interrogaverim, Quem queritis? Et quando ipsis dixi, *Ego sum*, tanta fuit potentia verbi, ut in terram ceciderint: sed eodem verbo data ipsis est potestas, ut me comprehendenter. Id est, sicut ego in quantum homo univ. voluntatem meam divinæ, dicens, *Fiat voluntas tua*, et ideo non potuerunt inimici inibi nocere; indeque cognoscere debuerunt, potentiam illam non esse humanam, sed divinam; divinitus tamen eis concessum fuit, ut quæ vellent agerent contra me: sic si tuam voluntatem in re quacumque tradideris Deo, dicens ex animo, *Fiat voluntas tua*, taliter inibi assimilaberis per unionem tuæ voluntatis cum divina, ut dæmones nocere tibi in nullo poterunt, prins quam illis data facultas fuerit, sed cadent neque prævalebunt contra te. Non tamen a dæmonibus aut aliis creaturis, quæ a Deo acceperint potestatem, cruciaberis tantum, quantum ego, unus Dei filius, ab omnibus desertus et derelictus: tu vero quanto magis te derelictam inveneris, tanto læteris impensis, mibique agas gratias. Fui præsentatus diversis Principibus, cum variis tormentis et illusionibus, idque ab eo populo quem amabam:

tu ergo si a variis personis injurias, contumelias, reprehensiones sustineas, exulta et gratias mihi age. Mansi nudus in cruce: et volo ut maneras nuda etiam tu in cruce Religionis, id est exuta omni amore. Fui confixus tribus clavis: et tu etiam totidem crucifigeris, videlicet paupertate, obedientia, et castitate. Multa alia tibi dixi, quorum nolo nunc mentionem.

D 59 Recordare, quod majus signum amori tibi ostenderim, quanlo te afflxi; quam dom adstrictam inter brachia mea dulcissima tenebam. Cum vero senties magnam aliquam pœnam, recordare quoties etiam sueris appellata Filia, Sponsa, Soror, idque tam dulciter, ut inde langueres. Recordare, anima misella, quod Deus tantum tibi de se dixerit, ut inpar dulcedini tantæ ferende exclamares. Non amplius, Domine; non amplius; et præ humilitate fugiebas. Recordare, Deum ad domandam tuam magnam superbiam, declaravisse tibi, quod signa amoris quæ tibi monstrabat, non erant propter bonum quod feceris, sed propter meram caritatem qua erga te ferebatur: iisque explicuit hujusmodi simili. Quando medicus videt morbum esse periculosum et letale, non circumducit ægrum per multa remedia, sed assunxit ultimum et potentissimum, sic etiam Deus, velut medicus perfectus, egit tecum: non quia id merueris, sed ut per meram caritatem suam liberaret te a tua gravi et periculosa infirmitate.

E 60 Recordare, quod, ut te facerem humiliorem, clare tibi demonstraverim, gustus istos dulces et suaves non posse obtineri per humanam facultatem; sed Deus per suam solam et infinitam caritatem ex eis communicabat, quantum et cui placeret, secundum arbitrium sapientiae sue, et prout expedire novit animæ, illos recepturæ. Tibi autem, quia superba es, voluit eos dare prins quam aliquid bonum faceres: ne, si tibi, in tuo capitali habenti multa mala et peccata, et postea facienti aliquod bonum aut malum patienti, illos concessisset, caderes in laqueum superbie et tuis meritis quidpiam imputares. Scito igitur, quod, quando caveris multa peccata et multa bona feceris, multasque tribulationes sustinueris, multo magis quam prius, futura sis obligata Deo: magnum enim est beneficium, non peccare; magis, bene facere; maximum in gradu superlativo, mala pati propter Deum aut propter amorem justitiae. Nihil horum potuisti facere absque gratia, quia sine me nihil potestis facere. Tu scis, quomodo experientia probaveris, quod omne male fecisses, nisi Deus te retinuisset; nullum bonum fecisses, nisi sua dulci manu te sublevasset; nullam pœnam sustinuisses absque peccato, nisi per suam caritatem dedisset tibi robur et voluntatem ut posses. Quia autem hoc lumen tibi dedit Deus, ideo ei infinite obligaris.

F 61 Denique recordare, quod Deus per suam beatitudinem clare te fecit videre, quod licet numquam peccavisses: et plus pœnitentia fecisses sola, quam unquam fecerint omnes Beati; tantum etiam fudisses lacrymarum, quantum alteri mari (si esset possibile) faciendo sufficeret; tantum denique pœnorum tolerasses, quantum capere natura potest; haud tamen sufficeres agendis inibi gratiis pro minimo quod tibi contuli beneficio. Cogita nunc, quomodo posses satisfacere pro infinitis et infinitis tuis culpis; et dicio, Domine mi, vita, dulcedo cordis mei, quandoquidem non possim, neque faciendo bona, neque mala tolerando, gratias tibi referre pro tot beneficiis, aut satisfactionem pro tam gravibus iueis culpis pudendisque peccatis, contra te nequiter commisis; saltē banc mihi gratiam facito, Jesu mi, ut me reputes quasi fecissem omne malum,

Jubet ut
meminerit
favorumplane gratis
acceptorumet ante omne
meritum:item ut recor-
detur obliga-
tionis sui in-
finitæ pro
illis,

nec

A nec ullum unquam bonum : et concede mihi, ut modicum quod mibi restat vitæ, expendam secundum tuam sanctam voluntatem ; post mortem autem eo me mitte, ubi magis ero ex tuo honore : quamvis enim ad infernum me relegaveris, ibi ero contentissima, quia volo ut honor tuus, Domine mihi sit mea beatitudo et gloria.

*et ultronex
oblationis ad
multa toleran-*

62 Recordate promissorum, tibi a me factorum : quomodo autem ea fecerim, non scribo, quia ipsa nости. Recordare modi, quo tibi tribulationem promisi, et nihil tibi apparebit difficile ; omnia enim cito transeunt : post dolorem lætitia sequitur, et serenitas post tempestatem : illa autem tempestas tibi ex parte erit tempus acceptabile et dies salutis. Recordare, quam generoso animo me oraveris, dicens, Statim, cito, et fortiter, Domine mihi, non possum ulterius expectare ; nimum differs mihi dare promissas pœnas ? quando me deduces ad illa pascua pinguis tolerantiae, ubi saginantur electæ oviculae tuæ ? Memento, cum fueris in supplicio ejus crucis quain Dens tibi destinat, ne dicas unquam, O Dens, quare me dereliquisti ? Causam nости, quia id tibi inhibui. Recordare autem, me tibi dixisse, quod quanto magis tibi placuerit, teip-

B sam a me derelictam videre, tanto tibi ero propinquior. Volo enim eumdem tecum modum tenere, quem Pater mecum : id est volo permittere, ut tantum pœnarum toleres, quantum fragilitas tua poterit perferre.

63 Memento, quod tibi dixerit Deus, fore ut incidas in grandem errorem, aut deceptionem, aut tentationem, aut prodictionem : sed noli propterea desperare, quia nihil tam graviter ei displicet quam desperatio. Staigitur in timore et humilitate, sicuti usque hodie stetisti cum fiducia in Deo : oportet enim vertere folium : quia numquam tantum tibi visa fuisti esse in ejus amore et gratia, quantum videberis ei odio esse et displicentiae. Sed persista fortiter et constanter, vincentibus enim datur corona. Recordare regiæ oblationis, quam fecisti Deo, quod ei velles servire, nou ad evadendum infernum, vel paradisum obtinendum ; sed quia ipse est summum, infinitum, et singulare bonum, quod ab omni creatura meretur omne obsequium, amorem, et laudem : adeoque famulare illi pure et ferventer usque ad mortem, etiamsi certa esses, te damnandam. Recordare, quod Deus haec tibi non revelave-

C rit, propter tuam bonam et sanctam vitam. Memento hujus, et confundere, cogitando, hinc magnam Dei bonitatem, inde tuam miseriam et pravitatem.

64 Doleo enimvero et compatiens tibi, o anima misella, quod post tot dulces amplexus, tam suavia verba, quibus te sponsam et filiam saepius appellavi, sicut nости ; post tot testimonia maximæ amoris, quem non solum verbis, sed rebus probasti ; postquam sensisti et gustasti Deum esse super omnia amabilem, delectabilem, concupiscibilem, gratus, dulcem et suavem, permittere debeam ut in tam lamentabilem desolationem incidas. Staigitur in timore, neque dicas amplius, De hoc me servet Deus, de isto alio ego me ipsa servabo. Propter hoc enim Deus te fecit magno cum impendio intelligere, quod unica formica sufficeret ad frangendum tibi collum, nisi ille te retineret : et numquam amplius tibi ipsi fide, quamvis ad tantam gratiam adducereris, ut quotidie patrares miracula. Recordare docuisse me, quod quando in magno luctu cum devotione versaris, exsolvas partem aliquam tui debiti. Recordare quod exhortatio haec non procedat ex odio, sed amore : quia nolo tibi in hoc mundo præmium pro meritis reddere, sicut saepius declaratum tibi est. Recordare, quod Deus te velit solam et nudam su-

per lecto crucis, in quo sacratissimo lecto vult tecum consummare sanctum hoc et spirituale matrimonium, medianibus amore et pœna, ut possis cum dilecta sponsa in Cantieis dicere, *Dilectus meus mihi et ego illi, qui pascitur inter lilia* ; inter lilia, inquit, multarum pœnarum.

D
*EX AUTOGRAPHO
PRO ITALICO.*

65 Haec omnia scivi quandu eram secularis, post firmum atque irrevocabile propositum serviendi, Deo sub perpetua clausura, in Ordine gloriæ S. Clare : scripsi autem eadem, dictante Christo, quando eram Urbini, quinque mensibus antequam facarem Professionem meam. *Laus perpetua illi.*

66 Hactenus Soror Baptista, quæ si Thelogus discretus rerumque spiritualium peritus expendat, omnino credo judicaturum, errorem seu deceptionem, in quam labi ipsam permisit Deus, in solo habuisse intellectu, nihil vero habuisse conjunctum ex parte voluntatis, quod esset imputabile ad peccatum ; nec enim alias dominum Dei fuisse, datum ei, quæ ex summo amore summam sibi ipsi tribulationem optaverat petieratque, et voti se futuram compotem pollicente Deo intellexerat. Quin ino existimo, quod dolor natuæ ex apprehensione, licet falsa, gravium et mortalium peccatorum, a se durante illa deceptione commissorum, propter quæ Deus esse facta odibilis aut etiam reprobata ; maxime ipsum

Error, cuius
se accusat ut
ream mortalis
peccati vide-
tur ei permis-
sus a Deo,

E

*ad magis ipsam confor-
mandam Christo:*

eidem conjunxerit, perseverantem nihilominus in ejus amore, simillimamque reddiderit Christo. *Hic enim,* licet non potuerit peccata hominum errando apprehendere ut vere sua, quia tamen ea in se suscepserat persolvenda, sic de eis doluit confususque est coram Patre suo, quantum potuisset si vere ea ipse commisisset, factusque esset ipse immediatum objectum odii indignationisque divinæ, cum interim numquam magis quam tunc in eo sibi complucret Pater. In hujus veritatis confirmationem puto voluisse Deum, ut lingua illa, qua ipsa crediderat se blasphemasse, maneret post mortem incorrupta, quasi ulem diceret de illa, sicuti de Justo Job scriptum legimus ; In omnibus his non peccavit Soror Baptista labiis suis, neque stultum quid contra Dominum locuta est ; sed est locuta coram me rectum, sicut servus meus Job ; etiam in illis, in quibus visa fuit a Deo redargui, sicut ille uidetur redargui toto cap. 40 et 41 : qui tamen tamquam de stultiloquio corruptus, dixit, quod et dicere visa est Soror Baptista, Idecirco me reprehendo, et ago pœnitentiam in favilla et cinere.

67 In hujus rei confirmationem plneat legere orationem, quam composuit et scripsit sub finem acerbii illius triennii, sic Deum alloquens ; O dulcissime et benignissime Dens, misericordiarum infinitarum Pater, ecce me centesimam oviculam tuam, quæ pene

F
*ipsa se accu-
sabat*

tribus annis oberravi, mente dispersa et vagabunda per vapres et campastria, pasta amarissimis herbis et siliquis venenosis. Nunc autem, dulcis et clemens Deus, ex toto corde redire desidero ad te, fontem vere pacis. Recipe me et suscipe in humeros tuos misericordes, o bone et fidelis Pastor, qui posuisti animam tuam pro ovibus tuis. Reporta me ad ovile tuæ infinitæ miserationis, et ne uertas faciem tuam a me. O dulcis Jesu mihi, noli permittere ut demergar intra securissimum portum Religionis ; qui tantum laborasti in huius tam prope fuisti, ut eriperes me ex tempestuoso mari hujus fallaciis seculi. Recordare, Jesu mihi, quam caro tibi steterim. Recordare, plentissime Deus, quale pretium pro me numeraveris ad mensam amarissimæ crucis. Recordare, Redemptor mihi, non quid fecerim, sed quid voluerim facere pro tuo honore. Jesu mihi, ego sum ille publicanus, qui propter verecundiam suam non audet, sicut nec ego audeo, oculos attollere ad coelum ; sed adsto facie demissa in terram, percutiens peccatus atque dicens, Deus propitius esto mihi peccatri.

*in quo tamen
cum Jobo*

humiliabatque

*Deo que gratis
serviendum.*

*Interim sola-
tur eam Christi-
stus compa-
tiendo*

*et proximam
instruendo.*

*et finem ejus
vel per mor-
tem optabat.*

A 68 O clementissime Domine, recipe inter aperta brachia tua hunc filium prodigum, qui de longinquo redit, tuis, non suis bonis dissipatis, non vivendo in veritate et rectitudine. Domine mi, non sum digna quæ appeller famula aut mancipiam tuum, quia persecuta sum animas sanguinc tuo pretioso redemptas. Occurre mili, Domine, obviam cum gratia tea; stringe afflictam animam meam dulcissimis tuis brachiis, quemadmodum solebas in diebus antiquis, et visita desolatam. O Pater benignissime, da mihi tantopere desideratum osculum tuæ sanctæ pacis. Pone finem, Domine, huic letifero bello, quod jam ferme tribus annis duravit: quod si non merear ut id alia fiat ratione, fiat vel per mortem. O duleissime Jesu, educ me ab hac periculosa vita tenebrarum hujus mundi: educ me ex fœtenti carcere hujus miseri corporis. Trahe me ad te, pie Deus, trahe me ad te: nec me facias permanuere diotius in hoc calamitoso exilio. Non possum diutius manere patienter: omnia me pellunt: infirmitas, dæmones, creaturæ aliæ, tribulationesque mentales, et dicunt, Fuge, fuge: non licet tibi hic manere amplius. Recipe me ad te et in te, dulcis B Jesu mi; sicut enim nosti, veniam tam libenter, ut nullis id verbis queam explicare. Relega me, quo magis ex tuo honore fuerit, usque ad diem judicii, modo me non separas æternum a te, sicut merpi, o verum et summum bonum! idque pro magna misericordia aestimabo. *Gloria tibi, Domine. Amen.*

REVELATIONES de mentalibus doloribus Christi.

Ex editione Dominicæ Passini Latine redditæ.

S. I. Dolor ex damnatorum et electorum pœnis.

Fuit anima quædam devota, multumque cupiens pasci et satiari cibis Passionis amorosi Domini et dulcissimi Jesu: quæ post annos melitos, admirabilis illius favore, introducta ad mentales dolores afflictissimi cordis ejus, mili dixit, quod multo tempore oraverit Deum, ut illam induceret et subinergeret in mari suorum mentalium dolorum. Itaque ipse dulcissimus Jesus, singulari quadam pietate, misericordia et gratia, dignatus est, non una solum C vice, sed saepius saepiusque ipsam in amplissimum istum oceanum introducere, tali ratione ac modo, ut fuerit coacta exclamare, Non amplius, Domine, non amplius, quia pœnarum vebementiam non possui sustinere: idque facile credo, quia scio quod largus et benignus sit erga eos, qui talia ab ipso sciuntur humiliiter et perseveranter flagitare. Dicebat autem mibi anima ista benedicta, quod in oratione posita cum anxietate cordis dicebat Deo; O Domine, oro te, ut introducas me in sacratissimum thalamum tuorum dolorum mentalium: immerge me in amarissimum istud mare: opto enim illi iminori, duleis vita mea. Die mili, Jesu spes mea, quam magnus fuit dolor angustiati cordis tui. Et benedictus ille Jesus respondebat ei: Scis quam magnus fuit dolor meus? tantus fuit, quantus amor, quo Deum et creaturam prosequabar. Porro benedicta illa anima mihi dixit, quod jam antea alio tempore Deus fecisset ipsam intelligere, quantum sibi placeret in amore quo creaturam prosequitur: et super hoc puncto mili dixit cogitationes pulchras et devotas tam multas, et si eas quoque vellem scribere, res perquam prolixa fieret: tacebo igitur eas, quia nunc solum intendo narrare dolores mentales Domini. Ut autem redeam ad propositum, dico, quod quando Christus ei dicebat,

Dolores suos
pares fuisse
amori erga
creaturas:

D tantum fuisse dolorem quæntus fuit amor erga creaturam, ex cognitione quam jam habebat de magnitudine et immensitate istius amoris, metienti dolorem, sensus omnes defecerunt; ita ut necesse fuerit ipsam, auditio hoc verbo, reclinare caput ad locum aliquem, propter angustias cordis sui et debilitatem totius corporis. Postquam vero non nihil virium reperat, dicebat: O Deus mi, quandoquidem jam dixeris quantus fuerit dolor, dic etiam, Domine, quantæ fuerint pœne quas portasti in corde tuo. Cui ipse dulciter sic respondit.

2 Scito, filia mea, pœnas, quas portavi in corde meo, fuisse innumerabiles et infinitas: innumerabiles enim et infinitæ sunt animæ, membra mea,

cosque maximos ex pœnis
damnatorum,

quæ a me seipsas peccando separabant: toties autem unaquæque anima separabat se a me vero capite suo, unde vitam recipit, quoties peccabat mortaliter. Hæc autem fuit una ex crudelioribus pœnis, quam in anima mea portavi et sensi, scilicet talis disjunctione membrorum meorum. Etenim cogita, quantam pœnam sentiat qui torquetur per funem, dum quædam sua membra moventur a situ naturali; indeque collige quale fuerit martyrium meum, cui tot membra fuerunt avulsa, quot animæ unquam damnabuntur; et quidem singula membra toties, quoties mortaliter peccarint. Tanto autem magis dolorifica est abjunctione membra spiritualis quam corporalis, quanto anima est pretiosior corpore; quanto porro hoc illa sit pretiosius, neque tu neque homo vivens potest intelligere: quia ego solus, qui feci utrumque, novi quanta sit nobilitas animæ et vilitas corporis: proinde nec tu nec alia creatura potest intelligere atrocitatem et amaritudinem pœnarum mearum; ago tamen nunc tantum de animabus damnatis. Sicut autem unus peccandi modus est gravior altero, et unum peccatum altero; ita plus minesve pœnae dabat mihi disjunctione unius quam alterius: utque hinc oritur qualitas quantitasque pœnarum. Et quia videbam illorum perversam voluntatem æternum duraturam, ideo eis destinatur supplicium æternum: quia vero plura gravioraque peccata commisit unus quam aliis, ideo in inferno plus minusque cruciatur unus quam alios.

3 Sed crudelis pœna, quæ me cruciabat, erat, et quidem videbam prædicta mea infinita membra, id est animas damnatorum, numquam, numquam reunienda mihi vero capiti suo: atque istud, Numquam, cruciat cruciabitque æternum infelices istas animas, plus quam omnia alia tormenta quæ tolentur vel possunt tolerare. Me vero tantum afflxit, istud, Numquam, Numquam, ut prompte elegisset de novo pati omnes istas disjunctiones, omnesque earum modus qui fuerunt, sunt, vel erunt; non tantum semel, sed multis et infinitis vicibus; ut possem videre quod, non dico omnes, sed vel una sola animarum illarum esset reunienda integratæ aliorum meorum vitalium membrorum, id est electorum, æternum victororum in Spiritu sancto, per vitam ex me procedeum; quia ego sum vita vitalis, id est sum vita rerum omnium vita utentium. Atque hic nota, quam cara mibi sit anima hominis, quia quandoquidem tibi dixi, quod pro una sola voluissent pati toties replicatas totiesque multiplicatas pœnas, et quidem infinitis vicibus, tantum ut eam mihi reuniem faceremque meum membrum, qui sum verum illius caput. Similiter scito, quod per meam justitiam sic affligat animas illas istud, Numquam, Numquam, ut singulæ etiam vellent per seipsas millies et infinites sustinere varias et infinitas pœnas, modo sperare possent aliquando se mecum reuierendas, quantumlibet sero: sed quod numquam poterunt, hoc eas supreme cruciat et affigit. Atque ita ratiocinandum de omnibus peccatis, quod,

*Fingit se
andivisse
ab alia,*

*quod Jesus ei
reveratur,*

dum illi tam-
quam membra
divellebantur
ab ejus mysti-
do corpore,

et quidem
numquam reu-
nienda,

quod ipsos
etiam gravis-
sime cruciat:

A quod, quantum pœnarum animæ illæ mihi per singula dederunt, separando se a me, secundum cujusque peccati qualitatem et quantitatem; sic etiam ex vera justitia mea correspondebit eis quantitas ac qualitas pœnarum suarum. Istud, Numquam, Numquam, cruciat et affligit ipsas supra omnes pœnas quas patiuntur et æternum patientur. Atque hic considera et nota, quantam pœnam sustinuerim mentaliter in corde meo pro omnibus damnatis simul, et quidem usque ad mortem.

*horum tamen
jam damnato-
rum pœnas*

4 Dixit mihi anima ista, suggestum sibi fuisse sanctum desiderium, quod credebat infusum a Deo, proponendi quoddam dubium; verumtamen cum magno nieta et reverentia, ne videretur velle speculari res divinas nimiumque profundas; itaquecum summa simplicitate, puritate, et confidentia ei dicebat: O dulcis et afflicte Jesu, audivi saepius dici, quod sustinueris pœnas omnium damnatorum; vellem, Domine mi, si tibi placet, scire, an verum sit, quod senseris diversitatem istam pœnarum infernaliū, puta frigoris, caloris, adustionis, stridoris dentium, uti patiuntur omnes isti spiritus infernales. Die obsecro, Domine, Sensistin' ista, Jesu mi?

*non aliter
sensisse se
docet Christus,*

B Sane dum solum hæc refero scribens, videtur mihi cor liquefieri, cogitanti tuam benignitatem, qui tam dulciter tamque prolixe loqueris quærenti te in veritate, teqne volenti. Tunc ille benedictus Jesus, gratiose respondens, videbatur ostendere acceptam sibi accidisse ejusmodi interrogationem, dixitque: Ego, filia, non sensi istam diversitatem pœnarum, quam sentiunt damnati, eo modo quo tu intelligis et quæris: erant enim membra mortua et rescissa a me, suo capite et corpore. Hoc autem per exemplum sic explicò. Si tu habeas manum vel pedem aut aliud quodcumque membrum male affectum, donec pes ille vel manus separetur a te, sentis in ea magnum cruciatum et dolorem: postquam autem illa manus esset rescissa, si quis illam in ignem projiceret, vel canibus aut lupis objiceret devorandam, nullum in ea dolorem ant cruciatum sentires, quia est membrum putridum ac mortuum, penitusque sejunctorum a capite. Sed seis quam pœnam sentires? Quia fuit membrum tuum, affligereris, videntis illud conjici in ignem, aut lupis canibus vorandum objici. Simili plane modo, infinita illa membra, animæ inquam damnatae, mihi dolori fuerunt, quandiu durabat ipsa disjunction, et adhuc supererat spes aliqua vitæ vitalis; sensique ineffabiles et infinitas pœnas, et omnes carum angustias quas sustinuerunt in hac vita: quia

*quam quis
sentiat ustio-
nem abscissi
jam membra.*

C usque ad mortem spes supererat, quod possent, si vellent, mihi capiti suo reuniri. Verum post mortem eorum nullam amplius pœnam sensi, quia velut membra mortua, putrida et divisa a me, penitusque rescissa et separata sunt, nec unquam ultra mihi vere vitæ rennientur. Erat tamen mihi pœna incomprehensibilis et ineffabilis, consideranti quod fuissent mea vera ac propria membra, videntique ea in fauibus æternorum ignium, id est in potestate spirituum infernalium, alisque diversissimis et innumerabilibus pœnis æternum constituta.

*2 Dolor Chri-
stii ex omnibus
electis morta-
liter pecca-
turs,*

5 Alius dolor, qui mihi cor transfixit, fuit ex parte omnium electorum: et scito quod omnibus illis modis, quibus dixi afflictum et cruciatum me fuisse in membris damnatis, similiter me afflixerunt et cruciaverunt membra electa, que poterant mortaliter peccare, per suam a me separationem disjunctionemque. Quam enim magnus erat amor, quem erga ipsos eram habiturus æternum, et ipsi erga me; et quam magna vilitas, cui se uniebant peccando mortaliter; tanto grandis fuit dolor, quem in istis omnibus meis membris sensi. In hoc tamen discrepabat ab eo quem mihi faciebant damnati, quod eorum,

tamquam membrorum mortuorum, non sentiebam amplius pœnam, utpote a me separatorum per mortem; sed sensi omnem electorum amaritudinem ac pœnam in vita atque post mortem: videlicet in vita, martyria omnium martyrum, pœnitentias omnium pœnitentium, tentationes omnium tentatorum, infirmitates omnium infirmorum; persecutions, infamias, peregrinationes, afflictiones denique omnes parvas ac magnas omnium electorum viatorum, tam distincte vivaciterque expertus sensi, atque tu vivens experireris et sentires, si quis tibi modo percuteret oculum, manum, aut aliud membrum tuum. Nunc cogita quam multi extiterint Martyres, et singuli quam varios cruciatus sustinuerint patiendo. Adde pœnas omnium electorum membrorum, quotquot fuerunt, earumque diversitatem: et sic ratione cinare. Si haberes mille oculos, mille manus, mille pedes, et sic ex aliis omnibus membris mille, et in singulis mille diversas pœnas; omnia autem illa membra uno eodemque momento temporis sic cruentarentur, quam exquisitum id tibi videretur supplicium? Membra antem mea, o filia, non computantur millibus aut millionibus, sed infinita fuerunt, et absque numero etiam sunt pœnae Martyrum. Confessorum, Virginum, aliorumque omnium electorum. Hinc ergo conclude, quod sicuti sciri nequit, quantæ in paradiso sint beatitudines, gloriae, et præmia preparata justis electis; ita intelligi nequit, quales et quantæ fuerint pœnae mentales, quas propter electa mea membra sustinui, quibus per meam justitiam suum proportionatur præmium.

D
*EX AUTOGRA-
PHO ITATICO.*

6 Post mortem vero omnem diversitatem cruciatuum, quos pro suis peccatis debebant sustinere in purgatorio, secundum eujusque qualitatem et quantitatem, prout quisque plus minusve commen- ruit, sensi ac pertuli; quia erant membra mea viva, mihique spiritualiter unita, non autem putrida et rescissa sicut damnati. Itaque omnes eas pœnas, de quibus me interrogasti an eas senserim, non sensi propter damnatos, ob rationem iam dictam, sed bene propter electos: et omnes pœnas purgatorii, quas sustinere pro suis debebunt delictis, ego sensi atque expertus probavi, quemadmodum hoc exemplo intelliges. Si manus tua sinistro aliquo casu rupta aut aliter facta esset inutilis, eamque chirurgus judicasset urendam, conterendam, vel canibus in os mittendam: multum tibi doleret, quia est membrum adhuc vivum, sperasque illud perfecte sanum reniendum corpori tuo: ita omnes Purgatorii pœnas, F quas omnia mea electa membra debebant ferre, ego tuli et sensi in meipso, quia erant membra mihi unita et viva, ipsoque illo supplicio debebant perfecte renniri mihi capiti suo. Nulla est autem differentia pœnarum inferni et purgatorii, nisi quod inferni pœnae numquam, numquam habitare sint finem; habitare autem eum sint pœnae purgatorii; ideoque purgantes animæ in suis pœnis manent volentes et contentæ (quamvis doleant) quia purgantur; et patiuntur in pace, gratias agentes supremæ justitiae. Atque hæc dicta sint de pœnis mentalibus quas pro electis sustinui.

7 Utinam nunc possem recordari devotorum verborum quæ anima ista cum viscerali planetu protulit, intelligens quoniam displicerit Deo gravitas peccatorum suorum, et quantam pœnam attulerit suo dilectissimo Jesu, separando se a summo bono, ut adhæreret rebus tam vilibus quam sunt res hujus mundi, præbentes occasionem peccandi. Recordor tamen quod illa mihi dixerit, ita se locutam esse Deo: O Deus meus, sive salvanda sive damnanda sim, magnas tibi pœnas attuli. O Domine mi, numquam comprehenderam quod tantum te offendebant peccata; quod si scivissem tam facile non peccassem.

E
*et afflictioni-
bus per eos in
vita tote-
randis,*

F
*Itemque in
Purgatorio:*

G
*unde intelli-
gitur peccati
gravitas.*

EX AUTOGRAPHE
PHIO ITALICO.

A sem. Verum nec in hoc ad verba mea attende, Domine; scio enim quod facerem pejns quam unquam antea, nisi pientissima manus tua me retineret. O dulcis et benigne Jesu, amator mihi! dulces et benignæ sunt omnes iste poenæ, quas mibi dicis.

§. II. Christi dolores ex poenis Matris, Magdalene, et Discipulorum.

*Ex doloribus
matris suæ sic
passus est
Jesus,*

Tunc amoresus et benedictus Jesus subjunxit: Ausulta, ausenulta, filia mea, needuo ita loquaris: restant enim adhuc poenæ amarissimæ dicendæ; imprimis acutus ille gladius, qui transfixit et pertransivit animam meam; dolor, inquam, puræ et innocentis matris meæ, quæ propter meam mortem ac passionem tantopere erat affligma, quantum nulla unquam persona alia. Merito itaque in paradiiso exaltavimus eam et sublimavimus supra omnes angelicas et humanas creaturas; quantum enim magis creatura aliqua in hoc mundo, propter amorem meum, in se ipsa affligitur, deprimitur, et annihilatur; tanto magis in regno cœlorum, ex justitia divinæ regula, exaltatur, glorificatur, et præmiatur. Quia autem nulla mater aut alia persona tantum fuit angustiam, quantum meadñeissima et afflictissima mater; ideo numquam in paradiiso sursum persona aliqua erit ei similis: et siue ipsa in terra fuit alter ego per poenam et passionem, sic est in cœlo alter ego per potentiam et gloriam; excepta scilicet Divinitate, cuius ipsa non est particeps, sed tantum nos tres, Pater, Filius, et Spiritus sanctus. Scito autem quod omni illo respectu et ratione, quibus ego Deus incarnatus dolui et passus sum, etiam dolerit et passa sit mea sanctissima mater; nisi quod passus sum in perfectiori et altiori gradu, quia eram Homo-Deus, ipsa vero pura ac simplex creatura. Ejus autem dolor tantum me afflixit, ut, si placuisset æterno Patri, magnum solatium mihi futurum fuisset, si omnibus ejus doloribus in me translatis, ipsa potuisset manere absque dolore; id enim habuisset pro summo refrigerio. Sed quia incomprehensibile martyrium meum debebat esse absque ulla consolatione, ideo talis gratia mihi non fuit concessa, licet ipsam superius ex reverentia filiali multis cum lacrymis postulaverim. Tunc dixit anima illa, cuius eorū videbatur deficere præ compassionē erga gloriosam Virginem matrem, quod in quadam mentis perplexitate posita, aliud proferre non potuerit quam hæc verba: O Mater Dei, non amplius deberes appellari Mater Dei, sed mater dolorum, mater poenarum, mater afflictionum, quæ nec numerari nec comprehendendi cogitatione possunt. Ipse est quidam infernus, et tu es alter ipse: quid igitur aliud nominare te possum quam matrem dolorum, et dicere etiam te esse alterum infernum? Non amplius, non amplius, non amplius; Domine mihi, noli amplius mihi dicere de doloribus tuæ benedictæ Matris, quia non possum ultra ferre: sufficient mihi isti pro vita omni reliqua, etsi ea adhuc mille annorum forent.

*ut optaverit
eos in se totos
suscipere.*

*Idem com-
passus est
Maria
Magdalena*

¶ Ipse ergo tacens de tali materia, quia videbat illam esse incapacem, coepit ei dicere: Quantum autem credis passum esse me ex afflictione dilectæ meæ ac benedictæ discipulæ, Mariae Magdalene? Numquam id capere tu poteris, nec persona ulla: quia ex ipsa et ex me principium habuerunt et fundamentum omnes sancti ac spirituales amores, qui fuerint unquam vel erunt. Quia autem perfectio mei amantis Magistri, et dilectio ac bonitas ipsius amatæ Discipulæ, non potuerunt comprehendendi nisi a me; aliquid quidem capere posset quispiam, habens experientiam sancti ac spiritualis

amoris, activam et que ac passivam: sed ad ejus Dæqualitatem pertingere nemo potest: numquam enim inventi sunt talis Magister et talis Discipula: nec Magdalena alia unquam fuit aut erit praeter ipsam solam. Dicat unusquisque quod volet; post Matrem meam nemo magis mortem ac passionem meam doluit quam ipsa: quod si alia magis doluisse quam ipsa, huic post resurrectionem meam prius apparuisse quam ipsi: sed quia post benedictam Matrem meam fuit afflita supra omnes, ideo post dulcissimam Mætrem prima meruit consolari.

*præ omnibus
alii amanti
et dolenti,*

*etiam præ
Joanne*

¶ 10 Feci ut Joannes dilectissimus meus, in illa dulci soporatione, in illa amara et desiderata eterna, supra pectus meum sacratissimum, clare videret meam resurrectionem, et amplissimum fructum animalium secuturum ex mea passione et morte: licet tamen exinde ceperit plus doloris ac poenæ, quam alius ullus discipulorum, ne credas quod superaverit meam amantem Magdalenam, quæ non erat eam Pax altarium et sublimum rerum sicut Joannes. Ille enim, licet potuisset, non tamen voluisset impedire meam passionem ac mortem, propter cognitionem tanti boni quod per illam et ex illa secuturum erat: mea vero dilecta Magdalena non ita, quæ cum me vidit expirasse in cruce, credidit cœlum et terram E sibi defecisse, quia in me erat omnis ejus spes, omnis amor, pax, et consolatio: et ideo sine mensura erat ejus dolor. Quod intelligens ego, cordialiter ipsam portabam intra animam meam: et ex ejus parte sum expertus omnem illam teneritudinem, quæ ex saneto et spirituali amore potest percipi, quia ex intimis præordiis me amabat.

*aliiisque
discipulis,*

¶ 11 Si cupis prædicta melius intelligere, observa, quod Discipuli, veluti nondum alienati ab omni re alia, sicut illa peccatrix, post meam mortem redierint ad retia derelicta: ipsa vero non redivit ad fastuosam et incompositam vitam; et ardens tota, sanctoque desiderio inflammatæ, quem vivum non sperabat se visuram, requirebat mortuum; sciens nihil sibi amplius delectationi esse posse præter earum suum Magistrum, seu vivum seu mortuum. Quam autem hoc verum fuerit intellige, considerans quod, ut me mortuum inveniret, conteinsit et dimisit societatem et præsentiam meæ dulcissimæ Matris, qua nihil post me cogitari poterat magis amabile, desiderabile, et delectabile; dulcia Angelorum alloquia pro nihilo habuit; nec in ullius alterius aspectu vel præsentia conquiescere potuit, nisi in me solo, dilecto Deo suo. Denique tantus fuit dolor istius meæ benedictæ et caræ Discipulæ, ut saepe casura fuerit mortua, nisi ego per meam supremam potentiam sustentasse illam: iste autem dolor continuo versabatur in corde meo. Multum propter illam anxiatus et afflictus fui: sed non permisi eam sic deficere, quia facere illam volebam quod postea feci, Apostolam scilicet Apostolorum, ut evangelizaret veritatem triumphalis resurrectionis meæ, sicut ipsi postea evangelizarunt toti mundo: volebam illam facere et feci speculum, exemplum, ac normam omnis vitæ beatæ atque contemplativæ, in illa triginta trium annorum soliditatem, quibus mundo incognita vixit; ubi gustavit et sensit ultimos effectus amoris, qui in hac mortali vita gustari possunt et sentiri. Atque hæc de doloribus quos propter dilectam meam Discipulam sustinui.

*F
adeo ut mor-
itura fuerit,
nisi ipse eam
servasset,*

¶ 12 Alter mentalis dolor, qui configebat animam meam, erat fixa et continua memoria sacri illius collegii meorum Apostolorum, columnarum cœli, fundamentorum Ecclesiæ meæ militantis, ovium sine pastore, quas volebam et sciebam dispergendas: videbamque omnes cruciatus et martyria, quæ mea causa et amore pati debebant. Scito autem quod nullus unquam pater filios, frater germanos, magister

*Discipulorum
quoque deso-
lationem eo
gravius sen-
sit,*

A ster discipulos tam tenere et cordialiter amavit, si-
cut ego dilectissimos meos fratres et discipulos,
benedictos Apostolos. Quamvis enim creaturas om-
nes semper amaverim amore infinito; nihilominus
concipere facile ipsa potes, quod amor iste magis
particularis et singularis fuit erga eos quibuscum
corporaliter conversatus sum. Itaque cum eorum
causa particulari quoque et singularem dolorem
sentirem, ipsum causa potius quam mea dixi,
amarum istud et mortuum verbum, Tristis est anima
mea usque ad mortem, propter teneritudinem affe-
ctus quem sentiebam relinquens illos sine me, suo
capite, patre, magistro fideli: tantaque mihi exinde
nascebatur angustia, ut ejusmodi corporalis separa-
ratio mihi mors altera videretur. Quare qui bene
consideraret verba illius ultimi sermonis quem habui
ad ipsos, quantumvis durus, non contineret lacry-
mas: quia singulæ vices, compassionis plenæ, eru-
cebantur e fundo cordis, quod mihi videbatur præ
amore illorum ipso in pectore crepare.

B rit. Videbam insuper, quomodo propter amorem
meum alter debebat crucefigi, alter capite nimini,
alius excoriari, omnes denique per varia martyria
vitam finire. Hinc intellige quanta mihi pena füe-
rit. Cogita enim, si haberet personam quæ sancte
te amaret, cui causa sua dicerentur verba injuriosa
aut alia injuria fieret, quantum et quam vehemen-
ter tibi doleret, quod ei qui tantopere te amaret,
esses causa talis doloris; eum ei contra velles
semper obvenire tui respectu omne bonum, hono-
rem et consolationem. Ego vero, filia, ipsis eram
causa, non dico verborum injuriosorum, sed etiam
mortis; neque uni eorum tantum, sed universis.
Quapropter dolorem, quem propter ipsos pertuli,
non possum alio tibi exemplo explicare: sufficiunt
dicta, ut mihi compatiaris.

§. III. Dolores Christi ex ingratitudine Judæ,
Judaici populi, et creaturarum omnium.
Dolor item particularis in horto.

C his accessit notitia multiplicis ingratitudi-
nis,

C primum Judæ,

dum ejus pedes Christus lavaret,

Alius visceralis dolor, qui me continuo affligebat;
eratque instar cultri, tribus venenatis acutissi-
misque euspidibus instrueti, ad eor meum ferien-
dum assidue transfigendumque, fuit impietas et in-
gratitudo dilecti mei discipuli Judæ, ejusdemque
iniqui et pessimi mei proditoris; durities, perversi-
tas et ingratitudo Judaici populi a me electi; malig-
næ cæcitas et ingratitudo omnium quotquot fuerunt,
sunt vel erunt creaturarum. Primum ergo cogita
quanta fuerit ingratitudo Judæ, quem elegi in nu-
merum Apostolorum, cui pœcata sua omnia con-
donavi, quem feci operatorem miraculorum, et
dispensatorem omnium mihi oblitorum: eui deni-
que semper ostendi signa minoris singularis, ut eum
a concepta iniquitate removere; sed quanto am-
pliorem erga eum indicabam affectum, tanto peius
eogitabat contra me. Nunc autem considera, eum
quanta amaritudine ista et plura alia in corde meo
volvebantur. Verum quando accessi ad lacrymabi-
lem illum et humilem actum lavandorum ipsi et
aliis simul omnibus pedum, tunc cor meum effusum
est in visceralem planetum, et ab oculis meis fons
lacrymarum prorupit supra inquinatos ejus pedes,
quia diebam in corde meo: O Juda, quid feci tibi,
quod me tam crudeliter tradas? O unfortunate disci-
pule! numquid non hoc est ultimum amoris signum,
quod tibi exhibere possum? O fili perditonis, ex
qua causa sic discedis a patre et magistro tuo? O
Juda, si cupis triginta denarios, quare non vadis
ad matrem tuam ac meam, qua libenter seipsam
vendet, ut te meque liberet a periculo et morte? Ah

Juda, ingrate discipule, ego eum tanto amore tibi p-
lavo et oscular pedes, tu vero cum proditionis exe-
cutione mibi meam faciem oculaberis. O quam ma-
lam vicem mihi reddes, care et dilecte fili, plan-
genti tuam perditionem, potius quam propriam
passionem et mortem, quia propter hanc damtaxat
veni.

15 Hæc et similia verba dicebat ei cor meum,
interim dum lacrymis copiosis ejus pedes rigabam:
sed ipse nihil horum animadvertebat, quia ante
ipsum genuflexus eram inclinato capite, ut in ejus-
modi lotionis actu solent alii; et quia, dum sic in-
clinabar, multitudo longorum capillorum meorum
faciem mortain lacrymosamque operiebat. Sed dilectus
meus Joannes, cui omnia passionis meæ mysteria
in illa dolorosa tæna revelaveram, notabat et obser-
vabat omnem actum meum, ac sigillatim planetum
meum supra pedes Judæ; sciebatque et intelligebat,
quod ex amoris teneritudine procedebant istæ meæ la-
crymæ. Sicut cum pater quispiam, habens unicum fi-
lium, eidem jamjam morienti aliquod obsequium præ
stat, et die in eorde suo: Vale, fili, hoc est ultimum
quod tibi unquam serviam; sic ego omnino seei Judæ,
quando ei oculaber et lavabam pedes. Cum autem
eos blandius contingerem et ori meo benedicto
appriberem, singulos meos gestus et aetus notans
oculatissima illa Aquila, præ stupore et admiratione
erat mortuo quam viventi similior.

16 Et quia humillima illa anima novissimo re-
cubuerat loco, ita ut ad eum postremum perveni-
rem, cum ego jam me ipsi ad pedes lavandos incli-
narem, amplius se continere non potuit; sedensque
ipse, mihi humili flexo collum atque brachii
strinxit, et me sic aliquantum tenens, velut si deli-
quimus pateretur, et fundens copiosissimas lacry-
mas, eordis sui voce, lingua tacente, mihi loqueba-
tur atque dicebat: O care Magister, Frater, Deus
et Domine mi, quomodo tibi susfecit animus ad la-
vandos et oculandos ore tuo sacratissimo maledictos
pedes istius canis proditoris? O Jesu mi, Magister
care, valde perfectum nobis relinquis exemplum;
sed nos miseris, quid faciemus absque te, qui es
omne bonum nostrum? quid faciet infelix mater
tua, quando ei hanc tuam humilitatem narrabo?
Et nunc, ut mihi cor facias findi, vis mihi lavare
fætidos pedes eosque dissnaviari ore tuo dulei atque
mellifluo. O Deus meus nova signa amoris tui mihi
sunt causa majoris doloris. Atque haec et alia simili-
ta multa eum teneritudine dicens, quæ saxeum F
quoque eor emollissent, discalecatos pedes maxima
eum verecundia mihi lavandos porrexit. Atque haec
dixi, ut aliquam notitiam tibi ingererem cordialis
mei doloris, quem pertuli propter ingratitudinem et
impietatem proditoris Judæ; cui quanto majorem
gerebam amorem pluraque dilectionis signa ostendebam,
tanto me gravius affligebat pessima ejus
ingratitudo.

17 Quid dicam de ingrato et obstinato populo
Judaorum, quantum me compunxerit et angustia-
rit inestabilis eorum ingratitudo? Feceram eos
populum sanctum, populum Sacerdotalem; elegeram
eos mihi in partem et hereditatem præ omnibus popu-
lis terræ, traduxeram siccis pedibus per mare
rubrum, liberando ab Egyptiaca servitute et mani-
bus Pharaonis, obrumbraveram in eolumna per
diem, et lux eis fuerat nocte; dederam eis le-
gem in monte Sinai et Evangelicam legem ore
proprio annuntiaveram; tot viatorias de inimicis
concesseram; et humanam carnem ex illis sumens,
toto vita tempore eum ipsis fueram conversatus;
commoustravi ipsam viam cœli, et eodem tempore
multa contuli beneficia, illuminando cæcos, dando
surdis auditum, gressum contractis, ipsis denique
mortuis

fluentibus
interim la-
crys;

quas obser-
vans Joan-
nes,

intime com-
patiebatur
magistro
sua.

Tandem in-
gratitudo
Judaorum
expensa,

natque hinc
dolore Chri-
sti.

EX AUTOGRA
PHO ITALICO.

A mortuis vitam : cum ergo intellexi quod tanto cum furore clamabant postulabantque, ut Barabbas dimitteretur, et ego crucis morti traderer, videbatur mihi dissilire cor. Nescit, filia, nisi qui expertus est, quid sit dolorem et unne malum accipere ab eo cui quis fecerit omne bonum. Quam etiam durum est, quod contra justum et innocentem clametur ab omnibus, Moriatur, moriatur : contra vero de eo qui scitur mille mortes commeritus, vociferetur totus populus, Servetur, servetur. Haec sane sunt ejusmodi ut cogitari potius debeant quam dici.

*seipsum com-
parans Eu-
plista cum
Jude,*

B 18 Tunc dicebat anima illa sancta, quod sentiebat in corde suo tantam humilitatem, ut vere confiteretur Deo et toti Curiae ejus cœlesti, quod receperit a Deo plura beneficia et dona quam Judas, plura quam totus ille ingratus populus simul, et interim (quod est pejus) majori cum ingratitudine ipsum prodiderit quam Judas ; magis proterve cum crucifixit et occiderit quam ille ingratns populus : atque in hac sancta confessione et consideratione, velut magna peccatrix, mentaliter subjiciebat animam suum pedibus animæ damnati Judei ; et considerans se esse in ipso ejus abyssali loco, ex illo, velut revera inibi posita, dabat voces, clamores et planetus ad suum dilectum, sed a se offensum Deum, dicens illi : O benignissime Domine mi ! quomodo potero dignas tibi gratias agere, quod me sustineas, quae feci nullies pejus quam Judas ? Tu fecisti ipsum discipulum tuum, me vero fecisti filiam et sponsam ; Illi condonasti peccata sua, mihi quoque mea pertuam pietatem et gratiam remisisti. Dedisti ei dispensationem rerum temporalium, mihi ingratia ex thesauris tuis spiritualibus tot favores, tot dona contulisti. Dedisti ei potestatem faciendi miracula, me autem fecisti plusquam miraculum facere, sponte me deducendo ad locum ubi nunc sum. O Jesu mi, vendidi et tradidi te, non illa vice, sicut ille, sed pluribus sine numero. O Deus meus, scio quod pejus te traiderim quam oculo Judas, quando sub specie spiritualitatis te dimisi meque adstruxi ligaturis mortis.

et Judas,

C 19 Quod si istius populi ingratitudo tam gravis tamque molesta tibi fuit : quomodo te debuit affecisse mea, que pejus tibi feci, quam ille ; et tamen plura de te beneficia accepi quam ille. O dulcissime Domine mi ! ex toto corde gratias tibi ago, quod eduxeris me de servitute Aegyptiaca daemonis et peccatorum, de manibus illius crudelis Pharaonis, qui ad hibitum suum dominabatur misellæ anime meæ. Duxisti me per medium aquarum mundane vanitatis siccis pedibus, transivique, per gratiam tuam ad solitudinem in deserto Religionis, ubi sæpe sapienti pavisti me dulcissimo et sapido manna, quod mihi, quantum ad omnem saporem desiderabilem, visum est quantumlibet delectabilitatem continere, quia delectationes omnes mundanae mihi visu sunt insipide pœ minima tua consolatione spirituali. Gratias ago tibi, Domine mi, quia mihi sapienti dedisti legem, tuo ipsius dulcissimo et sancto ore, in monte Sua sanctorum orationis, scriptam dixi misericordiae tuae in tabulis lapideis durissimi et rebellis cordis mei. Gratias tibi ago, Redemptor benignissime, de omnibus victoriis, quas mihi dedisti contra hostes, id est capitalia vitia. Quoties eos superavi, a te et per te, Domine, mihi venit vitoria : quoties vici aut vincor, id ex mea malitia provenit exiguoque amore, quem habeo erga te, Deus meus. Tu Domine mi, per gratiam natus es in anima mea ; mihi monstravi viam et lucem veritatis, qua venirem ad te verum paradisum. Inter tenebras et caliginem mundi dedisti mihi videre, loqui, audire, ambulare ; quia vere ad omnes res

D spirituales eram cœca, surda, muta, paralytica. Et quid amplius, o Deus, potuisti facere mihi quod non feceris ? Eram omnino mortua, et in te vera vita resurrecta fui, qui das vitam omni creaturæ viventi ex te. Quis autem te crucifixit ? Ego. Quis ad columnam flagellavit ? Ego. Quis spinis coronavit ? Ego. Quis felle et aceto potavit ? Ego.

20 Itaque discurrens per singula mysteria patientis Jesu, sentiensq; gratiam sibi dari a Deo, concludebat his verbis : O Domine mi, scis quare tibi dicam, quod omnia ista fecerim ? quia vidi lumen in lumine tuo, et cognovi quod plus te afflixerunt peccata mortalia que commisi, quam te tunc affixerunt isti qui tales pœnas tibi corporaliter affixerunt. Quapropter, Deus meus, non est necesse ut posthaec mihi dicas, quam pœnam tibi attulerit ingratitudo omnium humanarum creaturarum, quia dedisti mihi gratiam intelligendi meam ingratitudinem ex aliqua saltem parte. Nunc considero per gratiam tui luminis, quanto grandior sit ingratitudo omnium creatorum, et in hac consideratione deficit spiritus mens, atque obstupesco tantam caritatem atque patientiam, qua usus es erga nos ingratissimas creature, quibus numquam, numquam destitisti prospicere in omnibus necessitatibus spirituibus et corporalibus. Sicut autem nou possunt E intelligi, nedum explicari res innumeræ, quas fecisti in cœlo, et in terra, in aqua et in omnibus elementis, pro istis ingratibus creaturis ; sic non possunt intelligi aut explicari magnæ ingratitudines meæ. Itaque, Deus meus, confiteor et credo, quo tu solus possis eas intelligere et comprehendere, possisque cognoscere quanta et qualis fuerit amarissima illa sagitta ingratitudinis nostræ, quæ toties tibi cor transfixit, quoties humana aliqua creatura fuit, est, aut erit, quæ illa fuerit contra te usa. Hanc enim veritatem meo et omnium creaturam nomine agnoscere atque confiteor, quod sicut momentum nullum, hora, dies aut mensis transit, quo nou utamur beneficiis tuis ; sic nec transeat absque multiplici, imo infinita, ingratitudine nostra : quam ego credo et sentio esse ex atrocioribus doloribus, quibus afflicta fuit anima tua, mi Jesu. Expleta sunt hæc panca verba dolorum mentalium Jesu Christi, ad laudem ipsius, die Veneris xii Septembbris, anno Domini MCCCCCLXXXVIII.

*et Intelligit
planumque in-
gratitudinem
omnium crea-
turarum.*

21 Quod hic infra adscribo, revelatum mihi fuit, cogitanti mysterium Jesu Christi orantis in horto, ubi sanguinem sudavit : videlicet quod sicut sol, quando est in Leone, quia est in domo propria, magis exerit vires suas, quam toto reliquo anno ; sic etiam Christus benedictus in ea oratione, quam fecit in horto, vehementius sensit suos dolores mentales, quam toto cursu vitae suæ triginta tribus annis : tunc enim sol dolorum ejus erat in leone, id est domo propria sive in summo. Dico autem mihi fuisse revelatum, quod tanta sit differentia inter eum [qui exercetur mentalibus Christi doloribus recolendis, et alterum] qui sistit in sola humanitate erueiata, quanta est inter mel aut balsamum, quod est in vase, et modicum illum liquorem, quo exteriorius idem vas humectatur. Itaque qui desiderat Christi Passionem degustare, non debet semper occupari lingendo oram extimam vasis, id est plagas et sanguinem, isti sacratissimo vasi humanitatis Christi adhaerentem ; numquam enim tali irodo satiabitur is qui talem cibum esurit : sed si cupit eo satiari, intret in vas ipsum, id est in cor seu mare Christi benedicti, et ibi plus quam volet satiabitur. Hoc autem mihi revelatum fuit, sed nolui ponere istuc ubi scripsi mentales dolores Christi, ne tollerem devotionem ei qui in sola humanitate contemplanda delectatur : quia non omnis intellectus aptus est

*Notat quod
hæc dolores
fuerint inten-
siores in horto,
F*

*Christo gra-
tias agit pro
tenebris*

*sunt impu-
tat totam rupis
passum in*

*et utilius con-
siderentur
quam panca
corpora'es.*

A est ad navigandum in tali mari, maxime nos mulieres, quarum exigua capacitas est, et quibus praeditos dolores direxi. Verum tamen est, quod Deus eum capacem reddat, qui ipsum in veritate desiderat et querit. O Pater mihi, quantum doloris mili accessisse credis haec scribenti! Vere sicut mare est contritio mea. Hactenus illa, ex cuius ultimis verbis intelligimus, postremum articulum esse additum anno MCCCCXCI, triennio postquam priora essent scripta, eadem transcripsit Baptista, Patri suo spirituali mitendo, una cum historia suae vitae.

SUPPLEMENTUM

Ex Italico Matthœi Pascuccii.

CAPUT I.

Anacephalosis Chronologica Vitæ in seculo et religione usque ad finem seculi xv.

D
EX ITAL.
PASCUECCI
ET RURSUS
USQUE AD AN.
1491.

plus quam duabus annis post suum in patriam relatum. 3 Tractatu ista absolute, cum alta pace frueretur, ad maiorem ejus probationem permisit Deus, ut mense Angusto ejusdem anni MCCCCXXXV deciperetur a duxi monibus, quemadmodum faturum num. 47: die autem xi Octobris cuperunt idem gravissimis temptationibus ipsam affligere, quas occultas tulit fere tribus annis, ut ait num. 2; donec post obitum B. Petri Molianensis, defuncti xxv Julii anni MCCCCXC, tam se mox commisit ei cui postea Vitam suam scripsit mense Martio sequenti, sex mensibus postquam is Camerina discesserat, ut ait, num. 50: speraverat autem quando illi se credidit (ut ibidem ait) aliquid induciorum a capitali duorum annorum pugna; nempe ad explendum tertium ejusdem pugnæ unum himestre fere spatium adhuc deerat. Interim dum consolatorem requirit nec iurenit, caput multa ex iis quæ Urbini inchoaverat describere uti fatur in epistola Haddingo visa, et data sex mensibus post mortem Moliani mense Januaria, anno MCCCCXCI; quod idem nos iurevimus scriptum quando de vita sua scriptum post spiritualia illa monita, de quibus in Praefatione psit:

12 ex Cimarella egimus. Capit etiam eodem anno circa initium Februarij vehementius impelli ad scribendam prædictam vitæ suar historiam: cuius protocollum absolutiv die iii Martii; et secundam additum eidem epistolarum, datum xii ejusdem mensis. T' erum longiorum expectationem ferre non volens animus, presso die secreto gravis, quæ scripserat presenti tradenda in manus, decrevit absenti mittere per Epistolam, signatam die xx Martii. Ceterum haec ipsa inquietudo, quam prædictæ testantur epistole, etiam post exonera- postea adhuc tentata usque Octobrem an. 1492.

12 ex Cimarella egimus. Capit etiam eodem anno circa initium Februarij vehementius impelli ad scribendam prædictam vitæ suar historiam: cuius protocollum absolutiv die iii Martii; et secundam additum eidem epistolarum, datum xii ejusdem mensis. T' erum longiorum expectationem ferre non volens animus, presso die secreto gravis, quæ scripserat presenti tradenda in manus, decrevit absenti mittere per Epistolam, signatam die xx Martii. Ceterum haec ipsa inquietudo, quam prædictæ testantur epistole, etiam post exonera- postea adhuc tentata usque Octobrem an. 1492.

</div

EX ITAL.
PASCUCCHI
Scriptus autem
anno 1499.

A 1 nvenies, in quibus Prophætæ alii viri sancti profidentur, fixam se memoriam habuisse in Deo.

B Cum talia scriberet Beata nostra illi, filio suo spirituali (quam nonnumquam etiam Patrem nominat, et Sacerdotem fuisse indicat) annos in Religione transegerat omnino octodecim, qua privata quæ prælata, sicut ipsamet in sue iunctionis sue prohioris testatur: prouide jam labebatur seculi xv annus penultimus:onte quem annum quoniam nihil suggestur quod ad actiones externas attinet; labet ex Pascuccio colligere fragmenta præcipua instructionis istius, in qua ipsamet de se rebus de tertia persona declarat ritus sue spiritualis excellentiam, sicut ea per varia virtutum capita auctor partitar. Indicabo autem ad marginem numeros paginæ, ubi singula loca poterunt in suo originali Italicò inveneri; quando totum instructionis illius contextum neendum videre nobis contigit, et totum huic operi inserere fortasse minus expediret. Ordinar ab humilitate, quæ ceterarum virtutum omnium fundamentum est,

CAPIT. II.

B Humilitas Beatus sincerusque erga Deum amor: fervor spiritus, et recta intentio propriis ejus verbis expressa.

pag. 110.
Indignum se
Dei donis re-
putans,

A anima ista benedicta tam zelotypa fuit honoris divini, tantumque cavit ne quid illius sibi susurraret, et inde profunda humilitate dotata divinitus extitit; ut cum existinaret, gratias Domini sui loco nimis vili repositas haberet, qualem scilicet credebat se, ingratissimam et peccatricem; cum etiam erederet ad maximam verecondiam atque insigne Spousi sui deindeus verti posse, quod tantum virtutum eumulum et donorum spiritualium in ipsam contulerit; ea occultabat quoad poterat, sollicito omnia obvelans silentio. Saepius sub alio quopiam praetextu subduebat se a pia quæ in communione fiebat lectione, metuens ne sibi interim contingeret aliquid, unde Sorores aut Fratres cognoscerent gratiam aliquam sibi divinitus factam. Eadem etiam ex causa quandoque lectrice monebat, ne lectio nem de Passione Domini prosequeretur, interim dum manducabant Sorores; nec enim, inquit, satis commode possunt deglutire cibum, dum animum intendunt amores isti historie. Hoc autem monebat, metuens ne qua medium suum comedendi sub ejusmodi lectione, aut aliquem affectus interni effectum interea observaret in ipsa: et propter eamdem causam rarius ad commune refectorium venit, duplice quidem ex capite (quod palam patet) excusata, magis tamen ex illo quam alio ullo respectu.

conatur ea te-
nere occulta:

quod ei causa
fuit multa
tolerandi

C 7 Ibo tibi dico, Pater et Fili mihi in Christo Iesu, ut ab illa diseas occultare spiritum et gratias tibi concessas, quoad Dominus aliter ordinaverit. O beatam eam animam, quæ omnium operationum suarum nullum vult inspectorem praeter summum Creatorem! O quot fossas propterea transilivit hæc Mater tua! quot contumelias injustas, quot judicia falsa, temeraria et præsumptuosa sustinuit! quoties pro eo quod erat laude dignum apud Deum et homines, convitia et reprehensiones pertulit ante Deum et homines, Sorores et Fratres. Sed ad istiusmodi ictus persistit semper firma, constans atque immobilis, velut turris solidissima in suo proposito, cum indubitate fiducia, quod fidelissimus sponsus suus Iesus Christus in tempore opportuno pro ipsa gladium acutum manu accipiet; et post divinos suos humeros rejicit sentum, quo animam illam cooperavit annis multis, ad probandum illius patientiam ac fidem: quæ vicissim variis modis ac viis manifestavit restitudinem cordis sui, querens unice placere Deo,

spretis humanis quibuscumque judiciis, et pro illius honore servando flocci faciens qualecumque propriam confusione. Quare, Fili mi reverende, cave ne quid furoris Deo: nolo enim te habere concumque rei terrenæ affixum: quia id Matrice magno iudecori, tibi vero eset clamor majori. Ostende te igitur semper fidelissimum, time, ama, honora Deum tuum; quia quacumque voluit fecit in celo et in terra, in mari et in omnibus abyssis.

nihil præter
Deum spe-
ctanti.

B 8 Vixit etiam benedicta illa anima in tanta humilitate et timore, ut toto corde oraverit Deum, quo dignaretur omnes gratias et favores quos in se conferre volebat transferre in aliam quamcumque creaturam, melius ipsi placentem, unde plus honoris in ipsum quam ex se redundaret. Non enim persuadere sibi poterat reperiri in mundo creaturam aliquam, que magis inutiliter beneficia divina possideret quam ipsa. Quod si fuisset circa id a Deo exaudita, maximum inde perceperet solatum; quia Dei honorem, non autem utilitatem suam quaerabat. Tali animæ credo ego dicendam istud Evangelicum, Enge serre bone, quia in pauca fuit fidelis, super multa te constituam; intra in gaudium Domini tui: talem spectare puto istud Apocalypses, Esto fidelis usque ad mortem; quasi dicere vellet. Non sufficit esse fidelem per annos decem aut vigenti: sed oportet fidelem esse usque ad mortem: sequitur enim, Et dabo tibi coronam vitæ. Fidelis est ille servus, qui non tantum ritus sue tempore, verum etiam in fine ejus reddit Domino, quod sibi ex ejus benignitate datum fuerat custodiendum. Cave igitur, Fili mi reverende, ne fias latro: Deus enim faceret te suspendi per collum, neque curaret quod fueris Sacerdos aut Doctor, nihil inferior aliis constitutus in dignitate. Hujusmodi enim dictum est: Servite Domino in timore, et exultate ei cum tremore.

E et fidelitatem
erga Deum
commendat,

B 9 Mater tua, ne Deo amorem suffuraretur, quandom in Religione vixit usque in horam præsentem, hoc semper curavit, ne cui se traderet, nec ulla persona se traderet ipsi: sed rationem quandam tenuit generalem, qua caveret, ne per excessum amatuerit. Quia autem ipsa est multum amabilis, ideo declinavit omnem occasionem amandi quemquam, vel amorem cuiusquam erga se provocandi: cumque subinde animadverteret se ab una quapiam plus quam alias diligi; gravissimum inde dolorem hauriens, orabat Deum ferventibus cum lacrymis, ut in illa persona ejusmodi affectum temperaret vel extingueret: quandoque conabatur eudem aliam invenire personam meliorem se, ut amori isti importuno se subtraheret. Totum autem istud agebat, ne Deo suffuraretur amorem illius, que crederet ipsum mereri præ aliis diligi. Denique in veritate affirmo tibi, quod numquam creature ulla tantum voluntatis, gaudii, et solatii hausit cum amaretur; quantum ipsa recipiat doloris, displicientiae, atque fastidii ex amore cuiusquam erga se, non regulato secundum Deum, multum et acerbe idcirco plan gere solita. Hactenus prædicta instructio apud Pascuccium: apud quem de codem arguento etiam sic invenitur scriptisse.

F nolens ab
alios amari

B 40 Mirabilis revelatio, quam volo ut a Deo possules, est, ut cognoscere te faciat, quid sis, quantum possis, quantum scias, quantum merearis: nam sine hac revelatione nemo unquam perfecti nem attingit. Secretum hoc non discitur ab alio, sed reservatur in sacratissimo pectore Christi Iesu: neque multis illud manifestat, sed paucis; neque his omnibus æqualiter, sed alii plus, alii minus, secundum perfectionem ad quam quisque eorum pervenire debet. Credo autem quod secretum istud non possit pleno comprehendi in bac tenebricosa vita, sed in altera; ubi plene atque ex vero cognoscemus

pag. 169
Jubet unico
peti cognitio-
nem sui ipsius,

A cemus vilitatem, fragilitatem, et stultitiam nostram. Atque hinc nascitur humilitas cordis, non quidem oculis humanis apparens, sed grata et acceptabilis divino conspectui. Illa tua spiritinalis Mater numquam optavit aliam revelationem, quam Deum atque seipsam cognoscere. Dispensator autem gratiarum largus, comis, ac benignus, et multas alias ipsi indulxit, et istam omnino non negavit.

11 Anni complures sunt, quod ipsa, in sua oratione mentali coram imagine Crucifixi, hujus veritatis lumen divinitus percepit, quod nunquam per ventura esset ad perfectionem, nisi praeter divinam Trinitatem aliam cognosceret trinitatem. Sicut enim, Christiana ut esset, dehebat credere et confiteri unam sanctissimam Trinitatem, Patrem, Filium, et Spiritum sanctum; ita, ut perfecta evaderet, oportere ipsam confiteri et credere hanc triplicem veritatem, videlicet quod aliud non sit quam nihil, tota stulta, et tota odibilis Deo. O beatissima Trinitas, neque cognita, neque testimata, neque credita ab ignorantibus spiritualibus. O Deus mens! dicebat illa, potius me prives corporali vita, quam mihi auferas cognitionem tam amabilis veritatis; et ossa mea

B potius in minutissimum pulvorem reducas, quam ista aeternae Sapientiae doctrina unquam recedat ab anima mea. Non possum vane gloriari de potentia, quia posse meum nihil est: non offerre me valeo propter sapientiam, quia nihil in me reperitur praeter stultitiam: non denique debo presumere mereri me quidpiam in conspectu Dei, cum sim creatura vilis atque odibilis, imo odibilia ipsomet odio. Qui enim facit peccatum servus est peccati: cumque peccatum sit nihil, et ego illud communiserim, eo deveni ut sim tanto minor nihilo, quanto minor est servus domino. Quod autem peccatum sit nihil, colligi potest ex hac ejus proprietate, quod an nihil est imaginem Dei in nobis, de quo dicit S. Johannes, *Omnia per ipsum facta sunt.*

12 Hinc fit, quod dum anima sentit se posse operari bene, cognoscit quod persona Patris aeterni vires tribuat nullitati potentiae ejus, quando videt se posse loqui et alios instruere in vita spirituali, mox etiam comprehendat quod persona Filii sapientem effecerit stultitiam ejus: quando enpit quod ipsa, quae tota odibilis est, amet ac vieissim ameritur, intelligat quod persona Spiritus sancti amore suo suavissimo amaverit et amabilem reddiderit suam odibilitatem: itaque in Deum refundens omne

C bonum suum, manet anima ejus libera a vana gloria, ab elatione tumida, et a foetido fumo superbiae, quam Angelus expulit de Paradise: unde cum Prophetam potest cantare et dicere, *Dominus non est exaltatum cor meum, neque elevati sunt oculi mei etc.* Eadem pro irrefragabili habet hanc veritatem, quod si anima quacumque spiritualis non procuret in seipsa habere istud lumen, istam cognitionem, istam necessariam revelationem; nunquam se poterit vere atque ex animo humiliare Deo aut creaturis.

13 Scito quod in actionibus exterioribus sit admodum reverens et capitalis iniuria putida hypocrisia: vihilominas non solum clam, sed sape etiam palam osculari limen ecclesiae, quod Sorores pedibus suis calcant; reputans se indignissimam esse, quae suum peccaminosum os ibi ponat, ubi illae ponunt virgineos suos sanctosque pedes: sanctos inquam, quia licet fortassis tales non sint, ipsi tamen tales videntur. Atque hec scribo tibi lacrymanticis oculis; quia experior me devotione et oratione tua cogi ad pauperculae istius secreta tibi revelanda, quae multis annis fuerunt occultata. Nunc autem, o anima benedicta, cogita quod istud faciens, multo libentius omnibus facaret reverentiam, nisi respectu dignitatis vel officii sui impediretur: ideoque dum

D
alin quacumque ipsi exhibet reverentiam, vieissim eidem se reverenter inclinat; nec unquam vel cogitando illi incidit ut diceret, Plaris sum quam ista. Saepius etiam Sororum minimis reverentiam prior facit, exterius quidem velut Indubita et vultu ridente, sed interius toto ex corde, considerando eas esse sponsas Christi.

14 Cura igitur, anima cara, omni studie esse humilis ex animo, benignus, pius, et mansuetus, resipiens velut in speculum in eorū porrissimum dulcis Jesu; conformansque te ipsi, si ejus dulcissimam familiaritatem et honorificam amicitiam concupiscis. Ex illo corde, ex illo sacratissimo pectore Mater tua hancit omnem, quem habet, tam exteriorem quam interiorē ornatam. Mansuetum istius amantis Jesu peccatis schola ejus fuit: in hoc duntaxat erudita est, quia ibi studuit. Ibi non aliud legitur quam veritas, mansuetudo, commiseratio, dulcedo, juventitas cordis, et jubilum conscientiae: nihil aliud ibi invenitur quam amor et caritas, amor erga Deum et caritas erga proximum. O cor divinum! non possum omittere quin te nominem, quia ipsa se vidi in scriptam litteris aureis, conspicuis, et pulchris. Huc ingredere, o anima, si cupis cito esse perfecta. Haec est via brevis, occulta, secura, et infallibilis, per quam ambulat et ambulavit Mater tua: sequere eam igitur, quia conformitas generat et conservat amorem. Convertere ad Deum, et die ei: Hanc revelationem a te peto, mi Domine, quia absque illa nequio esso perfectus; cum tamen dignitati mea et excellentiae Sacerdotali necessaria perfectio sit. Ora illam ex animo, Reverende, quia certo ipsam tibi dabit: enim sit adeo bonus, adeo liberalis, adeo plenus omni gratia et dono, ut etiam non rogatus semper largiatur, de plenitudine bonitatis sue justis et peccatoribus. Ideo misericordias Domini in aeternum cantabit anima illa, quam tu diligis.

15 Volo, anima benedicta, ut sequearis hoc meum monitum, videlicet ut servias Deo, non tunquam dum Deo ex mancipium, prepter timorem penitentia temporalis suppliciorum aeternorum; non tamquam peccatrix, propter qualecumque premitum; sed tamquam filia reddas Deo amorem pro amore, sanguinem pro sanguine, mortem pro morte. Haec sunt breves viae, occultae, et securae; non apparentes humanis oculis, sed notae et admirabiles obtutibus Dei, cui aperta et mula sunt omnia. Quod autem dico consistit in F affectu: [qui si purus est], prius quam anima nostra incipit progredi, et prius quam progressa pulsot ad ostium divinae misericordiae, aperitur ei immensus sapientiae illius thesaurus; et antequam petierit, accipit etiam plus quam velit, imo plus quam sciat ipsam petere, ex eo quod sibi ab incomprehensibili Dei bonitate offertur. Largus liberalissimusque est noster misericors et amantissimus Jesus crucifixus: cui multum placent illi qui se ipsi conformat, et aperiant eorū liberale, magnanimum atque munificum, ut illud perfecte possideat Rex vita aeterna. In corde autem angusto, vili, et rustico, nunquam habitat neque habitabit Dens: quia magnus et excelsus est super omnes Deos. Dimitte, dimitte, dilectissima anima, hunc fallaceum et deceptorem mundum, non propter infernum tamquam mancipium, nec propter spem premii tamquam peccatrix; sed tamquam filia et sponsa amabilis, propter amorem tui crucifixi Jesu, euoque brachiis, id est affectu cordis tui magna dilectione stringe. Ita fecit dilecta Mater tua, quae doluit de eo quod non habebat, deque eo quod non erat, ut tanto plus posset dimittere propter amorem sui crucifixi Jesu, quem diligebat puro atque ardenti corde et intentione perfecta.

EX ITAL.
PASCUEI

ex corde Jesu
honestas
virtutes ha-
bentes

gualem ipsa
divinitus
acepsit,

plane necessa-
riam ad per-
fectionem ten-
denti:

quia aliter ne-
mo potest om-
nia refundere
in Deum.

Hinc Sorores
etiam Novi-
tas reveretur
ut Angelos,

IN ITAL.
PASCUCH.
pag. 153
*In coquæ jugi-
ter suggendam
mentem,*

*qua hæc est
optima di-
spositio ad
orationem,*

pag. 154
*et via tre-
vissima ad
mundum cordis.*

pag. 161
*Commendat
vigilantiam
spiritualam*

*et s. netam
in omnibus
patent onem,*

A 16 Cum autem debet anima, quæ istuc desiderat pervenire, tenere mentem in Deo fixam, quantum ei per suam fragilitatem gratiamque divinam concessum fuerit; nihil est quod magis utiliter possit, aut magis necessarium debeat facere servus Dei omnipotens. Hæc cogitatio, qua quis mentem affixam tenet Deo, ipsam sanctificat, accedit affectum, et illuminat intellectum, estque pro fræno quo præserveatur a venialibus peccatis. Ipsa est vitiorum scopæ et præparatio ad orationem, ad quæcumque alioqui multi accedunt tota dic, et nunquam cogitant de Deo. Sentient illi se inde votos, aridos, indispositos, et mentalis fastidii plenos; ideoque dicunt: Non habeo donum orationis: quod tamen non est ita; sed totum hoc eis evenit, quia non dixerunt cogitatum suum ad Deum, quo sedem præparent orationi mentali. Qui autem cogitant, quonodo id quam optime faciant, absque mora pervenient ad optatum finem: talis enim anima præparari locum Domino, accipitque gratiam lacrymarum, compunctionis, gustus, et devotionis. Hæc methodo utentur spirituales ac sapientes Religiosi in hoc mundo, et æternum prosequentes in celesti gloria. Hoc signum est præ aliis omnibus infallibile, ad cognoscendum utrum quis scriptus sit *in libro vita:* frequens enim de Deo cogitatio cogit ejus supremam bonitatem ut st̄epe recordetur nostri. Pro certo autem habe, quod quanto frequentius memoraberis illius, tanto etiam saepius tuu memoriam renovabit. Hoc [Matri tuae] demonstratum fuit a Spiritu sancto, ut anima ejus magis accenderetur ad istud Angelicum exercitium: et scito quod habeat gratiam saepè invocandi in corde suo Redemptorem, ejusque interius recordandi.

B 17 Multi nituntur pervenire ad cordis mundum via per quam longa et laboriosa, vigilando, jejunando, flagellando se, humiliando, frigus testumve tolerando, et corpus affligendo; quia sciunt per interiore puritatem possideri consummatam perfectionem. Sed haec tua Mater pro exploratissima veritate habet, quod frequens de Deo cogitatio faciat tantum bonum acquiri citius meliusque, et minus labore. Stultus foret qui Romanum valens pervenire die uno, idque plena ac facillima via; itineri illi vellet impendere dies quatuor, idque per se mitas longe asperras. Elige, elige viam istam brevem, dulcem, suavem, securam, et occultam, quæ te deducat ad paradisum, nemine observante. Amplectere Christum, et certus esto te locupletandum, nullo sciente ubinam negotieris. Finio et dico, quod qui saepè de Deo cogitat, Deus manet in eo: et qui eum per gratiam possidet, quid deesse ei posset? Cura igitur ut objectum tuarum cogitationum intentionumque sit Deus, neque astige te creaturæ. Exempli causa, si vis caritatem exercere erga proximum, bonum quidem est, ipsum habere menti objectum ut proximum; sed multo melius, repræsentatum ut membra Christi: quantumque unum altero nobilius et excellentius est, tanto est etiam magis meritorum unum altero.

C 18 Ne unquam obdormias in somno pigritia et negligencia: sed scito quod Regnum calorum vim patitur, et violenti rapiunt illud. Mater illa tua dicit, quod hoc Evangelicum verbum a Spiritu sancto impressum cordi suo sit tam signanter, ut dormientem ne vigilantem habeat semper solicitam. Volo dicere, ut nunquam in sancta Religione occupante sinas ab eo somno, quo tenentur multi: qui illue ingressi obliscuntur primi sui servoris; et quidquid boni operantur, faciunt absque ulla consideratione mentali. Sequuntur ordines, ceremonias, instituta sanctæ Religionis omnino sicut capræ, quæ saltante una saliunt etiam ipsæ, nec sciunt quare.

Sic Religiosus spiritualiter consopitus, sequitur D suscepitam semel consuetudinem; nec considerat quæ ratio ad id impellat. Accidit talibus idem quod asino, qui vinum portat et bibit aquam: nam et isti extremum laborem sustinent, cum modico, modico, modico fructu. Quia sicut materia absque forma non est pulchra neque utilis, sic opus factum absque certa intentione non placet Deo, nec quidquam utilitatis tibi adseret. Licit enim opus bonum in seipso sit laudabile, nihilominus, instar materie cui non adest forma, id est bona intentio, est absque fructu; et stultus est qui illud sic exerceat. Age ad modum prudentis ac sapientis, neque inhære stultorum vestigiis: sed in omni opere, seu magno seu parvo, dum spiritus vitæ in te fuerit, leva oculos mentis ad Deum, sanctificans istuc tuam intentionem, et pro Dei amore omnem tolerans adversitatem. Propter ejusdem Domini amorem fac orationem, lege pium librum, canta officium, lava ollas, everre donum, exerce caritatis opera erga sanos et infirmos: et crede mihi, quod si te ipsum assuefeceris ad mente dicendum interim dum ista agis, Domine Deus facio hoc propter tuum amorem, id dicturus sis etiam eum non cogitabis.

D 19 Sic fecit tua dilecta Mater; quamvis enim similibus exercitiis parum admodum vacare potuerit, propter longam suam infirmitatem et debilitatem corporis; tamen (quod ad edificationem tuam dicatum sit) sic egit, ut de ea dici cum veritate queat, quod plus fecerit quam poterat; proat Deus et ejus conscientia norunt. Consilium ergo hoc tibi dū, ut cures habere semper servens desiderium faciendi pœnitentiam: sed quoad exteriorem agendi rationem noli arbitrio tuo ferri, verum serva mandata Patrum tuorum, quia sic non parum mereberis coram sanctissima Trinitate, quæ solum considerat et pensat eorū. Proinde satage ut ipsum continuo habeas inflammatum caritatem: quia ollæ bullienti non appropinquant muscae, sed tepidae advolant in eaque merguntur. Ab anima austante ab igne amoris divini daemon et omnes cogitationes inmundæ procul fugiunt: in animam vero tepefactam quoad amorem et in caritate refrigeratam, sese immergunt inertigunturque muscae vanitatum et inutilium cogitationum; unde progignitor letifer ille somnus animæ negligentis. Hinc evenit ut multi dormiant in sancta Religione, et dormientes somnient se perfectionem acquirere: sed in hora mortis agnoscent falsitatem somniorum suorum chimericorum; manus enim plenas diabolicarum illusionum habere se invenient. Itaque, Reverende mi Fili in Christo, aperi oculos, et hoc age ut ne joculariter impendas paucos qui tibi restant vitæ dies: esto vigilans et fervens, *juxta gratiam o Deo tibi concessam, dicens cum Apostolo, Gratia ejus in me vacua non fuit, quia ad te de luce rigilo:* et haec methodo uteus, esto certus, quod brevi magnum es facturus progressum.

*quia non
considerat
Deus quan-
tum quis
agat,*

*sed quo af-
fectu*

*Jubet reli-
giosum erga
se pircum,
proximo li-
beralissimum
esse,*

CAPUT III.

*Caritas Baptisticæ erga proximos, etiam male-
dicos vel aliter injurios, in monitis Discipu-
lo dati explicata.*

Volo ut idem simul liberalissimus et avarissimus sis, id est, liberalissimus erga proximum, et avarissimus circa te ipsum tuamque personam: contra quam solet mundus. Mandati enim homines sunt liberalissimi erga seipso, sibique de omnibus necessariis solicie prospiciunt; erga proximum vero sunt tenacissimi, quem si viderent centum rebus egere, vix unam ei largirentur. O cæcitas infinita! o calamitas deplorabilis! Dominus omnium comis est, liberalis, munificens, absque mensura, et ab ipso

A ipso sunt omnia; *Quia Domini est terra et plenitudo ejus, orbis terrarum et universi qui habitant in eo*: servus contra et dispensator, cui nihil proprii juris est in hanc machinam mundiam, qui in eam ingressus est nudus et nudus in terram cito revertetur, exhibet se avarum, arctum, immisericordem, et crudellem proximo ac fratri suo. O suprema Trinitas! o Trinitas sanctissima! infloitas gratias tibi reddo. O potentia impotentiae meae! o sapientia meae stultitiae! o amor clementissime odibilitatis meae! quantum potest potentia, quantum sapit stultitia, quam amabilis est odibilitas quae inveniuntur in me; tantas gratias tibi ago propter me et propter meam naturam; quod tu per tuam potentiam, sapientiam, et clementiam infinitam modum viamque repereris, qua arrogantia nostra superbiaque humana in id quod est educatur, id est in nihilum, quia nihil sumus et in nihilum revertimur. Magnam laetitiam sentit cor meum, quia in eo contemplor potentiam ac sapientiam tuam; et video quod solus sis atque aeternum eris is qui semper fuisti; et ex converso cognosco quod peccatores, qui in sua vanitate, superbia et avaritia maledicta volunt hereditario ter-

B ram resque transitorias, neque misericordiam erga proximum exercere, cito sint reddituri in summum et in nihilum; quodque effræni equo desideriorum semper amplius ampliusque habendi, qui celeritate cursus sui certat cum ventis, a potenti manu Dei succidendi sint poplites; unde supinus corruet, non quidem in terram, sed in profundum inferni, propter eorum maledictam avaritiam.

21 Heu! quod pessimum istud vitium jam can-dam immiserit in sanctas Religiones; unde sepe evenit, ut qui multa in seculo dimiserunt propter amorem Christi, usque adeo tententur in hac parte a dæmonie, ut grave eis sit si videant modicum laetucæ vel panem uanum pauperi dari pro Dei amore, vel scyphum vini sitibundo. O rem turpem et nefandam, conspicere hujusmodi machinam vitiorum inter servos Dei! O quantam hic inde displicentiam haurit! quantum cor ejus affligitur! Quonodo enim possit liberalissimus Dominus sustinere avarissimos famulos? Volo igitur ut tu, Pater reverende et Fili in Christo Jesu carissime, prorsus oppositum facias ei quod faciunt seculares: id est, ut si pro tua persona quatuor rebus tibi opus fuerit, avarissimus sis, et una sola contentus acquiescas, relaqueas Deo curam corporis tui: qui, si firmam haberis fidem, inspirabit alieni ut tibi prospiciat, nec quidquam tibi deerit. Ita fecit Mater tua: fueruntque tam multi divinitus inspirati ut providerent, non solum internis, sed etiam externis ejus necessitatibus, et quidem absque damno suo, ut non posset amplius desiderare. Non credo autem quod pro sua persona unquam petierit aliquid a Praelatis suis: quin potius obliata sapienter recusavit accipere, dicens: Mater, non indigo re ista; da obsecro magis quam ego agenti.

22 Volo contra ut erga proximos largissimus, quoties unum quid rogatus fueris, quadruplum dones. Mater tua intravit, aut (ut melius dicam) Deus ipsam traxit per suam misericordiam in contemplationem liberalissimæ caritatis Dei. Videbat illa in celo quantas res fecerit liberalissimus Dominus, coli-stellati nobisque visibilis pulchritudinem, tum multis fulgentibus sideribus distinctam, planetarum scintillatione, solis claritate, luna varietate admirabilem; considerabat quanta in terris naseebatur suavitas fructuum varietasque foliorum, quot rosæ et lilia, quam magna odoriferarum herbârum diversitas et utilitas curandæ hominum sanitati; quanta multiplicitas pisium in mari, quanta dissimilitudo avium in aere, quot quadrupedes in silvis, quot ad

domesticos bonum usus creata animantia sint: et D hæc omnia atque alia multo plura fecisse Deum pro EX ITAL. fœtidis nostris corporibus regatum a nemine; ulti- ræverit rebus ex sua liberalissima caritate, idque pro iis quæ brevi in nihilum redigenda sunt. Quid ergo credis, Fili mi reverende, fecisse eum et præparasse pro anima nostra, æterna et perpetua, condita ad imaginem et similitudinem suam? quam varieta- tem gloriæ, quam diversitatem beatitudinis, quam incomprehensibilis gaudia, quam inestimabiles de- licies, inveniendas in ista superna civitate Jern- et hinc in- salem triumphantis? Gloriosa dicta sunt de te, cæritas telliq. quid Dei. Portæ nitent margaritis, adytis patentibus; et paraverit virtute meritorum illuc introducitur, omnis qui ob Christi animabus, nomen hic in mundo premitur: et plateæ et muri ejus omnes ex auro purissimo. O Jerusalem beata, tu es visio pacis, habitatio contentorum, fruitio aeternæ gloriae. Cur autem tot tamque magna bona condidit Deus in celo et in terra, in mari et in omnibus elem- mentis, nisi ut nobis mortalibus demonstraret suam liberalissimam caritatem et infinitam misericordiam? quia totus largus est, benignus, facilis et gratiosus; E neque solum ex plenitudine caritatis suæ communi- cat aliquid, sed etiam seipsum largitur in sanctissimo Sacramento. O liberalissime Deus! tu no- bis te ipsum et tua omnia donas: peccator contra pessimus negat proximo res quantumcumque mi- nimas.

23 Ex hoc loco hausit Mater tua liberalitatem suam, quamquam in tenera etate manifestis- sine declarabat eadem virtute se osse dotatam. Nunc autem magis gaudet dare quam accipere, et nihilominus magis magisque sentit in haec gratia se profi- cere ac crescere. Sis igitur per quam liberalis, si vis Deo conformari: nihil enim aliud amat Deus quam seipsum, namque imaginem et similitudinem in nobis. Hanc doctrinam ista Dei famula didicit in schola divinæ sapientie. Si eam non intelligis, interroga: et invenies Deum esse in omni re amabi- lem, et omnia extra ipsum esse odibilia. Intellige me: quia nemo bonus, nisi solus Deus; qui est libe- ralissimus, pius, et misericors; cuius misericordia nou- est numerus, cui laus et gloria per infinita secula. Amen.

24 Omitto dicere quam tenerio viscera caritatis eadem Dei famula habuerit ad compatiendum imper- fectionibus et infirmitatibus proximi sui: quia non semper expedit oculos eacorum recludere: solum affirmo tibi, quod Mater tua fuerit super hac ma- teria divinitus instructa, [ad huc existens in seculo]. Quia autem ignorans tunc erat omnium spiritualium rerum, non intellexit quanti momenti e i doctrina esset, quamque profunda significatio: at post- quam fuit in Religione, tam bene eam comprehensit, Spiritu sancto mentem ipsius illuminante, ut annis circiter octodecim quibus in ea vixit, neque sublita neque prælata unquam aliquid mali dixerit de qua- cumque creatura. Quod si forte, permittente id Deo ad angendam tibi coronam, et dæmonie instigante, unusquisque de te male loqueretur; cura nt vi- dictam non relinquas filii tuis, sed ipse eam facito, landando Visitatoribus sanctam conversationem Fra- trum, tamquam si omnes essent Angeli incarnati; et circa esse dico. ne- marum de- fectus neque indices quis de te locutus sit male, ne odium vel indignatio in corde tuo suboriatur, ombus duobus vitis abominabilia Deo sunt spiritualia obso- quia: sed nota bene, quod hoc fieri nequeat, nisi anima cor habeat occupatum circa Deum et plenum cognitione sui ipsius. Hunc enim etea effecta ad intuenios defectus proximorum, non cognoscendo errores et delicta aliena, potest dicere cum veritate, Omnes in hi videntur Angeli incarnati. Hinc mihi videtur

*intuitu Del
in ipso per
ipsum
agentis;*

*pag. 157
detestatur
avaritiam,*

*ae uimiam
sui ipsius
curam.*

*Explicat
Dei libera-
litatem cr-
ga corpora.*

*et quoniam do-
nos sibi ve-
tit liberali-
tate assimili-
tati.*

*pag. 161
Docetur no-
minem di-
judicore.*

*et circa esse
dico. ne-
marum de-
flectus*

A videtur Matri tuae advenisse haec gratia, quod non haberet quid diceret Visitatoribus: quin etiam affirmo tibi in veritate, quod saepe Novitiae plura ejusmodi scirent referre, quam ipsa quæ fuit in Religione tot annis: quod si nonnumquam aliquid aliis referentibus audiebat, tamquam si peregre absuisset, dicebat intra se, Fierine potest ut hoc ignoraverim? Ergo recipe.

23 Dico præterea quod ipsa per Dei gratiam in huc doctrina comprehendenter diabolicalam quamdam subtilitatem, qua multi etiam perfecti decipiuntur: quapropter, quis ex toto corde te diligo, ipsam tibi volo manifestare. Scito, Fili mi, quod murmurationes et iudicia quæ sunt in Religione, a daemonio tentantur et fieri procurentur sub specie alicujus boni: unde contingit ut laqueus, per quam subtilis et sere invisibilis, fogiat etiam oculos mentales contemplativorum. Hac est pessima sanguisuga, quæ exigit, rapit, et tollit omnes labores et sudores Religiosorum ac Religiosarum. Hac est pessima illa lepra, qua contaminata fuit Maria Prophetissa, soror Moysis: neque profuit illi propheticus sinus spiritus, quo minus castigaretur: uno quia murmuraverat percussa fuit lepra magis pestilenti ac dolorifica: et nisi Moyses, contra quem murmuraverat, pro ipsa oravisset, intra paucos dies, sicut ait Scriptura, consumpta mortuaque fuisset. O nobilis figuram et speculum exemplare, a Spiritu sancto propositum in veteri Testamento, ad cujus vel solum conspectum tremere deberent spirituales murmuratores!

26 Verum haec doctrina parum consideratur et minus intelligitur, quae nobis certum praebet argumentum, quod qui in sancta Religione mundus est ab ejusmodi lepra, arrham securam possideat Paradisi. Hinc erat quod Mater tua tantum compatenter murmuratori, et invideret illi de quo murmurabatur: *Quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Specialis lepræ proprietas est, non solum absumere carne, miseri patientis, sed etiam contactu inquinare socium: ideo mandavit Dominus ut Maria ejiceretur extra castra, ne alios inficeret: hoc autem significat id quod vulgo dicitur, Tantum agit qui tenet, quantum qui excoriat: nec enim magis peccat qui murmurat, quam qui aures murmurationi praebet; immo secundus magis quam primus: si enim nou esset qui auscultaret, non esset etiam qui murmuraret. Daemon unus in lingua murmurantis C residet, et alius in aure auscultantis: ambo invicem annuant corriscentque, irridentes stultum Religiosum qui murmurat, et stolidum atque amentem qui auscultat. Volo ergo tu sapiens sis, et neque murmures, neque murmurationibus aurem præbeas. Scias autem, quod si faciem turbatam obsecramque monstraveris volunti tecum murmurare, duo bona uno eodemque tempore facies: quia fugabis diemonium, quod insidebat ipsius lingue; et procul abiges etiam alterum, quod erat paratum ut aurem tuam occuparet. Verum animadverto quod fecerim longam digressionem, et credo quod assidue preces tue, pro tua majori utilitate, ejus causa fuerint. Concludam ergo dicens, quod nolim ut mormones de re aut persona quacunque, neque de bono neque de malo, neque propter bonum neque propter malum. Quapropter recordare hujus præcepti, et ipsum opere comple: non enim loquor sine causa. Tene, Fili, frenum manu, quia secundum S. Jacobum in sua Canonica, *Religiosus non refranans linguam suam hujus vanam est religio.*

27 Subtilis ille laqueus, quem promiseram tibi monstrare, latet sub hac Visitatione. Quia enim novit demon, bonam omnem nostram operationem, nisi fundetur in caritate, esse odibilem Deo, nobisque inructuosam et vanam; ideo malignus ille spi-

ritus omnem industriam eo intendit, ut nos faciat D [Patri Visitatori] dicere multos multasque res, quibus relatis nihil opus est, queque maturius consideratæ aliud non sunt quam opiniones et suspicções; pro talibus tamen non apprehenduntur ab imperfctis, oculum semper intentum habentibus in Quin, non in Quando. Hinc tepescit fraterna caritas, et inter Religiosos rumpitur pacis vinculum: multiplicatis autem suspicionibus sequitur totalis refrigratio atque extinctio ejusdem caritatis. Id cum maligni spiritus sciant, existimant se esse, et revera sunt, elatos supra equum; nec amplius curant nostram obedientiam, parvi faciunt honestatem, explodunt propertatem, lacrymas, disciplinas, jejunia, et alia quacunque opera virtuosa; sola enim caritas nos Deo gratos efficit, et donat Paradisum. Quapropter daemon habet arcum et sagittas suas veneficas semper directas contra radicem fraternalę dilectionis, et in ejus destructionem toto nisu intendit. Ideo facit nos temere judicare, ideo facit murmurare, ideo durante Visitatione repletos suspicionibus; ac denique spargit zizania in cordibus aliorum, et exterminat zelum pro honore Religionis, ut linguae priebeat opportunitatem dicendi et referendi quæ non convenient.

28 Heu me! heu me! Quanta bona propterea perdunt animæ, sua malitia excæcatæ! quanti labores redduntur infructuosi! quanta hinc nascitur inquietus conscientiarum! Ne quidem cognoscere possunt qui bonum sit, quia sunt perturbati. Si faciunt orationem, nullum ex ea gnostum expiunt, aut in ea non confidunt Deo, quia non sunt capaces ullius gaudii spiritualis: et hæc omnia mala procedunt a lingua. Tace, tace de rebus alienis: dicit enim Propheta, *Silui a bonis.* Tibi, tibi lepor, Fili mi. Volo ut hunc conversandi modum in sancta Religione teneas quia per Dei gratiam ita egit cordatissima Mater tur; indeque ex Dei speciali dono tantam pacem habuit, ut dicenti credere non possis: et eamdem prærogativam desidero etiam benedictæ tuæ anime,

29 Scito etiam quod Religiosa illa [cujus secreta tibi revelo] quamvis dotata divinitus multis gratiis ac donis spiritualibus, singularemque Dei erga se amorem ac benevolentiam argumentis plane extraordinariis experta, nibilominus semper sitivit eam, qua posset omnes male de re meritos sincero corde diligere, et magis quam eos qui sibi sacerent bene. Quæ etiam Dei famula, in suis sanctis ac devotis orationibus, consueverat saepe exclamando dicere, O Deus meus! o clementissime Domine! si mihi revelares cuncta cordis tui secretissimi arcana, et quotidie ostenderes omnes Angelicas hierarchias, mihi que conserres potestatem quotidie mortuos resuscitandi, nolle propterea credere, certum me fore, quod ames me amore indefectibili et infallibili; nisi quando sentiam gratiam sinceri cordis, ad bene loquendum de quocunque mihi male faciente, et absque mentis contradictione laudandum quemcumque male loquentem de me, meque injuste calumniantem. Tunc, aeterne et clementissime Pater, tamquam infallibili signo, credam, quod vere sim filia tua, confortando meipsam exemplo dilectissimi filii tui Iesu Christi crucifixi, qui est bonum uniuersum animæ meæ, et in cruce pendens pro crucifixoribus suis exoravit. Deo autem sint gratiae, quia muneris istius bonam partem consecuta jam sibi videtur anima illa; dum quacunque sibi dicta aut facta injuria, nullam omnino sentit aversionem in corde ab ejus auctoribus, quantumvis valde atroces pertulerit, quas tibi non scribo: Deus et ipsa eas norunt. Quinimo maxima voluptate afflxit, dicendo aut faciendo aliquid quod gratum esse possit injuriatoribus suis:

ad caritatem
detractionibus
riolandam,E
cum ingenti
damno spiri-
tuall.F
pag. 116
Præ omni-
bus gratiis de-
siderat inti-
corum dile-
ctionem,

G

ut certum si-
gnum amoris
divini.

A suis : solum male eam habet damnum, quod animæ istæ infelices faciunt ; et ex corde toto pro iis Deum orat, ne illis statuat hoc peccatum: quandoque etiam in hoc ludo amoris, ad perfectionem sumam tendentis, indulget iisdem prærogativam unius vel alterius Pater et Ave. Volo, o anima benedicta, ut etiam idem tu facias : id est ut insistas seruirs vestigiis illius tue Matris, quæ tantopere diligit, ut pro ædificatione tua seribat talia. Confido autem in Deo tuncque prudentia, quod tempus huic scriptioi impensum, non erit insuetuosum, sed cordi tuo maximum adseret utilitatem. Quidquid anno uno potes efficere, noli partiri in duos. Ambula, curre, vola in via Dei. Ambulant probi, currunt sapientes, amantes volant ad fruitionem maiestatis divinae. Si potes currere, noli ambulare ; si potes volare, noli currere : quia tempus breve est. In via Dei semper progredi debes, retrogradi numquam. Si igni non adduntur ligna, per seipsum extinguitur : ita si animæ non addatur virtus, in se deficit ; et incipiens a *Creto in Deum*, desinet in *carnis resurrectionem*, id est in negotiis et enris secularibus. Verum te omnemque animam Christianam de via tali auferat Dominus. Interim si multum cupis proficere, time Deum, et anima eos qui te calumniantur. Attende tibi, aperi oculos, et domi tue mentem contine : quia pauci sunt qui ardenter desiderant pervenire ad Evangelicam istam perfectionem, quam duleissimo ore suo docuit me benignissimus Jesus : pauci sunt, inquam, qui pertingant ad veram perfectionem, in eo sitam ut ament inimicos suos.

30 Conclusi cum Dei gratia, et finivi has salutares admonitiones. Royerende Pater et Fili mi dilectissim, quas volo ut serves et custodias cum ea caritate, cum qua ipsas tibi mitto. Volni etiam consolari te narrando tibi spiritualem vitam istius tue dilectionis Matris, coopertam sub umbra præceptorum : neque grave mihi fuit tantillum laborem tui causa suscipere, spero enim in meo cruxifi o Jesu, quod multa inde utilitas et mentalis consolatio tibi sit proventura. De rebus tuis principalibus, quales sunt obedientia, paupertas, et honestas, speciale monitum nullum tibi hic dedi, idque duabus de causis. Primo, quia qui observabit haec præcepta, impossibile erit ut non sit obediens, pauper, castus : secundo qui mihi videris tam bene dispositus ad subiecendum voluntarie collum jugo sanctæ obedientie, ut inutilem judicem futuram extraque propositum quacunque super ea re adhortationem. Ad corroborandum nihilominus voluntatem tuam, dico haec pauca verba : quod nullum sacrificium possis offerre Deo magis acceptabile, quam si offeras ei voluntatem tuam tuumque arbitrium, mediante sancta obedientia : quia scriptum est ; *Obedientiam rolo plus quam sacrificium.*

31 De sancta etiam paupertate tibi non loquor, ejus enim a Christo obtinendæ adeo cupidum te esse scio, ut pro ea dimitteres mille mundos. unum dico, quod vere perquam beatus sit, qui margaritam hanc orientalem cognoscit. Hoc inæstimabilis pretii monile a Matre tua per Dei gratiam agnitus fuit, ipsiusque sibi et aliis comparavit : sed ipsi soli incubuit onus persolvendi pretii, multarum scilicet sermonarum, fatigationum, et lacrymarum coram Deo, nec paucarum tribulationum sustinendarum a Fratribus et Sororibus, Principibus, Presbyteris, et Regularibus : adeo ut possit cum veritate affirmare, quod paupertas pluris sibi steterit, quam opulentis soleant constare divitiae : magisque eam requisivit ac desideravit habere, quam soleat avarus pecuniarium lucrum prosequi. Fili mi, paupertas tua hæc sit, nolle quoad vivas aliud quam Jesum

crucifixum, in quo reperies veras supremasque di-vitias. O quam pauper est, qui aliud vult quam Deum ! quam dives, qui aliud nihil habet quam Deum ! Quod ad castitatem attinet, nihilo magis de ea tecum sermoemari volo: seio enim quod hujus virtutis coronam gestare præ omnibus sodalibus tuis merearis; et ideo haec tua Mater specialissimo amore te prosequitur. Videtur autem mihi esse conve-niens, ut circa hoc pometum acquiescas huic mense narrationi: cum enim fragile vas corporis tui ornatum sit haec pretiosa gemma, et illustratum hoc Angelico splendore, non potui omittere quin tecum communicarem secreta Ancillæ tuae, ut in te reponantur et conserventur. * De sancta oratione aliud etiam tibi non seribo (cum ore tenus satis de ea tecum locuta sim) quam unum hoc, quod vide ut intelligas, Quando non potes metere, ripe violenter : id est, cum non poteris mente, ore saltem precare.

EX ITAL.
PASCU. CIL.
castitate,
et oratione.

CAPUT IV.

Virtutes Baptiste adversis et prosperis Va-ranae Domus casibus exercita. Vicarii of-ficium, Fundatu fundatio, dignitus Abba-tisse.

E

Ab his præceptis caro Discipulo scriptis eis effluit trienum, quin materiam exerenda erga inimicos her-roicæ istius caritatis, qualē supra explicavit Baptista, obtulit rufiora tempestus, quæ Varanam familiam pene funditus avertit. Siquidem, uti narrat Leander Al-berti in descriptione Italix pag. 423, Pater ejus Julius, cum Princeps din ac feliciter potitus fuisset (pata per quadriginta vel quinqquaginta annos, si Camerini nata fuit Baptista) tandem anno mil simi' quo Priamus interit latro; quando, Cameribus ultra se in Alexandri Papæ VI potestatem tradentibus, ipsum, cum Venantio, Annibale, Petroquo filiis careeri inclusum, Cesar Boëgia Dux Valentinus in arce Per-gulana crudelissime necavit; ut unus plane ex ea d. mo restaret Joannes Maria, fratrium omnium ini-micus; quem pater initio belli Venetias cum thesan-ris, ut Polydorum filium in Thraciam Priamus, amandavit; sed successu feliciori, quem meritis et pre-cibus Baptiste possis tribuere. Cito enim conversa for-tuna, mortuo sub annum milii Alejandro VI, unicam Varanæ domus scintillam denuo extulit et crescere fecit in lucem maximum.

Anno 1502
occiduntur
pater et Fra-tres Baptista,

excepto mini-mo Joanne-
Maria;

33 Etenim Joannes Maria de Varanis, qui cum patre Julio, Ferdinandi Regis locum tenente, Neapoli primum fuerat, ac deinde in Aragonensium exercitu cum fratre suo Venantio militare posuerat tirocinium; transierat Venetias, in eaque prudentio schola exerceebatur ad artes magno Princeps dignis; quando patrem fratresque Valentini Ducis potentia obruit extinxitque, una cum libertate Cameri-nensis. Sed Alexandro mortuo cito iis in fasti-dium venit Cesar Borgia; prouinde facile fuit Joanni Mariæ, Venetorum submixo auxiliis, recipere ci-vitatem, a majoribus suis possessam : quo cum Mutio Columna, Matalice Topareha, adveniens, ab omni populo festivissime est exceptus. Dominium urbis eidem Pius III Alexandri successor confirmavit, brevi illo quem tenuit mensis non integri Pontificatu : factinque ratum etiam habuit Julius II, eodem adhuc anno in Petri Cathedram suffectus. Ita Pasuccius, pag. 128 : qui deinde pag. 136 lo-tis tristia miscet, ex auctore istius seculi transcribens mor-tem et equestris D. Joann.e, a quibus Baptiste abrissæ matrī mortuæ,

qd anno
1503 honoris-
ce receptus
Camerini,

et monet di-
scipulum ut
semper cone-
tur pregredi.

pag. 71
Concludendo,
causam
reddit,

cur nihil di-
cat de
obedientia,

pag. 92

paupertate,

E

A justitia, et misericordia, receptam in locum salutis æternæ, implevisse triadem beatarum domus snae animarum, Ruperti, inquam, et Margaretæ, quæ monasterium unum Ferrariae condidit, opulentisque dotavit redditibus; ubi et Monacha facta abiit, sicut etiam Illustrissima Joauna, Ordinis de Observantia S. Francisci, ejus anima ut speramus, gaudet in eulis in æternum.

34 Exequiae fuerunt supra modum solennes; tota enim Curia Statusque publicus intervenit, nec non triginta sex Deputati a civibus, ex unaquaque Regione urbis duodenii. Omnia luctum inœstiatumque spirabant sed plenam majestate. Etenim in aula majori expositum cadaver, speciem adhuc viventis præserbat, in monastico habitu tertii Ordinis quem fuerat professa, circumstantibus illud Matronis innumeris morore confusis. Aderat etiam cum suis Sanctimonialibus Soror Baptista, facultatem ad hoc sufficiente eo, enjus erat tali in casu solvere obligacionem clausuræ. Et haec quidem dum funebris pompa duceretur latus unum tenebant, aliud occupabant aulici Camerarii Ephebique honorarii, omnes pullis vestiti, subsequentibus Collateralibus, Doctoribus, Civibusque; Clerus vero sequebatur summi Generalem Vicarium, quem Religiosi Ordines et Confraternites præcesserant, agmine tam longo, ut quando cadaver efferebatur e porta Palatii, prima octodecim Crucium jam attigisset limen ecclesie Cathedralis. Feretrum bajulabant Petestas et Castellanus, Artiumque Capitanei, mutuo sibi succedentes. Ad ingressum ecclesiae, quæ pullata tota fucibus accensis splendebat, confusus magnusque planetus extitit populi, Matrem, Domum, Patronum amissam queritantis. Joannes Maria, præ sinceri doloris excessu, ter deliquum passus fuit: Baptista, enī non minori omnium ædificatione, lacrymas habuit in potestate. Corpus defunctæ in capsæ plumbea aliquamdiu stetit supra arcum antiquæ tribunæ: sed alio postea translatum fuit, Pontifice prohibente, ne deposita mortuorum aëriori quam sunt altaria loco haberentur. Factum est autem id sub anno 1511, quando Pius V eam in rem Visitatores Apostolicos per ditiones omnes Papales misit, de quibus actum xiii Martii ubi de cultu B. Erci Peregrini apud Perusinos ann. 7. Visitor porro hodieque Joanne elliges, vivis expressa coloribus in ecclesia S. Francisci, in tabula representante fugam in Egyptum, juxtaque ipsum in habitu Tertiariæ cum filio Joanne Maria, ita ut ex matris ore ad Virginem Deiparam prodire videantur litteris inauguratis haec verba: *Ut te et filium servasti, ita me et filium serrare dignata es.* Eratque subscriptum JOANNA MALATESTA VARANA, UXOR PIA CAMERINI PRINCIPIS.

35 Innuia et diem illius mortis mirum est a nomine fuisse expressum. Pasuccius prædicta videtur ponere ante annum 1505, cuius principio ad Firmam Conventus Iulia facienda postulata Soror Baptista fuit; sed huic conjectura neque assentiri. Cum enī jam inde ab anno 1500 patre sua Episcopatum tenuerit Iobritius de Varanis, Herculis filius, Petri-Gentilis frater, neque obierit Ughelio teste ante annum 1506, nequeque ejus fortuna fuerit sub Duce Valentino, statim certe cum fuisse operari, regresso in urbem Joanne Maria; neque satis credibile uidetur, Præsul in tam conjunctam defacte, si vixisset et Camerini presens fuisset, non habiturum partem et nomen in historia funebri, cui præ aliis omnibus competebat mortuale Sacrificium celebrare per se, non autem per Vicarium. Quapropter magis propendo ut ista facta fuerint Sele vacante, intra vii Martii quo obiit Fabritius, et Februario anni subiuxto quo eidem suffectus est Franciscus Roborez, Julii Papæ II ex fratre nepos.

36 Vicariæ munere fungebatur Baptista, ut supra viduus, quando imperatum ei fuit scribere de mentilibus doloribus Christi, anno 1500-1501, agenti ætatis sue annum xxxii: subsecutum deinde est tempus probatioris admirandæ, annis quinque continuata, quam ab ipsi strictim indicatam, non vero historice descriptam vidimus. Exhinc nihil de vita octo per annos trigesiā invenire Pasuccius potuit, præter unicum Julii Papæ II breve, quo Firmanis civibus potestus fit, psam ad se traducendi, hoc tenore. Julius secundus Pontifex, dilectis Filiis nostræ civitatis Firmi.

Dilecti Filii, salutem et amplificataq[ue] benedictionem. Exponi nobis fecistis, quomodo in civitate nostra Firmana nuper amplum et honestum monasterium Monialium, Congregationis S. Claræ Ordinis S. Francisci, in divini cultus augmentum, de Sedi Apostolice et superiorum licentia et assensu, seu alias legitime et juxta juris ordinem servatis servandis, noviter construetum et ædificatum existit; et vos Moniales d. Ordinis et Congregationis in eodem monasterio congregari desideratis; sitque necessarium et opportunum, ad instruendum monasterium ipsum ac novitias Moniales ad id confluentes, ex aliquo alio monasterio ejusdem Ordinis, aliquas Moniales sanctæ vitæ, probitatis et morum, et Regulæ ac institutionum et ordinationum Ordinis prædicti instructas, advocate; et pro parte vestra Nobis fuit humiliter supplicatum, ut desuper opportune providere dignaremur. Nos hujusmodi supplicationibus inclinati, dilectis in Christo filiabus, Baptista de Varanis et Angelæ de Octonibus, Monialibus monasterii Camerinensis ejusdem Ordinis et Congregationis, cum una, duabus, vel pluribus Monialibus ejusdem monasterii, sicut eis videbitur, de consensu tamen Superiorum, pro uno vel duobus annis, prout eisdem Superioribus videbitur, ut ad d. monasterium civitatis Firmi se transferant, et illud eum Monialibus ad illud confluentibus ordinent, juxta Constitutiones Ordinis et Congregationis prædictarum et Superiorum eorumdem (super quo earum conscientiam oneramus, sub pœna excommunicationis ipso facto incurriende) auctoritate Apostolica, tenore presentiū mandamus: non obstantibus etc. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris, die xxviii Januarii 1505, Pontificeatus nostri anno ii.

37 Ecce ut Firmanæ civitati, pro uno duimtaxat vel duobus annis, concedatur Baptista: prouide nihil obest quo minus post obitum Episcopi Fabritii, et ante institutionem successoris Francisci, Camerium ille reverterit, antequam mater sua extremam incurveret agritudinem. Agebat autem illa, cum Firmum destinabatur, ac sibi compleverat ætatis annum XLVII, ex quo usque ad annum ejusdem ætatis LXIV Christi MDXXI nihil reperit Pasuccius, quod historiæ insiceret, præter Varanæ Domus felicitatem, ad supremum pene culmen honoris erectam, per præfati Joannis-Mariæ nuptias cum D. Catharina Cibo, Leonis Papæ X ex sorore Magdalena nepte. Is enim anno 1505 in Consistorio Cardinalium collaudata modestia, justitia, ac magnanimitate ipsius, de consensu Collegii, Ducis titulo eundem ornavit; misso qui Ducalia ornamenta cum investitura Camerinensis dominii eidem conferret Innocentio Cardinali Cibo, suo itidem ex prædicta sorore nepote; ac denique eidem Romanæ urbis Præfecturam contulit, præter alia beneficia multa. Horum memoriam extare norus ex Duce Præfectus voluit; atque in Palatio publico Camerinensi, hunc sibi ponit titulum fecit: Jeanne Maria, Julii-Cesaris filius, vigesimum prium annum agens, Dominum assumpsit: arcem Camerini ædificavit, Vissum et S. Geacium obtinuit; Camerium Ducatus dignitatem, Saxum-ferratum, Civitatem-novam, Prefecturam Urbis, et Senogalliae

D
cum antea
esset Baptista
evocata Fir-
mum,

E
an Apostoli-
cam?

E
ad ordiendum
ibi monaste-
rium,

F
indeque rever-
sa Camerinum

ubi videt un
1515 fratrem
crecum Da-
cem,

A Senogalliae Comitatum. *Hinc præter alia in rem nostram discimus fuisse Baptistarum hoc suo natu mirori fratre, nato sub annum MCCCCCLXXXII, totis xxiv annis seniorem, atque inter omnes Julii liberos fortassis primogenitam, ut eam frater hic sursus patuerit matris loco habere.*

38 *Mirum proinde nihil est, quod, magna ejus apud Duceum fratrem auctoritate et gratia, monasterium Camerinense eo dignitatis atque magnitudinis pervenit,*

*coquæ favente
instigante mo-
nasterium sta-
bitur.*

*facta Abbatis-
sa.*

ut locus hic inter præcipuos Provinceie connumerandus venerit, atque quadraginta sex Moniales optime capiat, uti testatur Ganzaga, sub annum MDLXXX scribere exorsus de Origine Seraphicæ Franciscanæ Religionis. Maxime autem in publicum monasterit sui bonum debuit incubuisse Baptista, postquam Firmo reversa, mortuaque suprannominata Abbatissa Serore Pacifica, communibus rotis postulata ad eamdem dignitatem ipsa fuit: neque putamus eidem ullam fuisse prælatam, quæ inter Pacificam ipsamque Baptistarum munere isto facit annis aliquot funeta. Nescimus tamen divinare annum quo facta Abbatissa sit, neque factam esse possemus docere (omisit enim nature Pascuccius) nisi proferretur illius Epistola, scripta Reverendo in Christo Jesu, Patri cœlendissimo Fr. Joanni Fanensi, Ordinis Minorum de Observantia, divini verbi Praeconi dignissimo: cui Epistolæ in hunc modum subscrispsit: Filia tua indigna, Soror Baptista de Varano, Abbatissa, in monasterio Christi Jesu ancilla inutilis. Dum autem sub suem Epistolæ filium quoque suum videtur Joannem appellare; suspiciorum mihi ingerit, quod ipse sit ille dilectus Discipulus, ad quem extant monita supraposita.

CAI UT V.

*Baptistarum familiaritas cum Joanne Fanensi; sub hoc enata Congregatio Capucinorum: Beator obitus et veneratio corporis ac lin-
guar incorruptæ.*

Ex variis quas sancto isti viro Baptista scripsit epistolis, unam illam totam Latine scriptam producit Pascuccius, quum integrum hic attexere placet: tum quia nonnulli ad historiom confert, tum ut Latini ejus stylus specimen habeatur. Est ergo talis. JESUS. Super flumina Babylonis illic sedimus et levimus cum recordaremur tui Sion Verba sunt Cantoris Spiritus sancti, ad consolationem afflictorum prolata, Domine reverende atque amantissime, Pater optimus, et statui tribulationis et persecutionis Reverentiae tuæ convenienti, vili judicio meo. Nam electi sedent et quiescent super flumina Babylonis: impii vero, reprobi, et peccatores submerguntur in fluminibus Babylonis. Tu ergo, anima amabilis et inelita, quæ es ex consortio et numero electorum, sedisti et quievisti super flumina Babylonis, id est super aquas tribulationis, in spe resurrectionis tuæ innocentiae et virtutis. Sedisti et quievisti in Deo salutari tuo, qui est defensor et custos innocentiae electorum suorum. Infamatores et detractores Reverentiae tuæ submersi sunt in barathro confusionis et loquacitatis eorum. Semper, Pater amabilis, ante auroram et solem tenebræ antecedunt. Sic etiam post montes, pulchras, amoenas floridasque planicies inveneremus. Physiens ille cœlestis, qui pro humani generis salute in cruce pependit, electis suis, post flumina persecutionis et angustiarum, jucunditatem dispensat et lætitiam; atque post lacrymas, risum Angelicum addiscent electi in schola crucifixæ humanitatis Christi: et quamvis medicinam materialem rugosa fronte bibat ægratus, non modicum post gaudet recuperata corporis salute. Permittit multoties amabilis ipse et piissimus, ut omnia

nobis amarescant, ut solus ipse dulcis et amabilis appareat. O dulcissime Jesu, o amor ineffabilis, quam dulcia et delectabilia sunt opera tua animæ querenti te, animæ diligenti te sine fraude et simulatione, animæ quæ ex toto affectu affectualiter requiescit in pectore tuæ crucifixæ humanitatis, ubi plenitudo divinitatis corporaliter inhabitat.

D
EX ITAL.
PASCUCCHI

*sicut et antea
fuerat mul-
tam compassa*

40 Gaude et laetare, filia Sion, o anima diligens Deum et a Deo dilecta nimis, quia lapidatores et persecutores ignorantes posuerunt in capite tuo coronam de lapide pretioso: et credentes reverentiam Paternitatis tuæ spoliare honore, dignitate, et gloria, texuerunt tibi tunicae immortalem in hac vita honoris et gloriosæ sumæ: nam aurum, in igne probatum et examinatum, clarus suum valorem et pretium demonstrat Tu, Pater reverende eras pretiosum lilyum clausum: modo expandisti folia tuæ patientia et virtutis, et dediti odorem pretiosum toti Religioni et Provinceie Marchie, quam per tres annos pudicissime atque virtuosissime revixisti, et Angelico tuo prudentissimo regimine Fratres et Sorores gubernasti in sanctimonio et pœce. Flevimus nos omnes filia tua, dum tu Pater cordialis sedebas super flumina Babylonis, dum recordabamur benignitatis et dulcedinis tuæ, o Sion! o anima divina! E caritate plena! Num autem exultamus, et jubilamus, et gratias immortales agimus omnipotenti Deo, qui dedit imperium pueru suo B. et salvum fecit filium ancillæ suæ, scilicet Joannem. Fecit mecum signum in bonum, ut videant qui oderunt te et confundantur, quoniam tu Domino adjuvisti eum et consolatus es me. Haec supra notata incepta verba, stylo femineo currenti, exaravi: ut habeat reverenda Paternitas tua in suis orationibus memoriam mei, eui humiliiter et devote me commendando, et benedictionem tuam cordialiter peto. Vale in eo, qui est omnium in se sperantium vera et consummata salus, quem pro filia et famula tua exorare invenimus. In monasterio S. Mariae-novæ Camerini, die xx Aprilis MDXXI.

41 *Hic est ille Joannes Fanensis, qui sub annum MDXXV iterum factus Vicarius Provincialis Marchia, Fr. Matthæum a Bassio, ex Cumeraria Juli-Cæsaris patris Baptistarum, factum inter Observantes exiit spiritus ac zeli concionatorem, caput formam mutare aggressum, eoque de causa Romanum euntem atque ex itinere retractum, in Capitulo Provinciali Matalicæ celebrato graviter reprehendit, velut apostolicæ rami, carcerisque inclusus. Ea res nunthiata Ducissa Camerensi, Fratri Matthæo perquam devotæ, adeo ipsam commovit, ut minacibus litteris primo Joannem aggredire, deinde et verbis coram Guardiano Camerencisi expostulans, coegerit dimittere vincum, uti asserit Pascuccius. Matthæus autem Romanum se contulit ad Pontificem Clementem VII, facultatem petiturus, quam et impetravit, in assumpto habitu ubi collibitum esset vitam eremiticam teneundi. Anno deinde sequenti MDXXVI Fr. Ludovicus et Fr. Raphael, amba de Foro-Sempronii et fratres germani, codem quo Matthæus spiritu ducti, nec tam in ejus societatem recepti, per seipsos quoque eumdem habitum capueratum assumpserunt; et faventibus Duce ac Ducissa eandem quam ipse a Pontifice facultatem obtinuerunt, die xviii Maii; itaque regressi Camerinum, intra quedam palati Ducalis conclavia, donec propriis eorum instituto locus pararetur, tantisper se continerunt, una cum aliis subinde adjunctis, quos nominat Fr. Joannes de Terranova in Tractatula de origine Capucinorum, inveniendo ad xviii Maii post Acto B. Felicis.*

*III anno
MDXXV priu-
Capucinum
durbuctat,*

*egusque sociis
anno 1626
se opponens,*

42 Non placuit, inquit Pascuccius, F. Joanni quod tantæ prudentie Princeps adeo afficeretur novæ huic Religioni, et pusillo isti gregi tam potenter patrocinaretur. Scripsit ergo ei epistolam vehemen-

*scripsit Ducis
Cameri-
nus bus,*

tem

*gloriosum ex-
tum.*

EX FIAL.
PASCHALI
Ipsique Ba-
ptista,

quæ à sapien-
ter respondet.

A teat, rogans et palatio suo expelleret illos, quos appellabat contumaces; cogeretque reverti ad obedientiam, unde abscesserant; scripsit et aliam ad Fucissam in eundem sensum, ac denique tertiam ad Baptistam, exhortans eam ut quanta posset efficacia idem Dicibus germanis suis suaderet; sed ex horum responso satis intellexit frustra id fuisse. Ipse ergo Camerinum se contulit, et tempore opportune captato, conatus est compositis ad persuationem verbis effovere, quod nequiverat per litteras. Sed non est sapientia, non est consilium contra Dominum; veroque eventu patuit illa Gamalielis sententia: Si est ab hominibus consilium hoc, opus dissolvetur, si vero ex Deo est, non poteritis dissolvere illud; quibus formalibus verbis Baptista Joanni responderat, ei rescribens. Etenim initio dubia erat ipsa, probaretne an improbareret novitatem hanc, et Fr. Matthaeus ejusque sociis favorem praestaret; sed denique tam illa quam ipsi metiennes agnoverunt Denun esse, qui corda Camerinum Ducum commovebat ad Capucinos protegendas. Quapropter non solum ers molestus esse Vicarius desit, sed etiam animum applicavit ad idem institutum amplectendum; qua de re cum Baptista conferens, cuiuscum communicare solebat de præcipuis nnitiae sue negotiis, stimulus ali ea novos accepit ad cœlestem impulsu executioni mandandum.

B Malo putatur
auctor ei
passe trans-
cudi ad Ca-
pucinos,

quippe mortua
ante an. 1528:

C Ita Pascuccius, qui in argumentum mutua inter Joannem et Baptistam confidentia, allegat multas hujus ad illum epistolas, et verbatim etiam eam quam supra deditus, sed longe anteriorum; cum potius oportuisset eum adducere, si qua erat, unde probaretur illus postremi consilii particeps revera fuisse Baptista; sicut supra allegaverat breve responsum, quod illi circa Capucinos dederat. Sane, cum ex Waddingo certissime constet, Joannem adhuc inter Observantes vississe anno MDXXII, nec nisi biennio post eum ad Capucios accessisse teneat Boverius, Dux autem Camerinensis teste eodem Boverio obierit ea pestilentia anno MDXXVIII; impossibile fit ut Baptista, ante fructum suum defuncta, partem habuerit in predicta mutatione: quin etiam veracimile est, ipsam, etsi Capucini adversari notuerit; pro ea tamen quia Joannem præsequebatur reverentia et eo quo Ordinis quietem setebatur studio nulla in re ipsis positive faruisse contra illius expressam voluntatem. Etenim, hic, ut Joannes de Terra nova scribit, cum esset Minister Provinciae Marebrie, tantus persecutor Capucinorum fuit, ut nec nomen quidem eorum posset audire absque indignatione et comminatione: quod si aliquis subditorum ejus boni spiritus, monstrabat indicium voluntatis accedendi ad eos, excipiebat eum male, non solum verbis, sed etiam carceribus. Dicamus ergo Baptistam, pro suo neminem judicandi instituto, explicato superius num. 25, inter illas Ordinis sui turbas sibi soli suisque Sororibus intentam dumtaxat, communisse Deo cetera, quorum curatio nihil ipsam spectabat.

D tam scabro negotio fuisse a Joanne, aut interpellanti
responsum scripto daturam fuisse. Proutde, quando non licet stare numeris scriptorum Camerinum supra notatis, absque injurya coarborum Capucinorum, numerum originis suæ procul dubio certius notantium; inclinat animus ut alsque formidine judicem, anno MDXXVII, etatis sue LXIX inchooto, mortuam fuisse Baptistam, quando Pascha celebrotum fuit XXI Aprilis; adeoque dies XXXI Maii cum festo Corporis Christi concurrerit, erga quod mysterium quam fuerit derota explicuit ipsa num. 43 Vitæ sue. Ea de morte cum nihil inventat in Camerineisibus monumentis Pascuccius, præter initio allegata verba Lili Camilli, asserentis exequias a tota Duali aula magnifice celebratas fuisse; neque nos de ea dicere aliud possumus, quam punitissime obita n esse.

E 43 Corpus, inquit Pascuccius, lib. 3 cap. 13, a Sanctimonialibus conditum loco decenti fuit in choro eorum, ut presentiorem semper haberent sue Funicularis memorium, et protectionis e cœlo sperandæ viciniorem arrham. Post annos autem triginta quibus illud sic sepultum jacuit, non ferentes Religiosæ diutins eam sub terra condì, summa cum reverentia illud de tumulo suo extraxerunt. Nec dici potest Corpus in cho-
ro sepultum,
post annos 30
teratus Inter-
grum.

F 46 Obedientia, quam in loco illo exactissimam profitentur Monachæ, effecit ne qua earum verbum opponeret zelo Religiosi istius viri: itaque sepultum denuo corpus, secundum Dei beneplacitum, mansit ibi occultum usque ad annum MDXCIII; quando oportuit nova condendis mortuarum corporibus sepulcra fieri. Tum vero seniores Virgines, ex quarum memoria nunquam excesserat locis, in quo jacebat condita Mater sua; commendaverunt operariis, ut quam maxima cautela uterentur in amolienda humo. Hoc vero agentibus ex improviso apparuit tabula, qæ sublata eam suavissimus odor exinde funderetur, agnatum fuit ipsam esse quæ corpori Beatae imposita fuerat. Ergo ad rei nuntium accurrerunt omnes, manantibus præ gaudio lacrymis perfuse; et exultaverunt, videntes post annos tam multos absistere tantæ suavitatis fragrantiam ab eo corpore; ut dubitari nequiret quin anima pridem esset in thalamum cœlestis Sponsi recepta, post quem vivens adeo strenue cucarrerat in odorem unguentorum ejus. Admirationem auxit, quod sola lingua, etiam tam humida et sanguineo colore rubens, prorsus permanerat omnis corruptionis expers. Aderant retectioni sacrorum ossium (nam caro reliqua in cineres resoluta abierat, ut votum illius impleretur supra num. 63 optantis, ut corpus suum, quod terræ commendat, in pulvrem, prout convenit vili ejus materia, brevi resolvatur) aderant, inquam, sanctorum ossium retectioni, non solam omnes Sanctimoniales loci, sed etiam earum Confessarius Fr. Evangelista Fabrianensis, valgo nuncupatus Pharaon; qui attentios considerans linguam recentem, mollem ac rubicundam, inter pias lacrymas admirabundus prorupit in haec verba S. Bonaventuræ,

Ossa an. 1593
reperta,

F

cam linguæ
adhuc incor-
rupta,

non tamen
ante annum
1526,

S. Antonij

A S. Antonii Patavioi linguam similiter integrum aspicientis : O lingua benedicta, quae semper Deum benedixisti, et alios benedicere docnisti ! nunc manifeste appetet, tua quanta fuerint erga Deum obsequia.

47 Inventum, ut dixi, sacrum beate Matris corpus, cum quanta lievit solennitate depositum fuit intra novam warmoream arcam, in choro ipsius monasterii, ea qua hodieque spectatur forma. Lingua seorsim reservata, atque intra reliquiarium thecam clausa est : quam thecam, uti etiam arcam ipsam, pretiosius exornandam anno MDCXXVI curavit egregia pietas D. Scipiovis Savini Archidiaconi Cameriuensis. Hic postquam pluribus successive Pontificibus operam navasset in officio Secretarii Status, ut appellant, animi sui magnitudinem munificamque liberalitatem testatam fecit in ecclesiis patriæ suæ splendidius excolendis : et tunc appositis crystallis fecit, ut tam arca quam reliquiarium prædictum oculis intuentum perspicua essent, a currentibus ad ea intuenda emmis conditionis hominibus et personis, etiam primariis atque eminentissimis.

B

et religiose vi-
stantur a pri-
maris matro-
nis,

expetunturque
Reliquie.

48 Sic anno MDCXXXIX mense Octobri, Camerino transiens excellentissima D. Constantia Magalotti Barbarini, cognata felicis recordationis Urbani Papæ VIII, cum illustrissimis Dominabus Luceria Vaini et Maria Machiavelli, sororibus suis carnaibus, venerunt ad monasterium S. Claræ, visitatum corpus B. Baptiste de Varanis : anditaque ad illud Missa et deveneratis Reliquiis, ac lingua intra pyxidem argenteam asservata, ingressa etiam cum prædictis sororibus monasterium est : quo perlustrato, iutra arcam Beatæ reliquit domisma aureum novum, cognati sui Pontificis imagine impressum aliasque eleemosynas. Simili modo locum visitavit D. Anna Celumina Barbarini, uxor Excellentiss. D. Thadæi, æque nepotis prædicti Papæ Urbani mensc Majo anni ingressaque monasterium etiam ipsa, dicebat, sibi cum familia Varana consanguinitatem intercedere. Huic autem visitationi aderat honoris causa Illustriss. D. Aëgilius Aliterrins Episcopus Cannerinensis, qui fuit postea summus Pontifex et universalis Ecclesiæ Paster dictus Clemens X. Denique aliae plores qualificatae personæ, pro fama continuatae hactenus devotionis, visitarunt et honorarunt sacrum istud depositum : et viri religiosi non pauci magnæ aestimationis desiderarunt obtinueruntque aliquid bombaoii, intra arcam repositi, quod pro Reliquiis sibi haberent.

CAPUT VI.

Gratiæ obtentæ ad invocationem B. Baptiste.

Deo per San-
ctos suos mi-
racula operan-
te,

Patriarchæ Josephæ, sicuti sacræ litteræ referunt, concreditus fuit Regius Pharaonis annulus, quo ad signandas gratias pro suo ueteretur arbitrio : et licet is illum tamquam minister Regis ejusque vice fungens tractaret, semper tamen apparobat impressa ceræ figura ipsius Regis, censebaturque esse signatura, non Josephi, sed Pharaonis. Haud aliter agit cum suis amicis Deus, concedens eis sæpe numero gratianu miraculorum, quæ sunt velut anoulus omnipotentiae ejus ; et ipsi tanquam ministri eo sic utuntur, ut velint ea cognosci profecta a Deo. Hinc fit ut crebro ad selam invocationem nominis, contactumve sepulcri vel corporis, aut etiam vestium, admirabiles oïdionino sequantur effectus. Prærogativa autem hæc etiam B. Baptiste concessa fuit, inter alias gratias gratis datas. Ad hujus asserti confirmationem placet colligere aliquam multa exempla curatiendum, nestris hisce temporibus (ut tian-

qiiora taceam) impetratarum per intercessionem ejus, unde divina erga nos benignitas magis magisque elucescat. Prius tamen quam ad infirmitates morbosque accedam, præmittere debo quandam quasi perpetuam gratiam, quam dilectis filiabus suis Beata importitur. Videlicet, quod quoties earum aliqua commune humanitatis debitum solutura est, diebus aliquot ejus mortuæ prægradientibus audiatur intra sepulcrum ejus motus ac strepitus quidam : ut eo signo admoneantur singulæ, ad extreum exitum se præparare : unde si quam tunc contingit gravis infirmari, solent ille curiosius arcam sanctam observare, cum forte ex eo morbo obitura dicetur.

D
EX ITAL.
PASCUCHI
Baptista alias suas solet de morte premonere.

50 Nunc veniam ad morborum curationes, et ex multis paucas referam, præscriptam in soarum filiorum morbis ostensas, ut illæ assuescerent in suis quibuscumque necessitatibus ad ipsam recurrera. Soror Martha Neucci arthriticis doloribus multis jam annis divexata, sic ut duorum baculorum ad miniculæ ægre promovere gressum posset; invocata B. Baptista naturalem vigorem movendique pedes facultatem recepit, atque inventa est sana; sicut et alias sæpe a capitis et oculorum infirmitatibus. Mensibus pluribus lecto deenbnerat Paula Mazzatelli, sic ut nullum membrorum soorum posset perse mouere. Haec doloribus aggravata cum votum B. Baptiste fecisset, non solum sublevari se sensit, sed etiam in suavem saporem lapsa apparuit liberatrix sua, taetisque sanum reddidit, acsi nihil incommodi unquam passa fuisset. Toto corpore ericiabatur Fr. Thomas de Matalica, eum recordatus invocandæ Baptiste, subito sanum se vidit et a cruciatibus liberum.

E
*Eadem invo-
cata sanantur,
arthritica.*

51 Anno MDCXXXVI D. Anna Chechiaroni coniugibus filialis suis accesserat ad monasterium S. Claræ in die S. Jacobi Apostoli ; cum obscurato derepente celo, furiosa loco incubuit grando, perniuxta tonitribus fulminibusque, quorum unum haud præcul ubi constiterant decidit. Hinc attonita tam seculares quam religiosæ, omnes velut emortuæ corruerunt in terram : sed mox atque in celoqñ locum allatae Reliquiæ Baptiste sunt, redierunt ad sensus suos quæ fuerant consternatio : et prædicta Domina in grati anni signum reliquit eleemosynam, unde postea curata imago Beatæ est, quæ hodie servatur in parte chori interiori. Eadem D. Anna, intensissimis colicæ passionis doloribus invasa, morti vicinissima judicabatur a medicis : sed præservata fuit, coeleste auxilium per intercessionem Beatae implorans : cui deinde anathema argenteum obtulit in memoriam discussi periculi.

F
*fulmine per-
strictæ incolu-
mes surgunt;*

52 Fr. Antonius Massucci de Recinetto, Confessorius monasterii S. Claræ, nullum remedium inveniens gravibus qui corpus ejus totum lacinabant doloribus, nec requiem eidem indulgebant vel modicam ; post alia frustra tentata, vovit anathema affigendum tombæ sacræ, et saus sine mora fuit. Nobilis quædam Camerinensis matrona, cui nomen Magdalena Ugolini, enormi cruciabatur cephalalgia: cujus quia origo ignerabatur etiam non inveniebatur remedium. Igitur ergo ad monasterium S. Claræ, ubi sororem habebat : persuasaque commendare se B. Baptiste et imaginem votivam offerre, veto facto liberatam se dixit, votumque persolvit. Simili in causa eodem recurrit D. Gestileva Ugolini, imaginem cum argento capite vovens : et cito compos voti facta, ipsum exacte implere curavit. Ex eadem causa nullam quietis partem nocte diuque capiebat Soror Maria-Olympia Aquini : deficientibus autem remediis aliis, votivam tabellam si sanaretur sepulcro Beatae appendendam promisit, et sana fuit.

G
*voto facto cu-
ratur Confes-
sarius loci,*

*item plures
a capitis
dolore,*

EX ITAL.
PASCUII.
fucis musto
buliente
perfusa,

brachium
mutila,

dentes luxati,

cultus obscuratus

angina,

epilepsia,

umentia.

hydrops,

surditas,

erorum debili-
tatis;

- A 53 Occupabatur in monasterii utilitatem Sor. Laura Rossetti, quando effuso improvide super faciem ac brachium bullente musto, non solum sibi pellem adussit, sed genas etiam sic inflatas habuit, ut clavis cum maximo cruciato oculis jam nihil quam informes duæ massæ carnis excorticatae cernerentur, haud absque periculo perpetuæ cæcitatis. Ut ergo de gratia Beatae participaret, ad ejus patrocinium humilis ac devota accurrit. Cumque delata ante sepulcrum ferventer ibi preces fudisset, brevi tempore recuperavit iotegram sanitatem. Soror etiam Colomba Piselli, propter brachii male affecti tormenta, ad omnes monasterii servitium inutilis erat : sed Beatam invocans, cum pollicitatione argentei anathematis, meruit exaudita sanari. Sorori Mariæ Angelicæ Cucchiaroni sic eraot luxati dentes, ut ad quemcumque levissimum contactum excidere viderentur : vovit ergo dentium argenteorum seriem Beatæ sepulcro affigendam, et suos mox consolidari sensit, neque distulit obligationi contractæ quantocius facere satis. Simili modo consolata se sensit Sor. Flavia Voglia, idem incommodum patiens.
- B 54 Sor. Venantia Rossetti, catharro super oculos deflente pene visum amiserat : sed facto de offerendis duobus oculis argenteis voto, suos sibi servavit. Similiter oculis infirma fuit Soror Michaela Maggi, qui ei instar massarum duarum carnearum intumerant : sed detumnuere, post votum Beatæ nuncupatio. Infirmitatem in gutture patiebatur Sor. Venantia Savini, cui remedium facere non poterant medici : quare Beatae se devevit, et mox habere melius cepit, nec multo post ex integro sana fuit. Sor. Benedicta Bonapasta epileptico malo sic agitabatur, ut quavis die saepius ad terram alilderetur. Haec ad sepulcrum Beatæ accessit, ibidemque recurrente malo collapsa ac semimorta, vidi illam coram se assistentem in habitu religioso : nequo multo post erecta in pedes, deinceps tale nil passa est, ideoque argenteum anathemam voti rea obtulit. Idem malum patiens Bartholomaeus Nernucci, tantum non etiam excidisse usu mentis videbatur ; itaque perseverans absque spe remedii invocavit Beatam ; promittens si sanaretur visitare sepulcrum ejus in gratiarum actionem : moxque exauditus ad sanam mentem ex integrō redit ; et sanus etiam corpore votum implevit.
- C 55 D. Franciscus Candella pene ad amentiam redactus vi morbi erat : sed a Sanctimonialibus Beatae commendatus, in se rediit et sanus fuit. Homo quidam, cuius nomen intercedit, aqua intercuteo usque intumuerat, quo potest hydrops corpus inflare : qui desperantibus medicis commendatus Beatae, ad communem stuporem omnium detumuit et convaluit. Nesciebant idem medici cognoscere malum, quo Sororis Hyacinthæ Caeræ torquebantur intestina : dimissis ergo remediis humanis ad divina recursum est, et intercedente beata Fundatrixe sanitas afflietae redit. Picenati enidam in aures positus est floccens bombacinus ex arca Beatæ, et auditum receperant quæ surdae erant. Filia quedam D. Francisci Piselli adeo debilis erubibus erat, ut erigere seso in pedes nequiret aut quopiam progrederi. Pro hac pater suus tibiam argenteam Beatæ vovit, et pueram expedite ambulante cito vidit. Simile incommode cum defectu loquela filio suo metuebat Joanna-Andrea Bona, qui jam triennis nec vocem formare neque consistere pedibus poterat : sed ubi eidem Reliquias Beatae fecit admoveri, cura illa soluta mox fuit, puer et loqui et gradiri incipiente.
- D 56 Filiolus quidam D. Venantii Sayini lac sugere
- non poterat : delatus autem ad monasterium, per invocationem Beatae Reliquiarumque contactum, sugendi nactus facultatem, necessario sibi alimento deinceps usus est. Manus Sororis Raphaelæ Maggi tam ancipi malo affecta erat, ut de medicorum iudicio putaretur eadem numquam usura amplius. Sed Beatam regans ut pro se intercederet, brevi tempore obtinuit quam petierat sanitatem. Vocem omnino perdiderat Sor. Cæcilia Ugolini, propter vehementem stomachi passionem : sed Beatam invocans, eamdem recuperavit. Sævissima febri tenebatur D. Primavera Monaldi, cui cum arthritici dolores et sanguinis fluxus accessissent, pro desperata habebatur a medicis. Itaque ad Beatam se convertit, et exaudita statim convaluit. Simili febre afflictus D. Octavius Strada devote se commendavit intercessione Beatae, intendeos si sanaretur offerre imaginem : et subito restingui cooperant febiles aestus, atque indies melius habere se sentiens, tandem plenam se adeptum sanitatem gratus agnoscit. Nibilo minus gravatam febri filiolam D. Gaspari Furti commendavit Beatae, et eodem die sanam habuit.
- E 57 D. Sulpitia Neri Romana habebat in sue eb- sequio domicellam, malo incurabili in una coxarum laborantem : quod cum denique nihil proficiente medicorum arte versum esset in gangrenam, invocans devote Beatai ægra, promisit ad sepulcrum ejus mittendam a se imaginem argenteam si curari per ipsam meruisset, et evidenti miraculo sana facta votum implevit. Sor. Christiana Manarda sic impeditum pedem ex iorbo retinuit, ut paralytica per tres menses lecto decubuerit, cum magno cruciata suo : cumque applicita malo remedia non prodescent, recursum ad Beatam habuit inoxia baculo : quem mox atque ad tumbam pervenit, ibidem depositum, tota jam valida, et in gratitudinis monume- tum appendit etiam crus argenteum. Sor. Columba Piselli in uno genuum apostema patiebatur curabaturque a medicis; tantos interim ex eo dolores sustinens, ut diebus ac noctibus non posset quiescere. Ergo decernens humanis remediis abdicatis diuinum deinceps experiri, ad sepulcrum Beatæ por- tarum se fecit, ibique continuo sanata fuit. D. Venantia Voglia, Pisellis innupta, longo tempore partus dolores sustinuerat, a quibus post partum nil relevata, jamjam expiratura credebatur : sed voto Bea- tae nuncupato, spem vitae recepit, ac brevi etiam sanitatem, votumque solvit.
- F 58 Filiolu eiusdam Catharinæ, graviter vulne- rato, ad pretrahendam saltem vitam consuta intesta- tina erant : sed bombacium ex arca sumptum, applicatum vulneri, certiorum ei medicinan fecit, vitamque servavit subito melius habere incipienti. D. Franciscus Battibocca percussus in capite, tam graviter læsus erat, ut necesse fuerit ad ejus cura- tionem plura ossium fragmæ inde extrahere, unde etiam in manam incidit, nihil amplius aut legere aut scribere valens. Ea res cum gravis accidiceret quibusdam consanguineis ejus, Monialibus S. Claræ, convenerunt ut illum suæ sanctæ Fundatriæ com- mendarent : et voto potitæ, in gratiarum actionem caput argenteum appenderunt. Ex illis quas dixi Monialibus una, Sor. Maria Battibocca, manum sibi acu transfixerat tam infeliciter, ut nullo ap- parente sanguine spasmum pateretur, nec intensissime exinde dolori inveniret medicinam ; donec invocata Beata dolores depulit, ipsamque sanam fecit.
- G 59 Sed neque intra unius monasterii terminos patriamve urbem stetit gloria defunctæ Baptista : solet enim dilectorum suorum cognitionem Deus propagare longius, mediantibus Reliquiarum par- ticulis,

restituitur
facultas su-
gredi,

manus emor-
tua,

loguela :

sanantur fe-
bres,

mujer para-
lytica,

apostema in
genu,

morbunda
puerpera

graviter lxi-
sum cupul

ut manus

Trinimi, ubi
Reliquia,

A ticulis, tamquam benedictionis seminibus. Cum ergo Matres monasterii Angelorum Arimini ossiculum quoddam Baptiste obtinuissent, ipsum in privato oratorio suo religiose cellocarunt, pignus impetrando a Deo gratiarum. Et sane congruum plane fuit, ut parte sui Beata communicaret illi civitati, unde per matrem Joannam genus traxerat. Hujus erga Ariminenses benevolentiae effectus fuit gratia collata Sorori Angelæ-Catharinæ Ceccoli, ibidem Monachæ, quæ gravi et maligna febri laborans requiem capiebat nullam: augente morbum tumore, qui in latere, ejus sinistro apparebat ad magnitudinem panis unius. Quare desperatam judicantes medici, suaserunt extremis Sacramentis procurandam. In eum ergo reducta statum, iu quo neque moveri ipsa per se in lecto poterat, nutibus magis quam vocibus oravit Sor. Mariam-Seraphinam de Malatestis, ibidem tunc temporis Abbatisam, ut Reliquiam B. Baptiste ad se ferret. Paruit illa infirmæ desiderio. Nec mora: statim atque in cellam illata pretiosa Reliquia est, magno gaudio perfusa ægra, Beatæ ex animo commendavit se: et inflatio cum eadem Reliquia rite signata evanuit, abiit dolor, et somnus nocte sequenti adfuit, cum stupore medicorum et Religiosarum omnium. In cuius rei monumentum coedita relatio authentica,

et Camerinum missa est, ad monasterium S. Claræ. D
60 Sor. Autenia Fabbri Conversa, graves patiens EX ITAL.
cruciatus, qui ex calculo judicabantur provenire, PASCHI
iisdenique ad extreum vitæ terminum adducta, item ex calcu-
jam muniebatur Sacramentis ad exitum; quando lo,
in auxilium vocavit Beatam, ejusque Reliquiis con-
signata, dolorem omnem abstergi sibi sensit, nec
eum deinceps visa est sustinere. Ser. Innocentia-
Felix Alberini, oppressa erat improvise catarrho,
qui continuo stillans respirationem impeditam et
loquelam reddiderat impossibilem: jamque volu de-
formata, ac mortis prænuntia signa ferenti, pauca
admodum momenta temporis reliqua esse credeban-
tur: quando Sor. Florida Marchetti, cognitum
habens, quam tenera devotione afficeretur ægra
erga B. Baptistam; applicuit ei bombacum, ex
Reliquario sumptum, formans signum Crucis; mox
que illa et respirare et loqui expedite cœpit, sani-
tatem tamen subitam insperatamque Beatae acceptam
referens. D. Camillus Luizani, correptus febri gra-
vissima et stomachi cruciatu, non citra suspicionem
veneni, accipiens modicum prædicti bombacii, ad
se missi a Sor. Maria-Seraphina de Malatestis, mox
atque illud malo applicuit, liber a febri et omni
alio dolore fuit, medicis admirantibus. E
aut venenosa
febri periclitantes.
prefocante
catarrho,

curatur mori-
bunda Mona-
cha,

B

COROLLARIUM AD UNIVERSUM MENSEM MÄJUM.

POSTRIDIE ASCENSIONIS DOMINICÆ.

DE S. GERTRUDE VIRG. MART. VALDULETI IN LOTHARINGIA.

De cultu, et Vita non satis certa, Sylloge Historica.

Colitur postri-
die Adscensio-
nis,

Ascensionis Dominicæ festivitas, quomodocumque se habeant Cyeli Paschales, cilius non potest celebrari quam die xxx Aprilis, nec serius quam die iii Junii; quo fit, ut dies festum istud subsequens semper sit aliqua dies Maji, nisi Pascha celebretur die xxii Aprilis, aut olico trium sequentium; quod cum non ita contingat frequenter, merito hanc Sanctam, quæ pastridie festi prædicti colitur, referimus ad mensem Majum, nulla assignata mensis die, ut sciatur, juxta festarum mobilium rationem, per totum eum mensem et primos tres dies mensis sequentis vagari ejus veneratio, ideoque hunc toti mensi, sub titulo Corollarii subnectimus in fine postremæ diei. Prima ejus notitia ad nos pervenit, a R. D. Petro de Waghenær Præmonstratensi, piæ mem. quondam Priore Abbatæ S. Nicolai Furnis in Flundria: qui ab Amplissimo qu. D. Nicolao Lede, ejusdem Ordinis Præmonstratensis, Abbatæ S. Andreæ in nemore prope Hesdum, accepérat Vitam ex Historia monasterii Bellæ-vallis, per quemdam ejus loci Religiosum recentius conscriptam. Valduletum autem, ubi Sancta colitur, vulgo Vauxdivellet, prædictæ Belle-vallensi Abbatæ in spiritualibus æque ac temporalibus subest. Ea notitia sic habet.

Valduleti S.
Gertrudis

2 Virgo illa et Martyr Gertrudis, a quibusdam putatur fuisse neptis sanctæ Virginis Gertrudis, Nivellensis Abbatissæ, Pipini senioris filie: sed vulgaris fama inter parochianos Valduletensis ecclæsiae babet, ipsam S. Gertrudem, Virginem et

Martyrem, fuisse filiam enjusdam Regis seu Ducis Brabantia Ethnici, fuisseque Christianum inscie patre, velut alteram S. Barbaram; suscepisseque baptismum, et virginitatem suam Sponso cœlesti mente devotissima consecrasse; ideoque connubium, sibi a patre cum magno Principe terreno oblatum, constanter respuisse. Quod ut vidi, rationemque scivit pater impius et ethnicus; voluit, ira furorè quo percitus, eam occidere; sed sanctam puellam sibi fuga consuluisse: quam diu conquisitam a duobus ejus Ducis seu Regis filiis, paterni furoris et iracundiæ ænmalis, et inventam in quodam Argonæ loco qui Dioleum dicitur; primum illi eam durioribus verbis objurgatam, deinde blandioribus definitam, et ibidem juxta quemdam fontem (quem ipsa a Deo paulo ante impetrarat ad sitis ardorem extinguendum, cum ex itinere defatigata esset, qui fons adhuc hodie miraculis clarus, fons S. Gertrudis dicitur) sedere jussam, rursum qua minis qua blanditiis tentarunt, ut tandem patri acquiesceret, et Christi fideli desereret, ac oblatum iniiret connubium. Sed illa tenuit, et fratrum suorum ethnorum cenatus impios superavit: amor enim Christi intus in pectore ejus vehementer ardebat, unde nullis minis nullisve blanditiis vel promissis concuti poterat. Præsentiens igitur beata puella sibi martyrum imminere, petit et impetrat a Deo aliquantum temporis, quo se per orationem disponat ad mortem. Tum subito sopore fratribus ejus vehementer correplis,

ab inseculis
fratribus
confusa te-
stis fit.

NOT. 9
APP. TOM. VII
MAJI

A ptis, Gertrudis in montem vicinum ascendit, ubi aliquamdiu vacat orationi; cœlestique Sponso, cuius nuptias præstolabatur, animam suam sacrificat; eique olco gratiae, et caritatis igne, lampade cordis acceosa, occurrit. Interim vero fratres ejus expergefacti, ut sororem suam non vident apud se, indignabundi montem condescendunt, et eam juxta arborem quamdam orantem sagittis transfigunt; in loco ubi adhuc hodie Crux lapidea visitur: ibique, duplici virginitatis et martyrii corona nobilem animam, Gertrudis Sponso suo Christo reddidit.

3 Noa longe ab illa Cruce est lapis quidam, habens formam sepulcri, duobus ferme pedibus a terra elevatus: sub quo serunt repertum fuisse corpus

sanctum hujus Virginis, per quemdam cæcum ex urbe Sathanacensi, quatuor circiter milliaribus a Valdeuleto dissita. Qui divina revelatione sepulcri istius locum ut didicit, eo se duci fecit; et coram populi multitudine copiosa, terram sepulcri illius effodere cœpit. Et cum particula quædam terræ istius in ejus oculos insiliisset, subito visum recepit, et Deo Beataeque Gertrudi gratias humiliiter et devoto reddidit; populo acclamante, mirabilem

B Denin esse in Sanctis suis; quo miraculo cœperunt sacras illas Virginis reliquias in honore et veneratione habere. Cum antea corpus illud sanctum in ecclesiam Valdeuletensem transferrent, et illud magno honore et gudio prosequerentur, in declivio montis ita hæsit, ut inde nulla vi diuoveri potuerit ulterius; quapropter eo loco capella in honorem ipsius sanctæ Gertrudis Virginis et Martyris aedificata est, ubi nunc est parochialis ecclesia: in qua sacrum corpus illud colitur, in antiqua capsæ ænea reclusum, variis picturis decorata, et caput separatum in loculo æneo, in quo scriptum est:

Stat caput hic sanctæ Gertrudis clarius auro.

In hoc Valdeletensi templo visuntur adhuc variæ picturæ, historiam martyrii S. Gertrudis repræsentantes: quarum præcipua et antiquior est in fenestra retro altare, in enjus pede picturæ scriptum legitur Gallico idiomate: Quomodo S. Gertrudis per suos fratres morti tradita est. In eadem ecclesia, in dextro latere summi altaris, est capella S. Gertrudi sacra: in qua sunt etiam variæ picturæ, historiam hujus Sanctæ repræsentantes. Propter multiplicia autem et propemodum continua, quæ fiunt ad hujus sanctæ Virginis et Martyris corpus, miracula, magnus habetur undequaque populi concursus ad sacras ejus exuvias coleendas: quorum plerique, postquam orationes suas ad Deum per hujus sanctæ Virginis et merita et intercessiones fuderunt, et ex ejus fonte biberunt, sani et ab ægritudinibus suis liberati domum redeunt. Solennitas ejus quotannis celebratur postridie festi Ascensionis ex more antiquo, ad quam hominum millia devotionis causa confluunt. In processione Caput ejus circumfertur

a Parocho hujus ecclesiæ; reliquæ vero Reliquiæ D ejus portantur a dnabus puellis virginibus. Officium ejus tam in Missa, quam in Matutinis, et Horis, ac Vesperis, fit de communi unius Virginis et Martyris. Ecclesia monasterii Bellevallensis habet mediam circiter partem costæ unius hujus sacri corporis, quam Fr. Petrus Gauchér, Parochus Valdeuleti, ei dedit anno mcccxxii die xix Martii: qui attestatur etiam, nullam omnino partem deesse sacro huic corpori, præter hanc partem costæ, et juncturam unius digiti: quam ejus crudeles fratres, in testimonium sororis occisæ, præcisas, ad patrem impium Nivigellæ degentem, cum ejusdem Virginis annulo retulerunt.

festum annuum institutum.

4 Hæc inde. Constat sibi locorum situs: nam quatuor a Sathanaco sive Stenayo leucis versus Reteliam in Occidentem, in topographica Retelesii mappa, natantur Valdulay et Belval Abbatia, mediæ dumtaxat leucæ intervallo sejuncta: sed quomodo ea regia superius vocetur Argona neandum didici. Quod ad sanctæ Virginis genus attinet; nihil dubitamus, quin Passio- nis istius figulus, Pippini et Nivigellæ ne Brabantia nomina accepit ex Legendis celebris Gertrudis Nivelensis; de qua egimus xvii Martii: et, post ejus Acta explicata, quæsivimus, an alia ejusdem nominis Virgo, in Franconia nota (eui similiter, Pippinus, pater; causa fugæ, detrectatio matrimonii fuisse dicitur) credi possit Caroli-Magni soror, aeoque nepitis Magnæ quam dixi Gertrudis, sicut de Valdeletensi opinantur aliqui; nec fuimus ausi pra affirmativa ferre sententiam. Sed sive fuga illa vera historia in Franconia Gertrude fuerit, atque fabulose ad Nivellensem sit traducta; sive (quod verius crediderim) Nivellensi primitus sit afficta ab illis, qui causam inventum cupiebant tum celebris ejus in Franconia cultus; credibile plane est, ab alterutra illam tractam Valdeletum eo facilius esse, quod Valdeletensis crederetur propter castitatis amorem, a fratribus, ad patrem ipsam retrahere cupientibus fuisse occisa: qua traditio si vera est, et illa vere habuerit patrem fratresque gentiles, dixerim ex Francorum Saliorum, neandum Christianarum genere eos fuisse. Sed quam sunt hæc obscura, tum certus est cultus; quo contenti ab ulteriori conjectura abstineamus. Solum addimus, diem, cultui assignatum, videriu tempore elevationis aut translationis patius acceptum esse, quam quod tali die ejus seu martyrium seu mors obtigerit. Si quis tamen putet probabile videri posse, quod eadem quæ in Franconia habitavit, per Lotharingiam fugiens trans Mosellam ac Mosam Valdeletum advenerit, ibique obierit; nou poterit falsitatis convinci ex præsentia Corporis apud Francos. Hi enim ut summum prætendunt modicam ejus particulam habere, et hanc ipsam patuerunt accipisse Nivellis, quo credebant suam Gertrudem deinde redivisse, unde eam quoque xvii Martii contunt.

Circumstan-
tia quædam
videtur
sumptu a
S. Gertrude
Nivellensi

E

confusa cum
S. Gertrude
Franconica.

F

NOT. 10
APPEND. TOM.
VII MAJ.

Ad ejus se-
pulcrum Ul-
luminato
ccco,

transfertur
corpus:

historia
pingitur:

TERTIA FERIA PENTECOSTALI
DE B. BERTERAGMO SIVE BERTRAMO
PRESBYTERO ORD. EREMITARUM S. AUGUSTINI,
FIRMI IN PICENO ITALIÆ PROVINCIA.

Sylloge ex Auctoribus Augustinianis, præserim ex Thoma de Herrera.

ANNO
MCCCCXC
cur hie
relatus,

Eodem jure, quo ad finem totius mensis Maji retulimus S. Gertrudem præfatam, referre huc etiam possumus B. Berteragmu, ex prima nomini formatione dicendum forte Bertegramum: quod moltiori dialecto Hispanis nunc Beltramus, Italis Bertramus pronuntiatur. Etenim colitur Feria in Pentecostali, pluries cadere in Majum solita, quamvis etiam non infrequenter in Junium; cuius illa primum diem occupabat ipso quo Beatus mortuus dicitur anno MCCCCXC, qui Pascha tunc fuit celebratum xi Aprilis. Verum talis Feria potius electa videtur, quia vel tunc sepulturæ datum corpus sit, vel (quod magis crediderim) elevatum de terra, quamquam modo ignoratur ubi illud sit; vel denique pro majori commodo plebis devotæ, abolito quod proprium primitus habuisse videtur Natalis aut Elevationis festo. Tamayus, in suo Martyrologio Hispanico, Hispanum nullum Sanctum inveniens, quo ornaret diem xix Maji, hunc Bertramo elegit arbitrio suo: nihil autem potut addere dictis a Thoma Herrera, qui antiquum ejus Cultum probat insignibus ac propriis Hymnis, olim solitis in festo ejus recituri; qui nobis pro vitæ historia esse poterunt, dum latet ea, quam scriptam fuisse testatur, sed hactenus non inventri queritur Henricus.

2 Crusenius in Monastico Augustiniano p. 3 c. 31, primus illius sic meminit: Adhuc currente anno MCCCCXC, Firmi in Piceno, ex hac miseriariarum valle, multis divinæ majestatis signis, evocatus fuit B. Bertramus, ex generosa familia in Hispania oriundus; postquam multis annis eremiticum vitam egisset, sub obedientia Prioris Firmani: quo tempore dumquam aut genus aut familiam detexerat; detexit autem virtutes, sub eremitorio palliolatitantes, Deus: cum euim corpus sepulturæ mandaretur, Angelicus concentus auditus fuit. Crusenii verba Annalibus suis ecclesiasticis inseruit Abrahamus Bzovius, ad annum prænotatum num. 30. Phrasim leviter mutavit, Joannes Nævius, in Augustiniana Eremo pag. 309: quis omnes allegat novissimus Encomiastici Augustiniani collector Philippus Elssius, ex Herrera addens pag. 128, quod Beatus cæcos illuminavit, allisos a daemonio sanavit, ægrotis sanitatem, surdis auditum restituit, paralysim ac morbum lupum nomine abstulit. Singula probationem suam accipiunt ex Hymnis prælaudatas: quos prius quam transcribam, præstat ampliorem Herrera narrationem, p. I pag. 98 expressam, hic dare.

3 B. Bertramus, natione Hispanus, genere nobis incognitus, meritis cœlo notus, cum ex Hispania, metallis auri et argenti divite, sed tot Sanctorum inæstimabilibus margaritis ditiore, in Italiam Presbyter secularis venisset, et pluribus annis in Hospitali Firmano devotissime et sanctissime ministrasset, ab anno MCCCCLI; ut Deo arctius et fortunatus inhaereret, in conventu Augustinianorum ejusdem urbis, militiae Augustiniane nomen dedit. Ibi post multos annos pœnitentiae et perfectissimæ vitæ, cum magna opinione sanctitatis, de deserto hujus mundi ad Jerusalem cœlestem, anno MCCCCXC clarus miraculis transmigravit. Ejus vitam scripsit auctor coætaneus Thomas de Firmino, sacre Theo-

logiæ [Lector : sed tempus, rerum et codicum edax et tenax, vel consumpsit tractatulum vel occultat. Manet tamen beati viri celebris memoria : ejusque meritis Deus plura opem implorantibus consert beneficia. Feria in in Pentecoste ejus corpus devotis populis quotannis solenniter ostenditur : et adhuc extant Hymni ecclesiastici in ejus honorem : qui non leviter iudicant, Bertramu, ante reformationem Breviarii, cultu publico divini Officii in Fratribus honoratum. Adhuc ego et E proprio festo; sed nescio pro quo anni die; certe non et proprios Feria aliqua Pentecostali, quando non fuisset locus hymnos pro festo ejus exhibet. Vigilia de Sancto aut Beato : et tamen primus Hymnus inserbitur, In Vigilia B. Bertegramni ad Vesperas. Hymnos istos etiam Ludovicus Torelli retulit in Tomum 7 seculorum Augustinianorum : ultra quos nihil dicere potuit nisi que scripsit Herrera. Istius ergo contenti, eosdem exhibeamus.

HYMNI.

IN VIGILIA AD VESPERAS.

Firmana tellus jubila,
Hispaniae qua: nunnere
Ditaris; pellens nubila,
Jam lucis orto sidere.

Sidus nuncans sacra reddit
Berteragmus compendia:
Vita, verbo clarus, pandit
Beata nobis gaudia.

Ilic gaude, turba pauperum,
Sub Augustini notula:
Tota pellentur scelerum
Nox, et tenebrae, et nubila.

Nam nubilosa prodigus
Hujus illustrat radius:
Pressis adest suffragiis
Ales diei munitis.

Hunc nuntium in latice
Antro professum Nauminis,
Psallentem alit mystice
Splendor Paterni luminis
Lumen reliquens Ordini
Patris Doctoris providi,
Extollitur iam agmine
Ad cœnam Agni providi.

Per te Pater cum Filio,
Consolatorque Spirilus,
A criminis contagio
Nos hic emundet funditus.
Amen.

AD NOCTURNUM.

Pangat Regi Cœlestium
Chorus melos laetitiae,
Qui Berteragmo præmium
Superuæ dat militiae.

F

Dum

qui in Hisp.
Martyrol.
ponitur 14
Maji?

Primus ejus
Cruseulus
meminit;

Herrera ad-
dit an. 1452
Firmum ve-
nisse et mi-
nistrasse
Hospitati,

Vitam a
coætaneo
scriptam;

Dum iste Christo militat,
Vincendo se non vincitur :
Sic contra hostes dimicat,
Qui bello non concutitur.
Novus colonus ponitur
In Augustini vinea :
Quæ culta, dum recolitur,
Surgit ubertas dulcior.
Oppressis a languoribus
Sacra impendit studia :
Cæcis effusis precibus
Pins donat suffragia,
Allisos a dæmoniis
Voto salutis executit :
Sic, facta, voto, studiis
Confert, cum virtus suppetit.
Patri, Nato, Paraclito,
Decus, honor, et gloria,
Snt Berteragni merito
Nobis æterna gaudia.
Amen.

AD LAUDES.

Athleta Christi colitur
Berteragnus Ecclesiis :
Qui multis jam provebitur
Miraculorum radius.
Artus revirent aridi,
Usus naturæ redditur :
Voti attentu avidi
Virus mortale pellitur.
Nam morbum Lupum nomine
A collo roso abjicit;
Ac phrenesim, in Flamine
Sacro, pro voto dejicit.
Addamus ergo precibus
Preces : qui nunc fastigio
Polorum gaudet sedibus.
Nos juvet in exilio.
Patri, Nato etc.

APPENDIX

Addendorum, Mutandorum, Corrigendorum

AD OMNES SEPTEM TOMOS

DE ACTIS SANCTORUM

MAJI.

Eadem rationes, que suaserunt, dimidiatum, hunc mensem anno currentis seculi LXXX præmittere in lucem; et sub annum postea quintum, alteram deinde partem bifurciam dividere, quamquam illa ferme totuhaberetur parata pælo; persuaserunt etiam, ut in priori illa notabilia aliqua Acta omitteremus, que vel tunc nondum ad manus erant, vel longiorem quam expediebat moram allatura pælis fuissent. Faetum est autem illa ratione, ut qui sex tantum Tomi fuerant initio designati, facti sint septem; ad eum numerum numquam venturi, nisi ulio quam quod pluribus postea placuit consilio, Conutum Chronico-historicum ad Catalogos Romanorum Pontificum sic imprimi jussissemus, ut ante quartum quintumque Tomum divisus eosdem posset facere prioribus pares, qui uno in volumine melius conjunctim legeretur. Alioqui potuerat res sic ordinari, ut Tomo III adderteur dies xvii; Tomus IV, in fronte habens Hensehenianum de Episcopis Tungrenibus ac Trajetenusibus Tractatum, cum die xxii finiretur; Tomus V haberet dies proximos quinque; et quinque ultimos Tomus VI, Archiepiscoporum Mediolanensium Chronologia pætextus. Si porro contingat aliquando, ut, absoluto primo sacri Anni Semestri ac secundis curis reecognito, ipsum secunda editione judicetur dignum (quod omnino sperare facit primorum mensium raritas tanta, ut intra paucos annos nulla in bibliopolii invenienda sint exemplaria venalia) tum vero ejusmodi editionis Curatores id rogatos velim, quod in Supplemento generali priorum sex mensium, post Junium faciendo, rogabo impensis; ut suis ubique Tomis ac locis inserere velint, quas dedimus, atque hie damus, et porro daturi siomus, Appendices: ne nostris Sanctorum Actis recendendis accidat, quod Annalibus Ecclesiasticis Cœsaris Cardinalis Baronii, semel iterumque accidisse queror in Conatu, ad Pontificatum Innocentii III num. 4, sive secundum noviter designandam Partitionem in Dissertatione xli ejusdem meliori forma donati Conatus. Quamquam autem hie nostræ Additiones spectent Hensehenianas lucubrationes, eque ac alias meo Danielis Papebrochii nomine notatas, non tamen Curatori ejusmodi secundæ editionis præscribendum censeo, ut quid addiderim vel in ipsis mutaverim ego, notu aliqua secernat. Etenim, sicut, vivente adhuc illo meo venerando Magistro, citra discrimen ullum sub ejus nomine prodierunt quecumque ad ipsius Commentationes adjeci; ita factum etiam est ipso mortuo, non tantum in iis que vivens legerat probaveratque, sed etiam in non pauis, que post illius obitum mihi se obtulerunt, idonea perficiendis ornandisque ejus cœptis, qualia manifeste sunt omnia que hac postrema Appendix dantur. Satis fuerit semel Lectorem docuisse, quod eae partes Maji, quibus G. H. præfigitur, majori ex parte ipsius sint, licet aliqua addiderim mutaverime, juxta potestatem ab Auctore mihi factam.

AD PROPYLÆUM.

Eo consilia factum est Propylæum, ut ante primum Tomum collacaretur, ab iis, quibus id integrum esset; quique Conatum Chronico-historicum prædictum bipartitum vellent præfigere quarto ac quinto Tomo. Hoc cum paucis admodum placuisse videam, manente sua singulis libertate tenendi id quod sibi conuodius judicaverint; restat ut titulus Propylæi Majalis extendatur ad totum illum de Pontificibus Romanis Tractatum: qui alioqui in secunda editione, auctus Paralipomenis suis, cuique loco insertis, melius scorsim procederet, sub proprio atque ab *Actis* ipsis sejuncto titulo; caput facturus eorum Tractatum, quos, sub titulo Prævii Apparatus, ex plurimum Tomanorum Præliminaribus hactenus editis collectos, una cum Præfatione Generali Bollandi, atque Indicibus etiam Generalibus ad totum Semestre, duorum trium temporum mensuram impleturos, jubebo censeri in ordine operis, ante Tomos Januarii, tunc, etiam absque illis, quatuor autem quinque futuros. Tantum aqua stultiis et negotio librario comoda tempora indulgeat Deus, per quæ nobis ac bibliopolis liceat cogitata persicere, et primum semestre quam fieri potest absolutissimum dare; posteris, alterum semestre facturis, servitum pra norma totius operis absolvendi. Interim in Propylæo Maji, proprie dicto, ut potest a Pontifica Chronologia separari, pauca hæc observata velim.

NOT. UNIG.
PROP. MAJ.

Ad Vitam Venerab. Petri Georgii Odescalchi, pag. 2 sub finem Prologi hæc adde.

Effigiem dedi, quam mihi perita satis manu pictam misit prælaudatus de Tattis, licet non obscura indicia viderem prototypi, ex defuncti vultu potius quam viventis forma accepti. Fortassis nesciebat D. Aloysius aliam Viglebani sculptam haberi, ante eam Vitam, quam anno MDCLXXXII exquisitissima diligentia elaboratam, noster P. Octavius Initiatus, ibidem ad prælum promovendam, et S. D. N. Innocentio XI didicandam, commiserat Joanni Maria Ferrariæ, Viglebanensis Ecclesiæ Cunonico, ut appellant, Cantori, quartæ post Episcopum dignitatis ea in Ecclesia personæ. Verum quia vir iste, non satis intellecta Auctoris intentione, suum ipsius nomea substituerat operi alieno, nonnulla pro suo arbitratu addens aut mutans; Auctore quod sursum erat reposcente, suppressa eatenus manserant omnia, neque in hunc usque diem patui Vitam istam nancisci, quomvis nostri sub idem tempus Collegii Coenensis Rector R. P. Joannes Baptista Crassus, anno MDCLXXXV omnem operam dederit ut exemplar indipiceretur mecum communicandum. Faxit Deus, ut Præsule meritissimo in Sanctorum relato Catalogum, posterior istæ et accuratior Vita, cum ampla postumæ Gloriarum miraculorumque Appendice, edi possit in universoli totius primi Semestris Supplemento, quod post Junium nos motiri jam præfatus sum.

AD TOMUM PRIMUM MAJI

IN TRACTATU PRÆLIMINARI.

NOT. 1.

N. 11 lin. 36 post — memorabilis — adde Quod autem fides Christiana apud Russos tunc revera initium habuerit, confirmatur ex Historia Saracenicæ auctore Elmoeno, sub finem seculi XII sic scribente, ad annum Arabum CCCLXXVII, qui fuit Christi DCCCLXXXVII. Cum Orientis Duci Bardæ Phocæ, Imperium sibi arroganti, feliciter negotia succederunt; timere sibi vehementer ab eo coepit Imperator Basilius, quem et pecunia jam deficiebat; unde coactus fuit mittere ad Regem Russorum, qui inimici ejus erant, auxilium ab eo implorans. Is autem id ei promisit, petita ab eo affinitate. Duxitque Rex Russorum sororem Basili, Imperatoris Romanorum, postquam hic ab eo obtinuit, ut religionem Christianam amplectetur. Misitque ad eum Basilius Episcopos, qui religione Christiana imbuerent, tum ipsum tum omnem populum ejus. Atque ante illud tempus nulla eis fuerat religio, nec professi erant quidquam. Sunt autem populus magius, et ab illo ad hoc usque tempus omnes sunt Christiani. Prædictus autem Michael etc.

NOT. 2.

In Januario Græcorum ad diem 5' col. 2 post medium, post verba S. Maximi, Noverit ipse qui fecit — expunctis lineis 14, retineatur solum quod sequitur lin. 15 a fine, jungaturque prænotatis verbis — Monet interim quod dies VI Jan. etc.

NOT. 3.

Pag. x 7', ubi de S. Hyppolito, adde — Habemus sinceriora S. Aureæ, pariter passæ, Acta, in quibus res tota adscribitur temporis Alexandri Imperatoris, ipso anno CCXXII die X Martii regnare exorsi, quo prædictus Hippolyti Canon terminatur: et Portuensis pro eodem tempore Episcopus, istic appellatur Cyriacus; Hippolytus vero appellatur Arabum Metropolitanus. Idem secutus est Gelasius, Papa, multo majoris, ut vetustatis, sic auctoritatis, quam Nicephorus Callistus et Joannes Zonaras, qui Hippolytum Episcopum Portuensem credidisse inveniuntur. An autem inter Romanorum Pontificum Vicarios, de quibus sæpius ad tria prima secula in nostro Conatu Chronico-historico, locus esse possit alicui Hippolyto, qui Martyrium fecerit sub Claudio II Imperatore et Dionysio Papa, unde Græcis occasio sit data ipsum quoque nominandi Papam Romanum, et Hippolyti scriptoris Chronologiam turbandi, haud facile definiverim.

NOT. 4.

Pag. XXXVI Col. 1 Julii 22' de Simeone lin. ult. pro his verbis — quod etiam nunc ut siuoptamus — substitue sequentia — Postquam autem Parisius discesseramus, et acceperamus ipsius Combefficii opera Leonis Allatii Diatribum de Simeonum scriptis; invenimus pag. 148 ex Orat. 13 ipsiusmet Xerocereensis Symonis, verosimilius reddi, vixisse eum anno Christi 1092, quando omnis fere Græcia Catholicam Latinorum communionem abjecerat, et nascebatur inter Monachos nova de Thaboritico lumine heresis, cuius propugnator præcipuus Gregorius Palamas, Symonis istius auctoritate plurimum usus fuit, quemadmodum explicat idem Allatius pag. 173 et sequentibus; ac demum pag. 177 ex prædictis scriptis probat Omphalopsychorum et Massilianorum dogma, ipso Symone auctore, inter Hesychastas conceptum et propagatum fuisse.

NOT. 5.

Pag. XXXVI col. 2 de S. Anna ante 75' adde — Scribit autem mihi Claudio Castellanus Canonicus Parisiensis, quod cum ante hos annos non multos, puta circa 1680, in S. Medericæ ecclesia Lutetiae, Concionator quidam infestus S. Annæ sermonem intulisset de prædictis Emencientiana Ismeriaque; plerique auditorum subito quodam fremitu testati sint, scandalizari se istiusmodi novitate:

Maji T. VII

quodque fuerit ipsi cathedra interdicenda, nisi promisisset deinceps ab ejusmodi nugis ad concionem proferendis abstinere.

Pag. XXXIX Augusti 5' post versus de Transfiguratione adde — Eodem die mysterium hoc recolit Roma-
na Ecclesia: monuit me tamen Claudio Custellanus,
in plerisque Ecclesiis Occidentis ejusmodi festum agi solitum fuisse xxvii Iulii, quod in istum diem pluribus
exemplis veterum Breviariorum fulciendum, hic juverit
adnotasse.

NOT. 6.

Ibid. 1' post versus do S. Laurentio — Habentur sancti hujus Martyris Acta notissima, sed propter male intrusum Decii non unum non usquequoque sincera. De corpore Roma etc.

NOT. 7.

Pug. XLVI Septembribus col. 1 de Philotheo Archiep.
lin. 8 et 4 seqq. sic lege — qui anno MECCLXVII ad Catholicam unionem propensum se ostendit, et cuius Orationes plures de Sanctis laudantur ab Allatis, sed neque prædicta unio plenum successum habuit, neque solum schismaticus sed etiam haereticus Philotheus iste fuit, qui teste eodem Allatio Diss. 2 de libris Eccles. Græcorum pag. 115 Palamæarum sectator partium, multis contra Latinos invectus est; multum etiam laboravit pro Palama; illiusque haereses, a plerisque Græcis oppugnatas, damnatis defendit scriptis et operibus; tandemque ipsum Palamam inter Sanctos retulit, et Officium in ejus laudem composuit; nec unquam scitur ab errore isto respunse. Hunc ergo si a Græcis Moschi acceperunt honorandum ut Sanctum, decepti sunt ut in aliis circa fidem multis. Interim querendum restat an non fuerit etc.

NOT. 8.

Pag. XLVII, Octobris 5' de S. Mamelchta adde — In-
scribitur ea Romano Martyrologio XVII hujus mensis.

NOT. 9.

Pag. XLVIII 10' de S. Cosma lin. 5 sic lege — Est autem ipse secundum Allatum Episcopus etc.

NOT. 10.

Pag. LIV col. 2 Novemb. 5' post medium — secun-
dum explicationem Eustathii — adde — et apud He-
siodium ἔργων καὶ ἡμερῶν αἱ καθόδους καὶ πρὸς τὰ δύο γέμια.

NOT. 11.

Pag. LIX col. 2 25' Decembribus post verba — Ma-
gos excipientis in domo — sublatam jani alibi posita
imagine et expunctis aliis, hæc substitue, — unde
aliquando nobis persuasimus, credidisse Græcos, utrum-
que mysterium eodem die XXV Decembribus, sed non eodem anno gestum. Postquam vero edicti sumus, eodem Græcos primitus solitus Christi Nativitatem & que ac Baptismum celebrasse VI Januarii; uognimus, ideo tantum ab iis Nativitati jungi Adorationem Magorum, quia eodem in oppido Bethleem res utraque acta, eodem quoque die commodius recolebatur ab excurrentibus eo Hierosolymitis, postquam cœperunt, docente Julio Pa-
pa, Nativitatem distinctim a Baptismo celebrare; et liberum habere diurnum Officium, quod antea impedi-
batur excursione longiori ad Jordanem: uti docebo in Paralipomenis ad Apparatum Chronologicum Epist. Consultatoria 2.

NOT. 12.

Pag. LIX, col. 2 lin. 4 a fine post — die præce-
denti — dele ecetera: quia hæc eadem fusius distin-
ctiusque deduximus in Apparatu prævia ad Conatum
Chronico-historicum de Romanis Pontificibus pag. 25:
et nihilominus, in Paralipomenis ad eumdem Appara-
tum alteram damus Consultatoriæ, mutata opinione
verosimilius nunc esse estimantes, quod Stella cœperit
apparere Magis, cum Zachariæ thus adolenti apparuit
Angelus, ortum nuntians Præcursoris; et, quod secundo
ab hinco ad finem vergente, nate jam ab octo vel novem

NOT. 13.

A mensibus Christo, venerint in Bethleem Magi; atque adeo Infantum cædem, intra dies paucos secutam, ad mensem Julium vel Augustum pertinere.

NOT. 14.

Pag. LXIX lin. 7 a fine, lege — quæ sufficerent ut et diem tertium Decembri.

NOT. 15.

Pag. LXX col. 1 lin. 15 sic legatur:

Francisci exuviae, Goa quas opulenta decenter Compositas, etc.

Ibid. Col. 2, post Carmen, addit: Hæc cum vel dictavi primum, vel postea dedi imprimenda, ut nihil minus cogitabam, quam gratiam, a Sancto (ut mihi pie persuadebam) acceptam, miraculo adscribere; sic minime suspicabar futurum aliquem, qui sequius id acciperet, meque de Tridentinorum decretorum transgressione accusaret, tamquam privata auctoritate defuidentem, id quod Ordinariorum judicio subjectum Ecclesia voluit. Atque utinam mea unius insectatione contentus, non etiam in Sanctum Sanetique cultorem extimum Principem, virulentum calumiam infixisset effrons Camus! Nunc quis ego sum, qui mihi factam injuriam queror? Satis illi, quicumque fuit is, ejusque faritoribus pœnæ est, quod me, quem optabant audire mortuum, vivere intelligent, ad veritatem historiæ sacræ a fabulis secernendam optimo

me animatum, nullisque vel minis vel probris a capro D opere deducendum, quamdiu Deo visum fuerit vitam, ex eo pericula servatam, mihi prorogare.

Pag. LXXVI In Indice Sanctorum litt. P primo loco NOT. 16. et sub nota diei 1 ponatur, per oblivionem præterita.

S. Panacæa V. M. Agamii in diœcesi Novariensi. Acta dantur ex Carolo a Basiliæ Petri pag. 165.

Hæc et alia plura hujusmodi typographica menda per se corrigat benignus Lector: præcipua, quæ Sociis occurserunt inter componendos Indices, relata sunt ad calcem cujusque Tomi. Omnia vero et singula a capite ad calcem relegere per meipsum, sicut relegi totum Conatum Chronico-historicum de Pontificibus, nunc mihi non sumpsi: fiet id absoluto Junio, quando in ordine od Supplementum generale, et consequenter ad novam quæ fieri forte poterit editionem, totum semestre quam diligenter recognoscetur. Hic solum accipies Additamenta et Correctiones, quæ aliud agentibus mihi ac Sociis ultro occurserunt, dum interpolatibus impressionem Maji prosequeremur, et ad finem usque perducebamus; quod ab hac cura vacuum erat temporis, impendentes Junio præparando.

SANCTI,

quorum Acta vel Supplementa referuntur

IN APPENDICIBUS MAJI

secundum ordinem Kalendarii.

Cum tres primi Tomi proprias singuli habeant Appendices, quarum ratio non fuit habita, in texenda ad unumquemque diem Sanctorum sub'eo recurrentium serie; placet, tam eorum qui istic olim relati sunt, quam qui de novo huc referentur sic miscere nomina; ut quibus nullum postponetur signum, intelligentur in novis dumtaxat Appendicibus haberi; quibus tamen sufficitur, ad priores spectare; utrobique autem de iis dici aliquid cum iis postponetur *. Similiter cum nomini præponetur tamen intelligi in corpore ipsorum Actorum isto die nihil omnino haberi de tali Saneto, sed in solis Appendicibus de iis agi; cum vero præponetur *, eorum quidem Acta proprio loco haberi, in Appendicibus tamen proferri partem Actorum valde notabilem, que ibi non habetur: ubi autem nullum signum adhibebitur, noveris correctionem dumtaxat aliquam, vel minoris molis additumculam tibiofferri: qui vero cursivo (ut rocant) charactere repræsentantur Sancti, eos intellige ad Prætermisso pertinere.

DIE PRIMA.

- S.** Hieremias Propheta.
S. Philippus Apostolus. *
S. Jacobus Alphæi Apostolus. *
S. Jacobus Frater Domini Episc. Hier.
S. Andeolus Subdiaconus Martyr.
 • **S.** Hypolitus Presb. Martyr.
 † **S.** Crescentius et Socii x M. cum **S.** Hypol.
SS. Acius et Aciolus Martyres.
S. Florina Virgo Martyr.
S. Blandinus Confessor.
S. Africanus Episcopus.
 • **S.** Mareulfus Abbas.
S. Orientius Episcopus.
S. Sigismundus Rex.
S. Briocus Episcopus.
S. Theodulfus Presbyter.
S. Bertha Abbatissa.
S. Evermarus Martyr. †
 † **Ven.** Geraldus Canon. Regularis.
S. Theodardus Archiepiscopus.
B. Panacea Virgo Martyr.
B. Vivaldus Tertiæ Ord. S. Francisci.
B. Franciscus Ord. Servorum B. M.
 † *Gorcius Martinez* Ord. Melitensis.
 † *Blasius Episc. Soanensis.*
 † *Bouamicus Tertiæ Ord. S. Francisci.*
 • **B.** Peregrinus Ord. Serv. B. M. xxx Aprilis.
 † **S.** Simpertus Episcop. August. xiii Octob.

DIE SECUNDA.

- SS.** Germanus et Cœlestinus MM.
 † **S.** Avia Virgo Martyr.
 † **S.** Valentinus Episcopus.
 • **S.** Athanasius Episcopus. *
 • **S.** Germanus Episc. Martyr.
 • **S.** Waldebertus Abbas.
S. Wiborada Virgo Martyr.
 † **B.** Mafalda Regina.
 • **S.** Antoninus Archiepiscopus. *
 • **S.** Lucifer Episc. Calaritanus. xx Maii.
 † **BB.** Sostenius et Uguccio Servite (xxiiii Aug.

DIE TERTIA.

- Inventio sanctæ Crucis.
S. Alexander Papi.
 • **S.** Philippus Presbyter. *
 † **B.** Emilia Ord. Prædicatorum.
 † **B.** Zacharias Ord. Minorum.
 † **B.** Alexander Episc. Nucerinus.
 † **B.** Stanislaus Canon. Regul.
Stanislaus Episc. M. Forojuilis xxvi Januarii.

DIE QUARTA.

- S.** Cyriacus Episc. Hierosol. *
S. Herculius et Socii Mart. †
 • **SS.** Floriani Martyres, Cracoviæ in Polonia,
 Vicentiaeque et Aësii in Italia.
 † **SS.** Florianus et Victorinus MM.
S. Silvanus Episc. Martyr. †
S. Jacobus Diaconus Martyr.
 • **S.** Monica Vidua. *
S. Godehardus Episcopus. *

- **S.** Helena Virgo. *
S. Lupius Conf.
 † **B.** Crescentius Presb. Patavii.
 † **S.** Clarus Conf.
 † **S.** Licinianus Episcopus.
 † **S.** Lupinus Confessor.
 * *Apparitio S. Crucis Caravacæ*
 † **S.** Paulinus Martyr Levita.

† Januarii:

xxx Maji.
viii Julii.

DIE QUINTA.

- S.** Pius papa V.
S. Irena Virgo Martyr CP. *
 † **S.** Irene sive Irene Lupiis. *
S. Nectarius Episcopus.
 • **S.** Sacerdos Episcopus.
S. Gerontius Archiepiscopus.
 • **S.** Landus seu Lannus Martyr. *
 • **S.** Theodorus Episcopus
S. Joannes Confessor. *
S. Angelus Carmelita Martyr. *
 † **S.** Jutta Vidua.
 † **SS.** Marcellus et Laurentius MM.
 † *Gratus Episc. Carthaginensis.*
 † *Ven. Michael de Noblets Presb.*
 † *Ven. Sebastianis Michaclis Ord. Prædicatorum.*

DIE SEXTA.

- S.** Theodotus Martyr. †
 • **S.** Joannes Damascenus.
S. Prudentia Virgo. †
 † *Christophorus Ord. Prædicatorum.*

DIE SEPTIMA.

- S.** Serenicus Diaconus.
 • **S.** Joannes Archiepiscopus. *
S. Stanislaus Episc. Martyr.
Genethlius Episcopus Carthagin.
S. Gerlacus Abbas. *
 † *Bonaventura Solitarius.*
 † **S.** Benedicta Virgo Rom. v Octob.
 † *Sisintrudis Virgo* vii Decemb.

DIE OCTAVA.

- S.** Victor Martyr.
 • **S.** Gibrianus Presbyter.
S. Desideratus Episcopus.
 • **S.** Metron Presbyter.
 • **S.** Wiro Episcopus.
 † **SS.** Quirillus, Quinidius, Zeno, Aphrodisius,
 Benedictus Anxiopoli.
 † **Scherus Abbas.**
 † **S. Clodoaldus Presbyter** vii Septemb.

DIE NONA.

- **S.** Gregorius Nazianzenus.
 † **B.** Benincasa Ord. Servorum.
S. Gerontius Episcopus. †
B. Nicolaus Albergatus Episcopus.
 † **S. Beatus Archiepiscopus.**

DIE

A

DIE DECIMA.

- * S. Job Propheta.
- S. Palmatius Martyr. †
- SS. Gordianus et Epimachus MM. †
- SS. Tertullinus et Chrysanthus MM. †
- S. Cataldus Episcopus.
- S. Guilielmus Presbyter.
- † B. Guilielmus Nucerinus Monachus.
- * S. Antoninus Archiepiscopus.
- † S. Casaria Virgo Martyr.
- † SS. Secundus et Socius MM.
- † S. Gordianus Martyr.
- † S. Agapitus Martyr.
- † S. Sophia.
- † S. Æmilianus Martyr.
- † S. Faræ Virg. Translatio

DIE XI.

- B S. Liceria Virgo Martyr.
- S. Mamertus Episcopus.
- S. Agatumber Episcopus.
- S. Fremundus Rex Martyr.
- * S. Majolus Abbas.
- S. Illuminatus Confessor.
- † Mile-seu-Malchardus Episc. Sagensis.
- * S. Evellius Martyr

ii Maji.

xviii Julii.

vii Decemb.

xvi Maji.

- S. Bonifacius Episcopus.
- S. Pomponius Episcopus.
- * S. Paschalis Papa I.
- B. Aegidius Ord. Prædicatorum.
- † Polybius socius S. Eiphianii.

D

DIE XV.

- S. Isidorus Martyr.
- S. Eutieius Presb. Martyr.
- S. Isidorus Agricola.
- * Adelgarius Abbas.
- † S. Wigberti Translatio

xiii Augusti.

DIE XVI.

- SS. Valentinus et Damianus MM.
- S. Fortis Episc. Martyr.
- S. Maxima Virgo.
- S. Germierius Episcopus.
- S. Domnolus Episcopus.
- S. Ragnobertus Episcopus.
- * S. Adamus Abbas.
- * S. Ubalodus Episcopus.
- S. Simon Stock Carmelita.
- B. Joaunes Nepomue. Canonicus M.
- * S. Meginbodus Monachus.
- * S. Victorinus Martyr
- † S. Syrus Episcopus.

E

xvi Martii.

xxix April.

DIE XII.

- SS. Nereus, Achilleus, Domililla.
- * S. Paneratius Martyr.
- † Felix puer Martyr.
- * S. Philippus Presbyter.
- S. Epiphanius Episcopus.
- * S. Modoaldus Episcopus.
- S. Rictrudis Abbatissa.
- * S. Germanus Patriarcha.
- B. Iniedla Virgo. †
- † S. Joanna Princeps Lusitaniæ.
- † B. Gemma Virgo

xiii Maji.

- S. Torpes Martyr.
- S. Restituta Virgo Martyr.
- † S. Restituta Calaritana M.
- S. Montanus Reclusus.
- † S. Framehildis Vidua.
- S. Bruno Episcopus.
- * B. Franciseus Ord. Minorum.
- * S. Gothardus Episcopus
- † S. Agrippine V. M. Translatio
- † S. Ottonis Episc. Commem.
- † S. Ludovici R. Translatio
- † B. Gandolfi Ord. Min. Transl.

F

iv Maji.

viii Julii.

x Julii.

xxv Augusti.

xvi Septemb.

DIE XIII.

- S. Victor et Socii Martyres.
- † SS. Bassius et Anastasius MM.
- SS. Christantianus Martyr.
- S. Onesimus Episcopus.
- S. Joannes Silentarius. †
- † S. Rastragena Virgo.
- * S. Rølendis Virgo.
- * B. Gerardus de Villa-magna.
- B. Gemma Virgo.
- * B. Petrus Regalatus Ord. Min.
- † S. Secundianus Martyr

xxx Martin.

xiv Maji.

- * S. Venantius Martyr.
- S. Lucegia Martyr.
- B. Guilielmus Erem. August.
- B. Felix Cappucinus.
- † B. Batho seu Razzo Comes.
- † Arsaci Episc. Translatio

xvii Junii.

xii Novemb.

DIE XIV.

- SS. Victor et Corona Martyres.
- S. Henedina Martyr.
- * S. Pontius Martyr. †
- S. Bonifacius Martyr.
- * S. Barbarus Martyr.
- * S. Pachomius Abbas. *
- S. Aprunculus Episcopus. †

- SS. Pudentiana et Praxedis VV.
- B. Alcuinus Abbas.
- S. Dunstanus Archiepiscopus.
- S. Petrus Cœlestinus Papa.
- S. Yvo Presbyter.
- S. Augustinus Ord. Eremitarum.
- † B. Berteragnus Presbyter
- † S. Paracius Episcopus

xxx Maji.

xxiv Julii.

DIE

A

DIE XX.

- S. Plautilla Matrona.
 S. Thalalæus Martyr.
 S. Hilarius Episc. Tolosanus.
 S. Baudelius Martyr.
 S. Lucifer Episcopus.
 S. Austregisilus Episcopus.
 S. Ivo Carnot. Episcopus.
 B. Albertus Abbas.
 S. Guidus Comes Donoratici.
 * S. Bernardinus Senensis.
 B. Columba Reatina.
 † Arnaldus Erem. Augustin.

DIE XXI.

- S. Constantinus Imperator.
 S. Mantius Martyr.
 S. Silaus Episcopus.
 S. Petrus Parentius Martyr.
 B SS. Syncarius et Theopompos MM.
 † S. Ivo Presbyter. xix Maji.
 † S. Hilarius Episc. Tolos. xx Maji.
 † BB. Joannis Plebani et Leonis Episcopi Translatio Venetiis ix Augusti.
 † S. Candidus V. M. ibidem translatio. 1 Decemb.

DIE XXII.

- S. Romanus Monachus.
 S. Eusebius Episcopus.
 S. Aigulfus Episcopus.
 * S. Bobo Miles.
 S. Fulcus Peregrinus.
 S. Atto Episcopus.
 * S. Humilitas Abbatissa.
 † B. Andreas Ord. Minorum.
 B. Rita de Cassia.

- † S. Volendis Ord. Prædicat. xvii Januarii. D
 † S. Barterius Martyr.

DIE XXIII.

- † S. Medicus Confessor.
 * S. Guibertus Gemblacensis
 † SS. Lucius et Montanus MM. xxiv Febr.

DIE XXIV.

- S. Symeon Stylita.
 S. Martha mater ejus.
 † Joannes Prado, Ord. Minorum.

DIE XXV.

- S. Maria Magd. de Pazzis.

DIE XXVI.

- SS. Priscus et Cottus MM. E
 S. Augustinus Episc. Cantuariensis.
 S. Philippus Nerius Presbyter.

DIE XXVII.

- S. Zacharias Episc. M. Vienar.
 S. Restituta V. M. Soræ.

DIE XXIX.

- † SS. Cerealis, Theodorus, Antenodorus, Vitus,
 Martyres Romani.

*Accedunt variæ correcciones ad vii ultimos
 Maji dies, quos Lector ex ordine sub suem in-
 veniet; fortassis et Additamenta quedam hic
 non annotata, quia post cœptam Appendicis
 impressionem oblata.*

C

AD TOMUM ET DIEM PRIMUM.

F

NOT. 17

Pag. 2 col. 2 post nomen B. Panaceæ—addatur — Ven. Geraldus, Canonicus Regularis, An-sedæ in Lusitania.

Ibid. Col. 1 ante alios Prætermisos ponatur — B. Dom. Garciae Martinez Translatio ex App. pag. 7.

Pag. 2 col. 2 post Acturi — adde — et Hagiologio Lusitano Cardosi, tamquam in vicina Lusitanæ Castella natus. Verum etc.

Ibid. de B. Peregrino, expunctis ibi impressis, hæc substitue. — S. Peregrini Ordinis Servorum B. Mariæ, memoria facienda præscribitur in hodierno Romano Martyrologio, secundum novissimum ejus recognitionem editionemque anni 1674. Itaque si aliquando primum operis hujus semestre recudatur, secundum præscriptum Appendicium et Supplimenti post Junium faciendo, etiam illius Acta transferenda huc erunt a die, ubi ipsa dedimus et quonda ante a suo Ordine colebatur, xxx Aprilis.

Ibid. col. 2 sub finem, ponatur — B. Blasius Episcopus Soanensis etc. ut in App. pag. 1 — deinde addatur — Bonamicus de Bonamicis, Tertiæ Ordinis S. Fran-*

cisci Volaterris in Hetruria, cum titulo Beati refertur a Silvano Razzio, nullo assignato mortis die. In Commentario Volaterranensium (plenus laudando od vi diem Junii et alibi jam saxe laudato, præsertim ad iii Februarii, ubi de S. Candido) dicitur floruisse anno 1424, et in ecclesia S. Francisci kalendis Maji tumulatus. Allegat idem Razzius librum, nescio quem, ubi de eo sic legerit. In ecclesia S. Francisci Volaterris, subter pulpitum, jacent ossa Beati Bonamici, qui in vita et in morte miraculis claruit. Addit autem Razzius, quod cum anno 1586, aliquid operis faciendum esset circa ipsum pulpitum; invenerint fabri atque incaute fregerint pulcherrimam quamdam arcam, intra quam ita fractam reperta sint ossa prædicta, cum lamella consona prænotata narrationi, suavissimum odor rem spirantia; quare mæsti Fratres collecta ossa incluserunt sacculo laneo, atque in Sacristiam detulerunt. Dicunt autem Volaterranenses, publica auctoritate deputati, in sua Relatione, quod anno 1647 die xiv Decembris, a Guardiano loci inducti in Sacristiam, inspexerint arcam, in qua servabantur reliquie S. Florentii Epis. et Mart. et in eadem, inquit Notarius, arca corpus

A corpus B. Bonamici de Bonamicis, civis Volaterrani, repositum vidimus: sed nec lamina supradicta, nec alia inscriptio notata fuit. Existimò, Fratres istos, ideo conjunxit prædictum corpus ossibus S. Florentii, ut caverent, hinc quidem ne in honore omnia maneret suus Bonamicus, inde ne proprium ei cultum tribuendo, citra debitum licentiam, delinquerent contra Canones. Quare nobis etiam satis sit hæc obiter retulisse. Maxime cum neque appareat unde constet de die, neque plura, ut vellemus, possimus de ipso dicere.

Pag. 3 col. 2 ante S. Sabam — ponatur — Elisabeth Evangelista ex Pag. App. 7° — paulo post de B. Mafalda sic lege. Ejus Vitam dabimus in Anniversario depositionis

ii Maji.

Pag. 5 S. Simpertus Episcopus Augustanus, nescio qua de causa hisce Kalendis adscribatur a Mabitione sec. 4 Benedict. parte 2. Colitur ipse, quando de ea ogendum nobis erit.

xiii Octobris.

DE S. JEREMIA PROPHETA.

Pag. 6 num. 5 lin. 10 post verba — credunt incolæ B — expunge sequentes septem lineas, et has substi- tue —

Joannes Cotovius, I. V. D. Ultrajectinus, anno MDXCVII in Orientem profectus, in suo post annos vi- ginti edito Antuerpiæ Itinerario, figuram loci ænea tabella expressam exhibet pag. 146. iisdemque fere verbis, quibus Quarremius, eum describit: de Minoritarum vero Conventu addit, ingentem eum fuisse, uti ex ruinis apparet, quas appungit; Arubes autem annis abinde octoginta, puta sub annum MDXX, ipsum invasisse, et Mouachos omnes trucidasse; juxta autem adesse son- ticulum aquæ optimæ; qui tamen incuria barbarorum neglectus, nullius fere usus iter facientibus sit. Ast Sanctus Hieronymus, cuius nobis in talibus potior est auctoritas, non isto loco, sed tertio supra Urbem sanctam milliariorum Anathot locat. Neque vero opus est, ut qui Anathotites dicuntur, ibi omnino natus fuerit; vel si fuit, ut hoc ei templum erectum sit in loco suæ nativitatis; potuit enim sic dictus fuisse a diuturna in Anathot commemoratione, et quia parentes habuerit inde ortundos; unde etiam istic agrum possedit, a patre uel emptum, ut legitur in ejus Prophetia cap. XXXII. Potuit etiam locus hic, spectans ad sortem tribus Ephraim; non autem ad Benjamin, sicut Anathot, alia aliqua ex causa sancto Prophetæ consecratus fuisse, quam quod in eo notus sit. Altera ejusdem Prophetæ memoria etc.

DE S. PHILIPPO APOST.

Pag. 11 num. 23 lin. 4 adde post verbum quiescen- tum — Nicolaus Bertrandi, in Gestis Tolosanorum, scriptis sub finem seculi xv, fol. 5°. recitat litteras, jam olim scriptas, complectentes singula Sanctorum nomina in præfata ecclesia quiescentium, quorum maxime sacra ossa sunt relevata, et euilibet intueri volenti monstrantur: secundo autem loco nominantur, corpora Beatorum Apostolorum Philippi et Jacobi Minoris, filii Alphæi. Sed quando aut quomodo ea Tholosam allata sint, nusquam indicat Nicolaus: litteræ autem prædictæ mox addunt, quod Caput Jacobi inde translatum fuit in Compostellam, civitatem Galiciæ, pro solatio et devotione peregrinorum illuc affluen- ti, tacent autem de Capite S. Philippi; de quo tamen præfatus Saussayus addit, quod ipsum etiam a corpore divulsum etc. — atque post verba Saussay et — Hæc ibi — iterum addit — Fuit Joannes iste tertio genitus Joannis II Regis Franciæ, qui primus Bituriges erexit in titulum Dualem, et suo isti filio donavit cum umplissima circum ditione. Anno autem MCLXIX, ut docent Sammarthani lib. 18 historiæ Domus Regiæ, creavit Joannes Rex prædictus eumdem

suum filium Viceregem per totam Aquitaniam et Occi- taniam, vulgo Guyenne et Longuedoc. Sei postremum titulum rindicante sibi Gastone Comite Fuxensi, Joannes, licet bello superior, æmulo tamen suo eumdem titulum pacis causa cessit; unde intelligitur prænotatum Indiculum Reliquarum, ubi nulla talis Transla- tio fit mentio, conditum esse ante Joannis Ducis promotionem. Vasconcellus in descriptione etc.

D
Aliud in Lusi- tanta.

Ibid. num. 24 adde — Deinde per litteras sigaifi- cavit etc. uti in Append. priori pag. 1

nunc argento inclusum.

Pug. 12 post. num. 23, adde — 26 Tot locis de Capite S. Philippi Apostoli gloriabantur, accedit nihilominus adhuc Cyprus insula, cuius novæque in ea Justinianæ Archiepiscopus Christodulus, anno MDCXVI Indictione XIV, signavit litteras attestantes veritati tibiæ unius, ex Reliquis S. Philippi acceptæ, eo fine ut in Italianam deportata, excitaret liberalitatem Prælatorum Italiorum, in favorem monasterii celeberrimi, quod ei- dem Sancto Apostolo consacratum S. Philippi in Arzo nuncupatur. De illa, deque tunc pariter Neapolim altatis Reliquis S. Barnabæ Apostoli, pluribus age- mus, xi Junii: quia hæc illatæ in ecclesiam nostræ ibi Domus Professæ, occasionem ista cognoscendi dederunt: illæ, ubi nam depositæ fuerint, neandum comperi. Ex

E

Processu super utrarumque legalitate formato, et apud nostros Notarialiter transcripto, sicut noster Conradus Jaenningus superiori anno illum ibi legit, satis sit docuisse; quod unus ex tribus testibus, coram Vicario Archiepiscopali D. Alexandro Rossio examinatis, xxiiii Januarii MDCXVIII, D. Demetrius Zamperlanus, Archipresbyter civitatis Arzi regni Cypri, Sacerdos Græcus annorum XLVIII vel circa, respondit: In ecclesia monasterii in Arzo est caput S. Philippi, et duo crura, et os sacrum: hasque ego Reliquias vidi festo ejusdem Sancti die, qui incidit in xiv Novembribus; exponi tunc solitas in patina argentea supra altare. Cumque in particuli interrogaretur signum aliquod distinctivum iudicare, quo sciebat eam de qua requirebatur tibiam, ipsam esse quem viderat in Cypro; dixit, quod in medio esset aliquantum am- busta; sicut reapse videbatur.

unde tibia
attala Neapo-
lin an. 1616.

DE S. JACOBO ADELPHOTEO.

Pag. 21 num. 8 dele ultimas 9 lineas — Quis au- tem hic Joseph. Num. 9 lin. 17 dele — saltē ute- rinus — deinde lin. 17 sic prosequere, expunctis aliis. — Non existimò, quod ideo tantum: quia tunc illa, juxta modum loquendi istius ævii, potius Cognata, id est, fratris uxor, quam Soror Deiparae, diceretur. An quia ipsamet Maria, Cleophæ uxor, nata fuerit ex sorore aut fratre SS. Joachim vel Anna, atque ita sicut matres Jacobi et Jesu inter se vocabantur Sorores, ita filii dicebantur Fratres? Id mili videtur congruen- tius. Simonem vero et Judam, una cum Jacobo et Josephi Matthæi XIII nominatos a Nazarethanis, ejusdem Cleophæ filios etiam dixerim; sed ex alia uxore, nihil ad Deiparam pertinente, atque ita ex una solum parte Christi Fratres. Horum alter procul dubio fuit Epistola Cunonicæ Auctor, ipso in titulo scribens se Fratrem Jacobi, utique velut digniaris vel senioris: quod autem idem etiam sit unus ex duodecim, cognomen Thaddæus, mili non videtur simile vero, etsi id passim creditur. De Simone Cananæo (qui eodem die colitur, et nomen a Cena Galilææ putatur traxisse, ibidemque a Nuptiis, quibus accutus Christus ut consan- guineus aquas in vinum vertit, ad Domini sequelum assumptus fuisse) difficilius dixerim, sitne is quem Na- zarethani Christo objiciunt apud Matthæum; an vero Simeon, dictus etiam ipse Cleophæ filius, secundus post Jacobum Ierosolymorum Apostolus. Verum is de verbis distinctius agitur §. 7. Dissertationis Theoge- nealogicæ

F

NOT. 20
Atil Jacobi
fratres, eodem
patre Cleopha,
alii matre

NOT. 18

Ecclesia in
loco (ut credi-
tur) natalli,

diverso ab
Anathot.

NOT. 19
Reliquæ To-
losæ,

et hinc dela-
tum caput
Parlostos,

A neologicæ onto Conatum Chronico-historicum super Catalogo Romanorum Pontificum.

10 Atque hæc eo dicta, etc. pag. 21 col. 2.

Pag. 25 col. 1 ad finem § 3 addantur sequentia — Atque hæc si placet ex Cardoso etc. — uti pag. 1^{*} App. in Margine vero scribe — Item ad Insulas Materiæ — et Capitis-Viridis.

*Dicta ab eo
Hierosolymit.
Sedes Thea-
delphica.*

Pag. 25 num. 24 adde — Scio esse qui sibi persuadant, aut Alphæi et Cleophae nomen unum esse, sola que pronuntiatione diversum; aut unius personæ geminum nomen fuisse, uti certum est eundem Levi dictum qui et Matthæus; atque iisdem videri, quod ex imaginaria dumtaxat distinctione personarum, fixerint Græci Acta quædam Jacobi Alphæi, diversa ab Actis ejus qui dicitur Cleophae. Primum quam nulla verosimilitudine nitatur, ostendam ad xxvi Maji, quando Alphæus, Apostolorum Matthei et Jacobi pater, ut Sanctus ponitur colendus a Græcis, nullam Cleophae memoriam agentibus; ut hunc propterea existimem obiisse ante Christum; istum autem, in Evangelio post Ascensionem prædicando, partem habuisse, unde nauerit, cum primis Apostolorum consortibus, Apostolus dici etiam ipse. Posterius de gemino unius viri nomine, quam

B gratis dicitur, tam gratis negatur, donec evidens necessitas aliqua (et hæc nusquam appareat) cogot totius Orientis consensum in hac materia, veluti in meritis fabulis fundatum, rejicere.

25 Deinde S. Jacobus Alphæi etc.

Pag. 26 post num. 30 adde — Quæ inter Petavium nostrum et Salmasium etc. ut in App. pag. 2*, in margine autem scribe — non quasi ipsis fuerit auctoritate inferior.

Pag. 28 col. 1 lin. 8 lege — patrem potius aut matritum intelligi: atque adeo seculo xi allatum Caput prædictum in Hispaniam fuisse. Ideo Litteræ, de Reliquiis Tolosanæ ecclesiæ, apud Nicolaum Bertrandi seculo xiii aut xiv, ita dicunt apud se haberi corpus Beati Apostoli Jacobi Minoris, ut addant, præter caput ejusdem, quod inde translatum fuit in Compostellam civitatem Galiciæ, pro solatio vel devotione peregrinorum illic affluentium. Neque hoc impedit quo minus aliquamdiu Carreone hæserit sacram istud pignus; fueritque tempore Alfansi filii Urracæ, eo adhuc puer, sed jam tum Galiciæ Rege dicto, a matre Regina, concessum Archiepiscopo Compostellano,

*Caput Com-
pendii esse di-
citur.*

C translatum Constantinopolim sub Imperatore Justino, in Galliam pervenerit. Interim deficientibus veteribus ea de re documentis, possumus credere retulæ possessioni, eique innixa traditioni, vere id factum esse. Nec amplius putem pro se posse adducere Compendienses pro suo SS. Cornelii et Cypriani monasterio, in cuius Sacrario, inquit Sanssayus, ad Supplementum kalendarum Maji, celebris est veneratio Capitis S. Jacobi Minoris Apostoli, in quo magnifice condito ictus adhuc appetat, quo a Fullone percussus est. Muneat sua Hispanis Gallisque possessio, quando non est facile definire utri jure certiori nitantur.

40 Honorotus Bouche etc. usque ad lin. 5 a fine numeri, ante hæc verba — Habet etiam civitas Anconæ — pone — Brouwerus in Annalibus etc. uti pag. 2*, col. 1 in App. — in margine — Treveris manus.

*Reliquia Lin-
gonis.*

Num. 44 sic lege — Suassajus in Martyrol. Gallicano, cum ad hasce kalendus egisset de corporibus beatissimorum Apostolorum Philippi et Jacobi, in basilica S. Saturnini Tolosæ quiescentium; subdit. Porro S. Jacobi Brachium unum Lingonis, in majori templo ante septingentos annos repositum, ibidem ea qua decet veneratione recolitur. Volaterranensis commentarius de suis Sanctis et Reliquiis,

inter eas quibus Cathedralis sua gloriantur, undecim D omnino Apostolos nominat; in quibus etiam Jacobus et Philippus: similiter etiara Monasterii in Westphalia Patres nostræ Societatis, diversas eorumdem particulas recensent, una cum aliis callocatas in variis lipsanothes- cis, supra aut circa majorem uram, Abbatia Centulen- sis etc. lin. 5 a fine expunctis 10 inter mediis.

Pag. 33 Annot. — b Seil: cet antonomastice: nam constat alios saltæ tres, Josephum scilicet, Jacobi fratrem germanum; Judam item et Simonem, Fratres Domini nuncupatos fuisse: sed posteriores duos, so- luni per patrem, non autem etiam per matrem, ut Jacobus et frater suus Joseph; et hic videtur ante Christi in cælos ascensum obiisse, idque nullum nomen habere potuisse inter primos Evangelicæ legis Præ- cones.

DE S. ANDEOLO SUBDIAC.

Dag. 36 num. 4 lin. 6 post clarere miraculis — NOT 21 Ecclesia Parisiæ, in App. pag. 207 ex instrumento, etc. uti in marg. scribe — an. 1108, commendatur Abbati S. Rufi.

Ibid. num. 5 adde — De S. Andeolo suggest Clau- dius Castellanus, Canonicus Parisiensis, fuisse olim Parisiæ ecclesiam sub ejus nomine, inter Pontem S. Michaelis vicinique dictos de Latronel et Gilcoeur, atque vetus palatium de Luines: cuius videtur memi- nisse Childebertus Rex, apud Biolium in Parisinæ Antiquitatibus, pag. 297 nominans Oratorium S. Andeoli Martyris.

6 Post Vitam seu Passionem, additam voluissemus historiam miraculorum, vel, etc. uti in App. pag. 2*, marg. scribe — Desiderantur Miracula.

DE S. HYPOLISTO PRESB. M.

Pag. 42 Titulus sic scribatur — De sanctis Marty- ribus, Hypolistu Presbytero, Crescentio et Sociis decem; Martyribus Atripaldæ in Regno Neapo- litano.

Pag. 44 col. 1 Annot. h — adde — quæ Ballandus noster in Februario num. 8 et 9 a Regio sumpta existimans, totam Vitam eo recentiarem esse credidit, quod in solam fortassis ultimam Appendiculum qua- drat.

Ibid. Annot. i lin. 3 — num. 1 — 1. num. 3.

Ibid. Col. 2 in fine adde — 6 Hactenus Acta pro- ducta ix Februario, quibus confirmandis supplendisque edita est anno MDCLVIII, Italica lingua, Brevis rela- tio de gloriiosis ac miraculosis corporibus Sanctorum, quæ sunt Atripalæ, auctorem præferens An- dream Falconem; qui, in Praefatione ad Lectorem, sibi gratulatur, præsentem se fuisse Inventioni initio memoratæ, ut qui tunc temporis Rector erat cryptæ, in qua thesaurus iste latebat; exindeque sapienter idem mu- nus gessisse profitetur, ac multum operari contulisse, tum eleemosynis conquirendis ad instauracionem orna- tumque ipsius sacelli, et curandas picturas, pavimen- tum, fenestras; tum celebrandis, quanto potuit splen- dore, eorumdem Sanctorum festivitatibus; tum denique conscribendis aonnullis miraculosis curationibus, impetratiis per usum liquoris, ex monumentis scaturientis. Hic, pag. 11, specialiter de S. Hypolisto narrat, quod au- thenticæ scriptum inveniatur, qualiter, anno MDC, cum Rector istius sancti loci esset Notarius Alexander Manentis, vir non nullius auctoritatis et qualitatis dum viveret, i die Maji Atripaldam venit veneran- dus quidam Presbyter: qui præfato occurrentis Notario, cum requisisset ubinam esset ecclesia S. Hypo- lysti Martyris; illuc ab eodem officio deductus, habetur gratia facta periclit- tanti in mari per S. Hypoli- stum.

NOT 22

*Ex novæ
Translationis
historiâ,*

longioquis,

A longinquis, et grandi tempestate nocte quadam agitatus, fuerit arreptus per brachium, in terramque depositus, ab apparente sibi Sancto atque dicente: Ego sum Hypolistus Antiochenus; vade igitur Atripaldam, juxta patriam tuam; ibi enim invenies ecclesiam, in qua requiescit corpus meum, cum aliis Martyribus discipolis meis. Visita ipsam die I Maji; quando festivitas mea agitur. Haec Notarius audiens, continuo appellavit plures, testes narrati miraculi futuros. Presbyter autem ibidem reliquit anathema argenteum, sic inscriptum. Don Pompilius Vitalis Neapolitanus. Anno Domini mpc V. F. G. A. *Id est (ut ego quidem interpretor) Voto facta gratias agit.*

*Indictionis, quo continentur ea fere omnia quæ habet D
relatia Cananicorum, edita in nostro Februario. Tum
vero, die III mensis Junii MDCLVII, Perillustri et
Reverendiss. D. Fabritio Gavotti, V. I. D. Canonico
et Generali Vicario et Frequenti, cum assistentia R.
P. Fr. Hyacinthi Hispani, S. T. Magistri Ordinis
Prædicatorum, Curiae Episcopalis Theologi, ordina-
tione Illustriss. et Reverendiss. D. Episcopi, acce-
sitis in Subcorpore SS. Hypolisti ac Sociorum Mar-
tyrum in Collegiali ecclesiae terræ Atripaldi, ad
finem exequi petita et supplicata per Magnificos
de Regimine terræ prædictæ, ut in eorum suppli-
catione sca petitione, præsentata sub die V Maji
proxime præteriti.*

*ex ante condi-
tis instrumen-
tis,*

7 Occasio scribendi libelli prædicti fuit Translatio S. Hypolisti et Sociorum in novas arcas: ejus Translationis causa, institutus in Curia Episcopali Processus est, variaque tum condita, tum producta instrumenta, partim Latine partim Italice. Ac primum die quinta mensis Maji MDCLVII, ex parte Antonii Faresii Syndici, Francisci Paschæ, Notarii Dominicæ de Matthæis, Marci Antonii Pepini, et Simonis Alvini, Electorum; nec non Andree Falconis et Agnelli Coci, Magistrorum Oeconomorum, Capellæ Sanctorum Corporum in ecclesia Collegiata S. Hypolisti, Atrepaldensis oppidi, narrata elevatione sacrorum assium et depositione in capsellas lignas præmemoratas, facta anno MDXXXIV; propositum Curia Episcopali fuit, quod præfatus Syndicus ceteraque comparentes optarent ipsa transponere in capsas plumbeas decentiores.

*inspectisque
ipso in loco
capsulis lig-
neis undecim,*

B quo petitur
facultas trans-
ponendi Cor-
pora sancta,

ex lignis
capsulis
in plumbeas
novas,

8 His auditis, Illustrissimus D. Justinianus (uti narrat instrumentum post rem factam conditum XVI Septembbris ejusdem anni MDCLVII, sed i Indictionis noniter inchoata) D. Justinianus, inquam, ad augendum divinum cultum et populi devotionem, et præcipue ad preces Magnif. Michaelis Guarracini, olim regentis officium Regii Perceptoris hujus Provinciae, in hac Terra degentis (qui ex voto et ex speciali gratia recepta ab ipsis Sanctis, ut declaravit, euodem Illustriss. Dominum pluries atque pluries suppliciter rogavit, ut ipsa Corpora in loco decentiori ponerentur; et audita intentione ipsius Illustrissimi, depouendi ipsa Corpora in capsis plumbeis, aliquam summan pro emendo d. plumbbo obtulit) ac etiam ad preces iteratas Populi et Cleri d. Universitatis, mandavit Reverendissimo Vicario et Reverendis Theologo suo et Procuratori Fiscale, ac etiam Actuario nni, ut personaliter accederent ad præd. Terram Atripaldi, et proprie intus d. ecclesiam et capellam seu conservatorium; et, prævia diligentia informatione testium fide dignorum, recognoscerent, si vere et realiter eadem Corpora Sanctorum, sublata ex loco cryptæ S. Hypolisti, ubi jacebant in monumentis lateritiis ex altera parte musaici, essent ipsamet quæ reposita fuerant in capsulis lignis, depictis cum palmis et coronis, quæ capsulae fuerant collocatae super altari novo S. Hypolisti, ex parte dextera capellæ prædictæ, in repositorio similiter ligneo, in fronte apposita icona, cum pictura S. Hypolisti et sociorum Martyrum: prout apparebat mediante publico Instrumento, rogatu manu Notarii Julii Duardo Terræ Manicalceati.

C 11 Magnificus V. I. D. Joannes Antonius de Roggeriis, terræ Atripaldi ætatis annorum LXXIV in circa, i Testis, summarie productus, et ejus medio juramento interrogatus, et examinatus super præsenti informatione..... ad opportunas interrogations sibi factas, respondit de inventione, translatione et repositione prædictis, quia seit, quia vidit, adivit, et interfuit: *otque insuper addidit: prædicta Nomina Sanctorum Martyrum sic fuisse ipsis Capsellis lignis inscripta, quemadmodum antea legabantur scripta supra gradus prædicti Subcorporis, sed corrupta sunt, dum ipse ascensus dictorum gradum innovabator. Et quia, inquit, idem Testis, prædictæ capsulæ lignæ quotidie consumuntur; Magnificus D. Perceptor Provinciæ, Michael Guarracinus, in hac Terra commorans; propter multas gratias, quas confitetur receperisse per intercessionem dd. Sanctorum; decrevit propriis sumptibus facendas curare arcenas plumbeas, in quibus eorum Reliquiæ collocentur (id quod faciet ad majorem venerationem ipsorum gloriosorum Martyrum) ac deinde reponantur in loco decentiori, quam sit Subcorpus ecclesiae. Id quod etiam ego probo et laudo; quia sic multo melius sacra istæ pignora servabuntur. Testis II Magnif. Constantinus Gifonellus, Terræ Atripaldi, annorum LIV in circa..... et Testis III Magnif. Joseph Cinnamus, Atripaldi, annorum LXIV in circa..... Eadem omnia affirmarunt, eodemque modo ae*

*Et Processus
anno 1647 in-
stitutus,*

*ex lignis
capsulis
in plumbeas
novas,*

*quorum veri-
tate coram
Vicario proba-
ta,*

*e! auditis
desuper tribus
juratis,
F*

A ac fere iisdem verbis; subscriptione nominis sui firmando depositiones, quos ex ipsorum ore acceptas scripsero, ac deinde subsignaverat Maxentius de Rogeris Actuarius.....

12 Causa sic verificata, et facta de ipso actu relatione eidem Illustrissimo D. Justiniano, fuit itemum ordinatum eisdem Vicario, Theologo, Procuratori Fiscali, et Actuario; ut denuo accederent ad locum praedictum; et cum effectu praedicta corpora Sanctorum Hypoliti, Crescentii, et aliorum novem in capsis plumbeis reponerent; et in loco quam possent decentiori, intus dictam capellam et conservatorium, collocarent. Quæ intervenientibus supradictis Reverendis de Collegio, et Magnificis de Regimine, ac Magistris et Economis præd. venerabilis Capellæ, cum Magnifice V. I. D. Julio Cæsare de Aponte Neapolitano, ad præseus Gubernatore d. Terræ, et multis aliis personis dignioribus et spectabilibus, fuerunt collocata in decem capsulis plumbeis; in singulis capsulis corpus unum; incipiendo a corpore S. Hypoliti, quod sine Capite collocatum est in capsula una; in alia corpus S. Crescentii; in singulis singula corpora sanctorum Martyrum ignoti nominis. Et in eorumdem præsentia capsulae singulæ fuerunt clausæ et sigillatae, per Josephum Russo, magistrum hujus operis.

13 Quibus omnibus sic completis, idem Reverendiss. D. Vicarius, concertatis de loco decentiori cum iisdem Reverendis Theologo, Procuratore fisci, Actuario de Collegio, et cunctis omnibus, judicavit, et mandavit, et cum effectu collocari fecit super monumentum marmoreum, in quo servatur corpus S. Sabini: quod monumentum situm est in capite cryptæ antique, ad directum dicti operis musaici, ubi manebant ex altera parte, ut supra dictum est, Corpora; et ut præsens est, ex altera parte conservatur corpus S. Romoli Levitæ, similiter in monumento marmoreo; et subtus dictum monumentum sunt alia corpora Sanctorum. In quo capite cryptæ, ubi situm est monumentum S. Sabini, scilicet ex parte superiori, connexa adhuc appetat imago Salvatoris depicta. Quæ quidem capsulae plumbeæ collocatae sunt; videlicet, in primo ordine inferiori capsulae quatuor; supra quas in secundo, capsulae tres, in quarum prima ex parte Evangelii sunt illa duo corpora, et in medio corpus S. Crescentii; et super easdem in tertio ordine, capsulae duæ; et demum in supremo loco, capsula una, cum corpore S. Hypoliti, cum insignibus hinc inde coronarum et palmarum in laminis plumbeis pictis, et super capsulam S. Hypoliti collocata Cruce.

14 Et absolutis omnibus collocare fecit cancellatam ferream ante ipsas capsulas, ad conservationem et majorem devotionem d. Sanctorum, mandans quam diligentius et decentius conservari et venerari, ad maiorem Dei gloriam, ipsorum Sanctorum honorem, et Populi devotionem. In quo actu collocationis, ex Cleri et Populi devotione, cum luminibus accensis, fuit cantatum Te Deum laudamus, et fueront pulsatae campanæ ipsius Collegiatæ ecclesiae et aliarum ecclesiarum; cum magna solennitate, Deo gratias agendo, et cum omnibus aliis solennitatibus requisitis, in similibus servari consuetis. De quibus omnibus sic peractis, prænarratis, et declaratis, dicti Reverendi præfati Collegii, nec non de Regimine d. Universitatis ac prænominati Economi sive Guberoatores d. Conservatorii statim requisierunt nos etc. ut de prædictis omnibus publicum confidere deberemus Instrumentum etc. Unde ad futuram rei memoriam etc. præsentibus opportunis etc.

15 Hactenus Instrumentum, factum. In Dei nomine, die xvi Septembri primæ Indictionis, ut su- Maji T. VII

pra dictum MDCXLVII, Atripaldi ad preces et requisitionis instantiam, Judici Notario et Testibus factas pro parte Reverendiss. Archipresbyteri D. Simonis de Ciutiis S. T. D. R. Primicerii D. Francisci Antonii de Rogeris; R. D. Alexandri de Alvino, S. T. D. R. D. Scipionis de Sanctis, R. D. Francisci Pepino, R. D. Antonii Partiale S. T. D. R. D. Joseph Ciccone, R. D. Dominici Gifonello, R. D. Marci Matthæi Menatti, R. D. Joannis Angeli Gifonello, Canonicorum Rever. Collegii d. Terræ; nec non Magnificorum, Francisci qu. Felicis de Masi Syndici, Thomæ de Rogeris qu. Doctoris Pomponii, Joannis Angeli Fremante, Hieronymi Botteglieri, et Joseph Mascia, Electorum d. Universitatis; ac etiam Andreae Falcone, Simonis de Alvino et Agnelli Coci, Magistrorum et Gubernatorum venerabilis Capella seu Conservatorii sanctorum Corporum subtus Collegiatam ecclesiam S. Hypoliti præfatæ Terræ, sicut in capite ipsius Instrumenti omnes notantur. Accedit ipsius Vicarii Episcopalis de prædictis omnibus authenticum testimonium, Datum in Episcopali Palatio Avellini, die xx Septembri anni prænotati; cum fide publica de qualitate Archipresbyteri, Primicerii, et Canonicorum prænominatorum: cui post præfatum Vicarium nomina sua subscribunt, Ferdinandus Saccardus Procurator Fiscalis, Fr. Hyacinthus Hispanus S. T. Magister Ordinis Prædicatorum Theologus Episcopalis, et Maxentius de Rogeris Actuarius.

16 Porro cum S. Crescentio ac Sociis ejus decem nullus peculius honor habeatur per annum, distinctus a cultu S. Hypoliti; neque dies proprius hactenus ipsis inveniatur assignatus, recte eos videatur sub unius diei nota composuisse in titulo. Quod attinet ad miraculum scaturientis in crypta jam dicta liquoris; id licet ex dictis ix Februario ad SS. Sabinum et Ronulum proprie pertinere videatur; tamen in describendis gratis, isto liquore mediante relatis, pluries indifferenter attributur omnibus: quapropter haud incongrue etiam hoc loco ille referentur ex Andrea Falcone, aptius alias collaudæ ad dictum diem ix Februarii.

GRATIÆ RECEPTE per liquorem a Sanctis emanatim Ex Instrumentis Atripaldensibus.

F idem facimus plenam et indubitataam, etiam cum juramento more Religiosorum, nos D. Marcus de Ciutiis, Presbyter Sacerdos Atripaldi, cuicunque præsentes lecturo; quomodo accedens ad visitandum Agnellum Perillo, id d. Terra infirmum, depositum a medicis, et omni mundani remediī spe destitutum, atque ægre respirantem, quæsivi equid mali sentire? Respondit ille, voce submissa: Sentio tamquam glaciem supra stomachum, quo suffocor, nec retineo cibum. Subjunxi, ut vera cum fide se commendaret gloriis corporibus Sanctorum: quodque volebam impendere ipsi aliquid ex manna, ab ipsis scaturiente. Ad quod ille: Libenter id accepto. Quæsivi ergo illud, et affectum male locum modice inungens, vidi subito relevari cœrum, atque clamare: Bonum mihi: pone, pone satis: quia sanus sum, ad honorem meorum gloriis Sanctorum. Itaque fuit: nam in momento recessit a stomacho illa quasi glacies et sanus mansit. Quapropter in futuram ac perpetuam memoriam, præsentes mea manu firmavi Atripaldi xx Novembri MDCXXXVIII. Ego D. Marcus de Ciutiis confirmo ut supra. Ego D. Sabinus de Matthæis testis sum. Ego D. Franciscus Mascia testis sum.

2 Fit plena et indubitata fides, etiam cum jura-

67 meato,

de mandato
Episcopi
Avellini.

idem Vicarius
ipsa corpora
transponit:

et transpo-
sita collocat
supra monu-
mentum S.
Sabini,

conditurque
de re tota
instrumen-
tum.

avl ipse VI-
carius atte-
statur 20
Sept.

E

Socii S. Hy-
politi cur
eidem hic
juncti?

F
Liquore illo
inunctus
moribundus
subito con-
valescit,

*eodem gu-
stato statim
sanatur puer
depositus a
medicis,*

A mento, cuicumque opus habituro hasce videre, quomodo cumque sibi praesentatas, per me Doctorem Joannem Jacobum Cerqua, Terræ Atripaldæ; qualiter infirmum habens Franciscum Cerqua, unicum filium meum septennem, per spatium dierum quadraginta septem, ex febri maligna morboque contagioso in gutture, ita ut octodecim diebus jacuerit elinguis, inflamatam habens gulam, et os plenum malo atque emarcidum; devote recurri ad gloria corpora Sanctorum, scilicet SS. Sabini, Hypolisti et Romuli, et alia corpora sanctorum Martyrum Terræ præd. quæ servantur intra Collegiatam ecclesiam S. Hypolisti Terræ præd. rogavique Rev. D. Leonardum Tinum Sacerdotem, ut suas apud ipsos preces pro filio interponeret. Hic autem in meam dominum veniens, et eum devotione ac fide pro illo orans, dedit eidem guttulam mannae e sanctis Corporibus scaturientis: statimque ut eo unxit guttur infirmi, miraculose sanatus est, mediante gratia ipsorum Sanctorum, coram multis praesentibus. In quorum fidem, ad futuram rei memoriam, praesentes propria manu scripsi, Atripalda x Decembbris MDCXXXVII. Idem qui supra Jo. Jacobus Cerquia manu propria.

B *Testes autem se subscribunt.* Vincentius Partiale, Cæsar Menati, Lucas de Sanctis.

*Item Custos
Cryptæ, ad-
moto sibi
frusto late-
ris sumpti
ex veteri
monumento
Sanctorum:*

C 3 Facimus plenam et indubitatam fidem, etiam cum juramento more Religiosorum, nos D. Savinus de Angionis, Canonicus et Sacrista major Collegiatæ ecclesiae S. Hypolisti Atripaldæ, cuicumque interesse habenti; qualiter multis annis oppressus gravissima infirmitate oppiliti gravatique lienis, nihil juvantibus syrups, medicinis, pillulis, unctionibus, et remedii quibuscumque, tandem recurri ad devotionem erga gloria corpora Sanctorum Terræ præd. sumpsique frustulum cocti lateris unius, ex iis qui ex eorum tumulis sunt extracti, applicando ipsum cum fide lieni: ipsoque instanti sanatus sum, non obstante frigore ipsius lateris, quod potius nocere mihi debuisse: qua propter etiam miraculosam eam gratiam fuisse censui, atque ad futuram et perpetuam rei memoriam et gloriam prædd. gloriosorum Sanctorum, praesentes mea manu firmavi. Atripalda iv Januarii MDCXXXVIII. Ego D. Sabinus de Angionis, Canonicus et Sacrista major, fidem facio, atque dico, quod prædictus later, tinctus fuerit manna, quando ipsum applicavi malo, et subito convalesci: *Testes pariter subscripti* Petrus Barzellona, Carolus Torelli, Cl. Carolus Falcone.

*puero restitu-
itur pes incur-
vus simili in-
cisione.*

C 4 Fit plena et indubitata fides, etiam cum juramento, per me Sabinum Farese de Atripalda, ei ad quem praesentes spectabunt, quomodo cum esse pede mancus, cuius pars anterior retrorsum flexa sic erat ut alterum pedem contingere; cum eum unxisset mater mea liquore, manante ex corpore S. Sabini Episcopi, cum efficaci devotione; rediit ad suam rectitudinem pes, sanusque et similis alteri est redditus, qualem etiam nunc habeo. Et in fidem atque ad gloriam ipsorum Sanctorum, nec non ad perpetuam memoriam, firmavi praesentes propria mea manu. Atripalda x Januarii MDCXXXVIII. *Attestantibus et nomina subscriptibus*, Bartholomæo de Luc, Cl. Franciscu Antonio Torelli, Francisco Antonio de Acumando.

*alterius quo-
que excutien-
tes oculi.*

C 5 Fit plena et indubitata fides, etiam cum juramento, ei quemcumque hæc spectabant, per me Natalem de Alvino de Atripalda, quod cum maximos catarrhus descendisset in oculos filii mei Hypolisti; dimissis remediis aliis, quæ parum aut nihil profuerant; recurri ad gloria corpora Sanctorum cum fide vera, ne filius iste meus cæcus maneret; ipsumque inungi feci manna, scaturiente de gloriose corpore S. Sabini Episcopi: et subito fuit miraculose sanatus. Itaque ad laudem et gloriam Dei ac prædd.

Sanctorum, atque ad futuram et perpetuam memoriam scribi feci praesentes: et, quia litteras ignoro, signavi formato manu propria Crucis signo. Atripalda ii Januarii MDCXXXVIII. Signum + propriæ manus mei prædicti Natalis scribere nescientis. *Subtus vero*, Ego Franciscus Pasca, Vincentius Partiale, Jordanis Mariconda, *Testes*.

D 6 Facimus plenam et indubitatam fidem, etiam cum juramento, nos D. Salvator Julianus Presbyter Sacerdos de Atripalda, ei quem praesentes attinebunt, quod intelligens in domo Joannis Petri de Castello, aurifabri d. Terræ magnum esse luctum, propter filium ejus nomine Antonium moribundum, depositum a medicis et extra spem humani remedii constitutum; illoc me contuli, patrem ac matrem consolaturus; eosque interrogavi, an gratum haberent, si eis portarem manna scaturiens ex corpore S. Sabini Episcopi; futurum pollicens, ut ipsis fidem adlibentibus, puer convalesceret. Cum vero annoissent: ivi ego: et d. manna inuncto pueri gutture, cum etiam pauxillum ori ejus instillassem, subito et miraculose sanari vidiimus. In gratiarum vero actionem parentes eum appenderunt ad panem et oleum, in Capella sive Subcorpore sanctorum Corporum, ad honorem ipsorum gloriosorum Sanctorum, atque ad futuram et perpetuam memoriam praesentes propria mea manu signavi. Atripalda die i Februarii MDCXXXVIII: *pariterque signarunt*, Thomas Roggerii, Franciscus Pasca, Andreas Falcone.

E 7 Fit plena et indubitata fides per me subscriptum Rinaldum Gentilem de Caserta, musicum, conjugatum Atripalda, etiam cum juramento, quomodo nocte quadam dormienti unico filio meo Horatio Gentili supervenit occultum rheuma, sic ut lividus totus atque ore spomans, parum abasset quin spiritum exhalaret. Ad clamores autem Catharinæ Julianæ uxoris meæ, matris ipsius pueri, accurrit D. Salvator Julianus, multaque cum devotione ipsi dedit manna S. Sabini Episcopi: subitoque convaluit tam perfecte, ac si numquam malo tam fredo laborasset. In quorum fidem ad honorem prædicti Sancti praesentes propria manu scripsi. Atripalda xx Februarii MDCXXXVIII. *Cum quo etiam nomina sua subscribunt*, Marcus Matthæus Mennati, et Andreas Falcone. *Ipsis autem septem autographis, tamquam veris, fidem singillatim faciens* Notarius Vincentius Pepino de Atripalda, inquit, hic me subscripsi et signavi sic rogatus, *nullo expresso anno vel die*.

*el moribundo
serratur vita:*

*item jam suffo-
cando per ca-
tarrum.*

F 8 Fit plena et indubitata fides, per me subscriptum Joannem Donatum Casarum, de civitate Cavensi, commorantem Atripalda, cum officina panorum, laneorum, sericorum, ac linearum, cuicunque haec attinebunt vel quomodocumque exhibebuntur; quod infirmatus, ideoque purgatus, delatus fui ad dominum meam in prænominata civitate; ubi adeo ineravit malum, ut experti valde medici, post varias medicinas mihi applicatas, omnino depositam haberent salutem meam. Tali in statu me inventi, nocte quadam recordatus sum devotionis sanctorum Corporum in præd. terra Atripalda: magnoque cum affectu me commendans, solumque cogitans de donandis illic ducatis bis centum, (dictu mirabile) eodem in actu correptus fui modico somno; unde experrectus mane sequenti, deprehendi consecutum me gratiam optatam: quandoquidem depulsa febri videbar nullum morbum passus, magna cum admiratione medicorum, qui mei, per gratiam cœlestem ita sanati, curam ulteriore abdicarunt. Quapropter veniens ad visitandum præd. gloria corpora Sanctorum, indignus licet, implevi votum, et quos promiseram ducatos ducentos, absque ullo onere, ibidem deposui: quos accipientes Magistri capellæ ipsorum sanctorum Corporum ad censem exposuerunt.

*Letatiter fe-
bricitans
rovet Sanctis
240 ducatos,*

*eosque im-
 trata gratia
 solvit.*

A exposuerunt. Ante autem quam sic infirmerar, pro singulari mea erga ipsos Sanctes devotione, filio cuidam meo baptizando dedi nomen Savini. Nunc vero in honorem et gloriam prædd. gloriesorum Sanctorum, atque ad futuram et perpetuam memoriam, de prædictis signavi præsens instrumentum manu mea propria, Atripaldæ, xxviii Junii MDCXLVI. Subscripterunt etiam Andreas Falcone, Carolus Torrelli, et Themas de Accommodo; post quorum signaturas additur, Fidem facio ego Not. Franciscus Antonius de Aitoro Turris Montis-fuscenli, incola in Terra Candidæ, præsentem fidem fuisse subscriptam in præsentia mei, propria manu præd. Joannis Denati Cafaro, et subscriptorum testium subscriptionibus roboratam, et fidem requisitus signavi. Ita ille verbis Latinis, sub instrumento Italice scripto, qua lingua etiam habentur instrumenta septem prænotata. Idem autem Notarius similiter Latine signavit fidem Instrumentorum, Translationem præmemoratam spectantium, ut qui, facta collocatione cum suo proprio originali protocollo, concordare copias invenerit, meliori semper salva. Sequens vero instrumentum originaliter Latinum sic exhibetur.

B 9 Cunctis, universis, et singulis, has nostras testimoniales litteras inspecturis, visuris, leaturis pariter et audituris, notum facimus, ac etiam cum juramento Religiorum more testamur, qualiter Nes D. Ludovicus Terra-lavore, Terræ Tripalldi Avellinæ diecesis, sacra et Apostolica anctoritate Notarius, annis elapsis et proprie in anno MDCXXXIV, tempore quo ab Illustriss. Dominis D. Bartholomaeo Justiniano, nostræ diecesis Ordinario; ac D. Thoma Caracciolo, tunc Cirenensi Episcopo, nunc vero Taranti Archiepiscopo, a suis lateritiis monumentis, corpora Divi Hypoliti et Sociorum ejus sublata fuerunt, causa reponendi illa in loco devotiori et veneratiori, ut ipsemet Illustriss. D. Tarentinus Archiepiscopus suis expensis fecit; dum ipsa sacra corpora sublata fuerunt, inventum fuit corpus d. Divi Hypoliti, magistri illorum omnium, totum creta involutum, quæ in majori parte erat ipsius Martyris sanguine conspersa. Nam, ut auctores illius Martyri aiunt, ipse Martyr fuit raptus et trucidatus in loco, ut patet, cretaceo: quam cretani omnes adstantes devotionis studio singulari accepterunt, præsertim ego: qui accepta aliqua parte illius, illam impertiens cum devotione et oratione prævia eidem Martyri, vino et alio pulmento infusam, quartana vel tertiana vel quatruduana febre laborantibus, continuo ipsi curabantur: et hoc multoties evenit. In quorum fidem, et ad futuram rei memoriam, me subscripsi et signavi. D. Ludovicus Terra labore confirmo, ut supra. Idem deinde similiter Latine fidem facit, qualiter honorabiles Notarii Julius Duardus, Dominicus de Matthæis, Franciscus Antonius de Aitoro, Vincentius Pepinus, de superscriptis instrumentis rogati fuerunt, risque ut talibus habenda sit et habeatur fides. Italice vero, personis aliis superius nominatis fidem faciunt xx Septembres MDCLXII. Doctor Fabritius de Matthæis Syndicus, Doctor Decius Lorenzanus, Franciscus Pasca, Jordanus Mariconda, Electi; Notarius dominicus de Matthæis Cancellarius; et sic toti libello Andrew Falconis fides authenticæ finisque imponitur, sub sigillo Universitatis Atripaldensis.

DE SS. ACIO ET ACHEOLO.

D Pag. 45 col. 2 lin. 10 post huc verba — anno MDCXXV, ibi constitut — adde — Charta foundationis istius in Capitulo Ambianensi recitata, voto et assensu omnium Senatorum istius diœcesis, proponitur tom. 2 Spicilegii Acheriani pag. 601, ubi Episcopus,

ecclesiam quamdam, quam B. Firminus Confessor, D duum primitus urbem a cultu demoniacæ servitutis erueret... in honore sancte et perpetuae Virginis fundavit; postea vero a sanctis Martyribus Aceo et Acheolo, antiquitatis tempore, sibi nomen aptavit... ab omni reditu Episcopi ministrorumque ejus liberam esse decernit, et in ea Clericos qui Canenice et regulariter Dee scrivant, deputat: altaris bona, atrii et ecclesiæ totius redditus universos et fidelium devotio quidquid eis contulerit, victui eorum integre et illibate adscribit: concedit etiam totam villam Hny, et universa ad hanc villam pertinentia. *Alia deinde beneficia addit, et Canonicis S. Acheoli, ea concedere se ait, Tum etiam Ingilranus Comes Ambianensis et Advocatus Bothuensis... de molendinis Bothuensibus singulis mensibus sextarios quatuor de tritico, mense illius ecclesie SS. Marie et sanctorum Martyrum Acii et Acheoli in perpetuum tradit; uti etiam Eustachius Vicecomes Ambianensis, de redditu sextarii sui in Ambianica civitate sextarios duos, omni mense Porro nomen Acheoli, vulgo Achenl redditur, teste Peyroneto in Onomastico Sancto Gallico-Latino.*

E

DE S. FLORINA V.

P pag. 48 num. 5 lin. 4, potuisset: adde — nisi punctum unum ex Onomastico Sancto Peyroneti, scilicet quod S. Florina habet ecclesiam et monasterium Ordinis Fontis Ebraldi in Arvernia inferiori, quod ab ejus nomine vocatur Sainte Florine.

NOT. 21
*Ecclesia apud
Arvernos,*

Ibid. post num. 5 adde — 6 P. Joannes Columbi etc. ex Append. pag. 755 et lin. 18 post S. Cannati — adde — S. Xenati, forte Renati; S. Cleri, forte Clari, S. Foræ, forte Faræ seu Burgundophoræ; S. Tutaëlis: de quibus cum optarem aliounde discere, suggessit Claudius Castellanus, S. Theofredum, esse eum, qui vulgo Saint Chafre, dicitur, Abbatem Calmiacensem, et Martyrem xviii Novembris commemorandum; et S. Cannatum esse Episcopum Massiliensem, qui a suis colitur xv Octobris. Cujus autem causa etc.

Ad tempus etc.

DE S. BLANDINO.

P pag. 50 col. 2 adde — Sed D. Claudius Castellanus, Metropolitanus Parisiis ecclesiae Canonicus, et minutissimarum etiam rerum quæ Sanctos spectant solertissimus indulgator, scripsit mihi sub fine anni MDCLXXXIII, quod per istius anni menses autumnales, per Meldensem transiens diæsim, et Cellam veniens prope Faræ monasterium, Benedicinorum Auglorum Prioratum, invenerit post altare elevatam capsam S. Blandini, ejus cuius hodie festum. Sed et in ipsum Faræ-monasterium veniens post biennium Octobri mense idem Canonicus, inter Sanctorum ejus loci Reliquias, sibi ad spectandum oblatas ab Abbatissa, quasdam etiam S. Blandini notavit.

NOT. 25

Pug. 60 De S. Amatore Episc. Annos. o Alisa, vulgo Allize, vel potius Alise (sic enim nunc pronuntiari me monet Claudius Castellanus, licet prius habebat topographica Atlantis Plaviani tabula) oppidum etiamnum etc.

DE S. ORIENTIO EP.

P pag. 61 num. 1 lin 3 adde, vulgo Auch vel Aux, est Metropolis etc. — num. 2 lin. 3 lege — Oratorio S. Orientius vel potius ecclesia (justæ enim magnitudinis esse testatur, qui anno MDCLXIX, ipsam ingressus est Claudius Castellanus) quæ postmodum tradita fuit monachis Crucigeris, etc.

NOT. 26
*Ecclesia Ca-
non. Regul.
Ambians.*

Pag. 62 num. 6 adde — Vercor profecto ego, ne sola

*Creta adha-
reens ossibus
s Hypolisti,*

*et anno 1634
separata,*

*putes a febri-
bus liberat.*

NOT. 23

*aut ammno
aliquis Oscæ
vixisse.*

A sola affinitas nominum inter Oscam et Auscium, toti isti commento occasionem Hispanis dederit; et Oscanos, cum nullas alicujus S. Orientii, neque patris neque filii Reliquias invenirent, suspicatos esse, istum Ausciorum Episcopum, apud se natum fuisse; itaque ex Gallia postulavisse, quod optabant tenere.

DE S. AFRICANO EPISC.

NOT. 27
*Nomen vulgo
Sainte Frique.*

Pag. 71 col. 2 adde — 36 Post hæc omnia monet me Claudius Castellanus, Africani nomen a Francis Afrique promuntiari; imo a pluribus terminatione semina scribi, Sainte Frique; quemadmodum populus vulgo etiam solet, eodem feminino Sainte proposito, efferre nomina alias virilia, Cornille, Melaine, Souleine, id est, Cornelii, Melanii, Solennis, etc. Quod idem apud Bettgas Teutonizantes valere novimus, qui quoties ex vicinia Francorum isto Latino Francico adjectiva utuntur, si nomen Sancti inchoatur a consonante, adhibent terminationem femininam, Sinte Peeter, Sinte Pawwels. Neque hoc adea mirum videri debet, inquit Castellanus, cum Romæ etiam ipsi masculina nomini terminationem femininam quandoque adjungat vulgus; ut cum dicit,

B Sancta Sitronina pro San-Saturnino; Sant-Apazara pro Santo Abba-Cyro. Quin etiam numerum singularem quandoque idem vulgus, supponit pro plurali; ut cum ecclesiu SS. Innocentium Parisiis, nominatnr Saint Innocent; S. Geminorum Lingonibus, Saint-Geome; SS. Angelorum, et SS. Apostolorum Romæ, Sant-Angelo, Sant-Apostolo. Est etiam in Francia nobilis quædam familia cui Sainte-Frique nomen est.

DE S. MARCULFO AB.

NOT. 28
*Meduntæ an.
1451 inspec-
ctum ab Epi-
scopo Caput
et ossa quæ-
dam.*

Pag. 72 num. 2 lin. 4 — proficisci solent, adde — itinere leneatum quinque, quibus distat locis, tantumdem fere Lauduno etiam dissitus.

Pag. 72 post num. 4 adde — 5 Eodem quo hæc edebamus anno MDCLXXX, edita etiam Parisiis fuit Pars 2 Seculi IV Benedictini, ex qua didicimus, quod de veritate Translationis Corbinianæ seu Corbinacum, non obstantibus ea de re litteris Caroli Simplicis, alisque monumentis, post Vitam datis ex Guilielmi Marlotti Remensi Historia, certatum ante annos quinquaginta fuerit inter Meduntenses et Corbiniacenses; quando Simon Farulfus Decanus et Officialis Meduntensis, libello de vita S. Marculfi Parisiis edito, sub unum 1633, protulit litteras, primum Petri Carnutensis Episcopi, anno MCCCCI datas: quibus testatur Autistes, se Reliquias et ossa gloriose S. Marculfi, existentes in veteri et antiqua capsâ, in unam argento circumdatam et noviter fabricatam transstulisse; atque Sanctorum discipulorum ejus Domardi et Cariulfi (quorum cultui proprium aliquem diem assignatum needum compéri) ex alia item in aliam. Deinde idem Auctor alias litteras recitat Philippi Haraldi Carnotensis Episcopi, a quo earundem Reliquiarum visitatio facta est anno Domini MDXIII; quas quidem Reliquias, cum præfatus Reverendus Pater pannis lineis involutas, apte et decenter compositas inventisset, eas intactas reliquit etc. contestatus, ait Farulfus, Meduntenses posse gloriari, possessione Capitis et multorum Ossium S. Marculfi.

*creduntur s.
Marculfi esse;*

*econtra Mabi-
lio pulat,*

duntenses, cessante a Normannis metu et repertis D SS. Domardi et Cariulfi Corporibus, restaurare pristinum apud se S. Marculfi cultum; et composita in ejus nomen capsâ tertio, istic recondidisse unius illorum Caput et quædam utriusque ossa, ad faciendam speciem trium corporum? Evidem nolim cuiquam præjudicare, maxime cum Farulfi libellum non viderim; Mabilonis tamen fidei, omnia notissima tantum tribuo, ut ausim osseverare, neutrum ex prænominaatis Carnutensibus duobus Episcopis, post plura secula ab incursione Normannica capsas jam vetustate marcidas scrutatis, sollicitum fuisse, ut adhibitis chirurgis ac medicis anatomices peritis dijudicaret, uniusne et eisdem corporis istuc omnia ossa essent, quæ in capsâ S. Marculfi dicta detinebantur; utque exploratis duabus aliis capsis disceret, an his non deessent pleraque eorum quæ in prima repererant ossium. Si mediæ ætatis mores consideravimus, et quam non magno sibi scrupulo multi tunc ducerent alias pro aliis Reliquias substituere (nolo enim deterius aliquid de Meduntensibus suspicari) dicemus, debuisse eos, qui scire poterant, quanta sub auctoritate et possessionis antiquæ certitudine corpus S. Marculfi honoraretur Corbiniaci, ut minimen dubitare de nomenclatura eorum quas reperiebant Meduntæ, nisi vel in ipsa antiquiori capsâ, vel saltem in monasticis longissimæ ætatis tabulis notatum invenerint, Caput et ossa multa S. Marculfi, inibi fuisse collata, anno aliquo ante Normannicas incursiones, aut post eas reuecta Corbiniaci, certo auctore certaque fide. Tale autem quidpam repertum fuisse, non tacuisset, si vere asserere potuisset Farulphus: tacuisse tamen creditus Mabiloni, summam argumentorum ejus colligere se dicenti.

7 Quibus e contrario documentis veritatem suar possessionis Corbiniacenses firment, videbimus post prænotata sancti viri Acta, ubi ex editione Mabilonis dabimus Miracula B. Marculfi Confessoris, modernis temporibus facta, seu Delationem corporis ejus per varia loca in subventionem ejus ecclesiæ, prout ab Auctore seculi XII conscripta sunt, præmisso sermone encyclopedico, erutaque ex codice MS. qui olim fuit monasterii Laudunensis, ad cuius calcem sic scriptum legebatur: Anno Domini MCCCLXXXIV, Domina Egila de Berteree, quondam nata in villa S. Hilarii, ante fores istius ecclesiæ situata, dedit librum istum cum quadam Agenda (id est Missa anniversaria mortuali, ut videre est in Glossario Cangii) Conventui ecclesiæ B. Vincentii Laudunensis. Idem autem Miraculorum libellus extat, Mabilione teste, in Codice Victorino, continente Vitam ipsius Sancti (eam scilicet quam primo loco damus) estque is Codex annorum quadrigenitorum: Ex quo intelligitur, inquit idem Mabilio, eam tum fuisse persuasionem, sacrum corpus Corbiniaci servatum, esse S. Marculfi Abbatis Nantis, non alterius.

Pag. 73 Ann. b sic lege — Nantus, vulgo Nant, pluribus locis commune nomen, quippe quod Britannica lingua significat Rivum: Constantiam autem urbem præterfluit amnis, Seule dictus in tabulis, et sesquileuca ab inde Heronem recipit, atque post alteram sesquileucam miscetur Oceano. An autem ad horum alterutrum, et ubi situs hic locus sit, docebunt incolæ: nec enim ejusmodi nomen nunc exprimit tabulæ. Castellanus indicat adhuc esse nobilim familiaris in Francia, quæ ab isto vel alio Nanto nomen ferat.

Pag. 81 n. 3 lin. 4, a fine, Indictione XI — t. — viii et n. 4. lin. 1 — DCCLXXVI — l. — DCCLXXV — atque in Margine — anno 905.

Pag. 81 n. 4 adde — Mabilio ejusdem diplomatis contextum expendens, perquam rationabiliter ex eo concludit, aliquot annis prius quam istud conderetur, puta sub annum DECCXCVIII, factam fuisse prædictam Translationem.

E
videri ca esse
ex corporibus
discipulorum
sumpta,

Corbiniacen-
sibus longe
antiquorem
possessionem
præfacentibus,

cum libello
miraculorum
an. 1384
scriptorum.
F

A N. 6 adde — *Eamdem porro Donationem confirmavit Lotharius Rex, Caroli nepos; cuius diploma autographum, uti et Superius Caroli, hactenus in Archivo Remigiano servari, testatur Mabilio.*

*et jam inde
ab an. 1114,*

Post num. 10 adde — *u Istius porro Regia prærogativæ curandarum strumarum locupletissimum testem, allegot Mabilio Guilielnum Novigenti Abbatem, anno MCVI vita functum, lib. I de Pignoribus Sanctorum cap. 1 sic loquentem. Quid? quod Dominum nostrum Ludovicum Regem (Crassum scilicet, anno MCVIII regnare exorsum) consuetudinario uti videmus prodigo? Hos plane, qui serphas circa jugulum aut uspiam in corpore patinetur, ad tactum illius, superaddito Crucis signo catervatim, me ei cohærente et etiam prohibente, coocurrere : quos tamen ille, ingenita liberalitate, serea ad se manu obunans, humillime consignabat. Cujus gloriam miraculi cum pater ejus Philippus, eo nomine primus, alacriter exercret, nescio quibus incidentibus culpis amisit.*

*consueto ri-
tu exercere,*

B 12 Quo autem ritu Francorum Reges, secundo xv, ad ejusmodi curationes se arcingerent, docet apud præloudatum diligentissimum Mabilionem Stephanus de Contio, Corbeiensis Monachus, in libello qui tunc scriptus extat de Regibus Francorum, ita loquens : Postquam Rex audivit Missam, affertur ante eum vas aquæ plenum. Statim tunc facit orationem suam ante altare, et postea manu dextera tangit infirmitatem, et lavat in dicta aqua. Infirmi vero, accipientes de dicta aqua, et potantes per novem dies jejuni cum devotione, sine alia medicina omnino sanantur. Et est rei veritas, quod innumerabiles sic de dicta infirmitate fueront sanati per plures Reges Franciæ. Addit Mabilio : Nunc id, solo Regie, dexteræ contactu, adhibitis solennibus verbis (*Rex te tangit, Dens te sanet*) post Communione sacram præstari solet a Francorum Regibus : qui ejus rei causa, statim a sua quisque inauguratione, Corbiniacum adire solent ad corpus S. Marculfi, quem hujus gratiæ sequestrum habent ac suscipiunt. Rem describit Oudardus in suo libelle, ubi hunc morem, a S. Ludovico ad Ludovicum Justum, continua fere serie deducit. Testis sum ego in multis, *inquit Mabilio*, anno MCLIV, Christianissimum Regem nostrum Ludovicum Magnum, postridie sacre Unctionis suæ, accessisse ad templum S. Remigii; in quo tunc, ob bellerum tempestates, corpus S. Marculfi repositum erat : ibidemque audita Missa, quæ per novenos dies continuata est, et Eucharistia percepera, merbo scropharum affectos contigisse.

*Translata
in aliam
capsam ossa
an. 1229,*

C 13 Idem Mabilio vidisse se ait Privilgium, Leonis Papæ IX autographum, Hierimuro Abboti S. Remigii concessum, in grutam Monasterii Corbiniacensis, quod corpore B. Marculfi nebilitatur; datum iii Nonas Octobris, anno Leonis IX Papæ primo, Indict. m, utique a Septembri inchoata, hoc est anno Christi MCLIX, quando ipse fuit xii Februarii consecratus, non autem anno M. Deinde (ut taceam de circumgestatione corporis anno MCI, ad relevandum afflictum monasterii statum, de qua agit præmemoratus et mox infra dandus libellus) anno MCCXXIX Dominica ante Ascensionem Domini, id est xx Maii, translatum fuit corpus sancti Confessoris Marculfi Abbatis, a venerabili patre Anselmo Landunensi Episcopo, et repositum in capsula argentea; præsentibus, Petro S. Remigii Reueusis, Guilielmo S. Michaelis in Tarascha, Adam S. Bassoli Abbatibus, Thoma existente Priore Corbiniaci, ut ex veteri ipsius monasterii charta scribit Mabilio; qui deinde addit : Caput sacrum serinio peculiari tum inclusum est. Tres autem alias invenio, *inquit idem*, ejusdem Corporis in alias thecas translationes : unam a Roberto Landunensi Antistite factam anno MCCXCV, Dominica post festum S. Remigii in mense

Octobri, id est die ii; alteram anno MCCCLU, Feria D tertia post festum Ascensionis, id est xxii Maii; 1352 et tertiam anno MCCCLXXVIII more Gallicano, die De- 1479. minica, mensis Januarii die xvii, id est anno nostro MCCCLXXIX, per Dominicum Tussanum Dionysiensem, Archiepiscopi Remensis Petri de la Val, tunc forte ob regiam indignationem absentis, Vicarium, nt existimo. Alia prætereo ejusdem possessionis monu- menta, *inquit Mabilio*, quæ apud Oudardum legere licet. Ac denique concludens, subjungit ; S. Marculfi corpus hactenus possident Corbiniacenses nostri, præter caput, quod furto sublatum est Patrum no- strorum memoria. *Quis scit, an non relatum Mediu- tam, ut ipsum sit, de quo pro anno MDCXII testem alle- get Farulfus Philippum Heraldum Carnutensem Epi- scopum.*

MIRACULA.

Circa annum MLXXV Corbiniaci patrata,

Auctore coævo, ex sec. 4 Benedict. parte 2:

Venerandi Patres ac dilecti Fratres, quos in domo sua Deus habitare facit unanimis, exhortationis nostræ alloquia, imo divinæ virtutis insignia, beati Marculfi meritis ostensa, vestrae benigne percipiunt aures. Salomone testante, imo Spiritu sancto Salomonis ore loquente, didicimus, quia gloria Regum, celare verbum; gloria vero Dei, investigare sermonem a. Quapropter, dilectissimi, vestra dilectio no- verit, nos investigasse quædam operum Salvatoris nostri Dei. quæ pater ejus per naturam, noster vero per gratiam, usque modo operatur, et idem Filius operari cum Patre non desinit. Igitur fidelis ac boni testimonii viri relatu comperimus, quod ad gloriam Dei Sanctorumque ejus honorem litteris tradere studuimus.

2 Nocte sequente diem Annuntiationis Dominicæ, in ecclesia, in qua B. Marculfus requiescit corpore, talam virtutem Deum credimus operatum esse. En- dem namque nocte jam mediante, extineto in ecclesiæ lucernæ lumine, solitæ noctis redierunt tenebræ. Æditus denique a somno excitatus, ut circumspexit ac sensit luce visibili basilicam carere; relicto stratu, dormitorium et coquinam Fratrum vni- tenuit adire; quatenus ibi candela succensa, lucem redderet domui sanctæ. Sed et in dormitorio lucernam, et in ipsa etiam coquina prunas reperit extin- ctas; non fortuita, sed (ut remur) ut manifestaren- tur Dei opera. Quid ergo idem æditus ageret igno- rabat. Tandem nimia mortæ attonitus, [in] ora- torium redit, ibique prostratus coram altari diu tiece orationi inenbuit; supplicans divine majestati, ut meritis Sancti sui ibide quiescentis, in hac op- portunitate succurreret ei, ne scilicet lumen decesset Fratribus, Matutinalem synaxim proxime canta- turis. Nec distulit Omnipotens exandire et auribus percipere lacrymas pauperis, ad se in afflictione clau- mitantis. Nam affectus tristitia, sessus etiam ora- tione ipsa, dum Elbertus (sic enim vocatur præfa- tus æditus) dum, inquam, stratus sui repetiisset spatiola, tunc quoque lacrymatur: et sibi omnino reputans, quasi sui negligentia luce careret ecclesias; Dei nutu respectus circumspexit, totamque basili- cam celesti luce clarescere vidit. Repente gau- dio gavisus magno, lucernam paulo ante extinctam adiit, eamque clarissime ardenter reperit. Mox etiam lacrymis tristitiae gaudii lacrymas superfun- dens, Deo et B. Marculfo præconiorum jubiles re- tulit, sive securior dormitu ivit. Mane autem discusso noctis peplo, dieque radiaate sereno, Fra- tres

Lampas ex-
tincta,

F ad preces
aditum, ea
causa mor-
sti, divinitus
reaccenditur,

- A** tres loci, Monachos videlicet beatissimi Remigii, accersivit; eisque (me præsente b qui hæc scripsi) rem gestam pandit, contestans Dei virtutem Sanctorumque ejus auctoritatem, omnia, quæ aiebat, quæque huic pitaciolo decrevimus inserenda, sic haberi.
- 3 Adhuc autem, sub hæc nostra æromaosa ætate, non dispar omnipotens Deus miraculum in eadem ecclesia ostendit: at quoniam Electum suum inefabiliter glorificatum habebat in cœlis, non minus ad capacitatem mortalium mirificare dignaretur in terris. Nam illius infirmitatis sanandæ (qnam regium morbum c vocant) tanta ei gratia cœlesti dono accessit, ut non minus ex remotis ac barbaris quam ex vicinis nationibus, ad eum aegrotantium catervæ perpetuo confluant. Quodam itaqne die hujuscem gracia quidam homo ad ecclesiam devemt, suæ devotionis munus obtulit; eique, enjus id erat officii, sui adventus causam patefecit. Is autem qui super sacra ecclesiæ ministeria custodiæ habebat, vir magnæ in Christo reverentie erat, qui ex seculi fluetibus ad monasterii portum convolaverat, ibique per aliquot annos ministraverat. Cumque ab eodem domino Roberto (sic enim vocabatur) omnia quæ ei ad salutem provenerent ex more percepisset, ægrotus adjectit: Ego, quidem, mi Pater, quoniam de longinququo sum, in præsenti repatriare dispono: sed hoc ob devotionem peto, ut hæc qnam obtuli candelæ, ante hoc saceratissimum sepulcrum quædam durare poterit, nsque ad consummationem ardeat: quoniam cum in patria mea essem, si non ex actione, certe ex desiderio eam B. Marculfum spissime offerebam. Erat autem non modicæ quantitatis, ut infinite per tres dies dare lumen in ecclesia sufficeret; jamque ante altare, quod est in honore ejusdem Christi Confessoris, revoluta super pavimentum ardebat. Acceptaque sponsione a Monacho, quod quæ petiverat adimpleret, peregrinus recedebat; eum Elbertus, de quo superius meminimus, quasi aliud quid agere vellet, pede superposito candelam extinxit: juxta arcam seorsim extinetam depositus; post peregrinum, valvas ecclesiæ obseraturns, abiit. Nec mora, firmatis ostiis, antequam ille rediret, cedula divinitus accensa est; tantusque ex ea ignis exilivit, ut et arcum et vestes arcæ superpositas subito in favillam redegerit; ipsaque canela (sicut pauper Sancti petierat) illico consummata est. Res mirabilis! quod quasi duobus momentis et flamma multiplex excreverit, et que arripuerat omnino consumperit. Sed si consideremus unius devotionem, et alterius negligentiam; liquet profecto, pro irrogata fide juste divinitus vindictam subsecutam esse. Vidisses, fateor, miraculum de rebus insensibilibus, ad redarguendam rerum sensibilium, id est hominum, avaritiam. Accurrere fratres qui in vicino aderant; nam crepitum ignis audierant custodemque suelamantem. Quid dicerent, agerentve non habebant: quoniam nihil jam remanserat quod igni subtraherent. Ille autem se remui, se hinc discrimini obnoxium, totis singulis fatebatur; acceptaque potentia a Fratibus, in communis statutum atque mathematicis vineculo confirmatum est, ut oblata a Fideibus luminaria numquam hactenus d alias, nisi in usibus ejusdem ecclesiae Fratrumque ibi servientium, expenderetur.
- 4 Necessarium est, carissimi Fratres, in laude hujus sanctissimi patroni ac protectoris nostri Marculfi, quod Deo donante nostris oculis præsentatum est, memoria tradere, quem omnipotens Deus apud se dignatus est speciale dare pro nobis intercessorem: ipse est enim qui assidue orat pro populo suo, et pro habitatoribus hujus sancti monasterii sui. Tempore igitur quo enundem beatum virum
- apud castrum Peronam miraculis coruscare [cœpisse, D sciunt] hi qui interfuerunt et videront, et manibus tractaverunt; nobis, qui in ejus gloria sede remansimus, quanti eam haberet, mirabili operatione patescit. Erat enim ante altare, ubi ipse pretioso requiescit corpore, lampas ardens, quæ nullo modo die noctuæ extinguebatur; quia quamvis modicum abasset corporaliter, non tamen deerat spiritualiter. Is itaque qui ecclesiæ officio præerat, cœpit secum cogitando dicere, quoniam idea luminare in vanam ardebat, eo quod corpus B. Marculfi in præsenti non esset: non considerans ibidem Dominicum eorum e (quod majus et præcipuum erat) cum Angelorum adesse custodia. Quod cum præve et inaniter cogitasset, extincta lucerna abiit: sed post transactum horæ spatium, causa cogente aliqua reversus, dictu mirabile illico oculis ejus apparuit. Vidi namque eamdem lampadem, angelica claritate fulgentem, ita ineffabili modo pendere, ut nec suac desuper teneretur, nec terræ deorsum incumberet. Erat autem magnæ visionis miraculum, quod interfum et lampadem habebat cubiti spatium, et inter lampadem et terram cubiti similiter spatium; et (ut dixi) lumine cœlesti accensa mirabiliter ardebat. Non tibi forsitan ad credendum animus sufficisset, nisi Fratrum populique concursus testimonium effecisset. Nam ille timore pariter et admiratione correptus, ex toto vico, rem videre mirabilem, maximam concessionem plebis evocavit. Multi denique exuberavere lacrymis, dicentes; quoniam piissimus Christi Confessor Malefus, ipsorum post Deum custos vigilantissimus, et apud Deum multiplex advocatus; quamvis modico tempore esset aliorum, suos tamen filios per ostensionem miraculi consolari ac visitare est dignatus. Actum est Corbiniani millesimo octogesimo quinto anno incarnationis Verbi.
- 5 Igitur dilectissimi, qui hoc audire, et (ut remur) credere non remisisti, scitote quia hoc tam evidens miraculum, ad honorem Sancti sui, ad utilitatem quoque nostri, Deus dignatus sit operari. Nec immerito. Quia enim B. Marculfus, dum in convalle lacrymarum carne moraretur, opera tenebrarum abjecit, et iudicatus armis lucis viriliter ejusdem lucis principi militavit; merito carnis onere levatus, et ad superna polorum (ut credimus) vectus, auctori claritatis inhærere promeruit. Ergo non dubitandum est quin extinctam lucem reparaverit, qui tenebras nocis in basilica saa esse abhorruit. Verumtamen quoniam nihil fit in terra sine causa, et B. Gregorio dictante comperimus, quia Deus et Dominus noster ad bene agendum aliquando verbis, aliquando nos admonet ipsis miraculorum exemplis; curemus hujus sancti ac beati patroni nostri Marculfi, ante enjus sacros cineres excubamus, enjus etiam memoriam hodie solenniter celebramus; curemus, inquam, hujus patrocinium querere: obsecrantes, ut suis piis precibus fugit tenebras cæcitatæ et ignorantiae nostræ, et impetrat nobis lucem cœlestis gratiæ, qua illuminati opera tenebrarum abjiciamus, piisque intenti actibus armis lucis induamur; his quoque muniti, principem tenebrarum proteramus; sic etiam Victoria potiti, conditori lucis adhærere mereamur, qui vivit et regnat trius et unus Deus.

ANNOTATA.

a *Imo e contrario legitur in illo textu, Prov. 23, 2 Gloria Dei est celare verbum, et gloria Regum investigare sermonem.*

b *Socium verosimiliter auctorem assumpserat Aedituus, Corbiniana Remos ambulans.*

c *Quia scilicet a Rege curantur scrofulæ, ipsarum morbus*

*Regio morbo
affectus et ad
Sanctum con-
fugtes te-
regrinus,*

*candelam
offert, coram
vo jugiter
arsuram:*

*qua contra
ndem extin-
cta ab edito,*

*sed diribitus
recessus, in-
cendium exclu-
tat.*

*d
Dom. Corpus
Perona esset,*

*c
extincta
Corbiniaci
ad aram
lampas, re-
accenditur,*

E

*ut abens
corpte spli-
ritu præsens
intelligatur.*

*Hom. 17
in Evang.*

A morbus usque nunc ita appellatur etiam Teutonice, 't Koninxzeer; olim alioqui Regius morbus, teste *Isidoro lib. 4 cap. 8, is erat*, quem Ieterum Græci appellant, quemque Auriginem Varro appellari ait a colore aurii, flovescere enim haminem facit totum: Regium autem morbum ideo existimant dictum, quod vino bono et regalibus cibis curetur; ego potius dixerim, quia color aureus sive flavus. Regius apud multas nationes habetur. Mabilio vult antiquis eo nomine significatam Lepram fuisse, quod eisdem nesciunt reperi, neque causam vidro

d Hactenus prodeinceps, haud facile alibi invenies.

e Nun omittenda hic insignis Annatio Mabilionis, quæ sic habet: In archive Cœnobii Remigiani legi litteras Simonis Abbatis, attestantis, Odonem de Sarceio Monachum, de connivencia sua, redditus acquisivisse; et de ipsis redditibus in ecclesia S. Remigii, ante majus altare, super quod corpus Domini reponitur, cereum perpetuo ardore instituisse. Id factum Willelmo Archiepiscopo Remensi, sub annum MCLXV. Praeiverat uno seculo Paulus Abbas S. Albani in Anglia, qui, referente Mattheo Parisio, pelvem argenti dedit, constituendo, ut cereum contingat jugiter ardenter ante majus alterum. Lege Aimoitunn (lib. 2 Miraculorum S. Benedicti cap. 13) ubi observat, Floriaci morem fuisse a prisca institutum patribus, ut tam diebus quam noctibus, trium lucernarum lumine memorata illustraretur ecclesia. Lucernæ ergo communiter adhibebantur olim, rarius cerei, ad continuum in basilicis lumen.

MIRACULA.

Anno mci facta Peronæ in Picardia,

Auctore coævo ex Sec. 4 Benedict. parte 2.

CAPUT I.

Circumvectio sacri Corporis per Campaniam et Tardanensem agrum, atque exceptio Peronæ.

Prov 25. **S**icut aqua frigida animæ sitienti, ita nuntius bonus de regione longinqua. De regione ergo longinqua; in quam abiit omnipotens Dei et hominum Mediator, accipere sibi regnum et reverti ad judicium, gloriosum Confessorem suum Marculfum, nuntium salutis et gaudii, ad nos transmisit; cum per ejus venerabile corpus signa et prodigia, quæ oculis nostris vidimus, ad annuntiandam virtutem operum suorum, populo suo pateræ pietatis respectu exhibuit.

2 Est cella Monachorum in villa Corbiniaco, constituta in Laudunensi territorio, beatissimi Remigii Francorum Apctoli subjacens Archimonasteria, in qua videlicet villa habetur basilica, præfati Confessoris Christi Marculti sacratissimo corpore insignita: ubi, ad commendanda sanctitatis ejus præconia, multa sanitatum comprobantur fieri opera, quæ nobis, tamquam convicaneis a et alumnis suis, ostendere dignatur sæpen numero. Sed nos in hac schedula ea solummodo, quæ apud Peronam nuperrime gesta sunt (quia Fratrum ejusdem loci ita expedit dilectio) amore tanti Patroni devicti non patiemur premi sub silentio. Et quia Christianis omnibus fraternali dilectionis debitores existimus, plurima ex his, quæ nobis certissime comperta sunt, subtrahentes æmulis et incredulis, ne propter multiplicatatem in blasphemias erumpant, caritative parcimus; devotis et benevolis, ad laudem et gloriam et honorem nominis Christi, carmen exultationis et gratiarum actionum materia in contextimus.

Tunc enim fructuose et utiliter magnalia Sanctorum suscipimus, si ea quæ agrotis impenduntur ad sanitatem corporum, in medelam nobis vertamus animarum; ut Deum in electis suis mirabilem humiliiter glorificemus, et ad imitanda eorum vestiga, quorum miramur opera, socordiam nostram viriliter excitemus.

3 Anno igitur incarnati Verbi millesimo centesimo primo, eadem quam prædictissima villa, promerente incolarum malitia, multis est clâribus crudeliter devastata: et tam peste animalium varia, quam prædomum direptione assidua a pristino decore miserabiliter immutata: insuper a quoddam nefandæ iniquitatis tyranno, nomine Thoma e, Montis-aucti oppidaneo, qui consobrinam suam in matrimonium duxerat, post diversas hominum cædes et rapinas, maxima ex parte concremata. Unde Fratres ibidem degentes, mente consternati, utpote pecudum suarum ceterarumque rerum possessione privati, pene ad extrema inopias sunt indigentiam redacti; nonnulli etiaor crebrescentibus malis ad monasterium d redire coacti. Denum ipse Præpositus Cellæ, in Domini Abbatis S. Remigii veniens præsentiam, sua conqueri cœpit infornia, et in Capitulo Fratrum libenti animo ab eadem se absolvit obedientia. Quam omissionem eum nullus ei dissuaderet, Andreas, qui et Siegerbertus, eligitur e: et statim communi consilio Fratrum, Deo (ut credimus) disponente, Corbiniacum dirigitur. Qui et ipse quamvis sagaciter et irreprehensibiliter studia sua instituerit, et magno dilectionis fervore erga B. Marculfum semper æstuaverit; tamen non multo post, tot inquietudinum procellis elitus, tot persecutionum pressuris affectus, tum dira familiæ suæ vexatione fatigatus (præsertim cum locum ipsum in magna egestate invenisset, nulliusque auxilii levamen a quocumque hominum perceperet) tanti pondus oneris non sustinens; licet inops substantiae, tamen compos, quam mente conceperat, tunc sententiae; post tres ferme menses ad Monasterium regressus, quanta se perureret calamitas, coram omnibus exposuit: dicens, se et sibi commissos permanere non posse, ubi quotidiani victus defecissent necessaria; multos sibi imminere creditores, qui instantissime sua exigerebant debita; se omnino carere unde eorum extingueretur querimonia; tecta etiam monasterii et aliarum officinarum attrita esse vetustate nimis, quæ cujusquam prædecessorum suorum numquam resarcisset incuria; expedire utique ut alimenta Fratribus ibi servitarris tribuerent, aut corpus B. Marculti inde esseri præcipierent, aut certe negotium, quod sibi intolerabile erat, alteri potius injungerent.

4 Ad hæc enctis reticentibus et competentem definire hæsitantibus sententiam, quoniam et ipsa beati Remigii ecclesia multimoda tunc temporis patiebatur impedimenta, nec ex facili constabat competens tantis adversitatibus adhuc remedium; præfatus Præpositus, animadvertisens aliunde sibi non patere levaminis aditum, statim sui cordis aperuit consilium; dicens, sæpius accidisse sua actate in regno Francorum, ut quoties tam sævissima tribulatione aliqua prægravabatur ecclesia, ibidem commorantes suarum circumferrent lipsana Reliquiarum; quatenus ex donariis et oblationibus fideliū suæ repararent necessitatis incommodum. Nam eodem tempore nobiles Clericos S. Quintini Martyris f id actitare constabat; et ante sex annos, conflagrata glorijs Martini Turonensis basilica, corpus B. Brietii g (sicut ipsi perspexerant) procul a suis finibus pro hoc ipso negatio delatum exstiterat. Quapropter nihil sibi competentius videri adstruebat, quam ut similiter de corpore S. Marculti fieret,

Auctor Peronensis pente
tentibus scripsi.

a

b

quod, cum
an. 1101
Corbiniacum
peste et fortis
devis'aretur,
e

loci Præposi
tutus Andreas,
E

inopla pres
sus,

s. Marculti
corpus oppi
tutum deferri
suaserit.

f

g

A fieret, si Dominus Abbas et ceteri non obsisterent : confidere se per Dei misericordiam, non defuturos, qui tam pretiosi thesauri portantibus gemmam officiosa liberalitate manum auxiliū porrigerent.

B His auditis, qui sanioris erant consilii, causa fraternalē compassionis petitioni ejus acquieverunt, et ut in proxima solennitate sanctae Pentecostes h̄ cum pignoribus Sanctorum, quæ ex antiqua consuetudine remiserant deferenda, ipse quoque cum corpore S. Marculfi adesset, sicut optabat, annuerunt. Qui accepta hac licentia, in crastinum Corbinianum celeriter redequitavit ; et quicunque huic expeditioni couenire est arbitratus, executor idoneus solerti enra præparavit.

C Instante denique præfatæ celebritatis die, cum timore et reverentia, de loco, in quo jacebat, a Fratribus expositum ; in gestatorio, manu artificis his usibus eleganter aptatum sacri corporis feretrum componitur : atque prosequente utrinque sexus numerosa populi multitudine, ad Remensium urbem devehitur ; ubi eos Canonici sanctæ Dei genitricis Mariae, processione diligenter ordinata, in Metropolitana Sedis ecclesia cum gudio suscep-

D runt : sivecum cum psalmis et hymnis et canticis spiritualibus excubantes ibidem pernoctaverunt. Altera die, decurrente hora prima, accepto munitio Monachi S. Remigii ferventissimis studiis dilectissimo sibi Patrono occurserunt, satis dolenti animo peccatis suis imputantes, quod cum honore condigno et letitiae apparatu, ut desiderabant, cum suscipere non meruerunt : nam quia dies pluvialis erat, cum pretiosis cappis egredi non valuerunt. Cum crnebus tamen aureis ac thuribulis, i ceroferariis præuentibus arcam benedictam, pene usque ad urbis mœnia k procedentes, debitæ venerationis obsequium suppliciter exolverunt ; nec minus devotis animis quam vocibus consonis, Sancte Marculfe, Confessor Christi, audi rogantes servulos, ex integro concinentes, sic deducendo suis eum sedibus intulerunt. Deinde, ut magis confluentium turborum pateret spectaculo, in medio Oratorio, ante altare sanctæ Crucis eum deposuerunt.

E 7 Jam quia longum est, et forte aliquibus tardiosum, iter eorum per singulas diætas retexere ; nos qui ad potiora tendimus, quæ supersunt, donec Peronam perventum est, compendiosa prosequemur relatione. Post biduum saepdectus Andreas Præpositus, a B. Remigio humi prostratus petita benedictione, ut intentionem suam paterna dirigeret consolatione ; qui præstantiores erant, summissis humeris sacrum efférentes feretrum, egressi sunt, prosequente diligenter instructa processione ; postquam responsorium B. Marculfo decantatum, in quædam planicie aliquantis per subsistentes, babito ad populum ejus, cuius id officii erat, exhortationis sermone, dimissi a Fratribus in nomine Domini per Cœnobium Sancti Basoli l accessere Catalaunis : ubi sibi obviam exeunte Clero cum civibus, honifice suscepti sunt in templo victoriosissimi Stephanii Protomartyris. Illucescente vero crastino inde dgressi ad villam, quæ quondam B. Remigii propria suisse dignoseitur, m Sparnacum nomine, devenerunt : quorum adventu comperto, Canonici S. Martini cum plebis cohorte occurrentes, Summe Dei Confessor Marculfe, te venerantes protege, fide promptissima cecinerunt. Transeuntes autem per Castellionem n et Brainam, Suessionis metatum acceperunt : et, ex non inutili consilio Fratris Joannis, qui usque Sparnacum in commeatu eorum fuerat, in veneratione Spiritus sancti, ut ejus omnipotentia benedictionem et auxilium obtinarent, quotidie Missam reverentissime celebraverunt. At ubi Suessionica urbe relicta, Nuviom o sui præsentiam

exhibuere ; per confinium quod est inter Ham p et D Nigellam divertentes, Peronam appropinquavere ; oppidum, situ quidem loci minitissimum, incolarum numerositate populosum, præeminenti ædificiorum magnitudine celeberrimum, opulentia varia supellectilis et antiquæ dignitatis gloria ceteris Viromandensis provinciæ castris præcellens, habens in se non modice quantitatis et operosæ compositionis templum, meritum et corpore B. Fursei q amplissime decoratum, et ad suæ magnificentiæ cumulum honestissimi Cleri r ibi servientis, quasi eujusdam egregii Senatus, nobilitate venustum.

S Præcedente ergo qui adventum Confessoris Christi Marculfi ipsis Clericis nuntiaret ; absque dilatione cum proceribus et oppidanorum plurimis exentes, quantacumque potuerunt reverentia, eis obsequæ suæ ministerium impenderunt ; ac feretro honorabili in medio ecclesiæ locato, secus ecclesiam ipsa nocte eos manere fecerunt. Et quia eo loci multus occurrerat populi conventus, facto ad eos sermone qui ad hoc ipsum fnerat electus, tandem tragediam, quæ eos pernirgebat, calamitatis exposuit ; desolationem Cellæ S. Marculfi aperauit ; adjiciens quod nullum ex circumstantibus credebat ignorare, ad hoc electi Dei corpus illuc advectum, ut a fidelibus Dei loco suo impetraret auxilium. Ad haec E primus ejusdem castri Dominus, vir admodum fidelis et strenuus, et post cum plures, prout enique visum est, largiri cōpere. Nonnulli vero juvenum, filii Bellal, levitatis turbine et recordiæ scurrilitate agitati, garrulis vocibus insultando, ac rugosis naribus alterutrum irridendo subsannabant ; quisnam fuerit iste Marculfus, ludibrio inquirentes ; non audisse se hactenus quemlibet hominum hujus nominis extitisse, non sine ridiculo et insania perhibentes. Quornim detestanda irrisio non multo post apparuit, quantum fuerit reprobata in oculis Majestatis divinae, cum subsequentibus prodigiis, qualis esset Marculfus, nullus poterat nescire. Qnapropter, quia horrendum est incidere in manus Dei viventis, (sicut ipse electis suis ait, Qui vos spernit, me spernit) Luc. 10, 16

faveat omnis Christianus, alienus Sancti meritum, vel ex elegantia, vel ex deformitate nominis pondere aut vituperare ; cum extremæ sit dementiæ, qualemque nomen, quod in libro vitae scriptum esse constat, non amplecti semper et honorare.

9 Ceterum cum B. Marculfi vectores voto haberent a Perona proficisci, mane facto egressi sunt ab ecclesia B. Fursei, deducente se Clero cum maxima multitudine populi. Ut autem more suo Responsiorum, Sancte Marculfe Confessor Christi, concincentes in foro venere ; plerique ex circumstantibus, quod maturius æquo abirent, cōperunt succensere ; asserentes magno eis fore dispendio, quod tam celeriter discederent ; cum multis in eodem castro hominum superesset numerus, qui eos ibi adhuc esse nescirent. Quod cum reciproca voce alli atque alii adstipularentur, retractantes in cordibus suis interdum utilius esse alieno parere consilio, quam suo semper uti arbitrio ; ex voluntate Canonicorum, a quibus jam acceperaat licentiam, diverterunt in proximam ecclesiæ Præcursoris Domini, usque in diem alteram ibidem demoraturi. At Præpositus, cuius erat omnia illa disponere, recordatus, ante quindecim annos, pro reparacione suæ ecclesiæ feretrum B. Vedasti s cum reliquiis Remis usque delatum, ac in B. Remigii Archimonastry sedula liberalitate susceptum ; civitatem Atrebatensem adiit, Episcopum t convenit ; quia cum ejus favore corpus B. Marculfi post biduum u illuc asserro cuperet, intimavit. Cui ipse Antistes et quidquid petierat anuuit, et apud se (quia jam solis occasus imminebat) eadem nocte detinuit.

p

q

r

ubi susceptum
in ecclesia S.
Fursei,a quibusdam
irreverenter
habetur,

Luc. 10, 16

et transfertur
in ecclesiam
S. Joannis
Baptistæ.
F

s

t

u

ANNOTATA.

Ipsum ergo
in Pentecoste,
hRemos dela-
tumin majori ec-
clesia exci-
pitur,k
tum in eccl-
esiæ S. Remigii.Inde portatur
catalaunos,

G

l

m

n

Noviomum.

o

A

ANNOTATA.

a Hinc colligitur, Corbiniacensem quoque Auctorem fuisse, ac verosimiliter Monachum, ex iis qui carpus sunt comitati.

b Ex infra dicendis num. 9 intelliguntur omnia facta in ecclesia S. Joannis Baptiste: et num. 20 indicantur monasterii valvae; ut canonicum locum fuisse appareat, sive Præpositoram ejusdem Ordinis, cuius Fratres hic intelliguntur.

c Mons-acutus, vulgo Mont-aigu, diæesis Loudunensis, sesquileuca dissitus Corbiniaco versus Barœm.

d Remense, scilicet S. Remigii, cui tunc Abbas præter nomine Azenarius, vocaturque etiam Archimonasterium, tum a Leone IX sec. 10, tum ab Adelberto Archiepiscopo Moguntino in litteris anni 1124.

e Mabilio observandum hic monet, Præpositorum, in locis a monasterio aliquo principali dependentibus, electionem spectavisse ad Capitulum, non vero ad Abbatem.

f Ab hoc Sancto, qui 31 Novembris colitur ipsa B Veromondorum Augusta nomen suum nunc habet, ut S. Quintini dicatur.

g S. Brietius, ipsius S. Martini successor, colitur 13 Novembris.

h Recursura dies Pentecostes erat, eo anno 1101, qui Pascha habuerat 21 Aprilis, die 9 Junii.

i Ita corrigendum sensum credidi, quem Mabilio in suo originali turbatum repererat hoc modo, tiburibus præeuntibus aquam benedictam ceroferariis.

k Nempe eo tempore, inquit Mabilio, extra muros urbis erat S. Remigii ecclesia; postea, auctis urbis ædificiis, moeniorum ambitu inclusa.

l S. Basoli, qui colitur 26 Novembr. monasterium Ordinis Benedictini, vulgo Saint-Bale, leucis fere 4 Remis distat, unde Catalannos, vulgo Chalons sur Marne restabat iter 6 leucarum.

m Sparnacum, vulgo Espernay, ad sinistram Matronæ ripam, secundo flumine descendantibus occurrit, post iter leucarum 7.

n Vulgo Chastillon sur Marne, Braine, Soissons, hoc ordine succidunt: Sparnaco Castellionem, situm ad dextram fluminis ripam, iter est leucarum 4. Hinc, directo inter Septemtrionem, et Occidentem itinere, venit Brainam, post leucas 8; Braina autem Suessiones, distant leucis fere tribus.

C o Noviomum, vulgo Noyon, distat Suessionibus circiter 9 leucis; Perona vero, quo iter erat, tantumdem aut amplius.

p Vulgo Han et Neelle, distant inter se leucis tribus, estque per medium eorum iter Noviomum Peronam, pari fere utrimque intervallo.

q S. Fursei acta illustravit, Bollandus 16 Januarii.

r Manet etiamnum Collegium Canonicorum, ut infra nominuntur, Apostolicae Sedi immediate subjectum, ibique sepultus jacet Carolus Simplex Rex Francorum, defunctus an. 929, post aliquot annorum captivitatem Peronæ toleratum.

s S. Vedasti, Acta et miracula illustravit Henschenius 6 Febr. sed hujus deportationis usque Remos, factæ circa an. 1086, notitiam non habuit.

t Lambertus hic fuit, quem Urbanus II, an. 1093, (divisis quæ diu conjunctæ fuerant Atrebensi et Cameracensi Ecclesiis) proprium Artesis Episcopum dedecrat, vixitque ad annum usque 1115.

u Distat enim Perona Atrebatum, vulgo Aras, dumtaxat leucis 11.

CAPUT II.

D

Miracula facta, subsistente Peronæ corpore.

A pud Peronam vero in ecclesia S. Baptista erigitur curvus; Joannis, in qua feretrum gloriosi Marculfi depositum fuerat, plurimæ cæcorum, claudorum, vel qui buscumque infirmitatum debilitatibus oppressorum catervæ confluxerant: Fratres quoque, qui discende Præposito remanserant, post refectionem cibi feretrum circumstabant. Cum unus ex languentibus, qui omni vitæ suæ tempore curvus, et numquam sine duobus baculis se sustentantibus ire consueverat, hac et illac deambulans, repente S. Marculfi auxilium se sentire perhibuit: abjectisque baculis quibus utebatur, sanus ex integro coram cunctis sine ulla difficultate pergere cœpit. Nustrates quidem, qui nihil tale tunc suspicabantur, non temere credere voluerunt ejus sermonibus: sed ab his, quibus ab infantia notissimus erat, re diligenter inquisita, cum veritatem agnovissent, laudes Deo et gratias devotissimis rependerunt vocibus. Cumque clamore ingenti plebs universa perstreperet, ac velut seditione oberta in tam populosa villa utriusque sexus concursus fieret; qui in superiori E parte oppidi erant, quod evenerat nescientes, tantis vocibus attoniti, senes cum juvioribus, proceres cum rusticis, matronæ cum pueris, per spatiosa loca platearum properantes, quidnam novi accidisset, alii ab aliis requisierunt; et ab his qui proforibus ecclesiae stabant, nec præ turba ingredi valabant, id responsi acceperunt: Balduinus, Balduinus impos, ille infirmus, qui retortus atque recurvus (ut vos scitis, et nos scimus) habitabat hic mendicus, ope B. Marculfi modo est sanitati restitutus. Nec erat omnino qui contradiceret; eum, ad omnem ambiguitatem excludendam, oculis omnium se ille ultro ingereret. Eadem ergo hora dici per hunc Patronum nostrum iste incolumis est effectus a, qua ad speciosam portam templi, qui ex utero matris claudus erat, per cœli Clavigerum extitit erectus. Ex hoc cuncti Peronenses magis ac magis in ejus amore sunt succensi, ac majori devotione quam pridie fecerant, cereis et luminaribus frequentes affuerunt nocte subsequenti.

12 Pervigilabat etiam multiplex energumenorum aut debilium numerus: inter quos aderat quædam puella, cui prima dies exordia vitæ dederat, nbsque linguae atque aurium usibus: nec non in eleemosyna nobilissimæ matronæ, uxoris scilicet Principis ipsius castri, per multa annorum curricula fuerat educata; et ex ejus imperio, comite quadam præfissa sequa quam custodem habuerat, ad confugium S. Marculfi ut ei subveniret deducta, sub feretro illius nocte jacuit tota. Verum illucescente crepusculo, cum dormire putaretur, subito vocem emisit: dehinc loqui enixa, primo verbo quod protulit, Domina Adelidis, inclamavit. Ad haec, quæ ei ad custodium deputata fuerat, concite surrexit; et quam numquam audientem vel loquentem viderat, quid pateretur, quid sibi vellet interrogavit. Ita duplice miraculo verba ejus audivit, et interroganti respondit, se S. Marculfi auxilium sentire; dominamque suam, quam prius nominaverat, velle videre se dixit. Nuntius tanti gaudii ad Dominam Adelidem in arce incurrerit: quæ de stratu suo exiliens, magis virili animo quam incessu femineo, ad locum, in quo cuncti adventum ejus opperiebantur, festinavit. Tunc accersita illa, quondam muta sua præbendaria, cum probasset factum, eadem congrue respondente per singula, præ magnitudine exultationis compuncta in lacrymas, oblationem suam S. Marculfo plena

curatur a nativitate surda et muta,
F

A quidem contulit manu, sed preces et gratias pleniori effudit affectu. Ea res in brevi universis circumquaque innotuit, neq; deinceps quisquam Viromandensem, quis esset Marculfus, ignorare potuit.

b 13 Post triduum quippe quidam ex Monachis sancti Remigii Laudunum clavatum *b* a domino Abbe directus adiit: qui in claustro *c* S. Vincentii, quia per S. Marculfum multa signa Peronae fierent, gratulabundus audivit. Non multo post id, hora diei prima, revertenti a Praesule Atrebateni suo Praeposito, Fratres seriatim retulere concessa sibi divinae pietatis opera: qui quoniam absens haec videre non meruerat, ingenti perturbatus est modestia: Solus nimurum haberi indignus tantis interesse virtutibus vehementer expavit: sed exaudibilis Marculfus sine mora fideles ejus lacrymas perfecto gaudio exhilaravit. Cumque nomen ejus, quæ primo diluculo ante ejus redditum sanata fuerat, inquireret; nullo eam hactenus nomine nuncupatam, utpote quæ nihil unquam intellexisset, accepit; populoque suggestente, ut ei nomen darent hi qui causa salutis extitissent; quidam ex nostris Sacerdos Maria nomen illi imposuit; recordatione

B utique illius Mariae illectus, quæ huic mundo generale gaudium protulit. Instante autem meridie causa reficiendi recesserunt: sed lotis manibus priusquam panem frangerent, omnia campanarum signa in ecclesia sancti Joannis insonuerunt. Percunctantibus, cor id fieri videretur, quidam ex suis cursu velocissimo afluxit, quamdam venisse ad feretrum genibus et manibus reptando, quæ præ lauguore diutino officium pedum amiserat, nuntiavit: et quia post orationem B. Marculfo effusam, sospitati ad unguem reddita, cunctis apparuit. Sic exultantibus animis ad ecclesiam regressi, hymnum Te Deum laudamus praecordialiter, ut decebat, concinebant: et quia notissima erat universis molier cui sanitas impensa erat, irruente multitudine, omnium bonorum datori Deo æquipollentibus stodiis orones astatim gratiarum actiones rependebant.

c 15 Præ tumultu vero ac pressura turbarum, longa mora interveniente, egredi nequiverunt; donec hora nona vix adepti facultatem ad hospitium eundi, cum ad mensam residere cœpissent, nondom apposito cibo, rorsus campanas in ecclesia subito fragore concrepantes audierant. Unde non ignari virtutem illuc exhibitam divinitas, relictis quæ præ manibus erant, impigris ante S. Marculfum accessere gressibus. Profecto reverentissima matrona ejusdem castri domina, quain præmissos, multis sibi cohærentibus aderat: sed et multitudo languentium e contignis villis, fama vulgante res gestas, tamquam ad opinatissimi mediei subsidia obtinenda coacurrebat: ex numero quorum contracti duo sanitatem fuerant consecuti, quos revera longo tempore contractos faisse constiterat attestatione totius præsentis populi. Cinque Deo laudes pro tam evidentissimis pietatis ejus operibus omnia referret vox consona, necdum finitis laudibus duo similiter ex debilibus receperunt optatae sanitatis remedia: una videlicet anus visum, quæ, quamdia vixerat, utrisque fuerat luminibus orbata: altera paralytica, dum omnium membrorum resoluta compagibus, iam vimeo vanno ante S. Marculfum portaret; priusquam limina ecclesiae attingeret, aliquod intra se inumeris divini sentiens, ad terram se deponi præcepit: sicque conamine non lento, acsi nihil unquam mali perpessa fuisset, ambulare cœpit. Quis fuerit sensus populi tan magna videntis, quis stupor et clamor, quæ sanæ gaudia mentis, nullias exprimere valet ingenui sapientis. Illobuit ea die Perona novæ glorificationis lætitiam, cum Christo faciente memoriam mirabilium suorum, primitivæ Ecclesiæ

experiretur gratiam in se; illiusq; temporis felicitatem maxima ex parte tunc meruit accipere, quo per manus Apostolorum fiebant signa et prodigia multa in plebe.

16 His auditis Dominus Montis sancti Quintini Abbas Henricus, vir magnæ in Christo reverentiae, quod Cœnobium a Perona duobus circiter distare videtur milliariis, fraternalis congratulans proiectibus, utpote societatis eorum *d* particeps, et ecclesiæ

et coram Abbe Montis- Quintini infirmi duo,

d

B. Remigii justis de causis amicissimus; ante hujus pretiosi et dilecti sibi Confessoris veniens præsentiam; quia impediente turba humi prosterni non poterat, quod potuit fecit, stans quidem corpore, sed flexis cordis genibus oravit: statimq; eo præsente duobus curatis langoidis, quod auditu acceperat, se intueri exultavit: et tam admirabilis amici Dei suffragiis enixius se commendans, inclinato capite benedictione petita, paulo post cuius omni conventu Fratrum sibi commissorum in idipsum reversurus abscessit. Sancti quoque Fursei principalis Clerus, licet non perfectorie circa affectum B. Marculfi suæ dedisset bonitatis experientiam; post ea tamen quæ præmisimus, potiori caritatis fervore instigatos, cum corpore ejusdem Patroni sui S. Fursei multitudine comitante afluxit; ac in introitu ecclesiæ, non sine religiosissimæ deliberationis consilio, psallentes, Veni creator spiritus, eu finito subjunxerunt hymnum, Te Deum laudamus. Deinde a Praeposito et sibi cohærentibus humillima supplicatione, quatenus ad ecclesiam S. Fursei, ubi primo fuerant, S. Marculfum referrent, cœperunt deposcere; perhibentes non expedire, eos in arco positos loci difficilitate prægravari; immo debere compati imbecillibos, quos quotidie videbant constipatae multitudinis impressione periclitari. Magnæ capacitatis ecclesiam talibus causis congruere; S. Marculfi vicinitate et eorum coessentia se plurimum delectari, quorum studiis et utilitatibus videbant Dei pietatem tanta signorum prærogatione cooperari. Econtra nostri, benevolentiae quidem eorum maximas gratias agere, sed quod postulabant responderunt nullatenus se posse perficere: locum, quem Deus B. Marculfo elegerat ad operanda tanta signorum magnalia, se relinquere non præsumere; ne contra Dei natum aliquid tentantes, iacurrerent poenas temeritatis illicitæ. Ita fraudati a desiderio suo Canonici, reversi sunt ad propria, inefficacis petitionis sae repulsam, uteradivit viri disciplinatae mentis perferentes modestia. Credo ego in conspectu Dei, qui pia vota F semper dignatur intueri, devotionem illorum suffragante S. Furso locum iavenisse: quia quod illa die consequi nequiverunt, non multo post merueront impetrare.

17 Pari modo Monachi Montis S. Quintini, relatione Pastoris sui incitati, eodem nihilo minus comitante, nudis pedibus cum obsecratione letaniæ venientes, prostrati solo coram S. Marculfi feretro orationem foderunt: ac plurimum lætati in Domino, xenia nostris, ex caritatis debito et intimæ dilectionis misericordia, obtulerunt: dehinc S. Marculfi gratiam, fructum laboris sui sibi fieri deprecantes, abscesserunt.

uti et Monachi Montis S. Quintini.

ANNOTATA.

a Ad horam orationis nonam, *inquit S. Lucas Act. 3 I.*

b Laudunam clavatum, vulgo Laon, distat Remis Peronam transeuntibus, leucis circiter 10; Perona vero, 14.

c Est et hoc Ordinis Benedictini cœnobium Lau-

d Item hoc, Peronæ ad Boream situm.

CAPUT

gux Maria vocatur:

c

pedum usus recipitur,

sanantur contracti duo,

ex ea item et paralytica,

A

CAPUT III.

*Alia miracula, et redditus Corbiniacum.**Sanatur puer surdus,**miraculose de- tatus in ecce- siam,**item puer contractus.**Matt. 5, 15**a**b*

Iisdem diebus puer quidam, cui auditus officinum natura negaverat, diu inibi ante S. Marculfi feretrum in orationibus et vigiliis pernoctaverat : qui cum, lassitudine ac fragilitate carnis compellente, quarta vix demum nocte pro foribus ecclesiae paullulum membra sopori dedisset; et cum jam elapso quietis silentio, varios usus laborum optatis opertum studiis lux alma rediceret; subito (mirabile dictu!) idem qui suæ adhuc surditatis gemens incommoda, prope limen ecclesiae, imperfectæ soliditatis corpus salutiferæ quieti comiserat, exercefactus assurgit; et incolumem se repente miratus, ubinam se iaveniat, defixis obtutibus imbiando circumspicit; et quod stupori ejus vehementius accedebat, qui extra ecclesiam calceatus obdormierat, nudum se pedibus intra ecclesiam ante S. Marculfi feretrum somno solutum videbat. Cujus rei seriem, cum non sine ingenti gaudio et admiratione, circumstantium multitudini, redintegratis et sæpe repetitis vocibus, B præconatur; subito tanta divinæ largitatis fama per totum oppidum divulgatur, et quanta per servum suum Dominus sit dignatus operari miracula, crebris affluentium populorum præconiis celebratur. Mira res ! sotulares, quibus calcatus, videntibus qui aderant, sopore gravis abscesserat, nec sibi detracitos ab aliquo omnimoda assertione obnixe et viriliter adstruebat; ubi somno sepultus jacuerat, inveniuntur; et ad tam plenariae congratulationis augmentum, eidem inter tantam constipatae multitudinis affluentiam referuntur.

19 Illud etiam nullatenus pigro taciturnæ oblationis silentio occultandum censuimus, quod ante ejusdem beatissimi Marculfi feretrum matrem et filium, pristinæ jam sanitati restitutum, gratulabunda sententia promulgantes audivimus. Cum enim hujus tam inæstimabilis gemma thesauri, et siderei instar luminis diversorum odorem aromatum longe lateque diffunderet, et miraculorum ejus celebris et magnifica gloria circumquaque crebresceret; quia, sicut Salvator ait, Nemo lucernam, accedit, neque sub modio ponit, sed super candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen videant; non solum contigua et collateralis hominum affinitas, verum etiam remota aliorum et solers universitas, ad tam inopinata salutiferæ restorationis fluenta, infirmorum atque debilium protrahebat catervulas. Inter quas muliercula quædam, in silva quæ vulgo Areuasia a nuncupatur, filium suum miræ ægritudinis debilitate multatum, b taediosam humeris sarcinulam subvehebat; et ut B. Marculfi subsidia sine intermissione efflagitaret, improbis admonitionibus stimulabat: cujus sano puer parens consilio, alta voce sanctum Dei Confessorem Marculfum, ut sui miseretur orabat, et circum se catervatim ruentium populorum aures taediosis clamoribus obtundebat. Sed divina miseratio, diu imperfectam sui juris fabricam esse non patiens, laboranti misero solitam misericordiae manum parrexit, et solidum perfecti decoris supplementum proprio operi reparavit. Cum ergo præfatus puer divinæ sibi miserationis auxilia jam adesse sentiret; se deponi celeriter exeravit, et qui hærentibus ad nates pedibus et pectori manibus, necdum etiam reptanti gressu terram pulsaverat: subito per divinam gratiam sospes et hilaris ambulabat. Quanta vero comitantum populorum fuerit exultatio, quam magna et specialis laudatio, magis sane videtur prætereundum silen-

tio, quam imbecillis ingenii committendum naufragio.

20 Dæmoniacus unus, ante S. Marculfi feretrum adductus, in crastino est sanatus. In ille autem tantæ admirationis concursu, multi qui diversis de causis invicem inimicabantur, advenerant: qui quamquam partim merita deloris ira perstreperent, partim majoris facultatis subnixi potentia omnimodo sequestræ paci resisterent; tamen præsentiam S. Marculfi reverentes, vinci gaudebant, alterutrum condonantes. Ex quorum numero unus, arrogantiæ et fastu sui felle suffusus, et imminenti jamque continguo mortis exitio destinatus, in hanc diabolice tenacitatis prorupit insanum; ut facilius possent saxa molliri, et adamantinæ soliditatis doritæ in plumbi solubilitatem converti, quam ejus pertinax animus ab illicite temeritatis ansibus immutari. Cum enim, ut euidam inimico suo, quod erga eum commiserat, condonaret, ab omni Clero et affluentí populo rogaretur; et cum idem sanctus Dei Confessor contra eum, quasi itidem regatur, elevaretur; nullatenus acquiescens abscessit. Verum divina subsequente vindicta, dum monasterii valvas exire contendit, subito incenarrabili et acerbo interaneorum dolore concussus, resupinus infra ecclesiam corruit, et tantis anxietatum austerritatibus cœpit urgeri, ut E vix in eo halitus remaneret. Ad manus autem illum trahentes, ante sancti viri feretrum statuerunt; et, ut postea rei exitus approbavit, quod rogabatur, non sponte concessit. Eductus autem ab ecclesia, et moribundus et geroens in lectulo reclinatus, divino subsequente flagello, viam est universæ carnis ingressus.

21 Per idem tempus cum Canonici S. Quintini in Atrebatenium partibus, ad reparanda intolerabilis suæ combustionis incommoda, Fidelium munificientiam cum Reliquiis et feretro solicitarent; accepta tanti fama Patroni et miracolorum ejus opinione gavisi, non multo post cum eodem feretro et sanctarum Reliquiarum insignibus, ad præfatam ecclesiam, in qua sanctum servabatur corpus, venerunt: et feretrum suum juxta B. Marculfi feretrum depontentes, facta oratione votisque solutis, consono cordis et oris officio, Dominum, qui in Sanctis suis semper est mirabilis, venerantes, ad propria rediere gaudentes.

22 In Vigilia autem beati Joannis Baptiste, cum innumerabilis utriusque sexus multitudo confluenter, et tum propter solitam et vulgarem Præcursoris Christi solemnitatem c, tum propter tam famosissimi et egregii hospitis venerationem, plebs copiosa concurreret: præfatus Clerus S. Fursei, diu desiderante petitionis tempus idoneum nacti, advenierunt; et ut Corpus sanctum ad principalem deportaretur ecclesiam, suaserunt; manifestis et probabilibus indiciis asserentes, locum vix unius huic usque venerationi hospitis aptum, nunc apparatus geminæ exultationis arctissimum. Et quia hujus suggestionis sanum visum est esse consilium, quod non ex cuiuslibet ambitus vel elationis zeln, sed ex opimo pari cordis thesauro, iterata petitione quæsierant, invenerunt. Sic ergo hujus sacratissimi reliquie Corporis, cum crucibus et candelabris, cum incenso et snavi odore thymiamatis, magno præcedentium subsequentiumque populorum tripudio, ad præfatam ecclesiam deportantur, et in medio ecclesie cuim ingenti honore atque lætitia collocaantur. Post triduum autem, ad cumulandam tam fidelis et honestissimi Cleri lætitiam, mulier quædam, videntibus qui aderant, coram sancti viri feretro se contracta projicit; nec mora, cœlesti præeunte clementia, pristinæ sanitati restituta surrexit. Dæmoniacus et dæmonius: quidam, qui nuper adductus fuerat, sed necdum sa- nitatis

*Inimici recon- cilliantur:**pervicax unus morte multa- tur.**Reliquie S. Quintini defe- runtur Pero- nam,**et S. Marculfi corpus in ba- silicam S. Fursei,**c**Curatur con- tracta.*

*Corbiniacum
reditur,*

d

*cum festivo
apparatu,*

*juxta Pero-
nam designa-
tur locus eri-
genda Crucis
in honorem
Sancti.*

*surdus auditus
redditur,*

*claudius sana-
tur.*

e

A nitatis dona receperat, ad evidentioris miraculi præconia reservatus, antiquæ est sospitatis usui restauratus.

23 Ilis ita peractis cum ad propriæ mansionis oppidum redire disponerent, nec jam amplius peregrinandi tempus idoneum djudicarent; præfatus Præpositus et qui cum eo erant, ad Principem oppidi et ad universum Clerum accedentes, Patrono suo et sibi revertendi licentiam petierunt; magnas illis gratias referentes, quod Prophetam in Prophetæ nomine receperissent, ipsisque totius benevolentiae et humanitatis obsequio nullatenus defuisse. Honestissimi autem Clerici, et totius incole et proceres oppidi, miro admodum dolore concussi, quippe qui tam amantissimi hospitis numquam cupiebant præsentia defraudari; quod justum erat petere, non sunt autem negare. Per totum ergo oppidum, jussu Principis et Canonicorum, magna voce præconis edicitur, ut plebs universa ad deducendum Patroni tam liberalis in crastino redditum accingatur; et eum a quo tot gratuita pietatis dona suscepereat, devotissimæ servitutis obsequio comitemur. Facto autem mane adeo nubium densitas et turbida ventorum austertas cœpit ingruere, ut nequam futuræ serenitatis signum mutata cœli facies daret; et plebs universa perstrumperet, ad nutum amici Dei has aeris densitates contingere, evidentiis indicis edocentes, nulla eum penitus in præsens velle ratione discedere. Præpositus autem, convocatis itineris sui comitibus, et apparatis hujus tam gratissimi oneris subvectoribus, dispositum iter arripuit. Tunc ipsius Primores ecclesiæ colla sancto ponderi supponentes, magna (ut dignum fuerat) poplorum stipante caterva egredientes, Sanctum Dei deducebant, divinæ laudis et hymnorum carinina concinnetes.

24 Cum ergo oppidum egressi ad quandam planitiem devenissent, religiosi et honestissimi Clerici, omnes etiam sanctum corpus sequentes, unaniniter petierunt, ut feretrum humi paulisper deponeretur; quatenus ad ejus venerationis memoriam Crux affigeretur, quo diversarum infirmitatum languoribus pressi confluenter, et opitulatione B. Marculfi pristinæ se sauitati reddendos non dubitarent: ubi etiam, usque in hodiernum diem, ardore diversarum febrium et varia peste languentibus imumera præstantur beneficia Redemptoris, interventu sui dilectissimi Confessoris. Accepta ergo benedictione, et S. Marculfi se patrocinio commendantibus, pro tanti viri absentia gemebundi et lugubres, discesserant.

C Mulier autem quædam surda, quæ per omne tempus sancti Dei viri præsentiae cum luminaribus suis ante ipsius feretrum vigilaverat, ad disseumum sanctissimi Confessoris cœpit moestis ululare clamoribus; et nequam cum se dimissram, nisi sibi subveniret, contestans, sanctum sequebatur corpus. Ecce autem ex improviso repente auditus usui restituta; gloriosum et admirabile nomen Domini collaudavit: et accepta licentia, incolumis et lætabunda, sanctum deosculans feretrum, cum ceteris repedavit.

25 Inde ergo discedentes, ad villam quæ Vermandis e vocatur, venerunt; ubi quidam servus sancti Marculli, Robertus nomine, eis occurrit; qui andita miraculorum opinione, baculo sustentante, laborioso reptatu eo usque vix venerat: quippe qui per duodecim jam annorum curricula, nullo prorsus nisi uno pede terram attigerat. Cum ergo ante sancti viri feretrum lacrymosis ululatibus inclamaret, ut quam alienis magnificientiam exhibuerat, eamdem sibi, suo naturali servo et diu languenti, impertiret; quasi ira turbatus, immo spe pietatis ejus animatus, ducem itineris baculum procul abjecit; et sic deia-

cepis sine sustentaculo, omni tempore vitæ, redintegris pedibus ambulavit.

26 Interea dum in claustro S. Remigii de mora tanti Patroni hæsitaret Fratrum curiosa devotione, et de reditu ipsius multa fieret desperatio; præfatus Frater Joannes, qui Corbiniacensi ecclesiæ pro absentia Patroni sui maxime condolebat (quippe qui instinctu suo et suggestione in illas partes delatum sibi conscius erat) Deo sibi providente, acceptis a Domno Abate et ceteris Fratribus litteris, equum ascendit; et cum Peronam versus iter dirigeret, voti compos effectus, in Abbatia quæ Humolarias f dicitur, quod cupiebat invenit. Tunc Deo gratias agens, qui desiderium suum prosperavisset; apertis sigillo et litteris, quas a Domno Abate et Fratribus acceperat, se ideo missum ad eos, ne diutius morarentur, edocuit. Inde ergo in crastino egressi, per g Ribedimontem et munitionem, quæ Francorum-curtis h dicitur, in suburbium Laudunense, in villam quæ Vallis i vocatur, venerunt, et ibidem ea nocte manserunt. Mane autem facto, et comperto quod prænominatus tyrannus Thomas eis insidiaretur; quippe quos, tanta populoru[m] munificentia, innumerabili nummorum copia redundantes arbitrabatur; pernicibus plantis iter aggressi festinare cœperunt, miro affectu occultari gestientes. Sed quia urbs in monte sedens numquam latere potest, multi eos populi sequebantur gaudentes. Præco autem et tanti nuntius gaudia præcucurrit Præpositus; et ut desiderato diu Patri, de regione longinqua redeunti, obviam irent, Corbiniacenses et finitos admonebat. Sed quia cœpieni animo nibil satis festinatur, non erat opus admonitione, quos jam videbat adventu sancti Confessoris excitos affluere. Ut autem, quod opinione didicerant, oculis inspexerunt; et convicaneum suum Robertum, utroque pede sine sustentaculo sanctum corpus præcedentem, viderunt; tunc vero ingens lætitia servor exoritur, gaudium gaudio emulatur, et ad laudem et gloriam Redemptoris subsequentia corda popolorum ferventius animantur. Appropinquante autem sancti viri corpore, et invicem ejus feretro succedentes, cum ingenti congratulationis tripudio, usque ad propriæ habitationis locum detulere gaudentes. Stantes ergo præ foribus, et sanctum corpus humeris attollentes, omnes sub eo transire fecerunt, et sic in ecclesiam eum cum processione et cantibus intulerunt, anno incarnati Verbi millesimo centesimo secundo: ubi præstantur innumera beneficia Redemptoris, cui est honor et gloria, cum Patre et Spiritu sancto, per omnia secula seculorum. Amen.

F Cinctoria k autem, quibus religiosissimæ feminæ in eundo et redeundo sanctum cinxerant feretrum, probabiliter computata, inventa sunt plusquam ducenta.

ANNOTATA.

a D'Aroise, nunc dici notat Mabilio: est autem forsitan ea silva, quæ ad fines Cambresii sita, inter Castelletum et Capellam, invenitur in tabula appellari le forest de Roize, Perona distans 10 circiter leucis.

b Apud Mabilionem sic legitur, debilitate in gutture tenens infirmitas multatam: unde cum nullus elici sanus sensus posset, malui redundantia quædam verba expungere.

c Quod integrum et amplius annum tenuerit hæc sacri corporis circumvectatio, intelligitur ex num. vlt. Nihil igitur impedit, imo suadent omnia, ut hic intelligatur præcipua Baptiste nati festivitas, 24 Junii.

d Utpote populis jam totis in messe occupatis, ac deinde in futura vindemia occupandis, quando in ipsis etiam festis noanunquam dispensatur.

*Corpus man-
dante Abbate
S. Remigii*

f

g

h

i

*Lauduna Cor-
biniacum re-
fertur.*

E

l

e

A e Vulgo Vermand, media inter Peronam et Sanc-
Quintinum via.

f Homblieres Ordinis S. Benedicti, una ab S. Quintini oppido leuca.

g Ribemont, Tardanensis tractus insigne oppidum,
leucus fere 3 a predicto oppido S. Quintini.

h Licet plura loca inter Ribemont et Laon, nomen
Court ferant; hujus tamen munitionis nullum vesti-
gium in tabula reperio; forte mutato jam nomine in
Riche-court, vel Membre-court, quæ ambo via illa
occurrunt.

i Le Van vulgo dicta villa, Loudunensi urbi
ad Orientem sita, et a Ribemont distans itinere leu-
cum 6.

k Cinetoria scilicet cerea, ad mensuram capsæ vel
eius personæ facta, pro quo supplicabatur: sic legisse
memini in Chronica Gaufridi Vosiensis, quod Lemovi-
censi castro ab Anglis obsesso an. 1183, mulieres in-
tra muros castrum stupæ filo cinxerunt, ex quo can-
delas multas fecerunt, quas S. Martiali aliisque
ecclesiis diviserunt.

DE S. SIGISMUNDO REGE.

NOT. 29

Vincentia,

B Pag. 93 num. 13 lin. 7 post, Regis et Martyris—
adde — Probatio tamen videri possit, quod suggerit
Claudius Castellanus, quia Claustralibus ecclesia Canonici-
orum S. Ambrosii nomen habet a S. Sigismundo:
habent autem isti eam ecclesiam ex sua parte, sicut
Cistercienses eamdem S. Ambrosii Basilicam cum ipsis
habentes, ex sua parte habent ecclesiam S. Remigii—
tum lin. 10 post filiorum adde — Ita Franciscus Bar-
baranus in Historia Vincentina pag. 78, Aquileiæ
ecclesiam esse dicit, ubi ad manum dexterum altaris
conspiciatur arca saxeæ, his insculpta notis: MCCXXV
Ind. octava, die secundo Maji, corpora Sanctorum
Felicitis et Fortunati (fuerunt hi Aquileiæ passi et re-
feruntur in Romano Martyrologio xi Julii) Sigismundi
Regis et Menæ, in hac arca de tumulo inferiori
fuerunt translati. Præterea etc.

NOT. 30

Pag. 93 num. 1 hæc adde — Quæ omnia, cum
Officio S. Guilielmi Episcopi Briocensis, pro XXIX Ju-
lii recusa sunt, anno circiter MDCLX; ac rursum, edi-
tione nova anni MDLXXXIII prodierunt, sub felicem in-
gressum ad istam diacesim Ludovici-Marcelli de Coet-
logenon, Episcopi et Domini Briocensis.

DE S. THEODULFO PRESB.

NOT. 31

Sed obest
quod videa-
tur vixisse
sec 6,

Pag. 102 col. 2 post lin. 1 dele lineas 4 sequentes
et ex App. pag. 1* hæc substitue — quos ex priori
conjuge genitos etc.

Pag. 102 num. 8 in fine adde — Totam autem ma-
nam conjecturarum præmissarum evertere videretur
Mabilio, in Pratermissis ad sec. 4 p. 2, allegata cu-
jusdam Gogi ad Nicetium Trevirensen epistola apud
du Chesne tom. 1, ubi is ait, Saluto Theodulfum, sacri
Domitiani Abbatis similem, de cuius sepulcro rosa-
rum virgultæ prodierunt, moribus insignem et vitæ
conversatione sublimem. Nescio an hic nominetur S.
Domitianus, qui colitur 1 Julii: Nicetum scio seculo
vi floruisse, atque adeo Theodulphum, quem is salu-
tare jubetur, longius recedere ab ætate Honorii et
Ataulphi.

DE S. BERTHIA AB.

NOT. 32

Pag. 116 num. 2 post verba — Sicut S. Benedictus
præcipit — lineam expunge, et lege — Sed quis se-
curos nos reddet, non esse hoc Interpolatoris glossema,

cujusdem farinæ ejus tot alia hic adnotanda? Multo D
efficacius intentum probaret etc.

Pag. 117 num. 6 sic lege — Omnia autem ædificia
sanctissima Mater, sicut S. Benedictus præ-
cipit, circa ædes..... construxit, excepto molendino.

Pag. 118 Annot. o expunge, et hanc substitue.

o Sitne hoc ex veteri textu an ab interpolatione novitia,
non definio. Reg. 66 de Ostiario monasterii, sic habet :
Monasterium antem, si fieri potest, ita debet con-
strui ut omnia necessaria, id est, aqua, molendi-
num, hortos, pristinum, vel artes diversæ, intra
monasterium exerceantur. Fateor ingenue Rubricas
Regularum pereurrenti mihi numquam venisse in mem-
tem, ut de Officinis aut Molendino monasterii que-
rens, quid S. Benedictus præscripsit, Regulum de
Ostiario perlegerem, aut alias nihil magis eo spectan-
tes. Debuerat sane pro articulo omnino novo atque di-
verso a præcedenti, nova et propria Rubrica fuisse posita.
Sed hoc alii carent: ego, quod tali occasione erravi,
libenter retracto. Parum interim ad rem facere puto,
utrum ex tali errore expuncta a me verba legantur vel
non legantur in Actis, tam parum sinceris, tamque li-
center interpolatis.

E

Pag. 123 de S. Evermaro num. 5 adde — Joannes
Merissa etc. ut in App. pag. 3*

Pag. 133. Annot. c lege — Hoyum, rectius Ho-
jum, vel Hogium, vulgo Huy.

Pag. 139 col. 2 in Annot. litt. e — ad dextram Mosse
ripam — lege — ad levam.

Pag. 142 Annot. f adde — remque ab ore exami-
nabimus: sunt enim qui etiam nunc putent, distinc-
tionem istam mere imaginariam esse; ejusque necessi-
tatem apparentem discuti posse, conciliando Acta Con-
cilii VII cum S. Gregorio Turonensi.

DE S. THEODARDO ARCHIEP.

Pag. 143 n. 1 lin. 15 dele haec — Hujus ecclesia NOT 33
etc. atque substitue: Jacei vero hodie sacrum S. Theodo-
ardi corpus in vico de Ville-Brumé, diaœsis Mont-
talbanensis; quæ fuisse e civitate Montalbanensi pro-
pter hereticos deportata, docuit nos Simon de Peyronet,
in Notis ad Onomasticum suum Sanctum Gallico-
latinum, Tolosæ excusum, ubi etiam testatur nomen
eius vulgo Saint Andard efferti. Ejus memoria etc.
lin. 17.

Pag. 152 Annot. e — Blitteræ — l — Biterræ.

Annot. f — Helena — l — Elena.

Annot. g — aliis melius Frodoinus.

Annot. h — Lntena — l. Lateva.

F

Pag. 160 n. 1 lin. 3 — Fossembrone. l. Fossom-
brone.

Pag. 162 Adde quæ habentur in Append. pag. 3*,
de Venerabili Geraldo sed num. 1 lin. 17 — Paruen-
sem — l. — Portuensem, et lin. 19 anno MCLIX —
scribe — MULIX.

Placeat autem hic animadvertere, protervam homi-
num nonnullorum insolentiam; qui Majum nostrum
necdum sibi lectum esse simulant, ut non cogantur aut
suas convictiones, aut meas ubi opus fuit retractationes
agnoscere; dumque actum ngl identidem postulant, cohi-
bere ipsi se non possunt, quin typographica quoque er-
rata cavillentur, etiam iis in locis quæ legere nihil
ipsorum intererat; eoque satis palam faciant, quant mi-
nime incuriosi, sed maligno oculo excusserint omnes li-
brorum meorum angulos; non ut viderent quid sibi
quamque rationabiliter responderim, sed ut ausam quæ-
rent obtrectandi.

DE B. VIVALDO.

Pag. 16 num. 5 lin. 11 sic lege — Auctorem ta- NOT 34
men

A men putavi me posse aliunde cognoscere — et in marg. — descripta, non a Dionysio Polinari.

Pag. 164 n. 6 lin. penult. sic lege — eo firmius credebam esse ab eodem auctore. Verum id errando deceptum me fuisse, per litteras docnit R. P. Antonius de Terrinca, cujus opera de Sanctis sui Ordinis deque scriptoribus Florentinis mihi modo adseruntur ex Italia.

voce, pictura, scriptura traditum haberi nunc potest : D scriptura autem alia nulla allegatur pag. 54 quam Vita, jussu prælanti Episcopi a Basilica Petri exarata, asservataque inter chartas ecclesie Parochioli Quaroneensis, nulla focta mentione antiquioris alienus quæ uspiam reperiatur.

8 Ista autem recentior, post præambula quædam, ossumptum argumentum sic aggreditur. Quarona Terra est diœcesis Novariensis, a sua metropoli distans passuum millibus circiter xxii, ad pedem ejusdem collis, quem præterlabens Sesia non minus salubrem quam amœnum reddit. Hue habitationis suæ sedem transtulerat, Laurentius de Motiis, Cadarafanii natus, sed a Celiis cognominatus, quia matrem habuerat Celio oriundam, indeque Celiam nuncupatam. Ibidem etiam Mariam Agamiensem sibi copulavit uxorem, et sutoriam exercuit, ac filiam genuit, nuncupatam Panaceaem, hanc sine præsagio ejus gratia, quæ ad morborum quorumcunque curationem esset post mortem divinitus illustranda. Desiderio deinde ejusdem suæ uxoris obsequens, ad patrum illius solam Agamium, passuum millibus undecim Quarona dissitum, habitationem transtulit, post tertium felicis sui conjugii annum. Sed ea felicitas diuturna non fuit : paucos enim intra dies novæ in patria commemorationis, febri contaeta Maria, viduum maritum reliquit. Hic ad alteras nuptias cito transiens, adscivit in conjugem Margaritam de Gallogis Locarnensis, ex parochia Paronis, modice remota a valle Sesiae : itaque ad priores lares Quaronom remigravit. Ex eo matrimonio nata filia altera, pariter quidem adolescebat cum Panacea ; sed tantum ab ejus discrepabat moribus, quanto magis assimilabatur matri, nimium dissimilis ingenii mulieri : quæ ut impotentius proprium amabat fœtum, ita furiosius oderat alienum ; suæque filiae dissimilans vitia, ipsas privignæ virtuosas actiones ut crimina gravissima detestabatur. Imprimis tamen orationis frequentioris studium intolerabile videbatur nihil nisi terrena cogitanti, totumque tempus quod ei impederetur familiæ necessitatibus decidere existimanti. Quare cum in stabulo Panaceaem aliquando orantem deprehendisset ferox noverca, tanto furore percita fuit, ut fuste caput ei contundens, non cessavit prius innocentem affligere, quam, sanguine ex vulneribus atque potissimum ex naribus fluente coopertam, extenderet in palea : ubi pene examinem sequenti nocte reperit pater, casu illuc cum incerna ingressus : adhibitusque fomentis, per se perque accurrentes in auxilium vicinos, ægre ad usum sensuum revocavit.

qua distinctus explicatur geminum patris matrimonium

E 8 Hactenus Terrinca, verumtamen, quæ ac ego antea in Dionysio Polinari, deceptus in componenda Anonymi nostri aetate cum B. Margarita. Hæc siquidem cum S. Humilitate Abbatissa sua, cuius Vitam illustrari xxii Mui, ad fundandum Florentiae monasterium venit circa annum MCCLXXXII ; quando etiam invenitur signata a Vallumbrosano Abbe fundandi licentia, in qua supplicantium Sororum prima nominatur Margarita ; quæ S. Humilitati anno MCCX defunctæ succedens, quamquam ultra centum annos ipsa vixerit, multo tamen prius obiisse debuit, quam noster Anonymus nascetur, videlicet circa annum MCC. Quisquis igitur ista B. Margaritæ gesta subtexuit codici MS. de quo agimus, appareat cum transcripsisse, non quæ ipse, sed quæ alius de illa scripsit, quæque nos habemus danda ad xxvi Augusti, recollecta per Fr. Petrum de Florentia, Ordinis Minorum ; profiteantem, quod propter intimam familiaritatem, quam cum Margarita habuerat, rogatus ab Abbatissa et Monialibus, præsumpsit eam de suis secretis interrogare ; et fide data de non revelandis iis quoad viveret, ipso quo obiit anno oreteus excepit, quæ deinde scripsit ; Religiosus utique tunc minime juvenis : ut etiam ipse prius obiisse credi possit, quam Anonymus noster in lucem veniret.

noverca saviglia

F 9 Hactenus scriptor iste recentior : cetera quoad modum patratæ postea cardis nihil discrepant a præmissis, sed oratoria dumtaxat eloquentia exaggerantur singula ; ac denique additur impia noverca funesta mortis, quam ipsa sibi conciverat, de alta rupe corpus præcipitans. E converso corpus Sanctæ privignæ, ait Auctor, non solum ardantis fascis præmemorato miraculo iudicatum fuisse accolis, sed etiam ultroneo pulsu Quaronenium campanarum. Cum vero admirationem augeret rigidi corporis immobilitas, ad eundem ubi jacet locum (ipsum scilicet montem, in quo aedificata erat Parochialis aedes Quaronenium, sancto Baptista dicata) eodem, inquam, accurrisse dicitur vicinorum oppidorum populus omnis cum suo Prætore, qui tunc fucrit Ambrosius de Pantaleonibus ; atque Novariensi Episcopo, qui erat Oldradus Oldradus Mediolanensis. Hujus manibus, inquit Æmilianus, moveri se permisit cadaver carroque imponi ; non tamen prius avehi alio, quam loco robustorum boum jugum subirent vitulæ duæ, etiamnum lactentes. Jamque a monte ad planitiem Quaronensem adductæ Sanctæ, ubi erat fundus ejusdem Laurentii Juliani de Celio, designabatur

8 Hactenus scriptor iste recentior : cetera quoad modum patratæ postea cardis nihil discrepant a præmissis, sed oratoria dumtaxat eloquentia exaggerantur singula ; ac denique additur impia noverca funesta mortis, quam ipsa sibi conciverat, de alta rupe corpus præcipitans. E converso corpus Sanctæ privignæ, ait Auctor, non solum ardantis fascis præmemorato miraculo iudicatum fuisse accolis, sed etiam ultroneo pulsu Quaronenium campanarum. Cum vero admirationem augeret rigidi corporis immobilitas, ad eundem ubi jacet locum (ipsum scilicet montem, in quo aedificata erat Parochialis aedes Quaronenium, sancto Baptista dicata) eodem, inquam, accurrisse dicitur vicinorum oppidorum populus omnis cum suo Prætore, qui tunc fucrit Ambrosius de Pantaleonibus ; atque Novariensi Episcopo, qui erat Oldradus Oldradus Mediolanensis. Hujus manibus, inquit Æmilianus, moveri se permisit cadaver carroque imponi ; non tamen prius avehi alio, quam loco robustorum boum jugum subirent vitulæ duæ, etiamnum lactentes. Jamque a monte ad planitiem Quaronensem adductæ Sanctæ, ubi erat fundus ejusdem Laurentii Juliani de Celio, designabatur

9 Hactenus scriptor iste recentior : cetera quoad modum patratæ postea cardis nihil discrepant a præmissis, sed oratoria dumtaxat eloquentia exaggerantur singula ; ac denique additur impia noverca funesta mortis, quam ipsa sibi conciverat, de alta rupe corpus præcipitans. E converso corpus Sanctæ privignæ, ait Auctor, non solum ardantis fascis præmemorato miraculo iudicatum fuisse accolis, sed etiam ultroneo pulsu Quaronenium campanarum. Cum vero admirationem augeret rigidi corporis immobilitas, ad eundem ubi jacet locum (ipsum scilicet montem, in quo aedificata erat Parochialis aedes Quaronenium, sancto Baptista dicata) eodem, inquam, accurrisse dicitur vicinorum oppidorum populus omnis cum suo Prætore, qui tunc fucrit Ambrosius de Pantaleonibus ; atque Novariensi Episcopo, qui erat Oldradus Oldradus Mediolanensis. Hujus manibus, inquit Æmilianus, moveri se permisit cadaver carroque imponi ; non tamen prius avehi alio, quam loco robustorum boum jugum subirent vitulæ duæ, etiamnum lactentes. Jamque a monte ad planitiem Quaronensem adductæ Sanctæ, ubi erat fundus ejusdem Laurentii Juliani de Celio, designabatur

9 Hactenus scriptor iste recentior : cetera quoad modum patratæ postea cardis nihil discrepant a præmissis, sed oratoria dumtaxat eloquentia exaggerantur singula ; ac denique additur impia noverca funesta mortis, quam ipsa sibi conciverat, de alta rupe corpus præcipitans. E converso corpus Sanctæ privignæ, ait Auctor, non solum ardantis fascis præmemorato miraculo iudicatum fuisse accolis, sed etiam ultroneo pulsu Quaronenium campanarum. Cum vero admirationem augeret rigidi corporis immobilitas, ad eundem ubi jacet locum (ipsum scilicet montem, in quo aedificata erat Parochialis aedes Quaronenium, sancto Baptista dicata) eodem, inquam, accurrisse dicitur vicinorum oppidorum populus omnis cum suo Prætore, qui tunc fucrit Ambrosius de Pantaleonibus ; atque Novariensi Episcopo, qui erat Oldradus Oldradus Mediolanensis. Hujus manibus, inquit Æmilianus, moveri se permisit cadaver carroque imponi ; non tamen prius avehi alio, quam loco robustorum boum jugum subirent vitulæ duæ, etiamnum lactentes. Jamque a monte ad planitiem Quaronensem adductæ Sanctæ, ubi erat fundus ejusdem Laurentii Juliani de Celio, designabatur

9 Hactenus scriptor iste recentior : cetera quoad modum patratæ postea cardis nihil discrepant a præmissis, sed oratoria dumtaxat eloquentia exaggerantur singula ; ac denique additur impia noverca funesta mortis, quam ipsa sibi conciverat, de alta rupe corpus præcipitans. E converso corpus Sanctæ privignæ, ait Auctor, non solum ardantis fascis præmemorato miraculo iudicatum fuisse accolis, sed etiam ultroneo pulsu Quaronenium campanarum. Cum vero admirationem augeret rigidi corporis immobilitas, ad eundem ubi jacet locum (ipsum scilicet montem, in quo aedificata erat Parochialis aedes Quaronenium, sancto Baptista dicata) eodem, inquam, accurrisse dicitur vicinorum oppidorum populus omnis cum suo Prætore, qui tunc fucrit Ambrosius de Pantaleonibus ; atque Novariensi Episcopo, qui erat Oldradus Oldradus Mediolanensis. Hujus manibus, inquit Æmilianus, moveri se permisit cadaver carroque imponi ; non tamen prius avehi alio, quam loco robustorum boum jugum subirent vitulæ duæ, etiamnum lactentes. Jamque a monte ad planitiem Quaronensem adductæ Sanctæ, ubi erat fundus ejusdem Laurentii Juliani de Celio, designabatur

9 Hactenus scriptor iste recentior : cetera quoad modum patratæ postea cardis nihil discrepant a præmissis, sed oratoria dumtaxat eloquentia exaggerantur singula ; ac denique additur impia noverca funesta mortis, quam ipsa sibi conciverat, de alta rupe corpus præcipitans. E converso corpus Sanctæ privignæ, ait Auctor, non solum ardantis fascis præmemorato miraculo iudicatum fuisse accolis, sed etiam ultroneo pulsu Quaronenium campanarum. Cum vero admirationem augeret rigidi corporis immobilitas, ad eundem ubi jacet locum (ipsum scilicet montem, in quo aedificata erat Parochialis aedes Quaronenium, sancto Baptista dicata) eodem, inquam, accurrisse dicitur vicinorum oppidorum populus omnis cum suo Prætore, qui tunc fucrit Ambrosius de Pantaleonibus ; atque Novariensi Episcopo, qui erat Oldradus Oldradus Mediolanensis. Hujus manibus, inquit Æmilianus, moveri se permisit cadaver carroque imponi ; non tamen prius avehi alio, quam loco robustorum boum jugum subirent vitulæ duæ, etiamnum lactentes. Jamque a monte ad planitiem Quaronensem adductæ Sanctæ, ubi erat fundus ejusdem Laurentii Juliani de Celio, designabatur

9 Hactenus scriptor iste recentior : cetera quoad modum patratæ postea cardis nihil discrepant a præmissis, sed oratoria dumtaxat eloquentia exaggerantur singula ; ac denique additur impia noverca funesta mortis, quam ipsa sibi conciverat, de alta rupe corpus præcipitans. E converso corpus Sanctæ privignæ, ait Auctor, non solum ardantis fascis præmemorato miraculo iudicatum fuisse accolis, sed etiam ultroneo pulsu Quaronenium campanarum. Cum vero admirationem augeret rigidi corporis immobilitas, ad eundem ubi jacet locum (ipsum scilicet montem, in quo aedificata erat Parochialis aedes Quaronenium, sancto Baptista dicata) eodem, inquam, accurrisse dicitur vicinorum oppidorum populus omnis cum suo Prætore, qui tunc fucrit Ambrosius de Pantaleonibus ; atque Novariensi Episcopo, qui erat Oldradus Oldradus Mediolanensis. Hujus manibus, inquit Æmilianus, moveri se permisit cadaver carroque imponi ; non tamen prius avehi alio, quam loco robustorum boum jugum subirent vitulæ duæ, etiamnum lactentes. Jamque a monte ad planitiem Quaronensem adductæ Sanctæ, ubi erat fundus ejusdem Laurentii Juliani de Celio, designabatur

9 Hactenus scriptor iste recentior : cetera quoad modum patratæ postea cardis nihil discrepant a præmissis, sed oratoria dumtaxat eloquentia exaggerantur singula ; ac denique additur impia noverca funesta mortis, quam ipsa sibi conciverat, de alta rupe corpus præcipitans. E converso corpus Sanctæ privignæ, ait Auctor, non solum ardantis fascis præmemorato miraculo iudicatum fuisse accolis, sed etiam ultroneo pulsu Quaronenium campanarum. Cum vero admirationem augeret rigidi corporis immobilitas, ad eundem ubi jacet locum (ipsum scilicet montem, in quo aedificata erat Parochialis aedes Quaronenium, sancto Baptista dicata) eodem, inquam, accurrisse dicitur vicinorum oppidorum populus omnis cum suo Prætore, qui tunc fucrit Ambrosius de Pantaleonibus ; atque Novariensi Episcopo, qui erat Oldradus Oldradus Mediolanensis. Hujus manibus, inquit Æmilianus, moveri se permisit cadaver carroque imponi ; non tamen prius avehi alio, quam loco robustorum boum jugum subirent vitulæ duæ, etiamnum lactentes. Jamque a monte ad planitiem Quaronensem adductæ Sanctæ, ubi erat fundus ejusdem Laurentii Juliani de Celio, designabatur

9 Hactenus scriptor iste recentior : cetera quoad modum patratæ postea cardis nihil discrepant a præmissis, sed oratoria dumtaxat eloquentia exaggerantur singula ; ac denique additur impia noverca funesta mortis, quam ipsa sibi conciverat, de alta rupe corpus præcipitans. E converso corpus Sanctæ privignæ, ait Auctor, non solum ardantis fascis præmemorato miraculo iudicatum fuisse accolis, sed etiam ultroneo pulsu Quaronenium campanarum. Cum vero admirationem augeret rigidi corporis immobilitas, ad eundem ubi jacet locum (ipsum scilicet montem, in quo aedificata erat Parochialis aedes Quaronenium, sancto Baptista dicata) eodem, inquam, accurrisse dicitur vicinorum oppidorum populus omnis cum suo Prætore, qui tunc fucrit Ambrosius de Pantaleonibus ; atque Novariensi Episcopo, qui erat Oldradus Oldradus Mediolanensis. Hujus manibus, inquit Æmilianus, moveri se permisit cadaver carroque imponi ; non tamen prius avehi alio, quam loco robustorum boum jugum subirent vitulæ duæ, etiamnum lactentes. Jamque a monte ad planitiem Quaronensem adductæ Sanctæ, ubi erat fundus ejusdem Laurentii Juliani de Celio, designabatur

9 Hactenus scriptor iste recentior : cetera quoad modum patratæ postea cardis nihil discrepant a præmissis, sed oratoria dumtaxat eloquentia exaggerantur singula ; ac denique additur impia noverca funesta mortis, quam ipsa sibi conciverat, de alta rupe corpus præcipitans. E converso corpus Sanctæ privignæ, ait Auctor, non solum ardantis fascis præmemorato miraculo iudicatum fuisse accolis, sed etiam ultroneo pulsu Quaronenium campanarum. Cum vero admirationem augeret rigidi corporis immobilitas, ad eundem ubi jacet locum (ipsum scilicet montem, in quo aedificata erat Parochialis aedes Quaronenium, sancto Baptista dicata) eodem, inquam, accurrisse dicitur vicinorum oppidorum populus omnis cum suo Prætore, qui tunc fucrit Ambrosius de Pantaleonibus ; atque Novariensi Episcopo, qui erat Oldradus Oldradus Mediolanensis. Hujus manibus, inquit Æmilianus, moveri se permisit cadaver carroque imponi ; non tamen prius avehi alio, quam loco robustorum boum jugum subirent vitulæ duæ, etiamnum lactentes. Jamque a monte ad planitiem Quaronensem adductæ Sanctæ, ubi erat fundus ejusdem Laurentii Juliani de Celio, designabatur

9 Hactenus scriptor iste recentior : cetera quoad modum patratæ postea cardis nihil discrepant a præmissis, sed oratoria dumtaxat eloquentia exaggerantur singula ; ac denique additur impia noverca funesta mortis, quam ipsa sibi conciverat, de alta rupe corpus præcipitans. E converso corpus Sanctæ privignæ, ait Auctor, non solum ardantis fascis præmemorato miraculo iudicatum fuisse accolis, sed etiam ultroneo pulsu Quaronenium campanarum. Cum vero admirationem augeret rigidi corporis immobilitas, ad eundem ubi jacet locum (ipsum scilicet montem, in quo aedificata erat Parochialis aedes Quaronenium, sancto Baptista dicata) eodem, inquam, accurrisse dicitur vicinorum oppidorum populus omnis cum suo Prætore, qui tunc fucrit Ambrosius de Pantaleonibus ; atque Novariensi Episcopo, qui erat Oldradus Oldradus Mediolanensis. Hujus manibus, inquit Æmilianus, moveri se permisit cadaver carroque imponi ; non tamen prius avehi alio, quam loco robustorum boum jugum subirent vitulæ duæ, etiamnum lactentes. Jamque a monte ad planitiem Quaronensem adductæ Sanctæ, ubi erat fundus ejusdem Laurentii Juliani de Celio, designabatur

9 Hactenus scriptor iste recentior : cetera quoad modum patratæ postea cardis nihil discrepant a præmissis, sed oratoria dumtaxat eloquentia exaggerantur singula ; ac denique additur impia noverca funesta mortis, quam ipsa sibi conciverat, de alta rupe corpus præcipitans. E converso corpus Sanctæ privignæ, ait Auctor, non solum ardantis fascis præmemorato miraculo iudicatum fuisse accolis, sed etiam ultroneo pulsu Quaronenium campanarum. Cum vero admirationem augeret rigidi corporis immobilitas, ad eundem ubi jacet locum (ipsum scilicet montem, in quo aedificata erat Parochialis aedes Quaronenium, sancto Baptista dicata) eodem, inquam, accurrisse dicitur vicinorum oppidorum populus omnis cum suo Prætore, qui tunc fucrit Ambrosius de Pantaleonibus ; atque Novariensi Episcopo, qui erat Oldradus Oldradus Mediolanensis. Hujus manibus, inquit Æmilianus, moveri se permisit cadaver carroque imponi ; non tamen prius avehi alio, quam loco robustorum boum jugum subirent vitulæ duæ, etiamnum lactentes. Jamque a monte ad planitiem Quaronensem adductæ Sanctæ, ubi erat fundus ejusdem Laurentii Juliani de Celio, designabatur

9 Hactenus scriptor iste recentior : cetera quoad modum patratæ postea cardis nihil discrepant a præmissis, sed oratoria dumtaxat eloquentia exaggerantur singula ; ac denique additur impia noverca funesta mortis, quam ipsa sibi conciverat, de alta rupe corpus præcipitans. E converso corpus Sanctæ privignæ, ait Auctor, non solum ardantis fascis præmemorato miraculo iudicatum fuisse accolis, sed etiam ultroneo pulsu Quaronenium campanarum. Cum vero admirationem augeret rigidi corporis immobilitas, ad eundem ubi jacet locum (ipsum scilicet montem, in quo aedificata erat Parochialis aedes Quaronenium, sancto Baptista dicata) eodem, inquam, accurrisse dicitur vicinorum oppidorum populus omnis cum suo Prætore, qui tunc fucrit Ambrosius de Pantaleonibus ; atque Novariensi Episcopo, qui erat Oldradus Oldradus Mediolanensis. Hujus manibus, inquit Æmilianus, moveri se permisit cadaver carroque imponi ; non tamen prius avehi alio, quam loco robustorum boum jugum subirent vitulæ duæ, etiamnum lactentes. Jamque a monte ad planitiem Quaronensem adductæ Sanctæ, ubi erat fundus ejusdem Laurentii Juliani de Celio, designabatur

9 Hactenus scriptor iste recentior : cetera quoad modum patratæ postea cardis nihil discrepant a præmissis, sed oratoria dumtaxat eloquentia exaggerantur singula ; ac denique additur impia noverca funesta mortis, quam ipsa sibi conciverat, de alta rupe corpus præcipitans. E converso corpus Sanctæ privignæ, ait Auctor, non solum ardantis fascis præmemorato miraculo iudicatum fuisse accolis, sed etiam ultroneo pulsu Quaronenium campanarum. Cum vero admirationem augeret rigidi corporis immobilitas, ad eundem ubi jacet locum (ipsum scilicet montem, in quo aedificata erat Parochialis aedes Quaronenium, sancto Baptista dicata) eodem, inquam, accurrisse dicitur vicinorum oppidorum populus omnis cum suo Prætore, qui tunc fucrit Ambrosius de Pantaleonibus ; atque Novariensi Episcopo, qui erat Oldradus Oldradus Mediolanensis. Hujus manibus, inquit Æmilianus, moveri se permisit cadaver carroque imponi ; non tamen prius avehi alio, quam loco robustorum boum jugum subirent vitulæ duæ, etiamnum lactentes. Jamque a monte ad planitiem Quaronensem adductæ Sanctæ, ubi erat fundus ejusdem Laurentii Juliani de Celio, designabatur

9 Hactenus scriptor iste recentior : cetera quoad modum patratæ postea cardis nihil discrepant a præmissis, sed oratoria dumtaxat eloquentia exaggerantur singula ; ac denique additur impia noverca funesta mortis, quam ipsa sibi conciverat, de alta rupe corpus præcipitans. E converso corpus Sanctæ privignæ, ait Auctor, non solum ardantis fascis præmemorato miraculo iudicatum fuisse accolis, sed etiam ultroneo pulsu Quaronenium campanarum. Cum vero admirationem augeret rigidi corporis immobilitas, ad eundem ubi jacet locum (ipsum scilicet montem, in quo aedificata erat Parochialis aedes Quaronenium, sancto Baptista dicata) eodem, inquam, accurrisse dicitur vicinorum oppidorum populus omnis cum suo Prætore, qui tunc fucrit Ambrosius de Pantaleonibus ; atque Novariensi Episcopo, qui erat Oldradus Oldradus Mediolanensis. Hujus manibus, inquit Æmilianus, moveri se permisit cadaver carroque imponi ; non tamen prius avehi alio, quam loco robustorum boum jugum subirent vitulæ duæ, etiamnum lactentes. Jamque a monte ad planitiem Quaronensem adductæ Sanctæ, ubi erat fundus ejusdem Laurentii Juliani de Celio, designabatur

9 Hactenus scriptor iste recentior : cetera quoad modum patratæ postea cardis nihil discrepant a præmissis, sed oratoria dumtaxat eloquentia exaggerantur singula ; ac denique additur impia noverca funesta mortis, quam ipsa sibi conciverat, de alta rupe corpus præcipitans. E converso corpus Sanctæ privignæ, ait Auctor, non solum ardantis fascis præmemorato miraculo iudicatum fuisse accolis, sed etiam ultroneo pulsu Quaronenium campanarum. Cum vero admirationem augeret rigidi corporis immobilitas, ad eundem ubi jacet locum (ipsum scilicet montem, in quo aedificata erat Parochialis aedes Quaronenium, sancto Baptista dicata) eodem, inquam, accurrisse dicitur vicinorum oppidorum populus omnis cum suo Prætore, qui tunc fucrit Ambrosius de Pantaleonibus ; atque Novariensi Episcopo, qui erat Oldradus Oldradus Mediolanensis. Hujus manibus, inquit Æmilianus, moveri se permisit cadaver carroque imponi ; non tamen prius avehi alio, quam loco robustorum boum jugum subirent vitulæ duæ, etiamnum lactentes. Jamque a monte ad planitiem Quaronensem adductæ Sanctæ, ubi erat fundus ejusdem Laurentii Juliani de Celio, designabatur

9 Hactenus scriptor iste recentior : cetera quoad modum patratæ postea cardis nihil discrepant a præmissis, sed oratoria dumtaxat eloquentia exaggerantur singula ; ac denique additur impia noverca funesta mortis, quam ipsa sibi conciverat, de alta rupe corpus præcipitans. E converso corpus Sanctæ privignæ, ait Auctor, non solum ardantis fascis præmemorato miraculo iudicatum fuisse accolis, sed etiam ultroneo pulsu Quaronenium campanarum. Cum vero admirationem augeret rigidi corporis immobilitas, ad eundem ubi jacet locum (ipsum scilicet montem, in quo aedificata erat Parochialis aedes Quaronenium, sancto Baptista dicata) eodem, inquam, accurrisse dicitur vicinorum oppidorum populus omnis cum suo Prætore, qui tunc fucrit Ambrosius de Pantaleonibus ; atque Novariensi Episcopo, qui erat Oldradus Oldradus Mediolanensis. Hujus manibus, inquit Æmilianus, moveri se permisit cadaver carroque imponi ; non tamen prius avehi alio, quam loco robustorum boum jugum subirent vitulæ duæ, etiamnum lactentes. Jamque a monte ad planitiem Quaronensem adductæ Sanctæ, ubi erat fundus ejusdem Laurentii Juliani de Celio, designabatur

9 Hactenus scriptor iste recentior : cetera quoad modum patratæ postea cardis nihil discrepant a præmissis, sed oratoria dumtaxat eloquentia exaggerantur singula ; ac denique additur impia noverca funesta mortis, quam ipsa sibi conciverat, de alta rupe corpus præcipitans. E converso corpus Sanctæ privignæ, ait Auctor, non solum ardantis fascis præmemorato miraculo iudicatum fuisse accolis, sed etiam ultroneo pulsu Quaronenium campanarum. Cum vero admirationem augeret rigidi corporis immobilitas, ad eundem ubi jacet locum (ipsum scilicet montem, in quo aedificata erat Parochialis aedes Quaronenium, sancto Baptista dicata) eodem, inquam, accurrisse dicitur vicinorum oppidorum populus omnis cum suo Prætore, qui tunc fucrit Ambrosius de Pantaleonibus ; atque Novariensi Episcopo, qui erat Oldradus Oldradus Mediolanensis. Hujus manibus, inquit Æmilianus, moveri se permisit cadaver carroque imponi ; non tamen prius avehi alio, quam loco robustorum boum jugum subirent vitulæ duæ, etiamnum lactentes. Jamque a monte ad planitiem Quaronensem adductæ Sanctæ, ubi erat fundus ejusdem Laurentii Juliani de Celio, designabatur

9 Hactenus scriptor iste recentior : cetera quoad modum patratæ postea cardis nihil discrepant a præmissis, sed oratoria dumtaxat eloquentia exaggerantur singula ; ac denique additur impia noverca funesta mortis, quam ipsa sibi conciverat, de alta rupe corpus præcipitans. E converso corpus Sanctæ privignæ, ait Auctor, non solum ardantis fascis præmemorato miraculo iudicatum fuisse accolis, sed etiam ultroneo pulsu Quaronenium campanarum. Cum vero admirationem augeret rigidi corporis immobilitas, ad eundem ubi jacet locum (ipsum scilicet montem, in quo aedificata erat Parochialis aedes Quaronenium, sancto Baptista dicata) eodem, inquam, accurrisse dicitur vicinorum oppidorum populus omnis cum suo Prætore, qui tunc fucrit Ambrosius de Pantaleonibus ; atque Novariensi Episcopo, qui erat Oldradus Oldradus Mediolanensis. Hujus manibus, inquit Æmilianus, moveri se permisit cadaver carroque imponi ; non tamen prius avehi alio, quam loco robustorum boum jugum subirent vitulæ duæ, etiamnum lactentes. Jamque a monte ad planitiem Quaronensem adductæ Sanctæ, ubi erat fundus ejusdem Laurentii Juliani de Celio, designabatur

9 Hactenus scriptor iste recentior : cetera quoad modum patratæ postea cardis nihil discrepant a præmissis, sed oratoria dumtaxat eloquentia exaggerantur singula ; ac denique additur impia noverca funesta mortis, quam ipsa sibi conciverat, de alta rupe corpus præcipitans. E converso corpus Sanctæ privignæ, ait Auctor, non solum ardantis fascis præmemorato miraculo iudicatum fuisse accolis, sed etiam ultroneo pulsu Quaronenium campanarum. Cum vero admirationem augeret rigidi corporis immobilitas, ad eundem ubi jacet locum (ipsum scilicet montem, in quo aedificata erat Parochialis aedes Quaronenium, sancto Baptista dicata) eodem, inquam, accurrisse dicitur vicinorum oppidorum populus omnis cum suo Prætore, qui tunc fucrit Ambrosius de Pantaleonibus ; atque Novariensi Episcopo, qui erat Oldradus Oldradus Mediolanensis. Hujus manibus, inquit Æmilianus, moveri se permisit cadaver carroque imponi ; non tamen prius avehi alio, quam loco robustorum boum jugum subirent vitulæ duæ, etiamnum lactentes. Jamque a monte ad planitiem Quaronensem adductæ Sanctæ, ubi erat fundus ejusdem Laurentii Juliani de Celio, designabatur

9 Hactenus scriptor iste recentior : cetera quoad modum patratæ postea cardis nihil discrepant a præmissis, sed oratoria dumtaxat eloquentia exaggerantur singula ; ac denique additur impia noverca funesta mortis, quam ipsa sibi conciverat, de alta rupe corpus præcipitans. E converso corpus Sanctæ privignæ, ait Auctor, non solum ardantis fascis præmemorato miraculo iudicatum fuisse accolis, sed etiam ultroneo pulsu Quaronenium campanarum. Cum vero admirationem augeret rigidi corporis immobilitas, ad eundem ubi jacet locum (ipsum scilicet montem, in quo aedificata erat Parochialis aedes Quaronenium, sancto Baptista dicata) eodem, inquam, accurrisse dicitur vicinorum oppidorum populus omnis cum suo Prætore, qui tunc fucrit Ambrosius de Pantaleonibus ; atque Novariensi Episcopo, qui erat Oldradus Oldradus Mediolanensis. Hujus manibus, inquit Æmilianus, moveri se permisit cad

Quarona, A batur ædificanda ecclesia ; eo quod vitulæ istic carrum stitissent, idque non frustra esse credetur : sed cum ille neque ad vendendum neque ad permittandum fundum suum induci posset, audita est vox de cœlo dicens : Tam longe ego hinc recedam, ut eum volueritis ad me venire, integer vobis dies impendens sit in ita redituque.

Agamium :

10 Tum vero Agamium versus carrum trahere cœperunt vitulæ ; sequentibus turbis, neque credentibus longe a Quarona substituta animalia, ubi autem subsisterent, locum ecclesiæ struendæ capturis. Sed vitulæ porro gradientes, et Agamio propinquantes, venerunt in campum Bachelorum dictum, ubi mater Panacæa olim cœperat infirmari : ibique ad horæ quadrantem moratae, transierunt in locum, ubi eadem est sepulta atque immobiles hæ-

seront, sonantibus mox ultro Agamensium canpanis, sicut antea Quarona factum erat. His mirabilibus aliud accessit : qua enim ultima vice transirent vitulæ versus sepulcrum matris, siccata est palus quæ locum minus salubrem reddebat. Ibi ergo filiam juxta matrem sepelivit Episcopus, peculiariter tamen in monumento, cratæ ferrea cincto, non sine encomio panegyrico, tunc pariter pronuntiato. In ipso quoque monte S. Joannis, ubi vitam finivit Sancta, colitur omni secunda ejusque mensis Dominica, habetnrque os unum ipsius, cum carbonibus ex fasce combusto reservatis. Supra saxum, in quo cœsa fuit, dedicatum altare est, cui hæc verba inscripta leguntur : In loco hujus sancti altaris migravit ad Dominum beata virgo Panacæa, Virgo et Martyr.

*illius nihilominus altare
Quarona in
loco cœdis.*

APPENDIX

AD DIEM SECUNDAM MAJI.

B

NOT. 36

Pag. 169 col. 2 post S. Flaminam ponatur.

S. Avia Virgo Martyr circa Parisios in Gallia.

Ibid. col. 2 ponatur, S. Valentinus Episcopus Genuae in Liguria : ponatur scilicet ante S. Athanasium, et deleatur ut est post ante S. Waldebertum.

Ibid. post B. Conradum, ponatur.

B. Mafalda, Lusitanæ Regis filia, Ord. Cisterciensi Aroquæ.

Pag. 160 col. 1 dele quæ sunt de S. Avia.

Ibidem col. 2 dele ibi dictu de Mafalda.

Pag. 172 col. 2 sub finem addatur S. Lucifer Episcopus etc. uti in App. pag. 4 *.

Pag. 171 col. 2 in medio post S. Cassianum ponantur, BB. Sostenius et Uguecio, ex primis septem Fundatoribus Ordinis Servorum B. Mariæ, hodie an.

1281 mortui dicuntur : de omnibus simul agetur ubi de S. Philippo Benito

xxxiii Augusti.

DE SS. GERMANO ET CŒLESTINO MM.

Pag. 182 n. 2 lin. 13 Bononiae — adde — Idem not. 37 dixerim de SS. Germano et Cœlestino, quorum Reliquiae aliquæ habentur in ecclesia Societatis nostræ Monasterii in Westphalia; atque in earum indiculo ad nos misso landantur, tamquam Romæ multa in carcere passi, ex fide hodierni Romani Martyrologii, in hoc (ut mox apparebit) nequaquam recipienda. Similiter a præmemorato Cœlestino diversum putamus etc.

Ibid. lin. 10 a fine — Romanæ Martyrologio — 1. — Romanis Martyribus.

Pag. 186 post Commentarium de S. Flamina, adde not. 38 alium de S. Avia.

DE S. AVIA VIRGINE MARTYRE

D. P.

CIRCA PARISIOS IN GALLIA.

Cultus Veneti,

Post SS. Elenaram, Sponsiam, et Flamiam, in Gallia passas sub Diocletiano, damus hic alterom Virginem Martyrem in eadem Gallia, sed tempore nobis ignoto coronatam, atque antehac inter Prætermissos relatam, quod nihil tum de ipsa sciebamus. Nunc istic dicta expungi jussi : inventur enim nomen inscriptum Proprio Venetensis diœcesis, et plures ejusdem per Galliam ecclesias esse, doceor a talium rerum observatore curiosissimo, Claudio Castellano ; atque imprimis Parisiis antiquissimam unam, unde appellationem habet platea inter celebriares urbis numeranda, dicta de Sainte Avoie. Ut enim Via, Gallie Voie ; sic Avia, Avoie redditur. Erraverunt enim nostri Patres, Labbe et Bonnefons, confundentes illam cum S. Aurea, vulgo Sante Aure dicta ; hæc namque S. Aurea, in Parochia S. Pauli (intra cuius districtum Patres illi habitarunt in nostra ibi Professa domo) festum de præcepto habet in Octobris, quod ab aliquot annis in Dominicam primam mensis transfertur : ac etiam in ecclesia sancti Eligii Barnabitarum, ubi est corpus ejus. Ista vero S. Avia ecclesia, olim a Beguinis possessa, nunc obtinetur et co-

litur a Religiosis Ursulanis, quæ suæ istius Patronæ festum agunt prima Dominica Maji, cum officio de Communi Virginis ac Martyris et Plenaria Indulgencia. Sed neque hæc, neque istæ quidquam sciunt aut sciverunt de ejus Actis ; solum in parte exteriori ecclesiæ monstratur Sanctæ istius imago unaglypha, tumquæ prospicientis per fenestram. Porro cum ecclesia ista ab annis pluribus quam quadringentis suum istud nomen haberet ; et dum istic Ursulinæ collocabantur, nemo cogitaverit de ulla convenienti ejusdem Sanctæ cum S. Ursula ; appareat Arturum a monasterio, quando ipsam confudit cum S. Avina, Ursulanæ Societatis una juxta Crombachium, in istum conjecturam deducetum ex eo solummodo, quod S. Aviam nunc videret ab Ursulanis coli. Est et alia similis nuncupationis ecclesia in diœcesi Parisinæ, teste prælaudato Castellano. Plures si indicentur, libenter eas his attexam, nec non quidquid ulterioris notitiæ fortassis aliquando eruueretur in lucem.

Pag. 187 de S. Sichario M. num. 3 lin. 4 — not. 39 men imposueront — adde — in honorem S. Sicharii Episcopi Lugdun. seculo v celebris, qui colitur Martii;

Martii;

ecclæsiæ alibi
et Parisiis,

perperam tri-
butæ S. Au-
rex.

A Martii; ejusmodi, inquam, puerum aliquem cogitare possem, hac secunda Maji etc. lin. 5.

Pug. 190, ante Commentarium de S. Athanasio, ponatur sequens de S. Valentino Genuensi novus; et

qui nunc invenitur pag. 273 deleatur; totus enim mutandus fuit, accepta quæ desiderabatur Vita, et ætate verosimilius definita.

DE SANCTO VALENTINO

EPISCOPO GENUÆ IN LIGURIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus ætate et Vita, diu post Inventionem Corporis, seculo x factam, scripta.

ANNO CCCXXV
VEL XL.

B
*Ex certo co-
gnitu aetate
Diogenis Ep.
8. pro an. 381,*

sequtur Va-
lentinum flo-
rulisse sub S.
Silvestro

*et ex Indict.
13 colliguntur
oblitiss 325,*

Non ita accurata Genuensium monumenta sunt, ut de S. Valentini ætate ex his possit aliquil certo pronuntiari. Possum opinantur Scriptores, teste Ughello tom. 4 Italæ sacræ, ipsum Ecclesiam suam gubernasse, quintum in ordine Episcoporum, quorum tamen nullum nominant, præter Salomonem, qui Valentimum antecesserit, vixeritque secundo Christi u. rel. iii. Primus, enjus nobis certo inventus estas, Diogenes est, anno CCCLXXXI præsens Concilio Aquileiensi. Ab hoc si sursnm uulcendus, per Sanctos Romulum, Syrum, Felicem, sextum (ut orunt) Genuensem Episcopum; non poterit quanti ante illos Valentini Cathedra, quam annis fere tredecim dicitur tenuisse, longe removet ab ætate S. Silvestri Popæ. Nam et successor ejus post S. Felicem S. Syrus, sedisse dicitur annis viginti; ut autem prædictis Felici et Romulo, Diogenis immediatis successoribus, quorum Sedi nulla certa definitur duratio, non amplius quam quinqueannum rel decennium junctim tribuas; ipsumque Diogenem noui usi sub tempore Concilii Aquileiensis Episcopum factum concipiás; necessario tamen incurres in Pontificatum Silvestri, qui annis ferme xxii Ecclesiam rexit, anno CCCXIV ordinatus.

C 2 Certe qui in ecclesia Apostolorum sepultus dicitur, non potest neque sedisse neque obiisse diu ante annum CCCXIV, quo Constantinus edidit, ut, quod R. me cooperat, ecclesiæ toto orbe Romano amplioribus spatiis ædificarentur, sicut ex Eusebio docet Baronius: quas ecclesiæ ut primus Sylvester sub omnibus Sanctorum dedicandas instituit, ita exemplum ejus primus Genuæ potius secutus esse Valentinus, et mori obiisse anno CCCXV. Hunc annum mortis ut definiām, facit quod in Epitaphio, cum quo repertum post novem secula corpus fuit, notetur Indictio tertia decima. Etenim Constantinus, numerandarum Indictionum, et singulis quindenniis innovadaram, initium fecit anno CCCXIII; a quo anno primum numerata Indictio XIII, signavit annum CCCXV, supra indicatum; unde si detrahas annos XII, menses XI (hos enim et Epitaphium definit fuerit ordinatus S. Valentinus anno CCCXII, ipsis Kalendis Julii in Dominica. Ita porro successor Felix, usque ad annum CCCXL Ecclesiam reservit: ita Syrus, cuius toto Pontificatu gravissimis Arianæ tempestatis procellis agitata Ecclesia fuit, anno CCCLIX Arimini vel etiam CCCLXV Mediolani vexatus ab hereticis, meruisse potuit, ut Martyr diceretur: quo titulo cum S. Gregorius lib. 4 Dialog. cap. 53 cohaerest. Sed idem S. Gregorius, jam deprehensus in Sanctis Episcopis Zenone, Juvenale, atque Herculanæ, tali titulo liberalius quam par sit uti, haud satis firmæ auctoritatis nobis est pro vero S. Syri martyrio, de quo agi poterit die XXIX Junii. Tantundem fere crit, si recurrentem XII Indictionem expectare malis, et anno CCCXL mortuum S. Valentini tenere. Sic enim successor ejus Salomon, post tres Episcopos, quorum memoriam abolevit persecutionum turbo, ecclesiastica in pace Nicænorum Patrum anno CCCXXV unus

suerit; pro coequo non din superstite ordinatus Valentinus anno CCCXXVII pridie Nonas Junii seu die IV, undecim fere mensem supra XII annos expleverit; Felix usque ad annum CCCXL, cum plerisque aliis in Ariminensi concilio deceptus, paulo post forsitan præ dolore obierit; Syrus, post exilium SS. Dionysio, Lucifero et Eusebio indictum vexatus fuerit; Romulus circa CCCLXVII successerit, et ante CCCLXXX Diogenes.

E 3 Praelaudatus Ughellus Vitam S. Valentini aliquid habuit, indeque transcripsit corporis, anno (ut ait) DCCCLXXXV inventi translatique, Historiam. Habuit eamdem etiam Ferrarius, et ex ipsa retulit Miracula quædam, diu post inventionem prædictum patrata, cum ecclæsia S. Syri (sic enim dicta fuit, quæ primitus a Sanctis Apostolis nuncupabatur) ad Monachorum usus translata Abbatem haberet, Episcopali Sede ad ecclæsiam S. Laurentii traducta. Vitam illam ut quereret rogatus R. P. Joannes Stephanus Fliscus, nulli quidem pepercit operæ, sed frustra ei cessit conatus omnis. Quapropter cum primum de S. Valentino egimus, nihil reperimus quod adderemus paucis quæ Ughellus Ferrariusque suppeditabant, præter elogium virtutum ex Proprio Sanctorum Genuensium transcriptum: in quo quia notabamus, non legi nisi genericas et cùvis Sancto Episcopo aptabiles laudes, suspicatus sum, in eo qui requirebatur textu nihil singulare circa viventis acta contineri. Quam id jure merito, postea docuit Romæ inventum a Janningo nostro instrumentum authenticum, quo ipsam originalem Vitam contineri, ex eo descriptam codice qui Genuensi Cathedrali ecclesiæ in usu fuerat, hoc præambulo constabat.

4 In nomine Domini. Amen. Noverint universi et singuli, qualiter Magnificus D. Antonius Maria Montebrunus qu. Magn. Francisci, Patritius Genuensis, constitutus coram Illustri et admodum Rev. D. Papiniano Denilio, Regiensi I. V. D. Protonotario Apostolico, Canonico ecclesiæ S. Mariæ. In via lata almæ Urbis, Illustriss. et Reverendiss. Domini, D. Horatii Cardinalis Spinulæ Archiepiscopi Genuensis Vicario Generali, exposuit, in libro magno chartæ pergamenæ manuscripto, assulis cooperto, et in sacristia ecclesiæ majoris Genuæ, una cum aliis libris et suppellectilibus ejusdem ecclesiæ asservari solito, inter cetera reperiri scriptam Vitam Sancti Valentini Januensis Episcopi, enjus tenor de verbo ad verbum sequitur infra, et est talis. Incipit Vita S. Valentini Januensis Episcopi. S. Valentinus bona indolis puer etc. Relato Vitæ textu (quæ potius Sermo appellandus esset quam Vita) sequitur Notarialis attestatio de ipsius antiquo in ecclesia usu, et fide transsumpto habenda, hoc teneore.

5 Qui quidem Magnif. D. Antonius Maria Montebrunus, debita cum instantia requisivit de præmissis publicum transsumptum fieri, et in publicam transsumpti formam redigi, et de hujusmodi publico transsumpto ipsi copiam tradi, ac alias in præmissis opportune

E
*ejus Vita ex
MS. Cathedra-
lis Genuæ,*

*Notarialiter
transcripta,*

A opportune provideri omni meliori modo etc. Qui quidem Illustris et Admodum Rev. D. Papinianus Vicarius generalis, visis et auditis attestationibus cum juramento factis, per Reverendos D. Franciscum de Ferrariis et D. Seguranum Morandum, Capellanos Massæ prædictæ ecclesiae majoris Genuæ, attestantibus recordari, quod alias (jam sunt plures atque plures anni) Vita prædicti S. Valentini legebatur et recitabatur in choro d. ecclesiae in recitatione Officii; librumque præd. in quo illa descripta est, fuisse et esse librum antiquitus asservari solitum in Sacristia ejusdem ecclesiae; quia ipsi interfuerunt, et viderunt, et audiverunt. prædictam Vitam S. Valentini ut supra legi, et librum ipsum ut supra asservari, et pro tali ab aliis Capellanis et Presbyteris d. ecclesiae, antiquoribus et modernis haberi, teneri, et reputari: et demum, cum plena et sufficienti causæ scientiæ redditione, mandavit et mandat præd. Vitam S. Valentini, per me Notarium et Caucellarium infrascriptum transumi, transcribi, ot exemplari, et in publican transumpti formam redigi; et successive pronuntiavit et declaravit, hujusmodi transumpto adlibendum esse et adhiberi debere illam eamdem fidem, ac habere illam vim et robur, quæ et qualis adhiberetur, ac quam et quod haberet originale illius, in eodem libro scriptum, ubi, quies, et quando liber ipse et originale prædictum produceretur et exhiberetur; præmissaque omnibus et singulis (causa prius plene cognita) suam et officii sui, et Curiæ Archiepiscopalis Genuæ, qua fungitur auctoritatem interposuit et interponit, pariter et decretum laudans. De quibus omnibus per me Marcum Antonium Mulfinum, Notarium et Cancellarium etc. Actum Genuæ in palatio Archiepiscopali, anno a Nativitate Domini millesimo sexcentesimo octavo, Indictione quinta, secundum Genuensem cursum, die lunæ vigesima quarta Martii in vesperis; præsentibus D. Antonio Maria Montebruno filio Stephani, et Hieronymo Odono qu. Augustini, testibus ad præmissa vocatis et rogatis.

palem transtulit, ex eadem S. Syri ecclesia ad ædem S. Laurentii, intra urbis moenia. Rursus quod ait Ughello, translatum fuisse idem corpus S. Valentini, intelligendum est de notabili ejus parte: siquidem prælaudatus P. Fliscus traditione haberi scribit, partem sacri corporis relictam fuisse in ecclesia S. Syri, ubi in ara maxima, iu arca marmorea nigri coloris, affabre elaborata atque ornata signis æreis deauratisque, servatur, publice venerationi exposita: reliquam partem in ecclesia S. Laurentii reconditam sub ara majori.

D
AUTORE D. P.
quo pars cor-
ports fuit
translata ad
S. Laurentii.

et probata in
usu Ecclesiæ
antiquo fuisse

an. 1608
Genuenstum
24 Martii,

B

nobis 1607,

verumque
1612 hic da-
tur;

composita an-
te un 1240,

6 Concursus feriæ u cum die xxiv Martii, exigens litterem Dominicalem G, simul cum numero Indictionis v, annum nobis notat MDCVII. Qui cum secundum Genuensem cursum scribitur MDCVIII, patet quod secundum istum etiam hoc tempore numerentur anni Genuensis, itidem ut Pisanis, ab Incarnatione, novem omnino mensibus ante Nativitatem Christi, et quidem præveniendo ipsum diem xxv Martii, atque a Vigilia dicti festi annum novum auspicando. Sic transumptum a Notario Mulfino egraphum, ex ejusdem protocollis anno MDCLII die xi Maii transcribi fecit, transcriptumque (quod habere nos dixi) in formam publicam probantemque redegit, Jacobus Cuneus qu. Lazari, publicus Imperiali et Genaensium auctoritatibus Notarius. Huic vero fidem amplam fecit, eadem die et anno, idem qui supra Papinianus Denalius; subsignavitque Silvester Merellus, Notarius, et Curiæ Archiepiscopalis Genuæ Cancellarius. Atque haec sunt quæ Romæ Janningus noster repertus, fortassis ad probandum veterem cultum illuc allata, et unde impressa dantur sequentia, sub titulo Sermonis.

7 Fuit is compositus ante annum MCEXL, quando, teste Ughella, translatum fuit venerabilis Praesulus Valentini corpus, ab æde S. Syri, ad novam Cathedram S. Laurentii: quod Joannes Archiepiscopus hujus nominis tertius, cognominatus de Cuturno, reperit ibidem, atque honorificentiori loco exceptit. Sed quomodo novam ille Cathedram ait? cum ipse met de Joanne II scribat, quod circa idem tempus, quæ is corpus S. Valentini predecessoris repertum, juxta altare majus in ecclesia S. Syri collocandum curavit, id est circa annum DCCCLXXXV, Sedem Episco-

SERMO IN FESTO

ex Veteri MS. Cathedralis Genuensis.

§. I. Encomium Vitæ.

Beatus Valentinus, bonæ indolis puer, a pueritia Christum studuit diligere, valenter carnis delicias, et voluptates seculi calcans potenter, Dei præcepta in ipsa aetatula subsequens diligentius: neque enim, ut illa fert ætas, puerili lascivia relaxabatur; sed totus circa ecclesias et loca sancta erat intentus. Fidem, quam Christo in baptismo promiserat, fideliter conservans, ab omnibus paupiis diabolicis sese custodiebat refrænans. Hic talis ac tantus, doce-dente Januensis Ecclesiae qui tunc erat a Praesule, a Clero populoque unanimiter electus, in Sede Pontificali violenter inthronizatur: qui qualis quantusque fuerit sequens opusculum obsequendo monstrabit: idem namque perseverabat qui prius faerat. factusque Beatus namque Valentinus salubriter Pastoralem Episcopus, curam ita gessit, ut vita cum meritis concordaret. Propter culmen honoris, a recto tramite non deviavit intentionis pedem: sed vera semper viriliter permansit in fide. Iste talis ac tam laudabilis vi-duarum nutritor fuit, orphanorum et peregrinorum pater exstitit; dicens Beati Job verba, Quia ab infantia crevit in me miseratio, et de ventre matris meæ egressa est mecum: et, sicut in libro Sapientiae legitur, In diebus suis misericordiam fecit. In sulcis b agrestium hominum, [id est in eorum] cer-dibus, divini verbi semina serebat; eradicans omnia nequitiae germina, suadens ut Christo munda præpararent corda, et Domino lucrificiebat, quos dia-bolo abstrahebat.

Ab adolescen-
tia probatus
Sanctus,

E

a
factusque
Episcopus,

Job. 31, 18
Eccl. 46, 6

b
virtutibus
suo gradu
dignis excellit,

Tim. 4, 2

2 Fidelis namque ac prudens dispensator, in ma-gni patrisfamilias domo constitutus erat, ut cum servis suis in tempore suo mensuram tritici erega-ret. Quid dicemus, quam severus in corripiendo, quam alacer in prædicando, quam benevolus fuerit circa subditos? Oppresses pauperum et viduarum libera et aperta voce corripiebat, secundum Apostolicum præceptum arguendo, obsecrando, increpan-do: tam Domino quam hominibus complacebat in hoc seculo: pernox semper in orationibus ac vigiliis; ut frugi homo parcus in cibis. Bonum namque qui solitus erat consuescere, pudebat desuescere: in adversis et prosperis perstebat fortis: in agone positus speciali, infatigabiliter scutum tenuit fidei: totusque vitæ ejus excursus, cum Principe mundi sicut conflictus. In viis justitiae rectus, in consiliis providus, in donationibus largus; Christum in ore, Christum in mente semper commenierabat attentus; omni enim dignitate extitit præclarus, omni bonitate comptus: statura decens, vultu honorabilis, facie venustus, corde lætus, consilio sapiens, ore jucundus, moribus compositus, atque in omni opere Dei strenuus. Vigili namque custodia mentem cu-stodiens, non ut Isbezeth quandam ad ostium ancil-lam posuerat, sed Christum habebat custodem; qui est januæ c pro pessulo, per quem transeunt fideles,

c

EX MS.

A et ingrediuntur et regrediuntur oves; qui ad januam nostri cordis pulsat, ut cum Patre Spirituque sancto veniens in nobis requiescat. . . . d Beati inquit misericordes, beati pacifici, beati pauperes spiritu, beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, beati lugentes et patientes, et beati mundo corde; quoniam ipsi Deum videbunt, ipsorumque erit regnum cœlorum; non eorum, qui extolluntur in honoribus et divitiis, et qui glorianter in signis et prodigijs.

3 His, et talibus beatus Valentinus florens virtutem charismatibus, tamquam miles emeritus, post longa hujus vitæ certamina, hominem exuens, ad sidera transiit regna, die secunda post prænominationis kalendas e Majis; dans terris membra, spiritumque cœlo. Sepultus est in ecclesiæ f Apostolorum antro, in sacrofago plumbeo, quod positum est in tophea tomba, ubi florent orationum ejus merita, quamdiu mundi hujus versatur orbita. Et, sicut reperimus scriptum in tabula marmorea, antiquitus super memoriam B. Valentini prosita, degnit in hoc seculo septuaginta quinque annos, in Pontificatus culmine præfuit annis duodecim, mensibus undecim, Indictione g tercia decima, regnante Domino nostro

B omnipotente, sereno, atque sacratissimo; qui numquid non fuit, numquam aliter fuit, numquam aliter erit; qui difficile invenitur ubi sit, difficilium ubi non sit; cum quo non omnes possumus, sine quo nullus nostrum esse potest; ipso adjuvante, qui in trinitate perfecta vivit et regnat, per cuncta secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Hunc fuisse S. Salomonem seu Salonem, qui 28 Septembbris colitur, potest prudenti aliqua conjectura snaderi.

b Forte legendum. Insulis, et tunc nil supplendum esset.

c Egraphum nostrum, Propes, quod sensum non faciebat.

d Ibid. additur Ecce omnia hæc: sed sequitur, Hic omittuntur tres linea parvae, quæ legi non possunt perfecte, cum charta in parte sit lacerata, et sequitur in principio sequentis chartæ: sacra. Beati etc. Parva hæc sane jactura est, cum parum admodum ad historiam faciat generale encomium.

e Distinctius Proprium Genuense, vi nonas Maji, id est, 2 die Maji.

f Ibidem, duodecim Apostolorum: quæ postea dicta ecclesia S. Syri.

g Anno, ut dictum 325 vel 340.

S. II. Inventio, elevatio, et miracula.

Hujus talis ac tanti Valentini Præsulis, unde superiorius epilogum fecimus, latuit mortalibus corpus, humatum intra S. Syri ecclesiæ sinum. Sed sicut ab antiquioribus nostris didicimus, dum in eodem locello ignoto euntium et redeuntium pedes deambularent, quasi quidam coneavitatis sentiebatur sonus, terraque tremere: unde quam plurimi magnæ vitæ virum, sicuti et erat, quiescere [ibi] opinabantur. Qui causa devotionis, quadrifice compositionis incastraturam ligneam superius extruentes, ab injuria Sancti omnium remoti sunt pedes. Quæ ita permanxit nostris usque temporibus, donec curam Pastoralē obtinuit Joannes, hujus Januensis civitatis Episcopus. Cum igitur Domino omnium bonorum inventori placuisse, ut egregii viri tam vita quam corporulum panderetur, dum memoratus Episcopus ecclesiam S. Syri in monasticae institutionis ordine ordinare cuperet, et populus dirutam

ecclesiam jam in melius restauraret ac fundamenta D jaceret; repercrunt corpus sanctissimi Valentini, in loco de quo jam diximus, integrum vestibus et corpore.

5 Quod eitis gressibus illico Episcopo nuntiatum est; qui celerius Diaconum suum misit, scire cupiens utrum ita sese res haberet; indicens in mandatis, ut diligentius inquireret, an Sanctus annulum in manu haberet, quem jussit ut sibi detulisset. Qui veniens adhuc in eodem loco corpus sanctum repetit; et causa cupiditatis (ut jussus fuerat) annulum abstulit, partemque aliquam carnis cum veste rapuit; sed eam illico super altare posuit, annulum autem Episcopo detulit; et partem, quam de corpore Sancti tulerat, et super altare reposuerat, per ordinem pandit; eumque idem Episcopus invexit a, quod stulte fecerit; atque præcepit in mandatis, ut quantocius carnem cum veste in sepulcro juxta corpus reponeret, unde abstulerat; quod et fecit. Dominus autem Episcopus, cum sacro ordine Clericorum et multitadine popularum, exinde glebam Sancti auferens, cum omni reverentia juxta altare majus posuit, quoad usque locus, ubi inde reconderetur, aptissime perficeretur. Quod Deo annuente compleatum est, et ab omni plebe donatione larga tantum largitum est, unde camera totius ecclesie pene ad finem perfecta est. De loco autem, ubi Sanctus jam pridem jacuerat, tabula inventa est marmorea; in qua ejus nomen et vita decenter est scripta, quæ permanet b usque hodie ad multorum notitiam.

6 Alio namque tempore quidam vir de c Vintimiliensi castro, cum Domino suo videlicet Comite, in Januensem convenerat urbem; qui a quodam suo amico ad domum propriam invitatus, dum hora prandii pranderet, subito quædam offsa carnis in ejus hæsit gutture, ut nulla agitatione vel impressione ejicere eam posset vel glutire. Qui nimia anxietate attritus, et mortis timore percussus, ad ecclesiam S. Syri confugit, ubi venerandi Patris Valentini jacet corpus, pro anima rogaturns, vel ultimum Viaticum sumpturus. Quem sic pavimentum et semimortuum Abbas videns, causamque dignoscens; monuit ut quantocius ecclesiam intraret, et Sanctorum patrocinia imploraret. Cujus monitis obtemperans, ingressus ecclesiam, dum ternas ad unumquodque altare venias lacrymans fletteret, atque ante S. Valentini aram ternam genullexionem eomplesset; ab ejus ore illico buccella carnis, cum sanguine prosiliens, ante altare corruit; sanusque et incolumis restitutus, Deo ac S. Valentino gratiarum actiones referens, ad propria est reversus.

7 Puella quædam alio in tempore de Astensi d urbe, a parentibus suis in Genuensem delata est civitatem, quæ ita erat indebilitata corpore, ut vix quoquam deambulare posset: nam calcanca pedum ejus, præ nimia infirmitate ita cruribus inhæserant, ut nisi reptans manibus, positis substentaculis, allicubi non procederet. Quæ dum die quadam Dominicæ ita clinica jaceret; ecce adsunt mane duo Infusati ante Januam domus, dicentes ei, Surge, et ad ecclesiam procede. Quæ cum surgere trepidaret, ac deliramenta esse crederet; et iterum iterumque moneretur ut surgeret; inquirere coepit, qui essent, qui eam tam mature de lecto levare præcipierent. Fatetur unus se esse Syrum, et alium Valentinum, qui in ipsa eadem ecclesia e requiescunt; atque ut imperata perficiat cohortantur. Et dum tremebunda surgens, eos ad ecclesiam præcedentes subsequi, genibus et manibus repetans, conaretur; ecce Dei gratia ante ejusdem ecclesiæ valvas extenditur, cruribus erigitur, pedibus suis et baculis sustentata sanitati pristinæ restituitur. Tibiæ namque, quæ præ nimia ægritudine graciles et subtile effectæ fuerant,

Corpus occulatum usque ad tempus Joannis Episcopi;

In restaurazione ecclesiæ repertum

a iurta altare locatur.

b c Sancto invocato bucella fauibus inhærens ejicitur,

d contracta curatur.

e

A fuerant, iterum in priorem statum aequalitate reformatur : et ita in brevi tempore convaluit, ut nulla eam postea in aliquo officio anticipare posset. Haec tua suat Christe opera, tua miracula : qui dum mirabilis efficacis in Sanctis tuis, mirabilior praemonstraris in restituendis et renovandis creaturis.

8 Sub eodem fere tempore in civitate Janua fuit quædam matrona : quæ dum larvam ceræ, ad sui vultus similitudinem factam, ad sepulcrum D. Valentini detulisset : confessa est seniori loci, se olim in suo vultu sic fuisse tumidam et fuscam factam, ut pene ad mortis devenire exitum crederetur. Quædam Sancti nomen Valentini invocasset, ejusque auxilium implorasset ; subito se in crastino sanum fuisse effectam, et vultum in priorem coloris effigiem reversum ; ideoque, pro sua liberatione et gratiarum actione, dixit, [larvam illam] se detulisse, ut cunctis claresceret, a quo morbo eam Santos liberasset. Hujus Beatissimi Valentini miracula dignoscens humana creatura, efflagitat ejus suffragia ; ut suis precibus fulta, mereatur possidere regna cœlestia.

B

§ III. Conclusio exhortatoria ad Sanctum colendum.

Licet autem, carissimi Fratres, omnium Saactorum solenniter ac miro opere celebranda sit festivitas, juxta Propheticum vaticinium, Nimis, inquietans, honorati sunt amici tui, Deus ; præcipue tamen illorum solennia largius venerari, piaque mentis devotione celebrare votis convenit ; quorum corpora vel pignora in urbe nostra, vel in propinquis locis Deo favente quiescere, quosque Patronos nostros jngi intercessu, signis et miraculis coruscantibus, pro certo fore cognoscimus. Unde etiam cum olim Deus, universitatis auctor ac mirabilis rerum cunctarum dispositor, clementiae suæ bonitatem et misericordiam mortalibus luce clarius imotescere vellet ; ipsosque de sede floriera in hujus vitæ exilium mirabiliter propulsos, gratuito munere sibi filios facere decrevisset ; ineffabili miroque modo unicum Filium, ex se ante Luciferum genitum, ad reformandum videlicet humani generis lapsum, sancto cooperante Spiritu de Virgine natum, visibili specie in mundum direxit. Ut autem, juxta Evangelii fidem, Deus homo factus, plasma, quod ipse formaverat, diaboli veneno infectum atque in utriusque mortis damna perductum, ad vitam reformaret pristinamque libertatem ; ipse quidem, nulla peccati lege cogente, sed propria voluntate, pro nobis mortem subire dignatus est. Ob id quidem, dilectissimi, Christus Jesus mortis atrocitatem corporaliter perfere voluit, quatenus mortis auctorem, carnis infirmitate superaret : per quam et Crucis vexillum, in electis suis, ipsam mortem sanitatus destrueret ; sibique homines gratia sua, per fidei copulam operunque exhibitionem, gratissimos ficeret amicos. Unde ipsa Veritas in Evangelio ; Vos, inquit, amici mei estis, si feceritis, quæ ego præcipio vobis.

C 10 Igitur quia homines, peccati conditione mortales, Apostoli scilicet ac reliqui eorumdem successores, amici Domini nostri Jesu Christi veracissime comprobantur ; summo opere necessarium fore credimus, quo eos ad continuæ intercessionis nostræque salutis suffragium sedula prece implorare studeamus ; quatenus apud Deum ipsos patronos et amicos, Christi opitulante gratia, jngiter habere mereamur. Cetera, quæ tamen nec modica, nec pauca esse coiperimus, in laude B. Valentini breviandi gratia dimittimus ; quia eos inter quos facta sunt, nullo modo de his silere putamus. Nam sicut sacramentum Regis abscondere bonum est, ita opera Dei

revelare et confiteri honorificum est. Ipse enim in D. Sanctis et per Sanctos virtutes quaslibet operatur, qui electis suis discipulis dicit ; sine me nihil potestis facere : de quo Paulus dicit, Christum Dei virtutem et Dei sapientiam : cui nos quoque, Fratres carissimi, pro modulo nostro, laudes et gratiarum actiones, in his gloriosissimi sui Valentini Confessoris solenniis deferamus : ut qui illum in Sanctis suis mirabilem praedicamus, eisdem opitulantibus nobis eum propitium sentiamus, ad cuius beatissima funera sepulcri Christi vigilet gratia, dum diversa infirmantium genera ejus expectunt merita, et resorinati sanitate remeant prospero successu ad propria sani. Denique sæva ðæmonum perit ibi rapina, per vicax monstrum pavet et refugit, figmentum diabolum obsessa corpora ejulans laxat, febris livida ossa vexata relinquit, umbra diuina lucis extincta in solem vertitur, nervorum contracta genua tramite recto et incessu solvuntur, omnisque infirmatum catena frangitur, speque felici desolati in vivida iterum reformatur gratia sani.

Joa. 15, 5
1 Cor. 1curationum
miraculis
clarus :

11 O dies veneranda, dies colenda, dies prædicanda ! quæ talem florem in hujus mundi protulit lucem, ad hominum salutem omnium. Felix tellus Januensis, talis geminae adornata pignore, talisque lucernæ quæ resplendet indicibili lumine. Plaude et gande Januensis civitas cuncta, tali lumine, quod fulget super æthera quasi sol, qui lucet inter sidera. O magnum meritum, et admirabile donum, et inefabilis gratia, præstita sancto Confessori ! Cujus virtutes nec calamo notari, nec etiam lingua humana jam expediri poterunt. Non enim ibi tantummodo ubi corpore requiescit miraculis pollet ; sed etiam (sicat ab his, qui quotidianis ejus intersunt virtutibus, expertum est) in terra, in pelago, in carcere, in infirmitatibus, in periculis multis, et (ut ego ipse jam ex parte probavi) in necessitatibus variis, si quis eum recto corde interpellaverit, præsentem sentiret. Hoc quoque, ad laudem et gloriam Christi omnipotentis, qui omnipotentie suæ habenis cuncta cohibus, cum Patre et spiritu Sancto coæterna unitate regnat, per ternaliter manentia secula seculorum. Amen.

E
quo titulo
auctor Ge-
nuensis gra-
tutatur.

ANNOTATA

a Invehere active, pro increparo, etiam alibi legisse memini.

F

b Id est usque ad seculum 13, quo scriptum hunc Sermonem putamus. Nec miramur sub terra defossum marmor per septem integra secula servasse legibilem inscriptionem, qui longe antiquiora Romanæ antiquitatis marmora hodiecum legimus.

c Vintimillium, antiquis Intimillium et Albintimiliū, vulgo et in tabulis Vintimiglia, in confinio Liguriæ et Provinciae celebre oppidum, distat Genua millesibus 90, Nizza 20, quæ forsitan occasio fuerit de torquendi istuc nominis.

d Asti, civitas Pedemontii, distat Genua fere 50 passuum milibus.

e Hinc colligimus hæc scripta ante Translationem S. Valentini in ædem S. Laurentii, sed multo magis (nam pars whilominus ad S. Syrum mansit) ex silentio de actis posterioribus in retectione et divisione sacri corporis.

DE S. ATHANASIO EPISC.

not. 41

Pag. 195 post num. 36 adde — Anonymus auctor *Ipse id scripsit,* *Orationis de rebus in Nicæna Synodo gestis etc.* — ut pag. 4° sub finem et sequ. 5° — in Margine vero *Latine scrip-* *sl.* *hæc ponatur Synopsis — ante quod gratis fingitur de* *Sancto vaticinatus S. Metrophanes CP.*

deformitas
vultus corrigitur.Ps. 138, 17
Colendus ut
Patronus
Urbs,Christi
amicus,

Joa. 15, 14

et communica-
cata ab eo
virtute

Pag.

A Pag. 207 num. 140 lin. 8 post bæc verba — prænarrotæ fabulæ — addè Placuit deinde consulere Annales etc. Ibid. in App.

Ibid. num. III post 3 primas lin. sic prosequere — ideoque considerantes, quod opus antiquos Græcos nullum extet restigium Typi cuiusquam, seu fidei formulæ ab Athanasio editæ; nihil dubitamus, quin Symbolum prædictum, si vere ab Athanasio scriptum aliquando fuit, Latine primitus scriptum ab eo fuerit, sed ab alio diu postea Græce redditum, quale nunc inter opera reperitur. Ipse quidem in omnibus suis ad Orientales scriptis hoc potissimum ogit, ut præter editum Nicænæ fidei formulam nullam aliam requirant vel suscipiant: sed cum Latinis videri posset aliter agendum censuisse; imo convenisse ut iis distincte ac clare ipsorummet lingua explicaret, doctrinam suam prorsus eamdem esse. Ita ego olim, non audens ob solam illam, quam dixi, causam receidere a communi sensu, tribuente Symbolum istud S. Athanasio ipsi, etc. ex Append. pag. 4° — usque ad lin. antepenult. columnæ 1, quam sic prosequere — Idem argumentum, post Quærellum, postea ex professo tractarit Natalis Alexander, inter selecta Capita historiæ Ecclesiastice seculi 4 p. 1, cap. 6 art 8, agens de S. Athanasio ejusque scriptis; et num. 9 negavit esse Symbolum istud S. Athanasii, postquam accurate deduxisset omnia, quorum favore videbatur ipsum ei usseri posse. Actum igitur egero, si utriusque argumenta resumere hic velim, et convicia, a nescio quo Camo ea causa in me contorta, retundere.

412 Libellus de observationibus Monachorum etc. pag. 207 usq; ad lin. 14 non nisi Latine scriptus vultur — et sic prosequere — quapropter idem Natalis Alexander, loco jam citato num. 6 judicat, Magno Athanasio perperam adscriptum, nulla ulteriori suæ sententia ratione allata, nec vero ex intrinsecis causam ullam ego eruere potui, diligenter scriptum istud scrutatus. Supposito enim semel verum esse, quod dixi, Athanasium Latine etiam doctum frisse (hoc autem cur teneri nequent, hactenus non video) haud difficulter excogitari ratio potest, quæ sonctua exulem in loco ac tempore moverit, ad libellum istum conscribendum. Quoniam enim monastiva professio etc. usque ad finem cap. 10 ubi post num. 147 adde. —

Præter ista jam olim nota, prodiit nuper Parisinis typis, sub magno S. Athanasii Episcopi Alexandrini nomine, opusculum, publico sane luce dignissimum, ex Vossiano annorum quadringentorum aut quingentorum codice, etiam Pallatii Lausiacam et libellos aliquot restitutores continent; Scilicet Syntagma doctrinæ ad Clericos et Laicos interprete et commentatore Andrea Arnaldo C. F. Norimbergensi, quod vir clarissimus pro sua humanitate ad me misit, dijudicandum a reverax credi titulus posset. Sed præverternunt alii, et Novellis litterariis Gallicis Amstelodami per menses singulos edi solitis, inferendas curaverunt rationes, ob quas illud Pseudopigraphum indicant. Harum prima, quæ velut certum ponit, Athanasii temporibus neque Communionem inter Monachos, neque Regulam fuisse, quarum tamen mentio in hoc libro occurrit, confutationem evidentem habet ex Actis S. Pachomii, utique coxvi SS. Athanasio et Antonio, ad quæ Acta, illustrata XIV Maji, in Commentario prævio §. 3, fuse ostendi Cynobialis vitæ sive Monasticæ perfectionis initium et exemplum a Pachomio ejusque Regula fluxisse, contra eos qui ipsam longe antiquiorrem credi volunt. Quod autem simplex Monochatus, il est, a cynobiali societate liber, adeo non adimeret Monachis alii jus bona quædam propria nomine possidendi, ut etiam Theodosianus Codex lib. 3 tit. 3 liberam testameli facultatem eis concedat, nihil nos moratur. Non etiam moratur nos objectio tertia, exinde petita quod Auctor jubeat, Quadragesimam Sanctæ Ecclesiæ, et septimam Saueti Paschatis cum cura agi, nec enim dubita-

mus, quin Quadragesimalis jejunit observantia sit ab Apostolica traditione; et hibalomadæ Puschalis specialis solennitas, ex ipsomet Athanasio, videtur probari posse. Magis me movet secunda difficultas: neque enim satis video, quomodo Athanasius poturit præciperere, Simul ac fructus iuste et sine fraude legisti, primum Sacerdotibus offer decimas, nisi illæ jam tum lege præscriptæ fuerint; non videntur autem suis utre illa, et si ad exemplum Legis Mosaicæ fideles pii ipsi sibi legem fecisse potuerint, proventum suorum decimas divinae cultui vel pauperum usibus reservandi. Quad Clericos conjungio prohibeat Auctor, non obstante Nicæni Concilii indulgentia, quam non potuit Athanasius ignorasse (et haec objectio quarta est) non invenio in libello isto: sed quod moneat, μὴ ἔχειν γυναικας συνάρτους, καθέπερ τινὲς ἀγαπητὰς ἐπέθεντες σύνταξις οὐρμάται τάχις δὲ ἐναντίως μισοῦται σύντοις εὐρύθισσονται, Non habere mulierem contubernalem, sicut quidam, nomen eis ponentes Amicarum, quæ forte inimici potius ipsis esse invenientur. Non enim hic prohibentur uxores legitimæ, sed quales a Nicæna Synodo etiam prohibitæ esse Can. III, notat eruditissimus Commentator, γυναικας συνάρτους similiter appellans, nisi sint matres, sorores aut amitæ vel materteræ: quas describens Concilium Ancyranum Can. xix, Virgines, inquit, quæ tamquam sorores cum quibusdam habitant, συνεργόμενας παρθένους τινάς, prohibuimus; eas denique de quibus Hieronymus ad Eustochium, Unde in Ecclesiæ Agapitarum pestis introiit? Unde sine nuptiis aliud nomen uxorum? Imo unde novum concubinarum genus? Nempe ut egregie notat prælaudatus Commentator, Malæ rei, aut certe periculosæ admodum idroque prohibenda, optimum nomen ingeniose dabatur, quo Appiani S. Paulus appellaverat, Αγαπητῶν nominans in epistola ad Philemonem.

D est tamen ali-

quid difficultatæ in Deci-

mis ibi nomi-

natus:

non in prohibi-

tione

γυναικας συνάρ-

τουτων:

E etiam prohibitæ esse Can. III, notat eruditissimus Commentator, γυναικας συνάρτους similiter appellans, nisi sint matres, sorores aut amitæ vel materteræ: quas describens Concilium Ancyranum Can. xix, Virgines, inquit, quæ tamquam sorores cum quibusdam habitant, συνεργόμενας παρθένους τινάς, prohibuimus; eas denique de quibus Hieronymus ad Eustochium, Unde in Ecclesiæ Agapitarum pestis introiit? Unde sine nuptiis aliud nomen uxorum? Imo unde novum concubinarum genus? Nempe ut egregie notat prælaudatus Commentator, Malæ rei, aut certe periculosæ admodum idroque prohibenda, optimum nomen ingeniose dabatur, quo Appiani S. Paulus appellaverat, Αγαπητῶν nominans in epistola ad Philemonem. Fatetur ingenue Arnoldus, hactenus nihil antiquius reperisse se, quo libellum istum, Alexandrino Athanasio, asserere posset, quam Interrogationis et Responsa cujusdam Constantinopolitanæ Synodi, seculo (ut opinatur) nono celebratæ; novit autem etiam ipse, quoniam fuerunt facile isto seculo scripta quædam antiqua sub alienis nominibus recepta; qua propter aliud nihil affirmat, quam non perspicere se, quid sit, quare Syntagma suum S. Athanasii esse nequeat. Auctoris certe est ea propemodum tempore viventis, quippe qui supponat adeo tunc adhuc gentilismum viguisse, ut necessarium duxerit Christianos monere, ne festis Gentium communicent, ἐργατῶν Ἰησοῦ μὴ συγκομιδεῖν. Supponens etiam publicus omnes aut plerasque cauponas ab F ethnicis teneri, docet quid iter agentibus sit faciem, si forte eo venerint, ubi nec ecclesia fuerit, neque domus ulla orthodoxorum. Quæ omnia omnino quartum seculum sapiunt.

est autem

scriptio alle-

jus Athanasio

coxi,

C C scilicet Syntagma doctrinæ ad Clericos et Laicos, interpretæ et commentatore Andrea Arnaldo C. F. Norimbergensi, quod vir clarissimus pro sua humanitate ad me misit, dijudicandum a reverax credi titulus posset. Sed præverternunt alii, et Novellis litterariis Gallicis Amstelodami per menses singulos edi solitis, inferendas curaverunt rationes, ob quas illud Pseudopigraphum indicant. Harum prima, quæ velut certum ponit, Athanasii temporibus neque Communionem inter Monachos, neque Regulam fuisse, quarum tamen mentio in hoc libro occurrit, confutationem evidentem habet ex Actis S. Pachomii, utique coxvi SS. Athanasio et Antonio, ad quæ Acta, illustrata XIV Maji, in Commentario prævio §. 3, fuse ostendi Cynobialis vitæ sive Monasticæ perfectionis initium et exemplum a Pachomio ejusque Regula fluxisse, contra eos qui ipsam longe antiquiorrem credi volunt. Quod autem simplex Monochatus, il est, a cynobiali societate liber, adeo non adimeret Monachis alii jus bona quædam propria nomine possidendi, ut etiam Theodosianus Codex lib. 3 tit. 3 liberam testameli facultatem eis concedat, nihil nos moratur. Non etiam moratur nos objectio tertia, exinde petita quod Auctor jubeat, Quadragesimam Sanctæ Ecclesiæ, et septimam Saueti Paschatis cum cura agi, nec enim dubita-

F Pag. 209 ad finem Cap. xi adde — Post hæc cum subjectas etc. uti in App. pag. 7° col. 1 sub finem, atque in margine scribe — et Thebaide visitans Pachomium miratur.

Pag. 220 Caput xvii sic Ordieris 118 Quo tempore Athanasii causa Sardicæ agebatur etc. Ibid. in App. In Margine autem scribe — Secundum S. Pachomii prædictionem.

Pag. 222 num. 202 lin. 5 a fine, sic lege parenthesim de Gregorio Nazianzeno Constantinopoli fidem Catholicam resuscitante — (erat enim tunc saltem septuagenario major, quemadmodum decebo in Appendix ad IX Maji, retractatus quod scripseram, etiam octogenario majorem fuisse) vel prout ipsius Athanasi etc. —

Pag. 223 in fine Cap. 18 adde — Interim martius ut non esse, erat S. Pachomius etc. ibid. in App. et in margine longe est vero scribere — Mortuo, Pachomio commendat Tabennesiotas Orsiesio.

Ibid. num. 214 udde — multoque rectius Petrus de

Syntagma do-
ctrinæ ad Cle-
ricos et La-
icos,

non probatur
Athanasii non
esse,

A de Marca Archiepiscopus Parisiensis, in *Synopsi chronologica ad suam postumam Diatribam* de tempore Synodi Syrmiensis plenariæ, Valentisque et Ursatii venia statuit, Romanam istam *Synodum anno ccxlixfuisse celebratam*, uno altero post anno quam Mediolani congregati Episcopi Catholici de causa Photini præjudicaverant, ipsum condemnantes; eosdemque Valentem et Ursacium, se Catholice professos sentire, in communionem recuperant; uti ex *Hilarii Fragmentis* et *Epistola Synodica Ariminensis Concilii*, prælataurus Archiepiscopus loco citato conficit.

Pug. 225 num. 221 lin. 6 n fine — Servatum et Maximum — adde — seu potius (ut recte Baronius notet) Maximinum, hunc Trevirensim, istum Tongrensem Episcopos.

Pag. 226 num. 226 adde — Prædicta Episcoporum cum Athanasio consensio, quæ istos ita simulote reconciliatos uerbat, magis etiam patuit in Sirmensi Synodo illa, inter eruditos controversia; de qua, post narratam Valentem et Ursacii receptionem a Julio factam ita scribit *Hilarus*. Verum inter haec (dum sicut relatio de prædictis Roma ad Orientales Occidentalesque lentius mittitur, et Orientales vicissim id sub-

B dole litteris suis agunt, ut res Sardica judicatas convellere incipient, prætextu damnati Photini et communio-
nis Marcelli negata ab Athanasio) iterum Sirmium convenitur, ubi Photinus hereticus comprehensus, olim reus promuntiatus, et a communione jam pri-
dem unitatis abscessus, scilicet in Concilio Mediola-
nensi anni ccxlviii, et pesta in Romano anni ccxlixf, ne tunc quidem, per factionem populi, potuit amo-
veri, a suo scilicet Episcopatu. Etenim eum Sirmien-
sem Conventum ad cccli spectare, utopte Romana
Julii Synodo biennio posteriore, recte censuit de
Marca.

Pag. 227 num. 231 lin. 9 post — *Hilarianus* —
adde — Sed occurrit Baronius Tom. 8 Annalium in
addendis ad Tom. 3, prolixo ventilans hanc quæstionem:
notatque prædictæ sub Liberii nomine Epistolæ mox
subjici, Quid in his litteris non sanctitatis, quid non
ex metu Dei eveniens est? quæ approbatio epistolæ,
Athanasium damnantis, non potuit ipsius *Hilarii* esse.
Sei neque satis verosimilis conjectura fuerit, scriptam
quidem etc. — et in fine adde — Fuit ergo epistola
illa omnino subreptitia impetrata, si tamen impetrata
est unquam vel sic: quod sane putem ægre dici posse
per conjecturam verisimilem, cum id Liberio, Athana-
sium, damnare constontissime postea recusanti, nemo
unquam objecerit; objecisset autem proculdubio aliquis,
si talis ejus epistola, quantumvis supprimi jussa, fuisse
in manibus Arianorum, uti fuisse debuisset, si potuerit
ab *Hilario* aut alio quoconque ex vero descripta dari.
Quid quod ipsem Liberius videatur asserere, se post
obitum Julii inhaessisse communioni Athanasii usque ad
ultimum sui exilii annum, dnm epistolam de Athanasii
damnatione, tunc a se vere scriptam, sic ad Orientales
orditur: Ego Athanasium non defendo, sed quia sus-
cepserat eum bonæ memoriae Julius decessor meus,
verebar ne forte in aliquo prævaricator judicarer,
eum scilicet abjiciendo quem is suscepserit.

C 232 Verum ut epistola non subreptitia solum, sed
prorsus supposititia fuerit; non tamen Orientalium ad
se legationem sic contempsit Liberius, ut non saltem
rescriperit. Cum enim postea necnaretur etc. — et
lin. 8 dele parenthesim, ac lin. 13, sic lege — respon-
sum finisse Orientalibus, sed per aliam prorsus quam
quæ supra allegabatur epistolam. Utinam porro exta-
rent etc.

Pag. 230 n. 231 adde — Agens de Hosii lapsu
Hilarius, Formulam cui consensit non olim, tunc cum
Photinus Episcopatu dejectus est, conscriptam esse
ait, id est in *Synodo generali* jam dicta anni cccli :
sed in particulari *Illyricorum Episcoporum*, quibus

et de Photini depositione
Sirmii agunt :

Ursacius, Valens, Germinius præsidebant anno ccclvii, D
uti recte notavit de Marca.

Pag. 235 in fine col. 2 post num 284 adde — In-
terim etiam contigit etc. ex App. pag. 8*, ubi margi-
nalem *Synopsim* hanc scribe — Digresso ad visitanda
monasteria S. Theodoro, — Artemius Dux Athan-
sium quærerit opud Tabennesiotas : — quibus de eo ali-
quid fateri recusantibus, — Dux dicinus corruptus
recedit.

Pag. 244 num. 345 lin. 18 post — surgens com-
dat — adde — Fugerunt paulo ante Alexandria Atha-
nasius etc., ex App. — in margine vero sic scribe —
Interim Thedorus fugienti etiam Theophilo — indicat
tyranni mortem, divinitus subi ostensam, et redire ju-
bet Alexandria : — quo etiam regressus Athanasius,
— recipiendi ecclesiam etc.

Pag. 246 ad finem Cap. 30 adde. Ex hinc capit
Athanasius, etc. ex App. pag. 8* e et 2, ubi hanc
marginalem *Synopsim* scribe — Thebaidis monasteria
visitat, — excipitur grataanter o S. Theodoro, — eum-
que deinde per epistolam Orsiesio laudat, — et solatnr
Frates ejus obitu mæstos, — monetque ejus loco Or-
siesium habere.

Pag. 248 num. 370 lin. 1 — exente Septem — E
1 — Septembri.

Pag. 254 num. 409 lin. 6 iisdem plane verbis, —
adde — utque pro rerum ab Athanasio gestarum et
toleratarum amplitudine nimis profecto arcta. Recen-
tioris autem compositionis est primum, quam ut consi-
derari mereatur. Casinense in tres Lectiones sic diride-
batur, ut tota Vita simul legi ad secundum Nocturnum Ampliorem
posset; neque ultra prædictum Cœnobium extendisse se scripserunt
usus illarum Lectionum videtur, certe non transiisse Adelbertus,
Alpes, ad nobilissima alias Benedictinæ Professionis Prior S.
Udalrici Au-
gusti.

post scriptas
aliorum San-
ctorum Legen-
dus,

409 Quandonum Adelbertus iste vixerit, mihi non
constat; nec puto scient dicere Udalriciani Monachi;
quorum cœnobium totum conflagrasse anno MCCCXXXIII,
scribit Bernardus Hertfelder, in brevi ipsius loci secuto ut vi-
Chronico, post luculenter descriptam SS. Udalrici et detur 13
Afræ

eum defendit
etc.

A *Afror Basilicam, arte hos lx annos ibidem Prior. Isti autem incendio etiam prædictum de S. Atbanasio opusculum, fortassis haud du ante conscriptum, perusse hoc verosimili indicio credo, quod anno MDCLX Bibliothecam celeberrimi monasterii et MSS. Codices omnes diligenter scrutatus (erant autem in iis aliquid ab annis circiter trecentis scripti) nihil tale invenerim. Sed quod in loco suo natali non inveniebatur, invenerat ante euctus Gamansius noster in Blaburensi prope Ulmam Ordinis Benedictini Abbatia, insertum Parti Passionalis, ibidem a Fr. Bartholomæo Krafft circa annum MCCCCLXXX exarati. Idem Gamansius suum Blaburensis MS. cęraphum curiose contulerat anno MDCLXIX, cum ulio retustori quam prius Passionali, vicini Wittlingensis monasterii; unde conjectura nostra de Adelberto Priore, quod seculo XIII rixerit, utcumque confirmatur. Incipit ille ab enumeratione sex omnino civitatum, quæ idem Alexandria nomen antiquitus tulerunt; ac deinde opus ceptum pluribus interstinguit titulis, in propositum argumentum sic ingrediens: Regnante Constantino Imperatore, egregii Confessores et Catholicæ fidei fideles defensores, Alexander apud Alexandriam, Maximus Hierosolymis, Alexander aque Constantinopoli Sacerdotio fungebantur. Minus operose, et contextu absque titularum interpositione et absque preloquio ullis continuato, eamdem rea riæetur eis, nescio an Adelberti exemplo, alius in S. Marini prope Treviros Abbatia, unde similem collectionem habemus tali principio: Cum apud Alexandriam post Achillam, qui Petro Episcopo et Martyri successerat, Alexander Sacerdotium suscepisset etc. verbis pene Russini, ac deinde aliis aliorum. Eodem sere stylo et initio habemus ipsam Athanasii Vitam, in præclaro grandium sex tomorum Passionali, quod ecclesiæ S. Marie de Valcellis aliquando fuit, et primo Tomo excepto renditum Clar. V. Balthusari Moreto, ne ad usum Typographiæ laceraretur, ab eodem redemimus; ac deinde Vitam illam contulimus cum Codice 696 Regiae Suecicæ, in quo ipsa aliquanto contractior hubebatur; multo etiam magis contracta in Passionali Bodecensi, unde sua manu eamdem nobis descripsit prælaudatus Gamansius, in duos quasi libtos divisum.*

B *Item Joannes Aretinus, et tres San. Mat. ximianus, Valcellensis, et Bodecensi.*

C *Item Joannes Aretinus, et si quæ alia, ut nomine Auctoris carent, ita non merentur operosius distingui: landulus vero nominatum est Joannes Aretinus, Romanæ Ecclesiæ Subdiaconus, qui sub Eugenio Papa IV, etc. continuando hunc numerum usque 411 pag. 254.*

Pag. 262 num. 453 lin. 6 — San-Blancé — 1 — Samblansé — et lin. 8 sic prosequere — Topographicæ tabule, tertia ab urbe Turonensi leuca ad loranum, notant oppidum Samblançay (antiquis Simulantiacum suis, notat Claudio Castellanus, quod prædictus Pater, natione Hibernus judicium aurum suarum secutus, potius quam orthographiam, Samblansé scripsit; nithique occasionem dedit suspicandi alium locum, paulo remotius ad urbis meridiem situm, et in tabulis notatum S. Branchè) Tabulae, inquam, Geographicae tertia ab urbe leuca notant oppidum Samblançay, eique ad Occidentem vicinum le Serrain, i. quo jam dictus Pater etc.

Pag. 263 num. 453 lin. 6 a fine — sic judicaret — nide — de Brachio quod nos anno MDCLXI, xvii Martii, vidimus in Sacrario monasterii Cassinensis, et de Custa etc.

Ibidem ad num. 453 hanc marginalem Synopsim scribe — Utrumque ambigua omnia sunt. — deinde post finem numeri hæc subjunge. —

456 Hic poterat finis nobis esse agendi de S. Athanasio; quia tamen superius num. iii indicari, Symbolum Quicunque, non videri huic eruditio seculo ejus esse cujus nomen præfert, idque argumentis pene ine-

luctabilitibus evincitur; placet huic loco attexere digres- D siunculam haud importunam, ad instruendum minus eruditum lectorem; cui forte, ut mihi olim, durum videatur dubiture de Auctore, quem tot jor seculis nominatim appellavit Ecclesia, sub Dominicali ad Primam Officio. Utar autem veris ipsius Quesnellii potius quam meis, ne alieni studi fructus videar ad me licentius tradaxisse.

APPENDIX

De Symbolo, quod vulgo S. Athanasii diciatur, cuius auctoris et ætatis sit.

Post undecim foraulus etc. ut pag. 4te etc. usque ad pag. 7te, ubi post textum Quenelli nd mea verba siescribotur in morgine — Quantu faciendum in talibus silentium Antiquorum — et in fine columnæ ad verba — qui volnissent, et debuissent, nec potuissent, non sæpius talium meminisse — adde — Ast Symboli Athanasiani meminisse dicuntur, Augustinus in tractatu super Psalmum cxx, et Gregorius Nazianzenus et quam falso allegentur pro Symbolo S. Augustinus E in Oratione de landibus Athanasii. De Augustino quidem apud Possevinum, et ex hoc apud Bellarminum lego, quasi explicans illud, Per diem sol non uret te, sic loquatur. De hoc sole Pater Athanasius Alexandrinus Episcopus, ita pulchre locutus est: Filius Dei a Patre solo est, non factus, non creatus, sed genitus. Verum ipsummet Augustinum consulens, nihil aliud reperio, quam haec verbo; Ergo alium solem fecit Deus, qui oritur super bonos et malos, istum quem vident boni et mali (puto Augustinum scriptisse præter istum) Alius est autem ille sol, non factus, sed genitus, per quem facta sunt omnia. Possevinum credo memoria lapsum, pro alio quopiam Augustinum citasse, libenterque excuso; excuso etiam libenter Bellarminum, bona fide recipientem quod in Possevino repererat; sed qui me arguit non legisse Bellarminum, et lectum dissimulosse; numquid poterit excusari, quod ipse saltem non curor erit Augustinum inspicere? Nazianzenus porro nihil minus dicit quam scriptum ab Athanasio Symbolum; sed solum laudat eum, quod cum ceteri omnes, qui doctrinam nostram (Christianam scilicet) profitebantur, trifariam divisi essent, ac multi circa Filium, plures etiam circa Spiritum sanctum agram fidem haberent; pauci autem utrumque sani et incolumes essent; primus ille et solus, aut cum admodum paucis, veritatem palam apertisque F verbis promulgare non dubitavit, uiam trium personarum divinitatem scripto confessus; et quod multis illis Patribus (in Niceno Concilio) circa Filium prius concessum fuerat; idem ipse postea, in asserenda Spiritus sancti divinitate, superno afflatu consecutus: atque Imperatori donum vere Regium et magnificum offert, scriptam nimurum fidei confessionem, adversus novum dogma, nusquam in Scriptura expressum; ut sic Imperatorem Imperator, et doctrinam doctrina, et libellum libellus frangeret atque oppimeret. Quis autem Libellus iste? Utique Graeco Imperatori Joviniano Græce scriptus (quod de Symbolo nemo hactenus cogitare potuit) nec aliasquam Synodica Epistola, ab Athanasio ad Jovinianum data, nomine omnium Episcoporum Ægypti, Thebaidos atque Libyorum; que et Nicenum Symbolum complectitur, et quedam ad jugulandum Pneumatoma-churum recentem heresim, ut recte anima adverit Natalis Alexander. Hic vero cum etiam sibi met objecisset S. Thomas, 2, 2 qu. 1 art. 10 in resp. ad 3, tamquam non levis hac in causa momenti, expresse dicentem; Athanasius non composuit manifestationem fidei per modum Symboli, sed magis per modum cuiusdam doctrinæ: sed, quia integrum fidei veritatem

A veritatem ejus doctrina breviter continebat, auctoritate summi Pontificis est recepta, ut quasi fidei regula habeatur; cum, inquam, haec sibi objecisset Alexander, superfluum duxit respondere ut quod perse patebat, D. Thomam, definiendo quod erat in quaestione, utrum ad summum Pontificem perlineat fidei Symbolum ordinare; atque ex opinione vulgari Athanasium sibimet objiciendo; non examinasse quid facti erat, quod Historici, est non Theologii; sed quid juris in isto quod pretenditur factu esse potuerit, sive id factum, sive non: qui est modus ordinarius D. Thomas, nunquam proinde allegandi in iis verbis, de quibus disputandis vel examinandis ille nec cogitavit quidem.

DE S. GERMANO EP. M.

NOT. 42

Pag. 265 num. 11 lin. 3 post — coronatus — adde — vulgo S. Germaio sur Bresle, a rivo istie in Augiani influente; loco olim Bretteisel dicebatur. Is. vero Priorus Ordinis Benedicti, cui Joannes Miles Dominus de Bretteisel, donationes aliquas invenit fecisse anno MCCXXIV et IX; Guarinus autem Episcopus Ambianensis anno MXXXVIII, confirmans virtutem S. Fuscianni in nemore Abbatie possessiones quasdam, in iis numerat altare de S. Germano super ripam Augiae: et Theobaldus, item Episcopus Ambicensis, ejusdem seculi XI anno XC, ipsammet Ecclesiam S. Germani de Bretteisel cum appendiciis etc. eidem Abbatie commendaruit. Non tamen ipse Prior, sed etc.

Ibid col. 2 lin. 13 post — queat — adde — Superius vero poris measuræ saxum, opere a: aglypho Sancti statuam hebet insculptam, jacentis in habitu Pontificali, cum mitra et baculo atque draconem srb pedibus. Juxta eamdem aram etc.

Ibid. lin. 6 — Reliquiae — adde, de quibus ad valorem Vitæ impressæ, sic legitur. In uno brachio argenteo cuor bordura, infra concavum clausum, sive firmatum aranea argentea, fuit repertus sacculus quidam antiquus purpureus, cum scriptura, declarante ibidem esse ossa cum pulveribus B. Germani Episcopi et Martyris. Præmittitur autem Breve Urbanum VIII, ipsi ecclesiæ pro festo Sancti jam dicti concedentis Indulgentiam plenariam, ad septennium duraturam ab anno MDXXXIX.

Ibid. lin. 8 a fine — sive Aumales — 1 — vulgo Aumale — et lin. ult. Minidavid — 1 Medavy.

Pag. 266 num. 12 in marg. scribe — Historia translationis geminæ 1650 et 1660 — et in fine numeri ejusdem adde. — Erat haec Latina Historia, epitome alterius longioris, quam idem Auctor prius Gallice Bollandio similier miserat; sed serius reperi, quoniam ut ante impressionem conferre cum Latine possem: nunc autem recognoscens, deprehendo varias circumstantias minutiiores habere, quas operæ pretium sit in Annotatis legere.

Pag. 269 col. 2 annot. b — Flammavilla juxta Dieppam — 1. — Flammantivilla, juxta vicum Depam.

Pag. 273 Annotat. e, dele — Bellocasses, vel — et soloni retine Bajocasses; nam Bellocasses, seu potius Veliocasses, regionem tenuerunt, quæ Parisiæ urbi ad Occidentem sita, le Pais Vexin dicitur.

Pag. 274 Annotat. c lin. 3 lege — Albamarna seu Albamarnula, vulgo Aumale, quibusdam etiam Albamala dicta.

Ibid. Annotat. d — Viel-Rouen, ut est in tabulis, seu potius Vicu-Rouan, ut hodie communius vocatur ascribitur, vicus est etc.

Pag. 275 ange Annotata: et consequenter in ipso textu novas adde litteras, huc refereendas.

a Ribodimons, etc. et adde — ipsum vero subrium vulgo de Susemont nuncupatur.

b Ad num. 2 lin. 4 — Excipe paucas Reliquias D quæ ollis in ecclesiis reverenter servantur.

c ad lin. 6. Est ea circa tres et dimidium pedes longa, alta duos, larga sesquipedem.

d ad lin. 12 — Monasteriū S. Nicolai de Proto etc. b — adde — Huic autem monasterio Godefridus Comes de Ribewont istum ecclesiā donavit anno 1104, fundatam ob ejus patre anno 1083, Monachū temen eodem introducti non sunt, nisi post mortem Genovicorum ou. 1153.

e ad lin. 18. Translatio recolitur 13 Novembris.

f ad num. 3 lin. 2 — Annus 1650 etc.

g Ibid. ad lin. 14 — Thesaurario isti romer fit Gilberinus Carlier Ribodimontensis.

h et i siat, quæ fuerant il et e.

His annotatis, placet Letine reddere ipsos authenticos Actus, quibus notariis consignate sunt, quemcumque num. 3 prænotatæ Historiæ succinctam referruntur.

4 Anno mcl., die vii mensis Iunii Feria in Pe-

Effracta anno 1650, a multe hosti- li capsæ,

tocostali, turmæ quædam hostiles, ab exercitu sejunctæ, ex mandato Vice-Comitis de Turzabe et Comitis de Fensaldaigne, cum Ribodi-montem occupassent expilassentque, nec ab ipsa quidem parochiali S. Petri ecclesia abstinendo rapaces manus, E in eadem repererunt aream sancti Mariyris et Pontificis Germani, cognominati vulgariter Scotti, ipsamque effregerunt; nec enim propter vetustatem suam petuerat austri ad oppidum S. Quintini, quo oblatum fuerat caput et brachium, depositumque apud Dominum D'Origny. Regnum istie Advocatum. Relicta nihilominus in fundo areæ fuerunt ossa, quæ Mag. Gilbertus Carlier, non ita pridem Thesaurarius predictæ ecclesiæ, adjutus a piis aliquot diccesanis suis, detulit in oppidum Feram, conservaque fidei et custodie Mag. Nicolai Viti, Presbyteri Curati predictæ ecclesiæ S. Petri, qui et ipse istuc se fuga repererat: omniaque clausit in arcum, continentem ornamenta ecclesiæ, cum præsenti eriputa; et depositus in ædibus D. Josephi Doctoris medici istie commorantis, præsente et suaiente D. Mag. Antonio Bougier, Consilio Regio et Locutente Ribodi-monte; Francisco Forestier, Notario Regio, Gilberto Carlier prænominate; et Dionysio Baillet, tunc Graphiaro, nunc Seabino Ribodimontensi, qui simul omnes Feram tunc erant. Acta sunt autem hæc in Angusti, et a singulis subsignata nominatio fuerunt in protocollo, quod asservatus Ribodimonte in archivio publico.

5 Hodie vero, coram Notariis Regiis subsignatis, comparentes venerabilis et discretus Joannes Heduin, Presbyter, Doctor Theologicalis, Consiliarius et Eleemosynarius Regis, Concionator item ordinariorum, Parisiis commorans in Collegio Remensi Parochiæ S. Stephani de monte; Ludovicus Bahet, Aranarius, commorans in claustru S. Joannis Lateranensis; et Mag. Antonius Gra, jam dicti Remensis Collegii etiam inquilinus, omnes Ribodi-menti, certificarunt et testati sunt, quod corpus S. Germani Scoti, Episcopi et Martyris, fuerit in sua capsæ (eient per traditionem antiderunt) ab annis circiter octingentis; a die xii Novembris depositum intra ecclesiam S. Petri Ribodimontensis, ubi habetur Patronus oppidi: et quod anno mcl, durante obsidione et oppidi castri Guisiae, mense Junio, predones aliqui ab exercitu inimicorum immissi, violenterque ingressi Ribodi-montem, istuc residuos aliquot incolas repererunt, ac nominatim prænominatum Comparentem Buhot: qui dixit et declaravit, quod vidit frangiri grandibus malleis prædictam arcam, interim dum alii prædonum socii ipsum et alios plures tenebant firmiter religatos, ut captivos jure belli. Effracta autem capsæ, cum intra eam vi-

Corpus a Thesaurario Feram de- fertur,

F quod annis 800 Ribodi- mente fuisse,

nec sacra- gio prædicto violatum, testatur qui vidu.

dissent

- A dissenter ossa, mediantibus adhuc nervis et carnositate quadam exucca inter se quadam tenus coherentia; tanto terrore fuerunt omnes divinitus percussi, ut simul omnes fugam arripuerint, reliquerintque intactum argentum, et lapides geommasque argento infixas. Ita remanserunt inviolata ossa sancta, quo ad usque pried. Gilbertus Carlier Thesaurarius ea exceptit, collegitque intra mappam benedictam, et adjuvantibus nonnullis Feram detulit, quo Mag. Nicolaus Vitus, tunc Ribosii-montis Curatus, cum Majori incolarum parte consenserat. Ibi de consilio Domini Boegier Locumtenentis civilis et Mag. Francisci Blondel Advocati Regii ac Majoris Ribodimontensis, praedicta ossa fuerunt deposita apud D. Josephum, Doctorem medicum Ferensis oppidi. Post hujus mortem area, continens praedicta ossa cum ornamenti ecclesiae Ribodimontensis, de mandato praedicti D. Heduini, tunc Curati Ribodimontensis, translata fuit in aedes Theodori Violette mercatoris pileolarii, Feræ commorantis; ubi etiamnum est, continens adhuc ossa praedicta; nisi quod inde sumptum aliquid, traditum sit Fr. Joanni Cauchie, Priori Curato ecclesiae S. Germani Scoti, ad ejusdem sue ecclesiae ornatum. De quibus omnibus praedicti Comparentes petierunt fieri instrumentum authenticum, prout coram nobis in nostro museo factum est xiv Octobris MDCCLX, ac rite signatum ab omnibus.
- B Addit Curatus S. Germani Ambianus.

6 Praedictæ autem communicationis hoc specie est instrumentum. Anno MDCCLX, xxv Septembris, coram nobis Roberto de Tupigny, Presbytero Magistro in Artibus Universitatis Parisiensis, Curato Parochiæ S. Petri Ribodimontensis, diocesis Laudunensis, et Gilberto Carlier ejusdem loci cive ac Thesaurario actuali dictæ Parochiæ, simul cum R. P. Victore Ambianensi Capucino et Superiore Capucinorum Conventus Ferensis, atque R. P. Hippolyto de Ault, stitit se Fr. Joannes Cauchie, Presbyter Religiosus Professus Abbatie S. Joannis Baptiste Ambianensis, Ordinis Praemonstratensis et Curatus ecclesiae Parochialis S. Germani Ambianensis: qui nobis declaravit, quod motus devotione erga pried. S. Germanum Scutum Pontificem et Martyrem, atque Patronum jam nominatæ Parochiæ sue, in ejusdem honorem requisiverit, et publicaverit anno MDCLVI, Vitam ejus et Orationem, sub approbatione qu. Illustriss. et Reverendiss. Patris ac Domini Francisci le Fèvre de Caenart, beatæ mem. Episcopi Ambianensis; visitaverit etiam locum martyrii ac sepulturæ, in oppido nomen ejus ferente in diocesi Ambianensi Decanatus Oisemontani. Quodque prosequens praedictam devotionem, prosecutus etiam sit curam quaerendi loci, ubi corpus ejus quiesceret; intendens obsequi zelo quo cerebatur, ad promovendum illius Sancti honorem, non solum in dicta Parochia sua, sed etiam in tota civitate Ambianensi, ubi populus plentissime erga eundem Sanctum afficitur.

7 Illoc agens didicerit, ipsum de loco primæ sepulturæ translatum fuisse, ab annis circiter octingentis quinquaginta, in oppidum Ribodimontense diocesis Laudunensis: sed non fuerit ansus illuc se transferre propter bella; verum scripserit plures epistolas venerabili et scientifico Domino Joanni Heduin, Presbytero Doctori in Theologia etc; cuius ab eo certior fieri de Reliquiis S. Germani praedicti. Ille vero ipsi miserit Officium divinum, quod canitur in loco pried. in die Martyrii ejus n. Maji, et in die Translationis Reliquiarum ejus die xxx Novembris: quo in Officio continentur miracula, iisdem fere verbis quibus reperiuntur in Vita edita per d. Fratrem Cauchie; ultroque obtulerit donare eidem notabilem aliquam partem Reliquiarum ipsius

S. Germani. Hac spe illectus ipse Fr. Joannes, quam primum sibi tempus favere, cessante bello, vidit; discesserit Ambiano xviii Julii nuper præteriti, famulo suo Nicolao Archelin comitatus, et Ribodimontem advenerit xxii die ejusdem mensis; ubi non invenerit præsatum D. Hardnium, quippe qui Parisios se receperat, Cura oppidi io Petrum de Ribodimonte translata. Itaque prænominatus Frater nos accedens, declaravit devotionis suæ et itineris causam: instanterque rogavit gratiam sibi fieri, per quam posset ipsius Germani arcum inspicere, secumque referre partem aliquam, sua in ecclesia Ambiani reverenter expoundam. Tum vero narravimus ei præcedentis temporis aeta: quomodo scilicet effracta a prædonibus arca Feram translata fuerit.... ibique nunc asservetur.... Volentes insuper piæ ejus curiositati facere satis, deduximus illum ad ecclesiam S. Petri, ostendimusque locum ubi positæ capsæ erat: deinde vero consilium sumpsimus una cum ipso Feram adeundi, quod tamen differendum nobis fuit, eo quod prænominatus Carlier Ribodimonte abiisset, propter argentia quedam negotia: proinde Frater saepe dictus Ambianum rediit.

E Die autem x Septembri sequentis scripsimus Fratri illi, ut omnino curaret adesse Feræ die xxv ejusdem mensis: quemadmodum et fecit, Ambiano egressus die xxii, et postridie Feram appulsus, ubi non usque ad xxiv expectavit. quando nos etiam istic adsummus cum pried. Domino Carlier: Sequenti vero die una cum eodem Domino adiuvimus R. P. Victorem Ambianensem, Prædicatorem Cappucinum et Superiorem domus et conventus Ferensis, atque R. P. Hippolytum d'Ault item Prædicatorem; rogavimusque dignarentur nos comitari. ituros ad Theodorum Violette, Magistrum Pileolarium, in eius domo deposita servatur arca, continens Reliquias S. Germani, et argeatæm ecclesie Ribodimontanae suppeditilem, atque alia pretiosiora paramenta. Huc cum etiam advenisset, ut præmonitus erat, dictus Fr. Cauchie, ut interesset ipsius arca reserationi. Reliquias spectaret, siveque devotioni, faceret satis; oravimus pried. Dominum Carlier, penes quem claves areæ erant, ut ipsam nobis aperiret. Quo facto, cum omni qua potuimus reverentia exprimimus inde fasciculos lulos, quorum unus continet sudarium S. Germani, in altero erant pene omnia illius ossa, exceptis capite atque brachio, quæ seorsim habentur inclusa argenteis thecis.

F 9 Porro cum idem D. Carlier, præstitisset jumentum, quod illa esse ipsamet S. Germani ossa, que ante violationem capsæ, factam per milites, intus reposita jacuerant (utpote qui ea ipse collegit postridie violationis praedictæ; quod etiam attestabatur Processus verbalis, ex eadem arca productus) cumque omnes ipsas Reliquias profunde essent venerati; ad instantem supplicationem praedicti Fr. Cauchie, accepimus inde os coædiciis unius, costæ unius, et unius vertebræ, cum parte m. villæ, cui etiamnum dens unus adhæret; ipsoque illo tempore donavimus pried. Fr. Cauchie, Curato Parochiæ S. Germani Ambianensis, per ipsum modo infra exprimendo istuc deportanda, et conservanda in choro jam dictæ parochiæ: ita scilicet, ut solus ipse directionem ejus rei habeat, quamdiu Curam ibidem obtinebit, ac postea ejus successores; hos et illum instanter rogantes, ut quantam poterunt adhibeant diligentiam, pro tantarum Reliquiarum condigna veneratione. Denique, postquam prædictas Reliquias, candido Corporali involutas, inclusimus pyxidi ex albo liguo, cum gossypio et filo albo, ad eum finem nobis per Fratrem Cauchie oblatis; eidem pyxidi etiam imposuimus duplicatam bujuse Processus verbalis, a nobis omnibus rite signatam, obsignatam-

alique exinde mansisse Feræ depositionem.

et accepta spe partis obtinendæ,

illuc accessisse anno 1659.

se post editam Vitam ac miracula

cognito quod corpus Ribodimonte fuisse,

deinde Feram evocato,

coram duobus Capucinis,

reservata per Thesaurarium areæ,

tradidit Curatus Ribodimontensis 4 ossa,

que

*sub fide pu-
blici instru-
menti;*

*et cetera nove
capse inclusa.*

*Hil Ambia-
num regres-
sus,*

*ipsas Reliquias
an. 1660
exhibit Epi-
scopo Ambian.*

*ab eo que re-
cognitas reci-
pit, in sua
Parochiali
exponendas.*

A que sigillo locali Conventus Cappucinorum Ferensium; quos rogaveramus ipsum sigillum nobis commodare, pro comprobanda dictarum Reliquiarum certitudine et omnium suprascriptorum: de quibus ipse Fr. Cauchie, petiit a nobis publicum instrumentum: quod eum ei annuissemus, atque geminæ sindoni albæ delicatissimæ involvissemus tam Reliquias quam Sudarium S. Germani; et ntrumque fasciculum inclusissemus arcule lignæ albæ, una cum praedicta gemina sindone oblate nobis adicto Fratre; addito etiam authentico hujus Actus exemplo; ipsam arculam octo elavis operculum transeuntibus confiximus, sunibus cannabinis circumligavimus, et per quatuor partes obsignavimus sigillo antedicto; quo exprimitur S. Ludovicus Franciae, cum circumscripsi, SIGIL. CAPVC. CONVEN. FER.E. Præsens autem instrumentum traditum fuit praedicto Fr Cauchie, hoc modo signatum. Fr. Victor Ambianensis Prædicator Capucinus, Superior Conventus Ferensis. Fr. Hippolytus d' Ault, Presbyter Prædicator Capucinus, Cauchie, Carlier et de Tupigny, eum attestatione et signature legali.

B 10 Sabbato xxvii Septembris anni jam dicti MDCLIX, prænominatus Fr. Joannes Cauchie, Curatus S. Germani prædicti, Ambianum appulit, in domum Presbyteralem ejusdem S. Germani, eum famulo suo, qui eum fuerat semper comitus, Nicolo Archelin, afférens pycidem albam prænotatam, cum Reliquiis, expresse numeratis in Processu verbali Domini de Tupigny, Curati Ribodimontensis. Qui Frater, cum de omnibus antedictis accurate retulisset ad Illustriss. ac Reverendiss. D. Franciscum le Fevre, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopum Ambianensem, petit assignari sibi horam, qua ipsi prædictas Reliquias reserandas et recognoscendas offerret. Assignato autem sibi die iii Aprilis anni MDLX, comparuit hora post ortum diei tertia, in capella Domns Episcopalis; et simul cum prædicta pyxide capsam querneam attulit, benedicendam ab Episcopo. Hie convenienter ad ejusmodiactum induitus, coram discretis ac spectabilibus Magistris Renato Robeville, Presbytero, Doctore Theologo in Universitate Parisiensi, Archidiacono et Canonico Theologali ecclesiæ Cathedralis Ambianensis; Corolo Picard, Presbytero, Juris Canonicæ Baccalaureo, Scholastico et Canonico atque Officiali Curæ spiritualis; Carolo Houlton, Presbytero Licentiato in Legibus, Clerico Consiliario Baliviatus et Sedis Præsidialis Ambianensis, ipsiusque Officialis tunc Vices-gerente; omnibus ejusdem Episcopi Vicariis generalibus; Secretario item, Promotore, ac Thesaurario Episcopaliis, pyxidem aperuit: omnia ut supradicta sunt reperit, ipsas Reliquias oblatæ sibi sindoni albæ ac serico rubro involvit, et separatis tribus pulvillis telæ albæ imposuit, eisque sericeo rubro filo assut fecit; itaque, simul cum Processu verbali desuper consecro (enjus hic summam dedimus) inclusus benedictæ a se querueæ arentæ, ac lignis claris clausam, et funiculo sericeo rubro obligatum, sigilliæ sui impressione munitam, redidit prænominato Fr. Cauchie. Qui hanc narrationem concludens addit, Intelligo quod, publicata inter ambas Coronas pace, Reliquiæ S. Germani, tam quæ apud S. Quintinum, quam quæ fuerant in deposito Feræ, Ribodi moutem honorifice sint relatæ ad ecclesiam S. Petri, ubi in eodem quo prius honore habentur.

DE S. WALDEBERTO AB.

Pag. 279 num. 1 adde — Sic etiam in nobili S. Faræ-monasterio diæesis Meldensis Reliquias S. Waldeberti Abbatis Luxoviensis haberi (quem Sanctimoniales S. Gaubert vocant, et Walbungim, Gauburge, quasi Gualbertum, Gualburgim) scribit mihi Claudius Maji T. VII

*Castellanus Canonicus Parisiensis, postquam omnes D
ipsius loci lipsanothecas, monstrante Abbatissæ, vidisset
anno 1685. Verum metuo, ne hæc sit confusio infra
notanda: nisi Abbatem Luxoviensem, ab ejusdem nomi-
nis Episcopo Meldensi, SS. Furoris et Faræ fratre, dis-
tinguere conabor.*

*Ibid. col. 2 an. 24 post verba — Walberti Episcopi
— adde — Mabilio, in Appendix ad part. 2 seculi 3,
daturus librum Miraculorum, de quo infra, notat in ve-
terrino Kalendario Corbeinsi, ante annos nongentos
exarato, non aliter ex rwm ejus memoriam quam hisce
verbis: vi Nonas Madias depositio S. Waldeberti
Abbatis, nec mojorem titulum in ipso libro miraculo-
rum uspici ei dari. Idem post Part. 1 sec. 3 in ad-
dendis ad sec. 2 in Vita S. Silabergæ danda xxii Sep-
tembris, quæ Vita non longe post Waldeberti obitum
scripta est; et in libro de miraculis ejusdem Sancti,
minusquam Episcopum, sed jugiter Abbatem appellari
notat. Similiter post sec. 4 in addendis ad 2 notat, in
Vita S. Bathildis, num. 7 secundum nostram divisio-
nem, xxvi Januarii, dici, Theofredum Corbeiam
Missum a Reverentissimo viro domino Gualberto,
quondam Abate, ubi sine dubio pntat, si unquam
fuisse Episcopus, sic etiam appellandum fuisse.*

Pag. 282 col. 1 adde — Miki uidetur, ad rem tan-

*tam decadendam nullum momentum odferre posse scrip-
tor seculi xi, licet Benedictinus: quantumvis in eamdem
cum ipso sententiam eut Albericus trium fontium Mo-
nachus, ad annum ccceccxx dicens, quod ad hæc tem-
pora Regula B. Columbani, tam in Francia quam in
Burgundia, observabatur a nigris Mountchis⁹; sed
S. Odo Abbas Cluniacensis Regulam S. Benedicti
in Cluniaco, et in S. Benedicto supra Ligerim fecit
observari, et exinde procedente tempore ubique re-
cipi. Quidquid enim isti dicunt aut sentiant, certum
est Benedictinx Regulæ propagationem trans Alpes longe
anteriorem esse seculo x; ipsaque Floriacensis Abbatie
secundus Abbas S. Mummolus, adeo solicitus ut corpus
sanctissimi Patriarchæ ad suum transferri faceret mo-
nasterium, satis certos nos reddit de Regula quom ille
professus sit: et cuius dimituat observationem restituisse
Floriaci potuerit S. Odo, non primum induxisse, ut
eumque actum sit cum Luxorio aliisve nonnullis, Bur-
gundia ac Francia Orientalis seu Franconia monaste-
ris, quæ forte solam S. Columbani Regulam usque ad
seculum x tenuerunt, licet Benedictinam nec ignorar-
ent nec contemnerent, sed cum aliis aliorum Sancto-
rum Patrum Regulis haberent ac legerent pro spiri-
tuali instructione.*

*Pag. 284 Annot. f lin. 6 inchoetur Annot. g Nant.
et in fine addatur. — Ast idem in Addendis se corri-
gens, vult intelligi locum Vinant, quasi Vieus-Nanti,
qui una aut altera leuca distat a Matrona infra Meldas.*

DE S. WIBORADA V. M.

Pag. 287 num. 2 lin. 4 addo — : eamdemque bis
transcriptam nobis misit Gamansius, ex papyraceo Co-
dice Augustano SN. Udalrici et Afræ, exarato (ut in
fine hujus Legendæ additur) anno Domini MCCCCXIII,
seria iv quatuor temporum in Adventu Domini:
cum quibus duobus egraphis editionem hanc conferens,
paucula quadam aut diversa aut meliora reperi, et ad
culcem apponenda censui. Vita ipsa ab Etcheardo etc.

*Pag. 288, post num. 3 adde — 6 R. P. Joannes
Mabilio, suo v seculo Benedictino inserturus Vitam a
nobis acceptam, inter alia præfatur. Reclusorum Reclu-
sorumque institutum celebre olim in Ordine Benedi-
ctino fuisse; idque probat exemplis S. Hospitii ac B.
Coletæ, de quibus nos egimus xxvi Maii et vi Marti. Ad
rem nostram proprius hic facit, quod narrata S. Rachildæ
reclusione et morte, ex prælandatis Hepidanni Anna-
libus idem addat, quomodo sexto post obitum Rachildæ*

NOT. 44

*Quam in
Reclusione
sequuntur,*

Kerhildis,

A anno, Christi DCCCCLU, Kerhilt vi Kal. Junii, in die Ascensionis Domini, sacro velamine induuta est, et in Natali S. Mariae inclusa, primum quidem ad S. Georgium, deinde circa Wiboradæ clausulam apud S. Magnum; fuit autem ipsu neptis S. Notkeri Balbuli, uti asserit Ekkehardus Junior Cap. 9, mox subiungens, quod Perchterat quedam vidua sancta, cum et ipsa includi optasset, et in clausula ejus (*Ruchilda scilicet*) sibi oblata pene annum in probatione laudabilis appareret; vulgi visitationes crebras et inanes devitans, in cella Salomonis circa parietem tituli S. Georgii includi rogaverat, magnarumque virtutum operatrix plures inibi annos exegerat. *De hujus morte, ad annum MCCCCCLXXXVI, scribit Hepidannus:* Pertherat in claustro defuncta, petit loca cœlo: Hatker mox antrum, post quam, se damnat in ipsum, *De Hattero vero, octava Christi (videlicet Nati) adeoque Kalendis Januarii defuncto, ita porro canit ad annum MXVII.*

Hatker in melius mutatur (ut opto) Reclusus;

Dexter in Octava fit, bone Christe, tua.

Eodem etiam tempore similem reclusionem coluerunt apud Sangollenses, Gerhiltha et Kothelindis (Virgines

B an Vidua incertum, granduæ ambræ id enim testatur idem Hepidannus ad carum mortuales annos, MXIV et MXX, hisce versibus:

Cruda vires Deo Gerhiltha, seniore sub ævo
Fungitur in claustris, reserans ergastula carnis, Et.
Flendo peractorum Kothelin veterana dierum,
Sponsi celsa subit, cui so vivam sepelivit.

Pag. 298 post Annotata ponantur.

VARIANTES LECTIONES.

Ex MS. Codice Augustano.

Num. 4 lin. 16 Quam dissimulata pro tempore causa.

5 lin. 17 Cumque ille.

6 lin. 1 Rem roboratus sum.

7 lin. 12, immorainur.

8 lin. penult. in seculum seculi mansuræ.

10 lin. 15 coegisset l. cogit.

Lin. 20 et 21 una Kelmi, altera Bertheda: quæ minus placent,

Lin. 31 l. contenta [fasset] et dele [cetera]

13 lin. 11 eum : l. eum.

14 lin. 15 videretur, l. videret.

C 15 lin. 1 praedictum est.

16 lin. 16 in Potamico lacu vulgo Boden zee, seu potins Bodmen-zee ab adiacente castro: alias posset dictus ab auctore videri Potamicus, id est fluvialis, quippe quem Rhenus fluvius efficit: antiqui Venetum dixerent.

20 lin. 2 qua. l. quæ.

36 lin. 7. Qui l. Quibus.

Pag. 34 ante vitam S. Antonini ponatur ex Appendix pag 43*. Commentarius sequens.

DE B. MAFALDA REGINA.

Pag. 314, num. 5 sic inchoetur—*S Ita Rodericus, ex ejus lib. 6 cap. 21 scimus, Alfonso VI, quem Imperatorem cognominant, filias duas fuisse; Urracam, unde natus nepos Alfonsus VIII, Henrici pueri proavus; et Sanciam, nuptam Henrico Comiti Portugalliae, unde natus est Alfonsus, ejusdem Portugalliae primus Rex, avus Mafalda: sic ut sponsi se mutuo contingenter in quinto gradu, in quo nuptias contrahi tunc adhuc vetabatur Canonico jure: quæ omnia distinctius patibunt ex nostris ad Acta S. Ferdinand Regis Commentariis die xxx Maii. Sciens ergo Mafalda, quale ipsam inter se et Henricum Castellanum consanguinitatis*

*impedimentum esset, et præ oculis habens Tarasius sororis suæ exemplum, quæ ab Alfonso Rege Legionensi amitino suo, post annorum plurium contubernium liberosque susceptos, fuerat coacta recedere, ut Regnum Interdicto solveretur; supponi debet, ut erat non minus prudens quam pudica, et annos tum forte nata virginis quotnor, diligenter eavisse, ne quid Rex puer circa se aut vellet aut posset agere decori contrarium, quemadmodum recte animadverterit Cardosus, ex ejus *Hagiologia* etc.*

DE S. ANTONINO ARCHIEP. FLORENT. NOT 46

Pag. 316 n. 2 lin. 13 post—accuratissime edetur
—add—Idem deinde nobis significavit etc. ut in App.
pag. 13. *

Pag. 317 col. 2 post. lin. 10 add—

13 Absolveram autem non solum compositionem prædictorum omnium, sed etiam impressionem, tresque priores Maji tomos in lucem emisram; quando prælandatus Illustrissimus Patronus mens D. Antonius Magliabechius misit Italianum Vitæ compendium, statim a peracta Canonizatione ex Castilionao et Leonardo E desumptum, a Fr. Joanne Maria Tolosano de Colle Vallis-Elsæ Conventus S. Marci Professor, cui testimonium eruditio minime vulgaris præbent ejus opera complura, in Biblioteca Conventus istius asservata, uti lectorem docet Præfatiuncula, videm post plures anteriores editiones nuper recuso præfira. Recordatus etiam Magliabechius, in Musæo suo, non tam copia quam vetustate et delectu librorum estimando, haberi aliam pleniori Italiam Vitam Sancti sui tutelaris ac synonymi, anno MDLXIX Florentinis typis Italice editam, auctore Euphrosyno Lapini, ipsum mihi misit. Laudat eum Catalogus scriptorum Florentinorum Pocciantii a terza Latinitate, Græcoque linguae ac liberalium omnium Artium peritia singulari, qua uobilissimos quæque patriæ suæ jurenes non modica cum eorum voluntate perdocevit: sed mirum est, complura ejus utroque idiomate Latino Tuscoque opera recensenti, hunc de S. Antonini vita libellum innominatum præteriri, duabus dumtaxat annis editum ante Auctoris mortem, quam obit excunte anno MDLXXI, ut hoc ejus quasi testamentum dici possit. Inscriptitur opusculum Fr. Angelo Diaecetto, Fæsulanus Episcopo, ex Ordine S. Dominici ad eas Insulas assumptio: qui etiam in eodem Ordine, post abdicatam Prælaturam pientissime obiit, triennium non integrum Lapino superstes; vir etiam ipse, duariveret, doctrina et sanctitate clarissimus. Proficitur Lapinus secutum se Auctores duos, quorum primus Sancto familiarissimus (hanc dubium quin Franciscus Castilionensis) statim post mortem ejus Vitam scripsit Latine, affectando strictam ac brevem sermonis elegantiam; copiosius alter, quamvis stylo minus venusto, eamdem composuit, tempore Clementis VII, rogatus a quodam P. Procuratore Ordinis S. Dominici, scilicet Fr. Vincentio Mainardo prænominate, ipsique Pontifici misit. Ego vero, inquit, ex directione duorum istorum, et propriarum observationum quarundam adminiculo, conformatum ei relationi, quæ a quero accepisse memini; ab iis qui ejusmodi mirabilia audiverant recitari a senioribus suis, quorum patres ipsi Archiepiscopo sancto coævi familiaresque fuerant; accinx me ad conscribendum præsentem tractatum vulgari nostra lingua; ut communis omnibus esse possit memoria gloriosissimi sui Pastoris. Hoc autem eo magis necessarium mihi visum est, quod licet prædictæ Vitæ, ipso quo sunt compositæ tempore, typis mandatae sint; exemplaria tamen earum usque adeo rara nunc inveniantur, ut nec apud ipsos quidem Sancti Fratres, nisi perquam difficulter, ea sit reperire. Ita ille,

Vita Italica
ab Euphrosy-
no Lapini,

F
ex castilio-
nensi et Mai-
nardo pro-
prijs: not i-
tis,

A
nude hic da-
tur accepta
Appendix.

litteris Florentia datis x Septembri. Quod si jam tunc tanta erat exemplarum prædictorum raritas, nil mirum si rariora ea nunc sint, magnaque felicitati sibi Magliabechius ducat. Vitæ a Castilianensi curatæ impressum exemplar in sua haberi bibliotheca; nec minus nos nobis gratulemur, accepisse ex Hispania librum, quem Florentiae misquam videramus. Interim opere pretium fuerit, instituta collatione jam impressarum a nobis Latinarum Vitorum cum ista posteriori Italica, referre in Appendix, Gloriæ postumæ præmittendam post Acta, quæquid a Lapinio sanguiniter commemoratum non uerimus.

C
Saneti effigies

14 Præter hæc, nihil ultra habens quod addendum, animadvertis in Actis Translationis fieri mentionem tabule, posita super altare, sub quo conditum sanctum corpus credebatur; In qua tabula depicta existebat imago sanctissimi Crucifixi, ad cuius pedes flexis genibus depicta est etiam imago S. Antonini, dictum Crucifixum adorantis. Sed et in facie ipsius depositi, sub eadem altari collocati, reperta dicitur imago dicti S. Antonini, modo quasi jacentis et mortui, cuna quibusdam Versibus. Hæc autem imagines cum fuerint testimonia a tempore depositionis ejus sic extitisse; cuncto me subi eas exquirendi, et cetera si possem obtinendi: sed responsum accepi eas quidem non extare amplius, haberi tamen in civitate vetustas alias, non solum pictas, quibus diffidere vir prudens merito possit: sed etiam fustes, ex ea forma, que fuit ab ipsomet mortui vultu accepta, quo nihil optari potest ad genuina linea certius. Talem igitur hic accipe, qualem D. Carolus Marcellinus, eximus Florentiæ statuarius, hunc in fiac delineavit.

Pug. 354 Annot. c l. m. 4 sic lege—Sed audaci unius ex Electis, Petri scilicet Capponii dicto factoque cohabitibus—Deinde ponatur.

APPENDIX

Ex Vita Italice scripta ab Euphrosyno Lapini.

Mortuo D. Bartholomao Archiepiscopo Florentino, contigit totis novem mensibus Sedem vacantem manere: eo quod Eugenius Papa IV, Florentiæ Ec-

clesiæ optime affectus, utpote qui Florentiæ natus D fuerat, haeret ambiguum, quem potissimum illi præficeret. In hac tam longa deliberatione, divina id ordinante providentia, animum non nihil laxaturus, die quodam venit ad capellam palatii, ubi Fr. Joannes ex Ordine Prædicatorum, Professus Conventus S. Dominici Fæsulanii, idemque celeberrimus pector, de mandato et ad petitionem ipsius Pontificis, Christi a cruce depositionem pingebat, aliasque historias, quas ibi etiamnum videre est. Erat Joannes vir bonus ac simplicissimus, ideoque per quam carus Pontisciæ ac familiaris. Hic ingredientem salutans, cum solito tristiorum incelere animadvertisset (consueverat enim frequenter, et hilari semper facie, ad opus inspiciendum venire) interrogavit, ecqua cum causa sic perplexum haberet. Non levis, inquit Pontifex: cogitamus enim, quomodo, elapsis jam novem mensibus, quibus nullam potuimus quietem capere, tandem idoneum Præsulem præsticamus patriæ tuae: neandum enim, quanvis multi oblati sint, occurrit animo, cuius denominationi possim acquiescere. Ad hæc Joannes: Ne Tua, inquit, Sanctitas facile ista se cura liberaverit, cui tanta suppetit copia proborum atque litteratorum virorum, in quorum humeros omnes istud reclinari possit. Inter hos non ultimus milii nominandus occurrit Frater Antonius, de quo Sanctitas sua toties magnificentia tulit judicium, admirans eum ac præferens omnibus, ingenii ac virtutis laude præstantibus, qui non solum in nostra civitate Florentia, sed etiam ubique florent hac aetate, tam quoad experientiam regiminis, quam quoad scientiae Theologicæ profunditatem: ille vero opportune vicinus nobis est. Conventus per Regnum Neapolitanum visitando circumiens. Hic vel alii similis (quorum ideo ratio nulla habetur, quia sese per ambitionem non ingerunt, uti alii, hæc ipsa de causa indigni, et interim omni hora molesti) solitudinem vestram lenient; quorum ex meritis facta electio; non solum quietem Sanctitati Tuaæ conciliabit, sed etiam laudem pariet.

2 Non tu, subjunxit Pontifex, sed Spiritus sanctus per os tuum mihi locutus est, ostendens mihi quod medio in mari aquam requiram, et virum nonnans procul dubio dignissimum. Gratias deinde Joanni egit, et de iis quæ dicta erant silentium ipsi imposuit; ac porro ad alios sermones digressus, in sua conclavia rediit, firmiter decretum habens Antonium Arciepiscopum nominare; quemadmodum, præter omnium expectationem, convocato postridie consistorio, fecit. Ita omnino actam rem certissimo mihi constat: nec satis demirari possum, quod nostri temporis scriptor aliquis, ex occasione mentionem inducens Fr. Joannis Pictoris, asseruerit, quod huic ipsi Archiepiscopatum obtulerit Pontifex; sed ab eodem, sua incapacitatis conscientia, propositus Papæ Antonius fuerit. Verum quid mirer in eo casu narrando sic exorbitasse scriptorem istum, quando eidem etiam accidit, Nicolaum V pro Eugenio IV nominare? Antonius interim, intellecta sui nominatione, decrevit fuga sese in Sardiniam subducere. Sed hoc cogitanti, et nihilominus meras aliquas in Regno trahenti, ne sura Religionis cœpta negotia confusa et imperfecta relinquaret; supervenit improviso suus ex sorore nepos Petrus, citatis equis ideo advectus Florentia, quia avunculi ingenium cognitum habens, haud frustra metuebat ne in electioni suæ repugnaret, et repugnando irritam faceret. Tum Nepotis et Patrum omnium precibus victus, consensit quidem redire in Tusciæ; sed convocatis in Fæsulanum Conventum dioceseos Florentinæ Praelatis, conatus est excusare sese.

3 Quanto autem excusabat magis, magis illi eum optabant habere; cumque videretur precibus eorum

Post 9 men-
sium delibera-
tionem anxius
pro creando
Archiepiscopo
Pontifex,
suggestum sibi
a Religioso
Pictore Anto-
nionum,

ad id munus
eligit.

Ipse agre re-
gressus in Tu-
sciam Praela-
tis se excusat,

*Ht vero per
Legatum suum
Romæ instant,*

*ut cogatur ac
quiescere.*

*Paupertatis
amans.*

*pretiosus
stragulum ter
vendi facit in
eleemosynam.*

*Quot noctibus
surgens ad
Matutinas,*

*non tangitur
a pluria.*

- A eorum concordibus nihil moveri, decreverunt pariter omnes scribendum esse Romam, ad Communia totius tunc in Curia Legatum, Paulum Zenobii qu. Pauli de Diaetto, significantes ei quantopere ille repugnaret oblatæ Praetoræ, ipsique econtra Pasterem non alium velle consensissent; injungentes eidem, quacumque ratione id ageret, ut vel sponte vel conetus admitteret Antonius oblatam dignitatem: id quod inter alia dictus Orator Dominio Florentino significat, se apud Pontificem tandem esse. Vidi ego talium litterarum exemplarum in fragmamento cuiusdam libri: ubi per modum Ephemeridum adnotabantur Legationis istius acta, quod fragmentum hodieum servatur apud D. Franciscum Diaettum Canonicum Florentinum, dignum heredem, non solum nobilitatis avitu, sed etiam virtutum majorum suorum. Placet autem ex illa Epistola, scripta die xix Februarii MCCCXLV, ad confirmationem predictorum, transcribere articulum hue spectantem, est vero hujusmodi. Quantum ad Archiepiscopum, mihi dicit (scilicet Pontifex) expertum se omnia, tam per litteras, quam per certos homines, ac porro libenter idem facturum: hortatur autem Dominationes vestras, ut loqui Antonium faciatis, B eique persuadeatis acceptare in unus: quod si porro persistat negare consensum, Dominationes vestrae omnino intelligent quare neget, eumque exorent atque constringant. Quibns ex verbis liquet, qua in aestimatione bonus ille Religiosus apud Pontificem esset; qui repugnantiam tantam intelligens, nec absque ratione eam esse persuasus, omnino voluerit causam quaeri; qnam ubi denique non aliam animadvertisse esse, quam profundum Christianamque viri humilitatem, absoluto eum praecepto constrinxit.
- 4 Archiepiscopus factus; voluntariam paupertatem nibo minus quam antea seatabatur: quod si homines largi et caritate praediti, ut saepe fiebat, mitterent ei aliquid ad usus suos, cunctu jubebat vendi, acceptumque pretium in pauperes distribui. Contigit autem virum nobilem donare ei lecternum sericum acu laboratum, eo quod judicasset non satis congruum ipsius dignitati esse vile illud, quod Archiepiscopi lecto instratum viderat: quippe quo vix patienter mediastinorum quispiam uti voluisse. Verum ille venum misit oblatum, et pretium in eleemosynam erogari jussit. Venditum in veterarii cuiusdam apotheca agnovit Nobilis qui donarat: ratusque defectu pecunie id lecisse, quem sciebat saepe etiam de necessariis sibi tulisse, eleemosynæ facienda causa; stragulum idem redemit, Praesulique remisit, idque tertium. Quæ res vulgo cognita adeo non restrinxit caritatem civium, ut potius plurimi, ex nobiliaribus et opulentioribus, de substantia sua ad eum conferrent, eo fere modo, quo temporibus Apostolorum primi fideles deferebant bona sua ad pedes S. Petri.
- 5 Nulla non nocte surgebat ad Matutinum Officium, nec erat domesticorum ejus aliquis, qui, ejus hoc in genere constantiam aliquando expertus, quantumcumque intempesta esset aura; sequi eum detrectaret: quare aliquando etiam contigit ostendere Deum quam id sibi gratum esset. Cum enim hiemali ac pluvia nocte, per densissimum imbreu, sic progresso in Cathedram occurrerent domestici, humorem a vestibus excussuri, quas perplutas invenire credebant, nec Lilam quidem madere miratis. Habebat sororem Sanctus, conjugio copulatam. Ea cum aliquando de rei familiaris angustiis quereretur, solari eam volens frater, bono ut animo esset, jussit; saturum aliquando asseverans, ut grave tunc onus, levissimum experiretur; tautum filius, quos tres habebat, bene educandis incumberet sedula. Nec irrita talis praedictio fuit: unum enim eorum

vidit mater ad eum ipsum gradum dignitatis evenit, in quo tunc Sanctus erat: et alii duo insignes Legum Doctores fuerunt.

6 In publicis vitiis reprehendendis, si verba non sufficiebant, violentioribus etiam remedii utebatur. Ita cum sub tempore Vesperarum, quibus ipse intererat, nobilissima quædam sponsa ecclesiam ingressura esset, singularis omnino formæ, et quæ ista vice primum procedebat in publicum; ac sparsa rei fama, juventus quasi infinita accurrisset ad spectaculum, viam qua transitura erat obsidens; mox atque eam portæ templi appropinquare auditum est, facto in Chorum concursu, omnia sedilia et scaena occupavit, et utrimque veluti in septem reducta, non nisi angustissimum transitum relinquebat. Hinc ingens toto Choro strepitus confususque tumultus, cum posteriores ali urgerent anteriores. Tantam eorum proterviam ferre non valens Archiepiscopus, surrexit de throno suo; ingressusque in sacristiam, manipulum fumum arripuit; et facto exinde flagello, plenus zelo ad tumultuantibus accessit; quantumque valebant brachia perentere incipiens; Ite, inquit, abite, scelerati et satanæ filii, Dei templum domus orationis est, et vos eam facitis speluncam latronum. Ad Evangelicas hasce voces tantus terror invasit multitudinem totam, ut quasi iram Dei in vultu sui Pastoris legisset unisquisque, certatim ad aliquam portarum procurrerent omnes, exitum quæsitus, ita ut pene invicem concularent. Fuitque res admiratione dignissima, quod tali in casu, quo etiam vilissimus quisque solet audacissimus esse, in tanta turba Nobilium, et juvenum, et pro hujus seculi corruptela insolentissinorum, nec unus quidem repertus sit, qui hiscere contra auaderet.

7 Mortuo sepultura fuit data, ad latus communis sepulturæ Fratrum, quæ est ante portam Chori: ibidemque postea facta est capella, ac supra depositum Antonii altare, craticulatum a fronte, ut videri possit monumentum: ante quod tenetur jugiter accusa lampas, et sic ad nostra usque tempora perseverat. Quamvis autem Pius Papa V, cupiens vel unicam sancti viri digitum obtinere, suum hoc desiderium Priori Conventus S. Marci indicasset; missus tamen ea de causa Romam fuit R. P. Fr. Sanctez Cini, qui suæ Sanctitati significaret, sepulcrum istud ad eum usque diem namquam apertum fuisse: rogaret proinde, ne, si omnino id fieri Pontifex vellet, absque apparatu aliquo extraordinario id ageretur. Quod ille intelligens, neque tunc satis idoneum tempus esse cognoscens, maluit rem differri.

Pag. 358 num. 16 adde — *Blasius Ortizius, Canonicus Tolclanus, Adriani Papæ ex Hispania in Italiam comes, et quamdiu is fuit in vivis domesticus, Itinerarium ejus ab Hispania Romanam usque ac ipsius Pontificatus eventus, summa fide collectos reliquit tribus libris, dignissimis plane quos tertio suo Miscellaneorum tomo insereret eruditissimus Buluzius. Libri istic in Capit. xxx totum est de Canonizatione Beatorum Antonini et Bennonis. Colitur autem S. Benno, Misnensis in Saxonia Episcopus, xvi Junii, de ejus Canonizatione cum nulla habeatur promulgata Bulla, commode istud Caput ibidem proponetur ad supplendum defectum. Satis sit ad laudem Adriani cum Ortizio notare, quod quamvis summa pecuniarum non exigua in ejusmodi Canonizationis actu, tum in Pontificia familia toganda, tum in aliis impendiis soleat consumi; circumspectissimus tamen Papa tales sumptus, quasi alienos a sanctimonia et puritate Canonizationis, fieri vetuit.*

Pag. 359 num. 19 adde — *Coptum id mox executioni mandari, tam Florentiæ quam in toto Prædicatorum Ordine. Et in hujus quidem Breviariis, secundum*

*Tumultuosos
in templo ad
sponsam nobis-
tem videndam
concursum*

*flagello
dissipat*

*Mortui digi-
tum optat
habere Pius
V. Pont*

*Adrianus
omnia, gratis
fieri jusserat.*

A dum exemplar quod habemus excusum Parisiis anno MDLXIX, insertum reperitur Officium, quoad *Hymnos*, *Antiphonas*, *Lectiones*, ac *Responsoria* totum proprium: quali autem usus sit reliquus Florentiae Clerus non comperi: nam *Lectiones* et *Orationem* proprias, de quibus infra, primum anno MDLXV, sub Pontificatu *Alexandri VII*, inventimus fuisse approbatas.

2 Quod autem omnes per universam Ecclesiam Seculares et Regulares attinet, a quibus etiam valuit Pontifex Officium cum Missa prefata secundum morem suarum Ecclesiarum recitari, an unquam et alibi quam Florentiae adductum in proximi mandatum illud sit, vehementer ambigo etc. — Tum in fine ejusdem numeri adde — Ut ut est, enicunque difficultati, in celebrando S. Antonini festo ceterus oblatæ, occurrit anno MDLXXXIII S. D. N. Innocentius Papa XI, die XVII Augusti publicato Brevi, quo declarat, qualiter de consilio Eminentiss. et Reverendiss. DD. Cardinalium, sacrae Congregationi Rituum prepositorum, habitæ die XXIV currentis anni, ad pias preces Serenissimi Magni Ducis Etruriae, benigne indulxit, ut imposterum in Ecclesia universalis quotannis die X Maji possit recitari Officium, et celebrari Missa S. Antonini, olim Archiepiscopi Florentini, Ordinis Praedicatorum, de Communi Confessoris Pontificis ad libitum, juxta Rubricas Breviarii et Missalis Romani, ab omnibus utriusque sexus Christi fidelibus, tam Secularibus quam Regularibus, qui ad Horas Canonicas tenentur. Anno deinde sequenti eadem sacra Congregatio, ad reiteratas preces Serenissimi Magui Ducis Etruriae, Lectiones proprias pro secundo Nocturno et Orationem de praedicto S. Antonino, alias sub die XXI Novembris MDLXV revisas, et relatas per Eminentiss. D. Card. Azzolini, et ab ipsa sacra Congregatione pro Clero Florentinæ diocesis approbatas, et relationem ejusdem Eminentiss. Azzolini, permisit recitari ac respective celebrari posse, etiam in universalis Ecclesia, ut supra, die XI Martii MDLXXXIV.

Pug. 360 col. 2 post num. 27 hæc subjunge — Non erat nobis satis etc. ex App. pag. 13° et seqq. in margine autem hæc Synopsis scribatur. — Ex invento de translatione Processu plenus habetur, quomodo ea decreta, — accesserit Archiepiscopus ad ecclesiam S. Marci, — ubi recognovit monumentum hactenus intacatum — quod etiam alii plures jurarunt — ut et altare supra illud constructum: — quibus effractis apparuit capsæ, in eaque sanctum corpus — habitu Ordinis et Pallo indutum — exemptisque intestinis incorruptum — quod Pontificalibus deinde indutum, defertur ad sacrarium.

Pag. 362 adde — 39 Hujus Translationis occasione, reservatas fuisse nonnullas sacri corporis particulas, virisque principibus impertitas, vix equidem dubitaverim: nostrum certe Monasteriense in Westphalia Collegium habet aliquas in Reliquario aræ S. Crucis, et in Reliquario parvo Sodalitatis minoris: de aliis alibi needum cognovi: plures patentes, censco, si habemus Lipsanographiam Dominicanorum Conventum, quibus par est credere plures fuisse communicatae. Sufficere poterat hæc gestæ rei fideliæ relatio, ex Italico contracta et Latine redita: placet nihilominus publicum totius actionis instrumentum, quomodo Latine impressum habetur, totum hic addere. Est autem hujusmodi,

Dei nomine invocato etc. ut in App. pag. 13° col. 2 et seqq. — Utile autem fuerit post num. 16 sic inserere jam indicata ac porro indicanda additione, ut communitate proportionaliter numeri augeantur hoc modo:

17 Blasius Ortizus etc.

S. III. 18 Secundo post Canonizationis publicationem anno etc.

19 Quapropter Vitam et gesta.

20 Et quoniam cupimus.

21 Qnod ad omnes per universam ecclesiam Seculares.

§ IV. 22 Testatur in Bulla Canonizationis — et sic consequenter usque ad 27, nunc 28 num. post quem ex App. habetur

29 Non erat nobis satis etc. usque ad 36 inclusive: ut qui numerus est 28 fiat 37.

37 Post hoc laborari coptum etc.

S. V. 38 Omnibus in diem octavam Maji etc. usque ad finem; ita ut ultimus numerus, qui nunc 38 est, fiat 46.

47 Sufficere poterat hæc etc.

48 Cum Sanctum corpus etc. ut in App. pag. 16°, continuatis successively numeris usque ad finem. Ultima autem huic additioni jungatur marginalis Synopsis hujusmodi — Cum anno 1589 — 15 Aprilis recognitum corpus, — et in novam capellam transferendum, — expositum 8 Maji fuisse — congregatis 9 Maji qui processuri erant — panegyrim recitat Episcopus Glundaten. — post quam illud humeris Episcoporum exceptum, — et per urbis Florentinæ præcipuas quasque vias circumlatum fuit, — comitantibus 5 Cardinalibus et 19 Episcopis, — Deinde Archiepiscopus exhibuit Breve Sixti V — secundum quod omnia egreditur: — testatusque ipsum esse corpus S. Antonini — novo illud altari includit — condito de re tota publica instrumento. —

E

F

Festum nuper
ad 10 Maji
translatum.

APPENDIX AD DIEM TERTIAM MAJI.

NOT. 47

P ost B. Alexandrum Cisterciensem pag. 363 col. 2 ponantur hæc nomina.

B. Zacharias, Ordinis Minorum Alanquerii in Lusitania.

B. Æmilia Biecheria, Ord. S. Dominicæ Vercellis in Pedemontio.

B. Alexander Vinciulus, Episcopus Nucrinus in Umbria.

B. Stanislaus Canon. Regularis, Casimiræ in Polonia.

Ibid, inter Prætermisso col. 1 post S. Messalinam ponatur — S. Auxilii Episcopi et Martyris Trans-

latio Forojulii instituta celebrari anno 1642, post inventas ejus Reliquias: "qua de re insignem tractatum nuper edidit, nobisque misit alibi laudatus Joannes Antelmius Forojuliensis Canonicus, conatus persuadere ipsum eumdem esse cum Antiolio Episcopo, in Lerinensi cœnobio Luporum Concillita Maximorunque, Memphiticis et Palestiniis Archimandritis compatriato apud Sidonum Apollinarem ejus familiarem, lib. 8 Epist. 14 quod plenus licet examinare ad diem ipsius S. Auxilii natalem, quando etum de hujus inventione miraculisque agemus, scilicet XXVI Januarii.

DE

A

DE INVENTIONE S. CRUCIS.

NOT. 48
exemplum ad
plures pro-
pagando per
Urbanum VIII

illis vero
officium com-
positum sub
Gregorio V.

Pag. 363 num. 23 lin. 8 sic lege — *captam recoli memoriam invente Crucis?* si non ipso quo inventa est die (hac enim nimis incerta est conjectura, quam scutus est auctor epistola, Eusebio Papæ suppositæ supra, num. 13) eo saltem qui primus immobilis occurere potest, habita ratione festorum eam Paschate mobilium, quorum cyclos numquam serius refert Dominicum Quasi-modo, quam 11 Maji. Sic tamen id credere velim Romæ institutum fuisse, ut etiam existinem etc. — et lin. penult. lege — *inter festa a populo feriato agenda numeratum in pluribus Italiæ Germaniæque Provinciis.* Ecce Gallia intelligo, neque Paris. is neque in diocesibus aliis plerisque, si Aurelianensem excipiæ, obligationem istam susceptam fuisse, cuius primum auctorem Castellanus existimat fuisse Urbanus VIII, per Bullam nondum mihi visam. Ea Bulla edita fuit ante annum MCCCCXIV, quando Bartholomæus Garantis suam in Rubrius Missalis Commentarium quinta vice recendendum dedit; alias cum mirarer quod epus ipse non meninisset tom. 2 sect. 7 c. 7, ubi agens de festis mensis Maji, dicit esse qui Officii, hoc in festo recipiendi (quale reperimus in Breviario Venetus excuso sub anno 1322) auctorem faciunt Petrum Senogallensem Episcopum, approubante Gregorio XI, ratus is Sacrista atque Confessor erat, Episcopatu Senogallensi et aliis successore titulis ornatus, suum tenet in Curia munus constantier et ultra annum MCCCLXXXVIII retinens. Idem autem Garantis docet, quod Clemens VIII priedictum festum inter festa secundæ Classis numeravit, cum antea solum ageretur ut *Duplici annu*s; mutavitque Antiphonas ad Landes, ut essent eidem que in Exaltatione, quia priores historiam continebant dubiam, imo fabulosam, atque ac *Lectio*nes quar eadem de causa mutata fuerunt. Ut ut est, nec in nostro quidem Belgio, quatenus ad Archidiœcensem Cameracensem spectat, feriatus in populo est dies Inventionis, sed dies Exaltationis mense Septembri, ut et per omnem Gallum.

2 Erit forte etc.

NOT. 49

DE S. ALEXANDRO PP.

Pag. 373. Num. 8, a lin. 31 *reliqua istius para-*

C

DE B. ÆMILIA BICCHERIA

EX ORDINE DE POENITENTIA S. DOMINICI

VERCELLIS IN PEDEMONTIO.

D. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De cultu, translationibus, Vita scripta, et anno mortis.

ANNO MCCCXIV.
A Ferrario
Ep. Beatis
Vercellensi-
bus adscripta,

Johannes Stephanus Ferrerius, hujus nominis et cognominis Secundus Episcopus Vercellensis, sextus autem ex eadem Ferreriorum Bugello oriundorum familia, anno Domini MCCCXIV, sui Pontificatus III, Vitam et res gestas S. Eusebii Vercellensis Episcopi et Patroni, ejusque in Episcopatu successorum, edidit et Clementi Papæ VIII dedicavit; ad calecum revo corundem subiecti Catalogum Sanctorum ac Beatorum, qui cives aut Episcopi Vercellenses fuerunt. In his ultima inter tres Beatas, utpote atate junior, nominatur Beata Æmilia Bicheria, Ordinis S. Dominici, Gualæ Bicherii, Episcopi item Vercellensis et S. R. E. Cardinalis, proneptis. Hæc, fun-

graphi usque ad lin. 53, sic mutabis. — Trebonius D Gallus et M. Atilius Metilius Bradua Consules extiterunt anno CVIII, Trajanæ XI, ultra quem nūnū superfuisse Evaristum, ad aliquot saltem hebdomadas, olim censuimus, ut post non longum intervallum succedere posset Alexander, circa initium Martii. Postea deprehendimus, eos dies, quibus primi XVIII Pontifices dicuntur sepulti, veros eorum natules esse, adeoque revera mortuum esse Evaristum, XXVI Octobris; neque quidquam tunc aihue circa Alexandrum mutantes, censimus recipi posse Vacacionem integrorum mensium, post quos hic sederit annos VIII, menses II, diem I, iuxta priorem Catalogum. Verum secundis curis recognoscentes tractatum, quem rivea Chronologiam Pontificium parceram, elegimus ex secundo Catalogo recipere pro mensibus duobus, menses septem; itaque Alexandrum facere Evaristi, primo Vicarium, a die I Octobris; deinde Successorem, a die V Novembris: ut ille, qua Vicarius qua Pontifex, Ecclesiam rexerit annis VI:II, mensibus VII, diebus II. Similiter Alexandri successor S. Sixtus, inventur ordinatus ante novos Consules etc. lin. 8 a fine.

Pag. 373, num. 17 lin. antepen. — tres invenit — E alde — Volaterrani, inter suæ Cathedralis reliquias, Os unum numerant; alti alias etc.

Pag. 397 Annotat. e Bailivns — I. — Ballivus.

DE S. PHILIPPO PRESB.

Pag. 427, col. 1, lin. 12 a fine — *Gamansius noster* — sic perge — deride eadem studiose transmisit, danda post Vitam sub titulo Appendix. Fuerat Heidelbergensis Academia etc. — uti lin. 9 a fine, pag. 431, post Acta ponatur APPENDIX de Ecclesia et Fraternitate S. Philippi, uti habetur pag. 18.

Pag. 431 de S. Ursio num. 6 col. 2 lin. antepen. post — Aptæ — adde — nec non a Canonico Claudio Castellano Parisiis transmissas etc.

Pag. 433, de B. Aufrido, adde in margine litteras, G. H. ut P. Godefridii Henschenii sciatur esse Com- mentarius iste.

Post Pag. 439, ponatur Commentarius de B. Zancharia, ex Ord. Minorum, ut habetur in Appendix pag. 22: deinde sequeus omnino novus, quod nunc primum inuotescat nobis veritas alicujus cultus.

NOT. 50

NOT. 51

NOT. 52

NOT. 53

F

dato iuxta urbis mania S. Margaritæ monasterio, ipsum aliquam multis annis Priorissa rexit, in eoque pientissime obiit die III Maji: habita quidem in magna opiuione sanctitatis, non tamen statim capta coli ut Beata. Colligitur hoc ex eo, quod fundatæ ab ea Sanctinomiales, ex suburbana sua habitatione in urbem commigrantes, circa annum MCCCLX, nihil sollicitæ fuerint de transference puriter corpore. Cum autem cœlestibus supra sepulturam jam desertam luminibus noctu luevibus, Episcops ac cives Vercellenses exciti, venerabile corpus solenni processione instituta traduxerunt, die VII Augusti; videtur cogitatum fuisse de eo die, quotannis B. Æmilie sacro habendo; nam eum annue celebrare vovit

A vovit quæ num. 36 dicuntur, eo die suisce a maleficio liberata: sed nihil habeo unde affirmem, quod ea cogitatio habuerit consequentiam aliquam.

B 2 Utebantur Sauctimoniales illa, tunc cum facta prima Translatio est, adeoque paucis post migrationem annis, aut etiam solum mensibus, loco Capitulari pro ecclesia, donec ea xulificaretur a fundamentis: hac autem perfecta, suo potius affectui quam publicae pietati consulentes, ibidem penes se retinuerunt depositum istud sacrum. Non tamen hoc obsuit, quo minus etiam apud cives, camilem urgente aliqua infirmitate invocantes, perseveraret reveratio Aenilie, tumquem Beatae, etiam in picturis. Quapropter supra latus Episcopus, cognita cultus antiqui possessione, et veritate tam veterum quam recentium ejus miraculorum, Sauctimonialibus id petentibus, anno MDCXIX, die xvii Augusti, cum duobus Canonicis, illuc accessit, et sanctar Fundatricis corpus a loco Capitulari translavit, ad ecclesiam interiorem sive chorum Sauctimonialium, in urnam lapideam, cubitis aliquot alte elevatam a terra; juxta quam ad xgrotantium votum saepe accenditur lampas, ut illi ejus oleo peruncti sanitatem recipiant, quemadmodum recepisse plures, plurima circum anathemata testantur. Quin etium num. 49 Vitæ intelligetur, anno MDCCXXIV adhuc in usu Monacharum fuisse, ut memoriam ultime Translationis xvii Augusti festivius quotannis iterarent. Præcipuum tamen festum nunc agitur die in Maji; sed ita, ut nec Officium de ea, nec Missu fiat, nec im- annorum quadraginta, quibus Aemiliam, vel rixisse, vel monasterio præfuisse obscura et incerta cerebat traditio, in solo auororum numero sibi constans. Interim quam est difficile creditu, annorum viginti dumtaxat puellam, et, licet fundatricem, sere tamen adhuc Novitiam, quoque per leges noncum statem pupillarem excesserut, factam esse novi monasterii supremam Magistram; tam merito præsumi potest, quod Michael annum electionis a se notatum non accepit ex cerebro suo, sed ex instrumentis monasterii, illo primum anno ab Aemilia ut Priorissa notatis, vel ex Provincialium Priorum Actis in Archivo Provinciar serratis: quod ut ipse sine dubio totum scrutatus est libros suos scribens; ita Annae-Mechtildi inaccessum, juvare ipsam non potuit. Hujus ergo apud me minor, quam illius auctoritas est: ut taeram, quod ipsam deprehendam in supputandis temporum calculis infelicem nonnihil fuisse, quia anno MCCXL ingressum monasterium, quindecim solum dicat annorum fuisse, cum nata MCCXXXVIII, debuerit unum decimum octavam egisse. Eadem uerum que ejus uatalem diem, in terris et in celis, Dominicæ Crucis inventioni dicunt, dicit etiam fuisse Dominicam; qui tamen dies, annis ab ipsa notatis, et habentibus litteras Dominicales C et B, debuerunt fuisse feriu II et III.

B *piures, primum circum anathemata testantur. Quin etium num. 49 Vitæ intelligetur, anno MDCXXXIV adhuc in usu Menacharum fuisse, ut memoriam ultimæ Translationis xvii Augusti festivius quotannis iterarent. Præcipuum tamen festum nunc agitur die III Maji; sed ita, ut nec Officium de ea, nec Missa fiat, nec imago ponatur in altari; cum omnibus hæc sibi vindicet Crux sancta. Quid ergo? Totum templum, ornatum extraordinario excultum, et uti num. 57 dicitur, expositum venerabile Sacramentum, omnibus tunc specialiter illuc accendentibus indicat, aliquam ibi memorium agi, quæ non sit aliis Ecclesiis Dominicisque festivitatibus communis. Hæc sub annum MDLXXXIII examinanti Joanni Petro Farcito, nostri Collegii Vercellensis tunc Rectori, dixerunt Sanctimonialis, Bullam etiam Pontificiam aliquam se habere, ubi Beata Æmilia appelletur; sed dum quæ sitam reperire non potuerunt, significaveruntque, putare se, quod ipsa, uniuersum cum luculentioribus multis de Beata scripturis, ablata Mediolanum sit ad monasterium S. Eustorgii, ab ultimo ex Prædictoribus Confessario, quando ipsius monasterii gubernationem, Fratribus domum remissis, ad suam curam Episcopus traxit. De ea re interrogati Eustorgiani Patres, cum nihil scire dicant, oportet quæ luteri temporis crudelanda relinquare, eorumque diligentia, quos hæc forte admonitio exigit, ut studiosius requirant, siqua sint antiquiora monumenta quæ huc facere possint.*

Vitam prior
Michael Pio

deinde Anna Mechtildis, et ex hac Marchesius ediderunt:

3 Vitum compendio primus scripscrat Michael Pio,
de quo iustra, anno MDCLXIII, prout eum partim inter-
shedas monasterii, purum ex traditione Sanctimonia-
lium habere potuit; hanc latius extendendam et mira-
culis posterioribus augendam sibi sumpsit Adm. Rev.
Muter (fortassis Priorissa monasterii) Soror Anna
Maria Æmilia Mechtildis Fnazza; sive, ut ipsa se
brevius nominat in decursu, Sor. Anna Mechtildis,
eamque Vercellis cum licentia Superiorum bis impri-
menulam curavit anno MDCLII et LXII. Accepi eam pri-
mum anno MDLXXXIII, sub prelo habens ulterum Maji
partem. Accepi autem, unile illius notitiam hauseram,
ab auctore scilicet Sacri Diarii Dominicanii, Tomis sex
Neapoli editi ante decennium; ab admodum, inquam,
R. P. M. Dominico Maria Marchesio, qui eadem
usus fuerat tomo suo tertio ad diem III Maji. Allegat
hic etiam Michaelem Pio, agentem de ea, parte 2 de
hominibus illustribus Ordinis lib. 1 pag. 140, unde
ea quæ ad primam translationem veterisque cultus in-
dicia pertinent verbottenussero accepit Sor. Anna Mech-
tildis, et pariter cum illo natam fuisse statuit Æmiliam
anno Christi MCCCCXXXVIII, habitu autem monastico in-
dutam anno MCCCCLVI.

⁴ Sed cum ille factam Priorissam dicat anno

MCCCLXIII, obiisse anno MCCXIV; ista anno MCCLVII
mortuam MCCCLXIII; tanta diversitatis alias nullam

D
omnes an.
1238 natam
dicunt,

VITA

Per Rev. M. Sor. Amam Mechtildem Fua-
zam, Italice edita anno MDCL.

CAPUT I.

*Futuræ sanctitatis ante ac post nativitatem
præsagia, propositum Religionis ineundie
oppugnatum a domesticis, probatum a
patre.*

Beata Æmilia Biccheria, cuius vitam et conversationem narrandam suscepimus, filia fuit Illustriss. D. Petri Biccheri et D. Alasie Borromææ, conjugum Vercellensium, stirpe nobilissimorum et opibus præpotentium. Etenim Excellentissimus Cardinalis Guala Biccherius, ex cuius nepote processit Æmilia, anno MCCCXIX edificari fecit sumptuosissimum illud templum et conventum S. Andreae, quod

CAP. I
*Natu parentibus nobilitibus
et opulentis.*

17

ranensibus possidetur, expensis in eam rem centu-
circiter scutorum millibus; itemque Nosocomium
hujus civitatis, assignato eidem annuo sexies milie-
scutorum reditu. Parentes, plurim castellarum
atque feudorum Domini, amplam in iis exercebant
jurisdictionem: prole insuper multa fœundi erant,
sed feminina dumtaxat, qua natae filiae censebantur
hoe ordine: D. Agnes, D. Aldisia, D. Otta, D.
Æmilia (haec de qua sermo est) D. Beatrix, D. Mar-
garita, et D. Martina: quarum aliæ nobilissimis
familias innupserunt, aliæ Domino consecrarunt
virginitatem suam: ipsi autem sua illa sorte con-
tent, divinoque beneplacito acquiescentes, exercitiis
devotionis intendebant, quantum eis per negotia
domestica licuit: præsertim Alasia, nullum patiens
sibi diem effluere, quo non aliquid pii operis per-
egisset. Etenim conversatio ejus omnis erat cum
matronis pii ac spiritualibus, nee non cum adm.
RR. PP. Dominicanis, quibuscum solebat de inte-
riori animæ statu conferre: frequens autem in vi-
sitandis nosocomiis, eadem largis, sed secretis ele-
mosynis adjuvabat.

2 Egerat aliquando cum uno ex prædictis Patri-
bus,

*non sine
præsagiis
futurae san-
ctitatis,*

*an. 1238
3 Maji,
Vercellis,*

*advolante
ad caput
columba
baptizatur.*

*Infans alia
quoque de se
dubit indi-
cta pietatis,*

- A **b**os, gravidam se esse nesciens; ab eoque reversa, una cum concepto facta (*Æmilia haec futura erat, filiarum quartaj*) sensit insolitam sibi antea a cibo sumendo aversionem, iis omnibus diebus, quos postea filia jejuniis dicatos habuit, scilicet Veneris et Sabbati. Quia autem predictus Pater eidem dixerat, fore ut filiam pulcherrimam pareret, per quam deus et splendor familiæ augeretur vehementer, diuinumque obsequium promoveretur; maxima fuit perfusa laetitia, ejusmodi prædictionem conferens cum visione, qua paulo ante conspexerat matrem se factam puerke, candidissimo velo cooperata et cincta turma puellarum nubilium, que eodem velo contegi satagebant. Sane tam visionem quam prædictionem a celo fuisse, patuit eventu, quandoquidem *Æmilia* postea facta est fundatrix monasterii nostri, in quod ingressa sancte vixit et obiit.
- 3 Nata fuit autem anno Domini MCCXXXVIII die in Maji in Dominica, eademque festiva propter commemorationem inventie Crucis, sub horam xv, sedente in Apostolica Sede Gregorio IX illo, qui Sanctissimi Patriarchæ nostri Dominicæ nomen Sanctorum Catalogo solemni Canonizatione adscripsit;
- B Imperium vero Romanum obtinente Frederico II; Vercellis, civitate antiquissima simul et celeberrima, tam ratione divitiarum quibus olim abundabat, quam illustrum insigni sanctimonia herorum qui in ipsa aliquando floruerunt. Nativitas illa, non solum familiariter toti, sed et viciniæ gaudium simul stuporemque attulit, cum præsagiis futurae sanctitatis; quando carni infantili, e regione cordis, impressum signum Crucis est conspectum. Verum o! quam longe major admiratio fuit inter solemnia baptismi, eidem a Reverendiss. D. Vicario conferendi! quando ab omnibus circumstantibus visa est columba candidissima, pernici volatu ad infantulæ caput se sistere, neque prius abseedere quam positum ei esset nomen *Æmilia*; quo pronuntiato, in altum sese tam celeriter sustulit, ut comprehendi nequiret ubi substiterit; meritoque præsumatur colitus dimissa, ad denotandum candorem illius sancti habitus, quo esset postea induenda ad regimen animarum illarum, quas suo pallio nunc complectitur et obumbrat in celo.
- 4 Quanta cum solitudine et diligentia fuerit educata *Æmilia*, facile quilibet comprehendere poterit vel ex hoc argumento, quod parentes, ne tam formosæ, et gratiæ filiae quotidiano privarentur aspectu, decreverint eam domi sua retinendam; committentes ipsam sagaci nutrici, istum in finem curiosæ lectæ. Affirvari porro cum veritate potest, quod a ventre matris secum tulerit indicium ejus amoris, in quo solidius postea excrēenda erat et promovenda, dum etiam in ipsis cunis oculos fere in cœlum defixos teneret, vel in honestas devotasque picturas circum cibiculum appensas. Nec minus dabat signum peculiaris quam erat usurpatura abstinentiae, dum ubera bis tantum sugebat in die, minime scilicet atque vesperi. Utrunque fortassis præfigurabat futuros raptus ejus, amorosaque colloqua, olim per illam instituenda cum Domino universorum. Explicari certe verbis non potest, quomodo in ætate tam tenera ostenderet parvula capacem boni omnis indolem: unde et parentes, in exigua hac radice præsagientes abundantiam fructuum spiritualium, solebant sæpius inter se iterare prædictionem venerandi istius Patris. Neque vero quidquam decepti sunt, quando vel ex iis quæ ipsi in pueritia contigerunt, apparebat residere in ea spiritum illum fortem ac principalem, quo adjuta, esset executioni mandatura, quidquid cognosceret Dei honorem Ecclesiæque utilitatem de se requiri.
- 5 Erat non solum speciei venustate, sed etiam modestia singulari prædita, et moribus omnino placidis atque suavibus: adeo ut omnis ejus conversatio, harmoniam quamdam silentii atque sermonis ex ratione temperatam præserret; vultusque et oculi, velut fenestræ cordis, manifestarent viscera caritatis erga pauperes Christi. Simul etiam cum illa videbatur esse nata devoti animi inclinatio erga res spirituales: et jam inde a quarto sive atatis anno dixisses Religioni atque Choro factam, si audisset, nunc fracta voce submurmurante, nunc elatiore tono cantantem per domum, Inclina Domine aurem tuam ad preces meas et exaudi me: totaque incensa desiderio claustralitæ vita, non cessavit illud identidem eructare, donec sui voti divinitus cognovit se futuram compotem. * Interim dum maxime egere videbatur maternæ auxilio solicitudinis, quadriga dimitixat eodem privaturn per illius mortem, cuius aequæ ac patris nutus solita observare, fuerat semper eidem obedientissima. Tum vero magna cum humilitate et affectus teneritudine supplex accidit cœlorum Reginæ, ut sibi pro matre esse dignaretur, acceptando in filiam: quod pie credi potest obtinuisse, tum propter ea quæ postmodum ipsi in vita acciderunt, tum quia illo ipso tempore coepit. cum extraordinaria dulcedine spiritus, degustare primicias sanctæ virtutis, subito sese astralibus ab omni levitate puerili; annis quidem juvencula, sed sensu matura.
- 6 Repudiabat ergo ex tunc superfluum omnem ornatum corporis, simplici frugalique forma vestium contenta: et aversata delicias atque divitias, paupertatem asperitatemque vestitus sectabatur; quanto autem magis proficiebat aetate, tanto etiam magis crescebat virtute. Conabatur etiam voluntati propriæ contradicere; cumque occurreret aliquid genio suo accommodum, eodem, causa mortificationis, abstinere. Verba ejus pauca ac bene meditata erant; cum id unum spectaret attente, ut ne cui illa obessent, sed proximo semper prodesse possent: ideoque cum famulibus dominus paternæ non conversabatur, nisi ut eas eruditiret in spiritu: sed in suam saepissime cameram recipiebat se, conversari cum solo Deo cupiens, cujus manibus omnem suam vitam commiserat. Orationibus adjungebat jejunia, jejuniis pauperum subventionem, quantam facultas præsens sinebat; detractis non raro de collo proprio elegantissimis quibusdam aureis, quas famulæ suæ ipsi circumposuerant. Recurrebat autem quam poterat frequenter ad Matrem grafiarum, velut ad suam specialem protectricem et advocatam: nec prætermittebat alios quoque Sanctos invocare, ut iis mediantibus certius cognosceret effertuque manciparet divinam circa se voluntatem. Quæ omnia considerans pater suis, magna implebatur expectatione honorum, familiæ suæ ex prosperis illius successibus profectibusque obventuorum.
- 7 Talibus cogitationibus intentus pater, quemadmodum admirabatur in filia tantam ingenii morumque gravitatem, ita delectabatur præconciendo felicitatem ejus domus, in cuius regimen aliquando esset per matrimonium inducenda. * Sed alia omnia meditabatur *Æmilia*, et altioris perfectionis cogitationes solvebat animo: quarum etiam die quadam conscientiam facere universam familiam non dubitavit, solo patre excepto, fortassis ne eum in tali ætate affligeret. Exposuit ergo eis innocens virguncula, quam ardenter desideraret dedicare sese divino famulatu in aliqua Religione, utique certo persuasa eorum consiliis adjuvandam sese ad executionem tam sancti propositi. Verum alter longe accidit. Ex eo enim die cœperunt singuli studiose id agere, ut ipsam quacumque ratione diverterent, ab ejusmodi cogitatione, quam credere non poterant satis matura

*caritatis erga
pauperes*

*CAP. III
et propensi-
onis ad
Chorum :*

*quadrina,
matre orba,
Deiparse se
commendat,*

E

*mortificationi
et silentio,*

*orationi et
jejuniis
dedita,*

F

*cum indicasset
desiderium
Religionis,*

CAP. IV

CAPUT II.

D
A. SOR. MA.
THILDE EX
ITAL.

Ingressus in monasterium ab ea constructum,
Priorissae officium optimo cum exemplo et
fructu exercitum a Beata,

Maximopere desiderans nobilis Virgo sanctum suum propositum mancipare effectui; post invocatum sollicitius divinum lumen, quatenus in tanti momenti negotio id eligere valeret, quod magis ex

CAP. VII Ele-
cto Ordine
Prædicto-
rum,

Dei gloria foret; animum tandem applicuit ad institutum S. Dominici, mota insigni sanctitatis fama, quæ de eo tunc pererebuerat. Tali autem decreto firmato, ejusdemque propositi socias aliquot virgines naefæ, cum iisdem se contulit ad conventum RR. Patrum S. Pauli; et re eum illis communicata, emit ab eisdem locum et ædes extra muros civitatis ad portam S. Andreæ; ibique aedificavit sumptuosum monasterium cum eeclesia, sub titulo S. Margaretae Virginis Martyrisque. Anno deinde MCLVI, cum jam decimum quintum ætatis complevisset, et fabrica staret quadamtempus absoluta, statuit illuc ingredi et assumere Habitum. Deinde ad pedes Crucifixi prostrata, sensit sibi animos addi ad conuenientium D. Petrum patrem suum, cui in hunc modum locuta est: Pater carissime, ecce me tua prostrata di lectioni, ut quando mihi deliberatum est Sancti Patriarchæ Dominici institutum amplecti, eu quo finem erectum monasterium habeo, prævia delicterum meorum contra te venia, benedictionem etiam tuam obtineam, sine qua nolim unquam a te discedere.

E
CAP. VIII
imo decli-
mum octa-
vum,

11 Perculit hujusmodi supplicatio generosi Equitis amnum, neque se potuit continere, quin erumperet in planetum lacrymasque, interim dum illi, sic genuflexæ, vix leniter humectarentur oculi, ex compassione lacrymarum paternarum. Ipse vero, suppresso tantisper singultu; Evidem, inquit, filia, quia præ ceteris te diligo, ut mereris, sentio graviter tua privari presentia: quia tamen eam esse dicis voluntatem Dei, et ego credo; vade quo libuerit cum mea benedictione, quam tibi de cœlo indulget Deus, sicut ipsam tibi in terris annuo; et his dictis iterum prorupit in lacrymas, et tota domo auditæ est vox, credita descendisse de cœlo, dicens, Confirmabitur, simulque tam patrem quam domesticos consolata nonnihil est. Nec mora, gratiis breviter actis et redditio extremo osculo, egressa est domo paterna Æmilia, comitantibus ipsam prædictis virginibus populique multitudine copiosa, tam generosam mundi fugam admirantis: veniensque in locum præmemoratum, cum iisdem sociabns, quæ omnes erant nobiles Vercellenses, accepit sacrum Habitum, cantans illud Psalmi, Hæc requies mea in seculum seculi, hic habitabo quoniam elegi eam. Tum venia a circumstantibus sumpta, recipientes se intro, pariter prostraverunt in genua, agentes Deo gratias, qui ex Ægypto se traduxerat in terram promissionis, lacte ac melle manantem; nec dubitaverim quin diem illum, Dedicationi S. Michaelis sacrum, exinde festivum anniversarie haberent, ipsiusque Archangelum sibi delegerint in Patronum.

F
illum cum so-
ciabus ingre-
ditur.

29 Sept. 1250:

12 Ex hinc porro aggredimur describere Beatæ nostræ vitam, atque virtutes in sancta Religione cultas: quarum in ea tanto majus est pretium, apud eos qui mentem habent divinitus illustratam, quantum obedientia illas elevat supra gradum quem potuerant habuisse in seculo. Hæc ergo condiebat perficiebatque omnes actiones illus, quarum nec minimam quidem citra ejus directionem aggredi præsumebat, propriam oūm abdicans voluntatem,

Post tunc
annum pro-
fessa,

71 et

domesticos
adversantes
patitur,

sed prior pn-
trem ea de re
allocuta,

CAP. V

jam quinden-
nis,

consensum ex-
torquet,

Intendit exer-
citio virtutis,

A matura deliberatione niti. Alii suadebant remanere in seculo, ut suis possessionibus melius frueretur; alii exaggerabant Religiosi status asperitatem, mortifications, disciplinas, jejunia, quorum nihil esset tenerè ejus complexioni proportionatum; omnes denique, vel consanguinitatis intuitu, vel specialis erga ipsum benevolentiae, facessebant ei negotium; quorum sermonibus insultibusque, quam improvisis, tam parum gratis, succincta respondebat brevitate: non videre se, quomodo aut majoribus frui deliciis, aut teneræ sue complexioni melius posset consulere, quam vitam inter Religiosas ducent.

8 Verum benignissimus Dominus eam, quam sibi delegerat in Sponsam futuramque Matrem tot filiarum in domo sua sancta, non deseruit in hujusmedio certamine; sed ei ingerens prudentem formidinem, ne consilium suum aliunde patri innotesceret, addidit animos, ut prior ipsa iudicium ei faceret; ita forsitan citius voti compos efficienda, efficaciterque inhibitura quemicumque alium ab ipso sibi imminentem infultum: quod etiam haud longa interposita mora, magistro (ut credere licet) Spiritu sancto usus, sic est aggressa*. Annū attigerat illa decimumquintum, quando in paternum conclave sola se intulit, desideratam diu licentiam petitura. Quantum improvisus hic solitariae et verecundioris alias filiae ingressus patri attulerit admirationis, facile concipere quilibet animo potest; crevit autem illa magis cum ante pedes suos prostratam vidi, audivitque exponentem conceptum mente prepositum de statu monastico amplectendo. Suffuderat quidem virginem ejus vultum ruber aliquis; solito tamen alacrior, ex fiducia bonæ quam proponebat causæ, tam libero expeditoque eamdem explicavit eloquio, ut satis appareret non quietoram, nisi paterna benedictione obtenta. Quamvis ergo hominem, alioqui sanctum, verba filiae non modice conturbarent; eo quod perfectam morum ejus inmatritatem excellentioremque virtutem ejus sic probaret, ut tamen non facile pateretur suis se ex ea deliciis privari tam cito; tanta tameu efficacia illorum fuit, ut coactum se viderit divinae acquiescere voluntati, et piis Æmiliae desideriis præbere assensum.

9 Ita conscienta quod concupierat illa, non poterat continere internum gaudium, quin se effunderet ad omnes quotquot domum intrabant. Quia autem necdum determinatum habebat locum, Ordinemque religiosum quem amplecteretur; cœpit exercitiis spiritualibus vacare attentius, quatenus divina Majestas ei significare dignaretur, ubinam ipsam sibi vellet deservire. Majori ergo quam hactenus fervore jejunia servans, quibus quasi ab ipsis assueverat incunabulis, ad abstinentiam Veneris ac Sabbathi, alios plures dies addebat, prout vel occasio vel sous ferrebat ardor; solitudinem etiam se tabatur impensis, mundanumque omnem rejiciebat ornatum; quibus in rebus licet progrederetur ultra quam domestici desiderassent, ea tamen utebatur discretione, ut nemo illam unquam præsuneret interpellare querendo, cur hoc vel istud faceret, sed eam permittebant arbitrio suo*. Interea pater, non tam presagus futurorum, quam divino impulsus afflatus, cogitare cœpit de fundis ac possessionibus suis inter filias partiendas septifariam, pro numero carum: talisque partitionis formulam sua ipse manu scripsit anno MCCLIV, ex qua ad Æmiliam pervenerunt Ropolum et Caballiacensis fundus, cum parte bonorum in Cassinis de Strata, aliisque possessionibus in Olcenengo confiniisque Vercellensis, puta Vercellina, Cantarana, Sapientia, Trapolignen, S. Bartholomæus, et Volpera, et cetera, unde quotannis ampli redditus proveniunt, aliaque commoda quibus hodieque fruuntur.

Maji T. VII

A. SOR. MA-
THILDE
EX ITAL.

CAP. X

CAP. XI
mortem patris
prænoscit,

animam ejus
in gloria vi-
det:

partem sibi ex-
bonis compe-
tentem distri-
but.

CAP. XII
Affabilitate et
humilitate ex-
cellens,

A et in majorem Dei gloriam habens intentos semper oculos. Toto autem sui Novitiatus anno solida jaceens perfectionis summe fundamenta, sic erat a seculi affectu abstracta; ut mundanorum nulli, præterquam patri, conspiciendam se præberet, etsi saepe ab illustribus matronis rogata: patri autem obsequebatur, non sua libera voluntate, sed Priorissæ atque Magistrae imperiis adacta. * Anno sic expleto Professionis religiosæ consueta vota nuncupavit, multum gaudens quod Deus se arctius obligata in videtur. Hactenus Anna-Mechtilis: et mox subjungit electionem ad Prioratum, velut factum anno MCCLVIII, quam ego multo melius differri a Michaeli puto ad annum MCCLXXIII, quando Beata attigerat aetatis annum XXXVI, tantu molis capacem. Omissa igitur parte reliqua Capitis x, pergo et prosequor interruptum contextum ad Caput xi transiens.

B 13 Religiosis adstrictis votis, orationis continuæ studium magis magisque intendit, pro omnium hominum suarumque imprimis sororum salute Deum deprecans, nec oblitia patris, per eujus indulgentiam facultas sibi contigisset monasterium fundandi, in quo felicem vitam duceret. Id cum aliquando ferventius ageret, monita ab Angelo fuit, fore ut intra octiduum naturali merto defungeretur pater. Illa nuntio haud leviter conturbata, ac veluti in quamdam agoniam redueta, cito tamen se recollegit; et divinam circa patrem adoravit voluntatem, toto animo eidem se subjiciens. Postquam vero præstituto tempore et modo mortuum intellexit, adeo nihil commota est, ac si ad ipsam non pertinuisse; quin potius auditis facti circumstantiis exhilarata, et coram Crucifixo prostrata, cœpit defuncti animam eum omni tranquillitate commendare Deo. Et ecce apparet ipsi Christus, certam reddidit, quod is cui purgando alias fuerant tres dies necessarii, ipsius intuitu tres tantum horas egerit in purgatorio Disparente autem Christo, mox etiam defunctus parens apparuit, gratias agens filiae pro tam opportuno subdio preeum.

C 13 His officiis perfuncta, de consilio Ottæ sororis sue. Comitem Robertum de Caballiaca Lomellinum, de feudo Caballiacensi, quod ad ipsam devolutum constabat, rite investit; locum autem Ropoleensem, ex paterna partitione sibi relictum, exornare cœpit, et monasterii usibus aptare: ubi etiam monstrarunt ipsis et aliarum Sororum cellæ, pro tempore quo iste morabantur.

* 14 Communibus omnium votis electa Priorissa, minus impositum, quam invito suscepit, indignam se reputans, tam recte gessit; vitam instituens iis omnibus virtutibus instructissimam, quas in Superiore Religiosa posset aliquis requirere. de quibus sigillatim aliquid dicendum mihi censeo, quando illæ excellenter relaxere sub illo quod gerebat munere. Erat ipsis quidem caritate erga Sorores abundant, quoque tam placido quam suavi allequinio ita consolabatur omnes, ut ei proximæ semper esse studearent; admirantes in ejus conversatione, licet gravis majestatis plena, singularem quandam humilitatem, monasticae omnis sanctitatis ut fundamentum sic et monumentum. Et vero tam erat in hæ virtute radicata AEmilia, ut licet tantis a Deo emularetur favoribus gratissime, nihil tamen properea elevaretur eorū ejus, sed verbis factisque demonstraret quam de seipsa sentiret demisse. Nihil unquam dicebat faciebatque quod ad laudem propriam captandam tenderet: quin potius omni studio occultabat quidquid illam ipsi posset acquirere, ad minimum quoque humanae laudis mentionem virgineo rubore perfundi solita: utpote tam inimica omnis jactantia ac vanæ gloriæ, quam studiosa abjiciendi sui. Ergo quantum per sui officiis occupationes licebat, mini-

strare culinæ, servire mensis, lancees extergere, D ciborum reliquias erogare pauperibus, delicie ipsius infamis qui- busque misteriis participat.

15 Humilitati adjunxerat exactissimam obedientiam, non quidem erga Superiorum quam nullam tunc habebat, sed erga Regulas sui instituti et consilia Patris sui spiritualis, hominis raræ doctrinæ ac vita exemplaris, ad medium inquam Rev. Patris Petri Mariae de Beccaria, Ordinis Prædicatorum.

Quidquid enim præscriberet vel suaderet ille, aspiriebat velut mandata transmissa divinitus, excipiebat magna cum promptitudine animi, atque ad Sorores referebat: animansque eas verbis Psalmitæ dicentis, Inclina eorū meum Deus in testimonia tua, et non in avaritiam; Averte oculos meos ne videant vanitatem; in via tua vivifica me; expeditas et alacres esse monebat ad quemcumque nutum obedientiae. Ex tali porro persuasione naseebatur reverentia, qua prosequebatur Confessarium suum, et E quoscumque Ecclesiasticos Superiores; considerans eos velut Dei officiales et interpres voluntatis ipsius: unde etiam mandata eorum erant illi valde sapida, conabaturque efficere ut Sorores suea eamdem virtutem noscent estimarentque

16 Itaque cum monasterii nostri Constitutiones præcipiant, jejuni tempore nec bibere quidem extra consuetæ refectionis horam absque licentia Priorissæ; eamdem petentibus (ut erat in rebus spiritus exercitatissima) aliquando concedebat, negabat aliquando; affirmans abstinentiam, ex mera obedientia factam, maximo subsidio esse in alteram vitam; decens etiam illam offerre Jesu crucifixo, in memoria ejus sitis quam pertulit in Calvario monte; ac denique supplicans, ut ejusmodi refecillationem conservatam vellent in vitam æternam, vel per manus Custodis Angeli offerendam animæ suæ inter flamas purgatorii. Hujus autem salutaris exercitii effectus claruit in Ser. Cæcilia Margarita Avogadra de Quinto, sicut revelavit ipsam, tertio post mortem die B. AEmiliae conspiciendam se præbens. Negaverat ei aliquando Beata potum istiusmodi: quod illa licet veheenter sentiret, tamen (ut edocta erat) obtulerat Jesu Crucifixe. Ut autem obiit, apparet eidein inter purgatorias flamas Angelus, illo quo abstinerat potu desuper infuso plane onines extinxit; et quæ ad triduum istic retinenda erat, propter nimium erga matrem carnalem affectionem, istius mortificationis merito statim educta est inde: orantique pre se Priorissæ, gratias egit de instructione tam fructuosa.

17 Ut vero magis magisque ad formalem obedientiam subditas exerceret, mandans quidpiam vel officium quocumque mutans, dicere solebat, Judicio ex Dei obsequio, vel ad majorem ejus gloriam futurum, ut istuc eas, vel hoc aut istud agas; vade ergo cum Dei benedictione: itaque dimittebat eam, præseferens quod de obedientia ejus esset secura, eoque majoris meriti occasionem præbens, quanto minus humani motivi interveniebat imperio, cui formaliter ut tali parere docebat. Id se expertam fatetur, si viveret, Soror nostra Maria-Isabella, quam gravitate impellente stimulatam ut ante alias egredetur de Cbōro, cum interrogasset ut quid ita festinaret; illaque ingenuo confitens, victam se tiebro tam diuturnæ in ecclesia moræ, expectaret insignem aliquam eorum plusquam quadraginta So- roribus

CAP. XIII
Regularum
et Confessarii
obseruantis-
sima,

suis exercit
ad satim
subinde tote-
randam ex
obedientia,

quod uni
carum mortua
purgatoriam
extinxit :

F

docet omnia
agere ex
motivo di-
vine gloria,

A quod cuidam profuit ad vincendam acediam,

mira suavitate disciplinx observantiam impetrat:

erga pauperes larga

et in corpus suum pie se- vera.

Aroribus mortificationem vel pénitentiam gravem; níbil aliud dixit Æmilie, quam judicare se ex Dei majori gloria futurum, si semper ultima istuc maneret. Hac vero tam amanter tamque discrete prolatâ sententia, sic Sororem ægram animo confirmavit, ut in exequendo dato sibi consilio pene ad excessum religiosa aliquibus videretur: etenim horis saepe integris post alias remanebat in Choro, orationi mentali absque defatigatione intenta.

18 Porro nescio qua ratiōne possim explicare distinctius exactitudinem Regularis observantiae, qua prælūxit aliis, quam dicendo, quod quādīn iu hac mortali vita superfuit Mater nostra Æmilie, sive Superior sive aliis subdita, a nemine unquam notata sit transgredi vel minimam Regulam: et Priorissa existens post suam Professionem, faciebat omnes ad unguem observari, suavitate tamen ad id potius quam rigore utens. Apparebat autem illa spiritus ejus suavitas ex eo, quod saepius per annum, tam Sororibus professis quam Novitiis, procurabat et indulgebat honestissimas recreations, novasque exigitabat praxes, ad conservandas omnes letas et hilares in Domino. Ad pacem quoque et amorem mutnum conservandum instituit, ut circa

B præcipua queque festa, mutuo genuflexæ darent sibi invicem osculum pacis, petita prius venia malorum exemplorum aut molestiarum invicem creatarum: et prior ipsa id faciebat, subsequentibus ex ordine ceteris.

19 De paupertatis virtute solum dicam, quod ei nihilo secius afficiebatur Æmilie quam divitiis avari, etiam cum adhuc esset in seculo. Testari autem potuisset ejus temporis Portaria, qualis erga ipsos pauperes fuerit: quandoquidem habuerit in mandatis, neminem eorum absque eleemosyna dimittere; omni vero sabbato distribuere, in honorem quindecim mysteriorum Rosarii, totidem panes. Præterea omnem proprietatis speciem quam longissime fugiens, si quando privatim accipiebat aliquid, a devotis sibi personis oblatum, id continuo faciebat ad usus publicos in commune exhiberi. De virginali quoque illius poritate, quam semper custodivit illibata, frustra dixerat qualis fuerit: corpusculum tamen suum tractabat ridigissime, ad pénitentias et jejunia usque adeo prona, ut nisi fervorem ejus discretus Confessarius refrænasset, eito fuerit exhaustis viribus succubitura. Jejunabat in pane et aqua omni feria sexta et sabbato, nec non præscriptis ab Ecclesia vel ab Instituto diebus: C cilicio aspero ad nudam carnem utebatur semper: et hebdomadatim ut minimum tertio flagellabat ipsa se, licet passiones haberet usque adeo mortificatas, ut iis carere videretur.

CAPUT III.

Caritas erga agras, zelus disciplinae, praxis colloquiorum spiritualium, et orationum Beata efficacia.

CAP. XV
Propter cari-
tatis opus
Communione
privata,

Ambabat summopere Deum; ideoque instituens de eo colloquium colliquebat quodammodo, et ex ipsius vultu splendor quidam inter ejusmodi sermones relucebat, significans quam grati illi sibi essent. In caritate autem erga Sorores singulariter excelluit, studens succurrere iis omnibus, quæ illius ope videbantur egere. Infirmis jugiter assistebat, quasi hoc officii sui fuisset; earundem simul infirmaria et coqua, nec non consolatrix industria, sternendo lectos, condiendo cibos, morti propinquas ad extrema Sacraenta religiose suscipienda hortando: adeo ut quandoque pro ejusmodi opere cogeretur

aliud aliquod pietatis exercitium intermittere, D quamvis non absque molestia spiritus, ei aqua solatio quod ex tali obsequio percipiebat. Ordinaverat illa, ut festo quoque die sacra Communio susciperetur ab omnibus. Cum ergo accidisset eam Missa tempore circa quādām infirmam occupari, nec potuisse communicare cum ceteris: defunctaque officio venisset in ecclesiam, et ibi coram Crucifixo prostrata, hinc doleret eo die privatam se sacro istoc epulo, inde gauderet id tali ex causa evenisse; descendit de celo Angelus, et sacram ei Communionem enctis videntibus admirantibusque porrexit. Quæ tam singulare favore præventa, non solum per se gratias egit virginum Sponso, sed etiam presentibus omnibus Sororibus mandavit concinere Hymnum Ambrosianum: quod et facere solebat, quotiescumque cœlitus perceperat aliquod speciale donum.

21 Alias præ serventi sacra mensæ desiderio propere dimittebat infirmas, statimque ad easdem recurrebat; que deinde, accepta illius benedictione, saepius sanitati restituebantur. Accidit id signanter anno MCLIX, quando in Natali Domini, tres quæ lecto decumbebant Sorores, benedictione ejus percepta, sanæ surrexerunt. Idemque saepius et saepius usu venit, cum omni Dominica festisque diebus, nec non feria qualibet quinta et sexta, communicare soleret; totis illis diebus sacris cum Sponso colloquiis meditationibusque intenta. Cum vero aliquando eam formido subiisset, ne præ amoris vehementia extingueretur; seque ut temerariam redargueret eorum Domino, quæ toties ad Eucharistiam præsumebat accedere; hanc ei errorem eximere volens Christus, apparuit dixitque: O dilectissima mea sponsa Æmilie, quam delector manere tecum sub speciebus istis sacramentalibus! Seito gratiore mihi esse qui eo ex amore accedunt, quam qui inde se abstinent ex timore; ideoque dixisse me Apostolis meis, Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in eo. Atque hoc dicto disparuit, relinquens Dilectam suam solatio spirituali cumulatissimam.

22 Nec solum corporibus infirmarum Sororum succurrebat Æmilie, sed multo magis studebat prodesse animabus, omnes tamquam filias præsentes sibi habens in suis ad Deum orationibus; et orandi studium ipsis quoque commendans, saepius dicendo, quod Religiosa in monasterio manens absque meditatione, est veluti peregrina, quæ mercandi causa in civitatem ingreditur, nec tamen novit quomodo tractare merces vel aestimare debeat. Insigniter autem demonstravit suam caritatem erga poellam quādām, cuius familia reticetur, non quia ignorabilis fuerit, vel quia puella commiserit crimen æternō ipsam probro affecturum, sed solum ut liberiori exprimi possit, quod vanitati seculari plus nimio dedita fuerit. Haec in monasterio educabatur, et quamvis non nihil discola moribns, volebat tamen fieri Monacha, eoque saepius supplicaverat in Capitulo; semper tamen ob causam prædictam passa repulsam, monebatur identicem, facile voti futurana compotem, si morum mutasset levitatem. Non desinebat Beata admonere illam, nunc exempla meliora proponens, nuoc popas divinitus saepe infletas protalibus, frequenter etiam orabat pro illa: cum tandem apparuit Angelus, dixitque futurum, ut octavo post Habitum assumptum die mutaretur in ahām, et in asperitatem levitates, dñritiam ingenii converteret in obedientiam, denique ex imperfecta valde perfecta evaderet.

23 Admittitur ergo, pleno totius Capituli consensu, hand multo post: sed quæ primos mores una cum seculari ueste posuisse credebatur, hand paulo quam ante deterior apparuit, exprimens pénitentiarum seræ

A SON. MA-
THILDE EX
ITAL. C. XIV
eamdem po-
stea ab Ange-
lo suscepta:

xgras benedi-
ctione sanat:

E ad frequenter
communican-
dum a Christo
animatur.

Filiarium pro-
fectum preci-
bus adjutat,

V et uni earum,
nonnulli di-
scolor,

tamen sub spe
emendatoriis
ad Habitum
recepta,

A. SOR. MA-
THILDE
EX ITAL.

*subitam im-
petrat cor-
rectionem.*

A seræ signa et voces ab iis, quæ putabant se in illius receptione nimia facilitate peccasse, ad suum ipsiusque dampnum haud leve. Sola Æmilia, futuorum conscientia, nec lamentabatur nec lassabatur : sed transactis diebus octo, sibi in visione præfinitis, mandavit ut juu vestita Novitia sequeretur in oratorium, nec inde discederet quoad ipsa jussisset. Ea ergo intus recepta, se prostravit humi ; cōpitque suarum levitatum veniam a Deo petere, emendationeque polliceri. Precibus ejus suas quoque preces jungebat Beata. Interim vero rapta illa in ecstasi ad tribunal Christi, a supremo Judice vocem audiuit hujusmodi : Soror Dominica-Catharina (id enim nomen ei erat) ignosco tibi præterita omnia : scito autem reprobandum te fuisse, nisi caritas Matris Æmilie intercessisset, propter levitates tuas nimiamque ambitionem : sed illa numquam destitut deprecari pro salute tun. Emendare igitur, et gratia mea fruere. Sub bæc ad se reversa Novitia, monita insuper a Beata, narravit ei visionem : qua audita, institit porro Æmilia, ut ne ulterius cunctaretur Deo se totam tradere, satis superque instructa. Spensa vero Christi exivit ab ecclesia, cum dilectissima directrice sua, tantopere compuncta,

B adeoque firmiter propositum habens ab omni deinceps petulantia abstinere, ut fuerit omnibus admirationi ; cum viderent antea effusam in risus, amare plangere suos defectus ; eodemque planctu confusæ ipsæ et excitatæ eucurrerunt ad ecclesiam ; Hymnumque Te Deum intonantes, Deo egerunt gratias. Ipsa vero eo sanctitatis pervenit, ut post multa quæ vivens patrarat miracula, et gratias pluribus personis impetratas, magnam de se opinionem apud omnes moriens reliquerit, quæ brevitatis causa prætereo.

C 24 Quia autem non poterat Æmilia sese procurandæ saluti proximorum, quantum optasset impendere, cum id Religiosis viris potius quam feminis competit; studebat spirituali suarum filiarum profectui, varia media industrie excogitans ad eundem incitandum magis, pro ea quæ sibi divinitus data erat prudentia. Neque solo curabat prodesse exemplo, quod semper optimum de se dabat: sed insuper id efficiebat, ut in recreatione, tanto matutina quam serotina, sermones semper haberentur de rebus spiritualibus, eliminarenturque colloquia, non dico otiosa et inutilia (talia enim omnino non suissent tolerata) sed etiam indifferentia: eumqæ in finem legebat sœpe libros asceticos aut Vitas Sanctorum. Si animadvertebat in turba aliquam auxilii spirituallis egentem, conabatur ejus sibi conciliare affectum, mane ac vesperi ipsi se in recreatione adjungens; donec videretur ad eum gradum perfectionis adducta, quo putabat posse pervenire; deinde ab ejus conversatione familiariori paulatim sequestrabat sese, præferens quod ad communem ædificationem conducebat, magis indifferenter cum omnibus agere; nominabat nihilominus in particulari alias, ex quarum consortio plus esset profectura: atque hoc modo transibat ad alteram, inter Novitias præsertim, aut recens a novitiatu egressas; solicita conservare in his spiritum, quem de Novitiatu extulerant.

D 25 Per ejusmodi religiosas industrias, intra hebdomadas paucas, subveniebat multis, accendendo etiam in frigidioribus animis devotionis ignem: eratqæ videre monasterium totum accensum fervore. Cumque plures tunc essent quam quadraginta Sanetimoniales; erat tamen eas videre binas ternasve recreationum tempore per hortos pergulasve, nec aliud quam divina loquentes audire. Erat ergo relaxationis istiusmodi hora; velut collatio quædam spiritualis: et quia ejus omnis rei institutrix atque

promotrix sciebatur esse Æmilia, laus omnis in eom conferebatur, unde et æstimabatur et diligebatur ab omnibus plurimum. Amabilorem vero etiam illam reddebat, quod magna cum discretione atque prudenter aptabat se locis, temperibus, atque personis; et licet in omni actione esset seria, nihil tamen morosum aut tetricum in conversatione præseferebat; sed potius gratiosam et affabilem cunctis se exhibens, quandoque etiam admiscebatur verbum ingeniose argutum, aut brevem aliquam historiolam eruditæ narrabat, ad seipsam et alias oblectandas, intra fines religiose modestiae.

E 26 Quam esset dedita orationi, quantamque in Deum haberet illa mediante collocatam fiduciam, ex sequentibus casibus poterit utrumque comprehendendi. Ignis nocturnus, nescio quo casu, monasterium forte corripuerat; et vicinia tota concurrebat ad portam, opem latura. Ipsa certior facta, una cum ceteris omnibus intravit oratorium, auxilium postulatura; neque rationem habuit ejus qui foris perstrepebat clamoris aperiri jubentium: sed jussit ut pariter universæ laudem dicent Deo, una voce cantantes. Gloria Patri etc., postquam ipsa recitasset Versiculum, Domine non secundum peccata nostra facias nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuas nobis. Hoc tertio ac trigesies voluit repeti, in honorem annorum, quibus Christus inter peccatores versari dignatus est; ut quemadmodum omni illo tempore dignatus est pro nobis semper pati aliquid, sic ad majorem gloriam suam ignem istum restinguueret. Deinde vero, cum flamma nihilominus incrementum caperet, mandavit ut processionaliter iretur ad locum incendii, ibique ecepit signare ignem. Ecce autem, rem miram! Subito resedit in seipsum ignis, nec ullum inventus est fecisse damnum, plane ac si phantasticus fuisset. Unde exhilaratae omnes et stupefactæ recurrerunt ad ecclesiam, Te Deum laudamus pro more cantaturæ.

F 27 Magis etiam demonstravit quantum confidet Deo, quando Mater Procuratrix, feria quadam sexta, quæ solet apud nos quadragesimaliter peragi, progressa ad hauriendum oleum pro cibis condendis, neque tantum inveniens quanto opus erat, sed neque ad manum habens quem ad illud querendum mitteret, ancillis et famulis omnibus circa messem occupatis per agros, defectum retulit ad Beatam. Etenim nihil inde turbata, quia divinitus providendum præsenti necessitatì sperabat, fecit ad oratorium convocari Sorores, et jussit recitari Psalmum, Benedic anima mea Domino, et omnia quæ intra me sunt nomini sancto ejus, atque ad singulos versus iterari ejusdem Psalmi versiculum penultimum, Benedictie Domino omnes virtutes ejus, ministri ejus qui facitis voluntates ejus. Quo sic completo, abiit Procuratrix, præparatura ollas quibus deinde imponeret oleum: omnes autem superefluere compertit. Facile ex his quivis sibi imaginabitur, quo jubilo excepta Procuratrix fuit, quando omnibus adhuc in oratione adunatis renuntiavit miraculum quod acciderat; et quomodo pariter in terram prostratae, consuetum Deo hymnum, gratulabundæ persolverint. Ipsa vero Priorissa, quia sœpe impediebatur officii sui munere prolixiori vacare orationi, jaculatoriis ut plurimum utebatur versiculis, inter quæ hunc sibi habebat familiarissimum, Benedicam Domino in omni tempore, semper laus ejus in ore meo.

*Colloquia ut
sint spiritualia
cura.*

*nunc uni nunc
alteri se
jungens,*

*tempore re-
creationis,*

D *sed absque
ingrata mo-
rositate.*

C. XVI *Ardente mo-
nasterio,*

E *solas preces
adhiberi
poterit.*

*Deficiente
oleo,*

F *post fusas
communiter
preces,*

*abundare
illud facti.*

A

CAPUT IV.

Favores Beatæ divinitus facti, pia mors; monasterii corporisque translatio, et hanc comitata miracula.

c. xvii
Ad sedandas
tempestates
docteur a
Deipara,

certam pre-
candi formam
et ritum:

alias intel-
ligit quæ Deo
gratior oratio
sit futura,

Item quis
gravior
Christi patien-
tis dolor,

et spineæ ejus
coronæ
participat.

Abandabat tanto gusto spirituali in orationibus suis, talesque patiebatur elevationes mentis, ut in eis manere semper voluisse, nisi ex officio fuisse abstracta ad opera alia. Noctu igitur supplex, quod minus per diem licet, integrum saepe transigebat inter visitationes cœlestes extaticæ: ejus gratiae specimina hic adducam quatuor, pluribus ejusmodi favoribus fidem factura. Diebus continuis plurimis abundantia imbrum laboraverat terra, usque avertendis variæ novenæ supplicationesque fuerant frustra institutæ: orabat etiam eo fine Æmilia, cum sibi Deum ipsum videre visa est sereno in aere; Mariamque Virginem se consolantem blonde, dicentemque audivit, Filia mea, dilecta Æmilia, ne dubites quin exaudiendæ sint orationes et lacrymæ tue: volo autem docere te brevem orationem, qua tali occasione posthac uteris. Accipies ergo cereum Paschalem, cum Cruce et Aqua benedicta, et comitantibus te processionaliter Sororibus, signabis deinde sola aerem ad quatuor mundi partes, ad singulas Cruces dicendo Credo, et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. Per signum Crucis de inimicis nostris libera nos Deus noster (ad hæc autem verba Crucem formabis) in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen. Denique regressa in locum opportunum recitabis Letanias honori meo compositas, cum Hy anno, Maria mater gratiae, mater misericordiae: tu nos ab hoste protege, et bora mortis suscipe. Hæc si in tempestatibus observaveris, videbis in momento redire serenitatem; imo obtui amorem similiter exaudientur quicumque eadem usurpaverint.

C 29 Alias eidem pari modo apparuit Regina Angelorum, illo ipso tempore, quo reducta in cellam magno cum desiderio illam orabat, ut modum suggesteret discendi aliquam precationem, quæ divinae majestati magis grata foret, dixitque; Dilectissima mea, dulcedo sermonum tuorum invitavit me ut venirem ad te: quandoquidem autem id facere desideras, quod filio meo gratius esse possit; scito ei maxime placitum, si commemorans illas tres longas orationes quas fecit in horto Getsemani, recitaveris tertio Pater et Ave, gratiasque egeris pro iis quæ sustinuit, propter agoniam et sudorem sanguineum, eumque pro animam agentibus deprecaberis. Ex quo novo orandi modo tantum illa consolationem sensit, ut eum postea quamdiu vixit omiserit numquam. Fuit etiam cum a Christo sponso suo cupivit intelligere, quis dolorum, tempore passionis ab eo toleratorum, maior fuisse; ille vero ipsi asseruit, eum sibi accidisse, cum per tres horas mansit affixus cruci: et promisit meritum trium virtutum theologiarum ei, qui ad horam diei decimam quintam ter Pater et Ave diceret in istius cruciatus memoriam. Iterum meditanti mysterium Coronæ spinae, accidit pètere, ut hujus quoque tormenti participem se faceret; Christus autem id oranti per os Crucifixi respondit, quod erat exaudienda. Tum vero ab oratione sorgens, tam intensem subito sensit capitum dolorem, ut triduo toto nequiviverit de lecto surgere: et postmodum eo relevata, plurimum se reperit consolatam; eoque magis quod etiam conspicuas habuisset sanctas Mariam Magdalenam et Catharinam, a quibus præbita est ei aqua, auferens acerbam sitim, ex prædicto capitum dolore relictam.

30 Concurrebant ad monasterium, dum viveret DÆmilia, omnis conditionis et sexus personæ, commendantes se ejus orationibus, eo quod sperarent iis mediantibus consequi divinitus quas optabant gratias. Inter has præcipua quedam urbis hujus matrona se fecit in leetica adserri, quia impidente podagra gradi nequiebat. Statim autem atque Æmilia, oratura pro ipsa, humili fixit genua; exiens de leetica matrona, cœpit multa cum facilitate ambulare per locum, ac si nonquam passa morbum talen fuisse. Accessit miraculo alia minus expectata gratia, quando ante finem anni, ea quæ semper habita sterilis fuerat, filiam peperit, quam Æmilianam voluit nuncupari

31 Illa porro, multiplicato iam satis monasterio, atque ad perfectam Regularum observantiam adducto, graviter infirmata, lecto decubuit: ubi quomodo se præparavit ad transitum de terra in cœlos faciendum, docere utemque poterit insignis ejus in morbo tolerando patientia, ejus nec minimum quidem defectum ullo unquam signo aut verbo ostendit; sed in omnem Infirmitaria voluntatem resignatissima, ipsique et medico obedientissima, exemplo monstrabat, qua ratione debeant Religiosæ sustinere infirmitates corporales, quantumcumque E graves. Manebat in continua fere divinarum rerum contemplatione defixa, subinde visitantibus sese verbum aliquod spirituale dicens, ut jaculatoria preicatione silentium interpolans, eademque declarans quantum euperet servire Deo. Actus etiam fidei et adorationis magna cum devotione exercebat. Denique aggravari infirmitatem videns, petiit instanter sacro muniri Viatico, quamvis pro more suo nuperrime communicasset: id quod facile obtinuit ferente ipsum R. P. Antonio Beccaria Confessario suo. Ipsa vero illud accepit maxima cum hilaritate, firmiter confidens, quod Sponsum suum facie ad faciem cito esset intuitura in cœlis.

32 Credibile est præsentes omnes, videndo actum illum et audiendo consueta verba. Accipe, Soror, Viaticum etc. prorupisse in planetum lacrymasque: maxime quando Viatico sumpto sigillatum voluit universas complecti, uniuscujusque precibus animam suam post mortem commendans. Illæ vero vicissim se commendabant ejus apud Deum intercessionibus: cumque in communem petiissent, monatum aliquod testamenti vice relinqu sibi: Aliud, inquit, nihil vobis habeo commendandum, quam Regularum et Constitutionum observantiam: sic enim F videbitis adimpleri in vobis, quod Dominus in Evangelio suo dixit. In patientia vestra possidebitis animas vestras. Postquam autem extremam quoque Unctionem petierat acceperatque, cœpit sensibiliter deficere: et tum, conjunctis manibus oculisque in eorum sublati, quasi venientem Sponsum intueretur, assumpsit hæc verba: Et in carne mea video Deum Salvatorem meum. Parata sum, et non sum turbata, ut custodiam mandata tua. Deinde hæc: Et veniat super me misericordia tua, Domine, salvare tuum secundum eloquium tuum. Nihil autem saepius majorque cum sensu iterabat, quam: Fiat misericordia tua ut consoletur me, secundum eloquium tuum. Denique, magno animo dixit: In manus tuas, Domine, commendō spiritum meum. Maria mater gratiae: ac subiungens, Jesus, Maria, Dominice, benedictam animam snam suo reddidit Creatori.

33 Dies tunc erat (nam de anno viciose notato tacere hic præstat) dies, inquam erat iii Maji, idem quonata mundo fuerat; viderique poterat a Deo designatus, ut secundus meliorque natalis in cœlis primo perfectius assimilaretur. Mox autem cum magna omnivm circumstantiæ admiratione, audita est

N. SOR. MA-
THILDE EX-
TRONAM
podagricam,

et sterilitem ju-
rat.

c. xix.
Extremum
agra, cum
magno ex-
empto pa-
tentibz.

Vialicum plo-
sus in plo-

et singulis
an anter
rædeleit,

ac devotis-
sime moritur,

3 Maji ut
nata olim
erat;

A. SOR. MA-
THILDE
EX ITAL.

*at concursus
ad corpus:*

*cjns mox
Imagines eam
titulo Beata.*

C. XX
Monasterio
sub an. 1379
in urbem
translato,

*ab conspecta
in loco sepul-
turae lumina-
ria,*

*transfertur in
locum corpus.*

C. XXI
liberatur
maleficio in-
fecta,

A est vox dicentis quasi Sponsi, *Veni electa mea Gloriæ quoque ad quam ingrediebatur signum festivo sonitu dedere campanæ monasterii, nullo eas trahenter unde factum, ut ad spectandum beatum corpus undique accurreretur. Repositum autem illud sicut in loco condecenti per dies octo, et (quemadmodum ex traditione habetur) infirmi multi illuc conducti recuperarunt sanitatem. Quin et ipsi cerei ad corpus ardentes, tatoque octidno nihil consumpti, beatitudinem Æmilie loquebantur omnibus. Postea vero eidem data est honorabilis sepultura, cum similis miraculosarum curationum frequentia, inter praesentes ægros, quales etiam multi hodieque sanitatem obtinuerint. Denique communis estimatione habita, et voce solita dici *Beata*; utroque honore frui caput statim a morte. Extant enim apud nos imago, in pictura, hand diu post lacta, radiata capite gennflexa ante Crucifixum cum hac epigraphe, *Beata Emiglia de Biechieris, de Pœnitentia S. Dominici, fundatrix monasterii S. Margaritæ extra muros.* Et supra portam Capituli, etiam reperitur ejus antiqua imago, æque radiata cum subscripto, *Beata Emiglia de Biechieris, de Pœnitentia S. Dominici, Ordinis Praedicatorum, ex civitate Vercellarum.* B: Denique D. Doctor Joannes Franciscus Ranzus, in Vita D. Candidi Ranzi impressa anno MDC, ejusdem facit mentionem cap. 5 sub hoc titulo. *De B. Emilia Biechiera, Dominicana.**

34 Post mortem Beatæ, majores nostræ multis annis manserunt in prænno illo extra civitatem monasterio: sed deinde considerantes, Italiam totam perniciosis Guelforum et Ghibellinorum factionibus concuti, a loco, etiamnum retinente nomen S. Margaritæ, transierunt anno circiter MCCCLXXIX in præsentem dominum, et in monasterium, quod nunc inhabitamus; quem situm sibi non absque multis litibus et difficultatibus compararant, uti apparel ex instrumentis emptionis, factis anno MCCCLXXIII et LXXV.

35 Cur simul non fuerit tunc etiam translatum corpus Beatæ, haud facile dixerim; credi potest, Dei ordinatione id factum, ad declarandam magis famulæ sui excellentiam. Etenim militiae Teutonice vigiles, noctu circumueuntes civitatem, eo in quo sepulta jacebat loco, nescio quos radios splendoresque luminarium accensorum conspicere, et Angelicæ cuiusdam melodiae voces audire sibi visi sunt. Horum indicium cum detulissent ad Matres iam translatas et Patres S. Pauli, indeque certiores redditi essent Superiores Ecclesiastici et Seculares, et lumina atque cantus continuari constaret per multas consequenter noctes, decretum est tam sacram pignus inde anferendum. Itaque instituta processio est, cui non solum Clerus tectus, sed omnis etiam miles presidiarius intervenit; translatumque est corpus in locum S. Margaritæ urbanum, et alto in suggestu collocatum conspicuum omnibus, quos multas ibi retrulisse gratias, fidem faciunt appensa anathemata cereorum, saecularum, lampadumque: novenæ etiam istic instituta, aliaque publicæ venerationis argumenta. Præterea dum Monachæ omnes ad portam monasterii consisterent, saernum pignus excepturus, rursus trahente nemine sonuerunt campanæ monasterii. Lubet autem ex post secutis miraculis aliqua hoc loco recensere.

36 D. Maria Lancy, nullum diu inveniens remedium maleficio quo fuerat incantata, Beatæ vovit annue celebrare diem Translationis ejus, recursum vii Augusti, offerendo ad sepulturam intortitia sex; cumque ad ecclesiam se conferens securus etiam esset processionem, mox atque illuc intravit optatam liberationem se sensit consequitam. Joannes Franciscus Stopinus, vir opulentus sed cœsus,

a l eamdem processionem perduci se jussit, promisitque pro visu accipiendo medictatem bonorum suorum, impendendam dotationi alicujus puellæ, quæ Monacha fieri vellet: statimque compos voti nullo ad processionem duce eguit, clare omnia videns.

37 Eodem die obierat Joannes Baptista Novella, mortuumque eo tulerant uxor et filiae, qua transiturum per eorum aedes erat corpus sanctum; ante quod prostratae, voto perpetua virginitatis se obstrinxerunt puellæ, si patrem sibi, matre virum Deus reddidisset. Ecce autem ipso momento suspiravit, qui jacuerat diu mortuus; et suaviter pronuntians Jesus Maria, veluti si expurgiceretur de somno, exiliit de sandapila in conspectu omnis populi, clamantis, *Miraclum! miraculum!* Maximo id gudio fuit uxori ac filiabus, quæ votum nuncupatum exacte compleverunt, paulo post receptæ in monasterium nostrum, ubi suscepto habitu sancte vixerunt: ipse vero progressus in ecclesiam nostram tota istic die mansit, agendis gratis intentus; vovit insuper quotannis celebrandas curare Missas triginta pro animabus purgatorii. Ad horum autem omnium confirmationem, optarem habere tabulam illam, in qua Primores nonnulli ex consanguineis B. Æmilie exprimendum curarunt Processionis ordinem, cum istis et aliis quæ sub ea acciderunt miraculis. Sed quantumcumque laboraverim, numquam tam felix fui, ut eam ab ipsis obtinerem: quia translata Birolum, ubi isti habitabant, destructa omnino fuit a Francis, istic sua castra metatis, tempore obsidionis Eporediensis anno MDCXL.

38 Ab ecclesia, propter fabricam ejus tunc nondum absolutam, deportatum est sanctum corpus ad locum Capituli, ubi tunc Missæ et cetera divina Officia celebabantur: ibique reverenter contracta batur, tam a Matribus monasterii, quam a personis aliis, quibus illuc patebat accessus: itaque requievit ibi usque ad xvii Augusti anni MDCIX, sicuti ad translationem secundam videbitur. Quamvis autem istic semper haberetur cum magna veneratione, refixerat nihilominus etiam post tot obtentas gratias aliquantulum devotione: quando placuit Deo eam resuscitare, exhibitione miraculosarum curationum quatuor dam, tam in Matres nostras, quam in omnis status conditionisque personas alias operatarum.

*et mortuus
suscitatur.*

E

C. XXII
Corpus in loco
Capituli ma-
net usque ad
an. 1609.

F

CAPUT V.

Gratiae scriptæ a Rev. Matre Sor. Ludovica.

E ducabatur in monasterio nostro quædam formosissima puella, ex nobilissima Lanciorum familia, nomine Catharina. Hanc lætaliter ægram sua quædam amita, ejusdem loci Monacha, salvam cupiens, postquam ad Beatæ sepulcrum tenuisset ceruum novem diebus ardente, suasit ut ejus imploraret auxilium. Illa vero nihilo minus cupidæ longioris vitæ, virginitatem perpetuam Deo vovit, intendens ipso in loco Sanctionialis fieri, si concupitam gratiam obtineret, quemadmodum etiam paulo post obtinuit. Verum frater quidam ejus, corporis quam animæ scororis amantior, tali proposito fortiter sese opposuit, econtrario promittens quod eam despontatus esset paris conditionis Comiti. Jamque captato tempore ad monasterium accesserat, eductus inde Catharinam; et haec, quasi oblita voti jam egrediebatur; cum sibi ad latum vidit adstantem Æmiliam, quæ humerum leniter pulsans, dicebat: *Memento Catharina voti milii facti.* Ipsa vero attonita respondit trementi voce, Frater meus in causa est: moxque asperrima febri corripitur

C. XXIII
Puella mira-
culo sanata,

dum votum
implere dubi-
tat, corripitur
et moritur.

A tur, tertia die moritur, et (sicut præsumere licet) sponsalitia sua consummat in cœlo.

*Sor. Ludovica,
multis gravata
morbis,*

40 Anno MDCVII, die viii Maji, immisit Dominus nostræ Matri Sor. Ludovice Avogadra tam graves dolores puncturæ, febris, catarrhi, constrictio nis que cardiaeæ, cum aliis accidentibus talibus, ut medici, Amedeus Crucius, Christophorus Lilins, et Franciscus Viglionus de ejus vita desperatum esse con cluserint. Suscepto ergo sacro Viatico, cum extrema quoque Unctio pararetur, monita fuit ad votum aliquod faciendum. Tum velut a gravi letargo excita, commendavit se Beatissimæ Virgini atque B. Æmilie, petens non tam liberari a doloribus corporis quam ab angustiis animi, quæ tali in articulo solent obvenire: cumque aliud offerendum nihil haberet, sese ipsam obtulit, si salutein corporis et animi conqueretur, ad scribendum cum facultate Superiorum eas omnes gratias, quas quotidie videbat, videretque in posterum accidere, per intercessionem illius. Vix verba pronuntiaverat, cum circumstantes omnes animadverterant eam notabiliter melius habere: et concessam ei sanitatem omnino miraculosam esse attestati sunt medici. Haec ergo fidelis observatrix voti sui, hactenus relata scripsit, et mox referenda, quæ ipsius porro verbis exponam.

*voto facta de
scribendis mi-
raculis.
convalescit:*

41 Mater mea, inquit, Bartholomæa Hodoti, extra spem vitæ derelicta a medicis, dum funeri jam pararentur necessaria, fuit a me commendata Beate die Jovis xxviii Octobris (usque adeo anno MDCIV, neque enim abhinc, usque ad MDCX, concursus hic fuit) statimque cœpit habere melius; adeo ut Dominica immediate sequenti proresserit ad Missam audiendum. Infirmitate cuidam (*ipsimet Ludovicæ hæc scribenti*) aperta in uno pedum vena fuit, quod adeo nihil illam juvit, ut confluentibus eo humoribus pustulasque gignentibus, novem tandem plagis hiatet tibia, cum maximo (ut Franciscus Gattinara chirurgas affirmabat) gangrenæ periculo. Cum ergo ad desperationem malum humeros contraherent medici, nullum ei remedium invenientes; vovit illa novemdiale obsequium Beatæ peragendum, et intra viginti quatuor horas perfectissimam obtinuit sanitatem. Verum negligens statim implere votum, rursum correpta fuit infirmitate hætali, quam evasit renovato dumtaxat voti exequendi proposito.

*eius mater
morbunda
servatur.*

42 D. Margarita Avogadra de Asiliano, Prætentdens nostra, ut nominare solemus, id est, admitti ad habitum postolans, septem annis apud nos fuit titulo educationis, nec unquam potuit impetrare a consanguineis dotem suam. Tandem aliis mediis omnibus frustra tentatis, cœpit novenam facere in honorem Beatæ: Octavo autem die, quando jam alius non expectabat quain ut domum remitteretur, adfuit nobis ille ad quem spectabat dotem deponere, eaque coram Reverendiss. D. Vicario deposita, sacram habitum Margarita suscepit. Nec minor fuit gratia, quain obtinuit tempore sue Professionis. Etenim transacto probationis anno et mensibus pluribus, haud levior alia subnata est difficultas, ratione census constituendi. Turbata igitur afflitaque Novitia, iterum se commendavit Beatæ. Et ecce die xx Decembris adfuit Reverendiss. D. Vicarius; et postpositis quas examen Ordinandorum tunc objiciebat occupationibus, dedit se tam pio negotio, finiendo: quod illa non dabitavit beneficio singulari beatæ Matris adscribere.

*impetratur
gratia vocatio-
nis ad reli-
gionem;*

43 Anno MDCV ingressa in monasterium est educationis causa D. Victoria Bellina Vercellensis; quæ licet nullam haberet propensionem erga religiosum statum, pro advocata tamen sua assumpsit B. Æmiliam, ab eaque obtinuit gratiam inspiracionis efficacis. Itaque cum, expleto quod educationi-

conceditar spatio, venissent parentes, ut ipsam reducerent dominum; induit omnino e monasterio abire; quin potius aeternæ virginitatis voto se obstrinxit, exitura nunquam. Soror quædam capitis dolorem patiens, ut primum se Beatae commendavit, exemplo liberata fuit, nec deinceps eundem dolorem passa. Anno MDCVI Mater Sor. Martha Besa, paralytica effecta, totis duobus mensibus non potuerat de lecto surgere: qua tamen sanitatem recuperavit vovendo novenam instituere, sub qua aleret perpetuo ardente lampadem, prout fecit. Oascaria, Vercellensi in urbe paupercula, ad extremam redacta inopiam, nec habens unde filie infirmæ succurreret, ad monasterium venit, Matrium preces exposcens, ut Deus misellaum filium vel sanitati redderet, vel ad sese in cœlum assumeret: et ultimum intra paucos dies obtinuit. Anno MDCCVII D. Joannes Baptista Borsanus, habens filium Franciscum infirmum, nec sciens quo remedio ipsi succurreret; misit aliquid olei ac ceri, ut arderent ante sepulcrum Beatæ; statimque melius iger habuit: imo ipsa Beata ei noctu apparuit, eique promisit sanitatem, intinuit oblationis per matrem ejus factav: quemadmodum ipsa postea magno cum gudio enarravit. Panifica nostra, hydropica existens, vovit celebrandam Missam curare in honorem Beatæ, cum oblatione facis unius ad sepulcrum: et intra viginti quatuor horas sana adstitit.

44 Haec omnia obiata fuerunt Illustriss. ac Reverendiss. Domino, Stephano Ferrerio, Episcopo Vercellensi, a Matribus, rogantibus ut juberet corpus B. Æmilie referri ad ecclesiam, et eoliocari loco eminentiori. Is autem, re communicata cum adm Reverendiss. P. Joanne Ambrosio, Inquisitore Generali Vercellis, Eporedie atque Angostæ, ad ecclesiam nostram benigne se transtulit. XVII Augusti MDCIX, in comitatu adm. RR. DD. Joannis Baptistæ Corosane Canonici et Vicarii Monialium, atque Hieronymi Lorii Canonici et Theologi: et sub insigni musica sacrum corpus transposuit, coram iisdem DD. Canonicis et Sanctionalibus infrascriptis, videlicet RR. Matribus ac Sororibus. Augustina Vialarda, Archangela Centoria, Cassandra Avogadra Scarianeusi, Francisca Bazzana Caleensi, Antonina de Senioribus Buronzana, Lazara de Marchesiis Cevensi, Angelica Trora Rozaseensi, Angelica Barbavara Mediulanensi, Egidia Catina Veneriensi, Hieronyma Gubernatis Hispana, Petronilla Bava Fossanensi, Veronica Goiscarda Fossanensi, Clara Hyacintha Bazzetta Buronzana, Joanna a Porta Vercellensi, Barbara Abbiamina Vercellensi, Margarita Mirgolia Montestinensi, Beatrice Ristis Vercellensi, Ardisia Couradi Lignana Vercellensi, Benedicta Ranuttina Rivolensi, Tecla Augustina Sangeorgii Foliizzana, Catharina Gubertati, Digna-merita Pane Vercellensi, Flavia Constantia Lilii Santiana, Deomina a Porta Vercellensi, Dominica Neumonia Taurinensi, Alba Dominica Avogadra Sillianensi, Victoria Bellina Vercellensi, Angela Margarita Ristis Vercellensi, Daria Ruggerina Vercellensi, Diana Maria Avogadra Vercellensi, Anna Maria Valperga Mazzeana. Aderant et Sorores laicæ, Hieronyma de Stroppiana, Apollonia Castella, Martha Chiesa, Lucia Bassa, Paula Malagigi, Helena Barbaris. Aderant denique et Praetendentes, quæ titulo educationis inter nos inorabantur, Illustriss. DD. Laura, Benedicta, et Leonora de Foliizzo, D. Margarita a Porta, Joanna Vialarda, Clara Oggeria, Lucretia et Ludovica Boncatia: quas ideo libentius nominavi sigillatim, quia testes etiam fuerunt praedictarum et infra dicendarum gratiarum.

45 Istis omnibus volo annumerare Mag. Sumonem

A son
MATHIL. EX
ITAL.,
currunt,
color cipitis

et paralytis

sanatur er-
treme ager,
E

et hydropica

Quibus cogni-
tis Episcopus
1609,

corpus ad
ecclesiam
refert,

coram omni-
bus Religiosis,
F

atisque ipsa
rum dome-
sticis.

A. SOR. MA.
THIDE EX
ITAL.
Faber ex alto
lapsus juva-
tur.

A nem Canutum, fabrum cōmentarium, non quia præsens adsoit, sed quia varias gratias et favores a Beata se accepisse profitetur, dum graviter infirmaretur, et quidem, ut putabatur, ad mortem. Imo cum aliquando in portu nostra extruenda laboraret, digressis sociis ecclit de sublimi contabulatione, quæ istic erat fabricæ causa excitata: et respiratione vix valens, mox atque recordatus Æmilie vovit anathema aliquod, sepulcro ejus appendendum; tantum resumpsit virium, ut arrepto latere sibi adjacentem, strepitum cicer potuerit, quo moniti socii ad ipsum recurrerent; quibus auxiliantibus surrexit, nihil omnino damni sentiens.

CAPUT VI.

Gratiae scriptor ab ipsam Sorore Anna-Mechtilde.

CAP. XXIV
Anna-Mech-
tildis ex voto
scribit:

BNon fuerat intentionis meæ in hoc opusculo colligere miraculosas gratias, a Beata Æmilia impetratas, sed solas virtutes ejus exponere: ast votum, ut jam dicam, etiam de illis scribendis factum, postquam liberata fui ab incurabili infirmitate quam patiebar, hinc me coegerit non invitam, ad ostendendum quantæ efficacie sit ejus intercessio. Ex eo autem tempore plures favores ab eadem recepi, tunc præsertim, quando gravi oppressa spalmo et febre annum unum integrum, istud, quod dixi, votum concepi. Intendens enim colligere quæcumque nossem accidisse, ab ea hora qua sacrum Habitum hic suscepi, quæque deinceps acciderent; mox et spalmo et febri solutam me reperi, unde Deo gratiae referantur. Scripsi ergo sequentia.

invocata
Beata cu-
ratos ægros,

et se Ipsam
blos;

curatam leta-
tem febrem,

exulceratam
tibiam,

C47 Omnes Matres simul novenam Beatæ instituimus, acceusn jugiter ad sepulcrum lampade, pro juvne quodam, cuius vita sancti formidabant, et per intercessionem Beatæ servatus in vivis est creditus. Sor. Paula Maria, Monacha in monasterio Annuntiatae, ex rheumate quodam ad maxillam confluente gravem patiebatur cruciatum: frusta autem adhibitis quæcumque suggerebantur remediis, unxit se oleo Beatæ, curavitque lampadem ejus ad sepulchrum per dies novem ardere, et sanitatem miraculose obtainuit. Ego quoque anno MDCXL tam gravi cerebri infirmitate detenta, ut nescirem ubi locorum consistarem, sumpta in Beatam fiducia, fui liberata. Ipso quoque ejus festo hæmorrhoides patiens, cum decrevissem, quidquid ceræ possem a Matribus obtinere, eleemosynæ nomine, id omne in illius obsequium impendere, sanam me reperi.

D48 D. Franciscæ Bedæ advenit mnligna et dolorifica valde febris, cui nullum remedium invenientes medici, habebant eam pro mortua; sed decernens lampadem Beatæ per novem dies ardente fovere, statim quidem doloribus absoluta est, brevi autem etiam febri. Continuam hanc patiebatur puer quidam Vercellensis: sed cum parentes ejus proposuissent eniere octo unciarum candelam, adeo celeriter convaluit, ut ipsemet sequenti die illam candalam apportarit. D. Clara Paredo de Burgis malum in tibia patiebatur incurabile, cum intolerabili cruciatu: sed crux argenteum duorum ducatorum Beatæ offerendum vovens, sanata est illico. Verum dum cunctatur votum exolvere, recruduit intra paucos dies plaga: unde snam agnoscens puniri negligentiam, misit quod erat pollicita et sanata fuit. Anno MDCXX, ego Anna-Mechtildis Fuazza, cum adhuc essem secularis, febri maligna laboravi: facta autem per RR. Matres novena, convalui. Post multos autem in Religione annos, attractionem quædam crurum sentiens, a medio sursum, unxi ea oleo Beatæ, et sanavi.

E49 Cum transferretur corpus sanctum a Capitulo D ad ecclesiam, continuo capitidis dolore, quem annis diuturnam cephalalgiam, viginti octo tulerat, liberata fuit Mater Sor. Petronilla Bava, licet nulla ei antea remedia profuissent. Soror quædam nostra infirmabatur ad mortem: et deposita a medicis, solum id rogabat Beatam, ut suorum sibi peccatorum veniam obtineret pro tali articulo. Vedit autem sibi adstantem in somnis venerandam quædam Monacham, quæ quia radiis cincta erat caput, et visionem consecuta est sanitas, credebatur suisse B. Æmilia. Nobilis matrona Vercellensis, anno MDCXXI, tantum infirma ut de vita moribundas duas, conservanda desperaret, misit eam quantitatem olei, quæ sufficeret ad sovendam diebus novem lampadem: statim convaluit, mox atque illa accensa fuit. Anno MDCXXXIV, Claudia Victoria, Prætendens nostra, acutos capitidis dolores patiens, neque cibum ullum stomaclio retinere valens, frustra multis curata fuerat. Vovit ergo ceream imaginem offere, et omini anno in ejus festo, quod celebratur xvii Augusti, recitare semel Pater et Ave in ejus honorem, et sanata fuit. Aha quoque Prætendens nostra, nomine Veronica, nescio quo modo offensa in brachio, sic ut illud absque magno cruciatu nequiret commovere, eo quod nullum in principio remedium adhibuerat: cum crederetur eo manca remansura, cercum brachium obtulit, et expedito brachio postmodum usa est. D. Ludovice, similiter Prætendenti nostræ, fractum bracium fuerat, et simili oblatione facta consolidatum: præmissa tamen oblationi Novena, ad ejus initium cessarunt intensissimi, quos ruptura causabat, cruciatus.

F50 Sorori nostræ Æmiliae advenit anginae morbus, quem Scaranziam vulgo nuncupant, cui inspectæ medicus negavit ullum finem sperandum nisi a morte: sed cum illa interiori voto se obligasset ad offerendam faciem ceream, post triduum sana apparuit. Anno MDCXXXV mulier quædam habens filium maleficium, indeque emarcesceret, et consiliis tam inops quam plena doloris ex nati sui labore gravi; venit ad monasterium, oblatura B. Æmiliae imaginem ceream; nosque oravit, ut intercederemus precando, quatenus puero vel vita sana vel mors citæ contingere, modo finis esset angustiarum. Facta autem novena, ea parte se exaudita intellexit, quæ vitæ in perpetuo cruciatu agendæ mortem quietam prætulerat. Anno MDCXXXVIII, pueræ cuidani octodecim mensium, facies tota ejusmodi crustis opera fuit, ut parentes ejus certo existimarent excædam: sed emundata est, mox atque datum pro ea initium novemdiarii devotioni. Hippolyta-Mechtildis, adhuc infantula, os adeo male affectum habebat, ut totis quinque diebus trajicere nihil potuerit praeter vitellum unius ovi; affirmabatque chirurgus, fore ut in gangrenam defleteret morbus. Verum hoc periculum cum ipso morbo cessavit, mox atque Beatæ oleo uncta parvula fuit.

G51 Equites decem, ad prælium ituri, venerunt ut se nostris orationibus commendarent, offerentes oleum ad usum lampadis pro novena: fassi autem deinde sunt, non alteri se vitam ex prælio salvam in acceptis referre, quam speciali gratiae ipsius Beatæ. Paupercula quædam, nomine Maria, ruri obambulans, ab equo fuerat impulsa in foveam, et tibiam fregerat jam grandæva: nihilominus redintegrata illa ipsi est, nullo relicto fracturæ indicio, ad simplex votum imaginis cereæ offerendæ. Grandæva similiter erat Mater Sor. Hieronyma, imo inter mortuas repatabatur a medico: quæ tamen B. Æmiliae interius recordata, ad omnium stuporem sana surrexit. Soror quoque Thecla Augustina Priorissa, febri maligna laborans, desperata habebatur a medicis; et intercedente Beata vitam servavit. Mater

Sor.

A Sor. Beatrix, nescio quo accidenti in terram corruit, et cum facie impegit ad pedem lectice: camque ex casu læsa esset venarum una, modus nullus inveniebatur sistendo sanguini. Illa vero proposuit animo Missam dicendam curare in honorem Beatae: et stetit sanguis, detumuitque facies, quæ pariter ex lapsu inflata enormiter fnerat. Cancrum patiens infirmus quidam, tertium jam annum lecto jacebat, dum carnes ipsi exedebantur qui tamen sanatus fait, Beata intercedente.

gulæ instituimus pro ea novenam : qua terminata D
coalnit vulnus, et illa sana mansit. Nobilis quidam
civitatis hujus fassus aliquando est, quod totis duo-
bus mensibus febrim continuam patiens, nec reme-
diuum inveniens, mox ac mane quodam proposuit di-
cendas curare Missas duas in ecclesia nostra easque
audire, et oleum offerre pro lampade Beatae, libe-
ratius statim febri fuerit, neque multis postea annis
eam passus. Lucia Mellia, pridem incurabiliter in-
firma, et tamen cupida recipienda sanitatis, nove-
nam vovit in honorem Beate instituendam, et oleum
lampadi interim præbendum, eoque sanata est. Si-
militer ad votivæ novenæ principium sanatus con-
valuit Franciscus Mellius, quem grave rheuma or-
gebat ad mortem. Quædam etiam nostra Præten-
dens, nescio unde afflita, solamen retulit, statim
atque annulum suum Beatae obtulit. Quartana du-
plici laborans Sororum nostrorum una, nec reme-
diuum a medicis referens, suo impendio vovit arsu-
ram novem diebus lampadem : et ipso instanti di-
misit eam febris.

55 Dominus quidam, ob morbum, quem hic vulgo et moribundi
Prædam appellamus, inter mortuos jam reputatus, duo.
eoram sepulcro accendi candelas duas jussit, eo-
demque momento sanus fuit. Alius, conditione par-
illi, malignis febribus detentus, ad certam tendere
mortem credebatur; jam enim biduum totum efflu-
xerat, quod nihil alimonie potuerat sumere. Hic
missis ad sepulcrum cereis quatuor, cibum coepit
cum sapore sumere et convalescere. D. Isabella Ca-
resana, Prætendens nostra, scabie laborabat, nec
adhiberi consuetæ proderant medicina: vovit ergo,
quod sanata B. Emilia semper haberet pro Matre,
et in præsentiarum facheret Missam unam celebrari:
exindeque mundari caput ei coepit, donec ex integro purgatur sca-
sanum apparuit. Julia Maria de Montanaro, aquæ
nostra Prætendens, malo crudam incurabili adhibe-
rat remedia quæcumque potuerat: his autem nihil
proficiuntibus, vovit servare jcjunium septem conti-
nuis sabbatis ad honorem Beatae, et sic convalescit.

56 Anno MDCXL parturiens quædam, nec eniti
fœtum valens, facto voto invocavit Beatam, mittens
aliquid olei pro ejus lainpade : qua accensa mox
peperit, citoque surrexit sana. Puer quidam aenta
febri sensus jam amiserat : sed servavit eam mater
sua, facto ad B. Aemiliam voto. Gravis infirmitas
reliquerat euidam Domino tantum capitis dolorein,
ut periclitaretur de visu inde perdendo : sed cum
voto faeto novenam religiose inchoasset, et nos pro
eo etiam deprecaremnr (erat enim extraneus) eodem
tempore liberatas fuit, neque deinceps cum eo do-
lore conflictatus. Angelæ Catharinæ, Prætendentî
nostræ, faciem totam deformaverat erysipelas, cum
febri et capitis dolore conjunctus : sed sanata est
eodem die quo Beatæ se commendavit. Reverenda
quædam Mater, oculis sic laborabat, ut eos in rem
aliquam fixe intendere non valeret : sed eo incon-
modo soluta fuit, statim ut Pater et Ave recitare
proposit in honorem Beatæ. Reverendus quidam
Pater Benedictinus, nequiens doloribus colicis, quos
intensissimos tolerabat, invenire solatium, venit ad
nos, Missam celebraturus, eademqne hora melius ha-
buit. Similis gratia faeta fuit Sor. Francisciæ-Mariæ,
quando erupta ei ex lapsu tibiarum una, copta est
pro ipsa baberi novena : mox enim eum quiete
soupi, sanitatis desideratae obtinuit beneficium.

57 Ego Sor. Anna-Mechtildis Fuazza, odontalgia gravi laborans, neque requiescere valens, accendi curavi lampadem Beatæ, statimque mirabiliter sum liberata. Alias cum eaderem, metucremque exinde remanere clauda, ipso in lapsu invocavi Beatam; nec uspiam offendit nisi leviter in genu; licet casus ex alto fuerit. Sororem Helenam, ad mortem infir-

CAPITULUM VII

Aliæ similes gratiæ, q. variis impetratæ.

Quædam nostra benefactrix, Anna nomine, ab indiscreto ac barbaro marito suo, seu verius tyranno, percussa in capite, cum de vita periclitaretur; cunctos nos tot eius beneficiis referre gratiam, sim-

A. SOR.
MATIL.
EX ITAL.

infirma ad mortem,

alter ex græz.

Terræ motus sedatur,

*fures coh-
bentur;*

*sanatur
pleuritis,*

*gangrana
in facie,*

paralysis,

apostema,

pleuritis,

quartana,

dolor tibia.

*Oblato ad
lampadem
Beata oleo*

A mam, Sacramentis muniri jusserset medieus. Erat ipsamet Beatae dies, et in honorem ejus stabat expositum Sanctissimum: sed infirma præ morbi vehementia nihil istorum reminiscens, quæsivit quis dies iste foret. Intelligens autem diem agi B. Æmiliae, vovit quod si ex morbo assurget, Missam in honorem ejus celebrari ficeret. Nec mora: notaverunt adstantes, infirmam illico habere melius, nec diu post perfecte convaluit. D. Hippolytae-Annæ-Mechtildi Fuazzæ, Prætendenti nostræ, caput sic erat affectum, ut plane apparet deformis. Videlicet autem nil proficere applicata remedia, vovit quotannis celebrare festum Beatae, et oleum lampadi eo die sufficere suis impensis: postea vesperi concedens cunctum, oleo tali se onxit, et mane tota sana surrexit. Alias plagam in pede ferens, et simili oleo ipsam inungens, cito sanitatem pedis recuperavit.

58 Biroli sentiebatur terræ motus, quo locus videbatur absorbendus dehiscente terra; quando D. Petrus Ludovicus Biechieri bis recitavit ad honorem Beatæ Pater et Ave: quæ subito comparvens ei, visa est aerem manu signare, cumque in ictu oculi serenare. Fures quidam confessi sunt, quod prædam facturi in monasterio nostro, et illuc clam ingressi, eum venissent ad refectorium et culinam, viderunt reverendam quamdam Monacham, capite radiante, quæ silenter ipsos sequebatur quocumque irent. Qua re obstupfacti, nec dubitantes quin esset B. Æmilia ipsa, coacti demum sunt, nulla re ablata, exire vacni e monasterio.

59 Anno MDCXLII D. Diana Bonetta, pleuride laborans ad desperationem medicorum, misit oleum quod in lampade Beatæ arderet ad novem dies, tercia autem die surrexit sana. Reverendus Canonicus Vercellonus, cancerum in uno oculorum ferens, cui absque præsenti periculo vitæ nullum se facere posse remedium fatebantur chirurgi, aliquot candelas misit ad ecclesiam nostram: quibus ante sepulcrum accensis, habuit melius, et brevi recuperavit valetudinem amissam. D. Joannes Bonettus, tactus paralysi, videns quia nullum humanitus suppeteret malo remedium, et saltem citius finire illud optans, misit similiter candelas, oleumque arsurum ad tumbam: quibus accensis cum lampade, continuo expiravit. Fassa est etiam D. Diana prædicta, quod aliquando malignam febreum et secretum abscessum patiens, quem nemini volebat manifestare, circumstantibus jam lectum veint morituræ domesticis, recordata miraculorum B. Æmilie, proposuit imaginem sui argenteam mittere; et immediate post crepuit apisterna, reversaque ad se adimplevit propositum. D. Comitissa Avogadra de Siliano, pleuride afflita, misit oleum pro novem diebus: quo ardore incipiente, cœpit etiam ipsa habere melius.

60 D. Joannes Vercellonus, quartana afflictus febi, non prius recuperavit sanitatem, quam patruui sui ipsum Beatæ devoverunt. D. Angelæ-Franciscæ Geller Stropianensi in una tibiarum advenit dolor intensus, ut nullam quietis partem posset capere. Invocavit tamen Beatam, intendens, si dolor iste cessaret, Missam in ejus honorem celebrandam curare, eodemque die accensum tenere lampadem; et ille evanuit. Uxori Mag. Joannis Baptista Carensæ accedit, ut tototiduo maneret omnifacultate loquendi privata: cumque maritus sous pro novem diebus oleum misisset, respiravit illa et loqui cœpit. Isabella Luzzura Vercellensis, vicina partui, in eam venit debilitatem, ut cibum nullum retinere valeret. Vovit ergo ad honorem S. Margarite Missam dicendam curare, et lampadi ardenti ante sepulcrum Beatæ præpicere de oleo ad novemdiom. Illa autem accensa cessavit affectio periculosa, et initio Missæ votivæ sana ac valens peperit filium. Similiter, eodem

instanti quo accensa fuit lampas pro nuru Francis- ci Morette, sanata est illa ab infirmitate soa, quæ novem continuis mensibus eam lecto affixerat. Eodem modo sanata est filiola Tullii Arbonensis febri prohibita lac sugere, statim ut accensum est oleum, quod nutrix miserat lampadi infundendum. Idem pro novemdiom mittens Maria Canuta, simili modo dimissa est a phrenetica febri. Et ego Anna-Mechtildis Fuazza, ab ejusdem generis febri sui liberata, statim atque indui camisanam, oleo B. Æmilie tinet.

61 Dominus Colonellus Rosignolus, iturus ad prælium, commendavit sese eidem Beatae, vovens faces duas cereas si victor reverteretur; discedens autem misit oleum, diebus novem arsurom. Cum autem reversus offerret faces, confessus est nulli alteri se salutem suam, quain intercessioni nostræ Beatæ debere. D. Henricus Bonus-Joannes, audivit moribundus illam nominari, atque in corde suo proposuit, si convalesceret, celebrare festum ejus, nutrienda istius diei lampade: statimque respirans recepit sanitatem. Rursum ego prænominata discussi catarrhum, collo humerisque illapsum, ungens me oleo prælaudato. Sor. Æmilia Paravicina, terribili oppressa rheumate, eoque multum debilitata, nullum inveniebat remedium. Cumque festum Beatæ appropinquaret, proposuit illius diei actiones omnes facere ad ipsius honorem. Et ecce statim ac festum illuxit, pariter sanitas optata advenit. D. Blanca Alda, diu infirma, cum festum celebrazione vovisset, eodem adveniente similiter curata fuit. D. Artemisia Blamina, in gravem prolapsa morbum, ungi voluit oleo Beatæ, et subito melius habuit: accenso autem quod ad lampadem submiserat oleo, perfecte convaluit. D. Maria, Gubernatrix arcis, jam jam moritura, recuperavit amissam pene vitam, accensa in nomen suum lampade.

CAPUT VIII.

Reliqua beneficia adscripta invocationi Beatae.

A anno MDCXLVIII sanata fuit mulier quædam a dolore brachii, statim ut uncta est oleo Beatæ. Idem accedit Angelæ Magliolæ, fluxum super oculos patienti; et viro eundam crus plagatum habenti. Anno sequenti MDCXLIX Biellanus quidam, lapsus ex arbore, graviter caput affixerat et eodem adhibito remedio sanatus cito fuit. Idem simili ex casu totum corpus luxato eundam Fosolensi evenit: et mulieri Biellensi, partum eniti non valenti, cui inunctus venter suus fuit. Unctum similiter indusolum infantulæ, lac trahere non valentis propter continuam febrim, salutem ei attulit: et trimestris filiolus Angelæ Toppæ, nihil alimenti valens retinere febri prohibente, sanatus est ac cibum retinuit, frontem, pectus et ventrem inunctus. Similis unctio sanavit Joannem Succiam et tres filios ejus, continua febri laborantes, nec non D. Helenam Molentam.

63 Anno MDCL Quidam villicus noster, ischiade tortus, et vir quidam febri acuta laborans, ad primam buccellam ossæ, cui erat additum de pane ad moto ad Beatæ corpus, cum eadem sanitatem sumpsit. D. Catharina Boni-Joannis ad continuam febrim grave patiebatur symptoma, coram Parochio aliquod contritionis signum expectante, quo nixus absolutiōnem moribundie impertiretur; quando maritus uxori commendavit Beatæ, et illa respirare incepit, ac cito convaluit. Sor. Catharinæ-Margaritæ dolores nephriticæ abscesserunt, adhibito saepè dicto oleo: et Sor. Anna-Mechtildis Æmilia, eodem oculum ungens unde plurimum patiebatur, propter frustillum vitreum quod insilierat, dolorem abstersit. Alias quoque gravi stomachi dolore correpta, fidenter accessit

*plures ju-
vantur,*

*et ritam
servant.*

*E
Juvar-
terum ipsa
scribens,*

*et aliae
quædam.*

*Prodest mul-
titus oleum
lampidis.*

*Invocata
Beata curan-
tur vixi,*

A accessit ad ecclesiam, et corpori sancto applicans buccellam panis, eam deglutivit et liberata fuit. Henricus-Bonus-Joannes, toto corpore maximum patiens cruciatum, misit oleum alendae per dies novem lampadi, cum inducio quod sancto corpori admoveremus: quo facto, simul ipsum induit, simul sanitatem acquisivit. Illustri D. Annæ Camozzolæ octo mensibus fuerat continuata febris, sed hæc compulsa fuit cedere oleum Beatæ: quo etiam frontem uncta uxor eiusdem rusticæ, per missum lampadi nutrimentum, sana mox extitit. Alius quidam rusticus podagricus, idem beneficium in se expertus, vovit deinceps a uno quolibet vel candelam vel oleum Beatæ offerre: quod cum aliquando per oblivionem facere omisisset, redeuntibus doloribus suæ obligationis admonetur, eamque implens sanatur. Sed et hydropicus quidam simili unctione est sanatus.

quorum plures oleo predicto usi:

64 D. Carolus Hieronymus Foazza, angina laborans, efficaciam talis unctionis est expertus; sicut etiam mulier Mediolanensis hydropica; et filius D. Magdalena Vercellinæ, indutus camisiam sic inunctam, excussit continuam febrim. Similiter unxisse poplites profuit D. Antonio Arbinæ podagrico: et caput, scabioso puero rusticano. Hieronymus autem

aliquæ festum agendum rovent,

B Gotius paralyticus, sibi est restitus, cum vovisset, quod die ipsius Beatæ toto maneret in ecclesia, nec nisi de eleemosyna tunc viveret Victor Mina, tertium et amplius mensem lecto affixus, propter geminam in uno crurum plagam, nullis eatenus pharmaciis curabilem; medelam plagi credidit allatum oleum Beatæ, et mane sanus de lecto surrexit. Puella quædam, nomine Teresia de Sidrianis, de fenestra cecidit, lumbosque et juncturas coxarum hand leviter sibi quassavit: sed voente pro ea matre, quod festis Beatæ diebus totis mansura esset in ecclesia, convaluit intra diem octavum. In nostro autem conventu postlagram sustinens Sor. Catharina Gattinara, neque pedibus consistere valens, annum integrum decubuerat: eum autem proposuisset, vigiliam Beatæ jejunio, diem festum Communione sacra suscipienda quotannis colere, sed et novenam instituere mox atque esset liberata; nocte quadam visa est sibi a Beata appellari, quin et videre ipsam, et audiire promittente quod sanaretur. Ad quæ tam fausta lætaque expurgescens, opem ejus devote requisivit, et mane se reperit perfecte sanam, tota que hilaris de lecto exilivit.

C 65 Acutissimum quoddam februm genus Matrem Sor. Annam-Mariam Ajazzam totis tribus annis afflixerat, nec spem consequendæ sanitatis ulla medicorum inventa attulerant; quando proposuit omni reliqua vita per dies singulos recitare septies Pater et Ave, in honorem sancti nominis Æmilie. Id autem ut facere certius meminisset, voluit ipsius Beatæ imaginem ponit in cella sua: autem dñm incipit crare, vidit et stupuit ipsam sibi capite inclinato aumovere, subitoque miraculo sanitatem recepit. D. Isabella Testa, Prietendens nostra, lippientibus ac semper lacrymosis oculis utebatur ex morbo variolorum, sic ut nihil obtutu fixo posset intueri: corroborati autem iidem sunt, oblatu quod illa voverat Beato tapetio. D. Laura Avogadro de Quinta morbum eaducum patiebatur, nec proderant iemedia applicita diligenter. Vovit igitur, quod si liberaretur tam importuno malo, Sanctimoniale indueret in nostro conventu. Festum tune agebatur ipsius Beatæ, quare etiam decrevit predicta Domina die isto de ecclesia non egredi. Neque frustra profecto, eum sine enim diei finem accepit infirmitas, nec unquam rediit: ideoque grata, nequaquam distulit implere quod promiserat, sed accepto Habitū in hoc monasterio sanete vixit.

66 Anno MCDL Reverendæ Matres religiosissimi

monasterii S. Catharinæ Senensis Regii, testantur, D quod Sor. Barbara-Maria Irica crus babebat totum exesum, nec ei insistere unquam poterat absque fulcro aliquo, quamvis diligenter illud chirurgi curassent. Ad hujus notitiam veneront gratiae, quæ per B. Æmiliam Vercellis obtainentur in nostro S. Margaritæ monasterio. Nuntium ergo misit, rogans ut aliquam pro se orationem facientes, sibi mittemus de oleo Beatæ. Quo uncta, quia miraculose sanata apparuit, Reverendæ illæ M.tres facto subscripserunt: et insuper addunt, quod etiam ad se accurrit variis morbis infirmi, eodemque oleo uncti sanentur. Curant autem ne ipsum unquam sibi ad talem effectum desit. Prædicta vero nobis scribentes, miserunt etiam ex parte Sanctimonialis sanatæ eleemosynam, pro curanda Missa in honorem Beatæ et in gratiarum actionem. Eadem reverendæ Matres insuper testantur, quod civis quidam Regiensis, Petrus Pavus dictus, ex arbore quain concenderat infeliciter cadens, tibiam fregerat; quæ tibia vesperi oleo Beatæ uncta, recitando interim quinque Pater et Ave, sequenti mane apparuit persanata, citra ullum laesionis vestigium, ad grandem omnium admirationem.

A. SOR. MARIA THILDE EX ITAL. Regil eodem oleo varix infirmitates curantur:

67 Nobilis quidam Trinensis, in continua quatuor mensium febri frustra curatus a medicis, misit indusum e suis unum quod oleo Beatæ tingeremus, cum oblatione cerei unius et eleemosyna ad Missam in laudem Beatæ curandam: moxque ut linteum illud induit, induisse visus est sanitatem, et libera febri hilariter surrexit. D. Petrus Biccherius, articulari morbo sic impeditus fuit, ut nihil membrorum posset mouere, inter continuos quos dolor ex-primebat ejulatus. Itaque Beatæ vovit, quotannis solennem Missam in ejus festocurandam. Vix autem votum nuncupaverat, cum sanum se miratus est, nullo præteriti morbi vestigio intra juncturas remanente aut aforis apparente. Reverenda-Soror Anna-Æmilia Biccheria, acutissima febri et intensissimo laborans dolore, cum auxilium Beatæ invocaret, ipsam se vidisse testata est andivisse, quod sanitatem promitteret. Nec vanam fuisse promissionem apparuit, quando sequenti mane sana surrexit de lecto: quare etiam in signum gratitudinis erga Beatam sategit atque obtainuit, ut in die ejus festo posset impendio suo curare exponendum Sanctissimum.

68 O flos amœne virginitatis, fertilis planta sanctorum morum, quæ a teneris annis instar cœlestis lilii cœpisti nitere in horto divino; et plantatum in terra truncum corporis habens, spiritu semper versaharis in cœlis. Tibi, o Æmilia, mundani fastus contemptrici, capitalis inimicæ otii, exemplaris veri virtutum omnium ac virtuosarum actionum, consacro meipsam totam in perpetniam famulam; et exiguum hoc meæ servitutis obsequium. Precor autem, ut impetres mihi a Deo gratiam insistendi sanctis tuis vestigiis, ut eum imitata fuero virtutes tuas in hac mortali vita, merear earumdem præmio frui in altera. Amen. Ad majorem Dei laudem et gloriam, beatissimæ etiam Virginis Mariæ, omnium Sanctorum Dei, qui sit benedictus secula.

Invocatur Beata.

DE B. ALEXANDRO EP. NUCEL.

Sed Pag. 24 • n. 6 lineas 4 ult. sic muta — Nos Cæsaristis istius Elogia non habemus sed in Athaneo Augusto O'domi nostri, Perusinos Scriptores complexo, tate invenio: Alexander Vinciolus, Perusinus, Ordinis Minorum, ac Pénitentiariorum Joannis Romanorum Pontificis hujus nominis XXII; a quo ordinatus Episcopus Nucerinus in Umbria, Ecclesiam illam singulari

not. 51

A singulari sanctitatis exemplo, pluribus coruscans miraculis, administravit, sanctisque legibus munivit. E vivis exemptus est die III, aliis XXII Maji, anno MCCCCLXIII; sepultusque in Saxo-ferrato, in choro Fratrum Minorum, ubi pia credulitas Fidelium eum veneratur ut Sanctum. Interim nullum ejus Scriptum indicatur, cuius causa mereatur recenseri inter Scriptores illas,

*Denique dicm hunc claudat Commentarius ex eadem Appendice petendus pag. 26 **

NOT. 55

DE B. STANISLAO CAN. REG.

Pag. 26 * num. 1 adde — Aliam deinde protixiorem Vitam sermone Polonico Cracoviæ editit, anno MDLX, Stephanus Rathonowiczius Canonicus Regularis; ex qua quæ addi huc possent, frustro hoc tenus Cracovia petii; interprete autem præsenti destitutus, ne nunc quidem aliud præstare possum, quām indicare, quod per me non stet, quaminus defectus qualiscumque suppleatur.

RN. 2 uide — quibus accedere posset ex Stephano Rathonowiczio Appendix tertia, usque ad annum MDCLIX perducta, si non decesset interpres; defectum tamen utcumque Supplebo ex scheda nobis missa, et cum impresso Polonico (quatenus per ignorationem linguae licuit) collata.

*Pag. 38 *. Post Annotata adde —*

Bonam horum Miraculorum partem edidit Martinus Baronius post Vitam, ut præfatus sum, videlicet usque ad illud quod hic censetur sexagesimum; omisit tamen 7, 9, 13, 14, 16, 20, 23, 33, 46. In iis autem quæ retulit, variat quorundam nominum lectio, et subinde adduntur aliqua hoc modo :

Dicitur Froter iste Conversus fuisse in Civitate Casimiriensi, in monasterio Canonicorum Regularium Ordinis S. Augustini.

3, est Baronia 4, et Stanislaus iste vocatur filius Stanislai Cransz, ejusdem de quo in MSS. perturbata ordine est mirac. 3.

5 Wenceslaus Wyka, appellatur Lanio; quod abest a MS. ubi deinceps Carnifices dicuntur, ii qui Baronia constanter sunt Lauiones, quod semel natasse sufficit.

6 Agnetis hujus maritus, Baronia est, Michael Galhor, lanio.

C11 Locus nominatur Podbrzezie, et dicitur esse extra muros Casimirianos; agra autem narratur tam magna infirmitate et oppilatione impedita, ut jam spirare non posset: et additur, quad eam devoverunt bonæ quaedam matronæ.

12 Pro Paczeska, scribitur Paczoska.

17 Locus Lagiewniki est.

18 Joannis Krava uxor.

19 Cognomento Cumeniz.

26 Miklasz Wlozatii.

27 Joannis Frelich.

28 Petri Bargielt.

30 Catharina de Biezanow.

36 Dorothea Begnie.

37 Joannes Nykiel.

38 Stanislaus Kunszych.

40 Catharina de Klepardia.

43 Stanislaus Schordiel.

44 Agnes, uxor Bialhor.

47 Nicolai Kesohleba.

49 Raphael Smigmator.

50 Addit Baroniis tamquam alind, Catharina, viuenda de Cracovia, dolore dentium graviter per trium vexata, per votum ad sepulcrum ipsius, mox liberata est.

54 Margareta, mater Stanislai Fard. Fratris Domus nostræ.

57 Dominus Jacobus Prior, dum adhuc esset Pro- D curator monasterii nostri.

*Pag. 39 * addatur.*

APPENDIX TERTIA

EX MS. Latino et impresso Polonico.

Vitæ Polonæ subjiciuntur Miracula CLXVIII, omnia sere (quantum per interlucentia hinc inde nomina propria datur intelligi) a nobis ex vetustiori MS. relata. Interpositis deinde atia charactere lineis quatuor, quibus videtur indicari unde tum ista accepta sint, tum alia mox sequentia, pertexitur numerus Miraculorum usque ad CXCVIII. Primum videtur continere sanitatem callatam, Fr. Thomæ Canonico Regulari, paralytico; In se-
cundo, quidam Stanislaus Konwiersz nominatur, cura-
tus a morbo, quem Takze Poloni appellant.

Tum sequi dicas Appendix secundæ Miraculum 1, anni MDXXXIII, et alia duo in persona cuiusdam Ca-
tharinæ Clepardiensis et Agnetis Casimiriensis, absque nota anni: qua etiam caret miraculum sequens CLXXIV, cujus testi tabellæ subscriptum legitur, D. O. M. in signum beneficij triplicis. Nihil simile habent sequen-
tia quatuor: et his succedit unum anni MDLV, diversum ab ea quod retulimus supra num. 4. Rursum, mediante Miraculo CLXXXI, comparet oblatio facta pro pueri, de quo agitur num. 4, id attestante hac Epigraphe La-
tina; Thomas, infans Stanislai Klos et conjugis ejus Zaborska, deploratus sanatur, sed absque titulo anni, quo etiam carent CLXXXIV. V, VII, VIII et IX, nisi quod huic adscribatur XIII Novebris.

9 Miracula CLXXXIII et LXXXVI, adscribuntur anno MDXIX: prioris interpretationem requireo, posterioris hanc habeo in MS. Sacerdos quidam ex Prussia, pa-
ralysi tactus, ita ut pedibus incedere non posset, venit Cracoviam: lectoque libello de vita B. Stanislai Casimiriani, et quanta Deus per servum suum operari dignatur beneficia, in sella allatus est ad ecclesiam sanctissimi corporis Christi: ibique divino implorato auxilio ad sepulcrum pii Patris, per intercessionem ipsius, e vestigio sains factus est; et relicta sella, domum incolumis pedibus suis reversus. In cuius beneficij memoriam, tabellam argenteam ad tumbam Beati reliquit, cum tali in-
scriptione. Anno Domini MDXIX Presbyter paralyti-
cus ex Prussia, beneficij memor, votum obtulit.

10 Anno MDXXII (ut est in Polonico) appensum fuit anathema cum tali epigraphe: Ego Albertus, Or-
dinis S. Benedicti, ad hanc tumbam B. Stanislai, votum reddo. Addit MS. Latinum: Anno Domini MDXXIII Feria II Paschæ, atrox in civitate Judæorum, Casimiria manentium, excitatum est incendium; adeo ut, vix tertia parte domorum relieta, totam ignis absumeret. Quo casu perterriti Fratres reli-
giosi, in vicinio civitatis Judæorum manentes, et aedificia monasterii sub id tempus majori ex parte lignea habentes, cuneti accesserunt ad sepulcrum B. Stanislai, divinum implorantes auxilium per inter-
cessionem pii Patris: et ita factum est, ut et monasterium illæsum ab igne, et nulla domus Christianorum, ex opposito Judæorum manentium, conflagraret.

11 Anno MDCCV suggerit Vita Polonica Paulum Pikal, Canonicum Regul. S. T. D. oblatu anathemati-
sic subscribentem. D. O. M. et B. Stanislaus Casimi-
ritano, cuius meritum ex gravi morbo, in itinere con-
tracto, præsentissimum expertus sum auxilium.
Sequitur item alterum, quod ex MS. Latino dare ple-
nus possum. Anno Domini MDXXX Magnificus D. Petrus Komorowski, Comes in Liptow et Orava, Capitanus Oswiecensis, acri dolore unius oculi
continuo vexabatur. Hic venit Cracoviam, ut ali-
quod

Atta quædam
miracula ex
Polonico cur-
sim indicata,

Sanatur Sa-
cerdos paraly-
ticus 1609:

F
1622 coeretur
incendum:

1025 curatur
gravis mor-
bus:

an. 1630 do-
tor oculi.

A quod a medicis contra hunc atrocissimum dolorem caperet consilium. Sed cum medicina nihil proficeret, quadam nocte vidit in somnis Religiosum, Canonorum Regularium habitu induitum, sibi apparentem. Evigilans e somno, quæsivit ex familia, quisnam esset talis Religiosus. Illisque respondeoibus, esse tales Religiosos ad ecclesiam Corporis Christi Casimiriae; audivit etiam ab illis, quomodo per intercessionem B. Stanislai Casimiritani, multi hominum a variis languoribus carentur. Jussit ergo se deferri in sella ad sepulcrum pii Patris: et ibi vuto facto præsentissimum expertus est auxilium, nam a dolore illo liberatus est. Cujus beneficij accepti non ingratus, adiit Praepositum ecclesie sanctissimi Corporis Christi; et in villa sua hereditaria, Sucha dicta, ecclesia et monasterio ac muro non modicis sumptibus ædificato, Canonicos Regulares Conventus Cracoviensis in eo fundavit et dotavit. Ita in erectione hujus ecclesie.

B Rursum in Polonica, pro miraculo xciv et quatuor sequentibus otque ultimis, notatur, quod anno MDXXXI Magnificus D. Adamus Wierzchowski, gratiam relatam professus est: itemque persona alia (cujus nomen non satis discerno) onathema posuit cum hoc lenitate. Anno Domini MDXXXI. D. O. M. ad majorem gloriam, et B. Stanislao Casimiriensi, offero humillime votum pro sanitate obtenta. Similiter alia subscriptissime reperitur. Anno Domini MDXL D. O. M. ad sepulcrum B. Stanislai Casimiritani Canonici Regularis, in templo sanctissimi Corporis Christi, votum humillime offero, in gratiarum actionem pro recuperata sanitate. Ac denique concluditur tota illa Polonica miroculorum collectio, cum duabus gratiis anno MDCL et LIX receptis: MS. vero Latinum nobis missum haec insuper addit.

C Anno Domini MDLXV, die i Septembris, Generosus D. Alexander Strzyzowski, aliquot milliariis manens a Cracovia, venit ad ecclesiam Sanctiss. Corporis Christi; et testatus est, liberos suos infirmos, quotiescumque ad sepulcrum B. Stanislai eos offerebat, semper ad pristinam restitutos sanitatem; ideoque obtulit duas candelas grandes cum Missa.

D Anno Domini MDLXVI die xix Septembris, ipsa die Dominica, A. R. P. Petrus Grocholicki, Parochus Scuroviensis, Decanus Woyicensis, venit ad sacristiam ecclesie Sanctis. Corporis Christi, et pene coram toto Conventu Fratrum, qui tum convenerant ad processionem, fassus est; se per longum tempus febri quartana fuisse afflictum; quodque, hoc malum superare non valens, jam ad limina fati properare videbatur. In qua infirmitate, a quodam illius loci Vice-Capitaneo, accepit missum libellum de vita B. Stanislai Casimiritani: in quo legens, quomodo Deus prepotens, per merita beati Patris Stanislai, multos hominum sanat; votum fecit ad sepulcrum illius, et statim cœpit convalescere: febrisque, quæ die quarta advenire solebat, evanuit. Pro beneficio hoc accepto, ad sepulcrum B. Stanislai, Missam de sanctissima Trinitate celebravit.

E Anno Domini MDLXVII sub tempus belli cum Turea, Andreas Frebichi Episcopus Cracoviensis, in tali publico negotio publicas supplicationes indixit; cumque ad alias Regni Polonie Patronos, quorum corpora Cracoviæ requiescunt, certos dies ordinasset, tum ad sepulcrum B. Stanislai Casimiritani Dominicum Passionis assignavit. Cujus testimonium, sigillo Reverendiss Nicolai Obouski, Suffraganei et Officialis generalis Cracoviensis munitum, et surrogati Judicis Joannis Chrysostomi Bodzenta I. V. D. Canonici Cracoviensis manu subscriptum, in archivo ecclesie Sanctiss. Corporis Christi servatur.

F 16 Anno MDCLXXVII Excellens Lucas Goslawski, D Academiæ Cracoviensis Artium et Philosophiae Doctor, tempore pestis, in magno et evidenti periculo existens; votum fecit ad sepulcrum B. Stanislai, illius tutelæ se commendatos; multisque in illa domo peste sublati, incolumis evasit. Cujus beneficij memor, sequenti anno, in anniversaria die obitus hujus Beati Patris, juxta laudabilem illius loci consuetudinem, in praesentia multorum virorum doctorum et religiosorum, nec non studiosorum, publice in ecclesia sanctiss. Corporis Christi, oratione de laudibus B. Stanislai habita, mentionem hujus beneficij fecerat; et ad perpetuam rei memoriam, tabellam ad sepulcrum ejus affigi curavit.

G 17 Illustrissimus D. Joannes Stanislaus Jabłowski, supremus exercitus Polonici Dux, iturus ad bellum cum Serenissimo Joanne III Rege Poloniae contra Turcam, sub tempus obsidionis Viennensis in Austria, anno Domini MDCLXXXIII die xii Augusti, descendit ad ecclesiam sanctiss. Corporis Christi, ibique ad sepulcrum Beati Patris Stanislai preces suas devote obtulit, felices in bello progressus a Deo per hujus Beati intercessionem implorando. Quam id non frustra fecerit, obsidionis, die xii Septembris solutæ, gloriissimus eventus docuit, et victoria E enlis omnibus memorabilis, quæ Polonægentis exercitum præcipuis opulentissimorum castrorum spoliis ditavit.

H 18 His accedunt veteres recentioresque Orationes, Antiphona et receptissimum cultum demonstrant. Antiquiores, ex eis Mart. cuse habentur a Martino Baronio, sub hujusmodi Antiphona.

Ave lux vite monasticæ, Dei confessor mirifice Beate Pater Stanislae, stella resurgens Casimiriae. Gloria tu Polonorum, tu deus Canonicorum, Quos regula sancta fovet, atque summo Deo vovet: Cujus Divus Augustinus post Deum auctor est primus. Vir omni lingua laudande, toto orbe prædicande: Qui das lapis relevanen, qui das infirmis juvamen; Tu pro nobis intercede, ut cœlesti nos mercede, Dicit Deus cum Beatis regno suaæ sanitatis. Amen.

I Ora pro nobis B. P. Stanislae, R. Ut digni etc. ORATIO. Omnipotens sempiterne Dens, qui B. Stanislaum Confessorem tuum innumeris virtutum miraculis in terra decorasti; tribue, quæsumus, ut ejus meritis ac precibus, infernalis terrenaque flammæ incendio, contagione pestis, ac noxia inundatione aquarum, te miserante libereintur. Per etc.

J ALIA. Deus qui sacrum Ordinem Canonicorum Regularium S. Augustini, urbemque Cracoviensem, F B. Stanislai Casimiritani Confessoris tui meritis gloriosis illustrare voluisti in terris; concede propitius, ut pro nobis apud tuam clementiam, nunc et in hora mortis nostræ, ipse intercedat in cœlis: quem Dominus noster Jesus Christus filius tuus, cum beatissima Virgine Maria matre sua, et S. Stanislao Pontifice et Martyre tuo, in hora mortis est dignatus cum gudio visitare in terris. Qui tecum etc.

K 19 Post Vitam Poloniam, Latine habentur aliæ protixioris ac recentioris compositionis Orationes tres, præudente hoc Hymno.

HYMNUS.

L Contemplator Trinitatis,
Recens rosa castitatis,
Flos obedientiæ,
Stanislae, lacrymanti
Adsis, et te imploranti,
Jubar sanctimoniam:
Funde preces, flecte Deum:
Ut illustres pectus meam,
Ad te mentem erigo.
Ut sim salvis tuo dono,

Meam

Alix gratia
an. 1631,

an. 1640, 50,
59,

et 1665.

An. 1666
sanatur
quartano,

an. 1667
invocatur
Beatus contra
Turcas,

1683 invocatur
ab ituris ad
ob sessam
Viennam.

cum oratio-
nibus.

A Meam in te spem repono,
Te patronum eligo.
Verbi Dei pra dicator,
Fervens virtutum amator,
Gemma pudicitiae;
Vagos stringe cogitatus,
Per te in me firmus status
Regnet conscientiae.
Sensus firma fluctuantes,
Hostes fuga conturbantes,
Comprime daemonia;
Firma mentem, iram fræna,
Confer pacem, cor serena,
Aufer adversantia.
Præelecte, tu dignare,
Peccatori impetrare
Mibi Christi veniam:
Ut sic possim respirare,
Et excessus emendare,
Consecutus gratiam.
Confer vita sanctitatem,
Corporisne sanitatem,
Da quieta tempora:
Auge meram caritatem,
Cordis tolle pravitatem,
Me languentem robora.
O lucerna, flos virtutum,
Nobis præbens iter tutum,
Stella lucens seculo;
Jubar tuæ claritatis,
Me defendat a peccatis,
Tollat ab ergastulo.
Vitæ meæ rege cursum,
Ac post mortem trahe sursum,
Confer cœli gaudia:
Ubi DEUM contemplari,
Justisque associari,
Merear in gloria, Amen.

¶. Benedictus Deus in Sanctis suis.
¶. Et Sanctus in omnibus operibus suis.
¶. Domine exaudi orationem meam.
¶. Et clamor meus ad te veniat.

ORATIO AD DEUM.

Omnipotens sempiterne Deus, cuius bonitatis non est numerus, et misericordiae infinitus est thesaurus, C pro donis nobis collatis gratias agimus. Non in justificationibus nostris, sed in multitudine miserationum tuarum, prosternimus preces nostras, ante faciem tuam, suppliciter Majestatem tuam implorantes, ut per merita et intercessionem hujus electi tui famuli Stanislai Casimiriani, respicias fragilitatem nostram semper ad vitia pronam, ut ejus exemplo, toto conatu nitatur tibi placere. Inspira nobis gratiam contritionis et humilitatis: fac, ut ab omnibus peccatorum maculis expurgati, inveniamur apud te semper, et castitate nitidi, et caritate ferventes. Famem, pestem, et gladium, devorantem plebem tuam, et calamitates instar diluvii nos obruentes, adverte: ab omnium inimicorum nostrorum imitu defende: in omni afflictione et necessitate succurre: manum tuam, ut a morbis et cunctis malis erigamur, suppone: et tandem post mortem, ad locum ad te præparatum, ubi æternæ

incolumentis præmium referamus, introducere di- D gneris, Amen.

AD B. STANISLAUM CASIMIRITANUM.

¶. Ora pro nobis B. Pater Stanislai.
¶. Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

ORATIO.

Lucerna inter flamas exæstuantis amoris Dei ardens, Beate Stanislai Casimiritane, lux clara virtutum tuarum feriat oculos nostros, somnolento adhuc torpore depresso: tuis precibus pelle e cordibus nostris caliginosam nubem peccatorum: fac ut exuamus opera tenebrarum, et induamus arma lucis: sit lumen fidei in mente, ardor caritatis in corde. Notas nobis fac vias vitae, ut succenso ad æterna desiderio despiciamus terrena, accendamus ad coelestia; et ut post hanc caducam et fluctuantem vitam, tuti et incolumes, ad portum salutis æternæ pervenire valeamus. Lilium castitatis, indue nos lorica pudoris, refræna impetum libidinis; ut nec earnis rebellio, nec sathanæ suggestio, nec concupiscentiae stimulns, in nobis prævaleat. Sectator profundæ humilitatis, fac nos alta non sapere, et quæ mundus sublimia reputat conculcare. Repelle a nobis omnem fastum et arrogantiam, omnem propriam et interiorum complacentiam, omnem ostentationem et inanis gloriae appetitum: discamus veram cordis humilitatem; et excusso spiritu præsumptionis et superbie, in Deo solo gloriemur. Infirmitatis nostræ singularis præsidium, tibi nostras angustias, morbos, et necessitates omnes, humili cum fiducia commendamus; ut cunctos languores tuis precibus et potentibus meritis, juvare et sanare digneris; ut in extremis habeamus lumbos præcinctos, et luceinas ardentes in manibus nostris; ut cum venerit Dominus, et pulsaverit, paratos nos inveniat. Tuque in ultima periodo vite nostræ succurre, ut evadamus meritos dolores damnatorum, et intremus gaudia beatorum. Amen. E

ORATIO ALIA.

Ardens Crucis Jesu Christi amator, Beate Stanislai, quis nobis tribuat, ut oculi nostri sint in fontem lacrymarum conversi, super tanta misericordia et bonitate Redemptoris nostri, quibus per recordationem amarissimæ passionis ejus, omnes turpidudes nostras, omnia falsa mundi gandia, omnia delectabilia carnis defleamus? Eia, zelator gloriose, tuo exemplo excita nostrum torporem, eumque in ferventissimum Christi crucifixi commuta amorem: imple nos hac suavitate, ut ex toto affectu omnes hujus mundi illecebras despiciamus, nihilque adversi pro Christo formidemus. Insta precibus tuis, ut mereamur hanc crucem ardentissime amplecti, firmiter tenere, devote osculari, et sub unibra illius tibi quiescere. Et cum venerit novissima hora, et tempus resolutionis nostræ, non sit nobis crux ista reatus ad poenam, sed propitiatio salutaris ad veniam, sit spes nostra, meritum, et refugium nostrum, salus, vita, et resurrectio nostra. Amen. F

APPENDIX

AD DIEM QUARTAM MAJI.

NOT. 56

Pag. 440 col. 1, lin. 5 a fine ponatur
S. Florianus Martyr Romanus. Craeoviae in Polonia.
SS. Floriani duo Martires, Vineentiae et Aesii in Italia.
SS. Florianus et Victorinus Martires, Monasterium Westphaliae translati.
Ibid. col. 2 post S. Lupinum addatur
B Crescentius, Presbyter Patavii in Italia.
Ibid. 441 col. 1 primo loco ponatur.
S. Clarus, ut Episcopus Confessor, notatur hoc die calendus in ecclesia S. Mariae Vallis-Regia, vulgo Vairè, haud longe ad Urbe Genua, juxta Kalendarium Sanctorum qui in particularibus Genue ecclesiis celebrantur, jussu Archiepiscopali post Officia proprio Genuensia editum anno 1640. Requisitus loci Rector respondit, Missam de Communi non Pontificum, sed Abbatum fieri, aliud nihil; nec sciri nude, a quo, vel quando delatum eo fuerit corpus, quod in arca marmorea clausum servatur: ogere de eo Trithemium in Chronico Hirsangensi ad an. 1043. Atqui hic, etiam a Wione aliisque dictus Abbas, a Trithemio solum appellatur Monachus, et eoli dicitur, quando de eo egimus,

1 Januarii.

Pag. 441 col. 2 post Vener. Alvarum adde
Liciniannus Carthaginis Spartariae Episcopus etc.
Ex Appendice pag. 39°.

Pag. 442 adde —

Ven. Josue, Abbas monasterii S. Vincentii ad Vulturum in Italia, relatus parte 2 Sec. 4 Benedictini, sumptus in gloria migravit a seculo iv Nonas Maii, anno D. Incarn. DCCCLXVIII, ultra humanum modum secundum merita sua: cujus sanctum corpus, ante ecclesiam in dextera parte sepultum est in pace: sed longo post tempore, cum fama celebri didicissemus (inquit auctor Chronicorum, ipsius monasterii verosimiliter Abbas, seculo xi) aliquos ad ejus corpus divina saepe sensisse beneficia; illius ossa et venerabilis Autberti (Cujus ut Sancti Vita traditur seculo C 3, parte 2, pro die XIX Julii) et aliorum Patrum antiquorum (scilicet SS. Paldous, Tazonis, et Tatonis, primorum Abbatum, quorum commune festum fit XI Octobris) hoc in loco attulimus, atque in sarcophago grandi posuimus, cum Domni Hilarii proximi successoris corpore. Quae cum nullum absolutum cultum ut Sancti indicent, etiam nos eo titulo cum Mabilione abstinemus, apud quem legi Actu Josue Abbatis poterunt.

Pag. 443 col. 1 ante S. Plechelnum, adde

Inventio seu Apparitio sanctae Crucis Caravacensis solennissime celebratur Carovacæ: ejus historiam antiquis monumentis confirmatam, et a fabulosis circumstantiis hoc seculo additis repurgatam, subjungimus Actis S. Ferdinandi Regis

xxx Maii.

Paulinus Martyr Levita, Colonæ Agrippinæ in ecclesia S. Ceciliæ, ubi corpus ejus requiescit, speciali festo colitur, quod alias tamen præcipuum agitur

viii Julii.

DE S. CYRIACO EP. M.

NOT. 57

Pag. 443 cap. 1 Titulus sic angeatur. De cultu hujus Sancti in Ecclesiis, olim et nunc vario, deque Reliquiis ejus in Gallia.

Pag. 444 num. 7 in marg. lege, non — 13 aut 15, — sed — 9 Aprilis.

Ibid. lin. 22 post verba — primi nomini festum — expunge 4 lineas, et præmissis hæc subneete — quod rursum in Indice Martyrologii confirmat pro dicta 13 Aprilis. Sed major fides adhibenda est ei, qui certius omnia explorasse potuit et debuit, Francisco le Maire. Hic in tractatu de Antiquitatibus et Historiis illius Urbis et diæesis p. 2 pag. 36, inter Reliquias, anno MDLXII die 11 Maii ab ecclesia sanctæ Crucis in Turrim novam translatas, recensens capsam argenteam inauratam capitis S. Quiriaci Martyris, expresse addit, enjus translationem ecclesia Aurelianensis celebrat die nona Aprilis. Ipsi Inventarii verba apud Jacobum Saussayum in Annalibus Aurelianensis hæc sunt. Caput S. Quiriaci Episcopi et Martyris argenteam, auro obrizo deauratum, cuo

E

alibi tamen notatur ali- quid pro 15 die

ejusdem metalli: que omnia cum ceteris anno MDLXIII a Calvinistis incensa sunt, ut videatur diriuimus curata ejusmodi descriptio, una anno prius quam clades ista occideret; quatenus discerent posteri, quantos thesauros olim possederint mojores sui, et per hæreticorum vœsaniam amiserint.

8 Soussayo in notanda die 13 Aprilis, suspicor errorem ex eo obrepisse, quod alibi legerit, aliquam S. Cyriaci memoriam notari in Martyrologiis variis xv Aprilis; et in suis memoriis cyfra vulgari utens, scripsit 13 pro 15. Etenim (sicut ad istum xv diem etc. — Atque in fine numeri adde. — Sed quid dico Aurelianensibus etc. ex pag. 39° col. 2. — ac denique sic conclude. — Scripsit etium mihi Fr. Arnoldus Hertsworm, Ordinis S. Crucis Musæi in Brabantia Prior, anno MDLXXXI, in hæc verba; Costam integrum S. Quiriaci, valde antiquo charactere connotatam, meo tempore, et me socio ac teste traditionis, accepit Domus nostra Coloniensis, ex Sacraario Hollandicarum Reliquiarum Coloniam translatarum (ad Collegium scilicet quod ea natione in ea Universitate habebat) pro Majori cultu dicti Sancti Crucigerorum Patroni; ab Episcopo Ultrajectino; id est, Illustrissimo Castoriensi, Vicario per Statuum Fœderatorum Provincias Apostolicæ Joanne, sub annum MDLXXXIII dicto Ultrajectensi, quia Civitate ista a Gallis occupata, una cum aliis multis Hollandie locis, istic ut plurimum residens, sua thidem Episcopalia munia exercebat: quod cum non nisi biennium duraverit, ultra recessentibus Gallis, omniaque in eo quem repe rerant statu relinquenteribus, appareat quo anno facta fuerit donatio ista. Est autem credibile, Costam istam S. Cyriaci Seuonibus acceptam fuisse.

9 Ad Græcos quod attinet etc.

Pag. 445 col. 1 lin. 2 Parenthesim sic lege. — (Nom, ut in festa simplici, Prima et Secunda de Scriptura prescribuntur, Tertia de S. Monica est.)

Pag. 445 post Annot. oo hæc adde —

Hasce in primam partem censuras apte concludet, eundem quem nos lapidem XIII seculo ineante versans Manochus Autissiodorensis, qui de Crucis inventione acturus, sic loquitur: Non satis mirari possumus, quomodo illa Scriptura, in qua plenius describitur hujus inventionis fictitiæ historia, ad legendum sit in Ecclesiam introducta: nam nullatenus stare potest, si temporis series discutiatur et veritas inquiratur. Ibienim traditur quod [cum] Constantinus, anno sexto Regni sui dimicaturus [esset] contra barbaros super

Corpus sibi vindicat
diœcesis Sonnenensis;

unde costa
Masæi.

A super Danubium, tunc ei signum Crucis cœlitus sit ostensum : cum teste Eusebio, temporum descrip-
tore verissimo, hac visione tunc sit lætitiatus, cum circa pontem Milvium esset cum Maxentio conflic-
tur.... Resertur ibi, quod Jerusalem deserta tunc esset : cum innumeræ testentur historiæ, quod eam Aelius Adrianus extruxerit, et ex suo nomine Aeliam nomenpaverit. Resertur ibi, quod tria millia Judæorū tunc ibi inventa sunt, cum a prædicti Imperatoris tempore, usque in præsens [Constantini], prorsus Judæi a Judæis finibus sint exclusi : proinde Episcopis ex Circumcisione cessantibus, illis con-
stitui ex tunc Episcopi cœperunt ex Gentibus. Porro resertur ibi Constantiū ab Eusebio Papa suscep-
pisce baptismum, cum in hoc reclament actus B. Silvestri : qui si videantur apoeryphi, tripartitam relegamus Historiam, in qua nobis aliud de baptismo Constantini innuitur. Quod autem Constantiū nequaquam baptizaverit Eusebius, facile convinci-
tur, si tempus pensetur: siquidem Eusebio præsu-
lante, et post ipsum aliquanto tempore, persecuti-
onis adhuc rabies grassabatur.... Denique resert illa pseudo scriptura, quod Quiriaceus Hierosoly-
morum præfuerit Ecclesiæ, Constantino regnante ;
cum in Catalogo Patriarcharum qui Hierosolymis præfuerint, nomen ejus nullatenus reperiatur ad-
scriptum ; præsertim cum luce clarus constet, Ma-
carinū sub Constantino Hierosolymorum fuisse Episcopum : qui et Nicæno Concilio assuit, et inter
ceteros Confessores mirabilis sanctitate præfulsit,
sub quo et Regina Helena Hierosolymam venit inveni-
tusque Crucem Dominicam. De isto vero Quiriaco
nusquam fit mentio, utpote qui non fuerit, sed fuisse
confictus sit ; aut, si fuit, plane tempora ista nou-
habuit. Absurdum vero est credere, ceteris Hiero-
solymorum Patriarchis in ordine digestis, istum
fuisse Quiriacum aut oblivione aut negligientia præ-
termissum. Confutandum est igitur, quod sic et au-
toritas refelit et ratio : arbitrandumque est fig-
mentum esse, cum ibi nullum eluceat vestigium ve-
ritatis. Quod si quis asserat, hoc ideo esse tenen-
dum, quia recitari in Ecclesia ex longa consuetu-
dine sit inductum ; sciat, quia ubi ratio repugnat
usui, necesse est usum cedere rationi. Aurea enim
vero sententia, et centies incontrunda iis, quibus impium
et intolerabile videtur, si quid eorum quæ in usu Ec-
clesiae fuerant, aut forte etiam nunc sunt, per verioris
historiæ ignorantiam introducta, fabulositatis argua-
tur ; modo id non fiat temere, sed præhabita demon-
stratione historica, qualis hic habetur, et communiter ab
eruditis suscipitur, non obstante pertinacia rudioris
vulgi, corumve qui sua interesse putant vulgares istos
errores sovere.

DE S. FLORIANO.

NOT. 58

Pag. 471 sub finem, exprimpta breviori Titulo, am-
pliorem alium substitue; ipsumque Commentariolum
illum, additis quibusdam novis punctis, auge ut se-
quitur.

DE TRANSLATIONE ALICUJUS S. FLORIANI MART. ET CULTU IN POLONIA:

Deque inventione et cultu aliorum ejusdem
nominis, Vicentiae et Aesii, in Italia.

Dux ejus de quo supra egimus Floriani, supponun-
tur factæ Translationes : alena a Norico Ripensi
sive Austria Superiore etc. ut pag. 467 — Et ibid.

lin. 5 ante finem post — inveniri — dele sequentia D
(ubi indicatæ ab Henschenio Scopulæ, quid sint, fateor
me ignorare, et vereor ne error aliquis nominis sit) et
ipsis deletis hæc substitue — Quemadmodum autem
omnes illas Reliquias unius esse S. Floriani, citra
ullam verosimilitudinem crederetur; ita metuo ne sola
nominis in Norico celebritas, usque in vicinam Poloniam
diffamata, Polonus credere fecerit, eum quem Roma
adferebant sub isto nomine, non fuisse istic passum, uti
plerique alii Romanis in Cryptis sepulti, sed ex Norico
post passionem adiectum.

8 Nemini certe dubium esse potest, quin Floriani
nomen pluribus commune fuerit; sed cum unus dumta-
xat, iv Maji passi, martyrum vulgo celebraretur; su-
ctum est ut quicumque ejus nominis aliquem reperiebant
apud se, ipsum quoque a se possideri præsunarent. Sic
Benedictini Monachi, in qnorum ecclesia, S. Felici di-
cata, jam inde a Nicolai Papa IV temporibus, requies-
cere osserebatur corpus S. Floriani Martyris (ut constat
ex Bulla ejus, apud Vincentium Barbaranum lib.
1 Hist. Vicentianæ cap. 45, data anno tertio Pontifica-
tus, Christi MCCXC) non dubitaverunt, cultui ejus diem
iv Maji dicatam habere. Quod autem vere alienus
Floriani ad esset, persuadebat tabella plumbea, sacris
ossibus upposita, et his litteris celata, + C. S. FLO-
RIANI. M. Cui etiam tabellæ testimonium perhibet
tabula grandior, ad illius altare sic descripta : YHE-
SUS. Istud est corpus gloriissimi Martyris S.
Floriani, quod inventum fuit in altari, sub suo no-
minie intitulato die xiv Martii MCCCCXXV : quod
certificatur per tabellam suprascriptam, repartam
in fundo cassæ, in qua corpus reconditum erat, in
præsentia Venerabilis viri Archipresbyteri et Sa-
ceristæ Domus (Ecclesiam Cathedram sic appellant
Itali) et D. Abbatis, et omnium Monachorum; et
per Indulgentiam concessam per Papam Nicolaum,
visitantibus ecclesiam Iujus cœnobii in festo ipsius
præfati S. Floriani, quod celebratur quarta die
Madii, videlicet anni unius et quadraginta dierum
in pœnitentiis sibi injunctis, et quia dictum corpus
in hæc nostra ecclesia requiesceret.

9 Simili ratione Aesii in Piceno repertus fuit alius et alius Aesii,
S. Florianus, et in ecclesia ejus nominis apud Mi-
nores sub ara majori repositus, teste Ugbello tomo 1.
Ital. sacræ col. 324, cum hac ibidem legenda inserp-
tione. Tempore Malatestæ de Malatestis Domini
Aesii, et Domini Jacobi de Boniposiis de Perusio Epi-
scopi, et Domini Ardingi de Paja Potestatis, penes
ripam fluminis Aesii, inventum est corpus S. Flo-
riani, et hic reconditum mense Decembri MCCCCXL.
Qui præcipitatus de ponte in flumen prædictum,
martyrio coronatur tempore Maximiani et Diocle-
tiani Imperatorum. Et procurante Magistro Mat-
thæo hoc opus decoratum, sibi Aesio dedicatum fuit,
anno MCCCCXI. Patronum ab Aesinis haberi, et hac die
coli, testatur Ferrarinus; et eadem allegat que dedimus
Acto : sed (ut merito ceuset) in multis depravata, dum
inter alia Aesium fluvium appellant eum in quem
Martyr præcipitatus est : qui error ex quadam no-
minis similitudine cum Aniso, qui apud Laureacum
in Danubium influit, processisse videtur. Povebat
errori locus ipse, in quo corpus repertum, simili for-
tassis quo alii plures Martyres ratione, post capitilis ab-
scissionem, in aquos jactatum, ac deinde in ripa fluvii
tumulatum a Christianis.

10 Manifestiori etiam errori implicuerunt se Bononienses, quando in sua S. Stephani ecclesia habere se
crederunt corpora S. Floriani et xl sociorum ejus, ad
hunc diem spectantium; ipsorum autem festum, ideo
solum agi xvi Decembri, quia tali die S. Petronius
Bononiensis Episcopus, ecclesie conditor, ea istuc re-
condiderit. Quisquis enim ea Corpora istuc attulit ex
Palæstina, ubi omnes passi dicuntur, adeoque a passis
in

Inventionem
Cruciis sub
Eusebio,et Cyriaci
Episcopatum
expludit ut
fabulas,non obstante
guarundam
ecclesiarum
usu.D
sed verosimili-
liter alterius
Floriani;ut atius est
eius corpus
Vicentiae ab
an. 1290translatum
est an. 1425
Einventus ac
reconditus an.
1411.Bononiæ vero
qnc sunt
Reliquæ,

A in Norico sunt diversissimi, et toli die colendos instituit, patet eum intelligisse Martyres Eleutheropolitanos, tali die aut sequenti passos, quemadmodum tunc plenius explicabitur; simul etiam ostendetur, Indulgentiam quadringentorum annorum, corpora ipsorum visitantibus (ut prætenditur) concessam a Cœlestino Pontifice; non esse Primi, qui anno CCCXXXIII creatus, et S. Petronio fuit coœvus; sed ut summum Quarti, an. MCCXLII promoti, vel potius Quinti; etenim ab hoc institutos Monachos, dictos Cœlestinos, locum illum tenere, retulit mihi Claudius Castellanus; qui ipsummet in suo Italico itinere adiens, invenit, monasterium istud ecclesiæ septem, partim infra partim supra terram, suo ambitu complecti; in quarum una, sanctissimæ Trinitati dicata, sint illæ, quas supra dixi, Reliquie.

11 Franciscus Sansovinus, nobilissimam Venetorum civitatem libris quatuordecim Italice describens, et lib. 2 agens de Parochiali S. Juliani ecclesia, sub annum MDLII: a Thomas Philologo et Medico Ravennate restaurata, dici ibi in veneratione haberi corpora Sanctorum Floriani et Pauli primi Eremitæ, utique ex Oriente advepta, ut alia pleraque. Interim Janningus noster, eamdem Ecclesiam visitans anno superiori, invenit festum illius S. Floriani, similiter ut Norici, B agi hoc iv Maji, cum Officio de communi unius Martyris non Pontificis. Ibidem etiam intellexit, ex traditione credi, quod corpus ejusdem S. Floriani requiescat sub pila, inter altare majus et altare sanctissimi Sacramenti, potissimum ecclesiæ partem sustinente. In pictura autem altaris majoris, ratis antiqua notavit, tres Sanctos ita pingi, ut S. Julianus, Patronus primarius a dextris habeat S. Florianum, Romano more militariter vestitum, qui altera manu palnam effert, sinistra vero innititur capulo nudi gladii, terram cuspidi tangentis; ex altero verolateretur sanctum S. Paulum in sua palmea tunica.

DE ALIO S. FLORIANO M.

Una eum Corpore S. Victorini Martyris Monasterium Westphaliae translato.

Sicut Poloni, Aesini, Vicentini, indicant sibi S. Florianum Laureacensem, sic etiam Monasterienses in Westpholia ejus corpus se habuisse credunt, una cum corpore S. Victorini Martyris; quem ob solam Synonymiam, ut credo, astimaverunt esse Amiterninum Episcopum, de quo nobis agendum magis ex professo erit die v Septembri. Placet autem rem totam propnere, exhibendo epistolam Nobilissimi D. Bernardi. a Malinkrodt, Monasteriensis Decani, perque varia eruditio specimina luci publicæ data ante annos XL clari, et respondentis ad quædam de iisdem quæsita P. Hermanni Crombachii nostri, apud Coloniam Agripinam scribentis duos illos magnos de S. Ursula Sanctisque Regibus tribus Tomos. Tenor Epistolæ, quam Crombachius ad nostrum Bollandum misit, hujusmodi est, et gemina ipsius P. Hermanni observatione, his signis [] distincta interpolatur.

4 Quæsita de SS. Victoriano et Floriano in sequentibus, si recte assequor, mibi consistere videntur. I. Quinam e pluribus homonymis sint, quorum aliquando Monasterii Reliquiae extiterunt. II. Per quem et unde ad hanc Ecclesiam advectæ sint. III. Quo cultu, quoque fructu et eventu illic tum Sancti, tum lipsana eorum culti fuerint IV. Quo in loco sacra corpora fuerint asservata. V. Qualiter illa per hæreticos profanata et exusta fuerint.

2 Primum quod attinet, licet neque in Breviario neque in Lectionario apud nos, de utroque vel alterutro, propriæ et peculiares reperiantur Lectiones, ex Antiphonis tamen et Responsoriis satis patet,

Maji T. VII

Reliquias Monasterienses, quas, pro dolor! Anabaptistici suores pessum dederunt, fuisse de S. Victorino Amiternino Episcopo et Martyre, sub Imperatore Trajano ad Aquas Cutilias interempto; et de S. Floriano Milite et Martyre, qui Laureaci ad Danubium in Norico Ripensi passus est sub Diocletiano. Utriusque enim festum, sub ritu solenniori Officii duplicitis, iisdem diebus etiam nunc Monasterii in Majori Ecclesia celebratur, quibus in Martyrologio Romano inserti et adscripti sunt, v nimis Septembribus, et iv Maji. Responsorium de S. Victorino hoc habet: Sanctus Victorinus, dum super putentes atque sulphureas aquas suspenderetur, non poenæ metu territus est, sed constanter per triduum sustinuit, et in confessione Christi spiritum emisit, etc. Ac ne scrupulum nobis facias de S. Victorino Pictavionensi, itidem Episcopo et Martyre, quod in Novembribus festum Translationis SS. Victorini et Floriani apud nos celebratur, quo eodem die predicti S. Victorini Pictavionensis memoria extat in Romano Martyrologio, idem quod modo rectuli Responsorium, illo quoque die usurpamus. Committitur tamen in confundendis duobus Victorinis, Amiternino et Septempedano, in Breviario nostro Adonis aliorumque error, quem in suis ad Martyrologium notis Baronius indicat.

3 De S. Floriano, tam in Natalitio quam Translationis Festis, haec usurpamus Responsoria: Vir inclitus Florianus dixit Aquilino: Jussioni tuæ, o Præses, quantum decet militamus; nemo tamen nobis hoc suadebit, ut dæmonibus sacrificeimus etc. Resp. II. S. Floriano in fulmine projecto, nuda corpus viri sancti super saxum posuit, quod et aquila alis suis protexit etc. Denique hoc tertium: Jussit Præses ministris, ut ligarent ad collum Floriani saxum grande, atque militem Christi in flumen præcipitarent. Sic Martyr, dilectus Deo et hominibus, cursum vitæ consummavit. Haec probe conveniunt cum illis quæ Surius tomo 3, Petrus de Natalibus in Catalogo, Ado in Martyrologio, Cuspinianus in Austria sna, et Raderus in Bavaria sancta parte i de S. Floriano Norico præter ceteros referunt. Auctor Catalogi Episcoporum Laureacensium et Pataviensium, hunc S. Florianum, uti apud Hundinm in Metropoli Salisburgensi videre est, crasso errore iuter Laureacenses Præsules recenset.

*Sed contra horum possessionem, a Monasteriis prætensam, facit primo, quod de S. Victorini Episcopi Amiternensis (saltem juxta Baronii sententiam) et Sociorum Maronis et Entichetis Translatione Metas, anno DCCCLXIX facta, constet ex Sigeberto. Secundo quod eumdem sibi vendicent Magdeburgenses. Nam in MS. ejus Ecclesiæ Reliquiarum Catalogo, anno MII a Doctore Sebastiano Weyman conscripto, et a Pomario Paralipomenis Chronici Saxonici ad annum MCCXX inserto, in prima classe sexto loco ponitur *tumba, in qua corpus Victorini, qui fuit Frater Severini Episcopi Neapolitani.* Tertio contra S. Florianum facit testata ejus in Poloni translatio. Quarto quod hodieum Aesini et Vicentini de eodem sibi asserendo certent, ut testatur Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ad iv Maji. E diverso pro his sanctis a Monasteriis possessis facit, primo quod de nullis aliis Reliquiis apud Monasterienses constet, quibus locus præscriptus ex Catalogo convenire possit. Secundo, quod probabile sit, S. Victorinum Episcopum, non tantum olim perperam fuisse confusum cum S. Victorino Confessore, sed etiam bodiedum a Baronio et aliis male confundi cum Victorino M. de quo Martyrologium ad xx Aprilis, ut insinuat Ferrarius in Catalogo ibidem, et ad v Sept. Tertio quod Raderus in ad-*

*D
putat Reliquias esse S.
Victorini Ep.
Amitern. et
Floriani
Laureac.*

*5 Septemb.
et 4 Maji*

*Translatio
2 Novemb.*

E

*F
Ex adverso
Crombachius
opponit
Magdeburgen-
ses et
Vicentinas
Reliquias.*

*potius ad
Eleutheropo-
politanum
Martyrem
pertinent:*

*ubi etiam is
qui Venetiis
cultur.*

*Bernardus a
Malinkrodt,*

*respondens
Hermannus
Crombach,*

*ad varia de
illis quæsita*

A dendis ad Tom. i Bavariae sanctæ dicat, Vicentium Florianum a Laureacensi esse diversum : proindeque videntur sui Monasteriensibus Victorinus et Florianus, a Polonico et Magdeburgensi diversi, posse constare, sive illi ab expeditione Mediolanensi, sive alias aliunde a Frederico Monasterium translati sint).

B 4 Ad secundum. Historia Translationis reliquiarum SS. Victorini et Floriani, satis obscura hoc tempore, quod doleo, apud nos est. Nam licet de re ipsa nequaquam ambigi debeat, de circumstantiis tamen quas novimus, tenuia admodum vestigia sunt. Officium Ecclesiasticum sive Breviarium n Novembris non nisi anniversariae diei meminit, in Antiphona super Psalmos secundarum Vesperarum, Beata nobis gaudia, anni reduxit orbita : nam Victorini et Floriani corpora, ad nostra bodie venerunt limina. Ista Antiphona dubitare nos vetat de Translationis festo, licet in Kalendario non nisi in genere mentio fiat diei festi istorum Sanctorum, quo etiam modo in Martyrologio Canisii ad dictam diem eorum apud Monasterienses festivitas annotatur. Idem committitur similiter in festo Translationis trium sanctorum Regum, quod xxvi Julii apud nos celebratur, sub hoc in Kalendario titulo, Trium Magorum : correctum id tamen est in editione Missalis Antuerpiensis mcccxxxi, quæ Translationis expresso meminit, quod obiter indicatum esto. De anno hactenus nil potui eruere.

C 5 Nec constat etiam de Episcopo, auctore et promotore hujus Translationis, nisi quod suspicari possimus, Frederico secundo, quem nonnulli perpetram Henricum vocant, hoc pietatis opus adscribi oportere, ob locum e Catalogo Praesulum nostrorum, qui sic legitur : Hic multum laboravit pro nova ecclesia facienda : hic etiam dedit magnam Crucem argenteam supra chorūm, in quam corpus Dominicum recondidit, et quam plurimas alias Reliquias pretiosas, per quas Deus multas virtutes longo tempore fecit. [Cum autem certo constet, hunc Fredericum Episcopum obsidioni Mediolanensi cum aliis Episcopis et Principibus interfuisse; et præterea complures auctores testentur, captæ urbis sacras Reliquias ab Imperatore inter præsentes Episcopos esse distributas; non improbabiliter quis conjectabit, memoratas in præscripto Catalogi loco reliquias per Fredericum ex Italia, ex ipso forte Mediolano aliave tunc capta urbe, acceptas et asportatas esse. Porro Auctores, qui dictam Reliquiarum inter Episcopos distributionem memoriae posterorum transcripserunt, sunt, Otto a S. Blasio, Felix Faber lib. i Historiae Suevicae cap. 12, Nauclerus, Joannes Adolphus Medicinæ Doctor Argentinæ, cuius in Vita Barbarosse anno mcccxx Basileæ edita hæc sunt verba : Hæc cum fierent (capto Mediolano) Imperator Reliquias et templorum Cimelia divisa Episcopis et Principibus, ut satisfaceret eorum petitioni; ut manifestum hinc evadat, et sua Sanctorum pignora cessisse Frederico Episcopo Monasterensi, non uno nomine carissimo Imperatori; sed quænam illa fuerint, aut unde accepta, æque obscurum prope manet.] Si tamen constaret pretiosum istum Reliquiarum thesaurum ad nos pervenisse Mediolano; forte posset amplius inquirendum videli, an non sit credibilis, S. Floriani Reliquias, ad alterum ejus nominis Sanctum, itidem Militem et Martyrem, qui sub Heraclio Eleutheropoli in Palestina palmam martyrii adeptus est, pertinere. Annales nostri et Historici, sive impressi sive manuscripti, prorsus tacent de hac memorari sane dignissima Translatione : satis enim curiose plerosque, et præcipue quibus hactenus publicum aspicere negatum est, perlustravi; nec vel Wittius, vel

Kleinsorgius, vel Hovelius in Wesphalico speculo D suo, expectationi ac desiderio meo vel in minimu satisfacere reperti sunt. Unus Rolevinchius, in Westphalia sua lib. 3 cap. 8, quod est de Sanctis et illustribus personis ac Reliquiis Westphaliæ, satis jejunè de subjecto nostro hæc prodit : In monasterio, Sancti Martyres Victorianus et Florianus. Liber memoriarum majoris ædis sequentia de S. Floriano memorat, tacens de S. Victorino : S. Floriani, cujus venerabiles Reliquiae hic requiescent.

E 6 Ad tertium. Utriusque Sancti festas dies, uti olim, ita hodieque in Cathedrali Ecclesia, dupli Officio colitur (ita notatur in kalendario) quod idem de Translationis festo obtinet : aliae Ecclesiæ utriusque Sancti festum simplici ritu peragunt. Reliquias eorumdem antiquitus, ad Anabaptistica usqne tempora, in magna veneratione habitas fuisse, diversa adhuc supersunt documenta. In feriis Rogationum per Canonicos fuerunt in Litaniarum processionalibus prolatae, uti adnotat Ordinarins, ut vocatur, Cathedralis Ecclesiæ. Idem puto factum in Litaniis majoribus diei festi S. Marci, licet Ordinarius si leat. Habito enim et finito in Ecclesia S. Mariæ Virginis Transaquensi Sacro, et Litaniis Sanctorum inceptis, processio Cleri non prius se movet et prereditur, quam ad utrumque illum Sanctum per ventum sit, eorumque suffragia implorata fuerint. In festo Translationis ad primas Vesperas, utraque Reliquiarum capsæ (hinc appareat singulas separatim repositas et asservatas fuisse) habita anniversaria in navi templi statione, una per duos Canonicos, altera per totidem Sacerdotes e Vicariis, e Choro portate leguntur; eademque statione peracta, per illos referri consueverunt. De miraculis factis ad horum Sanctorum reliquias, locus prætaetus e Catalogo Episcoporum fidem facit : nec enim ad alias alias, quam has ipsas, aptius referri potest.

F 7 Quarta erat de loco asservationis questio, qui fuit in ipso Choro, haud procul a primaria ac summa ara. Illic etiam nunc, certis diebus festis, quatuor candelæ cereæ accenduntur, quarum duæ ante horologium, totidem e regione juxta venerabilis Sacramenti sive Dominicæ corporis repositorium, in Chori lateribns ponuntur. Has ministrant Priui, ut vocatur, altaris (id e tribus ante Chorum, medium est) Rectores : qui antiquitus ex oblationum, ad prædictorum Sanctorum reliquias factarum, emolumenit, istarum candelarum impensas fuisse desumptas asserunt. Cessantibus igitur dulium oblationibus, ante annos aliquot meo tempore, dicti Rectores: institerunt, ut ea de causa, ob mediorum defectum, onere isto levarentur. Sed non fuit visum de veteri more quidquam deinere. Hactenus tamen non capio, quid Rectoribus istis cum dictis sacris Reliquiis, non in ipsarum altari, sed alibi conservatis, commune fuerit. Suspici forte quis velit, statis anni diebus in memorato altari expositas, ac inibi factas fuisse, quas dixi, oblationes. Verum ejus rei, præter nudam conjecturam, hactenus vestigia alia et indica non comperi. Idem de peregrinationibus (nam et hoc inter quæsita fuerat) dicere habeo. Nec constat aliquid de Sodalitatibus : nec babuerunt hi Sancti nostri habentve altare aliquod, peculiariter honori suo dicatum.

G 8 Denique de profanatione et abolitione sacrarum reliquiarum SS. Victorini et Floriani hactenus nil aliud rescire potui, quam quæ ex Kersenbrochii Historia Anabaptistica inedita, et carminibus olim Coloniae excusis excerpta, quamvis non nisi in genere loquentia, haberri possent. Referri tamen audio a fide dignis, quondam R. Patrem Balthasarrem Hofflinger, Presbyterum Societatis Jesu, et ab anno xcii superioris seculi usque ad xxx currentis,

id

Idem profert antiqui cultus argumenta rarta,

*et qualiter in Litaniis gesta- ri consuere rint cap*x*,*

reliquo anno stare juxta aram majo- rem,

uisi forte ali- quando fue- rint ante cho- rum locate causa obla- tionum.

Reliquiar ab Anabaptistis dissipati.

Item Malin- krot ostendit festum Trans- lationis agi 2 Novemb.

camque suspi- catur referri posse ad tem- pus Frideri- ci II Episc. Monaster.

quo posito propendet in Florinam Eleutherop- olitanum.

A id est per xxxix annos Ecclesiastem Cathedralis templi, identidem pro concione repetuisse et inculcasse, SS. Victorini et Floriani ossa sacra ab Ana baptistis exusta, ac cineres in Alpham fluvium conjectos fuisse.

Putamus, quod earum cultus melius fuerit restituens ad diem Translationis.

9 *Hactenus Mulinkrotius atque Combrachius: quorum dictis hoc solum addiderim, iudicio meo longe consultius facturos Monasterieuses jam olim fuisse, si ouissa cura instituendi proprii cuique festi, contenti faissent communis illo die 11 Novembris, nullam confusione ipsi partituro. Poterant illi ad eum diem differri a nobis; nisi hic eos jungere aliis pluviisset, ut multiplicatis exemplis pateat evidentius incertitudo et incongruentia similium conjecturarum, quibus passim nuntitur plurium Synonymorum uno die cultus; dum singuli pro famosi certant, subnixi sola traditione majorum, quos credere possunus, ex plurium ignorantia in unum diem eos compregisse. Idem de eo dixerim quem Magdeburgenses olim habuerunt (nunc enim, obtinentibus omnia ibi Lutheranis, neglectas dissipatasque Reliquias credo) et cuius aliunde notitiam nullum habeo, nisi ex Crombachii Annotatione.*

B

DE S. JACOBO DIAC. M.

Pag. 477 num. 5 in margine 1219 — 1 — 1290 — Tum lin. 6 a fine post verba — quatuor corpora depositum — adde.

5 *Plenius ipsa Translationis Acta, et quidem, ut ex Benalio accepta, post Vitam S. Joannis Episcopi, sub die xi Julii commemorandi, refert Marius Mutius: quae a Guernerio prætermissa, dum originaria Latina non suppetunt, sic ex ipsis Italico reddimus. Horum quatuor. (videlicet, Hesterix, Projectiti, Jacobi, et Joannis) quemadmodum fuit miraculosa inventio, sic et miraculis glorificata translatio. Cum enim eorum corpora, in prædicta ecclesia diutius abscondita, caruissent debito sibi honore; placuit Deo eorum merita mortalibus in hunc modum revelare. Consueverant pii quidam cives ad Cathedralem S. Alexandri ecclesiam devote accedere, causa nocturnorum diurnorumque Officiorum. Cum ergo Matutinæ, ut vocant, psalmodie solito more intendunt; vident media in ecclesia splendorem clarissimum, velut accensarum facularum; et personas quatuor toto corpore radiantes, velut e pavimento emergere; quorum duæ Clericali in habitu, altera in Pontificali nitebat, una vero Matronali specie candidis induebatur vestimentis, palmam omnes præferentes manibus; quæ cum tribus quatuorve vicibus ecclesiam obambulassent, eo unde emerserant revertentes, apparere desinebant. Hac visione sæpius iterata commoti fideles illi, rem Præposito ecclesiae manifestandam censuerunt: qui, habita diligentia in eorum vitam ac mores quæstione, ad Robertum Bongum, tunc Bergomensem Episcopum, refert omnia. Is vero Clerum convocans, post Missam de sancto Spiritu celebratam, coram omni populo cavarí locum jussit; exhaustaque terra, quatuor corpora reperit integra, ordineque collocata, et suavissimum odorem spirantia. Tum eadem sublata in numeros, processionaliter deportata fuerunt, atque ad latum dextrum summi altaris locata, anno mccc die xxvi Aprilis; eodemque mox loco, in ipsorum honorem, fabricatum insigne sacellum est, ubi similis visio sæpius ostensa fuit bonæ cuidam matronæ, et ipsorum sanctitas crebris a Deo prodigiis manifestata.*

6 *Legitur siquidem quod devotus quidam, Bracæ coimmorans, post incurabilem lepram multis annis patienter toleratam, audita fama Translationis Bergomi facienda, illuc advenerit, Sanctorum opem fiducialiter imploratus; moxque eorum meritis*

fuerit sanatus, ab omni etiam minima labe. Insuper D matrona quedam nobilis, Clara nomine, liberata fuit a letali febre aliquisque gravibus infirmitatibus, et altera ex sterili redditâ fœcunda. Frater etiam Ambrosius, Ordinis Servorum, ob senium grande multis ab annis cæcus, eodem Translationis die eoruñdem invocavit auxilium: paucis autem post diebus in oppido Spino, ubi morabatur, oranti in ecclesia S. Georgii adstitit quidam, et ab oculis ejus quasdam veluti pelliculas abstulit disparuitque: et ipse visum mox recuperatum non dubitavit uni Sanctis prænominatis acceptum referre. Alia longe plura in bonum civitatis hujus sæpe operatus est Dominus, potissimum tempore nimiarum pluviarum, aut siccitatis, vel publicæ alterius necessitatis: quorum gratam memoriam posteris renovatam euipiens pia civitas, publico decreto sauxit, ut eorum festivitas annue observetur: et in capella, Sanctorum corporum dicta, non solum ipsa quatuor requiescent, sed etiam corpora SS. Alexandri, Narni, atque Viatoris, Patronorum nostrorum, intra septem nobilissimas arcas, ex ebeno argenteis bracteis ornato elaboratas anno MDCLXVII, de mandato admidum Reverendi Capituli S. Alexandri, atque intra vetustiora eorumdem conditoria reclusas. Hæc Marius: ad priorem Translationem videtur respexisse Galesinius..... colitur xvii Augusti, Hesteria vero die x ejusdem mensis.

7 *Ea S. Alerandi Ecclesia destructa fuerat anno MDLXI; et tuic Clerus....*

DE S. MONICA VIDUA.

Pag. 478 post num. 4 adde — 3 Exciderat mihi Franciscus de Ribera Augustinianus. Justum hic de Vita S. Monice librum Castellano sermone conscripsit, et edidit Hispani anno MDXXI, dedicatum Excellentissimæ D. Joannæ Enriquez de Ribera, Marchionissæ de Priego. Auctor hic argumentum assumptum eloquenter sane, et ad virtutum exempla sumenda utiliter, deducit. Insuper non contentus collegisse, quæ hubet Sanctus de Matre sua in libro Confessionum, cetera etiam ejus opera scrutatus; quidquid potest eodem adducit, etiam ubi nulla Matris fit mentio. Sed imprimis notavit sæpe insignes illas duas disputationes de Ordine, deque Beata Vita, quibus de industria Matrem Augustinus facit intervenire. Hinc ergo sumpta occasione, placuit inter secundum ac tertium Caput Vitæ, acceptum ex dictis Disputationibus Parergon ponere. Altud quod ex Ribera discam, ad Historiam pertinens, nihil est; nam quod Cap. 33 asserit, Africanum illarum Augustini anicam, ex qua is Adeodatum filium suscepit, secutam usque Mediolanum fuisse: Monicæ autem industria zeloque conversum ad penitentiam, dimisisse contuberium duplice titulo carissimum, revertisseque in patriam, amantis amplexus et filii dilectionem postponendo æternæ quam illa promitterebat felicitati: hæc ut pie cogitata futeor, ita puto nusquam in Augustino legi; ut nec quod Romæ oblata a Potitano filiæ nuptias exhorrescens Augustinus, eo insulato Mediolanum se proripuerit, quod idem Ribera ait Cap. 36. Non etiam placet, quod idem asserit, sollicitati de spousa filio querenda Monicam, elegisse puerum, cui ad axitem nubilem adhuc biennium deerat; quum scilicet interim posset formare ad ingenium suum. Si enim ad hoc festinabat mater filio invenire uxorem, ut ejus consulteret infirmitati, antea nimis quam propensi in amorem mulierum; profecto credibile non est cogitavisse de aliqua, cuius muturitas tamdiu expectanda foret.

Pag. 483 inter Caput 2 et 3, ponatur.

*et excus cura-
ti sunt:*

*anno autem
1617 proprie
singulis arcæ
fabricatae:*

*fuerant ea
alias transla-
ta an. 1561,
E*

not. 60

not. 50

*Cum atius tri-
bus,*

*quæ simul
precedenti vi-
sione inventa,*

*et in pro-
prium sacel-
tum condita
sunt,*

C *obambulassent, eo unde emerserant revertentes, apparere desinebant. Hac visione sæpius iterata commoti fideles illi, rem Præposito ecclesiae mani-
festandam censuerunt: qui, habita diligentia in eorum vitam ac mores quæstione, ad Robertum Bongum, tunc Bergomensem Episcopum, refert omnia. Is vero Clerum convocans, post Missam de sancto Spiritu celebratam, coram omni populo cavarí locum jussit; exhaustaque terra, quatuor corpora reperit integra, ordineque collocata, et suavissimum odorem spirantia. Tum eadem sublata in numeros, processionaliter deportata fuerunt, atque ad latum dextrum summi altaris locata, anno mccc die xxvi Aprilis; eodemque mox loco, in ipsorum honorem, fabricatum insigne sacellum est, ubi simili-
visio sæpius ostensa fuit bonæ cuidam matronæ, et ipsorum sanctitas crebris a Deo prodigiis manifestata.*

*quando etiam
leprosus,*

*Extra quos
quidquid
additur gra-
tis confitum
creditur.*

A

PARERGON D. P.

Monicæ sapientia, inter filii disputationes probata.

*Disputatus
rus de Or-
dine Augu-
stinus etiam
matrem ad-
habet,*

Disputatio S. Augustini de Ordine, duos libros complectitur: quorum primum *Sanctus Doctor cum fi-* nivisset, Matrem alloquens; secundum exorditur, rationem reddendo, cur ita ager instituisse, ut illa colloquio isti suo rursum interesset, ea scilicet, cuius ingenium atque in res divinas inflammatum animum eum antea convictu diurno et diligentie consideratio perspexerat, tum vero in quadam disputatione non parvae rei, quam die natali cum convivis habuit, tanta sibi mens ejus apparuerat, ut nihil aptius veræ Philosophiae videretur. *Est illa Disputatio, ut ipse ibidem nit, in eum collata libellum,* qui de Beata Vita, inscribitur, habita Idibus Novembris, qui dies Augustino natalis erat, quando post tam tenue prandium, ut ab eo nihil ingeniiorum impeditetur, omnes, inquit, qui simal non modo die illa, sed quotidie convivabantur, in balneas ad con-sedendum vocavi... Erant autem... imprimis Mater nostra, cuius meriti credo esse omne quod vivo; Navigius, frater meus; Trigetius et Licentius, cives et discipuli mei; nec Lastidianum et Rusticum, consobrinos meos, deesse volui... erat etiam nobiscum, aetate minimus omnium, sed cuius ingenium, si amore non fallor, magnum quiddam pollicetur, Adeodatus filius meus.

*die suo na-
tali cum
atris sex,*

*Censet illa
autem me-
ditatione
pasci,*

*nec beatum
esse nisi quod
bona et vult
et habet:*

Crurus, Quid? omnis, qui quod vult habet, beatus est? Tum Mater, Si bona, inquit, velit et habeat, beatus est: si autem mala velit, quamvis habeat, miser est. Cui ego, subiectus Augustinus, arridens atque gestiens; Ipsam, inquam prorsus, Mater, arcem Philosophiae tenuisti: nam tibi procul dubio verba defuerunt, ut non sicut Tullius te modo panderes, cuius de hac sententia verba sunt ista..... Omnes aiunt esse beatos, qui vivunt ut ipsi velint. Falsum id quidem: velle enim quod non deceat, idem ipsum miserrimum: nec tam miserum est, non adipisci quod velis, quam adipisci velle quod non oporteat: plus enim mali pravitas voluntatis astaret, quam fortuna unquam boni. In quibus verbis illa sic exclamabat, ut oblixi penitus sexus ejus, magnum aliquem virum considere nobiscum crederemus; me interim quantum poteram intelligente, ex quo illa et quam divino fonte manarent.

*bona autem
fortunæ beatum non fa-
cere:*

*P*orro cum Trigetio demonstrasset Augustinus, Bonis fortunæ fieri neminem beatum posse, quia amitti possunt; quisque autem quod amitti potest, si amat, non potest non timere ne amittat; Etiamsi securus sit, inquit Mater, ea se omnia non amissurum, tamen talibus satiari non potest: ergo et eo miser, quo semper est indigus. Cui Augustinus, Quid? his om-

nibus abundans atque circumfluens, si cupiendi modum statuat, eisque contentus decenter jucundus perfruatur, nonne tibi videtur esse beatus? Non ergo, inquit illa, istis rebus, sed animi sui moderatione beatus est. *Ventam tandem ea est ut statueretur, beatum esse qui Deum habet; querereturque, quis Deum habeat: ad quod Licentius, Deum habet, qui bene vivit: Trigetius; Denm habet, qui facit quae Deus vult fieri. Puer autem ille omnium minimus, Is habet Deum, ait, qui spiritum immundum non habet: Mater vero omnia, sed hoc maxime approbavit. Postridie resumpta disputatio est, in qua prioris die dicta colligens Augustinus, rursum inquit, Si qui Deum querit, id facit quod Deus vult, et bene vivit, et spiritum immundum non habet; qui autem Deum querit, nondum habet Denm; non quisquis aut bene vivit, aut quod vult Deus facit, aut spiritum immundum non habet, continuo Deum habere dicendus est.*

*Deumque ab
eo haberi
qui spiritum
mundum
habet,*

*H*ic cum se ceteri concessionibus suis deceptos rideant; postularunt Mater, cum diu stupidam fuisse, ut ei hoc ipsum, quod conclusionis necessitate intorte dixeram (inquit filius) explicando relaxarem atque solverem. Quod cum factum esset: Sed nemo, inquit, potest pervenire ad Deum, nisi Deum quæsierit. Optime, inquit Augustinus: tamen qui adhuc querit, nondum ad Deum pervenit, etiamsi bene vivit: non igitur quisquis bene vivit Deum habet. Mihi, inquit Mater, videtur Deum nemo non habere; sed eum, qui bene vivit, habet propitium; qui male, infestum. Male igitur, inquit Augustinus, hesterno die concessimus, eum beatum esse qui Deum habet. Addes ergo, inquit Mater, Propitium. Subinde cum dixisset Trigetius, non continuo Deum adversari, cui non sit propitius; atque de tali medio homine quæsivisset Augustinus, an Deum quoquo modo habere concederet, atque ille cunctaretur; Aliud est, inquit Mater Deum habere, aliud non esse sine Deo. Quid ergo, inquit Augustinus, melius est? utrum habere Deum, an non esse sine Deo? Quantum, inquit Mater, possum intelligere, ista est sententia mea: qui bene vivit, habet Deum, sed propitium; qui male, habet Deum, sed adversum; qui autem adhuc querit, nondumque invenit, neque propitium, neque adversum; sed non est sine Deo.

*et haberi
ab eo pro-
pitium;*

*A*lteri de Ordine disputationi cum inchoaretur (fuerant autem cum Augustino Alypius, Navigius, Licentius atque Trigetius) non intervenierat Monica; sed filius soluto votu illacrymatum se ait, utique pax dulcedine rerum de Deo antea tractatarum: multaque orans, inquit, audio Licentium, succinentem illud Prophetum cum læte atque garrule, Deus virtutum converte nos, et ostende faciem tuam et salvi erimus. Quod pridie post cœnam, cum ad requisita naturæ foras exisset, paulo altius cecinerat, quam ut Mater nostra ferre posset, quod illo loco talia continuo repetita canerentur; adeo scilicet modestiæ amans et verborum sacrorum reverens erat. Objurgabat ergo eum religiosissima femina, ob hoc ipsum quod inconveniens loco canticum esset. Tum ille dixerat, jocans, Quasi vero, si quis me inimicus includeret, non erat Deus auditurus vocem meam. *Istud autem ideo hic memoro, quia hinc sumpta postridie occasio est querendi, quid vere sit converti in Deum. Disputatione autem ista ad finem decurrente, Mater ingressa est, quæsivitque quid promovissent: nam et ei nota questio erat. Cujus et ingressum et rogationem cum scribi nostro more jussisse, inquit Augustinus; Quid agitis? inquit Mater, Nunquidnam in illis quos legitimis libris etiam feminas unquam audivi in hoc genus disputationis inductas? Cui filius, post alia, etiam hoc respondit: Doctissimorum hominum litteræ etiam sutorum philosophicos, et multo viliora fortunarum genera*

*qualem qua-
nondum ha-
bet sed adhuc
querit, etsi
non sine Deo,
non tamen
cum eo est.*

*pax magna
erga sacra
verba rece-
rentia,*

F

*non probat
ca in seces-
su can.*

*aut suum no-
men filii di-
sputationi-
bus inseri,*

*ideoque de-
sinit interfari,*

*ipsam tamen
filius laudat,*

*ut sexui suo
congrue phi-
losophantem.*

A genera continent... Nec deerit, mihi crede tale hominum genus, cui plus placeat hoc ipsum, quia mecum philosopharis, quam si quid hic aliud aut jucunditatis aut gravitatis invenerit: nam et feminæ sunt apud veteres philosophatæ, et philosophia tua mihi plurimum placet. Nam, nequid, Mater, ignores, hoc verbum Græcum, quod Philosophia nominatur, Latine, Amor sapientiæ dicitur..... Contemnerem te, si sapientiam non amares; non autem contemnerem, si mediocriter amares; multum minus, si tantum quantum ego amares sapientiam: nunc autem cum eam multo plus quam me ipsum diligas, et noviter quantum me diligas; cumque in ea tantum profeceris, ut jam nec cujusvis incommodi fortuiti, nec ipsius mortis (quod viris doctissimis difficillimum est) horrore deterrearis, quam summam philosophiæ ærcem omnes esse confitentur, egone me non libenter tibi etiam discipulum darem?

Hic illa cum blande ac religiose, numquam tantum mentitum esse filium, dixisset... placuit quæstionem reliquam de Ordine in aliud tempus differri; quando scilicet (ut supra dixi) rem ita instituit filius, ut et Mater uides. Verum illa nihil interfata legitur, B cavens scilicet, ne, quod antea factum viderat minusque probabat, sua quoque dicta scripto committerentur. Non tamen vel sic neglexit, hoc quaque in libro, Matrem laudare sapientissimus filius. Cum enim agere incepisset de disciplinis et artibus liberalibus, et quæ intellectum ad divina etiam ipsæ cfferunt, conuersus ad Matrem, Quod, inquit, et illis ad id quod quæriuimus opus est, ne te quæso, Mater, hæc velut rerum immensa quædam silva deterreat: etenim quædam de omnibus eligentur, numero paucissima, id est potissima; cognitione autem multis quidem ardua, tibi tamen (cujus ingenium quotidie mihi novum est, et cuius animum vel ætate vel admirabili temperantia remotissimum ab omnibus nugis, et a magna labe corporis emergentem, in se multum exurrexisse cognosco) tam erunt facilia, quam difficia tardissimis miserrimeque viventibus. Si tamen dicam te facile ad eum sermonem peruenturam, qui locutionis et linguae vitio careat, profecto mentiar: me enim ipsum, cui magna necessitas fuit ista perdiscere, adhuc in multis verborum sonis Itali exagitant; et a me vicissim, quod ad ipsum attinet, reprehenduntur..... Sed tu contemptis istis, vel puerilibus rebus, vel ad te non pertinentibus, ita Grammaticæ pene divinam vim naturamque cognoscis, ut ejus animam tenuisse, corpus reliquise disertis, videaris. Hoc etiam de ceteris hujusmodi artibus dixerim: quas si penitus fortasse contemnis, admoneo te, quantum filius audeo quautunque permittis, ut fidem istam tuam, quam venerandis mysteriis percipi, firme cauteque custodias; deinde ut in hac vita atque moribus constanter vigilanterque permaneas.

Pug. 486 Ann. a, adde — Ribera etiam alteram sororem nominat Felicitatem. Fuerunt sane in Africa celeberrimæ SS. Perpetua et Felicitas, in earumque festo sermonem habuit Augustinus, ad 7 Martii ab Henschenio editum; sed recte ne vel hinc sumpta occasio sit, ea nomina adscribendi ipsius Sancti Sororibus, alias apud ipsum non inveniendis.

Annotation. c adde — Ribera Facundam scribit, quin et patri Monicæ nomen facit Aurelii, huc fortassis conjectura, quod hoc prænominis Augustino fuerit. Sed ut hæc conjectura aliquo. l. probabilitatis habeat, oportet Navigium, alterum Monicæ filium, magorem natu concipere, et ab avo paterno nominatum: sic enim congrue dicetur junior Augustinus sortitus nomen avi materni: antiquis enim perquam familiare fuit liberis prima nascentibus dare nomina avorum, ac deinde paterna in post-genitilis continuare; quasi boni filii officium sit,

prius de parentum memoria quam propria propaganda, D in nuncupatione liberorum, cogitare.

Pag. 483 Annot. h — prope Sinum Suessanum — l. — Spetianum.

Pag. 491 Annot. d adde — Habent etiam Patres nostræ Societatis Monasterii Westphaliz particulam aliquam, in Reliquiario altaris sanctæ Crucis servatam, sed unde eam acceperint ignorare ipsosmet puto.

Pag. 496 ad num. 14 hæc subjunge. —

Ughellus Tom. I Italæ sacræ col. 231*, anaum prænotatæ translationis insigni confirmat documento, Epitaphio scilicet unius ex Episcopis, qui sacro corpore ferendo humeros commodavit; quique ante ipsam voluit sepeliri, sicuti testatur effigies leviter pavimento insculpta, cum hisce verbis propemodum vetustate abditis, Hic jacet corpus R. D. Rodulfi, Episcopi civitatis Castelli, et quatuor summorum Pontificum, scilicet Eugenii IV, Nicolai V, Calixti III, et Pii II Confessoris et Sacrister et Bibliothecarii, qui (ante istorum electionem et suam promotionem ab Eugenio factam) suis humeris portavit sacrum corpus S. Monicæ, ab Hostia Tiberina translatum, anno Domini E MCCCCXXX. Aliam ejusdem rei memoriam vide mox infra post addenda de Godehardo pag. 580 hic.

Ibid. num. 15 lin. 4 a fine, — Estrato-villeus — l. Estouteville.

Pag. 496 col. 2 ad finem appone — Ab iis parro, quæ Romæ servantur, costam unam haberi præcipua in veneratione Papiæ ad Cœlum-aureum, ubi ipsum sanctissimi Doctoris corpus requiescit, testatur Jacobus Gualla, Sanctuarium Papiensis lib. 4 cap. 15: ubi etiam inveniet lector sanctæ Matris invocationem devotam, a prælaudato Mapheo Vegio elegiace compositam.

18 Hactenus scripseram quando etc. in App. pag. 39^r.

DE S. GODEHARDO EP.

Pag. 506 post Commentariolum de S. Nicephoro NOT. 61 Mediciensi, ponatur is qui pag. 537 habetur de S. Lupino Carcassonensi, utpote qui, sicut infra dicetur, notandus in margine est floruisse SEC. V.

Pag. 507 num. 2 lin. 6 post — diligenter contulit. — adde — Simili diligentia jam olim usus Joannes Gamansius, eamdem editionem contulerat cum insigni et perantiquo pergamente Montis S. Michaelis Bambergæ Ordinis S. Benedicti, et Passionali Bodecensi saxe nobis allegato. Priori præponebatnr pulchre picta effigies santi, in habitu Episcopali cum pedo et mitra; eratque circen caput scriptum SCS GOTE HAR DVS EPS. Hinc intelligatur non nisi post Coronationem descriptus Codex: in quo tamen ipse Sanctus perpetuo vocatur Godehardus, ast in Bodecensi Godehardus. Necum ut pridem ea diligentia usus Gamansius sit, annotatam tamen ab eo lectionum veritatem non nisi post editos primos tomos accepimus, paulo ante ejus mortem: proinde necessarium duxi, rursum editionem nostram ad istas notas conferre, ne frustra ista tantum labore sumpserit. Interim hic observe quo. l. in Bambergensi M8. Wolferius dicitur Auctor, in Græciensi appellatus Wolfherus, quem cum Browero etc.

Pag. 507 num. 3 adde — Kalendarium etiam fe storum sanctæ Genensis ecclesie, jussu Stephani Cardinalis Duratii an. 1640 editum ante Officia propria, eodem iv Maii, festum tali nomine Duplex agendum præcipit, et in Martyrologio adhuc jubetur: Natalis S. Gothardi, Episcopi et Confessoris, qui tempore S. Henrici Imperatoris, ex Monachorum regimine ad gubernandam Ecclesiam Hildesmeensem vocatus, multis virtutibus exiuit, et beato sine quievit. Cau sam

A sam tam specialis Genuæ cultus quarenti, responsum est, fieri id ex antiqua consuetudine, cujus nunc origo ignoretur: habere Sanctum in ecclesia Cathedrali capellam, cum utriusque sexus fidelium Confraternitote, quam omnium istius urbis antiquissimam censem Dominu Canonici. Pro die autem v. Maji reperit Gamansius noster, in Missali Cracovieus antiquitus impresso, propriam de S. Gothardo Prosam, ut vocant, sive Sequentiam; eamque descriptam nobis misit, hoc principio,

Hæc est sancta Solennitas,
Laudetur summa Trinitas,
Pro Gotelardo Praesule.

h Anno proximo post Translationem etc.

In Archidiœsi Mediolonensi, cui Genua aliquando subfuit, nunc quidem de S. Godehardo solum fit Commemoratio, sub officio solenni de S. Venerio Mediolanensi Episcopo; olim vero, cum de S. Venerio fieret vi Maji; uti habent vetera Kalendaria, siebat hoc die de solo S. Godehardo; et quidem ita, ut in Missali anni MDXXII inveniatur Missa tota propria antiquo ritu, id est cum propria Præfatione, qualis non additur Sanctis recentius ab Ecclesia Mediolanensi assump-
tis, ut est S. Petrus Cælestinus, et alii similes. Præ-
B satio autem de S. Godehardo, post, + Aeterne Deus, sic procedit Qui dñm mirabiliter cuncta disponis, quo-
seunque fideliter in modicis exercitari prænoscis, gradu festinato provelis ad majora. Inter quos beatus Confessor tuus ac Pontifex Godehardus, ecclæ-
siasticis deditus disciplinis, de virtute profecit in
virtutem. Nam quia, variis coruscans miraculis et
doctrinis, seipsum tibi præbuit acceptum et homini-
nibus gratiosum, Pontificalem meruit assequi digni-
tatem. Hic enim diversis religionum studiis ecclæ-
sias condidit, et conditas reparavit; dæmonum phantasticas illusiones expulit; loca, a dæmonibus occupata, divinæ religioni et cultui ecclesiastico dedicavit; Majoribus formidini et honori, minori-
bus annabilis, cunctis affabilis extitit et benignus.
Pauperibus subsidia non negavit; occupatam a dæ-
monio mulierem, infantulum quoque, miserrimo infirmitatis genere laborantem, suis benignis preci-
bus liberavit: tandem, post tanta pietatis exempla,
cælestè meruit concendere regnum, per Christum
Dominum nostrum; per quæna etc. Quæ sane nec
parvam solennitatem indicant, enjus tamen originem
haetenus nec divinando confido assequi me posse. Pro
die autem v. Maji etc.

Hildeshemii
monasterium
etc.

C Pag. 508 Annos. g Graciens. et Bamb. Rumoldi.
Annos. h adde — Totus vero aberat a MS. Bode-
censi.

Ibid n. 4 lin. 8 ex Bodec. et Bamberg. sic corri-
ge: — et in religione monastice institutionis feliciter
est perfectum, ante distributionem Episcoporum,
quæ decimo postea anno in Bajoaria a S. Bonifacio
facta est. —

Ibid lin. 16, sic legitur, Willibaldo Eihstat, Joanni
Salzburg, Emberto Frisinghe, Godebaldo Ratispona
committitur: sed Bodecen. Gaibaldo.

Pag. 509 n. 6 lin. 10 — notitiae Pontificis —
MS. Bamb. Pataviensi Episcopo, qui tunc idem mo-
nasterium beneficii causa gubernavit, eum com-
mendando notificaverunt.

Ibid. col. 2 lin. 19 lege ex Bodec. ejusdem coeno-
bii Fratrum.

Pag. 510 n. 9 lin. 6 a fine ad usum utilitatis —
adde ex Bamb. — imbi Deo servientium.

N. 10 lin. 4 — in pace MS. Bamberg. Salva pace.

Pag. 511 n. 13 lin. 10 a fine — ingemnit, adde
ex Bodec. Sed et hanc causam pio Imperatori Hen-
rico per ordinem Abbas totam secretius intimavit,
ipsumque adjutorem ad corrigendum tales hominem
corrogavit. Quem confessum Princeps ad suæ col-

loquium clementiæ evocans. per semetipsum con- D
venit: et ex Evangelicis, Apostolicis ac Regulari-
bus præceptis instruere cœpit, nullum posse duo-
bus dominis servire, nec Monachum ad seculum, ut
canem ad vomitum, reverti debere. His et aliis,
hujusmodi præcantationibus, tandem in Christo
vere compunctus vir memoratus, omni prædicta pa-
ctione etc.

N. 11 lin. 4 Bod. et Bamberg. — ferme triginta,
sex annis.

Ibid. lin. 6 erat varia — Bodec. et Bamb. — erat
simplex et modica, agili studio a Rege Ungarico,
et de Bohemia et Polonia, nec non et de ceteris.

Lin. 12 MS. Bamberg. — Nam litteras omnino
Frater ille, nisi Psalmos.

Pag. 512 Idem MS. ut nonnumquam obscuriora
quaerere.

N. 15 lin. penult. Bamb. — propter quod se de
hoc mundo transiturum certissima visione putavit.

Num. 16 lin. 7 a fine Bamb. — quia secundum
illud somnium, se inde discessurum citius existi-
mavit.

Annot. g adde — Bodec. Berinherius.

1 Adde — Cremiphianense vocant alii, et sub hoc
titulo Annales habemus an. 1677 editos, multa rerum
Noricarum notitia refertos, ubi lib. 2 cap. 8 agitur
de restauratione hujus monasterii per S. Henricum
curata, et administratione S. Gothardo commissa, sed
ex hac solum Vita.

o Adde — nam etiam sic habet MS. Bamberg.

p Adde — Bodecense Burchardo.

r Adde — MSS. Bamb. et Bodec. hinc auspicantur
librum 2.

Pag. 513 n. 20 lin. 6 MS. Bamb. Gandershei-
mensi, et sic consequenter

Lin. 12 a fine MS. Bodec: Luitolfus, Bamberg.
Lutolfus.

Lin. 8 a fine ex Bamb. — impetratas domum de-
portavit.

Lin. 2 a fine Bamb. et Bodec. — Hademutam.

Pag. 514 col. I Bod. Gerbure, Bamb. Gerbirga.

N. 22 lin. 4 MS. Bodec. Padelbrunnæ.

Lin. 11 idem MS. Phalidi.

Lin. 14 post Gandersheimensis ex MS. Bamb. adde
— collectis nonnullis Episcopis. — et lin. 19 ubi,
adde ex eodem, — Cum Moguntinus Metropolitanus
una cum aliis Episcopis advenisset, et Dedicationis
Officium statuto die consummasset, Dominus Archie-
piscopus Willigis etc.

F

Lin. 21 ejusdem loci, adde ex Bamb. — præsente
Rege et multis Primatibus suis.

Lin. 26 ultra. Bamb. quoad vixit. — lin. 31 Bodec.
Erchinboldus.

Lin. antepen. ex Bamberg. compendiose adno-
tatur.

Ann. b Bamb. MS. Grunaha, et infra n. 24.
Gruna.

Ann. m adde — MS. Bamb. Brumestehusen
scribit.

o Adde — in MS. tamen Bamberg. legitur, ab
Adalgero tantum Episcopo.

Pag. 515 n. 23 lin. antepenult. ex Bamb. — quam
abundanti sufficientia, imposterum conquisis præ-
diorum copiis, pavit.

N. 24 lin. 2 primo anno — adde ex Bamb. — Or-
dinationis sue.

Lin. 12 Bodec. Irmigardam, Bamb. Irmengar-
dam.

Lin. 4 a fine: quibus tamen. Bamb. Et tam pa-
rentibus puellæ, quam et his qui secum erant.

Pag. 516 obtestans, etc. Bamb. ut ita diligenter
in pauperum cura desudaret, sicut pro hac ipsa di-
spensatione Deo rationem reddere deberet; in quo
loco

A loco cunctis quærentibus prodesse voluit, maxime tamen his quos non discursores et illusores esse cognovit.

N. 26 lin. 21 Hos nimivum etc. *Bamb.* Hos omni affectu sovens, publice ac privatim secum habuit.

Lin. 11 a fine, incidenter, *adde ex Bamb.* — prudenti concilio correxerit, etc.

N. 27 lin. 15 Bod. Frankoniamque — *et lin. 25 — Bamb.* regni sui anno.

N. 28 lin. 1 Aribō, hic et olibi s̄apē in *MS. Bamb.* Erbo.

Lin. 4 a fine Bodec. Eberhardus Babenbergensis, M. Padilbrunensis.

N. 3 lin. 7 Bodec. Brantho... Wicker... Hazichone — *et lin. 10 Pilgrinus.* *Lin. 15 Dietberico Misenense.* *Lin. 17 Hildofus.* *Lin. 18 Reinoldus.*

Pag. 517 n. 31 lin. 14 reconciliati sunt *adde ex Bamb.* Cujus dilationis termino tandem adveniente, Erbo Archiepiscopus Dei (ut vere credimus) præmonitus nutu, Seniorem nostrum Beatum Gotehardum secreto convenit, seque supra prædicta errasse contendo nuntiavit, et ita coram Episcopis omnem fraternalm etc.

B *Annot. o adde — et Wernerius.*

Num. 33 lin. 4 adiit, adde ex Bamb. ut ibi per noctaret. — *lin. 15.* quem ille — *Bamb.* Hunc, inquam, puerū, Wernerum nuncupatum, sanctus Episcopus et vultu etc.

Pag. 518 n. 35 lin. 14 — de Arbore quæ fusarins, lingua Belg. etc. *Bodec.*

Num. 37 lin. 1 de talibus. *Bamb.* de dolis atque fallaciis præfati Presbyteri aliquantulum certificatus.

Num. 38 lin. 6 — Hildewin, inquit, Hildewin, etc.

Pag. 519 num. 40 lin. 10 — Erat enim etc. *Bamb.* Et quia idem venerabilis Clericus grandævus erat et emeritus, omnis Ecclesia nostra eum, pro virtutis probitate, et morum honestate, quasi Patrem venerabatur et amabat. Huic beatus Pontifex; sicut ex Spiritu sancto cognoverat, diem exitus sui saepè prædicterat; scilicet, quod ipse, ante annum et sex menses, transitum beati Patris nostri Godebardi esset præcessurus.

Lin. 13, a fine, ex Bodec. post biduum vere felix. — *lin. 13 a fine* — Congregationem nostram — *adde ex Bamberg.* — imo totam nostram Ecclesiam. —

C *lin. penult.* — qui eum ante se, anno et sex mensibus.

Num. 41 lin. 12 a fine — pervenerat — *Bamb.* præcipue tamen supremo præsentis vitæ anno, per totam Quadragesimam se castigans, vix collecto robore, peregit debito Episcopali officio Dominicam Palmarum etc.

Lin. 5 a fine. *Bamb.* joenndari, quoniam oportet eum ad alium locum in Ascensione Domini proficiisci.

Pag. 520 num. 42 lin. 2 Adenstat. *Bamb.* Eystat — *lin. 6 Bodec.* prædictus Adelbertus Abbas.

Num. 43 lin. 6 Bamberg. saepè prædicterat. — *lin. penult.* proficiisci. Ex ea die Præsul noster, de crescentibus diætim viribus, ad extrema præparatur; et a præfata villa ad Holthusen etc.

Num. 44 lin. 9 convenit, *Bamb.* addit, pro quibusdam cansis Ecclesiæ suæ eum interpellavit, omnemque de reliquo subjectionem, et de præterito errore satisfactionem promittere cœpit. Ad cuius verba partim morbo etc.

Num. 45 lin. 6 ad eum fratres, *adde ex Bamb.* cum innumerabili alia multitudine fidelium.

Pag. 521 col. 1 lin. 7 pernoctabat, *Bamb.* animam suam attentius Deo commendavit.

Pag. 577 in Annot. post d adde — Concilium Basileense etc. ut pag. 40 in App.*

Ibidem post e odde — In MS. Bamberg. sequebatur hic titulus: De miraculis quæ post mortem ejus contigerunt.

Ibid. num. 52 Bodec. Ludegerus.

Pag. 523 n. 55 lin. 1 Bodec. Mireswint. — *lin. 7 Holthaon.*

Num. 56 lin. 2 Bodec. Siwe, *Bamb.* Swine. — *lin. 5 a fine,* quam amita — *adde ex Bamb.* ipsius.

Num. 57 lin. 2 Bamb. Folchardus, *Bodec.* Volewardus. — *lin. 8 Bodec.* Askerhusen.

Num. 58 lin. 8 Bamb. Reverendi Pontificis nostri Wecelini. — *lin. amepenul.* momento, *Bamberg.* die.

Num. 59 lin. ult. adde ex Bamb. per eum qui omnia operatur in omnibus, Dominum nostrum Jesum Christum, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in secula seculorum. Amen

Pag. 524 in Annot. post a adde — MS. Bamberg. sic ordinatur: Primo namque depositionis beati Gotehardi Pontificis anno, in speciali nostra festivitate.

b MS. Gracieuse — adde — et Bodecense.

g Adde — nec non in MSS. Bodec. ac Bambergensi. *E* *In Bodec. autem sic habetur. Explicit vita, incipit de Translatione ejusdem Patroni. Gloria summo, ut infra pag. 526.*

Pag. 526 num. 2 lin. 11 et de populi, *Bodec.* et de universalis utilitate, *lin. 15* iterumque atque item.

Pag. 527 n. 5 lin. penult. perfectæ sanitati redditus, *ita Bodec.*

Pag. 528 col. 1 Bodec. discretissime.

Num. 12 lin. 13 Bodec. et sic tumba, in qua..., aperiatur.

Annot. d adde — MS. Bodec. Maideburgensem nominat.

Annot. f adde — Notat Gamansius, quod a translatione S. Gothardi Hildesio redux Udo, Episcopus Naumburgensis, filius Ludovici Saltatoris, et in Walckenrodensi cœnubio benigne exceptus, ac loci religione delctatus; Coloniam Monachorum inde impetravit, et deduxit ad Smolnensem seu post Portensem ecclesiam; jubetque adire Portense Chronicum pag. 14 an. 1140, quod non habemus.

Pag. 529 n. 18 lin. 8 Hassia. *Bodec.* Hessa.

Num. 19 lin. 18 Bodec. alter illoco' expiravit.

Pag. 530 unm. 21 lin. 6 a fine Hezelinus. *Bodec.* Bezelinus.

Num. 22 lin. 7 Bodec. Disrumpitur, et ad terram dilabitur. — *lin. 10 Wunnerstorp.*

Num. 23 lin. 2 Bodec. Lannesperc. — *et lin. 10 Runnesperc.*

Pag. 534 in Annot. post a adde — Audio esse quoniam non solum dnas etc. ut pag. 40 in App.*

In App. de S. Monica supra pag. 40 supple, quod hactenus progressa impressione sugeritur, aliud ejusdem rei monumentum, ad prædictæ ecclesiæ subsellia litteris antiquis sic sculptum.*

Hæc quicumque vides; Lector, Subsellia, Fratris

Rodulphi impensis facta suis, tene:

Qui Præsul patriæ fuit, ac Sacrista beatum

Pontificum: major gloria quæ sequitur.

Hostia cum Monicam secreta in sede teneret,

Translata est Romam hoc duce Sancta parens.

DE S. HELENA VIRG.

P *Pag. 536 col. 1 n. 4 lin. 6 a fine sic lege — et not. 62.*

huic comprobando illamus ex Gallico Desquerrois miracula Latine redditæ, quando scriptis Trecas litteris originaria Latina verba impetrare nequivimus. Accepserunt quidem Trecenses Canonici litteras nostras, nisi ecclæsia, hilque

Collapsa anno 1237

A hilque fecissent libentius quam continuo submittere quæ postulabamus, negotium vero commiserunt Domino Macé Thesaurario suo : sed is ingenue fassus, chartarum veterum tantam in thesauro esse confusione, ut miraculo proprius sit aliquid ibi cum voles inveniendum, post multam ibi frustra positam operam despoadit animum, alterique se feliciori futuro eisdem scripturis inveniendis nobisqne transmittendis locum reliquit.

B Miraculis adnumerare Des Guerrois videtur etc. — et post 4 lineas adde — *Camuzatus in Promptuario pag. 27 v. ex veteri MS. notat quod Anno MCCXXVII flavit ventus vehemens; tuncque ecclesia B. Petri Trecensis corruit, ubi miraculum contigit: quia Icomium Salvatoris inter trabes longissimas integrum remansit. Quid autem factum sit capsæ B. Helenæ intelligitur ex Decreto quod M (Milo de S. Albino) Decanus Capitulumque signarunt an. MCCXXIX (omnino eum corrigendus typhotheticus error, quo 1209 obrepit pro 1229) die lunæ post Quasimodo, id est XXIII Aprilis, ita statuentes: Cum ad Corpora Sanctorum, in nostra ecclesia quiescentium, veneranda teneamur specialiter; attendentes, quod nuper, ex subita Trecensis ecclesiæ ruina, capsæ B. Virginis Helenæ, in qua ipsius corpus tunc temporis requiebat, penitus fuerat diruta et confracta; nec ipsius corpus passum est, sicut patet, in aliquo læsionem: nos ad ipsius capsam de novo inceptam, ex communi consensu ordinamus, ut ad reparationem dictæ capsæ, de qualibet Præbenda, unum sextarium frumenti, caritatis intuitu, conferatur. Consequenter autem ad reparationem prædictum, facta sueri corporis translatione, non sine festivo (ut verosimile est) apparatus et supplicationum pompa, accidisse putamus miracula complura; quorum tamen describendorum nemini cura fuit ante annum MCCLVII, quando patratum est illud, quod inter relata a Desguerrois primum locum tenet; nisi malimus opinari, huic datum esse locum istum, quia notam anni adscriptam habebat, cum potius ultimo referri debuisse.*

Hic subjiciantur Miracula posita in Append. pag. 41 * — et num. 7 lin. 3 pro Tonneretre, l. Tonnerre — et Aunot. c adde — *Latine Tornodorus, — et Aunot. c scribe — Saint-Desier.*

C Ead. pag. 536 col. 2 num. 3 lin. antep. post — Helyni Anachoretæ — adde — *Claudius Castellanus, ita omnino sibi videri rescriptsit, cum adeo facile vulgus soleat virilia nomina efferre terminatione feminina (sicut 1 Moji, ad S. Africau' nomen, vulgo Sainte-Frique, est observatum) præsertim cum illa inchoantur a vocali, et cum ejusdem nominis Sancta notior est quam Sanctus, ipso nomine nuncupatus.*

DE S. LUPINO CONFESS.

P ag. 537 de S. Lupino ad finem adde. — cui in-

separatur
capsa et fit
translatio.

NOT. 63.

terim magis credimus, Feriam II; quam Saussayo, D Feriam III, annuo S. Lupini cultu signanti, et in tabulis serpe fallere deprehenso. Nescio etiam cur idem Saussayus hunc diem elegerit, cum audiam Carcassones in suis Fastis præferre XXX diem Aprilis: quo etiam jubebo Sanctum posthac referri, si, Supplementum Aprilis facturus, plura quæ opto accepero. Interim ex Claudi Castellani suggestione noto, sanctum Corpus ideo gestari a Canoniceis, quia ipse Canonicus Carcassonensis fuerit: quod sane notatum velim a nonnullis, optantibus Sanctum aliquem Canonicum nosse, qui vel Regularis vel Martyr non fuerit, atque adeo sub simplici Canonici titulo honorari meruerit. Quod ad tempus quo vixit attinet, videtur ei seculum IX assignandum: nec enim multo citius floruisse potuit, neque etiam serius; quando supponere licet, haud multis post mortem annis factam esse corporis elevationem, cuius memoria servetur in Scheda prædicta.

Pag. 563 de B. Ladislao num. 4 lin. 12 — Majoris Poloniae — I — Minoris Poloniae — Toti autem huic Commentario præponatur novus de B. Crescentio, mox proferendus.

NOT. 64.

DE B. PIO PAPA V.

P ag. 620 *Comment. prævium sic ordieris —* E *Triplex extat vita hujus Pontificis; prima Italice edita ab Hieronymo Catena, Romæ anno MDLXXXI; altera Hispanice composita per D. Antonium de Fonte-majori, et Madriti excusa anno MDXCV; decimo denique anno post, edita item Romæ est tertia Latina auctore Joanne Antonio Gabutio. Quantu prima et ultima sit testimanda (secundam ipse Gabutius loco non uno commendat) colligimus ex Relatione etc.*

NOT. 65.

Pag. 621 col. 1 adde — 6 His ita digestis, omnino factum officio satis existimavit Henschenius; cum tumen Romæ comparuit liber noster, vir quidam auctoritatis inter eruditos primaria, significari nobis jussit operæ pretium haud exiguum facturum, qui Italicae Vitam annis XXVIII prius vulgatam quam Gabutius Latinam ederet, cum hac ipsa conferret. Dedi igitur operam, ut aliud Roma exemplar nancisceret (nam prius exemplum, commodato acceptum restitutumque suo domino, eo mortuo non invenitur amplius) volebam autem collationem instituere, non cum ipsa tantum, sed etiam cum altera Hispanica, quia ultraque usum Gabutium videbam. Sed frustra mihi fuit voluntas illa, nequid reperto, quod mihi mitti posset, exemplari; sicut etiam frustra fuit iterum sollicitasse Patres Dominicanos in Urbe, ut ea miracula, quæ nec in Relatione Auditorum habentur, neque narrantur a Gabutio, secundum ordinem quo referuntur in Synopsi vel aliter, curarent ex Processibus colligendo. Quapropter utrumque dimitto posteris, in totius operis Supplemento quandoque laboraturis.

F

DE B. CRESCENTIO PRESBYTERO

PATAVII IN ITALIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

c. s.

§. I. De venerazione publica, ei a tempore immemorabili impensa, Vitae compendio, et cultus die.

POST AN.
MLXXXV.
Exoleta fere
illis memoria

Anno Domini MCLXXXVI, Roma in Belyum rediens, veni Patavium xxviii Julii; consideransque sacrum istius urbis thesaurum, sane copiosum, ad illorum præsertim Lipsana Actaque examinanda me occinxi, quorum memoriam nunc quidem in benedictione ac veneratione istic est; si tamen illa paulo ultius repetatur, non æque constat, an titulus aut cultus aliquis Sanctorum illis ab immemorabili tempore ante Constitutiones Urbani VIII impensis fuerit; sine quo locis illis in hoc Opere nullus competet. Ex illorum numero mihi visus est esse B. Crescentius de Campo S. Petri, vulgo, Campo San-Piero dictus; de quo tacent Martyrologi, etiam recentiores impressi; cum interea Reliquæ ejus venerationi publicæ expositæ conspiciantur super altare, in templo religiosarum Virginum monasterii SS. Agathæ atque Ceciliae.

B 2 Quamobrem operæ pretium duxi coram inquirere, si qua vetustiora de Beato illo monumenta in archivo dicti monasterii laterent. Protulerunt animo lubenti Sanctimoniales omnia, quæ ad institutum meum facere putabant posse; sed illis non omnino expleverunt desiderium meum. Igitur inquirro in Missalia, Breviaria, Martyrologia vetusta, si qua forte penes ipsas forent. Tum una, nescio quid Martyrologii in angulo quopiam jacere, ait: sed supervacaneum fore illud apparet, cum nulli amplius esset usui. Ego vero, usui id mihi quam maxime futurum ratus, illico adserri jussi, et in eo quod præcipue quererem, inveni. Codex erat pervertitus, in membrana, eleganti satis charactere scriptus; in eoque subinde alia manu panca adjuncta sunt certis locis, puta de S. Francisco Assisinate, de S. Nicolao Tolentino, de S. Antonio Patavino, de Translatione S. Justinæ, de B. Crescentio nostro. Et de hoc quidem duobus in locis memoria rccolitur, videlicet xiii Kalendas Majas et iii Kalendas Decembres. Priori loco sic fauic legitur: Civitate Padua, B. Crescentii Presbyteri et Confessoris: posteriori vero pluribus sic: Civitate Padua B. Crescentii, Presbyteri et Confessoris: qui non solum ex oppido Campi S. Petri, agri Patavini, originem traxit; verum etiam nobilissimis parentibus ortus, ab ipsisque, quod divinum est, moribus, virtutibus, et divinis actionibus suffultus: tandem divina favente gratia, substantiam, quam sibi delegavit pater, [impedit] in duabus ecclesiis, quas ipse vivens, in honorem Dei et SS. Ceciliae et Agathæ, aedicari curiose fecit, et pro alimonio Monialium ibide residentium instituit. Aliam vero [fecit] in honorem S. Lucæ Evangelistæ: in qua ecclesia nunc sanctissima ejus ossa, corpus et Reliquæ sub altari, nomini suo erecto, honorifice requiescent.

C 3 Hactenus Martyrologium illud. Ubi noto, posterius hoc et prolixius elogium antiquioris aliquanto scripturæ vuleri quam primum: nec dubito affirmare, tempus immemorabile longe excedere. Id quod etiam iis quibus copia ridendi Martyrologium prædictum non est, redditur verisimile, si posterior citati elogii pars conseratur cum alio ejusdem B. Crescentii elogio, quod habet Bernardinus Scardeonius, de antiquitate urbis

Patavii, libro ii Classe vi; impressus anno MDLX Basileæ, et biennio ante Venetiis. Si enim Sanctissima ossa B. Crescentii honorifice quiescebant, atque aule in veneratione erant, cum elogium illud exaratum fuit; exaratum fuisse oportet non modico temporis spatio antequam sunm conscriberet Scardeonius, utpote qui dolet suo tempore rix utrum honorem beato Viro impendi, his verbis: Nunc vero (egerat antea de veneratione, et miraculis ejus prudem factis) vel præsidentium ibidem Sacerdotum negligentia, vel quod hominum refriguit caritas, paucis notus est, et a paucis E debito honore salutatur. Fæcigitur LX aut LXX annorum spatiū, ut debuit, effluisse, quo B. Crescentii cultus in desuetudinem, et nomen ipsum fere in oblivionem abiret; ad confinia seculi xv et xvi, ut minimum, referri debet scriptio elogii supra prodneti. Cultum vero publicum ejusdem longe antiquiorem etiam fuisse, apertissime probatur ex eo, quod altare nomini ejus erectum prudem extitisse debet; quandoquidem tunc, cum elogium scriptum est, sub illo honorifice requiesceret.

D 4 Hinc accedit, quod legi in charta aliqua ejusdem monasterii SS. Agathæ atque Ceciliae, scripta a Sanctimoniali quadam, ad Monachos S. Justine sub initium hujus seculi, B. Crescentii sacra Lipsana ad sunum monasteriorum translata fuerunt. Petet autem per dictam chartam novu quædam discere de B. Crescentio ex antiquis S. Justinæ tabulariis, non quidem quod dubitaret, an festum ejus agi quotannis licite possit; quandoquidem ibi expresse dicat, jam ab antiquo usum obtinere, anteqnam Corpus ad se translatum esset, ut a monasterio suo celebretur B. Crescentii festus dies, ac recitetur Officium xix Aprilis; sed ut celebrior memorie ac veneratio beati Viri redderetur in vulgus, ex publicatione gestorum ejus, quæ apud Monachos S. Justinæ invenienda putabat, hactenus mundo ignota.

E 5 Sed addamus his etiam contextum integrum, cuius partem adduximus paulo ante ex Scardeonio. Is ita loquitur loco citato, ritum Crescentianum compendio describens: Hic mihi deinceps juxta diversorum temporum ordinem de B. Crescentio, viro sanctissimo, dicendum videtur: qui cum ortis esset ex nobili familia Comitum Campi S. Petri, nihil de mundi honoribus, nihil de sauguinis nobilitate solicitus, ad veram Christianæ fidei religionem animum applicuit sumi; et in Dei honorem ad Sacerdotalem Ordinem promotus est; non, sicut nostræ tempestatis permulti solent, ob inanem quamdam ac brevi peritura gloriam, sed ut ad serviendum Domino gratior redderetur. Is siquidem ex propriis redditibus, partim Christo, partim sibi, pro tenui victu et vili amictu, reservatis; de reliquo extrui jussit in ædibus suis monasterium S. Ceciliae, vela-tis Virginibus deputatum: quod postmodum ob nimiam arcis vicinitatem dirutum fuit, et ad monasterium S. Agathæ a Principibus Carrariensibus subinde translatum, anno Domini MCCCLXXIX. Aedificavit etiam sacram ædem S. Lucæ, ubi nunc couditus jacet. Is sane fuit vir eximia vitæ sanctitate

ubi is adscriptus Sanctis
invenitur 19
April. et 29
Norembris:

elogio inde
eruto consonat
Scardeonius,

Maji T. VII

74 insignis,

neglectum
veteris cultus
dolens,

qui ante
translatiōnē
solemnē erat
19 Apr.

F
in æde S. Lucæ
ab ipso Beato
constructa,

uti et monas-
terium S. Aga-
thæ,

A insignis, qui tum in vita tum etiam post mortem
ALTORE C. J. aliquatenus miraculis claruit: nunc vero, vel prae-
sidentium ibidem Sacerdotum negligentia, vel quod
hominum refrigeruit caritas; paucis notis est, et a
paucis debito honore salutatur. Aedificavit autem
utrasque aedes sacras anno Domini MXC: nec multo
postea, pro recipienda sui laboris mercede, felix
migravit ad Superos.

obierat is
extra an. 1100, **6** *Hoc Scardeonis Quibus plura et certiora de vita
gestisque B. Crescentii, non reperio. Constat interim
ex dictis, mortem ejus incidisse in finem seculi XI; cum
obierit non multo post aedificatiorem ecclesiarum, quam
anno MXC signat Stardeouius; quanque confirmat alia
quardam charta, apud memoratas Moniales inventa, in
qua ex Ungarello Italico notantur, quo sic Latine so-
nant: Inter scripturas Antonii Ungarelli, civis Pat-
avini, qui res patriae sue antiquiores conscripsit
circiter annuni salutis MCCCCXXX, ita lego: Item,
vidi instrumentum scriptum anno MXC, quonodo
Dominus Crescentius, Nobilis de Campo S. Petri,
factus sit Sacerdos secularis; aedificataque sit Pata-
vii ecclesia S. Lucæ, in qua ipse sepultus est, et
ecclesia cum monasterio S. Cæcilie. Atque his instru-
cti subsidiis, certum mortis ejus annum, intra deceunii
terminos constitutimus accidisse; non tam prope certum
ejus diem determinantur, nisi dicere velimus, ejus obitum
in xiii Kalendas Majas, aut in Kalendas Decembres
incidisse, nisi Annotationibus Martyrologii antiqui
MS. de quo supra: quod, etsi de obitu ejus neutro
loco faciat mentionem, illum tamen alterutro tacite de-
signare, diei posset ex communis Martyrologiorum usu, ut
plurimum quemlibet Sanctum die suo obitus referentium,
nisi expresse alia addatur causa.*

B incertum quo
die:

nam dies
19 April. ob
S. Crescentium
Flor. videtur
electus fuisse

7 Sentiat quis illa super re quod lubet: ego inter-
rim affirmare non dubitaba, neutro illo loco obitum beati
vici fuisse notatum, die xiii Kalendas Majas. Illius
quippe electio arbitraria, aut potius erronea, vulgi fuit:
nam virtute miraculorum ejus excitati homines pro-
priumque ignorantes diem, quo coli deberet, predictum
xiii Kalendas Majas potissimum assumpserint, eam ob-
eansam, quoniam tunc istius nominis Sanctum aliquem
sciverint alicubi coli, cum eoque suum, saltē quo ad
diem anni cultus, confuderint. Observatus deinde error
fuit, quod nempe Crescentius ille, qui xiii Kalendas
Majas venerationem habet, atque in Martyrologio Ru-
mano referuntur, non Patavinus, sed Florentinus sit, S.
Zenobii olim discipulus; ideoque satis putarunt, relicto
die xiii Kalendas Maji, ad iv ejusdem Nonas, solitum
cultum transferre; Obitus diei, velat temere assumpto
substituentes certum diem Translationis, et hactenus
observantes. Ex quo consequi etiam videtur, dici vix
posse, B. Crescentium vita functum esse in Kalendas
Decembres. Nam si id olim constitisset, is utique dies
pro anno cultu electus fuisse. Alia igitur causa fuerit,
cur die illo adscriperint Bratum Moniales Martyrolo-
gio suo, quo modo nos ipsosque latet. Quapropter
prætermisis diebus, et quo coli olim solebat B. Cres-
centius noster, et quibus in dicto Martyrologio memo-
ria ejus recolitur, ageundum de ipso putavimus hoc die
iv Maij, seu iv Nonas, quo translatus olim fuit, et
nunc annua celebritate colitur, uti jam docere aggredi-
tor.

§. II. Translatio Corporis a Parochiali eccl- isia S. Lucæ ad Monachas SS. Cæciliae et Agathæ.

Cum sacrosancte B. Crescentii Reliquiae in ecclesia
S. Lucæ, ab ipso non multo antequam diem obiret
ultimum aedificata, jacent, circa medium seculi XVI;
ut ex Scardeonio supra vidimus, paucis notis, et a
paucis debito honore salutatae; excitavit Deus spiri-

rum Sanctimonialium Sanctorum Agathæ atque Cæci-
liae, quæ B. Crescentium Fundatorem suum agnoscent,
ut ejus sacra ossa ad se transferri curarent; uti anno
tandem MDCL obtentum factumque est, superatis diffi-
culturibus, quo spem ipsarum ridentur in longum pro-
traxisse. Nam inde ab anno MDCII, id ipsum in votis
habuisse et petuisse debent, a Cardinali Simone Taliavia
de Aragonia, Apostolicæ Sedis Legato: quandoquidem
is, Clementis Papæ VIII anno primo, id est Christi
MDCI, rescripsit ac potestatem fecerit transferendi
Corpus B. Crescentii ad Sanctimonialis predictas,
uti constat ex instrumento ab ipsis conservato, quod est
tale.

anno 1592 a
D. Legato

9 Si non, miseratione divina titulo S. Martini
Presbyter Cardinalis, Apostolicæ Sedis Legatus,
discreto viro Joanni Abbatii, Canonico Paduano,
Capellano nostro, salutem in Domino. Dedicatarum
divino cultui personarum vota, libenter salutis ex-
citamus ad præmium. Profecto tunc agi cum Justorum
memoria digne, comperimus, eum ad laudem
Dominici nominis ipsos dignis occupamus honoribus,
et in veneratione viventium ipsorum extollimus
actiones. Cum igitur sanctæ memoriae, quandam
Crescentii Presbyteri, Capellani ecclesiae S. Lucæ
de Padua, in honesto tumulo clausum Corpus obdor-
mat, dum caret orationum vocibus, qui pro salute E
populi in orationis carmina devotis labiis superstes
haec tenus organa suspendebat: Discretioni tuæ, de
qua fiduciam habemus in Domino, faciendo Corpus
ipsum de loco, quo sepultum noseitur, exhumari, et
ad monasterium Monialium S. Cæciliae de Padua,
cum ea qua convenit devotione, transferri, liberam
damus, auctoritate qua fungimur, et committimus,
facultatem; volentes ut contradictores omnes atque
rebelles per censuram ecclesiasticam prohibere va-
leas et etiam coercere. Datum Fabriani in Kalend.
Julii, Pontificatus Domini Clementis anno primo.

non secuto
effectu:

10 Expedita hac Cardinalis Legati facultate, nescio
quid ejus executionem moratum fuerit. Constat certe,
alium deinde libellum supplicem porrectum fuisse, super
eadem Translatione, Illustriss. ac Reverendiss. Episcopo
Patavino Marco Cornelio, anno MDCIV ad sedem illam
assumpto. Libellus sic habet: Ad præsentiam Illustriss.
ac Reverendiss. Domini D. Marci Cornelii Episcopi
Patavini comparentes, perillustres ac magnifici Do-
mini, DD. Joannes Bp. Zaccus, Rinaldus Papa-
fava, Gaspar Boromæus, et Hieronymus Leonius
comes Sanguinetti, Decuriones magnifica civitatis
et civitatem ipsam repræsentantes; nec non magnifi-
ci et illustres Domini, Nicolaus Juris-consultus,
et Tiso, et Balthasar, omnes nati de antiqua et
nobili familia de Campo sancto-Petro; et præterea
magnifici et illustres Domini, Ludovicus de Docto-
ribus, Marcellus Barisonus, Protectores; Marcus
Antonius Peregrinus, Juris-consultus et Eques,
Advocatus et Defensor Reverendarum Dominarum
Abbatissæ et Monialium sanctorum Agathæ et Cæ-
ciliae; omnes simul collecti decenter exposuerunt
suae Illustriss. ac Reverendiss. Dominationi; que-
madmodum ad præsens reperitur Corpus B. Cres-
centii, progeniti ex dicta nobili familia de Campo
sancto Petro, tumulatum in ecclesia parochiali
S. Lucæ. Qui quidem cum admiratione civium per
annos a-tatis suæ pie, devote, cum Dei timore, et
religiose vixit, et inimitabile miræ sanctitatis exem-
plum posteris reliquit; adeo ut sanctitatis vitæ suæ
memoria per monumenta majorum propagata haec-
nus sit: sic ut communi civium hujus magnifica
civitatis consensu creditum sit, ejus animam inter
Beatos, Deo Optimo Maximo sic concedente, as-
sumptam fuisse, et inter Beatos ac in Beatorum
ordine gloriosum tenere locum.

F
quare iterum
supplicarunt,

una cum fa-
milia de Cam-
po S. Petri,

11 Verum quia Reliquiae corporis hujus beati
viri,

A viri, ob tenuitatem et paupertatem illius plebis et Plebani, non in eo honore et veneratione tenentur, prout par esset, et prout cupiunt ac desiderant memorati illustres Domini, nec minus praefata nultum Reverenda Abbatissa et Moniales SS. Agathæ et Cæciliæ (siquidem jam dictus B. Crescentius fuerit Fundator dictæ ecclesiae et monasterii S. Cæciliæ) quæ quidem summopere cupientes et affectantes, in gremio suæ ecclesiæ habere Reliquias dicti Beati, Benefactoris sui ac uti Patris; idcirco devote et reverenter petierunt et requisierunt eundem Illustriss. Dominum Episcopum, quatenus dignanter vellet concedere, ut Reliquiae Corporis dicti B. Crescentii leventur de praefata ecclesia S. Lucæ, et solenniter, ut fieri decet et convenit, deportentur ad ecclesiam praefatam SS. Agathæ et Cæciliæ; ubi praefata multum Reverenda Abbatissa et Moniales ad altare, sub invocatione.... pararunt honorificum locum et receptaculum, in quo reponantur et jaceant Reliquiae Corporis supradicti B. Crescentii cum veneratione et honore: idque et magnifica civitas Patavina, et nobilis universa familia de Campo saneto-Petro, nec non et dictæ Reverendæ Dominæ Abbatissa et Moniales gratissimum et favorable admodum habebunt et existimabunt; amplius præcaturæ eadem Reverendæ Moniales Majestatem divinam, in suis devotis orationibus, pro salute animæ et corporis Illustriss. ac Reverendiss. Dominationis vestræ ac præfitorum Dominorum Intercessorum.

*et accepterunt
Sanctum corpus.*

12 Quo anno libellus iste oblatus Episcopo Marco Cornelio sit, aut quale responsum hic dederit, non reperio: dedisse tamen favorable, colligitur ex ipsa Reliquiarum subsecuta Translatione, quæ facta est anno MDCIV die iv Maii, uti ex monumentis, quæ penes Moniales sunt, erui. In illis enim sub hoc titulo, Memoria Translationis S. Crescentii Conf. Sic lego: Notatur, quomodo anno MDCIV die iv Maii, cum consensu civitatis, id est Deputatorum, in presentia Illustriss. D. Episcopi, supplicante toto Conventu Monialium SS. Agathæ et Cæciliæ Paduæ, translatum sit Corpus S. Crescentii ex nobili familia Campo S. Petri, ab ecclesia S. Lucæ, ædificata ab eodem S. Crescentio, portatumque ad ecclesiam SS. Agathæ et Cæciliæ ab eodem fundatam. Scilicet, quatenus Moniales monasterii S. Cæcilia, quod ab ipso fundatum quidem, sed postea diratum ob nimiam urcis propinquitatem vidimus ex Scardeonio, migraverunt ad Monasterium S. Agathæ, a nescio quo fundatum; cui exinde alterum S. Cæciliæ nomen, una cum antiqua S. Agathæ, a novis incolis adhuc sit. Quali porro cum celebritate aut pompa instituta sit dicta Translatio, neque ac multa alia, in obscurò est. De statu tamen, in quo Reliquiae fuerunt, cum inspectæ atque examinatae sunt antequam transferrentur, aliqua me legere memui, et hæc præcipua ex instrumento excerpti; uidelicet, quod in arca cypressina simul cum sacris Reliquiis inventa sit pyxis plumbea, sed vacua; prope arcain vero stabat vas amplum Majoricense, in quo pars habitus Sacerdotalis et sacerorum cinerum Beati viri conservabantur. Vasi inscriptum erat: Divo Crescentio, ex Proceribus Campo S. Petri, dicatum.

§. III. De statu præsentis Reliquiarum, et eiusdem ad examen revocato.

*Apparato con-
grue altari,*

R estat modo de præsentis Reliquiarum statu, deque rebus Translationem consecutis pauca dicere. Recepta intra muros monasterii cum summo Religiosarum Virginum gaudio desiderata sacrarum Reliquiarum arca, menses omnino novem servata fuit, priusquam illo,

quo nunc est, loco et modo reponeretur: ut nimis illa tempore parentur omnia, quæ et decorum loci augere, et venerationem eo accendentibus ingenerere debitam possent. Quoniam enim curulum imprimis est, pro Reliquiis urnam marmoream coloris nigelli, et tabulam altaris depingi, quæ repræsentat ipsum B. Crescentium, Sacrorum vestem amictum, sinistra manu tenentem librum, altera sui parte lateri ejus applicatum. Ad pedes duo indentur ædificia, ea scilicet quæ ab ipso fundata diximus. Altare lignum est, et ipsius B. Crescentii nomine appellatur. In hujus medio eminet prædicta marmorea urna, et apice suo bifariam dividit inferiorem tabulæ laciniam, cui utrimque inscripti modo leguntur tituli sequentes: de dextrorum quidem sic: Divi Crescentii, Presbyteri Patavini, e nobili familia Comitum Campi S. Petri oriundi, ossa honorifice ab ecclesia S. Lucie, Illustriss. ac Reverendiss. Antistitis Marci Cornelii jussu, Beati hujus honoris ergo, atque saecularum Virginum SS. Cæciliæ ac Agathæ piis precibus, translatae MDCIV, vi (imo iv) Nonas Majas, Monasterium aere proprio hic e. c. anno salutis MDCV pridie Non. Febr. Sinistrorum vero sic: Migravit ad Superos sub anno ab orbe E redempto MDC, miraculis clarus, cum in vita, quam sanctissimam duxit in terris; tum post mortem, quam felicissima vita subsecuta est in cœlis.

14 Sed non diu licet Sanctimonialibus frui pacifica possessione novi thesauri, consuetaque jam pridem reliquie et cultu illum prosequi. Nam paulo post elevationem Reliquiarum modo dictam, cum in Vigilia B. Crescentii xviii Aprilis, uti fieri consueverat in ecclesia S. Lucæ, pulsarent campanas suas Moniales, de proximo festo beati Viri populum præmonitrix; intercessum est a Vicario Episcopi, mandante a campanarum pulsatione temperari. Stupet ac novum nec opnatum mandatum cum Religiosis suis Abbatissa: nec ullam interponens moram, illa ipsa die libellum supplicem confici curat, per Procuratorem suum offerendum Episcopo, his conceptum verbis: Die xviii Aprilis MDCV. Coram Illustriss. ac Reverendiss. in Christo Patre et Domino Marco Cornelio, Episcopo Paduano Cumque Sacensi, comparuit Dominus Joannes Buzzacreno, uti Procurator admodum Reverendarum Abbatissæ et Monialium monasterii Sanctarum Agathæ et Cæciliæ civitatis Paduæ, nomine ipsarum humiliiter instans ac suppliciter petens, apud Amplitudinem ipsius Illustrissimam, sublevari ac liberari ab infrascripta prohibitione, per adm. Reverendum Vicarium ipsius Amplitudinis Illustrissimæ hodie sibi facta. Nam cum adveniente die solenni natalis B. Crescentii Sacerdotis, cuius ossa superiore proximo anno per ipsius Amplitudinem Illustrissimam translata fuerunt, ab ecclesia parochiali S. Lucæ, in ecclesiam sui monasterii; et coperint hodie in horoem prædictæ solemnitatis campanas pulsare, ut moris esse solet in talibus diebus solennibus; suprascriptus adm. Rev. Dominus Vicarius misit iunctum Curiae Episcopalis cum gravi prohibitione, ne campanæ, ut dictum est, pulsarentur. Quæ res cum ipsis Reverendis Monialibus videatur admodum nova, et per Amplitudinem ipsius Illustrissimam, de facti et rei veritate certiori in factam, minime toleranda; eidem humiliiter supplicandum duxerunt ac supplicant; quatenus, stante Decreto sacri Tridentini Concilii, de Reliquiis et veneratione Sanctorum statuentis, quatenus quædam Reliquias illorum Beatorum, qui nondum fuerunt canonizati, non est permittendia majori honore celebrari; ita etiam nihil desumendum do consueta et immemorabili devotione ac celebritate, qua consueverunt fideles in ecclesiis privatum et publice eas honorare.

15 Quocirca vigore talis Decreti humiliiter instant,

collocatur in
eo Corpus 4
Febr. 1605

enique Mona-
ch. festum 19
Apr. celebra-
tur,

prohibiti es-
sent a Vicario
Episcopi pulsa-
re campanas,

F
offerunt se
legitime pro-
baturas,

AUTORE C. J.

antiquitatem
cultus Beato
in æde S. Lu-
ce delati,per Missas
anathemata-
que,et Corporis
expositionem :productis ad
singula
testibus;trium deposi-
tones hic per-
stringuntur,

A stant, ac petunt ab Amplitudine ipsius Illustrissima, ut prohibitiō jam dicta omnino auferatur, siveque sibi licet solennitate proximam consueto prosequi honore. Quod si grave forte videretur tam justam petitionem admittere, eo quod de facti hujus veritate dubitetur, ipsiusque Amplitudini expositio jam facta minime veritati consentire: bumiliter instant ac petunt sibi infrascripta Capitula, quæ probare intendunt, admitti. Videlet: I. quod appropinquate solenni festo bujus B. Crescentii, in ecclesia S. Lucæ, in qua tunc ossa ejus quiescebant, biduo triduove ante festum, ab immemorabili tempore semper ære campano sonari solebat, in honorem dicti Beati dictaque Solennitatis. II. quod semper fuit consuetudo portandi ad dictam ecclesiam anathemata et eleemosynas, in honorem similiter præfati Beati, nec non ad celebrandas de eo Missas: quodque memorata anathemata eleemosynæ acceptatae sunt. III. quod semper usus obtinuit jam inde a tempore, cuius non extat memoria hominis in contrarium, (exceptis ultimis illis runioribus, ortis a morte R. P. Francisci Montagnanae, cui successerunt in Cura S. Lucæ bomines, dictæ devotionis et instituti ignorantes) celebrari in dicta ecclesia Missas, tum solennes tum privatas, cum Oratione seu Collecta, in qua sebat expressa mentio nominis dicti Beati. IV. quod temporibus retroactis, cum dicta venerabilia ossa nondum inclusa erant in altari prædictæ ecclesiæ S. Lucæ, consueverunt eadem ossa solenni B. Crescentii festo aliisque diebus exponi publice populi venerationi, a quo et bacilli sertaque precatoria iisdem admovebantur devotionis causa. Quibus Capitulis per beniguitatem Amplitudinis ipsius Illustrissimæ admissis, ac per se sufficienter probatis; humiliter petunt, quatenus, conformiter ad dicta Capitula ac tenorem probationis, sublata omni alia prohibitione, Beata ossa tanti viri, de suo monasterio optime meriti, sibi licet convenienti permissoque honore celebrare; diemque solennem ipsius, secundum antiquum morem, solenner agere.

16 Exauditæ fuerunt ab Illustrissimo Episcopo supplices Monialium preces, jubente, statim desiderato examini initium dari; ut endem ipsa die xviii Aprilis datum est, in camera adm. Rev. Domini Marci Antonii Zamboni in Episcopali palatio, citato per Joannen Gratuum, Nuntium juratum Curiæ Episcopalis, Reverendo Domino Marco Antonio Berthalino, Capellano ecclesie Patavinae, annos L nato, qui, præstito corporali juramento de veritate dicenda, sicut interrogatus ac respondit (*ut breviter præcipua quæque excerpam ex multis*) super Capitulis præmissis; se familiariter usum quondam fuisse Rev. D. Francisco Montagnana, Rectore ecclesiæ S. Lucæ; illumque in more positum habuisse, quotannis pro solennitate B. Crescentii sonare campanas et trumplum adornare; idque specialiter in dicti Beati honorem factum esse, ex eo se scire, quod ipse rogatu prædicti Domini Montagnanae conquirere soleret Sacerdotes, qui in illa festivitate ibidem Missas celebrarent: in tisque, ut etiam in solenni cantata, recitari ab aliis solitam et a se recitatam sapientius fuisse orationem cum expresso u nomine B. Crescentii. Quæ in quarto Capitulo proposita sunt, affirmabat se propriis oculis non raro vidisse. Alter Testis productus, ut supra, Rev. D. Angelus Qualea, Capellanus ecclesiae Patavinae, depositus, se rogatu ulicujus seminæ Sacrum obtulisse votivum unius Confessoris non Pontificis, nominando in Collectis B. Crescentium; ut, inquit, D. Gregorius Justachinius, tunc ibi Rector, dubitanti mihi quam Missam legerem, faciendum dixit. Isdem fere omnibus adstipulatur Rev. D. Augustinus Vergarius, Capellanus in ecclesia Cathedrali Patavina; puta de

papensis anathematis, de sono campanarum, de Missis D celebriori de Beato solitis, de capsa Reliquiarum, et et veneratione illi a populo exhibita.

17 Sed omnium instar sit ac valeat Dom. Jacobus Gallina, filius quondam Dom. Dominici, habitator Paduæ in vicinia S. Lucæ, Testis ut supra productus et juratus. Is ita deposuit: Ego annos natus sum LXIV, semperque habitavi in parochia S. Lucæ: affirmo autem vobis, quantum memoria mea recordari sinit, vera esse quæ primo Capitulo afféruntur; videlicet, quod dum ossa B. Crescentii quiescebant in ecclesia supra dicta S. Lucæ, sub toto Rectoratu Rev. P. Francisci Montagnanae, quem tenuit annos circiter viginti et unum, instantे festal luce prædicti beati Viri, audivi ipse sonare et crepitare Campanas in honorem ejusdem: non tamen memini modo quot dies pulsatio illa festum præcederet. Scio etiam ante tempora dicti P. Montagnanae, ejusdem B. Crescentii festum solenniter celebratum fuisse, utrum tamen tunc etiam pulsatione campanarum prævia indictum fuerit, non suggerit memoria. Post murtem porro D. Montagnanae, quæ quatuor ab hinc annis accidit, prætermissa fuit dicta pulsatio; quot successerint Parochi exteri, talisque instituti E verosimiliter ignari, quia sacrae Reliquiae claudebantur muro supra altare. Quantum autem de pulsatione campanarum dixi, certissime mihi constat. Nam accidit subinde, quod nihil cogitans de festivitate prædicta, auditio crepitū campanarum in parochia, quæsierim quid ille sibi vellet; responsoque accepto, festum B. Crescentii illo prænuntiari, contuli non semel me in ecclesiam. Indulgentias lucraturus, vidique illam festivo apparatu præparari. Super secundo dicit; Aliud non scio, nisi quod ancilla dicti quondam Rev. P. Francisci Montagnanae, domi meæ cum aliis colloquens, narraverit, Dominam de Campo S. Petri, quæ nunc mortua est, solitam fuisse frequentare ecclesiam S. Lucæ in festo B. Crescentii, ibique curare celebrandas Missas, et appendere anathemata, nescio cujus generis. Videor tamen mihi vidisse in eadē ecclesia anathemata argentea parva, appensa aut ad capsam, in qua veneranda servabantur ossa; aut ad altare, cum in eo inclusa erant. Super tertio confirmat aliorum dicta de Missa, tam solenni, quam privata, et invocatione nominis B. Crescentii in ejus festo die. Super quarto denique respondit in hunc modum: Est similiter verum, quod priusquam dicta venerabilia ossa altari inclusa essent, F recurrente festo exponebantur publice in capsam sua, ferro reticulato superimposito; atque ita, quantum memoria recordari sinit, collocabantur in mensa, tapetibus decore ornata; et populus, devotionis ergo, admovebat iisdem rosaria et bacilos, qui istie in promptu aderant eum in finem, cum panno rubeo, ubi obtinet consuetudo. Et hæc scio: quia cum crebro illuc Missam audirem, oculis meis usurpavi omnina, quæ supra deposui.

18 Num quid decretum ab Illustriss. Antistite post illud Examen sit, rescire nullus potui. Id scio ex attestacione Reverendiss. D. Abbatissæ istius monasterii, ubi Reliquiæ sunt, et ex litteris Patris Joannis Bapt. Romagnoli Societatis nostræ, hoc ipsa anno MCLXXXVII die ix Augusti Patavii datis, quod nunc annis singulis festus B. Crescentii dies istic celebretur sonitu campanarum, ornatu ultaris, celebratione Missæ solennis et rotivarum. Campanæ quidem pridie festi pulsantur in monasterio omnes per spatium dimidiæ horæ; reperitur eadem pulsatio sequenti diluculo; ac tertio demum iteratur sub tempus Missæ solennis, ut ejus admoneatur populus ad vaceturque. Altaris vero ornatus in expositione pretiosioris ejus apparatus plurimumque solito cereorum consistit. Missa denique cantatur solenniter, non quidem de B. Crescentio (id enim propter Decreta

quarti, annos
64 nati
attestatio,integra fere
productur.Qualis nunc
Beato cultus
adhibetur.

A Decreta Pontificia non licet modo, sine speciali indulto sed de Omnibus Sanctis; de quibus similiter celebrantur, quæ ibidem privatim ex voto, in honorem Beati facti, fieri non raro dicuntur: Officium quoque Ecclesiasti-

cum commune Confessoris non Pontificis de ipso recitari donec olim solitum fuisse, eadem asserunt Moniales; usum tamen illum intermissum, ex quo per Constitutions Apostolicos deservit lictus esse.

APPENDIX

AD TOMUM SECUNDUM MAJI

Et Præliminarem duorum Hodœporicorum comparationem.

NOT. 1°

Pag. II In tabula scribi jussi M. (id est, Mons) Quarantanæ, non quia sic Latine appellandus sit, sed quia sic vulgo nuncupetur, et eundem nomenclaturam ostendit in describendis Terræ-Sanctæ tabulis usi sunt alii: quod si dispiaret, scribe Quadragenæ vel Quadragintanæ, quod mallet aliquis, non quia sit antiquis usurpatum; sed quia sicut pro Quadraginta dicitur vulgari Italico Quaranta; sic Quarantana censeri potest dici pro Quadragintana, quamvis non satis puræ Latinitatis vocabulo.

B Pag. IX col. 2 lineas 18 et 19 dele atque sic lege—
Dam primus ipse post tot secula meminit inventorum ibi

a se Eremitarum, et quæ eos causa illuc adluxerit indicat.

Erit fortassis cum ipsum Græcum textum nova Latina versione donatum dabimus; cum responsione ad posteriores quasdam objectiunculas; sed hæc, cum potius meam, quam hic laudati Auctoris fidem attingant; placueritque hæc vice abstinere ab omni, quantumcumque justæ defensionis apparentia; nullam porro necessariam judicantibns iis qui primam Maji partem et Pontificiam Chronologiam animo non præoccupato legerunt; visum est etiam reproductione illa in præsentiarum supersedere.

NOT. 2^oNOT. 3°

AD DIEM QUINTAM MAJI.

Pag. 2 col. 2 ultimo loco ponatur.

S. Jutta, vidua solitaria, Culmæ in Prussia.

Et pag. 2 col. 2 dñeantur quæ de ipsa ibi sunt.

Pag. 3 inter Prætermisos col. 1 ad nomen Justi lin. 2 lege — Eusebius in Chronico — et post Justum — adde —

SS. Marcelli et Laurentii Martyrum Exceptio ex Romanis Cœmeteriis, apud Patres Minimos Parisiis ad Aream Regiam, hodie commemoratur. Item, Plurium Reliquiarum apud Patres Societatis Jesu ad S. Ludovici ibidem, solita celebrari quotannis Dominica in post Pascha, anno quo hac scribimus 1686 quoque Pascha celebratum fuit xiv Aprilis, in præsentem diem cecidit, quod semel indicasse sufficit.

Grati Episcopi depositio, notatur in vetustissimo Carthaginensis Ecclesiæ Kalendario tom. 3 Analect. Mabilionis: sedit Curthogine post Rufum, præsens C Concilio Sardicensi an. 347: et sequenti anno præsidiens Carthaginensi primo, meminit illius quod in Sardicensi statuerat, ut notavit Illustriss. Schestratus in suo de Ecclesia Africana opere Dissert. I cap. 1, sed uti in Kalendario illo non appellatur Sanctus, sic nec alibi inventus Sanctis adscriptus.

Pag. 4 col. 2 ante Barbarum ponatur.

Ven. Sebastianus Michaelis, Massiliensis, Ord. Prædicatorum, S. Theologiæ Magister, Sanctæ fidei apud Avenionenses Inquisitor, Congregationis reformatæ ejusdem Ordinis primus Vicarius Generalis, Parisiis sanctissime obiit hodie anno 1618, insertus Anno sancto Prædicatorum Dominicæ de Herre, præteritus sacro Diario Dominicano Marchesii. Non viderit huc brevem de vita et obitu Narrationem, quam Fr. Petrus Coillard Stampensis Prædicator Parisiis vulgavit anno 1621; eoque magis mentionem ejus hic inserendum duxi, ut saltem inter viros cum opinione sanctitatis minime vulgari mortuos reponendus intelligatur ab ejusdem Ordini consortibus aliis. Jacet is apud suos Reformatos Parisiis, ad sinistrum majoris latus honorifice conditus.

Ven. P. Michael de Nobletz, Presbyter Missionarius per Britanniam Miorem, Sanctissime obiit hoc

die anno 1632. Eximias plane virtutes Apostolici viri, et mirabilia mortem seruta, ac popularem erga defunctum venerationem libris decem descriptis Gallica lingua Antonius a S. Andreu Presbyter, et anno 1666 Parisiis publicavit: quod hic placuit indicare, si forte eum Sancti titulo coherestari aliquando contingat.

Pag. 5 col. 2 n. 3 dele ultimas 17 lineas. et substitue

NOT. 7°

quæ habentur ibidem in Appendice, cum toto num. 4 post quem rursus adde —

5 Idem Beatillus prædictis addit aliâ conjecturam, ac sustinet: ipsam, quæ tam soleunem cultum Constantinopoli, adeoque per omnem Græcam Ecclesiam habet, canam esse, quam veteres, quos citare potuit, Martyrologi infra referunt, ut Thessalonicæ igne combustam, una cum Sanctis Ireneo ac Peregrino: quos ipsos ex vetustissimo Hieronymiano Martyrologio sic acceptos apparebit; In Thessalonica Herenæi. Peregrini, et Hirenæ. Dies martyri hæc signatus, concurrens cum die cultus apud Constantinopolitanos, mihi id perquam verosimile facit: quod autem sociorum non vacinerint Acta, ideo factum dixerim, quod composite fuerint Constantinopoli, ratione solius S. Ireneos, ab Auctore nihil de sociis sciente; quique hæc solum fortasse certo noverrat. Thessalonicæ passam, indeque adrectum corpus fuisse; Pauli autem discipulatum, ac patris nomen conditionemque, finxerit, ut alia multa, de suo: quod totum prudentis lectoris judicio relinquent, solam hic pono, quam solum in Menœ reperio; et quidem ut capite plexam, non ut igne consumptam.

Fortassis passa Thessalonicæ cum sociis infra nomi-nandis.

Post hæc ponatur Commentarius proprius qui habetur in Append. pag. 1° ad 6°, eique etiam hæc sequentia interserantur.

DE S. HERINA ARETINA.

Pag. 3° num. 8 odde ad finem Columnæ I.

9 Hactenus antiqua monumenta: in quibus quia

NOT. 8°

Herina,

*Inductio Ly-
cum Thea-
tinae,*

*año 1589
fundatur sub
nominis S.
Irenes eccl-
sta.*

A Herina, non Irene scribitur; idem ego nomen, ut Lyciensium Patronæ specialiter proprium, malui in titulo ususpare. Recentius est, nec tamen prætereundum silentio, quod cum civitas Aletina, etiam Lycensis dicta, ex sacro Patrum Theatinorum Ordine deducendam ad se voluntiam postulasset, et impetrasset anno MDLXXXV; hi primum ad D. Mariam novæ ad eum excepti hospitio, et (sicut ejus Ordinis Historicus Josephus Silos narrat lib. 13) anno mox sequenti in frequentiorem locum ac pene civitatis neditullum translati, excitandum inibi a fundamentis cœnobium ac templum designarunt: adhucque subtractioni publico ære ac nomine Magistratus, qui D. Irene, quæ publica hujus Urbis Patrona est ac Tritela Princeps, exurgere ac dedicari: idem illam voluere. Idem deinde Historicus, Parte operis sui secunda lib. I narrat, quanto studio anno MMLXXXIX, datum sit fabricæ sacræ initium, quando Scipio Spina, tunc urbis Antistes, instructo e Canonorum Ordine ac reliquo Clero agmine, deduceente Magistratu ac cetera Nobilitate, innumeraque conflagentem vi mortuum, eo loci, solenni cultu ac Pontificis insulæ spectandus, accessit; ubi excitande moli inscriptum de more lapidem, una eum auris argenteisque numismatis, jerit. Consecuta eximi statim civium pietas ac munificentia est, cum quidem præter publicum aurum, quo juvandæ subtractioni donati Patres communi nomine ab Antonio Prato Syndico fuere, collato privatum ære, plura annorum millia ultronealiberalitate in promptu fuerint: et visus eo subinde Nobilium ardor processisse, ut ex his nonnulli iisque præcipui, contestandæ in D. Irenem observantæ, immixti fabris ipsis ac operis, commodare manus ac labores nos surges exædificationi interdum voluerint. Opus ad unum magnificentiom absolutum, adeo postea probavit celeberrimus sui ævi Architectus Fontana, Romanus Eques, cuius alma in Urbe tot extant præclara monumenta, ut sit fassus, nihil a se neque in idea operis, neque ad artis elegantiam splendore inique desiderari: ipsa untrum est illa ecclesia Clericorum Regulartum (sic enim a sua institutione nominauntur, quos vulgus, ab auctore Episcopa Theatino, appellat Theatinos) ipsa est in quoniam ecclesia illa, cuius supra num. I ex Ferrario memini.

*Ad hujus
invocationem*

C 10 Non explicit nobis porro Author Historie, qua anno absoluta fabrica et dedicata solenniter sit; ipsa tumen ratio operis facit nos credere, olyquatos annos fuisse insumplos: ad tempus autem, proime securum dedicationem istam, spectare putamus, quæ refert Beattitus lib. 2 de S. Irene c. 10. Corporat per hos ultimos annos insigniter augeri Lupiensium pietas erga Sanctam suam Patronam: et haec nihil minoribus beneficiis ipsam sibi gratam ostendere. Ut autem prolixitatis vitandæ causa, ea omnia omittam, quæ in ecclesia Patrum Theatinorum votivis ex argento ceraque anathematis ac pictis tabellis testata habentur plurima, atque aliis in loci ipsi dedicatis, pauca dumtaxat referam, peracta in personis mihi optime notis, ex quorum ore proprio audivi. Primum accedit anno MDCIX in quodam clementario fabro, cui nomen Nicolaus Perulli. Hunc pleuritis invaserat adeo sæva, ut octavo morbi die moriturum medici pronuntiarent. Id cum ipso eo die primum fuisse infirmo relatum, petiit ut ad se P. Bernardinus Realinus Societatis Jesu Sacerdos accerseretur, cui scilicet consueverat pridem confiteri peccata, ut animæ sua negotium præcipuum rite disponeret. Is dum ad regrotantem ambulat, factus domui ejus vicinior, occurrit Clero, cuiusdam defunctæ mulieris cadaver ad sepulturam ferenti, intellexitque eodem morbi genere extinctam fuisse. Tum vero pœnitentis sui commiseratione præsentiori motus, mentem elevavit ad S. Irenem, cuius imaginem in-

D firmo exhibendam habebat in manibus; atque ad socium suum et alterum qui comitabatur infirmi amicum se convertens; Nihil, inquit, dubitetis, quin Nicolaus periculum evasimus, ac brevi tempore sanandus sit. Paulo post ingressi domum, mitigatos ei vehementer dolores cognoverunt, atque intra horas paucas viderunt surgentem de lecto, cognoveruntque eo præcise momento melius habere cœpisse, quo S. Irene invocabatur a Patre.

E 11 Eodem anno grassabatur per civitatem febris quedam, in specie quidem minus violenta, reipsa vero tantam debilitatem addueens iis quos invalebat, ut plerique deficientibus viribus morerentur. Inter illos Nobilis Lupiensis ac Doctor celebris, Ludovicus Balivus fuit: dum autem ad alteram vitam se comparat in extremis positus, recogitare cœpit ea quæ de S. Irene multa audierat per Quadragesimam; siquidem ecclesiastes nostræ Societatis, qui in Collegii templo dicebat ad populum, sumpserat sibi illius laudes omni sabbato explicandas. Ad illam igitur toto animo conversus Ludovicus, oravit ut auxilium tali tempore porrigeret sibi. Nec mora: occupatur somno, et dormienti (quemadmodum ipse met eum lacrymis referebat) adstitit gloriosa Lupiensium Patrona, atque dixit: Bono sis animo, Ludovice, ego Irene sum, quam paulo ante invocasti: perge porro devotius me colere, quia ego præsenti nō alio te nunc liberabo. His dictis ipsa quidem disperauit; experrectus vero qui jacuerat infirmus, non potuit præ cordis teneritudine reprimere lacrymas ubertim fluentes; quemadmodum neque postea, quoties narrare eum oportebat, quomodo Sanctam vidisset, et certior ab ea redditus de sanitate recuperanda, intra paucos omnino dies assursererit validus.

F 12 Tertia quam narrandam mihi sumpsi gratia, tanto habetur explorator, quanto diligentius fuit, certa quadam ex causa, a Domino Vicario Episcopali examinata, die xxv Septembris anno MDCIV. Festo corporis Christi solemnissimus anni, id est xvii Junii, in domo viri nobilis ac doctoris famosi, D. Francisci Tafuri, contigit ex loco, ad multis cannas elevato, cadere puellam, vix majorem bimulam, Cæciliam nomine. Hanc cum ipso in lapsu oporteret impingere in portæ subtus stantis procurante angulum, atque inde toto impetu supra ingens quoddam vas lapideum, pilam vulgo vocant, aliquæ saxa; admirantibus omnibus delata transversum fuit in cumulum quemdam terræ, non nihil distans a loco in quem deluisset perpendiculariter labi. Mansit aliquantis horis post lapsum attonita parvula, adeo ut nonnulli de familia, quæ mœsta circumstabant, expirasse crederent. In se regressantib[us] hilominis, dixit, nihil incommodi pati se. Nec vero ullum eujuscumque læsionis signum apparebat in ea, præter stricturam exiguum in uno temporum. Interrogata autem a matre alisque, cuiusnam auxilio se erederet liberatam, Virginisne Deiparæ, aut Custodis Angeli, vel Sancti alienijs, semper nunnquam idemque respondit: Neminem Sanctorum subsidium sibi tulisse praeter S. Ireneum, quæ (quemadmodum ipsa se vidisse aiebat) a capite ad pedes habitum candidissimum induita, ipso in principio lapsus, suis eam brachii strinxerat, itaque defenderat a tam gravi perieulo.

NOT. 9.
Pay. 3° num. 13 Anno MDLXXIV etc. mutato ordine numerarum. Ibidem lin. 3° in anni numero deficientem denarium suppte, et scribe, MDCXVI: siquidem isto primum anno obiit Realinus, de quo etiam infra dicitur, quod adhuc anno MDCIX fuerit nostri Collegii Rector.

Similiter lin. 10 pro MDXIV, scribe (sicut in margine per zyfram scribitur) MDCIV: quod etiam tatus reliquis contextus exigit.

*an. 1603
pleuriti lobo-
ranti & vis,*

A Pug. 4° numeri 12, nunc 16, initium sic muta.

Priores minus
prudenter
credere esse
Irenes Lycien-
sis,

miraculosum
odorem com-
municant ad
moto sibi
gossypio.

cor. 11.

16 Quod ad priorem Reliquiam attinet, cum ipsius met esse S. Irenes, quam Patronam venerantur Lupienses, persuasit Patribus nostris, suus potius erga hanc affectus, quam certa aliqua ratio; quamquam futerentur ne hoc quidem sibi constare, rane Lupis Romanam, an aliunde allata fuisse; enim potius cogitare debuissent, commune multis nomen non posse ad unam aliquam certum trahi absque erroris pene certo peruenito: quod a nobis saepe jam dictum, dici numquam satis poterit; et hoc ensu fuisse imprimis necessarium, apparet §. iv. Cujuscumque tamen et ubicumque passae Irenes ea Reliquia sit, omni veneratione dignissimam esse, crebris miraculosarum curationum signis demonstravit Deus, quorum praecipua placeat accipere ex predicta P. Bernardini Vita etc.

Pag. 8° col. 1 interjicitur sequens §.

§. IV. Controversia propter predictas Reliquias mota et sopita. S. Irenae corpus ad Patres ibibem Theatinos Roma item allatum, et in S. Irenes nova ade collocatum.

Jesuita Reli-
quiam Patrona
Lyciensis ha-
bere se putan-
tibus,

B Quod initio numeri 16 monui, haud facile committendum hoc tempore, ut ad notiores cuiusque nominis Sanctos conseruentur Reliquiae, acceptae sub uno eodemque nomine, pluribus olim communis; quamque consultum sit distinguere cultu, quas notis in occasione contentionis verti, placet Paragrapho hoc declarare; simulque occurvere querelæ, ex eo forsitan restitutæ, quod ignorari controversiae hac in causa motæ, nouihil videar detulisse credulitatem, nostrorum Lupiensem Patrum de sua Reliquia, quam anno MDCIV Roma acceperant non magnopere fundare, et seniori Praepositi nostri Generalis judicio mox correctæ, sicut ex sequentibus apparet. Rem totum ex prælandotis Patrum Thrasinorum historiis refecam, fide eadem qua supra ex nostris similia protuli; libenter autem ignoscam Auctori, quod communi obseruandæ credulitatæ, et nescio quibus novis conjecturis, putet, ipsam Lyciensim Ireneum, Pauli Apostoli nutu ac Nunine aurigante, Thessalonica ad Salentinos applicuisse, ubi omnium prima baustram ab Apostolo Christi fidem Lycii disseminaverit. Eamdem esse, quæ Constantinopoli colitur ut Pauli discipula, equidem libenter crediderim: sed hanc ad Salentinos aut vivam transuisse, aut allatum esse mortuam, non crediderim; nisi vel primum probent retulstora testimonia, vel secundum servatae ibidem ab antiquo Reliquiae: quamquam hoc etiam casu indigenam potius suspicarer, quam sola vulgi imperitu confuderit cum Megalo-martyre Constantinopoli celebrata. Sed huc libenter ignoscens, ut dixi, profero cetera, quæ in dictorum Historiarum parte 2 lib. 4 sic leguntur.

oppontit se
Theatini,

C 4 Lyciensis nostri Ordinis ecclesia, D. Irenæ excitata,.... sacri ejus cineres nusquam reperti sunt, ut fuerit aliquando qui diceret, ut olim Athenis exædificatum delubrum fuit Ignoto Deo, ita Lycri templum extare Ignatæ Virgini, nempe ejus adhuc corpus lateret. Accidit vero sub id tempus, ut Societatis Jesu Patres quædam commoni venerationi Lipsana exponerent, quæ libata ex Lyciensis Patronæ corpore dicerent; excitandæque populum in Patronam suam observantiæ, publicam solenni ritu supplicationem cogitabant. Dmni petitur ab Antistite facultas, atque is recognoscere pretiosum pignus de more instituit; advertit, ex litteris fidei testibus, haud abunde constare, Patronæ Reliquias eas esse, atque adeo suspendi rem placuit. Interim conflata est ex argento sumptuosi operis statua, ibique collocatae ad Divæ cultum Reliquiae; tum ejus impressa effigies, extendentis supra civitatem, in tutelæ argumentum ac specimen, dextera-

ram, apposita insuper epigraphe, quæ Lyciensis D. Patronæ Reliquias testabatur. Haec enimvero, quæ avocare a nostra D. Irenes ecclesia populorum studia videbantur, haud probare nosfates poterant: et, siquidem omnino comperta tabulis ac explorata ea fuissent, quid optabilius unquam contingere potuisset, quam prostare Lycii sacræ e pulvinaribus lectissimæ Patronæ exuvias, quas populares venerantur? At quando persussum haberent omnes, non eas Thessalonicensis Divæ, sed alterius enjusdam Irenes esse, optimum facta existimarent deduceri erroris gentem. Hanc porro relationem non existimabis contraria esse isti, quam dedi num. 9, nunc futuro 13, si concipios, prædictam quædam S. Irenes Reliquiam Lycium esse allatam anno (ut ibi dicitur) MDCIV, euptumque mox fieri apparatum ad solennem ejus translationem, constructionemque statuar; sed utramque superveniente controversia dilatum fuisse, ut peractam primum anno sequenti, cum illa esset composita; sicut prosequitur eadem Historiæ Theatinæ relatio, postquam explicuit, quomodo predicta causa translata Romam sit, et agente Elizæo Nardino Theatinorum Praeposito Generali, commissa Camillo Cardinali Burghesi, altero incidente nodo jam perplexior: is autem talis fuit.

E d. inde acci-
piunt ipsi
corpus S. Irenæ,

32 Horatius Oricellarius Florentinus, vir genere ac opibus Romæ clarus, et Theatinæ familie studiosissimus, ut sacellum, quod in Romano D. Andreæ a valle templo, cultu in rituorum splendidissimo, adornaverat, ab Divorum etiam cinere exsplendesceret, quædam e Callisti Cemetery Martyrum corpora impetraverat. In his Divæ Irenæ Virginis ac Martyris ossa fuere, reperta cum hac inscriptione, SANTÆIRENE IN PACE: quæ visa plane ditando oruandoque Lycensi templo opportunissima, præsertim quod quedam cum Tutelari Diva nominis cognatio similitudo id posceret. Votis annuit Oricellarius: sed obortus statim rumor est, velle nostros homines, pro Irene Hireniam obtrudere, atque ea vocabuli affinitate Lycensi pietati imponere; idque evincere conabantur, ut vita Ænei fraudi Lycium Hirrenia minime mitteretur. Agitabatur haec Romæ controversia, expendebatque imprimis illam Burghesi, cui negotium demandatum; cum defunctis brevi inter se intervallo Clemente et Leone summis Pontificibus, evectus ipse ad supremam Insulam est; atque inter primas termes euras id egit, ut componeretur quæ primum alteratio. Igitur disceptationis arbitrum suo loco dixit Cardinalem Gallum: deinde Praepositum Generalem Societatis Jesu, Claudiu Aquaviam, et Nostrum reuocuit, ut una simul coram eo Cardinali convenienter, inirentque viam qua rem belle ac bona fide dirimerent: percurre quippe se, ut quos externus habitus atque officiorum similitudo necteret, conjungeret etiam caritas: præsertim quod, etiamsi disceptari inter ipsos peramicè contigeret, non deessent exteri quos scinderet benevolentia ac in partes abirent; proindeque verendum, ne studia amicorum in aperta demum odia contentionesque degenerarent. Quod cum ipsi met Generales Praepositi maxime optarent, nihil cunctati, finem inter se per humaniter honestisque conditionibus velitationi imposuerunt.....

F et talem cum
Jesuita com-
ponunt,

33 Primum, ut die quinta Maji mensis, ac per octo consequentes dies, qui sacri sunt Patronæ Lyciensis, fas nulli sit, neque Patribus Societatis D. Irenes cineres (quos in suo Lycensi Collegio habere dicunt) neque Clericis Regularibus S. Hirenæ corpus publicæ pietati exponere. Deinde, ut per id tempus concinnare iisdem Patribus Societatis solenniorem in modum liceat D. Irenes sacellum, quod in ipsorum templo extat. Tum ut extra id tempus, sicuti de aliis Divorum lipsanis fit, licet pro libito

conditioni us
commodis,

sacra

A sacra ea pignora utrumque prostare; ita tamen ut eorum solennia, certo quidem, sed diverso inter se tempore celebrentur; et Jesuitæ quidem die Aprilis sexta, aut qua transferri Reliquias contigisset; Clerici vero Regulares die Dominicæ, quæ in assumptæ in cœlum Deiparæ ferias inculit, diem festum agant. Sanctum hisce conditionibus fœdus, delatum ad Paulum Pontificem, probatumque ab eo vehementer est, commendata prolixius Patrum Generalium prudenter ac mente.

34 Illustravimus die III Aprilis genuina et certissima Acta SS. Agapes, Chioniae, atque Irenes, Sororum ac Martyrum, Thessalonicæ sub Diocletiano passarum. Ultima ipsis Nonis occubuit, ideoque ad diem vi Aprilis, seorsim referunt a variis Martyrologiis: qua de causa credo Jesuitis Lyciensibus permisum, ut dixi istum sumereat suæ Reliquiæ expoundæ; in quo sane plus epikæ fuit, quam rationis fundatae in aliqua certitudine fuæt. Curæ scilicet arbitris Generalibus fuit subuatum componere controversiam; non autem definire, eujus Irenes esseut Reliquie Jesuitarum: hæc vero, quoniamque casu aut tempore Romanæ perlatae, Thessalonica vel aliunde, ut absolute potuerunt esse supra memoratæ

B Virginis, ita nullo arguento ejus fuisse probantur; sicut nec illæ, quibus Constantiopolim advectis temporumque erectione honoratis, dies v. Moji obtigit. Si cui tamen probabile videatur, hanc ultima nominatam, Thessalonica Constantiopolini fuisse translatam; idem multo etiam probabilitas videatur ueresse est, quod cum tota Calabria adeoque Lupienses, Græcis ut plurimum ritibus usæ sit, quoad Græcorum Imperio paruit, Constantinopoli quoque accepta sit veneratio ejusdem Irenes; nec ullus propterea Reliquias ejus requireret Lupiis, non magis quam requirimus Reliquias S. Nicolai Episcopi aut S. Jacobi Apostoli in iis omnibus locis, quibus Patroni illi nunc sunt, ex alia nulla nunc uota causa, quam ob celebritatem Reliquiarum, Bariæ et Compostellæ frequentatarum. Tali certe conjecturæ magnum fundatum præbet dies, idem Lupiensibus qui Constantinopolitanis festivis, et communia utrisque de eadem asserta, quod Licini filia; quod Pauli Apostoli discipula fuerit; neque ad diversas constituendas satis efficax erit diversa ratio scribendi antiquitus nominis Irenes et Herinæ, a sola verosimiliter dialecti diversitate prodeus. Quod porro ad Ireneum alteram Jesuitarum, de qua num. 13, et Ireniam Theatinorum attinet, harum corpora uti constat esse ex Romanis cimiteriis recentius eruta, ita nemo dubitat, qui ibi fuerint prium tumulata; solvique aptabit certiora Virginitatis Martiriique usdem adscripti indicia, quam quæ pussim apparent in documentis pariter allatis. Ac de Irene quidem Jesuitica nihil habeo quod dicam, quia nihil de ea nobis profertur; Ireniæ vero Theatinorum adscriptum IN PACE, potius incurvantam mortem mihi designaret, nisi Virgiurn ac Martyrem obiisse se monuisset ipsæ, ut infra mox dicetur. Similiter eulem nomini præfixus titulus SANCTÆ, facit me, non illud quidem cogitare, quod nunc passim ea voce intelligitur; sed quod antiquis ipsa significabut, cum appellatio ea, quæ fuerat Apostolorum ætate communis fidelibus omnibus, restringi coepit ad personas, peculiari ritu divinus ministerius consecratas. Suspicio igitur talē unam fuisse Ireniam istam: cuius historia hujusmodi est in præcitatibus Theatinorum Annalibus.

35 De pretiosis D. Hirenæ Reliquiis, Lycensi ecclesiæ ab Oricellario donatis, est adhuc quod, ad ejus venerationem cultumque, annoteamus. Enimvero Lycium cum anno MDCV pervenissent, nihil habuit prius Thomas Aquinas, ejus tum Cœnobii Præpositus, quam illas clam omnibus habere, quoad certior factus Scipio Spina Episcopus, cuncta, ad Romanæ Regulæ ac nuperæ concordiæ normam, perageret. Verum quæ beandæ suis ciueribus civitati advene-

rat, haud passa est, nomen atque ossa diutius tegi. D Proxima quippe nocte Ludovico Perrono, viro nobili, qui rem communem eo anno administrabat (Syndicum vocant) objecit sese Virgo inclita, liberali plane vultu ac fronte, atque hæc illi conceptissimis verbis: Ego sum Hirenia, Virgo et Martyr: appetatae jam sunt in vestram hanc urbem mei corporis Reliquiae: Deum in me colite: evanuitque his dictis. Excitatur Perronus, plenusque recenti ea imagine ac pulcherrima Virginis specie, summo mane ad D. Irenes adire; ut Hireniam in sonnis viderit, quid illa diserte pronuntiaverit, narrare; atque id etiam atque etiam jurejurando cum affirmaret, rogare impense Patres, ut thesauro absconditum evalgerent. His precibus ac sacramenti religione coactus Aquinas Præpositus, gavisusque vehementer reuinitiari cœlo præcone pignora illa, et ipse ea publicavit; ac manante subindo fama, incredibilis statim ardor ac pietas visa intendi, ut usurpare quisque oculis præclarum munus ac venerari perceporet.

36 Ergo recognovit de more ossa Episcopus, tum ornande nobilissimæ hospiti, ejusque cineri quam magnificentissime excipiendo decreti honores publici, ac solennis per urbem supplicatio: quam quidem pompa, communè sumptuque Magistratus civitatis faciendam statuit: curavitque impræmissis Perronus, cui se inspiciendam permiserat Virgo, ut regio omnino cultu atque apparatu triumphus ageatur. Et vero supra communem magnificentiam perfecta res est, tenuitque octiduum celebritas, templi ornata, concentu vocum, concionum splendore, populorum frequentia, festis ignibus, tormentorum explosione, longe superbissima: sacroque impræmissis cineri elaborata tum quoque solido ex argento arca, pulcherrimi sumptuosique operis. Neque vero sistere hic Civitas ac Magistratus voluit: concepta siquidem per ea solennia insigni in D. Hireniam pietate, alterum adoptare patrocinium publicæ rei Lyciensium decrevere; et qui Irenem, Præsidem Urbis ac Dominum venerabantur, Hireniam etiam in præsidium totalemque asciscere; fore nempe ut cognomines Virgines ac Martyres, veluti armatae ac citra omnem fabulam sanctiores Pallades, civitatem, pulcherrima sive æmulatione sive fœdere, propugnarent. Ergo, collatis una votis, acclamata Hirenia est, suffragatione ac plausu incredibili. Nostris præcipue novum hoc patrocinium optatissimum continet, quod ipsorum ecclesia, uni quidem dicata, alterius vero locupletata ex viis, arx quædam ac munimentum urbis videri posset.

37 At enim, ut eo nomine eoh rite posset Hirenia, peti Romani Pontificis nutum oportuit. Allegatos proinde Romam est, qui civitatis studia ac consilia exponeret; commendatissimumque impræmissis negotiis fuit Francisco a Castro, Catholici Regis Oratori; qui auctoritate ac gratia, qua apud Paulum Pontificem Amplissimosque Patres valebat, id statim obtinuit, ut rata esset Patronæ electio; obsignatisque Pontificiis litteris id permisum, ut instauratis laetitiae argumentis, patrocinium nova supplicatione publice celebraret: additumque ut in iis solenniis, qui primo die pompa deducerent, amplissimum delictorum veniam consequerentur; duobus vero insequentibus, qui templum inviserent, septenni delictorum indulgentia froerentur. Actus alter hic triumphus fuit, calente adhuc priori gratulatione, instructisque magnificentiori ornato viis, foris, compitis. Labarum præsertim ingenti lacinia, ut pulchrius atque augustius fluctuaret, excitatum. In eo utraque Lycii Patrona, excellenti penicillo delineata, forma, cultu, atque oris faustitate pares, extensis supra urbem dexteris, securitatem felicitatemque

solemnique
cultu excep-
tur,
E

et in alteram
Urbis Patro-
nam optatur.

Annuit pra ro-
to Pontifex,

et festivitas
innovatur.

relicta ipsis
die 6 Aprilis
sacra Irena
juniori,

ut diversæ ab
ea que CP. et
Lupis collitur
5 Maii,

verosimiliter
eadem.

Virginem et
Martyrem se
declarat,

A tatemque appromittere videbantur. Porro ea vi lumenum, intendentibus se tenebris, accensa extime Ireniana basilica est, ut extincto diei successisse nox videretur: et fuere qui, extra urbem cum essent, ab spissiore ea luce ac splendore ardere templum putarent.

Eadem sancta xgro deposito apparens,

38 Visa autem Martyr Hirenia, collatis identidem beneficiis ostendisse, quam grata sibi haec ci-vium studia fuerint: neque enim fundi ad surdas aures preces passa est, impertivitque non pauca suam fidem implorantibus. Unum referam, quod sat-sis compertum ac celebre Lycii fuit. Egrotabat Angelus Surgentius, Marci Antonii filius; coque tandem devenit morbus, ut desperarint saluti medi- ci; aderantque, gravissima valetudinis appendix, dolores peracerbi. Consternatis moerore domesticis, non se infirmus ipse destituit; sed qui D. Hireniam præcipuo studio coleret, collocare in ea spem, atque id summa ope inclamare, ut Martyris lipsana eo a nostris afferrentur, quæ religionis ergo tangerebatur ac veneraretur. Factum: ac vix exosculatus ea est. cum tranquillari molestiae ac vicinioris fati tempestas cœpit: tum recitatis quibusdam preci- bus, visus ipse vehementer exhilarari, auditusque dicere, Proh! quam pulchra! quam elegans! Nec mora, accersita ad se matre, diserte innuit, audi- visse tum quidem se, de ipso D. Hireniae ore, fore ut convalesceret, ac sacra Constantinopolitanae Dei Matris die (Sabbati dies tunc erat) a leto surgeret. Igitur remisit momento mali vis. defixis nimis stupore medicis: qui cum perfectissime illum subinde convaluisse, ac restitutas corpori vires adver- tisset; id decrevere, ut defunctus penitus morbo, surgeret die Martis, non tam incolumis quam redi- vivus. Haec Josephus Silos, in cuius verbis haud in- consideratam prætermiserim mentionem Constantinopolitanæ Dei Matris, ut indidem credatur Lupiensis civitas accepisse colendæ Irenes suæ exemplum, unde et imaginem istam accepit, cuius causa festivum diem agit; nescio tamen quem; ut nec quem diem Hireniae suæ annuatim recolendæ Patres Theatini delegerint, neque utrum diem vi Aprilis suæ priori Reliquiæ exponendæ retinuerint Patres Societatis, vel quem posteriori Cor- pori proferendo optarint.

B sanitatem ci- tam promittit.

Jesuitas Gene- ralis suos mo- net ut ca- veant quid- quam agere,

39 Finem huic Paragrapho faciat Patris nostri Claudi Generalis epistola ad Lupienses Socios, quibus anno MDC Christi, die xvni mensis Julii datis, et do- cemur de tempore compositæ controversiæ, et ejusdem resuscitanda occasiones efficaciter proscribuntur: est enim talis, a Josepho Silos Latine redditæ ex Italico sermone. Elapsis mensibus ubi allatum mihi fuit, excitata inter vos ac Theatinos Patres, de sacris Divæ Irenes Reliquiis altercationem; officii duxi monere vos, etiam per P. Provincialem, ut hac vos in re prudenter modesteque ac benevole, uti Religiosos viros decet, gereretis. Nunc vero, quando jam composita lis est, atque obsignata utrumque concilia-tionis capita, quæ mittuntur; statui paterna vos iterum efficacique epistola, quod et Præpositus Generalis Clericorum Regularium cum suis facit, admonere, ut præcidere radicitus placeat, quod huma-næ potius æmulationis zelique speciem, quam Dei gloriam præseferat. Id enim vehementer cupio, ut inter nostram ac reliquas religiosas familias, maxime Theatinorum, tantie videlicet sanctitatis exemplique ac fructus in ecclesia Dei, pax intercedat ac caritas, quæ perinde propria est Spiritus sancti, ut Paulus Apostolus vel in profanos ipsos homines severiter pronuntiaverit, inter quos arderent dissidia. Itaque ut omnis posthac simultas aut utrumque molestia eradatur, diserte jubeo, sicut et Theatinis suis Generalis jubet, ut neque publicis concionibus, neque privatis sermonibus, aut alia quavis ra-

quo possit re- suscitar dissidium,

Maji T. VII,

tione, quæ penes vos sunt, ea esse Lycensis Patronæ lipsana pronuntiare quis audeat, aut ceu talia populis deveneranda tacite proponat; sed veluti sa- cri cineres Divæ Irenes Virginis et Martyris ado-rentur, nihil super ea re temere affirmando. Ad haec, cum dici nequeat, eas esse Lycensis Patronæ reliquias, in hanc itum sententiam, ut si forte in argenteæ ejus statuæ basi incisa inscriptio fuerit, aut insculpta civitas, aut quidvis aliud appositum, quod illam Lycii Patronam esse indicet; tunc dedi-cata alteri cuidam Divæ Virgini imagine, tollantur ab ea sacra ejus Reliquiæ, atque alibi reponantur, sub suo titulo Irenes Virginis et Martyris. Nam si in ea statua servarentur, eas esse Lycensis Patronæ Reliquias ostenderent sculpturæ ac litteræ, quas imus amolitum: atque hoc executioni omnino man-detur.

40 Illud porro prolixè commendo, ut si forte dis- sidiū utrumque excitetur, quod minime fore mihi persuadeo, lateat id seculares, nec facile spargi in

atque in futu- rum eidem rei prospicit.

querimonias sensus animi vestri sinatis; sed con- veniat statim Rector Clericorum Regularium Præ- positum, exponatque candide quæ ad suas aures af-fluxerint, ut aferat ipse opportunum remedium. Quod si minus hoc consilium successerit; compo-sitis ad me litteris rem mibi totam aperiat, ut Patris eorum Generalis auctoritate, de cujus singulari virtute atque integritate ipse mibi plurimum polli- ceor, communis caritati consulam, atque interim prudenter modesteque se nostri gerant. Jam, quod apud exteriores ingenerari facile potuit libatae carita- tis opinio; omnino curandum, ut eximatur hic a vulgi mente error, atque intelligent plerique omnes, quanti nos sanctam istam Congregationem facimus; et ut eorū unum animamque uiam utriusque Ordini esse cupimus, mutua nos benevolentia ac laude ho- noreque complectentes, quo sane et amplificari ma- xime Dei gloriam, et curari proximorum fructum contingat..... Haec ad suos Aquaviva, ac simili om- nino ad nostros sententia Nardinus, qui mortuo ani- morum fœderi efficacius conciliando illud addidit; fuisse nempe inter primævos utriusque Ordinis Pa- tres eximiam invicem benevolentiam, quam tueri mutua deinde officiorum testificatione eos qui suc- cesserunt par erat: tum severius molestam inter- minatas, si ab ea majorum caritate desciscant.

41 Utrumque religiosissime obeditum fuisse plane mihi persuaduo, tum quia nullius amplius querelæ re- stigium in prælaudatis Annalibus apparet (nam nostri finem seculi superioris non excedunt) tum quia ipsiusmet controversiæ mentio nec minima quidem sit vel in Historia Patronæ Lupiensis anno 1609 vulgata u. P. Bea- tillo subi prorsus tucens de ea quæ apud nos erat Reli- quia, solum meminit speciosissimi sacelli apud nos Pa- tronæ communis erecti, ejusque ibi colendæ usu a sacra Congregatione Rituum approbatæ) vel in variis P. Ber- nardini Vitis, qui tamen præcipius fuit in promovenda prædictæ Reliquiæ veneratione. Quemadmodum autem nulli impedimento Theatinis Patribus nostri fuere, quo- minus Sanctam suam Hireniam eodem cum primaria Urbis Patrona venerationis gradu ponendam curarent; ita nec hi vicissim istis inviderunt, alteram suo in tem- ple Irenem, anno jam dicto MDCIX exceptam. Quin etiam credibile mihi est, alteros alteris magno fuisse odjumento in mutua festivitate cohonestando, euque ra- tione pulam fecisse omnibus, quam concordibus animis etiam antea fuerint, qui sententiis nonnihil discrepa- bant, non æmulatione prava ducti, sed solo studio hono- randi communem Patronam; ex quo etiam processit prædictus P. Beatilli labor, dignus qui certiori argu- mento impenderetur, quam sit deductio genealogica Virginis ex Regio Thracum sanguine, ac veteri illo Caty, bis apud Aristotelem nominato.

Idem facit Generalis Theatinorum,

et utraque familia exinde concorditer rem suam agit.

A

DE S. NECTARIO EP.

NOT. 12*

Pag. 10 n. 1 adde — *Atque hæc causa nobis est ipsos et præcedentes ac sequentes duos Sanctos, atque alios similiter plures, hoc in opere ad unum eundemque diem referendi : neque tamen arbitramur quemquam fore, qui id sic intelligat, quasi eodem quoque die obuisse existimemus; quando satis apparet, in delectu die rum, non considerari a nobis quando quis obierit, sed quando colatur. Quin etiam hac de causa, od annum aut seculum quo quisque obiit, desivimus annotare diem mensis: sicut in priao Trimestri factum fuit.*

NOT. 13*

Num. 2 lin. penult. — primo Augusti — adde — Verror autem, ut illi aliam causam halterint dicendi quod tali die obierit, quam quia tunc colendum statuerunt Breviarii Viennensis novissimi (sicut intelligo) curores, quos sola Suppositiæ Bedæ auctoritas movisse videtur. Itaque istis non obstantibus.

NOT. 14*

B Pag. 13 n. 4 sic incipe. — *Hactenus Hugo Floriacensis, iisidrm fere verbis hic nsns, quibus inchoavit ipsius Vitæ Prælogum, qua nos caruimus, ex Codice 3683 Bibliothecæ Colbertinæ Parisiis eruto per Stephannum Baluzium missisque sub an. 1683 ad infra saepius cum loude commemorandum Armandum Gerard, Canonicum Sarlotensem : qui nobis ipsum remisit hic publicandum. Dum autem Hugo ait, antiquum Actuum Sancti Confessoris librum fuisse etc.*

NOT. 15*

Pag. 14 n. 7 lin. 13 a fine — Gallice Saint Prêstre dici — adde. — Sed hæc Renati marginalis nota, perquam riuicula occidit intelligentibus, S. Sacerdotem Episcopum, non alterum quam Saint-Serdot vulgo nuncupari; et ad hunc prorsus impertinens esse, quod appellative sumpta vox Sacerdos, quatenus Ordini Presbyterali tribuitur, vulgari lingua reddatur Pretre. Apage ejusmodi interpretamento, quæ nostrum hunc Sanctum confundere possent cum aliquo (si quis esset) S. Presbytero; sicut ex tali causa factum diximus, ut S. Monica Augustini Mater, cum S. Prima Ostiensi Martyre confunderetur. Sed ad diem quod attinet, malamus nos cum antiquis Actus etc.

NOT. 16*

Ibid. n. 10 lin. 16 sie lege — Sunt tamen quibus id dici nulla cum verisimilitudine videatur, et omnino judicant retinendum Agericum, a Rurieis distinctum: quibus sane nihil est quod prohibeat ipsum interponere.

NOT. 17*

C Pag. 15 Post titulum Vitæ ponatur ante Cap. 1.

PROLOGUS

Ex MS. Bibliothecæ Colbertinæ Parisiis.

Rationem
reddit Hugo

a

b
ordinis et
stylis in
translatione
servatis,

Antiquam seriem vitæ gloriosi Præsulis Sacerdotis relegens, et in ea quædam superflua, quædam autem scriptorum vitio depravata conspiciens, moderno tempore corrigere statui; ejusdemque historiæ textum, compendiosa brevitate transformatum et melioratum. Incidus honestiusque depingere: ad quem polienulum et eliminandum composui mibi multas historias, quasi lianas, ut nihil habeat nisi splendidum et honestum; et undecimque textum, undecim distinguendo Capitulis, adornavi. Quædam quoqne diversis historiis, ubi opportunum duxi, ex latere in marginibus a subnotavi, ut ex his Lector lineam temporum cognosceret, et ex brevi multa colligeret. Adjeci etiam de Translatione ejusdem beatissimi Præsulis b Capitalum unum. Verum non studeo verbum pro verbo transcribere, nec tamen omnino nova pro veteribus eudere; sed sensum ex sensu, secundum ingeniali mei paupertatem, meliorando depromere; sicut poterit Lectoris

solertia, utramque seriem perscrutando, facile comprobare. Quod ut facerem Dominus c Arnaldus Abbas me monuit, ipsius S. Sacerdotis Abbatiae Provisor; eujus imperium contemnere, multa illius devictus obsecratione, non valui. Compulit me etiam meritum tanti Confessoris, et virtutes quæ apud eum sacratissima ossa cerebri flunt. Et cum cernerem antiquorum Tyraniorum historias oratoris facundia excellenter evehi, et hujus sancti atque clarissimi Sideris, Sancti scilicet Sacerdotis, vite seriem scriptorum negligentia deprimi; et ita veritatis rationem in eadem serie quasi quibusdam ambigibus occultari, quemadmodum solet aliquando sol nubibus obscurari; indignum visum est mihi, nec potui ullo modo pati, quin splendidum honestumque aliquid de eo eonscriberem; maxime cum et materia non decesset, et antiquarum historiarum ordo huic nostro operi sufficenter suffragari valeret. Denique exigit et meæ fidei probatio, ut in Dei laude et Sanctorum ejus aliquod opusculum devotus faciam, ad laudem et gloriam ipsorum; quatenus ipsi Sancti impetrant mihi, apud judicem et redemptorem meum, veniam delictorum.

Ceterum, de facultate sermonis, in eo spem posui, qui dixit: Aperi os tuum, et ego adimplero illud. Meus igitur pauper affectus illius poterit dictari facultate, ad laudem hujus Confessoris, ad cuius vitæ seriem aliquid apponere non est laude dignum, sed nefarium: vera enim sanctitas et pura religio non indiget hominum mendacio, sed tunc obscuratur potius cum commento falsitatis involvitur. Protest tamen quorundam verborum pondere meritum cuiuslibet apud homines commendari, et ejus laus oratoris peritia venustari: verum ab omnipotenti Deo uniuscujusque meritorum qualitas, sine orationis interpretatione, dignoscitur.

Hæc præmittens, nunc ad invitos verba converto, qui vetera fastidiunt, et nova prosequuntur: et eos moneo, ne meum opusculum, quia novum non est, forte contemnendum existimat: nam omnia vetera, nova fuisse, nulli dubium est. Meminerint etiam, quæso, quia Moyses natus quarta ætate, ab origine mundi hystoriæ suæ cœpit exordium, et Josephus, hystoriæ Antiquitatum scriptor, libros Moysi diversa verborum retractavit specie: beatus etiam Hieronymus transferre non distulit, quod jam a veteribus translatum fnerat; adjeicit etiam in sua translatione plurima, quæ fuerant prætermissa. Possem, si vellem, hic plures commemorare viros, et de modernis exemplum ponere: sed hos tantum inscruisse sufficit. Licet igitur sapienti, sicuti existimo, de antiqua re veridicam historian texere, et pro incultis sermonibus honestiores ponere: valetque quis aliquando, de una eademque re, duplifici modo disserere, et in ntroque verum exprimere: alterum etiam oratorem sape videmns, orationem alterius quadam verborum affluentia snbornare, et eamdein rem dissimili modo dicere. At scio mihi non licere, qnod viris sanctissimis et disertissimis licuisse probatur: quia oratorm facundiam non habeo, neque calleo artem per quam hæc flunt; nisi quia, sicut jam dixi, in virtute sancti Spiritus anchoram fidei collocavi. Nam et in præsentí tempore idem sanetus Spiritus luculentam et eastigatam sermonis efficaciam, ad multorum aedificatiem, quibus vult suggerit: qui olim Ecclesiæ snæ sanctæ de Persecutore Doctorem, et de Pnbllicano sna gratia Evangelistam exhibnit. Qno Spiritu freatus, quamvis indignus, tamen hoc onus devotus subire non metuo.

ANNOTATA.

a Hæc notata marginalia, primo Hugonis manu scripto

tum quibus
ex causis
scribere sit
aggressus:

E
Deum inro-
cal,

et capiti
operis asti-
mationi
consulti.

F
exempli
aliorum qui
veteres hi-
storias novo
cultu orna-
runt,

A scripto adjuncta transcribere nemini postea curæ fuit,
nec Sarlati quidem.

q. Illud infra incipit num. 21.

c Extat quidem apud Sommarthanos aliqua Abbatum Sarlentium series, sed perquam conturbata, nec uno loco mutila. Placet igitur, ex instructione prælau-
dati Armandi Gerard, aliam ab hoc accuratius deductam proponere; juxta quam Arnaldus hic nominatus, præ-
fuisse ub anno 1122 ad 1134; quando adhuc vixisse
et floruisse potuit Hugo Floriaceus, tunc is Chronicon suum dicaverit Yroni Carnatensi, sub annum 1113
defuncto. Seriei tamen Abbatiali præmittitur series Comitum Petragoricensium hoc modo:

Anno DCCCLXVII mortuo Emenone etc. in App.
pag. 7* col. 1 c — sed col. 2 post medium sic lege —
x Arnaldus, is ipse cui Hugo Floriencensis haec S. Sa-
cerdotis Acta exornavit: omnino autem corrigendi sunt
Sammurthuni etc.

Pag. 19 num. 24 Funes b lignorum — l — funes
b signorum — et consequenter muta pag. 20 Annot.
b, atque hanc substitue:

b Ita legendum, non funes signorum, apposite mon-
nuit Claudio Castellanus: signa autem intelliguntur
B campanæ; unde etiam nunc in pluribus ad Ligerim ecclesis Sonner le seing, est, pulsare campanam. At-
que hinc pulsus ille qui ob exhibitoribus fieri solet in
quacunque re subita aut periculo, le Tocin dicitur,
quasi Tactus signi; ipsaque campana, ei usui destinata,
sic etiam appellatur.

Pag. 20 Annot. e lin. 11 post — credere — dele
9 linea usque — Ex hoc porro.

Pag. 24 adde ex pag. 9* de nova capsa, atque haec
subjunge — Eodem anno absoluta Parisiis est im-
pressio proprietum Officiorum diuersis Sarlentensis,
jussu Illustriss. ac Reverendiss. D. Francisci de Sa-
lignac de la Motte-Fenlon, ac venerabilis ejusdem
Ecclesie Capituli, curata a prælauato Canonico Ge-
rard. In his S. Sacerdos suum habet per integrum
Octavam, cum Antiphonis, Responsoriis, Hymnis, at-
que Capitulis propriis. Similiter et ad XXXI Maji Pro-
prium de S. Mundana exhibetur; ubi Lectio VI hoe
fine clauditur; Ejus corpus juxta filii sepulcrum di-
ligenter collocatum est, ubi divina opitulante gratia
multa miracula sunt patrata. Ad ejus memoriam,
in adversa fluminis ripa, prope Toparchiam de Fen-
elonie diocesis Caduricensis, constructa visitur
ecclesia, et prope eamdem specus ostenditur, in
qua B. Mundana, pœnitentiam agebat: sed et fons
specui adjacens, cuius aqua, ad haec usque tem-
pora, capite laborantibus est remedio et saluti. Quæ
eadem etiam indicantur in Hymnis ad Vesperas et
Laudes, cum hac propria Oratione: Sanctæ Mundanae,
Martyris tuæ, Domine, supplicationibus tribue nos
foveri; ut cuius venerabilem festivitatem anno
frequentamus obsequio, ejus intercessionibus suble-
vemur et meritis.

C tuni matris
Mundanae
pro 31 Maii.

DE S. HILARIO EPISC.

Pag. 24 Miratis ac pene indignatis nonnullis, quod
in Commentario, ad Acta S. Hilarii prævio, nihil
dixerit Henschenius de S. Leonis Papæ contra ipsum
judiciis et querelis, facere volens satis: et supplere de-
fectum in ea parte, non ipsius tantum, sed etiam meum, nihil
in Scriptione Henscheniana mutabo, sed additis
duobus novis Paragraphis, extendam hoc Prologomenon,
trifarium dividendum, sic ut pars I Henschenio tota,
ut est, mareat; cetera meo nomini adscripta censeantur.
Sit ergo post titulum

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I Ætas, Veneratio, Translatio, Epitaphium
et laus S. Hilarii.

A relas sive Arelate etc. pag. 24: — num. 4 lin. 3,
pro num. — 23, scribe — 30.

Pag. 23 lin. 6 vitam. — in margine scribe —
alias mutans, et ante num. 6 adde — Ipsius autem tu-
muli inscriptio talis a Quenellio infra citando propon-
nitur. SACROSANCTE LEGIS ANTISTITES HILARIUS HIC
QUIESCIT.

§ II. Vita S. Hilarii, quando et a quo scri-
pta, et qua certitudine? certe non a S. Illo-
norato Massiliensi.

C um in ipso Vitæ hujus Prologo aperiat Auctor, se
non tara ad scribendum, quam ad dicendum de landibus
S. Hilarii processisse, victimum merito Dominorum præ-
sentiumque Pontificum; et quidem non usque timore,
ne sua obedientis teineritas imminuat judicium tam
sublimium Sacerdotum: cumque in fine num. 30
clarins etiam caverat, ut amplius quam in prædicatio-
ne sufficit, non dicat; hand ægre colligitur, il
factum esse in aliqua Arelatensem Synodoram, quam
oparteat esse habitum post mortem, non solum Leonis
Papæ, qui duodecimo post S. Hilarium anno obiit;
sed etiam successoris in Arelatensi Cathedra, ut mini-
mum unius. Nam et num. 22 meminit Leonis, ut
jam ad supernam gratiam vocati; et num. 32, re-
nasci in Successoribus Sanctum, ait; unum saltum
jam obisse indicans, puta Raventium, anno CCCXLII.
Apparet etiam ex eodem Prologo, eum qui in tali
Episcoporum consessu cavit, ne vocetur in culpam,
si nequeat excolere sterili sermone propositum ma-
teriae, ubertate loquendi indocta rusticitate de-
pressus; nec ætate, nec ordine auditorum plerisque su-
periorem fuisse; sed juvenili solicitudine phrases et verba
exquisivisse ad vocationem sermonem; quod etiam ex
decursa satis appareat. Proinde, si Episcopus fuit (quod
fuisse suadet peroratio petentis, ut Sanctus eum facial
suis patrociniis, in illa examinatione tremenda,
meritum Sacerdotis invenire) fuerit ad dicendum in-
vitatus ab aliis Coepiscopis, tamquam junior a senio-
ribus: quem tamen quia oportet non omnime fuisse
puerum, quando exequiis Sancti interfuit anno CCCXLIX,
concipere possumus ista dixisse in ætate circiter qua-
dragenaria aut quinquagenaria; pinta in Synodo anni
CCCXLIV, in qua fuit tractata causa Mameriti Episcopi;
vel in ea, quæ anno post illam decima convenit contra
Prædestinatianos; vel in alia, nobis ignota qualem,
sed quæ tamen fuerit tempore vicina.

*Ex Prologo
intelligitur
Vita recitata
in Synodo*

E

*et auctor
Episcopus,
sed ex ju-
nioribus
unus fuisse.*

F

9 His positis, facile erit dijudicare, quam exigua
verisimilitudine dicatur S. Honoratus Massiliensis,
vitæ de qua agitur auctor fuisse; excusandusque nobis
erit Henschenius, quod homo senex, textum in Barali-
nactus vix intelligibilem, et festinans ante martem ab-
solvere Majum, non indulserit sibi ipsi morum, ex-
pendendi singula scrupulosius. Ego vero postea eadem
relegens, uniceque intentus in collationem primi illius
textus, cum altero haud paulo meliori per Possimum
submisso, quid mirum, si non cogitaverim, quam parum
ista convenienter cum ætate S. Honora? Maxime
præoccupatus auctoritate prætesa Gennadii; qui cum
ipse quoque Presbyter Massiliensis fuerit, optime vul-
ebatur scire potuisse, quid scriperit Ecclesiæ ejusdem
Episcopus, tum cum scriberet ipse recenter ad eam Ca-
thedralm promotus? Neque sune ab hujus ætate ablutus,
ut S. Hilarius (sicut prætebas Gennadius dicit) ha-
buerit nutritorem, ejusque exequiis junior interfuerit.
Sed considerandum fuerat, quod primum factus Epi-
scopus

*ideoque non
S. Honora-
tus Episcop-
Massilien.*

NOT. 18*

NOT. 19*

NOT. 20*
et publicatum
Officium pro-
prium, tum
ipsius Sancti,

tunis
Mundanae
pro 31 Maii.

NOT. 21*

AUCTORE D. P.
tunc ut mi-
nimum sexa-
genarius,

A scopus sit Honoratus sub annum CCCCXC, adeoque fuissest sexagenario major, quando istam de Hilarii laudibus orationem habuisset; quod cum præmissis omnino non congruit: neque cum hujusmodi Præfatione quæ incipit, Conscius imperitiae meæ et non ignarus ignaviæ, dum teneram verecundiæ frontem silentii latebris volui eunctabundus operire, eamque sub velamine taciturnitatis abscondere, jussionibus venerabilibus diutissime repugnavi.

10 *Paschasius Quenellius, infelix S. Hilarii vindex, qui hanc ejus Vitam secundo suo de operibus S. Leonis Papæ tomo subtexuit, nobisque hic novæ collationis instituendæ necessitatem imposuit, præfatur ipsam habuisse ex MS. Codice Arelatensi, ubi illius auctor dicitur Reverentius, Hilarii successor: sed nullus est, inquit, hujus nominis successor Hilarii, qui vero in ejus locum proxime suffectus, Ravennius est, quem Vita hujus auctorem non esse Vita ipsa clamat... Crediderim ego Reverentium illum, cui Vita scriptum tribuit Codex Arelatensis, alium non esse ab Honorato, qui, servata nominis sui significacione, sub Reverentii nomine voluerit latitare: Honos quippe et Reverentia idem sonat. Favet conjecturæ plurium scrip-*

B *ptorum ejusdem atri exemplum, qui vel tacito nomine proprio, vel etiam sub alieno, tractatus variis emiserunt. Favorem et ego, si scriptam solum fuisse Vitam constaret, non autem et dictam, et quidem ob Episcopo, in consensu Episcoporum, ipso dicente tanto digniorum et seniorum, ut quasi imperare eidem potuerint. Ast nullus invenitur Reverentius Arelatensis Episcopus, nullus etiam eadem in provincia cui isto tempore tale nomen fuerit. An ergo nullus fuit? Nemo credo dixerit, intelligens quam multa nos eo tempore lateant Episcoporum nomina. Certe Leontii secundi post Hilarium successoris, nulla ultra annum circiter CCCCLXXIV, invenitur memoria; et Aeonium constat primum capisse anno CCCCXCI vel iv. Quin igitur dici possit inter utrumque medius sedisse Reverentius; in ipsaque suæ Ordinationis recenti latitia coactus fuisse ab Ordinaribus suis, ut recurrente S. Hilarii anniversario, cumdem eorum ipsis per se laudaret. Præterea Sidonius Apollinaris libro 7 Epistola 6, ad Basiliuni, infra laudandum Aquensem Episcopum, queritur quod Evarige Gotthorum Rege, Provinciam totam Aquitaniamque occupante et percurrente, sub annum CCCCLXXII Burdegula, Petragerii, Ruteni, Lemovices, Gabalitani, Helusani, Vasates, Convenæ, Auscenæ, multoq[ue] major numerus civitatum (summis Sacerdotibus ipsorum morte truncatis, nec ullis deinceps Episcopis in defunctorum officia sufficiens...) latum spiritualis ruinæ limitem traxit. Suberant isti omnes populi Arelatensi Primatui, et nullus istorum, præterquam Burdegalensis, Lemovicensis, et Gabalitana Ecclesiæ nominatur Episcopus, a tempore S. Hilarii usque ad finem seculi istius v; ut facile inter istos, totque alias minusquam adhuc repertos, latere possit Reverentius, qui istam panegyrim dixerit, eo quod congruum judicamus tempore, ante vel post S. Leontii mortem, si hic post annum CCCCLXXIV, cito desinet esse in vivis.*

11 *Quod porro ad Gennadii auctoritatem attinet, hujus librum editurus simul et notis illustraturn Myraus, Antuerpiensis Decanus, nostri Petri Francisci Chiffletii litteras, datas Vesuntione an. 1638, hujusmodi accepit: Gennadii Massiliensis de Scriptoribus ecclesiasticis habeo exemplar unum, edito non amplius, imo contractius in fine: Pomerium enim nonagesimo primo eoque ultimo capite recenset, Honoratum Massiliensem præterit. Sane Vitam S. Hilarii Arelatensis, quam Auctor Chronologiarum Lirinensis huic Honorato inscribit, Petrus Saxius in Pontificio Arelatensi ex MS. Codice vindica*

*sed Reveren-
tius,*

*si non Arela-
tensis, quod
esse potuit,*

*C
otterius erre
Sedis Episco-
pus.*

*Gennadii de
Honorato to-
sus,*

Reverentio... Hilarii successor: et sunt alia, quæ D mihi suspectam faciunt illam apud Gennadium Honorati Massiliensis mentionem. Tale etiam esse *suppositionis suspectus est*, potest quod Gennadius, suos quoque libros recensens, ultimum eorum misisse se scribit ad B. Gelasium, urbis Romæ Episcopum, quasi tunc adhuc riventem (qui tamen obiit anno CCCXCVI) adeoque haud multo post Ordinationem Honorati. *Labbæus quoque noster*, in sua de *Scriptoribus Ecclesiasticis Dissertatione*, agens de S. Cæsario Arelatensi, hujus elogium ait multis de causis sibi videri assutum Gennadio, a posteriori aliquo Scriptore, qui post Caput 83, in quo de Fausti Regiensis libris agitur, tamquam antidotum voluit adhibere, subjungens multa de Cæsario. Fausti hoste acerrimo (qui *Cæsarius*, Gennadio Catalogo suo scribente, nondum erat Episcopus) et de Felice Papa (scilicet IV, sub annum XXXVI primum ordinato) collecta ab eo, id est, *Cæsario Episcopo*, testimonia Scripturarum et sanctorum Patrum de gratia et libero arbitrio per suam Epistolam confirmante ac roborante: quæ omnia manifeste innuunt Concilii Arausicanii tempora, et annum Christi circiter DXXIX. Rursum autem de ipsomet Gennadio agens idem *Labbæus*, Dum veterem, inquit, editionem, Basileæ anno 1529, apud Andream Catandrum vulgatam, evolverem, conjecturam meam deprehendi indiciis quibusdam stabiliri: deest enim Gelasius inter Joannem et Honoratum; inter Theodulum et Joannem Sidonius; inter Faustum et Servum-Dei Cæsarius Ad hæc in MSS. Codicibus magnam reperiri varietatem audio, quain alibi diligentius executiemus. Quod licet nondum factum sit, satis tamen jam habere videmur, ut neque Gennadium credamus adscriptisse Honorato Massiliensi Vitum Hilarii, neque ex coevis aliquem; sed alterum, multis fortus seculis posteriorem; quod erit æstimandum ex eorum codicis aetate, in quibus id scriptum primitus fuisse reperietur.

12 *Franciscus Marchesius, Romani Oratorii piissimus nobisque amicissimus Presbyter, qui Honorii Papæ vindicias contra Combeſitum scripsit, sanctum quoque Leonem defensurus contra Quenellum, multum præsidii collocantem in ista S. Hilarii Vita, perquam solcite me rogavit, ut Henschenii nostri remissius hic agentis defectum supplerem; quasi multum ad rem faceret S. Leoni, in iis quæ cum Hilario acta sibi scribit, non inveniri contrarium S. Honoratum. Sed Exim. Christianus Lupus, Henschenii quondam discipulus, in suo de Appellationibus libro, istum Marchesii conatum prævertens, nihil magnopere interesse censuit, quis fuerit S. Hilarii, ut ipse vocat, Encomiastes; quem prætendunt, inquit, S. Honoratum esse Massiliensem Episcopum: in eaque auctoritate refutanda haud multum solicitus, cum retulisset mox infra dicenda de Gennadio interpolato, Quidquid sit, inquit, nec Ravennius de quo infra, nec Honoratus, nec Angelus de cœlo, possit evacuare fidem Magni Leonis. Vedit scilicet scriptor sagax, in ea auctoritate vel antiquitatem scriptoris vel sanctitatem prætendi; earum vero neutram quidquam facere in causa, ubi auctoritatib[us] quicunque apponebatur auctoritus Leonis Pontificis; tam Sancti, ut mentiri nolle; tam antiqui, ut nemo propinquior haberet possit testis ejus rei cui interfuit, quamque ipse ut judex yessit. Fortassis etium hoc agnovit, si de antiquitate questio esset, auctorem Vitæ dici posse ipso qui prætendit S. Honorato in ordinatione Episcopali priorem, licet aetate multo juriorem; cui tamen injuria non magna fieret, si diccretur in iis quæ Romæ gesta erant anno CCCXLV, ex auditu et relatu Arelatensis Cleri, post annos viginti aut triginta narrandis, scripsisse minns vera: magna autem fieret S. Leoni, si vera scripsisse dubitaretur, in Epistola vulgo 89, ad Episcopos Viennensis provinciæ. Cum enim istum possit excusare bona fides, audita referentis, Leo non posset non*

*uti et aliū
libro ejus as-
suti.*

E

*Quicunque
autem fuerit
Vitæ auctor,*

*in controver-
sia tamen Hi-
larii cum Leo-
ne,*

*hujus potior
auctoritas est,*

A non damnari impudentissimæ calunianæ, falsa scribens; quis obseero, intelligens quam sanctus vir Leo fuerit, huic dubitabit dare fidem; illi, quamvis sancto, contraria scribenti, derogare?

13 Enim quin eam derogemus alterutri, cavere neutquam possumus: quia nimis quam diversa sunt, quæ de eodem facto uterque narrat. Scribit Leo, nihil Hilarium habuisse rationabile, quod in sanctorum Concilio Sacerdotum posset respondere: eumdem laulat Encomiastes, Quod solus tantos sustinuit, quod requirentes edocuit, quod altercantes vicit. Queritur Leo, ad ea se occulta cordis istius transtulisse, quæ nullus laicorum dicere, nullus Sacerdotum posset audire. Nihil tale Encomiastes, sed potius miratur, quod nequaquam minantes expavit, quod potentibus non cessit, quod in discriminâ vitæ positus communioni ejus (*Celidonu videlicet*) quem cum tantis viris damnaverat, conjungi nullatenus acquievit. Ille tumorem mentis ejus, superbiæ spiritu inflatae, et nimis impiam præsumptionem arguit, talemque asserit extitisse, ut B. Petro nollet esse subjectus, et frequentius temerarii et insolentibus verbis sententiam damnationis expeteret: *hic vero scribit, Hilarium*

B Leoni se illico præsentasse, cum reverentia im pendisse obsequium, et cum humilitate poposcisse, ut Ecclesiarum statum more solito ordinaret. Denique Leo graviter expostulat, quod Hilarins, meriti sui conscientis, cum quereretur ad causam, turpi fuga se credidit subtrahendum; Auctor vero ille, et sapientiae et fortitudini imputat, quod custodibus appositis, hieme sæviente, quos ratione non flexerat, credidit relinquentos.

§. III. Crimina S. Hilario a S. Leone Papa impacta, que et quatenus excusari possint.

Si Leoni, quæ coram oculis suis erant gesta mox scribenti in Gallias, major est habenda fides, quam Encomiastæ ad laudandum adducto, deque rebus præteritis ex minus certa scientia locuto; non poterit non rrus haberi Hilarius, humano saltem judicio, licet divino forsitan minus peccaverit, certum se putans, quod in deponendo Celidonio tanta testimoniorum evidentia usus esset et ipse et Coepiscopi sui, ut crederet, ne quidem Romanum Pontificem melius posse judicare de causa: itaque acciderit, ut in ipso detectandæ recognitionis fervore siverit sibi elabi aliqua, jus ipsum appellationum Romanarum tangentia. Hoc in puncto utinam Hilarium

C non sic defendendum suscepisset Quenellius, ut et ipse jus illud ab Ecclesi Gallicana, ante istam controvèrsiam, unquam agnatum fuisse negaret! non perisset illi credo gratia, ex illustratis insigniter S. Leonis operibus debita; nec Pontificalia censura notati essent libri, alias plurima eruditione referti, neque tam latum de se triumphandi campum aperuisset Patri Lupo, in illo preclaro volumine, quo hic divinum ac immobile S. Petri Apostolorum Principis, circa omnium sub cœlo fidelium ad Romanam ejus Cathedram Appellationes privilegium, adversus profanas hodie vocum novitates, asseruit. Harum contemptu in Hilario a S. Leone fuisse potissimum justissimeque redargutum, videtur non animadvertisse Baronius, cum ad an. 445, illa culpa prætermissa, damnatum Hilario, ait, quod in provincia Vienensis ordinatum præsumpsisset deponere Episcopum Celidonium. Nec enim (ut recte probat Quenellius) Vienensis provincia tunc erat ab Arelatensis Primatus dispositione extranea: sed injuste depositum se querebatur Celidonus appellato Pontifice, a quo ipsum non temere neque injuste in sua appellatione susceptum credimus, ideoque nolumus huc trahi ejusdem Baronii verba ad an. 464 de SS. Mamerto et Hilario sic conjunctim loquentis: Non mireris, lector,

Romanum Pontificem adversus Mamertum adeo vehementer insurgere, virum (ut declararunt eventa) sanctitate insignem: in his enim quæ contentiosi fori sunt perfacile est quemquam decipi: persimile enim et S. Leoni accidit, qui in S. Hilarium eadem ferme ex causa acerrime invetus est. Quis nesciat sepe accidere, ut falsis accusationibus et subreptiōibus aures Pontificium repleantur; ut cum putant agere quod justum appareat, exagitent innocentem. *Palcot hoc pro Hilario excusatio in criminibus, eidem, post suum ab urbe parum gratiosum secessum, coram Pontifice jam irritato objectis, de quibus agitur in Epistola, quanto ab inde mense scripta: valeat etiam, si quis il velut, contra Celidonium, quasi subornatis, emptisque testimonis minus veracibus Pontificiam absolutionem subripuerit: sed non valeat in Appellationis rejectione, cuius rejectionis, non tamquam iudex ex alieno relatu, sed tamquam testis ex proprio auditu supra comparuit S. Leo: quam culpam nisi crederemus ab Hilario submissioni denique responso detersam fuisse, sicut ipsem tandem Encomiastes ait, sancti viri et Episcopi Catholici officio defuisse eum estimaremus.*

15 His in genere præmissis, meminisse Lectorem velim eorum, quæ num. 7 præmisit Henschenius, de S. Germani Autissiodorensis ad S. Hilarium Arelatensem excursu; enque conferre cum legendis in hujus *Vita* num. 21, de communi utriusque opera in ordinibus iis Galliarum Provinciis, quæ Arelatensis Archiepiscopi cognitioni quadam tenus suberant. Causa autem expetendi societatem S. Germani in excursibus istis Archiepiscopatibus, Hilario fuisse videtur, non solum illius viri eximia sanctitas et prudentia, sed etiam (ut recte notavit Quenellius) quia plures tunc erant Viennensis Provinciae civitates, quæ non essent Romanæ ditionis, sed paterent Burgundionibus: quibus, videlicet ab Aetio relictis, Sabaudia concessa erat, cum indigenis ita porro dividenda, ut finibus deinde vi armorum per vicina propagatis, in Prima Lugdunensi, Maxima Sequanorum, Vienensi, et aliis sedem fixerint. Potuit igitur S. Germani opem eam ob rem Hilarius poscere, ut apud alienæ ditionis populos, quibus acceptissimus erat eorum ille contributus, plus valerer Episcopalis auctoritas: nam Autissiodori, non tantum Episcopus, sed et natus erat S. Germanus, et uno dumtaxat ante Hilarium anno obiit. Ista autem eorum conjunctio vehementer elevat illorum omnium excessum fidem, qui, S. Hilario apud S. Leonem impacti, nimis facile fidem invenerunt, in ipso contentionis jurisdictionis fervore.

Ordior ab eo quod primo præcipueque delatum suscepimusque, latam veluti portam aperuit in animo S. Leonis, ad plures gravissimasque criminationes contra Hilarium intromittendus. In Vita S. Romani Abbatis Jurensis, 28 Febr. per Henschenium illustrata, dicitur is ab Hilario ordinatus Sacerdos (*Presbyterum quinti xvi scriptor dixisset*) qui venerabilem Celidonium, Metropolis Vesontionensis, Patriarcham, Patricio Praefectorioque fultus favore, indebitam sibi per Gallias vindicans Monarchiam, a sede Episcopali, nulla existente ratione, dejecerat. Ea Vita, quia supparis ætatis Auctorem præferebat, passim viris eruditis persuasit, revera Vesontionensem Archiepiscopum Celidonium istum fuisse: sed propius eam examinans Quenellius, non solum in ista jam allegata plagula, pene tot indicia novitatis ac suppositionis reperit quot verba; sed etiam in reliqua ajusdem auctoris scriptione, de SS. Romano, Lupicino et Eugendo, tam multa annotavit huius ætati neutquam aulscribenda. ut tractatui tam licenter interpolato, nedicam suppositio, nihil magnopere credi posse, unde sequela aliqua historica ducatur, evidentissime appareat. Rectius omnino videtur Quenellius Celidonium, facere, unum ex Vienensis Provinciae, tum adhuc Hilario subjectæ, Episcopum

D AUCTORE D. P.
sed quia ejus
ad Pontificem
appellationi
non satis de-
tulerit.

E
videtur Hila-
rius S. Germa-
num habuisse
socium,

ut ejus apud
Burgundones
gratia juvare-
tur.

F
Celidonus
quem depositus
Episcopum,
non Vesonto-
nensem,

(ut habeat in-
terpolata Vita
S. Romani)
sed ipsi sub-
jectus.

quem gravius
sit catumna-
tum credere;

quam alterum
incertas rela-
tiones secutum

Indiscreto
sni juris tuen-
di zelo ductus
Hilarius,

arguitur a
Leone,

non quasi in
aliena provin-
cia Celidonium
depositus,

- Auctore D. v.
 A pum; et quidem alieujns civitatis etiamnum ad Romanos pertinentis: atque hoc ipsum confirmat zetus Valentianii Imperatoris pro manutenendo Celidonio; cui quis credat illum ita futurum fuisse contra Romanæ ditionis Archiepiscopum, si is alienus a sua fuisset: aut quomodo præsumi potest Hilarium, jus sibi arrogaturum fuisse in alienæ inimicæque ditionis Metropolitam, visitando ejus provinciam, Synodum cogendo, ipsammet deponendo?
- cujus causa
fuit ambiguæ
verosimiliter
juris, non fusi-
cti;*
- 16** Quod autem ad causas depositionis attinet, tales proferuntur, quæ non video quomodo aut falso allegari potuerint, quod necessario supponit Leonis sententia; aut veræ si fuerint, subornatis quoniamocumque testibus obsecnari; quod tamen videtur admitti ab eo debere, qui vellet Hilarium ejusque Synodum excusare. Quid enim facilius fuit quam scire, fueritne, vel non fuerit aliqua legitimis nuptiis viro juncta? judex quis in causa capituli sederit, an non sederit? sunt enim hæc ejusmodi, quæ debent et possunt publice constare, neque possunt clam geri. Hæc consideratio peue me cogit suspicari, in hac causa aliquid ambigui, non tam facti, quam juris fuisse. Fuerit autem, si nupta qualem, sed matrimonio numquam consummato virgo vidua, ad Celidonii thorum transierit de qua agebutur, si lata ab eodem capitulis sententia, sed intercedente Principis clementia aut alia ex causa, non sit exceptioni mandata. Neutro casu irregularitatem contractum, sustinere potuit Celidonius et judicasse Leo cum suis: contrarium potuit judicasse Hilarius cum Episcopis suis, et utrumque auditæ testes verum dixisse. Non vacaverit tamen culpa Hilarius, si Gallicanum judicium Romano sujicere volunt, sed neque caruerit excusatione, apud Denim valente; ne ei imputaretur ad noxam tetalem; etiam posito quod (sic ut hic dici videtur) communionem suam Celidonio non relaxarerit positus in discrimine vitæ; sicut similis noxa S. Paschasio Diacono, schismati Laurentiano contra Symmachum Papam immortuo, ut dicitur xxxi Maji, non obfuit quo minus, adhuc existens in Purgatorio, Sanctus esse divinis probaretur mirabilis. Alia enim iudicia Dei sunt, interna noscentis; alia hominum, sola extera conspicientium. Ceterum quod de Patricio Prætorioque favore ait Auctor Vitæ S. Rumani: quodque trunculentiori etiam specie propositum S. Leonii fuit, quasi militaris manus sequi soleret Hilarium per Provincias, eidem famulatura ad invadendas per tumultum Ecclesias, quæ proprios amiserant Sacerdotes; id, inquam, aliud non videtur habuisse fundatum, quam quod per insessas infestas que barbaris rius, ut belli tempore quandoque solet, Nobiles quidam sequebantur Episcopum, causa tutelæ contra grassatores.
- In qua alter
Hilarius cum
suis, alter
Leo judica-
rint,*
- Itius vero
pertinacæ
culpa letuli
caruerit.*
- Projecto Epi-
scopo invito
superordina-
tus successor,*
- 17** De Projecto Episcopo, cui irrogatam injuriam adeo pathetice exaggerat Leo, ea culpa tam enormis est, ut non potuerit in hominem, qualis erat Hilarius, radere, nec fidem ulla tenus habitura fuerit, nisi in unimo ad quidlibet credendum per præjudicium apparato, aut evidenter facti testimoniæ multitudine convicto: quod ultimum excusare Leonem potest, sed non potest accidisse, nisi aliquid veri certique facti, accusationi tam atrocí occasionem dederit: quod an valeat in Hilario, ecclœ ac temporis circumstantiis excusari, benigno lectori divinandum relinquit Quenellius, dum nequidem conatur explicare; sed satis habens appellare silentium Encomiastæ sui, quem S. Honoratum vult credi, tamquam de re satis apud Leonem ab Hilario purgata, tamque notorie falsa, ut auditoribus purgari nulla ratione debuerit. Sit ita sane; non fuerit cura posteritatis ei, qui præsentibus dicenda dumtaxat, non et futris legenda scribet: nunc alia est ratio, et excogitandum est verosimile quidpiam, qua diluere tot in uno facto apparentia criminia potuerit Episcopus, (ut sine dubio credimus) Sanctus. Ipsum prius omissis exaggerationibus referatur. Celidonii negotio sic, ut dictum est, si-
- nito, Romaque digresso Hilario, Fratris et Coepi-
 scopi nostri Projecti, inquit Leo, querela successit,
 cujus ad nos litteræ lacrymabiles et dolendæ, super-
 ordinato sibi Episcopo, sunt directæ. Epistola
 quoque ingesta est civium ipsius, et numerosa sin-
 gularum subscriptione firmata, invidiosissimiis con-
 tra Hilarium plena querimoniis, quod Projecto
 Episcopo suo ægrotare liberum non fuisset, ejusque
 Sacerdotium in alium præter suam notitiam esse
 translatum, et tamquam in vacuam hereditatem ab
 Hilario pervasore heredem viventis inductum.....
 Esto ut brevis [fatig] Fratri evenerit. Humanæ con-
 ditioni consueta migratio, quid sibi Hilarius quærerit
 in aliena provincia? Exspectarentur certe vota ci-
 vium, testimonia populorum: quæreretur honora-
 torum arbitrum, electio Clericorum; quæ in Sacer-
 dotum solent Ordinationibus, ab his qui noverunt
 Patrum regulis, custodiri.... Sed ille.... (directa-
 rum ad nos verba sunt litterarum) ante abscessit,
 quam eum venisse nossemus. Non est hoc redire,
 sed fugere; nec salubritatem impendere diligentæ
 Pastoralis, sed vim inferre latronis et furis.....
 Militaris manus, ut didicimus, per provincias se-
 quitur Sacerdotem; et armati præsidii præsump-
 tione suffuto, ad invadendas per tumultum famula-
 tur Ecclesias, quæ proprios amiserint Sacerdotes.
E
*excusari ne-
quit si vera
referuntur*
- Hæc autem taliter ad se prescripta a Leone, magis etiam exaggerat in suo contra Hilarium rescripto Valentinianus Imperator, ut qui Ecclesiæ Romanae in-
 consulto Pontifice, indebitas sibi Ordinationes Epi-
 scoporum, sola temeritate usurpans, invaserit et alios in-
 competenter removerit, indecenter alios in-
 vitis et repugnantibus civibus ordinaverit: dein
 subjungit; quod quoniam tales non facile ab his qui non
 elegerant recipiebatur, Hilarius manum sibi contra-
 hebat armatam; et claustra murorum in hostilem
 modum vel obsidione cingebat, vel aggressione rese-
 rabat; et ad sedem quietis, pacem prædicaturos, per
 bella ducebat.
- 18** Velim præsumere, quod hæc ex Notarii impe-
 rialis ingenio tam militariter expressa, non ex infor-
 mationibus Roma nissis, vel delatis a Gallia querelis
 accepta sint, et veritatem excedant: sed solis Pontifi-
 ciis verbis inhærens, quam multiplex ibi delictum inveni?
 quam etiam atrocis siquidem verum. Quonodo autem non
 verum, quod integræ civitatis testimonio probatur? et si
 verum, quomodo excusabile, ut delictum non fuerit?
 Invenietur tamen fortassis ratio, si inveniri possit pro-
 vincia unde querela advenit. Alienam vocat Leo. Non
 fuit ea ergo, quod Baronius estimat Viennensis: in
 hanc enim Hilario ante data potestus, primum Leonis
 sententia ablata fuit per litteras VIII vel III Idus Janua-
 riæ datas, anno CCCCLV, res autem prius debuit occidisse.
 Non fuit etiam provincia Alpinum Graianum et Pennina-
 rum, quia hujus Metropolis Tarentasia scitur ordina-
 tionis Viennensis Metropolitæ, atque adeo etiam Arela-
 tensis, subjecta fuisse. Cum autem alienam dicit Leo,
 talem etiam dicit, quam nullusdecessorum Hilarii
 ante Patroclum habuit; quæque ipsa, eidem a Sede
 Apostolica temporaliter concessa, postmodum sit
 meliori sententia sublata. Indicat Leo sententiam
 Zosimi: hic vero, ut alias provincias Patroclum subtra-
 rexerit, reliquit tamen ei Vienneum ac Narbonensem,
 tam Primum quam Secundum. Ex omnibus ergo sub-
 jectis olim Patroclio, Narbonensem integrum sibi vin-
 dicante, restat Provincia Alpium Maritimorum, cujus
 Metropolita Episcopus Ebredunensis Innocuus, de
 suæ Provinciæ illicita cessione dudum ab Apostolica
 Sede culpatus fuit, ut ait Epist. 4 Papa Hilarius, ju-
 bens ut is Pontificium provinciæ suæ habeat, sicut
 sanctæ memoriedecessoris, Leonis scilicet, definitivit
 auctoritas. Ex hac porro habetur prima S. Hilarii
 Arelatensis excusatio, si intelligatur, quod ei provinciæ
 ordinandæ
- Sed illa pro-
vincia videtur
fuisse Alpium
maritimorum,*
- quam Inno-
cens Metropo-
lita Ebredu-
nen. Hilario
cesserat,*

A ordinandæ intenderit, quam sibi suns (ut præsumimus) Metropolita cesserat, licet eam cessionem Leo illicetam judicarerit. Certe inter accusatores Hilarii non nominatur Metropolita aliquis, qui primo queri potuisse ac debuisse; si subito sibi Episcopo fuisset, quæ prætemplitur, facta injuria, cum violatione Metropolitici sui juris conjuncta.

propter continuas incusio-
nes barbaro-
rum.

19 Nunc vero, si causa cessionis prædictæ in ipsa temporum istorum ratione queratur, haud inverosimili conjectura licebit eum desuiri. Fastaverant Provinciam istam, ex Italia in Galliam Narbonensem transcurrentes Gothis, secundo v per annos aliquot iuchoato; per eamdem transuerant primum dux Attila Hunni, iterumque erorati ab Aetio contra Visigothos ipsam concuveraverant; eamdem fere viam Vandoli, Suevi, Alani traxerant, dum Hispaniam peterent; et nuperime, id est anno CCCXLIII, Sabaudiam Burgundionibus Arianis Aetius prænominatus cesserat, dividenda cum incolis, qui ea non contenti virinas circumquaque provincias oceperabant. Quom ergo facile concipi potest, talem ibi fuisse Ecclesiurum faciem, qualcm post annos triginta in Aquitania deplorat Sidonius, cum multo major numerus civitatum summis Sacerdotibus ipsorum n.ortè truncatis, nec illis deinceps Episcopis in defunctorum officia suffectis latum spiritualis ruinæ limitem traxerat. Non erat Innocuo Metropolitæ satis animorum, ut rrinum ejusmodi p̄ se repararet: elegerit ergo Provinciæ etiam suæ ordinationem Hilario concedere: qui cum consilio anzilioque S. Germani, in Viennensi et Narbonensi utraque, tam gnariter rem agebat, per barbariem illam, quacumque necessitas postulabat, intrepide sese inferens: nobilium nihilominus amicorum militari comitiva contra viarum grassatores periculaque stipatus, non ad inferentiam Ecclesiis vim, ut calumniuantur adversarii, sed ad eum a se suoque comitatu avertendam.

Ipse vero va-
cantibus Ec-
clesiis propi-
dens, Episco-
pos in eum
fucm a se or-
dinatos,

20 Fortassis etiam Ecclesiæ plures, idoneis personis ad Episcopatia onerata tempore sustentanda destitutaæ, neque valentes electiones Canonicas apud se agere, delectum ipsi committebant: qui illuc inducebat quos probasset, vel jam ordinatos domi, vel ipso in loco ordinando. Atque ita contigerit, ut audita creditaque præpropera fama de morte Projecti, ordinaverit aliquem, ordinatumque deduxerit in eam civitatem, quam putabat Episcopo viduntam. Cum autem eum sic vivere compedit, ut appareret cito moriturum; eudem ibi vivaria opera ministraturum reliquerit; nihil tum quidem repugnantibus Projecto ac ciribus: qui postea, per aliquam causam, ab Ordinato et Ordinatore ejus alieni, excitati sint in spem ejus exturbandi, cum viderunt Caledonio successisse ut judicio Romano rictor remeoret, Leonemque Hilario offensum audirent. Denique non difficulter concipio, quomodo et quare, ut loquitur Leo, tam insperatus nescientibus supervenisse, et improvisus abscessisse voluerit, cursu celeri itinera multa conficiens. Urgente scilicet metu hostium vel etiam civium, cum præter opinionem spirare adhuc Episcopum comperisset. Quod autem sic festinare potuerit, arguento mihi est, alibi ordinatum fuisse quem in Projecti locum adducebat. Cum enim in Concilio Regiensi anno CCCXXXIX præsidens Hilarius, evicerit depositio nem Armamentarii Ebredunensis Episcopi, quod absque trium Episcoporum præsentia, et coram duobus tantum, fuerit ordinatus; credibile non est, quod solus ipse Projecti successorem præsumperit ordinare, adeoque nec quod eum ipso in loco ordinaverit. Quomodo enim trium simul Episcoporum præsentia, una in civitate eaque fortassis exili, et Ordinatio novi Episcopi, utique solennibus ceremoniis in ecclesia coram populo facienda; potuissent tam occultæ haberi, ut vere de eo adversarii scriberent, Ante abscessit, quam eum venisse nossemus.

21 Plura in hanc rem qui volet, Quenellii eruditas

Dissertationes sic legat, ut tamen sibi persuaderi non sinat, præcipuam offensi Leonis consam, jus scilicet Appellationum Romanarum ab Hilario negatum, vel saltem dubitatum, non fuisse justum; quin potius eurum firmitate inconcussam dicat ex Christiano Lupo qui Cap. 3 movens Quæstiones aliquot circa ipsum Hilarii, ipsum quidem ab omni hæretici erroris suspicione absolutivit, qualem incurrit, si vel Ecclesiæ Romane Præmatum negasset, vel omnino ad ipsam non posse appellari substatuerit (nimis enim bene in orthodoxa fide fundatus Hilarius erat) sed estimat in Appellationis modo duo tantum exegisse, videlicet, Ne Appellationi suspensivus tribueretur effectus, et ne retractatorium judicium Romæ fieret in tribunalii Apostolico. Utrumque facile apparet ex relatu ipsius

AUCTORE D. P.
Appellationes
autem Roma-
nas non recu-
saverit,

sed solum vo-
tuerit non su-
spendere sen-
tentias in
Gallia latas,

Encomiastæ: et utriusque prætensioni potuit ansam præbere nova dignitas arbitri Arelatensi nuper addita, per Gallicani Prætorii ac Præfecti Seclam ibi constitutam; plene sicut Exarchi Imperatoris præsentia postmodum Ravenates Episcopos contra Romanos Pontifices extulit, S. Mariniano ægrius ferente, quod quidum Abbas Claudius, Romanum S. Gregorii judicium appellauit, recusauisset parere. Nempe Prætorialium Præfectorum dignitas, ait Lupus non permittebat eorum sententias per Appellationem suspendi ac retractari, sed dumtaxat ob humiles preces revideri, Cæsareo iure retante, præfectum humiliari in Reum aut Iccusatorem: sed ipsum iudicante revisoriæ cognitioni adesse, imo et præsidere. Et hoc est, quod Hilarium dicit Encomiastes præsumptum esse, se ad officia, non ad cansem venisse; protestandi ordine, non accusandi, quæ sunt acta suggerere. Hæc autem, inquit Lupus, est vera causa, ex qua Magnus Leo, offensum Hilarium volens dispensatorio beneficio mulcere, in retractorio Chelidonii judicio non jussit stare ut Reum, sed gratiōe permisit ut Judicem considere et suffragari. Qui cum eo non contentus, omnino notuit Romæ ferendam sententiam expectare, merito risus est

qui ejus duri-
ta merito of-
fensus Leo
fuit,

S. Leoni, ita sibi voluisse alios inferiores Episcopos subjicere, ut se B. Apostolo Petro non pateretur esse subjectum. Nam, ut bene Lupus, quisquis Romanam Appellationem, licet non excitere, tamen studet juribus suis truncare, omnino ambit in subditos sibi Episcopos dominatum et tyranidem exercere; et S. Petro, quemadmodum oportet, non esse subjunctus.

male in hoc
sugillatur a
Quenellio.

F 22 In hoc dum Hilarii causum Quenellius sustinere nisus fuit, censuram bene meritum incurrit, non incur sarus (nisi fallor) si ab isto tam delicto puncto tangendo abstinuisset. Quapropter ejus opera in excusando a delictis impactis Hilario posita, non verebor uti; æquali promptitudine damnaturus; si quid aliud in ejus commentariis displicuisse sibi Pontifex ostenderit. Sub hujusmodi cautela ad acta S. Hilarii ut habentur p̄ ergo, ac primum mutari Titulum jubeo, et scribi, Auctore supparis ævi Episcopo Reverentio, ex MS. Arelatensi et Reginæ Sueciæ, collatis cum editione Barali. Deinde ad novum cum MS. Arelatensi collatione accingor, quedam etiam mutaturus vel additur in Annotatis, eo liberius, quod magna eorum pars jam olim a me fuerit Henschenianis addita, post primam cum MS. Reginæ factam a me collationem.

Pag. 27 col. I lin. ult. dele — quæ eadem de S. Hilario ridetur dicenda — et lege — Majora etiam de S. Hilario videntur sentienda: etenim (uti recte observavit Valerius Comes de Zanis ad Vitam Italicam S. Petronii, Bononiensis Episcopi, a se illustratam, pag. 37) S. Eucherius, infra iterum allegandus, sic loquitur in opusculo de Contemptu mundi, Hilarius nuper, et in Italia nunc Antistes Petronius, atque ex illa plenissima (ut aiunt) mundanæ potestatis sede, unus in Religionis, alias in Sacerdotii nomen ascendit. Ubi plenissima mundanæ potestatis sedes, haud alia videtur intelligi quam Præfectura Prætoria, de qua Cassiodorus

Auctore d. p. A Cassiodorus lib. 6 variarum formula 3, cum multa eximia plane dixisset. Potestate igitur, inquit, ea nulla dignitas est æqualis; vice Sacra, id est ipsiusmet Imperoris, ubique judicat: ad quem locum Brosseus. Præfecturæ meritum ceteris dignitatibus antestare Valentinianus, Valens et Gratianus l. I. C. de officio Vicarii, definiunt; et merito. Etenim Præfectura Prætoriana quidam quodammodo Principatus Imperii est: attamen sine Purpura: et, ut loquitur Cassiodorus supra citatus, ab ista totum pene geritur, quidquid in Imperio a quibili moderatione tractatur.

Pag. 28 Annot. c. Propinquus *hic*, *hanc dubie* S. Honoratus *decessor* *fuit*; *in cuius Vita*, *ab ipso Hilario scripta*, atque *a Bollando nostro ad xvi Januarii illustrata*, sic legitor: *Est illud notum omnibus oratoria disciplinæ*, quorum laudandam *recepérunt* *vitam*, *patriam prius et originem* *predicare*; *ut quod in propriis virtutibus deest*, *in patrum gloria præcessisse* videatur. *Nos autem omnes in Christo unum sumus*; *et fastigium nobilitatis est*, *inter Dei filios computari*; *nec addere quidquam nobis ad dignitatem terrenæ originis decus*, nisi *contemptu suo*, potest. *Nemo est in cœlestibus gloriosior*, quam

B qui, repulso patrum stemmate, elegit sola Christi paternitate ceuseri. Priusmitto itaque commemo-
rare avitum illius secularium honorum insignia, et quod concupiscibile ac pene summum habet mundus, usque ad Consulatus proiectam familiæ suæ nobilitatem, majore generositate pectoris fastiditatem; nec placuisse illum sibi de supervacuis suorum honoribus, qui per amorem veritatis jam suos non optabat. *Hactenus de Honorato Hilarius, qui insigni humilitate etiam ipse prætermittit notare, sibi consanguinem hunc fuisse, ne indirecte in se derivaret id, a cuius contemptu ipsum laudabat.*

Pag. 28 lin. 9 Arel., Illustris Cassii, qui tunc præcerat, animum etc.

Lin. 20 ex mente lupum, Arel. exinde Lupum; putatque Quenellius Auctorem ludere in nomine Lupi, et indicare Lupum, ad Trecentum Sedem postea evenatum ex Monacho Lerinensi.

N. 8 lin. 8 et 9, Igitur B. Hilarius cogentibus se ad Pontificatus officium, tale fertur dedisse responsum. *Desunt hæc omnia in Arelat.*

Lin. 17 Alamannicum castellum, nescio on oudeam suspicari nominis hujus vestigium latere in vico Lamanon, qui 9 circiter leucis Arelate distat.

Lin. 8 a fine, designaverit, Arelat. designavit.

C *Lin. 4 a fine, Dignus Pontifex: alludit ad consuetam vocem populi, Electum approbat, qua et Græci utuntur, clamantes Ἀλέξος; non solum cum Episcopus, sed etiam cum Presbyter ordinandus proponitur: qua de acclamatione agit Habertus in Panticali Ecclesiæ Græcæ. Observ. 7 ad partem 8: et adducens illud Eusebii lib. 6 cop. 29, aliis 23, refert de S. Fabiano (eadem usus, qua noster hic Encomiastes parenthesi) quod cum de eligendo illo cogitaret nemo, columbam repente e sublimi delapsam capiti ejus insedisse narrant, quæ Spiritus sancti, qui columbæ specie in Servatorem descenderat, imaginem reserre videbatur: quo spectaculo permotus populus... oannis, exclamare coepit, Dignum esse.*

N. 9 lin. 1, Domini, Arel. Dum. — lin. 21, metuerat. Idem, nutrierat: videtur autem iadicare Auctor dissidia, inter Albinum et Actium Duces Romanos gliscentia sub annum 436, Sixto III Pontifice, post repressas per illos barbarorum irruptiones, repulsis Francis, et Burgundionibus fæderi Romano iunexis.

Ibid. Congregationem, Quenellius interpretatur Congregationem Ecclesiasticorum sub Episcopi manu; recte, si id intelligas quod posterior ætas vocavit Collegium Canonicorum; nam quod addit, seu Seminarium Episcopale, hodierno acceptum sensu, in quo

scilicet juvenes Clerici instruuntur, minus videtur hoc facere.

N. 10 lin. 7 a fine, Sacerdotio, Arel. Sacerdotia.

— lin. 5 a fine, fatigaret, *Idem fatigarentur.*

Num. 12 lin. 8, sed, Arelat. et.

*Pag. 29 lin. 7, Sacerdotii, *Idem Sacerdotalem.* NOT. 25 lin. 12 compelleret, *Idem, Compulerit.**

*Ad num. 14 Nota inter f et g. Atque hinc forte acris ista apud S. Leonem accusatio, cuius causa ille sic scribit in epistola ad Episcopos Viennensis Provincie (*Hilarium haud obscure, licet verosimiliter inno-centem, certe desuper inauditum, sugillans, animo ut appareat multis delationibus exasperato*) Nulli Christianorum facile communio denegetur, nec ad indignantis fiat hoc arbitrium Sacerdotis, quod in magni reatus ultiōnem invitus et dolens quodammodo debet inferre animus judicantis. Cognovimus enim, pro levibus commissis et verbis quosdam a gratia communionis exclusos.... Si quando talis causa emer-serit, ut pro commissi criminis qualitate aliquem juste faciat communione privari, is tantum poenæ subdendus est, quem reatus involvit; nec particeps debet esse supplicii, qui cōsors, non docetur suis se commissi. Quæ omnia in Hilarium jaci, quia Celidonium Episcopum vexaverit, declarat idem Leo, ad-dendo, Sed quid mirum, eum in laicos talem existere, qui soleat de Sacerdotum damnatione gaudere.*

Pag. 32 Annotationem f dele, atque hæc substitue

f Internupta quid sit, explicat Leo, dum ait, senten-tiam in Celidonium lutam, quam irritat, fuisse, quod, tamquam viduae maritus, Sacerdotium tenere non posset; jubens interim custodiri, non solum circa Sacerdotes, sed circa Clericos quoque minoris officii, ne ad sacram militiam hi permittantur accedere, quibus sit tale conjugium. Sic in concilio Valentino an. 374 sedit, neminem de digamis aut internup-tarum maritis ordinari Clericum posse, et in Synodis Epauensi atque Aurelianensi, anno 509 et 538, nomi-nantur internupta et duplicata matrimonia, ut quibus alius intervenit.

Annot. i dele, et num. 22 lin 8 a fine lege — In ci-vitatem i regressus — deiade nota — i Scilicet Are-latum, ubi forte non inepte et ex auctoris mente magis integre scriberetur, In civitatem suam. Illa autem MS. Arelatensis lectio multo mihi probatior videtur, quam alia quæ habebat, In civitatis recessu: hoc enim Ro-mam potius denotaret.

Annot. k dele, et litteram transferens ad lin. 1 num. 23 — quantum k in hac causa dictaverit, sic lege —

F k Baroniū nou mediocre specimen Christianæ modestiæ editum ab Hilario putat, dum ita exagitatus, tam a Pontifice quam ab Imperatore, tamen omniō conquivievit, neque contrariis editis apologiis suam causam defendit; cum alioqui id prestandi et vis eloquentiae ipsi suppeteret, et jura a prædecessoribus prætensa suffragarentur. Neque sane (ut Baroniī verba stricte accipiam) quidquam in lucem dedisse publicam Hilarius scitur: et dictata illa aliud non fuerint, quam instructiones legatis Romam euntibus traditæ, quarum duplicitas, in Secretario Archiepiscopali servatas, facile viderit Auctor, si etiam ipse Archiepiscopus post Ravennum et Leontium fuit. Non tamen sequitur, quod opinatur Quenellius, ut eidem quoque visa sit gestorum in Synodo Romana series, cuius in epistola memunit Leo: neque enim necesse est ut hæc in Gallias missa fuerit, ubi sufficere debebat et poterat prolata a Leone, post decursam cognitionem, sententia: plus enim non solent Pontifices exhibere iis, quorum interest exitum alicujus causæ nosse.

Ann. 1 uidet — et Arelat. Sed verba ista, cum propositi tui tenax sis, non videntur accipienda, de proposito tenendi ad extreum prætensi juris, contra Appellationes Romanas, uti censem Quenellius; cum satis

NOT. 23

NOT. 24*

A satis energiæ habeant, intellecta de sola constantia animi, inter adversa ac prospera testimonio conscientiæ suæ contenti. Similiter, quod neget Præfector, meminisse se ultius in factis Hilarii arrogantiæ; ea solum facta respicit, quibus Auxiliaris interfuit; neque nos vetut Leoni credere, in conventu Episcoporum (cui non est verosimile Præfectum adfuisse) Hilario aliquid excidisse, quod Pontifici et assessoribus omnibus jure merito displiceret. Quæ licet non potuerint non fuisse ipsi Præfector postmodum relata, politice tamen eorum quidquam se scire dissimulat; et volens Hilario modestiam etiam in verbis tenendam suadere, ejus in factis modestiam laudat, ut persuadeat facilius.

N. 25 lin. 1 Arel. Abstinendo victu — lin. 9, Idem, aurum obrizum — lin. 14 a fine, numeri — Arelat. nivo — lin. 12, pretioso, Idem, pretiosam — lin. 11 nihil videtur omittendum, quia omnia sic etiam in Arelatensi habentur, — lin. 3 et ult. Arel. et vidit... intellexit se esse migraturum.

N. 26 lin. 14 Arel. Cur non hyesso circumdaretur. — lin. 6 a fine, Idem, Tinnivolum, lin. ult. adde — adjecit, ex Arelat.

Pug. 33 n. 28 lin. 17 Hiatum sic ex Arelat. supple — Jordanius alveum avido se æstimatore sorbere. Quid est, Aurum æstimat ut lutum? nisi etc. lin. 4 a fine, dele — [pedes].

N. 29 lin. 9 Arel. necessitat... inferat.

N. 30 lin. penult. ex Arelat. l. fragore consono.

N. 31 lin. 15, Vitæ illius memoria — Arel. Vita illius in morte.

N. 32 lin. 2 Auctarium. Arelat. mendacium, minus intelligibile.

Lin. 4, 5, 6. Arelat. cum quibus dum laborans participat temporarios fœtus, sine dubio æternorum compos efficitur gaudiorum, — quod longe clarius.

Lin. 8, prosperitatis, Arelat. posteritatis.

Pag. 34 lin. 13 Arelat. eidem meritissime depatur. — lin. 14 constitutus. Idem, constitutis.

N. 33 lin. 7, honoratis — l. — honoraris — lin. 8 et 7 a fine, Arel. variam modulationis dulcedineum. lin. 4 possent restituvi verba omissa.

N. 34 lin. 6 a fine. Arelat. minus recte soliditatis, pro Sodalitatis.

Annotatio b expungotur, restituto ut erat loco.

c Adde — Arelat. Tinniventia, sed in fine sequentis numeris repetit et scribit Tinnivolum.

f Adde — Arel. cum ante B. Genesii altare sanctum corpus inferrent, ita non designatur basilica alia; sed intra eamdem Basilikam nominatur altare, ante quod sepeliendus Sanctus erat. Ego in hanc ultimam lectionem propensior, dubii ipsius resolutionem ab Arelatensis expectabo.

g Adde — Ad hunc Episcopum, scripta est Sidonii Apollinaris epistola 6 lib. 7, supra allegata sub annum 472; nec forte din postea ille superfluit, quamvis nullus ejus successor inveniatur ante annum 506, sicut nec decessor post an. 420, nominibus verosimiliter amissis. Episcopatum ejus etsi non exprimat Sidonius, hand obscure tamen indicat, cum ait, saceratissimorum Pontificum Leontii Arclatensis, anno 462; Fausti Regiensis, anno circiter 462 ordinatorum, et Graeci Massiliensis sub an. 475 constituti, urbe, ordine, caritate medium fuisse; ut videatur circa annum 468 Episcopus ordinatus.

h Adde — Sed hi omnes in Cathedra Arelatensi: appetit autem ex mox sequentibus verbis, successorum nomine omnes eos Episcopos intelligi, qui ex ejus disciplina, vel ab ipso vel post ipsum, fuerant Ecclesiis regendi præpositi; ut nihil rogat, sed neque retet aliquid, sub S. Leontio habitam hanc orationem fuisse. .

l Indicatur excursio sub exitum Quadragesimæ instituta.

Maji T. VII

n lin. 3 adde — sed omnia habentur in Arelat. ut D de eorum germanitate dubitare non debeamus. *Hic porro* clarissime Auctor ostendit etc.

Ad Vindicias, velim in Margine notari Paginarum Historiæ Pelagianæ numeros, secundum posteriorem editionem: qui numeri quo consilio mutati fuerint, dixi in similibus S. Vincentii Lirinensis Vindicius 24 Maij. Harum enim Auctor paginas citat secundum numerum editionis primæ. Sic ergo, in margine ut dixi, notabis; numero quilem priori paginam, posteriori columnam signari intelligens.

DE S. GERONTIO ARCHIEP.

P ag. 44 col. 2 num. 5 adde — Majum dicere debuisset. Dabimus od diem xxix ejus mensis, quo San. NOT. 29* eti tres Martyres Tridentini voluntar, plenam totius rei gestæ narrationem, ex Italico Placidi Puccinelli; unde apparet, Corpus S. Gerontii, in eadem cum S. Ampelio arca lignea inventum, in fundo altaris; quæ quidem area meoium inter duas plumbeas locum tenebat; a Sancto Archiepiscopo deinde transposita sacra ossa in plumbeam capiōm fuisse, exhibitis etia a novis ex sindone invocucris, additisque ex ære inaurato laterculis, E amborum namina insculpta habentibus: ec denique sub novo altari locum illis dutum esse ad cornu Epistolæ. Quemqnam autem Ennodius Geruntium scribat, et hoc sequatur Mediolanensem plerique, Latine loquentes; cum tamen nomen Græcum sit (*Τερόντιος*, quippe, Senilis, est; γέρων, senex; γερόντιος diminutivum neutrūm, vetulus) dubituri non potest, quin rectius nomen istud per quartam, quem per quintam vocalem notetur.

DE S. LANDO VEL LANNO M.

Horta et Bassanelli in Etruria.

P ag. 49 n. 1 lin. antepen. post — parte 4 — adde — Acta illa ut nanciserer lupidem omnem movi, sed frustra hactenus: alius enim reperiri non potuit, quam ex' vicino Bassanelli oppido, ubi corpus est, descripta tredecim disticha, in ecclesia Parochiali S. Marie existentia, sub fide et signo Carelli Milliti, Notarii publici, ex originalibus desumpta, in quibus Lannus nominatur, æque ac in laterculo de quo infra. Utroque modo nomen scribere in titulo malui: posterius prælaturus, si certo crederem sub Diocletiano passum Sanctum, ut habet idem laterculus. Ille autem cur Hortæ Patronus vocetur, miratur noster Bernardinus Coccovuginus, Viterbiæ degens, et omnino asseverans, Hortæ Patronum non alium quam S. Agapitum haberi, incertum qua ex causa. Porro deficienibus Actis, eorumdem ex Ferrario compendium accipe:

2 Landus Sanctorum Martyrum etc.

Post num. 4, quintum accipe ex Appendice pag. 9*

3 Qui nos de predieti S. Eutychii etc. et iu sine adde: — quorū forte Episcopus ipse fuit: nec enim illæ litteræ EPS, absque puncis notatae si sint, aliud nobis significarent; et sic haberetur sensus nequaquam interrupius.

NOT. 30*

Acta desiderantur.

F

F

NOT. 31*

MIRACULA

Bassanelli, ubi corpus, descripta.

V eritur in colubros, testudo inventa marito: Porrigit ille preces, libera fitque dominus. II. In Tiberim lapsus rapidis raptatur ab undis: Extincto Lannus reddit ab amne diem. III. Inferni furiis agitata, et dæmonis arte, Martyris insignem libera sentit opem. IV. Incidit in turmas hostiles tempore noctis Iste; necem vitat Martyris auxilio.

- A v. Gutturis hunc morbus stygias vergebatur ad undas,
Martyris ast oleo vita vocata redit.
vi. Non sua qui infirmo duxit vestigia ligno
Ad tumulum, stabiles retulit inde pedes.
vii. Debilis hic pedibus, longis delatus ab oris;
Ut tumulum tangit, gressibus ecce valet.
viii. Semianimis recubans, in edica insanabilis arte
Invocat hic Lannum, tollitur atra lues.
ix. Actorum series sacri rata voce Sonatus,
Plausibus ut sacris annuus esset honor.
x. Ad sacros cineres, capitibus cruciatis actus.
Vadit, datque preces: redditur ecce salus.
xi. Non medica lapis [hic] durus prodivit ab arte;
Sed venit e cœlo, Martyris auxilio.
xii. Mœnibus in præcepis subhimbis acta jacebat
Ista: cadens sensit Martyris auxilium.
xiii. Innocuus, vigiles pœnas tormentaque passus,
Confugit ad Lannum: nec inora liber abit.
Hic porro mea me valde conjectura fallit; si disticha istæ non fuerint, ante annos panciores quam centum, subscripta picturis, miracula prædicta representantibus, post translationem corporis, intra oppidanum Parochialem ecclesiam; aut verius post aliquam restorationem veteris tumuli, circa quem fenestra esse dicuntur, in quam coput inferant peregrini; et in perwigilio Sancti per totam diem audiunt quendam quasi sonitum tympani, provocantis ad bellum; quod ut miraculo adscribere nolo, sic satis habeo indicasse; de Canonizatione autem, quam Distichon ix videtur indicare, optarem inveniri distinctiorem notitiam.
- B

DE S. THEODORO EP.

NOT. 32'

Pag. 50, num. 2 lin. 8 — Theodorus — adde — *Illusterrimus Volerius Comes de Zanis, a cuius eruditio colamo habemus Italice Vitam S. Petronii, observationibus et testimoniis Historicis illustratam, marmoris illius figuram accurate dimensam nobis misit, sic ut altitudo palmum unum cum triente æquet, latitudo palmos tres non integre compleat: cuius superficies tota plana est, nisi qua litteræ, bene Romanæ, nec, præter inæqualitatem nonnullam ac iuditatem, quidquam barbarum spirantes inscribuntur hoc modo.*

HIC REQVIESCIT IN PACE THEODORVS.

C
Epitaphium.

Chirothecæ.

Scriptores
mentimentem
eius facientes,

ipsius S. Theodori Chirothecas etc. — in fine adde — D
His novissime accessit etiam prælaudatus Comes, veram
sni nominis formam sub anagrammatismo dissimulans,
ei Aurelius de Anzis dici volens, in sua Bononia quorum aliqui
sacra, anno 1680 impressa, qua Sanctorum ac Patro- jungunt S
norum Bononiensum *Vitas compendio legendas tra-*
didit, ac pag. 49 egit de Theodoro, Celsum Faleonum
secutus: cum quo etiam appendit, veluti rem sub ejus
Pontificatu imprimis memorabilem, S. Proculi Epi- Praculum Ep.
scopi Narniensis adventum Bononiam, quem Gotho- Narnensem,
rum Rex Totila decollari jussit, ex inde communi quasi Bono-
cum S. Proculo Milite Martyre, et arca conditum et nix casum,
cultu honoratum; quos ne gratis dividi suspicetur ali- sed de hoc id
quis, facit duplicitis corporis simultanea inventio, anno negant Nar-
MCCCLXXXIV consignata apud Faleonium pag. 53.

4 Verum sic comprobata Proculorum Bononiæ dualitas, nequaquam verosimile facit (quod neque Inventionis prædictum monumentum ponit) Proculum istum, Episcopum Narnensem esse: quod S. Antoninus, loco necdum a me reperto, primus videtur asseruisse; adeoque ex cognita S. Proculi Interamensis extate et morte, nihil habemus pertinens ad historiam S. Theodori Bononiensis; maxime cum Narnienses sustineant, sum S. Proculum, apud se mortuum et E sepultum; vetustiorem suam possessionem facile defensri, contra novitiam Bononiensem prætensionem. Quid igitur si Theodorus prius obierit, quam Gothi sub Totila Æmiliam percurrenter; et Bononiæ Episcopum invenerint ipsummet Proculum; sed a Narnensi diversum? Certe Episcoporum Theodoro suffectorum nomina, usque ad Luminosum, uno post seculo ordinatum, latere agnoscit Faleonius; quamvis Ughellus novem intermedios numeret; et qui hos ipsi indicarunt duos distinguunt Theodoros, quorum secundus præfuerit Ecclesiæ anno DLVI, ut inter utrosque mediasse potuerit Proculus. Sed de his certiora forsitan Junii, quo S. Proculus Miles, imo et Proculus Episcopus Bononiæ colitur.

et qui Bononiæ casus est forte fuit successor S. Theodori.

DE S. ANGELO CARM. M.

Pag. 60 num. 49 sub finem delenda parenthesis, pro qua post ultimum verbum manebat — adde — NOT. 33' sub hac forma. Exprimebatur hic delineatione per quam rudi forma ipsa; quam ut melius potuit exprimendam lignea sculptura curavit prælaudatus P. Daniel parte 2 novi Speculi Carmelitani, continente Sanctorum *Vitas ad diem xv Augusti, pag. 532* num. 1252: ubi hic ipse Actus totus refertur, et operculum arcæ exprimitur, convece assurgens atque in oralis figuræ umbonem desinens, fortassis ex post accepta delineatione accuratiori quam nos viderimus, assurgente pyramidaliter operculo.

Pag. 82, n. 87 lin. 6 lege — ad trapetum c seu molam cleariam acuendam et pag. 84 sit Annos. c NOT. 34' Item per conciare un molino centimolo, quam esse vocem Siculis et Neopolitanis significando trapeti usitatissimam, docuit me p. m. Franciscus Pandonus, extrema in extate tam servens ad legenda Sanctorum Acta, et quidquid correctione putabat egere annotandum, ut eum exemplo esse optima pluribus, tam nostris quam externis, qui legentes hæc Sanctorum Acta, non possunt subinde non etiam aliqua observare, quorum non monitos esse conveniret. Obiit autem optimus et eruditus senex exeunte anno 1685, haud vane auguratus, cum 2 Junii mihi Perusio mitteret postremas suas in 3 Tomum Maji Notas, eum sibi ultimum esse, verosimiliter non visuro 4 ac 5 Tomos, quod editos intellexerat.

Atque hæc in corpore ipsius diei v correcta velim: ad I'itum in Appendice examinatam et inde hoc referendam supersunt, explicationis clarioris et confirmationis

A tiosis majoris causa, addenda quædam: quæ tamen, cum non sint prorsus necessaria, in aptius tempus differuntur; fortassis nec danda quidem unquam, si ii

quorum interest, nihil ultra urgeant. Interim pauca D hæc menda corrigere.

Pag. 53 * n. 4 lin. antep. 1.— nihil habens certo not. 35* verum, quod substituat pro jam certa notis falsis.

NOT. 36

DE SANCTA JUTTA VIDUA

SOLITARIA CULMZÆ IN PRUSSIA.

D. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De recentioribus auctoribus Vitæ, et veteri MS. Processu qui desideratur, ad dubia de ætate aliisque adjunetis resolvenda.

ANNO MCCLXIV.
S. Jutta in
culmienſi
culmenzeſe
cathedrali,

sepulta et 5
Maji culta;

Culmigeria, extrema Prussiæ Poloniæ majorum versus provincia, Colmarchslandia Germanis nuncupata, primum Episcopum occipit Christianum, sub titulo Episcopi Culmienensis circa annum MCCXXII, una cum aliis tribus Episcopis in Prussia, confirmatum ab Innocentii Papæ IV Legato, ad id misso sub annum MCCXLIII, uti in Apparatu ad suum Prussiæ Chronicon scribit Gaspar Schutzen. Christiano Heidenricus sive Heinricus successit: qui illectus commoditate Culmenzeensis, sive ut Pruthenii scribunt Culmzensis vel Chelmzensis oppidi, in ipsi diacesis meditullio siti, dimissa Culmia, in provinciæ Supranoiminatæ limite ad Vistulam posita, ibidem instituit Cathedralen ecclesiam: quæ quia passim vocatur Cathedralis Culmensis, multis dedit occasionem errandi, et Culmam seu Culmiam cum Culmenzea seu Culmza confundendi: idque contigit etiam nonnullis agentibus de B. Jutta sive Juditha vidua (Ottam nominant Pruthenii) quæ predictam ecclesiam Cathedralen illustrem redditum patratis ad tumulum suum miraculis. De his cum quindecim post ejus mortem annis informativus, ut nunc loquimur, factus esset a Clero Culmzeensi Processus, suæque Sanctitati missus; licet impetrata Canonizatio non fuerit (quod quidem sciatur) perrexit tamen illa, cum consensu Ordinarii, ut Sancta invocori, expouique in statuis ac picturis, et annum ejus festum agi v die Maji, sicuti post cultum ejusdem B. Juttæ anno MDCCXVII instantatum, testatur P. Fredericus Schembek, in Vitis Patronorum Prussiæ, ipsis scilicet Juttæ et Dorotheæ Pruthenæ, atque Joannis Lobedavii, Polonice compotis editisque Thorunii anno MDCCXXXVIII.

Vita habetur
Polonica, ex
MS. veteri
Processu
sumpta:

Eius elogium
est in Fastis
Mariani ex
Bzov.o,

descripsit Martinum Baronium, Jaroslavensem Clericum, post Vitam B. Stanislai Casimiritanum addentem Catalogum aliorum Sanctorum Polonorum, quo in opere, sub uota anni MDGIX impresso, pag. 42 Vita istæ continetur; adeo ut huc refundatur tota auctoritas aliorum duorum: ipse vero illam desumpsisse profiteatur, ex ecclesia Cathedrali Chelmzensi; sed ea miscet, quæ cum præfata informatione nullatenus concordant.

Potonica ita,
præter attestati-
onem Vicarii
Gen. Culm.

3 Hanc ut nanciserer omnem lapidem, sed frustra mori, per me perque R. P. Joannem Hansler, in Collegio nostræ Societatis Jesu Thorunii Concionatorem Germanicum: per quem prædictas Polonicas Vitas accepram, sub legitima attestatione atque sigillo, Reverendiss. Thomæ Szule, Præpositi Cathedralis, et Lubaviensis Vicarii in Spiritualibus, atque Officialis Culmensis Generalis; Nos inquietis, optimam habentes scientiam de omnibus his quæ de B. Jutta scribuntur in Vita, typo expressa nobisque præsentata, sic vel ipsis tabulis antiquissimis et imaginibus in ecclesia Cathedrali Culmensi ad parietes affixis testantibus; intra contenta omnia, tamquam vera, probanda et ratificanda censuimus, prout approbamus et ratificamus præsentibus, quas ad manus robur manu propria subscriptas sigillo officii communiri jussimus. Culmzæ die x Februario MDLXXX. Major autem Vitæ isti accedit etiam ex eo auctoritas, quod inter Deponentes de Vita et virtutibus B. Juttæ dicat num. 14 Auctor fuisse ejus successore confessarios, quos num. 12 nominarat, B. Joannem prædictum, et Heinricum Episcopum Culmensem. Lucas Waddingus in Additionibus ad annum MCCLXNI, ex MSS. monumentis Provinciæ Poloniæ, scribit circa istum annum obiisse Joannem: sed si Jutta obiit anno MCCLXIV (sicuti in ejus veteri monumento suis olim oculis se legisse ait num. 14 Vita Auctor) et annis 15 post hujus mortem testimonium de en dicit Joannes, oportet ut Vitam producerit ultra annum MCCLXXIX. Interim P. Fredericus Schembek, in Vita ejus Polonice edita, endem quo Juttam anno die ix Octobris, obiisse etiam Joannem asserit.

F
nititur te-
stimoniis
Confessario-
rum:

4 Optarem profecto originalem Processum inventri, ad definiendum, an et quomodo ibi Confessarii nominentur: valde enim perplexum me reddit, quod eorum alterum Heinricum, Fredericus dicat ex Provinciali Prædicatorum factum Archiepiscopum Ardmachanum in Hibernia, inde ad Culmensem Episcopatum translatum in Prussiam, servato semper in Apostolicis Bullis Archiepiscopi titulo: hoc enim omnino rivetur idem esse, quem Culmensis, Cathedralis fundatorem, ex Prædicatorum Ordine, indigitat supra laudatur Gaspar Schutzen, urbis Gedanensis seu Dantiscanæ, Pruthenæ proximæ, Secretarius, anno MDXCIX scribens, et Culmensem Episcoporum seriem per quam accuratam texens: hic autem illum obiisse scribit anno MCCLIV die i Julii, cui post septennem Sedis vacationem succederit

quorum unus
Heinricus
Episc.

AUCTORE D. P.
sed hic non
potuit fuisse
nisi Heinri-
cus 2,

si Sancta
obit an.
1264,

tunc autem
5 Maij non
fuit Vigilia
Ascensionis;

sed bene an.
1255:

Fabula eam
faciens uxo-
rem Comitis
Querfurt.

aliunde cer-
tius quam
ex Cromero
refutatur,

A cesserit Fredericus, anno MCCLXXIV Martii xxv defun-
ctus; tum Wernerus, ex Ordine Teutonicorum Cruciferorum, mortuus MCCXI die xx Octobris; ac denique Heinricus olius, usque ad annum MCCCI et xxv Novembris: adeo ut, si vere Heinricus, confessorius Juttæ, de ipsa depositus; intelligendus sit hic secundus, qui adhuc in minoribus constitutus, absente B. Joanne, Sanctam audiverit, fortassis ut Parochus Culmzeensis, posten vero factus Episcopus sit; quod occasionem dederit, ipsum cum primo ejus nominis confundendi.

5 Altera difficultas, cui solutio aliqua esset ex Processu petenda, inde oritur, quod cum omnes absque differentia dicant Sanctam obiisse die v Maji; Fredericus noster addat eum diem fuisse vigiliam Ascensionis Domini: hic enim concursus, neque in notatum ab eo onnum MCCLXIV cadit, quo Poscha celebratum est xx Aprilis, otque adeo Vigilia ista cecidit in XXVIII Moji; neque in annum MCCLX, quo Sanctam obiisse scribit Martinus Baronius, et ex eo Bzorius, quia is annus habuit Pascho die iv Aprilis, adeoque Ascensionis Vigiliam die XII Maji; solum autem talis concursus reperitur fuisse annis MCCLV, LXVI, LXXXVII et LXXXVIII, habentibus Pascha XXVII Martii, nec unquam postea per annos quinginta, sicuti nec ante per alios sexaginta annos. Quapropter si hujusmodi combinationis fundamentum aliquod in ipso Processu inveniretur, cogerer vereri, ne obsoleta ac fere extrita inscriptio decepit oculos ipsius, licet attentissimi, Frederici; ut ubi legebatur, MCCLV, v, et extitum erat nomen mensis MAJI, ipse putoverit legi MCCLXIV: nam etiam x pro v debent vidisse illi, qui Martino Baronio dictuverunt annum MCCLX, v MAII. Haec autem conjecturalis correctio si posset cum veritate dictoque Processu conformari, consequenter mutandus esset ordo Confessoriorum; dicendumque, quod vere Heinricus I, Culmensis Episcopus, Sanctæ quoad in Prussia vixit a Confessionibus fuit: mortuo autem ei successerit Joannes, qui postmodum anno MCCLXX iuratus dixerit, tam quæ noverat ipse, quam quæ ex Episcopo Heinrico audiverat de eadem narrari.

6 Non capto etiam, quomodo Auctor noster num.
14, ad eorum confutationem, qui volunt S. Juttam fuisse uxorem Comitis Querfurtenensis, quæ expiatura crimen imperatæ a se necis filiorum septem, quos uno partu effuderat, post multa annorum curricula, cum eorum a patre servatorum unus Meingoldus nomine esset Magister Provincialis Cruciferorum in Prussia, illuc venerit; et ex iis quæ secum e Germania detulerat thesauris, Heinderico Episcopo oblatis, ecclesiam Culmæ Cathedralem fundaverit: non capio, inquam, quomodo ad istam fabulam refutandam, Fredericus alleget Historiæ Poloniarum scriptorem Cromerum quasi is scribat libro suo vii ad annum CCCXXII, quod in Prussiam S. Jutta venit, non cum multitudine monilium vel thesaurorum ad ædificandas magnifice ecclesias, sed cum baculo quo corpus sustentabat, et pane Christi causa emendicato. Volvo enim et revolvo Cromerum toto libro, non salutem septimo, sed etiam octavo et nono, et quidquid ibi habet ab anno MCXCVI usque ad MCCLXX, nec ullum de Jutta verbum invenio. Fabula tamen illa, quam eversam rupiebant P. Schembek satis per hoc refutata manet: quod, sicuti ipse annotavit, Comes ille Quensfurtenensis inter Magistros Provinciales per Prussion, non Meingoldus (hic enim undecimus fuit in ordine Provincialium, a Sterinbergh cognominatus) sed Meinike seu Meingardus, in eodem ordine decimus tertius, Magisteriatum suum dimituxat inverit anno MCCLXXXVIII. Qui tamen si ex eadem, unde S. Jutta, familia Sangherhausana processit (de quo nobis non constat) et hoc titulo voluit apud ipsum in eadem capella sepeliri (quomodo constat in ea aliquem Magistrorum vel Generalium vel Provincialium fuisse sepultum) apparet occasio fundatæ super ejus nomen fabulæ.

7 Ceterum si fundamento aliquo niteretur adventus

Sanctæ in Prussion, circa annum MCCXXII; venisset eo illa intra deceni primos inductæ ibidem fidei annos. Etenim Culmensis Episcopatus fundari cœpit, Conrado Platzenensi Episcopo et Duce Mazoviensi, Culmigeriam ad dotem ecclesiæ cedente in favorem Christiani, a se istic ordinati, prius diu quam Culmensis Cathedralis fabricaretur: atque adeo S. Jutta, non solum quatuor, sed triginta quatuor ut etiam annis totis quadraginta vixisset in Prussia, quot solum annos toti ejus vitæ assignat Mortinus Baronius. Tanta vero mora temporis, si aliquid solidæ auctoritatis pro ea adserretur, non displiceret mihi; licet ea posita oporteret Sanctam fere octogenariam obiisse. Non enim prius e patria sua exiisse dicitur, quam liberos omnes in religiosum statum collocoisset; adeoque esset quadragenariae quam tricentariae proprietor. Verum deficiente fundamento idoneo ad tontam ætatem Sanctæ arrogandam, hoc solum statuere possum, absque originali textu sacerdotiæ Informations nihil certi posse in his omnibus definiri; postquam constat eum qui ipsum habuit perperam subduxisse rationes temporum, nec scitur ubi vel quomodo erraverit, assumens aliquid quod in Processu non erat. In eo Processu neque annum Christi, quo conditus; neque nomen Episcopi, sub quo formatus; aut Pontificis, ad quem directus est, iuveniri, vix est credibile: proinde ipsum originale reperiri nobisque communicari iterum atque iterum opto.

8 Interim quoniam debentes de S. Jutta agere propriocultus sui anni die v Maji, moram indulsimus nobis, si forte nancisceremur Processum istum antiquum; nunc ipsam referimus in Appendicem, optantes ut in altera, si quando fiat, operis hujus editione restituatur eius locus suus, dies inquit Maji v, quem verosimiliter suo obitu consecravit, quocumque demum is anno contigerit. Lucas Waddinghus in Additionibus ad Tomum 2, in calce tomii 7 excusis anno MDCXLVIII, compendium aliquod Vitæ ex Frederico Schembek nactus, ex eoque osserens anno MCCLXII in Vigilia Ascensionis obiisse Sanctam; cum de suo addidisset, quod, assumpto tertii Ordinis S. Francisci instituto, omnem a viro sibi reliquit possessionem in pauperes distribuit, occasionem Arturo a Monasterio dedit, ut subductis nescio qualiter calculis insereret ipsam secundæ editioni sui Franciscani Martyrologii ad XXX Aprilis; sed idem Arturus, errore animadverso, correxit eum in suo Gynecæo sacro, repuduitque ad XXVII Maji: in Annotationibus vero reprehendit Joannem le Paige, quasi is in Bibliotheca sua Præmonstratensi lib. i sect. n, eam tertio Ordini Præmonstratensi adscriperit. Hie tamen aliud non dicit, quam ecclesiam Cathedralem Culmensem a prima sua institutione regularem fuisse; idque probat ex Vita B. Juttæ, Oblatissæ ejusdem ecclesiæ, a Martino Baronio edita: et in ipsius Sectionis titulo clare proficitur, dare Catalogum Patriarchalium, Metropolitanarum, et Cathedralium ecclesiarum, in quibus Canonicus Ordo floruit, absque ullo discrimine Congregationum, in quas ille dividitur: quod etiam patet ex nominibus plurium ecclesiarum, quas suo Ordini Præmonstratensi adjungere ne quidem per somnum Pagius potuit; et de S. Jutta aliud in ipso non legerat Arturus, quam quod modum vivendi seminarum, sub Regula Canonorum Regularium S. Angustini, quorun erat Cathedralis Chelmzeensis, quas Oblatas seu tertii Ordinis vocant, initari decrevit. Evidem nulli particulari Ordini adscribere S. Juttam volo, nulli tamen plus juris in eam esse dixerim, quam ei cuius ecclesiam frequentabat, si vere Regularis ordo ibi fuit ob initio institutus, quod non satis probatur. Porro quod Vitam Polonicam prælaudatam attinet, ejus interpres mihi (nec enim Polonicam linguam intelligo) fuit Rev. D. Joannes Snini, Sacerdos Polonus, a quo explicatum mihi Schembekii sensum meis verbis Latinus reddidi.

D Fundamento
etiam caret,
quod circa an.
1222 illa in
Prussiam ve-
nerit.

E Cur hic de
ea agentes,

F ipsam nisi
Ordini ad-
scribam.

A

VITA

Ex Polonico P. Freder. Schembek S. J.

Interprete R. D. Joanne Snini Polono.

CAPUT I.

S. Juttæ in Thuringia natales, conjugium, viduitas, et impensa ægris ac leprosis cura.

Landgraviatus Turingicus in Germania, Saxonico ac Brunswicensi Ducatibus adjacens, inter alia numerat oppidum *a* Sangherhausen, in Comitum Francemburghensem possessionem *b* nunc translatum, quod olim perantiquæ prænobilisque familie de Sangherhausen, ex Ducibus *c* Brunswicensibus ortæ, sedes patria fuit. In eo postquam Religionem avitam evertit superstitione nova, nihil spectabilius esse putatur veteri simulacro quodam, sesquicubitum alto, ex ignota materia sic composito, ut formam humanam toto corpore referat, genibus nixam

B et manus ante pectus complicante, os vero et labia protrahat in modum caois: cui cum per foramen in capite patens infusa est aqua, applicatum igni sudare mox incipit, et per os jaunari sciutillas tam copiosas, ut nisi in atrium arcis bene amplum efferretur, quoties spectaculi talis honor exhibetur advenis, domorum tecta possent incendi *d*. Cum autem ibi adhuc staret res Catholica, commendabilius multo locus erat natalibus bujus illustris Matronæ, ex eadem familia Sangherhausana *e* prognatæ, quæ in baptismate dicta est Jutta, sive Judith, nomine et in sacris Scripturis noto, et per quam familiari etiam in Regum Principumque palatiis.

2 Hæc ipsa in pueritia, annos supergressa pueriles, non tam humano parentum suorum, quam divino Spiritus sancti magisterio, cœpit Deum cognoscere bonorum omnium largitorem, rerumque transeuntium vanitatem: quam identidem recognitans, nihil ducebat omnia quibus seculi amatores inhiant tam insano affectu, soliusque Creatoris pulchritudini ac majestati demirandæ inhærebat. Hinc puerile nihil in moribus præferens, conscientiae munditiam satagebat custodiare; et corpus jejuniis vigilliisque macevans, spiritui curabat subjungare. Fugiens otii, laborum patiens, silentii amans, et inutiles fabulas valere jubens, solitudinem ab hominibus præsertim masculis sectabatur: cum Deo vero in oratione frequens, mirabiles ab eo collustrationes mentis consolationesque magnas referebat *f*. Cumque decenniæ ætatem supergressa in omni virtutum exercitio magis magisque proficeret indies, Deumque enixe deprecaretur, ut vitæ suæ ordinem statumque futurum dirigere ad suam voluntatem dignaretur; eo revelante cognovit, matrimonio quidem jungendam se, verum non admodum diuturno; et quotquot in eo gigneret liberos, ad Dei servitium speciale educaturam.

3 Ergo tradita viro, illustris utique et antiquæ nec sibi imparis nobilitatis *g* (non tamen Marcgravio Querfurtensi, ut putarunt aliqui, infra clarius refutandi) facta est matronis aliis exemplum sinceræ erga Deum devotionis, reverentis erga maritum obedientiæ, materni affectus erga domesticos, Christianæ discretionis erga famulos, commiserationis minime affectatae erga pauperes, ceterarumque suo statui congruarum virtutum: cui etiam congruum adhibebat vestitum, sic tamen ut ab eo ostentationem ac luxum abesse vellet. Hortanti autem marito, ut ne sumptibus parceret corpori quam posset magnificientissime ornando, respondere solebat; nequa-

quam parcimoniae respectu absterreri sese a superfluis sumptibus in vestes faciendis, sed quod stultum videretur eos impendere membris, in foecidam putredinem aliquandoabituris; quos præstaret indigentibus subditis ant alioqui pauperibus commodari, vel in alios magis necessarios usus servari. Quidquid sibi a familie curis inexcusabilibus supererat temporis orationi dare solita, satagebat ut subditus sui omnes in Dei timore radicati atque fundati Christiane viverent, et fabulas ludosque impudicos cavebant. Imprimis tamen curabat, ut liberis suis a pueritia ad Dei cultum mundique contemptum informarentur: pro quibus cum Deum indesinenter oraret, meruit iterum certior fieri, quod omnes religiosum statum amplexuri, in eoque essent feliciter perseveraturi.

4 Et bac promissione confirmata fuit in desiderio atque proposito amplectendi aliquando voluntariam et Evangelicam paupertatem, exemplo S. Elisabetæ in Turingiæ Landgraviæ in eujus olim dominiis nata erat. Cum vero istud animitus peroptaret, apparuit ei D. N. Jesus Christus, specioso ac sereno vulnus, respondens cogitationibus ejus ac dicens, Sequere me. Quam illa visitationem gratanter accipiens, etiam ad alia quædam responderi sibi ab eo petuit obtinuitque; et tanto exinde amoris incendio correpta est, ut corpus alioqui sanum ei ferendo impar omnino defecerit; et ut domestici, animam agere rati, Dominicum Sacramentum ei adferri curarint. Erat hoc oleum igni addere: itaque eo sumpto magis etiam magisque defecit: deinde vero rediit ad pristinas vires: saepè postea idem pati solita, ex desiderio videndi Dominum sum, eique debitas in æterna gloria laudes reddendi. Neque in ipsa bærebant coelestium istarum visitationum fructus, sed etiam ad maritum traosibat: qui, conjugis exemplo seipso melior quotidie factus, divinoque pariter exardescens amore, Hierosolymitanum suscepit iter; obeundisque locis humanæ redemptionis mysterio sacratis (quod etiam S. Elisabethæ marito *k* contigit) occupatus atque immortuus, diem ibi supremæ resurrectionis expectat.

5 Non examinavit hic nuntius Juttam; sed ei excipiendo præparata jam pridem et divinorum promissorum recordata, enram suam omnem trans tulit ad liberos, religioso statui aptundos educandasque; proprii interim profectus hand negligens, ut juxta Apostoli præceptum castam coleret viduitatem, non circumveniendo otiose domos alienas, sed prospicio suæ, interimque observationibus, et orationibus instando die ac nocte, Dominicæ imprimis passioni meditanda intenta. Postquam vero liberos suos omnes, sicut promissum sibi fuerat, pro voto suo in Religione constituit; recordata ejus qui mandaverat ut sequeretur se, quidquid habebat pretiosum in vestibus, monilibus ac supellectile, possessiones quoque suo juri relictas, de consilio Confessarii, pia liberalitate erogavit: Christique amplexa paupertatem, nequidem in quo caput reclinaret servatuni voluit. Assumpta deinde vili tunica ac fune præcineta, cœpit inter inendicabula stipem querere, ab iis quibus antea ut domina imperaverat; nec solum sibi, sed etiam cœcis claudisque (quibus secundum sanctum Job pes erat et oculus) ad manus illos ducens, omnemque mundi superbiam ac fastum generoso pede conculcans.

6 Perculit inopinatae mutationis novitas universos, varieque affectit: aliis factum ridentibus et fatuam reputantibus, aliis ipsam ut sanctam peragre tradit, peregre sibi vivendum esse constituit, ubi ignota omnibus, paupertatem, non qualemcumque, sed

D
EX POLON.
FRIDER.
SCHEMBEK.

neque negligens sui spiritualis profectus,

et ad Christi sequelam invitata,

eo defuncto et liberis Religioni traditis,

omnia terrena abdeat,

*a
b
Nata San-
gherhausi
in Thuringia,
c*

*et a pueritia
pietati addi-
cta,*

*C intelligit se
matrimonio
destinatam:*

f

*g
in qua par-
tes bonæ
matris-fa-
milia ex-
plens,*

EX POLO.
FRIDER.
SCHISMÆK

præsertim te-
prosorum;

ex cuius unius
ore sacrum
Hostiam su-
mens,

triplici Chri-
sti visione re-
muneraur.

Quare ad ta-
lum cuiam
unice se trans-
fert,

in eoque no-
ctu aberrans
mirabiles solis
claritate uti-
tur:

A sed despectam extremainque toleraret: prout reipsa fecit, saepe nec tantum quidem panis mendicato accipiens, quantum ejus necessitati esset ad aquam satis; gratiasque interim Deo agens pro molestiis et opprobriis sibi obvenientibus, et inclementes hospites eidem commendans. Placuit Sponso cœlesti generosus hic, non divitiarum deliciarumque dumtaxat, sed etiam proprie astimationis despectus: ita ut aliquando ei apparenſ dixerit, Omnia mea, tua sunt; et omnia tua, mea. Quia Domini erga se benignitate ad magis magisque sese abiciendum stimulata, statuit ad amplioris humilitatis patientiae exercitium, vicatim ac pene ostiā perquirere ægros infirmosque, etiam leprosos aut alio fortido morbo abominabiles, quorum tergebat ulceræ, obligabat vulnera, sordes abluebat, de civitate transiens in civitatem.

7 Ilæc agentem contigit aliquando ministrare mulieri, cui lepra sic maxillas corroserat, ut præbitum moribundæ Corporis Christi viaticum nulla ratione potuerit deglutire: quod animadvertisit Jutta, et naturalem horrorem fortiter superans, lingua sua ori putri inserta, sacram Hostiam exinde

B abstulit sumpsitque ipsa: unde et contigit, reddente vicem Domino quem isto actu honoraverat, faciem ejus tota die mirabiliter fulgere in conspectu omnium pariteristic versantium: tertioque ei apparenſ Sponsus suus, primum cum dilecto discipulo Joanne ipsam reclinavit supra pectus suum; deinde vulnera fecit palpare cum Thoma; ac denique ejus labia suo lateri admovens, celestem ex eo dulcedinem sugendam præbuit. Quibus visionibus et apparitionibus ne quam illusionem suspicaretur inesse, dedit eidem quoque intelligentiam Scripturarum, sic ut de subtilissimis etiam mysteriis diserte ac plane disserere posset, secundum sanctorum Patrum atque Doctorum sensum, licet eos numquam ipsa legisset. Præterea auxit in ea contemplationis gratiam circa passionem et gloriam Christi, sanctissimæque ejus Matris super omnem creaturam evectæ, cum ardentissimo moriendi Christeque suo fruendi desiderio, et profundissima humilitate, qua ob minimam quanque in Dei pauperiunque obsequio negligentiam ipsa se deprimebat despiciebatque ex animo.

8 Postmodum considerans de Christo dictum a Propheta, vere languores nostros ipse tulit et dolores nostros ipse portavit; et nos reputavimus eum quasi leprosum, et percussum a Deo, et humiliatum; solis leprosis statuit deservire, tamquam dominis suis, nihil abillis accipiens seque herbis sustentans. Et aliis quidem supervenientibus proponebat oculos Christi exemplum, docebatque per ejus imitationem via certissima tendere ad cœlum; leprosis vero ipsis præscribebat congruam eujusque conditioni regulam vitae quam tenerent; infinitosque interim labores eorum causa exhauiiebat, hieme æque ac aestate nudis gradiens pedibus. In tali ministerio longum aliquod iter ingressum, comitantibus mulierculis aliquot, cum dies defecisset, et procul ibesset desideratus terminus, sociasque teneret horæ per densas tenebras continuandas; procidit in faciem Deumque oravit. Et ecce ab Oriente improvisum solem, qui tenebris fugatis iter expedivit, usque dum, emenso duarum leucarum itinere, pervenirent quo cupiebant. Mirabantur in eam ad ventu hospites, quomodo mulierculæ, pauperes viatimque ignaræ, per ejusmodi tenebras iter rectum tenere potuissent; et comperto ex aliis quod acciderat, dederunt occasionem pictoribus, mortuæ postea imaginem pingendi cum sole in manu, sicut Israelitici populi Dux Josue pingi consuevit.

9 Ipsa vero, ex illa miraculose sibi ostensa claritate, assurgens ad desiderium claritatis æternæ, quam

Sponsus ejus cum Sanctis inhabitat, eoque desiderio inire æstuans, totos fere quatuordecim dies absque cibo transegit: quando apparenſ ei Christus, ita eam reddidit de sua salute certam, ut optionem ei faceret, velletne ea statim frui, an diutius pro ipso laborare ac pati. Non dubitabat Jutta utrum eligeret: proinde, actis, Deo gratiis, panis modicum sumpsit; eoque ut prius confortata, ad pristinas vitæ austertates etiam hoc adjecit, ut suo pani cinerem misceret pro sale, nec nisi in nuda humo somnum caperet, corpusculum suum supra humanas vires attenuans flagris, jejuniis, orationibus, et nihilo tamen minus leprosis suis serviens. In quorum obsequio cum aliquando carentem ab igne tripodem ferreum l' quasi extra se rapta contrectasset, idque ab aliquibus visum esset, et re vulgata inciperet cunctis in generatione haberet, statuit inde commigrare alio: atque a consulto ex more per preces Domino intellexit, gratum quidem esse, quod eatenus præstiterat leprosis obsequium; se tamen velle, ut illo dimisso, divinarum rerum contemplationi unice se traderet.

D postea 14 diebus impasta manens,

cum etiam tripudum tripodem illata tractassel, secedere stait.

ANNOTATA.

E

a Sangherhusii descriptionem et iconismum habes opus Merianum in topographia Saxoniae et Thuringia, edita an. 1650, pag. 164, dicentem istic anno 1083 fundotam primariam S. Udalrici ædem a Thuringia Comite Ludovico, Desultore dicto, quia ex turri in qua vinctus custodiebatur, post quam illi Sancto se devoicerat, sine nota desiluit, enjus etiam ibi sepulcrum hodieque monstratur.

b Tabulæ Genealogicæ Nicolai Rittershusii, pro seculo 14 inter Brunswicenses habent Magnum Pium cognomento Sangherhusanum: et hunc Merianus primi ait in possessionem ejus loci venisse: sed anno 1367 prælio captum, pro sui liberatione oppignorasse illum, deinde et vendidisse an. 1370 Thuringia Misiæque Comitibus, quorum scilicet antiquitus fuerat, et penes eos etiamnum manere. An autem ab his profluxerint Francemburgenses Comites, nondum compéri.

c Id unde probem non habeo.

d Idolum fuisse ait Merianus pag. 178, ipsumque fuisse describit; et Rottenburgi veteri in arte repertum, Sondershusium (quod alind, sed multo minus oppidum Thuringia est) fuisse ollatum. Deceperit Fredericum nostrum similitudo nominis Sangherhusii, ut huc illud spectare cederet.

F

e Mart. Boronius familiam quidem Sangherhan- sen nominat, sed Sanctom in Prussia natam ait anno 1220, parentibus Adalberto et Hedwige, in paterno oppido Bug, medio milliari a civitate Chelmza, quæ vel eo maxime corruunt, quod tale oppidum prope Culmzam nullum Prutheni noverint: annum autem nativitatis sumpsit Barontus, ex eo quod anno 1260 quadra- genariam statuit obiisse.

f Lectioni saeræ, inquit idem, et præcipue exemplorum piorum Vitisque Sanctorum multum dedita fuit: quibus permota, magno tenebatur desiderio, se Deo in aliquo religioso Ordine consecrandi.

g Pergit idem, Sed cum frater ejus Joannes, quem unicum habebat, religioni Cruciferorum se addixisset; a parentibus, invita licet, illustri viro Joanni Konopacki, libero Baroni de Bielczanii, annum agens decimum quintum, matrimonio juncta fuit. Haec opinio videtur inde orta, quod (sicut infra num. 11 dicitur) Sancta habitaverit in ruderibus ædificiis cuiusdam ad lacum Bielczna nuncupatum siti, medio miliori Culmza.

h Martinus Baronius unicam filiolam solum ei concedit.

i Colitur S. Elisabeth 19 Novembr, et obiit anno 1231.

A 1251, cum nata esset anno 1207, et marito viduata 1227 : adeo ut Sanctæ coxtanæ ferme fuerint, si Jutta quadragenaria obiit anno 1255.

k Obiit maritus S. Elisabethæ Hydrunti in Culabria, trajecturus cum exercitu Crucis-signatorum in Terram-sanctam, Mart. Baronius Romam peregrinatum ait S. Juttæ maritum, ibique mortuum : causam vero peregrinationis fuisse ait panitentiam, de temere iudicata uxore, ob causam quam subdo.

l Rem etiam illa, sed longe aliter narrat. Maritum, iadigne ferentem piam ejus in adeunda ecclesia frequentiam, gravius suspicione de Religiosis loci illius laborantem, ab hac teatatione insigni miraculo liberavit. Nam cum die quadam tardius ex ecclesia domum reversa fuisset, verbis contumeliae minarumque plenis ab eo affecta, quod prandium non cito pararetur, magaa cum humilitate injuriam sibi illatam sustinens, tripodem ferreum ignitum cum piceibus, quos in eundem paulo ante conjecterat, nudis manibus ex igne illæsa recepit, et pisces noasum coctos mariti mensæ apposuit. Quibus ille gnstatis, cum optime coctos et conditos animadvertisset, rei avitate evideatique miraculo attoatus, supplex veniam suspicionis illius falsæ, injuriæque verbis illatæ, ab uxore postulavit. Operæ pretium esset scire, quomodo miraculum istud antiquitus in tabula, de qua infia, fuerit expressum.

CAPUT II.

Vita Sanctæ in Prussia actæ, obitus, sepultura, miracula.

Multum eo tempore Polonia a Tartaris, Ruthenis, ac Lithuanis affligebatur, a quibus exustæ erant Cracovia et Sendomiria, Vistula flumine intra non amplius quam decem mestre spatium bis Christianorum occisorum cadaveribus oppleto. Masovia eamdem fortunam passa, lugebat Plocium urbem primariam in cineres redactam. Prussia similiter ferro vastabatur et igne, ægre vitam libertatemque intra munitiora castella et arcis tuentibus Cruciferis contra barbaros, qui Samogitiis ac a Jasygibus juncti ad triginta millia numerabantur: quin et ipsi Pruthæ, haud ita pridem baptizati, redeuntesque ad gentilismum, haud exigua stragem faciebant Sacerdotum virorumque Christianorū apud se commorantium: multumque tardabaat advenire, quæ in Germania atque Polonia maligno successu colligabantur subsidia. Non deerant quidem qui pro communī patria supplicarent Deo, non pridem vita functi Sancti, Vincentius b Cadlubcius, ex Episcopo Cracoviensi humili in Cisterciensi Andricoviæ monasterio religiosus; Hedwigis Ducissa c Poloniæ atque Silesiæ, et Hyacinthus d Odrovius ex ordine Praedicatorum: aderant etiam alii adhuc viventes, sed non minori sanctitate conspiciui, Venerabilis Joanae e Pandrotha de Bialazca Cracoviensis Episcopus. Kunegunda f Hungariae Regina atque Dueissa Cracoviæ, Salomea g Sendomiriæ Ducissa, eademque Regina Galatiæ seu Haliciæ. Voluit tamea Deus, ut Prussiae adiacentique Masoviæ specialis Patrona ex Germaniæ partibus accederet, hæc de qua agere cœpimus S. Jutta.

H Absoluta illa, uti jam dixi, a leprosorum ministerio, jussaque in silvis ac solitudinibus contemplationi vacare, inspirante agenteque iatus Deo, in Prussiam, nemoribus densis famosam recensque ad fidei lumen adductam, se convertit, anno MCLX, illucque ingressa est peregrina ac pauper; regante in Polonia Boleslao Pudico cum conjuge sua Kunigunde, supremo autem Cruciferorum

Magisterio vacante in Prussia per mortem Popponis de h Osterlingo, sexti in ordine Magnorum Magistrorum, uti censem Prutheni, Polonicis Historicis aliter scribentibus. Elegit autem ad inhabendum locum in Culicensi Episcopatu, tribus miliaribus Thorunio distantem, medio vero a Culenza, sub ædificio quodam tuac desolato, nunc etiam diruto et solis rudierum vestigiis inveniendo, secus stagnum grande quod Bielcznae vocatur. Ibi viavat solitaria observaverunt accolæ, bis die quolibet solitam elevari in aere, ministerioque Angelico sic sustineri, doaec a colloquio Domini instar Moysis vuln coruscante reverteretur. Sacramentorum vero causa adiens aovam ecclesiam Culenzensem, sanctissimæ Trinitati dicatam, vel circinatu utebatur per silvas, secundum laicus prædicti flexum, salutabatque positum in via Crucifixum; vel præ desiderio ad suum dilectum veniendi, super ipsas aquas recto tramite gradiebatur; quem tramitem diu etiam post mortem ibi fuisse observatum, narrant accolæ; simili miraculo quo Orosius aliqui graves scriptores narrant, in littore maris rubri suo adhuc tempore conspicisoluta i vestigia Israelitarum Pharaonem fugientium.

l2 Ac primo quidem usa est, ad Confessiones, et consilia in iis quæ ad spiritum pertinent capienda, B. Joanae Lobedavio Thorunensi, Ordinis S. Francisci, qui sanctitate ac miraculis clarus Culenza k requiescit; deinde Henrico seu Heidecarico, qui ex Provinciali Praedicatorum factus Archiepiscopus Ardmachanus l in Hibernia per Sedem Apostolicam translatus est in Prussiam, servato semper in Apostolicis Bullis Archiepiscopi titulo: fueruat autem ambo viri doctrina, et spiritu eminentes. Sub his directoribus istic vivens, memorque eo se directam, ut novellam iis in partibus Ecclesiam orationibus suis stabiliret, toto affectu deprecabatur Domina pro conversione Gentiliuæ et cauafirmatice Neophytorum, non solum lacrymas, sed saquinem quandoque ex oculis fundens, quibus tamen nulla inde noxa creabatur: similiter et pro peccatoribus, atque letali criminis implicitis in genere et in specie, pro afflictis etiam quibuscumque vivis atque defunctis, proque totius Christianitatis necessitatibus deprecabatur, concesso sibi divinitus ardore caritatis. Si quando autem congregabatur cum hominibus, sermo ei omnis de Deo erat, rebusque divinis, et n.ediis ad eum pervenienti. Confortabat neophytes in fide, veteranos exhatabatur ad Dei timorem amoremque. Nonnumquam F etiam, pro veteri suo more, infirmis leprosis ac scabiosis ministrabat, mira humilitate atque hilaritate: omnes denique ædificabat in Domino, a quo etiam repperat gratiam cognoscendarum cogitationum, solita ad easdem cum res exigeret respondere, acsi verbotenus sibi essent expositæ.

l3 Huac in modum inter Culicenzium silvas quatuor annos egit, suæ mortis præscia et non obscura quandoque prænuntia, totis interim votis ac desideriis æterna suspirans, donec ardentis correpta febri ad extrellum vitæ terminum adductam se vidit. Tum vero super nudam humum et superpositum capiti lapidem strata, venientibus ad se dixit, præ abundantia gaudii letalibus istis doloribus mixti: O quanta felicitas, et quam certa via perveiendi ad Dominum tria hæc, morbus dolorificus, exilium a patria in remoto juris alieni angulo, et voluntaria propter Deum paupertas! m Postmodum cum magna cordis contritione, super negligentiis in Dei servitio admissis, suscepit extrema Sacraenta a Confessario suo, D. Heinricho Culensi Episcopo. Subinde morti appropiquans ad eam sese disponere cœpit, per orationes

D
PX POLON.
FRIDER
SCHEMDECK
h

In solitario loco contemplatione recedit,

i
E

sub directio-
ne Confessa-
torum,

l
/

cum singulare
omnium adi-
ficatione,

F

anno autem
1264 morbo
correpta,

m

Dum Polonia
et Prussia
multifacile
affliguntur,

a

ud ceteros ejus
Patronos,

b

c d

e

f

g

arcedens S.
Jutta an
1260,

EX POLON.
FRIDER.
SCHEMDECK

plentissima
mortu.

n
rariorum ab
hoc diversæ
narrationes,
o

refelluntur.
p

q

A nes et pia colloquia, intexta sacrarum Scripturarum locis, mirabili interpretationis arcanæ nexu inter se aptatis; præsertim ad septem postrema Domini verba, cum admirabili adstantium motu, in quorum ultimo, Consummatum est, etiam ipsa conticuit. Tum vero Episcopus, qui, propter cognitam sibi magnam ejus sanctitatem, die ac nocte ultima non recessit ab ejus latere, cœpit Dominicæ Passionis bistorian legere ex Evangelio: cui attentissima illa, et spiritualibus (ut apparebat) affectibus interiori respondens, ad illa verba quibus dicitur egressus a cœnaculo Dominus ad consummandum nostræ redēptionis opus n., elevavit in cœlum manus oculosque, et inclinato mox capite tradidit spiritum.

14 Obiit autem, sicut prædixerat, eodem propheticō spiritu quo et alia plura, suum ex ordine effectum secuta, anno MCCLXIV, quinta Maji, pridię o Ascensionis Domini, nullius in vita letalis delicti unquam sibi conceia, prout ejus prænomina-ti Confessarii postea deposuerunt. De ejus ortu atque conjugio, et in hanc Pruthenicam regionem adventu mortisque anno, quotquot ab antedictis diversa ante hac scripsérunt, eos certum est fabellis perulgatis deceptos, non habuisse præ oculis vetera, unde prædictam narrationem sumpsimus, monumenta; neque vidernunt inscriptionem ejus sepulchalem, quæ annū quem dixi expresse signans, modo evanuit, a me antem, visa descriptaque est anno MDXXI; quando de mandato Sere-nissimi Regis Sigismundi III eas in partes profectus sum, colligendæ huic historiæ ex ejus voluntate inteatus, instructusque litteris ad Episcopos, Ab-bates, Senatores, et Capitaneos ejusdem Ducatus. Itaque comperi obiisse illam tempore eo quo Cruciferorum Ordinem septuagesimam in serie Magister regebat, ejus aut frater aut consanguineus, p Hanno de Sangherhausen Tburionius, eximiarum virtutum et rarae prudentiae vir, qui Patres Dominicanos Thorunii in nova civitate fundavit, et templum S. Nicolai extruxit, quod hodieque ibi permanet. Quem antem luc adducunt aliqui decimum tertium Magistrum Ordinis, Comitem de Querfurt, finguntque ejus fuisse filium nomine Meniche seu Mengoldum, quod veteri Saxonica abortivum sonat, unum ex novem eodem simul partu effusis, in pœnam temerarii de muliere quæ ternos pepererat judicii, atque a patre servatis q, cum jussu matris necandi essent, qui, inquam hæc fingunt, et quod ad eum venerit Jutta tam gravis delicti actura pœnitentiam; errasse convincuntur, vel ex solo tempore, quo Comes ille in Prussiam veniens, Juttam non præcessit, sed secutus est anno MCCLXXXIII. Taceo autem prædicatorum Confessariorum ejus, virorum utique doctrina sanctitate et prudentia præstantium, de tam memorabili culpa silentium, quam æque ac pœnitentiam super ea omnibus conveniebat fieri notissimam. Nihilo melius cum veritate consistere potest, quod volunt aliqui, eam in Prussia paterno oppido Bug, medio milliari a civitate Culmæ natam, ibidem nupsisse Illustri viro Joanni Konopacki libero Baroni in Bielczani: de illo enim oppido Bug, viventium nemo unquam audivit in Prussia quidquam, aut legisse meminit: et repugnat historici Pruthenii æque ac Germani, unanimiter asserentes, ex Germania Juttam advenisse peregrinam, in quibus Crommers lib. 7 ad annum 1222 asserit, quod S. Jutta, non cum amplitudine moniliæ ac thesaurorum venit in Prussiam ad ecclesias magnifice extruendas, sed cum eo quo corpus sustentabat baculo, et pane Christi causa emendicato; tantum abest, ut ex allatis ab ea opidus fundata sit ecclesia Cathedralis Culmæ, de cuius fundatio-

ne multo prius quam veniret illa, extant quæ videntur D Crommerus in Cancellaria Culmensi monumenta.

15 Illa mortua, ut unde digressus sum redeam, jussit Episcopus apparari funus, non quale ipse pro sua ergo illam devotione voluisse, sed quale defuncta optaverat, adjurans illum, ut sibi, quæ pauperem Chri-stum studuerat imitari in vita, concederet etiam ad illius exemplum pauperibus quibus ministraverat contumulari: in quorum sacello mox atque deposita fuit, totum continuo perlavit suavissimus ac plane cœlestis odor, testis eximiae illius sanctitatis. Mox etiam accedens ad feretrum so-ciuarum ejus in ministerio pauperum una, vultumque jacentis lugubri quo operiebatur panno evolvens, tamquam vivente sic allocuta est, Rogo te, mater ac soror carissima, ut in anima mea misera fructum faciant quæ mihi reliquisti virtutum exempla. Qaibus verbis cum jungeret copiosas lacrymas, ecce tibi, raro miraculo, oculos hilariter aperuit defuncta, ipsaque et mox cœlum devote aspiciens, denuo eosdem clausit, cum omnium qui aderant stupore maximo. Ilincum esset efferenda, more communi pauperum, ad sepulturam in ecclesia ei dandam; licet neque de morte neque de funere tali sparsa in populum notitia es-set, divino tamen instinctu maxima ntriusque se-xus accurrit multitudo, quanta totis quindecim annis ante vel post, sicut deinde ad Papam scrip-tum est, numquam in civitate Culmensi compa-ruit; advenerunt etiam usque ad tredecim Presbyteri, numerus eo tempore in Prussia rarus atque insolu-lens.

16 Peracto autem Sacrificio funebri et ceremoniis post illud consuetis, rursus cœlestis illius odoris fragrantia omnes perfudit; neque hæc tantum, sed quod miraculis omnibus corporalibus pluris facio, magnus in omnibus extitit animorum motus, singulos efficaciter urgens et excitans, ad detestanda prioris vitæ delicta, eorumque seriam emenda-tionem instituendam. Denique in eadem Culmensi, (quæ Culmensi Episcopo Cathedralis est) sanctissimæ Trinitatis ecclesia, intra proprium, quod ab ejus nomine hodieque appellatur, S. Juttæ sacellum, situm ad dexterum basilicæ latus, est tumulata; erectumque hand procul cœnotaphium, pro illius ævi more satis magnificum. Cœnotaphium, inquam, anno enim MDXXXVII die xiv et xv Decembris, Illustrissimus Joannes Lipski Culmensis Episcopus, cum Capitulo suo illud dili-genter me præsente scrutatus, vacuum reperit; agnoscitque non fuisse in illo tumulo condita ossa, sed ad cantelam vel defossa altius, vel in propinquor abdita. eo modo, quo Romæ S. Petri. Venetiis S. Marci, alibi aliorum Sanctorum corpora, quain certum est adesse, tam ignotum omnibus quo sint præcise condita loco; attestantibus eorum præsen-tiam copiosis miraculis. Hæc autem in prædicto sacello tanto numero cœperunt mox frequentari, ut decimo quinto post Sanctæ mortem anno con-fectus de iis Processus sit, informativus (ut nunc Romæ appellant) ad Canonizationem, ex juratorum testimoniis depositionibus legitimis, indicantium, cœcos, claudos, leprosos, podagricos, tertia quarta-naque et aliis omnis generis morbis laborantes, ibidemque salutem consecutos, meritis et intercessione B. Juttæ: de quibus etiam vetus in pergameno scriptura sic loquitur :

Qui veniunt claudi, redeunt ad propria sani;
Cæci, leprosi donum sensere salutis.

Specialiter autem quædam paralytica, et alia morbum caducum patiens, sanitati ad corpus ejus restitutæ leguntur.

17 Addit eadem informatio, ex crinibus, a capite

Invocata post
mortem oculos
aperit;

E suavem a se
odorem diffun-dit,

et Culmæ in
proprio sacel-lo sepulta,

r miraculis
multis claret,

s A *ut et reliquiae ejus.* te Reliquiarum loco abscissis, et vili qua pro insidio utebatur interula, etiam post tot annos elapsos, odorem suavem afflari appropinquabit; eudem scilicet, qui diffundebatur e corpore ante sepulturam; sic ut vere dici possit S. Jutta, Culmensem totam diocesim atque imprimis Culmensem civitatem (cui olim a Rosa nomen datum esse affirmant propter rotunditatem) suæ sanctitatis unguento condire: de qua Culmensis Clerus s. ad Pontificem scribens, relationem suam his verbis concludit: Quantus in ea fuerit et quam continuus fervor gratuitæ et purissimæ caritatis, quam mirabilis intensio desideriorum sanctorum, quam incredibilis pœna inter desideria, quam uberes lacryme pro statu universalis Ecclesiae (propter quæ sæpius cor et caro ejus sic defecerunt in Deum vivum, ut crederetur subito moritura) quæ luminositas divinæ cognitionis, quanta orationum instantia, quæ circa iuiforum et leprosorum ministeria sedulitas, quanta cibi, potus et strati austeras, qui supra humanum modum labores, quæ pœualitatum quas patientissime et hilariter pertulit acerbitas, quæ vitæ perfectio super omnes homines quos vidiimus et audivimus, nec verbo exprimi, nec scripto mandari, sed nec humana ratione posset de facilis comprehendendi. Sed hæc pauca de innumerabilibus vestræ scripsimus Sanctitati, hæc ita se habere securis conscientiis protestantes, quorum quædam quidam ex nobis præsentes vidimus, quædam fideli relatu didicimus. Quid porro in causa Romæ factum est nescimus, deperditis ecclesiasticis scripturis plerisque eo tempore, quo captam urbem Cæsareus miles hæreticus sub hæretico Duce Borbonio spolians, execrabi furore etiam in chartas grassabatur, quas rabidi illi palearum loco suis equis substernebant. Quæ eadem causa etiam fecit, ut in Prussia atque Pomerania tam parum sciri potuerit de post secutis S. Juttæ miraculis, solumque manserit memoria festi ejus, annue v. Maji agi soliti, cum Missa de sanctissima Trinitate.

Cleri Culmensis de ejus sanctitate testimonium.

B

et audivimus, nec verbo exprimi, nec scripto mandari, sed nec humana ratione posset de facilis comprehendendi. Sed hæc pauca de innumerabilibus vestræ scripsimus Sanctitati, hæc ita se habere securis conscientiis protestantes, quorum quædam quidam ex nobis præsentes vidimus, quædam fideli relatu didicimus. Quid porro in causa Romæ factum est nescimus, deperditis ecclesiasticis scripturis plerisque eo tempore, quo captam urbem Cæsareus miles hæreticus sub hæretico Duce Borbonio spolians, execrabi furore etiam in chartas grassabatur, quas rabidi illi palearum loco suis equis substernebant. Quæ eadem causa etiam fecit, ut in Prussia atque Pomerania tam parum sciri potuerit de post secutis S. Juttæ miraculis, solumque manserit memoria festi ejus, annue v. Maji agi soliti, cum Missa de sanctissima Trinitate.

ANNOTATA.

a Jazyges, antiqui Sarmatiæ populi ad Maeotim paludem, quibus versus Balthicum mare proximi Samogitii, inter ipsos et Pruthenus medii.

b B. Vincentii hujus meminit eum prolixo Elogio Chalemotus de Sanctis Cisterciensibus ad 8 Febr. tamquam viventis circa an. 1206: antiquum ejus cultum nobis pro Supplemento probabunt Acta in Ordine ad Canonizationem, et licentia Capituli generalis 165, conscripta et Romam missa si ea nobis communicentur.

c S. Hedwigis colitur 15 Octobris, obiit anno 1243.

d S. Hyacinthus Ordinis Prædicatorum, colitur 16 Augusti, obiit anno 1257.

e De B. Joanne Pandrotha agemus 21 Septembris, obiit 1266.

f S. Kunigundæ seu Kingæ Vita, ab eodem qui S. Stanislui Passionem et Miracula scripsit Longino prolixissime composita, extat opus nos pro 24 Julii: obiit illa, Boleslai Pudici uxori, an. 1292, post mortem matrii 13.

g S. Salomæa 27 Norembris anno 1268 defuncta est: habemus antiquam ejus Vitam ex codice monasterii S. Claræ Cracoviæ, scripto sub annum 1401, in quo cum adsit antiquior etiam Kingæ Vita, hanc quoque inde nobis transcribi ac mitti peto.

h Rectius ut puto Gaspar Popponem de Osternaw nominat, atque anno 1264 Magisteriatus supremo, ultro se abdicasse, et 1265 mortuum esse in Germania, in fundis paternis 10 Junii: cui potius credulerim, cum possit ipse Pruthenus accenseri.

i De his vide, et verba Orosii lege apud Saltianum Moji T. VII

nostrum, an. M. 2544 num. 247 hunc enim præ oculis D auctor noster habuit, editum an. 1620.

EX POLON.
FRIDER.
SCHEMBEK

k Joannes Pruthenus, in Martyrologio Franciscano relatus 21 Junii, in Vita ab hoc nostro auctore edita dicitur obiisse anno 1264 die 9 Octobris, quando ipsum dabimus, Latine redditam a Prænibili D. Andreo Vincentio Vstrzycki Polono.

l Colganus post Acta S. Patricii Append. 7 part. 3, Chronicon Primatum Hiberniæ texens, desinit cum fine seculi 12, nolens, ubi pietas et doctrina nimium declinaverunt, prosequi cœptum argumentum, præsertim in defectu veterum monumentorum, per quem nequeat ordinem Archiepiscoporum Ardmuchanorum ex voto pertexere. De eodrm nihil habent alii scriptores Ordinis, ex quo fuisse Heinricum non Secundum (qui huc ex mente Frederici spectaret) sed primum ait Gaspar prælaudatus. Cujus Ordinis secundus fuerit, idem Gaspar non scribit. Si ecclesia Cathedralis fuit Canonicoru Regularium S. Augustini, ut ait Mart. Baronius, sed non satis probat, credibile est ex eodem Ordine Heinricum II fuisse.

m Addit Martinus Baronius quod Christum Dominum, cum multis Augelis et aliis Sanctis sibi apparentem vidit: qui eam his verbis, Veni jam, o formula mea, in regnum meum, ad se invitavit.

n Idem ait: quod primum sibi Passionem D. N. J. C. legi petiit, deinde vivificis Sacramentis communiri: quibus acceptis, omnibus adstantibus valedicens, inigravit.

o Jam ostensum est, Vigiliam Ascensionis cum 5 Maji non concurrere anno 1254, adeoque hæc potius ad annum 1255 spectare, si servandus est concursus iste.

p Hunc ait Gaspar Schutzen, anno 1264 electum, obiisse Treviris, ibidemque sepultum esse an. 1273

q Talem seu fabulum seu historiam de Guelforum origine habent Germani, huc male relatam: quod sci-licet ancilla natos jussa submergere, ab obvio patre interrogata quid gereret, respondisset Guelfos, id enim Germanica lingua catulos significare aiunt. Prolixe rem totam describit Bucelinus tom. 2. Germaniæ sacræ pag. 363, quasi ea contigisset Ermentrudi, Isenbaro Alemanniæ Principi nuptæ, quæ fuerit soror Hildegardis uxoris Caroli Magni.

r Waddingus in Additionibus præcitatibus n. 13 ageas de B. Joanne, cum dixisset, nesciri ubi sint ossa, addit: quorumdam opinio est, Clerum Culmensem ossa ejus collegisse, et in Cathedralem ecclesiam intulisse, simulque cum beatis Patronis Jutta et Dorothea secreto loco condidisse, custodiente Domino ossa Sanctorum, in illa magna persecutione hæreticorum sub Alberto Duce Prussiæ. Sec hoc de Dorothea dici non potest, sepulta in primariæ Teutonici Ordinis civitate Marienburgo, ubi et requirenda ossa videntur. Joannis autem ossa ab hereticis ludi-brio habita fuisse constat, et miraculo rursum collecta, sed deinde imprudenter permixta aliis, ideoque abdita denuo ab Episcopo fuisse hoc seculo.

s Cur Clerus, et non etiam Episcopus, idque ante omnes? Non excluditur hic a verbo Clerus: potuit tam apud Imperatorem absens, vel domi male habens fuisse Episcopus, cum ista scriberentur. Waddingus, nescio an non ex conjectura, plus ait; Supplicatum est, inquiens, Sedi Apostolice pro illius Canonizatione annis superioribus per Episcopos Prussiæ, Ordinisque Teutonici Primores cum Generali: sed hoc fortasse de recentiori aliqua supplicatione intelligendum, quam velim adipisci.

A

CAPUT III.

Argumenta antiqui cultus apud Pruthenos.

*Præ reveren-
tia rix ulti
datur sepeliri
in sacello
eius:*

*ubi statua et
pictura vetus,*

*et alia ipsam
habens cum
BB. Dorothea
et Joanne*

b

c

*d
tamquam Pa-
tronorum,
Prussie;*

*quas picturas
aliquoties re-
novatas colo-
ribus aqueis,*

Per ea quæ supra retalimus factam est secuūis ab hinc aliquot, ut Prussiae provincia S. Juttam inter Patronos colendam suscepit, tantaque in reverentia ipsam habuerit Culmensis Ecclesiæ Clerus, ut in eo ubi creditur tumulata esse sacello neminem passus sit sepeliri, præter unum Ordinis a Cracifororum Magistrum, quemadmodum compertum fuit totius sacelli pavimentum alte suffodientibus, dum sacra ipsius Sanctæ ossa requirentar. Annis autem abhinc viginti et amplius, Rev. D. Pisinzki, ejusdem loci Canonicus, pro singulari erga illam affecta, ibidem petiit et obtinuit sepeliri. In eodem sacello variæ, ab immemorabili tempore, extiterunt illius, ut Sanctæ, imagines. Una imprimis vetusta ad ortum solis ibi visitar, ex ligno sculpta. eodem ubi vetus monumentum stabat loco, flectentem Juttam exhibens ad Christi latus, ex eoq[ue] cœleste nectar svngentem. Ad Occidentem est alia pictura

Bgrandis, in quindecim divisa areolas, in quas præcipua vitæ gesta distribunntur, cum subiecta cuilibet Germanica epigraphe, ea ipsa explicante. Ad meridiem est alia, daodecim palmos alta, atq[ue] ita prorsus picta, sicut sculpta illa, q[uo]am dixi stare ad monumentum, una cum Christo, in habita videlicet griseo *b*, et ejusdem coloris longioribus manicis : cingitur autem loro coriacio, nigro et largo, quod a collo ad pectas defluens, ibique in modum crucis decussatam, corpori deinde circumdncticar, pendentibus hinc inde extremitatibus. Ad illius dexteram exprimitur in eadem tabula S. Dorothea e Vidna Pruthena, ad latus sinistram in corde suo fixa habens tria ignita tela, et quataor hastas ad latus dexterum, propter admirabilem visionem infectorum sibi vulnerum, de qua in ejus vita egisse memini. Denique sinister adstat B. Joannes Lobedan Thorunensis. S. Juttæ Confessarius præmemoratus, laeva libram, dextera facem ardentem prætendens, qua nostris nautis piscatoribusque per tenebras obrantibus visus est in mari Balthico (Dantiscanum nos dicimus) prælucere atque succurrere invocatus.

C 19 Huic imagini ad parietem appensæ affixa tabella lignea imminebat, in modum baldachini, inscripta versibus, quos præsumere licet ab antiquis Culmensis Ecclesiæ Episcopis propositos faisse ecclesiis particularibus ad exemplum : ita enim sonant.

Prussia tam Divos gaude observare Patronos,
Et sacra purpureis ossa reconde locis :
Ne pestem, ferrumque, famem patiaris et ignem ;
Hornum subsidio tuta sed esse queas.

Cum antem necesse esset imaginis illius colores, ut pote aqueos, temporis lapsa evanescere paulatim ; curata fuit ut ejusdem formæ colores identidem novi inducerentur, sub eadem inscriptione. Evidenter hoc compertam est, quando Rex ille pius Sigismundus III, qui anno MDXXIarma contra Turcas expediens, S. Juttæ sepulcrum personaliter visitaverat; rursus anno XXVI positis sub Thesinia castris, eodem simili devotione venit. Curiose enim imaginem perscrutantibus apparuit, post eam quæ tunc cernebatur picturam, frustum vetustioris tela, similibas, sed evanidis coloribus depictæ : quin etiam, prout ipse præsens vidi, apparebat ipsius tabellæ litteras tertium faisse renovatas. Quod, iisdem ad se in castra delatis, intitus Rex, vebementer gavisus est, illa tam manifesta demonstratione veteris erga Sanctos cultus.

20 Etenim licet nostra hac infeli ci ætate, qua,

sparsis per hasce provincias novaram sectarum zi-
zaniis, eorum etiam qui constantiam in fide Catho-
licen tenuerant valde refrixerit devotio erga res di-
vinas, sacram præsertim Sanctorum cultam ; Cul-
mensis tamen Ecclesiæ Prælati, sicut Catholicos in
sua diœcesi ritus, quantum in se fuit, inter cives
accolasque servarunt ; ita etiam Sanctorum memo-
riam pro viribus resuscitare stnduerant. Unde etiam
anno jam dicto MDXXXVII, Illustris Canonicus Ga-
briel Wladislawski, volens antiquatam plus nimium
memoriam restaurare, atque in darabiliorem for-
mam transferre ; ejusdem cum prioribus mensaræ
eorumdemque lineamentorum atque colorum, sed
oleo temperatorum, picturam fieri jussit, veteri isti
substituendam ; tabulam etiam novam, ut prias, ap-
poni desuper, cum iisdem quibus antea versibus,
sed tali sub titulo : Erga beatos Prussiae Patronos
devotus, eorum antiquas imagines, injuria temporum
laesas, hisce similibus ab interito vindicavit Gabriel
Wladislawski, Sed et versibas, quos jam dixi, an-
tiquis nova hæc duo disticha adjunxit :

Patroni Patriæ, celsum qui habitatis olympam,

Gaudentes luteas deseruisse domos :

In terris fragiles vestros servate nepotes,

Donec vobiscam tecta beata colant.

Sed et illam picturam, quæ gesta B. Juttæ quinde-
nis quadris distincta exhibebat, idem Dominus eo-
dem anno eodemque in sacello similiter innovavit,
sub hac inscriptione : Ne pia posteritas singulari
Christianæ perfectionis exemplo B. Juttæ vita ca-
reret, tabulæ priori eam representanti, sed vetns-
tate attritæ, hanc novam per omnia similem de-
pingi fecit Gabriel Wladislawski, Canonicus Cul-
mensis. *d*

21 Verum ut bona, et eadem qua olim intentione
haec facta sint omnia, accidit tamen in hac postrema
innovatione aliquid (prout ipse cai contigit Conca-
nonicis suis Culmensibus narravit, et ego tam ex
ipsis tam ex relata præsentis domestici hic descri-
bam) quod dubitare auctorem fecit, gratumne id
officium Sanctis fuerit. Anno enim eo quem dixi
MDXXXVII, die Jovis in Quadragesima, occubente
sole circa horam sextam, cum antiqua simul ac
nova pictura Culmæ staret in Canonici prænomi-
nati cubiculo, nec quisquam subtus in atrio esset ;
sereno et tranquillo cœlo ; unica quo eo in cubiculo
erat fenestra vitrea subito concuti cœpit, violentia
tam magna, ut pessuli lignei, quibus intus fortiter
clandebarunt, colliderentur ac streperent tamquam in
vehementi turbine. Id cum ad mensam suam sedens
attente animadverteret, iteramque et iterum fieri
audiret ; suam ex sorore nepotem Matthiam Barse-
nianam, eadem secum videntem audientemque nec
leviter consternatum, descendere jubet atque dispi-
cere, numquid infra fenestram positi in atrio asse-
res loco moti fuerint. Intelligens autem omnia istic
immota esse et fuisse, tota nocte illa ambigao cogi-
tationam æstu fluctuavit circa causam concussionis
illius, nec alia sibi occurrit præsentior quam præ-
dicta inmutatio picturarum : in quo forte sua eum
conjectura non fecerit. Etenim iudicio tam Sigis-
mundi III piæ memorie, quam ejus qui nunc felici-
ter regnat Wladislai IV, qui sacellum Culmense
S. Juttæ ex voto visitarunt cum Proceribus ac Sena-
toribus multis ; priores illæ, licet antiquatæ picturæ,
efficaciores erant ad religionem Pruthenis afflan-
dam, majorum suorum pietatem per eas intuentibus.
Non propterea a cœpto consilio Canonicus destitit,
sed novas a se curatas appendi in sacello jussit.
Inveniuntur porro ante centenos annos ciboriis, al-
taribus, atq[ue] fenestrarum variarum in Prussia eccle-
siarum inscalptæ vel appictæ earamdem Sanctorum
imagines ; impressæ quoque super chartam tam Ro-

*cum oleaceis
picturis mutat*

*d
facto incertum
an probato
Sanctis,*

*F
quia veteres
forte utiliores
Catholicis
erant.*

*Plures alibi
ejus et Doro-
theæ imagi-
nes.*

E

mæ

A mæ quam in Belgio, atque etiam in libris excusæ reperiuntur. Denique anathema argenteum in eodem sacello appensum visitur, quod Joannes Olescius, regni Poloniæ Subcamerarius, obtulit anno MDCXXIII, professus se debere S. Juttæ sanitatem, a gravi morbo receptam.

ANNOTATA.

a *Quis lic? Schultzenus singulorum ex ordine sepulturam alibi notam indicat, præterquam unius Conradi, qui ab anno 1441 ad 1449 rexit, et ultimus supremo jure totam Prussiam tenuit. Crediderim tamen potius, proprium Prussiae Commendatorem aliquem (puta 13, Meinardum Quersurtensem) Culmæ sepultum, quam Magistrum totius Ordinis, qui fere sedem et sepulturam habuerunt in proxinoribus mari majoribusque civitatibus, Dantisci, Mariæburgi, Koninghsbergæ etc.*

b *Hoc cingulum certe ad Franciscanos non spectat; an autem Canonicorum Regularium, tamquam pariter Crucis signatorum, proprium fuerit (nam maxime varius variarum hujus Ordinis Congregationum est habitus) non divinaverim.*

B c S. Dorothea colitur 30 Octobris, esto hic dicatur obiisse 25 Junii.

d *Utriusque tabulæ delineationem, si, ut petii, natus fuisset, utramque libenter hic spectandam exhibuissem : puto enim iltas atque imprimis alteram, multum ad historiam facere.*

CAPUT IV.

*Sanctorum Juttæ et Dorotheæ cultus an. 1637
Episcopali auctoritate solenniter instauratur.*

A nno MDCXXXVI promotus in Culmensem Cathedram Illustriss. ac Reverendiss. D. Joannes Lipski, dum undique circumspicit media languentis in sibi commissis Culmensi et Pomesaniensi diœcesibus religionis excitandæ, opus imprimis sibi censuit antiquorum Patronorum suffragio, neque ilium se posse mereri certias, quam si operam daret ut eorum cultus instauraretur. Verum cum id agere in proxima Diœcesana Synodo constitutum haberet, jussus est a Rege legatus ire ad Cæsarem Ferdinandum III, Serenissimam sororem ejus Cæciliam Domino suo conjugem accepturus. Dilata itaque ista

C Synodus est, sed non dilatum quod sumpserat de Pattonis consilium : quin vel ideo solicius institutus Episcopus, ut justæ staturæ imagines duæ, similes ei quæ S. Rosaliae antebac fuerat posita, suo ære ab excellenti pictore conficerentur, additis etiam Episcopalibus suis insigniis, ut vulgo constaret quæ id factum esset auctoritate : deinde decretum promulgavit de iisdem exponendis, in Thorunensi ecclesia, ubi junctis operis Dei Sanctorumque honorem procurant, cum Archipresbytero et Presbyteris suis, Patres Prædicatores nostræque minimæ Societatis. Decretum autem hujusmodi erat tenoris.

23 Joannes Lipski, Dei et Apostolicae Sedis gratia Episcopus Culmensis et Pomesanæ, nec non Ecclesiæ Cathedralis Plocensis Præpositorus, adm. Rev. D. Alexandro Georgio Dorpowski, Canonico et Officiali ecclesiæ nostræ Cathedralis Culmensis, nec non Archipresbytero Thorunensi, Fratri nostro carissimo, salutem in Domino. Cum inter graves et ancipites Pastoralis officii curas, auxiliij cœlestis ope nos indigere plurimum agnoscamus ; ad eos, qui in cœlestis patriæ littore securi jam consistunt, recurrere statuimus, ut nobis hiis temporibus, veræ religioni maxime infestis, suis ad summum Pasto-

rem suffragiis, quasi manu ex alto tensa, desidera-

D
EX POLON. PRI-
DER. SCUENBECK.

tam opem ferre dignentur. Cum autem, teste sancto Ambrosio aliisque Ecclesiæ Catholicæ Doctoribus, experientiaque ipsa, certum sit, apud domesticos Dei tantum nos intercessionis promereret, quantum eis venerationis a nobis impenditur ; eamque in no-

stris his Culmensi et Pomesaniensi Diœcesibus non parum, tam novatorum fidei noxa quam refriges-

centis caritatis, neglectam esse videamus dolenter ;

idcirco decrevimus, malo huic, in proxima Deo dante a nobis celebranda Synodo, inter alia quoque mederi ; sumentes initium ab eorum renovando

ut in sua
Parochiali
Thoruni ec-
clesia,

cultu, quorum sanctitatem et merita Deus, in Prus-

sia singulariter, magnis et variis miraculis testa-

tam esse voluit ; Divis viimirum, Dorothea Prutenæ

Quidzynensi Reclusa, et Jutta de Sangerhausen

Germana, Culmæ in Cathedrali nostra quiescente.

Conatus autem hujus nostri fundamenta in tempore

iacere desiderantes, ad finem hunc ecclesiam Tho-

rūnensem parochiale, sanctis Joanni Baptista et

Evangelistæ sacram, elegimus ; nou solum quod ea

sit primaria in Diœcesi nostra civitas, frequentia

incolarum et concursu tot advenarum celebris ; sed

etiam quod eamdem basilicam, primam post Cathe-

dram nostram, dignam judicemus, a qua ceteræ

exempla cultus divini et Sanctorum ejus sumere

merito possint.

24 Quare insistentes Decretis S. D. N. Urbani

Papæ Octavi, tam anno Domini MDCXXV die XIII

mensis Martii, quam anno MDCXXXIV die V Julii edi-

tis, de non colendis personis nondum canonizatis nec

beatificatis, et de non pingendis circa capita earum

splendoribus seu aureolis, signisque votivis ad ea-

rum imagines vel pignora non appendendis, sive lu-

minibus accendendis ; utentesqne concessione supra-

dicatorum facta per easdem Bullas nondum beatifi-

catis, qui cum scitu et tolerantia loci ordinariorum

ab annis centum coluntur ; et ultra hoc requisitum

ad id a Sanctissimo tempus, centenam annorum,

etiam in superabundanti, cultus earum numerantes

(antiquissimis monumentis, tam scripturarum auten-

ticarum, quam picturarum in templis, eorumque

parietibus, fenestris, sacris labaris, aris, et ciboriis,

tam in nostris quam in aliis diœcesibus, id respec-

tive attestantibus) tuæ Fraternitati negotium com-

mittimus, ut descendens Thorunum, imagines ea-

rumdem Divarum, Dorotheæ Quidzynensis Reclusæ,

et Juttæ de Sangerhausen Viduarum, antiquarum ab

aliquot centenis aonorum Prussiae et maxime Diœ-

cesium nostrarum tutelarium, imagini S. Rosaliæ

Virginis, anachoretidis novæ, earumdem Diœcesi-

Patronæ, mandato et impensis nostris adjun-

ctis, in altari Ecclesiæ jam dictæ Parochialis, sanctis

Joannis Baptista et Evangelistæ sacrae, sanctis Auxiliatoribus ab antiquo dicato, et aliquot ante

annos honori etiam jam nominatae S. Rosalie Vir-

ginis anachoretidis, ingruente periculo pestis, ab

antecessore nostro Illustrissimo et Reverendissimo

Domino Jacobo Zadrik, moderno Cracoviensi Epi-

scopo, feliciter attributo, vulgo Communitatris Ta-

bernatorum (prout re ipsa fuit) dicto, nostræ juris-

ditioni et dispositioni quo ad hæc jure pleno subje-

cto, cultui fidelium auctoritate nostra ordinaria ex-

poni et collocari, una cum fragmentis Reclusorii

eiusdem Divæ Dorotheæ, in separata cistula inclusis,

facias : Reverendumque Patrem Rectorem Collegii

Societatis Jesu ibidem nomine nostro paterne requi-

ras, ut ad cultus divini Sanctorumque ejus incre-

mentum, Catholicæ religionis ornamentum, fide-

liumque consolationem, priuio post notitiam horum

habitam die Dominico, ex ambone, per sui Ordinis

religiosos concionatores Polonici et Germanici idio-

matis, decretum hoc nostrum (quod nos etiam Ac-

tis

Culmensis Epi-
scopus, pro
Regina addu-
cenda iturus
ad Casarem,

mandat Ar-
chipresbytero
Thorunensi,

Sanctarum
imagines,
Urbani 8
decretis non
comprehen-
sas,

exponat pu-
blice vene-
randas,

F

cum Reli-
quias Reclu-
sori S. Do-
rotheæ,

EX POLON. FRI-
DER. SCHEMBEK
pro felle
successu illi-
neris sui;

A tis publicis, tam nostris Episcopalibus quam venerabilis Capituli nostri Consistorialibus, ad perpetuam posteritatis memoriam inseri mandavimus) promulgari, fidelesque ad antiquam earumdem Divarum cultum et imitationis studium scruteretur excitari curet; et præterea iter nostrum ad Sacratissimam Caesaream Majestatem, ex voluntate Serenissimæ Reginæ nostræ futuræ Cæciliæ Renatæ totiusque comitatus illius, Divinæ Majestati magno devotionis affectu commendari faciat; quatenus harum specialiter etiam Patronarum Dioecesum nostrarum meritis et intercessionibus adjuti, non solum auxilium, ad munus pastorale recte obeundum nobis necessarium, desuper obtinere; sed et finem hujus legationis nostræ optatum videre mereamur. Datum Culmæ, apud Cathedram Ecclesiam nostram, die xv mensis Aprilis MDCXXXVII.

delecta ad
hoc die 3
Maji:

qua insti-
tuitur so-
lennis sup-
plicatio,

cum carum-
dem simu-
lacris.

B 25 Huic actui ineboando designatus dies secundus est Maji, quo ipso, ante annos ducentos quadriginta quatuor, S. Dorothea reclasa Quidzynii olim fuerat; singularique cum apparatu ornatum altare exceptit prædictas duas imagines, velatas tamen serico rubro, et sine lumine candelarum vel lampadum. In crastinum vero, quo simul Inventio Crucis et Dominica concurrebant, sub horam octavam prodierunt de sacristia, induiti pluvialibus, prænominatus D. Alexander Officialis, et D. Gaspar Drialinski, Decanus Wloclavieensis idemque Brzestensis Palatinides et S. R. M. Secretarius: prægredientibusque primum parochialis scholæ pueris, tum gymnasii uostri studiosis, virides ramos prætentibus, sub suo quibusque vexillo ac gemino eorumdem sodalito, Immaculatae Matris et Corporis Christi, cereos accensos gestantibus, et Angelico schemate induitis adolescentibus, qui plenos floribus canistros et odoriiferi incensi vasa portabant; Clero denique universo linteato; lento et gravi per ecclesiam ambitu, progressi sunt ad locum ubi stabant imagines. Illic Officialis exorsus Hymnum de Spiritu sancto, eidem a ceteris decantato Orationes subjecit, Deus qui corda fidelium, et, Actiones nostras quæsumus Domine: tum amoto ab imaginibus velo, paratos ad id cereos lampadesque accendi jussit; et post devotam populi universi, plurimum eo actu consolati adorationem, exorsus Canticum, Benedictus Dens, subjecit Orationes, pro gratiarum actione, pro itinerantibus, atque de præsenti festo et dominica.

C Exhinc ab ecclesia eodem ordine progressa supplicatio, circuin cœmeterium ducta est, cum Cruce rubra grandi, quain virentes ex cera laureolæ coronabant, cum hoc lemmate, AMICIS CRUCIS: similiterque coronati adolescentes quatuor, humeris gestabant medio corpore tenuis efficta utriusque Sanctæ simulacra, torquibus aureis variisque ornata monilibus: quos sequebatur Officialis, in cistula ferrea (argentum enim non fuisse tutum expositam semper, ut constitutum erat, in templo relinquere) in cistula, inquam, ferrea portans fragmina reclusorii præfati. Totam vero pompam cludebat Decanus Wloclavieensis, gestans Sanctissimum, in ostensorio sabbaticalino, pone sequente populi devoti multitudine copiosa.

D libros, a seculis aliquot conscriptos, de Vita et acti bus earumdem, tali fine, ut Concionator, quod et fecit, provocare ad eorum fidem posset, et ad ipsos in nostro collegio videndos invitare acatholicorum incredulitatem. Simili modo post meridiem processio et concio cum solennibus Vesperis factæ sunt: post quas, coram prædictis Officiali, Decano et testibus sex, sigillata est sigillis Episcopali et Archipresbyterali cistella supranotata, fidei de re intus contenta faciente publico et pariter inclusa hujus formæ instrumento.

E 27 Ad perpetuam rei memoriam. Hæc sunt fragmenta, ex muro reclusorii Divæ Dorothæ viduæ Prntbenæ, Quidzyni, in Pomesaniensi Cathedrali Ecclesia, olim reclusæ, miraculis clarissimæ, ab antiquo Prussiae Patronæ. Quæ ex voluntate Wladislai Quarti, Polonorum et Suecorum Regis Serenissimi (cooperante Illustrissimo Domino, Stanislao Koniecpolski, Castellano Cracoviensi, Generali exercituum Regni Poloniæ Duce, cum castris tunc ad Quidzynum præsente) anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo quinto, die vigesima septima Septembris, per R. P. Fridericum Schembek Societatis Jesu Presbyterum, inde accepta, Thorunumque reverenter et fideliter deportata, Illustris. simus ac Reverendissimus in Christo Pater et Dominus, Dominus Joaunes a Lipie Lipnicki. Dei gratia Culmensis et Pomesaniensis Antistes, Plocensis Præpositus, ad incrementum cultus divini et honoris Sanctarum populorumque consolationem, in Ecclesiæ parochialis Thorunensis, Beatis Joanni Baptista et Evangelistæ sacræ, altari isto, olim sanctorum Auxiliatorum, nunc vero etiam sanctæ Rosaliae dicto, fidelium venerationi, una cum imaginibus eorumdem Divarum Dorotheæ et Juttæ, ritu solenni, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo septimo, die tertia mensis Maji, exponi fecit, per adm. R. D. Georgiam Alexandrum Dorpowski I. V. D. Canonicum et Officiale Generalem Culmensem, et ecclesiæ prænominatae Archipresbyterum: atque testimonium hoc, manus propriæ subscriptione, et suo sigillo roboratum, eisdem adjungi mandavit. Joannes Lipski, Episcopus Culmensis et Pomesaniæ. (Locus + sigilli) Stanislaus Dembowicz, Actorum Curiæ suæ Celsitudinis Notarins.

F 28 Sigillata porro ut jam dictum est cistula decenterque involuta, deposita est intra ligneam majorem inauratam; et hæc firmiter clausa, collocata sub monumento Reliquiarum Sanctarum Virginum ac Martyrum, Barbaræ, Dorotheæ, Margaritæ, Ursulæ: nec non S. Rosaliae Virginis solitariæ, cum tali inscriptione: FRAGMENTA RECLUSORII DIVÆ DOROTHEÆ PRUTHENÆ. Denique absoluta festivitas est cum cantu Polonici Hymni de S. Dorothea, ac distributione Vitæ ejus: nam quæ de S. Jutta pariter composta erat, necdum potuerat haberi impressa. Duravit autem octiduum totum solennitas, ornato semper splendidius altari: ipsoque octavo die iterata sunt eadem quæ primo, solennia Missæ, sermonum et vesperarum: quibus finitis, iidem qui antea Sacerdotes linteati, cum accensis facibus accedentes processionaliter ex sacristia ad sacellum S. Rosaliae, decantaverunt iterum solennem Hymnum in gratiarum actionem, Te Deum laudamus; subjungendo Orationes pro gratiarum actione et pro itinerantibus: omniaque conclusit canticum de S. Dorothea. Gratum huic fuisse impensum sibi officium ex eo constitut, quod, sicut certissima relatione didicimus, eodem omnino anno et die, tertia post Pascha Dominica, ad Coronam Poloniae rursus accesserit Pomesania, titulo feudal tamdiu divalsa ab eadem. Siquidem Illustriss. D. Melchior Weicher, Palatinus Culmensis et Covalensis, Tuchelensis et Walecen sis

His in sa-
cellum S.
Rosalie il-
latis,

ibidem etiam
recluduntur
Reliquæ
prædictæ,

cum instru-
mento au-
thentico,

et toto octi-
duo protra-
hit solen-
nitatis,

non sine
fructu boni
publici.

A sis Gubernator, a Serenissimo Monarcha nostro Wladislae IV ad hoc designatus, tali die solenniter est ingressus Lambergum, et tamquam Vice-Rex exceptit sacramentum fidelitatis ab omnibus civitatibus et incolis Pomesaniæ. Eodem accessit felix optatissimæ Reginæ Dominæ nostræ adventus.

29 Pientissimus porro Antistes Culmensis, Culmzæ, ubi S. Jutta requiescit, simile festum consentiente Capitulo institui voluit, festo sanctissimæ Trinitatis, tum in diem vii Junii cadente, quo celeberrimus ibi conventus est. Illic ergo erecto ante chorum altari quam potuit ornatissimo, expositæ ambarum Sanctorum imagines sunt, cum gemino hocce titulo : ex una quidem parte hoc. D. O. M. et cultui Divæ Juttæ a Sangerhausen Germanæ, in hac Cathedrali Culmensi ecclesia quiescentis, tempore refrigescientis caritatis non modice obscurato, nunc autem per Illustriss. ac Reverendiss. D. Joannem Lipski D. G. Culmiae Episcopum pristino splendori feliciter restituto sacrum. Vixit A. D. MCLXIV, die v. Maji. Ex altera vero parte legebatur sic : D. O. M. et honori Divæ Dorotheæ Pruthenæ, Quidzynensis Reclusæ, non pridem novatorum fidei noxa impie conculcato, modo vero per Illustriss. ac Reverendiss. D. Joannem Lipski D. G. Pomesaniæ, Antistitem bono omne redintegrato sacrum. Vixit A. D. MCCCXCIV, xxv Junii. Adsuit qui sperabatur eoque major populi cofluxus : a quiunque enim leuis et amplius advenerunt, non solum singuli vel turmatim, sed confraternitates integræ, sub vexillis ac labaris quæque suis, cum Sacerdotibus ac Parochis; coram quibus, sub Missa solenniter decanta, prolixior solito oratio est hæcita, de S. Juttæ virtutibus ac laudibus, cum exhortatione ad orandum pro legationis successu adventuque Reginæ : toto deinde ante meridiem tempore continuata sunt ad idem altare Missarum sacrificia, sub quibus plurimi sacra Communione refecti sunt. Itaque jacta fundamenta novæ erga S. Juttam devotionis.

30 Sacra corporis sancti ossa, quæ anno MDXXXVII in tumulo frustra requisita fuisse legimus num. 16, postea successu feliciori, aut indicio aliquo miraculoso reperta, neendum intellexi; quin potius suspicor, superiori seculo, educta ex tumulo, hæreticorum metu per Prussiam grassantium et sacra omnia profanantium, alioque transmissa : quod qui curarunt pii Catholici, utinam etiam curavissent ut satis distincta notitia personæ, una cum Reliquiis, transmitteretur. Suspicionem istam mihi ingerit, quod, cum Romæ essemus anno MDLXI, et illud Sacellum visitaremus, in quod conservum est S. P. N. Ignatii cubiculum, dum fabricaretur nova Domus Professa studiose conservatum; inventerimus custodiæ præfectum Fratrem, admodum sollicitum pro Reliquiis S. Judithæ Viduæ, quas una cum reliquiis S. Kuuegundis aiebat ex Germania missas P. N. Generali Goswino Nickel; et his quidem jam curatam argenteam capsam, illis vero mox curandam, si sciretur, quo die S. Juditha colatur, possitque in altari lipsanotheca exponi. Postea vero cum quæreremus quæ fide constaret esse eas veras Reliquias, respondit P. Franciscus vander Veken, tunc Pontificius Theologus, aliud non haberi quam testimonium, ipsius Patris nostri manu signatum xix Aprilis MDLX, quo fidem faciebat, eas sub istis titulis missas sibi fuisse ab Illustriss. D. Comite de Trauthson, et a se applicatas Ignatianiano sacello.

*Idem fit
Culmæ in
festo SS.
Trinitatis,*

*cum maximo
concursu:*

B

*Particula
forsitan ali-
qua Romæ.*

C

D
EX POLON.
FRIDER.
SCHEMBEK.

HYMNUS ET ORATIO.

Ex antiquis MSS. post vitam edita.

Salve, Jutta, Deo grata,
Ex Ducali stirpe data,
Quæ amore sponsi Christi
Bona tua dispersisti.

Ob id ipse te invisit,
Et sua cuncta promisit,
Fecitque large sugere
Nectar de suo Latere.

Leo bene tibi signum,
Cor habenti Spouso dignum,
Quo te Juditham probasti,
Holofernem decollasti.

Nam stipem emendicando,
Et cæcos manu ductando,
Fastum muodi debellabas,
Et spectaculum cœlo dabas.

Hoc ob leprosos quærenti,
Et noctu iter agenti,
Tibi bono luxit jure
Sol, præter morem naturæ.

Laudes vanas fugiendo,
Ductumque Dei sequendo,
Germaniam reliquisti,
Ad Prussos te contulisti.

Lingua mordax proscindebat
Tua facta, te premebat,
Simil egestas dilecta,
Ob Deum sponte electa.

At tu cuncta hæc vicisti
Deo freta, et fecisti
Te perdignam cœli portis,
O mulier vere fortis.

Quo post tot sanctos labores,
Ad sempiternos honores
Sponsus Christus te vocavit,
Et condigne præmiavit.

Inde o splendor Prussiæ,
Decusque magnum patriæ,
Te invocantibus fave,
Arcens omne ab illis væ.

O ter felix peregrina,
Mentem nostram ad divina
Deduc, ut semper sit pia,
Dum versamur in hac via.

Comes facta pannosorum,
Manuque ductrix cæcorum,
Nostram juva paupertatem,
Apud summam Majestatem.

Quæ nectar cœli suxisti,
De latere tui Christi,
Da ut ipsum sitiamus,
Cetera fastidiamus.

Solis luce noctu clara,
A nocte mortis amara,
Fac, luce fruamur Dei,
Noctis sempiternæ rei.

Culmzensis tuus tumulus,
Divoruni pie æmulus,
Morbis variis gravatos
Sanat. mire consolatos.

Nos etiam, te petente,
Jesus corpore et mente
Sanet, et post exilium,
Det tecum cœli gaudium. Amen.

¶. Dispersit dedit pauperibus,

¶. Justitia ejus manet in seculum seculi.

¶. Domine exaudi orationem meam;

¶. Et clamor meus ad te veiat.

E

F

Deus

^A **D**eus qui Beatam Juttam Viduam, Ducali stirpe progenitam, eximii temporalium omnium suique ipsius contemptus gloria, et admirandæ erga leprosos pauperes caritatis gratia, singulariter sublimasti; eique, in noctis tenebris ipsorum obsequio deditæ, solem mirabiliter lucere fecisti; fac quiescimus ejusdem piis precibus et meritis, sic nos inter

hæc transitoria, cum nostri contemptu voluntario, D vitam peragere; ut ab omni lepra peccati liberi, in lumine vultus tui continuo ambulemus; et post obitum nostrum ad lucem, quam cum Sanctis tuis inhabitas, feliciter pervenire valeamus. Per Dominum nostrum Jesum Christum, Filium tuum; qui tecum vivit et regnat, in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

APPENDIX AD DIEM SEXTAM MAJI.

Pag. 96 col. 2 adde.

^{NOT. 28*} **C**hristophorus de Alzaniis Ord. Prædic. in patrio suo Conventu primum Prior, deinde Inquisitor fidei, obiit hoc die Ferrariae anno 1499, et miraculis dicitur gloriosus post mortem, ideoque cum titulo Beati referatur a Mario Mutio, in Vitis Sanctorum ac Beatorum Bergomatum part. 2; sed nullum, quod equidem sciam, publicum cultum Ferrariae habet, oblitterata (uti fotetur Marius) ipsorum met miraculorum memoria

^{NOT. 29*} **P**ag. 97 lin. 12 a fine sic muta — Verum (sicut nos docuit Clodius Castellanus Canonicus Parisiensis) dupliciter fallit locus ille Saussayi: non enim Feria quarta, sed tertia, solet ea Translatio celebrari; itaque celebrabatur, cum ipse Saussayus Parisiis ageret Parochum S. Lupi: est autem primum facta, non vi, sed xvii Maji, quando potius referenda illa esset: servabitur tomen ad diem, quo ipse sancti Regis Nalatis commemoratur, xxv Augusti.

^{NOT. 30*} **P**ag. 100 de SS. Martt. Afris, col. 2 lin. 8 post xxx Aprilis — adde — *Vetus Ecclesiæ Corthagiensis Kalendarium, a Mabilione erutum (de quo pluribus agitur xxv Maji, ubi de SS. Flaviano et Septimia) illorum nullam facit pridie Kalend. Maji mentionem: sed hoc die, ii Non. Maji, facit menoriom Marini et Jacobi Martyris, ubi forte ex mente auctoris legendum Martyrum.*

^{NOT. 31*} **P**ag. 103. dele 4 ultima verba 1 Columnæ et pro 2 Columna hæc substitue. —

^C **H**ac monitione præmissa, Henschenius duos illos huic diei inscripserat, uiteriori examini ipsorum met Tarentinorum relinquens indecisam quæstionem: super qua appellatus a me scriptor Historiæ Tarentinæ, nec dum a prælo egressæ, Ambrosius de Tarento Augustinus, rescripsit anno MDCLXXXVI, nihil esse quod de duobus istis Tarento expectem, præter gratiarum actionem, pro prima eorumdem notitia communicata; de

illis enim ibi nihil auditum hactenus. Videant ergo qui hunc mensem recusuri sint, utrum eos expediatur hoc loco retinere.

DE S. JOANNE DAMASC.

Pag. 118 n. 39 adde — *Joannes quidem Phœæ, cuius Hodæporicon sacrum in limine hujus 2 tomi possumus, describens Lauram et ecclesiam Subaitarum, qualen ipse reperit anno MCLXXXV, ac denique ipsius met Sancti Patris Sabæ sepulcrum: prope circumquie illud, nec non sub terra, inquit, spectantur sepulcra Sanctorum Patrum qui in eremo claruerunt, cum quibus etiam videre est monumenta Cosmæ et Joannis, veterum Poetarum. Verumtamen intra quatuor secula, per socræ istius Lauræ tot jactationes transacta, a morte utriusque ad Joannis Phœæ adventum in Palæstinam, facile video potuisse accidere, ut quorum istic monstrabantur cellæ, eorum quoque ibidem crederentur haberi sepulcra Tō μνῆμα etiam (quod originarie significat memoriale) non necessario accipi pro sepulcro seu monumento sepulcrali, ex Homero monenor Odys. 5, Μνῆμα Ἐλένης χειρῶν, Memoriale manuum Helenæ, celebrante. Cosmam certe, ut mox dicemus, Majumæ Episcopum deinde factum, credibile est cum decessoribus suis Episcopis sepultum: et, si aliunde constaret Joannem revera apud Sabaitas tumulatum, potius censerem id occasionem dedisse, cur epus nomini adjungeret vacillans posterorum memoria, Cosmæ nomen: sed et vicissim possemus suspicari de Joanne, si Cosmam constaret, præter usum moremque Episcoporum, adeo procul a suo Sede conditum esse, intervallo viginti quatuor aut plurium leucarum.*

^{NOT. 32*}
(qui tamen sec. 12 ejus et Cosmæ monumenta ostentabant)
E

Pag. 128 de B. Prudentia num. 1 adde — anno, ut infra dicitur MCCCCXCI, unde sequitur ipsam Comum venisse anno MCCCCLIV, annos tum forte XL natum, ut in seculis suis Augustinianis conjectat Ludovicus Torellus.

F
^{NOT. 33*}

APPENDIX

AD DIEM SEPTIMAM MAJI.

^{NOT. 34*}
Nomen varie scriptum
Pag. 130 col. 2 post S. Amandum ponatur S. Gerlacus, sicut habetur pag. 132 col. 1, sed lin. 8 post — reperimus — adde — nisi quod in libella cui titulus Vestigium Bohemiæ Pix pag. 66 ad hunc quoque; diem referatur — Deinde deletis duabus lineis ultimis sic lege — Sed ad hunc 7 Maji nulla mentio Gerlaci, meminerat autem ejus die 7 Febr. non tamquam tali die mortui, sed tamquam primi Abbatis in eo monasterio, quod fundaverat Comes Babo sive Bawor, tali die defunctus. Noster nihilominus Bohuslaus Balbinus, in Miscellaneis Bohemicis Dec. 1 lib. 4, §. 46, sic loquitur, quasi absolute certoque obicit ipse B. Gerlacus 7 Februarii 1227;

cum Crugericio addens, quod an. 1420 incenso ab Hussitis cœnobio, Swambergici Proceres corpus receperint in suam arcem Zuikow sive Klingenberg, addita imagine quæ cultum doceret: visebantur euim, inquit, in pariete Coelestes Genii, B. Gerlaci ossium arculam sustinentes; infra, Proceres prædicti ac supplicabundi per hæc verba, ibidem Bohemice expressa; B. Gerlace, apud Deum ejusque Matrem deprecare pro nobis. Poterimus ergo, nisi certius aliquid pro hoc mense constituerit, de illo agere.

*vii Febr.
Ibid de S. Letardo adde — S. Leothardi: hac enim solum verum ac legitimum est nomen: alterum ex vulgi abusu contractum — item adde —*

Ibid.

A *Ibid. col. 1 post. Neophytum et Socios.*

Geneeli, aliis Genedii, rectius Genethlii Episcopi Carthaginensis Depositio, inscripta est vetustissimo illius Ecclesiæ Kalendario tom. 3 Analect. Mabilionis, sed absque titulo Sancti; recte autem docent Albaspinæus, Lubbaeus, Schelstratus cum fuisse, Aurelii, qui S. Augustinum excepit, non successorem, sed decessorem: quem anno 390 Concilio Carthaginensi 2 interlocutum, probant Acta sinceriora ab Holstenio edita.

Ib. col. 2 adde — nisi forte Ezeleis idem sit Anglis, quod Francis Alix, Latine scribentibus Adelais vel Adeleidis, contractius Aleidis: quo nomine nullam hoc die Sanctam novimus: aliis pluribus diebus varias.

Pag. 132 col. 1 post Franciscanos ex Arturo relatios, addatur.

Fr. Bonaventura, vulgo dicitur Eremita Peregrinus prope Senos in Tivoriensi castello defunctus hoc die, 1627, inseritur Fastis Senensibus: ejus quoque Vitam scripsit Italice J. B. Tartalia, nostræ Societatis Secerdos rogatu Plebani, qui a Confessionibus defuncti fuerat, qualem habemus impressam an. 1681; non sine insignibus ad ejus invocationem obtentis gratis, quæ aliquando rite probatæ possint in numerum miraculorum venire: quod hic notandum putavi, si istis B aliisque mediantibus forte contingat, eum aliquando Beatum vel etiam Sanctum declarari.

Pag. 133 col. 1, ante ult. lin. adde —

S. Benedictæ Virginis memoria Romæ cum S. Galla ponitur in Kalendario Benedictinorum, primo eorum seculo apud Mabilionem: inscribitur autem S. Galla Romano Martyrologio. v Decembris.

Ibid. col. 2 post translationem S. Nicolai —

S. Sisintrudis Virgo in S. Faræ-monasterio, non colitur v hujus, uti perperam Arturus et nos ex eo; sed vii; uti nobis asseruit, qui locum anno 1685 adiavit, Claudius Castellanus. De huc cum propriae ad 2 Nocturnum lectiones nihil habeant particulare, quod non sit in ipsis. S. Faræ vita notandum, pergitus eam remittere ad vii Decembris.

Ibid. de Ven. Yolanda lin. 7 post — in Arduenna — odde — Eadem a Joanne Rezac de S. Maria ponitur in libro de sanctis ac beatis Virginibus sui Ordinis, tamquam hoc die mortua anno 1239. Vitam ejus etc.

Pag. 133 col. 2 sic lege: — die Inventionis in Augusti, aut potius (nam sunt eruditæ viri, quibus tota illa Romana Translatio fabulosa videtur) ad Natalem ejus xxvi Decembris.

C

D. S. SERENICO.

Pag. 160 col. 1 lege, Saint-Celerin, seu potius Selerin. — et ante n. 2 adde, — Videtur autem Castellano rectius Serenicus quam Cerenicus scribi; nam et in S. Theoderici-castro San-Senery appellari; et in Faræ-monasterio vetustum Martyrologium MS. reperisse se ait, ubi Sinericus notatur: quod forte nomen verum est, Sensu-divitem, ex origine Teutonica, atque adeo et veteri Francica, significans; cui infra respondens nomen S. Serenedi fratris, simili forte metathesi involuit pro nomine Sineredi, quod Sensu-rationabilem possit interpretari. Alius Serenicus a Latino Serenus derivatum videbitur: quod si Gallice scribas Celerin, pro Celerino nimis facile acciperetur. Est autem Cenomannus proprium, Ce syllabam scribere, ubi Andegavenses et Britones notant syllabam Se.

Ibid. col. 2 post celebrari — adde — quod confirmatur ex præcitatâ Farensis monasterii Martyrologio, ubi ad communem Usuardi contextum hac viii Maji, eadem antiqua manu adscriptum iuvenitur, Castro-Theodorici S. Sinerici Confessoris.

NOT. 38*

NOT. 39*

DE S. JOANNE BEVERLAC.

Pag. 165 n. 2 lin. 14 post — Benedictino — adde — not. 40^a *Omnibus autem jam impressis, accepimus ejusdem Vi-* Vita collata cum MS. Cottoniano. *tæ alterum egraphum, ex celeberrima Cottoniana Bi-* *bliotheca, sub effigie Justiæ B. 4 fol. 156, nobis de-* *scriptum cura ejusdem, qui Monasticum Anglicanum* *jam dictum præcipue promovit, viri omnino humanis-* *simi et eruditissimi, Guilielmi Dugdalli, cum quo fa-* *cetas prioris nostræ editionis collationes in Appendice* *hac damus.*

Pog. 168 post num. 7 adde — 8 Quid porro not. 41^a *secutum sit etc. ut pag. 58 * et in fine adde — et se-* *quenti mox anno die 1 Octobris inter nos pientissime* *defunctus vita, senio grandi et morbis inter Apostolicas* *ærumnas haustis confecta.*

Pag. 167 MS. Cottonianum sic incipit: Domino not. 42^a *suo in Christo omni reverentia dignissimo, sanctæ* *Eboracensis Metropolitanae Ecclesiae lampadi et lu-* *cernæ, ardenti in caliginoso etc. — et lin. penult.* *memoria ejus, cuius vivit apud te pro crastino, fi-* *deli commendatione.*

Num. 2 lin. 5, insequeretur, al. insectatus sit E *— lin. 9 exturbatos nos al. exturbatum — lin. 10,* *immitteret al. immersit.*

Num. 3, col. 2 lin. 1, adest vox desiderata in Cot- *toniano. — lin. 4, usitata, al. abusiva — lin. 7,* *celebrat, ol. frequentat — lin. 8 oblationibus, al.* *ablutionibus.*

Num. 4 lin. 4 a fine, attingentes, al. attinge- *mus — lin. antepenult. erasum erat aliquid post se-* *euri, et sequebatur — tumultuantum canum sper-* *nentes æquorū.*

Annot. d adde — Hactenus Henschenius, satis de- *clarans mentis suæ esse, ut sicubi ordinatior meliorque* *titularum ordo reperiatur, hic etiam apponatur. Tulem* *nutem exhibet MS. Cottonianum, ubi loco Rubricæ* *præfatae, alia legitur, quæ ab ipsomet Auctore videri* *possit, hoc modo addita, estque in talibus usitatissima.*

Explicit Prologus, respondent autem tituli numeris nostris hic adscriptis.

Incepit Vita S. Joannis Archiepiscopi 5

De Prædicatione S. Joannis, et doctrina ante Epi-

scopatum. 7

De tempore electionis ejus ad Episcopatum. 7

Quomodo muto cuidam a nativitate lioguam do-

naverit, et eidei caput tinea cooperito salutem hu-

jus mali indulserit. 10

Quomodo Sanetimoniale quædam a nimio tu-

more brachii, et periculosissima ægritudine, libera-

verit. 12

De quadam matre familias, quam invitus ad

prandium sanavit. 13

De quodam ægroto, quem, cum esset invitus

ad Dedicationem ecclesie, oratione sanavit. 15

De Herebaldo Abbe, qui propter inobedientiam,

colliso corpore cum capite, equo decidit, quem vir

Dei precibus sanavit. 20

De tribus hydriis, vino, mulso, et cervisia reple-

atis, quos Osredo Rege benedixit, et indeficientes ad

haustum reddidit. 16

De vino, fracto flascone, per merita viri Dei ser-

vato. 23

De Spiritu sancto, super Sanctum orantem, in

specie columbae viso; et de Diacono pro visione mul-

ctato poena, et iterum a Sancto curato. 25

De quodam mortuo, a S. Joanne Chrismate linito

et resuscitato.

De obitu S. Joannis.

Explicit Vita S. Joannis Archiepiscopi, incipiunt

miracula ejusdem sunt autem hæc quæ continentur,

altero libro pag. 180

Quomodo

A Quomodo Rex Edelstanus, per merita et per auxilium S. Joannis, Regem Scotiae ad deditio[n]em coegit.

Quomodo, quodam Milite, qui pacem Ecclesiae Beverlaci infregerat, divinitus poena multato, Rex Willelmus timore correptus, Clericis ejusdem Ecclesiae convocatis benigne satisfecerit.

De pluvia B. Joannis meritis suffragantibus, in tempore siccitatis exhibita.

Quomodo puerum, a nativitate mutum et ulcerala deformem tinea, sanaverit.

De Gillone infirmo et informi, qui formosus et sanus per meritum Sancti effectus.

Sequitur locus vacuus pro titulis quatuor, quibus respondent numeri nostri.

De negotiatoribus Eboraeensibus, per B. Joannem a periculo maris liberatis.

Pag. 168 num. 6 lin. 8 Cotton. sic — qui cum ab ipso nomine ... in Christi perseveravit militia, subduxit primo manum ferulae Theodori etc. — lin. 15 Streneshalensi, non Streveshalensi.

Num. 7 lin. 8 in se, al. visæ.

Num. 8 lin. 8 inditam, al. avitam.

Num. 9 post lin. 4 et *Sequentia sic leguntur in Cott.* succedens in Episcopio,

B Pro merito vitæ solium concendit herile,
Pastor Apostolicus, cum sceptro Pontificatus,
Ecclesiae dignus Rectur Legisque peritus.

Postea B. Wilfridus etc. ut num. 11, sed omittitur nomen Agathonis, itemque hæc verba, Joannes in Eboraco civitate: itaque ridentur anni 33 male tribui Wilfrido. Deinde resumitur ordo prioris MS. supra num. 9 lin. 3 intermissus, hoc modo Cum igitur primo unctus esset in Christum Domini.

Num. 10 lin. 3, Carnesboc, al. Herneshou, — lin. 11 id. quædam miserabilis forma viri.

Num. 12 lin. 2, Vatadini. Cotton. Betendune. — lin. 13, manus suæ, al. manuum ejus.

Pag. 169 Kapuburgis, Cott. Herburgis.

Num. 14 lin. 15 recederet al. resideret.

Num. 15 lin. 1, Clarificat, al. Clarificavit.

Col. 2 lin. 1 et 2, sic Cotton. visisque more infirmi apparatibus funeris.

Pag. 170 col. 1 Annot. 1 adde — Cotton. MS. Betendune.

Annot. o adde — Post hunc numerum immediate connectebatur in MS. Cottoniano de Herraldo Abbe, quod hic primum sequitur num. 20, et intermedia postea referuntur.

Num. 20 lin. 3, Cotton. addit, — Abbatem Tin... cœnobii — lin. 4 Id. Comes et commanens, et pag. 171 lin. 7 adde — non omnes hoc poterant impetrare.

Num. 21 lin. 3 Cott. — et hoc modo habes cognoscere.

Num. 22 lin. ult. adde — locus, et ex hinc sequuntur quæ supra transversa fueront num. 16 et seqq. Pag. 171.

Num. 16 lin. 10 Regis, Cotton. Religio; legerem, Regio munimine etc.

Num. 17 lin. 7 et 8, Potus ipse potantes renovato capit nectare: ita Cotton. lin. 12, pronuntias, al. reperit — lin. 20, hominem, al. fidelem, — lin. 4, a fine, perfecisti servitutem tuam, lin. penult. sanctitatisque ipsius certiores facti virtute quam vidi mus etc. tum subjungitur, quod infra habet num. 23 et seq. de Flascone Pag. 171.

Num. 24 lin. 12 Cotton. Ad ruentis sonitum permotus etc. Postea hunc miraculo connectitur jam suprapositiuni, num. 18 et 19 Pag. 170.

Num. 19 lin. 4 Sigga, Cotton. Siggarus. Post hoc vero miraculum sequitur in MS. Cotton. id quod alias est num. 15 Pag. 169. iisdem verbis sed tali ordine;

Igitur dum quadam die ad Episcopum multa conveniret turba, ut sacri Chrismatis unctionem

acciperent, quemdam juvenem mortuum inter alios D sacri Chrismatis unctione linivit, sique de morte ad vitam reduxit. O beatum Pontificem! mirabili præditum virtute, qui dum defunctum perungit Chrismate, illum ad statum reducit vitæ! Cœlum quidem, pia prece; manu, corpus tangit exanime; et animam quæ fuit egressa de corpore, ad statum reduxit præsentis vitæ. Similiter et dæmonem ab homine expulit; insanos etiam et infirmos semper sanavit: et quotquot ejus vestimenta cum fide tangebant, celerem sibi sanitatem advenisse gaudebant. Sed et tempestatum habebat potestatem, per Spiritus sancti vigorem. Ac denique ultimo loco ponitur num. 27, totam vitam concludens hoc exordio.

Vixit autem in Episcopatu triginta tribus annis, etc. Sed omissa anno Incarnationis, lin. 16 continuatur contextus. In porticu S. Joannis Evangelistæ, ubi per ejus merita etc. itaque explicit Vita.

Pag. 172 Miraculorum Proæmium, omissa salutatione, in Cottoniano absolute incipit ab his verbis lin. 4 Ex multo tempore.

Pag. 173, post num. 2 adde — Post hunc autem Prologum sequitur, ante omnia, id quod in secunda Miraculorum Collectione, jam ante edita, primum locum etiam tenet, sed phrasí diversa, ut omnino expediat E Kecelli textum genuinum exhibere hoc tenore.

Regnante Adelstano Rege Christianissimo, Edwardi senioris filio, reliquæ Danorum, more suo, nefandum contra eum erigunt caput: sed contriti sunt sub pedibus ejus, et redacti in pulverem. Rebellarunt et Norhabymbri et Scotti, et fœdus quod cum eo pepigerant prævaricati sunt. Rex vero cum maximum congregasset exercitum, terra marique impios expugnaturus progreditur. Cum venisset autem in provinciam Lundissæ, obviam habuit pauperum et medioerum turbam non modicam. Sciscianti unde venissent, respondent de Beverlaco, ubi ad visitandas B. Joannis reliquias spe salutis advenerant. Quæsivit Rex, si quem voti sui obtinuissent effectum. Et unus illorum; Ego, inquit, cæcus natus, ad sanctissimi viri corpus lumen cepi. Et alter, Ego claudus ex utero matris; S. Joannis vero orationibus, utipse vides, sanus incedo. Audiens hæc et his similia Rex Christianissimus, Magnus est, inquit, iste Joannes, et utile credo in hoc magno negotio tanti viri nobis reconciliare gratiam, et auxilium impetrare. Quia igitur fas non est talem nos regni nostri invisitatum præterire Patronum, procedat exercitus noster in via regia, ego cum paucis sepulcrum, de quo tanta audio, ejus misericordiam invocaturus, adire curabo. Veniens deinde ad Sancti tumulum, Rex illustrissimus, post excubias more patrio celebratas, post orationes corde supplici fusas, cum pavimentum devotissimis lacrymis perfudisset, protractum e vagina cultellum sacris imposuit altaribus: Ecce, inquiens, Beatissime Joannes, sponsionis meæ vadium; ut, cum auxilio tuo subactis hostibus enim prosperitate rediero; digno illud pretio redimam, et quoad vixeris tibi gratus et devotus existam. Revertitur deinde ad exercitum suum Rex, et mox hostium fines potenter invadit. Et jam tempus advenerat præliandi, cum præcedenti nocte, Rex oppressus somno, Joanneum sibi aspicit assistentem, et ut secure congrederetur hortantem; Devotionem, inquiens, tuam, quam circa sepulcrum meum exhibuisti, gratanter amplectens, oravi pro te Deum meum, et exaudiuit vocem meam. Observa igitur et audi vocem meam, ut ambules in viis patrum tuorum, et inimicus ero inimicis tuis, et affligentes te affligam, et custodiet te gratia Dei. Hæc dicens dispareuit. Mane autem facto, Rex in hostes ivit; potitusque victoria, Regem Scotiae ad deditio[n]em coegit. Cumque situm terræ illius non parvo tempore

explorasset,

NOT. 43*

NOT. 47*

NOT. 48*

NOT. 44*

NOT. 45*

NOT. 46*

A explorasset, accepto obside Regis filio, reversns est Eboracum; inde tendens Beverlacum, cultellum suum multarum possessionum maximæque libertatis largitione redemit.

Deinde sequitur Cap. I Postquam Anglorum Regi mea etc ut pag. 173 num. 3.

Num. 8 lin. 3 et 4 Cotton. quorumlibet oppressorum... molestias — lin. 10 idem, spes omnis pene frustraretur.

Num. 9 lin. 12 Cotton. tanta subsecuta est inundatio — lin. 32 jacebat Idem, tabescerat.

Num. 10 lin. 6 Cott. quidam quasi septenaria.

Pag. 175 n. 12 lin. 3 Guillo. Cott. Guillo. — lin. 7, ostentati. Idem, ostentui.

Num. 13 lin. 26 Cotton. Opera hæc misericordiæ tæ. Dens. — lin. 34, recludatur, al. retundatur.

Pag. 175 n. 15 lin. 8, presidium, Cott. subsidium — lin. ult. bajulat, al. bajulabat.

Num. 14, corrigere 16 et sic consequenter — lin. 25 composito, al. compositione.

Num. 15 (imo 16) in se vile, Cotton. jam scribe.

Pag. 177 num. 16 (imo 18) lin. 9, a fine Cotton. Regebat assidue scholarum frequentiam.

B *Num. 17 (imo 19) lin. 4 deest in Cotton. morum.*

Pag. 177 num. 20 (imo 22) lin. 1 Ibid. deest, quippe — lin. 19 Id. sieque brevis spatii termino — lin. 24, maturior al. immaturior.

Num. 21 (imo 23) lin. 8 a fine, Cotton. qualiter actum esset, — lin. 8, sibi — al. de.

Num. 22 (imo 24) lin. 21, serviliter, al. sæviter. D

Pag. 178 Cotton. non absconderetur; de nautis not. 53^e uus: et sic nota 24 (seu potius 26) transferenda erit ad lin. 5, hic cessante: et hinc lin. 12. occumberem, l. accumberem — lin. 17, habitu vultuque Pontifici simillimis.

Num. 23 (imo 27) lin. 23 post suffragantibus, pone^e not. 54^e et in fine post, Amen, scribe —

** Ad hoc signum deficit MS. Cottonianum, evulso folio mutatum.*

DE S. STANISLAO EP. M.

Pag. 199 post num. 12 adde — 13 Habuit quoque not. 55^e Sanctus, habetque (utpote) etiam nunc, Vilna in Lithuania insignem basilicam, cuius mentio reperitur inter Michalonis Lithuani fragmina, an. 1613 Basilea a Jsc. Grassero vulgata, Fragm. 9 dicitur pag. 33, Quod enim anno MDXXIX omnis Vilna deflagraret, in templo Cathedrali D. Stanislai, plumbo tecto et fastigii inauratis, multisque vasis aureis, argenteis atque gemmeis ornato; conflagrarent antiqua vexilla in victoriis acquisita, Roxonalarum, Moscorum, Alamanorum, aliorumque populorum circiter trecenta, ac nova duodecim quæ ibidem appensa erant post victoriam de Moscis ad Orsam, 1514, 8 Septembris natali die Mariae Virginis; cum cæsorum et captivorum octoginta millia essent.

APPENDIX AD DIEM OCTAVAM MAJI.

Pag. 280 col. 2 post S. Stanislaum adde.

SS. Cyrilli, Quidei et Zenonis, Afrodissii et Benedicti Natale in Auxiopoli, ex vetusto S. Savini in territorio Tarbiensi Martyrologio indicatur, in Appendix ad Martyrologium Gallicanum Saussayi, qui sub initium ad marginem notat mendis scatere autographum: certe Auxiopolis nulla uspiam est; Axiopolis vero in Mæsia inferiori ad Dan ubi uniuersit: sed absque certiori Auctore non audemus ei adscribere Santos, nedum aliunde cognitos.

281 col. 2 lin. 1 de Schero Ab. adde — His autem

C impressis accepimus ex ipsomet monasterio responsum in hac verba: Non alia ratione habetur apud nos Beatus, quam communi maximæ pietatis zelique regularis existimatione; unde et mirantur factum Saussayi. Addunt autem (quod hic juverit annotasse) aperto sub annum 1586 sepulcro, inventa ossa, cum cruce plumbea, cui ex una parte inscriptum erat, In principio erat Verbum etc.; ex alia vero hac, Anno ab Incarnatione MCXX, (non MCXXVII vel MCXXVIII) VIII Idus Maji ebiit pia memorie Domnus Scherus, Abbas primus et fundator hujus Cœnobii et S. Leonis Tulli.

Ibid. ad dictu de Vener. Petro Georgio Odescalco adde — His vero excusis, placuit construere Propylæum ante omnes septem tomos Maji, sub communibus ejusdem Pontificis Regisque Nostri Catholici Auspicis atque in ejus limine relat Introductorem colloquere Venerabilem istum Præsulem: itaque ejus Vitu, Latinitati donata, nunc ibi legi potest.

Pag. 281 col. 2 ante Apparit. S. Michaelis, adde.

S. Clodonlfi Presb. Translatio in sui nominis opido apud Parisios, vulgo S. Clou, notatur in Kalendario spirituali, edito pro Civitate et locis vicinis. Festum agitur

vn Septembris.

DE S. VICTORE MARTYRE.

*P*ag. 284 n. 4 lin. 19 post, — Hæc ibi — expunctis not. 60^e tribus lineis substitue quod sequitur.

Auro obductum fuisse Caput illud, et tamquam Mauritani Victoris datum Volaterranis, ait titulus ille, apud Ughellum tom. I col. 349^e, plenus mendis; sed tom. 2 col. 1082, correctior legendus; ubi ejusre jam jam labentem in memoriam, ex vetustissimis monumentis depromptam, e temporis saucibus abripiuisse, marmoreoque lapide æternavisse, vi Id. F Martii MCX, dicitur Alemanni.

5 Sed veremur ut ea monumenta tam distinctam Mauritani Victoris notitiam continuerint; primusque eam affirmaverit Volaterranus, annis centum ante positionem lapidis illius scribens. Verba ejus, ad calcem Vitæ per illum scriptæ, hæc sunt: Mox vero, quemadmodum vir alienigena Volaterranorum factus sit, audite. Anno siquidem vigesimo supra centesimum ac millesimum, sanctæ memoria Calistus Secundus, qui ob egregias ejus virtutes absens est Pontifex creatus: ex Galliis postmodum Romam ad officium capescendum proficiens, cum per banc regionem iter haberet, Rogerins Praesul Volaterranus, obviam procedens honoris gratia, eum ad urbem suam invitavit, hospitioque pro dignitate exceptit. At Pastor mitissimus, ut humanitati beneficioque gratias ageret, Basilicam simul cum Beatorum Petri et Alexandri templis consecravit, hujus insuper Martyris caput venerandum, singularis loco muneras, Volaterris donavit. Ex illo namque die in Conservatorem coelestem illum suscepserunt, atque illius natalis celebritatem in Idus Majas solvendam mandaverunt, ut non solum ipsius Sancti, sed etiam Pontificis optime de hac urbe meriti, nobis

Caput quod ipse creditur Mediolanum accepisse,

A in benedictione memoria foret. Si constaret, quod Ughellus ait, Mediolanenses ipsos Caput istud donasse Pontifici; vix posset dubitari, quin ejus id esse putaverint, qui apud se possus, carior habebatur, idque pene sicut indubitabile, si Mediolanenses solum prætendant insimam Capitis partem apud se remanere, et hæc ipsa sit, quam Volaterrani decesse sibi fatentur, justa signum ubi Ughello expressam, scilicet Sincipitis pars sinistra, et frusta quædam aliæ. Sui autem hæc non convenient, ut unum caput ex ossibus octo integrandum, nec primum illud nobis verosimile fiet. Quia vero etc.

B 6 Ut ut est, Auctores Lipsiographiæ Volaterranensis MS. cuius supra meminimus, die xii Decembris

cum pluribus
alii ejus ossi-
bus,

anni M.CXLVII, auctoritate Episcopali Cathedralem ingressi Ecclesiam, Reliquiarum Tabernaculum aperiti sibi juuerunt, quod instar altaris est ibidem in medio sacrario positum, simulacris inuoratis offere exornatum, sub duabus clavibus diversis; quas Conservatores eorum custodes, Ecclesiasticus unus, Laicus alter exhibuerunt. Cumque Sacrista, cereis facibus accensis, coloris coecinei velum dimisisset, Caput S. Victoris Martyris, argenteo simulacro inclusum, exposuit...

B Isto autem simulacro recluso, visa est, inquit, in eo calvaria, cum futura coronati et sagittali conjuncta: in basi vero, cui nititur Caput, reperta sunt et descripta hæc ossa, ut præsens Chirurgus nominavit; nempe pars occipitis, clavicula, pars fusilis majoris, duæ partes femoris, os brachioli, talus pedis, et alia triginta sex magna ossium frusta; insuper nonnulla fragmenta parva quæ non fuerunt annumerata. Quæ si omnia sunt, uti putantur, ex corpore S. Victoris, de quo hic agimus, non solum Caput, sed et magna pars corporis apud Volaterranos est; meritoque illi diem in Idus Maji, quo tantum Thesaurum a Calixto Papa acceperunt, quotannis festivum habent; quando eadem Reliquie, a Clero, Magistratibus ac Populo prosequente, solenui lustratione per urbem eorum feruntur; Caputque e suggestu omnibus, ingenti animorum devotione comunitis, demonstratur. Quod vero hæ insignes Reliquiæ, capite argenteo, et non aureo, sicuti a bene merito Pontifice donatum fuerat, hodie asserventur, causam referunt Paulus Jovius Historiarum lib. 28, et Scipio Ammiratus Historiarum Florentinarum lib. 20, asserentes, quod anno MDXXX, quando Florentini impetum fecerunt in Volaterranos, qui Clementi VII adhæserant, et in civitate irruperunt; aureum

an. 1647 Epi-
scopali aucto-
ritate recogni-
tum.

C caput conflatum fuit; redemptas vero Reliquias Volaterrani argento incluserunt, Benedicto quo Ludovici de Riccobaldis Canonico, et Persio Falconino, Patritiis Volaterranis, id agentibus.

D 7 Fusius hæc describere placuit, ut de opere præsenti bene meritis Volaterranis fructus laboris suscepit aliquatenus coastet, ad præcipui sui Patroni memoria; quamquam de eo cuius habentur Reliquiæ, quis revera sit, nequeamus definire. Etenim nullius Mensis Sancti a nobis eduntur etc. — sub finem col. 1 et col. 2 lin. 1 lege — ideoque arbitramur — et lin. 8 ac 9, pro his verbis — in Piceno inter Maceratam et Septempedam et lin. 4 seqq. — scribe, — in Liguria prope Albam Pompejam, qua potius quam Mediolano venerit Callixtus. Certe ut Caput Mediolano allatum sit, alia sub eodem nomine Reliquia potuerunt etiam Roma acceptæ fuisse. Ito et nos Antwerpæ etc. — ac deinde mutatis numeris sint.

E 8 Altero igitur est ecclesia S. Victoris etc.

F 9 Duas alias Basilicas indicat idem Puricellus etc. et sic consequenter 10, 11, 12, 13 et 14.

DE S. ACACIO MART.

G 10 Pag. 290, ad finem num. 10 adde — Idem dixerim

de Reliquiis nonnullis, quas Monasterieuses nostri in D Westphalia Patres servant, inclusas Armario summæ aræ, acsi certo essent Centurionis prænominati.

DE S. HELLADIO AUTISSIOD.

H 11 Pag. 297 adde — 4 Clandinus Castellanus, his le-
ctis, mihi scripsit, vidisse se Biturigibus ad S. Lau-
rentii Martyrologium retus MS. ubi sic legatur: Au-
tissiodori Depositio Pelagii Episcopi et Hella lii
Presbyteri: quæ lectio novæ inquisitioni locum dubit,
si ulio quandoque argumenta accedunt, quæ novas co-
jecturos fulciant: iis interim hic abstinere videtur con-
sultus.

DE S. GIBRIANO PRESB.

I 12 Pag. 298 ad Comment. prærium hæc adde. —
13 4 Guilielmus Marlot. S. T. D. et S. Nicasii Re-
mensis Magnus Prior, Historiam Remensem duobus
voluminibus composuit, quorum primum ipso vivente
prodiit Insulis anno 1666, alterum postumum anno
1679 Remis. Hic priori Tomo, lib. 2 cap. 15, fuse
tractat de S. Gibriani fratrumque ejus adventu ex
Hibernia in Campaniam Gallicam; deserendæque
patriæ causam potissimum eis fuisse censem, sumam S.
Remigii, etiæ trans mare celebratam. Idem eodem
pertinere putat, quod Herricus Autissiodorensis, in
Epistola ad Carolum Calvum, sic ait, ante Miracula
S. Germani Carmine conscripta: Alii ultiro sibi exiliū
indicentes, pro Christo peregrinari volentes,
et ignaros erudire cupientes, relicta Hibernia, tam-
quam greges Philosophorum, ad littora Gallica com-
migrabant. Allegat deinde R. P. Dagoneau Carthusianum, in vita S. Gibriani, alios causas, morales potius quam historicas, indicantem. Nostra haud magni
referre puto, quod recentem istam compositionem, Rhetori
potius quoniam Historici, ac fortassis Gallice scrip-
tam, non riederimus. Potius ex Marloti lib. 3 cap. 10.
discrevere malo, quod in cimelioracho ecclesiæ S. Remigii,
præter majorem partem corporis S. Gibriani, reclusam Reliquie.
in feretro, auro infuso atque industrie elaborato,
numerentur ejusdem Caput et brachium, cum capite
S. Germani Fratris, utique commodioris venerationis
causa reservata extra arcam: quæ (ut idem ait lib. 4
cap. 5) nunc Principis altaris medium locum occu-
pat eadem fortassis, quam anno MCCCXXV factam, infra
videbimus.

J 14 F Ibidem etiam in veneratione habetur baculus,
quo imbecilles artus sustentabat Sanctus: et hic die
festo Sodalitatis, in ipsius honorem erectæ, populo
exoseculandus exhibetur a Monacho Sacerdote. Age-
mus nos de institutione hujus Sodalitatis, ex altero Mar-
loti Tomo, ad calcem operis de miraculis, sanctis post
secundum corporis translationem in novam arcam anno
MCLXV: hic solum ex eodem secundo Tomo arbitror
esse notandum, quod eamdem non minor præcessit, quam
secuta est, copia miraculorum. Cum enim Odo Abbas
S. Remigii (ut ibi fuse exponitur lib. 2 cap. 42) fun-
dere carpisset et sui monasterii bonis Carthusiam Montis
Dei, circa annum MXXIX, munificam vicissim erga
se Dei manum caput mirabili modo experiri, quo cap-
tum opus feliciter permoveret ad finem. Narrat siquidi-
ni, inquit Marlotus, vetus Montis-Dei Chronicón,
tantum miraculorum vim per id tempus patratam
fuisse, meritis sanctissimi Confessoris Gibriani apud
S. Remigium, ubi sacra ejus pignora maxima reli-
gione asservantur, ut ex remotissimis locis advo-
larent ægroti ad ejus tumulum, sanitatem divinitus
recepturi. Videns autem Abbas Deum cœptis suis
favere, peregrinorum oblationes, pro sublevanda
Carthusianorum paupertate, lubens designavit; tan-
taque ex tunc confluxit multitudo, ut eos ne Bur-
gum

A gum quidem S. Remigii capere posset: et quod omnem superat admirationem, *tomdiu*, inquit Chronicon, *patrandis miraculis opud S. Remigium incubuit S. Gibrianus*, donec ecclesia Montis Dei consummaretur. Fiorum igitur largitionibus, Odonis præsertim Abbatis S. Remigii, in altum sese erigente totius ædificij mole, nobilior pars orationi destinata, feliciter tandem completa est: quam solenni ritu consecravit Sampson Remensis Archiepiscopus anno MCXLIV, assistentibus Goslino Suessionensi et Milone Tarvauensi Episcopis, ut probat vetus quædam inscriptio, in sepulcri cuiusdam operimento nuper reperta sub principe altari. *Hactenus Marlotus*, qui *utinom ipsa illius Chronicæ verba exhibuisset*, clarus nos doctrina, quod ea miracula (uti supponit) operari Deus cœperit ante Translationem, factam anno mox sequente prædictam *Dedicationem*: nam quæ sola diverso charactere Marlotus signat verbo, plenam notant consummationem operis, fortassis non nisi aliquontis annis post *Dedicationem*, adeoque et post *Translatiōnem*, completi. *Certe mirocula*, quæ hanc secuta narrantur tanta sunt, ut potuerit de his præcipue locutus esse auctor Chronicæ. Ut ut est, addit Marlotus, quod

B Venerabiles Carthusiani Montis-Dei, sui amoris et obsequiij tesseram erga B. Gibriani testaturi, ob erogatam in eos caritatem, singulis annis festum ejus solenniter apud se celebrandum decreverunt, Beatumque Remigium in Patronum tutelarem assumendum: idque non ita pridem suæ gratitudinis pignus renovarunt, constructione insignis cuiusdam sacelli, quo auctum est exornatum roeens monasterium: quod de communi utriusque Sancti appellatione sacello indita, libenter intellexerim.

Pug 299 *Annot. g lin. 2 Bassinia — l — Basiliaco.*

Ibid. *Annot. f adde — Marlot in Historia Remensi lib. 2 cap. 16, indicato Martyrologio Hieronymiano (quibus alio duo possent, allegata inter prætermisso ad 24 Maji) ipsam credit ibidem sic relatam.* ix Kalendas Junii in Vico Bansiono, super fluvium Matronam, depositio S. Posennæ. Sed hæc prorsus alio est, de eaque egimus 23 Aprilis, Acta ejus illustrantes sub nomine S. Pusinnæ.

Pag. 300 post *Annotata ad Historiam Translationis ex Floardo subnectatur Tractatus sequens, continens*

MIRACULA S. GIBRIANI

C Post translationem corporis in novam aream anno MCXLV patrata, et a Baldewino (ut videtur) Monacho roevo descripta,

*Ex MS. monasterii S. Remigii,
collato cum veteri translatione Francica.
PROLOGUS NOSTER.*

Vitam S. Gibriani per brevem, et briuiorem notitiam translati Remos corporis, datur die viii Maii; nihil æque desideravimus quam nuncisci libros miraculorum, post secundam Translationem patratorum, quos penes San-Remigianos Monachos asservari, Camerario asserente, didiceramus. Iratus diu labor fuit; donec bonis illis Reliquiosis innotuit, quan prompte Confratribus eorum Parisis, in causa librorum de imitatione Christi, eorum Archiepiscopo resumpta, laborantibus, exhibuerimus illorum librorum exemplar, manu ipsius Thomæ a Kempis exaratum, prout illi in nova editione sua anni MDCLXXIV in *Præfatione* testantur. Id enim cum San-Remigiani intellexissent, ex litteris nostris ac R. D. Joannis Mabilionis; vimque commendationis suæ dignatus fuisset addere R. P. de Haraucourt, Collegii nostri

Remensis Rector; et hoc ad Provinciæ totius Campaniensis regimen ossumpto, idem sibi curandum sumpsisset tandemque ejusdem Collegii Procurator R. P. Perrin; obtinuimus tandem exente anno MDCLXXVIII codices duos, Latinum alterum, alterum Francicum, ab eadem manu eleganter exaratos in pergamo, ante annos circiter trecentos; charactere Francico, sed pro more sui ævi iis litterarum compendiis pleno, quos etiamnam videre est in libris, a sesquiseculo et amplius eodem characteris genere inter prima typographicæ artis rudimenta apud Francos, Belgas, Germanosque excusis: quorum compendiorum quia modo desit apud hypothetas usus, non fuerat Remis invenibilis, qui transcribendi laborem pretio conductus assumeret; eaque excusatione dilata spes nostra, non poterat impleri nisi facta ipsonum autographorum copia.

2 Auctor operis *San-Remigianus Monachus lib. 2*

num. 8 scribit: quod fuerit unus de custodijs sacri

continet miracula aucto-
re verosimili-
ter Baldewino,

pignoris, Baldewinus nomine, cui hoc officium præ-

cipue ab Abbe suo injunctum fuerat, ante Sanctum

Dei sedulo morari et vigilare, et miracula ibi

cœlitus die ac nocte ostensa scribere, diligenterque

memoriæ commendare. Hujus scriptis usum fuisse

auctori dicens, qui nomen suum studiose celans lib. 1

num. 30 de se ipso verosimiliter loquitur cum ait, data

manu ei, quem nunc nominare non est necesse.

Crederem, inquam istius Baldewini scriptis usum An-

ctorem; nisi vehemens suspicio me faceret opinari, ip-

sumus illum enidem esse Baldwinum, qui præci-

tato loco, necessario nominans eum cuius ibi dicta facta-

que memorantur, frustra personam suam dissimulaverit,

quasi de alio loquens. Nam lib. 1 num. 26, scribendis

o se miraculis fidem facturus lectori, nullius omnino

scripta, quæ sit secutus, allegat (quod sane f ctum oportuisset) sed simpliciter Christum testem ac judicem ap-

pellat, nihil fictum se loqui aut figuratum scribere.

Sed quæ, inquit, præsens assistens ipse oculis meis

contemplatus sum, aut manibus meis palpavi et

eontrectavi; qui membra debilium, jam medicamine

divino perfusa, et præ insolitudine seu teneritudine

adhuc nutantia, sæpius humero meo sustinui, et

ad glebam usque Sancti perduxii; quos in ecclesia

ternos et senos, plerunque nonos et duodecos, no-

nem diebus retiuvi et alimonia corporali sustinui.

Atqui hoc etiam fuisse prædicti Baldewini officium,

apuret loco præcitatō, ubi is describitur, infirmis ad

eœnandum, quæ superfluerant eœnabitibus Monachis,

fragmenta deferens: et num. 10 utrumque ex-

presse conjungitur, diciturque, quod ejus erat officium

F insignia miraculorum annotare, ægrotosque eleenio-

synis recreare,

3 Idem Auctor opus suum in tres divisit libros: quo-

in tres libros
divisa,

rum primus miracula continet, a die prædictæ Trans-

lationis seu Feria u Paschæ, in diem xvi Aprilis ca-

dente, usque ad diem Sancti ipsius natalem gesta. Cum

autem biduo cessasset virtutum operatio, novumque eu-

principium sumpisset die post Translationem vigesimo

quarto, id est die Maji xi, placuit obinde novum librum

ordiri, qui usque ad Vigilium Pentecostes pertingeret,

die iii Junii occurrentis. Tertius denique liber finitur,

cum sanitatibus festo S. Bartholomæi xxiv Augusti

patratis, et solus clauditur solenni invocatione Sancis-

simæ Trinitatis; ut appareat in iis sistere voluisse Au-

ctorem, et quæ postea gererentur aliis scribenda dimitt-

tere, vel novo inserere operi; quod tamen factum non

sit, sed dulitatem scribentium vincente numero miraculo-

rum. Currenti deinde manu, antiqua tomen, et ducen-

torum circiter annorum etatam referente, scriptum in

colece Latini codicis: Iste liber est Confratriæ S.

Jubriani, creditus Bernardo de Balloio ad studen-

dum: a quo ipso hæc attestatio scripta est, et alibi in

margine adjectæ quardum Observationes, uti patet ex

nominis eadem prorsus manu exarati subscriptione.

Primitus

quoad plene
consummetur.

ibidem S. Gi-
briani sacel-
lum.

NOT. 65.

Remis petiti
Codices MSS.

A Primis autem Observationibus recentiori manu additæ sunt aliæ, principio hujus præsentis seculi. Francica Translatio hujusmodi Observationibus margini adscriptis initio copiosior est: sed illæ sunt a triplici aut quadruplici manu diversique temporis; continent vero partim phrases aliquas Latini contextus, fortassis ad cprobandum fidelitatem interpretis; partim exoleratum quarundam vocum Franclearum explicationem. Hæc autem monendus Lector fuit, quia glossematis illis noanumquam uti in Annotationibus volo. Nunc ipsum contextum videamus, cum in capita atque paragraphos more nostro divisuri.

jumentis. Nullum ibi reptile videri solet, nullus vi-
vere serpens potest: nam sæpe illo de Britanniæ
partibus allati serpentes, mox ut proximante terris
navigio, odore aeris illius attaci fuerint, intereunt.
Sed et omnia pene, quæ de eadem insula sunt, con-
tra venenum valent. Dives lactis ac mellis est, sed
expers vinearum; piscium vero volucrumque, sed
et cervorum caprearumque venatu insignis fore di-
gnoscitur. Hæc autem proprie patria Scotorum est,
de qua Confessor Christi et Sacerdos præcipuus,
cum fratribus et sororibus suis, ortus fuisse digno-
scitur, quorum vel quarum in alterius libri c editione
nomina disseruntur: nunc vero qualiter vel quo
tempore translatus sit disseramus. d

D
*multum com-
mendabiliſ,*

LIBER PRIMUS

Miracula a xvi Aprilis usque ad xi Maji patrata.

PROLOGUS AUCTORIS.

Gestorum mira agonistarum seu ministrorum Dei, quæ per eosdem in corpore sive extra corpus positos mundo dignatus est innotescere, ad argumentum gloriæ eorumdem schedulis imponuntur; nobis vero, ad incitamentum et incrementum virtutum spiritua-
lium, in eorum solenniis memoriter recitantur. Unde quandoque fit, ut dum præcipua quædam difficilia-
que, censura rationis dictante, lectoribus et audi-
toribus appareant, illico tacti horrore, ignorantes quod omnia possibilia credenti, obliqua facie derideant et subsannent. Quorum scrupulosa incredu-
litas obcœcationi erroneæ tortorum Militum Christi merito æquiparanda est, quorum patientiam invinci-
bilem pœnarumque illusionem arti magicæ adscri-
beant. Audiant ergo Dominum dicentem, quia, qui in me crediderit, opera quæ ego facio et ipse faciet, et majora horum faciet: hoc non præsumptuose proferentes, cum ipsa Veritas dicat, sine me nihil potestis facere, sed ut sciant, Deum in Sanctis suis laudabilem, et verborum eorum editionis miraculo-
rumque declarationis esse auctorem. De quorum accopulationis privilegio, illustrem virum Sacerdotem Christi et synergum Spiritus sancti, Beatum scilicet Gibrianum, hoc nostro novissimo tempore manife-
sta, quasi in tenebris sedentibus luce exorta, virtutum ejus fuisse declarant insigia: quæ in rerum subsequentium historia multorum millium testifi-
cans authentica fore confirmat assertio. Et nequis autem hoc eum recenter inchoasse, cognoscas pro certo, sicut ex veteranorum relatione didicimus, quod etiam se vidisse asserebant, ex diversis pos-
sessis languoribus innumerabiles utriusque sexus sospitati pristinæ restitutos: quod, propter neglig-
tiam et segnitatem scriptorum, libro, qui de vita ejus loquitur, minime annotatum est.

3 Beatissimus itaque Gibrianus, ex generosa stirpe Scotorum natus, sed nobiliori probitate mo- *patria Sancti,*
rum ornatus, qualis fuerit a pueritia, Christi se-
quendo vestigia, in ejus ætate declaratur adulta; in
qua ad Presbyterii provehi meruit divino instinctu
fastigia. Parsimoniae vero ceterarumque virtutum
qualis interim observator extiterit, scriptum qui-
dem minime reperimus, in thesauris tamen recom-
pensationis omnium signatum credimus. Floruit au-
tem Remorum Archipræsulis B. Remigii e tempo-
ribus, qui ejus etiam fratrem, Sanctum scilicet Tresanum, Presbyterum ordinasse legitur: de cuius liberalissimi Patroni areola virtutum, a mari usque
ad mare manantium, et inarata inultaque corda infidelium liquamine divini nectaris rigantium, bouæ
mentis suæ naribus fragrantiam retraxit, et in entheo f pectoris sui retrusit; quam postea philochristis affatim, more præceptoris sui, propinavit. Re-
liquerat autem hic solum natale, exteram causa pe-
rigrinandi expetens nationem, ut eo ad obsequendam
Christo foret liberior, quo a sibi carne propinquus
fieret remotior. Deinde secum ruminans, quod na-
vis fluctibus objecta, si sæpius scillæ voragini pro-
cellosisque anfractibus obviaverit, illæsa minime diu
cursitare poterit; dñctus amore S. Remigii, in ip-
sius Beati diœcesi, hoc est in territorio Cathalanensi,
super fluvium g Maternam (ut in libro depositionis
ejus plenius describitur) temonem suæ peregrina-
tionis fixit, ibique sibi honorabile cimeliarchium
construxit. Imprætermis autem propositi sui te-
nax, sedulum Christo inibi exhibebat officium. Quæ
vero per eum Deus prodigia virtutum ibi operatus
sit, non invenitur: multa tamen erant, dum locus
ipse postea a Paganis destructus, et populus, qui
eis usus erat memoriaeque commendaverat, circum-
quaque occisus, captivatus, et exulatus est.

E
*qui a S. Remi-
gio Presbyter
ordinatus,*f
*juxta Cata-
taunos vixit,*F
*et sepultus
est,*i
*ac dein Remos
translatus,*

4 Postquam autem ei placuit, qui eum segregavit ex utero matris suæ, et ad serviendum sibi elegerat, ut Australia et arentia quæque deserens, irrigua superius peteret, et h uranitis civibus asso-
ciaretur; plenus dierum, humo quod suum erat re-
stituit, et Christo quod sagaci studio observaverat
commendavit. Sed sicut B. Remigii, dum adhuc
viveret, frui et instrui meruit eruditioibus; ita
quoque, post obitum, ejus corpori associari dignus
fuit. Post namque emolimenta annorum, a venerabi-
li Comite i Haderico, divino admenitu, a propriæ
sepulturæ suæ loco sublatus, in ecclesia præfati
Antistitis almi, in scrinio argenteo decenter ador-
nato, juxta eumdem Sanetum conditus est: ubi per
eius merita Dominus multis diebus plurima ostendit
miracula. Processu denique temporis, cum superno
judicio, exigentibus hominum culpis, Franciam om-
nemque Galliam famæ k permaxima invaderet, ne-
cessitate famelicorum exigente, ornamentum supra-
dicti scrinii avulsum et venundatum est; et ad ege-
norum, qui hac et illac catervatim per tuguria
inedia turgidati jacebant, obsonia distributum.

l
*Tempore igitur Domni Odonis l, ejusdem cœ-
nobii**Scribenda
Sanctorum
miracula,**etsi incredu-
li tis obgan-
nant**et vetera de
S. Gibriano
scripta non
extant.**a
Scotia pars
Hibernia
Borcalis,**b*

Fuit autem iste Sanctus de Scotia oriundus, pa-
rentibus secundum seculi dignitatem non infimis.
Est autem provincia Scotia ad Septentrionalem a
plagam Hiberniae sita. Hibernia vero est insula,
omnium post Britanniæ maxima, ad Occidentem
quidem Britanniæ sita, sed sicut contra Aquilonem
ea brevior, ita in Meridiem se trans illius fines plu-
rimum protendens, usque contra Hispaniæ Septem-
trionalia, quamvis magno aequore interjacente, per-
venit: latitudine autem sui status, et salubritate
aerum multum Britanniæ b præstat; ita ut raro ibi
nix plus quam triduana remaneat; nemo propter
hiemem aut fœna secet æstate, aut stabula fabricet

CAPUT I.

S. Gibriani Patria, Virtus, Sepultura, Corpo- ris translatio duplex.

h

l

A nobii venerabilis Patris, anno incarnati Verbi millesimo centesimo quadragesimo quinto; regni vero Ludovici *m* Regis Francorum et Duci Aquitaniae nono; a Domno Samsone *n* Remorum Archipræsule, iterum ejus sanctissima ossa a feretro supradicto remota sunt; et in alio, auro et argento lapidibus que iterum fabricato, xvi Kalendas Maji reverenter posita. Quod vero, Deo annuente, qualiter dispositum, sit brevi elogio persequamur *o*. Erat autem in eadem ecclesia quidam *p* Apecriarius, Hugo nomine, Anglicus genere, etymologiam *q* cognominis sui, sancta quodammodo conversatione sedule in opere Dei exprimens: quem quidam aurifex, Hubertus nomine (qui de domo sua Remis sita, pro infortunio cuiusdam homicidii, quod quidam frater sunis, nou ipse perpetraverat, expulsus, ad auxilium S. Remigii, cuius homo erat, coafugera) verhis iacrepatoriis aggrediens, ita alloquitur: Ecce otio vacans, nulli utilitati operam tribuo, præsertim cum aliquid proficuum ecclesiæ, spontanea voluntate, quamdiu hic moraturus sum, conferrem. Cui ipse, accepto consilio, respondit: Scis quia S. Gibrianus, Confessor Christi præcipuus et exaudibilis Patronus, per quem Deus multa commoda Franciæ sæpius, præcipue huic civitati Remensi contulit, juxta S. Remigium jacens, loco hic teneatur humili, cum inter turinas Sanctorum meritiss sit excelsus. Reversa si affectus meæ exiguitatis propositumque capacitatis meæ ad effectum ullo modo pervenire posset, cogas in hoc cordis mei pendere arbitrium, quod Deo proprio honestum ei præpararem feretrum. Igitur si a communi Pastore nostro et Senioribus assentiatur, auxiliumque impensum fuerit, et munus apposueris, diu optatum opus aggrediar. Ad quem aurifex blande locutus est: Vivit Dominus, quoniam rem difficilem ordiri cupitis: sed ut eum Advocatum in universalis examine habeam, quantum in me viriumque mearum expedit facultas, adjumentum impendam.

Abbateque et senioribus approbantibus,

Ecli 32.
conquiruntur
vicalim
eleemosynæ.

Translatio
indicatur in
Feriam 2
Paschæ:

*et in novam
capsam posi-
tus anno 1145
16 Aprilis.*

m
n
*Ad hanc fa-
briquandam
gratis se offre-
rente aurifice,*

o
p
q

B nobis Remensis jacens, loco hic teneatur humili, cum inter turinas Sanctorum meritiss sit excelsus. Reversa si affectus meæ exiguitatis propositumque capacitatis meæ ad effectum ullo modo pervenire posset, cogas in hoc cordis mei pendere arbitrium, quod Deo proprio honestum ei præpararem feretrum. Igitur si a communi Pastore nostro et Senioribus assentiatur, auxiliumque impensum fuerit, et munus apposueris, diu optatum opus aggrediar. Ad quem aurifex blande locutus est: Vivit Dominus, quoniam rem difficilem ordiri cupitis: sed ut eum Advocatum in universalis examine habeam, quantum in me viriumque mearum expedit facultas, adjumentum impendam.

C Ejus responsum ille gratanter suscipiens, Abbatem adiit: et tam ab ipso quam a Senioribus consilium hujuscemodi rei faciendæ accepit, sciens scriptum, Omnia fac cum consilio, et post factum non poenitebis. Quod cum Abbatii ceterisque placuisse, et dictum ei fuisse ut secundum possesse suum faceret, hilaris effectus regreditur, et aurifex suisque sociis quod impetraverat inuotuit. Denique diversas Sanctorum Reliquias, vario modo auro gemmisque compositas, quas sub sua pollicitatione habebat custodiendas, accipiens, in pyxide eburnea conclusit: adjunctisque sibi sodalibus, castella vicina et villas, auxilium ad opus feretri restaurandi petens, peragravit: et nomen S. Gibriani, quod hactenus incognitum habebatur, instanter circumquaque celebravit. Componitur itaque feretrum, et post unius anni et dimidii *r* circulum consummatur. Decretum est autem ut superventuro Paschali festo, quod non longe aberat, sanctissima membra transferrentur, et in locule sibi præparato collocarentur. Et merito verno tempore, cunctis scilicet animantibus exultantibus et ad tenorem naturæ redeuntibus, et colorem et vigorem aridis quibusque recipientibus odoremque suavissimum spirantibus, hoc fieri dispositum est: cum Dominus, auctor et remunerator omnium, Dilecti sui manifestatus esset merita et innumeratas gratias; ut membra arida, diversisque morbis sive venenis inficiata, rore superni nectaris infusa, faceret per eum florida atque vernantia; et a cordibus sive ab oculis malorum desperationis vel obtenebrationis ablaturus esset velamina.

7 Instante ergo sanctæ Resurrectionis die, ad tam sancta tamque veneranda Confessoris Christi

ossa tangenda seu promovenda, Domus Archiepiscopatus se præparat: et ut ad hoc ideneus inveniatur, Deum ipsumque Sanctum mente devota exoret. Nuntiantur hæc civibus civitatis; et ut ad spectaculum tanti gaudii feria secunda Paschæ reverenter adveniant, indicitur. Est autem consuetudo Remensis metropolitanæ Ecclesie, ut Archiepiscopus cum Clero ecclesiæ, quas ambitus civitatis et suburbii complectitur, Stationes faciendo Missasque celebrando, in Paschalibus diebus circumeat; et opere Dei explicito, cum omni mansuetudine ad propriam Sedem, redeat. Venit autem dies expectatus: adest Archiepiscopus cum Clero, Monachum Pastore, multorumque millium utriusque sexus et ætatis turba: continuo omnis ecclesia impletur: sed et corpus saepe memorandi Confessoris Christi in eminentiori loco super altare sanctæ Crucis collocatur. Tunc Dominus Archiepiscopus, Pontificibus indutus vestimentis, Sacerdotalique trabeatus infula, et ministris cum crucibus et cereis ceterisque sancti altaris ordinariis, præcedentibus, Missam celebratur processit. Lecto vero Evangelio, sumptis secum venerabilibus Abbatibus, Domino scilicet Odone S. Remigii *s*, Willelmo S. Nicasii, Urso S. Dionysii *t* Remensis, plurimisque personis cœtuque Clericorum, ad promeendum Sanctum, per medium cherum transiens, vadit: cui populus omnis convenienti devotione assurgit. Ille autem scandens pulpitum, ubi Fratres cum Reliquiis præstolabantur ejus adventum, salutatorum ad populum exorsus est sermonem. Quo completo cunctisque respondentibus, Amen; deinde feretro novo benedicto et aqua benedicta adsperso, cantata est ab omnibus Antiphona, S. Gibriane, addita Collecta et Benedictione. Quibus finitis, loculum in quo sancta ossa jacebant, confregit: et primo Caput elevans, post cetera membra, involuta panno serico, extraxit, et nudata cum Capite ostendit. Tunc gaudia fletibus admixta, gemitus plausibus conjuncti fuere, et strepitu vocis hymnidicæ tota resonabat ecclesia. Postea Dominus Archiepiscopus, cum ipso Capite signans pepulum, scrinium præparatum aperuit; et in eo Sancti membra, ut erant pallio serico involuta, diligenter recondidit: sicque discedens, ad divina tractanda reversus est: omnibus autem rite celebratis, et data benedictione, ad propriam cum Clero regreditur Sedem.

D
A. TESTE
OCULATO
EX MSS.

quando Ar-
chiepiscopus
Samson, 3
Abbatibus
stipatus,

E
S
t

exceptas e
ceteri loca-
lo Reliquias
populo ex-
hibuit ve-
nerandas.

ANNOTATA.

F

a In hunc sensum infra num. 9, dicitur Wallia vicina Hiberniæ, in qua Scotia esse legitur: unde apparel quam verum sit, quod alibi diximus, usque ad seculum 12 Scotiæ nomine nemini intellectum fuisse id quod nunc dicitur Scotiæ regnum, in Britannia Aquilonari (hoc enim Hiberniam ab Oriente respicit) sed vel Hiberniam, universim, vel ipsius Hiberniæ partem Borealem (*Ultioniam* nunc passim et silvestrem Hiberniam dicimus) ex qua ad Pictorum auxilium transentes in Britannium Scotti, contra Romanos pugnaturi, primum Occidentale latus hodiernæ Scotiæ obtinuerunt; deinde, superatis bello Pictis, eorumque abolito regno ac nomine, tandem novæ sur Dominationi nomen Scotiæ apud eeteros fecerunt, Hiberniæ nomen antiquæ sue patrix relinquentes.

b In margine ad Francicam translationem citatur Guillelmii Neubrigensis Historia Anglicana, lib. 2 Cap. 26, ubi Hibernia, collatu Britanniæ, laudatur, ut serenitate et salubritate acris multo præstantior, egregie piscosa atque pabulosa, et glebe satis uberris, si non desit industria boni cultoris, ... que si singularem præ cunctis regionibus babet a natura prærogativam, ut nullum gignat venenatum animal, nullum reptile noxiū.

A c Hic liber, seu potius libellus, mox vocatur liber depositionis ejus, nototurque in margine (sed recentiori manu) querendus esse in volum. 2 et volum. 19, *San-Remigiorum scilicet Bibliothecae*: est autem *Vita a nobis superius edita*.

d Hic finis Prologi, et incipit narratio eventuum ejus, justa rubricam textus Francici, in cuius initio similiter hæc legebatur rubrica. Hic incipit Prologus operum et miraculorum Domini S. Gibriani, in nomine Domini. Amen. In Latino vero contextu una solum inventur rubrica, librum secundum tertiumque distinguens: alibi scribendis rubricis relictum est spatium, has vero credimus in Francico haberí, uti Latine legebantur in ipsius auctoris MS. originali.

e S. Remigius floruit ab anno 457, quo ordinatus fuit Episcopus, usque ad 530, quando obiit, sicut in *Diatriba peculiari de Episcopis Traiectensibus docet Henschenius*, et 1 Octobris iterum declarabitur.

f Entheca, 2952, reconditorum: vide *Glossarium du Canje*.

g Materna vulgo Marne, Romanis scriptoribus Matrona.

h Uranitæ, Latine Cœlestes, ab ὑψηλοῖς cœlum.

B i Hadericus Comes floruisse debuit circa an. 890: quippe coœrvis Rodondo Episcopo Catalaunensis, a quo transferendi corporis obtentam scutatam scribit Flodoardus. Rodwardus autem fuit successor Mancionis, qui legitur an. 900 interfuisse Consecrationi Herici Remensis Archiep.

k Farnes hæc in *Chronico Flodoardi* notatur ad annum 942, diciturque invalusse per Franciam et Burgundiam.

l Odo, Abbas creatus an. 1118, rexit annis 30.

m Est hic Ludovicus, cognomento junior, respectu Patris sui Ludovici Crassi, cui successit an. 1137, et vixit usque ad 1180.

n Præsedit Sampson ab an. 1137 ad 1160.

o Interponitur in Francico rubrica: Hic finit narratio operis, et hic incipit narratio translationis benedicti Sancti.

p Apocrisarius, internuntius seu tabellarius.

q Hugo Teutonicum nomen, quibus etiam nunc Heughe, gaudium, Verheughen exultare significat, Francice redditur Hue: sed rongruam menti auctoris etymologum in Francica lingua nunc frustra requires.

C r Ibidem: spatio septem annorum et medii: unde colligo interpretationis Francica contextum antiquiorem esse hoc, quod in manibus est, MS. cumque in ea legeretur primum un an et demi, pro un. uno, lectum fuisse numeraliter vii, septem; et juxta stylum recentiorem scriptum fuisse vii.

s Willielmus Abbas S. Nicasii, suffectus fuit Nicolao, qui obierat 1144, 28 Septembris, et solum tres annos monasterium rexit juxta Sammarthanos.

t Ursus Abbas S. Dionysii Remensis, illis Ursio an. 1129, ut ait Albericus in *Chronico*, abdicante se Henrico factus Episcopus Virdunnensis per biennium, mox ad suam Abbatiam rediit, in eaque dicitur a Sammarthani vixisse usque ad an. 1149.

CAPUT II.

Curationes a die Translationis usque ad ejus Octavam factæ.

Hæc de ejus ortu, dormitione, nec non et translationibus peroravimus: jam de miraculis, ab ipso die inceptis, et post parvo sub tempore ostensis, paucæ de multis humili stylo, ipso suffragante, exaratus. Igitur post discessum conventus Clericorum, populus, qui a mane usque ad sextam expectans diu optatum perspexerat thesaurum, almonia

cœlesti pastus dilabi cœpit, pro solennitate Paschali, in qua nemini ab esu potuque abstinere licet; hujusque rei causa ad propria remeare festinavit. Ipso vero die, xvi videlicet Kalend. Maji, ad vesperum vergente, quo corpus sanctissimi Confessoris Christi Gibriani a Domno Samsone Remorum Archiepiscopo translatum est, quasi quadam vicinitatis et propinquitatis gratia et misericordia motus, ab homine compatriota saepe memorandus dilectus Domini, miraculorum suorum initia sumpsit. Quidam enim Clericus, de Wallia patria a S. David natus, nomine Joannes (quæ tamen vicina Hibernia, in qua Scotia est, esse legitur, unde et iste S. Gibrianus ortus fuisse describitur) dum in Remensi civitate, cui vicinum ipsum suburbium, in quo ecclesia S. Remigii sita est, adjacet, causa discendi moraretur, paralysi pereussus est, et in eleemosynam b S. Remigii delatus: ubi tribus annis ita contractus manuit, ut nunquam in dextro vel sinistro latere se vertere posset, sed in omni tam morosa infirmitate semper supinus jaceret, et nulla hora e lecto prodire nisi manibus aliorum erectus valeret: et quamquam quotidiano languore corpus ejus semi-mortuum tabesceret, numquam tamen otio vacavit, quo minus aut legeret, aut secundum posse suum scribebat aut oraret. Et autem more generis illorum hominum aliquantum religiosus; et de iis quæ de eleemosyna sibi inferebantur, suis consimilibus grataanter impertiebatur. Illici et sereno vultu semper erat: patientiamque B. Job in corde suo firmaverat, qui dicebat: Si bona suscepimus de mano Domini, mala quare non sustineamus.

10 Habebat vero hoe consuetudinis, ut in preci-
pnis Sanctorum Natalitiis ad ecclesiam S. Laurentii, que ipsi domui in qua jacebat contigua erat, se portari faceret, et celebratis Missis solitoque precum snarum penso soluto, iterum in loco se restitui ro-
garet. Nobis etiam, ad eum saepe venientibus et humiliiter consolantibus, respondit, se non visurum mortem, antequam per Dei misericordiam pristinam reciperet sanitatem. Advenerat itaque tempus anni solemitatis Resurrectionis Domini, in qua sanctissimus Confessor transferretur, quod et illum minime latuit. Triduo autem ante Pascha, sive in Parasceve, quando Dominus universorum mortem subierat pro omnibus corporalem, ad præfataam ecclesiam Clericus se deferri monuit; toto corde Deum deprecatus, ut qui pro homine perditio in anima, per assumptum hominem, pati et resurgere venerat; ita eum, per ejusdem salutiferae Passionis et Resurrectionis virtutem, et per merita B. Gibriani, in corpore et anima sanaret. Sic primo, sic secundo, et tertio die fecit: quarto etiam, scilicet Feria II Paschæ, summo diluculo surgens, plus solito orationem protelans, velut in excessu mentis effectus, visiones aliquas cernere cœpit. Tunc paulatim mobilis vigor articulos pedum stupentes et unguies irrepsit, attenuata genuum vestigia virtus cœlica roboravit, crura rigidia flexibilitati et facilitati gressus aptavit, linea mentis viscerum gratia pī munera animavit: siveque fluens fabrica membrorum subito, opitulante S. Gibriano, surrexit et in statum pristinum, tamen si nihil fuisse solubile, rediit: et ad ejus feretrum, hymnifica voce Deum et ipsum Sanctum glorificans, sine alienjus adminiculo ad vesperum incolumis accessit.

11 Insucti vero tanti miraculi novitate infinitus populus extemplo excitus accurrit; sed et multitudo languentium, ex ipsa civitate et suburbio, in grabatis et lectis, certatim defertur. Mane autem facto, ne lucerna hactenus absconsa celaretur, sed superposita candelabro diu incarcerated lumen præberet, rumor tantæ felicitatis villas, civitati circumquaque adjacentes,

a Clericus
Wallensis, a
triennio pa-
rwyticus,

b

E patiens ac
religiosus,

qui prece-
denti triduo
oraverat
pro sua ca-
nitate,

F

cum tem
obtinet et
ad feretrum
accedit

Hinc con-
cursus fieri,

A adjacentes, oppidaque vicina adimplet. Tunc stupor hos, qui paulo ante prædicatores suos nominis que ejus annuntiatores despexerant; gaudium vero illos, qui timore Domini compuncti benigne eos suscep- rānt, et de laborib[us] suis ad reparandum tanti Pa- troni feretrum munuscula miserant, mirum in modum [implevit]. Tunc] qui ante per nuntios suos gentes deprecaturus adherat, nunc ut ad eum devote veniant, mutatione dexteræ Excelsi, salubriter inspirat. Potentes etiam Principes et Tyranni, qui res S. Remigii sæpius invaserant, pauperes ejus incarceraverant, plurimosque in egestate et penuria maxima vitam miseram ducere faciebant, audita hac fama, manus a tali transgressione comprimebant; et per absolutionem facinorum suorum, omni belluosa ani- mositate sedata, quasi oves mansuetissimæ, memoriā Sanctorum adire studebant. Parantur interim plausta, currus, pilenta, diversique generis vehicula, in quibus ponuntur cæci, claudi, contracti, surdi, daemoniaci, hydropici, et debiles quicunque, ut ad S. Gibriani confugiant suffragia. Fit itaque exultatio magna in populo, et in ore omnium de no- mine Gibriani frequens personat disputatio. Denique de vico ad vicum curritur, et vicinus vicinum, ut ad S. Gibriani veniat, adhortatur.

B 12 Ferebrum autem, in quo ejus sanctissima ossa recondita fuerant, de pulpito delatum, super dolium magnum, de prope sumptum et tapetibus mappulisque decenter prætensem, depositum fuerat: nam ad horam, propter pres-uram gentium, competentior ei locus præparari non poterat. Supervenientes igitur Sabbato, sexto et scilicet die Translationis ejus, tanta turba languentium ferebrum circumvenerat, ut ad illud deosculandum et ad vota solvenda, via peregrinis difficile præberetur. Vespertina autem synaxi modulata, quedam puella, Maria nomine, de Roscio d[omi]no castello, a matre sua ad Sanctum deducta est; quæ manum quidem habebat aridam, sed et quinque hebdomadibus contracto plectro, linguæ loquela perdiderat. Hanc pater suus, qui Rudolphus e[st] dicebatur, audita fama hujus S. Gibriani, quod per eum Dominus in ecclesia Beatissimi Remigii sanitatis remedium ægrotantibus largiretur, consilio inito, per matrem ipsius pueræ illuc, associata sibi multitudine vicinorum, misit. Intrantibus autem illis portus templi, puella se divina virtute præventam sensit, matremque suam hunc in oratione prostratam manu tetigit, et ait: Surge, mater: mihi gratulare, nam impeditæ linguæ meæ vin- culum est solutum; manusque mea, quæ usque nunc arida apparet, gloria Deo et S. Gibriano, cœlesti unguento delinita, sana mihi restituta est. Ad eujus vocem exterrita mater surrexit, filiamque suam apprehendens ait: Tunc es filia mea Maria, quam loquentem audivi? Ego sunu, inquit, filia, tua quidem secundum carnem, ejus vero corpore et anima qui me reddidit sanam. Tunc illa uberrime lacrymans, munus quod attulerat extraxit; et sumpta manu curata pueræ, ad ferebrum properavit; eamque Procuratori suo in ancillam cum f[ac] capitalitio dedit, præconantibus cunctis Dei sanctisque Gibriani magnalia.

C 13 Tunc gaudium gaudio annexitur, miraculum miraculo copulatur, et largitatis divinae benignitas duplicatur. O specialis Gibriani gloria! Ne laudi ejus itaque probemur inferre damnum, et ne obli- vione noxia fiat abolitum, subsecutum disseramus miraculum. Supradieta vero ad locum suum cum matre sua regressa, populi confabulatione se- data, adest divinus g[loria] Sophista, ostensus incredu- lis, quanto donativo Christus remunerat qui ejus imitantur vestigia. Quidam enim homo, nomine Fulco, filius Henrici de h[abitu] Aussonæ-villa, gravi in-

D firmitate circumventus erat, ita enim omni corpore contractus factus erat, et omnium membrorum suorum officiis excepta ratione linguae privatus, ut duobus ferme annis nihil penitus operari vel lucrari valeret, aut permodicum ire nisi duobus sustentatus baculis; imo cum ante extisset aliquantum locu- plis, pene omnia quæ habebat in usu medicamen- num suisque sumptus distraxerat. Hic inter primos a suis illuc allatus fuerat, et iam diebus quatuor inter glomeratum cuneum infirmorum propre fere- brum decumbiebat; omni autem die ac nocte nomen Gibriani habebat in ore: et cum ipsa hora qua sa- nandus fnerat, summum ab omnibus fieret silen- tium; ille tamen cum lacrymis et cordis puritate, ut præmisimus, a Sancto incessanter auxilium pre- cabatur. Tunc ejus acclamatiōnē plus Confessor compatiens, tactu eum invisibili tetigit, et ut surge- ret monuit. Ille vero protestatus est clara voce, al- bis se eum indutum vnlisse prope sibi adstare: et incredibili celeritate, baculorum suorum oblitus, pedibus insilens apprehendere eum cupivit; sed nihil aliud quam ferebrum manibus constrinxit. In- terim nescio quid scrupulosi innatum fidei ejus, huī iterum eum postravit, et ut ante contractus repertus est. Ille vero reciproca voce cœpit, O San- cte Dei, quid est quod fecisti? quid promerui?

E Numquid dicetur et improbarabitur tibi, quod in- cepisti, et perficere non potuisti? Extende ergo manū, et subleva famulū tuū. His dictis, ex- tensis iterum manibus surrexit, et ut prius ferebrum tetigit. Bis itaque cecidit, et bis surrexit: sed vice tertia ita consolidatus est, ut projectis sustentaculis hac illaque discurreret hæsus. Dantur bine grates Deo ejusque dilecto Gibriano; et resonantibus lau- dantium vocibus, modulata suavitas procul diffun- ditur.

F tum juvenis, sinistra parte aridus e[st] con- tractus;

14 Proferamus etiam in medium aliud evidentius patratum miraculum. Juvenis quidam, Robertus nomine, cuius Mater Muriardis dicebatur, Bajocasensi civitate in Nortmannia, ab utero matris sue sinistram partem corporis aridam, humerumque et brachium cum manu contractum habebat; linguam etiam impeditam gestabat, nec integre verba forma- re poterat. Hunc mater juxta se cum candela loca- verat, et Sanctum ut ejus misereretur cum suspi- ris exorabat. Supramemorato vero curato, illico eum virtus divina aggreditur. Qui surgens stetit in medio, et pro reformatione nervorum, et ossium ad loca naturalia redeuntium compaginazione angusta- tus, magnas emittebat voces et gemitus. Ad eujus ululatum territus populus adveuit, pro ejusque sal- vatione multas ad Deum proces fudit. Stridor vero nervorum et juncturarum auribus circumstantium intonuit; et quod nullo modo fieri posse jurassent, jam videntes et audientes, ipsam veritatem sine prædictoris acclamatiōne crediderunt. Ille autem, licet diu multumque tormentaretur, ad ultimum tamen, quod natura ei denegaverat, gratia superna concessit.

G ac paralytica jamjam mori- turu,

15 Accedat et huic quartum, non minori bonori- fientia dignum, jugique memoria omni legenti commendandum: parum enim cor ædificat, quod semel visum vel auditum aura transportat; non enim satio multum in perfectum surgit, si frequens cultus adhibitus non fuerit. Homo quidam, Hilduinus idictus, habitabat hospes in domo Rogeri, cognomento Camisiarii, hominis S. Remigii, in burgo ejusdem Sancti manentis. Qui Hilduinus habebat filiam nomine Hylesindem, cuius mater defuncta erat, illamque solam superstitem cum patre reliquerat. Quæ Hylesindis paralysi per omnes juncturas mem- brorum percussa, ita duobus diebus ac noctibus muta et impotens sui facta est, ut ab omnibus cito moritura

et infirmi-
udique ad-
duci capiti
ad ferebrum.

ubi 21 Ap

c

e
curstur muta,
aridam ha-
bent manum:

f
item mutus,
contractus
toto corpore,

g

h

A TESSE
OCULATO
EX MSS.

post appar-
tionem Sancti.

*Sancto in
ancillam
oblata.*

A moritura crederetur. Tunc Presbyter et Medicus adducuntur, et quid eis de salute puellæ visum sit perquiritur. Presbyter, ut eam Sacramento salutari muniat, urgetur; Medicus vero, ut ejus curam habeat, precatur. Sed Presbyter mulierem sine sensu, sine voce, communicari non posse affirmat: Medicus vero, jam morituræ omne medicamentum dene-
gat. Quid igitur miseri parentes faciant, capillos capitis sui trahendo, ignorant. Tandem divino nutu admoniti, S. Gibriano, si ejus misereatur, in ancillam jure perpetuo eam tradunt possidendam. Statim votum et affectum, pii Confessoris Christi pia largitio sequitur: nam in eadem hora omnis doloris ex-
pers, sed et loquens. Deinde et S. Gibrianum laudans invenitur. Quarta igitur in ipsa nocte curari, et huic libro adscribi meruit.

ANNOTATA.

a *Cohtr S. David, Episcopus Menevensis in Wallia i Martii, ubi plura de dicta regione invenies.*

b *Eleemosyna, id est Eleemosynaria domus, seu Nosocomium S. Remigii.*

B c *Ita passim notantur dies, quos glossarum Marginalium auctor per numerum mensis ut plurimum adnotavit, ut hic 21 Aprilis.*

d *Resceium, vulgo Roucy; 5 leucis distans Remis ad Boream, versus Castellum-Porcanum.*

e *In Francica versione Raoul, quod potius Radulfum sonat, idque iterum occurrit lib. 3 n. 10.*

f *Infru num. 29, Fratribus obligata dicitur fuisse Benedicta quædam, et num. 15 Hylesindis voretur Sancto a parentibus, ancilla jure perpetua tradenda: distinctus autem lib. 2 num. 17 Episcopi Laudunensis Clericus, voto facto, sub capitalitio trium denariorum, homo S. Gibriani effectus est: et lib. 3 num. 9 Hotlandis curata, sese sub capitalitio S. Gibriano in ancillam dedit: et num. 18 Joannes sanotus, seinet ipsum sub capitalitio in servum pro pretio dedit; et num. 42 quidam de Andewerpa, sub capitalitio duorum denariorum se Sancto subdidit: dicitur etiam Capitagium, Capitaticum, Cavagium, Cavellicum et Chevagium, nulla significationis differentia, pro censu in caput enjusque solrendo. Vide Cangii Glossarium.*

g *Sophista hic sumitur pro religioso concionatore.*

C h *Vulgo Auson-ville, seu Auson-ville (sic enim in Francico legitur) in tocula Blaviana Ausons, prope Genevillam, 5 ab urbe Remensi Leucis versus Boream.*

i *Hilduinus, Francice Heduyns; cuius filia Hildesindis, Francice Helissan scribitur: et sic etiam n. 23 et 39 infra Francice redditur nomen Hersendis.*

CAPUT III.

Miracula ad octavam et duodecimam a Translatione diem pertinentia.

N e ergo verborum prolixitatis tædeat lectorem, pigrumve reddat auditorem, succincte curramus per singula, et videamus quid actum sit in ejus Translationis Octava a. Turba itaque languentium precibus et suspiriis urgebat Sanctum; sed et mugitus murmurque mutormu omnes ante feretrum commorantes lacrymari compulerat: interim ipsa octava nocte, prima hora noctis, quædam puella, Lidewidis dieta, filia Theodorici et Lisgerdis, non longe ab ecclesia S. Remigii communantem, ab eisdem parentibus inter ceteros afluxit adducta. Quæ puella, dum adhuc infans esse trium solum annorum, quædam die a quædam sorore sua non multo majoris ætatis causa

spatiandi foras educta, labentibus pedibus præ terra compluta, cecidit, teneraque membra duritia lapidum confregit: unde multum infirmata, contracta facta est: sieque quatuor annis et eo amplius invalida corpore mansit, ut nullo modo erigere se nisi ab alio adjuta posset, nec stare per modicum; aut solum passum ire, nisi baculis sustentata aut manibus aliorum elevata fuisset. Patre vero et matre cum eadem filia sua ad memoriam S. Gibriani Beatique Remigii, eorumdem ut eredimus miraculorum cooperatoris, satis devote vigilantibus, puella subito omni infirmitate purgata, hilaris et tripudians inventa est, et illius noctis initium miraculorum fuit.

17 Adnectatur et isti aliud de alia puella, post istam curata, sed non simili modo infirma. Haec sinistro clandicans pede nata est, et brachio manuque invalida. Quatuor erat annorum, nomine b He-
reburgis, filia Petri Militis cognomento Pueri, habens matrem nomine Helwidem, quorum habitatio in burgo S. Remigii erat. Cujus impossibilitati mater multum compatiens, eunque tenero amore diligens, manum et pedem de cera ad similitudinem membrorum ejus debilium composuit; et sumpta illa secum, cum oblatione ad feretrum S. Gibriani properavit: voto vero facto orationem adjunxit, et misericordiam Dei et Sanctorum satis devote flagitavit. Cujus devotionem et humilitatem Dilectus Domini suscipiens, membra amissa puellæ continuo erecta sustinuit.

18 Tertium autem factum memorabile est re-
censendum, et qualiter præsignatum, recolendum. Ipso vespere adolescens quidam, Gunterus nomine, de c Reoldis-curte illuc advenerat, sinistram coxam cum crure quinque annis habens contractam: prope vero accedere ad feretrum non valuit, sed de longe sub quadam columna se projectit, et exinde multis precibus S. Remigium et S. Gibrianum interpellavit. Secunda autem hora noctis, pro prædicta sanatione finitis laudibus, Fratribusque ad lecta reversis, visum est in somnis eidam ex nostris, S. Remigium, de loco ubi jacet post altare, collobo d albo indutum prodire, baculum in manibus tenere, et quasi irascentis vultum vel habentem vel ostendentem per medium chorum procedere. Cumque ad ostium, quod retro chorum est, pervenisset, manu sua illud aperuit; et in eo diutissime stetit, et hac illacque oculos reflexit: denique per medium turbam transiit, et intuitus quædam, qui de longe jacebat contractus, baculo quem tenebat eum percussit, et ait: Quid clamas ad me? Quid vis ut faciam tibi? Ille vero respondit: Domine, nihil aliud peto nisi ut desideratum mihi restitutas gressum. Cui ille, Surge, inquit, velociter, fides enim tua te salvum fecit. Haec illo adhuc somniante, ad Fratres cito curritur, et contractum erectum fuisse nuntiatur: erat enim ille de quo loqui cooperamus, qui de longe sub columnâ jacuerat, jamque per medium irruperat, et ad feretrum (quod antea ei nou licebat) sanus venerat; baculum etiam suum secum tulerat, et indicia infirmitatis suæ omibus ostendebat. Fratres vero experrecti ad tantum gaudium accurrunt, et debita veneratione Deum et Sancto pro hoc quoque glorificant. Mane autem facto, qui somniaverat, somnium suum nobis enarravit: et qualiter illo adhuc somniante, ut veritas somnii probaretur, contractum erectum fuisse, nuntiatum sit.

19 Divino autem Officio monachis insistentibus, puella, Gertrudis appellata, de Novo-castello e, quæ a die nativitatis suæ ita curva super genua procumbens gradiebatur, ut numquam nisi jacens, incurvati corporis pondere onerata, sursum respirare posset; ambobus etiam renibus torta erat;

*alia, pede et
brachio manca*

b

*Adolescens
contractus,*

c

d

F

*a S. Remigio
apparente
erigitur.*

*Incurvata
curatur hau-
sto vno S.
Gibriani;*

e

*In nocte
Octave, cura-
tur puella
contracta ab
infantia:*

a

A divina gratia obumbrari meruit : biberat enim de vino, in quo Reliquiae S. Gibriani intiuctæ fuerant: unde nec mirum, si saporis sanctificati infusione vivificata et erecta emortua sint membra. Sed primum per modicum angustia nervorum extendentium vexata, manibus in cœlum extensis jacens supina, tertio pro ea invocante omni populo auxilium Dei eum nomine S. Gibriani, quod est incredibile auditu, incolamis in momento resilivit.

*et alia, ex
utero matris
contracta :*

20 Videlur itaque indignum sub clavi silentii, aliud eadem nocte ostensem, miraculum oculare; sed pro gloria collatoris ad memoriam peculiarem utile est revocare. Quædam mulier, de S. Genovesa foras civitatem Remensem, nomine Alpaidis, filia habuit Leburgem nomine, quæ sinistrum humerum cum brachio et manu, natura formante, ab utero matris suæ ita emortuum contractis nervis habuit, ut numquam illud movere, vel per modicum ad se trahere vel extendere posset. Cumque mater cum filia duabus noctibus ante memorabilem thesaurum cum lacrymis et sinceris supplicationibus perseverassent; tertia demum nocte, virtutem Dei, cooperantibus meritis sancti Confessoris sui, puella sensit ex alto. Nam media ipsa nocte, quæ et supradicti curati fuerant, vidente omni turba quæ per maxima aderat, ossa ejus disjuncta et solidata sunt; nervique et venæ in modum restis extensæ sunt, ita ut sonus crepantium et se extendentium a circumstantibus audiretur. Parvo vero intervallo ita sanata est, ut nullum vestigium infirmitatis antiquæ in illa appareret. Mane autem facto, celebratis Missis, populus qui de longe advenerat, benedictione accepta ad propria rediit; et obviantibus sibi quibusque, mirabilia quæ viderat, enarravit.

*f
g
triennio ex-
ca illuminata:*

21 De Castellione f etiam quædam mulier, quæ g Hyaldis dicebatur, tribus annis geminis orbata luminibus, cum audisset a redeuntibus famam virtutum, quæ per S. Gibrianum in ecclesia B. Remigii celitus operabantur; ducatu eujusdam filiæ suæ, Elisabeth nomine, Remos adducta est. Cumque ante Reliquias sanctissimi Confessoris Christi quatuor diebus orantes perstiterint, quinta die, undecima videlicet Translationis ejus, quasi de ergastulo carceris educta, diu amissum recuperavit lumen; et desideratae sospitati restituta, ad propria gaudens et Deum magnificans est reversa.

*h
sanatur
puellæ bra-
chiūm et
manus ari-
da :*

22 De Rumeneio h in Therasca etiam femina altera, Juliana nomine, ut audivit a peregrinis, jam ope divina medicatis, fragrantiam virtutum sœpe memorandi B. Gibriani; cum filia sua, Ermengarde nomine, quæ sinistrum brachium cum manu aridum habebat, quantocius illuc pervenit; ubi per aliquot dies orationi, jejuniis, lacrymisque insistens, eo die quo supradicta, de omni infirmitate convaluit. Quod cum master Monacho, cuius erat officii horis opportunis angulos monasterii circuire, infirmos visitare, et annona reficere, indicasset (præ nimia enim turba, et quia longe remota a feretro erat, propius accedere non poterat) gratias agens Deo et Sancto ejus Gibriano, cum bilaritate recessit.

*i
k
28 Aprilis
resuscitatur*

23 Prope hanc Remensem civitatem villa quædam, Curcellis i appellata, sita est, in qua quidam Albriacus k nomine, cum uxore sua quæ Hersindis dicebatur, manebat: quibus erat infans unius anni, nomine Petrus. Contigit ergo duodecimo die Translationis S. Gibriani, matrem nescio quo opere præoccupatam, infanteam cuidam sorori suæ ad custodiendum commendasse. Quem puella, aliis intenta, negligenter solum relinquens; infans, prout potuit aperto ostio reptando, limen transcendit; et in quamdam paludem, quæ in platea profunda erat, cecidit. Quod quædam mulier eminus cernens ocius cœcur-

rit, et magna voce puerum demersum in palude D fuisse clamavit. Concurrentibus autem vicinis, illumine vix inventum per pedes extrahentibus, et huc atque illuc gyrandibus, non anhelitus, non vox, neque sensus in eo inventus est; sed omnibus pro certo vitalem spiritum amisisse visus est. Matre igitur sparsis capillis cursu rapidissimo adveniente, et extinctum filium in ulnis recipiente, cum omnibus qui aderant misericordiam Dei, Confessorisque ejus S. Gibriani subsidium, quia de virtutibus ejus loqui audiverat, invocavit; Sanctumque Remigium, nec non et S. Brietum l, in cuius memoria ecclesia vilæ supradictæ fundata fuerat, interpellavit; clamans et vovens, ut si puer ei vivus illorum obtentu reddeatur, Deo illum offerret et Sanctis supra nominatis in servum, sub capitalicio quatuor denariorum. Ista et bis similia illa cum patre prosequente, ceteroque populo non minori devotione Deum supplicante, continuo infans, sub oculis omnium qui aderant, vivus et sanus apparuit. Quem mater primo ad ecclesiam B. Brietii, quæ prima erat, detulit; deinde eum omni festinatione ecclesiam B. Remigii, in qua venerabile pignus S. Gibriani reconditum habetur, adiit; omnique turbæ, quæ ad spectaculum miraculorum Dei, quæ ibi per eundem Sanctum operabantur, advenerat, simul cum patre innotuit, qualiter Sanctos Dei pro puerō extincto invocasset, et eundem per merita eorum, præcipue obtentu istius S. Gibriani, vivum receperisset. Puer autem ad fereum cum oblationibus apposito, exultantibus omnibus, Deumque et Sanctos ejus glorificantibus, genitores cum filio leti ad propria remearunt.

24 Altera mulier, Maria nomine, de Branavilla m ante Dunum, tribus annis ambobus cruribus contracta, diu antequam Sanctus Domini transferretur, Remos, causa penuria et egestatis, a suis adducta est; ibique per annum in infirmitate maxima, ut venerat, languens mansit. Ad ultimum vero, cum neminem inveniret, qui ejus misereretur, vel boni quid impenderet, in Eleemosynam S. Remigii delata est. Cumque etiam ibi, ut præmisimus, contracta sex mensibus ægrotasset; nocte sequente diem in qua supra memorati parentes filium vivificatum recuperant, sana et erecta reperta est. Tunc matrem familias domus excita, voce virili clamavit, dicens: Vere Dominus in loco isto est, qui tam salubris officii superni famulatus frequentatione administratur, ut merito officina Dei vocetur et sit, dum hoc quod mediante obtentu Sanctorum in ecclesiis obtineri solet, hic gratis plerisque ex insperato concedatur. Numquid enim opera misericordiae, quæ in nobis egenis hic a vobis crebro exercentur, quasi vento translata, oblivioni traduntur? Absit hoc, absit, Domina mi: sed quod uni ex minimis nostrorum impenditis, Christo procul dubio, ipso confirmante, exhibetis. Et ideo beati et felices istius habitaculi procuratores, quibus permisum est talibus insudare obsequiis: nam licet æmulationi improbae, quæ scintillam livoris multorum mentibus insufflat, rainisterium vestrum execrable et despicibile visum sit: recompensabitur in laudem et gloriam et honorem in tempore retributionis. Ad cujus vocem sani et ægri experrecti e lectis prosiliunt, focam excitant. ejusque salvationi congaudent. Tunc accenso luminali, manu illius imponunt; et simul eentes, ut ad ecclesiam perget, monent; non baculis, non humeris aliorum innixa, usque ad corpus S. Gibriani, cum landibus incolinis processit.

25 De Noviomodo homo quidam natus, cui nomen Joannes erat, habebat filiam, nomine Hemelina, muta quinque annos naturam loquendi amiserat. Quam cum pater cum quadam amica sua tempore congruo, circumquaque per loca Sanctorum, et maxime ubi quædam annis naturam loquendam recipit.

A virtutes operari suspicabantur, causa loquelæ recuperandæ duxisset; novissime audita fama miraculorum et nomine Beatissimi Gibriani, tertia die Translationis ejusdem, ad ecclesiam S. Remigii duxerunt: ubi tota nocte qua advenerant in oratione perdurantes, summo diluculo puella solutam habens linguam, loquens inventa cst.

ANNOTATA.

a In margine 28 Aprilis, perperam: quia solum fuit 23.

b Hereburgis, Francice Erambours: et sic cetera finita in burgis, Francice per hours terminantur.

c Rooldis enrtis, vulgo Raucourt, oppidum inter Sedunum et Bellum montem, 13 leucis circiter Remis dissitum versus Mousomum.

d Collobium, Francice redditur vestimentum: videturque indicari ea vestis, qua sub Planeta seu Casula uititur sacrificans Episcopus, de qua vide Honorium Augustini, lib. 1 cap. 211 de vestibus Pontificis; diciturque Collobium, quia manicis careat, aut brevissimas habeat.

B e Vulgo Neuf-chastel, oppidum trans Mosam in finibus Lotharingiarum, distat Remis 25 leucis: est etiam ejusdem nominis vicus trans Axonam, solis 5 leucis distans Remis versus Boream, et de hoc agitur expresse num. 31, et lib. 2 num. 17.

f Vulgo Chastillon ad Matronam, 8 leucis ab urbe.

g In Francico Havys scribitur, quæ hic Hialdis.

h Rumeneum in Therasea, vulgo Rumigny en Thierache, 12 fere leucis distans Remis.

i Vulgo Courcelles, una solum leuca ad Occidentem remota.

k Albricus, Francice Aubris.

l S. Brietins, discipulus S. Martini, colitur 13 Nov. In tabula autem Remensis diocesis Curellis proximus vicus, Rmos ituris transeundus, ab ejus nomine appellatur, quasi locus a Currellis diversus.

m Francice Braineville devant Dun le-Chastel.

CAPUT IV.

Curationes miraculosæ coram 12000 hominibus die 29 Aprilis.

Auctor se re-
rum narran-
darum testem
oculatum
professus,

C fui vero semel sanctissimi viri seriem virtutum aggressus sum apicibus commendare, utile duxi, tempora et horas, dies et ferias rerum gestarum, operi incepto inserere; ut per hoc qui illico forte lecturi sunt, probent et advertant, non fabulosa adinventione narrata aut rusticana editione vulgata, me aliqua in medium protulisse. Fides Christi adest ipsorumque miraculorum operatoris larga benignitas, iudex et testis me nihil fictum loqui vel figuratum scribere; sed quæ præsens assistens ipse oculis contemplatus sum, aut manibus meis palpavi et contrectavi: et licet indignus, fateor equidem, membra debilium, iam medicamine divino perfusa, et præ inclitudine seu teneritudine adhuc nutantia, sæpissime humero meo sustinui, et ad glebam usque Sancti perduxii: quos in eadem ecclesia, ternos et senos, plerumque nonos et duodenos, novem diebus retinui, et alimonia corporali sustinui. Quod ita a Senioribus domus ideo provisum est et statutum, ut inquilinis et advenis, recentem tantorum miraculorum famam horrentibus, veritas claresceret; et ad memoriam Sancti religiose venientes, et ab ipsis curatis, quos ibi præstantialiter reperissent, edocti et ædificati, una cum ipsis Dei magnalia exaltarent et prædicarent. His interim supersedeamus, et ne forte prolixitas verborum tedium generet, vel libens diligentia auditorum refrigerata tepescat, quo cœpiimus potius pergamus.

27 Instante igitur nocte proximæ a Dominicæ, D jam sole ad occasum ruente, ingens multitudo utriusque sexus, more solito, non tamen quæ solita venire fuerat, sed recens advena et peregrina, totam ecclesiam impleverat; quæ tunc ferme ad duodecim millia congregata intraverat; cum non minor turba foris circa ambitum templi, introire non valens, applicata resederat; et ubique Domini præsentiam fideliter suspicata, orationi intenta fuerat: quæ idcirco, ut perpendo, illa nocte præcipue convenerat, quod, licet ceteræ noctes et dies Dei sint, et ab eo factæ legantur, dies tamen seu nox Dominica Domino proprie non absurde adscribitur: quia perfectis operibus omnibus in ipsa ab operibus cessasse, vel a mortuis resurrexisse perhibetur; vel quia a cibibus supernis, majori et ampliori diligentia, concentus Sanctorum visitari et frequentari in ipsa in multis codicibus reperitur. Quod et ita constare, ipse revera Auctor omnium, signis evidentibus, ipsa nocte fideli bus adunatis manifestare dignus est. Nam ante cetera, mira quædam dicturus sum, quæ ab ipsis qui illa die in vehiculis, membris dissipatis post modicum redintegratis, a suis adducti sunt, non sine exultatione spirituali enuntiata, diligenter pectoris mei arcanis eorum positis commisi, ea postmodum, ad instructionem salubrem, dilectis Dei prolaturus. Nam antequam h galilæam, quæ præ foribus templi in auditorium prominet, depositi subirent; invisibilis legatio divini nectaris, adventum eorum quodammodo congratulans, occurrit: et quodam, ut ita dicam, Salvatoris applausu adjocabatur; duis illi, ut præmisimus, quos incomprehensibiliter supernæ dispositionis prædestinatio præscierat curandos, auspicio arcano Dei præscire se fore sanandos assererent, et jam incredibilis amœnitatis suavitate se delitos non arroganti testificatione prædicarent.

28 Aderat etiam inter ceteros, cum ingenti comitatu Procerum nobiliumque matronarum venerabilis Comitissa Richildis de Rosceio, Hugonis femina, non tam spectabilis genere, quam laudabilis quantum in ipsa erat religione; utpote persona secularis, alterius sententiis supposita, multis Velatis meritis præferenda, quæ veste mutata, claustris vel tuguriis inclusæ, stipe aliena sustentantur, et simulata con versione Deo et hominibus mentiuntur: erat namque singularis in eleemosynis, frequens circummonasteria, et contritorum afflictorumque pro posse relevatrix. Fratribus vero, ad pensum Vigiliarum Matutinorumque persolvendum, vix ullus superfuit locus (tantum enim superfusa oppressio multitudinis adunatae increverat) sed sedibus propriis [exclusi] in medio choro psallebant. Quid multis morer? Ut vere enim ipse Dominus adfore probaretur, audires prima hora noctis inter catervas debilium, stridorem ossium, crepitum nervorum in mudum restis se extendentium, sibilum energumenorum, et diversorum ægrotorum præ dolore non minimum ululatum: e quibus quidam meruere curari; plurimi vero, credo excessibus præponderati, ut venerunt remanserunt, impossibilitatis catena obligati. Quare vero hic inspici promovererit, vel cur ille repudiatus fuerit, non est nostri examinis discutere; sed ei potius relinquitur, qui cui vult compatitur et miseretur: illa vero proprie tractare sanctorum Spirituum sunt, non nostræ imbecillitatis impudenter rimari. Nunc de his quæ acta sunt, aliqua enarremus.

29 Interim dum studio divino intenti acie oculorum inhæreremus, et cum timore sancto Dei magnalia ejusque Confessoris beneficia expectaremus, illico quædam puella de suburbio Remensi, in procineto parochiæ S. Mauritii commorans, Benedicta nomine, e proximo surrexit: nam secundum propriæ appellationis typum, ante omnes ipsa nocte benedictionis

supernæ

^a
narrat quod
vesperi ante
29 Aprilis.
ad 12000 con-
currerint,

^E
multique
infirmi se
curando
præsenserint
^b

aderat etiam
Comitissa de
Rosce o,

F

*cumque et mo-
nachis pra-
sentibus para-
lytica contra-
cta;*

*c
d
item inferne
contracta,*

*e
et 9 annis
cæca:*

*ipsa nocte
puer, enormi-
per contractus
et gibbosus*

*in amplexu
sacri feretri*

*deprecante pro
eo patre suo.*

A supernæ primatum obtinere meruit. Hæc manum aridam gestabat, pedemque habens reflexum et curvo vestigio incedens, obliquos gradus formabat : vis etiam paralysis per quinque lustra medietatem corporis ejus ita sibi subjugaverat, ut vix loquela, intellectui cuidam capacem, promere posset. Hæc, ut præmisimus, cum tantæ esset impossibilitatis, Fratribus oblata, in puncto curata, nobis exultantibus nec minus ipsa lætante, ad loculum Sancti cum vicinis et curationis infirmitatis ejus assertoribus accessit.

30 Nec mora, ant de loco unde ista emerserat, alia Eremburgis nomine, de Verneyo *c*, habens matrem *d* Turiam nomine patremque Gunterum, anno et dimidio ex una parte ab inguine deorsum onnino contracta, abjecto baculo flebilem emittens vocem, in terra volutabatur. Cumque adductores ejus, qui cominus stabant, manum apponere vellent ut eam sublevarent; nos abegimus. Sed per modicum, nervis se extendentibus, dolore aliquo vexata, demum quidquid natura indiscrete damnaverat. Reformator omnium ad normam solitam redire compulit. Tunc data manu illi, quem nunc nominare necesse non est, cuius solerti providentiæ talibus insudare injunctum fuit, ad virtutiferam glebam acceleravit; et lande Deo soluta, ad statum proprium rediit. Post modicum vero, dimidiæ scilicet horæ spatium, mulier quædam quæ Pontia vocabatur, de Sorbone ante *e* Castellum oriunda, quæ novem annis et eo amplius corporeis carverat luminibus, opem sibi præsto fore sensit cœlicam. Nam pupillam oculorum quasi tela habens obductam, ea, veluti digitis cujusdam abstracta, in modum squamæ decidens, super palpebras dintius pependit: sicque meritis Confessoris Christi din desideratum recuperavit lumen.

31 Abbreviando ergo sermonem minima quæque pertranseamus, et ad altiora majoraque peroranda calamum quantulumcumque profundius intingamus. Quidam puer, de Novo-Castello super Axonam flumen sito, Stephanus nomine, ipsa nocte a patre suo super currum advectus est. Cruribus illius ambobus reflexis, genua infirmata ventri ejus, vitalibus attenuatis, adhærebant: mentum pectori affixum tenebat: caput vero scapulis insertum absque decoramento colli habebat: stroma etiam miræ magnitudinis, in modum ollæ aquariæ, qualis ut puto nulli unquam mortalium natura deviante increverat, dorsum illius præoccupaverat; quæ viribus corpusculi ejus emancipatis, multis annis miserum oneratum vexabat. Jacebat itaque ante pedes patris sui, et tam per se quam per sui consimiles, in quantum valuit, preces devotas Domino fudit. Supradicta autem illuminata, omnia ossa illius concussa sunt, et quodam superno medicamine se taeta fuisse fatebantur, dum stridor eorum digitum Dei adesse innotesceret. Tunc pedibus terram percentiens, dentibus stridens, lacrymosa præ angustia emisit spiria: dein confusus in Domino surrexit, et ut erat curvus adhuc, usque ad feretrum processit. A nobis vero de terra levatus, juxta Sanctum positus in sublime est, et ut glebam jugiter amplexaretur admonitus.

32 Quis tunc de omni multitudine circumstante illumque contemplante, tam ferreum pectus tamque degenerem obturatamque mentem haberet, qui non pro illo, sola dumtaxat pietate flexus, ut sanaretur oraret. Stabat nimis toto tremens corpore, visque caloris nimii arectans, sudorem fumantem per medium vestem lineam, qua induitus erat, stillare compulit. Stabat nihilominus et pater ejus ex adverso, manibus contra feretrum protensis, et petitioni suæ fletus ubertim admiscens, audiente omnium cœtu

adunato, talibus Sanctum eminus affatur verbis. D Summe Dei Confessor, incepsum opus ut bonus opifex celeriter perage: et pucrum meum, ultimum vernaculum tunis, tibi tam devotum, tot annis irrestitutum, propitius absolve. Saltem si meis non moveris miseriis, populi supplicantis condescende suspiriis. Dein portento illi, quod posteriora dorsi filii sui in sedem sibi usurpaverat, ceteraque officia juncturarum jure quodam sibi vindicaverat, veluti eidam animali rationali et elementa syllabarum intelligenti, vel aliquo motu qualiscunque obedientiæ ei obtemperatu, sermone increpatorio minabatur, dicens: Vivit Dominus et Sanctus cui assistimus, quia nou cessabit oratio, non deficiet lacryma, donec abolitione divina dissipata dispareas, et dimicat obligatam obsessamque facturam relaxes. Tu enim quid es? Mira res? Inter verba hominis exultantis, licet imperite improbitateque rusticana emissâ, fideliumque petitiones, bases ægri consolidantur, totusque in directum levatur: gibbi sarcina nihilominus radicitus enervatur; ita ut non jam uti antea videatur decennis, sed in formam decentiorem reversus quædam persona in eo appareret adultæ ætatis. Stabat itaque collo innovato, cervice erecta; et non tam cordis vultusque serenitate, quam omnium membrorum gestu, liberationis suæ indicabat tristum. Quis es, immense Deus? quis tua valeat discernere judicia? Quid est lutum et cinis, ut dicat factori suo, Cor hoc ita fecisti? Discat ergo, discat homo, Regis omnium proprium esse, non alterius, vas aliud facere in contumeliam, aliud in honorem, et opere reciproco utrumque transformare in alterum. Illo vero deposito, cerneret hinc et inde certatim ad eum omnes currere: hic caput, ille manus, nonnulli scapulas deosculari, et quasi divinum quid venerari.

33 Transiliens itaque benevolia oratio ad aliud procedat, in cuius executione devotum animum favorabilis aura non percellat, nec jactantiae tumor extorqueat, imo per nos qualescumque indertos Christi ipsiusque miraculi auctoris [landes] plus amor eliciat. Remis mulier quædam, quæ *f* Odelina dicebatur, cum marito suo Martino nomine habitans, filium, cui nomen Dodo erat, sex annorum habebat. Hic a die nativitatis suæ a renibus deorsum ita impotens mansit, ut nisi reptando cruraque et pedes per terram trahendo, vix seipsum mouere posset. Matre vero et patre pro salvatione sobolis, fixis in terram genibus pene per totas vigilias noctis in oratione persistentibus, aurora jam prouerpente, puer cum lacrymis exclamavit, membraque ante emortua extendit. Quibus superna gratia vegetatis, compagibusque consolidatis, et meritis S. Gibriani roboratis, ad memoratum pignus accessit, quintusque nocte illa sanatus est. Genitores vero cum eo oblatione peracti, cum omni exultatione domum reversi sunt. O vere beata et amanda nox, quam non caliginosum chaos tenebrarum, nec turbidus nebulosus obfuscavit, sed Lucifer matutinus; ille, inquam, Lucifer qui sine ortu est, qui nescit occasum, sua potentia irradiavit. O vere beata nox omnique laude prosequenda, quæ tantarum virtutum flore vernanti insigniri meruit, et ipsius veræ lucis exaltari præsentia. Comparetur si placeat nox illa nocti illi, in qua Dominus Aegyptum pertransivit, et peculiare sibi genus electum a servitute liberavit. In illa Aegyptii expoliavit et interimuntur, populus Israel a captivitate ejicitur, ut in desertum sacrificare eat: in ista, a domiciliis injuste pervasis Princeps mundi hujus cum suis privatur, morbi in eis occiduntur, captivi solvuntur; et, ut spiritum humiliatum corque contritum quamdiu vivent Deo sacrificent, adhortantur.

A. TESTE OCTO-
LATO EX MSS.

*et gibbo dispa-
rente erigitur.*

*f
Primo mane
alius puer
contractus a
nativitate,*

F

A. TESTE OCULATO EX MSS.
Deinde caput datur osculandum præsentibus,

^g
et illuminatur mulier coles,

erigitur puer contractus,

et puella, manibus ac pedibus reptans,

^h

A 34 Ut primum vero dies terris reddita fuit, et solari spiculo teres mundi circulus perfusus extitit, ut ipsius diei cniuentia exigebat, pia alacritate Fratres ad vivifica mysteria tractanda se invicem præveniunt. Quibus celebratis multitudine nobilium ceteræque quamplurimæ gentis obnixe unanimes precabantur, ut maxime id propter quod venerant illis ostenderetur, scilicet ut ad caput Sancti videntum et deosculandam licentia eis daretur: que, sicut jam prodigiis et signis fuerant ædificati, sacro libamine saginati, ita benedictione sanctarum Reliquiarum mererentur muniri; et securius ad propria reversi, deinceps omni tempore jucundius et salubrius viverent, tanti Confessoris advocatione suffulti. Quorum petitionibus custodes assensum præbentes, ne molestiam paterentur qui de tam longianquis terris advenerant, albis et sericis induuntur: et data pro tempore Confessione, cum omni humilitate, caput pallio rubeo involutum extrahunt. Que denudato, cuncti, humiliatis in terram corporibus, non sine magno gemitu adoraverunt. Eadem hora mulier, Agnes nomine, de Bellomonte ^g nata, uno mense dextro orbata ecclœ, quantocius illum capiti apposuit, cum invocatione Dei qui omnia illuminat, et interventu Beatissimi Gibriani Sanctique Remigii, quod optaverat impetravit. Sed et illa adhuc in oratione et laude persistente, feretrumque amplexante, puer quidam decem annorum, Henricus nomine, filius Raineri et Helwidis in civitate Remensi coniurantium, ambobus cruribus annis sex contractus, inter pedes ad caput deosculandum properauit, volutabatur. Mirabantur quid ei accidisset, vel quare tam crebra emitteret suspiria. Adstabat mater cum vicinis, qui nobis infirmitatis ipsius annos enumerabant; et quod tempus miserendi ejus, si Deo et Sancto placeret, esset, cum lacrymis precabantur. Ille vero jam nervis extensis, membris compaginatis, nullam sentiens infirmitatem, Deo opitulante Sanctoque Gibriano impetrante, alacer in pedes prosilivit: et obstupescientibus omnibus, qui eum neverant vel non cognoverant, ad feretrum usque progrediens, orationem fudit, sique sanus recessit.

C 35 Cum hæc geruntur, st̄pe memoranda Comitissa cum suis ad memoriam Sancti accessit; positisque genibus et oratione fusa surgens, tam ulti cordis quam corporis, virtutifera membra, non sine fletu et singultu, deosculata et diutissime amplexata est, seque ejus patrocinio humiliiter commendavat: sed et maphortem ^h sericum non minimi pretii pro benedictione obtulit, deprecans quiescumque Missa ad ejus altare celebraretur, ipsi mensæ sacratae ob memoriam sui superponeretur; sique licentia sumpta redire dispesuit. Sed dum paululum processisset, ut adhuc arctius devotæ mulieris animus ad aniorem Sancti succenderetur, ante pedes ipsius puella quedam, Helwidis nomine, de proprietatis ejus villa, de Nevo scilicet Castello exerta, quam et ipsa queque neverat, erecta est. Hæc omni corpore uno anime ita arida et contracta languerat, ut in modum vermis quatuor pedes habentis manibus et pedibus reptaret: et, ut prædictimus, Comitissa ex improviso ad lecum ubi jacebat prepinquante, visitationem sensit ex alto. Nam pedibus innixa, manibusque contra feretrum extensis, parum parumq[ue] progrediens, quia debilitas membrorum adhuc eam detinebat, tandem usque ad corpus Sancti perveniens, statim ut glebam tetigit et deosculata est, sospes inventa est. Quo viso nobilis matrona, incredibili gaudio perfusa, sanatam accersivit: et ut modum curationis suæ ei exponeret, rogavit; perscrutatis autem omnibus, Deum multipliciter adoravit.

36 Extemplo altera non mitiori ægritudine cu-

rari meruit. Hæc Maria nuncupabatur, filia i Aleidis et Herberti de Verneyo, cognata illius quæ de eadem villa orta, paulo ante^k sanitatem repperat. Junxerat autem se cuneo curatorum, et congregando cognatæ suæ juxta illam se collecaverat. Erat vero ante et retro strumosa et exiguae staturæ; et sexdecim annorum numerum ætate excedens [postremis septem annis] vix ad unius pedis mensuram ejus corpusculum in longum creverat. Nec mirum: nam gibbi qui eam incurvaverant, et scipiis more brutorum animalium terram respicere potius quam cœlum constrinxerant, vigorem suffraginum et pectoris ejus consumpserant: quam misericordiam consecutam taliter alleuta est [cognata sua:] Optime quidem et humane meæ prosperitati congratularis: sed si oculis misericordiæ suæ per eamdem gratiam te Deus invisere dignaretur, ut quæ socia suisti peregrinationis, consors merereris fieri curationis comesque reversionis; tunc sine ambiguitate, quamdiu vitali aura vegetaremur, laudis ejus cultrices ambæ fieremus et ancillæ ejus sanctissimi Confessoris. Cumque inter [se ita] confabularentur, infirma illa tota infremuit, nimioque calore perfusa; ac velut melle latam, gibbi dissipati sunt, membraque contracta in staturam proceriorem mutata sunt. Sed et renes exiccati, humore recepto naturali, disteati; et septem annis amissam recuperavit reformata sanitatem. Cui iterum socia sua ait: Ecce, uti sperabamus et rogarabamus, effectus postulationis nostræ est consecutus: restat ut pollicitationis pacatum exequendo, vetum debitum selvere non pigritemur; ne dum prosperi eventus felicitati ultra metam applaudimus, oblivione noxia interceptæ, quod omniue non expedit, offensam iræ Dei et indignationem Sancti incurramus. Tunc pariter surgentes ad feretrum venerunt; et datis nominibus, velut promiserant, sub capitalitie Sancto se subdidérunt.

37 Quid amplius? omnis illa dies, sicut et noctis, a Domino signis et virtutibus consecrata fuit: sed et laudibus et hymnis lætitiaque spirituali celebris extitit. O quam sacra dies et præclara? quamque salutaris! Dies tripudii et consolationis: dies, non tam solis materialis, qui temporum vicissitudine obscuratur, radio perspicua; quam veri solis, invisiibilis et incomprehensibilis illuminatoris et plasmatoris omnium, apud quem non est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio, claritate perfusa. Vere dies illa, non tantum in terris ab hominibus bona voluntatis emni genere exultationis excolenda, quantum in cœlis ab ordine Angelico excelenda. Dies F ducis et amoena, dies sanctorum sancta dierum. Quanta vero putas Sanctus iste, mole carnis adhuc circumseptus, solo Deo auctore et teste, vel in commune videntibus hominibus, quæ scripta non sunt, operatus sit; dum per merita sanctitatis et bonorum actuum exercitationem in vita promeruerit, ut solutas in cinerem tanta faceret, quæ nec sermonibus explicari, nec apicibus possint comprehendendi? Sciat autem quicunque hæc lecturus est, non omnia, que ea die acta sunt, scripta fuisse; præsertim cum multi inter turbas vel extra ecclesiam curati, venire vel nescierunt aut non valuerunt; cum nec etiam eorum qui ad medium venerunt, ob tumultuantum impedimentum, numerus aut nomina retineri potuerint. Hoc tamen infirmantium assertione didicimus, quod nemo eorum remanserit, ut si ex integro sanitatus non sit, quin ea die aliquam suæ ægritudinis alleviationem senserit. Potest itaque iste sanctissimus Demini plebem suam vel qualescumque nominis sui memores ab omni adversitate temporali eripere, vel animas excessu cuiuscumque peccati obligatas meritis suis expiare, qui mortuis vitam valuit.

gibbis ejus dissipatis.

Eadem latissima die:

F alii plures curati:

et omnes infirmi aliquid opis experti.

A luit restaurare, et innumeris membra emortua solo imperio revivificare. Illi nimirum nos committere omni devotione oportet, ut ejus interventu apud Christum semper adjuvemur. Occumbente autem sole omnis concio illa dilapsa est: sed et Comitissa cum suis, valde laetificata, ad propria reversa est.

ANNOTATA.

a Anno 1145, littera Dominicali G, proxima diei 28 supra memoratae Dominica, fuit 29 Aprilis; quod et in margine indicabatur.

b Etiam in Francico Galileeæ, scribitur; quo nomine intelligo porticum, quæ hodie Francis galerie dicitur, an hinc sumpto, vel perperam in textu contorto nomine? Posterius nulim credere. Antiqui ejusmodi porticus ante Basilicas Paradisos vocabant.

c Vulgo Vergny.

d Francice Thierrée, quod Theodoricam significaret, cuius masculinum Thierry.

e In Francico textu Chastel, nunc vulgo Chasté, versus confinia Lotharingiæ, inter Autriacum et Montem-falconis.

B f Odelina, Francice Endeline, et Dodo, Doon.

g Vulgo Beaumonts, Mosæ imminens inter Musomum et Astenacum.

h Mafortis, Græce Μαρφότον, pepluni muliebre, ex usu communiori dicitur. Hic Francice redditur, un drap de soye, pannus sericeus; formam outem ejus fuisse quadraianæ, qualia sunt vela matronalia quas Hispani faldas vocant, patei ex eo quod detur in usum pallii pro altari. Sic in Glossario Cangii, inter vestes socras pro sepulcris seu tumulis Sanctorum, invenio Mafortem tramosericum rhode-melinum æquilatum.

i Aleidis Francice Aelis: ejus autem maritus in eodem textu vocatur: Robertus.

k Hujus curvatio habetur num. 30.

CAPUT V.

Curati a fine Aprilis usque ad ix Maii.

Sicut optanti portum anchora dimittenda non est, quamdiu aura secundante cursus prospere dirigitur; vel sicut ad determinata festinantem cœrulitas florium non illicit, vireta arvernum non retrabunt, silvestris amœnitas non subripit, quin ad potiora si sapiat acceleret: sic nimirum scribentem et ad perfectionis terminum tendentem, cui ipse Dominus materiam syllabarum administrat, fucum verborum vitare convenit: ne dum aliena ultra modum annexit, veritati deviendo detrahatur: Sapiens enim verbis innotescit paucis. Quapropter miraculis ho- diernis summatim transcursis potius quam expositis; ad largum diei subsequentis benedictionis donum manum vertamus. Erat autem sanctissimi Confessoris Octava Translationis secunda, nox scilicet quinta decima, ob ejus reverentiam et ad excubias tenendas, non minimus populus, tam de vicinis viculis quam de suburbio, sed et ex ipsa civitate, ve- nerat. Ipso autem vespere quatuor sanari merae- rant, e quibus prima fuit quædam mulier, Gila no- mine, filia Roberti de a Mutereyo. Hæc cum lin- guam tribus annis paralysi ita ligatam haberet, ut a nemine vel in solo verbo intelligeretur, nisi quod balbutiendo aut manibus innuendo indicasset; ad corpus S. Gibriani duobus diebus totidemque noctibus persistit: tertia vero ad vesperam, qua nescio necessitate egressa, parvoque intervallo reversa, mox ut portas monasterii intravit, ope divina me- ritisque Sancti memorandi, plectram linguæ diu constrictum reseratur, et in laudem Dei os ante mu- tum reformatur. Deinde cum viciuis suis, qui eam

30 Aprilis,

sanatur para-
lytica, trien-
nio muta,

a

addaxerant, Reliquias Sancti adiit, votoque soluto D læta recessit.

A. TESTE
OCULATO
EX MSS.
item alia,
muta a
nativitate;
b

39 Ad spectaculum vero tantæ virtutis declaratæ concurrente maxima turba populi, et in laude Dei per duarum horarum [spatiū] commorante; puella cui nomen Hersindis, filia Ligerdis et Pagani de b b Albineyo, a die nativitatis suæ muta, inter ceteram multitudinem ægrotantium, visitationemque de super expectantium, manibus in cœlum extensis adstitit. Quæ cum Deum puro corde, non oris voce, diutius exoraret; lingua, quæ verbum formare non noverat, solvitæ, et Deam ejusque genitricem nominare et invocare ab omnibus auditur. Ad fere- tram autem adducta, et oblatione S. Gibriano soluta, dein ad altare S. Remigii feretrumque ejus deducta, illico ita libere locuta est, ut omnibus interrogantibus rationabiliter responderet. Erat autem consuetudo, ut qui sanabantur, præcipuo curatori suo laude debitaque veneratione redditis, per medium chorūm psallentium ad majus altare ducerentur, et ad altimum Francorum Apostolo, Beato scilicet Remigio, præsentarentur: ut qui ipsarum virtutum cooperator extiterat, præconiorum etiam et voti consors fieret. In hoc vero nulli dubitandum est; cum in plerisque miraculis inveniamus eum curandis apparuisse, et qualiter curandi forent indicasse.

E alia, gibbosa
et incurva,

40 Supradicta itaque regressa, altera paella de Burgo S. Remigii, cui vocabulum Odelina erat, cuius etiam mater Doda dicebatur, ilia habens torta, strumamque permaximam in dorso gerens et incedens curva, cœlesti munimine tacta, bumi consernit: toto vero tremens et sudans corpore, quasi exanimis dimidia hora permansit. Expectantibus autem omnibus, et ut misericordiam consequi merebatur, misericordiam Domini Sanctumque Gibri- num supplicantibus, miram in modum continuo ve- luti de somnis excita, caput erexit et resedit: ilia- que ejus, multo tempore eliminata loco naturali, ad status proprii rediere compaginem: gibbus nihilo- minus, in modum acervi nivis, ardore solis nimio defluentis, totus liquefactus est, membraque cetera redintegrata. Tunc cum omni celeritate surrexit, et jam non quasi infirma, sed revera divina gratia delibata, ad venerabile pignus cucurrit: quod dintis- simè exosculans, et præ gaudio lacrymans, oratio- nem et votum finiens, hilaris abscessit. Nec mora, puer quidam Stephanus nomine, ortus de Remensi civitate, filius Guafridi et Osannæ, tribus annis con- tractus, et curari promeruit; et inopinatam lœtitia parentibus suis, quos diu contrastaverat, contulit.

F et puer
contractus;

41 His enumeratis ad alia procedamus, ne forte protelata obliioni improbae tradantur: quod enim quisque manibus concludit, saepius ad memoriam reducit. Quædam puella, quæ Heremburgis nomi- nabatur, filia Hodierne et Manerii de Castellione, ab infantia gravi circumventa ægritudine, gibbosa et contracta facta est: nec eni nisi manibus rep- tando pedesque post se trahendo aliquando se mo- vere poterat: erat autem mira simplicitatis et in- credibilis tolerantie; et crebro Deum Sanctosque, quos nominare didicerat, et curari mereretur ora- bat. Cumque nomen et actus sanctissimi Gibriani ei in notitiam venissent, multis precibus a parenti- bus obtinuit ut ad eumdem Sanctum duci deberet. A matre vero, cujas viscera super filia moveban- tur, suscepta, ad memoriam SS. Remigii et Gi- briani advecta est. Qua pro sospitate sobolis quin- que noctibus ad corpus S. Gibriani humiliiter ora- tionem protelante, sexta demum die, decima septima scilicet Translationis ejus, hora nona ipsius diei, puella crura diu curvata et debilitata in longum extendit; nimioque craciata vexata, matrem voca- vit,

2 Maji a gibbo
et contrac-
tione liberatur
puella;

A. TESTE OGU-
LATO EX MSS.

A vit, seseque a Deo visitatam innotuit. Ad cuius vocem mater cum vicinis, qui ad eam consolandam advenerant, manibus erectis in cœlum, Deum Sanctumque ejus Gibrianum invocando, advolavit. Puella vero, manu data Monacho, qui ad Reliquias custodiendas pernoctabat, surrexit: candelaque accensa et oblatione secum sumpta, tamdiu venerabile pignus cum fletu deosculata est, donec gibbo dissipato erecta ex integro est, et omnibus admirantibus sanata.

42 Dic subsequenti quidam juvenis, Nomine Doo, filius Sybillæ, de Remensi civitate, ab utero matris uno crure claudus; tali modo convaluit. Octo diebus totidemque noctibus jam ante conditorum scelerorum membrorum Beatissimi Gibriani sedulas per vigil in oratione excubias tenuerat; cum nono die mane exurgens, labore vigiliarum lassatus, et quasi tædio inconsuetæ egestatis affectus, nihilo minus indignationis tumore commotus, quod hinc et inde circa se contractos erigi, cæcos illuminari, linguas mutorum disertas fieri cerneret, seseque a Deo derelictum et despectum existimaret, abire coepit: humiliato tamen in terram corpore, hunc obsecrationi suæ finem imposuit: O rutilans et limpidissima gemma inter agmina sanctorum Spirituum, quorum ipsius Dei claritatem contemplari desiderabilis refectio est, ne me famulum tuum oblivioni tradas, qui tantarum noctium vigiliis cofractus, tuam non destiti precibus licet indignis inquietare pietatem. More vero solito, baculo innixus incedebat: sed dum longe discessisset, virtus illum cœlica subsequitur, quem salubri medicamine perunctum incolument reddidit. Quot ut ille persensit, virgam, sine qua nunquam ambulare noverat, matri, quæ vultu lugubri ignara facti secum ibat, ad portandum tribuens, dixit: Exultemus et lætemur, mater, in Domino, quic per sanctissimum Confessorem suum in ea dignatus est reforariare vestigia. Iter vero cœptum peragens: ad suam properans domum citissime pervenit, et calceatus lotusque, vestibus suis melioribus induitus est: deinde concito cursu, cum magno parentum suorum comitatu, adjuncta iis et matre, ad ecclesiam B. Remigii, causa gratias agendi remediatori suo, sanus sine baculi administrculo reversus est; omnibusque innotuit, quanta ei Deus beneficia meritis suorum Sanctorum largitus sit.

C 43 Monachis vero et omni populo assistente, adhuc pro illius salvatione magnalia Dei et Sancti ejus merita præconantibus; ecce mulier quædam, cui nomen Burdelina, erat, de c Ulmis, villa quadam in territorio Remensi sita, plaudens manibus per meadow turbam irrupt: bilaritatem enim pectoris vix cuiquam seiscitanti, præ nimia exultatione, verbis exponere valuit. Et merito: nam cum viginti annis contracta extiterit, et genua dissoluta incedendo totius corporis moles præponderaverit [annis] quinque; tunc sospes et ad omne opus parata apparuit. Stupentibus autem omnibus, qui paulo ante eam impotentem viderant, tam repentina inæstimabilem iuuentu S. Gibriani erectam; duplicatis laudibus Dominatorem cœli, qui omnia potest, in excelsis per eum glorificaverunt. Hæc plurimis diebus postea in eadem ecclesia mansit, et ob reverentiam Sancti infirmis ministrando, in multis utilis extitit.

d 44 Alter homo, Bonardus nomine, de castello d Registellæ oriundus, habens genu incredibili angore constrictum, præ ariditate nervorum pene uno anno in contractione cruris ægrotaverat. Hic a quædam sorore sua, quæ impossibilitati illius plurimum condolbat, super carrucam positus, Remos adductus est. Octava decima autem nocte promotionis B. Gibriani, in orationibus continua cum

prædicta germana ante eumdem Sanctum persistens, D subito in conspectu omnium, locupleti dationis largitione, integræ incolumitati restitutur. Oblatione vero soluta, et dato nomine, baculo quo ibat ibi dimiso, cum omni gaudio remeavit. Quidam carpentarius, Robertus nomine, cui habebatur habitatio infra muros Remensis civitatis, quadam die dum arti suæ operam daret, de domo quadam pedibus elapsis cecidit: enjus genu quassatum, multum intumuit: unde contritus et impotens tribus annis factus, terrenum lucrum, in quo omnis spes sustentationis suæ pendebat, amisit. Hic cum per aliquot dies ad memoriam sanctissimi Confessoris Christi vigilasset, et indefessis eius obsecrationibus ut ejus misereretur invocasset, vicesima demum die Translationis ejus, quod diu optaverat, et devote petierat, obtinere feliciter promeruit.

e 45 Sanetis vero Dei e ordinatis, quorum corda speciale gaudium possederat, laudibus spiritualibus, pro tantarum virtutum gratia copiosa intentis, et populo præ pavore obrigente sianul et indicibili tristudio opplete, voceque soluta in jubilo; mulier quædam de f Loverceyo, quæ Officia dicebatur, supradictum subsecuta est. Hæc præ nimia angustia E infirmitatis pessimæ, quæ totum corpus ipsius maculaverat, uno mense extra se posita sensum perdidera. Statim vero ut a parentibus suis ante fætrum S. Gibriani adducta est, ipsa eadem hora, rationis et intelligentiae capax effecta est. Oblatione vero soluta et voto facto, quasi ovis mansuetissima, sine alterius dueatu, quod ante non poterat, cum quadam sorore sua nomine Stephana, Deum magnificans et Sanctum ejus, domum rediit.

f 46 Huic virtuti successit alia virtus, non tam admiratione digna, quam crebra recitatione et auditu delectabilis et jucunda. Quidam rusticus, O dardus g nomine, de Curteneyo h natus, tribus annis uno claudicans pede erat et crure contracto. Hic ante conditorum membrorum Confessoris almi, orationum multarum sacrificia libans, aliquo tempore vigilaverat. Vicesima autem prima die, vigilia seilicet nativitatis B. Gibriani, quæ octava Idus Maji digna veneratione nobissem et circumquaque valde celebris habetur; homo summo mane, licentia a Sancto et a custodibus ejus accepta, nihil de misericordia Dei desperans, claudus ut venerat abiit. Sed eum pietas divina non deseruit: altero enim diluculo morte solito familiali F excitavit, et ut pecora ad pascua ejicerentur monuit: ipsem etiam solicitus cura sua surrexit, baculumque suum quo innitebatur dari sibi precepit. Cumque unus e bobus, laqueo elapsus, hoc illucque discurreret; ipse, infirmitatis suæ oblitus, cœlitus quideam erectus, elevato baculo post bestiam eucurrit. Tunc homo ad se conversus, ut se recto gressu incedere sensit, ultra quam credi potest admirans, conjugem suam ad se vocavit, et quæ acta erant ei innotuit. Cui prudens mulier consiliata est, ut omni occasione seposita ad ecclesiam S. Remigii repedaret. Ille vero nihil tardans, celeri cursu regreditur, et nocte media Nativitate B. Gibriani, quæ octava Idus Maji nt præmisimus celebratur, per medianam concionem, quæ per maxima ad Matutinas laudes andiendas, quibus Monachi insudabant, aderat, baculo humero suo imposito transiit, et quæ ei contigerant cunctis exposuit. Quod nobilis Comes de Rosecio, Hugo nomine, qui ad excubias Sancti nocte illa cum maximo cœtu suorum intererat, audiens; advenit quantocius; et hominem curatum ante se currere fecit, quoniam de his, quæ ante audierat, incredulus extiterat: sel nunc quæ vidit, credit; non solum ab illo edocitus, sed a vicinis et a nobis, qui eum noveramus, instructus. Multi postea in re-

*Contractus
claudicans,
sine solatio
recedit,*

g h

*sed 8 Maji in
natali Sancti
curatur,*

*3. Maji puer
claudicans,*

*post octidua-
nas vigilias
discedens,
sanatur in via:*

*c
item 20 annis
contracta,*

*d
et contractus
crure.*

*uti et ali
multi.
meando,*

*5 Maji juran-
tur, ex lapsu
debilis.*

A meando, quidam in itinere veniendo, nonnulli etiam intra septa domorum suarum, postquam a Sancto omnino desperati reversi sunt; sive nondum adhuc in via corpore positi, solo voto et bona fide et spe certa recuperande sospitatis, curari investigabili Dei bonitate meruerant: de quorum collegio iste predictus extitit: qui, licet ante Sanctum diu multumque vigilaverit, illic minime consecutus est, quod in dominum suam reversus plene possedit.

B 47 Sed et mulier de Avenneyo, quae Hersindis vocabator, dextrum latus emortuum, brachium cum manu aridum, coxam cum pede uno anno et amplius contractam habebat. Hanc quidam filius ipsius, Christianus nomine, asino impositam ad ecclesiam S. Remigii, in qua conditum cœleste donum et salutiferum salutaris pignoris munus habet, adduxit. Quæ cum novem diebus ibidem pernoctans, multiplice prece pro infirmitate sua Deum exorasset; decima demum die, vigilia scilicet Nativitatis S. Gibriani, a vicinis suis et filio taliter increpatur: Quid est quod hic tandem morari vis? Quid expectas? Putasne quod propter te Deus mirabilia ostensurus sit, cum iam quinta dies sit quod miracula in hac

i B ecclesia non ostenduntur? Surge ergo, asinumque tuum ascende, et in dominum tuam revertere: hic enim causa tui inconsueto squalore tabescimus, et inedia fatigamur. Illa consiliis eorum assensum, quamvis non volens, præbebas, o filio suo asello imposita, aliis præcedentibus iter arripuit. Cumque pontem, qui Odonis ^k vulgo dicitur, transisset, filio retro sequente; mulier, debilitate corporis pariterque labore itineris contracta, de bestia, tenere se non valens, cecidit: quod juvenis ut vidit, quantocius advolavit. Sed illa prohibuit eum dicens: Noli me tangere, fili: noli me tangere: quia ex quo nata sum, numquam tam suaviter jacui: sciasque me peccatricem ope cœlica obumbrataum. Quid plura? Mulier, antea omni destituta solatio, per merita B. Gibriani sanatur et erigitur in momento; et quod in ecclesia orans non impetravit, occulta Dei misericordia in platea assequi meruit. Iter tamen incepit peragens, domum venit, et omnibus magnalia Dei disseruit: sexto autem die, viribus corporis aliquantum recuperatis, quæ prius debilis et contracta, asino insidens, Remos perrexerat: nunc incolumis et agilis, non baculo, non bestiae, sed pedibus innixa, quasi ovis argumentosa, ad Sanctum Dei gratias redditura venit.

C 48 Die vero tertio post ejus Nativitatem, qui vi gesimus quartus fuit post ipsius Translationem, puella Ermengardis nomine, de Noiella, villa super Maternam fluvium sita, dexterum brachium ab utero matris habens contractum, dextramque partem corporis usque ad pedis articulos aridam, sanitatem ab omni languore accepit. Haec tamen diu postea ibidem morabatur, donec febre correpta, spiritum, ut credimus, Christo redderet.

ANNOTATA.

a Mutereyom, vulgo Muytry, prope Avennacum, 5 leucis a Metropoli dissitum.

b Albineyom, vulgo Aubigny, uti adscribitur Margini, oppidum Remis 6 leucis, Rocroyam versus: in Francico tamen scribitur Avenay, quod est Avenacum, cultu S. Berthæ celebre i Maji.

c Francice Ourmes, in tabulis Orme, sesquileuca ab urbe versus Occasum.

d Super nomine Registellæ, invenitur recentissima manu cum rubrica notatum Retbel. Comitatus a se dicti caput trans Axonam, 9 circiter leucis a Metropoli. In Francico tamen scribitur Revest.

e Monachos intellige, Officio divino addictos.

f Francice Louvrecy, ad eundem, qui Remos altuit 5 vestam fluvium, nunc vulgo Louvercy, 6 leucis supra urbem.

g Francice Oudars.

h Curteneyum, in Francico scribitur Courtaignon.

i Duo tamea narrantur num. 44 et 45, gesta 5 Maji, mīdia inter 3 et 8, quorum respectu dicuntur miracula, 5 diebus cessasse: red duo ista, ob suam paucitatem, juveni illi aut ignoratu aut nan æstimata fuerint, respectu aliorum dierum, miraculis copiosiorum.

k Francice, le poneel Endon, id est Panticulus Odonis.

EPILOGUS.

D igesto itaque miraculorum numero non parvo, sermo claudendus est, sed et liber ad finem trahendus: sic enim et rerum et temporum depositum actus et ordo. Sicut enim aliquantum cessatum est a miraculis, ita necessario parumper manus suspendatur scribentis. Et veluti laboranti in itinere, si forte monti vel rupi occurreret, necesse est respirare viresque resumere; et diligenter contemplari, qua rectius et velocius alpibus transensis ait optata veniat; ne si obliquo calle interceptus inter scopulosa fruteta deviaverit, a feris dilaceretur; ita ardua et difficilia dictanti, quid, eni, quomodo, vel unde scribat, diligenter corde revolvere, et multipliciter ruminare oportet; ne dum inolem, virium suarum sarcinam excedentem, præsumptuose arripuerit, difficultate et obscuritate materie probibitus ad summum pervenire non possit; et unde laudem se consequi posse existimavit, inde risus et opprobrium subsannantibus et æmulis fiat. Ea vero quæ dicta sunt nutantium in fide opinioni, quorum animus terrenis adhuc inhibat, obstupenda et non credenda videntur: sed illorum fidei, per quos et in quibus Deus operatur, quibus et Spiritus sanctus charismata sua inspirat et dividit prout vult, possibilia et levia esse probantur: credenti enim omnia subjecta sunt.

E 50 Fides namque vera montes transfert, serpentines tollit, venenum fugat, stagnum fluctuans seu siccum littus peragrat, tempestatum procellam sedat, transitorio calcat, cœlos penetrat. Per fidem ratio cœca illuminatur, illuminata erigitur, erecta in spe futurorum confirmatur. Per fidem mens magna ad bonæ memorie limitem reducitur, reducta salubri desiderio sovetur, nutrita voluntati Creatoris omnium per omnia casta et pura subjicitur. Fides spem concipit, caritatem parit, qua cuncta continentur et complentur. Fides lumen et oculus est rationis; fides illuminatio est omnis creaturæ rationalis. Spes memoriam resuscitat, colligit, ad æterna querenda liberam instituit. Caritas purgat et mundat voluntatem, et spiritu benignitatis inflammat. Justus itaque ex fide vivit: non ex illa quæ mortua aut ficta est, quæ vitam praestare non potest; sed ex fide viva et caritate plena. Est enim fides dæmonum, est et bereticorum, est et justorum: unde aliam dicimus mortuam, aliam fictam, aliam vivam. De fide autem mortua dieitur. Dæmones credunt et controveiscunt: quorum fides merito mortua esse probatur, quia perfecta caritas foras mittit timorem: extinctæ enim fidei nulla debetur probatio, sed reprobatio. De fide vero ficta dicitur, Ad tempus credunt, et in tempore temptationis recidunt. Ficta quidecum fides suscepta ex caritate est, et bene operari inchoat; sed non perseverans, deficit et moritur quasi abortiva: fides enim sine radice non durat, sed perit; non enim qui cœpit, sed qui perseveraverit usque ad finem, hic salvus erit,

non mortuæ aut f. t. r. Jac. 2, 19. Læc. 8, 13. probatio, sed reprobatio. De fide vero ficta dicitur, Ad tempus credunt, et in tempore temptationis recidunt. Ficta quidecum fides suscepta ex caritate est, et bene operari inchoat; sed non perseverans, deficit et moritur quasi abortiva: fides enim sine radice non durat, sed perit; non enim qui cœpit, sed qui perseveraverit usque ad finem, hic salvus erit,

f 51 Magistrum igitur atque singularem bonorum atque

Mulier, dextro latere arida et contracta,

i

h
concta post 9
die frustra
vnguinos di-
scutere

sanatur in
platea latens
ex asino:

et alia 11
Maji

A. TESTE OCCU-
LATO EX MSS.

Nonnihil h'c
respirans
auctor,

ad incredulos
redarguentes,

tantat virtu-
tem fidei

non mortuæ
aut f. t. r.

A atque justorum fidem, id est vivorum vivam, caminus tribulationum suscipit examinandam : qualis enim uniuscujusque fides sit, tentatio probat. Si cuius, cum tentatur, deficit (deficit autem cum in caritate non perseverat et durat) facta vel mortua esse convincitur : si cuius perseverantia ad finem persevererit, probata et perfecta procul dubio indicatur.

Marc. 16

sine qua nec miracula produntur facere.

Matt. 24,

De veræ fidei cultoribus Dominus in Evangelio taliter locutus est ; Signa autem eos qui crediderint haec sequentur : in nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent, et si mortiferum quid biberint non eis nocebit ; super ægros manus imponent et bene habebunt. Sunt et alii, quibus occulto Dei judicio in hoc seculo miracula operari exterius conceditur ; quæ quia meritis suis adscribunt, æternæ damnationis pœnam pro his incurvant ; et quia inde laudari et venerari ab hominibus expetunt, fidem fictam vel mortuam habere profecto noscuntur : et hi humorem von habent, quia præstitam sibi gratiam, infideliter servando et prave administrando, amittunt. De talibus item Dominus ait : Surgent pseudochristi et pseudopropheṭæ, et dabunt signa et prodigia magna, ita ut inducantur in errorem si fieri potest etiam electi.

B Unde et tales in judicio dicturi sunt : Domine, nonne in nomine tuo dæmonia ejecimus, et virtutes multas fecimus ? quibus dicetur, Nescio unde sitis, discedite a me operari iniquitatis.

32 Opera ergo Sanctorum ab operibus istorum secernuntur, dum non solum in hac vita, sed et carne soluti, signis et prodigiis felices esse probantur : quorum fides quoniam viva et perseverans extitit, in gloriam eos transmigrasse suis sæpe miraculis declarat. Hos omnino nos oportet imitari, et piis obsequiis sedulo venerari, ut eorum patrocinio eis quandoque mereamur associari. Sed et hunc sanctissimum virum, Beatum scilicet Gibrianum, spiritu omnium justorum plenum fuisse quis ambigat ; cum post Apostolos neminem vinculis carnis absolutum, tam præclara tamque obstupenda operatum fuisse aliqua pagina asseveretur ? Quis unquam tam imperiosa præceptione mortibus morbisque irrationabilibus dominatus est ? Ceteri quidem Sanctorum, dum adhuc vitali aura vegetarentur, prædicabili efficacia virtutum effulserunt ; seu assumpti in gloria et cum Deo regnantes, ubi eorum præcipue sunt monumenta, infirmis multa præstant beneficia : iste vero Sanctus noster, imo ipsius omnium pie quærentium cumque in memoriam babentium pius magister, non solum ubi ipsius venerabile pignus servatur, signa et vires operatur ; sed et longe lateque, sola invocatione ejus sanctissimi nominis, mortui suscitantur, cæci illuminantur, claudi confractique eriguntur, lingua mutorum solvitur, entis turgida laxatur ; debiliumque corpora, pessimis ulceribus plena, in momenio mundantur, quæ [borum] librorum apertius edisserit historia. Et cum tantus, tam pius, tam clemens, tamque exaudibilis Patronus sit ; credere pro certo, imo scire fide viva debemus, quod sicut potestas ei collata est a Domino corpora hominum exterius curandi, multo magis et interioris hominis nostri possideat meritum excessus allevandi. Nos igitur, quos quotidiana offensio detinet, fragilitasque carnis illecebribus seculi deprimit, toto corde, totis visceribus, pietatis ejus genibus advoluti, imploremus, ut purgatos a peccatis, ipsum nobis faciat placabilem, quem offendimus, per quem ad patriam remeare possimus, de qua cecidimus. Amen.

Illa quia ex-
celluit S. Gi-
brianus,præcellit
etiam opera-
tione istorum.

C

LIBER SECUNDUS

A die xi Maii usque ad iii Junii productus.

PROLOGUS.

Copienti mihi libri secundi textum ordiri, quoties calatum ad arandum figo, obrigent digiti, resilit manus, sensus refrigescit ; unde et indiserta oratio benevolentiam scribentis, absque ullo decoramento et elegantia verborum, testatur. Arduum quippe opus et admirabile parvitiati meæ et linguae impeditæ minime convenit. Sed potens est Deus de minimis magna facere, qui pugillo cuncta claudit, qui linguas infantium fecit disertas, qui de piscatore, cœli stauit janitorem ; de lupo rapaci, totius Ecclesiæ nutritorem ; et de olei exiguo et farinæ pugillo, domum pauperulæ viduæ implevit. Arduum quippe, ut dixi, et difficile opus est, magnisque in principio obscuritatibus obvolutum : unde constat, quod nemo mortalium istins sanctissimi Confessoris Christi B. Gibriani, sive quæ gessit in vita, vel quæ post mortem ostendit, lingua vel sermone aliquo ad plenum explicare possit. Quis enim præsumptor, qui de secretis Dei, quod homini perituro non licet, audeat disputare vel sententias imperitas proferre ? Paulus enim Apostolus, qui usque ad tertium cœlum raptus fuisse dignoscitur, audivit arcana verba, quæ non licet homini corruptibili loqui ; et cum de his etiam ipse Angelicus homo tacuerit, nos quid sumus, vel quod sanctitatis privilegium nobis vindicamus, quod de operibus Dei quodammodo fari audeamus ? Omnia namque mortalium fragilis et fluens natura est : et, nisi fides certa nos extollat, et æternitas animæ promittatur, cum brutis animalibus et reptilibus ac volatilibus corporum una conditio, idem occubitus justo et iupio, bono et malo, mundo et immundo, seculari et religioso, sanctificanti et non sanctificanti. Sicut qui juste vivit, sic et qui peccat : sicut is qui jurat, ita is qui se a juramento abstinet : æquale namque modo et homines et jumenta in favillam et cineres dissolvuntur. Sed in hoc gloriamur, quod rationis capacitate præ illis hereditamur, et Christi mysteriis quotidie vegetamur. Quomodo enim corpora Sanctorum, pœnis variis exarata, cum jam pene omnia tormenta defecerant, et manus sicariorum præ lassitudine diriguerant, durare poterant, nisi illius suffulta suffragiis fuissent, qui non

F permittit tentari quinquam ultra id quod pati possit ? Quomodo corruptibilis pulvis contra tam immania et exquisita pœnarum genera carnisque incentiva, sed et contra inimici ignea jacula duraret, nisi Christus in eo habitaret ? Quis unquam eremita, quis solitarius, vel quis monasticae normæ abstinentia instructus, et ad singulare certamen stare doctus, vel solo momento absque illo perseverare valuit ? Et tamen post omnia, ut dictum est, idem finis jumento et justo.

2 In hoc vero Saneti ab animalibus discernuntur, quod dum mori oculis insipientium videntur, tunc vivere æternaliter incipiunt ; dumque cinis cineri commendatur, anima ad sidera tollitur, et pro terrenis cœlestia commutat : et tunc palam fit quam meritis subliores apud Deum sint, quam cari, quam incomprehensibili ejus claritati affines. Commutata lance, pro labore et ærumnâ recompensatur eis iugis lætitia, pro algore et æstu totius amoenitatis temperies, pro cavernis latebrisque rupium paradisus eis restituitur deliciarum ; et quibus erat cum struthionibus et scorpionibus habitandi societas, sanctorum Spirituum conceditur æqualitas. Duplicita deinde eis confertur gratia donorumque largitatis,

Quamvis im-
par operi,Dei tamen
auxilio confi-
dit :qui facit, ut
in morte pa-
res Sancti
cum impis,ab iis diffe-
rant in altera
seculo,

*et miraculis
etiam hono-
rentur in
presenti:*

A tas, ligandi scilicet solvendique libertas, signa in terris exercendi facultas, percutiendi sanandique potestas: sed alii quidem sic, alii vero sic: stella quippe differt a stella in claritate, et alia claritas solis, alia claritas lunæ, sie et Sancti in gloria: nam secundum certaminis et victoriae meritum, trutinatur triumphanti beatitudinis donum. In his autem omnibus ipse agnoscendus est, ipse glorificandus, ipse laudandus, ipsæ prædicandus, qui dat in agone constantiam, in angore fortitudinem, in bono perseverantiam; ipse omnium auctor, ipse prælator, ipse adjutor et vicer, ipse donum et corona, ipse et remunerator.

*sicut et
S. Gibrianus, j*

3 Sed quid ago? Narrandi ordinem prætermittens, dum in singulis teneor, non custodio præcepta dicendi. Dum enim de inauditis sanctissimi Confessoris Christi B. Gibriani virtutibus loqui desidero, ceterorum Sanctorum vitam et actus mente percurro; nec recitare ommino possum, cum ob illius diligentiam eorum conflictum et palmam paucissimis verbis transiliendo retexam. Mirabor itaque semper anachoretas, laudabo eremitas, prædicabo continentes: istum vero philochristum non solum fide et meritis eis coæquabo, sed et signis et portentis per omnia præferendum esse censebo. Nam licet pauper et modicus, despectusque et ignotus extiterit in hac vita; multis tamen, qui in seculo Pontificali fulserunt insula, præfertur in gloria: nec credendum est illum palmam martyrii amisisse, quem constat carnis suæ voluptates crebris vigiliis et jejuniis edomasse, et quodammodo ferro abscissionis radicitus resecasse. Nee absurdum est, gladium persecutorum, pro Christo sanguinem fundendo, libenter eum incurrisse, quæ passio unius momenti vel (ut ita dicam) unius diei est; cum per multorum annorum curricula seipsum incessanter in sacrificium Christo libans, voluntate et actu Martyrum imitatus sit vestigia.

*Martyribus
æquparabilis.*

CAPUT I.

Miraculosus brachii motus coram plurima turba, et curationes tres eundem mox sequute.

*Miraculorum
multitudine,*

Quia vero panulum ordinem digrediendo miscuit ob stuporem sequentis miraculi; ne tamen obli- vioni noxiæ et silentio tradi videantur, et inertie scribentis imputetur, narrandi seriem persequar. Non quod sensus mediocritas, et incultus sermo ingenioli mei tanti muneris officium disserere valeat: sed fidei nostræ celsitudo et orationum nostraruin diuturnitas mereatur accipere, quod non valet ingenium ferre dictantis. Sublimitas itaque operis tacere nos compellit de minimis, cum tam in his quam in præcipuis quibusque admirandus operator sit divinus: omnia enim operatur unus atque idem Spiritus. Quis enim comprehendere numero vel scripto posset febricitantium multitudinem, quæ ante ejus sacratissimum mausoleum curata sit? Nam ut cetera omittam, quod quidem mirabilius est, solummodo comedione panis, qui a sanctis membris ejus tangebatur et benedicebatur, quem fideles Christianæ illuc convenientes certatim secum pro benedictione eminus et prope deferebant, omnium generum febres expellebantur. Sed et ceterarum ægritudinum diversitates, quas enumerare longum es- set, sola gustatione vini, in quo ejus Reliquiae intingeabantur, ab obsecisis corporibus, præcurrente fidei firmitate, fugabantur.

5 Caput itaque ipsius Sancti, quod in capside cum ceteris membris semper post ostensionem poneba-

Maji T. VII

tur, inde ablatum est, et juxta corpus S. Remigii diligenter positum. Timebamus enim (quoniam ipsum fererem, in quo pretiosissima tenebatur gemma, nondum ex integro clausum signatum que fuerat, maxime propter ipsum sanctissimum Caput, quod frequenter ad deosculandum petentibus exhibebatur et reponebatur) ne forte enstodes per incuriam decepti, aut somno oppressi, damnum aliquod commissi paterentur thesanri. Quo facto, di- vina dispensante gratia, ut adhuc Dominus Dilectum suum ampliori sublimaret magnificientia, modo tempore, ut præmisimus, a miraculis cessatum est. Qua de re multitudo debilium, quæ in modum coronæ hinc et inde circum jacendo loculum einxe- rat; et, veluti pulli famelici a genitoribus escam crebra crocitione requirant, ita subsidium et visita- tionem ex alto sperans, ingenti ululatu sine cessatione Patris sui Gibriani propitiationem expetebat, et valde pernotata et diutino squalore concitata cau- sabatur, dicens: Hen! beu! Cur caput Sancti hinc ablatum est? cur a ceteris membris divisum habe- tur, enī et hoc ipsi Sancto displicere cernatur? Qnare a nobis est ablatum, et ignoramus quo sit de- latum? Nam ex die quo transpositum fuit, nemo nostrum curari meruit: quādū vero nobiscum extitit, non præteriit dies, quin aliquis ex nostris sanatus recesserit. Nunc itaque nocte et die cassa expectatione hic laborantes, pulvere involuti et egestate oppressi, tabescimus: cetera enim membra quid sunt vel quid valent absque capite? Afflit u- hilominus quotidie non modica multitudo utriusque sexus de ipsa civitate, eademque ut infirmi conque- rendo verba proferens, et affirmans nos non debere sic inhumane agere, sed saluti infirmorum utiliter providere debere. Nos vero haec audientes, moti pietate, et petitionibus eorum assensim præbentes, simul et proclamationi continuæ languentium con- dolentes, pertractantes etiam quoniam Deus quandoque revelat iuniori quod melius est; albis indini- mur, accensisque cereis ad locum accessimns; et elevato Capite, cum debita reverentia et hymnis spiritualibus illud reportavimus, et cum ceteris membris collocavimus; uba cum illis hoc postula- tionem nostræ addentes, ut et, si hoc factum ipsi Sancto complaceat, solita, pectate langnidis snis sua beneficia largiter impendat.

*corum aucta
numero, quos
panis aut
vinum bene-
dictum cura-
bat.*

6 Ipsa quidem die sopradicta puella curata est: quam propter excellentiam subsequentis miraculi extremam in primo posui libro, ut a potiore secun- dus initium caperet. Post banc ostensum est miraculum mirabile, et cunctis inauditum seculis, quod nisi tot religiosarum personarum, Monachorum vi- delicet, Presbyterorum, Canonicorum, ceterorumque sacri Ordinis ministrorum, verum et secularium hominum, burgensium, rusticorum, matronarum, senium, juvenum, puerorum, nobilium et ignobilium, qui ea nocte ferme ad decem millia ad ecclesiæ S. Reinigii convenerunt, testimonio probatum et testificatum foret; ridiculum fortassis, et falsum vel fictum ab incredulis videretur. Sed quia in ma- jestate sua mirabilis Deus, faciens prodigia in cœlo sursum et mirabilia in terra deorsum; et quia opera Dei enarrare honorificum est, nunc quid vel quibus horis actum sit, et quod oculis nostris vidi- mus, ad fidelium ædificationem, invidorum vero ruborem, enodemus.

7 Accedit ut laudibus pro sopradictæ puellæ sa- natione cantatis, Monachisque coenantibus, custodes sacri scrinii, diversis implicati causis, deessent: sed illud alii Monacho, Richardo nomine, ad can- stodiendum commiserant: erat autem maxima turba hominum, circa feretrum orantium, et infirmorum circumcircum jacentium. Brachium autem Sancti,

*coram turba
fere 10000
hominum,
F*

*appositus fere-
tro Monachus,*

*D
A. TESTE
OCULATO
EX MSS.
Caput Sancti
in locum secu-
riorem
transfertur:*

*cessantque
miracula:*

*E
sed eo propter
ægrorum
lamenta,*

relato 11 Maji

A. TESTE OCULATO EX MSS.
videt partem Brachii expositam, per se moveri in attari:

quod cum etiam ceteri præsentes ridissent,

a
indicatur res Custodi miraculo scribere solito.

Hæc, advocatis Priore et Monachis,

A quod ad deosculandum et benedicendum populo semper paratum deforis erat, involutum serico in linteo mundo ante feretrum declivum jacebat. Monachis vero de cœna reversis et die ad vesperam inclinante, visum est Fratri, qui ad sanctas Reliquias custodiendas intentus erat, inferiorem partem Brachii, quæ ab æqualitate superioris partis mensura dimidii pedis distabat, cum mappula super qua jacebat, his in altum se levare, ita ut inferior pars penè æqualis interiori in elevatione esset. Quod cum ille cùdam homini, Sigeberto nomine, qui juxta se debat, indicasset; ille subridens ait: Numquid hoc divinitus actum fuisse credis? Certe hoc infirmi qui circumjacent faciunt, qui pendentis mappulae fimbrias tangunt, et hinc inde se moventes attrahunt et extendunt, unde Brachium superpositum moveretur et elevatur. Surgamus igitur, et omnes circum-quaque procul amoveamus; ut si hoc divinitus factum sit, et iterum appareat, videamus et credamus. Quod cum fecissent; Monacbo ex una parte, laicis vero qui ad adorandum illuc venerant ex altera diligenter intuentibus; illico Brachium sub oculis omnium qui aderant sicut prius, veluti si manu cuiusdam supposita quateretur, ter in aera levatum est. Obstupescientibus autem omnibus et præ pavore pectora sua percutientibus, quid dicerent quidve agerent ignorabant, tantummodo magnalia Dei glorificabant.

B 8 Illis itaque actis, nnus de custodibus sacri pignoris, Baldewinus a nomine, infirmis ad cœnandum quæ supererant cœnantibus Monachis fragmenta deferens, assuit; cui hoc officium præcipue ab Abbatte suo injunctum fuerat, ante Sanctum Dei sedulo morari et vigilare, et miracula ibi cœlitus die ac nocte ostensa scribere, diligenterque memoriae commendare. Quem supradicti miraculi testificatores accersitum, omnia ei per ordinem quæ viderant exponunt, dicentes; Justius et dignus pro hac re, quam pro contracto erecto vel cæco illuminato, vel pro alio aliquo curato, signa debere pulsari, Deumque et Sanctos ejus laudibus magnificare. Quibus ille similiter respondit dicens: Seio et veraciter credo, quod Deus omnia potest, mortificans et vivificans, vivificata mortificans et mortificata vivificans: tamen, nisi haec quæ affirmatis oculis meis videro, in eredendo omnino deficio. Sed ne culpæ meæ imputetis, Deumque et Sanctos ejus mihi iratos dicatis, vadam ad Priorem et ad Dominos, et omnia quæ acta sunt illis exponam, ut quidquid inde agendum judicaverint, faciant; ego vero, nisi videro, non credam nec gratias agam. Vocatis ergo Priore et Monachis, quæ didicerat omnibus expausit; sicque reversus, ante feretrum orans Deum et deprecans stetit; ut si vera sunt quæ isti vidisse se testificantur, mihi infelicissimo peccatori familiisque tuis illud creditibus adhuc manifestare ne digneris.

C 9 Vix orationem compleverat, et ecce Brachium, sicut prima et secunda b, sic etiam tertia hora, illo præsente et aspiciente, et Monachis qui conveniebant cernentibus et credentibus, quater in sublime levatum est. Tunc ille in lacrymas proruimpens et pectus percutiens, quod vidit eredit, et ad reliquos, qui in choro remanserant eorum annuntiationem expectantes, cum sociis suis qui secum pariter elevationem Brachii aspicerant, quantocius cucorrit; et ut laudes cum omni tripudio, nihil amplius hæsitanter, canerent, plaudens manibus innovit. Pulsantibus igitur campanis, Monachisque Te Deum laudamus in excelsum cantantibus, subito omnis civitas cum suburbio ad tantum spectaculum ad ecclesiam S. Remigii ruit; oculis videre cupiens, quod vocibus et testimonio aliorum, qui viso miraculo jam

redierant, auribus eorum intonnerat. Nec mora, omnis ecclesia a populo utriusque sexus impletur, qui ad decem millia, ut præmisimus, et eo amplius illuc concurrerant: fit ingens tumultus, et clamor ad sidera tollitur: accenduntur cerei, candelæ illuminantur; omnisque ecclesia corusco lumine lucernarum, velut luce meridiana, illustratur. Quidam vero, qui non viderant, dubitabant: alii vero, quibus a Deo permissum erat videre, verum affirmabant: plurimi, qui desuerant, pectora percutiebant: nonnulli etiam ingemiscendo Deum exorabant, ut velamen ineruditatis a cordibus eorum auferret, iterum manifestando quod operabatur.

D 10 Tunc Monachus ille, cuius erat, ut præmisimus, officium insignia miraculorum annotare, ægritosque eleemosynis recreare, super sedile quod prope erat ascendens, ut ab omnibus videri posset, et manu silentium populo indicens, ait: Viri fratres, litterati et laici, et qui timetis Deum pusilli et magni, audite. Satis nota sunt omnibus vobis miracula, quæ in hac ecclesia parvo sub tempore, per merita S. Remigii Patroni nostri, et præcipue istius sanctissimi Confessoris sui Gibriani, divinitus ostensa sunt: nec necesse est ea vobis iterum replicare, quia non solum auribus audistis, sed et oculis vestris vistis; cum etiam multi ex vobis a variis languoribus sanati sint; sciatisque in his salutem esse omnium nostrum, hujusque civitatis exaltationem, et totius provinciae salvationem. In motione vero et elevatione Brachii, quam multis ex vobis videre concessum est, quid incomprehensibilis Dei bonitas operata sit, ignoramus. Nunc igitur genua flectamus; et peccata nostra confitementes, una tecum misericordiam ejus implorate; ut, si delicta præcedunt, indulgeat; si vero boni aut justitiae quid in nobis inspicit, quod semel, bis, et tertio nobis ostendit, adhuc signis evidentioribus, ut et vos credatis, manifestare dignetur. Non dum verba finierat, omnisque populus genua in terram fixerat; et ecce brachium quarto motum est, et quinque vicibus videntibus omnibus in altum elevatum, claimantibus cunctis tertio in excelsis, Kyrie eleison. Tunc lacrymæ gaudio admiscentur, et laudes laudibus adjunguntur, omnisque ecclesia reboans strepitu claimantium impletur.

E 11 Illis vero non cessantibus, et Fratribus hymnis et psalmis insistentibus; ecce quinto brachium motum quaterque in altum levatum est. Et ecce quidam Constantius de c Alba-ripa, ambobus cruribus uno anno contractus, duos ad collum baculos quibus innitebatur gerens, per medium turbam irrupit, vociferans se ope divina et meritis S. Gibriani sanitatem recepisse. Cumque ad feretrum adiunctus fuisset, et Clerus cum populo pro recreatione ejus adhuc in laudibus persisteret; continuo ex adverso tres sanati advenerunt: mulier scilicet quædam quæ Huldierdis vocabatur de d Noisimento, villa in territorio Catalanensi. Hæc in sinistra coxa quinque foramina ulcerosa habebat, quæ jam pene totum corpus ejus exiccaverant, et omnia membra, venis nervisque retractis, debilitaverant: sed et uno crure quinque annis contracta, baculo sustentata incesserat: quæ in momento curata, plagiisque exiccatis hilaris, ad Sanctum Dei alios præcessit: quam secutus est homo, nomine Nicolaus, de Pavione-villa c natus. Hic paralysi percussus, totoque corpore pessimo morbo infectus, omnibus membris impotens et contractus, tribus hebdomadis mansit: qui et ante corpus sanctissimi Confessoris Christi Gibriani decem diebus vigilaverat; cum supradicta vero, eadem hora eodemque momento, erectus et superna gratia visitatus, ad venerabile pignus festinavit.

miraculum publicat:

noroque populi concursu factio,

orando impetrat eus iterationem,

Mox sanatur, contractus F

c

contractus, paralyticus,

A 12 Tertius f vero qui eos sequebatur, Godefridus de Bierma appellabatur. Hic de quodam curru casu cadens, contra volubilitatem rotarum pannis suis impeditus, volutabatur: cuius voce bruta animalia perterrita, cœptum iter quasi monita arripiunt, amboque crura juvenis super orbitam extensa, rotis volventibus confracta sunt: unde toto corpore debilitatus et languore maximo afflictus, pene anno uno spe recuperandæ sanitatis amissa, ægrotavit. Ut autem audivit a Monachis S. Nicasii, cuius et ipse homo erat, ut si vellet ex integro curari, omnem carnalem medicinam abjiceret; et ad ecclesiastam S. Remigii, ubi divinitus omnium morborum [generu] per eundem Sanctum et per beatissimum Gibrianum expellebantur, adiret; ipsa die vehiculo se imponi fecit, et ad memoriam Sanctorum sine dilatatione venit. Cessante vero brachii elevatione, quam et ipse factam a circumstantibus audierat, non tamen oculis viderat, utpote (qui contractus et aliorum oppressione interceptus, erigere se vel cum baculis non poterat; subito crura confracta membraque nodosa, superna unctione medicata et consolidata sunt: et quod vis humana non valuit, virtus divina sanavit et erexit; sique cum duobus præmissis ad feretrum accessit.

f
et lapsus e
curru.

ANNOTATA.

a Hunc ipsum esse hujus operis scriptorem, suadere conamur in Commentario prævio.

b Hinc apparet, seculo 12 solitos Remenses duodecim horus diei ac noctis totidem sic numerare, ut hora sexta meridies dicretur et media nox: quod idem passim per Gallias, Italiam, Hispaniasque valuisse, prius quam receptus nunc modus numerandi horas usurparetur, in pluribus Sanctorum ejus ævi Vitis mihi videor observasse. Hispani certe usque hodie tomar la siesta dicunt, somnum capere meridianum: quod autem Belgæ prandium suum appellant Non-mal, il est tempus Nonæ, non aliunde factum videtur, quam quod Ecclesiastici, pro more gentis reficienes corpora in meridie, quod alibi solum siebat ad Nonam, Latinum horæ cauatoriae nomen (quo olli utebantur, solum cœnare, non etiam et prandere soliti) transtulerint ad horam refectionis suæ, ipso etiòm Officio Horæ nonæ ad meridiem retrocto; sicut tempore Quadragesimæ ex eadem causa Vesperas recitant ante meridiem, ut possint dici non cœnare ante ipsas persolutos.

c In Froncico est Auberrive, quod etiam Alberti-Ripa reddi posset Latine, si littera r debeat geminari.

d Vulgo Nuisiment, distat Catalaunis, trans Matronam, leucus duabus.

e Vulgo Pajonville.

f Imo quartus, si curatos numeres.

CAPUT II.

Varii usque ad xvii Maji curati; innocens a carcere et morte liberatus.

pauperis mota scyphum accepit, et cellarum sine D lucerna intravit: nam permodica claritas diei advesperascentis adhuc ei iter ad vasculum, in quo vinum erat, declaravit. Cumque vinum traxisset, et jam festina rediret; visum est ei, miræ magnitudinis canem nigrum et horribilem, quasi oculis ardentes, per fenestram descendere, eamque insecuram morsibus impetrere velle: quo viso præ timore amens effecta est: ostium tamen cellarii egressa, vas in quo vinum attulerat depositum. Diabolus vero, qui in specie canis ei apparuerat, humanæ salutis invidus, puellam ingressus est humique prostravit, et loquela ac sensum simul et visum abstulit.

A. TESTE
OCULATO
EX MSS.

14 Anus vero videns eam consternatam, pedibus et manibus terram percutientem; os spuma, vulnus nigrum, oculos torvos habentem; in fugam per porticum vertitur; et, ut postea fatebatur, nisi signo Crucis præmunita fuisset, iterque fugæ tam paratum invenisset [mortua præ timore esset]. Quam et homines, illic praeterentes et ad ecclesiam S. Remigii properantes, exanguem et vociferantem viderant, quid ei accidisset sciscitati sunt. Quibus omnia quæ evenerant enarravit, eosque ad domum ubi puella erat duxit. Qui ingressi, supinam eam jacentem et plenam dæmonio, mutam, et cœcam, et surdam repererunt: quam elevatam et aqua benedicta aspersam, ad ecclesiam S. Remigii detulerunt. Ut autem ante fores monasterii apparuerunt, et feretrum illosque qui paulo ante curati fuerant, in circuitu candelas in maoibus tenentes, stantes et orantes contemplati sunt; pro puella omnipotentem Deum et S. Gibrianum invocaverunt. Mirum in modum, quasi verbi imperio, festino pede, dæmon obediens illam dimisit; et loquens et audiens, nihilque doloris sentiens, a manibus tenentium eam elapsa, ad glebam S. Gibriani cucurrit; et eventus suos, testimonio eorum qui eam adduxerant, omnibus enarravit. Tunc voces omnium, mixtae lacrymis, in laudes Dei prorumpunt: ad Monachos, Matutinos cantantes, curritur; et quid actum sit, enarratur; campanæ pulsantur, et Deus cum Sanctis suis hymnidicis vocibus iterum atque iterum exaltatur.

detata ante fe-
retrum S. Gi-
briani,

15 Iterum quidam contractus, Rolandus nomine, de Castello a Cadamo; qui in eleemosyna S. Remigii jam duobus annis jacuerat, pro gressu pedum, reptatione utens genuum, ante portas monasterii procul jacens (præ nimia enim turba intrare non poterat) intromitti se a populo cuin lacrymis poposcit. Qui manibus circumstantium de terra levatus, modo ejectus, modo rejectus, tandem per media capita constipatorum intromissus, cum ceteris infirmis juxta quamdam columnam positus est. Vix membra lunni collocaverat, cum subito eum virtus divina obumbravit; et membra, septem annis delilia et retracta, in longum extendit. Fit incredibilis strepitus nervorum extendentium, ossiumque ad compaginem redeuntium. Mirantibus autem omnibus, et pectora sua præ stupore pugnis tun-dentibus, et ut Dominus ejus misereretur cum genitibus deprecantibus, continuo insperatus ei vigor redditur, pedibusque innixus ad feretrum S. Gibriani, una secum cunctis vociferantibus, Christe eleison, progreditur. Pro hoc etiam laudibus solutis, et processione in monasterio ob reverentiam et sancti Confessoris Christi a Monachis facta, et pro vigiliarum labore ad lecta redeuntibus; vix dimidiā horam jacuerant, cum ecce quidam de b Sartia villa, Tebaldus nomine, tribus annis uno cruce contractus, ligneoque pro carnali utens pede, ipso ligneo pede humero imposito, ad glebam S. Gibriani, omni infirmitate amissa, latus accessit. Tunc Monachi evigilantur, signa pulsantur, et pro septimo

überatur:

^a
super genua
reptans,

erigitur,

et alias
contractus,
sanatur,

Puella cau-
ponaria a
demoni inva-
sa.

Illis vero regredientibus, et populo vigiliis et vocibus tumultuantium lassito et orationi intento; mox ad portas monasterii puella, Odelina nomine, manibus aliorum adducta apparuit: quæ cum Remis in domo cuiusdam feminæ cauponarie Helwidis nomine habitaret, servitioque dominæ suæ sedulo intenta foret; ipsa nocte mulier, auditu quod brachium S. Gibriani ita motum et elevatum esset; cum eeteris vicinis suis illuc encurrerit, solamque puellam cum quadam anu ad custodiendam domum dimisit. Nec mora, quidam deforis veniens, ad puellam cum scypho accessit, et ut modicum vini ei ad opus ægroti daret, petiit; puella vero precibus

A septimo in illa nocte curato laudes multiplicantur.

16 De c Lupensi villa, ad Vitræum in Campania, Albertus quidam nomine natus erat: qui a renibus deorsum impotens sui, verti haud levare nisi panno involutus nullo modo potuit. Hic ante dies paucos illuc advectus, summo diluculo, post supradictos, membra recuperavit. De Buisa villa d ante Ulmum montem, mulier, Officia nomine, duobus annis geminis excæcata luminibus, cum omnia quæ habuerat in sumptu et medicamine distribuisset, ad tantam inopiam venit, ut a marito et filiis suis respectui haberetur, sed et publice stipem ducatu alterius quereret. Ad sanctum autem Remigium Remos adducta, et ante feretrum, S. Gibriani per aliquot dies vigiliis, jejuniis, et orationibus intenta, vigesima septima die post ejus Translationem, divina opitulante gratia, lumen amissum ei restituitur: et quasi de ergastulo carceris educta, magno gestiens tripludio, gratias agens Deo et S. Gibriano, oblationem fecit: sicque cum multitudine vicinorum suorum, sospitati ejus congaudentium, ad natale solum repedavit.

B 17 Apud Laudnum quidam Clericus, Elbodo nomine, arte medicus, in curia Domini Bartholomæi e ejusdem civitatis Episcopi habitabat: qui quodam die cum Episcopo apud Novum-castellum pergens, cum de equo suo descendere vellet, a multitudine circumstantium, qui pro benedictione Episcopi obviam eis venerant, impeditus, dextero calcari sinistrum genu vulneravit. Cumque multa medicamina apposuissest, nec mederi ullo modo posset, Episcopo dixit; Domine mi, ecce multis annis vobis servivi, nec unquam imperium vestrum transgressus sum, et nunc contractus incedere non valens, quid agam penitus ignoro. Deinde adjecit: Audivi de quodam Sancto, Gibriano nomine, Remis in ecclesia S. Remigii quiescente, quod per eum Deus miracula operetur; unde jam multi sani effecti, ad propria redeentes, per ipsam transiere regionem. Unde, si consilium datis, illuc pergam: quia forsitan et mei miserebitur. Cui Episcopus ait: Tu arte medicus es, et vulnera aliorum diversis unguentis, infirmitatesque corporum potionibus et confectionibus sanas; te ipsum vero de tam parvo vulnere curare non vales? Ad quem ille: Certe pretiosiora vnguenta, quæ hahui, apposui; sed et alios sapientiores medicos pretio conduxi, nec convalui. His dictis et licentia accepta, ad ecclesiam S. Remigii properavit.

C Quo cum pervenisset, cuidam Monacho privatim locutus et confessus est: sicque ad feretrum S. Gibriani adductus, orationem et votum fecit, et sub capitalitio trium denariorum homo illius effectus est. Postea recedens, in via sanus effectus, septima die post ejus Nativitatem, vigesima autem nona post Translationem, Episcopo admirante Deumque glorificante, curatori suo gratias redditurus, reversus est.

18 Quidam carpentarius, Theodoricus nomine, de Brimunteyo f, in Remensi habitans civitate, paralysi percussus, anno uno et dimidio curvus et claudus incedebat. Hic a multis medicis medicatus nec curatus, ad feretrum S. Gibriani adductus, trigesima die post translationem ejus, octava Nativitatis, scilicet g Idibus Maii, a medicis carnalibus derelictus, a medico spirituali roboratus, gaudens domum reversus est. Quidam homo, Haymo nomine, de Ulgeyo h super Maternam sito, habens feminam nomine i Hildeburgem, infirmitate maxima percussus, dæmonio arreptus est. Qui cum dentibus et unguibus omnes appropinquantes sibi minaretur; tandem vi coercitus, membra ejus insana et plena dæmonio, eruta scilicet et brachia, catenis et funibus constringuntur. Coasilium vero init oxor cum pa-

rentibus et vicinis, ut ad S. Remigium Sanctumque D Gibrianum, quos audierat signis et miraculis claros et potentes, eum duceret, eisque in servum daret. Vix verbum finierat; et ecce vincula, quibus homo ligatus erat, disrupta sunt, dæmone caruit, infirmitate convaluit; sed et oculum sinistrum, quem diu perdiderat, recuperavit. Tunc cum omni festinatione, trigesima prima, ipsa scilicet die qua satus est, cum suis ad Sanctos supra memoratos venit, et coram omnibus præstitam sibi a Deo indulgentiam publicavit.

19 De Wiltonia, castello in Anglia sito, quædam mulier Eva nomine, septem annis corporeo privata visu, cansa inopiae simul et recuperandæ sanitatis, natale solum cum quadam filia sua quæ eam ducebat egressa, in Francia devenit: ubi ecclesiæ et loca Sanctorum, per quorum merita divinitus curari infirmos audierat, incessanter peragravit. Cumque per multorum annorum currienla hæc ageret, nec mederi (culpis suis forsitan exigentibus) mereretur; ut S. Aegidium peteret proposuit; prius vero Parisius S. Dionysium, quia magni meriti eum apud Deum, potentemque in signis et miraculis esse audierat, petiit. Ubi cum aliquamdiu, corde et lacrymis Deum exorans ut sui misereretur, pernotaret et non exaudiaretur; (quippe huic S. Gibriano ad curandum servata) tædio affecta illinc recessit. Erat tunc Pascha, tempus scilicet quo sanctissima ejus ossa translata sunt; et jam totam Franciam regionesque ei adjacentes odor virtutum suarum suavissimus perlustraverat; cum mulier prædicta, cœptum iter ad S. Aegidium agens, populorum turbis, a diversis languoribus per B. Gibrianum curatis, obviavit. Quibus illa ait; Qui estis, et unde venitis? vel cur tanto exultatis gaudio? Ad quam illi: Tu cæca, peregrina es, et ut nobis videtur, causa medendi loca Sanctorum peragras, et hæc ignoras? Scias pro certo, Remis apud S. Remigium quemdam, S. Gibrianum nomine, translatum, cunctarum genera infirmitatum curantem. Tu autem nostris acquiescens consiliis, iter tuum prologando illuc sine dilatione propéra; nihil dubitans ut si confessa puro corde illum adeas, revera sine dubio illuminaberis. Quibus illa auditis, omnibus humiliiter salutatis regreditur, et Remos filia sua ducente pervenit. Cumque oculos de cera, quos emerat, obtulisset; duabusque noctibus ante Sanctum Dei vigilasset; cum præcedenti visitato, squammis ab oculis ejus divinitus ablatis, lumine optato ditatur.

20 Homo quidam, Wimarus nomine, Catalanensis partium civis, amore penitus hujus sanctissimi Confessoris aspiratus, cum uxore sua Richilde, sumptis secum oblationibus et candela, illum adire studuit: ante quem cum una nocte vigilasset, mane ab ipso et a custodibus licentia accepta, redire disposuit. Sed diabolus, totius boni expers, bumilem ejus devotionem ceterorumque fidclium a bono avertere nitens, talibus eum aggressus est inachiationibus. Ex civitate ultra pontem, qui dicit ad medium Vedulam k fluvium, quædam domus infirmorum qui leprosi vocantur sita erat, ubi ad opus eorum ab Archiepiscopo ipsius civitatis ecclesiam in honorem l S. Lazari ædificare concessum est; uade præcepto ejus a Presbyteris parochiarum indictum est, a fidelibus quibuscumque, ecclesiam S. Remigii ob amorem Dei reverentiamque S. Gibriani petentibus, illic in remissionem delictorum, saxa quæ ante portas ipsius monasterii coacervata erant, tria vel quatuor vel quantum quisque pati posset, humeris imposita ad constructionem ecclesiæ deferre. Quod cum prædictus Wimarus videret, et a portantibus cur bæc agerent inquireret; responsum est ei, ad opus infirmorum sancti Lazari hæc fore. Tunc que

c item elumbis guidam,

d et cæca, 13 Maji.

c Clericus Laudensis, immedicabiliter lasus in genu,

curatum se profitetur 15 Maji,

f 10 sanatur faber paralyticus,

g 9 imo postri- die Idus.

h i 17 liberatur energumenus;

et cæca ex Anglia,

E ad S. Aegidium peregrinatura,

ante S. Gibrianum iluminatur:

Peregrinus Remis Catalanos rediens,

k

l

que

A que ille similiter cum uxore sua, Iapidibus collo impositis, ceteris se associarunt; et quia per inde iter in patriam suam revertendi habebant, usque ad dominum infirmorum cum eis onerati procedebant.

21 Cumque reverterentur, occurrit eis ex adverso quidam latro, ante se gregem ovium minans, quem ante quamdam villam Besanas *m* nomine, pastore vulnerato semivivo relicto, furatus fuerat. Jamque clamor pastorum, circumquaque custodientium greges, homines Besanenses perterrituerat, latronemque cum gladiis et fustibus persequabantur. Qui cum strepitum persequentium se audiret, seque investigatum agnosceret; duobus peregrinis, ut præmisimus, Wimaro scilicet et uxori ejus, occurrit, quos ita alloquitur dicens: Unde venitis, et quo pergere vultis? Qui cum respondissent, S. Remigii Beati que Gibriani se peregrinos esse, Catalanos vero desiderio impleto velle reverti, adjecit; Vere via ista, qua pergitis, torta et longa est, nam et ego illuc iturus sum, et novi quod latrones undique per anfractus et nemora latitent, negotiatoribus et peregrinis insidiantes. Revertimini ergo per viam, quæ per medium burgum S. Remigii dicit, quæ recta et regia est, gregemque meum donec pertransatis ante vos agite, et in mercede unienique vestrum duos numeros dabo: habeo enim in villa aliquantulum morari, et euidam mihi nota loqui: negotio vero expleto, citius vos separar. Qui instigatione diaboli, ignorantes eum, assensum præbuerunt; et mercede accepta, per viam qua venerant oves ducentes, reversi sunt: latro vero, timore investigantium se percussus, fugam arripuit, et in segetibus quæ prope erant se occultavit.

22 Necdum peregrini pontem cum ovibus transierant; et ecce homines, quorum erant oves propriae, post tergum eorum apparuerunt; manibusque injectis, feminam quidem expoliaverunt; hominem vero acerrime verberatum manibusque post tergum ligatis, custodiæ publicæ mancipaverunt. Quod cum a sociis eorum Monachis nuntiatum fuisset, Archiepiscopum adeunt, et ut peregrinum S. Gibriani innoxium reddi jubeat, orant. Tunc clientes Episcopi constanter eum accusaverunt, affirmantes ore proprio seipsum condemnasse, reumque et conscientium hujus furti publice se confessum esse. Quæ dum Episcopus audisset, omnino eum reddere noluit; inducias tamen diemque, in quo audiretur vel judicio

C probaretur, constituit. Homo vero in quodam vase viuario, in profunda foveya demisso, inclusus tenebatur, vincis fortiter funibus pedibus et manibus: incessanter tamen auxilium Dei nomenque S. Gibriani, quem sincero corde adierat, invocavit, dicens: O Deus immense, summe, et incomprehensibilis, qui invocantibus te in veritate semper præsto es; exaudi me famulum tuum, innocenter morti addictum; et erue me de manu peccatorum, ut cognoscant ignorantibus te, quia tu es Deus universorum, salvans et liberans clamantes ad te in opportunitate. Deinde ad S. Gibriani: O B. Gibriane, Confessor Dei summi et exaudibilis amice Christi, potens signis et virtutibus, aegros sanans, daemones fugans; solve haec nexum vincula, meque libertati reddito, nomen tuum longe lateque declarata.

23 His similia illo sedulo prosequente, tandem exaudiri meruit. Quadam namque die, dum custodes ejus comedissent vinoque ineptiati fuissent, captivi sui obliiti, Indendi causa omnes dominum egressi sunt, portasque reseratas dimiserunt. Tunc sedenti in tenebris lux orta est, et vicinalia manuum pedumque ejus solita: vas etiam, in quo jacebat, nt ipse affirmabat, divinitus compendiose inclinatum est, iterque exequendi ei ministravit. Quod ut ille sensit, continuo exiliens, dominum egressus est, magna voce iterum

iterumque vociferans, Sancte Dei Gibriane, Sancte D

A. TESTE
OCULATO
EX MSS.

tursumque
comprehen-
sus,

Dei Gibriane. Cujus voce custodes, hand procul hinc sibi confabulantes, attoniti, ocios accurrunt; hominemque, quem incarcerated reliquerant, solutum invenerunt; jamque ecclesiam S. Remigii petentem insequuntur. Quem arripientes, fortioribus vineulis eum constringentes, pugnis percutiunt, fustibus cædunt, virgis verberant; multisque injuriis laces- situm, per capillos capitum trahiendo rursus in fo- veam retrudunt. Mane vero facto custodes, pœnitentia super hominem afflito ducti, simul et divinam sententiam pertinacientes. Præpositum et Decanum, quibus Episcopus rerum secularium et ecclesiastiarum curam commiserat, adeunt, eisque quæ ac- cederant cum timore aperiunt. Quid multis morer? Consilio inito hominem adduci jubent; et ut se a criminis, sibi ut asserit injuste imposito, judicio purget, constituunt. Illico aqua defertur, benedici- tur, exorcizatur, ut hominem culpabilem recipiendi in se potestatem non habeat, insontem vero grata- ter excipiat. Deinde vero homo exiit, et manibus pedibusque ut mos est ligatis conjuratur, ut si cul- pabilis sit, potestatem aquam intrandi non habeat, sed supernatet; si autem innocens, elementi natu- ram mergendo sentiat. Confessus vero et commu- nicatus, vitta linea per medium eingitur; et Deum Sanctumque Gibrianum crebro vociferans, a Pres- byteris in aqua ponitur; bisque immersus, in- sons et liber fuisse omnibus declaratur. Assumptus autem ex aqua vestibusque indutus, cum maxima populorum turba ad ecclesiam S. Remigii festinavit: ibique ante S. Gibrianum prostratus, Monachis et adstantibus qualiter liberatus sit innotuit.

E
aqua judi-
cio innocens
probatur.

ANNOTATA.

a In Francia interpretatione solum legitur De châstel: quia verosimiliter tunc evoluerat proprium loci nomen, assumpto solo appellativo Castelli.

b In Franeico scribitur Sarteville.

c Ibidem Lupenville.

d Ibidem Bouserville, devant Ormont: qui locus est S lencis infra civitatem.

e Fuit hic Bartholomæus de Vir, electus an.

1413, abdicato deinde Episcopatu factus Monachus Cisterciensis Fusniaci: unde et Beatis adscribitur 26 Junii.

f Brimunteyum, in Francico Brimontel.

g Imo postridie Iduum Maji, vel, quod idem est, xvii Kalendas Junii: esse nutem hoc sphalma memo- riale ipsius auctoris, patet ex Francico, ubi verbum verbo redditur, et ipso die Iduum Majarum scribitur.

h Francice Uly.

i In Francico vocatur Liburgis.

k Vedula, vulgo Vele, in Catalaunensi diaconi ad S. Remigu vicum exoriens, Remos alluit, ac denique Axonæ jungitur.

l Ad imitationem Leprosorii, quod iuxta Hierosolymitanæ mœnia ædificatum erat sub invocatione S. Lazari, plurima per Gallium, Angliam, et Belgium erecta fuerunt Leprosorum hospitalia: unde etiam ipsi Leprosi appellati sunt Lazari. S. Ildephonsus de Hospitio, quod sui parentes Toleti ædificarunt,

Lazarus hoc mendicis habet sub mœnibus urbis,
Qua via Complutum cursibus apta patet.

Neque dubium est, quia intelligatur Mendicus ille Evangelicus, de quo Lucas Cap. 16: cuius ut vera esse historia, non solum parabola creditur, snadet domus Epulonis etiam nunc monstrari solita Hierosolymis. Interim nullis hactenus Latinis Græcisque fastis nomen reperio inscriptum, nescio proinde an uspiam et quo die colatur ut Sanctus: et ejusmodi Leprosoriorum

et a fure
abactum
gregem susci-
plens vice
ejus agendum,
m

ab insequenti-
bus rusticis

pro ipso fure
comprehendi-
tur:

qui ex suo
carcere S.
Gibrianum
Invocans,

solutis ihu-
lis egreditur;

A. TESTE
OCULATO
EX MSS.

A Leprosorum Patronus apud nos plerumque habetur S. Job.

m Vulgo Bezannes, haud multo plus quam una leuca distans ab urbe versus Austrum.

ptima die post Translationem, ad ecclesiam S. Remigii est allatus. Cumque orationem ad Deum pro eo humiliter fudisset, et oblationem ad memoriam Sanctorum fecisset, post votum et lacrymosa suspiria, ipsa eadem die divina præveniente clementia meritisque B. Gibriani, ad statum et gressum naturalem membrum claudicans pueri reversum est.

26 Postero die tres curati sunt, ex quibus primus Adam de Soipeia c nuncupabatur : qui paralysi percussus pene diuidio anno officium loquendi aniserat : sed et pessimis morborum pestibus per omnia membra perfusus, a renibus deorsum nervis contractis, normam incessus amisit : liabebat et humerum sinistrum cum brachio et manu aridum, et medietatem corporis emortuam : qui etiam sumpto viatico, causa sanitatis adipiscendæ, ecclesiam S. Remigii adire studuit. Quod ut viderunt vicini ejus, illudebant ei dicentes ; Tu, cum homo peccator sis, et numquam alicujus pupilli, viduæ, aut orpiani misertus fueris, putasne quod tuis premissionibus aut votis Sanctus Dei, quem petiturus es, moveatur, quæ numquam avide suspicere probatus est? Dum enim adhuc cansidicus esses, et in ratiocinando et in placitando disertus orator existeres, personas divitum E inopiae pauperum semper prætulisti, et numquam in iudicio adjutor eorum nisi pretio condactus extitisti : unde merito tibi Deus linguam constrinxit, et vires corporis abstulit. Quod ille floccipendens, Presbyterum suum adiit, eique peccata sua confessus est; et poenitentia suscepta, ut proposuerat, proficiscitur. Remos vero veniens, satis devote ante S. Gibrianum in ecclesia S. Remigii sex diebus totidemque noctibus in oratione perstitit ; sed exaudiiri tunc minime meruit.

27 Tunc quodammodo desperatus, memor etiam eorum quæ a vicinis improperata fuerant, pro enormitate scilicet scelerum suorum remedium non debere consequi, sed poenam incurrisse perpetuam, confusus et dolens abscessit. Proxima autem nocte, dum membra sopori dedisset, visum est ei, adstare sibi S. Gibrianum, im properantem ei et dicentem, Quid hic agis, frater? Quare a tuo proposito deviasti? Cnr hæc agere voluisti? Quamobrem desperatus cogitasti, Deum poenitentes non exaudire? Etenim pro peccatoribus suam Dominus mundo dignatus est exhibere præsentiam. Nunc igitur surge velocius, et, ne te divina ulti feriat, ad ecclesiam unde venuisti festinus revertere. His dictis nuntius cœlestis disparuit. homo vero excitus a somno, currum nili F enctatus ascendit, et ad memoriam Sanctorum unde venerat reversus est : ubi orationem jejuniis duplices, et fletus spiriis annectens, plus solito membra inedia attenuavit. Quarta demum nocte, labore vigiliarum fessus, in ipso crepusculo noctis sopore interceptus, visum est ei, omnia membra sua niveis floribus consternata et constipata fore, miraque fragrantiam odoris reddere. Nec mora, expergesfactus, hilaris surrexit ; et membra, jam cœlitus curata, coram omnibus Deo et Sancto ejus Gibriano præsentavit ; linguamque reseratam ad laudes Dei naturaliter movit. Quo auditio, illi qui paulo ante ei illuserant, compuncti corde et tacti dolore intrinsecus, Deo et Sanctis ejus satisfacientes, pectora sua percutiebant, et cum eo pariter misericordem Deum glorificabant.

28 Quidam mulier, Heremburgis nomine, de Mediolani-villa d ante Peronam, omnium membrorum suorum valetudine orbata, quatuor annis contracta languerat : ducatu vero mariti ad S. Gibrianum advecta, omni destituta auxilio, excepto Monachorum crebro solatio, per aliquot dies mansit : maritus namque ei vir duræ cervicis erat : tædioque custodiendi eam affectus, fuga lapsus solam reliquerat.

a
Tristitia
genu con-
tractum fe-
rens puella,

curatur 19
Maji :

item vir
tremulus ac
debilis.

23 sonatur
puer claudi-
cans;

b

CAPUT III.

Quadam a xix Maii usque ad Vigiliam Pentecostes acta.

D e Petra-fonte a quædam puella, Huldierdis nomine, genu habens inflatum, tribus annis contracta mansit : quam mater, auditis B. Gibriani miraculorum insigniis, super carrum posuit; Remosque apud S. Remigium cum custodia, datis sumptui necessariis et ad opus Sanctorum oblationibus, inisit: cui et ait : Filia mi, memento quæso quanta protessa sim, novem mensibus te in utero meo gestans; quali poena te lactaverim, nutrierim, et usque ad adultam ætatem perduxerim : cum igitur emendationi tuæ et profectui congandere deberem, contracta et debilis facta es, unde jam tribus annis graviter torqueris. Perge igitur, et vide ut semper B in corde et memoria Christum habeas, nomenque S. Gibriani voce et ore sæpius replices, Christum orans ut tui misereatur; Sanctumque ejus spiriis interpellans, ut qui tot auxiliatur, membra dum amissa meritis suis tibi restaurent. Hæc dixit, filiamque suam Deo omniumque Sanctorum cœtibus commendavit. Puella autem, monitis matris studiose instructa, iter præmissum arripuit, et ut proposuerat Remos usque pervenit. Jam sol occubuerat, et nox atra terram texerat, dum illi ecclesiam S. Remigii intranti, virtus divina auxiliumque S. Gibriani occurrit : oratione namque et oblatione facta, fessa membra residens quieti dare voluit. Nondum vero bene se aptaverat, et subito membra contracta, quasi quadam unctione, dulcedine medicaminis superni perfusa, reformatur et eriguntur. Quod illa sentiens surgit, sustentaculum abjicit; et ad Reliquias Sancti, modicum adhuc præ teneritudine pedis claudicans, trigesima tertia nocte post ejus Translationem curata, lacrymas gaudio admiscens, procedit.

25 Mane facto, quidam Lambertus, in Catalensi civitate nutritus, acuto morbo passionis multis annis infectus, toto tremens corpore, manuum pedumque valetudine desitutus, ante Sanctum Dei C se ponit oravit; ut intentam oculorum aciem illuc semper haberet, et continuæ contemplationi attenuatus insistens, orationem et spiralia diligentius protelaret. Allatus itaque nutantia membra in terram collocat, lacrymarumque imbre effuso genas pavimentumque humectat; dein superni medici omnipotentiam ex intimo cordis affectu precibus pulsat, Sanctumque Gibrianum premissionibus et voto agreditur, et, si ei membra debilia et dissoluta restituuntur, secularium pompis se abrenuntiaturum, et sub capitalitio quatuor denariorum se ei in servum mancipaturum, promittit. Cujus patientiæ et humilitatis misertus Dominus ejusque Dilectus, super exactoris sui postulatione et sponsione, pia gestans viscera, non sono verbi, sed efficacia operis, divinum meruit accipere responsum. Primum namque dñi, trementes et emortui, in rigorem vigoremque naturalem vertuntur; brachia arida, medulla humoreque receptis, eriguntur; deinde omnia interiora, quodammodo angariata, ad locum proprium reducuntur: sive omnibus membris compaginatis, quod pie postulaverat in momento impetrare promeruit. Item quidam puer, Andreas nomine, filius Rainerii et Odelinæ de Busseyo b ab utero matris uno claudicans pede, a matre, trigesima se-

c
24. juvantur,
ex paralysi,
mutu,

ab apparente
sibi Sancto,

redire ad
feretrum
jussus :

d
quadriennio
contracta,

A Qnerat. Sed Dominus, cui proprium est misereri, suumque plasma prout vult debilitare et mederi, a sposo carnali sponsam derelictam, pater spiritualis visitavit filiam. Nam veluti si ipse lassisteret, manumque jacenti porrigeret, et quodammodo ei diceret. Surge velociter et sterne tibi; inæstimabili celeritate pedibus innixa, ad fere trum progressa est, et nobis omnibus qui affuimus inopinatam suam declaravit curationem; pro grabato duos ad collum baculos afferens. Tunc fit omnium una vox clamantium, Gloria in excelsis Deo; unaque precantum et dicentium, Adauge Deus adhuc et numerum istum, ad salutem omnium sperantium in te.

e
et triennio
contractus
ex fistula.

B 29 Nondum tumulns cessaverat, et ecce tertius, Sigebertus nomine, de Vitreio e, cum quadam sorore sua ante fere trum stetit: qui juvenis acerbo morbo, quæ gutta fistula dicitur, in sinistro pede percussus est: sed et humorem venarum atque nervorum, foramina sedulo stillantia exhauserant, unde tribus annis contractus incesserat. Ut antem audivit magnitudinem operum Sanctissimi Gibriani, ait sorori suæ: Audi me soror et consule juventuti meæ. Cum utroque parente orbati simus, et modicum quod nobis remansit, pro curatione infirmitatis meæ, pene totum expenderimus et nihil profecerimus, quid modo agam ignoro. Ad quem illa: Surge, et Remensem urbem, ubi S. Remigius requiescit, adeamus: in ejus ecclesia quidam Sanctus, non sine Gibriannus, noviter promotus est, per quem debilis quisque illuc adveniens, incolumis revertitur. Tunc ambo sumpto viatico iter arripiunt, semper in memoriam nomen S. Gibriari vertentes. Non longe adhuc ierant, dum virtus ex alto bonæ voluntati eorum consuluit: nam ulcrosa foramina in momento extensa et exiccata sunt, genuque inflatum et cetera membra contracta ad normam antiquam reversa sunt. Tunc præ nimio gaudio gementes, viam quam voverant peragunt; et, ut prælibavimus, prima hora noctis ad ecclesiam S. Remigii pervenirent. Oratione autem facta, et voto S. Gibriano soluto cum gratiarum actione, adstantibus opem sibi cœlitus collatam notificaverunt.

f
Anno 20 cœca,

C 30 De Sesanna mulier, Freburgis f nomine, viginti annis lumen corporalium amiserat oculorum; unde nimio dolore absorpta, per multorum temporum spatia amens et delira mansit. A prima vero tempore, ex quo miraculorum hujus sanctissimi viri insignia populorum turba vadens et rediens longe lateque disperserat, habebat desiderium eundi illuc, omni corde cupiens sanari, et videre quæ per eum Deus operabatur miracula; sed ductorem et consortem itineris non invenit. Ex intimo autem præcordiorum affectu succensa, semper corde meditabatur, et ore loquebatur dicens: Heu me miseram! quid agam? quo me vertam? Quare de vulva educta sum? cur accepta genibus non statim perii? En viginti anni sunt quod utroque corporis careo lumine, et in tenebris ambulans claritatem cœli iotueri prohibeo: super hec omnia, Sanctorum limina, omni destituta solatio, adire nequeo; quorum patrocinio cœcos illuminari, claudos erigi, reclusas aures aperiri audio. Surgam ergo, et circa ibo plateas et vicos: nec enim privabit me Dominus promisso suo, sed miserebitur patientiæ ancillæ suæ, mittens mihi in obviam aliquem servum suum, qui me ad Remensem ducat civitatem. His dictis surrexit: et ecce turba maxima hominum infirmorum utriusque sexus, vehiculis imposita per inde transibat, et ad S. Gibrianum causa medele properabat. Quod cum illa cognovisset, clamavit post tergum eorum dicens: O Christicolæ et peregrini, misereamini infelicissimæ omnium feminarum: per ipsum quem quæritis, et per quem propitium Deum vobis creditis habere,

peregrinos
S. Gibrianum
secuta,

obtestor, ut me vobiscum ire permittatis: quia ve- D
raciter credo, quod misericordie suæ oculis obte- a. TESTE
nebrationis meæ claustra illuminabit. Cujus lacrymis compatiens peregrini, fræna jumentorum retrahunt, et ut manus vehiculis apponat, per quod iter rectum sequatur, concedunt. Cumque ad S. Remigium pervenissent, mulier, cui majus desiderium recuperandæ claritatis præ ceteris inerat, ante S. Gibrianum cum candela accensa se prosternit. Duabus vero noctibus cum lacrymis orationi insistentis, tertia die quod optaverat lumen impetravit.

31 Item quidam, Drogo nomine, de Roseio g,
gravis infirmitatis macula infectus, multo tempore Sanatur a
ægrotaverat: a renibus enim deorsum per omnia renibus de-
membra ita foraminibus, per quæ pruritus scaturire orsum ulce-
visus est, astipulatus fuit, ut nullus locus integritatis intuentibus appareret: qui, ut ipse postea fatebatur, omni curriculo temporis ægrotationis suæ, numquam super pedes se figere poterat. Postquam vero huic Sancto absens corpore, voto tamen et orationis verbo se subdidit, eumque petiturum spon- poudit. illico omnes [artus] percussi, sanati sunt. Quod ut homo meritis B. Gibriani sibi præstitum agnovit, nihil cunctatus, assumpta secum non modica vicinorum suorum turba, curatorem suum adire E studuit: ubi data oblatione, sicut ejus prædecessor fecerat, Monachis et populo modum et tempus suæ curationis intimavit.

h
Cœca a S.
Remigio
apparente,

32 Alter vero, Lambertus nomine, de h Jamnreyo, habebat filiam quæ Doda vocabatur, quæ puella dextrum oculum turbidum et infirmum babebat, sinistrum vero omnino amiserat: unde duobus mensibus nimio dolore attrita, super modum cruciabatur. Nocte vero quadam, cum juxta patrem et matrem se collocasset, et membra sopori dedisset, medio ipsius noctis silentio quasi de gravi somno excita, talibus patrem suum aggreditur verbis. Heu, Heu! pater, quid dormis? quare miserrime filiae subvenire moraris? Numquid vehiculum et itineris necessaria parasti? Cujus voce pater expergefactus, putans eam in somniis loquentem, increpavit eam dicens: Benedicat te Dominus, filia mi; quid est quod loqueris? muni te signo Crucis sanctæ, ne forte fraudatore illudaris nocturno. Cui illa: Noli talia proferre, pater: sed scias revera mihi S. Remigium apparuisse, et ut ecclesiam suam adirem præcepisse, meque ibi illuminandam per merita B. Gibriani fore. Ille autem admirans, conversus ait uxori suæ, Audis, qualia filia nostra profert? Audio, inquit, et intelligo, et veraciter credo, quoniam si eam a primo die, ex quo tibi nuntiatum est quod ibi miracula fierent, illuc misisses, procul dubio curata fuisset: dum enim advenas et peregrinos, et ut ita dicam filios exterorum, medicantur et sanant, quanto magis filios suos subjectosque ecclesiæ eorum in prosperis esse desiderant? Accelerat ergo, et junge currum, filiamque nostram, sicut ei divinitus revelatum est, perlucere ad S. Remigium stude. Tunc pater impatiens moræ oculis surrexit, et in lacrymas prorumpens exclamavit; Heu, filia mi! quis me decepit? quis te corporeis, me vero sensus luminibus exceccavit? quis mihi thesaurum desiderabilem amissum restaurabit? Sæpissime te ad S. Remigium Beatumque Gibrianum mittere proposui, et inimici astutia seductus nunc usque meis exigentibus culpis distuli: semper enim nocuit differre paratis, Hæc secum: aurora autem in Incem prorumpente, ipse et uxor ejus Hersindis nomine, cum filia sua currū imposta, urbem Remensem, que tribus milliariis a villa sua distabat, requirunt.

F
ad S. Gibria-
num ire jussa,

ubi dum in ecclesia supradicta septem diebus in oratione et vigiliis ante S. Gibrianum, cum ceteris opus simile expectantibus, pernoctasset; octavo tandem, illuminatur 24 Maii:

A. TESTIB.
OCULATO
II MSS.

i
27 sanatur
hydropica.

A tandem, scilicet die Ascensionis Domini, quæ trigesima nona Translationis ejus erat, sicut ejus præmonitor ei promiserat, lumen puella corporale recuperavit.

33 Sequenti autem Dominica, mulier quedam Odila nomine, de Arseyo i, quæ per integrum septimanum in eccllesia vigilaverat, ante Sanctum Dei, aliorum humeris brachiis innexis adducta stetit, Reliquiasque deosculans et licentia accepta, redire ad propria studuit: hydropico enim morbo perfusa omnia vitalia ejus intumuerant; et extensa cute, adinstar utris ventrem inflatum habebat. Mane adhuc erat quasi hora prima, et femina discedere voluit: sed ejus labori et dolori Deus, per merita Sancti sui, finem imponere disposuit: nam ecclesiam egressa, et ad hospitium suum usque progrediens, in ipso itinere, in ictu oculi omnis illa inflatio laxatis fibris, sine aliqua ruptione carnis vel cutis dissiliens, disparuit; lotisque aqua manibus et facie, exultans in gaudio, ad medicum suum hora tertia recurrit, grates cum oblatione offerens. Quam intententes qui paulo ante tumidam eam viderant, hæsitantes murmurabant intra se dicentes, Putasne illa sit quæ mane, ad colla aliorum innixa, adducta est? et quomodo tam cito curata est. Alii asserabant, Quia revera hæc ipsa est. Quidam vero dicebant. Non, sed similis ei est: et schismia erat inter eos, Mulier autem videns eos incredulos, accersivit hospitem suum, nomine Raimundum, et Monachum sacri pignoris custodem, eajus licentia ante recesserat: quorum testimonio ipsam eamdem fore pro certo probatum est. Quod omissis plebs ut agnovit, multiplices laudes Deo reddidit.

ANNOTATA.

a Vulgo Pierrefont, puella autem, de qua hic sermo, in Francico nominatur Hodierna.

b Vulgo Buissy.

c In Francico Suipe scribitur, estque oppidum ad fluvii cognominis initium, 7 leucis remotum ab urbe.

d Ibidem Mielain-vile; in margine vero Moilain: Perona autem, urbs in Veromonduis ad Somonam, distat Remis plus quam 20 leucis.

e Vulgo Vitry, duabus circiter lencis ob urbe distans, ortum versus: sunt et duo hujus nominis oppida prope Matronæ et Ornæ confluxus, Francici et Adusti cognomentis distincta.

f In Francico dicitur Frenibours, id est, Fremburgis. Sesanna autem, unde hæc nota, Turdenensis agri oppidum est, Senonibus et Remis medium, et pari fere 13 leucarum spatio utrimque distans.

g Vulgo Roizy, on diversum a Rosceio, de quo ad cap. 2 lib. 1? ipse autem Drogo, Francice redditur. Drue.

h In Francico scribitur Janveri, in tabulis Janvry, tribus ab urbe leucis occasum versus.

i Vulgo Arsy, vel Arcis, oppidum trans Albulam fluvium, Trecis quam Catalaunis propinquius: propior autem Remis est ejusdem nominis vicus trans Matronam, et Catalaunis solum 2 leucis distans.

LIBER TERTIUS

Miracula mensibus Junio, Julio, et Augusto facta.

CAPUT I.

Curati a Vigilia usque ad Octavam Pentecostes.

a Quoniam Vigilia a solennitatis Pentecostes, quo sanctus Spiritus Apostolis in linguis igneis appa-

raerat, eosque sua gratia ditaverat, et dona curationum præbuerat, instabat; operæ pretium duximus ab ipsa sancta nocte librum tertium miraculorum B. Gibriani, ejusdem gratiæ et doni consortis, ordiri. Ipso autem sabbato sancto congregatio multitudinis magnæ utriusque sexus, ex vicinis urbibus et vicis et castellis, non tam pro aeris serenitate et pacis tempore, quam excellentia solennitatis et miraculorum spectaculo, ad monasterium S. Remigii confluxerat; desiderio oculis suis cernere desiderantes, quod testimonio aliorum, quibus Deus virtutes suas monstraverat, illis innotuerat. Die vero ad vesperum descendente, quædam nobilis femina, Engelaidis nomine, de Scambulla villa b ante Laudunum orta, eum suorum comitatu hymnidicis vocibus et lætitiae strepitu Deum laudans, ante fereum S. Gibriani adstitit, unicum filium suum in ulnis portans, cui ipse Sanctus oculum excæcatum paulo ante restituerat: quam Monachi custodes ferrari acersitam, cansam tam magnæ ejus hilaritatis sciscitantur. Ad quos mulier propius accedens ait: O! quam felices vos, ministri istius amici Regis superni! et quam beati servi, crebro adstantes sibi! et quam sanctus populus hujus civitatis, tanti Patroni frequenti benedictione et custodia protectus! Nam cum ego advena et peregrina sim, absens quidem corpore, sed præsens mente, in necessitatibus meis ab eo exaudiiri merui: quanto magis vos, qui eum semper præ oculis habetis, et ut ita dicam manibus tractatis, ejusque quotidiano solatio potissimum? Et ideo merito vos felices inquam. Cujus voce multitudo circumstans permota, cominusque appropians, novi aliquid videre desiderans, quid vellet, quid quæreret, vel quid ei accidisset, ejus lætitiae congaudento, inquirit. Quibus illa: Si aures prebeat, inquit, meæ salutis vestræque congratulationis historiam per ordinem reexam. Illi vero, audiendi miraculi avidi, conticuerunt.

2 Tunc illa taliter exorsa est: Contigit nuper huic filio meo, nescio qua infirmitate percusso, uno oculo omnino excaecatum fore. Cumque medicos advocasset, et medicamina diversa applicasset, nec in aliquo ei subvenire valerent; imo, si eis liberaret, sanum ei oculum pro certo eruisserent; clamavi, Me miseram! quid agerem, quo me verterem ignorans. Adsunt vicini cum cognatis, maritus cum domesticis, medici cum consimilibus, jurejurando affirmantes, impossibile homini in terra existenti lucernam corpoream excæcate reddere posse: sive omni solatio humano destituta, omnem spem meam in Deum projiciens, ita orabam: O Deus superne, mundi factor, et salutis distributor æterne, miserere ancillæ tuæ, et ne vindictam sumas de peccatis meis: sed redde unico filio meo, baculo senectutis meæ, lumen quod abstulisti; cassetque facta jactantia humani ingenii, victa antidoto cœlestis imperii. Hæc ad Deum oravi. Dein ad S. Remigium conversa, quasi eum aliquando oculis vidi, ita eum alloquor dicens: S. Remigi, Confessor inclite, gentis Francorum exaudibilis Patrona, si vera sunt quæ de tuis narrantur gestis, tuum in hac necessitate probem adjumentum. Certe oculis meis sanctissimam domum tuam numquam vidi, numquam intravi: idcirco me reprehendo, et ago pœnitentiam in favilla et cinere: verumtamen sine dubio credo tuis meritis mibi posse subveniri. Numquid tu non ipse es, per quem gens Francorum cum Rege nobili primum ad baptismum convolavit? Evigila ergo, et tenebras mei doloris, multorum miraculorum operator sancte, remedio tuæ clarifica pietatis; et pro hac infelice, ante pedes æterni Regis, preces prosterne.

3 Talibus et his similibus verbis S. Remigio in medio

D
In vigilia
Pentecostes,
confluentibus
multis,

b
ex agro
Laudunensi
adveniens
matrona,

E
Remenses fe-
lices predicat,

filiumque
suum coclitem,

F
post fusas ad
Deum, S. Re-
migium,

A terpellato, ad ultimum istum S. Gibrianum, Dominum et Patronum meum, lacrymosis aggredior suspiriis.

O Dilecte Deo, virtutum lumine clare,
Aulæ cœlestis Princeps, et proxime Christo
Sanete! tuis donis jam Francia perfluit omnis.
Nam quicunque tuam devotus adit pietatem,
Voto perfretus redit ad sua limina lætus:
Unde tuæ famulæ, Pastor clemens, miserere:
Qui pietate tua clandos, cæcos, furibundos,
Gressibus ornas, lumine ditus, mente reformas,
Obsecro, redde meo lumen, Pater inclite, nato,
Ut pariter vestram læti pergamus ad aulam.

Cumque orationem complessem, verti me ad filium meuni: et ecce squammæ ceciderunt ab oculis ejus, visumque in momento recepit. Quod eum pro certo didicisse, maritum meum, Ivonem *c* nomine, accessivi, puerumque nostrum illuminatum fore ei indicavi. Qui gaudio lacrymas admiscens, omnipotentem Deum adoravit, et Sanctorum clementiam, per quos puer curatus est, cum magno affectu exaltavit. Tunc ambo, nihil cunctantes, hunc puerum attulimus, ut eum et nos Deo et S. Gibriano in servos demus. Ecce causa adventus nostri et hilaritatis nostræ. Tunc omnes una voce glorificabant Deum, dicentes: Gloria tibi, Deus, qui ubique famulis tuis et semper præsto es, et dignitatem gratiæ Sanetis tuis largiris, ut in nomine tuo omnium morborum genera curent.

B 4 Mane autem facta, die videlicet sancto Pentecostes, altera mulier de Catalanensi civitate eoram Sancto apparuit, ante se puerum Albicum nomine tenens, multo tempore contractum et gibbosum, sed jam divina gratia medicatum. Non illa quidem mater ejus fuit; sed, ambobus parentibus defunetis, illa carne ei tam propinqua extitit, ut ad nutriendum eum in suum acciperet. Quæ stetit, et ait: Heu! heu! sanctissime Confessor Christi, quis te has transvexit ad oras? quis nos tanto defraudavit Patrone? Certe Franciam te intrante ad nostram civitatem primum devenisti, et ad Costam-villam *d*, in ecclesiæ territorio sitam, eremiticam vitam ducens, longo tempore Sacerdotio functus es, sive in senectute bona defunctus. Non sunt novæ virtutes tuæ, nec miracula tua recentia; oculis nostris non vidimus, sed patres nostri annuntiaverunt nobis, ad tumbam tuam luminaria magna sedulo lucero se vidisse. Tunc civitas nostra plena populo et opulenta erat, vineæ uberes, agri fertiles,

c C tranquillitas pacis: postquam vero tanto desolatus sumus Patrone, affligimur, aporiamur, peripsema omnium facti sumus. Quid ergo in nobis displicuit Paternitati tuæ? numquid degeneres nos probasti? Vere degeneres et peccatores, cum locum tibi a Deo destinatum, et ut ita dicam, electionis tuæ, in quo vivus habitares defunctisque jaceres, despexeris; et ad extraneos populos, ad rnborem omnium nostrum, illorum autem salutem, te transferri permiseras. Tunc sancti altaris custodibus ait: Propius hue accedite, et quid vester Sanctus, imo noster, de hoc puerulo operatus sit, audite. Puer iste, quem hic videntis, utroque parente orbatus, infirmitate percussus, contractus et gibbosus factus est: nudiis vero tertius, postquam hæ virtutes nobis annuntiatae, huc eum adduxi; et novem diebus totidemque noctibus in hac ecclesia, cum eo et pro eo orans Deum, mansi; sed eo tempore occulta Dei dispositione exaudiiri non merui, unde tristis effecta et confusa discessi. Ut autem domum meam intravi, puer voce magna clamavit; Domina, Domina, adjunca me: gravi enim dolore per omnia membra afflictor. Cumque appropiassem, et ossium stridorem nervorumque extensionem audisset, divinam eum gratiam consecutum sensi. Fit mox concursus populi, et illo in

medio jacente omnis domus multitudine repletur. Tunc omnes una voce clamabamus dicentes. [Kyrie eleison]. Nec mora, puer erigitur, gibbus dissipatur, et ad normam pristinæ statuæ totum schema corporis revertitur: nunc vero sanum, ut vos videtis, reduxi; ut una mecum Deum et Sanctum ejus hymnis glorificetis.

S Dein quidam Conversus, nomine Adam, de villa *e* quæ Vidua dicitur, ante feretrum, corrigiam in collo portans, venit. Ipsius enim sanctæ noctis medio, dum in quodam horreo eum consodalibus suis dormiret, subito dæmonio arreptus est. Cujus voce et insania illi qui secum erant exterriti prosiliunt, accensisque luminaribus, ita ut diximus, plenum dæmonio reperiunt. Mane autem facta, ligatis manibus et pedibus, et corrigia circa collum apposita, vehiculo eum imposuerunt. Et circa horam tertiam, dum adhuc non longe essent, visaque ecclesia invocato primum Deo, nec non et S. Remigio atque Gibriano, in momento spiritus nequam Spiritus sancti virtute expulsus est. Tunc in hanc vocem erupit dicens: Solvite vincula hæc, quia ex quo ecclesiam Sanctorum vidi, sensus meus mihi redditus est, omnisque falsitas inimici disparuit. Solutus autem et depositus, ait: Corrigiam circa collum meum dimittite, quia per hanc S. Gibriano me in servum dabo. Deinde genibus et brachiis in terram fixis, quomodo cumque poterat reptando ad ecclesiam venit. Quem populus, circa feretrum orans, venientem et corrigiam in collo habentem vident, delirum et amentem putans, fuga lapsus est. Ille vero, quasi agnus mansuetissimus, ad Sanctum accessit: et oratione facta, eventus suos omnibus indicavit.

6 Post hunc quidam juvenis Dohez, nomine, de Chauenione *f*, tali modo curatus est. Ipsa die (quoniam excellentia festi exigebat, et devotione expectantis populi exorabat) ipsius Sancti caput, nudum ad deosculandum, euncis ostensum est. Inter ceteros vero juvenis supradictus, a renibus deorsum inflatus, ambobus claudicans pedibus, ceterisque membris omnino impotens, innixus baculo tremens adfuit. Qui cum ad caput S. Gibriani, ab aliis adjutus venisset et deosculatus fuisset; inflatio illa omnis illico evanuit, et sub oculis omnium qui aderant in columis apparuit.

7 Item alter quidam, Alardus nomine, de Castello Gemblois *g* oriundus, ipsa die ad Sanctum Dei venit; et oratione facta stans ante feretrum, præ gaudio laerymans ait: Dilectioni omnium vestrum notum facio, quoniam iste dilectus Dei in me servum suum mirabilia operatus sit. Nam ante tres menses magna infirmitate circumventus, oculorum meorum lumine privatus sum: cumque multis diebus cæcus manerem, nec aliqua arte medicorum mederi possem nocte et die irremediabiliter luxi. Dictum est ergo mihi a quibusdam, qui iam famam istius Sancti audierant: Certe, si ducatum haberem, et ad S. Remigium Remos pervenire valeres; utique a quodam Sancto, qui Gibrianus dicitur, in ecclesia ejusdem S. Remigii quiescente et virtutum miracula operante, visum reciperes. Quibus auditis talibus serpe memorandum exoravi precibus Sanctum: Scrye Dei summi, B. Gibriaue, sidusque aureum meritis tuis omnem illuminans mundum, famulo tuo oculorum lumen amissum restaura: ægritudine enim membrorum impeditus, tuam præsentiam adire nequeo. Sed quia scio et veraciter credo, quoniam tua clementia, per quam Deus largitur id quod vult, ubique te invocantibus præsto sit; precor, ut impossibilitatis meæ necessitatem oculis misericordiae intuearis. Ire non valeo, ducatum non invenio, vehiculum vel viaticum non habeo, ideoque ut mihi subvenias imploro.

81 Quod

a et S. Gibrianum preces,

c illuminatum profitetur et exhibet,

Ipsa die Pentecostes alia mulier Catalaunensis,

d dolens partiam suam ejus corpore privatam,

puerum exhibet a gibbo et contractione liberatum.

D A. TESTE OCULATO EX MSS.

e Conversus quidam absolutivatur a dæmonio,

f in prospectu ecclesiæ : E

curatur clausus:

F ibidem se sis- tit juvenis,

invocato Sancto illuminatum se profert

A. TESTE
OGULATO
EX MSS.

A Quod si sanitatem mihi præstiteris, oculosque meos illucinaveris; jurejurando tibi polliceor, ad domum tuam me venturum, et in servum Tibi Sancto que Remigio me daturum. Cumque orationem complesem, subito cœlestis medicus adfuit; et, ut vos certis, sospitatem membrorum et hunc pariter cœlorum mihi restituit. Ergo pro tantis beneficiis Deum et exaudibilem ejus Sanctum Gibrianum, per quem tanta longe lateque declarat miracula, mecum collaudate.

h
4 Junii illuminatur puer cocles.

8 Feria secunda puer quidam, Stephanus nomine, de Wardis *h*, cum matre ad Sanctum Dei, pro infirmitate sua deprecatus, venit: uno enim multo tempore orbatus erat oculo, per multorumque loca Sanctorum circumductus curari minime emeruit. Oratione autem facta, mater, arrepta manu pueri, ait: Fili, accedamus et Sancto Dei oblationes nostras offeramus; si forte itineris nostri laborem intueatur, et doloris tui compatiatur, His dictis iterum iterumque gemma reflectunt, munusque super altare cum oblationibus extendunt. Cumque puer Brachium quod superjacebat deoscularetur, lumine cœlesti circumventus, in momento lumine corporali adornatur. Quod cum matri indicasset, et mater Monachis, aeterni Regis clementiam Sanctique Gibriani laudaverunt pietatem.

i
Puella, gibbos et incurva.

9 Eadem die ad vesperum, quedam puella de Menria *i*, Hotlandis nomine, permaxima sarcina gibbi onerata et incessu curva, a quadam sorore sua illuc adducta venit. Erat autem in ipsa ecclesia multitudine populi, ante Reliquias Sanctorum vigilans; qui ob reverentiam Sanctorum corporum, quæ ea die, ut moris est unoquoque anno, ex vicinis ecclesiis ad civitatem allata fuerant, confluxerat. Puella vero post orationem ad hospitium causa cœnandi cum sorore sua secessit. Cumque ad mensam sedissent, puella cœlesti tacta antidoto, voce magna clamavit, dicens: Caput menim doleo. Caput menim doleo. Nam germana sua consolans, ait: Ex labore itineris et calore solis confracta es: sed comedere et tota hac nocte dormi; quia omni sequenti hebdomade ante S. Gibrianum vigilare nos oportet. Cui illa respondit: Vivit Dominus, in quem credo et spero, quia non comedam vel dormiam, donec quid Dominus milii facturus sit sciā: et surgens ad ecclesiam sine mora reversa est. Post unius vero horæ spatium, dum ante feretrum Sancti cum ceteris resideret, pedibus et manibus extensis humili consternata est, magno frequenter emittens gemitus et suspiria. Cumque tota nocte nec non et die usque ad vesperum ita jacuisset, eamdena sororem suam vocavit, dicens: Soror mihi, custodem sacri pignoris accerce, et quanta mihi fecit Dominus ostendam. Quo vocato, ait puella: Domine, accede huc: et quid agere debeo famulæ tuæ indicare ne pigriteris. Scias pro certo, quia omnia membra mea erecta et elongata sunt: sed et gibbus, qui ea contraxerat, divina gratia et meritis Patroni mei B. Gibriani pene totus dissipatus est; jamque de omni infirmitate convalui. Cui ille, In nomine, inquit, Creatoris et Salvatoris nostri, si ita est ut asseris, surge et curatori tuo gratias age. Tunc illa surrexit, longiorque in statura quam antea fuerat mensura dimidiū pedis mirantibus omnibus qui eam noverant, apparuit. Accensa autem candela ad altare accessit, seseque sub capitalio S. Gibriano in ancillam dedit: sicque sana effecta, nono die domum lœta reversa est.

curatur 5 Junii.

C est, magno frequenter emittens gemitus et suspiria. Cumque tota nocte nec non et die usque ad vesperum ita jacuisset, eamdena sororem suam vocavit, dicens: Soror mihi, custodem sacri pignoris accerce, et quanta mihi fecit Dominus ostendam. Quo vocato, ait puella: Domine, accede huc: et quid agere debeo famulæ tuæ indicare ne pigriteris. Scias pro certo, quia omnia membra mea erecta et elongata sunt: sed et gibbus, qui ea contraxerat, divina gratia et meritis Patroni mei B. Gibriani pene totus dissipatus est; jamque de omni infirmitate convalui. Cui ille, In nomine, inquit, Creatoris et Salvatoris nostri, si ita est ut asseris, surge et curatori tuo gratias age. Tunc illa surrexit, longiorque in statura quam antea fuerat mensura dimidiū pedis mirantibus omnibus qui eam noverant, apparuit. Accensa autem candela ad altare accessit, seseque sub capitalio S. Gibriano in ancillam dedit: sicque sana effecta, nono die domum lœta reversa est.

ANNOTATA.

a Cadebat Vigilia Pentecostes anno 1145 in 2 Junii.

b Francice Scambouville devant Laon; distat vero

Laudunum *Remis leucis* circiter 9. In Latino textu ad D marginem additur, forte de Sainnella.

c In Francico dicitur appellatus Joannes.

d Ibidem Coxevile. In vita dicitur Colsa, super rivulum ejusdem nominis sita.

e Vulgo la Vefue

f In Francico Chevauues.

g Ibidem, de uno castello quod dicitur Chastel-gemblois.

h Ibidem et in margine de Warc.

i Francice Mearé.

CAPUT II.

Captivus liberatus, ægri curati usque ad xxiii Junii.

Sequenti Dominica puer quidam, Rodulfus nomine, filius *a* Lidewidis de *b* Waisnoë-castello (qui jam ibidem plurimi diebus moratus fuerat, tædioque affectus tristis recesserat) hilaris et tripudians cum eadem matre sua reversus est. Uno ejus oculo septem annis orbatus fuerat, pro cuius recuperatione, *E* ut præmisimus, ante Sanctum Dei diu vigilaverat; sed minime exauditus, recesserat: eundo tamen illuminatus est: qui concito cursu regressus, causam gaudii omnibus nobis innotuit.

11 Proxima nocte, quidam *c* Malgerus nomine, de Remensi civitate, qui Catalanis captivus tenebatur, obtenuit S. Gibriani hoc modo liberatus est. Casus accidit ut in idem Malgerus, civitatem egresus, armatae multitudini militum obviaret; quem invadentes ceperunt, et ligatis post tergum manibus deduxerunt. Horum ductor et dominus erat Hugo Vicedominus Catalanensis, vir per omnia flagitosus et inhumanus, ecclesiæ vastator, immritis et immisericors: ad quem quidam servus, qui captivum noverat, ait: Notum facio Dignitati tuæ, quod hic homo duræ cervicis est, sed et locuples nimis: quem si caute teneris et tornuentis exhibueris, sexaginta libras ab eo extorquere poteris. Quod Vicedominus audiens, arctiori jussit eum custodiae mancipari: ille vero indefessis precibus sanctum interpellabat Gibriannum. Cui Vicedominus subridens ait: Multum in Gibriano tuo confidis: sed licet multa operetur, tamen de manu mea te eripere non poterit. Tunc Catalanos eum duci præcepit, et catenis ferreis oneratum incarcerari et diligenter custodi.

12 Quo perveniens, prima nocte ministri cum scrinio, acutis lapidibus consternato, nudum et funibus extensem includunt. Postero die assumptus, fortissimis compedibus arctatus, in scrinio arctiori reconditur; annuloque ferreo collo ejus imposito, cum catena, per medium lateris arcæ et parietis lapidei qui proximus erat pertusum *d*, extensa clavæ confixa, multis injuriis afficitur. Ejectus tamen de prima custodia, duos lapides cante secum attulerat, quibus capita clavorum compedis linando attenuavit, et dissipando ipsos clavos extraxit. Venientes autem ad eum carnifices dixerunt: Ultra modum miramur, quod, cum homo sis comedens et bibens, ad necessaria naturæ non exeat; cum jam dies tertia sit quod de custodia ejectus non sis, nec nobiscum de liberatione locutus. Cur mœrore consumeris? Nonne tibi melius est, quatenus omnia tua distribuas, quam corporis tui detrimentum patiaris? Scias pro certo, quod aut quadraginta libras solves, aut pessimo interibis supplicio. Ille, timens ne factum ejus manifestaretur, respoudit dicens: Ne miremini, Domini, si ad naturæ necessaria non exeo, quia omnia quæ mihi ad comedendum intulisti, penes me incontaminata sunt: pastus enim amore

a b
10 die, septennio excusum recipit.

*Remensis ci-
vis, Catalau-
nis captivus,*

*et intra or-
cam lapidibus
onustam clau-
sus,*

d

*attritis in-
dustriæ com-
pedis suæ
claris,*

amore

A amore Domini mei et Confessoris Christi B. Gibriani, quem diligo, per quem antequam comedo spero me liberari, omne alimentum carnale oblivioni traxi. Tunc ministri diaboli, furore repleti, arcum claudunt, et maximo molarumque lignorumque pondere onerant, dentibus in eum frendentes et dicentes: Nunc viderimus quid tuus tibi facturus sit Gibrianus. His dictis recesserunt, foribusque signatis et cœna facta, membra sopori dederunt.

ex arca egreditur;

13 Ille vero ut neminem adesse persensit, omniesque somno interceptos putavit; erigens se, pedes a compedibus extraxit, humeroque opposito cooperulum arcæ levare conatus est, sed minime valuit. Tunc iterum atque iterum, cum invocatione nominis sancti Confessoris Christi, humerum supposuit: sicne demum levatum est; et compedes concervatos, pro sustentaculo, ne clauderetur, intrepousit: deinde reptando prout poterat egressus, ante scrinium catenatus stetit. Arrepta ergo ambabus manibus catena, eam circumquaque gyrando, aliquo modo confringere nisus est: sed grave pondus ferri, magna ignis examinatione conflatum, malleorumque contusione extensus et coagitatum, nisi utensili ejusdem materiæ dissipari non potuit. Ait itaque intra se: Angustiae mihi sunt undique, et quid agam ignoror: intus regredi non valeo, evadere omnino nequo: si autem hoc egero, id est si rejecto pondere lapidum in arcum reversus deprehensus fuero, mors mihi est: si autem non egero, sed sic foris permaneo, manus corum non effugiam. Quid ergo agam? quod erit refugium meum? quæ redemptio mea? Heu! heu! quis me decepit ut hoc agerem, cum liber pro pretio transitorio discedere possem? Nunc vero si hic inventus fuero, flagris dirisque tormentis consumnar; et ad ultimum, si supervixero, pondus suprataxatum talentorum solvam. Sancte Dei Gibriane, in hac necessitate famulo tuo succurre. Ecce jam noctis tenuatur umbra, diesque appropiat: et nunc moriar, nisi mihi, sancte Patrone, subvenias. Desperatorum consolator piissime infirmorum sublevator initissime, consolare et subleva hanc meæ inopie anxietatem.

14 Hæc dixit, manusque in cœlum tetendit, omniaque cœlestium virtutum agmina pro unctione sua interpellavit. Nec mora: omnipotens Dominus, ejus suspiriis motus, salvatorem et liberatorem, ipsius scilicet quem invocaverat, Sanctam Dei misit Gibrianum: nam cum forcipibus ferreis ei adfuit, easque manui dexteræ ejus imposuit et abiit: quis ille fortiter constringens, ignorans quid esset, diligentius palpavit; et ut erant, forcipes esse veraciter persensit. Quanto tunc gestiverit gaudio, cuius hominis explicare poterit sermo? Arripiens igitur catenam, forcipes in eam intorsit; duritiamque ferri, quasi in plumbi naturam conversam, in momento dissipavit: deinde forcipes retinere cupiens, de manibus ejus elapsæ non comparuerunt. Liber autem factus, iter per quod exiret minime reperit. Sursum vero aspiciens, in fastigio domus pertusum intuitus est: sed scalam, per quam ad illud ascenderet, non habuit. Tandem super scrinium, in quo jacuerat, scandit: inde per ligna, quæ superjacuerant, ad trabes venit: de trabibus vero ad pertusum attinens, celeriter egressus, de pariete autem, altitudinem viginti pedum habente, prosiliens, nihil malum passus est: viribusque receptis, cum jam illucesceret, concito cursu iter arripiens, hora prima, catenam semper in collo portans, Remos pervenit: cumque ecclesiam S. Remigii intrasset, voce magna meritis B. Gibriani mirifice se liberatum protestatus est.

15 Alter quidam e. Dictis nomine, de Monte S. Mariæ, contractus et ficus in poplite habens, plurimi diebus in ipsa ecclesia, languens usque ad mortem, jacuerat: ipsa vero eadem die qua supra dictus liberatus est, hora nona, a quodam sibi noto, causa infirmitatis abluendæ, quæ præ fœtore sanie scaturientis neminem sibi adstare permisit, a monasterio humeris portatus (non enim aliter mouere se poterat) continuo elemento visibili deforis lotus et mundatus, gratia Dei invisibili interius visitari, et exterius curari et erigi meruit. Num enim portitor suus reducere enim vellet, angustia nervorum extendentium constrictus, ait: Sine me, quia Deo propitio, absque tuo vel alterius adjutorio, ecclesiam intrabo. Tunc humili stratus, membra debilia et contracta extendit; ita ut, scissa carne poplitis, nervi et venæ apparerent: unde nimius sanguinis rivulus decurrens, nisi citius a circumstantibus constrictus ligamentis quibusdam fuisse, vitalem spiritum proful dubio ab eo expulisset. Nec mora: surrexit, omnisque infirmitatis immemor, ad ecclesiam cucurrit: et cum multa utriusque sexus turba, una secum Deum glorificante, ad fæcram S. Gibriani, gratias ei redditurus, venit.

16 Sabbato autem quidam puer, Martinus nomine, filius cuiusdam Joannæ de Contoo f., ab ipsa matre sua adductus, multum languidus ecclesiam intravit: ab humero enim dextero deorsum debilis et impotens multis annis fuit. Cumque ambo orationem facerent, puer baculum matris suæ manu contracta, jamque divina virtute curata, accipiens, de terra levavit. Quod videns mater, ait. In nomine Domini, quid agis, fili? Nonne te contractum adduxi, et nunc sanum cerno? Ad quam ille, Surge, mater, quia altare adire volo, ut oblationem S. Gibriano offeram: quia ejus obtenu me sanum effectum per omnia sentio. Tunc ambo procedentes munera sua obtulerunt, seseque Sancto sub capitalito duorum denariorum subdiderunt. Mater vero, cuius viscera et animam sanitas filii exhilaraverat, curationem pueri Monachis et populo indicavit, et ut Deo inde gratias redderent exoravit.

17 Altera die (quæ Dominica habebatur) quæ decima quinta post Pentecosten erat, duæ sorores curatæ sunt. Nomen uni Doda, et nomen alteri Getlandis, de Phalemagna g villa ante Dinantum oriundæ. Prior, natu major, medietatem corporis a nativitate emortuam habebat: secunda vero, uno anno inflata et contracta per omnia membra extiterat. Cumque tribus diebus totidemque noctibus ante S. Gibrianum, orationi operam dantes, perseverassent; ipsa die tertia, hora nona, ambæ curatæ sunt. Pater autem earum cum matre, qui eas adduxerant, præ nimia paupertate ad altare accedere pertimescentes (non enim habebant quod offerre Deo et Sancto poterant) ad propria absque licentia redire disposerunt. Quibus abeuntibus, quidam qui in ecclesia paulo ante puellas impotentes dimiserant, modo vero tam inopinata festinatione erectas videbunt, casu illis obviaverunt; quibus et dixerunt: Quid est quod tanto exultatis gaudio? Quid vobis accedit? declarate nobis: opera enim Dei enarrare officium est. Illi vero responderunt: Has duas puellas, filias nostras, diu contractas, S. Gibriano de longinqua regione adduximus, et ut eas solita vel clementia expiaret vel curaret, duobus diebus cum noctibus ante eum vigilantes, oravimus: hodie autem die tertia, hora nona, misericordes oculos suos ad nos reflexit; et, uti cernitis, has puellas erexit: sed ethoc custodibus sacri scrinii celavimus. Ad quos illi: Profecto male egistis, Deumque et Sanctos ejus offendistis, quod absque licentia elapsi estis: cum mundationem et curationem earum Sacerdotibus ostendere, et oblationes pro eis ad altare offerre debuissetis. Illi iterum responderunt, dicentes: Pau-

D
A. TESTE
OCULATO
EX MSS.
Sanatur con-
tractus sante
diffusens.

16 Junii,
f
E
curatur dex-
tero latere
debilis:

g
17. duæ soro-
res paralyticæ
et contractæ:

F

perces

*deque catena
sua frangens
da sollicitus,*

*acceptis ad
hoc a Sancta
forcipibus,*

*erumpit por-
tectum domus,*

c

15 Alter quidam e. Dictis nomine, de Monte S. Mariæ, contractus et ficus in poplite habens, plu-

A peres sumus, aurum vero et argentum nobiscum non est, et ideo ad feretrum accedere vel alieni hoc indicare timuimus. Quibus dixerunt: Revertimini nobiscum velociter, et pro pretio laudes et grates Deo reddite; et dona ejus, gratis vobis collata, omnibus manifestare ne pigritemini, ut sciant cuncti quia non est personarum acceptor Dominus; sed omnis qui timet eum et facit justitiam, acceptus est illi. Tunc cum omni festinatione regressi, ut docti fuerant omnia perfecerunt.

18. Brachium
emortuum,

18 Feria secunda quidam homo, Joannes de Barbona, occidente sole illuc pervenit: septem enim [annis] brachium perdiderat, nec aliqua unquam potuit curari medicina. Quem quidam medicus languentem cernens, ait: si septuaginta solidos mihi donaveris, pristinæ sanitati membra tua restituam. Cui ille: Egenus sum et pauper, inquit; nec tanta habere, etiamsi omnia quæ mihi contingunt distributorem, valerem: sed viginti solidos solvam, si mei curam babere volueris. Medicus autem protestatus est, se numquam manum impositorum, nisi memoratum pretium ex integro ei pro mercede tribueret. Homo vero in lacrymas prorumpens, ait: Revera nec tibi nec medio alicui in carne degenti aliquid pro hac curatione mea promissurus vel daturus sum; sed medico cœlesti, qui solo verbo restaurat universa, me committo; Sanctumque Gibrianum, ejus ministrum ejusque medicamina fidelibus quibusque ministrantem, devote requiram, qui nihil pretii sed innocentiae puritatem requirit. Hæc dixit, iterque Remos dicens arripuit. Cumque ad vesperum, ut præmisimus, intrasset ecclesiam; et ante feretrum Sancti, caput et brachium sub altari habens, prolixè oraret; continuo membrum emortuum divinitus vivificatur et erigitur: ingentique voce clamare cœpit: Deus, Deus meus, quis brachium meum tam dure constrinxit? Sancte Dei Gibriane, sancte Dei Gibriane, nunc servo tuo succurre. Vix verbum compleverat, brachiumque ejus contractum restituitur, et gutta fistula quæ ei manum abstulerat exiccatur. Surgens autem a terra, Deo gratias et Sancto ejus lades cernentibus omnibus sanus reddidit, et semetipsum sub capitalitio in servum pro pretio dedit.

19 Alter quidam, Warinus nomine, de Maceriis h, paralysi percussus, cum multitudo suorum ante ostium monasterii omni tremens corpore apparuit: qui stare super pedes vel ire parumper [sine baculo] non potuit. Ait ergo cuidam fratri suo: Accersi ad me unum de Monachis, ecclesiam enim hanc indignus non intrabo, nisi prius tonsus et confessus de peccatis meis fuero: multa enim sunt, quibus præpeditus hac magna crucier infirmitate. Cujus voluntati frater ejus satisfaciens, Monachum adduxit: illoque confessio poenitentiam ei congruam indixit, et sumpta manu ejus dextra in monasterium eum introduxit. Qui tota nocte orationi incumbens, mane facto baculo innexus, orationem facturus ad altare ire cœpit: sed eundo sanus effectus est.

21 Junii circus
se illuminata
tum testatur,

20 Feria quinta alter quidam Warinus de i Compendio ad Sanctum Dei venit, dicens: Gratias ago tibi, Deus, Patronoque meo S. Gibriano, quia cum cœcus essem, modo video. Ad quem [populus] circumstans ait: Dic nobis, frater, qualiter tibi hoc contigit, vel quot fuerunt dies obtenebrationis tuæ? Quibus ille respondit: Tribus annis oculorum meorum lumine orbatus sum; sed et in infirmitate ceterorum membrorum meorum constrictus, in dolore per tantorum temperum curricula vixi: sed nudius tertius, dum istius Sancti opera in nostris annuntiata sunt regionibus, cum vicinis meis, hue causa devotionis et orationis et remedii pergentibus, nvei; et aliquantis noctibus pernoctavi. Illi vero

oratione peracta volentes redire, dixerunt: Revertere, frater, nobiscum: non enim amplius hic morari possumus: si enim Sanctus tui misereri voluiset, a primis die ingressioneis tue proculdubio curatus fuisses. Quibus ego respondi: Vobiscum quidem ibo, sed veraciter corde credo, quod adhuc feretrum istud oculis meis videbo. Denum surgens cum illis perrexi, meque meo Patrono commendavi: nocte vero sequenti, cum membra sopori dedissem, et appropinquante die a somno excitus fuisse; aperiens ostium, per quoddam pertusum intuitus sum claritatem cœli et stellas; sociosque meos vocavi, dicens: Surgite, fratres, Dominus enim nobiscum est. Illi vero perterriti dixerunt, Quid vis? vel quid tibi contigit. Quibus ego, Vere felix et beatus est, qui spem suam ponit in Domino. Surgite ergo, surgit et videte quæ fecit mihi Dominus. Qui surgentes, illuminatum me invenerunt: manibusque in cœlum tensis, Dei magnalia laudaverunt: mane autem facto, si cum eis irem, quæsierunt. Respondi vero, me non comedetur nec bibitur, donec curatoris mei feretrum oculis mihi restitutis cernebam, eique grates pro collato beneficio referrem: et ecce, ut promiseram, veni, et video, gratiasque E Deo et S. Gibriano nec non gloriose reddo Remigio. Quod ut omnis plebs audivit, dedit laudem Deo.

postquam
ab ecclesia
fuisse co-
actus disce-
dere.

21 Sabbato vero mulier quædam, Beatrix nomine, quæ contracta tribus annis languerat, et jam tribus noctibus cum quodam puer suo vigilaverat, clamare cœpit, dicens: Eia, magne virtutum operator B. Gibriane, quod cœpisti in me famula tua perfice: de longinqua enim terra huc veniens, olim te adire desideraveram Tu vero labori meo finem imponens, cordis mei faciem exterge, manumque tuæ pietatis extende, et sine sustentaculo ad feretrum tuum accedere mihi concede. His dictis surrexit, et ut deprecata fuerat incolumis ad pignus venerabile abjecto baculo properavit. Cum ea, etiam e latere venit quidam puer, nomine Alexander de k. Virtutibus, qui uno oculo plurimis orbatus extiterat annis, paulo ante vero curatus, ait: Deus, qui omnia obtenebrata illuminas confractaque restauras, gratias ago tibi Sanctoque tuo et Patrono meo Gibriano, quod dum adhuc mane cœcus essem, modo video. Quantocius enim hanc ecclesiam intravi, me divina gratia tua præventum persensi: ideoque ejus me subjicio servituti, ut advocatione eum habeam hic et in vita perenni.

23. curantur,
tricennio con-
tracta,et puer cocles.
kF
ANNOTATA.

a Versio Francica eam Helvis appellat.

b Eadem scribit, de Wasigny.

c Francice Maugis.

d Pertusus et Pertusum (nam utroque generis usurpatum hic lego) vulgo Pertuis, ostiolum seu foramen significat, a pertundendo.

e In Francico Dies: et locus, unde natus, Mons-nostro-Dominæ.

f Ibidem Conrot, et forte melius.

g Ibidem Pha le grand: est autem Dinantum seu Dionantum oppidum ad Mosam, in finibus Comitatus Namurensis, leucus minimum 20 distans Remis.

h Maceriæ, vulgo Mazieres, supra Mosam, appendix quædam Ducatus Lotharingiæ.

i Compendium, Francie Compeigne.

k Ita etiam Francice vertitur de Vertus, quod est nomen vici.

A

CAPUT III.

Miracula in fine Junii et initio Julii facta.

a
b
25 Junii,
captivus,
Sanctum
invocans,

c
d

solutis ultro
compedibus,

per medios
custodes,

frustra eum
tenere cona-
tos,

evadit in ec-
clesiam,

Feria secunda, quæ a vigesima secunda dies post sanctam Pentecosten erat, quidam Lambertus de b Romangia, de captivitate meritis hujus Sancti ejus est. Qui quadam die Verdunum petens, quibusdam obviavit militibus, qui in manibus in eum iuictis vinetum apud c Viennam, castellum super Blonam fluvium, in d Dulminiaco situm, direxerunt: ubi in dome subterranea induxerunt, compedibusque impeditum dimiserunt: ille vero qui eum cepерat, Thomas filius Walteri nuncupatur. Cumque sex diebus sic teneretur, multisque afficeretur injuriis; septimo demum die, invocate S. Gibriano, compedes de pedibus ejus ceciderunt; quas manu accipiens surrexit; sed quid ageret, vel qualiter exire posset, ignoravit. Per gradus enim adscendebatur et descendebatur de loco, ubi inclusus erat; nec egredi nisi per mediani demum, in qua carnifices erant qui eum custodiebant, poterat: mulier etiam, ad custodiendam viam introitus, posita erat, ut si quando eum se movere vel modicum quid mussitare audiret, crebro custodibus auctiaret. Ille autem confisus in eo qui eum compedibus absolverat, ait intra se: Si ferrum istud, mutum, irrationabile, et insensible, autem divino, obtentu Domini mei et Patreni B. Gibriani, obediens fuit inque liberum dimisit; quanto magis homines rationales, quibus præceptum est obauditu auris obedire domino, postquam me cœlitus liberatum clamabo, salvum me permittent? Putasne, qui me solvit, de manibus eorum eripere non possit? Ignoro ergo quid eventurum sit: sed in nomine Domini, S. Gibriano mediante, per medium eorum transibo. Hæc secum.

C 23 Eraet autem servientes in media domo tres, cum aliis quibusdam sedeutes, et nescio quid secum confabulantes. Tunc ille corroborato corde, compedes in manibus gestans, gradus ascendit; visisque cum magna fiducia clamare cœpit: Deus mihi adiutor est, non timebo quid faciat mihi homo. S. Gibriane, captivorum liberator magnifice, de manibus istorum me eripe, et opera tua incredulis manifesta. Quo auditu, custodes veleliter surgunt, jamjamque fugientem inseguuntur: brachia quidem vel manus super eum extenderunt, et per capillos tenere putaverunt; sed nemo vel fimbriam vestimentati ejus tenere potuit. At ille transieus per medium illorum ibat: et cum ecclesiam quæ proxima domui erat intrare vellet, ad introitum, qui in loco obscuro inter duos parietes erat, timore insequentium percussus, minime pervenire potuit. Fugam itaque arripuit; et per semitam, quæ ad Burgum dicit, illis et aliis plurimis insectantibus, currere cœpit. In monasterio vero erat quædam mulier, nonne Pontia, que sedulo psalmis et orationibus vacabat: quæ cum tunnatum Sanetumque Gibrianum tam pie invocari audiret, ad ostium cucurrit; fugientemque ac vociferantem revocavit, dicens: Revertere, revertere: ecce ecclesia et ostium hic: potens est enim S. Gibrianus huc te reducere. Ille vero respiens, nec timens ne si descenderet pejus illi in aliquo contingenteret, spem suam in ductore suo ponens, via qua venerat revertitur: et quod mirum audiit est, cum omnes circumquaque essent, et iter angustum foret; a nemine laesus vel tactus, ad ecclesiam, iterum per medium illorum transiens, venit: in qua cum tribus diebus perstisset, tandem liber dñissimus, Salvatoris sui, ut præmisimus, dominum expetiit, suosque illac compedes in testimoniū tulit.

24 Feria quinta quædam mulier de Fimmis e, D nomine Lambergæ f, curata est. Annuo enim infirmatis dolore constricta amens effecta, vix a duobus teneri potuit: ad sœpe memoratum vero Sanctum adducta, cum ibidem plurimis diebus diligenter custodiretur; et de vino, in quo Brachium Sancti intingebatur, frequenter reficeretur; feria quinta, preut supradictum, mansuetissime custodes allocuta est. Tunc parentes ejus, qui ante tristes eam adduxerant, Deo et S. Gibriano cum ea munera offrentes, eamque curatori suo sub capitalitio dantes, bilares ad propria remearunt. Affuit etiam cum ea quidam Everardus g nomine, cuius pes in infantia sua igne succensus, ut ferebatur, infernali h fnerat; sed meritis beatæ Dei genitricis virginis Mariæ extinctus: tunc vero brachium cum manu ab humero deorsum infirnum et impotens habebat, cuius angustia constrictus somnum vigoremque corporis amiserat. Sed et saepissime matrem suam vocabat dicens: Mater adjuva: Mater adjuva. Cumque illa sciscitaretur quid haberet, vel quid vellet, respondit: Scias proculdubio igne eo brachium meum inflammat et succendi, quo audius tertius pes meus consumptus est: simili enim nunc dolore affior, quo tunc in initio infirmitatis meæ torquebar Ecclesiam itaque adeamus, ubi S. Gibrianus virtutibus plenus requiescit: forsitan et mei miserebitur. Cui acquiescens mulier necessaria præparavit, simulque Sanctorum limina petierunt. Evolutis autem quinque diebus, puer in terram, Sanctum clamans et ejuslans, se prostravit: Indigni vernaculi tui, Pater sanctissime, preces suscipe, ignaque inimici in me jacula extingue: de longinquo eom regione tuam aggressus suum pietatem. Auxiliare pupillo: et misserrimæ matris meæ, famulæ tue, incipiam subleva. Hæc et multa talia cum spiris puer crebro [iterans], in ipso loco ubi orabat, in momento curari meruit.

E 25 Quadam puella, Alberoidis i nomine, filia Hotwidis et Balduini, de villa quæ Quatnor-campis dicitur k, in Dulminiaco sita, quadam die in cunabulis a matre incaute derelicta sine custode; cunabulum casu a porcis, per dominum escam querentibus, inversum pariter cum puella gyratum est. Cumque per duarum horarum spatia prona jaceret, nec foret qui adjuvaret; ubertas lacrymarum decurrens oculos genasque cooperuit: et sanguis, de vitalibus per os et nares defluens, anhelitum obtrusit, sicutque extincta vitalem exhalavit spiritum. Non multo post mater familia advenit, filiamque suam pronam in lectulo jacentem vidit. Tunc commota sunt omnia viscera ejus, seque erga eam non recte egisse, solam eam dimittens, recordata est. Festinans itaque encurrit, rapidisque manibus velut amens cunabulum cum cadavere sustulit: intuita autem vultum ejus sanguine coopertum, oculi reflexos, visum nigrum, dentes serratos, collum rigidum, humili consternit, pugnisque pectus suum centundens, dixit: Heu me, omnium puerarum miserrimam! quis juventutis meæ extinxit Iucernam! Certe si me præsente armata manus hostium te jugulare, vel bestiarum ferocitas dilacerare, aut vorax flamma ustulare vellet, procul dubio inter te et mortem essem mediatrix: nunc autem inertis et sanguinis tui rea sum, eroque pectatrix in omni tempore.

F 26 Nuntiantur interim haec patri, in agro laboranti; et ut ad exequias filiae suæ extinctæ acceleret, mandatur. Qued ut homo andivit, diriguit prium: deinde ad nuntium conversus, ait: Quis te huc misit, et tam delira verba proferre indixit, et vere ridicula? quia cum filiam meam paulo ante sanam reliquerim, tam celeriter extinctam enuatias.

A. TESTE
OCULATO
EX MSS.
e
f
28 Junii,
menti resti-
tutur amens,

g
h
et puer bra-
chium igne
sacro accen-
sum dolens.

i

k

Infans in
cunis suffo-
cata,

F

cum summo
matris

ac patris
dolore,

Et

A Et quomodo, inquit, et qualis morte? Cui cum rem per ordinem exposisset, relictis hominibus quae habebat præ manibus, cursu velociissimo, ex intimo cordis spiraria trahens, domum petuit: cumque adhuc longe esset, erigens aures audivit sonitum gemitum, planetum lacrymarum, tumultumque vocum funestarum. Quem uxor sua venientem conspiciens, cadaver filiae suæ inter brachia sumpsit, sieque ei in obviam cum familia processit, et ait: Domine, si hodie more solito filiam custodivissem, mortnam eam non reperisses: sed cam accipe, et dum licet deosculare, quia terra corpus oportet commendare. Tunc ille præ dolore tota tremens corpore: Bonam, inquit, te custodem domus reliqui. Quis inimicus te decepit, ut innocentem, impotentem, unican nostram, solam relinqueres? certe sanguinis ejus reas; quia, cum eam providentia tua aliis intentus commendasse, stolidè neglexisti. Deducant ergo oculi mei lacrymas per diem et noctem, et non deficiant, eo quod filia mea sit extincta.

B 27 Erant ibidem quidam homines S. Petri Remensis, ad opus ecclesiæ ipsius Sancti ligna cædentes: ut autem viderunt concursum populorum, vocesque plangentium audierunt, rem scire cupientes, simul et ipsi ad spectaculum venerunt: et videntes puellam mortuam, et patrem matremque flentes, dixerunt: Cur tam inconsolabiliter lugetis? an astimatis, quod alta spiraria, sive crebri gemitus vitam illi valeant restaurare? Nonne vobis saepe insignia virtutum Beatorum Remigii atque Gibriani prædicavimus? Nunc igitur tota virtute, totis visceribus illorum solitam clementiam precibus pulsate, quatenus pedibus æterni judicis advoluti, vitam filiæ vestræ suis meritis restituant. Tunc illi conversi ad Dominum dixerunt: Domine Deus, qui profunda cordia scrutaris, et vocas ea quæ non sunt tamquam ea quæ sunt, precibus nostris aurem tuæ pietatis accommoda, et animam quam tulisti in hoc corpusculo redde. Ne respicias quæsumus ad peccata nostra, innumerabilia enim sunt, sed miserebis et infortunio nostro compatere, misericors et miserator Domine. O Confessores Dei altissimi, qui quasi lucernæ candelabris impositæ omnem jubare virtutum vestrarum irradiatis terram, et pro libitu vestro ligatis et solvit, oculos misericordiae ad nos convertite, et a peccatorum vinculis absolutos, postulationi nostræ aures pietatis vestræ accommodate. O Remigi, lux Francorum, tuorum audi voces famulorum, audi fletus, solve gemitus, poenalia remove; et ad te suspirantibus, supplices obsecramus, condescende.

C 28 O Gibriane, mundi lampas et margarita præfulgida, miraculis coruscans, ad quem specialiter dirigitur oratio; aperi thesaurum exauditionis tuæ, et restitue in hoc cadavere sobolis nostræ spiritum vivificationis (scimus enim et revera credimus, quod potens es hoc a Domino impetrare) et ut mitissimus pater supplicantibus tibi voluntarie effectum præstare non dedigneris. Nonne tu idem ipse es qui opaca carcerum claustra rimaris, captivisque ejectis exquisitam astutiam carnificem eludis? Quæ enim civitas, quis vicus, aut quod castellum, vel quæ loca circum adjacentis regionis sunt, quæ tuam non sunt experta paternitatem? Nobis etiam precamur, qui in obscuris nemorosisque latitamus recessibus, tuam ne dedigneris exhibere præsentiam. Quod si impetrare meruerimus, tuam et ipsius beneficium cooperatoris Sancti scilicet Remigii domum cum illa adibimus, et dominio vestro sub capitalitio nos quændiu vixerimus subjugabimus. Hæc illis orantibus et præ dolore continuis fletibus semetipsos pene absorbentibus, servus Dei Gibriannus pie misertus eorum qui clamitabant, O nostram, o redde filiam;

D puerilla in momento videntibus, omnibus qui aderant, revixit; et ut solita erat, ubera deposita, matri adjocabatur. Tunc omnes una voce Deum magnificabant, et copiosæ caritatis opera sanctissimi Confessoris Gibriani multipliciter laudaverunt. Parentes vero viatico parato, uti voverant, eum filia iter arripuit, et ad Remensem metropolim celeriter pervenient. Ad ecclesiam autem S. Remigii venientes, et ante S. Gibriannum satis devote orantes, oblatione data votoque soluto, omnibus quæ eis acciderant narraverunt; et benedictione sumpta, hilares ad propria remearunt.

E 29 Dominica subsequenti duæ feminæ curatæ sunt: nomen uni Manesindis, et nomen alteri Amedina. [Una] de Salice S. Remigii l'orta, ad ecclesiam ejusdem Sancti ducta, in eadem ante S. Gibrianum ab hominibus et feminis, plurimis diebus, stricte custodita, multisque verberibus (eo quod coerceri non poterat) injuriata, tandem die septima, quæ Dominica habebatur, ope cœlica sensum recepit. Altera vero de villa, quæ S. Augustini ante S. Margaritam dicitur, orta, ad S. Gibrianum similiter sine sensu adducta, in via veniendo curata est.

F 30 Altera mulier de Verneyo, habebat filiam, Hodiernam nomine, quæ tribus annis claritate occulorum amissa, malorum Sanctorum loca illuminari cupiens peragravit: ad ultimum vero ad istum Patronum nostrum venit, et aliquanto tempore multis vigiliis corpus suum afficiens, cum matre ante eum orans permansit, sed visum minime recepit: postea tædio affecta, ad dominum redire disposuit. Cumque ambe domum venissent, ingressa est ad eas una de vicinis earum, et gratulans matri puellæ, ait: En venio ad te, ut congratulari tibi, quod annuntiatum est nobis filiam tuam lumen recepisse. Cui illa respondit: Revera multis diebus coram Sancto steti: sed peccatis meis præpeliens exandiri non merui; nunc autem reversa, quid agere debeam, ignoro. Ad quam illa: O infelicissima mulierum et modicæ fidei, quare dubitasti? Utique si pure confessæ fuisses, et fidem habens non dubitasses, filia tua illuminari meruisse. Consiliis ergo meis acquiesce: et in Dei misericordia confidens, armis spiritualibus ornata, ad Patronum desolatorum revertere: et ne pedem ab ecclesia ejus retrahas, donec desiderium tuum adimpleat. Tentare enim et probare querentes se vult, ut sciat utrum perseverantes, Deum veraciter querant et diligent. His auditis mulier, salutis avida, nihil moræ patiens, surrexit, et cum filia iterum Remos accessit. Tunc F prostravit se ante Sanctum Dei dicens: Certe, Patrone piissime, hinc non recedam, donec ancillæ tuæ, filiæ meæ subvenias. Cujus precibus dilectus Dei commotus, transacto trium dierum spatio, secunda feria, post supramemoratas, puellam amissæ restituit sanitati.

G 31 De Plerneyo m quidam puer, Rogerus nomine, filius Aleidis et Rodalphi, contractus a renibus deorsum longo tempore fuit: qui a parentibus Remos ductus, S. Gibriano eum repræsentaverunt, dicentes: S. Gibriane, iste semper tuus erit servus, membra debilia ei restaura. Talia et his similia Sancto cerebro promiserunt, et orationibus pro curatione sobolis, misericordem ejus largitionem interpellarunt, sed exaudiit occulta Dei dispositione non sunt: evolutis vero octo diebus, ad propria reversi sunt. Tunc Sanctus Dei, volens potestatem curationum, a longo et prope a Deo sibi concessam, propalare, jam revertentes præcessit, desperatosque exhilaravit. Nam intreuentibus prope domum, pueraque de vehiculo deposito, nondum bene eum humi collocauerant; et ecce membra ejus ægrotta, omni humore carnali exhausto, excepto quod cutis tenui tegmine ossa

A ossa arida cooperiebantur, inopinata celeritate robore antiquo coelitus reepto, redintegrata et erecta sunt. Tunc rursum parentes sine mora Remos remearunt, et hommagium Sancto facientes, votumque solventes, ipsa die laeti recesserunt.

*o
et Clericus
Anglus C at-
taunis,*

*coram cancro
excesum habens*

n

B persolventis, precor ut miserearis. His dictis filum accepit, et in gyrum coxam suam mensuratus est n, votumque vovit et ait: Ad mensuram istius fili, si me respexeris, candelam faciam, et ecclesiam tuam cum omni devotione requiram. Mirum in modum ipsa die omnis morbus dissipatus est; vigorque naturalis per omnia membra reliens, virus lividum expulit. Post modicum vero tempus, carne et viribus recuperatis, surrexit; et, ut promiserat, sumptis pro testimonio quam plurimis sodalibus, ad istum communem Patronum nostrum, B. Gibrianum, quantocius properavit: gratesque Deo et Sanctis ejus, videntibus illis qui aderant, persolvit.

*Juvenis excus-
sus ab equo,*

p

C ascendit, et cum sociis suis ludis equestribus, quibus illud genus hominum implicari solet, se miseruit. Cumque equum effrænatum calaribus fortiter urgeret, verberum plagis angustiatus simul et tumultu vociferantium perterritus sonipes per devia currere cœpit, nec retineri ullo modo potuit. Cursu itaque velocissimo impetum faciens, sepi cuidam approximauit: quia transilire volens, offensis pedibus per medium cecidit; juvenemque dejectum, inter duos stipites per pedes hanc rem dimisit; ubi capite in terram fixo, brachioque juxta humerum fracto, erupuit medius. Concurrente autem multitudine juvenum, de terra eum sustulerunt, et sanguinem per os et nares decurrentem, et sine spiritu (ut postea fatebantur) invenerunt. Tunc omnes una voce clamabant, dicentes: Onam necessitatum inspecto piissime, Confessor Dei Gibriane, huic famulo tuo, qui nuper de tua devotus reversus domo, præclara virtutum tuarum euarravit opera, nunc subveni, istaque nomen tuum in patria declara. Quo dieto, juvenis, natu divino atque interventu B. Gibriani, quasi somno excitus, spiritu et robore virium reepto, nihil doloris sentiens, excepto quod brachium habebat fractum, ait: O juvenes et socii mei amantissimi, audite. Vere, equo currente, Sanctum Dei semper in mente habui; et dum cadarem, visus est mihi adstare manumque supponere. Nunc igitur

*et fructu
brachio extin-
ctus,*

*resuscitatur
brachio soli-
dato i. Juli.*

dolore brachii afflicetus, cum nec medicorum eum industria curare valeret; sanctus Confessor, opus incepsum consummare volens, confractum ei membrum septima die restituit. Tunc cum omni festinatione surrexit; et Sanctum, ut voverat, cum suis Feria quarta, gratias acturus petuit.

D
A TESTE
OCULATO
EX MSS.

ANNOTATA.

a In Francie perperam scriptum erat, decimana; quod deinde, superne scripto numero xxii, correctum.

b Ibidem Roumains.

c In Francie, Vienna super Axonam: est autem octu crucis a Virduno in confiniis Lotharingia, duplex Vienna; altera, Vienne la ville; altera, Vienne le chasteau; utraque super rivulos, hinc et inde Axona influentes, quorum alter hic vocatur Blona.

d Omittitur hoc in versione Francica; ceterum codeni in tractu reperio oppidum Cernay en Dorinois cognominatum, quod indicat ibi esse territorium Duliniacum, vulgari Dorinois correspondens.

e Nunc Fismes scribitur, oppidum ad Vidulam, infra Remos spatio 6 vel 7 leucarum, in Francie simpliciter, uti pronuntiatur, sic et scribitur Fimes.

E

f Ibidem Lauberga vocatur.

g Francice Erars.

h De hoc igne eiusque variis appellationibus vide Jannarium nostrum, ubi de S. Antonio, contra hunc morbum Patrono notissimo.

i In Francie vocatur Helvis, et mater ejus Havy.

k Iterum hoc omittitur in Francie, nec tabula locum exhibent, qui Quatre Champs appellatur.

l Fravice San Saint-Remy.

m Ibidem Plergy.

n Nihil usitatus Anglis, eo tempore, Sanctam aliquem invocantibus fuisse, quam hujusmodi votivas mensuraciones, decebunt miracula S. Thomae Herefordiensis ex Processibus danda 2 Octobris: he autem ejus ritus formam habet clarissime explicitam; sicut supra lib. 2 cap. 2 in fine ritum exercendi judicium per aquam.

o Videlur aliquid dreesse initio hujus periodi.

p Mosomum, vulgo Monson, oppidum supra Mosa in finibus Latharingiae, inter Sedanum et Astennum, 17 circiter leucis distans Remis.

a
7 Juli, san-
tar hydropicus

CAPUT IV.
Beliqua mensum Julii atque Augusti miracula. F

Sabbato vero tres curati sunt. Primus erat quidam nomine Gerardus, de Spernaco a, qui ita capite, oculis, et totis infirmitate hydropis tensus erat visceribus, ut veluti in vasenli vinarii similitudinem totus venter esset, et intrinsecus infecta cutis penetratis vitalibus velut vitrum resplenderet; qui ab omni amico seu parente derelictus, et a medicis desperatus, ad B. Gibriani novissimum confugit medium. Qui postquam liquorem vini, in quo Brachium Sancti tinetum fuerat, visceribus suis infudit; continuo pestifer liquor hydropis, per omnia membra fusus, divini saporis aunctione consumptus et exiccatus est. Mirabantur omnes qui eum paulo ante viderant, laxata cute humorem non distillare, nec languorem intus remansisse: verumtamen Dei laudabant magnalia, Sanctique Gibriani praæconati sunt merita, per quem Christus talia præstat beneficia.

35 Item quedam vetula, Alcidis nomine, de Ruinenyo in Therasca nata, tribus annis contracta et a renibus deorsum impotens, a mercatoribus precibus obtinuit, ut curru impositam Remos (quoniam illud

contracta una

A. TESTE
OCULATO
EX MSS.

A illuc ire habebant eam veherent: quo pervenientes ante fores S. Remigii eam deposuerunt, et ad exercenda negotia sua redierunt. Tunc ab introeuntibus et exeuntibus intro lata, et in angulo quodam collocata, multo tempore præ dolore ejulans et clamans jacuit. Custodes autem monasterii, videntes eam in honeste se babere, foras illam ejecerunt. Sed despecta ab homine, respecta est a Deo omnium creatore: nam paucis diebus ante ostium pulvere involuta jacens, ipsa die qua prædictus curatus est, erecta est; et recto vestigio ad feretrum S. Gibriani, Deum et ipsum Sanctum laudans voce magna, accessit.

b
alteraque
erigitur:

36 Tertia fuit quædam puella, Odelina nomine, filia Rangendis, de Verduno b, quæ uno anuo omnibus membris contracta langnerat. Quam mater cum familia ad S. Gibrianum delatam, ante ipsius Sancti altare deposuerunt, dicentes: Sancte Dei Gibriane, istam in ancillam tibi damus, tantummodo membra ejus dissoluta consolida: verunitamen eam hinc non deferemus; quia hic morietur, nisi misericordiam consequenta, pedibus propriis hinc redire possit nobiscum. Tunc Sanctus, bonæ et innocentis voluntati eorum compatiens, quæ postulaverant pie concessit: nam, veluti si ipse visibilis adstaret, manumque apponere, puella in momento sana effecta est.

c
liberatur
energumenus,

37 Post hanc quædam mulier de c Ponte-bari, villa S. Remigii, cum multitudine suorum, ante S. Gibrianum apparuit, qui unum de filiis suis, nomine Widonem, plenum dæmonio illuc adduxerant. Qui juvenis dum quadam nocte, cum fratre suo tempore messis, in quadam horreo dormiret, media nocte dæmones ei in somnis apparuerunt, dicentes: Surge, age: surge, sequere nos. Qui a somno excitus, jam arreptus, ut erat nudus, velociter cunctrit ad ostium; et voce furibunda fratrem suum vocavit dicens: Frater, accelera et adjuva, quia vincut me ducere volunt. Cujus voce exasperatus ejus germanus, currens advenit; manibusque injectis tenuit eum, et ait: In nomine Domini, frater mi, quid tibi contigit? muni te signo salutis, ne forte ab inimico decipiaris. Ille vero de manibus ejus elapsus, fugam arripuit; et tota nocte, velut equus infrænis, per prata, per segetes, per montes et valles cucurrit. Propinqui vero ejus equis ascensis hinc et inde eum insecenti sunt; sed reperire minime nocte illa potuerunt: mane autem facto in

xgre Remos
adductus.

C quadam valle repertus est; vixque a quatuor hominibus tentus et constrictus vinculis, reductus est. Loquacem omnino amiserat, torvisque oculis omnes sibi appropinquantes minabatur. Cumque tribus diebus sine cibo et potu mansisset, quarto demum die Remos adducere eum disposuerunt. Per manus autem illum tenentes, modo trahendo, modo portando, ad ecclesiam S. Remigii pervenerunt. Cumque ante Sanctum adductus fuisset, vix a nobis omnibus cellum ejus ad hec flecti potuit, ut Brachium ipsius Sancti deoscularetur. Custos autem feretri cultello ei dentes aperuit, vinumque benedictum ori ejus infudit: deinde multis verberibus afflictus, Deum Sanctumque Gibrianum invocare compulsa est, sumensque cibum confortatus: sique divina præveniente gratia Sanctoque Gibriano intercedente, iniquus prædo vas possessum dimisit, Christique famulus sabbato post supra memoratum curatus est.

d
curatur bra-
chio contra-
cta:

38 Mane quædam femina, Gertrudis nomine, de Vi-castello d super Axonam fluvium orta, ante feretrum Sancti cum ceteris affuit, brachiumque suum extendens in altum, clara voce dixit: Gratias ago Deo Patronoque meo S. Gibriano, qui mei peccatricis famulæ sua preces dignatus est exaudire.

Interrogata autem a populo, quid haberet; ait: D Cum longo tempore brachium hoc contractum manumque aridam habuerim, nec aliquid operari valens, egena et pauper extiterim; nunc de omnibus his sanctus Dei Confessor Gibrianus me eripuit: nam ipsa eadem hora, qua me huc ituram vovi, auxilio ejus me præventam sensi. Tunc jurejurando pollicita sum, quod corpori meo nihil requiei concederem, donec hujus Patroni mei feretrum viderem. Surgens itaque iter arripui, et eundo sanitatem recepi. Quod circumstantes audientes, voce hymnidica eximii medici præconati sunt mira.

39 Prætermittentes igitur multa, aliqua strictum, ne omnino actus Sanctorum oblivioni tradantur, perstringamus. Quædam puella de Barsineyo e, An-sildis nomine, cuius pater Fulbertus dicebatur, quatuor annis gibbosa et contracta fuit. Præterius autem quidam mendicus per eamdem villam, qui de Remensi civitate venerat, civilibus illis clara voce virtutes et miracula, quæ in ecclesia S. Remigii per B. Gibrianum fiebant, quæ etiam ocnis suis viderat, indicabat. Quod puella supramemorata audiens, ait patri suo: Ecce, pater carissime, ecce nunc tempus acceptabile ruminorque salutis: precor ergo ne confundas faciem filiae tuæ; sed omni occasione seclusa, Remos me ducito: quia, suffragantibus meritis B. Gibriani, me procul dubio curandam credo. Pater vero respondit: Filia mi, scis quod tempus messis sit, in quo vitæ meæ temporalis omnis sustentatio pendet; nec viaticum tam diutinæ peregrinationis habemus, præsertim cum infirmitas tua gravis sit; ne si forte deficiens in via ægrotaveris, causa tui, quod omnino inopia nostræ non expedit, plus quam oportet tardemur. Cui illa: Nequaquam pater, sed ad memoriam Sanctorum me ducito, ibique dimissam [relinquens] properanter revertere, et necessaria tibi perquire; quia aut curata cœlitus tecum revertar, aut ægrotans et misericordiam Dei expectans, ibidem usque ad mortem morabor. Tunc pater, pia super filia sua gestans viscera, non destituit: sed, Fiat voluntas tua, intulit. Puella vero, sumpta pera et baculo, surrexit: et patre præcedente, pectus genibus quasi glutinatum habens, prout poterat incedebat. Die vero vergente ad vesperum, ait ad eam pater suus: Nonne prædicti tibi, tanti itineris labore te non pati vel perficere posse? Illa autem non respondit verbum, sed tacito corde et cum lacrymis, Deum et S. Gibrianum, ut ejus misererentur, exorabat. Media autem nocte in excessu mentis posita, visum est ei, se in ecclesia S. Remigii ante altare B. Gibriani stare, Brachiumque illius circa feretrum hoc illucque discurrere. Nec mora: evigilans, ab omni ægritudine se curatam sensit, patremque suum vocavit dicens: Surge, pater, surge: eamus: quantum enim vis itineris tecum pergam: quia in nomine Domini pristinæ sospitati membra mea restituta sunt, gibbique ante et retro pene dissipati cernuntur. Tunc pater, incredibili gestiens tripudio, sine dilatione surrexit: cernensque illam erectam, præ nimia exultatione in lacrymas prorumpens, gratias Deo reddidit. Dans ergo illi manum, iter cœptum celeriter perrexerunt, et die tertia Remos sine ulla offensione pervenerunt. Intrantes autem ecclesiam S. Remigii, se in orationem ante B. Gibrianum prostraverunt; et voto soluto, omnibus eventus suos edixerunt.

40 Feria sexta quidam puer, Erhaldu sномине, filius Acelini et Thecelinæ, de Marolio, ab ipsis parentibus suis ad Sanctum Dei allatus est: qui acriter languore impeditus, surdus, cæcus, simul et mutus effectus, sex hebdomadibus causa luctus sui extitit. Cumque S. Gibriano vovissent, ut si eum solita pietate sua respiceret, et officia ei membrorum redideret.

e
et alia, toto
corpo gibbo-
sa,

F
post noctur-
nam visionem
in itinere eri-
gitur.

f
13 Juli sana-
tur surdus,
cæcus et mu-
tus.

A deret, quantocius celebrem ejus domum adirent, et in servum quamdiu viveret sanatum ei darent; continuo aures ejus et oculi aperti sunt, linguaque constricta in laudem soluta est. Haec ab ipso puer narrata, et a parentibus testificata audivimus; et ad laudem Dei honoremque dilecti Confessoris sui, huic libro annotare studuimus.

41 Die vero septuagesima prima post sanctam Pentecosten, quae Dominica erat, de Busensi Abbatia, homo nomine *g* Ansellus, orationem cum oblatione pro beneficio sibi cœlitus collato facturus, ad Sanctum venit Gibrianum: qui post multarum lacrymarum effusionem, adhuc madidas habens genas, Monacho sanctas Reliquias observanti ait: Domine mihi, est hoc altare S. Gibriani, et hoc sererum in quo ejus sanctissima ossa sunt recondita? Quo respondente ita se rem habere, adjicit. Accede, Domine mihi, huc: est enim aliquid secreti quod tuæ indoli fari debeam. Cui Monachus appropians, talibus homo exorsus est verbis: Accedit nudius tertius, ut occulta Dei providentia pessima infirmitate percuterer: nam manus mea igne, ut ferebatur, gehennali, uti vestigia adhuc indicant, succensa, refectionem cibi, potus atque soporis, corpori meo quindecim diebus B substraxit. Cumque ejulatu magno, die ac nocte irremediabiliter flerem, ab amicis et agnatis taliter admonitus sum: Fac votum S. Gibriano, quod, si te visitaverit et curaverit, laudes Deo et ipsi redditurus, sine mora domum ipsius adibis. Quod eum vovissem, continuo omnis dolor a me aulugit, manusque mea extineta est. Tunc innuente Monacho, coram omnibus qui aderant, manum suam [sanam], sed adhuc ab igne denigratam ostendit: et ut una secum Deum et Sanctum laudibus magnificarent, monuit.

42 Affuit etiam eum eo quidam puer de Vernolio, Joffredus nomine: qui quam plurimis noctibus ante S. Gibrianum cum aliis ægrotis vigilaverat. Hic per maxima foramina guttæ fistulæ in genu habebat, quæ humorem cruris exiccaverant, et venas nervosque retraxerant, ita ut talum coxae impactum haberet. Die vero præcedente illam qua supramoratus advenerat, divina gratia et meritis S. Gibriani, pupillo suo compatiens, foramina clausa sunt, pruritusque scaturiens disparuit. Tunc membrum diu exiecatum humore naturali vegetatur, et nervi cum venis ad statum pristinum invisibili medicamine reducuntur: omni tamen nocte dolore extensionis tormentatus, manè cum præfato saurus ad altare accessit.

46 Feria quarta alter, Hugo nomine, de Andewerpa, *h* adveniens, sub capitalito duorum denariorum se Sancto subdidit, cunctisque adstantibus audientibus, ait: Heu! heu! Quid Deo Sanctoque Gibriano Patrono meo, cum inops et pauper sim, retribuam pro omnibus quæ retribuit mihi? Seio quia argentum et aurum, quæ nobis conspicua sunt, illis pro minimo sunt: tamen quod habui, me ipsum scilicet, illis in servum dedi. Interrogatus autem quæ causa hoc egisset; respondit: Uno anuo et amplius hydroperico morbo infectus ægrotavi, nec unquam alienus antidoti remedio curari potui. Quamcitius hunc Sanctum invocavi, et Reliquias ejus me peti- trum spopondi, fibris laxatis pestem concretam exta turgida, per poros in modum sudoris, emiserunt; ceteraque membra, diutino languore iuiciata, divini medicaminis emplastro, incolumitati antiquæ restituta sunt; et, ut cernitis, gracilior et sanior, quam unquam fui, appareo. Quo viso, cines benedicte Dominum, qui potestatem talem præstat diligibus se.

47 Supervenit itaque dies festus *i* S. Bartholomæi, quæ octogesima tertia post Pentecosten erat,

15. quidam proficitur se a sacro igne curatum:

g

alias erus fitulosum sibi anatum,

h
16 Julii, sistit se levatus hydropo,

Maji T. VII

in qua quidam Albricus nomine, de *k* Nivella ortus, non minimam a D^o per S. Gibrianum adeptus est gratiam. Nam *l* Suauum veniens messis tempore, causa lucrandi, ibidem aliquamdiu moratus est: quædam vero die sub acervo segetum meridiatus, renum passione percussus est. Cumque sex diebus totidemque noctibus somni refocillatio ab eo fugeret, et modo crura extendendo, modo retrahendo, terribiles voces præ angustia nervorum arescentium crebro emittebat; jamjamque manifeste ostenderetur, revera, nisi divina pietas subveniat, cito eum contractum futurum; subsidium sanctissimi Confessoris Christi compulsus est invocare. Ait itaque hospiti suo: Domine mihi, per Deum et ipsum Sanctum miracula operantem te obtistor, ut causa fraternali dilectionis crastino mecum venias: Remos enim iturus sum, ubi me credo per merita Sanctorum posse salvare. Cui ille subridens respondit: Vere causa orationis ad S. Gibrianum ire disposui; sed tu quomodo illuc pergere existimas, qui nec uno momento super pedes tuos stare vales? Præcede, inquit ille, et sequarte: aut enim reptando, aut quomodocumque eundo ejus venerabiles Reliquias visitabo. Haec dixit, et mane facto surgens iter arripuit. Sed eulo tota die laborasset, vix dimidium milliarium ad vesperum E peregerat. Cui iterum hospes suus ait: Nonne prædixi tibi, quoniam me sequi non valeres? Sustine ergo et permitte me ut peregrinationis meæ iter perragam; et postquam rediero, ad locum tuum te reducam: potens est enim Deus ubique sua tibi præstare beneficia. Ille vero ingemiscens, Si ita, inquit, necesse est, faciam quod hortaris.

48 Intempestæ autem [noctis] hora idem Albucus, mœrore pariter et hesternæ continuæ reptationis fatigatione membris dissolutus, sopore oppressus est. Tunc visum est sibi per somnum, haud procul a se fluvium nimiæ profunditatis manare, in cuius medium dimissus collo tenuis, super articulos pedum stetit. Cumque mergi cœpisset, clamavit: Sancte Dei Gibriane, dexteram tuæ sanctitatis extende, et de profundo lacu peregrinum tuum ejice. Vix orationem finierat, et extemplo ei Sanctus affuit, dicens: O modicæ fidei, quare dubitasti? En adsum, quid vocasti me? Et extendens manum apprehendit eum, humerisque impositum ad littus illum transvexit, et (ut ei videbatur) super nivem candidissimam uiversique pulveris pigmentarii odoramenta habentem posuit, sieque disparuit. Cuiusque in eadem diutissime volutaretur, et quasi pretiosissimis unguentis humectaretur, expergefactus a somno resedit; et circumspiciens, ad littus se super divem esse, Sanctumque Gibrianum adesse putavit: manè vero surgens, hospitem suum excitavit, dicens: Acceler, Domine mihi, et surge: quia antequam recedas, habeo tibi occulti aliquid manifestare. Et in eadem hora exposuit ei omnia quæ in somnis viderat: et adjecit: Cumque bæc somniasset et evigilasset, persensi me, omni elisione sopita, restorationem membrorum meorum recipisse. Ea habes comitem paratum itineris, cui sero denegasti sustentamentum infirmitatis. Vere Deus neminem abjicit, cum Dominus sit omnium: sed in veritate eum invocantibus misericors propitiusque apparet. Quod ille audiens, de lecto velociter prosilivit, probaturus et oculis videre cupiens quæ ab ore illius audiverat. Cumque certissimum fore compresisset, præ gaudio lacrymas effundens, collum ejus amplectatus est, et de osculatus est eum, dicens: Ignosce, mi frater, ignosce, quod peccavi in te; et ne Sanctus Dei, quem petituri sumus, mihi irascatur, precibus tuis obtine: gratauerit enim tecuru pergam, et quidquid in hac peregrinatione expenderis libenti animo solvam. His dictis, datis sibi invicem manibus, perrexerunt; et hora

*a. TESTE
OCULATO
EX MSS.*
k
l
*24 Augusti,
pedibus fere
contractis ita
debilis,*

*ut toto die
vix potuerit
medium leu-
cam progredi,*

*a Sancto ei-
dem apparen-
te sanatur:*

*et cum suo
duce expedi-
tus venit ad
gratias agen-
das:*

A. TESTE
OCULATO
EX MSS.

Puer, Ixvio
bullente per-
fusus,

et in ignem
lapsus,

post rotum
a parentibus
Sancto fa-
ctum.

intra hebdo-
madem appa-
ret sanatus.

A tercia ecclesiam S. Remigii, quæ quinque milliaribus aberat, ingressi sunt. Cumque oratione completa ante S. Gibrianum, surrexisse; ad ferestrum appropinquantes, votum dederunt. Hic autem qui sanus factus fuerat, somnium suum et curationem omnibus adstantibus exposuit: siveque, soluta lande, cum hospite suo hilaris remeavit.

B 49 Sicut pigrum non sicut fidelibus quibusque beneficia, a Confessore sanctissimo stepius collata, in medium proferre; ita inertiae nostræ imputaretur, si ea ad admonitionem et ædificationem posteriorum memoriae non commendassemus, quæ non solum narrata audivimus, sed et oculis nostris fieri videre meruimus. Puer quidam quinquennis, qui Jofridus diebat, de Marolio, filius Ermentrudis et Jocelini, quadam die, cum suis coætaneis in domo matris suæ ad prunas sedens, indebat in cinere: erat autem super [signem] caldarium pendens, lescivia plenum et bulliens, ad supellectilem domus abluendam. Accedens vero puella, quæ sollicita erat circafrequens ministerium, cum vase ligneo hausit in lebete: voluntique super ipsas res fundere, calor elementorum digitos quibus vas sustentabatur nimis calcscit, et e manibus ejus ipsum utensile elapsum est: [effnsa

B autem super puerum lescivia fervens, eidem] apectore inter panniculos et cutem usque ad pedes descendit. Tunc puer humili consternatus, flebile inque emitens vocem, volutabatur in igne. Quod pater et mater, qui prope erant, audientes, concito cursu adfuerunt et semivivum extraxerunt: a superciliis enim oculorum, per medium maxillarum, usque ad extremum pectoris caro excoriata, et ab asperitate aquæ prunarumque exustulatione pene omnis consumpta erat. Nam dentes absque decoramento labiorum nudati patebant: genæque et reliqua ossa, per quæ insatiabile elementum cursum fecerat, absque operimento dealbabantur: arvia etiam decocta stillabat, carniumque frustatin dependentium lingulas incineratas expiare quodammodo cernebatur: sed et nigredo pallorque veuarum jam apparentium, supremum ei diem minabantur. Tunc luctus et moeror parentum, ac vicinorum vox plangentium, unaque vociferantium: Deus, Dens noster, in tanto discrimine tuis esto verus consiliator. Postea S. Gibrianum invocaverunt: O serve Dei summi, cui a Deo data est potestas mira faciendi, desolatosque consolandi, moestitiam cordis nostri dilue, et nomen tuum declarando pueri istius miserere: quod si eum solita clementia respexeris, ejus servitio quamdiu superfuerit hereditaberis. Hæc illis crebro reiterantibus, quod mirum auditu est, puer in ipsa hebdomade ita sanus repertus est, ut nec vestigium aliquod doloris, etiam diligenter intuentibus appareret. Tunc cum omni celeritate parentes, sumpta secum vicinorum turba et puer, Sanctum hunc Gibrianum adierunt. Narrantibus autem illis eveutum suum, nobis vero, utpote modicæ fidei, non creditibus, adstiterunt vicini cum puer, qui hoc ita evenisse jurejurando affirmabant; et ut pro hac re Deum et Sanctos ejus exaltaremus, instanter exorabant. Tunc reddita est ab omnibus laus Patri et Filio, nec nou Spiritui sancto, Sanctisque Remigio et Gibriano: per quos nobis largitur sancta Trinitas multa beneficia, in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Sparnacum, vulgo Espernay, oppidum trans Matronam, Remis distans 6 circiter leucis versus Austrum.

b Virodunum, urbs Lotharingiæ Episcopalis ad Mosam, 3 leucis supra Astenacum.

c Vulgo Pont-bar.

d In Francico Vieus sur Ayne.

e Vulgo Barsiguy: nomen vero puellæ Amsile scribitur: infra autem indicatur tridui itinere abesse Remis.

f In Francico appellatur Erlaus. Est autem Marollium, unde natus, vulgo Mareul.

g Busensis Abbatia, in Francico versione Bucency l'Abbeie: quo potius videtur indicari prædium, ad aliquam celebrem Abbatiam pertinens: certe Bucensem Abbatiam nusquam adhuc potui invenire: ipse autem homo, inde natus, ibidem appellatur Ancicius.

h In eadem versione Andeverpe; hanc dubium quin Antuerpia, celeberrimum Belgii emporium, Anvers hodie dictum Francis, Antwerpen.

i Vulgo Remensi Saint Bertremeu, ut est in dicta versione.

k Nivella, Brabantia oppidum, cultu S. Gertrudis celebre, de quo multa nos 17 Martii.

l Francice Suamont: abest, ut infra dicitur; circiter 5 leucis ab urbe.

APPENDIX.

Ex Guilielmi Marloti Historia Remensi.

E

Ex hinc factum est, inquit Marlotus, in Historia Remensi Tom. 2 lib. 2 cap. 5. ut qui prins laudem et merita prædicti Confessoris extollentibus vix aurem præbuerant, stupore quodam perterriti et compuneti, munera non jam ad ferestrum perficiendum, sed ad ditandam ecclesiam, quæ sacrorum ejus pignorum custos est, ultiro proferrent. Inter eos, qui sibi non morituram gloriam pepererunt, eminent Stephanus, Metensis Episcopus, purpura Cardinalitia insignis. Hic enim ad expeditionem transmarinam prosectorus cum Rege Ludovico VII, seu potius cum Imperatore Conrado (huic enim, non isti Metensis suberat Episcopatus) anno MCLVI Cruce signatus villam de Marseri, diœcesis Tullensis in Lotharingia, Beato obtulit Gibriano; in qua Henricus Tullensis Episcopus, sere eodem tempore, capellam nomine ejusdem Confessoris ædificari permisit; quam sub titulo Praeposituræ Monachi tenuerunt ad annum MDXXXV..... Henricus Campaniæ Comes, anno MCLII, se quoque beneficium erga B. Gibrianum præstitit, donatione rivuli villæ de Condeto, supra Maternam cum banno; aliisque permulti, quorum largitiones et elemosyæ notantur in tabulario scriptisque codicibus, qui extant apud S. Remigium.....

Occasione ho-
rum miraculo-
rum,

varie a varlis
lucupletatur
ecclæsta:

51 Anno MCCCXXV Archiepiscopatum Remensem adeptus Guilielmus de Tria, et mense Junio solenni pompa ingressus in urbem, dum ecclesias iustrat, rogatur a Joanne S. Remigii Abate, ut B. Gibriani Confessoris Reliquias transferre velit in ditionem thecam, quod ipse lubens præstítit anno eodem IX Kalend. Julii. Anno deinde MCCCXXX apud Remigianos Confraternitas, beato Confessori Gibriano saera erigitur, quam id initium habuisse comperio. Crescente indies fama sanctissimi Gibriani, peregrinisque eo convolautibus, Archimandrita Joannes, quo prædicti Confessoris cultus magis magisque augeretur, stipendio e thesauris Ecclesiæ proposito et sacri cœtus bonorum participatione, Sodalitium in sua ecclesia, Gibriani Reliquiis clara fieri consensit; permisitque ut singulis diebus summo mane, pro iis qui nomen dedissent, incruentum perageretur, in sacello ad hoc deputato, pro vivis et defunctis Sacrificium, vulgarentur consensu Archiepiscopi Sodalitium funera campanulæ sonitu, per vicos urbis et plateas, prout in chartula confirmationis Sodalitii clarissim patet: cuius hic est tenor.

an. 1325
transferuntur
in novam cap-
sam Reliquiæ,

et 1330 in
ejus honorem

*erigitur Con-
fraternitas,
Gulletmo
Archiepiscopo,*

A 52 Universis præsentes litteras inspecturis, Guilielmus miseratione divina Remensis Archiepiscopus, salutem in Domino sempiternam. Noverint universi, quod nos, attendentes et considerantes omnia et singula contenta in litteris, quibus nostræ præsentes litteræ sunt annexæ, ad honorem omnipotentis Dei, et gloriose Virginis Mariæ Matris ejus, ac Beatisimí Gibriani Confessoris, nec non ad augmentationem divini servitii esse facta; ipsius divini servitii, iugi mediatione, prout nostro incumbit officio, augmentationem quamplurimum cupientes, ad requisitionem et supplicationem partium in eisdem litteris contentarum, nobis in hac parte suppli- cantium, præmissa omnia et singula, ac Confraternitatē in litteris, quibus nostræ præsentes litteræ sunt annexæ, contentam, auctoritate nostra ordinaria, confirmamus, ratificamus, approbamus, et laudamus: et nihilominus ut Confratres ejusdem Confratriæ, ad funera defunctorum eorumdem, vel alias cum necesse fuerit, nunc et in perpetuum, per aliquem famulum cum suo campano, publice per vicos et plateas nostræ civitatis, et suburbii Remensis, prout sibi placuerit, valeant evocari, licentiam et auctoritatem nostram eisdem concedendo.

B In enjus rei testimonium, præsentibus litteris sigillum nostrum proprium duximus apponendum. Datum anno Domini MCCCCXXXI, feria v post festum S. Andreæ Apostoli.

53 Guilielmi successores, Joannes de Vienna et Joannes de Credonio, prædictum Sodalitium, suis pariter diplomatis comprobarunt, anno MCCCCXL et MCCCCLV; novisque Indulgentiis Fidelium animos ad Sancti Confessoris cultum acuerunt vehementer. At Guilielmus Giffordius, Roberti Lenincurtii secutus exemplum (*hic anno MDXXXII obierat, iste præsenti hoc XVII seculo, anno XXI successit*) inter Confratres accenseri voluit; Indulgentiasque, tam prædictum Sacellum die festo S. Gibriani pie visitantibus, quam Confratribus, qui Missis in eo celebrari consuetis interessent, impertit. Tandem Urbanus VIII summus Pontifex, prædictæ Confratriæ institutum solenniter approbans, nono sui Pontificatus anno, plenariam addidit Indulgentiam omnibus eam ingredientibus: quorum pietas elucet quam maxime in cleemosynis, et iungi præsentia quam exhibent Missis, quæ singulis mensibus de more et in Sodali funderibus decantantur; habentque pro tessera vel symbolo Baculum S. Gibriani, quo imbecilles sustentabat artus in senectute, exterius auro bracteatum: quem Presbyter celebrans gestat in supplicatione ante Missam, die festo Sodalitii. *Hactenus Marlatus Tomo 2 lib. 4 cap. 8.*

DE S. DESIDERATO EPISC.

Pag. 300 col. 1 lin. 13, adde — errore verosimiliter nato ex unius litteræ mutatione, dum ipsius vel alterius inadvertentia, pro v, scripsit vel scriptum invenit, x, itaque XIII fecit ex VIII.

Pag. 300 Annot. c adde — Claudi Castellani conjectura haud inverosimilis est, Bovicensem Abbatem, sola nominum affinitate inductum, Desiderati hujus fratre facere voluisse, vel S. Desiderium Lingonensem, vel S. Desiderium Viennensem Episcopos Martyres, quorum Acta illustramus XXIII Maii. Martyrium certe, enjus hic meninuit, arguento est, eum tale quid cogitasse.

DE S. METRONE PRESB.

Pag. 303 adde — His pridem impressis, in lucem vero editis anno MDCLXXX sex post annos venit in manus nostras libellus, eodem anno MDCLXXX impressus ac-

vulgatus Veronæ, sub hoc titulo, Confessoris D. Metronis arctæ vitæ, insignium reliquiarum, ac earumdem recognitionis et translationis, methodo historica, enarratio Caroli Libardi, civis Veronensis, Reverendiss. D. Josepho Bondurio, Archipresbytero S. Stephani Veronæ, dicata. Ubi pag. 16 dicitur, quod Sanctum ferunt, Germania oriundum: sed huic opinioni non faret Græcum Metronis nomen: istud verosimilium, natum parentibus, si fas est ex fructibus dignoscere arborem, tenacibus fidei orthodoxæ. Pagina autem 18 dicitur, a sua solitus catena Metro secessisse ad vicum Veronensi in agro, Varanam dictum, ubi et obierit. Castrum est hodie ejus nominis inter Veronam et Mantuam, æquali milliarium XI spatio utrumque distans, sed diæcesis Veronensis, olim forte ambigui juris. Inde cum miraculo jam prænotato ad ductum esset corpus sacrum, eo cognito, inquit Libardus, in admiratione rapta Allegiorum Familia Patricii sunt Veronenses, nobilitate, fama, fortunarum affluentia, et rerum præclare gestarum gloria quam illustrissimi portento tantæ pietatis ut gerat morem, sacra excipit, qua par est reverentia, Ossa; eaque linteis involuta, magnifica, ut mora ferebat, sub altari collocantur arca. Hæc temporibus illis.

E

INVENTIO ET TRANSLATIO.

ex impressa Relatione Caroli Libardi.

A partu Virginis anno MDCLVIII, consilio Sebastiani Pisani, Veronæ Magni Præsulis, qui sideris adinstar in hujusce Ecclesiæ firmamento post nubila compaurit; cuius vita probitas, quocumque numero absolutissima, in Episcopali tamen perfectissima, mirificos virtutum omnium radios accendebat; hujus, in qua, moderatoris consilio Comes Joannes Baptista Allegrius (qui vir quam præclara egerit, sive cum publica munia pro Veneta Republica Serenissima obiret, seu cum ad Civium cotinoda curis privatis fungeretur) meritis inferiorem sibi persuadens reportasse Confessoris pignora locum; et ad beati viri cultum, qui in desuetudinem fere abierat, magis in fidelibus excitandum; honestiori et perelegantiori lapidea arca ipsa collocavit; opera tamen Comitis Octaviani Peregrini, patriæ Archipresbyteri J. C. Collegiati exiunii, munere Conservatoris Judicis Hierosolymitanæ Religionis Eminentissimæ fungentis, cuique prædicta tunc commendabatur S. Vitalis Ecclesia. Nam piissimus iste vir, cum reu Deo optimo maximo imprimis acceptam et fidelibus gratam futuram persuaderet sibi; ad suscepti consilii executionem, sacrae ut recognoscantur Reliquiae, accivit Angelum Brutum, majoris basilice Ceremoniarum Præfectum, et ad sacros ritus apprime servandos appositum, meque ad scribendum de legit. Quibus ad diem constitutam præmonitis, prædictus Octavianus Comes, iisdem atque pedissequis stipatus, ad D. Vitalis delubrum se contulit; cui ad valvas obviam factus Fr. Andreas Vigna, minime sulus, cum amicorum existet coriphæus, prædictæ Religionis sacrae vere militiae Capellanus, in eademque ecclesia Curatus, reverentiae Officium absolvit.

anno 1658

Archipresbyter ecclæsæ S. Vitalis Com mendans, F

2 Cum autem hujuscemodi recognitio varia spectet opera, advocatur Bernardus Vivianus, Doctor chirurgus; ac Divi Marci Eques Lælius Zamara, in Empirica summopere versatus. Accensis itaque luminaribus, adstante semper Comite Joanne Baptista Allegrio, ac jubente Archipresbytero Judice Conservatore, per Petruum Mezaninum lapicidam, altaris mensam reserari, temporis edacitate paulisper labefactata detegitur capsæ. Seru sublata, per accitos

reverentiae cap sam apud curat,

jam

NOT. 66°

NOT. 67°

Nov. 68°
Ex nova
anno 1680
relatione sci-
tur,

A jam Bernardum et Lælum, hic subscripta, linteo-
que iavoluta, recognoscuntur Ossa.

Caput cum Dente in Maxilla dextera superiori.

Duo ossa Coxendicum integra.

Duo Fucilia magna crurnm integra.

Duo Spatularum ossa integra.

Os sternum pectoris, aliquantis per corrosum.

Os sacrum integrum.

Vertebræ duodecim integræ.

Quinque aliae Vertebræ colli, quarum una divisa
in quatuor frustula.

Duo Fucilia brachiorum minora.

Unum Fucile majus tantum, fractum et diminu-
tum, ex parte corrosum.

Os codionis integrum, ea est sacri ossis appendix,
alii Os coccygis seu candæ dictum.

Rotulum genu unum.

Duodecim Costæ, septem legitimæ, quinque vero
spurcæ.

Os clavicularis, ex una parte corrosum.

Os juguli.

Quatuor Dentes, quorum unum Archipresbyter Co-
miti Joanni Baptista Allegrio concessit, alte-
ro, Maxillæ scilicet inferioris, sibi reservato.

Frustula ossium varia numero quatuordecimi.

Duo similia parvissima mihi, et quatuor Viviano,
Archipresbyter ipse fuit elargitus.

B 3 Quibus cunctis summa lustratis cum reveren-
tia, ab eodem Archipresbytero et Judice, atque a
ceteris omnibus circumstantibus, in Divi hujus ve-
nerationem, Capite sacro deosculato: Brutus in
capsula, ad id elegantiori forma nuper extracta, de-
aurata, crystallisque condecorata, ejus in utrisque
frontibus Allegriorum Stemma delineatur, Ossa ipsa
religiosissime deponit; et sigillis Archipresbyteri
Peregrini, et Comitis Joannis Baptista obsignata,
super altare majus solennis crastini die peragendæ
translationis causa delata, pandoque sericeo pretioso
contecta est. Capsa autem antiqua, cum linteo et
Ossium pulvere clausa, in locum reposita fuit vete-
num: cumque hæc omnia, cum quodam pio animi
horrore, peracta forent; finis recognitionis in-
signium Reliquiarum S. Metroonis Confessoris im-
positus est, Nonis Maji, anno Redemptionis nostræ
MDCLVIII.

C 4 Octavo Mensis die, ut gratior Christi fidelibus
adgit solennitas, et beatissimi Confessoris Ossi-
bus dignior cultus impendatur; septennialis Indul-
gentia, de thesanro Sanctæ Matris Ecclesiæ, ab Ale-
xandro VII Pontifice maximo impetrata, depromi-
tor. Hac tanta largitione tota excita urbs, mirum
quam cito ad S. Vitalis ædem, ubi miraculis vivunt
sacræ exuviae, gaudenter conflat gens civica undique ac turmatim, Proceres effusi in vota, Reli-
giosi supplicationibus dediti, Sacerdotes ad sacra
frequentes: maxime vero elucebat pietas Comitis
Octaviani Peregrini Archipresbyteri, cui Sacrificii
solemnis ceremoniæ demandabantur. Inter haec ur-
banæ laetitiæ festa totum diei mane traducitur: a
prandio autem, ut ad imitanda sanctissimi Confes-
soris gesta stimularentur fideles, sua encomia reposuit
Jacobus Zachia, facundus Prædicatorum orator.
Et quidem tanto verborum ornamento sententia-
ruinque apparatu rem gessit vir in arte dicendi
præstantissimus; ut Metronis solennitas incredibili
a se laetitia cumularetur. Tanti Herois panegyri
imposito fine, decantantur Vesperæ; quibus ut
piissimam navet operam, interfuit omnino Comes
idem Archipresbyter. His peractis sacrorum Ossium
disponitur translatio; quam ut debito prosequatur
venerationis officio Comes (quem ob pietatem in Di-
vum Metronem sæpius nomine) Joannes Baptista
Allegrius, Prætorium obtinuit evulgari edictum, quo

non tantum publici fori [actiones] cessare, sed D
etiam omnes vicorum officioæ a mechanicis feriari
curis hoc tempore jubebantur. Tum vero in majo-
rem communis laetitiæ speciem, compita urbis ver-
rere, parietes adornare frondibus, aulæ de fene-
stris emittere, picturis atque statuis, et quocumque
alio hujusmodi rerum genere ubique implere vi-
debantur Nobiles, Cives, ipsaque turmatim Plebs.

5 Disposito interim ferculo, seu potius triun-
pbali curru, sericeis velaminibus, auro argentoque
distinctis, magnifice instrato, humeris defertur sa-
cerum Corpus, per plures, ecclesiasticis indumentis
oõsi divitiarum pretio nitidissime cultis instructos.

Festivitatis pompam materia et ornamento suo au-
gebat Reliquiarum capsula: nam crystallis aura-
tisque compacta laminis, fulgore suo et venustate,
dum oculos intuentium perstringebat, animum ad
pietatis vota accendebat. Effertur ferculum, se-
quente comitatus pompa, sacro præeunte laboro,
quo depicta Metronis effigies impensissimo religiosi
populi studio veneratur; subsequentibus Hospita-
lium infantibus, quorum subsidio et Christianæ
instrunctioni nostra hæc Civitas valde addicta, quæ-
cumque caritatis argumenta depromit. Horum eœ-
tum excipiebat insigne Collegium S. Mariæ ad
Nives, cui damnatorum solandæ pœnæ, fideique
ac spei obfirmandæ cara, tanto animalium proventu

E

est demandata, ut quibus criminosæ vitae culpa hoc
mortis genere luenda est, fateantur se in ipsis mi-
sericordiæ salutisque amplexus venisse. cum in ho-
rum manus hominum devenerint. Hisce adiecte-
bantur Patres Divi Francisci de Paula, eam præse-
ferentes rigidissimæ vitæ faciem, qua tenerrimum
pietatis amorem in intuentibus excitant. Jungeban-
tur istis piissimi et religiosi Viri, sub vexillo S.
Hieronymi de Pisis, qui in hac Urbe a Victoria di-
cuntur, quorum probitatem nemo ignorat. Inse-
quebantur deinde Patres Fæsolani S. Zenonis in
Monte, nihil habentes vulgare præter vestem. Ultra
dictos sacra-Ossa comitabantur Patres, nomine Ser-
vorum Sanctæ Mariæ Virginis a Paradiso, qui ita
in terris vivunt, nt in terris paradiiso vere fruantur.
Horum omnium agmina cladebat Carmelitarum
frequens Ordo, gravitatis majestatisque pleno in-
cessu sic verendum, ut mirandum sit quam bene hac
die suæ sanctitatis opinionem adaugeret. Sequeba-
tur exinde sacra intrinseci Cleri Congregatio, cuius
religionem et vitæ integritatem omnes qui nove-
rint mirantur. Prædictis accedebant Seminarii F
alumni, et Episcopalis basilicæ Acolyti, qui in ju-
venili ætate, seniles mores gravitate et pietate redon-
tent; Sacellanicque Cathedralis ecclesiæ, qui sua in
arte peritiam cauendi tantam præseserunt, ut ad
concinne suavissimeque modulandum nil amplius
quis requirat.

6 Postremo Canonici, qui veluti micantia sidera
non mediocrem probitatis lucem ubique dispersam
relinquebant. Inter quos, ad solis instar nitidissi-
mi, eminebat Sebastianus Pisanus Episcopus, ab eo-
que secundus Archipresbyter; quibus et uberrimo
fulgore, si dixeris, allucere Comitem Octavianum
Peregrinum, inficias neutquam ibo. His proxime
succedebant qui Sacra Divi Metronis Ossa, desuper
extenso sericei operis venustissimo canopio, lu-
meris serebant, eo ordine, ut fassis alternatim sub-
mitterentur ali; cuncti autem tanta indumentorum
opulentia ditati, tantisque cereorum facibus cir-
cumventi, ut ipsam diei lucem effusione et magis
hilarem reddere omnino viderentur. Eninvero circa
ferculum sese adglomerabant Clerici, quorum alii
sacra lumina efferebant, alii jactando thuribula
suffimentum adolebant, alii psalmos, hymnosque, ac
laudes cum cantoribus præcinebant; omnes ea vo-
cum

cum Canonici,
Episcopo,

*et ossa sin-
gula recognos-
ci,*

*atque in
aliam elegan-
tiorem trans-
poni,*

dic 7 Maii:

*ad quam dies
circumferen-
dam,*

*post panegy-
rīm de Sancto,*

A cum atque munerum, quibus fungebantur, concordia, quam tota Civitas numquam satis et pro dignitate admirabitur. Reliquias inde comitabantur Franciscus Grimanus Prætor, et Laurentius Justianus Præfector, ambo Veronæ Moderatores; quorum animis magnitudinem, splendoremque suum ipsa purpura referebat acceptum. Horum pietatem et religionem eximie cumulabant, Spineta ex Marchionibus Malaspinis, Urbanam Præturam exornans; Antonius Portaluppo, I. C. Collegiatus; ac Franciscus Peregrinus, Archipresbyteri Comitis Octaviani germanus frater, Comes; Duum-Viri cum Decurionibus, eundem in Denim et S. Metronem animi cultum æmulantes; omnes non tam sumos veterum imaginibus, quam propria virtute insignes et conspiciendi. Utriusque autem sexus multitudem præstat silentio præterire, quam impari linearum duetu perscribere; ita scilicet frequentem, ut parum absit, quin a se ipsa elidatur.

B 7 Dum sacra bæc pompa incidit, et quocumque vicorum loco excipiebatur, ibidem parietum ornatus, gentium plausus, constratae viæ floribus, erecta passim altaria, explosus torinendorum ignis, ardenterissima urbis caritatem pietatemque, in sanctissimi Confessoris venerationem, plusquam mirifice contestabantur. Cum vero ad Divi Vitalis sacrum delubrum tandem essent omnes reversi; collocatis desuper altare sacræ capsæ Reliquiis, ibi venerationis gratia cunctorum primus genuflectit Archipresbyter, fundit preces, thure adolet: easque sensu cordis quam tenerime dissuavians, non nisi ægre inde evellitur. Comes ipse etiam Joannes Baptista flexo genu, totusque in pietatem emollitus, cibere laerymas handquaque poterat, dum illius in Cœlicolam pietatem æmulatur. Alii frequentissimi in sancti Confessoris pignora obsequiosa hujusc diei munera eidem impendere collababantur. Lætissimo interea semper campanarum tinnitu, et bucinis edito ex arte sono, et obstrepente tympanorum pulsu, atque elatis undique civium precibus festum hoe adangebatur. His denum expletis, Reliquiæ, intra capsulam super altare, clauduntur in area marmorea, duabus munita clavibns: quarum altera, ecclesiæ Curato; altera, Comiti Allegrio eonsignabantur. Quæ omnia tanto cum honore, munificentia, apparatu, quodque pluris interest. animalium lucro, peracta sunt, nt Verona de nullo unquam gavisa sit spirituali triumpho, si de hoc ipso

C plusquam vehementer non gaudeat. *Hactenus Libardus: qui in præliminari ad Allegrios defunctos allocutione, Carolum Comitem iis gratulatur nepotem; quia Metronis Reliquiis, avorum religione celebribus, jam per urbem, Joanne Baptista Comite patruo curante circumductis, et veterem illustravit cultum, et novum nobilisque argenteum conditorum extulit. Allocutioni prædictæ subjungitur hujus modi Epitaphium, ipsi argenteæ arcæ forsitan inscriptum, aut juxta eam in margine positum, hoc tenore.*

Quæ cernis ossa, Metronis sunt;
in frusta secta, prisum referunt dolorem,
nondum oblita pati:
gelidi cineres adhuc poenitentiam spirant.
Si patriam queris, nullam invenies:
 quippe illam amisi,
 dum me in illa perdidi.
Pia Verona me suum admisit Civem,
ubi et Deum reperiem, et me ipsum.
Patratum crimen saxo fugavi:
libidinis incendia extinxi lacrymis:
contractas maculas ad ripas Athesis ablui:
Si unda defuisset, succurrisset sanguis;
 venæ pupillis.
Brevem luxum diu luxi.

E Inacto electatus,
quam facile Deum provocavi, tam feliciter placavi.
Quis non eredat iram Numinis remissam,
 si novo piscis prodigio id nuntiat
tam innoxia, quam muta, fluminis unda?
VIATOR,
imitare dolentem, errantem detestare.

DE S. WIRONE EP.

Pag. 317 post Annotata adde sequentem narrationem rei, nuperrime gestæ.

RESTAURATIO ET RELATIO

Ecclesiæ et Reliquiarum S. Wironis et So-

ciorum in monte S. Odiliae,

a R. D. G. Basel loci Pastore descripta.

Illustriss. Dominus Fr. Reginaldus, Episcopus Ruræmundensis, pro officio veniens visitatum, et videns antiquas veteris ecclesiæ misere collapsæ ruinas, cuius adhuc quædam parietinæ extabant, interne commotus fuit attenta sanctitate loci, quem non solum habitatione sua consecrarunt Sancti, patriæ nostræ Apostoli, Wiro. Plechelmus atque Otgers, sed etiam morte sua ac sepultura. Deplorans ergo illius destructionem, talium Divorum olim vestigiis pressi, lacrymisque pro indigenarum conversione frequentius fusis irrigati; hortari me coepit, ut corrogatis undecumque eleemosynis ipsius restorationi intenderem, pollicens quod neque consilio neque auxilio deforet: id quod eo facilius nulli persnasit, quod etiam RR. Patres Societatis Jesu aëriores ad idem opus aggredieundum stimulos aliquoties admoverant.

2 Anno igitur MDLXXXIX cœpi conquirendis apud notos et ignotos, nobiles ac plebeios eleemosynis undeque intendere: quibus subnixus sequenti mœx anno rem eo adductam habni, ut die xvi Maji jaci fundamenta potuerint novæ fabricæ. in quæ primus lapis sub invocatione S. Wironis, secundus in nomine S. Plechelmi, tertius ad honorem S. Otgeri sunt positi. Sed publicæ calamitates ejus temporis, bello bellumque securis vastitatibus atque incendiis funesti, fecerunt, ut accolarum subsidiis parce subvenientibus, longiori sex annorum spatio, quibus vacavi operi, nihil magnopere promoturus fuerim, nisi Illustrissimus ipse Episcopus et Communitas loci ampliores in illud summas pecuniarias erogassent. His ad culmen perducta fabrica, et anno MDLXXXVI, die x Maji consecrata ab Illustrissimo fuit in nomen SS. Wironis, Plechelmi atque Otgeri: Wironis tamen præcipue, ut Patroni principalis, ejus propterea die illo festivitas a populo feriato celebratur, in hac Communitate; cum aliorum duorum anniversaria commemoratione solum in Ecclesia observetur. Ne autem posthac oporteret tali die conjungere festum Patroni et Anniversarium dedicatæ ecclesiæ, statuit Illustrissimus, ut Dedicatio recoleretur quotannis Dominicæ prima Septembbris. Eodem die consecratum etiam fuit summum altare, in honorem prænominatorum trium, inclusis in illud singulorum Reliquiis nounullis, una cum lipsanis SS. Fulgentii et Restitutæ.

3 Proxima infra Octavam S. Wironis Dominicæ, eademque xii Maji processionem quam potui frequentissimam incolaram accolaramque uei montis ad civitatem deduxi, excepturus dimidiam sanctarum Reliquiarum, istic nebis præparatarum, partem. In ea autem divisione sic facienda, ut nec minimum

Episcopus vi-
sis loci ruinæ
condolens,

restauratio-
nen suadet:

qua an. 1679
cœpta,

1686 absoluta
ac dedicata
ecclesia est.

deinde 12 Ma-
ji illata illuc
pars dimidia
SS. Corporum.

atque Proceri-
bus.

Regressa ad
S. Vitalem
pompa,

arcæ marmo-
rex includitur
capsa,

nuper in ar-
genteam com-
mutata,

et illustrata
Eptaphio.

A minimum ossieulum relinquatur, cuius medietas nobis non cederet, toto præcedenti triduo fuerat ab Illustrissimo coram omni Capitulo laboratum. Stabant ad publicam venerationem exposita in Cathedrali ecclesia Sanctorum sacra pignora, decentissime ornata; ibidemque nos expectabant Illustrissimus cum Ampliss. D. Decano Dominisque Canonicis; a quibus tradita illa in humeros exceperunt Pastores octo, hinc et inde quaterni, Superpelliceis Stolaque induiti: iisdemque quos dixi comitantibus, nec non primariis quibusque ex Equestri Civilique Ordine, et hominibus promiscui sexus viillenis, multo cum lumine et sacris hymnis tota via decantatis, exultanter devoteque intulerunt in novam ipsorum ecclesiam; ubi mox Te Deum laudamus intonuit, choro reliquum prosequente. Sacrum deinde solenne decantavit Episcopus: et quoniam multitudinem nimiam capere ecclesia haud magna non poterat, ut omnium fieret devotioni satis, extra illam dignatus est habere serm onem ad turbas, in cacumine montis.

*Circa puerula
illuminatur*

B 4 Ipso die placuit divinæ Majestati signo patenti declarare , quam sibi Sanctisque grata ea religio acciderit. Aderat ibidem cum matre annorum circiter sex puella ex pago Kercken , filiola Petri Rutten , ibidem Sacristæ , et Afræ Freyhart ; quæ a biennio visum omnem amiserat . ex boarum seu papularum infantili morbo ; et quidem ita , at non solum obductos pelliculis haberet oculos , sed nec allapsum quidem luminis pateretur , absque cruciatu summo ; unde siebat , ut , ne hunc tolerare cogeretur , infra mensas et ad angulos confugeret parvula : malum autem immedicabile esse , ibidem loci a temporis censuerant , qui oculos inspexerant , vir ac mulier , chirurgiae peritissimi ambo . Post fusas aliquamdiu in templo pro filiæ sospitate preces . abitum inde parabat mater ; cum , subsistere ut etiamnum vellet , cœpit orare parvula ; Jam enim , in-

quiebat, incipiunt mihi aperiri oculi, nec dolore amplius. Exinde autem commode vidi, videtque in praesentiarnum, uti notum est omnibus.

5 Ad angendam porro fidelium erga sanctos suos
Patronos Devotionem peti et impetravi eodem
anno a S. D. N. Innocentio Papa XI plenariam In-
dulgentiam, per Breve signatum xviii Julii, in
septem annos valitum, pro x Maji, xvi Julii, et
x Septembri, diebus S. Wironi, S. Plechelmo, et
S. Otgero sigillatim sacris: quibus exinde perrexit
populus ad hunc Montem conflnere; minime irrita
devotione, sed consequentibus subinde sanitatum
petitarni gratiis, quarum testatores duas hic pla-
cket adiungere. Anno MDCLXXXVII Joannis Daemen
et Marie Gerits, conjugum hujus Communilitatis,
filiolus anniculus et herniosus, sanatus ab eo in-
commmodo fuit, per votum parentum, quo hi se obli-
gaverant, ad unius libræ cereum offerendum, et
ad Missæ sacrificium semel curandum in honorem
Sanctorum Eodem anno, xvi Julii, quo S. Plechel-
mus colitur, similiter rupta puella septennis, ad-
ducta a parentibus fuit, ex voto lucrandarum eadie
Indulgentiarum. Erant illi Jacobus van Kempen et
Agatha Muysers, ex pago Vlodrop: qui cum do-
mum reverterentur: dissiluit, quo circumligata erat
parvula, vinculum, violenter ea ipsa parte dis-
ruptum qua firmissimum erat. Nec mora: sanata
filia eorum reperta est. Ita attestor Guilielmus
Basel, Pastor Montis S. Odiliae, xvi Decembri
MDCLXXXVIII. Prior autem gratiæ, de circa illuminata,
attestatus mihi per epistolam est, R. P. Theodo-
rus Maen, nostræ Ruramundæ Collegii multis an-
nis aut Rectar aut Procurator, puerisque ac matri-
ejus sapientia ea de re locutus.

Pag. 330 Annot. e Busseria, *lege bis* — Busseria — *in fine adde* — *utraque autem antiquiori vocabulo rectius Buscaria nominaretur, uti nos docuit Claudius Castellanus.*

*Impetrantur
Indulgentia,*

*puero uni
alterique cu-
ratur hernia.*

APPENDIX

AD DIEM NONAM MAI:

C P^og. 355 Col. 2.
S. Tiedinus, I. S. Tidius.
Ibid. ultimo loco addatur.
B. Benincasa Ord. Servorum B. Mariae,
Monte-Clotii in Heteria.

Pag. 356 Beatus, Archiepiscopus Cantuariensis, patria Aquitanus, cum titulo Sancti prolixoque elogio reponitur in Supplemento Martyrologii Gallicani, et dicitur mortuus circa annum 1113. Interim constat, ex Malmesburiensi et aliis. quod post mortem S. Anselmi an. 1109 vacavit ecclesia Cantuariensis integro quinquennio, post quod electus Rodulphus, nullum locum concedit Beato isti, Anglicanis nec Hagiologiis nec Episcoporum Catalogis noto, pleneque ficticio, et cui hic dies ideo solum lectus a Soussayo videatur, quia ejusdem nominis certus Sanctus alius nunc occerit.

DE S. GREGORIO NAZIANZ.

Pag. 378 col. 1 post num. 6 læg adde —

A cultu Sancti, ad vitæ ab eo actæ chronologiam
transitus, fateor, me experimento quotidiano discere,
quanto sit facilius sententiam olimnam vulga receptione
falsitatis convincere, quam ejus loco stabilire aliam:
hoc enim agenti contingit aliquando quod viatoribus,

quibus aquarum violentia tritam eatenus viam abstulit,
ut quocumque duce ingressi aliam, ibi quoque inveniant
salebras, quas sola desperatio melioris conditionis, lo-
terabiles faciat. Ut illi igitur, cum remetiendum est
iter, solito oculo circumspiciunt commodiorem viam
aliam, qua denique ad locum intentum pertingant; F
sic etiomi nos, dum non omnino acquirescians ei, quam
alteri certo falsæ præposuimus opinioni, angimur lucta-
murque, si forte aptior se rotio aperiat explicandæ
difficultatis: quod fateri non pudet cum, qui se cogitat
hominum esse errori obnoxium. Proinde quæ de S. Nazianzeni Chronologia disputavi, secundis curis retruc-
ctata accipe, et pro §. 2 ac 3, proque additis in Ap-
pendice pag. 58*, novos duos Paragraphos hosce
substitue.

*qui cogitur
veteri opinio-
ne ijectu no-
nus talius*

§. II. Chronologia Baroniana vita S. Gregorii cur teneri non posse videatur.

In ordinando vitæ a S. Gregorio ductæ tempore, an-nisque ætatis definiendis, res apud Auctorem nostrum est implicatissima. Etenim eamdem ex ipsomet Sancto, ut par erat, certissimo ætatis suæ teste, exquirere vo-luit; sed Græcæ imperitus linguae, non aliter ejus sensa intelligere valuit, quam ut erant Latine redditâ ab interpretibus, istic ut plurimum minime curio-is, ubi eos maxime scrupulosos esse oportuisset (quemad-
mo lumen)

*Ex locis qui-
busdam negli-
genter latine
reditibus*

NOT. 67.

A modum in tractatu de S. Athanasii Vita notatum est sacerdotus itaque primo omnium impegit in versum ejus de Vita suo, quo indicare eum faciebat Interpres, quod Annum etatis agebat iam trigesimum.

Sanctus creditur anno 355 fuisse tricenarius,

imo imberbis.

aut etiam patre jam Episcopo natus;

quod omnino dici non potest,

tua Episcopum conjugio utentem pro modo habendum dicitur Hieronymus,

Quando, Athenis digrediente Basilio, subsistere coetus est, ad Rheticum ibidem (ut id intelligit Baronius) publice profitendam. Hoc autem cum factum esse constaret post annum Christi CCCV, quo Julianus studiorum causa Athenos oppulit, ibidem a SS. Basilio et Gregorio cognitus; consequens esse videbatur, ut Gregorius natus fuerit post consilium Nicænum, celebratum anno CCCXXV. Idemque rursus poterat confirmari ex Oratione Gregori in laudem Basili, ubi Sanctus, iuxta interpretationem Latuam, de se quoque Basilio videtur sic dicere: Domum reversi, scilicet ab Athenis juris nostri quam primum efficiuntur, atque ex imberibus inter viros censemur, fortius ac virilius ad Philosophiam ascendentes: quæ vix de tricenario dici possunt, nedum de eo qui annis pluribus eam attatem sit prætergressus.

8 Multo autem adhuc efficacius minor illa hoc tempore Gregorii ætas probatur, si natus est patre ejus non tantum jam Christiano, contra quam communiter Graeci in Menaïis et Synaxariis asserunt (sunt autem Baptizatus a S. Leontio ad Concilium Nicænum proficente; sed etiam jani Sacerdote vel Episcopo (qualis non potest ante annum CCCXXVII factus concepi) id tamen sequi videtur ex his Latinis ejus ad filium verbis: Nondum tot annos in vita explesti tua,

Quot ipse sacro iam consumpsi in munere. Atqui hoc ultimum absurdissimum est, cum Nazianzeni discipulus Hieronymus lib. I adversus Joannianum dicat: Certe confiteris, non posse esse Episcopum, qui in Episcopatu filios faciat: alioquin si reprehensus, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter daminabitur: prouide et fili sic procreati censebuntur spiriti. Id autem si vere dicti potuerit de Nazianzeno, quomodo ei non exprobressent Ariani, qui tot alia longe minutiora objecerunt? Quod si dixeris, Gregorium fuisse parentibus suis filiorum ultimum; et ante patris Ordinationem conceptum, ea peracta produsse in lucem: primo quidem repugnat communi Graecorum opinioni, in Synaxariis expressæ; deinde gratis feceris Cœsarium fratrem, Gregorio seniorem. Baronius igitur, ne quid tale cogeretur admittere, maluit verba patris, ætatem filii cum sui Sacerdotii annis componentis, non nisi hyperbolice dicta judicare. Sed cum haec dicta censeantur anno CCCXXI, quam senior Gregorius solum numerabat annum Episcopatus XLIII, enormis ea fuerit hyperbole respectu filii, etiam in Baronii sententia, annis saltē nati XLVIII.

9 His lectis vir cruditus suggestus, hereticis auptucentibus deridiculo futuram solitudinem cavendi, ne ex patre Episcopo uatus putetur Nazianzenus, quia uero nostro ætate absurdum sit. Sed respondi, S. Hieronymi testimonium, qui solis triginta annis Nazianzeno superfuit, esse ejusmodi, ut antiquum satis videri debeat ad persuadendum, Apostolicam fuisse traditionem, qua ordinatus Episcopus jubebatur continentiam ab uxore polliceri, pro modo habendus si oliter ferisset. Audi nunc eodem ipso tempore, quo florebat scribentque Hieronymus, Synesium Sophistam, cuius, lapidem (uti dicitur) omnem moventis ne cogeretur Episcopus furi, extat ad Throphilum Patriarcham Alexandrinum epistola, anno CCCX scripta, atque etiam in Annales relata a Baronio; ubi inter alia hoc quoque dicit: Mihi et Deus ipse et lex uxorem dedit: quapropter omnibus prædicto, testatumque esse volo, me illam prouersus deserturam non esse, neque cum illa veluti inœchum clandestinam consuetudinem habiturum: alterum enim, minime pium; alterum, minime legitimum est: quin potius et volo et opto, et plures mihi et probos nasci liberos. Ubi apparent credidisse

Synesium, quod Episcopo illicitum esset liberis operam dare; idque ex lege Ordinationi Episcopali conjuncta. Qui autem existimaret, ita protestanti fuisse iudicatum uiris usum, modo consecrari se sineret; odoque legem istam non ita indispensabiliter viguisse, quin aliquando licet contrarium; eodem modo duberet credere, permisum esse Synesio tenere dogmata quædam, fidei Catholicæ non satis consentanea, a quibus similiiter negat abduci se posse. Quare ut recte Baronius, haud aliud credi potest verbis hic fecisse Synesius, quam quod factis Ambrosius exhibuit: dum, ne Episcopus ordinaretur, se adulterum et sanguinarium publica professione ab omnibus credi voluit. Manet interim sensus ejus de Episcopali obligatione ad continentium notus: neque dubitare debemus, quin consecratus æque hunc tenuerit, atque saudam in fidem doctrinam. Non tamen totum, quod postea in simili easu, etiam exigebatur primis illis Christianæ simplicitatis seculis; neque simul ac lecto, tecto quoque secedebant conjuges. Et ido nihil mirum, quod in iis quæ de parentibus suis, deque Basili fratre Gregorio Nysseno et conjugi ejus Theosebia narrat noster Nazianzenus, nulla fuit divorciu alicuius mentio. Nec enim sublato per mutuum consensum conjugii usu, desinebant esse et haberi conjuges, et communis familiæ onera curas, que communiter sustinere; magna profecto londe digni, si cum his omnibus sic vitam instituerent, animaque a rebus terrenis abstraherent, ut etiam οὐδὲ πολὺ nulloque ejusmodi vinculo obstrictis similes se praestarent. Monet ergo Gregorium Nazianzenum ex patre, non solum non Episcopo, sed ne Christiano quidem natum esse, quod tenent Graeci; solumque videamus, quid responderi debent ad loca in illius asserti probationem allegata.

10 Dico igitur, quod, si recte expendas singula, uti Graeci a Gregorio ipso sunt scripta: in iis nec nulum quidem invenies fundanda prænotatae Chronologæ sufficientem. Ut enim ab ultimo illo incipiām, quo redux Athenis videtur dicere, se tum primum ex imberbi inter viros censeri eruptum; longe diversus illius est sensus. Sic enim habet; Ως δ' οὖς ἐπανίκημεν, μαρτυρεῖ τῇ κοινῷ τῇ συνῇ γράφουσινενοι, καὶ οσον τοι τῶν ποιῶν πόθον σωτηρίας εἰ (οὐ γάρ κατοι γε εἴχομεν θεατρικῆς οἰδής ἐπιδεικνύμενης) τίχιστα ἐγενόμεθα ἡμῶν σύζητον, καὶ τελοφεν εἰς ἀνδρεῖς εἰς αγενεῖς, αὐδημούσεον τῇ φιλοσοφίᾳ προσέχοντες. Ille autem sic verò: Ut igitur dominum revertimus, qui aliquantulum mundo ac scene servieramus, quantum sci-
lit satis erat ut aliorum plurium obsequeremur cupiditati (ueque enim ipsimet ad theatram ostentationem propendebamus) continuo facti sumus juris nostri, et tamquam ex imberibus facti viri, ad philosophandum nos contulimus generosius. Metaphoram sane hujus loxi, quam addita particula tamquam signari manifestam facit pars ejus prior, qua se et Basiliū tunc primum sui juris factos dicit: quod aut non vult ipse de legali emanatione intelligi, sed de figurata, qua mundo servire desiverant: sic nec quod ex imberibus dicat factos viros, debet cum respectu ad ætatem accipi, sed referri ad animum: qui tunc primum viriliter erigi caput ac roborari, cum seposito ulis placendi studio, quod imperfectorum est, ad eam solidumque virtutum, quæ est virorum perfectorum, conutum snum intenderunt.

11 Jam quod ad trigesimum annum attinet, cum discessu ab Athenis compositum, gratis præsumitur signari annus ætatis, ubi solu tempus, studiis impensum, multo congruentius potest intelligi. Ipsos Graecos versus accipe:

Kαὶ γάρ πολὺς τετραπτο τοῖς λόγοις χρέος,

Ὕδη τριακοστὸν σχεδόν μοι τοῦτ' ίν έπος.

quæ sic sonant, Etenim longum tempus impenderam eloquentiae exercendæ: eratque is annus milii ferme trigesimus,

idque probetur
ex ipso facto
Synesi, unde
contrarium
aliqui male
inferebant

Explicitur
ergo ipsa
Graci testus
loca,

et 1, me'apho-
ra ab ætatis
mutatione
sumpta.

F

2 indicat
annus 30 stu-
diorum,

A trigesimus, scilicet in hoc studio. Esset autem hic sensus etiam clarior: si pro τοῦτῳ, hic erat, legas τοῦδε hujus rei, id est, studii, agebatur mihi annus fere trigesimus. Consonat his Gregorius Presbyter, in Vita Sancti, expresse affirmans, quod Athenis in patriam suom reverterit, τρισκοτῶν γένετο πληρόσας, cum trigesimum aenum explevisset: non enim hic finit, neque addit, εἰς βίω, iu vita; sed εἰς τοῦ παθήματος, in disciplinarum artibus pertractandis.

<sup>3 declarantur
verba patris,</sup>

12 Denique verba patris Gregorii ad filium, quæ neminem non torserunt, molica correctione adhibita, fucile videntur adduci posse ad sensum, ab historia et ætatis majoris ratione non alienum; si, ubi nunc in editis legitur,

Οὐπώ Τασσοῦτον ἐκμεμέτρησας βίου,

Ὤσος διῆλθε θυσιῶν ἐμοὶ χρόνος.

si, inquam, versum ultimum ab Auctore sic conscriptum credamus,

Ὤσος διῆλθε δις ίῶν ἔμοι χρόνος.

Tunc namque sententia Latine reddi hoc modo debet,

Ætas peracta tam longa non diu est tibi,

Bis quantum eundo labitur tempus mihi.

B Nempe, cum istuc dicebantur, centenarius fere erat pater: si autem filius intelligatur hunc multo major quinquagenario, aptus erit undecimque sensus, et nulla tortus violentius. Etenim particula σύνω, quam alii nimis absolute vertunt Necdum, latitudinem recepit; nec solum de præsenti sed etiam de præterito dicitur: sic opus Aristophanem in Pluto.

Οὐπώ χρόνου παλαιὸν εἰσεδέρκετο.

Latine redditur ab Interpretibus,

Non diu est ex quo videbatur.

Similem latitudinem habet Aoristus διῆλθε, quem proinde malui vertere in præsenti labitur, quam in præterito transiit. Quod si alicui videatur, eadem verba sic posse dilatari, ut pater, annorum plus quam quadraginta Episcopus, filio, non diu quinquagesimum annum transgresso, dicat, pene tot annos se habere in Sacerdotio, quot ille in vita; relinquat sane immutatum versum illum, tantumque videat, ut talem saltem Nazianzeno ætatem relinquat, quæ possit conciliari cum ea quoniam saepe allegat canicie sua.

13 Etenim cum illa, quæ supra retulimus, verba, post Episcopalem filii consecrationem, dixisse intelligatur pater anno CCCLXI; oportet Nazianzenum notabiliter majorem suis quadrigenorio; qui in Carmine de rebus suis, quod ante id tempus, non diu post Cæsarii fratris et Gorgoniæ sororis mortem, compositum fuit, ita queritur:

C Jam caput albescit canis, rugosaque membra

Tristis ad occasum vitæ mihi prona feruntur.

Licet enim præmaturam canitiem intelligas, sicuti interpres metro servieus prænaturam ejus senectutem in eodem carmine paulo post dixit, ubi in textu Græco solum habetur, quod γέλεπον πάθος ολεστος conflitus, temporalium scilicet quas ante descripserat curarum, ipsum, quietioris vitæ impatiens cupidum, κατὰ γῆρας ἔγειρε præcipitaverit in senium; haud tamen hac præcipitatio sic potest elevari, quin intelligatur similitudo senii, non qualisunque, sed velut extremi: quia mor subilitur, Καὶ κύπτω ποτὲ γάζω, Et propendo in terram, quod siliceniorum est. Porro, qui tunc canus et incurvus erat; decennio post, cum morbo prohiberetur Olympium Præsidem per se accedere reis civibus veniam oraturus, eundem appellans per Epistolam 172, merito his verbis utitur; Moveat te nostra canicies, quæ te jam antehac, et quidem persæpe movit. Simili modo Oratione 17 pro civibus supplicans, opus eundem, vel potius apud alium ejus decessorem; Num tibi, inquit, supplicis libelli loco canicies hæc offerenda erit atque annorum numerus? Quot hi, aut qualis illa? si anno CCCXXVI, aut etiam serius notus Gregorius? Patris canicies et anni,

inquit Billius. Scio Baronium indicare aliquos, qui ad Valentis temporu hæc spectare crediderint: sed hos ipse manifesti arguit erroris, cum tota oratio, qua Praefectum spectat, alloquatur hominem Christianissimum sincerumque cultorem Trinitatis, qualibus ante Theodosium nullis commissa provinciarum Orientalium præfectura. Suam ergo propriam caniciem intelligit, suorum annorum allegat numerum; talem utique, qui præcipue debet miserationem movere. Talem autem non invenies in Gregorio, si anno CCCXXVIII notus, annum dumtaxat agebat LII cum scribebat Olympio. Tolerabilius eam sibi arroyabit vir sexagenarius, præsertim studiorum, curarum, ac pœnitentiarum fervore præcipitatus in senium, et præmature canus, qualem ipsum jam vidimus.

præcipitata
scilicet senec-
tute.

§. III. Expensa et reprobata sententia Suidæ, de ætate Sancti nonagenaria, alia media tenenda proponitur.

Lexicographus Suidas, qui ante finem seculi XI floruit, ad nomen Gregorii Nazianzeni, post Vitæ epitolam hand inelegantem, Obiit, inquit, ad annum usque LXXX progressus et ultra, Imperatoris Theodosii anno XIII, is esset annus Christi CCCXCI. Sed certior hic Hieronymo fides, qui sub finem libri de Scriptoribus ecclesiasticis enumerat libros a se compitos, usque in præsentem ultimæ istius lucubrationis annum, id est Theodosii Imperatoris decimum quartum: de Nazianzeo autem scripsérat cap. CXVII. Decessit ante hoc fere triennium sub Theodosio Principe, adeoque anno Christi CCCXCI. Uli autem hic erravit Suidas, ita verendum est ne in annis ætatis definiendis erraverit, si non ipse, saltem librarii ejus, obscuritate litteræ numeralis decepti. Quomodo enim homo, qui in tali calculo ante annum CCC natus, proindeque octogenario major fuit, quando Constantinopolim accersitus est, totam fere ab Arionis aliisque hereticis insessum; quomodo, inquam, homo tam grandævus persuaderi potuisset, ut iret? persuasus autem, quomodo potuisset tanta dicendi efficacia valere upud auditores, ut quos initio paucissimos Orthodoxos habuit, nuancerissimos faceret; et pene extinctam Religionem in sua Anastasia dicendo restituaret, sicut restituisse eum scimus? Quomodo deinde, postquam in patriam rediit, abdicato Episcopatu Constantinopolitano, libuisset jam fere nouagenario, tot tamque multa Carmina scribere, quot et quanta extremis vitæ annis ab eo facta habemus?

obit Sanctus
an. non 393
sed 391
E

neque nona-
genario major,
ut Suidas scri-
bit,

15 Vidi equidem has omnes difficultates mihi objici, quando in prima hujus Disquisitionis editione Suidum mihi sequendum statui. Sed jam semel ab ætate sexagenaria, qua contenti sunt alii, ineluctabili ratione abductus, nihil videbam aliud quo me recipere; maxime cum Basilius, Nazianzeno, si non senior, saltem æqualis, pro anno CCCLXVII inveniretur laudari, Ep. 26 Nazianzeni ad Ensebium Episcopum Cæsaricensem, ut qui tunc erut vita, sermone, et canicie omnium præstantissimus; quod de quadragenario non nisi inepte, de septuagenario vero aptissime dici videbatur. Accedebat ratio sumpta ab ætate parentum Nazianzeni: sic enim argumentabam. Pater Gregorius, sicut in Oratione XIX ait filius, obiit cum annos ferme centum vixisset, ex eisque egisset in Sacerdotio quinque et quadraginta, completos circa annum Christi CCCLXXIII. Rerum enim deinde secularum series non permittit, ut postea vixerit. Factus igitur Episcopus est circa annum CCCXXVII, annos natus LV: totidem autem fere annos tunc habuit uxor ejus S. Nonna, ut pote quam filius asserit marito suo non solum ἡμόχρονο conjugem, sed et ἡμόχρονο coæstaneam fuisse; ἵση πολιῆτε καὶ ἥθετ, moribus et canicie æqualem. Atqui primogenitus

anno 381

Jam incurvo
et cano,

A primogenitus ex eo conjugio creditur. S. Gregorius, quomodo ergo credi potest circa idem tempus ille natus esse? nisi vel quinquagenarias parentes fuisse dicas cum jungentur matrimonio, quod saltem de matre verosimile non est: vel prolem iis demum concessam post longam annorum circiter triginta expectationem. Hoc vero tam insolens tamque prodigiosum, in quo veteri Saræ, Abrahami conjugi, tom similis S. Nonna fuisse, quæ parere cœpisset quinquagenaria, quomodo tacitum prætermisisset filius, tantam hic effundendi sui materium habiturus, pro ea oratione qua parentes laudavit, multa longe minutiora expendens?

16 Fuerit igitur, inquietabam, circa annum Christi CCLXXV natus S. Gregorius pater; et ætatis anno circiter XXIV, ex supparis ætatis uxore Nonna, genuerit Gregorium. Hic autem, post primos liberalium disciplinarum flores, in Palæstina Ægyptoque hand negligenter decerpitos, per annos septem vel octo, circa annum seculi et ætatis suæ circiter XXVII Alexandria navigarit Athenas, Himerium Proæresiumque Sophistas auditurus. Post annos deinde aliquot (cum fervor ætatis nondum longas uno in loco moras pateretur) discesserit in Syriam, Libanii Sophistæ celebri fama affectus; atque ex itinere Nazianzo transiens, baptis-

B num suscepit. Apicem denique eloquentiæ adeptus redierit Athenas, ubi S. Basilium reperit, eique ibidem adhæsit usque post annum CCCLV; quando digressi in suam ambo patriam, toti cœperunt ad summam Christianæ perfectionis coaniti; cujus merito Basilius factus anno CCCLXX Cæsareensis Episcopus, anno LXXXII omicuni suum Gregorium, pridem Presbyterum, ordinavit Episcopum Sasimorum. Qui patris decrepiti exinde vices gerens in regenda Ecclesia Nazianzena, anno denique CCCLXXXI, tumulatis ante septeunium patre ac matre, electus Episcopatus Constantinopolitanus, grandem ætatem illuc attulerit; eoque promptius abdicat onus, quanto proclivius erat eum ad quietam in patria mortem obeundam respectare, quam ad novos in aliena regione eademque turbatissima labores.

17 Sic ego quidem tunc ratiocinabar, statuebamque: quotquot autem consulebam viros intra extraque Societatem eruditos (consului autem plures) fatebantur illi omnes, evidenter videri demonstratam, ætatem quam vulgo creditur majorem; habebant tamen animo perplexo aliqui, nec audebant od sententiam Suidæ mecum accelerare, propter rationes supra notatas; quamvis eas ipsis conarer lavigare, dicendo, Anastasiam, in qua concionabatur Nazianzenus, quamque illi concipiebant amplissimam ac copacissimam ædem, initio

C fortassis nec ecclesium quidem fuisse; et ut fuerit, quemodmodum sensit Vitæ auctor Gregorius Presbyter, tamen ex hujus sensu fuisse propter angustias contemptam ab Arianis, omniu sacra loca olia Constantinopoli occupantibus. Sozomenus nec ecclesiam quidem credidit, sed in exigua quadam cellula cætum suum cœgisse Sanctum dixit; addens, quod per quosdam fidei orthodoxæ homines in domum precatorium constructa erat. Ut autem inter istas angustias plures dicentem intelligere possent, faciebant tabulata quædam, sursum erecta porticauum instar, in quibus feminæ stantes audirent verbum Dei, sicut ex ipsis Gregorii de Anastasia sua somnio Baronius elicet. Non ergo magnum fuit, hominis, quantumvis senis, nec tam laterum contentionem quam eloquentiæ venustate valentis, vocem exaudiri ab auditorio non numeroso, sed loci angustius proportionato; quemadmodum quotidiani experimentis videmus in Auglia atque Hollandia, voce minime grandi veteranorum etiam Presbyterorum, impleri Catholicorum intra breve spatium constipatorum oratoria. Curminibus autem pangendis, quis dicat ineptam esse ætatem, quamvis grandem! Ejus certe rei in nostra Belgica Societate exempla suppetunt, ubi præter alios annosos poetas habuimus Baldwi-

quod pridem ostendit non posse cum parentum ætate substitere.

Sed tunc ultra quoniam necesse erat sui progressus,

licet ratiocinio non prorsus inverosimili usus.

num Cabilliavum, qui vitam simul cum versificandi studio ad quartum supra octagesimum annum extendit; habemus etiamnum Jacobum Wallium, extremo superioris seculi anni natum, et tamen secundissima etiam nunc Minerva utentem ad pangendos quovis metro versus, Latine ac Græce.

18 Ita ego tunc aliis satiseci fortasse non paucis; mihi ipsi plene, ut dixi, satisfacere non potui. Cum autem procedente opere ad diem XXXI Maji incidisset in quotuor sanctorum filiorum parentes, Basilium atque Emmeliam, et præcipui inter eos Basilii Magni ætas denuo recognoscenda mihi esset, ad ætatem matris definiendam; animadvertis, epistolam Nazianzeni præcitatam, quæ de Basilio evidentissinam videbatur demonstrationem ætatis valde magnæ continere, pro anno CCCLXVII non admodum premere. Siquidem ubi Billius πολὺτεων, canicem, legit et vertit; ibi Francofurtensis codicis probatior lectio habet, πολὺτεων, conversationem. Hoc autem sublato, animadvertis, longe congruentius se habitura omnia, si diceretur Basilius Magnus, circa annum CCCXVI natus, ne mater dicatur omnino fuisse septuagenaria, quando ad monasterium se recepit cum filia. Hoc semel posito, non adeo magna videtur difficultas in constituendo tempore; quo ita nasci potuerit Nazianzenus, ut neque multum senior juniorve fuerit Basilio, neque nimis annosam habuerit matrem, quando venit in lucem. Solum enim necessarium fuerit, ut pro littera, numerum 90 signante, sed ab alfabeto Græco extranea (sicut etiam extraneæ sunt quæ numeros 6 et 900 signant) littera π, 80; vel σ, 70 notans substituatur apud Suidam; tantumque videndum restabit, utrum vel sic haberi possit congrua matri ætas.

19 Puto igitur dici posse, quod in tam grandi centum annorum ætate, qualis Gregorius senior attigit, non adeo notabilis sit futura ætatis differentia inter ipsum et uxorem, quæ octogenaria major obierit, quin ὕποχρονι dici et canicie simili spectari patuerint, quando uterque venit ad vitæ suæ finem. Solet enim muliebris vigor, per sexus infirmitatem, pariendique liberos et educandi labores, frangi citius et emarcescere; cum viris cruda sape senectus sit ac viridis, pro seni ratione. Quare licet Gregorius senior anno CCCLXVII natus fuerit, potuit ei uxor, annis quindecim post nata, sub annum CCCXVIII Nazianzenum parere tricenaria; junior etiam multo esse, si eum peperisset decennio citius. Utrum elegeris, non multo seniorem junioresme Basilio Nazianzenum feceris. Ut credas potius biennio vel triennio fuisse juniorem, suadere videntur verba patris, filio objicientis quod vixdum eam ætatem excesserit, quæ sibi jam bis fluebat: aptius enim ea dicentur nato annos LII, quam LXIII: hoc tamen etiam potitur aoristus διῆλθεν, solum significans in cursu esse tempus, qao filii ætatem bis fere, exquabat pater. De annis XXX, impensis Studio Eloquentiæ, justius dubitaveris, eosne ab ætatis anno VIII, an XVIII numerare malis, non an numerando tempus impensum primis litterarum et artium disciplinis, Grammaticæ scilicet ac Dialecticæ. Hoc enim si feceris, eos solum annos numerabis, quos peregre extra Cappadociam egit Nazianzenus studiorum causa, et justius ille poterit canos suos, et corporis curvessentis imbecillitatem accusare, etiam prius quam a patre ad suscipiendam Ecclesiæ Nazianzenæ curam cogeretur: sed fuerit cum venit Constantinopolim saltēm septuagenarius. Quod si nimium etiam ridetur alicui, per me licet, ut sexagenarium faciat, aut etiam utrumque rescindat aliquid: apparent enim Suidam numero rotundo a se expresso additum aliquid voluisse; ex cuius sententia si diceretur Nazianzeni ætas annis LXXIV definiri posse, jani Basilio prorsus parem annis illum feceris, natum anno CCCXXIII, ex matre annos fortasse non plures quam XXIV supergressa aut etiam solum XX, prout cam feceris marito juniorem.

Nunc mutata circa ætatem Basili opinione,

mutari etiam debet circa Nazianzenum,

E

ut hic anna 70, vel 80, vitæ obierit:

F

natus intra annos 308 et 318,

exorsus peregre studia anno 18 ætatis.

A 20 Porro sicut promissam s^epe s^eripius sinceritatem, variisque demonstratam occasionibus, in hac de Nazianzeni aetate quæstione retractanda me creda comprobasse; sic etiam libenter hic medebor nonnulli quorundam ægritudini, moleste ferentium, quod contrarius sententiæ communi, S. Francisci Paulani aetatem ad duos annos ultra novagesimum extendent, vicennio integrum eos imminuerim; atque ita ruder detraxisse aliquid commendationi, quam usui ciborum Quadragesimalium, ab illis voreri solito, daret aetas tam^o longa ipsius, qui eum præscripsit, et tota fere vita observarit. Id me non fecisse temere, sed auctoritatibus et chronologicis rationibus, saltem opparenter convincentibus, non solum animo indifferenti lectores, sed etiam ex Ordine ipso fatebantur illi, qui nudi mox fassi sunt, non existimare se, quod iis posset absque pervicaciū obtuti quisquam, utcumque præoccupatus. Libenter tamen hic profitebor, quod lectu Dissertatione Chronologica, quam pro communī et antiqua sententia, de annona-tali et aetate S. Francisci de Paula, contra novam a me propositam, composuit et anno MDLXXX Parisiis vulgavit eruditissimus omnino idemque modestissimus scriptor, Fr. Giry, ejusdem Ordinis in Provincia Franciæ Provincialis, liquido agnoverim, eus, quos

videtur com-mode sustine-re possè con-tra quam alias sensi,

B convincentes credidi auctoritates et rotiones, non omnino esse tales, quin rationabili et perquam verosimili responsum occursum iis sit ab Auctore prælaudato; otque adeo nihil abstare me cuiquam, quominus communem sententiam sequatur. Ipse sane in eamdem nunc vel eo magis propendeo, quo minus volenti animo ab illa in Aprili recessi. Ceterum (ut præterea omnia) fateor non prouersus exemptum mihi scrupulum, relictum ex illa tam grandi aetate, quam Brigittæ, matri Andreæ et Angelæ de Alessio, concedere cogitur vir sane perspicax. Ut eam in Calabria, Italix totius calidiori regione non omnino præter naturam fuerit partus post annum aetatis XLIV, certe est perquam difficilis creditu. Videamus ergo, an etiam hæc difficultas nequeat superari, atque adeo scrupulus ipse tolli, si dicatur Andreas ille, natus quidem esse ex sorore S. Francisci (pro quo totis viribus opibusque contendunt ejus posteri) sed mediate: ita ut Brigitta, Andreæ mater, fuerit Sancti viri ex sorore etiam Brigitta neptis, Andreas pronepos, et ille hujus proovunculus. Certe apud omnes fere gentes usus obtinuit, ut in familiari sermone tantilla graduum diversitas dissimuletur, et Nepotes atque Avunculos dicamus, qui in summo Latini sermonis rigore vocari deberent Pronepotes et Proavunculi. Hoc autem posito, minus mirum fuerit, quod tam ambiguis opinionibus Patres Minimi inter se decertorerint, utrum ex Sorore, an ex Cognata dumtaxat seu Consobrina Sancti Andreas iste processerit. Sed et hanc conjecturam ipsorum arbitrio libens dimitto, minime pervicax disceptator; et quatenus salva veritate licere puto, alieno sensu sententiam meom haud gravate accommodans, quidquid obganniant olli-qui, quasi probrosum sit e vestigio semel posito vel tantillum recedere, suo in stadio assueti ipsi obfirmare frontem ad quævis objecta, utcumque convicti ratiocinio vel auctoritate evidenti.

§. IV. Baptismus S. Gregorii, et exercitatio apud S. Basilium in Ponto.

Videtur ba-ptizatus in patria a patre,

T empus suscepti a Sancta Baptismi Gregorius Presbyter, et qui encomium Translationis seculo x scripsit Auctor, videntur differre post redditum Athenis, adeoque post annum CCCLV. Sed familiare est Gregorio illi (quem solum præ oculis Encomiastes posterior habuit) verum ordinem potius quam temporum spectanti, etiam disjuncta conjungere, imo et rem pluribus vicibus iteratam, velut unam ejusdem temporis actionem repræsentare. Sic plures Gregorii secessus in Pontum, de quibus

mox infra, tractot per modum unius: et fugam initam D post susceptum reluctant animo Presbyteratum, non distinguit ab alia, quoniam novenno post cepit Sanctus, ne ordinaretur Episcopus. Itaque hoc solum ex Auctore illo teneo, in patrin ab Episcopo patre baptizatum fuisse Gregorium: cui enim potius hac deferret officium? Occasionem dimissis Athenis recurrendi Nazianzum, non est opus longe quarere; cum dicat Sozomenus lib. 6 cap. 16, quod tam ipse quam Basilius, cum adhuc adolescentes essent, Himerio et Proæresio, Sophistis id temporis præstantissimis, se in disciplinam tradi-derunt Athenis; postea autem Antiochiae, Libanio Syro. tandem vero, et Sophistarum arte et causa-rum dictione postposita, totos se transtulerunt ad studium Christianæ perfectionis et Litterarum sa-crarum. Non fuit igitur, ex quo Athenas venit adoles-cens Gregorius, tam iis affixus, quin codem famosissi-mos quosque magistros audienti impetu, qua Cæsaream primum, deinde Alexandriam deseruerat, etiam Athenas excurserit Antiochiam. Hac autem occasione nihil pronius fuit quam ut Nazianzo transiret, susceptum patriæ Episcopatum gratulaturus patri, quid nⁱ et Bap-tismum de manibus ejus suscepturus?

quando Ath-
ens Antiochia
transit ad
Libanum.

E 20 Quæres, An cum socio Basilio? Nulla sane nos cogit auctoritas credere, eodem ordine eodemque tempore ombos eisdem magistris dedisse operam; nec ulla scrip-torum suorum parte Gregorius iunuit, aut Cæsarea aut Antiochiae cognitum sibi Basilium fuisse: quamoda autem id tacere potuisset, si eum habuisset in tot laci, non tantum disciplinarum discendarum, sed et itinerum ea causa susceptorum socium? Igitur mihi verosimilius est, Cæsareæ studuisse Basiliū, cum Alexandria, Athenas, et Antiochiae Gregorius ageret; Antiochiam autem venisse, cum hic Athenas redisset. Hoc autem si cui videatur absimile vero, properea quod Gregorius de Laudibus Basiliū, hunc Cæsarea Athenas immediate deducat, nulla facta Antiochiae mentione; cogitet is, quod durantibus Antiochiae toto anno CCCXL¹ terra motibus, Libanius transierit Cæsaream, ibique Basiliū jam minime tironem in disciplinam accepit, ac deinde Athenas transmiserit. Interim ex dictis consequens mihi fit, quod Sancti Gregorius et Basilius non nisi in ri-tili aetate invicem se cognoverint Athenis. Libanio for-sitan communi utriusque magistro haic illum commen-dante. Conjecturæ isti suffragatur Gregorius, quando opera sua factum narrat, ut Basilius, Athenas veniens, haberetur eximius a luctu illa probatione, qua moris erat novos discipulos excipi; quod illi nocte unde amici-tiz principium fuit. Hinc enim præsumi potest, mini-me novum Athenas tunc fuisse Gregorium, qui tanta F ibidem exce-pisse Basiliū.

postea autem
Athenas re-versus,

ibi jam pollebat auctoritate, ut tam insuetam gratiam Basilio potuerit impetrare; hic autem attigisse tunc temporis debuit tam aetatis ac doctrinæ gradum, qui mereretur adeo præter morem a consueta ratione eximi, intercedente ad hoc Gregorio.

F 21 Itaque libenter credam Sanctorum sanctissimam amicitiam primum initium habuisse, cum reversus Athenas post suum Baptismum Nazianzenus, hoc secunda vice aliquam multos ibi annos egisset, pala circa annum CCCXLVI. Ut autem de ipso Baptismi tempore statuamus aliquid, consideramus est nobiscamus gemius, per quem ipse factum ait, ut ejus suscipiendi voluntas ad effectum deduceretur, jam bis adducta in periculum ne frustra esset. Primum discriminem facit, cum Nazianzenus Ale-xandria navigavit Athenas, totis viginti diebus ac noctibus tempestate iunctatus; quando serio sese Christo devovit, eoteius fortassis inter studiorum promovendorum fervores de capessenda religiane ambigens. Alterum, cum tata Hellas gravi terræ motu contremuit, et ruentibus passim domibus effugium nullum certum pareret. Baronius famosum hic terræmotum intelligit anni CCCXL, que Orientales patissimum partes concussæ, et Antiochia quidem integro uno anno. Godefridus Her-mant,

Baptizatus,
autem,

A *mant, ex vulgari opinione cum Baronio sentiens, Gregorium, cum Athenis ultimo excessit anno CCCLVI, dumtaxat egiisse ætatis unnum fere trigesimum; et videns de aliquo terræmotu loqui Sanctum, qui accidit quando ipse jam Athenis studebat; nimium vero absurdum credens asseverare, quod Gregorius Athenis fuerit ætatis annum xv ogens, quem constat prius Cæsareæ et Alexandriæ dedit esse operam eloquentiæ; suggesterat alium terræmotum anni CCCXLV, quo Dyrrachium corruit. Sed quam uterque annus adducendo Athenas Gregorio, in ipsorum sententia, est præproperus; tam accommodus foret illi sententiæ, quæ Sanctum ficeret unno circiter CCCXXIII natum, annorum tunc fuisse circa XXVIII. Commodior tamen esset postremus teiræ motus: quia verosimile non est, vel Orientalium provinciarum motum, quo concussa est Antiochia, pertinuisse usque ad Occidentem, cui Hellas adscribitur; vel in eo describendo, de Antiochia tam lamentabiliter subversa, taciturum Sanctum fuisse: Dyrrachium autem in eodem cum Hellade continent, situm est, odeoque simul coniuxi potuit imo debuit: unde territus Sanctus transierit in Orientem, ubi tales motus cessabant, et restaurata quadammodo Antiochia rursum Libanii gloriabatur præsentia; transiens autem, ut diri, per Cappadociam, Baptismum de manu patris accepit.*

*nisi forte
cittus natus
Sanctus,*

*cittus etiam
fuerit bap-
tizatus:*

*cessus San-
cti in Ere-
mum,*

*primum ad 3
aut Vannos:*

B *22 Quod si malueris, decennio plus minusve citius natum fuisse eumdem Sanctum; tunc anno circiter CCCXXXIV potuerit prima vice Athenas venisse, enavigato maris discriminæ; atque brevi istic octo tempore, Antiochiam transiens circa annum CCCXXXVI vel vii suscepisse baptismum; alius interea temporis terræmotus in Hellade erit inveniendus, qui talis consilii auctor extiterit. Illos autem hoc toto IV seculo frequentiores extitisse, dum Arianorum motibus cuncta concuteretur Ecclesia, verosimile facit Ephrem Syrus, cum in Proæmio ad lib. 2 de Vitis Patrum ait: Terra, tremiscens a facie Domini, sub pedibus nostris commovet... urbes integræ absorptæ sunt, et loca ab ira Domini desolata. Poterat quidem recte per mare mediterraneum itinere Athenis Antiochiam transire Nazianzenus: sed quis credit, eidem cui ante periculo exponere se voluisse, neandum expiatum? quis item credit, in tam frequenti migratione, ne semel quidem revertisse Nazianzum, ut putri gratularetur Episcopatum? siquidem ipse studiorum causa prius excescerit e Cappadocia, quamvis Episcopus ordinaretur. Si tamen in Græcia susceptum Baptismum omnino putas, statim post secundum a terræmotu pavorem divinitus incussum; nec ego C magnopere contendere velim pro Nazianzo; nec tamen destinam opinari, aliquando istuc usque excurrisse studiorum suorum tempore Sanctum, si non Baptismi, saltem filialis affectus causa.*

D *23 Restat de Pontica Gregorii solitudine verbum addere. Russinus annos ei tredecim assignat, Baronius vix septem annos invenire se fatetur. Gregorius Presbyter ita loqui videtur, quasi ea solitudo continua fuerit, nulloque in patriam reditu interpolata. Ego varios recessus ex ipsomet Sancto sic discrimino ordinoque, ut ad Basilium, qui anno CCCLVI vel vii in Pontum se receperat, adjunxerit se Gregorius anno mox sequenti: eo tamen animo, quem indicat Epist. S. ut partim cum ipsa foret in Ponto, partim ipsum secum haberet Nazianz: quod ultimum cum a Basilio non impetraret, et senectatem suam allegans pater filium instantissime reveraret, salutis Nazianzum redierit Gregorius, anno CCCLIX aut sequenti. Ordinatus deinde anno CCCLXII contra suam voluntatem Presbyter festo Naturitatis, Epiphoniæ, aut Luminum; præ dolore violentiæ sibi factæ profugerit ad amicum, adhuc in sua versantem solitudine: cuius regustata dulcedine aliquantulum recreatus, rursus in Paschate redierit ad parentes ecclesiamque paternam. Deinde cum Basilius etiam Pres-*

byter, propter subortas cum Eusebio Cæsariensi Episcopo simultates, Pontum repetiisset, eoque invitasset Gregorium; excusaverit hic matris suæ, paulo post sanatum miraculose maritum graviter ægrotantis morbum: qua non minori miraculo relevata, continuo, ut promiserat, ad amicum recurrerit anno CCCLXIII: cum eodemque elaboraverit pulcherrimas illas duas contra Julianum invectivas, ogens ibi æstatem reliquum et sequentis anni initium; sic ut ante festum Luminum revertens, dixerit eam quæ extat de illa die orationem, licet Joannes non esset, ex deserto tamen veniens, ut ibidem præfatur: et cum patre suo reconciliavit dissidentes ab eo, propter Ariminensis fidei signationem, Monachos. Anno deinde CCCLXVII in Pontum rursus abiit Gregorius, non ibi commoratus, sed Basilium ad Eusebium, jam sua opera ei placatum, reducturus Cæsaream. Qui compositis Ecclesiæ illius rebus, potuit sequenti anno rediisse in Pontum, ad revisenda manasteria istic a se constituta, et socium itineris habuisse Gregorium; si verum est, quod in hujus Vita scribit *ima tertio*, alter Gregorius, quod mors fratris Cæsarii coegerit eum festinato regredi Nazianzum, ad senes et afflictissimos parentes consolandos. Mors enim ea anno CCCLXVIII accidit: post quem annum nullum ejus alium secessum E novimus, nisi eum quem suscepit impatiens contentionum, quibus implicitum sese vidit anno CCCLXXI consecratus Episcopus Sasimorum: quando rursum fugitivus et quarto. excurrit in montem, quem libenter credam Ponticum illum, eumdem in quo antehac Basilius vixerat et discipulos suos reliquerat. Videntur porro ii quos secessus est Rufinus, Basilii anachoresim, ab ejus Athenis discessu usque ad ejus Episcopatum æstimosse, itaque annos tredecim numerasse, ub anno CCCLVII ad CCCLXX, licet eos non continuos in eremo egerit: Gregorii autem secessus famosus et celebris, ponendum est antequam ordinaretur Presbyter, nec ultra tres quatuorve annos extenderendus.

F *24 His ita positis, quæ commodiori alia via oblata hand difficulter dimittemus, necesse erit nobis præter editum proprium Sancti de vita sua carmen, etiam ad Vitam a Baronio collectam Notas aliquas nostras adiicare, salva viri diligentissimi reverentia: cui semper suus monebit apud posteros honos, quod primus in difficile argumentum ingressus nobis aliisque viam straverit, quani principio osperiori, detracitis additisque nonnullis vel aliter explicatis, facile fuerit hinc inde ploniorem reddere. In istis autem Notis conabimur, ipsorum exhibitione locorum, ea præcipue illustrare puncta et confirmare, quæ hoc ultimo paragraphe asseruimus de baptismo et secessu S. Gregorii. Ad alia distinctius explicanda, libenter fatemur nos multum adjutos Vita SS. Basilii et Gregorii, simili quo antea Vita S. Athanasii prodierat stylo, edita Gallice anno MDLXXIV, a Godefrido Hermant, uso in citandis quæ allegat ex S. Gregorio locis editione Parisma Morelli, curata anno MDIX, quam et nos subinde citabimus in Nolis, adscripto (ut ille facit, et supra in S. Athanasio fecimus) paginarum numero: quamvis Baronius in suo MS. ac deinde in Annalibus plerumque utatur editione Leunklaviana, Basileæ sub annum MDLXXII curata. Convenit hoc lectorem non ignorare; sicuti et quod Baronius veterem plerumque alleget versionem, in qua volumus nobis aliquando licere, ut versus quosdam subinde revocaremus propius ad verborum Græcorum sensum, ubi Latina nimium videbantur obscura aliore detorta. Consilium porro, de Greco quod promisi carmine in Latinum prosam vertendo, ut magis probes, accipe prælaudati Wallii epistolam, instantius a me rogati, ut metricam, qualem fecerant alii, versionem ipse ficeret, amicitiæ nostræ perpetuum futurum in hoc opere monumentum: ea sic incipit.*

25 Quam in partem acceperis ea quæ superioribus litteris ad te dedi, ego quidem nescio. Vereor sane,

*Cur notæ a
nabis od Vi-
tam additæ.*

A sane, ne postulata præcidendo, partem etiam aliquam reciderim, imperitorum more chirurgorum, amicitia nostra, integræ et jucundæ, mihi perutilis, neque modo fautricis fidelissimæ, sed etiam effectricis honestissimæ voluptatis, quam ex eo capio, quod de Musis meis optime merearis. Hoc te velim ad animum referre, quod me terret in primis, quam non modo magni, sed etiam diuturni laboris futura res sit. Neque enim diffitebere posse me faciliore opera Tragoediam scribere, in qua et genio meo indulgeam, et libero cursu ferar. At ne nihil petitioni tuae dedisse videar, accipe versus pauculos, quibus ut vina gustu prælibamus, ita volui diligentia meæ periculum aliquod facere, in primis his octo versibus.

Τὸν λόγου βούλημα, τῶν ἐμῶν οὐκῶν
Ἐξιστορῆσαι τὸν οὖτον, εἰτ' οὐν δεξιῶν.
Οἱ μὲν γάρ οὗτοι, οἱ δὲ ἐκείνως φρείν αὐ,
Ὄπως ἀν οἵμεν τῆς ρόπης ὥστιν τινές.
Οὐ γάρ τὸ βούλεσθ' ἀσφαλὲς κριτήριον.
Πτιζέται δὲ μέτρον τῆς ἀνίας φάρμακου,
Παῖδενυμ καὶ γλύκασμα τοῖς νεοῖς, ἀμφ
Τέρπνον παρηγόρημα.....

Libet peractam mihi remetiri viam :
Quotquot secundos, quotquot adversos tulit
Decursa casus vita, vulgantis libet
Mandare chartis. Damnet hic. alter probet,
Nihil labore : cuique mens fuerit sua,
Ut luc et illuc sæpe momento levi
Inclinat animus. Quippe judicium nequit
Erroris expers ferre, qui solum velit.
At Musa, quidquid asperum fuerat pati,
Ludente versu lenit : hæc suavi instruit
Monitu juventam : hæc pectora hortando arrigit,
Gravibusque præbet dulce solamen malis.

ANNOTATA.

Reformata in eum, quem secundis his studiis elegimus, modum Chronologia; consequens est, ut etiam in Annotatis mutentur aliqui, quæ hic lubet subitus attexere, alteri forsitan editioni usui aliquando futura: quando etiam habenda esset ratio erratorum quorundam in Appendice pag. 39° col. 2 correctorum.

Ad Caput 2 Annot. p lin. 2 dele, Nota autem πολὺν Χρόνον etc.

Cap. 3 Ann. f. quinquagesimus sextus, lege, plus quam quadragesimus.

Ann. i sic lege. Acta hæc sunt circa an. 360, C quando Cæsarius, qui non potuit multo junior fuisse Gregorio, ut minimum erat quadragenario propinquus: nec tamen mirum videri debet adhuc primitias dici doctrinæ, ad illam usque ætatem et ultra longo studio acquisitæ. Nam etc.

Cap. 4 Ann. b post medium in parenthesi (sub amita) lege (sub aria).

Ann. n pro ultima linea hanc substitue: Sed vero-similior lectio Graeca πολιτείας conversationem habet, non πολίτης caniciem: quare nihil hinc concludi potest pro majori minorive ejus ætate.

Cap. 5 Ann. b. lin. 3 sic lege: cum respectu ad ætatem, in qua istud de se Sanctus scripsit anno 382.

Cap. 10 n. 85 lin. 12 ad litt. n restitue omissa male verba Imperante Marciano Augusto — deinde Ann. n lin. 7 post — Hermant credulit — expunge cetera, atque hæc scribe — Sed nodum solvit Antonius Pagi in Proleg. ad Dissert. Hypaticam n. 36, docetque Sozomenum, licet Historiæ suæ metam posuerit anno 429; eam tamen non edidisse, adeoque nec obiisse ante annum 430, siquidem lib. 5 cap. 39 agens de bello quod inter Romanos ac Persas ortum fuit anno 420, illud adhuc permanere ait, triginta jam elapsis annis. Eodem ergo modo potuit meminisse ecclesiæ, Marciano imperante erectæ post annum 450, imo

etiam dedicationem ejus vidisse, cum anno 458 (sicut ad eum annum scribit Theophanes) S. Anastasiæ corpus Sirmio delatum in ejus templo ad Domuici Porticum depositum fuit.

Cap. 14 Annot. l. adde — Corrigendus est etiam in nomine alterius Consulis, testamento præfixi, vulgarissimus error, quo Evagrius scribitur pro Syagrio; quem errorem primus notavit in suis ad Dissertationem Hypaticam Prolegomenis num. 26 eruditissimus P. Antonius Pagi, ubi varius Onuphrii aliorumque circa hunc Consulem errores aperit. Gesserunt autem illi Magistratum anno CCCLXXXI, quod pro Chronologia hujus testamenti notandum.

Cap. 15 Ann. k post medium, sic muta :

At in nostra id ambiguum, maxime si ante annum 310 fuit natus Gregorius, qui tamen etiam tunc ultimus natorum fuisse potuisse, attenta grande ætate patris, atque etiam matris, licet aliquanto junioris.

Cap. 17 Ann. m, sic incipe.

Nobis, qui sexagenario majorem aut etiam septuagenarium nunc habemus. Et lin. 5 in decrepita — lege in grandiori. Et lin. 9 — sed hoc non plus quam annum sexagesimum arguit — lege — sed hoc etiam de præmatura canicie, studiisque et curis paulo post annum 50 præcipitata, potest intelligi.

Cap. 19 Annot. a adde — Intelligo autem quod in Cæsarea Bibliotheca Vicunæ inveniantur mille et centeni aliquot versus S. Gregorii Nazianzeni, nequid vulgati, in quibus sint etiam, quos de Episcopis intulavit quosque non nisi Latine potuimus hactenus legere. Insigne hoc erit ad opera tanti Patris complenda auctoriarum, cum dabitur in lucem.

Annotation. b. lin. 5 dele — quem libenter cum illo tenemus etc.

In Carm. de Vita sub num. 21 col. 2 lin. 21. Nondum tantam emensus es ætatem, quot annorum mihi tempus exactum est. — lege — Non dñs est, quod tantam emensus es ætatem * quanta mihi agitur in Sacerdotio: et in margine nota. * forte, Quanta mihi jam bis labitur.

Porro in Appendix de Translationibus addantur sequentia.

Pag. 453, num. 31 col. 2 adde — Translationis vel etiam autem ad proprium altare, sub quo illud inventum est a an. 1505. Gregorio XIII, hoc reperiebatur Monumentum, ipsi aræ insculptum, ut refert Floravantes Martinelli Romæ sacræ cap. 12 pag. 360: Situm est sub hoc altari corpus D. Gregorii Nazianzeni, et Patriarche F in Constantinopoli, sub Theodosio seniore an. Dom. ccxc obiit. Translatum inde corpus Constantino-polim, deinde in urbem Romam, et in hac ecclesia conditum est nuper sub Julio secundo MDV; postremo eodem anno, mense Julii xxiv, sub Abbatissa Martia Palosia.

Pag. 454 num. 34 muta, pro coque pone quæ paulo productus habentur pag. 59° postea adde — Simili credulitate ac reverentia Metropolitana Cusentiae ecclesia habere se credit, teste Ughello Tom. 7 col. 252, Calvitium Gregorii Nazianzeni, Brachium Martini Episcopi, et Brachium Bernardi Abbatis, ac Tibiam B. Hieronymi: De his operæ pretium foret plura discere: sed imprimis, de quodam ibi pariter nominato Bodus, qui fuit unus ex septuaginta duobus discipulis, cum ejus nec nomen quidem alibi legerimus hactenus; si forte ejus ibi corpus est, et cultui dies anni certus attributus: nihil enim horum Ughellus explicat. Multo amplius, quam Lusitani aut Calabri, prætentunt Veneti, cum totum Corpus Constantinopoli allatum se dicunt habere, in ecclesia monasterii S. Zacharia; quod etiam ad hunc diem notant, in Ordine recipiendi Divini Officii, qualem habemus pro anno 1657 excusum. Hi si paria Romanis documenta proferant possessionis præsentis, inspecto quod haberi dicitur corpore;

credere pos-
sis alteru-
tos habere
S. Gregorium
patrem.

A pore; aut translationis antiquæ argumenta tam verisimilia, ut prudentem volarent credulitatem fundare; non aliter cum Romanis conciliari poterunt, quam dicendo, non solum Gregorii filii corpus fuisse delatum Constantinopolim, eo quo supra explicatum est modo; sed etiam Gregorii patris, uno altero seculo post, cum Cappadociam occupantibus Saracenis, socra inde pignora plura secum auferrent Christiani fugitiivi, quorum respectu facilius reciperentur in urbe Regio, talium thesaurorum cupidissima receptrice, aut alibi locum refugii invenirent. Nihil autem facilius fieri potuit, quam ambiguo Gregorii Nazianzeni nomine confundi patrem filiumque; maxime, si prins quam corpus patris Constantinopolim adserretur, ablatum jam erat corpus filii, quo damnum illius sarciri videbatur. Veaerabuntur Gregorium Patrem Græci Primo die Januarii, quando laudes ejus a filio explicatas deditus; neque hactenus ullam iuuenimus ecclesiam quæ corpore ejus gloriaretur. Similis fortuna matri Nonnæ, similis sorori Gorgoniae contigit; quarum corpora utinam debito honore non carrant, cum virtutes tam notæ sint.

NOT. 68*

Pag. 458 de S. Tudino n. 3 lig. 9 a fine post,

B

SS. Cerentini et Tudini—adde—quamvis nulla non minis differentia sit, an per Gu, aut W scribatur. Fortassis etiam, ut accidit Sanctis Britannicis multis, gratis adjunctus S. Corentino Guingualoeus fuit: quo casu non esset opus duos distinguere: quod poterit etc. Ibid. de S. Luminosa lin. 4—xxi Maji—l.—Januarii.

DE B. NICOLAO ALBERGATO.

Pag. 481 Annotationem a sic muta—Monsteriolum NOT. 68. hoc (rectius scribendum Monasteriolum) non est oppidum Picardiæ vulgo Monstreuil, ut in margiae annotaratur Garnefelius, et descriptis Donius d'Attichy, sed est oppidum agri Senonensis, ad alterius differentiam, a situ cognominatum Monasteriolum ad saltum Icaunæ, id est ad hujus et Sequanæ confluentiam situm, vulgo Montereau-faut-Yonne.

Annotatione Marchio hic Atestinus erat; Estensem NOT. 69. vulgatori appellant vocabulo, ad Italico Este, pro Atestis.

Pag. 488 ante dicm x ponetur:

NOT.

E

DE BEATO BENINCASA

ORDINIS SERVORUM B. MARIAE

D. P.

MONTE-CLOELII IN HETRURIA.

Sylloge Historica de vita et cultu.

MCCCCXXVI.

In oppido
vulgariter
Monte-Chieli,

C
e
ltus Beatus,

In Orientali Hetruria limite, ubi Claniæ paludes Senensem Perusinumque Comitatus distinxerunt, inter Clusium et Pientiam, huic quam illi proprius jacet oppidum, ab altiori situ et veteri quodam possessore vulgariter Monte-chielli dictum, quod Latine videtur posse reddi Mons-Cloelii seu Cloeliorum, quorum appellatio, jam inde a Tarquinii et Porsenæ Regum temporibus, Romana in historia celebratur: quamquam de nominis istius ibidem vetustate tanta nihil ausim definiere, nullo scriptorum antiquorum prætulente. Satis est dicere ex vicinorum relatu, ab annis plus quam mille fuisse munitissimam arcem; cui successerit alia, Radicofani vulgo dicta, iisdem Senensibus a Pio II donata. Sed ut cognitus extra Hetruriam parum et nunc ignobilis locus sit; memorari tamen sacra in Historia meretur, propter B. Benincasam, ex Ordine Servorum B. Mariae, cuius in vicina spelunca mortui corpus religiose servat et veneratur. Illum a Philippo Ferrario Servita, in Catalogo Sanctorum ac Beatorum Italiæ; et a Silvano Razzio Camaldulensi, in Vitis eorum qui ad Hetruriam pertinent, præteritum miraremur; nisi nrumque jam alias deprehendissemus, et suam religionem et patria prætermissemus nonnullos, nequaquam nobis prætereundos. Beatum certe Benincasam quod attinet, hunc minime ambiguum in loco sepulturæ suæ cultum habuisse probant, quæ apud Archangelum Gianum Centuria 2 Annalium Servitorum lib. 5 leguntur sub hoc titulo. Gesta B. P. N. Benincasæ, quæ ante et post ejus mortem contigerunt.

2 Pater Benincasa.... Florentiæ ortus MCCCLXXVI, fidelis beatæ Virginis Servus et prudens evasit: qui dum esset puer, audiens Concionatorem quemdam explicantem verba illa, Bonum est viro si portaverit jugum ab adolescentia sua, statim cuncta dimittens, contra diaboli, mundi, et carnis tentationes clypeo virgineo se munire studuit, quo deinde omnia tela inimicorum viriliter superavit. Verumut

id commodius efficere posset* Montem Tuniatum *al. Montamiatam. Senensem, quo in loco B. Philippus poenitentiam egit, profectus est: et in rupe montis ardui cellulan construens, ostio clauso et obstructo, in magna abstinentia se afflixit. Advenientibus tantum se vindendum per fenestram præbens, mulieres vero se nec videre, nec audire permittebat. Si a spiritu fornicationis impugnabatur, orabat Deum, non ut amoveret pugnam, sed ut præberet fortitudinem. Si infirmabatur, neminem ad se introeuntem admittebat, inquiens: Ignis mihi appositus est ad æruginem tollendam: si populi eum visitantes eleemosynas elargiebantur, nolebat accipere, sed buccella panis ac iudicata aqua contentus dicebat: Adversarius noster facilius a nihil possidentibus superatur. Imo potius iis qui sibi victus necessaria ministrabant, quedam propriis manibus elaborata donabat. Nonnullos a spiritibus malignis vexatos sibique delatos, solo Crucis signaculo liberabat: et aquam infirmi bibentes a se benedictam, sauitati sunt restituti. Ita scribit Pater quidam Franciscus de Monte-Politiano in laudem hujus viri.]

3 Cumque solitudinis et asperritas vita esset amator, populique frequentiam prorsus nesciri cupiens austerum, in imam vallem a Balneis S. Philippi ad quintum milliare secessit prope Montichelium. Ibi antrum profundum, quo nisi per scalam seu funem descendere liceret, ingressus, vitam quasi Angelicam duxit; et suavi psalmodia, assidueque jejunio, et diutina poenitentia exaturatus, speluncam illam sibi statuerat velut deliciarum paradisum. Ibi tentantes dæmones ab eo sæpe elusi, aliquando verberati, et quandoque fugati per vallem illam nemorosam, crebro ab incolis auditæ fuerunt, quemadmodum vicissim Angelorum concentus, et nocturni splendores prope locum sæpe videbantur. Adveniente vero anno ætatis suæ quinquagesimo, B. Benincasa a Deo evocatus ex ergastulo carnis, die

Thr. 3, 27
qui factus
Servita,

solitariam
vitam duxit,

miraculis
clarus:

etiam post
mortem,
an. 1426
obitum:

A die nona Maji MCCCCXXVI ad cœlum evolavit. In eius obitu singulæ per vicina oppidorum campanæ (mirabile quidem dictu) pulsari simul auditæ et visæ fuerunt; Montichielli, Politiani, Corsiniani, Follonici, Chianciani, Castellioneti, Rocchæ, S. Quirici, Sartiani et Montafeini; quorum populi certatim Benincasam, veluti suum civem deplorantes, et funerales ei honores patrantes, currunt undique ad strepitus illos campanarum.

B Multi vero avidissime quærentes, eur tot et tantæ campanæ pulsarent, cœlestis quidam splendor super Beati speluncam visus, mysterium illico declaravit. Quare accurrens populus invenit exanime beati viri corpus, ante altare genibus flexis, sublati in cœlum manibus, atque apertis erectisque oculis, quasi orans. Nam veluti alter Paulus Eremita a S. Antonio repertus, ac si adhuc viveret, ab omnibus conspiciebatur. Quæ res populos illos in maximam simul admirationem et contentionem adduxit, singulis certatim volentibus venerandum illud corpus in suum oppidum adlucere. Patres vero nostri Politianenses omni jure contendebant, Fratris sui Reliquias apud se habere, tum ratione Habitū et Religionis, tum maxime quod eo in cœnobio, etiam si patria Florentinus fuisse, consuetam emisisset Professionem, et in Album Filiorum ejusdem Conventus adscriptus fuisse.

C 5 Quia in re divino monitu factum, ut, ad sedandos lites, duo de communī omnium consensu, adducerentur indomiti tauri, qui Corpus illud super novum plaustrum traherent, quo divina tantum Providentia maluisset. Cumque vituli illi nulli unquam jugo assueti fuissent, tamen cicures et mansueti sanctum illud vehiculum super Monticbiellum adduxerunt; et genuflexi ante majorem oppidi ædem, Divo Mauritio sacram, steterunt. Ibi igitur venerabile illud Corpus honorifice conditum cerebra miraculorum claritate resulsa: ubi postremo populus ille, cœlestium donorum per B. Benincasam particeps effectus, et tanti beneficij non imminor, cœnobium extra mœnia pro Religione Servorum ultro a fundamentis MCCCCXCV erexit. Hactenus Giani, ea que num. 2 [] inclusimus ex Chronico Ordinis, per Michaelum Florentinum (Pocciantum ille et ipse se alibi cognominant) ad onnum usque MULVI perducto, verbotenus mutuatus; cetera ex informatione certiori Politianensium Clæliensiumque Frotrum occipiens: pro quibus dumtaxat pauca, nec sine errore, quoad initium Conventus Clæliensis, quasi is ante Benincasæ adventum extisset. Michael habet: Tandem ad monasterium oppidi Montis-Occhielli (alia hæc scriptio est, secundum quam Latine r̄ideretur Mons-ocellorum dicendus) jussu Generalis se contulit: melius dixisset, quod ejus permisso se contulerit ad speluncam: ibique anno MCCCCXXVI gloriose cœlestia regna petiit. In cuius obitu Angelicæ voces auditæ sunt; ac languidis a diversis infirmitatibus vexatis, corpus venerandum tangentibus, salus concessa est: ossa vero conquiescent honorifice in ecclesia Plebis ejusdem Castri. Quis autem sit Franciscus de Monte-Politiano, supra in fine num. 2 nominatus, quidve et quando scriperit, neendum comperi.

D Ita Cosmi Florentini retatu nrum;

E 6 Idem Michael annum morti assignatum sic auspi catur: Si monumenta R. P. M. Cosmi Florentini solida sunt, inter ceteros sacros viros, qui Religionem virtutibus ac optimis moribus decorarunt, adest B. Benincasa de Florentia, Virginis servus fidelis et prudens, qui dum esset puer etc. Duos autem in Catalogo Scriptorum Florentinorum, apud prædictum Michaelem, Cosmos Florentinos comperto; alterum cognomento Favillam, alterum Oricellarium:

quorum hic anno MDXXI floruerit, iste pestilentia obierit MUXVI, uterque autem scripserit in Regulum S. Augustini, quam Ordo Servorum profitetur: ibique, plurima documenta, religiosis viris valde utilia, proprio idiomate proponit posterior: si tamen duo sunt, et non potius unus idemque, vario respectu diversis cognomentis appellatus. Giani, prætermisso Francisco et Cosmo, quorum opera fortassis nusquam reperit, dictorum suorum post Michaelem appetitu' testem Mag. Paulum, in suo Quadragesimali quod Paulina inscribitur, Dominica prima in capite Jejunii. Est is Paulus Atharantius, cuius Quadragesimale (quod tamen non vidimus) impressum Mediolani ait Michael anno MCCCCLXXIX: ab ejusdem etiam stylo, XVI Aprilis, dedimus Vitam B. Joachimi; eique quadamtempus adscribitur Vita B. Francisci, edita XVI Maii, sed ad XXX Aprilis retro trahenda, secundum posteriorem nostram correctionem.

F 7 Quæ initio textus a Giani accepti omisimns verba suggerebant, quod B. Benincasa esset tali forte agnominis a propria familia nuncupatus: et hæc conjectura firmabatur Annotatione, qua dicitur, familiam de Benincasa, tam Politiani et Senis, quam Florentiae baberi; quare non sit mirandum, si interscribendum de hoc Beato, multi multa prætexere circa illius patriam conentur. Sed omissa futili conjectura, melius prætextuum ejusmodi vanitatem Giani excessiflasset, asserendo, insolitum ea ætate fuisse ut quis (præsertim ex Clero seculari vel regulari) omisso baptis malo nomine, solo agnomine familiæ censeretur. Sic S. Catharinam Senensem, avo plebeio natam, qui vocatus est more illius patriæ vulgariter Benincasa (ac si Latine eum diceret, cui domi suæ bene est) voluerunt aliqui Benincasiæ, et, quod consequens erat, Burghesiæ familiæ adscribere; meritoque explasi atque coerciti sunt. Est ergo Benincasa nomen proprium, non gentilium huic nostræ Beato, nec aliud unquam habuisse is scitur.

G 8 In Conventu Servorum Florentiæ habetur Codex MS. cui titulus, Flos florum, id est Vitæ Sanctorum, traductæ ex Latino in linguam vulgarem circa annum Domini MDXC a Fr. Thoma de Verona Servita, cum Appendice aliquot Beatorum ac Beatarum Ordinis Servorum; ubi B. Benincase Vita ex Pocciantio datur; sicut et alia hoc mense occurrentes, sed in epitomen contractæ.

H 9 Hactenus scripseram, quando a nostris in Montopolitano Collegii Rectore, Bernaldino Monaldo, litteras accipio; quibus ut confirmatur vetus Benincasæ cultus, sic ratio redditur ejusdem nunc cessantis, superstite dumtaxat fama sanctæ vitæ in specu actæ, et miraculosæ intra municipium deportationis. Cum enim (ut scribit ille) quinquaginta abhinc annis, Episcopo Pientino, cuius dioecesi Monticbiellum subest (fuerit is Joannes Spennatus Nobilis Seneus, Hippolyto Burghesio item Senensi anno ipso MDXXXVII suffectus) cum, inquam, Pientino Episcopo esset relatum, ossa B. Benincasæ furtim ablata fuisse, et eorum loco substituta alia; cessavit ejusdem cultus et veneratio, in ecclesia Parochiali, quæ est S. Leonardi, non autem S. Mauriti; recentiori fortassis nomenclatura, quod tamen non impedit quo minus S. Mauritus primus loci Patronus fuerit, idque secundus Giani sit. Itaque ossa illa, quæ sub ara S. Antonii Abbatis collocata in veneratione haud parva fuerant, quādiu eredebantur B. Benincasæ esse; ubi hoc cœpit dubitari, translata sunt extra vulgi conspectum in Saerarium; ibique jacent sine culto, sine concursu, sine miraculis, sine ulla prorsus imagine aut pictura Beatum referente.

in super Mag. Pauli Quadragesimale allegans;

et gratis suspicans Benincasam a familia dict.

E

vita Vitis Sanctorum addita in MS.

Cultus sublato ante annum 50 corpore, F

omnis evanuit

in qua reportus velut virus et orans,

a jurencis in domitis effertur in mou tem:

ita Giani ex parte transcribens Pocciantum,

Francisci Politiensis,

et Cosmi Florentini retatu nrum;

APPENDIX

AD DIEM DECIMAM MAJI.

Pag. 489 col. 2 ult. loco ponatur.

B. Jacobus Nucerinus, Monachus Fontis-Avellanae in Umbria.

Pug. 490 col. 1 post S. Wandelbertum addatur :

S. ANTONINUS, Archiepiscopus Florentinus, Ordinis Praedicatorum, recenti Decreto anni 1683 cultum hoc die accepit per omnem ecclesiam, ad libitum tamen, cum Officio proprio. Itam dedimus, proprio mortis, et antiquo cultus die

11 Maij.

Ibid. post medium, ante Theognostum, etiam sequentes intersere.

S. Casaria, Virgo Martyr, Officio Duplici 9 Letitorum colenda prescribitur in Directorio Fislariensi anni 1679, nobis hactenus ignota, et forsitan recentius allata ex Romanis carmenerus.

B. S. Secundus et Socius Martyres, apud Canonicos Regulares S. Salvatoris suum hodie cultum habent, credo propter corpora Roma ollata : nescio an ideo ad hunc diem relati, quia Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiz aliquem hoc die in suis Indicibus ponit, qui Eugubii cultum habeat, de quo infra.

S. GORDIANUS, Martyr Romanus, hoc die colitur apud Eremitas Augustinianos in Conventu S. Annae prope Leodium, propter integrum corpus, cum vase sanguinis vitro fracto, die xii Martii 1659 extinctum e Coemeterio S. Cyriacæ : quod Fr. Ambrosius Landuccius Patricius Senensis, sacri Ord. Eremit. S. Augustini Congregationis Illicianæ in Tuscia, Dei et Apost. Seus Gratia Episcopus Porphyriensis, Sacrae Apostolici Praefectus et Capelle Pontificie Assistsens, donavit adiu. Rev. P. Lusitochio Jamar Leonensi, Ord. Erem. S. Aug. Sacerdoti, cum facultate retinendi, donandi ac publice exponendi, ut patet ex Instrumento, sub data xx Januarii 1662.

C S. Agapitus Martyr Pergulæ, quod est oppidum Ducatus Urkinatis versus Marcam Anconitanam, Acta habet MSS. non longa ; quorum indicion quidem in nostris nonnullis Catalogis invenia, cum nota hujus diei, quasi hoc modo inchoetur. Temporibus Max... contigit ut miles quidam de Hispania nobilibus parentibus : sub finem autem legitur : Possessus a dænone, Phandalus nomine, liberatur. Passus est autem, etc. Ecographum, jam pridem occultatum, usquam comparuit, cum Acta Muji ordinaret Henschenias ; neque diligenter nunc quæsitum potui reperire. Interim in memoriam extare istæ hoc loco volui, Pergulanorum diligentiam excitaturas, ad eadem denuo submittenda : nam neque Hispani illum uoverunt.

Mox autem hæc ipsa sic impressa Fanum misi ad R. adm. P. Dominicum Frederici, Presbyterum Oratoriū ibidem erecti ex institutione S. Philippi Neri, librorum ac litterarum amantissimum : qui nihil moratus, ad Gubernatorem Pergulanum, xx p. m. distantiem, litteras dedit ; quæsitaque Acta ipsiusmet Gubernatoris manu transcripta accepit atque transmisit. Sed hæc, præterquam quod composita primum sint post seculum Christi xi, cum iam Cruciferorum celebris esset appellatio (nam Cruciferorum copiosa multitudo ex Hispania dicitur applicuisse Eugubium, et jussu Dionysii Praesidis, ligatis ad terga manibus, ad Curiam tracta, quibus se Agapitus, jam ante eodem prægressus, adjunxerit) tam insulse consarcinata sunt omnia, ut non tam easu amisisse illa, quum studio abolevisse videatur Henschenius. Nam et eam quæ nunc Provincia Ducatus, (Spoletini scilicet) appellatur,

tunc aut dictam fuisse Numidiæ ; et civitatem, quæ nunc Eugubium nuncupatur, tunc singit vocatum Cirtensem Coloniam (ex Africa in Italiam male traducta nomina) antea vero Julianam, vel a Julio Cæsare, vel a Julia uxore Octavii Augusti filiam dixisse debuerat), et persecutionem Decianam, quam ibi Agapitus ricerit, conjungit cum tempore Maximiani Imperatoris, quo is martyrium denique consummarit anno Domini 30. intervallum dimidiæ seculi completnus ; ac denique verbam nullum habet, de corpore aut Capite Pergulan translatu, aut alio fundamento Patronitus talis : de quo tamen deque hodierni cultus modo potissimum petimus edoceri, quando de historia passionis certi nihil habetur ex tali Legenda. Ibidem etiam Sanctus ipse passus dicitur die, non x, sed xi Maij ; quod dubium similiter solvi nobis cupimus, ut sic instructi, possimus de eodem Sancto plenius agere in post faciendo totius Semestris Supplemento.

E Scæ Sophiæ nudum nomen, post nomina Gordiani et Epimachi, descriptum reperitur in veteris ejusdem Kalendarii membranis. Argentorati repertis, atque anno hoc 1687 Augustæ Vindelicorum vulgatis, post annos quibus conscriptæ septingentos, in argumentum prolixæ de Martyrologiis Commentarii, cuius Auctor ipsas illas membranas sic finiri inveniens. Omne tempus præsentis scilicet ult. . . . vii non excedens evolvitur, exinde satis verosimiliter conficit, originariorum codicem exaratum fuisse seculo vii, adeoque antiquorem esse Martyrologio Bedæ : cum quo, cumque suis membranis comparationem instituens, notat pag. 184 et sequentibus, eosdem sere dies utrobique vacare, ac sere eosdem Sanctos ut plurimum nominari, ipsas tunen sec. x adscribit, ob paucos aliquos qui non potuerint nisi successive fuisse originali annotati : atque his libenter accensuerim S. Sophiam, fortassis duobus antiquis scriptis additam, propter Reliquias allatas in aliquam Franconie ecclesiam, ad cuius nsum descriptæ membranæ istæ fuerint.

Ibid. col. 2 lege — et ex eo ipsum in suum Gynæcum sacrum transtulit Arturus, non sine prolixiori a se excogitato eligio. De veritate cultus, ac persona Sanctæ non dubitantes, plura interim et certiora optamus. Varios dedimus concessos etc

Pag. 491 col. 1 sub medium, ubi de Theodora Pigneria — adde — Jacobus a Passione Domini, inter Radios Hispano-Carmelitanos. Belgica lingua nuper editos. Piguera cognominat, contentus titulo Beatæ memoriæ ; nobisque scripsit, certo sibi constare, eam, non anno 1568, sed 1610 obiisse.

Ibid. col. 2 post medium hæc pone.

S. Emiliani festus dies agitur hodie in insula Maiobio prope Venetas, in ecclesia S. Matthœi, ubi corpus ejus quiescere dicitur. Nos ampliorem de illo notitium desideramus : nisi forte translatum illuc sit corpus S. Emiliani, illius qui sub Juliano martyrium passus, colitur apud Græcos et a nobis illustrabitur, productis, quæ de illo habemus. Actis propriis Græcis, xym Julii.

Pug. 492 col. 1 ad SS. Cosimam et Damianum, hui. antepen. sic lege. Quæ viris nonnullis vehementer probabantur, tria S. uictorum paria, sub istis nominibus; nihil minus displicent aliis multis ; quorum utrumque rationes discutere præcipue oportebit, ad notissimum eorum in Latina Ecclesia diem, xvii Septembris.

Ibid. col. 2 de S. Mathurino hui. 3 lege — et Parisis in sui nominis ecclesia, in qua etiam Reliquia habetur. Memoratur etiam in varis etc.

A S. Faræ seu Burgondoforæ Translatio, in diœc-
sis Meldensis oppido, vulgo Far-moutier dicto, festive
agenda præscribitur, sicut ipso in loco didicisse an.
1685 scribit nobis Claudio Castellanus Canonicus Pa-
risien. Nos vitam dabimus vii Decembris.

DE S. JOB PROPHETA.

NOT. 79.
Tempa et No-
socomia ubi-
que.

Pag. 493 col. 2 adde — *Habuit autem S. Job, non minus apud Græcos atque in Oriente, quam apud Latini in nostro Occidente, dedicatis sibi ecclesiæ, hanc dubie plures, per omnes Patriarchatus. De Antiocheno quidem, scimus ex Vita S. Simeonis in Monte-mira-
bili, Stylitæ, seu Junioris, data xxiv Maii nra. 76, ipsi urbi vicinum fuisse templum sancti Jobi, ubi saucios mutilosque homines multos inveniens Dominus, immisericors Patriarcha, eorum aspectu offensus, ipsos alio transferri præcepit : quod ne executioni mandaretur, inficta illi divinitus pena impeditum est ; unde intelligitur, illud quoque Nosocomium ceu Xenodochium fuisse. Nec aliud forte fuit Constantinopolitanum istud monasterium, a græcis verosimiliter servientium, nnde Dominus, Presbyter et Archimandrita monasterii sanctæ memoriae Job, subscriptis Libello Monachorum, lecto coram Patribus Concilii Constan-
tinopolitaní, anno DXXXVI Act. v.*

Pag. 494 post num. 7 adde —

*Cuioverat Heribertus Rosweidus noster, ex Ultra-
jectino Ecclesiarum S. Salvatoris codice, transcribendum
Vitam S. Job Prophetæ, quemadmodum inter alias
Sanctorum Vitæ, ad usum chori descripta erat, opere
ad genium et stylum seculi xiv conformato ; estque ve-
lut historica quædam ipsius Libri Job explicatio atque
deductio, sed crebris divisionibus ac subdivisionibus in-
tercisa, qualibus fere S. Vincentius Ferrerias aliisque
Ordinum Mendicantium concionatores uti sua ætate sole-
bant. In eo volens Auctor summarum quoddam totius
rei a se explicatae dare, allegat Petrum Aureolum, qui
anno MCCCI obiisse dicitur, sumitque ab illo hanc dis-
putationum omnium compendiariam Synopsim. Dispu-
tatio prima Job, cum tribus amicis, fuit dialectica,
ex probabilitibus, et continet novem explicationes,
usque ad Caput xxxii. Secunda disputatio Heli, fuit
sophistica et garrula, usque ad Caput xxxiv. Tertia
tentativa, ex contingentibus, fuit Domini, inter-
rogantis Job de multis, ut declararet, quia quasi
nulla erat sapientia ejus ad Deum, a Capite xxxvi
usque ad xlII. Quarta, fuit definitiva et demonstra-
tiva, ex necessariis et inimobilibus, per Dominum
dicentem ad Amicos Job, Non estis locuti coram me
rectum, sicut servus meus Job. Atque hoc satis sit
indicasse, ut apud nos inveniendum tale quid sciat, qui
forte id publici juris facere velit, quod non censuimus
inserendum operi, alius magis necessariis satis superque
crescenti.*

C 9 Pluris nostra refert exhibere quæstionem, anno MDCLXXX, eodem scilicet quo noster Tonius n. Maji cum aliis duobus prodibat, agitatum Romæ, acerrius Eruditorum plurimi ingenii judiciisque concurrentibus, occasione nota Albani; ubi cum Curatores Nosocomii, quod a sancto Spiritu nomen habet, in Hospitio con-
valescentium paulo ante constructo, egregium adorna-
vissent Sacellum, ejusque altari imposuissent elegantem B. Jobi tabulam; conscientiæ sibi duxit Episcopi Vi-
carius, aperiendum Sacellum permittere, eo quod du-
bitaret, liceretne Jobum ita publice ut Sanctum colere. Cum enim post variorum judicia, utrumque requisita, incaluisset disputatio; essetque ad sacram Congregati-
onem Rituum delata; et Joannes Riccius p. m. amicissimus nobis, ejusdem Congregationis Consultor, cum quibusdam aliis, doctrinæ fana præcellentibus, negati-
vam sibi placere indicassent; excitata sunt aliorum ni-
lilo minus præstantiæ ritorum enia, qui causam

ab ovo (ut dicitur) exorsi examinare, velut non uni Jobo, D sed omnibus Sanctis veteris Testamenti communem; eo rem adduxerunt, ut exinde collectæ ab Reverendissimo Fidei promotore Prospero Bottino Myrensi Archiepi-
scopo Animadversiones, visæ sint Apostolicæ Cameræ typis dignissimæ. Nec minus dignæ nobis eadem viden-
tur, quarum notitia in hoc opere perennet, velut speci-
men Romanæ in negotiis istiusmodi prudentiæ et
gravitatis, propositas sibi causas, etiamsi minimæ alias
videri possint, ac fere extra controversiam positæ, suis
undiquaque momentis librantibus, quando judicio contra-
dictorio disceptat; sed hoc semper et omni occasione
fieri, etiam ubi nemo magnopere se opponit, a nonnullis tam male præsumitur, quam certum est in rebus
sacris, tam communibus quam privatis, tolerari multa,
ut levissime dicam, incerta ac dubia, et verosimiliter
aliquando corrigenda, cum satis fuerint disceptata.

DISSERTATIO

De publico cultu S. Jobi aliorumque Sanctorum Veteris Testamenti coram saera Congregatione Rituum Romæ instituta.

E

O missis plurimis utrimque dictis ac scriptis, quorum
notitia publici; juris facta non est; plucet eorum om-
nium summam, sub titulo Animadversionum Congre-
gationi exhibitam a Reverendiss. Fidei Promotore,
legendam exhibere, eodem quo Romæ impressam ad nos
ipse misit tenore.

Eminentissimi ac Reverendissimi Domini.

C onstructa per pium et religiosum virum, Fr. Salvatorem Margallum, Ordinis sancti Spiritus, in Civitate Albani parva et eleganti ecclesia, in hono-
rem et sub invocatione S. Job; ortum fuit dubium, An ejus aperitio cum publica veneratione permittenda
sit: eoque ad. Sac. Congregationem delato, jussus
meam proferre sententiam (quamvis materia, ob sui
gravitatem, et gravissimorum Doctorum controver-
siam, circa hujusmodi cultum Sanctis veteris Testa-
menti exhibendum, maturius judicium exposcere vi-
deretur) dixi, mili magis placere affirmativam; et
gavisus fui, quod ab Eminentissimis Patribus, præ-
via exactissima discussione, confirmata remanserit
cum decreto: Removeantur impedimenta. Cum au-
tem de ordine Sanetissimi quæstio haec denno sit
examinanda; ex officio proponam auctoritates, ra-
tiones, ac fundamenta pro utraque opinione, ad
hoc, ut iis bene cribratis et expensis sacra Congre-
gatio tuto decernere possit id, quod justitiae ac con-
venientiae consentaneum esse videbitur.

Proponitur
status quæ-
stionis,

F

S. I. Proponuntur rationes pro parte negativa:
sed pro affirmativa validiores.

P ro parte itaque negativa, quod scilicet Sanctis veteris Testamenti non sit exhibendus cultus et ve-
neratio, palam et publice, potissime urgere videba-
tur gravissimorum Doctorum opinio, et signanter
auctoritas Cardinalis Turrecrematae in Cau. Pro-
nuntiandum n. 15, de Consecr. dist. 3, fundata in hac
præcipua ratione, quod ideo Ecclesia Occidentalis
ipsorum mortem non celebrat, quia, cum transitus
non fuerit gloriosus, sed potius miseria plenus,
propter descensum ad inferos, non sit gaudio exci-
piendus, et celebritate colendus. Eamdemque ratio-
nem longe antea insinuare visus fuit D. Bernar-
dus, in epist. 89, ubi interrogatus, Cur solum de

Pro neganda
permissone
publici cultus

SS.

A SS. Machabæis Martyribus festum celebraretur; ingenue fatetur, sese adhuc non percepisse causam diversitatis, eamque libentius accepturum, quam redditurum: profitetur tamen, potissimum rationem, ob quam festivitas Sanctorum veteris Testamenti non recolatur, esse ipsorum descensum ad inferos, licet communem cum Machabæis, ita difficultatem promovendo: *Proinde si incongruum videtur cum gaudio recolere transitum, qui gaudii non sunt; caveatur et in istis.*

*proponuntur
auctoritates,
doctrinam non
canonizandos
qui Christum
præcesserunt;*

3 Augustinus etiam Triumphus, *de potestate Ecclesiæ q. 17, urt. 2*, proposita quæstione, utrum Papa debeat canonizare Patres veteris Testamenti; et adductis argumentis pro sententia affirmativa, quod scilicet cultus Canonizationis denegari non debet iis, quorum doctrina, vita, et exemplum proponitur toti Ecclesiæ imitandum, quales sunt Patriarchæ et Prophetæ, ut habetur Isaiae v; et quorum sanctitas nequit in dubium revocari, utpote comprobata Spiritus sancti oraculo in sacris Paginis, per denominationes, Saeculatatem et Beatitudinem importantes; et rursus, quia Ecclesia illos eligit oratores et rogatores pro ipsa apud Deum, eisque preces effundi jubet; in negativam sententiam descendit, ob hanc solam rationem, quod causa semper præcedit effectum, et non subsequitur: causa vero omnium Sanctorum fuit Christus, adeoque nullus debet canonizari, qui Christi nativitatem præcesserit. Consonat Viguerius in *Institutionibus Theologicis cap. 20, de virtute fid. §. 3, vers. 15, fol. 107 a tergo in fine*, ubi propositam quæstionem ita solvit: *Eorum tamen approbationem et canonizationem non solenuit Ecclesia, nec festa pro illis indicit dupli ratione. Primo, ne videatur ceremonias Judæorum (quæ tamquam umbra transierunt) observare. Secundo, quia cum illi non essent in tempore plenitudinis gratiæ, mors illorum non introducebat in Paradisum, sed in Limbo recludebantur, adhucque in pena peccati originalis detinebantur. Ideo mors illorum non poterat nativitas denominari, sicut mors Sanctorum post Christi Ascensionem decadentium; et propter illam causam eorum Reliquiæ non venerantur; ac etiam ne inducerentur Judæi, alias prout, ad idolatriam; ideo (ut habetur in *Canonica D. Iudæi Apostoli*) noluit Deus, corpus Moysis Judæis manifestari, licet diabolus procurare vellet, sed prohibitus fuit a Michaeli. Nunc vero Reliquiæ Sanctorum venerantur, eo quod sunt in gloria, et non in pœna; nec nunc est talis prom*

*nec festive
celebrandos,
quorum mor-
tem secutus
fuit descen-
sus ad infer-
ros;*

C ptitudo seu periculum ad idolatriam, sicut tunc. Id ipsum confirmat Guilielmus Durandus in *rationario Divinorum Officiorum lib. 6, cap. 67, num. 3.* — Hinc est, quod *Passiones Patrum veteris Testameuti*, quia ad inferos descenderunt, non celebramus, præterquam *Innocentium*; ex quo in ipsis singulis Christus occisus est, et Machabæorum. — Et lib. 7, cap. 1, num. 40, ubi quæstionem instituens, cur de Sanctis, quos per descensum ad inferos Christus liberavit, secunq[ue] in cœlum duxit, festum non celebret Ecclesia, ita illam solvit. Respondeo, quod ideo non solennizamus, quoniam ad inferos descendunt: solennizamus enim Sanctorum Natalia, quod videlicet cœlo nati sunt, ut proximum est, non quod inferno. Joannes Beletus in *Divinorum Officiorum explicat, cap. 128*, agens de Sanctis, qui cum Christo surrexerunt, ait; idecirco non celebrari corum memoriam, quia, cum e vita excesserunt, descendunt ad inferos; quæ non est festa letitiæ materia, sed luctus. Neque prætermittenda videtur opinio Guyettini in *Hæc tortilio sive de festis propriis Sanctorum lib. 2, cap. 7, q. 2* asserentis, se vix credere posse, quod in honorem Sanctorum veteris Testamenti fiant festivitates.

4 Hunc etiam Ecclesiæ Latinæ morem, absti-

Maji T. VII

nendi a celebratione festivitatis Sanctorum veteris D Testamenti, sequendo auctoritatem Cardinalis Turcrematae, considerat Ricciullus *lucubrationem Eccles. lib. 6, cap. 7 de Sanctis veteris Testamento*, dicens, ab Ecclesia solum excepta fuisse festa Sanctorum Innocentium, Joannis Baptiste, et Machabæorum, Matta quoque, *de Canonizatione Sanctorum part. 4, cap. 3*, postquam num. 8 ad 16, retulit utramque opinionem; concludit, num. 17, vers. quibus attentis, nou esse contemnendam sententiam Augustini de Ancona, utpote fundatam in auctoritate D. Augustini, allegata num. 12, dicentis in lib. *de Symbol. super illo Psalmi 92. Domum tuam decet sanctitudo Domine*, nullius sanctitatem ab Ecclesia solennizari, priusquam Domus sanctitatis fundaretur. Et num. 18 respondet argumento, petito ab exemplis Sanctorum Joannis Baptiste, Zaclariæ, Josephi, Simeonis, Elisabeth, et Annæ Prophetissæ; quod quia viderunt Christum Domum in carne jam natum, eumque uti Redemptorem humani generis adoraverunt, potius ad novam Legem gratiæ pertinere dicendi sunt: et addit num. 19, cum Petro de Natalibus Kalen. Augusti, quod in Ecclesia Orientali celebrantur festa de Sanctis utriusque

E Testamenti, non autem in Occidentalibus; præterquam de Innocentibus et Machabæis, propter peculiares rationes ex Turremata transcriptas, et inferioris suo loco recensendas in ipsarum solutione. Rursus non appareat, alicui ex Sanctis veteris Testameuti concessum ab Ecclesia fuisse cultum publicum, saltem per indictionem festivitatis, et per concessionem universalem Officii de præcepto; eu-jus indultum absque Oraculo Sedis Apostolicæ de jure novo obtineri non posse, est extra controversiam, ut dicit Rainandus tom. 15. *Litteroclitorum spiritual. sect. 3, punct. 5, num. 15, pag. 288*; dicens num. 16, vers. quia igitur, sapienter Ecclesiam non indixisse festivitates Sanctorum veteris Testamenti, nec eis divina Officia concessisse; et concludens num. 17, in hæc verba; *Quintæ porro arrogantiæ indicium est, sapientiæ se existimare moderatoribus universæ Ecclesiæ, qui per tot secula (quamvis illa ipsa norundi motiva, quæ istis possunt occurtere, non ignoraverint) consulto tamen abstinuerunt his festorum et divinorum Officiorum indictionibus? Non est revera hæc pietatis species commendatione digna.*

*unde et Ec-
clesia absti-
net a plenis
que eorum
venerandis,*

*saltem per
officium Ca-
nonicum;*

F 5 Sed neque cultum privatum exhiberi solitum esse Sanctis veteris Testamenti, ex eo colligi potest, quod vel improbatus sit, vel saltem ab Ecclesia non receptus usus imponendi eorum nomina infantibus in Baptismo, quod est argumentum devotionis et propensionis erga ipsos, ut testatur Niccephorus lib. 6 *Historiæ cap. 22*, ibi. *Multi enim, propter suam in Apostolos propensionem et affectionem, nomina eorum liberis suis imponebant. Et idem repetit Casalins de veteribus Ecclesiæ ritibus cap. 5, de Bap-
tismo pag. 37, vers. Mos dandi nomina. Prohibitio autem assumeendi nomina veteris Testameuti desumitur ex Concilii Nicæni can. 30, jubente Christianorum nomina in Baptismo impouit, ibi. Imponantur que nominu Christianorum in Baptismo, dum legitur Scriptura, et baptizantur in nomine sanctissimæ Trinitatis semper colendæ et adorandæ. Et saltem negari non potest, rarissimum esse in Ecclesia horum nominius usum. Ex his igitur Reverendiss Suffraganeus Albanen. non absque valido probabili fundamento, dubitare potuit, an ab eo permittenda esset ecclesiæ præsatæ aperitio, præsertim non exhibito sibi aliquo decreto seu indulto Apostolico.*

6 Verum diligenter examinata materia, prævalere mihi visa sunt fundamenta, quibus iurititur affirmativa sententia, quod nempe cultus publicus tuto permitti atque concedi possit Sanctis veteris

*et videtur
improbare
nomina ba-
ptismalia
ab us su-
menda.*

Respondetur,

A Testamenti, potissime vero S. Job. Quidquid enim sit, An sanctis Patribus veteris Testamenti conveniat solennitas formalis Canonizationis (quam illis non congruere respondet Viguerius loc. cit. ea validissima ratione, quia qui a Deo; tamquam superiore, est canonizatus et approbatus, non eget ab hominibus approbari sive canonizari; Sancti enim multi,

*non agi huc de
formali Cano-
nizatione,*

*sed exhibitione
cultus publici,*

qui ante Incarnationem Christi pie rixerunt, fuerint in pluribus Scripturæ locis approbati, et maxime Ecclesiastici 44; et aliquorum approbationem recitat Apostolus Hebr. 11. Ecclesia vero eorum sanctitatem et exemplaritatem proponit imitandam, et eorum orationibus se commendat in generali) reducendo quæstionem ad cultum publicum. qui est veluti effectus canonizationis, nulla profecto ratio suadere efficaciter potest, illum non posse permissi sanctis Patribus veteris Testamenti: plures vero, ex quo furtissime, permissionis congruentiam manifeste ostendunt; quas late atque erudite cumulavit Reverendissimus Archiepiscopus Tarsensis, in sua doctissima et validissimis argumentorum atque auctoritatum præsidiis munita allegatione, data in Congregatione præterita. Præ ceteris autem potissimum urgere videntur rationes, adductæ per Augustinum

B Triumphum et Viguerium, locis citatis; quod scilicet iis denegari non debeat solennis cultus, quorum ineffabili sacrae Scripturæ testimonio sanctitas comprobatur, et ad quorum imitationem nos invitatur atque stimulat Ecclesia, et supplici deprecatione patrocinium apud Deum exorat: quas etiam rationes latissime, sanctorum Patrum et probatissimorum Scriptorum auctoritate, ad propositum nostrum confirmat Lezana Consultatione 3 a num. 100 ad fin. ubi ex iisdem comprobatur, posse S. Eliæ cultum publicum concedi.

C 7 Itaque vitæ sanctitas tribuit jus ad publicum cultum, et permisso illius, non solum ob glorificandam Sanctorum memoriam, sed ob eorum imitationem promovendam, fuerit ab Ecclesia introducta, ut scilicet imitari non plegeat, quos celebrare delectat; ut late probat Rabanus Maurus de Institutione Clericorum lib. 2, cap. 43, de festivitatibus Sanctorum inter tractatus diversos de Divinis Officiis pag. 297. Casalius de veteribus Ecclesiæ ritibus cap. 60, pag. 238, lib. A, vers. Porro, adducens verba epistolæ relatæ ab Eusebio lib. 4, cap. 15, — corum memoriam, qui prius passi fuerant, celebamus, ut sequentium animi ad Prædecessorum viam exemplis insignibus excitentur, et S. Gregorius Nazianzenus in oratione de Machabæis col. 2, in princ. ideo eorum celebritatem recoli asserens, ut gloriam consequantur, qui laudes eorum exponant, ac virtutem eorum emulcentur, ejusmodi nimirum commemoratione, quasi stimulis quibusdam od earumdem rerum studium excitati. Ideoque expresse profitetur fel. rec. Gregorius XIII, in Constitutione edita super approbatione Martyrologii Romani ibi. Habet enim Sanctorum innocentia, charitatis, fortitudinis, ceterarumque virtutum commemorationis, stimulos quosdom accerrimos, quibus tunc maxime invitamus, cum illorum propositis exemplis nostram desidiam agnoscamus, quamque procul ab illorum laude et perfectione absimus, cogitamus. Et hoc argumento utitur idem Lezana Consultatione 3, num. 85, circa finem. Nec immerito Rainaudus tom. 45. Heteroclitorum spirituol. punct. 5, num. 9 in fin. pag. 285; miratur, eur de Sanctis veteris Testimenti Ecclesia eo modo non celebret festa, sicut de Sanctis Testimenti novi, ibi. Quare cum inter motiva, quæ impellant ad indicendum alicujus Sancti cultum festivum, attendatur præsertim ad stimulum virtutis et sanctitatis, ex Sancti illius memoria, admovendum fidelibus; mirum esse videtur, cum tam luculenta sint virtutum exempla in Sanctis Christo anterioribus, quor-

sum sint ab Ecclesia absque solenni ceteris Sanctis D honore prætermis.

8 Cultus etiam publicus iis denegari non potest, quibus Ecclesia preces effundit pro ipsorum obtinendo patrocinio; ad eorum siquidem opem promerendam, et imitationem promovendam, Sanctorum festa esse instituta, monet D. Angustinus lib.

*et probatur
ex preciis
ad ipsos ab
Ecclesia direc-
tis,*

2 contra Faust. cap. 21 — Populus Christianus memorias Martyrum religiosa solennitate concélébrat, et ad excitaundam imitationem, et ut meritis eorum consocietur, atque orationibus adjuvetur, et Eusebius Alexandrinus in homil. de Sanctis colendis: ibi — Ob hanc causam præcepit nobis memorias Sanctorum celebrare, ut acceptis hymnis, et audiatis laudibus, benignum Deum exorent, ut preces nostras caducas admittat. Consequenter dicendum est, ejusmodi cultus indulsum potissimum etiam conuenire Sanctis Patribus veteris Testimenti, quorum sanctitatem, Divini Spiritus oraculo comprobata, imitandam fidelibus proponit Ecclesia; et quorum præsidium exorat, atque memoriam celebrat etiam ex Divino præcepto. Ecclesiastici 44, ibi. Laudemus viros glriosos, et parentes nostros in generatione sua, ut observat idem Lezana d. Consult. 3, num. 129, referens, eorum opem publice invocari in Litanis, et landes recoli in Cantico Sanctorum Ambrosii et Angustini, quod etiam notat Rainaudus loc. cit. num. 2, concludens.

Beatitas ergo horum Sanctorum est in Ecclesia prorsus extra controversiam, atque adeo non potest per eorum Beatitatem stare, quominus cultu, Cœlitibus impendi solito, honorentur u fidelibus in universa Ecclesia.

Plurimum etiam consert consuetudo Ecclesiæ Orientalis, in qua celebrari festivitates Sanctorum veteris Testimenti communiter affirmit contraria sententia. Sectatores: cuinque in hoc ejusdem Ecclesiæ usus non fuerit a Latina correctus et improbatus, nulla videtur assignabilis ratio diversitatis, ob quam eidem Latine Ecclesiæ permissum censerit non debeat, quod in Orientali non improbat: una quippe et indivisibilis est Ecclesia Dei, ut probat Leo Allatius in lib. de utriusque Ecclesiæ Occidentalis et Orientalis perpetuo consensu c. 1, n. 5, licet, quoad ritum, inter Graecam et Latinam aliqua diversitas intercedat; adhuc tamen per hoc non excluditur perfecta unitas, quoad fidem ejusque dogmata, ut respondet idem Allatius lib. 3 cap. 12 per tot. et signanter n. 1 in fine, ibi: Hanc de ritibus et dogmatibus differentiam ideo proposuimus, ut multos ab errore levaremus qui Orientalem et Occidentalem, Graecam et Latinam Ecclesiam audientes, duas sibi Ecclesias toto genere diversas animo singulant, alteram alteri dis simillimam: nam si lingua et ritus excipiatis, in fide, una eademque est; neque in una offendes firmum approbatumque, quod non in alia eodem etiam firmatatis ac dignitatis sub uno capite sit loco. Proinde hoc argumento, desumpto ex usu Ecclesiæ Graecæ, ad probandum congruentiam concessionis cultus pro S. Elia, utitur Lezana d. Consult. 3, n. 85; et Rainaudus loc. cit. n. 12, et seq.

9 Omnem denique difficultatem tollit usus ipsius Ecclesiæ Latinæ, quæ nedium generaliter recolit memoriam, et invocat auxilium Sanctorum veteris Testimenti; sed etiam peculiariter ipsorum festivitatem celebrat. Et signanter in pluribus et priuariis Italæ Civitatibus reperiuntur Ecclesiæ et Altaria, ipsis et præcipue S. Job dicata; nempe Venetiis, Cremonæ, Bononiæ, Ferrariæ, Faventiae, Senis, et Pisauri. Cumque Eminentiss. Episcopus Lucanus a me requisitus fuerit de suo voto, cum sit unus ex Eminentissimis Patribus hujus S. Congregationis, per litteras plene respondit pro affirmativa, pluribus validissimis rationibus; et narrat, quod in visitatione Diœcesis reperit Ecclesiam, sub invocatione

*atque usu
Orientalis
Ecclesiæ,*

F

q. in et Litinx.

A invocatione S. Job in Terra Pruni Vicariatus Petræ-Sanctæ, et plura Altaria in ejus honorem construeta in variis Ecclesiis Caferonianæ, quodque Populus illius regionis maximam habet devotionem et venerationem erga ipsum. Aderat etiam Cæsenæ Ecclesia in honorem S. Job, de qua traditio est, quemdam Fratrem S. Francisci, prope cuius Conventum sita erat, eam destrui curasse; statimque lepra affectum, dunque exruciatum misere occubuisse; ut refert Reverendiss. Tarsensis in *præsentata sua Allegat.* circa fin. Et de hoc Ecclesie Latinæ nsn tradunt Durandus in *Rationario divin. offic. lib. 7, cap. 4, n. 41*, et de sancto Elia probat ibidem Lezana, et de S. Job, in ejus honorum Venetiis constructa fuit Ecclesia, dicunt Castellinus, de *Canoniz. q. 4, n. 58*. Panvinius in *relat. S. Bonaventuræ circa fin. princip. inter opuscula ejusdem S. Bonaventuræ tom. 2 pag. 381, vers. quid autem Sancti veteris Testamenti*; dicens, quod, quidquid teneant Bernardus et Augustinus-Triumphus, videtur probari posse contrarium, ex publica veneratione multorum, inter quos præcise recensetur S. Job. Sequitur Contilorus de *Canonizat. cap. 11, num. 11*, et Matta *eodem tract. par. 4, cap. 3, n. 15*. Lezana d. *Consult. 3, n. 87 et 88 cum seqq.* Belottus in *explicat. divin. offic. cap. 28*; et Rainaudus supra cit. tom. 15. *Heteroclit. spiritual. punet. 3, num. 1, pag. 282, et n. 11, pag. 285*. Et quod S. Job ab antiquissimo tempore habuerit ab Ecclesia consimilem cultum publicum, non minus ac aliis Sancti, per inductionem festivitatis, Temporum erectionem, et Altarium constructionem, refert Titelmannus in *solut. dub. ante paraphrasticam elucidationem in ejus librum*, quam in Conventu Fratrum Minorum Lovanii publice explicaverat usque de anno MIV, ut habetur in fine operis: ejusque verba (quæ tamquam notabilia propter temporis antiquitatem refero) sunt ista. Accedit ad auctoritatem Scripturæ auctoritas Ecclesiæ, que viro sancto Job consimilem cum aliis viris sanctis et Deo dignis festum diem constituit; Templa quoque erigit; et Aras, ubi ad Dei gloriam ejus invocetur pro miseris patrocinium, extruit; ac vota fieri, perinde ac ceteris Divis, cum Deo regnabibus, decrevit; quæ nequaquam ita fieri permetteret, si non in rerum natura vere aliquando substitisset. Estque ponderandum, quod dictus Auctor tali arguimento utitor, ad comprobandum veritatem historiæ B. Job, quæ a Judæis controvertebatur.

B idque ubi antiquissimo tempore.

Card. Berulli exemplum,

in ordinato per eum Kalendario ac Breviariorum

C. §. II. Alii plures pro sententia affirmativa instantiæ.

Maximi quoque roboris videtur, quod claræ mem. Cardinalis de Berulle, vigore facultatis obtentæ a fel. rec. Paulo V, vi Idus Maji anno MDXIII, dandi modum et formam Kalendario ac Breviario Congregationis Oratorii Domini Jesu; prævio tantæ rei examine in Comitiis generalibus, diversis locis et temporibus habitis, ac de Ordinariorum expressa licentia, in eodem Kalendario ad diem x Maji adnotari fecit Officium cum Missa de S. Job, ac etiam de S. Anna Prophetissa ad diem primam Septemboris, et de S. Simeone Sene ad diem xi Octobris, et de S. Abrahamo ad diem xii ejusdem mensis et in Breviario leguntur extensa sub dictis diebus eadem Officia, cum Lectionibus propriis, et Orationibus de communis sub rito semiduplici, et indicator Missa de quolibet ex predictis Sanctis dicenda pariter de communis, ut ex libello impresso Lutetiae Parisiorum anno MDCLII: in quo præcipue videri potest Præfatio, ubi indicator citatum diploma Pauli V, et respondet objecto, quod vigore decreti hujus Sac. Congregationis viii Aprilis MDXXVIII addi nequeant

etiam Kalendariis propriis alia Officia, ex quo sci-licet potius adsistat limitatio in eodem Decreto adjecta, quando (ut hic) præcessit Sedis Apostolicæ licentia. Cum igitur hoc fuerit factum cum tanta maturitate, a Cardinali a deo insignis pietatis et singularis doctrinæ, necnon prævia Sedis Apostolicæ auctoritate, ac discussione in diversis Capitulis generalibus, et obtenta Ordinariorum Galliæ expressa licentia; controverti profecto nequit, quod etiam in Ecclesia Occidentali vigeat hujusmodi cultus publicus erga S. Job, et alias Sanctos veteris Testamenti. Urget insuper, quod in Ceremoniali Fontisebraldi anno MCCCCXI, auctoritate Gulielmi Parisiensis Episcopi, delegati a Pio II ad visitandum, corrigendum, et reformandum dictum monasterium et Ordinem, reperitur officium S. Abrahæ, ut refert Guyettinus in *Heortolog. lib. 3, cap. 16, q. 4*, ubi indicat modum componendi etiam Officia pro S. Moyse, pro S. Davide, et pro S. Job.

11 Considerari pariter multum meretur, veluti *comprobatur ex Litanis.*

Etinus in *Heortologio sive de festis propriis lib. I, cap. 5, quæst. 8*, ubi plura refert exempla; Rainaudus supracitatus, tom. 15, num. 15, pag. 287, ubi redarguens Calvinum, negantem Sanctos veteris Testamenti invocari in Ecclesia Christiana, sic ait— *Quo enim morbo gravabantur illi aures, cum recitari audiebat Litanias nostras, et in eis invocari omnes Sanctos Patriarchas et Prophetas?* Et addit, cum Serario lib. 2. *Litanent. quæst. 17*, quod in Litanis, quibus commendatur anima, invocantur, Sanctus Abel, Sanctus Abraham, et omnis chorus Justorum; quodque Sanctum Jonam invocavit Sanctus Hieronymus: et Cyrillus Hierosolymitanus, Sacram Synaxim describens *Catechesi 5*, dicit, Sacerdotem memoriam in ea facere, primum Sanctorum Patriarcharum, deinde Prophetarum, Apostolorum, et Martyrum, ut Deus illorum orationibus et deprecationibus suscipiat preces nostras. Idemque post eum tradunt Cabassutius in *notit. Conciliar. ad sextam Synodum*, quæ est dissertatio de Dipthycis Ecclesiæ vers. *præter eorum fidelium Diphyca*; et Cardinal. Bona, rerum Liturgicar. lib. 2, cap. 12, pag. 392 in fine. Magni quoque ponderis, ad evincendum, licitum et debitum esse cultum publicum delatum F Sanctis veteris Testimenti, videtur auctoritas D. Augustini serm. 22 de *Sanctis*, et de S. Joanne Baptista serm. 4 in *princ.* ubi proposita quæstione, cur Natalem, quo natus est ex utero Joannes, potius celebramus, quam aliorum Prophetarum vel Patriarcharum, sic respondet. *Recordemur et Prophetas, recolamus Patriarchas, nati sunt homines, ut utis accessu pleni Spiritu sancto, Christum prophetaverunt: nati sunt, ut postea prophetarent: Joannis autem ipsa Nativitas Dominum Christum prophetavit, quem conceputum ex utero salutavit.*

12 Confert etiam potissime Sanctorum veteris Testimenti descriptio in *Martyrologio Romano*, ut in eo videri potest; sed pro minuendo labore ponitur Catalogus distinctus per singulos menses; vide-licet Januarii die xiv, S. Malachia; et die xv, SS. Abacuc et Micheæ; Februarii die xiii, S. Agabi, de quo præterea mentionem habet S. Lucas in actis Apostolorum; Martii die xxxi, S. Amos; Aprilis die x, S. Ezechielis, ad cuius sepulcrum orationis causa multi confluere consueverunt, ut in eodem *Martyrologio* habetur; et Baronius in *notis* advertit eum S. Epiphanio, quod quando tanta frequentia concurrit, formidant Chaldaei, ac metuant ne ause-ratur,

A ratur, quapropter egredientes comitantur et deducunt; Maji die prima, S. Hieremias, ad eujus pariter sepulcrum, ut refert idem S. Epiphanius, fideles supplicare consueverunt, indeque sumpto pulvere morsibus aspidum medentur; et die x, nostri S. Job; Junii die xiv, S. Elisae, cuius sepulcrum dæmones perhorrescere S. Hieronymus scribit; Julii die prima S. Aaron, prima Sacerdotis Levitici Ordinis; die iv, SS. Oseeæ et Aggæi; die xiii, SS. Joeliæ et Esdræ; die xvi S. Isaiae; die xx, S. Eliæ; die xxi, S. Danielis; Augusti die xx, S. Samuelis, eujus sacra ossa, ut B. Hieronymus scribit, Areadius Augustus Constantinopolin transtulit, et Justinianus Imperator in ejus honorem templum erexit, ut ex Procopio notat Baronius *ibid. ltt. B.* Septembbris die prima SS. Josue, Gedeonis, et Annæ Prophetæ; die iv, Sancti Moysis Legislatoris; die v, Sancti Zacharie Prophetæ; et die xxi, Sancti Jonæ; Octobris die ix, S. Abrahæ, Patriarchæ et omnium credentium Patris; Novembbris die xix, Sancti Abdæ Prophetæ; Decembbris die prima, Sancti Nahum, die iii, S. Sophoniae; die xvi, trium SS. Puerorum Ananiae, Azariae, et Misaelis; et demum die xix, S. Davidis.

B 13 Descriptionem nutem in Martyrologio Romano importare cultum publicum, late probavi in meo voto, exarato de ordine Sac. Congregationis super hoc articulo, et addo post inibi scripta, Granatum de fide tract. 7, disput. 3, sect. 3, existimantem (sunt ejus verba) censeri debere Canonizatos ab universali Ecclesia, et Summo Pontifice omnes illos, qui in Martyrologio Romano continentur; etenim de illis tamquam de veris Sanctis sit mentia, et solennis memoria in universalis Ecclesia, et Summus Pontifex id præcipit fieri, ut patet ex Motu proprio Gregorii XIII, etc. Et Nieremberg, in opuscul. de Sanctitat. institut. fest. Concept. Beatisimæ Virginis § 7. addit. Neque potest negari auctoritatem aliquam, et non parvam, accrescere in ratione Sanctitatis his, qui in Alto tot Sanctorum numerati sunt. Et hoc pariter arguento descriptio-nis in Martyrologio, ad evincendum cultum publicum, Sanctis veteris Testamenti ab Ecclesia universalis præstitum, utuntur Lezana: sœpe cit. Consult. 3, num. 84; Rainaudus in Heteroclit. spiritual. cit. punct. 3, num. 2, et Guyettinus de fest. prop. lib. 1, cap. 5, quæst. 8; ubi quærrens, au in honorem Sanctorum veteris Testamenti, Patriarcharum et Prophetarum, conveniens sit dicari Ecclesiæ, quarum C sint ipsi Patroni, sic ait. *Absolute nihil vetat, cum et aquæ Sancti sint ac alii, et cultus publici partes alias amnes perinde iis atque aliis ab Ecclesia deferantur, siquidem et eorum plurimi in Martyrologio expresso nomine recensentur.* Et quoad S. Job conprobatur Ecclesiæ usus ei permittendi cultum publicum, ne-dum ex erectione Templorum in diversis Civitatibus, ut sicut dictum §. *Omnemque difficultatem tollit; sed etiam ex concessione Indulgontiarum, universis Christi fidelibus in die festo ipsius Ecclesiæ visitantibus, et signanter in Civitate Bononiæ, vigore litterarum fel. record. Gregorii XIII; ac in Civitate Ferraria, ut ex litteris ejusdem Pontificis xv Martii MMLXXVII, et xxi Maii MPLXXIX: et pro hac ipsa Ecclesiæ, erecta in civitate Albani, adest similis concessio Sanctissimi Domini Nostri, ut ex litteris signatis et subscriptis sub die iv Maji proxime præteriti.*

C 14 Possunt etiam considerari tot imagines ac statuae Sanctorum veteris Testamenti, publice in principalibus Ecclesiis Urbis expositu, qua profecto publicam venerationem: et cultum important, ut late probat Castellinus de Certitud. glori. Sanct. pag. 136 et seq. Et sane hic mos exhibendi cultum Imaginibus Sanctorum veteris Testamenti, fuit in

Ecclesia Dei, et signanter in Urbe, antiquissimus; D ut testatur P. Aringus in sua *Roma subterraneatom.* 2, lib. 3 per totum, ubi agens de cœmterialibus imaginibus, ostendit priscos Fideles, in cœmteriis et cryptis, in quibus latebant et conveniebant, ut persecutorum rabiem vitarent, consueisse servare imagines Sanctorum veteris Testamenti, iisque cultum exhibere, ut ex ipsarum cultu et aspectu spiritualem profectum excitarent, et ad fortiter toleranda tormenta redderentur alacriores, ut monet, cap. 6, num. 2 et 3, et cap. 18, loquens de imaginibus S. Job: earumque convenientiam et utilitatem confirmans num. 1 circa finem sic ait. *Ex quo recordandum beatissimi ejusdem Viri jugiter ob oculos in cœmteriis imaginem sibi proponere satagebant. Imo ubi primum Ecclesiæ tranquillitas pacis oborta est, dignissima Viri plane divini gesta, ad fidelium animos in virtutum obsequio obfirmundos, in publicis Conventibus in Ecclesia ipsa, inter festorum solennia perlegere consueverunt, ut præsertim Origenes testatur. Et ibidem refert verba Origenis lib. 1 in Job notatu digna, sed præcipue sequentia; Similiter autem et in Conventu Ecclesiæ, in diebus sanctis, legitur Passio Job.*

E

et palam in templo;

15 Nec tantum in cœmterialibus abditis pingi consuevisse Sanctorum veteris Testamenti imagines, et signanter S. Job, sed etiam in sacris Basilicis illas fuisse expositas, constat ex metrica narratione, quam S. Paulinus Episcopus Nolanus, *Natali decimo S. Felicis Martyris pag. 617,* fecit, agens de ejusdem Basilica Nolæ constructa. Enumerat enim Martyres, in ejus portico depictos, non expresso illorum nomine. nominatim autem refert ibidem effigias fuisse historias Job, Tobæ, et Judith his versibus.

*Inter quæ et modicis variatur gratia cellis,
Quas in porticibus (quæ longius una coactum
Protinus in spatium tractu protenditur uno)
Appositæ lateri tria communis ora recludunt,
Trmaque cancellis currentibus ostia pandunt,
Martyribus medium pictis pia nomina signant,
Quos par in vario redimunt gloria sexu:
At geminos, quæ sunt dextra levaque patentes,
Binis historiis ornat pictura fidelis:
Unam sanctorum complevit sacra gesta virorum,
Jobus vulneribus tentatus, lumine Tobi;
Ast aliam, sexu minor, obtinet inclita Judith.*

16 Ad cultum pariter, quem Latina Ecclesia exhibet Sanctis veteris Testimenti, referri potest publica veneratio Reliquarum ad ipsos pertinentium; quarum plures publice in Urbe exponuntur, et præ aliis in Ecclesia S. Jacobi, vulgo nuncupata Scos-sacavalli, colitur lapis super quo Abraham filium unigenitum Isaæ in molandum collocavit; quem a Sancta Helena transmissum, et in dicta Ecclesia mirabiliter custoditum, refer Gaspar Alverus, in iructatu, cui titulus: *Roma in omni statu, part. 2, pag. 133, vers. in tertio altari.* Et in Basilica Lateranensi, quamplurimæ asservantur Reliquiæ, ad vetus Testamentum pertinentes; et præ aliis, sub ora maxima. Virga Aaron, quæ fronduebat; nec non Virga Moysis, qua bis percussit silicem, et fluxerunt aquæ, ut ex Joanne Diacono in libro de Supremo Sanctuario Basilicæ Lateranensis, scripto ante annos 500, refert clar. mem. Cardinal. Rasponis, de easl. Basilica lib. 1, cap. 10, pag. 47; nec non etiam in Ecclesia S. Susannæ publicæ venerationi exponuntur Reliquiæ S. Micheæ Prophetæ, ut refert Pancirolus in libro, cui titulus. *Thesauri absconditi alme Urbis Ramæ, in indice Reliquiarum Sanctorum sub litt. M.* et in Ecclesia Montis Cassini, ut audivi a Reverendissimo Archiepiscopo Rossanensi, cum magna devotione colitur inter alias Reliquias, una ex Cestis Sancti Jonæ Prophetæ.

Reliquiarum
tulium vene-
ratio,ubi notantur
Patriarchæ et
Prophetæ,et ubi repositi
omnes censem-
tur canoniza-
ti.Accedunt In-
dulgentia co-
rum festis
concessæ;Imagines, in
cœmteriis eam-
teris.

Quas

A Quas quidem Sanctorum veteris Testamenti Reliquias merito in honore habemus, et cultu prosequimur; cum illas Deus ipse suminopere honoraverit, permittendo per illas insignia patrari in miracula, ut constat ex sacris paginis, et signanter 4. Reg. cap. 13, ubi refertur, mortuum ad vitam revocatum fuisse per contactum ossium Elisei Prophetæ. Easdemque Reliquias transferri proinde, colique honorifice consuevisse tradunt Bellarminus, *Controvers. tom. 1, 4, Controvers. general. lib. 2. de Reliq. et Imag. Sanct. cap. 3.* et Jodocus Coccinus in *Thesaur. Cathol. lib. 5, de Sanct. Eccles. part. 16, pag. 366.*

17 Esse pariter in maxima veneratione, tam sepulerum quam ipsum sterquilinium S. Job, satis comprobari potest auctoritate D. Joannis Chrysostomi, asserentis in *Homil. 5 ad Populum Antiochenum in princ. longas a fidelibus, et frequentes institui consuevisse peregrinationes in Arabiam, ut ejus sterquilinium venerarentur. Insuper autem, et de Job exemplum, et finis omni Tribunali Regio venerabilior; ex Throni namque Regii aspectu nullum erit spectantibus lucrum, sed temporalis dumtaxat delectatio nullam habens utilitatem: ex simo Job autem viso omnem quis capiet utilitatem, et disciplinam multam, et exhortationem ad patientia rationem. Itaque multi nunc longam et transmarinam peregrinationem a Terræ finibus in Arabiam abeant, ut finum illuminant, et conspicati terram deosculentur, quæ illius victoris certamina, et cruentum omni auro pretiosiorem suscepit. Quæ sane verba restringi non possunt ad indicandam devotionem fidelium Orientalium, sed potius sunt generaliter intelligenda; utpote narrantia peregrinationes, que a terræ finibus suscipiebantur; magis proinde convenient etiam fidelibus Ecclesiæ Occidentalibus. De veneratione autem sepulcri testatur Alphonsus Tostatus Abulensis, ad cap. 22, *Genes. Item ultimo, quia sepulcrum B. Job adhuc usque hodie apud Jordanem fluvium, in magna planicie in confinibus Palæstiniæ et Idumeæ, jacet et in magno honore a gentibus illis tenetur.**

18 Tandem quod Sancti veteris Testimenti excludi non debeant a consortio Procerum Ecclesiæ Triumphantis, quoad prærogativam publici cultus, confirmari potest exemplo Christi Domini; qui dum in sua gloriosa Transfiguratione voluit Apostolis venturæ gloriae specimen exhibere, medius inter Moysem et Eliam apparuit, ita ut Petrus stupore, et delectatione correptus exclamaverit: *Faciamus C hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, et Eliæ unum.* Unde manifeste deducitur, nedum Sanctos qui Christum sunt subsecuti, sed etiam illos qui ipsum præcesserunt, tamquam eum Christo regnantes esse colendos; sicut non minus sequentes, quam se præcedentes, introduxerit in gloriam: et utrique de cœlesti gloria convenienter testificantur, ut explicat D. Thomas 3, *parte, quæst. 43, art. 3 corp.* — *Dicendum quod Christus transfigurari voluit, ut gloriam suam hominibus ostenderet, et ad eam desiderandam homines provocaret, sicut supra dictum est. Ad gloriam autem æternæ beatitudinis adducuntur homines per Christum, non solum qui post eum fuerunt, sed etiam qui cum præcesserunt. Unde, eo ad passionem properante, tan turbæ, quæ sequebantur, quam quæ præcedebant ei, clamabant Hosanna, ut dicitur Matth. 21, quæ salutem ab eo petentes: et ideo conveniens fuit, ut de præcedentibus ipsum testes uidescent, scilicet Moyses et Elias, et de sequentibus ipsum, scilicet Petrus et Jacobus et Joannes. Quam proinde consensionem veteris et novi Testamenti considerans S. Leo Papa, in *Serm. de Transfigurat.* exclamat. *Quid hoc stabilius, quid firmius Verbo, in cuius prædicatione veteris et novi Testamenti concinit tuba, et cum Evan-**

*gelica doctrina antiquarum protestationum instrumenta D concurrunt. Ad stipulantur etenim sibi invicem utriusque fæderis paginæ; et quem sub velamine mysteriorum præcedentia signa promiserant, manifestum atque perspicuum præsentis gloriæ splendor ostendit. Observando insuper, quod in gloriosa Transfiguratione, Moyses et Elias visi fuerunt a Discipulis in maiestate, hoc est, ejusdem glorie Christi participes, ut habetur Luce cap. 9, et observat Beda in *Matt. cit. cap. 17 vers.* *Ecce apparuit eis, et melius in Lacham, dicta cap. 9, num. 40, ubi ait, quod Moyses, et Elias visi in maiestate cum Domino, futuram omnium Sanctorum gloriam significant.* Unde magis confirmatur convenientia, quod tam istis quam aliis Sanctis veteris Testimenti, pro quibus omnibus representandis Moyses et Elias assumpti fuerunt, ut monet D. Thomas loc. cit. cultus ab Ecclesia universalis exhibeat, non minus quam Sanctis novi Testimenti, quorum gloriam per ipsos Christus præfigurare voluit.*

19 Idque sana (licet nimis propere et intempestive) exceptasse Petrum, dum Christum rogavit, ut permetteret ibi fieri tria Tabernacula, notat Lezana *dict. consult. num. 87.* — *Ad quod præterea deservit, quod cum nedum in Græcia, sed in Latina quoque Ecclesia, Templo Deo sub titulo Sancti Eliæ dicata sint, quasi in hoc sensu accipiens illud Petri ad Christum Matth. 17. Faciamus hic tria Tabernacula etc. ipsa factu innuere videtur eadem Ecclesia etc.* Et clarus Cornelius a Lapide in *Matt. cap. 17, pug. 33* in princ. dicit (sunt ejus verba) *Votum hoc Petri implevere posteri, ædificantes in Thabor tres Ecclesiæ teste Beda.* Et quamvis Cornelius non indicet locum Bedæ, reperi tamen eum id expresse asserentem in libello de locis Sanctis cap. 17 cuius rubrica est, *de Monte Thabor, et tribus Ecclesiis super eum, in quo sic habet. Vertex iste campestris et multum amoenus, viginti et trium stadiorum spatio dilatatur, ubi grande monasterium grandi quoque silva circumdat, tres Ecclesiæ habens, juxta quod Petrus ait: Faciamus hic tria Tabernacula etc.* Et ex eo idem narrat Baronius *Annal. tom. prima, anno Christi 33, num. 29.* *Auctor est Beda, in memoriam tam gloriosi mysterii tres illic in montis vertice esse ædificatas Ecclesiæ, secundum quod dicebat Petrus, Faciamus hic tria Tabernacula.* Cum autem Beda viveret anno *ccccxxxi*, ut ipse testatur in fine v. libri historiarum Anglicanæ, et refert Bellarminus *de scriptor. Eccles. pag. 230;* compertum habemus, Ecclesiæ in honorem sanctorum Patrum veteris Testimenti fuisse constructas, juxta votum Petri, jam a novem seculis et ultra. Idemque honor non inumerito convenire potest etiam Sancto Job, qui adeo memorabile toleratio præbuit exemplum, ut oraculo divini Spiritus supra est comprobatum. Ut enim ait S. Leo, *cit. serm. de Transfigur.* Dominus desiderium Petri non damnavit, ut improbum, sed solum ut inordinatum, haec expressa ratione; *cum salvari mundus nisi Christi morte non posset, et exemplo Domini in hoc vocaretur credentium fidem,* ut hec non oportet de Beatitudinis prouissionibus dubitari, intelligeremus tamen inter tentationes hujus vitæ prius nobis toleratiæ postulandam esse quam gloriam.

§. III. Equale omnium ante Christum mortuorum Sanctorum jus ad publicum cultum, non obstante eorum statu in Limbo.

Nec obstant rationes pro negativa sententia ad ductæ per Turrecrematum, Augustinum Triumphum, et Viguerium, quarum præcipua (quæ tñs ingenuo Divi Bernardi) est descensus ad inferos Sanctorum

ubi Moysi et Eliæ postea dicatae ecclesiæ fuerunt, E

ex voto s. Petri.

Objectio a descentu ad inferos,

A eternum veteris Testamenti, statim post obitum. Agnoscit etenim Turrecremata, et promovet difficultatem, quae oritur ex celebritate festivitatis Machabaeorum aliorumque Patrum, quorum obitus contigit ante Christi resurrectionem, quam Ecclesia recolit, quamvis apud inferos permanserint usque ad Salvatoris nostri resurrectionem: sed pro ea solvenda non videtur adducere responsiones adeo solidas atque urgentes, ut facilis negotio everti non possint. Admittit quippe communem descensum ad Inferos; sed Sanctos Patres, Joannem Baptistam, Josephum, et alios supra relatos, quorum festa celebrantur, ideo solemnitate dignos existimat, quia potius ad novum Testamentum pertinere noscuntur, ex quo meruerunt videre et confiteri Salvatorem; prout etiam ait de Sanctis Innocentibus vigore peculiarem rationem, quod scilicet in unoquoque ipsorum Christus fuerit occisus. Nam autem debiles sint hujusmodi rationes facile detegitur, animadvertisendo, quod etiam nullatenus solvunt difficultatem. Si enim, ob descensum ad Inferos Patrum veteris Testamenti, non deceret ipsorum obitum festiva solemnitate recolere; utique supposito communi descensu, pariter etiam communie reputari deberet impedimentum: ut recte D. Bernardus advertit in *supra cit. epstol. 98*, et post eum Rainaudus, *loco supra cit. a num. 10 ad 14 pag. 283*. Vel si eo non obstante pro aliquibus festivitas celebratur, dicendum est, descensum ad Inferos non esse rationem impeditivam cultus, exhibendi iis, quorum Sanctitas evi lenter constat, eaque fidelibus imitanda propontur, et quorum precibus apud Deum juvari nos posse, cumque propterea opem invocari permittit et jubet Ecclesia. Et hoc argumento a paritate presumto utitur Lezana, *d. Consult. 3, num. 116*, firmans, non ex eo quod Sanctus Elias sit adhuc in statu vintoris, ipsi denegandum esse cultum; cum et hoc probabiliter convenire possit S. Joanni Evangelistae, quem adhuc ex hac vita non migrasse probabilis gravissimorum sententia suadet: de qua relate disserit Florentinus, *in exercitat. super indicul. Apost. impresso ante ipsius Martyrolog. pag. 123*, et consert Rainaudus, *ubi supra num. 15*.

B 21 Sed quatenus etiam ratio diversitatis, scilicet pertinentiae ad novum Testamentum, probabilis videtur; adhuc propter eamdem rationem denegari non posset Sanctis Patribus veteris Testimenti publicus cultus; cum et ipsos quodammodo ad novum Testamentum pertinuisse, propter fidem et caritatem, qua Verbi incarnationem credebant et exposcebant, monent D. Augustinus *lb. 3, con. 2, epstol. Pelag. cap. 4*, ubi assignans discrimen, inter eos qui ad vetus et novum Testamentum pertinent, ita concludit. *Hic pertinent ad Testamentum novum, filii promissionis et regenerationis Deo patre et libera matre. Hujus generis fuerunt antiqui omnes Justi, et ipse Moyses, Testimenti minister veteris, heres novi; quia ex fide, qua nos vivimus, una eademque vixerunt. Incarnationem, Passionem, Resurrectionemque Christi redentes futuram, quam nos credimus factam, usque ad ipsum Joannem Baptizatam: et infra, Eadem igitur iides, et in illis, qui nondum nomine, sed re ipsa fuerunt antea Christiani; et in istis, qui non solum sunt, verum etiam vocantur, et in utrisque eadem gratia per Spiritum sanctum: unde dicit Apostolus, Habentes eundem spiritum fidei, secundum quod scriptum est: Credidi propter quod locutus sum, et nos credimus propter quod et loquimur.* Et hanc Sancti Doctoris sententiam sequitur Cornelius a Lapide *in comment. in Michaeum Prophet. cap. 4, vers. 5, ibi. Micheas enim, licet Iudas et filius veteris Testimenti, tamen previsione sua, fide, spe, animo, et voto jungit se filiori Testimenti, et Christianis, quasi fratribus suis,*

ex eodem parente Christo ac fide gratiaque Christi D genitis; cum tamen non visurus esset Christum et Christianos, nec eodem tempore victurus. Sancti enim veteris Testimenti, ob fidem in Christum venturum, pertinuerunt ad novum Testamentum; quia ab eo, puta a Christo, in præscientia et prædestinatione Dei futuro, omnem suam gratiam et justitiam hauserunt.

22 Inde est, prædictos Sanctos ad Corpus mysticum Ecclesiæ, in cœlesti Hierusalem figuratos, cuius caput est Christus, pertinere; ut diserte docet D. August. *cod. lib. 3, con. 2, Epstol. Pelag. cap. 4*. — *Sive igitur Abraham, sive ante illum Justi sive post eum usque ad ipsum Moysem, per quem datum est Testamentum a monte Sina in servitatem generans, sive ceteri Prophetæ post eum, et Sancti homines Dei usque ad Joannem Baptizatam, filii sunt promissionis et gratiae, secundum Isaac, filium liberæ; non ex lege, sed ex promissione heredes Dei, coheredes autem Christi. Absit enim ut Noe justum, et prioris temporis justos, et quicumque ab illo usque ad Abraham justi esse potuerunt, vel conspicui vel occulti, negemus od supernam Hierusalem, quæ Mater nostra est, pertinere; quamvis anteriore tempore inveniantur esse quam Sara, quæ ipsius liberæ matris Prophetiam figuramque gestabat. Quanto evidenter ergo post Abraham, cui sic declarata est ipsa promissio, ut Pater multarum gentium diceretur, quicumque Deo placuerunt, sibi promissionis habendi sunt? Non enim ex Abraham et deinde justorum generatio verior, sed prophetia manifestior reperitur: quod pariter docuit lib. 18. de Civit. Dei: ubi in specie loquens de Sancto Job ait: Divinitus autem prorsum fuisse non dubito, ut ex hoc uno sciremus, etiam per alias gentes esse potuisse, qui secundum Deum vixerunt, eique placuerunt, pertinentes od cœlestem Hierusalem; quod nemini concessum fuisse credendum est, nisi cui divinitus revelatus est, unus mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus; qui venturus in carne sic prænuntiabatur, quemadmodum nobis renisse nuntiatus est. Clarius hoc idem insinuat S. Thomas, 3. par. quæst. 8, art. 3, ubi querens, an Christus sit caput omnium hominum, et excitans difficultatem in tertio argumento, quod Sancti Patres veteris Testimenti comparantur ad Christum, sicut umbra ad corpus, eo quod Sacramentis veteris Legis, quæ solum umbra erant insisterent; eam mirifice solvit in responsione ad 3 ita concludens. Et ideo antiqui Patres, servando legalia Sacraenta, ferebantur in Christum, per fidem et*

teste etiam s. Augustino,

E

ac D. Thoma.

*dilectionem, qua et nos in ipsum ferimur: et ita Patres antiqui pertinebant ad idem Corpus Ecclesiæ, ad quod nos pertinemus. Bellarininus etiam, ad denotandam unitatem Ecclesiæ, *tom. 1 lib. 4 de notis Eccles. cap. 13*, primo loco ponit inter Magistros Ecclesiæ Patriarchas et Prophetas, ac Apostolos et Doctores immo et *cap. 17*, loquendo de persecutoribus Ecclesiæ, eaque considerat Pharaonem et Antiochum, ac alios post Christi adventum.*

F 23 Sors autem, quæ contigit prænarratis Sanctis, qui medii quodammodo sunt inter vetus et novum Testamentum, videndo scilicet in carne Christum Salvatorem, ob eujus solam spem Abraham exultavit et gavisus est, ut habetur Joannis *cap. 8 num. 56*, solum operari potuit, ut majorem Sanctitatem ex proximo illius fonte hausisse censendi sunt; non autem ut eceri, qui hac sorte donati non fuerunt, censeri non debeat Sancti, et Corporis Ecclesiæ membra, ut ex doctrina D. Thomæ explicat Cornelius a Lapide *in prim. Epstol. S. Petri cap. 1 vers. 10*: ubi, postquam auctoritate Sanctorum Patrium firmiter, omnes Patriarchas et Prophetas veteresque Sanctos, ab Adamo usque ad Christum, fuisse Christianos; subdit cum D. Thoma, quo quisque Sanctorum, sive ante sive post Christum, illi sunt vicinior

Neque ad illos potius cotendos facit, quod Christum viderint,

A vicinior et proximior, eo magis ab ilio radiis fidei et gratia fuisse collistratum; unde Apostoli et primi fideli a Christo primitias spiritus accepisse dicantur, *Roman. 8, 23*; ac ante Christum B. Virgo, Joannes Baptista, Zacharias, Anna, Simeon, Joachim et Anna, parentes Beatæ Virginis etc. Christi fide, gratia, et sanctitate ceteris remotioribus preceluerunt: quo enim quis vicinior est soli et igni, eo magis collustratur et calefit. Adhuc tamen notabiliter idem Cornelius, et protestatur se loqui ordinarie et communiter; nam, ut ipso ait, *aliquos*, ut Abrahamum, Moysen, Davidem, Isatum, multis vicinioribus Christo, ejus fide et spiritu magis afflatis fuisse, ex *Genesi*, *Psalmis*, et *Vaticiniis* eorum liquet. Eademque ratione propositam difficultatem respectu Machabæorum, quod Salvatorem non viderint, solvit S. Gregorius Nazianzenus in cit. *oratione de Machabæis in princ.* — Qui tomeisi ob eam causam apud paucos honorentur, quod eorum certamen Christi atlanti præcesserit; digni tamen sunt quos omnes honoribus complectantur, quoniam pro legibus institutisque patriis dolorum acerbitudinem forti animo pertulerunt. Qui porro ante Christi supplicia martyrium subierunt,

B quid tanalem erunt facturi, si post Christi tempora rexati fuissent? ejusque mortem, nostræ salutis causa susceptam, ad imitandum propositam habuissent? Num qui, nullo hujusmodi exemplo ob oculos posito, tenta virtutis laude floruerunt; cui dubium esse potest, quin idem tale exemplar intuentes, multo generosius fortiusque sese periculis objecturi fuerint? Ac simili arcuata doctrina est, nec mysterio vacans, mihi quidem priusque omnibus viris admodum probabilis; neminem euletet eorum, qui ante Christum natum martyrio perficii sunt, id circa Christi fidem esse consecutum. Quamquaenam enim *Verbum* suo postea tempore libere promulgatum est; puris tamen unum etiam ante innotuit: quemadmodum ex multis, qui ante ipsius Nativitatem honoribus affecti sunt, liquido perspici potest. Quocirca Machabæi non ueliro contemnendi sunt, quia ante Crucem extiterunt; verum, quia ad Crucis normam vita rationes exegerunt, ideo laudandi ac verborum honore celebrandi. Quæ plane rationes non minus convenient alii sanctis Patribus veteris Testamenti, et signanter Sancto Job, quam Machabæis, quos honoribus affici D. Gregorius asserit, et ab eorum exemplo suum argumentum confirmat.

C 24 Constat igitur ex prædictis adhuc insolubilem remanere difficultatem, quæ summopere exagitavit melliflui Doctoris ingenium, ut candide professus fuerit, ejus solutioni sese imparem esse. Ratio quippe visionis Christi probat quidem convenientiam enltus exhibendi prefatis Sanctis, non autem inconvenientiam respectu ahorum, qui illos præcesserunt, ut respectu Machabæorum discurrat idem D. Bernard. in d. *Epist. 98, in princ.* — Si dixeremus digno merito Martyrum gloria judicatos, quibus non imparsuit in martyrio virtus, erit forsitan solutum, cur ipsos, sed nec dum plane, cur solos: cum et alios non nullos ex veteribus pari constet zelo pictatis occubuisse, non tamen pari et tripudio recoli meruisse. Majorem profecto difficultatem sensit idem Turrecremata, in assignanda ratione diversitatis inter Machabæos, aliasque Sanctos veteris Testamenti; quibus communis fuit, nedum descensus ad inferos, ob quem Sanctorum Patronum obitum celebrari non posse existimavit; sed etiam distantia temporis a Christi nativitate, ita ut supposito pari infortunio, non sit assignabilis diversa ratio, cur istis, non autem illis sit permittenda festivitas, ut promovendo difficultatem prosequitur idem S. Berwardus. Quod si illis non immorito hujusmodi negatur solemnis celebritas, quia nimis quod præbuit virtus, præripuit terpus; cur non et eadem fuit in Machabæis consideratio?

teste Gregorio
Nazianzeno
de Macha-
bæis.

inter quos,
et alios anti-
quiores non est
facile discri-
mene assigna-
re;

Siquidem et ipsi pra tempore, non ad cœli mox gaudia, sed ad inferni tenebras descendunt, etc. proinde ut incongruum videtur cum gaudio recolere transitum, qui gaudii non fuit; careatur et in istis; aut si istos, ob ux virtutis meritum, festivo prosequi favore ploget, cur non itidem deferetur et illis? Et eo relato ita discurrit Rainaudus, ubi sup. n. 13. p. 286, in fine.

ut patet ex
solutione diffi-
cultatum.

25 Pro qua difficultate solvenda proprieit Turrecremata quatuor rationes; quarum prima est, prærogativa martyrii, quia præ ceteris veteris Testimenti atrocia supplicia passi fuerunt; secunda, propter representationem mysterii, cum septemtrius numerus repræsentet universitatem omnium Sanctorum veteris Testamenti, quorum festivitas generaliter recolitur in celebritate Machabæorum; tertia, propter exemplum patientiæ; quarta, propter causam supplicii tolerati pro defensione Legis. Has autem rationes nullatenus tollere difficultatem, facile ostendi potest. Nam primum, de prærogativa martyrii propter atrocitatem tormentorum, nihil concludit. Ea quippe potest quidem augere meritum, non vero tribuere jus privativum ad optimendam festivitatem et specialem cultum, ut experientia docet in Martyribus novæ Legis. Quin imo si ratio haec probaret, utique cum pari celebritate recolideret memoria Esiae Prophetæ, cuius corpus inaudita crudelitate serra scissum fuit medium, ut refert D. Bernardus *ibidem*, et quem verum atque gloriosum Martyrem fuisse probat, Reverendissim. Pater Capisuccus, *controver. 29, de Martyr. quæst. 1 §. 21*, in quo enumerat Martyres veteris Testamenti prope finem, *vers. Isaiam quoque*; concludens, quod iis aliisque Martyribus ante Christi adventum, martyrii privilegia fuisse concessa credi potest; hinc ratione martyru ad Limbum Sanctorum Patrum, qui etiam dicitur Sinus Abrahæ, eos translatos fuisse absque Purgatorio, dicendum est; et idem probat Rainaudus, ubi supra num. 13, circa finem pag. 287.

26 Secunda quoque ratio, desumpta ex representatione mysterii, non est apta difficultatem solvere. Quamvis enim de omnibus Sanctis novi Testamenti celebretur generalis solemnitas, et festiva commemoratione (quam a Bonifacio IV, post consecratum Pantheon, illudque dicatum in honorem B. Virginis et Omnium Sanctorum, instituta fuisse refert Casalius de veter. Eccles. rit. d. cap. 60, pag. 239, *vers. advertendum præterea*) adhuc fuit de singulari peculiares festivitates; quod similiter fieri posset de Sanctis veteris Testamenti, prout in Ecclesia Orientali servari (quae celebrat festivitatem Omnium Sanctorum, qui Christum præcesserunt), in Dominica seq. diem n. Decembbris ex Joanne Næfeno, in epistol. de fest. Natal. Dom., refert Rainaudus, ubi supra post. med. et scienti celebrantur de S. Joanne Baptista, aliisque supra memoratis: quos tantum improprie ad novum Testamentum pertinuisse, et modo quodam communè etiam antiquis Patribus supra probatum fuit: cum obierint ante illius institutionem, in ultima Cena factam.

27 Tertia pariter et quarta, desumptæ ab exemplo patientiæ et a causa supplicii, communes sunt etiam aliis Sanctis veteris Testamenti, et præsertim B. Job; qui præ ceteris proponi ineretur tamquam exemplar tolerantiae, ut habetur in sacra Pagina, *Tobiae cap. 2. num. 12. ibi. Hanc autem temptationem ideo permisit Dominus evenire illi, ut posteris daretur exemplum patientiæ ejus, sicut et S. Job. Et B. Jacobus Apostolus, in sua Canonica Epistola, veluti præclarum, et memorabile patientiæ exemplum, Sanctum Job proponit, inquiens; Exemplum accipite, Fratres, exitus multi laboris et sapientiae Prophetas, qui locuti sunt in nomine Domini. Ecce beatificamus eos qui sustinuerunt: sufferentiam Job auditis, et finem Domini*

A Domini vidistis, quoniam misericors est Dominus et miserator. Et Origenes id ipsum confirmat bac notabili traditione, quod ob hoc a Moyse sicut liber Job scriptus in lingua Hebraica, ut in exemplum patientiae hominem gentilem filii Israhel in Aegypto graviter afflictis proponeret, ejusque exemplo in adversis susciperent consolationem. Verba Origenis sunt ista: *Invenimus, inquit, O Amici in antiquorum dictis, quod cum magnus ille Moyses a Deo missus fuisse in Aegypto, et vehementem afflictionem filiorum Israhel videret, et consolari eos ab anxiate lamentabilis eorum afflictionis, qua illos Aegyptii offligebant, minime valret; vehementes illos atque terribiles Job doloris pro consolatione illis enarraverit; nec non in scriptura eos ponens, cum adhuc essent recentiores, illi populo deuerit; ut per cognationes et tribus suas hoc legentes, et vehementes ac terribiles illos beatissimi illius Viri dolores audientes, invicem se consolarentur; et cum patientia atque gratiarum actionibus, mala qua eos circumdecederant, sufferrent; et ut bonam remuneracionem Domini, quam Job post tolerantiam largitus est, audientes, etiam ipsi liberationem sperarent, et beneficia beatissimae mercedis laborum suorum expectarent. Istamque Origenis traditionem, tamquam memoratu dignam, refert Titelmannus in sape cit. solut. dub. ante paraphrastic. elucidation. in lib. Job circa fin.*

quin et ab exemplo Macchabaeorum sundatur argumentum pro Jobo.

B 28 Et utraque profecto ratio nimis probaret excluderet quippe Sanctos Pontifices et Confessores a merito et jure consequendi festivitatem, quod tamen commune esse, non minus ipsis quam Martyribus, concludit idem, D. Bernardus in cit. Epist. 98, in fine, ibi. Nec putemus solos Martyres esse dilectos, cum recolumus dictum de Lazaro, Lazarus amicus noster dormit; denique, Beati mortui qui in Domino moriuntur. Non soli, qui pro Domino sicut Martyres; sed qui in Domino moriuntur, sicut Confessores profecto Beati sunt. Quinimo ab exemplo Macchabaeorum validissimum desumi posse argumentum pro S. Job, confirmari potest auctoritate Ruperti Abbatis, lib. 9 de virtut. verbi Dei cap. 32 asserentis, quod ideo Sanctis Machabaeis ab Ecclesia iudicetur cultus propter expressam resurrectionis notitiam. Unde cum nullus ante Christum adeo clare de resurrectione prophetaverit, sicut S. Job, dum dixit: *Credo, quod Redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum, et rursus circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo Denique Salvatorem meum* (ut observat S. Hieronymus in Epist. 103 ad Paulin. cap. 7, ibi. Et ut de ceteris silentiis, resurrectionem corporum sic prophetat, ut nullus de ea vel manifestius vel cautius scripsisset) ob eamdem rationem cultus ipsi denegandus non videtur. Quapropter cum rationes diversitatis, per Turrecrematam adductae, non videantur sufficienter solvere propositam difficultatem considerandum remanet, an ejusdem ratio, cui et ceteri fere omnes iunituntur, scilicet descensus Sanctorum Testamenti veteris ad Inferos, impedire valeat, quominus ipsorum memoria festiva celebriitate tuto recoli ab Ecclesia possit: haec enim praecipua est, quam omnes negativae sententiae sectatores assignant.

Quamvis autem Patres ad Limbum descendenterint,

C 29 Et sane difficultas esset potissime considerabilis, si subsisteret, quod asserit Turrecremata, nempe, quod quia adhuc apertus non erat introitus ad eternam gloriam, Sancti descendebant in Limbum, ubi subditi erant panes, non gloriae; et ideo de mortibus eorum Ecclesia Occidentalis festiva gaudia non celebrat. At hujusmodi assertio non videtur tuta; si poena, cui subditi fuerunt antiqui Patres in Limbo, sumatur pro poena seusus, scilicet pro cruciatibus atque doloribus afflictis. Repugnat eteum sacrae Scripturae, affirmanti, Sanctorum animas ante resurrectionem Christi requieuisse in Sinu Abrahae,

D ubi profecto dolores et Crucifixus esse non poterant, ut clarissime respondet D. Thomas in 3 parte quæst. 52, art. 2, ad 4, ibi. *Dicendum, quod Sinus Abrahæ potest secundum duo considerari; uno modo tantum secundum quietem, quæ ibi erat a pena sensibili: et quantum ad hoc, non competit ei nomen Inferni, nec sunt ibi aliqui dolores. Alio modo potest considerari, quantum ad privationem gloriæ speratæ, et secundum hoc habet rationem Inferni et doloris, et ideo nunc dicitur Sinus Abrahæ illa requies Beatorum, non tamen dicitur Infernus, nec dicuntur in Sinu Abrahæ esse dolores. Idemque repetit in art. 5 corpor. ubi asserit, quod per hoc Sancti Patres detinebantur in Inferno, quod ris ad vitam gloriæ, propter peccatum primi Parentis, aditus non patet; non autem per hoc, quod ibi cruciarentur; cruciatus enim est pena peccati actualis, non etiam originatis. Et in responsione ad primum, ubi solvens dictum S. Augustini, confutantis errorem eorum qui existinabant sanctos Patres in Inferno doloribus cruciari; scilicet se adhuc non invenisse, quid Christus, cum ad Infernum descendit, contulerit justis qui in Sinu Abrahæ erant, a quibus secundum beatificam præsentiam suæ Divinitatis numquam recessit: respondit, quod licet nihil contulerit quoad solutionem a doloribus pañæ, quos in Sinu Abrahæ, hoc est, in illa Beatorum requie ante liberationem viros justos et Sanctos non pertulisse credendum est, contulit tamen eis quantum ad ademptionem gloriæ.*

erant tamen ibi immunes a pañis,

E 30 Et in 3 par. quæst. 100 art. 4 corp. solvens quæstionem, an Limbus Patrum sit idem quod Sinus Abrahæ, dicit. *Et ideo illa requies, quæ hominibus post mortem datur, Sinus Abrahæ dicitur. Sed animæ Sanctorum post mortem non omni tempore eamdem quietem habuerunt, quia post Christi adventum, habent plenam quietem, divinæ visione perfruentes; sed ante Christi adventum, habebant quietem per immunitatem pañæ sed non habebant quietem desiderii per consecrationem finis. Et ilico status Sanctorum ante Christi adventum potest considerari, secundum id quod habebat de requie, et sic dicitur Sinus Abrahæ; potest etiam considerari, quantum ad id quod eisdem deerat de requie, et sic dicitur Limbus Inferni. Hanc pariter sententiam confirmat D. Bernardus serm. 4 in fest. omnium Sanctor. paulo post initium, sed providerat eis Dominus in Inferno ipso locum quietis et refrigerii, Chaos magnum firmans inter sanctas illas animas impiorum. Quamvis enim utræque in tenebris essent, non utræque erant in pañis; sed cruciabantur impii, justi vero consolabantur. Quod autem in tenebris essent, Beati Job testimonio dilicimus, qui se quoque in locum tenebrosum et opertum mortis caligine perhibebut iturum. Hunc ergo locum, obscurum quidem, sed quietum, Sinum Abrahæ Dominus vocat, pro eo (ut arbitror) quod in fide et expectatione quiesceret Salvatoris. Confert etiam Casalius de veter. Eccl. ritib. cap. 96 de Limb. Sanctor. Patr. asserens, omnes consentire, illum fuisse Sinum Abrahæ, in quo Lazarus quiescebat apud Lucam cap. 16. Ideoque comprobat P. Capisuebus, Controv. 29 de martyr. quæst. 2 §. 23 vers. quare martyrii, et vers. observandum tamen, ibi. Sanctorum animæ ad plenum purgatæ etc. ante Christi adventum aliquam requiem habebant, quatenus erant immunes a tormentis; licet non habebant requiem desiderii, per consecrationem finis, quia adhuc erant in tenebris, desiderantes videre faciem Dei, nondum autem eam videntes. Quatenus ergo status ille habebat aliquid de requie, dicebatur Sinus Abrahæ, quia ad illum perveniri non poterat, nisi merito fidei; Fidelium autem Pater est Abraham: quatenus vero deerat aliquid de requie, dicebatur Infernus et Limbus, sive extremitas Inferni.*

F 31 Quod si ratio impeditiva cultus et festivitatis, ex

ex sententia communis Thæologorum.

Sed neque obesse deberet cultus, si ibi passi essent aliquid;

A ex eodem descensu ad Inferos, desumatur ex eo quia Sancti Patres in Limbo detenti remanerent temporaliter obnoxii poena damni, hoc est privationi beatitudinis, et visionis Dei facie ad faciem, ob dilationem gloriae, usque ad Christi descensum, qui vectes ferreos confringendo vinctosque liberando de domo carceris, illos in beatam regionem, quae hactenus clausa fuerat, introduceret; adhuc hujusmodi rationem non obstare concessioni cultus, validissime probari potest exemplo Machabœorum, aliorumque Sanctorum Patrum, Joannis Baptistæ, Zachariæ et similium, quorum festivitates celebramus, quamvis post obitum non fuerint statim possessionem beatitudinis adepti; ac etiam exemplo S. Eliæ, quem, utpote viatorem, beatifica visione non frui constans est atque communis Patrum et Scriptorum sententia, quam validissimis rationibus tueretur P. Capisuechus *Controv.* 20 de illis, qui in via Deum viderunt §. 5, pag. 547; et adhuc ejus celebritatem recoli posse, latissime tueretur Lezana *d. consul.* 3 a num. 100 ad fin. referens num. 119 opinionem probatissimorum Theologorum, fasserenium, animas in Purgatorio existentes posse a fidelibus invocari, et illarum opem ipsis esse proficiam;

B quod indubitanter firmat de sanctis Patribus in Limbo detentis num. 120: et num. finali asserit, quod rationibus praedictis, a Sacra Congregatione diligenter recognitis et expensis, sancitum fuit; Officium S. Eliæ, de quo erat controvorsia, celebrari posse a Patribus suæ Religionis. Argumentum autem desumptum ab exemplo cultus exhibiti S. Eliæ, probare a fortiori ob prædictam rationem, monet Rainaudus *loc. cit. num. 12 pag. 286.*

cum non constet, quod omnes qui cotuntur, absque purgatorio ad cœlum pervenerint,

32 Ideinque Rainaudus num. precedentem, ad ostendendam debilitatem præfati fundamenti, desumpti ex descensu ad Inferos, observat, ex illo resultare necessitatem probandi, Sanctos omnes recto tramite post obitum in cœlum evolasse, absque eu quod per modicum vel minimum tempus Purgatorii poenas experti sint, quod profecto non est ab Ecclesia definitum, et vix credibile est. Imo contrarium suadere videtur id, quod D. Gregorius narrat in suis *Dialog. lib. 4 cap. 40* de anima S. Paschasi Diaconi, quod scilicet hic miræ sanctitatis vir fuerit, (sunt ejus verba) eleemosynarum maxime operibus vacans etc. Cumque post obitum ejus Dalmaticam dæmoniacus quidam tetigerit, statim sanatus est. Post multum vero temporis Germano Capuano Episcopo medici pro corporis salute dictaverant, ut in Angulanis Thermis lavari debuisse; qui ingressus easdem Thermae, prædictum Paschasi, stantem, et obsequentem in caloribus invenit; quo viso vehementer extinxuit, et, quid illic tantus vir ficeret, inquisivit. Cui ille respondit, Pro nulla alia causa in hoc pœnali loco deputatus sum, nisi quia in parte Laurentii contra Symmachum sensi. Sed quæso te, pro me Dominum deprecare; atque in hoc cognosces, quod exauditus sis; si huc rediens, me non invenies. Qua de re vir Domini Germanus se in precebus strinxit, et post paucos dies rediit: sed jam dictum Paschasi in loco eodem minime invenit. Et tamen, quod iste sit Sanctus, et ab Ecclesia uti talis colatur, dubitari non potest, legiturque descriptus in Martyrologio Romano sub die xxxi Maji. Exemplum simile habemus apud Ribadeneiram, de S. Udalrico die iv Julii, inde asserentem, documentum notabile sumi posse, non esse incompatible cum sanctitate, et cum miraculorum patratione, quod quis post mortem aliquas maculas in igne purget. Similique argumento pro obtinendo Officio S. Eliæ, utitur Lezana, referens easdem historias *Consult. 3 num. 119.* et confert historia relata per Baronium, anno Christi 1062 num. 68, *Annal. tom. 11*, cuiusdam S. Severini, vel Pelegrini Episcopi Coloniensis, qui

sed contrarium potius probetur exemplis.

adhuc in Purgatorio manebat, ob non recitatas tempore congruo Horas Canonicas. Ita vero argumentum promovet Rainaudus. Ceterum proposita ratio est plene inanis. Ex ea enim sequeretur, nullus Sancti memoriam posse esse festivam, nisi in exitu e corpore recta Cœlum adierit. Cum autem per pauci sint, qui non sint salvi quasi per ignem, vix ulli essent, quos Ecclesia posset colere. Dummodo ergo Sancti, abstensis aliquibus reliquiis fuliginis hujus vitæ, inferantur calo, quia hinc excesserunt in gratia, satis id superque esse debet, ut colli possint. At constat Sanctos Christo anteriores excessisse e vita in sanctitate et justitia: igitur, quod, nondum reserata Sanctorum via, nec cœlo adhuc aperto, cogarentur ad Christi usque adventum hærere in Limbo, obesse non debet, quo minus ex quo cœlis illati sunt, festiva sit eorum memoria.

33 Ceterum, licet animæ sanctorum Patrum in illa temporali carceratione non fruerentur perfecta possessione beatitudinis; nihilominus eorum status censeri non poterat miser atque luctuosus (ob quam rationem ipsis non coenire indulsum festivitatis post D. Bernardum, hujus difficultatis auctorem, colligunt præcipiti Doctores) sed ipsis providebat Dominus sufficienti consolatione, eisque illucebant radii promissæ atque speratae beatitudinis, qui ipsis reddebat beatos in spe, ut respondet D. Thomas, d. quest. 52, art. 5, in resp. ad 1, explicans assertionem D. Augustini, in cit. epist. ad Evodium, quod scilicet Christus secundum beatificam præsentiam sue Divinitatis numquam ab ipsis recessit; ibi. Et per consequens solvit eorum dolorem, quem patiebantur ex dilatione gloriae, ex cujus tamen spe magnum gaudium habebant, secundum illud Joannis 8, Abraham Pater uester exultavit, ut videret diem meum. Et ideo subdit: a quibus eum secundum beatificam præsentiam sue Divinitatis numquam video recessisse, in quantum scilicet ante adventum Christi erant beati in spe, licet nondum essent beati in re, prout D. Bernardus, in d. serm. 4 super fest. Omn. Sanct. loquens de requie sauctorum Patrum in sinu Abraham, dicit, quod impi cruciabantur, justi vero consolabantur. Quod etiam diserte confirmat P. Capisuechus, eit, *controv. de Martyr. §. 23. vers. observandum tamen.* — Eum autem fuisse locum consolationis, probat nomen Sinus, seu Gremii, et testatur Abram Lucæ 16, cum de Lazaro dicit, Nunc autem hic consolatur; et clarus in vers. Sed ad rem nostram. — Sed in loco illo, qui dicebatur, Sinus Abraham, usque ad Christi mortem permanserunt, ibique quiescebant: etsi non quiescerent per immunitatem desiderii, erat tamen in eis gaudium magnum de gloria, quam sperabant, sicut est in aliis Patribus, juxta illud Joannis 8, Abraham Pater uester exultavit ut videret diem meum; vidit, et gavisus est; unde erant beati in spe, licet nondum essent perfecte beati in re, ut inquit S. Thomas 3 par. quest. 52 art. 5 ad 1. Nec dilatio spei efficiebat in Sanctis illis afflictionem, qui afflictionis capaces non erant. Vel dicendum, quod, quamvis spes ratione absentie speranti afflictionem faciat, tamen ratione certitudinis facit delectationem: et quia certitudo spei in eis deficere non poterat, ideo delectatio, quæ ex certitudine causabatur, absorbebat afflictionem, quæ ex absentia contingere poterat. Ita S. Thomas in 8 senten. dist. 26 quest. 2 art. 5 quæstiunc. 3 ad 1, et in duabus versiculis seqq. assignans rationes dispuritatis, cur animæ purgantes ob dilationem beatitudinis afflictionem patientur, eam vero non sentient animæ Sanctorum Patrum in Limbo; scilicet, quod illæ talem dilationem patiebantur, propter propriam culpam, pro qua indulgebant purgatione; hæ vero solum propter commune impedimentum naturæ, quia non adhuc solutum fuerat pretium pro nostra redemptione, quo persoluto, statim adeptæ fuerunt possessionem beatitudinis per visionem beatificam.

Status autem Patrum in Limbo non sicut miserabilis,

sed hilariter, quietus in bona spe.

F

C debuisset; qui ingressus easdem Thermae, prædictum Paschasi, stantem, et obsequentem in caloribus invenit; quo viso vehementer extinxuit, et, quid illic tantus vir ficeret, inquisivit. Cui ille respondit, Pro nulla alia causa in hoc pœnali loco deputatus sum, nisi quia in parte Laurentii contra Symmachum sensi. Sed quæso te, pro me Dominum deprecare; atque in hoc cognosces, quod exauditus sis; si huc rediens, me non invenies. Qua de re vir Domini Germanus se in precebus strinxit, et post paucos dies rediit: sed jam dictum Paschasi in loco eodem minime invenit. Et tamen, quod iste sit Sanctus, et ab Ecclesia uti talis colatur, dubitari non potest, legiturque descriptus in Martyrologio Romano sub die xxxi Maji. Exemplum simile habemus apud Ribadeneiram, de S. Udalrico die iv Julii, inde asserentem, documentum notabile sumi posse, non esse incompatible cum sanctitate, et cum miraculorum patratione, quod quis post mortem aliquas maculas in igne purget. Similique argumento pro obtinendo Officio S. Eliæ, utitur Lezana, referens easdem historias *Consult. 3 num. 119.* et confert historia relata per Baronium, anno Christi 1062 num. 68, *Annal. tom. 11*, cuiusdam S. Severini, vel Pelegrini Episcopi Coloniensis, qui

Maji T. VII

A

§ IV. Solvuntur reliqua objectiones.

Nec obest tantum cultui, quod causa debet præcedere effectum, Christus Sanctos;

Superest modo respondere aliis rationibus, pro parte negativa adductis; quod facili pariter negotio expediri potest. Prima siquidem, dedueta per Augustinum Triumphum, quod non deceat antiquos Patres canonizare, et Sanctos declarare, ex eo, quia causa debet effectum præcedere, Christus autem fuit causa sanctitatis omnium Sanctorum: solum adhibita fuit ad probandum, quod antiqui Patres non debeant solemniter Canonizari, quod est extra præsentem quæstionem; nullatenus vero probat, illos non esse vere Sanctos, et uti tales colendos et invocandos, quod Triumphus negare numquam cogitavit; cum de fide certum sit, ipsos ad gloriam per Christum pervenisse in ejus gloria Ascensione, juxta Davidicum vaticinium *Psalm. 67 vers. 19, Ascendi in oltum, cepisti captivitatem;* quod de Christo interpretatur Apostolus ad *Ephes. cap. 4 ibi, Ascendens in altum captivam duxit captivitatem.* Licet autem Christus, ut homo, ordine executionis fuerit posterior sanctis Patribus, secus tamen ordine intentionis; cum ipse fuerit prædestinatus ante omnem creaturam, et ante omnia secula, ut dixit Apostolus, *1 ad Corinth. cap. 1, Et ita potuit esse causa sanctitatis antiquorum Patrum, moralis quidem, non physica;* cum ad hoc sufficiat, quod præcedat effectum in intentione, ut indicat D. Augustinus, cit. lib. 3 contra *2 Epist. Pelag.* ibi. *Sancti veteris Testimenti ab eo, puta uero Christo, in præscientia et prædestinatione Dei futura, omnem suam gratiam et justitiam hausebunt.* Et D. Thomas, in *3 par. quest. 49 art. 2 ad 2, Et quicumque ante passionem Christi diabolo resistebant, per fidem passionis Christi hoc facere poterant licet passione Christi nondum peracta.* Quapropter negari non potest, sanctos Patres, licet Christum longe præcesserint, de ejus plenitudine accepisse, sicut et nos omnes accepimus, ut dicitur Joannis *1, Sed quatenus etiam ad causalitatem requireretur præexistentia, adhuc ea non desiceret, saltem ex parte formal significativæ, quæ est ipsa divinitas et persona Verbi: eb unionem quippe hypostaticam merita Christi evaserunt infinitæ virtutis et efficacia;* propter dignitatem ipsis a forma unita tributam: eaque, cum nedum tempore, sed æternitate præcesserit omnes Sanctos veteris Testamenti, bene potuit quoad ipsis influxum exhibere, causando eorum sanctitatem, ut in pimento huic difficultati respondet P. Esparza, in tract. de Myster. Incarnat. *quest. 41, ad 1, Prout etiam simili difficultati occurrit D. Thomas, in 3 par. quest. 48, art. 6, ad 2,* ubi probat, non esse de ratione causalitatis meritorum Christi, quod physice et præsentialiter contingat subjectum, in quo operatur. *Dicendum, quod passio Christi, licet sit corporalis, habet tamen spiritualem virtutem ex Divinitate unita, et ideo spiritualem contactum efficaciam sortitur, scilicet per fidem et fidei Sacramentum.*

B Secunda pariter ratio, per Viguierum adducta, scilicet periculum idolatriæ per approbationem ceremoniarum Judæorum, quæ velut umbra transierunt post divini Solis adventum, non videtur in consideratione habenda; cum modo nullatenus illud timeri possit: et forsitan esse potuit sufficiens ad impediendam præstationem cultus temporibus vicinioribus cœcitat Gentilium: et si illud non impedit ejus exhibitionem in Ecclesia Orientali, nec etiam impedire poterit in Occidental. Cessationem autem periculi potissime considerat Viguierius, pro causa permissionis venerationis impendendæ Reliquiis Sanctorum, loco citato. *Nunc vero Reliquiae Sanctorum Canonizatorum venerantur, ea quia sunt in gloria,*

præcessit enim merito tunc non tempore:

*et non in pena; nec nunc est talis promptitudo, sive periculum ad idolatriam, sicut tunc. Quæ profecto rationes æque convenient Sanctis Patribus veteris Testamenti, quos in gloria esse, et ideo absque ullo perieulo coli posse, ambigendum non est. Quam pariter cessationem periculi proclivitatis ad idolatriam, considerat idem P. Capisuechus *Controv. 26, de cult. Sac. Imagin. § 1, circa fin.* ubi referens sententiam Vasquez, asserentis, Judæis prohibitum fuisse usum Imaginum, sic ait: *Judæi tamen, quia ad idolatriam maxime proclives erant, fuit a Deo specialiter interdictus. Quia tamen hæc interdictio fuit juris Divini positivi; tempore legis Evangelicæ, quo periculum idolatriæ abest, cessavit, atque id, quod alias jure naturæ licitum est, locum obtinuit.**

aut Inductionis ad Judaismum

36 Prout etiam timeri non potest periculum alliendi Christianos ad ritus Hebræorum (ob quam rationem Ecclesiam abstinere debere a præstatione cultus publici Sanctorum veteris Testamenti supra fuit insinuatum, in argumentis pro parte negativa) cum potius Judæi tales festivitates non celebrarent, nec in honorem Sanctorum templa et Ecclesias extollerent, imo censerent ipsis in primo præcepto Decalogi prohibitum esse usum Imaginum; ut observat idem P. Capisuechus, *d. controv. 25, de cult. Sac. Imagin. quæst. 1 §. 1 et 3;* quamvis contra Vasquez illum vere interdictum non fuisse tueatur. Ideo S. Joannes Damascenus *Orot. 1 de imag. illarum usum,* quamvis a Judæis improbatum, servandum docet; sicuti festivitates coluntur, quas ipsi pariter improbant, sie arguens: *Quapropter aut solennes ad memoriam et laudem Sanctorum celebribates, contra Legis antiquæ morem institutas, tolle; aut Imagines eorum, quas contra Legis præscriptum tu fieri asseris, admittit.* Multoque minus timeri potest hoc periculum, dum non petitur indictio festivitatis de præcepto pro Ecclesia universalis, sed solum permissio publici cultus in uno loco, prout hactenus Ecclesia concedere consuevit. Ex hoc enim non indicitur omnimoda æquitas inter Sanctos veteris et novi Testamenti, quam Ecclesia prudenter hoc usque admittere noluit.

E

37 Et rursus in easu præsenti cessat prorsus hujusmodi periculum, cum S. Job non esset Hebræus, sed Gentilis, ut constat ex illius historia, et monet D. Augustinus, *de Civit. Dei lib. 18 cap. 7. — Homines quosdam, non terrena, sed calesti societate od veros Israelitas, superum cives patriæ, pertinentes, etiam in aliis gentibus fuisse negare non possunt; quia si negant, facillime convincuntur de sancto et mirabili viro Job, qui nec indigena, nec proselytus, id est advena populi Israel fuit; sed ex gente Idumæa genus ducens, ibi ortus, ibidem mortuus est: qui divino sic laudatur eloquio, ut quod ad justitiam pietatemque attinet, nullus ei homa suorum temporum coæquetur. Quæ tempora ejus, quamvis non inveniamus in Chronicis, colligimus tanDEM ex libro ejus, quem pro sui merita Israelitæ in auctoritatem Canonicam receperunt, tertia generatione posteriore fuisse, quam Israel. Et D. Gregorius, in *Job. lib. 1 Moral. cap. 1,* dicit, spiritum Sanctum observasse, ad augendum meritum virtutis, unde Job ortum duxerit, et ubi habitaverit; *Idcirco sanctus vir ubi habitaverit, dicitur, ut ejus meritum virtutis exprimatur.* *Hus namque quis nesciat, quod si terra Gentilium? Gentilitas autem eo obligata vitiis extitit, quo cognitionem sui Conditoris ignoravit.* *Dicatur itaque ubi habitaverit, ut hoc ejus laudibus proficiat, quod bonus inter malos fuerit.* Idemque repetit Seacchus, *de not. et sign. sanct. sect. 2 cap. 2, pag. 119, tit. B.**

(sattem in Jobo qui Judæus nou fuit)

38 Juvat quoque, ad respondendum auctoritas Leonis Papæ, relata⁴ per D. Thomam in *4 sent. dist. ii, quæst. 2, art. 2, quæstiunc. 3,* super usum panis azymi in consecratione Eucharistiæ; quod scilicet ingruente Ebionæorum hæresi, qui docebant

sicuti eo non inducit usus Azymi in Sacrificio.

Legalia

A Legalia præcepta simul cum Evangelio servanda esse, ideoque in Mysteriis azymo pane utebantur; in eorum defestationem universa Ecclesia Orientalis et Occidentalis fermentatum panem in Sacrificio adhibuerit; ac demum illa hæresi profligata, Latina Ecclesia ad priscum azymorum usum redierit. Quamvis enim hæc Historia controvertatur a Cardinali Bona, Rerum Liturg. cap. 23 pag. 185, in princ. dicente nesciri, quis fuerit iste Leo; credere esse multum deferendum auctoritati D. Thomæ, satis præcise hoc asserentis. *Sed postea, ut dicit Leo Papa, imminentे hæresi Ebionitarvm, qui dicebant simul cum Evangelio Legalia observanda, sancti Patres, ne eis consentire viderentur, voluerunt ad tempus, insti-ctu Spiritus sancti, ex fermentato confici Sacramentum: postea, cessante illa hæresi, Ecclesia Romana ad pri-stinum morem rediit etc.* Et forsitan Cardinalis Bona dubitavit, quia tunc negabat antiquum Ecclesiæ Occidentalis usum; sed de hoc postea se ipse retractavit, nedum in folio addito monitioni ad Lectorem, sed clarius in litteris anno sequenti scriptis Francisco Mariae Florentinio, visa ejus erudita Disquisitione, *de antiquo usu fermentati panis et azymi*, per non minus eruditum Marium ejus filium post Patris

B obitum nuper typis vulgata, quæ litteræ videri pos-sunt in fine dictæ Disquisitionis pag. 29. Atque uti-nam prius cam habuisse quam librum meum vulgavi; materiam de Azymis aliter tractavisse, instructus re-conditis documentis, quæ inde recipio, et quibus Domi-natio vestra collegit quidquid super eo argumento desi-derari potest. Sane persuasissimus sum, quod primis seculis indifferenter Azymo aut Fermentato utebantur. Quæ plane historia clare ostendit Ecclesiæ usum, quod ubi cessavit periculum, non respuit, nec im-probavit retentionem alicujus ritus in veteri Lege servati. Unde cum nec vere vigeat tale periculum, nec per cultus publici permissionem, præsertim Sancto Job, ullo modo timeri valeat, quod Christiani se conforinent ceremoniis Judæorum, nou potest hu-jusmodi periculi prætextus ullo modo suadere, quod Ecclesia debeat ab hac permissione cultus abstinere. Repetendo insuper, prædictas rationes non solvere difficultatem, resultantem ab exemplo cultus exhibiti Machabæis, qui pro Legis Mosaicæ observantia, et pro abstinentia a carnibus vetitis, martyrium passi fuerunt: aliisque Sanctis, quorum obitus Christi mortem præcessit: de quo sicut impium

C esset Ecclesiam redarguere, ita dicendum est, posse alii quoque publicum cultum indulgeri, qui pari sanctitatis gloria proponi meruerunt tamquam exem-plar a fidelibus imitandum, eorumque auxilium ejusdem Ecclesiæ auctoritate suppliciter implorari.

38 Tertia demum ratio, in contrarium derivata ab Ecclesiæ Latinæ usu, quæ ad hæc usque tempora abstinuit a concessione Festivitatum et Officiorum de præcepto Sanctis veteris Testamenti, facili negotio evitatur. Siquidem de hoc modo non agitur; sed solum de permissione cultus publici, per dedicatio-nem Ecclesiæ in honorem S. Job, circa quem nulla potest esse controversia. Constat quippe nedum in Ecclesia Græca, sed etiam in Latina, in honorem plurium Sanctorum veteris Testamenti templa fuisse consecrata, ut monet idem Guyettinus de fest. prop. lib. 1, cap. 5, quæst. 8; exinde inferens, licet esse tam speciem cultus iis exhibere, non minus ac Sanctis novi Testamenti. Et præcise de Ecclesiis dicatis in honorem S. Job actum fuit supra in §. *Omnemque difficultatem tollit, ita ut quoad hanc speciem cultus nulla esse possit difficultas.*

39 Multoque minus obstare valet asserta prohi-bitione imponendi nomina eorumdem Sanctorum Infantibus in baptismo: siquidem ea minime deducitur

ex allegato Canone 30 Concilii Nicæni; cum in illo D solum prohibetur impositio nominum Gentilium, et præcipiatur adhiberi nomina Christianorum, ut ex eodem Canone notat Casalius de veter. Eccles. rit. cap. 5, de Baptismo, pag. 37 vers. *Mos dandi nomina.* Ac proinde, cum non minus Sancti veteris Testa-menti, quam novi, ad Ecclesiam Dei pertineant, cuius Caput est Christus, ob cuius fidem sanctificati sunt, et ideo vere Christiani censendi sint (ut præ-ter adductos in §. *Sed quatenus etiam cum pluribus seqq. late probat Rainaudus loc. cit. n. 8, et 9)* uti-que, etiam juxta sensum Nicænæ Synodi, licita et permitta censeri debebit impositio istorum nomi-num in Baptismo. Idque etiam colligi potest ex dis-positione Ritualis Romani sub tit. de Sacram. Ba-ptismi rubr. de Sacr. Olei; et aliis requis. vers. pe-nultimo. — Curet, ne obscena, fabulosa, aut ridicula, vel inonum Deorum, vel impiorum Ethnicorum homi-num nomina imponantur; sed potius, quatenus fieri po-test, Sanctorum, quorum exemplis fideles ad pie vivendum excitentur, et patroniciis protegantur. Quod etiam statutum fuit in Concilio Provinciali Aquensi, cele-brato tempore fel. rec. Sixti V. in quo per hæc verba prohibitus fuit usus nominum turpium et ri-di-culorum. *Ea nomina non imponantur, quæ turpia aut ridicula, quæve Gentilium atque adeo impiorum et impurorum hominum memoriam refri-cant, ut habetur apud Billium Concil. to. 2, pag. 651.* Cum igitur Sancti veteris Testimenti hæc duo præstare pos-sint, scilicet incitamentum et patrocinium, non est cur ab eorum nominum impositione abstinere debeat Ecclesia. Usu autem, tam antiquum quam modernum, fuisse hujusmodi nominibus uti, licet non adeo frequenter, ac illis Sanctorum novi Testamenti, non est in controversiam revocandum; ut de antiquo more testatur Eusebius lib. 8 Hist. cap. 16, alias 21, et S. Joannes Chrysostomus homil. 21 in Genes. quos refert Rainaudus loco supra citato n. 7 in fine — Agnoverunt sane id prisci illi Christiani, qui par-vulos suos ad omnem excitaturi sanctimoniam, nomini-bus non avorum vel atavorum, ut Gentilibus in more erat, sed Sanctorum Patriarcharum et Prophetarum eos nominabant. Et Baronius in Martyr. Romunum, sub die xvi Februario, narrat SS. Martyres, Eliam, Hieremiam, Esaiam, Samuelem, et Danielem post conversionem ad Christum, profana sibi indita a parentibus nomina respuentes, Sanctorum Prophetarum nomina assumpsisse. De moderno vero Ec-clesiæ ritu non est dubitandum: cum experientia doceat hujusmodi nomina passim a fidelibus adhi-beri.

40 Constito ex praemissis, tuto posse ab Ecclesia exhiberi publicam venerationem Sanctis Patribus veteris Testimenti; reliquum est examinare, an B. Job hujusmodi prærogativam promeruerit. Et sane de illius sublimi sanctitate dubitandum non videtur, tam ex infallibili sancti Spiritus oraculo, quam ex tot elogiis sanctorum Patrum. Ultra siquidem loca ejusdem sacrae Scripturae, diserte cumulata in eru-ditissima allegatione Rever. Archiepiscopi Tarsensis, præ ceteris considerari meretur encomium, ipsi tra-ditum Tobiae Capite 2 num. 12, in quo nedum ap-pellatur Sanctus, sed dicitur a Deo propositus tam-quam exemplar patiendi. Prout etiam legitur in Epistola Canonica S. Jacobi, ubi post adductum exemplum Prophetarum, dicitur, *Sufferentiam Job oudistis.* Quem locum explicans Gulielmus Estius, cap. 5 ejusdem Epistolæ pag. 1139 dicit: *In exem-plum reddidit Prophetas, qui populo Israel locuti fue-rant: nunc exemplum affert hominis, extra populum illum geniti quidem et conversati, sed apud eos patien-tiæ nomine plurimum celebrati, cuius etiam historiam in Canone suarum Scripturarum haberent. Habetis in sociis*

aut nomina in baptismo reprobare.

Non vere as-sumitur, Ec-clesiam ta-lium festa non agere,

Interim præ-roglativam me-retur S. Job,

cujus Sancti-
tatem tam
clare Scriptu-
ra probat,

A *sacris litteris insigne exemplum potentiaz S. Job, ad quod moneo, ut respiciatis. In ipsa etiam ejusdem S. Job historia, manifeste comprobatur ejus sanctitas divini Spiritus oraculo. Legitur enim in Cap. 2 num. 3, Deum, quodammodo admiratione raptum, ita Satban interpellasse: Numquid considerasti Servum meum Job, quod non sit ei similis in terra, vir simplex, et rectus, ac timens Dcum, et recedens a malo, et adhuc retinens innocentiam? Et Cap. 42, num. 8 et seqq. ubi Deus præcipit Eliphaz Themanitæ, ut imploret deprecationem Job, Sumite ergo vobis septem tauros, et septem arietes, et ite ad Servum meum Job, et offerte holocaustum pro vobis; Job autem Servus meus orabit pro vobis; faciem ejus suscipiōm, ut non vobis imputetur stultitia. Quae verba explicans D. Thomas in expositione libri Job cap. 42, lect. 1, inquit, Sed quia infideles per fideles Deo reconciliari debent, subdit; et ite, etc. ut scilicet vos satisfaciatis, qui peccastis: sed vestra satisfactio indiget fidelis viri patrocinio. Unde subdit, Job autem etc. qui scilicet dignus est exundiri propter suam fidem. Unde subdit, faciem ejus, scilicet depravantis, suscipiam, scilicet exaudiendo ejus orationes. Et infra, ibi. Et ita per obedientiam et humilitatem suam digni facti sunt, ut pro eis oratio Job exaudiretur, unde sequitur; Et suscepit Dominus faciem Job rogantis. Dignum enim erat, ut qui pro levi suo peccato humiliiter pœnitebat, clam alii graviter peccantibus veniam impetraret. Si ergo adeo potens fuit apud Deum servi sui Job intercessio, dum adhuc viveret, ut aliis peccatorum remissionem impetrare potuerit; quanto magis ejus invocatio fidelibus opem afferre potest, dum in cœlo regnat cum Christo, quam esse unam ex causis concessionis cultus cum Lezana Consult. 3 num. 102 supra probavi. Et plane dubium esse non potest, ojus apud Deum intercessionem ab Ecclesia approbari debere; quem ab ipso Deo pro peccatoribus rogatorem propositum fuisse, ex ipsius testimonio constat.*

B *41 Neque ambigendum est, narrationem gestorum B. Job ejusque tolerantiae esse veram et fidelem historiam. Ejus siquidem veritatem, adversus Iudeos et Sectarios, eam parabolicam atque confictam existimantes, gravissimis argumentis tuentur sancti Patres atque Doctores, præ ceteris D. Thomas in prologo comment. Super lib. Job dicit, auctoritati sacrae Scripturae obviare ejusveritatem negantes, hoc medio. Videtur enim prædicta opinio auctoritati sacrae Scripturar obviare. Dicitur enim Ezechielis 14, ex persona Domini; Si fuerint tres viri in medio ejus, Noe, Daniel, et Joh, liberabunt animas suas. Manifestum est autem, Noe et Daniel homines in rerum natura fuisse; unde nec de tertio eis connumerato, scilicet de Job, in dubium debet venire. Dicitur etiam Jacobi 5, Ecce beatificamus eos qui substinnerunt. Suffientem Job etc. Quo argumento pariter utitur Titelmannus in solut. dub. ante elucidation. paraphrastic. in lib. Job, pag. 3, in princ. — Apud Ezechielem quoque Dominus ait: Si fuerint in medio ejus tres viri, Noe, Daniel, et Job, ipsi liberabunt animas suas. Manifestum est Job connumerari ipsis Noe atque Daniel: de quibus cum nullum sit dubium, quin in rerum natura fuerint, et quæ de eis narrantur vere gesta fuerint; neque de Job dubitari merito potest. Quæ enim esset illa non entis cum entibus connumeratio? Beatus insuper Jacobus Apostolus ipsum Job tamquam exemplum proponit dicens, Ecce beatificamus eos qui sustinuerunt. Suffientiam Job andistis, et finem Domini vidistis, quoniam misericors est Dominus et miserator. Ac pariter Estius in Commentar. in cap. 5, epist. B. Jacob. vers. suffientiam Job, ex eadem sacrae Scripturæ auctoritate contra eosdem Sectarios insurgit, his verbis. Hinc duo dicimus, odversus Sectarios quosdam*

D *notanda. Primum, ea, quæ de S. Job scribuntur, historiam esse rei gestæ, non argumentum confictum exhortationis aut doctrinæ causa, veluti fit in comœtiis ac tragœdiis, ut Anabaptistæ volunt et veteres quidam Hebrei: nam ficta exempla serio non movent; nec si ficta narratio esset, conjungeret hunc virum Dominus Ezechielis 14, cum alii duobus, quorū justitiam sibi vehementer acceptam esse declarat his verbis: Si fuerint tres viri isti in medio ejus, Noe, Daniel, et Job ipsi justitia sua liberabunt animas suas. Idemque argumentum, inter cetera adducta pro confirmanda veritate historiæ, tamquam potissimum considerat Gravina de Catholic. præscription. lib. 4, controv. 3, de verbo Dei scripto artic. 5, ubi latissime assumptum comprobat; prout etiam, pluribus alis rationibus adductis, facit Titelmannus loc. cit. et quamplurimis relatis Jodocus Coecius in thesaur. Catholic. lib. 6. de sacr. Scriptur. Eccles. artic. 6, per totum: inter quos contrarium sentientes mirifice confutat Olympiodorus ad cap. 1, Job. Valeant igitur qui Scripturam hanc, tamquam confictom, atque ab humana cogitatione profectam, nec inspiratam divinitus, criminantur.*

E 42 Inter cetera vero encomia, quæ per sanctos

Accedunt
Patrum pro
eo testimonia:

Patres Beato Job tributa fuerunt, ultra illud S. Augustini, cuius verba supra retuli §. Et rursus in casu præsentí, præcipue considerari meretur, quod D. Gregorius lib. 1, Moral. cap. 2, in fine vocat illum: lilyum inter spinas; et cap. 5, in fine ait, suis plenum septiformis gratia spiritu, et pro spe resurrectionis Domino deseruisse; et lib. 3, cap. 5, in pluribus eum comparat cum S. Joanne Baptista; et lib. 6 cap. 1, observat, quod tam per nomen, quam per vulnera Beati Job designatur passio Redemptoris: adeoque merito lib. 7, cap. 6, asseruit, illum esse sanctæ Ecclesiæ membrum; ac verba illius nequam cum tanta veneratione usque ad mundi extrema decurrerent, nisi mystico intellectu gravia fuisse. S. Joannes Chrysostomus, in homil. de B. Job, nedum ipsum appellat Martyrem, sed rursus addit: *Imo martyres innumeros hic unus æquat. S. Hieronymus, Beati Job patientiam vocat triumphum Domini; et refert commendationem ei a Deo traditam, quod non esset quisquam illi similis super terram, ut habetur in Epistola consolatoria ad Julianum Epist. 34, tom 1, pag. mihi 127, num. 10. — Cumque in omnibus his quæ contigerant ei, non peccasset coram Domino, nec quidquam locutus esset insipiens; exultans Dominus in victoria famuli sui, et illius patientiam suum ducens triumphum, dixit ad diabolum: Animadvertisisti famulum meum Job, quia non est quisquam ei similis super terram? Homo innocens, verus Dei cultor, abstineat se ab omni malo, et adhuc perseverans in innocentia. Pulchre addidit; Et adhuc perseverans in innocentia; quia difficile est, pressam malis innocentiam non dolere, et hoc ipso fide non periclitari, quod se videat injuste sustinere quod patitur. Et, in Epist. 103, ad Paulin. num. 23, torn. 3, pag. 5, sic ait: Job exemplar patientiaz, quæ noui mysteria suo sermone complectitur? subditque: Et (ut de ceteris sileam) resurrectionem corporum sic prophetat, ut nullus de ea vel manifestius vel cautius scriperit. Et S. Job typum fuisse Christi, nempe in suis doloribus passionem, et in felicitate resurrectionem representantem, asserit Titelmannus, in sape citat. solut. dubior. ante elucidation. paraphrastic. in lib. Job circa finem, qui, post Origenis verba ad longum relata, notabiliter advertit, fuisse B. Job typum et figuram passionis et resurrectionis Christi, ut qui non pro Judæis tantum pati volebat, sed etiam pro Gentilitate; non per Israelitas tantum, verum etiam per alienigenam, qualis fuit B. Job, præfiguraretur. Quinimo adeo gratum Deo fuisse B. Job existimat D. Augustinus, ut putet, ipsum sortitum*

neque patitur
dubitari de
veritate histo-
ria ejus

F

A sortitum fuisse privilegium beatificæ visionis, dum adhuc viveret, ut asserit lib. 22, de Civ. Dei cap. 29. — *Fortasse ista virtus magna cernendi, data fuit ad horam etiam in isto mortali corpore oculis sancti viri Job, quando ait ad Deum: In auditu auris obaudiebam prius, nunc oculus meus videt te; quod sane privilegium quam singulare sit, et rarissime a Deo concessum, nema est qui ignoret.* Neque prætermittenda videtur formula invocationis Beati Job, pro ejus patrocinio obtinendo, quam tradidit Origenes in 2 lib. Job, et refert Crespetus in Summ. Eccles. discipl. verb. Sancti pag. 828, col. 2, lit. E — *O Beate Job, vivens in perpetuum ad Deum, et victor permanens in conspectu Regis Domini; ora pro nobis miseris, ut etiam nos terribilis Dei misericordia protegat in omnibus tribulationibus, et eripiatur ab omnibus oppressionibus maligni, et connumeretur nos cum Justis.*

et concluditur,
saltum pro
permittenda
dedicatione
ecclesiæ.

B 43 Cum igitur ex predictis liquido appareat, nullum obstare canonicum impedimentum, quominus exhiberi possit Sanctis veteris Testamenti publicus cultus; examinandum solummodo remaneret, an ejus concessio expediens censeri possit. Sed hoc relinquo summae prudentiae Eminentissimorum Patrum; solumque adverto, quod si modo agitur de sola dedicatione Ecclesiæ in honorem S. Job, nulla potest occurrere difficultas, quæ suadere valeat, ab illius concessione abstinentiam esse: cum ea novitatem aliquam non importet, ob quam ab Ecclesiæ usu recedatur: quæque tunc esset maxime considerabilis, si prætenderetur, ex hac permissione induci æqualem cultum Sanctis veteris et novi Testamenti, quoad numerum, qualitatem, et universalitatem; ex hoc enim oriretur periculum omnino vitandum correctionis Ecclesiæ. Minusque sequi ex hac permissione potest ulla Ecclesiastici ritus et sacrae Liturgiæ perturbatio, quam esse summopere vitandum monet Rainaudus loc. saepe cit. num. 16 cum seqq. Quin potius maximum scandalum timeri posset ex prohibitione aperitionis Ecclesiæ, jam constructæ palam, et publice cum inscriptione in ejus facie litteris aureis insculpta, *In honorem Sancti Job.* Id enim esset redarguere ejusdem Ecclesiæ usum circa publicum cultum, qui respectu erectionis Temporum, in honorem Sanctorum Testamenti veteris, a nemine controvertitur, et in pluribus etiam primariis Civitatibus fuit permisus; solumque dicitur, quod parce se gesserit Ecclesia, ex quo non reperiantur indistincte de omnibus, nec in quolibet loco, sed in una, vel altera urbe. Difficultas autem tunc solum urgere posset, quando ageretur de concessione Missæ et Officii, præsertim de precepto: ex illa quippe timendum esset forsitan de periculo perturbationis Ecclesiasticæ Liturgiæ, quod magnopere torsit Rainaudum loc. supra cit. num. 16 et seqq. Sed hoc non est præsentis inspectionis. Et hæc sub censura Sac. Congregationis, cui opinionem suam, ejusque fundamenta obsequenter submittit.

Prosper Archiepiscopus Myrensis, Fidei Promotor.

§. V. Ulterior ad quædam nova objecta responsio Frigdiani Castagnonii, obiter delibata, in iis quæ proprie S. Jobum spectant.

Eminentissimi et Reverendissimi Domini. Luculenter adeo docto que calamo Reverendissimus Tar-sensis expressit, Ædiculam Albani constructam in honorem Beati Jobi sacro ritu aperiri posse, ac plenissime et eruditissime simul utriusque sententiæ argumenta Reverendissimus Fidei Quæsitor in medium protulit: ut ferme cuncta adversus hujusmodi

cultum, ab Eminentissimis Patribus jam decretum, D hodie adducta, mire confutata remaneant. Attamen ut Religiosi Principalis voto obsequar, magnæ Scripturarum moli respondere cogor brevissimo horum spatio, eis legendis profecto impari. Liceat igitur mihi. rudi pugillari, veluti testa, qua Servus Domini sedens in sterquilinio saniem radebat, huic sacro honori opposita emarginare. Asseritur, hujusmodi Ædiculam constructam esse sine licentia Ordinarii, quam tamen Principalis constantissime affirmat petivisse, et oretenus impetrasse, idque etiam probare posse. Et sane verisimile est, quia constructa fuit a pluribus mensibus, cum aurea et patenti inscriptione B. Jobi, eam vidisse quem pertinebat assensum concedere; precipue quia numquam se opposuit, nisi post Decretum hujus Sac. Congregationis, que tolerantia aestimatur tacita licentia et sufficiens, ut in proximis terminis dixit Rota decis. 117, num. 22, par. 15, et decis. 139, num. 8, par. 17.....

*Auctor negat,
ædículam ex-
structam abs-
que licentia
ordinarii.*

43 Nendum nullo modo obest, sed mirifice juvat, quod in antiquo Missali Romano impresso Venetiis anno 1547, pag. 258, legatur *Missa Beati Job contra morbum Gallicum*: et in alio ibidem impresso anno 1561, pag. 242, *Missa Beati Job*; et in alio in eadem civitate impresso anno 1566, pag. 258, *Missa Beati Job contra morbum Gallicum*; et in alio Typis mandato Dilingæ anno 1555, juxta Ritum Ecclesiæ Augustensis, de ordine clar. mem. Cardinalis Ottonis Truxes, tit. S. Sabinae et Episcopi d. Ecclesiæ, *Missa contra infirmitatem de Sauco Job*: et in omnibus dd. Missalibus legitur extensa Missa propria, cum oratione infrascripta. — *Deus, in te sperantium fortitudine, adesto propitius, intercedente Beato Job cum omnibus Sanctis tuis, invocationibus nostris; ut sirut, post ulceris pessimi viriorumque flagellorum pressuros, duplicita pro omnibus amissis reddidisti; ita nobis misericordiam tuam largiter impertiuris. Per Dominum etc.* Que Missalia, ad comprobandum exhibitionem publici Cultus pro S. Roccho, magni facit Castellinus in appendice generali post tract. de Inquisit. miracul. etc. pag. 277, a num. 1, ad 8. Neque obstat, quod jussu Beati Pii V, in reformatione Missalis Romani, fuerit expuneta Missa prædicta de Sancto Jebo; quoniam hujusmodi expunctione nil derogavit ejusdem Beati cultui; cum expuncta etiam fuerint Officia et Missæ Sanctorum novi Testamenti, in Romano Martyrologio adscriptorum, et quos Ecclesia Catholica publice colit; et præ ceteris Officiis et Missa SS. Felicis in Pincis Presbyteri et Martyris; Beraldi, Petri, Accursii, et Ottonis Martyrum; Ludovicus Episcopi, Casarii Martyris, Archangeli Raphaelis, Guelmi Confessoris, Simpliciani Episcopi, Rocchi Confessoris, et aliorum plurium. Sed, ut subdit Castellinus loco citato num 8 et 9. — *Omnes fere in hoc conveniunt, causam et rationem prædictæ expunctionis extitisse, ut observaretur Decretum in Sac. Con. Trid. innovatum circa novam Breviarium Romoni impressionem, ut frequentius in Ecclesia et quasi semper, persolveretur Officium de feria cum recitatione Psalmorum singulis seriis applicatorum; et Lectionum de sacra Scriptura, cui Decreto opponebatur directe, nimis frequens vel quotidiana celebratio festorum in honorem etiam Sanctorum, licet non solenniter canonizatorum: unde mandato Pii V expuncta fuere festu cum Officiis quorumdam etiam Sanctorum canonizatorum.* Illeque clarius comprobatur, ex eo quod e id. Missalibus deleta fuit missa sanctissimi Nominis Jesu, a Sanctæ Mem. Paolo III, visa et approbata ex primo Clementis VII instituto, cum similibus Indulgentiis quæ habentur in celebritate Missæ Corporis Christi, ut liquet ex altero dd. Missalium Romanorum impresso Venetiis, anno 1549, pag. 234. Item fuit

*aut quia e
reverbi Missali
Romano ex-
puncta est
Missa,*

*ideo abolitum
cultum censeri
posse.*

*cum id alia
plane ex causa
sit factum,*

deleta

A deleta Missa, quæ habebatur de quinque Plagis sanetissimi Servatoris, enjus Nomini et Vulneribus cultum publicum exhiberi quis Catholicus inficiabitur? Imo non pancis ex dd. Sanctis Missa et Officium restituta fuerunt, ut de S. Roccho testatur Gavantius in *rationali Divin. Offic. sect. 7, cop. 10, vers. dubitatem*, Item S. Bernardino Senensi et Stigmatibus Divi Francisci, ceterisque brevitatis gratia prætereundis. Ex quo evidenter colligitur, ex Missis adnotatis in dd. antiquis Missalibus, magnum publici cultus argumentum resultare, ut probat Castellinus.... Et licet in præsenti non agatur de indulgenda Missa, ad magis magisque difficultatem evellendam addimus, Missam antedictam de B. Jobo fuisse a Sede Apostolica restitutam Hispaniæ, ut ex Missali impresso anno 1678 apud me extanti patet, ubi pag. 26 habetur *Missa de Beato Job*, et est excusa ut in supradictis Missalibus vetustioribus: et illius frontispicio dicitur: *Missa propriæ Sanctorum Hispanorum, quæ generaliter in Hispania celebrantur, Apostolica concessione et auctoritate summorum Pontificum B. Pii V, Gregorii XIII, Sixti V, Clementis VIII et IX, ad formam Missalis Romani redactæ.* Ex quo ulterius etiam convincitur, in Hispaniis exhiberi S. Jobo publicum et sumnum cultum....

B 46 Multum itidem conferunt Indulgencie a Summis Pontificibus concessæ Ecclesiis Sanctorum hujusmodi, et præsertim a sanctissimo Dominino nostro Ecclesiæ, de qui nunc agitur, ut advertit Reverendissimus Promotor num. 18, et postea de mense Julii proxime præteriti Ecclesiæ S. Eliæ in Casali S. Barbaræ Caputaquen. Diœcesis. Hanc autem Indulgenciarum Concessione maximi ponderis esse, me docet Reverendissimus Capisuccus, in alias memora Censura, sub §. In erectione. — *Indulgenciarum concessio tongit universalem Ecclesiam et omnes Fideles.* Neque his refragatur, quod non fiat mentio S. Jobi, quia in Indulto pro Ecclesia Bononie impresso habentur haec verba. *Et in die S. Job a primis Vesperis usque ad occasum solis iisdem diebus, qui ibi preces fudent pro pace etc. consequentur eandem Indulgenciam.* Et pro Ecclesia Ferrariae — *Omnibus Fidelibus ... qui... visitabunt ecclesiam venerabilis Confraternitatis S. Job, qui erit die x Maji, recipient prædictes Indulgencias.* Nec subsistit in facto, quod injungatur Fidelibus, ut se commendent Beatæ Virgini; et notum est, in omnibus Indulgenciarum quatuor præscribi ut plurimum; nimis Confessionem, Communione, Visitationem, et Orationem.

C 37 Potissimum insuper fundamentum, pro non recedendo a decisio, profecto est, quod in plurimis orbis regionibus Templæ et Altaria dicata sunt in honore Sanctorum veteris Testamenti, et præ ceteris Sancti Jobi: nempe Venetiis, Cremonæ, Bononiæ, Ferrariae, Faventiae, Pisauri, Cæsenæ, Senis, multis locis Diœcesis Lneanæ, et Lovanii, ut probat Reverendissimus Promotor num. 14 et 15: quibus addere mihi liceat ex Testibus fide dignis, Ecclesiam S. Eliæ in supradicto Casali S. Barbaræ, et nostri S. Jobi in Civitate Perusii, et aliam in Diœcesi Bovensi, aliamque in Belgio Teneramundæ Diœcesis Gandensis, enjus festivatis celebratur maxima populi afflentia et pietate: et Altare sive Capellam in Ecclesia Xenodochii pauperum civitatis Rhedenensis in Britannia minore, quod vernacula lingua appellatur, *Hastel Dien.* Quamobrem cum haec erectione Ecclesiarum in honorem Sanctorum Testamenti veteris, non sit restricta ad civitatem Venetam, ubi dicitur ex adverso circa cultum Sanctorum servari ritum Ecclesiæ Græcæ, et quod e Græcia plures Familiae nobiles illuc migraverint; non est opus querere veritatem assumpti, quod scilicet ex hac ratione ibi sint dictæ Ecclesiæ; et cur ceteri ritus

Ecclesiæ Latinæ, præter cultum Sanctorum veterum, observentur; dum in tot aliis Regionibus inter se distantibus, et præsertim in statu Ecclesiastico, hæc Templa et Altaria conspiciuntur. Minus valet dicere, quod Ecclesiæ B. Jobi in civitatibus Bononiæ et Ferrariae ab initio dicatae essent Beatissimæ Virgini, quod exinde ob plebis illapsum censeri debant usurpatæ pro Sancto Jobo, et sic argui valeat de Ecclesiis aliarum civitatum: quoniam cum hic assertus illapsus plebis et usurpatio, quæ secum traxerint Nobiles, Principes, integros Populos, et ipsam Sedem Apostolicam, Indulgencias pro B. Jobo concedente, habeant omnem Juris præsumptionem contrariam, nullam aliam exigunt responsionem.

D 48 Igitur, cum hic publicus cultus exhibeat in tot mundi Ecclesiis, et præsertim Status Ecclesiastici, et ipsius Urbis Romæ: contendere, permittendam non fore dedicationem erectæ Ediculæ, es-
et conccluditur
pro permitten-
da dedicacione
noxe Alba-
nensis,

set (ut in simili recte expendit Reverendissimus Capisuccus in prænarrata Censura sub §. Accedit etc.) *Ecclesiam corrigere et corripere.* Ita infirmum est argumentum, quod cultus B. Jobi sit recens, eo quod antiquis temporibus solum Beata Virgini, deinde Sanctis Apostolis, postea Martyribus templo erigerentur, et ultimo loco Confessoribus sub S. Silvestro et Constantino Magno ccccxxxviii. Contrarium enim docet Crespus in *Sum. Apost. Disciplin. verb. Ecclesia pag. 284, col. 1, lit. E*, ubi ait — *et primo quidem loco in medium proferemus illud Constantini magnum studium in construendis Basilicis, de quo mira narrant Historiographi, licet ante eum jam ceteris Imperatoribus et piis viris visum fuerit optimum, templo in honorem Martyrum et Sanctorum condere.* Non ergo ante Constantimum solis Martyribus, sed etiam aliis Sanctis Basilicæ erigebantur; et quidem fere duo secula ante Constantimum, anno scilicet nostræ salutis cl consecrata fuit Ecclesia in honorem S. Pudentianæ Virginis, ut Auctor mihi est Polydorus Vergilius de *Rer. Invent. lib. 5, cap. 6, pag. mihi 310, ad finem*, — *Romæ non reperio, quod sciō, alind antiquius templum, ædificatum aut dicatum, vel ad usum sacerorum fuisse conversum, quam Thermae Novati in vico Patricio, quas Pius Pontifex, Praxedis eximia Sonetitatis feminæ rogatu, Diræ Pudentianæ ejus sorori consecravit, qui fuit annis circiter CL. ab eo qui humanæ salutis fuit primus.* Et quod Imagines Sanctorum veterum, et præsertim Jobi, etiam ab incannabulis nascentis Ecclesiæ colerentur in cryptis et cœmeteria, ubi pro templis tunc Fideles congregabantur, planom facit Reverendiss. Promotor num. 20 et 21. Ideo, admissio quoque, erectionem Ecclesiarum in honorem Confessorum recentem esse, non ex hoc sequeretur, quin Cultus Sanctorum Patrum veteris Testamenti sit antiquus; cum ex prædictis antiquissimus detegatur: ac sicuti cultus Confessorum hodie non est absq[ue] haeresi improbandus, quamvis non a primis Ecclesiæ temporibus ortus; ita improbari nequit cultus Sanctorum veteris Testamenti, etiamsi non appareret vetustus; et juvat exemplum ex adverso allatum S. Josephi, cui dicitur templum erectum non fuisse nisi a modernis temporibus, et ex hoc ejusdem cultui non derogatur. Sic pariter nequidquam quam obest, quod in Canone Missæ, Sanctorum veteris Testamenti memoria non peragatur; nam, ut ait Biel, in *expositione ejusdem Canonis lect. 32, fol. mihi 54, col. 2 circa medium* — *Quamvis fide et devotione in spiritu sacrificium hoc cognoverunt, et spiritualiter participarunt: sacramentaliter tamen ipso numero usi sunt, quoniam longe post eorum tempora noscitur institutum.* Verior quoque ratio, ob quam in eodem Canone non fit memoria sanctorum Confessorum

F

ac novu quæ-
dam objecta
solvuntur.

A fessorum est, quia illi non sunt passi, sicut Christus, cuius passionis est memorabile hoc Sacramentum, Durandus *ubi supra lib. 4, cap. 38, num. 7.* Biel, *toco proxime citato vers. ponitur, et alia ratio Durandi de Ritib. Eccl. lib. 2, cap. 35, num. 7. vers. sed causa hujus rei.* Nihil itaque hæc peculiaris ratio Sacrificii incruenti operari potest ad suadendum, non deberi cultum Sanctis veteris Testamenti; quod si respecta venerationis istorum dicta ratio esset efficax, eamdem efficaciam haberet respectu Sanctorum Confessorum novi Testamenti, quod neinō andebit asserere.

DE SS. GORD. ET EPIM. MM.

Pag. 550 num. 5. lin. 8, post verba, S. Epimachi corpore — hæc adde — Atque has S. Epimachi Reliquias, &que ac plures alias, Constantinopoli arexerint Veneti ad urbem suam; et quia ejus nomini passim nomen Gordiani jungitur, invaluerit opinio, quam sequitur Ughellus tom. 5 Italix sacræ col. 1260, utriusque corpora Venetiis haberi ad S. Paterniani: de quibus plura ac certiora cupimus discere.

B Alia solennitas etc.

NOT. 80.

DE S. CATALDO EPISC.

Pag. 568, col. 2, fiat novus numerus — 3 Addit Jurens — deinde post — concessam — adde — Franciscus de Magistris, in opere quod an. 1678 vulgarit de Statu ecclesiæ Neapolitanæ, pag. 20 asserit, in loco, prope oppidum S. Cataldi, quod ab ipso Sancto nomen accepit, et ubi per quatuordecim annos fertur eremiticam vitam duxisse, post ejus mortem mortem suisse erectam ecclesiam quæ adhuc extat, ad decem millia passuum remota Tarento. Istud tamen oppidum in topographicis Tabulis non facile reperties. Joannes Baptista de Grossis in Catunensis Decachordo, sive novissima sacra Catunensis Ecclesiæ notitia, pag. 52 enumerans Reliquias, in eudem qua S. Agathæ corpus Basilicæ et capellæ usservatas, intra argenteam operis vermiculati arcam spectatissimam: primas obtinere ait Caput S. Cataldi Tarentini Episcopi, quod solemni pompa singulo quoque anno vi Idas Majas, ad ecclesiam ejus nomini dicatam ex Senatus voto defertur. Fuit etiam aliqua ejusdem Sancti Reliquia Genua in ecclesia S. Mariæ de Vineis,

C eugus causa ad hanc diem natura in Kalendario Sanctorum, qui in particularibus Genua ecclesiis celebrantur, edito post Officia propria Ecclesiæ Genvensis, de mandato Eminentissimi Stephani Cardinalis Durazu Archiepiscopi sub annum 1640. Verum postea compertum fuit, haud satis certa fide Reliquiam istam suisse donatam a quodam Canonico, et quidem tam exiguum, ut per Rubricas non licuerit earum causa Officium facere: et tamen illas ipsas non amplius istie esse, furtim sublatas ab antiquo, qui pium id esse crediderit. In Historia Archiepiscopalæ ecclesiæ Montis Regalis, an. 1396 Romæ edita, auctore Joanne Ludovico Lello, inter ipsius Metropolitanæ Reliquias numeratur brachium S. Cataldi. Scribit etiam mihi Claudio Castellanus eundem Sanctum habere Parochium in diœcesi Senonensi, ubi ejus nomen pronuntietur, Saint Cartaud. Joannes Franciscus de Abela etc.

Pag. 131 Annot. d adde — Franciscus de Magistris, pag. 20 ait, quod ossa altari majori recondita

NOT. 81.
Oppidum ab eo
nuncupatum.

Caput Catanae,

Reliquie in
Monte Regali
et Genua.

et hodie magna ex parte thecis argenteis inclusa D videntur, Brachium præcipue dexterum, Tibia, Calvaria, Dentes, atque integra Lingua: quæ ut decentius servarentur, Giraldus II Tarentinæ Ecclesiæ Archiepiscopus, circa annum 1203, capsam argenteam suo ære elaborandam mandavit.

DE S. SOLONGIA, V. M.

Pag. 588 col. 1 adde — Miratur hic Claudio Castellanus, quomodo ex Salongia fieri potuerit usus vulgari Solangia; et suspicatur, haud absque verisimilitudine, nomen istud, (quidquid sit de forma, sub qua illud inditum Sanctæ isti fuit) originaliter scriptum fuisse Solemnia; et allegans Catherinotum (scriptorem verosimiliter Bituricensium rerum, sed mihi ignoratum) oit eum ad annum 1000 nomen sic scripto uti. Nec mirum videri debere ait, quod sit assumpta terminatio ge: notut enim hanc in detorquendis ab antiqua forma vocabulis, perquam usitatam Francis, ita Baussenge, ex Balsemio; Poange, ex Potamio; Etrange, ab Extraneo; Coulange, a Columna; Thiange, ex Theodaunio; Melanges, ex Miseellenis; Singe, ex Simia fieri; aliisque ejusmodi plura. E Hoc sane ingeniose animadversa sunt: plenam tamen fidem ut faciant, optanda essent veterum testimonia, Solemniam, non Solongiam nominantia; alioqui videri potest ex Solongia factum Solange esse; sicut ex Graco λόγγοι facta est Latinis Lancea.

NOT. 82.
Nomen originarium an
Solemnia?

DE S. GUILIELMO PRESB.

Pag. 596 col. 2, sic lege — Verum in Rigordo legendum putamus Majo præcedente non sequente, itaque convenient Rigordus et Robertus. Ista autem etc. et lin. 5 a fine lege — Qua ipsa Dominica cæptas institui Rogationes ac Letanias duci, sultem in Diœcesi Rotomagensi, cui Pons-Isaræ subest, videri mihi dixi in Diatriba Dugobertina, innovata ante 3 tom. Aprilis num. 14; nullo magis argumento ductus, quam quod aliter requiret componi dies x Maji cum Letaniis, sub quibus dicitur Guilielmus obiisse: nec enim illas vicinorum annorum, ante vel post mœxi, ejusmodi concursum vidit. Talis porro usus ducentiarum ipsa Dominica Letaniurum, licet hodie ignotus, perquam communius videtur suisse populo rusticano, non solito per hebdomadem fieri; et talis verosimiliter plebs illa fuit, cui Guilielmus Parochus prævat: neque enim ejus nunc uspum memoria superest, nec monumentum ostenditur, aut Reliquiae servantur. Hec autem non ita facile oblitterari ac depardi potuissent omnia, si intra ipsum oppidum, curam animarum agens, intra ipsum quoque sepultus fuisset. Qui tamen ejusmodi usum omnino nolet admittere, etiam in villis ac pagis; is necessario dixerit, Rigordo obrepisse, ut vi Idus scriberet pro v, itaque prædictis recentioribus Martyrologis auctor fieret Guilielmi memoriam adscribendi dici x, que ad xi debebat reponi: quod fieri perquam facile potuit, sicuti videt Rigordo obrepit, ut respectu eclipseos visus in Novembri anni mœxi, Majum sequentem loco præcedentis notaret: si enim sequens esset intelligendus, qui festum Ascensionis habuit die v, mors Guilielmi ipsum festum secuta fuisse, adeoque ad Letanias non pertinuisset.

Pag. 608, ante Sanctos diei xi, ponatur Commemorarius.

NOT. 83.

nsi forte
sanctus obit
non die 10,
sed 11.

F

NOT. 84.

DE B. JACOBO EREMITA

D. F.
ORDINIS S. CRUCIS FONTIS-AVELLANÆ,
PROPE NUCELERIAM IN UMBRIA.

▲ MCCC.

Inter plures
istius Ordini-
nis Beatos,

Ordo hic in titulo nominatus, originem habuit in Diocesi Eugubina prope Fontem, Avel- lanarum nucum arborthus septum, auctore B. Ludolfo, ex familia (ut volunt) Pamphilia postea Eugubino Episcopo; antea outem (cum propter eremitici rigoris famam, ad multa circum loca cito propagatum esset novum sub S. Benedicti Regula institutum) Abbe ipsius Ordinis Generati, ac demum defuncto sub annum MXLVII, die XX Januarii; in cuius mensis Supplemento pluribus nobis erit de illo agendum. Celebratorem novo Ordini præcipuum attulit S. Petrus Dainianus, Fontis-Avellanæ monasterium ingressus anno MXXX, indeque post annos XXVIII, ad Romanæ Ecclesiæ Cardinalatum a Stephono Papa IX extractus. Multi tamen etiam olli insigni Sanctimoniorum viri in eodem Ordine floruerunt; quos longa serie ad septuaginta quatuor enumerat laudatque Jacobillus, post Vitam Fundatoris, Tom. 3 de Sanctis ac Beatis Umbriæ, a pag. 332 ad 356.

Parrati in
Abbatia S.
Stephani,

nunc abolito,

oblitio B. Ja-
cobus dicitur
an. 1300, 27
Majt.

2 Inter hos ipsi sexagesimus octavus est, B. Jacobus, quo de agere instruimus, natus Nuceriae, quam Plinius ubi alius duabus synonymis in Italia urbis distin- cturnus, Camellarium cognominat. Uno ab inde millario præfatus Jacobillus distare ait Abbatiam S. Stephani de Parrano, fundatam a Radulfo quodam Fulginate, multorum co|actu
| |
 castellorum oppidorumque Toparcha, raria deinde fortuna delatam ad varios Dominos. Nam anno MXXXI dicitur a Laurentio Nucerino Episcopo (qui tamen Catalogo Præsulum istorum apud Ughel- lum deest, inter Lotharium et Monaldum locandus) sub- jecisse ipsum atque univisse monasterio S. Donati Pultianensis, diocesis Eugubiaæ. Anno autem MCCCXVIII, inde divisa adjineta est monasterio S. Crucis in Saxovivo. Ac denique, per renuntiationem Jocobi Matthioli Scotiæ, Abbatis ultimi, forsitan Commendatarii, auctoritate Pii Papæ II annexa Episcopatui Nuce- rino, cum Cura duorum Castellorum Podii atque In- sulæ, ac viginti villarum, quas inter nominantur Costu, Molu, Pons-Parruni, Panicilia, Serræ, Plugæ, Custaneæ, Vallis-fregii et Possitionum: quibus duos Sacerdotes seculares submittunt Episcopi, in dicta S. Stephani parochia sacris operaturos, eaque subjectæ plebi ministraturos.

3 Exterminatis in hunc modum Religiosis, qui ordinarius, sed lamentabilis, ejusmodi commendationum fructus esse solet; quid mirum est, si perierit distinctior notitia atque memoria virtutum ac miraculorum, quibus B. Jacobus præmemoratus venerationem populorum, circumjectorum commeruit. Itaque de eo aliud nihil potuit invenire Jacobillus, quam quod circa annum MCCC. Eremiticum institutum in Monasterio Fontis Avellanæ ampleaus, remissus in patriam suam fuerit circa MCCI. XXIX: ubi in ipsius monasterii refectorio imago ejusdem depicta hodieque reperiatur, cum hac Epigraphe, B. Jacobus Nucerinus, Monachus Avel- lanensis, ac monasterii S. Stephani de Parano Nu- cericæ; ubi obiit XXVI Maji MCCC; atque adeo feria vi ante Pentecosten; cum Pascha eo anno celebratum fuerit x Aprilis. Hinc Gabriel Bucelinus Menologio Benedictino ipsum inseruit ad prædictum diem, sub hac forma: In Italia, monasterio S. Stephani de Parrano, depositio B. Jacobi, Monachi Congrega-

tionis Fontis-Avellanæ, in dicto monasterio, anno MCCC.

4 Ita tertio suo Tomo Jocabillus, qui eadem fere Tomo primo scripsérat, ad eundem XXVII Maii ipsum referens; ita tamen ut indicet venerationem ei præci- puam hoc die x deferri. Sic enim scribit; Corpus multa cum devotione sepultum in ecclesia monasterii sui, multis miraculis claruit erga sibi devotos: quorum respectu Priores pro tempore Populi Nucerini, secundum civitatis decretum, quotannis mense Mayo illuc accedunt, cum oblatione uoii cerei librarum quatuor: et festum magno cum concursu agitur die mensis x, fortassis quia tali die inventum est corpus. Etenim Hieronymus Manellius, anno MDLV, sui Episcopatus iuxta Ughellum primo, multo cum labore, eo quod locus esset ignotus, ipsum requiri fecit, pro singulari sua erga Beatum devotione, et prædicto die feliciter reperit. Cum autem transferre illud alio pararet, intendens operi; advenit ei grave symptoma: unde subeunte animum religione; ne forte parum gratum Beato esset istiusmodi officium, mutavit consilium; et istie ubi reperit sacrum pignus reliquit, solita Populi veneratione ibidem cohonestandum. Quis autem dubitet, qui vel conspicuo loco decentique opere renovatus sit tumulus, vel ossa intra capsani ad id parata collecta, quamquam nihil tale Jacobillus addat.

DE S. ANTONINO ARCHIEP.

Post istum de B. Jacobo Commentariolum ponere debent, in recudendo opere, Acta omnia S. Antonini Archiepiscopi Florentini, qualia nunc extant ad diem XI Tomo I, a pag. 314 ad pag. 362, inserendo ad proprium cinq[ue] locum additamenta, proposita in Appendixibus antiquis ac novis, ex Tomo I, pag. 13* et sequ. ac Tomo hoc vii pag. 553 et seqq. quibus etiam jungi poterunt quædam huc primum allata, post Appendixes hasce usque ad diem V proiectas, curante P. F. Mag. Raphaele Bodii Ordinis Prædicatorum, atque per communem amicum suum nostrumque, Illustriss. Antonium Magliabechium, transmittente. Ergo.

Comment. prævious sic augeatur pag. 315.

13 In Necrologio Conventus S. Mariæ Novellæ, elogium Antonini tote reperiri, scribit P. Moy. Ra- phael Bodii, ejusdem Conventus alumnus: Fr. Anto- ninus Ser-Nicolai, de Florentia, Archiepiscopus Sanctus. Hic, antequam ingredetur Religionem, in utroque Jure peritus erat, et ex magna devo- tione ingressus est Ordinem Prædicatorum: in quo fuit conversatione et fama spectabilis, et devotione gratus atque opinione, mirabilis in observantia, et in cunctis morum fuit maturitate spectabilis. Vi- tam suam in studiis, et orationibus, et sacræ vi- giliis occupabat. Multa opera pro salute animarum composuit. Hic semper vel erat Supprior, vel Prior, vel Vicarius in congregatione et vita regulari. Tandem Eugenius Pontifex, audita fama ejus, assumpsit eum et sacrari fecit in Archiepiscopum Flo- rentinum, licet invitum: et, sicut dicitur de B. Martino, ita de viro hoc dici potest, quod, postquam factus fuit Archiepiscopus Florentinus, in eum constantissime perseverabat, qui prius fuerat. Ea-

Elogium ex
Necrologio,

dem

*in quo dicitur
5 vota ad Pa-
patum tulisse,*

*et habetur
eius Epita-
phium.*

A dem in ordine humilitas, eadem in vestitu vilitas; atque sic implebat Episcopi dignitatem, ut propositum Monachi et Religionis non desereret. Hic fuit Ambassador Communitatis ad Calixtum et Pium, summos Pontifices. Engenius supradictus mori voluit in manibns et brachiis ipsius, nec permisit ipsum a se recedere, donee spiritum Deo redderet. Item in electione novi Pontificis, Scrutator et Secretarius fuit; ac etiam ipse quinque voces habuit ad Papatum. Deinde reversus est Florentiam, cum magno honore personæ sua et Ordinis Prædicatorum. Qnanta humanitate misericordiaque pauperes atque egenos vir iste prosecutus est, nec dici facile posset, nec paucis explicari. Volens tandem misericors Dens vocare servum ad regni solinm, jam senio et laboribus ac febre gravatum, existente tunc in civitate summo Pontifice Pio prædicto, sumptis Ecclesiae Sacramentis, devotissime quievit in Domino, die 11 mensis Madii MCCCCCLIX; sepultusque est in ecclesia S. Marci. Stetit tamen corpus ejus supra terram, anteqnam sepeliretur, diebus novem, propter magnum concursum populorum: ac etiam dictus Pontifex Pins. dedit omibus, vero pœnitentibus et confessis, visitantibus dictum corporis, annos quinque et totidem quadragenas. De diu in diem etiam crescit devotione et veneratio fidelium erga corpus ejus; in ejus autem tumulo inscriptum est tale Epitaphium.

Hic est ille tuus Pastor, Florentia: pro quo

Non cessas moesto spargere rore genas,
Patribus haud priscis pietate Antonius impar,

Qui scripsit quidquid Littera sacra docet.

Edidit autem vitam et gesta ejus Reverend. Pater Dominus Franciscus de Castilione, qui fuit ejus Secretarius, et vir Graece et Latine doctus. *Hactenus Necrologium, quod intra decimum ab obitu Sancti annum conciunatum existimo, prius quam Fr. Leonardus suas ad prædictam Vitam Additiones propalaret.*

C Ad Vitæ Cap. I, Annot. f pag. 320, adde — Spectatur Sancti imago marmorea, prope Ecclesiam Florentiæ posita, cum hoc Epigraphe: Divo Antonino, Archiepiscopo Florentino, quod in Fæsnana villula (a Jacobo Altovita, hujus cœnobii alumno, ejusque civitatis Episcopo, olim donata B. Joanni Dominico Cardinali ex eadem familia) in Dominicanam militiam nomen dederit, Domini juribus ab hoc monasterio in Alliam Gentem nondum translatis, Patres S. Mariæ Novellæ, tamquam domesticum sibi decus asserentes, posuerunt, anno Domini MDCCXXVIII; nisi, ut scribit P. Mag. Raphael prælaudatus, instrumento quodam veteri, quod rogavit Ser-Franciseus Antonins de Alliotis anno MCCCCXVIII, quodque inter alia ejusdem sacri asceterii monumenta servatur, conditum anno XIII. post ingressum Sancti in Ordinem: hic enim contigit anno MCCCCV. Ipsum dicitur integre expressum legi in Historia Genealogica Nobilium Familiarum in Tuscia et Umbria, quam edidit, sed mihi neendum videre licuit, Eugenius Gamurinus Abbas Casinensis fol. 290.

Ad idem Cap. I num. 5 lin. 19, atque hæc verba — cum jam antea virtutem hominis cognovisset adde*, et pone item * in margine — atque inter Annotationes h et i interpone hanc.

* Fuisse enim sacrae Rotæ Auditorem ab Eugenio institutum, ejusque Capellanum, referre dicitur P. Mag. Vincentius Maria Fontana, in Theatro Ordinis Prædicatorum, neendum mihi viso, parte 2 titul. 4, fol. 399; idque ex Joanne Baptista Cantelmaio, æque mihi ignoto, in Selectaneis sacrae Rosæ Romanæ, hæc scribente: Antoninus, dictus Consiliorum, Italus Florentinus, Ordinis Prædicatorum, Anditor, inde Archiepiscopus ejusdem civitatis; habetur ex

Maji T. VII

vetus Codic illius Summæ Theologicæ impresso Veneris anno MDXI, quem vidi hic in Urbe, in Conventu S. Mariæ supra Minervam, apud R. P. Mag. Reginaldum Lncarinum, ejusdem Conventus Priorem, inter libros privatæ illius Bibliothecæ; in cuius Proœmio leguntur hæc verba: Prologus primæ Partis Summæ Reverendiss. in Christo Patris ac Domini, D. Antonini, olim Sacri Palatii Apostolici cansarum Auditoris, de Ordine Prædicatorum. Et eadem verba habentur in fine ejusdem Summæ. Quapropter etiam Paulus de Rubeis J. C. Romanus, novissimarum Decisionum ac partis nonæ volumen I dedicavit S. Antonino, Ordinis Prædicatorum, sacrae Romanæ Rotæ olim Auditori, ac deum Archiepiscopo Florentino, sic exordiens: Dum præsenti volumini Mæcenatem quero.

Ad Cap. iv Annot. h pag. 327 adde — Sed omnibus istis antiquior editio inventur in curiosissima D. Antonii Magliabechii bibliotheca Florentiæ: sic enim ibi ad calcem primi Tomi legitur: Finis primæ partis Summæ Antonini, Ordinis Prædicatorum, Archipræsulis Florentini, summa cura castigatae impressione deditæ Venetiis, per Leonardum Wil de Ratisbona MCCCCLXXXI. E

Ad Caput vii num. 74, in fine atque in margine ponatur * deinde inter Annotata q atque e, addatur hæc nova Annotatio.

* Eudem confirmat attestatio Fr. Alexandri Capocci, plenius in Corollario diei xviii, ad Acta Vener. Mariæ Bagnesi commendati, primæ libri paginæ inscripta hoc modo — YIIS — Hæc est prima pars Summæ doctrinalis Sancti Antonini Arch. Flor. in manu ejus sanctissima scripta, quæ fuit bonæ memorie Fr. Antonii Thomæ de Schiantensibus, eximii Magistri in summa, et filii Conventus S. Mariæ Novellæ obiit anno Domini MCCCCLXXX: et de ipsa summæ parte legitur in libro de miraculis operatis a Sancto Antonino post mortem ipsius sic: Mag. Antonius de Schiantensibus, etc. ut supra. Deinde talis liber pervenit ad manus Fr. Victorii Matthæi, Magistri et Prædicatoris devotissimi, qui librum dedit mihi. Fr. Alexandro Petri de Capocchis: et ego anno dicto feci eum ornare, ut servetur in sacrario, pro devotione ad Sanctum nostrum piissimum Antoninum. Anno D. MDL obiit Fr. Raphael Francisci de Monte-Movello, et mihi Fr. Alexandro Petri dedit enī magna devotione tertiam Partem Summæ Historialis Sanctissimi Antonini, manu ejus scriptam: quam Partem F dedi Fr. Dionysio Junchino Sacristæ, ut eam ornaret et in sacrario poneret pro Reliquiis, anno Domini MDLXXX die xiv Aprilis, ad landom et honorem D. N. Jesu Christi et Beatæ Virginis et S. Antonini. Amen. — Fr. Alexander manu propria. — Isti libri diligenter et reverenter servandi sunt; non solum propter sanctitatem admirabilem Viri; sed quia multa mysteria in ipsis leguntur, et pariter pro ipsis perficiendis plures vigilias et labores, contemplationesque et orationes ipse Sanctus operatus est. Tum alia manu ibidem additur: Hæc sunt verba Venerabilis servi Dei Alexandri prædicti, viri Deo pleni; qui fecit cooperire librum sericeo operimento coloris rubri, vulgo dicti velluto rosso, cum imagine ipsius S. Antonini. Sint hæc posita pro majori authenticatione. Denique succedebat hic Titulus: Originalia primæ Partis Summæ Fr. Antonini de Florentia, Ordin. Prædicat. Archiep. Florentini, quibus agitur de Anima, et ad ipsam pertinentibus: concessa ad usum Fr. Juliani de Lapaccinis de Florentia, et signatus iste scartabellus D. Est autem Codex iste etiam apud prænominatos Patres S. Mariæ Novellæ, uti et autographum Sancti volumen alterum, repositum in prædicto Sacrario inter

A Reliquias, eodem modo coopertum atque sic prænotatum.
Tertia Pars Chronicæ D. Antonini, viri sanctissimi,
manu sua propria scripta.

Denique in Gloria postuma num. 22 post — consi- D
gnata — dele 8 lineas seqq. quibus agitur de Epitaphio
jani in Comm. præviva relata.

APPENDIX AD DIEM UNDECIMAM MAJI.

NOT. 85*

Pag. 609 col. 1 dele lineas 2 primas de S. Evellio.
Pag. 610 col. 2 post Apollinarem Ep. Alexandrinum ponatur.

Millehardus seu Mileardus Episcopus Sagiensis, nescitur quomodo Officium de Communi Confessoris Pontificis acceperit in Proprio Sagiensi, ante hos annos non multos impresso; aut cur hic dies electus sit: audio enim cruditos Sogienses, in quibus est D. Gobillon, Doctor Sorbonicus et ecclesie S. Laurentii Parisiis Curatus, affirmare, nullum uspiam diocesi tota sub ejus nomine sacellum vel altare, nusquam monumentum aut Reliquias, nusquam imagines cum radiis aut nomen

B cum titulo sanctitatis inveniri, nisi postquam Claudius Robertus Galliam suam Christianam edidit an. 1626: ubi tamen per typographi errorem potius quam auctoris factum creditur, ut ante nomen littera S. irrepserit: quod Sammarthoni temere secuti, causa fuerunt istius male fundati cultus, qui cito creditur abolendus, nullam idoniam facti sui rationem valente reddere eo qui ipsum induxit.

NOT. 87*

Pag. 610 col. 2 ante med. post S. Pontium adde: S. Evelli, Consiliarius Neronis, Martyr Pisis, hadie passus creditur ex Actis S. Torpetis, cujas constantia in tormentis visa, conversus narratur. Nobis ex talibus Actis ne hoc quidem constat, an ejusmodi Martyr aliquando in rerum natura fuerit, nisi deceatur corpus Pisis vel adhuc coli, vel olim in honore fuisse. Quod cum nemo hactenus docere potuerit, nolumus eo augeri syllabum Sanctorum diei hujus, malumusque lectiorem remittere ad diem, quo Acta ista examinavimus,

NOT. 88*

xvn Moji.
Col. 1 de S. Spinulo lin. antepenult. adde — Saussayus in Supplemento Martyrologii Gallicani Spinulum appellat, in textu et in margine, exerrant scilicet calamis ritio, potius quam auctoris.

NOT. 89*

Ibid. col. 2 post medium de SS. Maria Jacobi, et C Salome lin. pen. 1 quæ etiam a multis sed male, Maria Salome dicitur.

NOT. 90*

Pag. 611, auferantur quæ ibi habentur de prædicta S. Evellio.

NOT. 91*

Pag. 624 de SS. Martt. Afris, col. 1 lin. 3, post Apographi — adde solius autem Sancti Majuli, ut Antesignani nomen notatur in vetustissimo Carthaginensis Ecclesiæ Kalendario Tom. 3 Analect. Mabillonis: idemque et ceteri nominantur in prædictis Apographis cum aliquo in scribendo varietate. Nam etc.

NOT. 92*

Natalis 6 Jan.

Pag. 625 col. 1 ante num. 3 adde — Sed cultum die xii Octobris, recentiore multo esse, quam mihi scriptum videtur, significavit postea Claudius Castellanus; et addidit, hunc xi Maii Translationis videri: nam in Martyrologio vetustiori, quod viderit, Natalem notari vi Januarii, ut istic saltem inter Prætermisas reponi debeat.

NOT. 93*

an vero no-
mine Eleu-
theria?

Pag. 626 col. 2 adde — Nam ea quam supra dixi S. Leotheria (sic enim vero nomine scribenda est, vulgo dicta Sainte Lethere) aut forte S. Eleutheria, nullum adhuc proprium cultum habet: licet corpus ad S. Petri Viri inter alia Sanctorum corpora asservetur.

DE S. MAMERTO EPISC.

Pag. 629 num. 7 lin. 4 a fine post — obrizo deauratum, adde — Nec minimæ molis oportet eas Lipsanotheas fuisse: siquidem Franciscus le Maire, ex computu rationali servato apud Thesaurum civitatis; observat, ab anno MDXXI usque ad MDXL assuevit ad ipsas in processionibus ferendas adhiberi, Capsæ quidem sex, Capiti vero quatuor bajulos, cum aliis multis solum duo juncti inveniantur. Post dissipationem autem Calvinisticam, factum ait Saussayus, ut Mameri memoria Aurelianensis celebris maneret, E Reliquiarum ejus aliquantulis partibus ad ecclesiam Aurelionensem e Remensi allatis; et aliis in Parochiali ecclesia S. Martialis de Castro-novo, hujus diæesis, inventis. Masinus etc.

NOT. 94*
Reliquiae
paucæ ser-
vatæ.

DE S. AGATUMBRO EP. METEN.

Pag. 631 col. 2 expunctis ultimis quinque lineis, sic leges — Hæc Saussayus, ex Menrissio (ut appareat) desumpta: qui eadem de ipsius Sonci in Gallias adventu ac persecutione Gothica referens, mortem ipsius ponit ad annum OXXXI, postquam Metensi Ecclesiæ duodecimum præfuisset, cum ordinatum dixisset anno DXX. Anctor ergo persecutionis quam fugerit, non fuit Theodoricus Junior sive secundus, sub annum dumtaxat DLI exorsus in Hispania regnare; sed ejusdem, intermedio Thorismundo, successor, ejus nominis Primus, quibusdam etiam Theodo nuncupatus; pessime autem a nonnullis transformatus in Theodorum; quod nomen Græcum, non Gothicum est. Est nomen istud Belgis hodieque frequens Dirik, alias etiam Didericus: qui autem sic appellatur, nec ullum sui istius nominis Sanctum norunt, licet hujusmodi non desint, haud quidem male sibi S. Theodorum Patronum colunt, ob quamdam soni affinitatem; errant tamen, dum existimant ita regulariter F reddi sum nomen debere, seque cum respectu ad illum sanctum Martyrem sub ea appellatione baptizatos.

NOT. 95*
Tempus
obitus.

Pag. 631 de S. Gengulpho, Annot. d sic lege — NOT. 96*
Curcellæ, abbreviate pro Curtis-cellæ dicuntur Fran-
cice Courvelles: quo nomine plures vici inter Lauda-
num ac Dionantum occurrunt, ut difficile sit unum ex multis hic determinare.

sub Theodo-
rico 1 Go-
thorum R.

DE S. FREMUNDO REGE.

Pag. 632, col. 2 lin. 7 a fine inchoetur novus nu- NOT. 97*
merus, hoc modo.

4 Reliquia apud Capgrarium videri possunt etc. — tam pag. 633, col. 2 addatur — Ita scilicet tunc consilium erat totum Mensem in sex Tomos parti, qui deinde septem facti sunt, etiam absque Propylæo, per se Tomum faciente. Hi autem dum successive impri- muntur, ecce tibi anno MDCLXXXV alia subito facies rerum in Anglia, mortuo inter Catholica Mysteria profitenda suscipienda Rege Carolo II; atque in Thronum proiecto ejus fratre, Jacobo item Secundo, Romano-Catholicam Religionem pridem professo; qui summæ constantiæ, in tenenda palamque ostentanda religione orthodoxa, fortitudinem plane regiam jungens, contra injectos a rebellibus terrores; iisdem felici marte citissime

A citissime perdomitis, quietem subditis, porem regno, innocentiae dudum oppressæ efferendi capitibus facultatem præstitit. Erecti igitur in spem novam, noram adhibuimus diligentiam: sed nec hæc fructum aliquem retulit. Interim notavimus, Capgravii Legendam in hæc verba desinere, Diebus nostris, in Prioratu Canonicorum Regularium de Dunstable sanctum ejus corpus requiescens, in magno honore habetur.

3 Est Dunstable, primum Dunningstable dictum, agri Bedfordiensis oppidum, versus confinia agri Harfordiensis, quinquaginta circiter leucarum intervallo in Euroafricum dictans ab Off-Church; Canonicorum Regulare Prioratus, ab Henrico I Angliae Rege fundatus, per Chartam quæ extat tom. 2 Monastici Anglicani pag. 133, pratermissa nota anni, quem inveniri oportet intra MCX et MCXXXV, quibus ille regnavit. Quintus ab eo Rex Joannes, exente seculo xi regnare cœpit; ex cuius dono habebant Prior et Canonici, inter alia Privilegia, Feriam in festo S. Fremundi per tres dies similiter duraturam; ut videatur indicori festum etiam triduanum fuisse. Existimamus ergo, eodem seculo XII forte ultra medietatem progresso, Corpus sanctum eo delatum ex Warwicensi Conitu fuisse; atque a prædictorum Canonicorum aliquo descriptam Legendam, qualis apud Capgravium extat:

B nec eum ipsius Capgravii verba illa sunt, qui non Canonicus, sed Eremita Augustinianus fuit. Hieronymus Porterus, in Floribus Ecclesiæ Anglicanæ, Vitam eamdem compendio referens, Auctorem laudat Burchardum, Monachum coævum, individuum Sancti comitem: quod nescio unde hausit, hoc scio, tam inconcinna tamque asystata, qualia in ea Legenda notantur, numquam proditura fuisse ex coævi scriptoris et testis oculati calamo.

DE S. MAILO AB.

Pag. 656 conmutandus fere totus num. 2. Itaque cumdem sic retexo.

2 Cum vita S. Majeli esset meritis præclara, et miraculis divinitus patratis confirmaretur, eidem describendæ primus animum applicuit Syrus, Cluniacensis Monachus: qui quomodo opus imperfectum dimiserit, deinde quatenus necessarium videbatur supplererit, indicat præfixa epistolo ad S. Odilonem, Majoli successorem, quam hic ex Mabillonis editione accipe. Spirituali Patri, Domino Odiloni Abbat. Syrus Monachorum infimus, quidquid in Christo felicius. Sæpe mihi multumque cunctanti B. Majoli venerabiles C actus styli presequi officio; cum ad id operis sanctæ recordationis Warnerii importuna perurgeret petitio, multa se objiebant, que ne id conarer non inedica me formidine deterrebant. Vir quippe ille qui divulgari petebatur, sic virtutes sectantium extitit imitator, ut earum omnium indefessus esset operator: unde ejus gesta digerere, absque cunctarum virtutum conjunctura, quempiam est impossibile: recte vero disputare non prævalet de virtutibus, quisquis his fuerit vacuns; quoniam mens * cuius caret intelligentia, id discere nequit scientia. Hæc idecirco, aggredi cunctabar * quia me nulla virtute dignabar. Rerum denique magnitudo laborque difficilis me rursus movebat, quod multipli- C actus miraculorum virtutumque aetus dum mens contemplabatur, suam scientiam scrutabatur; [et] veritatis territa sententia incipere non audebat, quæ ingenii parvitatem consummare disfidebat. Temeritatis insuper non immerito argui verebar, si andacter præsumerem, quæ me perspicioribus vel ingeniosioribus committenda fore non ignorabam. Sed hæc inihi de me cognito præfatio, quamlibet sæpius pro excusatione foret opposita, ille.... non desinebat urgere, atque ut opus ordiner persuasit. Cumque sub

eodem temporis articulo, me in Italiam, illumque (Warnerium) vobis dirigere placuisset ad Alsatiam; epus, quod reliaquebam imperfectum, secum ipse detulit, per schedas dispersum. Post ejusdemque lacrymabilem transitum, cum vestrae præsentiae in Morbacensi cœnobio fuisse oblatum; injunctum mibi est ex vestra sententia, quæ studerem quæ deerant addere, et scriptorum vitio depravata ad statum pristinum relegendo corriger. Quod inchoans ut petui, pro vestra jussione perficere studui: et (utinam tam efficaciter, quamlibenter, atque ut debui!) vestro imperio parui. Ideo... Cetera uti et sub medium quædam momenti majoris, alienis diverso charactere verbis hic utcumque suppleto, deerant in MS. Lemovicensi ad S. Martialis, unde genuinum Syri textum nactus Mabilio, eum, omissis aliis aliorum lucubrationibus, solum inseruit seculo v Benedictino.

3 Talem mox nactus Aldebalodus, Cluniacensis Monachus etiam ipse, singulis libris (nam in tres totum opus dividebatur) Prologum aptavit, carmina quo multis in locis adjecit: sed nullum factum retulit a Syro prætermisso, nisi quod initio libri primi narrationem instituit de impressione Saracenorum in monasterium Lerinense, quo ad Majoli facta nihil pertinebat, inquit Mabilio. Et hunc sic communem utriusque laborem primo nos reperimus inter illustria MSS. Reginæ Sueciæ, sed acephalum, ac primis 22 articulis mutilum sub num. 696. Postea ipsum invenimus Florentiæ, apud Illustriss. Senatorem Carolum Strozzi, in Codice, cui numerus 5 pro signo erat; atque inde descriptimus quæ nobis deerant. Deinde ex Italia per Galliam redeuntes in Belgium, invenimus eamdem Vitam in Archimonasterio Cisterciensi, tom.

3 de Vitis Sanctorum, cum ei præpositis versibus Reimbaldi. Eadem denique omnia, ex MS. Divisionensi S. Benigni deprompta, obtulit nobis Petrus Franciscus Chiffletius noster pia mem. et sic ex tot MSS. collectam Syri et Aldebalodi lucubrationem damus. Damus autem eam secundo loco, quia præponendam censuius alteram, similiter ineditam hactenus, et in præmemorato Cluniacensi monasterio a nobis transcripatam eo studiosius, quod in titulo nominabatur auctor Nalgedus, Monachus Cluniacensis et S. Majoli discipulus. Quamvis autem Mabilio ex Vita S. Odonis, secundi Abbatis Cluniacensis, ab eodem Nalgodo scripta, soliter observaverit, non fuisse hunc discipulum S.

Majoli, ac multo minus S. Odonis (quem errorem erravit Petrus de Rivo auctor Chronicæ Cluniacensis) sed floruisse tempore Petri, Abbatis octavi, anno MCXXII primum electi; utpote qui in Vita ipsius Odonis, xviii Norembris illustranda, num. 23 meminit Urbani Papæ II, exente seculo XI sedentis; et num. 29 asserit, S. Odonis patrocinium viguisse per annos fere ducentos, id est usque ad annum fere MCXLII; quamvis, inquit, id ita sit, tantoque junior quam Syrus atque Aldebalodus fuerit Nalgodus, non tamen paucet constituti primum Ordinis: quia Nalgodus vere, uti prefatur, Vitam beatissimi Patris Majoli, ab aliis confusa diffusione dispersam potius quam digestam, simplici brevitate colligere studuit et expedire: futurum autem credimus, ut lectorum multis potius placeat hanc quam istam, licet vetustiorem, percurrere.

4 Eodem quo Nalgodus consilio, sed stylo luculentiori magisque encomiastico, Vitam quoque diu antea scripsit ipse S. Odile, Cluniacensis Abbas quintus, S. Majoli successor immediatus. Et hanc jam ante in Bibliotheca Cluniacensi excusam, et apud Surium recusam, paulum expolita phrasí, in nostro quodam valde insigni codice reperientes, et cum Fisanensis Codicis egrapho conferentes, dignam censimus, propter scriptentis auctoritatem, quæ tertio loco ederetur: nunc vero mallemus omissam fuisse, sicuti omisimus quartam aliam

D ac tandem jussu S. odtonis absolutit,

E et sic habetur edita a Mabili- tione,

EAMDEM pau- cis additis Interpolavit corvus Alde- baldus,

E

et sic eam damus ex variis MSS.

sed post Vi- tam a Nat- godo ordina- tam,

F licet hic multo illis sit junior.

Omittit potius- set Vita per S. Odilonem scripta.

Translatio
in Dunsta-
ble sec. 12.

et feria
triduana.

not. 98*

Vitam pri-
mus scribe-
re aggre-
sus Syrus,

* virtutis

* ei.
conjectura.

* cui

* quibus

incompletam
retinquit,

A *atiam vitam, in Additamentis præfatæ Bibliothecæ satis reperiendom, Auctore ut videtur Monacho Silviniacensi: quia in ipsa nihil sere habetur, quod in prioribus Actis non tradatur accuratio. Quin etiam si successoribus, hunc mensem aliquando forsitan recusuris, exemplum Mabilionis placeat sequi, et solum Syri textum, tamquam ceterorum omnium fontem recudere, ex aliis autem augere Annotata et Analecta; id facturi sunt, quod nos rerosimiliter fecissemus, si seculum v. Benedictinum aliquot annis citius lucem vidisset. Sin autem jam semel editorum impressionem iterandam omnino putent, propter antiquitatem scriptorum, maneat tamen primo loco Nalgodus, ob eum quana dixi causam, et Syri textus sic imprimatur præfixa ubique littera S, ut Aldeboldi additamenta ab eo secernantur per litteram A. In supra citato MS. Cisterciensi præter huc Acta habetur etiam Sermo in Natali S. Majoli etc. ut pag. 637, n. 3 lin. 9 a fine — Quæ istic videri possunt; Majus operie prenum nobis videtur ex Bibliotheca Cluniacensi occipere libros miraculorum, post Acta Silviniacensi Monacho per conjecturam adscripta, et post aliud Vitar compendium primitus excusos; qui utrumque rerosimili conjectura pessint eidem Monacho adscribi, minus dubitarem, si nihil interponeretur; nunc autem nullum titulum etiam istum expungi.*

B *S. Mabilionis ad Acta Syri Commentarius prævious, laboresus sane et eruditus, in orto omnino Paraphratos distinguitur sub hisce titulis. i. Vitæ S. Majoli scriptores ejusque laudatores. ii. Patria, parentes studia et vita Canonicalis, Archiepiscopatus Vesonionensis recensatus. iii. Conversio ad vitam monasticam, Abbatialis electio, iv. Electio in Abbatem Cluniacensem, acta in hoc regimine. v. Sed per errorem notatus vi et sic deinceps, Monasteria reformata. vi. alias vn. Captivitas sub Saracenis. Romanus Pontificatus recusatus, Otto II cum matre reconciliatus. Peregrinationes Romanae. vii. al. viii. Odilonis substitutio in locum Majoli. Hujus obitus, cultus Reliquiæ. viii. al. ix. Majoli præcipui discipuli, cultores, miracula. Ex quibus placet Analecta quædam, ad finem Actorum danda, colligere. Obiit Sanctus in Silviniacensi Prioratu, de quo in Catalogo Abbatiarum etc. — uti habes n. 5, in quo cetera (nam num. 4 placet omitti, commodiusex parte producendum in Annotatis ad Acta Syri num. 20) cetera, inquam, numeri 5 prosequere usque ad lin. 10 a fine ejusdem numeri... ibidem Lector reperiet. Diem mortis omnes cunctem exprimunt: S. Odilo addit suis proximam a festo Ascensionis Ferum vi quod distinctius explicans Nalgodus. Dormivit in parce, inquit v. Idus Maji, vi feria quæ Ascensionem sequebatur, anno Dominicæ Incarnationis DCCCGXCIV, quando scilicet Pascha cedebat in kalendas Aprilis, et currebot Dominicarum index littera G, atque Ascensionis festum celebratum fuit x. Maji: ut nesciam quo errore abruptus Lambertus Schafnaburgensis, vix uno post Majoli mortem seculo scribens, notaverit annum DCCCGXCI.*

C *6 Dicitur porro infra lib. I Miraculorum num. 9 quod cum carpus esset depositum etc. — tum addit — ejusque (scilicet Begonis) ad aenum DCCCCXOM, memoriæ inveniri in tobulis Illidianis scribunt Sammarthani. Mobilio regnante apud Francos Hungone præfuisse illum Arvernus nota: is vero ultra annum DCCGXCIV, non vixit. Uno post hæc seculo gratulatur sibi Urbanus Papa II, quod Silviniaci existens, supernæ benedictionis dignatione multimoda.... B. Majoli corpus intra ecclesiam ad locum alium transferre meruit, coque intuitu indulget Privilegium, datum apud Monticulum, per manum Joannis S.R.E. Diaconi Cardinalis, Idibus Novembris, Indict. m, anno Dominicæ Incarnationis MXXVIII, Pontificatus viii, ut illud testimonio suo authentico inscrutavit Joellus,*

Dei gratia Remensis Archiepiscopus, anno Domini D MXXI, v mensis Augusti, et habetur in Cluniacensi Bibliotheca pag. 310. Ibi etiam consequenter refertur Bulla Clementis Papæ IV, expedita Viterbiæ anno Pontificatus III, qui fuit Christi MCLXXXVIII; unde constat Silviniacensibus, Priori ac Monachis, præ manibus tunc suis novam sacri Corporis translationem: sic enim ibi loquitur Pontifex: Cum itaque, sicut ex vestra insinuatione accepimus, propter merita gloriosa Sanctorum Confessorum Majoli et Odilonis, quorum corpora in vestra ecclesia requiescent, mirabilis Deus in Sanctis suis, multa quotidie miracula operetur ibidem; propter quæ ad eamdem ecclesiam de diversis partibus Fidelium multitudine confluente, corpus prædicti S. Majoli ad alium locum prædictæ ecclesiae, magis venerabilem ac decentem, intenditis cum debita veneratione transferre: Nos..... omniibus vere pœnitentibus et confessis, qui addictam ecclesiam die Translationis Sancti ejusdem unum annum et quadraginta dies hac vice; illis autem, qui infra octo dies immediate sequentes et in anniversario die Translationis ipsius venerabiliter et devote accesserint, centum dies de injunctis sibi pœnitentiis relaxamus.

E

et an. 1286

7 Sed quod tunc fuerat cogitatum, nescio qua ex causa interveniente dilatum fuit, saltem usque ad Pontificatum Honorii Papæ IV, qui Perusii electus anno MCLXXXVI mense Aprilis, non nisi xx Maji anni sequentis Romæ est coronatus, et ex hinc solum videtur annos sui Pontificatus numerasse. Hoc uitem ideo noto: quia iste Honorius Romæ apud S. Sabinam, Nonis Maji, Pontificatus sui anno primo, id est Christi MCLXXXVI, ad instar Clementis IV, iisdemque omnino verbis, pro die et Octava atque anniversario faciendæ adhuc Translationis, easdem Indulgentias confirmavit. An autem vel tunc sit facta Translatio illa, dubitare nos facit, quod non modo die Anniversaria ejus nullis monasticis fastis adscripto reperiatur: sed etiam quod Clemens Papa VI, apud Villam novam Nivernensis diœcesis, ii Nonas Octobris Pontificatus anno ii, Christi MCCCXLIII, cupiens ut Ecclesia Prioratus de Silviniaco,... in qua Sanctorum, Leodegarii et Principini Martyrum, ac Beatorum Majoli et Odilonis Confessorum corpora, sicut asservantur, requiescent, congruis honoribus frequentetur, ipsam visitaturis concedat Indulgentiam unius anni uniusque quadragesimæ, in singulis Martyrum et Confessorum prædictorum, ac Translationis ejusdem S. Odilonis festivitatibus, quarum ultima agitur XXI Junii, taceat vera de Translatione S. Majoli.

quod tamen nequitdem an. 1343 peractum videtur.

9 Postea tamen, licet ignoretur dies, factam eam oportuit: siquidem Mabilio in Elogio Historico num. 57, sic loquitur: In hunc usque diem Reliquiæ S. Majoli asservantur Silviniaci: nempe ejus ossa præcipua, in capsula ex argento et cupro, posita super ejus altare ad oedium ad Aquilonem, scrinio S. Odilonis ad aliud latus posito. Utriusque caput in scrinio peculiari.... Ejusdem item pedi Pastoralis summa pars ex ebore, Scyphusque corneus itidem Silviniaci visuntur. Gaufridus Choleti seculo xv Reliquiaria fecit, quæ ante Idricus Supprior et Sacrista inchoaverat. Ibidem hoberi ctiam S. Majoli scapulare, latum tribus, longum quatuor pedibus cum uno pollice, præter capucium acuminatum, quod uno pede in quadrum constat, testatur idem Mabilio in Præfatione ad tomum prædictum num. 63, ibique id a se visum ait; postquam explicuisset, quantum ea forma desciverit a priscu Cucullæ seu Scapularis, Cassinensis eatenus usitata norma, et hujus specimina æri incisa exhibuisset ex antiquitatibus Fuldensibus Broweri. Deinde vero, juxta exemplar quod Majolum reliquisse dixit, repræsentavit integrum Monachi Cluniacensis habitum; formam mutuatus ex eo scapulari,

Nunc autem servantur ossa in divite capsæ,

sicut omit-
tetur alia
quarta,

et sermo in
Natali.

Dantur autem
Miracula,

quibus præ-
ponenda Ana-
lecta ex Ma-
bitione,

corpus ante
an. 1098 ab
Urbano 2
translatum,

cum aliis
nonnullis
Majoli Re-
liquis.

Appellatus
Sanctus mox
ab obitu,

ac Depositio
solennius
celebrata.

NOT. 99*

NOT. 100*

A quod ad instar illius, sibi ex panno accurate faciendum Silviniaci curaverat Reverendissimus Pater Fr. Petrus Simon, Superior Generalis Cluniensis Congregationis strictioris observantiae. Porro jam inde ab obitu suo Sanctum dictum fuisse Majolum, probat num. 53 Mabilio, ex Charta 143 Chartarii sui, in qua haec leguntur: Ego Arbeis dono Deo et Sancto Majolo, ut per merita ipsius valeam adipisci præmia æterna, et ejus Monachis, partem de Medio-planto in agro Matisconensi, villa Maziaco, loco ad Tribladam, anno vi Rotberti Regis, qui fuit Christi DCCCCXCVII.

B Denique idem Mabilio ibidem observat, quod in plerisque Kalendariis, ab anno millesimo scriptis, S. Majoli memoria invenitur; quodque scriptor Constitutinum Cluniacensium Udalricus (hic autem vixit circa annum mc) cap. II tom. 4 Spicilegii Acheriani; De positionem S. Majoli numeret inter præcipuas illas festivitates, Paschalibus et Pentecostalibus æquipartas, quæ in hoc superiores sunt aliis; quod in Choro duo Dorsualia tapetia, et sex in Presbyterio suspendantur: quod hi duo, qui Invitatorium sunt cantatur, tam Cappis induantur, quam omnes ad majorem Missam: quod ad Vesperas et Matutinas, super canticum Evangelii, in tria meimbra divisa ter cantatur, primo ante ultimum Versum, tertio post Gloria Patri, simul ab omnibus: quod melodia solenniore quam aliis diebus, cantetur Hymnus Tertiæ et duarum sequentium Horarum, et Prima solenniore quam etiam Dominica: quod Missa majore finita omnia signa pulsuntur. Capite autem 54, quod est de Dominica in Ramis Palmarum, præscribitur Processio altera agenda post Tertiam, cum frondibus et ramis palmarum, ante majus altare conseratis, usq[ue] ad ecclesiam S. Majoli. Habet erga jam tum propriam ecclesiam Sanctus: et talem etiamnum habet Ticini in Italia quæ Regularibus Clericis Congregationis Sanaschæ postea attributa, ac Religionis hujus caput effecta, ipsi aliquando nonaen dedit S. Majoli: unde in omnibus ejus per Lombardiam Liguriisque Collegiis festum celebratnr sub ritu Duplici cum Octara, velut Patroni primarii. Hinc factum ut ejusdem Sancti Vitam Historice et dogmatice describendam tribus libris suscepit Jo. Baptista Albertus, quam anno 1638 Genæ evulgavit: unde etiam de prædicta S. Majoli ecclesia in fine subnectam.

C Pag. 664 Annot. h lin. 6 post — appellatus — dele cetera et haec substitue — Num licet sanior pars Cleri, intellecta Benedicti morte, Donum ei successorem elegerit et ordinaret, ut in Paralipomenis ad Chronologiam Pontificiam doceo; munitiora tamen urbis tenebat Bonifacius, et Dono intra secundam mensem defuncto, pergebat absque æmulo Sedi Apostolicæ incubare, quodcirca finem Aprilis 975, Urbe pulsus, libertatem novæ electioni dedit. Interim turbas istas audiens, et de peltendo illo solicitus Imperator, videtur ad se evocasse Majolum, cum eo de re tanti momenti consultaturus, prius quam Romam Legatos mitteret interfuturos Electioni. Syrus infra num. 45 in Italianam quidem vocatum Majolum dicit; sed cum constet illuc non ivisse Imperatorem ante an. 980, totoque tempore quo is postea vixit non vacasse Sedem; agnoscut Mabilio, memoria lapsum Syrum, pro Germania Italium supposuisse. Quod autem sequitur de reconciliata cum filio Imperatore Imperatrice vidua, quæ reconciliatio Papia facta est, id idem Mabilio merito refert ad dictum an. 980.

D tur et ordinaretur, scilicet S. Odilo: de quo vide Annalecta num. 48.

Pag. 667 col. 1 post Versus Reimbaldiaudie — Nunc, quoniam (ut in prævio Commentario est dictum) Syri textum pene invariatum reliquit, et nonnullis dumtaxat interpolamentis auxit Adelbaldus; suas utrique discernamus partes, per initiales nominis utriusque litteras, et sit PROLOGUS A.

Col. 1 post Titulum libri I addit — S. Landabilis Dei nostri virtus et sapientia, ætatis et generationis succendentia sibi tempora mirabili præordinans seculorum dispensatione, nullum tempus relinquit vacuum bonitatis suæ. Unde sanctæ sue Ecclesiæ fideles, per aquam salutis et regenerationis in filiorum numero adnumeratos, bono exemplo meliorationis, tam præcedentium Patrum quam et presentium, semper confirmat, et ad consequenda æternæ hereditatis gaudia invitare insinuat. In hoc igitur ultimo ætatis termino, verum suique fidem certissimum B. Majolum, divina pietas mundo protulit, qui clarus ortus natalibus, ex Avennicorum eppido parentibus splendidissimis est procreatus. Provincialis quidem genere, [sed] nobilium Gallorum clavis generositate. Hic ab ipsis infantia rudimentis studiis litterarum traditus, superna providente clementia, ita in domo Domini lucerna ardens et luctans resulxit, ut de eo illud Mosaicum possit dici, Novi te ex nomine. Nam Majolus, ut jueundo laetetur interprete, quasi Magnus videtur dici Oenlus. Convenienti etenim futurarum rerum præsagio, tali nomine donatur illa veritatis et justitiae columnæ; quoniam quidem per quadrifida terrarum spatia, magna extendit suæ beatitudinis lumina. Pro operibus enī iterato præscitæ et dispositæ sibi vita, tale ei nomen conveniebat habero, quod in sui memoriale bonum Christi odorem in cordibus fideliū faceret redolere: ut, secundum Apostoli testimoniū, Christi bonus odor mererentur fieri, qui vita et conversationis illius voluissent vestigia imitari. Hic etenim beatissimus Pater Majolus, pro sanctitatis et pietatis suæ fructibus inundandis, Christi bonus odor permansit et perinanet, in his qui perirent, et in his qui salvi flunt. Sanctificatum namque thymiana unguentorum suorum, secundum Cantica Canticorum, multos et innumerabiles post se traxit, qui zelo sanctitatis accensi, igne perfectionis servidi, abjecta inveterati corporis et pigredinis ruga, in adolescentiorum irruerunt fortitudinem; qui tympanizant illud monachilis perfectionis opere, quod sanctus Pater Benedictus edocuit divino dogmate; ut relicta superflua curiositatis sarcina, transvolent pennis fidei et libertatis ad aetheram. Hic etenim beatissimus ac dilectissimus Majolus, divino præventus munere, qualia itinera laudum et virtutum sequeretur, prædicabat nomine; et in infanticia ætatis tempore, quasi quoddam præmonstrabat maturioris ætatis irreprehensibile decus; scienter nescius, vita sua primordia cœlesti discipulatu [subjiciens]; et sapienter indoctus, acquirens sibi magistrale deens in novello dierum numero. Sic igitur cœlestis pietas, in ipsis [puerilis] ætatis termino, coaptans eum sibi ad electionis futurae privilegium, scholaribus disciplinis ipsum subdi voluit; per quem postea abundans divinae largitatis thesaurus pleniter mundo aperiretur; multi quoque, adjuvante Redemptoris benignitate, meliorarentur, qui ipsius sanctitatis laudabili assibilitate fruenterunt. Multiplicibus denique virtutum adornatus donis beatus Pater Majolus, vita operibusque laudabilis, suæ ætatis infantilem teneritudinem maturioris animi firmitate reddidit perfectam: cui in initio viarum suarum prædivinabant coætanei, non deesse et in futurum quoddam magnificentæ magisterium;

D

NOT. 101.
Divinitus
ad exem-
ptum datus,

E et auspicio
nomine dictus
Majolus,

F 2 Cor. 2,

G Christique
bonus odor
factus,

H a puer præ-
signabatur
futurus
magister
vita san-
ctioris.

eum

A eum quoque, ut eorum scire monebat, favoribus magnis extollebant et laudibus. *Hactenus Syrus, quod in Præfatione minus habet, exordio compensans prolixiōri, pro quo maluit Aldebalduſ præmittere Lirinensis excidii historiam, ac deinde ex Syro pansas lineas, ad historiam necessarias sumere, uti infra apparetur num. 5.*

A. Igitur in partibus Galliarum.

Pag. 669 col. 2 post num. 5 adde — Hinc porro pari verborum ordine Syri contextus procedit cum Adelbaldi interpolatione.

S. Processu itaque temporis..... deinde lin. 7 a fine.

A. Namque et septenis etc. et sic consequenter usque ad finem libri primi, totam prosam Syri esse intellige, versus interjectos Aldebaldi, quamquam ultimus, quo liber clauditur, etiam Syri sit. Quod si forte pro secunda hujus mensis impressione, instituta occurratori collatione inveniatur alicubi Aldebalduſ, paucis interjecisse verba, vel minus aliqua; interjecta quidem poterunt a Syri contextu [] separari, mutata vero reponi, et quæ Aldebalduſ substituit apponi in margine cum * : ita minutissima quæque diversitas utriusque contextus, simplicis et interpolati, obiectetur oculis; et, quæ Aldebaldi sunt, non morabuntur festinantem ad Syri verba habenda lectorem; nec desiderabuntur ab eo qui volet utraque.

Pag. 671 num. 13 lin. 5, Heldricus — adde — litt. f — et pag. seq. Notatis adde. —

f *Infra num. 35 Hildricus, hic dicitur in seculo Palatinus et conjugatus fuisse: Mabilioni autem in Elogio num. 36 videtur idem esse, quem S. Majolus anno 989, Autissiodorensi S. Germani monasterio praefecit Abbatem ut legitur apud Labbe tom. 1 Bibliothecæ et in Hist. Epp. Autissiodorensium cap. 47.*

Pag. 672 col. 2 ut initium Libri sic etiam primi novem Versus Syri sunt; alii novem Aldebaldi — A. Cantum consiliis.

Ibidem num. 20 lin. 5 ad verba — Prælatos respicit — adde — litt. a.

Pag. 673 col. 2 ad verba — unanimiter proclamamus, adde b. Tum lin. 9 nota versus Aldebaldi, per A. Discite Doctores etc. cum initio num. 21, tum lin. 3 incipit Syrus — S. Ut speculi fieri solet inspectione. — Sic etiam versus num. 22 subjectos ejusdem Adalberti esse scito, non item eos qui habentur num. 27 et num. 28 et num. 33. Syri enim sunt.

C *Ibid. pag. 673 lin. antepen. ad — Velaunorum adde litt. c et pag. 676 col. 1 lin. 4 a fine — lumen recepit, adde litt. d. — ac num. 32 lin. 2 ad — Curiam — adde e. Denique pag. 677 post num. 36 hæc pone.*

ANNOTATA.

a *Hæc Haymardi oratio, inseritur Instrumento publico desuper confecto, quod habetur Tom. 6 Spicilegii Acheriani, hoc tenore: Ordine divinæ dispensationis etc. ut pag. 656 num. 4 lin. 4 usque ad hæc verba inclusive — Et quoniam ad Prælatos respicit — lin. 8 a fine col. 2.*

b *His relatis sequitur in prædictato instrumento — Hujus vero Electionis etc. ut pag. 657 ultimis 12 lineis num. 4.*

c *Velauni, Mabilioni, Vallavi, quorum civitas Anicium, vulgo Podium D. Virginis; Regio vero ipsa, vulgo Velay.*

d *Notat Mabilio, ex Odone Gissæo in Hist. D. V. Podien. ejus miraculi causa festum in Ecclesia Aniciensi solitum celebrari: sed negat, quod ille ait, accidisse ipsum an. 950; et merito negat: cum Majolus solum anno 954 suscepit Ordinem regendum, cedente Haymardo, et per consequens etiam peregrinari causa Officii.*

c Curia civitas Episcopalis *Helvetiæ, Mabilioni D Coria, Francis Coire, Germ. Chur, Rhætorum metropolis.*

Pag. 677 Non solum Prologum, sed etiam Exordium metricum hic apposuit Aldebalduſ; cui etiam adscribendi Versus et Prosa post num. 41 Prævia fama ruens etc, usque ad lin. 4 num. 42 Enimvero quia nihil in terra sine causa fit etc. atque iterum.

Pag. 678 col. 1 lin. II — ad hæc verba — Libellum NOT. 109 quem de B. V. assumptione edidit B. Hieronymus — pone litt. a —

Pag. 680 post n. 47 scribe — a Hunc libellum, inquit in *Notis Mabilio*, non NOT. 110 Hieronymi, sed tamen pervetusti Auctoris esse, eruditæ norunt; qua de re controversia fuit seculo IX inter Hinemarum Archiepiscopum et nostros Corbejenses, qui istum libellum Hieronymo adjudicabant, teste Frodoardo lib. 3 Hist. cap. 23.

Pag. 682 sub finem — A. Plausus ubique sonat, NOT. 111 usque od num. 56 pag. seq.

Pag. 683 habetur *Vita per Odilonem*, cuius loco NOT. 112 ponni possent Analecta ex Mabilione servatis ipsius collectoris numeris. Quod si illam quoque Vitam recudendam censeant, alteram editionem curaturi successores; tum propter Auctoris meritum, tum propter E nostra quibus ipsam illustravimus hand inutilia *Annotata*; ponantur nihilominus pag. 689 Analecta, augenda ex Odilone, quando hujus lucubratio omitteretur.

ANALECTA

Ex elogio Historico Mabilionis.

§. I. De patria, Familia, Canoniciatu ac Monachatu S. Majoli.

Etsi S. Majolum patria Provincialem, il est, ex Provincia ortum fuisse liquet: non tamen de ipsius natali solo constans est et unanimis veterum ac recentiorum consensus. Valentiolæ (quod oppidulum est diæcesis Regiensis, medio Regium inter et Monoscum intervallo) natum, communis fert Cluniacensium traditio; præeunte Petro de Rivo, eni Inscriptio ecclesæ S. Martialis apud Avenionem, Cluniaco subjectæ, adstipulatur, ab Honorato Bouchæo relata in *Chorographia Provinciæ* pag. 232 [sed quæ non valde vetusta videatur, nec satis digna quæ huc transcribatur.] Et quidem locum hunc ex Majoli hereditate fuisse constat; sed an ejus fuerit natalis sedes, merito dubitare licet ex Syro, qui Majolum ex Avennicorum oppido, il est Avenione fuisse tradit: et in alia Breviori Vita, quæ extat in Appendix Bibliothecæ Cluniac. Oppidanorum Avennicorum alumnus dicitur. Mihil religio fuerit discedere a Syri et Aldebaldi auctoritate.

9 Mirari vero subit, cur ex omnibus illis qui de Majolo scripserunt Auctoris, nullus parentum nomina vel dignitates præmittat, quos fuisse splendidissimos sat habuerunt dicere Syrus et Nolgodus.... Unus Odilo in fine Elogii sui quasi fortuito patrem Folcherium nominat, eumque Militem appellat, et ait quod fuit in armis strenuus, jure hereditario ceterisque bonis et divitiis ditissimus, et ex utroque parente gemina nobilitate coruscus.

10 Verum etsi hanc Odiloni gratiam non habemus, integrum nobis Fulcherii nomen servassent tubulæ Cluniacenses, in quibus non semel legitur; nec non omnipissimæ donationes, quæ eum ex locuplete familia ortum fuisse demonstrant. In primis Fulcherius donat Alodium suum in pago Regense, in Comitatatu Atense, villas Aosnanam et Semrilonem; et in Comitatatu Aquense villam Reglanam; item villam Pinetum cum ejus ecclesia sub titulo S. Sifredi; item in

Provincialis
ortu, Valentiolæ natus,

an potius
Avenione
dubitatur.

Fulcherius
pater,

eadem

A eadem valle villam Paludem, et in Comitatu Scustironense Alairacum cum ecclesia S. Petri, item villam Adducellum; et in Comitatu Regense villam Abiacum cum ecclesia S. Mariae, villam Pauliacum, Valentiolam cum ecclesia S. Maximi, ecclesiam et villam S. Thyrsi, villam et ecclesiam S. Stephani de Margis, villam et ecclesiam S. Joannis de Ardas; in valle Mixenis ecclesias S. Stephani, S. Martini, S. Petri; iten villa Fabricas, villam Narbonam cum ecclesiis, Fagentiam cum ecclesia, Drocgonianam, villam Arcus, et medietatem Centumclavis vallis; villas Locatum, Sugerias; ecclesiam B. Mariæ, Bonolas villam, amnia cum appendicibus suis. Quæ idcirco minutatim reculti, ut appareat quam amplæ fuerint Fulcherii facultates; quibus in locis sitæ; quanta ejus munificentia in loca sacra; ac demum, quam eo anno laicis familiare fuerit plebanas ecclesias possidere, easque manasteriis tradere, quod sexcentis exemplis probori potest. Quo anno facta sit hæc Fulcherii donatio, in Charta non exprimitur: at certum est eum factam esse, prius quam Majolus seculo nuntium remisit: quippe qui non nisi mortuis parentibus Cluniacum secessit, ut postea exponemus.

B *Ex archiva Cluniacensi, non solum discimus Patris nomen, sed etiam Avi ac Fratris; quorum alterum, itidem Fulcherium; alterum, Cyrienum dictum fuisse, inde intelligimus. Id patet ex Majoli Charta 34, quæ est præstaria, facta Arnulfo Episcopo ejusque consanguineo Thoberoto, de quibusdam rebus sitis in pago Aptensi, anno vigesimo tertio regnante Conrado Rege, id est Christi DCCCLXI, scilicet.... in villa Lansnana, et in alia villa quan vocant Soldo, usque in montem Clavaniacum; et in alia, loco ubi dicitur Trebalio; et in alia villa quæ vocatur Bassus, et in alia villa quæ dicitur Siciago, et in alia villa quæ dicitur Borcio, et in alia quæ dicitur Soricarias, et in alia quæ dicitur Leocola, et in alia quæ dicitur Valle, et ipsum alodium, quem avus meus Fulcherius, inquit Majolus, comparavit de Bernardo; et in alia villa quæ vocatur Jocadas, et in alia quæ vocatur Cariaras, et in alia quæ vocatur Serurias. Ista omnia mihi ac fratri meo Cyricho ex successione nostrorum parentum nobis evenerunt: nus vero.... pro remedio animarum nostrarum, nostrorumque parentum, omniumque fidelium Christianorum, Deo et sanctis Apostolis ejus Petro et Paulo, in Cluniaco cœnorio tradidimus... Sed et alias res memorat alia charta, qua Willelmus nobilissimus Comes et uxor ejus Lucia, anno Incarn. MXXXVI Ind. v, Chunone Imperatore regnante anno x, sub Odilone Abate, restituunt hereditatem S. Majoli, scilicet Diliodam et Septem-fontes in Episcopatu Regensi. Unde iterum perspicuum efficitur, quam diu stirpe procreatus sit Majolus, cuius parentes tot prædiis ac possessionibus Cluniacum auerunt, absque gravi (ut credere par est) dispendio rei familiaris. Hæc mihi consideranti dubitatio succurrut, num Fulcherius, Majoli avus, fuerit ille Folcratus Dux Arelatensis, quem Lotharinus una cum aliis Comitibus rebellare molientem, in ditionem accepisse, eoque facta Provinciam ordinasse, memoratur in Annalibus Fuldenibus DCCCCXLIV.*

*avum ci item
Fulcherium
fratrem Cyri-
cum dedit,*

*unde amplis-
sima Majola
obvenit
hereditas,*

*qui transgres-
sus Burgun-
diam,*

*occasione
Hungarorum
et Saraveno-
rum Prov-
niciam popula-
num,*

maximo Lombardia et Provinciæ detimento: donec D Hugo Italiæ Rex, maritimo eos ac terrestri exercitu adortus, illorum navibus Græco igne combustis, plerosque Fraxinetum relinquere, et in Montem-maurum se recipere coegit anno DCCCCXL. Eos antem obsidione cinctos Hugo in suam patesatam facile redigisset, ni Berengarium adversarum timens, ab illorum oppugnatione destitisset; sedere cum eis ita percusso, ut pars illorum in montibus, ab Italia Sueviam dirimentibus, consideret; et Berengarium, per eos montes ex Suevia copias trahicere molientem, impediret: eo autem loci positi quoscumque postea, ad Apostolorum limina visitanda illac iter facientes, aut penitus spoliarunt, aut inhumaniter peremerunt. Eodem seculo Hungari, ex Germania in Galliam atque Italiam sibi effusi, funestas clades intulerunt. Hi, ductu Berengarii Regis, quem Longobardi expulerant, anno DCCCCXXIV Italum depopulati, teste Frodoardo, postea par abrupta Alpium juga transeuntes, in Galliam irruperunt: quos Rodolphus Cisalpinæ Galliæ Rex, cum Hugone Vienensi inter angustias collum Alpinorum conclusit: unde inopinato per devia montium evadentes, Gothiam impetierunt, ibidem a predictis Hugone et Rodulpho subacti. Paulo post, id est anno DCCCCXXXIII, dum Rex Hugo Romam obsidet, Suraceni meatus Alpium occupant, atque vicina quæ loca depravantur... Tot et tam frequentes clades Majolum Matisconam profusè coegerunt; ubi Ecclesiæ tum præterat Berno Episcopus, qui eundem Canonicorum suorum studuit collegio copulare.

C *14 Inde Lugdanum in scholas abiit Majolus. Ea civitas prima ac præcipua Galliarum, professione scientiæ artiumque, extulerat caput: ibi quas dicunt liberalium disciplinarum peritia eo usque convaluit, ut quantum ad scholas, publicum appellaretur Citra-marini orbis Gymnasium... Ita pro seculo v Herrius Monachus Antissiodorensis: in Miraculis S. Germani lib. i: sed pro suo, id est seculo ix, addit, quod prædictas disciplinas liberates ibi currere, fabula tantum tunc esset. Nomen tamen, si non rem, adhuc retinebat seculo x Universitas illa, quando illuc appulsius Majolus institutorem nactus Antonium est....*

D *15 E studiis reversus, a Bernone Episcopo sublimatus est ad Archidiaconatus officium: tum ad Archiepiscopatum Vesontionensem postulatus, eidem Monachutum Cluniacensem præstulit. Ut autem accuratius licent investigare tempus quo id contigit quedam Majoli Archidiaconi facta juvat commemorare. In his reperitur charta, qua Aebertus, vir præcelsæ nobilitatis, u Maymbodo Episcopo, tres ecclesias quoad riperet obtinct in fundo suæ proprietatis qui dicitur Sociaclus (vulgo Escuzolles)... quibus litteris manu propria subscribant, Maymbodus Episcopus, Ado Abba (dignitas est Ecclesiæ Matisconensis) et Majolus Archidiaconus, anno iii Ludovici Regis, Christi DCCCCXXXIX. Item anno v, ejusdem Regis, Christi VCCCXLII idem Maymbodus Nobili viro Achardo, terram suæ Ecclesiæ sitam in pago Forense locat; ejusque rei Instrumento inter alios manum ac signum apponit Majolus Archidiaconus, ante Adonem Abbatem. Itaque ad id usque tempus Archidiaconus esse perseveravit Majolus.*

E *16, 17, 18, Monachus deinde Cluniaci factus et ab Aymardo Abate (successerat hic S. Odoni anno VCCCXXXIV) Bibliothecæ Præfectus, etium Apocrisiarius injunctum sibi officium accepit; ad quod officium non solum custodia ecclesiastici thesaari et ablutionum pertinuisse videtur; sed etiam negotia, si qua foras exequenda erant. Sic aliquando Romam ab Aymardo missus Majolus legitur. Sic anno xi Ludovici Regis Christi VCCCXLVIII Hildebrandus et Majolus placitarunt eorum Leotoldo Comite, Walterio Vicecomite, aliusque horum Fidelibus, pro quibusdam terris Cluniaco datis. Item anno ii Lotharii Regis, Christi*

*E
Matisconam
renit: factus-
que ibi Cauno-
nius,*

*post studia
Lugduni
de cursa*

*pt Archidia-
conus an.
circiter 939,*

*de ute Mon-
achus circa an.
913*

A DCCCCLVI, Eldebrandus et Majolus, Monachi Clunienses, mittuntur ab Abbe Aymardo, ad Maymbadum Episcopum Matisconensem in Synodo existentem, petituri ab eo Decimos ecclesiarum S. Andreæ in Evranda et S. Boniti. Hæc aliaque facta apprime demonstrant, Cluniensem Præpositum, qualis erat Hildebrandus, atque Apocrisiarium, curum gessisse de temporalibus causis. Deinde collatione facta prioris istius uetus Majoli, jam Monachi, anno Ludovici XI; cum alio superiori, cui Archidiacaus subscrispsit, anno vi ipsius Ludovici, manifeste colligimus Majolum seculo renuntiasse anno VII vel VIII Ludovici, id est Christi DCCCLIII vel sequenti.

19 Neque id obscure indicat tempus, quo Aymardus eum sibi successorem allegit. Majolus enim jam inde ab anno XI i. Ludovici Regis, Christi DCCCLVIII, Abbas nominatur in ea Charta, quo Rotaldus Matisconensis Comes et Richildis ejus uxor, perdonant Majolo Abbati et Monachis ejus, servitum, quod homines de Cariniis debebant. Atqui sexto anno (ut fertur) conversionis suæ a seculo Aymardi Vicarium ac successorem designatum Odilo tradit. Itaque si ab anno XIII Ludovici detrahas annos sex, remanebit annus VII, Christi DCCCLII, quem Majoli conversione illustrem fuisse proinde possumus existimare. Anno i Lotharii Regis, inchoato in Octobri anni DCCCLIV, eidem Majolo Abbati datur vinea quadam in pago Matisconensi.

B dictus Abbas etiam ipse,

Obstare his videtur, quod (sicut jam dictum est) anno ejusdem Lotharii II inventatur Charta, in qua Majoli nomen Eldebrando postponitur; nec Abbas, sed Monachus simpliciter appellatur. Verum præter jam dicta occurrit et aliud argumentum, ex litteris donationis Maytrami eiusdem, qui ad locum Celsinianas et Domino Majolo Abbati dedit villam de Becedos, mense Februario, regnante Ludovico Rege Francorum. Et tamen plerique donationes factæ usque ad annum DCCCLX habent Aymordum Abbatem. Unde intelligitur, illum eatenus non ita regimen in Majolum rejecisse, ut ipse penitus ab eo recesserit; sed eum ascivisse in Coadjutorem, nomen vero Abbatis retinuisse. Hinc ergo factum sit, ut a secularibus aliquando Abbas, aliquando solum Monachus diceretur Majolus in publicis Actis, iis præsertim quæ jubente Aymardo gerebat.

C §. II. Supremum monasterii Regimen translatum in Majolum: possessiones auctæ, quadam aliis traditæ, monasteria resor-

Malteaceuse Chronicon, in anno MCXXXIV finiens, sicut u Labbae editum habetur, translati supremi regiminis tempus satis accurate notare videtur, quando ait quod Majolus anno DCCCLXI; sexto anno Ordinationis suæ, scilicet in Abbatem Coadjutorem, suscepit euron Cluniensis Cœnobii, utique præcipuum et absolutum. Id autem uidetur mense Januario factum: cum mox sequenti mense Februario, XI die ipsius mensis, anno Dominice Incarnationis DCCCLX, qui est Annalibus a Januario inchoantibus LXI, Adalradus, res quasdam suas in villa de Perzezel tradens, Sanctuario quod dicitur Celsinianas, et heredes instituens Monachos, quibus moderatur reverens paternitas Domini Majoli, addat ei titulum Præcipui Patris: ut ipsum omnino etiam sibimet paulo ante prætulisse Aymardus videatur, atque exinde secundo solum loco signasse; uti factum in præstaria, de consensu Fratrum facta duabus Levitis, de quadam vinea, sita in pago Cabilonensi, subtus castrum Brancudunum, cui ambo Abbates subscribunt hoc modo: Sig. Majolus humilis Abbas. Sig. Heymardus Abbas. Actum id anno XI Lotharii Regis, Christi DCCCLXVI, quando oportet neendum plane cœcum fuisse Aymardum; qualis denique erat, cum accidit res, in qua nescio an magis vigo-

rem ejus etiam in ista xstate, an Majoli modestiom debemus mirari.

Narrat eam S. Petrus Damiani in Opusc. 33 cap. 7

hoc modo: A venerabilis plane Cluniacensis cœnobii Fratribus didicisse me contigit insignia duo sanctæ humilitatis exempla; quorum unum non medio-

postea omnino
excus Aymar-
dus contemni
se dolens,

criter quosque Prælatos, alterum valet ædificare subjectos. Aymardus certe ejusdem Rector Ecclesiæ, Majolum sibimet substituit, et grandævæ jam

senectuti sue quietis otium procuravit. Hic itaque dum privatus in infirmorum maneret ædicula, quadam advesperascente die caseum petiit: quem Cellerarius, pluribus (ut fieri solet) intentus, non modo

non dedit, sed et duris insuper ministrum ejus responsionibus fregit: conquestus est Abbatum turbam, nec posse se tot dominorum perferre molestias.

Quo senex auditio, non mediocre scandalum pertalit: et quia lumen oculorum prorsus amiserat, dolor in ejus corde tenacius hæsit. Nam quo cœcus a visibus vacat, eo quidquid audierit in corde

subtilius versat: et quia per exteriora quæque non spargitur, interiori zeli stimulo truculentius inflammat. Mane vero facto, ministro suo, ut sese manu

in Capitulum duceret, jussit. Adductus autem talibus Abbatem aggressus est verbis. Frater, inquit, E

Majole, non ego te super me, ut me persequereris, imposui, nec ut tamquam emptor mancipio dominareris; sed, ut revera patri filius compatereris, elegi.

Et post hujusmodi multa, prope modum commotus, adjecit: Esne quæso meus Monachus? Quo respondente, Sum, tuumque me non magis fuisse quam et nunc esse profiteor. Et ille: Si meus, inquit, es

Monachus, protinus cede sedi, et locum quem ante noveras repete. Quo Majolus auditio, repente surrexit; humilem locum, prout jussus fuerat, expeditivit. Aymardus itaque, quasi postliminio reversus,

vacantem occupat sedem; Cellerarium, cui fuerat infensus, accusat: quem, mox terræ prostratum durius corripit; tandemque modum pœnitentiae, qui sibi videbatur, injungit: itaque perfunctus non longi Tribunatus officio, præsto dethronizatus assistit; Majolo ut ad suam sedem redeat, præcipit;

ille confessim, nil cunctatus, obedit. Quamdiu postea Aymardus vixerit incomptum manet, solum in Necrologiis invenitur obiisse in Nonas Octobris; is autem dies notatur tam constunter, et ubique absque ullius ecclesiastici cultus indicio ut mirum sit, unde acceperit

et dentique 4
Octobris mori-
tur post an.
906:

F Trithemius, quod ejus festum agatur apud Cluniacenses, Idibus Septembribus, quibus tamen, ac neque per meusem Octobrim, nulla in veterimis Cluniaci Brevariis, nulla in divinis Officiis mentio fit Aymardi, ut Sancti aut Beati.

21 Ab anno XI Lotharii Regis omnia instrumenta solum Majolum Abbatem præferunt. Quædam comme-

ab eo tamen
anno Majolus
solutus nomina-
tur,

memorare operæ pretium puto, In Cluniacensi Archivo inveniuntur plura diplomata Ottonum Imperatorum.

Unum est Placitum, datum in civitate Papiæ, in caminata salæ domus Lictefredi Ticinensis Episcopi,

post capitium ecclesiae S. Syri Confessoris, ubi ejus corpus sanctum requiescit, residente Orberto Marclione Comite Palatii, ut justitiam inter homines discerneret cum aliis Judicibus: ad cujus præsen-

ti in diplomatis
utruusque Ol-
tonis,

tiam Dominus Majolus Cluniacensis Abbas venit, et præsentavit duo monumina seu Instrumenta; unum nomine Ottonum Imperatorum, datum XVI Julii, anno VI regni in Italia, continens quomodo Gardulfus, filius

Petri Judicis, quasdam terras emisset, ubi erat Capella in honore S. Mariæ juxta Papiam, seu etiam S. Mi-

chaelis, easque cum capella Majolo Abbatii dedis-

set, ut Monachi, sub norma S. Benedicti viventes,

ibi in perpetuum habitarent, et orarent pro anima Liutardi Cumani Episcopi: alia, item monumina

donationum aliquot eidem factarum: postulavitque ut

contra

et Coadjutor
Aymardi Ab.
an. 908

B dictus Abbas
etiam ipse,

aliquando ta-
men solum
Monachus.

Inuenit an.
906 plenum
nucleus regi-
men,

C Incipit prior
nominali in
Actis,

A contra invasores sibi confirmarentur : quod et præstatum est, tempore regni duorum Ottonum Patris et Filii, anno vi regni Italici Ottonis Junioris Indict. x, sed legendum anno vi Ottonis Majoris et Junioris anno i, qui fuit Christi DCCCCLXVII. Hæc Cella postea et bona aliqua acceptat.

S. Majoli dicta est [et nunc a Congregatione Somascha obtinetur]. Idem qui supra Orbertus Marchio et Coues Palatii, monasterio quod Clugnes dicitur, donat quæcumque habebat super fluvium Pali infra castrum Vicopiculæ etc. anno Senioris Ottonis x, Junioris iv, Indictione xiv.... Ad hæc anno vi regnantibus in Italia Ottone et Ottone filio, Ingebaudus quidam, filius Ansegisi, vivens Lege Saliga, donat quædam prædia in Comitatu Viennensi, ad monasterium Cluniacum, per cultellum et festucam nodatam, per wantonem et wasonem terræ, in manus Domini Majoli Abbatis.

*Idem an. 973
precariam
quamdam
tradit.*

B 22 Anno xxxvi Cenradi Regis, Majolus Abbas in precariam in nulla tradit Hugoni, filio Lamberti Comitis, in hæc verba : Notum sit omnibus sacri cœnobii Cluniensis Abbatibus atque Monachis, quibusque futuris, quod ego Fr. Majolus, prædicti cœnobii licet indignus Abbas, una cum consensu Fratrum, res juris nostri, cuidam nobili viro Hugoni, Almodi ejus uxori, et Stephano eorum filio, atque ejusdem primogenito (nos hodie ad tres vitas diceremus) villam Ambariacum concedimus etc. et subscribunt Majolus humillimus Abbas, Vivianus Prior, Ermensfredus Episcopus, Balduinus et alii Monachi xxv. Hæc anno DCCCCLXXIII. Sub idem tempus Joannes Papa XIII monasterium Cluniense, cui sapienter, inquit, et beate præest carissimus filius noster, Dominus Majolus Abbas, commendat Episcopis Galliarum, Stephanum Arvernensem Episcopum compellans, ut pro sua insita bonitate, Amblardum fidem suum, ad restitutio nem Celsinianensi monasterio faciendam, compellat; Adonem etiam Matisconensem Antistitem obtestatur in hunc modum : Res quoque exigit ut tibi aliqua dicamus, Frater carissime et amande Domne, Ado Episcope, quem licet non viderimus, ex nomine novimus in omni spirituali bouitate. Efflagitamus itaque benignissimam tuæ Paternitatis dulcedinem, ut quo vicinior esse videris præfati monasterii scholæ, eo tua protectio pro tuo posse celerior Fratrum necessitatibus occurrat, qui te ex abundanti caritate diligunt, et ulnis totius amoris perfectissime ambiant et amplecti desiderant. Quocirca Cluniensis monasterii semper esto protector, sicut B. Petri es fidelis amator.....

*a Joanne PP.
13 insigniter
laudatur:*

*Lirnense mo-
nasterium ac-
cipit a Bene-
dicto 7, an.
979,*

C 24 Benedictus Papa VII ordinandum tradidit Lirnense monasterium Majolo Abbatii Cluniacensi, ut legit noster Stephanotus in tabulario Lirnensi. Extat ejus rei Pontificium diploma in Bullario Cluniacensi, datum anno iv Pontificatus Benedicti VII, Imperii Ottonis anno xi mense Mayo, Indictione vi. In ea Bulla fit etiam mentio de Artuco monasterio, modo de structo, quod S. Honoratus pro sanctimonialibus construxerat, in monte perameno ad littus maris et ad ripam fluvii Siagnæ, ubi Agarisma præterat S. Ayyulfo Abbate. Sed insignis est præ ceteris charta Rodulfi Cabilonensis Episcopi, in qua inquit; Ageus Canonicus adiit nostræ munificentia serenitatem; rogans ut Cluniebus Monachis et domino Majolo Abbatii, domum cum area juxta muros urbis ex una parte, ex alia juxta claustra Canonorum, cum Cauonia quam ab ineunte ætate obtinuerat, aëternaliter daret : quod ait se ultro facere ex consensu Clericorum suorum, maxime cum tanti viri, Majoli, gloria, ab ipso Domino mutuatam, et aure percipimus; et intuitu proprii luminis, nihil in ejus dilectione conniventes, quotidie perspicimus. Ille enim, ut vere est Galliarum jubar ad tempus exortum, nostris seculis admirandum, et si potis est imitandum : quo Elogio

luculentius nihil adserri potest de homine vivente.... D Subscribunt isti Chartæ post Rodulfum, Adalais Comitissa, Hugo filius ejus, Robertus Vicecomes cum Canonicis, anno xxvi Lotharii Regis, qui fuit Christi DCCCCLXXIX.

31. 32 Ita porro Mabilio continuat Acta sub Majolo et alia plura Abbate, usque ad annum DCCCCLXI, quando is S. Odilonem sibi substituendum curavit; et omnes Chartæ sub eo conditas ad nongentas quinquaginta novem numerari asserit. Inde num. 33 et sequentibus transit ad cetera ejus facta, quæ quatenus in Vitis jam editis legi possunt, nihil hic attinet iterare. Ac primum de monasteriorum reformatione orsus tractare, Ticinense ab Majolo fundatum putat anno DCCCCLXVI : postea subdit.

*Ticinense mo-
nasterium
fundat an.
966,*

34 Per idem tempus Majolus Romam venturus (sic rem memorat Petrus Damiani in Opus. 33) præcepit cuidam Fratri ut secum pergeret; quia, sicut rogatus fuerat, eum in monasterio S. Pauli Priorem constitutere decreverat. Ille vero nonnullius difficultatis obstacula reluctatus opposuit, et modo hoc, modo illud; tandem obstinatus obedire contempsit : Majolus autem inobedientiam Fratris æquanimiter tulit; eoque relicto, itinere quod decreverat, commenavit. Cumque Frater in monasterio per inobedientiam remansisset, et reliqui Fratres in eum vehementer invehementer invehementer; tandem ad eum reversus, post Majolum festinanter acceleravit. Mox ad quemdam fluvium pervenit, cuius vir Domini jam vada transierat, et super ripam adhuc alteram consistebat. Cum itaque Monachus in ceteriori se illuminis crepidine figeret, quoniam absente navigio transitum non haberet, videns procul adstare Magistrum, quod solum potuit, præsto corruens, in terram se humiliiter prostravit : et quia veniam deprecans, per oris organum forte non posset audire clamorem, du toto corpore linguam fecit. Quod dum Majolus eminus aspexit, quid hoc esset incunctanter agnovit : moxque misso remigio transferri ad se Monachum fecit : quem præsto vir Dei, ad quid venisset, requirit. At ille simul et de præteritis veniam deprecatur, et impletum se de ceteris quidquid injungeret pollicetur. Tum ille; Vis, inquit, absque dubio pœnitentiam : quo respondente, Volo ; protinus addidit: Huius igitur osculum præbe : nam casu tuberosæ cutis illuc leprosus adstabat. Ille confessim in ejus osculum ruit, moxque lepra mundati corporis prorsus evanuit. Ex his ita insert Petrus Damiani : Sic sancta obedientia fructum suæ humiliatis invenit, dum non modo veniam se corrigendo promeruit, sed et signum insuper tam perspicue virtutis ostendit : et cui superbìa pene potuit apostaticam inferre perniciem, humilitas dedit Apostolicam exhibere virtutem.

*ac paulo post
panitens te-
prosum osculo
mundat.*

F 35 Ad restitutam per Majolum etiam in Germaniæ monasteriis disciplinam quod attinet, nulla Syrus, aliive signanter enuntiant, nisi quod Syrus, in epistola Vitæ præfixa, dicat Aldebuldum, missum in Germaniam secum tulisse Majoli Vitam, quam postea Odilo in cœnobio Morbacensi repererit : quod argumento est, ipsum locum suscepisse normam monasterii Cluniacensis. De Paterniaco, quod in diœcesi Lausanensi situm est, ita S. Odilo in Vita Adalheidis Augustæ XVI Decembris, In patris vero, Rudolfi videlicet nobilissimi Regis, et Domini Chuonradi fratris, Regni loco, videlicet Paterniaco, ubi matrem Reginam, vocabulo Bertam, Deo in omni humilitate devotam, sepulturæ tradidit, in honorem Dei genitricis monasterium condidit, et sanctissimo Patri Majolo suisque successoribus, sua munificentia et fratris sui Chuonradi Regis præcepto, ordinandum perpetuo commisit. Sed hoc novæ institutionis erat, non reformationis.

*In Germania
reformat Mor-
bacense,*

*et suscepit Pa-
terniaco
cœnobium.*

A 36 At nullibi Cluniacensis disciplina tom late propagata est, atque in cœnobis Gallicanis; quorum non pauca Majolus Abbas in meliorem statum revocavit. In eorum numero præcipua sunt, Majus monasterium S. Martini Turonensis; Autissiodorensis, S. Germani; Reomaense, S. Joonais; Divionense, S. Benigni; Fossatense, S. Mouri; aliaque.

B 37 Quid in Majori monasterio apud Turonos Majolus præstiterit, docet in Bibliotheca Cluniacensi fragmentum, ex gestis Abbatum ejus loci: ibi quippe legitur, Odonem Comitem, suggestente uxore sua Hermengarde, a Cluniaco tredecim bonaë vitæ et opinionis Monachos optimis; et in locum Clericorum secularium, qui opul Majus monasterium tum degebant, substituisse; ex quibus unum, Stephani Papæ et Regis Roberti vigente imperio, in Abbatem sibi elegerint. Sed hallucinatur auctor in Stephano Papæ, qui nullus fuit Majolo Abbat. Subdit idem, Pantificem in Monachum benedixisse Odonem Comitem, et privilegii sui auctoritate liberam concessisse eligendi Abbatis facultatem, a Cluniaco absolutum, Roberti Regis uictoritate approbatam; et Majolum quidem principio restituisse; sed tandem, audita privilegiorum mentione acquieciisse. Quæ ut vera sint, vereor ut omnia ad Majoli tempus referri possint: nam e contrario, Majolus initio Abbatis nomen eo in loco tulit, et sui vice postea Gislebertum Abbatem institui curavit....

C 38 De Autissiodorensi S. Germani monasterio hæc legimus, in Hist. Autissiod. cap. 47, in Heriberto Episcopo: Hujus ergo Episcopatus tempore, Dux Henricus ejus frater, ut erat totius religiositatis amator, monasterium B. Germani Domino Majolo commisit Abbat, qualiter videlicet regularis normæ tramitem inibi constitueret, sicuti per multa loca Monachorum, tum in Italia quam in Gallia dignoscatur fecisse: longo enim jam transacto tempore, locus ibidem absque Abbat a Præpositis regelatur. Qui gratarter illum suscipiens, regulari distinctione quæque repererat devia ad unguem corredit. Postmodum vero vir sanctus ac venerabilis Majolus, præfecit ibidem virum honorabilem Heldricum Abbatem: qui et ipse prædictum locum ad regularis B. Benedicti tramitis informavit callem: quem prædictus Episcopus, nec nun et Frater ejus Dux Henricus, nimio cum suis dilexerunt amore....

In Historia de Gestis Abbatum S. Germani, tom. I Bibliothecæ Labbeanæ, legitur, Heldricum istum, co tempore quo Rotbertus Rex Autissiodorum expugnabat, cum Odilone Cluniacensi Abbat se transtulisse ad aliud monasterium, sue ditioni subditum, quod Reomaum vocatur, quodque Majolo Abbat paruisse, docet Historia Reomaensis Roveno auctore; sed non ita, ut Cluniaco monasterio subjectum eo modu esset, quo postea sub Hugone.

D 39 Idem in Divionensi S. Benigni asceterio Majolus præstitisse perhibetur in Chronico Benigniano. Bruno siquidem Liugonensis Antistes, locum in melius reformare soleus, Majolum adiut ejus rei gratia: cuius precibus flexus reverendus Abbas Majolus, dedit ei xn Monachos, disciplina sanctæ religionis instructos, divina et humana sapientia doctos, nobilitate carnali claros. His Abbatem præfecit Willelmum nomine, et Patrem spiritualem sibi poscentibus Filiis petiit.

E 40 Ejusdem negotii causa Fiscannum accersitus est a Richardo Normannorum Duce Majolus, ut in locum Canonorum Monachos istuc institueret. Id vero ogredi noluit vir sanctus, ni Richardus tributum, quod Pasnagium dicitur [et exigitur pro pastura animalium, de quo vide Caugium in Glossario] subditis suis relaxaret: quod cum Duci non placuisset, res ad Wilhelmi, Abbatis max laudati, tempus dilata est [ut plenus habetur in Januario Bollandiano die ix in Fragmento; de vita S. Wanningi].

In Gallia res-
taurat disci-
plinam,

in Majori
monasterio S.
Martini,

Autissiodoren-
sis S. Germani;

Reomaensi,

Liviosensi,

voca'ns ad
Fiscanense
recusat;

F 41 Sed illustris imprimis fuit reformatio cœnobii S. Mauri Fossatensis, prope Parisios, late descripta in Actis Burchardi Comitis, [referendis in Supplemento Februarii Bollandiani, ad xxvi diem, si cultus probatus fuerit] et in seculo vi Benedictino. Ibi quippe legitur istius monasterii statum, Mageardo Abbat, eo prolapsum, ut Abbas ipse, nobilis quidem, sed ritè solutoris, depositis Munachalibus indumentis, pretiosarum pellium tegumentis exornaretur: calamanthumque optimum, pro capitia humili, capiti impuneret: qui ritus et in aliis monasteriis Gallicanis in usum venerit. Burchardus loci conditionem miserratus, Adico Monacho instigante, Regem Hugonem interpellavit, ut sibi restituenda inibi disciplinæ provicia demandaretur. Annente Rege, Burchardus ad Majolum perrexit: qui tandem ægre acquiescens, acceptis perfectioribus sui cœnobii Fratribus, istuc accessit; solitoribus Monachis data optione, vel cum Majoli Monachis remanendi, si regulariter conversori vellent, sin minns, abeundi. Plerisque autem cum Abbatie vias proprii cordis præfigentibus, Majolus, prædictum locum cum suis suscipiens Monachis, districcionem Regularis ordinis districte observare præcepit.....

§. III. Captivitas et Romana itinera Majoli E Abb. S. Odilonis Electio cum jure successio- nis: reliqua Majoli acta.

I Initio libri 3 ayit Syrus de captivitate Majoli, sub Saracenus; et camdemque memorat Glaber Rodulphus, lib. I cap. 4; et primo addit, quod Barbari, dispergitis inter se omnibus quæ illius fuerant, interrogaverunt eum, si tantæ ei essent in patria facultates rerum, quibus videlicet se suosque valeret redimere de manibus illorum. Tunc vir Dei Majolus, ut erat totius affabilitatis dignitate præcipuus, respondit, se in hoc mundo nihil proprium possidere, nec peculiaris rei se fieri possessorum velle; sua tamen ditione non negavit plures teneri, qui amplorum fundorum et pecuniarum domini haberentur. Quibus auditis, ipsimet lortabantur illum, ut unum e suis mitteret, qui suæ suorumque redemptionis pretium illis deferret: insuper pecuniae pondus atque numerum ei determinantes, indixerunt, Fiant mille libræ argenti; ut videlicet singulis libra una in partem proveniret.

F 46 Deinde narrat idem Glaber, factum duplex, ab aliis prætermisso, et narrat his verbis: Dum a Saracenis captus teneretur Majolus, cuius meriti esset latere non potuit. Nam cum ei hora prandii obtulissent cibos quibus vescebantur, carnes videbileet, panemque admodum asperum, et dicerent, Comede; respondit, Ego vero si esuriero, Domini est me pascere: ex his tameu non comedam, quia non mihi in usu fuerunt. Cernens autem unus illorum viri Dei reverentiam, pietate duetus, exuit brachia, simulque abluit et clypeum, super quem, etiam in eonspectu Majoli, satis inundissime panem confecit; quem etiam citissime decoquens, ei reverendissime detulit: ipse quoque suscipiens eum atque ex more reficiens, Domino gratias egit. Alius quoque Saracenorum eorumdem, cultro deplanans ligni castulam, posuit incunctanter pedem super viri Dei codicem, bibliothecam videlicet, quam ex more semper deferre consueverat; dumque vir secularis, id est senex Majolus, intuens ingemiseret; aliqui minns feroceis id perspicientes, suum increpauerunt comparem, dicentes, non debere magnos Prophetas sic pro nihilo duci, ut illorum dicta pedibus substerneret: si quidem Saraceni, Hebreorum, quin potius Christianorum. Prophetas legunt: dicentes etiam impletum jam esse in quodam

sed recipit
Fossatense.

Captus a
Saracenus
proficitur se
pauparem,

recusat carnes
edere.

puniri valet
cum qui li-
briam concul-
carat.

A dam suorum, quem illi Mahometum nuncupant, quidquid de universerum Domino sacri Vates prædixerunt... quod tantum est a veritate alienum, quantum a sacra et catholica auctoritate contrarium. Præterea, ut claresceret B. Majoli sanctitas, is qui ejus volumen pede calcaverat, eodem die, pro quavis occasione, revera autem judicio Dei, ceteri furiose irruentes in eum, eumdem ei truncaverunt pedem. *Hæc sub annum DCCCLXXIII contigere.....*

anno 973.

In Italiam
ab anno 845,et Papix agit
cum S. Gerar-
do Tullensi.Prædictum obli-
tum Ottonis I
an. 973et Ottonis
II, an. 982,C
s. Odilonem
sibi Coadjuto-
rem ordinari
fuerit,e ram multis
Prælatis, No-
bilibus, et Mo-
nachis,

47 Porro ut ea, quæ hic et alibi de itineraute Majolo dicuntur, magis dilucide intelligantur; varias ejus Romanas Italicasve profectiones distinguere operæ pretium puto. Prima, Monachus Romanus ab Aymardo negotiorum causa missus est, nempe sub annum CCCXLV, ex dictis num. 17. Deinde jam Abbas Papiæ versabatur anno DCCCLXVI, cum quædam capella juxta eam urbem ad cellam construendam concessa ipsi est, supra num. 21. Syrus duo miracula ab eo Papiæ facta com- memorat, num. 50 et 53: quibus addo quæ Widricus Abbas Tullensis, in Actis S. Gerardi datis xxii Aprilis, commemorat de mutuo aspectu et colloquio ejusdem Gerardi cum Majolo. Gerardus quippe Romanus proficisciens, Papiam ingreditur; ubi viros magnificos, sanctum scilicet Abbatem Majolum, nec non Adalbertum Pragensi Episcopum, post Martyrem, similiiter xxii Aprilis illustratum, se reperisse, est inefabiliter collætatus. Pendebant singuli invicem ab alterno ore. In hac mutua confabulatione longum diei transigentes spatiū, simul tres sancti viri convivæ resident ad prandendum. Gerardo aquam postulanti, et vinum ex aqua cœlitus factum accipere nolenti, Desine, inquit Majolus, sancte Pontifex, in hoc facto aliis succensere: sed percipe cum gratiarum actione, quod tibi rerum Creator sua contulit benedictione: quod ad secundum Majoli Romanum iter referendum videtur, id est ad annum MCCCCLXVI, qui Gerardi Episcopi tertius Ordinationis erat. Post huc, id est anno DCCCLXXIII, Roma cum revertetur Majolus, Ottonis Magni obitum prædictum, ex Syro num. 47: quæ tertia nimurum est ejus peregrinatio Italica, quo tempore a Saracenis in reditu captus est. Quarta, sub annum DCCCCLXXXII, cum Veronæ positus, Ottoni II mortem prænuntiavit; ibidem apud Syrum, qui ejus devotionem in visitandis Romæ Sanctorum Basilicis explicat lib. 2 num. 31.

48 Cum Majolus, jam grandærus obitum suum persisteret, Odilonem sibi substituendum curorit; ad eum modum, quo Odo in locum Bernonis adhuc viventis, Aymardus in locum Odonis, et Majolus ipse in locum Aymardi substituti fuerunt. Hoc factum retinent Syrus, Odilo, Nalgodus, et alii: imo apud Nalgodus Majolus Cluniacum sine Pastoris cura, sine Provisoris diligentia reliquise dicitur, num. 44. Nihilominus Odilonis electionem, vivente Majolo factam esse, docet, non solum Instrumentum de ipsa electione, sed etiam veteres Chartæ, quæ Odilonem Abbatem referunt ante obitum Majoli. Electionis instrumentum editum est in Spicilegio Tomi. 6 pag. 425, eisdem conceptum verbis atque Charta de ipsius Majoli electione: quapropter illius extrema tantum verba una cum subscriptionibus referre sufficiunt. Hujus vero Electionis et Ordinationis ejus seriem, per consultum (ut diximus) Primatum, et Advocati nostri Henrici Ducis, nec non et Ottonis litteris sanciri præcepimus, atque regulariter celebratam Ordinationem in Christi nomine confirmavimus, et a Patribus et Fratribus nostris scriptis confirmari precati sumus. Acta Cluniacense cœnobio, feliciter. Amen. Ego Majolus Abbas huic Electioni assensum præbui et subs. Rodulfus Rex subs. Burchardus Archiepiscopus (Lugdunensis) subs. Hugo Episcopus Genevensis subs. Aynricus Episcopus Lausanensis subs. Hugo Episcopus (Matisconensis). Teuto Abbas (Fossu-

tensis). subs. Richfredus Abbas. Ermenfredus Episcopus, Burchardus Comes, Lambertus Comes, Adalbertus Comes. Lectaldus Archiepiscopus, Walterius Episcopus (Eduensis). Hugo Abbas. Wago Abbas. Theobaldus Abbas, Waremberthus Abbas. Willelmus Abbas, Majolus Præpositus, Waltherius Præpositus, Gundulfus, David, Aynricus Seneleetus: et cum eis Monachi clxxvii.

49 Mirabitur fortasse nonnemo, cur tot Ecclesiastici et Seculares viri huic electioni interfuerint, imo etiam electioni Odonis, Aymardi, et ipsius Majoli. Verum mos ille quibusdam in locis obtinuit in electione Abbatum, fluxitque ex S. Benedicti Regula in cap. 64, ubi de ordinando Abbatे agens, vicinos Episcopos, Abbates, et Christianos in testimonium admittit, contra electionem vitiosi Abbatis. Ut autem hi vel illi convocarentur, id erat in eligentium potestate, aliquando etiam a Fundatoribus jure inductum. Sic Gregorius Papa VII, postulante Adeleide Comitissa, sanxit atque constituit, ut electioni Abbatis S. Mariæ de Pinarello intercesserent Abbates Fructuariensis, Bremetensis, S. Sotoris Taurinensis, Clusinus, et alii earum partium Religiosi, apud Guichenonem Tom. i de Principibus Subaudiæ pag. 17. Sic in eligendo Abbatæ Lezarensi E locum olim habebant Nobiles terræ viri, ut constat ex vetustis monumentis.

juxta Regulam
S. Benedicti,

50 Quod vero Cluniacenses Abbates sibi successorem et Canones eligere principio soliti sunt, inde procul dubio usu venit, ut hoc pacto extraneis inträndendi Abbatis via præcluderetur. Electus autem Abbas, ut in superioribus observatum, ita Coadjutoris vices agebat, ut ea tantum curaret quæ sibi a superstite Abbatè demandabantur. Ita quippe sanxerat Concilium Cabilonense, sub annum DCI in Cap. 12. Ut duo Abbates in uno monasterio esse non debeant, ne sub obtento potestatis similitas inter Monachos et scandala generentur. Verumtamen, si quilibet Abbas sibi elegerit successorem, ipse qui eligitur de facultatibus ipsius monasterii disponendi nullatenus habeat potestatem. Ita persepe accidit, ut Acta publica nomine prioris Abbatis conderentur; aliquando tamen posterioris.

et Canones
Concilii
Cabilonensis,

51 Quo tempore Odilonis electio celebrata sit, non exprimit superius instrumentum; sed e.c Chartis ejus nomine inscriptis, eam anno DCCCXCI, contigisse, intelligimus. Itaque ante eum annum ad conversionem renit, tametsi ipso anno eam ponit Hugo Flaviniacensis in Chronico, qui ejus Ordinationem remittit in annum DCCCXCVI, uti et Chronicon Cluniacense, nempe post obitum Majoli. Imprimis censenda est Charta Humberti Episcopi Gratianopolitani, qui Cluniacensi canobio (ubi, inquit, Dominus Odilo Abbas præest) medietatem castri de Ursilia, cum toto Burgo atque ecclesia S. Mariae aliquaque largitur, anno Incarnationis DCCCXCI, tertio Rodulfi Regis. Altumde anno vi Hugonis Regis, id est Christi DCCCXCI vel sequenti, Majolus Abbas, acquirit per commutationem quasdam ecclesias in Comitatu Augustodunensi — Anno vii Hugonis Regis, inventur eharta, in qua Bernardus vir nobilis servos aliquot manu-mittit, ad preces Viviani Præpositi cœnobii Cluniacensis et Monachorum: et dicitur Werpivisse querelam illam adversus dictum Cluniaci locum, cui Dominus ac reverentissimus Pater Odilo præest, jussione sanctissimi Patris Majoli. Item anno viii Hugonis Regis, Abbatæ Majolo conceditur ecclesia S. Desiderii: eodemque anno quidam Berardus Clericus, Cluniacensi loco, ubi Majolus est Abbas, dat medietatem silvæ Adroli. Hæc postrema sunt Acta, Majoli nomine insignita, anno Hugonis Regis septimo, destinante in annum Christi DCCCXCVI, qui Sancto vita supremus fuit.

anno 991,

52 Prius autem quam Majolus, e vita excederet, Tulli obiit amicus ejus S. Gerardus Episcopus, de quo supra: in cuius Vita, per Widricum Abbatem scripta, di

23 Aprilis
cognoscit obi-
tum S. Gerar-
di
hæc

A *hæc leguntur*: Eadem quoque temporestate B. Majolus, plurimorum Christi servorum Pater eximus, Cluniaco aderat; et in hora qua noster venerandus Pastor Tullensis seculo eximebatur, a Fratribus divino impleto Officio, tempus refectionis adveniebat: ipse Majolus præfatus Pater, ad esum convocando Fratres, monastico more cymbalum insonabat. Tunc itaque (sicut erat continuus usus, etiam in agendo aliquo terreno opere, supernæ contemplationi intendere, et interioribus mentis oculis Christum orando in sede majestatis conspicere) repente in claram lætitiam ejus mutatur facies, et præ abundantia gudio lacrymis distillat affluenter, ac Fratribus convocatis talia profert: Frater noster Dominus Gerardus, Lenchorum Episcopus, seculi hujus angoribus abstractus, divino præsentatur iudicio, et idcirco curcum illi impendere solatum animo caritativo: nobis enim erat junctus familiaritatis societate, atque notus omni bonorum morum qualitate.

B *Hactenus seculi accuratissimi Mabilionis diligentiam, ad hunc ultimum locum adnotamus, quod si Cluniaci erat Majolus, quando xxiii Aprilis obiit S. Gerardus, octodecim solum diebus ante Majolun, oportuerit hujus morbum Silviniaci admodum brevem fuisse: siquidem prædictus Prioratus, inter Molinos et Borbonem-Archembaldi situs, abest omnino 14 leucis horariis Cluniaco; ut necesse fuerit, biduum saltem, itineri Parisios versus ingrediendo, insumptum fuisse. Quomodo autem locus iste insignis, vulgo Souvigny dictus, accesserit Cluniensibus, explicat Aymardi fundatoris seu donatoris Charta, in Commentorio de S. Bernone, primo Cluniensi Abbat, apud prælouatum Mabilionem Cap. 6, quam Chartam Unald jusso Aimard scripsit, et conclusit hac formula, Datavi in die Lunis, in mense Martio anno xxiv, regnante Karolo Rege: qui fuit annus Christi MCCCLXIV.*

C *Pag. 693 Annot. a adde — ceu potius alias paulo longius ac Septentrionem procurrens, inter Menat et Escreville oppida, in eademque tabula scriptus Chauvigny, cum genuina scriptura vulgaris nominis sit Souvigny. Est autem hujus nominis Abbatia, una ex quinque primis filiabus (ut vocant) Archimonasterii Cluniacensis; quatuor aliae sunt, Monasterium Charitatis, ad Ligerim; S. Pancratii, in Anglia, S. Martini de Cenepis, Parisiis, et Celsinianæ, vulgo Souci-langes, uti Claudius Castellanus adnotavit.*

D *Pag. 693 Annot. d — Mansiacum, vulgo Mozac, Hildeberto Cenomanensi Mandiacum: a quo distinguendum Muscineum, posterius Moysiaceum, dictum vulgo Moissac. Ita Claudius Castellanus, situm in tabula requirendum dimittens.*

E *Annot. i adde — Veteres Catusiacum, Flodoardus Codiciaeum, nominarunt, vulgariter rectius Couey scriptum*

F *Pag. 698 addatur hæc*

ADDIUNCULA

De Ecclesia S. Majoli Papiae, ad Somaschos translata: ejus ibi pallio ae Miraeulis.

ex Jo. Bapt. Alberti de Vita ejus lib. 3.

Quia, quæ Papiae est, B. Majolo nuncupata ecclesia, eum adjacenti monasterio, nobilissimus locus a Chronicis Cluniacensi saepius appellatur; operæ esse pretium duxi, per honorificæ hujuscemodi nuncupationis causam inquirere, et a quoniam Congregationi nostræ Somaschensi fuerit attributa, adnotare. Certum igitur est, ecclesiam hanc Beatissime Virgini Mariae fuisse olim, dum adhuc in humanis B.

Majolus esset, a Gaidulfo civi Papie dicata; D quare et Cella seu Capella Gaidulfi dicebatur; quinque autem a Beati Majoli morte annis, S. Odilo ejus successor, annuente Gaidulfo, ab Othoni III Imperatore obtinuit, ut Cluniacensis monasterii cum omnibus suis juribus ac redditibus, S. Majoli titulo insignita, ditioni subjiceretur. Constat hoc ex diplome amplissimo Othonis Imperatoris, Romæ dato anno MCCCCXIX, Regni sui XV, Imperii tertio, quod in Bibliotheca Cluniacensi, pagina 409 habetur: in quo sub pena centum librarium auri, partim Fisco partim Cluniacensi monasterio persolvendarum, prohibetur, ne quis Dux, Archiepiscopus, Episcopus Marchio, Comes, Judex, Vicecomes, aut alia quævis persona, ejus imperio subjecta, absque Abbatis Cluniacensis voluntate, de prædicta ecclesia S. Majoli ejusque juribus decernere, detrahere, aut auferre quoquomodo præsumat. Hanc ecclesiam, fuisse etiam Cellam-auream, ob aurea plurima quibus abundabat ornamenta, appellatam (ut advertit Andreas Quercetanus, in Notis ad vitam S. Majoli) ex Chronico Cluniacensi patet, ubi hæc habentur. In supradictæ etiam civitatis Papiae loco, magno virtutum claruit B. Pater Majolus numero, quæ multiplicibus populorum referta turhis, nobilium et diversarum mercium speciebus insignis, quasi quedam Tyrus et Sidon videatur remansisse, quibus complacet ad sui mercimonii comparationem aut venditionem venire. Hæc illius B. Patris Majoli incomprehensibili numero virtutum honorata, lætatur pro illius benedictionis et visitationis frequentia, unde acquirit sibi cum maximo cantico laudationum æternalis provectionis et utilitatis cominodum. Hinc namque sanctæ illius institutionis appetit magisterium, dum illud antiqui decoris et ampliatae speciositatis monasterium, nomine Cella-aurea, ejus congaudet meliorari paternitatis gratia. Ita Chronicum Cluniacense.

G *24 Evolutis autem quingentis septuaginta sex annis, ab Othonis concessione Cluniensibus facta, Gregorius XIII Pontifex Maximus hanc eamdem S. Majoli Papiae ecclesiam, cum adjacente monasterio, Petente S. Carolo Borromæo, Congregationi Somaschensi perpetuo possidendam concessit; titulumque Congregationis, a sanctissimæ recordationis Pio Quinto in numerum reliquarum Religionum, cum facultate emittendi tria vota essentialia jam tum cooptatae, honorificæ esse voluit, Pontificatus sui anno tertio, salutis vero humanæ MDLXXV; cum adhuc unus tantum e tredecim Monachis Cluniensibus, qui illic degere consueverant, Joannes nomine, supererset: cui alimenta suppeditanda, dum ei vita suppetret, a Congregatione nostra Pontifex jussit. Pro nostrorum vero sustentatione, qui quatuor ad minus Sacerdotes cum duobus Clericis esse debebant, trecentum tantum libras Imperiales, ex tot redditibus Cluniacensium (qui fundando Collegio Borromæo attributi fuerant) ab ipso S. Carolo, et post ejus mortem a Gubernatoribus Collegii Borromæi, quotannis erogandas præcepit: indicta tamen excommunicationis latæ sententiæ poena, nisi intra præscriptum ab ipso terminum, exignam illam summam Patribus in S. Majoli Collegio degentibus Gubernatores ipsi persolverint; ut patet ex Bulla ejusdem Summi Pontificis in archivio nostro asservata, cuius exemplar ad me huc Genuam a Patre Don Jacobo Antonio Valtorta, S. Majoli Papiae Præposito, fuit transmissum. Ecclesiam banc, vetere a Patribus Congregationis propternimiam vetustatem diruta ac solo æquata, multa quidem illustrant ac decrant auri argenteique ornamenta; multa item altarium sacerdotialiumque indumentorum preciosa suppellex: at nihil pretiosius, nihil pulchrius, aut admirabilius*

*dicta etiam
Cella-aurea*

*Somaschis
conceditur
an. 1575,
F*

et ipse 18
post de morte
Sylvintaci.

NOT. 113*

NOT. 114*

NOT. 115*

NOT. 116*

Ecclesia an.
999. S. olli-
toni tradita,

*et ornatur
corpo S.
Afræ,*

A admirabilius oculis spectandum objicitur, quam sacrum Beatæ Martyris Afræ corpus: cui, ut Surius tomo sexto, Ado Viennensis, atque Usuardus referunt, Augustæ Vindelicorum cum matre Hilaria, ac tribus pedissequis Digna, Eunomia, atque Eutropia martyrium passæ, S. Uldeericus Augustæ Episcopus Ecclesiam cum monasterio dicarat, in qua et ejus sacras Reliquias condidit, et Cluniacensi Congregationi, cuius habitum et ipse assumpserat, ut Trithemius in Chronico monasterii Hyrsaugiensis docet, attribuit. Eo autem, anno octuagesimo tertio ætatis suæ, Episcopatus quinquagesimo, vita funeto, Cluniacenses Monachi, Sanctæ Afræ corpus Papiam deportandum, atque in Ecclesia S. Majoli honorifice reponendum curarunt. Extat Altare cum Icone, martyrium ejus, flammarum incendio consuminatum, referente, sub qua in apto decentique loculo sacra illius Martyris pignora asservantur....

*ac pallio s.
Majoli,*

B 25 In eadem ecclesia per laneum pallium, quo vivens Majolus dum iter faceret amiciebatur, admiranda iudies naturæque vim excedentia, ad omnium pie accelerantium utilitatem, assidue præstantur. Blaterent licet subsannentque Catholicorum pietatem ac fidem tenebriones hæretici, nullum est in tota Ticinensi Urbe reliquiarum aut sanctarum exuviarum genus, quod, tamquam votorum suorum scopum optataeque sanitatis complementum, adhibeant frequentius cives illi, tum ad sedandos corporum dolores, tum ad fugandos quosecumque morbos, tum ad expellendos malignos spiritus, quam hoc ipsum laneum B. Majoli pallium: quod quotannis publice solenni festo die, eidem Sancto Abbatu dicato, exseculandum venerandumque proponitur; fidesque est, toto insequenti anno nulli esse obnoxium morbo, qui sacram illam amictum pie ac religiose fuerit veneratus. Neque admiratione caret, quod septingenti prope quamvis efflaxerint anni, ex quo desit eo uti Majolus, ita tamen nulla ex parte vitiatum atque atinearum morsibus intactum visitur, ac ei nuperimum esset opus textrinæ..... Atque hic enodanda mihi est, quæ multis irrepsit, dubitatio; cur, cum omnes, qui ex præscripto regulæ a S. P. Benedicto traditæ vivunt, nigri coloris habitum gerere jubeantur, Majoli pallium subfulvi potius, quam nigri coloris sit: ex quo fatendum videtur, pallium illud, aut Majoli non fuisse, aut Cluniacensis Congregationis Monachos alium a nigro habitum gestisse. Suprimum hunc omnino mihi S. Petrus Venerabilis Abbas Cluniensis admittit, qui in Constitutione aperte fatetur, morem hunc in Cluniacensi monasterio paulatim irrepsisse, ut eo coloris habitu quisque uteretur, quem vellet. Ex humilitate aut ex necessitate id primo sit factum, nec ne, incertum est; illud certissimum (uti sunt ad malum potius quam ad bonum amplectendum prona hominum ingenia) tot inde enata scandala, ut ad ea tollenda extirpandaque peculiari opus fuerit Constitutione, ne quisquam, nisi nigri coloris vestibus indutus, incederet.

C 26 Valde a superioribus dispar est quod mox subiectam exemplum: quo divina interdum non lento gradu procedens vindicta, injurias ac blasphemias in Sanatos intortas, etiam in hac vita, non usitatis suppliciis aut consueto mortis genere, mulctare consuevit. Quinimo illud maxime mirandum est, acrius Sanctorum, quam proprias ulcisci injurias, Deum consueuisse. Nec vana a me dici, blasphemii atque irrisoris nominis B. Patris Majoli exemplum, si quando alias, aperte declarabit. Rei ego seriem, ut evenit, iisdem plane verbis, Latine tamen redditis, quibus ad Collegium nostrum S. Majoli Papiae, ab iis qui interfuerunt publicisque tabulis consignarunt, transmissa est, hic notabo. Est

*quod est fulvi
coloris.*

*Monachus
in S. Majolum
blasphemus,*

in Vicentino agro Venetæ Reipub. ditionis vicus non ignobilis (Luminianum dicunt) ubi Ecclesiam B. Majolo nuncupataum cum parœciae titulo regebat Sacerdos quidam bone famæ, cui nomen Octavianus Cornacchia. Anno igitur seculari MDC, sexto Ius Maji, feria quarta, in qua incedit per vigilium festi S. Majoli Abbatis Cluniacensis, Frater Joannes quidam a Marostica, qui familiæ in monasterio S. Paneratii, non longe a Luminiano posito, erat adscriptus, Octavianum Rectorem prædictum adiens, sic est allocutus. Crastinus erit hujus tunc ecclesiæ, S. Majolo dicatae, dies festus: volo tuus esse commensalis ac festi cultor. Ceterum, dic amabo, Qui nam fuit, bone Deus, hic S. Majolus? Quis illam Beatum, quis Sanctum efficit? Peream, si gesta illius aut vitam apud aliquem descriptam antetorem deprehendi. Vis dicam? Puto illum cerdonis aut clementarii alicujus, ne pejus dicam, fuisse filium. His auditis bonus ille Sacerdos; Male (inquit) de Sanctissimo Abate, maximique apud Deum meriti, o Pater, loqueris; lege, si lubet, Romanum Martyrologium, scrutare antiquos scriptores, cognosces profecto, quam longe a veritate abeas, quemque temere ac perperam de sanctis viris judices. His non sine quadam animi commotione atque ira prolati, discessit. Postera die, Ascensioni Domini Sanctoque Majolo dicata, Luminianum adiit Fr. Joannes; qui statu atque Rectorem Ecclesiæ Octavianum conspexit: Nonne, exclamat, hesterna die bene ego dixeram, Sanctum hunc tuum Majolum, quem tu tantopere commendas ac prædicas, cerdonem aut viliorum aliquem opificem fuisse? Evolvi libros, ut monueras, legi Martyrologium; et unsquam de Majolo mentio, unsquam Majoli nomen mihi fuit obvium. Ecce tibi Martyrologium. Quod illico extractum e sinu, Sacerdoti porrexit. Exarsit animo, ac supra quam credi possit indignatione Sacerdos Octavianus; vixque moderari sibi potuit, quin illum pseudo-Monachum liberaliter maledictis exciperet. Martyrologium itaque capiens, statimque aperiens, ad prioris sese exhibentis paginæ conspetuum (mirum dictu) in S. Majoli nomen incidit; quo male illi feriato Fratri commonstrato. En ait, quod tu tantopere spensis ac vituperas, venerandum Majoli nomen. Horruit ad ejus aspectum miser ille, veritatemque fateri coactus, ut sibi ignosceret rubore suslusus Sacerdotem rogavit.

D 27 Celebrabantur eo tempore in ecclesia Missæ, quæ decem aut duodecim numero esse debebant; quare D. Octavianus Monachum admonuit, ut si Sacrum peragere vellet, nullam interponeret moram; expeditum enim esse debere reliquum temporis, ut a Rev. Presbytero Joanne Antonio Lachino, Mussani Rectore circumadjacentiumque pagorum Vicario foraneo, qui dignitate ceteros anteibat, Missa cantetur, ac de more ad populum in laudem S. Majoli habeatur concio. At Monachus, incredibili testuans desiderio ad invitatos etiam verba faciendi, nullum non movit lapidem, ut sibi illud concessionandi munus demandaretur. Vicarium itaque foraneum, inscio tamen D. Octaviano, adiens, impetravit ab eo, ut privatim rom sacram ficeret (quod, et cum aliis omnibus Sacerdotibus, qui ad diem illum festum celebrandum advenerant, præstitit) adeo ut ipse solus fere remaneret, qui vel renuente D. Octaviano munus illud obiret. Supervenit interea D. Octavianus, qui quæ acta erant electus, torvis Monachum contutus oculis; Mene (inquit) reluctant ac prorsus nolente, et Missam cantare et conditionari in ecclesia mea andebis? absit ut hoc feram. Quod cum minitabundus sonor a voce elatoque corporis gestu pronuntiaret, omnes qui tunc in sacrario aderant Sacerdotes rogare eum cœperunt, cohiberet se;

E *et nichilominus
in ejus eccl-
esiæ Luminanti,*

F *Sacrum solen-
ne festo ejus
cantare,*

ac,

*atque concio-
nari prasu-
mens.*

A ac, ne scandalum aliquod oriretur, non nihil de suo jure remitteret, locumque irae daret. Hac igitur conditione res est composita, ab habenda concione Monachus abstineat, Missam cantet. Sed o quam ab humanis longe absunt divina consilia! Cantare et concionari malo suo voluit infelix ille. Intra enim Missarum solennia conversus ad Populum, de Fide, Spe, et Charitate verba se facturum proposuit. Cumque multa de Fide etiam ad stomachum dixisset, de Spe multo plura dicturus, in haec ipsa verba prorupit. Vos (inquit) o miseri, voluptatibus dediti, curisque secularibus implicati, neque Deum neque Sanctos reveremini; tempus inaniter consumitis, ac peccatorum mole obruti otio vacatis, ludis atque seurilitatibus incumbitis, nimis de Dei misericordia praesumentes. An vos latet, omnibus boni latronis gratiam non concedi? An nescitis plerumque accidere, quod numquam obventurum credebatur? Nonne videtis morbis adeo gravibus mortalium corpora ex insperato affici ac divexari, ut vocem plerumque auferant, sensus opprimant, ac morte inopinata afficiant? Quid grassatorum insidias, inimicorum proditiones, hostiles aggressiones, atque impetus commemorem? Quid? quod et e cœlo fulmina, aut quid simile, ita repente ac subito plerumque in collum alicujus proruit, ut miser maneat.

B 28 Haec novissima verba vix expresserat, cum ecce occulta Numinis vi, contignatio illa, quo trabalibus insixa clavis inter utrumque parietem super altare eminebat, tauto fragore ac strepitu divellitur, ut laxatae rotæ majoris tormenti manuarii bombum referret, quæ super collum miseri Concionatoris prolapsa, illum et ad terram dejicit, et vocem eripuit, sensibusque destitutum diu humi prostratum detinuit. Hoc audito strepitu, omnes quotquot erant in ecclesia, partim arma arripere, partim fuga salutem querere, partim quid strepitus ille portenderet solliciti inquirere. At vero qui prope altare concioni intenti astabant, rei novitatem admirati, pessima sibi in concione ominatum Concionatorem aiebant; et circumstantes, an vita, an spiritus, an halitus in eo supereret curiosius rimabantur. Illud autem mirabilius, quod contignatio illa, quæ tanti ponderis ac gravitatis erat, ut eam duo vix possent homines toto corporis conatu humo tollere, etiam caput D. Vicarii Foranei ac Rectoris Ecclesiae Villæ-Garcelensis humerum pereussit, multorumque aut brachia aut pectus aut crura tetigit, neminique damnum aut C vulnus intulit; uni tantum pileo, quo erat capite tectus, ad terram dejecto, hominem nil læsit. At post semihoræ circiter spatium infelix Concionator,

recuperatis utcumque sensibus, ubi primum loqui potuit: Filii, inquit, S. Majolus vere est Sanctus; S. Majolus vere est Sanctus. Haec cum identidem repetiisset ac saepius iterasset, veniam de blasphemia in sanctum Dei Confessorem et Abbatem Majolum publice poposcit. Hac peracta Confessione, cuidam impositus tabulae, ad vicinorem domum deportatus, totis viribus corporis destitutus, nihilque, praeter linguam, qua uteretur liberum habens, post quindecim dierum incredibilis toleratos dolores, praemissa longiori exomologesi, excessit e vivis. Atque ego Presbyter Rodomontius Serminatus Vincentinus, omnibus quæ superius enarrata sunt praesens interfui, oculisque perspexi, quoniam per id tempus Rev. D. Octaviani Cornacchiae Luminiani Rectoris hospitio utebar, invitatus ab eo perbumanter, ut soleunitatem illam S. Majoli cum homine amicissimo celebrarem, perque dies aliquot secum familiariter commorarer. Quoniam vero saepius apud plurimos casum hunc, qui miraculi instar apud me est, recensui; rogatus a multis, ut illum, uti se habuit, ordine exponerem, scriptisque consignarem; libens feci, nulla frandis aut mendacii suspicione; cum multi adhuc superstites sint, qui optime illum recolere, memoriaque tenere possunt, uti sunt Joannes Andreas Cavatiola Barbarensis, Joannes Dominicus Munarius de Ponte-Nansi, Hercules Baldwinatus Luminiacensis, multique alii, quos ne longior sim, omitto. Ex Vico Barbarani. Anno Domini MDCX.

*ac paenitens
moritur.*

DE S. ILLUMINATO.

P ag. 704 adde — 3 Idem nisi fallor, aut certe alius Sanseverinas, patriæ sua historiam, pleno opere describens Italica lingua, eam Collegio nostro Romano ineditam reliquit, in qua hujus Sancti vita uberioris continetur: quam tamen intelligo nihil certi habere, praeter jam dicta, quod inde transcribi, et huic Supplemento inseri mereatur; quare ea non expectata, solum suggero ex Luca Castellino in tractatu de certitudine gloriarum Sanctorum Canonizatorum cap. 2, punto 58, probari eorum consuetudinem, qui etiam pro festis Beatorum dumtaxat plenarias Indulgencias aut alia similia petunt; eoque tum alia plura exempla odduci, tum etiam, quod Innocentius VIII, concessit Indulgentiam pro die festivitatis B. Illuminatae (voluit, aut certe debuit, Illuminati, scribere) Ecclesiæ Abbatiali Ordinis Benedictinorum S. Severini in Piceno Camerinensis diœcesis, et hoc anno II Pontificatus ejusdem, MCCCLXXXV.

NOT. 117*

F

APPENDIX

AD TOMUM TERTIUM MAJI.

Ac primo ad Tractatum Praeliminarem

DE EPISCOPIS ET PATRIARCHIS HIEROSOLYMITANIS.

N. C. V^o

Quamquam *toto* *hoc* *opere* *sic* *procedant* *Commentarii* *nostri*, *ut* *aliorum* *Scriptorum* *contextus* *ac* *verba*, *charactere* *rotundo*, *quem* *Romanum* *appellant*; *nostra* *oblongo*, *quem* *Italicum* *vel* *currentem* *nominant*, *impressa* *legantur*: *plaenit tamen* *Henschenio*, *editionem* *istam* *regenti*, *in* *hoc* *meo* *praeliminari* *Tractatu contrarium* *tenere* *rationem*. *Non* *est* *mihi* *nunc* *facile*, *causam* *cur* *id* *tunc* *maluerit*, *sic* *explicare*, *ut* *probetur* *omnibus*; *causa* *autem* *qualicumque* *post*-*haec* *cessante*, *nihil* *oberit* *quo* *minus* *in* *alteru*, *si* *quando* *sunt*, *editione*, *consuetu* *B* *distinguendi* *characteris* *forma* *resumatur*. *Interim* *Appendicem* *hanc*, *ne* *sit* *a* *cor-* *pore* *jam* *impresso* *defarmis*, *jubeo* *eadem* *qua* *illud* *norma* *vursum* *procedere*. *Cum* *autem* *Tractatio* *eadem*, *non* *solum* *eo* *a* *me* *suscepta* *fuerit*, *ut* *Episcoporum* *ac* *Patriarcharum* *Hierosolymitanorum* *historia* *haberetur*, *Chronologie explicata*; *sed* *etiam*; *ut* *per* *interjecta* *Parerga* *res Orientales* *spectantia*, *partim* *confirmarem* *alibi* *ame* *constituta*, *et* *a* *multis* *frustra* *impugnata*, *partim* *satis* *facerem* *nonnullis* *ad* *ista* *factis* *objectionibus*; *poterat* *hæc* *Appendix* *augeri* *in duplum*, *per Addi-* *tiones* *ad* *prædicta* *Parerga* *compositas*: *quas* *tamen* *aut* *omnes* *aut* *plerisque* *plaenit* *supprimere*, *eisque* *differre* *in tempus* *Supplementi Generalis*, *ob causam* *indican-* *dam* *ad* *nomen* *S. Simeonis Stok*, *in Appendix ad diem xvi Maii*.

I JACOBUS FRATER DOMINI.

Ecclesiæ Hierosolymis constitutus Episcopus, inquit Eusebius in Chronico, Jacobus δὲ Ἀδελφὸς οὐρανοῦ ordinatus est. Ordinationem autem illam Ecclesia recolit die xxv Decembris; factam utique eodem anno, quo Christus crucifixus fuerat, resurrexerat, et in caelos ascenderat. Eum fuisse Duobus Geminis Cœsulibus notatum, demonstratum se deditse putavit Henschenius noster; id ipsum ex Hieronymo confirmans, qui in libro de Scriptoribus ecclesiasticis Jacobi elogium concludit his verbis; *Triginta annis Hierosolymis rexit Ecclestum, usque ad vii Neronis annum*, qui utique est annus vulgaris æræ sexagesimus primus, ab anno Duobus Geminis signato, trigesimus primus. Niloloinius eruditorum Francorum argumentis, in Apparatu ad Chronologiam strictum propositis, persuadeor, ut verosimilius esse credam, Christum passum esse anno vulgaris æræ trigesimo tertio, quo eodem ordinatus Jacobus, et vii anno Neronis xxv Martii mortuus, solum sedisset xxvii annis, mensibus iii. Annus porro xxxiii, id majoris congruentiae ostentat præ altero xxix, quod procedens sub littera Dominicali D, faciat diem xxv Decembris in Dominicam cadere, cuius observantiam credibile est ex Christi præcepto, ante Ascensionem dato, susceptam ubi Apostolis ad conventus Ecclesiae celebrandos, post Sabbathum ex Legis præscripto cum Judæis ceteris actum; et quam ex eorumdem Apostolorum traditione fuisse Episcopis ordinandis veluti lege quadam assumptam, alibi exemplis auctoritatibusque probavimus; adeo ut, ad Epochas Episcopales veras a falsis discernendas, eam observationem esse pro regula tenendam, sta-

biliverimus. Diem mortis, quem diximus, notat Hieronymianum Martyrologium: qui cum habeatur Dominicæ Incarnationis festo impeditus, Latini quidem I die Maji una cum S. Philippo recolendum sibi ejus festum instituerunt, Graeci in die Ordinationis suæ.

2 Ad eamdem Jacobi Ordinationem spectat, quod jam dictus Eusebius habet Hist. lib. 7 cap. 19. *Jacobi illius Cathedram, qui primus Hierosolymorum Episcopus ab ipso Servatore et ab Apostolis est constitutus, et quem Fratrem Domini fuisse cognominatum divinu testantur volumina; ad ipsius Eusebii usque tempora, id est usque ad seculum iv conservatam, Fratres illius Ecclæsia, jam inde a majoribus, magna prosequantur reverentia. Ubi cum dicitur ab ipso Servatore atque ab Apostolis Episcopus constitutus Jacobus, mihi videtur indicari specialis Christi apparitio, post ejus gloriosam Ascensionem ac Missionem Spiritus sancti. Etenim Apparitiones, a Paulo i ad Cor. 15 enumeratae ita mihi videntur distinguiri debere; ut quod dicitur visus Cephae, et post hoc undecim; Ascensionem præcesserit, quando cum suis illis versatus est convescens et loquens de regno Dei per dies xl; ceteræ cædem sint secutæ; eæ scilicet, quibus visus est plus quam quingentis fratribus simul, deinde visus est Jacobo, deinde Apostolis omnibus; novissime autem omnium, tamquam abortivo inquit Paulus, risus est et mihi.*

3 Quod euim Apparitio, facta quingentis simul, adeoque et illa quæ Jacobo facta dicitur, ac porro ceteræ secutæ sint, non præcesserint Ascensionem, suadet mihi ille tantus numerus, quantum alias unquam vel usquam convenisse ante Ascensionem non legimus. Matthæus siquidem cap. ult. de iis agens, qui in montem Galileæ ex Domini resuscitati præcepto

27 Decembris
in Dominicæ;
obit 25 Mar-
ti an. 61.

*Jacobi Cath-
dra Hierosolym-
itæ.*

In scripto
Henschenii or-
donatus Coss.
duobus Gemi-
nis

In vulgarata an-
no 53,

*Apparitio
Christi plus
quam 500 fra-
tribus.*

quibus suspecta est sinceritas mea, nihil de sua vi- D
cissim probanda solicitis.

Pag. xxii, num. 10, lin. 29 post. — Callistus not. 4^a
lib. 15 cap. 9 — addc. — S. Joannes Damascenus,
Serm. 2 in Assumptionem Deiparæ, allegat nescio
quam Euthymianam seu Euthymiacam historiam,
cujus libro 3. cap. 40, sic ad unguem scriptum repe-
riatur. Dicitur, quemadmodum beata Pulcheria, multa
Christo templa excitaverit, ex hisque unum in vico
Blachernarum, anno tertio Imperii Marciani, beatæ
Dei Genitrici dicarerit; dumque illius beatissimum
exquireret corpus, ut eo transferret; Juvenalium Epi-
scopum Hierosolymitanum, simulque multos cum eo ex
Palæstina Episcopos, qui tunc forte ob celebratum
Chalcedonense Concilium peregrinantes Constantinopoli
adabant, accersiverunt Imperatores, atque hunc in mo-
dum allocuti sunt; Audivimus, Hierosolymis templum
esse in brevi loco, Gethsemane appellato, ubi beatissimæ
Virginis corpus in turculo collocatum fuisse creditur:
hoc itaque, ad hujus imperialis urbis perpetuum decus
atque honorem, transferri volumus. Quibus respondit
Juvenilius: E sacrorum voluntinum auctoritate nihil
scriptum de iis, quæ ad exitum beatæ Virginis per-
pertinent, habemus; tantum ex antiqua accipimus tradicio-
ne, quod tempore gloriae dormitionis etc, quæ Romani
Breviarii reformatores hinc porro transcriperunt,
juxta editionem Basileensem anno 1575, aut Parisiensem anno 1577 (nam in altera Parisiensi anno
1603, mutatus est stylus) supponendo in eorum lo-
cum, quæ antea legebantur die 4 infra Octavam
Noct. 2, sumpta ex pseudo-epistola ad Paulam et
Eustochium, quæ sub nomine quidem Hieronymi
vel Sophronii habetur, a multis tamen creditur
longe recentioris esse auctoris. Epistola hæc de
assumptione virginis corporis loquitur, ut de re pie
potius opinanda, quam firmiter asserenda; cavet-
que ne forte, dubia pro certis recipiantur, si in manus
venerit apocryphum illud de transitu ejusdem Virginis,
quod multi Latinorum pietatis amore et studio legendi
carius amplectuntur. Nolim equidem improbare re-
formationem istam, Pii V auctoritate factam; quin
potius veliu dicere posse, quæ sit illa Euthymiacæ
historia, ita absolute affirmans, quæ prædictæ Epi-
stolæ, utcumque suppositiæ Auctor, Damasceno
tamen facile antiquior. Apocryphiæ nota sugillat.
Euthymium scriptorem nullum uspiciam reperio, ne-
dum Juvenali antiquorem. S. Euthymii monaste-
rium tempore Juvenalis fuisse conditum, jam iusi-
nuavi, ubi dedicatæ ab eo ecclesiæ memini. In hoc
monasterio potuit aliquis condidisse Historiam,
quam a loco Euthymiacam dixerit; sed ætate inter
Juvenalem et Damascenum media, puta seculo vi
aut vii Christianæ Ærae. Ibi, si recte introducitur
ex sola traditione loquens Juvenalis, profecto nec-
dum notum erat illud ibidem dictum Apocryphum,
ad eoque nec Hieronymi nec coævi Sophronii Epi-
stola est, quæ ejus ut jam extantis meminit; atque
ita facile ipsum sit illud, quod sub Euthymiacæ histo-
riæ nomine Damascenus allegat; quodque tanto
potest censeri vicinus seculo octavo, quam quinto,
quanto eidem vicinior fuit Auctor, a quo habe-
mus Orationem de Depositione Sacrae vestis in Bla-
chernis, apud Surium extantem ad xv Angusti, ut-
pote de ea re, paulo post obitum Jurenalis gesta,
velut satis antiqua loquens, et similiter ut Euthymiacæ
Auctor, Juvenolium allegans, qui ab antiqua et ve-
ra traditione narrationem dixerit ad se fuisse deductam.
Solum itaque videndum superest, utrum credibile
sit, revera Juvenalem id esse testatum; de quo dubi-
tari non possit, si testem baberet certiorem et seculo
vieiniorum, quam esse jam sæpe dictæ Euthymia-
cæ Auctorem videamus demonstrasse. Ut ut est,
Jurenale extra suam Sedem errante, invasori Thea-
dosio

*et hanc secuta
olla, qua Ju-
cobus vocatus
Apostolus.*

B cepti convenerunt, solum meminit *undecim*. Lucas vero in Actis de Ascensione loquens, licet non excludat aliquam multos alios, puta LXXII discipulos cum Deipara et mulieribus; non potuit tamen intellexisse tam multos, quandoquidem iidem omnes ac paulo etiam plures, collecti mox ad subrogandum in Iudeæ locum Apostolum unum, solum fuerunt *turba hominum quasi centum viginti*. Igitur isti Quingenti, completi fuerint ex eorum numero, qui post acceptum Spiritum sanctum ad Apostolorum prædicationem conversi et baptizati, primum tria, deinde quinque millia, ac postmodum alii, in unam forte synaxim unumque in locum privatum convernerant; quos apparens Christus prænunierit ad imminentem ipso adhuc anno persecutionem, qua mox sublatus Stephanus fuit. Hanc Apparitionem subsecuta sit alia facta soli *Jacobo*, qua ipsum vocaverit ad Apostolatum, pari jure tenendum cum prioribus duodecim, ut postea *Paulus Apostolus* factus est (quemadmodum ipse ad Galatas ait) non ab hominibus neque per hominem, sed per Jesum Christum. Tum apparens Christus *Apostolis omnibus*, eodem forsitan aut sequenti die, providerit mox dispergenda Hierosolymitana Ecclesiæ, jubens ei ordinari *Jacobum Episcopum: norissime autem omni-*

II. SYMEON qui et SIMON.

NOT. 2^a

Martyr factus
an. 107,

et Jacobo ex
*eodem Cleo-
pha nato se-
nior,*

Cesario et Petroniv Coss. id est anno nostro LXI SYMEON, filius Cleophæ Thronum Hierosolymorum ceperit, inquit Eusebius in Chronico: qui deinde ad nostrum cvi, *Sosio et Sura Coss. Martyrium* ejus notat; in Historia autem Ecclesiastica multa ex Hegesippo, de ejusdem electione et passione, nec non consanguinitate cum Christo tractat, quæ vide in nostro Februario ad diem xviii. Hic si erat cxx annorum, cum crucifigeretur, ut passim omnes scribunt, fuerit Christo, atque adeo etiam *Jacobo Adelphotheo*, fratre suo annis saltem xii senior; communem quidem cum eo sortitus patrem Cleopham, fratrem Josephi Germanum, Joachimi vero solum carnalem ex patre Heli, sed matrem aliam; quemadmodum plenus explicatum lector inventiet, in Apparatu ad Chronogiam Pontificiam, proposito Schema Genealogico, ubi Jacobus ostenditur, utroque ex capite Christum contigisse: quod autem ad ius successonis Regiae attinet ex parte Jacobi Abiuditarum ultimi, cuius legales filii fuerant. Josephus Mariae Sponsus, et ipse Cleophilus; appareat quod, si Christus non surrexit a mortuis, regnaturus in æternum, eo in jure potior futurus fuisset Symeon, utpote prior genitus, et hoc deficiente filii fratri sui Judæ, vel Cleophæ junioris, si vere Christi hospes in Emmaus, senioris Cleophæ filius fuit.

NOT. 3^a

Parergon 3, *Pag. ix, col. 2, lin. 3 a fine*, quando neque in particulari de Mendicantium privilegiis opere, neque in suis Annalibus ausus est illud referre etc. *lege* quando in peculiari de Mendicantium Privilegiis opere non est ausus illud referre, et *dele reliqua istius numeri*. Error hic profluxit ex alio in Aprili, ubi mihi, nescio quo modo, obrepit, ut tom. i pag. 40^a lin. 18 agens de Annalibus, ad annum 847, mentionem Sixtinæ cuiusdam Bullæ facientibns, adderem; in tomo autem quarto ad Sixti Pontificatum, ubi proprius locus erat agendi de Sixtina prædicta, rursum de ea altum silet, et solum de prima nobisque etiam indubitate loquitur. Pro quibus lineis substitui velim hæc pauca verba, et rursus tomo quarto ad annum 1477. Exemplum do, quod sequantur illi

A dosio restitit generose S. Euthymius præfatus.

not. 5^{**} De Amos, *Pag. xxix num. 129 lin. 16.* — Epistolam aliquam ad S. Gregorium etc. — l. — Epistolam a S. Gregerio Papa accepit, quæ est in Registro ejus libr. 7 ep. 7 data mense Novermbris Indictione 1, id est anno nxcvii, de Petro, Acolytho fugitivo, si stendo et Romam mittendo, atque interim pro excommunicato habendo. Ipso autem, quo Amos Patriarchatum iniit anno Christi dxc, Guntramni Regis Francorum xxx, scribit Fredegarius, inrentam esse Tunicam etc. Lin. 40 — *Gregorius Antiochenus — adde parenthesim —* (tunc in suo Patriarchatu amum agens xxi, secundum Theophanem).

Lin. 42. — Joannes Constantinopolitanus — adde similiter (scilicet Jejunator, annum tunc x sedens secundum eundem Theophanem).

Ibid. ad finem adde. — De Patriarcha autem Amos, in Prato Spirit. cap. 199 hæc leguntur : *Cum descendisset Abbas Amos Hierosolymam, et Patriarcha ordinatus esset, venerunt omnes monasteriorum Eremi Abbates ut eum adorarent, inter quos adfui et ego, cum Abbatte meo, inquit Joannes Moschus. Caputque Patriarcha dicere Patribus : Orate pro me, Patres : magnum enim onus et intolerabile mihi injunctum est, Sacerdotique dignitas me terret immodice : Petri enim et Pauli similium est regere rationales unimas : ego autem infelix peccator sum. Nam inveni scriptum, quod beatissimus et æqualis Angelis Papa Leo, qui Romanorum Ecclesiæ præfuit, per quadraginta dies perseveravit ad sepulcrum Apostoli Petri, vigiliis et orationibus insistens, petensque ab Apostolo, ut pra se opul Deum intercederet, ut dimitterentur sibi peccata sua : impletisque diebus quadraginta, apparuunt ei Apostolus Petrus, dicens : Oravi pro te, et dimissa sunt tibi peccata tua, præterquam impositionis manuum : hoc enim salutem abs te requiretur, sive bene, sive forsitan etiam male egere. Videntur hæc indicare aliquam S. Leonis I. Vitam antiquam, quæ utinam alhuc uspiam inveniatur, aut saltem inveniatur Auctor, unde visio ista est accepta !*

B *idem metuit rationem, dandam Deo pro impositione manuum.*

not. 6^{**} De Sophronio, *Pag. xxxi, num. 140 adde* — simili modo *Sophronius Synodicam misit Romanum Honorio, τῷ ταύτῃ ἐπάρχοντι*, quod festinabundus Interpres vertit *Imperatori*, cum debuisse scribere, *Pontifici*. Eam Epistolam Photius in Biblioth. Cod. 231 legisse se ait, atque in epitomen contrahit.

C 141 Neutro in scripto *Sophronius*, verbum ullum facit de Saracenis, quia scilicet nondum eos senserat etc.

Post. num. 142 adde. — Notabile omnino est, quod eo ipso tempore, quo Christiana res tantum detrimentum patiebatur in Syria, id est anno dcccxxvi ; eademi fides, quæ in vastissimum Sinarum Imperium primum invecta fuerat anno cxxxix, incertum unde et per quos (sicut monstravit Crux ferrea ter mille librarum, inscripta notis Sinicæ æræ, quæ jam dictum Christi annum notabant) restituta feliciter fuit anno præmemorato, per Episcopum et Apostolicos viros, ex Syria seu Judea missos, quemadmodum testatur præclarum illud monumentum, anno dcccxxxii Sinicis Syriacisque litteris inscriptum, et anno MDCXXV repertum, stupente universa China atque agnoscente, *Magistros magni Occidentis (ita Patres Societatis Jesu appellant)* eamdem prorsus legem apud se prædicare, quam decem retrah seculis ipsorum majores, cum Imperatoribus multis, fuerant amplexati ; quamque Sinici libri, a prædictis Patribus impressi, ante lapidem repertum exhibuerunt. Ita P. Benedictus Boyni, in Epistola de ipsis Lapidis a se descripti inventione, ab Athanasio Kirchero Chinæ illustratæ inserta pag. 7, una cum inscriptionis totius forma æri incisa, ac plane

tali, qualem nobis ante hos paucos annos videndam D exhibit P. Philippus Couplet, e China Romam procurator veniens. Narrat eadem inscriptio, quomodo sub annum dcccix mota contra Christianos persecutione, quæ viginti annis duravit, iisdem decursis, restituta fuerit eadem religio ; et anno dcccxlvi, alias ex Judea Sacerdos illic appulerit, exindeq; egredia floruerit fides, quemadmodum adhuc florebat quando erectus est lapis, hanc suæ positionis memoriā Syriacis litteris exarata continens, *Anno millesimo nonagesimo secundo Regni Græcorum, Isdabusaid, Sacerdos et Vicarius Episcopi Cumbdam civitatis regni Orientalis, Milis Sacerdos et Balah civitatis Tuhurstan, constituit tabulam hanc, et scripta est in ea administratio Redemptoris nostri et prædicatores Patrum nostrorum apud Reges Sinarum. Illic autem Syriacæ inscriptioni accurate respondet (sicut idem Kircherus pag. 42 docet) Sinensibus characteribus additus hujusmodi titulus : In nostro potentatu magni Tam anno secundo hujus Kiencium (qui erat annus Domini dcccxxxii) mense Autumni septima die, die Dominica exaltatus fuit hic lapis, Episcopo Nim-cin Ecclesiam Sinensem administrante. Ubi annum Domini, veluti ab interprete Lusitano ex sua calculatione adjectum, secrevi a contextu reliquo, quod Kircherus non fecerat ; mixus testimonio R. P. Philippi præmemorati, quem opera præmium putavi desuper consulere : nec enim credere poteram, Epocham annorum Christi Syro-Græcis fuisse usitatam, cum Apostolici isti viri ex Syria in Sinam venerunt ; ideoque judicabam, nihil tale characteribus Sinensibus exprimi.*

Sicut autem primi illi, quos verosimile est Thomas ex Meliapore vel Cranganore Ecclesie fuisse Presbyteros (id enim ad minimum evineunt testimonia, pro ipsiusmet S. Thomas apud Sinas prædicione apud Kircherum allata) Sicut, inquam, isti Crucifixum Christum annuntiasse probantur, ex illis quas dixi Crucibus, et qui iis adjunguntur Characteribus ; sic etiam hodie Cruces illæ, quarum alibi ectypion exhibebimus in Paralipomenis ad Pontificum Chronogiam : quas scilicet ex argento, aere, vel ligno confectas consepeliri secum jubent controversi Societatis nostræ opera Neophyti, ad perpetuum susceptæ fidei monumentum ; præbent testimonium, et quam diu stabit mundus præbebunt prædicatae citra ambages simulationesque Crucifixionis Dominicæ ; contra quam hic in Europa aliqui voluerunt persuadere, per evidentissimam calumniam, nec nisi apud simulatos Crucis Christi cultores, similive odio præventos credibilem.

Parergon 8, *Pag. xxxiii num. 147 lin. 12 post not. 7^{**}* — publicarentur — adde — Joachimus Camerarius, vir Græcæ Latinæque lingue scientissimus, et in omni prope disciplina pluribus editis libris versatus. qui ante sesqui seculum floruit, et S. Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani Chronogiam in lucem primus extulit, atque operosis Appendicibus supplevit ; cum narrasset quomodo Heraclius Imperator, desperans de conservandis Hierosolymis, Persarum incurrione depopulatis, easdem deseruisse set occupandas a Saracenis ; ita de his loquitur ; *Sed neque reliquias incolarum abduxerunt, et Sophronio Patriarchæ, successori Modesti, perficiendi opus inchoatum templi potestatem fecerunt : quam extrectio nem suarum etiam opum impensis, Homarus adjuvisse ; atque etiam alterum eo loco, qua Solomonæ fuisse animadverteretur, extruendum curasse, traditur. De anno etc.*

De Theodoro, *Pag. xxxviii col. 2 post* — saltem dcccxlvi — adde — adeoque ad hujus Patriarchatus tempus pertinet alia Apostolici ejusdam viri profectio ex Judæa in Sinam, cuius meminit suprame-

(ut docet lapis anni 782)

E post vicennalem persecutionem anno 745 rursus ercta,

eadem quæ nunc quoque prædicatur a Patribus Soc. Jesu,

ut probant Cruces cum Neophyti solitæ sepiet.

F

not. 7^{**}

not. 8^{**}

Sub hoc, anno 636 fides Christi restituitur apud Sinas;

A moratum Sinicum monumentum, tamquam illuc appulsi anno tertio Tien pao : qui fuit annus Christi DCCXLVII : resque eum successum habuit, ut anno DCCLVII Imperator novo edicto in sex civitatibus fieri ecclesias jussit, ac porro res Christiana optime processerit usque ad tempus erecti lapidis anno DCCLXXXII. Cui lapidi Syriae litteris adscripta nomina Apostolicorum virorum circiter LXX, dicuntur etiam inveniri in historia cujusdam Arabis Mabumetici, dicti Alfarage ; asserentis, eos missos in Sinam a Patriarcha Mussul. Sed quis hic ? Hierosolymitanus, an Antiochenus ? Existimo quod potius Antiochenus ; quod tamen certo probare non possumus, deficiente apud Nicephorum Patriarchali ista serie in Anastasio, qui sub Justino Juniore vivebat, seculo vi. Fuerit forsitan Mussul iste decessor Patris Patrum Domini Joannis Iosuæ, Catholici Patriarchæ, in cuius diebus sculptum lapidem conclusio Syriae testatur : tunc autem Hierosolymitanus Patriarcha erat Elias, licet forsitan exul, de quo mox : et Antiocheno, tamquam uni ex quatuor Patriarchis majoribus, potius competithebat Catholici, titulus, id est, Universalis. Quando autem etc.

B Pag. XI post num. 175 addit. — Interim dubium nemini esse potest, quin Tritheimius, ex mente et sententia Carmelitarum sui temporis, librum de Institutione Monachorum adscripsit confinio seculi VIII et IX : quem etiam sensum fuisse Joannis Grossi Generalis ostendi num. 89; adeo tunc adhuc nemini inciderat cogitatio, de eo ad confinia seculi IV ac V promovendo, ut nunc intenditur.

De Theodosio, Pag. XI post num. 180 addit. — Dicendum autem, inquit, idem Bernardus, quod Sabato sancto mane Officium incipitur in ecclesia ; et post peractum Officium, Kyrie eleison canitur, donec veniente Angelo lumen in lampadibus accendatur, quæ pendunt supra sepulcrum Domini, de quo dicit Patriarcha Episcopis et reliquo populo, ut illuminet sibi in suis locis. Vivebat adhuc Theodosius iste anno DCCCLXIX ; extat siquidem ad eum Epistola Joannis Papæ VIII, post redditum a Trecensi in Gallia Concilio, anno præcedenti Septembri mense celebrato, data Romæ VI Nonas Maii, hoc tonore : Notum esse volumus Sanctitati vestræ, quia præsentes Monachi vestri, Throdosius, videlicet, David, et Sabo, venientes Romam ad lumina sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, demorati sunt ibi; eo quod nos, pro Ecclesiæ nostræ causis et utilitatibus Franciam perreveramus.

C At ubi, Dico volente, reversi sumus incolumes, eis ad vestram Paternitatem revertendi licentiam deditum ; per quos nimirum, causa caritatis, aliquam, licet modicam, B. Petri Apostoli benedictionem Fraternitatem vestræ mandavimus, quam primum ut, pro Dei et ipsius Apostolorum Principis amore nostraque dilectione, benigne recipiatis : quoniam nimia Paganorum oppressione gravati, plura (ut volebamus) dirigere non potuimus. Rogamus præterea sanctam vestram in Domino Caritatem, ut in sanctis orationibus nostri semper memores existentes, pro nobis preces Jesu Christo D. N. quotidie fundere alacri animo dignemini.

Pag. XLII lin. 3 a fine, supple omissum verbum, et reliqua, sic lege — ad hoc recipiendum pro Christi amore ministerium compalsi sunt, dum illi quietam vitam durere, Deoque famulari remotius elegerunt ; ad huc scilicet ex Galliis (quod et noniua Franciea indicant) in Palastinam advecti, cum animo istie remanendi : sed qui nihilominus, ponentes animas suas in manibus suis pro Fratribus et sancta Christi Ecclesia, nullum recusaverunt laborem. Testatur autem, quod eis credere possint quæcumque placent : fideles enim esse, quibus nimirum Christus etiam nec digneatus est sua credere Sacraenta, seu sanctissima loca : unde colligas eos, licet externos et Latinos,

ad aliquod in Ecclesia Hierosolymitana officium fuisse assumptos, in qua scilicet Monachos ministrare frequentissimum erat. Preccamur autem, inquit concludens, ut mercedis vestræ augmenta, dum se occasio tribuit, multiplicetis, multiplicando eleemosynas, ab ipsis in subsidium locorum sanctorum referendas : et hos Fratres a vobis cito absolvatis, quoniam in arcto situr sunt animæ nostræ, et sola nobis spes de misericordia Domini nostri Jesu Christi remansit.

Ibid. ad finem addit. — Porro Elias, de quo agimus, ille est, qui exemplo, parum in Oriente lundato, probavit quartas Leonis Imperatoris Philosophi nuptias, circa annum DCCCI contractas, invito Nicolao Mysticu Patriarcha Constantinopolitano. Cum enim is Leone propterea arcisset ab ingressu ecclesiæ, Scripsit Imperator, inquit Elmatus lib. 2, cap. 7 ad Patriarchas in omnibus Christianorum regnis, et rem iis significavit, ac resonsum accepit ut uxorem duceret. Potius dixisset, ut jam ductam, filioque Constantino genito matrem, Zoen scilicet, haberet ut legitime ductam. Erant autem Patriarchæ, Romanus quidem, Joannes Papa IX ; Alexandrinus vero, Michael jam ab anno circiter DCCCLXXVIII ordinatus, nam hic XXV annis sedisse dieatur. Antiochenus quis fuerit, nequid compéri. Plures quoque doctissimos viros ad id opem contulisse, ut Imperator legem perferret, qua viro etiam tres quatuor uxores, successive scilicet, ducere licet, testatur Leo Grammaticus ; non ideo tamen minus haeresim vocat, eo quod tertium quoque matrimonium, neduni quartum, apud Graecos illicitum crederetur. Vide quæ XV Maji diximus ad Vitam ipsius Nicolai Mystici, inter Sanctos relati.

Quod autem Elias tunc adhuc superfuerit ; adeoque unus ex prædictis Patriarchis fuerit, probatur ex commendatitia epistola, qua instruxit Malacenum, in Sede S. Basilei gentis Iberorum Episcopum, id est Amasenum in Helenoponto, Cappadociae parte. Hunc enim cum ejusmodi commendatitiis exceptit Benedictus Papa IV, anno DCCC primum creatus Romanus Pontifex ; et ad pecunias colligendas, pro redemptione suorum concaptivorum apud Turcos, commendat fidelibus etiam ipse, eo Brevi, quod ex MS. Laudunensi Mabilio recitat tom. 3 Analectorum suorum pag. 436 ; eruditique monet, scriptorio mendo imputandum videri, quod loco Helenopontuanæ, dicatur Malacenus iste, Hierosolymitanæ Ecclesiæ Episcopus. Præmittitur ibidem ipsiusmet Elias epistola encyclica, sic Latine scripta :

Tempus adjutorum consurgite. Tempus compassionis : non deliberetis. Incline ad me obsecro mentem vestram, et cum compunctione verbis meis intondite ; dicens Domino, Estote misericordes, sicut et Pater vester celestis misericors est. Qui propter misericordiam, ex Virgine Maria sine femme viri, incarnari pro nobis immutabilititer dignatus est : qui cum dives sit et omnipotens, permanendo quod est Deus, nostra paupertate absque peccato pauper factus est, ut nos sua ditaret bonitate : et qui ipse dives existens, pauper factus est pro nobis, ut nos divites existentes in peccatis, pauperes emus spiritu, ut simus participes bonorum ejus, qui dicit, Esurivi et dedistis mihi manducare, siti vi et dedistis mihi bibere, in carcere fui et visitasti me, et maxime super præsenti negotio. Scitis enim multi, et maxime qui aliquando detenti ab impiis inimicis (barbarorum dico) scilicet eorum ab invicem tribulationem, ferri durissima onera et contritiones, famem, siti, nuditatem, illationem scilicet, et qui ex carne generantur vermes, et quæ ab inimicis mittebantur minas, et fremitus, et plagas, et crudelem mortem : et haec omnia juste eveniunt pro peccatis nostris. Hi autem qui in requie et desidia vivunt, non facientes Christi mandata, hoc tradit impiis ad mortem ; sicut multos invenimus bonos,

D
vitæ eremiti-
ex causa ex
Francia Hie-
rosolymam
transvectos,

not. 12.

protat quar-
tas nuptias
Imperatoris
an. 901.

E

et Malace-
num Ama-
ser Episco-
pum com-
mendat,

F

per epistolam,
qua exponit

fidelium apud
barbaros
captivorum
arumnas,

altera

et tertia Mis-
sio in Chi-
nam;

NOT. 9.º
et hunc olim
adscribatur
tiber de Instit.
Monachorum.

NOT. 10.º

et 879,

Joannis PP. 8
litteris et
eleemosyna
honoratus,

NOT. 11.º
per legatos
Monachos,

A bonos, detentos ab impiis : verumtamen et ipsi pro pecatis nostris, ut et nostris temporibus occidit.

Advenit autem mili, fratres carissimi, Malacenus Episcopus, sede S. Basilei in regione Iberorum (Ipse vero Malacenus hubebat secum quinqunginta fratres Monachos) qui superveniente gente qui vocantur Turci, in Iberorum regionem, in monasterio quod detinebatur ob codeni Malaceno Episcopo, et effoderunt eum, et interempserunt de predictis fratribus viginti, eo quod non potuerunt cogi, ut calcaretur ab illis armatura pretiosæ et vivificatricis Crucis. Ceteros autem triginta cum eodem Malaceno Episcopo diligentes, sub omni custodia ferreo vinculo deduxerunt eos in Turciam. Viri autem philochristi currentes congregaverunt Byzantios centum viginti, et eos transmiserunt ad Primatum illius spureæ gentis, et cripuerunt Ipsum Malacenum Episcopum, et alterum cum illo, alii autem usque nunc detinentur a Turcis. Hic Malacenus Episcopus, liberatus ab illis, curam gessit de aliorum exceptione, dicens ad semetipsum ; Quia non dabo somnum oculis meis, nec palpebris meis dormitionem, donec et alios qui mecum fuerunt, Deo auxiliante liberen de tenebrosa illa gente. Ego vero peccator Hierias, Hierosolymitanus Papa, hunc suscepi flentem et

B lugentem, in his quæ ei acciderunt convulsi : et nihil quidem habens quod ei darem, dedi illi hunc consolationem scripturaræ, eo quod esset tardiloquus, magis vero et alterius linguae. Unde obscoeno omnes, si et per totum estis imitatores Christi, Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Hegumeni, Reges, Comites, et universus orthodoxus populus Christianus, super quos invocatur nomen Jesu Christi Domini nostri; ut concurratis, et viscera misericordiarum super eum effundatis, et ex his quæ Dominus largitus est unusquisque singulus benigna conscientia tribuat ei, ut abiens liberet animas aliquando liberas, nunc vero detentas ab impiis inimicis. Fiet, omnimodis speramus, quæ damus illi, quoniam suscipere habemus ea in die illo, in novissimu tuba, in qua omnes e pulvere in voce Archangeli suscitabit, reddens unicuique secundum opera ejus, maxime misericordes. Ipse enim Dominus dicit de his, qui cum fratribus suis in nomine ejus misericordiam faciunt, Anen, omen dico robis, quamdiu uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Sitque Dominus Deus cum omnibus vobis. Amen. Hactenus Elias sive per se sive per scribam suum, ut melius potuit, Latine balbutiens ; sic tamen ut istius temporis Graecismum phrasis tota sapiat : nisi

C forte Graece scriptam originaliter epistolam, Malacenus curavit Latine reddendam in Cypro aut alibi, ubi plures inveniebantur negotiatores, utriusque linguae non omnino rudes, sed nec omnino exacti ad leges Grammaticorum ; unde contigit hiare nonnumquam periodos, aut parum apte cohærere articulos.

Pag. XLV post num. 129 adde sequentia.

Ad hujus Jordani, vel sequentis Sophronii tempora pertinet, quod Hierosolymitis, in favorem Patriarchæ, præstitum ab Imperatore Constantinopolitano, Constantino Monomacho, narrat Guilielmus Tyrius, lib. 9 de Bello sacro cap. 17 et 18: regnabit enim Constantinus iste ab anno XLII usque ad LIV seculi XI, in quo versamur. Tyrii autem narratio hujusmodi est. Certum est Hierosolymorum Patriarcham, quartam civitatis partem, tamquam propriam a multis retro temporibus possedisse : quod qualiter acciderit, et unde initium possidendi habuerit et causam, breviter aperiendum est : nam nos studiosius hac investigantes, frequenti inquisitione tandem ad hujus rei pervenimus indaginem. Habent veterum traditiones, dum civitas illa ab infidelibus detineretur, numquam pacem continuam, vel ad tempus modicum, habuisse; sed frequentibus bellis et crebris obsidionibus, finitimus Principibus eam sibi vindici

care volentibus, perpetuo fuisse fatigatum : unde ejus e turres et mœnia, tum vetustate, tum obsidentium opera in ruinam collapsa, hostium insidiis locum late patere cogebant. Cum igitur ea tempestate Ægyptiorum regnum, viribus et divitiis, sed et prudentia seculari, ceteris quæ vel in Oriente vel in Austro erant regnis esset præstantius; volens Ægyptius Caliphæ Imperii sui

cum Caliphæ jussisset civitatum muros ac turres restaurari,

et Hierosolymitanis Christians quart pars operis suisset injuncta;

E

munerum præstatione attenuati adeo, quod omniū opes rix sufficerent, ut una vel duæ de predictis turribus resarcirentur. Videntes ergo quod occasione quererent adversus eos, non habentes aliud refugium, ad Præsidem accedunt, cum lacrymis supplicant, orantes, ut juxta eorum possibilitatem onus eis imponatur; nam quod injectum eis fuerat, omnino insufficientes erant portare. Qui cum a sua præsentia eos excludi præcepisset, sub gravi interminatione dirit: Edicta summi Principis sacrilegium est violare: aut ergo opus injunctum consumabitis, aut ultirobus gladiis, tamquam lesæ Majestatis reos, vos opertet occumbere. Tandem multiplicatis intercessoribus, et munierum interventu, apud Præsidem seruis obtinent, quousque missis legationibus, ad Dominum Constantinopolitanum Imperatorem, ejus ad peragendum opus prædictum imploreant eleemosynam. Destinati ergo nuntii ad prædictum Principem accedentes, genitus et lacrymas fidelis populi, nou sine spiriis audientium, quantum possunt exprimunt diligentius; pandentes ex ordine, sputa, colaphos, vincula, carceres, bonorum direptiones, crues, supplicia, quæ miser ille populus pro Christi nomine incessanter pateretur, et nunc quas de novo aduersus eamdem plebeculam, ad perpendulum eos, quererent occasiones. Porro tunc ageba tia sceptris, vir prudens et magnificus Dominus Constantinus, qui cognominatus est Monomachus, Constantinopolitanum Imperium strenue et viriliter administrans. Is lacrymosis Christi fidelium petitionibus gratuitum impendens assensum, pecuniam promittit, unde opus injunctum possit absolvi, eorum molestiis et continuis afflictionibus plena caritate compatiens. Adjicit tamen conditionem, quod ea lege prædictam sit eis pecuniam largitur, si apud regionis Dominum id obtinere possint, ut infra prædictum nuri ambitum, quem de Imperialibus eleemosynis erigere proposuerint, nulli nisi Christiano habitare liceret. Scribit igitur ad Cyprios, ut si Hierosolymitæ fideles id possent impetrare, de vectigalibus et fisco debitibus, tantam eis suam ministrarent, quæ prædicto operi sufficere possit. Illi vero ad propria reversi, Domino Patriarchæ et plebi Dei, quomodo egerint, pandunt seriatis. Qui gaudenter verbum amplexi sunt, et ad implendam legem pactorum, quam Dominus adjectat Imperator, omni studio fideliter elaborant. Missis igitur nuntiis ad magnum et supremum eorum Principem, Ægyptum videlicet Calipham, prosequente eos dirino favore, apud eumdem prædictam impetrant postulationem; et munimentum, ejus subscriptione et sigillo corroboratum, insuper obtineant. Tandem feliciter consummata negotio, ad propria reversi, designatam

F
Constantinus
Monomachus,

ea conditione,
ut pars sic re-
facta ipsi so-
lis relinguere-
tur,

et quomodo
Episcopus
ille, amissis
20 monachis
suis pro fide
cassis,

abductus et
redemptus,

pro aliorum
30 redemp-
tione lytrum
quærat,

NOT. 13**

Sub eodem
vel ejus
successore,

A muri partem auctore Domino compleverunt, anno ab incarnatione Domini MLXIII; regnante opud Ägyptios, et id fieri permittente, Bomensor Elmostensab, anno tricesimo sexta ante urbis liberationem. Habitaverunt sane, usque in illum diem, promiscue cum fidelibus Sarraceni: sed ab ea hora, audita jussione Principali, ad alias civitatis portes de necessitate se contulerunt, quarta prædicta fidelibus sine contradictione relicta. In quo servi Christi conditionem suam videntur fecisse longe meliorem: nam de cohabitatione virorum Belial multa sapientia oriebantur scandala, et multiplices eis accedebant molestiae: tandem sorsum habitantes, sine admixtione zizaniorum, degabant quietius: si quis habebant querstiones, ad cognitionem referebunt Ecclesiam, et, mediante Domini Patriarchæ qui pro tempore erat arbitria, controversias inter se decidebant. Sic ergo ab ea die, et ea ratione qua prædiximus, prædicta pars civitatis quarta, alium non habuit Judicem vel Dominum, nisi Patriarcham; et eam quasi proprium Ecclesia sibi perpetuo vindicavit. Distinguunt autem quarta prædicta hoc modo. A porta Occidentali, quæ dicitur David, per turrim angularem, quæ cognominatur Tancredi, usque ad portam Septentrionalem, quæ dicitur Protomartyris Stephani, est ambitus muri exterioris: interiorius vero, limes est via publica, quæ ab ea porta usque

ante se aptori oleoque repleri fecerat, mitti jussit. Ceterum Christiani, cognoscentes quod lychinos ferreos in lampadibus Rex ponijusserit, in infidelitatem quamdam modice demerguntur. At Guilielmus Eremita, vir fide plenus Deoque derotus, intuens eos in fide paululum hæsitare, in ipsius firmitate fidei illorum animum verbis exhortatoriis consolidavit. Cumque omnes plus solito Dominum præcarentur, ut solitus ignis, in lampadibus præparatis, ad gloriam nominis sui accenderetur; repente hora nona cælitus ignis adveniens, per omnes lampades in lychinis ferreis accensus est, atque ita incendio clarissime ardere cœpit, ac si papyri depilati fuissent. Tanto itaque miraculo divinitus ostendo, et Rex ingenti stupore atque admiratione excipitur, et amnis plebs Christiana ut vidit dedit laudem Deo. Aberat interim, ut dixi, Simon ultimo in Catalogis nominans etc.

*ignis Cœlestis
accipitur.*

NOT. 15**
*Hic antea a
Latinis alle-
nissimus,*

B ad mensas numulariorum directe protenditur, et inde iterum ad portam Occidentalem. Continet autem intra se venerabilem locum Dominicæ Passionis et Resurrectionis, ac Domum Hospitalis; utrumque monasterium, Virorum videlicet et Sanctimonialium, quarum ntrumque cognominatur de Latina: Domum etiam Patriarchalem, et Canonicarum Dominiciani sepulchri claustrum; cum suis pertinentiis.

NOT. 14*

De Simeone Pag. XLV num. 495 Dele prima verba in margine, et lin. 14 post — testibus oculatis — adde — Quibus recentissime addendus venit, ex bibliotheca Casinensi a Diligentissimo Joanne Mabilione erutus, et Tomo I Musæi Italici p. 2 pag. 131 ac seqq. insertus. Anonymus Auctor historiæ, de via Hierosolymis, qualiter recuperata sit; qualiterque etiam Antiochia et eadem Jerusalem ab invasione Gentilium per fideles Christi liberata fuerint. Haec sane Historia, si prius in lucem protracta fuisset, merebatur inter Gestu Dei per Francos primum obtinere locum; potius quam, quod eorum nunc initium facit, ipsius Compendium. Dum autem ista ibi inciperent per Cruce-signatos in Syria geri, anno scilicet MDCVIII; Patriarcha Hierosolymis erat Simon: sed, uti mox videbitur, aliens in Cypro. Absente ergo illo contigit miraculum, quod præcita Historia refert, post narratam Babylonii Soldani profactionem in Urbem Sanctam, causa illius contra adventantes Christianos munienda. Adduxerat is eo secum captivos aliquot ex Francis Christianos Episcopos, interque eos Guilielmum quemdam Eremitam, virum sanctissimum; qui paulo ante jussus Evangelie fidem præstare, montem fecerat in altum tolli et procedere ad locum designatum. Cum ergo Solennitatis Paschalis dies appropinquasset; Rex, prædictos captivos oboeaus, ait illis: Non possum credere, quod Sabbato vigilarum Pasche ignis ille, ut fertur, apud Sepulcrum Dominicum per semetipsum in lampadibus aceundatur. Ad haec Guilielmus Eremita, socii ejus, aliquique Christiani indigenæ, verum esse illud firmiter asseverabant.

*Simone Græ-
corum ultimo
absente an.
1097.*

At Rex: Si verum est, inquit, quod dicitis; volo ut rei ipsius probatione, me adstante atque cernente, verum esse monstretur: ita tamen ut lampades a me ipso præparatae ignem illum recipient; sin autem, a me numquam alio modo verum esse creditur. Cumque Guilielmus, ac socii ceterique fideles, rem ipsam, per virtutem Christi, se penitus opere probaturos pollicerentur; Rex appropinquante solenni die Pascha, lychinos tenues, de ferri acie fabrefactos, lampadibus, quas ipse

Pag. XLV col. 2 adde — Ceterum Simon præfatus, quantumvis Latinorum captaret gratiam, juvari ab iis et restitu sperans; quantamcumque etiam in eorum honestatem ac vitæ sanctitatem præferret; erat tamen, saltem initio Patriarchatus, ab eorum ritibus tam alienus, ut hos quoque erroris superstitionisque damnaret. Composuit enim (teste Allatio in Diatriba de Simeonum scriptis) opusculum de

Azymis adversus Latinos, sic exordiens: Αγέρωμεν, ὁ φιλογρατός τοι Αστίνοι, τὸ συστάτικὸν γραμματεῖον τῆς οἰκύπου θυσίας ὑμῶν, ὃ παρ' ὑμῖν αὐτῶν διεκοπέσθη ἔμπιν, καὶ ἡ ἐπιστολὴ διέ τι απὸ Ρώμης γράφεται, ὃς ἔρρεε παρὰ τοὺς Πάπα Σιδέρους, πρὸς τοὺς Κληρικὸν Λατίνον ἐν Κωνσταντινουπόλει διέγοντας· τοι διέγραψεν εἴς αὐτῶν, μηδὲν καίριον, μήδε ἀληθές μήδε πάχιον κεκτῆσθαι ἔμπιν, εἰς σύστασιν τᾶς παρ' ὑμῖν προσφερομένης ἀστίμου λατρείας Χριστῷ τῷ Θεῷ ἔμπιν. Legimus. o Christi amantissimi Latini, scriptum confirmatorium vestri obsque fermento Saerificiū, quod a vobis ipsis allatum nobis est; sicut Epistola, causa cuiusdam negotii scripta Roma, ut præseserebat, a quodam Silvestro Papa, ad quemdam Latinum Clericum Constantinopolis commorantem; cognovimus autem ex illo, nihil congruum, nihil verum, nihil solidum habere ordinationem cultus ejus, quem sine fermento desertis Christo Deo nostro. Silvester ille, cuius allegatur epistola, non alias fuisse potuit, quam hujus nominis Secundus, seculo x exeunte creatus Pontifex. Sub hoc autem tempus maxime incauerat disputatio ac deinceps viguit, sic ut Graeci Latmos Azymitas per contemptum vocarent, ut ait Leo IX annis

F

XL post. Cum autem Patriarchæ et Episcopi Graecorum medio ævo ferme acciperentur ex Monachis, et hi ut plurimum ejusdem essent cum suis Prælati sententiae, atque alienationem suam a Latinis multo manifestius et liberius profiterentur; videant Religiosi quidam Ordines, inde in Europam traducti, utrum tantopere laborandum sibi sit, ut ab antiquis in Syria et Palæstina Monachis se processisse persuadeant; et an non honestius asseverarent; Primes ibi Latinos, vel Eremitas vel Clericos regulares, nihilcuna Syro-Graecis commune habuisse; omnesque coaluisse ex Europeis, qui vel nulli antea vel aliis Religiosis institutis obstricti, religiosam vitam istuc ducere elegerunt: ita dicturi aliquid de origine sua, quod verosimilitudinis plus, contradictionis multo minus haberet. De ista autem Graecorum et Syrorum a Latinis alienatione tamquam ab excommunicatis haereticis, vide quæ diximus in Vita S. Angeli, in Reflexione Historica ad Præfationem num. 7.

Ibidem num. 103 de Araufo lin. 11 post — meruerit — adde Chronicon Malleacense tomo 2 Bibliothæ Labbeanæ, non ultra annum MXXXIV perveniens, narrata Urbis Sanctæ expugnatione, hæc subdit. Octava postquam civitas capta est die, id est

NOT. 16**

qui lampadi-
bus lychinos
ferreos imponi
jusserat,

A **xxii Julii**, celebraverunt festivitatem erectionis per omnem civitatem Jersalem, et elegerunt Principem Godfridum, qui expugnaret Paganos et custodiret Christianos. Similiter in loco Patriarchæ elegerunt Arnulfum, in festivitate S. Petri ad vincula Augusti. Absit tamen ut etc.

Lin. 18 post — lib. 7 § 13 adde — Sub hoc, ut idem Chronicon asserit, ignis qui venit in Jersalem in Sabbato Paschæ extinxit; et post paululum, miserante Domino, veniens iterum laxificari Christianos, quos extinctione tristaverat. Celebratum fuit Pascha istud i Aprilis, anno autem sequenti xxi die mensis ejusdem, quando ignis qui venit in Sabbato sancto non venit usque in ipso die Paschæ: et tunc tribus vicibus venit. Ab eodem Dayberto Hierosolymitani Regni investituram suscipiens, qui coronari tamen auro numquam se passus est ea in urbe, ubi Dominus spinis fuerat coronatus, Rex Godefridus etc.

Pag. XLVI post num. 197. Ex dictis appetet, regnante Balduino I nullum inter Patriarchas Latinos locum esse Henrico, de quo litteræ Capituli Anuerpiensis, signatae anno MCCCCXVI, et a nobis prolatæ i Januarii; ubi de Præputio Domini, num. 24, sic loquuntur; *Tradiderunt nobis seniores nostri, quod olim*

B *regnante in Terra sancta felicis recordationis illustrissimo Christianissimo Princeps, fundatore nostro, Godefrido de Buillon, Hierosolymitanorum Rege, erat cum illo generosus quidam vir Antuerpiensis oppidanus, Henricus Noese, Presbyter et ejusdem Domini Godefridi Capellanus; qui deinde eorumdem Hierosolymitanorum factus Episcopus, videns succedente Balduino, præfati Regis Godefridi fratre, servitiam infidelium reinvalere Paganorum; natalis patriæ nimurum affectus amore, conquisitum ante et sufficienti documento probatum Domini nostri Præputium, per manus ejusdem nostratis Capellani sui et nostri, Arnoldi Heerbrant, priusquam morte corporali illuc præveniretur, ut rem tam sacram indignis fidelibus subtraheret, ad nostram præfatam ecclesiam Antuerpiensem, memoriale sui perenne, fideliter transmisit. Facile fuit decursu seculorum trium, in hac per traditionem accepta relatione, variari quidpiam salva rei substantia, quam perpetua seculorum omnino quinque possessio, variis documentis testata, indubitabilem facit. Omnia autem consideranti mihi, verosimillimum fit, quod Daybertus Patriarcha, cum decretum haberet ab infensi sibi Regis Balduini facie Antiochiam declinare, Vicarium pro te reliquerit Henricum istum, unum fortassis ex Suffraganeis Episcopis suis: et sic traditio Antuerpiensium Episcopum dixerit, qui*

C *solum erat Episcopi Hierosolymitani Locum tenens: cui etiam additum cognomen Noese posterioris forsitan institutionis fuerit, quia seculo xv sic appellabantur, qui Henricum istum inter propatruos suos numerabant.*

Ibid. num. 198 — adde — cum Hierosolymitana quasi per annos decem præfuisse Ecclesiæ, inquit Tyrius. Ad ipsius ergo Patriarchatum attinet, quod (ut est in Chronico Malleacensi) anno MCXX, in Jersalem venit ignis sicut in Pascha, in die Assumptionis S. Mariæ.

199 Odoricus Vitalis, lib. 12 Hist. eccl., sub finem, ejus mortem et duorum successorum Patriarchatum ita signatum reliquit. Anno ab Incarn. D. MCXXVIII, Indictione vi, Gormundus Patriarcha Hierusalem obiit: Stephanus autem Carnotensis post illum, sanctam Sion duobus annis rexit: quo migrante Guilielmus Flandrensis successit. Ast Tyrius lib. 13 cap. 23 Gormundo substitutus est etc.

Pag. XLVII col. 1 post — et initio 14 — adde — Cum autem ejusdem libri cap. 26 narrasset quomodo Rex Fulco, post exercitus Christiani cladem, in castro Montis-Ferrandi obsessus a Sanguino Sa-

raceno, undique auxilia evocarit, Dominus, inquit, D Hierosolymorum Patriarcha Willenus, collectis universis copiis, quas in Regno potuit invenire, assumpti sibi Dominicæ Crucis venerabili ligro illuc properat. Eadem prolixius etiam narrat Odoricus Vitalis lib. 13 ad annum MCXXXVII, sed quod mireris Rodulphum Hierosolymitanum Praesulem appellat, nescio quo errore. Nam quod tunc adhuc viveret Willenus supponit Tyrius reliquo isto libro 14 et initio libri xv, ubi dicit quod hujus etc.

Pag. XLVIII col. 1 post — nullos ibi fuisse Carmelitas — adde — saltem stabiliter fixos ante annum MCCXL, alibi vero nullos sic fixos invenire potui, nisi (ut summum) anno MCCXXXV.

Pag. L in fine num. 211 adde. Longe tamen atrociorum cladem fecit Europæis credi fama. Nam Chronologus Saxo hic finem imponens Chronicum suo, quod apud nos in membranis manuscriptum extat, rem ita narrat: *Res omni Christianitati lamentabilis Orientali accidit Ecclesiæ. Siquidem Rex Saladinus, Rex trium regnum, Damasci, Ægypti et Syriæ, cum multitudine infinita Paganorum, terram Hierosolymorum, per fraudem quorundam Principum Christianorum, infra Octaram Apostolorum Petri et Pauli, intravit: cui occurrit Patriarcha Hierusalem cum Templariis et Hospitaliis Militibus, et aliis Episcopis de terra et omni exercitu Christianorum, Crucem Dominicam habentes in comitatu. Sed Domino Deo a populo suo avertente faciem, et in ira misericordiæ non recordante, Christiani victi sunt, Crux Dominicæ capta; Patriarcha, Rex, et Episcopi multi occisi, cum omni exercitu. Saladinus victor totam terram cum civitatibus et castellis invasit; et furore barbarico sæviens ecclesias Clericorum, Monachorum, Virginum, martyrio coronatis qui erant in eis, destruxit. Solam civitatem Tyrum Conradus Comes, filius Marchionis de Monte-ferrato, de Constantinopoli veniens, salvavit.*

212 Captus sane non occisus Rex Guido fuit; Patriarcha etiam fuga elapsus Hierosolymam est. Rex autem intra annum dimissus, cum se transferre Tyrum niteretur a predicto Conrado, suam esse civitatem asserente, exclusus est portis. Ut ergo vult etc.

Pag. LIII num. 221 col. 1 adde — Viennæ autem in Austria, ac reliqua forte superiori Germania propinquiori Alpibus, intelligo eadem usurpari ex recentiori Brixinensi editione, in Tyrolensi Comitatu, anno MCCLXXV curata.

Pag. LV n. 229, lin. 7 — ruimque — l. utrumque.

Pag. LIV num. 230 adde — Brocardus Argentenensis, in descriptione Terræ-sanctæ, anno MCCLXXXII a se lustratae, aliquoties utens auctoritatibus ex Vitriaci historia Orientali sumptis, Patriarcham Hierosolymatum absolute appellat: quod aliis forte ea aetate pluribus usuvenit; licet eam dignitatem Vitriacus numquam sciatur reipsa tenuisse.

Pag. LVII num. 230 post medium et hæc verba — ibidemque diem suum obiisse; expunctis reliquis pone sequentia:

Successorem requirens, nec alium inveniens, quam, quem sciebam anno dumtaxat MCCLXXII fuisse hue promotum, *F. THOMAM DE LENTINO*; facile mihi persuasi, quod Abrahamus Rzovius, ad annum MCCLXIII allegans Epistolas Urbani IV, in Regesto illius anni relatas sub num. 13, 120, 121, 122, tamquam datas ad Thomam de Lentino Hierosolymatum Patriarchum, erravit in solo coguimento; quodque tunc revera fuerit aliquis Patriarcha Thomas, cognominatus *THOMAS AGNI*, et a Lentini diversus; quamvis viderem quod S. Antoninus aliique Scriptores Ordinis Prædicatorii,

NOT. 17*

NOT. 18**
In his nullus
locus Henrico,

qui sacrum
Præputium
Antuerpiam
misit;

et verosimili-
ter solum fuit
absentis
Dayberti Vica-
rius.

NOT. 19**

NOT. 20..

NOT. 21**

NOT. 22**

F
NOT. 24*

NOT. 23**

Succedit ei
non Thomas
Agni,

A dicatorii, cum Panvinio et Roccho Pyrro, eos non distinguerent; sed *THOMAM AGNI DE LENTINO*, pro uno eodemque homine sumerent. Verum postea, in Historia Vicentina Barbarani, reperi Epitaphium *L. BARTHOLOMÆI DE BRAGANTIS*, qui longe commodius supplere posset vacuum spatium, inter *Guilielmum* et *Thomam Lentinensem*, et excusare Bzovium ut lapsus, non circa personam *Thomæ*, sed circa titulum, præpope eum vocando *Patriarcham*, qui, quando ad ipsum scripsit Urbanus Papa, solnū erat Episcopus Bethleemita, Apostolicæ Sedis Legatus, et absentis in Gallia ac deinde mortui *Guilielmi Patriarchæ Vicarius*; interim dum in Europa qnæritur dignus tanto inueneri successor. Epitaphium istud, bona sui parte extritum consumptumque, hand prorsus infeliciter integratum a quodam conventus Vicentini Religioso, apud Barbaranum legitur pag. 148 duplicitis generis charactere, qnrum alter residua in lapide verba, alter supplementa exprimit. Sunt autem versus hexametri universim viginti sex, quorū prious et secundus, decimus nonns, vigesimus primus et vigesimus tertius prorsus integri manserant, qnos hic referre ad intentum satis sit:

*Hac lapidum compage jacet venerabilis, urbe
Bartholomæus in hac Pastor, dans dogmata turbæ,
In civitate Patri pur vixit hic Ordinis hujus:
Hierusalem Patriarcha fuit, diterit et omnes,
Schismaticumque suo confudit dogmate Gallum.*

Nuper vero renovatum marmor renovatum est et Epitaphium; quod quia Barbaranus exhibere non potuit, hic luet apponere, sicut ipsum mihi descripsit anno 1681, Collegii nostri Vicentini Rector Octavius Zenobrius.

D. O. M.

*Clauditur hoc tumulo venerandus Bartholomæus,
Vicentius olim Præsul, de stirpe Breganze.
Dominici ex manibus vestem capit Ordinis ulni:
Pallatu sacri Roma est reverata Magistrum:
Inde fit Pastor Paffensis Nemonicensis;
Et Viceutinus, patua pluviente, creatur.
Dogmata sancta dedit, miracula plurima fecit
Vivens, atque graves morbos tumulatus abegit.
Nuntius ad Gallos titubantes missus, et Anglos
In fide confirmat, velut alter Apostolus, atque
C Hereticas frangit scriptis vertitque phalanges,
Schismaticumque suo confudit dogmate Gallum.
Hierusalem Patriarcha fuit, loca saucta restaurans.
Francorum Regem Ludovicum visitat, et Rex
Particulam sautæ Crucis sanctæque Coronæ
Donat ei: remeat sanctum portando thesaurum.
Tunc templum hoc amplum pro Spinæ struxit honore,
Quæ Domini fuerat pretioso tincta crux;
Et ligno Crucis Cathedralem ornavit et ædem.
Bossanum patriæ erectum sine sanguine reddit,
Et Paduanum patriæ jungit cum fædere pacis,
Gaudentumque Scholam fundat viduasque tuentum.
Post tres octoginta annos transfertur, et ecce
Integrum corpus visum est cum vestibus. Ejus
Concives grati statuam posuere perennem,
Aeternum ut vivat, vireat, laudetur, ametur.
Monumentum, vetustate ferme collapsum,
Hnic formæ, huic marmori reddidit
Fr. Bassunus Brixiensis, S. T. M.
hujus cœnobii Prior, anno Domini
M D C L X I I I .*

Hanc epitaphii veteris ex conjectura suppleti paraphrasim, si conserfas cum altera apud Barbaranum, vetera quæ supererant verba suu quæque ordine nativo exhibentem; invenies, Auctorem hoc

solum curasse, ut sensum veterem daret, ubi pns-set; ubi non posset, novum aliquid et huic argumen-to aptum substitueret, ex historia Vicentina aliisque memoriis. Nihil enim in antiquo est de sa-cri Palatii Magisteriatu, nihil de Episcopatu ejus in Cypro, nihil de recuperato Bassano, Padua recon-ciliata, Gaudentum et Cheralochorum institutione, statuæqne erectione. Ordinem etiam rerum immu-tatum reperies, et inventionem corporis integri, ibi in principio, hic in fine sic positam, ut cum illud hic dicatur *Post tres octoginta annos trans-latum*; ibi appareat ex parte notatus numerus fuisse annorum Christi, quo id factum sit, *mille trecentum*: pro reliquis autem numeris, ævo extritis, sugge-runtur apud Barbaranum supplenda verba, *qui-quagenus quartus*. Itaque si geminam hanc senten-tiam in unam conserfas, fuisse anno MCCCLXI mortuus, qui repertus in tumulo est integer anno MCCCLIV, anno post obitum LXXXIII; mortuus autem juxta Barbaranum die i Junii, translatus xxi Maii. Hierosolymitanus quoque Patriarchatus, et Galli schismatici confutatio, hic inter primas laudes po-nuntur, ibi ad ultimas differunt, ordine magis E naturali: *Patriarcha enim Hierosolymitanus si fuit Bartholomæus* (uti fuisse utrobique et clarissime di-citur) fuit extremis vitæ annis. De his ergo solis nobis hic quæstio, cetera vitæ Acta apud Barbara-num leges prolixè deducta, eademque nos dabimus i Junii, jam enim Vicentia accepimus, quæ M. Antonius Thienæus in suo Sanctorum ac Beatorum Catalogo, seu verius Historia per libros digesta, de B. Bartholomæo scripsit, suisque heredibus inedita dimisit, conferenda cum Commentariis Barbarani, scriptis illis plurimum (ut præsumitur) usi.

Ut tamen ad Patriarchatum *Bartholomæi* per-veniamus commodius, constitnenda nobis est vitæ ab eodem traductæ chronologia. Ac primo, snap-posito quod fuerit sacri Palatii Pontificii Magister (hoc autem videntur collegisse ex versu decimo nono, sic intellecto quasi dicatur, quod *In civitate Romana pur vixit, S. Dominico, Patri Ordinis Prædicatorum, primoque dicti Palatii Magistro*) illo inquam posito, sunt qui id factum velint immediate post S. Dominicum anno MCCXXII, alii differunt usque annum MCCXLIII. In Cypro postea fuisse Epi-scopum certissimum est, et aliud nihil in novissima Epitaphii parapbrasi significare potest vox *Paf-fensis quam Cyprus*: nulla enim verosimilitudine potest sustineri, translatum *Bartholomæum* esse ab Episcopatu Paphi, urbis post metropolim primariæ, ad aliam ignobiliorē Sedem. Dicit autem ipse apud Ughellum tom. 3 Italiae sacræ col. 1130, quod *Nemonicensis civitatis, quæ in regno Cypri est, Pontificatum Apostolica Sedes sibi contulit, quo tem-pore Rex Christianissimus Ludovicus, cum Regina et tota fere domo regia, Christianæ Religionis amore transiit*, id est anno MCCXLVIII. In testamento etiam suo dicit, quod ex Ordine S. Dominicæ ad Nemonicensem et Vicentium Episcopatum fuit pro-motus.

Verum hic interrogabit aliquis, quænam sit illa civitas *Nemonicensis*, novis antiquisque Geographis ignota? Miræus aliisque in Notitia Ecclesiarum, Latino Archiepiscopo Nicosiensi in Cypro tres sub-jiciunt suffragaeos, etiam Latinos; quorum duo *Paphensis* et *Famagustanus*, passim hodieque noti; tertius apud Miræum *Minoriensis* vel *Limothomensis*; apud Carolum a S. Paulo, *Limichoniensis* vel *Limichoniensis* scribitur; adeo ut appareat admodum varie efferrri hujus Episcopatus nomen; cujus si locum hodie requiras in tabula, aliud non invenies quam *Limissum*, littoralem urbem inter Paphum et Famagustum,

intelligitur
is obisse
an. 1271,
1 Junii,

ubi danda
Vita.

Hic docetur
ex Magistro
aci Palatii,

Nemonicensis
Episcopus in
Cypro, an.
1248,

sed Bartho-lomæus,

cujus tau-s
abqua in
reveri epi-taphio,

protector in
codem nuper
inuocato,

ultis autem
inter se col-
tatis,

A Famagustam, cui versus mediterranea adjacet vicus, Limissi antiqui nomine, ut ejus respectu potuissest urbs Neo-Limissum vocari. Si autem potuit Minocum in Limochium, et hoc in Limissum usu depravante commutari; cur non etiam ex Neominocio potuit fieri Nemonicum, et seculo xii in usu frequentiori fosse, pro quo denique Neolimissum et absque addito Limissum successerit. Quid quod Barbaranus pro Nemonicensi semper sribat Nemonicensem? nihil autem est facilius, quam Nemonicensem converti in Nemonicensem, et contra; et Limochiensis, proxime ad Nimonichensem accedit.

*Idem post
aditam an.
1254 Syriam,*

*factus an.
1257. Ep.
Vicentinus,*

*an. 1260
Legatione
fungitur ad
Angum et
Gallum,*

*et an. 1263
factus Patri-
archa,*

*Vicentiam
cedit Rodul-
pho Ep.*

invenitur testamentum, anno MCCLXX conditum, ex eiusumque a Bartholomao) ergo per dimissionem Episcopatus, propter susceptum Patriarchatum, sicuti pluribus simili in easu exemplis firmari potest. Assumpti confirmationem, valde prægnantem, suggestit Vicentium Chronicum Nicolai Smeregi, Notarii Vicentini, ab anno MCC usque ad MCCLXXIX, quo obiit, recensentis eos qui cum summo imperio et titulo Potestatis civitati annue præfuerunt, eo quo vixit et scripsit tempore. Hic cum dixisset, quod anno MCCLXIV, cum D. Gabriel exivisset de regimine, D. Episcopus Bartholomaeus convocavit ipsum in prandium; nulla amplius facta Bartholomai mentione ut Episcopi, narrat anno MCCLXIX, quomodo D. Bugamons de Luschis interfecit Abbatem de S. Justina: quia cum B. Bugamans fuit ambasciator ad D. Patriarcham pro Communi Vicentia, occasione questionis Episcopatus Vicentia; et D. Abbas de S. Felice, qui erat frater D. Abbatis de S. Justina, volebat esse Episcopus Vicentia, familia dicti Abbatis de S. Justina vulneravit dictum D. Bugamantem. Vivente ergo adhuc Bartholomao, erat in quaestione Episcopatus Vicentinus; et lis coram D. Patriarcha Aquileiensi, ut capite omnium Episcoporum Marchiae Tarvisiunc, agitabatur. Neque potest de Smeregi testimonio dubitari, ne forte anno non suo ista scripserit; utpote tunc cum res fieret vivens, et scribens in ipsa urbe Vicentina.

D *Bartholomao
in Syria ab-
sente,*
*de Vicentino
Episcopatu
disceptatur,*

B actus ab eo in exilium est. Postea de regno Anglia, quo pro fidei negotiis profectus erat, cum ipso Rege Anglia pariter et Regina Parisios venit. Tunc autem, ut ipse ait, spes nostra desideratum cepti effectum. Nam piissimus Rex Francorum de spinea Domini Corona spinam unam excludi fecit, et nobis Regio poplite flexo, nostris ex opposito flexis genibus, devotus obtulit.... Cum ergo anno MCCLX, perfido Eccelino mortuo, ad Civitatem Vicentia propinquaremus. Clerus et populus universus obriam nobis venit... Erat in civitate locus, qui Collum dicebatur, ubi sedes fuerat sathanæ... in quo, universitate civitatis favente, ad honorem Dominicæ Coronæ fundavimus ecclesiam Ordinis Fratrum Prædicatorum, cujus alumni fuimus, ibique Sacra, ad collum nostrum dependentia, quæ detuleramus, devote deposuimus.

Ughellum consule, si totam videre libet narrationem Bartholomai; qui dum intendit restaurandis rebus, per Eccelini tyrannidem misere labefactatis; venit in Europam Jacobus Pantaleon, et anno (ut dictum est) MCCLXI fit Romanus Pontifex Urbanus IV; qui mox approbavit Ordinem Equestrem Fr. Gaudentum seni B. Mariae Matris Dei, a Bartholomao institutum, confirmata Regula quam pro iis scripserat Fr. Rufinus de Placentia, Pœnitentiarius Apostolicus. Primo etiam Sponsæ suæ ante omnia consulens, ei quidem de optimo Pastore providit, Guillelmo videlicet; sed hoc fortassis numquam transpresso in Syriam, certe in Gallia mortuo sub annum MCCLXIII, necesse habuit alterum querere; nec invenit aptiorem Bartholomao, in negotiis Regni, post tot annos in Cypro transactos, perquam bene versato. Hunc vero illuc statim prompteque migrasse, eo credimus facilius; quod Ughellus testetur, reperisse se in antiquo MS. cœnobii S. Salvatoris de Septimo, Florentina diœcesis, Rodulphum quemdam Vicentium Episcopum, anno MCCLXXXIII die III mensis Octobris, ecclesiam Castrocaro in Hetruria reconciliasse, cui S. Reparata titulus est. Nec refert, quod historici Vicentini æque hunc Rodulphum ignorant, ac transitum Bartholomai in Syriam: sunt enim recentiores omnes, et confusa est tota ejus temporis Vicentina historia, nihilque certi habet de obitu Bartholomai; solum autem hoc dicere potuit ex iis Ughellus, anno MCCLXIX vacasse Sedem, et ex duorum pariter electorum discordia vix demum anno MCCLXXXI conquevisse, lite direpta.

Quomodo autem vacavit tune vel antea Sedes? Non per mortem Bartholomai (utpote ejus adhuc

E difficultas tamen, quæ Barbaranum coegerit a Smerego dissentiri, solvenda superest; videlicet, quomodo potuerit Bartholomaeus, anno MCCLXVII, Bononia die nona intrante Junio, cum titulo Episcopi Vicentini, signare Indulgentiam de licentia Archiepiscopi Ravennatis, et Bononiensis, Imolensis, Humanensis, ac Torcellanensis Episcoporum, quibuscum celebraverat translationem corporis S. Dominici in die Pentecostes, die v ejusdem Junii. Superest, inquam, difficultas, quomodo potuerit Bartholomaeus, ut Episcopus Vicentinus, scribere Indulgentias oblinendas ab omnibus, qui prædictum Corpus in festo Translationis ipsius et per Octavas annuatim visitaverint: quomodo item potuerit, anno MCCLXX die xxiii Septembris, Testamentum condere, quod æque ac prædictam Indulgentiarum Bullam ex parte refect Barbaranus lib. 2, cap. 50 et 52. Solutionem utriusque difficultatis videor mihi posse sumere ex ipso Testamento, quod factum dicitur, facultate testandi accepta a sanctissimo Patre DD. Clemente, universalis Ecclesiaz summo Pontifice. Atqui Clemens IV obierat anno MCCLXVIII, nec tamen hic additur ullum ex consuetis tali casu signis, quo intelligatur, talis facultas data a Pontifice, tunc cum Testamentum scribebatur mortuo.

F Vel igitur, fictitium illud Testamentum est, et hoc admissio non valde urget difficultas prior, ubi presumi posset nomen Episcopi per solam initialem litteram ex more aevi illius scriptum, ab auctoribus illud extendentibus, et priedictum Rodulphum ignorantibus, perperam converti in Bartholomæum, propter affinitatem litterarum R et B; vel, si verum est Testamentum, vivente adhuc Clemente Papa ex Syria in Italiam rediit Bartholomaeus, senio gravis; deque imminenti sibi morte cogitans, non solum petierit condendi Testamenti facultatem, sed etiam in manus Papæ resignaverit Patriarchatum, cuius onera et curas nequirit amplius sustinere: cumque eodem tempore obiisset Rodulfus, et Vicentina Sedes per discordiam Canonicorum vacare pergerat, fortasse ab anno MCCLXVI; potuit idem Clemens Bartholomao restituisse jus ac titulum Episcopi Vicentini. Vicentinis autem non recipientibus Bartholomæum, tamquam contra Capituli jus restitutum, manserit ille in Bononiensi Conventu, usque dum turbarum pertæsi Vicentini ipsum reciperent,

E *et ipse rursum
ut Episcopus
intercessit an.
1263 transla-
tioni S. Domini-
ni,*

F *ac testamen-
tum condit
an. 1270.*

F *jam antea
in Vicentium
Ecclesiam
reductus.*

F *in eaque postea
mortuis.*

A post prædictam Abbatis Justinensis cædem: atque ita potuerit ille Vicentiaæ Testamentum condidisse, et anno eodem MCCLXX vel sequenti ibidem obiisse: atque anno MCCCLMI reperto corpore integro fuisse translatus. Ceterum sive Episcopatum suum Vicentinum abdicato Patriarchatu receperit Bartholomæus, sive non; vacavit Patriarchatus aliquanto tempore, propter vacationem Apostolicæ Sedis, Siquidem Clemente IV, ut dictum est, pridem mortuo; non ante i Septembribus anni MCCLXXI electus est successor Gregorius X, a quo mox videbimus novum Patriarcham institutum, quod morte præventus Clemens facere non potuerat.

De Thoina Lentinensi, *mitium num. 34, sic lege—Thomæ et Elie creationem, priorisque de Acconeensi Ecclesia dispositionis confirmationem, indicat Nicolaus Papa IV etc.*

NOT. 26.

Pag. LVI Col. I lin. 17—scimus deinde Thomam—adde—de Lentino a patriadictum, fuisse ex Ordine Praed. etc.—lin. 29 post—munere Apostolicæ legationis—dele verba sequentia usque—apparet—et bæc substitue—quo durante acceperit, præmemoratas a Bzovio, Urbani IV Epistolas tres, hoc mandates, ut deferentes prohibita Saracenis anathemate percelleret, B utque una cum suis Episcopis (Bzovius ex præconcepto errore Suffraganos nominat) festivitatē corporis Christi celebraret, atque pacem inter Crucis-signatos nec non reliquos Christianos in Syria procuraret. Haec autem aliaque quonodo egerit, et quanta cum Romanæ Curiæ satisfactione, apparet tum ex Epistola Gregorii X etc.—et lin. 7 a fine dele—per alterius Thonae mortem.

NOT. 27.

N. 262 post—texenda—dele sequentia usque ad lin. 18—Ne ergo—quia intelligo ejusmodi unimulas, in antiquis monumentis esse communes Parisiis, et aliibi quoque easdem reperio, etiam in Suetia.

NOT. 28.

Pag. LXIX n. 274 ad finem adde—Ex hactenus dictis apparet, annum MCXXXVIII, tamquam annum coptæ, in Europam migrationis, eatenus solum a me defendi, quatenus nullus fidei dignior Sanwico auctor profertur, aut rei gestæ vicinior, et prolixa in contrarium exempla satis commode refutantur. Alias cum S. Cyrillus faciendam migrationem prædixerit, ante obitum suum, qui juxta meum cœlulum contigit vi Martii MGXXIII, congruentius videtur futurum fuisse, si ea retractata sit ipso eo anno, congregatis ad novi Prioris electionem Fratribus; et sic nullam difficultatem faciet Valencenensis in Belgio fundationis tractatio, C de qua dicuntur fidelia satis instrumenta haberi pro anno MCCXXXV mense Martio. Neque gravis hic error fuerit in Sanwico, annis LXX aut pluribus post rem factum scribente. Sed qui tabulis, nuper in lucem datis, haud illibenter habebimus fidem, etiam contra Sanwicum, utpote istius quod prætenditur ævi stylo a clingua scriptis, nec aliunde suspectabilibus; earundem editorem P. Gregorium a S. Martino exoratum volumus, ne indignetur nobis, quod Burdegalensibus quibusdam Magistris alphabetariis, bo-

minibus nihil ultra præsentis ævi litteraturam aut D doctis aut docere aptis, quatuorvis juratis, fidem dare recusemus, dum asserunt, versus illos, quos laudant, XII ac XIII esse sculptos. Etenim in iis nihil appareat vetustioris idiomatis, sed lingua pure Francica quali nunc loquimur. Ab hac autem quam diversa fuerit istorum seculorum lingua, patet ex poematis de Vita et morte S. Ludovici ab Eruditissimo Cangio editis; ut de Vasconicis monumentis apud Catellum legendis taceam; cum tamen Burdegalenses eo tempore in publicis privatisque scripturis Vasconice dumtaxat loquerentur ac scriberent, quod etiam fere hodieum observant. Poteram differentiam veteris hodiernæque linguae etiam imperitis earum demonstrare, poematum exempla adducendo; cum iisque conferendo inscriptiones quas illi jurant tam esse antiquas, veri autem antiquarii judicant vix habere etatem annorum centum: sed ædem rationes quæ persuaserunt multa prælo parata ei subtrahere, istis etiam suadent in præsentiarum supersedere: maxime cum non desperem fieri posse, ut quos nunc adversarios patior, aliquando mihi habeam isto saltem in puncto consentientes; cum eis vacaverit ea monumenta per se consulere, in quæ nunc obiter digitum intendi.

E

Pag. LXIX dele hæc verba—neque quod scitur substitutus est alius—atque hæc substitue:—eique suffectus Guilielmus Esteulardus, Magnus Conestablis Regni Siciliae cis Pharam, seu Neapolitani, sub Rege Carolo Andegavensi, nominatur a Lelio Marino in Vita S. Petri Cœlestini; quem in fuga deprensum, ipse jussus a Rege suo est, ex urbe Vestia, ubi attinebatur, Anagniam adducere ad Bonifacium Papam: quod et fecit, ac deinde ad octo vel septem annos titulum Patriarchæ gessisse potuit.

NOT. 29.

Pag. LXX num. 275 lin. 4—ut Sanctorum—adde—Operæ pretium fecerit Ordo, si in illius cultus diem ac modum inquiret faciat: etsi enim sub Turcis Cyprus sit, non desunt tamen in eo Christiani, qui docere aliquid ex traditione possint.

NOT. 30.

Ibid. lin. 12 post—Ecclesiae Patriarchalis sic lege—Quapropter facile credimus Ughello, asserenti, quod Philippus Alenzonius titulum illum gesserit, una cum titulo Archiepiscopatus Rotomagensis; cui Sammartbani etiam jungunt Administrationem Archiepiscopatus Avenionensis. Porro ex ea causa quod titulus Hierosolymitani Patriarchæ sic esset occupatus, factum puto, ut S. Petrus Thomasius etc.

NOT. 31.

*Pag. LXXII, post Sigillum adde—Descripseram etiam mihi totius illius (ut cum Latinis loquar) Formatæ tenorem. Sed hic, nescio quo casu perit, damno non magno; invenitur enim, aut idem, aut fere idem, in Euchologio Goar pag. 681, sub hoc titulo: *Oratio condonatoria in omnem necessitatis articulum*: est autem revera Formula testificativa, quallem dixi, quam mulieri cuidam, ut filiae suæ spirituali, concedit Germanus, *Dei misericordia Amathunis Episcopus, civitatis Nemesi et Cureorum Praefectus*.*

F

NOT. 32.

APPENDIX

AD DIEM DUODECIMAM MAJI.

Pag. 1 Col. 2 lin. 2 a fine deleatur B. Gemma, et ultimo loco ponatur L. Joanna, Alfonsi V Lusitaniae Regis filia, Ordinis S. Dominici, Averii — tum vero deleantur quae, de ipsa habentur inter Præternissos pag. 3 col. 2.

Pag. 2 col. 2 de S. Macario Abb. adde — Nulla etiam ejus mentio habetur inter Officia propria Aquensis Ecclesiaz anni 1668.

Pag. 3 col. 2 post. lin. 15 a fine adde — S. Gemma Virgo in territorio Sulmonensi, castro Gaurianensi, velut ex hujus loci monumentis, a Ferrorio collatur hoc die in Catalogo Sanctorum qui Romano Martyrologio desunt: nos vero ejus Vitam inde nocti, comperimus coli

xiii Maii

Pag. 4 de S. Hippolyto col. 1 post — Suecix — B adde — Et hac de causa, ut nobis indicat Claudius Castellanus, usque hodie portatur corpus S. Hippolyti, per omnes plateas oppidi Sandionysiani. Habemus nos aliam ejusdem Translationis historiam, unde constat, ex Alemannia sive ibi nominis Prioratu Sandionysianis subiecto, vulgo S. Pilt, allatum esse corpus tempore Fultradi Abbatis. Dies autem ejus Natalis est.

xiii Augusti

Ibid. sub med. de S. Theodoreto, lin. 4 post — dicitur — adde — Sed cum Uzetiensis Cathedralis ecclesia, cuius ille Tutelearis est, cum vulgariter nominet Saint Theodorit, apparet priorem nomenclaturam magis sinceram esse. Colitur potissimum.

xxiii Octobris

Ibid. col. 2 post lincam 19 addatur.

B. Nonius Alvarez Pereira etc. uti fuse pag. 680 — et nota, tantum in aliquibus fuisse criminandi libidinem ac temeritatem, ut eum nec inter Præternissos quidem relatum quererentur; et tamen non possent dissimilare istum locum sibi lectum, allatis inde verbis, quibus expectationem potiorum Actorum indico: sed omissa præcipua causa præteritionis istius, quod scilicet suum Beatusiste cultum alio die habeat. Multum operam dedi, etiam appellato Ulysipponeensi Archiepiscopo, ut desiderata Acta consequerer, daturus ea cum actis Sanctæ Principis Joannis, non obstante ratione prædictu: sed frustra hactenus. Interim accusor proeaciter tum ingratitudinis erga Serenissimam familiam Brigantinam, de Societate nostra optime meritam; tum livoris in Ordinem Carmeliticum; quasi studiose prætermiserim B. Nonium, de quo tam multa habere ex speculo poteram: cum tamen hoc sit editum, diu post impressum xii Maii, et justa esset causa non retardandi editionem primæ partis, accessione longioris Appendix, cum ob eamdem consam oportuerit etiam xvii diem prætermittere, alias Tomo iii destinatum.

DE SS. NEREO ACHILLEO DOMITILLA.

Pag. 6 col. 2 post num. 8 adde — Fingunt etiam Epistolas ad istum a Sanctis, ex Insula Pontia, et ab hoc ad illas datas, de Simonis Magi et Petri Apostoli contentione, argumentis ex Hegesippi apud Surium fragmento desumptis: quas Epistolas merito explodes.

Ibid. num. 9 adde — Gonsalvus Davila in Theatro suo Ecclesiastico, ubi de ecclesia Oromensi pag. 41, enumerans Reliquias Cathedralis illius, nominat, Caput S. Domitillæ Virg. et Mart. et Capita SS. Nerci et Achillei Martyrum, de quibus libenter plura disce-
Maji T. VII.

Placet etiam hue, ad S. Domitillæ gloriam, referre, quod in Hist. Vicentina narrat Franciscus Barbaranus, lib. 3 cap. 102, de sacra quadam Virginie, Aurelii Manentis et Prosperæ Traversiæ filia, quæ, victis generose carne et seculo, monasterium S. Thomæ ingressa cum vidua matre, dici voluit Domitilla, pro singulari sua devotione erga Sanctam istam, enjus Vitam legere et, sociabus legendam commendare solebat. Ea enim anno MDCXXV ipsius Sanctæ festo, ad meliorem evocata est vitam, multis magisque cœlestibus favoribus ante et post mortem cumulata; ejusdemque Vita ibidem osservatur, scripta a Domina Violante Sessa, et in epitomen loco citato redacta: quarto autem mense post sepulturam, reliquo corpore dissoluto, caput, cum velo et integumentis suis omnibus, fuit repertum integrum; ut fortassis eadem aliquanda auctura sit numerum Sanctorum ejus diei, ideoque specialius mereatur hic iadicari.

Domitilla manentis Virg. Vicentinae egregia sanctitas.

Pag. 13 col. 2 num. 2 lin. 4 a fine dele — saltem **not. 41*** haec tenus excusis Antwerpia — quia id est universale, et in fine adde — Id autem fit ex ritu tota Quadragesima ordinarios ut antiquior Statio sola diem signet. Ita Claudio Castellanus observat, Sabbato 3 solum notari Stationem ad S. Susannam, quamvis illa extendatur usque ad S. Marium Angelorum: et feria iii Majoris hebdomadæ tantum nominari S. Prisca, quamvis juncus ei sit vicinus S. Sabas. Unicus autem inventur dies Jovis, ad quem conjunctim nominantur S. Silvester et S. Martinus: dubitaturque an eo intelligatur tantum S. Martinus in montibus, ubi cum S. Martino Turonensi S. Silvester secundarius Patronus est loci; an vero cum S. Martino de montibus, intelligatur S. Silvester in Campo Martio, ubi etiam eo die habetur Statio.

3 Porro gratiæ isti, indultæ seu renovatæ Stationis ad SS. Nereum et Achilleum, addita intra mensem est etc.

DE S. PANCRATIO.

Pag. 18 col. 2 post coluntur — adde — verum, quoad **not. 42*** tempus translatarum prædictarum Reliquiarum, errare Pancirolium, appareat ex Historia Stationum Romanarum, edita a Pompeio Ugonio: huc enim Historia impressa est Romæ anno MDLXXXVIII, et tamen pag. 318 fit mentio utriusque altaris, et corporum sub eo collocatorum; diciturque posterius altare loco motum, atque eo ubi nunc est positum fuisse, tempore Pii V. curante Ptolomeo Card. Gallio.

F

Ibide in fine Paragr. 1 adde — Meminit autem Claudio Castellanus eosdem ibi se vidisse, septennio prius quam suum Piazza Sanctuarium ederet; eosque Francos natione, quorum ibi Novitiatus sit.

*not. 43**

Pag. 19 post num. 6 adde — Scribit nobis prælatus Claudio Castellanus, præsentem se fuisse, cum in Basilica Lateranensi, ipso die Paschæ, ante et post Vespertas, ex peribolo cyborii, multis facibus circumdati, ostenderentur viginti Reliquiaria: ad exhibitionem vero Capitis istius, quod Canonicorum unus elevatum tenet, Cantores hinc inde duos, Latinis verbis unum, Italicis alterum, intonuisse: Caput S. Pancratii Martyris, de quo sanguis exivit, dum haec sacrosancta conflagraret basilica.

*not. 44***

Pag. 20 ad num. 10 adde — Quales autem sint **not. 45***** illæ, quas Hispani se dicunt habere Garraii, veteri (ut volunt)

NOT. 33*

NOT. 34*

NOT. 35**

NOT. 36**

NOT. 37**

NOT. 38**

NOT. 39**

NOT. 40**

*et ab hac
evidam ex
Sicilia Bene-
dictinæ Pal-
mensi,
exponitur 4
Dom. post
Pascha, tunc
12 Maii.*

A jussit donationem prædicti Corporis, cum eo quo accep-
perat jure in favorem prænominatae Sororis Mariæ-
Sepultæ: quod quia eodem mox anno, servatis servan-
dis, ab eadem domum regressæ, publicæ venerationi
expositum fuit in prætitulata S. Mariæ de Rosario
ecclesia, Dominica iv post Pascha, tunc in xii Maii
cadente; ea lege ut ipsa Dominica Sanctimonialibus,
sacrum cum thesaurum exhiic possessuris, Translatio-
nis titulo festiva quotannis haberetur; placuit prænomi-
natum S. Felicem Martyrem tali diei adscribere;
similque meminisse imaginis in ære sculptæ, ubi is
repræsentatur habitu juvenuli, rosis coronati, altera
manu palmæ ratiæ ferentis, dextera effigiem ejus in
quo colitur parthenonis, inter palmarum arbores, credo
ad distinctius designandam oppidum quod in recessu
expressum cernitur. Inscrribitur autem S. Felix puer
Martyr, a statim teneram, ut existimio, indicante ossium
exilitate: cum id non indicetur in Romanis authenti-
cis, quarum exempla accepimus, manu et sigillo quatuor
Juratorum Palmensium anno MDCLXXXII obsignata.

3 Nos in hoc opere Romanos istinsmodi Martyres,

*Accepta postea uti non laboriose conquirendos putamus, ita nec ab eo
attestatio do-
penitus rescandos, maxime cum iis accedit notitia ali-
cet,*

B qua, vulgari distinctior, et quam communicari posteri-
tati intersit. Id autem in præsenti Sancto accidit. Ab
eo enim, qui Cardinali Vicario operum commodarerat
suam in sacro corpore extrahendo, post tempus olimnod
impetrata etiam Attestatio fuit, de modo inventionis cer-
titudineque Martyrii; quamvis neutrum soleat addi au-
thenticis, cum quibus talia Corpora ab Urbe emittuntur.
Ea Attestatio ex Italico sic Latine redditur. Corpus
S. Felicis fuit inventum in Cœmeterio ad Viam
Appiam, quod quidem generaliter venit sub nomine
S. Calixti; verosimiliter autem ipsum est, quod appella-
tur in Actis Martyrum Sanctorum, Eusebii
Presbyteri, Marcelli Diaconi, et Sociorum, millia-
rio primo ab Urbe; quo de agit Aringus, Romæ Sub-
terraneæ lib. 3 cap. 20; ubi etiam mentionem facit S.
Pontiani Pueri Martyris, post illustre Martyrium
ibidem sepulti, de quo ogendum nobis xxv Augnsti.
Etenim locus inde extractum fuit Corpus præfa-
tum, extra eamdem ubi dictum cœmeterium est port-
tam, uno præcise milliario distat; habens ingressum,
mox a transito tempello, cui nomen, Domine quo
vadis? qua scilicet formula Petrus Apostolus; Urbe
egrediebus causa declinanda persecutionis, dicitur allo-
cutus obrium sibi Christum cum cruce; et accepisse re-
sponsum, Vado Romam crucifigi. Est autem ingre-
sus ille ad viæ dexteram, post ruinam cujusdam
veteris lateritii sepulcri, quod Antiquarii nostri vo-
lunt esse S. Tornii. Nemo tamen amplius recordatur,
ex quo præcise ambulacio seu dormitorio
S. Felix extractus sit; eo quod multitudo eorum
corporum, quæ simili ratione extrahuntur, memo-
riam ejusmodi confundat.

C 4 Loculus, intra quem repertus ille fuit, nullum
alium corpus continebat: nee vero plerumque so-
lent aliter corpora quam singulare inveniri; et ra-
riissimi admodum sunt tumuli, quos vocant bisio-
nes; nisi forte alicubi conseptuli sint mater et filius
infans. Nomen repertum est, exaratum intra cal-
cem, qua compaginantur tegulae loculum clauden-
tes: cademque in calce, reeens dum esset adhuc et
mollis (in Fresco vulgus dicit) similiter exarata
cultello cernebatur rudis forma palmae semipedalis.
Plura nomina ac titulos alios frustra requisieris, in
ista Cemeteriorum simplicitate: ut summum repe-
riuntur quandoque conseputa corpori numismata
quædam, nomen et effigiem ejus Imperatoris refe-
rentia, sub quo passus Martyr est: sed apud S.
Felicem nihil tale inventum est, non sanguinis va-
seula, non aliud quidquam: unicum, et ex sententia
sacrae Congregationis sufficiens Martyrii indicium

D aderat, forma palmae. Quæ aliorum Sanctorum cor-
pora in proximo fuerint tumulata sciri nequit: eum
talium ratio haberi non soleat, et authenticas seri-
bentibus satis esse videatur, si nomen cœmeterii
exprimant, et fidem martyrii velut certi faciant.
Credo tamen, si qua in vicino corpora fuerint, ano-
nyma fuisse omnia: quia non nisi paucissimis inven-
nitur additum nomen: et unius dumtaxat recordor
ego, quod in isto cœmeterio fuerit cum nomine suo
repertum, scilicet S. Colvandri.

5 Habet responsa quinque, od totidem quæsita Ro-
manæ ex Sicilia missa; vel ideo maxime hic apposita,
ne quis plura quærendo frustra relit laborare insimili,
qui nullo non die occurrit, casu: item ne quisquam no-
minibus, ut plurimum Romæ recens detectis, mogno-
pere fidat; aut ipsa requirat in Martyrologiis, ad defi-
niendum diem auncui cultus; nedum persuadeat sibi,
cum forte in idem nomen alicujus Romæ passi incide-
rit, ejus se corpus accepisse; aut antiquiorem aliorum
possessionem turbatum eat, ex male fundata præsump-
tione contra nitenda, sibique eundem vindicando.

DE S. PHILIPPO PRESB.

E

P Pag. 27 post num. 6 adde — Porro Vita S. Philippi,
qualem supra dixi Eusebio ejus discipulo adscribi, su-
periori seculo Italicam fecerat D. Jacobus Conzus de
Taranto, et Messanæ imprimendam dederat anna
MDXLII; ejus exemplar cum Patavii reperisset R. P.
M. Cherubinus Montis-frigidæ Agrigentinus, ex com-
missione sui Generalis visitans Fratres claustrales ter-
tii Ordinis S. Francisci, recognoscendum illud dedit R.
P. M. Joanni Antonio Brandi, similiter Tertiario:
qui ipsam Romæ recudi fecit anno MDXVI. Atque ex
hac editione datur infra Appendix miraculorum post
mortem.

NOT. 48^{**}
Vita Italica
et ex hac Ap-
pendix.

Numeros 7, 8, 9, 10, aufer a Commentario prævio,
transferendos in Appendix: et qui nunc est numerus 11, fiat 7, omissa prima linea, hoc exordio.

7 S. Philippi cultus etiam in Melitam insulam pe-
netrovit etc. ut pag. 28.

Pag. 33 dele Annot. d.

Pag. 36 post Annotata ponatur.

NOT. 49^{**}

APPENDIX

De cultu atque miraculis. Areæ S. Philippi.

S æpe memoratus supra Cojetannæ, ad ultimam se-
cundulæ Vitæ periodum ita notat: Vetus opinio apud
Corpus San-
cti, Agyraeos fuit, S. Philippi corpus antiquis temporibus
in ejus æde conditum, in loco cui Catana nomen,
eflossumque a majoribus integrum illud re-
pertum; at mox illatum in idem sepulerum, super-
posito saxo cum ipsius Divi imagine. Anno autem
Christi MDXCIX Josephus Saladinus, Abbas Commen-
datarius S. Philippi, dum fundamenta alte molitur
extrinsecus aræ, corpus defodit: quo facinore Jurati
Patres Populusque commoti, rem detulere ad Ber-
nardinum Cardinium, Maqueda Ducem atque in
Sicilia Proregem, conquesti, ipsis inseiis S. Philippi
corpus defossum. Missus a Prorege Joannes
Osorius, Regiae Monarchiæ Judex, cuius prudentia
compositæ turbæ: sacra vero ossa, eundem in lo-
cum rite condita sunt, quæ quinque post annos Phil-
ippus Georgins, Visitator omnium jurium Regii
Patronatus, ne ob nimiam sepulcri humiditatem, in
quo condebantur, corrumperentur, in commodius
ac ornatus Saeulum anno MDIV ad vii Kal. Augu-
sti, solenni ritu transtulit.

F
Corpus San-
cti, et
transtatum
au. 1599,

2 Quis possit, inquit Anactor Vitæ Italicae, mira-
cula omnia enarrare, quæ operatur Omnipotens per
hunc

erutum fuisse
ex Calixti-
ni Cœmeterii
parte,

proxima
tempello S.
Petri clu-
Appia.

Nomen cum
forma Palmæ
repertum in
calce:

A hunc benedictum famulum suum, maxime diebus illis, quibus per civitatem processionaliter circumducitur capsula argentea, in qua continetur brachium ipsius Sancti? Consistit illa intra ferculum sublimus ex ligno, et tribus per annum diebus circumfertur (*nempe xi et xii Maii, atque xxv Julii*) estque circa dictas processiones perquam notabile, quod capsula aliquando feratur retro, suos secum portatores trahens; alias ipsos rapiat per insolitam viam; quandoque ita gravis reddatur, ut nequeat impediri quo minus in terram delabatur; ubi tamdiu immobilis manet die illo, quoad ipsi Saneto placuerit; nec possent ipsam inde movere, si concurrerent quotquot in mundo sunt homines. Quia autem ea res, cum accidit, solet magnæ alicuius rei præsiguum esse; habet Reverendus D. Vicarius præscriptas sibi orationes, quibus deprecetur Sanctum, ut absq[ue] tanto portitorum labore populique terrore sinat eos consueta sua via gradi. Tum vero moveri se aliquando permittit a solis, aut religiosis, aut civibus, aut extraneis, quandoque etiam a solis pueris, aut promiscua turba.

3 Notarunt autem viri intelligentes, quod quando vel immobilis consistit capsula, vel via insolita rapitur, plerumque eo loco reperiantur dæmoniaci a Sancto liberandi, vel aliud quid incidat observatum dignum. Accidit ergo die quadam, ut capsula, non modo non ferretur agiliter, sed retrorsum trahatur; cumque sic deviasset, explosa in medium populi turbam fuit major bombarda; itaque apparuit, cur a recto itinere capsula deflexisset. Miraculo tamen tributum fuit, quod nemo eorum, in quos pilæ excutiebantur, gravem ab iis noxam tulerit; quamvis plurimum vestes ad ipsam usque carnem trajectæ iis fuerint; unus etiam grandiori pila tactus in brachio sit, citra ullum exinde incommodum. Alia vice cum eadem capsula, diu immobilis, tandem allevari se permisisset; magno impetu delata in clausam portam unius palatii, ipsam grandibus ictibus discussit; invectaque eodem in palatio est persona abscondita, quæ peste laborabat, potuissetque contagium tota spargere civitate, nisi detecta fuisset: quia pestis eo tempore per plures Regni civitates grassabatur.

4 Alias accidit Capitanum militarem venire ad festum S. Philippi, simul cum turma sua: qui voluit ut soli socii sui arcana portarent; forte persnasus ab aliquo, experiri certius volente, an ejusmodi motus

C arcæ atque stationes illius essent miraculo, vel humana industria procurati. Multi ergo eorum gladios strinxerant, nec patiebantur alium quemquam accedere propius. Sed brevi attonitus obstupuit ipse ac milites sui: vix enim modico processerant spatio, cum illis de humeris ac manibus capsula excidit, nec sublevari uuquam ab iisdem potuit. Contigit etiam die quadam, unum aliquem dicere, quod non crederet miraculo istæ fieri, sed ingenio humano. Hæc autem dicente illo ad aliorum aures submissa voce; ecce tibi capsula, magno impetu rapta, in ipsummet cum suis portitoribus fertur, eumque concussum totum ac semimortuum prostratum reliquit: qui ad lectum delatus, et incredulitatis suæ pœnitens, indulgentiam culpæ obtinuit; et sanitatem recuperata, Sancto exinde devotior mansit. Simili modo externi quidam, omnes conterranei atque de miraculo dubii, conspirarant ad capsam portandam: quam dum antrorsum vellent ferre, rapiebantur retrorsum; fueruntque omnes retrusi in lacunam, unde nonnisi luto multo sordidati valdeque consternati evaserunt.

5 Numquam igitur sine mysterio fit quod sæpedieta capsula, nunc subsistat, nunc motibus extraordinariis feratur, aliquando vero a principio ad finem citra ullam varietatem perducatur: cuius rei, præter

jam dicta, multa ac pene innumera possent allegari exempla, grande volumen completura, quorum pauca attigisse sufficiet. Die quodam cum ad unam platearum urbis processio pervenisset, noluit capsula via consueta progredi, sed aliam omnino arripuit; ac denique sublata ab humeris portitorum, elata est in tectum eujusdam domus; unde cum populus auferri eam juberet ac sibi relinqu, ut proprio ferretur motu; accipientes illam portatores deducti fuerunt in anguportum, per quem numquam fuerat deportata: perveniens autem ante ostium eujusdam cubiculi clausi, in ipsum impacta violenter est: quo patefacto inventa est mulier ibidem abscondita a dæmone, quam violentem violentemque traxerunt ad arcam et seqni fecerunt. Alias cum via ordinaria ferretur, accurrit mulier energumena, terribiliter agitata: cui ad capsam accedenti, mox omnes capilli erexit in altum obrigerunt ac si ferrei fuissent, ad terrorem orarium id spectantium. Tum vero dæmon per os miselle hæc aut similia verba protulit, O Philippe, oportet te hodie valentem esse ad iter emetiendum: et subito substitit immobilis area: sed mulier liberata fuit cum magna sua adstantium que consolatione.

6 Paupereula quædam habebat maritum, membris captum infirmumque adeo, ut decimo jam anno jaceret privatus gradiendi facultate: venit ergo cum ipso ad festum, enudem sæpe maximo cum labore suis humeris bajulans, corbi impositum. Dum autem duceretur processio, capsula subito abiit versus eam partem ubi erat infirmus, cunctis Misericordia, Misericordia inclamantibus: et statim atque ad illum perlata est, ipse convaluit, atque alaceer superposuit humeros sacro oneri, cum aliis admirantibus ferendo. Nec omittendum videtur quod animalia indomita, equi, muli, tauri, illæ venum adducti ad nundinas, ibidem assistant velut agni: cumque per forum transit capsula, mercibus omnis generis etiam vitreis siglinisque resertum, quantocumque subinde rapiatur pondere ac impetu, numquam tamen accedit quidquam disstringi. Cum autem similiter fertur per civitatem, licet videatur crura, brachia, capite que eorum, per quos rapitur, comminutura, nemini tamen nocuisse deprehenditur. Mirabilis Deus in Sanctis suis: quare finio cum hisce vulgo usitatissimis verbis, Qui nou vidit, videat, obstupescat, et credat.

7 Eodem quo hæc scribebantur tempore, erat Aggrone Fasellus, Rerum Sicularum scriptor notissimus, quarum Decade lib. 10, virtutem S. Philippi divinitus collatam ad dæmones ejicendos, ita describit, ut oculatus testis. Enimvero anno MDXL etc., ut pag. 27 et reliquos numeros 8, 9, 10 hic subjunge.

DE S. MODOALDO EP.

Pag. 51 num. 3 adde — Eudem, inventa a Gamanio nostro, in quodam alio MS. Boltandoque missa Cotonia anno MDXXXVIII, quia Prologo et capite 1 (scilicet usque ad num. 18) mutila erat, Henschenii nostri diligentiam fugit inobservata; cum tamen adjunctum sibi habeat librum alium, de S. Modoaldo, ejus miracula complexum: quibus deinde diversa manu subtegitur aliquid, annis fere centum et septuaginta post predictam Translationem scriptum, cum indicio tunc factæ secundæ Translationis, aliisque nonnullis; ac rursum diversa manu multumque recentiori additur: Habentur adhuc alia miracula in libro miraculorum S. Modoaldi, demptis his quæ in hoc libro continentur, quia super his specialis adbuc deputatus est liber. Cum autem jam compleatus sit, videtur mihi necessarium huic consequenter inscribi. Et mox subduntur facta ab anno MDI usque ad MDXXII: unde intelligo

rel. infirmos sanandos,

semper innoxiun.

NOT. 50°

A intelligo specialem istum librum (qui utinam adhuc alicubi supersit) descriptum consequenter fuisse, post prima et hic a nobis proferenda miracula, atque ad finem usque seculi xv fuisse protractum. Cenobium Helmwardeshusani, licet jurisdictioni spirituali Episcopi Paderbornensis subjectum, puruit tomen Hasso, atque a tempore haereses sub eo prevalentis vastatum jacet, nihilque religiosi ibi superstes; unde spros nulla manet iste aliquid de dicto libro inveniendi. Interim retustissimis recentissimisque finere, quando mudiis et integrum volumen implentibus gaudere non licet.

Pag. 78 addi sequentem librum Miraculorum.

MIRACULA

a Joanne Gainansio S. J. ex MS. eruta.

PRÆFATIO.

*Fundatis jer
Apostolos tota
orbis Ecclesiæ,*

Omnipotens Dei filius, cuius natura bonitas, cuius opus misericordia, manens apud Patrem et a Patre, Dens verus de Deo vero, procedens ante tempora seenularia, in fine seculorum caro factus est de Virgine Maria, mortisque supplicium pertu-

*B*lit in ligno cruceis pro seculi vita; ubi de latere suo Ecclesiam productam formavit, et Spiritu sancto subarrhatam sibimet despousavit, sive sanguinis pretio dotatam peculiari privilegio sub fidei chirographo copulavit: quam ascendens ad Patrem, unde venerat suis discipulis regendam, et per orbem terrarum longe lateque diffundendam, ac trini nominis invocatione multuplicandam commendavit; et ut id non trepide, sed solida plenaque animi constantia effectui manciparent, eorum corda sancti Spiritus illustratione corroboravit. At illi gratia tanti munera impignerati, non ab uno, sed in unitate fidei divisi, se ad partes a Deo sibi prædestinatas, prædicantes doctrinamque suam signorum efficacia confirmantes, contulere; sibique IHS collatum ligandi atque solvendi, quasi hereditarium, successoribus suis tradidere, ac per eos in omnem futuræ posteritatis ordinem transstulere; in mundum Doctoribus repletos, eisque regimen Ecclesiae committentes, ut completeretur vaticinium, quod olim de ipsorum persona cecinit David Psaltes, In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines terræ verba eorum. Illoc ordine fidei et religionis, per mundi climata, multiplex Ecclesiarum crevit fabrica, quibus ad regendum et corroborandum in locis capitaneis Episcoporum præcerat solertia: qui omni conamine mentis et spiritus, primi Pastoris vicem agentes, et gregi commisso verbo et opere invigilantes, ad bravium vitæ æternæ felici auspicio meruerunt pertinere.

2 Ecclesiis nihilominus procul positis non debuit divinæ miserationis visitatio, quas Sanctorum IHS secum spiritu regnantium, secundum eni usque fidem et meritum, Christus illustravit patrocinio: ut quæ minus, in suis sedibus adhuc carne viventes, peregrissent; in locis n Deo sibi spiritualiter concessis, per mortua membra sua, signorum documentis et miraculorum attestationibus, supplerent. Unde contigit, divinæ miserationis munere, ut Helmwardense cenobium, in provincia situm Saxoniæ, a Paderbornensi matre Ecclesia itinere unius diei remotum, Abbatem ipsius loci cum suis Fratribus crebris jejuniis, vigiliis, orationibus, et lacrymis id apud Dominum obtinentibus, multimoda Sanctorum signorum mereretur patrocinia; duorum videlicet Thebaeorum martyrum, nec non beati Modoaldi Archiepiscopi Treverorum, Sanctique Auctoris eiusdem loci Archipræsulis, aliorumque multorum non minoris meriti et sanctitatis: quorum insperatus

et omni humanæ aestimationi incredibilis adventus, D ante unum serie annum, prodigiis et visionibus, si id unquam futurum autumari posset, fuerat præsignatus: quod, ad glorificandam nostri Salvatoris omnipotentiam, huic opusculo inserere dignum duximus.

CAPUT I.

Miracula adventum Sanctorum progressa, alia secuta.

Beatulus Petrus, Princeps Apostolicæ Sedis, memor infirmitatis propriæ, per lacrymas et pœnitentiam resolidatae, dignatus est inusitato mirabilique prodigo demonstrare, per Sanctorum merita, non solum corpora defunctorum ab ergastulo mortis ad vitam posse revocari; verum etiam prolapsa in voraginem peccatorum corda digno penitentiae fructu a morte anime resuscitari, et prioris status merito loco restituvi. Anno Dominicæ Incarnationis MCVI, Indictione a [bis] viii, tertio Kal. Julii; nocte qua celebratur Apostolorum passio Petri et Pauli, vestitis solito accuratius ipsius templi parietibus, multisque succensis luminaribus, ad ornandam faciem rutulantis ecclesie, cum suis lucernis infusæ squæ superpositis, sub arcubus columnarum undique ampullæ dependebant vitrea. Matutinalibus vero solenniis majori ex parte consummatis, Præcentore super tria Cantica Antiphonam imponente, b Beatus Petrus dum penderet in cruce; subito ampullarum una, a pendulo suo ligamine mirabiliter dissoluta, super lapideum parietis fundamentum altitudine pedum xv corruuit, tam valide, ut omnibus incuteret motum mentis divinis laudibus intensis. Mox Aeditus accurrens, ut saltem frusta colligeret fragminorum, ita vas reperit sanum, ut in eo lesionis nullius appareret vestigium: Beatus namque Petrus suis supplicibus hoc miraculi prodigium voluit demonstrare, ut nomen ejus invocantibus corde et ore, declararet indicium suæ præsentiae. At Aeditus, ne vel puncto temporis, unius luminis detrimentum sustineret ecclesia, protinus consensa scala, vas quod integrum receperat, aqua replevit, lucernamque superposuit; atque, mirantibus cunctis qui audierant et viderant, suo loco restituit.

4 Post hæc tribus et semi mensibus decursis, xviii Kal. Octobris, die qua celebratur Exaltatio gloriissimæ Crucis, vas aliud vitreum, quod vacuum pendebat coram lignea nostri Redemptoris imagine. Fratre quadam funiculum ligaminis ejus casu movente incaute, subito super terram altitudine pedum viginti cecidit: et quod in mille frustulis poterat prosiluisse, mirabiliter sustentatum divina virtute integrum permansit: excepto quod in inferiori parte fundi, ad indicium tam evidentis miraculi, rimæ multæ subtiles poterant vix discerni: nihil tamen inde humoris poterat egredi. Cunctis pene mortalibus liquet: quod vitrei metalli natura fragilis est et perspicax, tactu lenis et lubrica, labilis et senora, multorum colorum diversitatem trahens artificis industria, cui non incongrue comparari potest humanæ conditionis substantia: est enim homo carnis infirmitate fragilis, animo levis, visu lubricus, corde labilis, voce sonornis, per omnia divinis perspicax obtutibus, mentis multiplicitate varius, juxta quod veridicis Beati Job docemur attestationibus, Homo natns de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis, et numquam in eodem statu permanet. Adversum tot alios immumeros adversitatis casus, quibus indesinenter et mirabiliter afficitur humanum genus, nec per semetipsum illo modo valet contraire, necesse fuerat

An. 1106, 24
Junii,

a

sub Matutinis
lapsa lumines
vitrea,

illata reperi-
tur,

item alia vi
September sic
lapsa,

F

monet in hu-
mane fragili-
tatis casibus,

Job. 13, 1

A rat levamen protectionis divinae Sanctorumque patrocinii expetere; quorum suffragiis muniti, cuncta suae saluti adversantia valerent superare; ut cuiuslibet infortunii lapsum impudente fragilitate contingenter incurre, contritionis offendiculum evaderent eorum levamine; Psalmista testante, Si ceciderit non collidetur, quia Dominus supponit manum suam. Hujus rei gratia Fratres praeominati, propriæ fragilitatis consilii suæque consultentes utilitati, prona mentis intentione omniæ cordis contritione, pignora beati Modoaldi Pontificis et sociorum ejus promeruere, susceptaque loco dignæ venerationis condidere: quorum virtutes, quas Dominus ad laudem et gloriam sui nominis per eos in ipso cœnobio, vel ante adventum eorum dignatus est exhibere, quasque vel vidimus vel certa veridicorum virorum didicimus relatione, huic opusculo dignum duximus annotare.

c 5 Post adventum ejusdem beatissimi Pontificis die c nona, quæ ob insigne glorioissimæ resurrectionis diecatur Dominica, nocte ipsis media, venerabilis vir Adelbertus Inclusus, cuius supra mentionem fecimus, consurgens de modica quiete sui strati consuetudinarias Deo singultuim lacrymarumque victimas immolaturus, subito incurvatus perstitit, nec se omnino sursum erigere valuit. Quapropter manibus genibusque reptando, cum gravi mœrore, suæ reclusionis capellam ingreditur: nimiumque consternatus, quod solitum hymnorum psalmorumque pensum Deo persolvere non mereatur peccatis suis imputabat, sieque cum lacrymis aiebat: Misericordissime Deus, licet optime neverim, quod tibi numquam debita reverentia seu devotione servierim, et in omnimodo famulatu Sanctorum tuorum negligens et segnis fuerim: tamen interdum pro posse et nosse tuæ majestati voluntarie sacrificavi: nec enim flagella tuæ severitatis; quæ juste mereor, spiritu contradictionis recuso seu stimulum tuum quasi recalcitrans perhorreco; sed mysteriorum tuorum dulcedine ductus et desiderio, mallem quantum in me est, si licitum foret, sacris altaribus tuis assistere, quam sacrorum tuorum expers existere. Quod quia nullis meis meritis obtinere valeo, ad te, Pater benignissime, Modoalde Pontifex, totis animi desideriis confugio; flagitans, ut tuis digneris precibus impetrare, quatenus hodie solito more divino conspectur laudis hostiam merear immolare. Qui mox ut nomen Sancti motu linguae forinavit, lugubrem vultum a terra levavit; curvisque renibus divinae virtuti cedentibus, ac erectis in usum pristinum vestigiis, ab hac repentina invaliditate permansit incolmis.

d 6 In villa monasterio contigua, Muthen nomine, vidua quedam, ægritudinis nimietate ad extrema perducta, obriguit; sed amicorum vocibus revocata, subito luminibus apertis etiam linguae usum recepit. Mox quibusdam suggesteribus B. Modoaldo votum vovit, statimque depulsa aegritudine sana surrexit: quæ de die in diem differens promissa selvere, negligendum oblivione contextit. Nec defuit justa divinae animadversionis correptio: nam subito ex sensu facta, mentem perdidit; sed a viciniis graviter increpita, se recollegit; quo nisu valuit ad ecclesiam cursitans, votum solvit; sensumque quem amiserat perfecte recepit. Matrona quedam honorabilis, cœrum ardentem Sanctis devote ohtulit, obsecrans ut non extingui deberet quamdiu subsistere posset. Erat interea hospes in loco Canonicus quidam Susaziensis, qui Fratribus Sextam quiescentibus, captata locorum considerandi copia, cum duobus viæ suæ comitibus ecclesiam est ingressus. Aura igitur serena tenuis spiraminis offendicula negante, cœreus ille, qui (mirum dictu!) facis adinstar flammivemos pro-

ducebat globos, in oculis contuentium, subito ignibus absuntis extinctus est, tantaunque sumi copiam egessit, ut mentes mirantium admodum solicitaret. Vixque minus horæ interjecto spatio, divinitus igneulo reviviscente accenditur, atque post duas ferme horas denuo extinguitur, nec tamen ex eo quidquam sumi emittitur. Unde spectator attonitus, tamque insolite rei testem habere desiderans, unum ex Fratribus monasterii, forte utilitati rei peculiaris secretius occupatum, vocat: qui dum cursim properat, flamma cœlesti meritis Sanctorum famulante, cerens reaccenditur, et sic usque ad sui consummationem perseverans ultra non extinguitur. Quod miraculum ideo eoram hospitibvs patrare voluit dignatio divina, ut apud extraneos, quibus facilis persuadere solet virus quam auditus, in honore B. Modoaldi laudarentur Christi magnalia.

e 7 In villa juris Regii, Membrasteheim e dicta, nutriebatur puella parvula, quæ languore subitanæ miserabilis effigie in globum est contracta, ut talis renibus, pectorique brachiis adhærentibus, et globo inter scapulas crescente, collum adeo comprimeretur, ut ei omnino facultas oculos sursum erigendi negaretur; cuius intolerabili miseria patris matrisque inconsolabiliter cruciabantur viscera; et quia desperabant omni humano medicamine consequi posse remedia, totis medullis ad divina consugunt auxilia. Quapropter B. Modoaldo votum faciunt, videlicet pondus hujus monstruosi corporis in viciualibus, si meritis ejus suffragantibus in usum vivendi languor saluti cederet membris debilibus. Nec distulit consuetudinaria pius Pater medicamina. Nam ægra per boras incremento proficiens salutis, septima tandem die sanissima redditur parentibus suis. In suburbano Hildenesheim vir artis architectoræ gnarus, cryptam ecclesie, B. Modoaldi dedicata nomini, tegebatur: qui pedem laterculis incante figens, deorsum labi cœpit. Cujus casu territus Sacerdos provisor ipsis cryptæ, nec labentem valens retinere, exclamavit magna voce; O Domine sancte Modoalde. Ad eujus nominis invocationem, homo qui communio poterat, super acervos jacentium lapidum in pedes constitutus; sed casu stupore attonitus, titubante poplite lapsus faciens, latus alterum lapidi impegit: indeque manibus ad stratum deductus, sequenti luce sospes operi est redditus. Vir quidam diutina surditate multatus, annes cereas B. Modoaldo cum fide obtulit, pro sui auditus recuperatione. Qui mox ut id quod promiserat F implevit, auditum quem amiserat recipit.

Votus cereus, semel iterum que divinitus reaccenditur

Erigitur contracta,

tapsus ex alto servatur.

curatur sur-

das.

ANNOTATA.

a *Hujus supplementi necessitus potest ex cursu Indictionum, et ex superiori libro num. 18, ubi expresse decima quarta nominatur.*

b *Hujusmodi Officium cum tali Antiphona needum vidi.*

c *Ex superioris libri num. 57 et 58 intelligitur, il latum fuisse in ecclesiam corpus 26 Aprilis 1107, atque adeo (nam littera Dominicalis erat F) die Sabbatino, unde sequens post octiduum Dominicæ fuit 5 Maii.*

d *An forte excidit aliquid? nam in priori libro usquam hic nominatur: unde dubium nobis sit an ejusdem auctoris uterque sit liber.*

e *De hoc aliisque 12 locis, in tabula Chronographica a me frustra requisitus, respondit P. Joannes Kloppenborg, Paderbornensi historiæ prosequendæ et excudendæ a Principe electus; nomina istæ partim adhuc nota partim iucognita esse, neque id mirum videri debere: sibi enim quotidie usu venire, ut in antiquis Paderbornensis diocesis tabulis multa inveniat loca nominata*

*Incurvatus
invoco S.
Modoaldo cri-
gatur:*

*sanata et redi-
dere rotum
cunctata.*

*relabitur,
permanque-
cavatur*

A minata, quæ ubi fuerint nemo nunc possit nisi per conjecturam indicare.

CAPUT II.

Reliqua vetustiora miracula.

Porcus moribundus sanatur,

amissa reperiuntur,

ruina grandis saxi sistitur,

morbundi duo sibi restituuntur,

incendium restinguitur.

a

Cujusdam clientis Ecclesiae porcus, pinguis factus, repentina ægritudine morti propinquabat; quem Dominus ejus ad vesperascente die domo protractum, sub divo dolens canibus exponebat. Ilunc uxor e vestigio prosecuta lugubri voce, conquererebatur longos sumptus ex tenui substantiola se sub una perdere liora: reflexisque ad basilicam luminibus, vovit B. Modoaldo, si convalesceret, caput ejus cum spina. Postera vero die maturius exiens, porcum, cuius partem Sancto promisit, totum et sospitem recepit. Quidam paterfamilias graviter conquererebatur, puerum sui juris, pascendis equis occupatum, vestem suam surto amisisse: currensque ad investigandum suspectam personam, reperit: sed sciscitatus nihil indaginis ab eo recepit. Unde nimium consternatus, quo se verteret ignorans, B. Modoaldo auxilium cum fide in clamavit: statimque sibi visum est vecem eiusdem, se a longe bis vel ter vocantis, audire. Quo spe recuperandi concito tendens, cumulum granularius et foliorum recens aggestum conspicatur scrutatosque reperit quod quærebat. Matrona quedam ex optimo pallio limbos se dolens amisisse, singulas arcæ suæ induvias perscrutando exponebat; nihilque iudicij reperiens, S. Modoaldo auxilium implo-rabat. Et quia desideranti non sufficit semel aspexisse, arcam denuo aperuit, et in supremo vestium quod quærebat invenit. Fratribus monasterii aliquando lapidem pergrandem a monte cædentiibus, montis supereminens moles magna, rimis jam patentibus, ruinam sui minitare coepit. Mox invocato nomine B. Modoaldo quasi fixa persistit, donec educto lapide cunctisque egressis nihil restaret periculi: Statimque corruens, concavum illud per grande summolenum replevit, liquido contestans cuius meritis sustentata penderet.

D Puer quidam, hora vicinae mortis incumbente, strato cubabat exanimis, pro quo circumstantes B. Modoaldo supplicationum vota vovebant. Mox aeger subitaneo sudore perfusus, luminibus palpitat: potuque postulato et sumpto, amicorum fletus in gaudia commutat. Alius quidam, de villa Bodenhausen, repentino tumore tibiae vitalia occupante, accersitis C valedixit parentibus, quasi jam universæ carnis viam ingressurus. Qui fide integra spem recuperandi ejus capescentes, longitudinem tormentis tibiae in filo argenteo voverunt B. Modoaldo: statimque aeger Sancti virtute comperta, quasi tepenti latice perfundetur ejus tibia, mirantibus lætantibusque cunctis, surrexit incolumis. In loco qui Geismari a dicitur, subitaneo incendio vim suæ depopulationis exerente, maxima pars ipsius villæ favillis patebat, in cuius exterini confinio, anus quædam decrepita comanebat. Quæ dolens totius stipendi sui summam perire, si casellam suam, quam vorax flamma lambebat, contingeret amittere; totis animis est ad Deum conversa: et quoniam spes deerat humana, arrepto lycno ambitum ipsius habitaculi coepit interioris metiri cum fide; spoudens B. Modoaldo, ob liberationem suæ substantiæ, tantæ longitudinis candelam se delaturam coram venerando ejus corpore. His dictis, quasi jam mutuae spousionis resumpto pignore, spei intendebat divinæ. Mirator interea plebs promiscua, furentes flammæ tam humili tecti arentes stipulas non posse absumere, quarum impetum magnorum roborum maceria nullo modo potuerat evadere. Quapropter, nuntio per-

scrutante, rei eventum edocti; mox quasi uno ore D prorumpentes in invocationem nominis B. Modoaldi, carmen laudis ejus publicis concinebant vocibus. Illico flammæ globi, cœlesti virtute compressi, penitus sunt absumenti.

E 10 In villa Lovinæ b Presbyter Provisor paro-

b
Sanatur Presbyter clinicus,

chiae, stratum sovens, continua ægritudine ad hoc perductus est, ut nisi supposita sindone nullo modo converti valeret in alterum latus. Qui per somnium communitus a matrona reverendi habitus, B. Modoaldo votum vovit, statimque melioratus in brevi convaluit, et de cetero emendatior vixit. Huic puer proximus consanguinitate, tibiam ferebat contractam languoris nimietate: at Presbyter, suæ sospitatis fidem retinens, pro hujus quoque recuperatione B. Modoaldo votum vovit: statimque puer tibiam extendens, die duodecimo pleniter convaluit. Vir quidam officio gyrovagus, alieni indigens stipendii, poplorum frequentiae conjunctus, quos late cogebat miraculorum fama et instantis solennitatis lætitia, in Natali Principis Apostolorum Helmwardense petebat cœnobium. Quo accedens, cerneusque promiscuæ plebis catervas pene omnes occupare setitas, erroneo spiritu tactus, ait viæ suæ comitibus; Miror tot catervas frustra velle tanti itineris fatigationem consumere pro mortuorum ossibus ignotis, quæ collegit loci hujus Abbas de partibus peregrinis, cum tot, aut plura, seu fortassis meliora, reperiri possint in confiniis nostris. Quod blasphemium divinæ animadversionis censura nequaquam passa est inultum præterire. Nam miser ille, subite vertiginis stupore percussus, in ora omnium supinus corruens, jacuit curvus. Statimque mentem recolligens, suique reatus pœnam agnoscens, monasterium ingreditur reptabundus, misericordiam B. Modoaldi crebris in clamans vocibus, nec exaudiri est meritus. Inde se manibus retrahens, per reliquam diem totamque noctem coram cœnobii liminibus procubuit; palam protestans cunctis ingredientibus, se justa pati, se culpis suis exigentibus deteriora mereri. Sequentis vero diei crepusculo, recuperandi spe animatus, vuvit B. Modoaldo quoad viveret, quia liber erat, censem capitum sui. Statimque resumptis viribus surrexit in columis: ingressusque basilicam, coram astantibus, novum suæ salutis. Donum dignis extolit præconiis.

F 11 In villa Disiae puer parvulus, utriusque tibiae debilitate multatus, quacumque ducendum erat officio manum utebatur pro pedibus: cuius parentes tandem B. Modoaldo filium argenteum vovere: sta-

pedibus debilis gressum recipit:

timque consolidatis membrorum compagibus, puer integræ sanitati est redditus. In confinio ecclesiæ, piscatoris cuiusdam filius, tanta vi paralysis subito est percussus, ut omnium membrorum viribus amisissis, quaquaversum sistebatur mancet immobilis. Quem pater arreptum ad cœnobium detulit, consultisque Fratribus æqui ponderis ejus votum B. Modoaldo vovit: statimque sospitate pueri impetrata, incolumem eum secum reduxit. Quidam ministerialium ecclesiæ, pro responsis competentibus ad cœnobium prefectus, nummos in necessariae rei usibus expendendos a Fratribus suscepit, quos incaute marsupio imponens perdidit. Quo post duas fere horas comperto, coram sanctuario B. Modoaldi ingressus procumbit: ac primo, quia erat vir tenuis substantiæ, damni sui ordinem replicat; deinde, cur Sanctus famulum, cum possit, abinde non castodierit, imputat; fateturque se illi nullo unquam famulatu obsecuturum, nisi perditum restituat. His cum fide peroratis egreditur; et, mirum dictu! in plateæ medio, inter omnium euntium redeuntiumque vestigia, nummos sigillatim jacentes integro numero reperit

curatur paralyticus;

amissa pecunia,

A reperit. Idem postea de commissis responsurus ad monasterium proficiscitur, et Apostolicæ solennitatis nocte equum suum, somnolentia custodis neglectum, furto amisit. Quo nuntio mane, cum jam redire pararet, nimium consternatur: sed statim fiducia præteriti miraculi animatus, consueta B. Modoaldi patrocinia implorat. Deinde, numino coram ejus sacratissimo corpore cum fide oblato, redeundi iter pedes arripit, equestria quibus veniens considerat collo referens. Qui modice amplius tribus milliariis emensis, equum graminibus impositum solum reperit: impositaque sarcina lætus domui redditur, et de cetero Sanctis promptiori famulatu obsequitur.

B 12 Alius quidam de villa Desle, ab instantia diurni operis domum rediens, nummos, quos marsupio multos communiserat, se funditus perdidisse dolebat. Quapropter consultus, ex omnibus illis unum beato Modoaldo vovit, ut sua ope omnes dignaretur insinuare. Mane vero maturius surgens labori laborem addere, mox ut vomeris impulsu sulcos cœpit everttere, nummos integro numero coram vestigiis expositos aspergit hilari facie. Henricus c, bonæ memoriae Patherbornensis Episcopus, diutini languoris incommodo, per merita B. Modoaldi liberatus, cœnobium petebat, Saucto gratiarum libamina oblaturus. Cui ne vacuus apparet, duas armillas aureas, quas sibi forte quidam in itinere detulerat, Sancto vovit; digitisque incaute has inserens, unam repente perdidit. Inde amplius milliarii spatio pertransito, subito ad manus respiens, damnum deprehendit; accituunque legatum ad requirendum dirigit. Quo reperiendi diffidentia nutante; Si, inquit, sancto Pontifici mea ex illis complacet oblatio, idque criminum meorum numerositas non impedit, spei meæ nullo modo fraudabor votis. His dictis itum est: et ecce in quadriu frequentiaque promiscuæ plebis, omnium aspectibus celata, et solius quærentis obtutibus revelata armilla, Episcopo redditur; quam ille compari copulans, votumque suum B. Modoaldo reconsignans, ejus gloriam duplicebus efferebat laudibus, adeptæ sospitatis et repartæ oblationis.

C 13 Quodam tempore flumine d cœnobii alveos suos excrescendo superante, transitus per pontem negabatur, et pauperculus quidam viator, Sanctorum postulaturus suffragia, navigio transferebatur; qui amnis in medio vi fluctuum superatus demergitur. Mox a contuentibus corononitus, nomen B. Modoaldi totis invocat nisibus: sique mirabiliter undis sancto nomini famulantibus, ad terram devectus evasit, baculumque suum qui procul abnataverat recepit. Matrona quædam de villa Brunestheim, de subitanea conflagratione domus suæ damnosum divinationis suscepto nuntio, votum pro unctione ejus vovit B. Modoaldo. Nec multo post, semel per noctem, semel per diem repentinum prorumpens incendum, nominis ejus invocatione mirabiliter extinguitur, et sic de cetero libera mansit ab omni incommodo. In necessariis Ecclesiae usibus, quadratariis aliquando lapides de monte cœdientibus, unus ministrorum enormi saxo impulsus prosternitur, cruribusque compressis pene exsanguis reperitur. Cumque tantæ molis immensitate minutatim contritis ossibus, vix supremum spiritum putaretur trahere; invocato nomine B. Modoaldi, lapidem multo annis removentibus sociis, qui moriturus credebatur, evasit incolamis. In possessione Ecclesiæ, Desle dicta, paupercula quædam filium trienam alebat, qui subita paralysi a renibus deorsum percussus, gradiendi officium penitus amiserat. Pro cuius recuperatione mater, plena fide, B. Modoaldo filum argenteum vovit; eumque sequenti

crepusculo lecto expositum, perfecte ambulare læ- D tissimo vultu aspergit. In eadem villa parvula re- et clauda: pente alterius tibiae languorem incurrebat, quam, deteriora per dies sentiendo, diutius reptabunda trahebat. Cujus incommodo mater dolens, æquiponderis ejus pensum B. Modoaldo vovit, statimque sospitata regressa relevata pleniter convalevit.

E 14 De vico Aldendorf colonus quidam, nimio e- catus illam- actis dolore percussus, utroque est lumine orbatus. Hic in una noctium nomen B. Modoaldi fideliter natur: invocans, somno corripitur; indeque ponitus expergiscens, virtute Sancti incolamis allevatur. In ea- dem villa mulier quædam filiam, ægritudinis nimietate lecto cubantem, aspectu miserabili diebus quinque cum noctibus observabat; quæ pene membris omni sensu, excepto tenui spiramine, vacuatis, luminibusque compressis, nec modicum quidem palpitabat. Die tandem sexto, pro ejus unctione, ma- ter B. Modoaldo tegmen capitis cereum vovit: sta- sanatur mori- timque puella, oculis in usua videndi laxatis, sur- bunda. rex; rexit; viribusque resumptis, convalevit. Ejusdein cœnobii Frater quidam Monachus pedem alterum incaute ambulando reflexit, et inde gravi molestia per [plures] dies fatigari cœpit. Dolore siquidem continuo præcordia stimulante, nihil quietis percipi- bat, sed crebro dies cum noctibus insomnes duce- bat. Tandem metuens totius tibiae paralysiu incur- rere, toto corde ad Deum conversus, B. Modoaldo votum vovit, videlicet annuatim in ipsius solennitate, omnibus propinquis ejus e, Missam defunctorum se celebraturum pro sui recuperatione: statimque per dies languore decrescente, integra fructus est sospitata. In oppido Visbige mulier quædam, diutini languoris nimietate fatigata, in una noctium admonetur, ut si velit sanitatis gratiam percipere, B. Modoaldo votum debeat vovere. Quæ, die reddita, nomen ejus ad id usque incognitum edocta, et qua locorum requiesceret certificata, votum vovit, nocturnalem candelam misit; nec mora, coualuit.

ANNOTATA.

a Geismaria, oppidum Hassix, distat a monasterio in meridiem horis circiter tribus.

b Lovine in tabula Topogr. Loven, Warburgensis districtus oppidum, versus occidentem monasterii horis circiter quinque.

c Henricus, Comes de Werlo, anno 1084, sub contentione cum Henrico Comite de Aslow electus; hoc denique ad Archiepiscopatum Magdeburgensem pro- moto, feliciter præfuit usque ad an. 1126, uti ait Brus- chius in Episcopis Paderbornensis.

d Flumen istud Dymela est, paulo infra monasterium Visurgi se infundens.

e Sic Præmonstratenses, in nat post festum sui S. Norberti, pro omnibus ex familia Norbertina defunctis anniversarium faciunt, eo modo quo primitus pro ipso- met faciebant.

APPENDIX VETUSTIOR.

A Anno Domini MCCLXXIV, indicto Concilio, a Gre- gorio Papa hujus nominis decimo, in Lugduno ce- lebrando, et multis, ut decuit, ex omni provincia confluentibus: contigit unum ex Fratribus nostris Monachum, vice nostri monasterii transmissum, illo cum aliis properare. Qui cum civitatem Treveri attigisset, meminit et recolere cœpit venerabile nomen et adventum Beatissimi Modoaldi, nostri Patroni, digne nobis semper memorandi; quem ex illa civitate nobis translatum, per annuam et fre-quentem lectiouem domi audierat. Qua memoria

An. 1274
Monachus
Helmar-
denh., Treviro-
tentis,

et equus ab-
actus, recupe-
rantur:

item nummi
plures,

c

et armilla
aurea :

d
eversa nati-
mergendifus
liberatur,

incendium
extinguitur,

contritus sub
saxi lapsu
servatur:

curantur
paralyticus

A attactus, et serventior redditus, discurrere coepit animo et corpore, et hinc inde perquirere, sicubi, quod ad sanctitatem et reverentiam praedicti sancti et venerabilis Modoaldi pertineret, aut visu aut auditu percipere posset. Cumque a nemine aliquid certi audiret, quia res pene a memoria omnium lapsa fuerat; tandem ad ecclesiam, propter vetustatem jam semiruntam *b.*, S. Symphoriani Martyris, quam a B. Modoaldo constructam audiverat, divertit: ubi quādam feminam religiosam, pro Christi nomine inclusam reperit. Cui dum causam suam aperiret, et nomen B. Modoaldi repetebret, illa rem consideravit; et stupens et admirans nomen Sancti hujus, et memoriam in remotis et alienis partibus fieri et haberi exultans et collatans, ad sepulcrum ejus, ubi primum in pulvere terrae, ante notitiam sanctitatis et miraculorum ejus, sepultus fuerat, ipsum perduxit; ubi istos Versiculos, quasi semiscriptos et pene deletos, invenit; quos propter vetustatem vix intra se quasi cordetenos eliminare potuit, anno translationis ejus venerandi corporis ad nostrum monasterium centesimo sexagesimo septimo *c.*

B Regnas cum Christo, loculo translatus ab isto, Carnis flore merum linquens Modoalde Severam. Treveris iste Pater, sacri gregis haec quoque

[Mater,

Hic fuerant una, genetrix quod edidit una.

Juneta soror fratri, sub tempore funeris atri, Cœlitus electi, terræ sub pulvere tecti.

Quos, quia venerabilis Domini et Patroni nobis dilecti, et quia divinitus a Deo collati, merita et præconia eslerunt et comindant, sub silentio præteriri non sivimus; hos qui sequuntur, licet memoratu indignos, pro aliquantula devotione adjungentes.

Nomine tu proprio digne dictus Modoaldus, Omne non dubio, vere modo crederis altus. Tu procerum soboles, cœli clavis inter heriles, Ut lampas clara radians Domini super ara. In cœlis consul pro nobis factus es exul, Cum primis primis hic nobiscum peregrinos, *Hic* delecteris, humiliisque gregis memoreris, Nobis placebis, qui quod petis omne mereris, Cœnsors Sanctorum, certissima spes miserorum: Verum solamen scriptis Deus annuat. Amen *d.*

*cui jungit
auctor versus
de etymo
nominis.*

*a Notat Gamansius in Margine, quod sequentia,
habeantur immediate, manu quidem diversa, sed antiqua.*

*b De S. Symphoriani, Parthenone vide Vitam
num. 27.*

*c Id est anno 1274. Potuerunt autem sequentes
versus istic positi fuisse immediate post Corporis Transla-*

tione. *d Hic* sequentur carmina, de generosa progenie Ducum, Regum, et Imperatorum, nepotum scilicet et prouepotum præclari et beatissimi Pontificis Modoaldi, Archiepiscopi Trevirensis, tali principio.

Præsulis Ita soror, data Pippino fuit uxor. Haec Beggam genuit, quæ Pippinum generavit, etc.

Diversa deinde manusequuntur rythmi alii, per modum Antiphonæ, cum hac Oratione: Praesta, quæsumus, ineffabili tua clementia, Deus, ut sicut B. Modoaldi, Confessoris atque Pontificis, corporali nos fultos gratulamur præsilio, ita et spirituali tutos sentiamus patrocinio.

APPENDIX RECENTIOR.

Habentur adhuc plurima miracula in libro Miraculorum S. Modoaldi, in hoc loco per ipsum hominibus facta, demptis his quæ in hoc libro continentur: quia super his specialis adhuc depositus est liber. Cum autem jam completus sit, videtur mihi necessarium huic ulterius inscribi.

*implato atio
libro miracu-
lorum,*

*hic adduntur
novissima.*

18 Habetur in antiquissimis libris et in certis indiciis, verum etiam in memoria antiquorum et modernorum, quod Lilium, de candelabro suo, semper solebat ostendere signum Abbatii et Fratribus de Congregatione Helmwarthusensi, qui isto anno de seculo essent migratori, per hunc modum. Cum ille obiturus venisset ad suum locum, ubi divina agerentur, ibi Lilium inveniebat in suo stallo *a*, quod certum indicium mortis sua esse. Cum autem per multa tempora siebat tale signum per Angelum, de divina iussione; certum est, quod de meritis et precibus S. Modoaldi, et aliorum Sanctorum Patronorum nostrorum, hoc actum est. Sed postquam per abusionem aliquorum perversorum Fratrum, mortem temporalem timientium, et ob hoc contra Deum et signa murmurantium, hoc divinum oraculum cessavit. Fratribus indicare horam mortis; Deus noster, qui semper operatur mirabilia, per suam diuinam clementiam operari ea omnino non desinit: quia qui per suos Sanctos semper mirabilia, cum essent in vita, hominibus ostendebat; quanto magis nunc, cum ad cœlestia regna per Christum sunt introducti, et præcipue in iis locis ubi eorum corporalis præsentia habetur et honoratur. Sic Deus, per suam diuinam clementiam adhuc dedit signum, per Lilium, omnibus Abbatibus hujus loci usque ad præsens: Fratribus autem hujus loci per alium modum.

E
*Lilium chorale
motu suo
mortem unius
ex Monachis
indicat.*

19 Intrasepta hujus monasterii, et præcipue in illis locis ubi infirmi paudent, apertum facit signum; sic quod illi infirmi intelligunt, et revelant signum suæ mortis cognovisse. Insuper autem cives hujus oppidi habent, per diversam revelationem, etiam signum suæ mortis: quia facit multos strepitus in cœmitorio, etiam in plateis aliquando. Interdum facit clamores lamentabiles ex muris civitatis, sic quod incolentes ex hoc excitantur, et in mœrorem cordis labentur: quia anno MXXII tantos lamentabiles clamores de nocte fecit, quod inhabitatores aperire portas civitatis cogerentur, videre et audire quid rei esset. Cum autem neminen invenissent, unusquisque se domi suæ collocavit, pro certo cognoscens signum esse, moriturum aliquem inhabitantium, quia tales clamores assuefacti sunt ab antiquitus semper fuisse signum mortis: præterea post duas septimanas aliqui de inhabitatoribus civitatis defuncti sunt.

F
*Instans etiam
infirmus aut
civibus mors.
varis signis
innescit.*

20 Insuper adhuc habetur in antiquissimis libris, et in certis indiciis, verum etiam in memoria antiquorum et modernorum hominum, quod Lilium interdum per diuinam dispositionem saltavit de suo candelabro. Videlicet anno Domini MCCCXXVII, in die Parasceve, Lilium saltavit de suo candelabro bene ad passum. Anno Domini MCCCCXXXVI, altera vice, Lilium saltavit de sub candelabro ultra passum, ipso die Severæ Virginis, Sororis S. Modoaldi sexta *b* feria, cum Sanctus caneretur in Missa. Anno MDXIII, sabbato post festum Nativitatis Mariæ *c*, Lilium saltavit de sno candelabro, Fratribus in choro præsentibus, sub Divinis, septima hora quasi ante meridiem. Anno eodem MDXIII Lilium saltavit de suo candelabro, in die S. d' Elisabeth, ultra passum, Fratribus tractantibus prope candelabrum de statu sui monasterii.

*Lilium pre-
dictum, e
candelabro
desicit an.
1327,*

*t
1336 et
1513.
c*

d

A 21 Anno mni, Sacerdos quidam, Henricus Illegemans dictus, ecclesiae in e Harstelle Pastor, maxima infirmitate totius sui corporis diu laborabat. In tantum fatigatus, quod in lecto se mouere non potuit, habuit supra suum stratum funiculum pendente, cuius adminiculo se paululum interdum movebat. Cum antem dies Natalis S. Modoaldi advenisset, et pulsuum campanarum in primis Vesperis audivisset; quantum prae fervidissima infirmitate potuit, cor suum ad S. Modoaldum erigebat, cogitans ac orans apud se, sic dicens; O Modoalde, amice Dei altissimi, ob tua sanctissima merita te deprecor, ut apud D. N. Jesum Christum velis pro me intercedere, quatenus me eripiat ab ista maxima, ipsa labore, infirmitate. Quod si tuis meritis gratiam sanitatis receperim, voveo tibi, o Pontifex sancte, cunctis diebus vite meae, semper Vigiliam tui Natalis jejunio, diemque sacrum celebreum semper venerari, atque seriem candelarum unius talenti tibi offerre. Cumque sic mente cogitabat, et confidentiam in Sanctum habuit, prae anxietate fatigatus, somno deditus est. Postquam vero expergesfactus est, melius totius sui corporis sentiebat: et surgens,

B sine adjutorio hominum sive baculorum, gratias egit Deo, quod merito sui fainuli exandiebat preces ejus. Et sic eodem die Missam parochiale per seipsum celebrabat: atque indicans suo populo, quod meritis S. Modoaldi per istum supramemoratum modum liberatus esset, omnes in Christo deprecatus est, quatenus cum eo cines utriusque sexus secum Illelmwardeshusen eo die pergerent, in honorem Sancti. Atque sic suos baculos, super quos interdum corpus suum bajulabat, Sancto obtulit: quod adhuc hodierna die cernitur.

22 Anno Domini MDX alias erat, Magister civium civitatis in Bracholl g, Heinemannus dictus, qui multiplici vexatione febrium diu laborabat. Cum nullum remedium sanitatis habere potuit, S. Modoaldum precibus pulsabat, et candelam ceream de duabus libris Sancto huic loco deferendam vovebat. Oratione completa, sine inora melius sentiebat, in tantum quod iter carperet, corporali praesentia S. Modoaldo cereum propriis manibus portans; atque Missam de Sancto celebrari fecit; aquam vero sanctificari petiit, ut inoris est, cum Reliquiis S. Modoaldi. Postquam accepit aquam benedictam, sanitatem pristinam adeptus est, et postea numquam infirmitatem febrium percepit.

C Ipse tum prae nominatus Heinemannus, apud homines glorificabat Deum: et postea semper in commemoratione S. Pauli hunc locum visitabat, atque gratias Deo et S. Modoaldo referebat.

23 Erat autem pescator, Huxarie h habitans, qui nimium diu caliditate febrium laborabat: cum nullum remedium habere potuit, tandem S. Modoaldum precibus constanter invocabat, et talentum ceræ sibi offerendum vovebat. Completa oratione pristinam sanitatem adeptus est, et numquam talem infirmitatem in posterum sentiebat, sicut proprio ore testatus est in monasterio nostro, coram Reliquiis S. Modoaldi. Actum est anno Christi MXXIX, die vero Paschæ i ad Vesperam.

24 Anno Christi MXXXIII civis quidam erat in Demeltorch, qui unum annum maximam infirmitatem febrium cum morore patiebatur, in tantum quod vix figura hominis in eo considerabatur. Cum nullum auxilium habere potuit, S. Modoaldum invocabat, atque vovebat se velle Missam in honorem Sancti celebrari disponere, atque in propria persona sua orationem suam in sua corporali praesentia effundere: aquam vero ejus, sanctificatam suo nomine, gustare. Oratione completa, melius sentiebat, in tantum quod cum gravitate nimia ver-

sus Helinwardeshusen pergeret, nudis pedibus, et laueis vestibus indutus: et sic cum singultibus et lacrymosis oculis ecclesiam ingressus est. Postquam revertebatur de ecclesia, testatus est, nullam infirmitatem jam amplius sentire, et sic cum gaudio remeavit ad propria.

25 Anno eodem unus de civitate k Borgenriche, diu in infirmitate positus, cum nullum auxilium neque remedium habere potuit, S. Modoaldum invocabat, et ei duas candelas offerebat. Secum in comitatu duas matronas devotas habuit, et sic sanitati est restitutus.

ANNOTATA.

a P. Kloppenborg, *huc de re interrogatus num quid reperisset, respondit; inventari in patriis monumentis, solitum olim Angelum in Cœnobio Corbeiensi Rosam deferre ad ejus Stallum, qui primus esset moriturus, sed quis ejus vel Rosæ vel Lili, alius in choro usus fuerit, ignorare. Ego nescio ubi legerim, similem gratianu vel uno istorum, vel alio alibi loco cessasse, cum Monochus quispiam sic monitus, signum istud a suo stalla in stallum vicini transtalasset.*

E

b Nempe nno Bissxtili 1436, litteræ Dominicales, A G, faciunt ut 25 Julii (non Angusti, quod jam corrugendum in Annot. ad Vtiam indicavi) cadat in Feriam vi.

c Id est, 10 Septembri, quia anno 1513 littera Dominicalis erat F.

d S. Elisabethæ Thuringicæ dies recurrit 19 Novembr. qui dies anno jam dicto Sabbatum erat.

e Ilarstelle, haud procul a Visurgi, vix sesquileuca a monasterio distans oppidum.

f Magister-civinm, Teutonice Borgemeester, Latine Consul dicitur: et recte: quia est Magistratus inter cives supremus, quotannis mutandus, uti Romanus Consulatus.

g In Tabulis Brakel, trans Netam flumen, leuis ferme 6 a monasterio.

h Huxaria, munitissimum ad Visurgim oppidum, et Abbatia Corbeiensis propugnaculum.

i Anno 1519 Pascha celebratum fuit 24 Aprilis.

k In tabulis passim Borrentrik, 4 lencis a monasterio, quod monasterium, in iisdem Tabulis, usitata nunc contractione, Helmershusem scribitur.

DE S. RICTRUDE ABB.

F

Pag. 92 Annot. f mutu sic --- Magna hæc est rerum personarumque confusio: nam Hugo, filius Caroli Magni, secundum Sammarthanos, obit anno 841; Ludovicus autem Balbus, filius Calvi, defunctus primus est 879. Quomodo autem possit Ludovicus iste, vocari consobrinus Ilugonis, qui ejus Propatruus dicens erat?

NOT. 52°

Pag. 100 Annot. d lin. 2 Est Milliacum, etc. dele ac lege --- ubi videtur legendum in loco Milliano, vulgo Meillan, in Occitania, tribus dumtaxat lencis in Boream distans ab oppido S. Egidii, qui colitur 1 Septembri.

NOT. 53°

Pag. 117 Annot. f --- Est Runcinium vulgo Ronchin, ubi cultus Sanctæ etiam hodie quam maxime viget, una ob Insulis leuca versus Duacum.

NOT. 51°

Pag. 180 Commentariolus de B. Gemma transfratur ad diem sequentem, ponendus pag. 250, cum correctionibus ibi indicandis.

NOT. 55°

DE B. IMELDA VIRG.

Pag. 182 num. 3 ulde — et Dominico Maria Marchesio in Diario sacro; qui addit, circumferri Imaginem ejus cum radus, et expressione miraculoso Communionis,

NOT. 56°

A nis, xri incisam anno MDC, sub qua hujusmodi Antiphana et Oratio legantur : Virgo gloria, Christi Sponsa Imelda, Virginum gemma pretiosissima, virtute supernorum clara, audi preces nostras coram te fusas, fac nos jungi æternali choro, precibusque tuis adesto calamitatibus nostris, quibus undique premimur. Ora pro nobis Beata Imelda etc.

OREMUS.

D

Intercessio quæsumus, Domine, B. Imeldæ, Virginis tuae, ab omni adversitate nos protegat, ut per ejus interventum, sacratissimi Corporis et Sanguinis D. N. Jesu Christi Sacramentum, ante diem exitus, post veram pœnitentiam et puram Confessionem, percipere mereamur.

NOT. 57**

ILLUSTRISS. AC REVERENDISS. DOMINO

D. LUDOVICO DE SOUSA, ARCHIEPISCOPO ULISSIPONENSI,

REGIO ARCHICAPPELLANO etc.

Daniel Papebrochius S. J. se ac studia sua.

Ut Nomini Tuo, Praesul Illustrissime ac Reverendissime, inscriberem Acta Sanctorum Maji, quinto ejus Mensis Tomo comprehensa, multæ me moverunt causæ, per Epistolam præliminarem ibi expositæ. Nunc, quod illud meum qualemque officium, benignitate excepis maxima, agendæ mili gratie sunt. Id Tecum eo placet facere modo, quo Deus secum amat fieri a suis creaturis, beneficium novum postulando: ut scilicet simili excipias favore sanctissimæ Principis Lusitaniae JOANNÆ Acta. Fuerunt haec quidem fide optima descripta per Sor. Margaritam Pineriam, quæ Dominæ suæ postremis vitæ annis individua adhæsit in monasterio Averiensi, piissimi obitus securorumque sepulturam miraculorum testis oculata; non uno tamen loco egent lucis, ex Francorum Anglorumque Regum historiis petenda. In tali conatu, magis quam prima fronte videatur difficulti, an suerint scopum veritatis assecuratus, climatissimi ingenii vestri judicio committo, et censuræ subiecio. Nec minum advertere pigebit, si considerare vacaverit, id suadere respectum communis Patriæ, (eujus decus, inter præcipua unum, sancta Princeps illa numeratur, etiam post mortem plurimis coruscans miraculis) sed insuper propriam quamdam rationem Illustrissimæ Familiae Tuæ, idem quodam quasi jure exigere. Etenim Lusitaniae Reges, Eduardus I atque Alfonso V, Infantæ sanctissimæ Avus ac Pater, Stirpem Tuam insigniter honestarunt, commendata ipsi atque in tribus successive capitibus continuata totius Regiae Domus dispositione primaria; Magnos ejusdem Oeconomos legendo, Didacum Lopez de Sousa, Alvarum de Sousa, alterumque Didacum Lopez de Sousa, eum qui Proavus fuit Melitissimi Avi Tui Henrici, Mirandensis Comitis ac Domini Aronchensis. Eadem beata Princeps, Lancastriae apud Lusitanos Familiae titulum, ne secum extingueretur, unaque Ducatus Averiensis legitimam possessionem, felicissime transfudit in unicum ex fratre Rege nepotem, D. Georgium, apud se plus quam materna solicitudine educatum; et per eum, multæ prolis parentem, hue usque durare facit. Nunc Beatæ illi eatenus similem fortuna Te ostendit, quod unicae ex fratre Nepti pro patre factus, satagere debueris de eadem sic elocanda, ut Sonsarum Aronchensium ac Mirandensium tituli in propaginem Majoribus dignam transfundenterentur. Quidni igitur speres, per eamdem Lusitanæ Nobilitatis Patronam, obtinendum Tibi coelitus, ut ex carissimæ Tuæ Marianæ bene auspicatis nuptiis numerosa succrescat posteritas, maximis utroque in Ordine titulis condecoranda? Evidem id ab ea, ut petere, sie et sperare audeo, post hunc favorem petitum ipsius Aetis, quæ Illustrissimæ Gratiae Tuæ offero; eum iterato voto diuturnæ in præsenti, et æternæ in futura vita felicitatis. Antwerpæ A. D. MDCLXXXVIII, Idibus Februarii.

Obiit Averii in Lusitania in Monasterio Iesu Ord. S. Dominici xii Maii mcccxc

IOANNÆ SPECIEM PICTO LODOICVS IN AVRO
VIDIT: ET. O'DIGNVM NVMINE DIXIT, OPVS
MVLTHILLAM PROCERES. MVLTI PETIERE MONARCHA
OMNIBVS HIS VNVM PRÆTVLIT IPSA DEVVM.

Excellentissimæ Heroidi D. Mariae Lancastriæ
Ducissæ de Arcos, Aveiro, & Mague da
Marchionissæ de Elche, Stirpis Lancastriæ
ex ipius, B. Ioseph Nepote ult. Herodi
D.

DE SANCTA PRINCIPE JOANNA,

FILIA ALFONSI V PORTUGALLIÆ REGIS

ORDINIS S. DOMINICI, AVERII IN LUSITANIA.

D. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§. I. Cultus ut Beatæ ab immemorabili, Vitæ antiquæ Acta, Auctores recentiores.

ANNO MCCCCXC.

Ejus ut ab
immemora-
bili cultæ
miracula,

Ordinaria
auctoritate
excepta an-
no 1626.

Elevatio cor-
poris anno
1577.

festum an-
niversarium
12 Maii;

Quanti faciendus sit populi fidelis vetustus consensus, circa personas cum sanctitatis opinione miraculis confirmata jam olim defunctas, docuit Apostolica Urbani VIII auctoritas; quando a suis derretis, quibus citra Sanctæ Sedis expressam licentiam alicujus cultum assumi vetuit, assumptumque jussit aboleri, exceptit eos, qui per immemorabilem temporis cursum, cum scientia ac tolerantia Ordinarii, colebantur. Licet autem eadem Auctoritas neendum declarasset istum immemorabilem temporis cursum intelligi tempus, centum annorum metam excedens; ita tamen intelligi debuisse rationabiliter censuit Joannes Emmanuel, Conimbricensis Episcopus; quando, decreto priori non obstante, licere sibi existimat, anno mox ab ejus evulgatione sequenti MDCXXXVI, procedere ad sumendam Informationem authenticam de miraculis, ad invocationem D. Infantæ Joannæ, in monasterio Jesu Averiensi quiescentis, Principis sanctæ vulgo dictæ. Accepimus ea, anno MDCLXXIX filiæ transcripta, post egraphum Actorum, accurate et prolixe lingua Lusitana compositorum, ab ipsius Sanctæ Principis famula et Sacristana, Sor. Margarita Pineria, plerarumque rerum teste oculata, sub hoc titulo: Vita et mors Excellentis Principis D. Joannæ, filiae Christianissimi Regis D. Alfonsi V, et Reginæ uxoris sue D. Isabellæ. Ita illa, in principio quidem sacratori titulo abstiens, sub finem autem, et maxime post mortem, identidem Sanctam, et Sanctissimam appellans; modo simpliciter, modo cum addito Dominae Principis, vel Dominæ Infantæ; sic enim Regum filie opus Hispanos nuncupantur.

C2 Ex iisdem posterioribus miraculis insuper habemus, non intra meram appellationem sanctitatis substitisse cultum Joannæ; sed etiam Anniversarium ejus, quo obiit, Averensi plebi festum fuisse, solitæ tunc in ecclesiam prænominatam concurrere, ad tangendas ipsius Reliquias, nominatum Cingulum coriaceum; et accipiendam terram, intra quam annis octoginta et octo sepulta jacuerat; dum inde a tempore elevati anno MDLXXVII corporis reservatam in testaceo vase, et nullo subsequente defectu distribui liberaliter cœptam, sequentibus pluribus miraculosis sanationibus, quarum etiam aliquæ referuntur. Quomodo autem festum istud hodie agatur, explicat Georgius Cardosus, in Commentario præsentis diei, ad suum Hagiologium Lusitanum, hoc modo: Jacet hodie in choro monasterii, intra competentem arcam, ex ebneo fabricatam, et æ re inaurato variegatam, operante panno Damasco rubeo, fimbriis aureis cincto; opus regia dignum majestate, quod faciendum curavit D. Anna Manrique de Lara, Ducissa Caminiæ, ad instantiam Sor. Ludovice de Rosario, quando in isto Conventu residebat. Celebratur solenniter ibidem ipsius Joannæ festum hoc die, assistente toto oppidi Senatu, cum paramentis perquam splendididis, Missa et Sermonе de omnibus Sanctis, coram ejusdem imagine exposita in altari majori; quæ quidem imago, ipsam ad vivum repræsentat in habitu seculari, qualem

apud P. Antonium de Vasconcellis in Anacephaleosi Regum Lusitanie ære expressam videre est. *imagines*, Non desunt tamen per provinciam alia, tam picturæ, quam statuæ, repræsentantes ipsam in habitu Dominicanu, cum spinea corona in capite, Crucifixo in manu, radiisque seu diademate, æque ac si esset ab Apostolica Sede Beatificata; haud dubie ideo, quia usque hodie a devoto populo invocatur cum titulo Sanctæ Principis, ex tacito saltem Prælatorum consensu. Quapropter etiam prædicto die, supramoratum sepulcrum ostenditur inquilinis, illuminatum cereis; et per decursum anni etiam extra E terra sepulchralis. neis, non absque lumine, nec citra difficultatem: distribuitur etiam ab antiquo tempore terra, quæ in vase porcellano servatur, a die sue translationis: nec hodie deficit medicina istæ contra febres, quotidianis et patentibus miraculis comprobata.

3 Hactenus Cardosus: cuius verba præ oculis habens, et expectavis hanc quæ promittebatnr originariam Vitam, malui ut inter prætermisso tantisper referretur Soror Joanna, filia Alfonsi V Lusitanæ Regis, Virgo sanctissima, quæ (sicut legitur inter Sorores Beatas Ordinis S. Dominicæ, relatas in Indiculum post Martyrologium Ordinis Romæ excusum) in conventu Monialium Jesu oppidi de Aveiro, admirabili vitæ puritate et amore Sponsi resplenduit, quam Dominus quoque multis miraculis decoravit. Ibidem additur, quod ejus Acta, magno volumine manuscripto, sincerissima fide consignata servantur. In horum ergo expectationem, citra ullum (ut reor præjudicium) distul de ipso agere: nunc autem defectum suppleo, eo libentius, quo certius interim compéri cum veritate constare, quæ de cultu Joannæ ex Cardoso retuli, licet nec ipse nec alius quisquam, ex pluribus quos nominat Auctoribus, absolute Sanctam aut Beatam nuncupet. Nempe non tam appellatione, quam veneratione publica, solisque ab Ecclesia tacite vel expresse agnitis Sanctis congrua, vixtimamus, sitne referendus aliquis in hoc opere: et ubi talis veneratio aut esse aut fuisse non monstratur, haud valde moventur appellatione simplici Beatitatis vel Sanctitatis, a scriptoribus etiam non recentissimis cuiquam forsitan attributa: neque hauc magnopere requirimus, ubi habetur illa. Sic, prætermisso multis, quibus ejusmodi titulum addiderunt vel etiam nunc addunt aliqui, nihil ultra probantes, Martio nostro inse-ruimus ad diem XXII, et XXVIII, Acta Nicolai de Rupe, et Mariae de Malliaco, sub nudo titulo Venerabilium; ne scilicet primi essemus in tribuendo illis titulo Beatorum, quibus tamen Beatorum cultum publice indulsum probabamus. Et tali utentes moderatione, non pavimus, argui nos posse, vel inobsvrantur erga Pontificia de creta, vel exceptionis personarum aut nationum (quidquid aliqui contra obganiant, nolum quærentes in scirpo) parati similiter agere cum ceteris, quos forte prætermisimus, ubi de cultu eorum nobis æque certo constiterit.

4 Ex Vitis, quas Mag. Fr. Nicolaus Diaz Dominicanus

et nunc
relata.
P

AUCTORIS D. R.
Vita a variis
recentibus edi-
ta, diversis
linguis:

primæ au-
ctor Mar-
garita Pone-
ria coœva,

aliquam-
matis post
Sanctæ mor-
tem annos,

Memoria
inventu-
m necrologio,

12 die, non
13 aut 14
Maj.

A nicanus Lusitana, et Fr. Hieronymus Romanus Au-
gustinianus Castellana lingua vulgaverunt, sola posterior
ad nostras manus pervenit, nec ut perveniat etiam prior
mognopere laboramus, habentes fontem ex ipso suo illi
rivos traxerunt. Cituntur alii longe plures, quibus addi-
debent, Auctor Italicus Diarri Dominicanus, anno

MDCCLXII editi, Dominicus Maria Marchesinus, prolixam
ex istis Vitis texens; et Ferdinandus Correa de la
Cerda Episcopus Portuensis, qui Vitam Lusitanico
idemate eleganter scriptam, et digressionibus moralibus
pulchre illustratam, evulgavit typis Ulixispponensibus
anno LXXIV hujus seculi; unde in Annotationibus non-
nullas circumstantias, alibi non inveniendas, accepi.
Aliorum multo minorem rationem mihi habendam puto,
quia alios alii secuti, ultra prænominatos duos repe-
tere nequeunt scientie sue originem. Hujus vero uni-
versæ principialis auctor Mater Margarita Pineria, se
quidem ipsa usquam nominat; sed nominatur num. 154 a Religiosis, Appendicem recentium Miraculorum
attestentibus; utique ex perpetua et certa monasteri sui
traditione: quibus et processui ex eorum juratis testi-
moniis fabricato major fides habenda, quam Cardoso
Catharinam Pineriam, appellanti. Eadem de ipsa
tamquam de tertia aliqua persona, quæ nomen gesserit

B Margaritæ Pineriæ, quæque et Ancilla sanctæ Prin-
cipis et Sacristana fuerit, loquitur num. 100, 124 et
125, ut quæ proprius adstiterit ac ministraverit morienti;
deinde num. 148 narrationem conclusura, extremum
scribit de Religiosa quadam, antea ipsius famula et
perquam familiaris, quomodo peste contracta et derelicta
a medicis, ad defunctæ Dominae suæ opem non frustra
recurrerit, miraculoseque sanata ad suum se recepit
Sacristane officium: unde colligimus eamdem Margaritam hic demum de se loqui; ac denique in prima
persona sed absque nomine concludere, dicendo: Ego
autem, per ipsius (Domini scilicet) amorem ex parte
ejus obtestor, quemcumque hæc scripta lecturum,
ne existimet aliquid hic aut confictum aut per exag-
gerationem dictum esse: certifico enim et affirmo
coram Deo Domino nostro, merissimam hic conti-
neri veritatem, scriptam ejus manu, quæ pro ma-
jori parte vidit singula: cetera aulivit a personis
maximæ auctoritatis et fidei, prout ipsæmet per se
viderant cognoverantque.

C Si annum sciemus, quo contigit pestilentia istæ
unde Margareta convuluit; dicere possemus, quam
multis post Sanctæ Principis mortem annis scriptio ea
fuerit absoluta: aliquam multos certe oportet interces-
sisse; siquidem scriptrix nam. 54 non solum meminit
lunularum, quarum uiculum usus inductus fuerat in
monasterium, cum in illo degebatur Iufantu: sed etiam
Breviariorum, quæ nullatum habebantur sub extremito
ejus annos, ut colligitur ex num. 57, utrumque autem
cum scriberbat usu inductum synponit. Breviaria vero cæ-
perunt imprimi in Hispania, saltem intra proximum ob-
bitu Joannæ duodenimum; cum Burgense unum penes
nos sit, excusum anno MDII. Porro cum ex prædictis
sequatur, prælandutam Margaretam non solius Do-
minæ, sed monasterii Sacristanam fuisse: recte se-
isse videntur, quæ Cardoso ostenderunt Obituarium
iustus, tamquam illius manu ex officio ejusmodi scriptum,
in eoque hæc verbo, ex Lusitana vulgari sic Latine
reddenda: Anno Domini MCCCXC, die xii Maii, Fe-
ria iv post medianu noctem, ad gloriam suam Do-
minus sustulit, nosque dimisit, admodum sancta
Princeps et Domina Infanta, D. Joanna, Domina
nostra, præclarum speculum omnis virtutis et per-
fectionis. Ex quibus, et ex pluribus Aectorum locis,
diem xii impressissime notantibus, errasse convincitur
uoster Vasconcellius, quando Joannam ollisse ait
pridie Idus id est xiv Maji; et sequaces traxit Abrahamum Bzorum in Annalibus, atque Arturum a mo-
nasterio in Gynæco: neque certius veritatem attige-

runt Hilarium de Costa in Elogiis Reginarum et illu-
strium Matronarum, atque Joannes de Rechac de S.
Maria in Vitis Sanetimonialium Ordinis, diem xiii
signantes. Tanti refert ex ipsis originalibus immediate
haurire verum temporumque notitium.

D 6 Eadem Margarita num. 55 allegat Vitam Ma-
tris Beatricis, ejus quæ Averiense monasterium fan-
davit, Joannomque excepit. Videtur autem illam Vi-
tam etiam ipso scripsisse: nam et in fine num. 149
gloriam et honorem precatur Deo, quod temporibus
suis, quibus tantopere refrixit ejus amor, voluerit
ipsum accendere in pectoribus famulorum istarum
suarum ut ipso auxiliante facerent ista, et alia
multo majora, quæ ipse novit et hic scripta non sunt.
Certe talis plurium appellatio, non potest alio referri
commodius, quam ad Beatricem et Joannam, quasi si-
mul eodem in volumine descriptas. Istam ut nanciscerer
ded nonnullam operam frustra, nec est cur solicitius
ipsam requiram, cum cultum publicum pia illa matrona
nullum huctenus obtinuerit. Sufficient autem, quæ ad
pleniorem propositæ nobis historiæ notitiam reperio, in
novissima ipsius Beatae Lusitanica Vita, quæque et
infra §. 3. dudacentur.

Vita Priorissæ
a qua recepta
ita in mona-
sterium.

S. II. Errores recentiorum circa matrimonia E Regia, beatæ Infantæ proposita, notati et correcti. Aectorum Chronotaxis.

P rælaudatus Georgius Cardosus, ceteris fere omnibus,
qui argumentum hoc post Margaritam tractaverunt,
oculatior, imprimis notut insignem aliorum hallucina-
tionem, dum inter processos, Joanne propositos, mu-
nerant Carolum VIII Regem Franciæ, et Henricum
VII Angliæ, ad Beatae preces opportune subtractos
e vivis, dum importunius pro ipsis eorum legati apud
fratrem Regem Joannem instabant. Erroris autem
evictionem manifestum dat; quia Carolus anno 1492
(ino 1498) mortem obiit, Henricus anno 1509: pri-
or autem uxorem habuit Annam, filiam et here-
dem Francisci ultimi Ducis Britonum; posterior
Isabellam Lancastriam, cui corona prætendebatur
deberi, uti videri potest in istorum Regnorum Chro-
nicis. Mirum est Episcopum Portuensem, scribentem
anno post Cardosi Majum editum octavo, aut non legisse
hæc, aut lecta sic neglexisse, ut a communi aliorum
sententia non putoverit sibi recedendum. Margarita
neutrum Regem nominat, uideoque dici non potest er-
roris auctor alicui fuisse: ipsi se deceperunt, qui eo quo
hæc agebantur tempore alios utriusque gentis Reges
non potuerunt invenire, a quibus ejusmodi nuptias ex-
petitas fuisse crederent.

F 8 Verum in Anglo expedita res erit, si Richardum
III intelligas. Invaserat hic, mortuo fratre Edwardo V,
et occisis parvulis ejus filiis duobus, regnum, tutela sue
relictum anno MCCCCXXXIII; qui, defunctu anno mo-
sequenti uxore videns (sic enim scribit in Principium
Genealogiis Rittershusius) opportunum judicaverit facta
cum Lnsitunis pace, quam frater suus turbaverat, do-
minationem horam stabilire affinitate istiusmodi; sed
prius quam eu coalesceret, occisus est anno MCCCCLXXXV,
die xxii Augusti, prælio victus ab Henrico VII. Ma-
jor difficultas sese hic offert in Rege Gallo: num qui
tribus annis ante Richardum istum obiit sexagenarius,
Ludovicus XI, non potui vel extrema illa ætate pro-
catus esse Joannam, si ei adhuc virebat uxor Carlotta,
marito ad breve tempus superstes, uti passim volunt
scriptores Fruuci. Sed nego constare de tempore quo
hæc ollit, pridem in Delphinatum ablegata a marito,
tantopere eam exoso, ut ipsi etiam filio Carolo accessum
prohiberet ad matrem. Nullus certe antiquus allegatur
auctor, qui doceat supervisisse viro; cumq[ue] ideo solum
videtur secuta dici, quia de ipsa ulterius nihil invenia-
tur

Erraverunt,
qui Joannæ
o'latas dire-
rant nuptias
Caroli 8 et
Henrici 7, mox
defunctorum:

quia hi diu
supervise-
runt ipsi
Beatae.

Intelligendus
ergo Richardus
3, an. 1483
defunctus;

et Ludovicus
11, an. 1483,

præmortua uxore videns.

A tur. *Marita autem præmortuam Carlottam ideo tenemus libentius, quia sic habebimus Regem Francie, hoc de quo agitur tempore extinctum, qui ad ceteras extremas suæ vitæ fatigotes, etiam adjeisse potuerit, ut Regis Lusitani sororem non tam promereri officiis, quam extorquere minis vellet, sicut in Actis narratur: quod ejus filio Carolo, adhuc impuberi cum pater moreretur, non convenit.*

Carolus autem 8. an 1470 primum natus

aque male credunt fuisse propositus Joannæ, tum 18 an. halenti,

sed pro eo sumendum Curotus patruus, natus an. 1440.

Vida a Joannæ octa chronotaxis.

Istud autem de impuberi tunc Carolo VIII, quem mundo dedit annus MCCCCCLXX, quando decimum octarum annum aetatis jam transcederat Joanna, ideo notatum velim, ne quis forte suspicetur, levi aliqua correctione adlibita, historicam veritatem in eo teneri posse, si pro eo solicitutæ nuptiæ dicantur disturbatæ. Non quidem ipsius procii obtrusi morte, sed obitu satagentis pro filio Regis. Eadem animalversio evertit etiam errorem alienum, quo tenelle adhuc virginis, et annos necdum duodecim natæ, oblatus idem Carolus a patre dicitur. Qui enim tunc offerebatur, annorum quindecim adolescentis fuisse dicitur, quod vivo patre unquam fuit Carolus VIII, nec natus quidem, quando Joannæ ab Alfonso patre prima de nuptiis facta est mentio. Quid ergo, inquires, in Actis num. 13 dicitur Rex Francie, missa legatione postulasse ipsam unicō filio atque heredi?

B Aliusne hic esse a Carolo potuit? *Heres unicus tunc esse potuit, rmo fuit; non tamen filius, sed frater. Carolus etiam dictus ipse, et anno MCCCCXLVI natus, atque adeo quinque integris annis senior Joanna; cui frater, Ludovicus, unigenito Joachimo, aitne infante apud Deiparam Hallensem sepulto, orbus prius quam Rex, ac deinde sterili uxore frustra uti se videns, festinaret prospicere de conjugio, heredes sibi daturo: sed puella aetatis suæ exigitatem excusante, ipso autem juvenc mox contra fratrem arma sumente, evanuit capta negotiatio. Facilius autem fuit ut in re, tanto prius gesta quam Averium veniret Infanta, cespitaret Margareta, filiumque nominaret pro fratre; quam in posterioris temporis Attis, quibus præsens ipsa interfuerat. Venials ergo prorsus hic ejus error, et maxima econtra auctoritas asseverantis, posteriorem solicitationem fuisse direptum ipsiusmet Regis uxorem petutis morte; qui proinde aliam tunc non habuerit, etsi id expresse nullus veteranum auctorum dicat, sicuti neque negat ullus, qui quidem pondus aliquod in vetustiorum silentio hic mereatur habere.*

C *10 Porro tota vitæ ratio, ab Joanna in hoc mortaliitate traductæ, hæc fuit. Nata anno MCCCCLII, XVI Februari, a Ludorico Francie Rege Carolo fratri*

petita ad nuptias fuerit undennis: quindennis, cœpit austrius vivere, deque dimittendo seculo cogitare: quatuor deinde annis major, relinquitur a Patre, cum Principe filio in Africam profecto, Regni moderatrix anno MCCCCLXXI; ab eodemque regresso facultatem impetrat secedendi ad aliquot monasterium; quod anno deinde sequenti IV Augusti reipsa complet, ingressa monasterium Avericense. Ibi in habitu seculari perseverat usque ad XXV Januarii anni MCCCCCLXXV; quando nato jana verosimiliter, ex Joanne fratre, nepote Alfonso, minus ipsa necessaria ad stabiliendam successiōnem, patre ac fratre inconsultis, Religiosum suscepit habitum; ultra progreedi non permissa, et magnis etiam rationibus persuasa in gradu Novitiarum perseverare. Anno MCCCCLXXIX, ob grassantem Averii pestilem, deducitur in Transtagana Regionem cum mutre Abbatissa. Hac ibidem mortua, cum Averium revertisset, orbatur patre anno MCCCCLXXXI, et commendatum sibi a fratre Georgium, filium ejus nethum, aleandum suscepit, cum jure Dominii in oppidum Avericense. Exhinc anno LXXXIII a Rege Franco, anno autem LXXXV solicita ab Anglo, utriusque quidem morte successive absolvitur ea solitudine; sed anno LXXXVI vel sequenti Coimbrica Averium rediens, venenum hausit: quo pessumdata paulatim valetudine, denique in letalem morbum incidit, obiitque anno

MCCCCXNG, aetatis XXXIV. *Corpus, in chora humatum elevatur, anno MDLXXVII, et in ordine ad Canonizationem postulandam ab Episcopo Coimbricensi Processus instituitur anno MDGXXVI.*

Victore D. P.

§. III. Averiensis monasterii initia, et obitus Fundatricis.

D abit hæc nobis ex Lusitano Latine reddenda, Vita, quæ diximus impressam anno MDLXXVII, hunc in modum. Cum Lusitanæ regnum, sub minori Alfonsi Regis aetate, gubernaret patruus ac secer Petrus; apud hujus uxorem Dominam Isabellam educabatur conspicuæ nobilitatis puella, Beatrix Leitora appellata, multum ex merito dilecta Dominis suis; quibus eodem tempore ministrans nihil inferioris generis adolescens, Didacus de Atayde, acceptissimus etiam erat, tanquam omnibus belli pacisque artibus insigniter instructus, et varia occasione probatus. Eapropter dignus judicatus ille, cui Beatrix conjungeretur, sponsalitia etiam celebravit. Ast dum expectatur ætas maturior sponsæ, dispernit e palatio Didacus: multumque perquisitus, inventus tandem est Dominicanæ Religiosis habitum in Bernficensi conventu suscepisse. Sed reposcentibus juvenem consanguineis, et praetextu matrimonii promissi etiam cogentibus dimittentibusque eum a se Praedicatoribus, regressus est in Palatium: ibique in obsequio Isabellæ eo ornatus officio, quod Custodis Majoris appellatur, honorato in matrimonio vixit, ac genuit filios duos ac filias totidem.

E 12 Anno deinde MCCCCXLIX obiit Infans Petrus in prælio; quem uxor sua paulo post secuta ad tumulum, reliquit Didacum, privatum officio quod gerebat. Hic vero, licet eum Rex Alfonsus suo optaret servitio affjungere, mundane instabilitatis pertæsus, cum uxore similiter affecta, recepit sese in quoddam suum præedium, duabus leucis Averio dissitum: ubi cœperunt ambo vitam eremiticam duero. Non multo post ad gloriam cœlestem evocatus Didacus, uxorem, annos non nisi viginti septem natam, cum bis gemina prola viduum dimisit. Hortabatur Regina, quæ tenere ipsam diligebat, ut dimisso luctu ad secunda vota transire vellet, sed nihil potuit persuadere; quin potius anno quarto sure castæ viduitatis, majoris perfectionis cupida, adiit Praedicatorii Conventus Priorem Averii, virum insigniter litteratum et probum, Fr. Joannem de Guimaraes; ab eoque consilium accepit, ut dimisso rure intra oppidum se conferret, causa frequentandorum commodius sacramentorum verbique divini audiendi; sumpta juxta conventum habitatione, quando hic nomen habebat Dominae nostræ a Misericordia, et hanc ipsa sibi in magistrum patronamque elegerat.

F 13 Dies aliquot ea deliberatio tenuit, tandemque divinitus inspirata Beatrix, et in sententiam Prioris concedens, iussit locum sibi juxta Conventum emi: in quo multa cum diligentia assurrexit mox fabrica, humili illa quidem, sed apta ejusmodi professioni. Huc Fundatrix ipsa cum filiabus durabus, Catharina et Maria, ac famula una, aetatis etiam ac virtutis magnæ, est ingressa: ex quo autem ibi se reclusit, numquam aut filiæ ipsam matrem, aut illa filias, vel hæc sorores sese invicem appellare sunt auditæ, ut omnem affectum carnalem exuisse, totumque amorem in Christum transtulisse intelligerentur. Implevit cito hujus tam sanctæ conversationis et voluntariæ reclusionis fama regnum universum, adeo ut plures cuperent participes illius fieri: sed recusabat illas admittere Beatrix, formidans ut inter multas servari æque commode disciplina posset. Tandem tamen, sive ex inspiratione divina, sive ex respectu personæ, recepit D. Meciam Pereriam,

Beatrix, ante pubertatem dispensa viro,

post 4 protes in te susceptas,

an. 1449 cum eo se reijit ad vitam solitariam;

deinde vidua et leviter involuta,

illuc se trans fert cum 2 filiabus et unicilli.

AUCTORE D. P.
*Ibi jungitur et
Mecia
Pereria, et
quae ades.*

sororem Ruizii Pereriae Comitis de Montecorvo
dicti, quæ admodum juvenis relictæ erat vidua Mart-
ini Mendes de Berredo, in legatione Francica
defuneti. Haec cum aliquando recitans Psalmum
LXXXVIII, Misericordias Domini, venisset ad illum
versiculum, Quis est homo qui vivit et non videbit
mortem? et intellexisset hanc esse omnibus viven-
tibus certam; decrevit ejus timorem prævenire
transcundo ad religionem; simulque ætatem, for-
mam, genus, divitias, omnia Deo consecrare. Secum
autem traxit socias ejusdem spiritus tres: quibus
jam octo, cum arctior esset locus, pro quatuor
dumtaxat fabricatus; supplevit de suo D. Mecia
quod deesse videbatur, emptoque vicino fundo am-
pliavit spatium: non ita tamen ut minus arcta plu-
ribus esset clausura quam fuerat ante paucio-
ribus.

*Suscipit
omnis habi-
tum S. Domi-
nici,*

14 Haec omnes assumpserunt, absque ulla inter se
differentia, habitum S. Dominici; et in modum
communitatis religiosae vivebant, adeo ut signum
quod in conventu Fratribus dabatur ad actiones
functionesque communes, etiam serviret Reclusis.
Verum cum eis opus esset divinorum Officiorum
causa bis quotidie prodire, licet non amplius quam
erat unius plateæ interjacentis latitudo; decreverunt
intra suum ipsarum claustrum componere capellam
idoneam, quo possent accedere Religiosi Missas
dicturi. Ad hoc consilium, sibi ab eis communica-
tum, non prius respondebat Angelicus Pater, quam
Deo propitiato multis suorum Sacrificiis, ipsarum-
quemque precibus jejuniis atque vigiliis, ad eandem
intentionem fusis factisque, beneplacitum ejus ex-
quisivisset, circa modum ac formam vitæ ab illis
tenenda. Tum vero apud se resolvit, ejusmodi re-
clusionem, quamvis honestam, nihil tamen stabili-
tatis habituram; futuramque obnoxiam periculis,
calumniis, et erroribus variis, si non accederet
vinculum Religionis. Proinde congruentius videri,
ut Conventus institueretur religiosus, in quo non
solum haberetur capella ad divinum Officium, sed
etiam vota Religionis solennia nuncuparentur.
Placuit omnibus dictamen sanctum; sed non
earum executio oppositionibus et contradictio-
nibus multis ex parte Reclavorum Ministrorum. Co-

Fundatio ipsius ecclesiae ponit Alfonius R. primum lapidem,

C annis Generalium, ac institutus Conventus ad ejus obedientiam reciperetur. Omnia tamen impedimenta superavit constans patientia piarum matronarum; expeditoque Pontificio Brevi ac facultate Generalis, cunctum est agi de ædificando conventu, ampliandis officiis, erigenda ecclesia, ipso illo quo prius habi- taverant loco. Hac res cum pervenisset ad aures Regis, Alfonsi V Conimbricæ existentis, voluit sua præsentia honerare opus; visitatisque bencvola assabilitate Reclusis istis devotis, omnem eis ad- dixit favorem: quin et primum lapidem in funda- mentum jaccere est dignatus, ipso die quo natalem Regium tota celebraverat aula: prout factum est post Missam solemniter, decantatam a Conimbri- censi Episcopo, Domino Joanne Galvano, qui secun- dam etiam petram rite collocavit. Fama est quod idem Rex, finita ceremonia, dixerit, accidere posse, ut monasterium istud fieret aliquando suum: quod veluti vaticinium reipsa videtur impletum, quando, duodecimo post id anno, illuc ingressa est ipsa Re- gis filia D. Joauna.

*qua celerrime
assurgente,*

bus, noctu Angelis, conditum monasterium. Ea fama si non fuit usquequaque vera, et si tam velox incrementum miraculo caruit, fundamento tamen non caruit aliquo; cum Beatrix Leitoa et D. Mecia, non solum suas illuc curas, sed etiam manus labratrices conferrent, quas ab Angelis invisibili ope adjutas possumus credere. Quam gratum istud opus Deo, tam invisum vicissim diabolo erat, prospicienti quod eo ex monasterio multæ in cœlum evchendæ essent animæ, et impleturæ cathedras unde ipse exciderat. Itaque persecutus D. Beatricem modis variis, phautasmatisque terrificis, quibus cœpta remuraretur. Verum iis parum profici videns, potenti cuidam homini suggestit, ut ipsum prædiūm, ubi D. Beatrix secessum suum inchoaverat, sibi vindicaret; ad aulam provocans piam matronam, cui nihil poterat accidere molestius quam eo redire ad litigandum, unde ad quietem a turbis capiendam secesserat. Ivit nihilominus, et quidem pedes, humili in habitu, viæ comites habens famulum ac mulierem unam, ambos ætate ac virtute maturos. Placuit autem Deo, ut gratiæ apud homines potentiae prævaleret justitia favore destituta: quod tamen ipsi Dominae caro stetit, in gravem lac occasione morbum lapsæ; unde ut restituta fuit, atque ad sua rediit, partes aliquot cœpti operis absolutas reperit, et novitias denuo sex admisit ad preces D. Meciae Pereriae. Verum bæc ipsa, cum jam esset nuncupandæ professioni proxima, sunimo cura Beatris dolore, prærepta ei est, prima ex hoc sancto grege translata in cœlum.

*et ericta qux
contra obten-
debatur lite,*

E
sex alix ad
priores octo
accedunt;

*et clausura
festo Circum-
cistomis indu-
cta, appellata-
tur Conventus
Iesu.*

F
Vertente anno
professionem
facit Beatrix:

e *alię coram*
i *Rege post*
s *Epiphaniam.*

*Crescente loci
celebritate,*

*codem tum
ulte tum
Infanta ac-
cedit;*

17 Exhinc coepit in Conventu efflorescere obser-
vantia instituti perfectissima, disciplinæ rigor,
laborum in commune subeundorum tolerantia, jeju-
niorum frequentia, caritatis mutuæ fervor, aliaque
ejusmodi vitæ cœnobiticæ ornamenta dicam, an fun-
damenta : quæ omnia cum virtutibus insignibus
Beatricis Vicariæ accepta referrentur, voluit Vi-
carius generalis pieno eam jure Priorissam dici.
Jam rei fama toto regno magis magisque defun-
debat, multæque illustres atque prænobiles sece-
offerebant. Admissæ igitur nonnullæ ad numerum
aliarum sunt, inque iis D. Leonora Menesia ; ea quæ

A sanctæ Infantæ, de eligendo monasterio delibera-
ranti, auctor fuerat ut animum huc appelleret; eamque prægressa suo invitabat et trahebat exem-
plo. Venit denique ipsamet Infanta, primum quidem
cum ipsis Religiosis in habitu seculari vinctura, uno
post Leonoram anno; anno deinde post ingressum
quinto, religiosam quoque vestem accepit: sed
cum a facienda Professione retraherent ipsam
multæ ac magnæ difficultates, divinitus potius
quam humanitus objectæ, decrevit in gradu atque
ordine Novitarum ad extremum usque spiritum
subsistere, nec unquam resumere habitum vitamque
secularem.

*sed ingru-
ente anno
1479 peste,*

B 18 Interim contigit Averiense oppidum contagioso
malo funestari et infici: quod ne ipsam etiam In-
fantam afflaret, fornidentes Rex pater ac frater
Princeps, simul ambo litteris scriptis mandarunt,
ut alio recederet: miseruntque Episcopos Portu-
ensem et Conimbricensem cum Proceribus nonnullis,
qui migranti eomitatum prestant. Post varias
autem tergiversationes sanctæ Virginis, multum
deprecantis ne inde extraheretur, volens eam Rex
securam reddere, istud non ideo se moliri quo eam
a convictu religioso abstraheret, obtulit alia quæcum-
que in urbe regni sui ædificandum ipsi monasterium;
vel, si Olyssipone morari acqnesceret, S. Vincentii
conventum, in quem quascumque Religiosas vellet
secum traduceret, secundum indultum ea super re
a Romano Pontifice impetratum. Et illa quidem gra-
vissime ferebat Averio discedere, tandem tamen
persuasa fuit inde egredi, comitantibus, præter Epi-
scopos supranominatos et Nobiles duos, Sanetimo-
nialibus quinque ac famulabus nonnullis, imprimis
que Vicario Generali Ordinis ac Priorissa Beatrixe.
Servabant aliquam Conventus speciem, etiam in
itinere: itaque versus Transtaganam regionem pro-
ebedant; omni ad quem appellebant loco, sicubi
diem unum alterumve manendum ibi esset, erigentes
sibi ex temporale oratorium, ad Officium divini ritum
omne in explendum, sicut Averii consueverant. In
hunc modum cum loca plurima pertransiissent, atque
Avisum tandem pervenissent, in febrim Priorissa
incidit; sed quia utilior ipsi Abrantensis oppidi aer
futurus judicabatur, translata illuc est. Verum ea
mutatio, per aestivos calores facta, adeo nihil profuit,
ut potius aggravaverit morbum; unde etiam ad ex-
tremum infirma obiit, assistentibus sibi Vicario
Generali multisque magnæ auctoritatis Patribus. Hi
C vero omnes admirati sunt admirabilem vultus in mo-
ribuada serenitatem; nec minus quod defunctæ næm-
bra, quasi somnus ea non mors teneret, flexibilita
in omnem partem remanerent.

*cogitur in
Transtaganam migra-
re:*

*ubi moritur
Beatrix,*

an. 1480,

*et biennio
post ossa
Averium re-
feruntur.*

19 Hactenus Ferdinandus Correa, in Vita Lusita-
nica Joannæ; non quidem aut diem aut annum defi-
niens quo obiit Beatrix; significans tamen, hanc Prin-
cipis siue comitatus peregrinationem solis undecim
mensibus durasse. Cum autem ex Vita num. 30 habeatur,
Eleonoram Menesiam exente anno MCCCCLXXI
Averiu receptam, atque post septem ab habitu suscepto
annos factam monasterii Supriorissam; ac deinde,
moriente intra biennium Beatrice, Priorissam; conse-
quens se, ut hæc non obierit ante annum MCCCCLXXX, et
hoc ipso anno regressa Averium Infanta sit: quæ quo-
modo deinceps ibi vixerit, in ipsius historiæ progressu
legitur. Nunc quod attinet od Beaticem, extremum
additur, quod ejus filia, Maria de Atayde, promota
ad supremum monasterii regimen (utique defuncta jam
etiam Eleonora præfata) fecit matris suæ ossa, duobus
post obitum annis, referri Abrantio Averium,
ubi in choro inferiori sub humili monumento decen-
ter sunt collocata. Atque hæc fortassis sunt omnia
quæ de Beatrie leguntur in ea Vita, cuius videtur
meminisse Pineria: sunt certe præcipua, et sufficientia

Maji T. VII.

*ad intellectum ejus historiæ, quam illa scripsit, et nos D
aggrederimur illustrore.*

VITA

a Sorore Margarita Pineria, Sanetæ Principis
famula, Lusitanice scripta.

Ex authographo monasterii Averiensis.

CAPUT I.

*Joannæ nativitas et prima aetas, animus de-
votioni deditus et a seculo alienus.*

C Christianissimo et virtutibus omnibus ornatissimo
Rege, D. Alfonso Quinto, horum Lusitanæ regno-
rum sceptra tenente, dignata est divina clementia,
sub annum MCCCCLII, eidem dare primogenitam filiam,
ex sua uxore a D. Isabella. Hæc enim, non minus
virtutibus, quam nobilitate generis ac morum ele-
gantia excellens, Deique super omnia amans, magno
cum devotionis fervore continuas Altissimo preces
offerebat; iugi piarum orationum sacrificio postu-
lans b a Deo fructum benedictionis, ad ejus obsequium
regiaeque successionis firmamentum: quippe quæ
annis c aliquot sterili fuerat matrimonio usa. Exau-
idente ergo petitiones ejus et justa desideria Deo,
voti compos effecta, concepit, sicut optabat. Totis
autem novem measibus quibus uternæ tulit, tanta
semper animi hilaritate est fructa, absque ullo gra-
vedinis ponderis sensu, ac si prægnans non fuisse-
set: uade facile dabatur intelligi, qualis futura es-
set, nascitura ex illa proles. Adveniente porro partus
tempore, et illuminaante eam Deo, filiam peperit, qua
nulla formosior pulchriorque in hoc mundo inveniri
aut videri posset: cui in baptismo positum est no-
men Joannæ, pro singulari qua Regina ferebatur
devotione erga Sanctum Evangelistam: cuius
amore dicebat, se, si filios centum nauciseeretur,
omnibus imposituram nomen istud.

D 2 Nata hæc Princeps est in nobilissima civitate
Olissiponensi, decima sexta Februarii, MCCCCLII; ba-
ptizata vero octavo post nativitatem die, in eadem
civitate: post quod illustriores personæ omnes, in
dignitate ecclesiastica vel seculari constitutæ, cum
eivitatum deputatis atque Officialibus regni, eum
in finem adunatae, inter festivos totius Regni ac
præsertim Regio urbis plausus, ipsam in eadem
extulerunt ad Principatum, osculantes ei manum,
et fidem ut Dominæ suæ legitimæ jurantes. Tertio
abinde anno iterum Regina concepit, et peperit
d filium, quem similiter dici Joanaem voluit: et
aliquam multis diebus post, anno seilicet MCCCCLVI,
die secunda Novembbris, defuneta est e. Tum vero
Rex mauidavit, ut tota Regine familia, tam iaa-
rotnarum puerorumque nobilium, quam officialium
omnis generis, maneret sicut fuerat ipsa vivente,
nihilque in Curia mutaretur; sed omnes, in eodem
gradu atque ordine, ministrarent et assisterent
Principissæ Infanti filie suæ. Crescebat hæc, et
infantæ annos jam egressa, in Palatio suo tam-
quam Regina tractabatur, cum omni splendore et
magnificentia, una cum juniori Priacipe fratre suo;
simul ambo constituti a Rege sub custodia et cura
Illustris Dominæ Beatricis f de Menezes, que tem-
pore illo, inter præcipuas hujus regni matronas,
virtutis et discretionis nomine, commendabatur pre-
mnnibus.

E 3 Profecerat interim Domina Infanta et Princeps
Joanna ad eum gradum pulchritudinis et sapientiae,
supra quæ naturæ ordo ac ratio ferebat, ut omni-
bus esset admirationi atque stupori; cunctis Deum

*Ad matris
diu sterilis
preces nata
an. 1452,*

a

b

c

*Olivippone
15 Feb.*

*F
moxque ju-
rata Regnt
heres;*

*d
ima. ses-
quamo
e
mortua dein-
de matre tra-
ctatur ut Re-
gina,*

*et magna
supra etatem
prudentia au-
tam regit.*

A MARG.
PIPERIA.
EX MS. IUS.

A laudantibus, quod in ætate tam tenera. Statum Curiamque regeret, ac si longe provectionis ætatis fuisset; neque operat ei, quod, propter acceleratam Reginæ matris mortem, non potuerat acquisivisse usum et experientiam ejusmodi rerum ab illius exemplis. Cum autem nonum vel decimum vitæ suæ annum attigisset, cœpit in ea elucescere mirus ergores divinas amor; dimissisque puellaribus ejusmodi ætatis oblectamentis, cœpit magna cum attentione litteras discere, Latinæ quoque lingue operum minime levem navans. Incepit etiam teneris istis annis, magna cum recollectione et singularis devotionis iudiciis, interesse Missæ sacrificio; recitando interim orationes suas et alias sibi assignatas Deiparae honorandæ formulas: nec patiebatur quemquam sibi loqui, prinsquam encta rite fuiisset. Duodennis porro effecta, usque adeo in Dei amorem exarsit, ut perfectam annorum triginta ætatem attigisse jam posset judicari, ab eo qui audiret legentem aut narrantem vitam et doctrinam Domini nostri, actusque Apostolorum et Sanctorum, præcipue vero sanctarum Virginum, quæ pro fide et amore Christi tormenta ac mortem sustinuerunt: his enim mirifice delectabatur, majoreisque temporis sui partem impendebat; fugitans jocorum atque ludorum, quibus ejusmodi ætas atque conditio vacare libentius solet. Quantu annis, tantum crescebat et corporis statura ac pulchritudine vultus: sed multo etiam magis apparbat, Deum in ea elegisse sedem amoris ac gratiae suæ, ut veram sponsam sibi faceret. Cumque esset in tanto dignitatis fastigio ac secularis pompa ambitu collocata; cœpit nihilominus palatium contemnere quidquid extra Deum videbat vel audiebat, ardenter affectu ferri ad exercitia spiritus intra suum palatum. Habebat ibi devotioni exercenda aptissimum oratorium, quo se frequenter recipiebat, sequestrans sese a turba assistentium ac ministramatronarum puellarumque, quæ supra triginta numerabantur, omnes nobilissimo genere, quedam etiam Comitili natæ; et enicas illa non minori regebat sapientia, quam si fuisse altera S. Catharina Martyr.

B 4 Volabat interim per omnia Christiani orbis regna fama tam excellentis formæ et sapientiæ, quæ Principem hanc Infantam ornabant; variorumque regnum Monarchis ac Principibus, ejus videndæ audiendæque cupidinem ingerebant: quod cum propter locorum distantiam fieri nequit, mittebantur pictores expertissimi, qui vultus ejus lineamenta ad vivum expressa referrent, ipsamque vel spectandam exhiberent. Illos inter fuerunt Serenissimus Ludovicus g. Rex Franciæ, consanguineus ipsius Regis Alfonsi; et Superioris Germaniæ Imperator h. Fredericus III, cuiusdam Principis nostræ amitæ, sorori prædicti Alfonsi, matrimonio junctus. Sed pictores prædicti similiter omnes confessi sunt, artem suam non sufficere assimilandæ pulchritudini tantæ, quantamcumque industriam operamque conferrent: de Rege autem Franciæ avunculo ejus dicitur, quod imaginem ipsius intuens, qualem efformare quam proxime ars potuerat, flexis in terram genibus proruperit in laudes Dei. Cœperunt etiam aliquot Reges ac Principes eam a patre suo in uxorem postulare, quibus non præstabatur consensus, propter ejus adhuc nimis teneram ætatem: nec enim tunc altius penetrabatur in consilium Altissimi, qui eam, non terreno alicui Regi, sed cœlesti æternoque, Filio inquam suo, sponsam destinarat.

C 5 Illa vero eximia plane Princeps, magis magisque effervescebat indies desiderio regni ac gloria semipaternæ; veris profundisque cordis sui suspiriis illuc anhelans, ejusque contemplatione magnis sese oblectans, quam in abundantia divitiarum delicia-

rumque, convenientium regio statui suo suique patris. Qui quidem pater, relictus in flore ætatis suæ videns, propositum tamen habens aliud conjugium non ineundi; cum nullos haberet alios liberos, quam Dominam hanc, ejusque germanum fratrem Principem Joanneum, incomparabili utrumque diligebat amore: magis tamen hanc filiam suam, utpote maiorem ætate, et quæ Curiam non aliter gubernabat, quam fecisset sua mater si vixisset. Ergo omnis oblectatio Regis erat cum ea, instituendo ei chorreas nobilium adolescentium, aliosque palatinos ludos, eodem plane modo, quo Reginæ ejus matre vivente fiebat. Hunc in fine in jusserset ei tradi mundum omnem gazamque muliebrem, quæ in usu defunctæ fuerat, ut quam magnificentissime ministraretur eidem. Observabatur a Dueibus, Comitibus, et Baronibus regni, atque a magnis æque ac parvis singulariter colebatur: sperabant enim fore, ut Lusitania per ipsam vehementer illustraretur, atque in pace cum aliis Regibus conservaretur. Verum Rex Regum, qui eam sibi elegerat, ideoque tot gratiis donisque cumularat, trahebat ipsam ad se, et cor ejus tantopere in sui amorem accendebat, ut vehementer inciperet odisse mundum, et quidquid in eo est contemnere, vanitatem omnis rei temporalis, identidem recogitans, et sola æterna magni faciens.

E 6 Annum illa quidem agebat dumtaxat decimum quintum; sed uti forma ac statura corporis, supra ætatem auctæ, annorum viginti quinque iudicari ipsam faciebant; sic etiam et multo magis sapientia atque ingenium, quorum exterrum specimen dabat sermonis facundia et consilii maturitas. Cœpit itaque cogitare, quomodo nova aliqua ratione Regis æterni obsequio mancipare se posset, eique perfectiori famulatu placere: jam enim de ea nuptiū collocanda sermonem et consilia ordiebatur Rex pater: propterea quod ex variis regnis plures se sponsi Regii Principalesque offerrent, qui intellecta eximia Virginis specie atque prudentia, tali Reginæ ac Principe Status suos beundos censebant. Sed recusabat illa vel auribus admittere quamcumque nuptiarum mentionem: et quia, sicut ait D. Gregorius, nescit otiani divinus amor, sed operatur si amor est; idem in ejus corde jam alte radicatus, faciebat ipsam apud se decernere, quod se esset in famulam perpetuam oblatura illi Domino, quem præ hominibus cunctis diligebat, idque jam inde ab ætate hac sua, tam tenera et delicata. Cœpit ergo serventi devotæque orationi vacare impensis, et corpus secretis flagellis macerare. Singulari etiam diligentia discebat ritum divini Officii recitandi, magistro ad id utens suo quodam Capellano majori, grandævo ætate Deique amico, qui jam inde a tempore Reginæ matris totum ordinem capellæ ipsius regebat, vir bene litteratus et famæ optimæ. Hic cum ea Canonicas horas legens aliquamdiu, ipsas ei ex Latino vulgariter interpretabatur, ut erat solerti acutique ingenii; quo melius intellecta sacra verba, majori etiam gusto recitantes afficerent.

*quindennis
de eo dimit-
tendo cogitat:*

*assumit va-
rias paeniten-
tias.*

ANNOTATA.

a Patruelæ erant inter se Alfonsus et Isabella, hoc Petro Princeps, iste Eduardo Rege fratribus, Joannis I filiis, nati: itaque recte Marchesius, uxorem et cognatam appellat.

b Infra num. 151 in Appendice, dicitur, ea causa suscepta votiva peregrinatio ad S. Dominicum de Quedama, a fecundandis istic sterilibus celebrem, ut ejus Ordini debita fuisse ab ipso ortu videatur Princeps, per illum impetrata.

c Secundum Vasconcellum anno 1432 natus, uxorem duxerat sedecennis; adeoque sub annum 1452 jam augebatur quartus annus sterilitatis.

d

*Duodennis
accensa Dei
amore,*

*devotioni se
trahit:*

*a pluribus
Principibus
postulata ad
nuptias.*

g

h

*propter for-
ma et morum
excellentium,*

A d Idem Vasconcellius, Joannem II, natum Olissipone
ait an. 1455, quarto Nonas Majas.

Vasconcello consentit Albitius Florentinus in Stem-
matis Principum Christianorum; ut oportet memoria
lapsam esse Pineriam, cum solum aliquammultis post
partum diebus dixit obiisse Reginam.

e Errat ergo Correa, cum mortente Regina quinden-
nem ait fuisse Infantam, et quinquennem scribere de-
buit.

f Beatrix, Lusitanice Brites scribitur, mira rocis
contorsione. Correa, filiam fuisse ait D. Petri Mene-
sii Comitis Vianensis, uxorem D. Fernandi de Noro-
nia, ex Comitibus de Gigon, avos nominantis Ferdinandum I Lusitanum, et Henricum Equitem Castellum Reges.

g Ludovicus XI, Rex Galliarum, ab anno 1461 ad 1483: qui quomodo Alfonsi Lusitani consanguineus, et (sicut
mox infra dicitur) Joannae orunculus fuerit, aliis ex-
plicandum relinquo: ipse vero post Margaritam, Jacobi
I Regis Scotiae filiam uxorem habebat secundis nuptiis
ductam, Corlottam Subaudam.

h Fridericus Austriacus Imperator, ab anno 1439
ad 1493, Eduardi Regis filiam Eleonoram, Alfonsi
sororem duxit an. 1452, unde natus Maximilianus
Imperator.

B

CAPUT III.

*Varia exercitia paenitentia et devotionis, a quin-
denni assumpta cum proposito uni Deo
serviendi.*

*Inter palati
sui delicias ac
pompam,*

Fugiebat excellens haec et virtuosa Domina omnem
vanitatem et curiositatem superfluam: habebatque
horas certas, devotae precationi destinatas in secreto
suo oratorio, quo nemo posset accedere aut ipsam
alloqui. Summa autem admiratione digna ac pene
incomprehensibilis res erat, videre Infantam Prin-
cipem, tanta pulchritudine ac sapientia decoratam,
quam suo in palatio stipabant matronae ac virgines
tot primariae, cuius nutum observabant tot viri no-
biles ad hoc a Patre designati in variis officiis (quem-
admodum decebat ipsius regiam conditionem, uni-
cae isti filiae suee providere) tanta sublimatam in
gloria, et in quam omnium positi erant oculi, cum
certa spe publici boni per ipsam vehementer ampli-
ficandi; despicere istae omnia, praे fervore divini
amoris, incrementum quotidie novum sumentis,
C ipsamque facientis intra palatum Regium, insolito
prorsus temporibus nostris exemplo, vitam ducere
asperam paenitentiis, vix inter religiosas usurpatis,
sed quasi poterat secretissimis.

a

*Paucis conseilis
et ministris,*

b

*cilicio et la-
neis industris
utitur,*

Singulariter autem afficiebatur mulieri a cui-
dum dominus suæ, quæ Reginæ matri famulata jam
inde ab ætate puellari, ceteras præcelebat devotio-
ne, aliena a seculi vanitatibus, et omnigenæ virtutis
exercitio dedita. Cum hac familiariter agens, eidem
coepit arcana cordis sui desideria aperire: similiter
etiam cum quadam vestiarii sui Praefecta, Cuville-
riam b Palatini appellabant, muliere vidua atque
grandæva, veteri etiam Reginæ matris famula; cu-
jus eximiam prudentiam discretionemque variis oc-
casionibus et negotiis expertus Rex pater, tali officio
ipsam præposuerat. Cum ipsis consultabat confere-
batque de obsequio singulari, quod ab iisdem spera-
bat; jubens omnino secretum tenere quidquid rerum
suarum nossent. Eodem modo egit cum annoso
quodam ejusdem matris suæ ministro c, qui secum
remanserat, viro prudente et perquam fideli, quem-
que Rex pater ipsi dederat gazophylacem ac the-
saurarium primarium; ipsa vero Domina elegit ei
credere spirituales suos dignioresque thesauros, de-
sideria inquam et sancta proposita. In horum exe-
cutionem jussit cum Virgo delicata, querere et eme-

e sibi telam stamineam perquam asperam: quam D
deinde commisit uni prædictarum duarum, quibus
magis sivebat, matronarum, ut exinde conficerent
sibi industria, manicis et reliquo corpore arcta, elam
gestanda sublaxioribus auroque et serico pretiosis cy-
cladibus. Quin nec istis contenta, sed in ejus amore,
quem unice desiderabat sponsum, longius progressa,
sub iisdem asperiori etiam cilicio induerat tenellum
corpus, intra decimum quintum et sextum ætatis
annos constituta.

9 Vetus præterea, ne in suo palatio exercearentur
ludi vel chœræ, aut aliud quid redolens vanita-
tem secularem; nisi cum illic veniebat Rex pater
suis, secum ducens ipsius fratrem Principem Jean-
nem, cum Marchionibus, Comitibus, ceterisque sui
conitatus Nobilibus; quos excipiebat magna pom-
pa, progrediens illis obviam cum suo nobili gynæ-
ceo, pretiosissimis induita vestibus, gemmisque et
unionibus compta, ut ea ratione faceret satis voluntati
ac mandato Regis patris, atque materteræ suæ.
Verumtamen sub aureo et serico apparatu, utebatur
cilicio hispidaque lana. Quamvis enim, rogatu et
jussu Regis patris, cum ipso et patruo suo Infante
Ferdinando il procederet aliquando in publicum, sum-
mam præseferens gratiam et formæ pulchritudinem;

*exterius suo
se statu aptans.*

novit tamen Deus, estque verissimum, quod id non
faciebat nisi lumbos et tibias cineta funibus, fortiter
contortis ex vaccinarum equinarumve caudarum
pilis, quos sibi secretissime comparabat per eas quas
dixi matronas. Finitis autem ejus modi chœris et
dimisso cœtu, cum matronas atque puellas suas
etiam dimisisset, faustum singulis noctem precata,
colligebat sese in oratorium suum; ibique profundos
gemitus ducens, et lacrymis irrigans solum, cui se
totam insternebat; Domino suo unice dilecto offere-
bat se, rogabatque, ut molam viamque doceret, qua
dimissis omnibus vanitatibus seculi serviret ipsi
soli. Post aliquot deinde horas, quas habebat isti
exercitio deputatas, surgebat inde; et cum sua Ca-
meraria majore, et Vestiaria, atque puellis, proce-
dens versus cubile regium, in eo se patiebatur cum
omni ceremonia rituque consuetis collocari, tantum
ut humanos lateret oculos, uni Deo cupiens innote-
scere arcana sui purissimi cordis.

*Noctis bonam
partem ora-
tionis impendit,*

10 Cunctis ergo digressis et cubili suo clauso
(enjus mollities magno ipsi fastidio erat, propter
amorem sui dilecti Sponsi) redibat ad oratorium
suum, ubi alebat exiguam lampadem, argento or-
natam; ad enjus lumen instituebat prolixas feren-
tesque orationes, quibus addebat sanguineam rigi-
damque flagellationem, funiculis eum in finem
contextis utens, præsertim certis festis quibus spe-
cialius afficiebatur; puta in die Circumcisionis, an-
num commune inchoante, in memoriam ejus san-
guinis, quem Dominus noster tali die pro nobis
primum fudit. Cumque sic aliquamdiu vigilando,
tenellum corpus macerasset, somnum arcens; tan-
dem eidem coacta edere, caput reclinabat super
tapetem pulvinumque, ibidem pro statu ejus collo-
cata; rursumque sub auroram resumebat orationes
suas; atque ita demum in suum se recipiebat cubi-
le, ut nemo intelligeret quod factum erat. Numquam
exuebat neque mutabat laneum arctumque industium,
quod diu noctuque, hieme et ætate, ad carnem por-
tabat; nisi cum illud ita scatebat pedienlis, ut non
esset amplius tolerabile: tunc enim assumebat
aliud, et quod deposuerat lavandum dabat eidem
suae Praefectæ vestiariae, cum qua solita erat quoti-
die recitare Canonicas horas, numquam eas omit-
tens.

*et acti corpo-
ris flagellatio-
nis;*

F

11 Porro in cubiculo suo, quod duplice duma-
xat contignationem habebat, ad inferiorem, quæ erat
duriter cubat: seculis

A. MARG.
PINERIA
EX MS. LUS.

A scalis abiegnis, lectumque veluti pro sua illa Secretaria, ne intelligeretur esse pro ipsa. Lectus autem iste erat durissimus, nihil scilicet habens quam culcitram valem arboreæ cortici instratam, cum laneo cervicali, pro lodicibus vero stragulas vestes, similiiter lanceas asperasque. Novit Dominus quam haec sint vera; sed et nos novimus: quia postquam predicta ejus famula in hunc Domini Jesu Conventum fuit ingressa, inter alias ejus res, quas de ipsis Infantæ mandato predicta ejus Vestiaria ac Secretaria, pro magno arcanoque thesauro, attulit ad devetam Matrem Priorissam Beaticem Leitonam, area fuit obserata, omnem istam poenitentialem supellecetilem continens, lineaque industia adeo aspera, ut Religiosas quædam eadem aliquando induentes, multum se cruciatas testarentur. Simili modo tradita fuit prædicta culitra stragulaeque, quæ asservabantur in secreto ad quem nemo intrabat loco; strictæque et asperæ subuculæ, in quibus dormiebat Domina illa, quasque gestare solebat sub pretiosis secundum statum suum vestibus, quales Rex pater habere ipsam volebat, instruens ei (sicut dictum est) aulam, quam totam singulari cam prudentia regebat.

B 12 Simili circumspectione celabat jejunia et abstinentias suas, faciendo apparari sibi et instru mensam secundum statum suum, assistantibus ei Officialibus suis, honorarium illi comitatum exhibentibus. Ad mensam tamen illata delicatoria cibaria potius comedere se singebat, quam revera comedebat. Cum autem rigidius solitojejunare volebat, in oratorio suo remanens, nuntiari jubebat minus commode se valere, ideoque non instruendam pro se mensam; aut aliud quidpiam prætexebat, quo latere pesset. Crescebat enim in ea contemptus atque odium mundi, eadem proportione quæ amor divinus; ideoque studebat sua virtuosa exercitia jenniorum, vigiliarum, ciliciorum, orationum, et disciplinarum sic angere, ut tamen ignorarentur; et delicata sua membra quasi suslurans lecto isti ceremoniali, cui ad breve spatum inenuberat, secretius se transferebat ad alterum, eui appropinquabat nemo, nisi ipsa ex speciali gratia et necessitate id permisisset. Similiter ad opera misericordiae diligentissime attendebat, curando ut visitarentur nosocomia et hospitalia peregrinorum extraneorum; nec prius accumbebat mensæ vel de eadem surgebat, quin singulis accurate providisset. Sub noctem etiam receptura se in oratorium suum, advocabat suum illum Reginæque matris ministrum, cui vitae suæ confidebat secreta, et euram ejusmodi operum commendaverat; eumque diligenter interrogabat, quot et qualibus personis succursum esset, quantasque eleemosynas erogasset. In eadem enim ætate ista, conabatur excellentissima haec Princeps, multum dilecta Deo et cunctis virtutibus ac decore spirituali adornata, providere cuicunque superventuræ forsitan necessitatibus, habens ad id certos reditus assignatos. Et tu, Domine Deus Rex immortalis, qui imbecilla eligis, ut tua unius virtus confundat fortia hujus mundi, instrueras et muniveras armis tuis hanc delicatam Infantam, quain a prima ejus pueritia adamasti et dotasti singularibus gratiis et privilegiis, ut posita in tanto culmine celsitudinis secularis, in quo nihil humanarum commoditatum dcesse illi poterat, contemneret omnes ac flocci penderet, te solum amando desiderandoque.

13 Interim crescebat disfundebarque per omnes Principum Christianorum aulas fama pulchritudinis atque perfectionis excellentia, qua Lusitanæ Infantam dotaverat Deus, adeo ut multi de ea in conjugem sibi aut filii suis petenda cogitarent. Omnes tamen facile, ut merito, sic gratia superabat Illustrissimus

Rex Franciæ, qui missa legatione ipsam petiit uxorem unico filio e atque heredi suo, annos dumtaxat quindecim nato, et egregia forma ac robore adolescenti, planeque digno cui ejusmodi Princeps obtineret, non sine maxima utilitate obuentura regno Lusitanæ ex tali affinitate. Cum igitur Alfonso Rex atque Proceres ejusmodi legationem audivissent, valdeque probassent; ipse, qui propter filiam continue habitationem Ulisippone, etiam plurimus erat in eadem civitate, ejus aspectu alloquioque fruaturus; eamdem accessit, et quid Legati adferrent indicavit. Ipsa vero intelligens quantopere pater suus *suum excusat juventutem,* prepperderet ad consentiendum petitioni Regis Franciæ, multum quidem anxiata est animo (quippe quæ amoris sui affectum omnem pridem in alio Rege ac Principe defixerat) gratiore tamen prudenterque respondit: nimis adhuc juvenem esse se, quam ut convenire sibi videretur profectio in regionem tam longinquam, ubi jungenda esset Principi tam juveni: quare si ejusmodi matrimonium ipsi decretum Deoque acceptum esset, se quidem promptam esse ad obsequendum, sed tali conditione, ut permetteretur ætate et experientia crescere; quoad idonea esset Statui cuicunque regendo. Suggerebat etiam et consideratione dignum censebat, minorem adhuc Principis fratris sui ætatem, valetudinemque infirmam et variis obnoxiam incommodis; ut dubitari merito posset, utrum Regno conveniret ipsam extraneo alii cui Principi in manus tradi. Haec aliaeque rationes, tam prudenter propositæ a virgine cœlitus inspirata, ipsum Regem ac Proceres ejus sie affecerunt, ut sapientiam ejus demirati, omnino decernerent ei acquiescentem esse, cœfinitionemque futuri matrimonii in longius tempus differendam; Domino ita disponente, cujus super hac excellentissima Domina erant consilia prorsus alia. Cumque deinceps alii atque alii Principes similes conditions proponerent, omnibus idem dabat responsum; omnino fixum et decretum habens in secreto cordis sui, omnes rejiceret, ac nemini suum consensum præstare.

14 Annum ætatis decimum septimum jam attigerat Princeps, sed magis profecerat multiplicandis jejunii, vigiliis, et orationibus, ferventissimas processæ ac lacrymas effundens coram Domino, quatenus aperiret sibi viam, ad alium nullum dominum sponsumque habendum quam ipsum, eumque solum amandum in hac mortali vita, ut eumdem mereretur æternum laudare et possidere in ejus cœlesti regno, quod plurimum desiderabat. Usque eo autem cor ejus jam inde ab infantia inflammabatur divino amore, ut facta jam consuetudine non posset contineare lacrymas, quin ex formosis ejus oculis continuo fluerent, quando Dominicau Passionem vel meditabatur, vel legebat aut prædicari audiebat, tam intimo mentis dolore compuneta, ac si ipsum patientem Dominum ante oculos corporis constitutum habuisset. Itaque devotis illum gemitis suspirisque prosequebatur: quibus licet in suo oratorio quam secretissime vacaret, cavere tamen non poterat quin sonus eorum etiam ad extra positos pervaderet. Per totam sanctiorem hebdomadam servabat silentium, nihil nisi brevissime idque necessariis de rebus loquens: a quarta autem feria prorsus nihil. Totumque illud tempus orationi lacrymosæ impeudebat, din æque ac noctu: quibus addebat totius ejusdem hebdomadæ jejuniū, feriis quinta et sexta etiam ad panem et aquam constrictum; iuterim numquam vestes exuens et semper præsens officiis omnibus ecclesiasticis, usque in diem Paschæ. Frequenter confitebatur et communicalbat: semper autem in festis Christi Domini ac Dominæ nostræ. Feria etiam quinta in cœna Domini, velenti implere mandatum Dominicum, prædictus suus secretarius,

multum jejunat,

operibus misericordia in-
tendit:

E
et incertam
fratris vale-
tudinem.

Passionem
Christi devote
recolit,

maxime per
hebdomadam
sanctam.

pro filio (imo
fratre) Regis
Franciæ
postulata

A cretarius, quam poterat occultissime, adducebat mulieres duodecim peregrinas, miseras ac pauperes; ad quas in secretum cameram introductas, nescientesque ubi essent, ingrediebatur illa humili in habitu; dissimulataque persona, singularum manus ac pedes de genibus lavabat, oseculabatur, et tergebat; ac deinde liberaliter donatas vestibus calceisque, secretius remittebat, unde erant adductæ, ita ut ignorarent quænam persona istæc sibi fecisset.

ANNOTATA.

a *Hæc esse videtur, quæ mox infra Cameraria major, ac deinde semper Ama redditur, id est, Magistra, aut ex veteri usu Nutrix; quæ postrema vocet plurimum usus sun, etiam in Testamento Joannæ, num. 103, ubi illa vocatur Beatrix Alvarez.*

b *Vulgari lingua Cuvilhera: cuius quodnam fuerit in Palatio Officium, explicat Franciscus Brandanus, parte 6 Monarchiae Lusitanæ cap. 4, nomen a Cubiculo deducens. Ac primo allegat Chronicum Regis Ferdinandi (fait hic pravus Alfonsi V) in quo distinctor explicatur, quænam fuerint, ejus Aya id est, Nutrix; Camareira mor, Cameraria Major; et Cuvilbiera: arguiturque Argotes de Molina, confundens posteriora officia duo; de quorum ultimo deinde allegatur locus ex Chronica Joannis I, qui Latine redditus sic sonaret: Subduxerunt Infantes de potestate Cuvilleriarum, quæ erant mulieres deputatae ad custodiam vestium et curam munditiei, iis omnibus in rebus, in quibus honestas patitur pueris per mulieres serviri; curaveruntque ut istud munus demandaretur Scutiferis. Ex alio vero ejusdem ultimæ Chronicæ Capite, ante induxerat Brandanus Regis Castellæ Cuvilheriam, dicentem, officii sui esse, accendere Regi fumos seu tbymiamata boni ac nobilis odoris, aut vestes ejus perfumare. Erat ergo Cuvilheria Hispanis, id quod Francis magis proprio vocabulo Garde-robe, id est Vestiarii Praefecta, sub Cameraria Majoris potestate.*

c *Duo nominantur in Testamento præfato, Georgius de Silva, cui ut singulariter familiari, eque oꝝ prædictæ Beatrici, Sancta suam vult manere pensionem; et Doctor Joannes Lopez, ejusdem Testamenti executor statutus, quo videtur Oeconomico usa Princeps; sed forte tunc primum, cum suscepta educatione nepotis intra monasterium, extra illud peculiarem cœpit habere Oeconomicum, qui Averiensis oppidi proventus, sibi tunc C addictos aliosque redditus suos curaret.*

d *Stirps Regia, in Joanne II deficiens, per hujus Ferdinandi Ducis Visensis filium Emanuelem, fuit feliciter propagata.*

e *Non pro filio, tunc neccidum nato, sed pro Carolo fratre, annorum 15 adolescenti, cum decennis esset Joanna, Carolo Delfino annis 18 senior, fuerit hæc legatio: qua de re actum in Comm. prævio num. 9.*

CAPUT III.

Deliberatio Joannæ cum Eleonora Menezia de ineundo monasterio: facultas ad id petita et impetrata a patre.

Circa hoc tempus pervenit hæc Domina in notitiam eximiae virtutis vitæque exemplaris, quam ducre ferebatur Domina quædam, Eleonora de Menezes nuncupata, filia Comitis et Domini Vianensis D. Eduardi de Menezes, ejus qui inter hujus regni Proceres nominatissimus erat a virtute bellica, ipsisque Regibus Portugalliaæ et Castellæ conjunctus sanguine. Hujus illa cum esset filia unica, fuerat a multis Ducibus Comitibusque in matrimonium

postulata, sed frustra: usque dum Comes pater, D. cum maxima Maurorum multitudine prælium committens ad Alcazar a (cui prælio ne Rex ipse interveniret fuerat a Principibus suis prohibitus, vicesque suas cum titulo Majoris Capitanei commiserat prædicto Comiti) numero victus, cum majori parte nobilitatis occubuit. Antea tamen quam id accideret, predicta Domina, manens in ædibus matris suæ D. Isabellæ de Castro, cœperat vitam a seculo abstractam agere in sua camera seu oratorio, ubi divino accensa amore audiebat quotidie Missam; et Horas Canonicas, quarum erat intelligentissima, recitabat; reliquum deinde tempus piæ meditationi, lectioni, orationique impendens. Eadem etiam omnino abhorrens a seculari pompa quacumque, vilibus induebatur pannis, cum firme proposito Religionem aliquam amplectendi, quam primum id integrum sibi foret. Ergo gratissimum habuit Princeps nostra de ea inaudivisse: modumque invenit, quo per interpositas fideles personas litterarumque commercium, arcana sui cordis manifestaret ei, quam oculis corporis numquam cernebat.

16 Consultabant autem inter se, quo potissimum modo observarent completerentque sancta desideria atque proposita, indies magis magisque gliscentia, instar ignis idoneam materiam naeti. Multa quoque eisdem consultatio erat, inter varias religiosas Sanctimonialium domos, eequam eligerent, dum aliorum alias de singulis opiniones audiunt, nemini vero secretum sui cordis intentum revelant, solumque se gerebant ut quæ audire ac discere vellent. In hac secreta consultatione tempus aliquot transactum est electis atque fidelibus istis Regis aëterni sponsis, erantque maximo sibi invicem adjumento: et quia sanguine se contingebant, cœperant cogitare, qua arte possent simul ambæ renuntiare mundo. Sed inæqualis erat utriusque conditio: nam Domina Eleonora de Menezes majori utebatur libertate, per mortem Comitis genitoris sui, neque multum urgebatur ad ineundum matrimonium: proinde expeditior etiam fuit ad consultandum de monasterio quod utriusque conveniret. Hac ratione cœpit illa oculos mentis desigere in conventum S. Clariæ, vel Olissipone b, vel Conimbricæ, ut qui præ aliis tunc florebant regulari observantia: quæ continuo curavit illud ipsum quam secretissime significandum D. Infante. Itaque hæc et illa, tamquam industria apes laborabant, ut invenirent locum maxime idoneum, ad colligendum mel divinæ recollectionis, in pastum et saginam animalium suarum.

17 Domina autem Infanta multiplicabat preces atque vigilias coram Deo, videns in afflictione cordis sui præterlabi tempus, eoque longius differri vota sua, quo pater suus Rex, considerans speciem, sapientiam atque prudentiam filiæ, certius decreatum firmaverat de ea in matrimonium collocanda, mandans curiam ejus statumque augeri. Verum tu, rerum omnium moderator Deus, cuius consilia hominibus incomprehensibilia sunt et potestas excelsa, ad tui noininis majorem gloriam res humiles atque despicias in oculis hominum nosti magnitice exaltare, et obscuras atque informes splendidissime illustrare. Magnum profecto ac manifestum opus sapientiæ ac potentiæ tuæ fuit, quibus ordinasti atque fecisti, ut Infanta, uobiliter nata et delicate educata, spreta quacumque mundana pompa rebusque iis omnibus, quibus in ætate illa solet jacundius sexus infirmior adbærere, vellet, modo tam novo, tibi uni placere atque servire. Nempe (sicut jam supra dixi) licet adeo juvenis, tamen annorum esse vi-ginti quinque aut etiam triginta judicabatur n quocumque, ipsam vidente vel audiente. Nam et prudenter ac sapientia longe superabat anno; est sta-tura

D
A. MARG.
PINERIA
EX MS. LUS
a

et Interim
vitam a seculo
abstractam
ducenti,

suum simile
desiderium
Joanna
revelat,
B

cique loci de-
lectum
committit,

b

Patre interim
de ejus nuptiis
frustra
cogitante.

A. WONG.
PINERIA
EX MS. LUS.

A tura ac forma corporis, plena gravitatis, grandiorem faciebat aestimari. In fronte ejus, gratiouse et exorrecta, oculi virides ac formosissimi relucebant; nasus mediocris et rectus; os grandiusculum, labiis decenter revoletis; vultus rotundus, cutis candida, decentique rubore in genis tincta; collum speciosum, manus elegantes; corpus universum erectum ac sublime, ipso habitu ac majestate demonstrabat dignitatem personæ sue. Talis erat prædicta Infanta; et divino consilio posita inter hujus mundi tenebras, tamquam sol inter umbra splendescerat. *Quod ut melius intelligeretur, ipsum imaginem ejus, qualis ante ingressum monasterii picta est et etiamnum Averi conservatur, ex Vasconcello posui, in fronte prævii Commentarii.*

B 18 Eodem tempore vehementer inclarescebat fama virtutum eminentium Matris Beatricis Leitorum, quae erat Priorissa hujus monasterii a Jesu nominati in civitate Averiensi: toto enim Regno celebrabatur severa ac religiosa disciplina, sub qua ipsum prædicta Mater fundaverat conservabatque; adeo ut passim nobiliores et magnates istic cuperent filias et consanguineas suas locare. Ea res cum ad aures excellentis Principis ac Dominæ pervenisset, tamquam novo et insperato perfusa gudio, non distulit ejus partipem facere cognatam suam D. Eleonoram, per litteras secretas, monens ut certiorrem se redderet de Averensi c monasterio, de quo recentius fundato tam laudabilis aestimatio apud omnes erat; si forte placeret, accepta distinctiori ejus notitia, mutare consilium, quod inter se formaverant. Illa mandatis D. Infantæ obtemperans, post fusas ad Deum multas preces, accersivit ad se Patrem quemadmodum, atate et doctrina virtutibusque conspicuum, ex Ordine S. Dominicæ, et in hoc atque Castellano Regno Generalem Vicarium, prædictæque sanete Matris Beatricis Confessarium, commorantem in domo ac monasterio Domine nostræ a Misericordia dictæ, Fratrem, inquam Antonium a S. Maria: qui ad ipsum monasterium Jesu, ratione officii quod gerebat, liberum accessum et ingressum habens, de toto illius statu, tam in spiritualibus quam in temporalibus, certissimum poterat præbere testimonium. Hie acquiescens humili petitioni D. Eleonoræ, cum eaque multis locutus de contemptu mundi, interrogatus tandem ab eadem est, id quod scire ipsa plurimum cupiebat, de statu et disciplina prædicti monasterii, suæ clausuræ rigore.

C 19 Cum autem is plene satisfaceret interroganti, mutavit illa consilium de suscipiendo habitu S. Clarae, elegitque vivere in monasterio Jesu de Averio, tam novo beneque regulato, ad ibidem Deo famulandum: id quod continuo rescripsit D. Infantæ, suadens ei per prælaudatum P. Fr. Antonium, ne aliud monasterium ingredi aut habitum suscipere vellet quam istud S. Dominicæ, si posset ad id facultatem a patre et consanguineis impetrare. Haec porro, quæ aliud nihil desiderabat quam Deo famulari, jussit ut curaret scriptam sibi mittere formam regulamque vivendi, in loco illo constitutam, utque modo quam posset secretissimo: nam ad illum usque diem nullius religiosi Ordinis notitiam distinctam habebat, in palatio manens, et occupationibus statui suo congruis intenta, veluti Princeps et forte heres Regni futura. Inaudiwerat tamen aliquando de monasterio d Odivelarum, Ordinis S. Bernardi: quod videre cupiens, si forte istic reperiret in quo aquiesceret spiritus suis, simulavit se fastidio palatinæ commemorationis insolito captam: justisque apparari mulam cunitatumque omnem, et illuc se contulit, ibidemque totum unum diem egit eum Abbatissa et Sanctionalibus ejus.

D 20 Interrogabat eas, et diligenter audiebat de

rebus sui Ordinis: et satis quidem illi placebat, quod aliis curis vacuam vitam omnes agebant. Verum cuia pro sua prudentia animadverteret, non sibi illas tanta quiete interna, quantam spiritui suo optabat: sub vesperam relivit in palatium suum per medium civitatem, insolita latitudine signa praeferebas. veluti quæ multum fuisse ea ambulatione recreata. Iverat istuc cuia ea D. Philippa e, Mater tera sua, totumque gynæcum eum nobis comitatu: quibus Infanta benevolam valde gratiosamque se monstrabat, propositum tamen suum sanctaque desideria omnes celavit. Deum scilicet in corde suo semper gestans, ab eo dirigi juvarique petebat: foris quidem apparet auro sericoque operta, æque ac mula sua, quemadmodum olim Regina mater sua sub illo autem apparatu cooperiens horridum quo vestiebatur cilicium asperaque indusia. Nemini mirum videri debet, quod S. Cæcilia, medias inter nuptias visitata ab Angelis, iudebat organis et cantabat in corde suo Domino; cum temporibus nostris, adeo tepidis frigidisque, tantum potuerit fides et amor Dei in Principe delicata, quæ in flore aetatis ac formæ, divitiis atque deliciis affluens, nihil aliud curabat quam placere et servire cœlesti Regi, quem supra res omnes creatas amabant.

sed minr probat.

E 21 Post hæc, cum illa annum decimum octavum jam ageret; Rex Alfonsum pater suum, zelo divini honoris accensus, pro sanctæ fidei Catholicæ propagatione, decrevit exercitum equitum peditumque trahicere f in Africam, contra infideles Mauros; eumque in finem exoravit Pontificem, ut omnibus istue secenturis largiretur plenam suorum peccatorum Indulgentiam. Anauit benigne quod rogabatur Vicarias g Christi, concessisque Bullam toto Regno publicandam; mandans iis qui dictam Indulgentiam lacerari vellent, accedere Olissiponem; et Commissarium suum Generalem constituit, Regiæ illius civitatis Archepiscopum, qui ipsam largiretur, simulque affixa pectori aut humero Cruce obligatos declararet, ad bellum contra infideles Mauros gerendum. Rex ipse ad Metropolitanam sese contulit, tota Curia sua comitante, seque ibi magna cum devotione fecit Cruce signari; nec non et filium Principem, D. Joannem, annorum tunc quindecim adolescentem, quamquam corpore exilem, adeoque infirmum, ut medie annis pene singulis de ejus vita desperarent. Dei nihilominus potentia ac misericordia fretus Rex, decrevit illam secum traducere in obsequium Religionis; eumdemque, si viveret et disserimen evaderet, ibidem creare Equitem, ad Dei gloriam. Porro summum istud consilium frequenter communicabat Rex pius cum carissima filia; et loquendo cum illa de Deo rebusque divinis et variis aliis, transigebat tempus ac menses aliquot; dum interim arma, viri, naves, aunona, et alia quæcumque apparabantur ad tanti momenti negotium, cui ipsa Regis persona cum filio cunctisque Regni Magnatibus nomine dederant. Perculit, ut decuit, Dominam Infantam discessus Patris una cum Principe, quem unicunq; illa fratrem habebat; ex eoque die desiit ut pretiosis iis vestibus, quibus antea assueverat, secundum sui status exigentiam ac patris voluntatem: Deo quoque agebat gratias, quod sibi occasionem daret ei liberius serviendi.

Pater in Africam expeditiōnē profecturus,

f

g una cum filio quindenni,

aperit filix consilium suum.

H 22 D. Eleonora de Menezes, filia Comitis Eduardi, auditio, sicut dictum est supra, Provinciali Fr. Antonio de S. Maria, aliisque fide dignis personis ecclesiasticis ac secularibus, magnæ experientie et discretionis, satis certa de observantia rigida instituti ac regularum quæ vigebat in monasterio Jesu; cum firmiter apud se constituisse, hunc nec alium ullum Ordinem Conventumque expetere; id ipsum propositum: omnime Comitissæ matri suæ et fratri Comiti

Andita fama
monasterii
Averiensis,

mandat Elo-
nora exami-
nare discipli-
nam loci:

quam cogit
tam laudente
et alias
preferente,

d
ipsa perex-
plorat Insti-
tutum Cister-
ciense,

*Eleonora para-
tas sibi imp-
tias declinare
certa*

h
statuit sine
mora ingredi
monasterium:

A Comiti Henrico, ut ne sibi impedimento essent, sed gratum haberent istud ejus propositum. Attamen opus ei fuit sustinere multas difficultates et contradictiones, ex parte matris omniumque fratrum: quia unica erat, et jam concluserant eam nuptui tradere Duci Brigantino *h*, D. Ferdinando, id ipsum cupienti. Res autem ea habebatur tam certa, ut signatis jam contractibus solum expectaretur redditus Episcopi Eborensis D. Garcie Menezii fratri, qui Roma redibat; itemque adventus alterius fratri Comitis *i* et Prioris Cratensis, D. Joannis Menezii, qui erat Alcazarii. Verum illa intelligens, quod fratre regresso in Lusitaniam, totis viribus aggressuri eam sui erant, sanctumque ejus propositum disturbatur quantum possent; festinavit ipsa eosdem prævenire, suamque resolutionem indicari fecit Principi Infantæ, quam executioni mox esset datura.

i
quam secu/u-
ra Infanta
familia sue
prosp. cit.

18 23 Magnopere ea res placuit Principi, magnam fiduciam collocanti in Dei ope ac misericordia, quod is, cui illa se cupiebat consecratam, completurus eset desiderium, quale etiam ipsa pro se sovebat. Jussit ergo D. Eleonoram rogari, ut, priusquam faceret aliquid, et Olissipone discederet, omnino curaret accedere ad colloquium suum. Satagebat enim etiam, quomodo effectui manciparet jam pridem firmatum in anima propositum. Proinde expediebat sese a matronis et pueris, quas in suo habebat comitatu et palatio; providens singulis de convenienti cujusque statui conditione, collocando multas in matruonium, benigneque ac liberaliter eas dantando. Inter easdem etiam pretiosam suam vestem mundumque muliebrem partiri gaudens, omnibus singularem suam humanitatem pro uniuscujusque qualitate et meritis probabat, liberalissima nihilominus erga Praelatos et personas religiosorum Ordinum, quas excipiebat tractabatque maxima cum reverentia, et post devota familiariaque de spiritualibus rebus colloquia, non dimittebat a se nisi larga eleemosyna cumulatos.

*Rex Tingi et
Arzilia occu-
patis.*

k
victor cum
exercitu redit
uu. 1471.

24 Interim præparata erat classis auctura Regem cum exercitu, in expeditionem designatam contra Tingim et Arziliam. Quapropter die quadam veniens Rex, ad vale faciendum dilectæ atque unicæ filiæ suæ, eamdem cum Principe filio cunctisque Magnatibus salutavit, et ipsi Regnum suum *k* commendavit. Conscensis deinde navibus vela fecit in

C Africam, prosperis omnino ventis et tempestate commoda, per misericordiam Dei, pia Regis optimi vota prosequentis: quod non dubitamus, attribuere precibus et lacrymis continuis, quibus Infanta diu noctuque successum expeditionis gloriosæ commendabat; petens a celo victoriam armis Christianorum, pro sanctæ fidei exaltatione sumptis. Exauditam esse eventus docuit *l*: exiguo enim labore ac tempore obtenta fuit munitissima civitas Tingitana: sed primum aliud quidam vicinus locus, Arzilia dictus. Mense Augusto anni MCCCCCLXXI, festo S Bartholomæi Apostoli, in potestatem venit Arzilia; deinde urbs ipsa Tingitana in die S. Angustini: talibus enim diebus placuit Divinæ Majestati, in robore virtutis suæ destruere maledictos fidei hostes, et victoriam concedere Christianissimo Regi Alfonso, patri supradicte D. Infantæ, tradendo in ejus manus prænominata duo loca.

l
25 Hujus tam gloriösi successus nuntia, mox a Rege ac Principe expedita ad Infantam, invenerunt ipsam pro more reclusam in suo oratorio, omnesque puellas ejus in oratione perseverantes, quasi interdistribuerat vices supplicandi pro tanti momenti negotio. Illa vero istic auditis novis tam lætis, humillime se prostravit in terram, maximo cum jubilo cordis sui gratias agens exercituum Domino. Sciens

autem Regem patrem suum cum Principe filio et tota classe gloriose reverti; inspirante divina gratia et animante, cogitabat quomodo eos nova quadam ratione exciperet, pariterque occasionem sumeret petendi licentiam, ad nuntium seculo remittendum et voluptatibus ejus, divinoque famulatu se manipandum in aliquo monasteriorum Regni istius. Confestim igitur per totam urbem queri jussit auro et serico laboratos pannos (pridem eam omnibus vestes suas distribuerat) ut inde magis placere Regi, et facilius posset obtainere quod cupiebat. Sed difficile fuit reperire quæsita, propterea quod naves mercatoriae omnes in subsidium classis assumptæ fuerant eductæque, neque potuit totum id reperiri quod eam voluerat. Nihilo tamen remissori cura aptavit sibi vestem ex holoserico viridi, colore idoneo ad exprimentum vigorem ejus fiduciae, qua in Deo collocarat spem ea vice assequendi votorum summam. Ornavit etiam caput et collum monilibus pretiosis, subtilis nihilominus et ad carnem gerens cilicium suum laneumque indusim.

E 26 Sic composita, et eo quem Deus copiose insuderat decore ornata, seque ipsi commendans ex animo, processit de palatio suo una cum Domicellis suis aliisque personis honoratis, aulam suam constitutentibus, ac D. Philippa materterea sua, multisque Proceribus, magnificentia plane regia, et festiva hilaritate quam poterat maxima. Salutato *ta*, autem Rege, Principe, atque Proceribus, sermonem ad patrem direxit, verbis tam discretis tamque disertis, ut quotquot ad eum actum convenerant raporentur in stuporem. Novit, inquit, Majestas Tua, Imperatoribus et Regibus antiquis atque gentilibus in usu fuisse, ut parta aliqua insigni Victoria dii idolisque suis in gratiarum actionem offerrent exquisitum quodpiam donum; quin etiam legimus fuisse nonnullos, qui templis eorumque famulatu consecrarent præstantissimam filiarum suarum: quanto igitur potiori jure convenit, vero atque misericordi Deo tale quid facere Regem victorem et præcunctis gloriosum? hac tam singulari occasione, qua contigit, superatis fidei inimicis et dissipata innumera barbarorum multitudine, brevissimo tempore, labore exiguo, periculo suo ac suorum fere nullo, fructum expeditionis susceptæ tam copiosum obtineri? Addebat, non esse quod animo penderet in diligenda oblatione, tantæ obligationi referendrum gratiarum condigna; quando præsentem habebat filiam, ad id paratam cupientemque consecrari Deo. Proinde petere se imprimis, ne de contrahendis nuptiis unquam sibi mentionem inferat; tum, ut pro indulto divinitus redditus ipsi ac filio Principi, pateretur secedere eam in aliquod monasterium regni sui, ubi pro sua voluntate in quiete spiritus ipsam se immolaret hostiam viventem ei, qui pro nostra omnium salute semet obtulit in ara Crucis.

F 27 Haec oratio, tam grata, tamque apto in tempore pronuntiata, attonitos tenuit tam Regem quam Principes; eratque in omnium vultu notare subitam quædam tristitiam, indicem luctæ interioris, quia nemo andebat tam honestæ tamque religiosæ postulationi contradicere. Rex ego, carissimam filiam amplexatus cum lacrymis, intimum animi dolorem testantibus; ut erat Catholicus servens, et in Dei timore fundatus; dolenter professus est, quod, licet eam invitus esset dimissurus a se, nolle tam contristare, recusando quæ tam apto tempore ac modo sciverat postulare: faceret ut Deo credebat placitum, cujus consiliis nemo opponere se nec deberet nec posset, et cujus in manibus posita vellet negotia sua omnia, atque istud imprimis tam prope concernens personam suam. Nihilominus quotquot præsentes aderant, audiebantque quid Infanta

*A MARG
PINERIA
EX MS. LUS.
Quo intellecto
Infinta oc-
cursum festi-
vum apparat,*

*et patri victo-
riam gratula-
suggerit ut
Deo gratias
referat,*

*ipsam ei con-
secrando:*

*quod ille an-
nuit,*

*filio et Proce-
ribus fœstra-
re clamatibus*

A MARG.
PINERIA
EX MS. LVS.

Ipsa proro
consilium
suum,

B
mensibus alti-
quot secretum
habet.

A fanta peteret, et Rex annueret; reclamare cœperunt, protestarique nomine totius Regni, cuius illa secunda Princeps atque heres erat: quam proinde vellent, quocumque tempore necesse foret, posse educere et evehere ad sceptrum. Verum nihil eos morata Infanta, patris fratrisque manus ad osculum petiit; longamque vitam precata patri ac fratri, huic plurimum querenti stomachantique se solum dimitti; placide respondit, sperare se, quod Deus filios ac heredes pro voto eis datus esset. Noluit eadem occasione significare prudentissima Princeps, electum a se monasterium Jesu, in urbe Averio: quod longius remotum ab aula minusque frequentatum id esset, et, quantum fama minime dubitabilis ipsa cognoverat, arctissima ibidem servaretur clausura, cum summa paupertate severaque observantia Regulæ. Haec enim dura et inanæna videntur hominibus, mandum et delicias consequentibus; nostræ tamen piae Infantæ, Deumque ex toto affectu diligenti, pretiosa imprimis et amplectenda videbantur. Ab isto congressu rediens deinde ad secretum oratorium suum, humillime sese in terram prostravit, magnifice Deum collaudans pro gratiis ab ejus bonitate receptis. Mansit deinde Domina mensibus aliquot in palatio, nihil omnino movens, tum ne Regi Principique ac toti Curiæ molestiam crearet aliquam, tum ne interturbaret festivam lætitiam ex victoriis et reditu tam felici: et hac occasione visitabatur frequenter, venientesque ad se solatii vel recreationis causa Regem ac Proceres, tam hilari exorrectaque fronte suscipiebat, ut spem conceperent, abducendam esse a proposito quod præse ferrebat dimittendi seculi, scque ad Dei famulatum transferendi.

ANNOTATA.

C a Alcazar Ceguer, inquit Vasconcellius, civitas Africæ maritima munitissima, xv p. m. Septa distans, id est leuis Hispanicis circiter 5. Hanc anno 1438 Rex occupaverot, et restauratam munierat, atque Eduardo tenendam cum firme præsidio commiserat: sed Rex Fezzensis, coactis 30 millibus equitum, peditem multitudine infinita, locum obsedit semel iterumque. Nemper victimum Barbarum coactumque recedere, scribit Vasconcellius: futetur tamen minus felicem Alfonso fuisse alteram expeditionem, susceptam anno 1463. Fuit autem Eduardus, filius naturalis Petri Menesii Comitis Vionensis, primi Gubernatoris Septensis: quem titulum, non obstante natalium vitio, in filium patri simillimum Rex Alfonsus transtulerat.

B b Olisipponense quidem Clarissarum monasterium ortum habuit anno 1294, a privata nobili femina, Agneta dicta; sed Regum ac Reginarum Lusitanicæ munificentia in Regiam prorsus amplitudinem excrevit: Conimbricense vero suudutricem accepit anno 1311 S. Elisabetham Reginam, enjus etiam nunc corpore incorrupto gloriatur.

C c Averium, vulgo Aveiro, prisci Lavare, ad amplum æstuarium Oceani in continentem se effundentis, et ejus duobus quasi brachiis inclusi, pari fere intervallo a Conimbricensi et Portuensi civitatis. Marchesius Aguerum Italice vertit, minus recte.

D d S. Dionysii Odivelarum Cisterciense monasterium, Olisippone Rex Dionysius, S. Elisabethæ maritus, fundavit, et anno 1318 varie locupletavit.

E e Philippa hæc, erat soror Isabellæ Reginæ, ex Petro, filio Joannis primi et Philippæ Lancastriæ, sic dicta a matre sua Blanca, Henrici Lancastrii herede, Joanni Gandavensi, Eduardi III Anglorum Regis filio, nupta: mansisque exinde cognomen illud, regio cognomento proximum; adeo ut eo Joannes II dici voluerit filium notum Georgium, intendens eum, non ut

nothum, sed ut legitimum habere: cuius deinde posteri D perpetua successione Duces Lancastriæ dicti fuerunt: cum scilicet in Anglia, occiso Henrico VI, extincta omnino esset Blancæ illius posteritas, adeoque et titulus ab ea derivatus. Hoc ergo sensu Joannæ nostræ materterea a Cardoso cognominatur Lancastria, ipsaque Joanna sic nominari posset.

f Tertiam hanc regis expeditionem numerat Vasconcellius, Goribayus secundam: primam scilicet o secunda non distinguens.

g Paulus II hic fuit, eodem anno 1471, quo istæ parabantur, 25 Julii defunctus.

h Alfonso I Bragantæ Duci, filio naturali Joannis I, adeoque potruo Alfonsi Regis, defuncto sub annum 1462, successerat filius Ferdinandus, et huius Ferdinandus, de quo jam, agitur, unde relictæ posteritas nunc Portugallia regnum obtinet.

i Correo, Comitem Tarrouensem appellat.

k Idem oit, Regentem relictam Joannam, sub magisterio Didaci Suari de Albergaria, ipsius Principis Joannis institutore.

l Tingis, vulgo Tanger, ex hoc tempore Lusitanorum mansit, usque dum Anglis cessit ex pactis matrimonialibus Curoli II Britanicæ Regis cum Infanta Lusitanicæ. Est autem Tingis ad fauces freti Gaditani, unde, in meridiem versus mare Atlanticum deflectendo, proxime abest Arzilla, hic pariter nominata: atque ita Lusitanis, jam onte possidentibus Septam et Alcazarium, quibus proxime Tingis succedit, secura manebat navigatio per fretum, cum maximo reliquo etiam Hispaniar, imo Christianitatis totius commodo; operatumque iter, in Indias usque et novum orbem: quo mox, sub Enannele Rege, consobrino Joannis, et Ferdinandu Catholico navigatum esse, omnis merito grotulatur posteritas.

E

CAPUT IV.

Ingressus Eleonoræ in monasterium Averiense. Cometes super illud apparet. Infantæ eodem aspirantis acta.

Colloquuntur
Eleonora et
Infanta,

Interim D. Eleonora Menezia, licentiam adepta a Comitissa matre intrandi in Religionem, quæ rebat opportunitatem temporis; egressaque, præter morem ex camera sua cum honesta famularum comitatu, quasi deambulationis causa, accessit ad palatium D. Infantæ: quæ illum quam secretissime suscipiens, largo temporis spatio collocuta cum eadem est, vicissim communicans quæ hactenus soli Deo nota erant. Verum siue impossibile est ut clara in meridie, in locum quantumlibet obseurum, non subingrediatur aliquis lucis radius, per rimas ostiorum ac fenestrarum; sic tanta divini amoris et carlestis gratiae copia, quantam in hujus Dominæ purissimam animam infuderat Deus, cum odio seculi et vanitatum cunctarum despeuet, non poterant ita occultari intra ejus pectus, quin proderentur per quædam indicia, perque ipsam sanctam vitam et abstinentias continuas quibus se macerabat; illis potissimum quæ Infantam propius observabant, corporis ejus obsequio addictæ mulieres puellæque. Hinc toto mox turbari palatio cœptum, maxime contra prædictam D. Eleonoram, de qua jam fama vulgata erat, ipsam constitutum habere Religionem ingredi. Itaque tam ipsa quam famulæ, quæ identidem eommeabant referentes mandata Dominæ ad Infantam, tantum omnium odium incurserunt, ut nec aspectum quidem earum sustinere vellet aliquis: quin etiam persuadebant portariis aulæ, ut easdem accessu prohiberent, persuasi, D. Eleonoram solam aut præcipuam causam esse Infantæ contempnendi seculi

quod illam
autem invisam
redit.

A seculi atque de monasterio cogitandi. Ita scilicet mundus suis technis frandibusque conabatur pulsare invictos earum animos, si qua forte possent dejici a proposito, aut flecti tantillum: sed Deus ipsas ad omnes assultus reborabat indies magis, ne ullo possent vinci certamine.

29 Porro D. Eleonoræ, a primo illo congressu redeunti injunxerat Infanta cuncta sic disponeret, ut cum venisset ad monasterium Jesu, posset ipsam de omnibus ad negotium suum spectantibus reddere certiorem. Cum ergo D. Comitissa Eleonoræ mater omnia ad iter necessaria filie comparasset, addita parte hereditatis a patre relictæ (majorem enim hic opum suarum portionem expenderat in picturas elegantiores, sumptuosumque famulitum sui in vestibus rebusque aliis apparatum) venit in hanc civitatem Eleonora cum Comitissa matre, aliisque personis ad rem istam cengrui: ac primum quidem hospitium sibi et comitatui sumpsit in dome honestæ eujusdam viduae, qua olin famula usu fuerat, ibique dies aliquot commorata est, spatium illud sibi suimens ad examinanda discendaque omnia, quæ de constitutione ac forma vivendi situque monasterii scire cupiebat. His summopere probatis, definitus est

B dies ingressui ejus in conventum, postquam reliquias singularium suffragia collegisset Vicarius Provincialis P. Fr. Antonius a S. Maria; lætantibus omnibus, quod talis Domina, et genere tam sublimi inter Lusitanos nata, veniret ad novam istam domum, causa suscipiendo Habitum religiosi, quem ipsi dedit devota Mater Beatrix Leitoa, exente anno Domini MCCCCCLXXI die vi Decembris.

30 Illa vero magna cum animi alacritate et singulari devotione perseverans in suscepta recens vita, seque ad omnem virtutem exercens, et quidquid asperius habebat religiosa observantia perfectissime et ferventissime suferens obiensque, solebat ab ullo quantocumque labore haberi immunis; sed cuiuscumque officio sese humiliiter aptans, quamvis corpore debilis et delicatae complexionis, ita sese probavit in omnibus, ut expleto consuetæ probationis anno, in festo immaculatae Conceptionis, permissa fuerit profiteri vota Religionis solennia in manibus præfatæ Matris Priorissæ Beaticis Leitoæ. Perseverans autem et proficiens in virtutibus, cunctisque prælucens optimo observantiae religiosæ exemplo, post annos septem facta est hujus monasterii Suppriorissa: moriente deinde intra biennium matre

C Beatrice et ad cœlestem gloriam translatâ, placuit omnibus evehere illam ad officium Priorissæ. Quo in munere cum nihil remitteret de severitate vita penitentialis quam antea tenuerat, sed magis magisque affligeret delicatum corpusculum suum, brevi contraxit hecticam infirmitatem; quæ denique vitam ei finivit, multis virtutibus ornatam, quas hic recensere longum foret; post recepta, cum magna animi alacritate, extrema Ecclesiae Sacraenta. Porro cum Habitum suscepisset, copissetque per seipsam experiri formam illam mediumque vivendi, in Matre autem ac Priorissa Beatrice notasset singulari donum gubernandi familiam religiosam, in omni observantia ac disciplina; accurate ac frequenter ea renuntiabat per litteras D. Infante, prout acceperat in mandatis; facta ei exploratrix, sen potius stella matutina, prænuntia exorturi inex solis. His nuntiis multum recreabatur egregia Princeps, expectans opportunitatem temporis, quo etiam ipsa compleret desideria sua; sustentabatque interim sese communicatione illa litteraria, consilia invicem conferens accipiensque.

31 Dum mutuo sese animarent ambae exhortarenturque ad Dei ac rerum divinarum amorem, non mente minus quam sanguine conjunctæ inter se;

Eadem ingressa monasterium,

in ipso sanctissimo viri:

et per litteras agit cum Infante,

accidit anno Domini MCCCCCLXXII mense Martio, ut D

supra hoc monasterium inciperet apparere cœleste signum, perquam evidens et manifestum: vide-licet, quod postquam sol plene ecentuerat, monstrabat sese ingens Cometa per modum stellæ, qui etiam turbato aere cœloque obscurato ac pleno nu-

A. MARG.
TINERIA
EX MS. LUS.
An. 1172
incipit Ave-
rii apparere
supra mona-
sterium stella,

instor cometæ
grandem ra-
diuum pro-
iciens :

bibus ceteris stellis nusquam apparentibus. Semper autem hic conspiciebatur luce integra resplendens usque ad auroram, fixusque continuo supra Conventum, nec unquam inde moveri solitus, ubi sub noctis principium videndum se dederat; videlicet supra dormitorium, aut potius supra locum in quo D. Infanta fabricandas postea ædes curavit; specialiter vero supra eam partem, quæ hodie labori manuali destinata, nomen inde retinet, possetque Ergasterium seu Laboratorium dici; alias autem in eadem magnitudine et claritate stebat supra partem, quæ modo servit pro Sacristia. A predicto etiam cometa sive stella tendebatur grandis atque clarus radius, et bene largus, nisi quod sub finem non-nihil restrinquebatur; qui radius egrediens ex ipso stellæ centro, et totius cœli spatiū permeans, pertingebat usque ad crates monasterii, absque ulla sui diminutione vel accretione defixus et lucidus.

Quandoque vero cum supra Sacristiæ locum appa- E
rebat stella, radius inde progrediens circuibat per cœlum a cratibus usque ad dormitorium, ubi fue-
runt quæ dixi ædes Infante: alias autem ipsa qui-

dem stella manebat supra predictas ædes, radius vero circumducebatur usque ad locum Sacristiæ: atque ita semper cernebatur, modo ab una, modo ab altera parte, ne una quidem nocte deficiens a

Completorio usque ad Auroram, quando subito dis-
parebat, quemadmodum noctu etiam subito appa-
rere solebat. Magnum admirationem cunctis intuen-

tibus adferebat tam admirabile et inusitatum prodigium, erantque variorum de illo opiniones; cum enim tale nihil nostris temporibus conspectum

esset unquam, credebatur effectus causæ omnino miraculæ esse; notabaturque ab omnibus hora, qua videri incipiebat ac desinebat: nec non mutatio, quam faciebat de nocte in noctem, modo ad unam, modo ad alteram monasterii partem sese offerens oculis. Magnum etiam timorem res eadem incutiebat devote Matri cunctisque Sororibus: cum nemo intelligeret quid portenderet signum tam manifeste divinum: sed quando Cometes iste, cum suo splendido radio, desiit ex toto apparere, num-
quam amplius videndus; intellecta fuit causa talis F
novitatis, que inadmodum infra suo loco dicetur.

32 Interim excellentissima nostra atque devota Princeps non lassabatur in via spirituali, sed de die in diem multiplicabat pia sua exercitia ac desi-
deria effugiendi ab hoc seculo, eique soli quem tan-

topere diligebat serviendi. Non poterat autem gratiæ divinæ fax, in ipsa accensa locoque tam con-
spicuo posita, ab oculis humanis abscondi; unde

fiebat ut magnum de ea murmur per palantium esset, non sine tristitia, quod Domina illa sic tota esset dedita pietati ut omnem secularem pompam repudiaret, nisi cum aliquando patris fratribusque respectus eam cogebant ipsorum visitationes recipere. eorumque oblationi recreationique servire, eo quod regnum aliam Reginam non habebat, apud quam possent animum quandoque divertere. Non cessabat etiam ipsa Domina scribere supradictæ D. Leonoræ Meneziæ, ex qua intelligebat totam disciplinam monasterii, et quid ei de singulis videretur, petendo ejus consilium: similiter scribebat iuvatæ Matri Priorissæ Beatri Leitoæ, cui jam olim fuerat perquam familiaris, utpote quondam famulatæ in palatio Reginæ matris, et quandoque ad ipsam ire solita cum esset parvula. Multam saue

Interim totam
se devotioni
tradit Infan-
ta,

Averlensium
processus impli-
rat,

A. MBG.
PINERIA
EX MS. LUS.
d
Apparatus et
in conventu
zdes.

A puritatem bonique exempli splendorem, quo locum perfusura Princeps erat. d

43 Sancta porro Mater Beatrix et Sorores suæ, recipiendæ Infantæ apparaverant domum, quæ ex opposito Infirmitariae appellatur Defunctarum, eratque optima omnium, tunc ibi existentium, et serviebat Procuratoriæ. Non erat autem tunc alia Infirmitaria in monasterio, præter domum, conjunctam Dormitorio et Camino : sed diu postea fecit Mater Maria de Atayde, cum esset Priorissa, domos omnes, quæ serviunt nunc pro infirmitaria et apothecaria linteraria atque dormitorio usque ad molendinum et pistrinum : nec alia pars ulla monasterii, magna vel parva, habebatur fornice inducta præter chorum. Illa ergo quam dixi domus prima exceptit D. Infantam, et ad tempus aliquod tenuit. Sed quia locus exiguis erat, rogavit Mater nostra, ut transiret ad domum; quæ hodie Sacristia: usum habet, pertuso pariete versus eam partem quæ nunc Scriptoria vocatur, quæ illi serviret pro cubiculo; alia autem domus maneret destinata mensæ ad quam comedere; et juxta ordinaretur parvulum oratorium, ubi in contiguo ad capellam pariete aperta est fenestra, per quam Missa audiri et corpus Dominicum posset ab ea conspici : prout fecit omni vita sua. Quin etiam inde audiebat Vespertas et Officium reliquum, quoties per indispositionem aliquam impediabatur choro cum ceteris assistere. Huc illa solebat se colligere ad suas secretas orationes et devotiones, clausa porta, ut a nemine conspici vel audiri posset.

44 Quotquot in comitatu Infantæ advenerant hic ci valedixerunt, magno cum sensu mœroris, quo tangebatur imprimis Rex pater, separari se videns a tam dilecta nata. Verumtamen considerans fervorem amoris cœlestis quo tenebatur, et manifesta signa futuræ sanctitatis ejus, iam inde ab infantia notari coepit; dissimulabat ut poterat suum istum affectum, utpote Dei timore plenus, et reliquit filiae omnem libertatem Deo ibidem serviendi secundum beneplacitum suum. Ast Princeps frater, omnibus modis resistebat contradicebatque ne tale genus vitæ amplecteretur : quem illa modis omnibus prænuntia accinctaque armis Domini sui atque dilecti Jesu, ejusque robore et auxilio fulta; nec quidquam turbata, sed blandis sermonibus et verbis humilibus placare fratrem conata, dimisit a se et inansit quieta, agens Deo gratias, qui desiderium suum sic adimplerat. Mansit tunc intra monasterium cum ea, quæ cum ipsa venerat, D. Metia do Alvarenga Sanctimonialis, socia ejus individua diu noctuque, in omni virtute et bono exemplo : cumque aliquando hac in domo vixisset, accepta a Pontifice licentia, rediit denique in summ monasterium, factaque Abbatisa vivit etiam nunc.

45 Extra monasterium vero in domo ipsi adhaerente (quam postea emit Infanta servitque pro cellario) aptari sibi habitationem fecit D. Philippa, propter amorem quo neptem suam supra res omnes humanas complectebatur; nec enim avelli ab ea poterat. Ibi manens illa frequentissime accedebat nostram ecclesiam, Missas auditura; ac deinde intrabat per portam capelle una cum Nutrice prædicta, et alia vetula, quam præfectam Vestiarii Infante ejusque secretorum conscientiam fuisse diximus: hoc enim quoad vixit ab ea numquam recesserunt. Ipsa vero materterea manebat cum nepte sua diebus integris, sub noctem vero redibat ad proprium cubiculum, egrediens per portam qua ingressa fuerat, et servans apud se comitatum qualis conveniebat statui suo. Cœpit autem D. Infanta singulariter sibi complacere in virtuosissima Matre Priorissa, et erga Sorores reliquas tenerrime affici, multum gaudens earum societate: illæque vicissim magna cum

alacritate et consolatione sua spirituali ministrabant illi in quibuscumque poterant rebus: neque enim præter Religiosas habebat personam ullam ad obsequium suum. Habebat autem alias sibi specialiter assignatas, tamquam ejus obsequio et personæ convenientiores, quas vel ideo magis diligebat.

ANNOTATA.

a Ita pergo scribere, quoniam sic invenio in primis ultimisque Vitæ Capitibus; licet hic et deinceps semel iterumque scribatur Leitona; quod etiam sequitur Hieronymus Roman in Vita Castellana, Leyton scribens. Nempe familiare Lusitanis est, n. duabus vocalibus o et a interceptum, omittere, itaque Boa et Peso dicunt, pro Bona, Persona.

b Mitie hic, alias Metiae scriptum nomen, nescio an integre effiri debeat Domitia vel Clementia.

c Idem Hieronymus atque Correa factum id aiunt in loco Pombal dicto, ubi via scinditur Conimbricam et Averiram versus: qui locus ad Equites Christi pertinet, et notatur in tabulis, Conimbricu non nisi 7 leucis distans.

d Insigne Epigriumma Vasconcellii nostri hic intertere tubet, quo notavit, adventum Principis, apparente stella; obitum, deficiente luna, fuisse prænotatum.

Principis adventum formosus luce Cometes

Præmonet, extremum Luna labore diem.

Ut monstret Sidus, flammat nova sidera cœlum;

Abjicit, ut ploret, Cynthia mœsta jubar.

Joannæ adventu vanescit Sidus in auras,

Vietaque majori lumine Stella fugit :

Luna ubi sidereas revocandam sensit in aulas,

Invidet, et tanto pressa decore genit :

Namque olli interitu splendor non interit : auxit

Mors lucein, occasus contulit ipse jubar :

Et quæ præsagum vincebat luce Coquetem,

Exanimis, Lucæ causa laboris erat.

Quid palles ? maculas si vis persundere luce,

Joannæ extincto a sidere, quære jubar.

E

CAPUT VI.

Sancta Infante vita in monasterio, Habitus Ordinis Dominicani assumptus.

Nunc vero necessarium arbitror redire ad explicandum vivendi modum, quem Infanta tenebat, ex quo compos facta est voti sui; breviter referendo, quæ potissimum scribi merentur, ad memoriam posteritatis, et ad debitas Deo gratias agendas. Et quidem ex ante dictis satis liquet, quomodo ejus spiritus jam inde ab infantia totus occupabatur in Die Domini nostri amore et obsequio. Non mutavit illa tunc vestitus aut capitis apparatus priorem: sed hi ipsi non nisi huanius atque honesti erant: vide-licet vestis una nigra et alia alba, nonnullæque tunicellæ. Defluentes a capite ejus crines formosi includebant geminato reticulo. Et modum istum servavit quonsque susciperet Habitum. Postquam autem ingressa in monasterium est, numquam induit chirothecas, neque annulos inseruit digitis, præter smaragdinum unum ex auro, quem gestabat semper, intuitu materteræ suæ quæ ipsum ei dede-rat: sed et huac abjecit a se supra tapetem, quando suscepit Habitum. Prudens ut serpens, et simplex sicut columba, nemini revelabat generosi spiritus sui secreta consilia; sed videndo audiendoque ex-periebatur per se nonnulla, familiariter agendo cum sancta Matre ceterisque Sororibus. Diebus præser-tim festivis sœpe accedebat ad Chorum, pro Vesperiis, Completorio, Matutinis ac Missa, collocans sese in subselliis inferioribus atque postremis, ubi ad

In habitu se-culari sed modesto,
F

Inter Religio-sas ut una carum rives,

Digresso cum suis Rege,

Ibidem re-manet D. Philippa Infantæ materteræ,

Iecto sibi juxta mo-nasterium hospitio.

Salve

A Salve Regina stabant Novitiae in choro sinistro, quem chorum atque subselliorum ordinem numquam mutavit, quamdiu in vivis fuit.

47 Veniebat quandoque Princeps frater suus, ad visitandum eam et solatum ab eadem sumendum; simul autem, quantum sciebat ac poterat, dissuadebat ne Habitum Religionis assumeret; nec enim vel se vel regni Proceres unquam in id consensuros aiebat, sed potius ipsam inde violenter educturos. Cui prudenter atque humiliter respondebat Infanta, alias autem tacebat, seque animitus commendabat Deo, supplicans ne ipsam desereret, sed ficeret compleri desiderium suum. Taliter in sancta sua conversatione perseverans illa ad tempus aliquod, et omnem seculi fastum proculeans, cum multo suo spirituali solatio, firmiter decrevit nonnquam egredi ex hoc pauperculo monasterio. Itaque ne cum incommodo Sanctimonialium occuparet officinas, illarum usibus necessarias; egit cum Matre Priorissa, ut de redditibus annuis, quos sibi assignaverat pater suus, emeretur pomarium adhaerens dormitorio, partim ad recreationem Sororum, partim in aedificium pro se; unde absque illarum molestia posset

B accedere in ecclesiam et Chorum, ad Missas Officiaque divina, sic ut sibi amplius opus non foret transire per impluvium, id quod non carebat periculo, praesertim hiemali tempore ventisque aut imbribus ingruentibus. Dictum, factum: emptum pomariun, praedictum est a viro honorato ac Regis famulo, aedificarique cepta domus, quae nunc pro cellario habetur, pretio ducentorum quinquaginta mille regalium. Opere autem citius consuminato, jussit Infanta duos in eo lectulos collocari, alterum pro se, alterum pro Sanctimoniali quam ex Odivelis adduxerat.

48 His ita compositis, visum est prudentissime illi Dominæ, tandem esse tempus ut id ad quod venerat, mandaret effectui; dimittendo scilicet quidquid adhuc ei de seculo supererat, seque concludendo procul a patria in hoc monasterium, quod uti novum, sic etiam exiguum erat parumque vulgo notum: ipsa vero omnem affectum sic in eo locaverat, ut ejus unius causa contemneret omnia, et induita spiritum fortitudinis expugnaret contrarietates cunctas inimicorum salutis nostræ, carnis videlicet atque diaboli. Accessit igitur ad Matrem Priorissam, secreta cordis sui manifestatura; eique significavit humiliter, fixum sibi decretumque esse, de illius sanctis manibus suscipere habitum Religiosum,

C seque obedientiae ejusdem subjecere, ut veram filiam ac subditam ejus. Quæ cum diceret, ad pedes Priorissæ humiliter prostrata; illa, incomparabili solatio plena, gratias multas Altissimo dedit pro tanto beneficio: voluitque ut ipsamet D. Infanta designaret diem et horam, quibus id fieret; se tamen indignam ac peccatricem orabat haberri excusatan. majori enim sibi consolationi futurum, si Domina susciperet Habitum a quadam Patre seniore, et tunc Provinciali istius Regni, atque Confessario suo et ceterarum omnium, videlicet Fr. Antonie de S. Maria. Noluit excusationem admittere Infanta: sed perrexit, instando, ut ipsamet Priorissa faceret, quod perpetuo sibi solatio foret, et credebat gratius fore Deo. pro ejus amore et ejus auxilio disponebat Habitum istum suscipere. Definivit autem ut id fieret die vigesimo quinto Januarii, Conversioni S. Pauli sacro, anni septagesimi quinti a supra millesimum quadragesimum.

49 Tota illa nocte post Matutinas somnum nullum Infanta cepit, sed universam expendit devotis orationibus. Omnibus deinde comparatis, quemadmodum pro tali actu conveniebat, post finem Matu-

tinarum, de praedicto Apostolo singulari ejus Patrono decantatarum, itum est in Capitulum cum cereis ac censis, quos singula ferabant manus: impositusque est Infantæ Habitus, qualis et qualiter cuiilibet alteri ad Religionem admissæ, per Magistrum Novitiarum, quæ tunc erat Mater Isabella Luiz; adjuvante eam Matre D. Mecia de Alvarenga, quæ ex Odivelis venerat eum Infanta. Ingressa scilicet erat D. Infanta in Capitulum liberrima voluntate, in eodem cui assueverat habitu et capitis ornata, ac vultu plane Angelico: et plena oculis gratiae, qua Sponsus suus ipsam perfuderat, sese prostravit humiliter ante pedes devote Matris Priorissæ. Quæ videns humilitatem ejus, devotionem, ac lacrymas, quibus impediabatur vocem in verba formare; una eum Sororibus omnibus crexit se in pedes; atque assurgens, ad eamdem huius stratam se totam inclinavit, et interrogans dixit: Quid vis, Domina, aut quid petis? Cui Infanta, Dei et vestram misericordiam. Tum Priorissa, Dei misericordia, o Domina, et gratia ejus semper fuit eritque in anima et cum spiritu tuo: nunc autem omnibus nobis magna exhibetur Dei misericordia, qui tantum nobis largitur bonum, quod tu, Domina, velis contenta vivere hac nostra domo, et suscipere in ea habitum sanctæ Religionis, propter ejus amorem. Nihil opus multis te interrogare, neque declarare usitatas hoc in loco pœnitentias ac discipline severitatem: nihil enim dicere tibi possum de instituto nostro, quod non optime noviris sisne jam aliquatenus experta, magna illa discretione, quam tibi largitus est Deus, pro ejus amore bona omnia mundana despexit, et cupis habitum Ordinis accipere hac ipsa die: qui autem hoc cepit in te operari, idem per snam misericordiam perficiat. His dictis addiderunt Sorores, lacrymantes præ gaudio devoto, Amen.

50 Tunc devota ista Domina posuit se in genua ante sanctam Matrem, et adjvantibus sedalibus dissolvit formosos suos aureosque capillos; quos multa cum reverentia resecnit Priorissa, tota piis perfusa lacrymis. Deumque benedicens; Sororibus prosequentibus Officium, solitum decantari in exhibitione Habitus, interim dum eadem Mater Priorissa exueret illam vestibus secularibus. Simul etiam a pectore suo abstulit auream Crucem, cui cum Agnus Dei inclusa erat particula veræ Crucis, quamque ab infancia semper gestaverat, quia multis miraculis erat probata sibique relicta a Regina matre sua; habebat autem illam de collo suspensam, non ex curiositate, sed mera devotione erga tam sanctas Reliquias, cum funiculo gossipino. Annulum quoque smaragdinum, quem unicum reservaverat, detrahit sibi abjecitque supra tapetem: et induita habitum nostri S. P. Dominicæ, multa cum vultus gratia et oris hilaritate, Sororibus singulis tulit osculum pacis. Quo facto omnes processionaliter repetierunt chorum; ubi Domina, ante altare prostrata pectusque percutiens. Sponso suo se obtulit in holocaustum; simulque ad finem perductum fuit a Sororibus Officium, in quo ipsa permansit usque ad Primam, inter devotas orationes et lacrymas.

51 Exhinc cepit D. Infanta magno cum fervore spiritus, tamquam bellatrix Christi invicta, proseguo coepit vita religiosioris curriculum; ubique et in omnibus, die ac nocte, se ipsam devotissime conformans communici. In choro et Officio cantabat recitabatque sicut Sorores aliae, manens tempore aestatis in loco Novitiarum, stans cum eisdem ad pulpitum, iensque et rediens quasi minima inter illas. Indusia et lodiæ ejus erant ex panno laneo, vestesque similiter ex panno grossiori consutæ, honestæ, curtæ atque humiles: oportenta capitis gossipina vel linea; mantellum vile, socii humiles et in hieme calcei.

A. MARC.
FENERIA
EX MS. LNS.
quando Sororibus in Capitulo supplex,

cum petit et
imperiat,

ac more et ri-
tu consueto
vestitur.

inter Novitias
locum capit:

et in proposi-
to suo con-
stans,

larat empo-
pomario au-
gustias loci.

Ad habitum
Ordinis susci-
piendum,

designat 25
Jan. 1475,

a

A. MARG.
PINERIA
EX M. L.

A calcei. In his et in aliis rebus omnibus, ad usum suum pertinentibus, erat sicut infima totius domus. Numquam comedebat aut bibebat ex argento, sed fìglinis ad utrumque utebatur. In refectorio sedebat ad mensam Novitiarum, in quarum capite erat locus suis: sed comedebat sola: quia sic mandaverat Rex pater suis, sanctæ Matris Beatrixi Leitoæ injungens, ut illi semper assisteret ipsa; cibum vero eidem ministraret alia quædam Mater, nomine Clara de Silva. Sorores vero, quæ inserviebant mensæ Communiaitatis, nihilominus etiam ipsi ministrabant, citra ullam differentiam,

B. 32 In tabula officiorum erat ipsius nomen sicut aliarum Navitiarum positum, ut versiculum caneret, cereos vel aquam benedictam portaret, ceteraque hebdomadatim fieri solita in pistrino, lotrina, vel expurgatione tritici. Notabatur ergo, uti jussaret, in tabula, una cum socia; et ut erat plena humilitatis ac gratiae, quidquid debiles ejus vires pati poterant amplexabatur atque exequebatur, discessus et faciens, quæ numquam fieri antea viderat aut fuerat experta. Concipi cogitatione non potest, nedum explicari verbis, quanta esset obedientia sanctæ hujus Infantæ: quæ cum esset speculoum omnium virtutum, humilitatem tamen curabat imprimis, ejusque exercitium nec in magnis nec in parvis unquam dimittebat.

Erat enim excellentissima hæc Domina, pauper spiritu ac voluntate, et tam humiliiter subiecta Prælatæ atque Magistræ Novitiarum, ac si numquam experta esset statum Reginæ, toti imperaus Lusitanæ, quæ post matris ipsius mortem aliam Reginam non noverat. Nempe dilecti sui doctrinæ semper in corde et saepè habebat in ore, quam etiam scribi jussaret in corrigia sue colus, *Discite a me quia mitis sum.* Multum autem laboravit ut diceret nere: idque faciebat cum Sororibus in silentio longas saepè horas: et ex eo quod neverat, siebant corporalia ac mappæ ad usum altaris. Didicit etiam tractare setas equinarum caudarum et similes, ad texturam ciliciorum perquam asperorum, pro se atque Sororibus. Excogitaverat etiam, et faciebat, aut fieri curabat aculeatas disciplinas, aptasque ad sanguinem eliciendum, quibus ipsa plurimum utebatur; et alias exemplo suo incitabat tam efficaciter, ut nonnullæ opus haberent ipsius manibus curari; quia perita erat medicinæ faciendæ incommodis, extam dira flagellatione natis procedere: curabat autem eas secreto, perquam humiliiter et cum caritate, addens exhortatoria verba et amorem divinum spirantium.

C. 53 Ex quo habitum receperat, noluit subserbendis epistolis nisi, quemadmodum solebat, titulo Infantæ, nisi postquam Priorissa Beatrix de Leitoa id ab ea exegit mandavitque, dicens: Deum, qui voluit ut nascetur ex tantis Regibus, et nihilominus ipsam sibi elegisset in sponsam, velle ut id quod erat vocaretur, multo etiam majori jure quam ante. Itaque in tabula officiorum scribebatur Soror Infanta Joanna. Confitebatur et communicabat cum reliquo Conventu, iisque quibus ceteræ Confessoribus utens; ibatque in ordine Novitiarum, præstolaas in claustro, donec vocaretur ad confessionale, tamquam illarum minima; nec aliter volebat nisi in ordine suo vocari a Sorore illa, eui id officii incauebat. Multam juvunditatem capiebat sectando cuncta officia Communiaitatis, in choro, refectorio, ergasterio, et ubicumque moris erat Sorores convenire: juvaas easdem verrere ambulacula, eluere pavimentum, lavare pannos. Jungebat etiam illi sese quibus in junctum advehere panem, linnæ, tegulas, ligna, et similia alia, quæ frequenter inferri opus erat, idque per ipsarum Sororum manus, propter arctissimam loci tunc clausuram, per quam nulli viro permittebatur ingressus

D. in monasterium. Quia autem neque famularum intra illud coamorantium usus adhuc erat ullus, adeoque per Sorores fieri debebant corporalia omnia, quantumvis laboriosa opera: amore Dei servens D. Infantæ, laeto atque hilari vultu miscebat sese illis, debiles adjuvans et robustiores laudans, universis vero dans exemplum profundæ humilitatis, augmentum indies capientis.

E. 54 Hinc siebat ut ad recreandas Sorores valde etiam esset comis: nam sicut tempore orationis et exercitiorum spiritualium, supra humanaum modum recollecta iatra seipsam in devotione ac contemplatione perseverabat, cum abudantia lacrymarum, ita ut formosa ejus facies saepè coaspiceretur quasi adusta vel pulvere obsita; ita in festis Domini ac Dominae nostræ, quibus ad aliquam oblationem conveniebant Sorores, iisque hilarem se jucundamque exhibebat verbis ac gestibus; sic ut corda quantumcumque mœrentia lætificaret, nec minus humani quam divini solatii rorem aspergeret universis. Nolebat admittere quas vocant ceremonias, verbis aut rebus exhibendas; sed cum simplicitate atque familiariter secum agi cupiebat. Postquam Novitiae aliquæ suam fecerant professionem, humiliis haec Domina cedebat illis; semper permanens in priori quem semel occupaverat stallo, ad sinistram Chori, inter Novitias; nec inde recessit quamdiu vixit. Jussit autem in ligno ipsius stalli fieri duo foramina, quibus infigeret candelam accensam, pro Matutinis Vigiliisque; ne, si uteretur candelabro, aliquid præ ceteris videretur esse.

F. 55 Chlamys ejus semper erat ex rudiori panno; quæ in omnibus locis communibus, vel extra, ubique illum portabat, semper erat ad collum fibulata, clavicularis lignea osseave, ad modum Franciscanorum. Omnis ejus vestitus, exceptis sudariis seu emunctoriis, ex eodem panni genere erat: et in ipsa forma servabat strictissime constitutionum praescripta: unde numquam visa est aut longiori syrmate aut laxioribus manicis uti; sed adstricta corpori indumenta carebant plicis, præterquam ad lumbos ubi cingebantur. Capillos numquam a fronte dimisso aluit; nec voluit ut plus quam aures cooperirent; ultra quas si creverant, continuo tonderi faciebat. Postquam prudentissima hæc Domina in nostram Jesu Christi domum intravit, extra casum necessitatis per mortalitatem vel pestilentiam, quando jussa est egredi, sicut jam dictum est in vita Matris Beatricis, numquam pedem extra tulit; nec locuta est alieni Domino vel Dominæ seculari, quantumvis nobili aut potenti in regno, vel eis conspiciendam se præbuit. Cum personis Ecclesiasticis, puta Cardinalibus, Archiepiscopis, Episcopis, Prælatis, Religiosis, alloquium suum conspectumque potentibus, agebat humiliiter de sacris Scripturis rebusque divinis, ad quas callebat linguam Latinam.

G. 56 Sollicita plurimum pro infirmis Sororibus, magna cum caritate eas visitabat, serviens illis et comitatum præbeens, quia et propriis manibus cibos ministrans. Et quia misericordia, cum ipsa quasi nata et ad mortem usque servata, impleverat omnia ejus viscera; ferre non poterat, si qua Soror mæsta ac melancholica incederet, quin continuo ac diligenter causam quæreret, et laborantem salubri doctrina ac verbis dulcibus consolaretur. Hac industria et caritate multis profuit vobementer tentatis, aut passione quapiam abreptis, jamque graviter lapsis, et diabolico astu pericolosissime irritatis; quibus pacem, libertatem, atque salutem procuravit, mediantibus orationibus, disciplinis, atque vigiliis suis; ut quæ esset sponsa fideli illius Domini, qui pro salvandis animabus nostris mortem crudelissimam libens pertulit. Scilicet, si cognoverat afflictis et tentatis opitulatur,

pari cum illis
sorte utens in
omnibus,

et disciplinas
ac circula te-
xens.

Infanta titu-
lum resumere
cogitur:

in ceteris
communia-
tem sectatur

*peccatorum
et infidelium
conversioni
studet:*

*immorigeras
corrigit,*

*sacros libros
conquirit ad
usum Sororum*

*victu commu-
ni utilior.*

A rat Religiosam aliquam, amissa conscientiae pace, fastidio quopiam spirituali torqueri; quibuscumque modis poterat impendebat sese, animam et corpus pro ea Deo offerens in sacrificium, donec ex integro curatain seiret; eaque ratione implebat praeceptum Salvatoris, jubentis animam pro amicis poni: unde admirabiles etiam effectus vidimus, impetrante ea quidquid petebat a Domino. Sic etiam variis omnis conditionis personis, quas esse in peccato mortali noverat, aut in propinquuo amittenda salutis periculo constitutas, opem tulit; non minus laboris iis impendens, quam si pro salute animae sue propriæ laborasset. Hinc nonnulla utriusque sexus mancipia, sibi submissa a patre ex locis Africæ ab eo occupatis, non destitit docendo instruendoque pellicere ad sanctam fidem nostram: quod cum obtinuissest, curabat jam baptizatos beneque Christianos, matrimonio jungi ac libertate donari una eum liberis suis. Inobedientibus et rebellibus, si quas videbat, rigida erat et severa; quas autem pro culpis admissis reprehensas castigatasque, reperiebat eommotas animo, curabat consilio alloquoque pacare: sic tamen ut favere ipsis contra Praelatam non videretur, neque exaggeraret valde culpam. Studebat quocumque loco ac tempore placibilem sese omnibus exhibere, mirabiliter consolando, aspetu et alloquo suo gratioso, seniores æque ac juniores, magnas ac parvas, prout eiususque saluti et profectui noverat convenire. Solebat nobis hæc Domina dieere, quod vellet a Domino Jesu petere, ut poenas, quas pro suis peccatis post mortem pendere deberet in purgatorio, potius in hoc mundo inter Sorores infligeret sibi.

B 57 Non habebantur eo tempore impressa Breviaria, nec majoris nec minoris formæ, sed solum pauca quædam manu scripta: sciens ergo prædicta Domina quod in monasterio Bemfiquensi, unum Aëstivale haberetur per quam eleganter exaratom in pergamenio, itemque Diurnum, valde desideravit utrumque nancisci pro hac domo: ideoque rogavit Patres, in prædicto conventu ad Capitulum congregatos, ut libros istos sibi concederent, oblato quocumque postulassent pretio: quod etiam impetravit, et pretium pro ipsa persolvit illis Dominus de Rejos. Piscibus continuo vescebatur, observando jejunia Ordinis: needum enim monasteriis Observantiae in hoc Regno indulta licentia erat comedendi carnes: eaque abstinentia multo etiam rigidius servabatur Averii; ubi extra casum gravissimæ aut letalis infirmitatis dispensabatur cum nemine; similiterque refutabantur industria et interulæ ex lino: quem omnem rigorem ipsa exactissime a se exigebat, addens etiam disciplinæ atque cilicij usum frequenter. Mitto plura dicere de sancta vita, quam D. Infanta inter nos duxit, postquam Habitum monasticum sumpsit; ut breviter explicem assoltus occultos et manifestos, quibus generis humani inimicus fuit conatus ipsam prosternere, ejusque propositum expugnare.

ANNOTATA.

a Ergo ab ingressu, quem fecerat 4 Augusti 1472, effluerat biennium, cum mensibus 5 et diebus 20; maturandi autem consilii uidetur occasionem dedisse certo jam prægnans, aut etiam partui appropinquans, Eleonora Longastria, ex Alfonsi Regis fratre Ferdinandu nata, et patruei suo Joanni Principi nupta; qua re jam securior videbatur spes successionis regie, minusque necessaria esse Joanna. Et revera vel ipso anno 1474, vel immediate sequenti natus est Alfonsus Infans; siquidem hic scdecennis dicitur obiisse, anno 1491, 13 Juli. Quin immo vellem credere, reipsa natum Regium puerum fuisse; cum mutandi habitus

consilium Joanna cepit; nisi mox infra num. 58 legem rem commotionem populi, ex ea causa quod regno subtrahebatur heres, quando adhuc frater ejus caretat liberis.

D
A. MARG.
PINERIA
EX MS. LES.

Idque ipsum num. 61 Princeps ipse confirmaret, asserens, quod nec fratres alios neque filios habebat, fortassis nec habiturus erat; et hoc quidem spem aliquam proximam prolis suscipienda indicat, sed dubiam, on mascula ea esset futura, supponit: ut autem esset, potuit suis precibus sancta Princeps impetrasse, talemque futuram divinitus etiam praescivisse.

CAPUT VII.

Constantia Joanna varie tentata, ejusque morbi et hinc sumptum consilium manendi in monasterio citra votorum solennium professionem.

Mox atque per oppidum fama vulgari coepit quod Princeps sua Habitum suscepserat, pervenit eadem ad aures D. Philippæ, materteræ ejus, quæ saepius visitatum eam veniebat, simulque ejus olim Nutrix, Vestiaria, et collectaneæ, aliisque personæ, præstolantes (sicut olim SS. Joannes et Petrus) ut viderent finem, et quod demum vita genus susceptura illa esset, nihilque minus suspicentes quam quod factum dicebatur. Cum igitur intellexerunt quod Virgo Regia, Domina sua et proxima heres Regni, resectis formosis suis capillis, velum et habitum Religiosum assumpserat; tantum inde conceperunt dolorem, ut eo mox oppidum totum impleretur. Inde fusus simul eum nuntio luctus per universum Regnum consternationem communem attulit magnis ac parvis, nobilibus et ignobilibus, ægerim ferentibus jacturam talis Principis, in qua habebant spem totam collocatam oculosque defixos, eo quod frater Princeps careret filiis. Nec mora, ex præcipuis Regni civitatibus oppidisque concursus illico factus est Averium, personarum undequaque præcipuarum: quæ cum tabellionibus suis circum monasterium fusæ, magnis et minaeibus vocibus appellabant sanetam Matrem Beatricem; frementesque et jurgantes, absque ulla reverentia, expostulabant de eo quod fecerat. Interrogabant autem quonodo verita non esset manus mittere in caput Dominae sue, eique ponere Habitum monasticum, quæ erat jurata totius Regni Princeps: quin et minabantur ignem injicere domui. Ad quæ omnia Mater Priorissa, plena gratia et consilio, mansuete prudenterque respondit; adducerent Procuratores suos, publica anctoritate instructos, coram quibus ex parte monasterii statim conficerentur et scriberentur instrumenta, jurejurando firmata, quibus eaveretor circa prædictam Principem; quod quandcumque illa foret necessaria Regno, libere et nemine contradicente possent eam inde educere, ac matrimonio tradere, ad habendos ex ea heredes qui regnum gubernarent.

Vulgata de
habitu suscep-
to fama,
E

F
turbutotum
Regnum,
et sub condi-
tione agre pa-
vatur;

59 At illi, non quidem placati, sed tamen con-
victi redierunt: Domina autem ipsa, in suo propo-
sito constantissima, magis obfirmavit animum contra
quæcumque futura prælia. Interim D. Philippa,
quæ (sicut supra dictum est) contiguas monasterio
ædes inhabitabat, unde facilius visere neptem pos-
set; muliebri indignatione mota, per dies aliquot
sese conclusit, neque posthaec illam videre aut al-
loqui voluit: post menses vero non multos rees-
sit ad Odivelense monasterium unde venerat, tristis
ac moerens; egitque cum Abbatissa, ut Monacham
quoque illam statim revocaret, quæ Averii cum In-
fanta erat: itaque dimiserunt solam Christi spon-
sam,

Materteræ
irata dis-
cedit Averio:

A MARG.
PINELIA
EX MS. LVS

a
codem accedit
indignatus.
Princeps,

b
cum Episcopo
Eborensi:

et sororem
frustra uititur
abducere a
consilio,

ut et Episco-
pus:

A sam, ne hilum quidem dimotam a proposito, nec dimovendam quidquid agerent.

60 At vero Princeps frater, ad ejusmodi nuntium quasi leo rugiens, vehementer se commovit: assumptisque lugubribus a. Regem patrem adiit expostulabundus; dixitque Celsitudinem suam numquam consentire debuisse in ejusmodi factum: quod nisi irritum ficeret, ipsum se iturum aiebat, detraceturumque Sorori vestes, quas citra assensum suum sumpserat. Non ideo permisisse se, ut illa ad oppidum istud et monasterium duceretur; sed ut ibidem, pro solatio suo majori, viveret quantum vellet recollecta, donec venisset tempus eam nuptiandi, prout conveniebat. Neque mora, venit ipse continuo Averium, secum trahens illustiores aliquot Proceres et Episcopos, interque eos Episcopum Eborensem, D. Garciam Menesum, filium Illistrissimi Comitis D. Eduardi: qui Episcopus supra omnes durus atque severus fuit b contra D. Infantam, ne permitteretur religiosum Habitum gestare. Sie coinitatus Princeps, monasteriumque ingressus, cœpit perquam iracunde expostulare cum Matre Priorissa, de eo quod fecerat sorori sue, quodque nec pater

B nec ipse unquam essent toleraturi: addens alia multa, preter rationem et decentiam, quæ longum esset narraro aut scribere. Quibus devota Mater paucis atque humiliter respondit: Se omnesque istius domus Religiosas obsequi et parere Infante, tamquam Dominae sue, sicut revera erat: itaque fatebatur eidem se deditse Habitum; similique ratione facturas quidquid illa deinceps imperaret.

61 Hinc illi ingressa ubi Soror erat, processit ipsa oliviam in habitu ac velo suo, vultuque hilari Princepem salutavit. Qui eam sic immutatam intuens, non potuit continere lacrymas, cœpitque humaniter et amanter queri, de injuria facta Regi patri regnoque universo; dicens, nequaquam rationabile videri quod ab ea desereretur; quando neque fratres alios, neque filios habebat, forte nec habiturus erat, qui sibi possent succedere: qua propter dimitteret ejusmodi cœpta, in quæ nec pater suis nec ipse unquam essent præstituri consensum, quibusque universum Regnum se esset oppositum. Andiebat attente loquentem Infanta atque tacebat: cura vero Princeps finem loquendi fecit, tono modesto, sed animo imperterritu respondit, se ab eo, quod semel per gratiam Dei cœperat, numquam decessuram. Qnod autem, inquietabat, Celsitudo sua C dicit, sperandum non esse quod consensuri in id sitis, frustra nunc dicitur: quando eniū petii ad hoc monasterium venire, satis indicavi et vos potuistis intelligere, qua intentione et quem in finem id peterem. Haec et similia cum pleno fortitudinis spiritu dixisset Infanta; nihil pacatior Princeps, advocari prædictum Episcopum Eborensem jussit; cui in conclave seducto exposuit responsum Infantæ. Ille vero admodum contristatus, animum tamen sumpsit, ipsamque longe etiam valentius est aggressus, ut dimitteret habitum. Interim rediit Princeps, sororemque per manus sumptam duxit in viridarium, sequente Matre Priorissa cum aliis quatuor Religiosis.

62 Alia vice iterum redivit ad eamdem, idem suasurus: et prædictus Episcopus, durius etiam quam antea est locutus, quasi ex parte Regis: coque processit contentio, ut minarentur, quod violenter ei essent detracturi vestes suas. Verum generosa Regis æterni Sponsa, quæ dominum suum ædificaverat supra firmam petram Christum Jesum, patientissime omnia audivit ac pertulit, nihil istis mota: quod eum illi viderent, nihilque proficerent aliis deinde vicibus, quibus iterum super codem negotio venerunt; multum querulus et ratus Princeps recessit, dimittens unicam sororem suam, non D parum afflictam: quod metueret, ne hoc initium foret futurarum posthac turbarum, quibus impediretur ad finem desideratum pervenire. Spem tamen perseverandi magnam habebat in Deo, nihilominus prospiciens, et quantum poterat amolire satagens incomoda, Regno et sibi obventura, præsertim si contingenteret Princepem aliisque liberis iori.

63 Quia autem Deus consuevit tribulationibus variis exercere quos diligit, cœpit hauc suam dilectam filiam primum visitare per doores corporales, per quam subitos et graves, nec non per prolixas infirmitates, adeo ut aliquando ad extremas reduceretur angustias. Quantumcumque tamen iisdem premeretur, non conturbabatur spiritus ejus, sed in Dei laudibus constanter perseverabat. Cum autem processu temporis valetudo ejus retro laberetur, adhibiti sunt medici perquam experti: qui cuncta scrutati, judicarunt liepar et renes ei valde corruptos veluti computruisse, ac consequenter totum sanguinem; eo quod in cubitu vestituque non nisi laneis uteretur, solisque piscibus vesceretur jejunans: proinde censerunt futurum omnino ut leprosa fieret (si tamen id jam non erat) adeo multis apostematis aliisque gravissimis accidentibus opplebatur. Placuit quidem Divinæ misericordiæ, ut medianibus multorum precibus et diligentí studio medicorum, sublevarentur dolores tam magni; multum tamen debilitata remaneret, prostratis omnino viribus, licet nihil debilitata animo ac desiderio serviendi Sponso suo dilecto; quin etiam quanto exercebatur durius, tanto magis se cupiebat superimpendere, juxta illud Apostoli, Cum infirmor tunc potens sum.

64 Transacto inter haec anno ex quo habitum religiosum sumpserat, Deusque illam cœperat (ut dictum est) visitare; videns D. Infanta, ut erat in omnibus provida, adeo afflictam valetudinem suam, ut spes nulla esset eam restituendi in statum pristinum, quidquid vel medici vel etiam superiores agerent; quod etiam Rex pater ac frater suus Princeps numquam essent permisuri, ut ultra mutationem habitus res sua procederet; in consilium adhucuit varios magnæ virtutis, scientiæ et experientiæ viros, ac Patres graves, per multos dies cum iisdem deliberans, de eo quod faciendum sibi erat: imprimis autem cum P. Fr. Antonio a S. Maria, hujus Ordinis Provinciali per omnia monasteria Regnorum Castellæ et Lusitanæ; de quo optimo sene testes fide digni affirmant, puritatem incontaminatam coluisse ab ipsa pueritia, nec pauca Deum mediante illo operatum miracula; ipsisque Regibus tanta in veneratione fuisse, ut eum sibi vellent Confessarium habere, vultu autem et moribus Angelicis potius quam humanis enitusse.

65 Cum tali, inquam, viro sumptura consilium D. Infanta, accersiri eum fecit, et cum eo per dies plurimos de secretis negotiis suis egit, inquirens in omnibus quid faciendum sibi esset; in eo maxime quod jam constituerat circa ipsam Rex pater ejus, ex variis multisque causis, hic non necessario referendis; sed imprimis propter dispositionem pessimam corporis ejus et graves infirmitates, quibus Dominus Deus visitabat hanc veram famulam ac sponsam suam: cum quibus ipsam etiam (ut erat discreta arctaæque conscientiæ) se agnoscebat, neque vires corporis neque dispositionem idoneam habere, ad sequendum integre ordinem, quemadmodum spiritus suus totus promptus desiderabat: quia videbat carnem suam infirmam et debilem, quod ei magno sane erat dolori. Itaque a prædicto Patre Provinciali Fr. Antonio, aliisque similiter consultis Patribus, ad hoc specialem directis per Regem ac Princepem, unanimi sententia

*Gravibus offl-
cta morbis,*

*dubitat an
sit Professioni
facienda ido-
nea,*

*F
Provincialem
Ordinis ad
consilium vo-
ent;*

*et difficul-
tate proposi-
ta,*

*decernit ma-
nere ut erat
in Habitū ci-
tra Profes-
sionem:*

A tentia decretum fuit, quod Domina nostra non deberet fieri Sanctianialis, neque admitti ad Professionem; etiam sua ipsiusmet causa, eni magna afflictioni so- ret, non posse id adimplere, quod Professione fa- cienda promitteret. Iauretur ergo via quædam media, sic ut ipsa remaneret in monasterio, non tamen susciperet obligationem majorem quam cui posset facere satis; itaque in eodem, ut coeparat, totam se traderet ejus servitio, quem ex intimo corde dilige- bat. Prius etiam quam adisset dies, quo prædicta Domina fiaitura erat probationis annum, locuta est cum sancta Matre Priorissa Beatrice de Leitoa, qui- cum ipsa omnia sua negotia tractabat: et hæc etiam, pro sua singulari prudentia, definivit, quod Domina non deberet facere votorum Professionem solennem, tam quia manifeste constabat de mala ipsius valetu- dine, per quam impossibile ei foret sequi ordinem absque evidenti periculo vite, uti jam experta erat; tum etiam propter alios respectus et negotia regno- rum Lusitanæ atque Castellæ, quæ jam incipiebant spectare c. arma.

c
Itaque pro-
testata se
non esse Reli-
giosam,

deponit et
resumit Ha-
bitum,

nihil in vi-
ctu vestitu-
re mutans.

B 66 Hac deliberatione suscepta, ad horas aliquot in suum se oratorium conclusit Infanta, orationi in- sistens: deinde coram advocata ad id Matre Priorissa, magno cum dolore multisque lacrymis exuit Habitum, protestata se non esse Religiosam, nec obligatam ad Ordinis disciplinam tenendam; utpote multimodis prohibita opere adimplere quod coepe- rat: addens nihilominus propositum sibi esse, num- quam, nisi in casu necessitatis inexcusabilis, dese- rere convenit atque clausuram, et istam tam sibi caram societatem Sororum, in quibus suam deinceps omnem consolationem tam animi quam corporis re- positam esset habitura. His dictis ipsas, quas ma- nibus tenebat, vestes reverenter osculata, depo- suit super altare oratorii sui, ubi Missam audire solebat: seque palliolo suo totam involvens, ac veluti verecundans, quod se privatam videret tam caro pretiosoque ornata, egressa de oratorio est; itaque per horas aliquot, solo mantello opera, remansit sine Habit. Postmodum vero iterum re- gressa. Habitumque depositum devote resumens, eumdem induit: mansitque ibidem consuetis suis orationibus meditationibusque intenta, ac denique egressa rursum est, spirituali consolatione repleta.

C 67 Exhinc vero prædicta Domina, licet in con- scientia non obligaretur præstare obedientiam Su- perioribus monasterii, tamen usque ad finem sanctissimæ vitæ suæ adeo prompta fuit ad omnem eo- rum nutum, tamque exacte servavit cunctas tam Ordinis quam Dominus constitutiones obligationesque ac si reipsa Professioni religiosæ esset illigata. Nihil etiam in victu vestitusve futilitate mutavit: sed eamdem vitæ normam, quam semel suscepserat, in rebus spiritualibus, corporalibus, et temporalibus, ad extremum usque spiritum conservavit; non ob- stantibus tot suis infirmitatibus, tribulationibus, ac rerum externarum alteratio-ibus, quibus circum- septam se inveniebat; tamquam verissima sponsa illius Domini, cuius omnis vita nihil aliud quam crux perpetua fuit. Proficiebat autem sic persever- rando in omni virtute, tam erga Deum quam erga proximum, tanto cum zelo et servore ad Domini ob- sequium salutemque animarum procurandam, ut verbis nequeat explicari, neque credi quantopere desideraret juvare omnes: quod quidem desiderium ipso etiam demonstrabat opere, quoties et ubicum- que id ei possibile fuit.

ANNOTATA.

a Correa, barba capilloque promissis atque impensis, venisse Principem ait.

Maji T. VII

b Idem divino iudicio imputat, quod præsatus Epi- scopus, subsecuto deinde tempore, contra eundem Prin- cipem conspirans cum Duce Viseensi, vitam in cisterna quadam carceris infamis finierit, pro eo quod e claustru abstrahere Christi sponsam tentaverit.

D
A. MARG.
PINERIA
EX MS. LUS.

c Imo in apertum cruentumque bellum jam discordia proruperant, licet neclum plenis castris pugnatum es- set. Hæc enim consultatio supponitur habita ante 25 Januarii 1476, quando novitiatus sui annum expletura Joanna erat, pugna autem ad Taurum oppidum, quo victus Lusitanus est, commissa primum fuit Kal. Martii. Causa belli inter consobrinos duos (Alfonsum sci- liet Lusitanum, Eleonaræ Arragoniæ filium; et Fer- dinandum, ex illius fratre Joanne Arragoniæ Rege progenitum, ac patris in regno successorem) talis erat. Obierat anno 1474 Henricus IV, Castellæ ac Legionis Rex, relinquens sororem Isabellam, cum jure suc- cessionis; nisi quod Joanna Lusitana, Alfonsi soror, Hen- rico nupta, notæ incontinentiæ mulier, filiam genuerunt item Joannam: quæ cum legitime esse ex Henrico genita prætenderetur, divisum in factiones est regnum; aliis pro Ferdinando et Isabella, aliis pro Joanna stantibus; cui ut factores sui propugnatorem invenirent potentem, avunculum ejus Alfonsum advocarunt, pri- dem viduum; permoveruntque, ut despontata sibi in uxorem nepte, amplissima istæ regna vindicata sibi velle, Lusitaniam filio suo relicturus. Sed dum Ponti- ficia dispensatio expectatur, virgo mansit Joanna; pa- rumque valentibus Francorum pro Alfonso suppetiis, coactus is fuit pacem tali conditione cum adversario componere, ut Isabellæ paterna manerent regna, Joannæ daretur optio, vellene Joanni Lusitanæ Infanti nubere, aut monasterium ingredi. Hæc vero, prudenter considerans, nova hæc sponsalia nounisi perpetui belli seminarium futura, maluit S. Claræ institutum am- plecti, in Scalabensi prope Olisipponem cœnobio, spreto quam petito Regno illustrior futura.

CAPUT VIII.

Geminum matrimonium Joanna propositum,
Principum procorum morte disturbatum.

G Gravia et vehementia fuerunt certamina huic Do- minæ sustinenda, ex parte tam Regis patris quam Principis fratris sui qui postea regnavit, instantium ut tandem acquiesceret despontari viro, eo quod ex variis regionibus mitterentur solennes legationes Regum ac Principum, ejus connubium exposcen- tium: quorum aliqui promissis etiam minas junge- bant, renuntiandi amicitiae Lusitanicæ bellumque inovendi, si postulata rejicerentur. Inter hos quoque Rex Romanorum fuit, filius a Imperatoris, præ ce- teris fortius instans, et desideratum matrimonium ultraque via solicitans; in cuius tamen votum con- stantissima Domina numquam potuit inclinari; uti nec erga Illustrissimum Regem Franciæ, pro quo ipsa etiam fuit vehementissime solicita, verbisque acerbissimis a Rege fratre oppugnata. Sensit autem hanc ejus importunitatem tanto gravius Infanta, quanto ille absolutius denuntiabat, quod non permit- teret illam diutius manere in isto monasterio, neque Monachiam ullam videre vel alloqui: quin etiam reprobrando addebat, quod soror sua existens, tamen quasi proditrix tam sibi erat contraria, neque eum volebat juvare ad quietem Regni pacemque conser- vandam, quam Rex ille tentabat violare, dum ipsi unus dumtaxat filiolus erat; pax autem posset con- servari, si se pateretur inde educi ad justas nup- tias cum Rege prædicto, qui eam tantopere deside- rabat.

F
soter varios
procos Joannæ,

a
R. Franciæ
importu-
nus obi-
ditur,

69 Hæc inter aliaque plurium dierum gravamina, numquam vieta bellatrix nostra, ad consuetum ora-

93 tionis

A MARG.
PATERIA
EX MS. LUS.

*sed cito
mortuus
nuntiatur.*

b

*Eiusdem nu-
ptias ambien-
te R. Anglo,*

c

*f
rent illa
Alcolatiam*

*cum religioso
comitatu,*

d

*cui Averii
assueverat.*

e

*Ibi u Rego
fratre,*

A tions perfugium sese recipiebat : cui dum aliquando cum magna in Deo fiducia inumberet, divinitus impelli se sensit, ut Regi fratri renuntiari juberet, in animum tandem induxisse se, siquidem Deo placatum foret, ipseque Rex pro quo postulabatur adhuc esset in vivis, eidem matrimonio consentire. O magnam Dei potentiam ! o amorem et gratiam singularem ! semper quidein Domine hinc cœlitus exhibitat, sed specialius in præsenti casu ! Post octo enim dies quam sic responderat, adfuit festinus nuntius, affirmans in mortem prædicti Regis. b

70 Simile quid eum Angliæ Rege evenit. Jam longo tempore terra marique eruentum satis bellum inter Lusitanos et Anglos c fuerat : mortuo autem horum Rege qui ipsum suscitaverat, succedens alias ex eadem qua Reges Lusitanæ linea deductus d, et cognoscens eximiam Principis istius famam, ad fratrem ejus Regem Joanneum, cuius consanguinem esse per magni faciebat, direxit legationem ; pacem amicitiamque componendam offerens per sororis nuptias, multaque alia promissa adjungens. His ille auditis nihil dubitavit, quin ea res perquam utilis Regno suo, aut etiam necessaria foret. Misit igitur mandavitque sorori, veniret continuo Alcobatiam, B ubi ipse et matertera D. Philippa expectabant : rem enim maximi momenti tractari, pro suo ac Regni totius commodo.

71 Obedivit Joanna haud difficulter, eo quod propter pestem e quæ oppidum Averiense corripuerat de mandato ejusdem Regis jam in Portuensis civitatis f monasterium se transtulerat, pro solatio suo habens secum duas ex præcipuis Averiensis monasteriorum Matribus, magna nobilitate et virtute conspicuas, pro ea quain ad id a Romano Pontifice habebat speciali potestate, inter alias gratias sibi ab eo concessas. Et litteræ quidem continebant, quod eligere posset duas ex Ordine, quæ secum continuo essent extra clausuram, ad ministrandum sibi, quemadmodum tante Dominae conveniebat : ipsa vero humiliis Christi pedissequa, solum accepit istas duas, videlicet D. Catharinam et D. Claram, ambas de Silva, quarum multam discretionem prudentiamque experta fuerat saepius; et eisdem consiliaticibus et adjutricibus uteretur adversus impugnationes, quas ipsi indies majores atque majores suscitabat mundus. Ad suum autem servitium elegit duas suas puellas g Albas, quas in sua camera ab infantia educaverat, quarum uni supra fontem baptismalem Paulæ, alteri Augustinæ nomen ponit jusserset, pro magna quo erga utrumque Sanctum tenebatur devotione ; item Nigrain unam, qua utebatur ad coquiam, ne Sororibus in monasterio crearet molestiam.

72 Haec scilicet tres consueverat ei ministrare, in mensa et camera, vestitu atque culina, quando infirma erat, nee venire poterat ad commune refectionem ; in eoque obsequio adstiterunt ipsi usque ad finem vitæ, quamvis Sorores promptas semper haberet ad quodcumque congruum ministerium, gratiouse ac diligenter exhibendum, de mandato Matris Priorissæ Mariæ de Atayde, ejus quæ fuerat filia sanctissimæ Matris ac fundatrix nostræ Beaticis Leitoæ. Ipsa vero Matrem Priorissam prænominatione maximo prosequebatur amore et veneratione, non solum quia prognata erat ex parentibus sibi quondam familiaribus, sed etiam propter raras ejus virtutes, nec non respectu officii quod gesserat antea, ejus in novitiatu Magistra et h tunc Priorissa, ita ut absque illius licentia vix passum unum procedere præsumiceret.

73 Sic comitata Domina i Alcobatiam processit, ex mandato (sicut iam dictum est) Regis fratri, cui reverenter obediebat, quique ipsam illic cum matertera D. Philippa præstolabatur, interim dum

Oratores Regis Angliæ responsum operiebantur D. Olisippone. Proeedebat autem semper Infanta intra lecticam, coopertam panno coloris cœrulei subobscuri; et similiter duæ Matres sociæ in aliis duabus lecticis : in quibus etiam se continebant, quando veniebatur ad hospitium, sic ut a nemine possent conspiciri. Præterea ex mandato Regis, tam societas quam custodiæ causa, comitabatur Dominam hoc in itinere Episcopus unus, sive Conimbricensis sive Portuensis, cum modico sed bene instrueto ornatoque comitatu, quemadmodum ejus statui congruebat. Nutrix quoque sua et Vestiarii Praefecta, matronæ viduæ et grandævæ, pro eo quo Dominam completebantur affectu, numquam recedebant ab ejus latere. Proinde, æque ac si fuisset in cubiculo suo et monasterio clausa, observabatur et custodiebatur noctu diuque etiam in hoc itinere, in omnibus quæcumque usus posceret. Mox vero atque accessit Alcobatiam, recepit se intra assignatam sibi cameram, quo introibat nemo præter Regem et D. Philippam ejus materteram.

74 Rex autem continuo indicavit Sorori causam, propter quam illuc ipsam advocaverat; quam poterat efficacissimis verbis obtestans et orans, ut ne recusaret matrimonium, adeo necessarium, et ex quo tanta utilitas utriusque Regni processura foret, ad Dei gloriam ; addens etiam alias plurimas rationes, quibus sperabat flecti posse generosum ac firmum in proposito animum invictæ Christi sponsæ. Hæsit ad hujusmodi propositionem attonita Domina, utpote eai de legatione ejusque causa nihil eatenus immotuerat : cumque multa essent utrimque dicta, abiit tandem Rex, et remansit cum sola nepte D. Philippa, multis modis urgens, ut in conditionem tam honestam atque utilem consentiret. Verum frustra omnia : quia pulsabantur aures surdae ad talia. Denique cura jam vesper incubuisse et matertera recessisset, reducta in suum secretum conclave D. Infanta, multum anxia et spiritu contribulata, propter vehementes insultus, quos cœperat denuo sustinere nuptiarum contrahendarum gratia ; sumpsit continuo calamus, scribens, Matri Priorissæ prænominate Mariæ de Atayde ceterisque Matribus ac Sororibus, enixeque obsecrans ut sibi in hisce angustiis constitutæ porrigerent auxiliaria precum suarum suffragia, quibus maxime indigebat, extra monasterium deprehensa.

75 Postera die regressus Rex cœpit iterum rogare Sororem, multo etiam quam ante instantius, proponens ei, quod nullos habebat fratres aut filios, præter unicum, eumque adhuc parvulum, absque ulteriori spe liberorum procreandorum, eo quod Regina per quondam infirmitatem sterili facta esset. Orabat igitur, ne vitam suam, pluribus jam prodigionibus impetitam, contemneret atque tantis periculis expositam relinqueret; multumque in hujusmodi suasionibus, quas minutim recitare longum foret, absumpsit temporis. Videns autem nullis omnino rationibus flecti Infantam, cœpit indignari ac voce furibunda comminari, quod Habitum ei esset detracturus per vim, jussurusque auferriri eam ac tradi sponso; quin et improberans dicebat, non minus ipsam adversari sibi quam quos patiebatur proditores. Eadem cum indignatione conversus ad duas Religiosas, quæ D. Infantam fuerant ex monasterio secutæ, mandavit reverterentur unde venerant : ilisque imputans quod Sororem non haberet suæ voluntati obsequentem, vetuit amplius pedem inferre in cubiculum ubi illa esset, ipsamve alloqui.

76 Affligebant hæc supra quam diei potest mansuetissimam Agni cœlestis sponsam : quæ in suum reducta conclave, orationibus, jejuniis atque flagellis algue ad ora-
tionem recur-
rens,

A lis emaciabat semetipsam coram Deo, a quo solo victoram expectabat in hoc tam atroci conflictu : et quamvis omni humano destituta solatio atque auxilio, remotis prædictis Matribus, amicis ac sociabus, quæ unicum suum gaudium erant ; sola tamen cum solo suo Sponso agens, firmam in eo servabat fiduciam, quod is, cuius amore clegerat corpus incontaminatum servare, ipsam non destitueret ope sua. Transactis in bunc modum diebus aliquot, quibus eam nunc Rex, nunc materterea oppugnabant; insuperabilis virgo ac generosa bellatrix, imo plus quam Martyr, quanto vehementius sese impeti sentiebat, tanto fortius coniungebatur Deo, impensisque ab eodei roborabatur.

77 Cumque is nollet diutius fidelem suam famulam eo nomine affligi, quod sibi decreverat uni servire, ipsaque in oratione prostrata multas funderet lacrymas ; subito eamdem levi somno consopitam velut extra se rapuit : quæ vidi coram se positum, formosum splendidumque adolescentem, atque hilari facie dicentem audivit : Ne timeas neque constristeris : sed certa esto, mortuum esse etiam istum. Ad hæc verba expurgisces discreta illa Domina, sensit cordi suo infundi prægrandem insolitamque lætitiam : unde nihil ambigens quia ea ad se essent directa cœlitus, iisque fidei indubiam babens, dedit laudem Deo, totamque istam noctem gratiis eidem agendis impeaudit. Adfuit rursum die postero Rex, multum commotus animo, quod ipsa, jurata Regni Princeps, tot jam diebus differret suis obediens mandatis, neque sc̄ sineret abduci a sua mente tot tantique momenti rationibus, quas ipse ejusque materterea congesserant, ad illi suadendum, quod publicæ saluti tantopere conducere opinabantur.

78 Talia cum iterum iterumque repeteret, prædicta Domina, fiduciæ divinæ pleaa, humiliter respondit : Domine, constat mihi, eum pro quo tanto pere satagis non superesse amplius in vivis, sed ab hoc ad alium mundum transvisisse ; quapropter hanc mihi gratiam præstes, ut si in hoc veracem me experiaris, quemadmodum etiam alias expertus es, nec in hoc casu credas velle decipere, desinas mihi esse molestus, atque in vanum laborare. Stetit ad verba, prolata tam fidenter et velut ex certa scientia, attonitus Rex ; nec ultra quid addidit, sed recessit cogitabundus in hospitium suum. Post dies autem sex appulit nuntius a legatis, significans advenisse navim ex Anglia, quæ inde ante quindecim dies discesserat, cum jam biduum transisset a

C sepultura Regis. Quibus auditis impletus est Rex partim tristitia, propter consanguinci Regis inortem ; partim admiratione, quod eam Soror sua tam certo affirmasset, quando adhuc nemo in regno Lusitanæ scire ipsam poterat. Tum vero mentem sibi prorsus immutatam sentiens, creditit, ut erat prudens atque Catholicus, magno Dei omnipotentis mysterio imputandum easum. Postquam autem triduum reclusus egisset super mortuo, progressus ad visitandam Infantam, et ab ea, quasi omnium preteritorum oblita, dissimulanteque molestias quas ipse et materterea sua eidem creaverant, comiter amaterque exceptus, aliis in sermonibus frateræque dilectionis testimoniis, horam non modicam transegit.

79 Tum vero eundem D. Infanta oravit, ut ne sibi amplius mentionem matrimonii alicujus cum homine quocumque mortali faceret, toties jam expertus, firmiter animo fixum decretumque id stare, quamvis auptæ cum aliquo offerrentur qui esset totius mundi Imperator. Ceterum certo sciret Majestas sua, quod quicunque Reges Priacipesque inediis tam violentis importunisque conarentur ipsam sibi associare, eos Deus cito esset sublaturus e

vivis; aut saltem ipsimet vitam finiret, id quod maxime cupiebat, desiderio æstuans abeundi ad eum Regem, qui sinc fine vivit et regnat. Rex autem frater benigne respondit, promisitque, quod numquam, nisi extrema necessitate coactus, tale quid tentaret : faceret ipsa quod sibi coram Deo melius videretur, itaque eidem vale fecit magna cum humanitate. Et ille quidem statim Olisippœ revertit, dimissurus legatos Anglos : Infanta vero regræssus est ad hoc Averiense Jesu monasterium, ubi oannis ejus requies erat, receptaque suit cum maximo gudio a Matre Priorissa totoque Conventu. Rediit autem secum duas illas religiosissimas Matres, quas habuerat viæ comites, semperque habebat secum, tam intra monasterium quam duabus vicibus, quibus eo coacta fuit egredi, partim ex mandato Regis, partim ad preces Priorissæ et Prælatorum sui Ordinis, cupientium parcitum ejus vitæ, quæ tantum in commune prodesse universis poterat, donec de ea Deus disponeret aliter.

ANNOTATA.

a Maximilianus natus anno 1459, adeaque septem annis junior quam Joana, primam uxorem Mariam, Caroli Burgundi filiam et heredem duxit anno 1478, anno autem 1486 coronatus fuit Romanorum Rex ; adeoque per protopim ita hic appellatur. Possumus autem credere, matrimonium Joannæ ab eo petitum fuisse, antequam habitum religiosum illa susciperet an. 1475.

b *Ipsum Ludovicum XI, non ejus filium Carolum VIII, hic debere intelligi, jam supra in Comm. prævio probatum est: ille autem obiit an. 1483, 3 Augusti.*

c *Defectu scriptarum coævorum nihil de hisce inter Anglos et Lusitanos bellis scitur; sed facile est divinare, quod ea exarserint occasione Henrici VI, cum principe filio extincti ab Eduardo V; hinc enim nascebatur ejus Lusitanis Regibus, Ducatus Lancastriæ titulum sibi vendicandi, imo et ipsum regnum Angliæ, tamquam sanguine propinquioribus quam Eduardus erat, quatuor gradibus distans ab Eduardo IV; cum Joannes Lusitanus ariam habuisset Philippam sororem Henrici IV Angliæ Regis, et Eduardi IV neptem, filiam Blancae Lancastriæ.*

d *Jam diximus hunc fuisse Richardum III, prædicti Eduardi fratrem, qui licet Lancastrii non fuerint, ad Regiam tamen stirpem (ut jam dixi) pertinebant, a qua Henricus VII Ricomontensis Comes, contra Richardum vocatus ad regnum capescendum, omnino erat extranens; nisi quod aviam haberet Catharinam Francicam, Henrico V primis nuptiis junctam; adeoque haberet patrem, uterum fratrem Henrici VI, ab Eduardo occisi; ac denique quod pugnare videretur, non sibi, sed Eduardi defuncti unicæ post mortem filiorum hæredi Elisabethæ, quam et uxorem accepit, præmium victoriæ relatæ de Ricardo invusore, et perfido pupillorum nepotum sibi commissorum extinctore.*

e *Pestem hanc Vasconcellus resert ad annum 1479, quando Infantam comitata Priorissa Beatrix, Abrantii in Transtagana provincia obiit anno 1470: sed alteram anni 1483 indicari, probat obitus Richardi, ad hunc annum certo pertinens: neque necesse est ab hac diversam dicere illam, cuius causu Conimbricæ extiterat, quando inde rediens venenum hausit, quod denique ei mortem attulit. Recte enim Correa rem ita concipit, ut a Portuensi urbe, quo se receperat Joanna evocata Alcobatiæ, cum interim pestilentia nihil remitteret Averii, retita fnerit eo immediate regredi; sed Conimbricæ coacta subsistere, quoad illa cessasset.*

f *Rodericus de Acunha, in libro quem de suis decessibus Episcopis Portuensibus edidit, parte 2 cap. 19 agit*

divinitus intelligit proci mortem,

quam Regi indicat.

Eadem certis nuntiis confirmata,

Rex mentem mulat,

et sororem rc multit Ave- ium.

D
A MARG.
PINERIA
EX MS. L 14.

A. MARG.
PINERIA
EX MS. LUS.

A agit de monasterio Dominicanarum Virginum, sub an. 1383 ea in urbe fundato, et vulgo dicto Corpus Domini.

g Sic nempe adiecta ex Africa mancipia distinguebantur a cibore qui Mauris sere albus, Guineensibus et Aethiopibus uiger est.

h Hinc intelligitur jam tunc defunctom fuisse, non solum Fundatricem Averiensis monasterii Beatricem, sed ipsam etiam, quæ illi in Prioratu successit Eleonoram.

i Aleobatia Ordinis Cisterciensis Regium monasterium, sub medium seculi XII fundatum ab Alfonso I, de quo multa vide apud Franciscum Brandonum p. 3 cap. 32 et seqq. et opus Jongelinum lib. 6 de Abbatibus sui Ordinis pag. 29. Est autem hunc procul a mari sita, in Diocesi Leriensi sub Archiepiscopo Olissipponeensi, et plus quam 30 leucas distat ab Urbe Portuensi, unde veniendum Joannæ erat.

CAPUT IX.

B Suscepta nepotis educatio : venenum Dei causam agenti prabitum : virtutes variae.

Placuerat divinæ benitati Christianissimi Regis Alfonsi Quinti, qui pater Domine Infante erat, labores eximios, grandibus infirmitatibus permixtos, beato sine terminare; eumque ad gloriam cœlestem transferre per febres vehementes, quæ virum jam grandævum deduxerunt ad extrema. Qnod ille sentiens, dedit benedictionem filio suo, Principi atque inox Regi Joanni, duobusque nepotibus, alteri legitimo ex D. Eleonora Regina, alteri naturali. Et hic quidem, ipse quo Rex moriturus decumbebat tempore, natus erat. Allato autem ad se de nato infante nuntio, cum benedictionis verba pronuntiare nulla posset, elevata manu conatus est ei bene precari, tñnquam filio filii sui, qui jam ab aliquet annis nullos ex uxore liberos sustulerat, quod ei causa fuit committendi hanc culpam, in quam tamen deinceps quoad regnavit numquam seitur relapsus esse. Obiit supradictus Rex Alfensus in oppido suo a Cintra, (in quo et natus fuerat) sub vesperam, die vigesima octava Angusti, anno Domini millesimo quadragesimo octogesimo primo, in festo S. Augustini: cui speciali devotione affiebatur filia Infanta, quæ ipsum ut patrem suum dolere naturali sincere luit, non tamen cum demonstrationibus istis externis,

C quibus tali in casu assueverunt homines seculares, utpote quo penitus aversabatur vanitatem omnem. Mandaverat autem, ut statim atque adveniret certus nuntius paternæ mortis, siquidem hora esset sacrificio Missæ idenea, Sorores, in quibus plus fiducia habebat, continue curarent unam dicendam de Requiem, quo signe monita illa sciret, se non hahere amplius patrem aut dominum supra terram: quod ita etiam factum est.

81 Postquam Rex Joannes, frater Deminae nostræ, intellexit natum sibi esse filium nonum, quem D. Georgium appellari voluit; propter varias et magnas rationes hic minime referendas, et ad evitanda quædam inconuenientia, congruum, imo necessarium judicavit, clam accersere Patrem quemdam grandævum, tunc Ordinis Praedicatorii Provinciale, patrisque defuncti ac suum etiam Confessarium; eumque credentialibus litteris instructum mittere ad sororem suam Infantam, obnixe rogatum, ut hunc suum filium educateandum susciperet in monasterio, ad quod missurus etiam erat peculiare rescriptum a summo c Pontifice et Ordinis d Magistro. Praehabite enim mature consilio judicabatur, sere ex divino servitio, et citra loci ipsius notabile præjudicium, si in domo obedientiæ educa-

retur filius Regis a D. Infanta amita sua; quam ad hoc inclinare deberet etiam respectus iste, quod videretur, Deo sic ordinante, natus puer, quem ipsa ut filium et heredem suum elevaret in spem successionis regiæ; siquidem Regem legitimus forsitan heres deficeret, qui unicus dumtaxat ei erat, isque exiguae adhuc ætatis. Suscepit illum Demina Princeps, ut debuit, prompta animi voluntate, menses dumtaxat tres natum, anno millesimo quadragesimo octogesimo primo, quodam sabbato, in festo S. Claræ. Illatus est autem in hoc Jesu Christi monasterium, educandus ut proprius in ædes Dominae Infantæ, eun sola sua nutrice, bujus ipsius oppidi inquilina, quæ laetaret illum. Ne porro res ea turbationis aliquid vel molestiæ crearet Sororibus, præsertim Rotariæ; supra locum ubi erat Rota monasterii, mandavit Demina fieri duas ædicularias, unam interiorum, exteriorum alteram: intra quas etiam curavit rotulam fieri, præficiens ei unam ex duabus, quas secum semper habebat Matribus Religiosis; eaque velut Rotaria utebatur ad quascumque occurrentes necessitates. Ibidem etiam ordinavit collocandam craticulam ferream, cum suis ferramentis, portula atque clavi; quam clavem ipsa penes se gestabat, et per dictam craticulam alloquebatur Patres Religiosos, seque conspiciendam præbebat Nutrici et Cubielariae olim suæ, jam plane vetulis, et quæ numquam ab illa quoad vixit longius abierrunt, sed manebant extra monasterium in oppido. Ne porro ipsius infantis causa, rerumque ad ejus sustentationem pertinentium, ulla ratione inquietarentur Priorissa, Procuratrix, aut Sorores aliae; visum fuit prædictæ Deminae, de consilio Praelatorum aliarumque gravium personarum desuper auditarum, opus esse œconomie aliisque ministris, qui deforis curarent omnia, ipsi infanti necessaria et eongrua filio Regis, qui eun ut talem volebat haberi: nec tamen illa propterea quidquam immutavit quead medium sibi consuetum vivendi.

82 Praelatae suæ obediebat in omnibus, et vestes viles ac resartas e communis accipiebat vestiario, velut omnium minima. Ad Chorum noctu diuque ventitabat, non soluni festivis diebus, sed etiam aliis, quoties id sua valetudo, semper debilis, aliqua negotia urgentiora patiebantur. In iis quæ ordinis et obedientiæ erant, eonabatur semper se conformare Sororibus, enctisque bono exemplo prælucere ad omnem virtutem: sed imprimis eminebat in ea caritas, humilitati juncta: quas ita habebat exercitatas et familiares, ut in omni ejus actione notarentur. Magna cum solicitudine visitabat infirmas et ægras Sorores, sumens sibi quotidie certum spatium temporis ad infirmariam adeundam, in qua jacentes censelabatur amice et suaviter, non magis verbis quam operibus, quandcumque et quomodo cumque eu exigeret major minerve necessitas cujusque: neque notari unquam poterat fastidium aliquod capere vel irasei, quantumunque molestas subinde pateretur aliquas. Placuit etiam Regi Joanni, Dominæ hujus fratri, de consensi Primatum et Consiliariorum suorum, ut hoc Averiense oppidum, in quo ipsa jugiter commorabatur, ad jus ipsius cum omnibus redditibus pertueret e: quod ipsa consensit acceptare, non pro desiderio alicujus dominii vel proprietatis, sed ratione infantis quem educabat, et famulorum ejus: oblatam tamen cum proprietate jurisdictionem suscipere omnino recusavit.

83 Postquam vero nepotem suum sic recepisset alendum, tamquam proprium; ipsa quæ toties rogata fuerat nubende providere ne Regnum destitueretur herede, visa est sibi in eodem habere quem daret, quando id necesse foret; adeoque creditit, nihil jam posse

D
suscepit educandum ut proprium:

E
consultit quieti monasterii,

F
ne quidquam pueri causa turbetur:

G
magna virtutis exempla dat:

H
acceptat dominum Averiensis oppidi.

I

J
virginitatis perpetuæ votum nuncupat:

Mortem pa-
tris Alfonsi,

a
defuncti an.
1471, 28 Aug.

b
religiose excl-
pit Joanna,

c
et natum fra-
tri Regi
filium,

d

A posse obesse, quominus se ipsam offerret Deo, hostiam puram ac beneplacentem. Itaque in festo S. Catharinæ Virginis et Martyris, cui singularius afficiebatur, post sumptam cum Sororibus Communionem sacram, sicut consueverat, ad chorum se contulit; ibique ante altare persolutis solitis orationibus, eum magna devotione et lacrymis, se conjectit in terram; atque in puritate cordis et in odorem suavitatis, obtulit Deo sacrificium acceptabile, coram venerabili Sacramento, tota que cœlesti hierarchia; perpetuae et intemerabilis castitatis voto indissolubili se adstringens Regi æterno ac Domino suo, cui jam inde a primis pueritiae annis toto cordis affectu desideraverat servire, in statu virginali. Hoc voto tam solenniter nuncupato, erexit se in genua; longoque temporis spatio perseveravit, orans, ut qui animum sibi fecerat ad inchoandum, daret etiam gratiam ad perseverandum in ejusmodi proposito, usque ad finem vitæ suæ. f Exinde perrexit haec Dei Spousa vitam sanctissimam ducere, plenamque humilitatis et caritatis erga Deum et proximum, virtutibus omnibus ornata et cumulata: adeo ut multis etiam vicibus, pro salvandis animabus, quas

B noverat constitutas in peccato atque periculo perditionis æternæ, crudeliter seipsam flagellaret; funderetque tam copiosas lacrymas, ac si snas ipsa culpas planxisset; adeo ut cum Apostolo dicere posset; *Quis infirmatur, et ego non infirmor?* sicut frequenter sumus expertæ nos, quæ cum ipsa versabamur et vivebamus.

84 Erat sane purissimæ conscientiæ, et minimas etiam culpas æstimans gravissimas, crebra eas expiabat Confessione, quot mensibus ad Dominici corporis Communionem accedens una cum Religiosis ceteris, cum quibus omnis sua oblectatio erat; nec aliis Confessariis utens quam qui reliquis erant assignati: nec pati poterat ut absque susceptione duorum istorum Sacramentorum mensis quispam elaberetur. Ad illa autem se præparabat diligentissime, per largas orationes diuturnumque silentium; similiisque cum devotione accedebat identidem ad salutandum atque adorandum ipsum venerabile Sacramentum. Porro ne quid memoria elaberetur, quod displicuisse Sponso suo credebat; solebat penes se gestare sacculum ex nigra luna, in quo erat solidulum chartæ cum stylo plumbeo, eoque describebat quidquid sibi forte dictæ factoque elabebatur minus sanctum, quantumvis exile; et eam chartam, noctu reducta in suam cellulam, relegens; atque examinans quid unicuique puncto subasset delicti, in alteram chartam id transcribebat; ad denique ante proximam Confessionem cuncta in ordinem redigebat. Multis et quibuscumque poterat modis laborabat, ut quam plurimas animas adduceret in viam salutis æternæ, cujuscumque illæ status et conditionis essent; ac præsertim personas ecclesiasticas et religiosas, si quas cognoverat male vivere. Etenim primo quidem benignitatem blandam experiebatur, deinde perquam severam se eis monstrabat, et quasi ab iis alienam; quod si apparebat peccatores esse in malo obdignatos, impendebat quidquid habebat potestatis ad eos impediendos, ne pergerent malo esse exemplo.

85 Quapropter, atque ex puro zelo extirpandi peccata, præsertim Clericorum atque malierum impudicarum, mortem denique ipsam incurrit, secundum judicium relationemque quorundam fide dignissimorum testium, post obitum ejus certissimo affirmantium, ipsam ei illatam a quadam persona, manifeste vivente in mortali peccato; quam pluries dicta Domina admonuerat frustra, salutares ejus adhortationes contemnentem ac irridentem. Cum enim ejusmodi prostitutas, exhibito etiam justitiae rigore, per vim curasset abstrahendas a locis in

quibus commorabantur; intellectum haud obscuris indicis fuit, ipsas decrevisse ei venenum præbere. Cum ergo quadam vice vehementer æstuans, sub heram sextam petiisset sibi potum dari, in quodam loco ubi mali quidpiam timendum sibi esse non cogitabat: mox atque cyathum aquæ hausit, sensit omnia viscera sua commoveri: totaque sequenti nocte, præter solitum inquieta, non cessavit gravia symptomata pati, cum continuo vomitu omniumque humorum commotione vehementissima: et observatum a multis est, quod est illa hora cœpit continuo male habere, et stomacho penitus debilitari. Contigit autem istud ei, quando ad mandatum Regis coacta fuit ex hoc Jesu monasterio egredi, una cum nepotulo suo, propter pestilentiam, quæ per oppidum Averiense se diffuderat; eodemque regrediebatur Conimbrica quo se ad S. Claro monasterium recuperat, eum prædicto nepote totaque ejus familia, comitantibus ipsam duabus quibus assueverat Religiosis. Cum vero primum ei licuit regredi, nihil morata, huc cum iisdem omnibus festinavit, ubi habebat omne solatium suum. Tunc cum Matre Priorissa omnibusque Sororibus considens, in loco quem hodie Laberis nominamus, convertit se ad Matrem Claram de Silva, eique cum gravi suspirio dixit: *Clara, haec requies mea in seculum seculi.* Ita nos omnes præsentes audivimus, ac brevi g completum propheticum istud illius Sanctæ verbum etiam vidi mus; ea ipsa in domo atque loco animam suam redente illa, quemadmoduoi inox ex ordine narrabitur.

86 Post prædictum ad hoc monasterium regressum, cœpit Domina contentiori fervore incumbere in studium absolute perfectionis: itaque se gerere in exercitiis omnibus spiritualibus, ipsisque etiam temporalibus curis, ut facile appareret, divinitus certificatam de die et hora obitus sui. Quamvis enim ægra corpore, conlortabatur tameu spiritu; et amplius solito indulgebat externis penitentiis, vigiliis, lacrymis, et orationibus: in quibus cum plerumque libaret faciem applicatam terræ, contigit eamdem prorsus obscenari, et formosissimos antea oculos ardore lacrymarum quasi exuri ac pulvere impleri. Habebat in capella suo ordinatos Sacellanos, qui, prout sua ferebat devotio, continuo coram illa sacrificabant; non ad fastum aut pomparam, sed ad Dei servitium, et quia magnum ex hoc percipiebat solatium. Capellam autem illam suam habebat ornatam tapetibus pretiosis multaque argentea supellectile: sed omnia erant in potestate Sacristanæ, quæ iisdem utebatur, tamquam propriis monasterii, in ecclesia atque ad Missas Conventuales, in omnibus festivitatibus. Capellani quoque illi saepe juvabant Patres nostros, aut supplebant eorum vices in cantandis legendisve Missis pro Conventu: quibus ipsa continuo assistebat cum ceteris Sororibus, humiliiter inter Novitias consistens, accurateque observans ceremonias omnes, inclinando sese aut osculando librum: quem magno cum affectu teneritudinis internæ stringebat manibus, ubique agens velut omnium minima.

87 Cura bat ut Clericos Capellæ ministros non nisi exemplares castosque haberet: quod si eorum aliquos minus honeste vivere comperisset, statim dimittebat ab obsequio suo, aliosque in eorum locum suscipiebat; similiterque faciebat cum paeris ejusdem suæ Capellæ. Sollicite conquirebat libros sermonarios, tam Latina quam vulgari lingua, quos excellentior doctrina commendabat, eorumque numerum magnum emi fecerat: magis tamen delectabatur Latinis, quos satis commode intelligebat omnes, iisque legendis, siogulari cum gustu et dulcedine spiritus, tantum impendebat temporis, quantum a consuetis sibi orationibus aliisque exercitiis superabat.

f
studet saluti
anumarum,

et puritati
conscientiæ
propria,

peccatisque
impediendis,

qua propter
a prostitutis
veneno po-
tata,

D
A MARG.
PINERIA
EX MS. LUS.

*exinde se
morituram
prædict.*

E
*Egra nihil
de rigore
vitæ remit-
tit.*

*et se suaque
omnia impen-
dit monaste-
rio:*

F

*Invigilat
suorum dis-
ciplinæ,*

A superabat. Plurimum etiam delectabatur audiendo Sorores legentes supra mensam; quæ sublata, solebat easdem interrogare, quid ex lectione maxime unicuique arrisisset; earumque responsa laudans sigillatim, inflammabat illas, itaque attentiores faciebat universas, cum seirent a prædicta Domina exigendam auditorum rerum rationem. Similiter faciebat de eoncionibus in monasterio habitis, et vehementer recreabatur audiendo punctum quod unaquamque sibi retinuerat.

B 78 Maxima efficacia manifestaque erant ejus orationes et lacrymæ, quemadmodum frequentius contigit rebus ipsis nos experiri, in aliquibus Maurorum utriusque sexus, valde obstinati in sua perfidia: quos suis adhortationibus adduxit ad fidem Christianam; ac deinde, non velut servos suos, sed veluti Ecclesiæ libertos habuit, gratiœ et amanter. Ferre autem non poterat ista vere humili Christi famula, ut alieui personæ, sive magnæ sive parvæ ætatis ea esset, quæ sancti Baptismatis aquis tineta erat, fieret continuum aliqua; quod si quam earum forte audiebat eompellari Canem, gravissime redarguebat, dicens: Ecclesiæ filios, eodemque Christi sanguine redemptos non esse inhonorandos. Nemo crederet, nisi qui viderit, excellentiam virtutum ac vitæ ejus; qui propter excusare cogor insufficientiam meam, finioque dicendo, quod hujusmodi perfectissimam vitam duxerit usque ad annum trigesimum octavum sue ætatis, semper proficiens in virtutibus, præser-tim in caritate erga Deum et proximos, ac desiderio omnes salvandi. Hinc fiebat, ut aliena peccata malamque vitam videns vel audiens, non secus iis affligeretur, quam si sua illa fuissent. Crebrisque disciplinis ad sanguinem usque in corpus suum sæ-viens, divinam eis conabatur impetrare misericordiam, multas vigilias, et orationes multas pro iisdem assumens, prout ipsæ quæ vidimus, Deo teste, affir-mamus.

ANNOTATA.

a Cintra seu Sintra, amanum oppidum, haud longe ab ostio Tagi, et leucis circiter 5 ab Olissipone, promontorio vicino nomen faciens.

C b Ab hoc D. Georgio Duces Averienses et Novarum-turrium genus ducunt, simul cum cognomine Lancastrii. Mater ei fuisse dicitur Anna de Mendoza. Ipse, ex Beatrice de Melo conjugé, multam posteritatem reliquit; fuitque tam carus semper Regi patri, ut mortuo postea filio unico Alfonso, heredem optoverit: quod cum Procerulus Reginæque non probaretur, patrueli suo Emanuelli, si is absque liberis decederet, substitui eum voluit.

c Sixtus IV hic fuit, usque ad an. 1484 superstes.

d Salvus Cassetta, idem qui, jussu Pontificis prædicti, corpus B. Alberti Magni Coloniæ elevavit, fueratque hoc ipso anno 1481 mense Junio electus Ordinis Generalis 32.

e Hac si legisset Marchesius, donationis hujusmodi auctorem non fecisset patrem Joannum Alfonsum: libenter autem crediderim, ejusdem Joannis commendatione factum, ut, Infanta moriente, Georgius acciperet oppidum ipsum cum titulo Dueis, quod deinde ratum etiam Rex Emanuel habuit; juvenem benigne comple-xus, eique se patrem fore pollicitus: uti et fuit, conser-vens ei titulum Ducis Conimbricæ, eumque creans magistrum duorum militarium Ordinum S. Jacobi atque Avisii.

f Crediderim hoc votum primo nuncupatum, cum ab ultima Alcobatæ certamine revertit Joanna an. 1483: rurique jam quadrivius esset nepotulus, sc talis ut diu victurus speraretur.

g Difficile est certo definire, quam brevi, dum ne-scitur quamdiu Conimbricæ Infanta substiterit: vero-

simile est tamen, transacto autumno, una cum caloribus cessasse mortalitatem; adeoque Averium ipsam rever-tisse anno 1486; ibique inconstantii porro valetudine annis quatuor usam, quoad extremum in morbum incidit ou. 1489.

CARTA X.

Revelationes de proxima morte Joannæ: Morbi initia et progressus usque ad Hebdomadam sanctam.

A dvenerat interim tempus, quo decreverat Altissimus finem dare laboribus et vitae temporali hujus familiæ suæ; qui etiam dignatus est id ipsum, variis personis devotis revelare specialibus indiciis, ex quibus solum tres nominabo, causa vitande prolixitatis, fastidium parituræ iis, quibus, tamquam minus devotis minusque amantibus, minus etiam talia saperent; propterea quod virtuosam istam Dominam numquam viderunt, neque propria experientia cognoverunt ejus vitam et opera, cum ferventissimo erga Deum amore, quibus merebatur, ut idem ille Dominus, cui semper servivit, ipsam decoraret etiam in morte atque post illam singularibus gratiis et privilegiis. Anno Domini MCCCCCLXXXIX mense Novembri, admodum virtuosa mater Priorissa hujus monasterii, Maria de Atayde, cum nocte quadam jaceret in lecto, nec plane sopita nec integre exterrita; visa est sibi videre in choro prædictam Dominam, vultu ac vestibus splendidissimam, multisque gemmis et monilibus coopertam, ac recitante ex Martyrologio unius alicujus diei Sanctos, clara ac distincta voce: huic autem respondens ab altari majori vox alia grandior, cuius non apparebat auctor, pronuntiabat unicum verbum. Mors: itaque clausus est liber, nec scire Priorissa potuit, quis locus lectus fuisse, et disparuit ex oculis visio. Ipsi vero multum admirata tam insolitam rem, et cum Infanta deinde agens, inter colloquia spiritualia eo dilapsa est, ut quid vidisset enarraret. Ad quod illa, ut erat sapiens atque disereta, et eorum qui ipsam frequentabant judicio notum habebat diem sui exitus ab hac vita, nihil omnino turbata, placido gestu vultuque subridenti dixit: Mitte ista, Mater, quia moriar ego: et vox illa aliud non significat, quam ut ad iter æternitatis me comparem.

F 90 Alterum est, quod una ex senioribus et primis hujus monasterii Religiosis, virtutis et observantiae singularis, secundum suorum Confessoriorum testimonium, ac multum dedita orationi, nomine Violanta Ruyz, mense Decembri ejusdem anni, noctu post Matutinas pro more suo in oratione pervagilans, levi sonno subito fuit correpta; sub quo semisopita, vidit in ædibus, in quibus prædicta Domina obiit, collectum universum Conventum Sororum, quæ funeris exequias apparabant: nec tamen illa videbat, cui: sed intuebatur lectum coopertum pulcherrimis ac pretiosissimis stragulis, quibus etiam intextæ erant margaritæ plurimæ mireque splen-dentes. Lectus etiam atque cubiculum totum plenum erat variæ conditionis personis, multo lumine splen-dentibus, parique vestium pretiosarum decore adornatis, quæ magnam præseferentes letitiam, suavissime canebant ludebantque instrumentis. Vidiit etiam eadem Religiosa, in ipso lecto jacentem Dominam Infantam, reclinatam in latus; eoque intrantem formosum quemdam juvenem, qui monebat Religiosas ibi existentes, ut egredierentur inde omnes, et locum facerent undecim millibus Virginum, una cum multo aliorum Santorum comitatu venientium pro Domina Infanta, deducenda ad nuptias Regis aeterni. Itaque egressæ omnes Sorores,

A MARG
PENERIA
EX MS. LUS.
sororum
spiritu
fervendo,

Mauricorum
mancipio-
rum con-
versionem,

et explandi
peccatis alle-
nis.

Priorissæ
somnium,

E Infanta ex-
plicat de
morte sua:

F alteri repræ-
sentantur
Sancti, præ-
sentes eudem
moriunti.

A res, ipsaque cui haec ostendebantur cum illis, non poterant quidem videre quae intus agebantur, audiebant tamen celestem vocum instrumentorumque harmoniam: affirmabat autem prænominata Religiosa ac fide dignissima, multos etiam post dies ita se affectam mansisse, ac si musica illa suavissima continuo corporis suis auribus insonaret, quemadmodum revera audire eam videbatur; idque cum tanto animi sui solatio, quale numquam in vita expertam se meminerat.

Eodem trahi-
tur eclipsis
luna 8 Decem-
bris.

91 Eodem mense, in oppositione Lunæ, eclipsis contigit; et Astrologi omnes intra atque extra Regnum, antequam fieret ipsa eclipsis, affirmaverant ea præsignificandam mortem aliquius magnæ Principis hujus Regni. Nec vana fuit divinatio: defectus enim lunaris, sane magnus, et qui tres circiter horas duravit, accidit octava Decembri, secunda post medium noctem hora; et nocte post sequente infirmari cœpit Domina Infanta, non sine symptomatis gravibus. Infirmitas exinde semper incrementum cepit, nihil unquam remittens, quoad tandem illa mense Mayo obiit.

92 Aliud signum, quo eamdem mortem Deus revelavit, quatuor mensibus prius quam accideret, oblatum est alteri cuidam Religiose hujus loci, ipsi Dominæ perquam familiari, mulieri plurimum simplici et poenitentiae silentioque addictæ, quæ licet nesciret litteras, vehementer tamen solicita erat pro utilitatibus et profectu monasterii, quod ipsa inter primas olim erat ingressa. Continuo autem labori instans in bonum Communitatis, nihilo segnius se impendebat vota orationi, non sine lacrymis facienda; signis interim et operibus probans se vere filiam esse obedientiæ, et caritatis amorisque plenam erga Deum ac proximum. Haec cum esset in choro inferiori, juxta scalas per quas itur ad chorum superiorem, in festo Purificatæ Virginis; cumque festi Vesperis devote intenderet, nusquam mente distracta et bene vigilans, sed perquam attenta ad id quod recitabat audiebatque; visa est sibi, velutio eos corporeis, videre in medio choro calaver et foveam apertam, eodem loco eademque magnitudine, quibus postea fuit compositum sepulcrum Infantæ, cui illata illa est duodecimo die Maii proxime sequentis: et tamen ipsa Domina neclum alicui indicaverat, quo loco vellet sepeliri post mortem. Ad hunc modi visionem timore magno correpta Religiosa prædicta, inclinavit se ad terram, facto Cruci signo: deinde caput elevans, ac Deiparum invocans,

Proximo Ja-
nuarii videt
alii parari
sepulcrum,

C ipsu quo dein-
de fr̄inceps
sepulta est
lco.

devotis cum lacrymis salutationem Angelicam recitavit: rursusque oculos in eundem locum convergens, idemque tertio faciens, totidem vicibus idem quod prima conspexit. Duravit autem ea visio per totum illud tempus, quo cantabatur a Sororibus Hymnus, *Ave maris stella*. Unde non parum turbata, surrexit; itique versus locum, ubi foveam et cadaver vidisse se credebat, sed nihil ejusmodi reperit. Tacuit autem, ut erat prudens atque discreta, et intra se solam considerabat, quid eo signo portenderetur. Cum vero ipsomet loco fieri vidi tumbam D. Infantæ, non potuit amplius dubitare, quin ejus mortem sibi voluerit Deus manifestare, prout paucis deinde aliis religiosis, in spiritu humilitatis et cum timore narravit. Pluribus etiam aliis modis ac signis præmonstravit Deus vicinam dilectæ suæ sponsæ mortem, variis magnæque virtutis ac fidei personis, quibus tamen referendis causa brevitatis censeo abstinendum.

11a infirma-
ta 9 Decem-
bris.

93 Infirmata est Domina nostra Infanta Joanna, post medium noctem, die nono Decembri, anno MCCCCCLXXXIX: infirmata est autem magnis febribus, cum universalis omnium humorum revolutione, qui toti resolvebantur in vomitus atque secessus: nec

eis ullum potuerint medici levamen ferre, licet multa adhiberent remedia: donec, post aliquot dies in tali intemperie transactis, fluxus ille stetit, sed non propterea levata fuit febris. Adveniente porro Dominicæ Natalis festivitate, cui speciali afficiebatur devotione, resumptis nounullis viribus surrexit de lecto, in quo perquam debilis infirmaque jacuerat; et descendit ad chorūm inferiorem, ubi Sorores faciendo Confessionem, præparabant sese ad sacram Communionem; nec enim, ut supra dixi, unquam intermittebat, quin singulis mensibus eadem cum ipsis Sacraenta obiret. Nempe ipsa qua ardebat febri vehementior erat flamma divini amoris, quo æstuabat; et robustior spiritus rapiebat corpus, alias infirmum: itaque etiam venit ad chorūm, ubi cantabatur Capitulum Vesperarum natalitiarum, quod cum magna devotione et lacrymis audivit, una cum lectione Martyrologii, prostrata in terram eo tempore, quo Religiosæ aliae Deo gratias dicebant pro beneficio reparationis humanae.

D A MARC.
PINERIA
EX MS. LUS

in nocte Na-
talis Domini
ad Chorum
renit:

94 Absoluto Capitulo non rediit amplius Domina ad lectum, quietura; sed contulit se in suum oratorium, ubi inter pias orationes et lacrymas perseveravit usque mane, donec venit Pater monasterii, dicturus Missam et Communionem impertitus Sororibus. Tunc illa, licet tam infirma, toti Missæ in choro inferiori interfuit, communicavitque in gradu cum Novitiis, sicut assueverat: nec nisi peractis omnibus ad suam cellam et lectulum rediit, ultra sustinere se non valens, propter vehementiam febris. Jacuit autem ibi tota die et nocte usque ab horam nonam, quando dabatur signum ad Officium Matutinarum; ad quod iterum surrexit, tanta cum promptitudine ac fervore spiritus, ac si nihil mali patetetur. Ingressa tunc chorūm posuit se sub cathedra Rotariæ juxta erates, et ibi mansit toto Officii tempore devote attenteque: quin etiam cantandis Psalmis juvabat Sorores, nec quidquam differebat a ceteris, nisi quod toto tempore Psalmorum, propter nimia n imbecillitatem, remaneret sedens. Ita etiam dies iste transiit, quoad ultra non posset: tantum enim incrementi sumpsit morbus, ut numquam exinde potuerit surgere, ad Missam Conventualem audiendam, sicut solebat.

E communicat
cum ceteris.

E

95 Magna cum diligentia et solicitudine laborabant pro ea medici, nec minus devota Mater de Atayde Priorissa, aliaeque Matres, quæ specialius ipsi attendebant diu noctuque citra fatigationem ullam, propter amorem quo ferebantur erga hanc Dominam nostram; quæ earum obsequia recipiens, cum sua consueta humilitate et benignitate, dolebat se Matri Priorissæ et ipsis incommodo esse. Duravit autem ea infirmitas, a die quem dixi mensis Decembri, per totos menses Januarii et Februario, magis magisque ingravescens; adeo ut venter ac stomachus plane deficerent, ipsaque extrema siti et omnis nutrimenti fastidio laboraret. Variae erant medicorum sententiae, et variae adhibebantur medicinæ; sed frustra: cum veram morbi causam ignorarent, unde nec quidquam levaminis ei ferre poterant. Interim illa, multa cum patientia dolores gravissimos sustinens, non minori cum humilitate et omni voluntatis propriæ abnegatione, suscepit prescriptas sibi medicinas, quantumcumque amaras ac difficiles, nihil unquam sumens aut faciens contra preceptum medicorum. Quare, licet valde esset sitibunda, unicunque solarium ipsi esse videretur in hausta aqua; patiebatur tamen hanc sibi ad modicissimam quantitatem restringi: quo factum, ut totum os ei inflammaretur exulcerareturque, et modicum illud cibi quod assumebat, cogerebat rigare lacrymis præ dolorum magnitudine: de quibus tamen numquam audiebatur queri, sed solum gratias agere Deo, ac protestari,

F et Officio
interess.

Frustra eman-
dam susci-
piunt medici.

F

quibus illa
exacte obedit:

A MARG
PINERIA
EX MS. LUS.
jubet se in to-
cum Sororibus
commodiorem
transferrit:

tari, quod roulto graviores cruciatus commerebatur.

96 Magna igitur de se dabat patientiae mansuetudinique exempla: cumque animalverteret cellam in qua jacebat perquam esse angustum, multumque laborare Sorores, ut in loco tam arcto ipsi ministrent, prout optabant; mandavit lectum suum inde transferri in locum ampliorem, qui nunc communis labori deservit. Factum id est magno cum difficultate a Sororibus, quæ omnes vehementer afflatae, tam seniores quam iuniores, cupiebant ipsi noctu diuine assistere; devote supplicantes Deo, ut ne se orbatas vellet solatio et præsentia talis ac tantæ Dominæ. Specialiter autem Mater Priorissa jubebat pro ejus convalescentia processiones institui, multasque Missas dici per Patres in monasterio Dominæ nostræ, a Misericordia nuncupatæ. Quin per omnes totius Regni Conventus multæ siebant orationes et supplicationes, pro potenda vita longiore illius Dominae, quæ ab omnibus semper fuerat singulariter adamatæ. Verum is cui devotam serviverat servitatem, voluit deducere ipsam ex hujus calamitosæ vitæ ærumpis; et coronaturus certamina, quæ propter ipsius amorem fortiter sustinuerat, non exandiebat eoram vota, qui totum per Regnum tam instanter supplicabant pro vita ejus corporali. Frater suus Rex Joannes, omnesque Primo Regni, intelligentes, quod iufirinitas Infantæ nullam spem faceret convalecentiæ, venerunt illam visitatum; non quidem intrantes monasterium, sed circum illud observantes, submittentesque abunde omnia quæ usui esse posse credebant, præsertim Rex ejusque matertera D. Philippa. Hi, ut erant conjunctiores saugnino, solicitus etiam agebant; singulique saos ei miserunt medicos, viros expertos et in carandis morbis felices: sed hi nihil proficiebant ægræ, quam Dens ad se decreverat assumere; quin ipsa tendebat magis magisque ad finem vitæ, nihil inde tristior, verum alacri animo mortem operiens, quæ ipsam tandem educere debebat e mundo, nude semper eorum abboruerat.

CAPUT XI.

Ultimum Pascha ab agra celebratum, et Testamentum manu propria scriptum.

Rex frater ne-
renial impre-
tatur a medici:

o
sed venit Ma-
tertera.

Mensibus Martii et Aprilis sic aggravatus fuit morsus, ut quoniam eam videbant, omnino judicarent, in proximo esse ut Spiritum Deo redderet: idemque affirmabat ipsa tam certo, ac si divinitus revelatum accepisset. Coramorabatur tum, temporis Rex Frater cum tota sua aula Eboræ; unde misit primum medicum summi, Doctorem Magistrum Rodericum, eo consilio ut ipsum sequeretur. Hoc ille sciens, et animalvertens presentiam Regis alio non servitram, quam ut citius Domina moreretur, supra vires fatiganda vel modico illo quo Rex ipsam alloquenter tempore; scripsit ei ne veniret prius quam a se moneretur, eo quod leviora jam erant sororis symptomata futurumque sperabat ut majori cum otio suo atque commodo infirmæ eam visitaret. Verum iuxta haec iudicatio erat, labori utriusque parcitum cipientis: sciebat enim contrarium omnino cursum tenere omnia, atque ad extremum vergere. Hoc audiens P. Philippa, assumpto congrao sibi comitatu, ipsaque Odivelensis monasterii, in quo perpetim commorabatur, Abbatissa D. Metia de Luarenga, ac tribus Sanctimonialibus, Olisippone Averium venit mense Aprili, in hebdomade a Palmarum; legitque sibi hospitium juxta portam et parietem monasterii, quo posset commodius illuc ingredi quoties vellet, id enim ei licet per expressum Breve Roma obtentam. Hæc res non parvæ consolationi fuit Do-

minæ nostræ, propter magnum amorem quo illam D prosequebatur, utpote sororem matris suæ, et quia ab illa fuerat a teneris educata: non tamen potuit ei loqui, propter morbi gravitatem; sed neque audire illam, nisi perquam breviter.

*In Cœna Domini
ni prohibita
agra ad cho-
rum accedere.*

98 Sic transacti fuerunt dies isti, magno cum labore ipsius Dominae, plusquam Martyris, eo quod impediretur Feria quinta in Cœna Domini accedere ad chorum inferiorem, causa recipiendæ cum Sororibus Communionis. Ut tamen aliquatenus satisficeret desiderio audiendi divina Officia sacri istius temporis, mandavit aperiri portas omnes ad chorum ducentes: multum enim doloris capiebat ex eo, quod non posset pro desiderio sui spiritus surgere, prout solita erat, maxime sacræ Quadragesimæ tempore et diebus Dominicæ Passionis. Interim frequentibus ad Jesum sponsum suum suspiriis indulgens, offerebat ipsi magno animo omnes quos patiebatur dolores; parata sustinere ctiam graviores, quando ad ejus honorem et obsequium aliud nihil jam poterat facere. Feria sexta mane, dum officium adorandæ Crucis perageretur, valde instanter rogavit assidentes sibi Sorores, ut se attollerent juvarentque, et ipsa quoque sacram Crucem adorare valeret. Sustulerunt illæ, judicio omnium magis mortuam quam viventem; collocaruntque in cathedra chori sinistri, ipso cui assueverat loco et gradu, in capite Novitiarum, quem locum præ nimia humilitate semper occupaverat. Ibi considens, javabat ut poterat cantantes Sorores, devoteque prosequebatur Hymnam Adorationis: et totum quam longus est perfundebat lacrymis, ut et Officium reliquum, cui ad usque finem adstitit, quamvis non sine labore magno intensusque doloribus: quos omnes vincebat fervor spiritus amorum erga Dominam crucifixum, qui carnis deficientis impossibilitatem supplebat. Finito Officio Sextæ, cum, propter magnam quam sibi intulerat vim, erigere caput amplius non posset, ægre relata in lectum est.

*Id tamen facit
in Parasceve.*

99 Sabbato autem, in Vigilia Paschæ, decrevit Domina confitendum sibi esse, in ordine ad sacram Communionem, ipso die Paschæ suspiciendam. Intravit ergo ad eam Fr. Joannes Diaz, tunc Prior Conventus nostri de Misericordia, et Confessarius ejus atque Sororum omnium: nec enim aliis ipsa Confessariis utebatur, quam qui erant toti Conventui assignati. Ingressus est autem cum eo, ad ipsius solatium, etiam alias quidam Pater grandævus, Fr. Pelagius de Lira, secundarius Confessarius Conventus. Hi ipsam devotis alloquii solati, post auditam ejus Confessionem, recitarunt supra ipsam sanctum Evangelium; dimiseruntque tam gravibus deinde symptomatibus tota illa nocte afflictam, ut ipsam credere impossibilem sibi fore descensum ad chorūm inferiorem, pro sacra Eucharistia cum reliquis Sororibus recipienda, quemadmodum solebat multumque tunc desiderabat facere, designatum pro ea re habens Dominicum diem. Summo mane fecerunt Patres processionem per ambulacra conventus, redierantque cum venerabili Sacramento ad Capellam S. Augustini: istic enim, respectu ipsius Dominae, tenebatur illud in hac nostra ecclesia per totos tres dies, tamquam in ejus capella, utpote quæ ad hoc habebat specialem licentiam. Tunc autem resolverat se posse, parabatque descendere; quando medici noluerunt in hanc mutationem consentire.

*et ejus diei
Officium inter-
est;*

100 Rogavit ego Domina Sororem Margaretam Pineriam, suam famulam et sacristanam, ut portaret saltem ad medium chori superioris ante crates, ibique aptaretur altare, in quo sibi Missa diceretur, et sub ea reficcretur sanctissimo Christi corpore. Factum continuo est quod jusserat; et supradictis Patribus eodem venientibus, adducta etiam illuc est ipsa

*Sabbato sancto
Confessionem
instituit;*

F

*postridie
communi-
catura;*

*ad quod in
choro super-
riori altare
concinnatur,*

A ipsa infirma extremeque debilis Domina. Ibi P. Prior statim Missam celebravit, et ipsa de manibus ejus recepit sanctissimum Sacramentum, toto illo tempore tam devote orans plisque perfusa lacrymis, uti solebat cum maxime sana esset. Eo facto circumspiciens universum chorum, cathedrasque et Sorores ibidem præsentes, depromebat teneræ devotionis verba, valedicens iis, ut quæ sciret numquam se istuc reddituram : quod non sine magno dolore ac lacrymmis audire Matres atque Sorores potuerunt. Exhinc reducta est cum ingenti labore ad cellam et lectum suum, prosequente ipsam magno cum affectu et tristitia Matre Priorissa, quæ diu noctuque numquam recedebat ab ea, propter amorem singularem quem ei gerebat ; quemadmodum et ceteræ Sorores omnes, quæ non minus quam proprias animas ipsam amabant, nec lassari unquam poterant præstandis eidem obsequiis quibuscumque. Materteria etiam ejus D. Philippa, quæ, sicut dixi, venerat visitatum Dominam neptem suam, transit apud eam octiduo integro : intellexerat enim ex omnibus medicis, quæ Infantam curabant, quod morbus ejus, quem fatebantur sibi esse ignotum, B cuique nec nomen inveniebant nec remedium, ingravescebat magis magisque.

c
Post discessum materteræ.

C ingravescente morte,

101 Postea, quia voverat ire ad Jubilæum c. S. Jacobi isto anno celebrandum, definitivit discedere cum omni quem ducebat comitatu, ipsique discessu designavit diem. Tunc separatae ab invicem sunt Dominicæ istæ; alteraque votivam suam peregrinationem prosequente, remansit altera affixa lecto, a quo non nisi ægerime levari poterat. Intumescebat autem vehementer, usque dum tota in humores resolveretur, per dysenteriam ac vomitus oppido difficiles. Nihil omnino dormiebat, et coineudebat perparum, propter ingens ciborum fastidium ; quibus accessit plaga grandis in una coxendicum, tantos ei dolores parvus, ut quavis hora putaretur expiratura. Verumtamen spiritus ejus, inter ista omnia, erat tam robustus tantaque patientia obarmatus, ut ex ejus ore nullum incompositum verbum prodiret. Elevatis enim manibus aliud non dicebat, quam, *Sit nomen Domini benedictum*, peccatis meis graviora commerui : Domine Deus meus, condona mihi illa : saepè etiam repetebat, Domine, misericordia, misericordia. His aliisque innumeris et pientissimis vocibus abundabat continua os ac lingua ejus, neque cessabat cum Sponso suo variis modis colloqui ; nunc misericordiam postulans, sequi ipsam accusans, et cognoscens maximam peccatricem mundi ; nunc Dei erga se beneficia commemorans in genere et in specie ; nunc eum exquisitis encoriis laudans, et sicut amicus amico congaudens Dominum isti, quem tantopere amabat et videre cupiebat : vehementem enim horrorem conceperat calamitosæ in hoc mundo vitæ, multumque lætabatur (quantum scilicet dolores sinebant) tantam sibi felicitatem obtigisse, ut seipsam visura mox esset solutam vinculis mortalis bujus carceris. Dici non posset, nec si diceretur credi, nisi ab eo qui vidisset, quomodo transegerit postremos istos vitæ suæ dies : itaque hic mihi præstaret tacere, siquidem cognosco, ut jam dixi, non esse in potestate mea narrare et scribere ea, quæ nec credi quideam poterant hac nostra ætate, tam perversa plenaque omnis malitiae et solutoris vite, quando etiam illa quæ propriis oculis vident homines in sequiorem accipiunt partem, dicentes bonum malum ex pura malitia. Quia tamen nefas puto reticere omnia, pauca quædam dicam, proseundo cœptam narrationem ; ut Deus, qui novit omnem veritatem, laudetur et glorificetur in hac famula sua, quam ipse gratia sua repleverat : idem, per intercessionem il-

lius. supplet magnam nostram imbecillitatem ad D quodvis bonum.

102 Vulgata quaquaversum per omnes Regni partes fama invalescentis nimium infirmitatis, plures ex primoribus et nobiliaribus, qui Infantam aliquando in suo palatio viventem cognoverant adhuc secularem, vel alias usum cuin ipsa aliquem aliunde contraxerant, veniebant partim ipsinet ad hoc oppidum, partim nuntios suos mittebant, per quos sese ei commendarent. Inter hos fuit Archiepiscopus Bracarensis, D. Martinus a Costa, d frater germanus Cardinalis D. Georgii a Costa ; nec non reverendissimus Episcopus Conimbricensis et Comes, D. Georgius de Almeida c ; et Episcopus Portuensis, D. Joannes f Azbedius, D. Infante plurimum devoti, quibus per suam eminentem dignitatem licet ingredi monasterium. Videntes autem eam ad extremum adductam, instante jam vicina morte, magna cum veneratione et amore visitabant ipsam, dolendo de tam grandi jactura : quia vita ejus virtuosæ exemplum, omnibus ipsam visitibus vel de ea audientibus erat tamquam magnes, attrahens ad Dei laudem atque amorem creaturas omnes. Quis enim intra se non confunderetur, intuens tam profundam humilitatem, tamque absolutum contemptum rerum omnium mundanarum ? a quibus Domina ista tam era aliena quam quæ maxime ; universam seculi pompam et gloriam meram reputans fatuitatem, virulentiam, atque fœtem. Manserunt autem Episcopi illi in hoc oppido, frequentius Dominam visitantes in morte, quemadmodum solebant facere in vita.

103 Quanto magis huic sanctæ Dominae appropinquabat finis suus, diesque egressus ab hoc mundo, tanto intendebat magis, et quam meliori posset modo cuncta disponeret. Jussit ergo scribi instrumenta manumissionis, ponendis in libertatem omnibus quibus usa fuerat sexus utriusque mancipiis, dicens quod vellet omnes relinquere liberos. Nocte autem quadam, cum sola ibi adesset Mater Catharina de Silva, clausis cortinis lecti in quo jacebat, petiti scriptoriam arculam cum cereolo ; sumptisque charta et calamo, manu proprio testamentum conscripsit, in bæc verba. Ista est ultima voluntas mea. Instituo animam meam heredem omnium, quæ ad me pertinent aut quoquomodo possunt pertinere, ita videlicet, ut omnia relinquam huic monasterio Jesu. Donationes, quæ scriptæ relinquuntur a me, comparentur pecunia ; et sic etiam solvantur debita, ad quæ me constiterit obligari. Iis quibus dotes matrimoniales promisi per publica instrumenta, dentur ipsis pro quibus confecta sunt, ex quo in hoc oppidum veni et antea. Joanni Lopez Doctori, nutrici meæ Beatrice Alvarez, et Georgio de Silva, quibus stipendia honoraria præbentur a Rege Domino meo ; nec non omnibus, quos simili conditione adscivi ad obsequium meum, solvatur annis singulis pars tertia ejusmodi stipendiorum. Servi et servæ, eorumque filii ac filiae et posteri, qui quidem fuerint Christiani, suam omnes retineant pensionem. Carbunculum grandem annuli relinqu Præcipi, Domino meo : Nepoti meo Georgio, Monile pendulum trium lapidum, et aliud Smaragdum Dominicæ materteræ, Statuum resurgentis Christi.

104 Testamenti mei curatorem instituo Joannem Lopez, cui insuper dabuntur viginti mille regales. De corpore fiat quod Prælata mandaverit : et pro anima curet quæ nunc est Superior, quæque posthac erunt, current similiter id legi quod ipsarum videbitur caritati ; neque enin in me sentio meritum ultum. Commendo Domino meo Regi, ut si defuerit quidpiam huic ultimæ meæ voluntati, per se sup-

A MARG.
PINERIA
EX MS. LUS.

multi accur-
runt fama
excitò Ave-
rium,

d

e

f

in quibus
Conimbric-
censis et
Portuensis
Episcopi.

E

Testamentum
suum ipsamet
scribit,

quo heres in-
stitutur mo-
nasterium:
F

conduntur
legata quer-
dam,

et domesticis
consultur,

A. MARG.
PINERIA
EX MS. LUS.

maxima cum
patientia.

Nepoti alum-
no, post ex-
trema monita;

valdicit.

Sororibus quo-
que pia dat
monita,

easque noctu-
ante II Maji
commendat
Priorissæ,

A neque ex ore ejus ullum prorumpebat verbum quod non sonaret Dei laudem, petendo ejus misericordiam auxiliisque in hora illa adversus omnes diabolicas suggestiones. Magna cum humilitate rogabat Matrem Priorissam ut sibi semper assisteret, simulque Sorores ut Matrem juvarent. Cumque diceret ei Mater, ne metueret, neque dubitaret, quin esset obtentora id quod tantopere semper concupiverat. Non ita, inquit, timeo, ut metus iste me faciat diffidere de eo, qui tantas mecum fecit misericordias, atque ad me salvandam pati et mori est dignatus : non ideo certe deserui domum Regiam : sed quod videbam reddendam mili rationem omnis mali quod feci, et boni multiplicis quod facere neglexi cum possem.

B **112** Jussit deinde accersiri puerum nepotem suum, I. Georgium, tunc novennem : atque ante se constitutum prolixo sermone est allocuta, commendans ei dominum hanc in qua fuerat educatus ; utensque verbis efficacissimis, quæ possent alte infixa manere ejus cordi, quem tam amanter enutrierauit. Fili, inquiebat, commendando tibi plurimum animam meam, scilicet hoc monasterium. Memineris quod trimestris huc ingressus sis, quodque te in eunis vagientem hic aluerim. Commendo etiam tibi omnes famulos meos. Cura ut probus sis, Deumque valde ames ac timeas : ipse tecum sit, tibique benedicat. Et haec dicens, elevavit manum suam, ac fertio benedixit; addidit etiam alia plura sanæ doctrinæ et utilis instructionis monita; tandemque abire jussit, nec amplius reverti ubi ipsa jaceret ; sed mandavit ut duceretur, ad domum infirmariæ, ibique maneret quoad Rex mitteret qui abducerent illum. Appellavit deinde Matrem Claram de Silva, quæ quoad vixit ipsam seniper comitata fuerat ad ministrandum ei, quæque custodiebat omnia ad Dominam ejusque nepotem pertinentia ; jussitque ut quæ sua erant continuo a rebus nepotis separaret, quia jam ei nihil donare poterat.

113 Non cessabat interim, ut erat plena cœlesti gratia, proferre verba multæ edificationis iis qui circumstabant, penetrabatque audientium corda magis quam dicere possim aut sciām. Sorores vero, quas videbat præjacturæ talis dolore illacrymantæ, rogabant, ne seipsas affligerent aut plorarent. Quin potius, inquiebat, exhilarate vos invicem in Deo, neque mei causa ostendite ulla signa doloris : relinquo vobis copiam pulcherrimorum librorum, itemque pomarium ad deambulationem. Nolite locum dare murmurationibus aut judiciis temerariis, quæ multum solent præjudicare obedientiæ et subjectioni. Atque hujusmodi plura dicebat ultimis istis duabus diebus sui dicessus, tanto cum amore ac vigore spiritus, velut si integra sanitate uteretur. Verum quæ, ipsa nocte illucescente inferia tertia, locuta est Matri Priorissæ et assistentibus sibi Sororibus, nullus capere intellectus potest. Erant enim voce ejus et sermones omnes caritate conditi ; secundum exemplum Servatoris nostri, in postremo quem ad discipulos habuit sermone. Cum mira dulcedine et eloquentia confortabat Priorissam, et circumstantes orabant, ne tristarentur propter mortem suam, quam libenter acceptabat de manu tam boni Domini, in cuius misericordia multam habebat depositam confidentiam. Tunc iterum instituit petendo veniam ; ejusque amor erga singulas non videbatur posse satiari ; ideoque dicebat, se orare Dominum, ut tempus quod pro peccatis suis deberet exigere in purgatorio, posset inter Sorores expendere : ipsas autem multum commendabat Priorissæ, et illis vicissim obedientiam erga eamdem. Obedientia enim, inquiebat, est scala per quam facillime ascenditur in cœlum, post ejus vestigia, qui obediens pro nobis

suit usque ad mortem. Hortabatur quoque, ut omni D eustodia servarent cor suum, conarenturque habere conscientiam semper mundam, atque esse paratæ in diem illum ignotum omnibus, quo finiendus cuique esset vitæ suæ cursus.

114 Deinde vice altera advocavit Priorissam, petens ab ea veniam erratorum ; ipsamque conforts, et ei commendans duas famulas suas, quas ab infantia educaverat ; Paulam Diaz et Augustinam Fernandez ; pro quibus orabat ne dimitterentur, sed porro educarentur in monasterio ad omnem virtutem. Ad quam, inquit, Mater, doctrina et censilio eis rogo sis præsto, videtur autem mihi quod Domina materterea mea Philippa libenter acceptura ad se sit Paulam. Totam porro noctem illam sic transegit, velut quæ certo sciret adesse finem sum, partim Deum surviter alloquendo, orandoque veniam et misericordiam; partim Sorores sigillatim instruendo salubribus monitis et præceptis, prout solebat et sciebat unicuique congruere : nec volebat ullam ex iis tristem videre lacrymantem propter mortem suam, sed ut lætarentur pro tanto suo bono et requie adeunda. Dicebat autem, quod hilaris egrediebatur ab hæ vita ; nec aliam sentiebat pœnam, quam quod Sorores sibi tantopere dilectas videbat mœstas sua causa ; cui in omni vita nullum majus pótuerat obtingere solatum, quam si lœtas consolatasque aspiceret, nulla alias sui remanente memoria apud Priorissam et Sorores.

E

115 Mane facto cum ad visitandam illam recidarent medici, renuntiari jussit, ipsos deinceps habendos ab ejusmodi officio excusatos: Capellanos autem a se rogari voluit, ut singuli Missam unam de Vulneribus Domini recitarent, in remedium et alleviationem pœnarum quæ pro suis peccatis erat commerita. Patribus quoque nostri Conventus Dominae de Misericordia mandavit, ut singuli dicerent Missam unam de Diva, vel de aliis quos nominabat devotionis suæ Sanctis; mittens eum in finem, ipsis et Clericis oppidi hujus aliis, eleemosynam suam. Per eosdem duos dies, quos ultimos sibi fore noverat, nullam admittebat medicinam corporalem, soli Deo et rebus animæ suæ componendis intenta, et eam contra extremam agoniam obarmans. Rursum vero Matrem Priorissam prolixiori sermone alloquens, multa salutaria monita et verba consolatoria ei dixit, circa regimen pomus et observantiam religionis; tandemque magna cum humilitate subjunxit : Eia Mater, nihil tibi opus debilibus consiliis meis, quæ si antehac non fuerant necessaria tibi, multo minus nunc sunt, tanta virtute et discretione prædictæ : commendabo ergo super omnia tibi animam meam, quæ licet merita nulla habeat, habuit nihilominus optimam voluntatem faciendi quantum possibile sibi erat. Magno mihi solatio fuerit, si cum Sororibus diligenter curare ut corpus meum sepeliatur in choro inferiori, induitum hoc sancto Habitum, quo me indignam esse alioqui profiteor : desideravi autem hac in domo sepulturam meam permanere, ut Matres atque Sorores meæ ipsam conspicientes, mei semper recordentur : quandoquidem earum numero aggregari optaverim, ubicumque fuerit anima mea ; et maxime, si bene ei, ut spero, sit.

*Mane facto
curat plures
Missas dicen-
das,*

*solatur Prio-
rissam,*

*et petit sepe-
liri in choro
inferiori.*

CAPUT XIII.

*Piissima dispositio ad mortem, nocte proxima
expectatam ; agonia, obitus.*

Ipsa tertia feria, cum dies jam esset, iferum D. Infanta, magno cum solatio suo et affectu spirituali, advocavit Matrem atque Sorores universas : eumque declarasset quam gratus sibi esset carum

*Die II Maji
prædict se
proxima nocte
morituram,*

conspectus

A conspectus, et oculos per singulas circumduxisset; Rogo, inquit, ut omnes vos recipiatis ad quietem et somnum aliquem capiendum: certa enim sum, fore ut nocte hac egeam vestra praesentia. Novit Deus, quanto desiderio semper eum oraverim, ut vitam inter vos agere et finire liceret; unde ei nunc multas gratias ac laudes refero, secura quod nulla mihi prævalebit tentatio, quando videbo circum me positas sorores et amicas meas, quarum orationibus sustinebor. Evidem non ignoro, mihi me commeritam tantum bonum, neque fecisse ea quæ debui opera: verumtamen rogo vos, ne demerita mea, sed vestram ipsarum iatucamini caritatem. Ite nunc pausat, ut hac nocte mihi possitis cum eadem vestra caritate assistere, menisque comitari existim: qui si felix mihi fuerit, semper orabo Deum pro hac domo et omnibus habitantibus in ea: quod tempore hujus corporalis vitae non satis potui pro voluntate facere, supplebit anima, si eam Deus dignatus fuerit suo conspectu. Fateor evidem, nulla in me reperiri opera, quibus id meruerim; sed demerita multa, quæ me multiplicis poenæ et cruciatus ream fecerunt: verumtamen rogo Dominum, ut judicio suo et anime mete interponat mortem ac passionem suam.

B 117 Impossibile fit explicare omnia ejus verba, et affectuosas ad Dominum Deum exclamaciones: conversa autem ad Dominam nostram, cuius imaginem parvulum tenentis jusserset collocari in altari, ad Missam sibi dicendam parato, una cum majori cruce sue capellæ, et formosa statua resurgentis Christi (quam sicut a matre sua Regina acceperat, ita ejus sorori Materterae sue D. Philippæ relictam volebat) conversa, inquam, Infanta ad Dominam nostram, elevatis manibus seriebat pectus, eamque orabat, ut memor quol erat Mater misericordiae ad salutem peccatorum, dignaretur esse etiam mater sua; et quoniam portaverat illum qui totum sanguinem pro ipsa fuderat, et mortem adeo crudelem pertulerat, ne elongaretur ab auxilio suo, præsertim in hora tanti discriminis: crebro autem iterabat duos hosce versus, *Monstra te esse matrem*; et, *Maria, mater gratiæ*. Invocabat præterea multos Sanctos Sanetasque, imprimis S. P. Augustinum, atque undecim mille Virgines, quibus assueverat totidem Pater noster recitare. Sed tempus est finem imponam narrationi, cui alias impossibile esset finem reperire; utque breviter dicam, quod sine dolore C tamen dicere nequeo, quomodo divina clementia concluserit vitam illius, nolens illam diutius protegendi.

C 118 Feria tertia sub noctem, die adhuc xi Maii anno MCCCCXC, cœpit sanctissima Domina illa, cum nova et inexplicabili animi alacritate, instar militis totum se obarmantis ad futurum conflictum, comparare quidquid vel utile vel necessarium censebat nocte illa, tam sibi optata quam lacrymabili nobis: ac primum advocates medicos verbis perquam humanis ablegavit, unienique eorum gratias referens pro cura et medicinis sibi impensis, licet inutiliter, eo quod Dei voluntas fuerit ut efficaces non essent ad salutem corporis, quod ipsum inter magnas illius erga se misericordias numerabat, multasque eo nomine ipsi agebat gratias. Fatebatur quidem se remedia adhibuisse, nec parum allaborasse ut vitam protraheret; verum non alio fine, quam ut spatium lucraretur facienda penitentiae, et ad quedam obsequia eidem deterenda; per enjus amorem nunc orabat, ut sibi ignosceretur, quod in hac sua prolixa et gravi infirmitate, tot inter dolores, tantas ipsis creasset molestias: nunc vero consummata esse omnia: quare non redirent ad se amplius, quia certa erat, quod altera die ipsam non essent reper-

turi in vivis: desinerent esse solliciti pro suo corpore, sed abeuntes in horam bonam, quietem caperent; ac porro rogarent Deum, ut animam suam suscipiat in requiem, siue meminissent.

D A. MARG.
PINERIA
EX MS. LUS.

Confessarios
accersit,

119 Dimisis medicis, atque in bibliothecam sub turri se recipientibus (nec enim omnino egredi monasterio volebant, sed permanere intro, ut viderent finem) rogavit D. Infanta nostra Matrem Priorissam atque Sorores, ut se non desererent, sed ibidem manerent. Jussit etiam dici Patribus Confessoribus suis, P. Priori Joanni Diaz et Fr. Pelagio de Lira, curarent ambo præsentes esse sibi, quia hac nocte erat ipsis opus habitura. Misit insuper rogatum Dominos Episcopos Conimbricensem et Portuensem, qui venerant, ut dixi, ipsam visitatim, nec voluerant discedere ab oppido donec melius habere intellexerent; vellent pro se singuli Missam unam dicere, quamprimum audirent ipsam agonizare; signumque dari facerent ad alias orationes pro se faciendas. Interim perseverabat illa, tam integro sensuum omnium usu fruens, ac si fuisse in plena sanitate. Nam eam visus, non auditus non vox clara defecit, usque ad ultimum spiritum; adeo ut nec in loquela quidem, conturbatio aut confusio vel minima unquam perciperetur. Absoluto Completorio, adfuerunt, sicut jussi erant, prefati Patres Confessarii; seque in ejus oratorio collocarunt, ad recitandas Matutinas aliasque orationes: ipsa vero identidem interrogabat, quæ hora sonnisset in horologio: idque cum tanta præsentia animi, et modo loquendi tam absoluto, ut appareret certo illam nosse, qua hora esset decessura.

E et ad extre-
num sibi præ-
sens,

120 Cum autem intellexit sonuisse secundam, oravit Matrem Priorissam, ut cervical suum magis erigeret; fecitque advocari Confessarios, et cœpit sentire vehementiores alvi cruciatus. Tum Matrem Priorissam intuens; In hoc inquit, cœpi, in hoc volo finire. Cœpitque omnino serio invocare Dominum Deum per mortem ac passionem ejus, Deiparamque Virginem Dominam nostram, pronuntians varios ac devotos versiculos, e Psalterio depromptos. Ut autem adstare Confessarios vidit, Patres, inquit, haec est postrema hora mea, adjuvate atque absolute: et continuo jussit adferri chartas quasdam plenaria Indulgenciarum, tum quas ei specialiter concesserant Pontifices, tum quas in genere per modum dispensationis impartiti erant titulo Crucis vel Redemptionis captivorum. Dein manus extulit ac feriens pectus, totum Confiteor recitavit, voce tam distincta, ut ea non videretur esse virginis in extreto articulo constituta, sed plena valetudine utentis: iterumque et iterum dicens, Peccavi, Domine, fateor culpam meam, mandavit sibi admoveiri Crucem: et Crucifixum intuens atque ardenter exosculans, inquit, O Domine mihi, Deus meus, misericordia mea, averte faciem tuum a peccatis meis: quem versiculum solebat usurpare, quoties et quocumque loco videbat imaginem Crucifixi aut Deiparae, caput eisdem modice inclinans.

F atque audiens
horum 2 so-
nius;

121 Hinc porro cœpit egressui suo appropinquare Domina ista, pro mensura ingravescentium dolorum magis magisque deficiens, spatio horarum duarum; post quas rogavit Sorores accedere proprius, et ordiri orationem de Christi in horto agonia: cœpit etiam vehementer sudare atque deficere. Suggerebat deficiente Mater Priorissa, ut confortando pectori sunneret aquæ cordialis: sed ipsa respondit voce languida, non esse amplius tempus, inchoandam lectionem Dominicæ Passionis. Cœpit ergo Priorissa eaudem recitare D. Infantæ, ad singula attentissimæ omninoque quietæ, usque dum veniretur ad locum inflictæ Domino elapsæ; quando, non valeus ultra levare per se brachium, in hoc juvari

G petit absolu-
tuonem cum
Indulgencie:

H jubet recitare
Passionem:

in quam ad-
esse sibi om-
nes petit:

I Deiparae se
affectuose
commendat:

J sub noctem
vale dicit
medicis:

S. JANG.
PINERIA
EX MS. LUS.

*sub qua ipsa
sibi infligit
alapam uti
solcbat,*

*ac reliqua
lectioni pte
attendit:*

*recitat Psal-
mum 30:*

*salutat spinas
Crucis;*

*pronuntiat
Synecdotum:*

A juvari petiit; manuque propria tam duram alapam inflxit facie suæ, ut sudor copiosus exprimeretur. Tum voce quantum poterat contendens, robusto etiamcum spiritu, dixit; O Domine, qui pro peccatoribus tam multa perpeti voluisti, ignosce mihi et salva me, ut eorum aggreger cœtui, qui te vident et laudant. Consueverat nempe Domina ista, quoties Passionis historiam vel legebat ipsa vel legi audiebat, ad istum de alapa locum, multa cum lacrymarum effusione et amaritudine cordis, id ipsum facere, quod nequidem in extremo vite articulo posita valuit prætermittere.

122 Videns interim Mater Priorissa deficere Dominam, letali jam sudore opertam; spiritusque reciprocationem fieri breviorem; cessavit a lectione, ut ad rotam vadens nuntiari juberet Episcopis, ad extrellum articulum rem esse deductam; utque fieri curarent, quæ Domina imperaverat. Excepit ergo Sororum una Missale seu librum, lectionem prosecutura; enique nesciret ubinam Priorissa desiisset, cœpit nihilominus legere. Hoc animadveriens moribunda eamque intuens, etiam in tali articulo attentissima; et corpore quidem agonizans, spiritu autem quietissima; voce, quantumvis languida, dixit; Non ibi desit Mater nostra; ipsa oculorum demissione indicans, aliquanto inferius resumendam lectionem, quam porro magna cum animi applicatione audivit. Cumque recitaretur locus quispiam, explicans singularem aliquem Domini Salvatoris dolorem, profunda dabat suspiria, dicebatque: Domine, misericordia; Domine, ignosce, nec intres in judicium eum famula tua: nec recorderis iniuriam mearum: peccavi, Domine, peccavi: ignosce, per mortem et passionem tuam. Et hæc quidem submissa dicebat voce, clara tamen et imperturbata: ubi autem ventum est ad verum, quo dicitur Dominus emisse spiritum; junctis ante pectus manibus recitavit quasdam preces secreto, sic ut a nemine intelligeretur, tenens oculos in Crucifixum, quem sibi jusserset admoveri; et ex voce aliqua subinde fortius resonante intellectum est, quod pronuntiabant formam profitendæ fidei. Deinde ter recitavit Psalmum trigesimum, *In te Domine speravi*, quo tertium finito, rursus clara voce cum gemitu suspirioque, dixit: Semper, mi Domine, speravi in te, et commendavi tibi hanc animam meam, quam creasti et redemisti: idemque facio etiam in hac hora, tibiique et matri tuae ac Domine meæ illam commendando; addens versus, *Monstra te esse Matrem, et, Maria mater gratiæ.*

123 Ista dicenti allata est positaque ante oculos particula veræ Crucis, quam habebat in suo Reliquario: quam illa accipiens, osculans et adorans cum gemitibus suspirisqne, defixit oculos in Spineam coronam, atque dixit: *Are Spina pænæ remedium.* Cumque deficienti atque lassæ etiam deficeret respiratio, grandesque suoloris guttae per caput, faciem, manusque defluerent; accesseront Patres Confessarii proprius. Quo ipsa intuens; Adjuvate me, inquit, Patres. Deinde cœpit per se recitare *Credo*, adjuvantibus ipsis et Sororibus, quæ quidem poterant: plerasque enim dolor et lacrymæ impediebant, ne vocem formarent. Continebant tamen se quantum valebant singulæ, ne ab ea exaudirentur lugentes; tanto autem major dolor erat, quanto magis diligebant, agnoscabantque jacturæ suæ gravitatem. Quæsivit interim ipsa Domina, an omnes Sorores ibi præsentes adessent: jussitque ut accelerent proprius, remotis tabulis interpositis; volens omnes simul videre, priosquam expiraret; et, Sciente, inquit, nullam me in vita tota majorem percipisse letitiam, quam videndo junctas Sorores simul, meque inter illas. Tui vero manus elevavit, et cœ-

pit protestationem fidei recitare, clare et distinete D pronuntiando totum, *Quicumque vult*, adjuvantibus nihilominus eam Patribus.

124 Eo finito dixit Patri Priori, inciperet Orationes agonie, quas continebat liber, quem manibus tenebat Fr. Pelagius de Lira. Cum autem Dominus intelligeret hoc esse exitus sui tempus, dextram manum extendit et apprehendit cereum, quem absque intermissione tenebant Mater Priorissa Maria de Ataide, et Mater Suppriorissa Gratia Alvarez, assistentibus simul Matribus Catharina et Clara de Silva, una cum Dominæ ipsius famula Margarita Pineria, quæ caput eos sustentabat, quod supposito cussino elevari sibi jusserset, simulque mappula abstergens defluentem ei copiosum sudorem. Circum circa lectum matres ac Sorores omnes fundebantur; quarum aliquæ vultum habebant affixum terræ, aliæ alio doloris actu occupabantur, sic ut videre te crederes pictura expressam Dominam nostram Dei matrem, tempore sui sanctissimi transitus cinctam Apostolis. Magno sane cum lucu expectabant illæ tristem sibi et acerbam horam: ipsa tamen D. Infanta, pte animi gaudio ac voluptate, nullum dabat gemitum aut signum inœroris, parvum vel magnum: sed multa cum quiete, etiam ipsius corporis jam deficientis, monstrabat suo in vultu gloriam, qua jam jam frui incipiebat anima; adeo is incipiebat lucidus ac formosus apparere.

125 Novit æternus Deus ac Dominus, quidquid dico vel dictura sum, verissimum esse: idem veracissime testabuntur, qui aderant, Patres Confessarii, ac Matres omnes. Qnomodo scilicet extremo isto articulo transformari cœperit facies ejus, longeque speciosior videri quam antea erat; quippe quæ trium mensium spatio multum fuerat a priori colore motata; non item a lineamentis faciei, quæ semper servavit optime composita. Transierat jam secunda post medium noctem hora, cum Domina voce submissa inquit: Dicantur Letanæ; quas P. Prior elata voce (uti moris est) recitare incepit; respondente eidem altero Patre, nec non Priorissa, Supriorissa, ac ceteris Matribus Sororibusque; interim dum ipsa quasi sedebat in lecto, suffulta cussino, inter brachia Matrum Caibarinæ et Claræ de Silva, suæque famulæ Margaritæ Pineriæ, caput sublevantis. Omnes autem demirabantur speciem (in quam subito versus erat vultus, oculi, totusque Dominæ istius aspectus) adeo claram splendidamque, ut quemvis terrenum splendorem superaret; defixis interim ejus luminibus in Crucem et Crucifixum ante ipsam positum. Quia autem oculi ei erant ex natura virides et valde formosi, eo in articulo videbantur esse gemini smaragdi, ad radios solares expositi. Novit Dominus hanc esse ipsissimam veritatem: neque possum verbis exprimere speciem illam admirandam, quam ipsamet hisce meis oculis indignissimis hausit, unaque Matres ac Sorores omnes ibi præsentes.

126 Toto illo temporis spatio movebat leniter labia sua, velut quæ intra se oraret. Tum oculos claudens, rursumque aperiens ac rursum tollens, ita non nihil mansit; quando Priore perveniente ad hæc Letaniarum verba, *Omnes sancti Innocentes*, innocens ille spiritus solitus fuit a vinculis mortalibus hujus corporis, coram Patribus ac Matribus. Non valebant autem oculos suos retrahere a contemplanda claritate formosi illius vultus, post excessum sanctæ istius animæ; de cuius aeterna beatitudine, jam fruentis conspectu Dei ac Sponsi sui, semper dilecti et quæsiti, ipsa illa vultus in mortuo corpore claritas, certissimum dabat testimonium; cum nemo dubitaret, quin eam ille recepisset in gloria sua coelesti coronandam, cui in hac brevi vita tantum misericordiae gratiæque contulerat.

*jubet legi
preces pro
agonizante,*

*sub quibus
rident ma-
tes Sorores,
E*

*vultum agræ
mira claritate
fulgentem,*

*et dum Le-
tanæ reci-
tantur,*

*ad nomen ss.
Innocentium,*

*placide ex-
pira t.*

A 127 In ista quam dixi claritate, absque alio motu strepituve, subsederunt paulatim manus, quas eo usque ad Crucem tenuerat paululum elevatas; illisque speciosis oculis subito clausis, sensim disparuit prior splendor, et innotuit defunctam esse Infantam; ita ut Patres manibus in cœlum elevatis dice rent, Ecce ut cum Sanctis Innocentibus abiit. Haec vox ubi audita fuit, totam mox domum mœrere implevit, sic ut quedam etiam animo linquerentur semimortue: et omnes cum gemitibus acerbis atque amaris lacrymis prosequabantur jacturam tam piae ac sanctæ Matris, cuius præsentia et convictu tam paucis annis fruitæ erant. Manserunt clansi oculi labiaque, et totus vultus tam modeste ac decorè compositus, ut placidum soporem dormire videtur: Patres autem rogabant Matrem Priorissam omnesque Præsentes, ut, seposito tantisper dolore, curarent reliqua sancto corpori necessaria.

CAPUT XIV.

Funus, sepultura, exequiæ Joannæ.

B **C**ontinuo campanæ omnes utriusque monasterii nec non totius oppidi, pulsatiæ fuerunt, ob mortem communis Dominae: ad quarum sonum ingens ubique planctus et comploratio extitit: Pater autem Prior ad conventum regressus, omnes Religiosos suos convocavit ad celebrandas exequias. Jamque aurora surgebat, quando quatuor Matres, clausis lecti mortualis cortinis, sacram corpus vestiverunt et composuerunt, tam lœve atque tractabile per omnes artus suos, ac si vixisset, quemadmodum ipsæ postea sunt testatae. Induerant autem illam habitu et capitis operimentu Religioso, nec possum dicere quanto cum dolore et lacrymis: singulæ enim revera irrorabant totam eam partem lecti ad quam consistebant, quia jacturam quam Domus hæc et Ordo noster in tali tamque clara luce faciebant, deplorabant ut propriam. Ita reducta defuncta ex lecto, extra cortinas, translata fuit in medianam illam aulam, magna cum reverentia, et collocata supra stratum ad hoc apparatum. Mox eodem accurrerunt omnes majores et minores, seniores ac juniores nullo ordine servato, cupientes videre Dominam palam expositam, et vultu, manibus, ac pedibus discorpoream. Osculabantur formosos ejus pedes ac manus tam acerbo cum dolore, ut findi corda videbantur; dum singulæ, quibus poterant verbis ac modis, exprimerent magnitudinem afflictionis internæ, tanto majoris, quanto præsentiori solatio privatas sese et quasi orphanas derelictas sentiebant.

C 129 Nosti, Domine Deus, ipsissima veritas, quomodo famula ista et sponsa tua, illustrata ac repleta tuis divinis gratiis, in te et propter te, erat requies et solatium omnibus ad se recurrentibus. Solabatur tristes, succurrebat afflicti, medebatur tentatis, corroborabat infirmas, mediatrix inter prælatus ac subditas, auctor pacis atque concordie, scandalorum averrancatrix. Nemo quidquam ab ea pro se suisque affinibus aut consanguineis postulabat, cui non succurreret remedio consiliove salutari. In omnibus dubiis et anxietatibus recurrebant ad illam singulæ, tamquam ad clarioris scientiæ fontem, pro intima qua pollebat Regulae Constitutionumque et Legis divinæ peritia. Quidquid tentationum, quidquid suggestionum diabolicarum offerretur alicui, in ipsius sinum deferebatur, non sine prompto efficacique remedio; cum ejus monita pronis auribus exciperent omnes, atque ab ejus sanctis orationibus semper auxilium reportarent ad hostem superandum. Nemini illa excusare se, nemini subtrahere; quin potius indagare solicite, num qua in monaste-

rio esset opis suæ indulga; multaque cum comitate proponebat singulis Christi Domini Suctorumque exempla, quæ sibi fecerat meditando familiaria: unde omnes in genere, et singulæ in particulari maximum et incomparabile recipiebant solatium et refrigerium, tamquam a pientissima matre et arbitra conscientiarum suarum. Hanc ergo videntes sic mortuam, nec sperantes alibi uspiam invenire tam præsens afflictionum ac lacrymarum suarum remedium, desiderabant etiam ipsæ defungi vita, ut eam possent videre in gloria, quandoquidem jam ab iis recesserat per mortem corporalem. Atque hoc erat quod prostratae in terram ante corpus petebant, orabantque, de sua singulæ salute sollicitæ: nee aliter facere videbantur posse, quia levius aestimabant ex hac vita decidere, quam videre mortuam, atque intelligere quod ipsum quoque ejus cadaver tam cito subtrahendum oculis suis foret; quando etiam hinc multum solatii hauriebant, interim dum necessarii ad sepulturam apparatus non sine mora aliqua perficiebantur.

D 130 Postquam constructa erat funebris sandapila, cui imponendum erat sanctæ Dominae nostræ Joannæ corpus, venit Pater Prior cum omnibus Patribus ex monasterio S. Mariae de Misericordia, ingressique sunt in domum, ubi prædicta Domina supra stratum suum jacebat; et flexis omnes in terram genibus, oraverunt dixeruntque consuetum Responsorium. Stabant istic, sicut tali Dominiæ conveniens erat, dispositæ Cruces tædeque et cerei copiosi, quam multos capere locus poterat: cumque Patres omnes sacris vestibus se induissent, quatuor ex senioribus sustulerunt cadaver, magna cum reverentia et circumspectione; atque intra sandapilam collocaverunt, non sine uberi lacrymarum effusione. Quemadmodum enim ipsa, dum viveret, satagebat omnes solari, juvare, et recreare, in quibuscumque eorum corporalibus ac spiritualibus necessitatibus: ita nunc omnibus inconsolabili dolori erat ejus tam cœta tamque inexpectata mors, que ipsos privaverat sanctæ illius vitæ exemplis et virtutum universarum clarissimo speculo. Quid autem facerent Sorores ac filiæ ejus spirituales, tot annis cum ipsa conversatae, nunc autem orphanæ derelictæ? Operiebant palliis facies suas, et linteis sibi obturabant ora, ne proruoperent in gemitus intempestivos: itaque moestus ac lacrymabilis earum chorus stabat enim, et thesaurum suum, mox e conspectu auferendum, prosequabantur oculis, ut melius atque decentius poterant.

E 131 Tum vero procedere cœperunt Patres, et quatuor quos dixi Seniores sarcophagum humeris suscipientes, descenderunt per sealas versus stratum præparatum in porticu, subtus domum in qua Sancta obierat. Jam stabant ibi afflictae Sorores, seriatim dispositæ ad parietem ex una parte, itaque satisfaciebant extremo ejus mandato ut se comittarentur. Collocato corpore sanctissime Dominae nostræ in media porticu, quæ tota obtensa tapetiis erat; ingressi sunt Domini Episcopi, Georgius de Almeida Conimbricensis, et Joannes de Azevedo Portuensis, pridem singulariter devoti et amici Dominae nostræ, lugubribus tunicis pileisque induiti: non tamen tantus erat dolor quem vestimenta monstrabant exterior, quin mœror interior longe exuperaret; cujus signum præbebat abundantia lacrymarum quas fundebant, velut indices cordis, sese utcumque exonerantis per oculos. Ingressi, suas statim fecerunt reverentias, capitibus discovertis ac flexis genibus: factaque brevi oratione (nam largam non patiebantur singulus plangentium, circa tumbam singuli sessum se receperunt, lugubriter obteeti caput, et faciem tergentes linteo, jugiter a lacrymis

A. MARC
PINERIA
EX MS. BCS.
*velut com-
muni om-
nium matre
orbatus;*

imponitur
sandapilæ
a Patribus
Ordinis:
E

12. Maji.
mane,

*ad corpus sa-
cra Habitū
indutum;*

*accedit
Conventus
mæstus,*

A. MARC.
PINERIA
EX MS. LUS.
ili clauditur
sandapila,

interim
dum in ec-
clesia de-
cantatur of-
ficium:

portatur per
pomarium,

miraculose
mox aresa-
ctum,

et sepe tur-
in choro in-
teriori:

A lacrymis inadenti, non sine genitu, modesto tamen et discreto. Tum ingressas est lignarius faber, induitus etiam ipse lugubriter : et genuflexus planxit : proferensque duas tabulas applicavit sarcophago, eumque clausit, ipsas superne instar tecti compaginans.

B 132 Interim Patres absolvebant defunctorum Officium, factaque erat fossa sepulralis in choro, panno nigro undique convestita : et pulsabantur campanæ per omnia monasteria atque ecclesiæ totius oppidi, in quo nulla erat platea nec domus, quæ non resenaret etiam ipsa planctu et dolorisfieis vocibus; cum magni æque ac parvi perfunderentur morore, eo quod Domina illa generaliter a cunctis amabatur, propter beneficia et gratias passim ab ea impensa omnibus, jacturam suam et orbitatem lingentibus. Absoluto officio exorsi sunt Patres Respondorium, *Libera me Domine*, omnes simul cantantes atque plorantes : itaque instituerunt processionem, prægredientibus Sororibus incestis atque afflictis (quemadmodum concipio Marias comitatas ad sepulturam Dominum Jesum) omnes dimisso vultu et incurva cervice, per portam quæ sub turri est; Fratribus autem ac Patribus subsequentibus, et agmen funebre claudentibus iis qui sanctissimæ Domini illius corpus gestabant in sandapila, usque ad terram cooperata panno. Ducta est pompa haec per pomarium et calcata in claustrum, atque inde in chorūm inferiorem, subsequentibus Dominis Episcopis. Hic autem nequon praeterire silentio, rem omnibus videntibus admirabilem. Mensis erat Majus, totumque pomarium (in quo Domina ista suam habebat pergulam, ad recreationem horis temporibusque congruis capiendam, bonam saepe diei partem istic transigens, eoque Sorores omnes convocans; quodque etiam solicite ipsa rigari faciebat, nec paucas in eo suamet ipsius mano arbores conserverat) hoc, inquam pomarium totum, tunc maxime formosum ac floridum, pro singulari quam ipsa Domina ei fecerat impendi cura, mox atque illac translata est sandapila, in conspectu omnium visum est exarescere, tam in herbis quam in arboribus; decidentibus passim foliis, ea præsertim via per quam corpus serebatur, que utrimque consita erat grandibus cycloneis, et hæ permixtae cytreis, quoniam a Domina sic coordinatis. Cum ergo omnes essent heribus ac fructibus novis onustæ sic pariter elanguerant, ut numquam postea revirerint : quo videbatur demonstrari, dolorem istum ad ipsas etiam herbas arboreasque pertinere.

C 133 In hunc modum procedentibus, ut dictum est, omnibus ad locum cheri inferioris, constiterunt Sorores iuxta scalas : transieruntque per medium earum Fratres ac Patres, cum Episcopis et corpore sanctæ Infantæ. Tum prosequentes reliquum Sepulturæ Officium, sancti corporis reliquias terræ mandarunt, cum quanto potueront honore ac reverentia, condigna Principi tantæ tamque singulari, qualis fuerat Infanta Joanna. De ejus anima dubitabat nemo, quin esset in gloriam sempiternam recepta, ibique frucretur suavi conspecto Regis celestis ac Sponsi sui, quem vivens in hoc mortali corpore amaverat super omnia, spreta universa seculari pompa et gloria regnorum mundi hujus, quæ ipsi naturali iure debebantur, saepeque oblata potuerant ab illa teneri sine culpa; nisi malens Christum humilem et pauperem sequi, perseverasset, usque ad mortem in ejusmodi sancto proposito ipso misericorditer adjuvante, ut omnia opera meritoria sua ad finem perduceret, maximo cum fervore amoris divini, quorum etiam præmium est consecuta : quod nobis quoque idem ipse concedat, per suam Passionem intercessionemque sanctissimæ

matris suæ, et istius veræ famulæ ac sponsæ suæ. D

134 Finito Officio sepulturæ, Reverendi Domini Episcopi et Patres egressi sunt per portam capellæ, tristes omnes et corde contrito, ut ratio postulabat : Pater autem Prior, Fr. Joannes Diaz, una cum iisdem induitus est ad Missam canendam, quam in capella Jesu celebrarunt *de Requiem*. Videtur tamen quod magis æquum fuisset, ut Missa *Gaudemus* fieret, quam *de Requiem*; hanc enim Domina jam possidebat. Reliqui vero Patres et Clerici privatas similiter Missas persolvebant. Quis autem siccis oculis poterit, eis qui non viderunt, narrare, quam inconsolabilis dolor omnes Sorores tenuerit? quæ considerantes se solas atque orphanas derelictas, volvebantur supra terram illam, quæ ipsarum occulaverat thesaurum. Nullius tamen, tam immoderatus erat luctus, ut multum ab aliis audiretur; nam quæ debiliores se agnoscebant, quam ut possent ab ejulatu temperare, intra ædes se continuerant, ibique solo Deo teste indulgebant lacrymis et suspiriis. Nisi autem eas juvisset Deus, qui potest omnia, multæ fuissent dolori immortuae, videntes se sic destitutas omni corporali ac spirituali solatio.

D 135 Evacuabantur etiam quas Domina incoluerat ædes, et puer Regius illius nepos traductus est ad monasterium Patrum de Misericordia, ibique traditus in manus Domini Episcopi Portuensis ; adeo ut recte possemus dicere, *Quomodo sedet sola ci-
vitas, plena populo?* Nullius omnino vox audiebatur per monasterium, sed omnes in silentio erabant et plorabant. Scit Deus quam vera dicam : nec tamen satis ipsa me explico. Videbuntur enim in monasterio nullæ esse mulieres vivæ; ita ut Mater Priorissa diceret, metuere se, ut unquam Serores suas posthac ridere aut delectabiliter loqui consiperet.

E Jam enim non amplius videbant Dominam illam, quæ pro ipsis apud Praelatam intercedens, requirebat alleviationem penitentiarum injunctarum : et ab ea dissidentes maleque contentas provocabat ad emendationem ac penitentiam, omnes suæ profundæ humilitatis exemplo ad obedientiam submissionemque inducens. Singulas etiam sanctissima istæ Domina, comitate sua recreabat, consolabatur, sublevabat; nec ullæ erant quæ laboribus sui officii fatigatae ad ipsam non accurrerent, respiratura in ejus domo, ibique accepturæ consilia in rebus dubiis salutaria, resolutionemque tricarum conscientias teneras implicantium. Non habebant amplius quæ invitaret illas ad collequia spiritualia, et relaxationes plenas benignitatis, in ejus pomario vel cella degustandas. Exaruerat fons ille caritatis, qui in Deo et post Deum ipsis erat omnis sua recreatio, inter asperitates monasticae disciplinæ, quæ tunc primum cœperunt graves videri, quando decesserat sibi senserunt illins exemplum auxiliumque, quo levia cuncta reddebantur. Ipsa quin adeo Priorissa, in negotiis perplexis et gravioribus sui regiminis curis, solita erat ad eam recurrere; at quæ nosset cuicunque malo auxilium et remedium invenire. Erat autem hoc etiam ex capite universarum afflictio major, quod unaquæque sigillatim suis propriis culpis imputabat istam tam præproperam orbitatem.

F 136 Postero die redierunt omnes Patres ad Capellam Jesu, quo etiam veniens adm. Reverend. D. Episcopus Conimbricensis, cum Archidiacono et Capellaniis suis, ibidein Missam solennissime atque devote cecinunt pro eadem Domina, non sine lacrymis. Interfuerunt huic Missæ, non solum multi famuli famulæque ipsius Infantæ, quæ huic extra monasterium in oppido ministraverunt; sed etiam plures Magnates atque Nobiles, quos fama gravis infirmitatis ejus illuc attraxerat, sic ut numeram præsentium capere ambæ capellæ non possent. Ea propter

*at Missa de
Requiem :*

E abductur
atio Puer
regius,

et recordatio
commodorum
ablatorum
auget luctum.

13 Maii con-
venitur ad
exequias.

A propter Priorissa, de consilio Episcoporum ac P. Prioris, mandavit aperiri crates, ducentes ab ecclesia ad locum in quo Professores fieri consueverunt; nec non crates S. Augustini; quo statim ingressi sunt quotquot poterant, planetum maximum cientes, fortiterque exclamantes, et parietes vel terram ferientes capitibus, multaque alia facientes, quæ facile, jndicasses non per meram ceremoniam fieri, sed ex acerbo dolore animi. Obscurus erat locus totus, nigroque vestitus et instratus panno; circum tumbam autem dispositæ faces, quam inultas spatium capiebat; et in gradibus ad eamdem tumbam assurgentibus duodecim Fratres cum thuribulis, toto officii tempore fumigantibus. Absoluta Missa et aperta Capellæ porta, ingressus est R. D. Episcopus Conimbricensis cum Archidiacono suo, nec non D. Episcopus Portuensis cum Ministris ac Patribus, qui simul omnes dispositi ordinatim per chorum inferiorem, cœperunt cantare Responsorium, *Libera me Domine*, non minus laerymis quam modulis solenne. Stabant ad latus scalarum Sorores ordine processionali, sicut solent quando aliqua inter ipsas solemnum nuncupat Professionem, opertæ capita velo et cereum accensum tenentes manibus. Decantato autem Responsorio prædicto, rursum quo venerant ordine egressi sunt DD. Episcopi; duravitque ad multas horas planetus, in voces dolorosas prorum pentibus singulis, tanto magis quanto quisque melius cognoscebat sentiebatque jaeturam ejus, quæ vere dici poterat *Mater orphanorum, pauperum, et viduarum*. Egressæ Matres Sororesque reliquernnt aperatas ipsas crates majori parte diei istius, quia non cessabant egredientibus unis supervenire alii, totaque ecclesia Jesu, et Capella S. Augustini, quin et platea ipsa, continuis personabat lamentis gemitusbusque.

B *xtatis an. 39
ante 3 mens-
ses inchoato,
et 18 conver-
sationis reli-
giosæ neendum
expleto.*

137 Anno Domini mcccxc, die vi Februarii, compleverat Domina Principissa Joanna annum vitæ suæ sanctissimæ trigesimum octavum, exorsa annum trigesimum nonum. Annis octodecim in hoc monasterio conversata est, tam sancte sicut dictum; multaque alia adhuc diei possent, nota rerum omnium cognitori Deo, et iis qui ipsam familiarius tractarunt, de sanctissima ejus in monasterio conversatione atque obitu; sed impossibile est ut iis fides adhibeat, prout nunc sunt tempora, quando tantum refixit amor Dei, qui in ista ejus famula semper glisebat ardenter. In ipsa sane videbatur renasci ætas antiquorum Martyrum, qui pro fide Jesu Christi Domini nostri corpora sua cremanda et excrucienda tradebant. Vite autem suæ, secundum ejus desiderium divinitus abbreviatæ, consequuta est finem, qualem semper optaverat, videlicet eoram Sororibus in hoc monasterio, quod adeo dilexerat semper. Etenim sæpius requisita a Rege patre, et longe instantius a Rege Fratre D. Joanne, multisque Principibus atque Episcopis Regni, ut patetur se traduci ad aliud aliquod eorum monasterium, quæ regio splendore exædificata jam erant, aut ipsorum sumptibus essent ædificanda, sub aere commodiori, in loco magis congruo dignitati et natalibus ejus; numquam tamen induci potuit ad consensum; dicens, hic esse omne suum solarium et gaudium, neque se alium locum majorem aut meliorem optare, quem propterea appellabat suam parvam Olisippoum.

C *Per eam mor-
tem suspensa
hesit viridum
inchoata fa-
brica,*

138 Duobus ante ultimam infirmitatem annis, cooperat executioni mandare grande propositum, quod conceperat reædificandi hoc monasterium, translata in aliud latus contra mare ecclesia, totumque magnifice construendi; videlicet templum, chorum, capitulum, dormitorium et refectorium; transferendi etiam officinas recollectionis et silentii: sic

enim credebat effectaram se, ut aura salubriori Sores uterentur. Jamque ab Episcopo Comimbricensi D. Georgio de Almeida obtinuerat licentiam ædificandi ecclesiam, et cum in finem cœperant fieri apparatus, coctis lateribus effossaque humo, profundatis duobus quadris et loco Capituli. Fecerat etiam aperiri latomiam, unde eruerentur grandes et formosi lapides in ædificium dictæ ecclesiæ. Horum quoque magna copia erat extracta et huc pervecta; sed præter impedimenta alia a Fratribus Prælatisque objecta, disturbavit opus cœptum gravis et postremus illius morbus: in quo tamen non desinebat esse pro eo sollicita, sæpius contestans, quod sperabat divinitus adjuvantam se, ut cogitata perficere posset, quæ tantopere conductura eredebat ad Dei obsequium, nec non ad incrementum exaltationemque hujus monasterii sibi dilectissimi, in quo etiam finire vitam elegerat. Finivit autem duodecima Maji, Feria quarta, et hora secunda post mediam noctem præterita, anno quem supra dixi mcccxc.

D
A. MARG.
PINERIA
EX MS. LUS.

CAPUT XV.

Defunctæ beatitudo variis modis revelata.

E

*Capellano
Joanna
viro sancto.*

N on videtur mihi possibile narrare aut describere signa omnia, quibus per istos postremos dies dignatus fuit Deus præmonstrare proximum illius obitum. Itaque, licet ea vere ac manifeste, per visiones et somnia, oblata sint personis notissimæ fidei atque virtatis, unum dumtaxat omissis ceteris commemorabo. Inter alios D. Infanta Capellana quidam erat, vitæ admodum spiritualis, Didacus Laurentius nomine, cui, in omni sua conversatione Eremitam religiosum assimilanti, Confessarii sui post mortem dederunt testimonium singularis ac virginis partoris. Illic inter alia pia mandata, quæ postremis istis diebus manu sua scripserat, et quorum in suo Testamento meminit, etiam injunxerat Sancta; ut mox atque ipsa obiisset, peregrinationem susciperet suis sumptibus faciendam ad S. Mariam de Guadalupe. Iste, eadem nocte qua Iufanta transiit ex hoc mundo ad Deum, intra cameram suam reclusus orationique devotæ intentissimus, subito conspexit ante se maximam quamdam claritatem. Ad hanc visionem corruptus stupore et timore vehementi, sæpius nomen Jesu et Mariae inclamavit, identidem Crucis signo se muniens; deinde curiosus ipsam considerans claritatem, quæ ante se persistebat iminota; vidi in ejus medio prægrandem, sed formosissimam ac splendissimam Coronam spineam; eius omnes aculei pleni erant recenti ac rubicundo sanguine; et a cujusque aculei extrema cuspide, pendebat gutta una, grandior ac splendidior, similis sanguinis. Adeo autem suaviter simul et vehementer lucebat tota ista corona, ut neque oculos avertere posset a tam delicioso spectaculo intuens, nec bene fixos in eodem retinere: idque duravit, ut sibi videbatur, per integrum horæ quadrautem: postea vero paucum deficiens, denique ex oculis plane evanuit visio, secutaque eam est vox grandis, bis dicens, Obii, Consummatum est.

*offertur visio
spine.v coronæ
cruentæ et
splendentis.*

F
*ipsa hora
obitus,*

140 Mansit ille ad ista obstupescens (nam et snavissimus odor quidam totam ubi orabat cameram adimpleverat) cum cœperunt in monasterio Jesu audiiri signa campanarum, significantia quod ipsa hora obiisset sancta Infanta, atque ab hoc corpore mortali ad gloriam transivisset æternam. Neque dubium esse cuiquam potest, quin misericordissimus Deus tali ratione voluerit significantiam illius mortem, illa ipsa hora certissimo peractam, isti suo fidelis famulo; qui post ejusmodi visionem parum admodum super-

A. MARG.
PINERIA
EX MS. LUS.

*non sine my-
sterio.*

*Pluribus San-
cta appetit in
somnis,*

*ac nominatim
juvencula
Guineensi re-
cens baptiza-
ta,*

A vixit. Siquidem continuo completerus demandatum sibi Dominæ suæ votum, mox atque corpus ejus fuit traditum terræ, in viam se dedit Guadalupam versus; atque post oblata ibidem sacrificia et vota, regressus Averium, sanctissime obiit etiam ipse. Recte autem inors ipsius Dominae demonstrata fuit per visionem Coronæ spineæ; siquidem hanc illa sibi pro insigniis ac propria tessera sum pserat, ipsam exprimens aut exprimi faciens in rebus omnibus ad se spectantibus, præ tenera devotione erga Domini passionem, cujus portin haud minima fuit dolor et ignominia inde proveniens: quapropter etiam ubique ipsam videbat depictam, humiliiter sese in clinando dicebat, *Ave spina, panæ remedium*: et festum Coronæ spineæ agebat quam poterat solennissime.

141 Quamvis temporibus nostris simus indigni divinis revelationibus et visionibus frui; potest nihilominus aliquando Deus, ut est misericors, variis modis, etiam per somnia, nonnullas res objicere et certificare intellectui, ad remedium et solatum, prout sibi placuerit, meruerintque personæ, in quarum gratiam istud faceret. Videns ergo grandem afflictionem famularum suarum, propter jacturam Dominae tam sanctæ, quæ tantopere ipsas dilexerat, suaque corporali conversatione tanto cunctis solatio fuerat; permittere voluit, ut illarum aliquæ semisopitæ, eamdem quasi corporeis suis oculis cernerent, vel in somnis audirent admonentem, ne sua causa tantum lugerent. De quibus nonnihil hic attexere audebo, fiduciam sumens a variis exemplis utriusque Scripturæ, novæ scilicet veterisque, quibus certificamur, voluisse Deum res alias diei et significari per somnia. Hoc autem dico, non quasi velim affirmare, contra quam Sancta et Catholica fides mandat et prohibet, fidem aliquam dandam esse somniis; sed quia puto, licite ac salva conscientia credi et dici posse, quod volente et ordinante sic Deo, patre totius consolationis, ejusmodi solatum oblatum fuerit ancillis ejus, multa cum amaritudine lugentibus obitum tam caræ Principis, quæ cunctas in genere atque in specie solabatur dum viveret.

142 Inter alias quas moriens Domina dimiserat ancillas una erat, non ita pridem advecta ex Guinea; quam, quia juvenis et idonea videbatur, ipsa cimerat, et paulo ante mortem fecerat baptizari; nec enim perferrere Sancta ista poterat, ut sua in domo versaretur anima, salutaris lavacri diu expersa; quin potius tales instruebat ipsam diligenter, et fidei nostræ rudimenta docebat. Puella istæ vix quidquam Lusitanæ linguae noverat, sed miræ simplex et prona ad omne bonum, secundum nostræ sanctæ Legis instituta, magna cum voluntate sua baptismum suscepserat. Cum autem octavo post Dominæ suæ transitum die, ipsa atque tres aliae jacerent in cubiculo quodam, ubi nonnullæ Sorores infirmæ decumbebant, nominatim virtuosæ Matres Clara et Catharina de Silva; subito per medium noctem experrecta, cœpit inclamare prædictam Matrem Catharinam atque Sanctimoniales alias; et verbis quæ agre intelligebantur hortari, venirent visum Dominam Infantam, quæ ibi aderat. Ita aliquamdiu clamans, primum exercefecit eas quæ cubabant secum: hæ autem initio attonitæ assurrexerunt, deinde parum id curantes reclinaverunt sese; et arbitratæ ipsam dormientem somniare, mandabant ut taceret. Cum autem sentirent puellam, bene experrectam, identidem magis magisque clamare ut venirent, quia ibi erat Domina Infanta; exiverunt duæ earum ut candelam accenderent, et vocarent Sorores, audituras qui dpuella diceret. Venerunt ergo Mater Priorissa et aliae plures Matres atque Sorores, inveneruntque juvenculanam, attonitam totam et tremebundam; quæ ostendit eis

locum, in quo dicebat visam sibi D. Infantam, formosam et splendidam instar solis, et circumdatam aliis instar Sanctimonialium vestitis atque velatis, quæ omnes manibus tenebant cereos albos accensos. Fuit autem puella per triduum tota frigida, et quasi immobilis, oculis unum in locum inconvertisibiliter defixis, nec volebat bibere aut comedere; sed veluti paralytica, aut extatica, ac semimorta jacebat, absque auditu et loqua, quantumeumque multum pro ea ad se reducenda laboraretur. Interim visitavit eam medicus et Patres aliquot Confessarii, dixeruntque, puellam illam simplicem vere jacere quasi absque pulsu stupefactam extraque se raptam: eoque satis certum videbatur, conspexisse eam aliquid quod de hoc mundo non esset, ideoque timorem ac tremorem, ex more talium rerum, incuteret.

143 Mater uia erat ex senioribus, nomine Violanta Ruiz, cui Domina Infanta cum viveret monstrabat se vehementer affici, eo quod in ea perspercerat magnas virtutes, timoremque Dei et studium perfectionis religiosæ, per quod integre complebat omne suæ vocationis officium, eratque optimo exemplo universis, cui et Patres Confessarii sui testimonium dabant maxime puræ nitidæque conscientiae. Haec adeo vehementer sentiebat avulsam se a dalei sanctaque Dominae istius conversatione, ut die noctuque non cessaret a lacrymis. Itaque una noctium post Matutinas, a quibus numquam illa aberat, finitis precibus suis levem somnum capiens, vidit D. Infantam lucidissimam, in habitu Ordinis clero ac candido: quæ ipsam, magna ex tali visione perfusam gaudio, amanter reprehendebat, quod ploraret ac tristis esset propter obitum suum, cui optime erat et tuto in loco posita salus. Die autem Sororibus, inquit, ne me amplius lugeant, quia post modicum tempus videbunt in Regno talia, ob quæ dicent feliciter tecum esse actum. Curent interim implere omnem obligationem suam, et habere conscientiam mundam: non eni judicia eadæ cœli sunt quæ terræ. Omnia istic relucent in candidissimo speculo, coram quo nihil quantumvis exile potest abscondi, quod non severe judicetur purgaturque. Vidimus autem intra breve spatium manifeste compleri, quod futurum præmonuerat Domina ista, illuminata interius propheticò spiritu, et in illo diviso speculo cognoscens omnia, quæ Dei æterna sapientia facienda præordinaverat. Etenim, post annum unum et duos circiter menses ab obitu Infantæ, sanctissimæ Domine nostræ, Princeps Don Alfonsum, nepos ejus ac filius Regis D. Joannis fratris sui, obiit, lapsus ex equo, in omnium conspectu; et ipse etiam Rex Joannes prænominatus quarto post anno excessit e vivis, nullum alium filium legitimum relinquens qui Regnum hereditaret; nude necessario securum erat, si ipsa supervixisset, quæ erat de jure heres Regni et jurata Princeps, ut vel invita cogeretur ad Regnum capessendum, dimissa quiete recollectionis suæ, secundum quod instrumentis publicis firmatum erat, quando in hoc monasterium venit. Quia tali casu non potuisset ipsa id excusare, saepè multumque affligebatur, quemadmodum aliquando inter colloquendum dicebat, videns non nisi unicum Regi filium esse.

144 Iisdem diebus, hand multum post obitum Infantæ prædictæ, admodum virtuosa sodalis et amica ejus, Mater D. Catharina de Silva, affirmavit ipsam Sanctam se vidisse, una hora ante auroram, cum esset in choro, absolveretque meditationes suas et orationes consuetas. Cum enim, tali hora ac tempore, magno teneretur defunctæ desiderio, et reminisceretur vitæ et conversatiouis suavis quam haberat cum Domina Principe; caput nonnihil reclinans iu cathedram, vidit subito, non integre experrecta,

D
*Indeque ad
ptures dies
extaticæ;*

unique ex Ma-
tribus lugeri
se vetans,

E

*propter ea
quæ brevi
futura præ-
dicta,*

F

*et quarto
post anno
certificata
sunt,*

*fratre Rege
moriente si-
ne herede.*

*Altari in
simili
splendore ap-
parens Beatu*

*hortatur ad
studium
perfectionis.*

*Die 14 post
obitum ea-
dem ratione
conspicitur a
pluribus:*

*itemque ab
altera, de-
clarans se
Deo frui.*

A recta, prope se magnam claritatem, atque in ejus medio p̄fusatam D. Infantam, in vestibus lucidis candidisque nostri Ordinis, alloq̄nentem se interrogantemque de rebus suae conscientiae perquam seceris, et multa valde necessaria suggerentem ad sui custodiam; certam interim ipsam reddens, quod jam esset cūm Deo. Ipsa vero illam videbat et audiēbat tanta voluptate perfusa, ut impossibile videatur in hac mortali vita majorem letitiam degustare. Laudabat autem eas, quæ divino amore ferventes, laborabant in acquirenda summa conscientiae puritate, et ad omnem Dei voluntatem impletandam, secundum obligationem susceptam; certas esse jubens, quod districto examini essent dijudicanda omnia, quæ in hac vita videbantur levia: eumque in finem allegabat varios versus ex Psalmis et auctoritates Scripturarum. Quo sermone finito, remansit prædicta mater plurimum confirmata in spiritu, unde et magnas Deo laudes retulit.

B 145 Decimo tertio aut quarto die post mortem p̄famatam, accidit res prorsus digna memoria. Rediverant a Matutinas decantatis Sorores, aurora jam illucescente, ad lectos suos, modico quod supererat tempore brevem capture quietem; cum major pars Conventus, videlicet Seniores, seorsim singulæ viderunt, sicut in suam conscientiam jurantes affirmarunt, in isto brevi ac levi somno, D. N. Infantam. Eadem vero ipsa bora simul omnes expurgiscentes, magna cum animi alacritate quemadmodum olim Apostoli; dicebant inter se, *Vidimus Dominum*; sic et ipsæ inutuo narrarunt splendorem et gloriam, in qua viderant ipsam Infantam; et quomodo ipsas alloquens monuisset, ne se lugerent vel affligerentur sua causa; eo quod jam esset in statu beatitudinis, pro quo acquirendo ipsæ adhuc laborabant. Duabus autem ex Matribus dixit, quod impetraverat a Deo, nt aliquæ Sororum cito ab hac seruosa vita evocarentur ad gloriam æternam: videbaturque quod monstrabat sibi chartam, in qua earum omnium descripta sigillatim erant nomina, quas Domina affirmabat cito decessuras. Hoc vero completum ipso opere videamus: prius enim quam annus iste finem acciperet, diem extremum clausebunt septem Sorores, valde religiosæ, una post aliam perquam sancte mortuæ, quemadmodum et vivebant.

C 146 Non videtur etiam p̄termittenda silentio (ut alia taceam brevitatis causa et fastidii ingerendi metu) revelatio, quam sancta nostra Domina dignata est facere cuidam religiosissime Matri, valde proiectæ in Ordine, et ab ipsa quondam singulatiter dilectæ. Hæc, post illius obitum lacrymis suspirisque indulgens, p̄æ intolerabili ipsius desiderio, non cessabat dies noctesque a planetu; quia identidem sibi recurrebant in memoriam ingentes utilitates, quas ex suavi ejus conversatione, et salubri doctrina atque consiliis, capere solebat anima sua. Una ergo noctium, post Matutinas consuetaque orationes absolutas, lecto incumbens ad capendum levissimum soporem; visa est sibi quasi non dormire, sed conspicere D. Infantam, in consueto corporis et capitis habitu, secundum Ordinis nostri usum, cui constanter adhærebatur; sed ita lucido formosoque, facie insuper tam hilari splendidaque, ut videndo tota difflorens dulcedine et consolatione interna, nihil simile unquam in vita experta se diceret. Visa est autem seipsam ad ejus pedes prostertere, eosque deosculando et amplectendo interrogare, quo loco jam esset, et quomodo transivisset terribilem istum passum, exitumque ab hac misera vita. Quam humaniter Domina Infanta sublevans, respondit: Video Deum; eumque videns et laudans, recipio quidquid unquam desideravi pro salute ani-

mæ meæ. *Factus est mihi Dominus in refugium, et Deus D*
meus in adjutorium animæ meæ. Hoc dicto experita ipsa Religiosa, abstersam sensit ab anima sua omnem tristitiam, qua usque in istud tempus languerat ex desiderio defunctæ Dominae.

A. MARG.
PINERIA
EX MS. LUS.

147 Porro, sicuti hæc vera Christi Sponsa, dum viveret, multum laboraverat, ut consequeretur profundam humilitatem et serventem caritatem erga omnes, præsertim erga angustias, afflictas, et infirmas: ita etiam ad meliorem translata vitam, pluribus varijs status et sexus, maxime tamen Religiosis et Sororibus hujus domus, opitulari studet (quemadmodum experiendo sentimus) cum in suis necessitatibus ant doloribus recurrunt illue, ubi jacet sepultum ejus corpus. Quædam etiam, magna cum fide in Deo et intercessionibus efficacibus prædictæ Domine, accipientes de terra sepulturæ ejus, manifestum ac miraculosum recipiunt auxilium. Testis est Deus, qui novit omnia, quod non mentior: et si singulæ deberent juratae dicere, quæ in hoc genere sunt expertise, implerent grandem haud dubie librum ac pene fidem superaturum: id tamen eo minus nunc fieri potest, quod pleraque earum, quæ certissimum dare testimonium potuerant, cito ab hac vita ad Deum sint evocate.

148 Religiosa quædam, antea famula ipsius Dominae eique perquam familiaris a, posita in gravissimo morbo maximisque eructatiis, propter subnatum sibi pestilens apostema, cum multis letalibusque symptomatis; nec habens medicum ullum, qui sibi subveniret, eo quod omnes aufugerant e loco: cum se nocte quadam sentiret morti proximam, extraque spem vitæ, ex animo se commendavit Domine quondam suæ, rogans ut sibi in tali periculo succurrere vellet: petitiisque adserri sibi aliquid de terra sepulturæ, quod acceptum magna cum fide exosculans ac supra abscessum ponens, subito se sensit relevata in doloribus et vehementissima febre, qua, pro violentia mali istiusmodi, tenebatur. Pestilens autem ille tumor subsedit paulatim, resolutusque est totus, absque ulla medicina vel medici opera: statimque ipsa, veluti a porta mortis revocata integræque saluti reddita, ad suum se recepit Sacristanæ officium, operam impendens adjuvandis infirmis Sororibus aliis, humanisque ex eadem pestilentia defunctis, notitiam nullam habentibus illius Dominae: quæ pro nobis dignetur intercedere apud æternum Regem, cum quo ipsam vivere et regnare credimus indubitanter, ipso illo fruentem ut præmium perpetuum ejus fidelitatis, cum qua eum amat, serviens eidem tamquam vera Sponsa, et despctis rebus omnibus transitoriis solum in desiderio habens illum ac regnum ejus, cuius nos quoque per suam misericordiam participes faciat idem Dominus. Amen.

F 149 Ego autem, per ipsius amorem et ex parte ejus, obtestor quemicumque hæc scripta lecturum, ne existimet, aliquid hic aut confictum aut per exaggerationem dictum esse. Certifico enim et affirmo, coram Deo Domino nostro, merissimam hic contineri veritatem, scriptam ejus manu quæ pro majori parte vidit singula, cetra vero audivit a personis maximæ auctoritatis et fidei, prout ipsæmet per se viderant cognoverantque: idque citra aliquod proprimum interesse, et absque respectu ullius favoris aut commodi temporalis, solum ad majorem Dei gloriam et obsequium, cui sit honor, gloria et gratiarum actio, quod hisce temporibus, quibus tantopere refrixit ejus amor, voluerit ipsum accendere in pectoribus istarum suarum familiarum, ut ipso auxiliante facerent ista et alia multa majora, quæ ipse novit, et hic scripta non sunt, manentque nota soli Deo omnium cognitori, cui nihil est impossibile: quam

*Deinde mul-
tipliciter ju-
rat se invo-
cantes,*

*a que vitam
scripti.*

*sanat a pe-
ste qua mo-
ritebatur.*

*Eadem pro-
testatur non
nisi certissi-
ma a se scri-
pta fuisse.*

A. MARG.
PINERIA
EX MS. LUS.

A quam fidem tenentes firmam, iis quæ hic scripta sunt nullam existimemus fraudem subesse. Seit ipse Deus, quod ex formidine eorum, qui fidem scriptis meis habituri non essent, et propter tenuitatem ingenioli mei, multa prætermisi scribere: quæ autem scripsi, tantum ideo scripsi, ut conservetur memoria obsequiorum quæ illi famula ista sua exhibuit, et beneficiorum quibus nos sibi obligavit; quæque facile intelligent et cognoscent, quicumque eum amore et caritate hæc legerint, non autem cum spiritu irrisorio, quales omnipotenti Deo dijudicandos relinquimus, qui nobis errores nostros ignoscat, detque gratiam et misericordiam, adjuvetque et salvet nos. Amen.

a Hanc fuisse ipsam Vitæ scriptricem verosimile feci in Comm. pr. n. 4 et mox infra apparebit, ipsam de se modo in prima, modo in tercia persona loqui.

MIRACULA

Ex Processu, facto auctoritate ordinaria Episcopi Conimbricensis anno 1626.

Vita a Margarita Pineria scripta additur,

B **H**actenus feliciter translata est Vita D. Principis Joannæ, iisdem verbis et phrasibus usuariis, quibus eam nobis enarratam reliquit Mater Margarita Pineria, stylo tam veraci atque sincere, quemadmodum apparet ex modo narrandi ea, quæ oculis suis viderat. Quoniam autem his nostris temporibus dignatus est Deus, ad augendam devotionem erga hanc sanctam Dominam, mirabilia quædam operari; eorum aliqua hic ponentur. Prius tamen annotandum est nobis, quod ejus nativitatem concernit, non per negligentiam prætermissum a Margarita Pineria, sed ex timore quodam reverentiali: quæ enim tam prolixe descripsit virtutes et excellentias Dominae istius et gloriosissimæ Principis, credi non potest per negligentiam omisisse quidpiam eorum quæ sciebat. Ipsum autem quod dicendum restat, tale est.

C 151 Cum tabatur D. Alfonso, Rex sui nominis quintus, exhilarare Regnum optato successore, quamvis jam esset aliquanto tempore junctus uxori. Quarebat e cœlo remedium: itum est ad visitandum eremitorium quoddam sancti et gloriosi Patriarchæ nostri Dominici, cui nomen S. Dominici de Quemada in dioecesi Lamecensi: ubi ex longa totius regionis experientia constat, conjugatos invenire, per ejus intercessiones, remedium sterilitatis. Idem etiam expertus est Rex ipse. Etenim post novem menses a peregrinatione suscepta, uxor ejus Regina peperit excellentissimam Principem D. Joannam; cujus vita et mores tales extiterunt, ut satis demonstraverit Deus, ipsam esse munus suum, concessum ad intercessionem gloriosi nostri Patris S. Dominici, cuius etiam Habitum suscepit et gessit. Etenim licet non pervenerit ad facieudam Professionem, primam per impedimenta sibi oblata a Regibus, patre ac fratre, et Regno universo; deinde proprio quodam scrupulo, propterea quod se videbat circumdatam infirmitatibus: nihilominus affectu et opere fuit vera Religiosa, numquam dimitendo Habitum sancti Patris nostri, quem perpetuo devoteque gestavit, honorans dominum nostrum sua præsentia, totumque Religionem Prædicatorum suis virtutibus et exemplis.

D 152 Nunc vero ponentur hic miracula quædam, quæ fecit post mortem suam; authenticata et approbata per Illustrissimum Dominum Joannem Emanuellem, Episcopum Conimbricensem, qui misit ad hoc oppidum, ad supplicationem Cameræ ejus, et Religiosarum hujus Conventus Averiensis, a Jesu dicti, suum Episcopatus hujus Conimbricensis Pro-

visorem, Doctorem Bernardum de Fonseca Saraiva: D qui personaliter exceptit jurejurando firmata testimonia, anno millesimo sexcentesimo vigesimo sexto.

E 153 Primum quod examinavit, fuit de terra sepulturæ, per quam facta sunt et sunt multa miracula, quorum fuit fundamentum; quod cum corpus hujus gloriosæ Sanctæ humatum esset ad pedem ejus scandi, in quo Communionem sacram Religiosæ excipiunt (sicut ipsa pro sua humilitate petierat, factumque fuerat cum eorum temporum simplicitate, nulla habita ratione tam manifestæ notoriæque sanctitatis, nec etiam conditionis Regiæ ac Principalis) volentibus Religiosis sepulturam ejus condecorare magis (quia aliud nihil sibi videbatur restare, quo possent affectum suum amoremque testari) ipsam transferri fecerint ad medium chori inferioris, posuerintque in sepulchro cooperio veste nigricante ferruginei coloris, cum amore potius quam pompa aliqua, Regiae ipsius conditioni apta. Factum id est, anno a Nativitate D. N. Jesu Christi MDLXXVII; quando terra, elata de loco sepulturæ, reposita est in quodam testaceo vase, mensuram modii adæquante, cœpitque distribui omnibus postulantibus per decursum anni, præcipue in die anniversario obitus E prædictæ Principis, videlicet xii Maji.

F 154 Singulis autem annis tali die expensa est plus quam quarta pars modii, eo quod ipsum vas positum sit ad ecclesie erates, quæ tone patere solent. ab hora nona matutina usque ad sextam vespertinam, ad satisfaciendum devotioni populari; concurrentibus illic viris feminisque et parvulis; nemine autem inde redeunte, quin secum ferat de terra ista sancta in chartula: quam religiose asservantes, experiuntur efficacem contra quosvis suos morbos. Est porro notandum bene, quod cadus sanctam istam terram continens, non insistit terræ ipsi, eo quod chorus inferior sit stratus pavimento lapidum quadratorum, sic ut nulla prorsus ibi appareat humus: ideoque habetur pro grandi et evidenti miraculo, quod per tot annos numquam terra illa deficiat, licet in se tam modica, tantumque ex ea jam sumptum sit, auferendum etiam usque ad Indias Orientales, quo variis vicibus missa est bona ejus quantitas, nec non per totam Hispaniam: manetque in hunc usque annum MDCLXXIX in pristino statu, crescents quotannis pro modo consumptionis factæ, multa miracula operante per ipsam Dominum F Deo. Fuit autem res illa tota authenticata per attestationem quadraginta quatuor Testium, in quibus prima fuit Excellentissima Domina Beatrix de Lara, ab anno ætatis vigesimo in hoc Averiensi Jesu conventu commorata, et oculis suis intuita distributionem solitam fieri in die anniversario.

G 155 Didacus Lopez de Sousa, Comes de Miranda, Gubernator Cancellariæ Portuensis, in Regno Castellæ positus, valde infirmatus fuit maligna febris, quæ mox conversa in duplice tertianam, deinde in simplicem quartanam ac denique in duplice, totos quatuordecim menses ei duravit, cum tanto rigore, ut febrile frigus aliquando ipsis novem horis protraheretur: nec ullum malo facere remedium poterant medici. quantumvis multi expertissimique. Eo autem infirmum redegit morbus, ut suaderent ei medici redditum in patriam, eo quod aliam nullam spem sanitatis restaurandæ invenirent. Manebat ille nihilominus: quando rem intelligentes materteræ illius duæ, in hoc Averiensi monasterio Religiosæ, aliquid prædictæ terræ miserunt ad infirmi patrem Henricum de Sousa. Acceptam Didacus aqua diluit, et hanc ipso febrilis accessus die, paulo autequam esset inchoandus paroxysmus, magna cum fide hauisit: statim autem ipso die defecit primus accessus, et alter

In translatione corporis an. 1577

reservata terra sepulturæ,

liberaliter quotannis distribuitur.

neque haec tenus deficit:

eadem in potu sumpta

dispellitur pertinax quartana, semel

quomodo sterili matri obtenta fuit,

ex voto ad S. Dominicum:

item miracula authentice cognita.

A alter secundo, prius quam haustum salutarem iteraret : tertio autem die iteravit potionem pridiannam, nec amplius ægro febris redit, sed ex tunc omnino cessavit. Quapropter tam ipse Didacus de Sousa, quam ejus medici et quotquot viderunt, rem miraculo adscriperunt : notatusque est dies S. Jacobi, quo id accidit anno MDCXIV.

iterumque:

156 Idem Didacus, quartanas patiens in urbe Portus, nonam hebdomadem jam eas ferebat : quando prædictus pater suus Henricus de Sonsa rursus paululum ei misit de terra præmemoratae sepulturæ. Hæc posita fuit sub infirmi cervicali : dumque ibi esset, tremuit ille tribus vicibus : et interroganti quare sibi non præberetur bibenda terra quam pater suus miserat, sicut ei per epistolam significarat: respondit Comitissa uxor ejus, quod ipsam jam habebat sub cervicali : ipse vero jussit ut ea sibi propinaretur in aqua. Dictum, factum : babit ille ipso quo febrim reddituram expectabat die, prius quam eam sentire inciperet : nec ista die eaudem sensit; sed neque postea : qui liber mansit usque in præsentem annum, quo authenticatum miraculum fuit.

B sanatur fluxus sanguinis,

157 Excellentissima D. Beatrix de Lara et Menezes, vidua D. Petri de Medices, gravi fluxu sanguinis laboraverat spatio sex vel septem mensium : frustraque adhibitis humanis remedii omnibus, cœpit cogitare de divinis applicandis : et quia tunc recollectionis causa degebatur in monasterio Averiensi, suggestit ei ex Senioribus Religiosis una, ut fiduciam poneret in Principem Joannæ, ad ipsamque recurreret; futurum forsitan ut Deus, mediante ejus Reliquia, ipsam malo suo liberaret. Ipsa vero continuo rogavit illam sibi adferri : quod eum fecisset prædicta Mater, eadem sese infirma cinxit. Et prima quidem nocte, post consuetum fluxum, febrile frigus sensit, aliquanto quam antea mitius ; sequenti vero nocte multo melius habuit: tertio autem die a deo libera fuit ab ista infirmitate, ut usque in præsens eam passa non sit. Unde pro certo habuit D. Beatrix, quod sanitatem receperit per merita Dominæ Principis apud Deum, ad quem i[re]ceptam illam esse non dubitabat, æstimans suisce prodigium virtutis.

ad moto
Beatæ cingulo,uti et dolor
unius auris:

C

158 Mater Catharina ab Angelis, Religiosa Professa in Conventu Jesu Averiensi, in aure dextra dirissime cruciabatur : cumque in istis doloribus mansisset horas tres vel quatuor plus minus, magna cum fide commendavit sese D. Principi Joannæ, proposuitque sepulcrum ejus, accensa ante illud lampade, per annum integrum illuminare. Mox alatum est ei cingulum Dominæ : quod cum supra aurem dolentem posuisset, subito et absque mora ulla cessavit cruciatus, plane ac si nullus fuissest, nec unquam postea redit : id quod prædicta Catharina de Angelis, et ceteræ quæ præsentes adfuerunt Matres, pro grandi habuerunt miraculo.

item moribunda,

159 Religiosa quædam ejusdem Conventus, nomine Mater Magdalena de Sepulcro, biennium totum valde ægrotaverat, desperataque a medicis jam erat inungenda; quando magna cum instantia portari se petiit ad tumulum Dominæ Princeps. Id cum propter nimiam ejus debilitatem primo excusarent Religiosæ, metuentes ne sibi inter brachia moreretur; tandem tamen precibus infirmæ cedentes, morem eidem gesserunt, et juxta tumulum collocarunt. Ægra autem ipsum aperiens, indeque sumens caput Sanctæ et illud amplexans, subito convaluit : atque assurgens in pedes sine injusquam auxilio, omnibus seipsam monstrabat dicens, Videtis me sanam, et miraculum quod in me operata est Domina Princeps. Veniens autem medicus, eamque sic intuens, obstupuit, retulitque gratias eidem Dominæ Principi. Ipsa vero, quæ in-

ter brachia aliena accesserat semimortua ad chorum inferiorem, pedibus suis recessit per claustrum, cantando hymnos et laudando Deum. Cumque diebus aliquot sic sana mansisset denuo relapsa, cito expiravit : quasi Dens voluisse in ea patrare miraculum adeo notorium, per merita gloriosæ istius Principis; ipsam tamen, fortassis propter eadem merita, cito hinc evocare ad gloriam suam.

EX PROCESSU.
allata ad
sepulcrum;claudus an-
nis septem,

160 Dominicus Fernandez, quem Deus sibi habet, cum septennis noctu jaceret in lecto, fuit gressu privatus; et sic impeditus mansit usque ad annum ætatis quartum decimum, quando cœpit se erigere atque ambulare, innixus subaxillaribus fulcris duobus, pedemque unum attractum gerens, sic ut eo terram non contingeret. Procedente denique tempore cœpit una sola furcilla uti, semper tamen claudicans, et multa foramina in tibiis et cervice habens, nec ullum malis suis remedium inveniens, quantumvis pater ejus Petrus Fernandez multam substantiam ea de causa consumpsisset. Cum autem recurrisset dies Dominæ Principis Joannæ, quæ honeratur mense Mayo, ad ipsius Petri Fernandez domum venit quedam mulier, nomine Francisca Sancta, rediens ab ecclesia Sanctimonialium Jesu de Averio; dixitque prædicto Dominico sic claudicanti, adiret statim ecclesiam Jesu, ubi omnibus E potentibus tangenda dabatur Reliquia sanctæ Principis, quia erat dies ejus festus; quodque faciebat multa miracula, et forte ipsi quoque datura esset sanitatem ad contactum Reliquiarum suarum. Pluribus opis non fuit : egressus domo Dominicus est, ut erat claudicans et cum furcilla ; processitque ad prædictam ecclesiam, ubi se commendavit cum devotione magna Dominæ Principi, rogavitque ut tangeretur ea corrigia, qua ipsa solebat corpus cingere. Hoc ut obtinuit, subito etiam obtinuit sanitatem; et qui claudus advenerat, rectis gressibus domum rediit, furellam suam humero impositam gestans, omnibusque per plateam sibi occurrentibus narrans miraculum, et dicens; Jam sanus sum, jam non amplius claudico, neque claudicabo posthac. Intra paucos autem dies coierunt foramina cervicis et tibiarum, absque ullius medicinae applicatione. Postea vero didicit opificium lapicidæ et fabri lignarii, illudque tota vita sua exercuit, robustus valde : et dives effectus, accingebatur gladio, ac genuit filios ; quamdui porro vixit, annis singulis observavit festum Dominæ Principis duodecimo Mayo, F adferens ad sepulcrum multas rosas ac flores, quibus istud eo die inspergeretur : atque hoc modo diu conservavit sanitatem, quam illa intercedente obtinuerat.

die ejus
festu illuc
accedens:

161 Andreza Manuel, uxor Manuelis Andreæ, civis Averiensis, cum recens paperisset filiumque lactaret, intunuit ei mamilla dextra, inflammaturque indurata valde, cum magno ejus cruciato : quapropter decreverant chirurgi ipsam aperire, ad hoc jam accessiti a marito. Dies erat duodecimus Mayo, quando in prædicto conventu celebratur festum Dominæ et sanctæ Principis Joannæ. Prius itaque quam sectionem experiretur mulier, accessit ad prænominatam ecclesiam, et visitavit sepulcrum sanctum. Ibi vidiit eam Matrum una D. Angela de Menezez, Sanctimonialis professa istius monasterii ; ipsamque vocavit ad crates ecclesiæ, monuitque ut cum devotione commendaret se Sanctæ, quæ datura ei sanitatem esset ad contactum Reliquiæ suæ. Et mox prædicta D. Angela quæsivit bursam, in qua erat cingulum coriaceum quo Sancta Princeps succingebatur, et imposuit mammillæ dolenti, facto insuper signo Crucis. Ipsa vero diffubilans pectus, ad nudam carnem applicavit bursam : et statim cessaverunt dolores, mammillaque detumuit,

et mammilla
periculosò
scirro tumefacta.

A MARG.
PINERIA
EX MS. LUS.
Item tertiana duplex, appensa ad collum terra:

*octennis
pnella ad-
moto cingulo:*

*ac pericu-
sus tumor,*

*post nove-
nam ad se-
pulcrum.*

*curantur,
febris,*

A ad alterius sante similitudinem se reducens. Ita integræ sana domum regressa, nullam post id mediam adhibuit, vel chirurgorum alicui pectus nudavit.

162 Maria Rangel, ancilla Sanctimonialium intra monasterium Jesu Averii, dupli tertiana plusquam octo mensibus laboraverat; iisque tam dense sibi invicem succedentibus, et adeo diu durantibus, ut nec eibo quidem sumendo spatum ipsi indulgeretur. Cumque reimedia humana omnia frustra tentasset, commendavit ex animo sese Sanctæ Principi: et magnam in meritis ejus fiduciam collocans, petiit adferri sibi de terra sepulturæ ejus. Hæc autem intra chartulam cervici alligata ipso rigoris febrilis tempore, eumdem continuo cessare fecit: neque porro perrexit morbus aut reversa est febris, sed omnino sanam puellam dimisit; quod merito habitu fuit pro maximo miraculo, ad gloriam ipsius Sanctæ.

163 D. Maria Beatrix de Lara, filia D. Ludovici de Noronia, qui fuit Marchio Civitatis Regalis, octennis educabatur Averii in domo D. Beatricis de Lara et Menesez materteræ sue, quando ei intra horas viginti quatuor advenerunt tres febres accessus, et de aperienda ipsi vena consultabatur. Sed nolens id pati materteræ, petiit adferri sibi cingulum Principis et Dominae Joannæ. Res mira! Statim ut istud adinctum fuit, cœpit e capite infirmæ sudor erumpere, et recessit febris; quemadmodum domesticae omnes matronæ et famulæ testabantur, uti et Capellanus; agnoscentes grande id fuisse miraculum Sanctæ Principis. Etenim infirma eo adducta erat intra prædictas viginti quatuor horas, ut mors omnino timeretur: jamque per domum audirentur lamenta et complorationes, tamquam in re desperata: nec opus fuit sanguinis missione, de qua inter medicos loci consultabatur.

164 Matri Aloysia de Rosario, Sanctimoniali Professæ in conventu Jesu Averii, natus est in costis abscessus, quem aliqui dicebant esse cancerum, pertingentem usque ad extimam partem scapulae, Scirrhum vocabant alii. Durus hic tumor mansit ei per quatuor annos integros, nihil proficientibus quibuscumque remediis. Cum ergo neque sanguinis missione crebra, neque emplastris, neque purgationibus quibus ntebatur, quidquam profici vidiit, proposuit cum fide et instantia se commendare sanctæ Principi Joannæ, instituendo novendum ad ejus sepulturam; quod et fecit, totos novem dies circa tumulum transagens, supplicando, ut quoniam tam excellens fuit Dei famula, impetraret sibi ab eo remedium mali quod patiebatur: continuoque invocabat eam, nunc suo appellans nomine, nunc Sanctam Principem inclamans. Absoluta autem novena, biduo post invenit se prædicta infirma sanam ac liberam a molesto illo tumore, reduxitque se caro ad eundem qui totius corporis erat colorem, nec ea parte ullus unquam dolor perceptus est amplius: quod tanto certius miraculum creditum fuit, quanto pertinacius medicinis omnibus restiterat malum, nulla ratione curabile, sicut medici et Sorores testantur, quotquot abscessum viderunt et curaverunt.

165 Mater Isabella de Jesu, ejusdem conventus Religiosa, patiebatur quosdam accessus febres, qui ei magnam quotidie creabant molestiam, unde etiam valde affligebatur. Petiit ergo terram de sepultura Sanctæ Principis, quam aqua diluit, bibique ipso tempore quo expectabat accessum consuetum: et ex ea hora mansit libera. Eadem Religiosa, aliquando ultra mensem odontalgia gravi labrans, et veniens in memoriam beneficij antea ab ipsa Sancta accepti, mediante ejus terra sepulrali; iterum eandem sumpsit, rogans ut se ab istis crucia-

tibus liberaret; ipsoque articulo temporis sanata, dolor den- tium, rem habuit pro miraculo, non tamen vulgare ausa fuit. quousque coram Provisore testimonium dedit veritati.

166 Mater Aloysia de Rosario prænominata, quadam die Communionis descendens ad communicandum per gradus, tam horribiliter lapsa de scalis est, ut loquela destituta, nequiviter alias ad sibi succurrentem inclamare: erat autem quasi contrita tota, nec poterat magis movere pedes aut erigere brachia, quam si membris omnibus capta foret. Tunc accurrit ad eam soror sua germana. Mater Maria Henriquez; ipsaque inter brachia detulit ad sumendam sacrae Communionem: deinde accessi sunt medici atque chirurgi, qui jusserunt ei secari venam. Prius tamen quam hoc fieret, commendavit se illa, ut devotissima potuit, sanctæ Principi, dicens; Domina. si a Spouso tuo impetraveris mihi sanitatem horum brachiorum ac tibiarum, sepulturam tuam quotannis in die vestri sanctissimi transitus circumdabo candelis, sicuti feci hactenus, indeque bra- chis ac tibialis debilitas.

E

*Sanantur
ingens crucia-
tus coxx,*

167 Hieronyma Ferras, famula Sanctimonialium intra Conventum Jesu Averii, duobus aut tribus annis cruciabatur in una coxarum, sic ut in magnos ejulatus erumpere cogeretur: quapropter in die transitus sanctæ Principis duodecima Maji, circuivit ipsius sepulturam, reptando flexis genibus. Hoc cum tertio fecisset, surrexit in pedes alacris, et dixit; Nihil amplius doleo: sana sum: miraculum, miraculum, quod sancta Princeps operata est in me. Et numquam amplius prædicta Hieronyma sensit ejusmodi cruciatus, aut aliud quodcumque incommodum in tibiis. Quando autem reptabat circu Sepulcrum, non poterat id facere absque ejulatu et lacrymis, propter vehementiam dolorum, eo die intensiorum solito: unde etiam compassionem ingerebat omnibus, ejus elationem audientibus: ideoque nemo dubitavit, quin esset casus adscribendus miraculo, propter ipsius curationis subitationem. Conversus igitur clamor est in vocem gaudii ob sanitatem, intercessione sanctæ et gloriosæ Principis impetratam.

168 Mater Maria Henriquez, Sanctimonialis Professa saepdici Conventus, patiebatur tertianam, cui levanda experta fuerat purgationem et sanguinis minutiōne: quod tamen nihil profuit, per totos viginti dies, quibus sic ægrotavit, manenti in eodem statu. Tum petiit afferri sibi cingulum sanctæ Principis, eoque se cinxit tempore ipsius frigoris: et continuo cessavit tremere, ac deinde remansit a morbo isto libera. Quare, in gratiarum actionem, posuit duodecim cereos accensos circum sepulcrum Sanctæ, in die sui transitus: mox autem a recepta sanitate miraculum sua voce publicavit.

*febris hectica
phthisim cau-
sans,*

169 D. Beatrix de Lara, colicos dolores vehementissimos patiens, et recordata quomodo per sanctam Principem curata fuerat a fluxu sanguinis, ejusdem cingulum sibi petiit commodari: quod cum supra ventrem ipsa sibi potuisset, statim sanam se sensit. Mater Paula a S. Hieronymo gravem patiebatur infirmitatem, quotidie bis recurrentem: sed utens terra Sanctæ, sanitatem recepit. Anna a Præsentatione, adhuc Novitia, talia patiebatur symptoma,

incommoda
varia,trium men-
sium clinica,

moribundi duo

alti tres agri.

Inductus olim
sarcophago
pannus,post annos 90
reperitur
integer,Priorissa videt
Beatum,
totam tucldam

A mata, ut omni sensu privata remaneret. Allata eidem est imago Sanctæ, et ipsa huic se commendavit; eademque hora liberatum se sensit, nec tale quid deinceps est passa. Ejusdem Novitiae nepotulus quidam in oppido febricitabat, cui ipsa remedium quæsivit apud medicaricem suam, reperitque: nam appensa ad collum ægri Reliquia Sanctæ, statim discussit febrem, et puerum sanum fecit. Eadem celeritate sanitatem recepit Soror Francisca a Cruce, vehementer afflita febri quadam frigida cum delirio: utrumque enim malum ei cessavit, statim atque capiti appositum fuit cilicium, quod Sanctæ in usu fuerat.

170 Alia Religiosa tribus mensibus lecto decubuerat, degenerabatque in phthisim malum, eo quod puncturae febiles nullam ei requiem dabant. Et quia morbus judicabatur ex sanguine corrupto procedere, aliud nullum adhibebatur remedium, quam venæ sectio crebra: unde, exhausto in hunc modum vitae fonte, paulatim consumebatur iuvenia. Sed quædam ejus amica, cingens ipsius caput velo, quod sibi ex suppellectili Sanctæ servaverat, remedium ei fecit: depulsaque punctura, perfectam dedit sanitatem. Gaspar Rodriguez, oppidi Averiensis inquilinus, jam extrema Unctione munitus, salutem recepit cum aliquantula terra de sepulcro accepta. Anna etiam Barboza, Esqueræ commorans, ad ultimum mortis articulum deducta erat a gravissimo morbo: sed ei in vita servandæ suffecit corrigia, qua Sancta cingebatur.

171 Ludovico Freiræ de Andrala, purgatorium quoddam febrilium aestuum atque algorum patienti, appensa de collo fuit Reliquia Sanctæ, quæ hominem statim sanum fecit, mediante qui eidem supervenit vomitu. Graviter etiam ægrotabat quidam pauper, serviens in mola monasterii Averiensis, appropinquabatque ad portas mortis, quando Matres ejusdem monasterii miserunt ei Reliquiam Sanctæ: quæ tam repentinam sanitatem infirmo attulit, ut non tam convalescere, quam resuscitari videretur. Ab insula Materia misit quidam, multis diebus aeger, ad Conventum oppidi Averiensis, petitum Reliquiam aliquam sanctæ Principis Joannæ, eo quod sibi dictum in somnis esset, quod ea mediante sanaretur: sicut etiam continuo factum est, mox ut illa ipsi allata fuit.

172 Cum Mater D. Hieronyma de Castrofreira, C hnus monasterii Professa, et in codem bis Priorissa, valde esset infirma, et singulis octo diebus pateretur febrem integræ unius diei; quæ numquam desinebat ipso in termino reverti, et propter vehementiam sui accessus valde affligebat ægrotain, eo que magnam ingerebat solitudinem; ad solam invocationem Sanctæ convaluit. Multi jam transierant anni ab ejus morte, volens autem se gratam ei ostendere, ut erat nobilis, nihil magis congruum reperit, quam sepulcrum ejus, quod eate-nus pauno laneo nigro operiebatur, insternare sericeo colorato. Cum ergo vetus stragulum auferretur, admirationi omnibus fuit, quod per annos nonaginta quibus istic jacuerat, adeo nihil esset consumptum, quam si recenter positum fuisse. Magnum ea res gaudium omnibus Sanctimonialibus attulit, exinde intelligentibus, quantum deberent viventia illius domus membra ab ejus intercessione sperare, quæ sic servabat inanimem ejusdem domus suppliectilem.

173 Neque hic silentio prætereundum est, quomodo Domina nostra et sancta Princeps apparuerit Matri Priorissæ Mariæ de Atayde, quod inter ceteras illius apparitiones ideo scriptum non fuit, quia jam habebatur alius chartis consignatum. Dilexerat vehementer D. Infanta magnique semper fecerat

Matrem istam: ideoque hæc vicissim magno ejus, D quam cœlum abstulerat, desiderio tenebatur, et erat inconsolabilis luctus, quo decessum ejus deplo-rabat. Quadam ergo nocte post Matutinas, cum illa in oratione persisteret (nam dormiendi facultatem abstulerat dolor) quendam somni similitudine abrepta a sensibus, vidi Dominam Principem, in habitu supra nivem albo; quæ amanter ipsam reprehendebat, quia lugebat ut mortuam, quæ viveret vitam beatam atque securam. Nemo, inquit meam mortem deploret: cito enim ea fieri videbuntur, propter quæ dicatis, quod fuerim ista mea morte beata. Confirmata fuit veritas visionis hujus: vix enim quatuordecim menses transierant, quando infelicititer obiit Princeps Dominus Alfonsus, in oppido S. Irene-nes: quod si tunc vixisset Domina Princeps, procul dubio novos insultus debuisset sustinere a populis, ipsam ad cappessendam Regni successionem vocaturis. Voluit ergo Deus Dominus noster liberare eamdem ab isto novo martyrio: nulla enim regalis probare poterat amorem suum erga dilectam illam Sponsam, quam prius eamdem evocando ad æternam beatitudinem.

174 Multa alia miracula operatus est Deus per merita sanctæ Principis Joannæ, quæ tamen omit-tuntur, tam causa vitande prolixitatis, quam quia ne duuo sunt authenticata. Multo etiam plura exciderunt e memoria, propter humilitatem ipsarum Religiosarum, quæ eum prædicta Sancta vixerunt et conversatae sunt: quæque regalis credebant se obli-gari ad imitandas ejus virtutes, quam ad publicandum ejusdem sanctitatem. Et hoc probat etiam ipse locus et modus sepulturae, quam ipsi dederunt: quandoquidem, licet non fuisse Sancta, sicut in ejus vita ac morte apparuit; tamen, quia filia erat Regis, debebant eam honorificentius inhumare. Verum speciali dispositioni divinæ totum id censeo adscriendum, nec non quod ista gloriosa Sancta haec tenus non fuerit beatificata, cum essent tot Reges qui id efficere potuissent. Sed videtur quod Deus etiam in ipsa gloria velit rationem habere humilitatis, quam Infanta semper coluit in hoc seculo: ipsi sit laus et honor in secula. Amen.

175 *Hec omnia fideliter ex originalibus Conventus Averiensis descripta fuisse, testabatur fide publica et sui Regii Notarii manu atque signo, Joannes Gomez, die xxx Maii MDCLXXIX; attestantibus eidem, per manus propriæ subscriptiones, Dominico de Macedo, item Notario; et Sorore Isabella de Conseyas, Priorissa: F nec non Collegii nostri Eborensis et Academiæ Re-tore, Antonio de Macedo S. J. anno eodem, die iv Octobris, quo istæ nobismittenda curavit, propriis ipsarummet Sanctimonialium manibus exarata. His ut fuit laborandum, in assequenda vera lectione antiquioris scripturaræ ac lingua, utrinque ab hodierna hand parum discrepantibus; sic ad ortographiæ Regulas (ut fere mulieres solent) non scrupulose exercitatrix, et nec unam quidem interpunctionis notam doctæ adhibere scribendo; ita non parum laboris mihi fecerunt transferenti, ac sapere necesse habenti divinare, divisæ aut conjunctis perperam unius vel plurium dictionum syllabis, et com-mutatis non raro vicini soni litteris. Si quis igitur præsentem translationem cum originali Lusitano conferens, aliquid melius exprimi posse arbitratur, ut habeat notare, suasque observationes dignetur transmittere, gratiam nobis magnam præstiterit, libenter in primi semestris Supplemento correctionem faciendam indicaturis.*

ALLOCUTIO ITERATA.

Illustrissime et Reverendissime Domine.

Hactenus fueram commentatus, jam ante septen-nium; longe utique prius, quam occasione Tomi V Majolis

A MARG. PINE-
RIA EX MS.
LUS.deque maturo
obitu sua te-
tantem.

E

Cur alia plura
scripta non
sunt.Fides egraphi
Accipi missi.

A Majalis, sub Patrocinio Tuo in lucem dandi, mens mihi veniret cognoscendæ distinctius Sousarum Familiae. Hinc factum, ut accedens ad præmissorum Actorum numeros, 155 et 156, Latinitate donandos, et quatenus opis videretur propriis observationibus illustrandos, animum non adverterim ad ibi nominatum Illustrissimum Genitorem Tuum, Didacum Lopez de Sousa, Mirandæ Comitem etc. a periculosis ac pene desperatis febris bis sanatum, usu illius terræ, quæ de B. Joanne sepulcro accepta anno MDLXXVII, exindeque petentibus omnibus distribui cœpta, etiammū nil imminuta perseverat. Alexipharinacum hoc, anno (ut ibi dicitur) MDCXIV, Patri ejus Henrico, Avo Tuo, de filii carissimi vita anxo, miserant ex Averensi monasterio, conjugis sua lectissimæ D. Menciae de Villena, Matris Tuæ, sorores duæ germanæ, ibidem sacram Deo virginitatem professæ: illi, inquam, D. Henrico de Sousa, qui Coratilem titulum, a tribus primis Stirpis vestræ Conditoribus, Suerio et Iusonibus geminis, ante sex secula usurpatum, in Sousarum Familiam postliminio reducere meruit, jubente tune Hispaniarum Monarcha Philippo Sapiente, respectu fidei, Sebastiano Regi successor probatae in Africa, usque ad vincula carceremque; nec non intuitu opere sibi præstite sub Alberto Austriaco, vicaria potestate Lusitaniam gubernante, in litto-ribus Regni tutandis contra Anglos, formidabili cum classe iisdem imminentes. Is Henricus, dum acceptum Averio pulverem, filio in Castella periclitanti commendat per litteras, et jacente erigit ad fiduciam sanitatis recuperandæ in meritis B. Joannæ collocandam; posteris suis omnibus videtur legem præseripsisse, sedecim annis prius quam Tu nascerere, omni studio promovendi cultum ejus Patronæ; quæ nisi vitam adolescentiori tune Didaco conservasset, numquam Henricum Fratrem tuum, stirpen per filiam propagaturum; numquam Te habuisset Lusitania, a Portuensi Episcopatu ad Archiepiscopatum Olisipponensem transferendum, publico Regni totius bono. Quantus nempe qualisque nunc es, talem ac tantum Joannæ debemus, Tuque

ipsum Te illi. Quid igitur, in fronte horum Actorum D Te alloquens, inter Proavorum Titulos argumenta quæsivi, commendandæ Tibi Sanctæ quæ tam excellenti ac singulari beneficio obstrictum habet quidquid et es et potes; dum ipsum Te argumentum habebam, non adductum aforis, sed in visceribus causæ repertum? Accipe proinde, quod iterum offero, alio ac potiori respectu; cumque legeris, eadem qua Divorum Acta, non legere tantum, sed et imitari studes, attentione; vide an opellam, in istis illustrandis a me collocatam, dignam censeas, quæ oculos subeat Serenissimæ Reginæ, Mariæ-Sophiæ-Elisabeth; pro ea quam domo attulit Latinæ linguæ peritia, per se legendō cognituræ, quam præsens ac pene domesticum, ad quascumque necessitates, Patrocinium possideat in Serenissimi Sponsi sui pientissimo Regno. Non agnoscet illa quidem, præ Christiana animi demissione, eadem fere omnia laudari in Joanna, quibus ipsamet laudabilis est: sed exempla sibi proponi credet, quæ debeat ac velit, pro sui status conditione, imitari. Ast boni ejus subditi, Tuque imprimitis, cum jucunditate inter se comparabunt, præsentes hujus et præteritas illius virtutes: sperabuntque futurum, ut qua parte Infantæ Virginis assimilari novam suam Elisabetham prohibet vinculi conjugalis obligatio; eadem referat, vel etiam superet, cognominem sibi Reginam Sanctam. Petri II. potentissimi ac feli- cissimi Regis, in devexam utriusque ætatem di- turna uxor; et quod ei ad laureolam Joannæ deest, suppleat numerosa liberorum corona: qnibus ad spiritualis in Christo regenerationis fontem sistendis, fias identidem, pro tuo Olisipponensis Archiepiscopi Lusitanæque Primatis officio vitæ sanctioris auctor; medianteque mystico isto nexu, sæpius ap- pelleris Regnantium Compater, et Pater Regnatu- rum. Ita cum bonis omnibus iterum atqne iterum vovet

E
ILLUSTRISS. AC REVERENDISS. GRATIA TUE
obligatissimus cliens ac famulus
DANIEL PAPEBROCHIUS S. J.

C

APPENDIX

AD DIEM DECIMAM TERTIAM MAJ. F

Pag. 184 col. I post lin. 2, addantur,
SS. Rasius et Anastasius Martyres, Romæ
a S. Bonifacio IV translati.
Similiter ibid. post lin. 9 collocetur.

S. Rastragena, Virgo Martyr Contiae, in
Tardanensi Gallia tractu.

Et linea 4 a fine inscratur.

S. Gemma, Virgo reclusa prope Sulmo-
num in Aprutio.

Ibid. inter Prætermisos col. 2 ante S. Elpheguin addatur — B. Petrus Regalatus, Ordinis Fratrum Minorum de observantia, Aquileriæ in Castella veteri. Hic anno 1684, ex indulgentia Innocentii XI, publicum cultum per suum Ordinem totum obtinuit; qui prima vice ei impensus est Romæ ad Aram-cæli cum Octava, idque hoc die: quem deinceps tenendum man- dare Pontifici placuit, licet obierit, quando dedimus Vi- tam, alias huc transferendam xxx Martii.

Pag. 186 col. I sub medium dele S. Gemmam, atque hæc substitue — Martyris Secundiani nomen hoc die inscribitur vetustissimo Ecclesiæ Carthaginensis Kalen- dario Tom. 3 Analect. Mabillonis, qui propterea quod

Sanctus iste alicubi etiam vocetur Episcopus Martyr, observat, alterum quoque ejus nominis Episcopum loci in Tbambæis dicti a S. Cypriano indigetari. Ast Martyr ille, una cum aliis ex Hieronymiano resertur a nobis, velut plurium primipilus, XIV Maii.

DE S. VICTORE ET SOCIIS.

Pag. 201 Commentarius hic distinguatur in plures numeros.

2 His positis inquirenda palestra — et lin. 5 a fine et lin. 3. Colitur hoc die inter Patronos Volaterranos — de eo egimus ad viii Maii — ac porro addo — Hoc outem eo minus hunc mili videtur credibile, quod animadvertis iter Callixti II, e Gallia euntis Romam, gratis Mediolano duci. Erat enim is, cum eligebat, Cluniaci in Burgundia; indeque, non per Sabaudiam ac Pedemontium terrestre iter instituit; sed (sicuti in Vita ejus, per Pandulfum coævum scripta, legitur) Cluniaco ventum in Provinciam est, in qua S. Juliani ecclesiam, et cellam Psalmodiensis cœnobii idem Pontifex nimis solenniter dedicavit (sunt autem hæc loca recto ad mare itinere secundum dexteram Rhodoni

NOT. 58*

F

F

Volaterris
Patronos his
potius esse
videtur quam
bui Mediolani
passus.

NOT. 59*

Mites Capiti
injurius gra-
viter punitur.

A dani ripam) inde per S. Aegidium, qui locus astuarii Rhodani ejusdem imminet, Romam non multo post sanus et incolmis rediit: adea ut nihil verosimilius sit, quam consensa istic navi in Liguriam trajecisse. Ad hujus portum aliquem appellenti patait datum esse caput S. Victoris, eo allatum Polentia, ad Sturæ Tenerique confluente, media inter Fossunum et Albam-pompeiam via; atque ita navigationem continuasse Pontifex Pisam vel Liburnum usque, a quo extrema portu, solum XL p. m. Volaterræ distant. Cum ergo ei Victori, qui hodie colitur, saveat identitas festi apud Volaterranos, ut dies non dicatur ex vano electus, malum hue referre quod de predicto capite sic ait Ughellus. Silentio praeterire non debo insiguum casum,

quo Martyris gloria commendetur. Anno enim D MXXXIX quo tempore Carolus V ac Clemens VII Florentiam obsidione cinxere, receptis a Florentinis Volaterris Ferruccio Duce, Bartolus Tedaldus Florentiuorum Commissarii nepos, cum diriperetur civitas, S. Victoris caput rapuit, ac Ferruccio obtulit, ut argentum detraheret; qui religione tactus a sacrilegio abstinuit. At temerarius adolescens, sequenti die sceleris pœnas sensit. Sub talo enim primum leviter exulcerata cute, ac dein induita crusta, tanto incendio pes coepit ardere, ut retroridas ac perustas carnes intolerabili prurigine ipse sibi lauiaret; maloque ad crus serpente, intra octo dies. funesto illo suppicio absumptus est.

NOT. 61°

DE SS. RASIO ET ANASTASIO

MARTYRIBUS A S. BONIFACIO PP. IV TRANSLATIS

B

ROMÆ IN ECCLESIAM S. MARIAE AD MARTYRES.

D. P.
E

RELATIO HISTORICA.

De nupera eorumdum inventione et translatione.

Dedicato hac
die Pantheo,multa quidem
Martyrum
corpora illata
illuc dicuntur,sed solum no-
minantur isti
duo,quorum area
prid. hal.
Jan. 1675,

Bonifacii Papæ IV Acta si requiras ad xxv Maji, quo die inter Sanctos relatus colitur, multa leges de Pantheo Agrippæ, per cum dem repurgato, atque in honorem Dei Genitricis Mariæ omniumque Sanctorum Martyrum dedicato, unde et nomen factum S. Mariae ad Martyres vulgo ab ipsa aedifici forma S. Maria della Rotonda. Addit Baronius, in ejus Ecclesiae MS. Codice lectum sibi, illata illuc esse duodetriginta curribus ossa Sanctorum Martyrum, e diversis Urbis cœmeteriais effossa, solenniterque comportata, et decentissime collocata. Anastasius Bibliothecarius, ejusmodi Pontificum acta, quæcumque potuit reperire, solitus haud diligenter notare, nihil simile asserit: solum ait, quod Bonifacius petiit a Phocate Principe templum, quod appellatur Pantheon, in quo fecit ecclesiam S. Mariæ semper Virginis et omnium Martyrum. Narrat etiam, quid Benedictus II, Gregorius III, Adrianus I, Romani Pontifices, ad ejusdem ecclesie vel ornatum vel conservationem contulerint, absque ulla Sanctorum corporum illuc facta translatione; et Octavius Pancirolius, in Thesauris absconditis Urbis Romæ, de ipsa Pantheo ejusque Dedicatione præficius agens, idem quidem quod Baronius manuscriptum allegat, sed negat enjusquam nomen notatum haberi, præterquam duorum qui sunt in ipso altari, Sanctorum scilicet Rasii et Anastasii. Quorum quia nullus proprius Natalis celebratur, hunc eis diem relinquendum putamus, quo istic primum fuerunt collocati; cum is fuerit olim toti Urbi festivissimus, prinsquam Omnium Sanctorum festum die 1 Novembris agendum institueretur. Placeat ergo nuperam earamdem inventionem ac translationem accipere ex Italica Relatione Dominici Vivæ, Canonici et Sacristæ Majoris in ipsa ecclesia, anno 1675 Romæ impressa.

2 Res vere prodigiosa fuit, quod hoc ipso Jubilæi anno MDCLXXV quo Indulgientiae plenariae a summo Pontifice propositæ fuerunt omnibus præscripta per Bullam impleturis, reperta sint Venerabilia corpora Sanctorum Martyrum Rasii et Anastasii, in ecclesia vulgo Rotundæ dicta.... una cum Crucula argentea inaurata, nonnullisque Reliquiis instructa, cum quibusdam characteribus Græcis sed vetustate consumptis nec amplius legilibus. Inventa sunt etiam

Maji T. VII

quinque vasa crystallina, plena ossibus Martyrum, quorum distinctior notitia per crebra Romanae Urbis excidia periit. Reperta sunt autem prædicta duo Corpora sancta ultimo Decembri proxime præteriti, occasione consilii capti de restauranda ac repolienda fronte altaris majoris. Cum enim intra ipsum altare reperissent fabri magnam copiam luti, invecti ab exundante frequentius Tiberi ipsumque exflavirent; repererunt vetus quoddam armariolum, in modum operculi sepulcralis formatum: quod apertientes et curiosius inspicientes, viderunt intus arcam plumbeam. Moniti ergo Ministri ecclesie, crediderunt alieujus Sancti corpus ibidem contineri: neque sua eos opinio fecellit. Etenim repurgata aforis arcua hanc sibi insculptam notitiam exhibuit. CORPORA SANCTORUM RASI ET ANASTASII. CUM ALIIS RELIQUIS HIC RECONDITA A BONIFACIO QUARTO.

sub altari
reperta,cum inscri-
ptione,F
et aperta 15
ejusdem men-
sis,

3 Hac de re certiores mox facti sunt Eminentiss. D. Cardinalis Carpenia Vicarius, et Illustriss. D. Vices-gerens: quorum hic die xv currentis Januarii ad ipsam ecclesiam veniens, capsamque prænotatam aperiens, reperit in ea, præter ipsorum Martyrum Sanctorum Reliquias, septem ampullulas sanguinis atque tres nummos vetustate corrosos, sic ut legi litteræ non potuerint: insuper reperit capsellam plumbeam priori inclusam, longitudine palmi sic inscriptam. De LIGNO SANCTISSIME CRUCIS DE RELIQVIS SANCTORVM APSTOLORVM PETRI ET PAULI, ZENONIS ET SOCIORVM, AC LONOINI MARTYRVM. Observata porro iterum capsæ coram Illustriss. D. Vicesgerente, et relatione facta Eminentiss. D. Carpenia Vicario, venit hic ipse quartæ post die cum nonnullis Praelatis, sibique jussit recludi tam arcam quam capsellam præfatas, omniaque uti jam dictum est reperit. Itaque post meridiem diei prædicti (Cujus autem? an xii Maji? aliam verte diem in toto impresso non reperio nominatam, idque in principio hic omissa: an vero quarta post xv Januarii, id est xix?) post meridiem, inquam, prædictæ diei ducetur Processio, honori istarum Sanctorum Reliquiarum indicta, cum interventu Praelatorum ac parte Cleri et Nobilitatis, egressura ex ipsam ecclesia Rotundæ, et circunducenda per præcipuas istius viciniæ vias; scilicet ad S. Eustachium, inde

recognoscitur a
Card. Vicario,

96 per

*processionalis-
ter circumdu-
cenda.*

A per Speciarium, ad Sanctos Apostolos, et S. Claram, tum per viam Cæsariorum, secundum ecclesias Jesu ac S. Marci, denique per viam Cursus ad ædem S. Ignatii, itaque regredietur unde exiverat. *Quæ sic facta esse nihil dubitans, libenter discam quo fundamento in titulo Italica Relationis appellantur, non solum Martyres, sed etiam Presbyteri, cum id in epigraphe ipsius arcæ non legatur.*

DE S. CHRISTANTIANO.

*NOT. 62°
Cultus apud
Ferentanos.*

B Pag. 202 adde sequentia —
Prodit Patavii an. 1673 Sebastiani Andreantonelli Chronicæ Asculani, de civitatis illius Historia, opus postnum; cuius liber quartus initium sumit ab enumeratione Sanctorum ac Beatorum Urbis, ubi pug. 106 agitur de S. Christantiano, et eadem fere omnia quæ supra retulimus continentur: diciturque ex tabulis Ecclesiæ Asculanæ patet, quod dies festus agatur in Idus M:ji. Tunc addit Auctor: Percepi insuper quod oppidum est in Ferentanis sive Caracenis, ubi ad Sanctorum Emygdii et Christantiani, Asculi Patronorum honorem, adhuc num extat templum, multo tere constructum; ibique fama est Asculanos quosdam diu conselisse, patriisque Sanetis dicasse templum. Retulit id nobis Andreas Cavutius Asculanus, e familia S. Francisci Capueinus, vir tempestate nostra inter Theologos et sacros Concionatores perquam celebris. Sunt autem Ferentani et Carneci, Italix populi ex Ptolomæo, intervallo XL m. p. Asculo distantes, in Aprutio Citeriori. Ferdinandus Ughellus tom. I Italix sacræ col. 487, inter Reliquias, quibus ditatur Ecclesia Cathedralis, referit ossa D. Constantini Levite et Martyris: quem esse ex vicinia nominis errorum reor, cum Asculanorum urmo aliquis Constantini meminerit.

DE S. ONESIMO EP.

NOT. 63°

C Pag. 203 post medium — translatas fuisse — sic perge — *Hujus translationis, de qua nullundum alibi mentionem inveneramus, certiores nos fecit Claudius Castellanus Canonicus Parisiensis, assereus, quod Duncarelii (sic enim antiquitus appellabatur quod hodie Donchery, estque oppidum ad Mosam inter Macerias et Sedunum, præcipuum ecclesiam habens S. Onesimo sacram) quod, inquam, Duncarelii vult anno MDCCXXXII capsam ipsius argenteam, et Maceris in æd. S. Nicolai dicatum nomini ejus capellam.*

DE S. SERVATIO EP.

NOT. 64°

D. P. Pag. 210 col. 1 adde — *Recte autem monet Baronius, pro Maxiuo, videri originaliter scriptum, fuisse Maximum; idque ex quodam Græco exemplari confirmat. Certe convenientissimum fuit, ut ex eadem pri-*

D *mæ Belgice Provincia primarii duo Episcopi, Tun-
grensis scilicet et Trevirensis, assumerentur ad eam
legationem, qui sub Constantino Juniore præcipuam te-
nuerant auctoritatem.*

Pag. 215 num. 24 adde. — *Interim ex uno Ca-
nicorum Trajectensium intelligo, haberi in antiquo ip-
sorum Breviario (non addit quo die) festum Visionis
S. Servatii, sub ritu duplo, ubi agitur de Clavi,
quam S. Servatio S. Petrus tradiderit. Ego tale nihil
invenio in vetustissimo quod penes nos est impresso: et
merito miror, cur qui istud festum instituerunt, non
etiam meminisse voluerint Baculi Pastoralis, eidem
Sancto traditi ab Anglo Tungris, uti aiunt. De Clavi
ipsa ait Leurenius nostru*ius fru* *tulandus*, quod inter
alia valuit aliq[ue]ndis ex agro soricibus: cuius rei
experimentum viderint, Hasbania, Taxandria, West-
phalia; per quas cum designati a Clero Trajectensi
eau detulissent, viderint soricum accervos inte-
remptos, Clavis præsentia. Hanc, inquit idem,
cum sublatam horrerent fures auferre longius, et
inter vepre abjecissent, Clerus post tridui jeju-
num per agros inquisitum processit; Sanctosque
sigillatim invocans, avium super eam gregatim col-
lectarum iudicio reperit, sed fractam nullaque arte
humana reparabilem: ideoque perplexus, jussus est
ab ipso S. Servatio confractas partes cum occidente
sole in ara deponere, et cum surgente integrum
recepit.*

E Pag. 230 a/l finem appone —

80 *Claudat hunc Commentarium Joannes Leure-
nius noster, in Coloniensi Collegio clarus politiori litteratura,
qui postea Aquisgranense et Confluentinum
Collegium rexit. Hic nonnulla in se S. Servatii ex-
perimentus beneficia, Vita rerumque ejus mirabilium epi-
tomen collegit, ac tacito nomine Coloniæ edidit, septimo
ante suam mortem anno, Christi MDCLXIX, atque eam
sic conclusit. Sacerdos qui haec seripsit, Trajectum
ad B. Servitii tumulum devotus adibat, hiemante
eo, via lutosa ac lóbrica, neque viribus tam mo-
lesto itineri conficieundo sat firius, et alias in viis
longe facilioribus dejici solitus: ope tamen Patroni
sui ita confirmatus est, ut per avia deviaque, impe-
ritum secutus ducem, in multam noctem ambularit.
Mane postero, ad sacrum ejus tumulum Missam
dicturum subiit cogitatio, affectum stupore brachium
(quod jam per aliquot menses ægre, et non sine
acuto saepe dolore movebat) eidem Sancto commen-
dandi. Itaque cum ad finem Sacri, ad Verbi incar-
nati reverentiam, se inclinaret veritus ne postea
deesset occasio, extento dissimulanter affecto bra-
chio, Sancti tumulum venerabundus attigit, ac po-
stea discusso languore veterem vigorem rediisse
sensit; levibus solua rarisque puneturis, sensim
tamen evanescentibus, accepti beneficij memoriam
altius animo impressit.*

Festum Visio-
nis S. Servatii,

cum memoria
clavis cui
virtus contra
sorices.

Eadem mira-
culo reparata.

Recent. oris
Vite scriptori

ad S. neti
tumulum
sanatur
brachium.

F

NOT. 65°

DE S. RASTRAGENA VIRG. MART.

CONTIACI IN TARDANENSI GALLIE TRACTU.

XIII MAI.

Tardanensis inter Remos et Meldos celebris Pagus, pluribus quæ complectitur oppidis Contiacum acceuset, vulgo Coincy, vel Coinssy, quod æquali fere ex intervallo leucarum trium quatuorve respiciunt alia ejusdem Pagi famosiora oppida, Castellum, Theoderici et Fera. Huc cum venisset annis abhinc non multis Claudius Castellanus, Canonicus Parisiensis, ingressusque ecclesiam loci primariam, amplam valde, et Monachis Cluniacensibus sub

titulo Prioratus quondam servientem; post majus altare reperit operis vetustissimi capsam: quam qui nunc te-
nent Clerici, S. Rastragenæ appellant; rique Offi-
cium faciunt totum de Communii Virginis et Martyris, nec de ea quidquam norunt amplius. Nomen barba-
rum, et (quantum judicare possum) Francicum, verosi-
mili mihi facit, pudicitiae potius quam fidei causa illu-
tum Virgini martem, gloriosum Martyris Titulum
eidem peperisse. Videtur autem nomen compositum ex

Teutonicis

A Teutonicis vocabulis duobus, Rast vel Rust, quies, et Draghen porture: nisi constatum vocabulum credere malis, ex duobus oppositæ significationis adjectivis Ras, velox, tragie lenta, addita vocula tertii ene una; ut Ras trag. ene, reddatur, Eadem velox et lenta. Prædictum ecclesiam Commendatarius Prior nunc tenet, idemque Canonicus Parisiensis, Franciscus Bochart, pronepos Domini Bochart primi quondam Præsidis in Parlamento Parisiensi, atque ex filia nepos Domini d'Aligre, non ita pridem Magni Franciar Cancellarii. Is si quid amplius de Sancta illa, sua (ut sic loquar) Domestica eruderaverit, libenter hujus operis Supplemento inseremus: interim notitiam cultus debemus Auctori Kalendarii Spiritualis anni MDCLXXXVI Gallice Parisiis editi, pro civitate Parisiensi locisque circumjacentibus; causam autem relati istie tali die festi docuit nos prelaudatus Castellanus.

DE S. ROLENDE VIRG.

NOT. 68°

Pag. 241 num. 4 lin. 12 — de Sanctis Namur-Bvensibus — dele 4 lineas usque — Auctor vixit — deinde ad finem adde —

B 5 Eamdem Vitam cum in ipsius Gerpinensis ecclesiæ veteri MS. reperisset Mag. Crispinus Paradis, ilidem Curatus, primus in Gallicam linguam convertit; et, una cum septem miraculis, anno MDXX, edidit Namurci; ut colligitur ex approbatione Ordinarii, I. Roberti, Vicarii Namurensis, recusa in altera ejusdem Vitæ editione, quam se meliori ordine ac phrasí renovasse præfatur Aubertus Ghiselin, San-Dionysiani prope Montes Hannoniæ cœnobii Religiosus, atque anno MDCLXX ibidem Montibus excudi fecit; et hinc septem illa miracula accipiemus. Isdem subjungemus alia, accepta ex altera similiter Gallica Vita, quam Franciscus Zutman, Canonicus et Examinator Synodalis Leodii, curavit imprimendam anno MDLXVII; professus imprimitis adjutum se Manuscriptis Mag. Journis de Brugis, quondam in ecclesia Cathedrali Namurensi Decani.

C 6 Ex hujus Vita cap. 7 intelligimus, in suburbio Leodiensi Abbatum Sanctimonialium Benedictinarum esse, apud quas Capella et super aram imago S. Rolendis sit, miraculis celebris: quibus motu loci Abbatisse D. Lambertina Counolle, Illustriss. Eugenium Albertum Dalemontium, tunc Ruremundensem, postea Gandensinum Episcopum, rogavit; impetraret sibi ab Illustrissimo Namurensi partem aliquam sacri corporis. Nec carnit pia sollicitudo effecta: impetratum enim os brachii est, missumque sub attestatione Episcopali, signatu anno MDCLXII die XXII Junii: quam deinde Serenissimus Maximilianus Henricus, Archiepiscopus et Elector Coloniensis, tamquam Leodiensis Episcopus, per suum Vicarium approbavit exponique permisit: quemadmodum solennissime factum est anno se puenti, ipso Sanctæ festo, cum jam haberetur ad eum firem inaurata capsula, ipso in altari ante imaginem collocanda. Fuerat ibidem antea ejusdem Illustrissimi auctoritate instituta fidelium sexus utriusque Confraternitas, pro impetranda immunitate o doloribus calculi, arenarum atque rupturæ, per litteras patentes anni MDCLV, XIV Julii; quam Confraternitatem In lugentis congruis max instruxit Alexander VII, sequentis Octobris die XII. Compositum est etiam parvum Officium Gallica lingua, a Confratribus et Consororibus recitandum, quod legitur post Vitam Leodii excusam. Garpius autem similis Confraternitas instituta jam pridem erat, ut ex miraculis infra apparebit.

Pag. 244 Annot. a adde — Molanus suspicatur fieri etiam posse, ut sacra hæc Virgo habuerit patrem Desiderium, Regem Longobardiarum, quem Carolus Magnus anno 774 in Italia superavit; et cum uxore et filia Leodium in exilium relegavit: Longobardos

enim sive Lombardos, ait, Cisalpinos esse Gallos: D potius dixisset, Cisalpinam Galliam occupasse. *Huius conjecturae inhærens Zutmannus, alterius Gallicæ Vitæ Auctor, toto primo Capite enumerat utriusque sexus Reges Principesque Longobardos, velut S. Rolendis proparentes, qui se monastico statu dicarunt. Abdactum in Gallias Desiderium Egihardus testatur. Egidius Aurœ-vallis Monachus, primus (quod sciam) scripsit missum esse ad Agilfridum, Episcopum apud Leodium. Meyerns, in Annalibus Flandriæ, addidit Regi exuli uxorem, scilicet Ansam, et filiam; quod Molanus præ oculis habuisse videtur. Brustemius denique, a Fiseno allegatus, Aquisgrani in choro sepultum asseruit. Hæc omnia si tum certe forent quam fulenter dicuntur, magnam priori conjecturæ verisimilitudinem adderent; sed vereor, ut illud de uxore et filia Desiderii, Leodium adductis, aliud habeant fundamentum, quam hujus S. Rolendis Vitam.*

Annot. c lin. 2 post — profert — adde — dicens, not. 70° quod eam Crispinus Paradis, loci Plebanus, ex vestissimo Codice loci ipsius vulgavit. Id nos intelligentes de ipso, quem dabat Crombach, Latino textu, hunc infra allegamus, sub nota MS. Gerpin. quod nunc correctum volumus, et ad Annot. g, h, i, k, m, pro E MS. Gerp. vel, Idem MS. — lege — Crombach — Parochus enim non vulgavit vetus Latinum MS. sed solam versionem Gallicam, unde Crombachius Latinam snam Vitam composuit.

Ibid. Post Annotata subjiciantur

NOT. 71°

MIRACULA

Latine redditæ ex publicis instrumentis Gallicis, et ex altera Vita

A Anno salutis MDXCVII, Simeon du Collet, ex villa cui Fons-Episcopi nomen, tunc annum aetatis tertium vel quartum agens, cum gravi hernia laboraret, pater ejus Joannes, faber lignarius, ejusque uxor Joanna, quocumque demum remedio sanari filium cupientes, decreverant sectionem experiri: jamque de ea facienda convenerat ipsis cum Mag. Matthæo, tunc in Anderleu commorante. Verum quia D. Petrus de Winxel, loci Balivus, id permittere noluit, nisi coram Doctore medico fieret; dimissum ejusmodi consilium fuit. prædictique parentes ad S. Rolendem se converterunt, ejus patrocinium invocantes, pollicentesque suum filium deferre Gerpiniam. Hoc votum cum paulo post completuri in viam se dedissent, et Gerpiniam appulsi nullum ibi Presbyterum invenissent, qui statim sibi Missam diceret; satis habuerunt pro ea curanda stipem istuc relinquere: et precibus coram imagine fusis, puerum collocarunt supra tumbam Sanctæ. Deinde cum illo regredientibus illis, exclamavit puer, sanatum esse se. neque ullum herniae dolorem sentire; sicut nec postea sensit unquam. et sanus hodie vivit, natus annos XXIV. Parentes autem ejus, in gratiarum actionem, sibi fecerunt consuetudinem quotannis veniendi in die secundo Pentecostes ad processionem, quoque filius suus aetatem attigisset ad ejusdimin obsequium per se explendum. Statim vero ab ipsa curatione attulerant tabellam seu imaginem Sanctæ. ubi ipsi quoque eum puero representantur. Joannes du Collet annorum LVIII, et uxor ejus ann. LVIII, coram Curia predicti Fontis-Episcopalii, juramento confirmarunt veritatem facti. Testes adfuerunt Michael Lottin Major, et Scabini Egidius Goussart, Jacobus Hostelart, aliquique nonnulli: miraculoque legitime signato subscriptibit Egidius Goussart, Graphiarius.

AN. 1597
incurabilis
hernia.detato ad
tumulum
puero soli-
datur:

F Deinde cum illo regredientibus illis, exclamavit puer, sanatum esse se. neque ullum herniae dolorem sentire; sicut nec postea sensit unquam. et sanus hodie vivit, natus annos XXIV. Parentes autem ejus, in gratiarum actionem, sibi fecerunt consuetudinem quotannis veniendi in die secundo Pentecostes ad processionem, quoque filius suus aetatem attigisset ad ejusdimin obsequium per se explendum. Statim vero ab ipsa curatione attulerant tabellam seu imaginem Sanctæ. ubi ipsi quoque eum puero representantur. Joannes du Collet annorum LVIII, et uxor ejus ann. LVIII, coram Curia predicti Fontis-Episcopalii, juramento confirmarunt veritatem facti. Testes adfuerunt Michael Lottin Major, et Scabini Egidius Goussart, Jacobus Hostelart, aliquique nonnulli: miraculoque legitime signato subscriptibit Egidius Goussart, Graphiarius.

2 Maria de la Trie, vidua qu. Joannis Roberti Fullonii

Vita ex MSS
Gallicæ red-
data scueliterumque,
cum nra
culis.Juxta Leo-
diu ca-
pellacum Reliquia
et confrater-
nitate.

1615 gran-
dis calculus,
voto facto,

et naturali-
citur:

illuminatur
excus,

A Fullonii, annos LXXX nata aut circiter, antea quidem Tranæ habitans, deinde Mariæburgi, postquam duobus annis gravissimos calculi dolores per tolisset diu noctuque, adeo ut aliquando per spatium hebdomadum sex neque incumbere per se, neque assurgere de lecto, neque in ullam partem ejus commovere se posset, sed multo opus haberet anxiolio; solebat dicere, duodecim proles, quas fuerat enixa, numquam similes sibi cruciatus dedisse. Toto tamen illo tempore habens fiduciam, in Deo et meritis S. Rolendis collocatam, sperabat sanitatem, ejus intercessionibus impetrantam; sicut etiam impetravit, expleto prædicto termino, anno MDCXV, ejecto via naturali caleulo, ovi magnitudinem formamque habente: qui Gerpiniam delatus est per Mariam Brisset, Mariæburgi commorantem, ubi cum admiratione omnium hodie ostentatur. In quorum confirmationem prædicta Maria de la Trie solenne præstítit juramentum, coram Antonio Coppe Majore, Bastino Gravy, Paulo Noe, Balduino Bronchien, Scabinis dicti loci, et Joanne le Comte Graphiario; quemadmodum patet per Actum, signatum a singulis anno MDCXIX, xiii Novembris.

B 2 xxix Septembri MDCXIX Joannes Jacquemart, ex Foiche, annos natus circiter quinquaginta, cum tribus hebdomadis cæcus fuisset, omnibus quæ ex cogitare potuerat remediis frustra usus, supra modum affligebatur, et dicebat liberis suis: Filii mei, numquam amplius vos conspiciam. Tandem divina respiciens, invocare statuit S. Rolendem; qua in fiducia cum tempus prædictum explevisset, mane quodam sub horam quintam domi suæ se prostravit in genna, junctis manibus elatoque in cœlum vultu Deum orans, per istius suæ Dilectæ merita, ut sibi lumen restitueret. Ille in fervore respiciens ad fenestras, paulatim cœpit earum vitreos rhombos distinguere, et nunc perfecte intuetur omnia. In quorum fidem die et anno prædictis Gerpiniam venit, ubi coram ipsius Sanctæ imagine actis gratiis, Confratrum Albo adscribi se petiit: atque de prædictis omnibus testimonium reddidit, coram D. Thoma Gignon, et Mag. Gaspare Lambert, Capellani dicti loci; atque Mag. Joanne de Brngis, I. V. Licentiato et Tutore Capellæ S. Rolendis. Quæ eadem ipse Joannes Jacquemart die xiv Novembris sequentis solenni juraimento confirmavit, in loco Omiezeæ, ad hoc citatus coram Guilielmo Noe Notario, præsentibus D. Gerardo Silisio loci Curato, et Joanne Brusteanu Majori Francomontensi, juxta instrumentum signatum a prædictis die supra notato.

C 6 xvi Julii xxi, Carolus Gehenart, filius Ludovicæ Sacrée, Viduae qu. Caroli Gehenart civis Mariæburgensis, duos aut tres annos natus plangebat, querens de dolore ventris; visitatusque apparuit hernia laborare. Hunc erga ejus dolorem sublevatura mater, egit transegitque cum chirurgo de remedio per sectionem adhibendo. Verum in adventu chirurgi ægrotaro cœpit puer, quapropter differenda curatio fuit, etiam extra casum morbi satis periculosa. Tum pia mulier, compatiens filio, cruciatus tam aeres patienti, et sub medium noctem egressa domo, manibus et oculis versus Gerpiniam intentis, cœpit invocare S. Rolendem; promittens eo se conferre in die Processionis sua. Feria erat Majoris hebdomadæ tertia, anno MDXCIV, cum istud vovebat, et filius nihil minus cruciabatur: rerum ubi Processioni prædictæ accessit mulier, et domum rediit, filium suum ex integro sanum reperit: qui modo agt annum duodecimum, omni malo liber, sic ut ipse jam bis terve peregrinus accesserit ad locum prædictum; seque, secundum matris suæ votum, adscribi Confratribus petiit. Quod autem res

omnis sic acta sit die et anno prænotatis, jurata D asseruit prædicta Ludovica; ad id requisita a Gaspare Guende, tunc Tutore capellæ Sanctæ; coram D. Martino le Roy Curato Mariæburgensi, et Joanne le Comte Graphiario: sicut constat per instrumentum ab ipsis signatum.

E Jakelina de Hour, commorans in loco Saleti parochiæ Bioulensis, circiter quinquagenaria, postquam per annos quatrordecim vel quindecim arena- rum molestia gravata, et gradiendi facultate privata domi resedisset; eum diebus quidem festivis valeret audienda Missæ causa accedere ad Parochiale ecclesiam, Eucharistia domum a Curato delata refici specialiter debebat. Cum autem per suos familiares omnes medicinarum genus requiri fecisset, nihil amplius per eas profecit, quam ut perparum quid inambulare posset: itaque ad S. Mariam Ogniæensem modicissimum iter suscepit, si forte ejus intercessione sanitatem recuperaret. Sed et hac spe fru strata, animos sumpsit porro pergendi Gerpiniam, ubi curavit Missam dicendam: peractisque precibus Saletani regressa, brevi intervallo temporis libera tam se sensit, emissis duobus calculis, quorum quadrangularis unus, alter cuspidinibus asper erat, uterque nucis magnitudinem habebat: quos Gerpiniam detulit, marito suo comitata; atque in gratiarum actionem annis singulis eodem peregrinatur per se vel per substitutam sibi personam aliam. In confirmationem autem prædictorum, ipsam Jakelina in Bioul, coram Mag. Melchiore Fabri Curato, atque Mag. Joanne Fabri Graphiario et Scabino, nec non Carolo le Fèvre item Scabino, et Mag. Guilielmo dn Mont Curato Deneensi, rem totam jurata assernit; ut constat ex Actu, per prædictos signato, xxiv Januarii MDCXIX.

F 8 Anno MDCXIX, xvi Octobris, Joannes Prangier Liernensis, in præsentiarum commorans apud oppidum Fontis Episcopalis, annorum circiter xxii, cum admodum puer adhuc esset, vehementer cruciabatur a caleulo; quapropter parentes ejus, Hugo Prangier et Maria Feroule, voverunt Gerpiniam ad S. Rolendem peregrinari. Ille votum cum filio comite adimplessent, subito curatus est puer: in cuius beneficii gratum testimonium, eundem fecerunt inscribi Confraternitatis Albo. seque ipsos promiserunt quotannis venturos, quoadusque per se posset filius suus idem facere. Idem vero Joannes Prangier, cum jam duodecimum annum ætatis attigisset, iterum graviter cruciatus est caleulo, per dies quindecim et eo amplius; ita ut non nisi per quam difficulter moveri loco posset. Igitur magna cum devotione auxilium Sanctæ invocavit; et incedere non valentem, ad ejus Reliquias visitandas, pater suus equo imposuit, ad iter faciendum, quod cum matre et una sororum suarum inivit. In ipso autem loco aerius etiam multo cruciari cœpit; et tamen resumens animos, voluit flexis genibus orare: ac mox emisit calvulum, corneæ baccæ similem, et plane convaluit ab omni infirmitate. Porro idem Joannes Prangier jurato testatus prædicta est, coram Curia prædicti oppidi, atque Michæle Lottin Majore, Jacobo Hostelart Scabino, et Aegidio Goussart Graphiario atque Scabino; quorum postremus Actum, desuper confectum ac sigillatum sigillo publico subsignavit, die, mense, et anno prædictis.

G 9 Venerabilis Prælatus Andreæ-vallis, D. Bernardus Mongaillard, diu conflictatus cum caleulo, divina humanaque omnia experiebatur media; mit tens pro se oratum ad loca varia, puta ad Deiparam Foyensem, S. Drogoneum, atque alio; sed absque fructu. Nihilum ille tum adhuc audiverat de S. Rolende, nisi quod ejus corpus sciret Gerpinæ Abbas quoque aveavallis.

herniosus
redintegra-
tur,

requiesceret

A requiescere, ubi multi a diversis infirmitatibus carentur. Intelligens autem ejus miracula ex Mag. Joanne Anscau S. T. Licentiato, qui per quinquennium Pastoris officio istic erat functus, decrevit etiam ipse eo se conferre, sub spe levaminis recuperandi; prout fecit anno MDCXVIII mense Novembri festo S. Andreæ. Ibi fuisis precibus ac Missa celebrata, aggregari se fecit Confraternitati prædictæ: quo facto domum rediit, neendum plane sanatus. Medio post hæc anno violentius recurrere malum sensit: et tribus medicis frustra consultis, opem S. Rolendis invocavit. Nec mora: cumplures emisit calculos, multoqne quam alias unquam robustior Gerpiniam rediit, acturus gratias liberatrici sue, ferensque calculos quibus fuerat liberatus: deinde coram omni populo Missam fecit, ac porro ad Curatum Gerpiensem bonam pecunia summam misit; ornatui sacelli impendendam.

10 His eisdem miraculis, ex priori libello summatim relatis, alterius Leodiensis libelli Auctor subiungit sequentia. Leodii Sacerdos erat, Arnoldus Longinus, Canonicus Otrengensis, qui per triennium afflictus colica et suppressione urinæ, post varia remedia in-

*Leodii similia
beneficia re-
ferunt plures,*

cassum tentata, spemque humanam ex iudicio Antonii Vanden Boche pharmocopæi omnem abjectam, recurrit ad S. Rolendem, orando ante ejus imaginem apud Benedictinas, cum proposito eam orationem per novem dies continuandi. Ab ipso autem primo die sublevari se sensit: atque indies melius meliusque se habens, post alteram novenam ex integro se curatum testatus est, instrumento condito die IX Decembris, anno MDCIV, coram Thoma de Rye Presbytero et Advocato, atque Joanne Andrea Frené testibus, et Notario Pauwea. Alii quoque plures, eodem gravellosæ colicæ malo laborantes, idem remedium experti sunt, emissis calculis, nucularum instar aut etiam ovi columbini; nec postea incommodum nullum senserunt; prout accidisse sibi sunt testati. Eligius Mottet civis Leodiensis, soror Petronilla de Franchimons Begnina ad S. Christophorum, et Francisca Petricca ex oppido Villers-la-tour, Leodii residens, prior quidem et secunda anno MDCXLVI, diebus XI et XVI Januarii; hæc coram Henrico le Rosseau et Joanne Andrea Frené; iste coram Roberto de Fraine et Carolo Ward: tertia vero anno MDLXIX, v Octobris, Joanne Glaude et Ægidio Rondeau Testibus legitime vocatis et coram Notario rogatis.

C 11 Gerardus Verken, annos natus duodecim, expertus quæcumque possibilia sibi media pro leniendis calculi cruciatibus, nec levamen consecutus, recurrit ad S. Rolendem in sacello Benedictinarum honorandam, curata ibidem novena: qua durante magnum numerum calculatorum egessit, anno MDLIX. Anno autem sequenti, cum mali vis recrduisset in duplum, alteram novenam promisit, ipsaque die liberatus est calculo, nuculae quantitatem habente: et ex integro sanatus, anthenticæ id scribendum curavit, anno MDLXI, XXII Februarii, coram Notario Pauwea, testibusque Joanne Arnotte et Theodorico Bahoux. Maria de Housso pro levamine, quod per multa media requirebat, pejns indies habere se sentiens; novenam S. Rolendis honori faciendam mandavit; utque eidem assisteret filius suis pro ipsa, præ dolorum immanitate adesse non valente. Tertia autem die Sanctam invocans, exonerata est calculo, ad mensuram aciculæ longo, grosso autem instar pisi: et integre roborata, post peractum novendinium, nonen dedit in Confraternitatem Sanctæ; atque anno MDLXI die XXVI Junii, rem juramento suo firmatam scribi petuit a Notario prædicto, testibus ad id vocatis, Francisco Pauwea item Notario, et Maria de Wipart.

*invocata Sancta, cuius ima-
go*

*colitur apud
Benedictinas
in propria
capella,*

12 Laurentius de Prez, novennis puella ad mortem urgebatur ab codem malo; cum parentes, nullam in medicis spem habentes, salubriori consilio miserunt ad Benedictinas, qui Missam istic dicendam in capella S. Rolendis constitueret pro filiæ salute: eodemque tempore puella excrevit calculum, nuciuse aequalē: qui missus ad Benedictinas est, alis ejusmodi pluribns jungendus, cum gratiarum actione et jurata beneficij attestazione, coram rogatis eo testibus Francisco Pauwea prænominato, et Ambrosio de Jasse, æque Notario, sub die XXIV Aprilis anno MDCLXVII. Alii porro favoris beneficæ erga invocantes se Sanctæ, qui identidem in dicta capella recipiuntur, tam sunt multi, ut cito volumen implere possint: quapropter enarrandis iis hic finem facio.

*ab anno 1655
ad an. 1667*

DE B. GERARDO.

Pag. 246 n. 4 dele ultimas 9 lineas, post — videtur factum fuisse — Dele etiam num. 5 primas 7 lineas, et substitue sequentia.

5 Verum postea idem Terrinca, accuratis scrutatis fontes, unde suam illam chronotaxin hunsisse Waddingus potuit, totus transiit in ipsius sententiam; allegata imprimis auctoritate Mariani Florentini, in Chronica usque ad annum MCCCLXXXVI perducto, sic scribentis. XVIII Capitulum Generale celebratum est Paduæ anno MCCLXXVII Ordinis LXXIX; tum, summatim relatis Capituli illius actis, subdit: Eodem tempore, dum Fratres erant in Capitulo, quinto millario ab urbe Florentia, ex hac vita migravit ad Christum B. Gerardus, de tertio Ordine, cum gloria miraculorum. Ex autographa ejusdemmet Mariani Epitome, in bibliotheca Conventus Pistoriensis serrata, hæc eadem ultima verba ad prædictum annum etiam habentur, sed additur, quod Beatus obiit in Idus Maji, Feria II Pentecostes. Tali certe die, inquit Terrinca, legitur in antiquo Kalendario festorum Florentinorum Italice MS. post notatam Vigiliam et festum Pentecostes, et die Lunæ est S. Gerardus. Festumque agitur in Hospitali via S. Galli, et ad S. Gerardum della Magna, id est, de Villa Magna. Primum fuit olim Monacharum Dominicanarum, earum scilicet quæ nunc sunt ad S. Petri Martyris, hodie antem est quando colitur Augustinianarum: suspicere vero est, ideo ibi festum istud fieri, quia ipsum Hospitali fuerit auctore S. Gerardo erectum, sicut erectum fuit istud, quod nomen eius retinet. Hæc Terrinca.

*Ex auctoritate
Mariani sui,
E*

*et quidem 13
Maji Festa
5 Pentecostes,*

6 Verum perquam male coherent omnes isti ex Mariano Chronotactic characteres, et valde incerti sunt singuli. Nam capitulum Patavinum, quo durante mortuus Gerardus esset, quodque a Mariano vocatur XVIII, a IPaddingo XXIII numeratur, a Rodulfo Tosiniano XVI; et hic quidem illud adscribit anno MDLXXV: quod licet improbat Waddingus, annunque MCCLXXVII substitut, eo arguento, quod post Capitulum Lugduni ad annum MCCLXIV celebratum, nulla appareat necessitus. Quia fuerint rursum anno immediate sequenti sedibus suis exciti Patres, soliti dumtaxat post expletum triennium convenire; id tamen ex ipsomet Paddingo revertitur, admittente Capitulum sequens fuisse celebratum Assisi anno MDLXXIX, et dicente id factum decurso ab ultimis comitiis triennio, secundum Regulæ statutum. Deinde causa sufficiens cogendi Capituli maturius solito, videri potuit contentio illa, quam ipso anno MCCLXXV in Italia exarsisse Waddingus testatur, occasione rumoris ibidem sparsi, quod Pontifex vellet Muores atque Predicatores cogere ad bona stabilia in commune admittenda. Isto item anno habente litteram Dominicalem F, in Idus Maji cum Feria II concurrit, non item anno MCCLXXVII, habente litteram

*et potius no-
taretur an.
1275,*

A litteram Dominicalem C. Et ante Capitulum Generale, secundum Regulam celebrandum in festo Pentecostes (quod eo anno octavo fuit ii Junii) processisse debuit Provinciale in Tuscia; hoc autem durante, non vero Generali, obiisse Gerardus potuit, et errarisse Marianus in notanda Feria ii Pentecostali, ex falsa præsumptione, quod Cupitulum, sub quo Gerardus abiit, fuerit Generale. Quomodo nec Feria ii stare potest, cum asserta Sancti predictione, de morte obecunda die Veneris: hinc enim non potest concurrere cum illius Maji nisi anno aliquo habente litteram Dominicalem B, quod fuisset anno MCLXVII vel LXXVIII, quibus annis Pentecoste celebratum fuit v Junii, die post Illius Maji.

B 7 Hocenius igitur annus, quo Gerardus obiit, a quoque dies, incertus nobis ex Mariano manet. ex quo tamen si diem XIII Maji tenere velimus, conjunctum eam Feria vi, et aliquo forsitan provinciali Capitulo; nihil propius verosimili erit, quam quod anno MCLXVII Gerardus obierit; et uno dunitaxat denario sublato, salvabitur numerus anni a Mariano signatus; Beatus autem ipse, circa annum MCLXXV natus, ut dicitur in qualicunque Vita, obierit nonagenario major, quam utatem non recusabit iuugo inferius proponenda. Habetur quidem concursus idem diei XIII Maji ac feriae vi, anno quem aliqui statunnt MCLXIV; quando festum Ascensionis Dominicæ celebratum pridie fuerat: sed eum inutilem nobis reddit Confraternitas quædam Florentinorum, hodie S. Sebastiani dicta, et unita busilicæ Sanctissimæ Annuntiatæ, fundatores agnoscens S. Philippum Benitium et S. Gerardum de Villa magna, inde sub nota anni MCLXIII: sic enim in eorum libro memoriali, post secentum XV dimidium scripto, Italice legi testotur Terrinca. Judicatum est convenire, ut clare explicetur hujus nostræ Sodalitatis origo, deducta a duobus magnis Dei servis et sociis in Christo, Philippo Benito et Gerardo de Villamagna... Inter alia autem insignis fuit res tentata atque ordinata, a beatis sanctisque hominibus, Philippo et Gerardo, interim dum assurgebat fabrica Annuntiatæ, tunc dictæ S. Maria de Cafaggio extra civitatem Florentinam, id est anno salutis nostræ MCLXIII die VIII Septembris, Nativitati B. Virginis saceræ; quando facto delectu quarundam personarum, ceteris in Dei servitio ferventiorum, fundarunt et inchoarunt Sodalitatem seu Congregationem Laudensem (ab officio Mariano, C quod Laudes vocant, sic dictorum)... anno autem salutis nostræ MCCCCI fuit eadem Sodalitas denuo confirmata, renovatis ejus Capitalis, dictaque Confraternitas et Sodalitas beatissimæ Virginis a Laudibus, Sanctique Philippi et Sancti Gerardi: quæ huc anno MXXXIII a D. Joanne Baptista Nari, Leonis Papæ X Cubiculario secreto et Clerico Camerale, donata capite S. Sebastiani, mutaverit titulum illum priorem, ceptaque sit dicti S. Sebastiani, priorum tamen Patronorum suorum reverationem hodiecum conservat, habens reverenter sandalia B. Gerardi, a familia Naræ Domini sibi concessa.

8 Istu anno MCLXVIII ita posito, fuisset S. Gerardus, cum obiit, paulo major nonagenario; vitamque eternitatem auspicatus post primum e Terra Sanctu reditum etc.

Post n. 6, nunc futurum 9, hinc adde -- Quare nec gravabor ex Truglio, imagines Sanctorum ac Beatorum Ordinis ex antiquioribus picturis exhibente, eum compendiis Vitarum a Bosio sumpturum, accipere ipsius Sancti imaginem, juncta eidem imagine S. Ugonis, ad vii Octobris usq[ue] posteris futura. Et ibi quidem Sanctus pingitur cum cerasorum rameculo, alibi vero scribit Terrinca eundem cerui cum culutho aut fiscella, plena ejusmodi fructibus (nempe ad memoriam miraculi num. ii relati) et talis etiam cer-

nitur in fronte altaris proprii; ubi sub tabernaculo servatur lapis, vestigii manuum Sancti notatus, uti res fertur una. 10: nec non Sarliana prope Emporium in receutioni pictura, ecclesiaz commendatoria Equitum Rondinellorum, hanc diu ante annum LXXX hujus seculi positi.

10 De iis quos ad Militum etc.

Pag. 249 col. 2 Annot. k dele ultimas 3 lineas.

NOT. 73.

DE B. GEMMA VIRG.

Pag. 251 post Commentariolum de B. Antonio Hungaro, ponatur Vita B. Gemmeæ, huc transferenda o die XII pag. 181, mutatis tamen his quæ sequuntur: ac priuam in Commentariolo previo.

NOT. 74.

Liu. ii — Ita Febrarius — adde — ad diem XII hujus mensis, in Catalogo etc.

Liu. 22 post — XII Maji — abile — Sed hi omnes, in vicem citra examen secenti, corrigendi sunt ex opere de Vita S. Berardi Cardinalis, ad in Novembrio referenda, deque aliis Sanctis ac Beatis Marsicanis sub annum 1673 Romæ edito, per Doctorem Mutinum Febonium Abbatem Tassaccensem, directoque ad D. Duxum Petro, ejusdem diocesis Episcopum: ubi pag. 109 et 118 expresse dicitur, festum celebrari XIII Maji.

F

Liu. 29 — eaque recenti — I --- eadem ipsa quam præluditus Abbas operi suo inseruerat; quamque, quia liber ipse tuuc nequibit commode transmitti, exinde describenda nobis curavit R. P. etc.

Denique dele ultimas 7 lineas, jam minime necessarias: Titulum vero sequentem sic lege.

VITA

Ex Italico Mutii Febonii Abbatis.

Pag. 252 de B. Magdalena Albricia col. 1 post Aloysius --- adde --- in Annualibus vero Comensibus Pars 2, lib. 9, num. 32, ipsam ante Cisterciensium Monachorum fuisse, qui sub anno 1277 illud suscepint, a primis ante annos ducentos inquitius tunc derelictum. Insuper etc.

NOT. 75.

APPENDIX

AD DIEM DECIMAM QUARTAM MAJI.

NOT. 76** **P**ag. 262, col. 2, post lin. 12 add. —

S. Felicis, Cecili, et Comitum memorii inscripta veterrimo Carthaginensis Ecclesie Kalendario, Tom. 3 Analyct. Mabillonis, ab hoc referunt ad illam magnam turbam Afrorum Martyrum, quae ipsis Nonis Maji, ex Hieronymiano Martyrologio sic adnumeratur, ut loco 33 referatur Cecilius, ultiis Celidouia; et loco 40 circiter Felix, sub dubio utrum ut Sanctus, an ut Sancta. Incerta nobis valde ea Mabillonis conjectura est; spectat interim ad

vii Maji

NOT. 77** Pag. 263, ante S. Theodorum PP. ponatur. —

Polybius, discipulus S. Epiphani, inscriptus duobus Synaxariis, Taurini repertis in Bibliotheca Ducis Sabaudiae: fingitur Vitam Magisri scripsisse: ego an in rerum natura fiverit, valde dubito.

B

DE SS. VICTORE ET CORONA.

NOT. 78** **P**ag. 268, col. 2, post Castellum Ficardum, expunge ultimas quinque lineas, et substitue sequentia. — Praelandatus Joannes Baldi contendit, ex Syria allata corpora per Auximates, qui M. Aurelium Antoninum in Syria secuti, ibidem sub Dece Sebastiano remanserant; ipsoque post eodem Martrium in Italiam reverato, inde etiam redibant. Auximatis autem territori locum aut fuisse Humanum, ubi supersint etiam hodie illustres reliquiae marmorearum columnarum, quibus templo, iisdem Sanctis postea erectum, falciebatur. Simile etiam templum ait, sub eadem appellatione, extitisse in vicino ad Septentrionem Cingulane civitatis territorio; ubi etiamnum ridentur, coloribus pene evanidis depicti. Victor et Corona: qui locus anno MCCCCXII adhuc fuerit Benedictinorum Monachorum; et his cunctis, manserit Titulus Abbatis Commendatarii, cum ipsis loci possessione, anno MCCCCI devolutus ad Leopardum Ficciarellum Ciugulanum, ac denique ad Cardinalem Gallum Episcopum Auximanum. Hic vero Romae invenerit notitiam anni, quo facta Translatione Sanctorum corporum est, videlicet MCCCXV, missam (ut opinatur) Celestino Papa III; quando etiam argento inclusum fuit caput S. Victoris, a reliquo corpore separatum; et S. Coronae ossicula quedam; intra parvum tabernaculum, quorum partem potiorem Cardinals Gallus per multa altaria a se consecrata divisit. Denique afferit idem Canonicus, in relatione Romae inventa legi, quod plurimi infirmi, in die Translationis prænotatae, solus arcæ contactu sanitatem fuerint consecuti; utque exinde tantam fuisse copiam affluentium illuc sanitatis causa, ut ipsis erigendum fuerit Hospitale; cui manus adjutrices porrigitibus, sacraque Corpora visitantibus, amplissimas Indulgencias concesserit Eugenius Papa IV, testatus in suo brevi, eam ægrotantium multitudinem confluere, quia plures fidelium variis, quibus maxime premebantur, eorumdem Sanctorum Victoris, Coronæ, et Philippi meritis, se gaudient insirmitatibus et languoribus liberatos, et optatae sanitati restitutos. De Philippo, quis fuerit, non præsumit Auctor conjectare quidquam: sed si vere (ut supra dixit ex Episcopo Zaccio) ipsa Sancta corpora ab Alexandria Ægypti allata fuerint, posset hic esse pater S. Eugenii Virginis, ad xiii Septembbris Romano inscriptus Martyrologio, cum haec laude, quod Ægypti Praefecturam deserens, baptismi gratiam assecutus est; quem in oratione constitutum, jussit

Terentius Praefectus, ejus successor, gladio jugulari; et quidem Alexandriæ. Dies porro Translatio olim 18 Septembris, olim Auximanus festivissimus ptembris, fuisse demonstratur, ex antiquis Breviariorum Officiisque; sed nunc intermissus, solum apparet in Kalendariis. E contrario, quo dies xiv Maji solemnior esset, communni decreto sanctum fuit, ut septem diebus præcedentibus atque sequentibus justitium teneretur, strepitu omniforensi cessante, ut ait Joannes Baldi: qui etiam meminit proprii Officii, eundem in finem compositi, atque olim usitati; et addit. usu receptum teneri, ut scripturæ Auximotum publicæ sic inchoentur. In nomine sanctissimæ Trinitatis, et beatorum Martyrum Victoris et Coronæ.

DE S. HENEDINA, etc.

E **P**ag. 272 col. 2 in fine, — adde — Acturi de S. Restituta Martyre Calaritana, in Appendice ad xvii Maji, inventi uni capellarum, in istius Sanctæ crypta repartarum, præfixa fuisse nomina et imagines harum trium Sanctorum: non tamen mihi potui persuadere, sub altari ibidem majori inventa tria corpora, carumdem quoque esse. Ea enim, si istuc allata fuissent, videbantur potius reperiri in propria sibi capella: qua tamen ratio quam minime certa sit, non me latet.

DE S. BONIFACIO MART.

NOT. 79** **P**ag. 279 num. 4 lin. 14 — dele: — inseruit horiliam, in codice Cosinensi repartam, et Romæ in ecclesia SS. Bonifacii et Alexii dictam; ex qua, una cum exordio, sequentia accipe. Pro quibus hæc substitue — ex historia miraculorum, post quandam Homiliam in Codice Casinensi, sequentem narrationem descriptis, quam hic etiam, omissis superfluis, accipe.

Deinde ante num. 5 adde. — Hæc ibi, que xvii Julii, ad S. Alexii diem natalem, una cum miraculis aliis, integra dabimus; itemque prædictam Homiliam, præfereat nomen S. Adalberti Episcopi Pragensis Martyris, qui ibidem Romæ Monachum bis egerat.

DE S. BARBARO MART.

F **P**ag. 283 num. 2 lin. 8 a fine post — reperire — adde — 3 Anno postea octavo Roma ad nos rediens I. Jannings, et in transitu sacra Venetis Corpora lustrans, ecclesiam et monasterium S. Laurentii adiit; atque de primæ quædam translationis historia nullum reperit antiquum monumentum; accepit tamen, et huc attulit, notitiam Translationum unius alteriusque, ipso in loco factarum anno MCCCCXCVI, et MCCCCXVII, de quibus infra. Attudit etiam libellum proprietorum Officiorum de Sanctis, quorum Corpora et Reliquiae in praedicta ecclesia asservantur: ubi de S. Barbaro præscribitur faciendum sub ritu Duplicis, cum hac Oratione: Propitiare quæsumus, Domine, uobis famulis tuis, per hujus sancti Martyris tui Barbari, qui in præsenti requiescit ecclesia, merita gloriosa; ut ejus pia intercessione, ab omnibus semper protegamus adversis. Secundi Nocturni Lectiones, solum phrasa cultiori differunt a contextu fabuloso Petri de Natalibus, addita ad finem Lectionis viii (est enim Officium Lectionum xii) hac dumtaxat clausula: At Venetias Methone translatum Corpus, in ecclesia S. Laurentii, miraculis

Ecclæsia po-
rum olim
Humanæ

ut prope cin-
gulum.

Reliquia die-
sæ,

pregrinorum
ad eas copia!

Imagines in
crypta S.
Restituta,

F

NOT. 80**
Corpus ve-
netias trans-
latio genuina,

ut officium
p. opere

A culis clarum, requiescit. Miraculum tamen nullum scripto aut memorie mandatum narratur. De variis Sanctorum Reliquiis etc. — in fine addet. — Sed et die vii Junii agemus de S. Paulo, Episcopo Constantinopolitano ac Martyre, qui cum S. Barbaro communem habet novissimae translationis historiam, hic infra adnectendum.

not. 83°

Pax. 286. post Acta eorumque censurata, addet.

TRANSLATIONES

SS. PAULI EP. AC BARBARI MM.

Ex MSS. monasterii S. Laurentii.

T

empore Dominae Elisabeth Molino Abbatissae, de licentia Reverendiss. D. Thomae Donati Patriarchae, translatum fuit corpus S. Barbary Martyris, ex altari in quo prius erat, quod est in parte interiori ecclesiae ipsarum Dominarum Monialium; et positum in monumento novo, super altare, quod est apud fenestram ipsarum Dominarum in parte interiori ipsius ecclesiae, presentibus Reverendis in Christo Patribus et Dominis, D. Hieronymo de Franciscis Episcopo Coronensi; et D. Marco Antonio Fuscareno, Episcopo Aemonensi, die vii mensis Maji MCCCCXCVI. Tribus ante annis ibidem inventum similiterque translatum fuerat corpus S. Pauli, de quo seorsim pluribus in Junio: hic solum pro S. Barbaro nota, Methonem, urbem Peloponnesi insignem, vulgo Modon, anno MDCLXXXVI, cum altis pluribus feliciter recuperata Venetis, sub coruondem imperio antea fuisse ab anno MCCCIV usque ad annum MCCCCLXXXVIII. Quia tamen Turcae post expugnatam Constantinopolim, ac praesertim post annum MCCCC LXII, saepius victores in Peloponneso Enbaaque, ingentem Venetis terrorem identidem incutiebant, credibile fit primam S. Barbary translationem Venetias illis temporibus factam esse. Certe, factam esse post tempora Petri de Natalibus, concludi indubitate potest ex ipsis Patri silentio: si eum, eum is Venetiis scriberat compendium vita S. Barbary, ibidem suissel Corpus ejus, non tam simpliciter, nulla ejus mentione facta, conclusisset Elogium suum; sed cum dixerat, cuius corpus ab Episcopo Felicio in civitate Muthenis sepultum est, addidisset saltem verbum de Translatione aut existentia ejus tum temporis Venetis; ut addiderunt qui Lectiones de eo proprias postea fecerunt ex predicto Petri compendio.

C

2 Sed dimisis de prima illa Translatione incertis conjecturis, redeo ad supra narratom secundom; quam nullo vel modico intervallo secuta videtur simili occasione Inventio S. Ligerii, Martyris item Graeci, ac simul forte ex Peloponneso allati; enjus cum Passionis dies ignoraretur (qui postea per revelationem innotuit fuisse xiii Septembris) et ad communem utrinque Martyris invocationem patratum esset insigne miraculum, placuisse Sanctimonialibus videtur, ut licet proprium festum haberet Barbarus, communis tamen cum Ligerio festivitate coleretur ipso patrati miraculi die vii Julii, sub Titulo inventionis sub ritu Duplicis celebranda, cum hac Oratione: Deus qui gloriosa Beatorum Martyrum Ligerii et Barbary corpora nobis famulis tuis hodierna die concedere dignatus es: praesta quæsumus, ut qui eorum corporum inventionem colimus, ipsorum beatitudini te concedente adjungi mereamur. Quod autem dies hac adoptata Inventioni, non nata sit, docemur ex relatione prænotati miraculi, quæ pro Lectionibus Officii Matutini hoc tenore recitanda proponitur. LECT. V. Cum omnium nobis Sanctorum festivitatibus sit lætandum, maxime tamen ac præcipue illorum nos solenniis gratulari ac spirituali gudio jucundari delectat, quorum

sanctissima corpora apud nos servari cognoscimus. D Quoniam quanto illos propinquiores habemus, tanto eorum nos specialius orationibus considerare debemus. Verum, si illorum cupimus suffragiis adjuvari; necesse est ut illoram quoque, quoad possumus, adjuvante Deo, sectemur fidem et imitemur actiones. VI. Oportet enim famulatus nostri servitia illis præcipue indesinenter impendere, qui ad nos de tam longinquis regionibus dignati suat deferri.

3 Quamobrem sanetis Martyribus, Ligerio et Barbaro, nos ac civitas ista plurimum debet, quæ patrocinii ipsorum e periculis multis et tribulationibus saepe ac saepius erepta est: quorum sanctissima corpora eo majori venerationis lumine claruerunt, quod tempore præclariora in nos beneficia contulerant. VII. At præcipue cum Sacerdos quidam Genusiae oriundus (*Hydruntini in Calabria distinctus oppidum est, Genosa vulgo dictum*) eoruendem Sanctorum intercessione oculorum lumine donatus est. Etenim cum is in Rivo-alto (*vulgo Rivalto, prima insula Venetiis habitata*) pauperem ac inopem vitam duceret, variis etiam et plurimis gravissimisque tribulationibus et infirmitatibus affectus, ac tandem consumptis omnibus caecus effectus est. Quamobrem amaro animo, de tot tantisque calamitatibus, humanis auxiliis destitutus, infelix conquerebatur: tantum a Deo optimo maximo (quippe qui cum infirmitate confirmatur) solamen aliquod postulabat. Itaque aliquantulum confortatus, surgens, ad ecclesiam S. Laurentii, ubi beatorum Martyrum Ligerii et Barbary reliquiae venerabantur, duce baculo se contulit. VIII. Ingressus igitur vestibulum ecclesiae, mente pura et corde humili oravit ad Dominum ut per horum Sanctorum suffragia sibi ipsi misero dignaretur salutem aliquam impetrare. Facta oratione, oculos extollit; vidi claritatem solidis; atque omnia, summa omnium qui aderant admiratione, clare prospexit, qui aliquot annos nihil viderat. Quamobrem gratias agens Deo, qui per suos Martyres tantam gratiam sibi conferre dignatus est, lætus abjecto baculo viam carpens, domum reversus est. Quo miraculo horum Sanctorum corpora majori veneratione civitas haec colere cœpit; et sub nomine Inventionis, hunc diem quo miraculum istud effectum est, veneratur, ad laudem omnipotentis Dei, qui cum Filio et Spiritu sancto vivit et regnat per secula. Annus quidem facti miraculi nullus exprimitur; credibile tamen est, circiter idem

propter miraculum Sacerdotis caci

tali die per unrumque Sanctorum illuminati.

F translationis tempus factum fuisse, rei novitate et publica solennitate, populi concursum exciente et misericordiam fiduciam acnente ad novam spem obtinendæ salutis. Post dictam Translationem annis centum et aliquanto amplius, instituta fuit tertia S. Barbary simul et S. Pauli, eaque prioribus solennior, ac descripta in grandi membrana apud Sanctimoniales Laurentianas Italico sermone in hunc modum.

4 Anno MDXVII die ii Februarii, cum Reverendiss. D. Andriana Contarena, Illustriss. D. Georgii filia, dignissima Abbatissa monasterii S. Laurentii, saetissimæ vitae atque prudentiae singularis matrona, imitari vellet admiranda suorum progenitorum facinora, et ultimis triennii sui diebus imponere coronidem tot præclaris suis factis, tam in amplissimæ suæ ecclesiae quam in monasterii venustissimi ornatu collocatis; decrevit curare translationem Sanctorum Martyrum Pauli Episcopi atque Barbary, quorum corpora de mandato Illustriss. ac Reverendiss. Cardinalis Priuli bonæ mem. Patriarchæ Veneti fuerant reverenter seposita intra monasterium, dum restauraretur ecclesia vetus. Ea autem non solum restaurata fuit, sed etiam perfecta altaria; quorum magis, magnitudine ac pretio et elegatia, vix alia sibi

An. 1617
ad novam
Translatio-
nem SS.
Barbari et
Pauliventurus
Patriarcha,
etiam Du-
cem invitati:Anno 1496
transfertur
ex uno in
alteroB
corpus Metho-
ne attatum
post 1104,paulo post
institutum 8
Julii festum
InventionisIpsi et S.
Ligerio M.
commune,

A <sup>invitantur
insuper om-
nes catus
idonei in-
struere Pro-
cessionem.</sup> Sibi comparabile inveniet; duo vero alia, sumptu similiter et splendore mirabili, mutuo sibi obversa, singulis prædicatorum Sanctorum fuerunt consecrata. Tum de hcentia Illustriss. ac Reverendiss. Cardinalis Vendramini Patriarchæ, actum est de eisdem sacris corporibus ad ipsa altaria reducendis. Huic actioni interventorum se Patriarcha promisit, cum aliis multis Prælatis: et D. Angelum Boscheriu Vicarium suum Generalem misit, qui Sereniss. Principem Joanneum Bembum, Venetiarum Duxem, ad conferendam præsentiam invitaret. Hoc annuente, omnia ad tam solennem actionem disposita fuerunt in II Februarii, Purificanti Virgini sacram diem, post meridiem, in hunc modum.

B <sup>Eo prepara-
tis omnibus</sup> 3 Invitatio sunt sex Scholæ majores de mandato Excellentiss. Dominorum Capitaneorum; Religiosorum Mendicantium ac Monachorum Ordines, jubente Illustriss. D. Legato Apostolico; novein Congregationes Cleri urbani secularis, et Capitulum majus atque minus Castellani, ad imperium Illustris. ac Reverendiss. D. Cardinalis; totusque Clerus S. Marci, ab Illustrissimo Principe citatus. Ecclesia circumvestita est Damascenis rubeis portæque ejus vario pancarpiorum insigniumque ornatu decoratæ sunt. Erecti præterea fuerunt throni duo, aequales per omnia, singuli instructi sua umbella armisque; alter ad cornu Evangelii, pro D. Cardinale; alter ad cornu Epistole, pro sua Serenitate; et utrumque similiter disposita scama, instrata tapetiis; hinc quidem, pro Oratoribus Principum, Magistratibus atque Senatu; inde vero, pro Prælatis, Canoniceis, atque Domesticis D. Cardinalis.

C <sup>veniunt illi
splendido
cum comi-
tatu:</sup> 4 Sanctorum corpora gloria stabant in ecclesia S. Sebastiani, elevata supra suggestum, tapetiis pretiosissimis instratum, ardentibus circum ipsum quatuor enornis proceritatis facibus cereis. Sub horam XXI intra phaselum rubea veste operata totamque sericeis tapetiis circumvestitam, appulit D. Cardinalis cum sex Episcopis, multis Canoniceis, ac numerosa et splendida familia sua; cui ad ripam obviam cum umbella exiverant Capellani, ac ministri ceteri ecclesiæ S. Severi, solitisque exceptum ceremoniis deduxerunt intra nostram S. Laurentii ecclesiam. Paulo postea in consuetis navigiis Ducalibus planioris formæ appulit Serenissima Dominatione, cum Senatu et Vice-Duce, quoniam ipse Princeps de palatio exire per invaletudinem prohibebatur, et utrisque exscendentibus explosa mortariola fragorem dederunt tubis tympanisque intersonantibus. Vice-Dux qui tune erat Excellentiss. D. Aloysius Barbarus, ad majorem ecclesiæ portam exceptus est a D. Episcopo Zaynithi, Suffraganeo Patriarchali, in habitu Episcopali, pacemque et aquam benedictam ab eodem suscepit; cum vero ad paratum sibi thronum progrederetur, occurrit eidem ante majus altare ipse D. Cardinalis. Ubi mutua salutatione amplexuque defuncti, in suum se quisque locum recepit; et Cardinalis Pontificalem indutus Cappam, ex sede sua dedit initium solemnis Vesperis, decantandis ab universo musicorum S. Marci choro, qui cum Præfecto suo missus ad id erat a sua Ducali Serenitate. Ad Magnificat, D. Cardinalis altare majus incensavit, deinde ad suam regressus sedem incensatus etiam ipse est, ac deinde Vice-Dux, Oratores atque Præiati; tum etiam Magistratus et Senatus successive.

D <sup>Patrarcha
orditur Ve-
speras.</sup> 5 Dum sic canuntur Vespere, Clerus congregatus ad S. Severi coepit procedere in hunc modum. Egressi ab ecclesia jau dicta secundum fundamenta ejus, id est semitam intra contiguas domus canalesque ductam, venerunt in ecclesiam S. Laurentii, per portam vicinam sacristiæ; exeuntesque per aliam ei oppositam iverunt ad S. Sebastianum per viam Lar-

gam, per viam Longam, et eam quæ Gajuffæ dicuntur; D iterumque per ecclesiam S. Severi, per viam Presbyterorum et fundamenta S. Proculi, in sua se hospitia reperunt. Primæ autem sic comparuerunt sex Scholæ majores, miro ordine atque pompa, cum magna multitudine candelabrorum argenteorum, fereulorum reliquiariorum, facularumque cerearum ardentiū: tum Religiosi cœtus, solita cum modestia et ordine consueto, multam spirantes devotionem. Sequebatur Capitulum S. Severi cum Cruce et candelabris argenteis, omnesque ministri prædictæ ecclesiæ, pretiosa induitæ Pluvialia. Ipsi succedebant novem Congregationes Venetici Cleri, singuli pretiose stolati, sub suis quinque insigniis: et ante altare majus transeuntes, intonabant et prosequerantur Hymnum, Sanctorum meritis. Postea veniebat Matus minusque Capitulum Castellani, ac denique universus Clerus et Caonici Dualis Ecclesiæ S. Marci.

E <sup>ad eadem S.
Laurentii,</sup> 6 Transeunte Clero, sumpserunt Patriarcha et Episcopi Pontificalia indumenta: et consueto ritu Cardinalis consecravit capsas, Sanctorum corporibus excipiendis distinatas, Quamvis autem, propter innumerum populum, undequaque affluentem, difficilis reddebat progressio; omnes tamen aedificavit decentissima ac speciosissima pompa. Sub hac ab ecclesia S. Sebastiani elata sancta Corpora, illata sunt in S. Laurentii, per eamdem portam, per quam ingressus Patriarcha cum Serenissima Dominatione erat, præcedente tubicinum turba festive insonantum; post quam viginti cerei, octonum librarium singuli, a Confratribus Scholaribus portabantur, tum sequebatur chorus Musicorum, Litanias canentium, cum corpore S. Barbæ; quod sub pretiosa umbella, in splendidissime ornato ferebro, bumeris gestabant Presbyteri quatuor, Dalmaticas rubras auro et serico contextas induitæ; quo in habitu etiam procedebant duo Thuribularii, perpetuo incensantes; totidemque alii, ex acerra argentea ministrantes, quam gestabant, suavissimi suffitus materiam. Pone sequebatur Reverendus Confessarius monasterii, cum duobus Ministris cappas pluviales induitæ; aliaeque viginti faces gestatae a Sacerdotibus, cum altero musicorum choro, præminentium corpori S. Pauli, quod simili ornato atque ordine, quo prius S. Barbæ, ferebatur: ac rursum viginti faces, ita ut harum universim ad sexaginta numerarentur. Succedebant nobilissimæ familie Domini Cardinalis aliorumque Prælatorum, deinde Crux Patriarchalis ipse Patriarcha et Episcopi sex, gemmatis mitris F pluvialibusque spectabilis. Tum vero suis ex locis assurgens Serenissima Dominatione coepit procedere sub hac serie: Commendatores, Capitanei, Camera-rii, Scutiferi, Architrichi, Hippotriba, Capitaneus major, Zagus, Ceremoniarum Magister, Secretarii, Capellanus, Cancillarii Ducales, Vice-Dux, Oratores, Magistratus, et Excellentissimus Senatus.

G <sup>iterumque
egressa,</sup> 7 Porro, quia tardior jam hora erat, non processerunt Corpora sancta cum Prælatis ac Serenissima Dominatione longo illo, quo prior pompa, circuitu; sed per Viam-longam ac S. Severi fundamenta, circumdata fereula veneranda, per pontem vicinum ædibus Priolorum, atque per fundamenta S. Laurentii, relata in ecclesiam sunt, sinuili mortariolorum explosione, qua fuerant honorata in exitu, etiam in regressu excepta. Illis autem super altaria sua depositis, omnes sese in genua prostraverunt: et D. Cardinalis ab altari majori benedictionem cunctis impertivit, sed Indulgentiam non publicavit. Tum vero assurgens Vice-Dux, ante altare, ut prius, salutato Cardinali, veniam abeundi sumpsit; seque, ad multam facularum lucem, in

*ab ecclesia
S. Sebastia-
ni adducit
corpora,*

deponuntur
in suis alta-
ribus corpo-
ra.

2 Februar.

A suas recepit naves, cum toto comitatu, atque ad Palatum redivit. Similiter etiam Patriarcha, comitantibus Coepiscopis, scilicet Concordensi, Torcelensi, eidemque electo Patriarcha Aquileiensi, Zacinthio, Clusano, Cuneensi et Tyrio, deducentibus etiam Canoniciis et Ministris atque Capellanis S. Severi, eodem quo prius ordine, pervenit ad phaselum suum; ubi S. Severi Clero comiter vale faciens, revectus etiam ipse est in summum Patriarchale Palatum. Tandem Reverendi Capellani, dulapsa populum turbam, strepituque cessante, sanctorum Corporum capsas cypresinas, auro sericeoque obductas, composuerunt singulas in singulis super altaria monumentis, optime apparatis. Atque hunc finem habuit solennis illa ac spiritualis pompa, ad Dei laudem et benedictionem istorum Sanctorum gloriam, cum honore venerandi monasterii S. Laurentii, et ejus quae ipsum tanto cum honorum spiritualium ac temporarium proventu gubernat.

B 8 Consecratio altaris Majoris, duorumque altarium, Archiepiscopi Pauli et Barbæ Martyrum, celebrata est die ix Januarii MDCXVII; ipsius vero ecclesie, xviii mensis prænominati, per Illustriss. ac Reverendiss. D. Cardinalem Vendraminum, Patriarcham Venetum; Translatio vero corporum SS. Pauli et Barbæ, n Februarii, festo Virginis purificantis. Post hac reposita sunt sacra Corpora ubi pridie posita fuerant, in suo quodque altari, paucis ante annis utriusq[ue] extracto impensis Monialum e marmore pretioso, appositis celebrium illius temporis pectorum Jacobi Palmæ ac Domini Tentoretti tabulis. Infra has tabulas, supra stipites tamen altarium, etiam non sunt dicta lipsana, et per crystallum pellucidam conspiciuntur; sic ordinatis inter se ossibus, ut corpora duo conflentur, partibus ferr omnibus perfecta, paucis S. Pauli, plusculis S. Barbaro ad integratatem deficientibus. Includuntur etiam simul cum ossibus, per crystallum legibiles hr Epigraphæ; de altero quidem sic: S. Barbæ Martyris, a Juliano Apostata interficti, corpus in hac capsula Kalendis Februarii repositum est, anno Domini MDCXVII more Veneto, Reverenda Domina Andriana Contarena Abbatissa. In altero vero ita: S. Pauli, Episcopi Constantiopolitani, qui ab Arianiis occisus est anno Domini ccclv corpus repositum est in hac capsula Kalendis Febr. MDCXVII, more Veneto etc. ut supr. Sed & S. Paulo recurret latior sermo, ut dictum est, die vii Junii.

DE S. BONIFACIO EP.

C not. 84^a

Pag. 370 Col. 1 dele --- Num tomen hujus corpus in alta aliqua ecclesia adservetur, nescimus --- et lege --- qui recentius omnia hujus generis ibidem nostri causa scrutatus est Bernardinus Coccoroginus, de S. Bonifacio aliud nihil reprærit, quam in Cathedrali servari indusum ejus (Alban Sacerdotalem fortassis dicere voluerunt, qui illum id docuerunt) Ferentino allatum, cum aliis rebus memorabilioribus post illius destructionem. In perpetuo etc.

DE S. POMPONIO EP.

not. 85^a
olim liquo-
rem scaturientis.

Pag. 372 num. 2 lin. 1 supra aream — adde — Canvillus Tutini Neapolitanus, in Vita Italica S. Blasii Mart. edita an. 1633, pag. 62, occasione liquoris, ex nonnulla ejus Reliquio scaturientis, ejusmodi myroblitarum Sanctorum, in Regno Neapolitano existentium, plura subjungit exempla: utque inter alios S. Ponponium nominat, cuius scaturigo siccata fuerit, aliquo populi peccato id exigente. Et in argumentum veteris Miraculi, allegat scyphum argenteum, ei rei olim servientem, et sub altari majori suo adhuc tempore stantem. Est autem ipsa area, teste praecitato Cioccharello, cancellis ferreis etc.

D Pag. 389 de S. Eremberto Annot. eadie — Claudio Castellanus opinatur, Alpicum scribendum, non Ad Picum, quoad ultimam partem, scilicet Picum, facile illi concessero; quoad primam, non video, cur Chronologus iste, affectatione proprietatis Latinae, non potnerit, pro Francie al, substituere Latinum ad.

not. 80^a

DE S PASCHALE EP.

E Pag. 394 Annot. aa sic muta — Quæ vetustis Romanis altariis, nulli parieti adhærentibus, super quatuor columnas imminent Reliquiarum sanctarum conditoria, quadrataæ adiculæ formam habentia, nomen suum accepisse videntur a eno, zvēp adcoque rectius scriberentur Cyboria: utique diversissima a rotundis illis pyridibus, in quibus nunc servatur Eucharistia, ad usum communicantium fideliū, sanctorum vel agrorum, circumferenda: qua recentioris longe institutionis vocabulo dicuntur Ciboria, tamquam verum animarum cibum continentia. Ideo minus nunc mihi probatur, quod aliquando placuit, ub his illa nomen traxisse.

F Annotat. dd adde -- Et hæc quidem dicta sunt ad eam lectionem, in quam omnia omnino MSS. Regiae editionis exempla consentiunt: magis tamen probarem codices, in quibus Epanoelistum legeretur. Ut vult Magrinus in Hierolexico; ut sit Græce ἐπανοέλειστος, sen ἐπάνοελεῖστος, superne clasum. Ut autem hoc nusquam reperiatur, vix tanq[ue] dubito, quin verbum Spanoclytum ex istius verbi corruptione sit natum, idque ante actum Anastasi.

Pag. 299 post Annotata, addatur

not. 88^a

PARAPHRASIS METRICA.

Flodoardi Remensis apud Mabilionem.

I n Paralipomenis ad Cónatum nostrum Chronicó historicum de Romanis Pontificib[us], Pontificale metricum Flodoardi, londutum a nobis in Novo Iei deinde in usum sapientis adductum, usque ad ipsiusmet tempora, quoad priorem ac posteriorē sui partem, a S. Petru scilicet usque ad predictum Nicolaum, aliud non est quam Anastasi operis paraphrasis: eujus licet bonam partem, a Gregorio II ceptam, Malilio inseruerit suo in scendo Benedictino, ex MS. sumptam; libet tamen hoc loco specimen saltem unum exhibere, de Paschale Papa.

Suscéptum, ad Superos Stephanum Quartum,

— propero Paschalis honore securus, Resplendet studiis; castus, pius, inelitus, insons, Magnanimus, largus, hilaris, devoutus, honestus, Mansuetusque; preces vigil ac jejunia tractans, Susceptor peregrinorum, solator egentum; Unde datus meritis Monachorum effulserat Abbas: Exerescensque operum fulgore, suprema vocatur In iura Ecclesiæ, centesimus; Auspice summo, Romanoque simul votis coeunte Senatu.

Hic positus, præcepta Patrum vel Legis habendas Robustus solersque tenet, celebrisque promulgat Scita gubernator, blandus, probitatus amicos, Sacrarum restaurator cultorqe domorum, Conditor Almorum passim que pignora nactos. Ampliat iste stipem Clero, fert munera cœlo; Nexibus adducit per regna remota subactos, Ponderibusque auri vinclorum pondera solvit. Africa transvectos, redditque Hispania captos: Gaudet quæque suos respectans patria natos.

Martyris hic Papæ Sixti solenniter ornans Membra, Petri meritis florente recondit in aula. Is quoque Sanctorum Processi et Martiniani Deponens Cineres, digno pertractat honore: Muneribusque colens Patroni illuminat ædem:

F
Ex Abbate
Papa,

targis in op-
ra caritatis,

condit Sancto-
rum corpora,

Argentiqu

- A Argentique libras, auri dat pondera, signis.
Vascula, vela parans, claves quoque fabricat auro.
Contigit, ignivomii furibunda fraude draconis,
Flammarum peregrina globos per culmina ferri :
His simel absumptis, Romana in moenia spirans,
Porticibus Petri fervens irrepserat aestus.
Pressa obliviferum proflabunt pectora poculum.
Nuntia dum Papae haec secreta silentia rumpunt.
Ille, fide sultus, rapido petit atra volatu
Bella, triumphantis perstringens arma furoris :
Stat, magnus velut oppositus mons, igne reliso
Obsistens flammis, precibusque incendia sternit :
Extinguitque feros, Cepha tute, vapores,
Orando pugnans : campum neque linquit agonis,
Noctis dum tenebras votis evincit et ignes.
Detrimenta dolens inopum, vastata reponit ;
Restituens passis culpe quæ flamma vorarat ;
Aurea dona ferens, vestes victusque reformans.
Silvarum superadjicitur data copia tectis
Ut prius edendis : et, ne de fraude patrata
Vel damno Ecclesiæ truculentus gaudeat hostis,
Rapta focis Petri reparatur porticus aucta,
In melius surgens, potiori eduela nitore.
Præsul Apostolicos aulaeis inserit actus.
- B Et mirabilium templi colit ora decore.
Culmina Praxedis renovans, variaque venustans
Luce, triumphalem fulgoribus erigit arcum :
Plurimaque excipiens cariosis Pignera bustis,
Eruta Justorum renovatae destinat aulae :
Servorumque Dei cœtum simul aggregat alnum,
Instituens Grajo pangī modulamine laudes ;
Ruraque dat, sacris servitorum usibus apta.
- S. Zenonis,
et S. Cecilia:
- Zenonis iste locans Cineres, oracula condit ;
Accumulans decus, argento auroque resplendens :
Historisque colens, gemmarum et munere, Palmas
Luciferæ Dominatricis restaurat, et addit
Moenia muneribus, villisque et cultibus ornat.
Cæciliae cernens incumbere casibus ædem,
In meliora levat restrictis culmina septis :
Defessum precibus quem cœlica visere Virgo
Affarique probat dignum : tamen increpat, ut quid
Liquerit inceptum quærendi membra laborem,
(Quæ sublata putat, populari credulus auræ.)
Ut se res habeat referens : Nomenque roganti
Adnotat ; hortaturque piis persistere cœptis,
Gaudeat invento dum munere. Nam placet, inquit,
Æterno Domino, cuius splendoris amore
- C Me passam constat ; noviter quo me ipse repertam
A te constructi templi munimine condas.
His dictis celeri repetit cœlestia saltu.
Papa revelatio latus jam lucis aperto
Indicio, indagans thesauri cessa talenta,
Repperit eximiis pretiosa monilia gemmis.*
- et transfert in
Urbem,
- cum sociis
martyrii :
- Aurea virgineum celabant tegmina pignus,
Carbasa martyrii rutilabant sanguine clari.
Quæ Pater almificus, manibus piis munera tractans,
Colligit, inducens Urbi instrumenta salutis,
Atque locans thalamo carentia membra decoro.
Infertur, simul inventus, virtutis amator
Sponsus, luerator pacti cum fratre pudici.
Maximus, Urbanus, consors quoque Lucius aræ
Depositii, turmas capiunt pietate nitentes,
Hymnidicosque choros, digno solamine fultos,
Vineti, agris, domibus, famulisque ; levatum
Cultibus argentum invehitur plus mille librarium.
Aucta paludamentorum dos multa decentum.
Virgineasque novas Præsul splendore catervas

Restituit prisco, res addens usibus aptas.
Diversisque aulis diversos addit honores
Aurea dona ferens vasis, iconibus, aris ;
Argentoque colens artus, altaria, conchas.
Marmoreum cumulat decus ornamentaque : secum
Hæcque polo, terris sata, centuplicata reportat.

His ex Anastasi contextu deductis, addiderat Flo-
doardus, ut postea semper, quoties Pontifex aliquis in-
veniebatur, Remensi Ecclesiam, vel ejus Archiepiscopo
eupiam, fecisse aliquid, vel cum co-gessisse ; addiderat,
inquit, duos hosce versus :

Hic Nordmannorum nostrum delegat Ebonem
Barbaricæ genti, lucis vitaque ministrum.
Addiderat autem haec (ut ego quidem existimo) alteri
omnino loco inserenda, quam inter versum 78 et 79 ad
signum : eo enim loco interrumpunt intolerabili scissura
sensum, qui absque illis continuus sibi habret. Ad-
scripserit igitur distichon istud vacanti alicubi Margini,
vel addendum in fine, vel alio quopiam loco (pata post
Versum 18) inserendam : quod transcribentem librarium
sefellit, et Mabillonem alias oculatissimum videtur la-
tuisse.

DE B. AEGIDIO ORD. PRÆD.

D

*Normannis
convertendis
intendit.**E
NOT. 90
cum Indulgen-
tis Gregorii
XV**et Clementis
VIII.**F
NOT. 91
Collectæ pro
Missa Trans-
lationis.*

Pag. 401 num. 4 lin. 4 a fine, post — prælandatus
Cardosus, haec interpone : — in quem diem Gregorius
Papa XV, anno MDCXXI die VII Junii, concessit ple-
nariam Indulgentiam confessis ac saera Communione re-
fectis ; visitantibus ecclesiam Domus Fratrum Ordinis
Prædicatorum loci de Sanctarem, Olyxponensis diœ-
cesis, et in ea sitam capellam S. Aegidii, die festo ejus-
dei S. Aegidii annis singulis ad septenarium. Breve
integrum profert Lucas Castellinus, Procurator Ordini
Generalis, in tractatn de certitudine glarix Cano-
nizatorum, edito sub annum 1628 pag. 484 : et antea
pag. 482 dixerat, quod consimilem Indulgentiam an-
tea concederat Clemens Papa VIII, in honorem ejus-
dem B. Gillii oppidi Vouzela, ejus nempe patriæ, Vi-
sensis diœcesis, Ordinis Prædicatorum ; ejusque at-
que alterius Brevis authentica in archivio Procuratoris
Generalis asservari testatur. Afferit autem idem qui
supra Cardosus, fuisse usum etc.

Pag. 402 post num. 8 — adde — 9 Non tamen
prætercundus silentio fuerit Dominicus Maria Marche-
sius, qui in sacro suo Diario Dominicano, acceptam a
Castellio atque Sosa Ordinis Chronologis Vitam conclu-
dit, cum tribus Collectis, quas ait usurpatas fuisse in
Missa, seruo post obitum anno, quando corpus incorrup-
tum, ac suarissimum spirans odorem, translatum fuit in
sacellum proprium, sub ejus nomine dedicatum. Ait au-
tem, Collectas illas servari in perpetuo Conventus San-
tirenensis MS. hac forma. ORATIO. Dens, qui B.
Aegidium, Confessorem tuum, a peccati subjectione
revocasti, et ei perpetrati sceleris veniam impetrandi
speciale gratiam tribuisti ; da ejus meritis tuam
hic consequi misericordiam, ut nostrorum actuum
perpetrata sclera redimamus. SECRETA. B. Aegi-
dii quæsunus, Domine, intercedentibus meritis glo-
riosis, munera haec placatus accipias : et grata tri-
bue offerre dona, quibus tribuisti et offerre officia.
POST COMMUNIO. Oblato, Domine, salutis no-
stræ exordio, concede, nos ejus adjuvari suffragis,
cujus confisi meritis, haec tibi Sacra menta voce li-
bamus et mente. Plura de ista Translatione si inve-
niantur, libenter proferemus ; nec omnino diffilimus
invenienda, si collaborare digneatur, quorum interest.

APPENDIX

AD DIEM DECIMAM QUINTAM MAJI.

NOT. 92**

Pag. 439 col. 1 de Adelgario *lin. penult.* — dele — *Letznerus in Chronico Corbeiae Saxonice, ubi Abbas fuit — et scribe, — ubi Abbatem fuisse dicit; confundens ipsum cum alio ejusdem nominis, uti patet ex Vita S. Remberti iv Februarii num. 27. Nam ibi insignis vir Adalarius dicitur adjunctus S. Remberto in adiutorium.... assentientibus Abate et fratribus monasterii ejus: et clarus num. 45 nominat cum Vita ista, insignem conversatione virum, gradu Diaconum, germanum videlicet et æquivocum Abbatis, nomine Adalgarium. Commemoratur Episcopus in Martyrologio Abilinghovensi his verbis: Eodem die Natalis S. Adalgarii, Bremensis Episcopi, qui in Corbeia Abbatia diœcesis Paderbornen. eruditus, ad regimen illius Ecclesiae est assumptus. In ipsius quoque monasterii eleganti choro cernitur hodie ejusdem statua, inter Sanctos, ibidem aliquando monasticen Professos, cum hoc Titulo. S. Adalarius Archiepiscopus Brem. et Hamburg.*

NOT. 93**

Ibidem de Thomia Cantipratano — adile — eamdemque Italice versam, cum Titulo Beati, exhibit Sacrum Diarium Marchesii. Verum Saussayus, quem hic allegat, Thomam dumtaxat Piis ascribit, idque xiii hujus.

DE S. ISIDORO M.

NOT. 94**

Pag. 444 num. 3 *lin. 3* — ritani ejus dedimus — pos tque, expunctis aliis, sic prosequere — *exornata uero Metaphraste: præter quam, in faciendo postmodum Januarii Supplemento, dabimus aliam antiquioram scriptam a Sergio Auctore coævo etc.* — ut initio pag. 446.

NOT. 95**
Videtur assignandus annus 250 primo ejus Consultud et Ulpianus.

Uthlo mettloris suo patre,

C cum Ulpiano. Jam enim a Claudio Augusto bimestris dumtaxat Consules fuisse, notat eruditissimus Pagius, in prædicta Dissertatione Part. I Cap. I num. 2: et Cap. 5 docet, quod, licet Ordinarii Consules annum plerumque signarent, Suffectorum tamen Consulatrum nonnullus etiam usus sit in Chronologia, idque probat exemplis Neronis, et Galerii Maximini; in Proleg. autem num. 8 censem hujusmodi fuisse primum istum Galli et Ulpiani Consulatum: quæ sane explicatio convenientissima est, et nodum propositum præclare solvit. Fuerit autem Ulpianus, filius magni illius Jurisconsulti, qui Alexandri Severi tutor atque Consiliarius, dirissimus persecutor Christianorum, et usque ad Praetorii Praefecturam erectus, in eaque occisus a Praetorianis militibus anno CCXXVII, uthlo nitorem filium reliquerit; dignum propterea judicatum a Decio, quem extraordinario Consulatu honoraret.

Pag. 446 num. 12 *in fine* — adde —

NOT. 96**
quo etiam Missa Galla Placida enarrat.

Ut ut est, magnom exinde fuisse S. Isidori sumam in Chio, constat ex Vita S. Damasi Papæ; ubi narratur, quod, cum Gallam Placidam, Valentianum Junioris et Endoxiæ filiam, ob factam sancto Pontifici injuriom, immundus spiritus occupasset; audientes parentes ejus, quod in insula quæ Chius dicitur, B.

Isidori corpus esset reconditum; ubi quicumque vexatus a demonio advenisset, reciperet sanitatem; decreverunt eam per Campaniæ littora ad eumdem Martyrem destinare.

13 Mansit porro in prædicta Sancti ecclesia etc.

NOT. 97**

Pag. 446 post num. 3 *hæc* — adde —

14 Ferdinandus Ughellus, Tom. 5 Italiæ sacræ col. 1317, ubi agit de Bonifacio Faledro Venetiarum Episcopo, et corpore S. Isidori, sub annum ejus quintum allato, rem quomodo gesta sit narrat ex Dandulo (Andrea, an Henrico ignorare me fateor, quia nentrum vidi, et utrumque reperio res patrias scripsisse) narrat, inquam, ex Dandulo Ughellus rem gestam, hoc modo. Interim, dum scilicet Venetorum Dux hiemem agit in obtenta insula, Cerbonius Clericus de Venetiis, in Chio, solicitus de corpore Isidori, mirifici Martyris, qui in camino conflagrationem inter tormenta passus est; procuratis sibi a quibusdam sociis compatriotis, ecclesiæ clavibus, eamdem] post orationem devotissime intravit; et aperto non sine labore tumulo, trium Sanctorum corpora rescipiunt, et quartum quasi pueri; S. Hilariae, S. Afræ, et Ris cum filio. Deinde locum attentius perscrutantes, quamdam rimulam inspiciunt, incomparabilem sentientes odoris fragrantiam: et perquirentes, corpus B. Isidori, cum Epitaphio argenteo, simul cum imagine reperiunt. Cum igitur eum illo applicuisset, et de navi ubi Reliquiæ servabantur sumeret; Duci super hoc querela delata est. Qui majorum et prudentum consilio, quod factum est landat; et decernit, quatenus Venetiis, e regione templi S. Marci, corpore ipsius interjacente, sancto Martyri ecclesia construatur. Ibi statuit lapidem, quem acceperant, levari; ut sicut eodem tempore deferunt, ita in eodem loco eis debita reverentia impendatur. Reliqua vero corpora civibus reddidere, ne abundantiori tristitia absorberentur. Sic ille, satis obscuris verbis, quibus ut mederr præsumpsi adjicere per conjecturam paucæ et in loco quem astericus notat lacuna, dimidiatae vocis Eccles. patientem, supplere: classem Venatum in Delphinio capitiori insulæ portu hibernasse suspicor; Metropolim vero insulæ cognominem, et Archiepiscopali prærogativa decoratam, intelligo civitatem, unde ablata corpora et querelæ delatae. Afram et Hilariam faciliter dixerim ab aliis omnibus sic nuncupatis et apud solos Latinos notis distinguendas, ac verosimiliter Martyres indigenas esse, quam ex insularibus illis aliquid certi dedicero: quod tamen non omnino despero, si nostrorum Archipelagi insulas excolentium vel Venetorum easdem frequentantium aliquis eam sibi curam sumeret, indageretque, quando et quoniam ipsæ a Christianis colebantur olim, aut colantur etiam nunc: qui fortassis etiam scient definire, quis ille se sit, non integre (ut quidem censco) non minus Ris, ac filius ejus.

quatuor corpora reparet:

sed solum s: Isidorum as- sumperat,

F

alii possunt credi fuisse Indigenæ.

15 Qua parro auctoritate aut fide Sabellitus conditorem Isidoriani apud Venetos Sacelli etc.

DE S. EUTITIO PR. M.

Pag. 463 post num. 24 — adde — 25 Operæ pretium fuerit hic narrare, quid circa nonnullas Reliquias alienujus S. Eutitii, ac forsitan hujus, acciderit anno MDLXXXVI Viterbiæ. Hic, ut supralaudatus Cocco-vaginus nobis scripsit, mense Decembri decesserat Bartholomæus Nerius, Prior ecclesiæ Parochialis

NOT. 98**
Anno 1676
föderantes se-
putrum,

S.

A S. Mariæ-novæ : cuius cadaveri humando cum locus aptus requireretur, qui sepulrali lapide, elogium defuncti habituro, posset interni; electus est unus, quinque solum pedibus distans ab ara, S. Carolo Borromæo dicata; altiorne communi ecclesiæ pavimento duobus gradibus, per quos ad ipsum sacellum ascenditur. Ibi fidentes, invenerant arcam lapideam, longam palmos duos et uncias septem, inscriptam litteris ferme Latinis, subinde inter se connexis, cum nonnullis breviaturis satis ordinariis, quas sic extendo : *HIC REQVIE-SCVNT CORPORA SANCTORVM, VIDELI-CET DIONYSII EPISCOPI, ET EUTICII PRESBYTERI. IMA TENET VNVM, SUM-MA ALTERVM DEPOSITVM.* Inventa arca, iussu Vicarii, inclusa decenti loco fuit, et sigillis obsignata die v Decembris, quoad usque veniret Episcopus, Stephanus Brancaccius. Venit autem post annum, die xxviii Decembris : et coram omnibus fere Canoniceis arcam aperiens, reperit duo ossa femorum, duo tibiarum, cum suis fibulis, sed ruptis ; duos orbiculos genium ; plures particulas digitorum, ad pedes pertinentium ; mandibulam inferiorem cum dentibus ; partem ossis sacri, cum fine spinæ dorsualis ; tres vertebrae colli, varias particulas pedum, partem brachialem a cubito ad humerum, claviculari humeralem, costam unam, duos alios dentes ; aliaque fragmenta varia, terræ pulveribusque permixta ; prout hæc omnia descripta sunt in Archivio Cancelleriae Episcopalis. Et inventio quidem inscripta primæ parti libellorum et instrumentorum, spectantium ad annum MDCLXXVI folio 1 ; recognitio autem, secundæ eorumdem libellorum parti, spectantium ad annum sequentem fol. 314, sub hoc Titulo, Inventio corporum Sanctorum Dionysii et Eutycii.

B *26 Cum autem antiquæ distinctionis indicium aut instrumentum repertum in arca fuerit; puta ligneum vel marmoreum diaphragma seu tabula; cumque prædictus Coccoraginus nos doceat, ex præfata S. Mariæ ecclesia, quæ alias forte Cathedralis fuit, quædam S. Dionysii Martyris, altiorumque Sanctorum ossa translatæ fuisse; nihil proprius vero est, quam dirisum sacrum thesaurum ab olim esse, sic ut ea quæ S. Dionysii esse credebantur, et supremum in arca locum tenebant, accepit Cathedralis nova; S. Euticii vero, ejus pars altera Suriani forsitan erat, inferius locata ossa, in area remanserint: certe prænumerata ossa non sufficiunt dimidio uni corpori integrando; neque indicium apparet, quo dicuntur, duorum corporum partes esse. Quamquam vero Viterbienses nullum S. Dionysium Episcopum noverint; fuerunt tamen circum Episcopales urbes plures, Tuscanella, Centuncella, Blera, atque; quarum Episcopi nos latenter, si quid ulterioris notitiae repertum fuerit, libenter hic adnectam.*

C *Pag. 472 de S. Hilario Ab. Ann. m —— adde —— Auctores eu voce usos (intelligo enim esse qui dubitent) vide apud Academicos Cruscanos in eorum vocabulario.*

DE S. ISIDORO AGRIC.

Pag. 546 post num. 30 subjunge ——

D *31 Anno MDXXX (ut habet Collegii nostri Diligandi in Sueria domestica historia) ne inculta plebs Colonorum maneret, Sodalitas, pro vulgo rusticano per dioecesim Augustanam universam, approbante Henrico Episcopo, et Indulgentias largiente Urbano VIII, erigi coepit. Nomen ei a S. Isidoro, Agricola Hispano: instituti hæc fere præcipua capita. Universum Decalogum observanto. Se ad Deo serviendum factos cogitanto. Ruri opus fa-*

cientes, hierostyliorum aspectu, æris campani aviumque cantillantium sonitu, ad piam et jaculatoriam orationem excitant. Salutationis Anglicæ signo percepto, Deiparam salutanto; utque id ipsum commissi suæ curæ faciant, urgente. Superstitiones, blasphemias; cogitationes obscenæ, conventicula clandestina, choreasque extreme vitanto. Aqua, sale, cera benedicta utuntur. Diebus festis opus ne faciunto.

Sub re divina, ad elevationem sanctissimæ Hostiæ Calicisque, quinque Christi vulnera totidem oratiunculis et passis brachiis venerantur. Quibus concioni interesse ob negotia non licuit, pomidianæ Catechesi vel Vesperarum psalmodiæ intersunt, vel pium domi libellum volvunt.

Superiores reverentur: male de illis ne loquuntur. Misericordiæ opera, qua fas, exercento, ægros visunto: sacram Synaxim ad ægros comitantur. In conventibus publicis, in compitis, in balneis, castitatis curam agunto. Servi et servæ eodem embili ne uti permittuntur.

Vota, sieibi nuncupata, rite solvuntur. Aliena restituunt. Ecclesiastica mysteria quater in anno frequentanto. Natalitiis Christi feriis E novum Sodalitii istius Magistratum creanto. Ad ecclœ consortium ante sedecennium neminem admittunt. Quater minimum in anno conventum in parochia etiam sua celebranto: templumque; dum ecclœ celebrant, alienis claudunt: nisi Sodalis, nemo unquam interesto. D. Isidori denique Natale solempniter omnes celebrant.

Fuere jam Præsules et Episcopi varij, qui has harumque socias Regulas cupide experientur, ad institutum simile suis in dioecesibus instituendum: et id facturum in Archiepiscopatu sno Ravennatensi, datis hue Roma litteris, promisit Eminentissimus Cardinalis Aloysius Capponus; nec deest negotio huic promovendo Pontifex, magnis jam nunc Congregationi huic concessis immunitatibus.

32 Extat libellus Germanicus, de Regulis et institute privilegiisque hujus Confraternitatis, hujusmodi Pastoralis Epistola præmunitus. Nos Henricus, Dei gratia Episcopus Angustanus, omnibus dioecesos nostræ Parochis, Curatis atque Parochianis, per agros, villas, oppidaque, gratiam nostram et omnino bonum. Episcopalis nostri officii debitum paterna solicitudine circumspicientes, et qua ratione inter has diurnas calamitosissimi temporis miserias placari possit Deus, super tam multiplici sui contemptu et mandatorum suorum transgressione; atque a dilecta nostra patria averti tanta moles bellorum, morborum, aliarumque plagarum; et ovium nobis commissarum salus æterna procurari; inter alia incidit hæc cogitatio, quod Agricolæ simpliciæ virtus atque oratio Omnipotenti Deo per quam gratae et acceptabiles sint. Ut ergo inter ejusmodi Rusticos zelus atque devotio excitetur, et mandatorum Dei observatio promoveatur; visum nobis per quam idoneum medium est, per totam nostram dioecesim inter Agricolæ instituere Confraternitatem, sub Titulo et patrocinio S. Isidori Agricola, eum in finem potissimum intentam, ut Dei mandata corde, ore et opere quam optime custodiantur; atque ita unusquisque in Dei proximique amore proficere, vitamque ducere Christianam possit, non modo ad propriæ suæ salutis emolumentum, sed etiam ad reipublicæ Christianæ comniendum. Planuit etiam Pontificiæ Sanetitati suæ hujusmodi Confraternitatem confirmare, et multiplicium Indulgentiarum largitione locupletare. Ejusmodi autem Confraternitas eo acceptabilior debet agricolæ esse, quod ejus Patronus S. Isidorus similis fuerit conditionis;

*aplis Regulis
informant
an. 1630:*

*reperiunt ar-
cam SS. Dio-
nysii Ep. et
Euticii Presb.*

*hujus ossa
hic reperta,*

*istius videntur
olim translata
fuisse.*

*NOT. 99***

*NOT. 100**
Diligandi
nostræ Con-
fraternitatem
rusticennam
S. Isidori,*

*exemplum
secutis Epi-
scopis variis,*

*et Henrico
Augustano
rem toti
d' accessu
commendante*

*atque ap-
probante.*

*et Parochos
ad eum pro-
movendam
exhortante.*

A conditionis; nec paucia eorum, quae in Regulis Confraternitatis continentur, sno nobis exemplo docuit. Quapropter eos omnes clementer paternaeque hortamur, ut temporali aeternaque suae saluti consulant, hujusmodi institutionem complectentes, neque tantorum bonorum exortes se manere patientur. Imprimis autem Parochos atque Curatos uniuscujusque loci monemus, ut sibi persuadeant, multum sua interesse, si hujusmodi institutum executioni mandetur, et quam latissime propagetur, itaque gloria major Dei atque Sanctorum, simul cum animarum salute, laudabiliter proceretur: in quem finem omnipotens Deus benedictionem suam omnibus velit misericorditer impertiri. Datum Dilingæ, die ultima

Junii, eademque S. Ignatii Confessoris festiva luce. D anno Christi MDXXX. Impressa denique singulari folio instructio fuit, de modo propagandi talis Confraternitatis, atque ad omnes Parochos et Curatores uniuersorum, sub sigilli Episcopalis muninimè, transmissa, enjus instructionis opud nos extat exemplum.

33 Denique scriptum ad nos fuit, Serenissimum Regem nostrum Carolum II anno MDLXXXIII, pro recuperata salute gratias acturum, accessisse ad S. Isidori corpora, ipsumque eorum se apertum inspexisse: quod ut posilac decentius haberetur, Regino Mater Mariæ Austriaca obtulerit diviti opere elaboratum operimentum, sublato veteri, quod ipsu sibi pro Reliquiis serravet. Anno 1683 Rex Hisp. corpus visitat.

APPENDIX AD DIEM DECIMAM SEXTAM MAJI.

B ^{not. 101**} **P**ag. 555 lin. 5 a fine —— dele —— nomen B. Francisci Senensis, cum actis suis transferendum, ad 1 Maji.

^{not. 102**} **Pug.** 555 col. 4 post —— S. Alexandrum —— adde.

S. Meginbodus, Monachus Fritzlariensis etc. elogium ex Trithemii viris Illustribus Ordinis S. Benedicti lib. 3 cap. 26 sumptum habet, in MS. Martyrologio Abdinkhorensi, collecto per Abelum ejus loci Abbatem, quasi hoc die mortuus; cum tamen Trithemius festum ejus agi dicat, quando de eo egimus inter Prætermisso (quia nihil de eo in Directorio Frideslaensi anni 1679) XVI Martii.

^{not. 103**} **Pag.** 556 post —— Turibium in medio —— adde ——

S. Victorius M. hoc die celeberrime colitur Messanæ, tamquam civis et Patronus urbis, in ecclesia Patrum Sanctissimæ Trinitatis, sub Titulo S. Philippi de Agyrione erecta, ubi istius S. Victorii corpus, ex Sardinia ollatum anno 1623, ac decentissime collocatum, dicitur continuis clarere miraculis; eudemque in Metropolitana Messanensi erectum altare, cum statua mar morea. Sed si hic ille Victor est (sic eum etiam a nonnullis iste Messanensis appellatur) enjus Inventio anno 1615 a Sardis refertur, ex vi Epitaphii pariter reperti, in quo nullum apparet martyri signum, præter litteras B. M. quæ sic explicatas, acsi legi debeat, Beatus Martyr (qui tamen dicitur, quod reprobabat in pace sub m Kalendas Majas) jam eyimus de eo inter prætermisso

XXIX Aprilis.

Ibid. Col. 1 post S. Rosulam —— adde ——

S. Syrus Episcopus Theatinus, huic diei adscribitur in quodam ipsius ecclesiæ Kalendario, uti testatur Hieronymus Nicolinus, Historiæ Theatinæ Italiens scriptor pag. 104, absque alia ejus notitia (uti nec aliorum septem in eodem Kalendario diebus variis nominatorum) et per solam conjecturam creditur, illos post S. Justinum rexisse Ecclesiam per annos ducentos, usque ad iuuentum scelui vi; Optamus ergo clariora de cultu singulorum indicia reperiri.

DE SS. VALENTINO ET DAMIANO.

^{not. 105*} **P**ag. 566 col. 2 lin. 6 post — Maji — adde — Idem Ughellus ad calcem Tomi VII, novam pro prioribus Tomis Appendicem junxit, atque col. 1351 præfata Acta integre dedit, ad Episcopos Tarracienses addenda, relut multum facientia ad statum illius Ecclesiæ cognoscendum. Videramus nos etiam Vallicellanum exemplar etc.

DE S. FORTE EP. M.

E

^{not. 106*} **P**ag. 570 col. 2 — sub Gentilibus — adde — Sunt etiam qui negent omnino Episcopum fuisse ipsius Urbis, in quibus est Simon de Petrones Tolosus, in Notis ad Onomasticum Sanctum Gallico-Lutinum. Et ipsa quidem Burdegala etc.

DE S. MAXIMA VIRG.

^{not. 107**} **P**ag. 576, num. 3, lin. 3 S. Maximæ — odde — ibidem vulgariter S. Même dicta.

^{not. 108**} **Pag.** 581 post num. 17 odde —

Uno post hæc anno, idem D. Antelmius, Augusto mense, excurrit in Insulam Lerinensem; ubi mihi significavit, per P. Fabrum, invenisse se, non solum plurima pervertusta MSS. sed etiam fortissima argumenta, quibus credebat probari posse, S. Maximam instituti Lerinensis Sanctimoniale fuisse, vixisseque in Aralucensi ad Ceugniam annem monasterio, fundato per S. Nazarium Lerinensem Abbatem seculo vi.

^F **Pag.** 578, n. 9, lin. 2 dele — Mihi. Prodeat utinam cito Foro-juliensis historia, cui enudem Anthelminum insudare, atque ista et alia plura servare intelligimus! Interim ejusdem considerationi subjicio, quod in Vita S. Maximini Trevirensis ad XXIX Maji legitur, Sancto isti Antistiti, ex Aquitania oriundo, non solum fratrem fuisse S. Maxentium, Episcopum postea Picbareensem, sed etiam Sororem Sanctam Maximam, de qua alibi nihil legitur; quæque coætaneo S. Hilario, facile potuit, una cum fratre sno adhæsse, ab eoque ad cultum virginitalis instrincta (æque ac S. Triasia, XVI Augusti commemoranda, et S. Apræ ipsius filia, de qua agimus XIII Decembri) migrasse viva aut mortua ad locum nunc ab ejus nomine dictum, ant etiam Virginum monasterium fundasse, quod postea transierit in Lerinensem mores. Ego nihil horum assero factum.

DE S. GERMERIO EPISC.

^{not. 108**} **P**ag. 588.

^{not. 109*} Num. 2 adde — Sic autem conturbatam, ut in MS. Guidonis reperit Nicolaus Bertandi, ita in compendium redigit, inseruitque Gestis Tolosatum a se collectis fol. 14, prout habemus librum editum an. 1515.

3 Auctor, seu verius interpolator et depravator, quem isti secuti sunt, urbem etc.

DE

DE S. DOMNOLO EP.

NOT. 109.,
caput Cala-
mī in Bria,

ubi S. Dom-
nolus
vocatur,

Cenomanis
S. Tonnoley.

Pag. 601 num. 4 sic muta — *Est supra Parisios, inter Sequanam et Matrouam, provinciam Bria, olim Brigia, sed Saltus Brigiens, et in ea oppidum Latinis Calami, vulgo Chaumes, dictum; in ejus ecclesia, circa annum MDXXX, inventum fuisse corpus enjusdam Gallice Saint Doine dicti, ejusque Caput ibidem quiescere, et multis clarere miraculis, ac duci fuisse Episcopum Cenomanensem, testatur Nicolaus Gillis in Annal. Gallicis, ad regnum Francisci I fol. 553 editioni Parisiensi 1617. Antonius Corraserius, in sua Episcoporum Cenomanensium historia, arbitratur, dictum corpus S. Domini, esse S. Domnoli, quod nullum nomen proprius accedit. Certe nihil familiarius Frueicæ lingua est, quam interuentibus liquidis ex dactylo choicum facere: ita Hieronymus Jerome, Barbara Barbe, Patroclus Parre, vulgo dicuntur; et quoties fere litteram vocalis brevis Latine præcedit, ut Mirela siecle, table, ex tabula, secula, miraculo. Omne autem dubitationem tollit Claudio Castellanus, asserens, singulis fere autumnissimis Calamos excurrere, opere exigua solum leuca distans Fontaneto, fundo proprio familiae suæ; compertum autem sibi esse, non alium quam S. Dominolum, Cenomanensem Episcopum ibi coli; inter quos præcipua ex quatuor ecclesiis colit Putronos tres; scilicet S. Symphorianum, qui primum ibi celebatur; tum S. Petrum, ob Abbatiam sub ejus nomine istic fundatam anno MCCLXXXI, ac denique S. Domnolam, ob altus ad XVI Maji Reliquias ejus nouabiles, ad quas tali die magnus ibi semper concursus fuerit. Iacet præcipuum festum sit dies obitus 1 Decembri. Aguoscit Bondonetus Caput non adesse, imo nec ossa omnia, in ecclesia S. Vincentii Cenomanensis; neque Calamenses totum se habere prætendunt; est igitur facile eos inter se conciliare. Scindum tamen; quod qui Calamis S. Dôme vulgo dicitur, a Cenomanensi plebana vocetur S. Tonnoley.*

DE S. RAGNOBERTO EP.

NOT. 110.
Benedictio
dñi pro
animabibus
sub ejus no-
mine.

Pag. 616 post num. 8 adde — 9 *Invenio, ex quodam Carmelitarum Rituali, hujusmodi Benedictionem aquas, pro Animalibus infirmantibus institutam in S. Ragnoberti honorem, nobisque transmissum. Benedic Domine, in meritis S. Regnoberti, Episcopi et Confessoris, servi tui fidelis, creaturam hanc aquam, qui gloriose tuo corpore benedixisti aquas Jordanis: et priesta, ut quaecumque animalia ex ea gustaverint, aut eadem aspersa fuerint, ab omni merbo omnique infestatione diabolica liberentur. Qui vivis etc. Antiphona et Versiculos de communi. OREMUS. Da quasumus omnipotens Deus, ut B. Regnoberti, Confessoris tui atque Pontificis veneranda memoria, et devotionem nobis augeat et saltem. Deus, qui laborantibus hominibus etiam de multis animalibus solatia subrogasti; supplices te rogamus, ut sine quibus non alitur humana conditio, nostris facias usibus non perire. Per Christum etc.*

DE S. ADAMO ABBATE.

NOT. 111

Pag. 623 — et totum hunc Commentariolum postpone Actis S. Ubaldi. Interim.

Ibid. Col. 2 lin. 1 adde — Acredimus ab eruditissimam Firmano Commentariolum MS. de Sanctis urbis ac diocesis Firmanæ, ubi ad nomen S. Vissio Virginis ac Martyris, XII Aprilis commemoratione, dicitur ab ea nomen factum credi Monti Visiano, in conspectu civitatis posito longeque amoenissimo, ubi propterea creduntur ipsius Sanctæ possessiones fuisse: et extractum sit celeberrimum olim S. Sa-

vini monasterium: cuius a Benedictinis tandem derelicti possessio ad Cappucinos transierit; qui etiam ibi unum ex primis Capitalis suis anno MDXL celebraverint; nunc vero sit penes Patres nostræ Societatis, suum iste suburbanum habentes.

2 *Bucelinus in suo Menologio Benedictino, brevem Elogium ex Sancti istius notitiam, a Ferrario acceptam, ex nescio Bucelinus, quibus Marchesianis monumentis, sic extendit: Firmi in Piceno natalis S. Adam Abbas et Confessoris. Ille in monasterio S. Savini, apud predictam urbem, monastice professus, iis vitae exemplis præluxit, ut merito supra candelabrum locaretur, et Abbas ejusdem loci crearetur. Cujus sanctitatem multa miraculorum gloria Numen commendavit: corpus autem in ecclesiam Metropolitanam translatum, magno in honore fuit, et clarere in hodiernum diem miraculis dicitur. Postremum hoc confirmat præludatus Commentariolus; cum addit, quod, invocatur Patronus contra morbum caducum: ejus rei monumentum sicut nummi, in sepulcrum Sancti afflatim coniici soliti, a personis devotis, pro averruncatione morbi tam fedi: qui nummi, contra jam dietam infirmitatem, dicuntur habere eamdem vim, quam habent numismata S. Helenæ Imperatricis, matris Magni Constantini. De hac acturi XVIII Augusti, poterimus plenius de usu talium numismatum agere.*

3 *Pergit Bucelinus et, Vixit, inquit, Adam iste anno Christi DC. Fortasse quia dicerat Ferrarius, S. Savini monasterium, cuius Abbas Adam fuit, extitisse tempore S. Gregorii Papie: consequens esse creditur Bucelinus, ut eodem etiam vixerit ille: que non videatur Ferrurii mens fuisse: certe non debuit esse, nullo apparente vetustatis tantum fundamento. In antiquis scripturis civitatis Firmane, inquit Commentariolus præludatus, num. 793 Archivii, nominatur Adam Abbas S. Savini pro anno MCXIX. Hunc numero, si ritum nullum subest, oportet et ultimum nominis ejusdem Abbatem, uno fere seculo post, eidem monasterio præfuisse. Etenim Ughellus Ital. sacræ tom. 2 col. 765 et seqq. exhibet amplissimam diplomam, quo Adornatus, Firmanus Episcopus, Dilectis filiis, venerabili Patri Abæ, Abbari S. Savini, Monachis, Fratribus, et Conventui ejusdem Ecclesie, nec non venerabilibus Clericis ipsius Ecclesie suppositis; imprimis præcipit, ut ordo Monachalis, qui secundum Deum et Divi Benedicti Regulam in eodem monasterio constitutus esse dignosetur, perpetuis ibidem temporibus observetur; probice deinde ac sigillatum privilegia indultaque omnia, a se quisque decessoribus concessa, rata habet confirmataque. Acta autem sunt hæc... anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo nono, Indictione duodecima, die... intrante Februario, tempore Domini Innocentii Papæ Tertii. Concordant cum anno Christi Indictio et Pontificatus: sed facile fuit, in obsoleta quam auctor Commentarioli viderit scriptura, MCXIX apparuisse, pro MCCIX.*

4 *Habemus ergo, quem requiremus, iunctio secuti XIII Abbatem S. Savini Adamum; cumdemque, saltum per verosimillimam conjecturam, Uicium sui nominis; singularis sanctimoniae virum, ut loquatur Ughellus: quem etiam suspicari possis, inducenda, vel saltum reducenda in iam dictum monasterium Benedictinæ observantæ, anctorem fuisse. Verum quod haec Casini didicerit primum, ut volunt aliqui, dum Casinensem Monachum faciunt, non video nule verosimile redditur. Nam quotquot ea aetate vel formabantur nova vel reformabantur vetera monasteria, disciplina fere Cluniacensi informabantur. Vereor autem ut talis opinatio aliud habeat fundamentum: quam quod inter Casinenses, cum singulari sanctitatis opinione defunctos, a Petro Diacono Casinensi censeatur Adam quidam; idem scilicet, quem ipse in*

*patrouatus
contra mor-
bum caducum.*

E

nec 111°,

se 1209.

*Benedictinus
quidam, sed
no*i* Casinensis*

Vita

A Vita S. Guinizonis, danda xxvii Maji, docet circa annum mxxxvii fuisse ecclesiæ Casinensis Paramonarium, id est, Aeditum: quo in officio fortiter recusaverit sacra vasa laici Principis exactori tradere: et de quo Leo Ostiensis libro 2 Chronicæ cap. 47, 48 et 49 narrat, qualiter quæsitus ab eo fuit per Abbatem S. Pauli de Urbe, utrum corpus S. Benedicti Casini quiesceret, isque dixerit, id sibi constare ex ipsiusmet Sancti revelatione certissima: qualiter idem viderit SS. Protum et Ilyacinthum in habitu Monachali; et denique construxit cellam B. Benedicti de Clia, et S. Nazarii juxta fluvium Melphiae. De hoc egit Arnoldus Wion in Appendice alphabeticæ Sanctorum, quorum dies nataliti ignorantur; ubi, allegatis Leone Ostensi et Petro Diacono, ait: Sanctus Adam, Monachus Casinensis, divinis revelationibus illustris, floruit anno mxx, et quod excurrit.

5 Ferrarius porro occasione Abbatis Adæ, de quo singulare nihil sciebat, addit. quod Ibidem etc. —

Ibid. num. 2 nunc 5 lin. 5 a fine sic lego — De hujus ecclesiastico cultu nihil nobis constat: de isto Commentariolus Firmans docet, quod Corpus ejus venerabile adhuc servatur integrum; maximo cum concursu omni sexta feria mensis Martii monstrari

B solitum: de hirundinibus vero addit., numquam a tempore indicti sibi ab Adamo silentii in ecclesia ea visas, licet in turri domesticæ et vicinis tèdibus nidulentur plurimæ: quin etiam mox extingui, si qua forte illata eo fuerit experiundi causa, quod sèpius factum. Diem quo prioris etc.

DE S. UBALDO EPISC.

not. 112.

Pug. 627 n. 7 adde — Ad illud autem forsitan pertinebat Collecta, quam post Vitam et Miracula, per Stephanum Cremonensem Parmæ edita, sic impressam invenio. ANTRI. Infinitis clarens signis, ægrotos liberando, Eugubinamque urbem dignis meritis clarificando. ¶ Intercede pro nobis, beate Pater Ubalde. ¶ Ut digni etc. ORATIO. Deus qui piorum lamentationes in gaudium convertis, fidelis servo et prudenti multa bona polliceris; concede, ut per intercessionem B. Ubaldi, Confessoris tui atque Pontificis, summa cœli habitacula penetremus, et cum sanctis Angelis tuis sine intermissione gaudemus. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

sub quo, Vitam
et miracula
scripsit Jor-
danus

Pug. 636 col. 2 lin. 13 post — miracula scripserit — expunctis reliquis 5 lineis hæc substitue — Habet hæc Stephanus Cremonensis, sub initium seculi XVI idem argumentum Italice tractans; cuius lucubrationem C tandem reperit prælaudatus Vincentius Armanni, curavitque transcribendum, ex impressione facta Purmæ apud Franciscum Ugolettum anno MDXXIII. Stephanus illius, Proæmium concludentis, hæc sunt verba: Itaque scripturi vitam Sancti et miracula ejus, quo vel ipsimet præsentes vidimus, vel relatoribus fide dignis habuimus, sequemur Vitam scriptam a Jordano, contemporaneo et familiari ipsius S. Ubaldi, Priore Canonice Castellanae, qui affirmat, ea quæ scripsit de Sancto, habuisse a Rainerio Episcopo Calliencis, et Rolando Abbe Campi-Regii, atque Benedicto Priori Canonice Eugubinae: nec non ex Nepotibus ipsiusmet gloriose Sancti, de quorum stirpe usque hodie supersunt successores, animo mansueti et bene erga virtutem affecti; ut jure dici possint ab ejus descendisse prosapia, cuius Vitam scribere exordientes, incipiemus ab ejus pueritia. — Hactenus ille; cuius contextum conferentes cum Latino Theobaldi jam edito; nostrisque ad illum Notis, quædam insuper ibidem observanda suggerimus.

quem aliosque
coœros sequi
proficitur Ste-
phanus Cre-
monensis,

Cap. 1 Annot. d incipe — Oliverius, Stephanum Cremonensem secutus, ad S. Secundi suburbani eccliam collocatum ait etc.

Annotationem 3 adde post — recognitione — Stephanus autem constantium observandi jejuniæ sic fusius explicat: Hortabatur quidem ut solveret socius, ipsi compatiens; cui Ubaldus respondens, Non ita, Frater: quamdiu jejuniū tenuit Adam, in Paradiso permanxit; expulsus autem eodem est, mox atquo ipsum solvit. Nos Institutionis Regulam portamus aliis, jejuniū imperantem: hanc si violamus, quomodo ipsis mandabimus observandam, condemnandi secundum Apostolum Paulum, cum aliis prædicaverimus. Eaque ratione suaviter effecit, ut etiam ipse socius omni postea vita jejuniū inviolatum servaverit. Deinde post narratum libri a pluria iactati miraculum — Nec hoc, inquit, tacuerim, quod Eugubium pergentibus decimo ab inde milliario Castellum, Canthiana dictum, prætereundum fuit: ubi publica ex majorum traditione fauna perseverans narrat, fontem, qui medio inde milliari scaturit, oratione S. Ubaldi excitatum fuisse, ad levandam socii deficientis sitim. Ceterum liber ipse Regulæ etc. in fine autem adde — Sed ordinem, quem cunctos suscepisse aut Theobaldus, plerosque Canonorum respuisse scribit Stephanus. nec nisi tres solos amplexos reformationem; cum quibus sese ab ulnis separatus Ubaldus, uliosque novos ad idem usciseens propositum, Canonicom Regulam cœperit instaurare. —

In fine ejusdem Annotationis 1 adde — Reperi, inquit Stephanus, in libro antiquissimo Ravennæ, in quo scribebantur nomina omnium, suam istic Professionem facientium, ibidem professum fuisse Sanctum. An post tres solos menses probationis? Non uidetur credibile. Proximum igitur est, ut post trimestre reversus Eugubium, rursum Ravennam venerit, obligatus in perpetuum sese isti instituto, quod adhuc novitius Eugubii perrexerat opere ipso exercere, quoad annus Probationis effluxisset.

Annotationem 1. adde — Stephanus ita locum describit, Inter altissimos Eugubinos montes locus est, circumdatus collibus in modum theatri, atque intra eos planities, porridente sese in æquor clivo, ubi extracta erat vetustissima quedam Abbatia. Est autem locus contemplativis aptus, propter solitudinem et quietem, tot montibus quasi circumseptam; quia, propter asperitatem defectumque viarum, rarus ibi comparet advena; et ideo Poeta Dantes sua istic opera composuit; utique sesqui-seculo post obitum S. Ubaldi, ut qui floruerit in confinio seculi 13 et 14. Corrigendus autem et restituendus ordo Annotationum ultimarum pag. 632 sic ut k sit ea quæ spectat incendium, ultima vero l fiat quæ perperam sub littera k legitur penultima. —

Cap. 2 Annotationem 1 adde — Stephanus ait, quod in Episcopatu vixerit annis triginta et uno, usque ad tempora Alexandri III. Fuit hic consecratus an. 1139, et anno 1160 obiit Ubaldus; abhinc si retro numeres, sive annum 31 completum accipias sive inchoatum, non habebis litteram Dominicalem D, notandum diei xv Marti addictam. Sed si pro die 13, sumas diem 23 ejusdem Martii; habebis litteram G, quæ anno bissextili 1128 Dominicalis fuit, et cum festo Annuntiationis conjunxit Dominicam iii Quadragesimæ; quia Pascha eo anno celebrandum erat 23 Aprilis; atque ita S. Ubaldus, ultra 31 annos, sederit mensem 1, dies 22.

Annotationem 1. Eudem nihilominus omnia habet Stephanus; et excommunicationem quidem exosorum petentiibus, respondisse ait; maxima cum maturitate et gravitate procedendum, quotiescumque membrum aliquod Ecclesiae rescindendum est: ideoque decreto publico sancitum fuisse, ne quis Clericorum obediret Episcopo, qui postridie frustra expectaverit sibi ministraturum. Alium vero casum accidisse scribit Urbino redeunti, cum appulisset ad caput suburbii, ubi est ecclesia S. Annae: additque mulam, cui Episco-

A *pns* insidebat expavesfactam, cum eo salisse trans torrentem; figendoque in saxo pedes, reliquissimae vestigia ad trium quatuor digitorum altitudinem impressa, quæ etiam tum, *cum scribebat Stephanus*, conspiciebantur. *Istam denique Ostiarii injuriam, scepis a variis iteratam fuisse, affirmat*; ac respondere solitum istud Psalmi vii, Si reddidi retribuentibus mihi malum, decidam merito ab inimicis meis inanis bonarum actionum. Denique moderationem Sancti ex eo jubet *xstimare*, quod dicæsim visitans nulla unquam recipiebat munera: et si invitabatur ad ecclesiam vel altare quodpiam consecrandum, dicebat ad jus ecclesiæ spectare oblationes; satis ostensilens se habere thesauros repositos in cœlis, qui animum sie abstraxerat a rebus terrenis.

B *Annot. n adde — Stephanus ecclesiam esse ait in territorio Canthianæ; et, præter corpus S. Orphiti, etiam ibi haberit corpus S. Benedicti Martyris, sicutumque in consecranda illa assignat Episcopum Perusinum. Ughellus Rodulfum Armannum nominat, quam gentem, inquit, hodie della Staffa vulgo appellant, et sedisse docet ab anno 1127 ad 1140. S. Benedictus, Martyr, quo die colatur, neendum comperi, nedum Acta vidi: solum reperio, pari fere ab Eugubio et Canthiana intercedine 7 vel 8 milliarium versus Occidentem, quasi in trianguli cuspide positat Plebem S. Benedicti, cuius vico ejusdem nominis: qui an hoc spectet, non divino. Porro istic curata Paralyticæ, dixisse conversum Episcopum, inquit Stephanus, Vade, et sanctis Martyribus curationis auctoribus age gratias: similiter et cæco illuminato comminatum, ut taceret, nisi se contristare et gratiam susceptam vellet ainittere. De sequenti etiam cæco dicit, eum ante curationem visu per decennium carnisce. Idem de tertio cæco narrat, quod ei per visum noctu dictum est, ut si vellet illuminari, Eugubium se conferret ad Episcopum Ubaldum: qui, eo ut se juvaret rogante, graviter conturbatus, dicit; conducibiliorem corpori ejus esse curationem cæcitatis, quam animæ: si quidem Paulus Apostolus ait, signa data infidelibus non fidelibus. Id ergo, inquit, a me postulas, quod neque tuæ conducit felicitati, nec meæ convenit fragilitati. Patientiam habe. Sic confuso et recedere volenti, dixit Sanctus. Vellesne verum lumen recipere? Respondit cæcus, Domine, miserere mei. Tum Episcopus, Noli ergo desiderare lucem, bestiis avibusque communem; sed eam, de qua Evangelista loquitur, Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem, venientem in hunc mundum. Si velis itaque patienter tolerare hanc cæcitatem, et absque peccato vivere, promitto tibi vitam aeternam. Ad hæc cæcus, Fideinne mihi facis? Facio, inquit Episcopus. Postquam ergo ad meliorem vitam transit Sanetus, cognoscens cæcus miracula quæ operabatur, et veniens ad sepulcrum, dixit; O sanctissime Præsul, tu mihi securitatem præstisti: quapropter non venio ad te ut mihi lucem restituas, sed ut a Deo impetrerem remissionem peccatorum meorum: et hæc dicens, perfundebat tumulum lacrymis, sic ut adstantes quoque ad lacrymandum commoveret.*

C *Annot. o adde — Ideæ narrans Stephanus, ait, Spoletum exustum ab Imperatore fuisse; et hunc, ob sidibus non contentum, magnam insuper pecuniam summan ab Eugubinis postulasse, excidium intentando si non præstaretur. Cumque ipsorum viribus major summa judicaretur, rogatum Episcopum, ut ipse patriæ communi succurreret; ipsum vero, licet corpore infirmum, suscepisse onus istius legationis, et quidquid voluit impetrasse.*

D *Annot. q Eadem omnia sumpta ridentur ex Stephanono, et addit, quod ita sedens seu potius jucens, continuo orabat aut psalmos cantabat, atque ad se venientes instruebat ex divinis Scripturis, nihil Epi-*

scopalis munieris prætermittens, quod eo situ corporis D poterat exerceri, miramque in rebus omnibus patientiam ostendens. Quotquot infirmi ad eum furtim induci poterant, sanabantur: quamvis ipse nollet amplius eniama porrigerre manum deosculandam, ut moris est Episcopis: sed nec patiebatur aquam colligi qua manus abluerat, quia jam multi ejus usu curabantur, idque ut vanam gloriam declinaret. Idem Stephanus virtutibus ejus adnumerat, quod irreprehensibilis in omni sermone, numquam elabi sivit ori suo mendacum, quantumcumque leve; affirmans, omnino dedecere Sacerdotem, si eo ore falsum quid proferat, quod Christi corpori consecrando destinatum habet: atque in hujus rei figuram fuisse Prophetæ os tactum ab Angelo, carbone ignito.

E *Cap. 3 Annot. a lin. 5 dele hæc verba — more suo aliquid addens — et in fine adde — Stephanus diffusius eadem narrans, ait, restitisse postulantibus quoad usque amicorum unus sic eum est affatus, Ah! Pastor dulcissime, Christus discipulos suos dilexit usque in finem; et tu usque modo nobis, non tibi vixisti; nunc autem, cum ad finem vitæ tuæ accedis, potes non exaudire filios tuos? Quin potius, quamvis nequeas circa grande periculum, exandi tuorum preces, atque hodie ad Missam celebrandam veni. Hæc dicens plorabat, videns nimium sancti viri cruciatum. Episcopus autem illi respondit: Vere, filioli, Christus discipulos suos in finem dilexit, atque pro iis est mortnus. In hoc ergo verbo me convicistis. Ite; apparete omnia, meque ad ecclesiam portate, et fiat voluntas Domini.*

F *Annot. g Adde — Stephanus Sutriam simpliciter nominat, et puellam ait quinque mensibus cæcam fuisse: et similiter de mor sequenti muta, tres menses ablatae loquelle numerat: viceanalem vero contractionem ait, manum impeditivisse. Deinde hic refertur miraculum factum in gratiam famuli Teutonici, de quo infra in Glorio postuma num. 18.*

G *Annotatio in delectatur, et sub eadem littera ponatur — Rem eadem, sed multo succinctius, narrat Stephanus; addit autem, quod sanctum corpus, quamdiu expositum supra terram stetit, suavissimum de se spargebat odorem, quod deinde continuum ei fuit; et caro candidissimo colore resplendebat. Denique transitus ad Miracula, sepulturam secuta, sic concludit Vitam: Post quartum diem venientes Episcopi, Perusinus Rodulfus, et Calliensis (Rainerium nominat Ugelius ab anno 1184 ad 1175) reposuerunt Sanctum istud corpus in sepulcro SS. Mariani et Jacobi. F*

H *De Raynero vero prænominate, dicit idem Ughellus, quod Sanctus ipsi post mortem apparuit, illumque rogavit, ut supremono funeri suo hande dignaretur adesse. Deinde post tom. 5 in Append. ad tom. 2 col. 1624, ex MS. Historia Spalutrensum Archiepiscoporum, narrat, quomodo idem Raynerius anno 1175, fuerit Callo Spalutrum translatus, nominatione Poatifica; tum primum ejus jacturam sentientibus civibus, quem odiis fenerant persecuti; et anno 1180 II Nonas Augusti proimmunitate ecclesiastica occubuit. Porro, inquit Stephanus, jacuit ibi S. Ubaldus, per annos omnino triginta quatuor: postea autem anno MCCCII Eugubinus Episcopus, nomine Bentivolius (cujus nobilissima familia ad præsens extat, sicut appetet in Magnifico Comite Joanne Francisco Bentivolio, viro magnanimo et virtute ornato) curavit ut canonizaretur. Facta autem canonizatione, auctor fuit corporis sursum in montem deferendi: quæ Translatio fuit celebrata die xi Septembris MCCCIV. Ad eum locum ex omni mundi plaga concurrunt populi, propter ingentia quæ Sanctus iste operatur miracula: quorum aliqua hic subtus ponam: ac primum quæ conscripsit Mag. Jordanus, Canonicus Regularis et Prior Canonicæ Castellanae, contemporaneus*

A atque familiaris ipsius Sancti; deinde quæ habui ab hominibus fide dignis, vel quibus ipsem præsens adfui, dum starem ad hujus loci ministerium cultumque divinum, anno a Domini Nativitate MXXVIII: omisis aliis quæ operatus est Sanctus, intermedio trecentorum et quinquaginta annorum spatio, et quorum distinctior notitia periit, propter eorum negligientiam qui ante nos hic ministrarunt.

Num. 30 lin. 1 ad nomen Teuza scribe s, et Annotas adde —

f Hoc est primum miraculum, quod ex Jordano breviter refert Stephanus: deinde addit; Senenses duo, quorum unus erat surdus ac mutus, alter triennio gestaverat sagittam ventri inhalarentem, moti fama S. Ubaldi, eidem se devoverunt, et sanati sunt. Alia tria sequentia spectant ad Appendicem.

App. Annot. a adde — Quæ porra sequuntur, eadem, sed Italicis verbis, velut ex Jordano narrat Stephanus.

Annot. b lin. 3 post — alibi — dele cetera, et hæc substitue — Primam lectionem, ut ex Jordano, tenet Stephanus; et notat ipsum dicere, quemadmodum mox facit Auctor, quod uni liberatorum locutus met sit: ut de auctoritate Appendix hujus amplius dubitare nequeamus, Auctarem noscentes.

Pag. 636 num. 2 lin. 23 post determinavit — adde — Hoc idem fecit Otto Imperator, et Fridericus secundus Imperator similiter. Ita marginales natæ etc.

Pag. 637 num. 4 lin. 3 post verba — Bulla fuit sic progredere: Quod autem duobus post annis, suadente eodem Bentivolio Episcopo, revera, ut ait Stephanus, facta sit translatia corporis ex veteri Cathedrali in montem; persuadet mihi ejusdem Translationis annua festivitas, die xi Septembris, quando a Clero populoque illuc solennis processio dicitur. Etenim anno MXXXIV, habente litteram Dominicalem B, die xi Septembris Dominica fuit, adeoque ad ejusmodi actus, populum feriatum requirentes, idonea. Erat autem in superiori parte montis, vel capella, ut Oliverius; vel parochia, ut rult Eugenius, SS. Gervasio et Pratasio suæ: ad quam non sine miraculo aliquo transvectum esse sacrum corpus persuadet Catena, suspensa in portico ante foras ecclesiæ, nunc S. Ubaldi dictæ, quæ carro ipsum videnti nexa fuisse dicitur. Eodem facit gemina ibidem ultimus, nata, ut fertur, ex stimulis Bulbulorum, juvencos carrum trahentes comitantum, dum area deponitur, terræ fixis. Addit insuper Oliverius, natu inter quatuor urbis Regiones contentione, singulis sibi Ubaldum poscentibus, diremptam fuisse item, junctis ad carrum ex Episcopi consilio juvencis iudomitis; qui sibi relieti, declinata via facili ad partem urbis inferiorem, coincidi in clivum sint, et eo, quo nunc est ecclesia, loco substiterunt. Sed negat Eugenius, tunc adhuc Regiones fuisse distinctas; adeoque contentianem illam civium pro fabula habet; et mavult, ideo juvencos ab Episcopo fuisse exhibitos, quia alio aliquo signo, puta immobilitate subita corporis, ostenderit Sanctus, nolle se in eum, quo destinabatur, locum transferri; puta ad novam, quæ tunc extorta erat, vel saltem extranebatur, Cathedram: in hanc enim transferendi suæ corpora licentiam dedit Bentivolio Episcopo dicitur Clemens tertius, per Bullam quæ extet sub data xx Octobris anni MXXXVIII.

5 In Theatra civitatum etc. ut pag. 638 n. 7.

6 Sunt dñi Monachi S. Petri etc. Ibid. n. 8 usque ad col. 1 lin. antepen. post — collocare — scrib. — quæ ipsa an sit opus perturbatissimi illius avi, an vera posterioris, adhuc dubito, remque ulteriori Eugubinorum examini relinquo.

7 Ad predictam Translationem quod attinet, essetne illa facta ipso quo dicitur anno ac die, dubitavi aliquando; quia Ughellum inveneram scribere, quod Bentiv

volii successor Marcus Sedem Eugubinam obtinuit D anno 1193. Sed considerans, quod Ughellus nullum adducat pra tali anno monumentum, solumque dicat Marcum istum, cum aliis duodecim Episcopis, adfuisse consecrationi ecclesiæ fontis Avellanæ, quam in Episcopis Perusiniis, ubi de Viviano Episcopo, factam ait anno 1197; cogitans insuper quam facilis lapsu abrepere hypotheticis potuerit 3 pro 5 vel 7; non video quare obzyfram unam, tam facile alterabilem, debeam commovere annum et diem, tam bene convenientes, ut dixi. Non video etiam, cur miraculosa illa transvectio tota possit in falsi suspicionem adduci, quamquam Oliverio antiquius testimonium nullum nunc habens. Certe nihil verosimilis est, quam novam Cathedram, quæ anno MCLXXXVIII jam eō perducta erat, ut de transferendis in eam ex veteri corporibus sanctis interpellatus Pontifex sit, moxque secunda verosimiliter SS. Mariani atque Jacobi Patronorum translatio; nihil, inquam, verosimilis est, quam voluisse Episcopum, eamdem novam Cathedram suam illustrare carbone recens Canonizati Sancti, maximir si nova ac vetus adeo vicino erant loca, ut supra dixi. Neque obstat Henricianum Privilegium anni MXXXI, productum supra num. 2, quo potestas fit civibus, ad ædificandam novam civitatem. Non enim cogimur ita mutatam civitatem dicere, quin novæ illi deorsum ductæ inclusa fuerit pars aliqua veteris civitatis, ut quæ in hujus infirma parte stabut ecclesia, nunc inveniatur in parte supremâ illius novæ.

8 Vincentius Armanni de predicto miraculo ideo dubitat, quia Additiones præmemoratae ad Vitam S. Ubaldi, nulla talis prodigii facta mentione, de ipsa Translatione sic loquuntur: Procedenti tempore cum discordia etc. ut num. 5 post medium usque lin. 5 a fine numeri, ubi est planum areolæ. Hactenus Additiones istæ, post tempora Frederici II (nam ejus etiam meminerunt, ut vidimus) aut etiam multa serius scriptæ, sed fidei apud me non magnæ; dum video, quod pro Coelestino III, qui Henricum prædictum excommunicavit anno MXXXV, et solus cum ea maleficias habuit, nominatur Innocentius Papa, utique ejus nominis etiam III, non nisi tribus etc. num. 6 lin. 10 usque ad lin. antep. — sed hoc — Reliqua ejusdem numeri omittantur.

Pag. 640 num. 15 sic lege — Nos primo quidem ipsius Jordani scriptum genuinum consequi optavimus; sed ejus impetrandi eo minorem spem concipere potuimus, quod neque Oliverius neque Eugenius illud uspiant in margine librorum suorum allegarent. Proximum ergo fuit, ut Stephani, Jordano usi, lucubrationem optaremus: et hanc, diu quæsitam, tandem reperit nobisque misit Vincentius Armanni: quam licet jam nequeramus cum Jordani scripta conferre, atque intelligere, quid hic illi adjunxit, quid mutavit; Stephani tamen solius esse credimus, quæ post curationem pueri septenis, linguae ac pedum usu privatae, relatam in Vita num. 24, narrantur ante sepulturam sancti corporis, quæque num. 25 explicat et ex Italico Latine redditu, sic sanant: Habuerat S. Ubaldus famulum Teutonicum qui ipsi multis annis servierat. Hie videns tot miracula, accessit ad corpus sanctum, dixitque: O vir Dei sancte Ubalte, eni jam tot annis ministravi; siccine me deseruisti, prius quam laborum meorum mihi prestitum solveres? Saltem mihi reliquisses quo possem sustentare senectutem meam: atque hæc dicens plorabat. Tum sanctum istud corpus sinistra sua chirothecam abstulit a manu dextera, ipsamque ministro suo dedit, cum articulo pollicis miraculose separato. Quod ille non animadvertis, nec sciens quid intra chirothecam ferret, regressus est Pinetum, castrum dioceseos Augustanæ, patriam suam. Huic cum ad medium milliare appropinquaret; cœperunt omnes illius castelli campanæ per se pulsari, admirantibus omnibus, et causam tanti miraculi

et novæ
Cathedrali
corpus desti-
navisse,

MS. quo se-
rius aliaque
ex causâ id
factum di-
citur

persons
temporibus
que confusis
sicut perdit.

A. Stephanus
sumpta
narratio,

F

de articulo
pollicis in
Germanum
translatio,

corpusque
transferri
curat ap. 1194

quod non sue
miraculo rehi-
tur in mon-
tum.

Bentivolus
ille videtur
ante 1195
non oblitus,

A raculi frustra requirentibus. Sequenti nocte, famulus iste, Domini sui S. Ubaldi recordatus, mox atque illuxit, chirothecam inspexit, intraque eam reperit partem pollicis: quam ad ipsius Castelli Dominus portans, et vitam atque miracula S. Ubaldi iis enarrans; effecit ut ipsi, pollice magna cum veneratione suscepto, pulchram ecclesiam fabricarint in honorem Sancti, cui ipsum net S. Ubaldi famulum Praepositorum constituerunt. Eoque in loco, ad nostra usque tempora, etiam hodie tot flunt miracula, et tanta ad pellendos dæmones virtus resedit, ac si ibi totum corpus foret.

16 Undecimque hæc habuerit Stephanus, dum tamen dicit, Ad nostra usque tempora, satis indicat, ita se scribere ex recentiori memoria, dum post tempora Jordani: appareat autem, majori cum credulitate quam prudentia, fuisse in scribendo versatum etc. num. 16 lin. 4.

B Pag. 642 numerum 23 sic extende — 23 Hactenus de Carolo Rosinus: qui nescio an piis ejusdem Caroli studiis erga S. Ubaldum, non etiam potuerit adnumerare singularem omnino Benedictionem panis, quæ post Vitam ipso curante excusam invenitur impressa, cum approbatione Fr. Vincentii de Montesancto, Prioris ac Vicarii sacri Officii Eugubii, fienda in festo ipsius Sancti xvi Maij et xi Septembbris, et etiam ad libitum Sacerdotis, sub tribus Orationibus sic continuandis. y Adjutorium nostrum etc. OMENUS. Domine Deus, omnipotens atque laudabilis in secula, qui dedisti escam timentibus te in memoriam mirabilium tuorum; et qui es panis verus, nobis datus, ex Virgine Maria natus; benedic † panem istum, et sanctifica † per merita servi tui Ubaldi; sicut benedixisti subcinerios panes Abrahæ, datos tribus viris in Convalle Mambre; et sicut jam benedixisti populum Israelem, et introduxisti in terram bonam, terram rivotum, aquarumque et fontium, in eujus campis et montibus erumpabant fluviorum abyssi; terram frumenti, hordei, ac vinearum, in qua ficus, et malogranata, et oliveta nascuntur; terram olei ac mellis, ubi absque ulla penuria comedebant panem, et rerum omnium abundantia persuebantur: Benedic †, Domine, hunc panem, sicut benedixisti panem piscatoribus tuis ad mare Tyberiadis: Benedic † panem hunc, sicut accepisti panem et benedixisti, fregisti et dedisti Discipulis tuis, dicens: Accipite, et comedite hoc est corpus meum. Benedico † hunc panem in nomine Domini

C altissimi, qui est salutaris hostia: sanctifico † et consecro † panem hunc, ut si panis pinguis Christi, et quicumque comedenter ex hoc pane aut habuerit, beata sit anima ejus, et oculi Domini sint super eum, et confortetur cor, viscera, et membra cuncta sua: sit illi Dominus protector potens, firmamentum virtutis, tegumen ardoris, umbraculum meridianum, lætificans animam, illuminans oculos, dans sanitatem, et vitam, et benedictionem. Sit panis benedictus †, sanctificatus † et consecratus, ad destruendum omne maleficium, arte diabolica factum. Benedico te † o panis, per Sanguinem Domini Nostri Jesu Christi, per puritatem virginalem B. Virginis Marie, et per corpus S. Ubaldi et omnia sua merita, ut sis destructio et annihilation omnium facturarum, ligationum, fascinationum, et incantationum. In nomine † Patris, et Filii †, et Spiritus † sancti. Amen. OREMUS. Benedico te, o panis †, per Regem Regum, et D. N. Jesum Christum, et per nomen servi sui Ubaldi, ut extingas venena, noxia comprimas, adversa depellas, maleficia destruas, dæmonia fugas. Benedico † te, o panis, in nomine Jesu, ad eradicandum a corpore humano omne maleficium, ligamen, omnemque febrim, et qualecumque ægritudinem. In nomine Patris †, et Filii †,

et Spiritus † sancti. Succurre ergo, Domine, et benedic †, et sanctifica hunc panem, ut sit panis gratiae, scientiae, doctrinæ, fervoris, et amoris, et plurium virtutum, ad sanandas quascumque creaturas, ex hoc pane gustantes vel habentes. Nutriat et vegetet animam ad devotionem, corpusque reficiat et corroboret; intellectum clarificet, cor latifacet, dolorem et tristitiam quacumque expellat, maleficia empta destruat et annihilet a creaturis tuis, ex hoc pane comedentibus, per ipsum Christum Dominum nostrum. Amen. OREMUS. Adhuc succurre, bone Deus; dic verbum, et benedic †, et sanctifica hunc panem, et creaturas tuas; ut ex hoc pane comedentes a morsibus dæmonum sanentur et liberentur, quas araneus infernalis momordit. Peto, o Pater Sancte Ubalde, per misericordiam Dei, ut benedicas †, et sanctifices † hunc panem contra omnes infirmitates, et semper ores Deum pro nobis. In nomine Patris †, et Filii † et Spiritus † sancti. Amen.

24 Prædictus Rosinus, progrediens ad enumerationem aliorum scriptorum Coroli Oliverii, post librum de Vita et Miraculis etc. uti est num. 23. — Deinde ultimas 4 lineas sic lege — Cujus ordinem sequentes, quando alia quæ optabamus antiquiora non submittebantur, Latine loquenter ex Italico induxeramus. Nunc potiorem Stephani textum nacti, non gravabimur hunc quoque nativa sua simplicitate progredientem, continuando numeros cæptos, hoc modo exhibere.

CAPUT IV.

Miracula a Stephano Cremonensi visu proprio, et auditu præsentium cognita. usque ad annum 1519.

E Nergumeni et maleficiati, in hoc sancto loco, per ipsius Sancti merita, et singularem prærogativam, ei ab omnipotente concessam, liberantur; ilque ab hora mortis ejus, usque in diem praesentem. Liberantur autem quidam, statim ac voto pie concepto Corpus sanctum vident; multi vero etiam in ipso montis ascensu, fugientibus dæmoniis; quæ si non valde numerosa sunt, possuntque infirmi in ecclesia subsistero toto quo oportet tempore, hi omnino sanantur.

Claret Sanctus gratia pellendi dæmones.

26 Est porro moris omni anno extrahere ex arca Corpus hoc sanctum, in Vigilia suæ festivitatis; exutumque vestibus, quibus tegebatur, induere novis; membra enim per juncturas sic plicantur, ac si etiamnum viveret. Narravit igitur mihi vir quidam Eugubinus, fide dignus, quod, antequam hunc locum nos acciperemus, dum ii qui ipsum tunc administrabant Canonici vellent in Vigilia prædictæ ejus vestimenta mutare, atque ad extrahendum superpelliceum attollere brachium, immobile illud senserint. Aliis autem alias cum admiratione aspicientibus; quidam adstantium, subito recordatus, quod ea nocte fornicatus erat, sine mora recessit. Tum vero Sanctus, ut qui ejusmodi turpitudinem odio habebat, permisit sese reliquorum manibus contrectari. Quidam ex curiositate progressus ad Sanctum aspiciendum, gloriosum istud Corpus virga sua pupugit, dixitque: Videtur mihi simile corporibus alia vita functis. Deinde discessit, atque ad pedem montis perveniens, subito cum tremore mortuus corruit.

Coram impuro ministero intratibile fit corpus:

ipsum contemnens morte puniatur.

27 Præterito tempore Presbyter quidam Eugubinus, ad hujus sancti loci custodiæ deputatus, nomine Dominus Franciscus, enim mane quodam, peregrinis nounullis id postulantibus, vellet sacrum corpus ostendere, aperuit arcam, et vacuam reperit. Ergo furtim sublatum corpus ratus, Urbinum versus fugam

Corpo non invento fugiens Custos

EX ITAL.
ST. CREM.

a Sancto ap-
parente ani-
matur:

et cives dua
urbe capta

Orphana
puella a per-
fido tutore in
cryptam de-
jecta,

a Sancto
ad 9 dies
incubata
serratur,

codemque
juvante edu-
citur.

Sanctum invoca-
nus servatur
a salmine,

lapsus in pra-
ceps,

et aliis sub
arbore.

A fugam valde mœstus arripuit: timebat enim, ne Eugobini sibi imputarent factum; et, si apprehendere eum possent, gravibus cruciatibus afficerent. Fugienti autem, et duo circiter millaria emenso, occurrit senex; a quo viæ causam interrogatus, cum omnia enarrasset, tam soaviter ab eo fuit persuasus redire, eo quod revera non esset furto ablatum Corpus sanetum; ut reverterit, reversos vero reperit sanctum corpus loco suo: ideoque existimatum est, sciem illum fuisse ipsummet Sanetum. Braccius, civitatis Castellanæ Dominos, proditione Eugubium ceperat; dixitque; Meum est Eugubium, nisi senex ille, qui in monte est, ipsum mihi eripiat. Duobus autem civibus Eugabinis, in ea consternatione ac rei novitate, qua poterant fugientibus, apparuit Sanctus, ad fontem Lavelli, in medio montis, sub forma senili; iussitque ut redirent, quia discursus erat Braccius: et hoc dicto dispernit. Ille vero conterritus abiit; creditumque est, Sanetum fuisse qui apparuerat.

28 Tempore felicis recordationis Alexandri Papæ sexti, puella Eugubina decennis, parentum demortuorum heres unica, et sub tutela cuiusdam sui consobrini relicta; ab illo, hereditatem ejus concu-

B piscente, ducta extra Eugubium fuit, ut quædam subterranea via est, ab antiquis Crypto-porticus nuncupata, habens desuper spiracula, per quæ olim illuminabatur, nunc autem desolata manet: solomque per ipsa spiracula videre licet, quid rei fuerit. Per unum illorum nequam iste consobrinam suam istac injectit, ac deinde saxum grande: ad cuius labientis strepitum puella invocans S. Ubaldum, subito juxta se vidit considere senem; nihil quidem loquentem sibi, sed quoties serpens aliquis adveniebat, solo aspectu dispellentem: atque ita totis novem diebus incibata ibidem remansit. Postea per campum illum transeuntes venatores Illustrissimæ Ducissæ Elisabeth, audierunt puellæ istius lamentabilem vocem; multumque requirentes, repererunt spiraculum per quod injecta istuc erat; atque cum ea locuti, retulerunt Illustrissimæ Ducissæ omnia, et ipsa illam extrahi jussit. Hoc autem in hunc modum est factum. Dimiserunt ei par stapedum ex fribus textorum, quibus pedes inserens, et manibus funem ex quo pendebant comprehendens, attollerebatur: verum illa tam debilis erat, ut movere se non posset. Quapropter ipse senex ei stapedes aptavit, eamdeinde sustinuit, quoad apprehenderent illam qui superne stabant. Nemo autem vidi senem, præterquam puella: ideoque merito creditum est, S.

C Ubaldum fuisse, qui numquam derelinquit devotos sibi. Ego vero ipsi locutus sum; quia postquam extracta fuit, et præsentata Illustrissimæ Docissæ, haec eam fecit medicinis soveri, quoque pristinas vires reciperet.

29 Antonius Joannis de Cellis, territorii Segelensis, dum esset in campo, exorta vehementi pluviam, ventorum ac tonitruum tempestate, fulmine percussus in humero fuit; ablatoque sibi thorace, femoralibus, atque calceo, illæsus remansit, quia S. Ubaldum invocaverat. Joannes Herculani Eugubinus, supra fontem S. Ubaldi ad pedem montis scaturientem, cuiusdam arboris radices effodiens, retrorsum lapsus est: et S. Ubaldum invocans, sensit per calcum retinueri se manu quapiam, alioqui easurum in imum fossæ cum periculo vita. Postea vero eretus in pedes, cum neminem videret, obstupuit, et laudem Deo atque ejus glorioso Sancto dedit, cuius meritis se agnoscebat liberatum. Angelus Brunori de Cornioleto, arborem cædens atque labi videns; cum fugere vellet, nec posset; commendavit sese S. Ubaldo: ceciditque ei arbor transversim per tibias, nec tamen quidquam noxae attulit.

30 Anno MDXVII mulier quædam Concordiensis, ex Foro-julio, Assisium ducebat filiam energumenam: appropinquant autem ad ecclesiam S. Ubaldi, ac solom unum milliare distanti, istic ubi a regia via disceditur, occurrit Frater Franciscanus, interrogavitque ecquo puellam duceret: Assisiumque respondenti; Assisi, inquit, non liberantur energumeni: ducito eam ad S. Ubaldum, ibi liberabitur: deinde viam monstrans, disparuit. Venit ergo illa: et mox atque ingressa ecclesiam fuit paella, liberata est: creditumque, Fratrem istum ipsummet S. Franciscum fuisse, per quem voluerit Dominus monstrare, prærogativam pellendorum dæmonum specialiter concessam esse S. Ubaldo. Jacobus Joannis Marcheli coriarius, dum pelles expilaret, in torrente qui Eugubium præterfluit, et ingens pluvia in montes cedisset; aqua inde collecta, tam improviso tantoque cum impetu devolvi in præceps cœpit, ut eodem etiam ipse raperetur per cataractas et confragosa loca: periculom tamen præsens evasit, per capillos arreptus extractusque a sene quodam, idque adscripsit meritis S. Ubaldi, cuius opem invocaverat.

31 Eodem anno MNXVII Fancensis mulier, Assisium tendens, venit ad S. Ubaldum: et tot ibi miracula videns, commendavit ipsi filiam quam domi stratosam reliquerat; ac iter suum prosecuta, cuam ad propria rediit, filiam patrocinio ejusdem Sancti persanatam reperit. Sequenti MOXVIII Cænas mulier caldarium præparaverat, factura lixivium, ad lineos pannos macerandos dealbandosque: quæ cum bulliret, vidi filiolum suum in ipsa labi, statimque S. Ubaldum invocavit, et puerum de caldaria illæsum extraxit. Quemadmodum autem Sanctus iste vivus Eugubium civitatem suam magno prosequebatur amore; sic etiam ejusdem Patronum sese port mortem exhibuit coram Deo: quo factum est, ut, per annos post eam trecentos sexaginta duos, nihil gravius passa illa sit. Id vero manifestius clariuit inter bellicos eos tumultas, qui Ducatom Urbinate ae circojectas regiones anno MDXVII concurserunt: dominus enim omnes, ad limitem Eugubinum spectantes, permanerunt inviolati, ceteris per viciniam spoliatis.

32 Tempore felicis memoriæ Alexandri Papæ VI, Dux Valentinus, decretam habeas expilationem Eugubinæ civitatis, misit D. Michaeletum com exercita ad eum finieia. Is cum septem millibus passuum Eugubio adhuc distaret, audivit, sicut ipsem re tulit, vocem iterato mandantem ut retrocederet: qua exterritos, mente motata recessit, et Eugubium liberam mansit Alias cum magnus quidam Capitanus castra metatus esset Mondolfi, Senogallensis districtos arce; cum, decreto similiter civitatis Eugubinæ excidio, litteras in omnia vicina oppida expelivisset ut eo se accingerent; adstantium quidam eum communens, dixit: Ne facias, Domine, quia civitas illa supra montem suum habet Sanctum, qui ipsam a bellorum incommodis liberat. Iste vero exacerbatus magis, diriera etiam minabatur: sed die sequenti mane læsus in prælio, impeditus ab exequendo proposito fuit.

33 In comitatu Nurciensi castrum est, quod Montecchium sive Mouticolas nuncupatur, cuius inquilini, tempore prædictorum metoem hellicorum, depopulationem metuentes, ad alium magis securam locum suas mulieres amandarunt. Haec castro egressæ, ut descenderent in planitiem, inciderunt in filium Petri Carazæ, galeatis aliquot comitatum: qui ut eas vidiit, accurrit ut caperet: sed ipsæ animadverso periculo commendaverunt sese S. Ubaldo, qui in habita Episcopali apparuit: et consternatus Capitani istius cœns retrorsam se convertit, nec unquam

D Assisium
stiam energu-
menam ducens
jubetur
S. Ubaldum
adire.

Servatur
abreptus a
torrente.

E Sanatur stru-
mosa,

puer in cal-
darium lap-
sus,

Eugubium ti-
beratur a
depopulatione,

semel iterum-
que,
F

item mulieres
ab hostibus
capiende

versus

A versus mulieres prædictas adduci se passus est. Quare, nihil dubitans quiu miraculum id esset, licet ignoraret quod esset S. Ubaldi; cum suo comitatu recessit, et ipsæ gratias Sancto egerunt. Franciscus Antonii Eugubinus, Pergulæ, ditionis Eugubinæ castello, captivus, et ab eo qui ipsum ceperat in ejus deductus hospitium; absente domino, ab ejus famulo suspensus per gulam ad scalas est. Verum cum is devote invocaret S. Ubaldum, supervenientis Dominus famulum suum graviter redarguit; et fune: a unde inis: er pendebat resecuit; atque ita liberatus ille fuit meritis S. Ubaldi.

*et Pergulæ
captus unus*

alter,

tertius,

et quartus.

*Bastia ca-
strum pericu-
lo eximitur;*

*infans mori-
bundus serva-
tur.*

*Animalia ab-
ducta ultra
redeunt,*

*et obsessus ab
inimico libe-
ratur.*

in tectum domus evadere: cunctus non posset, in-
vocavit S. Ubaldum, qui capillis in fronte apprehe-
sus supra idem tectum collocavit, modumque præ-
buit effugiendi periculum adeo præsens.

D
EX ITAL.
ST. CREM.

*Monacha
energumenæ*

*ad S. Ubal-
dum ducta
absolvitur,*

E

*et mulier a
demoni in
puteum præ-
putanda.*

B posset, minantibus caput rescindere hostibus, nisi ipsum intra triduum repræsentaret, votum S. Ubaldo nuncupavit. Noctu autem egressum tentatus per craterem ferream, caput eius inseruit; et auxiliante Sancto, totum per eam corpus transmisit, seque in humum subjectam devolvit. Statim autem ut egressus fuit, conspexit coram se virum senem, qui locum modumque docuit, quo egredi civitate posset; atque ita domum suam incolumis revertit, crediditque sene: istum fuisse S. Ubaldum. Franciscus Petri: Andree etiam Pergulæ captus, ac Senogalliam du-
tus, devovit sese S. Ubaldo, et continuis quatuor noctibus a vinculis sese solutum reperit. Fugam ergo capiens, ex eadem retractus tertium est: semel etiam hasta in guttur intorta petitus, laedi tamen non potuit: quarta vero nocte securus in patriam revertit, patrocinio S. Ubaldi. In eodem tumultu bellico quidam ex velitibus in humero læsus, ita ut chirurgus nequirit telum extrahere; ipsum S. Ubaldum in vota advocans, propria manu illud eduxit, Sanetique beneficio liberatum se credidit.

C 33 Bastia, Perusini territorii castrum, cum esset ab Hispanis occupata, et inquilini formidarent ne locus ille suus excinderetur, propterea quod machi-
næ suis tormentariis quosdam Hispanos Capitanos interfecissent; votum voverunt S. Ubaldo, eoque non frustrati, intellexerunt Sanctum non solum esse protectorem civitatis Eugubinæ, sed et quarumcumque aliarum ipsum invocantium. Mulier quædam filium suum juxta latus in lecto composuerat; ac dormiens tantum non oppresserat: jam enim totus lividus, mox expiraturus videbatur. Sed, invoca-
to Sancto, pristinum vigorem recuperavit infans, mortemque evasit. Qui autem epilepsia laborant, de-
voventes se Sancto liberari solent; quemadmodum possunt testari de multis, qui ex diversis regionibus venientes narraverunt mihi gratiam sanitatis recep-
tæ. Sebastianus Boldrini de Serra S. Abundii, a Per-
gulano quodam inimico suo multas persecutions passus, cum quædam sua animalia pasceret in ter-
ritorio Senogallensi, tolli ea et abduci a Senogalliensi Pretore curavit inimicus iste. Illa autem Se-
nogalliam ablucta audiens Sebastianus, flexis humili-
genibus ipsa S. Ubaldo commendavit: quæ sequenti
nocte, deducente nemine, ante ejus hospitium se
stiterunt. Idem cum domi suæ quadam nocte esset,
prædictus inimicus suus cum Prætore Pergulano
venit, ut ipsum comprehendenderet, circumcessa ne
elabi posset domo. Exitum ergo aliud nullum vi-
dens Sebastianus, tentavit num per caminum posset

*Sanatur
claudus* F
*tibiam liberatur
energumenus
unus,*
et alter.

Anno MDXIX, in die S. Joannis Baptiste, cum mane ad fores ecclesiæ assisterem, venit vir ex Marchia Anconitana, claudus et baculo sese susten-
tans, propter affectam male tibiam. Ingressus au-
tem ædein, commendavit sese S. Ubaldo; ac deinde regressus foras, mihi dixit: Pater, ecce ambulo abs-
que baculo: commendavi enim me Sancto isti, et subito gratiam accepi. Eodem fere tempore venit matrona nobilis Montonensis cum filio suo, et ele-
mosynam cum lacrymis largita est, dicens: Ora pro
isto filio meo. Quæ cum causam interroganti, infir-
mitatem declaravisset; Ne timeas, inquam, cognosco
ego infirmitatem istam. Tum auditæ juvenis ipsius Con-
fessione, sacros ei exorcismos adhibui: moxque com-
movit sese dæmon qui pectus ejus insidebat, et fugit,
juvenem liberum dimittens: cum quo ego postea per
annos varios sæpe locutus sum, et certificatus quod
per merita Sancti absolutus, nihil ejusmodi postea
sit passus. Perusinus quidam dolorem patiebatur in
brachio, qui de loco in locum transiens, maxime
ipsum torquebat nova vel plena luna. Hic cum exo-
mologesim mibi fecisset, et exorcismos ei adhibuis-
sem; movit sese diabolus qui erat in brachio, atque
fugit: et intra spatium temporis quo Missa dicere-
tur, duodecim circiter dæmonia, in ipso sese occul-
tantia, discesserunt liberumque hominem relique-
runt, cum magna admiratione præsentis populi; quia
juvens

LX ITAL.
ST. CREM
Item energu-
mena una
scens,

alia 13 annis,

ac tertia,

quarta,

et allie dux,

ac duo energu-
meni:item meretrix
cancer labo-
rans,et mulier
dolore capitis:26 captivi ter
solvuntur,

A juvenis ille de nullo alio malo unquam fuerat questus, quam de dolore brachii.

38 Nobilis Perusina caput dolens, cum tremore atque oppressione cordis et pectoris tanta, ut nec contactum quidem pati posset, venit ad S. Ubaldum; adjurataque per nnius horae spatium, perfecte fuit liberata, idque per merita ipsius Sancti: fuerat autem infirma per sexennium, nec quidquam solatii potuerat accipere ex medicinis, quas multas frustra experta erat. Alia item nobilis Perusina, annis tredecim, iisdem omnibus passionibus atque etiun renum eruciatui obnoxia, ut audivit quod prior sanata erat, venit etiam ipsa ad S. Ubaldum, et intra unius horae spatium per merita Sancti liberationem obtinuit. Anastasia ex territorio Firminianensi Ducatus Urbinate, praeter stomachi atque cordis dolores, tantum frigus patiebatur in pedibus, ut eos sibi congelatos crederet. Veniens autem ad S. Ubaldum, liberata mox fuit a stomachi cordisque cruciatu; sed in pedibus tot millia daemoniorum circumferebat, ut opus fuerit eam per dies circiter quindecim hic remanere, priusquam tota liberaretur: diaboli vero recedentes, stridoribus motibusque horrendis omnium admirationem ciebant.

B 39 Paula de Canthiana, comitatus Eugubini, tribus millibus daemoniorum insessa, sic ut majori temporis parte fatua videretur, venit ad S. Ubaldum, et ab omnibus liberata fuit, praterquam ab uno, forsan ad exercitium sibi relicto. Cum vero illorum princeps adjararetur, tota nocte visibilis ipsi apparebat, terrens illam atque dicens, quod numquam curanda esset; deinde confortabat diabolas sibi subjectos, adhortans eos ad constantiam, et securos esse iubens quod nunquam essent depellendi: aliaque multa faciebat, quae non scribo. Marina Martini, de S. Juliana Comitatus Perusini, multis annis a dæmone vexata et Romam ducta; cum ibi liberari nun potuisse, venit ad S. Ubaldum; factoque et completo voto, discessit, recuperatis corporis viribus, nec ullum postea malum sensit. Primavera, ex burgo S. Sepulcri, similiter vexata, et voto facto liberata fuit. Pasqualinus ex Comitatu Eugubino, toto corpore dolens, nec sciens quid maii esset; deportari se fecit ad S. Ubaldum: atque per triduum exorcizatus, pulsis a quibus occupabatur dæmoniis, regressus est domum pedibus suis, Sancto gratias agens. Sebastianus ex Eugubino Comitatu, variolis scrofulalivis laborans, atque por totum corpus tantos dolores patiens, ut neniis contactum sustinere valeret, ad S. Ubaldum portari se fecit: unoquoque die depulsis a quibus vexabatur dæmoniis, liber apparuit per merita Sancti.

C 40 Meretrix cancerum ferens in uno crurum, opem apud medicos nullam inveniebat, sed indies aggrevabatur malum: quo demum salubriter compuncta, et de peccatis suis dolens, haec confessa et deinde adjurata fuit; pulsisque qui infirmitatem interebant dæmoniis, intra triduum liberata. Mulier Eugubina per annos tredecim totidem diabolorum millia circumstaverat, non aliter noxiiorum quam quod dolorem capitis ipsi causarent, et mortuae si inilem tertio quoque die corruere facerent; liberata autem meritis S. Ubaldi est, veniens ad ipsum implorandum. Pisauri captivi tenebantur viri viginti sex, et intra unum couclave religati sub firma custodia tenebantur: sed tribus continenter vicibus S. Ubaldo se commendantes, post primum somnum reperti sunt omnes soluti a vinculis. Turbatis ad haec custodibus, strictius etiam religati sunt secunda ac tertia nocte; sed iterum iterumque solatos, religioni sibi duxerunt illi denuo vincire; et allato quod ipsis statuerant lytri pretio, abire liberos permisérunt; eorumque unus, Victorius nomine, miraculum

in se factum mihi narravit. Mulieri comitatus Eugubini filius erat herniosus: quæ cum vesperi ipsum collocasset cubitum, versa ad ecclesiam S. Ubaldi, dixit: S. Ubalde, saua filium meum. Noctu autem apparuit ipsi Sanetus per visionem, et ait: Si vis sanari filium tuum, defer eleemosynam aliquam ad Canonicos meos ecclesiæ. Ipsa vero evigilans, et mane filium sanatum inveniens, attulit quartale unum frumenti, et gratias egit Sancto pro beneficio impetrato.

D 41 Solebant ante ecclesiam S. Ubaldi stare ulmidae, quæ (ut fama per manus tradita refert) ibi succreverunt, ex stimulis rusticorum juvencos indomitost illos sequentiam, per quos Sanctum corpus fuit olim subiectum in montem; actisque miraculose radicibus ad nostra tempora ibidem permanserunt. Contigit autem tempore felicis memoriae Illustriss. Duci Guidonis, cum sua Excellentia ibidem ad montis custodiā posuisset ducentos pedites, Calliensem quemdam, eorum unum, duas quas habebat hastas identidem vibrare in alteram ulmarum prædictarum. Huic superveniens D. Bernardus della Branca, tunc ipsius loci Custos; Noli, inquit, frater, jaculari in istas arbores, stant enim hoc loco ad memoriam Sancti. Ille vero in proposito persistens, protervum atque impudens responsum dedit. E Cumque iterum jacularetur in ulmum prædictam, venit ei tantus dolor in brachio, ut intra horam moreretur; idque justo Dei judicio, quia ejus famulū S. Ubaldum reveritus non fuerat.

F 42 Penon Lombardus, Perusiae aliquid operis faciens, muri super se cadentis ruina oppressus fuerat, deferebaturque ad sepulturam: sed repertus fuit vivus, quia S. Ubaldo se commendaverat. Idem eam puteum repurgandum suscepisset, in ipsum cecidit quidem, sed simili ex causa extractus inde est absque ulla offenditione. Idem in occupatione Fabriani captus a quodam Hispano fuit, cumque pecuniam poscenti negaret ullam habere, jussas est caput præbere amputandum. Eo autem non succedente, rogatus cui Sanctorum se commendasset; cum respondisset, S. Ubaldo, Protectori Eugubine civitatis, et omnium ipsum devote invocantium; non solum vitæ gratiam accepit ab hoste, sed ipsum etiam habuit ducem extra castra, ne rursum ab aliis Hispanis caperetur. Bernardinus Mengaccius, civis Eugubinus, mercatum egressus incidit in latrones duos, quorum alter apprehensum prostravit in terram: cumque ipse, se commendasset S. Ubaldo, latronum alter apprehendit socium, qui prostraverat eum; itaque colluctantibus illis, eorum manus evasit Bernardinus, per merita S. Ubaldi. F

G 43 Anno MDXIX mulier quedam Perusina, fomentis, balneis, aliisque medicæ artis subsidis biennio usa sine fructu, deportari se fecit ad S. Ubaldum: ubi cum unius horæ spatio fuisse gravissime cruciata, cœperunt diaboli vociferari per os ejus, Cæsi sumus, Cæsi sumus: fassique se esse universa quinque, et totidem annis ipsam cruciassæ, discesserunt, Lucas de Sclegia, castello Eugubini distritus, mensibus quinque mutus fuerat, veniensque ad S. Ubaldum intra horas duas loquela recapravit. Verum in dominum suam reversus, obmutuit denuo: idque sexies consequenter ei usq; venit; sed ultima tandem vice ex toto liber mansit. Quando autem mutus erat, namquam sputabat, quia dæmones omnem excrementitum humorem asservabant, quo citius ipsum occiderent. Civitatis Castellanæ mulier, per decem dies elinguis venit ad S. Ubaldum, et intra horam unam meritis S. Ubaldi perfecte sanata fuit. Fr. Silvester de Callio, Ordinis S. Mariæ de Scopeto, in Canonica S. Secundi quam S. Ubaldus aedificavit, cum graviter infirmaretur, desperantibus

sanatur puer
herniosus,

morte punitur
violans arbo-
rem Sancti,

faber ter a
morte libera-
tur:

et mercator
a latronibus :

et energume-
nus obmu-
tescens.

Sanatur mu-
tier muta,

A rantibus de ejus salute medicis, commendavit sese S. Ubaldo: qui eidem apparuit totus hilaris, dicens; Quia tam devote invocasti me, veni: pete ergo quod vis. Ille autem genua flectens, petiit sanitatem corporis. Tum S. Ubaldus manu apprehensum deduxit per totam domum, jussitque in refectorio sumere collatiunculam prunorum atque ovarum. Deinde sic refectum reducens in infirmary, lecto collocavit; dixitque, posthac melius ei futurum. Tali habita visione, surrexit ille mane bene sanus; multumque admirans venit ad S. Ubaldum, et prout voverat Missam fecit.

44 Mariotius Antonii Celini, de Costano Assissi-natis territorii, quartana laborans appropinquabat morti: monitus autem ab astantibus ut se commendaret S. Ubaldo, quod lingua non poterat, jam loquela privatus, corde fecit. Statimque apparens ipsi Sanctus, jussit ut mulieri cuidam egentissimae subveniret, atque disparuit. Tum loqui ille cœpit; accersitaque paupercula illa, cui Blasina nomen, et interrogata, reperit verum esse quod de ejus necessitate dictum sibi fuerat a Sancto: et eleemosynam eidem largitus, recuperavit pristinam sanitatem. Pisaurensis quidam, extinctam sibi videns familiam

B fere universam, se quoque cum uxore, et praesertim unicum superstitem filium male habere; persuasus ipsos commendare S. Ubaldo paruit, et omnes ejusdem meritis convaluerunt. In loco Comitatus Eugubini, cui Vallis-ingenii nomen, familia una est, solita quotannis offerre S. Ubaldo primitias, tam fructuum quam animalium, tamquam Protectori suo: ideoque prospere ei cœlant omnia, liberaturque a multis adversitatibus, quibus vicini subinde vexantur.

45 Mulier quædam Eugubini districtus, per annos viginti certis quibusdam temporibus erat tam debilis, ut videretur gravem infirmitatem pati, alias bene sana Solebat autem morbos incantare caran-nibus nonnullis, rata rem piissimam esse subvenire infirmis. Hæc ad S. Ubaldum adducta adjurataque, inventa est possideri a dæmonibus tam obstinatis, ut non potuerimus ipsos pellere, volente forsitan Deo pœnam istam ei in hoc mundo relinquere. Tantum hæc tentabatur spiritu desperationis, ut tertium ei consenserit. Cum autem dæmones adjurabantur, clamabant ipsam esse suam, seque non amplius timere S. Ubaldum aut in ecclesia ejus consti-stere. Ultima autem vice qua illamad desperationem aegerunt, sumpsit Stolam sacram sibi injectam,

C adiunctisque circum collum extremitatibus nitebatur ipsa se strangulare, in quem etiam finem dæmones ei jam ad guttur ascenderant. Ast ego, periculum animadvertis ex pedum pulsu, statim acurri, et apposita fauibus manu dæmones adjuravi, qui ipsam dimiserunt. Cumque ad se regressa esset, reprehendi ipsam dicens, quod semper oporteat bene sperare de misericordia Dei: Confessione autem peracta, non potuerunt dæmonis ei ultra nocere; tantum valet Confessionis sacramentum, ad inimicos nostros enervandos. Annorum novem puella energu-mena, ductaque ad S. Ubaldum, ab omnibus suis hospitibus liberata fuit, præterquam ab uno, qui identidem commeabat a pectore ad os, et hinc rur-sum ad pectus. Cum autem nobis ita per biduum illusisset, suspicatus ego habere eam aliquod oculum peccatum, monui parentes, ut suaderent filiae facere integrum Confessionem: qua facta, statim liberata fuit. Sed intra dies quindecim iterum invasa a dæmonibus est, quia relapsa erat in eadem peccata: quære de novo confessam ac liberatam, serio monui, caveret relapsum, numquam alias secu-ram fore.

46 Ariminensis mulier, a triginta tribus dæmo-

niis insidebatur, quorum dux tam familiariter loque-batur enicunque se interroganti, ut ad omnem questionem sine tergiversatione responderet. Interrogatus ergo, quid esset ad dæmonum expulsionem mediis aliis omnibus efficacius; respondit esse confessionem, quia per peccata illi nos possidere incipiunt. Confessa autem mulier, mox liberata fuit. Sanctes Andreæ Archangeli, de Castelgiossa, triennium ignoto cunctis morbo laborans, et cui nullum inveniebatur remedium, ad S. Ubaldam deportari se fecit: quem ut vidi, statim intellexi a dæmoniis vexari. Quare, audita ejus Confessione, cœpi ipsum adjorare: videns autem malignos illos non commoveri, imaginatus mihi sum, habere illum peccatum aliquod adhuc occultum: et interrogavi, num militasset in bello contra Papam. Quod ut fas-sus est, absolutionemque recepit; recepit etiam pristinas vires ac sanitatem. Feci autem multa, quibus excitarem dæmones, si forte se occultabant; cumque nullum experirer amplius, remisi sanum gaudentem-que ad propria. Notandum porro est, semper discedere dæmones in Confessione, veraciter et magna cum contritione facta: nisi subinde permittantur remanere in pœnali peccati vel alia ex causa, quemadmodum diximus in nostro libro Exorcis-morum.

47 Eugubini Comitatus quidam inciderat in amen-tiu, et ducebatur ad S. Ubaldum: quamvis autem dicerem adduentibus, expectarent donec rediret ad mentem, altero nihilominus die reduxerunt il-lum: cumque ejus Confessionem andisset, sana deinceps mente permansit; quia diabolica istæ vexatio immissa ipsi erat ad correctionem, propter peccata quadam numquam subjecta Confessioni. Ejusdem Comitatus mulier energu-mena, per vim ad S. Ubaldum adducta, mox ut perfecte confessa fuit, soluta ab omni molestia mansit. Energumennis qui-dam (cujus nomen subticeo, ut liberius possim mi-raculum explicare) saepius in amentiam lapsus, et per sexennium multas passus tribulationes, licet sub-inde lucida haberet intervalla; nocte quadam tan-topere vexabatur, ut nullam quietis partem posset capere. Tum ipsi dixit uxor sua: Intellexi, marite mi, de S. Ubaldo mirabilia valde: quid si te coroneades? Fecit hoc ille magna cum intentione cordis: ipseque Sanctus ei visibilis apparuit, sic ut corporalibus oculis ipsum intueretur, obvertentem sibi humeros, nec nisi modica faciei parte conversum. Hoc autem ideo faciebat Sanctus, ut ostenderet sibi displicere peccatum, quod numquam confessus erat: dixit enim: Quia cum tanta mentis intentione ro-gasti me, ecce adsum: verum si sanari desideras, confitere duo peccata, haec tenus prætermissa; vide-licet, quod peccare feceris socium tuum; et q[uod]a accedit ad uxorem tuam retro, licet in proprio vase. Po-stea vero monuit non concupiscere mulieres, alias que res multas, et disparuit: statimque sanatus venit ad S. Ubaldum, et mihi miraculum hoc narravit.

48 Adducta ad S. Ubaldum est possessa una, cuius Confessione audita, cum viderem dæmonem ei per corpus discurrere neque discedere, iterum ad Con-fessionem illam revocavi, conabarque peccata per os elicere: sed illa, quoties volebat peccatum quod-dam dicere, redibat ei diabolus ad guttur, itaque vexabat ut profari non posset. Cogebat ergo adlibiti-s exorcismis abjurare dæmonem, ne Sacramentum impediaret. Cessante autem illo, plangebat mulier: sed mox ut conabatur peccatum suum dicere, denuo vexabatur. Hac lucta saepius iterata, tandem cessit dæmon, et confiteri eam est passus peccatum istud. Sed cum viderem adjuratum dæmonem, persistere obstinatus sicut antea; rursus tentavi eum ad confitendum

alque Cano-nicus Reg. apparente Sancto,

item moribun-dus:

juvantur fa-miliae dux:

et sincera con-fessioni parac-ta, incan-tatrix morbo-rum,

sæpe antea desperata;

atque novem-nis pueris:

EX ITAL.
ST. CLEM.
efficacissimam
enim confes-sionem esse
ad suam ex-pulsionem

fatetur dæ-mon, et ex-perientia
monstrat in variis,

ca facta mori-
liberatis,

et anno cui
apparens
Sanctus pec-ca'ta confite-
ta indubievit

atque altera
integre confi-
teri recusante.

EX ITAL.
ST. CHEM.
et viro, carli-
tus monte
ignoscere int-
mico.

A consitendum inducere, de altera peccati specie eam interrogans : sed misella cœpit effusius lacrymari : quidquid autem hortabar et obtestabar, numquam potui personadere quod opus erat, et sic eam dominum suam dimisi. Joannina, Joannini de Burano ad mare, propinqua partui, periclitabatur de vita, propter excessivos quos tolerabat cruciatus. Jussit ergo maritus præberi ei medicinam ad expellendum fœtum : sed superveniens vicinarum una dixit ei : Joannine, fac votum S. Ubaldo ut proli gratiam Baptismi largiatur. Paruit ille, et mox audivit vocem sibi dicentem ; Joannine, si gratiam impetrare eupis, ignosce inimico ; ipse vero ut dixit ; Ignosco, peperit mulier, et baptizatus est fœtus : hoc autem miraculum retulit mihi mulier, quæ præsens adfuit.

B 49 Cum forte versarer Caretti, districtus Eugubini Castello, in domo Bernardini Bassetti, vidi totum morbo consuoptum : qui mihi interroganti, quo genere infirmitatis laboraret ; respondit, ne scire se, verum per menses quinque ita male habuisse, ut nec comedere, nec bibere unquam, neque quiescere posset, nisi vim sibi facheret. His ego auditis, dixi ei ; Veni ad S. Ubaldu, quia intra octo dies tam vegetus eris quam sum ego. Totus ergo exhilaratus spe proxima obtinenda sanitatis, fecit se deportari ad S. Ubaldu : ubi retecti dæmones et fugati, subito sanum hominem dimiserunt, sic ut toto illo die agre potuerit manducando ac dormiendo satiari ; appareretque, impedimentum prius, non a merbo naturali, sed a causa violenta fuisse. Oliva de Villa-nova tractus Nurciensis, decennio passa dolores intolerabiles et immedicabiles, ad S. Ubaldu venit, repressisque dæmoniis atque fugatis intra horam unam liberata fuit. Aloysius de Quintavalle Buranensis, morbum caudicum patiens, et venit, et subito liber extitit. Maria de Altimar Cauriensis, capite, corde, et stomacho dolens, atque ad S. Ubaldu veniens, gratiam sanitatis obtinuit similiter, intra spatium horæ unius.

CAPUT VI.

Alia Miracula ejusdem anni MDXIX.

Adjuvatur
paupercula
ne plane
spoliatur:

tiberuntur
duo captivi:

muller festum
violans panis-
tur:

item blasphemus in San-
ctum unus

ut mori formidaret. Monnit ergo eum Joannes præfatus, ut veniam postularet a S. Ubaldo, ob cuius contemptum haec tam subita infirmitas ei forsan obvenerat : quod cum ille prostratus in genua fecisset, mox convaluit. Eugubinus quidam, per Gnaldensem tractum comineans, vidensque agricolam junctis bobus arantem ; Ne labores, inquit, hodie, quia est festivitas S. Ubaldi. Ipse autem respondit ; S. Ubaldu nihil habet quod agat ex hac parte fluminis. Et postea idem Eugubinus, eodem remeans, intellexit, ipso die mortuum esse rustico illi boven unum, quia non erat reveritus Sanctum. Joannina Bettoneensis, Perusini Comitatus, toto corpore ingentes passa dolores annis octodecim, quorum naturam causamque ignorabat, ad S. Ubaldu venit ; pulsisque dæmoniis a quibus vexabator, intra horam sese iuvenit sanam.

E 52 Angelus Gambuccii Eugubinus, in articulo mortis constitutus, omnibus suis liberis convocatis invatur mo-
ribus impugnatus hoc tempore, sed quia per omnem rribandus,
vitam meam Dominicis singulis visitavi ecclesiam utriusque, ambo mihi nunc apparuerunt meque defendenterunt a tanta persecutione, quam jam mihi inferabant diaboli. Georgius Gianii Lucensis, ex Fracticiola castello Perusino, cum esset ab Hispanis ejus, pater suus enim ad plura loca vovit : videns autem eum non liberari, et S. Ubaldu recordatus ; huic quoque vovit, si filium liberum recipiet intra triduum, ceream se imaginem, quantus erat ipse, portaturum : et a voto facto ad liberationem filii spatiū unius dumtaxat horæ intercessit. Marinus Mariotii Roselini, ex Pilonico castro Perusino, apud Hispanos captivus, tertium fuit per gulam suspensus : sed quando janjam erat expiraturus, idem qui suspenderat eum Hispanus funem resculit, et sic in vivis mansit. Huic frater erat, qui inventis ducatis quatuordecim pro lytro solvendo, occurrit prænominato Georgio, et hic illi dixit : Noli pecuniam istam prodigere, sed votum facito S. Ubaldu, quod si eum liberaverit intra triduum, ceream imaginem ipsi æqualem portaturus sis : eoque facto similiter non pius quam hora inter liberationem petitam obtentaque fluxit. Franciscus Georgius de Costaceario, videns exercitum Hispanorum transire domum suam, fugit in montem, videntque milites illam ingredi, ac deinde fumum erumpere. Metuens ergo ne illa comburetur, conjecit se in genua versus ecclesiam S. Ubaldi, dixitque : Misericordia dei, S. Ubalde, ne funditus perdar : statimque vedit cessare fumum. Regressus autem reperit arsisse solam paleam asseresque lecticæ, intactis asseribus imminentis solarii, et lino quod prope stebatur.

F 53 In loco Comitatus Eugubini, Canonis nuncipato, narravit mihi mulier, quod tempore quodam exoriente grandi tempestate, versa ad ecclesiam S. Ubaldi dixerit ; S. Ubalde, fruges mihi meas serva, et ego ex eis quartam unam deferam ecclesiæ tuae : supervenit autem vehemens grando, qui folia omnia ex arboribus decussit, mulieris autem fruges non attigit, miraculo impeditus. Transiens D. Bernarilinus de la Brancha, Eugubinus, per Villam Montonensis comitatus, vedit mulierem, pani faciendo intentam, cui dixit : Hodie est festum S. Ubaldi, et tu panem conficias ? Respondit illa : S. Ubaldu nihil habet quod agat eis montes : post quæ verba immissus in furnum panis, tam niger et putridus extractus inde est, ut nec animalia quidem gustare eum voluerint. Elisabeth Andreea qu. Baptistæ, de S. Constantio Senogallensi castello, obsessa a quadrigeatis dæmonum milibus, adductaque ad S. Ubaldu,

Liberatur
energumena :

invatur mo-
ribus impugnatus,

E solvit cap-
tivus unus

alter,

ac tertius :

incendium re-
stingitur :

F

grando de-
pellitur,

panis in
festo coctus
putrescit,

Liberatur
energumena

A Ubaldum, ab omnibus intra sex dies liberata fuit. Lobus, ex comitatu Perusino, sex filios habebat mutos, surdos et cæcos : facto ad S. Ubaldum voto, sensuum integratem omnibus obtinuit; ipsumque miraculom, cum filiis huc veniens, mihi narravit.

*muti, surdi,
cæci curan-
tur,
item con-
tractus,*

*juvatur
parturiens,*

*solvitur
vincutus :*

*liberantur
energumenx
tres,*

*item alia
dux.*

*Innocens a
carcere et
morto libe-
ratur.*

*item ener-
gumenus,*

*levatur do-
lor capititis,*

*suscitatur
mortua,*

54 Gratiosus, ex Casa-Castaldo Perusino Castro, cum membris contractus nesciret quid rei id esset, ad S. Ubaldum deferri se fecit, et adjuratus evomuit magnam copiam sanguinis; itaque pulsis qui eum occuparant dæmonibus, liber subito fuit ac sanus. Antonius Mantuanus, Nursiæ habitans, et audiens nobilem Matronam Nursinam, quintum jam diem parturire, nec eniti valentem periclitari de vita; ad ejus se palatium contulit, ipsique imposuit aliquid de petra sepulcrali S. Ubaldi: quæ mox enixa fœtum est. Marianus de Becolis, ex villa S. Cypriani districtus Eugubini, captus ab Hispanis et duabus lanceis alligatus, subito solutum se vidit meritis S. Ubaldi, mox ut ei votum fecit. Elisabeth Rosati qu. Archangeli, tribos millibus diabolorum insessa, post trium mensem exorcismos, tandem per merita S. Ubaldi liberata est. Magdalena Gasparini Urbinatis, stomachi magna indispositione laborans, adducta ad S. Ubaldum et adjurata intra sex dies sanata fuit.

B Matrona Nobilis Perusina, ex voto docens filiam ad S. Ubaldum, cum medico tempore intra ecclesiam stetisset, fastidio correpta semel iterumque egressa erat. Cumque sibi vim fecisset ad remanendum in ecclesia, et Sacerdos intonuisse, Gloria in excelsis Deo, cœperunt clamare dæmones, Cæsi sumus. Quare adjurata matrona et intra horam liberata, fassa est per moltos annos visum sibi esse quasi ignem haberet in corpore, sumptisque frustra medicinis multis, numquam suspicatam se dæmones esse.

55 Elisabeth Mariani, Ser-Jacobi-Antonii Eugubini, infirma et phrenetica, atque duodecimum diem cibo omni abstinen, desperantibus medicis, qui eam dixerant sequenti mane moritoram, fuit allata ad S. Ubaldum et adjurata, atque per gratiam Sancti in pristinam restituta sanitatem. Monacha quædam Veneta, a septem principibus dæmonibus insessa, multisque annis vexata, cum Venetiis nequiret liberari, ducta est ad S. Ubaldum; et intra duodecim dies liberata est. Thomas Jacobi-Philippi Ferosempriensis, accusatus de procurata socii cojusdam sui cæle, Perusii captus, tertium fone tortus est; sed quia se S. Ubalde commendaverat, secunda ac tertia vice molestiam nullam sensit. Cumque diutius in carcere detineretur, vespere quodam S. Ubaldo se commendans dixit: Scis omnino quod tibi devotus sim, cur ergo me juvare non vis? Sequenti autem nocte venit S. Ubaldus, et mano apprehensum foras eduxit atque disparuit. Ille nihilominus sese in inducio videns, voluit pro vestibus sumendis reverti: sed causas carceris foras reperit atque ad S. Ubaldum venit, gratias ei acturus. Petrus Baptistæ, Comitatus Fulginii, patiens per omne corpus dolores grandes, et quandoque in amentiam delabens, venit ad S. Ubaldum, pulsisque dæmonibus cum vexantibus liberatus est intra dies sex.

56 Blasia, mulier Parenzana, veniens ad S. Ubaldum, graves capitis dolores patiebatur, mex autem ut capite suo attigit arcum Sancti, liberata exstitit. Eadem domum reversa, ubi nurus sua similem patiebatur dolorem, frontem ei tetigit Corona, quæ sanctum Corpus attigerat: ac etiam ipsa statim sanata est. Alia similiter Parenzaua, cui nomen Palma Mag. Antonii de Parenza, narravit mihi hec miraculum. Habebat filias parvulas duas, quarum major dum tenet minorem inter brachia, super ipsam eccecidit grande saxum, et veniens mater mor-

tuam reperit: quam cum S. Ubaldo commendasset, D subito movere se cœpit ac porro vixit meritis S. Ubaldi. Joannes-Benedictus Mansfredini, de Giezolo, herniosus, vevit si sanaretur, medium ducatum dare S. Ubaldo: post dies autem circiter decem a voto facte, nocte quadam apparuit ei S. Ubaldus in visione, et dixit: Joannes-Benedicte, vis sanari? Et ille, Volo, Domine. Experrectus vero sanum se invenit: tanto autem majus videri miraculum hoc debet, quod ille Joannes-Benedictus iam erat annorum quinquaginta. Similiter ruptus erat Bernardinus Pasquini de Giezolo, et videns præfatum Joannem Benedictum ita sanatum, etiam ipse votum S. Ubaldo fecit, et eamdem obtinuit gratiam.

*sanantur
herniosi duo,*

57 Petrus Antonius Frederici Lapicidae, de Mercatello Urbinatis Comitatus, captus in mari a Turcis, cum aliis quadrigenitis Christianis positusque in navi avehendas, manusque et renes catenis adstrictus, atque per menses aliquot male habitus; singularis eorum invocantibus Sanctos quibus quisque devotius assieebatur, ipse Petrus Antonius votum fecit S. Ubaldo, Deipara Lauretanæ et S. Francisco. Post factum autem votum, tertia illucescente aurora, plurimum mōstus dixit; Fierine potest, S. Ubalde, ut juvare me nolis, qui tibi devotus sum? hisque verbis dictis dormire cœpit. Semisopito autem apparuerunt Deipara Lauretanæ, S. Ubaldus, et S. Franciscus, dicentes: Surge et anibula. Ad quæ verba experrectus, vidit sibi de manibus renibusque catenas cadere, miraculo ruptas. Idemque etiam aliis, quamvis alios Sanctos invocassent, apparuerunt: quibus similiter catenæ suæ exciderunt. Dormientibus autem Tarcis, Christiani, consilio inter se initio, illos partim præcipitaveront in mare, partim captivos fecerunt; atque cum illa ipsa navi vela versus Italiam facientes, duabus triremibus Venetis occurserunt: a quibus beuigne recepti, servitutem Turcicam evaserunt, beneficio beatæ Virginis atque istorum gloriosorum Sanctorum.

*400 Chri-
stiani a
Tarcis capti-*

58 Checcus de Villa magna, Eugubinus, conjectus in carcerem, cippoque et compedibus jussu Prætoris constrictus fuit, dicente eo; Afferunt quidam, sese evadere ex carcere, faciendo votum alicuiu Sancto: scio autem quod me non evadent. Postero mane Prætoris verba rememorans Checcus: Et ego, inquit, S. Ubalde, seio quod me possis juvare. Atque his dictis, detraxit sibi calceos, pedesque a cippo extraxit, atque per foramen quoddam egressos est de carcere. In forum autem veniens, occorrit euidam majoris ecclesiæ Canonico: qui audita ejus fuga, dixit: Redi ad carcerem, quia violenti illum magna constituta est pœna: propter excessum autem istum, enjus reus teneris, parum, tibi nocere poterunt. Hisce persuasus in carcerem rediit, rursusque crura cippo ac pedes ferro iuseruit: deinde venienti Prætori narravit, quomodo egressus fuisset. Nolens autem ei credere Prætor, experiri jussit an posset extrahere pedes: qui videns id se amplius non posse, dixit: Verumtamen loquere tali Canonico, qui mecum hæc et hæc in foro locutus est. Hunc ergo interrogans Prætor, deque re tota ut acta erat certificatus, obstupuit, et laudem omnipotenti Deo retulit, facienti mirabilia in Sanctis suis.

*item mira-
culose egres-
sus e carcere*

59 Joannes Christopherus Tinti, filius D. Joannis-Antonii Cremonensis, epileptica infirmitate aliquandiu agitatus fugiebat, ac deinde cadebat ut mortuus. Medici autem varia remedia experti frustra, et dubitantes an diabolicum non esset malum istud, jusseront exorcismos in eo tentari: quibus statim deterriti dæmones, pelli tamen pluribus nec locis nec vicibus potueront, quoad ductus fuit ad S. Ubaldum, ubi liberatus est spatio dierum quin-

*ad eumque
regressus:*

A decim. Qua autem die atque hora liberabatur, patre ejus Cremonæ existente, atque ad mensam prandii causa sedente, venit senex quidam pulsavitque ad ostium palatii, eleemosynam petens in Dei nomine et S. Ubaldi. Ille vero, recordatus filii, panem misit : quo dato, requiri senem iussit, volebat enim secum habere in prandio, quia petierat amore S. Ubaldi. Sed toto vice diligenter quæsitus, nusquam potuit inveniri : quapropter creditus est fuisse ipse S. Ubaldus, quodque eadem hora liberatus erat filius : quemadmodum postea vere compertum est.

B 60 Marinus Angelus Mariani, Camerinas, plures in amentiam lapsus, venit ad S. Ubaldum, et horæ spatio liberatus fuit. Bartholomæa Franchetti Eugubina, per novem annos cæca, visum facto voto recuperavit. Matthæus Mag. Francisci Barberii Mantuanus, Camerini captivus dixit : S. Ubaldo, miserere mei : quod si ego propter peccata mea juvari iudignus sum, miserere uxoris et filiaæ meæ : quibus dictis, venit ei cogitatio ut manu percuteret ostium carceris; eoque miraculose aperto, securus Eugubium venit. Ferrariensis quidam, persequentibus eum inimicis, quinquaginta scilicet expeditis equitibus, S. Ubaldo commendavit sese, atque in Padum prosiliit; ultraque spem ac vires suas, cum armis et vestibus, in alteram ripam enatavit, per merita Sancti. Domini Petrus Antonius et Fredericus de Spacciolis, Pisauenses, in rupe Pisauensi captivi intra grandem turrim, cum unus supra alium vinceti tenerentur, is qui superius erat interrogavit alterum, qui se haberet. Illo autem respondentem, quod male; Fac, inquit, votum S. Ubaldo sicut feci ego, et tertio post votum factum die pedes ferro exutos habui. Vovens ergo etiam ille, quod si intra triduum sibi quoque catenæ exciderent, faceret Sancto Missam cantari, tertio snailiter die solutum se vidit, per merita Sancti : atque post dies paucos ambo emissi ex carcere, et in Burgum S. Sepnleri sunt relegati.

C 61 Paulus ab omnibus Sanctis, Eugubinæ diœcesis, de Villa S. Anthimi, tantum stomacho dolens ut nihil posset operari, et indies magis magisque extenuaretur, ad S. Ubaldum venit, et adjuratus intra horam convaluit. Puella quædam Parmensis, energumena facta et adjurata, non poterat liberari. Votum ergo S. Ubaldo fecit pater, et tertio die post illud recesserunt dæmones, magno excitato fragore, pulsi meritis S. Ebaldi. Petrus Antonius Valentini, qu. Nicolitii, tribus mensibus attractus, votum fecit S. Ubaldo et liberatus est. Brencolus Rainaldi de Casa-Castalda, et Franciscus Sebastiani qu. Joannelli, de Schiffanoja, manibus, pedibus, brachiis, et collo religati in carcere, moverunt sese S. Ubaldo : qui dormientibus apparentis, vinculis eos absolvit, fugiendique præbuit facultatem. Rusticus insulae Costacciariensis, brachio dolens, venit ad S. Ubaldum : et adjuratus, dolore illo intra horam est liberatus.

D 62 Anno MDXIX a S. Ubaldo Parmam versus proficiseus, et ultra Canthianam veniens ad partem, reperi ibi hominem claudicantem, cui nomen Petrus Antonius ; et interrogavi eum, quid mali ista in tibia pateretur. Respondit ille, malum esse quod medici Formicam appellant. Ego vero, Non sunt formicæ, sed diaboli : vade ad S. Ubaldum et sanaberis. Post duos deinde annos cum rediisset ad S. Ubaldum, venit ille, habens in coxa plures plagas adeo fœtentes, ut nisi in aperto aere adhibere illi exorcismos nequirem, idque versa retrorsum facie. Coacti autem adjurationibus dæmones, a plagiis sursum multo cum illius cruciato movebantur, quoadusque per eos egredierentur: quanto autem plures egrediebantur quotidie, tanto ille etiam ha-

bebatur melius, et absque aliis medicinis, per merita Sancti intra mensem convaluit ac liber fuit. Bernardina Joannis, qu. Laurentii de S. Angelo Urbinati Castello, videbatur sibi crura et pedes habere glaciatos, nec ulla ratione calefactibiles, quod si forte pedem aqua tinxiisset, patiebatur inde per triduum integrum dolores intolerabiles : deinde toto corpore videbantur ei laniari carnes : conjurata autem, liberata fuit spatio dierum viginti, millenis dæmonibus quotidie egredientibus, quorum multi etiam loquebantur, præsertim duces ceterorum.

E 63 Hieronymus Philippi de Brufa, Castello Perusino, mutus venit ad S. Ubaldum, et loquens re-

*juvantur
allx tres
personæ,*

dixit. Francisca Bernardini de Ceresa, a magna multitudine diabolorum insessa, ac fere emortua, adducta ad S. Ubaldum est ; et intra quindecim dies liberata, pedibus suis domum revertit. Existenti mihi Crucigii, Castello Perusino, monstrata fuit mulier, quæ diebus quindecim extiterat muta : quam ut vidi casumque intellexi, monui ut eam ducerent ad S. Ubaldum, ubi intra illud spatium temporis quo Missa diceretur, loquela recuperaret : quemadmodum factum etiam fuit. Mulier (cujus nomen reticeo, ut miraculum melius valeam explicare) multis annis passa fuerat diabulos tres, a quorum obscoenitate nequibat se defendere : sed quia valde devota erat beatissimæ Virgini, jejunabat infallibiliter omni sabbato, perque Adventum et Quadragesimam. Volentes autem diaboli suffocare illam, non poterant : quia omni nocte apparet ei per visum Deipara dicebat : Filia, vade ad S. Ubaldum, et Patribus istis confitere peccatum illud, quod numquam ex verecundia es confessa. Adveniente vero Paschate dicebat : Noli, filia, noli cum tanta peccatorum immunditia suspicere filium meum; et scito, quod satius tibi foret ferrum candens ore tuo excipere, quam filium meum. Tantumque monitis illis suis profecit Deipara, ut tandem venerit ad S. Ubaldum : sed quia non etiam constebatur, non potuit liberari. Tum vero indignata Virgo, per mensem integrum ei non apparuit : perseverante nihilominus misella in jejunio solito, rursum conspicua in visione Mater Dei reprehendit eam acriter quod confessa non fuerit; confortansque et hortans redire ad S. Ubaldum : Seito, inquietabat, filia, quod si ego et S. Ubaldus te non protegeremus, jam pridem diaboli isti te suffocassent. Quandam autem vice cum mulier infelix pannos lavaret, gravissime tentata fuit ut parvulum filium in caldarium bullientem injiceret : sed dicebat ei Deipara, Ne facias, sunt enim diaboli qui vellent ut filium tuum occideres. Denique tot modis eam stimulavit, ut secunda vice portari se fecerit ad S. Ubaldum : ibique veraciter et integre confessa, fuit perfecte liberata, per merita B. Virginis et S. Ubaldi.

F 64 Nobilis matrona Perusina adduxit filiam, a cingulo sursum contractam : quam statim ac diligenter in Confessione audivi, per manus arripui atque dixi, In nomine Jesu, surge et ambula : statimque surrexit et ambulavit, per virtutem Saucti istius nominis et merita S. Ubaldi, quem devote invocaverat. Alia Matrona nobilis Cremonensis, gravi obruta melancholia, quibusdam temporibus etiam a mente alienabatur, et consternata dicebat se suos inimicos videre : deinde conversa ad filios, Vos, inquietabat, in me falsum testimonium dixistis : eratque hoc modo sibi et aliis inutilis. Medici autem, secundum sue artis regulas curare eam aggressi, cum proficerent nihil; voto pro ea se obstrinxerunt filii, feceruntque deduci ad S. Ubaldum ; ubi adjurati expulsique dæmones, per quos melancholia omnis et mentis alienatio producebatur,

*curantur
contracto,*

amens,

liberum

*patre ejus
procul posito
et in nomen s.
Ubaldi ele-
mosynam
dante:*

*codem invo-
cato, aperit
uni carcere,*

*allis duobus
catenæ,
solvantur,*

*mundantur
possessi tres,*

*duo rinetti
solvantur:*

*liberantur a
pluribus dæ-
monis vir-*

A liberum reliquerunt. In ipsa autem adjuratione etiam alienabatur a mente: sed expulsum etiam fuit dæmonium istud, quod loquebatur ac metum simulabat. Unde clare apparuit, infirmitatem istam a diabolo fuisse.

63 Marcus Ferrarji de Grado, Parmensis, morbo eaduco laborans, vovit visitare S. Ubaldum, vigiliam festi ejus in jejunio ducere, ipsumque festum celebrare: jamque tres anni sunt quod votum illud nuncupavit, et (sicut ille mihi narravit) liber continuo fuit. Catharina Capella, Parmensis, eundem morbum patiens, cum in platea corruisset coram uxore præfati Marei, et hæc pro ipsa votum S. Ubaldo fecisset; statim ad se reversa est. Intelligens autem votum pro se factum, confirmavit illud, neque postea unquam cecidit, meritis S. Ubaldi. *Hactenus deducta, si in altera editione aliquando reponantur in locum quarti, quinti ac sexti Capitis, ex Michaeli Eugenio sumpti; poterunt ad prædictæ ex eodem Eugenio sumi Annotata quædam: et præterea fieri, CAPUT VII Analectorum ex opere prælaudati Eugenii: tum succedat CAPUT VIII De familia Baldassina: ac porro, ut res seret, mutentur Numeri.*

B **Pag.** 648 num. 55, ut res nunc est, lin. ii sic lege — Non possem tamen non ingratus videri Eugubinorum eruditissimo Vincentio Armanni, post tam sedulam ad hæc Acta habenda atque illustranda navatam nihil operam; si, oblata referendæ gratiæ occasione, non hic agerem de ea familia, quæ S. Ubaldum etc.

Pag. 650 num. 64 — adde — Erunt fortassis, quin et fuerunt, quibus displiceat, in hac Sanctorum historia, admixtam fuisse hujusmodi genealogicam quæstionem: quibus respondeo; in referenda gratitudine honestius satisque excusari excessum, quam defectum. Eorum tamen prudenti judicio obsecuturus in posterum, a similibus tanto abstinebo libentius, quanto id ipse probo magis: nec prohibeo, quo minus huic operi, aliquando forsitan recudendo, Cupit istud totum auferant ii, quibus illa res curæ erit.

DE S. SIMONE STOK CARM.

Pag. 650

Post hanc tam amplam Miraculorum S. Ubaldi retractationem, animus erat, dare de S. Simone Stok, Ordinis Carmelitarum Burdegalæ in Aquitania, Historicum Commentarium satis amplum, juxta votum R. P. Philippi a Visitatione, qui Vitam a Rolando Boucherio scriptam, Latine reddiderat, fatebaturque nullam esse aut extitisse unquam Vitam a Petro Swanningtono Sancti Socio relictam, cuius expectandæ prætextu dilatus a nobis erat Commentarius iste. Verum ne id vel nunc faciam, multa suadent: atque imprimis conditio, Tom. 2 Magi pag. 715 num. 34 sub finem, nobis proposita, et Pag. 63 ostensa maximis obnoxia incommodis esse. Partitio Commentarii istius hæc erat. CAPUT I. Cultus sacer in Ordine, Vita ante Generalatum, cognomen et familia. II. Privilgium sacri Scapularis, a B. Virgine Simoni reformatum. III. Chronologia vite. IV. Acta in Generalatu, et obitus. V. Vita Gallice scripta a Rolando Boucherio. VI. Corpus translatum, communicatæ Reliquie, Miracula recentiora. APPENDIX. De Burdegalensis Conventus antiquitate. Erit fortassis cum aquoribus oculis Commentarios nostros legere incipient Patres isti; et multa suismet scriptoribus non animadversa, gaudebunt reperire in illis explicata. Quod si etiam tunc existimabunt habere se rationes quas nostris opponant; easdem modeste propositas nostræque discussioni relictas, ut relinquunt olli, non gravabor expendere, et cum sinceritate respondere;

modo ne velint alia nos conditione circa suos, quam D circa alienos a suo Ordine Sanctos versari. Id si non prætendere se declarant, priusquam supplementum primi Semestris componatur edaturque in lucem; invenient congruam ad quædam, post editam primam Muji partem nobis objecta, responsum, ac pleniorum confirmationem quorundam hactenus ipsis dubiorum aut necdum satis probatorum; quin etiam retractationem sic ubi opus fuerit: sin minus, excusatum velim habeant silentium, posthac de rebus suis tenendum, neque ipsum vel malevolentia vel negligenter imputent.

DE B. FRANCISCO SENENSI.

Pag. 652 *Totus hic Commentarius, et sequentia Acta transferenda sunt ad 1 Maii; ac primum in margine notandus annus MCCCXXV; deinde in ipso Commentario (juxta Annos. a ad Append. 1 Vitæ S. Augustini Novelli xix Maii) mutanda quædam, Ergo Col. 2 lin. 3 post — judicem delegatum — sic lege — patet evidenter, Stylum Notarialem Senensem non ferre, ut anni initium sumatur a Januario, sed a die xxv Martii. Ne autem dubitare possimus, utrum Senenses communis anni initium, cum aliis pluribus, novem mensibus prævertant (atque ita cum B. Franciscus dicitur obiisse Senis in Vigilia aut die Ascensionis Christi anno MCCCXXVI, credi debeat esse mortuus anno nobis MCCCXXVII, die xv aut xvi Maii, quando celebrabatur Pascha vii Aprilis) an autem, tribus mensibus serius quam communiter solemus, suum annum Senenses inchoaverint (et sic obierit Franciscus, ipsomet anno MCCCXXVI, die ultima Aprilis vel prima Maii, juxta rationem Paschatis, tunc celebrati die xxiii Martii) ne, inquam dubitare in hoc possimus, faciunt Instrumenta Notarialia, xx Martii producta post Actu B. Ambrosii Senensis, condita mense Aprili et Mayo anni MCLXXXVII Indictione xv; hic enim concursus haberi non potuisse, inchoando annum novem mensibus citius quam vulgo soleat. Dicendum est igitur quod 1 dies Maii, aut saltem præcedens ultima Aprilis, ultimus fuerit B. Francisco. Vigiliam notant Pocciantius etc.....*

Deletis ergo 15 primis lineis columnæ 2; in linea penult. numeri 3 pro die xv Maii, — lege — 1 Maii.

Deleantur deinde etiam 16 primæ lineæ numeri 4 et sie legatur.

4 Porro ut Philippus Ferrarius recte notaverit diem mortis xxx Aprilis: erravit tamen circa diem cultus, cum dixit, quod etc.

Pag. 653 ad finem prævii Commentarii — adde. —

6 *Eorum quæ vir beatus extra patriam gessit nulla sit mentio, vel in Vita, vel in Processu: interim apud Ferdinandum Ughellum Tom. 7 Italizæ sacræ. in Appendix ad Tom. 5 col. 1454, invenio memorabilem ejus in urbem Veronensem adventum, sub regimine Fr. Theobaldi ex Ordine Eremitarum S. Augustini, ad Cathedram istam assumpti anno MCCCXCVIII, et in ea usque ad annum MCCCXXXI exeuntem continuati. Verba Ughelli hæc sunt: Hoc eodem Praesule, Franciseus Senensis, Ordinis Servorum S. Mariae, qui post mortem miraculis claruit, Veronam a Petro de Tuderto ejusdem Religionis Generali directus, ibidem a Cane Francisco, pro rerum gestarum magnitudine cognominato Grandi, perhumaniter est receptus. Hic eum gravi morbo detineretur, voto Deo facto, de novo delubro Mariæ construendo, illud in privatis olim familiae suæ ædibus excitat, statimque sanitatem donatur. Civitas miraculo exictata eo advolat, piaque vota largitur. Ibi et monasterium extructum eidem Patri et Sociis incolendum*

*Memoria ejus
Veronæ
anno 1314
Conventus
condentis,*

*et Epileptici,
vir*

ac mulier.

NOT. 113.

*Commentarius
plenor de S.
Simone Stok
cur omissus*

*et quando
dandum.*

A lendum concessit, in Novembris MCCCXIV; in quo Deiparæ imago, quæ in dirutis ædibus reperiebatur, in ara collocata fuit: ad eujus pedes Albertus et Mastinus Scaligeri, Canis Grandis nepotes, genuflexi penicillis expressi cernuntur: eaque imago miraculis innumeris, ad hæc usque nostra tempora, claret. Ita Ughellus, in hoc solum correctus, quod anni numerum per zyphras exprimens, 1324 scripsérunt ipse, vel Typotheta ejus supposuerit; cum certum sit B. Franciscum saltem anno MCCCXVI obiisse, et extremos vitæ annos Senis in patria transegisse, bene-

ficio surditatis miraculosæ prohibitum ultra cum proximo conversori.

Pag. 653 post Annotata — adde —

A Vita transiturus ad Processum, pro solicitanda Corporis incorrupti effigies Canonizatione institutum, in quo iterum facienda mentio incorrupti corporis; congruum censeo hic apponere illius in arca sua jacentis effigiem, ad vivum expressam, qualem anno 1683 ari incisam, et Serenissimo Principi Francisco Mariae, Magni Ducis fratri atque Senensis Urbis Gubernatori, nunc S. R. E. Cardinali dedicatam, accepi.

DE B. JOANNE CANON. M.

Vita Epitome
nuperime
edita.

Pag. 668 post. num. 5 — adde — 6 Annis post hæc sic editu quatuor, prodūit Progæ anno MCLXXXIV Vita et mors Divi Joannis Nepomuceni, velut Regui Bohemice Thaumaturgi, et Patroni de fama periclitantium, per Wenceslaum Andream Macarium de Merselitz, S. T. D. Metropolitanae ecclesiae S. Viti Scholasticum et Cancellarium etc. nonnihil strictior verbis quam hic datur, sed sensu prorsus eadem; nisi quod quarta sere pars libelli insumatur laudande ac describendæ Metropolitanæ ecclesiæ prædictæ, collectis in Synopsim iis, quæ de cadem ecclesia libro integro, cui Titulus *Phosphorus septicornis*, vulgavit ipsius dum vixit Decanus Joannes Pezzinu de Czechorod.

Pug. 664 Annotat. d — adde — Ita erat cum hæc Balbinus scribebat; at quando Merselitzius supra memoriam breviorem Vitam seorsim vulgarit, stabat ibidem super columna sancti Martyris effigies, ali-

quot inillium, ex aurichalco, virilis statuæ, artificie et pretiose collocata, quæ a prætereuntibus devote colitur.

Pag. 674 ante Annotata Col. 2 — adde — Alix alla brevior. plures ve breviiores, eodem sere sensu, habentur editæ cum variis varix at tatis ienaculis ipsius Sancti. Harum antiquior, et Sanctum dimidium repræsentans, in habitu Canonicali prisæ simplicitatis, porringtonem adstanti pauperi eleemosynæ quidpiam, et in recessu aurebres præbentem confitenti Imperatrici; habet adjunctam Bohemice orationem, quam Henricus Julius Burus de Blum S. C. M. Consiliarius in Appellationum Tribunal, Latine mihi in hæc verba reddidit: Adesto, Domine, precibus nostris, quas in commemoratione B. Joannis Confessarii deferimus, ut ejus intercessione et meritis ab infamia et pudore temporali liberati, ante mortem peccata nostra confiteri, pœnitentiam agere, et ad portum æternæ salutis pervenire valeamus; per Christum Dominum nostrum. Amen.

APPENDIX

AD TOMUM QUARTUM

ET DIEM DECIMAM SEPTIMAM MAJI.

NOT. I^{***}

Pag. 1 col. 2 lin. 1 addatur.

S. Restituta, M. Calari in Sardinia.

Ibid. col. 2 — adde —

S. Framehildis, mater S. Austrebatae, Monasterioli in Pontivo.

S. Fabius Mart. an aliquis?

Pag. 2

B S. Ratho sive Rasso Comes, dein Monachus Werdae in Bavaria.

Ibidem ante Prætermisos, — adde — Fæsulis in Hetruria?

Col. 1 inter Prætermisos, lin. 5 delectatur S. Fran-
childis et lin. 8 ante finem addatur.

S. Gothardi Episcopi Confessoris Moguntini Festum Duplex 9 Lect. et Commemoratio S. Gothardi Hildesiensis Episcopi Confessoris, hodie præscribuntur in Directorio Ecclesiæ Fridesluriensis in Saxonia Inferiori, pro anno 1679. Mirum sane, cum Moguntina Breviaria ac Kalendaria nullam primi faciant mentionem; nec ulla ejus habeatur notitia, nisi ex Catalogis Episcopalis; in quibus tamen saepius Bodardus et Budehardus vocatur; Trithemius Bothadus; diciturque sepultus in sacra Valle, nunc Dalheim, et translatus ad S. Albani inter alios ab Hildeberto: Ita Joannes Latomus, Decanus Francosurtensis, in MSS. apud Ferrarum in Moguntiacis; qui Ferrarius nihil amplius de illo seu Bothado seu Gothardo novit; plures vero agit de Hildesheimensi, eius etiam nomen Kalendaria vetusta Moguntina habent v die, sed nos iv Maii.

Pag. 3 col. 2 ante Cathanum Episcop. ponatur —

S. Agrippinæ Virginis Martyris Translatio, Me-

C nxi in Sicilia, hoc die agitur, et ad hunc omnia refe-
runtur ab Octavio Cajetano, in Vitis Sanctorum Sicu-
lorum: sed idem testatur, solennissimum ejus festum celebri
rari, quando de ista agemus vii Julii.

S. Ettonis, Episc. et Confess. festiva Commemo-
ratio, agitur hoc die in cœnobio S. Lamberti Lætiensis in Hannonia, ratione corporis istuc ex propria ecclesia translati: sed Natalis ejusdem cum Octava ibidem celebri

x Julii.

Ibid. post Translationem S. Bernardi addatur.

S. Ludovici Regis Translatio Capitis ad Sanctam Capellam, male relata u Saussayo ad vi Maji, potius huc spectat; cum hac die revera facta sit, anno 1306 feria iii infra Octavam Ascensionis; unde etiam tali Feria, non autem (ut ille Saussayus iterum hallucinatur) feria iv, festum istud recolitur per totam diœcensem Parisiensem. Mirum profecto est, Saussayum, qui annis aliquot Parochus S. Lupi Parisiis fuit, et in illius diei Officio proprio semper id leguisse debuit, sic exerrare potuisse. Negat tamen id sibi mirum in eo videri, is qui nobis utrumque errorem indicavit, Claudio Castellanus Canonicus D. V. Parisiis; quando idem Saussayus de S. Agilberto Episcopo Parisiensi agens, eius et S. Ebregisili elevationi in Jotrensi monasterio præsens adfuerat, anno 1632, factum il scribat 1631;

et quæ in Ebregisili sepulcro reperta fuerunt, dicat inventa apud S. Agilbertum. Natalis ipsius Sancti Regis agitur xxv Augusti.

Ibid. ante S. Romaricum, lin. 15 a fine — adde —

B. Gandolphi Minorite Translatio, facta anno 1320 Politii in Sicilia, ipsa die Pentecostes, quæ in xvii Maji eadebat, una cum Vita ipsius, quam in Aprilis clausit anno 1260, refertur ab Octavio Cajetano, in opere de Vitis Sanctorum Siculorum Tom. 2. Plura de miraculis ejus a duobus Cephalidiensibus Episcopis collecta prodicunt anno 1622; quæ expe-ctantes, differimus ipsum in diem, qua solennius a Politienis civibus colitur, xvii Septembbris.

Ibidem de S. Syro lin. 11 post — MSS. — adde — itemque in Missali Mediolanensi anni 1522 cum insigne ac propria Præfatione. De ea translatione etc.

DE S. TORPETE M.

Pag. 6 num. 6 — adde — Sanssayas in Supple-
mento, hoc die recoli vñstum Susceptionem Reliquiarum ejus in Gallia Narbonensi, nam aū hanc pertinet Provincia, juxta veterem Imperii Romani partitionem.

Pag. 8 col. 1 Annot. a — adde — Non est tamen apud Grammaticos novum, omnem provinciam dicere, pro omniibus provinciis totius Romani Imperii.

Pag. 10 Annot. g — adde — Mox vero secunda post linea idem Mombr. legit, Clamans ad se et plo-rans; Taurin. Ipse vero claimans eum ad se.

Pag. 11 num. 3 lia. 7 post — sub Vicariatu Aquensi — adde — Est etiam oppidum Alaus (aliis Alauch, Allauch, Allanc, et Alaups scriptum) in Vicecomitatatu Massiliensi, prope fontem Vecunæ fluviolet, ad Castrum Iphium mari illabentis: sed Carolus de Venasque, lib. de Genealogia et historia Grimaldicæ gentis, de Alenzone legit. Adde quod præter istud in eadem Provincia aliud sit oppidum, Alenz dictum; ut incerta prorsus ea lectio sit, propter facilem inter n et u litteras commutationem.

Ibid. ad finem num. 3 — adde — Sarius, Canonicus Arelatensis, in Nomenclatura Præpositorum Arelatensium, de Umberto Præposito scribit, quod Annonis vitæ æmulus fuit anno DCCCLXXX; ut videatur dicere, cum Annone præsidente cœpsisse: et sane si Itherius, Annonis immediatus decessor secundum ipsosmet Sammarthanos, anno Salutis DCCCLXXVIII ex hac vita migravit, quid causa est eur ea Sedes dicatur tribus annis vacasse?

Pag. 11 num. 4 lin. 7 — et in Marg. — scribo — tunc vixdum appellari cœptorum.

Pag. 12 lin. ult. num. 4 — adde — Difficultati utrimque exurgenti remedium aliquod facere nititur Josephus Antelmius, Foro Juliensis Canonicus, et ecclesiæ S. Torpetis Prior, a nobis ad S. Maximam die præcedenti landatus; librarii temeritati inputans, quod pro Giballino Grimaldi et Pontio Alani, scilicet filiis (quæ ratio filios a patribus cognominandi antiquior est, quam quæ a dominiis sumitur) de Grimaldis et de Alaus substituerit, notarum, cum transcriptio fieret, familiarum

Nec hic admit-
tendorum
propter incer-
te fidei apo-
graphum

A familiarum nomina; quo modo etiam eidem temeritati imputat, quod, præter omnem Notarialis styli formam, in fine legatur, et alii firmaverunt, quos scilicet tedium longioris transcriptionis præteriri apparet, in originali (si extaret) certo inveniendas. Istius autem suæ correctionis probationem petit Antelmius ex numismate, reperto inter ruderis arcis Grimaldæ, dum eam restauraret Franciscus de Castellane Grimaldæ sinus Marchio, qui nobile cimelium continuo transmisit ad Honoratum II Monaci Principem; apud quem illud vidisse, cum circumscripto nomine Gibelini Grimaldi, testatus sibi sit Eminentiss. Card. Grimaldus, Aquensis Archiepiscopus. Sed qui ista sic mutantur ausus est sciens, numquid etiam de sae, et ex sui seculi usu, illis addere potuit, qui communiter rivus S. Torpetis appellatur? Hoc est ergo quod timeo, et quare induci nequeo, ut ex instrumento, si non fictitia, verte nec accurate nec fideliter satis transcripto, putem nullum duci argumentum solidum posse pro tam antiqua Rivi illius appellatione, et in eo fundata antiquitate cultus S. Torpeti istic delati. Nescio etiam an aliquis secundo x Sinum Maris vocaturus fuerit Rivum, et non Riveriam, vel potius Gulsum; quæ communiter tunc usitata vox erat, uti ex Guilielmo Tyrio colligitur.

Menetrarius paucissima quadam reperit,

uti et Justellus sub finem seculi 10.

B Num. si in marg. scribe — Sunt qui negent ea tunc nota fuisse, — deinde in fine lin. penult. sic lege — quod prælo maturum esse dicebatur cum hæc imprimebantur, fortassis autem necdum prodit totum: prins certe quam hæc in lucem dari potuerunt, per quadriennium sub prælo relicta, prodiit libellus de codem argumendo secundus, de Origine ornomentorum Scutis tesserariis oddendorum; ubi audio cum asseverare, seculo saltem x ac finem vergente cepisse usum cognominum; invenisse enim pro annis DCCCCLXXXVI et LXXXVIII Archainbaudum de Soliaco Turonensem Archiepiscopum, et Reginaldum de Vandome.

C 6 In eandem fere sententiam præviverat Menetrerio Christophorus Justellus, Regis Francie Secretarius, in Historia Genealogica Comitum Arverniorum; ex eorum deductione colligens, quod usus Cognominum, de quibus agimus, incepit eodem tempore quo Dominae corporunt esse hereditaria; scilicet sub finem Regum Carolinarum, sceptrum tenentibus Carolo Simplice, Ladovico IV, et Lothario. Nam Gerardus I et Bernardus filius ejus cognominantur de Turre, in pluribus monasterii Celeiniacensis titulis, quorum unus est de anno DCCXCIV; vivebant autem illi ante et post Hugonem Capetum, qui regnare coepit anno DCCXCVIII. Etat ergo mos istorum temporum, ut illustrium familiarum secundo-atque post-geniti, dimittentes primogenito suo titulum præcipuae dignitatis, eum acciperent a nomine suæ usu-fructuarie possessionis. In Probationibus deinde subiunctis operi primo, producit idem Justellus instruuenta duo, quæ nullo signata anno, incipiunt; Ego Geraldus, qui nuncupor de Turre; et Ego Bernardus qui fui filius Geraldus de Turre; ac deinde tertium de anno DCCXCIV, quod ita habet: Ego Bernardus de Turre cedo Deo et ad locum Calciniacensem. . . alodium, quem pater meus Geraldus in ipsa villa habebat. Hæc Antelmius, haud inepte notans, quod usus iste (uti accidit in consuetudinibus cunctis, quæ mentium moribus sensim sine sensu introducuntur) habuit initia, progressum, et consistentiam, ab exeunte seculo x usque ab XII; utque consentaneum erat initio, id est ab anno DCCCLXXI ad annum XXX, raro adhibitus ille est; ab anno autem XXX memo rato, satis frequens fuit usque ad MLX, ab inde usu generali receptus.

D 7 Ita ille, noster vero P. Carolus Faber, in sua ad me epistola, non solum pro anno DCCXLV, ex Flo doardi lib. 4 cap. 33, adducit Remensis Archiepiscopi fratrem, Theobaldum de Monte acuto; Sed etiam

putat ejusdem usus initia ad nonum seculum retrahi possesse, saltem apud Hispanos, visque accessitos Narar ræos et Vascones; apud quos sub finem seculi x jam fere ordinarium usum fuisse, qui alibi tunc primum nascebatur, probare potest Instrumentum desponsationis, inter Sarciū Alfonsi Castellæ Regis filium, et Guillelmum filium Gestonis Comitis Bierneus, apud Acherium tom. 9 Spicilegii pag. 125, quod est factum Burgis in Castella iv Nonas Aprilis, æra MXXXVIII (id est anno Christi millesimo) præsentibus testibus... Didaco Lopi de Haro... Arnaldo de Gavallis, Bernardo de Scentillis, et Guilielmo Raymundi de Doaceto, sub signis Notariorum Barcinoneum Nicolai de Samaret, Bernardi Payarez, Guilielmi Ferrarii. Hoc tenus bene: quæ quod Hispanos attinet, velut in hoc usu priores aliis Europæis medii ævi nationibus, illustrari quadamtenus possunt ex Georgii Elmæceni Historia Saracenica, ab Erpennio edita; ubi cuidam Fadlo, primario Almanionis Chalifæ consiliario, ad unum Hegyræ cen. Christi DCCCLXVII, adscribitur, quod primus adhibuit in epistolarum subscriptionibus cognomina et agnomina: ante enim tantum scribere solebant homines ab N. filio N. ad N. filium E N. A Mauris igitur Saracenis ad Hispanos, ab Hispanis ad Gallos Italosque paulatim propagatus nsus sit, qui in Europa fuerat una cum Romano Imperio prorsus extinctus. Dico paulatim: nam quæ in Gallia pro ix seculo prædictus Faber adduct exempla, aut hoc non faciunt, aut diversi prorsus generis agnomina sunt, ex eventu aliquo alicui in particulari addita (qua lia omni tempore in usu fuerant, sed locum non habebant in Actibus Notarialibus) aut sunt denique patronymica, quorum haud paulo antiquius exordium fuit; non autem cognomina familiarum, ex hereditaria vel usu fructuaria possessione.

E 9 Multo minus huc facit Ottulfi Tricassini Episcopi reclamatio, super Isaac de villa Venderensi (ita enim legendum puto, non Venderevensi) quem dicebat suam obtinere parochiam, ut habent Acta Concilii Tricassini II, anno DCCCLXXVII celebrati. Lignet enim Isaacum istum, non appellari suo aliquo cognomine, sed cum titulo Parochiæ, quam in aliena diœcesi ut Purochus occupabat. Insolens autem omnino fuit, non tantum ix seculo, sed etiam x, xi, xii, Presbyteris, Clericis, Monachis, Feminis, cognomen addi in Actis publicis, sicut post plures alios Mabilio observavit; et tamquam res rara a Menetrerio nominantur Archi episcopus et Episcopus unus, quorū cognomina invenerit seculo x sic notata. Atque hinc patet, quanto cum jure, ante 2 Tomum Aprilis, rejicerim, ut fictitiam, Attestationem quamdam Florentinam, signalam (sic prætenditur) anno DCCXLIII; ubi testes allegantur Clerici aut Laici, cum suis quique cognomentis.

F 10 Pag. 12 num. 7 lin. 9 post — non reperio — adde — expresse autem reperiri ait Antelmius, in aliis antiquis exemplis seu transcriptis archivii Prioralis S. Torpetis, quæ haud dubie cum authentico collata fuerant, pendente celebri lite inter Priorem et Oppidanos, de possessione antique ecclesie S. Torpetis; quæ demum judicio Pontificio, post annorum triginta concertationem, definita fuit anno MDCCXIII in favorem Prioris. Ex Registro etc.

G Pag. 14 post num. 12 nunc 14, adde —

H Ea nempe (quam supra diximus) lite pendente, convenisse inter partes videtur, ut prædicti Patres, illuc introducti ab oppidanis, velut in vacuam incerti juris possessionem, de quo Communitas posset disponere; sinerentur istic permanere et edificare, ea lege, ut eum postea Patronum agnoscerent, cui proprietatem Pontifex adjudicasset.

I 13 Fortassis autem non fuerit abs re hic adjungere partem aliquam ejus diplomatis, quo prænotatam in feudationem ratam esse voluit, anno MCCCLXXII, XVIII

D Eadem tamen frequentabantur in Hispania seculo II;

ecclesiasticis vero non dabuntur nisi ab officio.

an. 1472 data in feudum,

Februario,

A Februarii, Renatus Dei gratia Hierusalem, utriusque Siciliæ, Aragonum, Valentiae, Majoricarum, Sardiniae, et Corsicæ Rex, Ducatum Andegavii et Barri Dux, Comitatuumque Barcinonae, Provincie, Forcalquerii et Pedemontis Comes; *du exorsus*: Excellens et strenuus nostræ Provincie magnus Seneschallus, Joannes Cossa, Comes Troyæ, Baro et Dominus Baronie Grimaldi et vallis Frayneti, adiens nostram presentiam, suppliciter nostræ Majestati requisivit; ut, cum ipse habeat in sua Baronia juxta littus maris quemdam locum, dictum vulgariter Torre saint Tropés; qui locus ipse ex hostium et perfidorum, illue mari affluentiam, incursibus et insultationibus, quibus aperte ob illius competentem portum continuo subjicitur, extitit iam dum hunc destructus, et hominum depopulatione consumptus; ex cuius consumptione et destructione causata, cetera loca ipsius Baronie, ibi in procinctu existentia, quæ sub confidentia defensionis et excubiarum, quæ olim habitatores et incolæ loci S. Torpetis faciebant, valebant clypearri et in tuto requiescere, multa damna necedum ab hostibus excipiunt, quin immo a majoribus nostræ fidei inimicis, per interceptionem facultatum et personarum illorum habitantium; volens snis magnis inconvenientibus pro futuro obviare, et suam Baroniam.... ad pristinam securitatem reducere, noviter pro ipsius loci populatione, locum ipsum S. Torpetis, tamquam Baro ipsius Baronie Grimaldi, infundavit nobili viro Raphaeli, ex Dominis Garassii, conduceuti secuna ex partibus riparie Janne magnam gentem etc. *Hic nota Antelmius*, loca aliqua in procinto ipsius Baronie et olim sub defensione castri S. Torpetis existentia, jam inde a quinto seculo nominata fuisse; unde consequi putat, quod ipsum castrum S. Torpetis illis omnibus sit, sub hac appellatione, antiquis. Verum hoc mihi non videtur: cum loca illa, licet a multis retro seculis nominata, potuerint constitui sub defensione multo recentioris structuræ.

Porro reliquos numeros § 3 et 4 promovens, facito et pro 13, 14 etc. numeretur 16, 17 etc.

DE S. RESTITUTA V. M.

Pag. 20 num. 3 lin. 11 post nuncuparunt — interpone hæc — Addit Caracciolum pag. 29, quod ea S. Restituta ecclesia, ipso in loco constituta est, in quo

S. Mariæ de Principio oratorium a S. Aspren D (Primus hic civitatis Episcopus habetur) paratum est: Constantinus enim beatissimæ Virginis imaginem musivo opere refici curavit, addiditque a dextra parte D. Januarii effigiem, et S. Restitutæ Martyris a sinistra.

Pag. 25 post Annotata ponatur.

MIRACULUM

*Ex Octavii Cajetani Tomo 2 p. 249 de Vitis
Siculorum Sanctorum.*

Anno Christi Domini mcccxxxii (in margine est 1352) Panormi vir quidam leprosus fuit, nomine Nicolaus Citharista, quem Magistratus urbis in ædem S. Joannis (quod publicum Panormitanæ) Urbis hospitium est leprosorum, haud longe ab urbe) amandare statuerat. Id ubi audivit Nicolaus, invocare S. Restitutam cum lacrymis cœpit, ut ex eo morbo sanum faceret. Cui B. Restituta de nocte apparens, Nicolai, dixit, noli morrere: exurge, Archiepiscopum et Canonicos adi, meoque nomine E eis defer, ut imaginem meam, quæ in æde maxima est sub altari S. Pauli, in cœnobium S. Claræ, quo par est honore, deportent. Hic Nicolaus ad B. Restitutam; Quodnam Archiepiscopo et Canonicis signum dabo, id imperatum esse a te? Hoc, illa intulit dabis; quod hesterna die Magistratibus deliherratum de te est, ut ad S. Joannis ædem leprosorum demandent; haud tamen fiet: enimvero jam sanus ex lepra factus es. Exurgit Nicolaus, ac persanatum se videt, infestoque ac deformi malo exceptum, perinde atque si corpus ejus nunquam deformatum ex eo fuisset. Igitur summo mane Archiepiscopo ac Magistratibus jussa S. Restitutæ denuntiat, visi testem sese exhibet, et in miraculi fidem se sanum ostendit. Quo miraculo permoti Archiepiscopus Urbisque Magistratus, imaginem S. Restitutæ ab æde maxima desumptam, solenni cum supplicatione, ad monasterium B. Claræ transtulerunt: in quo anniversaria hujus miraculi et S. Restitutæ memoria, ad xvi Kal. Junias, celebratur. *Hactenus Cajetanus: ego vir dubito quin exinde plurimis illi miraculis claruerit Sancta, quorum si aliqua notata extarent, libenter ipsa hic udjungerem.*

Post Pag. 25 ponatur sequens Commentarius.

Leprosus Pa-
normi ab ap-
parente San-
cta sanatus.

imaginem
eas transfe-
ri curat

DE S. RESTITUTA MARTYRE, CALARI IN SARDINIA.

COMMENTARII HISTORICI CAPUT I.

C

D. I.

De suburbana S. Restitutæ crypta, Reliquiarumque inventione.
An eadem mater S. Eusebii Ep. Vercelleni.?

XVII MAJI

Colitur hodie
a Sardis,

Franciscus Hortola, Societatis nostræ in Calari-
tano apud Sardos Collegio devotissimus Adju-
tor laicus, inter alias cœlestium favorum
prærogativas, meruit etiam divinitus cognoscere,
quibus in locis essent reperienda veterum Sardiniae
Patronorum sanctorum complura corpora; quemadmo-
dum fusius deducitur ad hujus Maji diem xx, in
Commentario de S. Luciferi Cap. 19. Ibi inter pro-
ductas testes, idque vel de pluribus in genere, vel de
nonnullis in particulari sic revelatis deponentes,
Testis v, meminit S. Restitutæ; de qua, quoniam hoc
ipso xvii Maji a Sardis colitur, ibidem num. 84 pro-

mittimus in Appendice agere, et quadem tamquam de
matre S. Eusebii Vercellensis Episcopi. Nunc rebus
melius examinatis, ea apud Sardos constantissima opini-
o nequam verosimilis nobis videtur: antiquus
tamen cultus, adeo certo testatus proponitur, ut omnino
non possimus hic de illa non agere. Licet enim, abolita
memoria veri Natalis, hunc ei diem elegerint Sardi,
quo celeberrime recolitur Sancta ejusdem nominis passa
eadem in Afriæ, unde hanc supramemoratam ad se
renisse persnasi erant (nonnullis etiam corum conjectan-
do illuc usque progressis, ut putarent hanc matrem,
istam filiam esse) jam inde tamen, a tempore florentis
ante

*in sua veteri
crypta, nunc
suburbana.*

A ante Saracenorum invasionem Christianitatis, fuisse ejus nomini dicatum ecclesiam persuadet crypta, etiam S. Restitutæ dicta, ante suburbanam S. Annæ ecclesiam, ædificatam (ut ego quidem aestimo) dominicantibus insulae Pisonis, et suera desolata destructaque restarontibus: nam anterioribus illis seculis uedum suscepimus ob Ecclesia erat S. Anna, Servatoris Avia, cultus. Est autem ecclesia ista in suburbio, vulgo Estampache dicto, parochialis.

B Seraphinus Squirrus Capucinus, librum suum tertium inchoatus a descriptione prædictæ cryptæ, notat, antiquam Calarim nulla suburbia habuisse; sed fuisse extensam a loca S. Avendratis, usque ad ecclesiam sanctissimæ Trinitatis, spatio ter mille passuum in diametro, sic ut prædictum suburbium olim medio urbe fuerit situm, et vulgari traditione dicatur, supra prædictam cryptam stetisse ipsius S. Restitutæ palatum, quam nobilem ac potentem matronam fuisse dicunt. Ut ut sit, est ea crypta, inquit Squirrus anno MDCXXIV librum euulgans, viva in rupe excavata, in modum ecclesiæ satis amplæ; ad eamque per duas portas, totidemque scalas, eadem in rupe excisas, descenditur: sic ut dictarum portarum una respiciat ecclesiam prædictam S. Annæ, altera ex adverso platem S. Restitutæ nuncupatam. Erat autem crypta, ad immemorabili tempore, tofa oppleta humo ac sordibus; adeo ut iis exportandis opus fuerit quater mille carrueas onerare. Solum ergo supererat S. Restitutæ nomen, veteri traditione conservatum, quod anno MDCVII movit personas aliquot religiosas ac pias, ut de loco repurgando sacrisque usibus restituendo cogitarent: ipsum vero opus executione mandandum sibi assumpserunt, Doctor Monserratus Rosellus, Iunius Regni pro sua Majestate aliquando Visitator, et nunc denique Abbas Sanctissimæ Trinitatis de Sacargia; ac Doctor Medicus Salvator Mostelinus, ipso in suburbio natus, et nunc totius regni Sardiniae Protomedicus: quorum magna impensa ac diligentia, ipsiusque imprimis medici sua præsentia opus animantis, patuit locus bene spatiuosus et amplius.

C 3 Apparuerunt ibidem capellæ duæ, quorū una intus ac foris tota erat musivo opere vestita, in fronte autem præferebat imagines eodem opere concinnatas Sanctarum trium Virginum ac Martyrum, cum suo cuiusque descripto nomine, S. Justæ, S. Justinæ, et S. Enedinæ. Referuntur hæc in hodierno Romano ad diem xiv Maji, ubi de iis egimus. In altera capella, inventa in marmoris candidissimi muliebris statua, perquam vetusta, humanae altitudinis, quæ S. Restitutæ credita, hodie ibidem supra unum altarium collocata cernitur. Reliqua omnis crypta monstrabat vestigia veterum picturarum, sed ab aggesta tot annis humo sic corruptarum, ut nihil distincte cognosci possit, præter unam perquam devotam S. Joannis Baptiste, quæ hodieque ibi superest. Dum egeritur humus, inventi fuerunt nonnulli tituli, de quibus infra; quorum tamen plerique incuria operarum sic distracti prodierunt, ut coaptari partes, et sensus litterarum inscriptarum integrari nulla ratione potuerint. Unus marinaris candidi laterculus, palmum ac dimidium longus et latus, sic inseupebatur. + HIC IACET B. M. THEODORVS OPT. QVI VIXIT AN. PLVS MIN. XXXXV, REQVIEBIT IN PAKE NONIS JANVARII IND. IIII. + Alius laterculus initium hoc habebat: HIC IACET B. M. deinde in reliquis secundæ ac quartæ lineæ iterabatur HIC IA, et, HIC IJC.

D Squirrus aliisque Sardi nil dubitunt, quin sub iis condita olim corpora, omnia fuerint sanctorum Martyrum. Facile etiam ego crediderim, prioris istius loci restauratores, qui seculo xi vel xii eadem istic com-

posuerunt, risque aut veteres aptarunt titulos, aut D ex veteribus novos formarunt, serio existimasse, omnia omnino Martyrum esse: sed eosdem tali negotio, mojori cum pictute ac simplicitate, quam certa ex scientia et solidæ antiquitatis peritia, fuisse versatos, pluribus et ex professo docui in Appendice ad Tractatum de S. Lucifer. Hic noto, prædictum titulum, sive originarius ille sit, sive ex originario fuerit renovatus, certo convinci non esse Martyris, ex nota additæ Indictionis: ea quod Indictionum numerandorum initium cœperit anno Christi ccxxii, die xxv Septembris, quo Constantinus tyranum Maxentium Deo auspice prostrigavit, et simul omnem adversus Christianos persecutionem cessare toto Imperio fecit: persecutio autem quam Apostata Julianus postea mouere cœpit, alterius omnino generis et clandestina fuit. Itaque litteras B. M. non esse legendas, Beatus Martyr, sed Bonæ memorie, aut Bene meritus, omnino sustineo: idemque dico de alio similis materiae ac mensuræ marmore, cui insculptum fuit hoc Epitaphium, + HIC IACET B. M. EVGENIVS, QVI VIXIT ANNIS PLVS MINVS LXXX IN PACE. SVB D. (id est, die) XIII KAL. JANVARIVS IND. DECIMA non obstante nota Indictionis ipsis addita, E

et breviaturis imperite extensis.

E 5 Majoris interim felicitatis aestimatum merito est, reperisse tandem Reliquias ejus, quæ potissimum tali loco optabatur et quærebatur, hoc qui sequitur modo. Sextus jam annus fluebat, a prima post cryptæ emundationem opera, in perquiendo frustra posita;

F quando, inspirante Deo, prior fervor recaluit; et piis quibusdam personis suggestoribus atque instantibus, placuit demoliri altare S. Restitutæ, quod in crypta erat loco primario. Sub eo, ad cornu epistolæ, sex palmos infra terram, inventum est sepulcrum, totum ex cæmento compositum; intraque ipsum reperta sunt ossa multa, suavissimum quidem odorem de se emittentia, nullo tamen adjacente indicio nominis, minus apta explendo quærentium desiderio. Gratanter nihilominus recepta sunt; atque in novam arculam translata, deposita fuerunt in parochiali S. Annae ecclesia: placuit autem novam adlibere precum instantiam, ad votum consequendum. Itaque die xxvi Decembris, in festo S. Stephani, anno MDCXIV, omnes, quibus ea res cordi erat, Confessionis et Communionis Sacramenta usurparunt, Sacerdotes vero Missæ sacrificium obtulerunt; in quibus, partim Clericis, partim Laicis, eminebant Jacobus Scarzionius, Canonicus sanctæ Calaritanae ecclesie; et Hieronymus Polla, ejusdem ecclesie Beneficiatus. Sacerdotum vero unus, ipso eodem die, pertentandam porro sepulturam prædictam censuit: et ad primum iectum, quem fundo illius pertundendo incussit, apparuit grande frustum candidi marmoris, quod velut pro cervicali fuerat corpori ibi antea condito. Remoto Lapide isto, non sine labore, propter multam de super injectam calcem; sub ipso marmore reperatum est vas fictile, mediocris capacitatis, instar ollæ,

repertum in sepulcro corpus inno- minatum,

deinde Re- tiquæ S. Restitutæ.

olim intra urbem posta;

qur prius oppleta hu- mo,

dum repu- gatur anno 1607,

reperiuntur in una ca- pellarum Imagines 3 Saclarum;

in altera, statua S. Restitutæ,

et fragmina riariorum titulorum,

qui Marty- rum esse nimis facile crediti,

A ollæ, opertum laterculo : introque reposita ossa pauca. Hæc cuius essent, prium agnitus fuit, postquam repurgatum est marmor prædictum; in quo tam distincte expressa apparuerunt hæc verba, **HIC SVNT RELIQVIE SANCTÆ RESTITUTÆ**, acsi prium ibi sculpta fuissent : quia latus illud, in quo scripta legebantur, iunctum applicatum laterculo, nulli patuerat aeris humive injuriæ, qua characteres arrodi consumive potuissent.

6 Invento qui requirebatur thesanro, pars præsentium istic ad custodiam remansit, alii ad Archiepiscopale palatum festinarunt, nuntii tam boni portatores. Archiepiscopus vero mox ut audivit (erat hic Franciscus de Esquivel, jam inde ab anno MDCV ad Primatalem Cathedram evectus, idem cui Squirrus librum suum inscripsit ; anno post editionem tertio, id est MDCXXVII prium vita functus) Archiepiscopus, inquit, mox ut audivit, tam boni nuntii participem fecit Prorogem, Ducem Gaudiæ : et simul ambo, cum magno Canonorum et Equitum Religiosorumque ac Secularium comitatu, ingressi locum, Sanctas istas Reliquias devote adorarunt, interim dum eucharisticus hymnus, Te Deum laudamus, cantabatur : et didita mox per urbem fama sic commovit

B universorum animos letitiaque complevit, ut omnia campana æra, sumpto a Cathedrali ecclesia initio, etiam apud Religiosos ac Sanctimoniales, compulsa fuerint, multique cum cereis ardentibus accurrerint Extractum porro ab eo ubi tamdiu latuerat loco vas, sacris ossibus fartum, processionaliter deportatum est in prædictam Parochialem S. Annæ ecclesiam ; ubi reliquo isto die ac deinde toto sabbato mansit, sub custodia trium clavium, positum in speciali arca. Per eos dies totamque subsecutam Octavam urbs festivissimo exultavit gaudio ; sed imprimis suburbium Stampaciense, omni musicorum genere et choreis personans, coliente etiam per ignes missiles nocturno celo. *Sub ipso vera, quod inventum dixi, vase, reperta sunt alia etiam vasa plura diversarum specierum, in quibus notabiliores erant siglini duo canthari, grandes ac pleni sanguine, pice, bituminine, similique materia et carbonibus multis, metallo mixtis, quæ omnia fuisse instrumenta martyrii a S. Restituta tolerati, præsumptio nequaquam temeraria fuit : mihi vero etiam incidit suspicari, pauca illa intra ollum ossa, fuisse membrorum resectorum a reliquo corporis truncu, qui truncus una cum duarum sodalium corporibus (nam trium Sanctarum ossa ibi fuisse ait cap. 4 Squirrus) compositus fuerit intra sepulturum sub altari, esto periclit titulus ejus rei index, eadem forsitan cuncta sublatu, qua ipsamet crypta deinde fuit tota oppleta.*

C **7** Quanto certius persuasum erat Sardis, Restitutam suam, esse S. Eusebii Vercellensis matrem : quæ, collocato Romæ apud Eusebium Pontificem filia, rediuerit in Sardinam, ibique pro fide Christi fecerit gloriosum martyrium ; tanto majus debuit fuisse inventionis prædictæ gaudium. Arcx, antiquior de Sanctis Sardois scriptor, id plane asserit hisce verbis, Sancta et religiosissima femina Restituta (quæ etiam in urbe Calari martyrii consecuta est palmani) post viri obitum excedens insula, Romanam venit, ubi ab Eusebio Papa baptismus et nomen dat filio. *Vestigiorem Auctorem uecdum comperi : nam quæ apud nos extat S. Eusebii vita, ex MS. Trevirensi S. Mattheæ, quam Auctor profitetur collegisse ex historiis ac Chronicis illustrium virorum. et opusculis ejusdem sanctissimi viri, seu relatione sanctorum Patrum, hoc solum ait : quod Diocletiano et Maximiano Imperatoribus, qui sævitia per totum mundum et crudelitate grassabantur, ... pater hujus beatissimi viri, de Africa Romanam, vinetus attrahitur ; præ-*

vento divertio in itinere moritur, relicta gloria D
AUCTORE D. P. conjugi nomine Restituta, et filia gloriissima vir, ginitate pollente, sed et unico superstitie filio... cum quibus ipsa Romam venit ; ibique filius nobilior secunda regeneratione factus, a beato Papa Eusebio, et pro suo nomine, vocatus est Eusebius : ergo anno CCCX, quo Papa ille per quinque menses Sedem Apostolicam tenit, et quinque ut minimum annis post mortem patris in Sardinia, ut prætenditur ; si quidem ante tot annos prædicti Imperatores Imperium deposuerant : qui autem post illos persecutionem continuavit Galerius Maximianus, anno CCCXI jussit illum proposito edicto quiescere. Collegis vero ejus tandem negotii cum Constantino fuit, ut, quamvis Christianos odissent, lædere tamen eos magna opere non possent ubi præsentes non aderant. Tum vero nulla causa adfertur, quæ matrem coegerit in Sardiniam regredi, relitto Romæ carissimo et adhuc adolescenti filio ; adeoque vereor ut opinio illa Sardorum fundamentum aliud unquam habuerit, quam identitatem naminis, nimis sape fallentem.

quam ejus quoque matrem Restitutam vocatam

CAPUT II.

Elevatio reliquiarum S. Restitutæ, et miracula ad ejus invocationem patrata.

E

A Anno jam dicto MDCXIV die XXVIII Decembris, qui Dominicus erat et festum SS. Innocentium, apparuimus crypta, primo mane reserata, insigniterque adornata tota tapetiis, magni pretii ac præstantis operis ; altariis etiam instructa splendidis : relatae sunt eodem Reliquiæ intra prædictum vas, ac collocatae super altari, multo cum lumine cereorum ac facularum, magnoque devoti populi concursu, cui crypta illa conversa in paradisum videbatur, suavissima undique symphonia vocum atque instrumentorum personans. Celebrat deinde est Missa solennis a D. Francisco Martis, Canonicu et Vicario generali, assistantibus sibi DD. Melchiore Tenza et Cosma Searxonio, item Canonicis, aliisque Beneficiatis nominillis. Postea sermonem ad populum habuit ipse hujus historiæ Auctor Capucinus, de laudibus Sanctæ, deque magnitudine beneficij, in civitatem Calaritanam bac revelatione Reliquiarum divinitus collati. Sub vesperam coepit est ab ecclesia Cathedrali duci pompa processionalis hoc ordine. Præcedebant Confraternitates opificum, sub suo quæque labaro ; videlicet Hortulanorum, Bajulorum, Sutorum, Lignariorum, Ferrariorum, Sartorum, ac Caligariorum : tum immediate succedebant Confraternitates, Domini nostre de Itria, Domini Sanguinis, sanctissimi Rosarii, S. Ephisii, Mortis ac Misericordiae, multis facibus ardenter instructæ ; deinde Religiosi Ordines et Clerus Parochiarum urbis. Tantus autem erat procedentium numerus, ut, quamvis plus quam miliaris unius circuitus faciendus esset, prius tamen ad S. Annæ ecclesiam præcessores pervenerint, quam a Cathedrali efferretur Crux, Beneficiatis, Canonicis, et Archiepiscopo Pontificaliter induito prælata, comitantibus eosdem Juratis et Cancellariis civitatis.

28 Decembris ornata insinuator crypta,

ducitur a Cathedrali ad illam Processio :

9 Ingressa in cryptam pompa est per ostium, quod respicit ecclesiam S. Annæ ; et egressa per alterum, ducens in plateam S. Restitutæ, per medium, quod ibi est, forum. Cum autem in eandem cryptam Archiepiscopus venit, recta perrexit ad altare, supra quod sacre Reliquiæ stabant, easque imposuit eleganti feretro, cum pluribus tædis, itumque cum iis est ad ecclesiam S. Annæ : ibidemque deferuntur ad rursus collocatum est vas prædictum, intra eandem proximam S. Annæ : et hinc acceptæ Reliquiæ.

Monitus
Archiepi-
scopus cum
Prorege ac-
currat :

et sacra
ossa e tumu-
lo extrahit.

cum variis
reliquit
Martyrii.

Illam credunt
Sardi fuisse
matrem S.
Eusebii Ver-
cellensis ;

ex cuius vi-
ta aliud non
habetur,

AUCTORE D. P.

*Interim aptatur in crypta locus,**recipieundis trium Sanctarum ossibus:**Ita relatis 17 Maii 1608.**sub processione quatuor prius.**Ipsa die Inventionis sanguinatur desperata febris,*

A relictum, quoad in crypta aptaretur locus, in qua deinceps servaretur. *Hactenus Caput illud 4, post alia vero totidem sequens Caput 9, intermissum ibi argumentum sic prosequitur.* Aptatus est autem locus, hoc modo. Iste ubi repertae Reliquiae fuerunt, extracta sub altari fuit subterranea capella, per quam forinosa et devota, cum altari ad Missas dicendas, ad quas frequens populus solet convenire. Supra ipsam capellam est alterum illud altare, cuius superius meminimus; et supra illud, spatio sex palmarum, excavatum est in rupe armarium, triplici cruce ferrea totidemque seris ac clavibus prænuntium. Facta est etiam dives arcula, foris ac interius operata holoserico, cum limbis aureis: quæ ipsa etiam seras tres habet, totidem inauratis clavibus aperienda: et in hac positum est vas cum Reliquiis S. Restitutæ, nec non Reliquiæ triam istarum Sanctarum, quæ repertæ fuerunt in sepulcro, supra ipsum vas olim extructo. *Has ne opiner SS. Justæ, Justinæ, et Henedinæ esse, quarum imaginibus et nominibus ornatum fuit sacellorum in eadem crypta unum, facit ipsa diversitas situs.* Ista enim, si hac in crypta fuerunt tumulatæ, fuissent potius in illo suo proprio sacello requirendæ et inveniendæ. Maneant ergo potius *Anonymæ dux, et tertia ipsamet S. Restituta putetur; præsertim si periti anatomici et chirurgi, discretis trium corporum præ juncturarum proportione ossibus, uni minus integro repererint deesse ea ipsa, quæ in vase fictili opnatus sum idro seorsim collocata a reliquis, quia fuerint ante mortem sub carnificina martyriali resecta, putu manus, pedes, aut brachia.*

C 19 Dies translationi electus est xvii Maji, quo ipso martyrium Restitutæ recolunt Sardi, æque ac Neapolitani passionem Restitutæ alterius: datum autem festo initium est in sabbato, xvi mensis prædicti, cum prius fuisse crypta magnificentissime exornata, cantatis solennissimis Vesperis, et multis per noctem ignibus missilibusque lucentibus, per totam deinde Octavam continuatis. Dominica mane, post celebratam Missam, rursum ad confertissimam multititudinem habitus est sermo de Sancta, et sub vesperam fuit ducta processio; quæ egressa a S. Restitutæ ecclesia, circumducta per totum Stampaciense suburbium, nihilo minus solennis fuit quam prior: eam enim comitabantur omnium Opificiorum Ordinumque labara, et crucis Parochiarum cum majoris ecclesiae Clero. Deferebatur autem Sanctæ Statua, et post eam area sanctorum Reliquiarum, comitantibus Juratis aut Senatoribus orbis, D. Francisco de Castelui, Marchione Laconi et Vicecomite Selluri; D. Hieronymo de Servello, Comite Sedili; omnique nobilitate Calaritana, sumptuose splendideque vestita. Regressa porro ad cryptam processione, posita est arca una cum titulo prænotato intra prædictum armarium, ubi valde bene custoditur. Octava die rursum Missa et Concio, ut prima; rursum sub vesperam Processio ducta est, per forum Stampaciense; et reducta, per ostium quod respicit S. Annam; eodemque in foro spectata est insignis valde repræsentatio, cum multis missilibus ac gaudio universalis.

11 Non prætermisit divina bonitas Sanctam Martyrem novis coherestare miraculis: ipso enim die xxvi Decembris, quo inventæ sacræ Reliquiae fuerunt, cum D. Jacobus de Castelui, Marchio Laconi, gravissimis exhaustus febribus, vitam utcumque traheret a medicis desperatam; mox ut auditiv inventum fuisse corpus S. Restitutæ, magna cum devotione ipsam invocare cœpit; pollicitus quinquaginta Ducatos, pro opere ecclesiæ suæ: eodemque momento temporis melius habuit, atque intra paucos dies, una cum Marchionissa uxore sua,

ad prædictam S. Restitutæ ecclesiam venit; ubi D. devotius confessi atque communicati, obtulerunt prædictos quinquaginta Ducatos, cum Alba sacrificiali ad ministerium ecclesiæ. Mag. Antonius Leca, Stampaciensis inquilinus, et uxor ejus Joanna, simul ambo, eodem prædictæ inventionis tempore ægrotabant, non sine maximis per omnes artuum compages doloribus; Sanctam autem invocantes, in somnis pariter ipsam viderunt. Illis deinde experientibus, dixit mulier: Mag. Antoni, vidi S. Restitutam, quæ me sic sanavit ut nullum prorsus incommodum sentiam. Idem, reposuit Antonius, dictum et ego tibi volebam. Itaque mane assentes, sani ac læti venerunt ad Sanctæ ecclesiam, gratias pro beneficio accepto relaturi. Benedictus Orlandus, Sutor Genuensis, in Marina, Calaritano suburbio alio, gravissimo capitis torquebatur cruciatu jam annum et amplius: eadem vero nocte, qua post intellectam Inventionem, Sanctæ se commendavit, ipsam sibi conspicuam dormiens habuit, mediaque ex parte sublatum dolorem experrectus sensit. Commandans porro iterum sese, iterum soitus fuit, et simili iterum visu recreatus: mane vero venit ad ecclesiam acturus gratias, et quid sibi accidisset palam omnibus enuntiavit.

12 Joanna Milia, Calaritana, famula viduæ Antoniae Concas et Famassi, de lecto surgens in Vigilia Natalis Domini, biduo ante Inventionem præfatam, cecidit e scalis; enimque dexterum brachium sustulisset ad protegendum caput, extenderetque quam longe poterat; ipsum vacuo impingens aeri, graviter quidem læsum non fuit, dislocata tamen fuit nodi ejus junctura. Advocatus ad illius curam urbanorum chirurgorum peritissimus unus, per dies viginti duos adeo profecit nihil, ut pejus ipsam habere fateretur ultimo, quam primo lapsus die. Videntes ergo, tam domina quam famula, nullum humanitus remedium esse sperandum; invocaverunt, magna cum devotione et fide, S. Restitutam. Res mira! Die postero mane surrexit infirma, tam sane et omni dolore libera, ac si nihil unquam passa esset; utens brachio, sicuti solebat ante lapsum. Quæque post eumdem lapsum non potuerat elevare brachium, ad imprimendum fronti Crucis signum, nihil prius fecit quam signum illud sanctum: ac postea perrexit eo sic uti, ac si nihil incommodi accidisset, multa cum admiratione domesticorum, sed imprimis chirurgi ipsam curantis, jurantisque malum non fuisse humana arte medicabile, seque rem certo miraculo attribuere. Mox autem, tam ancilla quam domina, gratias acturæ venerunt ad ecclesiam, propter receptum beneficium.

13 Maura quædam Mahometana, Marchionis Laconensis mancipium, febri laborans lætali, depositaque a medicis, quamquam adhuc Pagana; intellectis tamen multis S. Restitutæ miraculis, atque imprimis ipsius Domini sui curatione; eamdem Sanctam advocavit in auxilium suum, eademque nocte ipsam vidit curare suam infirmitatem. Biduo post accessivit D. Hieronymum Polla, Beneficiatum Cathedrales Calaritanæ; deditque ei quatuor solidos, ad emendum cereos in usum ecclesiæ S. Restitutæ; narrans ei, quomodo sibi apparuerit Sancta, sanitatemque reddiderit. Igitur Polla, et Missam celebravit ad altare Sanctæ, Deum regans, ut quam, per Sanctæ istius merita, dignatus fuerat corporaliter sanare; eamdem illuminans, donaret salute animæ, atque ad nostram sanctam fidem converteret. Post octo dies venit ad ecclesiam Sanctæ Maura, digitumque in imaginem istic stantem intendens; ipsa est, inquit coram omnibus ibi præsentibus, quæ me curavit et sanam fecit. Monita vero a circumstantibus, ut Christiana fieret, futuram se promisit, et abit.

*Item conjuges duo post visionem Sanctæ,**diurnus dolor ea itis,**dislocatum incurabiliter brachium,*

F

*serra Maura febrietan**ematur et convertitur,**item par con jugum.*

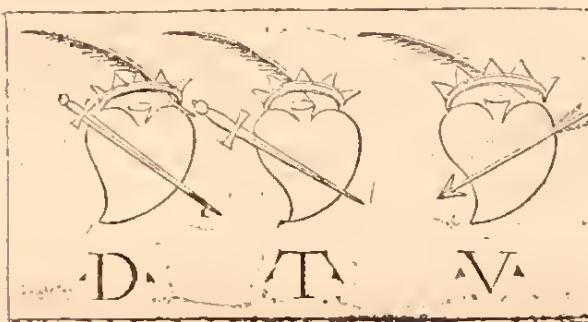
A abiit. Capitaneus Andreas Perez, ejusque uxor Helena Perez et Otger, continnis febribus in præsens vitæ periculum adducti, salutem desperantibus medicis, ipso dictæ inventionis tempore S. Restitutam invocarunt; statimque sanati, continuo processerunt ad ecclesiam, et Missam unam cani, alteram privatim legi fecerunt, in gratiarum actionem; atque cleemosynam honestam reliquerunt, ad opus ecclesiæ. Joanna Pinna et Martis, uxor Hieronymi Martis, publici in Suburbio Stampaciensi Notarii, rigore febrili æstibusque alternis laborans; sana fuit, mox atque in potu sumpsit rasuram unius ex carbonibus, qui sub reliquiis Sanctæ reperti sunt.

et mulier quædam.

CAPUT III.

De corporibus aliis ibidem refossis an. MDCXX.

*N*on multis post hæc annis, ad promovendum ejusdem Sanctæ cultum, instituta Confraternitas fuit, sub ejusdem patrocinio et nomenclatura; quæ ipsam Sanctæ cryptam pro oratorio habens, cœpit anno MDCXX divinitus inspirata scrutari, obtenta ab Archiepiscopo facultate, num quæ aliae istic laterent Sanctorum Reliquiæ, assistantibus sibi Canonico et Vicario Martis, atque Archiepiscopalnis mense Secretario Gaspære Sirigu, uti Capite xi et sequentibus quinque Squirrus prosequitur. Hoc agentes, die vii Junii, prope eum locum ubi inventa erant S. Restitutæ lipsana, repererunt sepulcrum, ac supra illud positum marmor album mensuræ mediocris, cui ex una quidem parte insculpta erant tria corda; duo, gladiis confixa a dextro latere in sinistrum; tertium, e converso trajæctum sagitta; omnia autem tria superne corona ta, cum palinis totidem, per medias coronas jacentibus, hunc in modum.

C Ex altera parte Crux spectabatur, infima sui parte longior, atque ita toti marmoris altitudini commensurata, cum tali ad latus unum inscriptione: *HIC IACENT SANCTISSIMAS. DOROTHEA, THEODORA, ET EUGENIA, MARTIRES ET VIRGINES, Q. DEPOSITAS SVNT, UBI REQUIEBIT CORPUS S. RESTITVTA M. ATE DCCCX.*

15 Ultimæ notæ si legantur, ante nongentesimum decimum annum Christi, suadebunt quidem primam S. Restitutæ translationem factam fuisse seculo x invenire; sed persuadere non poterunt, scientibus, insulam multis seculis per Saracenos possessam, abolito pene omni veræ religionis cultu, in Christunorum Pisunorum ac Genuensium potestatem primum venisse, communibus eorumdem armis subactam, anno mxv. Itaque legerim ego ante annos nongentos et decem. Et ex solarcismo Hispanico, quo Sanctissimas et Depositas scribitur, pro nominativo plurali Sanctissimæ et Depositæ, conjecturam faciens de tempore sculpti epitaphii, de seculo scilicet xiv, quo Arragonii eruptam Pisanis insulam obtinuerunt, et ipsam denique, Catalini sub annum MCCXXX in suam redegerunt potestatem; assūmam mihi facultatem divinandi, quod prima Sanctæ Translatio facta fuerit, saltem ex mente aucto-

rum Epitaphii sub medium seculi quinti a Christo nato, D Theodosii Junioris ætate, qui copit anno CCCVIII, et cccl desit imperare. Quo autem arguento sciverint bordi illi definire istum annorum numerum, non est facile divinare: notati uicibus anni Imperatoris prænominati, potuerunt subsidio ad hoc fuisse. Instrumenta etiam mortis, distinctius expressa in lapide, verosimile faciunt, plus aliquid rescitum fuisse de Sanctis illis, cum ista sculptarentur, quam hodie sciri possit; et hoc satis esse, ad firmam credibilitatem antiquioris earumdem cultus, ante irruptionem Saracenorum, quem Aragonii Reyes corumque clientes renovarint. Prædicto autem die vii Junii a sepulcro educta tria istæ corpora fuisse, indicat Squirrus, suamque narrationem sic prosequitur.

16 Die xv Junii inventum est etiam aliud sepulcrum, eductaque ut Sanctorum Episcoporum ac Martyrum tria corpora, fidem faciente marmoreo laterculo, sic inscripto

S. JANVARIVS EPP. ET M.
S. LVDOVICVS EPP. ET M.
S. EGIDIANVS EPP. ET M.
SUNT AFRICANUS.

Item 17 Junii tres Episcopos Martyres,

Ubi noto, Sardos in fine vocura libentius v quam o pronuntiare ac scribere. Ita Sanctu Teru dicunt, teste Squirro pag. 328, qui Hispanis dicitur Santo Theodoro; adeoque Africanus ponitur, pro Hispanico pluri mal indeclinabili Africanos, ut idem sit quod Latine scriberetur Africani. Sed quomodo, si ex Africa translati in Sardiniam, aut vivi aut mortui, inter eos potuit Ludovicus aliquis reperi? nec enim tale nomen scimus uspiam usitatum ante viii seculum. Profecto vel Anonymis Martyribus nomina posuerunt, ipsi qui eos huc transtulerunt (sic ut saepe contingit illis, quorum corpora ex Romanis cæmeteriis eruuntur, et transferuntur) vel obscuratis diuturno situ nominis nains characteribus, ex Cleonicu vel simili ulquo nomine factus est Ludovicus.

17 Ejusdem mensis Junii die xxi, inventa sepultura alia; et eductis quæ intus continebantur ossibus, creditum est reperto pariter epitaphio tali: *HIC IACET B. M. CATHERINA M. ET V. SS. IN XPTO: præponebatur autem his verbis, per quatuor lineas partitis, Crux altior, ex cuius basi bina palma inde clavus trabilis assurgit, velut indicium pertusi tali instrumento capit. Verum eadem hic quæ supra difficultas occurrit ex parte nominis, nulli veterum cogniti. Et hoc apud Græcos quidem, post inventum in Sinai monte sanctæ unius Martyris F corpus, seculo viii vel non primum sic exprimebatur, ut esset S. Ecaterina: occasione autem sacrarum in Palestinam expeditionum seculo xi, idem nomen, ductum ad notitiam Latinorum, prima syllaba fuit ab eis mutatum. Non appetet autem verosimile, quod idem sic decurvatuni notum fuerit in Sardinia, autem hanc de Saracenis receptam. Quare hic idem dicendum, quod supra; aut, corruptis epitaphii veteris litteris, substitutum esse Catharina pro Catulina, (Latina voce, sed tunc cum rescriberentur Epitaphia minus obvia) vel ex arbitrio positum alicui Anonymo, eo promptius, quod apte jungeretur alteri, tunc ibi pariter collocata Barbaræ; quodque par utriusque apud Latinos fuerit medio ævo celebritas post xi seculum.*

18 Pergit enim Squirrus, et ait, quod xxiii mensis prædicti, inventa est sepultura, cum corpore in liebri, et latere sic insculpto, ut post grandem atque aequaliteram Crucem hæc legerentur; *S. BARBARA V. ET M. Q. VIXIT ANNIS XXX.* Ne autem existimetur a Nicomedensi hujus nominis Martyre, in Decembri coli solita, sumptam istius appellationis occasionem; notat idem Squirrus, populari traditione teneri, quod prope vetustissimam istius nominis

21 ejusdem inventar aliud sub nomine S. Catharinæ V. M.

23 rursus atiut, ut s. Barbaræ V. M.

*S. Restitutæ
Sodalitas per-
missa denuo
cryptam seru-
turi,*

*invenit 7
Junii tria
corpora, Vir-
ginum MM.*

*qui videntur
ab an. 1370
retrotrahendi;*

A nominis ecclesiam , tertio ab urbe Calari milliario fonticulus salit, quo irrigatum territorium Sardoa lingua dicitur la Escapsada, Latine Decollatae diceretur, eo quod istic putetur S. Barbara caput rescidendum dedisse ; cumque de Nicomediensi id nequeat verisicari, et si solam hanc nunc vulgus noverit ; putat idem Squirrus, appellationem istam esse a quadam Barbara propria Calaritanis, cuius corpus istud fuerit. Eu de re sentiat unusquisque ut tubet. xxvi Junii similis fortuna obtulit fodientibus aliud sepulcrum, intraque ipsum, una cum duorum corporum ossibus, latrculus dicens : HIC IACENT S. THEODORET ET FELIX : in capite autem ejusdem latereuli sculpta erat Crux, inferne longior, cum basi, ex qua ad pedem ipsius Crucis, hinc palma, inde pecten ferreus exurgebat, indicia, ut putabatur, martyrii.

B 19 Denique in Julii detecta sunt corpora, titulo hujusmodi insignita : HIC IACENT PVELLE S. TECLA, ERASMA, ELIA, AQVILA, ET AGNES, QVE IN DOMINO MORIVNTVR. IN ANNO DOMINI, CCCXXXV, DIE III IULII. Quo anno licet nulla fuerit occasio Martyrii, nisi forte ab Arianis ; Martyres tamen haberi vult

C B Squirrus, quia longiori in fronte laterculi sculptæ Crucis appensa est corona laura. Sed eu sola nullatenus notari martyrium, non magis quam Cruce, probatum in Appendice invenies ad S. Luciferi Acta num. 136. Est tamen aliquid, quod una omnes die mortuæ dicantur; sed perquam debile argumentum; cum simultaneæ mortis plures aliae possint excogitari causæ, in Sanctorum Vitis non carituræ exemplo. Adde, quod neque tam cito særire eoperint in Orthodoxorum corpora Ariani, neque id potuissent Culari, præsente ibidem adhuc S. Luciferi, zeli ardentissimi Præsule; qui etiam in suis contra Constantium Imperatorem libris non omisisset ejusmodi fasinoru, si vere essent sub oculis suis et vivente etiamnum Mugno Constantino tentata, exprobare Arianis. Omnia autem istæ corpora delata fuerunt in domum Archiepiscopi, una cum aliis Sanctis, in novo, quod moliebatur, Sanctuario collocanda; sic tamen ut singularum partes nonnullæ sint relictae in crypta S. Restitutæ. Porro si haec tenus nominati et nominandi debeant aut possint honorari cum titulo sanctitatis (cur autem non æque possint atque tot Martyrum Romanorum corpora, nihil certioribus indicis, talium vere esse credita ?) honorabantur in eorum fide, qui ipsas in præfata crypta sub istis titulis sic innotatis collocarunt. seculo XII et XIII. De omnibus vero dici posse videtur, nullum aptiorem diem annuo cultui singulorum posse deligi, quam quo vel inventi sunt, vel ad Sanctuarium aliquod translati fuerunt.

D 20 Unum hic mirari quis posset, qua ratione factum sit, ut suburbana omnia Calaritanorum Sanctuaria, signum sic exornata non fuerunt ante Saracorum invasionem sex vel septem seculis, sed primum sub Dominatu Pisanorum, aut etiam Aragonensium seculo XIV inveniente : qua, inquam, ratione futum sit, ut ingestu humo sordibusque opplerentur, ac pene ex notitia hominum abirent, eodem vel altero post seculo; nec ulla nunc supersit in scriptis historiis memoria aliquius eladis vel irruptionis barbaricæ novæ. Omnibus autem pensatis, nihil occurrit verosimilium, quam quod sub medium seculi XV, Turcis, totum fere Graciam ac Pelopponesum Insulasque Archipelagi occupantibus; Mauris, piraticam impune exercentibus universo mediterraneo; Aragonis vero, totas suas vires curasque intendentibus in utrinque Sicilia regnum obtinendum; vicini ex Africa barbari denuo cogitaverint de recuperanda Sardinia, aut forte etiam ipsam Calarim obsessam aliquamdiu tenerint; qua occasione facta sit illa suburbanorum Sacrarium desig-

E latio, quam superstites hodie dum ruinæ testantur; et subterranea istæ oratoria sic oppleta, ut nulli amplius usui esse possent, ingerentibus humum Barbaris; vel etiam ipsam Christianis, ut condita inibi corpora a ludibrio libidineque barbarorum tanto certius defederentur, quanto essent, altius abdita. Et quia infelici istoc seculo Europa pene tota, et maxime in remotis istis insulis, omnino refixerat Religionis Christianæ cultus, bonaque litteræ conticuerant; videtur fieri potuisse, ut omnis cura restaurandorum illorum, quæ dixi, Sacrarium excesserit e Sardorum animis; nec quidquam ad posteriorum memoriam scriberetur, quo temporis istius, licet non abnodus remoti, Acta conservarentur.

F Pag. 27 num. 2. de SS. Heraclio etc. col 2 adde — Saussayus in Supplemento, Galesiui confusio nem secutus, eadem auxit; Victorem ac Primum Duces faciens trium aliorum, quos mox ad palmarum sequenti sint (oesi dies sequens deberet intelligi) Liberius et Peregrinus.

DE S. POSSIDIO EP.

G **P**ag. 27 num. I lin. 3 — illud fundatum — I. — pro tertia Vice ad usum Sanctimonialium Virginum fundatum.

Ibid. lin. 3 post — Salisburgensis — adde — et nos primæ istic dictarum Virginum Praeposita, B. Mathildis, Vitam dabimus XXXI Maji. Idem Hundius Praepositos ejusdem monasterii, a feminis ad viros, Canonicæ item ac Regularis professionis, translati, recenset etc.

Hug. 29 lin. 3 post — trigesimus tertius Azzius sic mutabis reliqua — in Chronico Azo appellatus, ut etiam in diplomate Berengarii Regis apud Ughellum tom. 5 in Append. ad 2, quod habetur col. 153, ita signatum: viii Idus Novemb. anno Incarnationis Domini DCCXCVIII, anno vero Domini Berengarii Serenissimi Regis xi, Indict. i Actum Papiæ.

I 5 Hunc Azzonem aliquando credidi posse in vivis retineri usque ad initium seculi X, atque adeo usque ad annum i Ludovici Imperatoris, non Pii, sed filii Bozonis: neendum scilicet visa prædicta Appendice, et solum notato, quod ante annum DCCCIV, nulla apud Ughellum inveniretur mentio Episcopi Petri, qui Azoni post Fredulfum, pari fato a barbaris sublatum, successit: et sic statuēbam translationem S. Possidonii factam anno DCCCI. Sed obest in jam citate Appendice, lectum ejusdem Ludovici diploma, facientis Petro prætestatorem redicandi Castri S. Stephani, ipso anno seculari, pridie Kal. Novembris, id est secundo vel tertio aditi Regni seu Imperii Italici mense. Vel igitur dimittendus nobis est Episcopus Azzo, et ejus loco substituendus Petrus; vel (quod malum) substituendus pro Ludovico Lantbertus, anno DCCXCVIII coronatus Imperator: contra quem ex Germania venit Arnulfus, anno XVI, non XCIV, sicut contra Reginonem ostendo in Conatu meo Chronico historico ad Catalogum Romanorum Pontificum, ex Dissertatione quæ ibi nunc XIX muneratur, sed aucto posthac numero erit XXXII. Lantbertus vero, contra potentem adversarium sibi consulturus, ipsa eo anno inveniente, potuit celebrasse conventum aliquem Aquileiæ; cui interveniens Azzo, corpus prædictum transferendi accepit facultatem, anno DCCXCVI, ut quam minima fiat numerorum mutatio a subscripto DCCXCVI. Auctori autem Chronicæ, quem secuti sunt ceteri, ex incommodo seculorum superiorum usu, solas nominum initiales litteras scribente, facillime potuit lecto L, obrepisse Ludovicus pro Lantberto; et ille quidem Pius, vlium ignorantis, illicoque visus abundare in anno numerus nonagesimi. Ceterum expecto etc.

Hic porro non
sub Ludovico
Bozonis, an.
901,

F

sed sub Lant-
berto an. 896
translatus vi-
detur esse:

interim reti-
rendi diversi
Possidius et
Possidontus.

A

DE S. MONTANO RECLUSO.

NOT. 7**

Pag. 35 col. 1. lin. 10 in fine adde signum *

*Pag. 36, num. 4, linea 4 a fine expungatur, et hæc substituantur — sicut scribit Juveniacus D. Nicolaus Pieron, loci Presbyter, os grande Cervicis eum magna parte Maxillæ : festum vera ibidem agitur, sicut idem nos docet, xviii Novembris cum Officio xii Lectiōnum, quæ ex Hincmaro verbotenus acceptæ pertingunt usque ad signum * num. 2 notatum, amissa scilicet parte præcipua historiæ; ut usnvenit in iis Breviariis, ubi præscribuntur initia Legendarum veterum, eo usque in Lectioes partitarum, quatenus satis esse videbatur, non ad notitiam Sancti, sed ad expletionem Officii; cum adhuc exturent in Ecclesiis ipsæ Legendæ, quas qui vellet legere totas, privatim posset: unde factum est pluribus in locis, ut, illis Legendis MSS. usurpari in Choro desitis, ideoque neglectis, ac denique amissis, plurium Sanctorum Vitæ non reperiantur, nisi exordio tenuis, cum magno veterum notitiarum dispens-*

atio. Oratio Sancto propria, in dicto ipsius festo, talis E Juveniaci usurpatur. Da, æterne consolationis Pater, per S. Montani Confessoris preces, populo tuo pacem et salutem, ut tuis tota dilectione inhæreat præceptis, et quæ tibi placita sunt tota perficiat voluntate. Adde quod dicto die xviii Novembris, aliisque nonnullis expressis in Bulla, per duodecim Episcopos signata, habeantur xl dierum Indulgentiæ.

Porro Mechliniæ etc.

Num. 5 lin. 6 sic muta — quam existimo ex Hincmaro sumptam, uti sumpserunt Juveniacenses Sanctimoniales. De reliquo porro corpore ejusque præsenti cultu nihil nos hactenus Laudunenses docuerunt: qui si quid exhibe attulerint, locum habere id poterit in scienda primi semestris Supplemento Interim note, quod in Alphabeto Spirituali Parisiensi anni 1686, notetur festum S. Montani Solitarii, Feræ in Picardia, fortassis ob aliquam ejus ibi Reliquiam, de qua plenius cupio edoceri.

Postea ponatur sequens Commentarius.

B

DE S. FRAMECHILDE,

NOT. 8***

MATRE S. AUSTREBERTÆ ABBATISSÆ,

MONASTERIOLI IN PICARDIA.

F

D. P.

SEC. VII

Monstrati, in Parte nancæ a S. Austreberta fundato,

C

Monasteriolum, alii Monstrolium, vulgo Montreuil, initium suum (ut alia ejus generis ac nominis multa) debet insigni ac paretusto Parthenoni, quod a S. Austreberta Fundatrice, et parte corporis ibidem arcæ pretiosæ inclusa, nomen retinet atque estimationem apud vulgus. Situm est illud in Picardia, supra dextram ripam Caneciæ, brevi post sese exoneratur in fretum Britannicum; distatque Hesdinio, eidem flumini imposito oppido, leucis amplius tribus. Proximus huic oppido vicus Mareonna dicitur, crediturque S. Austrebertæ natalis locus, parentum autem ejusdem, Baderfidi Comitis Palatini et S. Framechildis uxoris (Franci Bauffroy et Frameheuze prouiniant) habitatio suis. Ibidem certe hodie dum S. Austreberta colitur, nescio an etiam Mater. Pater nullum nspium, quod adhuc scire potuerim, cultum habet; quamvis ambo Malbrancus, indiscriminate et absolute, Sanctos appellat; et in Vita filiæ dicatur, quod Horum conversatio qualis extiterit, miraculorum gloria hodie populis declaratur.

2 Communis forsitan utriusque fuit cultus, quamdiu communi loco, puta Marcianæ, utriusque corpus servabatur; sicut contigit BB. Walberto et Bertiliæ, parentibus Sanctorum Waldestrudis et Aldegundis, hactenus Curtissolæ in Hannonia insimul honoratis, uti vulere est ad xi Maii. Nunc quid Baderfidi factum sit corpore, ignoratur; S. Frauelchidis exuviae Monstrolii reverenter servantur, in arca, ad ejus arcæ dexterum collocata, que S. Austrebertæ exuvias continet; cui etiam ad sinistram assistit urea S. Julianæ, Pauliacensis Abbatissæ, post S. Benignam, que ipsi Beatae Austrebertæ successit in regimine ejusdem monasterii. Sanctam Benignum dico, quia ita loquitur Mabilio, in prævio ad vitam S. Austrebertæ Commentario; sed optem dien cultus ac modum nosse. S. Julianæ, apud Saussayum in Gallicano Martyrologio, amplum elogium habet xii Octobris, in quem diem optimus de ejus cultu plenius informari. Nam Mabilio opinatur, quod ipsa sit Venerabilis Mater Christianique discipula Julia, cui S. Austrebertæ Vitam inscripsit auctor synchronus. Idem autem Saussayus,

qui S. Julianæ tam magnifice meminit, S. Framechildi (quam perperam appellat Franchildem) solum inter Pios locum dedit, addito tamen titulo Beatae, quasi ex vulgi minus probato usu; quod etiam Henschenio nostro occasionem dedit, eam ad Prætermisso referendi.

3 Sed noster in Sanctorum Actis, post editionem ista collitur, recognoscendis, adjutor egregius Claudio Castellanus, Parisiensis Canonicus, Antwerpianus excurrens per mensem Julium anni MDLXXXVI; cum Monstrolio transisset, et omnia coram inspectisset, certum me redditum; corpus, pari qua S. Austrebertæ Reliquias in honore haberi, umbasque cum S. Julianæ corpore in Sanctimonialium chara elevatas spectari: speciali autem officio coli S. Framechildem, idque ad hunc xvii Maii; quando illac etiam frequens ex circumjecta regione populus accurrit. Addebat, ibidem asserrari Vitam, ante aliquot secula Gallice conscriptam; in qua quia illa dicitur obiisse, le sisime des Kalendas de Junii; ratus Mabilio, vi Kalendas Junii designari, cum diem posuit in Annotatis ad num. 2 Vitæ S. Austrebertæ; cum sisimæ vetustiori dialecto supponat pro xvi, id quod hodie Seizieme prouinciatur, diversum a veteri numerali Sixte, sextus, sicut prælaudatus Castellanus nas docuit, assertionem ejus affirmante cultu, quem sibi pro xvi Kalend. Junii constare dicebat. Est Codex iste, liber in folio, Gothicæ ut nunc appellant, reapse Tivtonico charactere conscriptus, continens Kalendarium, Graduale, et Passionem J. C. Romana (ut ibi dicitur) lingua, id est Francica: sequuntur Vitæ S. Austrebertæ et S. Framechildis, istiæ S. Framehilem nuncupatae; tum Letaniæ Sanctorum, ac denique moralia plura, nec non tractatus unus, eadem Romana seu Francica lingua, de Assumptione Beatae Virginis: qua etiam lingua ad calcem denique legebatur scriptus esse liber iste, anno incarnationis D. N. J. C. MCCCXI, per manus Wistasii Waneot Presbyteri, mandante singulare devotione D. Joannæ de Dargies, Dei permissione tunc Abbatissæ ecclesiæ S. Austrebertæ Monstroliti. Rogata per litteras Abbatissa, D. Angelica Gouffier, ut istam qualemcumque Vitam S. Framechildis verbotenus nobis descriptam mitteret; nec forte

F

sed 17

Ibidem extat
Vitæ an. 1311
Francice
scripta.

guarum hæc
12 Octobris,

A forte inveniens qui legere characterem posset, satis habuit exemplar mittere, quod antehac inde extraxerat, sed style mutato, Sororum una, veterum litterarum perita. Verum ea nihil novi exhibuit, præter puncta pauula infra notanda: cetera jam legebantur Latine in Vita S. Austrebertæ, verbis dumtaxat, non rebus aucta; de obitu autem Framechildis habebat nihil: ego vero vel solius finalis clausula causa describi integrum Vitam petiram. Nolui tamen ultra molestus esse, satis securus, quod fideliter diem inde sumpserit Castellanus (nam isto etiam die nomen inscriptum Kalendario legi testatur Abbatissa) quodque clausulam eam omissuram non fuerit Soror prænotata; si aliquid amplius in fine legisset, quod magnopere putusset ad historiam facere.

Vita Vita
pote attesta-
tua sanctitati
utriusque pa-
rentis,

B 4 Porro Vita S. Austrebertæ, per Coxxum accurate descripta et a Bollando nostro ad x Februarii illustrata, de parentibus ejus sic loquitur, num. 4 et seqq. Tempore quo Dagobertus, quartus a Chlodoveo, regni Francorum suscepit habenas, patri succedens in Neustria anno DCXXXVI. (qui illo vivente dictus fuerat Rer Austrasie anno DCXXI, et usque ad DCXLIV, universum tenuit Monarchiam) erat in palatio prædicti Principis Dagoberti, vir honestate vitae venerabilis, moribus honestus, sapientia clarus, consilio providus, priorum Regum ex prosapia oriundus, officio etiam (ut fertur) Comes Palatinus, nomine Badefridus. Hic accepit uxorem, Alemannorum Regum ex prosapia, nomine Framehildem. Erat vero elegans et ipsa facie, sed nimis elegantior sanctitate. Horum autem conversatio, qualis quantave in terris extiterit, miraculorum gloria hodieque populis declaratur. Erant enim, ut diximus, in eadibus seculi honoribus valde sublimes, sed animi probitate sanctiores; fide firmi, caritate præcipui, justitia insignes, spe longanimes, eleemosynis dediti, pauperum in susceptione solliciti. Addit Vita Gallie, quod idem Badefridus Childerico (fuit hic Dagoberti Magni nepos) contra Grimoalium, Domus sigi Majorem in Austrasia, ipsam filio suo exclusis Dagoberti nepotibus asserere couantem, opem tulerit; que debellato (quod factum anno DCCLIX) ab ipso Childerico Ducatum in Austrasia prædicta acceperit; cum scilicet idem Childericus anno DCCLXI factus Monarcha, eus ibidem halceret viro idonea, qui illam sua vice presens regeret. Vita Gallica insuper asserit, sub anno DCCLXVII fundatum a piis conjugibus fuisse monasterium S. Michaelis, vulgo S. Miel supra Mosam, in diœcesi Verdunensi: sed hoc ex Sigeberto, qui Fundatorem pro aucto eodem agnoscit alium, nempe Willibalem vel Volfandum, Childerici Majorem Domus. Iuntur ibidem, fundata item pia loca alia, quæ tempore iniustitiae desolata sint, ac nominatim Marconense in Teruanensi diœcesi, in proprio ditionis usque in castro, quod nunc solum simplex parochia est.

Vita d'uni-
tatem plenus
explicat re-
centur,

C et utrue
varia mater-
na præsigna
de sanctitate
pote,

nata. post
poterem
ut. 630,

annum DCXXX; quo posito, totis LXXIV annis vixisset D Austreberta, utpote mortua anno DCCLIX; relata autem circa annum DCCLVI, ut ostendit Bollandus; aliis octenio citius id factum arbitratis, sed aperte hallucinatis. Quare malim ego quoque nativitatem ejus ad octennium postus 638. differre.

6 Ad Translationem quod attinet, ea in prædicto veteri Gallico sic narratur: Cum sanctæ hujus Matronæ corpus, in Marconnensi quam extrui fecerat ecclesia, tribus circiter seculis quievisset; propter miraculorum multitudinem, ab omnibus circumquaque populis, valde honoratum; sanctæ Abbatissæ Heneburgi aliisque pluribus personis devoti sicut revelatum, placere Deo, ut elevaretur de terra, et loco magis honorabili constitueretur. Hoc illa Ludovico fratri suo, Comiti Teruanensi totiusque circum regionis, sic indicavit, ut celaret consilium de sacro isto pignore Monstrolium transferendo. Comes vero cum Balduino, ejusdem loci Episcopo, sororis communieans postulata, fecit ut is diligenter examinata revelatione, diem quo facienda Elevatio esset, una cum Comite et Abbatissa, defin ret. Convocatis ergo Episcopis, Abbatibus, Presbyterisque compluribus, nec non Monachorum ac Virginum sacrarum cœtu; instituta fuit solennissima ad locum Processio, quæ istic in geminos divisa chloros, interim dum sacra ossa effodiuntur, findebat aera hymnisonis canticis: simulque ex ipso sepulcro cœlestis omnino odor sese diffudit, divinae testans affluentiam bonitatis, tam pii operis ministerio præparatam.

7 Tum vero, quid animo intenderet, aperuit Abbatissa: æquum esse asserens, ut ibi mater, ubi filia honoraretur: sed contra tendebat Comes, pro sua erga Sanctam religionem, volens ipsam apud se superque in ecclesia retinere. Hanc utrumque contentiōrem dirimere Episcopus satagens, jussit sacra ossa æquales in partes, sub judicio bilancis, dividi, ita ut pars media Marconnæ inaneret, altera Monstrolium aveheretur. Sed Dei providentia aecidit, ut thesauro sancto sic bipartito, os unum reperiatur seorsim ab aliis, quod appensum necdum erat; eumque super hoc innovaretur disceptatio, jussit communiter preces institui Episcopus, quo suam de eo voluntatem indicaret Deus; et illud subito apparuit elevatum in aera, transire ad eam partem quæ erat Marconnæ remansura. Læta igitur concessa sibi parte Heneburgis, cum ea revertit Monstrolium, ipsique pulchram capsam curavit fabricandam, quæ juxta capsas filiae et S. Julianæ collocaretur. Addit, quæ nobis hæc transcripsit, Sanctimonialis: quod invocetur ut plurimum contra dolores capitum; eumque in finem suero illius crano ad moveri soleat linteum, quo applicito ad partem laborantem, sperata gratia continuo obtineatur; id quod experientia quotidiana Monstroliensis probat, et D. Abbatissa nostra, inquit, gravissimo afflita aliquando morbo, perfectam, eadem Sancta intercedente, obtinuit sanitatem.

8 Praefuit Teruanensi ecclesiæ Balduinus, ab anno MIV ad MXXXII, ut ex Malbranco de Morinis intelligitur: sed nullum eo tempore reperio Ludovicum, qui Teruanensis Comitis titulum gesserit. Uuum video; totam Morinarum ditionem in varios Comites omnes Flandriæ Comiti Balduino subjectos, fuisse hac ætate divisam; adeo ut notaverit Malbrancus lib. 8, cap. 14, anno DCCLXXXI, Kalendas Aprilis, Iudictione 1, inter viginti sex, Donationi cuidam Balduini Comitis subscriptentes, una cum suo Episcopo Frumerico, Balduini jam dicti Episcopi decessore, tres inveniri Arnulfos Comites, Bononiensem, Teruanensem, et Speriacensem; quid ni autem eorum medius fuerit Ludovici Teruanensis prædicti avus aut pater? Balduinus vero prælaudatus Episcopus, is fuit, qui inter primas sui Pontificatus curus assumpsit, vastatam anno DCCLXXXI annis fere 350 post mortem,

Matris apud
Marconnam
sepulta Cor-
pus,

E coram Episc.
Bonon., et
Comite Ter-
ruanen.

depossum,
bisriam
deditur,

eiusque pars
potior trans-
fertur Mons-
trolium,

F

circa an.
1020,

9 His igitur talibusque virtutum floribus ornati, apud Vita filia. Spiritus sancti templa meruerunt dici, ut post manifestissimum claruit indicis. Nam prima modum, sicut in Evangelie invenitur paternis, Elisabeth illa, nova Domini Præcursoris mater, Spiritu sancto repleta, concessum sibi divinitus tum ante sentire meruit, sic et hæc Deo accepta illis audier, B. Framehildis, eodem illustrata Spitta, longe ante prolem suo sexui consimilem nascituram præscivit, quæ in domo Domini et mater sacerdotum et columna Christiani populi. Denique dveniente tempore, quo in hujus mundi umbrosa caligine, ex uterinis tenebris, illa clara lucerna debet protunpere, supradieta genitrix, Angelica super hoc meruit honorari visione; cuius ex alloquo et nomen nascituræ Virginis, eujusve apud Deum sacerdoti futura esset, addidicit. Atque hæc ipsa sunt, ut velutius Gallice reddita accepimus, nisi quod addatur, felicissimum istud puerperium pertinuisse ad

Aa Normannis Teruanam instaurare, eaque Sedem reducere, quæ toto uno secula Banoniam velut in divisorio fuerat. Pleno autem trium seculorum spatio, quibus S. Framehildis corpus dicitur sub terra latuisse, medium unum seculum passet addi, si illa circa annum DCLXX obiit.

DE S. BRUNONE EP.

NOT. 9^{***}
quod ipse S.
Kilian obtu-
lit.

Pag. 38 post num. 7 adde.—8 Lubet autem etiam cetera Prælogi istius verba, operam a S. Brunone in eo Psalterio concinnando pasitam commendantia, præponere, ut ea Gamansius noster nobis transcripsit: nec enim passim invenitur tam antiquæ editionis liber, quem nec in nostra quidem Antuerpiensis Domus Bibliotheca, instructissima licet, est reperire. Sic autem editor ejus progreditur, commendationis præliaxoris occasionem sumens ex versu, quo librum suum appellat auctor Donum, et aut: Donum, inquam, istud lucrosum, donum supererogationis, donum a cœlesti patrefamilias digne remunerandum. Quot enim ex eo animæ protecerunt, tot super creditum sibi a Domino suo talentum lucra eidem gratissima acquisisse et superlucratum esse credendum est, propter quod et gratiam memoriamque perpetuam apud Deum et homines juste meruit. Si etenim (ut Senatori nostro magno Cassiodoro placet, divinarum * Institutionum libro primo) antiquariis et librorum Scriptoribus divinorum gratia habenda est, quod sese aliosque scribendo salutariter instruant, et Domini præcepta longe lateque disseminant; non minor habenda atque agenda gratia est eis, quorum studio et impensa scriptorum manus sustentata, salutares istas litteras exaravit. Et, ni fallor, laudibus justi artificis omnibus dignus est, qui artificem ad bonum opus movet, dirigit, et alit. Felix, inquit Cassiodorus, intentio, laudanda sedulitas scriptoris, manu hominibus prædicare, digitis linguas aperire, salutem mortalibus tacite dare, et contra diaboli surreptiones illicitas calamo armamentoque pugnare. Tot enim valnera satanas accipit, quot Antiquarius Domini verba describit. Sed non minus felix intentione, non minus laudanda diligentia ejus, cuius jussu et expensis ista bona fiunt. Magna igitur laude dignus, magna gratiarum actione prosequendus, magne denique extollendus præconio est beatissimus iste Pater noster Bruno, cuius vigili cura et sollicita providentia, egregium istud Psalterium, titulis Psalmorum, ac eorumdem thematibus et summaris collectis, diapsalmatisbus, obelis, asteriscisque insignitum, atque glossellis authenticis marginum campis circumfusis, sicut cernitur, disertum, expositumque et nobis comparatum et relictum est. Felix profecto Pater, qui filios, per Evangelium in Christo genitos, etiam mortuus docet: felices filii, qui caras istas Patris reliquias religiosa pietate custodiunt, ac salutiferam doctrinam alta mente reconditam imitando in opus sanctum ducunt. Equid enim Psalmorum istum codicem, nisi beatissimi Patris vitæ, morum, actionumque suarum testem, ac caras pretiosasque et sanctas Reliquias dixerim? Siquidem opera hominum, vestigia sunt, quibus eorum vita investigatur. Tibi igitur o Pater luminum (a quo omnis sapientia, et omne datum optimum et perfectum mortalibus datur) gratias quales valemus (etsi non quales debemus) dicimus: daque ut dignas agamus, qui per beatum Patrem nostrum, et nunc apud te Patronum, pretiosum istum thesauros et virtutis imitandum exemplar conservasti. Dignare, clementissime Pater, fructum, quem in eo Patre nostro seminasti, et hodie millesies multiplicare in filiis, ut in profectu animalium nostrarum nominis tui gloria magnificeat in secula. Tibi, quoque, o Pater ter quaterque beate, et Pontifex toto ævo ve-

nerande, felix Bruno, grates referimus: impetra ut dignæ quoque moribus respondeamus: dignissimas enim gratias agere est, Deo fideliter servire, Sanctorumque vitam imitari. Id ipsum quoque et Deo digne psallere, et in psalterio proficere etc.

9 Addimus, loco longioris Vitar, etc.—atque seqq. numeros auge, uno addito.

Pag. 40 post num. 10, nunc 11 futurum, adde—
Ad ejusdem memoriā Sancti pertinet donatio cuiusdam hereditarii prædiī, positi in diocesi Paderbornensi, facta Ecclesiæ Heribolensi; quas olim litteras transcriptas se habuisse meminit, in quadam ad nos epistala, idem qui supra P. Gamansius: sed ipsas ea mortua frustra requisivimus.

Ecclesiæ sua
donat præ-
dum in dioc-
esi Paderbor-
situm.

DE B. FRANCISCO DYRRACH.

Pag. 47 quæ in margine legitnr — nihil videtur esse peractum — sursum attrahit ad num. 14 — et num. 15 lin. 5 sic lege — Episcopus obtigit Vincentius Tufus, ex Clerico Regulari Theatino assumptus, anno MDXCV: qui brevi sex annarum Pontificatu multa egregie apud Uritanos innovavit. Nam, ut Ughellus ait, cum eruditus rudem sacrorum populum oporteret, nulli percit studio ac opere, quin ejus religionem pietatemque expoliret. Ecclesiam suo senio laborantem restituit ornavitque sumptu non modico, Pontificiam idem domum adauxit. Qui vero eidem successit Lucius Fornarus, et usque ad annum MDCCX tenet, similibus intentus studiis, Patres S. Francisci de Paula admisit in ecclesiam S. Barsanuphi extra Urbis moenia: ut alterutris cura restauratus videri possit, si quis nunc viget, B. Francisci cultus. Nescio enim quis ex successoribus id facere potuisse; maxime post Urbani VIII severissima decreta, anno MDCCXV et XXXIV contra omnem circa cultum Sanctorum uovitatem, emanata. Facilius sane fuit, restitutum ante Decreta cultu manu tenere, velut longissimi temporis et centum annarum metam excedentis prærogativa suffultum, quam post illa jam edita restituere catenus neglectum. Interim nam magni facimus quod Arturas etc. — denique post finem num. 15 adde. —

NOT. 10^{***}

usque ad
proprios Epi-
scopos Uritu-
nis datos an
1595,
E

CAPUT III.

De præsenti cultu B. Francisci, recentioribusque miraculis.

Obstrictum Capitis præcedentis exitu fidem absolvō: ar primū exhibeo verba Illustrissimi Caroli Cozolini, Episcopi Uritani, ad præludium P. Fiterbum in hunc sensum scripta, die xxx Maii 1686. Cum dies mortis ignoretar, festum B. Francisci Dyrrachini in hac civitate, quæ eum inter primos suos Patronos veneratur, recoli solet Feria tertia Paschatis: quia tali die factum ex traditione creditur, quod, aperiens tribus sese parietibus tribus, procul ab ecclesia in culina positus, vidi sub Missa majori elevari sanctissimam Eucharistiam. Ad festivitatem autem illam magnus fit undique ex oppidis vicinis confluxus populi: quo etiam die sacri corporis arca processionaliter circumfertur, comitantibus non solum Clero toto religioso ac seculari cum Episcopo suo, sed etiam Magistratu et cunctis qui publicum aliquod munus gerunt: in casu vero communis alicujus necessitatis similiter et exponi et circumferri consuevit. Reliquo omni tempore habetur arca illa, quæ ex ligno inaurato est fabricata, cum crystallis specularibus, visum intro locati corporis permittentibus; habetur, inquam, arca sub altari ejus capellæ, quam ipsi propriam Uriensis communitas ære publico edificavit, in ecclesia Minorum Conventualium; habeturque

F
Testatur Epi-
scopus festum
agi Fer. 3
Paschali; ut
Patroni,

c' corpus in
area sp ciosa
seruit,

* al. Div.
Lectionum
cap. 30,

a se scribi
curatum,

ac filii velut
Reliquias
dimisit.

Juxta Brus-
chum.

A beturque sub tribus elavibus, quarum una penes Capitulum est Cathedralis ecclesiae, altera apud Syndicūm civitatis servatur, tertia manet in potestate Guardiani.

17 *Hactenus Episcopus, cuius testimonio certi de formalī ac publico Francisci cultu, plene (ut Marius Corradi optubat) restituto, hoc die tantisper retinebimus ejus nomen, donec toto opere absoluto, ac forsitan iterum recundendo, placeat posteris eos omnes, quorum festiva memoria affixa est alieni festorum mobilium, in unum seorsim volumen colligere. Quoniam vero Paschalis Solennitas non patitur, propriū Officii Missare honorem Brato isti deferendum introduci; istis sic obstinent, Uritani, ut tamen inter sueros ejus dicī *Hymnos*, sequentem ac bene prolixi concinuant, compositum a Laurentio Corradi, qui forte Q. Marii frater, filius, aut nepos fuit; nec tantum vitæ summarium complectitur, quatenus ea potest sciri: sed etiam favores, ob quos diuinis obtinendos solet ab Uritanis appellari Patronus. En propter placet illum, licet non valde vetustum, exhibere integrum.*

Ecce jam lucis reseratur ortus,
Quæ solum lustrans revelhit Beati
Saera Francisci celebranda; felix
Uria gaudē.

Gaudet tecum, liquidasque tollat
Dyrrachi tellus super astra voces,
Quæ tibi tantum tulit, et corusco
Sidus Olympo.

Respuit muuidum puer, atque Divi
Claustra Francisci coluit, secutus
Nomen et vitam, foret ut Magistri
Totus imago.

Patrios fines fugiens, anhelus
Uriam venit, propriamque sedem
Legit: hie vixit, tulit hic peractæ
Praemia vitæ
Horrido cultu, tenuique victu
Membra Franciscus domuit; perenuit
Et vigil fletu, precibus, labore,
Verbere torsit.

Solus est panis cibus, unda potus:
Sic pius vires reficit labantes,
Inde septenos olus esse tautum
Eligit annos.

Pauper ac cœlebs, humilique clarus
Corde, fit vilis sociis minister:
Hinc Deo et terris famulans, refulget
Celsior astris.

Sacra dum fiunt, parat esculenta:
Pronus ad signum, Dominum videre
Flagrat; en trimis paries fatiscit;
Cernit, adorat.

Invidus tantæ pietatis audax
Dæmon, insultat dæpibus paratis;
Spargit, effundit, rapit in remotas
Impete partes.
Quid furis, tetri barathri satelles?

Cernis ut plenis epulas eanistris

Deserunt vultu juvenes micantes.

Æthiere missi?

Comprimit gressus equus; ut Beati
Ossa maxillæ recipit vehenda,

Bis ruit præcepit; viget, ut levatur

Pondere sacro.

Denegat fructus sitibunda tellus,
Corpus effertur; populo precante,

Nubibus cœlum tegitur; vocatus

Decidit imber.

O deus cœli, columenque nostrum,
Quis tibi pleno ferat ore carmen

Laudis? Ex alta chorus Angelorum

Concinat aula.

tenemus nihil
tonimus diem
ab Arturo
tectum

et damus
Hymnum de
Francisco
compositum,

B

quo miracula
explicantur,

C

diciturque pro
pluvia offerri,
solere corporis.

Nos, opem dextræ meritis onustæ
Rebus adversis tribuas, precamur;
Quo tibi dignas referamus omni
Tempore grates.

Annuat nobis Genitor, quod ore
Poseimus; Natus, pariterque sanctus
Spiritus firmant, quibus una tribus
Æqua potestas. Amen.

19 *His transcribendis non contenta Uritanorum promptitudo, transcribrandum insuper mihi curvit, Brevem notitiam de Vita et gestis quorundam Sanctorum, quorum corpora et Reliquiae conservantur in civitate Uritana, cujus etiam origo et vetustas explicantur, desumptam ex iis quæ diffuse scripsit civis suns, Dominicus Thomas Albanensis, Philosophus simul et Melicus. Primo autem, post historiam Uritanæ epitomen, datur Compendium Vitæ S. Mauri Abbatis, discipuli S. Benedicti: cui Sancto licet prædictus Laurentius Corradi hymnum composuerit, velut Uritani populi Patrono; miror tamen anno sultem verbo non indicari, quo titulo talis Patronatus nitatur. De SS. Chrysantho et Daria, ob præsentiam corporum Roma sub Stephano IV circa annum MCCCLXXXVI allatorum, ratio longe querenda non est, cur eorum ibi historia ponatur, illustrandi a nobis ad xxv Octobris: ut neque de S. Barsanophio, cuius initio frei mentionem. Istis succedit Vita Francisci, in qua Collector (qui fuit ipsem Thomas Albanensis) postquam confirmasset efficaciam precum, per ejus meritum directarum ad Deam, pro pluvia imprætranda toties quoties; captum argumentum sic prosequitur.*

20 Etiam parturientes experiuntur præsentem illius opem; et difficillimos antea ac periculosos eni- xus habere solitæ, ipso invocato, prolem dedere propemodum absque doloris sensu. In his fuit Illu- striss. D. Magdalena Spinola, Uriæ Marchio, uxor secunda Davidis Imperialis Marchionis; quæ ad ultimum vitæ terminum gravissimis puerperii eructatiibus adducta, mox atque Beatum Dyrrachinum in vota advocavit, levata fœtu incolumi fuit. Idein beneficium sibi iteratum testatur Excellentiss. D. Brigitta Grimaldi, etiam vivens, uxor quondam D. Michaelis Imperialis, Uriæ Marchionis; dum gemina vice nullum in remediis humanis præsidium inveniens, ad intercessionem Francisci recurrit; eoque intercedente discrimen extreum sese evasisse creditit.

21 Taceo liberatos ab igne, dum Urianis civibus, annum Beati sui festum celebrantibus, idque militaris facere solitis, cum explosione multarum ænearum fistularum, et arte factorum pyrobolorum emis- sione, aut crepat inter manus, male propera flammæ tonantis instrumenta; aut aliter eis damnum creant vel noxam. Plurimi enim, post eiusmodi eventum, aut prorsus illæsos se mirati sunt, aut leviter dumtaxat perstrictos gavisi, aut etiam a gravi noxa intra paucissimos dies curati, præter quam ferat talium offenditionum consueta medicatio. Longum esset enumerare singulos: unus pro omnibus nominetur Dominicus-Martini, Nobilis Uritanus; eui cum in festo Sancti, inter traetandum æneam fistulam, ipsa dissiliisset; flamman eadem transfudit in pulveris pyrii vascula, quibus erat more militari accinctus; unde vestis eidem tota consumpta quidem fuit, sed ipse nulla sui parte violatus, invocato illo, in cuius honorem bellicam personam eo die induerat. Ita Tractatus iste MS. Italicus: ubi deinde explicatur, ut supra, præsens status Sancti Corporis: et additur, quod in osse unius tibiae conspiciuntur punctum expressum hæ litteræ, C. I. R. Æ. in osse autem alterius, A. B. A. N. quarum que sit explicatio nemo novit, nec facile est definire conjectando.

22 *In eodem conveatu Uritano servatur, a centum et*

D

Commentarius
de Patronis
loci nobis mis-
sus

E

docte Francis-
cum etiam
parturientibus
opitulari,

et cultores
suos preserva-
re ab igne,
F

A et amplius annis integrum, corpus ejusdam Religiosi meminit etiam B. Francisci Fabrianensis.

Cadaver multis post mortem annis inventum est, erectum in pedes, manibus junctis versus sanctissimum Sacramentum, in modum istud adorantis; inventum est autem occasione alterius Religiosi ibidem sepeliendi: quare e polyandro communi elevatum, et arcæ peculiari impositum, utque intra parietem ecclesiæ clausum fuit, cum hac oforis inscriptione. Hic ja-

cet Frater Franciscus a Fabriano. Ut ut est, est ille D prorsus diversus ab alio ejusdem nominis et cognominis, Uriæ defunctæ cuius corpus Fabriani jacere in comperto est, et Sanctitas ejus, miraculis multis clarificata, explicata inventetur in nostro Aprili ad xxii diem ex Annalibus Waddingi; cum justa querela, de non receptis inde originalibus Vitæ et Miraculorum monumentis; cui utinam boni Fratres saltem pro supplemento illius mensis satisfacere velint.

APPENDIX AD DIEM DECIMAM OCTAVAM MAJI.

NOT. 11**

Pag. 134 col. 1 lin. 11 lege—Salesci in Hamonia. Ibid. col. 2 ante ultim. 4 lineas ponatur.

B. Ratho sive Razzo, ex Comite Andecensi Fundator et Monachus Werdensis, in Bavaria, qui xv kalendas Junii obiisse dicitur in Additionibus Wigoldi ad Metropolim Hundii, et sic inseritur Actis Benedictinorum Mabilionis: sed Raderus in Bavaria Sancta ex Andecensibus tabulis bis transcripsit xv Kal. Julii, cui inherens, ut certius informato, differre ipsum malo in diem.

Pag. 135 col. 2 post Translationem S. Malachiae.

S. Arsacii Episcopi Translatio, ad cornarium Illuminense in Bavaria, a Metello Monacho in Quirinalibus, 9 Martii laudatis, facta dicitur xv kalend. Junii: nunc tamen recolitur Monachii ix Martii, estque fortassis alia posterior ad ecclesiam Collegiam B. Mariæ: Natalis autem, seu præcipuum festum, celebratur xii Novembri.

DE S. VENANTIO MART.

NOT. 12**

Item pag. 136 col. 2 in fine adde—Itaque factum est, ut quæ de eo antea in Romano Martyrologio legebantur loco secundo, post Martyrium S. Dioscuri Lectoris, nunc (juxta novissimam anni 1674 correctionem editiōnemque) legantur ipso diei initio.

Pag. 136 num. 2 post lin. 20 dele—lineas tres, ac deinde ordire numerum 3—3 Florentiæ, in ecclesia S. Marci etc. post quem numerum addantur etiam sequentia.

4 Sed nusquam memorabiliora extant ipsius Sancti monumenta, quam Rayani in Aprutio, prope eum vicum, qui Petinia hodie dictus, antiquorum Corfinium fuisse creditur, inter Populium oppidum, quod ex Corfinii ruinis crevit, et Sulmonem. Medio inde milliario, ut habet relatio, nobis scripto missa) invenitur summa vallis, circumdata collibus, ad quam tenditor mirabilis aquæ-ductus subterraneus, trium milliarium spatio excavatus in saxo, adeoque amplius, ut per eum pedibus ambulare homo rectus possit. Per hunc decurrit rivulus totam vallem irrigans, tum pulcherrimum sed parvum lacum efficiens, ac denique ad vallis exitum Aterno prægrandi fluvio (hodie Piscariam dicunt) sese immergens. Supra hoc flumen in appendice montis consistit grande saxum, ac supra saxum ecclesia, Deo, Deiparæ, Sauetoque Martyri Venantio loci Protectori sacra: in qua reperitur speciosissimum ac devotissimum sepulcrum, quo vix aliud formosius uspianum videre sit. Ex alia vero parte descenditur per scalas plurium graduum in speluncam versus flumen, ubi Sanctus faciebat pœnitentiam, et requiescebat. Videre autem ibidem est miraculose excavatum in petra corporis humani vestigium integrum, distinctis lineamentis capitum,

brachiorum, crurum atque membrorum ceterorum, non aliter ac si peritus quidam sculptor id fecisset. Estque ibidem etiam altariolum, cum cruce lignea vetustissima, ante quam creditur S. Venantius orare solitus.

5 Paulo supra ecclesiam prædictam cernitur vestigium pedis humani nudi, sic ut digiti, planta, calcaneus distincte appareant: quod istic miraculose formatum volunt a S. Martyre. Camerinum discessero Dicitur enim civilibus factionum duarum discordiis afflita civitas, suisse divinitus monita, ut Venantium accerseret, qui pacem relatarus esset. Cumque ad eum missi legati, etiam adduxissent mulam qua veheretur, ipsamque ascendere coegerint; ille, ut erat humillimus, cum unum pedem stolidi imposuisset, altero adhuc super saxum consistente, dixisse fertur: Tam potero ego panper juvenerulus magnificam Camerineum civitatem pacificare, quam in hoc saxo relinquere pedis mei vestigium: quod tamen mox ibi impressum apparuerit. Viso ergo ejusmodi miraculo animatum, dixisse aiunt: Eamus: pax confecta est: et revera fuit, mox atque Camerinum intravit. Ex illo tempore magnus hic fuit concursus populorum: quorum devotione non solum fabricata fuit ecclesia prædicta; sed etiam pulcherrimus Augustinianorum conventus, ac juxta speciosus hortus, prætercurrente fluvio fontibusque ibidem seaturientibus irriguus, atque omni arborum fructuumque amoenitate ornatus. Si de uno eodemque S. Venantio, quem Camertes colunt, intelligi ea omnia cum veritate possint: F credibile faciunt, accersendi Camerinum Sancti causam fuisse, quod Sanctitas ejus, vitam in Aprutio eremiticam ducentis, illuc usque celebraretur: sed simul etiam persuadebant, utatem ejus longe commodius ad seculum vi, quam ad iii referri.

6 Et ista quidem antiqui cultus monumenta in dubitate ac certa sunt omnia: quibus accedunt vetera calendaria, Ambrosiani ritus Breviariis Missalibusque præfixa, jam inde a seculo xv, quo talia cuperunt imprimi, exprimentia nomen S. Venantii Martyris ad diem xviii Maii. Utinom æque certa nunc foret etc.

Pag. 138 col. 1 Annot. e adde — Accuratori, hac saltem parte est titulus alias, in purieta majoris aulæ Palatii Camerinensis sic descriptus: Post desolatam urbem Camerinam per Manfredum Sicaniæ Regem, sedente Alexandro Pont. IV, mclviii; Gentilis primus Varanius, saeclo (id est resuluis a saeculo seu expilatione ruinis) sibi donato ab Alexandro IV Pontifice, urbem Camerinam instauravit anno mclx.

Pag. 143. col. 1 post numerum 2 adde — 3 Ceterum hæc ante annos tres edentibus nobis, non fuisset opus tam solicita probatione, petita ex variis Camerensis Officii partibus, unde constaret ipsam Legendarum, quam ex Eutychiana MS. Lindanus miscerat, a Came-

Rayani juxta
Petrinumecclesia et
spelunca
Sancti.

ipsaque inveniuntur ad usum ecclesiarum, merinen, descripta,

A rinensibus quoque fuisse inter divina recitata, si maturius accepissimus MS. quaternum, deinde nobis Camerino submissum, hoc principio. In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, ac Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ, nec non beatissimi Martyris Venantii. Hie describentur omnia, quæ de ipso gloriosissimo Venantio variis in locis sparsa, edita, et scripta fuisse invenero : et primo Legenda, ut vulgo dicitur et nuncupatur, quæ in libris ipsius Ecclesiæ et alibi reperitur; cuius tenor talis est, incipiendo ab allusione vocabuli prout sequitur :

In festo gloriosissimi Patris nostri Venantii Martyris, De nomine ejus — Venantius quasi Vena vel Velum altius. Fuit enim ista vena etc. torquendo in omnem modum nominis sacri litteras syllabasque, pro more seculi XIV aut XV, tam insulta ac puerili battologia, integrum fere columnam hic impletura si imprimetur, ut cultiori huic atati intolerabilis ea lectio foret.

Post talem recentioris barbarie præstationem, incipit paulo antiquior Legenda, omnino talis qualis in Eutychiano Codice invenitur, nullo verbo omissa aut variata ut sequitur, Temporibus Antiochi Regis Magni. In hoc autem Eutychiano Codice cum desit illa recentioris

B barbarie Præstatio, intelligitur eum esse ipso Camerinensi MS. vetustiorem ; nam et ex more vetustiorum Legendariorum continuus ibi textus est, qui in Camerinensi, primum dividitur in novem Lectiones, pro die festo ; deinde in binas ac binos, pro sequentibus septem diebus, loco quartæ quintæque Lectionis recitandas : quibus sic decursis usque ad finem et consuetam S. Trinitatis laudationem, ubi Eutychianus Codex desinit cum verbo Amen ; additur in Camerinensi, (ab eodem verosimiliter qui Præstationem composuerat) Passus est autem B. Venantius circa annos Domini CXVI, prout in Chronica reperitur ; cum quo passi sunt pro nomine Christi supradicti mille quadringenti viginti quinque viri, Amen. Non quare cuius a tatis sit Chronica illa, quem puto non facile probandum esse trecentis vel quadringentis annis antiquicrem : eujuscumque vetustutis ea sit, ut rem nostram multum conducit annus CXVI ex ea notatus : quantum enim distat ab ætate Dervii, tam certum facit eatenus non fuisse Camerini cogitatum, de S. Venantii passione referenda ad persecutionem ab illo motam.

4 Sequitur deinde in quaterno præsto, Missa propria de Sancto ; et locus ex Petro de Natulibus ; infra commemorandus, aliisque transcriptus ex lib. 5 cap. 5 Marci Maruli Spalatensis, de Religiose vivendi institutione, secuti nescio quod Martyrologium, nomen quidem Usuardi præferens, et ut tale ailegatum ; sed ex Petro vel aliunde recentius auctum ; cum nec verus Usuardus nec veterum Martyrologorum aliquis Venantii meminerit. Est autem iste Maruli liber primum editus Venetiis, anno MDXL. Tum (ne quid prætermittatur ad rem faciens) allegatur in eodem quaterno kalendarium Breviarii Ambrosiani, quale habemus anno MDXXXIX excusum, ubi ad XVI kalendas Junii, notatur nomen S. Venantii Mart. et Martyrologium, existens in ecclesia S. Martini de Urbe : adduntur et Inscriptiones de gente Varana, ex Aula magna Palatii Camerinensis sumptæ ; sed perquam imperite compositæ, nec valde antiquæ, ut mox ostendam. Non amittitur etiam, quod in ecclesia S. Venantii, in quodam lapide marmoreo jam existente in humo, penes vas aquæ sanctæ, versus domos R. Prioris et Palatium Capituli, reperiuntur verba sequentia, omissis aliis, quæ sunt vetustate consumpta.

ANNO DNI. N. I. C.....
DNI. BONIFACII PP.

PERPETVO PVBLICE IN.... MARTYRIS S.
VENANTII DE CAM..... NVNC PRIMVM
PATREM DD. BONIF..... ET CVLPÆ.....
CVM REMISSIONE..... XRI FIDELIBUS
VERE CONFESSIS..... VISITANTIBVS

EIVSDEM. QVÆ INCIPIT IN PRIM..... D
DVRAT PER TOTAM DIEM FESTI, DIE
XVIII... SINGULIS IMPETRAVIT MAGS.
BERARDVS DE CAMO.

Ex quibus sic mutilis, aliud extundere conjectando non possis, quom quod Bonifacius, vel Octavus vel Nonus, Camerinum venerit circa finem seculi XIII aut XIV, et S. Venantii, ecclesiam ibi consecraverit, cumque ipso festo vel per Octavam visitaturis Indulgencias concesserit. Denique ad calcem quaterni, ponuntur Versus de corpore S. Venantii Martyris, ablato relatoque, quos Versus initio Commentarii nostri exhibuimus : et simul omnia pulm faciunt, tunc cum isthæc tanta cum diligentia undequaque collecta fuerunt, nihil aliud invenire Camertes potuisse, quam quæ diximus.

videnturque
Romam mis-
sa sub an.
1583.

4 Videtur autem facta collectio illa centum abhinc annis, cum sedulo ageretur, ut ii, quibus reformati Romani Martyrologii curam demandaverat Gregorius XIII, persuaderentur ei inserere S. Venantium, quod numquam ontea factum fuerat : atque ita jam inde ab anno MDLXXXIV, in eo legitur, Camerini S. Venantii Martyris, qui annos quindecim natus, sub Decio Imperatore et Antiocho Præside, una cum aliis decem coronam Martyrii accepit. Baronii correctio auctiori phrasí, gloriosi inquit, certaminis cursum cervicibus abscessis implevit. Prædictum autem quaternum videtur indicare idem Baronius, cum in Annotationibus super ipsum Martyrologium ad nomen S. Venantii, sic scribit : Vidimus Tabulas Ecclesiæ Camerinensis nec non ejus Acta etc. lin. 5 num. 3, nunc 5.

atque in iis
Acta, que
non sua an-
tiquitate
mendoza,

Ibid. num. 4, nunc 6, lin. 11 sic lege—præferant quahacumque Possionis Acta ; placuit tamen Decius anatoribus enjusdam tituli, in majori Camerinensis Palatii anla, ut Annos. e diximus, descripti supra parietem hoc tenore. Origo Dominorum de Varano, sumpto principio, a tempore quo Berardus et Conradus de Varanea stirpe, cum omni populo ad Christi fidem conversi sunt, imperante Philippo primo Imperatore Christiano, et Sexto II Pontifice Maximo, anno III.... Olympiadis, anno vero Domini CCXLVIII : qui templum Jovis in honorem B. Mariæ dicarunt anno Domini CCL : ac B. Venantii Martyris, sub Decio Imperatore passi, ossa tumulo marmoreo confiderunt, anno ut Olympiadis anno Domini CCLII. Quom imperite hic conjungatur Imperator Philippus et Pontifex Sextus, quadriennio post mortem non solum Philipporum, sed etiam Deciorum dumtaxat electus, et primi Domini de Varano Berardus atque Conradus, et recentioris ac fornae Longobardicæ nomina, omitto notare ; ut et formam exprimendi annos Olympiadis nullum numero notatae : indicanda tamen ea fuerunt, ut appareat, quam exiguae auctoritatis Titulus iste sit; enjus nihilominus sensum sequi etiam Baronius voluit, tamquam unice accomodum ad reducendum in ordinem Antiochum.

secutus eu
est auctor
cujusdam
tituli :

Pag. 144 col. I lin. 10 adde — Accepi postea prædictum opusenum ; et Bartolinum viii, quæ fusius legerat, fideliter in pauca contraxisse ; accepi et Rayanensium relationem supra positam, a qua Bandnum deflexisse notavi, pacatum a Sancto dicens vicinum Corfinium ; cum Camerinensis eam gratiam factam velint illi, et tali occasione abductum a se Venantium, nec unquam reversum.

Ibidem num. 8, nunc 10, adde — Pennensis insuper in Aprutio civitas, quinque Sanctos Martyres speciales Patronos censet ac colit, Maximum, Comitium, Donatum, Venantium, atque Lucianum, sicut disco ex confirmatione enjusdam donationis, factæ isti Ecclesiæ a Gozalino Comite Laureti. Sed quartum ex iis hunc nostrum esse Camerinensem, nec suspicari quidem audeo : expecto autem ut docear, seorsumne an simul passi sint, et quo vel quibus diebus festum eorum sigillatim aut communiter Pennenses agant.

S. Venantius
alius Penn
in Aprutio.

et in lectiones
divisa,

*cum Missa
propria.*

*Nomen in
Kalendario.*

*Indulgencia
a Bonifacio
8 vel 9 con-
cesso,*

In

- A In adjuncta post pag. 144 Appendix ad finem adde — *cujus vitia indicando etc.* — uti habetur pag. ult. *hujus tomī post Indicem moralem.*

NOT. 13^{**}

*A Lucegia
videtur di-
versa Lucen-
tia V in
Gallia.*

DE S. LUCEGIA.

Pag. 146 col. 2 post lin. 6 adde —

2 *Pruvini in Bria, in ecclesia Collegiata S. Cyriaci, postridie Ascensionis celebratur festum S. Lucentiae Virginis, cuius thecam habent elevatam pone summum altare; nihil autem de ea scientes, sociunt omnia de Communi. Eam huc spectare non ausim vel divinando dicere, maxime, cum nostra hoc die memora inter Martyres censeri videatur: video tamē non absimilia esse nomina. Nam sicut B. Luchesius in Hetruria; a nobis commemoeratus xxviii Aprilis, aliis Lucensis nominotur et scribitur: ita quæ Lucegia Martyrologiis est, potuit Pruvineis Lucentia dici: idque fieret verosimile magis, si Martyres prænomina-
tos in Gallia passos fuisse constaret, vel Pruvineensem Patronam aliuide allatam.*

NOT. 14^{**}

DE S. QUINIBERTO.

- B **P**ag. 183. lin. 7 a fine post — non liquet — adde — *et Diploma Donationis a S. Humberto factæ, talis loci non meminit. Molanus etc.*

Liu. ult. adde — Claudius Castellanus, qui aliquando isto in vico fuit, enī frater suus propinquam possessionem habet, non recordotur eum nūquam aliter a se auditum nominari, quam Sallesche: ideo miratur cur ipsum Miraxus pluraliter expresserit, et quidem cum littera r, quasi Latina forma scribendum esset Sarlesciae: existimat autem omnia esse exprimentum Sallesciū.

4 *Ex ejusdem etiam admonitione libenter tollo titulum Monachū, usurpatum a Saussayo, quia ex sola conjectura videntur Maricolenses ipsi dedisse titulum I'rioris, propterea quod locus ubi is vixit ad ius sui monasterii aliquando pertinuerit, dum fortasse post obitum S. Quiniberti illi adjunctus. Certe Castellanus testatur, se meuse Majo anni MDCLXXXV interfuisse proces-
sioni, in qua circumferebatur caps̄a sacri corporis, præ-
cedentibus tympanis; sibique dictum, fuisse Sanctum istius Parochi Curatum, nec in ea usquam extare ultimum monasterioli vestigium vel memoriam.*

NOT. 15^{**}

DE B. GUILIELMO TOLOS.

- C **P**ag. 196, lin. 1 in titulo dele secundum de.

*Pag. 199 Annot. a dele tres ultimas lineas atque has substitue — Ego potius crederem, Ne et Na articuli loco Tolosatibus antiquis fuisse, uti in communi Francica lingua nunc est le et la; aut certe pleonas-
mus, ornatus causa usurpatum antiquis. Nam Catel-
lus in memoriis historicis Occitanis, refert geminum Planctum, anno 1270, id est non integris centum annis ante obitum Guilielmi compositum, a duobus istius ævi Poetis Vasconibus, in obitum Amalrici Vicecomitis eo nomine Secundi pag. 610 et seqq. in quorum priori dicitur Era'l Vescomis Namalriex doux, lial, id est, Erat Vicecomes Amalriens, dulcis et fidelis: in se-
cundo autem dicit, se dolere mortem Del Vescomte Na-
malric mo Senhor, ac rursum infra, De Mossenher Namalric de Narbona. Canonico Parisiensi Castel-
lano subiit hic aliquid suspicri, de vicino Urbi pago vulgo Naourse, ne is forte Nathalosa veteribus dictus sit, fueritque vera Guilielmi patria; locus pridem igno-
bilis, nunc vero, (quia ibi est ingens illud labrum utrinque muris Oceanis ac Mediterranei communicationem suscipiens, per canales, regio plane ac stupendo conatu ductos) a fundamentis restauratus totus, idque per labri ipsius circumitum, forma octogona.*

DE B. FELICE CAPPUC.

D
NOT. 16^{**}

Pag. 203 lin. penult. post possit, adde — *Annum tunc agebatur MDCXXV æra Christianæ, idemque a primo Ordinis exordio, quemadmodum infra constabit, centesimus: quasi id ageret Divina providentia, ut hunc ejus quasi jubilarem annum festivorem redderet. Ad hoc tamen nemo videtur animum advertisse: nec mirum, quando Romæ res agebatur, ubi ejusmodi jubiliorum, quorum usus tantopere in Belgio riget, rix notus erat, antequam Societas nostra annum MDCXL, a sua confirmatione apud Sedem Apostolicam impetrata centesimum, magno cum Urbis atque Orbis plausu fes-
tivius celebrandum sibi per omnes ubique Provincias assumpsit.*

3 *Porro indulti præfati Breve ex Cherubini Bulla-
rio etc.*

*Pag. 203 num. 6 adde — Memoratu etiam digna est quam vivens Sanctus incoluit Cella. Hæc, secundum primæ paupertatis usum, modica et humilis, lutoe partim assurgens opere, e pristino S. Bonaventuræ, ad novam Conceptionis immaculatæ conventiona, quantum fieri potuit integra transportata fuit, ibidemque in am-
bulatione, quæ a porta sinistrorum tendit, collacata, p;
religiōse asservatur frequentaturque.*

*Pag. 204 col. 1 num. 7 lin. 13 adde — Ad quem et nomen diem, jam inde ab anno MDCXXX, quo Urbanus VIII Recognosci Martyrologiū atque recudi fecit, sic legebatur: Romæ B. Felicis Confessoris, Ordinis Mi-
norum Cappuccinorum S. Francisci, qui apud eam-
dem Urbem, mira humilitate et maxima totius populi ædificatione, quadraginta annos ostiatim pro alendis Fratribus mendicavit: tandem virtutibus et
meritis clarus, ibidem obdormivit in Domino. Sed
hæc, quamvis omnino verissima, a nuperis anni MDCCLXIV recognitoribus omissa sunt universa; sive quia peccata
nimium videbatur commendatio needum solenniter ca-
nonizari, sive alia ex causa (quam non divinamus) dis-
plicuerit ipsa ejus Commemoratio.*

*Pag. 205 col. 1 ad finem Commentarii prævii adde
— 13 Cladat hunc Commentarium vera B. Felicis effigies, qualiter ex originali Romano delineari mithi
nescio cur nuper ex-
punctum.*

Vera effigies
B. FELICIS DE CANTALICIO
Obiit Roma anno 1587, 18 May at. 7.

A fecit noster P. Joannes Franciscus Vannius, Patrum Cappucinorum asseveratione subnixus: quoniam eo magis profereundam censeo, quod ante Italicam Vitam u R. P. Francisco Marchesio, amico nostro, Romae vulgariter anno MDCLXXI, videam proponi aliam longe spuriousatem; quæ tali laco posita, posset pro genuina paulatim subrepere, cum sit ex ingenio pictoris adumbrata tota.

Pag. 289 ad finem adde —

39 Non possum autem quin occasione numeri 30 moneam produisse Florentiæ anno 1679 Vitam Alexandri VII in 8, auctore Christophoro Palmerio Nobili Senensi, ubi pag. 8 habentur Italice verba hæc: Negabit forsitan ordo Cappucinorum Institutorem habuisse celebrem illum Fr. Bernardinum Senensem, cognomento Occhinum: sed talem Boverius in Annalibus Cappucinorum clare probat. Ad quæ verba Illustriss. et Eruditiss. Antonius Magliabechius, merito queritur, Revisores libri, qui Auctorem, virum optimum, pene cum lucrymis dypreantem, coegerunt multa tollere aut mutare, quæ nec sublati nec mutata oportuisset; non advertisse animum ad locum istum, ut monerent, punies illis lineis tres gravissimos contineri errores, quos monitus auctor proculdubio sublatos volueret. Primum quod secleratissimus ille Apostata, laudetur rrluti quoddam egregium Seneensis civitatis drens; deinde, quod ipse dicatur Institutor Cappucinorum, cuius contrarium vel ex ipsiusmet operibus clarissime demonstratur: denique quod Boverius dicatur id affirmare, rrlus contradicitorum totis nisibus probare conatur. Ecce autem Bernardini Oecbini Responsio, qua rationem reddit discessus ab Italia. Super omnia vincit veritas. Venetiis Moxli in 8. Huic Latino titulo subiungitur epistola Italica, cuius, licet impia et blasphemæ, initium Latine reddendum censeo; juxta exemplum a prælaudato Magliabechio mihi transcriptum.

40 Bernardinus Oecchinus Senensis, Mutio Justinopolitano, S. e. P. id est (ut egoquidem interpretor) salutem et pacem.

Aliquot abhinc diebus redditæ mibi est tua quædam epistola: cui non solum non respondi immediate, sed nec tempus dedi, quo totam perlegerem; eo quod prolixa valde esset, et ego majoris momenti negotiis occupatus. Postea vero plus otii nactus, illamque relegens, eo spectare cognovi, ut impug-

naretur epistola quædam, qua meo nomine excusa-

tur discessus meus. Quia autem vidi hanc fuisse Auctoris alterius, meum sibi nomen usurpantis, nescivi quo animo deberem, licet optime possem, verbis tuis reponere aliquid; nec vero credidi id faciendum, cum falsum illa habeant fundamentum. Quia tamen video eo collimare te, ut discessum meum damnes, et calumnieris mutationem; ad hoc tibi respondens, dico. Cum essem juvenulus, im-

doceatur,
quod pri-
mum Ob-
servantibus
junctus.

placitus fui communis isti errori, quo passim tenen-
tur quotquot vivunt sub jugo impii Antichristi, ut
crederem, quod debeamus salvati per opera nostra
propria, jejunia, orationes, abstinentias, vigilias, et
similia alia, satisfaciendo per ea pro peccatis et pa-
radisum lucendo, concurrente tamen Dei gratia.
Desiderans igitur salutem consequi, circumspicie-
bam animo, quod vitæ genus sectari deberem: et
credens, Religiones humanas esse sanctas, eo ma-
xime quod sint approbatæ a Romana Ecclesia, quam
putabam errare non posse; existimans autem quod
vita Fratrum S. Francisci, de Observantia nuncupa-
torum, præ ceteris esset aspera, austera, et rigida,
adeoque etiam perfectior, et magis vita Christi con-
formis; eorumdem cœtui me inserui. Quamquam
vero ibidem non invenirem id quod mihi eram ima-
ginatus; nihilominus, quia nulla mihi tunc offere-
batur ratio vivendi perfectior, secundum cæcum
judicium meum, mansi inter eos, quoad usque cœ-
perunt apparere in mundo Fratres Cappucini; quo-
rum visa austeritate vivendi, habitum eorumdem
assumpsi, non obstante repugnantia haud parva
sensualitatis meæ atque carnalis prudentiæ. Tum
vero persuasus invenisse me quod quærebam, dixi
Christo: Domine, si modo non me salvo, nescio
quid faciam amplius etc.

ab illis tran-
sierit ad
Cappucinos
jam mundo
notos.

Hæc ille, qui ut integra volumina Apologiis imple-
set justificando suo ab Ordine recessu, numquam per-
suaderi posset vel ipsiusmet heterodoxis, pantuni supra
vulgus sapientibus, nec ignorantibus qualem apud se
vitam duxerit Oecchius, alias hunc impulsus ad apo-
statandum habuisse, quam quos antea habuerat retrahentes ab Ordine Cappucinorum, id est sensualitatis
suæ et carnalis prudentiæ. Munet interim proprio
ejus calamo testatum, Cappucinos apparuisse mundo,
cum adhuc inter Observantes Oecchius degeret.

F

C

APPENDIX

AD DIEM DECIMAM NONAM MAJI.

NOT. 17th

Pag. 293 in Prætermisis lin. 1 deleatur ejusdem Joachimi remissio ad xxx Martii.

Pag. 293 col. 2 adde — S. Pavacii Episcopi Cœnomanensis veneratio corporis, sive Translatio in specialem arcam, notatur in Supplemento Saussayi: Natalis agitur xxiv Julii.

Ibid. col. 2 post lin. 1 adde — B. Beretegramus, Presbyter Ordinis Eremitarum S. Augustini, Firmi in Piceno, quia Hispanus fuit, et feria 3 Pentecostes cultum olim solennem habuit, Tamayus in suo Martyrologio Hispanico hunc ei diem elegit, aliis Sanctis vacuum: nos eum malum ad Corollarium referre post xxxi Maji.

DE SS. PUDENT. ET PRAX.

Pag. 293 col. 1 dele lineas 26 et 27, atque hæc substitue — et vel immediate ipsi succedens, Supremus Pontifex vixit, usque ad Julianum anni CLIII, si vera est divinatio nostra; vel, juxta communiter receptos Catalogos, mediante Aniceto primum assumptus anno CLIV, supersuit usque ad xi Julii, anni CLXI. Hic etc.

Pag. 296 num. 2 lin. 13 a fine — Certe diurna etc. sic lege Si certa esset diurna illa vacatio Sedis, ab xi Julii ad xviii Januarii sequentis (necessario consequens ex hypothesi ordinaria, quæ Aniceto seu potius postpanit Pium, et huic immediate Soterem sufficit) an. 154. indicium

NOT. 18th

A indicium satis certum haberemus, quod illa utriusque Imperii et Pontificatus confusio nequaquam pacata fuerint Christianis; sed persecutio, primum populariter cœpta sub patre, filiis idcirco imputetur, quia hi suis eam edictis approbaverunt. Sin autem Pium præponis Aniceto, vere res tota acta fuerit sub Antonino; et Pius, non ut Vicarius Aniceti, sed ut summus Pontifex, Pudentis mortui domum consecraret in Baptisterium, primo sui Pontificatus anno, Christi cl. circa Pascha, celebratum tunc die xxx Martii: mortua autem Pudentiana, die xx vel xxi Aprilis, sepulta fuerit xix Maii, Feria II. Post hæc vero, transacto anno et diebus xxviii, seu potius xxiii, id est anno cl. i, m Junii, itum est ad vi-sendum S. Novatum: qui assistantibus sibi, per octo dies et noctes, Sanetis Pio atque Praxedè, obiit xiii kalendas Julii; etsi festum agatur die depositionis xii kal. Dedicata deinde a S. Pio ecclesia est, sub titulo S. Pudentianæ: sequenti autem anno cl. ii, mense Muja, alia, sub nomine Praxedis, adhuc viventis. Post duos porro annos, a morte Pudentianæ (ut existimmo) numerandos, facta est persecutio magna, id est anno cl. iii, atque xxvi Maii occisus est S. Symetrius cum sociis sepultusque a S. Praxedè; ipsa vero non xxxiv die, sed iiii post, scilicet xx Julii obiit; cum novem diebus autem obiisset ipse Pius. Huc autem, licet in Actis non dicatur, credibile tamen etiam ex his sit, quod Virginis sepulturam curarisse se ait Pastor, in qua sane operam suam non permisisset desiderari Pius, si rixasset. Atque hæc tam apta totius historia, ipsis in Actis comprehensa, deductio, probabiliorem etiam facit divinationem nostram, de Pio autem Anicetum, ponendo.

B 3 Ordinata in hunc modum Chronologia etc.

Pag. 298 num. 10 lin. 7 post — Romanis esse, adde — Fieri potest, ut aliqua Reliquia S. Praxedis, etiam Arcuione sit: ejus enim ibi vetus ecclesia est, cui nunc Jacobinæ, id est Ordinis Prædicatorum Sanctimoniales, deserviunt, uti me Claudius Castellanus docuit. Utriusque etiam etc.

Annot. h adde — Dies autem 28, quibus supra annum unum a sepultura Pudentianæ, ex Auctis nuntiatum est ægrotare Novatum, mutavi in 23, ut hæc reventur mori nominati dies 8, quibus infirmo, antequam mareretur, Pius et Praxedis, adstiterant.

NOT. 19***

DE B. ALCUINO AB.

C Pag. 333 col. 2 ante Vitam adde — Mabilio ton. i Veterum Analectorum pag. 178 Disquisitionem eruditam utilemque proponit, de Confessione fidei sub Alcuini nomine nuper edita, ad enique sic prefatur. An. MDCLVI, Petrus Franciscus Chiffletius, Societatis Jesu vir doctus, Divione typis mandavit scriptorum veterum de fide Catholica opuscula quinque: in quibus primum locum tenet ALCVINI CONFESSIO FIDEI SVÆ. In hoc opere Auctor scriptis tradit, quid sentiat de Deo uno et trino, de Incarnatione ac de Sacramentis, et maxime quidem de Eucharistia, ubi fidem Ecclesiæ Catholicæ clarissime explicat. Ex hoc opere fragmentum de Eucharistia excerpit, qui Officium sanctissimi Sacramenti adornavit an. MDCLIX, idque Alcuini nomine prætitulavit; sed tamen in Notis suis varias protulit conjecturas, quibus sincere confitetur, moveri se, ut ne opus istud Alcuino constanter adscribat. Hanc dubitationem pro vera atque indubitate sententia acceperunt Calvinistæ: quos inter Joannes Dalleus, Dissertatione singulari, probare conatus est, hanc Confessionem non esse Alcuini, sed alterius Auctoris, S. Anselmo posterioris: quæ Dissertatio postuma, hoc ipso anno MDLXXV, Rotomagi prodiit in lucem.

Ejus Confessio fidei a Chiffletto vulgata,

a nonnullis in dubium vocata,

D Lectis argumentis, quæ cum in Notationibus prædictis, tum in Dallæi Dissertatione ea de re proferuntur; visum est mihi, ea omnia facili negotio dilui ac revinci posse; nimur sola inspectione veteris Codicis, qui Chiffletio usui fuit, siquidem eum Alcuini ætate (ut ipse Chiffletius censet) manu exaratum, adeoque ipsius Alcuini nomine primitus insignitum fuisse constet. Quapropter, quia Confessio ista magni momenti est ad illustrandas Eucharistiae controversias, dedi operam ut prædictum Codicem nancisei et inspicere mihi liceret: tandemque diligentia R. P. Domini Claudio Bretagne, in Divionensi S. Benigni cœnobio Prioris, repertus est in insigni bibliotheca Illustriss. Boetii, in superno Senatu Divionensi Præsidis, qui præclarum hoe antiquitatis cimelium nobis liberaliter commodavit. Accepto hoc exemplari ac diligenter inspecto, quatuor aderti, mihi penitus comperta atque probata. Primum est, titulum seu inscriptionem operis, tum in primo folio vacuo, tum in fronte libri, sic se habere. ALIBINI CONFESSIO FIDEI. ipsi assertur a Mabillone.

E Alterum, hunc titulum recentiori manu et atramento suppositum esse in locum alterius, qui minio descriptus erat, ut vestigia relicta testantur. Tertium, hujus Codicis scripturam accedere ad ævum Caroli Magni, neque seculo ix posteriore videi; eamque per totum opus æqualem esse, præter duodecim extemos versus, qui dilutiō atramento exarati sunt. Quartum, Chiffletii editionem optime cum exemplari convenire, si minuta quædam errata excipias, quæ in typographica opera cadere necesse est. Hic satis mihi fuerit agere de titulo ac de antiquitate operis, quæ duo potissimum in controversiam veniunt. Est opus totum dignissimum lectu, sed non hujus loci, quare il indicasse lectori curioso sufficerit.

DE S. DUNSTANO ARCHIEP.

NOT. 20*

F Pag. 343 num. 1, lin. 11 post — illustrarunt — adde — Nam ut nihil dicam de manustri disciplina, per eum restituta, de qua satis in Vita, cum tanta per Anglicanum Clerum invaluisse in scita, ut teste apud Spelmanum in Conciliis pag. 618 Ælfredo Grammatico, qui mox a Dunica incursione sec. x claruit) Sacerdos nullus Anglus Epistolam nosset vel Latinē edere vel e Latino interpretari; Archiepiscopus Cantuariae Dunstanus, et Episcopus Ethelwoldus hanc in monasteriis resuscitarunt cognitionem: quapropter etiam idem Dunstanus a Malmesburiensi lib. 2 de Regibus Anglorum cap. 8 appellatur. Artium liberalium in tota insula post Regem Alfredum excitator mirificus. Addit porro idem, Ipse Regalium locorum restaurator magnificus, in Reges et delinquentes insonare terribile, pauperes et mediocres sustentare; in tantum et in frivilis pacis sequax, ut quia compatriotæ, in tabernis convenientes jamque temulent, pro modo bibendi contenderent; ipse clavos argenteos vel aureos vasis affigi jusserit, ut dum metu suam quisque cognosceret, non plus, subserviente verecundia, vel ipse appeteret vel alium appetere cogeret. Plures etc.

Ibid. lin. 15 post — B solum signarit — adde — (Britfertum fuisse, Cœnobii Rameseiensis Monachum, qui circa annum MDCLXXX vivit, conjectat Mabilio) inscripsit Alfrico etc.

G Num. 3 lin. 5 post — non satis distinctus — sic lege — Quæ sub Osberti nomine extat apud Surium Vita, continetur in quodam nostro insigni legendario MS. Maji ac Junii, una cum integro libro miraculorum, quem ad pauca contractum dedit Surius, et integrum etiam ex MS. Compendiensi habuisse se dicit Mabilio, sec. 5 Benedictino pag. 655; sed ait deesse Auctoris

A Auctoris nomen, quod similiter a nostro MS. abest. Quapropter merito formidamus, cum eodem Mabilione, ne ex Trithemio Osbertum pro Osberno nominante, ipsum Osberti nomen sumpserit Surius, illudque applicaverit Vitæ similiter sine nomine inventæ quam melius anonymam reliquisset. Quando tamen hoc ei nomen jam semel datum est, pergenius ipso uti brevitatis causa iis locis, quæ, quia apud Osbernus desunt, vel aliter habentur, potiori ejus textui interponemus; una cum parte potiori miraculorum quæ Surio deest: cetera poterunt legi apud ipsum, in hoc corrigendum, quod Auctorum clariusse dicit anno 1020. Voluit fortassis 1120 scribere, si quidem credibile est, respxisse cum ad S. Anselmi xstatem, cuius mentionem factam invenielat in libro Miraculorum. Extat etiam Vita alia apud Capgrarium etc.

Pag. 344 col. 1 lin. 3 — 1. — Verum ea relatio, si non evertitur efficaciter, sollem suspecta quadamtenus redditur ex iis, quæ absque moti aliquando corporis mentione, scribit Osbernus, lib. 2 num. 16, de codem, per B. Landfrancum elato ex primæ sepulturæ loco; ipso tunc præsente Osberno.

Ibid. lin. 9 post — Pater magoisticus — sequentia sic mutabit — dici posset, quod anno quidem mxxii, post dormitionem S. Dunstani xxiv, revera translatum sit Glastoniam corpus, metu Danorum; pace tamen cum iis composta repetitum fuerit, et ex parte redditum, ex parte a Glastoniensibus clausum sublatum: quam divisionem dissimilantibus et ignorantibus forsan Cantuariensis, utrumque posteri sic egerint scripserintque, acsi integrum Sancti corpus haberent. Nec est quod falsi convinci aliquis putet Capgrarium, quia id factum dicit regnante Edmundo Rege; hic autem regnare solum caput anno mxxvi, quo et pater ejus obiit: hanc enim ambiguitatem tollit Glastoniensis historia MS. apud Mabilionem, in factum dicens, conregnante simul cum patre suo Ethelredo, propter ejus impotentiam, imo potius propter ejus ignoriam, illustri Edmundo. Tantum ibi pro anno mxx et mxxii, restitue annum mxx et mxxi, quos exigit spatium annorum xxiv a morte Dunstani, et invalescens in quolibet Anglie portu Danorum multitudo; cuius causa eumdem annum mxx Alfordus nostor appellat, Danieæ tempestatis annum luctuosum. Sub ista erga correctione et interpretatione, admissa ut reiusmili translatione prædicta, et quod clam habito a Glastoniensibus portio post annos clxxii ab allato ad illos corpore, iterum sit reperto: recte procedit Capgrarius, asserens, C quod per ejusdem Sancti intercessiones et merita, Deus ibidem non cessat etc.

Pug. 352 post Annotata — adde — Utinam nune cetera præferut aliquis, non multo fortassis, talia tamen quæ possint halere oliquid de primis a morte miraculis; non item de Translatione corporis ad monasterium Glastoniense, quippe facta solum anno xxiv a morte Sancti, cum pridem scripta habetur hæc Vita. Quomodo autem de illa tunc potuerit alterius Vitæ Auctor Osbernus annis lx vel etiam lxx aut pluribus post Danieæ tempestatis annum scribens, jam utrumque insinuari in Prologomenis, cetera sic dicturus in Annotationis, ut ea Translatio possit utcumque verosimilis videri, modo ne Glastoniæ totum corpus mausisse affirmetur.

TRANSLATIO CORPORIS

In monasterium Glastoniense

Ex MS. Historia ipsius monasterii apud Mabilionem.

Annis 22 post obitum Sancti

B Beatus Dunstanus, infirmitate attactus, et sacri Olei liquore perunctus, Dominici corporis et san-

guinis perceptione exitum munivit, et dans pacem filii suis inter verba orationis a transiit ad patres suos, anno ætatis sue LXXIV b, ab Ordinatione sua in Archiepiscopum XXXVII, Incarnationis vero Domini CCCCLXXXVIII, et in ecclesia Christi Cantuarie condigno honore conditus est. Sed qualiter Glastoniam translatus sit postea, est subjungendum. Abbas autem Segegavus c, cum præfuisset XXVIII annis, obiit, et successit ei Berthredus anno Domini millesimo. Huic Rex d Egelred dedit Fisenere et Estune xx lidas, et Havandone.

2 Igitur Dunstano mortuo, supervenerunt Dani quasi in quolibet Angliae portu in multitudine maxima, ita ut nesciretur ubi illis posset occurri: quorum infestatione coactus est Rex Egelredus ad tributum sexdecimi millium librarum, anno Domini e m, conregnante simul cum patre suo Egelredo, propter ejus impotentiam, imo potius propter ejus ignoriam, illustri Edmundo, patria lingua f Isroide nuncupato. Adyententes Dani in Orientales Angliae plagas, totius Cantiae fines in suam redigebant protestatem: a quibus multi propria dignitate privati, multi a patria eliminati, multi crudelissima sunt morte trucidati: sive usque ad civitatem Londoniensem, non gradui, non ætati, vel sexui parcentes, homicidiis, rapinis, incendiis divina æque ut humana exterminabant. S. Elfegus Archiepiscopus, propriæ dignitatis Sede propulsus, est ab eis martyrizatus: atque ejus prædia devastaverunt, et possessiones diripuerunt. Post haec ingressi sunt seeleratissimi Metropolitanam Anglorum ecclesiam, in religiosos Christi famulos irruentes, et (quod dictu horrenda est) a domo Dei singulos eliminantes, omniaque incendio consumentes. Contigit eisdem temporibus præfatum Regem Edmundum Glastoniam adventare, commoratusque illic aliquamdiu, Brithredo Abbatii et Fratribus ejusdem loci tantæ calamitatis ex ordine retulit historiam, memorans eisdem Cantuariensem ecclesiam succensam, et habitatoribus ac religione penitus viduatam. Quibus auditis, Abbas totaque congregatio ita sunt contristati, ac si singulorum animas gladius pertransiret. Inter cetera etiam eximii Patris sui Dunstani virtutes præcelsas recitabant, qui dum viveret, amplis possessionibus, donis, libertatibusque magnificis, et (quod pluris est) regularibus institutis Glastoniam mirifice insignivit. De his silere præter religionem aestimantes, precibus uberrimis opem consiliumque Regis simul implorant, quatenus Reliquias gloriosi viri ad loca transferrent religiosa, ubi quondam religionis laete nutritus ad tantas virtutes excreverat, ut non solum gregeam Glastoniensem, sed et totius Angliae province sua posset doctrina illustrare. Quibus auditis Rex, eorum desideriis pio occurrens affectu, quod petierant celeri decrevit effectui inancipare.

3 Nec mora memoratus Abbas, votijam compos, quatuor ex suis commilitonibus hujus legationis injunxit officium; ut adjunctis sibi sociorum auxiliis Cantuariam properantes, ad Glastoniam ossa sanctissimi transferrent Dunstani. Jussionem Patris suscipiunt Filii devotissimi; paratisque tanto itineri necessariis, ac benedictione secundum regularem observantiam suscepta, sibi injuncta, devotione alaci, Dei misericordia simulque ope dicti Sancti plorimum confisi, prosequuntur. Ipsorum autem Fratrum nomina haec fuerunt. Sebrithus, Ethelbritus, Bursius, Adelwardus, cognomento Quadrans. Idem autem Monachi B. Dunstano in carne degenti dudum adhaeserant, capellæ sive coiuplentes officium: qui etiam corpus ejus, anima in quietas sedes translata, sepulturæ tradiderant: postea etiam cum successore suo, sancto videlicet Elfego

Glastoniæ
veniens
Principes
Edmundus

Abbas on-
nus ut cor-
pus Sancti
Cantuaria
petat:

cui per 4
Monachos
ejus ultim
domesticos

A Elfego Archiepiscopo, usque ad ejusdem remanebant martyrium. Complacuit namque præfatis Pontificibus de cœtu Glastoniensi collaterales individuos habere, tum propter prærogativani caritatis, qua nutriculam amplectebantur præcipue; tum ut eorum familiari contubernio exemplariter inflammati, a priori vita, quam cum eis agere solebant in cœnobio, non deviarent. Igitor memorati Fratres Cantuariam venientes, sicut a Rege audierant, locum omni habitatore nudatum inveniunt, et continuo sepulcrum sanctissimi viri a se optime recognitum adeunt, utpote qui eundem in mausoleo locaverant. Quo aperto, ossa S. Dunstani, super aurum et topasian pretiosa, reperiunt; carne tamen diuturni temporis spatio rosoluta; eaque reverentia qua decebat non sine lacrymis recolligunt. Annulum etiam digito Sancti cum sepulturae traderetur impositum, quem et ipse ætate teneriori fecisse dicitur, recognoscunt. Ostenditur autem dictus annulus in thesauraria Glastonie, usque in hodiernum diem.

B 4 Patratis ergo omnibus, pro quibus venerant, prosperatori itineris sui gratias rependentes immensas, Glastoniani revertuntur cum gaudio, pretiosissimas Reliquias secum deportantes. Venientibus ergo prope Glastoniam tanti thesauri portitoribus ad locum dictum Lahawete, contigit convenit pene refectum ad mensam sedere; et ecce (mirum dictu!) campanellæ in refectorio pendentes, et aliæ etiam campanæ monasterii, omni humano cessante officio, sonitum satis celebrem dederunt. Quo facto stupefacti singuli, Priore annente, qui hoc divinitus fuisse patratum limpidius ceteris animalia madvertebat, in ecclesiam processerunt, post refectiōrem Deo g gratias exhibitū: ubi nuntius festinus occurrēns eos exhortatur, ut Reliquiis eximii Patris sui Dunstani obviā veniant, loco superius memorato. Quod audientes Monachi, præ gaudio fusis ubertim lacrymis et effusis in eolum laudibus, cum debita reverentia et gratiarum actione, ad locum processerunt; ac glorioſissimum Patrem suum Dunstanum, cum lætitia ineffabili, devotissime suscepserunt.

C 5 Facta est autem hæc Translatio anno Domini m̄xii, post intersectionem S. Elfegi Archiepiscopi secundo, post dormitionem ejusdem S. Dunstani vigesimo quarto. His ita patratis, immensis Dei beneficiis Fratres refocillati, crebris insistebant colloquiis, tractantes qualiter memoratum thesaurum

tutiori custodiæ mandarent; non immerito formidantes, ne hostili rabie sedata, Cantuariensiique Ecclesia in pristinum statum reformata, h̄ Archiepiscopus auctoritate potentiaque præeminens, easdem sibi ablatas revocaret Reliquias; et sic, quanto beatiores fuerant ipsarum acquisitione, tanto miseriiores fierent posteriori privatione. Communicato deum consilio decreverunt, ut duo ex Fratribus senioribus, in commissis sibi arcans fideliores, loco secretiori ossa sancta absconderent; nullique, quoad viverent, tanti secreti cognitionem participarent; sed tantum in extremis laborantes, locum alicui Fratrum maturiori et sapientiori designarent: qui similiter in mortis articulo alicui, sicut et sibi fiebat, rem patefacerent; ita ut currente tempore propter varios eventus idem locus permaneret omnibus incognitus, uno dumtaxat conscientia veritatis, quousque placeret Altissimo, ut lux non lateret sub modio, sed super candelabrum posita lucheret omnibus in domo Dei existentibus. Consilium igitur sic initum duo Fratres ad hoc electi deducunt ad effectum. Locellum namque ligneum, ad hoc satis decenter compositum, interius depingunt, atque in dextero latere locelli S cum titulo, in sinistro vero D cum titulo inscribunt, quibus litteris

nomen sancti Dunstani innuere volebant. Inferentes igitur præfatas Reliquias in locellum, sub lapide ad hoc exciso recondunt, in majori ecclesia, secus aquam benedictam, in dextera parte introitus Monachorum, omnibus aliis locum penitus ignorantibus. Ibidem vero centum et septuaginta duobus i annis latebat absconditus locellus, unius tantum cognitioni successive modo præscripto commissus. Sed qualiter hæ Reliquiae iterum reperiebantur k inferius declaratur.

ANNOTATA.

D *a Aut hæc ex pluribus scripturis imperite coagmata sunt, aut abundant verba (pro quibus... substitu) spiritum reddidit Kalendis Augusti anno Domini 988. Beatus vero Dunstanus. Zyræ 988 haud dubie recentiorem manum notant: quomodo autem alicui patuerint in calamum venire Kalendæ Augusti, præ xiv Kal. Junii, equalem non capio; fortassis dies Translationis, vel novæ post annos 172 inventionis, obrepit pro die mortis.*

E *b Hic x̄tatis annus recte sequitur ex anno 1 Æthelstani, quo sanctum natum dixit Osbernus, id est, anno Christi 924: scribenti autem hanc Relationem exciderat denarius, quem suppleo, uti mox infra, in metiendo tempore Archiepiscopatus.*

c In Monastico Anglicano Tom. 1 Pag. 17 nominatur Sigegarus: qui si solum 28 annis præfuit, et anno 1000 successorem accepit, oportet primum Abbas factus sit anno 973, annis 26 post Ordinationem Dunstani in Episcopum Wigornensem.

d Sic etiam scribitur nomen loco præcitatō, qui aliis Æthelredus est; istic autem pag. 13 dicitur, Egelredus Rex dedit Austanclis sex hidam, Sitebeorge unam hidam, et Fishwere, et unam mansam in Wilton et Hanandon. Reddidit Pokeleschirche et confirmavit. Ast pag. 17 sic legitur Egelredus, filius Regis Elgari, aliqualem devotionem versus Glastonensem ecclesiam habens, respectu patris sui et avi ibidem quiescentium, contulit Sigegaro Abbatii Austanclis sex hidam, Sitebeorge unam hidam, reddit manerium de Pokeleschirche triginta hidam: dedit in Wilton unam mansam, emptam quadraginta markis auri.

e Hic et infra num. 3 expungo denarium, contra manifestam Auctoris mentem adjectum numeris m̄x et m̄xii.

F *f Capgravio Yrensyde, quod Ferreum latus Latine redditur.*

g In usu monasteriorum Benedictorum id fuisse, tum hic, tum alibi, Mabilia nota.

h Id cœptum fieri anno 1016, cum inter Edmondum Anglum et Canutum Danum regno divisa, pax coaluit: Edmundo autem paulo post extincto, salus pacifice regnavit Canutus, a Livingo Cantuariensi Episcopo, S. Elfegi successore, coronatus. Livingo autem succedens Agelnotus, S. Elfegi corpus apud Londinenses sepultum, jussu et auctoritate Canuti effudit, et Cantuarium detulit, annis decem post mortem adhuc incorruptum. Objiciente autem Egelnoto metum a populo Londinensi, nequam quiete passuro ut corpus sibi auferretur, eluxit intrepidus et constans zelus Regis: qui si scivit Glastoniam auctum fuisse corpus S. Dunstani (quomodo autem id ignoraret?) non potuit non eundem exercere zelum in ejus restitutione procuranda. Stulti vero fuerint Glastonienses, si speraverint, clam habendo quo loco ipsum posuerant, eludere tantam auctoritatem. Dicamus igitur, sapientiori consilio usos, providisse, ut sacra ossa in duas capsas secreto partirentur; quorum una portione publice exposita, intra eamdem quam Cantuaria attulerant thecam, si redi aliquando deberet; privatim et clam servare-

tur

A tur oltera, in nova, quæ hic describitur, litteris S. D. signata arcula. *Huic autem conjecturæ non multum refragatur Osbernus, dissimilans quidem quod aliquando fuerit loco mota theca illa, et solum significans, de eodem, ubi primitus sepultus fuerat Sanctus, loco extractam; indicans tamen ab efferentibus nequaquam aper tam, solcile id agentibus ministris, ut absque contrecitatione corporis illius, e terra levaretur: ex quo solum sequitur Glustonia relatam urcum, iterum, ut ante fuerat, collacatam fuisse, sub ea, quam lib. I n. 59 opertam fuisse dixerat, eminentioris operis stru cta.*

i Id est, usque ad annum 1184.

k *Hujus inventionis nec Capgravius, nec aliis quis quam meminit; eoque studiosius notam Mabiliois humilitatem rogavi, ut hanc alteram Glastoniensis historiæ partem, siquidem ad manum esset, mecum vellit communicare.*

Pug. 360 *Annot. f adde — et ab isto communis vitæ defectu Cantuariensem ecclesiam excipit. Diceres, inquit Mabilio, nullos tunc Monachos fuisse in Anglia: sed ita loquuntur isti Auctores, habita ratione illius temporis, quo monasteria fere omnia ad Clericorum sortem transierant: eodemque modo locuti sunt*

B quidam tunc temporis scriptores Gallicani.

Pug. 362 *Annot. e adde — Quia autem dicitur Episcopus attulasse Dunstano ecclesiam B. Mariæ, recte infert Mabilio: Ergo Monachi non sine titulis ordinabantur, id quod discimus, inquit, ex Concilio Chalcedonensi tit. 6 apud Cresconium in cap. 196, ubi prohibetur, Presbyterum Diaconum aut quemlibet in gradu Ecclesiastico ordinari absolute, id est, sine Titulo, nisi specialiter ecclesiæ, civitatis, aut possessionis, aut martyrii, aut monasterii qui ordinandus est pronuntietar. Itaque monasteria inter Titulos computabantur. Titulum paupertatis Mendicantes invexere. Mosonii quoque vidisse ait, litteras dimissorias vel Titulum monasterii, datas ante annos quingentos.*

Annot. f dele — forsitan est fossa, et scribe — Beda lib. 3 cap. 17 narrat de S. Aulano Episcopo, quod tetenderunt ægrotanti tentorium, ita ut ipsum parieti hæreret ecclesiæ; unde factum est, ut ac clinis destinæ, quæ extrinsecus ecclesiæ pro munimine erat apposita, spiritum vitæ exhalaret ultimum. Sunt ergo destinæ, quas Architetti Parastatas vocant, parietum fulmenta, extrinsecus prominentia; quæ quidem in Vitruviana Architectura recturum pilarum formam habent; in Gothica autem, qualis per Angliam usurpabatur, insistunt basi longius procurrenti, et subinde fornicata, ut inter ipsam et parietem transiri possit, atque adeo etiam loculus instar cellulæ excavatus haberi: nomen autem fortasse derivatur a Latino distin gere.

Annot. g adde — nihil ultra quatuor pedes in longitudine habentem; altitudine vero, staturam hominis.

Pug. 363 col. 2 lin. 10 — notæ ad verbum Sanguinis, itemque in margine, omissum a typotheta litteram b.

Pug. 363 *Annot. b — adde — Mabilio qui ex MS. Colbertino, Unguinis, non Sanguinis legit, in Praefat. ad Acta seculi I num. 97 et seqq. ostendit, Uinctionem infirmorum Viatica dando præmitti solitam, eumque ordinem primum immutatum secundo 13. cum stulta invalidisset opinio, semel inunctis, si convalescerent, esse nefas ad debitum conjugale reverti. Idem Mabilio, ad paulo post sequentia, observat; Monachis in Anglia tunc fuisse potestate hereditates adeundi.*

Pug. 366 *Annot. a sic incipe — Malmesburiensis, qui lib. 2 cap. 7 intium Ednundi adscriperat an. 940, ibidem de eodem ita scribit.*

Pug. 367 col. 2 lin. 2 ad hæc verba — Patrem c

vite suæ Dunstanum — adde litt. c in margine: et D in Annotatis scribe ---

c *Malmesburiensis lib. 2 cap. 7. Ipse sanctorum pedibus acclivis, Deo et B. Dunstano vitam devoverat, cuius monitis tortiones cerebras corporis patienter ferre, orationes continuare, prorsus palatum suum gymnasium virtutum facere: obiit autem Edgarus Rex anno 955.*

Pug. 368 num. 3 lin. 16 post videbatur adde Asteriscum *, et pag. 369 ante c scribe.

* *Addit hic Osbertus n. 21. Inter hujusmodi opera accidit, ut ipse quodam die officinas monasterii, sociato sibi uno ex monachis suis circuiret, et quid in unaqua domo a l supplendas Fratrum necessitates haberetur, diligenter cura perspiceret. Quo facto ad claustrum iter reflectens, ac juxta oratorium transiens, repente audivit vocem de cœlo sonantem, et Fratrem qui cum eo ibat ex nomine hoc modo vocantem; Veni, Elffi, veni, veni. Illico Dunstanus, rem intelligens; Eia Frater, ait, audisti quo vocaris? Præpara ergo te, quatenus conversatione illa unde appellaris, quando hinc migraveris, dignus habebaris: nam pro certo noveris, quod in hæ vita non diu manebis. Quæ viri verba velox Fratris obi tis, qui cito post accidit, declaravit esse vera. In ipso itaque loco, in quo vocem de cœlo Dunstanus audivit, oratorium in modum turris, non multum porrectæ sublimitatis, edificavit; et illud sub patrocinio B. Joannis Baptista fecit consecrari.*

E Pug. 370 col. 1 lin. ult. sacris Pontificalibus adde *, et pag. 371 post c oddie.

* *Mox appellat caudidam Stolam Apostolatus, et intelligit Pallium Archiepiscopale: Mabilio autem pag. 658 producit ex Membraneo Codice Bullam Joannis XII, suum Dunstano Primum confirmantis, si cuit B. Angustum ejusque successores Pontifices habuisse dignoscitur; Pallium quoque eidem concedentis: ipsa dicitur scripta in mense Octobri, Indictione IV, die XI Kalend. Octobris, anno duodecimo summi Pontificis Joannis, ubi videtur scribendum fuisse anno VI Duodecimi summi Pontificis Joannis, et pro Indictione IV, notanda V, recens scilicet inchoata, cum solum mense Julio præcedenti, currente adhuc Indictione IV, anni 961, obierit S. Odo, uti ad Vitam ejus 4 Juli dicitur.*

Pug. 373 *Annot. c adde — Noverea autem S. Eduardi fuit Elfreða; quam Malmesburiensis lib. 2 cap. 8 ait edificasse monasterium Sanctæ Crucis, cuius punctam privigni sui Eduardi nece indigna, eius ipsa conscientia et auctor fuit: Bromtonus vero uit, quod S. Dunstanus, ante suam mortem, Reginam absolvit: que postea cunctis diebus vitæ suæ in castitate vivens, vitam in Domino feliciter finivit.*

Pug. 378 in fine num. 60 scribe litteram g — Ibid. *Annot. a sic lege — Imo sexagesimo quarto, si (ut supra dictum) natus est anno Æthelstani Regis I Christi 924. Similiter pro anno Patriarchatus trigesimo tertio, lege trigesimum septimum, anno 961 inchoatum, deinde ad alia Annotata adde.*

g *In MS. Thuano - Colbertino, apud Mabilionem, insuper habentur hi versus.*

Justus homo, nudus vitio, sedes subit almas,

Ex quibus expulsam se dolet atra cohors.

Iste, polum petit; illa, rogum Stygis: ardua, moles

Deserit; atque levis gleba, natare solet.

Mansio diversa, diversaque præmia; quantum

Ortus solaris distat ab Occiduis.

Imperat huic Agnus, circundatus agmine laeto;

Illi cum prava Pluto cohorte præest.

Uritur illa gelu, nive, grandine perpetuali:

Vernos ista dies mansio semper habet.

Hæc generosa Duce, jucundo Cive decora,

Carmine festiva, place quieta jugi.

A Tu venerande, piis mixtus, Dunstane, catervis,
Exercit hilares hac regione jocos.

Quanti sis meriti plebs indicat Astricolarum,
Quæ famulata tuam dixit ad astra animam.

Pag. 380 Annot. e sic lege — Quæ hic adjungit Osbertus, et Surins stylo mutato dedit, infra commodius dabuntur genuino stylo — tum reliquam columnam et sequentem expunge.

Pag. 380 num. 18, lin. 3 ad infirmabatur adde *, etiam in margine.

Pag. 381 Annot. f adde — Osbertus ait quod idem Odo prouisit fratri suo Regi copiosam pecuniam, eo pacto, ut sibi liceret movere quasdam calumnias, super terras et consuetudines Ecclesiae Cantuarientis; et inde adversus Landfrancum, pro more ac legibus terræ, placita inire. Cui cum Rex acquievisset, ille, de cunctis Comitatibus totius Angliae, prudentiores et juxta usus ac leges Regni doctiores viros, Cantuariam statuto die fecit venire; praecipiens illis, ut nihil hæsitantes, se tutores, armarentur ad impugnandam libertatem prædictæ Ecclesiæ.

B * Osbertus addit: Decumbebat autem in villa sua, quæ Ealdintune appellatur.

Pag. 383 expunge Annotationem a col. 2, pro eaque hanc substitue.

a In MS. Thuano Colbertino, apud Mabilionem, adduntur hi versus:

Quem genus insignit, virtus attollere certat,

Huic dare nostra cohors munera laudis habet.
Dunstanus, Pater eximus, venerandus in orbe;

Post hiemes, veris tempora læta subit.

Quibus videtur festum, verno tempore recurrens, commendari.

ALIUS LIBER MIRACULORUM S. DUNSTANI.

Ex MS. nostro et editione Mabilionis.

C **N**onnulla quæ de vita B. Dunstani vitæque decessu, aut scripto, aut ab iis qui ab ejus tempore usque ad nos per successus ætatum fluxere accepimus, in quantum Deus, illius interventibus meritis, concedere dignatus est, succincte digessimus. Nihilo ergo minus succinctedigerere placuit, quæ vel ad sacratissimum corpus ejus, vel ad beatam memoriā beati nominis ejus, partim scripto, partim veracium vivorum relatu, partim proprio visu gesta didicimus.

2 Cæcus quidam prope civitatem Cantuariam habitabat, etc. quæ satis est ex Osberno habuisse, et posse opul Surium, mutato licet stylo, legi. Quo autem facilius cetera comparari inter se possunt ub co qui voluerit; placet Surianorum Capitum numeros, Mabilionis exemplo, retinere; et, ubi illi deficiunt, prosequi.

3 Alio tempore Abbas [cœnobii S. Augustini Scollandus] in vigilia festivitatis ejusdem nobilissimi Patris, forte in viridario suo vespertina hora se-debat. Dum itaque considentibus fabularetur in ecclesia Dei salvatoris, in qua quiescit venerabile corpus ipsius beati sacerdotis, ad nocturnas vigilias omnes campanæ pro usu loci simul pulsare coepere. Tunc Abbas, erectis ad cœlum oculis, vidi ingentem splendorem inde super ecclesiam ipsam descendere, eamque de superioribus penetrare. Quo viso, et suis qui hoc secum videre merebantur ostendo, pio affectu suspirans, ait: Vere pius Pater Dunstanus jam ad suam festivitatem vadit, interesse volens obsequio, quod sui filii hac in nocte Deo et sibi exhibitori sunt. Quod ita, sicut dixerat, actum esse, experti sunt Fratres, qui ipsi festo meruerunt inter-

Sancti adventus ad Vigiliam festi sui indicatur Abbati.

D esse: nam ex dulci sancto affectu, quo in Deum et famulum ejus jucundati sunt, sanctam præsentiam ejus sibi adesse persenserunt.

AUCTORE OSBERTO.

Diakonus, inter sacra a dæmone arreptus,

4 Quid vero circa juvenem quemdam, Egelwورد nomine, in ipso monasterio gestum sit, istis annectere cordi suit. Juvenis idem ejusdem monasterii Monachus erat, et una dierum vocatus ad Missam Lanfranci Archiepiscopi, Evangelium legerat. Hic, cum dicta Oratione dominica patenam Pontifici ex more offerret, vidit coram se quosdam tētrimos et horridos malignorum spirituum vultus: ad quorum aspectum nimio pavore perterritus, Antistitem, inter manus sacra tenentem, utrisque brachiis strictim aipectitur, horrido clamore vociferans ac dicens: Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat. Conterriti sunt omnes qui aderant, et arreptum juvenem Milites de ecclesia in Pontificis cameram rapiunt; postque Fratribus in Capitulo adunatis Lanfrancus Pater ingreditur; et juvenis, iam dæmone plenus, a pluribus fortissimis viris constrictus in medium dicitur. Prout petebat negotii tenor, conseritur sermo de illo, et fit oratio communis pro eo. Mox sano sensui (ut dabatur intelligi) redditus, ac demum pro agendis gratiis sepulcro Patris Dunstani ab Archiepiscopo et Conventu præsentatus, tota die illa inter Fratres manxit, quasi nihil vesaniae passus. Lætantur Fratres in hoc; et lætitia, futuri mœroris prænuntia, modum excessit. Jam dies in vesperam declinabat, et horam Completorii Monachi in choro psallebant. Tunc ille, stationis suæ subito loco relicto, ad Priorem ecclesiæ, Heircum nomine, cucurrit, et impetu facto manus illi injicere voluit. At ille, porrectis contra brachiis, patientis manus arripuit, strinxit; ac in dormitorium ducto, noctem illam ante lectum ejus residens, insomnem super eo sollicitus duxit. Tunc subito, circa mediæ noctis silentia, rupit silentium Fratrum; ac in immoderatos clamores crumpens, confusis vocibus omnia inquietabat. Turbati Fratres, nec tam grave malum diu ferre valentes, lectis exiliunt, furiosum arripiunt, et ad tumbam Confessoris Christi Dunstani, omnimodo reluctantem, coactis viribus pertrahunt. Furit ibi sicut primo, et in Christum ac famulum ejus horrendas blasphemias jactitat; nec ab eis destitit, donec sequens dies illuxit. Nil ergo remedii consecutus, mane fertur in domum infirmorum: ubi per multos dies adstrictus loris et funibus, miserabili cruciatus torquebatur. Inter quæ contingebat quodam mirabil modo, ut cum quidam ad eum accederent, illico si quid gravis peccati, de quo necdum confessi erant, in cordis secreto habebant, detegret; et illos sibi in pœnis perpetuis socios fore futuros, gaudens et hilaris pronuntiaret. Ex hoc dum nonnulli gravem contumeliam incurrisserint, ipsi semetipsos graviter erubescentes, remedium sibi puræ Cœfessionis adhibuere. Confessi ergo, et pœnitentia cum absolutione peccatorum a Præsidente suscepta, iterum se præsentaverunt dæmonioso: quos ille ex transverso intuens, nec eos sicut primo cognoverat recognoscens; qui fuerint, unde venerint, quo lavacro loti tam subitanæ purgationem meruerint, quid rei contigerit quod suam societatem sic cito alterati amiserint, furibundus, spumans, et ejulans mirabatur. Et hæc quidem, ut re ipsa clarum fuit, Christus provida miserationis dispensatione faciebat, pruper Monachos ipsius ecclesiæ; in istis videlicet eos ad correctionem a vitam erudiens, quos a temporie Danorum, qui B. Elfegum occiderunt, cessante disciplina, in seculari videbat conversatione, ultra quam debebant, jacere. Inter hæc, proficiente novo opere cœptæ ecclesiæ, res exegit residuum vetusti operis, ubi memorata Sanctorum corpora

E

Henrico Priori insultat,

F *inconfessos denuntiat,*

AUCTORE
OSBERTO.
in transla-
tione S.
Dunstan
drius veratur,

Aerant locata, subverti. Parato igitur refectorio Fratrum, ad divinum Officium inibi celebrandum, omnes cum festiva processione illuc a veteri ecclesia perrexisimus, praferentes cum honore et reverentia gloriosos ac dulcissimos patres nostros, Dunstanum atque Elfegum. Et ecce dämoniosus ille, toto corpore fortissimis sumibus lecto strictim colligatus, a multis delatus est, et e regione ostii, per quod Sancti inferri debebant, cum lecto depositus: quos ipse eminus intuens, horrido clamore infremuit, et (quod dictu fortassis alicui incredibile videbitur) cum lecto exiliens erexit se, fugere volens præsentiam Sanctorum quos horrelat. Sed illatis Sanctis intra domum, illatus est et ipse, ac positus in medio eorum. Erat itaque infeliciem miseriam videre. Jacebat captivus; in lecto supinus, undique constrictus, nec in se sui juris quidquam habens. Cernebatur dämon, qui eum possidebat, in ventre ejus hæc et iliac discurrendo vagari: ut putares illum modo per os, modo per inferiores partes corporis fugam parare. Quibusdam vero qui circumstabant manus ad discursum inimici protendentibus, et quod in modum parvuli cati discurreret Francigena lingua dicentibus; ille contra, qui linguæ ipsius omnimodis inseius erat, subridens, eadem lingua similiter, verbo diminutivo consonanter respondebat, dicens; Non ut catus, sed ut catellus. Interim hora refectionis advenit. Manducante ergo Conventum remansit unius ex senioribns, Elfwinus nomine, cum paciente Dominum obsecrans. Hie ab infantia sua B. Dunstano dulci quadam et osficiose dilectione semper solebat adhaerere, ac pro posse sno in ejus obsequio assiduus existere: qui miseratus jacentis infelicitatem, et non parum confisus de B. Dunstani pietate, constantior, Crucem, quam ipse Pater in corpore degens eoram se more summi Pontificis ferri faciebat accepit; eamque super dämoniacam posuit, devotamente, lacrymosa voce clamans et dicens; Care Domine, sancte Dunstane, miserere. Mirabile dictu! Illico fugato dämonie æger, levatis pie sursum oculis, et persus lacrymis, ait; Gratias tibi ago, piissime Pater; gratias et tibi, carissime Frater; quia tuis meritis, sanctissime Domine; et tua, Frater, caritativa intercessione, hostis qui me vexabat discessit, perterritus diutius manere non potuit. Quod Monachus audiens, gaudio gavisus est magno; et persolutis debitibus gratiis pro Dunstano, vincula quibus erat irretitus absolvit. Cum itaque Fratres, post refectionem, illo intrassent; et, quem furiosum reliquerant, leni sopore quiescentem reperissent; obstatu facti, immensas Deo et ejus servo Dunstano gratias intimo corde persolverunt. Mansit ergo post haec inter Fratres per multos annos ab illa infirmitate sanus et incolumis; expletoque cursu vite præsentis, sancto fine quievit. Quantum autem percussio istius valuerit ad correctionem eorum, qui in ipso monasterio Monachi erant, facile est videre omnibus, qui unde, ad quid Ordo Monachicus ab eo tempore illic profecerit, sciunt. Scient quippe, quia prius in omni gloria mundi, auro videlicet, argento, variis vestibus ac decoris, cum pretiosis lecternis (ut diversa musici generis instrumenta, quibus saepe oblectabantur, et equos et canes et accipitres, cum quibus nonnumquam spatiatum ibant, taceam) more Comitum potius quam Monachorum vitam agebant; hoc flagello, cooperante misericordia Christi, et sagacitate boni Patris Lanfranci Archiepiscopi ad id proiecti sunt, ut omnibus illis abrenuntiarent; ac in veram Monachorum religionem transeuntes, cuncta quasi stercora reputarent. Et nos quidem, qui qualiter ea tempestate res agebantur novimus, indubitanter fatemur; quia nequam processisset tam subita et salubris rerum mu-

tatio, si præ oculis non fuisset ostensa crudelis illa et que cunctos terruerat sæva examinatio.

20 Inter hæc jam monachica religione in ecclesia Salvatoris Christi quoque fundata, circumquaque boni Clerici cooperunt illuc ad conversionem venire, et Monachi fieri: quos inter Eadwardus quidam nomine, vir, in scientia litterarum strenuus, et Lundoniæ civitatis Archidiaconus, veniens honorifice susceptus ad Ordinem est. Qui novo conversionis suæ tempore, religiosæ vitæ in suis moribus iudicia præferens, post annum quo Monachus factus est, Secretarii b officio functus est: in quo officio constitutus, dum aliquantum majori libertate ceteris potiretur, cœpit a religione paullatim tepe-scere, et in quibusdam negligentius agere. Cum igitur ab his, qui eo scientia et ordine videbantur inferiores, modo privatum, modo publice corripere-tur, moleste ferebat; et quia prius amaverat religionem, fastidiebat. Qui plura? proponit animo de Monasterio fugere. Quæ itaque fugitivis necessaria sunt, sibimet et cuidam juveni, quem fugæ suæ so-cium adsciverat, de rebus ecclesiæ parat. Jam no-tem fugæ destinatam dies präebat, et Fratres me-ridiana hora in lectis pausabant: ille vero in Orato-rio, quasi pro suo officio vigilans, de hoc quod se facturum cogitarat, animo fluctuabat: statuit tamen penes se, præter licentiam Patris Dunstani, se discessum minime fore. Itaque ad tumbam ejus sese confert; et stratus pavimento, querula voce, illos et illos injuriarum sibi illatarum accusat, atque ut sua benedictione propositum iter ejus comitetur obsecrat, pollicens quocumque pertingeret ipsius sese futurum. Deinde ecclesiam exiturus post choru[m] venit, ibique Monachum quemdam, reverendi vultus decore conspicuum, super se vividos oculorum radios dirigente, virga quam manu tenebat se su-stentantem, stantem invenit. Quo viso, nec quis esset ullatenus agnito, expavit; eoque relicto, quo dispo-suerat, pergere voluit. At ille opposita virga scisci-tatus est: Quo vadis? Ille, sciens moris non esse Mo-nachos in Oratorio loqui, digitis innuit, ipsum ibi nequaquam loqui dehere. Cui Monachus: Si loquor, nihil ad te; sed tu, ad ea quæ interrogo, mihi re-sponde. Dic, quo vadis? Dare, ait, operam iis quæ mea intersunt. Respondit: Nihil est: redi magis ad sepulcrum ubi modo fuisti, et mutata voluntate tua intentius ora. Stupefactus ille reversus est ad tumbam sancti viri, modum primæ orationis oratione secunda non mutans. Inde rediens, et Monachum ubi primo habuit obvium habens, secundo quo ten-deret ab eo requisitus est. Ille animosior factus, quid hoc ad eum? paullulum dure interrogavit. Mu-ltum inquit ad me: quod et, si tu te non correxeris, in proximo experiere: sed nunc vel secundo admo-nitus redi, muta mentem, muta precem. Cumque ille potius transire, quam redire conaretur; is qui Monachus videbatur, virgam contra vibrando ere-xit, atque ad requiem Sancti illum reverti coagit. Grandi ergo pavore percussus incubuit precibus, quibus jam incubuerat doabus vicibus. Post haec ad locum rediens, sed virum minime reperiens, jam se bene fecisse ratus est; et ad ostium, quo clau-strum intratur, properavit: ubi virum, turbato vultu contra se stantem, et quo iret solito interro-gantem offendens; turbato et ipse spiritu, quis ille, vel cuius potestatis esset, qui eum tanta auctoritate constringeret, inquisivit. Ait: Quæris, quis? andi. Ego, ego nimicum sum Dunstanus, provisor et pro-prius Archiepiscopus loci istius, auctor atque ad-jutor omnium illorum, qui vere filii sunt ecclesiæ istius. Sed tu voluntate perversa vis, contra morem filiorum bonorum, deserere ecclesiam matrem tuam, vis deserere Deum patrem tuum, et ad id peragen-dum

Monachus
apostolare
rolens,

et imposta
sibi eus Crucis
Pontificale
liberatur.

Monachorum
conversio inde
secuta.

b

a B. Dunstano
impeditus:

F

dum

*et propter
pertinaciam
castigatur*

A dum petis suffragium meum. Stulta cogitasti, dum in iis me tibi suffragatur existimasti: nec enim tali via perveni ad Deum. At semel monui, et secundo, quatenus te corrigeres, et noluisti: nunc igitur scias, quia mea licentia numquam hinc exhibis, sed velis nolis hic remanebis, hic morieris. Propterea tamen quod inoncitem exaudire contempsisti. In poena tua ecce probabis quod non bene fecisti. Quibus dictis virgam levavit, et eum tertio acriter peressum in terram prostravit, et disparuit. Remansit igitur Frater graviter debilitatus, et demum a Fratribus in domum est infirmorum delatus. Facta sunt haec inter duas festivitates Assumptionis et Nativitatis S. Mariæ. Fuit igitur in infirmitate quotidie proficiens, et semper sequenti die præcedente deterrins habens: quæ infirmitas talis erat, ut qualitas ejus dignosci a nemine posset, nec ipse ulli volebat exponere unde processisset. Tandem languor vitalia subiit, et morti propinquus Inunctionem et Communionem corporis Christi suscepit. Illuxit dies festivitatis S. Martini: et ille, juxta quod putabatur, in suprema hora constitutus, ad terram super cibarium positus est. Accurrentes Fratres septem Psalmos pœnitentiales et Letanias pro obitu ejus ex

B more decantabant. Igitur in Letaniis cum dicerent, S. Dunstane intercede pro anima ejus, et id ipsum, pro spe subventionis, quam in ipso dulcius habent, iterarent; cœpit æger pene defunctus respirare, et in circumstantes pio intuitu oculos dirigere. Incurvavimus nos qui propinquiores stabamus ad illum, volentes nosse quid vellet. At ille: Ponite me, quæso, inquit, super lectum nostrum, quia modo meri non possum: quod et factum est. Deinde accessito Henrico Priore, cuius supra meminimus, ei rem totam, sicut eam retulimus, ex ordine pandit; ac pro malâ voluntate, quam habuerat, discedendi a Monasterio, pœnitentiam egit, absolutionem ac veniam petiit; asseruit quoque se nullatenus mori posse, donec et rem catenus cunctis incognitam denudasset, et remedio pœnitentiae reatus sui potitus fuisse. Quod Prior audiens, admiratus misericordiam Dei est, et pœnitentia morienti injuncta, de peccato quod fuerat confessus eum absolvit. Tunc ille mente exhilaratus, et quod nihil peccati, unde confessionem pœnitentiamque non fecerit, in se cognosceret, Deo gratias agens, quatenus sibi jam de corpore liceret egredi, postulavit. Ad quod Prior ait: Proficisci cum benedictione Dei omnipotentis, comitetur iter

C tuum beatus et pius Pater Dunstanus, et suscipiat te in regnum suum filius Dei Dominus noster Jesus-Christus. In his verbis, antequam lecto deponi posset, emisit spiritum. Cum igitur in Conventu Fratrum ecclesiæ ipse Prior haec omnia seriatim enarrasset, juvenis, quem fugæ (ut diximus) sibi socium Eadwardus delegerat, surrexit; et humi stratus, laerymisque perfusus, se in fuga quidem homini consensisse, sed quod tali modo a Patre Dunstano retentus fuerit, illuc usque nescisse, confessus est.

21 Alius quidam, ipsius ecclesiæ Monachus, nomine Egelwinus, cupiens ire Jerusalæm, accepta licentia ab Archiepiscopo et Fratribus, profectus est; commendans se, et pollicens B. Dunstano, quia si iter suum prosperaret, pallium unum, quam melius posset, rediens ei deferret. Hoc siquidem quod nunc scribo, factum fuit eo tempore, quo Monachi Cantuarienses, ut habita superius mentio est, magis more Comitum, quam pauperum et proprii nihil habentium Monachorum, vitam agebant. Profectus ergo Frater, ut dixi, prosperrimo itinere pervenit ad sepulcrum Domini; et inde rediens per Constantinopolim, emit ibi quod B. Dunstano deferret pallium unum, pretiosum valde et pulchrum: qui ubi pertransita Apulia et Roma venit in Longobardiam, obviavit

expeditioni c Imperatoris: quem plures honorati viri de exercitu cum honore et seculi pompa proficii conspicientes, et magnum aliquem esse conjectantes humiliiter salutatum benedicere sibi postulavere. Verum cum inter ultimas et ignavos multitudinis homines devenisset; ipsi, considerantes mulam viri, diversis sarcinis digniter oneratam, rati sunt leum magna et multa pretiosa portare. Monachum igitur cum sociis viæ dimittentes, mulam invadunt, rapinunt, abducunt; at ille, utpote in aliena patria, metueus ne plura perderet, si eos insequens sua repeteret, substitit; et intuens bestiam cum suis rebus ingius abducent, vehementer indoluit. Occurrit interim animo, quid de ecclesia sua exiens promiserit S. Dunstano. Descenso igitur animali cui incidebat, terræ procumbit; Dunstanum, ne pallium suum quod asportabatur perderet, precatur et obsecrat. Mirabile dictu! Needum precem finierat, et ecce mula, inter manus abduecentium se, cœpit quasi insaniare; ore et pedibus, in eos qui sese tenebant, mordendo et feriendo desævire. Cumque illi eam exonerare, et sic a se dimittere volnissent; illa rejectis pedibus hunc et illum graviter lædens, quæ credita suscepereat integra conservabat; tandem de manibus illorum rupto fræno elapsa, rapidissimo cursu post Dominum suum eucurrit, semper subsiliens, et se ab insectantibus fortiter defendens: quod Monachus eminus intuens, exhilaratus est: receptoque animali, cum omnibus rebus suis patriam latus revisit; ac patri Dunstano pallium, quod promiserat, obtulit.

22 Quid faciam, si cuncta, quæ de isto gloriosissimo Patre hoc tempore mira narrantur describere velim? prius mihi tempus quam materia scribendi deficiet. Omissis igitur multis, in quorum silentio scio me nonnullos offensurum, duo tantum, quæ nuper acciderunt, et celebri fama feruntur, brevi referam sieque cœpto operi finem inponam. Illud tamen, quod homunculo euidam, Lamberto nomine, qui in canera venerabilis Anselmi, successoris glori osi Lanfranci Archiepiscopi, ministrare solebat, oculos quos ferme amiserat reddidit; et item, quod uni Clerico, Capellano ejusdem Anselmi, nomine et natione Normanno, equum, quem pestis, quam dampniam vocant, ad mortem fere afflixerat, incolunem restituit, et plura hujusmodi, in numero miraculorum tanti Patris hæc vice computare minimum judicavi. Unum igitur de duabus quæ sponsioni me relaturum, hoc est.

28 Planeta, qua ipse Pater Dunstanus inter Missas frequenter fuerat usus, in Abbatia B. Petri, quæ in Occidentali parte Londenæ sita est, absque ullo auri apparatu existens habebatur. Matrona vero quædam Lundoniensis, gravi infirmitate lecta, sanitatem se amplius recuperaturam nulla ratione credebat. Huic, sicut putabatur, jam et extemplo morituræ, per visum vir Dei Dunstanus apparuit, sciscitans utrum ab illa infirmitate convalescere vellet: qua. Et maxime quidem, respondente; intulit: Tolle aurifrigum, quod in arca tua reconditum habes, et pone illud in Casula mea, quæ habetur apud Westmonasterium, et convalesces. At illa, mox facto mane, misit, et Casulam deferri fecit: quæ deosculans, et aurifrigio, sicut erat admonita, perornans, illico integrerime convaluit, et deinde pluribus annis incolumis vixit. In quo illud quoque admirationi nonnullis, sait quoniam idem aurifrigum Planetæ appositum, nec majus, nec minus inventum est, quam vestis ipsius mensura petebat.

23 Aliud sponsionis mee miraculum, in Glawornæ e civitatis provincia, ab eodem Sancto nuperrime factum accepimus. Instabat beata solennitas ipsius beati famuli Dei, quæ pro depositione ejus colitur xii Kalendas Junii. Est autem in pietata provincia villula

D
AUTORE
OSBERTO.
c

servata mula
quæ pallium
Sancto emp-
tum ferabat.

E
Ita miracula
perstringun-
tur.

d

F
S. Dunstan
planetam or-
nans mulier
sanatur.

e
Pestis ejus río-
tator punitar
unus

alque ad mor-
tem agrotat:

non tamen
nisi confessus
mori potest.

Atus in reditu
e Locis sacris
a militibus
vindicatur

A villula quædam, Sarprintune dicta; et in ea ecclesi non adeo magna, in honorem B. Dunstani antiquitus consecrata. Dominico igitur die, ipsam solennitatem præcedente, indixit parochianis suis plebejus Presbyter imminens festum celebrare, et ab omni opere manuum, sicut in Dominico die, vacare: quod præceptum unus rusticorum nihili pendens, junctis bobus, summo manu festivitatis, agrum suum colere cœpit. Argentibus autem illum pro audacia notis suis, subsannando respondens ait: Quid? pro Dunstano de Sarprintune ego culturam meam intermitterem stulta opinati estis, cum hoc vas mihi persuasuros aestimastis. Adhuc verba sub lingua volvebat, et ecce unus oculus ei de capite in terram decidens, dedit ei intelligere, quod, in laborando terram die illa, non bene faciebat. Una quoque ex vaccis, quæ juxta aratrum vacuabat, eodem momento vesania capta, super boves efferrata est, ita ut eornia nonnullos perderet, si concurrentis multitudinis manibus non statim interfecta fuisset f.

B 24 Sequenti anno, ipso die festivitatis ejusdem, apud Burgum, se inlebant simul campum unum aratra septem. Igitur inter arandum, unus eorum qui bobus præferat, aratro sedens, sibi quietem ac bobus præstabat. Et ecce cum nihil sinistri suspicetur, de loco quietis, nescit a quo, rapitur, et sursum scipso celsins jacitur, indeque rursum ad terram eliditur: boves, sub ipso aratro juncti, fractis jugis vesani dissiliunt, silvas et devia petunt: par fuga, dispersio eadem alios juxta arantes boves involvit: boum, qui dispersi sunt, quidam cum difficultate reperti, et quidam sunt fluminis profunditate submersi. Ilæc duo de bobus arantibus acta, ea consideratione sub uno posuimus, quod et similia pro quadam parte existunt, et pro ostendenda reverentia tantæ diei, licet evoluto anno, una die facta sunt.

Atque hic finiens Aucto,
25 Hinc jam expleto promisso, debitum fine in oratio postulat: et nos quidem illum ecce hic ponimus licet de tanto Patre jugiter loqui dulce habeamus. Quod tamen ea considerationis ratione nos facere accipiatur, ut nemo nos mendacio arguat, si his, quo digessimus, Pater idem sue miserationis opera aliqua adjecerit; et ea, si vita comes fuerit, descriperimus. Scimus etenim quia pietatis sue abundantiam nulli, eam ex corde querenti, novit non exhibere.

C 26 De baculo interim illius, quem, sicut longe supra narravimus g, dente B. Andreae Apostoli insignivit, hoc paucis dicendum existimavi: quod ex aqua, unde idem baculus abluitur, multa solent febricitantibus et aliis modis infirmantibus sanitatum beneficia præstari. Ex quibus quainvis plurimos quos sanatos certissime scio, possim nominatim in medium proferre, ea tamen ro eos cum ceteris silentio premo, quoniam res ita evidens est et usitata, ut plus nonnumquam mirabile videatur, cum aliquis, eadem aqua in potum sumpta, ab infirmitate non sanatur, Quapropter vas unum, in quo de ipsa aqua assidue servatur, in ecclesia Salvatoris Cantuariæ habetur: videlicet ne hi qui ea indigent, aliqua mora vel inconvenio ab adipiscenda sanitate præpediantur. Nam fere quotidie illuc pro ea a pluribus curritur, et certa medicina regrotantibus inde defertur. Pro his igitur et omnibus beneficiis tuis, sit tibi, piissime omnipotens Deus, laus et gratiarum actio; et super populum tuum, cui tantum dedisti Patronum, sit tibi precans tua semper larga benedictio; qui unus in trinitate et trinus in unitate vivis, regnas, et gloriaris Deus, per infinita secula seculorum. Amen.

Indicat multi-
tudinem cura-
torum ex to-
tione baculi
S. Dunstant.

D

ANNOTATA.

a *De Monachis Contuariensis dicit Malmesburiensis in Lanfranco*, quod, sicut omnes tunc temporis in Anglia, secularibus haud absimiles erant, nisi quod pudicitiam non facile proderent: *Lanfrancum autem effecisse ait, ut esset, ampliori quam usquam Angliae numero, et religione Cluniacensibus non impares.*

b Secretarium, inquit Mabilio, Editum seu Sacristam vocamus; nosque ad Consuetudines Cluniacenses remittit. Habentur hæc Tom. 4 Spicilegii Acheriani, cum præfixis librorum et capitum titulis, ubi nullus de Secretario vel Sacrista proprius.

c Fortassis S. Henrici, cuius Italica expeditio in Calabriam, incidit in annum 1013: nam ante tempora Lanfranci, qui disciplinari monasticam restituuit paulo post annum 1070, Conradi an. 1027, et Henricus an. 1046, Romæ coronati Imperatores, exercitus in Italianam duxerint; reverentia tamen Monachos transcungi a primoribus habita, illius Sancti Regis disciplinam magis sapit,

d Canoria, nec Spelmanno nec Cangio nota vox, haud facile in Anglica lingua etymologim habet; an E vero ex veteri Britannica, cui Cam, Curvus, fuit, habere eam possit, peritioribus divinandum relinquo.

e Glaworna nulla inter Anglicanas civitates nota est, nemus inter eas quæ Provinciæ seu Comitatui alicui nomen tribuat. Glamorgania, Cambriorum ad mare Comitatum ultimus, nullum habet sui nominis civitatem: alias testatur Cambdenus, de illa agens, Cambrobritannis facile alternari M et W consonantes.

f Haecnam Mabilio ex suo MS. Compendiensi: sed addit etc. in dubio relinquens, an ipsum fine multum accepit. Codex noster progreditur etiam ad sequentia.

g Leguntur ista apud Surium lib. 1, cap. 21, et a nobis ad Vitam ab Osberno scriptam referuntur in Annot. b ad caput 6.

DE B. HUMILIANA

NOT. 21**

P ag. 384 num. 4 post lin. 13 — adde — : quod tamen intelligo, in ejus Bibliotheca, saepius ipso mortuo in alias aliasque ædes translata, non amplius reperi: sed pro eo haberri antiquius aliud, cuius Tittulus sic in Catalogo descriptus reperitur, Martyrologium Romanum emendatum per Georgium Antonium Vespucium, Canonicum Florentinum, Florentiae mcccclviii.

F

DE S. PETRO-CŒLESTINO.

NOT. 22**

P ag. 418 num. 1, lineas 8 ultimas post — Martyrologio Romano — sic muta — ubi sic ejus memoria recolenda olim præscribatur, ex priori correctione Gregorii XIII. Eodem die xix Maji, S. Petri de Morono, qui ex Anachoreta summus Pontifex, dictus est Cœlestinus quintus: * sed amore quietis abdicans se Pontificatu, laboribus et ærumnis pressus occubuit, multisque miraculis claruit. Verum quia horum verborum pars ultima, Successoris Bonifacii duritatem ergavirum Sanctum notare videbatur; visum sequenti mox anno est ea sic mutare. Sed Pontificatu se abdicans, et in solitudine religiosam vitam agens, virtutibus et miraculis clarus migravit ad Dominum: quæ nunc primo loco jubentur legi, in recognitione anni 1674, postquam scilicet cultus ejus omnibus Romano Breviario utentibus præscriptus fuit, sub ritu Officii Semiduplicis, nunc Duplicis. Placuit scilicet Sancti in castro Fumonis custodiā, minime ipsi liberam, sed patienter toleratam, mitiori soliditudinis vocabulo cohonestore, ne quod forte scandalum ea crearet pustillis: eademque cum moderatione composita videtur

in quo Bonifa-
cius erga San-
ctum duritia
discrete dissi-
mulatur:

Oratio

A *Oratio propria, sub Missa interque Horas recitanda; Deus qui B. Petrum Cœlestinum ad summi Pontificatos apicem sublimasti, quique illum humilitati postponere docuisti; concede propitiis, ut ejus exemplo prospera mundi despiceret, et ad premissa humilibus præmia pervenire feliciter mereamur. Agunt de eodem Wion, Dorganius, Menardus, Bucelinus, et alii in Fastis Benedictinis, ut Regulam S. Benedicti professo.*

uti et in Gallia.

Pag. 534 num. 149 subjunge — *Et Franciscus le Maire Antiquit. Aurelian. parte 2 pag. 129, agens de conventu Cœlestinorum, anno MCCC donatorum Prioratu Ambertino diocesis Aurelianensis; ait apud eos unum ex dentibus ipsius sancti Fundatoris servari, cum duabus Albis, duabusque Planetis, quibus ille inter celebrandum utifuerit solitus, jam indeab anno MCCXIV utique iam Pontifex renuntiatus].*

Pag. 537 num. 161 Denique Franciscus de Magistris, in libro de Statu Ecclesiae Neapolitanæ pag. 281 describit nobis ecclesiam S. Petri, de Majella appellatam, quam anno MCCC ædificavit variisque prædiis locupletavit Joannes Pipinus de Barulo, Minervini Comes, Carolo II Regi dilectus atque ex

B paupere Notario ad alta elatus, cum sua industria expulisset Saracenos de Lucea Apuliae ac de toto Regno: quæ ecclesia cum fuisse collapsa, anno MCVIII fuit per Nicolam Anellum Imperatorem refacta, et habet circiter quinquaginta Monachos de Ordine Cœlestinorum: interque Reliquias ejus numerantur, Mitra, Stola, Manipulus, Sandalia, et cilicium S. Petri Cœlestini, ac funis quo cingebatur nuda caro ipsius Sancti.

DE S. YVONE PRESB.

NOT. 23***

Pag. 538 ad finem numeri 1 — adde — *Carnotensis aliæque nonnullæ in Gallia Ecclesiæ ejusdem S. Yonis festum, sub ritu Semiduplicis agendum, differunt in xxi Maii, ut S. Petro-Cœlestino locus suus relinquatur.*

Pag. 539 col. 2 ante Summarium — adde —

9 S. Yonis commemoratio fuit Romano Martyrologio inserta jam inde a prima ejus recognitione, sedente Gregorio XIII, anno MMLXXXIII, sub formula hactenus invariata: In Britannia minori S. Yonis Presbyteri et Confessoris, qui pro Christi amore causas pupillorum, viduarum, et pauperum defendebat. *Magna hac, sed non præcipua laus ejus fuit; primamque illius in urbana luce claritatem complectuntur potius, quam postremam diuturnioremque in ruralis parochia cura sanctitatem, tanto majorem, quanto humiliorem, et iis quos dixi Ruralibus Parochus præcipue imitandam.*

Pag. 542 post Annotata addatur

TESTAMENTUM

Ex MS. Submissum ab Episcopo Trecorensi.

Sanctus Capellam a se fundatam,

Ego Yvo Helorii, Sacerdos indignus, servus Christi vilissimus, testando volo et concedo, ut Capella a me fundata, ad honorem D. N. Jesu Christi, B. Marie matris ejus, et B. Tugduali Confessoris sui, eum domo eidem adjacente, quam ædificavi de peculio meo quasi castrensi, in portione mea hereditaria, attingente mihi ex successione dicti Helorii patris mei, nec non et dictam portionem, una cum portione mea in hereditate materna eidem adjacente, sitas intra Minihiom Beati Confessoris prædicti, quotenus [jos] et consuetudo dicti Minihibi permittunt (non obstante statuto regali, municipali, vel principali consuetudine hac in parte, a quibus dictum Minihiom dignoscitor esse immune) prædicto bea-

tissimo Confessore impetrante, Domino sibi favente: D^{icitur} quas in dotem alias assignavi, et adhuc assigno dictæ Capellæ, bonæ memorie Alano de Brue Episcopo Trecorensi, tunc vivente, et auctoritatem mihi præstante (qui prædictæ doti triginta libras, quas super Decimis quibusdam prædialibus de Quenquis mutuaverat, per litteras super hoc confectas cumulavit) prout nunc est, cum sua dote prædicta, et cum adjutorio bonorum, quæ pro remedio animarum suarum ad sostentationem dictæ Capellæ, et ministrorum ejus, pro cultu divino hinc in perpetuum celebrando, de bonis suis mobilibus, et immobilibus voluerint impertiri, quos in bonis spiritualibus ibidem faciendis assumo participes, in perpetuum perseveret; Et quod Episcopus Trecorensis, istius concessioni, prout ejus officio invenit, contra omnes, cujuscunq[ue] conditionis existant, cogniti vel extranei, pro honore speciali B. Tugduali, defensor existat: et quod augeat, si placeat, de bonis dicti Sancti, unde cultores Dei, ab Episcopo dicto cultui ibidem deputandi, possint et debeant sustentari. Bona insuper, si quæ post mortem mihi reperiantur (quod non spero, nisi fuerint libri aliqui ad animarum ædificationem) lego dictæ Capellæ et ministris ejus: quos volo cum adjutoriis, quibus supra, ibidem personaliter residere. Deus huic concessioni faveat, et coadjutoribus vitam æternam concedat. Amen. Datum die Veneris, post festum Beati Petri ad vincula, anno Domini MCCXCVII. Et neverit fidelium universitas, quod dictam portionem in bonis prædictis, paterna et materna successione mihi attingentibus, teneo et possideo cum auctoritate bona memoriae Episcopi dicti Trecorensis, mihi prestata nomine dictæ Capellæ ex causa dotis prædictæ, non meo proprio nomine, a tempore foundationis dictæ Capellæ, quæ fuit fundata anno Domini MCCXCVI: nulli tamen consanguinitatis meæ in suis possessionibus, per assignationem et detentionem hujusmodi, præjudiciare [intendo].

22 *Distat prædicta Capella, quarta dumtaxat lencæ parte a civitate. Ad eam quotaannis (tam die xix Maii, qui est Obitus; quam xxix Octobris, qui est Elevacionis) post Missam in Cathedrali decantatam, a quatuordecim Parochiis urbis ducitur solennissima Processio, cum Capite ipsius Sancti, in numero populo confluente; ut etiam pridie utriusque festi, quando idem Caput, post primas Vesperas, intra ipsam Cathedralem sub umbella circumgestatur. Per totum quoque decursum anni, a vicinis oppidis pogisque, prout cuique necessitas aliqua publica ingruit, ad prædictam Capellam instituntur Processiones, ea successu, ut populariter sic fusa preces suum fere semper effectum consequantur, sicut ad nostrum Ludovicum Jobert anno 1684 prælatus Illustrissimus Episcopus scripsit.*

Ad eam bis quotannis processio duclatur

Pag. 543 num. 10 lin. 22 Clavo Brunelli — 1 — Clanso-Brunelli, et consequenter Pag. 546 Annot. i sic lege — Alberto ex vulgari, la rue de Clos-Brunneau, hodie S. Joannis de Bavaco dicta, ad cuius latuus feundum est Clauum-Brunelli, quod olim vix isti nomen dabat, spectatque ad jus Metropolitanæ Parisiensis. Idem Albertus, ait primam Sancti habitationem fuisse in via vulgo dicta, la rue au foarre, id est via straminis.

Pag. 547 Annot. d in fine — adde — *Quod autem vulgo Plessis dicitur, loco non uno, id in vetustis instrumentis Plexitum scribebatur, et a recentioribus ignoranter corruptum Plesseum, Plexum, Plasænum, et Plessiacum redditur.*

Ibid. Annot. f lin. 4 Menehi — adde — in Testamento autem Minihibi, quarta etc.

Pag. 549 Annot. f adde — *Ast medii xvi scriptores, Foderatum et Foderare scripserunt, vel contractum Fodrare ac Fodratum, unde ac Fodratura.*

Pag.

A *lum vas vitreum, juxta corpus repertum, fuerit acceptum pro signo Martyrii, non existimo, recte fuerit, si intra illud repertus etiam est sanguis concretus, ut plerumque solet monstrari in us quæ una transferuntur cum ossibus, Martyrum esse creditis.*

DE S. AUSTREGISILO.

NOT. T***

Pag. 60° post Comm. præv. adde —

B *Mabilio, eam scrisisset, quod Reliquiae S. Austregisili in propria ecclesia Collegiata suburbii Biturici adservantur; od calcem Tomi corrigi jubet, et legi, quod asservabantur ibi olim: nunc quo in loco, inquit, lateant, num ab hereticis combustæ, incertum. In Collegiati S. Ursini ecclesia intramurana, os ejus insigne ostenditur.*

DE S. IVONE CARNOT

NOT. 8****

Pag. 78° col. 1 lin. 2 adde — *Interim Carnotensis Ecclesia (a qua exemplum sumere potius debuisseat Canonici Regulares, atque satagere ut illa prior istius sui Episcopi cultum assumeret) neque alia quod seiana ulla, Iovonis ut Sancti vel Beati meminit; immo nec*

apud Canonicos Regg ex Induto PH 5,

nobis hic sufficit, licet antiquior probatio desideretur.

B *Saussayus: qui tamen Fulbertum, similiter Cornotensem Episcopum, & Aprilis nostri prætermissum propter defunctionem cultus, longo exornavit elogio cum titulo Sancti. Eo modo tamen hic omittere volumus (quod nonnemo mulvisset) Iovonem, cuius ut dixi, cultum Lateranensibus concessit Pius V, non solum in genere (uti permisit pro omnibus Canonici Ordinis Sanctis Officia instituere) sed aminatum in Decreto expressi, cum appellatione Sancti. Ita nobis ad viii Aprilis sufficerit pro B. Alberto, ab Ecclesia Vercellensi ad Patriarchatum Hierosolymitanum assumpto, quod iseo die cultum suum haberet ab immemorabili tempore in Ordine Carmelitarum, quem scripta Regula informaverat, sacræ Congregationis Rituum auctoritate denique confirmatum; quamvis xiv Septembbris cœsum constaret, neque illum aut Hierosolymitanus Clerus Accone tunc residens, aut Vercelleensis Ecclesia, aut etiam Canonorum Ordo quem professus fuerat, nisi admodum recenter, coenulum instituissent. Interim qui de hoc optaremus, sed propter diuturnum lapsum temporis sperare non audemus, nec debemus exigere, distinctiorem notitiam ouctoritatis ejus, per quam talis cultus primum est a Carmelitis assumptus; multo potiori jure vellemus a Lateranensibus indicata fuisse fundamenta, quibus, si reni ad judicium*

C *Pius vocasset, probaturos se sperarerunt, Sancti cultum et nomenclaturam Iovoni, non tunc primum ab ipsis asseri, sed ab antiquo competere. Nec enim ex Palæstina, inter Acconenis Ecclesiæ vel Eremi Carmelitanæ ruinæ, requirendæ probationes erant (ut si fuissent, ad suam Alberto venerationem ab omni obrepitionis suspicione vindicandam) sed ex media Gallia; et, se antiquitus cultum aliquem Ivo habuit, poterat id, adeoque debebat, meridionali luci elarius constare.*

2 *Interim nihil tale antiquitus reperitur; et quæcumque Iovonis cum laude numerinerunt monumenta, Sæcutori titulo abstinent omnia. In antiquo Kalendario etc.*

DE B. ALBERTO AB.

NOT. 9****
Bononie confunditur eum
alio S. Alberto,

Pag. 88° col. 2 numerum 4 sic ordire —

4 *Antonius Pauli Masini cum ad diem xx Maii etc. — deinde lin. 9 ante finem sic lege — 5 Albertum Martyrem, cuius in illa Braineusi ecclesia Reliquiae sunt, nunc intelligo Romæ esse inventum in Cœmeterio S. Cyriaci, et sub isto nomine, verosimiliter ab inventoribus primum iudito (non enim tam antiquum est, ut possit antiquo sub Gentilitate Martyri compete, pro Ethelberto vel Adalberto contractum scriptum) sub isto,*

D *inquam, nomine sumptas inde Reliquias, etiam disco faire istu loco donatas a Marcio Cardinali Ghinetti, anno MDCLXVIII; quomodo etiam nos Antuerpiæ, ex alio verosimiliter corpore, et sub eodem nihilo magis fundato nomine, habemus Reliquias illas, quarum oлиis aliorum Martyrum Reliquis additarum, meminimus ad diem xiv Martii, ut Roma allatarum anno MDCLIX. Nou igitur aliter huc spectat Albertus iste Martyr, Bononie nunc venerabilis; quam quatenus ibidem cultum habere vel habuisse videbatur Albertus noster Vollumbrosanus; et occasione ejusdem nominis, visus est illius Translationi faciende et quædam recolendæ, dies hic congruere. Verum quæ multiplex rerum personarumque confusio nascatur ex ista deligendæ diei ratione, sæpe alias diximus; et monimus, potius eligendum diem, qua istius nominis nullus uspiciatur occurrit; sicut nos fecimus, eligentes XIV Martii. Porro sublata hoc modo dubitandi causa (sustulit aucte ipse Masinius, scriptis super ea re humanissimis litteris) nihil est quod cum querar consudisse quidpiam, nihil etiam cur meminerim hac loca S. Alberti Hierosolymitani Patriarchæ, quem Martyrem quidem obusse scimus; sed Reliquias ejus etc. ut lin. 3 ante finem.*

occasione
Reliquiarum
Alberti M.
Romani,

nomine ad-
scitio sic
appellati.

DE S. GUIDO COMITE.

NOT. 10****

Pag. 87° num. 7 adde — *De hoc autem mihi scribitur, filium Comitis Tellicis de Donoratico fuisse, viventeque aliove S. Dominico, sub annum MCCXXII, habitu Ordinis donatum quasdam suas do nos dedisse ædificando Pisis conventui.*

8 R. P. Antonius etc. tum adde.

9 *Præcesserit autem: si vera sunt, quæ, ordine temporis per quam congruo, mihi scribuntur ab Illustrissimo Comite de Gerardeca, Hippolyti prælaudati et ante hos quatuor aut quinque annos mortui fratre. Facit hic Guidum nostrum, filium Comitis Neapolionis, unius ex tredecim, qui anno MLM fundaverunt domum misericordiae, optime dotatam, unde sustentatur quidquid est pauperum Pisis; fratrem, autem Petri Pisani, qui a Puschale Papa II Cardinalis creatus, interfuit electioni Gelasii Papæ II anno MCXVIII, ac deinde anno MCXXX Petro-Leouis; a se electo contra Innocentium II, ejusque sequencibus constantissime adhæsit; teste ejusdem temporis scriptore Joanne Sorisberiensi: qui deplorans ruinam quam traxit schisma Anacleti, inter stellas tunc lapsas nominotum appellat solos duos, Egidium Tusculanum et Petrum Pisaniam, cui nullus aut vix similis erat in Curia. Pro eo ad obedientiam Innocentii II odducendo, S. Bernardus haud frustra laboravit; sed deceptum se per epistolam doluit, quod Petrus, juxta verbum Domini (ipsius scilicet Innocentii) in suo ordine et honore receptus, eodem nihilominus privatus fuerit; seque hoc Pontificis facto inustum queritur nota et nomine proditoris; quod ut amoliatur, alia jam vice scribens; Auserte, iubuit Innocentio, opprobrium meum; et restituendo quem statuistis, vestrae etiam sancte et integræ opinioni consulite. Ex eadem autem stirpe proditissime videtur Bonifacius Comes Novellus de Donoratico: qui Petro de Corbario, Ludovici Bavari contra Joannem XXII idola, jam pene deserto ab omnibus, opus se receptura præbuit; sed ita, ut reconciliationem ejusdem procuraverit, veroque Panfili supplicem ad pedes stiterit, sicut ex Bernardi Guidonis Pontificali MS. Bosquetus nos docuit, unde accepta lege in nostro Conatu Chronico-historico ad Nicolai F. Antipape Acta, num. 4 et 5.*

un potius
filius Com.
Neapolionis,

et frater Petri
Card. Pisani,

F

10 *His præmissis oлиud Actorum compendium, a jam dicto Comite de Gerardeca mihi missum, quia multis partibus accuratius, placet ex Italico Latinum facere. S. Guido, filius Neapolionis de Gherardeca Comitis Donoratici, natus est Pisis circa annum MLX. De eo exigua admodum reperitur memoria, deperditis*

sub 1060 na-
tus.

defunctus cir-
ca 1140

Corpus trans-
feratur Dono-
raticum anno
1212,

indeque a
Pisanis, fama
miraculosæ
inventionis
excitis, sec. 15.

A deperditis aut scribi neglectis vita Actis. Circa ætatis suæ annum quadragesimum consanguineis patriæque renuntians, pro Dei amore recepit se in campum suo Donoraticensi castello adjectum, vitam istic eremiticam ducturus, locumq[ue] ibi solitarium delegit, et aedicula instruxit, quam S. Mariae a Gloria nuncupavit: quæ aedicula hodieque superstes, nec unquam scitur caruisse accolata, istic pœnitentiae causa vivente. Perseveravit autem in ista austerritate aulis circiter quadraginta: post quos cum obiisset, manifestatum populis per Angelos est, quam esset coram Deo gloriosa illius anima, iam a corpore separata. Si quidem omnes omnium ecclesiæ cunctæ, per Comitatum Gherardese, tam Clericalium quam Regularium, sonum per se dederunt; motæ ad eum plane modum, quo solent humanis manibus moveri ac trahi, moriente aliquo Comitum prædictorum. Hec signo exciti populares, concurrerunt ad locum, in eoque sanctum corpus humaverunt.

11 Ita istud ibi mansit usque ad annum MCCCXII, quando propter multitudinem affluentium peregrinorum et miraculorum frequentiam, placuit transferre prædictum sacrum pignus ad Præposituram ejusdem loci, ubi apud plebem illam permagna semper in veneratione est habitum, tamquam maximi Sancti: cuius etiam respectu adfiscatum fuit monasterium cum ecclesia sub ipsius nomine. Et hujus quidem monasterii vestigia adhuc supererant, ante hos paucos annos: ecclesia vero, super eam viam posita quæ Pisis Liburnum ducit, adhuc superstes, nonen retinet Abbatæ S. Guidi, olim a Monachis, postea a Sanctimonialibus culta, quamdiu scilicet res publica Pisana floruit, in qua Comites isti clari atque potentes erant, quatuor autem ex ipsis etiam supremo dominati potiti. Porro cum progressu temporis Donoraticum Castellum, in cuius Prioratu requiescebat corpus S. Guidi, funditus esset eversum, bellantibus inter se Pisani ac Florentini; in oblivionem venit sacrum depositum, ipsis leci ruinis involutum, donec divina Majestati placuit illud insigni miraculo revelare. Res ita contigit.

12 Die quodam Epiphaniae, cum nix densissima cœlo decideret, visa est ex mediis illis ecclesiæ ruinis repente emergere arbuscula, ex iis quas vulgo Scopas vocant, et suavissimum late odorem fundere: ejus tam præter naturam atque anni tempestatem sic nati germinis, cum admiratio cunctos caperet, C et vicinos ad spectaculum populos exciret: placuit causam indagare prodigi Comitibus Gerardescæ loci Dominis; repertaque fuit area lapidea, intra quam corpus sanctum erat, sursum versa: ex uno autem angulorum cœlum spectantium enasci videbatur scopæ prædictæ: quæ etiamnum servatur in parochiali ecclesia Castaneti, loco ad duo milliaria prope Donoraticum, atque ad jus eorumdem Comitum spectante. Scopa autem illa deprehensa est, transforata arca, primam originem sumere ex capite ossis unius humeralis. His exacte sic cognitis, anno MCCCCLV Pisani specialem Legatum destinarunt ad Comites Gerardescæ, Gerardum et Simonem, cum litteris fidem publicam facientibus, quæ litteræ penes ipsorum Comitum posteros adhuc servantur, petentes concedi sibi corpus S. Guidi, transferendum in Metropolitanam ecclesiam: illi autem cum annuissent civium suorum votis, requisitus est consensus Calixti Papæ, nec nisi sub ea quam num. 4 vidimus conditione datus.

hactenus servata, laudatur quod Italianum verbo et exenu-
ple illustravit; quæ primo loco legi jubentur in novis.
simis recognitione anni MCLXXIV, eo quod jam pridem
festum ejus, ex Apostolico decreto, jussum sit sub ritu
Semiduplicis Officii celebrari, ab omnibus Romano Bre-
vario utentibus. Antonius de Balinghem etc. — et lin.
10 dele — ubi.

Pag. 90 * ad calcem num. 9 addit — Corporis, quod integrum adhuc servatur, cum nullæ aspiam Reliquias haberi possint, earum loco piis sunt vestes et alia hujus generis, quæ ipsum aliquando contigerunt. Sic Potiensis in Sicilia conventus S. Francisci, ejus cilicium se possidere gloriatur, teste Roccho Pirro Siciliæ Sacra Tom. 2 pag. 479.

Ibid. lin. ult. sic legr --- ac tum primum Veronam accesserit, idque primo Novembri, uti scribit Venerius Augustinus Episcopus Veronensis: postquam autem MCCCXXVII die xvii Januarii ultimam habuit concessionem, Vicentiam pariter ad prædicandum profectus est. Idem ex MS. Chronica etc.

Pag. 92 num. 15 lin. 21 post verba -- cum Fratre Alberto — addit — Hac autem potius quam priori vice, hortata ejusdem S. Bernardini, festum Braviorum, quod antiquitus agebatur prima Dominica Quadragesimæ, ob memoriam victoriae populi Veronensis, reportatae anno Domini MCCCVI, quæ Dominicæ totius populi appellabatur, reductum fuit in diem Iesu ante Dominicam Quinquagesimæ. Eodem anno etc.

Pag. 93 * col. 1 addit sequentia.

19 Majoris longe auctoritatis, ideoque non prætermittendæ hoc loco, est elegium, quod Pius II Pontifex Maximus, civem suum Catharinam Senensem canonizatus, suo itidem cum Bernardino, ad coniunctis patribus commendationem scripsit, in Bulla, anno III Pon-tificatus et Christi MCCCCLXI, his verbis: Inter alios qui Deo placuerant, et divinam nobis clementiam placaverunt, urbs Senæ inter Etruscos nobilis, aetate nostra Bernardinum aluit: qui nobili loco natus, in adolescentie flore mundo renuntiavit; et ingressus B. Francisci Religionem, cum Fratres sui Ordinis procul abiisse ab institutis et Regula Patris reperisset, eos acriter correxit: et cum eos omnes in viam reducere non posset, sequestratis pluribus quibus Regulam reservare placuit, cum his cœnobio frequentavit, quæ multa de novo construxit et sanctissimis institutis reformativit. Circuivit Italiam prædicando, vitia fulminavit, virtutes erexit. Mira ejus abstinentia fuit, mira integritas, moderata gravitas, eloquii multa suavitas, multa doctrina. Et quoniam verus erat pauperatus cultor, hostis pecuniae, et omnium deliciarum iniimens; semper in ejus vultu ingens alacritas emicuit, et in mente summa quies: et qui sola innocentia gaudebat nullius sibi conscientis criminis, scandalis pluribus in Italia obviavit, et multa miracula perpetravit: propter quæ adhuc vivens Sanctus habebatur, et in eo plebium colebatur honore, nusquam sine populi frequentia et singulari reverentia susceptus. Qui cum apud Aquilam, Marsorum urbem, hujus vite cursum pergeisset, Nicolao Quinto, Prædecessore nostro, ipso Jubilei anno, cum Christianus orbis, ad purgandas vitiorum sordes, frequens Urbem inviseret, inter sanctos Christi Confessores relatus est.

Elegium a Pio
2 Bernardino
dictatum,

DE S. BERNARDINO SEN.

NOT. 11***

Pag. 90 * num. 9 lin. 8 post — Martyrologio Ro-mano — addit — ubi ex antiquiori Bellini formula,
Maji T. VII

*attud cum in-
corrupti corpo-
ris vera effigie
editum.*

20 Corpus, Waddingo teste, incorruptum et integrum hodie spectatur : de eius translationibus variis acturus Cap. 6 Analectorum, hic propono ejusdem genuinam delineationem, qualem ante annos minimum quadragesima habuimus. Scuis ultatam ; quamque ex antiquo valde prototypo expressit Franciscus Vannius Senensis, et Frater Villamena sculptus, addito hujus brevi sed nervo elogio hoc : Vera et naturalis S. Bernardini Senensis effigies, qui obiit Aquilae in Vestinis anno MCCCCXIV, die xx Maii in Vigilia Ascensionis, hora Vesperarum, dum in Choro caneretur Antiphona ad Magnificat, Pater manifestauit nomen tuum hominibus : et in illis verbis. Ad te venio Alleluia, exspiravit. Adscriptus est Sanctorum numero a Nicolao Papa V. anno Jubilaei MCCCC. Fuit ex nobili familia Albizzesea nunc extincta progenitus, et Ordinis Minorum instaurator. Beatissime Virginis Mariae amore supra quam dici possit, se captum profitebatur. Eum Pins II summus Pontifex, pecuniae capitalem hostem, noncupabat : idemque humanae gloriae contemptu tres sibi oblatas Tiaras constantissimo animo recusavit. De illo tandem Martyrologium Ronanum, multa breviter, Italianum verbo et exemplo illustravit : nempe post illum recognitionem, jussu Gregori XIII anno MDLXXXIV curratam ; cum antea, juxta Bellinum de Padua, sic legeretur, totam Italianum suo illustravit verbo et exemplo. Apparet autem vel intuentibus non esse eum vultum viventis corporis, sed exucci ac mortui, qualiter etiam nunc esse credimus, et asserunt qui viderant ; ideoque hic libentius spectandum innovata sculptura exhibuimus.

Pag. 97 * Annot. d adde — Carolus Sagonius, in libro de Episcopis Bononiensibus, agens de B. Nicolao Albergato, quo auctore in foro Bononiensi concessionaba-

tur Bernardinus, ait, executionem illam factam esse iv Nonas Maii circa an. 1423.

Pag. 114 * Annot. h — adde — Syllabum operum texit Waddingus inter Scriptores Ordinis Minorum, qui dum parabantur, eos titulos excerptis in sua Bibliotheca Mariana Hippolytus Maracci, primo loco nominans, de Conceptione B. Mariæ Virginis librū unum, quem propria ipsius Sancti manu exaratum se Senis vidisse, testatus est Bernardinus de Busto, serm. 4 de eadem Conceptione. Eum librum, seu potius Sermonem, intelligo ab Hippolyto Maraccio, notissimo plurimis suis scriptis Parthenophilo, repertum in Bibliotheca Vaticana fuisse, ac praledandum, nisi mors intervenisset. Sed hac nihil detracatum publico est; siquidem pīus multo quam ipsa contingere, videlicet anno MDCLXV, R. P. Fr. Petrus de Alva et Astorga Lovani edidit. Monumenta antiqua Seraphica, pro immaculata Conceptione Virginis Mariae, ex variis Auctoribus Religionis Seraphicæ in unum comportata et collecta ; in eius libri capite ponitur, S. Bernardini Tractatus seu Sermo, numquam impressus, repertus Goloniæ Agrippinæ apud Patres Eremitas S. Augustini ; qui etiam exhibetur inter Radios Solis veritatis ab eodem de Alva editos, Signo 2 Radio 35 col. 467, hoc principio. Needum erant Abyssi etc. Pari ratione ex ipsius Sancti autographo sub annum MDLXIII, transcriptus fuit libellus alius, sed Italicus, hoc titulo : Considerationes, per quas anima. Dei gratia mediante, pervenire potest ad contemptum rerum terrenarum et amorem cœlestium. Lutebat hic thesaurus inter MSS. P. Hieronymi Brunelli Senensis, in nostro Romano Collegio deposita, indeque Lucam Missus a Patre nostro Joanne Francisco Vannio, D. Dominico fratri, ibidem prædato fuit anno MDLXXXVI. Quod hic volui indicare.

Pug. 145 post num. 34 prosequere idem Caput 4 hoc modo.

35 Quo ordine processum ad solemnum S. Bernardini, Canonizationem sit, cupienti scire, in promptu est Relatio, post Vitam edita oante Opera, una cum ipsius Nicolai Papæ V Bulla : ubi etiam ex Augustini Dathi lib. 2 inventa prolixè descripta ratio totius festivitatis ; Romæ, viii kalendas Junii ; Senis, ad ipsas ejusdem mensis Idus celebratæ, anno MCCCCL. Haec secentum est illustre mirandum, quod is cui contigit, Fr. Blasius, anno MDX vir ætatis devexæ, die iv Novembris in monte Alvernianæ narravit Anonymo isti Fratri, a cuius manu et stylo F. Antonius de Terrinca misit mihi Vitam B. Vivaldi, Latine redditam i Maji, sub nomine Dionysii Polinarii. Cum enim hunc, auctorem credidisset esse Terrinca mihi quoque id persunxit ; ut in mutandis ad diem istum illo suggestente exponui, cum jam iunotuisse, illius Vitæ et Miraculi prænotati tali anno scriptorem, esse seniorem Dionysio, sub annum MDXXXIV primo ad Ordinem recepto. Equidem, accepto narrationis tam authenticæ iudicio, optavi originarium ejus contextum, licet diffusum satis. Latinum reddere : sed respondit Terrinca, per litteras datus 24 Septemb. 1686, sibi longius remoto ab iis qui MS. istud possident, perquam difficile impetratu videri ipsius fidele egraphum ; vellem igitur contentus esse Latina sua, licet compendiosiori traductio ; quam imprimendum curaverat post Vitam Sancti, insertam suo Theatro sacro primi Ordinis tit. 2. Ego vero tanto securius ei fidem adhibeo, quanto mihi notior est accuratio Terrinca, nec minimus quidem circumstuntias præterire soliti. Ea autem ad litteram, ut ait, talis est.

36 Panlo post Canonizationem Divi Bernardini, Blasius, qu. Antonii alterius Blasii de Masseis, in oppido Cascia Nucerinæditionis, ætatis suæ anno undecimo, e vivis sublatus est. Dum autem de more funus parant, ut corpus sepulturæ tradatur, repente coram populo contrahit brachia, palmas stringit,

Libellus Sancti pro Immaculata Conceptione,

*impressus Lo-
ranii an.
1605.*

E

Anno 1450

F
*priuato post
puero sibi
occidisse ait
Fr. Blasius,*

*rem post an-
nos 60 nur-
cans,*

*ut 11 an. at.
mortuus.*

A stringit, toto corpore contremiscit, ingemit, horribiliter mugit; post, sicut prius, exanime apparuit. Stupent omnes, tanta rei novitate perculsi, divinum implorant cum necessariis auxiliis; infundunt libamina, quæ in stomachum descendere quasi per aquaeductum intelligunt; aliaque ex medicorum præscripto adhibent corporis fomenta; ut, quod vivum existimant, vegetum reddant: sed frustra. Circumstant interim cognati, amici, vicinique. Et ecce iterato contremiscit atque immugit: unde funus adhuc differre, decernunt, quid futurum sit attendentes. Opem Virginis Matris aliorumque Sanctorum iteratis votis progenitores expostulan, et exaudiri non merentur. Mater, præ ceteris afflita, corpus in ulnis acceptum, B. Ritæ, in ecclesia S. Mariæ Magdalenæ miraculis coruscanti, sistit, et lacrymis ac precibus filii resurrectionem ab ea efflagitat: sed nondum puer revivisit. Quinto obitus die, tandem genitores Divu Bernardino causam et agonem pariter committunt. Nec mora: voto emissio, desiderium eorum adinpletum est: Blasius enim, tamquam a somno excitatus aperiens oculos, parentes alloquitur, mirabilia nuntiat, arcana pandit; et quæ in cœlo sursum, et quæ in inferno deorsum sunt, edit.

B 37 Per dies quatuordecim, membris omnino destitutus, jacuit immobilis: sed interim requiem non habuit, aut dicendi finem, fecit. Postea paulatim pelle, unguibus, pilisque detractis, novisque acquisitis, in pristinum restitutus est. Mirum modo audite, auribus factum percipite. Hora transitus sui apparet et Bernardinus, quem aliquando cum aliis pueris et parentibus laudaverat: apprehensaque manu ejus dextera (ita sibi videbatur), Ne timeas, inquit: forti animo esto, et quæcumque videris diligenter observa, quæ audieris memoriae committe. Dicit deinde eum in terram tenebrosam, et operam mortis caligine; terram misericordiam et tenebrarum, ubi umbra mortis et nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat; ubi fletus et stridor dentium, ubi denique nulla est redemptio. Ostendit ei damnatorum turmas, et conditiones singulorum, nec non tortorum tormentorumque diversitatem, quibus superbi, avari, impudici, iracundi, intemperati, invidi, blasphemii, malefici, detractores etc. torquentur: causasque damnationis singulorum aperit; et quæ de barathro deque damnatis sacra Theologia sanctique Patres tradunt, atque Ecclesia tenet, diligenter edocet. Multos ibi Blasius novit, alios a ductore suo didicit ex nomine.

C 38 Dum Infernum sine poena, licet non sine animæ angustia, serutatur; ecce inexplicabili dæmonum damnatorumque applausu et confoso tumultu, animam Buccerelli cuiusdam sibi noti, ut pote ejusdem oppidi, qui Ghibellinae factionis fautor fuerat et inimicentis decesserat, vidit illas in tenebras trudi: et præ magnitudine poenæ illius, totus correptus tremuit, non solum animo, sed etiam corpore: nam compertum est, eadem ipsa hora, qua primo irrugit Blasius, Buccerellum præstatum obiisse. Similique modo horruit corde et corpore secundo, videns eisdem poenis involvi animam Petri Fraschæ, ejusdem loci, quem fraudibus et usuris ditatum, sine restitutione decessisse innotuit eodem tempore. Hinc filius præfati Petri, statum patris audiens ex Blasii narratione, quidquid pater injuste rapuit, restitendum curavit; bonaque sua pauperibus distribuens, elegit potius in paupertate Christum querere. quia pro divitiis patrem habere in gehenna solum. Inde Sanetus Blasium deduxit in sinum Parvorum absque Baptismo decadentium; et quæcunq; eo scripta sunt ei manifestavit. In Purgato-

rium deinde manu duxit; ubi, sicuti in Inferno, D. vidit et intellexit animarum numerum, gradus, *Purgatorio*, conditionesque earum, tormentorum differentiam modumque punitionis pro qualitate reatum. Novit in hoc ergastulo plures: aliae sese prodiderunt, rogaruntque ut eorumdem parentibus vellet renuntiare, que pro earum liberatione facienda erant. Post hæc in Sinum Abrahæ, per Christum evanescutum in resurrectione sancta sua, deduxit; statumque loci illius patescit ei.

D 39 Denique in cœlum collocari visus sibi est *ac Paradiso*, Blasius; ubi, tamquam alter Paulus, sive in corpore sive extra corpus nesciens, vidit et audivit area na verba, quæ non licet homini loqui. Vedit Dominum sedentem super solium excelsum et elevatum, unum in essentia et trinum in personis, unitatem Deitatis trinitatemque Personarum. In ipsum respiciens, omnia cernebat, quæ in cœlo sursum, quæ in terra deorsum, et quæ subtus in inferno erant. Vedit, quia millia millium ministrabant ei, et decies centena millia assistebant ei. Chorus novem Angelorum in tres hierarchias ordinatos. Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, Virginum, et castus Sanctorum, a Bernardo sibi ostensos, ante Majestatem Dei alter ad alterum clamantes; Sanctus, Sanctus, Sanctus, etc. Vedit sanctam Dei Genitricem, super chorus Angelorum exaltatam, a dextris Filii sedentem in vestitu deaurato, circumdataque varietate. Inter Cœlites vidit S. P. N. Franciscum, præfulgentem, in alto atque sublimi loco locatum, stipatumque Fratribus primi et tertii Ordinis (seminæ namque S. Claræ sequabantur) nec non amicis et benefactoribus Ordinis. Claritatem vestimenti et emicantium calceamenti, tum Francisci, tum Fratrum, demuranti Blasio; Ne mireris, inquit Bernardinus; retributio hæc est vilitatis habitus atque divaricati gressus: tanta gloria decoratus est ipse Ordoque ejus; ob admirabilem prærogativam sacrorum Stigmatum. Ex quo etiam fit, ut anniversario descensu, in die solennitatis suæ festo, animas Fratrum ac Sororum, amicorumque et benefactorum, a Purgatoriis portis solutas ad cœlestia regna perducat. Post hæc, cum in explicabili animæ illius angustia, redditum ad corpus Bernardinus indixit; prout factum quinto jam die, eademque ipsa hora, qua parentes exquisierunt intercessionem Bernardini.

*In coquæ glo-
ria S. Fran-
cis.*

E 40 Prædictis omnibus fides facta ex eo est, quod die decimo quarto e lecto surrexit puer Blasius; et per mensem optime meminit quæ viderat; deinde elabi illa ex memoria cooperant, uti ductor ejus præmonnerat; tum etiam ex eo quod in aetate puerili et litterarum expecti, non alter ac si summus Theologus et Ecclesiastes fuisset visa narrabat et explicabat, de omnibus alte ac subtiliter disserens. Alieni etiam dicebat: Pater tuus, in Purgatorio existens a tali die, dicit tibi, talia et talia officia et elemosynas, in testamento tali die rogata etc. relictas, adhuc non persolvisti, nisi hoc et illud: alteri, Frater tuus, decedens tali die, inter te et ipsum solum rogavit tot Missas celebrari, nec promissa in integrum solvisti, restant enim tot etc. Ac, ne multis lectorem morer, statum defunctorum suorum requirentibus satisfiebat sigillatum; non tantum indicans in Inferno, aut Purgatorio, vel in Cœlo a die tali reperiri; sed etiam damnationis aut pugnationis vel fruitionis causas, quas a Bernardo dicerat, palam faciebat;

*Eros autem
fidem faciunt
ea,*

*que puer
dicere non
potuit nisi e
revelatione.*

F 41 His ex Anonymo prædicto relatis, velut tempo-

re

*jamque sepe-
tendus con-
tremuerit bis,*

*et 5 die post
oblatus Sancto
resurrexit;*

*visus interim,
duce Bernar-
dino,*

*inferno ejus-
que portis,*

*ipsaque in-
stanti mortu-
rum duorum
unum ab eo
adulteris,*

Lumbo duplo.

Are ac modo prænotato scriptis, addit Terrinco, se eodem in MS. etiam Italice adjectu inventisse hæc verba: *Idem Sanctus compertus ad 38 mortuos suscitasse.* De gloriose isto Sancto, retulit mihi egregius ex nostro Fratrum Minorum Ordine Concionator, cui fidem indubitatam dandam existimavi, quia est perquam celebris in populo, et in omni sua doctrina ac verbo verax; diligenter et scrupulose requisivisse se miracula, quæ per eum Deus est operatus, atque imprimit illa quorum veritas habetur authenticæ comprobata, quo certus ea posset pro concione exponere, citra admixtionem falsi: reperisse autem quod Sanctus ille, præter innomera sanctitatem vitæ testantia, collatarnum infirmis beneficia sanitatum, mortuos triginta octo resuscitarit ad vitam: et hec affirmavit mihi sapius se prædicasse, cum sibi erat de S. Bernardino dicendum.

CAPUT VI.

De sacri corporis translationibus variis.

Anno MCCCCXII, Canonizationem prænotatam immediate secuta, videtur idem Pontifex Nicolaus Papa V. B qui ipsam celebraverat, induluisse Minoribus Observantibus etc. — ac porro numeros sequentes muta, ut pro 36 etc., fiant 42, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, et 50.

DE B. COLUMBA REATINA.

NOT. 12***

Pag. 152 * col. 2 Annot. f lin. 12 post hæc verba *Catharina tenuerit — dele lineas duas, pro quibus has substitue. — Talis Legenda epitomen nihil meliorum Auctor hic reperit apud Petrum de Natalibus lib. 10 cap. 103, ibique legit, quod post conversionem Por-*

phyrii Dicis, Christus per Columbam de cœlo missam cœlesti cibo Virginem refovit. Mirum est porro etc.

Pag. 153 * Annot. d adde — neque ad dubitandum de miraculi veritate, magnopere moveamur, quod de alio Crucifixo Urbevetano, alioque Parisiensi tantumdem dicatur; eo solum fundamento, ut putamus, quod Sancto Doctori, istuc commoranti, in usu aut veneratione fuerint. Nec novum est variare in talibus populares narrationes, dum ex communī quadam pluribus causa, aliquid etiam aptatur pluribus rebus aut locis, quod unū soli vere cantiget. Sic quod evenit Sancto Doctori, scribenti Neapoli tertiam partem summæ de Christi Passione et Resurrectione; applicarunt aliqui Officio Corporis Christi, jussu Urbani IV scripto Bolsenæ, ubi in foribus ecclesiæ depictus est B. Thomas, sedens et scribens — depictus est insuper Crucifixus, alloquens S. Thomam coram se super genua adorantem, et dicens, Bene seripsisti de me Thoma; uti videre est in Propylæo nostro ad Pontificatum Urbani IV Dissert. 23; futura 43, cum accesserint suis locis Paralipomena quæ paravimus.

Pag. 173. * Annot. q odde — Franci etiam Juubiles appellant: suntque famosiores eæ, quæ in Occitania crescerunt, les jujubiers de Languedoc.

Pag. 183 * col. 2 impressa es? Sequentia, aliter quam vulgo soleant, eo scilicet modo quo solvit in Lyricis fieri, ita ut ultimus eujusque binarii, ternarii, vel quaternarii versus introrsum ducatur. Melius, ex usu communi, hoc fieret in primo; ipsaque Consequentia in strophas senarias vel octonarias, prout res exiget, distinguuntur.

Pag. 213 *. Annot. p adde — Francis etiam Julep. nominatu et scribitur.

E

NOT. 14*** F

APPENDIX

AD DIEM VIGESIMAM PRIMAM MAJI.

NOT. 13***

Pag. 1 inter Prætermisso.

Ibid. 7 post. — Sed idem — adde — in novissima Martyrologii Romani recognitione, secundum impressionem anni 1674, emittuntur et merito: sunt enim illi ipsi, qui etc.

Ibid. col. 2 adde — S. Yvo Confessor, in Carnutensi altisque nonnullis per Galliam Ecclesiis, hodie sub Semidupteti colitur, scilicet impedito, propter S. Petrum Celestimum, die ejus natali XIX Maii.

S. Hilarius Episcopus Tolosanus, in Officiis propriis anni 1647 prætitulatur die XXI Maii: sed opinio est error hypotheticus id accidisse, legendumque, ut antea legebatur XX Maii.

Pag. 4 col. 1 lin. penult. addatur —

B. Joannes, Plebanus S. Joannis Decollati, Venetiis, hoc die reservi potuisset, propter solennem translationem sui et S. Candidæ ad novum altare, anno 1644. De ipso et B. Leono Bembo Episcopo ibidem culto, agemus, quando simul ante translati fuerunt anno 1632, ad diem IX Augusti.

De S. Candida vero proprio ejus die 1 Decembris.

De S. Valente num. 1.

Pag. 7 lin. ult. adde — Kalendarium membranum ante annos CCC exaratum in Franconia (de quo ad nomen S. Sophie ibi primo repertum egi in addendis ad Prætermisso diei x) habet etium nomen Valentini Mar. et Epi. quod in aliquo Sueviæ aut Franconiæ monasterio additum videri possit, post alios vetustiores descriptos in vetustiori exemplari seculi ut

videtur septimi. Idem legitur in vetustissimo Hieronymiano monasterii S. Galli additum, tom. 13 Spicilegii Acheriani pag. 423.

De S. Vale.

Pag. 7 num. 3 adde — idque ad sequentem diem XXI, cum hoc die notasset Natale in S. Valentini Praetoris (Presbyterum scribere debuerat) et cujus socii Anonymi, nusquam alias reperiendi.

NOT. 14*** F

DE S. MANTIO M.

Pag. 30 num. 18 adde — *Claudius Castellanus, Canonicus Parisiensis, existimat, istum Hispanorum illusionem totum ex eo natam esse, quod S. Memmii et Mantii nomina, utique genti vulgo usitata, sint affinia; ac primum quidem S. Menge, dici atque ab Helvetis Manche pronuntiari; alterum vero, S. Manchez. Hæc Vasconum fortassis pronuntiatio est: nam de Lusitanis constat ex illius gentis Martyrologio a Patribus Societatis nostræ collecto, et sub annum 1591 Coimbræ impresso, Mantinum vulgariter Mancos dici, uti ad diem XV Maii notatur in margine.*

Pag. 55 col. 2 Annot. b lin. antepenult. P. Andr. Schnorrenberg — adde — qui etiam mihi de cultu quærenti scripsit, nullum certum haberi, sed Anniversaria pro defunctis etiamnum celebrari, quod tamen opinioni Beatitudinis coruæ noui adversari, aliis occasionibus demonstravimus. Gelenius etc.*

NOT. 15***

NOT. 16***

A

not. 17***

DE S. SILAO EP.

Pag. 63 n. 5 adde — *Suggerit autem Claudio Castellanus, S. Honorinam de Confluentia, vulgo Conflans, in diocesi Parisiensi xxvii Februarii, cui appata fuisse Acta S. Dorotheae V. M. notavit jam pridem Heischenius noster: item S. Justini, in Bellavensi Diocesi Martyrem, xviii Octobris; cui similiter accommodantur sint Acta S. Justini in Lupara, referenda i die Augusti.*

not. 18***

DE S. PETRO PARENTIO.

Pag. 86 N. 5 adde — *Monaldus Monaldeschi de Cervara, in Commentariis suis historicis a condita Urbe-retiri, usque ad annum MDLXXXIII, eodem anno apud Venetos excusis, librum 8 finit cum morte Petri; eumque Italice appellat Pietro Parente. Quoniam autem Acta num. 4 dicunt Petrum a Catholicis petiitum et acceptum in Dominum et Rectorem (vulgus Potestatem appellat) placet ex opere Ludovici Vedriani de Doctoribus Mutineusibns, quorum plurimi a variis B civitatibus Italie ad id munus optati fuere, modum et formam explicare, quibus ad ejusmodi electionem procedebatur: et quæra fuerit ut quanta temporibus paulo post secutis dignatas. Habet hoc ille pag. 31 cujas Italica verba sic Latine reddo.*

Potestatis officium.

Is in republi-
ca velut Di-
cator,

6 Liberæ civitates Italæ multo tempore perseverarunt sub regimine suorum Consulium, non nisi ex civimin numero delectorum. Sed quia contingebat frequenter, ut multi ad eam dignitatem mediis parum honestis niterentur, aleptaque potentia abuterentur; nihilominus frequenter accidebat eos de vita periclitari; aut etiam ipsa privari, per tales qui, judicantibus ipsis, dolebant aliquos consanguineorum seu amicorum suorum de medio subtulatos, aut relegatos ab urbe. Ad hujusmodi rabiem compescendam placuit mutare formam regiarum: et, consulto atque annuente Imperatore Frederico, a duobus transferre supremam judicandi potestatem ad unum quemdam, electum ex alia quæ Consilio magis placeret civitate, quique inter electores consanguineum vel affinem nullum, nullos in ipsa ad eujus regimen petebatur civitate vel in districtu fundos haberet proprios; transeenderet autem etiam annum xxxvi, et prudentia ac gravitate clarus habetur. Mense ergo Septembri, Tribubus seu Regionibus urbium indicabatur dies, quo conventari Deputati singularum, viros quadraginta nominarent (exclusis semper Magistratibus) qui intra diei unius naturalis spatium, ab una in alteram vesperam, eligere deberent supremum Rectorem urbis, loco secreto, ad quem nullius neque vox, neque auris, ac ne schedula quidem scripta penetraret. Quod si quadraginta illi, intra predicti temporis spatium, in unam nequaibant personam convenire; aunittebant jus facieudæ electionis, et ad hanc nominabantur totidem alii: si autem nec ita res succederet, deferrebatur ea ad Concilium generale, quod appellabant Credentiae. Electione peracta, et Concilio intimata, expediebantur legati cum litteris publici Decreti ad Electum: qui rogabatur dignitatem oblatam admitt-

seculo 13
cæptus loco
Consulum op-
tari ex alia
civitate,

tere, eaque admissa præstare jusjurandum præscriptis a Concilio verbis. Eo autem die quo civitatem ingrediebatur, ab egresso in occursum populo magna cum gratulatione excipiebatur. Insignia erant, galerus, gladius, et virga seu sceptrum: anoritas in civilibus militaribusque rebus suprema. Quod si Doctorali laurea non erat idem insignitus, dueebat comites Jurisconsultos, per quos civiles et criminales causas dijudicabat; et, cum opus erat, generale Concilium convocabat: coram quo publice etiam iterabat jusjurandum, antea eoram Legatis præstitum, præsente eo qui antea fuerat Potestatis officio functus, vel Vicario ejus. Tum assignabatur eidem pecunia, ex publico solvenda, ad suas sueque curiae instruendas necessitates, in qua numerabantur tres Equites, et Satellites viginti quinque Praetoriani, apparitores, pedissequi ac reliquus congruus tanta dignitati comitatus.

7 *Hæc erat minueris illius conditio sub Frederico II, qui illud primus fortassis privilegio suo confirmavit et liberis civitatibus omnibus commune fecit, circa annum MCXXXIX aut XL: nam Florentina Historia auctor Scipio Ammiratus, annum secundum patriæ sua memorabilem fuisse docet, quod tunc electus fuerit cum titulo Potestatis, Causulibus nihilominus ordinem suum tenentibus, Gualfredottus Grasselli Mediolanensis: exemplo verosimiliter antiquiori, et a Pontificia ditionis civitatibus accepto. Petri certe apud Urbevetanos Pontificios Magistratus, octa dumtaxat annis præcessit ejusdem apud Florentinos Imperiales initium, uti iam vidimus: non tamen asseverorum easdem omnes ceremonias in illius electione observatas, quas notat Vedrianius. Suntes quilibet initia habet et incrementa: ego quem Potestas statum habuerit indicari: et libet liberum manet, ea ipsins principia cogitatione effugere, et S. Petro Parentio applicare, quæ tempori isti magis congrua judicaverit.*

Pag. 88 Annot. a adde — Monaldus ait, Imperialium factionem fuisse, tandemque heresi inquinatum: rem autem totam actam, Consalatum urbis tenentibus, Monaldo Petri Monaldeschio, et Ranutto Bartholomaei Philippeschio.

Ibid. col. 2 num. 8 lin. 7 ad, Radulfura, adde litt. A, et pag. 90 Annotatis aliis præpone — A. Monaldus Radulfum istum appellat Caucellarium, et forte ipsius Petri Secretarium sive Scribam intelligit: præcipios autem conjuratorum fuisse ait, Theodaldum et Gothifredum de Prefectis Vici, Toparchas Rocilienses, qui dominabantur vicino Urbiveteri castro, dicto Rocca Berna; item Comites Bavacciani, et alios quosdam, antiquarum ac nobilium familiarum Proceres.

De B. Joanne Bonvisio.

Pag. 106 Annot. e sic lege — Hugo Panziera (sic enim scribitur Italice) Florentia impressit an. 1492 in h librum cui titulus, Incipiunt aliqui tractatus singulares Fr. Ugonis de Panziera de Fratribus Minoribus, et in primo agitur de Professione: qui liber et auctor, ignotus licet Waddingo in libro de Scriptoribus Ordinis, extat tamen apud Illustriss. Magliabechium, in privata ejus bibliotheca, rorissimis quibusque libris referta.

D
ceremonie
certis:E
exempto forte
Pontificiarum
civitatum.

not. 19***

APPENDIX

AD DIEM VIGESIMAM SECUNDAM MAJI.

NOT. 20***

Pag. 125 col. 2 inter nomina BB. Humilitatis et Rite punatur.

B. Andreas Ord. Minorum S. Francisci,
Mutine in Italia.

Pag. 125 col. 1 de S. Yolende *lia. ult. sic lege — in Supplemento ad diem, quo aliquam ejus nominis coli Anriaci, in agro Laudunensi, vulgo Origny, meminisse suggerit Claudius Castellanus, id est, xvii Januarii*

Pag. 126 col. 2 ante Conallum, ponatur S. Baderii Martyris memoria, faciendo notatur in Kalendario Martyrologii Tullensis an. 1135 Parisiis editi; de quo in ipso Breviario proprium nihil, neque nos de eo quidquam scimus.

Pag. 126 col. 2 adde — *Habemus etiam 1 Junii S. Romanum Eremitam in diaecesi Corisopiteusi, de quo tunc agemus.*

Pag. 127 col. 1 de Clemente — adde — ex quibus etiam noster Augustinus Oldainus inseruit eum libro de Clementibus, sanctimoniuclaris.

sine sensu invaluit usus scribendorum etiam cognominum.

DE S. QUITERIA V. M.

NOT. 23***

Pag. 173 n. 4 adde — *In nonnullis Pyrenaeorum lacis, sainte Guitere, nuncupatur; et in Sarlatensi Galliae diaecesi, in Offiria ejus, haec Oratio recitatur: Deus, sanctæ puritatis amator, qui B. Quiteriae castum virginitatis propositum infudisti; da nobis, quæsumus, sic ejus gloriosum agonem venerari, ut perpetuis mereamur ejusdem foveri præsidii.*

DE S. AIGULFO EP.

NOT. 24***

Pag. 180 *lia. ult. adde — Verba autem, quibus id explicantur, lego, aliter quam Robertus; ut vel hinc cognoscatur, hypothætæ incuria continuatum esse in parenthesi characterem, qui distinctionis causa mutari debuerat.*

NOT. 21***

DE S. BOBONE.

NOT. 25***

Pag. 185 num. 2 adde — *Jacobus Philippus Thomasini, Civitatis noræ in Istria Episcopus, ejusdem Sancti Petri Italice editurus Potavii anno MDCLIV, orditur ipsam a cultu, quem is Potavii habet perquam soleunem, die 11 Januarii, in oratorio quodam, dicto Beata Virginis de Tomesino, quæ ecclesiola paulo post annum MDL exornata picturis, etiamnam remanentibus, ad partem epistolæ circa altare, exhibet in pariete expressam imaginem Militis armati ac genuflexi, cum verillo Crucis alba in rubro campo, pone quem cernitur carrus cum juga boum ipsi junctorum. Hæc imago cum S. Bovi esse diceretur, inquit ille, increvit paulatim rusticanae plebis erga illam devotione, tamquam Protectoris animalium, ad agriculturam usque adeo necessariorum: quapropter instituta ad eam est Confraternitas: que, ex collatitia piorum stipe, habet ipsi Sancto, ad istam partem muri, erectum altare. Habet autem ipsum ante magnæ illius pestis tempus, quæ anno MDXXX civitatem et agrum nostrum afflixit: eaque devotio per ipsam illam calamitatem vehementius erexit. Ita ille, ad instantium Confratrum dictorum exorsus anno MDCLIX indulgare in monumenta vitæ ac miraculorum, de quibus infra: in fine autem sri illius libelli meminit plurimum Hospitalium, ad receptionem peregrinorum, sub ejusdem Sancti nomine fundatorum: quorum adhuc aliqua supersunt, inquit, ac nominatim unum Veronæ cum ecclesia, ædificatum, ut dicitur, in fundis D. Thomii Bovii; sub cura opulentæ unius Confraternitatis, caritatem erga pauperes peregrinos ibi suam exercentis. Aliud quoque inventum ad portam civitatis Vicentie, a S. Felice dictam, cuius Hospitalis ecclesia a S. Bovo nomen habet; ubi aliquamdiu commemorati sunt Fratres reformati S. Francisci,*

*Putavii altare
et confraternitas;*

*F
Hospitalia
Ferentia,*

Vicentie:

*alibi attaria
et ubique cultus 2 Januarii.*

DE S. ROMANO MON.

Pag. 161 *Annot. d, enjus roris etymon, curiosa ingenuosaque ad tutia Menugio explorandum relinquo. Si Latini aliquando dixissent Prærotum (sicut birotum) vehiculum cui rotæ, non supponitur, sed præponitur, diminutivum esse dicere inde formatum, quoniam a Rou rotu, fit rouette rotula; et facta contractione syllabarum duarum, dici repuisse Brouette, loco Pretronetre.*

DE S. EUSEBIO.

NOT. 22***
S. Eusebius duo
Itali docent

Pag. 167 post num. 4 adde — 5 *Respondeat nihil omnino etiam Itatus aliis, scilicet Historia Mutinensis illustrator Ludovicus Vedriani, in Tractatu de Episcopis Mutinensibus: qui prius quam transeat ad Herniandum anno DCCCLX circumatum, Leodolindum, Gamelusum etc. operæ pretium censuit lectorem sic alloqui; Mirabitur aliquis, ut peregrina, sequentium exhibe Episcoporum nomina, quodque nulli eorum addatur cognomen distinctivum. Utrique dubio breviter satisfacio. Ad primum dico, neminem tam esse in historiæ peregrinum qui nesciat, stante Romanorum in Italiæ Imperio, cinque personæ fuisse Numen proprium (Latinum sive aut Graecum). Cognomen familiæ sue, etc. sed irraentibus in eam barbaris Gothis, Herulis, ac denique Longobardis, non solum nomen cognomine præsumpta desilisse, sed pluresque etiam iobilium alias familiarium penitus fuisse extintas; mutatas leges, mores, ritus, lingua, ipsosque litterarum characteres, et bonarum artium studia pene evanissem; quoal usque iidem Longobardi cultum paulatum aliquem sub morticulo induerent. Hinc nomina propria sive inventiuntur fuisse barbara, cognomina nulla. Horum usus ante annum millesimum non resurrexit. Itaque uenimus in Actis Episcopalibus nostris, quod anno DCCCLXXVII Canonici solo simplici nomine ad subserendum utebantur, idque etiam cum plures erant synouymi. Sic fuerunt anno DCCCLXVI inter Canonicos Presbyteros, duo Andreæ inter Diaconos, totidem Dominicæ. Ex hinc sensim sive ac*

ANAMNESIS D. P.

De Corpore, semel iterumque Papiam translato, ejusque novissima ibidem Translatione et miraeulis.

Consideratis attente iis, quæ superius disputarit Henschenius; aliad nihil videtur rationabiliter consequi, quam, stante veritate eorum quæ pro se allegant Viquerientes, de corpore usque ad annum MDXXII apud se habitu; vera esse non posse, quæ scriptores Papenses allegant pro anteriori sua et antiquiori possessione. Fortassis autem conciliari umbra partes possint, conjectando, quod Papia quidem facit sanctum corpus secundo XII, causa turbarum bellicarum aut alia simili allatum Viqueria, ad ecclesiam S. Apollinaris: sed causa cessante, relatum unde venerat, sub coquæ altari collocatum, sub quo deinde repertum est anno MCCCCXIX; ubi manserit usque ad annum MDXXII; Papensisibus nihilominus perseverantibus asserere ipsum apud se esse, licet ostendere illud non possent. Altero autem anno post, iugredientibus Lombardiam Franciæ, potuit securitalis causa curatum esse, ut iterum Papiam deportaretur saecula arca, ad ecclesiam Patrum Prædicatorum, a S. Apollinaris suburbana ad urbanam S. Thomæ transgressorum, qui ipsam mox concesserint sui ordinis Sanctimonialibus, aut S. Catharinæ. Certe non tamenio; quod Viquerieuses, post istum Franciarum incursionis annum, præreverint arcam Sancti Corporis custodem ostentare, sed sere os aliquod brachii; pro Papensisibus autem exinde constant omnia, uti apud Episcopum Civitatis novæ Tomasinum consequenter est legere, verbis ex Italico sic Latine translati.

2 Non solum commodatum sibi, sed donatum a Patribus venerabile pignus, Sanctimoniales Virgines asserunt: constat autem illud tunc collocatum fuisse, sub majori altari ecclesiæ, intra monasterium istuc situm ubi chorum suum Monachæ habent. Sed quia interior haec ecclesia amplior erat, quam pars exterior, secularium usui destinata: placuit, pro majori civium commodo, ipsis ampliori partem cedere; atque ita factum est, ut quæ interior ecclesia fuerat, exterior esset; et arca, quæ antea Chorum respiciebat, respiceret populum. Anno deinde MDXL circiter, cum nova ecclesia multoque amplior condita esset, obsequium sunum Patres S. Thomæ obtulerunt, ad faciendam Translationem predicti Corporis, a veteri ad novam ædem; in eumque finem delegerant ipsam Vigiliam Paschatis sive Sabbatum sanctum.

3 Verum Mater Priorissa, Ursula Hyacintha Botta, secretius per amicam personam admonita, eosdem Patres elabi sisssse sibi; quod intenderent, in ipso Translationis facienda actu, arcum recta deportare ad suam S. Thomæ ædem, non autem ad ipsarum ecclesiam novam; prævenire ejusmodi consilium voluit: ideoque in die Cœna Domini post prandium, jussit cœmentario opere eam veteris ecclesiæ portam obstrui, quæ ducit ad plateam; et hora Vesperarum pertundi parietem Conventus, qui correspondebat altari prædicto, ubi collocata erat arca marmorea. Tum vero eamdem, ut erat, bene obsignatam plumboque et gypso ferruminatam, extrahi inde fecit: et omnibus Sanctimonalibus convocatis, eatenus ignorantibus quid ageretur, per quatuor viros operarios, qui tum forte intra Conventum laborabant, lignarium unum, cœmentarium alterum, tertium bajulum, quartum organi compositorem; deportari in novam ecclesiam, atque sub altare majus intra Chorum locari; ubi etiamnum servatur, obarinata duabus valvis ligueis, quarum claves

A civitatisque decori reddere curarunt, Jo. Andreas Pzzocarus Syndicus etc. et in quodam ad S. Laurentium Papie servato instrumento anni MCCCCLXXXIV, nominatur Vicentiae Gubernator bonorum et Hospitalis S. Bovi, quod est prope ecclesiam S. Mariæ della Misericordia, extra portam S. Felicis. In Rocca Sabatina, ecclesia dicata SS. Zenoni et Barbaræ, altare S. Bovi habet; uti et ecclesia S. Mariæ de Monte Ortonis unum, anno MDCL aedificatum. Insuper in castello Dominorum Boviorum, ditionis Veronensis, ecclesia habetur ejusdem nominis. Omnibus autem istis in locis ac pluribus aliis, obscurata aliquamdiu devotione popularis, modo cernitur instaurata potissimum inter agricolas: quorum votis ut fiat satis, crebriora jam eriguntur ipsi Sancto altaria: illi vero in ejus honorem hoc servant, quod a die Natalis Domini usque ad festum S. Bovi, boves suos habeant jugo solutos ipsunqne festum celebrant die secunda anni, licet Sanctus obierit xxiii vel xxiv Maii.

R **3** Antiquior *Vita S. Bobonis Lutine extat etc.* — et in fine adde — *Sed imprimis feliciter ea est usus praestitatus Episcopus Civitatis-nova*, quadam minime contempnenda suggesturus nobis, ex ea, quam scripsisse illum diximus, *Italica Vita*.

Pag. 188 et seqq. adde textui et consequenter margini, litteras consuetas pro Annotatis, pag. 189 post num. 16 sic ponendis.

ANNOTATA.

Num. 11 lin. 11 — a Rivus turbidus, *Magino* in tabulis Topographicis (quas A. Blavianus sequitur, et sequi in correctionibus Tomasinus jubet) Rerorblo, 3 p. in. Viqueria distat ad Orientem.

Ibid. lin. 22 — b Carlare, Tomasino Garlasso castellum, *Magino* Gallasso, media inter Viqueriam et Mediolanum via.

Num. 12 lin. 4 — c Mons-bellus inter Mediolanum et Cremonam.

Num. 13 lin. 4 — d Caselle, *Tomasine Terra de Case*; quod postea corrigens jubet legi *Casei* *juxta Magium*, qui illud vicinum *Rovellino* notet: idem tamen etiam Casellas novit in *Placentino*.

Num. 14 lin. 2 — e Lacusanum, quia nullum forte nunc est, *Tomasinus* prætermisit nominare, rem narrare contentus, nec ego in tabulis ipsum reperio.

Ibid. lin. 6 — f Viacava, Tomasino Villacarea, C neutrum apud *Maginum* notatur; sed la Cava, inter Ticinum et Padum fluvios, *Papia* urbi propinquior.

Ib. lin. 8 — g Vicus-piculus, id est, parvus, Tomasino Zeriopriolo est, nescio quæ vocum alteratione: in correctionibus autem etiam Castel Ceriolo nuncupatur, diciturque situm e regione Dertonæ ad flumen Ticinum, *Tenarum* forte voluit nominare, *Pado* citius confluentem: nomen *Ticinus longius a Dertona fluit*.

Ibidem lin. 17 — h S. Julittæ castrum, ad Seirpassum flumen versus *Placentinum* territorium collocat Tomasinus, in Correctionibus ad calcem libelli.

Ibid. lin. 19 — i Lardiracum, Tomasino Ardiracum: neutrum invenio, sed bene quod sequitur Lumellum, media inter Viquerium et Vercellas via.

Pag. 191 lin. ult. adde — *Episcopus Civitatis novæ Tarasinus*, de Reliquia brachii, hodie apud Capucinos servata, etiam meminit; supraque eam in petra sculptam ait epigraphen hujus tenoris. Hic jacuit corpus et membra S. Bononis de Viqueria, posita in præsenti arca nova 1470 die ultimo Aprilis. Inventio membrorum dicti Sancti Bobonis Viqueriae in præsenti ecclesia 1470 die xi Februarii. D. Bern. Baldizonus, in præsenti monasterio primus Abbas, hoc opus fieri fecit.

A claves servare solet ea quæ pro tempore est Mater Priorissa.

*supervenientes
Frates eas
examinant
circa virtu-
tem facti,*

5 Ea res ubi innotuit Patribus, agre factum tulere : de eoque queruli, scripserunt ad Superiores, et ab iis mandatum expresserunt, ut Prior, qui tunc erat Mag. Seraphinus Majorus Papiensis, cum Patre Confessario, qui erat Philosophiae moralis Lecto, ingredenterur monasterium, ad visitandam arcam prædictam; ibique tam Matrem Priorissam quam Religiosas ceteras, interposito juramento, examinarent; num vere haec eadem esset area, idemque corpus, quæ fuerant in veteri sua ecclesia. Ingressi igitur Patres aperiri arcam fecerunt, in eaque repererunt corpus, in ossa quidem resolutum; sed illa tam apto coordinata ut erant cum carne vestabantur; unica dimicata maxilla deficiente, quæ supponitur esse in Reliquario Patrum S. Thomæ, simul cum brachio S. Thomæ Aquinatis. Unde in favorem Monachorum coligitur, corpus revera donatum Sanctimonialibus fuisse : alioqui, sicuti ab ecclesia S. Apollinaris traduxerunt prædicti patres brachium S. Thomæ, et Maxillam S. Bobonis, sic etiam ipsum integrum Corpus transtulissent. Ita Relatio, quam a P. Magistro Cerchiari, Provinciali Prædicatorum anno MDCL accepisse profiteretur Tomassius; absque ulla, ut appareat, mentione deficientis in area ossis brachialis; quod saltem Viquerianæ haberi extra controversiam tenet ipse Tomassius. Placet igitur presumere, non adeo scrupulose numerata fuisse ossa omnia, nullo qui accuratus ul ficeret chirurgo presente, quan unum alterumve, minus principale minusque notabile quam sit maxilla, recognito hac vice corpori defuerit. Ipsum autem os brachiale Viquerianum, suspicari possumus in elevatione fuisse serratum extra uream; maxillam vero tum carnipatam, cum I apia Viqueriam area referretur, seculo forsitan xii.

*et inventant
omnia fere
ossa corporis,*

*deficiente
maxilla et
pauca forte
atas,*

*juxta ipsa
decenter
locata,*

*et Sancti Iua-
ginem.*

*Ibi curantur
brachii torpor*

*febris conti-
nua,*

B 5 Hac observatione præmissa, redeo ad interpolatam tantisper relationem, quæ docet, quod Priorissa aliaque Matres juriaverunt, ipsam esse capsam et corpus Sancti, cuius omnino nihil ipsæ commovereint; consilium autem translationis privatum facienda sumpserint (quia, sicut dictum est, intellexerant de Patrum intentione) illæsam servantes clausuram atque sigillum. Ex illo autem tempore tenent prædictæ Matres arcam sanctam in Choro suo, juxta organum, quod prominet ex parte posteriori circa sinistram, veniendo a sedilibus versus altare. Indemque, juxta predictum altare, videtur antiqua pictura ipsius Sancti, in habitu Militis, dextera ensem terræ innixum, sinistra tenentis lanceam; cui superne affixum vexillum album, rubra cruce distinguitur. Ante eamdem imaginem lampas, plus minusque ardens, pro devotione Sanctimonialium ei affundentium oleum : ibidemque pendent diversa anathemata, in testimonium receptarum gratiarum, quarum hie aliquas commemorabo.

C 6 Angela Aurelia Magii, in dicto monasterio Conversa, annorum quinquaginta, quæ brachium ad omnia imitile quatuor annis portaverat, in die prænarratae Translationis voluit etiam ipsa ad illam concurrere, magna spe nixa sanitatis recuperandæ : quemadmodum eamdem recipere obtinuit, eodem momento quo brachium areæ commovendæ applicavit, eodem deinceps liberrime ussa. Eadem bimestri toto febrem continuam toleraverat; desperantibus autem de ea curanda medicis, vovit Missam Sancto dicendum curare, atque recitare Rosarium : deinde convuluit subito, atque etiamnum vivit. Mater Sor. Angela Violanta Samazaria, jam decrepita, tertium annum manebat in cella, non valens inde egredi, tam propter seniem quam propter infirmitatem membrorum. Haec improviso audiens transferri cor-

pus Sancti, omnino voluit, nequidquam prohibentibus ceteris, tam proprie actioni intervenire, fidens fier posse ut sub ea virium aliquid reciparet. Nec ea filicia frustrata sperato effectu est : tantum enim roboris inde sumpsit, ut, tribus quibus postea vixit annis, expedito gressu ambulaverit per monasterium, ad chormm, ad refectorium, et communia omnia conventus sui exercitia.

D 7 Sor. Anastasia Boni, Conversa, dum Corpus manebat in ecclesia veteri, ascendens per sealas caveæ vinariae cum plenis cantharis, ad Monachorum refectionem; cum jana ad summum gradum pervenisset, retrorsum aeta, in præceps ruit. Sed inter eadem commandans se Sancto, Ah! inquit, S. Bobo, adjuva me : seque ad pedem scalarum reperit, non solum illæsam ipsum, sed etiam integros ac plenos cantharos, ne gutta quidem effusa. Sor. Maria Scorzæ Genuensis Monacha, quæ annis octo herniæ tulerat ex quadam lapsu, nullum ei remedium adhibens, votum Sancto fecit, et intra paucos dies consolidatam rupturam sensit. Francisca Cencione, puellaribus in annis seabie per triennium laboravit: cui cum omnia excogitabilia remedia parentes adhibuerint, ipsam porro in monasterio S. Catharinae educandam collocaverunt, commendaveruntque custodice Matris Sor. Ursulae Bottæ, quæ hodiecum vivit. Haec cum pro eadem curanda mulierem quandam pergeret adhibere, maiusque videret nihilominus serpere et aggravari, accedente in faciem ipsam defluxit quodam maligno: dimisit mulierem, quoad usque defluxus ille cessasset : interea autem vovit Sancto, Vigiliam ejus in pane et aqua jejunam agere, eandemque devotionem tenendam persuadere pueræ, quando esset jejuni capax : deinde illius caput unxit oleo lampadis, et cito liberam alumnam vidit.

E 8 Sor. Hippolyta Rajmunda Vimercati, Monacha in officio posita, tribus mensibus passa erat vehementer inflammationem oculorum, sic ut eos aertos tenere non posset; adhibita autem quæcumque remedia nihil profuerant. Tandem vovit Missam Sancto dicendum curare, atque ad ejus imaginem juxta corpus par oculorum argenteorum appendere, qui hodiecum sibi spectantur; subitoque relevari sensit malum, quo etiam omnino liberata fuit, intra octavum a voto facto diem. Mater Sor. Hyacintha Margareta Roverscalla, annorum quinquaginta trium, per annos amplius quam triginta defluxum in tibiam patiebatur, qui illam sœpe faciebat enor miter intumescere cum doloribus excessivis. Huic dom curam frustra medici adhibent, ipsa in æstate anni MCL, cum tibia supra modum consuetum intumisset, et vario tincta colore appareret haud absque majori cruciatu: decrevit vovere Sancto Missam dicendum, imaginique ejus appendenda argenteam tibiam : ipsa autem vespera, cum inten tissimus dolor esset, tibiam atque genu sibi invonxit oleo lampadis ; et mane mirata sanam se totam, argenteam tibiam ut decreverat appendit.

F 9 Doctor D. Josephus Corsi Papiensis, febri continua laborans æstate jam dicta, nec cibum nec aliud quidlibet stomacho reluctantे poterat continere; nihilque proficientibus medicinis linquebatur identidem animo. Hoc cum ad aures venisset amictæ, Matris Sor. Paulæ Camillæ Corsi, tunc Priorissæ, misit ei particulam ex ea tela, cui involutum Corpus repertum erat tempore sue Translationis : quæ statim et fuit infirmo stomacho applicata, cœpit is refinere cibum ; et cessantibus deliquiis sibi eatenus restitutus est æger, ut sola ei quartana maneret. Quapropter in signum acceptæ gratiæ, misit trilibrem facem, cum sui ipsius genuflexi imagine argentea, ad Sancti imaginem appendenda; sicut ibidem

A Ibidem videre eam est: Missam quoque de Sancto in gratiarum actionem canendam curavit.

DE S. FULCO.

sor. 26th
Carpus quo
modo nunc
habeatur.

Pag. 493 col. 2 ad Comm. prarium adde —

6 Conradus Jonningus noster, anno MDCLXXXIII, per ferias Autumnales, studiis gravioribus ex more Collegiorum nostrorum Societatis induitas, in Campaniam, ut vocant, Romanum excurrens, sacerorum in ea locorum inspiciendorum causa; etiam Sancti Patris locum adiit, seque reperisse scribit Ecclesiam pro loco mediocriter amplam; in cuius angulo, qui majori altari ad cornu Epistolae virinior est, per aliquot gradus descenditur in capellam exignam; ubi quid sub altari condatur, indicat titulus. Hie est corpus S. Fulonis, omnibus in ipso accessu legibilis. Caput tamen et alterum brachium, scorsim in eodem altari asservata, movere loco, inspicique et tangi possunt. Et brachium quidem longa fistula (argentea, nisi oculus fallebatur) inclusum, per vimam, unius digiti latitudine ac longitudine patentem, videre erat; non autem manus ossa, quæ manu similiiter argenteæ inclusa fistulaque adjuncta dicebantur esse. Capitis autem partes duas major una, minor altera, obducuntur capite etiam argenteo; cujus superior pars solebat olim cum inferiore committi ad motis clavicularis, ut testabentur foramina cum in finem facta; nunc autem remotis illis aperiuntur et clauditur, probitu volentis repausitus intus Reliquias inspicendas dare, aut eductas recondere.

DE S. ATTONE EP.

sor. 27th

Pag. 196 col. 2, lin. 7 a fine sic lege — a quo pene videlicet puer, cum magno cruditorum plausu, variis epigrammatis testato, ex patni Jacobi schedis collectam Vitam, impressaque Florentia auro MDCVII, donavit nobis Antonius Magliaberchius, usui nonnulli futuram. Chrysostomus etiam Talentus, Vallumbrosanus Monachus, occasione Reliquie Passinianam translata, usignem habuit videlicet orationem, in landem ipsius Sancti: eni prolixam ejusdem argumenti Oden Sapphico metro praefixit Panuratus Florentinus ejusdem Ordinis, quem Oden etiam Tamayus recudit. Postremus, quem noverim, fuit Justinianus etc.

Pag. 199 (perperam notata 180) num. 16 lin. 2 adde — curavit enim ut novæ capelle, in ejus honorem fabricandæ, monus ultima imponeretur die XVII Iuli; et xxv ejusdem, festa ipsius S. Apostoli Iuce (ut scriptis Fortiguerrius) ipstus Capellæ altare consecravit. Quia autem post predictarum Reliquiarum susceptionem — Cum hoc porro numero continuandus est sequens et perpetuus geminatus: ubi etiam lin. 3 sic lege — instrumentum duplex, teste Fortiguerria, quoniam primum datum est anno MCXLVIII sub die IV Octobris, et subscriptum verosimiliter eadem, qua mox sequens diploma forma, subscribentes etiam habuit Dominus Traciam et Rainaldum, ambos cum titulo ministrorum Ecclesiæ Pistoriensis; cujus, post Attoneum, fuerunt deinde successivæ Episcopi. Alterum instrumentum est istud etc.

De unocando
de separando
de statu con-
ditum an.
1333,

Ibid. num. 18 lin. 4 a fine — adde — Fortiguerrius ait, patrum suum Jacobum fuisse opinatum, quod corpus S. Attonis repertum fuerit sive retectione (scilicet pro secunda vice, quamvis prime is non meminerit) vel anno MCCCII, quanto decreto fuit destruere ecclesiam S. Marie in Curte, pro eaque Baptisterium commune sub nomine S. Joannis fabricare, ut erat jam pridem Florentia; vel anno MCCCIII, quando adhuc continuabatur dicta fabrica. Verum ex eo quod ipsem Jacobus, lib. 2 Annalium Pistoriensium, proferre dicitur Decreto anni MCCCXXII, appareat, nihil eatenac actum circa sanctum Corpus fuisse, a tempore

Maji T. VII.

quo erat in S. Marie locatum. Potuit certe, immoto Duplicero, ecclesia illud continentis forma et fabrica innovari; et ipsum Decretum, sub die XI Januarii scriptum, ita Latine redditur: Quandoquidem Beatus S. Atto, quondam Episcopus Pistoriensis, in hanc civitatem adduci fecerit Reliquias Beati S. Jacobi Apostoli, et in ecclesia maiori Pistoriensi in ejusdem B. Jacobi reverentiam fecerit capellam ad fissari; precedentibus Operarii exposuerint Dominis Ancianis et Consulonerio Justitiae, quod conveniat et rationabile videatur, ut sumptibus Fabricæ S. Jacobi, a presentibus Operariis honorifice redipatur sepultura B. Attonis, et altare quod est ad latus predictæ sepulture. Hoc dum executioni mandandum esset, et tenuis fortassis ad eam proceditur, aperto denique sepultura fuit; et dimissa cura sumptuum in ejus restorationem faciendorum, decreta est Translatio corporis ad Cathedram, ac demum executioni mandata anno predicto MCCCXXII: ejus Translationis Historia, ex veteri MS. Thesauri Jacobæ eruta, notitiam nobis primam dedit. Depositionis, in ipsa S. Mariæ nunc S. Joannis ecclesia factæ, anno MCE, hoc tenore,

et anno 1337
repertum cor-
pus integrum,

Pag. 200 num. 20 adde — Est præterea in Thesaurio Jacobæ Lipsanothece argentea formam brachii Episcopalem habens et nomen S. Zenonis, cujus digitis inseruntur annuli duo, quos B. Attonis fuisse traditio est.

Pag. 201 post. num. 33 adde — Ad predictorum confirmationem labet etiam adjungere, quæ noster Jonningus sub exitum anni MDCLXXXV Pistorio transiens notavit in hac verba: Die XXX Decembris, quæ fuit Dominica, Illustriss. D. Gerardus Gerardi Episcopus, gratijs mihi concessit facultatem inspicendi Corpus S. Attonis; quod reconditum est in ecclesia Cathedrali supra altare, per portam principem ingredienti a dextris situm et frontispicio applicatum. Caput cornu Epistole, pedes Evangelii respiciunt. Pars anterior loculi, qui in ipso inuro excavatus est, argentea fabrefacta lamina tegitur: illa autem remota, per vitream fenestram Corpus apparat nigricire, ore patulo, naso aliquantum suppresso; collo obtorto, sic ut facies antorrum vertatur, busto supino jacente. Manus integrerim sunt, pedes aonihil exesi; totum corpus pelle tegitur et admodum exsecum est. Veste quibus indutum est (puta Pluviale, interula, mitra, eadem seruntur esse, quibuscum sepolatum ac deinde inventum fuit.

F

DE S. HUMILITATE.

sor. 28th

Pag. 206 n. 7 lin. 22 post — Sermonibus. I. Itatunen, ut quæ ipse Italica ex Latinis fecit, et ex autographis Latina reddibeamus, adjuti ad hoc opera Doni Placidi Poltri Valtumbrosani: quæ loca indicata quæsivit in libro cuius titulus. Hie liber est Bonitatum Virginum de Faventia, editus a S. Humilitate, Matre earnudem; quæstæ autem inventaque transcripsit: Latine enim omnia dictavit Sancta, ad usum non solem Monachorum Valtumbrosanorum, quos fere alioquin appellanda Fratres; sed etiam Monachorum etc.

Pag. 212 col. 2. Annot. n lin. 2 — dicitur autem Septimum, quasi ad septimum, scilicet lapidem; abest enim vñ p. in ob urbe.

Pag. 214 num. 1 lin. 17. Poti Sermone III — ita prosequere — nñ sic habet: Miror valde, et admirando timeo de re hac, quam dico et scribere audeo; quia de codice non accipio, et grammaticam ignoro, et quomodo audeo talia facere? Non audistis, quod dixi, et quod dico: quoniam in me loquitur Dei spiritus? Vivit Dominus meus, cui est honor et imperium, qui dignatus est implere os meum, et beatissima Maria Jesu, divina illa Regina superna, quam me agnosco habere magistrum. In Sermone

104 autem

sicut ipsam et
varis locis
fotetur,

A autem secundo, paulo post principium — Vos autem Fratres, qui auditis et audituri estis, notum sit vobis, quod sermo divinus, quem loquor, a meipso non loquor; sed manet apud Patrem altissimi Dei, qui donat unigenite sicut vult. Ipse me docet petere, et interrogare et respondere: et loquitur mecum intus in occulto; ego vobis loris. Ipse in silentio docet me in spiritu, et ego in clamosa voce diligenter vobis dico verba divina, que intelligo. Cavete vobis ne recipiatis in vanum hoc, quod lingua loquitur per Spiritum sanctum. — Et Sermone ix — Vado ad eum qui me misit ad opus istud, id est Dominus mens Jesus Christus, in cuius humanitate confido, et totum desiderium dispono animae meae; et per ipsam spero omnia dona mihi largita, praesentia et futura: qui aperit pulsanti janum, et dat postulanti veniam; et ipse me docebit omnia quaecumque videntur esse bona. Verumtamen beatissimus Joannes Evangelista, dilectus Iesu discipulus, primus fuit ad opus istud, et tetigit me: et statim Spiritus Domini mei Jesu Christi contexit me ex ista hora, et docebat me omnia. Scio enim firmiter et credo, quoniam de ignorantia mea non sum loqua: sed hoc quod video, agnosco; et id quod cogito, non ignoro; sed veraciter credo, et deinceps attestanter depono. — Denique Sermone v (non viii) sic habet — Tu namque mens regalis magistri, dulcissimus et suavis, confortando me cum tu loqueris: loquendo autem, me trahis ad desiderium Christum amandi, et me doces loqui et cognoscere caritatem; et trahendo, mihi largiris odorem cœlestalem. Si ego scirem bene odorare, quoniam tu mihi prope stas; me indignam facis loqui, et cum meo ore loqueris, quoniam ipsa non sunt mea verba.

Pag. 216 num. 2 lin. ult. lege. — Sermone iv, quasi in principio priore partis, sic loquitur.

C Angelos cordi omnes diligo, sed duo sunt mihi delice gaudii, qui die nocturne mihi dant confortamentum, et de suis divitiis cœxenia. Meis illos Dominus mihi dedit pro custodia, ut me protegant ab omni gravedine. Praeceptum ipsi bene observaverunt, quoniam me super una posuerunt fortalitia, et me tenent ambo a dextris et a sinistris, dummodo non mea eadam stultitia; nec inimici nocere mihi possunt, dummodo me firmitate bene teneam: et utramque seio vocare nomine, Joannis Evangelistæ Gratia. Unus est de Choro Angelorum, qui Christianis in custodiâ dati sunt in ista vita; et meus inter alios non est minimus, quia [de eo] nova certa seio per auditum: suus aspectus est speciosus sicut una gemma aut speciosa margarita: et enim præ omnibus aliis diligo, qui in societate sua permanent. Et nomen suum tali ostenditur ratione, quod sapientiam divinam habet. Ipse vocatus est Angelus Sapiel, quod in me tantum de auditu conseruat, et divitias habet divites quas mihi largitur. Cognosco enim quod ipse curialitate plenus est et pius. Ipse namque mecum stetit a principio, cum lui nata in præsenti vita. Ego quidem me accuso, quod illum tribulavi, quoniam peccatricem vitam duxi: sed benignus est, pepereitque mihi peccatum et stultitiam, et ad Christum fuit advocatus pro anima mea semper fidelissimus. Estque eorū meum valde consolatum, quando in me suus amor examinatur: quoniam est omni virtute plenus, et in eo confirmatur sapientia divina. Lapidibus pretiosis totus est ornatus: est autem de omni colore suum vestimentum: iste namque est Angelus meus glorificatus. Cum magna potestate Christus pro advocate mihi dedit illum: in celo suam societatem mibi tribuat. Alius est Cherubim, qui sex habet alas, et manet in throno majoris altitudinis, et ultra quam-

libet potestatem est exaltatus. de ordine majoris D altitudinis: et in imperiali celo superno persistit, contemplans nobilitatem divinæ pulchritudinis: claritate namque, qua Deus eum flumescit, ardet continuo; et quia apud Trinitatem permanet pulcherrimus, aportet quod clarescat igne pulchritudinis. Illius est nomen suum, admirabile appellatum, majoris altitudinis: nam Angelus Emmanuel ipse nunenpatur, ore Joannis Evangelistæ, plenus pulchritudinis: vigetque nomen istud magni firmamenti ejus, quod est dictum, sue magnitudinis. Quia primo possent maris guttae numerari in quedam ante latitudinis, quam posset dici aut cogitari nec non audiri, quanta est bonitas sue magnitudinis. Est illud quoque dictum, quod est minor æqualitas sue supernæ multitudinis: quia vobis exprimere non possum complementum, sed facio ut os pueri balbutientis. Iste namque Angelus a meo Domino mihi fuit datus, qui est plenus omnis latitudinis, post triginta annos meæ etatis, dum intravi in cogitationem, gravedinis: nam qui mihi dati ad custodiâ erant, providi fuerunt: verum non habebant nec virgam nec potestatem ejus fortitudinis: iste vero Angelus Emmanuel proprias aperuit alas, et me juvit ab anxietate cujuslibet laboris. Quia in gloria Dei est, interpretans Dominatio, aut Potestas majoris altitudinis. Ipse namque pius est, et me consiliavit; semperque mihi largitur bona sue multitudinis, videlicet laudem et gloriam sui beati nomis, quia est plenus eujuscumque pulchritudinis.

Ibid. lin. 4 a fine — Sermone ix post medium — Et scitis Fratres, quia [haec habemus] non tantum visione, sed etiam domestica et amica locutione, et blando sermone, et gratissima responsione, missa ad universas nostras interrogations et petitiones, largitâ a divini potentia de propriis labiis intemeratae Virginis, Dei genitricis Mariae, puerperæ benedictæ et Reginæ omnium seculorum, et a beatissimo Joanne Evangelista, et a B. Jacobo ejus fratre, et ab his duobus Angelis gloriissimis, quos vos scitis, unus de Cherubim nomine Emmanuel, et alter Angelus nomine Sapiel: et hoc vobis notum sit, quoniam isti sunt proprii, et primi, et optimi ad nostrum auxilium, et magnum subsidium apud Deum, et multa nobis patescunt de secretis cœlestibus.

Num. 4 lin. 3 — ubi hæc leguntur quasi in fine tertiae partis — Et gloriam immensam habeo in corde, quoniam seio nova de magnitudine ipsorum. Habeo autem magnam suavitatem dulcoris, quando cogito de illorum pulchritudine. Quia habeo duos tam perfectos amatores, qui semper firmiterque coram Christo adsunt, qui mihi eum ceteris auxiliantur virtutibus, qui sunt dnæ arcæ meæ fortitudinis. Ipsi sunt tam validi tamque potentes, quod inimicorum meorum sagittam non timeo; et sunt tam sapientes et robusti, quod semper me instruunt virtutibus; et sunt tam providi tamque veloces, quod antequam sit opus ad me accedunt. Sunt autem gloriosi mei amatores, quoniam mihi largiuntur consolationem et suavitatem; sunt tamquam duæ columnæ in firmamento, quæ debilitatem meam sustentent, cum auxilio dulcis, gloriosi, et beatissimi Joannis Evangelistæ, qui me juvat in totum retinere, quoniam potestatem habet a Domino. Ipse namque mihi dat confortamentum et gaudium, laudem et gloriam sue potestatis: et Angelos meos ab eo recognosco, qui mihi facit hanc curialitatem. Sunt autem omnes tres in meo auxilio, dulcis dux vitae meæ.

N. 5 lin. 2 — sicut Sermone viii (non xi) declarat, dicens — Et vos Angeli mei robusti, frequentate omnes vias meas; soliciteque enstodiatis, ita quod inimici mei non possint propinquare ad januas meas:

*alterum
Emmanuel
Cherubinum,*

duos Angelos
custodes
sibi datus
fuisse,

unum sa-
piet dictum,

*F
in quorum ho-
rem dictat
tractatum de
Curia Pa-
radisi,*

*ips. que com-
mendat sin-
gulos sui
corporis
sensus.*

et

- A et vestrum mihi ante deponatis ensem, quoniam in principio vos mihi dati fuistis : opportune me semper custodiatis ab inimicis meis. Ponatis autemensem in prima porta manu vestra dextera : et tenete ita clausam a verbis novis et a verbis otiosis, quando volent inde exire, ut non possint esse egressa. Et linguam meam acutatis ut rasoium, ad incidentium vitia : et plantate virtutes, ad laudem et gloriam summi Imperatoris et sue Matris divinae. Et juxta meos oculos duo ponatis sigilla amoris, digitos vestros sanctos, propter correctionem, ut non possint cernere ad delectationem rem istius mundi. Et continuo eos teneatis apertos et sollicitos ad vigilandum, ut ne per somnolentiam possint turbare divinum Officium, et mentem gravare ad Dei laudes, suaeque Matris, et Angelorum mei specialis coeli, et totius divinae Curiae. Et aures meas teneatis ita firmatas in nomine Jesu cum vestris sanctis manibus, quod nullum malum verbum possit in illas unquam ingredi, quod portet venenum ad animam meam. Et meos pedes mittatis in quamdam catenam amoris, ut non possint transire in aliquam viam erroris, et omnes mei passus sint Christi honor siveque Matris.
- B Et manus meas teneatis intra benedictas alas, ad divinum semper paratas et nitidas Officium : et ne permittatis alas appropinquare maledictas, quae semper in foedere faciant animam permanere. Et meum nasum removeatis ab omni malo odore, qui ad meam animam possit dare causam amittendi clementum pretiosorum florium qui venerunt de Paradiiso. O Angeli mei dulcissimi, faciatis caritatem amore Christi : date mihi custodes, quos sic ego peto ad utilitatem animae meae : et faciatis bonam custodiam ad signa corporis, ad aedificandum sensus spiritus, ita quod anima nostra possit requiescere cum suo Dilecto. Stratas amoris teneatis ita firmatas, quod quando venient flumina non possint transire : et quoniam trahunt animam et eam volunt necare, semper eam protegatis. Angeli mei carissimi, ego posita sum sub vestra custodia : et Christus meus dulcissimus vobis me recommendavit. Custodia, quam peto, mihi confirmetur in nomine suo. — Et infra — Et me vobis recommendo, Angeli mei gentiles, quod pro me devote debeat orare ad Christum meum dulcissimum, quod cor trahat ad se, et non permittat ipsum alibi ire. — Et sermone II circa finem — O sancti Dei Angeli et omnes Archangeli, Emmanuel et Sapiel, qui estis Dei Angeli, precor vos, dulcissimi, ut de vestra potestate mihi adjovetis : et ad thalamum Virginis me repraesentate, ut Matrem et Filium valeam contemplare, et accipere Puerum de gremio Matris suae.
- C

Pag. 216 Num. 6 lin. 7, — Sermone VIII (non XI) quasi in fine — Domini magnum, quod tibi peto, Domine, non tandeat [dare], quoniam volo de praesenti Joannem Evangelistam, et Jacobum Apostolum, eum Beato Baptista : et eum eis habeam fustum in tota vita mea. Joanni Evangelistae tota sum obligata, et Iohannes Baptista est una spes mea, et Jacobus Apostolus est dilectio animae meae. Ideo tibi peto ut mihi dare debas, et amicitiam nostram debebas confirmare, quoniam est in tuo honore. Ne permittas [me] devastari a meis inimicis : sed da mihi, Domine, ut [isti Sancti] me debeat corroborare, et a tuis offensis me debeat custodire, et per omnes tuas vias me faciant ire, ita quod ad te veniam. Et eis fac hoc praeceptum, quod me debeat custodire cum Angelis meis simul usque ad transitum; ita quod ipsi alacriter me debeat presentare ad te Redemptorem meum. Committe me sub eorum potestate, et Joanni Evangelistae da istam vicariam, quod sub nomine tuo habeat dominium auxiliandi in totum. — Et postea — O filii Zebedaei, Iohannes

Evangelista et Iacobus Apostole, cum beato Baptista, D vobis me recommendo : si volis sum commissa, mecum laborate. Mihi videtur, et haec est veritas, quod vos petii a Domino pleno pietatis ; ab illo [inquam] amore gentili, qui non vult quod in eo sperantes desperent. Sed ita operam date, per magnas virtutes quas habetis a vestro Domino, ut mihi aedificetis tale domicilium, in quo Christus semper possit habitare. O tres meae vitae columbae ! quia post Christum vos estis, qui manuteneatis vitam meam in vestris mirabilibus brachis. — Neque istis contenta erat : sed ut erat amantissima sponsi sui, ita venerabatur, ejus famulos et famulas, quorum aliquos recensens, Sermone III ; — Aperi mihi, inquit, ostium quod pulso, Pater, in nomine dulcis Unigeniti ; in cuius nomine pulso, et in ipso peto, et per ipsum et de ipso ; et meritis beatissimae et intemeratae Virginis genitricis ejus, virginis Mariae, tuae filiae et sponsae, in cuius utero tradidisti Filium tuum ; et meritis B. Joannis Evangelistae, et fratris ejus Jacobi Apostoli, et B. Joannis Baptistae, et Gabrielis Archangeli summi nuntii, et Angeli Emmanuel et Angeli Sapiel, cum B. Maria Magdalena et B. Agne, cum B. Catharina et cum omnibus Sanctis tuis, et omnibus amicis tuis qui sunt in terra, et in adversitatibus hujus seculi positi adhuc tibi servium : quoniam confido in eorum orationibus, quia non me diffido tantorum collegiorum meritis — ac rursum Sermone IX — Sunt, inquit, et alii, de quorum ore habemus nostram lequaciam ; inter quos est beata Virgo Catharina, et Agnes sacratissima, et B. Cecilia, et ex his Parvulis qui fueront decollati pro nomine Jesu : et haec sunt epulae et convivium beatissimi Joannis Evangelistae, ubi dixi vobis quod epulari debetis in crassitudine animae vestre — Istis addebat S. Gabrielem Archangelum, S. Josephum, atque imprimis gloriosissimam Dei Matrem, sicut infra apparebit. Et de Gabriele quidem ita loquitur Sermone III. — Bene convenit Gabrielem diligere, super omnes Angelos celestis militiae ; quia meruit salutare Mariam Virginem. Oportet nos diligere Gabrielem Archangelum, propter nostram Dominam servum fidelissimum, quia ad eam de celo ministrare fuit missus — Et postea — O Gabriel Archangele, num tie inessibilis, audi me dulcissime, noli me despice. Unam tibi peto [gratiam], cito dona mihi ; nec me dignare tecum sociare, sed sollicito propinquia ad meam petitionem, ut loquar ad invicem de Maria virgine, et bibam plenissime de fonte aquae vivae, et inebriari valeam de amore Dominae, et amplius sitiam. O sancte Dei Angele, una tecum [gaudere] cupio, et de bono tuo facto : enarra mihi parabolam si vis, ut ego audiam quomodo fecisti. — Quod ad S. Joannem Evangelistam attinet etc. lin. II a fine : deinde lin. 6 a fine — ut ait expresse Sermone IV — Et gloriosi sanctissimi Joannis Evangelistae dapsilitate : qui est meus magister et doctor, et absque eo ego nullam volo doctrinam : mea gloria et mea spes, post Christum et suam Matrem divinam ; meum refugium et meus consolator, et alacritudo animae meae. — Deinde vero Sermone V cumdem Sanctum alloquens ait, — Tu vero es magister [meus] causa dictandi. Ego autem sum verba [proferens]. tu autem loqueris ad voluntatem tuam, qui cognoscis veritatem — et post panca — Tu autem meus magister es et dictator, veraxque testimonium.

7 Sermone vero VIII (non XI) declarat hisce verbis amorem ejus erga se : — O Evangelista, dolcis amoris lator, tu transmittis pulchra exenia magno amore in ista die tuis te diligentibus, quae ad tui honorem est celebrata. Memor esto mei, quae sum suumque erga illum amorem explicat.

*præsentim
S. Gabrie-
lem,*

*et Joannem
Evangelisti-
stam,*

A nuda, si me vidisti, aut me cognoscis. Et quando dives eram si mei habebas curau, non me derelinquas in egestate. Quia si venissem, ut pro te veni, pro Soldano Saracenorū Imperatore, solicitudinem ferret de mea sua curialitate. O Joannes benedictus, cogites, quod veni sub nomine et securitate tua, et a vulnerantibus fui vulnerata sub spe adjutorii tui, et tui causa intravi istud mare. Venerant unde cum tempestatibus; ego nare corpori cum ambabus manibas, et steti firmata amore. Nunc me removeas ab ista tempestate, et me ducas ad portum alacritudinis; et opus tuum festinanter faciamus, ita quod nomen tuum sit ex hoc laudatum. Nunc reminiscare doni continui, et illarum pulchrarum verum magnae pulchritudinis, et ambassiarum magnae dulcedinis, quas mihi transmisisti ad plus diligendum. Et si ego corde te amo, o Joannes, quamvis sim folium modici valoris, et tu es lumen olentis candoris, non me contemnes. Et recorderis de illo gladio, quem tu fabricasti tam pulcherrimum; amore, et non flagello in corde [meo eundem] infixisti, et bene clavasti, et non potest unquam dissipari amor tuus, dulcis Joannes; qui ligasti me catena, et annulo me desponsasti, et sub tua custodia recommendata

B [sum] Amor dilectus, non me derelinquas. Nunc reminiscare quod me inarrasti tuo amore, et sponsalitas noli donasti, ex omnibus speciosis quae ego pater in, quando mihi largitus es Christi chirothecam gemmalem. Et alia dona possum enarrare: sed est tempus terminandi, pro illis qui audunt, et ne sciant bene putare, amittunt flores et legunt sentes. Et ego me accuso quod male custodivi donationes, quas ego receperit; et [non] dilexi te uti debui, olens lumen super omnibus floribus: et meus amor est male transmutatus, quoniam existit modicus et male ordinatus. Sed tu pius es: amore sacrato factamus simul novam amicitiam, ita quod reviviscam in tuo amore, et faciam fructum meliorem: et desiderium, quod habeo in corde ad tuum honorem, possit operari. O Evangelista, bonus plantator, planta me a thine novis virtutibus, in isto die nostri Domini, in quo fuit circumcisus: et demonstra o Joannes, quod mihi fers amorem. Accipe omnia signa, propter compassionem vulnerum, quae habeo in meo corde.

- Ex quibus aliisque verbis etc.

Pag. 213 inter caput 1 et 2, ponatur.

C

APPENDIX

ex ix Sermone Sanctæ, eodemque 1,

De S. Joanne Evangelista.

Printur hæc
causa speci-
mens.

ac postea to-
tus sermo 2.

Quamquam propositum mala dimitaxat fuerit, in horum Analectorum recognitione, eorum locorum origina-
lia exhibere verba, quæ magis ad historiam pertinent,
quaque Guiduccius Italice dederat: quando tamen
præclaudatus D. Placidus Poltri, postulata a me operæ
supererogare volens aliquid, ex primo S. Humilitatis
Sermone de B. Evangelista Joanne, qui in ordine
ceterorum Sermonum nonus numeratur, bonam partem
descriptam misit, placet hoc ejus beneficio uti, sub titulo
Appendicis ad primum Caput; in fine autem posere
Sermone in ejusdem Sanctæ pro Vigilia Natalis Do-
minici integrum, similique transcriptum affectu; ut quod
in prævio Commentario num. 7 insinuavi, et vehemen-
ter optant Patres Vallumbrosani, Asceticorum veterum
anecdotorum amator quispiam, tali velut promulsi-
delectus, potentius moreatur, ad lucem publicam procu-
randam istis divinioris spiritus dictaminibus. In quibus
tamen care ne expertes grammaticarum legum exactam
observantiam, aut Latinarum phrasium elegantiam,

rel contextum ex rhetorum præceptis deductum conse-
cutione usquami hincote: se i stylo feminio, et ad Ia-
llicæ reuinucle idiomatos proclivi ignosce; atque sub
verborum minus politorum male levigato cortice, inter-
rieris doctrinæ nucleus require. Hic ergo, quomodo de
speciali suo Patrono scripsit Sancta, accipe.

Ave, ave, et tu, Joannes Evangelista beatissime: de quo eruditus a Domino meo, per Spiritum sanctum locuta sum, ad meum magnum subsidium, et omnis auditoris remedium, quicunque vult de tua laude recitata colligere virtutum frumentum. Salve, salve, o filii lili, ante conspectum Domini mei Jesu Christi, omni odore plenissimus, et sapore super favum mellis dulcissimus. Ave, ave, de intemerata Virgine, post Christum, filius carissimus, commendata tibi ab eo in patibulo, summum solatium et omne subsidium. Et talen Virginem tali tradidit Virgini, matre et Sponsæ Dei filii, Reginæ omnium in cœli palatio. Salve, salve tu, qui es dilectissimus Domini discipulus, magis quam ceteri amatus: in thalamo Regis, tu sponsus; in pectore Regine, tu filius; in suo gremio, tu puerulus; et in palatio Regis, quasi sedes; et in suo regno, heres in omnibus. Ave, ave, de Domina nepos carissimus, in omni dulcedine amoris dulcissimus, in omnibus bonis suis tu heres et filius, numquam divisus a suo thalamo. In sua cella, tu es cellarins, et donator in Curiæ suæ palatio; et in manibus tuis est omnis thesaurus.

Sancta Joan-
nem Ee salu-
tans.

E Salve, salve, o decus Joannes Evangelista! o glo-
riosus, de carne Christi imbutus, de sua parentela
non dignatus: sed carnem et sanguinem placuit
Christo sumere et sibi formare de Virgine, et de
utero Virginis Mariae nasci in mundo. Ave, ave, o
gloriosus, in summa curia glorioatus: cum Jesu
Dei filio et matre ejus: non tantum anima sed anima
et caro et sanguis est una cum eis conjunctus;
et de tali munere es communicatus, et in tali illu-
mine totus baptizatus. Verumtamen bene es tu al-
tare sanctissimum, de aeterni Regis membris adifi-
catum, una cum Regina matre ejus Virgine Maria,
de cuius carne et sanguine es involutus, et de talibus
Reliquis es consecratus. O beatus Evangelista
Joannes, Dei gratia in cœli palatio corporis tuum et
anima, in thalamo Regis, in superna gloria largita
a Domino, residens super omnia. O virgo speciosus!
tu unice sponsus es in thalamo, tu solus es major
natu in universo regno: non potest tibi comparatus
inveniri. O speciosa sellula, Joannes, in cuius visu
sedet Dominus, et quiescit Virgo mater intacta, et
ibi recubant in deliciosa pascua, in odore suavissi-
mo de superna tua fragrantia. Tu thalamus eorum,
tu thronus ipsorum, et in te gloriantur, qui es glo-
riosus; et in te glorioatus est Christes Dei filius
enim matre sua speciosa, quae est Regina omnium.
O templum Dei vivi, tu fons Paradisi in vertice
montium fundati, uberioris plenissimus, qui fluit in te
sempre de pectore Dominicæ abundantiori gratia.
Tu es fundatus in medio fluminis, qui dicitur Rega-
lis; qui est major omnibus vena ubertatis; de quo
oportet prius bibere et intus baptizari, qui vult cum
Sanetis in cœlis coronari. Et tu es quasi dominus
in medio positus, sicut Dei filius, et in manu tua est
omne dispendium ad retribuendum. Et quare mihi
[non] donas de tali fonte aquas?

ut Jesu et Ma-
rie conju-
ctissimum,

O Joannes benignissime, et ad omnes largissime,
quicunque tibi petit: non me derelinquas in isto
mundo orphbanam; sed largitam eleemosynam por-
rige mibi, ut ad majus culmen valcem pervenire in
Domini mei amore. Vallat te lacus et circumdant te
flumina, et super caput tuum universa unda operit
de regali flumine, non ad demergendum, sed magis
ad scandendum super omnem [altitudinem] montium,
ubi

esque carisse-
rum.

*dispensatorem
gratiarum ab
illis dan-
darum,*

*et inter omnes
Sanctos Ange-
losque celsis-
simum,*

*quem suum
agnoscit ma-
gistrum,*

*saeque horum
tue ut ei sint
grati.*

A ubi est thesaurus totus absconditus, qui est Panis Angelorum et vita hominum. O summe Evangelista, qui de tali cella es cellarius, et de tali thesauro es clavicularius. bene es tu porta coeli, et janua paradisi : quia cunctaque vis, potes aperire. Et ubi est maior, ubi est celsior? Nam tu sublimior es, Joannes. Tu aquila inter Evangelistarum numerum, et inter beatos Apostolos tu beatissimus, et inter gloriosos Martyres tu glorioissimus, et inter sanctos Confessores tu sanctissimus, et eorum gloria es in omnibus. Inter chorum Virginum tu Virgo virginissima, et Iesum candidissimum, et odore suavissimum, et es gemma resplendens super omnibus : tu es eorum auxilium et in omnibus solatinum, et in te gloriantur super omnes alios. O plenitude gratiae, Joannes Evangelista! Ubi est in celo tam magna potestas? Ego non invenio neque in Angelis, neque in Archangelis, neque in Thronis, neque in Dominationibus, neque in Principatibus, neque in Potestatis, neque in Virtutibus celorum, neque in Cherubim, neque in Seraphim. Verunitatem isti multa possident de virtute suprema; sed Beatissimus Joannes Evangelista multo magis possidet, in omnibus, et praे omnibus.

B ego confido in Domino meo Iesu Christo, enjus me ancillam ostendo, quoniam ipsius est laus, honor, et gloria, et infinitum imperium, quia ne non derelinquet mendacem in opus istud. Vado ad eum qui me misit ad opus istud, id est Dominus meus Jesus Christus, in cuius humanitate confido, et totum desiderium dispono anime meæ, et per ipsam spero omnia dona mihi largita, presentia et futura, qui aperit pulsanti januam, et dat postulanti veniam: et ipse docebit me omnia quaecunque videantur ei bona. Verunitatem Beatissimus Joannes Evangelista, dilectus Iesu discipulus, primus fuit ad opus istud, et tetigit me: et statim spiritus Domini mei Jesu Christi contexit me ex illa hora, et docebit me omnia. Scio enim firmiter et credo, quia de ignorantia mea non sum locuta: sed hoc quod video, agnoscō; et hoc quod cogito, non ignoro; sed veraciter credo, et deinceps, attestantia dispono.

Audistis, Fratres mei carissimi et bellatores mei amantis-simi, de Beatissimo Joanne Evangelista recitatas virtutes, quas locuta sum ad honorem Domini mei Iesu Christi, et in honore gratissimi discipuli ejus. Forsitan aliquis sibi dieet; Voluntarie loquitur rem hanc magnitudinis: sed firmiter dico vobis, quia parvissimam me video sumere partem, propter hoc quia non valet lingua loqui, quod mens tangit. Et ideo voluntatem meam dico vobis; quia si omnes capilli capitum mei tecum loquerentur, non mihi sufficere agnoscō de piissimi Joannis Evangelistæ laude: quia multum prodesse cognosco auctoritatem ejus, et lucrum magnum video. Et propter hoc, Fratres carissimi, vos una tecum admoneo, ut non dissimilemus cum secularibus, nos qui sumus induiti vestimentis ovium, ne Inpi efficiamur. Quare de cœlestibus donis nobis collatis ingratia sumus? Turpissimum est enim peccatum ingratitudinis, et universas virtutes dissipat: quia qui vilescunt eas, omnia perdunt, et non amant, et non gubernant. Et quare similamur porcis, qui margaritas non discernunt iuter fabas? Recolite, Fratres mei, quantum rationem reddituri sumus Domino plus ceteris, sicut Scriptura dicit, quia cui plus committitur plus ab eo exigitur. Scitis enim quanta superna, et incomparabilia, et singularia dona, largita a Domino, secuta sunt in isto monasterio glorioissimæ et intemeratae Virginis Mariæ, suis sanctissimis meritis et piissimi Joannis Evangelistæ, dilecti sibi filii.

Propter hoc, Fratres, precor vos ne dissimuletis

opera Dei, quia omnia possilia sunt ei: ne turpis- sima cœctas ingratitudinis vos comprehendat: sed ipsamque deditum sub potentia altissimi Dei, et jugo filii ejus Domini nostri, quia in ipso e^t per ipsum sunt omnia: Et quantum possumus impendamus ei honorem et laudem: et tote corde et toto desiderio diligamus Genitricem ejus, et gloriosum discipulum ejus Joannem Evangelistam; quia totam gratiam consequi sumus auctorum meritis. Ideo Fratres, quantum [possimus] oportet nos operari in benefacientia eorum. Recolite unusquisque vestrum inter vos, colligite diligenter in sinu vestro lapides pretioses, qui quotidianè mittuntur nobis, et versantur in claustro monasterii nostri. Et quare non colligitis eos? Vix vobis in futuro seculo, qui cœlatis gemmæ pedibus vestris, nec colligitis eas. O filii, non sic officiamini in pravitate vestra, quoniam hora est jam dies de sonno surgere, et fructum colligere ut vivamus, usque dum teropus habemus. Colligite de cedris Libani poma meracissima, et de oliva speciosa campi sumite oleum, et de vera vite colligite uvam incedibili sapore plenissimam, et super tavam dulcissimam: et adjuvante Dei genitricie Regina omnium, comedamus festinanter de beatissimi Joannis Evangelistæ convivio, qui suas proprias reliquit. E nuptias et secutus est Dominus: et sumamus cibum de manibus ejus largissimis, et epulemur delicate de epulis ejus, quia non designatur quotidie ministrare nobis de sua pietate.

Cavete, Fratres, ne aliquis sibi et vobis dient, *teuanturque
epulis ab ipso
propositis.*

Ubi est hoc quod ministrat nobis B. Joannes Evangelista? aut lapides pretiosi, aut convivium ubi epulemar? Sed si diligenter vultis audire, operante divini potentia et meritis ejus, ego minima vobis ostendam. Inclinate aures devotissime, et corda preparate ad concipere verba huius sacratissime lectionis: et non intemperie fibia neque linguam perhibentis [verba], sed diligenter attendite ad lucidem beatissimi Joannis, qui sunt lapides pretiosi ad colligendum, ut divites officiamini in regno celorum. Et nolite despicere messem propter messorem, sed recondite triticum in horreis vestris, ut non mendacem tempore sumatis. Neque abiecere debetis oleum de pretiosis oliva, pro vili vasculo; nec balsamum, pro ampulla vitrea: id est, non debetis pro despecto mactio in vanum suscipere neque illudere dona cœlestia, que quotidianè emittuntur nobis, piissimi Joannis Evangelistæ meritis, et magnitudine visionum, et revelatione divina: et scitis, Fratres quia non tantum visione, sed etiam domestica et amicaloentia etc. *nt supra num. 3, ubi de Deipuræ,
sanctisque Joanne et Jacobo Apostolis fratribus, duobusque Angelis qui, inquit ipsu, multa nobis patefacti sunt de secretis cœlestibus. Sunt autem et alii plurimi de quorum ore habemus nostram loquaciam, hic nominatum recensili num. 6.* Et haec sunt epule et convivium Beatissimi Joanni Evangelistæ, ubi dixi vobis quod epulari debetis in crassitudine animæ vestrie: et hoc est oleum in fragili vase, et balsamum in ampulla vitrea. Cavete ne frangatis vas, ad dispergendum oleum et balsamum, quæ similantur fidei et gratiae: quia sine fide nemo poterit bonum opus perficere; et qui non operatur in gratia, perdit eam. Id est, ne frangamus nos in infidelitate et pravis operibus.

Et propter hoc una tecum admoneo vos, Fratres operamini fideleriter in cœlestem grafiam, quæ collata est Vobis, in fide recta et munda contemplatione, admirando, et praedicando, et magis custodiendo tales thesaurum incomparabilem. Et quare panperes sumus et famelici, quando tanti lapides pretiosi versantur in nobis et fructus ad collendum? O filoli, non est vobis necesse perire inopia.

*id est doctri-
ni per ipsum
dictatis*

Exprimamus

A Exprimamus oleum de speciosa oliva, quod animam illuminat, et praebet saporem bonum et condimentum : et de ipso faciamus aromatum simili cum balsamo, quod manet speciosum in aeternum, et quemcumque tangit custodit in aeternum a factore et putredine, et sanat universa vulnera, et sanata letificat : et talem desert nobis quotidie fructum B. Joannes Evangelista, qui niam ipse est vera oliva speciosa in campis, et cedrus exaltatus in Libano, et cypressus in monte Sion, et palma exaltata in Cades. Bene de talibus arboribus egreditur balsamum, de quo debemus facere aromatum ; id est, gratiam quae data est nobis qui sumus vasa fragilia et vitrea ; [ipsu]noque, recondere et observare diligenter debemus in corde nostro, et in tota mente nostra gementes resolvere, flendo et canendo, lacrymis et suspiriis cordis ; prae nimio desiderio et magno timore cogitantes, nos indignos esse tanta beneficia ab eo suscipere.

Deinde, Fratres, precor vos ad vestram utilitatem, ut diligatis B. Joannem Evangelistam ex toto corde et toto desiderio ; et a sua laude nunquam cessando, semper canendo et recitando umis ad alium,

B ut invicem vos accendatis in suo suauissimo amore, qui tantos habetis testes, quod ipse est maior in regno coelorum. Sed si plus vultis audire, diligenter ostendam vobis. Attendite Evangelium dicere. Hic est discipulus, quem diligebat Iesu, qui et recubuit in eona super pectus ejus. Bene amplius dilexit : tantum in eo ostendit amicitiam, quod tanquam proprio filio Matrem speciosam ei commendavit, Reginam omnium seculorum. Et quis major est in regno coelorum ? Nonne tu Joannes ? Vis te a me abscondere ? Minime poteris, quia Spiritus sanctus ostendit mihi opera tua, et virtutem et celsitudinem tuam, et principatum et potestatem tuam. O Virgo speciosissima et omni puritate plenissima ; non [dilebas] a me vereri propter scelerata mea, quoniam ego confido tuo auxilio mundari a Domino. Et tu non vis meam amicitiam ? Ego eum nimio zelotum amorem cupio, et non erubesco te querere inter omnes cives regni coelorum, incipiens ab Angelis qui sunt nuntii, et beatis Archangelis qui sunt majores nuntii ; et te majorem nuntium in omnibus invenio. Deinde intueor Virtutes et Potestates, et similem non invenio, sed in omnibus et super omnes sublimiorem te video.

C Nonne es tu Joannes Evangelista, qui post Denum ostendisti tanta prodigia in mundo ? Tu in ferventis olei vase missus fuisti, tu calicem veneno plenum mortiferi bibisti, nec quidquam eorum te contingere valuit. Et quis major te in virtute aut potestate ? ad indulgentiam peccatorum, ad expellendum daemones et vitia, et inducere virtutes et prodigia ?.... Magna est valde res haec, sed propter hoc non quiesce, quia vado ad Principatus et Dominationes et omnium eminentiorem invenio B. Joannem Evangelistam, largita ei a Domino potestate et principatu in euolo et in terra. Deinde ascendo usque ad Thronos, et ibi me quiesco cum dilecto meo Joanne, quia ipsum video maiorem et excelsiorem super omnes Thronos, ad exercendum Dei judicium, celestium, terrestrium et infernorum : [quia ei sunt] nuda et aperta secereta divina. Vere ipse est Thronus aeterni Regis, ubi cubat et quiescit diligenter, et dilecta sibi pascua invenit et deliciatur in eis. Deinde aspicio inter Choros, Cherubim et Seraphim, qui habent alas senas et sunt vicini Trinitatis, et penetrant omnes coeli altitudines : et inter eos video unum animal in similitudinem Aquilae, volantem super omnibus : et ipsa habet alas quae operiunt coelum et totum orbem terrarum. Similiter et oculos habet tam virtuosos, quod radium solis fixius intueri non

omittit, et omnia nuda et aperta conspicit. D

Sed quomodo ipsa Aquila sit vicina Trinitatis, audiamus. Ipsa Aquila non tantum vicina Trinitatis est, sed juxta eam manet, et nullus in medio eorum videtur. Majora vobis habeo dicere ; sed voluntatem Dei ignoro, et propter hoc aliquantulum timeo. Confido de Dei gratia, et ausam me video dicere de fiducia Dei Genitricis, Reginae omnium et puerperae benedictae. Dico autem vobis de supradicta Aquila, quia non tantum juxta Trinitatem manet, sed etiam in sinu Regis aeterni, qui est Filius Dei in medio Trinitatis ; et non tantum in sinu, sed etiam in sacro suo humero permittit ipsam manere. Quis antem est ista Aquila, tam beatissima avis ? Intelligite, Fratres, quia ipse est Virgo speciosus et Evangelista Joannes : qui fuit in Patmos insula levatus in coelum in Dominica die, et ibi penetravit omnia secreta divina. Bene totum orbem terrarum aliae suae operiunt, id est, de sua jacnit illuminata doctrina, et omnes in regno coelorum de speciosa ejus presentia gratulantur. Et quis est major inter Cherubim aut Seraphim ? Nonne tu, o Joannes, qui sedes in gremio Regio, in humana carne glorificatus cum Filio Dei vivi, et beatissima Virgine interemata matre ejus ? O mira magnitudine et incomparabili beatitudine hominem in carne conversatum ! qui est benedictus per infinitum tempus, in secula seculorum. Amen. Hactenus Sermo ille : ubi quod Joannes dicitur, Christi et Mariæ secundum carnem consanguineus, proprias nuptias reliquise [puta] in Cœna, viso aquæ in vinum uisus miraculo, ipsoque cum corpore glorificatus in cœlis, aliaque similitia parum certa, aut etiam vix verosimilia ; dicta tamen a variis et praedicata nonnumquam ; id uolim accipi ut divinitus revelatum ; sed, quemadmodum xxv Maji docet Purgatorium, medium inter utramque Vitam S. Mariæ Magdalena de Pazzis, intelligatur revelatis ea miscuisse Sancta, ex præhabitis humanitus speciebus, animo Virginis eo altius impressis, quanto sentiebat sublimius de sancto Evangelista.

Cap. 2 num. 8. In 48 — quod Sermone v (non viii) his verbis explicat — Regina autem cœli Virgo Maria, illius talis navis est antenna et velum, et sua pietate fideliter eam ducit ; et continuo demonstrat cursum, quando brevis consistit via : et vicinum ostendit portum, ad quem cito perveniet : et nuntii præparati [adsunt], qui imperium recipient ; et illum accipient thesauros quem invenient ; et Regi cœlesti illum præsentabant, qui pro qualibet talento centum largitur, videlicet tot quod non possunt numerari. Ista autem similitudo, de qua vobis dictum fuit, de navि, est præsens corpus, quod vadit per istud mare in medio undarum, ut navis facit. Si bonum habebit rectorem, ad bonum portum deveniet : ille autem qui malum sequitur, male peribit. — Tum Sermone vi (non autem ix) — O misera ego peccatrix, quantum sum debita Domino meo Iesu Christo, et Dominice meæ beatæ, qui de mundo me elegerunt, et multum mihi gratia donaverunt, me in suam receperunt, et ad Religionem vocaverunt : sed ego non sum religiosa ulla quæ excerceam operibus, quoniam servire meo Domino nou bene imcepi. Et, si vobis salutem enuntio aut enarratio, vel sancta verba profero, non est mea virtus. Nullam gloriam mihi detis : quoniam dieo lingua, sed non sunt mea verba : nam ego [quæ] non existo magistra, quomodo possem vos docere ? Laudes tribuat Reginæ : quoniam bonitas est sua : ipsa enim magistra est omnium gentium, quæ ab ea volunt discere. Ipsa Regina existit virtutum : ipsa potest omnes facere sapientes : ipsa autem sit benedicta in aeternum semipiternaliter. —

9 Sermone etiam iv sic discurrit : — Superna bonitas

et instar aquila proximum thronum Trinitatis,

in ipsaque sinu
Urbis recumbentem, ac
humero residuentem.

E

multa bona ei accepta refert.

F

tandemque
cumdem cui
Virgini Virgo
est commun-
data,

ut omnibus
Angelis
choris subli-
morem,

A bonitas surrexit de cœlo imperiali, et venit in terram, et intravit humillime in vas unius pueræ, quæ similabatur ei pulchritudine, et humilitatis erat magistra : et sua puritas erat tanta, quod omnium virginum erat gemma. Hæc est enim Regina humilitatis, quæ intravit fundamentum cum ingenio ; nostra Doinina, quæ fuit talis intuitus, quod de solio traxit Deum in terram — Paulo autem inferius subiungit — Et florita tam est ejus virginitas, quod omnes castas facit quæ ei loquuntur — Et eodem i^v (non autem vi) Sermone sub finem — Radix sancta, quæ donavit nobis ramum, quo tota gubernatur vita, gloriosa Virgo Maria, de qua semper in cœlo est festivitas novella. Angeli non possunt salutare et Sancti videre ipsam, tantum est decora. Triccae sunt annulatae, eo quod exit de flavidate capitis. Ille decor non potest designari, nec splendores quos flaviditas capitum emittit. Oculi ejus, honesti et amarosi, accendent cor una face. Os illius atque visus, eum loquitur, largitur munus novellum. Ejus eloquium laetificat audientes, et mentem mundificat, et eam pulchrificat. Angelii namque illam loqui cupiunt audire, et Sancti quidam delectantur : nam

B fragrantia odoris exit nares atque os ejus : quæ [eam] funditur, cuilibet renovat affectum videndi os ipsius pulchrum, quia habet labia sua rubicundiora et fragrantiora quam rosa novella. Sua gula, alba fulgida, magis pretiosa est quam gemma : et pecus quod lactavit Rex ille æternus, scilicet humana caro, quam nocturno dominicallam ; et corpus ejus sacramatum, quod est altare, cum vident, omnes se jacint in terram : auferunt autem sibi coronas suas regias Angelii Sanctique quando loquuntur ei. Daut namque ei salutem gratiosam, quam Angelus Gabriel illi dedit in terra : et quilibet expectat benedictionem a manibus ejus, quæ habent omnem potestatem ; desiderantque servire semper cum honore magnæ Regiae beneficie, quæ Angelorum est Imperatrix, et totius Curiae divinitæ. Sua corona est duodecim stellarum, quæ per figuram Apostolorum designant. Chlamydata est sole rutilante, quod donavit ei Rex de sua pulchritudine, quando ivit de præsenti vita ad thalamum, qui est super omnem altitudinem ; et posuit eam supra Cherubim ad dextram suam benedictam, quæ est filia Dei omnipotentis et mater Christi in omni parte dicta ; et est gaudium totius gentis, quanto est in Curia, quam vobis nominavi. Apostoli gloriosi gaudent semper de ea, quia eorum pretiosa est magistra : et super omnes filius benedictus, virgo Joannes Evangelista, cui Christus commendavit Matrem virginem, Reginam benedictam : et posuit eos vivos in una carne in conspectu magnitudinis. Et secundus est ille gloriosus Jacobus Apostolus, plenus immensæ pulchritudinis : et est, nepos nostræ Domine et frater Joannis Evangelistæ, qui est totus dulcis et pretiosus. Cum eorum magnitudine sociatus, gloriam habet Pater et Filius, et qui flammescit Spiritus sanctus. Amen.

C Jubetur ab eis texere Jesulo pallium,

Num. 10 lin. 10. Cui illa humiliter respondit, ut Sermone i legitur. — Et quis potest tantum thesanum eruere, ut dignus sit talia membra tangere, nendum involvere talem Dominum? Mundus autem non potest eum capere cum universis quæ habet, et non est dignus sufficienter tantum Angelis et omnibus Sanctis : et quomodo ego misera invitata sum tam magnum opus facere? Miror, Domina mea, et admirando paveo, quod operari nescio, et dare quod non habeo. O intemerata Dei genitrix, virgo Maria, puerpera benedicta et Regina omnium seculorum : quare hoc mihi fecisti, Domina mea, et quomodo factum est, et pro quali causa imperasti mihi, dare quod non habeo, et operari quod nescio?

Numquid tu mihi vis illudere, quia imposuisti facere pallium Regi de gemmis tribus coloribus? cum tu scis, quia artifex non sum, et colorem in gemmis ignoro, et virtutem ejus non cognosco. Propter hoc miror, et admirando paveo, ne adimplere [non] valeam preceptum tuum, sicut desidero: et cogito, unde sit mihi tanta gratia, et tanta amicitia, quantum in me diffusam video de tua clementissima bonitate ; cum ego sim terra, arida et infertuosa, et sine humore bona operatio ; et ideo oportet me timere, ne pereat semen tuum, quod in me seminasti. Et tamen opus istud de pallio Domini mei, quantum sit beneficium, non dico; sed dum impletum fuerit, si merear videre, non silebo gloriar et exultare ; quia istud donum, tam magnum et incomprehensibile, fuit de tua largitate et propria voluntate, et sine mea inquisitione aut petitione ; et non de meis meritis, sed de tua benignitate factum est. Quia tu scis, Domina mea, quando audivi istud mandatum, cum gudio suscepisti ; sed statim eopi cogitare, quid esset. Timui et turbatus est spiritus meus, quia nesciebam quid facerem. Tu autem dignata es considerari animam meum : dixisti, ne tribulationem haberem, quia bonum adjutorem magistrum haberem, Joannem Evangelistam. Cum autem audissem, repleta sum letitia : quia ipso est gaudium meum, et fiducia mea etc. — et infra — Et vos, Fratres carissimi et combellatores mei amantissimi, inclinate aurem eum magna devotione, ad intelligendum verba salutis, et eruditioinem divinam de ore beatissimæ Virginis Mariæ, et B. Joannis Evangelistæ : qui dignati sunt mihi respondere quasi una voce : Non de humana, sed de divina essentia ; non de rebus terrenis, sed de coelestibus et divina virtute Trinitatis, de dilatato corde, de humili spiritu, de pura et munda conscientia, de virenti virtute et affluenti desiderio, de ardenti animo et inenarrabili dulcedine dilectionis, de suspiriis et fonte lacrymarum, de subili contemplatione et visione supernæ intelligite Fratres ! quia de tali opere induet se Rex coelestis et sancti ejus. — Hunc igitur in modum deta Humilitas fuit, ut ex prædictis virtutibus, velut totidem aureis filamentis, etc.

Pag. 213 col. 2 lin. 9.

Num. 11 lin. 11 — In principio autem istius tractatus, qui inter sermones numeratur sextus, et solum istas Landes continet, hujusmodi Oratio invenitur — O Sancta virgo Maria, prees meas exaudi Regina, et meam orationem, gloriosa mea Domina. Misericordiam tibi peto, mater Creatoris mei pro omnibus in hoc libro legentibus ad tuum honorem, vel legi audiентibus, et in devotionem habentibus ; de tuo amore atque Iesu Christi, tu meritum da atque munus : et in die obitus eorum, tuis defensio ipsorum ; et animas eorum ab ore draconis erue, et in cœlesti regno tu da eis gloriam et salutem. Amen. — Aliam deinde Orationem componit, dicens Laudibus praemittendam, hoc modo — Virgo purissima, luce Spiritus sancti corda nostra illumina, ut dicere valeamus et audire sic doctrinam, et discere quod semper sit ad tuas landes, Beatisimæ Mariæ, et nostrarum infirmitatum medicina possit esse. Amen. — Explicat deinde, sic volente illo quo inspirante agebatur, quomodo prædictæ Laudes non sint sue compositionis, dicens. — O carissimi Fratres et sanctissimæ Sorores, has Landes Virginis Mariæ habeamus in magnam devotionem, quæ de libro non fuerunt hanstæ, nec ulla lectione. Jesus autem Christus fuit magister, et Virgo Maria, qui sunt summa virtutum. Laus et gloria sit eis. Spiritus autem alius hanc sanctissimam dietavit Salutem, qui Reginam cognoscit matrem nostri Domini. Maher pronuntiavit, et alijs scripsit hanc Salutem;

quod quale esse debeat non capientem

docet Joannes Evangelista,

orans pro re-citatatur eius

F

et explicans unde accep-rit easdem,

A luteo; et Spiritus docuit Sanctus peccatricem, quae eam dixit.

Num. 12 lin. 3 — solus ait. — Quaedam peccatrix (talem scipsum nomenabat humiliam Sanctam) petivit gratiam. Domina mea fuit curialis, et mox fuit et largita. O quam ipsa beatuarum domum fecit ei; et immensum et admirabile, et mirabile! snave et dulce est rotum, et pretiosum. Dedit lucem divinam, et immensam gratiam donay t, quoniam scivit eam collaudare; et summi cor multum exaltavit. Hic ostendit Dominus nostrus sua n: humilitatem, quia peccatores diligunt, et eis est piissima, quoniam in hac peccatrice habuit multam caritatem. O carissimi Fratres, simus devotissimi his Landibus. Ego vobis in veritate dico, quo in ipsi: nesci multus virtutes. Quando in hoc libro Virginis Mariae legimus, Dominum nostrum Iordanum, illam altissimum Reginam, que nostrarum infirmitatum amica est medicum. Ipsa facit erga genitrix et meatem illuminat, et anima est pelle, ita cum passi dulciter. Ipsa mittit dulcem pacem, nisi queritur semper loquitur: nam spiritus cum carne interficit concordatur, contemplando istas Landes Virginis beatae. Ipsae procul pellunt mala et gitamine et malas tentationes; et Virgo prope nolas est nobisque dnt de suo amore. Sentiendo namque frumentum Virginis Mariae, que suavior existit et per nos rosa atque flore; ipsa facit obliisceri rerum imperiunum, et docet Christum diligere cum rebus spiritualibus: et hunc despiciit mundum cum rebus terrenis, et petit celestia, haecque enpit inveire. O sanctissimi Fratres, nec non Sorores, has Landes divinas recipiamus in corde, considereremus in mente, et immensum habeamus eis amorem; quoniam Virgo Maria bene nos remunerabit. Quienque autem loquitur Reginam, et nomen ejus laudat beatum. Quod ac vere scio, quod eorum est consolatum; et Virgo Maria multum istas Landes recipit; et pro certo habeat quod valde erit remuneratus. Ego autem dixi vobis de bonis immensibus, quas in istis Landibus cognosco: de hoc certi scitis, et ulterius credatis.

C

Pag. 221 post num. 26 addit. — Haec enim Guillelmus Guiduccius, cum quo prinsquum transiit ad Miracula, placet exhibere veterem istam Sanctarum imaginem, num. 24 fundatam; prout ea nobis inde missa est, satagente

Illustrissimo Magliabechio; ubi quæ ad genna flectit D. Sanctimonialis, creditur esse B. Margarita, ipsius tabula pingenda curatrix: utroque autem ex latere designantur tabellæ duæ, singulæ in senas distinctæ arcolas, quas in arctis spatiis contrahi jussi, utpote vacas illas nactus, adeoque nihil inscribendum iis habens propter numeros; solum ut intelligatur, quod hinc corrigi Guiduccius debat, ubi ipsam majoren tabulam niti esse, circumdantam areolis quatuordecim; cum solum duodecim sint; eaque non circum, sed utrumque posse; nisi forte ab anno MDCXXXII (quo suum ipse librum vulgauit) mutata est forma, et que circumdabant virginem tessellæ, aliter dispositæ sunt, atque omissis duabus facte duodecim, quod etiam verosimile facit earumdem præsens ordo: sic enim mihi indicantur. 1 Discessus a marito. 2 Suruit habitum monasticum. 3 Liberavit Monachum a virgno cruciatus in tibia. 4 Ibat per civitatem colligens saxa pro fabrii monasterii. 5 Stabant foris interiu dum pluebat excipiendo sermones, et non maleficiabant. 6 Liberavit Monacham a fluxu sanguinis, cui nulla a medicis erat remedium. 7 Legit ad mensam legendi ignara. 8 Fuit ab Angelo electa supra E murum monasterii. 9 Ivit Florentiam ex mandato S. Joannis Evangelistæ. 10 Suscitavit parvulum extra portam S. Galli Florentiae. 11 Mense Angusti congelata fuit aqua in ejus situla, prout optabat propter suam februm. 12 Venerebilititer sepulta fuit. Apparet autem ritum legendi, istae hoc ordine fuisse collaudanda.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
14 5 6 8 10 15 16 18 30 18 28 19

inveniendaque sub numeris inferne scriptis. Ceterum quia ruderar erat missa vultus dilucidatio, sumpta ex veteri ista tabella; jussi eam sumi, quæ in ecclesia S. Pancratii visitur, missa mihi antea a D. Placidu, tamquam pietate anno MCCCCXCIX, et vetustiori illi etenim similis, etenim patitur etatis differentia; cum iste admodum senex cernatur, in Pancratiana vero tabula uideret quidam etatis needum summe resulgeat. In hac etiam additur diademata circa caput, et velo superimposita pellicula agnina, quoram uerum adest in vetustiori; pro simplici autem palma ramo in dextera, et clauso in sinistra libro; in recentiori exprimitur idem ramus dactylos ferens, et in aperto libro leguntur verba, sumpta ex Sermone tertio ipsius: Colligitur prius de palma indactylata, quæ fuit ab initio salus destinata. Utrobius vero cernitur Sancta, injectum humeris atque ad collum adstrictum habens pallium Mantellinam in Ordine nunquid loco Cucullæ, qua usum S. Joannem Gualbertum ejusque Monachos constat: quod ut mirum cuiquam videatur, sciunt Vallumbrosanos Sanctimoniales Cucullia, non Mantellina uti; occurrit per Epistolam idem D. Placidus, indicatque etiam moris in Ordine esse, ut Noviti et Obluti Mantellina induantur; eaque Sanctimoniales suas olim indui sole: quod ipsum probat proprius Sanctæ habitus, qui etiam in S. Salvii Abbacia asseruntur; habens formam Mantellinæ, non Cucullæ. Addit autem colorem Mantellinæ istius in picturis monstrari ferrugineum, qualis etiam est Cucullia S. Joannis Gualberti, et qualiter ipse vidi in Cuculla S. Hildegardis Bingi: pro quo colore nunc in utruisque seruus monasteriis color niger invenerit. Est etiam, inquit D. Placidus, in ecclesia S. Trinitatis Florentiae, in Capella familiaris de Ardinghellis, vetus effigies, ante quam continuo alitur lampas accensa, cum anathematis appensis; cui novis ornamentis decorata ita subscriptam legitur: S. Humilitatis Abb. Ordinis Vallumbrosæ Thanmaturgæ, devotionis ergo, Camilla Strozzi Torrigiana, anno Domini MDLXV.

Pag. 223 addatur.

A

SERMO II S. HUMILITATIS

in Vigilia Natalis D. N. Jesu Christi.

ex ejus operibus MSS. communicatus, a D.
Placido Poltri Vallumbrosano.

*Petit instru a
Patre aeterno
de adventu
Fili,*

*et audita pro-
ponit suis
exponere.*

Deus omnipotens, in eujus sapientia et voluntate creata sunt omnia in cœlo et in terra, et stabilita manent in tua potestate (et scio pro certo quod invite non fuit, quia nullus potest tibi resistere) responde mihi per temetipsum, mitissime Pater. Da meo spiritui ut patenter dicam in verbo ad aures audientium, ordinem et occasionem de adventu Filii tui Domini mei. Vos autem, Fratres, qui auditis et audituri estis, notum vobis sit, quod sermo divinus, quem loquor, a me ipsa non est: sed manet apud Patrem altissimi Dei, qui donat unicuique sicut vult. Ipse me docet petere, et interrogare, et respondere, et loquitur tecum intus in occulto; ego vobis, palam foras. Ipse in silentio docet me in spiritu, et ego in clamosa voce diligenter vobis

Bdico verba divina quae intelligo. Cavete vobis, ne recipiatis in vanum hoc quod lingua loquitur per Spiritum sanctum: sed recolite diligenter in sinu vestro verba divina, et congratulamini mihi, quia spero implere desiderium meum. Respondit mihi Deus Pater de Filio suo, quidquid cupio audire de adventu ejus: quia non est designatus respondere ad habitantem in terra de excelso cœlorum, in throno Trinitatis suæ. Deferamus gratiam Salvatori nostro, in cuius nomine exaudita est oratio nostra, et petitio mea ab ipso non est projecta.

*Docet autem
omnino spon-
te datum
mundo Fl-
lium,*

C2 Recondite diligenter verba hujus sacrae lectio- nis, et accipite responsum de ore petentis, et quidquid dicit audiamus: quia non misit Deus in humi mundum Filium unigenitum invite, sed sponte suæ voluntatis. Non debitum fuit, quia Deus debitor non est; sed nos omnes debitores sumus ei; nec aliquis potuit eum compellere Filium suum dare. Ipse judex est vivorum et mortuorum, et non est qui de manu sua possit eruere.... Ita dico vobis, quia necesse non erat, quia Deus necessitatem non habet: quia solo verbo omnia restaurat, et dispersa congregat, et congregata spargit et dissipat. Deus poterat genus humanum rapere de potestate diaboli solo imperio suo, et ipsum obligare in profundo si voluisset: sed solo pretio redimere volebat genus humanum, et hominem pro hominibus dare. Quare non dabat de servis suis, qui erant in terra, Abraham, Isaiae, et Jacob, et ceteros tales? Quam admiranda providentia et dispensatio fuit, ad nostram utilitatem, ut nos ad majorem celsitudinem ele-

*cui redinendo
non sufficiebat
aliquis San-
ctus*

ret! Scitis, Fratres, quod non potest servus servum redimere: quoniam si servus servum redimeret, nomine ambo sunt servi? servus qui redimitur, et servus qui redemptus est? O superna caritas et immensa amicitia! Nimiam dilectionem ostendit nobis Deus, quia non de servo voluit nos redimere, sed de libero, ut nos a servitute liberaret: neque de peccatore voluit nos redimere, sed de justo et agno immaculato, qui peccatum non fecit, ut bonæ oves et justæ [ex eo] proficiscerentur.

*vet etiam An-
gulus:*

3 Recogitate, quantum oportet nos eum diligere et servire; et nolite despicer tale servitium, neque obliuisci. Quia ipse noluit nos redimere de auro neque de argento, neque per Angelos, neque per Prophetas, neque per Patriarchas: sed dedit nobis dilectum Filium suum ad redimendum, qui est Dominus noster Jesus Christus, amor noster ineffabilis, dulcedo nostra insatiabilis, et spes nostra immutabilis. Ipse est amicus noster indeficiens, re-

surrectio nostra immortalis, et vita nostra sine fine. Et si oportebat nos redimere de his qui peccatum non haberent, quare unum de Angelis suis non dabat, qui peccatum non habent, et tam dilectum Filium suum apud se retineret? Absit nobis talem pro tali habere. Quid ergo erit nobis habere tale preium? creaturam pro Creatore, et pro Salvatore plasma, pro Domino servum, et pro Rege militem? Væ nobis miseris, si ad talem hereditatem alienati fuissimus; quando Dominum nostrum, et Creatorem nostrum, et Regem nostrum fratrem habemus, et participamus regnum cum eo, si cum sequi voluerimus.

*in Christo au-
tem habere
nos omnia,*

4 Ipse est amicitia nostra caritativa, et gloria nostra infinita, et letitia nostra indivisa. Ipse est thesaurus noster incomparabilis, et pretium nostrum inestimabile, et gaudium nostrum innumerabile, et adjutor noster robustissimus, et portio nostra in terra viventium, et auxilium nostrum. Ipse est caritas nostra ardentissima, et dilectio nostra amantisima, et lux nostra inter tenebras. Ipse est fortitudo nostra inexpugnabilis, et Victoria nostra admirabilis, et virtus nostra incessabilis. Ipse est judex noster in calunnia, armatura nostra in victoria, et protector noster per omnia. Ipse est Rex noster in patria, et corona nostra diademata, et dux noster ad gaudia, et assumptio nostra ad cœlestia. Ipse est creator noster, qui nos creavit; redemptor noster, qui nos redemit; plasmator noster, qui nos salvavit, et quotidie nos salvat ab inimicis nostris, et nutrit nos sub umbra alarum suarum, quemadmodum gallina pullos suos: et sicut mater consolatur diligenter filios, [dans eis] ubera sua, ut erescant et proficiant in ætate; ita Dominus noster Jesus Christus, Dei filius, consolatur nos in omni tribulatione nostra, et omnia adversa vertuntur in bona, tristitia in gaudium, luctus in laetitiam, paupertas in divitias, confusio in gloriam, debilitas in prospera, et bella in victoram: pro infirmitate sanitatem, pro servitute libertatem, pro terrore securitatem, pro opprobrio honorem, pro morte vitam sine fine, pro fame saturitatem, pro amaritudine dulcedinem, et omnia perdita restaurat nobis; et restaurata, stabilita invenimus nobis in regno cœlorum; si filii columbæ erimus, et eum sequimur per humiliem obedientiam.

5 Quia ipse per obedientiam venit in mundum; qui erat magnus, exinanivit se in parva ætate; et qui erat in cœlis, pro nobis venit in terram; et qui est creator omnium, nou est designatus in creaturam suam venire; et visibilis apparuit inter homines, qui erat invisibilis; et qui erat impalpabilis, peruisit se ab hominibus palpari; et qui erat dives, ostendit se pauperem in mundo; et qui erat immortalis, mortalitatem nostram assumpsit. O superna caritas, et incomparabilis, et sine sua societate! O magna dilectio et investigabilis amicitia! O singularis obedientia, et profunda humilitas, et impalpabilis, et invisibilis! Quis potest enarrare, aut aspicere, aut palpare [eum], qui profundum vallat et ascendit super omnes cœli altitudines, et omnem vallem implet abundantem, ut multiplicetur fructus de quo ipse gaudet; montes autem et colles humiliat, et siccatur, et relinquit sine fructu? Intellexisti hæc omnia? blandimenta et gaudium, terrorem et dolorem? Notanda sunt verba ista. Quæ sunt valles, quas implet et abundant; et qui sunt montes et colles, qui humiliant et derelicti crescunt? Intelligite, Fratres, per vallem, humiles et mansuetos et amicos obedientia, quibus promittitur blandimentum et gaudium, id est impleri et abundare. O beati humiles, in quorum conscientia Christus habitat, qui sunt purificati a vitiis et concupiscentiis.

*et per ejus hu-
miliationem
nos exaltari,
F*

*si tamen
etiam ipsi
simus humiles
instar val-
tuum,*

EX MS.

A tuis carnis, qui omnem pompam hujus seculi vilpendunt, et gloriam ejus tamquam pulverem, quem projicit ventus a facie terrae. Decet enim amare Christum eos qui odiunt mundum; et vasa, vacua terrenis, implere coelestibus. Et ideo ipsos Christus diligit, et implet gratia sua; et ibi nascitur puer Jesus, et ipsi cum eo per humilitatem sanctam; et crescit per virtutem obedientiae, et patientiam verato, et contemplationem supernam.

quas impletur se promisit Dominus

6 Isti sunt valles quos Prophetæ nuntiabant, dientes; Omnis vallis implebitur; et Psalmista, Valles abundabunt frumento. Et de quo promittiebat impletare valles, nisi de nativitate Christi? Nuntiabant venturum gaudium de nativitate Salvatoris, quem nos præsentem habemus natum, puerum Emmanuel, pannis involutum, et reclinatum in præsepio inter annalisa. Quid ergo dicturi sumus miseri? Bos cognovit possessorem suum, et asinus præsepe domini sui; et nos non cognoscimus eum, et nullum studium habemus de eo, qui sumus creaturae ejus et rationabiles creature. Ergo quam rationem habemus? Surgite, Fratres mei, quia hora est: et excitate vos ab omni inmunditia, et purificate vasa vestra, quæ sunt cor vestrum et conscientia vestra: quia non decet mittere vinum et oleum in vasa ubi est lutum. Ideo dico vobis, quin oportet vos mundare ab omnibus vitiis et peccatis, et humiliare, ut bonas valles efficiatis. Et cum hoc feceritis promitto vobis impletare de ipsa pluvia, de qua dicit Prophetæ. Rorate cœli desuper, et nubes pluant justum: et frumento abundabitis, qui est Christus; et vasa vestra implebitis oleo laetitia, quod animam illuminat; et vino, quod laetificat, et lacte et melle dulcissimo, qui est puer Jesus, qui implet desiderium odore fragrantiae, amore insatiabilis et dulcis in memoria; et de tali fructu implebuntur valles, quod Deus nobis præstare dignetur.

superbos retulit montes et colles relinquens aridosa.

7 Montes vero et colles qui sunt? nisi superbi homines et impatientes, qui amant plus corpus quam animam, et querunt honorem hujus seculi, et non amant obedientiam, et nolunt adversa pro Deo sustinere, et tamen Religiosi videntur: sed vana est religio eorum, quia plus appetunt escam corporis quam animæ; et haec sunt verba, quæ diximus, Montes et colles humiliati arèscent. Isti tales videntur humiliari quotidie sub omni iudicio: quia exaltari non possunt. Me autem oportet silere de superbia, ne forte gaudium vertatur in dolorem; et quia longum est dictu, quoniam ipsa est mater et radix omnium pessimorum, et multos filios habet venenatos. Ego autem scio medicinam, ad expellendum ipsum venenum: sed modo non ostendam, quia cogit me desiderium meum proficisci ad dulcedinem meam. Vos ergo, Fratres mei, nolite manere disciles in via. Eamus obviam Salvatori nostro, qui est dulcedo nostra et gloria nostra, amor noster et spes nostra; ubi se delectat anima mea, et in ipso invenit pascua sua. Diu ipsum esuriamus et sitiamus, et dicamus cum Prophetæ, Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum. Ecce fons paratus est nobis: apprepinquamini ad eum solcite, et bibite, et inebriamini, carissimi.

Monet deinde aspirare ad Christum,

8 Et si fontem ignoratis, interrogate viatores, et ostendent vobis, id est, Patriarchas et Prophetas, qui ostendunt vobis fontem, quando dicunt; Occurramus obviam Salvatori nostro. Ipsi foderunt fontem quando dixerunt; Veni ad liberandum nos, Domine Deus virtutum: et rapiebant Filium de sinu Patris, qui est fons sapientiae, dientes; Veni, Domine, et noli tardare: et cognoverunt Flum eis largitum a Patre, quando dixerunt; Ecce Dominus in fortitudine veniet, et brachium ejus dominabitur: eruperunt venas aquarum viventium, quando dixe-

runt; Rorate cœli desuper et nubes pluant Justum: et traxerunt ad terram de vertice montium, id est, de excelso cœlorum, quando dicebant; Aperiatur terra et germet Salvatorem. Et quomodo inveniemus eum? Quærite eum de ore Prophetarum, dicentium; Benedixisti, Domine terram tuam; et, Veritas de terra orta est. O beata terra, quæ tales dedit fructum, qui est panis Angelorum et vita hominum! Inquiramus agricultam, ut de fructu ejus colligere valeamus. Interrogemus cultorem, qui seminavit in ea, quia tales protulit fructum. Audiamus eum qui ait; Ego primo mane intravi in eam diluculo; [et sub] iocundum obtulit medicinam ad omnem languorem; id est, benedictionem ad expellendam maledictionem et semen vitæ, ut confunderet mortem; humilitatem, ad repellendam superbiam; mansuetudinem, contra vanam gloriam; largitatem, contra avaritiam; spem, adversus stultitiam; sollicitudinem, adversus negligentiam; temperantiam, contra furorem; et tranquillitatem, contra iram; et prudentiam, contra fallaciam; justitiam, adversus injustitiam; misericordiam, contra duritiam; castitatem, contra luxuriam; abstinentiam, contra gastrimargiam; et contra omnia adversa, longanimitatem et patientiam; et benignitatem, contra malitiam; fidem, contra infidelitatem; spem et longanimitatem et pacem, contra discordiam. Pro virginine seducta et violata, habemus virginem intactam et inviolatam; et virginitatem impollutam, contra pollutionem; et multa alia bona, quæ neque dicere neque enumerare possumus, ad expellendum omnia mala, quæ [non] seminavit agriculta in ipsa terra; et tales terram donavit nobis, et ipsa resedit supra montes, quos ostendit Prophetæ dicens; In die illa stillabunt montes dulcedinem, et colles fluent lac et mel.

*plena sa-
lute nobis
attaturum:*

9 Et recognoscite, Fratres, gaudium nostrum, honorem nostrum, et gloriam nostram: et gratias referamus Deo omnipotenti, qui tales terram et tales fructum, dedit nobis perfruendum; ubi fructus non minuitur, sed multiplicatur [tanto magis] quanto plus colligitur. Quando per Evam maledictionem destinavit, nobis Maria, nobis Maris stella apparuit, quæ est benedicta per omnia, et exaltata super omnia: sit ei gloria infinita, et honor, et laus, et benedictio. O beata terra nostra, quæ dedit nobis fructum suum: de cuius fructu gaulet Deus omnipotens, Pater ejus, qui misit eum in utero ejus. Gaudent Angeli in magno gaudio; gaudent Archangeli, et exultant jubilando, cum Gabriele suo numerio, in sinu Matris videre parvulum. Gaudent Cherubim simul et Seraphim, in summo throno gratulantes eum Patre de Filio suo, [quem] delectantur videare in parva ætate. Gaudent Prophetæ et Patriarchæ sicut ad invicem cum magno gaudio, qui ammuniaverunt in ista vita Virginis partum, videare puerum natum Emmanuel in sinu matris. Gaudent Apostoli cum Virgine Maria et cum Joanne Evangelista, in pueritia videare Christum, in [eius] pueritia se delectant. Gaudent Martyres et Confessores, simul cum Virginibus Christi speciosis; et de pueritia sui creatoris invicem gaudent omnes caelestes habitatores: et gaudent in terra amici sui, qui diligunt eum casto amore, et querunt eum cum devotione puerum videare, et cum ipso gaudere semper.

*ipsum enim
esse fructum
de terra
virgine pro-
creatum,*

10 Gaudete et exultate invicem, Christi amici, quia prope est tempus, quo puerum videbitis in gremio matris. Dico enim vobis, Fratres, in veritate, quoniam Virgo Maria et omnes Angeli et Sancti habebunt æternum Regem in pueritia, et præsenti die Natalis, sicut fuit in die qua natus est in mundo, dum se eis ostendit qualis erat in die nativitatis sue.

*quo Angeli
et Sancti
omnes obte-
cientur,*

Mirabilis

A Mirabilis Deus in sanctis suis? Sicut intravit clauso utero Virginis; ita potest ostendere se in quacumque specie vult Sanctis et amicis suis: et taliter renovat in Sanctis suis opera, quae fecit in mundo, ad gloriam nominis sui, et laetitiam, et exultationem. Similiter et amicis suis, qui sunt adhuc in terra; in quaenamque specie desiderant eum, sic intuentur, loquentes cum eo, et intuentes, et tangentes eum. Et qui sunt isti tales amici tamque gravissimi apud Deum? Isti sunt montes, de quibus ait Propheta: qui habitant in excelso, per virtutem humilitatis et obedientiae, et contemplationem supernam, et bona opera: qui affligunt corpora sua pro Christi nomine, in lacrymis et suspirlis cordis; et tamen, cum adhuc in terra sint, separati sunt ab ea, et totum desiderium eorum habent in celo. Et propter hoc dicti sunt, Montes et colles, quia per gratiam Salvatoris sunt exaltati a terra, et terra nostra resedit in summitate, sicut diximus, id est beata Virgine Maria: et ipsi de fructu ejus distillant dulcedinem, unde flunt lac et mel.

B 11 Nolite mirari, Fratres, quia dixi, quod isti tales tangunt Dominum, et loquuntur cum eo: quia fidelis anima possidet Dominum, quando possidet timorem suum, recte vivendo, et alios admonendo [ut abstineant] a malis operibus. Verumtamen anima bene aspicit Dominum, quem cupit videre quando est munda a sorde, et plena Spiritu sancto, et est plena oculis ante et retro, et succensa igne Domini, nimis desiderio divini amoris: appropinquit, et tangit, et loquitur cum eo. Cogitando, et contemplando, et intuendo repleta gudio, petit ei justitiam, id est seipsum. Dominus autem non tantum permittit se tangi ab ea, sed etiam osculari pelles ejus; et non tantum pedes, sed saceratissimum pectus suum. Queramus diligenter, Fratres, talem Dominum et talem puerum, qui est amor insatiabilis et dulcedo inestimabilis. Qui plus de eo bibit, plus de eo sitiet; et qui plus comedit, amplius esuriet; ut ait Scriptura; Pulehiores sunt oculi ejus vino, et dentes ejus lacte candidiores. O quam speciosus Puer! et quis videbit eum et quomodo intuebimur? Nolite, Fratres, deficere in itinere laborantes. Non intellexistis animae retributionem et præmium laborantis, quando dixit; Venite ad me qui laboratis, et ego vos reficiam? O quam refecta est anima et quam beata, quae talem Puerum potest invenire, et amplecti, et attrahere odorem ejus fragrantissimum! tam dulcissimum et amabilem, tam decorum et admirabilem, tam pretiosum et desiderabilem, tam pulcherrimum inter parvulos, tam gloriosum et suavem.

Hinc ergo
jam puerum
querere
docet.

invitanda
proprietates
columbr.

C 12 Attendite ad me, Fratres mei carissimi, et bellatores mei amantissimi, et sociæ meæ in coniubio, et filiae meæ intra viscera mea, hoc est, gaudium meum et gloria mea. Congregamini vos in unum sicut columbae, quæ sunt sine amaritudine, et amant societatem, et non adunantur cum aliis avibus, et si aliqua avis percutit eas non se defendunt, et pro cantu dant gemitum, et in petris sovent filios suos. O quam pretiosas et utiles differentias habet columba in nostro exemplo! Accipite figuram columbae, ut sitis filii Spiritus sancti, sine amaritudine. Amate societatem bonorum; quam Deus diligit et ibi habitat. Et sicut multi flores in una collectione magnum fragrant odorem, magis quam pauci: sic virtutes congregationis meliores sunt, quam eorum qui manent in solitudine; et majus lucrum faciunt apud Deum et homines. Et nolite defendere opera vestra mala adversus Deum: sed mortificate membra vestra in Christi amore, ut edificatio vestra fiat in petra. Et date gemitum praecipit; et canendo in timore Dei. Et residete

ad fontem aquarum viventium, ut possitis evadere D insidias inimici, ut gaudium vestrum impleatis, si- ex ms. cut carissimi filii, quoniam me talem Matrem habetis, quod amplius cupio vos in bellis videre, quam in requie indeficientis victoriae. Et propter hoc, Filii mei, attendite consilium meum, et appropinquare mecum ad thalamum, ut merear videre quod cupio de puer Jesu, de quo dico, ut promissa mea non perdam, et notum sit vobis quod mihi promisum est.

D 13 Scitis enim, Fratres mei, quia sponsa alienus Regis quæ parere debeat, quantum lumen et quantum gloriam faciunt ei, propterea quia attendunt nasciturum: quanto magis nos oportet illuminari ex omni parte, si volumus accedere ad thalamum Dominae nostræ, quæ est in magna claritate et semper amat lucem; et qui non habet lumen, non potest ad eam appropinquare. Et propter hoc, Fratres mei, precor vos, ut abluitis manus et facies vestras in fonte aquæ vivæ, et sitis mundi et splendidi; et exuite vestes vestras, et induite vestibus novis, candidis et deauratis, ut omnia nova sint; et accipite cereos in manibus vestris, sicut habent Angeli et Sancti, qui assistunt ante Virginem Mariam. Eamus cito, ut [locum] inter eas capere valeamus: quia E appropinquat hora nativitatis Domini, quem Virgo concepit ex ore Gabrielis sine semine, et mansit in ubi inventuri suo utero novem mensibus sicut in uno lilio, sine sint congre- gatos Sanctos,

E 14 Sed clamemus omnibus qui sunt in civitate, ut introitum nostrum debeant adjuvare. O beatissime Propheta David, Rex sanctus, de cuius progenie est Virgo Maria, peto tibi indulgentiam, cum omnibus Prophetis et Patriarchis, ora pro me et pro mea societate, ut donet nobis Puerum virgo Maria mater. O Beate Joannes Baptista, Christi Præcursor, qui annuntiasti Dominum de verbo oris tui, roga virginem Mariam, ut ipsa nobis donet, quem tu cognovisti inclusus in utero matris tuae. O F Joannes beatissime, Evangelista magne; et Jacobus mitissime, gloriose Apostole: qui manetis cum Virginie in suo thalamo, et estis in magna potestate de matre et filio; quidquid vobis videtur facite, quia tota vestra sum, et aliud non peto. O Gabriel Archangele, qui es summus nuntius; peto tibi veniam et gloriose Puer, quem nuntiasti Virginem conciperere in utero. O sancti Dei Angeli et omnes Archangeles, Emmanuel et Sapiel, qui estis mei Angeli; precor vos, dulcissimi, ut de vestra potestate mihi adjuvetis: et ad thalamum Virginis me representate, ut Matrem et Filium valeam contemplari, et accepere Puerum de gremio Matris sue. O Joseph beate, qui fuisti bajulus de Matre et de Filio, dona mihi auxilium, ut ex tuis sanctis meritis impleam desiderium, quo cupio de Puer. O sancti Dei Apostoli, eum magna potestate mihi subvenite de mercede vestra; ut in Natali Domini gratiam inveniam. O gloriosi Martyres, et Confessores beati, et Virgines sanctissima a Christo despontatae, cum omnibus Electis qui sunt in civitate Jerusalem colestis, mihi adjuvate, et unanimiter Patrem deprecate, ut donet mihi Filium, in quo tantum sibi placet; et ad thalamum Reginæ me presentate, ut petam

deinde acce-
dere ad tha-
lamum Virg-
inis.

quos ipsa si-
gillatim
appellans,

F

illuc admit-
ti petit.

EX MS.
et admissa
a Matre petit
filium.

A petam sibi Puerum, quem habet in potestate.

15 Meeum congratulamini, Filii carissimi, quoniam sum ad pedes Reginae, et Joannis Evangelistae beatissimi. Audite me loquentem cum Maria Virgine: Ave, ave, Domina: ave o Regina: ave speciosa rosa sine spina. Hora est, Domina, ut habeamus Puerum, virgo purpurata, qui est in tuo utero. Angelorum gloria, aperi illud lilyum, ut videamus florem qui est in nostro exilio. Aperi nobis clamorem, ut videamus ipsum puerum Emmanuel, quem

concepisti in utero de ore Gabrielis. Virgo inviolata, da nobis tuum Parvulum, pannis involutum, tamdiu desideratum, singulare gaudium nobis destinatum a Patre coelesti. Ave virginissima, virgo inviolata. Ave, o Maria, puerpera beata. Ave Dei filia, mater, et sponsa. Regina Angelorum, Virgo gloriosa, hora est et tempus pariendi filium; et impleti sunt dies quibus fuit iu tuo utero, id est novem menses.

Post. pag. 224 ponatur Commentarius.

NOT. 29***

DE B. ANDREA MUTINENSI ORDINIS MINORUM S. FRANCISCI.

ANNO MCCCCLV.

Mutinensium in Cispodana Insnbria Episcoporum Catalogum Vitasque, sub hujus seculi initium, edidit Gaspar Siligardus, Mutinensis tunc etiam ipse Episcopus; ad S. Ciroli Borromxi exemplum, totus intentus in dicesim ex Concilii Tridentini prescriptis formandam ornandomque. Ibi Jacobi-Antonii Pontificatum, ab anno MCCCCXLIV usque ad LXII decurrentis, ad ejusdem annum XI sic scribit Pag. 124. Annus iste MCCCCLV optimorum virorum morte insignis fuit: nam Mutinensis ubiit Andreas, Sodalis Franciscanus, septimo Kalendas Junii, quo tempore ad eum ingens in Ede Minorum fuit populi concursus: quia inmortuus et vivus plura miracula fecisse dicitur. Sepultus est in Ecclesia S. Francisci prope chorum. Ita ille. Verum non fuit huc ejus prima sepultura: siquidem Fratres Minores, severiorum Regule observantiam professi, ex quorum numero fuit citra dubium Andreas, alio nescio quo loco morabantur, quando ille vixit obiitque. Et enim non nisi aliquantis post Andrew obitum annis, translatum ad ipsos est a Fratribus Benedictinis Monasterium S. Cæciliae, quod illi aliquamdiu tenurrant, derelictum a sui Ordinis Sanctionib; uti scribit Waddingus ad Annum MCCCCLIX num. 26. Tum vero locum totum ruinosum restaurare aggressi Franciscani, ab Episcopo Mutinensi (Nicolous Sandoninus is erat, prænominaliter Jacobi Antonii proximus successor) Pontifice Pauli II annuente, obtinuerunt quandam ecclesiam derelictam, cum alijuncto territorio Conventui contiguo, ut ex dejecto illo templo suum possent restaurare, et terræ portiones in hortos convertere.

quod anno
1469 transla-
tum ad S.
Cæciliæ,

anno 1538 ad
S. Margareta,

2 Sed neque hic admodum diu manere Fratribus licuit: siquidem suburbanum illum S. Cæciliæ Conventum totum demolitus est superiori seculo Hercules II Dux Ferrarix, cui et Mutina suberat, ne belli tempore posset urbi incommodare; et rati aliquamdiu Observantes stabilem primum locum obtinuerunt anno MDXXXVIII, quem usque nunc possident, ad parochiam S. Margaritæ ecclesiam, quam in ipsorum ius annuente Paulo III transferendam curavit Antonius Boninus, Mutinensis Canonicus et Ecclesiæ istius tunc Parochus. Fuit autem huc secunda Andreæ translatio facta eo tempore, quo ecclesiam Mutinensem Episcopus tenebat Joannes Moronus, postea S. R. E. Cardinalis: sed jam inde ab anno MDXXXVI, quo Legationem Bohemicam a Paulo III sibi impositam gessit, plurimum absens ab Urbe; cui tamen non desit per idoneos Vicarios providere; ita ut dubitare vix possim, quin ille actus undeque fuerit legitima auctoritate munitus.

et circa 1580
ad novam SS.
Cæciliæ ac
Margareta,

3 Verum illa S. Margaritæ ecclesia, ut vetus erat, ita Fratrum usibus qualitercumque adaptata, diu servire non potuit. Quare, ecclesiam Romanam regente Gregorio XIII, et Satio de Vicdominis ex Ordine Prædicatorum Mutinensem Cathedram obtinente; cum

illa ad terram vergeret (uti scribit Gonzaga p. 2 Conv. 19 Prov. Bononiensis) facultasque tum summi Pontificis, tum quoque eorum qui desiderari poterant præ manibus adasset, ea demolita, alia nova in Sanctorum Cæciliæ atque Margaritæ honorem, multo augustior multoque elegantior constructa, atque ædificato iam monasterio annexa fuit. Sedit E Gregorius XIII ab anno MDLXXII ad LXXXV; et Sextus, qui Cathedram obtinuerat anno LXXI, usque ad xc eodem tenuit. Neutrui horum fuisse requisitam licentiam, ad faciendum sucri Corporis Translationem, tam recentibus tunc Concili Tridentini decretis, nemo ausit suspicari.

4 Hac occasione vel factus est, vel (quod crediderim potius) decentius collocatus marmoreus ille tumulus, quem prope chorum extitisse Siligardus ait; quique anno MDXLII adhuc visebatur his versibus inscriptus.

Mortuus et vivus quoniam miracula fecit,

Andreas jacet hic, Religione Minor.

Meninit translati primum in eum tumulum corporis Ludovici Vedriani, inter Memorias Sanctorum ac Beatorum Mutinensium, Italice editas anno 1663: atque anno a morte Andreæ quinto id est, Christi MCCCCX factum id ait; et quidem velut is collocatus tunc fuerit in Capella S. Antonii Patavini familiæ Levizanorum, ad dexteram tunc altaris majoris, ubi nunc est ipso tribuna; roque allegat Chronicon MS. ipsius monasterii. Sed videtur ignorasse ejusdem monasterii de suburbano in urbem loco translationem una cum Corpore, de qua supro. Quare R. P. Joannes Julianus, anno MDLXXXV Collegii nostri Mutinensis Rector, rogatus de istis studiosius inquirere, scripsit, in ecclesia S. Margaritæ primum veteri, deinde nova Andream jacuisse usque ad annum XLII prædictum, quando Capella et Altari S. Antonii Patavini in meliorem formam redacto, Corpus istud sacrum, una cum suo sepulcro marinore, repositum fuit sub præfato altari. Fuit eo anno Mutinæ Episcopus Opizo Esteensis, teste Ferdinando Ughello Tom. 2 Italæ sacrae, Francisci Ducis et Raynaldi Cardinalis germanus frater: sine cuius auctoritate, sicut consecrari non potuit altare novum, sic nec translatio corporis ac sepulcri fieri sub altare. Proinde licet alia nulla cultus antiqui argumenta extarent, vel solum tanti tamque religiosi Præsulis judicium sufficeret, approbando, quem Andreæ dedimus, Titulo Beati; cum aliorum quam antiqua præscriptione Beatorum corpora citra specialem Apostolicæ Sedis licentiam, nefas sit intra altaria collocare; qui solus et totus erat antiquæ Canonizationis ritus.

5 Huc accedunt imagines Andreæ, ipso in templo palam expositæ, cum radiis circa caput et Titulo Beati od nouen scripto. Plura si aliquando in usu fuerint (ut fuisse est credibile) id refrigerescente seculorum superiorum religione, et crebra loci mutatione cessavit. Sed

ibidemque
marmoreo in
tumulo collo-
catum,

denique an.
1612 sub
altare S.
Antonii de
Padua repo-
situm fuit.

Imagines cum
radis et titu-
lo Beati,

cur,

A cur, inquies, ad hunc **xxii** Maji refertur, quem Episcopus Sigilardus asserit, septimo Kalendas Junii obiisse? Vedrianus **22** per zyfras notavit; cumque hic ejus locus mihi occasionem dedisset de Andrea, ut Beato agendi, quærendique testimonia cultus antiqui; accidit Siligardi verba post rem confectam mihi suggeri, ac digna videri quæ Commentariolum præsentem inchoarent; nec tamen animadverti differentiam diei; circa quam si potius illi credendum videatur, quam Vedriam zyfris, forte per typothetæ oscitantiam alteratis, poterit hic locus totus in altera editione ad **xxvi** Maji transferri: nunc enim mutari quidquam vetat ultra pag. **830** progressa impressio paginarum hanc paginam sequentium.

DE B. RITA DE CASSIA.

not. 30***

Nomen in-
scriptum
Martyrologio.Cultus specia-
lis Romæ.

Pag. **224** num. **1** adde in fine—Denique impetratum etiam est nt Martyrologio Romano inscriberetur sub hac formula, in editione anno **MDCCLXXIV** reperienda: Cassiae in Umbria B. Ritæ Viduae, Monialis Ordinis S. Augustini, quie post seculi nuptias æternum sponsum Christum unice dilexit.

B Pag. **225** num. **3** lin. **17** post — argumentum hoc — adde — Fulgini quoque impressa est Epitome alia anno **MDCXXXX**, Auctore Fr. Christophoro Cappannarolo, Fabriensi Augustiniano. Et hæc quidem etc

Pag. **226** post num. **5** — adde — Est Romæ od sinistrum latus scalarum, ducentum in Aram-evari, ecclesia parva S. Blasii, in qua (sicut rescribit desu-

per interroganti noster Joannes Vannius) habetur D Confraternitas Cassianensium, qui solennitatem B, Ritæ popularis suæ celebrant quotannis apparatu magno.

Pag. **232** col. **1** lin. **23** post — præstare — dele — sesquilineam seqq. et scribe — *Christophorus Fabriensis, ex rudibus pellibus consulam restem esse ait; et de ea, tamquam apud Roccam-porenam adhuc servata, scribit, vulgo per regionem istam dici, quod nulli parturienti admota unquam fuit, quam non exemerit periculo mortis contactu suo. Istis autem præmissis etc.*

Pag. **234** — adde — **49** His jam prælo paratis intelligo ex Hispania, B. Ritæ cultum Gadibus celeberrimum esse, atque ejus festum ibi agi die **ii Aprilis**, et Vitam his jam impressam Hispanice, tertia vice recudi, et quidem auctiorem. Evidem existimo, ipsi Historiæ nihil addi in Hispania potuisse, quid enim illi adderetur, nisi quod Cassia acceptum foret? aut quid inde potuit novi accipi, quod Italicæ vitæ Auctores latuisset? Accesserit credo Relatio de cultu Gades traducto, deque miraculis istic patratis, adeo grandibus et evidentibus, ut ipsa Beata inde passim nominetur, Saucta de los impossibilis, ob curationes infirmorum, morali hominum judicio impossibilis, ad ejus invocationem patratas. Spero fore, ut hæc aliquando in Supplemento primi Semestris lector inveniat, quando eorum causa non licet prælum nunc sistere.

Cultus apud
Hispanos
Gadibus **ii**
Aprilis.

APPENDIX

AD DIEM VIGESIMAM TERTIAM MAJI.

Pag. **235** col. **2** — loco antepenultimo ponatur.
S. Medicus Confessor, Ostielli in territorio Bleseensi.

Ibidem inter Prætermisos col. **1** post Alwredam — adde —

SS. Luci et Montani nomina, inscripta retustissimo Carthaginensis Ecclesiæ Kalendario Tomo 3 Analect. Mabilionis, videntur eorum esse, quorum Acta Bollandus illustravit xxiv Februarii.

C Pug. **235** col. **2** post. Hemelaidem Virg. ponatur.

Domnus Joannes Patricius, celebratur hac die in veteri S. Cyriaci Martyrologio, prætermisso in egra-

pho Roma nobis misso, sed indicatur a Mabilione, qui autographum recentius ac diligentius scrutatus, ipsum ibi reperiri asserit Pag. **57** Musæi sui Italici; ubi suspicendo quarit, an is sit, cui prima sanctæ Mariæ-Majoris conditio tribuitur? quod minime visum est negligendum, cum usui esse possit ad diem, quo Basiliæ istius Dedicatio agitur, v. Augusti.

Pag. **237** Annal. c — sic lege — Coluntur SS. not. **31***** Machabæi I Augusti, Mauricius cum sociis **22 Septembris**; primis antiquitus sacra ecclesia fuit, aliorum Titulus eidem posterius accessit.

Pag. **260** — adde — sequentem Commentario- not. **32***** lum.

DE S. MEDICO CONFESSORE,
OSTIELLI IN BLESENSI GALLÆ TERRITORIO.Cotitur præci-
pue feria **2**
Pentecostes,

Q uarto a Bleseensi civitate Millario ad Orientem, prope Cambordium, deliciis Regis celebrem locum, jacet Ostiellum, vulgo Huisseau; ubi in honore singulari est S. Medicus, sive (uti cupæ corporis custodi inscribitur) Medycus, vulgo Saint-Mie. Est autem capsa illa elevata post majus altare parochialis istic ecclesiæ, et secunda feria Pentecostali quotannis processionaliter circumgestatetur, oclende Missa altera, de eo ut Confessore facienda, honoratur; quamquam natalis ejus dicatur esse **xxvi** Maji, quo tamen nihil fieri solet; ne scilicet ab agresti labore rusticana abducatur. Creditur professione artis suæ sutor fuisse, et virisæ seculo viii aut ix. Idem Bleisiis in parochiali Dominæ nostræ in Burgo-me-

diano, Gallice Bour-moyen, capellam sui nominis habet festumque hoc die: nomen autem creditur per Y passim scribi, sicut et S. Amyci, qui colitur **xii Octobris** cum S. Amelio, ut proprium nomen ab appellativo distinguatur. Atque hæc sunt omnia quæ de ipso nobis suggerere potuit hujus operis studiosissimus, et circa propriorum cuique loco Sanctorum cultum curiosissimus Claudius Castellanus, in autumno anni **MDCCLXXXIV** versus illas partes profectus, ad accurrationem singulorum notitiam sibi acquirendam; sed quia neque Curatum neque Vicarium ejus in loco reperit, plura tunc quidem discere non potuit, operam tamen se durum promisit ad obtinendum siquid haberi ultra possit. In hanc spem dilatus a nobis et pene oblivioni datus fueru

A fuerat Sanctus, quando novis litteris moneor ut ultra expectare, sed quod de eo possum hoc loco dicere.

NOT. 33^{***}

DE S. GUIBERTO.

Pag. 261 num. 1 — adde — Gemblacense autem dicotum fuit S. Petro Apostolo, et S. Exuperio Martiri ex legione Thebæa, cuius ibi perquam notabiles Reliquias, anno MDCXXIII repertas, enumerat Rayssius in Hieroglyphacio Belgico. Eorumdenique causa ipsum Nutribus Sanctorum Belgii adscriptis Molanus: colitur autem Gemblaci xxii Julii.

Num. 2 sic ordire — S. Guiberti cum laude singulari meminit Libellus de Gestis Abbatum Gemblacensis, Tom. 6 Speciei Acheriani insertus, et usque ad Octavum Abbatem Auselnum, anno MXIII electum, perductus. Uno deinde seculo post, justam ejusdem S. Guiberti Vitam scripsit Siebertus etc.

Ibidem lin. 7 post — habuimus — adde — Mabilio seculo 5 Benedict, eamdem inseruit, qualem Tom. 2 Bibliothecæ Cesareæ Pag. 898 et seqq. ex MS. Vienensis edidit Lambecius, ou quam secundam Mabilionis editionis (nam Virunensem neendum habemus) contulimus nostram. Eaque subjunctionem per modum Appendixis. ex prædicto libello, primi Abbatis Erluini Vitam, hanc parum lucis attutaram ipsi Vitæ S. Guiberti. Habuimus etc.

Ibidem lin. 14 post — inveniri — adde — Nihilo plus in sua itinere Belgico iurenisse ait Mabilio, et prædictæ Elevationis compendiosam relationem rerendit, ex Lambecii editione, verbotenus desumptam ex pleniori nostra, demptis initio ac fine, prout asterisci infra notandi indicabunt. Addit Mabilio, ex eodem Lambecii opere, Destructionem vel potius Combustionem monasterii Gemblacensis, qua facta est anno MXXXVII, a prima sui coniunctione anno XXX, scriptore Guiberto tunc Abbe Gemblacensi. Sed hujus clavis narratio nihil habet quod pertineat ad S. Guibertum. Auterius Miræus etc.

Pag. 263 num. 4 et Ann. a sic incipe — Germiensis quidem habet MS. Trevirens, et ex hoc verosimiliter Surius; quem secutus Ortelius, Germium dixit esse pagum Lotharingiæ: sed MS. S. Maximini et Vienense scribunt Darnuensi: esse autem Darnay etc. — et hu. ult. — t. — in Comitatu Lomacensi atque Darnuensi, quasi vel unus idemque sit Comitatus, vel de utriusque confinio aliquid Gemblacum teneat. Lomensis autem seu Lomaceasis Comitatus vulgo Lomage, hodierni Namuræs sit partem constituit.

C Annot. i Surius et MS. Vienense, Mensuram. k Idem cum eodem MS. conniventia.

l Adde — ubi dicitur quod Dominus Wibertus, præter istæ oviæ suæ dona, de paternis vel maternis bonis hereditatis suæ legales faciens traditiones, dedit quidquid jurium visus est habere. . . . in Comitatu scilicet Breibant, in loco Malin ecclesiam ac decem mansos de Leitzinis, quos filio suo Wiberto mater solummodo cum fratre suo Oilboldo legaliter tradidit.

Num. 6 lin. 4 ad nomen Erluini, adde litteram m. et ad Notas —

m Ottonis diploma prædictum docet, quod Wibertus, in costruendo et fundando monasterio Doctorem habuit venerabilem Erluinum; qui et ipse Canonicam quo vivebat Regnalam, mutavit in Monasticam vitam: et quod ipsum præfatus Wibertus, post edificatam ecclesiam et officinas claustrum, quas simul construxerant, sibi elegit Abbatem, et cum omnibus quos accesserit Monachis commisit regendum. His consentiens coetus Erluino Fulcrinus Abb. Lobensis, in gestis successorum suorum, de Guiberto cum laude scribens, ait, quod illum Gemblaci Abbatem, cui ipse pauper Christi obeliret, præficerat:

et consequenter Chronographus Gemblacensis; Salubri, D inquit, ductus consilio [Guibertus] totum se ejus submisit magisterio, eumque Abbatem de legit, et præfecit sibi Fratrumque suorum Collegio. His sine indicatur Guibertus, Monachus factus Gemblaci: et tamen Siebertus mox infra, Gorziæ id factum videtur indicare. Fortassis Habitum quidem sub Erluino accepit Gemblaci, qualem solent ii quos Donatos vocant, velut Benedictini Ordinis Tertiarius; deinde, firmatis undequeque rebus, nolens eo manere loco, ubi quodam quosi patronatus jure considerandus esset tamquam primus Fundator; ad perfectam conversionem abiit Gorziam, vitam ibi, absque vita honoris cuiusquam prærogativa, ut absoluta professione Monachus, inter Monachos ducetur.

Pag. 266 Annotationes h. et i totæ delevantur, pro eiusque hæc ponatur. —

h Integrum Bullam exhibet Lambecius, post eamque Mabilio: sub hac clausula, scriptum per manum Bonifacii, Regionarii ac Serinarii sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in mense Martio, Indictione xi. Datum viii Kalendas Aprilis, etc, ut hic sequitur, in mense ac Indictione quibus supra. Indictionem tamen xii. E non vero xi, exigunt Benedictus, ordinatus an. 975, 25 Aprilis vel 2 Maii (uti hoc ejus initium statui in Paralipomenis ad Chronolog. Pontif. multata priori de 19 Decembris secenti) et Otto II, Romæ coronatus 25 Decembris 967, quorum annus hinc 16, inde 9 concurrant cum anno 984. Verum annus iste esset ab exordio monasterii, circa 924 fundari cœpti, sexagesimus quartus; et Pontifex scribit, Religioso Abbati venerabilis monasterii. . . . noviter constituti. . . . in loco qui vocatur Gimblaus. Unde occurrit nihil suspicari, genuinam primæ confirmationis Bullam, esse, non Benedicti VII, sed Agapiti II, qui anno sui, Pontificatus vii, mense Martio adhuc numeraverit Indictionem xi, concurrentem cum anno Christi 953, utpote primum ordinatus anno 946, die 2 Junti, secundum nostram posteriorem correctionem. Agapiti autem Privilium innovaverit anno 9 sui Pontificatus, Ottonis II 16, Benedictus præfutus: quod, originalibus deperditis, occasiōnem dederit utrinque Bullæ auctores et datæ notas conflandi in unum. Favet huic conjecturæ Siebertus in Chronico ad an. 954 sic scribens, Immunitas nostræ, Gemmelacensis scilicet ecclesiæ, etiam Apostolica auctoritate a Benedicto Papa corroboratur, anno septimo Pontificii ejus. Favet eidem conjecturæ, quod in MS. quo usus Surius, post annum xvi Ottonis scriptum inveniatur, qui est annus Domini 953. Non potuit id quidem, ita per zyfram scriptum, nisi a manu novitiae esse, sed annus ex antiquiori traditione haberit potuit. Erat autem is Ottoni non Secundo, sed Primo, Regni quidem in Germania, a morte patris, 2 Julii an. 936 obita, currente Martio decimus septimus, in Italia vero annus 2 vel 3: sed is coronam Imperii primum accepit anno 962: et solos Imperatoris coronati annos solent in suis Bullis Pontifices numerare, ut verosimilius sit annum 16 Imperii, ad Ottonis II et Benedicti VII confirmatoriam Bullam pertinere.

Annotatio k etiam deleatur, utpote spectans ad finem Cap. 3.

Pag. 267 — et similiter num. 19 Ann. b adde — Ceterum Bratusantes, ob solam nominis affinitatem abusive pro Brabantis accepi, patet ex Julio Cæsare, cui Bratusantium urbs est, inter Belluvacos et Ambianos, deinde Cæsaromagus dicta, hodie secundum aliquos vicus Grandevillare.

Ann. g — Hinc liquet, quam parum accuratus Chronologus surrit Siebertus, et quam facilis ad res temporique confundenda: qui executionem Erluini, factam anno 954, præmittit Ungarorum incursioni.

h Ecce alium Sieberti Arithronismum: nam (at

A ad S. Joannis Gorziensis Vitam recte observat Mabilio, contra Bollandum nostrum, Sigeberti auctoritate abreptum) constat predictum Joannem, 2 Abbatem Gorziensem, obusse, cum quadragesimus in sancto proposito ei annus erat; qui, ipso attestante Bollando, ducendus ab anno 933, atque adeo a thuce vixit anno 973, Joanni autem successit Oilbaldus: ut hic, jam Abbas, adesse non potuerit morienti Guiberto; sed vel Eginoldus, primus Abbas, nominandus Sigeberto fuerit; vel, si hic anno 960 obiit, ipse S. Joannes.

i Notat hic Mabilio, quod Baum frequens apud veteres Francos usus erat, in vehendis etiam Nobilium carpentis. Sic in Vita S. Udalrici Episcopi Augustani, quam hoc ipso Tomo illustrat Mabilio, et nos tractabimus 4 Julii, magnificum ejus in publicum procedentis comitatum describens Auctor, cap. 3, fuerunt, inquit, etiam electi de familia semper qui [carpentum ejus] trahentibus bubus ductores fuissent, et eum ante et retro, ad dextram et ad laevam ejus, caute observassent.

k MS. Compendium Ultrajetum addit: Ad cuius tumbam ex hinc innumerabilia acciderunt miracula, sicut liber confessus inde testatur. Post haec ponatur

B

APPENDIX

De Vita Ven. Erluini Abbatis.

Ex libello de Gestis Abbatum Gemblacensis.

^a
colligitur ea
Vita, ex frag-
mentis luccha-
rit,

In prefatione
virtutes Erlui-
ni summatim
complexi,

Vitam Erluini, primi Gemmelacensis Abbatis, Richarins Monachus ejus, ad Nogerum a Leonensem Episcopum, metrice descriptis: sed nescimus quomodo accidit, quod, dissipatis et intercisis schedulis, a memoria hominum deperiit: unde quasi particulas discussae vestis colligentes, et quidquid de eo scriptum ubique invenimus simul assuentes, fecimus ut saltem haereat sibi quasi unius corporis compages. Ne ergo exordium ex ambiguitate aliquius conjecturæ vacillare videatur, verba ipsius Richarii in fundamenti stabilitate jacintur.

2 Venerabilis itaque Erluinus, patris proprii studio litteralis scientiae imbutus documentis, cum in praesenti seculo cerneret nihil agi utilitatis; coepit aestuare ejus ruditus affectus, dans operam ut, postpositis vite lubricæ phaleramentis, Cœnobitarum sponte conglomeraretur phalangi. Mœnia signum Gummelacensis cœnobii, pariter cum domino Wiberto, Dei cultore, construere viriliter sategit: ejus quoque administratione cohors Monachorum perorūque communiter degentium conglutinata est haud exigua. Omnibus enim carus extitit Singularis caritatis et fervoris alacritatem, advenis et panperum catervis, condigne rependere noverat. [Noverat et] simplicibus mysteriorum profunditates depromere, in solvendis ac opponendis sagax assertionibus, adversus malignorum procellas vigens ac solidus, rebus in adversis submittere nolens animum, sobrius per pacis prospera. Redundabat amor et timor in subditis, dogma redolebat in alumnis. At vero quem nulla quiverunt adversa movere, licet concussus et agitatus sit molestiis acerbis, contendit jugiter virtutum gradibus polorum scandere regna. Novit enim quod felicem tranquilla non faciant; verum mens bene sibi conscientia, quanto magis atteritur, tanto amplius splendescit. Gaudia vero lubrici seculi, quo magnis vernando pollent, et amplius se spatiando trahunt incessibus, hoc amplius noctis tartareæ subheunt penetralia, sublatoque lumine rnuunt morte periente pestifera. Sane Patronum supra memoratum, laude dignissimum, cum

clansum septa cœnobii tenerent, absconditum mundo, verum vernantem polo, utpote sidus splendidissimum, dictis pariter et actibus radiabat ubique; Monachorumque et Clericorum connexionibus formam vitae, super astra ferentis, totis nisibus erlebs ostendebat: et ad cœlestis consortium Jerusalem de noctis valle vocatos, quo virtutum gradibus lucis scandere itinera certarent, multis modis hortabatur. Taliū siquidem floribus redimitus studiorum, vitæ perennis semina humanaarum mentium serens præcordiis, innumerabiles hominum phalanges propriis instruens exemplis, noxia mundi despiciere, et salutare vivendi propositum docuit adire.

3 Hæc de rudimentis vitæ et conversatione Erluini Abbatis, supradictus Scriptor, in ipso orationis proœmio, per anticipationem declaravit. Tempus quoque quando claruit, in textus sui limine, statim insinuavit, et virtutem actuum ejus interando aptius confirmavit, ita exorsus:

deinde versi-
bus prosecuti,

- 1 Ottonis e fuit hic ad tempus Regis in aula,
- 3 Terrigenis speculum, lux. et imago Dei d.
- 2 Ast ubi devotus fidei sumpsit documenta,
- 4 Sincero Dominum corde sequi studuit,
- 5 Quam patiens, et quam dulcis, quantumque E [benignus]

- 20 Jugiter extiterit, quis memorare queat?
- 6 Nam placidus degens, lenibat corda furentum,
- 22 In mores pacis de feritate vocans.
- 7 Alloquo blandus, mira gravitate modestus;
- 23 Non asper, non trux, non violentus erat.
- 8 Mitis erat cunctis, suavis pius, atque b[enignus],

- 24 Gratus, blandiloquus, compatiensque bonis.
- 9 Quem mœstum vidit, quem tristem, quemque dolentem

- 25 Affectu patris subveniebat ei;
- 10 Affatu dulcis incertitia pectora mulcens,
- 26 Angorem pressit, gaudia læta dedit.
- 11 Nam præsens parens fuerit potusque cibique,
- 27 Ostendit saucti vita probata viri.
- 12 Esuriem qui tam tenui suspenderat esca,
- 28 Quo frænata magis quam saturata foret.
- 13 Et sitis ardorem modica dimoverat muda e,
- 33 Justitiam esuriens, justitiam sitiens.
- 14 Illud in ore canens, illudque in ore volutans,
- 29 Pane quod in solo non bene vivit homo:
- 15 Sed virtute magis Verbi mens pascitur, ex quo F

- 30 Perpetuae lucis gaudia vita capit.
- 16 Insomnes noctes hic ducere sæpe suetus,
- 31 Pulsabat cœli fletibus astra piis.
- 17 Pervigili cura fortes aptabat habens,
- 32 Spiritui cogens membra subacta dare;
- 18 Munditia ut cordis superoque ardore caleret,
- 33 Arceret flamas carnis ab igne datas;
- 19 Utque animus cœlo vigil et suspensus in ipso,
- 34 Ac terris positus jam super astra foret,
- 22 Cœlestis verbi meditamen in ore tenebat.

Cetera desiderantur.

4 His vivendi documentis non tantum initiatus, sed ad plenitudinem usque institutus, vixit in Clericalis Orlini habitu quam potuit laudabilis; sed quia ipse Dominus pars hereditatis est Clericis, secundum nomen suum, in sortem Domini electus, amiebat sagaciter, ut funes hereditatis caderent sibi in præclaris. Ideo proficiens de virtute in virtutem, de Canonicæ regulæ gravi ad Monachicæ vitæ ascendit sublimitatem: ubi non aliter vixit quam alios vivere docuit, quos suo exemplo ad ejusdem propositi jugum suscipiendum attraxit: sciens juxta Dominicam vocem, quia qui Dominicæ mandata solvit, et alios ut non solvant docet, minimus vocabitur in regno cœlorum. Quapropter bona et

Ex Clerico
Monachus Er-
tuinus.

*Inter alios
S. Wiberti
amicitiam
sibi conciliat:*

A et agendo et docendo, magnus in regno cœlorum, in præsenti scilicet Ecclesia, merito est vocatus. Tam multipli morum honestate nsquequaque commendatus, habebatur enuntis reverendus, et Dei timorem appetentibus per innia imitandus. Multi etiam, quos secularis adornabat potentia eum dignum judicabant sua amicitia; pro eo quod in illo eminebat sanctitatis reverentia, consili vigebat prudentia, et animas Deo lucrandi singularis ei erat collata gratia. Cui inter cetera hoc quoque addidit dispensatio divina, ut nobilissimi apud seculum, et devotissimi apud Deum, Wiberti seu Guiberti frueretur amicitia; ita ut mutua caritatis inter se indivisiibili conjuncti glutino, unum vellent et unum nollent in Domino; et ubi tam pia erat unanimitas conspiratio, nulla prorsus poterat subrepere contrarietas inspiratio.

B Sed profecto credebat multum deesse sibi, cum ipse solus retraxerat peccatum a vanitate seculi, quod adhuc pars altera animæ sue, piissimus scilicet Wibertus, laereret infixus in luto mundani profundi. Cupiens ergo amico suo Wiberto veraciter et perpetualiter frui in Domino, toto mentis ardebat

B desiderio, ut eum posset lucrari in Domino; et omnem gratiam amicitiae, qua apud animam ejus tam efficaciter pollebat, ad salutem animæ illius convertere gestiebat. Nec prius destitit, quam eum, arctius infixum in lacu mundanae miseriae et luto secularis potentie, fortiter injecta manu extraxit, et supra petram ecclesiastice conversationis statuit, et gressus ejus ad iter justitiae direxit, et hymnum novum divinæ laudationis in os ejus immisit; deinde etiam in totius vitæ tenore exequendo strenuus ei adjutor, fidus et circumspectus consiliator, et promptus in rerum opportunitate adjutor. Hec denique incentore, basilicam Deo et S. Petro sanctoque Exuperio, [nec non] officinas, claustris monachicæ religionis competentes, ædificavit, res suas hereditario jure Deo delegavit, Fratres ad iugum Dei servitium idoneos inibi congregavit; seque suaque omnia, ad ejus nutum obediens, ordinavit. Perpendens itaque præfatus Wibertus, hunc virum suis temporibus a Deo destinatum ad lucrandas animas, et bene expertus dirigi a Domino omnes vias illius, pro collato sibi cœlitus subsidie incessanter Divinitati agebat gratias. Unde salubri directus consilio, totum se ejus submisit magisterio; eumque Abbatem legit, et præfecit sibi Fratrumque suorum collegio:

C ut omni mundanae solitudinis onere deposito, ipso securius et intentius contemplativæ vitæ invigilaret proposito.

D Igitur vir vitæ venerabilis Erluinus, non honorem, sed onus suscipiens monastici regiminis, eo ferventius cœpit insudare regularis vitæ studio, quo sciebat se Deo rationem redditurum, non tantum de suis, sed etiam de sili subjectorum ratiociniis: de cuius vitæ insinuando statu non opus est agere multo verborum ambitu, de quo constat non alia egisse, nisi quæ placita essent in veri Judicis suspectu. Nec dubium, qui tam gratuitè Deo placebat, pro bono intentionis oculo; quod etiam Dei amatibus placuerit, pro bono actionis studio; et qui bonis erat amatus et reverendus, non mirum quod contrariis Deo erat suspectus et contrarius. Interius ergo animurum consulens saluti, exterius autem corporum intendens usui, ut prudens et fidelis paternellas, utriusque hominis prospiciebat utilitat. Qui sciens insolentiam secularis potentiae solere adversari ecclesiastice quieti, omnia quæ B. Wibertus legali testamento delegavit commissæ sibi Ecclesiæ, Imperialis et Apostolicæ manus adstipulatu fecit perpetualiter confirmari..... f.

E cujus deinde electus Abbas,

eadem pruden-
ter consultit.

f 7 Sed ad propositum opus redeamus, et quales

quantasque persecutions sustinuerit vir religiosus Erluinus, qui etiam martyrium pro Dei amore sustinere erat paratus, paucis aperiamus: quod quidem Fulcuinus Abbas non tacuit in libello, quem de gestis Abbatum Lobiensium scripsit: sed qua intentione scripsit, si quis diligenter inspicerit, plane intelligere poterit, quod veritatem quidem rei gestæ digresserit, cansam tamen rei magis ex motu animi, quam ex vero interpretatus sit y. Is Erluinus, omnium honorum amicitia dignus, utpote in ea acquirenda utiliter idoneus, et in ea conservanda fideliter in lustrius, singulari amicitia consederatus erat Raginero Comiti, qui ob proceritatem corporis cognominabatur Longicollus, qui tunc temporis principabatur *h* Ilaginoensibus. Hic *i* Baldrici Leodiensis Episcopi avunculus fuit: et, quia sua potentia in omnibus nepoti suo Episcopo patrocinabatur, Abbatiam Lobiensem in beneficium accepit: et mirum in modum, qui secularis potentiae tyrannide formidolosus erat toti Imperio *k*, venerabilis Erluini monitis salubribus libenter obediebat.

B Cum ergo, ut dictum est, tanta efficeretur insania, tanto tamen viro se submittet, et, ut cultum sanctæ religionis exerceret in omni loco suæ ditiosis, permiserat: unde coenobit ei monasterium S. Vincentii in loco *l* Sonegias dicto, ubi Clericalis Ordinis regula vigere debebat, ut ibi Monasticæ vite Ordinem instituere deberet: sed id, importunitate rei et temporis, infectum remansit. Preposituram quoque Lobiensis monasterii ei commisit; ut, quanto sibi adhaeret familiarius, tanto sibi deserivet fidelis; et, quanto erat religiosior, tanto ad Fratres ejus loci regulariter gubernandos esset intentior. Quod quia invitit Fratribus factum erat, Fratrum unanimati satis displicebat: qui per facilitatem Prælatorum licentia illicita deteriorati, plerique etiam gloriantes ex nobilitate seculari, et ex personarum acceptance magis quam religionis sanctitate rem omnem aestimare assueti, ægre ferebant, illum, ex humili conditione et ex alto loco, sibi præferri: et grave et intolerabile iis videbatur, a tortitudine morum suorum, ad normam regularis vitæ, per illum tam subito revocari.

C 9 Profecto, si rerum convenientia inspiciatur, non nimis mirandum videbitur, quod Fratres, qui per remissiorem Pastoris solicitudinem per tot annos a regulari observantia desciverant, tam difficulter ad rectitudinem vitæ reduci poterant; non, inquam, mirum, si levitatis dissolutio eos esfrænaverat, quibus per annos plus nonaginta nulla Abbatum regularium paternitas exuberaverat; sed mercenarii, et qui non erant Pastores, quorum non erant ovæ propriæ, Dominicum ovile dissipaverant. [Nempe] dum quæ sua, non quæ Dei erant quærent, omnia venalia habebant; et in Ecclesia Dei columbas, id est gratias Spiritus sancti vendentes, domum Dei speluncam latronum effecerant. Quod malum in caput istorum redundasse creditur, qui, ut mali pastores, lacte ovim Dei impinguati, lanis eorum vestiti, vilipendebant abigere lupos ab ovili Christi; et, quasi canes muti, non valentes latrare, animas subjectorum patiebantur interire.

D 10 Quis enim non execretur? quis, inquam, non abominetur? quod tanta incuria, ne dicam avaritia, animos Episcoporum incesserat, quod ab anno Domini DCCCLXV, quo odibilis Deo *m* Hubertus, frater Reginæ *n* Tietbergæ, fugato Harberto Abate, Abbatiam Lobiensem invasit; usque ad annum Domini DCCCLVI, quo Baldricus pulso Ratherio Cathedram Ecclesiæ Leodiensis accepit; locus ille, tanta hactenus nobilitatis et religionis honore insignis, sine Abbatis prælatione perduravit. Nam postquam prædictus

*D Eodem sa-
mītarlus
utens Comes
Ruguerus,*

g

h i

k

*primum So-
negiense mo-
nasterium,
ei committit,
E*

l

*deinde Lo-
biensem
Præpositum
facit,*

*invitis Mo-
nachis male
disciplinatis,*

F

*m
n
ex quo in jus
Episcoporum
Leodiensi
transierunt,*

- qui irritati
expensis in
Comitis
tractatione
factis,*
- pessime ha-
bitum exce-
cutumque
ejiciunt an-
no 958.*
- egregium
exemptum
patientia
præbat;*
- Reg. c. 34*
- Ipse rever-
sus Gembla-
cum,*
- q*
- r*
- s*
- D
EX CHR.
GEMBL.*
- et omnibus
istic optimo
ordinatis*
- Sancte mo-
ritur 10
Augusti.
E*
- t*
- F*
- ecgraphum.*
- A** prædictus Hubertus, Abbas et Dux, justo Dei iudicio, in bello extinctus interiit; Franco ei in regmine successit: et ipse postmodum o Episcopus factus, Abbatiam Lobiensem subdi juri Episcopi Leodicensis, ex munificentia Imperatoris Arnulfi, impetravit: et post eum Stephanus, inde Richarius, post eum Hugo, et Farabertus. Omnes, inquam, isti, dum magnis Abbatiae redditibus carere nolebant; et Præposituras, quas sub nomine et merito obedientiae religiosis et timoratis viris committere debebant, quasi rusticanas villications, avaruatum pretiodabant et adimebant; omnia divina et humana ibi confuderant, omnia sancta et profana promiscua haberi fecerant; et ita miserabili modo, quod sibi lucro esse pntabant, ad animarum damna verti, vilipendebant. Ubi enim pecuniam primo quaerendam esse proponebatur, scis profecto quia virtus post numeros ponebatur; ubi nullus honor virtuti locus que erat, quæ spes bona esse poterat?
- B** 11 Igitur Fratres, cum nollent ad correctionis rectitudinem reverti, per omnia et in omnibus adversabant prædicti viri voluntati; clamantes et conquerentes, res suas ab eo prodige dilapidari, et substantiam monasterii non moderate obsoniis secularium personarum extirpari, et maxime in servitio Comitis Ragineri. Hoc nomine protegebant culpam suam, oblitus illam sententiam, qua S. Benedictus nos regulariter informat; Ante omnia ne murmuratio malum, qualicumque verbo aut signo, appareat. Sed vir Dei, doctus in patientia sua habere animam suam, scuto humilitatis et patientiae protectus, omnem adversitatem sustinebat molestiam. Sed quanta et qualia fuerint quæ pertulerit, ex scriptis Fulcuini Abbatis intelligi poterit. Non timuerunt de morte ejus tractare: et, ne longius sermonem protraham, tres eorum, quibus nobilitatis vanitas et juventutis robur, propinquorum etiam assensus, promptiore ingesserat audaciam, cum magno et satis gravi ordinis et professionis periculo, dormitorium noctu aggrediuntur, ipsum extrahunt, et pertractum extra ambitum claustrum inhuinae tractant, oculis privant, partem etiam linguae amputant, non tamen loquendi officio et usu ejus privatitur. Hoc actum est xii Kalendas Novembris, anno MCCCCLVIII p.
- C** 12 Ille taliter martyrizatus, ut nihil bonæ spei inter eos sibi superesse sero intellexit, tandem cessit: nam ita debilis et exoculatus navi imponitur, et q Gemblaus advehitur. Nec tamen hic labor justi viri per omnia infructuosus fuit, sed Christi bonus odor (quia aliis odor mortis ad mortem, aliis odor vitae ad vitam fuit) vim benevolentiae et fortitudinis suæ passim diffudit. Nam postquam, per incorrigibilem Fratrum levitatem, palam est deprehensum, Fratres sine Abbatis prælatione degere quam sit periculosum, deinde sub Abbe r eos agere permisum est; et restricta levitate Fratrum, status sanctæ religionis reformatus est: res etiam eorum, quæ per avaritiam et ambitionem majorum dissipabatur, ad communem Fratrum utilitatem ordinatus stabilita est..... s.
- D** 13 Servus Dei ad monasterium Gemblacense reversus, re ipsa expertus, per multas tribulationes regnum Dei parari fidelibus, contemplationi et religionis pietati eo vacabat propensius, quo nihil pene ei arridebat exterius, per quod jam multis blanditiis posset commoveri aliquatenus. Nec multum dolendum sibi esse videbatur, quod illis oculis carendum erat, quibus etiam culices et cyniphes gloriantur; cum interior suus homo illis oculis perfecte delectaretur, quibus mundi corde Deum contemplantur. Ipse vir Dei Erluinus, nolens hic habere permanentem civitatem, ubi videbat ingruere tam multi-
- plicem et tam contrariam malorum calamitatem; futuram, non manu factam, sed æternam, sibi suisque requirebat mansionem: et intelligens nulla re hauc melius inveniri, quam per concordiam fraternalę unanimitatis, ad opus pariter exequendum animum intendit omnimodis. Opus enim Deo placitum, et lucrandis animabus utile, a piæ memorie Domno Wiberto inchoatum, sagaciter implevit: scilicet illud collegium Fraternitatis adunavit, per quod omnes Dei timoratos, per totam pene Lotharingiam et Franciam, uno pacis et dilectionis vinculo invicem colligavit; ut omnes in Christo unum saperent, unum diligenter; unum vellent, unum nollent; nil inter eos perversum, nil dishonestum, nil diabolica temulatione contractum, odio dignum, vel contrarietate esset diversum; ut vere pacifici filii Dei vocarentur; et confitentes alterutrum peccata sua, pro invicem orando salvarentur; eleemosynis, jejuniis, psalmis, spiritualibus hymnis ad hoc constitutis, supra pensum quotidiane servitutis.
- E** 14 Talem vitam dicens vir magni nominis Erluinus, multis postea annis exemplum bene vivendi fuit omnibus. At postquam camino diutinæ tribulationis excorta est ad purum scoria peccatorum ejus; tandem tamquam aurum probatus, de fornace earnis est extractus; et, quod tamdiu exoptaverat, deum peruenit ad bravium supernæ vocationis, et in regno Dei duplice accepit calicem martyrii et confessionis. Transiens ergo ab hoc mundo, quarto Idus Augusti t, sepultus est in ecclesia S. Petri; fideliter et efficaciter, ut credimus, interpellans aures Omnipotentis, pro omni familia S. Petri.
- F** ANNOTATA.
- a Notkerus vel Notgerus, Episcopus Leodiensis, sedit ab anno 972 ad 1007.
- b Hinc intelligi videtur, primorum Gemblacensium propositum fuisse, juventutem litteras communiter docere, ac simul instillare pietatem; in coque rem manisse ab anno 924, usque ad an. circiter 946.
- c Ottonis, scilicet I; sed hic primum regnare caput post mortem patris sui Henrici Ancipis anno 934. In hujus ergo aula ita solum potest dici floruisse Erluinus, quatenus Principis adhuc ministeriis fuit applicitus a patre Rege, fortassis Latinæ linguae liberaliumque disciplinarum magister, ut illo xestate senior, et circa annum 890 natus fuerit.
- d Quisquis hæc Richarii disticha primum transcripsit, eo ordine quem indicant præfixi numeri, quoque ea Acherius edidit; videtur ipsa reperisse colunatim descripta, sic ut in priori columna versus hexametri, in altera pentametri fuerint collocati; itaque ex ambabus columnis alternatim legendi versus, et integranda disticha forent: quod ille non satis capiens, primo duobus hexametris consequenter scriptis, subjunxerit consequenter etiam duo pentametra; tum, videns non satis communum sensum sic haberi, magisque desperans in ceteris sic inventire meliorem; elegerit consequenter scribere, primum hexametra omnia, tum pentametra. Ego naturali ordini cuncta reddere conatus sum.
- e Pentametron hoc quomodo ad ultimum locum delabi potuerit, ubi istud reperi, difficilius capio: et quamvis non omnino incepit suffigi ultimo hexametro possit, hic tamen videtur proprium suum locum habere.
- f Hic inseritur utrumque Ottonis, Lothariensium et Francigenum Regis, Privilegium, quorum ultimum anni 848 mense Junio perperam adscribatur Indictioni XII, cum tunc fuerit solum V: deinde ponitur initium Auctoritatis Apostolicæ a Benedicto Papa concessæ. Sed quid ea ad Erluinum? cum data sit anno Ottonis II 16, Christi 984. Jam dixi, videri Bullarum duarum characteristicas uolas confusas; earum vero primam fuisse Agapiti II, datam anno 953. Et hic forsitan hærens hujus Chronicæ Auctor, vel is qui

A egraphum Acherio misit, sotis habuit primas Bullæ lineas dare.

Baldricus Ecclesie Leodiensi præerat: is avunculum suum Raginerum unice colebat, pro eo quod in Episcopatu adipiscendo illum plurimum juvenat: qui Raginerus, post mirificam illam Hungariorum liberationem, ecclesiam S. UrsMari (cujus Acta ab Adsone, Abbe item Lobiensi; miracula vero, per hunc ipsum Fulcuinum conscripta, illustravimus 18 Aprilis) ecclesiam, inquam, S. UrsMari Raginerius ille primus non exhorruit violare, extracto qui ad sepulcrum Sancti confugerat Oduino, hoste suo, atque ante vestibulum occiso. Interea Erluinum quemdam sibi intimum facit. Erat autem a Gemblaus monasterio, quod quidam mundanæ nobilitatis Titulo insignitus, Wibertus nomine, in proprio suo construxerat; et in quo ipse, vere conversus ex mundiali militia fuerat; quem inibi Abbatem, cui ipse pauper Christi obediret, præfecerat. Hic Erluinus Raginerum adulatio assida lactabat, et paulatim et per incrementa ad Laubiensis Abbatiae dignitatem anhelabat: nec destitit, donec ad Praeposituræ honorem, qui tunc major habebatur, anno Blithardo ipsius monasterii Monacho, invitis licet Fratribus, proviceretur. Erat autem vir in exiguo ponens mendacium, cui ad versutiam nihil deerat. Si respiceres ad religionem, nihil illo, quantum ad faciem, sublimius; si ad voluntariam et invocatam sæpe mundialium occupationem, eorumdemque indefatigatam percursionem (quod Monachum minus decet) nihil illo abjectius. In sermone ipso tanta illi diversitas, ut, cum proloqueretur, verba ipsa quasi trutinaret; ad ultimum multimodas cavillationum strophas, doctus versutiarum rhetor, intexeret. Hic, quia, ut dictum est, invitum Fratribus promotus erat, unanimati Fratrum exosus erat. Contigit quadam die, instante vindemiari tempore, consedentibus Fratribus, et ne scio quid triste confabulantibus, supervenire Erluinum: quem tanta cæde sustinuerat, ut putaretur esse mortuus. Quos ut discessisse persensit, paulatim palpitans subduxit se, et ad Bernardum tune Advocatum consugit: cuius auxilio postea Ereliacum proficisciit, ubi quantum est inventum vinearum eliquat et abducit, et in locis opportunis recondit. Rogat præterea Raginerum cum Baldrico Pontifice, ut dies Natalitios Domini Lobiis celebrent, quod et obtinuit. Erat tune videre abominationem desolationis, stantem in loco ubi non deberet: nam Comes cum conjugi in sacrario ecclesie mansitabat; et mensa, in qua sacratissimum Domini corpus absumebatur, ministerium calceamentorum et paterarum seu scutellarum efficiebatur. Peracta igitur Natalitiorum dierum celebritate, Fratres sibi minui, unde alii ingurgitarentur, in commune deplorant. Assumpta igitur audacia Fontanas petunt, villam quam Sambra alluit: ibi quantum vini est repertum, abducunt. Prolectus fuerat Erlinus Bermeriacas, ut nonnam quæ ibi erat venundaret, in solutione debiti quo se in præfato obsonio oppignoraverat: quoniam Fratres insecuri cum multitudine magna populi, ita in eum debacchati sunt, ut mirum fuerit quod mortem evaserit. Sed ad Abbatiam promotus, Fratres semper suspectos habens, omnes a monasterio præter paucos expulit. Qui ob hoc magis irritati (ne longius sermonem protraham) tres ex illis, qui juventute et propinquorum adminiculo ceteris

D præstabant. magno satis professionis et Ordinis cum periculo, dormitorium nocte aggressi, eum extrahunt; et non longe ab ambitu claustrum protractum, oculis privavit, partem etiam linguæ amputant, sed non usque ad privationem loquela. Et quia, ut dicebat, martyrium desiderabat, ipse se refecellit; dum statim post navi impositus, metuens ne denuo impeteretur. Gemblaus est devictus: et quod prævidere ante debuerat sanus, declinavit debilis et exoculatus.

E Haginoenses hic dicuntur, qui nunc Hannoni, alias, Hainoenses et Hainoarii, a fluvio Hagina, aliis, Haina; unde etiam Hannonia, vulgo Hainau, Teutonicae dicitur Henegow: quomodo passim a fluminibus, adito a vel gow (quo fundus pascuons et irrigans significatur) appellantur illis adsitæ regiones. Alibi autem Raginerus hic vocatur Comes Montensis.

F Baldricus, pulso post Othonis Imperatoris mortem Ratherio, suffectus a Leodiensibus 936, obiit 939.

G Guisius in Annal. Hannoniæ volum. 2 pag. 73, assignat hostis Ragineri, quos omnes prælio non uno vicerit, Fratrem et Generum Ottonis Imperatoris, Comitesque Flandriæ et Lovanii, cum pluribus Germaniæ Principibus.

H Sonegiæ, vulgo Sognies, Montibus Hannoniæ tres leucas, sex vero Bruxellis distant, habentque etiam nunc insigne Collegium Canonorum.

I Ilucerti hujus blasphemam impietatem pluribus describit Fulcuinus cap. 12.

J Thietberga, uxor Lotharii Regis, divortio suo quam matrimonio notior, an. 862.

K Franco Episcopus anno 856 factus, ad opus Ecclesiæ Leodiensis Abbatiam petuit Lobiensem, et consentientibus Fratribus impetravit; facta prins conventione, ut medietas Abbatiae Fratribus, inibi regulariter militantibus, in usu communi deserviret; aliam Episcopus sibi et militantibus manciparet. Ita Chron. Lobien. cap. 15.

L Hic ipse est onus, quo causum Ragineri, de tyrranide in subditos, ac nominatum de usurpatione ecclesiæ. Valencensis dijudicans S. Bruno Coloniensis Archiepiscopus, tamqnam Apostolicæ Sedis Legatus et Commissarius Imperialis, eundem damnavit, et bonis omnibus multatum exilio relegavit; ut mirum non sit, ista tunc ausos Lobienses.

M Mosæ scilicet adjacent Lobiæ, 6 leucas supra Lemepam, ad quam eidem Mosæ influens Orna, subeuntem 3 leucarum itinere navim deducere Gemblacum potuit. F

N In Chronicæ cap. 27 narratur, quomodo Baldrici Episcopi successor Euracrus; D. Aletrannum, undecimque doctissimum, et in lege Dei exercitatum ac eloquentem, volentibus omnibus præfecit Abbatem: quinquennium vero postquam præses cœperat, in magna spe futuræ gloriæ, defunctus est in Nonas Novembri anno 965: eique suffectus ipse Chronicæ Auctor Fulcuinus.

O Hic instiluebatur prolixa comparatio inter Erluinum et S. Benedictum, cui refractorii Monachi similiter mortem sunt machinati per venenum, quod fracto calice effusum fuit.

P Anno 986: Siquidem Erluno suffectus ejus Frater, Heriwardus, obiit, primis plus minusve tribus annis in regimine elapsis: et istum consanguineus, Erlinus alter, exceperit, et obiit postquam annos plusquam viginti tres sub nomine Pastoralitatis egit; ac denique creatus est quartus Abbas Olbertus, annos 1012, cui numero si detrahias 26, relinquitur annus prætitulatus.

Q Pag. 267 post—agnovit—adde * iterumque Pag. 268 num. 4 lin. 20 post—mansionem, ita intelliges ubi incipiat atque ubi desinat compendiosa relatio elevationis, quam ex Lamberto recudit Mabilio.

APPENDIX

AD DIEM VIGESIMAM QUARTAM MAJ.

Pag. 273 post Franciscanos, ab Arturo relatios, — adde

NOT. 35***
Joannes Prado ejusdem Ordinis primus Provincialis Provinciae S. Didaci in Baetica, hoc die anno 1631 illustre martyrium passus est Marochii: cuius Reliquiae, in Hispaniam relatae, dicuntur variis illustrari miraculis; ob quae intelligo Processus de eam haberi impressos in Congregatione Rituum, causam promovente Congregatione de Propaganda fide, cuius litteras detulerat in Mauritaniam, mancipia Catholica ad defectionem nutantia confirmaturns. De quo utinam aliquando plenius agere liceat, causa definita.

B Pag. 274 col. A post — S. Agrippinam — adde — Item de SS. Agrippina et Lauriana Virginibus Martyribus, quarum hodie festum agitur Corbej in Picardia; credo propter Reliquias sub ista nomenclatura allatas Roma, et quia prius nomen huic diei reperiebatur adscriptum.

NOT. 35***
Pag. 288 de S. Vincentio Lirin. Num. 8 lin. 16 — Natalis — 1. — Alexander: et sic etiam infra, quia moneor, Francis insolitum esse suo aliquem praenomine appellare: et noster Hieronymus Natalis, ita suo cognomine notus est, ut pro alio positum Natalis, nomen facile induceret confusione.

DE S. MARTIA.

Pag. 427 Annot. b — sic lege — Flabelli in Graeca Ecclesia usum et formam vide apud Gour in Euchologio pag. 137. Romana quoque Ecclesia solet summo Pontifici, procedenti ad altare et alibi in sacris, præferre in longis hastilibus geminas alborum pavorum caudas, easque appellat Muscatoria, quasi muscis ubigendis comparata.

DE S. THOMA SALO.

NOT. 37***
Evagrio nec Epiphanius natus nec Antiochus Praefectus
Pag. 428 n. 5 ultimas duas lineas sic mutabis — Hactenus verba Evagrii, Σχολαστικῶν ἐπιφύνεως (ut præfert librorum titulus) ζεῖ σιπος τῶν Ἐπιφύνων: quod equidem non sic reddiderim, ut cum Valesio Epiphaniensem fuisse intelligam, scilicet genitum Epiphanius, aut Cilicius aut Syrus (utraque vero solum LX p. m. distat Antiochia, sed adjective sumpto vocabulo reddam, Scholastici illustris et unius ex Praefectis. Verum licet neque Antiochus, neque vicina aliqua illi urbe natus fuerit Evagrius, neque omnino in Syria Magistratum aliquem gesserit; fuit tamen Antiochus tam frequens, ut Gerardus Vossii libro de Historicis Graecis dicat, quod alterum ejus opus, hactenus ineditum, aediantur Relationes, maxima parte ex persona Gregorii Episcopi Antiochiae factæ. Fuit autem Gregorius iste, post annos circiter xxiv, tertius ab Ephremo hic memorato: adeo ut certiore auctorem optare non potuerit Nicephorus Callistus, septingentis post Eva-

grium annis Historiam Ecclesiasticam scribens, et lib. 17 cap. 23 eadem iisdem pene verbis de Thoma referens; solum autem explicationis causa addens in Paracletesi (ut sciatur quo jure is peteret Antiochia annam) εἰ τὸ τῆς ἵξεος ἔχθνατο; ἐπέτακτο, illius enim Ecclesio censebatur.

E 6 Eodem quo Evagrius seculo scripsit Joannes Moschus, Prati Spiritualis auctor, ubi cap. 88 huc leguntur: Cum venissemus Theopolim (ipsa est, quæ notiori nomine Antiochia dicitur) Presbyter quidam ipsius Ecclesiae narravit nobis de Abbatे Thoma, quod Apocrisarius fuerit coenobii, quod est in partibus Apamiae. Venit ergo Scuæ Theopolim præutilitate monasterii; et cum hic remoraretur, defunctus est in Daphne, in templo S. Euphemiae: Clerici autem ipsius loci sepelierant eum, quasi peregrinum, inter peregrinorum sepulcra: sequenti vero die humaverunt et mulierem, et imposuerunt illam super eum. Erat autem hora secunda: circa horam vero sextam evomuit illam terra: loci vero illius accolæ, videntes quod factum fuerat, mirati sunt. Deinde rursum vesperi sepelierunt ipsam in eodem tumulo, et sequenti die invenerunt corpus supra sepulcrum: accipientes ergo corpus, in alio monumento ipsum posuerunt. Post paucos autem dies iterum sepelierunt aliam mulierem super Abbatem Thomam, non cogitantes loci ipsius Clerici, quia non permittit quempiam super se sepeliri: et illum ergo rursus evomuit terra. Tunc agnoverunt, quia non permisit senex mulierem super se humari; abeuntesque nuntiaverunt Patriarche Dominino; qui omnem simul civitatem cum cereis ascendero fecit in Daphnen, et cum psalmodia Sancti viri Reliquias in urbem ferre. Deposuerunt autem Sancti corpus in Coemeterio, feceruntque supes illud brevo oratorium. Hac ille, Apocrisiarium coenobii vocans, quem Procuratorem, sive Agontem causarum, nos nominaremus. Distat autem ab Antiochia Apamea ad I. p. m. Sed Dominus, Ephremi successor fuit, et in hoc potissimum Evagrii atque Moschi relatio discrepat.

coenobus Jo-
Moschus,

E

similia scri-
bit de Thoma,

autque sub
Patr. Comit-
no ventisse pro
negotitis mona-
steriis sit.

F 7 Hac habebam jam pridem impresso Tomo 5 ad-
denda: cum ecce in Romano Martyrologio, Gregorii XIII auctoritate vulgato, ad xviii Novembris, duobus insigibus Antiochenis Martyribus Romano et Hesychio memorabilem, tertium additum annio Thomam, post Latinos aliquot Martyrologii Usuardui Sanctos, hoc modo, Antiochiae S. Thome, Monachii, quem Antiocheni, ob pestem ejus precibus sedatam, solennitate annua coluerunt. Licere ergo sibi putaverunt Martyrologii Gregoriani Recognitores, ut Sancto sibi nato ex solo Nicephoro (hunc enim solum allegat Baronius, ut testem annuæ festivitatis) diem bene sibi vi-
sum eligerent: et nos sequi eos voluissemus, quamquam non usquequa probantes factum, si huc prius ani-
mum advertissemus.

Inscribitur
Romano Mar-
tyrolog. 18
Novem.

APPENDIX AD TOMUM SEXTUM MAJI.

DIE XXV.

DE S. PASICRATE M.

NOT. I^{***}

Pag. 23 num. 6 adde — *Dabimus ad xxvii Maii Acta Latina brevia S. Julii Martyris, ibidem Doro-* stoli post S. Pasiceratem passi, ejusque præsentia in ayane confirmati : quæ Acta videntur pars esse prolixioris historie, ipsius Pasiceratis et Sociorum martyrum complexa : quæ utinam aliquando integre producuntur : nam illud quantulumcumque fragmentum haud exiguum antiquitatem et sinceritatem sapit. Illa autem Historia si fuit (uti verosimile est fuisse) sermone Græco originarie scripta, merito optare possumus ut sic etiam veniat ea nostras ad manus.

B

NOT. 2^{***}

DE S. JOANNE PSICHAITA.

Pag. 99 lin. 11 post — invenientes, adde — *Nequæ ab hac sententia me dimovet, quod Synaxarium Basili Imperatoris Τυγχάνης etiam scribat, cumque Monachum factum dicat εἰ τῷ λαύρῳ τὸν Ψυψίτον. Lauras enim proprie dictas extra Palæstinam nullas novimus : sed nec ullam istic co nomine celebrant Vite SS. Sabæ, Theodosii, Entrymii, aliorumque ibi Sanctorum, in quibus frequens celebrum laurarum et canobiorumistic constitutorum mentia, Potius ergo quam Joannem in Palæstinam ablegem, dixerim, loco, in quo Constantinopoli deguit, abusive aptatum nomen lauræ, pro reclusorio : idemque ub ipso ibi defuncto obtinuisse, ut Psichaitæ cognominaretur, non autem id cognominis antea ab alio quoquam habuisse. Demum etc.*

NOT. 3^{***}

DE S. GREGORIO PP. VII.

Pag. 121 n. 40 et 41 sic scribatur synopsis marginalis, ut in hac pagina non frustra legantur, quæ ad sequentem spectant ibique inveniuntur : itaque ad n. 40 scribe — ipsum excommunicat — ac paenitere simulantem recipit in gratiam — et ad iterum 40. —

C

DE S. GREGORIO SEPTIMO

PONTIFICE ROMANO.

PRÆFATIUNCULA

De Actis hic dandis: de spiritu Gregorii propheticō: de familia ejus.

ANNO MLXXXV

Tndicavi in Commentario prævio ad præmissa S. Gebhardi archiepiscopi Salisburgensis Acta, num. 3, atque iterum 10, præclaras ejus animi dotes, fortiaque pro libertate Ecclesiæ Romanæ et auctoritate suomni Pontificis gesta; dixique, vix paulo minorem fuisse in docendo, in agendo, in tolerando, quam fuerit ipse Gregorius VII Papa, enjus causam defendebat. Vixerunt ambo eodem tempore; docuit Gregorius vera Ecclesiam Dei; defendit doctrinam ejus Gebhardus: egit Gregorius, Deo sisus, fortiter contra potestatem secularem: egit Gebhardus, exemplo ejus, pari fortitudine: toleravit propter ea Gregorius perse-

Acta cur hinc
dendentur

cutiones, expulsionem e sede sua, et exilium; eadem sustinuit Gebhardus: vidit Gregorius in episcopatu Romano et universaliter violenter collocari pseudopapam Guibertum; vidit Gebhardus in suo archiepiscopatu Salisburgensi etiam violenter collocari pseudopiscopum Bertholdum. Hinc uti radem in causa uterque fuere, ita utriusque Acta relationem inter se habent singularem, atque altera ex alteris mutuo illustrantur. Hinc etiam Acta S. Gebhardi, quæ jam dedimus, utiliter conferri possunt cum Actis S. Gregorii, impressis ad diem xxv Maii: atque ut proprius ad manum sint, lumen, pro appendice ad illum diem, Acta alia ejusdem Gregorii

E

F

A *Gregorii, quæ doluit Papebrochius suo loco prætermissa, et ne quidem nominata fuisse; Actis S. Gebhardi hoc loco subjungere, tamquam ejusdem pro iisdem temporibus argumenti.*

*et unde sump-
ta.*

2 *Acta illa S. Gregorii, quæ hic profero, inserta sunt Chronico Virdunensi, edito a P. Philippo Labbe Societatis nostræ, viro erudito et antiquario, in tomo I Novæ bibliothecæ manuscriptorum librorum a pag. 75, sub hoc titulo: Chronicon Virdunense, a quibusdam dictum Flaviniacense historiæ ecclesiastice, undecimi præsentim seculi, thesaurus incomparabilis. Auctore Hugone, primum monacho S. Vitoni Virdunensis, tum abate S. Petri Flaviniacensis in Burgundia. Ex ipso Auctoris autographo MS. quod servatnr in bibliotheca collegii Claromontani Parisiensis Societatis Jesu, nunc primum prodit. Alia quædam de eodem Chronico hue spectantia notat Editor initio dicti tomi, in Syllabo scriptorum, quorum ibi opera proferuntur. Desinit Chronicor in anno MCL. Hugo auctor, alibi non admodum notus, in illo suo chronicor multa de seipso scribit, atque inter alia, quod anno Domini Mxcvi, Indict. v, anno ætatis xxxii, die x Kal. Decembris, qui est dies festus S. Cæciliæ, Flaviniacum ingressus, in crastinum, seu die*

B *sequenti, abbas consecratns sit: subditque sūt longa serie, vitæ suæ gesta, tum prava, quam bona, ad instar S. Augustini in libris Confessionum; quæ ibidem legi possunt.*

3 *Nihil attinet hic plura præfari, cum id abunde præstitum sit ad diem proprium natalem xxv Maii per quinque paragrapbos, quorum primo disseritur de scriptoribus et laudatoribus Gregorii. Secundo, de cultu ac tronstalione. Tertio et quarto, de monachatu ejus, prioratu Cluniacensi, atque adscriptione in Ordinem Vallumbrosanum. Quinto denique, de stemmate genealogico, patria, ordinatione episcopali. Sequitur ibidem Vita, a Paulo Berniedensi canonico regulari conscripta, cui triplicia subjunguntur Acta pontificalia, seu rerum in pontificatu gestarum: de quibns etiam præcipue et pluribus agit auctor noster Hugo, producens ipsa Gregorii scripta ad varios varia, quæ in Actis pontificalibus prædictis breviter tantummodo attinguntur a scriptoribus suis, et pleraque ne attinguntur quidem. Sunt quoque inter illa, quæ nescio un extit alibi. Quamobrem dabimus textum Hugonis, quatenus de Gregorio tractut, integrum; nisi forte in epistolis Pontificis quadam, minus necessaria, aut jam alibi dicta, prætermittamus ad levandum lectoris fastidium. Prætermissa autem hu-*

C *jusmodi punctis... indicabuntur.*

4 *Inter elogia Gregorii meretur etiam adscribi, quod legitur in Vita S. Anselmi episcopi Lucensis, qui et ipse Gregorium cumdem, tam in defensione libertate ecclesiastica, quam in moribus, singulariter simulatus est. In illa, sub ipsum principium, sic habetur: De funeto Papa Alexandro, dum sanctissimus Gregorius in Romanum Pontificem Spiritus sancti institutione, ac voto communis clericorum et laicorum, diu resistens, esset electus; ut sequeretur eum iste [Anselmus] in omnibus, in Lucanam ecclesiam est et ipse electus episcopus, atque ab illo postmodum religiose consecratus. Igitur dum aliquanto tempore non s' mel aut bis, sed stepius cum eodem religiosissimo Ordinatore suo moraretur, vitam ejus consideravit ineffabiliter mirabilem, ac mirabiliter ineffabilem. Quia cum de omnibus et singulis finibus seculi fieret ad eum concursus, rite omnibus satisfecit. Veritas vero et justitia nunquam ori ejus defuit. Imo quod magis est mirandum, in ipsis secularibus negotiis saepius excessit mente, exhilarato spiritu suo cœlesti contemplatione: qui et, si privatus interdum extiterit, revelationibus etiam divinis jucundatus est et confortatus. Haec de Gregorio in Vita S. Anselmi.*

Elogium ex
Vita S. Ansel-
mi:

5 *Wilhelmus quoque Malmesburiensis, istorum temporum historicus non ignobilis, in gestis regum Angliae lib. 3, pag. 107, uta præfatus; De Hildebrando, seu Gregorio VII, dicam, quæ non frivolo auditu hansi, sed seria relatione ejus audivi, qui se illa ex ore Hugonis abbatis Cluniacensis andisse juraret. Quæ ideo admiror et prædicto, quia cogitationes aliorum prophetico meutis intuitu pronuntiebat; continuo sic prosequitur: Alexander Papa, efficax ipsius studium conspicatus, Cancellis Apostolorum p̄ficerat. Circuebat ergo pro sui contituī officiī provincias, ut perperam acta corrigeret. Accurrebatur ab omnibus ordinum hominibus, decisiones diversorum negotiorum postulantibus. Cuncta ei submittebatur secularis potentia, tum pro sanctitatis, tum pro ministerii reverentia.*

D
AUCTORE C. J.
alta ex Mat-
mesburiensi.

6 *Et subnectit, quomodo Gregorius adhuc archidiaconus, cognoverit spiritu propheticō cogitata ipsius Hugonis abbatis Cluniacensis: Unde die quadam, cum solito major ad equitandum esset turma, Abbas prædictus Cluniacensis in extremo agmine cum monachis suis sensim progrediebatur; visoque eminus tanto viri honore, quod tot mundane potestates nutum illius præstolarentur, hujusmodi sententias ventilabat animo: Homuncionem exilis statuta, despabilis parentelæ, Dei judicio, tot dixit se p̄spiri famulitio? Tumere illum procū dubio, et metiri altiora merito, pro tot obamibulaturum obsequio. Vix hoc, ut dixi, mente versarat, cum Archidiaconus, reflexo equo, et calcaribus incito, a longe clauans et Abbatem obuncans; Tu, tu, inquit, male cogitasti, falso infamans hujuscē dumtaxat rei innocentem. Non enim mihi gloriam hanc (si gloria dici potest) que cito transit, vel ego imputo, vel ab aliis imputari volo; sed beatis Apostolis, quorum exhibetur privilegio. Suslusus ille pudore, nec quidquam inficiari ausus, hoc solum retulit; Quaso, Domine, quomodo nosti cogitatum meum, quem nulli communicavi? Ab ore tuo, ait, quasi per fistulas ad aures meas omnis illa cogitatio deducta est.*

Cognoscit co-
gitationes Hu-
gonis abb.

7 *Item in eadem provincia ecclesium urbanam iugressi, ante aram, continuatis et junctis lateribus, se prostraverant: in multam horam protracta oratione, respexit Archidiaconus Abbatem, turbulentio rictu infrendens. Ille cum diutius oratum esset, fores egressus, causamque commotionis percunctatus, responsum accepit; si me amare vis, cave ne me ulterius hac injuria expugnes. Dominus meus Jesus Christus, speciosus ille præ filius hominum, postulationibus meis visibiliter adestabat, intendens dictis et serenis favens oculis; sed tuæ orationis addictus violentia, me deseruit, ad te conversus. Puto, quod tu ipse non dislitebaris, esse genus injuriae, si amico criprias anctorem salutis suæ.*

aliaque se-
creta,

8 *Præterea prænoveris, mortalitatem hominum, et huic loco imminere excidium: cuius conjecturæ signum habeo, quod angelum Domini, super altare stantem, vidi evaginatum gladium stringere et hoc atque illuc rotare. Futuræ cladis notabilius habeo indicium, quod jam spissus et nebulosus aer provinciam illam circumvolat, ut vides. Maturemus igitur profugium, nisi cum aliis velimus subire exitium. His dictis introeuntis diversorum, ad euram corporis assedere, continuoq; dapibus appositis, exortus in domo luctus aviditatem esurientium repres- sit. Siquidem unus et alter et mox plures e familia, dubium qua pernicie, interempti, animas subito amiserunt. Tum eadem peste per vicinas aedes grasse, ascensis mulis dissipunt, festinationem vite stimulis timoris accelerantes.*

prædicti futu-
ra,

9 *In Gallia vice Papæ præsederat concilio Gre-
gorius, ibique plures episcopi olim per symoniam in ecclesias introducti degradati, potioribus locum de-
dere*

convicit epi-
scopum syna-
mia,

AUCTORE C. D.

Adere. Unus erat, quem suspicio istius apostasiæ insimulabat, sed nullis testibus argui, nullis argumentis confutari poterat: quem cum putares constrictum maxime; more anguis lubrici elapsum mirareris; ita dicendi artem callebat, ut omnes eluderet.

jubens ipsum nominare Spiritum sanctum,

quod non potuit.

10 Tunc Archidiaconus: Cesset hominis eloquium; producatur in medium divinum oraculum. Scimus profecto, quod episcopalis gratia, sancti Spiritus munus est; et quisquis episcopatum mercatur, sancti Spiritus donum posse comparari pecunia, opinatur. Coram nobis ergo, qui iudicio Spiritus sancti congregati sumus, dicat iste, Gloria Patri et Filio et Spiritui sancto; quod si expresse et sinceritubantia dixerit, constabit apud me, illum non usualiter, sed legitime praesulatu functum. Libens hanc conditionem ille accepit, nihil minus quam horum verborum difficultatem ratus; et vere, Gloria Patri et Filio, integre protulit, sed in Spiritui sancto, haesit. Suscitato cunctorum strepitu, nullo conatu vel tone, vel in reliquo vita spatio, Spiritum sanctum nominare potuit. Hujus miraculi testis fuit Abbas steppe nominatus, qui dejectum episcopum per loca secum ducens, illius rei experimentum saepè risit. De quorum verborum certitudine dubitantem omnis Europa consultat, quae Cluniacensis Religionis numerum, per eum augmentatum, non nescit. *Ita Wilethmus.*

Nobisne an ignobilis fama facit.

11 Fuit Hugo Cluniacensis abbas Gregorio, natus et alrunde constat, familiariter natus etiam ante pontificatum, imo magister ejus spiritualis in monasterio Cluniacensi; atque adeo distinctam habuit notitiam, si quis alias, de Gregorii ortu ac parentela, quam ex præhabita scientia tunc cogitabat despicibilem esse. Neque illo de cogitatu reprehendit eum Gregorius, sed tantum, quod opinaretur, ipsum ex tam honorabili commitu una gloria efferriri. *Huc o me annotata hic sunto, ad dirimendum majori eum evidenter literam, quæ duum ventilatur inter scriptores, nobis an ignobilis progenie natus fuerit Gregorius; prioris sententia inventoribus ac defensoribus, magis intentis, ut hominibus placeant; posterioris assertoribus, ut placeant Sancto; qui et ipse viam Domini in veritate docuit, et gloriatu-* *rum in humilitate sua.*

ACTA

C Ex Chronico Hugonis Abbatis Flaviniæensis.

CAPUT I.

Gregorii patria, parentes, studia, archidiaconatus, electio in Pontificem, Synodus 4 Romæ, canones.

Prologus.

Ilis ergo interim sepositis, beati Patris Gregorii VII Romanæ ecclesiae Pontificis, magni illius Gregorii, cuius hodie flores eloqui in Ecclesia redolent, univoci et aquivoci, jam in tuto positi, jam decurso mundi naufragantis pelago, quietis æternæ fala statione potiti, securi prædicemus gesta magnificæ, et quos tribulationum impetus pro sancta sustinuerit Ecclesia, et sustinens, mira et indicibili superaverit constantia; ut esset libera, casta, atque Catholica, divina comitante clementia, pia prosequamur instantia.

a Gregori patrem, parentes, parentia, juventus.

2 Natus est ergo in urbe Roma *a*, parentibus civilibus Romanis, et quod maximum est religiosis; ascribendus civis curia celestis: et ab ineunte ætate ecclesiasticis mancipatus officiis, pueritiam suam non sine certis, quæ eum illustrem futurum jam tunc signarent documentis, religiosis personis committatus excoluit. Adolescentiam assumpto sancti-

tatis proposito, inter mundi contemptores non sine magnis perfectionis indicis perdomnit. Juventutem nihilominus, militiæ Christianæ dedicatam, sicut ætate, ita sana doctrina et firmamento veritatis roboratam, sub præclaris totius Christiani nominis tutoribus et præsulibus, publicis sanctæ Ecclesiæ incipavit utilitatibus.

3 Hic ob singularem excellentis ingenii prærogativam a Nicolao *b* Papa in archidiaconatum matris ecclesiæ provectus, strenua et laudabilis hujus officii administratione in totius orbis notitiam et religiosorum dilectionem brevi devenit. Decedente vero Papa Alexandro *c* ad sumnum Christiani regiminis culmen accitus et electus, divinitate in electi sui exaltationem, communem servorum suorum devotionem incitante, ad præferendum quod abhorrebat jugum, quodque semper quidem animi, aliquando autem corporis fuga declinaverat, mansuetum animal, Dominino suo cervicem subdidit. Electionem vero de se factam ipse per se publicavit, scribens Desiderio *d* Cassinensi Abbatì in hac verba.

4 Gregorius, in Romanum pontificem electus. *E* D. Abbatì monasterii S. Benedicti montis Cassini salutem in Christo Jesu. Dominus Papa Alexander mortuus est, cuius mors super me cecidit, et omnia viscera mea concutens, penitus conturbavit: et in morte quidem ejus Romanus populus contra morem ita quievit, et in manu nostra frena dimisit; ut evidenter appareret ex Dei misericordia hoc provenisse. Unde accepto consilio, hoc statuimus, ut post triduum jejunium, post letanias et multorum orationem, eleemosynis conditam, divino fulti auxilio.... tueremus *e*, quid nichil de electione Romani Pontificis statueretur. Sed subito cum prædictus dominus noster Papa in ecclesia Salvatoris sepulturæ traderetur, exortus magnus tumultus populi et frenitus; et in me, quasi vesani, insurrexerunt: ita ut eum Propheta possim dicere; Veni in altitudinem maris, et tempestas demersit me; laboravi clamans, raucae factæ sunt fauces meæ, timor et tremor irruerunt super me et contexerunt me tenebræ. Et quia in lecto jacens, valde fatigatus, satis dictare nequeo; angustias meas enarrare supersædeo.

5 Te quoque per omnipotentem Deum rogo, ut fratres et filios, quos in Christo nutris, ad exorandum Denim provokes, et ex vera caritate invites, quatenus oratio, quæ me liberare debuit, ne incurrerem periculum, saltem tueatur in periculo positum. Tu autem quanticus ad nos venire non prætermittas, qui quantum Romana ecclesia te indigeat et in prudentia tua fiduciam habeat, non ignoras. Dominam Agnetem Imperatricem et venerabilem Cumianum episcopum Rainaldum ex nostra parte saluta; et quantum erga nos dilectionis habuerint, nunc ut ostendant, nostra vice fideliter obsecra *f*.

6 Conseratus igitur in justitia et sanctitate, miro modo assiduis votis pro se et grege sibi commisso excubans, urgente pastoralis officii necessitate, distorta perversorum corda ad rectitudinis linéam summa vi corrigere nitens, veritatem Dei absque persone acceptance omnis patefecit, nactus omnium bonorum dilectionem ob zeli Dei fervorem, et justitiae executionem. Sed quia nulla est societas luci ad tenebras, perditorum hominum odium et detractionem, immo persecutionem acerrimam incurrit, regiam tamen viam, quam semel intraverat, inconcussus, immotus, per arma justitiae a dextris et a sinistris fortiter incessit. Ac primo quidem Apostolica auctoritate, veridicis sanctorum Patrum animatus sententiis, ad eliminandam simoniacam et præcipiendam clericorum castitatem, commissi sibi officii debito vehementer exarsit. Audiant igitur qui audire volunt, ut muniantur; qui andire nolunt

Creatur archidiaconus.

deinde Pontifex maximus.

E *Scribit Desiderio Ab. Casinensi de sua electione*

f Depravatos mores emendare cupiens

A nolunt, ut confundantur; quam libera, quamque Catholica voce contra insanos impiorum latratus, impiaque molimina, aususque nefandos intonuerit hic propugnator Ecclesiae.

7 Cum enim omnes fere sua quererent, non quæ Jesu Christi, et adhaerere mallent discipulatu Si monis, quam pauperiem Christi servare in unitate fidei; ministri quoque divini sanctuarii feedam libidinosæ contagionis pollutionem, contra jus fasque usurpatam et subintroductam, nollent abjecere; investituræ etiam ecclesiarum a laicis indebite usurparentur: ipse pro communi Ecclesiae utilitate et necessitate in Lateranensi palatio aggregata synodo g. circumsidentibus archiepiscopis, episcopis, abbatibus, et religiosis, Deumque timentibus clericis et monachis, de suprascriptis et aliis Ecclesiae commodis tractans, hæc decretalia promulgavit Capitula.

8 I. Quicumque militum, vel cuiuscumque ordinis, vel professionis persona, prædia ecclesiastica a quocumque rege, sive seculari principe, ab episcopis invitis seu abbatibus aut ab aliquibus ecclesiarum rectoribus, suscepit vel suscepit, vel invasit, vel etiam eorumdem rectorum vitioso et depravato consensu tenetur, nisi eadem prædia ecclesiis restituerit, excommunicationi subjaceat.

9 II. Quoniam investitures ecclesiarum contra statuta canonum multis in locis cognovimus a laicis fieri, et ex eo plurimas perturbationes in ecclesia oriri, ex quibus Christiana Religio perturbatur: decernimus, ut nullus episcoporum investitaram episcopatus, vel abbacie, vel ecclesiae, de manu imperatoris, vel regis, vel alicujus laicæ personæ, viri vel feminæ, suscipiat.

10 III. Si quis præbendas, archidiaconatus, præposituras, vel aliqua ecclesiastica officia vendiderit, vel aliter quam statuta sanctorum Patrum precipiunt, ordinaverit, ab officio suspendatur. Dignum est enim, ut sicut gratis episcopatum accepit, ita membra ejus gratis distribuat.

11 IV. Ordinationes, quæ interveniente pretio vel precibus, vel obsequio alicui personæ impenso, vel quæ non communī consensu cleri et populi secundum canonum sanctiones fiunt, et ab his, ad quos consecratio attinet, non approbatur; irritas esse censemus: quoniam qui taliter ordinantur, non per ostium, id est per Christum intrant, sed ut ipse testatur, sues sunt et latrones.

12 V. Falsas poenitentias dicimus, quæ non secundum auctoritatem sanctorum Patrum, pro qualitate criminum imponuntur. Ideoque quicumque miles vel negotiator, vel alicui officio deditus, quod sine peccato exerceri non possit, culpis gravioribus irrefitus, ad poenitentiam venerit, vel qui bona alterius injuste detinet, vel qui odium in corde gerit, recognoscat se veram poenitentiam non posse agere, per quam ad æternam vitam valeat pervenire, nisi arma deponat, ulteriusque non ferat, nisi consilio religiosorum virorum pro defendenda justitia, vel negotium derelinquit, aut officium deserat, et odium ex corde dimittat, bona quæ injuste abstulit restituat, ne tamen desperet, quidquid boni facere potuerit, hortamur ut faciat, ut Deus omnipotens corpus eius illustreret ad poenitentiam.

13 VI. Decimas, quas in usu pietatis concessas esse, auctoritas monstrat, a laicis possideri Apostolica auctoritate prohibemus: sive enim ab episcopis vel regibus vel quibuslibet personis eas acceperit, nisi ecclesiæ restituat, sciat, se sacrilegii crimen incurre, et æternæ damnationis poenam subire.

14 VII. Quia dies sabbati apud sanctos Patres nostros in abstinentia celebris est, nos eorumsem

Patrum auctoritatem sequentes, nō esu carnium, nisi majori interveniente festivitate, vel infirmitate impediente, salubriter admonemus abstinere omnem, qui Christianæ religionis particeps esse desiderat.

15 VIII. Ut nullus abbas decimas vel primitias, et reliqua quæ secundum statuta canonum ad episcopos pertinent, sine auctoritate Romani Pontificis, seu consensu episcopi, in cuius diœcesi habitat, detineat, apostolica auctoritate sancimus.

17 IX. Nullus episcopus gravamen seu servile servitium ex usu contra ecclesiasticam normam abbatibus seu clericis suis imponat, vel interdictum sacerdotale officium pretio interveniente restituat. Quod si fecerit, officii sui periculum subeat.

18 X. Si quis prædia B. Petri Apostolorum Principis ubicumque posita in proprietate sua usurpaverit, vel sciens occultata non propalaverit; recognoscat se iram Dei et sanctorum Apostolorum velut sacrilegii incurtere. Quicunque autem in hoc deprehensus fuerit, eamdem hereditatem legitime restituat et poenam quadrupliciter de propriis bonis solvat.

19 XI. Si quis episcopus fornicationem presbyterorum, diaconorum, subdiaconorum et crimen incesti, precibus vel pretio interveniente, consenserit, vel commissum sibi compertum auctoritate sua non impugnaverit, ab officio suspenditur.

20 XII. Ut omnis Christianus ad missarum solemnia aliquid Deo offerat, et ducat ad memoriam quæ per Moysem Deus dicit, non apparebis in conspectu meo vacuus. Etenim in collectis sanctorum Patrum appetit, quod omnes Christiani offerre aliquid Deo ex usu sanctorum Patrum debant.

ANNOTATA C. J.

a *De patria et familia S. Gregorii, varii varii: quæ Papebrochius in suo Commentorio § 3 ad diem 25. Maji etiam examinat, ac sere indevisa relinquit. Noster hic auctor, Hugo Flaviniacensis abbas, aperte pronuntiat, natum fuisse in urbe Roma, parentibus civibus Romanis, usque religiosis, seu Deum timentibus. In eadem sententia videntur fuisse Paulus Bernriedensis in vita Gregorii, quam impressam habes ad diem xxv. Maji: ubi initio scribit, natione Tuscum fuisse: at vero mox num. 6 ait, in pueritia avunculo suo, abbati monasterii sanctæ Dei genitricis Mariæ in Aventino monte Romæ, ad instructionem liberalis scientiæ... a parentibus commendatum fuisse: quodque adolescentiam ingressus, profectus est in Franciam: inde vero discedens, moram fecit aliquantum temporis in aula Henrici III imperatoris: et post hec Romam reversus, cum studio perfectionis insisteret, torpentes domesticos sensit inimicos, et illud veritatis elogium probavit; Nemo propheta acceptus est in patria sua. Quid hinc concludas? quam quod patria Gregorii fuerit Roma; ubi, e peregrinatione rediens, ad domesticos suos divertit, eosque sibi sentiens inimicos, elogium illud probavit: Nemo propheta acceptus est in patria sua. Quod autem initio scripsisset Bernriedensis, natione Tuscum fuisse; facile conciliatur cum patria Roma. Fuerint parentes ejus nati in Tuscia; sed venerint Romanum, vel alia de causa, vel quod frater matris Gregorii factus ibi fuerat abbas; atque ibidem jam commemorantes genuerint filium Hildebrandum.*

b *Bernriedensis in vita scribit, a Leone IX creatum fuisse archidiocenum, ab eoque missum in Galliam, Lugduni congregata Synodo, episcopum convicisse simonix, quod jussus recitare trisagium, Gloria Patri, non potuerit pronuntiare Spiritum Sanctum. Quod idem*

A. HUGONE
AB. FLAV.

A ideo factum retulimus in Præfati vñcula hic nostra ex *Wilhelmo Malmesburiensi*, sed in circumstantiis aliter et aliter narratur; ut conseruent utriusque textum patet.

c Successerat Nicolao, duorum annorum et novem circiter mensium Pontifici, Alexander anno 1061, mortuus 1073; succedente ei Gregorio nostro.

d Desiderius iste propter eruditioñem et sanctitatem vita summa in estimatione Gregorio fuit, uti epistola ipsa docet: idque manifestius declaravit Gregorius in supremo suo morbo, quando ipsum, ut pontificatum Romano dignissimum, Cardinalibus commendavit, a quibus et electus fuit, ac Victor appellatus.

e Legi hic debet ex *Registra epistolarum Gregorii* hb. I ep. 1; statueremus quod melius de electione Romani Pontificis videretur.

f Data fuit hæc epistola, uti citato loco *Registri notitiorum*, Romæ xi Kalend. Maji, Indictione xi: ejusdemque datur legitur ibidem epistola alia de eodem electione ad Gisulfum principem Salernitanum: et sequitur epistola sexta ad Giraldum Ostiensem episcopum, data Romæ secundo Kalendas Maji, quam sic orditur: Rumorem obitus Domini nostri Alexandri Papæ, qui xi Kalend. Maji spiritum Deo reddidit. Denique in *Decreto Cardinalium de electione ejusdem Gregorii*, signato Romæ x Kal. Maji, Indict. xi, exordium hoc est: Regnante Domino nostro Jesu Christo, anno clementissima incarnationis ejus millesimo septuagesimo tertio, indictione et luna undecima, x Kalendas Maji, feria secunda, die sepulturæ Domini Alexandri bone memorie secundi Papæ etc. Quæ utique authentica sunt, si qua alia, Inde autem consequitur, Alexandrum obiisse 21 Aprilis, teste Gregorio ejus successore in citata epistola ad Giraldum; non 22 Aprilis uti censet *Labbeus* et alii, neque 20 ejusdem mensis, uti notavit *Magister noster*. Indidem consequitur, statim a morte Alexandri eodemque mortis die Gregorium fuisse electum. Eodem namque die xi Kalend. Maii seu 21 Aprilis, binas scripsit epistolas ad Desiderium abbatem Cusinensem, atque ad Gisulfum Principem Salernitanum, intimos suos, hoc initio: Gregorius in Pontificem Romanum electus: antequam *Decretum electionis ejus a Cardinalibus promulgaretur* die sequenti, x Kalend. Maji, sive 22 Aprilis, ipso die sepulturæ domini Alexandri. Unde etiam halucinantur omnes, qui a morte Alexandri tres dies numerant ad electionem Gregorii: neque salvari illorum sententia potest, tametsi sumantur tres dies non

G integræ, sed quod tertio die electus sit, quemadmodum *Christus Dominus resurrexit a mortuis tertio die*. Obiit enim Alexander die 21 Aprilis; et *decretem de electione Gregorii datum est die sequenti 22 Aprilis*; qui et dies sepulturæ Alexandri fuit, postridie a morte. Si plura de die mortis ejus pro 21 Aprilis nosse cupis (certiora enim quam quæ *Gregorius ipse*, successor ejus die 30 ejusdem mensis scripsit, dare nequeo) vide *Marianum Scotum, Dominicum et alios*. *Horum primus sic habet anno 1073*: Alexander Papa obiit Dominico die, undecimo Kal. Maji.

g Dubitari potest, sitne hæc *Synodus prima*, quam *Gregorius Romæ celebravit*, an secundū: certe quinta, ad quam hic dicta refert *Labbeus*, non videtur fuisse; tum quod *Auctor noster* illa statim conjungit cum epistola *Gregorii*, qua *Desiderio abbati electionem suam maniat*, tum quod dicta conueniant cum dictis aliorum scriptorum, ad priores synodos spectantibus. *Primam Romæ latuit Gregorius anno 1074* hebdomade prima Quadragesimæ, currente anno prima pontificatus sui; in qua *Hugo, episcopus Diensis electus*, ab ipso Papa consecratus fuit; et *max Legatus pontificius in Galliam destinatus est*, conseruent litteras ejus ad ecclesiastum istic prælatos, de censu annua, *S. Petro* debito. Quæ omnia in sequenti Intercalatione conti-

nentur, atque eodem anno 1074 indicantur acta fuisse. Inter illa autem est etiam *decretum Gregorii contra investitures laicorum*, hoc principio, *Si quis deinceps episcopatum etc. factum in synodo quinquaginta episcoporum*. *Eo referri quoque possint duodecim canones sen Articuli*, quos hic descriptos dedimus; nisi quis mulit illos referre ad annum sequentem 1075, quando alia fuit habita Romæ synodus, etiam in prima hebdomada Quadragesimæ, in qua causa episcopi Spiriensis simoniaci examinata et damnata fuit; itemque *decreta* est, ut clerici aliquem sacrorum ordinum gradua et officium pretio adepti, deinceps in ecclesia non ministrent: nec ecclesiam pretio acquisitam aliquis retineat: nec deinceps alicui ecclesiam vendere aut emere liceat. Deinde ut a clericali officio essent quicunque se per incontinentiam reprehensibles exhibent. Item, ut populus clericorum officia nullatenus recipiat, quos predictas Apostolicas institutiones contempnere percipiatis. *Hæc Lertholdus Constantiensis in Chronico*. *Quæ compendio extracta sunt ex epistola Gregorii, post synodum ad Ottoneum ep. Constantiensem scripta*, videnda tomo 10 Concil. col. 315. *Hæc porro eadem et plura leguntur etiam in adductis duodecim Articulis*. Attamen uti *Decretum contra investitures laicorum* ruletur ex *Auctore nostro* E in syaodo prima conditum fuisse, ita opinor, etiam *Articulos*, ab ipso consequenter adductos, ibidem conditos esse; quamvis negare nolim, in synodo secunda anno 1075 confirmatos fuisse.

INTERCALATIO

Ex eodem Hugonis abbatis Chronico.

Gregorii prima synodus Romæ. Ordinatio *Hugonis episcopi Diensis et legatio in Galliam*. *Decretum contra investitures laicorum*.

Ad primum annum pontificatus *Gregorii*, anno ævæ vulgaris MLXXIII, ipso die xxi Aprilis, quo obierat *Alexander Papa*, unanimi consensu electi, ac postridie, illo sepulto, per *decretem Cardinalium confiruuti*, ut diximus *Annotacione superiori* f; ad primum, inquam, pontificatus *Gregorii* annum spectant, ideoque hie commode inseruntur, quæ idem *Hugo abbas* in *chronico suo* ante dixerat de *Hugonis, Lugdunensis ecclesiæ camerariis*, electione nec opinata in episcopum *Diensem*; ejusque ordinatione, ab ipso *Gregorio Papa Romæ*, contra dicentibus multis, peracta. Lubet rem altius repetere, quia ad historiam confert.

22 Anno ab incarnatione Domini MLXXIII (anno MLXXIII, uti debet *Auctor scripsisse*) præsidente Romanæ ecclesiæ Papa *Alexandro*, *Giraldus Ostiensis episcopus Romanæ sedis legatus in Galliis*, concilio Cabilone habito, Romam rediens, et apud *Diensem* urbem hospitatus, cum clericis in ecclesia de utilitate ecclesiæ loquebatur. Erat enim in eadem urbe *Lancelinus simoniacus*, dictus episcopus, qui vocatus ad audienciam cum venire renueret, et se in domo episcopali manu militari defenderet, et episcopatum retinere tentaret, tractabat legatus cum civibus, canonici scilicet et plebis majoribus, quid de Episcopo agerent, dicens juxta *Ambrosium*, inexpiabilem esse culpam venditi ministerii; et juxta decreta sanctorum Patrum, Leonis, *Gregorii*, *Nicolai*, et ceterorum, erga simoniacos nullam misericordiam habendam in servanda dignitate. Et quia quisquis per pecuniam ordinatur, ad hoc ut fiat haereticus promovetur, et omnes qui eis consentiunt, et qui emendare possunt et non emendant, et omnes qui

*Pro Dienst
episcopo si-
moniaco*

A qui contra illos non sunt, sed favent eis, cum eo habeant partem, qui prins commisit hoc peculiare flagitium.

23 Num ergo de his inter eos tractaretur, et, ut prædiximus, ille dictus Episcopus audentiam subterfugere, juxta canonum instituta, et sanctorum Patrum decreta episcopus quærebatur idoneus, qui et saluti eorum invigilaret, et animabus commissis sollicitus superintenderet: cœce personuit ad aures eorum advenisse illuc et ecclesiam qua tenebantur intrasse orationis gratia dominum Hugonem Lugdunensem Camerarium, præcinetum et paratum ad equitandum. Ibat enim Romanam ad sanctum Petrum. Nec mora Spiritus sancti gratia corda suorum illustrante fit clamor et concursus fidelium: ocreatus cum calcaribus invenitur, raptur, tenetur: in conspectum Apostoliceæ sedis Vicarii summo omnium favore et gratia deducitur, quod dignus sit, qui possit ecclesiæ præesse et prodesse acclamat. Reclamabat ille, et votis populi parabat obsistere, quasi qui non posset nec deberet sponso legitimo vivente castitatem Ecclesiæ fœda scissionem corrumpere. In hac devota contentione placuit Divinitati beneplacitam suæ præsentiae voluntatem in

B ostensione lucis suis fidelibus declarare. Nam cum esset nubilus dies, lux in modum spheræ per aliquas horas in gremio et facie splenduit ecclesiæ, quæ sic accendit cunctos qui aderant, et viderant, ad laudandam propitiationem divinæ clementiæ, ut clamaretur ab omnibus: *Benedictus Dominus Deus, quia respexit dejectionem Ecclesiæ suæ, ut visitaret eam et illuminaret tali Pontifice!* Sic clamores et vota omnium, judicium probavit cœlestis; et electus ille, qui non valuit, nec voluit, tot præcurrentibus indiciis, voluntati divinæ contraire, compulsus est auctoritate apostolica remorari, et confirmata est super eum electio cleri et populi.

24 Quo audito ipse qui ecclesiam per simonianum invaserat, et armis retinere tentabat, dolens unanimi assensum civium et timens populi gaudentis et ad pia vota incalescentis, animo si intumesceret, impetum ferocissimum, domum episcopalem deseruit et recessit. Angebatur enim eurorum æstibus, et stimulis mordacis conscientiæ, quam non effugere, quiebat, quia non inveniebat quo fugeret, nec suis jam, ut solebat, delectabatur erroribus, a quibus puniebatur, licet nolens et nescius: et tamen adhuc exultabat in crimine, quia novis vetera obumbrando peccatis, se utcumque adjuvari æstimabat. Putabat enim insigne esse virtutis, ubi est lapsus criminis. Sed jam sileatur ejus memoria quia recessit, quia aufugit, quia quod inlebitus usurpaverat, non est expectatus dimittere; ad plebis gaudium, ad cleri, magnatorum quoque et infirmorum tripodium flectamus articulum.

25 Sublimatus est electus noster cum gaudio et cordis jubilo in pontificali solio, acclamatus est et confirmatus episcopus de Dei et Christi ejus iudicio; de clericorum pene omnium testimonio: de plebis, quæ tunc affuit, suffragio; de sacerdotum et bonorum virorum collegio. Invenit itaque civitatem angoris plenam, tribulationibus circumseptam, vigilantia multa egentem, res episcopii direptas, ita ut non invenerit unde vel uno die de redditibus domus episcopalibus vivere potuerit, ita omnia attriverant qui ante eum fuerant. Adeo ut de omnibus totius episcopatus ecclesiis vix unam haberet domus episcopalibus aut mater ecclesia, cum fere omnes possiderentur a militibus, et quibuslibet secularibus. Nec diu passus est suo in tempore tantam videre contritionem et conculationem ecclesiæ, quin potius statuit decretum, ut nullus laicus obtineret ecclesiam, aut partem acciperet in redditibus ecclesiarum. Et factum

est, divina cooperante clementia, ut omnes grata- D
ter jussionem ejus susciperent, et obedirent, ita ut ante ejus ordinationem hæc suæ meliorationis incrementa sibi commissa per eum suscepit ecclæsia.

26 Obierat ipso anno b Papa Alexander in ipso Apostolorum Petri et Pauli natalitio c, et substitutus erat unanimi electione cleri et populi Gregorius VII, qui in ipsa Romana Ecclesia sub præfato Pontifice officio fungebatur Archidiaconatus. Et licet ordinationis et consecrationis ejus privilegium solis cardinalibus episcopis Albanensi, Ostiensi et Portuensi sit commissum, Giraldus ipse quia aberat, expectatus non est, sed qui vices ejus executeretur subrogatus est. Qui deum reversus. Papæ, inter cetera electionem Diensis ecclesiæ innotuit, et electum ipsum quam maxime paternitati ipsius commendavit. Non multo post ipse qui commendabatur, advenit, et quia solam clericatus tonsuram habebat (detestabatur enim simoniæ ordinationes) in mense Decembrio per mauum ejus usque ad presbyteratus gradum promotus est. Cum hoc aliqui calumniarentur Romanorum, et promerent morem sanctæ Romanae Ecclesiæ, neminem, licet electum, Antistitem a Papa ordinandum, nisi in eadem deserviret ecclesia. Quod tamen in ipso Dominus authenticæ potestate sua fecit: complacuerat enim sibi in illo anima ejus. In Quadragesima vero, Sabbato, in presbyterum, et sequenti Dominica ad Missas, in episcopum consecratus est. Sic post octonos consecrationis dies allatim imbutus divinis dogmatibus, et ubertim roboratus ecclesiasticis sanctonibus, benedictione percepta dimissus est ad regendos filios, quibus pastor et rector ordinatus erat.

27 Sed nec illud silendum, in quo egregie convalescit testimonium probitatis ejus, et præordinatae ac Deo placitæ consecrationis ejus. Cum post ipsam suam electionem, quæ facta est mense Octobrio, die xix, ad suscipiendos ordines Romanæ mense Decembri venisset, invenit ibidem pro simili expectatione dominum Anselmum Lucensem electum, virum omni laudis præcious dignum, nunc felici beatum excessu d, in quo omnis laus secure canitur. Cum hoc itaque tanto familiaritatis et dilectionis vinculo connexus est, et ita sibi, licet divisa haberent hospitia, in palatio Lateranensi individui adhærebant, ut unum videri sine altero mirum videretur his, qui eorum noverant unanimitatem. Adeo ut Urbis Praefectus quodam veritatis præsigio, alterum horum diem; alterum vocaret lucem: quod dies non sit F sine luce, et lucem dies comitetur. Lucebat enim in eorum moribus justitiae et pietatis decus, præponderabat amicitia constans, mutabilitatis nescia. Etatibus pares, charitate non impares, sui delectabantur copula, quia et coequalium usus dulcior et senum tutior est. Senes autem erant non longævitatem vitæ, sed morum maturitate. Et utinam gratiam virtutis et fidei alterius, quem secum in gloria jam assumptum Deus approbat, imitetur et alter qui residuus est! ut cum transierint tempora præfinita, sint in cœlestibus unum, quos divinus amor hic dedit esse unum.

28 Num ergo Romæ positi præstolarentur diem consecrationis suæ, venerunt nuntii regis Heinrici Romam e, rogantes ne contra morem prædecessorum suorum dominus Papa eos consecrare vellet, qui episcopatus electionem solam, non autem dominum per regiam acceperant investitram. At ipse convocatis cardinalibus legationem regis aperuit, et quid sibi ad hoc respondentum quid esset faciendum, admonuit. Quibus respondentibus, usum Ecclesiæ hunc esse, hunc haberet pro le-

A. HUGONE
AB. FLAV.

b
c
et Romam
veniens,

E

amicitiam
cotit cum
Anselmo ep.
Lucensi;

d

F

ordinatur-
que a Gre-
gorio 7.
e

f
qui et de-
cretum edict
contra in-
vestituras lai-
corum

A ge, cum auctoritas eis nulla ad hoc suffragaretur: in Licensi tamen electo eis adquieievit, ut consecrationem ejus differret, donec investituram episcopatus ex regio dono accepisset. In Diensi vero adquiescere noluit, sed eum prima Quadragesimæ hebdomada, sabbato in presbyterum, et Dominica consecravit in episcopum. Et quia vidit hoc sanctorum Patrum adversari decretis, ut in canonica electione episcopi, prævaleret donum regis, immo multoties ipsam electionem immutaret, vel potius irritam faceret: eodem anno *f* in Romana synodo quinquaginta episcoporum, considente presbyterorum et abbatum multitudine, juxta decreta pontificalia et institutiones canonicas, ne hoc amplius a quoquam præsumoretur, prohibunt sub interminatione anathematis, decretum faciens in hæc verba: » Si quis deinceps episcopatum vel abbatiam de manu alicujus laicæ personæ suscepit, nullatenus inter episcopos vel abbates habeatur, nec ulla ei ut episcopo vel abbatu audientia concedatur. Insuper ei gratia beati Petri, et introitum ecclesiae interdicimus, quoad usque locum, quem sub criminis tam ambitionis, quam inobedientiæ, quod est scelus idolatriæ, cepit, deseruerit. Similiter etiam de inferioribus ecclesiasticis dignitatibus constitutus. Item. Si quis imperatorum, ducum, marchionum, comitum, vel quilibet secularium potestatum, aut personarum, investituram episcopatus, vel alienus ecclesiastici dignitatis, dare præsumperit, ejusdem sententiae vinculo se astrictrum sciat. »

juxta statuta
Patrum et
concilliorum,

B 29 Sequutus est autem in hoc Patrum exempla, licet jam per multa annorum currieula damnabilis haec consuetudo inolevisset, et in usum conversa esset. Dicitur enim in vii universalis synodo a v Patriarchis et ccl patribus sub Adriano Papa habita capite m. Omnis electio episcopi, presbyteri, vel diaconi a principibus facta, irrita maneat, secundum regulam quæ dicit: Si quis episcopus, secularibus potestatibus usus, ecclesiam per ipsos obtinuerit, deponatur et segregetur, omnesque qui illi communicant. Item in vii universalis synodo habita a v Patriarchis sub Nicolao I Pontifice, cap.... Promotions vel consecrations episcoporum concordans prioribus conciliis haec sancta et universalis Synodus electione et decreto episcoporum fieri constituit, et statuit atque promulgavit, neminem laicorum principum et potentum semet inserere electioni vel promotioni patriarchæ vel metropolitæ, aut eujuslibet episcopi, ne inordinata hinc et ingrua fiat confesio vel contentio, præsertim cum nullam in talibus potestatibus quemquam potestativorum laicorum habere conveniat, sed potius silere et attendere sibi usque que regulariter a collegio ecclesiæ suscipiat finem electio futuri pontificis. Si quis vero laicorum ad concertandum et cooperandum invitatur ab Ecclesia, licet hujusmodi cum reverentia obtemperare ascendentibus. Quisquis autem secularium principum et potentum, vel alterius dignitatis laicus, adversus communem et consonantem atque canonicanam electionem ecclesiastici ordinis agere tentaverit, anathema sit donec obediatur et consentiat. Item ex concilio Nicano, cap. vi. Per omnia manifestum est quia si quis praeter voluntatem et conscientiam metropolitani fuerit ordinatus, hunc sanctum et magnum concilium statuit, non debere esse episcopum. Item ex concilio Antiocheno cap.... Si quis presbyter vel diaconus per secularem dignitatem ecclesiam Dei obtinuerit, dejiciatur, et ipse et ordinatus ejus a communione modis omnibus abscedatur, et sint sub anathemate sicut Simon magnus a Petro.

C 30 In electione igitur et consecracione domini

Diensis evidenter ostenditur operata divinitas, quia per hanc occasionem sanctæ Dei ecclesie sub Papatu domini Gregorii multis retro annis obnubilata electionis ecclesiasticae splenduit veritas. Viderint igitur viri cordati, quid juris imperatoribus, regibus, et principibus in ejectione Pontificis reservetur. Comisit autem ei [Gregorius] vices suas in Gallias, ubi plurimum simoniae serpebat pestis iniqua: quia perrari illic erant, qui non essent aut simoniaci, aut a simoniaco ordinati, aut per manum laicam investiti. Plurimum illi inculcans, potestate data non abnti, quo minus depravata corrigeret, dannanda recidiret, sancta et honesta doceret, et docenda faceret. Scripsit et ad prælatos Gallicanarum ecclesiarum, quæ sunt juris S. Petri, epistolam pro suo censu debito beato Petro. in hæc verba *g*.

D et Hugonem
mittit in Gat-
lias contra
Simoniacos

31 Gregorius Episcopus servus servorum Dei omnibus abbatibus, et prælati tam monachorum quam et canonicorum per Gallias constitutis, sal. et Apostol. benedictionem. Fraternitatem vestram, dilectissimi fratres, latere minime credimus, quasdam ecclesiarum vestrarum beato Petro et nobis annuos census persolvere ex præcedentium patronum institutionibus debere. Sed quia quidam vestrum partim negligentia, partim vero tenaci induratione hæc haec tenaciter minus plene quam oporteret. egerunt, hos ut emendari et * de..... vere studeant; omnes autem ut Apolitico præcepto, Cui vectigal vectigal, eci tributum tribetum, obtemperetis commonemus Unusquisque enim non quod suum est, sed quod alterius, querat: quoniam si digne redarguitur, qui prout sportet propria non largitate, qua sententia dignus est, qui nec aliena rapere, nec debita metuit retinere? dicente Domino; Quæ vultis ut faciant vobis, haec facite et vos illis. Et, Quod tibi non vis, aliis non feceris. Nunc igitur, quia dilectum filium nostrum Hugonem Diensem episcopum ob ecclesiasticae utilitatis diversa negotia in Gallias vices nostras executerum mittimus, et quia nemini potius credere debemus, quem in omnibus a nobis sibi injunctis fideliter egisse comperimus, quæ nobis ex ecclesiis vestris specialiter debetis, vos illi ad nos perforanda persolvere, ac de reiectis satisfacere jubemus.

E cum litteris
de solvendo
censo S. Pe-
tro.

F • debita sol-
vere

ANNOTATA. C. J.

a Giraldus iste, aliis Geraldus et Gerardus, cohabitaverat Gregorio in Cluniaco sub disciplina S. Hugonis ibidem abbatis. Hinc Chronicon istius celeberrimi monasterii ita scribit: Iste Geraldus fuit Ratisponensis civitatis scholasticus, et rogatus a S. Uldarico, adiut Romanam urbem cum prædicto Uldarico; et obtenta absolutione suorum peccatorum, exploratores virtutum, venerunt ad S. Hugonem et sub ipso in Cluniensi monasterio secundam generationem suscepserunt. Ipse vero Geraldus erat sapientia, consilio ac morum gravitate insigniter præpollens, non post multos annos major Prior constitutus; ac postmodum jubente apostolicae sedis præsule Gregorio, seilicet VII, Ostiensis ecclesiæ pontificatu sublimatur: cuius sedis curam rexit cum summa sollicitudine; creditaque sibi negotiationis talentum Domino suo cum duplicata reportans usura, meruit audire: Euge serve bone et fidelis, intra in gaudium Domini tei. Nihil hic supra meritum viri dicitur, cuius opera etiam frequenter in gravibus negotiis usus est Gregorius. Non tamen ab ipso Gregorio creatus est episcopus Ostiensis, sed ab Alexandro decessore ejus, cuius etiam nomine legationem obiit in Gallia, quando Gregorius electus et ordinatus fuit Papa. Constat ex præmisso textu. Et Bertholdus Constantiensis contemporaneus, ad annum

A 1072 scribit : Petro Damiani cardinali episcopo Ostiensis Dominus Giraldus, revera monachus, scientia scripturarum insignis, et moribus suo predecessori non impar, in episcopatu successit. *Idem quoque ad annum 1077, de ejusdem obitu sic consignavit.* Giraldus venerabilis Ostiensis episcopus, de quo supra commemoravimus, jam dudum seculo vivus, mundo crucifixus, de hujus vitae ergastulo liberatus est ix Idus Decembris.

b Annum auctor Chronicus indicare videtur 1074, qui revera fuit 1073. Quo et Giraldus e legatione Gallica relictus et Hugo episcopus Diensis atque Anselmus Lucensis, electis, Romam venerunt, ut consecrarentur.

c Obiit Alexander anno 1073, 21 Aprilis, ut pag. 169 annot. f docui, cui mox Gregorius per electionem substitutus fuit. Ordinatio autem ejus protracta est usque ad festum Apostolorum Petri et Pauli 29 Junii, Unde halucinatus fuerit scriptor, dum mortem Alexandri ad Ordinationem Gregorii transtulit, quam ille ipso die electionis Gregorianae obierat 21 Aprilis.

d Excessit Anselmus e vivis aliquot post Gregorium B Papam mensibus anno 1086, die 18 Martii Mantuae, ubi et servatur honorifice, et colitur ut patronus civitatis. Acta, a majoribus nostris illustrata leguntur ad dictum diem 10 Martii.

e Venerunt nuntii illi Regis anno 1073 exeunte aut sequenti inchoato, ante ordinationem Hugonis in episcopum Diensem, uti colligitur ex contextu.

f Eodem anno, nempe 1074, quo Hugo Diensis initio Quadragesima ab ipso Papa consecratus fuerat, et Anselmi Lucensis consecratio in gratiam Regis fuerat dilata, sequens decretum contra investitures laicorum promulgavit, verosimiliter in eadem synodo conceptum, quod anno sequenti in synodo secunda denuo confirmatum etiam sit.

g Sequentem epistolam, quia alibi, quod sciam, non extat, adjungo : unde cognoscatur solicitude et magnanimitas Gregorii ad renovanda sedis Apostolicæ jura, & que ecclesiasticas ac seculares potestates officii sui ad manens sine exceptione personarum.

CAPUT II.

Decreta Gregorii impugnata. Henricus patnitens, sed non recipiscens. Otto ep. Constantiensis inobediens.

C **H**æc a sunt beatissimi Papæ synodalia decreta, moribus corrigendis idonea, sanctorum Patrum decretis consona, cœlo rorante stillata, universis fidelibus inculcanda, amplectenda atque tenenda, justitia dictante prolata, fortitudine roborata, prudenter promulgata, temperantiae virtute prædita : sed perversi, dum in eorum norma vitae suæ perversitate offendunt, hæc gravia, hæc difficultia ; haec quia corrigi nolunt, emendari refugiunt, omnino modis appellant impossibilia. O mentem amentem ! o spurcam nequitiam ! et nequissimam spurciam ! Numquid si perditoram mores hominum corrigi refugientes, desipiunt, justitia silebitur, pietas conculebitur, et ecclesiasticæ animadversionis gladius a sanguine prohibebitur ? Væ rectori, quem denotaverit sententia hujuscce maledictionis : Maledictus est, qui prohibet gladium suum a sanguine. Gladium a sanguine prohibere, est prædicationis verbum a carnalis vitae interfectione retinere.

33 Ob hanc igitur causam, quia scilicet sanctam Dei Ecclesiam castam esse volebat, liberam atque catholicam, quia de sanctuario Dei simoniacam et neophytorum hæresim, et fœdam libidinosæ contagionis pollutionem volebat expellere; membra dia-

boli cœperunt in eum insurgere et usque ad sanguinem præsumpserunt in eum manus injicere, et ut eum morte vel exsilio confunderent, multis eum modis conati sunt dejicere. Sic surrexit inter Regnum et Sacerdotium contentio, acrevit solito gravior sanctæ Dei Ecclesiae tribulatio. Heinricus enim Heinrici imperatoris filius, adversus Deum et matrem omnium Catholicorum Romanam Ecclesiam superbe tumidus, quia vita ejus prava sanctoram Patrum decretis et canonicis adversabatur institutis, adversus Deum et adversus Christum ejus insurrexit, ecclesiasticis sanctionibus impie factus rebellis : membra diaboli contra eum incitando, et omnes quos potuit minis, blanditiis, terroribus, muneribus contra eum armando, facta cum multis episcopis Lothariensibus et Transrhenensibus compositione.

34 Posito enim adhuc in diaconatus officio eodem Papa sanctissimo, cum de eo b sinistra et inhonesta ubique ferretur fama, propter imperialem dignitatem, et patris matrisque reverentiam, nec non propter spem correctionis ejus, sœpe ab eo litteris et nuutiis est admonitus, ut memor clarissimi generis, memor imperialis dignitatis, vitam soam moribus imperio congruentibus institueret, ut regem se et imperatorem moribus ostenderet, operibus exhiberet.

35 Sed quia cum ætate, illius quoque pariter crevit iniquitas, sublimatus in ordine pontificatus, auctoritate officii sibi commissi, multo sollicitius ad vitæ meliorationem eum indies hortabatur ; cum ille excusatione ætatis fluxæ et fragilis, de die in diem monita ejus se suscepturum, verbis quidem promitteret, ceterum re et exaggeratione culparum, malo eorum, in quorum manibus curia erat, consilio penitus concilaret : hinc [cum] jam proclivior factus ad scelera, præcepis, præcipiti usus consilio, ferebatur per devia; visum est Papæ beatissimo ut familiares ejus quorum machinationibus per episcopatus et monasteria inductis simoniae lupis pro pastoribus, ecclesiæ innocentiam hæresi nefanda fedaverat, ad poenitentiam vocaret, venientes suscipieret, respondebentes a communione corporis Christi et consortio fidelium separaret : at vel sic eum ab eorum surreptione et maligno consilio segregaret, alienans eum, ut eos excommunicatos a domo, a convivio, ab omni etiam familiaritate et communione sua expelleret.

36 Interim vero invalescente contra eum Saxonum c causa, cum vires regni et præsidia a se videtur deficere velle, epistolam ei direxit supplicem F et humilitate plenam, poenitentiam de perpetratis agens, emendationem pollicens, et suam ei obedienciam et fidele adjutorium contra rebellantes promittens, et hoc postmodum legatis ejus Humberto Prænestino et Geraldo Ostiensi episcopis, in illorum manus per sacras eorum stolas, quas collo gestabant, jurejurando confirmans. Textus autem epistolæ, iste est. •

37 Vigilantissimo et Desiderantissimo Domino Papæ Gregorio, Apostolica dignitate cœlitus insigito, Heinricus Dei gratia Romanorum rex, debiti famulatus fidelissinam exhibitionem. Cum regnum et sacerdotium, ut in Christo rite administrata subsistant, vicaria sui ope semper indigeant ; oportet nimis, Domine mihi et pater amantissime, quatinus ab invicem minime dissentiant ; verum potius Christi glutino conjunctissima indissolubiliter, sibi cohærent. Namque sic et non aliter conservatur in vinculo perfectæ caritatis et pacis et christianæ concordia unitatis, jet ecclesiasticæ simul status religionis. Sed nos qui, Deo annuente, regni jam sortimur ministerium, sacerdotio

A HUGONE
AB. PLAV.

et legislatorem
perseguuntur.

b
Sxpe montus
a Papa Henr-
icus imp.

E

et non
emendatus,

F tandem bello
pressus,

per epistolam
petit veniam

n
Sacrosancta
decreta

impugnant
impiti

A. HUGONE
AB. PLAV.

*et paenitentia
tiam promittit;*

A doto ut oportuit per omnia jus et honorem non exhibuimus legitimum. Quippe datre nobis a Deo potestatis vindicem gladium non sine causa portavimus; nec tamen in reos, ut justum fuit, judiciaria illum censura evaginavimus.

38 Nunc autem divina miseratione aliquantulum compuncti et in nos reversi, peccata nostra priores vestrae indolgentissimæ paternitati nos accusando confitemur, sperantes de vobis in Dominino, ut Apostolica vestra auctoritate absoluti, justificari mereamur. Eheu criminosi nos et infelices! partim pneritiae blandientis instinctione, partim potestatis nostræ imperiosa libertate, partim etiam eorum, quorum seductilia nimium sequuntur sumus consilia, sednetoria deceptio, peccavimus in eodem et coram vobis, et iam digni non sumus vocatione vestrae filiationis. Non solum enim nos res ecclesiasticas invasimus, verum quoque indignis quibuslibet et simoniaco folle amaritatis et non per ostium, sed aliunde ingredientibus, ecclesias ipsas vendidimus, et non eas, ut oportuit, defendimus. At nunc, quia soli absque vestra auctoritate, ecclesias corrigeremus non possumus, super his, ut etiam de nostris omnibus, vestrum una consilium et auxilium obnixe querimus, vestrum preceptum studiosissime servabitur in omnibus. Et nunc imprimis de ecclesia Mediolanensi, qua nostra culpa in errore est, rogans ut vestra Apostolica districtione canonice corrigatur, et exinde ad ecclesias corrigendas auctoritatis vestrae sententia progreliatur. Nos ergo vobis, Deo volente, in omnibus non deerimus, rogantes id ipsum suppliciter paternitatem vestram, ut nobis alacris adsit elementer in omnibus. Litteras nostras non post longum tempus cum fidelissimis nostris habebitis, ex quibus nostra, quæ dicenda adhuc restant, Deo dante, plenius audietis.

d
sed mox, ob-
tentia electio-
ria, resulit.

B 39 Verum, comisso prælio et victoria d' obtenta, ad vomitum cito rediit, vota fregit, excommunicatos in communionem et gratiam suscepit, ecclesiastiarum confusionem non abhorruit. Pius autem Papa adhuc animum ejus tentandum credens, litteras ei direxit commonitorias, ut recordaretur Domini Dei sui, recordaretur promissi, nec inhonoraret honorantem se, nec erederet, se fallere posse Denm; adjiciens, Deum superbis resistere, humiliibus autem dare gratiam, parensque ei et moderaminis Apostolici erga eum censuram conservans, quem potuisse pro hoc solo scelere juste punire, juxta decretum Gelasius Papæ, in quo ait, scribens Anastasio Imperator e, cap. sicut non potest quilibet peri communicatore suscepto riter perversus approbari: Sie nec potest refutari perversitas perversitatis admissa. Leg. certe vestris criminum conseq. ceptoresque latrocinantium judiciorum pena constringunt nec expers facinoris, testinandus est, qui licet ipse non fecerit, tamen facientis familiaritatem faslusque reeperit. Et haec Papa Gelasius. Ceterum hoc in patre juxta quod ait Greg, in decreto cap. cxxix illud prædicabile, quia erat in eo do canta, non remissa, eorū diligens, non severa, sed si condiebatur ex altero, ut et hoc haberent amando quod ea et pravi metuendo quod gerent.

c
*Unde monet
Papa episcopos*

40 Misit etiam speciales epistolas quibusdam episcopis Galliae et Germaniae, bulla sua signatas, ut ad erigendam Ecclesie dejectionem et eliminandam hereticam pravitatem reparandamque ministeriorum eascitatem, confortarentur manus dissolutæ et roborarentur genua debilia eorum, qui nimia usi lenitate et ex Regis stoliditate, et potestate tenebrarum rebellandi accepta occasione, præcepta sedis Apostolicae parvi pendere non timuerint, et se non pastores ovium sed mercenarios evidenti

D judicio probaverunt. Constantiensis hic unus eorum, Otto f dicebatur, episcopus, quem hujusmodi ausu temerario corripuit prefati Romani Pontificis auctoritas, mittens ei et archiepiscopo Moguntino litteras; quas cum Otto parvi pendisset, obstinatam ejus animositatem Papa corripuit, secundo missis ad eum litteris in haec verba.

41 [Gregorius servus servorum Dei Otttoni Constantiensi episcopo salutem et Apostolicam benedictionem. Perlatum est ad nos de fraternitate tua, quod satis invitum et modestus audivi, quodque si vel de extremo christianæ plebis membro ad audientiam nostram deferretur, severioris distinctionis disciplinæ censura esset procul dubio castigandum. Cum enim Apostolica auctoritate et veridicis sanctorum Patrum sententiis invitati, ad clibanandum simoniacam haeresim, et præcipiendam clericorum castitatem pro nostri officii debito exarsimus, Moguntine venerabili archiepiscopo confratri nostro, cui plures et late dispersi suffraganei sunt, hoc obedientiae munus injunximus ut, tam per se, quam per coadjutores suos hoc Romanæ Ecclesiae decretum universo clero studiosins inculcaret et inviolabiliter tenendum proponeret.

f
*atque ita scri-
bit Constan-
tiensi,*

E 42 Tibi quoque, cui est plurimus Constantiensis ecclesie elerus et populus amplissime dilatatus, ob eamdem causam speciales litteras credere bulla nostra impressas collibuit, quali fultus auctoritate tutius animosiusque præceptis nostris obtemperares; et de sanctuario Domini haeresim simoniacam et foedam libidinosæ contagionis pollutionem expelleres. Apostolica namque beati Pauli præpollet auctoritas, qui fornicatores et adulteros cum ceteris excommunicatis connumerans, diffinitam sue jussiannis sententiam subiecit, cum ejusmodi nec cibum sumere. Præterea universus Catholice Ecclesiae eotus, aut virgines sunt, aut continentes, aut conjuges. Quicumque ergo extra hos tres ordines reputatur, inter filios ecclesiae sive inter Christianæ Religionis limites non numeratur. Unde si vel extrellum laicum, pellicatui adhaerentem, liquido cognoverimus, hunc velut præcimum a corpore dominico membrum, donec peniteat, condigne a sacramentis altaris arcemus.

*arguens eum
de inobe-
dientia*

F 43 Quomodo ergo sanctorum Sacramentorum distributor et minister esse potest, qui nulla ratione potest esse vel particeps? Sed illa beati Papæ Leonis nos impulit auctoritas, qui subdiaconis ineandi connubii licentiam prorsus abstulit, quod decretum beati Papæ Leonis posteriores sanctæ Romanæ Ecclesiae Pontifices, maxime doctor eximius Gregorius, ita pro lege sanxerunt, ut deinceps tribus his ordinibus ecclesiasticis, sacerdotibus, levitis, et subdiaconis, omnino vincula conjugalia sint prohibita. Cum autem haec omnia pastorali providentia observanda transmitteremus, tu non sursum eorū, sed deorsum in terra ponens, prædictis ordinibus, sicut acceperimus, libidinis frena laxasti; ut qui mulierculis se junxerant, in flagitio persistarent, et qui nequum duxerant, tua interdicta non timerent. O impudentiam! o audaciam singularem! videlicet episcopum, sedis Apostolicae decreta convellere, præcepta sanctorum Patrum contemnere, immo vero præceptis contraria, et fidei Christianæ repugnantia de superiori loco et de cathedra pontificali subjectis ingerere. Quapropter tibi Apostolica auctoritate præcipimus, nt ad proximam synodum nostram prima hebdomada Quadragesimæ te præsentem exhibeas, tam de hac inobedientia et seculi s Apostolicae contemptu, quam de omnibus, quæ tibi obiciuntur, canonice responsurus]

*citatque ad
concilium*

44 Verum, quia ille non solum Apostolicae sedi contraria ausus fuit præcipere, sed et præceptis suis, scribit item Constantien-

ejus

A ejus repugnare, nec acquiescere voluit; audiamus missam a Papa Constantiensi clero et populo epistolam, in qua liquido continetur, quod qui Apostolicæ sedi inobedientis extiterit, nulla ei fidelitatis exhibito, nec ex sacramentorum obligatione fiat. [Gregorius episcopus servus servorum Dei, clericis et laicis majoribus et minoribus in Constantiensi episcopatu consistentibus, Christianam legem diligentibus sal. et Apostolicam benedictionem. Misimus Fratri nostro episcopo vestro Ottoni litteras commonitorias, per quas pro nostri necessitate officii Apostolica illi auctoritate injunximus, ut simoniacam hæresim de ecclesia sua penitus excluderet, et castitatem clericorum studiose prædicandam susciperet, et firmiter tenendam episcopali vigilantia inculcaret. Nam sic eam nobis evangeliæ litteræ, et authenticarum synodorum decreta et eximiorum doctorum præcepta insinuant, ut eam dissimulare et negligere sine magno animæ nostræ et populi Christiani detimento non possimus. Sed Episcopus vester neque reverentia præcepti beati Petri, neque officii sui sollicitudine attractus, ut nobis relatum est, quæ paternæ suaseramus, perfidere curavit. Et ut non solum inobedientiae, verum et rebellionis offensam contraheret, quemadmodum accepimus, palam clericis suis jussioni nostræ, immo beati Petri contraria permisit: ita ut qui mulierculas habent, retinerent, et qui non habebant, illicita temeritate subintroducerent.

*cosque ab obe-
dientia episco-
pi sui,*

B 45 Quod ut audivimus, moleste ferentes, secundum ei scripsimus epistolam, indignationis ei nostræ motus ostendentes, et idem iterato acrius inculcantes; qui etiam ipsum ad synodum Romanam, quæ prima proximæ Quadragesimæ hebdomada futura est, advocacimus, ut pro se rationem reddat, et inobedientiae causas, si rationabiles habuerit in audiencia totius conventus exponat. Hæc ideo, filii carissimi, volvis innotescimus, ut animæ nostræ saluti consulamus. Si enim beato Petro et sanctæ sedi Apostolice fronte aperta repugnans et contumax esse voluerit, liquido manifestum est, quia qui patrem et matrem inhonoret, nullum a fidelibus patris et matris filiis, jure obedientiam exigere aut querere debeat. Quapropter omnibus, sicut prædictimus, majoribus et minoribus Deo et beato Petro adhærentibus, Apostolica auctoritate præcipimus, si in obduratione sua persistere voluerit, nullam ei obedientiae reverentiam exhibeat; neque id animæ vestræ perniciem esse putetis. Namque si, ut toties jam prædictimus, præceptis Apostolicis volnerit esse contrarius; ab omni illius subjectionis jugo beati Petri auctoritate vos absolvimus: ita ut si etiam sacramenti obligatione quilibet ei fuerit adstrictus, quamdiu Deo omnipotenti et sedi Apostolice rebellis extiterit, nulla ei fidelitatis obnoxius exhibitione fiat. Non enim cuilibet personæ contra Creatorem suum, qui cunctis præponendus est, aliquis debet obediens: sed debemus contra Deum superbienti resistere, ut saltim hac necessitate compulsus, ad viam justitiae diseat redire.

*tamquam Deo
non obedien-
tis, exiuit.*

C 46 Quantæ enim periculi, quantæque Christianæ legis sit alienationis, obedientiam, maxime Apostolicæ sedi, non exhibere, ex dictis beati Samuelis prophetae potestis cognoscere, quæ sanctissimus Papa Gregorius in libro Moralium procuravit explanare. Ut autem ea sint vobis in promptu, scripta transmisimus, quatinus indubitanter sciatis, nos vobis nova non dicere sed antiquam sanctorum Patrum doctrinam propalare. Hinc Samuel ait; Melior est obedientia, quam victimæ, et auscultare magis quam offerre adipem arietum; quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, et scelus idolatriæ nolle acquiescere. Obedientia quippe jure victi-

mis præponitur, quia per victimas aliena caro, per D obedientiam vero voluntas propria mactatur. Tanto ergo quisque Deum citius placat, quanto ante ejus oculos repressa arbitrii sui superbia, gladio præcepti se immolat. Quo contra ariolandi peccatum inobedientia dieitur, ut quanta sit virtus obedientiae demonstretur. Ex adverso ergo melius ostenditur, quid de ejus laude sentiatur. Si enim quasi ariolandi peccatum est repugnare, et quasi scelus idolatriæ nolle acquiescere, sola est quæ fidei meritum possidet, qua sine infidelis quisque convincitur, etiamsi fidelis esse videatur.

A. HUGONE
AB. FLAV.

ANNOTATA. C. J.

a Hæc, videlicet quæ cap. i, ante Intercalationem relata fuere.

b De eo, refer ad Henricum regem, non ad Papam.

c Invaluit hoc bellum Saxonum contra Henricum regem præcipue anno 1074, antequam anno 1075 Idibus Junii ad fluvium Unstrut famosa illis temporibus commissa fuit pugna, in qua Henricus, quamvis E gravi suorum clade, superior tamen fuit; ac deinde elatiores animos sumpsit.

d Anno scilicet 1075, Idibus Junii, seu die 13 eius mensis, uti jam dixi.

e Textus qui sequitur, mutilus, sic legitur integre in Gelassii Papæ epistola ad Anastasium imperatorem, quæ est octava in collectione Conciliorum Labbei tomo 4 col. 1184. Proinde sicut non potest, perversitatis communicatore suscepto, non pariter perversitas approbari: sic non potest refutari perversitas, complice sectatore perversitatis admissa. Legibus certe vestris, criminum consci, susceptoresque latrocinantium, pari judiciorum poena constringuntur: nec expers facinoris aestimatur, qui licet ipse non fecerit, facientis tamen familiaritatem sœlusque receperit. Sequentem textum, ex Gregorio citatum, nondum inveni.

f Otto ep. Constantiensis ad lacum Aeronium, cognominatus de Gotzlar, quæ urbs est Saxonæ, seu quod ibi natus, seu quod ibidem canonicum egerat, anno 1071 in concilio Moguntino post depositionem Caroli ep. Constantiensis, ejus loco electus est, præsente et urgente Henrico rege; qui et dirisse de illo fertur: Noluerunt Constantienses præsulem idoneum (prædictum nempe Carolum, quem deponendum curaverant) haberent ergo jam satuum istum Ottонem. Neque hoc tam male prædictit Henricus, quem multa alia. Monstrarit enim se Otto infatuatum, quando nec dignitatis, nec salutis sue memor, multa egit, quæ agenda non erant ab episcopo, et superiori suo Pontifici Romano in faciem restitit inobedientis et contumac. Quapropter et excommunicatus, et in exilium missus, et episcopali honore exutus, tertio circiter anno episcopus sui, duos alios exul vixit, atque in excommunicatione mortuus est ac sepultus Basileæ. Hæc ex Chronico Constantiensi apud Pistorium, et Gaspare Bruschio in ejusdem diæresis episcopis. Causas calamitatum ejus graphicè explicat Gregorius in præmissis duabus epistolis suis.

F

CAPUT 11.

Aliæ epistole ad principes contra fornicarios et simoniacos.

I tem Roberto Flandrensum Comiti [Gregorius episcopus servus servorum Dei, R. Flandrensum Comiti salutem et Apostolicam benedictionem. Ex parte a omnipotentis Dei et auctoritate beati Petri Apostolorum Principis te rogamus, et omnino tibi præcipimus,

*Epistola ad
Robertum
Flandrix co-
mitem;*

a

A BURGONE
AB. PLAV.

A præcipimus, ut ubicumque potes, fornicariis et simoniacis resistere et contradicere. nullius ratio vel gratia te posse sit retorquere: quia ipsi non per os tuum ingredientes in ovile ovum, sed aliunde ascendentis, fures sunt et latrones. Et post pauca. Plurimi enim coru, qui vocantur episcopi, non solum justitiam non defendunt, verum etiam ne clarescat, multis modis obscurare mituntur. Tales ergo non episcopos, sed Dei habete inimicos. Et sicut illi non erant Apostolicæ sedi obedire, ita et vos nullam eis obedientiam exhibete. Nam præpositis non obedire, scelus est idolatriæ recurrere.]

alia ad Duces
Germanix.

48 Itet ad laicos pro exequendis superioribus statutis [Gregorius episcopus servus servorum Dei, dilectis in Christo filiis, Berthaldo, Rodulpho, Welfoni, Dueibns, salutem et Apostolicam benedictionem. Scimus quoniam prudentia vestra misericordem Christianæ Religionis solutionem prosperamente perpendit, quæ pro peccatis nostris, in ea tunc extremitate est posita, ut infidiora tempora nemo viventium viderit, nec a tempore sancti Silvestri patris nostri scriptum repererit. Verem tanti B mali nos caput et causa sumus, qui ad regendum populum prelati, pro lucrandisque animabus episcopi vocati et constituti sumus. Ab eorum namque principatibus, velut a quibusdam iocitiis, subditorum bona vel mala venient, qui aut mundanas dignitates aut magisterium spirituale suscepserunt, qui dum nihil alind nisi gloriam et voluptates seculi querunt, sine sua et populi confusione vivere uequerunt: quoniam in malefactis prava sectantes desideria, et sua auctoritatis jura per culpam ligant et aliis peccandi per exemplum frene relaxant. Neque enim per ignorantiam, aut improvidi delinquunt, sed præsumptuosa obstinatione Spiritui sancto resistentes, divinas quas cognoverunt leges abieciunt et Apostolica decreta contemnunt.

49 Sciant nunquid archiepiscopi et episcopi terræ vestræ, quod et omnibus fidelibus notum esse debet, quoniam in sacris canonibus prohibitus est, ut qui per simoniae hæresim, hoc est interventu pretii, ad aliquem sacerorum ordinum gradum vel officium promoti sunt, nullum in sancta Ecclesia ulterius locum ministrandi habeant, nec illi, qui in criminis fornicationis jacent, missas celebrare, aut secundum inferiores ordines ministrare altari debant. Quia cum episcopos Sancta et Apostolica mater ecclesia jam a tempore beati Leonis Papæ sape in conciliis, tum per legatos et epistolæ, in se et in commissis sibi plebis, utpote antiquioribus, neglecta renovare et observare commonuerit, rogaverit, et accepta per beatum Petrum auctoritate juss erit: adhuc tamen inobedientes, exceptis paucis, tam excedandam consuetudinem nulla studuerunt prohibitione decidere, nulla restrictione punire, non attendentes quod scriptum est, quia ariolandi peccatum est repugnare et quasi erimen idolatriæ nolle acquiescere.

50 Cum ergo illis Apostolica, immo Spiritus sancti mandata spernentibus, et sceleris subditorum criminosa foventibus patientia, divina ministeria indigne tractari, populum seduci, intelligimus; alio quolibet modo contra haec vigilare convenit quibus cura Dominici gregis præ cunctis incumbit. Multo enim nobis melius videtur justitiam Dei vel novis readificare consiliis, quam animas hominum una cum legibus deperire neglectis. Quapropter ad vos et ad omnes, de quorum fide et dilectione cœfidiunus, nunc convertimur, rogantes vos et Apostolica auctoritate admonentes, ut quidquid deinceps episcopi loquantur, aut taceant, vos officium eorum, quos simoniace promotos aut ordinatos aut in criminis

foroicationis jacentes cognoveritis, nullatenus recipiatis: et haec eadem astricti per obedientiam tam in curia Regis, quam et per alia loca et conventus regni notificantes, aut persuadentes, quantum potestis tales sacrosanctis deservire mysteriis, etiam vi, si oportuerit, probibeatis. Si qui autem contra vos, quasi istud non sit vestri officii aliquid garrire inceperint, hoc illis respondete, ut vestram et populi salutem non impediotes, de injuncta vobis obedientia, ad nos nobiscum veniant disputare.

51 Item ad omnes clericos et laicos, in regno Teuthenicorum constitutos, de eadem re, Gregorius episcopus..... Audivimus quod quidam episcoporum, apud vos coimmorantium, ut sacerdotes, et diacones, et subdiacones mulieribus commisceantur, aut cootentiant, aut negligant his præcipimus vos nullo modo obedire, vel illorum præceptis consentire, sicut ipsi Apostolicae sedis præceptis non obdiunt, neque auctoritati sanctorum Patrum consentiunt, testante sancta Scriptura, facientes et consentientes par pœna complectitur. Omnipotens et misericors Deus, qui ultra spem, ultra meritum miseretur et consolatur nos in tribulatione nostra, aperiat cor vestrum in lege sua, et confirmet vos in præceptis suis, ut auctoritate beati Petri Apostoli a cunctis peccatis absolutos ad cœleste regnum perdueat vos regnaturos. Amen.

subditosque
ab eorum
obedientia
eximit.

52 Quia ergo sunt quidam qui dicunt, inaudita haec Domini Papæ præcepta, quatenus a secularibus potestatibus; ut ab officio cessent, vi coerceantur schismatici episcopi, ut et officium eorum non recipiatur: scrutemur gesta Patrum et videamus aëdificationem audientium; si quid simile inveniatur in serie Scripturarum divinarum. Et certe nihil hic novi, non haec prima diaboli in sanctam Ecclesiam tentatio; nec prima ejus haec est medicinalis defensio. Pelagius b Papa vir magnæ in Christo et in Ecclesia gloriæ, vir magnæ auctoritatis et gratiae, videamus quid dicat de Paulino Aquileiensi pseud-episcopo a Mediolanensi contra morem canonium ordinato. Ait itaque, scribens Joanni c Patricio;

Objecta con-
tra Gregorii
statuta,

53 Relegentes litteras excellentiae vestræ, de injuria quidem, quam vobis iniquorum hominum præsumptio ingessit, valde dolovimus: sed quia sciimus occulto Dei judicio animam vestram, etsi per aliorum iniquitatem ac superbiam a contaminatione schismatis custoditam, egimus omnipotenti Deo gratias, qui etiam de malis hominum actibus bona operari consuevit. Nec enim sine illius factum esse credimus [permisso,] ut insensati et perversissimi homines ad hoc usque prosilirent, ut suam divisionem. Catholicam esse credentes Ecclesiam, a sua vos pollutione prohiberent, sic enim per misericordiam Dei etiam nescientibus illis factum est, ut a schismaticorum communione eruti, Catholicæ, quam diligitis, servari vos contigisset Ecclesiae.

c refelluntur
per epistolæ
Pelagi Papæ

54 Quanvis igitur vestra per illorum scelus utilitas facta sit, nolite tamen impunitam præsumptionem iniquorum hominum grassari permettere. Si enim hoc quod in vestram gloriam præsumpserunt, non fuerit vindicta compressum, qui in minoribus valeant, ambigi ultra non debet. Exercete igitur debitam in talibus auctoritatem, et ne eis amplius talia committendi crescat spiritus, coercionibus reprimantur. Ad hoc siquidem Dei nutu in vos talia præsumpserunt, ut vobis talia corridentibus, ab eorum scelere alios possitis Deo propitiante munire.] Et post aliqua. [Auserte tales ab illa provincia, utimini oblata vobis a Deo opprimendi perfidos occasione. Quod tunc plenus fieri poterit, si auctores scelerum ad clementissimum Principem dirigantur, et maxime ecclesiæ Aquileiensis invasor, qui et in schismate, et a schismatico maledictus, nec

F ad Joannem
patricium,

Invenitur
Papa in for-
nicarios et
Simontacos:

remedium
quarit

et brachium
seculare con-
tra illos in-
plorat,

d
ad Valerianum,

e
ad Joannem
Defensorem:

Item per S.
Augustinum.

- A nec honorem episcopi potest obtinere, nec meritum.]
 55 Pelagius Valeriano d. [Quod a vobis poposcimus et nunc iterum postulamus, ut Paulinum Aquileiensem pseudopiscopum, et illum Mediolanensem episcopum ad clementissimum Principem subdigna custodia dirigatis: ut iste, qui episcopus esse nullo modo potest, quia contra omnem canonicam consuetudinem factus est, ultra alios non perdat; et ille qui contra morem antiquum eum ordinare præsumpsit, debitæ canonibus vindictæ subjaceat.] Item Pelagius Joanni Defensori e. [Eleutherius frater et coepiscopus noster queritur, clericos suos sibi contra canones superbire, et id quod nobis jubentibus facta in scriuio cautione promisit, ut cotidianis diebus vigiliæ in ejus celebrentur ecclesia, illis contemnentibus implere non posse. Et ideo experientia tua eos, quos tibi esse ostenderit contumaces, debita objurgatione compesce, et in modis omnibus vigilare compelle.]
 56 Augustinus super Joannem, Homilia xi: [Siquidem vult Deus concilare potestates adversus schismaticos, adversus dissipatores Ecclesiæ, adversus exsufflatores Christi, non mirentur, quia Deus concitat, ut a Sara verberetur Agar. Mirantur quidam, cum moverentur potestates Christianæ contra detestandos dissipatores Ecclesiæ. Si non moverentur, quomodo redderent Deo rationem de imperio suo? Intendit Charitas vestra, quid dicam, quia hoc pertinet ad principes seculi, ut temporibus suis pacatam velint matrem suam Ecclesiam, unde spiritualiter nati sunt.] Et Paulo post. [Nabuchodonosor Rex decrevit, dicens: Quicunque dixerit blasphemiam in Deum Sidrac, Misac et Abilenago, in integrum erit, domus ejus in dispersione. Ecce quomodo Rex alienigena saevit, ne blasphemetur Deus Israel, qui potuit tres pueros de igne liberare; et nolunt, ut saeviant reges Christiani, quia Christus exsuffflatur? A quo non tres pueri, sed orbis terrarum cum ipsis regibus a gehennæ ignibus liberantur? Quis igitur reprehendet post hæc, si comprimantur a seculi potestatibus schismatici dissipatores Ecclesiæ, conculcatores Legis divinæ, prævaricatores constitutionis canonice?] D
A. HUGONE
AB. FLAV.

ANNOTATA C. J.

- a Extracta sunt hæc ex epistola Gregorii, quæ integræ videri potest in Registro; estque xi libri 4, data C Romæ iv Idus Novemb. Indictione decima quinta, quæ notant annum æræ vulgaris 1076. Post salutationem, ibi sic incipit epistola: Pervenit ad Apostolicam sedein, quod in terra tuae dominationis qui vocantur sacerdotes, in fornicatione positi, non erubescant, cantando missam, tractare corpus et sanguinem Christi, non attendentes, quæ insania quodve scelus est, uno eodemque tempore corpus meretricis et corpus attriccare Christi. Quapropter ex parte etc. ut supra. Quod adduci huc debuit ad clariorem intelligentiam sequentium verborum.

b Est is Pelagius primus, anno 555 aut sequenti ordinatus Pontifex Romanus; qui plures litteras scripsit ad Norsetem et alios, contra Paulinum Aquileiensem episcopum, non legitime ordinatum et schismaticum.

c Hæc epistola inter alios Pelagi, tomo 5 conciliorum Lubbei, est quarta, ibique inscribitur non Joanni patricio, sed Narseti. Est quidem in eadem collectione col. 803, epistola ad Joannem patricium Caburtarium, quam Lucas Holstenius primum e tenebris produxit in sua Collectione Romana, anno 1662 Romæ impressa, parte i pag. 219: estque ejusdem fere argumenti cum præmissa; sed verbis pluribusque dissimilitima a capite ad calcem: ibi Pelagius etiam locum citat ex quodam opere S. Augustini perquam egregium

contra schismaticos, quos cum Auctor quoque noster hic impugnet, inde ipsi præclara contra schismaticos sui temporis accedit auctoritas. Sic igitur ibi Augustinus: Quod si nullo modo recte dici potest Ecclesia, in qua schisma est: restat ut quoniam Ecclesia nulla esse non potest, ea sit, quam in sedis Apostolicæ, per successiones presbyterorum, radice constitutam, nullorum hominum malitia (etiamsi nota excludi non possit, sed ratione temporis toleranda judicetur) ullo modo valeat extingui.

d Hæc quoque epistola Pelagi ad Valerianum, cuius initium hic citat Auctor noster, eruta ab eodem Holstenia, fere integra legitur pag. 227, et ex ipso apud Labbeum citato tomo 5, col. 807: cui et aliis aequo egregius S. Augustini locus inseritur, qui obreptatoribus Gregorii, ipsum nimio cum rigore principes tractare dictantibus, proponi possit. Talis iste locus est. Multa etiam cum invitis, benigna quadam asperitate plectendis, agenda sunt; quorum potius utilitati consulendum est, quam voluntati. Nam in corripiendo filio quantumvis aspere, numquid paternus amor amittitur: fit tamen quod nollet, ut doleat, qui etiam invitus videtur dolore sanandus. e Quis ille Joannes Defensor sit, nondum didici. Certe inter epistolas Pelagi nulla, ad ipsum data, extat hactenus. E

CAPUT IV.

Gregorii cura de salute Henrici. Hujus conciliabulum Wormatia. Berengarii correctione. Legatio in Germaniam.

H Horum igitur et ceterorum sanctorum decretorum Heinricus contemptor factus est, juvenis, animi impetus et appetitus non refrenans, sed stultorum malevolis consiliis nimiam fidem dans: qui corrupti et abominabiles facti in iniquitatibus suis, irreprehensibiliter vivere delectantes, reprehendi non fecebant. Mittebatur ei crebra Domini Papæ legatum litteris, etiam religiosis personis, et utique fidelibus suis, quibus secrete vocabatur ad pœnitentiam de sceleribus suis, dictu quidem horrendis, et tamen pluribus notis, et per loca plurima divulgatis: pro quibus non solum excommunicari, sed absque spe recuperationis omni deberet regni honore destitui, et ut excommunicatos, quorum consilio præcepit ferebatur ad sclera, a sua divideret participatione, ne communicando quibus non licet, in eorum transiret consortium, quorum non abhorrebat communionis sacrilegium. Sed servabat odorem testa, quo recens erat imbuta. Qui quanti fecerit scripta aut verba per legatos missa, ejus declarant facta: cum non solum a perpetratis criminibus ad emendationem sevocari non potuit, sed furore conscientiae mordacis arreptus non prius destitit, donec omnes pene episcopos Italiae et Tenthonicarum partium, quotquot potuit, circa Christi fidem naufragare fecit, dum eos debitam beato Petro et Apostolicæ sedi obedientiam et honorem, a Domino Jesu Christo concessum, abnegare cogit.

58 Quia vero justus diviti favere nescit, nec facit quidquam commendandi se causa, eum, qui a vero deviis superbiebat, potenter Dominus Papa redarguebat, sciens eam esse veritatis regulam, non accipere personam potentis in judicio; ideoque quoniam crimina agnoverat, libera in eorum increpatione ferebatur voce. At ille reprobandi a quoquam aut corrigi inique ferens, occasionesque ab amico recessendi querens, quia non potest esse participatio justitiae cum iniquitate, introitum ejusdem beatissimi Papæ Gregorii culpare coepit, ut culpas Simonis, quas ab eodem in se puniri timebat, in illum reflecteret, qui obturatus
in malo

A. HUGONE
AB. FLAVI:
Ipsum perse-
guntur;

et in conclu-
sione Wor-
matum depo-
nendum cu-
rat.

a b

A reflecteret. Ausus est etiam de expulsione ipsios Romani Pontificis (quem, ut ait Symmaclus Papa, suo Dens sine quaestione reservavit arbitrio) stipatus factiosorum officio tractare, et cui concessum est peccatorum vincula solvere, criminum compedes frangere, hanc peccator superbis conatus est, pro pudor! a sele judicaria propellere, ut posset sibi consumilem de suis consentaneis in ejus loco subrogare: sed non est consilium contra Deum.

59 Verum novi dogmatistæ, iudicia Apostolica spernunt, Scripturas sanetas abiciunt, de corde suo prophetantes, et incedem scelerum, traditi desideriis cordium suorum, in suimet a Christo abjectione recipientes. Hi igitur concilio Wormatiae habito a, ubi b omnis quam patimur calamitas exorta est, abjeceront a se jugum discipline, cum nullam adhuc in illos Dominus Papa anathematis destinasset sententiam, et sanetae obedientiae libellum repudii conscripserunt, prælationi sedis Apostolicae superba et repentina temeritate abrenuntiantes. Primum hoc fermentum totum Ecclesie massam corruptit. Conventus hic, inter Nativitatem Dominicam et sequentem Quadragesinam habitus est, ita distantibus spatiis, ut quicunque ibi gererentur, Romanum temporo synodi referri possent. Die vero natalitio Andrew Apostoli, ante ipsam diei festivitatem apud Bavenberg Heiurico posito, tanta adhuc inter regnum et sumnum sacerdotium vigebat concordia, ut destitutio pontificis urbis ipsius, et substitutio alterius, obedientie Domini Papæ deputaretur. Ille igitur, qui ante Nativitatem Dominicam tantæ in Ecclesia magnificientiae erat, ut ad mutum illius mutationes ordinum fierent, paucis post Nativitatem diebus inconventus et inauditus, proscriptus est, et quantum ad illos depositus. Ex die enim, qua tanti ab hominibus habitus est, nullam eorum legationem accepit, usque dum illa veniret, qua dictum est; Descende, descendere, interdicimus tibi jus omnino Papatus. Sequuntur c Pontificum et SS. Patrum auctoritates in defensionem Gregorii VII collectæ, quas quia ab historia et Chronologia longius recedunt, omisimus.

60 Anno ab incarnatione Domini MLXXVIII, indictione I, pontificatus ejus anno V, mense Martio; Gregorius Papa VII Romanæ synodo episcoporum centum d præsidens, dixit post aliqua: [Ordinationes illorum, qui ab excommunicatis sunt ordinati, sanctorum Patronum sequentes vestigia, irritas fieri censuimus. Sanctorum prædecessorum nostrorum statuta tenentes, eos qui excommunicatis iuraverunt, fidelitate aut sacramento absolvimus, et ne sibi fidelitatem observent, modis omnibus prohibemus. Et quoniam multos, peccatis nostris exigentibus, pro causa excommunicationis cotidie perire cernimus, partim ignorantia, partim etiam nimia simplicitate, partim timore, partim etiam nimia necessitate devicti misericordia, anathematis sententiam, prout possumus, ad tempus oportue temperamus.]

61 Apostolica itaque auctoritate ab anathematis vinculo subtrahimus, videlicet uxores, liberos, servos, ancillas seu mancipia, nec non rusticos et servientes, et omnes alios, qui non adeo curiales sunt, ut eorum consilio scelera perpetrentur, et illos qui ignoranter excommunicatis communicant, seu illos, qui communicant eum eis, qui comunicant excommunicatis. Quicumque autem orator sive peregrinus aut viator in terra excommunicatorum venerit, ubi non possit emere, aut non habet unde emat, ab excommunicatis accipendi licentiam damus. Et si qui excommunicatis, non sustentatione superbæ, sed humanitatis causa, aliquid dare voluerit, non prohibemus. Actum iu ecclesia

Domini Salvatoris, quæ appellatur Constantiniana, D v Non. Martii.]

62 Anno ab incarnatione Domini MLXXXIX, mense Februarii indictione II, pontificatus Domni Papæ Gregorii VII anno VI, convocatum est concilium e ex diversis partibus orbis, et omnibus in ecclesia Servatoris Romæ congregatis, habitus est sermo de corpore et sanguine Domini. Maxima siquidem pars, panem et vimum per sacrae orationis verba et sacerdotis consecrationem, Spiritu sancto invisibiliter operante, converti substantialiter in corpus Dominicanum, quod in cruce pependit; et in sanguinem, qui de ejus latere fluxit, asserebat. Quidam vero cæcitate nimia perculti figuram tantum astruebant. Verum, ubi res cœpit agi, priusquam tercia die ventum foret in synodus, defecit contra veritatem nisi pars altera. Denique Berengarius hujus erroris magister, post longo tempore dogmatizatam impietatem, errasse se coram concilio confessus, veniam postolatam ex Apostolica clementia meruit, juravitque sic:

63 Ego Berengarius corde credo, et ore confiteor; panem et vimum, quæ in altari ponuntur per mysterium Sacrae orationis et verba nostri Redemptoris substantialiter converti in veram et propriam ac vivificatricem carnem et sanguinem Domini nostri Jesu Christi, et post consecrationem esse verum corpus Christi, quod natum est de virginie et pro salute mundi oblatum in cruce pependit, et quod sedet ad dexteram Patris; et verum Sanguinem Christi, qui de ejus latere fusus est, et non tantum per signum et virtutem Sacramenti, sed in proprietate naturæ, et unitate substantiæ, sicut in hoc brevi continet, et ego legi, et vos intelligitis; sic credo; nec contra hanc fidem ulterius docebo. Sic me Deus adjuvet, et haec sacrosancta Evangelia. Tunc Dominus Papa præcepit Berengario auctoritate Apostolica, ut de corpore et sanguine Domini numquam ulterius cum aliquo disputare vel docere præsumeret, excepta causa redacendi ad fidem eos, qui per ejus doctrinam ab ea recesserant.

64 Destinavit autem præfatus Papa, ad visitandos et corroborandos Christianæ fidei propagatores, ad regnum Teutonicorum descendere, quod et ab illis missis ad eum nuntiis, quæsitum erat, ut in sua præsentia magis magisque manifestaretur justitiae regula, scribens ad omnes E. Petri fideles, in haec verba:

65 Gregorius episcopus servus servorum Dei, F omnibus archiepiscopis, episcopis, abbatibus, duilibus, marchionibus, comitibus, omnibusque Christianam et B. Petri fidem et doctrinam defendentibus et observantibus, in omni regno Teutonicorum habitantibus, salutem, et per beatorum Petri et Pauli benedictionem omnium peccatorum absolutionem. Ego qualicumque sacerdos Apostolorum Principis contra voluntatem et consilium Romanorum, confidens de misericordia omnipotentis Dei, et de vestra fide catholica, venio ad vos, paratus propter honorem Dei et salutem animarum vestrarum mortem subire, sicut Christus pro nobis animam suam posuit. In hoc enim positi sumus, ut per multas tribulationes tendamus et perveniamus ad regnum Dei. Vos autem, fratres charissimi et desideratissimi, summopere curate, ut vos possim Deo adjuvante adire, vobisque in omnibus prædesse. Benedicat vos, ex cuius parte dictum est mihi ad corpus beati Petri in die ordinationis meæ, quodcumque benedixeris, benedictum erit, et quod solveris super terram, solutum erit et in celis.]

66 Plures itaque illorum, quos in Apostolici depositione desipoisse diximus, cognito peccato inobedientiae, pœnitentia ducti, ad Deum post errata

anno 1079
audit Beren-
garium
e

ejusque con-
fessionem fidei
admittit.
E

Mittit suos
cum litteris
in Germa-
niam.

Papa anno
1078 in con-
cilio
d

Imitat ex-
communicati-
ones suas:

et plures
ibi conver-
tuntur,
reversi

A reversi sunt : levantes ad Deum faciem cordis , a quo recesserant, consentiendo iniquitati. Replebatur os eorum inerepationibus . et dum contra se subtile judicantis Dei examen contemplabantur, culpas suas lamentis insequebantur, seque pœnitenda increpabant, quales fuerant, amara se pœnitentiae invectione persequentes. Pœnitentis enim est proprium, tunc culpas plangere cum, quid egerit, cœperit pensare, et tunc subtilius pensare cum sollicitus cœperit plangere. Hi ergo , absolutione quæsita et obtenta, consilium dederunt Regi, ut sicut ipsi erant absoluti, ita et ipse studeret absolvi vinculis anathematis ; adjicientes, quia si annus clauderetur, antequam absolveretur, omni eorum servitio privaretur et amplius pro Rege non haberetur, quia in ejus communione vel servitio certi erant de imminentia animæ periculo.

B 67 Sed qui fœditatem suæ infirmitatis considerare negligebat, sed per elationis fastum potentiaæ suæ gloria mttendebat; unde sibi gloriosior videbatur, inde descendebat; et unde se gloriosum jadiebat, inde in ima deterius corruerat. Ut enim ait idem ipse Heinricus in epistola Romanis directa , ubi cum omnia falsitatis et niendaeii plena sint, in hoc uno veritati, licet nolens, favit, sub specie timoris divini, non in veritate Catholieæ pacis, consiliis eorum adquiescere se fluxit. Verum quibus Christas fides, Christus refugium, Christus est solatium, næuias ejus, diabolico ab ore ructatas, iniquitatis calamo dictatas, confusionis atramento signatas, a memoria bonorum omnium repellentes, quid egerit, quomodo absolutionem, quautum ad exterioris hominis habitudinem, obtinuerit, cum sacra Scriptura testetur, quia qui flecte Deum querunt, numquani invenire merentar, ex verbis Patris nostri saepe fati audiamus.

C 68 Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus archiepiscopis, episcopis, ducebus, comitibus, ceterisque principibus regni Teuthonieorum Christianam fidem defendantibus salutem et Apostolicam benedictionem f. Quoniam pro amore justitiae commune nobiscum, in agone christianaæ militiæ, studium et periculum suscepistis, qualiter rex humiliatus ad pœnitentiam, absolutionis veniam impetraverit, et quomodo tota causa post introitum ejus in Italiam hueusque deducta sit, vestrae dilectioni sincera caritate indicare curavimus. Sicut constitutum fuit cum legatis, qui ad nos de vestris partibus missi, in Longobardiam venimus circiter dies xx ante terminum, in quo aliquis Ducum ad Clusas nobis occurrere debuit, expectantes adventum eorum, quatinus ad partes illas transire possemus. Verum, cum jam decurso termino, hoc nobis nunciaretur, his temporibus, præ multis, quod et quidem credimus, difficultibus ducatum nobis obviam mitti non posse, nec aliunde copiam ad vos transeundi haberemus; non parva solitudine, quid potissimum nobis agendum foret, circumventi sumus.

de pœnitentia Henrici 69 Interim vero regem adventare certe cognovimus, qui etiam priusquam intrasset Italia, supplices ad nos legatos præmittens, per omnia se satisfacturam Deo et sancto Petro et nobis obtulit et ad emendationem vitæ suæ omnem se servaturum obedientiam repromisit: dummodo apud nos absolutionis et Apostolieæ benedictionis gratiam impretrare mereretur. Quod eum diu multis consultationibus differentes, acriter eum de suis excessibus, per omnes qui intercurrebant nuncios; redarguerimus, tandem per semet g ipsum nihil hostile aut temerarium ostentans, ad oppidum Caansii, in quo morati sumus, advenit. ibique per tridaum a portam eastri deposito omni regi culta miserabi-

liter; utpote discaleatus et laneis vestibus indutus, persistens: non prius eum multo fleta Apostoliceæ miserationis auxilium et consolationem implorare destitit, quam omnes, qui aderant, et ad quos ille rumor pervenit, ad tantam pietatem et compassionis misericordiam movit, ut pro eo multis precibus et lacrymis intercedentes, insolitam mentis nostræ duritiam miraretur; nonnulli vero in nobis non Apostolieæ severitatis gravitatem, sed quasi tyrannieæ severitatis crudelitatem esse mirarentur.

A. HUGONE
AB. FLA.

E 70 Denique instantia compunctionis ejus, et tanta omnium qui ibi aderant, supplicatione devicti, tandem eum relaxato anathematis vineulo in gratiam communionerque recepinus: acceptis securitatibus, quæ inferius scriptæ sunt, quarum etiam confirmationem per manus Cluniacensis Abbatis, Matbilden et comitissæ Adelheidæ, et aliorum principum, episcoporum, laicorum, qui nobis ad hoc utiles visi sunt, recepimus. His itaque perfectis, ut ad pacem Ecclesiæ et concordiam Regni sieut diu desideravimus, omnia Deo adjuvante plenius eaptare possimus, ad partes vestras data primi oportunitate transire cupimus. Hoc enim dilectionem vestram indubitanter scire volumus, quoniam sicut in descriptis securitatibus cognoscere potestis, itn adhuc totius negotii causa suspensa est, ut et adventus noster et consilierum nostrorum unanimitas permaxime necessaria videatur. Quapropter in ea fide qua cœpistis, et aratore justitiae omnes permanere studete, scientes nos non aliter Regi obligatos esse, nisi [quod] puro sermone, sicut nobis mos est, in his eum sperare dixerimus, in quibus eum ad salutem et honorem suum, aut eum justitia, aut cum misericordia, sine nostræ et animæ illius periculo, adjuvare possimus.]

et recon-
ciliatione-

F 71 Hæc est autem juratoria pronissio Regis. [Ego Henricus Rex de murmuratione et dissensione quam nunc habent contra me archiepiscopi, episcopi, duces et comites et ceteri principes regni Teuthonieorum, et alii qui eos in eadem dissensionis causa sequuntur, infra terminum, quem Gregorius Papa constituerit, aut justitiam, secundum judicium ejus; aut concordiam, secundum consilium ejus, faciam; nisi certum impedimentum mihi vel sibi obstiterit: quo peracto, ad peragendum idem paratus ero. Item si idem Dominus Papa Gregorius ultra montes vel ad alias partes terrarum ire voluerit, securus ex mea parte erit, et eorum quos constringere potero, ab omni læsione vitæ et membrorum ejus, seu captione, tam ipse, quam qui ab illo mittuntur, vel ad eum de quibuscumque terrarum partibus venerint, in eundo et ibi morando, et ibi redeundo, neque aliud aliquod impedimentum habebit ex meo consensu. quod contra honorem suum sit, et si quis ei fecerit, cum bona fide secundum meum posse adjavabo illum. h]

ejus jura-
mentum.

h

ANNOTATA. C. J.

a Conciliabulum illud Wormatiæ habitum est anno 1076, postquam devictis Saxonibus, cristas erigens Henricus, Pontificis Romani opera se amplius non egere, opinabatur; statuitque ibi quæ voluit per fas et nefas; prout hic leguntur.

b Sequentia Auctoris nostri dicta sic convenient cum supra dictis in Epistola S. Gebhardi pag. 163 num. 59 et seq. ut epistolam illam in manibus habuisse videatur. Ex utriusque autem consensu magis innotescit præcipititia Henrici, qui modo in depositione Hermanni episcopi Babenbergensis simoniaci, Papæ favet; et mox Papam ipsum voluit deturbare e sede sua S. Petri, cui per Deum impasitus erat cum potestate ligandi atque solvendi.

A. RUGONE
AB. FLAY.

A c Hæc editoris verba sunt (uti supra forte quædam alia) indicantis, nonnulla codicis MS. prætermissa hinc esse, quia ab historia et chronologia longius recedant. Non improbo consilium ejus. Attamen quid non enisset, si illas quoque, quæ ad firmandum magis statuta Gregorii faciunt, aliorum pontificum et sanctorum patrum auctoritates in defensionem Gregorii ab Auctore nostro collectas, ex eadice ejus MS. hic simul protulisset? Ego quæ ex eodem Auctore, prout impensus est, huc transtuli, quatenus ad Gregorium spectant, malui omnia dare, non tantum quæ ad historiam faciunt ad controversiam illorum temporum gravissimam ut et bene Catholici inde confirmetur in bouo, et non Catholici seu schismatici, qui semper Gregorio adversati sunt, recedant a molo.

d Habetur hæc synodus in collectione Labbeana tom. 10 col. 369: subsignata Reinae in ecclesia domini Salvatoris quinto nonas Martii, indictione I, quæ notat annum 1078. Illic autem versus finem leguntur, quæ Noster hic citat.

e Inter hac concilium, mense Februario anni 1079 Roma celebratum, atque illud quod anno 1078 ibidem mense Martio sedisse, diximus; intercessit etiam aliud eodem anno 1078 tertio Kalendas Decembris con-

Bgregatum pro restauratione sanctæ Ecclesiæ. In hoc vero anni 1079 discussa est causa Berengarii, præstataque sunt juramenta per legatos tum Henrici regis, tum regis Rudolfi, de commentu ex utraque parte dando nuntiis Apostolicis, in Germaniam ad componenda dissidia principum mittendis. Referuntur hæc pluribus in ipsis Actis concilii Romani sexti col. 378, ex quo Noster sua de Berengario descriptissime videtur.

f Tota hæc epistola Gregorii legitur etiam in Registro ejus; quia tamen multa dilucide declarat, nolim hic illum prætermittere, ut clarius inde iuantescat caritas, prudentia, justitia, pacis amor, et constantia in bene cœptis, quæ ubique conatus est Gregorius monstrare ac cœpta sua ad felicem finem promovere absque odio, amore aut timore cuiusvis personæ.

g Canusium, vulgo nunc Canossa, nobilis tunc locus ex frequenti illie commoratione Mathildis marchionissæ, ac firmiter triplici murorum ambitu, teste Schaufaburgensi, munitus. Prope distat a Regio Lepidi, ut ait Florentinus in Vitu ejusdem Mathildis. Nec vero videtur inde distare potuisse plusquam octo M. P. versus montem Apenninum.

h Hoc iusjurandum Henrici, etiam in Registris Gregori subjungitur præmissar epistolæ, sub data, Canusiae quinto Kalendas Februarii, indictione xv, anni videlicet 1077.

CAPUT V.

Resiliente a promissis Henrico, monet Papa Fideles in Germania quid facta opus sit.

Quod sacramentum quam parum Rex atteuderit haec epistola notat a. Gregorius episcopus servus servorum Dei dilectissimis in Christo fratribus et filiis archiepiscopis, episcopis, ducibus, comitibus, ceterisque principibus cum omni populo regni Teutonicorum, Christianam fidem et religionem defendentibus, salutem et Apostolicam benedictionem. Sicut in prioribus litteris et legatorum verbis vobis significavimus, intelligentes, quod digne Deo defensores justitiae vos in vera obedientia et Apostolici principatus reverentia exhibuistis, in vestra fide et consiliis fiducialiter spem ponentes, contra voluntatem pene omnium fidelium nostrorum, excepta carissima et fidelissima beati Petri filia, videlicet; Mathilde, iter ad vos non solum inter multa incommoda, sed et pericula aggressi sumus, et pervenisse quidem potuissemus, si ducatum eu tempore,

eo loco, quo constitutum erat, ex vestra parte habuissemus.

D 73 Cum autem ex ipsa suspensione nostræ profectionis, Regi in Italianam properanti, ad nos pervenienti daretur occasio, victi ejus humilitate et malitiosa pœnitudinis exhibitione ab anathematis vinculo absolutum in gratiam communionis eum receperimus. De cetero nihil secum statuentes, nisi quod ad cautelam et honorem omnium vestrum fore putavimus. Cumque Longobardorum episcopi totius negotii summam ad communem conveniunt, et prudentiae vestre consultationem reservatam esse cognoscerent, nec de suis culpis, ea quam sperabant impunitate, absolutionem consequi potuissent, quantum superbia, quantosque malitia conatus contra nos adorsi sint; ad dicendum quidem triste, ad audiendum est abominabile, cum illi qui in Ecclesia Dei columnæ esse debuerunt, non modo in compage corporis Christi nullum locum teneant, sed pertinaciter impugnatores, et quantum ad se destructores existant. De Rege vero, ut in his quæ nobis promisit, simpliciter aut obedienter ambulaverit, non multum lætari possumus, præsertim cum ex ejus præsentia pessimus quicunque contra nos et Apostolicam sedem plus audacie quam terroris pro perpetrata iniuritate habeant.

E 74 Inter bæc vestra consilia expectantes, tandem per filium nostrum Rapotonem, quem ad vos misimus, hoc vos velle et postulare cognovimus, si quomodo ad partes vestras transire possimus, atque id ut cautias fieri possit, cum Regis consilio et adjutorio agere studeamus. Nes itaque sicut vobis mandavimus, vestrae voluntati atque consiliis in omnibus secundum beneplacitum Dei satisfacere cupientes, id ipsum per nuntios nostros cum Rege statuere atque coaptare operam damus. Verum quo animo ipse nobis, et vobis in hac causa consentire debeat, ante missionem hujus legationis, quoniam Rex a nobis longe distabat, prænoscere non potuimus, sed mox ut cognoverimus, vobis intimare non tardabimus.

F 75 Scitote igitur, quoniam haec est voluntas et desiderium nostrum, ut vel consensu Regis, vel si eo nolente, fieri possit, ad vos pro communis utilitate et salute omnium vestrum pertranseamus. Quod si peccatis et pravoram studiis obstantibus fieri nequierit, absens tamen omnipotentem Deum obnoxia semper orabo precibus, ut corda vestra et fidem in omni gratia et virtute confirmet, et ita in omnibus vestra consilia et facta dirigat, ut libertatem Christianæ religionis indefessa virtute defendere, et ea quæ ad statum et gloriam nobilissimi regni vestri Deo dignissima et vobis utilissima sunt, providere possitis et exsequi. Vos autem in proposito defendendæ justitiae, quod pro nomine Christi et æterna retributione incepistis, ita persistite, ut ad coronam tam sancti, tam Deo placiti certaminis, Deo donante, pertingere valeatis. Plura vobis prescripta missemus, nisi quod tales ad vos nuntios direximus, quibus indubitanter credere potestis, in quorum ore, quidquid in epistola minus continetur, et pro vobis vel ad vos eor nostrum habet, possumus. Amen.]

b 76 Qui autem fuerint bi domini Papæ Legati, ex verbis Regis accepimus; Paduanus b scilicet et Alanus c episcopi, a quibus etiam in Wizeburgo synodus est habita. Regi itaque præfato Heinrico, ut in verbis domini Papæ colligere possumus, sola est communionis gratia reddita, non tamen regno restitutus, nec fidelitas omnium, qui ei vel juraverant, vel juratari erant, ut sibi servaretur præceptum est. Quod ideo reteatum est, ut inter eam et principes Ultramontanos, qui ei causa jussionis Apostolicæ restiterant,

Regem, ab episcopis suis persuasum, non tenere promissa:

se vero ad ipsos,

quo modo possit, venturum.

*Monet Papa
Fideles Germania
nos;*

a

*Henricus qua-
tenus absolu-
lus fuerit-*

c

A restiterant, justitia fieret, vel pax componeretur, sicut ipse jumento per dnos episcopos promiserat, verum prædicti episcopi et principes Ultramontani, audientes illum non servare quod promiserat, quasi de eo desperati, nbsque domni Papæ consilio elegerunt sibi Rodulfum ducem in regem ^d.

^d
Rudolfus in
regem electus,
promittit Pa-
pæ obedi-
tiam.

77 Rodulfus igitur festinanter misso nuntio, indicavit, se quidem coactum regni gubernacula suscepisse, tamen se paratum domino Papæ in omnibus obedire. Et eundem semper prouittens sermonem, adjecit etiam, filio suo dato obside, itemque fidelis sui ducis Bertaldi filio, quod promittebat, sacramento firmare. Interea etiam Heinricus preebatur eum, ut contra Rodulfum eum adjuvaret. Cui dominus Papa respondit, se libenter facturum, auditu utriusque partis ratione, ut sciret cui justitia magis faveret. Quam responsionem contempsit inanis elatus tumore, putans eum suis se viribus posse devincere. Mens enim ejus, quo procellos actnum motibus concitabatur, eo ab internæ sapientiae quiete atque stabilitate disjungebatur. Quia enim malitiam tegebat in corde, ore autem blandimenta exhibebat, quia cogitationes suas duplicitate obnubilabat, quia

B puritatis verba quasi fatuitatem judicabat, et vias simplices innocentiae declinabat, idcirco sapientiae tranquillitate perfri nequaquam poterat.

78 Igitur dominus Papa quod cœperat, ut perficeret omnimodis intendebat, querens ducatum, qualiter ad Teuthonicorum regnum transiret, et eo magis anxiabatur, quo magis regni status turbabatur. Et quoniam fideles illo legatos destinaverat, qui votorum ejus non segnes exsecutores essent, misit eis speciales pro hoc negotio litteras, scribens eis ab Italia. Gregorius episcopus servus servorum Dei Bernardo sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diacono et Bernardo Massiliensi Abbatii, salutem et Apostolicam benedictionem. Fraternitati vestræ notum esse non ambigimus, quia ideo ab Urbe, confisi de Dei misericordia et adjutorio beati Petri, egressi sumus, ut ad Theuthonicorum partes, composituri inter eos ad honorem Dei et sanctæ Ecclesiæ utilitatem et pacem transiremus. Sed quia defuerunt, qui nos ad id, quod dispositum erat, conducerent, impediti adventu Regis in Italianam, in Langobardia, inter inimicos Christianæ religionis non sine magno periculo remansimus, et adhuc, sicut desideravimus, ultra montes proficiisci nequivimus.

79 Quocirca moneimus vos, et ex parte B. Petri C præcipimus, ut fulti auctoritate hujus nostri præcepti nostraque vice ab eodem principe Apostolorum accineti, utrumque Regem Heinricum atque Rodulfum, quatenus viam nobis illuc seeure transeundi aperiant, et adjutorium atque ducatum per tales personas, de quibus vos bene confidatis, præbeant, ut iter nobis, Christo protegente, pateat. Desideramus enim eum consilio clericorum et laicorum ejusdem regni, qui Deum timent et diligunt, causam inter eos Deo favente discutere, et eujus parti ad regni gubernacula magis justitia faveat, demonstrare. Scitis enim, quia vestri officii et Apostolicæ sedis est providentia, majorum ecclesiarum regna discutere, et dictante justitia diffinire. Hoc autem quod inter eos agitur negotium, tantæ gravitatis tantique periculi tantique periculi est, ut si a nobis fuerit aliqua occasione neglectum, non solum illis et nobis, sed et universalis Ecclesiæ magnum et lamentabile pariat detrimentum.

80 Quapropter si alteruter Regum huic nostræ voluntati et deliberationi parere et ad vestra monita locum dare renuerit, suamque superbiam cupiditatis face contra honorem Dei omnipotentis accendens, ad desolationem totius Romani Imperii anhælare tentaverit, omnibus modis, omnique ingenio

usque ad mortem, si oportet, nostra vice, immo D beati Petri auctoritate, ei resistite, et totius regni gubernacula contra dicendo, tam illum, quam omnes siti consentientes a participatione corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi, et a liminibus sanctæ Ecclesiæ separate, illud semper habentes in memoria, quia scelus idolatriæ incurrit, qui Apostolicæ Sedi obedire contemnit; et quod Gregorius doctor sanctus et humillimus decrevit, reges a sua dignitate cadere, si temerario ausu præsumerent contra sedis Apostolicæ jussa venire. Alteri autem, qui nostræ jussioni humiliiter paruerit, et obedientiam, sicut decet Christianum regem, universali matri exhibuerit, convocato concilio omnium clericorum et laicorum, quos advocare poteritis, consilium et adjutorium in omnibus præbete, et in regia dignitate per auctoritatem beatorum Apostolorum Petri et Pauli nostra vice confirmate, omnibusque episcopis, abbatibus, clericis et laicis, in omni regno habitantibus, ut sibi fideliter, sicut oportet, Regi obedient et deserviant, ex parte Dei omnipotentis præcipite. ^e

^e
Indicat Ger-
manus,

80 Item ad reliquos fideles [Gregorius episcopus servus servorum Dei, archiepiscopis, episcopis, ducebus, comitibus, et universis Christi fidelibus, in regno Teuthonicorum consistentibus, saltem et Apostolicam benedictionem. Notum vobis fieri volumus, fratres carissimi, quia legatis nostris Bernardo videlicet sanctæ Romanæ Ecclesiæ fideli filio et diacono, itemque Bernardo abbati religioso Massiliensis monasterii præcipimus, ut utrumque regem Heinricum et Rodulfum aut per se, aut per idoneos legatos admoneant, quatinus nobis viam pro discendiendo negotio, quod peccatis facientibus, inter eos ortum est, ad vos Deo favente secure perveniendi præbeant. In magna enim tristitia et dolore cor nostrum fluctuat, si per unius hominis superbiam tot millia hominum Christianorum temporali et æternæ morti traduntur et Christiana religio confunditur, Romanumque imperium ad perditionem deducitur.

81 Uterque namque Rex a nobis, imo ab Apostolica sede, cui licet indigni præsidemus, adjutorium requirit. Et nos de misericordia omnipotentis Dei et adjutorio beati Petri confidentes, parati sumus eni vestro consilio, qui Deum timetis, et Christianam fidem diligitis, aequitatem causæ utrimque diligenter decernere, et ei præbere auxilium, cui justitia ad regni gubernacula favere dignoscitur. Quapropter si alteruter eorum superbiam inflatus, aliquo ingenio, quo minus ad vos venire possimus, obstiterit, etde sua injustitia timens, iudicium sancti Spiritus refugerit, inobediens factus resistendo sancte et universalis Ecclesiæ, hunc veluti membrum Antichristi et desolatorem Christianæ religionis contemnit, et sententiam, quam nostri legati contra eni dederint, conservate. Alteri autem, qui humiliiter se habuerit et iudicium decretum a Spiritu sancto, per vos autem prolatum, non contempserit (indubitanter enim credimus ubicumque duo vel tres congregati fuerint in nomine Domini, præsencia ejus illuminantur.)

82 Illi, inquam, servitum et reverentiam secundum quod præfati legati nostri decreverint, exhibete, amiteates et omnibus modis obsequentes, ut regiam dignitatem honeste possit obtinere, et sanctæ Ecclesiæ jam pene labanti succurrere. Non enim a corde vestro debet excidere, quod si Apostolicæ sedi obedire contemnit, scelus idolatriæ incurrit. Et quod beatus Gregorius, sanctus et humillimus Doctor, reges decrevit a suis dignitatibus cadere et participatione corporis et sanguinis Domini carere, si præsumerent Apostolicæ sedis decreta contemnere.

^f
quid legatis,
suis commis-
sil præstan-
dum

F

in citatione
utriusque
Regis ad
judicium.

Legatos suos
in Germania
monet Papa

ut sibi eo ve-
niendi securi-
tatem procu-
rent

et nolentes
concedere,

A. HUGONE
AB. FLAV.

A temnere. Si enim cœlestia et spiritualia sedes beati Petri solvit et judicat, quanto magis terrena et secularia? scitis autem, fratres carissimi, quia ex quo ab urbe exivimus, in magno periculo inter inimicos Christianæ fidei mansimus; et tamen neutri prædictorum Regum neque terrore, neque amore flexi, aliquod contra justitiam adjutorium promisimus. Magis enim volumus mortem, si hoc oportet, subire, quam propria voluntate devicti, ut Ecclesia Dei ad confusionem veniat, consentire. Ad hoc enim nos ordinatos, et in Apostolica sede constitutos esse, cognoscimns, ut in hac vita, non quæ nostra, sed quæ Jesu Christi sunt, quæramus et per multos labores patrum sequentes vestigia, ad futuram et æternam quietem Deo miserante tendamus.

ANNOTATA C. J.

a Epistola hæc non habetur in Registro Gregorii, saltem illa loco, ubi juxta ordinem temporum collocari debuisset. Deest in ipsa tempore, quo data sit. Si verum est, quod nuntii, qui num. 74 dicuntur mittendi, fuerunt episcopi Paduanus et Albanus, uti num. 76 explicatur; debet scripta fuisse anno 1079, in synodo (aut B statim post) Romæ celebrata mense Februario, in qua episcopi illi fuerunt electi pra legatione Germanica.

b Paduanus seu Patavinus episcopus per hæc tempora fuit Uldaricus, seu Udalricus ab anno circiter 1062 usque ad 1090, uti scribit Ughellus.

c Albanus seu Albanensis episcopus cardinalis, tunc fuit B. Petrus, cognomento Ignens (quia per ignem illæsus transierat ad convincendum simoniacum episcopum Florentinum) Ordinis Vallumbrosani antea monachus, et S. Joannis Gualberti discipulus. Ad utrumque hunc legatum legitur epistola Gregorii, infra num. 91 promenda. Electos fuisse in synodo Romana, mense Februario anni 1079, scribit etiam Bertholdus Constantiensis.

d Electio Rudolfi facta est in congressu Procerum, Romano Pontifici fideli, anno 1077 die tertia Idus Martii inchoato Farchemii, diocesis Bambergensis in appido.

e Data fuit hæc epistola, uti et illa quæ sequitur, Carpinetæ, secunda Kalendas Junii, indictione decimali quinta, juxta Registrum Gregorii.

CAPUT VI.

C Alios mittit legatos in Germaniam, ad statuendum ex consensu utriusque partis locum, ubi secundum justitiam decidatur controversia.

Pergit tu-
multuari
Henricus.

Interca Heinricus, quia affectatis iniquitatibus ejus subsequens favebat effectus, bella, cædes, homicidia per se suosque perpetrare non desistebat. Ecclesiarum destructionem et ovilis dominici perturbationem sitiens, pastores ab ecclesia abigebat, lupos ad ovilia subintroducens, et prosperitate sua decipiebatur, quia dirigebatur in manu ejus dolus. Quia enim vitæ viam deserens, in peccatorum se teñebas dejecerat, voragine iniquitatis demersus, et mole pravæ consuetudinis obrutus, reprobo sensui est traditus, ut nesciret pensare mala quæ faciebat, qui utinam vitæ itinera, quæ noluit per innocentiam, teneret saltim per pénitentiam. Hic itaque contra Rodulfum tertio congressus postquam persensit se, quod speraverat non posse peragere, duos episcopos de consentaneis suis, Virdunensem, et Obsburgensem, Romam misit, et dominum Papam in synodo, ut ei justitiam faceret, per eos rogavit, quod et nuntii Rodulfi, qui præsentes aderant, fieri

laudaverunt. Statutum est itaque in eadem synodo D in partibus Ultramontanis fieri colloquium, sicut ex verbis domini Papæ plenius quilibet potest advertere.

84 Gregorius episcopus servus servorum Dei, archiepiscopis, episcopis, ducibus, principibus, marchionibus, omnibusque majoribus atque minoribus in Teuthonico regno constitutis, exceptis his qui canenca excommunicatione tenentur, salutem et Apostolicam benedictionem. Notum vobis fieri volumus, fratres carissimi, quod in ea synodo, quam nuper Romæ celebravimus a, inter multa alia, quæ de statu sanctæ Ecclesiæ Deo cooperante peregrimus, de ruina et confusione nobilissimi regni vestri diligenter tractantes, hoc salutiferum et opportunum pro reparatione pacis vestræ fore putavimus, ut religiosi legati sedis Apostolicæ ad partes vestras dirigantur b, qui archiepiscopos, episcopos, et religiosos clericos, nec non laicos ad id idoneos, in loco, qui utrique parti sit habilis et congruus, convenire commoneant, ita ut pacem Deo auxiliante inter vos componant, aut cui parti justitia faveat, veraciter addiscant. Nam in eadem synodo dissinitum est, ut nos contra eam partem, quæ pacem fastu superbæ refutaverit, et cui justitia non faverit, omni conamine omnique modo potestate beati Petri insurgamus.

85 Et quoniam nonnullos de regno vestro intelleximus magis jurgium et discordiam, quam pacem diligere, ex parte omnipotentis Dei et beatorum Apostolorum Petri et Pauli interdicimus, ut nullus sit, qui aliquo ingenio aut studio, aut violentia impedit predictos viros ad restaurandam regni vestri concordiam, convenire: ut convenientes justam et legalem discordiæ huic finem possint impunera. Ad reprimenda etiam mala ingenia, et illicitos conatus, iudicio sancti Spiritus, et auctoritate sedis Apostolicæ anathematizavimus et anathematizamus, qui cumque siverex sive archiepiscopus, sive episcopus, sive dux, sive marchio, sive alicujus dignitatis vel ordinis persona sit, præsumperit aliquo modo hanc salutiferam constitutionem perturbare, videlicet qui operam dederit, ne predictus conventus fiat ad concordiam tantæ perturbationis. Adjecimus etiam eidem anathemati, ut qui hujus iniquitatis præsumptor fuerit, non solum in anima, sed et in corpore, et in omnibus rebus suis vindictam Dei omnipotentis sentiat, et in omni congreßione belli nullas vires, nullumque in vita sui triumphum obtineat: sed duplci contritione prostratus, semper vilescat et confundatur, ut sic saltim ad pénitentiam redire addiscat. Præsentium vero portitorem ad hoc vobis dirigimus, ut una cum venerabili fratre nostro Trevirensi archiepiscopo, qui Henrico favet, et altero, qui utilis et religiosus ad hoc opus sit, episcopo ex parte Rudolfi, locum et tempus predicti conventus statuant, quatinus legati nostri, quos præfati sumus, securius et certius ad vos venire, et quæ omnipotenti placeant, ipso auxiliante, vobiscum valeant perficere. Amen c]

86 Misit etiam pro hoc negotio speciales litteras Trevirensi archiepiscopo, quas hic etiam subnectere non pigebit. [Gregorius episcopus servus servorum Dei Udoni Trevirensi episcopo salutem et Apostolicam benedictionem. Quanta nobis solicitudo, quantumque sit tristitia de perturbatione, imo de dissidio regni vestri, olim clarissimi et potentissimi, in communibus litteris, quas hoc in anno ad vos misimus, satis vobis declaratum esse putamus. Verum quia res de die in diem pernitosius implicatur, nobis quoque cura cum nimia anxietate altius infigitur. Proinde quidquid super hac re ad præsens nobis melius visum est, quod nostra providentia vel auctoritate

Alios Papæ
legatos ex
consensu
concilii mittit

a

q

ad compo-
nendam pacem
Germaniae,

F

c
scribique ad
Udonem ep.
Trevirensim,

A ritate intervenire potuisset, maturare curavimus. Quo^l tua fraternitas in litteris, quibus illud singulariter descriptum est, plenius cognoscet.

87 Rogamus igitur et admonemus prudentiam tuam, in qua multum confidimus, ut secundum tenorem earumdem litterarum sine omni dilatione de causa hac te intromittas, et omnibus tam minoribus quam majoribus, quoad potes, quod apud nos deliberatum, et qualiter tibi injunctum sit, notum facias, ut miserante Deo, et adjuvantibus his, qui Deum diligunt, tam feralis discordiae furorem aut penitus compescere, et quod maxime optamus, ad plenam pacem reducere possimus; aut si illud peccatis impedientibus minime obvenire potuerit, saltim nos in tanto fratrum nostrorum periculo culpam negligentiae declinemus. Notificato autem consilio et decreto nostro, et requisitis utrimque responsionibus, ut eam certitudinem et consensum inveniatis, ne inmittendis legatis vobis dubitandum sit, ordinatis et confirmatis omnibus, quae ad prosequendum hoc negotium loco, tempore vel ceteris convenientiis necessaria sunt, volumus, ut tu et ille frater, qui hujus rei mediator esse debuerit, confessim ad nos veniatis; quatinus cognitis securitatibus et quae spes pacis esse debeat, legatos nostros, tam sine periculo, quam sine desperatione fructus laboris et fatigationis eorum vobiscum mittere debeamus. Nec durum tibi sit, frater, subire quod imponimus, quoniam ex quo in ecclesia locum sacerdotii et officium suscepisti, nihil Deo dignius aut auimae tuae salubrius fecisti, quam in hac re nequitiam diabolicae fraudis elidere, et saluti tot millium hominum, Deo opitulante, consulere potueris. Et si hoc fatigationi tuae pro voto non successerit, tibi tamen apud illum certa manet retributio, apud quem nihil infectum reputabitur omne bonum, quod perseveranti voluntate concipitur.

88 Illud tamen a dilectione tua omnino nobis exhiberi volumus, ut etiamsi illum alium, quem hujus rei mediatorem te habere supra diximus, socium itineris habere non possis: tu tamen ad nos venire nullatenus prætermittas. Præcipimus etiam tibi ex auctoritate B. Petri, ut cui iustitia favet, tu omnino faveas, et hoc idem facere clericos et laicos, quos poteris, ex nostra parte commoneas. Treva etiam a nobis provisa usque ad xv dies post coaventus solutionem omnino servetur illæsa. Volumus autem, ut apud Regei diligenter proqueries, quatinus legati nostri, qui in partibus illissunt, si voluerint, licenter et secure ad nos redire valeant. d]

89 Udo igitur Trevirorum archiepiscopus non multo post beato fine quievit, et sic negotium Apostolice legationis intermissum est. Quamobrem dominus Papa pro hoc eodem negotio exequendo alias legatos mittere statuit, scribens fidelibus omnibus in hæc verba, [Gregorius episcopus servus servorum Dei, omnibus archiepiscopis, episcopis in Teuthenico regno commorantibus, si obedire voluerint, salute et Apostolicam benedictionem. Quoniam ex lite et dissensione, quæ taindiu inter vos sunt, maximum in sancta Ecclesia periculum, maximum inter nos undique detrimentum fieri quotidie cognoscimus. Illeireo visum est nobis et fratribus nostris in concilio e congregatis, summo desiderio aestuare, summa ope elaborare, quatinus idonei legati, tam religione quam scientia pollentes, e latere sedis Apostolice ad partes vestras mitterentur, qui religiosos episcopos, laicos etiam pacis amatores et iustitiae, in partibus vestris commorantes, ad hoc opus idoneos congregarent: qui Domini gratia præeunte, die et loco ab illis statuto, tam ipsi, quam quos eis adhuc conjungere debemus, aut pacem componant, aut veritate præcognita super illos, qui sunt tanti

dissidii causa; canonicam censuram exerceant. D

90 Verum quoniam nonnullos diabolico instinctu confectos, iniquitatis suæ facibus ignitos, cupiditate inducos, discordiam potius quam pacem fieri et videre desiderantes fore non ignoramus; statuimus in hac synedo ad eamdem formam sicut in præterita, ut nulla unquam persona, alicujus potentia vel dignitatis sive magna, sive parva, sive princeps sive subjectus aliquando præsumat legatis nostris obsistere, et postquam ad vos pervenerint de componenda pace contraire, nec postea contra interdictum illorum alter in alterum audeat insurgere: sed usque ad diem ab illis statutam, firmam pacem omnes, sine contradictione et fraude observent. Quicumque autem hæc nostra instituta ulla præsumptione violare tentaverit, anathematis vincula non solum in spiritu, verum et in corpore, et omni prosperitate hujus vitæ, Apostolica auctoritate innedamus, et victoram eis in armis auferimus, ut sic saltim confundantur et dupli coaetione conterantur.]

A. HUGONE
AB. FLAV.

91 Secundum ergo fidem dictorum missi sunt legati a latere sedis Apostolice, de quibus cum aliqua sinistra referrentur, dominus Papa has eis misit litteras ab urbe Roma. [Gregorius episcopus servus servorum Dei, dilectis in Christo fratribus et coepiscopis Petro Albanensi, et Ulderico Pataviensi, salutem et Apostolicam benedictionem. Sunt multi, quibus tamen non credimus, qui de legatione vestra murmurare incipiunt, suspicantes, vos aliter velle incedere, quam a nobis præceptum est: et alterum vestrum nimis simpliciter, alterum vero non adeo simpliciter acturum esse causantur. Quapropter diligentissima circumspectione cavendum est vobis, ut utramque suspicionem positis extingue. Quid ita facile cum Dei adjutorio provenies, si præcepta nostra ante mentis oculos semper teneatis et nihil aliud præsumatis efficere, nisi quod nos vobis nescimus non modo verbis, verum etiam litteris inculcando mandasse.

decernit Pa-
pa alios lega-
tos mittere;
E

92 Volumus autem, ut de causa regum vel regai, sive etiam de Trevirensi vel Coloniensi et Augustensi electis, vel de omnibus istis, qui iovestituram per manum laicam acceperunt, nullum præsumatis exercere judicium: sumimumque vobis studium sit, si Rex acquieverit vobis de statuendo colloquio, et pace firmanda in regno, et de restituendis episcopis in sedibus suis; et hæc eadem cito ad nos, aut per vos ipsos, aut per certos legatos annuntiare, ut tot et tales personas possimus illac ad constitutum tempus dirigere, qui ad tautum negotium determinandum valeant una nobiscum Deo auxiliante sufficere. Interim vero sic vos utrique parti communes, et ab omni suspicionis nævo, quantum in vobis est cum divinae gratiae adjutorio exhibete immunes, ut iustitiae semper et nullo modo partibus faveatis, si-
c ut habetis formam nostram, qui videlicet postquam judicium tanti hujus negotii iohannu beati Petri commissum est, nihil aliud vobis testibus intendimus, nisi ut per iustitiae semitam incedamus. Ad nullam partem sinceritatem Apostolice discretionis infleximus, nullis promissionibus aut terroribus cessimus, nec aliud unquam Deo protegente actueros nos esse, confidimus.

quos et offi-
cios sui monet,

93 Præterea specialiter vobis de abbate Augien-
se injungimus, qui nuper ad Apostolorum limina veniens, non solum captus est, sed etiam in loco ejus quidam est tyrannice subrogatus, ut ea bona sua, quibus expoliatus est, expulso invasore illo restitui faciatis. Qui tamen postquam de his quæ perdulit, fuerit pleniter investitus, si quis contra illum habet aliquid, paratus erit in nostro judicio respondere. Non enim debet ab alio aliquo judicari.

ut tantum
agent de loco
colloqui sta-
tuento,

qui

*ut locum
aptum pacifi-
cationi
disciplia;*

*atque ad se
Romam
veniat*

*etiam sine
ocio alterius
artis.*

*C
d
Mortuo Undone
Trevirensi,*

e

A. HUGONE.
AD FLAV.
et neutri
parti præ altera faveant;

et episcopo
Wormatiensi.

f

g
Ortam de
legatis sus-
pcionem

se amoret
Gregorius

et quid illis
mandaverit,
explicat.

A qui in Apostolica sede scitur a memet consecratus. Et certe gravis fuit præsumptio, manum in eum ponere, qui tanto erat privilegio munitus. Qnod si invasor ille contra interdictum nostrum prædicto fratri sua restituere contempserit, confessim in eum velut in rebellem et invasorem ex auctoritate Apostolica sententiam excommunicationis intendite; quidquid autem agitis, vel quidquid vobis contingit, litteris semper mandare et frequenter ad nos mittere procurate.

B. 94 Omnipotens et misericors Deus, a quo bona cuncta procedunt, meritis beatæ Dei genitricis Mariæ Dominae nostræ et beatorum Apostolorum suorum Petri et Pauli, ab omni malo vos defendere et in omnem veritatem inducere dignetur, quatinus, quidquid agitis, secundum timorem Dei et utilitatem sanctæ Ecclesiæ feliciter peragatis. Inter omnia studiosissime Wormatiensis episcopi mementote, qui cum esset diu ab ecclesia sua expulsus, et ob id Romam veniret, ut auxilium Apostolice Sedis acquireret, non solum nihil sibi presulit, sed modo etiam pejus incurrit. Interim vos salutamus et rogamus, ut sitis memoriae nostri, memoris vestri apud Deum.] f

B. 95 His acceptis litteris g, quia corrupti numeribus a sententia et proposito gravitatis Apostolicæ deviaverunt, aliud quam quod eis impositum fuerat agentes; Heinricum videlicet regnum reform.... et Rodulfum pervasorem et invasorem regni.... Ecclesia publice privantes, quod omnino veritati adversabatur; episcopos quoque simoniacos confirmantes, qui manifeste Heinricianis communicabant: cum fideles rei veritate minus inspecta a sede hoc Apostolica ita processisse crederent et dubitarent, et sermo titubationis illorum, ad aures Patris nostri venisset, litteras eis misit, in quibus, et quod male actum fuerat, reprehendit quodque se ignorante factum esse edocuit, et ut in fide recta, inconcussa spe perseverarent, evidenter admonuit, scribens eis in hac verba:

C. 96 Gregorius episcopus servus servorum Dei, omnibus fidelibus S. Petri in Teuthonico regno commorantibus Sal. et Apost. benedictionem. Pervenit ad nos, quod quidam ex vobis de nobis dubitant, tamquam in instanti modo necessitate usus sim seculari levitate. Qua certe in causa nullus vestrum praeter instantiam præliorum maiores me et patitur angustias et suslert injurias. Quotquot enim laici sunt, omnes causam Heinrici præter admodum paucos laudant et def.... et perniciæ duritiae ac iniuriantis in eum, me redargunt. Quibus omnibus Dei gratia sic hactenus restitimus, ut in neutram partem adhuc, nisi secundum justitiam et utilitatem, secundum nostrum intellectum, declinaremus. Nam si legati nostri aliquid contra, quod illis imposuimus, egerint, dolemus; quod tamen ipsi, sicut comperimus, tum violenter coacti, tum dolo decepti fecerunt.

C. 97 Nos vero injunximus eis, ut locum ac terminum communiter statuerent opportunum, ad quem sapientes nostros et idoneos legatos propter discussiendam causam nostram dirigeremus, atque ut in sedes suas episcopos restituerent, et abstinere ab excommunicatis docerent. Si quid contra haec vel coacti vel decepti fecerunt, non laudo. Sciatis indubitanter, quoniam Deo gubernante nemo hominum, sive amore, sive timore, aut per aliquam cupiditatem potuit me unquam, aut amodo poterit seducere a semita recta justitiae. Vos itaque si revera et in caritate non feta fideles Dei et S. Petri estis, nolite in tribulationibus deficere, verum ut boni æmulatores, in incepto fideliter immobiles perseverate, quoniam qui perseveraverit usque

in finem, hic salvus erit. Inpræsentiarum nihil D aliud vobis de prædicto negotio mandare possumus, quia nuntii vestri nondum sunt reversi, quibus utique venientibus, secundum quob ab ipsis intellexerimus, vobis quantocius possimus, veraciter indicabimus.]

* ANNOTATA C. J.

a Videlicet in ecclesia Domini Salvatoris quinto Nonas Martii inductione prima, quæ uotant annum 1078, et diem tertium dicti mensis.

b Altius legati fuerint hi, quom duo Bernardi, de quibus supra, quorum unus ab adversariis captus, carcere detinebatur.

c Scripta fuit epistola Romæ septimo Idus Martii, inductione prima: sexto ridelicet die post habitum ibidem concilium, ubi quæ hic nuntiantur, decreta fuerunt.

d Haec quoque eodem die, ut notatur in Registro, data fuit: sed effectum obtinere non potuit, quia Udo obiit eodem anno 1078.

E e Au hoc loco idem intelligatur concilium Romanum, anno 1078, die tertio Martii habitum, cuius decreto præmissæ litteræ ad Germanos, et singulares ad Udonem Trevirensem expeditæ fuerunt; an vero aliud concilium, quod eodem anno die 29 Novembris congregatum fuit; non habeo unde definiam. Quæ per mortem Udonis intervenere impedimenta, quo minus priora decreta executioni mandata fuerint, possunt Papam movisse, ut eodem anno aliud concilium, convocaret, oc denuo ex illius sententia hanc epistolam mittet. Id vero etiam innmere videntur sequentia hujus ipsius epistolæ verba: Statim in hac synodo ad eamdem formam, sicut in præterita, ut nulla persona.... præsumat legatis nostris obistere. Malum nihilominus ege hic intelligere concilium quod anno 1079, mense Februario Romæ consedit, quod Petrum Albanensem et Udalricum Patavinum episcopos, de quibus jam supra mentio facta est et mox iterum fiet, in legationem Germanicam destinavit.

f Præmissa epistola, quam alibi nondum legi, debet data fuisse ad prædictos legatos anno 1079, eodem fortassis die, quo data est epistola, quæ sequitur, ad omnes fideles S. Petri in Teuthonico regno commorantes, quæ in Registro notatur data fuisse Romæ Kalendas Octobris, inductione tertia jam dicti anni. Sunt enim amba ejusdem argumenti, sed ad diversos directa, prima quidem ad legatos, qui insimulabantur nimis favere parti Henricianæ; altera ad fideles S. Petri, F qui possunt eadem de re ad Papam scripsisse, suspectes ipsum quoque eo inclinare. Quamobrem utrisque simul scripserit, quæ singulis litteris continentur.

g His acceptis litteris. Non recte haec conjunguntur cum præmissa epistola Gregorii ad legatos. A quo enim aut a quibus accepta sunt? Debet aliquid dcessse, quod significaverit, a Fidelibus S. Petri in Germania, advenisse litteras, quibus suam suspicionem aut timorem de Legatis indicaverint Pontifici, per verba sequentia. Quibus litteris acceptis responderit Pontifex per suam epistolam, quæ porro sequitur. Ista autem, quia corrupti numeribus, male cohærent; et reliqua propter hiatus orationis non satis intelligi possunt. Ut ut haec sunt, videntur quedam legatis objecta, atque etiam ad Pontificem delata fuisse; quæ tamen ipse in prima epistola dicit, se non credere: et credibile non est, legatos, quorum alter erat Petrus Igneus, episcopus et cardinalis Albanensis, vir sanctus; volentes transgressos esse mondata, ipsis a Pontifice data; nisi forte dolo aut vi, ut scribit idem Pontifex, fuerint circumventi.

A

CAPUT VII.

Excommunicatio Henrici, et hinc secutæ machinationes schismaticorum contra Papam et Hermannum Ep Metensem.

Causa excommunicationis Heinrici

a

*Invocatis SS.
Petro et Paulo*

*explicat Papa
suam electio-
nem*

b

B

Colloquium itaque illud qualiter vel a quibus personis fuerit impeditum in verbis praecellentissimi Patris nostri constat apertum. Quia enim Heinricus abjecto jugo obedientiae, ipsum colloquium impediendo, excommunicationem intentatam non est veritus incurrire, pro his, inquam, et aliis innumerabilibus malis, homicidiis, perjuriis, adulteris, fornicationibus, simonia, ecclesiarum quoque destructione non minima, in Romana synodo anathematizatus est et damnatus, et a regno irrecuperabiliter depositus. Quam ejus damnationem hic subnectere dignum judicavimus a.

99 Beate Petre princeps Apostolorum, et tu beata Paule doctor gentium, dignamini quæso aures vestras ad me inclinare, meque clementer exaudire. Quia veritatis estis Apostoli et amatores, adjuvate, ut veritatem dicam vobis, omni remota falsitate, quam omnino detestamini; ut fratres mei mihi melius adquiescant et sciant et intelligent, quia ex vestra fiducia post Deum et matrem ejus semper Virginem Mariam, pravis et inquis resisto; vestris autem fidelibus auxilium preste. Vos autem scitis, quia non libenter ad sacram ordinem accessi, et invitus ultra montes cum Domino meo Papa Gregorio b abii; sed magis invitus cum Domino meo Papa Leone c ad vestram specialem ecclesiam redii, in qua utcumque vobis deservivi. Deinde valde invitus cum multo dolore et gemitu et planctu in throno vestro, valde indignus, sum collectatus. Haec ideo dico; quia non ego vos, sed vos elegistis me, et gravissimum pondus Ecclesiae vestrae super me pesuistis: et quia super montem excelsum jussistis me ascendere, et clamare, et annuntiare populo Dei scelera eorum, et filiis ecclesiae peccata eorum, membra diaboli contra me cœperunt surgere, et usque ad sanguinem præsumserunt in me manus injicere.

*persecutiones
Heinrici con-
tra Ecclesiam,*

C

100 Adstiterunt reges terræ et principes seculares et ecclesiastici, aulici et vulgares convenerunt in unum adversus Dominum, et adversus vos Christos ejus, dicentes, Disrumpamus vincula eorum, et projiciamus a nobis jugum ipsorum. Et ut me omnino morte vel exilio confunderent, multis modis in me conati sunt insurgere. Inter quos specialiter Heinricus, quem dicunt regem, Heinrici imperatoris filius contra vestram calcaneum erexit Ecclesiam, facta eum multis episcopis Ultramontanis et Italie conspiratione, adiutans me dejiciendo, eam sibi subjugare. Cujus superbiae vestra restitit auctoritas, eumque vestra destruxit potestas; qui confusus et humiliatus, ad me in Langobardiam venit, [et] absolutionem ab excommunicatione quæsivit. Quem ego videns humiliatum, multis ab eo promissionibus acceptis de vita suæ melioratione, solam ei communionem reddidi: non tamen cum in regno, a quo in Romana synodo deposueram, restauravi; nec fidelitatem omnium, qui ei juraverant vel jurati erant (a qua omnes in eadem synodo absolviti) ut sibi servaretur præcepit. Et ideo haec detinui, ut inter eum et principes Ultramontanos, qui ei, causa jussionis ecclesiae vestrae restiterant, justitiam facerem, vel pacem componerem, sicut et ipse Heinricus jumento per duos episcopos d mihi promisit.

*electionem
Rodolfi in
regnum*

101 Prædicti autem episcopi et principes Ultramontani, audientes illum non servare quod promiserat, quasi desperati de eo, vobis testibus elegerunt

sibi Rodulfum ducem in regem. Qui Rex Rodulfus festinanter ad me missi nuntio, indicavit, se coactum regni gubernacula suscepisse, tamen se paratum mihi modis omnibus obedire. Et ex eo tempore eumdem mihi semper misit sermonem, adjiciens etiam (filio suo dato obside, et fidelis sui Ducus Bertholdi filio) quod promittebat, sacramento firmare. Interea Heinricus caput me precari, ut illum contra prædictum Rodulfum adjuvarem. Cui respondi me libenter facere, auditu ntriusque partis ratione, ut scirem, cui justitia magis faveret. Ille vero putans, eum suis viribus posse devincere, meain contempsit responsem.

192 Postquam autem persensit, se non posse sicut speravit agere, duo episcopi ex consentaneis suis, Virdunensis scilicet Theodericus e, et Obsburgensis, Ronam veuerunt, et in synodo ex parte Heinrici me, ut ei justitiam facerem, rogaverunt, quod et nuntii Rodolfi fieri laudaverunt. Tandem aspirante Deo, sicut credo, statui in eadem synodo, in partibus Ultramontanis fieri colloquium, ut illic aut pax statueretur, aut cui justitia faveret aequalius, cognosceretur g. Et quia putabam quod injustior pars colloquium nollet fieri, ubi justitia locum suum servaret, excommunicavi et anathemate obligavi omnes personas sive regis, sive ducis, sive episcopi aut alicujus hominis, qui colloquium aliquo ingenio inoperebret, ne fieret. Prædictus autem Heinricus cum suis fautoribus non timens periculum inobedientiae, quod est scelus idolatriæ, colloquium impediendo excommunicationem incurrit, et se ipsum anathematis vinculo obligavit, magna que multitudinem Christianorum morti tradi et ecclesias fecit dissipari, et pene totum Teutonicorum regnum desolationi dedit.

103 Quapropter confidens de judicio et misericordia Dei, ejusque prissimæ matris semper virginis Mariæ, vestra fultus auctoritate, sæpe nominatum Heinricum, quem dicunt Regem, omnesque fautores ejus, excommunicationi subjicio, et iterum regnum Teutonicorum et Italiae ex omnipotentis Dei parte et vestra interdicere ei, omnem potestatem et dignitatem regium illi tollo, et ut nullus Christianus ei, sicut regi, obediat interdico h. Ipse autem Heinricus cum suis fautoribus in omni congressione bellum nullas vires, nullamque in vita sua victoriam obtineat. Ut autem Rodulfus regnum Teutonicorum regat vel defendat, quem Teuthenici elegerunt sibi in regem, ad vestram fidelitatem ex parte vestra donec, largior et concedo, omnibusque sibi fideliter adhaerentibus absolutionem omnium peccatorum, nostramque benedictionem in hac vita et in futura, vestra fatus fiducia, largior. Sicut enim Heinricus pro sua superbia et inobedientia et falsitate a regni dignitate juste abicitur, ita Rodulfo pro sua humilitate, obedientia et veritate, potestas et dignitas regni conceditur.

104 Agite nunc, quæso, patres et principes sanctissimi, ut omnis mundus intelligat et cognoscat, quia si potestis in cœlo ligare et solvere, potestis in terra regna, imperia, principatus, ducatus, marchias, comitatus et omnium hominum possessiones pro meritis tollere et concedere. Vos patriarchatus, archiepiscopatus, primatus, episcopatus, frequenter tulistis pravis et indignis, et religiosis viris dedistis i. Si enim spiritualia judicatis; quid de secularibus potestis? et si angelos, dominantes omnibus superbis principibus, quid de illorum servis facere potestis? Addiscant nunc reges terræ et omnes seculi principes, quanti vos estis, quid potestis; et timeant parvi pendere jussionem Ecclesiae vestrae, et in predicto Heinrico tam cito judicium vestrum exercete, ut nonnes sciaut, quia non fortuitum, sed

D
V. HUGONE
AB FLAV.

Pactis de pace
ineunda
e
f

g
E
non stantem
Henricum

excommunicat
denuo,

h
et regno pri-
vat.

Rogat aposto-
los, ut suam
sententiam
confirment;

A sed vestra potestate eadet et confundetur, utinam ad poenitentiam! ut spiritus salvus sit in die Domini. Data Romæ Nonis Martii k.

*Hermannus
ep. Metensis,*

l 105 Praerat tunc temporis Mediomaticum urbi vir egregius et inter præcipuos Catholice fidei pugnatores, magnum patientiae, religionis ac justitiae documentum, dominus Hermannus l episcopus, Leodiensis ecclesiæ filius, pite memoriæ Adalberonis episcopi Metensis successor a Deo prædestinatus et donatus, qui in primario juventutis flore, temporibus Ammonis venerabilis Coloniensium archiepiscopi, tutoris ac moderatoris regni, Palatii frequentiam nactus, Regis illius pene universa noverat, in tantum, ut etiam ante perceptam episcopatus gratiam pro ejus insolentia a curiæ se plerumque administratione subtraheret, et magis eligeret contentus esse mediocitate sua, quam ex inquisitione societatis factiosorum sperare majora: maxime cum videret præfatum reverendæ memorie virum Annonem dolere et gemere frequenti contritione, desolatum sub tali principe statum regni, incurvatum jus Imperii, contritum cornu Domini, in quo esset sola spes dejectionis ecclesiastice, et perturbatio pacis

B Catholice, confusio et horror, vanitas et contritio, et omnia pessimum, superba, lubrica, vana, inconstans atque immunda præsumptio.

106 Ubi vero episcopatus officium adeptus est, satis penituit de manu regis illius investitoram pontificatus se suscepisse, adeo ut etiam impositam prælationis sarcinam libens rejecerit, volens deposnerit, toto se ab ea nisus excusaverit, si assensum præstitisset auctoritas Romani Pontificis, apud quem pro excessibus suis, id est incaute usurpata eadem investitura, quæ est contra instituta canonica, culpan fateri non erubuit, satisque cavit imposterum a communione ejus et fautorum ejus; propter quod et tanta passus est, ut et de illo dictum possit videri; Ego ostendam illi, quanta oporteat eum pronomine meo pati. In primo sane congressu passus est, quod fuit hominis; ut disceret jam in secundo, qui ei fuit jugis et perpetuus, de Deo præsumere, non de se. Lapsus est enim ut homo; titubavit ut homo, quia præsumpsit ut homo; sed evacuatum est jam in illo scandalum opprobrii, quia in bonitate virtutis suæ abscissum est, quod conturbaverat illum, et per illum bonos omnes, et obscuritate rarescente relaxit aurum, invalidit color optimus, resplenduit

C in diadema Regis æterni lapis sancti nari.

*veniam delicti
impetrat a
Papa,*

107 Hie igitur in ipso primo suo ingressu, Apostolice doctrinæ exequor factus, eum postmodum communicasset regi scelerato, et pro sceleribus excommunicato, a cuius se, ut dictum est, jam per aliquantum temporis communione suspenderat; doliuit, ut prædictus, se deceptum; viribusque resumptis, a domino Papa absolutionem quæsivit errati. Qui etiam præcepit domino Diensi episcopo m, ut eum vice sua aut perse, aut si timore Regis vereretur illo transire, per aliquem religiosum virum, de cuius fide et magnanimitate consideret, absolveret. At ille vicem obedientiæ imponens Abbatii n Divonensis cœncibii, Metim eum direxit, a quo absolutus est ipsa Vigilia Natalis Domini.

ejusque litteris confirmatur in bono proposito.

108 Cum ergo totis medallis cordis adhaereret præceptis Apostolicis, et e contrario omnia ei intentaret adversa indignatio regia, et fallax adulantium ei lingua, conquerentium non posse auctoritatem sanctæ Romanæ Ecclesiæ regem, imperatoris filium, a Deo electum et honoratum, sanctam illam regiæ majestatis dignitatem, a seculis honoratam, depone et a gremio matris Ecclesiæ segregare, et concessa privare potestate; eum non esset potestas nisi a Deo, quæ autem sunt a Deo, ordinata sunt: et ille a sede Apostolica contra ra-

biem oblatrantium, curationis expeteret antidotum, ut erga eorum impetus scriptis Apostolicis, quasi clypeo defensionis muniretur; hanc ei ab Urbe mitissimus Docto misit epistolam per R. o Abbatem Virdunensis monasterii, ita auctoritatibus divinarum scripturarum muniram atque refertam, doctrinæque Apostolicæ sale conditam, ut haec sola sufficiat fidelibus ad confutandam adversariorum ineptam stultitiam.

109 Gregorius Episcopus servus servorum Dei dilecto in Christo fratri Hermanno Metensi episcopo salutem et Apostolicam benedictionem. Quod ad perferendos labores et pericula etc. p.

ANNOTATA C. J.

a Recte judicavit Auctor; quia vere dignum erat, quod posteritati commendaretur. Ego tamen constitueram ipsum hu. non recudere, quia jam in Actis S. Gregorii, a Paulo Bernriedensi collectis, tomo 6 Maji pag. 240 impressum est. Sed proprius conferens inter se ultramque editionem, et comperiens, nonnulla aliter atque E aliter subinde legi, nec non omissa in uno suppleri per alterum; tandem inclinavi, ut hoc monumentum Auctori nostro hic non subtraherem, quemadmodum ulia ei in supradictis non subtraxi, licet alibi eadem jam extarent. Faciet etiam iterata editio ex Auctore illorum temporum, ut quivis certius possit cognoscere veritatem actorum, de quibus alii sape aliter nunc opinantur. Sunt porro quæ hic dicuntur a Pontifice, compendium fere omnium, quæ supra de Henrici perfide gestis sunt relata.

b Quando nempe Henricus 3 imperator anno 1046, remotis tribus Pontificibus, inter se, cum scandalo Ecclesiæ contendebat; et subrogato ex communi consensu, Clemente 2; secum in Germaniam duxit Gregorium 6, cum eoque Hildebrandum, postea Gregorium 7 Papam.

c Igitur manserit Hildebrandus in Germania post obitum Gregorii 6, usque ad electionem Leonis 9, factam per Imperatorem anno 1048, quando ipsum comitus est Romam; suoque juvit consilio, ut eo, veluti peregrinus, absque habitu pontificali, proficeretur atque denuo ibi eligeretur a clero et populo: quod et factum est. Sicque Romani Leonem suscepserunt et coronaverunt die 12 Februarii

d Fuerunt episcopi illi diversi a Virdunensi et Osnaburgensi, de quibus supra num. 83 mentio facta est, et mox hic denuo fiet. Quando autem illi ad Papam venerint, vix queo definire.

e De hoc Theodorico scripsit idem Gregorius, epistola 81 lib. 1, anno 1074 ad Udonem archiepiscopum Trevirensim, ut ipsum auctoritate Apostolica moneat, tollere interdictum, quod monasterio S. Michaelis imposuerat.

f Obseburgensis ille episcopus, ut ego puto, Osnaburgensis, supra sic etiam nominatus est num. 83, absque proprio nomine. Si vero Osnaburgensis indicatur, fuit is, Benno sive Bernardus, laudatus in chronicis Osnaburgensi apud Meibamios tom. 2, et beatus apud suos audit.

g Sequitur hic apud Paulum Bernriedensem: Ego enim sicut vos mihi testes estis, Patres et Domini mei, usque hodie nullam partem disposui adjuvare, nisi eam, cui plus justitia faveret. Et quia putabam etc.

h Hic iterum opul eundem sic habetur: omnesque, qui ei juraverant vel jurabunt de regni dominatione, a juramenti promissione absolvo. Ipse autem Henricus etc.

i Sequentia paucioribus referuntur a Bernriedensi, hoc modo: Si enim spiritualia judicatis, quid de secularibus

A scenlaribus vos posse credendum est? Addiscant nunc etc.

k Additur apud Bernriedensem, Indictione III. Quibus indicatur annus 1080.

l Herimannus iste seu Hermannus, idem est cum illo, cui supra pag. 175 S. Gebhardus archiep. Salisburgensis inscripsit epistolam suam contra schismaticos: ideoque ut notior sint persona ejus, digressionem hanc Auctoris nostri, quae ad Gregorium Papam non magnopere spectat, hoc loco putavi non prætermittendam: referique potest ad pag. 156 in fine, ubi aliud brevius ejusdem elogium adductum est.

m Videlicet Hugoni, episcopo Diensi nuntio Apostolico per Gallias, de quo plura diximus post caput i horum Actorum in Intercalatione.

n Fuit is Adalbero, S. Benigni Divionensis Abbas, mortuus anno 1077, ut habet Chronicum istius loci apud Labbeum in nova Biblioth. MSS. Nam ante annum istum Ecclesiae reconciliatum fuisse Herimannum colligitur ex epistola 2 lib. 4 Registri Gregoriani.

B o Intellige Rodulfum, ut infra numero 113 et 121, monasterii S. Vitoni Virduni (unde hic monasterium Virdunense vocatur) abbatem post Grimoldum, anno 1078 mortuum. Rodulfus autem obiit, ut in hoc ipso Chronico legitur, anno 1099.

p Prætermissa est hæc epistola ab editore Labbeo, tum quod dogmatica est, parum conferens ad Historiam; tum quod tota extat in Registro Gregorii lib. 8 ep. 21, ad quam remittit lectorem. Argumentum epistolæ tale est. Initio excitat Gregorius Herimannum, veritatis atque auctoritatis pontificiæ defensorem, ut pergit strenue pro illis depugnare. Tum instruit ipsum ex multis sacrarum Scripturarum ac Patrum locis, penes Pontificem Romanum esse potestatem excommunicandi dependente principes Christianos, Ecclesiae matri suæ rebelles, absolvendique subditos illorum sacramento fidelitatis.

CAPUT VIII.

Schismatici consternati, eligunt Wibertum in Pontificem sibi Romanum.

Hanc igitur epistolam Metensis episcopus suscipiens, plurimum confortatus est in Domino. Verum nos, hac decursa, ad historiæ ordinem redeamus. Ubi ad aures Henrici regis et sautorum ejus anathema, a Domino Papa factum, personuit; infremuit factiosorum strepitus, in B. Petri Vicarium turpia et nefanda concrepans intonuit, dicentium magum esse et impostorem; haereticum, homicidam, fornicarium, et si quid aliud adversatur sanæ doctrinæ. Non debere regem imperatoris filium, qui non sine causa gladium portaret, qui Romanæ Reipublicæ patricius, tutor, et defensor esse deberet, tantam pati sanctæ Dei Ecclesiæ conculationem, ut homo omnium peripsema, pro suis sceleribus juste puniendus, et merito ab Ecclesia exturbandus, summam illam regii nominis majestatem impugnaret. Maledictum frustra prolatum, in eum, a quo processerat, retorquendum; ut qui domino suo et regi foveam paraverat maledictionis, eo immuni remanente, ille qui caput et causa mali erat, prior incideret in eam.

111 Cum in hoc omnis perstreperet aula, decreatum est communis consilio, ut ille qui reverendam a seculis regiam majestatem ab Ecclesia extorrem pronunciaverat, ab Ecclesiæ corpore segregaretur; et Romanæ Ecclesiæ Pontifex, qui supra omnes est, in his qui ei subesse debebant, excommunicationi adjudicatus est. O dementia incomparabilis! furor inedibilis! insania mirabilis! Quis rogo,

imperatorum, quis regum, ad tantam prosi- D lire natus est protervam insaniam, insaniamque pro- terviam? ut clavigeri cœlestis Vicarium, cuius lin- gua clavis cœli est, canonice electum, ab omni Christianitate susceptum, bene vivente, recta docen- tem, ab Ecclesia alienandum pronuntiaverit? Conventus hic apud ulterius Trajectum a habitus est, ubi contra Deum et Dominum disputatum est. Dies erat sabbati et vespere sabbati ipsa nocte Do- minicæ diei illucescente, in concilio malignantium constitutum est et deliberatum, ut in crastino ad missas in omnium audientia Papa excommunicaretur, quia ausus fuisset regem et dominum suum excom- municare. Justam hanc esse sententiam, ut in quo peccaverat, puniretur.

112 Aderat in consessu illo iniqua gerentium Vir- dunnensis Teodoricus b, et Pibo c Tullensis et plures alii, qui etsi favebant regiis negotiis, hoc tamen, quia sanctorum Patrum obviabat decretis, et sanctis repugnabat canoniciis, aversati sunt. Et quidem Tullensi id officii a Rege impositum luit, eo quod esset mentis timidæ, et multæ inconstantiae, ut negotium id exequeretur. Sed ille dum pavet ad singulæ, nec andet reniti noctu cum Virdunensi as- sumptis sociis fugæ se credit consilio: quamobrem et in crastinum aliquanto morosius prolongata est negotii hujus exsecutio. Solus Willelmus Trnjectensis d inventus est, qui Dominum et magistrum suum maledictionis intorsit jaculum, sed non impune. Nam cum hoc inter sacra missarum peregisset so- lennia, et peracto scelere datus in reprobum sensu- ad eaem perexplenda accingeretur, (ne vel in hoc a Judæ proditoris consortio et merito separaretur) ubi corpus Dominicum, in quod peccaverat, male sibi conscientius sumpsit; ultio divina manifestata est. Percussus est enim a Deo plagi insanabili, ita ut cum horrore et stupore mirabili clamaret; Ardeo, ardeo: quia corpus quod vivificat, incendium illi prænamque pariebat, quod exarserat in eo sicut ignis in spinis, ut manifesta in eo fieret ultio Domini. Nec datum est illi tempus, ut pœniteret, sed mox ut sensit ignem in se grassantem, in sede corpore reclinato, dum clamasset, Sancta Maria, miseram vitam miserabili morte finivit. De quo certum est, quia nobis ista, [qui] vidit [retulit. e] Nobis hoc monstratum est, ut prodesse inciperet nobis pœna ejus.

113 Grandis hinc inolevit terror omnibus, ita ut Virdunensis, quem clam abscessisse notavimus, urbi sue appropinquans, exequuntibus sibi obviatu cle- ricis suis cum crucebus et cereis, ut moris est, pro- cessionem palam interdixerit, et excommunicatum se, quia ad horam cessisset, pronuntiaverit, satis- que tunc pœnituerit, in excommunicatione Domini Papæ se factiosis communicasse: ita ut palam prote- staretur, quia nisi divina illi prospexit misericordia, et bonorum virorum oratio, pœnam, quam Willelmus perpessus erat, ipse pertulisset. Quamob- rem etiam Papa dimissis nuntiis, abbate videlicet Rodulfo cum sociis, cum se omnino pro communione illa excommunicatum affirmaret, et ob id ab officio cessasset, in manu ejus per litteras stolam reddi- dit et annulum. Et cum se sic ipse dannaret, parebat tamen Regi, quia hæc erat hora ejus et po- testas tenebrarum. Nam inveteratam ejus malitiam, quæ obduruerat, non frangebant miracula, ut in- crementa vitiorum parerent ei etiam additamenta tormentorum. Unde et impletum est in eo 'quod scriptum est. Multo labore sudatum est et non exi- vit de eo nimia rubigo ejus nec per ignem. Ignis enim ei tribulationis circumstrebepat, qui vitiorum rubiginem purgaret. Sed nec per ignem rubiginem amisit, qui nec per flagella correctus est: quia

a. REGONE
AB. FLAV.

a
in conventi-
culo Ultra-
jectino,

b
decretum
nefandum
publicante
episcopo loci,

c

d
mox divini-
tus punito

e

f
ad terrorem
aliorum,
maxime
episcopi Vir-
dunensis;

qui conver-
tur, sed
illico relabi-
tur.

Convicta
schismatica-
rum in Gre-
gorium,

C

deceruentium
eius depositio-
tionem

A. HUGONE
AB. FLAV.
Mors Ru-
dolfi regis.

f
g
Conciliabulum
Brixinense

et electio
Wiberti in
antipapam,

h

eiusquo sce-
terata ordi-
natio,

A malitia ejus a conflatore consumi non potuit.

114 Anno igitur ab incarnatione Domini MLXXIX factum est prælium in Saxonia, in quo Rodulfus rex cecidit, et Heinricus fugiendo victus est. Et sequenti anno g Wibertus invasit Sedem Apostolicam, a damnatis et excommunicatis sive similibus in Apostaticum, non Apostolicum electus. Quæ conspiratio primum facta est apud Brixiam, ubi congregati aliqui episcoporum de synagoga satanæ, traditi in reprobum sensum, et contra fidem, quæ est confessio Petri, et sanctam sedem ejus Romanam Ecclesiam, turpia et nefanda jacientes, ad plenitudinem damnationis suæ elegerunt Wibertum hæresiarcham de sni similibus, et desperata superbìa Apostolicum eum vocantes, Apostatam, non Apostolicum effecerunt.

115 Qui idcirco omnium fidelium odio dignior est, quia cum a principibus, Heinrico scilicet rege deposito, et ceteris hujus perditionis ministris, quæsitum esset, quis ad impugnandum sanctum virum, Papam videlicet Gregorium, falsitatis vexillum susciperet, nemo omnium tam audax, tam præsumptor, tam desperatus vel perditus inventus est, qui naufragium fidei subire deligeret, præter eum solum; qui idcirco (credimus) Antichristi negotium suscepit, ut ruinam archiepiscopatus Ravennensis, quem pro suis criminibus, eodem Gregorio h præsidente, synodali judicio perdidera, susceptione oblati periculi compensaret. Aderat in conventu illo malignantium multis numerus damnatorum, quos ad persequendum amatorem justitiae communicatio criminum et amor Principis illexerat; [inter quos] eum solum invenit diabolus promptiorem, cui omnino malitiæ suæ principatum committeret. Suscepit itaque sedem satanæ, et in cathedra pestilentiae sublimatus, impiorum mentes ad expugnandum nomen Domini exacuebat, factus omnibus fovea peccandi.

116 Quæ autem fuerit ejus promotio seu inthronizatio, quomodo ad hanc dejectionem, et quam præcipitanter ascenderit, et a quibus execratus sit, quæve eorum fuerit vita vel conversatio et quid de ordinato vel ordinatoribus ejus sentiendum sit, Geberhardus i Salzburgensis episcopus, cuius vita speculum erat bonorum, interrogatus, edicat. Ait enim scribens Herimanno Metensi episcopo. Geberhardus Salzburgensis episcopus Herimanno Metensi episcopo salute. Wibertus quondam Ravennas archiepiscopus cum obedientiam, quam Apostolicæ sedi juramento promiserat, non attendere, sed contra ipsam omnimodis superbire studuisse, in Romana synodo irrecuperabiliter depositus et anathematizatus est ab Apostolica sede et ab episcopis totius Ecclesiae: nec hoc semel in una synodo, sed in omnibus synodis, quotquot jam septennio h Romæ celebratae sunt.

117 Hic igitur ita in perjuriis inveteratus et pro iisdem irrecuperabiliter depositus et anathematizatus, sedem Romani Pontificis, cui obedientiam juravit, per manus anathematizatorum, utpote sui similium, invasit, legitimo Pastore adhuc eidem sedi præsidente. Ipsorum autem excommunicatorum nullus eum consecrare, vel potius execrare, præsumpsit, præter Mutinensem et Aretinum l exepiscopos, qui ambo pro suis criminibus jam annis tribus officio et communione caruerant. Sed ii etiamsi officium et communionem haberent, et Romana sedes Pastore vacaret, nullum tamen eidem sedi Pontificem ordinare possent. Hujus enim ordinationis privilegium solis Cardinalibus episcopis, Albanensi, Ostiensi, Portuensi m, a sanctis Patribus est concessum. Ergo Mutinensis et Aretinus episcopi juxta testimonium sanctissimi Papæ Innocentii, non benedictio-

nem, sed damnationem quam habuerunt, suo Ravnati imponere potuerunt: nec illum in Romanum Patriarcham, sed in perditissimum hæresiarcham promoverunt. Caveat igitur omnis Christianus caput Antichristo inclinare; statuam, quam Nabnochodonosor erexit, adorare; sieque se ipsius hæresiarchæ permitiosissimo anathemati innodare. Nam quicumque illi obedierit, qui dixit, ponam sedem meam ad Aquilonem, et ero similis Altissimo, certissime in æternam damnationem ibit cum ipsis. Amen.]

118 Hæc sunt de Viberto Geberhardi Salzburgensis, viri utique doctissimi et authentici, scripta veridica, quibus utique nullus enim justitia obviare prævalet. Extant et alia ejus scripta, auctoritate et veritate subnixa, quæ pro viri merito reverenter fidelium honorat et amplexatur Ecclesia. Ab hoc itaque Viberto, sale utique infatuato, Heinriens coronam suscepit Imperii, factus infelix membrum illius, qui est Rex super omnes filios superbæ, suscipiens ab illo maledictionem pro benedictione, et quidem satis congrue. Nam dignus erat, et pro meritis acta res est, ut talis Rex talem Papam institueret, et ab eodem ipse coronam ignominiae et sceptrum dedecoris susciperet.

Gebhardi
taus.

E

ANNOTATA C. J.

a Quamvis Auctor opus hoc suum inscribat Chronicon, leges tamen chronologicas usquequaque non observavit. Quæ enim hic narrat post sententiam Papæ, de excommunicatione Henrici anno 1080 latam, quæ saltem est secunda et solennior ejus excommunicatione, non fuerunt gesta anno 1080, sed anno 1076 post excommunicationem Henrici primam, hebdomade 2 Quadragesimæ in synodo Romana promulgatam, postquam Henricus in conventu Wormatiensi 24 episcoporum suorum, Dominica in Septuagesima curaverat decerni de deponendo Papa. Exinde vero intellecta excommunicatione Papali de sua persona, fuit in Paschate Trajecti ad Rhenum, in episcopatu Willhelmi; ubi hic diebus solennibus venenum, in conventu Wormatiensi conceptum, evomere consueverat pro concione contra Gregorium, ac vindice Deo exitum vita habuit, qui hic describitur. An tuoc Henricus Trajecti conventum habuerit, impiumque decretum Wormatiense denuo publicari jussit, cui et Virdunensis Tullensisque episcopi interfuerint, aliunde non satis constat. Constat quidem ex Schufnburgensi, Hermannum Metensem atque Adalberonem Würzburgensem detrectasse sententia de depositione Papæ subscribere: sed id factum est Wormatix.

b De Theodorico episcopo Virdunensi mentio facta est capite præcedenti, et in Annotatis ad illud, d et e. Adhæsit plerumque schismaticis; in fine tamen vita adhortatione duorum religiosorum virorum, Gerardi et Gerberti, a Rudolfo S. Vitoni abbe, qui cum suis monachis per euadem Theodoricum expulsus, tunc Divinæ exsulabat, ad eum missorum, penitens, et dum lingua usum jam perdiderat, penitentiam per signa declarans, ab iisdem Ecclesiæ reconciliatus, sacramentaliter a delictis absoltus fuit, et continuo e vivis excessit quadragesimo tertio episcopatus sui anno; uti scribit Richardus de Wassembourg, archidiaconus Virdunensis in Antiquitatibus Gallo-belgicis, gallice impressis 1549. Obiit autem Theodoricus anno 1090.

c Pibo, a Gregorio Papu lib. I ep. 81 vocatus Poppo, episcopus Tullensis, apud Sammarthanos ab anno 1073 ad 1107.

d Willelmus Traiectensis ad Rhenum episcopus fuit ab anno 1054 ad 1076, quo vitam infelici fine clausit paulo post Pascha quod tunc incidit in 27 Martii. Diem notat Joannes de Beka v Kal. Maji: Willelmus

facta a non
habentibus
facultatem.

l

m

A *Ithelmus Heda obiisse scribit, mense Majo. De genere mortis ejus neuter meminit, ut nec de ardore ejus schismatico et debacchatione in Gregorium Pupam. Quae tamen officere non possunt veritati historie, hic et alibi a coœris scriptoribus (quales non fuerunt Beka et Heda) relatæ. Siluerint illi, ut parcerent honori episcopi sui. Rem faciant indubitatam Lambertus Schaffvahurgensis (qui et notat anno 1076, Willermum brevi postquam Rex, exactis Paschalibus seriis, Trajecto discesserat; repente gravissima ægritudine correptum fuisse.) Bertholdus Constantiensis, Chronicon Magdeburgense apud Meibomios, item Citticense Lanii, ut prætermittam recentiores.*

e *Quia oratio imperfecta est, inserui per conjecturam hisce signis [] inclusa. An recte, judicet lector, aut rectius faciat.*

f *Imo MLXXX, die xv Octobris; ut habet Marianus Scotus et alii.*

g *Sequeus annus Auctori nostro hic est 1080. quo vere coactum fuit conciliabulum Brixinense in Alpibus septimo Kalendas Julii, feria quinta, indictione tertia, quatuor propemodum mensibus ante commissum prælium, in quo Rudolfus cecidit.*

B h *Legitur in textu Auctoris, grege; manifesto eterrore, pro Gregorio.*

i *Hujus Gebehardi sancti Acta illustrarimus hic a pag. 145, ejusque epistolam ad Hermannum, de qua max, integrum subnexumus.*

k *Hinc confirmatur, epistolam S. Gebehardi ad Hermannum Metensem episcopum contra schismaticos, quam paulo ante hic deditus, scriptam fuisse anno 1081, ut ex ipsa epistola colligatur, in qua num. 44 insinuatur, scriptam esse anno sequente post conventum schismaticorum Brixinensem, qui certo convenerat anno 1080 mense Junio, tribus circiter mensibus post synodum legitimam Romanam, in qua Henricus cum suis solennissime excommunicatus et regno privatus furrat per sententiam Gregorii synodalem, relatam pag. 187. Scripta namque fuit epistola, ut hinc intelligitur, post synodum ultimum illorum, quas Gregorius septennio celebraverat, quæ plane septima ejus synodus Romana est, eademque in qua damnatum solenniter Henricum fuisse diximus. Colligitur item, scriptam fuisse non diu post congressum publicum Saxonum ex una parte et usseclarum Henrici ex altera, ad discutendum pacifice, ex utra parte justitia staret: quo de congressu Bruno in historia belli Saxonici anno suo ultimo, æræ vulgaris 1081, aut, convenisse ultra fluvium, qui Wisara dicitur, in silva Capuana, vulcicet ex factione Henrici episcopos Coloniensem, Trevirensim, Bavenensem, Spirensim, Traiectensem; ex parte vero Saxonum, Moguntinum, Magdaburgensem, Pathorrenensem, Hillinischiemensem. Tum adjungit idem auctor orationem, quum Gebehardus archiepiscopus Salisburghensis, qui a Saxonibus stebat, in congressu publice pronuntiavit: relatam a nobis in Præfatione Tengnagelii ad Epistolam Gebehardi pag. 156. Alii Scriptores, Bertholdus Constantiensis, atque Abbas Urspergensis de congressu hoc, ad annum 1081 tacentes, loquuntur de simili congressu ad annum 1083. De quo Bertholdus quidem ita loquitur: Hermannus rex nativitatem Domini Goslare celebravit, ad quem Ostiensis episcopus, Gregorii Papa legatus, post Epiphianiam pervenit, et colloquio interfuit, quod Saxones contra Henrici fautores condixerunt, ut hoc illis probarent, se jure Heinricum vitare ut excommunicatum. Quod et facto colloquio, decimo quinto die post Epiphianiam, firmissime probriverunt. Abbas vero Urspergensis congressum signat factum esse in Thuringia, loco qui Berchbach dicitur, in eoque ait perorasse prædictum Gebehardum Salisburghensem ex una parte, et Wicelonem Moguntinum ex altera. Hinc dubitari possit, scripseritne Gebehardus epistolam*

suam post congressum primum, an vero post secundum. D Duos enim habitos fuisse, evincit auctoritas scriptorum. A. HUGONE AB. FLAV.

Mea quidem sententia fert, scriptam esse post primum congressum anno 1081, tum propter argumenta jam allata, tum quia in ipsa epistola num. 2 nominantur congressu interfuisse Coloniensis, Babembergensis, Spirensis episcopi, qui etiam nominantur a Brunone pro primo congressu: tum etiam quia in tota epistola nulla innenit mentio rerum, post annum 1081 gestarum; nec nominatur uspiam Wicelo, qui in secundo congressu primas schismaticorum partes egit, post obitum Sigefredi anno 1084 in Moguntinam sedem iatru-sus ab Henrico. Omitto alia, quia jam longior est Annotatio, quam oporteat esse.

l *Scribit Ughellus, Mutinensem fuisse episcopum Herebertum ab anno 1054 ad 1094, cumque Henrici imperatoris partibus contra Gregorium VII nefarie accessisse; in cuius deinde gratiam anno 1083, cum Sigefrido Bononiensi, Cerviensique, aut (ut scribit Blondus) cum Tarvisino episcopis, in die Palmarum, in antipapam inauguavit Gebertum archiepiscopum Ravennatem, eui Clementis III fecere cognomen. In ordinatorem Wiberti antipapæ, episcopum Mutinensem Herebertum consentiunt quidem plerique scriptores, sociumque in ordinatione ei dant episcopum Ariminensem; qui tunc fuit, Obizzus seu Obizzo. Quos autem Ughellus hic nominat, Bononiensem et Cerviensem, Mutinensi conjungunt etiam Acta Gregorii Pontificalia, tom. 6 Maij pag. 133 producta. Noster Auctor Mutiaensi odjutorem facit episcopum Aretinum; de quo cum aliis tacrant, suspicor, errore librarii perperam scriptum esse, quod legens in autographo Arimin. inde formaverit Aretin.*

m *Ut habuerit ab antiquis temporibus Ostiensis episcopus istud privilegium consecrandi episcopum Romanum, eique etiam adstiterint Albanensis et Portuensis: non tamen ita necessarius illorum trium concursus ad consecrandum Papam fuit, ut absque illo legitima consecratio non foret, si modo alia impedimenta abessent. Res patet ex historia ecclesiastica, quæ docet, legitime consecratos fuisse Pontifices Romanos absque illis et a numero minori.*

CAPUT IX.

Henricus Romam capit. Ejus ibi et Gregorii gesta. Ille expellitur; hic liberatur et Saternum tendit.

D *Defuncto per id temporis Lugdunensi archiepiscopo Gibuino a, cum varia quorumdam esset electio, dominus Hugo Diensis episcopus electione cleri et populi, auctoritate et præcepto Romani Pontificis in archiepiscopum Lugdunensem promotus est anno incarnationis Domini MLXXXII. Adhuc enim Romanæ urbi dominus Gregorius præerat, quamquam Wibertistarum jam esset facta conspiratio, non tamen promotio. Ubi vero et promotio ejus, execratione sua illa quasi auctorizata est, et judicatum est ab impiis et perjuris, hostili manu Romani aggrediendam, ut Papa, qui populi obsequio et amore cum gratia Dei protegelatur, cum injuryia et dedecore a sede propelleretur: eo usque res devenit, ut Rex cum Papa suo, exercitu innumerabili fultus, Romanam tenderet, et in itinere quotquot poterat ad adorandam statuam, et in ea imaginem bestie compellebat. Sed modo mirabili, quo plus ad explendam profanæ mentis vesaniam ferebatur, eo gravius dejiciebatur et dehonestabatur.*

120 *Aliquando enim magnum erat, si quis regium osculum merebatur: gratum, si quis vestigia Papæ oscularetur: nunc versa vice rerum, quicumque inventus fuisset, tenebatur, nec antea dimitte-*

F Tentamina
Wiberti a

ad dejeien-dum Papam
Gregorium,

batur;

A. HUGONE
AB FLAV.

Abatur, nisi primo pedem paparelli illius oscularetur, et sic deum osculo Regis potiebatur; ut esset in ambobus æquipartita injuria: verum Regis tanto gravior, quanto hic, cuius pedibus inclinabatur, erat deterior. Quæ enim major esse potest insania, quam virum litteris apprime eruditum, disciplinis ecclesiasticis imbutum, sanctionis ecclesiasticae non ignarum, tenentem in Ecclesia magnæ dignitatis et prælationis locum, ad tantam mentis devenire hebetudinem, ut contra Deum superbire incipiat, et locum celsitudinis, non in Ecclesia, sed extra Ecclesiam et supra Ecclesiam contra jus et fas appetens, illi assimilari omnino studeat, qui dixit, Ponam sedem meam ad Aquilonem, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo.

121 Reversus inter hæc ab urbe Roma Rodulfus Abbas, venit Virdunum, et Virdunensi episcopo communionis gratiam a Papa reportans, absolutionem ejus, domino Metensi episcopo impositam, qui vices Papæ exequebatur, requirendam esse, satisfactione præmissa, insinuavit. Verum qui Wibertum execeratum, et Regem obstinato animo Romanum tendere jam fama vulgaverat, intumuit animus hominis, et

B quidquid egerat, quidquid damnaverat vili pendens, ad vomitum rediit, culpam non solum fateri non erubuit, quin potius gravioribus se vinculis peccati et pertinaciæ innodare non pertimuit. Nam subito per semetipsum absolutus, pontifex in vestitu sacerdotali apparuit, Missas celebravit, et quidquid illud est, quod sacerdotali officio convenit, quod extenus caverat, implere non foruidavit; in monasterio novo sanctæ Mariæ, quod ipse summo studio et cura extruxerat, reliquias introducens, aquam benedicens et aspergens, et singula episcopi officia complens.

122 Exhinc orta sunt mala in Israel. Anno enim ab incarnatione Domini **XLXXXIV**, Henricus Romanum veniens urbem cepit **b**, muros evertit, Gregorium Papam in turre Crescentis c muro clausit, suumque Papam in ecclesia sancti Petri sedere constituit, ut impleretur quod scriptum est: Cum videritis idolum abominationis statem ubi non debet, qui legit, intelligat. Inter hæc Virdunensis fera, tota humanitatis facie eversa, hac illacque debacchabatur, ita ut omnis in eo religionis species immutaretur, et obsequium quod prins viris religiosis, qui tunc a Leodio confluxerant et ab aliis undique partibus, atque subbabitu monastico in coenobiis suburbanis degebant, exhibnerat; verteret in arma furoris. Totus illi sermo de imperio Heinrici, de papatu Clementis erat: ita ut publice in ecclesiis nomen illius hæresiarchæ nefandi in canone recitari præciperet. Quod etiam faciebant reliqui episcopi Lotharingiæ, et Longobardia; exceptis perpaucis, qui magisterio Petri adhaerebant: quorum vita cum esset sancta, pia, casta et Catholica, publica notabatur infamia, insana dicebatur et hæretica; non intelligentes illud Isidori dictum, quod noverit se a communione totius orbis separari, quicumque nomen Apostolici pro qualicunque dissensione in canone non recitaverit.

123 Admiranda prorsus Dei omnipotentis miseratione, qui electos suos, etsi aliquando permitit concurti, non sinit tamen penitus labefactari. Non sufficiebat Sacerdotibus vel solos peccare, facti erant laqueus juvenum omnes, ut etiam absque synagogis facerent eos, qui non communicabant operibus eorum in communicando excommunicatis, in abjectione Gregorii, in assertione Wiberti. Jam vero si quis esset, qui Gregorio communicaret, hic publice convitiis appetebatur, hic hæreticus, destructor regni, assertor mali, qui nec vita dignus esset, qui publicæ indignationis offensam contraheret, perju-

D rus, et quodam adinventitio nomine Paterinus dicebatur. Advenerant tempora periculosa, obnubilata erat facies Ecclesiæ, non agnoscebat quos genuerat filios, quia patiebatur infestos, nec ipsi matrem agnoscebant, quam cum multis et miris modis affligerent et insectarentur, vicem ejus dolere non noverant. Beati, qui in hac sanctæ Dei Ecclesiæ concultatione non inquinaverunt vestimenta sua. Ambulabunt in albis, quia digni sunt. Nec mutabat pardus varietates suas, Heiaricus scilicet nequitias suas. Quinimo Romæ positus, quotquot poterat minis, terroribus, blandimentis, promissis sibi conciliabat: bella, cædes, homicidia per se suosque faciens, et totis quibus poterat nisibus iniquitat favens, veritati resistens, et insuper suis litteras mittens, quibus se Romam obtinuisse, Papam dejecisse, et omnibus omnino prævaluuisse mendaciter confingebat.

124 At vero Mathildis comitissa Romanæ Ecclesiæ filia, virilis animi constantiam tenens, tanto ei fortius resistebat, quanto magis hujus astutias, et Papæ innocentiam noverat. Sola enim tunc temporis inventa est inter feminas, quæ Regis potentiam aspernata sit, quæ calliditatibus ejus et potentiae etiam bellico certamine obviaverit; ut merito nominetur virago, quæ virtute animi etiam viros præbatur. Adesto, suumque Deus, et Ecclesia tuæ regnum, et ecclesiasticae constitutionis robur, quod Spiritu sancto suo ordinante firmaveras, noui patiaris de culmine glorie sue dilabi, nec sinas tantis subjacerem periculis. Hæc est mulier illa, de qua ab obtrectoribus fidei et conculatoribus veritatis crimen incestus sancto Pontifici objiciebatur. Cui si decessent meritorum laudes, hoc solum satis eam commendabilem redderet, quod cum tali viro, dum reprobratur, dum convincia suscipit, dum impropria audit, approbatur, honoratur, laudatur. Quæ enim, ut hæc pro Romana decertavit Ecclesia? Quot et quanta passa est, ut illa debita libertate frueretur? Extant ad eam plures epistolæ Papæ, quarum hic unam non pigebit inserere; ut agnoscatur, qua sibi invicem unionem connectantur, ut omne os loqui iniqua volentium obstruatur, et ut benevoli iustruantur, et maliloqui erubescant et confundantur.

125 Gregorius episcopus servus servorum Dei, dilectæ in Christo filiae Mathildi salutem et Apostolicam benedictionem. Quanta sit milii cura quantaque solicitude de te tuaque salute, ipsa solus qui in cordis arcana rimatur, intelligit, et multo melius me ipso cognoscit. Tu tamen si pensare non negligis, ut reor animadvertes, quia pro tantis me tui curam habere oportet, pro quantis te caritatis studiis detinui, ne illos desereres, utque solius saluti animæ invigilares. Caritas enim, ut sæpe dixi, et dicam, sequens eccelestiem tubam, non querit quæ sua sunt. Sed quia inter cetera, quæ tibi contra mundi principem, favente Deo, arma contuli, quod potissimum est, ut corpus Dominicum acciperes indicavi, et ut certæ fiduciae matris Domini te omnino committeres, precepi: quid inde beatus Ambrosius, videlicet de sumendo corpore et sanguine Domini dicit, his in litteris intimavi. Ait enim in libro 4 de Sacramentis inter cetera. Si mortem Domini annuntiamus, annuntiamus remissionem peccatorum. Si quotiescumque funditur sanguis Domini, in remissionem peccatorum funditur; debo illum semper accipere, ut semper milii peccata dimittantur. Qui semper pecco, semper debo habere medicinam.

126 Gregorius igitur in turre Crescentis muro clausus, legatos misit ad Robertum Apulie ducem, qui tunc forte classe instructa mare transire parabat, ut veniret et obsidionem solveret. Erat tunc forte

E
Mathildis
comitissæ stu-
dium.

F
et Gregorii
ad illam epi-
stola paterna,

Episcopus
Virdunensis
redit ad ro-
mitum.

Henricus Ro-
manum capit.
b
c

Hinc licen-
tius furant
schiismatici.

qui Romæ ob-
sessus, libera-
tur

A forte Romæ abbas Divionensis *d*, Domino Papæ per omnia fidelissimus, quem pro ingenita sibi bonitate et obedientia debita beato Petro, dulcissimo amplectebatur affectu, adeo ut conceptivum suum eum vocaret, quia non eum movebant salutis pericula pro justitia suscepta. Hunc ergo ad evocandum Ducem cum quibusdam cardinalibus misit. Qui obedientiam non segniter executus, Principem adduxit et data urbi obsidione patefactoque ingressu, Rege fugato, Papa liberatur, et ad Lateranense palatium eum gloria reducitur. At quia Normannorum instabilitas, urbe capta et præde data, multa mala perpetraverat, nobilium Romanorum filias stuprando, et nocentes pariter innocentesque pari poena affligendo, nullumque modum, uti victoribus mos est, in rapina, crudelitate, direptione habendo: veritus ne Dne recelente infidelitas Romana exagitata, re-crudesceret et quis antea habuerat, quasi fidos amicos, pateretur infidos, cedendum tempori arbitratus. Salernum se contulit.

Henricus cum suis Roma fugatur,

B 127 Rex vero, hoste adventante, fugie præsidium requirens, sigillum Domini Papæ, quod furto subripuerat, secum tulit, et Portuensem, quia olim familiaris Papæ fuerat, sibi conciliatum, secum duxit. Wibertus vero et ipse aufugit. Quoniam obrem verita Mathildis, ne simplices quique astutia Regis, specie sigilli deciperentur, prævenit malitiam illius, mittens litteras fidelibus in hæc verba Mathildis Dei gratia, siquid est, omnibus fidelibus in Teuthonicorum regno cominorantibus salute. Notum vobis facimus, quod Heinricus falsus Rex, furto subripuit sigillum domini Papæ Gregorii. Unde si quid audieritis, quod discordet a nostra legatione, falsum arbitramini, neque mendacia ejus acquiescat. Præterea episcopum Portuensem secum ducit, quoniam olim fuit familiaris Domini Papæ. Si igitur aliquid vobis vel contra vos per eum vult operari, cum falsum testem nolite dubitare. Nulli umquam ereditatis, qui aliter quam nos, dicere audebit. Sciatis dominum Papam jam recuperasse Satrium atque Nepe. Barabas latro, id est Heinrici Papa, ipse quoque aufugit. Valete et de insidiis Heinrici cauti estote.

Jarentius abbas Divionem, comitatur Papam,

C 128 Igitur summo Pontifice ab urbe discedente, ejus comitatui Abbas Divionensis non defuit. Verum die quondam exercitu ultra quam speraverat, summo diluculo progresso, cum ipse eam sociis celer subsequeretur, calonum turbam offendit, qui extrema hostium sequentes mira agilitate currebant, ignaros doli et fraudis trucidabant quorum nequitiam Abbas, ut expertus in talibus, agnosces et præcavens; socios iter accelerare premonuit. Verum illis propere abeuntibus, cum post terga subdole claimaretur ab impiis, non esse eam viam, quæ præcunctum vestigia sequeretur, se viam scire, et paratos ostendere, si expectarentur. Abbatem contradicente et dolos eorum manifestante, frater qui comitabatur, Walterius nomine, substitut et ultra volum omnium viam ab eis quererebat: a quibus mox pereiit, viam universæ carnis ingressus est.

129 Quod et ita contigit. Cum enim accelerantem præstamus *c*, emissâ lanceola in eum dirigitur, Se dñm tarde sibi providet et ictum devitare gestit, vulnus letale suscepit. Et dum ex dolore ictus gradum accelerat, Abbatem subsequutus, supra pectus ejus capite reclinato, vitali spiritu deficiente corruit, et deficiens mortuus est. Cui illud obfuisse credimus, quia partibus Papæ justis et sanctis aversabatur, nec corrigi poterat. eum saepius objurgaretur. Parcat ei omnipotens Deus et tribuat, ut ultio præsens et peccatorum veniam et aeternitatis ei pariat mansionem. Illo ergo ruente, non destitit malorum improbitas a persecundo, donec bestia, quæ sare-

nas ferebat remanente, inveniret, quo Romana avaritia cupiditatis ingenitæ frena laxaret, siveque malitia eorum propter sareinas interrupta est.

130 Intueamur nunc fluctuantem et æstuantem animum Patris de morte filii; et cogitemus, quæ potuit consolatio dolori illius mederi. Apud exteris gentes positus, duobus tantum sociis et hoc tertio fultus, quid putamus cordi ejus accesserit? qui cogitationum fluctus, qui perturbationum impetus, qui dolorum gemitus, quæ suspiria, quæ mentis anxietas; cum perderet socium socius, filium pater, magister discipulum, et non solum insalutatum, dimitteret, quin etiam ruentem, deficientem, morientem respicere non auderet, nec humanitati officia pia persolvere? O quoniam Patres estis, qui affectum filiorum corde tenetis, attendite et videte, quis patris hujus dolor extiterit, qui filium dam patet vivum et vegetum, innocentem ante se videt mactatum. In morte filii pater passus est. Qui habet amicum carissimum, et eum cogitat moriturum, scit quid pater passus sit, licet majora passus sit, quoniam aliquis amicus de amico excogitare possit. Multum enim distat inter id quod somniamus, et que oculis praesentialiter videamus; sic per maxima est differentia inter cogitatum et actum.

131 Venit ergo tandem Abbas ad socios, et osculato pede Papæ, cum vultus mentem indicaret, dolore cordis aperuit. Papa vero directis militibus cum armorum apparatu, auctores tanti sceleris persequi et corpus examinati factris a luce præcepit deportari. Quod inventum est omni ueste spoliatum, et in suo sanguine volutatum, siveque a quadam clericis de sociis, in Papæ præsentia perlatum: qui benigno ut erat animo compatieus, pluviali suo, quo indutus erat, corpus fratris operiens, et absolutionem ei faciens, missam pro defuncto cecinit, et sic terræ quod suum erat restituit, multum consolatus Abbatem, ut voluntati Dei sui concordaret, judicia ejus esse occulta, nonquam tamen injusta. Confortatus est autem spiritus illius in Domino, et cum omnia perdidisset, non ad iracundiam provocatus est neque stultum quid contra Deum loentus est.

132 Cogitabat vero Papa mitissimus, eum penes se retinere diebus vitæ suæ: sed quia idem anxius batur, jam per annum integrum commissos sibi fratres et filios se non vidisse, licet doleret, illos non ut decuerat, eum a se dimisisse: videns animum ejus in hoc esse, ut fratres visitaret, dimisit eum imposita ei legatione Columbriæ, dans litteras ad Sisenandum principem præfatae provinciæ *g*, ut ei tamquam alteri sibi crederet. Misit etiam per eum, et per Petrum Igneum, et per principem Salernitanum. Gisulfum *h* nomine, quos Cluniacum mittebat, litteras in omnibus fidelibus, in quibus et calamitatis sanctæ Romaniae Ecclesiæ causam, et eur tanta passus sit, quamobrem ad hæc patientia adductus sit, breviter dilucidavit, et ut sui misererentur admonuit in hæc verba.

ANNOTATA C. J.

a *De Gebuino scribit Auctor noster pag. 199 et seq. quod fuerit vir morum probitate venustus, quodque ex archidiacono Lingonensi in concilio Eduensi præfectus sit Lugdunensi ecclesiæ anno 1077, ibi demque consecratus ab episcopo Diensi Apostolico legato die xv Kal. Octobris. Idem a Gregorio Papa biennio post declaratus et confirmatus fuit pro se suisque successoribus, in ecclesia Lugdunensi legitime institutus. Primas Gallæ seu quatuor provinciarum, Lugdunensis videlicet, cui præcerat ipse, Rotomagensis, Turenensis et Senonensis; uti explicat Gregorius, ep. 34 libri 6. Obiit Gebuinus 1082 die 16 Apr. vel ut alii volunt*

D
A HUGONE
AB. FLAV.
summo suo
cum dolore

E
quem Papa,
ut potuit, de-
tersit;

f
ipsiusque di-
mittit lega-
tum in Lusita-
niam.

g

h
i

et Salernum
tendit.

Henricus cum
suis Roma
fugatur,

aufereis sig-
lum Papæ.

Jarentius abbas
Divionem, co-
mitatur Pa-
pam.

et monachum
socium suum
videt occidi,

A volunt 17 Maii, successorem nactus Hugonem, a quo ipse consecratus fuerat, ut alibi diximus.

b Postquam id, cum ab anno 1081 cum armata manu in Italiam transgressus, triennio integro frustra tentarunt.

c Quæ turris, ipsum est, nominatur hie a Bertholdo Constantiensi, Castellum S. Angeli, alias atque ulis nominibus olim nominatum, Moles Adriani, nempe Aeli imperatoris, qui illud sibi mausoleum struxerat; Turris et Castellum Crescentii, qui vir potens Romæ seculo decimo exercevit, adjectis munitionibus, thalamum exercebat tyrannidem in Romanos, ab Ottone III imperatore denum expugnatus et necare jussus; item Dominus Theodorici etc. Nunc vulgo Castel sancto Angelo.

d Jarentio nomine, successor Alberonis, de quo diximus ad cap. 7 Annos. n. Jarentonis primordia statutis, ingressum in monasterium, electionem in abbatem S. Benigii Divianensis, in concilio Adueni, et consecrationem, xv Kal. Octobris anno 1077 factam, describit Auctor noster in codice suo chronica pag. 193 et 199, ac deinde scipio cum laude ejusdem meminuit.

e Hinc colligi possit, Auctorem nostrum tunc etiam in comitatu Jarentonis Divionensis abbatis praesentem B fuisse.

f Legebatur, decreverat. Supposui decuerat, et sensus est clerus: confirmaturque talis lectio ex infra dicendis num. 138, ubi Abbas, Divionem reversus, dicitur monachos, quos in discessu suo passus fuerat infestos, invenisse toto sibi corde substratos.

g Sredit Garibayus tomo 2 pag. 4, Ferdinandum I Castelle regem anno Christi 1039, creptu Mauris Coimbrica, præscisse ei nobilem virum Sisenandum, qui verosimiliter post annos quadraginta adhuc idem erat, ad quem Papa hanc legationem destinavit.

h Citari pag. 169, annos. i, epistolam Gregorii ad hunc ipsum Gisulfum principem Salernitanum, quæ illi nuntiat electionem sui in Papam ipso die quo electus fuit. Is anno sequenti 1074, circiter 32° dominationis suæ, per Robertum Normannum Apulie ducem, cuncto Salerno, principatu exutus, se Romam recuperit. Certe carus Gregorio fuit, in cuius epistola hic mirifice commendatur, æque ac alter legationis socius Petrus Albanensis episcopus, a fidelitate erga S. Petrum et Ecclesiæ Romanam, a quorum defensione nec timore nec spe lueri ionquam potuit urelli.

i Hanc legationem et litteras anno 1084, fugato jam C per Robertum ducem Henrico, adhuc Romæ existens expediet in Galliam et alias similes in Germaniam, uti clare indicat Bertoldus ad annum citatum: Dominus Papa collecta synodo iterum sententiam anathematis in Guibertum haeresiarcham et Henricum et omnes eorum fautores promulgavit (quod et in festo S. Ioannis Baptiste præterito duum Roma fecit, cum Henricus adhuc ibi moraretur.) Hanc sententiam Legati sedis Apostolicæ, videlicet Petrus Albanensis episcopus in Francia; Otto Ostiensis episcopus in terra Tenteiorum usquequaque divulgarunt. Nescio in epistola extet alibi.

CAPUT X.

Epistola Gregorii ad omnes fideles, ejusque Gesta ultima Salerni, monita suis data, et obitus.

inania? Astiterunt reges terræ et principes convernerunt in unum adversus Dominum et adversus Christum ejus. Principes enim gentium, et principes sacerdotum cum magna multitudine convenerunt in unum adversus Christum omnipotentis Dei filium, et adversus Apostolum ejus Petrum, ut Christianam religionem extinguerent, et hereticam pravitatem propagarent. Sed Deo miserante illos, qui confidunt in Domino, nullo terrore, nullaque credulitate, * vel mundane gloriae promissione ad suam potuerunt deflectere impietatem. Pro nulla quippe alia qualibet ratione contra nos inique conspirantes, manus erexerunt, nisi quia periculum sanctæ Ecclesiæ nolimus silentio preterire, et hos qui eamdem sponsam Dei non erubescunt, in servitatem redigere. In omnibus enim terris licet etiam pauperibus mulieribus sue patræ lege suaque voluntate virum accipere legitime; sanctæ vero Ecclesiæ, que est sponsa Dei et mater nostra, non licet, secundum impiorum votum et detestabilem consuetudinem, divina lege propriaque voluntate suo sposo legaliter in terris adhaerere. Non enim pati debemus, ut filii sanctæ Ecclesiæ hereticis, adulteris et invasoribus, quasi patribus subjiciantur, atque ab eis velut adulterina infamia notentur.

134 Hinc multa mala, diversa pericula, et inaudita crudelitatis sceleræ, qualiter sint exorta, a nostris legatis luce clarioris veraque relatione potestis addiscere, et si revera doletis et contristamini, de ruina Christianæ religionis et confusione, eique vultis inanum præbere adjutorii, intrinsecus certo tacti dolore, ab eisdem instrui satis potestis. Sunt enim B. Petr. fidelissimi, et inter primos dominus ejus unusquisque in suo ordine adnumerati, qui nullo terrore, nullaque temporalium rerum promissione potuerant in aliquo ab ejus fidelitate et defensione avelli et a gremio sanctæ matris Ecclesiæ separari. Sed quia, sicut novit vestra fraternitas, licet indigno et peccatori divinitus per Prophetam dicitur: *Super montem excelsum, et reliqua.* Et iterum, *Clama ne cesses; velim nolim, omni postposita verecundia, timore quoque vel alieujus terreno amore, evangelizo, clamo, clamio et iterum clamo, et adnuncio vobis, quia Christiana Religio et vera fides, quam filius Dei de cœlo veniens, per patres nostros nos docuit, in secularem versa pravam consuetudinem, heu! pro dolor! ad nihilum pene devenit, et immutato antiquo colore cecidit, non solum in diaboli, F verum etiam in Judeorum, Saracenorū atque Paganorum derisionem.*

135 Illi enim leges suas, licet hoc tempore ad nullam animarum salatæ utiles, nullisque miraculis, sicut lex nostra æterni Regis frequenti attestacione clarificatas et corroboratas, prout credunt, observant. Nos autem, seculi inebrietati amore et vanæ decepti ambitione, omni religione et honestate, cupiditatæ atque superbiæ postpositis, exleges et quasi fatui videamur, quia præsentis vitæ et futuræ salutem et honorem, sicut patres nostri, non habemus, nec etiam sicut oportet speramus. Et, si sunt aliqui, licet rarissimi, qui Deum timeant, pro se utemque, non pro communi fratrum salute decertant prompta voluntate. Qui vel quoti sunt, qui pro timore vel amore omnipotentis Dei, in quo vivimus, movemur et sumus, tantum desudent, vel usque ad mortem laborent; quantum seculares milites pro Dominis suis, vel etiam pro amicis et subditis! Ecco multa millia hominum secularium pro Dominis suis, quotidie currunt in mortem, pro cœlesti vero Deo et Redemptore nostro non solum in mortem non currunt, verum etiam quorundam hominum inimicitias sabire contemnunt. Et, si sunt aliqui, in Deo miserante sunt, licet perpaucissimi,

qui in persecutionibus
* melius
crudelitate

non cesset
clamare ad
Dominum,

dam Ecclesia
ejus hostiliter
opprimitur,

Gregorius Episcopus servus servorum Dei, omnibus in Christo fidelibus, Apostolicam sedem revera diligentibus, salutem et Apostolicam benedictionem. Pervenit, fratres charissimi, pervenit, ut aestimamus, ad notitiam vestram, quia nostro tempore innovatum est, quod in Psalmo, inquirendo dicitur; Quare tremuerunt gentes et populi meditati sunt

A qui in faciem impiis usque ad mortem resistere pro amore Christianæ legis contendunt, non solum a fratribus, ut dignum est, non adjuvantur, sed etiam imprudentes et minus discreti, ut dementes, habentur.

*quia peccatis
populi ipse
mederi voluit:*

136 Sed quia haec et his similia specialiter imminent nobis, ut vobis indicemus, quatenus Deo largiente vitia possimus a cordibus fratrum avellere, et virtutes in eis plantare, rogamus et obsecramus in Domino Jesu, qui nos sua morte redemit, ut tribulationes et angustias, quas patimur ab inimicis Christianæ religionis, cur et qualiter patiamur, diligenter investigando intelligatis. Ex quo enim dispositione divina mater Ecclesia in throno Apostolico me valde indignum, et Deo teste invitum collocavit, summopere procuravi, ut sancta Ecclesia sponsa Dei, domina et mater nostra, ad proprium rediens decus, libera, casta et Catholica permaneret. Sed quia hosti antiquo haec omnino displicent, armavit contraries membra sua, ut omnia in contrarium verteret: ideo in nos, in in Apostolicam sedem, tanta fecit, quanta facere a tempore Constantini Magni imperatoris nequivit. Nec valde mirum, quia quanto plus Antichristi tempus appropinquat, tanto amplius Christianam religionem extinguere decertat.

*et opem fide-
lium implorat.*

B 137 Nunc autem fratres mei carissimi, diligenter que vobis dico audite. Omnes, qui in toto orbe, Christiano censemur nomine, et Christianam fidem vere cognoscunt; sciunt et credunt, B Petrum Apostolorum Principem, esse omnium Christianorum patrem, et primum post Christum pastorem, sanctamque Romanam Ecclesiam, omnium ecclesiarium matrem et magistrum. Si ergo hoc creditis et indubitanter tenetis, rogo vos, et præcipio ego qualiscumque frater et indignus magister vester, per omnipotentem Deum, adjuvate et succurrите prædicto Patri vestro et Matri, si per eos absolutionem omnium peccatorum, et benedictionem atque gratiam in hoc seculo et in futuro habere desideratis. Omnipotens Deus a quo bona cuncta procedunt, mente vestram semper illuminet eamque sua dilectione ac proximi fœcundet, ut mereamini præfatum Patrem vestrum et Matrem certa devotione debitores vobis facere, et ad eorum societatem, sine verecundia pervenire. Amen *a*.

*a
Abbas Divio-
nensis suos
visitat.*

C 138 Abbas igitur Divionensis cum Petro Igneo et Principe Salernitano apud Salernitanam urbem mare ingressi, quia per terram ire propter discurrantium hostium impetus pertimescebant, longa navigatione pertæsi, tandem applicuerunt apud S. Egidium *b*, ubi diversis curarum astibus cœpit mens ejus anxiari, utrum sicut Papa præceperat, iret recto tramite Colimbriam, an visitaret filios, quos jam emenso anno non viderat. Ei itaque fluctuanti providit respectus pietatis divinae, inspirans cordi illius, ut postposita omni dubietate fratres et filios visitaret, quod et fecit, nec eum fecisse poenituit. Nam nisi hoc fecisset, fortasse rediens a Colimbria, vix invenisset, quos visitaret. Perdidisset etiam tantam frugem filiationis, quantam eo anno suscepit, cuius tanta extitit multiplicatio, ut merito debeat Divionensis ecclesia annum ipsum meliori numerare lapillo. Venit ergo Divienem, et ques in discessu suo passus fuerat infestos, invenit toto sibi corde substratos. Invenit etiam scissam in aliquibus cordibus caritatem, quæ sanavit prout potuit et Dominus dedit. Nondum multum temporis fluxerat, cum audita dissensione inter Virdunensem episcopum et religiosos quosdani, qui in eadem urbe in cœnobii suburbanis degebant, quibus contrarium erat, Wiberto et eis, qui Wibertistis communicabant, subesse; Bertiniacum *c* se contulit, præstolans et præ-

*et obsequentes
invenit.*

avens, si forte cum gratia Dei fratres illos posset D venari, ut ad se confugerent, ubi in innocentia et *v. fugient
ad. flav.* quiete modesti spiritus Deo libere servire valerent. Verum de his haec interim dicta sint.

139 Igitur Papa Salernum veniens, ibidem remansit, Deo devote serviens, et in tribulationibus, quæ increverant super eum, gratias agens: conformabatur antem in Domino, et prosperabatur in spiritu; quia sicut omnia adversa habet, qui sibi displicet; ita et quem non remordet conscientia simplex, pura, et lucida, nullo bono indiget. Rememorabatur praedecessorum suorum Romanorum Pontificum, Gregorii, Leonis, et aliorum, qui quanto perfectiores in via Dei fuerunt, tanto a Romanis gravius insectati sunt, et ideo digni inventi sunt. Simplex oculus corpus reddebat lucidissimum. Incedebat securus per justitiae semitas, cui testimonium perhibebat conscientia, quod pro defensione veritatis patiebatur: ideo non tribulabatur. Videbat, et sollicitus secum retractabat, quia si Papa cum Deo esse vult, pauper et inops efficietur; qui anteuenit volet esse cum seculo, ut querat quæ sua sunt, non quæ Jesu, a Simonia manum non cohibeat, iniquitati faveat, non æquitati congregandis pecuniis intuet; hic dicitur opibus et superabundabit. Ideo pauperiem Christi, non habentis in corde pravorum ubi caput rechnet, tanto magis appetebat, quanto mammonæ furentis et illicientis fallaces et non veras aspernabatur divitias. Adstringebatur enim in utroque humero velamine superhumeralis, qui contra adversa et prospera virtutum semper ornamento muniebatur, et ad sola quæ anteriora sunt, nitens, in nullo delectationis infimæ latere flectebatur.

140 Jam autem tempus adest, ut resolutionis ejus series referatur, et quo sine ad Dominum suum, pro quo tanta passus est, migraverit, oratio brevis nec tædiosa prosequatur. Re enim vera finis ejus laus Domini est, quia si omnibus in sine canitur, cum consummata vita ejus tota sit, apud Deum gratiarum actio; ipsa ejusdem consummatio perennis est in laniis Dei jubilatio. Sciens ergo inminere diem vocationis suæ, longe ante convocatis cardinalibus, episcopis et ceteris conceputis, diem obitus sui prædictis, consummatisque omnibus ecclesiasticæ institutionis officiis, xv Kal. Junii prædictos fratres sub districti judicij interminatione et sanctæ obedientiae præcepto constrinxit; ut si qua in se corrigenda apprehendissent, nullatenus tacere præsumerent. Quibus collaudantibus et vita conversationem et disciplinam, doctrinæ sanæ morumque institutionem, et secundum scientiam sancti zeli fervorem; compulit eos Apostolica auctoritate singillatim sibi dexteræ dare, promittentes, quod haereticum illum invasorem Sanctæ et Apostolice Ecclesiæ, numquam reciperent; nisi forte canonice resipiscens, puram confessionem cardinalibus episcopis offerret, nudatus omni ecclesiastici ordinis dignitate; contestans et affirmans, omnes simul in perpetuum condemnandos, quicumque communicare præsumpsissent Heinrico archipirata usurpatori imperii, nisi deposita dignitate regni secundum præceptum eorum et reliquorum religiosorum in Teuthonico regno commorantium condignam penitentiam ageret.

141 Deinde confirmavit vicem suam potestatemque ligandi et solvendi omnibus vicariis suis, sicut ipse per orbem constituerat, ut quos ipse ligaverat, ipsi post condignam satisfactionem absolverent secundum Apostolicæ fidei normam; non sicut quidam, se ipsos fallentes, errantes et alias in errore intrahentes, configunt, quod omnes excommunicatos indiscrete absolveret *d*, acsi posset vivificare eos, qui non vivunt. Deinde quod vanitas ipsa per multa regna

*Pope gesta
laudabilia
Salerni*

*Prædicti diem
obitus sui,*

*monetque, non
recipi Henri-
cum in
Ecclesiastam,
p*

*nisi vere pu-
nitentem;*

*vicesque suas
suis Vicariis
confirmans,*

d

A. HUGONE
AB FLAV.
mordur 1085.

A regna dissiparetur, divina inspiratione cognovit et prædict. Demum absolvit omnes, qui in fide ista, quæ per illum innotuit, usque ad finem perseveraverint, ab omnibus peccatis suis, et sic spiritum Creatori tradens, anno ab Incarnatione Domini m. lxxxv obiit, martyr et confessor.

ANNOTATA C. J.

a Jam dixi in Annot. ultima ad caput 9, hauc epistolam suisse scriptam a Gregorio, adhuc Romæ comorante anno 1084, antequam proficeretur Salernum; missumque esse in Gallias per Petrum Albannensem episcopum, uti scripsit Bertoldus; cui socium Noster adjungit Gisulfum principem Salernitanum.

b Ad dexteram Rhodani ripam, a quo oppidum seu fanum S. Egidii vix tribus M. P. distat, vulgo S. Gille dictum.

c Intelligo monasterium S. Bertini, ab ipso fundatore et primo abbate suo sic dictum, olim a loco Sithieu, Sithiense appellatum; ubi nunc civitas Audomaropolitana, in eoque monasterium: nisi forte aliud monasterium S. Bertini intellexerit Auctor, quod fuit olim in Diocesi Noviomensi, in Decanatu Calmaci, teste Claudio Roberta; nunc autem dics erit; quandoquidem Sammarthani ejus non meminerunt.

d Patent hinc mendacia schismaticorum, qui jam tum fixerant, quod Gregorius sub finem rit. quasi paenitens excommunicationum a se factarum, omnes excommunicatos indiscriminatim, etiam Henricum cum assecis suis absolverit; aut ut Siegebertus ex adoptiva charta scribit, quod dimiserit ac dissolverit vineula omnium bannorum suorum Imperatori et omni populo Christiano, vivis et defunctis, clericis et laicis; et jussit suos abiire de domo Deoderici seu Theodorici (quod est castellum sancti Angeli) et amicos Imperatoris ascendere. Similia blaterant hodiecum qui ab Ecclesia Catholica Romana dudum recesserunt periculo anime sue aeterno. Verum, quod ad Gregorii factum attinet, de quo hic; solus Auctor noster (etiam si alia deessent argumenta) abunde refutat dictoria schismaticorum simplici relatione sua, dum Gregorium, in extremo vitæ termino constitutum, ait, obtestatum esse Cardinales et Apostolicae auctoritate eos singillatim compulisse, sibi ut dexteras darent, promitterentque, quod haereticum illum sanctæ et Apostolicæ Ecclesiae invasorem Henricum, numquam recipierent, nisi forte canonice resipiscens etc. contestatum que, insuper affirmasse, omnes simul in perpetuum condemnandos quicunque communicare presumpserint eidem Henrico, usurpatori Imperii, nisi etc. Denique, confirmasse vicem suam potestatemque ligandi et solvendi omnibus Vicariis suis, ut quos ipse ligaverat, ipsi post condignam poenitentiam (non ante) absolverent secundum Apostolicæ fidei normam. Interim ipsem, ut fixerant schismatici, eodem tempore omnes excommunicatos indiscriminatim absolvit. Credant posteri, qui eadem exactitate laborant, si possint. Siegebertus ipse quæ scripsit hac de re, suo nomine vulgare non ausus, relata morte Gregorii, subdit: De hoc ita scriptum reperi. Quale scriptum? Quid Siegebertus, qui rivebas et proiectæ atatis eras, quando Gregorius obiit, et historiens et vir ceteroquin multa scientia præditus; cur sententiam propriam non protulisti, sed miserabile et inconcinnum adoptasti scriptum, quod ingeni tui acutum reprobasset, nisi amicus Casaris usque ad aras fuisses? Quale scriptum? Nescio cuius sine nomine auctoris, qui ex uno Cardinali intellexerit secreta quæ vulgat. Unum namque, ait, de duodecim Cardinalibus, quem multum diligebat præ ceteris, ad se vocavit Papa. Cur unum tantum rocarit ex duodecim Cardinalibus qui aderant, si vere voluit absoluimus Imperatorem excommunicatione?

An Papa
mortuus

Henricum
imp.

absolverit ex-
communicatione

Coram omnibus Cardinalibus in publica synodo excommunicationis sententiam tulerat: oportebat igitur saltem coram pluribus illam revocare, ut constaret revocatam esse; quod sciebat, nati soli, talia dicenti, prudenter credi non posse. Nec magis credi potest, quod Salerni existens morti proximus, jussit suos abiire de domo Theodorici et amicos Imperatoris ascendere. Omitto alias falsitatis notas. Recte notavit Auctor noster, quod Papa non potuerit vivificare eos, qui non vivebant, nullo præmisso penitentia signo.

ADMONITIO BREVIS.

De die obitus Alexandri Papæ II.

Morari tantisper debeo lectorem, antequam hic transcam ad alia. Meminerit, ad caput I harum Actorum, Annot. f, disputatum esse de die, qua Alexander Papa, Gregorii successor, obierit; et dixi, obiisse xx Aprilis, eademque die Gregorium populariter sic electum suisse, ut ipse eadem die scripserit etiam litteras de sua electione ad Desiderium abbem Casinensem, itemque ad Gisulfum principem Salernitanum. Hoc posito principio et rite probato, intuli, aberrasse Labbenum, qui obitum Alexandri consignat die xxii Aprilis; et Popebrochum, qui maluit signare diem xx. Opinionem priorem probore nequeo; posteriorem salvore nunc utenique possum, idque (quod mireris) ex fallacissimo certroquin ac mendacissimo scriptore. Bennonem intelligo, hominem turpiter schismaticum, et Gregorii Papa VII Romanæque Ecclesiæ infensissimum hostem. Illum tamen hic in re indifferenti, designando horam diei qua mortuus sit Alexander, mentiri voluisse absque spe ullius in rem suam utilitatis, vix credidero. Scribit igitur: Alexandro Papa iuxta vespertinam horam defuncto, eadem die... electus est Gregorius.

Alexander
Papa 2 obiit
die 21 Aprilis
hora vespertina,

2 Electum suisse Gregorium die xx Aprilis, quæ tunc fuit Dominica, demonstravi in citata Annot. f, ex ipsis metu Gregorii litteris non unis. Qua igitur dici istius hora obiit Alexander, ut eadem die eligi Gregorius et litteros de electione sua scribere ad Desiderium et Gisulfum potuerit? Ait Benno (quod nemo aliud tam distincte expressit) obiisse juxta horam vespertinam. Videlicet quæ Dominicam diem præcessit, non quæ illam consecuta est. Ut mysterium capias, nosse oportet consuetudinem Italorum singularem dividendi et inchoandi dies aliter, quam faciunt reliquæ nationes communiter. Ipsi namque computant diem E. G. xxii Aprilis ab occasu solis præcedentis, ita ut, si dies illa sit Dominicæ, initium habeat a vespere Sabbati; ac desinat cum occasu solis ejusdem Dominicæ; succedente mox die xxii. Igitur hora vespertina, qua obiit Alexander, Italis fuit dies xxii Aprilis, et Dominicæ; aliis vero nationibus, initium dierum a media nocte sumentibus, fuit dies xx Aprilis et Sabbathum. Atque hoc modo intellecta Popebrochii sententia, recte scripsit.

quæ fuit Ita-
lis Dominica

magis ex conjectura, quom ex auctoritate antiquorum scriptorum, obiisse Alexandrum die xx Aprilis (quæ vere fuit secundum nationes Transalpinas) ac tertia die, quæ fuit xxii Aprilis, sepulturæ mandatum fuisset. Plura de hoc arguento seu ratione computandi atque inchoandi dies, opul Italo ac Transalpinos diversa, dispontari ad Acta B. Aloysii Gonzagæ tom. 4 Junii pag. 833 ex occasione, quod in vita legatur, illum obiisse hora fere tertia post occasum solis, quam horum Itali more suo referunt ad diem sequentem; Transalpini vero ad diem antecedentem. Et in casu, Italis obiit Aloysius die xxii Junii, quo et colitur annuatim; Transalpinis autem censetur obiisse xx ejusdem mensis.

atius Sabba-
tum et 20 Apr.

A

DE S. M. MAGD. DE PAZZIS.

NOT. 4****

Pag. 256 num. 37 adde — *H*inc factum, ut parentes et consanguinei, parum acquiescentes picturæ isti, aliam, diu forsitan post, ab eisdem tamen Titi (ut fertur) manu, exprimendam curarint, ejus ad me missum etiam ectypum est, ab optantibus eam potius operi nostro inseri, aut saltem (nam prior imago jam impressa in omnibus exemplaribus erat) sculptam exinde imaginem alteram huic Appendix inseri. Sed quo mihi adulteria artis? Maxime cum posterior ista, quanto formosior, tanta secundum omnem verisimilitudinem diffinitor suo protypo sit: nec enim secundum magis minusque explicatae frontis oculorumque serenitatem differentia tota est; sed vultus rotundior, nasique et oris mensura amplior, frontis autem et calli brevior in secunda ista pictura. Habeant igitur suam illi, qualem voluerunt; Filiæ autem ipsius, gratulentur sibi eam possidere, que magis congruit veritati; et cui ectypum hic exaltatum esse simillimum omnes unanimiter protestantur, iterum a me interrogatae, occasione dñi, ex longe speciosiori pictura, subnati. Si tamen aliquando hæc contingat

B seorsim recudi, suagne interesse puenti Pazzi, ut etiam posterior illa pictura ibi exhibeat, non ero difficultis, ad obsequendum tali eorum voluntati.

Pag. 341 num. 154 adde — Porro cum, hisce jam impressis, curatæ pridem sculpturæ exemplar mutto Florentiam, eo fine ut utriusque tobulæ pavimentique deficientes adhuc formæ supplerentur; maueor, missum mihi delineationem exacte quidem respondere Ideæ, a Syro Ferro oblatæ Seuenissimo Duei; sed non usque- quaque jam facto operi; cui inter artificum manus procedenti, accesserit alia quædam ornamento, tunc needum expressa: puta utriusque lateris portæ, egrediæ sculptæ atque inauratæ; quarum una ad Capituli locum dicens, nunc etiam exhibetur (sicut et forma interrasilis ex ære inaurato pulli ante altare) et aperiri tota potest; altera illi similis quodammodo est, eatenus autem differt, quatenus numquam aperienda, in suprema

parte continet fenestellam, per quam Sancti animalibus D sacra Communio porrigitur. Isdem in lateribus inter columnas, cernuntur statuæ quatuor ex ligno, ad modum marmoris dealbata, future mox marmoreæ totæ, quibus mihi videntur Mortificatio et Meditatio, Oratio et Contemplatio representari, prout eorum duas suo ex illi in spatio loco hic colligatas vides, cum anaglyphis æris inaurati, hic leviter indicatur, inter candidi marmoris genios: qui genii absunt ab anaglyphis, ex utroque altaris latere positis. Curavi etiam argumentum picturarum duarum, supra altare et portam simistri lateris nunc collocatarum, levi linearitura indicari potius, quam perfecte exprimi, quod etiam in anaglyphis factum; quia expressionem magis accuratam non permittebat extititas spatii. Omnia ista videbilet tres tabulas, quatuor statuas, anaglypha sex, majori in lamina seorsum celuri, nec fert operis nostri ratio, rerum gestorum historiis, non artificium iacentis publicandis destinati; neque temporis ad editionem reliqui spatiū angustum, aliisque magis necessariis sculpturis curondis ægre suspectum. Quare hic me excusatum velim amicissimis viris, Antonio Magliabechio et Bernardo Benvenuto; qui prædicta (etiam pro dæstro, quod hic non cernitur, latere) ampliori forma curaverunt delineanda; hæc quidem per manus Petri Daudini, pectoris celebris inter Florentinos; ipse, J. Baptiste Bernuerii, magna spe adolescentis, usus industria et penicillo. Quod si contingat aliquando seorsim excudi nostrum hunc de S. Maria Magdalena laborem universum, sicuti singulari volumine antehac prodierunt Acta S. Ferdinandi Regis; poterunt prædicta operas in distinctius sculpi, ad specialem talis libri ornatum: quibus tunc fuerit operæ pretium addere picturas illas, quas intelligo designatas, conficiendasque hac astate, pro triangularibus spatiis, adhuc vacuis inter arenæ tholæ sustinentes: quando insuper plasticum e gypso opus, quod cupulam suo convexo legit, totum sic inaurabitur, ut divitis hujus metalli fulgor, ex interludentis candoris fundo gratiōse prodiens, speciosius resplendent.

E
accutore
expressione in
singularem
editionem
servata

APPENDIX

AD DIEM VIGESIMAM SEXTAM MAJI.

C DE SS. PRISCO ET COTTO MM.

NOT. 5****
Intra et extra
Urbem.

Pag. 363 Post num. 3 adde 4 Præcedenti autem quo nostra hæc prælo parabamus anno MDCLXXXVII, D. Colbert Autissiodorensis Episcopus, utriusque Martyris, Prisci et Cotti aut Sociorum, ossa quædam indulsit Punitentibus Tertiariis S. Francisci, vix quidquam ab habitu Capucinorum in Gallia differentibus; quæ Parisios attata, fuerunt in ipsarum ecclesia, S. Mariæ de Picopulice dieta, extra urbem, honorificentissime excepta die XVIII, intra capellam, quam ex hinc placuit S. Prisci nominare, vulgo Autissiodorensi Saint Prex. Ad hanc tamen solennitatem cum populus invitaretur, impresso affixoque programmate, in quo dicebantur ex esse reliquæ, du grand Martyr S. Prix, mota nonnullis suspicio est, ne boni illi viri voluerint subrepere in credulitatem vulgi Parisiensis, per quem devotæ affecti erga S. Præjectum, Episcopum Claramontanum et Martyrem, seculo Christi VII, de quo actum a nobis XXV Januarii, nam et hic vulgo Saint Prix aut Priet scribitur, ac Pri pronuntiatur. Malum credere majori cum simplicitate factum id esse; eo quad vulgi Parisiensis pronuntiatio Pri propius od Priscum accedit, quam Autissiodorensium Præ. Præ-

stitisset tamen eas Reliquias in genere adscripsisse F Societati S. Prisci, quam sub hujus præcise nomine calendas proposuisse.

DE S. AUGUSTINO EP.

Pag. 393 col. 2 post medium. — Usum ab Excomm. etc. lin. 6 post — formula — Adde — Quid autem vetera aut peregrina allego? Pastorale Mechliniense, an. 1624 expositum, quo hadiedum tato Belgio utinam, pag. 48 præscribit Ritum absolvendi excomunitionis jam mortuum.

Ibidem col. 2 lin. 5 a fine — firmata — adde — ideoque supradicti Pastorales Rubrica addit conditionem, Si talis dederit signum contritionis, ne ecclesiastica carcat sepultura, sed Ecclesiæ suffragiis, quatenus fieri potest adjuvetur.

Pag. 456, post Vitam S. Lamberti, forte melius locabitur, Commentariolus de B. Andrea Ordinis Minorum S. Francisci, Mutinæ in Italia, qui nunc habetur pag. 826 in addendis ad xxii; cum Slingardus Mutinensis Episcopus, initio hujus seculi scribens, obiisse eum dicat septimo kalendas Junii, licet Luddicus Vedriani nuperrime 22 expisserit, errore forsan typographicico.

NOT. 6****

A

DE S. PHILIPPO NERIO.

NOT. 7^{***}P^{ag.} 649 ante diem 27 ponatur sequens.

COROLLARIUM

De Sacellis S. Philippi, præsertim duobus domesticis: quorum alterum quidem ex cubiculi, quod olim inhabitare; alterum vero ex aedieula, ubi celebrare solebat, Reliquiis magna ex parte confecta sunt.

Auctore Conrado Janningo.

Primum exte-
rius in templo
spectabile,

Epilogi loco addamus primissis de S. Philippo, alioquin sat prolixis, nonnulla etiam de Sacellis ejus, præsertim domesticis, in quibus Viri sancti memoria vivacissima perennat, et sanctitatis odor uberrimus redundat. Principem templi aram, aut potius tribunam, ut vocant, claudunt hinc et inde Sacella duo; parva quidem, sed admodum elegantia, et marmore fere undique nitentia. Alterum, quod ad cornu Epistolæ visitur versus plateam, a munificentissimis suis fundatoribus familia Spada, e qua hodie inter Purpuratos Patres late splendet Eminentissimus Fabritius sacratum est Sanctis, Carolo Archiepiscopo Mediolanensi, et Ignatio Societatis Jesu Fundatori. Alterum, quod a cornu Evangeli interjacet inter tribunam et domicilium Patrum, dedicatum est ipsi S. Philippo; patetque ad ejus ingressum ampla templi ala, nullis fere diei horis non referta populo, orationibus suoque erga sanctum Virum amori eminus operam dante; cum ipsum Sacellum perparvum sit, et paucorum hominum simul capax. Post hoc Sacellum continuatur aliud ejusdem Sancti, et templo nulli visibile, quia ab illo secessit interjectu muri, cui utriusque Sacelli altaria, contrario inter se situ coherent, et sacrum S. Philippo depositum contegunt; quantum illud quidem crassitudinem muri interpositi, sub quo præcipe illud conditur, utrumque excedit. Unde fit, ut tam qui ad unam, quam qui ad alteram aram faciant, fere supra sancti Viri corpus saeram Hostiam offerant. Patet Sacellum hoc interius longitudine universum palmos Romanos circiter xxv, latitudine vero dimidium illius spatii et paulo amplius: totumque a corniebus dorsum marmoreo tegitur opere. Quod sursum est, e gypso ad ingenium architectonicae artis effictas ostentat figuræ variæ; et quantum e fundo prominet, auro fulget, soli fundo gypsi nativo colore relicto. Cui ornatus, omni ex parte perquam concinno, accidente sacri depositi memoria, ingeneratur intrantibus locum quidam major solito pietatis sensus: qui et Praelatos Praesulesque plurimos eo allicit quotidie, orandi et sacrificandi causa.

sub utrisque
continuo alta-
ri jacet cor-
pus;

C

37 Altare elegans in elegantiori tabula repræsentat S. Philippum, qui dum ab orationis exercitio oculos retro flectit, Angelum nec opinato conspicit in aere, Crucem sibi ostendentem, et in Cruce instantes præmenstrantem calamitates. Opus est egregii pectoris, ab oculorum vitio Guerini vulgo appellati. Utrumque claudunt altare monumenta duo, unum Juli Donati. Advocati olim Consistorialis; estque ad parietem lateralem dexterum respectu altaris: cui respondet e regione alteram uxoris ejus, lectissimæ seminæ Flaviae de Gettis. Visitur in dicto pariete dextero, efficta proportionis ergo non pervia porta; veræ portæ, per quam ingressus patet, opposita; in eaque reposita servatur Sella, quæ fere uti S. Philippus, et defessis membris quie-

tem dare solitus fuit. Ultimus paries, is nempe qui ex adverso objicitur altari; ceteris sine ullo ornatu bolderior atque estimantior, est præcipua illius Cubiculi, quod olim Vir sanctus ineoluit, Reliquia; translata ad hunc locum, quando reliqua domus destruta cessit novo et magis magnifico ædificio. Longitudo parietis xiii palmorum, altitudo x et dimidii fere est: totus velatur duabus cortinis, quæ bifariam remotæ venerandas sacri Cubiculi parietinas oculis et venerationi spectantium exhibent.

et reliquæ ve-
teris cubiculi,

38 Supra Sacellum isthœ, extat aliud, æqualis fere magnitudinis ac venerationis: cuius tectum rude quidem est, sed ipsissimum quod olim inebuit ædieula, in qua sacram Deo Hostiam offerre ultimis vitæ annis consuerat S. Philippus. Imago quoque B. Virginis, quam in eadem ædricula impensè venerabatur Vir sanctos, utpote juxta prototypon S. Mariæ Majoris depictam a Marcello Venusto; hue translata, in altari prostat. Prope aram appensa cernitur alia imago S. Philippi, domini quondam P. Pauli Frigerii; dicere soliti, pictam fuisse a Vecchietto (ita in vulgus audit) pœnitente olim Sancti Patris: pictam vero ad vivum e vicino conspectu lineamentorum S. Philippi, ad id patiendum inducti precibus pictoris: qui cum iter in Thraciam instituere deberet, ne in periculis, quæ occurserent solent terra marique, omni prorsus Viri sancti præsentia careret, vix tandem ipsum exoravit, ut se depingi sineret. Usu autem venisse non levi eamdem imaginem Vecchietto, aiebat Frigerius. Nam cum in alto jam navigaret, atroxque tempestas turbaret mare, atque interitu ipsi ac ceteris vectoribus minitaretur, immergitte allatam a se imaginem undis; et continuo patatum mare ac tranquillum fuisse.

ubi imago B.
r. Sancto
cara,

E

39 Sunt et aliae in eodem Sacello superiori picturæ. Paries, qui tam ingredientibus, quam ipsi altari a dextris est, exhibet Pastores, recens natum in stabulo Salvatorem nostrum adorantes, opus Bassani, numquam satis pro merito laudandum. E pariete hinc proximo, aræque opposito, pendent tres aliae imprimis conspicuae, repræsentantes in medio S. Philippum; a dexteris Christum Dominum, a sinistris S. Antoninum Archiepiscopum Florentinum, qui e cadavere jam mortuus videtur exceptus. Ex his tamen præ ceteris S. Philippus, nullis quidem coloribus, sed tantum filis sericis ab illustri et illius artis scientissima matrona, Corvina Romana, aca eleganter pictus, spectantium oculos rapit ac detinet. Parietem, qui inde dextrorum est, adornat tabula tam antiqua, ut quatuor aut quinque abhinc seculis depicta fuisse putetur. Tripartita illa est, duabus extremis partibus, quæ cardinibus suis vertuntur et aperiri bifariam claudique possunt, medium adæquantibus, et, eum clausæ sunt, occulentibus. Istius generis tabulae Græcis ac Moscis fere in usu sunt, et in templis etiam nostris paulo vetustioribus, tam in Italia, quam in Germania non raro conspiciuntur. Visa est imprimis commoda Philippo tabella ista (propterea quod claudi in se ipsam posset) quam secum deferret, tum alias sæpe, tum præcipue cum septem Urbis ecclesias more suo obibat; quo scilicet incomitatos ab hominibus, propiorem sibi Cœlitum societatem haberet. Nescio quo modo illa pervenerit olim in manus Petri Pauli Crescentii, anno MDCXI, a Paulo V, in numerou Cardinalium adoptati; et pridem, dum puer esset a S. Philippo divinitus prævisi prædictique, fore ut ingens olim Ecclesiæ Romanæ columen fieret. Ab hoc transmissa imago eadem fuit ad cognitum sui consanguineumque Cardinalem Alexandrum, hue usque in vivis agentem; qui earum pignus, ut viventi Philippo sæpe in manibus, semper

ipsiusquo;
effigies mira-
culosa.ibidem alia
picturæ in-
signes,secundum in-
teriorum per
ad eundem:in interiori est
monumentum
Julii Donati
tum pro rls.sella S. Phi-
lippi.

A per in veneracione noverat fuisse ; ita voluit quoque proprius antiquum Dominum suspendi in praedicto sacello , plurimum loco decoris , plurimum in eo orantibus pietatis additum.

40 Hactenus per bina S. Philippi Sacella domestica inferius superiusque circumacti , pia curiositate lustravimus antiqua et usu Viri sancti quodammodo sacra monumenta. Nunc tandem egressi , reflectamus vestibulo oculos , rem fere totam per compendium observaturi. Ecce supra Sacelli portam istiusmodi lego inscriptionem : *Sacellum, in quo S. Philippus Nerus postremis vitæ sue annis quotidie Sacrum facere, et diu solus cum Deo agere consuevit, ut omnium pietati esset expositum, in ampliorem hunc locum, integris parietibus translatum est, anno MDXXXV.* Spectabilia in eodem vestibulo sunt S. Philippi lectus , sedes confessionalis ; scrinium , quo condere reculas suas solebat ; imago expressa juxta prototypon : quod in publico templi sacello altare

Sacelli superioris vestibulum,

ubi lectus, sedes, scrinium et effigies Sancti,

B

AD DIEM VIGESIMAM SEPTIMAM MAJI.

E

DE S. ZACHARIA EP. M.

NOT. 8^{****}
Respondetur
dubia,

super ejus veritate moto,

Pag. 652 num. 8 adde — *His pridem ab Henschenio præparatis, coque jam mortuo tandem impressis, monemur, eruditos quosdam in Gallia viros vehementer metuere, ne tam hic quam alii plures gratis suerint induiti in numerum Viennensem Episcoporum, ab iis quibus cordi fuit illorum seriente deducere a S. Crescente, ut Viennam advecto sub Trajani Imperio, conquisitis undecunque nominibus. Et Zachariam quidem volunt assumptum ex hallucinante Ruffino, qui Græca verba Eusebii (lib. 5 cap. 1, comparantis Vettium Epagatum clarissimum juvenem, cum seniore Zacharia, id est Prodromi parente) tam inepte vertit, ut videatur in comparationem adducere quemdam ejus temporis Zachariam Presbyterum : quem Ado inter Martyres Lugdunenses die 11 Junii proximum nominat a Photino Episcopo. Sed ut ibi erraverit Ado, vitiosa Rufini versione deceptus, et Presbyterum crediderit eum cui laicus iste comparabatur; non ideo tam fundate præsumetur, Viennensem Episcopum, et quidem tanto antiquorem quam fuerint prædicti Martyres, ex ita male credito Presbytero, factum esse ab aliis, quos si militer secutus sit Ado. Fatalem tamen nonnulli commoveri nos, cum in communi Lugdunensium ac Viennensem epistola, ad ecclesias Asiae ac Phrygiæ data, apud Eusebium invenimus, Protomartyres nominari, qui anno XVII Antonini Veri, Christi CLXXVII, in Gallia passi sunt, quod licebit mense Junio maturius pendere. Inventio corporis, sub nomine Zachariæ, et ecclesia desuper ædificata, non patiuntur interiu nos dubitare, quin vere fuerit Viennæ Sanctus aliquis Zacharias, Episcopus vel Martyr, vel etiam utrumque; et si minus certo constet de tempore.*

DE S. RESTITUTA V. M.

NOT. 9^{***}

Pag. 662 Annot. f adde — *Sed idem tom. 6 edidit Vitam S. Amasii, Sacerdotis Græci, qui ab Arianis vexatus, atque od Julium Popim consugiens, ab eodemque directus Soram, ad eam urbem ab heresi repurgandam, sed nequaquam receptus. Theanum se contulit; ubi miraculis et doctrina sic claruit, ut mortuo primo ejus urbis Episcopo S. Paride, eidem suffectus sit, atque ab eodem Julio Papa ordinatus. Dum autem ecclesiam illam regeret, Soranis quoque epistolam misit, cum in somnis admonitus [fasset], ut caput S. Restitutæ, Romanæ Virginis et Martyris,*

ornat, et multorum devotione celebrata. Super omnia tamen locum hunc commendat laquear, venustissimis e gypso distinctum ornamentis , varie auro illitis. In medallio S. Philippi raptus, quem inter Missarum solennia passus est, tam admirabili arte a Petro Berettino Cortonensi repræsentatus conspicitur, ut nihil supra. Sed descendamus tantisper, simile vestibulum ante inferius Sacellum inventuri. In illo Sanctus, hinc pendet conspicibilis inter duos Pontifices Romanos, Paulum V, a quo in Beatorum, et Gregorium XV, a quo in Sanctorum numerum relatus fuit : inde mortuo similis, extenso corpore, spectatur, qualis modo sub altari jacet. Ibidem quoque venerabiliter asservatur arca deaurata, aliam includens, quæ olim sacrum corporis ejus thesaurum continuit. Verbo totum dicam: quocumque oculos vertis, aliquid S. Philippi cernis, aliquid novæ pietatis hauris.

atque inferioris, ubi effigies mortui et sarcophagus.

suo jungeretur coriori. *Dedimus nos ejusdem S. Amasii Vitam, ex Actis Theanensis Ecclesiæ submissam, 23 Januarii, sicut eadem Ecclesia illis in Lectiones distributis utitur, in quibus punctum istud solum desideratur; cetera, partim iisdem, partim prolixioribus verbis deducuntur: et similia extant apud Ughellum, qui videtur antiquiora et sinceriora exhibere. Cum autem utrobique dirantur Sorani mortuo ædificasse ecclesiam, qui virum repulerant; perquam verosimiliter judicari potest, id quod Gregorius Terracensis factum ait septimo post martyrium Sanctæ die, atque adeo sub annum 272, revera adscribendum esse seculo 4 ad medietatem proiecto, Pontificatum Romanum gerente Liberio; solumque per litteras facienda suggesterit, quod Gregorius personaliter factum ait ab eo, verosimiliter admonito per idem somnum, quo in loco sacrum caput esset inveniendum.*

Pag. 703 num. 35, ubi de Theodorici Regis urna, NOT. 10^{***} adde — *Mnibilio pag. 40 Musæi Italici, ipsum infelis Regis Mausoleum, opus Amalazunthæ filii, plenius describit; additque, primam transferendæ ab loco Urnæ prædictæ occasionem datam a bombardæ ictu, quo ipsa, Gallis urbem anno MDLX obsidentibus, a summo Mausolei fastigio dejecta fuit; perseverante adhuc reliquo opere, octangulariter elevato supra duplice fornicem, quorum insimus fere oppleatnr aqua, superior ipsum altare modo habeat, tectus ingentis molis marmore granito, quod in diametro XXXI pedes, in orbem CXIV continet; et in duodecim angulis statuas totidem Apostolorum habebat; quorum, ipsis dejectis, sola supersunt nomina, Gothicò descripta charactere.*

IN COROLLARIO.

Pag. 50 * Annot. a adde — *Ceterum non diffitebor ex hoc et mox sequenti loco de S. Daniele Stylita, haad modice suspecta mihi hæc Acta redi, ne vel interpolata licentius sint, vel ab Auctore non tam fido ac certo quam præfertur edita: eoque magis probo consilium sumptum, de illis extra ordinem aliorum dandis. Non enim de Justiniani ædificio prophetasse potuit Andreas (si voluit auctor ipsum de eo prophetasse) nisi is sub Leone Magno, uno seculo ante Justinianum, virisse concipiatur, quo etiam tempore vivebat Daniel. Id tamen prohibent omnia, que pro longe minori ætate Sancti in Comm. prævia deduximus: et iis addas licet omnium veterum de Andrea profundum silentium.*

APPENDIX

AD TOMUM SEPTIMUM MAJI.

DIE VIGESIMA NONA.

Pag. 17 ante Commentarium de S. Maximino, ponatur alius qui hic sequitur.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS

CEREALE, THEODORO, ANTENODORO, VITO,

COMMENTARIUS HISTORICUS

§. I. De ortu Sodalitii Mariani primarii, et translatiis eo Reliquiis horum Sanctorum Martyrum.

Sodalitium B. Virginis,
Tinter præclara pietatis caritatisque exercitia, quæ plurima quotidie obeuntur Romæ, et passim oculis eo adventantium sese iugerunt, non ultimo ponenda loco existimo illa, quibus juventus, cerea in rituum ætas, in officio continetur suo, suuiterque inducitur od jacieunda Christianorum virtutum fundamenta; quibus deinde turrim perfectionis, non solum propria, sed integræ etiam non raro familiæ supereatruant. Istiusmodi exercitia biennio toto ibidem eorum vidi, in Prima-primaria Congregatione, ut ibi vacant, aut patens Sodalitio beatissimæ Virginis Mariae, cui ab Annuntiatione nomen, quod in Collegio Romano Societatis nostræ anno MDLXIV primum institutum, et anno inde rigesimo ab Apostolica Sede approbatum, ad h.e.c usque tempora feliciter propagatur. Sed opere pretium erit, de illius ortu, progressu, atque utilitate disserentem plusculis verbis adducere Sacchinum, qui in Historia Societatis Jesu, Parte v, lib. iv sic loquitur:

*Roma captum
an 1564.*

2 Eodem hoc anno (videlicet MDLXXXIV) Sodalitium, quod erat in Romano Collegio sub Deiparae Virginis clientela, Gregorius, diplomatico ad eam rem confecto, primarium jussit esse, amplis condonationibus peccatorum ornatum, factaque potestate eadem beneficia cum Sodalitiis, quæ ad illud aggregarentur, communicandi. Nomen ab Annuntiatione Virginis mansit. Anno MDLXIV cooperat id Romæ Sodalitium: inde, per Societatis Collegia pleraque, fusa alia ejusdem generis, et quedam etiam auctoritate Pontificis confirmata et decorata Indulgentiis erant. Verum per se stabant singula, nec paribus beneficiis fruebantur: ac proinde ut quodque recens excitabatur, ita ad Indulgencias impetrandas nova privatim opus erat voluntate Pontificis, quod non carebat negotio. Ut igitur prior communicatio esset, atque ex eodem cuncta quasi fonte derivarentur, adhac pari jure ac forma constarent; antiquatis quecumque ad id loci statuta erant, cuncta imposterum ab Sodalito Romano Gregorius suspendit: simulque, ut certius ac majori cum ipsorum, tum Societatis tranquillitate regerentur, summam in omnia Generali Praeposito potestatem permisit. Divinum sane finisse inventum hosce cunctus, ad dissentium, sive morum, sive litterarum profectum, passim experimenta monstrabant. Ubique Sodales Virginis utraque eminebant laude. Quippe nihil ita altscientiam, ut vera pietas: ac vicissim nihil, oppor-

tunam fraudibus dæmonis et voluptatum illecebris adolescentiam ita continet, ut accurata litterarum tractatio; quæ bonis jucunditatibus amorem pravarum extinguiens, occupatione præterea rapaci et assidua, neque corruptori otio, neque diabolo aut satellitibus ejus aditum nisi angustum relinquit. Adhac puros simplicesque chentum suorum complexa animos Mater sanctitatis, conseruit coeli seminibus, imbris rigat divinis, sancto igne ad maturam virtutis frugem perducit, et esse sibi curæ hosce alumnos, extraordinarie indulgentie documentis passim ostendit. Ergo tam, salubre opus, quo firmius staret latiusque propagatur, Pontificia fulciendum auctoritate, ornandum elementia fuit. Quod Gregorius eo pronus fecit, quod ad Collegii sui Romani haud modicum decus fructumque spectabat. Unicus primo Romæ horum Sodalium fuerat cœtus: verum deinde, cum ex quibus ortus primum adolescentibus erat, in juvenes evassissent, aliqui inferiores ætate succedebant. geminatus est ex ætatum gradibus; tum ut locus pateret pluribus, tum maxime ut suos separatim convivens, qui præiores inter se ævo essent, per haberent. Accessere deinde alii duo: quibus omnibus, quia sunt veluti membra unius Sodalitii, honor et nomen Congregationis primariæ commune est.

3 Ita Sacchinus suo tempore: nunc vero posteriora duo Sodalitia, fere amiserunt; priora autem, etiamnum retinent titulum Congregationis primariae: hoc tamen discrimine, quod alterum, a grandioribus natu frequentatum. Prima-primaria; alterum, tenuiori ætati assignatum. Secunda-primaria vocitetur. Ad utrumque hoc qui conveniunt, Nobiles suat omnes, ac fere e studiosa jurentute schalarum nostrarum; quamquam et Primum-primariam Congregationem nonnulli frequentare pergunt, postquam coronidem studii imposueri, allecti tum religiosa que ibidem viget disciplina, tum exemplis coetaneorum, tum etiam præsentia Sanctarum Reliquiarum, quas in Sodalito isto, in arca marmorea, intra altare decentissimæ repositas servant, ac religiose venerantur. Sunt illæ Reliquiae Sanctorum Martyrum Cerealis, Theodori, Antenodori, et Viti, quas Illustriss. Ambrosius Landuccins anno MDLXV dono dederat Patri Bernardino Coccovagino Societatis nostræ, et hic deinde Sodalibus beatæ Virginis Congregationis primariæ, ad augendam eorumdem pietatem sanctorumque Martyrum gloriam, largitus fuit.

*summo stu-
diosæ juven-
tutis bono.*

*Primariæ in
statuatur
an. 1581.*

*Frequenta-
tur a soles
Nobilibus,*

Primæ

A et decoratur Reliquis Sanctorum,

A Primæ donationis instrumentum hoc est: Fr. Ambrosius Landuceius, Patricius Senensis, sacri Ord. Eremitarum D. P. Augustini, Congreg. Illicetanae in Tuscia, Dei et Apost. Sedis gratia Episcopus Porphyriensis, Sacrarii Apostolici Praefectus, et Capellæ Pontificiæ Assistens, omnibus et singulis, præsentes litteras nostras lecturis, fidem indubiam facimus; qualiter ad majorem omnipotentis Dei Sanctorumque suorum gloriam, sacras Reliquias, per nos extractas e cœmterio Cyriacæ, et inclusas eistula, subtili funiculo ligata, nostroque parvo sigillo munita, ad effectum apud se retinendi, alteri donandi, extra Urbem mittendi, et in qualibet ecclesia vel oratorio publice fidelium pietati collocandi ac exponendi, dedimus et consignavimus Adm. Rev. P. Bernardino Coccovagino Societatis Jesu; nempe de partibus ossium corporis SS. Martyrum Cerealis et Theodori, Antenodori et Viti. In quorum fidem has præsentes litteras, manu nostra et sigillo firmatas, per infrascriptum nostrum Secretarium expediri jussimus. Datum Romæ ex ædibus nostris in Vaticano, die xvii mensis Octobris anno MDCLXV. Subscriptum erat, Fr. Ambrosius Episc. Porphyriensis et infra, Frane. Agnellus Secret. Registr. fol. 269.

B donatis a P. Bern. Coccovagino,

B Secundam donationem ipse mihi testatus est, qui eam fecit P. Coccovaginus, et istiusmodi fere de Translatione so'enni narrationem submisit, litteris Viterbiæ anno MCCLXXXVI, xvii Januarii datis: Cum penes me essent sacræ Reliquiae SS. Cerealis, Theodori, Antenodori, et Viti, cupido me incessit easdem collocandi in loco aliquo decenti; placuitque imprimis primaria Sodalitas Collegii Romani, cui ob sanctitatem suam mire afficiebar: placuit etiam, sedenniter institui Translationem, uti et instituta fuit, obtenta prius facultate ab Illustriss. D. Gallio, Vices-gerente, tempore vacantis per mortem Alexandi VII Sedis. Die igitur sacra Pentecostes, que illo anno MDCLXVII incidebat in vigesimam nonam Maji, convenerunt de more Sodales: moxque in medium productæ eum cistulis suis Reliquiae, inclnsæque prius intra urnam argenteam, impositæ fuerunt paratae ad hoc thensæ, pauno serico decore circumvestitæ. Instituta Processio fuit, pulsantibus campanis et comitantibus etiam, qui interea advenerant, Congregationis Secundæ primarie Sodalibus. Omnes funalia præferabant ardentia: et descendentes per gradus prope scholam Theologicam, declinarunt mox ad sinistram; et sub porticu circuiverunt cavaedium, adusque oppositos ex adverso gradus: per quos ascendentes, reliquam viam in summa portico obiverunt: donec ad locum, unde exierant, reverterentur. Thensum sub umbella portabant Sodales quatuor Sacerdotes, Pluviali omnes induit: quo similiter induitus erat P. Antonius Caprinus, cuius præcipuae partes in illa functione fuerunt. Finita Processione, capsule Reliquiarum due grandiores sub ara repositæ sunt, in urna marmorea, eleganter elaborata, sumptibus D. Francisci a Boragine. Duæ minores ibidem in ipso muro inclusæ fuerunt, præfixo lapide marmoreo.

C et solenniter Translatis an. 1667, 29 Maij:

C cu circuiverunt cavaedium, adusque oppositos ex adverso gradus: per quos ascendentes, reliquam viam in summa portico obiverunt: donec ad locum, unde exierant, reverterentur. Thensum sub umbella portabant Sodales quatuor Sacerdotes, Pluviali omnes induit: quo similiter induitus erat P. Antonius Caprinus, cuius præcipuae partes in illa functione fuerunt. Finita Processione, capsule Reliquiarum due grandiores sub ara repositæ sunt, in urna marmorea, eleganter elaborata, sumptibus D. Francisci a Boragine. Duæ minores ibidem in ipso muro inclusæ fuerunt, præfixo lapide marmoreo.

D earum honor ac veneratio.

D Anniversaria Translationis dies decreta fuit ipsa Pentecostes Dominica; eaque singulis annis consuererunt, amato ab altari pullia, arcum marmoream totumque circum sputum ornare splendidius, ac varii generis conspergere floribus. Consuererunt etiam, quotiescumque ad Sodalitum convenitur (convenit autem quot Dominicas juxta ac festis diebus, nisi duo forte continuo forent) statim ab initio ante eandem arcum ascendere lampadem, que per palii senestellam ovalie speciei translucens, tam diu ardet, donec Sodalium eatus dimittitur. Dum vero de Sodalitate primaria Beatissimæ

D AUCTORE C. E.

Virginis Mariæ hic sermo nobis est, non injucundum aliquibus, atque adeo nec inutile, putem fore; si pietatis exercitia, que in sancto illo loco obiri a Sodalibus solent, hic subnectam. Quamquam vero illa accurate descripta ibidem sint in quodam libello Italicō, notum tamen, tam inde deprompta putentur quæ subjiciam, quam ex propria experientia, et frequenti observatione a me cognita atque perspecta. Ex quatuor quippe annis, quibus in Collegio Romano Theologiae dedi aperam, biennio integro Superiorum jussu interveni singulis Sodalium cœtibus, supplens Putris Moderatoris, antequam eo accederet, rices; et in vigilans, ut peragerentur universu ordine suo. Is porro est, qui sequitur.

§. II. Exercitia pia, que fiunt in Congregatione Primaria B. Mariae Annuntiatae in Collegio Romano.

E Ingressi Sodales Congregationis locum, E orant et reverantur Crucem ac Præfatum

Q uilibet ingressus sodalitatem, sumpta lustrali aqua, flectit in medio genua et aliquantulum orat, donee a Praefecto signum tintinnabulo datur: tum erectus exhibet capite reverentium, primum altari profundam, deinde Patri Moderatori si adest, et Praefecto aut alii, ejus loco præsidenti; statimque accedit ad osculandum imaginem Christi in cruce confixi, impositam duobus pulvinaribus supra suppedaneum altaris, decenter tapete copertum; cereis duobus hinc et inde ardentibus. Inde digressus accipit librum spirituale, ex iis, qui media Congregatione eum ob fine in scabello quopiam expoununtur, et procedit ad locum suum aliquid lecturus, aut ad Confessionem sese paratnus. Ubi hora sonuit pro auspicanda Congregatione, datur a Praefecto signum ut referat quisque quem acceperat librum: remotoque cum libris scabello, duo accenduntur in altari cerei, præter lampada jam inde a principio ardentes. Tum procedit ad aram Praefectus et ad pedes Crucifixi genuflexus intonat: *Veni sancte Spiritus; ecce Hymno ac Letaniis Lauretanis cum Sodalibus alterne recitatis, subiungit alias ex more preces.* Postea Lector distinet legit partem Vitæ alicujus Sancti, aut de Feste currente, per dimidium fere quadrantem horæ. Deinde, obducta fenestræ cortina, sic tamen ut legi commode per lucem possit, instituitur Meditatio per quartam horæ partem, trifariam divisa a Lectori, prælegente elita voce primo punctum primum, quod reliqui continuo meditando ruminant; donec dato a Praefecto campanula signo, ad secundum; ac similiiter postea ad tertium procedatur. Quo finito, recitandum a singulis indicitur ab eodem Lectori, *Pater et Ave, pro felici progressu Congregationis.* Prælegens autem meditationem, seu Lector is sit, seu alijs quispiam ex Officialibus, genua flectit in medio loci, ad scabellum ibidem positum.

F tegunt librum spirituale, recitant of officium B. V. Mariae, Prefecto præcente osculantur Crucifixum

7 Postea recitatur Officium beatissime Virginis, videlicet Matutinum et Laudes: quibus in Pentecoste additur Officium Spiritus sancti; in festo Inventionis sancte Crucis, Officium ejusdem: prima tamen Dominicæ mensis recitatur Officium Defunctorum pro Sodalibus mortuis. Post haec Praefectus cum duobus dignioribus Sodalibus prodit in medium, positisque genibus et inclinato capite, tractim ac devote dicit: *Venite adoremus, et procedamus ante Deum, ploramus coram Domino, qui fecit nos, quia ipse est Dominus Deus noster, nos autem populus ejus et oves pasca ejus.* Et omnibus respondentibus, *Venite adoremus, procedit eum duobus sociis ad osculandum Crucifixi pedes, subsequentibus reliquis eodem modo ternis et ternis. dum Praefectus loco suo recitat novies Salutationem Angelicam et semel Antiphonam*

Auctore C. L. A tiphonam *Salve Regina*, aut aliam pro tempore anni, cum sua Oratione.

confirmandi subinde Novitios,

8 Priusquam inchoetur Missa, aut legitur Martyrologium, aut si quis Novitiorum, jam approbatus a Patre Moderatori, confirmandus sit, porrigitur per Magistrum Novitiorum memoriale Praefecto, legiturque palam a Secretario; moxque egresso cum Novitio approbando Novitiorum Magistro portaque oclusa, dicit Praefectus elata voce, *Intellexistis petitionem istius, qui desiderat confirmari? Quamobrem, si nihil in contrarium occurrit, date solitum signum, quod est profunda inclinatio ejusque. Quod signum si a diuina amplius parte datum fuerit, censemur confirmatis; intromissusque circuit, a Praefecto orsus, amplectendo omnes in gratitudinis signum, et residet loco a Magistro Novitiorum assignato inter Confirmatos. Inter haec autem praecinit Praefectus, reliquis respondentibus *Laudate Dominum omnes Gentes, cum oratione, Da nobis quæsumus, Domine, perseverantem in tua voluntate famulatum.* Neque tamen pro admissione, aut alia quavis re datur aut pecunia aut aliud quidpiam; sed providetur Congregationi per totum annum ex ea oblatione, quæ festo*

B Natalis Domini Christo recens nato affertur. Nonnulli tamen magis opulentii subministrant aliquando eleemosynam pro rebus illis, quæ ad refocillandum aegros portantur quot septimanis ad nosocomium, cum eo servitum accedunt Sodales.

*audirent Mis-
sam et pleri-
que commun-
cant,*

9 Subsequitur sacrificium Missæ et Sodalium Communio, hunc et inde duolus e modestioribus mappam extensam tenentibus: ad quam, a multis jam annis, tam frequentes accedunt quolibet festo ac Dominicæ die, ut videatur semper Communio Generalis institui. Respondetque suus tam frequenti Communioni fructus, singularis seilicet in vita et conversatione Sodalium innocentia et virtutum omnium exemplum. Absoluta Missa pergit gratias Deo, a se suscepto, agere; recitatisne Oratione Dominicæ et Salutatione Angelica secreto, Pater Moderator in medio genuflexus, voce modeste elata præi orationem, *Anima Christi sanctifica me,* repetente singulos versus tota Congregatione. Post haec Censor indicit diem et horam proximæ Congregationis; et Pater, considerans in sella ante aram, dicit, clausa prius porta, *Qui absuit ab ultima Congregatione, vultque satisfactionis aliquid reddere beatæ Virginis, veniat huc licet.* Et illico prosternunt se ad pedes Moderatoris quotquot absuerunt: ille autem imponit aliis quidem Psalmum *De profundis recitandum, extensis in modum Crucis brachiis in mediis Congregatione;* alios vero jubet genuflexos oculari aliorum pedes; alios autem capite coronam spinea redimites, aut manu cranium præferentes, orationem quampiam recitare. Nonnumquam ad Praefectum aut Assistentes quoque mittere reos consuevit, penitentiam ab illis petitum; ab iisque levior ut plurimum injungi solet, puta, recitatio Orationis Dominicæ aut Angelicae Salutationis. Deinde iterum dicit Pater Moderator, *Qui tardius ad Congregationem hoc mane renit, vultque etc.* ut supra. Ac tertio denique haec: *Qui aliqua in re, ad cultum et honorem beatæ Virginis eisque Filii pertinente defuit officio sua, vultque etc.* Veneribus autem, ut supra, qui se in aliquo delinquisse agnoscant, imponit alias atque alias penitentias orationes, ibidem, aut (ne nimis protrahatur Congregatione) in ecclesia vel domi persolvendas. Succedit exhortatio aut conferentia, aut earum loco explicat Pater Epistolam vel Evangelium diei currentis, ab aliquo Sodalium per partes prælegi alta voce jussum.

*pénitentias
agunt varias,*

*exhortationi
interventus,*

*qui fini a
templo
ad eundem oratu-
ri.*

recitantque septies *Pater et Ave* pro obtinendis indulgentiis Stationum, diebus in Missali notatis. Si tamen instituenda consultatio est, remanent cum Moderatore Consultores in Congregatione, postea, ut alii, templum adiutri. Tenet autem Congregatione universum cum Missa horas ut plurimum duas. Quilibet singulis saltem quindenis confiteri debet, et Officiales etiam communicare, confitentes quovis octiduo: sed hoc tempus a plerisque privata devozione prævertitur, communicantibus singulis, ut dixi, festis. Qualibet die Veneris aliquot Sodales serviunt in nosocomio ægris: idque humilitatis et caritatis exercitium subinde per annum solennius a majori ipsorum parte obitur. Per Quadragesimam plerumque die Martis pro conceione dicit eorumdem aliquis de passione Domini, præmissa Oratione; *Jesu dulcissime, et Sequentia, Stabat Mater dolorosa:* invitantur autem ad hanc concionem etiam Patres nostri, aliisque tam Religiosi quam seculares. Die Mercurii, Jovis, et Veneris Majoris hebdomadæ cantant Sodales in Congregatione Officium divinum juxta Rubricas Ecclesiæ: solentque die Jovis ibidem lavare cum magna humilitate pedes duodecim pauperum, aut Sacerdotum aut Peregrinorum, eosque non indotatos dimittere. Obeunt quoque annis singulis, postridie Nativitatis beatæ Virginis, Exercitia spiritualia, per quatuor plerumque dies, duas ante, ac totidem post prandium horas in Congregatione vacantes meditationi aliisque piis operibus.

*Pia eorum
aliis temporis-
bus exercitia.*

E

§. III. De ordine ac electione Officialium, et modo aggregandi alias Sodalitates.

*Invigilant ut,
disciplina
Congregatio-
nis observetur*

*Pater modera-
tor,*

F
et jusque socius;

*item Prafe-
ctus,*

et Secretarius.

Ut perpetuare feliciter Congregatione posset, præscriptæ pridem fuerunt Regulæ non panca, pro norma vivendi Sodalibus futuræ, eaque deinde in gratiam aggregatarum Congregationum typis mandatae sunt. Observationem illarum ut et ordinis, superiori paragraphe descripti, curare debent variis generis Officiales, primum in se, tum eamdem urgere in reliquis. Precipuum hic locum obtinet conspicuus in primis e Collegii Romani Patribus Sacerdos. Is omnia conformiter Regulis moderatur auctoritate suprema, adiutatis perpetuo assistit, confiteri voluntibus aures dat, ad aram decenter faciendum curat, omnes piis exhortationibus ad recte vivendum instruit, et ad amandum tenerius communem Sodalium magnam Matrem inflammat. Est quoque huic Patri Moderatori socius suus, ut plurimum sacræ Theologiae studiosus, qui variis in rebus Moderatoris vices supplet.

12 Præter hos, a Superioribus Societatis statutos, multi Officiales quot trimestribus eliguntur ex ipsis Sodalibus, hoc ordine. Primus est Praefectus, cui inter Consodales post Moderatorum auctoritas summa competit; sedetque cum duobus Assistentibus seorsim in seculo eminenti, invigilans ut universa recte administrantur ab Officialibus subordinatis. Proximi prædicto secano, sed loco humiliori consistunt hinc atque inde Secretarius, et Subsecretarius quorum est prælegere submissas ad Congregationem litteras, ejusque nomine responsa reddere; notare paucis in libro proprio quidquid in Congregatione agitur, referre in Album nomina, tum Sodalium recens admissorum, tum Sodalitatum Primariæ aggregatarum, tum Officialium deinceps electorum. Dant, cum auctoritate Patris Moderatoris atque Praefecti, litteras patentes Sodalibus, alio profecturis; de moribus, vita, et frequentandi sedulitate; easque sigillo Congregationis obsignant. Interest Secretarius, cum memoratis Patre Moderatori et Praefecto, electioni Officialium eosque promulgat, prout

A prout a Regulis præscribitur. Proponit in consultationibus, tam privatis quam publicis, quæ examinanda veniunt; et, si quid decretum est, publicat. Insuper duodecim eliguntur Consultores, locis pariter sibi propriis residentes. Solent hi convenire cum Patre Moderatore, Præfecto, et Secretario, quoties majoris momenti negotium aliquod tractandum est; ex istis uitem terti, non amplius in singulis electionibus suo defunguntur munere, totidem aliis subiectis, ita ut annum quilibet ex illis magistratum gerat. Et hactenus recensiti Officialis Majores appellantur.

B 13 Sunt et Minores, qui loca distincta non habent, scilicet, Depositarius unus, qui elemosinas, statu tempore colligi solitas, recipit, sumptusque pro rebus Sodalitio necessariis subministrat ex aerario; cuius una penes ipsum, altera penes Præfectum elavis est: refertque rationes accepti et expensi in librum ad hoc destinatum. Duo Censores, qui præmonent Sodales de rebus agendis, et curant earum executionem. Visitatores infirmorum duo: totidem Magistri Novitiorum, uti et Cantores, qui ordiuntur Officium beatæ Virginis, aliasque preces pro auni diversitate. Duo item Lectores, qui publice prælegunt vitas Sanctorum, puncta Meditacionis, et Martyrologium. Quatuor Editui. Denique Janitores duo. Qui omnes singulis triuñestribus mutantur: parique temporis intervallo universale omnium Sodalium concilium instituitur ubi cuique liberum est voce aut scripto suggere, si quid desiderari in observatione Regulam rerumque administratione animadverterit, aut utile ad Congregationis progressum judicaverit, præsidente solo Patre Moderatore in loco Præfecti, ut de omnibus judicet, ac imposterum de remedii opportune provideat cum consilio Officialium. Atque ita fit, ut quivis in id, quod muneris sui est, pro viribus intendat, recteque institutus ordo invariabilis cum omnium admiratione perseveret.

C 14 Sed et de modo aggregandi Primariae huic Sodalitates alias, addamus pauca. Meo tempore, ex omnibus fere Provinceis Europæ, etiam remotissimis Poloniae ac Lituaniæ, imo et ultramarinis Americae, petitæ fuerunt Aggregationes ejusmodi et obtentæ: petuntur autem eae binis ut plurimum litteris, nomine petitis Sodalitii datis, et a Præfecto ejus, Assistantibus et Secretario subscriptis; inscriptis autem, alteris quidem Rev. adm. Patri Præposito Generali Societatis Jesu, penes quem solum facultas aggregandi est; alteris vero, Illustrissimo D. Præfecto atque Assistantibus Congregationis Primariae, aut ipsi etiam Congregationi, in Collegio Romano Societatis Jesu. Hæc fere rogatur, ut supplicantem Sodalitatem recipere in numerum suarum, sibique arctiori vineculo et quasi fraterno (appellant enim in Primaria Sodalitate alter alterum Fratres) adstringere dignetur, et participem reddere privilegiorum suorum, intercedendo apud adm. Rev. Patrem Generalem Societatis Jesu. Acceptæ hæ litteræ traduntur a Patre Moderatore, vel per ipsum, vel per Præfectum, Secretario, ab eoque in plena Congregatione præleguntur elata voce: Tum Præfectorus judicium suum de re proposita enuntiat, aliorumque exquirit; jubetque Secretarium (si quidem sententiæ plerisque in favorem prolatae sint, ut fere sit) per litteras exponere Patri Secretario Societatis Jesu, et per hunc Rev. adm. Patri Generali, desiderium Sodalitii aggregari petitis et consensum Primarii: soletque hac ipsa super re Præfectorus etiam Patrem Generalem adire. Quod si probaverit Generalis postulata, expeditur Diploma in pergameno appenso grandi Societatis sigillo, per quod aggregatur Sodalitium supplicans, sub invocati-

one seu titulo plerumque tali, qualem ipsum in litteris suis expresserat: puta sub invocatione Beatæ Mariae, aut Natae, aut Assumptæ, aut sine macula Concepæ etc. Raro Christi Domini aut Sanctorum tituli assumuntur, nisi forte Angelorum. Prædicto diplomi litteræ Congregationis Primariae adduntur mittunturque cum illo ad Sodalitium, quod suppli- caverat, a Præfecto saltem et Secretario subscriptæ.

DE S. BONA VIRG.

Pag 151 post num. 29 et in marg. pone litteram a tum pag. seq. ad calcem Cap. iii.

ANNOTATA.

NOT. 2

a His lectis, labuit per Illustriss. Magliabechium querere, perseveretne ibi etiam hodie talis Icon; et R. P. Mag. Carolus Gucci, Ordinis Prædicatorum Sereniss. Magni Ducis Theologus, atque in Pisana Studio publicus Theologiae Professor, respondit, perseverare. Itaque rogatus eam delineandam curare, quamvis locus esset a civitate remotior, tamen per Illustriss. D. Cascinam, Equitem S. Stephani et Canonicum Cathedra- lis Pisanae, obtinuit quod cupiebam, quodque hic exhibeo ari iacism; non quia existimem, sic haberi expressam (uti Sancta petiverat) similitudinem Christi (contrarium enim suadet artus, justo major in ione; et attensa, præter usum Nazaræorum, cariaries) sed ut extet distinctior favoris Bonæ impertiti notitia, simulque appareat veritas Parergi, interpositi Vitis S. Marie Magd. de Pazzis, quo probatum est, Christum in istiusmodi gratia faciens, Dilectorum suarum, non curiositati, sed utilitati devotionique servire, secundum species naturaliter prohibitas aut media humanitas comparata; qualis hand dubie fuit hæc Icon, incertum qua manu, quoque extate picta verosimiliter tamen picta ab homine, medio circiter ævo et forma Græcanica, quæ etiam Romæ et alibi sèpe in Musis Christus occurrit. Sed non ideo in Græcia pietam dixerim: Græcus enim aut Græci ritus pictor, non omisisset appingere sacri Nominis literas IC. XC. vel intra diadema, vel circa humeros. Hic autem notabilis est manus sinistra, fixiorum clavi retinens; eique incertum sceptrum triangulare, quale nusquam alibi vidisse memini, fortassis ad exprimendam æqualitatem cum Patre ac Spiritu sancto. Scribitur autem ecclesiam ipsam sic esse constructam in quadrum, ut, præter principem ex adverso portæ aram, utrique laterali parieti ultaria duo sibi invicem obversa habeant; unum ad sinistram ingredientium, Deipara Annuntiatæ sacram; alterum ad dextram, S. Bonæ dictum; supra quod primo conspicitur tabula lurga, toti altaris latitudini respondens sed minime alta, pluribus distincta quadris, Sanctorumque ex ordine collocatorum imaginibus supra has vero assurgit opus, limbis inauratis sic distinctum, ut medium locum obtineat imago Salvatoris præfata, lata cubitos duos, dnos et dimidium alta; circum circa vero expressa cernuntur varix S. Bonæ miracula, quæ sigillatum notare hic vellem, si sigillatum indicata fuissent: sed uti de istis quæsiri nihil, nemine ipsorum ut ibi pictorum notitiam suggestente; ita delineationis præsentis curatoribus in mentem non venit, quidquam de illis significare.

DE B. GERARDESCA VID.

Pag. 162 n. 6 adde — Vivit hodie Florentiae vir pius ac nobilis, Gerardescæ Comes, familia ac nominis originem repetens a quodam Gerardo filio S. Walfridi, Nobilis Longobardi, qui Sanctus seculo x in suo allodiali fundo excitavit Abbatiam, Montis vici-dictam, quam etiam primus Abbas rexit, prout narrat tertius ab eo Abbas Andreus, in Vita a nobis ad xv Februari illustrata. Quoniam autem in quadam vulgari Corsicæ insulæ Chronica, a Joanne Crasso Corso olim compilata, atque ex Urbinate ad Vaticanam Bibliothecam translata, dicitur idem Walfridus cum filiis Ruchisio Regæ mandante, Pisis domicilium constituisse, ejusdem civitatis ius a filio ejus Gerardo ad Gerardescæ Gentis Comites fluxisse; existimat ille, quem dicit nunc vivere, istam qua de agimus Beatam, non solum nomine, sed et cognomine atque familia Gerardescam fuisse; ipsamque facit filiam Comitis Uguccionelli de Gerardescæ; quæ mihi nee probare nec improbare est animus, dum nihil tale docet Vita, nee documenta adseruntur ejusmodi natales probantia.

NOT. 3

APPENDIX
AD DIEM TRIGESIMAM MAJI.

NOT. 1

DE S. FERDINANDO REGE.

Pag. 279 col. 2 lin. 5 post — cui altera tantum ad munum est — adde et mta — solum dixerim haud parum verosimile mihi videri (quod et Hispali jndicari intelligi, et a Christophoro Bonirz de Salcedo teneri) antiquorem esse Generalem, ex qua Ferdinandæ auctor sumpserit, quidquid devarat Latinæ historiæ Roderici Toletani, cuius interpretem se qua præbit egiſſe fatetur ille. Non tamen mto posteriori esse Ferdinandam vel inde confiteor, quod in hac, cap. 74 agatur de Mesquita etc.

NOT. 5

C Pag. 346 col. 1 post Cordubensem — adde — Sed cum textus noster nullus Dedicacionis meminerit, præsumere possemus, primam illam Missam celebratam fuisse in loco needum consecrato, super altari portatili, qualia plura sine dubio habebantur

in castris; quod facere potuit Presbyter quicunque, nem dum Episcopus electus, pra missa expiatione seu benedictione extemporalis, per enmitem Electum vel aliquem Episcoporum facta.

Pag. 403 n. 59 lin. 28 post — impostrices epistolas Lunæ — adde — qui ipse met fortassis, cum animalvertit, mendacium suum vel jam deprehendi captum ab iis, qui aliquam Arabicorum characterum habebant notitiam, vel proxime deprehendendum m̄tueret; consilium dederit dealbationis istius, studium decoris majoris prætexens, revera autem abolitum enpiens ut unde poterat falsitatis convinci. Hoc si cogitarit cogitavit frustra; præveniret enim illum simplicioris Roblesii diligentia, qua ipsos characteres, mox ut interpretationem Lunæ accepit, assimilando curarat, atque in suum librum transferendos; unde operæ pretium fuerit, una cum ipsis, dictarum picturarum argumenta ejusdem Roblesii verbis discere etc.

NOT. 6

F

APPENDIX
AD DIEM TRIGESIMAM PRIMAM MAJI.

NOT. 7

Pag. 412 col. 2 post Wilstanum, ponatur.
Maynardus, Urbini Episcopus, in Concilio Romano anni 1059 repertus, S. Crescentini Martyris corpus Tiferno Utbinum translulit anno 1068: ignoratur mortis annus et dies, Beati tamen titulo honoratus invenitur anno 1499 per hanc marmoream inscriptionem locatam in Cathedrali et ubi Ughello relatam tomo 2 col. 862. Guidubaldo Urbini Duce, ac Joanne Petro Arivabeno Præsule, n Kal. Junii MCCCCCLXXXVIII, corpus Beati Maynardi, Urbinatum Episcopi, translatum, et sub hoc altari collocatum fuit. Alind de eo nihil scimus: si plus aliquid honoris publici cultus que ei nunc deferatur, id libenter discemus pro die, quo S. Crescentinus colitur (cuius et Vitam carmine scriptam editamque anno 1601 desideramus) 1 Junii.

Pag. 444 Annot. b sic muta — Canisius legit Maturie: quod a librari errore esse malum credere, ne sensus, satis aliqui obscurus, obscuriori vocabulo difficulter redderetur.

NOT. 8

Pag. 503. In Corollario posset primo loco poni S. Felix Puer, Martyr Romanus, Palmam Siciliæ opidum translatus, anno 1675 ex App. pag. 698, propter uniuersarium translationis festum affixum Dominicæ iv post Pascha,

NOT. 9

Pag. 506 post Comm. de S. Gertrude Valduletana, locari similiter possent SS. Cerealis, Theodorus, Antonodus, Martyres item Romani; quorū ossa anno 1667 honorifice translata ad Oratorium priuarice Soliditatis in Romano Collegio Societatis Jesu, quotannis cultum solenniorem habent ipsa die Pentecostes: prout referuntur in Append. ad xxix Maji.

NOT. 10

INDEX HISTORICUS

IN TOMUM VII MAJI.

A

- A**bdelmelik Iben Quartan, *Dux Saracenorum in Hispania* 8 sec. 61 e, 62 f
 Abdelmurris, *avus Avomahomet Principis Arabum in Hispania* 312 c
 Abderraman Iben Mazovia, *Rex Saracenorum primus Cordubæ* 61 e, 62 b f
 Abenamafon *Rex Nieblæ in Hisp. sec. 13* 337 a
 Abensutb, *Rex Maurorum, profligatus ad Xerez* 294 f.
 Abenhuth. *Ejus genus, rebellio, potestas, insignia, mores, mors* 315 e f
 Aben-Raman *inter epulas occidit Abenhuth Regem* 315 f.
 Achelous *Ep. Thessalon, baptizat Theodosium Imp.* 248 f.
Anna 381 *interest Concilio CP.* 250 d
 Achillas *prædictetur successurus S. Petro in Patriarchatu Alexandrino* 244 f
 Actilius Beringherius *Vitam B. Petri Petroni eruit e tenebris* 186 c d. *Invenis in Maggiana pie moritur* 187 b
 Adalbero *Ep. Metensis an. 942 dedicat Treveris ecclesiam S. Joannis* 33 d
 Adalbertus, *Ep. Pragensis, Ticini agit cum S. Majolo* 681 d
 Adalbertus *ex Monacho S. Maximini Episcopus Rugorum, et Magdeburgensis* 31 c
 Adalbertus *comes subscribit. Electioni Odilonis in Abbatem Cluniacensem.* 681 b
 Adalbertus *pater et filius* 29 e
 † Adalheis Augusta, *Bertam matrem sepelit Paterniaci* 679 b
 Adam. *an. 1250 Ep. Placentin. in Hisp. interest Dedicacioni ecclesiae Cordubensis, capta a S. Ferd. urbe* 324 b 383 f
 Adain *Abb. S. Basoli an. 1229* 523 c
 Adam *Abb. Perseniæ adversatur Joachimo Abb.* 136 a b
 Adam Salomonius *pater B. Jacobi Veneti* 453 d
 Adamus *an. 1146 Ep. Aemonensis in Istria* 14 b
 Adalradus *an. 960 prædia quædam sua donat monasterio Celsitanensi* 678 c
 Adelais Comitissa *an. 979 subscribit donationi factæ S. Majolo* 679 d
 Adelbertus, *Prior SS. Udalrici et Afræ scribit vitam S. Athanasii* 539 e
 Adelbertus *Inclusus, repente incurvatus, ope S. Modaldi sonatur* 701 b
 Adicus *Monachus satagit de reformatione monasterii Fessatensis prope Parisios* 680 d
 Adoni *Ep. Matisconensi commendatur monasterium Cluniacense a Joanne XIII* 679 b
 Adonulfus, *Ep. Firmanus, præcipit an. 1209 Monachis S. Savini observationem Regulæ* 763 e
 Aldebalodus *interpolat vitam S. Majoli, a Syro scriptam* 673 d
 Ægidius *an. 1250 Ep. Burgensis* 354 f
 Ægidius *an. 1250 Ep. Oromensis* 354 f
 Ægidius *an. 1250 Ep. Tudensis* 354 f
 Ægidius Manrique *egregie rem agit in pugna ad Xerez* 319 d
 Ægidius Rodriguez Nogerolius, *Commendator Carravæ circa an. 1370* 396 f

Maji T. VII

- † Ægidius Valladarius, *ex Necromanta, Conversus Ordinis Prædicatorum* 229 e
 † Æmilianus *in insula Majorbo prope Venetas* 653 f
 † Agapitus Mart. *Pergulæ in Ducatu Urbinate* 653 b
 Agarisma *præest Arlaco monasterio tempore S. Aygulfi Abbatis Lerinensis* 679 c
 Agevaldus *an. 942 Abb. Gorziensis* 33 e
 Agnes Alvares *in Conventu Jesu Averii inter pri- mas facit Professionem circa an. 1460* 710 f
 Agnes Malavolta *mater B. Petri Petroni* 187 f
 Agres, *soror primogenita B. Æmiliae Bicheræ* 549 f
 † Agricetus *Ep. Trecirensis. 21 c d. Corpus an. 942 transfertur* 4 a, 33 d
 † Agricola *Ep. Nivernensis* 229 c
 † Agrippinæ Virg. Mart. *Translatio Menxi in Si- cilia* 779 c
 Aimardus, *Abb. Cluniacensis sibi in vita substituit S. Majolum* 678 a, 681 c
 Alanus de Bruck, *an. 1293 Ep. Trecorenensis, con- firmat donationem a S. Yvone factam sacella S. Tugduali* 803 d
 Alaricus *Rex Gothorum sub alveo Bisenti amnis se- pultus* 96 c
 Alasia Borromæa *mater B. Æmiliae Bicheræ* 549 e
 Albertus Scaliger, *Canis Grandis nepos, depictus prope imaginem miraculosam B. V. Mariae Ve- ronæ* 778 a
 Alderannus *sec. 10 Ep. Matisconensis* 87 a
 Aldisia Bicheria, *soror secundo genita B. Æmiliae* 549 f
 † Alexander *prædictetur successurus in Sede Alexan- drina* 2 b, 244 f
 Alexander PP. IV *donat Gentili Varano Cameri- num a Monfredo destructum* 791 f
 Alexander Andriosius *an. 1382 Ep. Casalis S. Evasi* 46 b
 Alexander sec. 12 *Abb. S. Spiritus Panormi* 114 a
 Alexander Henn, *ab an. 1680 Abb. S. Maximini, monasterium, u Gallis solo æquatum, redificat* 34 f
 Alexander *an. 1199 Justitiarius Regius in regno Neapol.* 125 c
 Alexander Faventinus, *socius B. Jacobi Veneti Romæ in Cutucumbis, et miraculi ab ipso facti testis* 457 f
 Alexander Petri de Capochis *sec. 16. studium ejus singularare erga S. Antoninum* 67 e f
 Alfonsus Pisanus Archiep. *S. Severinæ, Abb. Flo- rensis* 123 f
 Alfonsus, *Rex Castellæ, avus S. Ferdinandi* 293 d
Regnat 53 annos, 303 d. Filias 4 habet Regibus nuptas. ibid. Instituit Ordinem Equitum S. Ja- cobi. ibid. Ejus vitæ compendium 303, 304
 Alfonsus, *Rex Legionen. pater S. Ferdinandi* 293 d. *Custellani bellum infert, 294 a, 309 e.*
Moritur an. 1230, 294 c
 Alfonsus frater *S. Ferdinandi Mauros vincit, 294 f.*
Obtinet victoriam insignem ad Xerez 318, prælio vincitur a Rege Granutæ 328 f
 Alfonsus, *filius S. Ferdinandi primogenitus* 293 e,
312 e. Ultima ab eo mandata accipit et heres de- claratur 298 b c
 Alfonsus V Lusitanæ *Rex an. 1460 primum lapi- dem ponit novi templi Averii. 710 c. An. 1452*
 1 T.

INDEX HISTORICUS

- fit pater *S. Joannæ*, primogenita sur. 711 e.
Signatur Cruce contra Mauros bellatus in Africa, 716 e. *Azilium et Tingim ipsis erat* 717 c.
Comitatæ filiom Averium, ingressuram monasterium, 721 c. *Moritur an. 1481 Cintræ* 737 e.
Alfonsum, Joannis Lusitaniz Regis filius unicus, moritur ante patrem, lapsus ex equo 744 f.
Alfonsum Sanchez e Soc. Jesu, clarus virtute et laboribus pro fide propaganda susceptis 397 b c.
Alfonsum Telli de Menesis, vir nobilis sec. xiii in Castella 307 a. 319 d.
Alliamadus Rex Argonæ, hanc tradit S. Ferdinandum, ab eoque statuitur Rex Granatæ 297 c.
Alienor, filia Regis Angliae, uxor Alfonsi Regis Castellæ, mater & Reginarum 303 d, 307 a.
Alienor, filia modo dictæ, Regina Aragonie 302 d.
Alienor, filia S. Ferdinandi 293 f, *moritur parvula* 312 e.
Alienor altera S. Ferdinandi filia ex secundo matrimonio 325 e.
Almanzor, Soracenorum Rex, avexit campanas S. Jacobi Cordubam 293 e.
Alvarus de Castella, Comes, bellum iudicavit S. Ferdinandum, Viueitur, capitur, liber dimittitur, 293 f, 314 b. *Bellum resuscitans, Castelionem absudet, vulneratur ac moritur* 311 d.
Alvarus Didaci de Camberis, sec. xiii nobilis Castellanus, 307 c. *Offendit bis Regem ac mox reconciliatur* 312 e.
Alvares Perez, Prorex interceptorum a S. Ferdinandu urbium, moritur 326 c.
Amblardus a Joanne XIII jubetur cogi ad restituitionem Celsiniacensi monasterio faciendam 679 b.
† *Amasius Ep. Theanensis indicat Soranis rapit S. Restitutæ V. M.* 865 c.
† *Ambrosii Sauceltonii Dominicani Senis elogium* 189 b.
Ambrosius de Jesu Minorita 3 e.
† *Ampelii Ep. Reliquie sec. 16 inventæ* 44 a.
Anastasius Dicorus adficiat CP. ecclesiam S. Euphemia Petriæ 234 f.
Ancherius an. 926 Archep. Lugdunensis 86 f.
Anchiens Abb. Centulen. an. 1112 renovat capsas Reliquiarum 260 a.
† *Andreas, Archep. Treverensis* 411 e.
† *Andreas Galeranus, Senis Pater pauperum vocatus* 189 b.
Andreana Contarena, Abbatissu S. Laurentii, curat an. 1617 solemniter transferendas Reliquias SS. Pauli et Barbari 758 f.
Andreas Taurus, Nobilis Senensis sec. 14, prævest Sodalitati B. Mariæ ad gradus sive della Scala 213 f.
Angelus Domini Colletti sec. 14 præclarus Medicus Senis 198 e.
† *Angilbertus, Abb. Centulensis, an. 814 mortuus, condidit novum tumulum ac epitaphium SS. Caidoco et Frechorio* 238 d e.
Aniciorum familia Romana, non tantum Consulibus et Imperatoribus, sed et Martyribus et Confessoribus nobilis 420 c, 421 b.
Annibal, frater B. Baptiste Varana, cum patre ac duolos fratribus necatur a Cesare Borgia 499 e.
Anselmus Ep. Laudunen. an. 1229 transfert Corpus S. Marculfi 523 c.
Anna de Klinglaw { Moniales Ord. Prædicatorum } in Helvetia 230 f, 231 a.
Anna Meechtildis Monialis scripsit Vitam B. Æmiliae Bucherizæ 519 e.
Anthenius e Primoribus Antiochizæ 31 d, *fit magus, ac mox pánitens* 55.
† *Antonini Ep. Florent. Reliquie sec. 16 inventæ* 45 b.
† *Antonii Patavini prærogativa in recuperandis amisis* 362 a.
Antonius Augustinus Archiep. Tarraconea, on. 1586, obiit pientissime 412 b.
Antonius Beccaria, Confessarius B. Æmiliae Bicherizæ, ei socrum Viaticum porrigit 555 e.
Antonius a S. Maria Ord. S. Dominicæ seculo 15, Vicarius Generalis per regna Castellæ ac Lusitaniz, Confessoris Ven. Beatricis Leitoæ 716 b.
Antonius Oneala, scriptor floruit ab an. 1530, Gentilibus suis Hispanis nunc sere ignotus. Ejus scripta recensentur. 389 e f.
Antonius Pasqualinus, Sacerdos ritæ exemplaris, an. 1590 mortuus 412 b.
Antonius Regiensis an. 1582 Abb. Benedictinus Parmæ 144 d.
Antonius Thomas de Schiantensibus, eximus Magister in Theologia, Ord. Prædicat. 1480 mortuus 671 e.
Apollinaris an. 1617 Arimæ in Japonia occisus pro fide 412 a.
Arboastes Presb. perjurus ad S. Maximini sepulcrum punitur 21 a b.
Archenoldus Præfectus cum Haymone Duce trans fert Corpus S. Fursæ Peronam 261 e.
Ardingus de Paja an. 1411 Potestas Æsii 366 f.
Ariadna, uxor Anastasii Dicori 234 f.
Ariani annos 40 tenuisse dicuntur CP. ecclesiæ Orthodoxorum, quando a Theodosio inde pulsæ sunt 249 a.
Arias, Archiep. S. Jacobi, venit in castra S. Ferdinandi sub Hispali 388 a.
Arnoldus an. 1245 Ep. Treverensis 33 e.
† *Arnulphi Ep. Sassen. corpus elevatur ab Harinpho Abb. Aldemborgensi* 260 d.
Arnulfus Imp. subjicit Lobensem Abbatiam Episcopo Leodiensi 831 a.
Asinarius Comes S sec. 62 a.
Athelstanus Rex, vico S. Burienæ jus asyli concedit 37 a.
Avoabdella, pater Avomahom et Principis Arabum 312 f.
Avomahomat, nobilis Arabum Princeps, filius Aroubdelle 312 f.
Aurelianus sec. 10 Archep. Lugdunen. 87 a.
Aurelianus ubi an. 270 Imperator 4 f.
Aurelianus, Comes utriusque militiae in Isauria sub Trajano Imp. Christianos persecutur : appellatur etiam Princeps et Imperator 4 f.
Austerius an. 915 Archiep. in Gallia 86 f.
Aynricus Ep. Lausanen. subscribit Electioni Orlionis in Abbatem Cluniac. 681 c.
Azelinus fit an 1044 Episcopus Hildesiensis 425 a.
Azzolini Malavolta sec. 14 Ep. Seneensis 209 b.

B

- B**idefricus, Comes Palatinus, pater *S. Austrebertæ* 788 b.
Baldricus, Ragineri Hannoniæ Comitis ex sorore nepos pulso Ratherio fit Ep. Leodiensis 830 a.
† *Bathildis, uxor Clodovei Regis, extruit monasteria Corbeiense ac Gemmeticum* 261 f.
Baldwinus, Ep. Ternanensis, Corpus S. Framelidis æqualiter dividit, inter Ludovicum Comitem ac sororem ejus 788 d.
Baldwinus, Monachus S. Remigii, scribit Vitam compendio, fusius miracula S. Gibriani 609 d.
le-Bar Franciscus, Prior Aquicinctinus, Monasteriologiam octo tomis collegit 260 d.
Barnachar, vir nobilis et opulentus 29 e.
Bartholomæus, an. 1145 Ep. Laudunensis 626 b.
Bartholomæus Mini sec. 14 Prior Dominicanorum Senis

AD TOMUM VII MAI.

Senis	209 d
Bartholomaeus Ravennas, Prior Carthusiae Gorgoniensis, sonctitate clarus	222 e
Bartholomaeus Ord. Minorum	3 c
Bartholomaeus Senensis, Carthusianus, exornat vitu <i>B. Petri Petroni</i>	184 f
+ Basini Ep. Treverensis corpus an. 942 transfertur in novam ecclesiam	33 d
Basilius Imp. auxilium Russorum implorat contra Phœcam.	319 a
Basilius Macedo condit monasterium S. Euphemie in Petrio CP. ibique filias suas collocat	234 f
+ Beata, Virgo in territorio Senonensi	231 c
Beatrix Regina Sicilie mater Constantie	124 a
Beatrix, ex Imperiali genere devotissima semina, uxor S. Ferdinandi 293 e, 312 b. Obiit an. 1235, et sepulta est Burgis	293 a
Beatrix, cum marito suo, Comite de Orlemund, fundat an. 1132 monasterium Lanckenheimium	435 d
Beatrix Biccheria, soror B. Emilie, eique ætate proxima	549 f
Beatrix Leitoa, conspicua nobilitatis in Lusitania, matrimonio jungitur Didaco de Atayde 709 d. Viro mortuo, monasteriolum sibi ac filiabus extruit ibid. f: aliasque admittit, sub habitu S. Dominici secum victuras, 710 a e: habitationem amplificat, clausura munit, et Couventum Jesu appellat 710 c e: prima Professionem facit f: fit Priorissa et Abrantii obit 711 a c; unde biennio post ossa ejus per filiam Mariam translato Averium	ibid. c
Beatrix de Menezes, illustris matrona educandos suscipit Regis Alfonsi V liberos, post matris eorum mortem	710 d
Beli Blettin Moniales Ord. Prædicatorum	
Beli de Liebenbergh in Helvetia 230 f, 231 a	
Benalhamar, Rex Argona, obsidet Martos castrum et repellitur	326 a
Benedictus Ep. Abulensis an. 1250	354 f
Benedictus Correga Abb. S. Benigni Genuæ	13 f
Benedictus Piso, Monachus Colmensis, an. 1539 scribit de Vita S. Huberti	265 e
+ Benigni Ep. Reliquie an. 1517 inventæ	45 a
+ Beno Ep. Misuensis an. 1523 canonizatur	412 d
Berengaria, primogenita Alfonsi Regis Castellæ, regnum paternum transfert in filium suum Ferdinandum Sanctum 293 d 309 a Moritur et laudatur	335 d e
Berengaria, filia S. Ferdinandi 293 e, in Regali monasterio Deo sacra	313 f
Berengarius an. 1315 Generalis Ord. Præd.	451 d
+ Berlerius, Discipulus S. Gisleni	231 e
+ Bernardini Senensis præclarum elogium 189 c Pro concione Venetiis laudat Ordinem Carthusianum, qui paulo post eo inducitur	227
Bernardinus Cardinius, Maquedæ Dux, an. 1599, Prorex Siciliæ	698 f
Bernardinus Martoranus sub Carolo Quinto Secretarius in regno Neapolitano	93 e
Bernardinus Tilesius, Philosophus, laudatus in funere a Paulo de Aquino	93 f
+ Bernardus Tolomæus, Ordinis Olivetani auctor	
189 b	
Bernardus Abb. Florensis	123 c
Bernardus ex Abbe Episcopus Geruntimensis	119 b
121 c	
Bernardus pater S. Bonæ	144 c
Bernardus, vir nobilis, an. 993 servos aliquot manumittit ad preces Cluniaceum	681 f
+ Berno Abb. Cluniacensis sibi adhuc viventi sufficit Odonem	681 c
Berta Regina, Conradi Regis et S. Adaltheidis	
mater, piissima semina, Paternaci sepulta 679 f	
Berta mater S. Bonæ	144 c
Bertholdus Comes de Andecks, fundat an. 1132 monasterium Dyezzense 434 c 436 c Pater B. Mathildis Virg.	445 c
Berthredus succedit an. 1000 Segegavo in Abbatia Gloucestriensi	796 a
Bertranda Carmera, nata ex Vita S. Elzearei Comitis	412 e
Bindus Bindu, Petroni Card. consobrinus, et ejus testamenti executor	192 b
Blanca, filia Alfonsi IX Regis Castellæ, Regina Francior. uxor S. Lindovici	303 d
Blanda, a S. Eleutherio Ep. Tornacensi ad vitam revocata	410 c
Blasia Cerretana, uxor B. Joannis Columbini	209 f
+ Blasii et Demetrii Martt. Inventio	4 d
Blasius, puer undenmis, mortuus per S. Bernardinum vitæ redditur, et mira narrat de Inferis ac Superis	808 f
Boleslaus Pudicus, an. 1260 Rex Poloniae	397 c
+ Bona apparet B. Gerardeschæ	171 e
Bonacursus Boschettus, socius S. Bonæ in peregrinatione ad S. Jacobum	147 e
Bonhomus an. 1499 Archiep. Consentinus	123 c
Bonifacius, Comes Donoratici, an. 1332 ædificat monasterium Monialium S. Claræ Pisis	160 d
+ Brichtii corpus circumfertur per Galliam, causa colligendi elemosynas pro restauratione ecclesiæ quæ conflagraverat	525 f
Brunechildis, Sigeberti Regis uxor	258 c
Brunicus, Clericus Pipini Regis	24 b
Bruno Archiep. Coloniensis consecrat an. 1135 altare S. Cordulae	434 e
Bruno Ep. Lingonen. monasterium S. Benigni reformat per S. Majolum	680 c
Burchardus Archiep. Lugdunen. subscribit Electioni Odilonis in Abbatem Cluniacen.	681 c
Burchardus Comes in monasterium Fossatense per S. Majolum reducit regularem disciplinam	680 d
Subscribit Electioni S. Odilonis in Abbatem Clun.	
681 d	
C	
+ Cæcilie Virg. Mart. corpus a S. Paschale inventum in Urbem translatum	761 b
Cæcilia Avograda conspicuum se post mortem dat B. Emilie Biccheria	532 e
Cœlestinus III Papa an. 1191 coronat Romæ Henricum VI Imper.	103 f
Cæsar Gambara an. 1582 Ep. Dertonensis	46 a
Canis Franciscus Scaliger, cognomine Grandis, pro excitato Deipare sacello sanitato donatur	778 a
+ Cannatus Ep. Massiliensis colitur 15 Octobris	321 e
+ Caprasius in monasterio Lerinensi 236 f. Hymnus de eo compositus 237 a S. Venantium in virtute instruit	238 b
+ Cariulfus, discipulus S. Marcioli, cum quo illius Reliquie an. 1451 translatæ	522 c
Carolo Medici Card. dedicatur Vita B. Petri Petroni	185 c
Carolus sec. 15 Abb. Florensis	123 d
Carolus Libardus describit nuperam Translationem S. Metronis	641 e
+ Catharinæ Senensis præclara laus	136 c d
+ Celsus singitur ex Toletano Trevirensis Episcopus	
229 b	
Celsus Guijelnii an. 1582 Abb. Benedict. Patavii	
45 d	
Centius Card. an. 1200 Sedis Apostolicæ Legatus	
125 e	
+ Chonon seu Chonus, Abb. Lerini	3 b
Claritionus	

INDEX HISTORICUS

- Christianus a S. Donato *Ord. Min.* in *Apulia* an. 1468, 230 f
- Christophorus Numains an. 1526 *Card. titulus S. Mariæ in Araceli*, *Foroliensis vulgo dictus* 450 c
- Christophorus de Rojas *Archiep. Hispalen.* an. 1579 *transfert corpus S. Ferdinandi* 362 f
- Chrysaphius, *socius Nauaratii*, *cum hoc improviso moritur* 240 c d
- † Chrysogonus, *Mart. Aquileia* 420 d *passus ad aquas Gradatas, sepultus a S. Zoilo* 421 c f
- Ciconia, *vir Illustris Pisis*, *videt S. Bonam ab imagine Christi salutari* 145 c
- Cinquinorum *familia Pisis* 161 f
- † Clara *Virgo spectandam se præbet B. Baptiste Variane* 479 e f
- Clemens PP. III *scribit Joachimo Abb.* 99 f
- Cluniacenses *multis prædiis, pagis, atque ecclesiis donantur a Fulcherio, S. Majoli potre*, 676 f 677 a *ad horum normam varia monasteria a S. Majolo reformata* 679 c d
- † Colvander *Martyr, inventus in Cæmterio Culixti cum sua nomine* 698 d
- Columbinus sec. 12 *Abb. Curatii, B. Joachimum admittit in Ordinem* 97 e
- † Conon et filius ejus *Marti*. 229 f
- Conradus, an. 1245 *Archicp. Coloniensis, consecrat ecclesiam prope Treviros in honorem SS. Joannis Evang. Maximini, Agricui et Nicetii* 33 c
- Conradus a Lutzelstein an. 1152 *electus Episcopus Augustanus* 440 f
- Conradus, *Rudolfi Regis filius, S. Adalheidis frater* 679 f
- Constantia Romanorum *Imperatrix et Reginu Sicilie, uxor quondam Heurici Imp.* 124 a
- Constantia, *Regis Castellæ soror, uxor Frederici II* 124 e
- Constantia, *filia Alfonsi IX Castellæ Regis, Abbatis monasterii de las Huelgas* 303 d
- Constantinus Aeropolita, *magnus Logotheta, laudator S. Therasiæ* 65 e, 67
- † Coprus, *Mart.* 230 b
- † Cordula *Mart. ex sociibus S. Ursulæ appetet S. Helmtrudi, et festum sibi celebrari proprium impetrat* 434 a b
- † Crescentius *Mart. Romanus, in Stiriam translatus* 411 a
- Crecentius sec. 14 *nobilis Medicus Senis, 208 e Magni sit a B. Columbino* 210 a
- Cumania, *filia Alleani Hiberni* 3 d
- Cyricus, *frater S. Majoli* 677 b
- † Cyrillus Carmelita, *scribit Joachimo Abbati* 100 b
- † Cyrillus Ep. Hierosol. an. 381 in Concilio CP. 250 d
- D
- D**avid *Archiep. S. Andreæ in Scotia, ab hereticis occisus* 230 f
- † Demetrius *Mart. celebris CP.* 83 f
- Demophilus, *inter Arianos Princeps et Episcopus CP. exulare cum suis jubetur a Theodosia* 249 c
- Didacus Lopez de Sousa, *Comes de Miranda, an. 1614 semel iterumque levatur gravi morbo, ope S. Joannæ Principis* 746 f
- Didacus Lopez, *Biscaya Domini, ditione sua exercitur a S. Ferdinandu* 327 f, *et restituitur in integrum* 328 a
- Didacus de Atayde *conspicuæ nobilitatis ac virtutis in Lusitania* 709 d
- Didacus, *Miles nobilissimus, Legionem eripere conatur S. Ferdinandu post mortem patris* 294 d. *Punitur divinitus* 294 e
- Didacus Perez de Vargas, *frater Garziæ, fortissi-*
- me pugnat ad Xerez; ubi Machnca cognomen sibi parit* 319 d, 326 b
- Didacus Laurentius, *sacellanus S. Joannæ Principis, vir eximiae virtutis, cognoscit absens ejus mortem* 743 a
- Didacus de Soto *Soc. Jesu transit in Indias* 397 f
- Didacus Lupi de Faro an. 1250, *Vexillifer Regis Ferdinandi* 355 a
- † Domardus, *discipulus S. Marciuli. Utriusque Reliquiæ an. 1451 translatae* 522 c
- Dominicani Patres an. 1235 *ab hereticis Tolosæ mulæ habiti, inde coguntur abiisse* 177 e
- † Dominici Silensis *prærogativa in liberandis captiuis, 362 a*
- Dominicus sec. 13 *Ep. Abuleensis* 309 d
- Dominicus Roboreus an. 1582 *Ep. Astensis* 46 a
- Dominicus Tussanus an. 1479 *transfert Corpus S. Marciuli* 523 d
- Dominicus Ep. Beatiensis, *capta Corduba a S. Ferdinandu, interest Dedicationi templi ejus primarii* 324 b
- Domitianus Comes, *Iconii prosequitur Christianos 5, 6*
- † Dorothea, *Vidua Pruthena* 600 b 601 b
- † Dubricii Ep. *Translatio* 4 d
- Dulcia, *Soror S. Ferdinandi, non uterina* 294 e
- Duleidius, *Præses Aquileia sub Diocletiano* 421 f
- † Dympna Virg. Mart. *Translatio Gelæ in Brabantia* 229 c
- E
- E**adwardus, *ex Archidiacono Londinen. Monachus Glastoniensis, relinquere monasterium probabitur divinitus* 82 a
- Edmundus simul cum patre suo Ethelredo regnat in Anglia 796 b
- † Eduardus Rex Angliæ ab Alexandro III canonizatus 374 b
- Eduardus de Menezes, *Comes Vianensis, virtute bellicâ clarissimus, et sanguine Regibus conjunctus, in prælio contra Mauros obit* 745 c
- † Egilis Archiepiscopus Sononeensis 2 c
- Electus Ord. Minorum Romæ in Ara-Cæli 3 e
- Eleonora de Menezes, *Eduardi Comitis filia, singulari pietate Matrona* 715 c, *Ferdinando Duci Brigantino desponsa* 717 a, *monasterium Jesu ingreditur Averii an. 1421; omni virtutum genere eluet ac fit Priorissa* 718 c
- Eleusius Ep. Cyzicensis Arianus an. 381 in Concilio CP. 250 d
- † Elsegus Archiep. Cantuar. post S. Dunstanum, a Danis an. 1010 martyrizatus 796 e
- Elisabetha Melino, an. 1496 *Abbatissa S. Laurentii Venetus, transfert Corpus S. Barbari Mart.* 758 a
- Elisabetha Bechlin *Ord. Prædic. Moniales monasterii Thosani in Helvetia*
- Elisabetha de Elgaw *230 f, 231 a*
- Elisabetha Schefflin
- Elisabetha Steiglin
- † Emanuel Mart. Romanus, *translatus an. 1678 Viennam Austriæ* 229 e
- Emanuel, filius S. Ferdinandi 293 e, 312 e
- † Emigdius, *Asculi Patronus* 752 a
- Engelhardus, *Monachus Cistercien. scribit Vitam B. Mathildis Virg.* 436 e
- Eanico Ep. *dedicat ecclesiam S. Joannis Bapt.* 62 b
- † Epiphanius Reliquiæ Hildesii 425 b
- Erkenboldns an. 942 *Abb. Tullensis* 33 e
- Ermfredus Ep. an. 973 *subcribit instrumento donationis, a Cluniacensibus factæ* 679 b
- Ermentrudis *Abbatissa in Deytkirchen, Ord. Cisterc.* 230 a
- Ermentrudis *Abbatissa Bonnæ* 3 d
- Enitherus

Enitherus <i>Ep. Merciorum et Ab. in Ingothngio in Anglia</i>	411 f	facta,	231 b
† Esperantius <i>Ep. Lugensis</i>	230 c	Findocha <i>virgo in Scotia</i>	412 f
Ethelredus, <i>Anglæ Rex, filium Edmundum secum regnare iubet</i>	796 e	† Firminus <i>Ambiani ecclesiam fundat B. V. Marix, postea SS. Aeci et Iachobi dictam</i>	521 d
Ethelwoldus <i>Ep. in Anglia resuscitat Latinæ linguae usum</i>	793 f	Flaccens <i>Comes S. Petronillam sibi uxorem postulat</i>	413 c
† Ettonis <i>Ep. et Conf. Translatio in monasterio Lætiensi in Hannonia</i>	779 c	† Flavianus <i>Mart. Romanus in Austria translatus</i>	411 a
Evangelista sec. 15 <i>Abb. Florensis</i>	123 d	Fortunianus <i>Ep. Aquileæ sub Constante Imp.</i>	19 c
† Eucharius, <i>primus Ep. Treverorum</i>	21 c 22 f	Fortunias <i>Ep. Pampelonæ sub Garcia Rege</i>	62 d
Evelliūs, <i>Consiliarius Neronis, Pisis Martyrio effectus dicitur: an recte?</i>	672 c	Fortunius <i>Garsianis Rer. Pampilonensis</i>	62 a
Evetius <i>Ep. Ephesinus Arianus an. 381 in Concilio CP.</i>	250 d	Fortunius <i>Præfector Aragoniarum sub Rege Garsia</i>	62 c
Eugenius PP. IV <i>sibi moribundo adesse voluit S. Antoninum</i>	670 f	† Franciscæ Romanæ <i>Canonizatio</i>	2 c
Eugenius <i>Ep. in Hibernia</i>	411 c	Franciscæ Pachieca <i>Ord. Minorum</i>	3 c
Euphratas <i>sec. 4 Ep. male sensisse creditur de Filio Dei</i>	21 d	† Franciscus Picolomineus, <i>Ord. Olivetani Institutor</i>	189 b
† Euplus <i>martyr. celebris CP.</i>	83 f	Franciscus Bossi <i>Ep. Novarinus, an. 1582, Genuae Visitator Apostolicus</i>	46 b
Eustachius <i>Nice dominus Ambianensis, dat mensueros redditus ecclesiæ B. V. Maræ</i>	521 d	Franciscus Galiatus <i>an. 1582 Ep. Vintemilien.</i>	46 b
Eustathius, <i>Ep. in Oriente 4 sec.</i>	19 e	Franciscus Monachus <i>Ep. Morturancensis 92 f consecrat an. 1607 Dianii templum</i>	99 b
Eutyches, <i>sive Eutychius, discipulus S. Joan. Evang.</i>	231 e	Franciscus Altoviti, <i>initio seculi 14, prævest Cartusiae Maggianaæ</i>	193 f
† Exuperantius <i>Ep. Uxamensis</i>	230 c	Franciscus de Castilione, <i>Secretarius S. Antonini ejusque ritu scriptor</i>	671 b
† Exuperantius <i>Ep. Cingulanus in Piceno</i>	257 b	Franciscus Foscarius, <i>an. 1422 Venetorum Duc</i>	227 b
† Exuperantius <i>Ep. Comensis</i>	257 b	Franciseus Guastellonus, <i>Minorita Senis, genere ac virtute nobilis, discit latus a B. Petro Petrano tempus sae mortis</i>	214 d
† Exuperantius <i>Diac. et Mart. in ecclesia S. Bartholomæ Romæ</i>	232 d, 237 a	Franciseus Muso Munhoz, <i>an. 1536. Prætor Carravaci</i>	386 d
† Exuperantius, <i>Diaconus S. Sabini Episcopi</i>	413 d	Franciseus de Notarioanne, <i>relicto monasterio Floris, aliud extruit</i>	123 e
Exuperantius <i>Ep. Dertonensis, interest Conc. Aquilciensi</i>	256 f	Franciscus Pachiecus, <i>Capellanus Major Capellæ Regiæ, et Canonicus ecclesiæ Hispalen.</i>	347 c
Exuperantius <i>Ep. in Lucania, sanctitate insignis</i>	256 f	Franciscus Petrarcha <i>Boccacio respondet circa prænuntiatam ei a B. Petro Petrone mortem</i>	225 a
Eymardus sec. 10 <i>Abb. Cluniacensis</i>	87 d	Franciscus Tarvisianus <i>Prior Cartusiar Venete, B. Laurentio Justiniano in amoriibus</i>	227 c

F

F aergussius de Druim-bile et Ernimus <i>Hiberni</i>	230 c	Franciscus Vincentus, <i>socius B. Columbini</i>	189 b
Farabertus, <i>post Hugonem occupat Abbatiam Lobensem</i>	831 a	Sua pauperibus dat	206 b
† Faræ, <i>seni Burgundoforæ, Translatio in oppido Far-meutier diæesis Meldensis</i>	654 a	Franciscus de Urbino <i>Minorita stimulat B. Varanam ad virtutem, et secreta ejus novit</i>	472 a 473 c
Federicus, <i>filius S. Ferdinandi</i>	293 e, 312 e	Franciscus frater B. Petri Petroni	188 b
† Felicula <i>Virgo, collectanea S. Petronillæ</i>	413 c f	Francesco, <i>ex Abbate Lobiensi Episcopus Leodiensis, Abbatiam juri Episcopali subjici impetrat ab Arnulfo Imp.</i>	831
† Felicis et Felicissimi Reliquæ Senis	424 e	Fredericus III Imp. <i>filio petit S. Joannam Lustanam</i>	712 c
Felix a Perusio, <i>Abbatissa Romæ an. 1425</i>	412 a	Fredericus an. 912 <i>Ab. S. Huberti</i>	33 e
Ferdinandi Magni <i>Vita comparatur cum Vita Ferdinandi sancti</i>	358	Fredericus Schembeck <i>Soc. Jesu vitam scribit S. Juttæ</i>	393 a
Ferdinandus Valdesius <i>Archiep. Hispalensis an. 1569.</i>	347 b	Frontonius <i>Ab. an idem qui S. Fronto, Ab. in Scheti</i>	410 c
† Ferdinandus <i>Ep. Cajacensis in Campania</i>	277 d	Findocha, <i>Virgo Scotica</i>	411 f
Ferdinandus Catholicus <i>Rex Bazam obsidet ne intercipit</i>	395 e	Fulcherius, <i>avus S. Majoli, an Dux Arelatensium</i>	677 b
Ferdinandus, <i>filius S. Ferdinandi</i>	293 e, 312 e	Fulcherius, <i>vir præpotens ac prænobilis, pater S. Majoli, in Cluniacenses perquam beneficus</i>	676 f
Ferdinandus alter ejusdem Sancti filius <i>ex secundo conjugio</i>	325 e	Fulco, <i>Abb. Dunensis, mortuus in Claravalle</i>	411 d
Ferdinandus Ordoniez <i>Magister Ord. Calatravæ</i>	338 a	Fulcuinus <i>Abb. scripsit libellum de Abbatibus Lobiensibus</i>	830 d
Ferdinandus Nunionis, <i>nepos Comitis Alvari, captivum abducit Rodericum Gondesalvum</i>	307 f	† Furseus <i>venit ex Hibernia in Britanniam</i>	261 c
Fernandus, <i>frater Comitis Alvari de Castella, moritur penitens in Africa</i>	293 f	Moritur Maceriae et transfertur Peronum	261 e
Fernandus Gonzalvi an. 1250 <i>Mojormerinus in Castella</i>	353 a		
Fernandus Enriquez <i>prænobilis Dominus, et primus Equez Hispali</i>	299 d f.		
<i>Ei inscribitur an. 1555 Chronica S. Ferninandi ab ejus editore</i>	ibid.		
Ferrandus, <i>Ecclesiæ Carthag. Diac. doctrina celebris</i>	411 b		
† Ferreoli et Ferrutii <i>Marti. Translatio an. 1063</i>			

INDEX HISTORICUS

G

- G**abini Mart. *Turritani corpus Romæ in Vaticano* 232 c
 † Gabini, patris S. Susanna, *corpus Romæ in ecclesia S. Susanna* 232 c e
 Gaudulfus *Tivini sec. 10 dedicat ecclesiam S. Mariz Virg. postea S. Majoli dictam* 682 d e
 Gaitana, *illustris femina, comitatur S. Bonam in Palastinam* 145 f 151 f
 Galerius, *an. 1582 Ep. Maceratensis* 46 b
 Galgannus Vannis in *Cartusia Maggiana accipit Professionem B. Petri Petroni* 192 e
 Galindo *Comes, proficitur Aragonie* 8 sec. 62 a
 † Galterius, *albus Galbertus, Abb. S. Martini in Gallia* 229 c
 Galterus, *an. 1249 Archiep. Senonensis, Reliquias Sanctorum deventius collocat* 424 e
 † Gaudolfi *Ord. Minorum Translatio, an. 1330 facta Politii* 779 d
 Garciaz Laurentii, *Henrici Regis aethuc pueri custodire deputatus a Berengaria Regina* 307 b
 Garciaz Lupi de Cardenas, *Commendator Caravaca* 387 e
 Garciaz Menezes, *sec. 15 Ep. Eborense* 717 a
 Garciatz Perez de Vargas, *Eques ordinatur* 319 a.
In pratio ad Xerez occidit Regem Gazularum ibid. d. Septem Mauris solus occurrit eosque fugat 337 c d
 Garciaz-Sancius Mesia *an. 1348 Commendator Curruacensis* 390 d
 Garsiaz Sancionis, *Rex Aragon.* 62 d
 Gaufridus *an. 1582 Ab. S. Salvatoris Papiae* 46 b
 Gemma, *mater B. Joachimi Abb.* 93 d
 Georgius a Costa *sec. 15 Cardinalis* 735 d
 Georgius de Almeida *Ep. Coimbricens. S. Joannam invisit a grotuntem* 735 f. *Interest aequiis defunctarum* 741 f
 Georgius, Joannis Lusitaniae *Regis notus, S. Joannam amittere sur educandus committitur* 730 c
 Georgius de Godtzveld *an. 1468 Vicarius Episcopi Augustani* 435 c
 Georgius Trapezuntius *auctor Vitæ B. Andreæ Chi* 180 c 181 e. *Alia Grace ac Latine scripsit* 180 c
 Gentilis Varamus, *an. 1258 accipit ab Alexandro IV Camerinum, e ruinis suis restaurandum* 791 f
 Geraldus seu Gerardus *Abb. Casæ-Marii sec. xii* 91 d 110 e
 † Gerardus *Ep. Tullensis, Romam proficisciens, agit Ticini cum SS. Majolo et Adalberto* 684 f. *Moritur Tulli* 682 b
 Gerardus *Archiep. Exoniensis an. 1190 tendit in Palastinam* 135 f
 Gerardus *Abb. Florensis* 123 c
 Gerardus *Comes Gerardescæ, an. 1455 rogatur a Pisaniis Corpus S. Guidi* 807 c
 Gerhilda, *ætate grandæva, fit Reclusa et moritur an. 1014 in Helvetia* 544 b
 Germanus *Ep. Capuanus videt S. Paschasiūm in paenit purgatoriū* 431 e f
 Germanus Agledunensis, *an. 1582 Abb. Benedictinus Lerini* 48 b
 † Gertrudis Virg. *Translatio in novum feretrum Nivelis* 229 c
 Gervasius Volaterranus *an. 1582 Abb. Benedictinus Senis* 46 b
 † Gervinus *Abb. Centulensis qui an. 1073 mortuus est, posuit Corpora SS. Caidoci et Frechorii in cupsa argentea* 258 f
 Gervinus *II patrui successor Centulæ, fit Episcopus*
- Ambianen. 260 c
 † Geruntii *Ep. Reliquie an. 1517 inventæ* 43 a
 Giraldus vel Girardus *Ostiensis episcopus* 838 f
 Gisilbertus *Dux, usurpans monasterium S. Maximini, ab hoc arguitur in visione* 28 a
 Gislebertus *institutus a S. Majolo Abbas Majorismonasterii Turonibus* 680 b
 † Gisleinurus *Monachus, Danicæ Apostolus* 410 c
 † Gohamus de Ara-Dar-inis *Hibernus* 230 c
 † Godehardus *sec. xi Ep. Hildesiensis, colitur 4 Maij* 423 b
 Gometius de Soto-mayor, *an. 1388 Commendator Caravaca* 391 c
 Gometins Suarii Figuerba, *an. 1388 Magister S. Jacobi* 391 c
 Gondisalvus *Ep. Conchensis capta Corduba interrest dedicationi ecclesiarum* 324 b
 Gundisalvus, *frater Comitis Alvari de Castella 293 f a Ferdinandu Regem ad Arabes transfugit* 312 d
 Gonsalvus Roderici, *nobilis Castellanus sec. xiii* 307 c
 Gonsalvus Ferri, *Dominus Molinæ, rebellis Regi Ferdinando, pacem init* 312 d
 † Gordianus, *Mart. Romanus, ad Augustinianos prope Leodium translatus* 653 b
 Goslinus *Ep. Suessionen. an. 1144 adest Dedicatum Moutis-Det* 609 a
 Gregorius Thaumaturgus, *magister S. Macrinæ, avia S. Basillii* 239 b
 Gregorius Papa IX, *adscribit S. Dominicum catalogo Sanctorum* 55 a
 Gregorius, *sec. 13 Abb. S. Michaelis Discalcentorum Pisis* 473 a
 Guala Bioclierius *Card. an. 1219 ædificat Vercellis Conventum S. Andreæ* 549 e
 Gualterius de Moac, *an. 1178 Ammirotus regum exercitus in Siciliu* 98 b
 Guarnerius Guassus, *an. 1382 Ep. Alexandrin.* 46 b
 † Guibertus, *a Leone X Canonizatus* 374 e
 Guilielmacci, *pater B. Petri Petroni* 187 f
 Guilielmus Giffordius, *Archiep. Remensis, nomen suum dat Conf. etermitati S. Gibriani* 611 b
 Guilielmus de Tria, *Archiep. Remensis, an. 1325 transfert Reliquias S. Gibriani* 640 f, *Confraternitatem ejus confirmat* *Ibid. e*
 Guilielmus, *Abb. S. Michaelis in Tarascha an. 1229* 523 e
 Guilielmus, *an. 1290 Abb. Florensis* 123 c *in Translatione B. Joachimi liberatur febri* 415 b
 Guilielmus, *an. 1178 Rex Siciliæ* 98 b
 Guilielmus de Bisiniano *an. 1199 Justitiarius Regius in Regno Neapol.* 123 c
 Guiterius *Ep. Cordubensis, Missam primus cantat in urbe Jaen, occupata a S. Ferd.* 333 a
 Gumbertus seu Cunibertus, *nepos Pipini Regis ex filia, curatur a S. Maximino* 24 d
 Gundibertus, *quis sit?* 2 f

H

- H**adericus Comes, *sec. 9 includit Reliquias S. Gibriani in arca argentea* 610 f
 Hadrianus PP. *Romam transfert corpus S. Restituti* 13 b
 Hanno de Sangherhausen, *septimus Magister Cruciferorum in Prussia* 598 b
 Harbertus, *Abb. Lobiensis an. 865, expellitur ab impio Huberto* 831 a
 Hariulfus, *Monachus Centulen. Scriptit Vitam S. Maletigisili* 260 c, *Chronicon Centulense absolutum an. 1088 ibid. Diversus est a duobus aliis ejusdem nominis*

AD TOMUM VII MAJI.

nominis Monachis Centulen.	260 d.	<i>Fit Abbas Aldemborgensis, et an. 1143 moritur</i>	ibid.	Hieronymus Raggazonius, <i>an. 1582 Ep. Bergomensis.</i>	46 a
Hartuicus, <i>Præpositus in Dyezen, tempore B.</i>		<i>Mathildis Abbatissæ</i>	446 f	Hieronymus Silva, <i>an 1582 Abb. Castellanus Ord. Benedictini</i>	46 b
Hasnarius, <i>an. 1250 Ep. Calagurritanus</i>	354 f	Hieronymus, <i>an. 1406 Abb. Florensis</i>	121 d		
† Hatkerus, <i>reclusus in cella S. Wiboradæ, in Helvetia, obit anno 1018.</i>	544 a	Hieronymus, <i>circa an. 1500 Præpositus in Dyezen studiose promovet venerationem B. Mathildis</i>			
Haymo <i>Dux desert Corpus S. Fursæ Peronam</i>	216 e	<i>435 e</i>		Hieronymus de Montalvo <i>an. 1579 supremus satelliti urbani Præfector Hispali</i>	363 e
† Hedvigis, <i>Ducissa Poloniæ atque Silesiæ</i>	397 c	Hilarius, <i>sec. 12 Prior Sambucinæ</i>	97 f		
Heldricus, <i>creatus a S. Majolo Abbas S. Germani Antissiodori</i>	680 b	Hildebertus, <i>Archiep. Moguntinus, an. 931 mortuus,</i>	411 c		
Helluarius, <i>Archidiuconus sub Pipino Rege</i>	24 c	Hippolytus Rubeus, <i>an. 1582 Ep. Ticinen.</i>	46 b		
Helmtrutus <i>Reclusa : an eadem cum Helintrude Reclusa Herisiensi?</i>	412 f	Hippolytus, <i>sec. 15 Abb. Florensis</i>	123 d		
Henricus IV imperator, <i>Ejus schisma contra Gregorium Papam 842. Excommunicatur</i>	853	† Honorati, <i>Episc. Tolosani sepulcrum in ecclesia S. Saturnini</i>	431 b		
† Henricus, <i>Eremita in Hetruria</i>	2 c	Honoratus <i>fundator monasterii Lerinensis</i>	236 c.		
Henricus ex Provinciati Prædicatorum Archiepiscopus Armacanus, <i>deinde in Prussiam translatus, dirigit B. Juttam in vita spirituali</i>	397 e	<i>Ejus ibi Corpus</i>	236 f		
Henricus, <i>Ep. Tullensis sec. 12, sacellum extruit S. Gibriano</i>	640 e	Horatius Spinola, <i>an. 1607 Card. et Archiep. Genuensis</i>	534 f		
Henricus Clausse, <i>an. 1621 Ep. Aurensis et Coadjutor Cathalauniensis</i>	427 d	† Hubertus, <i>Magnus Ardennæ Dominus, Patrinus S. Huberti Monachi</i>	267 b		
Heuricus, <i>Ep. Paderbornen. sec. xi pro obtenta sanitate gratus in S. Moloudum</i>	703 b	Hubertus, <i>an. 942 Abb. S. Arnulfi Metis</i>	33 c		
Henricus, <i>an. 1243 Ep. Curoniensis</i>	33 e, 36 d	Hubertus, <i>Ab. in Picardia</i>	411 f		
Henricus <i>an. 1101 Abbas Montis S. Quintini</i>	528 d	Hubertus, <i>frater Treiberg.e Reginæ, an. 863 invadit Abbatiam Lobensem et in bello extinguitur</i>			
Henricus, <i>Campaniæ Comes, an 1152 liberalis in S. Gibrianum</i>	640 e	<i>831 a</i>			
Henricus Auceps R. Germaniæ, ejus laus	28 a	† Huebertus, <i>Ep. et Confessor, quis?</i>	231 f		
Henricus, <i>post patrem Alfonsum Rex Custellæ 303 d. Regnat annos 2 menses 10. 307 a, tegula in capite vulneratus moritur</i>	308 b	Hugo Ep. Matiscan, <i>subscriptit Electioni Odilonis in Abbatem Cluniacen.</i>	681 c		
Henricus, <i>silius S. Ferdinandi</i>	293 e, 312 e	Hugo, <i>Ep. Genevensis subscriptit Electioni Odilonis in Abbatem Cluniacen.</i>	681 c		
Henricus Dux, <i>frater Heriberti Episcopi, committit S. Majolo monasterium S. Germani reformandum Autissiodori.</i>	680 b	Hugo, <i>succedit Aichario in Abbatia Lobensi</i>	831 a		
Henricus de Sousa, <i>Duci Comitis de Mirunda pater</i>	746 f	Hugo, <i>Rex, consentit in reformationem monasterii Fossatensis prope Parisios</i>	680 d		
† Heraclii Ep. Senonensis Reliquiæ Senis	407 e	Hugo, <i>Comes de Roscejo sec. 12</i>	616 e		
Heribertus Ep. Autissiodorensis, <i>frater Henrici Ducus</i>	680 b	Hugo, <i>Lamberti Comitis filius, Ambariacum pagum an. 973 accipit a Cluniacensibus</i>	679 a		
Herkembertus Ab. <i>S. Maximini sub Arnulfo Imp.</i>	27 e	Hugo, <i>filius Adelaidis Comitissæ, subscriptit an. 979 donationi factæ S. Majolo</i>	679 d		
Hermannus, <i>Metensis episcop.</i>	853 a	Hugo, <i>pater Raymundi, Episcopi Segoviensis sec. 13</i>			
Hermanus, <i>Conversus Heisterbaci, sanctitate clarus</i>	411 e	<i>333 b</i>			
Hermannus, <i>ex Canonico Bonnensi Monachus Hemmenrodensis, et Abbas Heisterbacensis</i>	411 e	Humbertus, <i>Ep. Gratianopol. an. 991 varia donat Clunio</i>	681 f		
Hermogenes, <i>Præses Romæ sub Diocletiana</i>	11 f	† Hyacinthus Odrovisius Ord. Prædicatorum	597 c		
Hermogenianus, <i>Præfectus Urbis sub Maximiano</i>	41 cd	† Hypatius in Ruffianis CP.	3 f		
Hermengardis, <i>uxor Odonis Comitis</i>	680 a	Hezelo <i>circu an. 1035 succedit Azelino in Episcopatu</i>			
Hermius, <i>Mart. in Sirmio, diversus a S. Hermia Mart. Comanis</i>	416 c	<i>Hildesiensi</i>	425 a		
Heudeburgis, <i>Soror Ludovici Comitis Teruanensis, Abbatissa Monstrolii, partem Reliquiarum S. Framehildis ad se transfert</i>	788 f				
† Heyna seu Hieu Monialis in Northumbria	231 f				
† Hidulphus, <i>sec. 7 Ep. Treveren. transfert Corpus S. Maximini</i>	23 e 24 f				
† Hiernis, <i>Virgo Martyr</i>	231 e				
† Hilarius Ep. Tolosæ sepultus in ecclesia S. Saturnini	431 a				
Hieronymus de Franciscis, <i>Ep. Coronensis, interest an. 1496 Translationi S. Barbari Mart.</i>	758 b				
Hieronymus Manellius, <i>Ep. Nucerinus an. 1515, querit invenitque Corpus B. Jacobi Avellanensis</i>	670 e				

I

IBBO, Frisius natione, a S. Maximino liberatur naufragio.	24 d
Idda de Zultz	Ordinis Prædic. Moniales Mo-
Idda Sultzerin	nestarii Tosani in Helvetia.
Idda de Wetzicken	230 f, 231 a.
Ignatius Borgesius, Cartusionus in Maggiano, mar-	
ritur octogenario maior	226 e
Ingilramus, Comes Ambianensis, liberalis in eccl-	
esiæ S. Mariz	231 d
Ingelardus, Abb. Centalensis, transfert Corpus S.	
Madelysili	259 b c e
Irmentrudis de Milendunck, Antistita Dietkirchii,	
3 e	
Isabella, Alfonsi V. uxor, precibus a Deo impetrat	
filiam Joannam, miræ dein sanctitatis: filium	
Joannem triennio post partu, et sequenti mox	
anno 1456, moritur	711 f
Isabella, Ferdinandi Catholicæ uxor, Caravacam re-	
nit anno 1483	395 e
Isabella Rodriguez in Conventu Jesu Averii inter	
primas Professionem facit	710 f
	Isidori

INDEX HISTORICUS

*Isidori Sodalitas, Dilingæ an. 1630 instituta pro
Agricolis, approbante Urbano VIII* 763 c

J

- J**acobus Apost. ad Xerez pro Christianis pugnat 319 b, ejus Translatio 231 d
Jacobus de Bonriposiis, an. 1411 Ep. Aesii 566 f
Jacobus Zadnick, ex Culmensi Sede ad Cracovensem translatus Episcopus 601 f
Jacobus, Aragonum Rex, an. 1242 videt noctu lucem magnam de caelo descendere 178 b
Jacobus Ord. Cisterc. in carnobia S. Galgani in Etruria. 230 e
Jacobus Comes, Reliquias Tridentinorum Martirum a S. Vigilio portat S. Ja. Chrysostomo 42 c
Jacobus Graecus, scriptor vita B. Joachimi Abb. 89 f 92 f
Joachimus Ciannus, B. Petri Petroni studiosus imitator, laudatur 199 c, multa Beati secreta discit 210 d
Joanna Regina, Philippi Pulchri uxor, S. Petronille Mart. corpus in Gallium transfert 415 a
Joanna, pronepotis Ludovici Regis Francorum, nubit an. 1237 S. Ferdinandu 325 d, cui tres liberos parit e
Joanna, filia Gismundi Domini Ariminensis, mater B. Baptiste de Varanis 500 a b
Joanna, mater S. Hueberti Monachi 267 e
Joanna Petrona, B. Petri Petroni Soror amitina, eique familiaris 206 d. Fit Monacha et laudatur 207 b
Joanna de Ubaldinis, Ord. S. Francisci sec. 13 Flarentie 230 c
† Joannes, Ep. Gotthæ colitur 26 Junii 412 d
† Joannes Angeloptes, Ep. Ravennas post S. Exuperatum 236 b
† Joannis Bapt. Translatio 231 e. Cimenes Genuæ coluntur 412 e
† Joannes Bapt. Podius, Institutior Congregationis S. Mariae de Consolatione 412 b
† Joannes Columbinus scripsit Italice Vitam B. Petri Petroni 184 f, 185 e, hac Directore utitur 186 d, instituit Congregationem Jesuitorum 189 a
† Joannes Lobedavius, Ord. S. Francisci Confessorius S. Jutte 597 a 600 b
† Joannes Pandrotha de Bialazeua, Ep. Cracorien sis 597 c
Joannes PP. XIII commendat Episcopis Gallæ monasterium Cluniacense 679 b
Joannes Card. Ep. Sabinen. Legatus Apostolicus in Hispania a Gregorio IX mittitur 294 c, 312 f
Joannes Moronus, un. 1554 titulo S. Laurentii in Lucina Cardinalis, Ordinis Præd. Protector 431 b
Joannes de Vienna, Archiep. Remensis, an. 1341 confirmat Confraternitatem S. Gibriani 641 b
Joannes de Credonio, Archiep. Remensis, an. 1352 dенно confirmat Confraternitatem S. Gibriani 641 b
Joannes David, Archiep. Senonensis, an. 1621 transfert Reliquias SS. Cantii et Sociorum 427 a
Joannes Archiep. Genneni. inrenit Corpus S. Valentini. 536 c
Joannes Azchedius, Ep. Portuensis, S. Joannum morti vicinam visitat 735 d, et mortuæ exequiis interest 741 f
Joannes Delphinius, an. 1582 Ep. Brixiensis 46 a
Joannes Francisens, an. 1582 Ep. Castrensis 46 b
Joannes Lipski, an. 1637 Ep. Culmensis 598 f
Joannes, an. 1250 Ep. Auriensis 354 f
Joannes, an. 1250 Ep. Mindonien. 354 f
Joannes, an. 1190 Ep. Bajonensis 135 f

- Joannes, Ep. Eboracensis, an. 1190 cum Rege Angliae est Messanæ 435 f
Joannes, Ep. Ovetensis an. 1220 316 c
Joannes, Archimandrita, an. 1390 instituit Remis Confraternitatem S. Gibriani 641 a
Joannes Alimenti Nigri, Abb. Commendatarius S. Simpliciani 44 e
Joannes Baptista Bononiensis, an. 1581 Abb. SS. Petri et Pauli in Gaxiato 45 c
Joannes Bapt. Stella, an. 1581 Abb. Benedictinus prope Placentiam 45 d, 46 c
Joannes de Taberna, an. 1346 Abbas Calabro-Mariæ Ord. Florensis 108 f, 109 d
Joannes, sec. 13 Abb. Curatii 91 d
Joannes, an. 1338 Abb. Florensis 123 c
Joannes, alter an. 1371 Abb. Florea. 123 c
Jaonnes III Abb. Florensis 123 d
Joaunes Schon, an. 1468 Præpositus in Dyezen, extumulat ossa B. Mathildis 435 c
Joannes Zalliger, Præpositus in Dyezen, an. 1488 transfert ossa B. Mathildis 435 d
Joannes, Carthusianus, Prior Vallis graticæ 222 e. Vita compendium 223 e
Joannes, Presb. familiaris S. Bonæ, jubetur cingulum ejus ferreum formare in cruce, et luce circumfunditur 137 e f
Joannes, Alfonsi V Regis Lusit. filius, nascitur an. 1455, 711 f: moritur sine herede 744 f
Joannes, Cancellarius Ferdinandi Regis ecclesiam Vallisoleti fundat 294 a. Fit Episcopus Oxomensis et ecclesiam illam construit ibid. Dedicat Cor dubensem 324 b
Joannes ab Aquitania, sancte vixit annis 39 in Flare 105 a b
Joannes Bandinellus, Joannæ Patronæ maritus Senis 206 f
Joannes Bembus, an. 1617 Dux Venetus 759 a
Joannes Boccacius, iussu B. Petri Petroni moneatur, ut lascivis abstineat poematisbus, et ad mortem se paret 224 b 225 b. Petrarcham ea super re consultit 225 a, eumque Præceptorum suum vocat 227 f
† Juliani Mart. Reliquiæ Turonis 231 e
Joannes Cossa, Comes Troyæ, an. 1472 infidelat lacum S. Torpetis Raphaeli Garassio 781 a
Joannes Diaz, Dominicanus, Confessarius ultimus S. Joannæ Principis 734 e, cui Confessionem illa generalem facit ante mortem 736 c
Joannes Enen, scriptor rerum Treverensium 20 e
Joannes Franciseus Ranzi, Vitam Candidi Ranzi a se scriptam imprimit an. 1600 556 b
Joannes Galvanus, an. 1460 Ep. Coimbricensis 710 c
Joannes Gomesius, laicus Ord. Minorum Cæsar Augustæ, an. 1447 412 a
Joannes de Haro, an. 1472 Commendator Carnavæ 394 c e f
Joannes Ketel, Daventriæ relicta mercatura, in Conventu aliquo coquum agit, ac pie moritur 411 e
Joannes Lombardus, Ord. Min. in Aprutio an. 1447 230 f
Joannes Maria de Varanis restituitur in Principatum Camerinensem, patri creptum a Cæsare Borghia 499 b 500 b
Joannes Menezes, Prior Cratensis in Lusit. 717 a
Joannes Mufellinus, per Angelum jubetur fieri Canonicus Regul. et curam gerere S. Bonæ 144 d
Joannes de Nicæa, Monachus Lerinensis et Prior S. Stephani de Bargiamono; an. 1364 scribit Psalterium 237 a
Joannes de Pineda S. J. scriptor Vitæ S. Ferdinandi 279 a
Joannes

AD TOMUM VII MAJI.

Joannes Pipinus de Barulo, <i>Minervini Comes e Notario factus, expellit Saracenos ex Apulia, et an. 1300 ædificat ecclesiam S. Petri de Majella</i>	<i>803 b</i>	<i>Barbaro commune, nunc proprium habet xiii Septembris</i>	<i>758 c d</i>
Joannes Sancius Carmelita, <i>Valentia an. 1608 mortuus cum opinione sanctitatis</i>	<i>804 f</i>	<i>Liutardus, sec. 10 Ep. Cumensis, seu Comensis, donat quædam S. Majolo</i>	<i>678 f</i>
Joannes de Sandoval, <i>frater Marchionis Deniz et Archiepiscopi Hispalensis consobrinus, an. 1579 portat vexillum S. Ferdinandi</i>	<i>364 d</i>	<i>Lothbertus, Ep. transfert Corpus S. Maximini</i>	<i>23 e 24 f</i>
Joannes Scheckmannus, <i>Bibliothecarius monasterii S. Maximini</i>	<i>20 e</i>	<i>† Lubentius, filius spiritualis S. Martini</i>	<i>21 f</i>
Joannes Slonka, <i>Ord. Minorum Cracoviæ, an. 1483,</i>	<i>412 a</i>	<i>Lucas, an. 1183 Archiep. Consentinus, scripsit Synopsis Vitæ B. Joachimi Abb. 91 c. Fuit Abbas Sambucinæ</i>	<i>110 e</i>
Joannes Snini, <i>Vitam S. Juttae ex Polonica Latinam facit</i>	<i>594 f</i>	<i>Lucas, postea Ep. Tudensis, mundi Chronicon scripsit usque ad an. 1237</i>	<i>279 b</i>
Joannes de S. Vito, <i>Minorita an. 1364 Lector Pisis</i>	<i>160 c</i>	<i>Lucia de Ubaldinis, Ord. S. Francisci sec. 13 Florentiæ</i>	<i>230 f</i>
Joellus, <i>an. 1240 Archiep. Remensis</i>	<i>673</i>	<i>† Lucinia, Virg. Mart. cum matre sua Marmenia</i>	<i>229 f</i>
Joseph de Piniano, <i>an. 1346 Abbas S. Mariæ novæ</i>	<i>103 f, 409 d</i>	<i>Lucius III Papa, an. 1181, 29 Augusti creatus, Verulam adit 99 f. Joachimum Abbatem iubet commentari in S. Scriptaram</i>	<i>100 a</i>
Josephus Saladinus, <i>Abb. Commendatarius S. Philippi in Sicilia, an. 1599: hujus Corpus defudit</i>	<i>698 f</i>	<i>† Ludovici Regis, Translatio Capitis</i>	<i>779 c</i>
Jovinus, <i>frater S. Maximini</i>	<i>21 c</i>	<i>Ludovicus Taverna, Ep. Laudensis, an. 1582 in auta Hispanica Residens</i>	<i>46 b</i>
Julius, <i>Camerini Princeps, pater B. Baptistæ Varianæ, interemptus a Cæsare Borgia an. 1502</i>	<i>499 f</i>	<i>Ludovicus de S. Angelo, Abbas Commendatarius primus Florensis</i>	<i>123 e</i>
Julius Sanctorius, <i>Card. Abbas Florensis</i>	<i>123 f</i>	<i>Ludovicus Quizzoli, an. 1582 Prior S. Simpliciani Mediolani</i>	<i>46 e</i>
Justa, <i>matrona Romana, sepelit S. Restitutum</i>	<i>13 a</i>	<i>Ludovicus Cassus, Rex Galliæ, medetur strumis</i>	<i>523 a</i>
Justinus Guardianus, <i>Ord. Minorum Cracoviæ</i>	<i>412 a</i>	<i>Ludovicus XI, Rex Galliæ ambit nuptias S. Joannæ Lusitanæ</i>	<i>712 c</i>

K

<i>† Kerhildis, neptis S. Notkeri Balbuli, fit an. 932 Reclusa</i>	<i>544 a</i>
<i>† Kinesdrida, Virgo, Pendæ Regis filia</i>	<i>410 c</i>
<i>Kothelindis, grundæva fit Reclusa apud Sangallenenses, mortua 1020</i>	<i>544 b</i>

† Kunegunda seu Kinga, Regina Hungariæ et Ducessa Cracoviæ

597 c

L

<i>† Laborator et Fabrosus, Marti. quales?</i>	<i>230 b</i>
<i>Lastidianus, Consecratus S. Augustini</i>	<i>570 b</i>
<i>† Lambertus, Discipulus S. Gisleni</i>	<i>231 e</i>
<i>Lambertus de Lidekerca, Ord. Præmonstrat. miraculis clarus</i>	<i>230 d</i>
<i>Lambertus, Comes subscribit Electioni Odilonis in Abbatem Cluniacen.</i>	<i>681 d</i>
<i>† Laurentius Julianus, Cartusianis familiariter utitur Venetiis</i>	<i>227 c</i>
<i>Laurentius Ep. Auriensis sec. 13 ecclesiam, Episcopium, pontem fabricat</i>	<i>294 b</i>
<i>Laurentius Genuensis, an. 1582 Abb. Benedictinus Buschetti</i>	<i>46 c</i>
<i>Laurentius Xarez, a S. Ferdinandino in exilium missus, præclarum huic præstat obsequium et seq.</i>	<i>322 f</i>
<i>Laurita, uxor Ottonis Comitis, cum illo fundat an. 1132 monasterium Dyerzense</i>	<i>434 f</i>

<i>† Leandri, Archiep. Hispalensis corpus an. 1579 transfertur</i>	<i>462 e f</i>
<i>Lectaldus, Archiep, subscribit Electioni Odilonis in Abbatem Cluniacen.</i>	<i>681 d</i>
<i>Leo, nomen navis sec. 13</i>	<i>457 b</i>
<i>Leonardus, an. 1250 Ep. Civitatensis</i>	<i>334 f</i>
<i>Leonora Menesia, suadet Joannæ Lusitanæ Principi verbo et exemplo suo ingressum in monasterium Averiense</i>	<i>711 a</i>
<i>Licentius, Discipulus S. Augustini</i>	<i>370 b</i>
<i>Liectfredus, sec. 10 Ep. Ticinensis</i>	<i>678 f</i>
<i>† Ligorius, Mart. Venetiis festum habuit cum S. Maji T. VII</i>	

<i>Barbaro commune, nunc proprium habet xiii Septembris</i>	<i>758 c d</i>
<i>Liutardus, sec. 10 Ep. Cumensis, seu Comensis, donat quædam S. Majolo</i>	<i>678 f</i>
<i>Lothbertus, Ep. transfert Corpus S. Maximini</i>	<i>23 e 24 f</i>
<i>† Lubentius, filius spiritualis S. Martini</i>	<i>21 f</i>
<i>Lucas, an. 1183 Archiep. Consentinus, scripsit Synopsis Vitæ B. Joachimi Abb. 91 c. Fuit Abbas Sambucinæ</i>	<i>110 e</i>
<i>Lucas, postea Ep. Tudensis, mundi Chronicon scripsit usque ad an. 1237</i>	<i>279 b</i>
<i>Lucia de Ubaldinis, Ord. S. Francisci sec. 13 Florentiæ</i>	<i>230 f</i>
<i>† Lucinia, Virg. Mart. cum matre sua Marmenia</i>	<i>229 f</i>
<i>Lucius III Papa, an. 1181, 29 Augusti creatus, Verulam adit 99 f. Joachimum Abbatem iubet commentari in S. Scriptaram</i>	<i>100 a</i>
<i>† Ludovici Regis, Translatio Capitis</i>	<i>779 c</i>
<i>Ludovicus Taverna, Ep. Laudensis, an. 1582 in auta Hispanica Residens</i>	<i>46 b</i>
<i>Ludovicus de S. Angelo, Abbas Commendatarius primus Florensis</i>	<i>123 e</i>
<i>Ludovicus Quizzoli, an. 1582 Prior S. Simpliciani Mediolani</i>	<i>46 e</i>
<i>Ludovicus Cassus, Rex Galliæ, medetur strumis</i>	<i>523 a</i>
<i>Ludovicus XI, Rex Galliæ ambit nuptias S. Joannæ Lusitanæ</i>	<i>712 c</i>
<i>Ludovicus, filius S. Ferdinandi ex secundo matrimonio</i>	<i>325 e</i>
<i>Ludovicus, Comes Teruanensis, corpus S. Framhildis elevari curat</i>	<i>788 f</i>
<i>Ludovicus Accarisi, promovet editionem Vitæ B. Petri Petroni</i>	<i>187 b</i>
<i>Ludovicus de Norcia, Marchio Civitatis Regalis</i>	<i>748 a</i>
<i>Ludovicus de Sandoval, Ord. Minorum Hispalitani</i>	<i>3 e</i>
<i>† Luitperga, Sanctimonialis, in Saxonia</i>	<i>410 c</i>
<i>† Lupicinus, Ep. Veronensis</i>	<i>411 a</i>
<i>Lupus Ep. scribit Vitam S. Maximini 9 sec. 20 a 25 d</i>	<i>20 a</i>
<i>Lupus Didaci de Pharo, nobilis Custellanus sec. XIII 307 c, 208 c</i>	
	M
<i>Mablina a Simana, apud Phocensem Galliæ provinciam, nota in vita S. Elzearii Comitis</i>	<i>412 e</i>
<i>† Macarii, Abb. Reliquiar Senis</i>	<i>424 d</i>
<i>Macarius, Monachus Pinnatensis scribit vitam SS. Voti et Felicis</i>	<i>56 f, 59 b</i>
<i>† Machabæi, Mart. transferuntur an. 1161 Coloniam</i>	<i>412 e</i>
<i>† Maeræ, Virg. Repositio corporis</i>	<i>2 b</i>
<i>† Maerina, avia paternu S. Basilii, a Barouio primum adscriptu Martyrologio</i>	<i>238 c</i>
<i>† Maerina, soror natu maxima S. Basilii 239 b an. 372 moritur</i>	<i>241 e</i>
<i>Madritius, Ep. Tridentin. Gubernator Status Mediolanensis</i>	<i>45 a</i>
<i>Mahoma, ex bubulco fit Rex inter Mauros</i>	<i>345 f</i>
<i>Majolus, Præpositus subscribit instrumento, quo Odilo substituitur ipsi Abbas</i>	<i>681 c</i>
<i>Malatesta de Malatestis, an. 1411 Dominus Esii</i>	<i>566 f</i>
<i>Manfredas, Siciliæ Rex, Camerinum expilat</i>	<i>83 c</i>
<i>† Marcellus, Diaconus S. Sabini Episcopi</i>	<i>443 d</i>
<i>Marcellus, Mari Urbis Praefecti filius, scribit SS. Nereo et Achilleo exulantibus de vita S. Petronillæ</i>	<i>413 b</i>

II T. Marchisinia,

INDEX HISTORICUS

Marchisinia, <i>mater B. Jacobi Venetii</i>	453 d	Maxima, <i>soror S. Maximini</i>	21 c	
Marcianus, <i>Ep. Lampsacen. Arianus an. 381 in Concilio CP.</i>	250 d	† Maximi Reliquiae Genuæ	16 d	
Marcus, <i>Presb. familiaris S. Bonæ</i>	155 b	† Maximini, <i>Ep. Aquis-Sextiis, Ordinatio</i>	231 b	
Marens Antonius Fuscarensis, <i>Ep. Æmonensis, adest an. 1496 in Translatione S. Barbari Mart.</i>	758 b	Maximinus, <i>Ep. Bisuntinus, an vere fuerit</i>	229 f	
Marcus Cornelius, <i>an. 1594 electus Episcopus Putatinus</i>	576 b	Maximinus Gulich, <i>Abb. S. Maximini</i>	21 c	
Mares, <i>Ep. Chalcedon. Arianus, an. 381 in Concilio CP.</i>	250 d	Maximus, <i>frater S. Maximini</i>	21 c	
Margarita Biccheria, <i>soror B. Æmilie</i>	549 f	Mecia Pareria, <i>soror Comitis de Monte-corva sec.</i>		
Margarita Pineria, <i>S. Joannæ Principis famula et mitre auctor</i>	708 a	15 post mortem mariti ad statum religiosum con fugit mortis consideratione	709 f	
Margareta de Hennichon,	Moniales Ord. Prædic. in Helvetia 230 f, 231 a	Medericus Seposius, <i>Eques ac Britanniæ Admira lis, an. 1539</i>	266 d	
Margareta de Zurich,			Megenardus <i>Abb. S. Mauri Fossati, prolapsa regulari disciplina</i>	680 d
Margareta Finck,			Megingaudus <i>Dux, accipit Abbatiam S. Marimini, punitur, sanatur</i>	27 d 28 f
Margareta Willin,		Meledon Rodriguez Gallinatus, <i>generosus miles sub S. Ferdinando</i>	326 e	
† Maria Virgo, <i>Toletanæ provinciæ ac totius Hispaniæ semper Tutrix et Patrona fuit</i>	348	Meletius <i>Ep. Antioch. an. 381 in Concilio CP.</i>		
Maria de Atayde, <i>cum Matre Beatrice Leiton, confundatrix monasterii Jesu Averii</i>	711 c; fit ibidem Priorissa, et virtutibus claret	250 d		
Maria, <i>filia S. Ferdinandi</i>	293 e; Maritur puerulæ et sepelitur Legione	Michael an. 1220 <i>Ep. Civitatensis in Hispania</i>		
Maria-Blanca, <i>Ducissa Mediolan.</i>	44 e	316 c		
Maria Comitissa de Pontive, <i>mater Joannæ, uxoris S. Ferdinandi</i>	325 d	Michael an. 1220 et 1250 <i>Ep. Lucen. in Hisp.</i>		
† Marianus Mart. <i>Inventio Acheruntiæ, an. 1613</i>	229 c	316 c 354 f		
† Marianus, <i>Mart. Romanus, an. 1655 in templo Societatis Jesu Ferrariae expositus</i>	venerationi 232 a	Michael a Benevento <i>Ord. Minorum an. 1560 apud Mexicanos</i>		
Marianus Perbenedictus, <i>an. 1579 Ep. Marturicensis. Ejus gesta et elogium</i>	99 b c	230 f		
Marianus Volaterranus, <i>e Cartusia Florentina, primus præficitur novæ Cartusiæ Venetæ</i>	227 c	Michael de Nobletz, <i>Presbyter Missionarius an. 1652 sancte mortuus</i>		
Marianus, <i>vir pius, sec. 14, ecclesiæ apud Marmoriæ Plebanus</i>	209 c	579 c		
Marinus, <i>an. 1331 Abb. Florensis</i>	123 c	Millehardus, <i>sen Mileardus, Ep. Sagiensis, an recte ut Sanctus colatur</i>		
† Marmenia Mart. <i>cum Lycinia filia sun</i>	229 f	672 a		
Martina Biccheria, <i>soror natu minima B. Æmilie</i>	549 f	Milo, <i>Ep. Tarvanensis, an. 1144 interest Dedicatio Montis-Dei</i>		
† Martinus cum S. Maximino Romam adit	21 e	609 a		
Martinus a Costa, <i>Archip. Bracarensis, invisit S. Joannam ægrotantem</i>	735 d	Minoritæ an. 1364 in monasterio S. Martini Pisis		
Martinus, <i>an. 1220 Ep. Mindonensis in Hispania</i>	316 c	inveniunt corpus S. Bonæ	160 c	
Martinus, <i>an. 1220 Ep. Salmanticens.</i>	316 c	Miramolinus, <i>Maurorum Alabarum Rex, profligat circa Alarcos Regem Alfonsum IX</i>		
Martinus, <i>Ep. Samorensis, sec. 13 publicis operibus faciendis studet</i>	294 b	303 e		
Martinus Mendes de Berredo, <i>Lusitanus, sec. 15 in legatione Francica defunctus</i>	710 a	Moeldradus, <i>Slanensis Hibernus</i>		
Martinus Ruiz de Argote occiditur in pugna contra Regem Granatæ	328 d	411 c		
Martyriorum familia patricia Consentiaæ	93 f	† Mundana, <i>vidua et Mart. colitur 31 Maii in eccl. Sarlatensi</i>		
Martinus Scaliger, <i>Canis Grandis nepos, depictus Veronæ prope imaginem miraculosom Deiparae</i>	778 a	410 c, prope filium suum S. Sacerdotem Ep. sepulta		
Mathildis, <i>filia Fulconis Regis</i>	3 d	585 b		
† Mathildis comitissa litteras a Gregorio VII accipit	858 d e	Munio Ferrandi an. 1230 <i>Majormerinus in Galacia</i>		
Matthæus, <i>an. 1250 Ep. Conchensis</i>	354 f	355 e		
Matthæus Abb. <i>secundus Florensis</i>	89 d, 123 b	† Mustiola, <i>Virg. in territorio Senanensi</i>		
Matthæus Guerra, <i>Auctor Congregationis Clavorum Senis 189 e. Evocatur Romam jussu Sixti V ibid. f</i>		331 c		
Mauritius <i>Ep. Burgensis sec. 13 ecclesiam suam pulchre construit</i>	294 a, 309 d. <i>Mittitur Legatus in Germaniam</i>	N		
Mauritius, <i>Ep. Æmonensis</i>	15 a	N		
Maurus, <i>pater B. Joachimi Abb.</i>	93 d	Natalius, <i>Martyr</i>	229 f	
Maxentius, <i>frater S. Maximini Ep. Pictavensis</i>	21 c 22 a f	Naneratii, <i>fratris Basilii magni, pin occupatio et improvisa mors</i>		
		240 c		
		Navigius, <i>frater S. Augustini</i>	570 b	
		Neapolio de Gerardesca, <i>Comes Donoratici, pater S. Guidi</i>		
		806 f		
		Nectarius, <i>an. 381 in Concilio CP. eligitur Episcopus ejusdem urbis</i>		
		250 e		
		† Nicetius circiter an. 564 <i>Ep. Trevirensis</i>		
		21 a b.		
		Corpus an. 942 transfertur		
		33 d		
		† Nicolai <i>Ep. Myrensis Translatio</i>		
		4 d, prærogativa in juvandis pauperibus		
		362 a		
		† Nicolai Albergati <i>Cartusiani præclarum eloquium</i>		
		222 e f. <i>Exequis ejus interest Eugenius Papa IV</i>		
		223 b		
		† Nicolaus Abb. <i>Valcellensis Ord. Cistercien.</i>		
		232 d		
		† Nicolaus Peregrinus, <i>in Apulia miraculis clarus</i>		
		231 b		
		Nicolaus V <i>S. Bernardinum canonizat, ipso Jubilæi anno</i>		
		807 f		
		† Nicolaus Senior, <i>Ep. Myrae</i>		
		4 d		
		Nicolaus Sfondratus, <i>an. 1582 Ep. Cremonen.</i>		
		46 a		
		Nicolaus an. 1315 <i>Abb. Florensis</i>		
		123 c		
		Nicolaus alter, <i>an. 1392 Abb. Floren.</i>		
		123 c		
		Nicholaus, <i>Abb. Villarii</i>		
		3 c		
		Nicolaus, <i>Prior Curatii sec. xii</i>		
		91 d		
		Nicolaus de Caccurio, <i>an. 1346 Prior monasterii Floris</i>		

AD TOMUM VII MAJI.

<i>Floris</i>	108 f	109 d
Nicolaus Acciaiolus <i>Cartusiam Florentinam fundat</i>		
222 f: <i>Ejus epitaphium et laus</i>	223 f	
Nicolaus Anellus <i>Imperatus, an. 1508 restaurat</i>		
<i>ecclesiam S. Petri de Majella</i>	803 b	
Nicolaus Cinugus, <i>dives trapezita Senensis, fundat</i>		
<i>Cartusiam Belriguardi</i>	199 e	
Nicolans Striecha Marescotti, <i>Nobilis Senensis 14</i>		
<i>sec.</i>	209 a	
Nicolaus Vincentus <i>B. Petri Petroni consiliis uti-</i>		
<i>tur, ac vitam scribit; 186 d. Morienti adest</i>		
213 e. <i>Sua pauperibus dat</i>	206 c	
† Nicomedes <i>Presb. celebrat mysteria Christi, et S.</i>		
<i>Petronillæ ea dat ante mortem</i>	413 e f	
† Novatianus <i>Mart. Romæ cum 977 Sociis</i>	230 b	
Nunius <i>an. 1220 Ep. Astoricensis 316 c: publica</i>		
<i>ædificia restaurat multa</i>	294 a b	
Nunnius <i>an. 1230 Ep. Legionensis</i>	354 f	
O		
○ O delardus, <i>an. 926 Ep. Maurianensis</i>	86 f	
† Odilo, <i>viveuti adhuc Mojolo an. 991 sufficitur</i>		
<i>Abbas</i>	681 c	
Odo, <i>Abb. S. Remigii, circiter an. 1129 fundat</i>		
<i>Cartusiam Montis-Dei</i>	609 a	610 f
† Odo substituitur <i>Beruoni, adhuc superstiti. Abbas</i>		
<i>Cluniacensis</i>	681 e	
Odo Comes, <i>Cluniacenses Monachos loco Clericorum</i>		
<i>secularium inducit in Majus monasterium S.</i>		
<i>Martini Turonensis 680 a. Fit ibidem Monachus b</i>		
Ogo Abb. <i>S. Maximini 28 b. Monasterium restaurat</i>		
33 d		
† Olbianus, <i>Ep. Aneorum, Martyr</i>	3 a	
Oliverius Ord. <i>Minorum excipit Confessionem Ge-</i>		
<i>neralem B. Baptistæ Varanæ</i>	474 c	
Olympius <i>ad exercitum Ravennatem mittit litteras</i>		
<i>Imperatoris, ut capiatur Stilico</i>	256 c	
Omeca, <i>an. 997 uxor Garcæ Regis</i>	62 e	
Onulphus, <i>Ord. Præmonst. apparitione B. Vir-</i>		
<i>ginis recreatur</i>	230 d	
Optimus <i>Consularis apud Asiam sub Decio Imp.</i>		
14 c		
Orbertus Marchio, <i>Comes Palatii, Pupiæ convenitur</i>		
<i>a S. Majolo Abbatे</i>	679 a	
Ordines Prædicatorum et Minorum sub <i>S. Fer-</i>		
<i>dinaudo propagantur late per Hispaniam 294 b.</i>		
<i>Equitum S. Jacobi instituitur ab Alfonso IX</i>		
303 d		
Ordonius Rex, <i>victus ab Abdaramo</i>	62 b	
Orlandus, <i>an. 1239 Abb. Florensis</i>	123 c	
Ostfornis, <i>Ep. Victiorum</i>	230 d	
Otta Biccheria, <i>seror tertio genita B. Æmilie</i>	549 f	
Otto I Imp. <i>Treveris tempore Wickeri Abbatis S.</i>		
<i>Marimini</i>	31 a	
Otto III Imp. <i>subjicit Cluniaco ecclesiam S. Majoli</i>		
<i>Ticini</i>	673 d	
Otto, <i>Comes de Orlemund, Princeps Merania, an.</i>		
1132 <i>fundat monasterium Lanckenheimian</i>	435 a	
Otto, <i>Comes de Wolfradzhausen, an. 1132, Con-</i>		
<i>fundator Dyezzensis monasterii</i>	434 f	
Otto, <i>Domiuus in Mistelfeldt, filius Principis Me-</i>		
<i>ranie</i>	435 a	
P		
○ P aleottus Card. <i>accipit a S. Carolo Borromæo</i>		
<i>digitum S. Simpliciani</i>	46 a	
† Papuli Murt. <i>sepulcrum, Tolosæ in ecclesia S. Sa-</i>		
<i>turnini inventum</i>	431 b	
Paschasius, <i>an. 1250 Ep. Giennensis</i>	354 f	
† Pavacii <i>Translatio Corporis</i>	794 c	
† Pauli, <i>Ep. Senonensis, Reliquiæ Senis</i>	424 e	
† Paulinus <i>Ep. Treverensis post S. Maximinum</i>		
19 e	f 22 a	
Paulus Ab. <i>Castaliensis, cum suis a Normannis</i>		
<i>occisus</i>	441 f	
Paulus de Spinosa, <i>Presb. Hispalensis patris sue</i>		
<i>historiam anno 1627 edere incipit</i>	545 a	
Paulus Monachus, <i>S. Boni familiaris, ejus gesta</i>		
<i>scribere ab ipsa prohibetur</i>	154 a b	
Paulus de Aquino, <i>Patricius Consentinus, oratione</i>		
<i>funebri lundavit Tilurium</i>	93 f	
Paulus Zenobii, <i>sub Eugenio IV pro populo Flo-</i>		
<i>rentino Legatus Romæ</i>	546 a	
Paya, <i>mimus S. Ferdinandi, dat ei sanum consi-</i>		
<i>lum</i>	298 a b	
† Pelagii <i>Reliquiæ Geunæ</i>	16 d	
† Pelagius, <i>Roma an. 918 allatus Constantiam ad</i>		
<i>Rhenum</i>	15 d	
† Pelagius in <i>Civitate-nova in Istria</i>	15 d	
Pelagius Correa, <i>Magister Ordinis de Ucles 328 b</i>		
<i>expugnata Corduba, ibi relictus a S. Ferdinandu</i>		
<i>infestat Hispalim 297 d eadem obsessa Bætim</i>		
<i>rado transit cum suo equitatu</i>	337 a	
† Pelegrinus <i>Ep. Passavieus</i>	411 c	
Perbenedictinorum <i>familia Camerini</i>	99 b	
† Perchterada vidua, <i>Reclusa anno 986 obit</i>	544 a	
† Petronilla, <i>virgo Romæ</i>	231 a	
† Petronilla Mart. <i>Roma in Galliam translata 414 f</i>		
† Petrus Apost. <i>Romæ sanut S. Petronillam 413 b c</i>		
† Petrus, <i>Patriarcha Alexandrinus, divinitus monetur</i>		
<i>in carcere de schismate Arii et suo martyrio 244 f</i>		
† Petrus, <i>Ep. Sebastenus, frater natu minimus S.</i>		
<i>Basilii, a Baronio primi Sanctorum fastis ad-</i>		
<i>scriptus</i>	238 f	
† Petrus et Laurentius <i>Mart. in Missali Ambro-</i>		
<i>siano relati</i>	230 e	
† Petrus Nolascus <i>ob cultum immemorabilem Sanctis</i>		
<i>adscribitur</i>	374 e	
† Petrus Regalatus, <i>Ord. Minorum colendus impo-</i>		
<i>sterum die 13 Maii</i>	730 c	
† Petrus Pectinarius, <i>sec. 14 Senis virtute clarus,</i>		
<i>Minorita</i>	189 b	
† Petrus de Moliano, <i>Ord. Minorum, miraculis</i>		
<i>clarus, Confessionem generalem excipit B. Bap-</i>		
<i>tistæ Varanæ</i>	478 f	
Petrus an. 1468 <i>Card. titulo S. Vitalis, et Ep.</i>		
<i>Augustanus</i>	435 c	
Petrus Pisanus <i>Card. interest Electioni Gelasii</i>		
<i>PP. II.</i>	806 c	
Petrus } <i>an. 1250 Epp.</i> } <i>Istoriensis</i>		
Petrus } <i>Salmanticeu.</i> } <i>Zamorensis.</i>	334 f	
Petrus Abb. <i>S. Petri de Asturias mittitur in Ger-</i>		
<i>maniam, inde adducturus sponsum Ferdinandu</i>		
<i>sанctо</i>	312 b	
Petrus, <i>an. 1346 Abbas Florensis</i>	109 a	
Petrus, <i>Abb. S. Remigii an. 1229</i>	523 c	
Petrus, <i>sec. 13 Abb. S. Michaelis de Guaino 151 a</i>		
Petrus Alarcon, <i>an. 1377 Commendator Mem-</i>		
<i>briliae in Hispania</i>	394 e	
Petrus Alvarez, <i>an. 1350 Commendator Carava-</i>		
<i>censis</i>	313 d	
Petrus Billingus <i>Sacerdos, Hartemii a Calvinistis</i>		
<i>an. 1598 occisus</i>	3 f	
Petrus Biccherius, <i>pater B. Æmilie</i>	549 e	
Petrus Faxardus, <i>Commendator Caravacæ, primus</i>		
<i>Marchio Velezinus 393 b, Civitas Cartagenæ</i>		
<i>Dominus</i>	393 e	
Petrus Fernan dus de Castella, <i>pater Alvare</i>	294 c	
Petrus de Fontaneis, <i>an. 1346 Supprior in mona-</i>		
<i>sterio Floris</i>	108 f	109 d
Petrus Guterii, <i>an. 1250 Majormerinus in Legione</i>		
355 b		
Petrus Kala, <i>Theologus et consanguineus Richardi</i>		
<i>Regis</i>		

INDEX HISTORICUS

- Regis Anglie* 135 b
 Petrus Maria de Beccaria *Ord. Prædicat. Pater Spiritualis B. Æmiliae Biccherizæ* 552 d
 Petrus Michael, *tantæ fortitudinis vir ut omplexu suo quemlibet occidere posset* 319 f
 Petrus de Mentibus, *Ord. Minorum in Canario an. 1560* 412 a
 Petrus Odoarii, *Prior Hospitalis, Burgis missus in Germaniam ut S. Ferdinandus sponsam peteret* 312 b
 Petrus de Padulis, *Ord. Minorum* 3 c
 Petrus Spinus de Petrafitta, *an. 1346 Regalis Index* 108
 Petrus de Tinderto, *Generalis Augustinianorum, mittit B. Franciscum Senensem Veronam* 777 f
 Petrus Varanus, *cum patre et fratribus duobus, occupato u. Cæsare Borgia Camerino, acciditur* 499 e
 Petrus, *Alfonsi V Lusitanæ Regis Patruus ac Socer, moritur an. 1449 in prælio* 709 c
 Petrus, *Bretiviaci Dominus, pater S. Huberti* 267 e
 † Philibertus persuadet Bathildi Reginæ, *ut monasterium Gemmeticum construat* 264 f
 Philippa, *materteria S. Joannæ Lusitanæ* 716 d
 Philippus, *Rex Galliar. gratiam medendi struimus, nescio qua culpa, amisit 521 Beatricem, S. Ferdinandi sponsam, honorifice deducit per regnum suum* 312 b
 Philippus, *filius S. Ferdinandi* 293 e *Offertur Deo 312 e Procurator ecclesiæ Hispal. 354 e ejusdem Archiepiscopus electus* 356 c
 Philippus Capriani, *Eques an. 1607 Sacellum condit S. Mariz Magd. Pisis* 160 e
 Philogonius, *Ep. in Oriente 4 sec.* 19 e
 † Pius Papa V, *desiderat obtinere digitum S. Antonini* 546 e
 † Pollio, *Lector in Ciballis et Martyr* 2 f
 Poppe de Osterlingo, *magnus Magister Crucifero-rum in Prussia sec. 13* 597 d
 † Posema, *deposita in Vice Bausieno* 609 b
Potestatis in civitatibus Italicas origo, electio, dignitas 811 a
 † Processus et Martinianus Martt. Romæ 412 e, Reliquia a S. Pascale PP. ornatae 760 f
 Protasius Ep. Mediolan. 4 sec. 19 c
 Prudentius de Sandoval scripsit historiam trium Episcoporum, et Vitam Comitis Ferdinandi 350 f

Q

- † Quintini Reliquiæ portantur Peronam 529 e
 † Quiriacus discit per Augelum, Pontificem Treveris fore S. Maximinum 21 d, ejus virtutes, accusatio, innocentia 26 b
 † Quirinus Mart. Romanus, *an. 1655, in templo Societatis Jesu Ferrariæ venerationi expositus* 232 a

R

- † Raboresus et Laborator Martt. quales? 230 b
 † Radulphus Abb. Valcellensis Cistercien. 232 d
 Raginerus, *Comes Hannoniae, Longicellus dictus, familiaris Erluino Ab.* 830 d
 Rainaldus, *episcopus Cumanæ* 836 f
 Rainerus vir eruditus, ab insula Pontia venit ad Joachimum Abb. et fit ejus discipulus 101 b
 Raphael Francisci de Monte-novello, qui obiit an. 1550, dedit Fr. Cappochio Summam historiam S. Antonini 671 f
 Ratbodus Ep. Treveren. inventum Corpus S. Maximi- mini transfert 32 b c

- Ravennius, successor S. Hilarii in Sede Arelatensi 586 a
 Raynerius Marchi-Forte, *Comes et Copitanens Calabriæ tempore Joachimi Abbatis* 125 b
 Raymundus, *Ep. Segoviensis 352 f, 354 f fit pri-mus Archiep. Hispalensis, post occupatam a S. Ferdinand. urbem* 345 f
 Raymundus, *an. 1442 Comes Tolosanus* 177 e
 Raymundus Bonifacius, *civis Burgensis opulentus, classem et commentum advehit exercitui S. Ferdinandi* 335 f 336 c
 Reginaldus, *Ep. Ruremundensis an. 1679* 643 e
 Reginerus, *Monachus S. Maximini, ab hoc a lip-pitudine curvatus* 30 e
 † Regulus, *Ep. Silvanectensis* 415 b
 † Remigii Ep. *Translatio tertia* 4 a
 Renatus, *an. 1472 Rex Hierusalem, utriusque Siciliæ, Aragoniæ etc.* 781 a
 † Renaldis Virgo, *in pago Risenbeck* 229 b
 Riccardus Curd. et Vice-cancellarius Rom. Eccle-sia, *quatuor monasteria extruenda testamento jubet* 192 b
 Riccardus an. 1199 Abb. S. Euphemie 125 e
 Richarda mater Raymundi Episcopi Segoviensis, *dein Hispalensis* 353 b
 † Richardus Abb. Valcellensis Ord. Cistercien. 232 e
 Richardus an. 1201 Ep. Tropæensis 90 a
 Richardus, *an. 1245 Ep. Wormatiæ* 33 e
 Richardus, *Anglie Rex, an. 1190 agit Messa-næ* 134 f
 † Richarius fundat monasterium Centulense 258 a
 Richarius post Stephanum invadit Abbatiam Lo-bensem 831 a
 Richarius Monachus scripsit metrice vitam S. Er-luini, *inscriptam Notgero Ep. Leodiensi* 829 b
 Richfredus Abb. *subscribit Electioni Odilonis in Abbatem Cluniacen.* 681 d
 Richildis Comitissa de Roscejo, *singularis virtutis femina, sec. 12* 616 e 618 c
 Richwinus, *dum celebrat Missam febre corripitur, et pallio S. Maximini mox sanatur* 30 d
 Rinaldus Papafava *initio seculi vii Decurio Pa-tavii* 576 e
 Robertus Lenineurtius, sec. 16 Archiep. Remen-sis, *inscribitur Confraternitati S. Gibiani* 641 b
 Robertus Bongus Ep. Bergomensis *an. 1290 in-venit Corpora 4 Sanctorum* 569 c
 Robertus Ep. Landunensis, *an. 1295 transfert corpus S. Marcufi* 523 c
 Robertus Comes de Caballiaca *seculo XIII* 552 b
 Robertus Vice-comes *subscribit donationi an. 979 facta S. Majolo* 679 d
 Rodarea, Senatorii ordinis femina, a S. Maxi-mino sanatur 23 f
 Rodericus de Borgia, Card. Valentinus *an. 1480 Ep. Portuensis* 387 e
 Rodericus Ximenez, Archiep. Toletanus, *scribit de rebus Hispanorum usque ad an. 1243, 279 b. Fabricat ecclesiam Toletanam mirabili opere 294 a. Dum Corduba capitulatur, agit Romæ apud Papam* 324 b
 Rodericus an. 1220 Ep. Legionensis 316 c S. Ferdinandus tueretur civitatem 294 d
 Rodericus, *an. 1250 Ep. Palentinus* 354 f
 Rodericus, *Abb. de Rivo sicco, mittitur in Germaniam, petiturus Beatricem S. Ferdinandus Regi* 312 b
 Rodericus Genzalvi, *an. 1250 Major domus Cu-rix Regis Ferdinandi* 355 a
 Rodericus Alvarez, *relictus a S. Ferdinandus Cor-dubæ, infestat excursionibus Hispalenses agros* 297 d
 Rogerius, *Monachus S. Joan. de Flore, miræ de-votionis*

AD TOMUM VII MAJI.

<i>vationis</i>	116 c
Rogerius, <i>Rex Siciliae, Pater Constantiae Regiae</i>	
124 a	
Rogerius, <i>an. 1199 Regius Justitiarius in regno Neapol.</i>	125 c
Rolandus, <i>Comes Cenom. cum aliis occisus a Saracenis</i>	411 d
† Romanus <i>Ep. Rotomagensis</i>	231 f
Romatius Bonifacius, <i>S. Ferdinandi Archithlassus Mauricam classem obsessæ Hispali succursuram vincit 336 c perrumpit catenam Hispanensem</i>	297 e
† Rosa Virgo Viterbiæ colitur 4 Septembris	412 e
Rotgerus, <i>Ep. Trevirens. post Rutbodus</i>	33 a
Rotharis sive Rotharius, <i>sec. 7 Rex Longobardorum</i>	263 b c
Rubertus, <i>post Rotgerum Episcopus Trevir. dedicat an. 942 ecclesiam S. Joan. Evang.</i>	33 d
Rudericus, <i>ultimo Rex Visigothorum in Hispania</i>	61 d, 62 f
Rudolfus, <i>Ep. Cabilonen. bona quædam donat S. Majolo Abbati</i>	679 d
Rudolfus Rex, <i>pater S. Adalheidis</i>	679 d, sub-
scribit <i>Electioni S. Odilonis in Abbatem</i>	681 c
Rudolfus, <i>electus Imperator contra Henricum schismaticum 850 cadit in prælio</i>	856 e
Rufus, <i>sec. 12 Archiep. Consentinus</i>	97 f
Ruizius Pereria, <i>sec. 15 Comes de Monte-corvo</i>	710 a
Ruobertus Comes, <i>frater Megingaudi Ducis</i>	28 d
Russi convertuntur ad fidem Cath. data regi ipsorum uxore, sorore Basili Imp.	311 a
Rusticus, consobrinus S. Augustini	570 b
Ruy Gonzales insigniter pugnat ad Xerez	319 d

S

Salachon, <i>an. 942 Abb. S. Martini</i>	33 e
† Salomæa, <i>Sendomirix Dacissa, et Galaciæ seu Haliciæ Regina</i>	597 c
Salvator Rota, <i>L'anteicens Neapolitanus, on. 1536 Abbas commendatarius Florensis</i>	123 e
Sampson, <i>Archiep. Remensis, an. 1144 dedicat ecclesiam Montis-Dei</i>	609 a 611 a
Sancia, soror S. Ferdinandi, <i>ex eodem patre</i>	294 e
Sancia Comitissa, <i>filio Didaco persuadet, Legionem S. Ferdinando relinquit</i>	294 e
Sancius Padilia <i>an. 1582 Gubernator Mediolanensis</i>	47 b
Sancius ob an. 1220 ad 1250 <i>Ep. Canriensis in Hisp.</i>	316 c 354 f, <i>Corduba capta, intercessit Dedicationi templi</i>
	324 b
Sancius, <i>filius S. Ferdinandi</i>	293 e fit <i>Clericus in eccllesia Toletana</i>
	312 e, <i>dein Archipicopus</i>
Scancius, <i>Rex Castellæ, proarus S. Ferdinandi, dat Calatravam Abbati Fiterensi Ord. Cisterciens.</i>	303 d
Sancius Ferdinandi, <i>frater Regis Legionensis copias ducit in Castellam contra Berengariam</i>	309 b
Sancius Garsianis, <i>Pampelonensis Rex</i>	62 b
Sanctes Eremita, <i>adest morienti Petro Petrono</i>	
	249 e, 220 c
Sannes, <i>Abb. tertius Florensis</i>	123 c
Sara Virgo, <i>in Scetica Ægyptii solitudine</i>	231 c
Sanus, <i>Alanorum Dux, a Stilicone ad tumultuandum incitat</i>	256 c
Saturninus et Victor, <i>Proceres Valentis Imp.</i>	
	S. Isaacum custodiendum accipiunt 248 a ipsi cellam struunt
	251 c
Scipio Spina, <i>Ep. Lupiensis, primum lapidem an. 1589 jecit ecclesiæ S. Ireneæ</i>	380 b
Sebastianus Pisanius, <i>an. 1658 Ep. Verouensis, S. Metronis Reliquias ornari decentius curat</i>	641 e
Sebastianus Dux, <i>ab Antonino Imp. in Cappado-</i>	
	ciam missus, ut de Christianis quæstionem insti-
	tuaret, torquet ac necat S. Hermiam 417 a, 419 b
	Sebastianus Michaelis, <i>Ordinis Prædicat. Inqui-</i>
	sitor Avenionensis, <i>an. 1608 cum fama sancti-</i>
	tatis obiit
	579 c
	Sebastianus Martinez imprimet <i>Vallisœti an. 1553</i>
	<i>Chronicon S. Ferdinandi.</i>
	303 c
	Segegavus, <i>Abb. Glastoniæ post S. Dunstanum.</i>
	28 annis præwest
	796 e
	Seraphinus Fontana, <i>an. 1580 Abb. S. Simpli-</i>
	ciani templum ornat 45 b. Anno 1582 Abb.
	<i>S. Euphemia Brixia:</i>
	46 b
	Severa, Soror S. Modoaldi gemella, et eodem cum ipso sepulta tumulo
	704 b
	Sisridus, <i>an. 1245 Ep. Moguntin.</i>
	33 e
	Sigehardus, <i>Monachus an. 962 scribit Miracula S. Maximini</i>
	20 d 25 d
	Sigewinus Pius, <i>Archiep. Coloniensis</i>
	411 e
† Silaus, <i>Ep. Hibernus, Lucæ</i>	229 f
	Simeon in Frisia, ejus gentis Apostolus an fuerit?
	411 f
	Simeon de Mamistra, <i>beneficius Joachimo Abb. 90 b.</i>
	<i>Capitaneus et Comestabuli</i>
	123 c
	Simon Card. et Apostolicæ Sedis Legatus, <i>an. 1590</i>
	<i>jubet transferri Corpus B. Crescentii</i>
	576 d
	Simon, <i>sec. 13 Abb. Sambuciæ</i>
	97 f
	Simon, <i>an. 1637 Præpositus in Dyezen, mittit miraculum recens B. Mathildis</i>
	449 e
	Simon a Bruxellis, <i>Ord. Min. seculo 16 apud Indos</i>
	230 f
	Simon, <i>Comes de Pontivo, filiam suam Jonannim dat uxorem S. Ferdinandum</i>
	325 d
† Simpliciani Reliquie <i>an. 1517 inventæ Mediolani</i>	44 f
† Sisinnius, <i>Mart. Romanus, an. 1655 expositus</i>	
	<i>venerationi Ferrarie in templo Societatis Jesu</i>
	232 a
	Sisinnius <i>Comes, cum Dulcidio, Aquileia sub Diocletiano prosequitur Christianos</i>
	421 f
† Sixti Papæ Reliquia ornantur a S. Paschale	760 f
	Sophia, <i>uxor Bertholdi Comitis de Andechs, an. 1132 Confundatrix monasterii Dyezensis</i>
	434 f.
	<i>Mater B. Mathildis</i>
	443 d
	Specialis Bettus, <i>an. 1364 Sanctorum corporum inspector Pisis</i>
	160 e
† Stephani Regis Hungariae, <i>elevatio corporis</i>	231 d
† Stephanus, <i>Abb. S. Petri in Montibus</i>	229 f
† Stephanus Maconus, <i>Carthusiæ dat nomen 14 sec.</i>	
	189 b, 223 e
	Stephanus, <i>Card. et Ep. Metensis an. 1146 Cruce signatus donat S. Gibriano quendam villam</i>
	610 c
	Stephanus, <i>Ep. Tindensis sec. 13 absolvit fabricam ecclæsiæ sue</i>
	294 b
	Stephanus <i>Episcopus Arvernensis jubetur a Ioanne XIII compellere Amblardam quendam ad restitutionem</i>
	679 b
	Stephanus, <i>Ep. sub Diocletiano, forte Nomentanus</i>
	13 a e
	Stephanus Ferrerius, <i>an. 1609 Ep. Vercellen.</i>
	537 e
	Stephanus Ususmaris, <i>an. 1554 Generalis totius Ordinis Prædicatorum</i>
	451 b
	Stephanus Ep. Leodien. post Franconem invadit Abbatiam Lobensem
	769 e
	Stephanus, <i>filius Hugonis et Almodis, an. 972 obtinet a Cluniacensibus pagum Ambariacum</i>
	679 b
	Stephanus Cremonensis visa et audita a se miracula S. Ubaldi scribit
	769 e
	Steppo, <i>Virginum Cisterciensium in Monte-Salvatoris Praefectus</i>
	230 e
	Stilico, <i>jussu Honorii Imp. comprehendendus, ad asylum Ecclesiæ confugit: ac inde egredi persuasus capitur, et an. 408 perimitur</i>
	256 c d
	Stillæ

INDEX HISTORICUS

- † Stillia *Virgo, miraculis clara in Diocesi Eystadiensi* 231 d
 Suerus *Tellii obsidetur in castra Monte-aluci* 308 a
 Suibertus *Ep. Mart. in Bethleem* 2 f
 † Svibertus *Apostolus Frisonum* 2 f
 † Svibertus *Ep. Verdensis* 2 f
Superantius et Exuperantius. Duo istius nominis Episcopi perperam ad Hispanos transferuntur 256 l, 257 a
 Syrus *Papiensis, an. 1382 Abb. Benedictinus Regii* 46 b
 Syrus *Monachus scribit vitam S. Majoli, rogatu Wucheru, jussu S. Odilonis* 66 a b
- T
- T**ellius, sec. 13 *Ep. Palentinus* 309 e
 Tento et Theobaldus *Abb. Fossatenses subscribunt Electioni Odilonis in Abbatem Cluniacen.* 681 c
 † Theodosia, *Virg. Mart. Cæsareæ* 2 c
 † Theodosia, *Mater S. Procopi M.* 3 f
 Theodoricus *Virdunensis Episcopus Schismaticus* 853 d
 Theodorus, *Ep. Myræ* 4 d
 Theodosius *Adramitenus* 73 b
 Theodosius *constituitur a Gratiano Imperator, ac debellat Goths* 248 f. *Infirmitur et baptizatur ab Acholio Ep. Thessalon.* 248 f, 249 a. *Editum ejus contra Atianos* 249 b
 † Theofredus, *rulgo Saint Chafre, Abbas Cluniacensis et Martyr* 521 e
 Theolosphorus (*aliis Thelesphorus*) de Cusentia, *Eremita an. 1386 sanctitate clarus* 137 b c
 Thomas Donatus, *an. 1496 Patriarcha Venetus, dat facultatem transferendi Corpus S. Barbæ* 738 a
 Thomas, *an. 1229 Prior Corbiniaci* 523 c
 Thomas de Verona *Serrita, circa an. 1590 librum, qui Flos Sanctorum inscribitur, Italicum fuit; adulis Ordinis sui Sanctis ac Beatis* 632 e
 Thomas *tyrannus insidiatur Monachis Corbiniac.* 525 d, 530 e
 Thomas Sarzanus, *liberalitate B. Nicolai Albergati in studiis sustentatus, fit tandem Pontifex Rom. et ob benefactoris reverentiam Nicolans appellari voluit, istius nominis quintus* 223 a
 Thildebertus *Conf. an idem cum Trudpero Mart?* 229 c
 Tileiorum *familia patricia Consentiae* 93 f
 † Timotheus, *Mart. Romanus, an. 1653 Ferrariæ in templo Societatis Jesu venerationi expositus* 232 a
 Timotheus, *Ep. Alexandrinus an. 381 in Concilio CP.* 250 e
 Timotheus, *ultimus Abbas Regularis S. Simplicianum Mediolani seculo 15* 44 e
 † Titianus *Ep. Brixiensis* 3 a
 † Titianus, *Ep. Landensis* 3 a
 † Titianus, *Ep. Opitergiensis* 3 a
 Titus Prosper Martinengus, *Græce peritus, in Vaticana bibliotheca occupatus* 46 e
 † Totuanus *Martyr, socius S. Kiliani* 231 c
 Transinicus *Abb. Pinataensis in Hisp.* 62 b
 † Tresanus, *frater S. Gibriani, a S. Remigio Presbyter ordinatus* 610 e
 Trigetius, *Discipulus S. Augustini* 570 b
- U
- U**balodus Lanfrancus, *an. 1174 creatus Archiepisc. Pisanus* 136 c
 Udo Trevirensis *Archiepiscapus* 851 b

- Uldericus *Pataviensis Episcop. Legatus Gregorius VII* 851
 † Ultanus *Abbas, frater S. Fursei* 261 d
 Unfredus *Culinus petit facultatem ædificandi monasterium Ord. Florensis* 125 f
 Urbanus Papa IV *gratulatur Regi Valentiæ conversionem ad fidem* 389 a
 Urbanus Papa VIII *solemniter approbat ac indulgentiis ornat Confraternitatem S. Gibriani Remis* 641 b
 † Urbitins *Abb. Magduni colitur die 30 Maii* 231 b
 Urraca, *filia Alfonsi IX Regis Castellæ, Regina Portug.* 303 d
 † Ursinus, *aliis Ursicinus, Mart. Ravennar* 231 c
 † Ursus, *Ep. Ravennas* 256 b
 Ursus, sec. 12 *Alb. S. Dionysii Remis* 611 e

V

- V**alens *Imp. favet Arianis* 243 a, *ei cladem prædicti S. Isaaci* ibid. b
 Varanorum *familia, potens Camerini* 467 c
 Vendraminus *Card. et Patriarcha Venetus, dedicat an. 1617 novam ecclesiam S. Laurentii* 760 b
 Venantius, *Juili Varani filius, cum patre interimitur a Cæsare Borgia* 499 f
 Venustianus, *Augustalis Tuscæ* 11 d
 Victor et Saturninus *Proceres jussu Valentis Imp. custodiendum accipiunt S. Isaacum, sulutaria monentem* 247 c *ipsi postea cellam ædificant* 251 c
 Victorius Matthæus *Ordinis Prædicat. dat Fr. Alexandro de Capochis Summam S. Antonini* 671 e
 † Vigilius *Ep. Tridentinus et Mart.* 37 c *Reliquias S. Sisinnii et Socc. Tridentum portat* 39 f. *Scribit de eorum martyrio ad S. Simplicianum Ep. Mediolan.* 41 c, *et ad S. Joannem Ep. Constantiopol.* 42 c. *Ejus Reliquiæ sec. 16 inventæ Mediolani* 44 f
 Villana Pisana, *mirabilium virtutum femina* 161 e, 175 f
 † Vincentius Cadlubius, *ex Episcopo Cracoviensi Monachus Cisterciensis* 597 c
 Vincentius Marini, *an. 1582 Ep. Albanus* 46 b
 Vitalis de Castro Leonis *an. 1582 Abb. S. Spiritus Papæ* 46 b
 Vivianus, *an. 973 Prior Cluniaci* 678 *an. 993 ibidem Præpositus* 681 f
 † Vulganius *Eremita. Divinitus mittitur ad sanandum S. Madelgislum* 4 a, 262 f

W

- W**ago *Abb. subscripsit Electioni Odilonis in Abbatem Cluniaceensem* 681 d
 Waldo, *Alb. S. Maximini 9 sec.* 20 a
 Walterius, *Ep. Eduen. subscribit Electioni Odilonis in Albaten Clun.* 681 d
 Wanbertus, *Archiclarus S. Maximini* 32 b
 Wenilo, *custos Ecclesiæ S. Maximini* 29 f, 30 a c
 † Wibertus *fundat monasterium Gemblacense, et varie datat* 831 a
 Wibertus *antipapa* 856 a
 Widricus *Abb. Scriptor Vitæ S. Gerardi Ep. Tulensis* 681 a
 Wikerus *Abb. S. Maximini* 20 d 25 d
 Willelmus sec. 12 *Abb. S. Nicasti* 611 e
 Willelmus *præficitur moaasterio S. Benigni Divone a S. Majolo* 680 c
 Willerus, *Abb. S. Maximini* 30 d
 Wilstanus *puer, nepos Regum Merciorum, an. 849 innocenter occisus* 412 d
 † Weomadi *Ep. Treviren. Corpus an. 942 transfertur* 32 d

Wualterus

AD TOMUM VII MAJI.

Wualterus, Archiep. Rotomagen. an. 1190 comi-	Zahen, ex Regio genere inter Mauros, rebella-
tatur Regem in Palæstinam 135 f	contra suos et Valentiam occupat 315 f
† Wulshildis, Virgo et Abbatissa in Anglia 412 e	Zenus Presbyter sepelit corpora Sanctorum Cantii et Sociorum 422 f
Z	† Zoilus Presb. sepelit Corpus S. Chrysogoni Mart. 421 f
Z acharias Tarasci, an. 1582 Abb. Benedict. <i>Mutinæ</i> 46 b	Zosimus PP. an. 418, scribit ad Clerum Raven- natem 256 d

INDEX TOPOGRAPHICUS.

A

- A**bdalarfarteam venit S. Ferdinandus ob obsidione
Giennensi 316 a
Abitiro mons in Aragonia 62 d
Acapulcensis portus in Nova Hispania 397 c
Acerra civ. Episcopalis in Campania. SS. Cononius et
eius filii Reliquie 4 b
Acre opp. Calabriæ 97 e
Ad Aquas Gradatas, locus Aquileiæ, ubi passus S.
Chrysogonus 421 f, 422 e
Adroli silvæ pars media dutur an. 994 Cluniaco
681 f
Æsium, urbs Episcopalis in Piceno. Inventio S. Flori-
ani an. 1411 566 e
Africa. SS. Primus, Accidia, Possimonius et alii
153 Mart. 18. Sancti Timideuses 429. S. Da-
niatus Mart. 429
Agasnum, Ecclesiæ Toletanæ castrum 316 e
Agger-alliorum in Castella 310 f
Agger-fumorum in Hisp. 311 e
Agger-scellarum oppidum Castella 316 b
Aguilar locis Manis creptus a S. Ferd. 326 e
Alarcos urbs regni Toletani 307 f ad eam ceduntur
Christiani sub Alfonso IX a Mauris 303 e
Aladeo traditur S. Ferdinandus 328 b
Alaulula castrum Ecclesiæ Toletanæ 316 e
Allm urbs Hispaniæ 316 e
Albanethum locus Calabriæ inter Albulam et Nethum
fluvios 103 d
Albo in Calabria locus 124 e
Albineym 6 leucis dissitum Remis 629 e
Albula fl. Calabriæ ad Albanethum 103 d
Alcala Abenzaïda urbs Hispaniæ 332 d
Alcala de Guadaira obsidetur a copiis S. Ferdinandi
297 d, Ultro se dedit 335 d
Alcala del Rio deditonem facit S. Ferd. 336 b
Alcantara non procul a Guadiana fluvio in Hispania
321 e
Alearaz urbs Hispaniæ 328 b c
Alcazarii porta Hispali 341 d
Alhama capitul ac dirimitur a S. Ferd. 317 a, 328 b
Alhango castrum a S. Ferdinandu captum 293 e
Alicante datur S. Ferdinandus a Rege Murciensi
328 b
Almeria urbs ubi occisus in piscina Rex Abenhuc
323 f
Almodavar post expugnatam Cordubam capitul a S.
Ferdinando 325 e, 326 e
Altilia et Alteia fl. prope monasteriolum in Picardia
259 f
Alvum urbs Istriæ 45 a
Amaga castrum deditur S. Ferdinandus 310 b
Ambra fl. in Bavaria superiore lacum efficit 436 e
Ampulinus fl. influit in Nethum 124 b
Anagarum in Hispania 309 f
Anagnia, Anagnia seu Agaunia vallis agri Tridentini
37 c, 39 d, 40 b, 42 c
Andalina villa, S. Petro oblata 24 e
Andugar ur. capitul a S. Ferdin. 294 e, 312 f
Antiochia SS. Sicimodus, Bassus, Venustus, Victu-
rius, Pultenius 18. B. Maria castissima Virgo 50
SS. Isichius et Palatinus Mart. 236 SS. Paulinus et Isichus Martyrum 430
Aptellum castrum, ad quod se recepit Berengaria Re-

- gina, a comite Alvaro coacta regno cedere 307 d,
308 a
Aqua-Augusta urbe Aquitanæ, vulgo Bajona 104 b,
112 a
Aquileia in Italia. SS. Cantiunus, Eutychias, Eu-
thyminus Mart. 235. SS. Cantius, Cantianus,
Cantianilla, Protus 420
Ara-agatini, palæstra S. Sisinii et Soc. Mart. 38 b
Arcanum opp. Latii, vulgo Arce. S. Eleutherius
63 c
Areola castrum Ecclesiæ Toletanæ 316 e
Argenta opp. non contemnendum, ædificatum a S.
Exuperatio 256 b. Ubi situm 256 e
Arona obsidetur et captur a S. Ferd. 328 e
Arlon opp. prope Luxemburgum 22 e
Arseyum in Gallia 630 a
Arvernia Galliæ Prov. SS. Alexander et Galla 433
Arzilia on. 1471 Mauris eripitur ab Alfonso V Lu-
sit. Rege 717 b
Asisia urbs Carniolæ 14 f, 15 a
Assus fl. in territori Senensi 213 c
Atares in Aragonia, Patria S. Joannis Eremitæ 58 c,
62 a
Atensis Comitatus, in Gallia 676 c
Aternus, fl. grandis Apruti, nunc Piscaria dictus,
791 e
Atripalda in regno Neapol. SS. Hypolitus Presb.
Ciescentius et Socii decem Mart. 517 e
Avenneyum locus Galliæ 621 a
Averinum in Lusitania. S. Joana Princeps Ord. S.
Dominici 707
Avenionetum in diœcesi Tulosana. Beati Inquisitores
Martyres, ex Ordinibus SS. Dominici ac Francisci,
alique 177, 178 a b
Aureolum opp. au sic dictum, quod aurum pro tri-
buto penderet Ecclesiæ Ravennati? 256 c Ubi si-
tum 256 e
Anssonæ-villa in Gallia 613 c
Axarafa locis fertilissimus, alias Herculis hortus
dictus, e regione Hispanis trans Bætim 334 a
Axarquia suburbium Cordubæ 321 a
Azaataraph ur. capitul a S. Ferdinandus 294 c

B
Baetia ur. eripitur Suracenis a S. Ferdinandus 294 c
Barolis, Straboni Bareum, ad Aufidi fluminis ostia
98 b
Bausionus vicus super Matronam flavum. Depositio S.
Posenuæ 609 b
Baza obsideatur et capitul an. 1583 a Ferdinandus Ca-
tholico 395 e
Beatia villa Hispaniæ, ubi moritur Comes Gundisal-
vus Nuni 312 f
Bellum-Foramen in Hispania 309 f, 310 f
Bellus-visus collis inter Hispanum et mare 351 e
Bellus-mons opp. ad Mosam 618 a
Bellum-castrum urbs Episc. Calabriæ 120 e
Belriguardi Cartusia, duobus milliaribus Senis dissita,
ejusque origo 199 d
Benaljofar, suburbium Hispanense, incenditur a Chri-
stianis 340 f
Beneventum, Benavente op. in Hispania 316 d,
320 f
Bennaexit locus Mauris creptus a S. Ferd. 326 e
Bergomum in Lombardia SS. Alexander, Narus,
Viator 558 f
Beribir

AD TOMUM VII MAI.

Berbir, et Berbier olim Asisia	15 b
Besana villa non procul Remis	627 a
Bexixar capitul a S. Ferdin.	328 e
Bienquerencia castrum Maurorum	321 e f
Bisentum fl. in cuius alveo sepultus Alarius Rex Go-	
thorum	96 c, 97 b
Blona' et Blonda fluvii Galliae	635 a
Bonithi-podium vulga Padio-bonzi in finibus territa-	
rii Senensis	148 e
Bos forum Constantinopoli	66 d
Brana-villa ante Dunum in Gallia	615 e
Braubach app. Wetteravie	30 f, 31 d
Brinunteyum in Gallia	626 c
Briones castellum in confiniis Biscoræ	328 a
Britanniacum seu Bretiniacum in diœcesi Suessionen-	
si. S. Hubertus Monachus	265, 267 d
Brou seu Broz, silva apud Sebusianos	86 b
C	
Caceres app. summissinum Saracenorum expugnatur	
a S. Ferdinando	294 c
Cœlicum opp. Calabriæ. Natale salutis B. Joachimi	
Abbatis Fundatoris Florensis	88 e, 93 e
Ca-saraugusta patria SS. Voti ac Felicis	58 a, 59 e
Cæsarea in Cappadocia. SS. Cyrillus, Carellus, Pri-	
molus, Finodus, Venustus, Gissinus, Alexander,	
Tredentheus, Jocundus Martyres	17
Calabria, B. Joachimus Abb.	87
Calaris in Sardinia. S. Restituta Mart.	781 : nla
ibidem Caipara, ut putantur, Sanctorum inventa	
782, 783	
Calosuber, dein Bonum-lignum, dictus locus, ubi	
Joachimus Abb. monasterium everit	124 d f
Camerinum in Umbria, B. Baptista de Varanis	467
Camps Regius Senis, ubi Conventus Dominicanorum	
209 d	
Campus S. Petri opp. territorii Patavini; patria B.	
Crescentii	575
Cannavinus amnis prope Cœlicum in Calabrin	94 f
Cannetum traditur S. Ferdinando	311 b
Cantiliana vi capitul a S. Ferd. et exciditur	336 b
Cappadocia, patria S. Sisinnii Mart.	40 b
Capella castrum munitissimum in diœcesi Toletana,	
tandem capitul a S. Ferd.	294 c, 313 a
Caput-album locus Ord. Florensis	126 a
Caput-gratis (alibi Chratis)	125 f
Caravaca, Vera-Crucis Miraculosa	290
Carmona inter Cordubam et Hispalim	335 d e. Pa-
ciscitur cum S. Ferdin.	336 b Dedit se
Cartagena capitul a filio S. Ferdinandi	328 c
Caseata datur jure hereditario Episcopntui Toletano n	
S. Ferdinanda	316 e
Castellio opp. Galliae	615 b 620 b
Castellucium arx Calabriæ	137 a
Castellum-Cadamum in Gallia	625 e
Castellum S. Angeli aliter nominatum Moles Adria-	
ni, Turris et Castellum Crescentii, domus Thea-	
rici	858 b, 860 a
Castilion in Hispania, quo se receperunt fugati n Rege	
Legianensi Nobiles Castellani	294 a
Castorla castrum Ecclesiæ Toletanæ	316 e
Castrum-Ferral eripitur Mauris ab Alfonsa IX Rege	
Castellæ	304 a
Castrum S. Joannis ad Assum flumen, 18 mill. pass.	
Senis dissitum	213 c
Cathasorii civitas ad mare Adriaticum in Calabria	
77 e	
Cauca villa, Berengariam Reginam cum suis non vult	
recipere	309 b
Cazalia erepta Mauris a S. Ferdin.	326 e
In Cephinis, ubi Templarii oratorium habent, sepultus	
Comes Gundisalvus Nunius	312 e
D	
Damasia, arx in Bavaria superiore, an.	1132 a
Damina suo Bertholdo in monasterium versa	434 c
Dela castrum Ecclesiæ Toletanæ	316 e
Delche a Rege Murcia datur S. Ferdinando	328 b
Dianum opp. Calabriæ 101 b In terrn Sylani.	114 b
Dioletum lacus Argoviae, ubi S. Gertrudis a fratribus	
invenitur et occiditur	505 f
Donoraticum Castellum familiæ Gerardescæ , nunc	
funditus eversum	806 f
Dulminiacum, tractus Galliae	635 a
Duo-germani castrum Ecclesiæ Toletanæ	316 c

D

Damasia, <i>arx in Bavaria superiore</i> , an.	1132 a
<i>Damina sua Bertholda in monasterium versa</i>	434 c
Dela <i>castrum Ecclesiae Toletanæ</i>	316 e
Delche a <i>Rege Murciæ datur S. Ferdinandus</i>	328 b
Dianum opp. <i>Calabriæ</i> 101 b <i>In terram Sylani</i>	114 b
Dioletum <i>locus Argoviæ, ubi S. Gertrudis a fratribus invenitur et occiditur</i>	505 f
Donoraticum <i>Castellum familiæ Gerardescæ, nunc funditus eversum</i>	806 f
Dulminiacum, <i>tractus Galliæ</i>	635 a
Duo-germani <i>castrum Ecclesiae Toletanæ</i>	316 c

INDEX TOPOGRAPHICUS

E

- E**bora in Lusitania, BB. Constantia Xira et Maria Fernandez 408, 409 c
Ebosiūs seu Ivodium, castellum in agro Luxemburgensi 22 e

ECCLESIAE.

- S. Agnetis Ravennæ, ubi sepultus S. Exuperantius Ep. ejusdem urbis 2° 6 e
S. Alexandri Cathedralis Bergomi 569 b
Anastasia oratorium S. Gregorii Nazianzeni C. P. 249 a
S. Andreæ in Aurisaurio Romæ 10 f 13 b a Simplicio Papa dedicata 11 a
S. Andreæ in barbaris Romæ 11 a
S. Andreæ Pisis parochia 159 b
S. Annæ Caluri in Sardinia 782 f
SS. Apostolorum Veronæ 37 c
S. Bartholomæi Caravacæ 39 a f
S. Burienæ in Cornubia Anglie 370 b
S. Cæciliæ Romæ a S. Paschale Papa restaurata 761 b
S. Cantiani Venetiis. Corpus S. Moximi 15 c
S. Chrysogoni Veronæ 424 b
S. Christophori parochia Pisis 158 a
S. Cyriaci Wormatiæ antiquæ 27 b, 28 c
S. Euphemiuæ in Petrio C. P. 234 f
S. Eusebii Ticini 263 c
S. Fursei Peronæ 526 e
S. Georgii in oppido Spino. 569 d
S. Georgii vastissima, prope Padum fl. ubi olim Argenta oppidum 256 e
S. Gregorii Turonensis conflagrat 525 f
S. Hieraidis CR. in Petrio 234 f
S. Hyppolisti Collegiota Atripaldæ in regno Neapol. 528 a
S. Jacobi in Galicia, saxe a S. Bona peregrinationis causa visitata 147 d recipit per S. Ferdinandum campanas, a Saracenis prudem arectas 295 e
S. Illidii in Arvernia 433 b
S. Joannis Bapt. Peronæ 527 d
SS. Joannis Bapt. et Evangel. Thorunii Parochialis 602 e
S. Joannis de Gaytano in suburbio Pisano versus mare 172 b
S. Joannis Panormi cum hospitio Leprosorum 781 d
S. Job Albani in Latio 654 a
S. Josephi Teresianarum Viennæ 229 e
S. Isidori Legione 294 e
S. Laurentii CP. in Petrio 234 f
S. Lazari prope Remos 626 f
S. Luæ Patavii, extracta a B. Crescentio 575 c
S. Madelgisili in confinio Centnensi 259
S. Majoli, Luminiani in agro Vicentino, parochiali 683 e
S. Mametis Ebore 409 d
S. Marcelli Cabilone 86 f
S. Marcellini Medialani 47 a
S. Mariae Virginis Galatæ seu Peræ. Corpus B. Andrew de Chio Mart. 183 e
S. Marie de Fosso Cœlici in Calabria 88 d
S. Maria de Guadalupe in Hispania 394 c 401 c
S. Mariae in Organis Veronæ 424 b
S. Martini Pisis parochia 144 c
S. Maurili Remis parochiolis 616 f. Item Montichielli sen Monte Clælii in Italia 652 b
S. Maximi prope Veronam 36 b
S. Michaelis Archang. Cœlici in Calabria 88 d
S. Nicolai Culmæ in Prussia, ædificata sec. 13 ab Hannone de Sangherhausen, Magno Magistro Cruciferorum 598 b

- S. Paneratii Lantuscæ in Comitatu Neeensi, Reliquias et Miraculis ejus clara 696 a
S. Petri Trecis, ann. 1227 tempestate corruit 374 a
S. Petri de Majella, fundata an. 1300, restaurata 1508, habet varias Reliquias S. Petri Ca' estini 803 a
S. Petronillæ in ejus Cœmeterio 414 c
S. Praxedis Romæ restaurata a S. Paschale Pupa 761 b
S. Reguli Silvanecti 415 b
S. Restituti Mart. Ereti 40 f
S. Richarii Centulæ. Corpus S. Madelgisili 239 b
Sanctorum omnium CP. quo Corpus S. Isacii translatum sub Leone Philosopho 243 e
Sanctorum 50 Martyrum Sebastenorum Neocæsareæ: in qua sepulti parentes S. Basilli Magni 241 c
S. Saturnini Tolosæ, a S. Silvio strui cœpta, a S. Exuperio perfecta 431 a d alia in Comitatu Uzeticico 87 d
S. Sepulchri Pisis, ubi S. Bona salutatur ab imagine Christi 143 c
S. Severiani Treviris a S. Modooldo excitata 704 b
S. Simpliciani Pictavis 430 b
S. Stephani Protomart. Catoloniis 534 e alia CP. ubi sepultus S. Isacius 243 e
S. Suffredi in pago Pineto, data Cluniacensibus 676 f
S. Syri Genuæ 536 e
S. Thomæ Mediolani 47 a
S. Trinitatis Culmæ in Prussia 597 d
S. Tugduali an. 1293 fundata a B. Yvone ac dotata 803 c d
S. Venerandi in Arvernia 433 b d
S. Veræ-Crucis Caravacæ 390 d
S. Vigilii Cothedralis Tridenti 37 e
Eciga, urbs Hispaniæ, Sedes Regis Abenuc 322 f. Capitul a S. Ferd. 325 e, 326 d
Equitum-campus in Murciæ regno ubi Mauri a Christianis, apparente Cruce Caravacensi, vici suere 393 f
Erectum, Sabinorum vicus; nunc Mons-rotundus appellatur 10 c
Escarena intercipitur a S. Ferdin. 328 e
Extrema-Durii in Hispania 309 c
Eznatoraph. a S. Ferd. capitul 313 a

F

- F**enelone toparchia diæcessis Caduricensis 585 b
Ferraria civitas, an sic appellata, quod Ecclesiæ Ravennati pro tributo ferrum penderet? 236 b
Ferrariola in Castella 311 a
Ferrerola castrum in Hispania, vulgo Herrera 293 f
Ficus castrum Ecclesiæ Toletanæ 316 e
Firmum in Piceno. B. Bertramus Ord. S. Augustini 507
Fisechum castrum in diæcesi Lucensi 153 c
Florentia natale solum B. Benincasæ 651 c
Flos, locus Calabriæ in Albanetho, incoli et ædificari cœptus a Joachim Abb. 103 e
Fluce in Maritima Calabriæ 124 c
Folcaquerium provincia: ibi an. 1325 Comitissa Joanna Siciliæ Regina 108 f
Fons-Juliani castrum Ecclesiæ Toletanæ 316 e
Forastella locus ad montem Æthnam cum monasterio 97 a
Forolivium in Romandiola. B. Jacobus Venetus Ord. Prædicatorum 453
Francorum-curtis munitione Galliæ 530 d
Frassinetum locus prope monasterium Floris 124 c
Fraxinitæ locus Calabriæ 124 f
Fuente-Romiel captum a S. Ferdin. 326 e

G

- G**ades urbs capitulatur a S. Ferdin. 355 e
 Galata seu Pera e regione Constantinopolis. Corpus B. Andreæ de Chio Mart. 183 f 184 e
 Garciez ur. capitulatur a S. Ferdin. 294 c, 312 f
 Gazularum urbs capitulatur 319 b
 Gelves vi expugnatur a Pelagio Correa 340 b
 Genua S. Revocatus et Valentinus Ep. 13, 534
 Gerena oppugnata, in deditio[n]em accipit[ur] a S. Ferdin. 336 b
 Gerunda in Hispania citeriori. SS. Gaulienus, Germanus, Victurus, et plures alii nominotim Mariti. 428
 Giennium frustra obsidetur a S. Ferdinandu[m] semel atque iterum 313 a tandem deditur. V. Jaen 316 a
 Glastoniam transfertur an. 1012 Corpus S. Dunn-stani 796
 Gotzlar urbs Saxonie 843 e
 Gotthici campi in Hispania 311 c
 Guadalbazar locus in vicinia Cordubæ 322 a
 Guadalete fl. Hispanie 318 c
 Guadalquivir fl. allabitur Cordubam 295 d
 Guadiana fl. Hispanie, inter Alcantaram ac Metellinum 321 f
 Guillena deditur S. Ferdinandu[m] qui illic in morbum incidit 336 a b
 Γυρολέπυν locus C.P. 81 c

H

- H**azualpharache urbs munita ad Bætim fl. infra Trianam 334 d
 Helleniana, locus sic dictus CP. prope mare 252d 253 c
 Herse, seu Herisia, in diœcesi Paderbornensi. S. Helmtrudis Reclusa 433
 Hildesium urbs Saxonie. Reliquie SS. Cantii, Cantiani et Cantianillæ 423 a
 Hispania. S. Gentius Mart. 16
 Hispalis on. 1248 obsidetur a S. Ferdinandu[m] 297 d et capitulatur 297 l, 344 f. Ejus situs et amplitudo describitur 333, 334, 345 a. Ejus obsidio 16 tenuis tenuit 343 b c
 Hornachulos capta a S. Ferd. 326 e

I

- I**conium in Asia. S. Conon et ejus filius 4
 Iris fl. apud quem Naucratius, S. Basilii frater, vietam solitariam egit 240 e
 Isara fl. non procul Bertiniaco fluens, miraculose trahicetur 273 b

J

- J**aen, urbs, ampla et frequens, dedita S. Ferdinandu[m], sit Episcopi Sedes 333 a Munitur arce 297
 Jamureynum tribus leucis remotum a Remis 629 e

L

- L**aera castrum Ecclesie Toletanæ 316 e
 Lacuna urbs Hispanie 309 d
 Lantusca in Comitatu Niceensi. Templum et Reliquie S. Pancratii 696 a b
 Lara, a Comite Alvaro detenta, capitulatur a S. Ferdinandu[m] 309 e
 Laudunum clavatum inter Remos et Peronam 328 a
 Laureacum ad Danubium in Norico Ripensi. Passio S. Floriani 567 d
 Lebrixia capitulatur a S. Ferdin. 355 e

- Legio in regno Legionensi urbs et sedes Regia. 316 c
 Leporis flumen 124 e
 Lerinus insula et monasterium. S. Venantii Corpus 236 c f
 Lerina Comiti Alvaro eripitur a S. Ferdinandu[m] 309 e
 Lesa fl. Calabriæ 103 d
 Lethesmia urbs Hispanie 316 d
 Longibuccum opp. Calabriæ, ubi olim argenti fodinae 113 a
 Lora, pactis conditionibus occupata, donatur a S. Ferd. Ordini Hospital. 336 a
 Lorea capitulatur ab Alfonso, S. Ferdinandi filio 328 c
 Lovercayuri 6 leucis supra Remos 620 d
 Luc capitulatur a S. Ferdin. 325 e
 Luca in Hetrurie. S. Silvius Ep. 229 e
 Lupensis villa ad Vitreum in Campania Gallica 626 a
 Luque erepta Mauris a S. Ferdin. 326 e
 Luxena occupatur a S. Ferd. 325 e

M

- M**acarena suburbium Hispalense spoliatur a Christianis 341 b
 Maceriæ, locus Pontivi, ubi mortuus S. Furseyus 261 c
 Magazamara turris prope Moronum oppidum, occupata a Christianis 326 e
 Magdeburgum. Primus Episcopus Adalbertus 31 c
 Primum accipit similem Coloniensi ibid.
 Maggiana Cartasia prope Senas 186 b. Ejus origo 192 b
 Magnus-Campus opp. Galliæ 273 c
 Majorica, in regno Legionensi, S. Ferdinandum agnoscit Regem suum 316 c
 Mansella, diei utinere distans Legione, admittit S. Ferdinandum 316 c
 Marcheaa occupata a S. Ferdin. 326 e
 Marmoria habet ecclesiam Parochiale 209 c, 213 b
 Martos castrum a S. Ferd. Rege Mauris eveptum, datur Fratribus Calatravæ 312 f. obsidetur a Mauris ac liberatur 326 b
 Matera urbs Episcop. Calabriæ 121 b
 Matisco in Burgundia. S. Gerallus 86
 Medina del Campo, quæ Castellio dicitur 311 f
 Medina de Rivo-sicco 311 f
 Mediolani-villa prope Peronam 627 a
 Meliolaum. Reliquie SS. Sisinnii, Martyrii, et Alexandri Mart. 38 f Anno 1584 solennissima Translatio Reliquiarum, in ecclesia S. Simpliciani inventarum 47, 48. Reliquie SS. Cantii, Cantiani et Cantianillæ 424
 Magazela opp. Hispanie inter Metellinum et Bienquerensium 321 f
 Mercatellum locus in territorio Urbini 773 d
 Meta sudaus Rome 13 a d
 Metellinum in Hispania, non procul a Gundiana fluvio 321 f
 Metho pagus agri Tridentini 37 c aliis Medo 39 d
 Methone urbs Episcopalis Peloponnesi. Obitus S. Venantii fratris S. Honorati 236 c
 Mirabel capta a S. Ferdin. 326 e
 Misocampus in Calabria 124 f
 Molina ditio Gousali Ferri in Hisp. 312 d
 Monachium in Bavaria. B. Marquardus Ordinis Minorum 179
 Monasteriolum in Picardia S. Framehiblis 779 a
 Monasteriolum et Monstroletum vicus Pontivi. Corpus S. Madelgisili Eremitæ 239 b
 Monasteriolum Westphaliæ. Corpora SS. Floriani et Victorini Martyrum 367 b

INDEX TOPOGRAPHICUS

MONASTERIA.

<i>Abbatis Marei in Colobria</i>	124 b	<i>jolo reformatum</i>	680 a
<i>SS. Abundii et Abundantii, a Pipino Caroli Magni filio fundatum</i>	206 e	<i>Gorgonia Cartusianorum</i>	222 e
<i>Aldeumbergense prope Brugas in Flandria</i>	260 d	<i>S. Helenæ Ord. Florensis in territorio Scalaram</i>	126 b
<i>S. Ægidii ad dextram R'rodani ripam.</i>	862 a	<i>Helmwardiense, diei itinere Paderborna dissitum</i>	702 d
<i>S. Andreæ Vercellis, an. 1219 constructum a Guala Biccherio Cardinali, nunc possidetur a Canonicis Regul.</i>	539 f	<i>Iherisia Monialium in Diœcesi Paderbornensi</i>	433 c
<i>S. Annæ Augustinianorum prope Leodium</i>	653 b	<i>S. Honorati in insula Lerinensi, a fundatore suo sic appellatum</i>	236 c
<i>Arlneum, a S. Honorato pro Monialibus olim extructum loco amœao, nunc destructum est</i>	600 e	<i>Huelgarum seu Olcarom Burgis in Hispania, fundatum ab Alfonso IX Rege Castellæ</i>	303 e f
<i>Aquæ vivæ Ord. Florensis juxta terram Cropanitanum</i>	118 e	<i>Humolaria Benedictinorum</i>	530 d
<i>Bellevallense habet Reliquiam S. Gertrudis Virg. Mart.</i>	306 d	<i>S. Jacobi de Podio non procul Pisis 146 f, ejus mirabile initium</i>	147 c
<i>S. Benigni Genus 3 b 43 c Ord. Cluniacensis Dime a S. Majolo reformatum</i>	680 a c	<i>S. Joannis Evang. prope Treviros, a Constantino Mugno traditur fundatum; postea S. Maximini appellatum</i>	19 b
<i>S. Bernardini Fratrum Minorum Capreolæ</i>	532 a	<i>S. Joannis de Flore in silva Consentina 89 b, 115 b, 116 c</i>	
<i>Bernficense Ord. S. Dominicæ in Lusitania</i>	709 d	<i>S. Joannis Reomaenæ Ord. Cluniacen. reformatum a S. Majolo</i>	680 a c
<i>S. Bertini alias Sithiu in Belgio</i>	862 a	<i>S. Josephi Carmelitanarum Discalceatarum, an. 1619 fundatum Tornaci</i>	19 a
<i>Boni-ligui Ord. Florensis</i>	125 a	<i>S. Isacii Abbatis Constantinopoli</i>	253 c
<i>S. Cæciliæ Patavii an. 1090 extructum a B. Crescen- tio Presb.</i>	575 c	<i>S. Isidori Legione; ubi sepulta filiola S. Ferdinandi Maria</i>	205 a
<i>Calabro-Mariæ in territorio S. Severinæ 106 d Ord. Flornensis 108 f Nunc de Altilia vocatur</i>	420 b	<i>S. Justinæ Benedictinorum Patavii</i>	46 c
<i>Calmense in diœcesi Senonien.</i>	265 e	<i>Lanckenheinum Ord. Cisterciensis in montanis Voit- landiæ, an. 1132 fundatum a Comite de Orlé- mund</i>	435 a b
<i>Casa-Mariæ Abbatia 91 c. Sic dicta a Mario Consule, cuius ibi olim villa</i>	99 f	<i>S. Leonis de Pannachio ad montem Æthnam</i>	97 a
<i>Centulense in Picardia, a S. Richario fundatum 258 a. Corpora SS. Cardoci et Frechorii 258 e, et S. Madelgisliti 259 b, 260. Item SS. Richarii Abb. et I'goris Ep.</i>	ibid.	<i>Lobiense, reformatum committitur S. Erluino 830 e. Ab an. 865 ad 956 Abbate caret, a secularibus occupatum</i>	831 a
<i>S. Clarae Olisippone, et Coimbrice, seculo 15 discipula regulari florent 713 e item Panormi 781 e</i>		<i>Maggianum Cartusianorum prope Senas 186 b. Ejus origo</i>	192 b
<i>S. Christophori in Suevia, nunc S. Morandi 231 b</i>		<i>S. Margaretæ conditum et habitatum a B. Æmilia Biccheria prope Vercellas</i>	550 d
<i>Corbeia in diœcesi Paderbornensi. Ibi S. Adalgarius, postea Bremensis Episcopus, litteris imbutus fuit</i>	762 a	<i>S. Mariæ Stampis ædificatum a Roberto Rege Fruncornu</i>	424 b
<i>Corbeia in Gallia a Baltilde Regina, Clodovei uxore ædificata</i>	261 f	<i>S. Mariæ Bertolcurtensis Abbatia. S. Galterius</i>	229 c
<i>SS. Cornelii et Cypriani Ord. Præmonst. juxta Nijnhoven in Flandria</i>	230 d	<i>S. Mariæ de Barra prope Theodorici castrum in diœcesi Suessionensi</i>	415 a
<i>Curatium Ord. Cisterciensis in territorio Castri Syiani 98 a Novitiatus B. Joachimi</i>	97 e	<i>S. Mariæ de Curatio vide supra Curatium</i>	98 b
<i>Damasia nunc Diezza Ord. Can. Rrg. in Bavaria superiore</i>	434 c	<i>S. Mariæ Gratiarum Benedictinorum prope Placentiam</i>	45 d, 46 b
<i>Diocratis, aut potius Dexiocratis Constantino- poli</i>	65 d e	<i>S. Mariæ-novæ Ord. Floren. in diœcesi Acheruutina 108 f</i>	
<i>S. Dominici de Quemada in diœcesi Lamecensi, ubi sterulum vota exaudiri plerunque constat experientia</i>	746 b	<i>S. Mariæ Regalis Burgis in Hisp.</i>	313 d
<i>S. Euphemiae in Petrio CP. 234 f atiud Benedictinorum Brixir, ubi Digitus S. Simpliciani 46 a c</i>		<i>S. Marthæ Monialum Senis</i>	207 b
<i>S. Faecundi in Hispania</i>	358 e	<i>S. Martini Turonibus a S. Majolo reformatum 690 c</i>	
<i>Fiscannum offertur S. Majolo, ut pro Canonis eo induat Monachos</i>	680 c	<i>Cunon. Regul. Pisis 144 c d Abbatia juxta Pontis-saram in Galia</i>	229
<i>S. Florinæ Ord. Fontis-Ebraldi in Arvernia</i>	521 e	<i>S. Martini de Canale supra Petram-fittam Diœcesis Consentinæ</i>	89 b
<i>Floris seu Florense in Culabria. Primus Abbas B. Joachim 93 d. A qua ædificatum</i>	103 d	<i>Matmense seu de Matina in San-Marcensi diœcesi</i>	104 d
<i>Fons-Ebraldi Monialum Benedictinarum</i>	3 d	<i>S. Mauri Ord. Cluniacensis Fossati a S. Majolo reformatum</i>	680 a d
<i>Fontis-laureati Ord. Florensis</i>	126 b	<i>S. Medardi Suessione Abbatia</i>	260 d
<i>Fossa-nova Ord. Cisterciensis</i>	99 e	<i>S. Michaelis de Guauio in diœcesi Lucona 151 a, 156 e</i>	
<i>S. Francisci Constantinopoli 183 e item Hispalii</i>	374 e	<i>S. Michaelis de Orticaria prope Pisos 146 c, 149 a</i>	
<i>Gemblacense in Belgio fundatum a S. Wiberto, et varie dotatum</i>	828 e, 830 b	<i>S. Monicæ, Ord. Eremitarum S. Augustini Eborae 409 c</i>	
<i>Gemmeticum in territorio Rotomagensi a Baltilde Regina extructum</i>	261 f	<i>Montis-Dei Cartusia sec. 12 ab Odone Abb. S. Remigii fundata</i>	608 b c
<i>S. Georgii Majoris Benedictinorum Venetis</i>	46 c	<i>Montis sancti Quintini, 2 leucis a Perona</i>	528 d
<i>S. Germani Ord. Cluniacensis Autissiodori a S. Ma-</i>		<i>Montis-Salvatoris Virginum Cisterc.</i>	230 e
<i>Odivelarum</i>		<i>S. Morandi, olim S. Christophori, in Suevia</i>	231 b
		<i>S. Nicolai de Arenis Benedictinorum ad montem Æthnam</i>	97 a

Odivelarum Ord. S. Bernardi Olisippone	716 e
Paterniacense in diœcesi Lausanensi conditum a S.	
Adaltheide, suscipitur ordinandum a S. Majolo	679 f
S. Petri Abbatia in occidentali parte Landini	801 f
S. Petri de Aslantia in Hispania	312 b
SS. Petri et Pauli in Glaxiata Medialani Benedictinorum	46 b
Pinuatense in Aragonia	56 b
Pontinianum Cartusianorum non admodum procul	
Senis	192 c
S. Proeuli Benedictinorum Mediolani	43
de Rivo-sicco in Hispania	312 b
S. Salvatoris Benedictinorum Papiæ	46 b
Salvatoris Christi Constantinopolitani	63 d
Sambucina Abbatia in Calabria, filia Casæ-Marii	91 c,
92 b. Habitat ibi B. Joachim ante Monachatum	96 d
S. Savini Pisis, ubi quiescit B. Gerardesca	161 b
S. Simpliciani Mediolani Abbatia, olim Canonicarum Regul. postea Campania, nunc Benedictinorum	44 f
Sion, ubi sepultus dicitur S. Conon	10 b, e
S. Spiritus Pauormi 89 d 92 b Benedictinorum Papiae	46 b
S. Stephani de Bargiamono	237 a
S. Stephani de Parrano Nucerianæ Ordinis Fontis-Avellanensis	670 b
S. Syri Genuæ	536 c
Ticinense Cluniacensium fundatum an. 979 a S.	
Majolo 678 f datur Congregationi Sonaschensi a Greg. XIII	681 f
S. Trinitatis Cisterciensium in Calabria ad oppidum Aerae	97 e
Trium puerorum in Calabria	124 b
Vallis-gratiosa in agro Pisoni Cartusianorum	222 e
S. Vincentii Benedictinarum Lauduni	528 a
S. Vincentii Laudunensis apud villam S. Hilarius	522 e
Wizburgense. Adalbertus Abbas	31 c
S. Xisti Benedictinorum Placentia	46 c
Mons-acutus app. Gallia	525 e
Mons-alacer castrum Castellæ	308 e
Mons altus seu Montaltus civitas Calabriæ	120 e
Mons Clœlii in Hetruria. B. Benincusa Ord. Servorum B. V. Mariæ	631
Mons S. Odiliæ in diœcesi Raremundensi. S. Wiro	643 d
Mons Pinnatensis. SS. Votus et Felix fratres, necna S. Joannes de Atares	56
Mons Tumiatus in territoria Senensi; ubi B. Philippus, et deinde B. Benincasa paenitentiam egerrunt	651 e
Montichiellum, vide Mons Clœlii	
Montorum captum a S. Ferd.	326 e
Mora castellum, datum ab Alfonso IX Equitibus S. Jacobi	303 d
Moratilia capta a S. Ferd.	312 e
Moron, app. populo frequens a Mauris eruptum, S. Ferd.	312 e
Mossonus sive Mosomagus castellum ad ripum Mosæ	22 d
Mula app. munitum occupatar a filia S. Ferdin.	328 c
Muladarii portus in Hisp.	318 c
Muladarii fauces supra las Navas de Tolosa ubi an. 1213 Christiani sub Alfonso IX ad 200000 Mavorum ceciderunt	303 f
Munio castrum expugnatur a S. Ferdinandu	309 e
Murcia, regnum Hispaniæ, traditur S. Ferdinandu æquis conditionibus	328 b
Murtereyum in Gallia prope Avennacum	619 c
Mutina in Italia. B. Andreas Ord. Minorum	826
Myda, seu Mayda, in Calabria diœesis Neocastrensis	411 d

N

Naacligouve Pagus in Palatinatu	28 c
Nagara in Hispania	309 f
Narbona Pagus cum ecclesiis suis datur Cluniac.	677 a
Navas, id est, Campi ad Tolosam Hisp.	303 f
Nauportus fl. Istriæ	14 c
Nannus fl. agri Tridentini	37 c
Neocæsarea in Cappadocia. SS. Basilius et Emmelin, parentes SS. Basiliæ Mogni et Gregorii Nysseni	238
Neocastrum civitas Calabriæ	420 a
Nethus seu Nehetus, fl. Calabriæ	103 d, 124 b
Nicomedia. SS. Eusebius, Romanus, Meletius, Charalampus, Christino, et sacri Mart.	234
Noiella villa ad Matranam	621 c
Noisimentum villa in territoria Catalunensi	624 f
Noviomagum, Gallæ Belgicæ urbs, in diœcesi Suevienensi	265 b c
Novum castellum opp. Gallæ super Axonam	614 f,
617 b, 618 c	
Nubila Ecclesiæ Toletanæ castrum	316 e
Nuceria in Umbria. B. Jacobus Eremita Ord. S. Crucis Fontis-Avellane	670
Numidia. S. Crispinus Mart.	16
O	
Oceania mons in Hispania, datur ab Alfano IX Equitibus S. Jacobi	303 d
Odonis pons in Gallia	621 b
Oesia fl. dnibus lencis supra Noviamagum in diœcese Suessionensi.	263 b
Olissipo. Nativitas sanctæ Principis Joannæ	711 e
Olmedium, Ulmetum proficiscitur S. Ferdinandus	328 a
Oregæ Montes dantur n Rege Alfonso IX Equitibus S. Jacobi	303 d
Orgatum pagus, ubi S. Ferdinandus et mater Berengaria inter se occurruunt	316 b
Orgaz lacus ubi mortuus est Alvarus Perez	326 c
Orihnela S. Ferdinandus deditur	328 b
Oroli manus in Aragonia	61 e
ad Orsam an. 1514 Mosei 80000 cæsi aut capti	607 e
Orzego Ferdinando traditur a Ferdinandina Comite rebelli	311 b
Ossuna occupata n S. Ferdinandus	326 e
P	
Palentia ur. Episcopalis Castellæ, excitata ab Alfano IX Rege, et Universitate ornata	303 e
Palentiola villa in Castella	311 a
Palma vi capitulare Christianis in Hisp.	318 c
Palna opp. Siciliæ. S. Felix puer Martyr Roma alatus	697
Patavium in Italia. B. Crescentius Presb.	574
Pegalhagar caput a S. Ferdinandus	328 e
Pegium castrum n S. Ferdinandus funditus excinditur	313 a
Pentapolis inter Arabiam ac Palæstinam	93 c, 96 f
Pera seu Galata e regione Constantinopolis. Corpus B. Andreæ ex Chia Mart.	183 e, 184 d e
Perona civitas Picardie. Corpus S. Fursei	526 d
Petra Caroli Magni in Calabria	124 b
Petrafitta opp. Calabriæ	108 d
Petra lata hñbitntia Joachimi Abb. ub ea Petra-olei dicta	100 a b
Petra-Salis prædium, a Carolo Priacipe S. Maximina datum	24 b
Petrion, locus C.P. ubi monasterium S. Euphemius, et ecclesia S. Laurentii	234 f
Phalegma seu Phalemagna villa prope Dionantum	

INDEX TOPOGRAPHICUS

<i>tum</i>	633 e	<i>undo</i>	316 b
Pietavi urbs <i>Galliar.</i> <i>S. Simplicianus Mart.</i>	430	<i>S. Cypriani villa in districtu Eugubina</i>	775 a
Pilos castrum <i>Ecclesiar. Toletanæ</i>	316 e	<i>S. Gisleni oppidum in Hannonia. SS. Lambertus et Berlerius discipuli S. Gisleni</i>	231 e
Pise in <i>Hetruria.</i> <i>S. Bona Virgo</i>	141	<i>S. Martinus de Jove, alias de Canale, locus ubi agrotore caput Joachimus Abbas</i>	108 d
Pisorica ur. <i>Hispaniæ</i>	309 d	<i>S. Mauri castrum in Calabria</i>	106 e
Plocium urbs primaria <i>Masoviæ</i> , sec. 13 in <i>cineres redacta</i>	597 b	<i>S. Maximi vicus, prope Veronam</i>	36 e
Pons-barri villa <i>S. Remigii</i>	638 b	<i>S. Memmi vicus in Gallia</i>	426 d
Pontinianna Cartusia, tertio lapide ab urbe <i>Senensi</i> , anno 1316 fundata	192 c	<i>S. Stephani castrum fortissimum expugnatur a S. Ferdinandino</i>	294 f, 313 a
Pontivum, <i>Picardia regio versus mare</i>	257 c	<i>Sanglierhusen oppidum Thuringiæ, patria Sanctæ Jutæ</i>	595 a b
Porenna urbs <i>Saracenis eripitur a Sancto Ferdinandu</i>	299 c, 326 e	<i>Sant-Lucar de Albayda, inter Hispanum ac Tegalam</i>	297 d
Porta Beatrix Mediolani	46 f	<i>Sanlucar de Alpechin capitulatur a Sancto Ferdinandu</i>	353 e
Porta Collina Romæ	10 c	<i>Santelia capta a S. Ferdinandu</i>	326 e
Porta Connasena Mediolani	47 a	<i>Sathanacensis urbs, quatnor milliaribus Valduleto dissita</i>	506 a
Porta Renza Mediolani	46 f	<i>Scalæ civitas prope Amolphiam</i>	126 c
Porta S. Maximi Veronæ	36 c	<i>Scambutta villa prope Landunum</i>	630 d
Pozuelo locus, ubi postea Villa Regalis adificata est a filia S. Ferdinandi	332 a	<i>de Selavis castellum prope Nehetum fl.</i>	124 b c
Psamathea CP. vicus 252 d, Et Monasterium 253 c		<i>Secustironensis Comitatus, in Gallia</i>	676 a
Q			
{ <i>Quintus fl. Istriæ</i>	15 a	<i>Sendomiria Poloniæ urbs, seculo 13 ab hostibus exusta</i>	597 c
Quarona locus in <i>Diæcesi Novariensi</i>	532 d	<i>Senæ in Hetruria. B. Petrus Petronus Cartusianus</i>	
Quatuor-campi oppidum <i>Galliar.</i> in <i>Dulminiaco</i>	635 e	184 <i>Ibidem e Congregatione Beotæ Moræ Virginis della Scala appellata, prodierunt viri insignes sanctitate, Andreas Galeranus, Petrus Pectinarius, Ambrosius Sausedonius, Bernardus Tolomæus, Franciscus Picolomineus, Joannes Columbinus, Franciscus Vincentius, Stephanus Maconus, Bernardinus Albizescus</i> 189 a b, <i>Item Matthæus Guerra</i>	
Quatuor villaæ prope <i>Naudum fl.</i>	37 c	189 e	
Quesada urbs eripitur a Sancto Ferdinandu	294 c	<i>Serchiens fluvius prope Pisus</i>	155 b
Quidzynum, ubi <i>S. Dorothea Pruthena Reclusam egit</i>	602 d	<i>Serraricum in Calabria</i>	124 b
Quintana-Fortunii in <i>Castella</i>	310 f	<i>Sesaua oppidum agri Tardensis</i>	629 b
R			
R aveuna <i>S. Exuperantius Ep.</i>	256	<i>Sesia fluvius in Diæcesi Novariensi</i>	532 d
Recline castrum in <i>Murtiensi territorio</i>	313 e	<i>Setabis urbs Maurorum anno 1242 a Jacobo Aragonum Rege obsidetur</i>	178 b
Regensis Comitatus in <i>Gallia</i>	676 a	<i>Serieth eripitur Mauris a S. Ferdinandu</i>	312 f
Regina ditio <i>Hispaniæ prope Molinom</i>	312 d	<i>Silvanectum in Picardia. Reliquiæ Sanctæ Petronillæ,</i>	415 b c
Registella, vulgo Rethel, castellum et Comitatus in <i>Gallia</i>	620 c	<i>Silvinia cum in <i>Gallia</i> SS. Majoli et Odilonis corpora</i>	
Renda oppidum <i>Calabria</i>	97 a	674 c d, <i>Item Leodegarii et Principini Martt. ibidem c</i>	
Reoldi-eurtis oppidum <i>Galliar.</i>	614 e	<i>Sirefila eripitur Mauris a S. Ferdinandu</i>	325 e
Reyna, per deditiæm accepta a S. Ferdinandu, datur Ordini S. Jacobi	336 a	<i>Sparnacum villa S. Remigii</i>	526 c
Ribiniacum prædium <i>S. Maximini</i>	27 e	<i>Spelunca Gallionis sub Ocoli monte</i>	62 c
Ribodimons oppidum <i>Galliar.</i>	530 d	<i>Stagnum rotundum, locus CP.</i>	81 f
Ricote S. Ferdinandu traditur	328 b	<i>Stampæ oppidum Galliar. Reliquiæ SS. Cantii, Cantiani, Cantianillæ</i>	424 b
Risenbeck vicus. B. Relindis Virgo	229 b	<i>Stepa capitulatur a S. Ferdinandu</i>	325 e
Roea Sanæ-Mariæ in monte, 7. milliaribus alto		<i>Sylanum castrum in Calabria, 98 a, nunc Segliatum</i>	414 c
173 b		<i>Sylæ montes Calabriæ</i>	103 d
Roea-de-Netho in <i>Calabria</i>	418 c, 419 a	<i>Syllinæ insulæ</i>	37 a
Romi. <i>Sanetus Restitutus Martyr</i> 10, <i>S. Gabinus Mart.</i> <i>Turritanus</i> 232, <i>S. Felix Papa</i> , 233. <i>S. Petronilla Virgo</i> 413. <i>Sanctus Paschusius Diaconus</i> 431, <i>SS. Rasinus et Anastasius Martt.</i> 751.		T	
Rosecum <i>Castellum Diæcessis Remensis</i> 613b, 629 d		T aberна, nunc Treberna, urbs <i>Regni Neapolitani</i>	
Rota, locus captus a Sancto Ferdinandu	353 e	112 f	
Rubesella Mauris erupta a S. Ferdinandu	326 e	Tablada prope <i>Hispolim</i> 337 b <i>Ibi castra sua muniti</i>	
Rumeneum in Therasca, leucus fere 12 distat <i>Remis</i> , 615 e		<i>Sanctus Ferdinandus</i>	337 c
S		<i>Tabulata villa promissa Garcie Laurentiæ, ut custodiom Regis Henrici abdicaret</i>	307 b
{ <i>Sabuli vadum in Calabria</i>	124 b	<i>Tarecum Costrum. Eo ducitur cadaver Regis Henrici a Comite Alvaro, mortem ejus celatura</i>	309 b
Saneti Andreæ ad littus, <i>Insula prope Venetas</i> , anno 1122 datur <i>Cartusianis</i> , translatis alio Eremitis Fratribus	227 b	<i>Tascalensis Provincia in Nova-Hispania</i>	397 f
S. Arnoldi oppidum in <i>Gallia</i>	426 d	<i>Tassitanum, locus Calabriæ, ubi adificaverit monasterium S. Joachimus</i>	424 d
S. Burienæ vicus in <i>Anglia</i> , asyli jure donatus a Rege Athelstano	37 a	<i>Taurum nobilissimum oppidum Legionensis Regni</i>	
Sueta-Crus, castrum a Sancto Ferdinandu captum,		308 b	
295 e			
S. Cypriani de Mozoth castrum traditur S. Ferdi-			

AD TOMUM VII MAJ1.

308 b, 316 b. <i>Ibi obit Beatrix, uxor S. Ferdinandi</i>	
316 e	
Thaius, <i>ad Nannum fluvium</i>	37 c
Thebæ, scilicet Lucanæ, <i>a Lucio conditore cognominatae, in Calabria</i>	137 e
Theodorici-castrum in Diocesi Suessionensi	415 a
S. Thyrsi <i>pagus dutur Cluniacensibus</i>	677 a
Ticinum, <i>vulga Papia, S. Athanasius Ep.</i>	263
Tingis, <i>urbs Africæ, capitulatur an. 1471 ab. Alfonso IV Lusitano</i>	717 b
Tolosa <i>urbs Hispaniæ ab Alfonso IX Rege Castellæ eripitur Mauris</i>	304 a
Tolosa in Gallia. S. Silvius Ep.	430
Tornacum in Belgio. SS. Victor et Scyreneus Martt. Romani	19
Torpet <i>vicus, ubi celebris cultus S. Maximini</i>	35 d
Toya, <i>castrum Taletanæ Ecclesie</i>	316 e
Tribuxena <i>capitulatur a S. Ferd.</i>	355 e
Triana <i>castellum e regione Hispalis trans flumen</i>	334 d
Tridentinus ager. SS. Sisinnius, Martyrius et Alexander Martt. 37. Caput S. Vigili Ep.	43 a
Turgellum <i>castrum captum a S. Ferdinandu</i>	295 e
Turres, <i>seu Turris Libissonis, in Sardinia. SS. Gabinus et Crispulus Martt. 232. S. Crescentianus Martyr</i>	415
Turris aurea <i>ad Hispalim, cui annexa catena, quæ trans Baetim tendi poterat</i>	334 d, 345 c
Turris de Albet <i>capitulatur a S. Ferdinandu</i>	313 a
Turris Comitis, <i>vicus Territorii Suessianensis</i>	273 b
U	
U beda seu Ubeta, <i>an 1213 occupatur ab Alfonso IX Rege Castellæ</i>	304 a
<i>Denuo obsessa a S. Ferdinandu capitulatur</i>	316 e
Uclesium, <i>ubi sepultus Comes Alvarus 311 d. Ibi ab Institutore Equitum S. Jacobi Alfonso IX jubetur residere eorum Generalis, seu Magnus Magister</i>	
303 d	
Ulgeyum, vulgo Ugly, <i>in Gallia</i>	626 c
Ulmi, <i>villa in territorio Remensi</i>	620 c
Urseria villa	21 f, 23 c
Uzetiens Comitatus in Gallia	87 d
V	
V alduletum in Lotharingia. S. Gertrudis Virg. et Mart.	503
Valentia <i>obsidetur et capitulatur ab Aragonibus sec. 13</i>	
323 e	
Vallis Chratis <i>ad fluvium Chratis in Calabria</i>	96 c,
97 d, 108 f	
Vallis Juniperi in territorio Palentino	311 c d
Vallis-Layni { <i>in Calabria</i>	125 c
Vallis-Signi {	
W	
W iltonia, <i>Castellum in Anglia</i>	626 d
Wimari-Ecclesia, <i>villa S. Maximini 29 a Monasteria ejus donatur</i>	24 c 25 b
X	
X erez urbs Hispaniæ; <i>ad quam profligati Mauri ab exercitu S. Ferdinandi</i>	294 f
Xoparum <i>capitulatur a S. Ferdinandu</i>	312 f
Xuecar fl. Hispaniæ	303 f
Z	
Z afra <i>capta a S. Ferdinandu</i>	326 e
Zaheros <i>erepta Mauris a S. Ferdinandu</i>	326 e
Zambra <i>Mauris erepta a S. Ferdinandu</i>	326 e
Zaphare <i>castrum Domini Gonsali Ferri, frustra oppugnatum a S. Ferdinandu</i>	312 d

INDEX ONOMASTICUS

A

- A**ccumulascere, *accumulari*
Acredo, *acerbitas*
Acribia, *diligentia*
Adjocari, *blandiri*
Admirantia, *navis pratoria*
Adstipulatus, *subsignatio, consensus*
Advocatia, *Patronatus*
Æquilatus, *quadrotus*
Alacritudo, *hilaritas*
Alcazarium, *arx, palatium*
Aldeia, *vicus*
Allerez, *signifer*
Alimonium, *alimonia*
Alintegvares, *velites prædatorii*
Alodus, *liber fundus*
Ambassador, Ambasseria, *legatus, legatio* 671 a
818 a
Ammiratus, *archithnassus* 100 b
Ancianus, *senator* 815 d
Apocrisarius, *Pontificius legatus* 611 a
Archelavus, *Thesaurarius Ecclesia* 32 b
Armisimus, *sericens* 518 e
Aromatum, *arama* 820 a
Arriba, *retro* 62 c
Arterica, *arthritis* 452 f
Assulae, *asseres* 534 f
Atacaranæ, *Armamentarium* 344 c
Auctorizare, *auctoritatem dare* 390 c
Averia, *præfectura telonii* 370 e
Aurifrigium, *limbus auro textus* 801 f

B

- B**alivus, Bajulus, *Prætor* 753 e
Balsæ, *rates* 295 d, 297 b
Barlettus, *vescalum* 148 f
Bedellus, *Apparitor Universitatis* 364 d
Beneficiari, *in beneficium concedi* 31 b
Biothamatus, *violentæ morti addictus* 12 c
Blandimentum, *blanditiæ* 823 f
Blatta, *voccus* 414 d
Bordura, *opus acupictum* 541 b
Burgenses, *cives* 623 f

C

- C**alamantum, *capitis tegumen* 680 d
Calceolarius, *sutor* 368 a
Caminata, *conclave cum camino* 678 f
Camoria, *morbus equinus* 801 f
Campanum, *campana* 641 a
Canonia, *Canonicatus* 679 c
Capitalitium, *census capitalis* 613 c
Capitaneus, *præcipitus* 759 f
Capitium ecclesiæ, *ubsis ejus* 678 f
Caporalis, *opilio* 369 a
Capsis, *capsa* 623 c
Caristia, *caritas annonæ* 452 e
Caroccium, *currus bellicus* 39 a
Carpentarius, *faber lignarius* 620 d
Cassa, *capsa* 566 e
Castula, *assula* 680 f
Caternus, *quaternio* 91 d
Cedula, *schedula* 91 d

- Cellarius, *promus condus* 120 b
Charta probans, *id est, forma probante* 121 e
Chrysoclavus, *pannus aureis clavis intextus* 414 d
Clavare, *figere* 818 a
Clypearri, *defendi* 781 a
Cogitamen, *cogitatio* 816 d
Collecta in sacris quid dicatur? 121 d
Collinitans, *cousinus* 28 c
Collobium, *thorax sine manicis* 614 e
Concambium, *commutatio* 284 b
Confabularis, *socius* 7 e
Confalonarius, *vexillifer* 815 d
Confortamentum, *corroboratio* 816 b f
Confratria, *sodalitium* 641 b
Contanti, *pecunia parata* 374 b
Contrata, *vicus* 463 f
Convicinium, *vicinia* 172 d
Contador, *serarii præfector* 370 e
Coramarius, *coriarius* 367 b
Cordetenus, *memoriter* 453 c 714 a
Coxia, *crus* 133 d
Credendarius, *Secretarius* 24 a
Credentes, *Albigenses herretici* 177 f
Crespellæ, *ex herba, farina et oleo* 461 d
Culcitra puncta, *vulgo, courte pointe* 804 a
Cupidinosus, *avarus* 28 d
Curialis, *comis; Curialitas, comitas* 818 a, 822 a

D

- D**apsilitas, *liberalitas* 817 f
Datare, *signare diem litteræ datæ* 682 b
Deaccingere, *discingere* 312 c
Debitus, *obligatus, debitor* 820 f
Destina, *parastatu* 798 c
Dethronizare, *abdicare* 672 e
Devallare, *descendere* 62 c
Devota, *Soror tertiaria Religiosi Ordinis* 145 e
Dextrarius, *equus sessorius* 147 c, 155 d, 157 a
Diapsalmata, *Pausarum notæ in Psalmis* 789 c
Dissagire, *possessione deturbare* 125 c
Divisa, *divisio, electio* 98 b
Domanium, *fundus regius* 124 c
Domus, *Ecclesia Cathedralis* 566 e
Donatus, *donum* 872 c
Duhana, *telonium* 98 b
Duleicellus, *dulciculus* 272 b

E

- E**leemosyna, *nosocomium* 612 b
Emolimenta curricula, *annorum* 610 f
Enervitas, *inertia* 27 f
Entheca, *reconditorium* 610 e
Epilogus, *breve encomium* 520 c
Esibilis, *conestibilis* 447 a
Exenium, Enxenium, *nunuscum* 817 f
Exemplare, *transcribere* 535 a

F

- F**actura, *veneficium* 769 c
Faltus, *confluentia* 651 d
Ferlae, *subaxillaria fulcra* 465 e
Ferri, *ferramenta* 7 d
Fiendus, *faciendus* 769 b
Filare, *nere* 145 a

Flammesco,

AD TOMUM VII MAJI.

Flammesco, <i>inflammo</i>	816 d	Maphors, <i>palla muliebris</i>	618 c
Floritus, <i>floridus</i>	821 a	Marka auri, <i>media libra</i>	797 c
Foderatum, <i>Foderare, vel Fodrare</i>	803 f	Massa, <i>matricula</i>	535 a
Fodratum, <i>Fodratura, duplicatura panni, duplicatum, dupliqueare.</i>	518 e	Maxuca, <i>vectis, fustis</i>	3
Fori, <i>immunitates, privilegia</i>	294 e	Meminens, <i>memorans</i>	58 e
Fortalitiae, <i>arces</i>	816 c	Metatus, <i>hospitium</i>	535 a
Frisellæ, <i>liba ex herba, farina et oleo</i>	461 d	Minera, <i>vena metallica</i>	114 d
Frontariæ, <i>limites</i>	178 c, 295 a	Monochroma, <i>uniuers coloris picturæ</i>	223 e
Fundatum, <i>fundi aurei textura</i>	414 e	Monumina, <i>instrumentum publicu</i>	678 f
		Moreca, <i>morbi genus</i>	156 e
		Musileum, <i>Mausoleum</i>	414 c

G

Galeunes, <i>onerariæ majores</i>	370 f
Galikæa, <i>porticus, inambulatio</i>	619 a
Gentilis, <i>formosus, urbanus</i>	817 b d
Glandaticum, <i>jus pascendi porcos</i>	124 c
Glossellæ, <i>Annotatiunculæ</i>	789 c
Gracilla, <i>graculus</i>	114 a
Grangia, <i>prædium</i>	91 d
Granitum marmor, <i>quasi granis conspersum</i>	869 a
Gubernium, <i>regimen</i>	127 b
Guerra, <i>bellum</i>	822 a
Gulfus, <i>sinus maris</i>	780 b

H

Herbaricum, <i>jus pascendi oves</i>	124 c
Hida, <i>mensura agraria</i>	796 d
Hominium, Homagium, <i>juramentum fidelitatis</i>	303 c
	637 c

I

Icona, <i>Iconum tabula picta</i>	150 c, 518 e
Inconicus, <i>icone expressus</i>	186 b
Impossibilis, <i>impotens</i>	44 d
Impulsit, <i>impulit</i>	58 e
Incautela, <i>negligentia</i>	158 a
Inclitare, <i>nobilem facere</i>	358 e
Indebilitatus, <i>debilis</i>	536 f
Infantiones, <i>Equitum filii</i>	442 c
Infantissa, <i>filia Regis</i>	284 b
Infendare, <i>in fendum dare</i>	781 b
Inficiatus, <i>infestus</i>	611 c, 639 c
Infinibilis, <i>interminabilis</i>	163 a
Infiscare, <i>in fiscum redigere</i>	307 c
Inimicari, <i>inimicitiam exercere</i>	529 f
Interessor, <i>socius</i>	6 a
Internupta, <i>interruptum matrimonium, vidua nupta, nuptiae cum vidua</i>	590 e
Inthronizare, <i>in throno locare</i>	535 e
Intuitus, <i>custodiæ defectus, negligentia</i>	29 b
Invehere, <i>increpare</i>	536 d

L

Largitus, <i>donatus</i>	816 e
Lectum, <i>lectus</i>	818 f
Lescivia, <i>Lixivium</i>	820 c
Licentiare, <i>dimittere</i>	614 e
Ligna, <i>naves</i>	640 a
Longistrorsus, <i>longe</i>	462 b
	157 c
	270 d

M

Major-merinus, <i>Primus-Prætor</i>	353 a
Manerius, <i>modus, ratio</i>	444 c
Manerium, <i>prædium</i>	797 e
Mandamentum, <i>mandatum</i>	272 a
Mandræ, <i>ovilia</i>	124 c
Manifestarius, <i>manifestus</i>	273 d
Mansa, <i>prædium</i>	797 e
Mantum rotatum, <i>chlamys limbis circum ornata</i>	171 c

Maji T. VII

	O
Oblatæ, <i>hostiæ Missales</i>	446 f
Oblatissa, <i>Tertiaria</i>	594 f
Obliviter, <i>oblivionem adserens</i>	761 a
Obuncare, <i>manu obunca advocare</i>	523 a
Officiare, <i>ministrare</i>	178 f
Olimentum, <i>odor</i>	817 b
Operarius, <i>Aëdilis, fabricæ præfectus</i>	818 d
Opitulamentum, <i>auxilium</i>	273 d
Oppidaneus, <i>civis</i>	526 d
Opulens, <i>opulentus</i>	270 c
Ordinarius, <i>Ordo divini Officii</i>	568 d
Ossillum, <i>ossiculum</i>	259

P

Paleuncula, <i>parva palea</i>	175 f
Paradisus, <i>atrium ecclesiæ</i>	619 a
Parvissimus, <i>minimus</i>	819 c
Pasnagiun, <i>pasturæ tributum</i>	680 c
Passagiun, <i>peregrinatio, ultra marina expeditio</i>	33 c,
	124 c
Patrabulum, <i>facinus</i>	269 f
Perdonare, <i>gratis dare</i>	678 a
Pensare, <i>cogitare</i>	175 a
Periclytis, <i>limbus</i>	414 d
Pertusum Pertusus, <i>Fr. Partuis, foramen</i>	633 c
	637 a
Petecciæ, <i>pustulæ pestilentæ</i>	369 e
Pinnæ, <i>montes</i>	59 e
Pitaciolum, <i>scheda</i>	524 a
Pitancia, <i>portio monastica</i>	454 e
Placitare, <i>causas agere</i>	677 f
Plateaticum, <i>tributum plateale</i>	124 c
Pleytum, <i>judicium</i>	62 e
Populator, <i>Coloniae ductor</i>	399 d
Portionarius Ecclesiæ, <i>Minor Canonicus.</i>	371 a b
Postergare, <i>postponere</i>	162 e
Potestas, <i>Prætor</i>	566 e
Præbendaria, <i>eleemosynaria</i>	443 f
Præconare, <i>prædicare</i>	613 c, 620 c
Præstaria, <i>emphyteusis</i>	677 b
Præsulare, <i>Præsulem agere</i>	566 a
Procinctus, <i>circutus</i>	781 a
Protocollus liber, <i>originarium scriptum Notarii</i>	374 b
Pulsalis motus, <i>pulsus arteriæ</i>	160 a
Punctare, <i>membranam punctis signare, scripturam interpongere.</i>	447 a

Q

Quadratarii, <i>lapidæ</i>	713 c
Quarentena, <i>quadragesima</i>	448 e

R

Rasorium, <i>novacula</i>	817 a
Rationarius Ecclesiæ, <i>Economus.</i>	364 c
Recensus, <i>enarratio</i>	272 d
Registrare, <i>in acta referre</i>	373 e

IV T.

Regnum

INDEX ONOMASTICUS

Regnum, <i>Tiora Pontificia</i>	414 d	Tristitude, <i>tristitia</i>	271 e
Regulares, <i>Virgæ cortinarum</i>	444 d	Tumulus, <i>mensura frumenti</i>	122 a
Repausare, <i>quiescere</i>	164 d	Turgidare, <i>tumesfacere</i>	637 a
Repatriare, <i>in patriam redire</i>	324 b	Tyganum, <i>sartago</i>	7 d
Repedare, <i>redire</i>	530 c		
Reversare, <i>convertere</i>	164 e	U	
Rhodomelinus, <i>instar pomi rubens</i>	619 b	Undiquaversum, <i>undique</i>	272 c
Rivatim, <i>instar rivi</i>	446 f	Uranita, <i>cælestis</i>	610 f
Riveria, riparia, <i>tractus littoralis</i>	780 a 181 b	Utensile, <i>franc. outil, instrumentum</i>	632
Rocca, <i>rupes</i>	171 f		

S

S acellus, <i>sacculus</i>	234 a	Vadium, <i>pignus</i>	606 f
Saecum, <i>expilatio</i>	791 f	Vasallus, <i>subditus</i>	295 b
Sagmina, <i>onera frumentorum</i>	58 e	Vellutum rossum, <i>sericeus pannus ruber</i>	671 f
Sala, <i>palatum</i>	678 f	Venia, <i>inclinatio corporis</i>	536 f
Saysina, <i>possessio</i>	123 c	Versare, <i>inverttere, effundere</i>	144 c, 159 f
Searanzia, <i>morbis</i>	358 e	Vesperatum festum, <i>ad vesperam perductum</i>	392 b
Scartabellus, <i>Codex Chartaceus</i>	671 f	Vilescre, <i>contemnere</i>	819 c
Sedipes, <i>stapes</i>	155 d	Virginissimus, <i>costissimus</i>	819 a
Sendadum, <i>sindou</i>	176 d	Votalis, <i>votivus</i>	157 c
Serra, <i>mons</i>	62 c		
Serratus, <i>clausus</i>	635 f	W	
Servitialis, <i>famula</i>	151 f	Wanto, Wantus chirotheca	28 d, 679 a
Signa, <i>campanæ</i>	585 b	Wazo, <i>cespes</i>	679 e
Sophista, <i>concionator</i>	613 c	Werpire, <i>addicare</i>	69 d e
Sotulares, <i>calcci</i>	529 b		
Spanoclistum, <i>Ἐπανωκλεῖστον, Superne</i>	clausum		
760 e		Z	
Spata, <i>gladius</i>	29 e	Zagus, <i>nomen officii polatini apud Venetos</i>	759 f
Spurcidus, <i>spurcus</i>	172 a		
Squinantin, <i>angina</i>	453 b		
Stalla, <i>stabulum</i>	159 a		
Stallus, <i>sella choralis</i>	714 d		
Stauracium, <i>pannus crucibus intextus</i>	414 d		
Stolium, <i>expeditio</i>	98 b e		
Stratæ, <i>plateæ</i>	150 f 817 b		
Supplicamentum, <i>oratio</i>	272 b		

T

T abardillii, <i>pustulæ pestilentes</i>	369 e	Avvónx, <i>dimensum</i>	417 f
Tablinum, <i>archivium</i>	57 e	Béργαι virgæ	246 c
Teuimentum, <i>prædium</i>	90 b	Δοῦξ, <i>Dux</i>	417 d
Thymiamaterium, <i>thuribulum</i>	233 f	Ίδρος, <i>sudor</i>	53 e
Tinnivolum, <i>tinnivolentia, sonoritas</i>	591 a	Κάρχηλλαριος, <i>eques</i>	54 a
Toesin, <i>signum campanæ excubitoræ</i>	585 b	Κάμπος, <i>campus</i>	246 b
Tomentari, <i>torqueri</i>	613 c	Λεπτίκιον, <i>lectica</i>	253
Tortitudo, <i>obliquitos</i>	830 e	Μάχελλον, <i>macellum</i>	79 b
Tramoserius, <i>serico textus</i>	619 b	Προσεπόσιτος, <i>Præpositus</i>	248 b
Translatare, <i>transponere</i>	258 f	Πρέτωρ, <i>Prætor</i>	250 b
Treeia, Triccia, <i>plexus capillorum</i>	15 b 821 e	Πρηκοδυτέω, <i>laceris induor</i>	275
		Σπεκουλάτωρ, <i>sotelles</i>	419 e
		Τύμποι, <i>laminae ferreæ</i>	8 c
		Τραχτεύειν, <i>lustrare</i>	246 b
		Τυγχνον, <i>sartago</i>	8 c
		Φατρίαρχος, <i>Pseudo-Patriarcha</i>	65 b
		Φραγέλλη, <i>flagrum</i>	246 c

INDEX MORALIS

A

Abbas fieri notuit *Lucas monachus ob balbutiem*; deinde jussus acquiescere, fit eloquens. 110 e f Abbate vivente successor eligitur *Cluniaci*: quam is haberet potestaten? 681 c d. *Electioni subscrivunt extranei seculares et Ecclesiastici* 681 d. In Monasterio Sambucinæ nemo Monachorum Abbas esse vult ex humilitate 110 e Abbas al mensam monachos tunicinabulo convocat 682 a. Abbatis munus accurate implet venerab. Erluinus. 830 c. Curam Monasterii deponit B. Joachimus, ut explanandæ Scripturæ vacet 127 b c. Abbas commendans, ob nimis gravatum Monasterium, flagellatur n. S. Maximino 28 a b

Abbatissa eligitur invita B. Mathildis 439 a: onus ut suscipiat ei præcipit *Anastasius PP. IV.* 440 f: virtutes ejus tali muneri propriæ 440 a b: omnibus prælucet exemplo 437 c. Vide Monasterium, Mansuetudo, Humilitas.

Absentia cognoscere. Vide Prophetia.

Abstinentia B. Mathildis a vino et carne 437 e et balneo 437 f. per eam non fit macilenta, sed pulchrior 443 c: eamdem ex obedientia temperat 445 b. Potu extraordinario abstinet B. Jacobus Venetus 454 e Vide Pœnitentia, Potus.

Academiae Palentinæ institutio et translatio 303 e, 304 d

Acedia fortiter superata oratione delectatur Religiosa 551 e

Accusationibus falsis exasperatus creditur S. Leo PP. in causa S. Hilarii Arelat. 587 c d e. Vide Innocentia.

Acta Sanctorum. Vide Sanctus

Admonitiones pias B. Joachimi Abb. ægre ferens punitur 114 c

Adolescentia pia S. Valentini Episc. Genuen. 335 a, S. Ferdinandi Regis 293 b S. Juttae Vilnae 595 f, B. Petri Petroni Carthus. 190 a, B. Jacobi Veneti Prædicatoris. 453 e

Post Adversa sequuntur prospera 301 b, Vide Patientia, Afflictio.

Adulterinum conjugati animum immutat miraculose B. Jacobus Venetus 459 b

Ædituns fit quidam, ut furari possit Crucem Caravacnam, quod irrito conatu tentat 393 a

Ergo senes ex venatu suo nutrit Naucratius frater S. Basili 240 c d. Ægris magna caritate inservit B. Æmilia Biccheria 553 c, Matthæus Guerra 189 e f, et B. Petrus Petronus 190 b c. Vide Nosocomium. Erga Ægras caritas B. Jonnæ Lusit. 730 c. Ægris et leprosis inservit S. Jutta, 596 a donec relicto tali obsequio ad solam contemplationem se transferre jubetur a Christo 596 d. Vide Morbus, Medicina.

Per Aerein desertur S. Bona. 150 f

Ætatem 115 annorum superat quilibet Parochus in Hispania 393 e

Ob Afflictiones electorum augetur dolor Christi Patientis 489 b. Vide Tentatio, Adversitas, Patientia.

Almogavares quales milites fuerint tempore S. Ferdinandi? 342 a

Amissa recuperantur intercessione S. Modualdi 702 a f et S. Ferdinandi 361 b c, Vide similia in synopsi Marginali inter miracula.

Amor erga Deum S. Theodosiæ Virg. Mar. 70 a Eodem amore flagrat B. Petrus Petronus 201 b c,

et B. Baptista Varana, quæ spiritualem consolationem non capit 476 e f, et mori optat 481 b. Ex Amore puro serviendum Deo docet 495 e. Fervidum non invalidit dæmon nec tepiditas 490 e. Amor erga Deum B. Æmilie Biccheria exterius se manifestat 552 f. Amor Jesu erga homines. In corde Jesu scriptum se legit aureis litteris. B. Baptista Vrana 478 c. Vide Deus, Consolatio. Amor proximi, Vide Caritas.

Amplexu hominem suffocare poterat miles Castellanus 319 e

Angelus S. Maximum, Episcopum futurum, prænuntiat 21 b c, Madelgisilo eremum præmonstrat 262 a, cibum desert SS. Voto et Felici Eremitis 60 b c, Communionem fert B. Æmilia Biccheria 563 d, fluvio transvehit Religiosos 154 c d, in statu gratiæ existenti benedicit, in mortali vero peccato irascitur 174 c, innocentem declarat S. Quiriacum, de fornicatione accusatum 26 a. Angeli creduntur juuisse ædificantes monasterium Averiense 710 d, bonorum ecclesiasticorum donationem confirmant, subjecientes Amen 446 a: eripiunt S. Isaacum in paludem projectum ob reprehensum Valentem Imp. Hæreticum 247 b, latontur ob Professionem religiosam B. Baptiste Vranæ 478 a: cum Religiosis canunt divinum Officium 174 c. Vide Cantus. Ab Angelis flagellatur dæmon, qui B. Gerardescam verberarat 172 c Angelus Custos B. Constantiam cæxientem ad manum ducit 409 d, succurrit animæ clientis in Purgatorio 552 b. De Angelis et ad Angelos Custodes pii Sermones S. Humilitatis 816 b c et seqq.

Anima B. Baptiste Varanæ adhæret Crucifixo Domino, Beata corporaliter alia agente 480 a. Animæ pretium ex consideratione Passionis Domini ostenditur 488 d Animæ puritas, Vide Puritas. Animarum zelus, Vide Zelus

Animal, Vide Bestia.

Annonæ caritas per totam Galliam, sub qua in subsidium pauperum venduntur ornamenta ecclesiæ 610 c

Annuli Episcopalis usus sec. 4. 536 d

Anniversaria S. Ferdinandi, quo ritu celebrari solerent 359 a b

De Antichristo et die judicii doctrina B. Joachimi Abb. 135 c d et seqq.

Apostataendi propositum alterius divinitus novit et immutat B. Jacobus Venetus 460 c. Apostatare voluntatem a Religione apprens S. Dunstanus percudit, quo ille pœnitens moritur 799 e f

Apparitionum Christi, a S. Paulo ad Corint. 15 enumeratarum, ordo 685 f. Apparet Christus B. Baptiste Varanæ 476 c, SS. Cantio, Cantiano, Cantiniæ confortans eos ad Martyrium 422 b, Cantans divinum Officium cum Apostolis 150 b c. Apparet Martires instar columbarum 39 a, et SS. Projecti, Jacobus, Joannes, Hesteria, ut cultum Reliquiarum suarui promoveant 569 c d. Apparet S. Cordula Ursulana B. Helmtrudi Reclusæ 434 a; S. Hierenia, Virginem ac Martyrem se fuisse declarans 582 c, S. Irene Aletina, ægram sanam et puellam in lapsu servans 580 d e B. Emilia Biccheria, reprehendit a se sanitam, rotumque sibi factum violentem 536 f. Eudem apparet radiis cincta et infirmaam sanat 538 d, terræ motum sedat, et fures fugat a suo monasterio 560 b. Apparens S. Hubertus bellum finit sua enus ortum 270 d S. Remigius contractum erigit, 614 e f, cæcum ad Reliquias S. Gibriani mittit sanundam 629 e f S. Gibrianus ægrum de valetudine desperantem ad Reliquias suns mittit sanundam 628 e. S.

INDEX MORALIS

S. Ferdinandus mancipia fugientio reducit ad Dominum 361 f. *Apparet S. Ubaldus in habitu Episcopali, ut capiendas ab hoste mulieres liberet* 771 c; et monet energumenum ut confiteatur, si liberari velit 773 f; *in morte sui Clientis, eumque a dæmonibus liberat* 774 b. *Apparet post mortem gloriosa B. Joanna Lusit.* 744 b c, et *S. Clora B. Baptista Varana, quamvis ipsi ignota* 479 b c. *Apparent SS. Syrus et Valentinus Episcopi, et contractam curant* 536 f.

Aqua mutatur in vinum pro B. Mathilde 443 b. *Aqua injicitur reus, ut innocentem suam probet supernaturando* 627 e. *Aquis imperat S. Conon Mart.* 6 a : *Super aquas graditur S. Jutta, perseveruntibus ejus in rivo vestigiis* 597 f. *Aqua benedictur cum Cruce Curavacana* 392 b. *Per Aquam, cui immergitur baculus S. Dunstani, patrantur Miracula* 800 e.

Arbor miraculose crescit ex corpore S. Guidi 807 b. *Arbores duæ miraculose creverunt ad honorem S. Ubaldi Episc.* 768 c. *Arbores miraculose orefactæ in morte B. Joannæ Lusitanæ* 742 b

Arcus Triumphalis, vide Triumphalis arcus.

Ariditatem et spiritualem suam desolationem deplorat B. Baptista Varana 475 b

Arma. Vide Bellum

Ab Asylo miraculose orctnr blasphemus 391 a

Avaritia Monachi circu templi donoria punitur miraculose 524 b, ob Avaritiam, præsertim Ecclesiastorum, plugas imminere reverat Christus B. Petro Petruo 211 c d. *Avaritiam detestatur B. Baptista Varana, considerata Dei liberalitate* 497 b. *Tutor consobrinum interficere tentat, ut bona ejus sibi retineat* 770 a

In Aula ritam piam et asperom degit B. Joanna Lusit. 713 b c. *V. Pœnitentia.*

Austerns sibi, alius benignus B. Jacobus Venetus 455 a b. *V. Pœnitentia.*

Azymi et fermentati promiseus usus in Missa initio Ecclesiæ 664 f, propter Azymi usum in Latinos invenitur Simon Patriarcho Hierosolymitanus 696 d

B

Baculus *S. Dunstani aquæ immergitur, qua ægri sanontur* 800 e, et *Baculus S. Gibriani in veneratione est* 608 f

Balneo abstinet B. Mathildis 437 f

In Baptismo B. Æmilia Biccheriaæ appareat columba 549 b, *Nomina Sanctorum imponendi ritus* 664 a

Bellum ob peccata immissum a Deo et male finendum denuntiat S. Isaucius 243 b, 247 b c, 254 b c : *inter Bellorum tumultus suum Monasterium exstruit B. Jonchim Abb.* 104 e f. *Bellum sua causa finit, gloriatus apparet, S. Hucbertus* 270 e ad Bellum sacram contra Mauros, *Reges Hispaniæ olosque animat Inuocentius III* 305 a b, in eo pugnant Episcopi 343 e. *De Bello injusto sibi illato expostulat humaniter cum Patre Alfonso S. Ferdinandus* 310 d. *hujus iæ expeditionibus militaribus celeritas* 321 e. *Bellum contra Mauros gessit, solo divina gloria intuitu* 279 f, ei impendere bona ecclesiastica renuit, vel propterea novis tributis subditos grovare, 346 e, et feliciter gerit B. V. præstidio 349 e. *Sacerdotes in exercitu habet qui militibus assistant* 348 d, *male custoditis castris feliciter periculum evadit* 339 e. *Equestris disciplinæ vetusta ratio* 351 e f. *Almogavares quales milites* 342 e. *Iusticias ponunt Christiani Mauris, et hi vicissim, inde parvæ velitationes et victoriolæ* 338 a b. *Militaris fortitudo Garciae Perez* 343 e, *mulleres arma arripinat ut arcem defendant, destitutam militari præsidio* 326 e, *vide Castra, Militaris fortitudo, Obsidio.*

Benedictus cereus V. Candela.

Beneficia Dei, V. Gratia.

In Bestias misericors B. Jacobus Venetus 456 a, 461 b

Bibere, V. Potus, Abstinentia.

Blasphemus in Crucem Caravacanam ab ingressu templi miraculose arcetur, et subito moritur 391 a, in *S. Maximianum punitur morbo, et paenitens sanatur* 27 c d e, *divinitus puniuntur Blasphemi in S. Martyrem* 178 c, in *S. Majolum* 683 c, in *B. Joachimum Abb.* 119 b, in *S. Ubaldum Episcopum*, 769 f, 772 d, unus morte subitanea, alter morbo, qui pœnitens sanatur 774 c. *Vide Conversio.*

Bona Ecclesiastica aut ornamento bello sacro impendere, quamvis liceret, recusat S. Ferdinandus 346 c. *Canoniciatus fundat Hispali* 343 f, *quam liberaliter* 332 c d. *Redditibus, variis in locis, ornat Ecclesias* Ferdinandus I. 358 e. *Bona a Patre suo impetrat pro suo monasterio B. Mathildis* 445 e : *donationem confirmant Angeli subjacentes, Amen* 446 a. *Bona temporalia in tres partes dividunt parentes S. Hucberiti, pauperibus unam, alteram ecclesiis, tertiam sibi reservantes* 270 a b. *V. Ecclesia, Pauper, Eleemosyna.*

C

Caducus morbus, *V. Morbus.*

Cæcum potenter curationem ad patientiam hortatur S. Ubaldus, quod ipsi cæcitas conduceret ad salutem 767 b. *Excæcator pro fide S. Hermias* 419 a

Cœlum Martyribus aperitur 178 a b. *De Cœlesti Glorio et forma Cœlestis Jerosalem miranda vidit B. Gerardesca* 168 d et seqq. *Cœlestem gloriam post hanc vitam desiderat, et a Deo exorat B. Petrus Petronius* 210 d e : *ad Cœlum odspirat B. Mathildis* 441 c d, *præsertim morti proxima* 444 c d. *In Cœlis quæ viderit narrat puer a mortuis resuscitatus, præsertim gloriam Sancti Francisci et Ordinis Mironum,* 808 f. *Cœlesti voce monetur Monachus Elsius de instanti morte* 798 d. *Cœlitam Cantus V. Cantus, Cœleste lamen, V. Lumen. Cœlestis Odor, V. Odor.*

Contra Calculi dolores invocatur B. Rolensis Virgo 754 a b.

Calumnijs obsidetur a dæmone 24 e

Campanæ ultra sonant 463 b, 768 f, *in translatione B. Panacæ Virg. Mart.* 533 d, *in morte B. Æmilia Biccheriaæ* 556 b, *et in translatione Corporis ejus* 556 b, *in morte B. Benicasæ* 652 a, et *S. Guidi* 807 a : *in translatione S. Dunstani* 797 a. *Campanæ S. Jocobi Compostellani in Mesquita Saracenorum Cordubæ loco lampaduæ pependerunt* 324 c, *a Saracenis ablatæ, S. Jacobo restituuntur a S. Ferdinando* 295 e

Cancer, V. Morbus.

Candelæ ardentes per octiduum ad Corpus B. Æmilia Biccheriaæ non consumuntur 556 a, *in densissima pluvia non extinguntur ad Corpus S. Madelgisuli* 264 c, *extinctæ reaccenduntur in exequiis B. Mathildis* 448 f. *Candela miraculose extincta et rursus accensa* 701 d : *alia extincta miraculose accenditur, intercessione B. Marculfi* 524 b, *et alia eidem Sancto oblata, sed per avaritiam Monachi extincta, miraculose accenditur, et incendium causat* 524 d. *V. Lampas. Candelam benedictam moriens tenet in manibus S. Ferdinandus* 356 e

Canonici Legionen. sec. xi ob paupertatem sine calcis in templo ministrant, 358 e, *duo filii S. Ferdinandi facti sunt Canonici ecclesiæ Toletanæ* 312 e, *Canonicae horæ V. Officium divinum, Canoniciatus. V. Bona Ecclesiastica.*

Canonizationis sumptus minuit Adrianus VI 547 d, *Processus ad Canonizationem S. Ferdinandi quibus ceremoniis inchaatus fuerit Hispali* 366 a b, *Litteræ remissoriales solenniter traditæ Judicibus Apostolicis*

AD TOMUM VII MAJI.

- 371 c d. Canonizatio S. Ferdinandi seu declaratio
casus excepti, 379 a b
Cantus cœlestes audiuntur ad antrum B. Benincasæ
651 f, in cella ægrotantis B. Petri Petroni 213 e,
coram Reliquis B. Æmilie Biccheria 556 b, et in
sepultura B. Berteragni 507 c. Cantantibus in ec-
clesia Clericis appareat Christus cum Apostolis simuliter
cantans 149 b c
Capilli B. Mathildis valent contra tempestates
449 c
Captivitas S. Majoli apud Saracenos; hi illum re-
verentur 680 e. Captivi liberati per Crucem Carava-
canam 390 e, 394 b e f, intercessione S. Ferdinandi
360 e f, S. Restituti Mart. 12 c d, et invocatione S.
Ubaldi 775 d e f. V. similia in synapsi marginali inter
miracula.
- Capitis dolor, V. Morbus.
Caritas erga proximum B. Petri Petroni 201 d e
f, qui inferni pœnas pro salute amici per horas 60
sustinet 216 e et seqq. Caritas B. Baptista Varanae
496 f, B. Joannæ Lusit. 732 b, BB. Constantiae et
Mariæ 409 a. Caritatis opera exeret Paschalis PP.
760 f, Caritatem fraternalm suis mortens commendat
B. Joachim Abb. 108 d, et B. Mathildis 445 b V.
Æger, Nosocomium, Inimicus
Caritas annuae, V. Annona
Carne abstineare, V. Abstinentia
Castitas insignis B. Jacobi Veneti 460 d, pro Ca-
stitate servanda paupertatem et solitudinem diligit, et
mulierum consortium vitat B. Benincusa 681 c. Im-
pudicitiam abominatur B. Joachim Abb. 91 f. Castitati
posita insidias oranda et vigilando evadit 48 b c. Ad
Cortinatum ab initio ecclesie obligati fuerunt etiam
Graci Episcopi 643 e f. V. Virginitas, Impudici-
tia.
- Castra bene ordinata et necessariis instructa habuit
Sanctus Ferdinandus 345 b, iis male custoditis feliciter
periculum evadit 339 e
Casulam suam ornari curat apparet S. Dunstanus
800 f
Celeritas in expeditionibus militaribus S. Ferdi-
nandi 322 a
Cereus, V. Lampas, Candela
Christus, V. Apparitio, Passio, Nativitas.
De Cibis oлиisque necessariis prospicit Deus BB.
Constantiae et Mariæ : 409 e, et in solitudine per
septennium, Majoribus S. Basilii, in persecutione;
239 a, item SS. Voto et Felici Eremitis 60 a b.
In Cilicio publice pœnitens moritur Ferdinandus I.
358 f Cilicum, monente Christo emptum, induit S.
Bona Virgo 145 a
Cingulo ferreo se cingit S. Bona 145 e, 146 e f,
illud Christus benedicit in monte Calvariae 146 e, ex
eodem Crux miruclose fabricatur 154 e
Circumciduntur Mahometani 182 c. Festo Cir-
cumcisionis Domini flagellnt se usque ad sanguinem
B. Joanna Lusit. ad honorem primi sanguinis a Christo
effusi 713 e
Clavis, quæ S. Serraria a S. Petro tradita credi-
tur miraculis honoratur 752 d. Claves urbis quales
serventur Hispali ad memoriam S. Ferdinandi 351 b
Clausura Monasterialis, V. Monasterium.
Clerici, V. Canonici, Ecclesiastici.
In Clypeis tesseræ depingi solitæ 343 d
Cœmeterium Pisis, in quo nemo sepeliendus dicitur
a S. Bonu, qui in peccato mortali morietur 155 e
Cogitationes alterius novit S. Jutta 597 f. V. Se-
creta. Cognitio sui, V. Humilitas.
Cognomina non fuerunt in usu tempore Longobar-
dorum in Italia 812 c : quandonam cœperint in publi-
cis instrumentis scribi 780 a b
Colloquia spiritualia commendat B. Æmilia Bic-
cheria 854 b, talibus utitur B. Jutta 597 f, B. Ja-
- cobus Venetus 455 d, 466 d, et B. Petrus Petronus
203 b. Colloquio spirituali diem integrum impendunt
S. Bona et Socii Monachi, quo tempore scepis vultum
mutat Sancta. 154 c d. Colloquium cum secularibus
et Consanguineis fugit B. Mathildis 438 c
Columba sedet in humeris B. Jacobi Veneti, Sacra-
menta administrantis 458 a 466 d, et apparet in Bap-
tismo B. Æmilia Biccheria 549 b, Columbarum instar
apparent tres Sancti Martyres 39 a
Comindatarius Abbas, V. Abbas.
Communionis ardens desiderium B. Baptistæ Va-
ranæ 482 d. Communicat frequenter B. Mathildis
437 f, et B. Æmilia Biccheria 553 d, quæ Commu-
nionem ab Angelo suscepit, quando eam omiserat ut
ægræ inserviret, 563, Communione sumpta pie mori-
tur B. Petronilla 413 c : ad eam præstat ucedere
ex caritate, quam ex timore omittere 553 e. Sacrilege
communicans punitur 30 a. V. Viaticum, Hostia
Concionatur ferreenter B. Joachim Abbas 91 c,
Concionatorem oportet facere quæ docet 766 d. Con-
cionem audiens omnia sibi applicat B. Baptista Var-
ana 473 e, in Concionibus audita cum Monialibus re-
petit B. Joanna Lusit. 732 a, V. Admonitio. Con-
cionator impius, de morte subitanea prædicans, tantum
non subito extinguitur 683 e f.
Confessionem milites Christiani pugnæ præmittunt,
et mutuo excipiunt absente Confessario 318 f. De Con-
fessione monet peccatores B. Petrus Petronus 215 a.
Confiteri volentem Imperatricem flentere in terra ju-
bet humilitatis causa B. Joachim Abbas 92 b, 106 e.
Columba insidet humeris B. Joachi Veneti, Confe-
ssionem excipientis 466 d. Confessione peracta libe-
ratur energumeni, qui aliter ridebantur non posse
liberari 773 e f. Per confessionem emundatos a pec-
catis aversatur dæmon 799 c. Post Confessionem
generalem consolatione spirituali perfunditur B. Bap-
tista Varana 479 e. Confiteri notens peccatum occul-
tum a tribus dæmonibus vexatur, donec illud explicit.
776 e. De Confessione sacrilega alium objurgat S.
Bona 52, c, objurgata mulier a Confessario indis-
creto de peccato quod non coramiserat, illud ex indigna-
tione committit 167 b c. Confessarii S. Juttae, Viri
Sancti 597 e. Confessarium et Directorem S. Bonæ
a nativitate designat divina Providentia 145 c f, altius
monetur ab eadem pœnitentibus se benignum exhibere
144 d f. Confessario in omnibus obedit B. Æmilia
Biccheria 552 d : eundem in dubiis spiritualibus con-
sultit B. Baptista Varana, 470 f. V. Contritio, Pec-
catum.
- Conformitas cum divina voluntate V. Voluntas.
Confraternitas instituta ad honorem B. Jacobi Ve-
neti 451 e, S. Gibriani 641 a, et S. Isidori inter
rusticos. 763 c d. V. Sodalitas.
- Consanguineos fugit, ne obsint spirituali profectui,
B. Petrus Petronus 192 e f, et B. Jacobus Venetus
454 d : iisdem se durum exhibet B. Joachim Abbas
92 e, discrete tamen ipsos diligit 107 d e : ob nimium
affectionis erga matrem purgatorium patitur Religiosa
552 b. V. Colloquium.
- In Conscientia manifestanda, magnam difficultatem
sentit B. Baptista Varana, et postea magnam quietem
482 f. Conscientiae puritas, V. Puritas. Conscien-
tiae examen, V. Examen.
- Consilium bonum dat homo simplex Pontifici 544 d,
et Minus S. Ferdinandu 298 b c. V. Prudentia. Qui
Consilium malum Imperatori Patenti dederat, cum
eodem misere perit 248 e.
- Consolationem spiritualem non capit B. Baptista
Varana, et omni renuntiat 477 b. Docetur a Christo
ob eam non superbiendum 485 e. V. Ariditas.
- Consortium. S. Venantius a fratre suo S. Hono-
rato, quem pervertere nititur, ipse emendatur 238 a
Constantia S. Hermiae Martyris inter tormenta
447

INDEX MORALIS

<i>417 b, et seqq. S. Cyrilli pueri 17 c d, SS. Cantii, Cantiani, Cantianilla 422 b, S. Theodosiae Virg. et Mart. 76 a b. S. Restituti Mart. 12 a, S. Gertrudis Virg. Mart. 506 a b, et Militis Graci Mart. 181 f. Constantia S. Emiliae in morte Naucratii filii et S. Macrinæ in morte fratris 240 c d, S. Ferdinandi in militaribus expeditionibus 343 b 353 e, B. Joannæ Lusit. in statu assumpto et virginitate servanda 725 d e, 727 e</i>	<i>Crudelitas Leonis Isaurensis, Gymnosium cum Magistris comburi imperantis, ob cultum sacrarum Imaginum 71 d</i>
<i>Contemplationi dedita B. Mathildis 441 b, Ab ea nec prosperis, nec adversis avocatur S. Anastasius Papiensis 263 e. Contemplationi soli se trudere jubetur a Christo S. Jutta, reluto infirmorum obsequio 596 c. Vide Animæ, Oratio.</i>	<i>Cultus Sanctorum, Vide Sanctus</i>
<i>Contritionis et humilitatis affectus B. Baptista Varana 487 e. Vide Confessio.</i>	<i>Cupiditatem Procuratoris religiosi repreheatit B. Petrus Petronus 208 c d</i>
<i>Contumelia quemquam offici dolet B. Joanna Eustana 732 b</i>	<i>Cutis detrahitur S. Hermiae 419 b</i>
<i>In Conversatione snavis, non morosa, B. Æmilie Biccheria 554 c d</i>	
<i>Conversio Siuarum sec. 7 in lapide Cruce signata 687 c d Conversioni Normannorum invigilat S. Paschalis PP. 761 d. Qua occasione Conversi sint Russi 511 a Conversum ad fidem Christianam Maurum Regem Vinculum post amissum regnum ad virtutes hortatur Urbanus IV 389 b, Convertitur Maurus ob auditu miracula Crucis Caravacanæ 394 b, et magis audiens dæmonis blasphemiam 54 f. Pro Conversione infidelium et peccatorum orans S. Jutta sanguineas lacrymas fundit 397 f : eidem se impendit B. Juanna Lusit. 725 e, 731 a, 732 a. Conversionem Novitæ alias religioni ineptæ impetrat orando B. Æmilie Biccheria 553 a</i>	<i>Dæmon muscas assimilatus, fugit in amore serventem 496 f : apparet, Magus facit Anthemium 54 e f : aversatur mandatos a peccatis per Confessionem 799 f : peccata occulta prodit loquens per energumenum 799 d, impedire conatur ædificationem monasterii 710 d, verberibus excipit B. Gerardescam, et propterea ab Angelis flagellatur 172 c. Dæmoni vexando traditur B. Baptista Varana 483 b. Dæmones vexant morientem, sed fugantur a S. Ubaldo 774 d : varios morbos causant in obsessis corporibus 772 b. Dæmonis terrificæ figura et fætor 24 a. Dæmoniaci, Vide Energumeni.</i>
<i>Coquus pius B. Franciscus Dyrachinus 790 a b</i>	<i>Dentes excusi pro fide S. Hermiae Mart. 418 d</i>
<i>In Corde Jesu scriptam se legit aureis littleris B. Baptista Varana 478 c Cordium secreta, Vide Secreta.</i>	<i>A Depopulatione liberatur Eugubium per S. Ubaldum 770 e</i>
<i>Corpus S. Gertrudis Virg. Mart. miraculose repertum 506 a. S. Valentini Ep. Gennensis integrum 536 c. B. Petri Petronii 227 b. Michaelis Reyna Caravacæ 392 d. S. Attonis quo in statu nunc repetitur 862 f. Corporum S. Ferdinandi aliorumque solemnis translatio 363 c d : ab illo alia paulatim remouentur 365 e</i>	<i>Desperare, Vide Deus.</i>
<i>Corona spineæ. Vide Spina.</i>	<i>Detractionem odit et alia linguae vitia B. Jacobus Venetus 453 e : crimen præparati veneni Regi pueri, affingit Reginæ Berengariae Comes Alvarus 307 d et seqq.</i>
<i>In Corripiendo aliorum desertus mansuetudo et prudenter B. Mathildis 443 a</i>	<i>Devotio B. Jacobi Veneti 461 c e</i>
<i>Crux insculpta lapidi, signum prædicatæ antiquitus apud Sinas fidei 687 c d. Cruces sericeas appendit S. Ferdinandus navibus, ad frangendum Maurorum pontem directis 342 c. Idem copta Corduba Crucem in turri erigi jubet 324 a 325 b. Crux mirabiliter fabricatur ex cingulo ferreo S. Bonæ 154 e. Crucis imagine insignitus appetit panis, dandus in eleemosynam B. Petro Petrono 197 d e. Cruce signatorum exerritam in Saracenos dicit Alphonsus V Rex Lusit. 746 e. Crux Caravacana miraculose ullata 388 a, 390 c, et incendio erecta 390 d, signum dat adventantium maurorum 392 f, luce miraculosa circumfluit, et in eodem loco fons miraculose erumpit 393 b : per eam patruntur miracula 390 c, impetratur quæstannis pluvia et benedicitur aqua 392 b, eam furto auferens disrupitur 392 a : aliis idem tentat irrito conatu 393 a e. Crucis signum impressum pectori B. Æmilie Biccheriæ præsigium futureæ sanctitatis 519 b : eadem Crucis signo agrum sanat 553 d : cancro laborantem B. Jacobus Venetus 458 c, et exulcerationem 461 e : eadem energumenos libera B. Benincasa 651 f. Crucis signo exulceratio in pectore S. Macrinæ tollitur, quam ex verecundia medico aperire recusat 240 c, portas urbis CP. aperit S. Isaias 252 f. Crucis signo avertendas tempestates docet B. Æmilie Biccheriam Deipara 555 b. Crucifixio, V. Passio.</i>	<i>Deus amans creaturas, scipsum in iis amat 475 f. Amorem Dei erga creaturas considerat B. Baptista Varana 481 c eadem Dei erga se amoris signum petit dilectionem inimicorum 498 f. Dei providentia Confessorum et directorem S. Bonæ designat ab ejus nativitate 145 a : consultit B. Joannæ Lusit. virginitati utrinque proci morte 727 f, et ipsiusmet Beatae 744 e. Deum in suis inspirationibus conformiter fini intento omnia disponere, docet B. Joachim Abbas 127 b c. Dei misericordia non debent peccatores pœnitentes desperare 629 a. Dei libertatem erga homines considerans B. Baptista Varana avaritium detestatur 497 b : Omnipotentiam ejus in palea aliisque creaturis considerat B. Gerardescus 175 f : contra ejus voluntatem non est consilium 502 a. Deum quo sensu infernum vocaverit B. Baptista Varana 478 d. V. Familiaritas cum Deo, Fiducia in Deum, Timor Dei, Dei gloriam quædere, Vide Intentio, Te Deum laudamus cani jubet S. Ferdinandus moriens 356 f</i>
<i>Digitum sibi amputat B. Petrus Petronus, ne Sa-cerdos fiat 193 d e</i>	<i>Digitum sibi amputat B. Petrus Petronus, ne Sa-cerdos fiat 193 d e</i>
<i>Dilectio inimicorum, Vide Inimicus. Dilectio proximi, Dei. Vide Caritas, Amor.</i>	
<i>Discretio B. Mathildis in regimine 441 f</i>	
<i>Divitiae neminem felicem reddunt 570 c, eas impedimentum esse ad salutem ostendit B. Petrus Petronus S. Joanni Columbino 204 d e</i>	
<i>Dolor in morte amicorum. Vide Constantia.</i>	
	<i>E</i>
<i>Ebriosos per Angliam coercet S. Dunstanus 795 f. Ebrii Aquitanis auferuntur Reliquæ S. Maximini u Trevirensibus b c. Vide Temperantia.</i>	
<i>Ecclesiæ adificandas ornundasque curant S. Ferdinandus et Berengaria 294 b c. Hispanensem quomodo ille fundaverit et quibus redditibus dotaverit 352 c d : in Ecclesiam consecratur mesquita Saracenorum Cordubæ 324 b. Ecclesiæ partem bonorum, alteram pauperibus, sibi tertiam attribuant parentes S. Hugberti 270 b c. In Ecclesia oblatis pane, vino et lu-mine</i>	

mine recreatur captivus in alia regione 360 e f. *Ob Ecclesiasticorum avaritiam mundo plagas imminenter revelat Christus B. Petro Petrono* 211 c d. *Immobiles sunt Reliquiae S. Madelgisili, ut convertatur bonorum Ecclesiasticorum raptor* 264 b c. *Ecclesiam S. Maximini destruente puniuntur divinitus* 34 d. *Vide Injuria, Bona, Templum, Ornamentum.*

Ecstasis B. Baptista Varanae, in qua videt depositionem Christi e cruce 479 b. *Ecstases patitur in oratione B. Jacobus Venetus* 456 d, et S. Jutta: *domestici morbum esse existimant* 595 f. *Ecstatica peregrinatio S. Ferdinandi ad Imaginem B. M. V. intra urbem Hispalensem obssessam* 347 e f

Educatio filiorum, Vide Filius.

Electio. Vide Papa, Episcopus, Abbas.

Eleemosynis faciendis deditus S. Poschasius Diac. 431 f. *Eleemosynam petit in forma peregrini et panem accipit S. Jacobus Apost. quem S. Bonae desert* 150 d e. *Eleemosynam donante patre ad honorem S. Ubaldi liberatur filius energumens* 775 f. *Pecuniam ad comparandum habitum reliquos pauperi donat B. Jacobus Venetus* 454 b, et *vinum ad se missum occulte aliis indigentibus erogat* 454 f. *Panis in Eleemosynam dandus B. Petro Petrono, cruce miraculosa insignitus apparet* 197 d b. *Vile Pauper.*

Energumenos liberandi prærogativa concessu S. Ubaldo 770 d : *tales deprehenduntur qui alio morbo videbantur laborare* 771 d : *quidam liberantur facta Confessione integra, qui videbantur numquam sibi restituendi* 773 d e. *Diaconus ministrans in altari a dæmone obsidetur* 799 d c. *Vide Dæmon.*

Episcopum futurum S. Maximinum prænuntiat Angelus 21 c d. *Electio Hugonis in Episcopum, ordinante ipsum S. Gregorio VII Papa, probatur miraculosa lumine* 839 a. *Episcopale onus horret Amos Patriarcha Hierosolym.* 687 a. *De Episcopo idoneo constitnendo solicitude Eugenii Papæ IV* 545 f. *Episcopatum invitum suscipit S. Antoninus, in quo Religiosam paupertatem servat* 556 a b, 670 f. *Episcopales virtutes S. Valentini Ep. Genensis* 535 e f. *Episcopi ab initio Ecclesiæ obligabantur ad continentiam, ut pater S. Gregorii Nazianz.* 645 c d. *Episcopalnis annuli usus sec. 4* 536 d. *Episcopi contra infideles pugnant* 343 e

Epistola a Christo dictata B. Baptista Varanae 483 e f

Eques, Vide Bellum.

Equus mortuus revivisicit invocatione B. Jacobi Veneti 465 a

Eremus ab Angelo S. Madelgisito præmonstratur 262 b, *solitudinem amat E. Benincasa* 651 e f. *Eremiticam vitam simul instituunt SS. Votus et Felix fratres* 58 d e, 60 a, et *alii duo conjuges* 709 e. *In Eremo libris scribendis rucot B. Joachim Abbas* 101 b c. *Vide Solitudo.*

Evangelio in terra cantato honorem exhibent Sancti in Cœlo 164 d

Ante Eucharistiam ardenter lampadis usus miraculo confirmatur 324 b. *Vide Hostia, Missa, Communio, Viaticum.*

Examen conscientiae sedulo facit B. Joanna Lusit. 731 b

Ad Excommunicationem mature et graviter procedendum affirmsat S. Ubaldis 766 f, et *neminem facile excommunicandum monet Leo PP.* 590 e

Excusantes se peccatores bellus marinis comparat S. Anastasius Ep. Popiensis 265 e

Exemplo omnes ad virtutem incitat B. Petrus Petronus 203 c, *Ven. Erluinus* 829 f, et *B. Mathildis* 435 f

Exequiis Matris suæ magnificis cum suis religiosis interest Baptista Varana 500 a

Exercitus, Vide Bellum.

Extrema unctione, Vide Viaticum.

F

Fames magna in Hispania 304 a
Familiaritas cum Deo optima præparatio ad orationem, eam commendat B. Baptista Varana 496 a
Febris miraculose curata et cetera ejusmodi vide in Synopsi marginali inter miracula.

Felicitas vera in quo consistat, disputat S. Augustinus, respondent S. Monica 570 c d

Fera obedit S. Maximino 21 e

Festum suum celebrantibus præsentem se monstrat S. Dunstanus cœlesti lumine 798 d. *Festum dirm violentes puniuntur miraculose* 273 f, 801 f: *panem coquens corruptione ejus* 774 f: *rusticus arans bovis sui morte* 774 c, *alius morte subitanea* 774 c, *iudem ponentes sanantur* 159 b c d

Fides Catholica, qua occasione apud Russos prædicata sit 311 a: *in Fide Christiana confortat conversum Regem Valentimum amissio regno Urbanus IV* 389 b c. *Fides ortholoxa B. Joachim Abbatis defendit a Pontificibus Rom. contra obtrectatores* 102 a b. *Vide Martyrium, Incredulitas.*

Fidelitas Laurentii Suarez erga S. Regem Ferdinandum, a quo missus fuerat in exilium 323 a

Fiducia in Deum S. Ferdinandi 346 d, et *B. Æmilie, qua incendium extinguit et aleum multiplicat* 354 d e

Filium S. Ferdinandum ipsam lactavit et pie educavit Berengaria Reg., et numquam ejus curam dimisit 325 c d, 326 f. *Filiorum bonam educationem commendat sorori suæ S. Antoninus, prædicens fore ut inde sublevetur aliquando ejus paupertas* 346 d. *Pie educatur B. Jacobus Venetus* 453 e f. *Pie educavit et erudiit S. Emilia, S. Macrinam filiam* 240 b, et *moriens Filios Deo commendat* 241 d. *Filio suo moriturus dat varia monita S. Ferdinandus* 356 d. *Filiorum et nepotum educationem piam commendat Vincentio, Regi quondam Valen'ino, Urbanus IV* 389 b

Flos miraculose ortus de lapide, in quo B. Joachim Abbas orare consuererat, morbos pellit: opplicitus nucerosa asino sanat eum, sed perit ipse 94 f, 122 a b c

Fons miraculose elicitus a B. Gertrude Virg. et Mart. 505 f. *a S. Madelgisila* 262 d, et *a S. Ubaldo* 766 e. *Fons miraculose erumpit in loco ubi inventa fuerat Crux Caravacana, furto ablata* 393 b

Ob Fornicationem alicuius ex præsentibus immobile redditur corpus S. Ubaldi, alias flexile 769 f. *De Fornicatione accusatum S. Quiriacum Angelus innocentem declarat* 26 b c

Fortitudo S. Isaaci, Valentem Imperat. Hæreticum reprehendentis 243 a b, 246 e f, 254 b. *Fortitudo S. Ferdinandi in bello difficiili* 295 a b, et *ardua obdizione* 332 e. *Fortitudo militaris S. Ferdinandi* 226 d e, et *Nobilium ejus* 319 d. *Fortitudo militaris Garcie Perez* 343 b, qui *solutus septem Mauros non timet* 337 c, *injuriam tamen facile ignoscit* 343 c d. *Vide Constantia.*

In Foveam conjectæ puellæ sueturrit S. Ubaldis 770 b. *Vide Constantia, Bellum.*

A Fratribus suis interficitur B. Gertrudis pro virginitate et Fide 506 a b

A Fulmine quidam servatur invocatione S. Ubaldi 770 c, *contra Fulmen præsens subsidium Crucis Caravacanæ* 397 d c

Fures a suo monasterio fugat opparens B. Æmilia 560 b. *Furtum sacrilegum punitur* 696 f, 770 c. *Fures sacro aditu divinitus probinentur, nec convertuntur* 115 d

Fur irrito eonatu auferre nititur Crucem Caravacanæ 393 a, *alius eamdem auferens disruptur* 392 a.

Fur

INDEX MORALIS

<i>Fur Crucis Caravancis emptis alias præterea furatus, omnes amittit</i>	396 c	<i>toma ducentis</i> 307 c. <i>Humilitas B. Joannæ Lusit.</i> <i>peccatricem se agnoscens</i> 739 b f, et <i>humilia religionis ministeria obenatis</i> 724 b c d. <i>Humilitatem commendat B. Petrus Petronius</i> 220 e; <i>in eadem virtute multum proficit</i> 194 f; <i>digitum sibi amputot ne Sacerdos fiat</i> 194 b c. <i>Humilitas S. Juttæ, mundana omnia contentientis</i> 396 a. <i>Humiliter iatricum suscipit S. Ferdinandus</i> 386 b, <i>Cilicio induitus et conspersus cinere, tamquam publice paventis, moritur Ferdinandus I</i> 339 a
G <i>Gibbus ansfortur a corpore humano intercessione B. Mathildis</i> 449 e f, <i>B. Jacobi Veneti</i> 463 b, <i>et S. Gibriani</i> 618 d, 619 f, 631 c, 632 b Gladis <i>S. Ferdinandi</i> quotannis desertur in processione 350 f, anno 1508 tulit eum ipse Rex Ferdinandus Catholicus 351 a Gloria vano, <i>Vide Vana Gloria</i> . Gloriam Dei quare, <i>Vide Intentio</i> . Gloria cœlestis, <i>Vide Cœlum</i> . Grando, <i>Vide Tempestas</i> . Gratia divina cœlesti lumini comparata 174 e f Gratitudo : <i>Gratias inter tormenta agit S. Hermias Mart.</i> 417 c, etiam morti adjudicatus 419 b. Ingratitudinem hominum et suam pro beneficio Dei considerans <i>B. Baptista Varana</i> , pene deficit 481 c d; <i>eamdem Christus docet, quantus Deo debeamus gratias</i> 486 b. <i>Vide Passio</i> . Gymnasii CP, ob Imperatoribus erecti descriptio 71 d e; <i>hoc cum Magistris comburi jubet fidei causa Leo Isauricus</i> 71 f	1	<i>Hymnum, ia honorem B. Joachim Abbatis compendium, monet S. Joannes Evangelista</i> 121 b c
II		
H <i>Habitum Religionis B. Gerardesca et ejus vir suscipiunt</i> 162 f. <i>Habitum religiosum magna devotione suscipit B. Joanna Lusit.</i> 723 b c; <i>et in eodem sepeliri vult</i> 738 f. <i>Ad Habitum religiosum comparandum pecuniam alteri donat beatus Jacobus Venetus</i> 454 b Hæresis Ariana tunicum Christi dilacerat 244 e Hæreticus impudens et turbulentus Demophilus CP, pellitur 249 c. Hæreticum Imperatorem intrepide arguit, et mortem infelivem et cladem exercitus, nisi resipiscat, prædiuit S. Isauricus 243 b c, 246 d e, 254 d e. Hæreticos fortiter et zelose insectatur Imp. Theodosius 249 b c, et S. Ferdinandus 293 e, 300 d 386 a Hierosolymitana peregrinatio. V. Peregrinatio. Honoris fuga, <i>Vide Humilitas</i> . Horæ Canonicae. <i>Vide Officium divinum</i> . Hospitalitas, exercita erga SS. Cadocum et Frehorium, fit S. Richario causa salutis 258 a b. Hospitalitas B. Joachimi Abb. 92 e Hostium sacrau ex ore leprosæ eximit, et ipsa sumit B. Jutta 396 a Humilitas S. Theodosiæ Virg. et Mart. 69 e f, S. Majoli ab Aimardo Abbatte probata 678 a, S. Honorati a S. Hilario laudata 399 b. Ex Humilitate vilibus ministeriis vocat B. Joachim 92 c d, Abbas domum purgat, et ægris inservit 107 a b, dignitatem non nisi coactus suscipit 97 e f, ob prophetiæ spiritum se non extollit 137 f; <i>in Monasterio Sambucinæ nullus Monachorum Abbas esse vult</i> 110 e, idem recusat Lucas Monachus ob balbutientem linguam, deinde obediens miraculose sanatur 110 e f. <i>Humilitas B. Mathildis</i> 438 b, comis erga omnes 448 c, inita eligitur Abbatisa 439 a; honorem fugiens magis honoratur 442 b; fugit ne honoretur ob patrum miraculum 444 b; Visionem sibi factam celat ex humilitate, revelat deinde ex obedientia 446 c d. <i>Humiliter de se sentit B. Baptista Varana</i> 470 e f, 475 b; <i>ingratitudinem suam erga Denm accusat, ex consideratione ingratitudinis Judæ c; Judæorum</i> 491 b; <i>occultat Dei dona, a nemine vult amari, commendat humilem cognitionem sui, omnes reveretur</i> 494 e f. <i>Revelationes suas et spirituales considerationes sub alterius nomine describit</i> 484 b. <i>Humilitatis et Contritionis affectus ejusdem Beatae</i> 487 f. <i>Humilia ministeria exercet Superior ipsa et fundatrix Monasterii B. Æmilie</i> 552 c <i>jejunia et elemosynas suas industrie occultat B. Jacobus Venetus</i> 454 e, <i>dona cœlestia celare docetur B. Gerardesca</i> 162 c. <i>Humilitas B. Berteragmi, ignotam vi-</i>	<i>I</i> Idolum. <i>Vide Simulaerum</i> . Ad Ignem numquam accedit B. Jacobus Venetus 455 b; ab Igne servatur ille Jesus S. Hermias Mart. 418 d Ignoscere inimicis. <i>Vide Inimicus</i> . Imago Salvatoris CP, erecta, miraculis claret 64 b. Imagines sacras impugnat Leo Isauricus 70 b; defendunt eus pix mulieres 64 c, 65 c d, et virgines religiosæ, quæ earum destructorem e scalis deturbant 74 b c. Imagines sibi comparat ad veneracionem S. Theodosia 60 b, et earam Venerationem defendit coram Leone Isaurico 73 e. <i>Imaginem B. Mariæ semper in castris habet S. Ferdinandus</i> 347 c, 386 b. Imagines B. Mariæ, Regum, et Antiqua in magna veneratione habentur Hispani: <i>huc fertur ante Mauro um tempora ibi fuisse</i> 340 a b, <i>ad eamque in ecstasi peregrinatus dicitur S. Ferdinandus</i> 347 e f; <i>ulteram processionali pompa induxit Hispani</i> 344 a, et ad ejus pedes sepeliri se jussit 358 e; <i>alia item Imago Deiparae reperiatur supra pectus sancti Regis</i> 349 e. <i>Imaginem B. Mariæ V. in vexillis habent, et Manuas vincunt Reges Hispani</i> 349 b. <i>Vide Maria. De Imagine Christi, quæ Veronicæ dicitur, agitur</i> 350 c. <i>Imago S. Ferdinandi veram effigiem referens, unde desurpta sit</i> 372 e. <i>Imago Salvatoris integra manet corruente ecclesia</i> 374 a. <i>alia caput inclinat S. Bonæ, eique benedicit</i> 145 e. <i>Imago S. Philippi Neri, ipso adhuc vivente miraculosa</i> 864 e. <i>Pro Imaginibus antiquis novas ponere non semper expedit</i> 600 f. <i>Vera estigies, S. Antononiu</i> 543, <i>B. Joannæ Lusit</i> 707, <i>B. Franciscus Senen.</i> 778, <i>B. Feticis Cappucini</i> 793, <i>S. Bernardini Senensis</i> 808 Immutatatem ecclesie servare studet S. Exuperantius 256 c d Imperator. <i>Vide Fortitudo, Hæreticus</i> . Impudicitiam abominatur B. Joachim 92 a, occasionem prudenter vitat 91 f, 96 a b. Impudicus scriptor jussu B. Petri Petroni reprehenditur et emendatur 224 f. <i>Iusanus amor sponsæ concupitæ</i> 50 d e Incendium extinguitur per S. Paschalem PP. 761 a. <i>B. Æmilie</i> 554 d, <i>S. Ubaldum</i> 774 e, <i>Crucem Caravancam</i> 398 d. <i>Eadem Crux miraculose servatur ardente sacello</i> 390 d Incredulitas et temor spiritualis castigatur morbis 214 a b Indulgentiae plenariae conceduntur Jesuitæ Missionario, applicandæ ubicumque expedire ipse judicaverit 398 b Insans bimulus prophetat B. Petrus Petronus 188 a In Inferno quid viderit, narrat resuscitatus a mortuis 808 f; et in ecstasi B. Petrus Petronus, multos damnatos vidit, qui vulgo pii habebantur 211 f, idem inferni panas per horas 60 pro amici salute in hac vita sustinet 216 f. <i>Inferni nomen cur Deo aptarit B. Baptista Varana</i> 478 d Infirmus, <i>Vide Æger</i> . In gratitudinem suam erga Deum, Judæ et Judæorum ingratitudini comparat B. Baptista Varana 491 c, ex	

AD TOMUM VII MAJI.

ex illa augetur dolor Christi patientis Ibid. a b. Vide Gratitudo.

Inimicis ignoscere nolens divinitus punitur 529 d : veniam roganti nolens condonare ante pugnam, occiditur in ea, ne quidem postea invento corpore 319 e f. Facilis ad ignoscendum Garcias Peres de Vargas 343 c. Iuimico ignoscere monetur divinitus maritus, ne uxor sua in parte periclitetur 774 a. Dilectionem Inimicorum docet Christus B. Baptista Varana 486 b : eamdem ipsa petit in signum amoris Dei erga se 498 e

Injurias patienter tolerat S. Ubaldus 767 a, et B. Baptista Varana 498 f

Iujustus damnatur 807 c. Innocentes et pauperes opprimens injuste divinitus punitur 29 b c d, etiam digiti amissione 29 b d. Pretio Injuste acquisito empta bellaria reconsal B. Petrus Petronus 208 e. Iujustum bellum, Vide Bellum,

Innocentiam S. Quiriaci de fornicatione accusati declarat Angelus 26 a. Vide Putitas amittit.

Insidias struunt Christiani Mouris, et hi vicissimi illis 337 f. 338 a ; Insidiis Maurorum prudenter se subtrahit Alphonsus Sapiens Rex Castellæ 344 a

Inspirationibus suis Deum omnia conformiter fini suo disponere, docet Joachimi Abbas Joannæ Culæ 127 b c. Vide Spiritus sanctus.

Integri Corporis S. Ferdinandi inspectio et judicium medicorum de supernaturalitate talis incorruptionis 375 f. Vide Corpus. Reliquie.

Intentionem rectam in omnibus commendat B. Baptista Varana 495 f. 496 c, tantum gloriæ divinæ intuitu bellum contra Saracenos gessit S. Ferdinandus 279 f

Investituram beneficij a laicis potestatibus accipere prohibetur 840 a

Iuvisibiles reddit Monachos, per plateam euntes ad templum, S. Bona 150 e. Invocatio Sanctorum. Vide Sanctus.

Ob Irreverentiam et injuriam, Ecclesiaz et S. Regi Ferdinando illatum, punitur quidam Nobilis 294 d e

J

Jejunii severitas B. Petri Petroni 197 f. Jejunium S. Ubaldus constanter servat 766 d. Vide Quadrageima, Præsagium.

Jesu cor. Vide Cor.

Judicio divino sisti S. Gerardum Ep. videt S. Magolus, pro eoque orari jubet 681 a. Dæmon in judicio peccatores accusabit 53 b. Judicij divini severitatē inculcat post mortem apparens B. Joanna Lusit. 744 a. Judicium generale et resurrectionem mortuorum, quomodo viderit B. Gerardusca 165 a. De die Judicii et Antichristo doctrina B. Joachim Abb. 135 c d e. Judicat neminem, cuius cor fixum in Deo est 497 a. Judicium per rei in aquas immersionem exerceri solutum 627 e

Jurandi consuetudinem reprehendit S. Hucbertus 271 d

Jus, Vide Accusatio, Injustitia.

L

Laborare die Festo. Vide. Festum violare.

Lac steriles mulier impetrat, ad lactandum puerum pauperem ex misericordia 463 f. Lactavit filium ipsam Regna Berengaria, S. Ferdinandus mater 325 c

Lacrymarum donum B. Joachimi Abb. 91 e, præsertim tempore Missæ 107 e f. B. Jacobi Veneti 456 e. 466 d, et B. Baptiste Varanæ, ad memoriam Passionis Domini 471 a. Lacrymas sanguineas fundit B. Jutta, pro conversione infidelium et peccatorum orans 597 e

Maji T. VII

Lampadum jugiter ardentium usus in ecclesia 525 a. Lampas ultra accenditur ad Crucem Caravaganam 394 a, et ad sepulcrum B. Joachim; Abb. 117 a b, ac S. Maximini 23 d e et ad sepulcrum Domini 690 d. Lampadum usum in Mesquita Saracenorum Cordubæ præbuerunt campanæ S. Jacobi Compostelani 324 c

Lapis, in quo Abraham voluit immolare Israhel, est in reverentia 638 b

Laqueo ad collum ligato humiliiter Viaticum suscipit S. Ferdinandus 356 c, 386 c

Latioæ linguae studium in Anglia restituit S. Dunstanus 795 e

Latro pro se innocentem capi facit 627 b

Lavare. Vide Balneum.

Lazari mendici Evangelici credi potest non tantum parabolæ, sed etiam historia 628 b

Lectioni ad mensam intenta B. Joanna Lusit. aliarum attentionem etiam juvat 732 a

Leprosus V. Aeger.

Letanias moriens cani jubet S. Ferdinandus 356 f

Liberalem oportet esse servum Dei erga alios, avarum erga se, ex B. Baptista Varuna 496 f. Liberalitas Dei. V. Deus.

Libros sine facultate non scribendos sancitum in Ordine Florensi 98 b. Jussu Pontificis scribit Joachim Abbas 127 b c : scribendis in eremo varat 101, deposita monasterii cura 127 b : plus proficit orando quam studendo 127 e. Doctrinam suam Sedis Apostolicæ judicio subjexit 102 d e. Libris terræ effossis, tamquam a seculis aliquot recanduis, non est facile credendum 280 a

Per lilium divinitus datur signum imminentis mortis 704 e

Lingua B. Baptiste Varanæ incorrupta perseverat 502 f

Litteræ remissariales pro Canonizatione S. Ferdinandi traditæ Judicibus 371 c d

Liquor miraculosus ex Reliquiis S. Ponponi Ep. 760 c

Locustarum calamitas depulsa per Crucem Caravaganam 391 c, 396 e, et S. Ferdinandum 368 e

Lumen celeste conspicitur ad antrum B. Benicusæ 651 f, eodem suam presentiam S. Dunstunus ostendit festum suum celebrantibus 798 d, præmonstratur ingressus in religionem B. Joannæ Lusit. 719 d, honorentur Reliquiæ B. Aemilizæ 536 b, radiat faries S. Juttae 597 f, quæ lumen miraculosum impetrat deficiente sole 596 c

Luce miraculosa fulget Crux Caravaca 393 b, 396 b. Vide Lampas, Oblata, Candela.

Luce cœlesti probatur electio Hugonis in episcopum Diensem 839 a b

Luxuria. Insanus amor sponsæ concupitæ 50 d e. Vide Impudicitia, Castitas.

M

Magiam Christi fide superat S. Hermias, et Magum convertit, qui Martyr moritur 418 e f. Magus renitentem virginem dicit ad amusum usin diabolico 51 c, Christianismo ejurato fit Magus Anthemius : audiens blasphemiam demonis convertitur 53 et seqq. Maleficio liberetur mulier invocatione B. Aemilizæ 556. Vide similia in Synopsis marginali inter miracula.

Maledicus. Vide Inuria.

Manifestatio conscientiaz. Vide Conscientia.

Mansuetudo in reprehendendis defectibus B. Aemilizæ 561 a, et in regendo monasterio Ibid. f, etiam B. Matildis 443 e. Mansuetudo B. Joachim Abb. erga Tancredum Regem, multa mala minitantem 132 d e. Mansuetæ fortitudiñ Garciez Perez 343 c d

V. T. Manu.s

INDEX MORALIS

Manus. *Vide Reliquiae.*

B. Mariae Virg. intercessione sanatur a morbo Beatrix Reg. venerans ejus Imaginem 313 c. et S. Ferdinandus adhuc puer 306 a b, qui devotus erga Deiparam ejus imaginem semper in castis habet 347 e, 386 h; acceptus et referens victarias 349 c, 354 c: ejus Imaginem intra obsecum Hispolim ecstasicus dicitur adisse 347 e f, ad ejus pedes se sepeliri jubet 358 c. B. Mariam V. in matrem eligit quadrima B. Aemilia 349 e, saepe ad eam recurrit a pueritia Ibid. d: *Docet eam Deipara orationes ad fugandas tempestates* 353 a. B. Mariam V. in tormentis invocat B. Andreus de Chio Martyr 183 a b: erga eadem a tenoris devota B. Joanna Lusit. 712 a, praeceps in hora mortis 739 b: illius laudes deprehendit et gratias agit S. Humilias 820 b e f, eadem vult morti proximo B. Mathildis 447 d, revelationes B. Gerardescæ de eadem 469 a b et seq. et B. Baptistæ Varanæ, de ejus in Pusione Doctini doloribus 490 a. B. Maria V. monet Religiosum per B. Gerardescam obedientiam exhibere Prælato 163 b, et orationes suscipere recusat pro non obdiente 168 a b, renuit donum accipere a muliere peccatrice Imagini suæ oblatum 167 c. Energuenam misere veratam monet, et impellit ad confitendum occultum peccatum, quæ facta confessione, liberatur 776 e. *Vide Imago, Sodalitas, Rosarium.*

Martyrii desiderium S. Vigili Episcopi Tridentini 38 f. Martyres futuri Christi sanguine ridentur aspergi, eis corono premonstratur, et cælum operitur 178 a b f. Martyrum passiones considerans pie lacrymatur B. Jacobus Venetus 456 e, ad Martyrium confortat Christus SS. Cantium, Cantianum et Cantianillam 422 b: non moritur qui pro filie occiditur 418 e. Martyres instar columbarum apparent 39 b: Martyres quomodo rrre dici possint, schismatici passim habiti, morientes pro Christo 181 a et seqq. Martyr haberi potest B. Joanna Lusit. quoniam a meretricibus, quas convertere volebut, veneno extincta creditur 731 f. *Vide Constantia. Martyr vocatur Gregorius VII 861*

Matri gravida ostenditur satira sanctitas B. Aemilia 349 a Mater S. Ferdinandi Berengaria filium suum ipsam lactavit 325 e, Matris, Reginæ, et piæ Matronæ omnes partes explens 325 d e, 326 f, 335 d. *Vide Consanguineus, Educatio.*

Matrimonium invita contrahit S. Emilia cum S. Basilio, Magno Basili patre: in eodem pie vivunt, felices multitudine et pietate liberorum ac bonorum affluentia 239 c d e f. Matrimonium contrahit admodum iurevis et innocens B. Gerardesco: in eo religiose vivit, orationi et mortificationi addicta 162 c d: in Matrimonio sancte vivit S. Jutta 595 c: prudenter illud declinat B. Joanna Lusit. certa virginitatem suam Deo consecrare 714 d, in Impedimento consanguinitatis cum Rege Legionensi dispensare recusat Pontifex 288 e f. *Vnde Uxor, Adulterium.*

Medicinali agra non adhibet B. Mathildis 437 f, uti et B. Petrus Petronus, ac morbum augeri orat patienti desiderio 198 c d Medicis in morbo, quo ad omnia difficultia, obedit B. Joanna Lusitanæ 733 e, et us gratias agit moriens. 739 c

Mendacium studiuse caret B. Mathildis 438 c, fugientibus Sacerdoti docet S. Ubaldus 767 a ad Mensam Monachos tintinnabulo convocat Abbos 681 b, V. Lectio.

A Meretricibus, quas convertere volebat, venenum prælevar B. Joannæ Lusitanæ 731 c

Mesquita Saracenorum Cordubæ in ecclesiam consecratur 324 b, item Hispali 344

Miles S. Hermias 416 b, 417 a, Milites, quales fuerunt Almogavares dieti 342 a. IV. Bellum, Fortitudo militaris.

Miracula patrare non vult metu vanæ gloriæ Sanctus Ubaldus 767 d. Ob miraculum patratum ne ho-

noretur, subducit se brata Mathildis 443 e, propter Miracula honoratur a Monachis Sanctus Madelgisitus, prius contemptus, quia ignotus 264 a. Ad miraculose imprestandam sonitatem requiritur perseverantia in oratione 636 d. Miraculum noui pandens ad honorem Sancti, iterum morbo affligitur 463 e, ad Miracula B. Aemilia scribenda sanatur Monialis miraculose 536 a Miraculosus flos virtutem sanandi umittit, dum mulier ipso abutitur ad sanandum asinum 94 f. 122 a b c, Miraculosam sanationem Martyris, unguentis adscribunt Mahometani 182 f

Misericordia Dei, V. Deus. Misericors et compatiens erga omnes B. Mathildis 442 d e: ob injuriis protecti SS. Cadocus et Frechorius, sicut S. Richario causa salutis 258 a b. Vinum miseris præbitum non minitur ope S. Maximini 29 f. Ex Misericordia volens, lactare puerum pauperem sterilis mulier miraculose lac impetrat 463 f Misericors erga bestias B. Jacobus Venetus 455 f. V. Eleemosyna, Pauper, Caritas

Missam devote celebrat Beatus Joachim Abbas 91 d e, nec sine piis lacrymis 107 b, 108 a b. Missæ sacrificio consolationem afflictio impetrat Beatus Jacobus Venetus 464 c, eodem aliisque oblatis mirabiliter invatur captivus ad intercessionem Sancti Ferdinandi 360 e f. Missam primam cantanti Sancto Hueberto assistunt tres Episcopi, ad id dirimitus moniti 271 a. Missæ interesse desiderans, cum non posset, tribus partibus miraculose apertis, S. Hostiam videt et adorat Beatus Franciscus Dyrachinus 790 e. Ad incensandam in Missa Crucem Caravancam miraculose suppeditatur thus 397 a. Præfatio propria de Sancto Godehardo pro ecclesia Mediolanensi 861 c. In Missa azymi et fermentati promiscuus usus initio Ecclesiæ 664 f.

Missionario, in novam Hispaniam proficiensenti, concedit Sixtus V Indulgencias, applicandus ubicumque is idoneum judicaret 398 b

Monachi qualis fuerint tempore persecutionum initio Ecclesiæ 5 a. Monachos in claustris degentes utiles esse Ecclesiæ, exemplo B. Petri Petroni ostenditur 215 f et seq. Monachos semper in sua comitatu habent SS. Dunstanus et Elsegus 796 f Monachi virtutes in S. Hueberto 270 b. Instar monachi in monasterio versatur Ferdinandus Primus Rex Castellæ 358 e

Mouasterium suum inter bellorum tumultus extruit B. Joachim Abbas 104 c, Averiense creditur juventibus Angelis ædificatum, impedire diabolo satagente 710 c Monasterio suo dotem a patre impetrat B. Mathildis 445 d: in Monasterio reformando multa patitur a Monachis Venerabilis Erlinus 830 e f. Monasterialis clausura commoda 440 b. Monasteria, data in Commendam, opprimuntur 27 b. V. Religio.

Morbus varios et ignotos causant demones in obsecisis corporibus 772 a: Morbis castigatur tempor spiritualis et incredulitas 214 a b. Morbus conductus ad salutem S. Petronilla 413 b, item aliis 455 f: ad patienter ferendam exercitatem monet exercitum S. Ubaldus, eo quod expediret ad salutem 767 b. Morbum patienter et pie fert B. Aemilia 535 d, B. Jacobus Venetus 460 a, 466 d, B. Mathildis 437 f. In Morbis, patienter tolerandis, enituit sanctitas B. Marquardi 180 d: Äger nullum admittit qui sibi ministret B. Benincasa 651 c: infirmus medicinas respuit et morbum augeri orat B. Petrus Petronus patienti desiderio 198 c d, vino etiam delicatori tunc abstinet 208 a. In morbo patientia B. Joannæ Lusit. 726 d, 733 f, quo tempore pia exercitia non intermitit 733 d. Morbus patienter toleratus, certa via perveniendi ad Deum 598 a. Contra capitis dolores invocatur S. Framechildis 788 f, contra morbum caducum invocatur S. Adam Abb. 765 d. V. Caleulus Äger, Medicus, Morbus Regius V. Struma.

Mortis

AD TOMUM VII MAJI.

Mortis alicui Monachorum imminentis præsagio liliū ad stallum ejus ab Angelo delatum 704 e; ejusdem sigum datur Monialibus pulsū ex sepulchro B. Baptistæ Varanæ 503 d. Mori petit eadem Beata 488 a, et B. Petrus Petronus, qui id exorat 210 d e, et mortem præsagit triplici accepto e cœlis signo 211 a b: cui morienti Christus apparet 219 e f. De instanti morte monetur cœlesti voce Elfinus Monachus 798 a. Mors pia S. Isaaci 233 b, et B. Jacobi Veneti, qui eum divinitus prænoscit 462, 466 e. De morte B. Joannæ Lusit. varia revelationes 732 d e, ad quum illa se pie præparat 731 e f, et pie obit 740 e f. Defunctam lugent etiam arbores, miraculose aerafactæ 754 d, declarat ipsa post mortem apparens, melius sibi fuisse cito mori 742 b. Mors pia B. Juttae 598 a, B. Æmilie 553 e, et B. Joachimi Abb. 108 d. Mortem Ferdinando I prædicti S. Isidorus Episc. ad quam pie se præparans, Regnum solenni ritu Deo restituit, et iudicatus cilicio moritur 358 f. Moriturus S. Ferdinandus bona monita relinquit filio suo Alphonso, ornamenta Regia a se removet, cereum benedictum in manibus tenet, letanias cani jubet, et Te Deum laudamus; tum Cœlites sibi occurrentes videns, secure et pie moritur 356 d e f, 298 c d, omnibus deploratus 357 a. Moriens filios Deo commendat S. Æmilia, S. Basillii mater 241 b. Morientem vexant dæmones, sed fugantur a S. Ubaldo 744 d. Mortui B. Bruinicasæ corpus instar viventis apparet 651 f. De Morte subitanæ ex tempore prædicans impius Concionator, subitanæ morte pene obruitur 683 c d. Non moritur qui pro fide occiditur 418 e. Mortem patris patienter fert B. Æmilia 551 b. S. Gerardi Ep. Absentis cognoscit S. Majolus, eumque judicio divino sisti videt 681 a. Mortis consideratione ad mundi fugam moretur Mecia Pereria 710 a. Mortuus reviviscit, invocatis SS. Remigio et Gibriano 635 e f, et B. Æmilia 556 d: Mortuus 30 resuscitasse creditur S. Bernardinus Senensis 810. Vide similia in Synopsi marginali inter miracula. Mortuus resuscitatus narrat quid viderit in inferno, in purgatorio, in limbo, et in cœlo 819 b c d. Mortem prædicere, V. Prophœtia.

Mortificationi dedita a pueritia B. Æmilia 541 f, et B. Gerardescæ in matrimonio 162 f: Mortificationi S. Juttae rependit Christus consolationes cœlestes 596 b, V. Potus, Pœnitentia.

Mulier sapiens S. Monica 370 c d e, Mulieres armata arripunt, ut arcem defendant, virorum præsidio constitutam 326 b. V. Castitas, V. Uxor: Mulier brevis mundum pauperibus distribunnt BB. Constantia et Maria 409 c

Mundum fastidit B. Joachim Abb. 94 a, S. Juttae 393 f, et B. Joanna Lusit. a puerili ætate inter delicias Regias 712 e, ad Mundis fugam moretur Mecia Pereria consideratione mortis 710 a

Mundi odium magnum infudit Deus B. Baptistæ Varanæ 473 b, quæ post eum devictum spiritualibus consolationibus fructur 475 d e. Regia ornamentiæ a se removeri jubet moriturus S. Ferdinandus 356 e, ad Mundis contemptum consanguineos et notos suos hortantur SS. Votus et Felix Eremitiæ 60 c

Munera recusat accipere S. Ubaldus 767 a. Marmurationem inter Religiosos detestatur B. Baptista de Varanis 498 a b

N

In Nativitate Domini sermo S. Humilitatis, quo amorem Dei et Christi humilitatem proponit imitandam 823 a, ad exemplum Christi nati, in stramine dormit Sancta Bona parvula 144 e: in nocte Nativitatis ruit Rex Ferdinandus I cum Clericis 358 f Navinim aplastribus cruces serviceas imponi jubet Sanctus Ferdinandus 342 e

In Necessitate ecclesiæ temporali circumferuntur

Reliquiae Sanctorum, ut moveatur populus ad ilandas Eleemosynas 525 e f

Nobilitas Christiani, Humilitas est 590 a, Notiles virtus SS. Felix et Votus, deinde Eremitæ 52 d. Nobilitas SS. MM. Cantii, Cantiani, Cantianillæ 421 d. Nobilitati præposuit pietatem B. Mathildis 437 d.

Noctu non decet Religiosas vagari per plateam 154 c d.

Nosocomium dellæ Scala præclarum fuit Senis, et præclari viri inde prodierunt 189 a, ad agris inseriendum hortatur varius S. Catharina Senensis 189 c. V. Aeger.

Novercæ sævitia in B. Panacoram privignam 532 e Novitiatus, V. Religio.

Nudipedes ministrant Clerici in ecclesin Legionen. sec. xi ob paupertatem 358 e

Numni coniunguntur in sepulcrum S. Adami Abb. in remedium contra morbum caducum 765 d

Nuptiæ solempnes S. Ferdinandi cum Beatrice 312 a b c.

Nutrix pie lactat B. Petrum Petronum 188 a

O

Obedientia B. Joachim Abb. 92 e, jussu Pontificis libros scripsit, 127 b c Obedientia prompta Beatæ Mathildis 438 c, jussa revelat visionem sibi factam, quam ex humilitate celaverat 446 a d, et moderatur suas pœnitentias 436 c, 446. Obedientia B. Joannæ Lusitanæ 730 e: hanc moriens commendat 738 c. Obedientia Beatæ Æmilie 551 b: et erga Confessarium 552 d. Obedientia ex motivo divinæ gloriæ docti subditæ 552 f. Obedientiam exhibere Prælato per B. Gerardescam monet Religiosum quemdam B. V. Maria 165 f, et pro obedire nolente orationes suscipere non vult 167 f. In lecto manendum Religioso, etiam insomni, usque ad statutum tempus, monet S. Bona 152 c. V. Religiosæ virtutes.

Oblatis pane, vina, et lumen in Ecclesia, recreatur captiuus in alia regione 360 e f

Obloquia, V. Injuria.

Observantia erga Pontificem, V. Papa. Observantia Regularum, V. Regula

Ad Obsidenda Hispalim hortatur S. Isidorus Ep. S. Ferdinandum 347 e, qui Obsidionis tempore pœnitentis et orationi se tradit 348 c; ubiunque tandem capit 344 e f, quam non potuisse capi nisi a Ruge sancto, testatur Maurorum Princeps 351 c

Obstinatos in peccatis abhorret et graviter reprehendit B. Petrus Petronus 205 f: Fures sacro adulteri dirinitus prohibentur nec couertuntur 415 d

Odore cœlesti fragrat adhuc viveas B. Jacobus Venetus 461 b, et corpus mortui 462 e. Odor quidam celestis replet monasterium mortuo S. Huberto 272 c, et inharet pauperi supellectili B. Petri Petroni 196 e f. Odor suavis ex SS. Reliquiis, S. Framechildis 788 e, S. Isidori Mart. 762 e, S. Ubaldi 767 e. S. Maximini 32 a, Sanctæ Juttae 598 e, B. Bartistæ Varanæ 502 f

Officium divinum ab adolescentia persalvit B. Joanna Lusit. 712 e: circa id devotus B. Jacobus Venetus 456 b, de ro sollicitus B. Joachim Ab. 92 d; ejus intercessione, destitutus Breviario, absque hoc id recitat quendam Religiosus 113 d. Officium divinum cantantibus in ecclesia Clericis, apparet Christus cum Apostolis, ipsis concinens 150 b e; idem faciunt Angeli 174 e. Ad officium divinum semper media nocte surgit S. Antonius, et ad templum per densam pluviam nou madefactus procedit 346 c. Officium de codrum Sancto conreditur 347 b, et de S. Ferdinandu 386 Oleum multiplicatum intercessione B. Jacobi Veneti 461 d, Oleum sacrum, F. Viaticum

Omnipotentia

INDEX MORALIS

Omnipotentia Dei, V. Deus
Otiosum verbum, V. Peccatum veniale.
Orationi deditus a pueritia B. Petrus Petronus 188 c d, et per totam vitam 199 b, quos seuserit contemplationis effectus explicat 200 d e; quidquid a Deo petit, id impetrasse se testatur, 211 a. Orationis studium Beati Jacobi Veneti ab adolescentia 453 e, et per totam vitam 456 c, 466 d. Orando 50 horas transigit sonetus Carolus Borromaeus 48 c, in Oratione fere semper abstractus a sensibus Beatus Joachim Abbas 107 a b; qui Orando magis quam studendo proficit in scribendis libris 127 c. *De lajite, in qua is orare solebat, flos oritur miraculosus* 94 f. 122 a b c. Orationi raucaus in aera levatur S. Jutta, et facies celestis luce radiat 597 d; eadem orans pra infidelibus et peccatoribus sanguineas lacrymas fundit 597 o. Orationibus jaculatoribus utitur Beata Æmilia 554 f, Oratione extinguit incendium 554 d, conversionem Noritiae discobus impetrat 554 a, alterius orationi dedit aciediam suaviter corrigit 553 a. Orationis studium in B. Baptista Varona ante integrum conversionem 472 b e, quæ ad eam recurrit in dubiis spiritualibus 471 a. Optima ad Orationem preparatio est familiaritas cum Deo 496 a. Orandum, saltem verbis, cum mente non possumus 499 d, et exemplo Christi confirmare nos debemus per Orationem contra sequentes tribulationes 485 e, in eaque perseverare 485 e. Orationi et mortificationi adieta in matrimonio Beata Gerardesca 162 d. Oratione victorias de Saracenis impetrat Sanctus Ferdinandus 386 b, et urbem Hispanensem dominat 297 f. Orationis studium in tenebris orante Beatae Joannæ Lusitanæ 712 a, quæ ei noctes inpendit in auta degens 713 e, et patri victoriam de Saracenis creditur impetrasse 717 e. Persecutionis finem orando impetrat Sanctus Isaacius 254 b, captivos liberat S. Restitutus, 42 c d, fluminis miraculose transit, et alias transire facit Sancta Bonita 147 f. Orationes piarum Religiosorum ligunt Christo munus, et B. Baptista Varonem, mortis cupidam, in vivis servant 481 b. Pro omnibus afflictis Christi orat Brata Mathildis 442 c d. In oratione perseverandum petenti aliquid singulare a Deo 637 c; in ea quisquis totum se tradit Deo, dulcedine ineffabili fructus 200 b. V. Officium divinum, Peccator, Devotio, Consolatio, Contemplatio. Oratio Christi in horto, V. Passio.

De Ordinibz Religiosis Prophetæ B. Joachim Abb. 137 f. Ordinis Minorum gloriam visam in carnis narrat puer resuscitatus a morte 808 f. Ordinem Cartusianorum laudat pro concione S. Bernardinus 226 f. Ordo militaris Sancti Jacobi de Mæles, institutus ab Alfonso IX Rege Castellæ 303 d. V. Religio.

Ornamenta ecclesiæ S. Petronilla donavit S. Gregorius III, et Sanctus Leo III 414 d. Ornamenta ecclesiæ venduntur, ut subveniatur pauperibus in caritate annonæ 610 d. Ea bello sacro impendere, quamvis posset, renuit S. Ferdinandus 346 d; annuli Episcopalis usus seculo, 4, 536 d. V. Casula, Episcopus.

P

Pallium S. Majoli honorifice serratur, ejus forma 683 a. In Paludem conjectus S. Isaacius, ob reprehensionem Imp. Hæreticum Valentem, ab Angelis eripitur 247 b.

Panis Beato Petro Petrone in elemosynam dandus, Cruce signatus mirabiliter apparet 197 d e. Pannis coctus in festo Sancti Ubaldi, putrescit 774 f. Ritus benedicendi Panis in honorem ejusdem Sancti 769 b. Vide Oblata.

Ad Papatum quinque suffragia habuit S. Antoninus 671 a. Reverentia erga Pontificem Sancti Ferdinandi et Berengariæ 329. a Papa facultatem petit S. Joachim S. Scripturam interpretandi 199 f, et ejus jussu

libros scripsit 127 b c, subiectisque judicio ejus 102 d e. Paralyticus sanatur intercessione S. Ferdinandi 368. Similia vide in synopsi marginali inter miracula. Parasitus dat Regi S. Ferdinandu prudens consilium 298 b c. In Partu periclitatur uxor, ob peccatum viri 774 a. Passioni Dominica meditandæ devatus B. Joachim Abb. 91 e, 107 a, ad ejus memoriam lacrymatur B. Jacobus Venetus 456 e. Ad Passionem Domini meditandam Christus a pueritia traxit B. Baptistam Varanam 483 c, et per totam vitam 477 c, 479 d, 482 e; de illa honoranda ratione ejus puerile, initiam sanctitatis, difficulter servatum 470 e. Eadem ad Passionis memoriam lacrymas fundit 471 e, et quoniam meditanda sit docet 492 e, cui subinde participans. Deum vocat infernum ob dolorum magnitudinem 478 f, agnoscit inde pretium animæ 488 d, et gravitatem peccati 489 f. De oratione Christi in horto, pia Baptistarum consideratio 492 e, docente eam Christo 485 e f, cuius dolor augetur ex peccatis danuandorum, et electorum, atque horum afflictionibus, etiam in Purgatorio tollrandis 488 d et seqq. item ex ingratitudine Judæ et populi Iudaici 491 b c d, ex doloribus B. Mariæ V. Magdalæ, Joannis, et Apostolorum 490 a et seq. Crucifixo Domino contemplative adharet B. Baptista Varona, etiam inter alia agenda 481 a. Pedes Christi vulneratos per quindecim annos sibi præsentes conspicit, et varios ad eosdem affectus exercet 481 e. Vulnera sua palpanda et sugendum latuus præbet Christus Sanctæ Juttae 596 b; ad Passionis memoriam lacrymatur B. Joanna Lusitana, erga eam mire devota 714 e, præsertim ergi Mysterium Agonizie Christi 720 a b; alapam sibi infligit in memoriam similis Christo inflictæ 740 a; moriens ejus memoriam pie recitat 740 a. Corona spinea utitur pro Insignibus, et per coronam spineam fulgentem mors ejusdem reuelatur 744; ad Venerationem flagellationis Christi flagellant se BB. Constantia et Maria 409 e, spinæ coronæ participat dolore capititis Beata Æmilia 555 e; eadem orationem Christi in horto et sudarem sanguineum honorare docetur a B. Maria V. et quis fuerit gravior Christi patientis dolor 555 e.

Patienter ferendam cætitatem, tamquam saluti conducentem, monet cæcum Sanctus Ubaldus 767 b. Patiendi desiderio medicinas infirmius respuit Beatus Petrus Petronus, et morbum angeri orat 198 c d. Pati desiderat omnia mala pro salute animarum Sancta Anna, 146 d e f. Patientia in morbis et adversitatibus B. Mathildis 437 e f, Beatæ Æruliz 555 d, Beati Marquarai, 180 d, et B. Baptistarum Varonæ 476 d. Hujus ingens Patiendi desiderium 476 d, 478 e, juxta quod illa dæmoni vexanda traditur 483 b; eandem Christus docet patientiae virtutem ejusque meritum 485 e f; eo illa per spirituales consolationes præparatur 477 e. V. Morbus, Conformatas cum voluntate divina, Adversitas.

A Patre propter fidem occisus S. Simplicianus 430 b; cum Patre de injusto bello sibi illato reverenter expostulat S. Ferdinandus 310 d, Patris sui mortem prænoscit, et ejus animam e Purgatorio liberat B. Æmilia 552 a b. V. Filius.

Patronos habere proprios, cum exclusione aliorum, reprehenditur 153 c d e. Patronum Hispanizæ B. Jacobum in bellis auxiliatorem veneratur S. Ferdinandus 354 c. S. Joannes Evangelista Patronus peculiaris S. Humilitatis, quæ ejus laudes prædicat 817 c f. Patronus invocatur S. Ubaldus ad liberandos energumenos 770 d. Patronus in variis morbis V. Morbus

In Pauperes misericors Sanctus Anastasius Episcopus Papiensis 265 e, B. Joachim Abbas 92 d. 107 d, qui tunicam suam largitur pauperi 95 e, S. Isaacius 253 a, S. Paschasius 431 f, Sanctus Antoninus

AD TOMUM VII MAI.

<i>ninus 544 b 670 f, Beata Æmilia 563 b, B. Joauna Lusitana 714 b, Berengaria Reginu 326 f B. Jacobus Venetus 454 f, qui passim eorum Amicus vocatur 455 f, et Pater 466 d, Panperibus bono suo distribuunt SS. Cantius, Cantianus et Caetanilla 421 e, et S. Theodosia Virgo Mart. 69 f, Pauperibus unam bonorum partem, olteram ecclesie, tertium sibi attribuunt parentes S. Hueberti 270 b c, Panperibus ut subveniatur in caritate annonæ, renduntur ornamenta ecclesiæ 611 c, Pauperes per injuriam opprimens punitur 29 e d, Christus in specie pauperis eleemosynam accipit a Sancto Huberto 271 b; ob paupertatem Clerici Legionenses in templo sine calceis ministrant 358 e, V. Eleemosyna.</i>	553 f. V. Confessio, Conversio, Pœnitentia, Avaritia
<i>Ad Paupertatem religiosum Exuperantium militem hortatur S. Hieronymus 237 d e, Panpertas B. Jacobi Veneti 455 a, B. Æmiliae 553 b, B. Joachimi Albatis, qui vestes viles et detritas gestat 91 d; eamdem cum munditia commendat omnibus Beata Mathildis 442 a, S. Isaacius panperius adficiunt præ meliori eligit ad habitandum 252 d e, Panpertatem Religiosam invituntur BB. Constantia et Maria 409 c, Paupertatis studium gemmæ pretiosa comparat B. Baptista Varana 499 c, eam in Episcopatu servat Sanctus Antoninus 546 b; per eamdem B. Benincasa diaboli tentationes ruit 631 e, Panpertatem amplectitur Sancta Jutta 595 f, ut certum viam ad Deum 598 a; et pauperibus consepiliri vult 598 d, Paupertati addictus a puerita B. Petrus Petronus 188 d e f, et per totam vitam 196 b c, omnibus eam commendat 221 b, persuadet S. Joanni Columbino 205 c d</i>	Peregrinus S. Eleutherius 64 d, Peregrinus obit S. Venantius, frater S. Honorati 238 d, Peregrinatio S. Bonæ Hierosolymam 146 d, et alio, in Societate Christi, Deiparae, et Sanctorum 147 c, Pisis ad S. Jacobum in Gallicu intra horæ spatum 155 b c, Peregrinatio cestatica S. Ferdinandi ad Iunginem Deiparae, intra obsessam civitatem Hispalensem 347 e f, Peregrinationi Hierosolymitanæ immoritur maritus Sanctæ Juttae 593 e, codem Peregrinatur B. Joachim Abb. per varias difficultates 94 b c Perfectio, V. Virtus.
<i>Perjurium punitur a S. Maximina 21 a b</i>	Persecutionis tempore, fugiunt SS. Cantius, Cantianus, et Caetanilla 421 e; in solitudo cibos miraculose accipiunt per septennium parentes S. Basili 239 f, Persecutiones multas patitur Ven. Erasmus Abb. cum reformare intendit monasterium 830 e f; illæ prosunt ad animæ solutem 501 c
<i>A Peste sanatur Margarita Pineria, Sacristana B. Joannæ Lusit. per Dominæ defunctorum invocationem 745 e, Pestilentia nulla fuit, quoniam regnauit S. Ferdinandus ~ 337 a</i>	Pluvia impetrata per Crucem Caravacanum 396 d e, 392 b; et intercessione SS. Cantianorum 423 d, Pluviarum inundatione puniuntur percata, quæ miraculose sistitur a B. Joachim Abb. 113 b c
<i>Pœnitentiae S. Venantii fratri S. Honorati 238 a b, B. Joachim Abb. 92 a, B. Francisci Dyrrach. 790 d, B. Vitalis a Bistiu 467 b, B. Æmiliae 552 e, S. Juttae 596 d, B. Jacobi Veteri 454 e f, B. Benincasæ 651 c e; BB. Constantiae et Mariae, quas offerunt pro animabus purgantibus 409 d; B. Mathildis 436 c, quæ sibi austera, aliis benigna fuit 541 e f, S. Bonæ parentæ, in nudo stramine dormientis ad exemplum Christi nati 144 e, cilicium monente Christo emptum induentis 145 a, et cingulo ferreo se ringentis 145 e, 146 e f, ex quo miraculose Crux fabricatur 154 e, Pœnitentiae B. Joannæ Lusit. quas in aula secreto adhibebat 713 b c, et in Religione 723 b, pro peccatoribus eas offerens 731 a, 732 b, Pœnitentiae S. Ferdinandi tempore obsidionis Hispalensis 348 c, quibus victorias de Saracenis impetrat 386 b, erga Pœnitentes facilis B. Petrus Petronus 203 d, docet ad utilem pœnitentiam requiri verum detestationem peccatorum 212 f, V. Mortificatio, Abstinentia, Jejunium</i>	Pons navalis Maurorum Hispalensium frangitur a S. Ferdinandando 342 d e
<i>Pontifex, IV. Papa, Episcopus.</i>	Potestatis officium in liberis civitatibus Italæ quale antiquitus fuerit, et forma electionis ejus 811 a
<i>Potu extra tempus ordinariæ refectionis abstinet B. Jacobus Venetus 454 e; tali abstinentia liberatur anima e Purgatorio 532 c</i>	Prædictio propria in Missa de S. Godehardo pro Ecclesia Mediolanensi 861 c
<i>Præfecturæ Prætorii dignitas 589 d</i>	Præputium Domini Antuerpiam translatum 691 b
<i>Præsagium futuræ sanctitatis B. Joannæ Lusit. dum adhuc gesturebatur in utero 711 d, S. Auctrebertæ 788 e d, B. Æmiliae 547 e, et in infantia ejusdem 548 b, Præsagit e triplici de cælo signo mortem brevi omenandæ B. Petrus Petronus 211 b c, IV. Mors, Columba, Crux.</i>	Prædicare, V. Concionari.
<i>In Processione deferuntur Sanctorum Reliquiæ 437 b c, Solemnis Processio in Translatione S. Metronis Verone 642 d e, S. Restitutæ 783 e f, SS. Pantæ et Barbæ MM. Venetiæ 739 a b, S. Wittonis et Sociorum Ruremundæ 644 a b, Processionali pompa Imaginem Deiparae Hispalim invehit S. Ferdinandus</i>	Præfatio propria in Missa de S. Godehardo pro Ecclesia Mediolanensi 861 c

INDEX MORALIS

- Ferdinandus* 349 b; et ipse urbem primum victimam ingrediens, simili pompa excipitur 243 b. Processio solemnis ad honorem *S. Ferdinandi* 385 b. In ea quotannis defertur ejus gladius 384 c, 350 f, et *Vexillum* 350 f.
- Processio, *V. Reliquiarum solennis Translatio.*
- Procuratoris *Carthusianorum cupiditatem reprehendit B. Petrus Petronus* 208 e d.
- Prodigalitatem etiam ad res pias reprehendit *B. Petrus Petronus* 196 f 197 a.
- Prodictionem detegit *Crxz Caravacana* 394 c.
- Professio Religiosa, *V. Religio.*
- Prophetia, *S. Issuaci prædicti Imperatori Valentini heretico cladem et mortem* 243 a b, 246 e f, 254 d e; *Nepotum suorum futuram dignitatem S. Antoninus* 546 a; *Angelus S. Maximini futurum Episcopum* 21 c d, *mortem suam S. Jutta* 398. Propheticus *spiritus S. Bonæ* 151, et *Jauchimi Abb.* 132 b. qui *Henrico Imperatori Regnum Sicilia prædictit* 106 a b, et alia futura bella 103 e f. Prophetiae ejus de *Ordinibus Religiosis* 137 f, non ideo tamen se extollit ibid. d e. Absentis proci mortem divinitus cognoscit *B. Joanne Lusit.* quo facultatem accipit virginitatem servandi 719 d. Mortem *S. Gerardi Episc.* cognosuit *S. Majolus*, eumque judicio divino sisti videt 681 b.
- V. Mors, Præsagium, Secreta cordium cognoscere, Prophetat Magus inter Mauros de vorum exedio* 316 f.
- Mortem suum prædictit *Gregorius VII* 861 e.
- Providentia Dei prospicit de necessariis *BB. Constantia et Maria* 409 e, *V. Deus.*
- Proximi Caritas, *V. Caritas.*
- Prudentia in danda consilio *B. Petri Petroni* 202 d e f; *B. Mathildis* in reprehendendis aliorum defectibus 442 d; prudenter insidiis Maurorum se subtrahit *Alphonsus Sapiens Rex Castellæ* 344 a.
- Pueri Martyris *S. Cyrilli constantia* 17 c d. Pueritia pia *B. Jacobi Veneti* 453 d e, *B. Petri Petroni* 188 d e, *B. Joanne Lusitanæ* 712 a, *B. Æmilie* 548 b, *B. Mathildis*, quæ quinqueannis educatur in *Monasterio* 437 e; et *B. Gerardescæ*, quæ septennis Religionem vult ingredi 162 e.
- Pugna, *V. Bellum.*
- Pulchritudo eximia *B. Joanne Lusitanæ* 712 c.
- Pulsus *V. Sonitus.*
- In Purgatorio anima a dæmonibus cruciatur, ob peccatum quod confessa fuerat 167 f, ibidem detinetur Reliquosa ob uruum affectum erga matrem carnalem 552 e. Purgatorium in balneis habet *S. Paschasius Diaconus*; ibique existentis sepulcrorum claret miraculis 431 f. Mavali hinc satisfacere, quam in Purgatorio *B. Joanne Lusitana* 723 a. E Purgatorio liberatur anima per Angelum Custodem, ob abstinentiam a potu et tra tempus ordinaria refectione 552 e; liberat etiam animam patris sui *B. Æmilia* 552 b; pro animabus purgantibus paupertatis offerunt *BB. Constantia et Maria* 409 e. Purgatorium quomodo in cestosi viderit *Beatus Petrus Petronus* 212 b, et *B. Gerardescæ* 164 f, 165 a; in Purgatorio quæ viderit narrat puer a mortuis resuscitatus 809 f.
- Puritas conscientiæ *B. Petri Petroni* 202 a, *B. Jacobi Veneti* 460 e, 464 e, *B. Mathildis* 438 c, et *B. Joanne Lusit.* 731 b, quæ eadem commendat mortens 738 c, et post mortem apparens 745 b. Puritatem animæ priorem a Deo recipit *B. Baptista Varana* 473 e.
- Q
- Quadragesimam traducit S. Bonæ in loco ubi Christus jejunavit* 146 b.
- R
- R*eclusæ, varie sanctæ Virgines 513 d.
- Reficere, *V. Potus.*
- Regularum observantia *B. Emilia* 591 d f, commendat eam moriens 353 d f. Religiosæ Virtutes.
- Religionem ingredi desiderat *S. Jutta*: sed impeditur 597 d: ingressurus, patrem solatur *B. Jauchim Abb.* c d e: præter voluntatem parentum ingressus *S. Hubertus*, eosdem ad assentendum flectit 269 c d, eidem suadet dæmon sub specie boni Religionem deserere, sed frustra 270. Vocationi ad Religionem, magnam post luctam, tandem paruit *B. Baptista Varana* 473 c d, ac deinde spirituali tranquillitate perficitur 474 d e, et magnum ei Religionis desiderium infundit Deus 475 f. Religionem Florensem magno labore procul a patria ingreditur Joannes quidam juvenis 104 f. Carthusianorum *B. Petrus Petronus* 192 b c d, et ad eam varios per epistolas hortatur 203 b c: eamdem nepti suæ persuadet, quæ multum in ea proficit 207 a. Religionem septennis vult ingredi *B. Gerardescæ* 162 c: ingressa mirum in modum lætatur, quod numquam ante in seculo 163 a. Religionis ingredienda propositum *B. Æmilia* frustra oppugnat consanguinei 539 e ingrediende veniam impetrat a patre atque ad eam se pie præparat 531 a: simile desiderium *B. Joannæ Lusit.* et *Eleonoræ de Menezes*, quæ de eo exequendo inter se deliberant 715 d e f, eoque veniam a Rege patre impetrat Joanna 718 a, 720 e, cuius ingressus caeli lumine præmonstratur 719 d, et omnes dolore afficit 720 f, 723 e: tentans eam abstrahere Episcopus post modum male perit 727 d: ejus in assumpta Religione constans perseverantia 723 c f, quamvis gruibus de causis numquam Professionem emiserit 726 e f, ob Religiosam Professionem *B. Baptista Varana* per seculares multas turbas dæmon excitat, lætantibus e contrario Angelis 478 f. Religiosæ virtutes *B. Jacobi Veneti* 454 c d, 460 d, et *B. Mathildis* 436 c. Religiosos non decet noctu per plateas vagari 154 c d. Religio reformatur quoad disciplinam, ob Monachum unum per uxoriun punitum 799 b c: vitom quasi Religiosam cum filii et domesticis instituit *B. Emilia Vidua*, *S. Basiliu* mater 241 a b c. Religiosam vitam imitantur Virgines, quæ in Lusitania vocantur de vita paupere 408 b. Id mundi contemptum consanguineos et notos suos hortantur *SS. Vatus et Felix Eremitæ* 60 c d. *V. Ordo, Monasterium, Monachus, Pauperitas, Apostata, Reverentia, Habitus.*
- Reliquiae Sanctorum veteris Testamenti in honore halentur 638 c: *Martyrum colligit S. Vigilius Ep. Tridentinus* 38 f. Variarum inventio et elevatio 431 a, 763 c, *Ignatarum Sauetarum Calari in Sardinia* 785 c d. Reliquiarum *S. Maximini* solennis inventio 32 c, et translationes varix, non sine miraculis 22 b c, 23 e: Reliquiae *S. Felicis Mart. Rom.* quomodo inventæ in cæmeterio ad viam Appiam 698 f, et *SS. Rasi* atque *Anastasii* in Pantheon 751 b c. Reliquiarum *S. Restitutæ* Calaritanæ inventio 782 a b, et translatio 784 a b, *S. Mareulfi* translationes varix 523, *S. Dunstani* 796 c d, *S. Framechildis* non sine miraculis 788 e, *SS. Wironis et Sociorum* 643 e f, *SS. Barbæ et Pauli Mart.* 758 e f, *SS. Cerealis et Sociorum* 867 b e, *S. Crescenti Patavini* 576, *S. Babonis* etiam inspectio 813 d e, *B. Panacæa* miraculis honorata 532 f 533 a, *S. Thomæ Salii* 838 d, *S. Hiveniæ* 581 c d, *S. Metronis* 744 e f. Reliquiae *S. Cæcilie et Sociorum Mart.* inventæ et translatae e *S. Paschale PP.* 761 b; *B. Æmilia* solenniter translatae, cœlesti lumine et cantu Angelico hororuntur 556 c, *S. Maximini* a Treverensis auferuntur ex Aquitania per dolum 22 b c, *S. Jutta* non repertuntur, quia altius defossæ, ne furto auferrentur 598 e. Reliquiarum *B. Mathildis* elevatio 435 c *S. Jacobi Duec. et Socc. Mart.* elevatio et translatio, Miraculis honorata 569 b, *SS. Hyppoliti et Socc.* in alias cupas translatio 518 b c d, *S. Cantii, Cantiani et Cantianillæ* 435 f item alia eamdem cum solenni processione 426 e: quæ loco moveri nequeunt nisi emisso voto

voto de iisdem honestius collocandis 425 f S. Modelgisi soleuniter cum Miraculis translatae 259 b c, sunt immobiles, ut injustus honorum ecclesiasticorum raptor convertatur 264 c d. Disceptatio de Reliquiis S. Irene 581 b c, et B. Benincusæ, miraculose dirimitur 652 a. Reliquiae S. Victoris datae Volaterranis a Clemente II, ibidem in honore sunt 607 f, 608 a. Reliquias Sanctorum distribuit Episcopis Fredericus Imp. Barbarossa capto Mediolano 568 b. Corpus S. Ubaldi a juvencis indomitis trahitur in locum divinitus præparatum ipsius honori 768 e. Idem moveri nequit ob fornicarii unius præsentium, 769 e f, sepulcro exit iterumque eo revertitur 769 f, pollicem tradit suo quondam famulo, quo illi in egestate succurrerit 768 f: pro Reliquiis S. Gibriani fit nova capsula, et soleuniter reconduuntur in ea 611 a: manus ejus in altare exposta sponte se moveat 624 a. Reliquiarum capsula S. Philippi Presbyteri sapientia ultra et prodigiose movetur 698 De Reliquiis B. Petri Petroni servandis ipso adhuc vivente magna contentio 217 f: Corpus ejus integrum inventum 226 a. S. Attonis quomodo nunc reperiatur 813 f. S. Helenæ manet illæsum ruente ecclesia 574 a. Corpus integrum B. Andreæ de Chio Mart. 183 f: oculos aperit et ruisus claudit corpus defunctæ S. Juttae 598 d: lingua B. Baptistaræ Varanæ perseverat incorrupta 502 f. Corpus S. Restituti Mart. noctu sublatum honorifice sepelitur 43 a b. V. Corpus, Integritas. Ad Reliquias Sanctorum frequenter orat B. Mathildis 441 a, covam eis lampades accendendi ritus 524 d. Reliquiae circumferuntur vicatim a Monachis, ut colligantur eleemosynæ 611 e, 525 f. Reliquias S. Germani violantes divinitus terrentur 541 f: de Reliquiarum veritate dubitans Episcopus punitur 425 f. S. Majoli pallium Miraculis honoratur 653 a. Baculus S. Dunstani aquæ innavigitur, qua ægri sanantur 801 c: alius S. Gibrani in veneratione est 608 b, 641 d, uti et lapis in quo Abraham voluit immolare Isaac 658 b. Terra, e sepulchro B. Joannæ Lusit. desumpta, non minuitur quamvis omnibus distribuatur, et adhibetur in remedium miraculosum contra morbos 746 e f. Ex Reliquiis S. Pomponii Ep. liquor miraculosus 760 c. V. Liquor, Sepulchrum, Capilli, Odor.

Respectus humanus: Imperatricem confiteri voluntatem eorum se humiliter flectere jubet B. Joachim Abb. 92 b, 106 e.

Revelationes variae de morte B. Joannæ Lusit. 732 e f. V. Visio.

Reverens erga Religiosos B. Joanna Lusit. 717 d

Rex Castellæ Ferdinandus I, solenni ceremonia regnum Deo moriturns restitut 378 d, et in cilicio expirat. Regum Franciæ prærogativa curandarum strumarum 523 a, Regiæ virtutes S. Ferdinandi 556 a, et Berengariæ matris ejus 325 c d, 335 d, 326 f

Rhedam currentem sistere manibus apprehensam poterat miles Hispanus 320 e

Ridere numquam visa B. Mathildis 442 f

Rosam extra tempus miraculose invenit B. Jacobus Venetus 457 c

Rosarium Marianum pie recitat B. Baptista Varana 476 b; ad honorem 15 Mysteriorum ejus, totidem panes distribuit pauperibus omni Subbato B. Æmilia 553 b

Inter Rusticos instituta Confraternitas S. Isidori Agricolæ 763 c

S

Sabbato quolibet eleemosynam dat B. Æmilia ad honorem B. Mariæ Virg. 553 b

Sacellum S. Joannis de Atares subterraneum in rupe inventum 50 c f. Sacella memorabilia ad honorem S. Philippi Nerii 864 a b c

Sacerdotes in exercitu habet S. Ferdinandus, qui

militibus assistant 348 c: Sacerdotum in Anglia sec. 10 incititia 795 f. Sacerdotium suspicere ne cogotur, digitum sibi amputat B. Petrus Petronus 193 c d. Sacerdotibus fugiendum mendacium docet S. Ubaldus 767 d

Sacramenta. Vide singula sub sua specie.

Sacrilegio communicans punitur 30 a: Sacrilegi Reliquiarum violatores divisa terrentur 541 f, Sacrilegium furtum. V. Furtum.

Sacrista. V. Aeditus.

Erga Sanctos devota a pueritia B. Æmilia 550 Actis legendis dedita S. Justa 597 c. Cultui addictus B. Jacobus Venetus 456 f. Vitam suam conscribi vetat S. Bona, prædicens scribendum post mortem suam 154 a b. De Cultu Sanctorum veteris Testamenti et S. Job disceptatur Romæ 654 e. Sanctorum cultum ægre ferens rusticus punitur, et paenitens sanatur 526 b. De cultu B. Crescentii instituta lis, quem finem habuerit 577 d e f. SS. Jutta et Dorotheæ veneratio restauratur 601 d e. Sanctorum nomina imponendi ritus in Baptismo 665 d, et Sanctis se devovendi, sub obligatione census capitalis; unde tales, servi, homines, ancillæ, alicujus Sancti dicebantur 614 b. B. Jacobus Venetus adhuc vivus invocatur 438 d: eidem ultra aperta fuerunt Sanctorum sepulcra 457 d. Sanctos sibi occurrentes videt moriens S. Ferdinandus 356 f. V. Superstitione, Reliquiæ. Sanctis injuria illata, V. Injuria.

Sapientia vino comparata 97 d: Sapientia S. Monica inter filii disputationes elucens 570 a b

Saracenorim victor S. Ferdinandus 386 b. Schismatiæ vulgo habiti, si auoriantur pro Christo, quomodo dici possint Martyres 181 d

Scripturam sacram interpretandi facultatem a Pontifice petet et obtinet B. Joachim Abb. 99 f. Sacrorum verborum reverens S. Monica 570 c: Scripturam valcanti ex contemptu pes eodem die detrunatur 680 f

Secreta cordium novit B. Jacobus Venetus 460 c, et B. Petrus Petronus 212 c d

Seculum, V. Mundus. Cum secularibus Colloqui, V. colloquium.

Seditio Civilis, per Crucem in aere pendente de-signatur 99 c

Sepeliri in habitu Religioso vult B. Joanna Lusit. 738 f, in monasterio, in quo Religiosa facta fuerat, B. Mathildis 444 a, ad pedes Imaginis Deiparæ Ferdinandus 358 f, cum pauperibus S. Jutta 597 c, ad cuius Sepulturam magnus populi concursus 598 f. Sepelitur magna pompa corpus B. Andreæ de Chio, jussu Imp. Turcarum 183 e. Sepulcrum aureum Alarici, Regis Visigothorum 96 c, 97 c. Sepeliri aliam in suo sepulcro nou patitur S. Thomas Salus 833 e. E Sepulcro B. Baptistaræ Varanæ pulsus auditus, signum imminentis mortis alicui ex monasterio 503 d. V. Coemeterium.

Seraphini mittuntur ad Baptistam Varanam 481 b

Serenitas impetrata per Crucem Caravicanam 396 d

Servos libertate donant SS. Cantius, Cantianus, Canticilla 421 c

Silentium B. Mathildis 438 c

Simoniacos, contra canones synodi Romanæ 830 et seq.

Simplicitas S. Exuperantii Ep. laudatur 256 b c

Simulacrum antiquum, ignem vomens 393 c

In Siti refrigerium divinitus accipit B. Joachim Abb 95 b c

Sorietas in cibo et potu B. Joachim Abb. 91 f

Sodalitates in Domibus Societatis Jesu, quomodo aggregandæ primariæ 868 e f: earum institutio Romæ in Collegio ejusdem Societatis et propagatio 866 b c: ac pia exercitia 867 d e

Solatur afflictos variis modis B. Joanna Lusit. 724 f

B. Jacobus Venetus 455 f

Solem

INDEX MORALIS

- Solem sistit, ut Josue, Pelagius Corea, pugnans contra Mauros, ob preces Ferdinandi 329 b : Sole occidente lumen Miraculorum instar Solis impetrat S. Junta 596 c
- Solitudinis amans B. Mathildis, ægre adduci potest, ut audam Imperatoris coasanginiri sui adest 443 b, in Solitudine cibos miraculose per septennium accipiunt majores S. Basili, persecutionem fugientes 233 a Variæ Virgines Solitariam ritum agentes 543 d. V. Eremus.
- Somnus exiguus B. Joachim Abb. 91 f. Somnum in stramine capit B. Mathildis 441 f
- Souffritum instur tonitru miraculose edit Crux Caravaca 390 f, et prodigionem indicat 394 c, atque adventum Mburorum 392 f
- Spinea Corona in insignibus utitur B. Joanna Lusit. et per similem folgidam mors ejus revelatur 753 e. Eadem participat cum dolore capitis B. Aemilia 555 c
- Spiritum sanetum in visione ac ipit R. Bona 198 c eum invocans in festo Pentecostes B. Joachim Abb. de mysterio Trinitatis divinitus instruitur 127 d e f, et libeos ex inspiratione divina iussu Pontificum scribit 127 b a Spiritu saucto docetur S. Iluvalitas 815 f Spirituale colloquium, V. Colloquium. Spiritualis consolatio, V. Consolatio.
- Stella, V. Luna.
- Ex Sterili natre nata B. Joanna Lusit. 741 d, intercessione S. Domini 746, Sterilitas agrorum nulla fuit in Hispania regnante S. Ferdinandu 337 a
- Contra Struma- S. Marcius invocatur 524 a : in iisdem curandis Regum Francœ prærogativa 522 c Studere. V. Liber.
- Superior, V. Abbas, Abbatissa, Mansuetudo, Humilitas.
- Supersticio an sit, humines appendere in statu ad honorem cuiuscumque Sancti 265 b c d : ex Superstitione ducti Mauri optant Hispalensem turram et Mesquitam destruere, antequam urbem S. Ferdinandu tradant 344 f
- Sutor Sanctus, S. Medicus 827 f
- T**
- Te Deum laudamus, V. Deus.
- Temperantie per Angliam consulit S. Dunstanus 795 f. Prandum proponit amicis in die natali suo S. Augustinus, unde ingenium nihil impediretur 570 b : inter comedendum ad scientiam intendit animum, ad cibum vix quidquam advertens animum 570 b
- Tempestas depulsa per Crucem Caravacanam 395 f, 397 d, et sedata in mari 398 b c, invocatione etiam S. Marinini 24 d, B. Jacobi Veneti 463 a. E Tempestate maris liberuntur Sacerdos per S. Hypolistum Martyrem 517 a Contra Tempestates aeris invocantur B. Mathildis 435 c, Capillis ejus in aere suspensis 469 c. Contra ens orandi formulam et modum Cruce signandi aerum docet B. Aemilia Deipara 535 a
- In Templo tumultuantes flagello ejicit S. Antoninus 546 b. Templa dicata in honorem S. Job 636 d e. Varia fundat et doat S. Ferdinandus 386. Templi Hispalensis descriptio 366 d, et ornatus pro prima festivitate S. Ferdinandi 381 a b. Tempium corruit vento vehementi 573 f. V. Ecclesia, Ornamenta.
- Tentationes multas patitur ad experimentum virtutis B. Baptista Varana 484 b, ad Deum afflita confugit 493 f, qui memorem eam esse vult consolationum prius gratis acceptarum 486 d; illarum finem petit vel per ipsam mortem 488 a ; ob eus, quibus non consenserat se humiliat 484 d. Tentatione diaboli liberatur comedens ex scutella B. Joachim Abb. 411 e f.
- Tepiditas spiritualis et incredulitas morbis castigatur 214 a b. V. Amor.
- Terræ motus sedatur ab apparente B. Aemilia 560 a. Terra e sepulcro B. Joannæ Lusit. desumpta non minuit, quamvis omnibus potentibus distribuatur, addi- bende in remedium miraculosum contra morbos 746 d e
- Testamentum S. Yrows Presb. quo capellam fundat ad honorem S. Tugduoti 803 c d. Testamento bona sua donat monasterio, in quo viserat. B. Joanna Lusit. sed ipsum nihil inde accipit, testamento numquam impleto 738 a b
- Tessera in clypeis militaribus depingi solita 343 a
- Thus miraculose suppeditatur ad incensandam Crucem Caravacanam 397 a
- Timore Dei ad meliarem uitam proficit B. Baptista Varana 472 e
- Tonitru, V. Tempestas, Fulmen.
- Transfigurationem Christi meditans, od eum videndum aspirat B. Baptista Varana, idque, quomammodo impetrat 476 f
- Translatio Reliquiarum, V. Reliquie.
- Tribulatio, V. Tentatio.
- Tributis novis gravare suos subditos non vult S. Ferdinandus tempore belli sacri 346 e
- Trinitatis gloriam videt et impallescit S. Bona 149 c. De Mysterio illo divinitus instruitur B. Joachim Abb. invocans Spiritum sanctum in festo Pentecostes 127 e f; qui ipsum explicavit et Catholice de eo sensit ac scriptus 128 d. Trinitatem invocat, ad initium publici instrumenti, S. Ferdinandus 354 b
- Triumphales arcus errecti pro festivitate prima S. Ferdinandi 381 a b
- Tunicam suam pauperi largitur B. Joachim Abb. 95 e
- Turris Hispalensis descriptio 345 c, eamdem et Mesquiam destruere petunt Mauri, antequam tradant S. Ferdinandu civitatem 344 f
- Tutor pupillam occidere tentat, ut hereditatem sibi retineat 767 d
- Tyrannidem exercet Comes Alvarus in Hispania malo suo 307 b c
- U**
- Unguentis odscribunt Turcæ miraculosam sanationem Martyris 182 f, 183 a
- Urbis Hispalensis captæ statum Ecclesiasticum et Politicum ordinat S. Ferdinandus 343 b, 352 c d. V. Obsidio.
- Ursus vice jumenti portat sarcinas S. Maximini 21 c
- Uxor in partu periclitatur ob peccatum viri 774 b
- V**
- Vanæ gloriæ metu miracula patrare non vult S. Ubaldus 767 d
- Vanitas vestium, V. vestes, Mundus. 414 f
- Vaticauum, unde sic dictum 414 f
- Velitatio, V. Bellum.
- Inter Venandum S. Votus mortis periculo liberatur, invocans S. Joannem 58 b, 58 e f : ex Venatu suo senes ægros nutrit Naueratius frater S. Basili 240 c d : idem inter venandum moritur 240 c d a Veneficiis multos abducit B. Petrus Petronus 215 c
- Veneni præparati Rege puero crimen affinxit Reginæ Berengariæ Comes Alvarus 317 e, venenum a meretricibus præbetur B. Joannæ Lusit. 731 c
- Veniale peccatum, V. Peccatum.
- Ventorum magna vis, quæ boves cum aratis ad medium leucam transfert 29 d e
- Verbum otiosum, V. Peccatum.
- Ex Verecundia tumorem pectoris operire medico recusat S. Macrina, eumque signo Crucis sanat rogata mater 240 b
- Veronica. V. Imago.
- Vestes riles et detritis gestat B. Joachim Abb. 91 d. vestium vanitatem nocere spiritui expertus 96 b c. Eam spernit

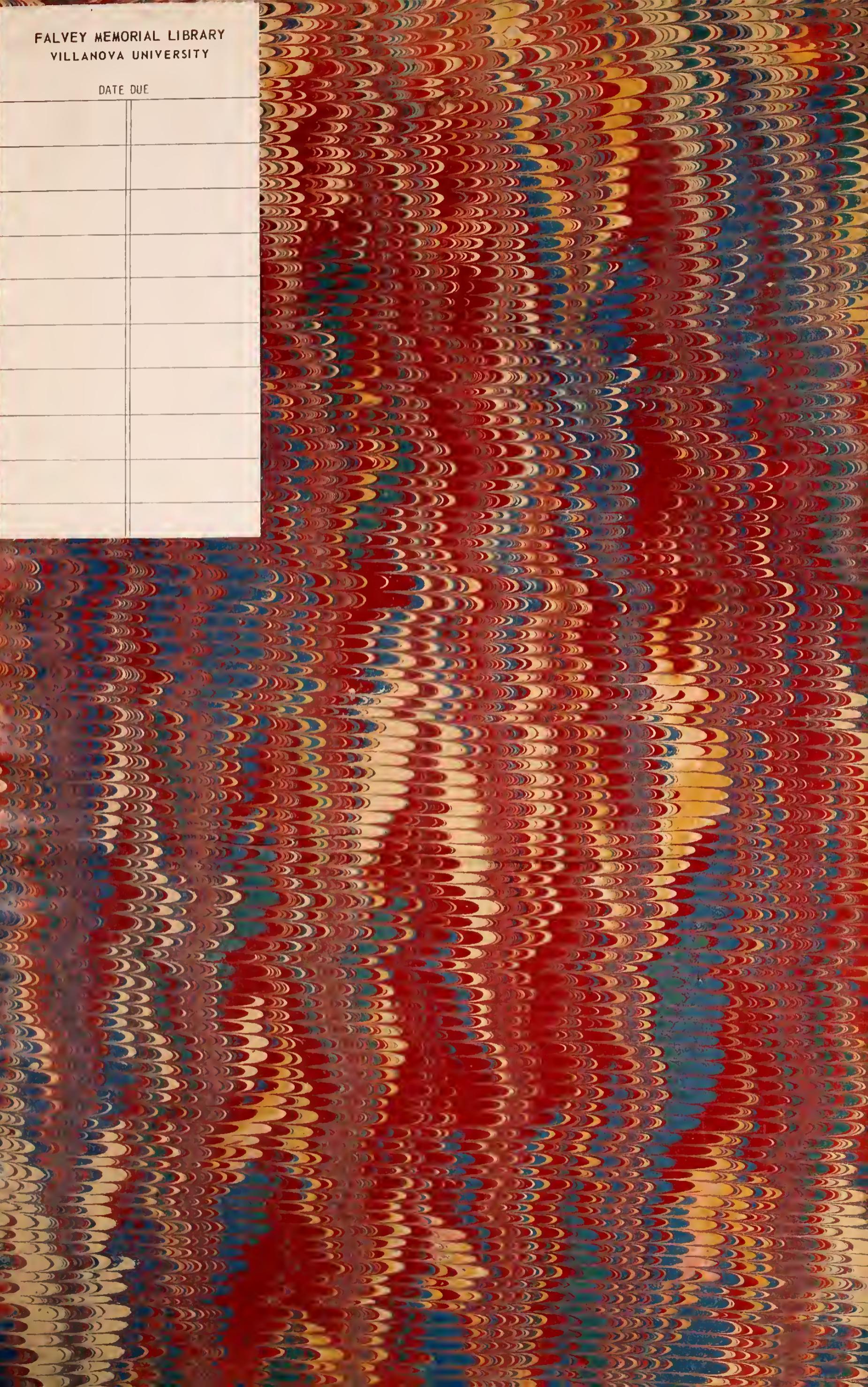
AD TOMUM VII MAJI.

<i>spernit S. Jutta</i> 595 f, <i>prohibet Alfonsus Rex Castellæ, tempore belli Maurici et magnam victoriam obtinet</i>	304 a b	<i>728 a, tandemque perpetuam vovet</i> 730 f. <i>Virginitatis votum, quo emissio sanata fuerat miraculose, violatura puella, morbo corripitur et moritur</i> 556 f. <i>V. Castitas, Verecundia.</i>
<i>Vexilliferum et militem S. Jacobi se nominat S. Ferdinandus</i> 354 c, <i>hujus Vexillum quotannis deferatur in Processione</i>	350 f	<i>Virtutes regiæ in S. Ferdinandu</i> 237 a, <i>in Virtute proficiendi desiderium B. Jacobi Veneti</i> 434 c, <i>Æmulationis laudabilis hoc in studio SS. Venantii et Honorati fratrum</i> 24 c d, <i>ob Virtutem magni æstimatur a Principibus B. Joachimi Abb.</i> 106 et seqq.
<i>Viaticum palam in templo sumit moriturus Rex Ferdinandus I</i> 359 a, <i>valde pie S. Ferd.</i> III 293 c d, 356 c, 386 b, <i>et B. Joanna Lusit.</i> 737 c d, <i>et B. Æmilie</i> 553 e. <i>Pro Viatico communionem accipit ab Angelis B. Mathildis</i>	448 d	<i>Visiones seu revelationes mirabiles B. Gerardescæ, similes pene Apocalypsi S. Joannis</i> 163 b c et seqq. <i>Visionem sibi factam ex humilitate celat, ex obedientia revelat B. Mathildis</i>
<i>Victorias contra Sarocenos pœnitentiis et oratione impetrat S. Ferdinandus</i> 386 a, <i>easque Deiparæ acceptas refert</i> 386 b, 354 c. <i>Victoriolæ aliquot Christianorum de Mauris</i> 337 a b, 342 d e f. <i>Victoria navalis, S. Ferdinandu singulari Dei beneficio data</i> 336 c d, <i>Terrestris, subsidium ferente S. Jacobo Apostolo</i> 318 d e. <i>Victoriam Regi patri orando creditur impetrasse B. Joanna Lusit.</i> 717 d, <i>Adelstanus Rex Angliae invocato S. Joanne Beverlacensi</i> 606 e f, <i>Mediolanenses intercessione Martyrum</i> 39 a, <i>Curavacenses per Crucem</i> 393 f. <i>V. Bellum.</i>		<i>Vitam suam conscribi vetat S. Bona, prædicens se mortua scribendam</i>
<i>Viduæ virtutes, propriæ S. Juttae</i>	595 f	<i>446 c d</i>
<i>Vigiliis neglectis capitur suburbium Cordubense</i>		<i>Vita solitaria, V. Solitudo.</i>
<i>321 a b</i>		<i>Vocatio ad Religionem, V. Religio.</i>
<i>Vinum bibendum prophetice promittit S. Bona, Monacho timenti ne acetum bibere deberet</i> 150 a. <i>Vino delicatori tempore morbi abstinet B. Petrus</i> 208 a. <i>V. Oblata, Aqua, Abstinencia.</i>		<i>Cum Voluntate divina conformitatem docet Christus exemplo suo, B. Baptismam Varanam</i> 486 e f. <i>Conformat se voluntati divinæ, in morte patris sui, B. Æmilie</i> 552 b. <i>Voluntas Dei, V. Deus.</i>
<i>Vires ingentes militis Castellani, qui hominem anplexu suffocare poterat</i> 319 e, <i>et alterius Hispani, qui bigam currentem manibus sistere</i>	320 e	<i>Votum puerile de Passione Domini honoranda magna cum difficultate servat B. Baptista Varana, quod fuit initium sanctitatis ejus</i> 470 e f. <i>Votum non solvens in morbum relabitur, quo fuerat miraculose carata</i> 701 e : <i>sic rursus infirmata Voto renovato convalescit</i> 557 a, 558 b. <i>Votum virginitatis, V. Virginitas.</i>
<i>Virginitas illibata B. Æmilie</i> 553 b, <i>et B. Jacobi Veneti</i> 466 e. <i>Ut Virginitatem servet mortem a Deo impetrat S. Petronilla</i> 412 c : <i>pro eadem interficitur S. Gertrudis Mart.</i> 505 f, 506 a. <i>Virginitatem Deo conservare volens, prudenti responso matrimonium declinat B. Joanna Lusit.</i> 714 d, <i>et propositum tenet varie tentata</i> 728 a b : <i>eique Deus hac in re prospicit utriusque præci morte, quam absens intelligit divinitus</i>		Z <i>Zelum animarum exercet B. Joanna Lusit.</i> 724 f, 732 b : <i>pati omnia mala desiderat pro salute animarum S. Bona</i> 146 d e f, <i>pro animarum salute multum orat et patitur, etiam in inferni pœnas, B. Petrus Petronus</i> 216 c d e. <i>S. Bona vocatur a Christo mater animarum, quas converterat precibus et exemplis, aut in bono conservaverat</i> 146 c. <i>V. Conversio, Caritas. Zelus indiscretus cuiusdam Religiosi, parum reverenter tractantis sacram Corpus B. Baptista Varanæ</i>
		<i>502 e</i>

FINIS.

FALVEY MEMORIAL LIBRARY
VILLANOVA UNIVERSITY

DATE DUE

FOR REFERENCE

.NOT TO BE TAKEN FROM THIS ROOM
CAT. NO. 1935

LIBRARY BUREAU

